

Budapest,
2008. december 12.,
péntek

177. szám

Ára: 680,- Ft

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
2008: LXXXVII. tv.	
298/2008. (XII. 12.) Korm. r.	
34/2008. (XII. 12.) OKM r.	
355/2008. (XII. 12.) OVB h.	
356/2008. (XII. 12.) OVB h.	
357/2008. (XII. 12.) OVB h.	
358/2008. (XII. 12.) OVB h.	
359/2008. (XII. 12.) OVB h.	
360/2008. (XII. 12.) OVB h.	
361/2008. (XII. 12.) OVB h.	
362/2008. (XII. 12.) OVB h.	
363/2008. (XII. 12.) OVB h.	
364/2008. (XII. 12.) OVB h.	
365/2008. (XII. 12.) OVB h.	
366/2008. (XII. 12.) OVB h.	
367/2008. (XII. 12.) OVB h.	
368/2008. (XII. 12.) OVB h.	
369/2008. (XII. 12.) OVB h.	
370/2008. (XII. 12.) OVB h.	
371/2008. (XII. 12.) OVB h.	
372/2008. (XII. 12.) OVB h.	
373/2008. (XII. 12.) OVB h.	
374/2008. (XII. 12.) OVB h.	
375/2008. (XII. 12.) OVB h.	
376/2008. (XII. 12.) OVB h.	
377/2008. (XII. 12.) OVB h.	
378/2008. (XII. 12.) OVB h.	
A bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény módosításáról.	21186
Az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet módosításáról	21194
A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet módosításáról.	21198
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23863
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23863
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23864
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23864
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23865
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23865
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23866
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23866
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23867
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23867
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23868
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23869
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23869
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23870
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23872
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23872
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23873
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23873
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23874
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23875
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23875
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23876
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23876
Az Országos Választási Bizottság határozata.	23877

II. Törvények

2008. évi LXXXVII. törvény

a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény módosításáról*

1. § A bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény (a továbbiakban: 2002. évi LIV. törvény) 2. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„2. § E törvény alkalmazásában:

1. *magyar bűnüldöző szerv*: a Rendőrség, a Vám- és Pénzügyőrség bűnmegelőzési és bűnüldözési feladatot ellátó szervei, a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat, valamint törvény alapján bűnmegelőzési és bűnüldözési feladatok végzésére feljogosított, nemzetközi együttműködésre is felhatalmazott más szerv;

2. *bűnüldözés*: a bűnüldöző szervezetek a törvény célja megvalósulását szolgáló, az igazságügyi jogsegély körén kívül eső, nemzetközi együttműködés keretében folytatott büntelődő és bűnmegelőző tevékenysége;

3. *az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szerve*: a nemzetbiztonsági feladatokat ellátó szervek kivételével az Európai Unió tagállamának olyan hatósága, amely a nemzeti jog alapján bűncselekmények felderítésére és megelőzésére jogosult;

4. *külföldi hatóság*: az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szerve, valamint az Európai Unió tagállamán kívül más külföldi államnak a bűnüldözésben való nemzetközi kapcsolattartásra és együttműködésre feljogosított szerve;

5. *közös büntelődő-csoport kihelyezett tagja*: a Magyarország területén működő közös büntelődő-csoportnak a külföldi hatóságot képviselő tagja, illetve a más állam területén működő közös büntelődő-csoportnak a magyar bűnüldöző szervet képviselő magyar tagja;

6. *a bűnüldöző szervvel együttműködő személy*: a bűnüldöző szerv részére titkos együttműködés keretében információt szolgáltató személy;

7. *közös kapcsolattartási szolgálati hely*: nemzetközi szerződéssel a szerződő felek államhatárán létrehozott szolgálati hely, amely a nemzetközi szerződésben megjelölt szervek közvetlen információcseréjét és kapcsolattartását szolgálja;

8. *titkos lehallgatás*: a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 69. § (1) bekezdés c) pontja szerint a telefonvezetéken vagy azt helyettesítő távközlési rendszerek útján továbbított közlés tartalmának megismerése, illetőleg annak technikai eszközzel történő rögzítése.”

2. § A 2002. évi LIV. törvény 3. § (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(3) Magyar bűnüldöző szerv az Európai Unió tagállamainak kijelölt szerveivel – az Európai Unió tagállami végrehajtást igénylő jogi aktusa megléte esetén – e törvény rendelkezései szerint működhet együtt.”

3. § A 2002. évi LIV. törvény 4. § (1) és (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) Az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervével történő információcsere iránti megkeresés kivételével az együttműködés iránti megkeresés nem teljesíthető és nem terjeszthető elő, ha

- a) az a magyar jog szabályaival ellentétes,
  - b) veszélyezteti a Magyar Köztársaság biztonságát, sérti közrendjét, vagy
  - c) politikai vagy katonai bűncselekményre vonatkozik.
- (2) Ha e törvény másként nem rendelkezik, az együttműködés iránti megkeresés a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények megelőzése és felderítése érdekében terjeszthető elő, vagy teljesíthető.”

4. § A 2002. évi LIV. törvény 8. §-a a következő b) ponttal egészül ki, ezzel egyidejűleg a jelenlegi b)–j) pontok jelölése c)–k) pontra változik:

[Az együttműködés formái:]

„b) az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervével történő információcsere.”

5. § A 2002. évi LIV. törvény a következő 11/A. §-sal egészül ki:

„11/A. § (1) A magyar bűnüldöző szerv a bűncselekmények megelőzésének és felderítésének elősegítése érdekében az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervével történő információcsere során minden olyan személyes adatot továbbíthat az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szerve részére, amelyet bűnüldözési feladatai ellátásához kezel, vagy amelyet e célból átvehet.

(2) A magyar bűnüldöző szerv az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervével történő információcsere során minden olyan információt, tényt vagy adatot közölhet, amely nem minősül személyes adatnak.

(3) Az Európai Unió tagállamai részére fenntartott adatbázisból származó, az együttműködés keretében szolgáltatott adat kizárólag az Európai Unió erre jogosult szervezeteinek, illetve tagállamai hatóságainak adható át.”

6. § A 2002. évi LIV. törvény a 16. §-át követően a következő alcímmel és 16/A–16/H. §-sal egészül ki:

„Az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervével történő információcsere

16/A. § (1) A magyar bűnüldöző szerv a bűncselekmények megelőzésének és felderítésének elősegítése érdekében az 1. melléklet szerinti formanyomtatványon előterjesztett információcsere iránti megkereséssel fordulhat az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervéhez.

(2) Az 1. melléklet szerinti formanyomtatványban foglaltaknak megfelelően a magyar bűnüldöző szerv az információcsere iránti megkeresés teljesítése végett az Európai

* A törvényt az Országgyűlés a 2008. november 25-i ülésnapján fogadta el.

Unió tagállamának bűnüldöző szerve számára tizennégy napos határidőt határoz meg.

(3) Az 1. melléklet szerinti formanyomtatványban foglaltaknak megfelelően, ha az információcsere iránti megkeresés az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2003. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: 2003. évi CXXX. törvény) 1. számú mellékletében meghatározott bűncselekmények valamelyikére vonatkozik, a magyar bűnüldöző szerv az információcsere iránti megkeresés teljesítése végett

a) hét napos,

b) sürgősségi megkeresés esetén nyolc óras

határidőt határozhat meg.

16/B. § (1) A magyar bűnüldöző szerv az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervének az 1. melléklet szerinti formanyomtatványon előterjesztett megkeresésére a 2. melléklet szerinti formanyomtatványon információt ad a bűncselekmény megelőzésének vagy felderítésének elősegítése érdekében.

(2) Az információcsere iránti megkeresést a megkeresésnek a magyar bűnüldöző szervhez érkezésétől számított tizennégy napon belül kell teljesíteni.

(3) Ha az információcsere iránti megkeresés a 2003. évi CXXX. törvény 1. számú mellékletében meghatározott bűncselekményfajták valamelyikére vonatkozik, és a kért információ a magyar bűnüldöző szerv számára közvetlenül hozzáférhető nyilvántartásban megtalálható, a megkeresést – a magyar bűnüldöző szervhez érkezésétől számítva – hét napon belül teljesíteni kell.

(4) A (3) bekezdés szerinti feltételek fennállása esetén, ha a megkeresés sürgős, azt a magyar bűnüldöző szervhez érkezéstől számított nyolc órán belül teljesíteni kell.

(5) Ha a (4) bekezdés szerinti információcsere iránti megkeresés teljesítése aránytalan terhet jelent, azt a magyar bűnüldöző szerv legfeljebb három nappal elhalasztja. Erről az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervét haladéktalanul értesíti, és a késelem okát a 2. melléklet szerinti formanyomtatvány megfelelő részének kitöltésével indokolja.

(6) Ha a (2)–(4) bekezdésben meghatározott határidőn belül az információcsere iránti megkeresés nem teljesíthető, erről a magyar bűnüldöző szerv az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szervét haladéktalanul értesíti, és a késelem indokát a 2. melléklet szerinti formanyomtatvány megfelelő részének kitöltésével indokolja.

(7) Az információcsere iránti megkeresés teljesítését meg kell tagadni, ha

a) a teljesítés

aa) Magyarország alapvető nemzetbiztonsági érdekét sérti, vagy

ab) folyamatban lévő nyomozást vagy bűnüldözési, bűnmegelőzési feladatok ellátását, illetve a természetes személyek biztonságát veszélyezteti, vagy

b) a kért információ

ba) jelentősége nyilvánvalóan nem áll arányban a megkeresésben foglalt céllal, illetve a cél szempontjából lényegtelen, vagy

bb) csak más tagállam vagy harmadik ország hozzájárulásával adható át, és e hozzájárulás hiányzik.

(8) Ha az Európai Unió tagállama bűnüldöző szervének információcsere iránti megkeresése egy évnél rövidebb időtartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményre vonatkozik, a magyar bűnüldöző szerv megtagadhatja a kért információ átadását.

16/C. § (1) Ha a magyar bűnüldöző szerv olyan információ, tény vagy adat birtokába jut, amely alapján megalapozottan feltehető, hogy a birtokába jutott információ, tény vagy adat a 2003. évi CXXX. törvény 1. számú mellékletében meghatározott bűncselekmények valamelyike megelőzésének vagy felderítésének elősegítése céljából az Európai Unió tagállama bűnüldöző szervének a feladata ellátásához szükséges, erről a 16/B. § (1) bekezdésében meghatározott megkeresés nélkül is tájékoztatást adhat.

(2) A magyar bűnüldöző szerv az (1) bekezdésben foglalt feltételek fennállása esetén sem adhat tájékoztatást az Európai Unió tagállama bűnüldöző szervének, ha az információ, tény vagy adat átadása – erre irányuló megkeresés esetén – az 5. § (3) bekezdése, illetve a 16/B. § (7) bekezdés a) pontja vagy b) pontjának bb) alpontja alapján nem lenne teljesíthető.

16/D. § (1) Ha a magyar bűnüldöző szerv a 16/A. § alapján megszerzett információt a büntetőeljárás során bizonyítékként kívánja felhasználni, be kell szereznie az Európai Unió tagállama bűnüldöző szervének a beleegyezését. A beleegyezés – szükség esetén – igazságügyi jogsegély keretében is beszerezhető.

(2) Nem kell beszerezni az (1) bekezdés szerinti beleegyezést, ha az Európai Unió tagállamának bűnüldöző szerve az információcsere iránti megkeresés teljesítésekor beleegyezését adta az információ bizonyítékként történő felhasználásába.

16/E. § Ha a 16/A. § szerinti információcsere iránti megkeresés az Európai Unióról szóló Szerződés K.3. cikkén alapuló, az Európai Rendőrségi Hivatal létrehozásáról szóló, 1995. július 26-án kelt Egyezmény (Europol Egyezmény) és Jegyzőkönyveinek kihirdetéséről, valamint a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény módosításáról szóló 2006. évi XIV. törvény mellékletében meghatározott bűncselekmények valamelyikére vonatkozik, a magyar bűnüldöző szerv az információcsere iránti megkeresést megküldi a Rendőrségnek az Európai Rendőrségi Hivatallal (a továbbiakban: EUROPOL) való együttműködésért felelős szervezeti egységének is.

16/F. § (1) A külön jogszabályban meghatározott nyomozó hatóság a bűncselekményből származó jövedelmek és bűncselekményekhez kapcsolódó más vagyon felkutatásának és azonosításának elősegítése érdekében az Európai Unió más tagállamának erre a feladatra kijelölt közigazgatási, bűnüldözési vagy igazságügyi hatóságától közvetlenül tájékoztatást kérhet, illetve annak tájékoztatást adhat.

(2) A külön jogszabályban meghatározott nyomozó hatóság által előterjesztett tájékoztatás-kérésre a 16/A. § és a 16/D–16/E. §, az általa történő tájékoztatás-adásra a 16/B. § és a 16/D–16/E. § rendelkezéseit azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy az 1. mellékletben meghatározott formanyomtatványon előterjesztett kérelemben meg kell jelölni a megkereséssel érintett vagyonnal, illetve a vélhetően érintett természetes vagy jogi személyekkel összefü-

gő ismert adatokat is, valamint utalni kell az együttműködés iránti kérelemnek az (1) bekezdés szerinti céljára.

16/G. § (1) Ha a külön jogszabályban meghatározott nyomozó hatóság olyan információ, tény vagy adat birtokába jut, amely alapján megalapozottan feltehető, hogy a birtokába jutott információ, tény vagy adat a bűncselekményből származó jövedelmek és bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb vagyon felkutatásának és azonosíthatóságának elősegítése érdekében az Európai Unió más tagállamának erre a feladatra kijelölt közigazgatási, bünyldözési vagy igazságügyi hatóságának a feladata ellátásához szükséges, erről a 16/F. § (1) bekezdésében meghatározott kérelem nélkül is tájékoztatást adhat.

(2) A külön jogszabályban meghatározott nyomozó hatóság az (1) bekezdésben foglalt feltételek fennállása esetén sem adhat tájékoztatást, ha az információ, tény vagy adat átadása – erre irányuló kérelem esetén – az 5. § (3) bekezdése, illetve a 16/B. § (7) bekezdés a) pontja vagy b) pontjának bb) alpontja alapján nem lenne teljesíthető.

16/H. § Az Európai Unióról szóló szerződéshez, valamint az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez és az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó szerződéshez csatolt, a schengeni vívmányoknak az Európai Unió keretében történő beillesztéséről szóló jegyzőkönyv 6. cikke alapján az Európai Unió Tanácsával kötött, a schengeni vívmányok végrehajtásában, alkalmazásában és fejlesztésében való részvételről szóló megállapodásban részes más állammal történő információcserére a 16/A–16/E. § rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell.”

7. § A 2002. évi LIV. törvény 43. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„43. § A 16/H. §-ban foglalt kivétellel e törvény 14. § (2) bekezdésében, 16/A–16/G. §-ában, 29. § (1) bekezdés b) pontjában, továbbá 31–33. §-ában meghatározott rendelkezéseket kizárólag az Európai Unió tagállamának bünyldöző szerveivel való együttműködés keretében lehet alkalmazni.”

8. § A 2002. évi LIV. törvény 52. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„52. § (1) E törvény – az a)–d) pont tekintetében a 2003. évi CXXX. törvénnyel együtt – a következő uniós jogi aktusoknak való megfelelést szolgálja:

a) a Tanács 2002/465/IB kerethatározata (2002. június 13.) a közös nyomozócsoportokról;

b) a Tanács 2006/960/IB kerethatározata (2006. december 18.) az Európai Unió tagállamainak bünyldöző hatóságai közötti, információ és bünyldözési operatív információ cseréjének leegyszerűsítéséről (e törvény 4. § (1) bekezdése, 11/A. §-a, 16/A–16/F. §-a, 1. és 2. melléklete);

c) a Tanács 2007/845/IB határozata (2007. december 6.) a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatali között, a bűncselekményből származó jövedelmek és bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről (e törvény 16/G–16/H. §-a);

d) a Tanács 96/277/IB együttes fellépése (1996. április 22.), amelyet a Tanács az Európai Unióról szóló szerződés

K.3. cikke alapján fogadott el, az összekötő tisztviselőknek az Európai Unió tagállamai közötti igazságügyi együttműködés javítása céljából történő cseréjére vonatkozó keretrendszerrel;

e) a Tanács 2000. november 30-i ajánlása az EUROPOL részéről a tagállamok által felállított közös nyomozó csoportoknak nyújtandó segítségről (HL C 357., 2000.12.13., 7. o.).

(2) E törvény a következő uniós jogi aktusok végrehajtását szolgálja:

a) a Schengeni Végrehajtási Egyezmény 39–41. cikkei, továbbá 46–47. cikkei;

b) az Európai Unió Tanácsának 2000. május 29-én kelt a tagállamok közötti, bünyldözésekben való kölcsönös segítségnyújtásról szóló Egyezmény 6–7. cikkei, továbbá 12–14. cikkei;

c) az Európai Uniónak az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bünyldözési jogsegélyről szóló egyezménye 2001. október 16-án elfogadott Kiegészítő Jegyzőkönyve;

d) az Európai Unió 1997. december 18-án elfogadott Egyezménye a vámszervek közötti kölcsönös segítségnyújtásról és együttműködésről (Nápoly II Egyezmény);

e) az Európai Unió az Európai Rendőrségi Hivatal létrehozásáról szóló Egyezményének 2002. november 28-án elfogadott Kiegészítő Jegyzőkönyve.”

9. § A 2002. évi LIV. törvény az e törvény mellékleteit képező új 1–2. melléklettel egészül ki, ezzel egyidejűleg a 2002. évi LIV. törvény mellékletének jelölése 3. mellékletre változik.

Záró rendelkezések

10. § (1) Ez a törvény 2008. december 18-án lép hatályba, és a hatálybalépését követő napon hatályát veszti.

(2) A 2002. évi LIV. törvény 23. § (1) bekezdésében az „Európai Rendőrségi Hivatal (a továbbiakban: EUROPOL)” szövegrész helyébe az „EUROPOL” szöveg, valamint a 29. § (2) bekezdésében a „melléklete” szövegrész helyébe a „3. melléklete” szöveg lép.

11. § E törvény a következő uniós jogi aktusoknak való részbeni megfelelést szolgálja:

a) a Tanács 2006/960/IB kerethatározata (2006. december 18.) az Európai Unió tagállamainak bünyldöző hatóságai közötti, információ és bünyldözési operatív információ cseréjének leegyszerűsítéséről (e törvény 4–5. §-a, 1. és 2. melléklete);

b) a Tanács 2007/845/IB határozata (2007. december 6.) a tagállamok vagyon-visszaszerzési hivatalai között, a bűncselekményből származó jövedelmek és bűncselekményekhez kapcsolódó egyéb tulajdon felkutatása és azonosítása terén való együttműködésről (e törvény 5. §-a).

Sólyom László s. k.,
köztársasági elnök

Dr. Szili Katalin s. k.,
az Országgyűlés elnöke

1. melléklet a 2008. évi LXXXVII. törvényhez

„1. melléklet a 2002. évi LIV. törvényhez

E törvény 16/A. § (1) bekezdése szerinti formanyomtatvány az alábbi adatokat tartalmazza:

**INFORMÁCIÓCSERE A(Z) 2006/960/IB TANÁCSI KERETHATÁROZAT SZERINT
A KÉRELMEZŐ TAGÁLLAM ÁLTAL KITÖLTENDŐ FORMANYOMTATVÁNY INFORMÁCIÓRA
ÉS BÜNYÜLDÖZÉSI OPERATÍV INFORMÁCIÓRA VONATKOZÓ KÉRELEM**

Ez a formanyomtatvány információknak és bünyüldözési operatív információknak a(z) 2006/960/IB kerethatározat* szerinti kérelmezésére szolgál.

– Adminisztratív információ

Kérelmező hatóság (név, cím, telefon, fax, e-mail, tagállam):	
Ügyintéző adatai (opcionális):	
A kérelem címzettje a következő tagállam:	
Ezen kérelem dátuma és időpontja:	
E kérelem hivatkozási száma:	

Előző kérelmek				
☐ Erre az ügyre vonatkozóan ez az első kérelem				
☐ A kérelem az ugyanarra az ügyre vonatkozó előző kérelmeket követ				
Előző kérelem / kérelmek			Válasz(ok)	
	Dátum	Hivatkozási szám (a kérelmező tagállamban)	Dátum	Hivatkozási szám (a megkeresett tagállamban)
1.				
2.				
3.				
4.				

Amennyiben a kérelmet a kérelmező tagállamban egynél több hatóságnak küldik meg, kérjük valamennyi felhasznált csatorna megnevezését			
☐ ENU/Europol összekötő tisztviselő	☐ Információért		
	☐ Végrehajtásért		
☐ Interpol nemzeti központi iroda (NCB)	☐ Információért		
	☐ Végrehajtásért		
☐ Sirene	☐ Információért		
	☐ Végrehajtásért		
☐ Összekötő tisztviselő	☐ Információért		
	☐ Végrehajtásért		
☐ Egyéb (kérjük, nevezze meg):	☐ Információért		
	☐ Végrehajtásért		
Amennyiben ugyanazt a kérelmet egy másik tagállamnak is megküldik, kérjük a másik tagállam és a felhasznált csatorna megnevezését (opcionális)			

II – Határidők

Emlékeztető: A(z) 2006/960/IB kerethatározat 4. cikke szerinti határidők

A – A bűncselekmény a 2002/584/IB kerethatározat 2. cikkének (2) bekezdésének hatálya alá tartozik

és

A kért információ vagy bűnüldözési operatív információ valamely bűnüldöző hatóság számára közvetlenül hozzáférhető adatbázisban található

Sürgősségi kérelem

Határidő: 8 óra, amely meghosszabbítható

Nem sürgősségi kérelem

Határidő: 1 hét (.

B – Egyéb esetek: határidő: 14 nap (.

Sürgősségi kérelem

NEM sürgősségi kérelem

A sürgősség okai (például: a gyanúsított személyek őrizetbe vétele, az ügyet meghatározott időpont előtt a Bíróság elé kell utalni):

A kért információ vagy bűnüldözési operatív információ:

A VIZSGÁLT BŰNCSELEKMÉNY(EK) VAGY BŰNÖZŐI TEVÉKENYSÉG(EK) TÍPUSA:

Azon körülmények leírása, amelyek között a bűncselekmény(ek)e)t elkövették, beleértve annak / azoknak időpontját, helyét és azon személy bűncselekmény(ek)ben való részvételének mértékét, akivel kapcsolatban az információt vagy bűnüldözési operatív információt kérik:

A bűncselekmény(ek) természete	
A – A(z) 2006/960/IB kerethatározat 4. cikke (1) vagy (3) bekezdésének alkalmazása	
☐ A.1. A bűncselekmény a kérelmező tagállamban legalább három éves maximális időtartamú szabadságvesztéssel büntethető	
ÉS	
A.2. A bűncselekmény(ek) az alábbiakban felsoroltak közé tartozik / tartoznak:	
☐ Bűnszervezetben való részvétel	☐ Bűncselekményekből származó jövedelmek tisztára mosása
☐ Terrorizmus	☐ Pénzhamisítás, ideértve az euro hamisítását is
☐ Emberkereskedelem	☐ Számítógépes bűncselekmények
☐ Gyermek szexuális kizsákmányolása és gyermek-pornográfia	☐ Környezettel kapcsolatos bűncselekmények, ideértve a veszélyeztetett állatfajok, valamint a veszélyeztetett növényfajok és növényfajták tiltott kereskedelmét is
☐ Kábítószer és pszichotróp anyagok tiltott kereskedelme	☐ Segítségnyújtás jogellenes beutazáshoz és tartózkodáshoz
☐ Fegyverek, lőszer és robbanóanyagok tiltott kereskedelme	☐ Szándékos emberölés, súlyos testi sértés
☐ Korrupció	☐ Emberi szervek és szövetek tiltott kereskedelme
☐ Csalással kapcsolatos bűncselekmények, ideértve az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló, 1995. július 26-i egyezmény értelmében az Európai Közösségek pénzügyi érdekeit sértő csalásokat is	☐ Emberrablás, személyi szabadság megsértése és túszejtés
☐ Szervezett vagy fegyveres rablás	☐ Rasszizmus és idegengyűlölet
☐ Kulturális javak – ideértve a régiségeket és műtárgyakat is – tiltott kereskedelme	☐ Nukleáris és radioaktív anyagok tiltott kereskedelme
☐ Csalás	☐ Lopott gépjárművek kereskedelme
☐ Zsarolás és védelmi pénz szedése	☐ Erőszakos közöskülés
☐ Termékhamisítás és szerzői jogbitorlás	☐ Gyűjtögetés
☐ Hivatalos okmányok hamisítása és az azokkal való kereskedés	☐ A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága alá tartozó bűncselekmények
☐ Fizetőeszközök hamisítása	☐ Légi vagy vízi jármű jogellenes hatalomba kerítése
☐ Hormontartalmú anyagok és más növekedésserkentők tiltott kereskedelme	☐ Szabotázs
A bűncselekmény ezért az európai elfogatóparancsról szóló kerethatározat 2. cikke (2) bekezdésének hatálya alá tartozik így a(z) 2006/960/IB kerethatározat 4. cikkének (1) bekezdése (sürgős esetek) és (3) bekezdése (nem sürgős esetek) alkalmazandó az ezen kérelem megválaszolására kiszabott határidők tekintetében	
☐ B – A bűncselekmény(ek) nem tartozik / tartoznak az A. pont hatálya alá. Ez esetben, a bűncselekmény(ek) leírása:	
Az információra vagy bűnüldözési operatív információra vonatkozó kérelem célja	
Kapcsolat a kért információ vagy bűnüldözési operatív információ célja és azon személy között, akire az információ vagy bűnüldözési operatív információ vonatkozik	
Azon személy(ek) személyazonossága (amennyiben ismert), aki(k)re az a bűnüldözési operatív művelet irányul, amely az információra vagy bűnüldözési operatív információra irányuló kérelem alapjául szolgál	
Azon okok, amelyek alapján vélhető, hogy az információ vagy bűnüldözési operatív információ a megkeresett tagállamban található	
Az e kérelemben található információ felhasználásának korlátozása a kérelem benyújtásának okától eltérő okokból, illetve a közbiztonságot közvetlenül fenyegető komoly veszély megelőzése érdekében	
☐ a felhasználás engedélyezett	
☐ a felhasználás engedélyezett, de az információ szolgáltatójának említése nélkül	
☐ az információ szolgáltatójának felhatalmazása nélkül nem használható fel	
☐ a felhasználás nem engedélyezett	

2. melléklet a 2008. évi LXXXVII. törvényhez

„2. melléklet a 2002. évi LIV. törvényhez

E törvény 16/B. § (1) bekezdése szerinti formanyomtatvány az alábbi adatokat tartalmazza:

**INFORMÁCIÓCSERE A(Z) 2006/960/IB TANÁCSI KERETHATÁROZAT SZERINT
A MEGKERESETT TAGÁLLAM ÁLTAL KITÖLTENDŐ FORMANYOMTATVÁNY
AZ INFORMÁCIÓ ÁTADÁSA/KÉSEDELME/ELUTASÍTÁSA ESETÉN**

E formanyomtatvány rendeltetése a kért információ és/vagy bűnüldözési operatív információ átadása, illetve a kérelmező hatóság tájékoztatása, amennyiben a rendes határidő betartása lehetetlen, amennyiben a kérelmet engedélyezés céljából be kell nyújtani valamely igazságügyi hatósághoz, vagy amennyiben az információ átadását elutasítják.

Ez a formanyomtatvány az eljárás folyamán többször használható (például, ha a kérelmet először be kell nyújtani egy igazságügyi hatósághoz, majd a későbbiekben a kérelem végrehajtását el kell utasítani).

Megkeresett hatóság (név, cím, telefon, fax, e-mail, tagállam)	
Ügyintéző adatai (opcionális):	
E válasz hivatkozási száma	
Az előző válasz dátuma és hivatkozási száma	
A válasz a következő kérelmező hatóságnak szól	
A kérelem dátuma és időpontja	
A kérelem hivatkozási száma	

A(z) 2006/960/IB kerethatározat 4. cikke szerinti rendes határidők a következők lettek volna:	
A bűncselekmény a 2002/584/IB kerethatározat 2. cikke (2) bekezdésének hatálya alá tartozik és	Sürgősségi kérelem ☐ 8 óra
a kért információ vagy bűnüldözési operatív információ a megkeresett tagállam bűnüldöző hatósága számára közvetlenül hozzáférhető adatbázisban található	Nem sürgősségi kérelem ☐ 1 hét
Egyéb esetben	☐ 14 nap

A 2006/960/IB kerethatározat szerint átadott információ; a megadott információ és a bűnüldözési operatív információ
<p>1. Az átadott információ vagy bűnüldözési operatív információ felhasználása</p> <p>☐ kizárólag az információ megadásának alapjául szolgáló célra, vagy a közbiztonságot azonnal és súlyosan fenyegető esemény megakadályozására használható fel;</p> <p>☐ egyéb célokra való felhasználása is engedélyezett, a következő feltételekre is figyelemmel (választható):</p>
<p>2. A forrás megbízhatósága</p> <p>☐ megbízható</p> <p>☐ többé-kevésbé megbízható</p> <p>☐ nem megbízható</p> <p>☐ nem megállapítható</p>
<p>3. Az információ vagy bűnüldözési operatív információ pontossága</p> <p>☐ bizonyos</p> <p>☐ a forrástól származik</p> <p>☐ másodkézből való – megerősített</p> <p>☐ másodkézből való – nem megerősített</p>

<p>4. A bűnügyi nyomozás vagy bűnüldözési operatív művelet eredményét, amelynek keretében az információcsere létrejött, jelenteni kell az információt átadó hatóságnak</p> <p>☐ nem</p> <p>☐ igen</p>
<p>5. Spontán információcsere esetében: okok, amelyek alapján feltételezhető, hogy az információ vagy bűnüldözési operatív információ segíthet a 2002/584/IB kerethatározat 2. cikke (2) bekezdésében említett bűncselekmények felderítésében, megelőzésében vagy kivizsgálásában:</p>

<p>KÉSEDELEM – A(z) 2006/960/IB kerethatározat 4. cikke szerint alkalmazandó határidőn belül válaszadás nem lehetséges</p> <p>Az információ vagy bűnüldözési operatív információ megadása a megadott határidőn belül nem lehetséges az alábbiakban szereplő okok miatt:</p> <p>Az információ vagy bűnüldözési operatív információ megadásának valószínű ideje:</p> <p>☐ 1 nap   ☐ 2 nap   ☐ 3 nap</p> <p>☐ ... hét</p> <p>☐ 1 hónap</p> <p>☐ Az igazságügyi hatóság engedélyének kérelmezése megtörtént. Az engedély megadásához / elutasításához vezető eljárás várhatóan (...) hetet vesz igénybe.</p>

<p>ELUTASÍTÁS – Az információ vagy bűnüldözési operatív információ megadása:</p> <p>☐ nem lehetséges és nem kérelmezhető nemzeti szinten; vagy</p> <p>☐ nem lehetséges az alábbiakban szereplő ok(ok) miatt:</p>
<p>A – A bírósági felülvizsgálathoz kapcsolódó ok, amely nem teszi lehetővé az információ átadását, vagy kölcsönös jogsegély igénybevételét teszi szükségessé</p>
<p>☐ az illetékes igazságügyi hatóság nem engedélyezte az információhoz vagy a bűnüldözési operatív információhoz való hozzáférést és annak cseréjét</p>
<p>☐ a kért információt vagy bűnüldözési operatív információt korábban kényszerítő intézkedések révén szerezték meg, és annak rendelkezésre bocsátása a nemzeti jog szerint nem engedélyezett</p>
<p>☐ az információ vagy bűnüldözési operatív információ</p> <ul style="list-style-type: none"> – nincs a bűnüldöző hatóságok birtokában; vagy – nincs hatóságok vagy magánszervek birtokában olyan formában, amely a bűnüldöző hatóságok számára kényszerítő intézkedések megtétele nélkül elérhetővé teszi azokat
<p>☐ B – Az információ vagy bűnüldözési operatív információ rendelkezésre bocsátása alapvető nemzetbiztonsági érdekeket sértene vagy folyamatban lévő nyomozás vagy bűnüldözési operatív művelet sikerét, vagy egyének biztonságát veszélyeztetné, vagy nyilvánvalóan nem állna arányban a kérelemben foglalt céllal, illetve a cél szempontjából lényegtelen lenne.</p>
<p>Az „A” vagy „B” pont választása esetén, amennyiben szükségesnek ítéli, adjon további információt vagy indokot (...) az elutasításra vonatkozóan (kitöltése nem kötelező):</p>
<p>☐ D – A megkeresett hatóság a kérelem végrehajtásának elutasítása mellett dönt, mivel a kérelem a következő, a megkeresett állam jogszabályai szerint egy év vagy annál rövidebb időtartamú szabadságvesztéssel büntethető bűncselekményre vonatkozik (a bűncselekmény jellegének és jogi besorolásának megadása):</p>
<p>☐ E – Az információ vagy bűnüldözési operatív információ nem áll rendelkezésre</p>
<p>☐ F – A kérelmezett információt vagy bűnüldözési operatív információt más tagállam vagy harmadik állam bocsátotta rendelkezésre, arra a specialitás elve vonatkozik, és az érintett állam nem járult hozzá annak átadásához.</p>

III. Kormányrendeletek

A Kormány 298/2008. (XII. 12.) Korm. rendelete

az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási
Alapból történő finanszírozásának
részletes szabályairól szóló
43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet módosításáról

A Kormány a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 83. § (2) bekezdés a) pontjában foglalt felhatalmazás alapján, az Alkotmány 35. § (1) bekezdés b) pontjában megállapított feladatkörében eljárva az alábbiakat rendeli:

1. §

Az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kr.) 6. § (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(4) A tárgyév utolsó hónapjában a havi kifizetést követően és az átcsoportosítások után az egyes szakfeladatokon még rendelkezésre álló előirányzat az éves elszámolható teljesítmény arányában osztható fel és fizethető ki a pénzügyminiszter egyetértésével. A még rendelkezésre álló előirányzat felosztásnál a súlyponti kórházak járóbeteg-szakellátás és az aktív fekvőbeteg-szakellátás éves elszámolható teljesítményének kétszeresét kell figyelembe venni.”

2. §

A Kr. 49. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„49. § Az 5. számú melléklet tartalmazza a gyógyító-megelőző ellátások jogcímei éves előirányzatait ellátási formák szerinti bontásban. Az ellátási formákra külön soron feltüntetett előirányzatok jogcímenként együttesen is kezelhetők.”

3. §

(1) A Kr. 5. számú melléklete helyébe e rendelet 1. számú melléklete lép.

(2) A Kr. 28. számú melléklete helyébe e rendelet 2. számú melléklete lép.

4. §

(1) Ez a rendelet – a (2) bekezdésben foglalt kivétellel – a kihirdetését követő napon lép hatályba.

(2) E rendelet 2–3. §-a, e § (3) és (6) bekezdése, valamint az 1. és a 2. számú melléklet 2009. január 1-jén lép hatályba.

(3) A Kr.

a) 28. § (5) bekezdésében a „25. számú melléklet” szövegrész helyébe a „28. számú melléklet” szöveg, a „25. számú mellékletben” szövegrész helyébe a „28. számú mellékletben” szöveg,

b) 33/A. § (1) bekezdésében a „Magyar Koraszülött Mentő Közalapítványt” szövegrész helyébe a „szolgáltatókat” szöveg lép.

(4) Az egészségügyi szolgáltatások finanszírozási díjparamétereinek felülvizsgálatához szükséges ráfordítási felmérésben részt vevő egészségügyi szolgáltatók a Kr. 6. § (4) bekezdése szerinti, még rendelkezésre álló előirányzat terhére e rendelet 3. számú mellékletében meghatározott külön díjazásban részesülnek, amelynek összegét az Országos Egészségbiztosítási Pénztár 2008. december hónapban utalványozza.

(5) A köztisztviselők képesítési előírásairól szóló 9/1995. (II. 3.) Korm. rendelet 1. számú melléklet 5. pontjában, 2. számú melléklet 4. pontjában és 3. számú melléklet 45. pontjában a „főiskolai szintű igazgatásszervezői szakképzettség;” szövegrész helyébe a „főiskolai szintű igazgatásszervezői, pénzügyi-üzemgazdász, fogyasztóvédelmi vagy gazdasági (fogyasztóvédelmi, üzemgazdász) szakképzettség;” szöveg lép.

(6) Hatályát veszti

a) a Kr. 20. § (1) bekezdésében a „-(2)” szövegrész,

b) a Kr. 27. § (3) bekezdésének 3. mondata,

c) a Kr. 29. számú melléklete „I. Vizsgálatok, dokumentációk” részének „FA 016+ Fogorvosi látlelet készítése 5” sora.

(7) E rendelet 2009. január 2-án hatályát veszti.

Gyurcsány Ferenc s. k.,
miniszterelnök

1. számú melléklet a 298/2008. (XII. 12.) Korm. rendelethez

„5. számú melléklet a 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelethez

Millió forint

Megnevezés		2009. évi előirányzat
1.	Háziorvosi, háziorvosi ügyelet ellátása	
2.	Praxisfinanszírozás	68 361,1
3.	Eseti ellátás díjazása	413,0
4.	Ügyeleti szolgálat	8 837,4
5.	1. Háziorvosi, háziorvosi ügyelet ellátása összesen	77 611,5
6.	Védőnő, anya-, gyermek- és ifjúságvédelem	
7.	Iskolaegészségügyi ellátás	1 789,5
8.	Védőnői ellátás	16 092,8
9.	Anya-, gyermek- és csecsemővédelem	457,3
10.	MSZSZ: gyermekgyógyászat	120,3
11.	MSZSZ: nőgyógyászat	94,4
12.	2. Védőnő, anya-, gyermek- és ifjúságvédelem összesen	18 554,3
13.	3. Fogászati ellátás	23 152,2
14.	Gondozóintézeti-gondozás	
15.	Nemibeteg-gondozás	541,4
16.	Tüdőgondozás	2 151,2
17.	Pszichiátriai gondozás	1 119,1
18.	Onkológiai gondozás	548,7
19.	Alkohológia és drogellátás	375,0
20.	4. Gondozóintézeti gondozás összesen	4 735,4
21.	5. Betegszállítás és orvosi rendelvényű halottszállítás	6 061,1
22.	8. Művesekezelés	23 433,5
23.	10. Otthoni szakápolás	4 630,2
24.	12. Működési költségelőleg	500,0
25.	Célelőirányzatok	
26.	Felülvizsgáló orvosok díja	45,0
27.	Bázisfinanszírozott fekvőbeteg-szakellátás	12,1
28.	Méltányossági alapon történő térítések	39,2
29.	Alapellátási vállalkozás támogatási átalánydíj	526,7
30.	13. Célelőirányzatok összesen	623,0
31.	14. Mentés	22 865,9
32.	15. Laboratóriumi ellátás	20 700,4
33.	Összevont szakellátás	
34.	Járóbeteg-szakellátás	108 256,7
35.	CT, MRI	
36.	Fekvőbeteg-szakellátás	388 276,9
37.	<i>ebből: aktív fekvőbeteg-szakellátás</i>	333 379,1
38.	<i>krónikus fekvőbeteg-szakellátás</i>	53 928,2
39.	<i>fix díjjal finanszírozott ellátások (BVOP)</i>	969,6
40.	Extráfinanszírozás	17,8
41.	Speciális finanszírozású fekvőbeteg	28 163,7
42.	16. Összevont szakellátás összesen	524 715,1
ÖSSZESEN		727 582,6
Bérpolitikai intézkedések fedezete		15 824,0
MINDÖSSZESEN		743 406,6

2. számú melléklet a 298/2008. (XII. 12.) Korm. rendelethez

„28. számú melléklet a 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelethez

2009. évre vonatkozó teljesítményvolumen értéke és annak felosztása

1. Az aktív fekvőbeteg-szakellátás országos teljesítményvolumenének mértéke 2009. évre: 2 240 000 súlyszám, amelynek terhére kell elszámolni az összes aktív fekvőbeteg-ellátásba tartozó TVK alá tartozó teljesítményt.

2. A járóbeteg-szakellátás, valamint a CT, MRI szakellátás országos teljesítményvolumenének együttes mértéke 2009. évre: 79 544 737 ezer pontszám, amelynek terhére kell elszámolni az összes járóbeteg-szakellátásba, illetve CT, MRI szakellátásba tartozó TVK alá tartozó teljesítményt.

Az 1. és 2. pontok szerinti országos teljesítményvolumen 10%-a tartalékot képez, amely a folyamatos ellátás biztosítása, vagy egyéb ellátási érdekből az egészségügyi miniszter által engedélyezett finanszírozás fedezetére szolgál.

Az 1. és 2. pontok szerinti ellátások havi teljesített felhasználásáról az OEP havonta a finanszírozási tervvel egyidejűleg tájékoztatja az egészségügyi minisztert és a pénzügyminisztert.”

3. számú melléklet a 298/2008. (XII. 12.) Korm. rendelethez**Ráfordítási felmérésben részt vevő egészségügyi szolgáltatók külön díjazása**

Ezer forint

Szolgáltató		Aktív fekvőbeteg-szakellátás	Krónikus fekvőbeteg-ellátás	Járóbeteg-szakellátás	Labor-diagnosztika	Összesen
0101	Fővárosi Önkormányzat Szent Imre Kórház-Rendelőintézet	10 710,0	390,0	2 100,0	300,0	13 500,0
0109	Egyesített Szent István és Szent László Kórház-Rendelőintézet	4 278,0	894,0	971,2	300,0	6 443,2
0116	Fővárosi Önkormányzat Péterfy Sándor utcai Kórház-Rendelőintézete	5 095,0	873,0	2 362,5		8 330,5
0119	Fővárosi Önkormányzat Nyíró Gyula Kórház-Rendelőintézete	2 519,0	819,0	1 808,8		5 146,8
0121	Fővárosi Önkormányzat Károlyi Sándor Kórház-Rendelőintézete	4 562,0	492,0	4 566,2		9 620,2
0140	Semmelweis Egyetem	40 066,0	519,0	3 900,0		44 485,0
0153	Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet	1 822,5	840,0	1 590,0		4 252,5
0156	Országos Korányi TBC és Pulmonológiai Intézet	4 632,0	135,0	443,8	300,0	5 510,8
0160	Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet	563,0	927,0	288,8		1 778,8
0162	Gottsegen György Országos Kardiológiai Intézet	1 120,0		215,0		1 335,0
0163	Országos Idegsebészeti Tudományos Intézet	2 357,0		1 676,2		4 033,2
0227	Szociális Háló Egyesület		315,0			315,0

	Szolgáltató	Aktív fekvőbeteg- szakellátás	Krónikus fekvőbeteg- ellátás	Járóbeteg- szakellátás	Labor- diagnosztika	Összesen
0502	B.A.Z. Megyei Kórház Rendelőintézet	19 800,0	648,0			20 448,0
0940	Debreceni Egyetem Orvos és Egészségtudományi Centrum	27 556,0	306,0	6 107,5	1 500,0	35 469,5
1304	Városi Önkormányzat Jávorszky Ödön Városi Kórház-Rendelőintézete, Vác	6 980,0	351,0	2 905,0		10 236,0
1306	Pest megyei Tüdőgyógyászati Intézet, Törökbálint	6 426,0	207,0	590,0		7 223,0
1401	Kaposi Mór Megyei Kórház	11 779,0	1 350,0	4 008,8		17 137,8
1402	Siófok Város Kórház-Rendelőintézete				900,0	900,0
1501	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Jósa András Kórház-Rendelőintézete	22 052,0	1 530,0			23 582,0
1502	Területi Kórház Mátészalka	4 872,0	225,0	1 156,2		6 253,2
1505	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Szatmár-Beregi Kh.	4 156,0	666,0	2 016,2		6 838,2
1506	Szabolcs-Szatmár Megyei Önkormányzat Pszichiátriai Szakkórháza, Nagykálló	1 587,0	573,0	473,8		2 633,8
1701	Tolna Megyei Önkormányzat Kórháza, Szekszárd	9 061,0	729,0	3 421,2	600,0	13 811,2
2002	Kanizsai Dorottya Kórház-Rendelőintézet, Nagykanizsa	6 099,0	639,0		300,0	7 038,0
2004	Hévíz Gyógyfürdő Kht.	579,0	1 254,0	897,5		2 730,5
2208	Vadaskert Kórház és Szakambulancia	621,0		287,5		908,5
9501	IMS Budapest			618,8		618,8
9501	Vasutegészségügyi Kht.		1 302,0	4 520,0		5 822,0
0164	Országos Vérellátó Szolgálat				3 000,0	3 000,0
0182	Országos Környezetegészségügyi Intézet				600,0	600,0
01A7	Pestszentlőrinc-Pestszentimre Egészségügyi Kft.				600,0	600,0
0643	Szentgyörgyi Albert Klinikai Központ				1 200,0	1 200,0
1399	ÁNTSZ Laboratórium Kft.				600,0	600,0
Összesen		199 292,5	15 984,0	46 925,0	10 200,0	272 401,5

V. A Kormány tagjainak rendeletei

Az oktatási és kulturális miniszter 34/2008. (XII. 12.) OKM rendelete

a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet módosításáról

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 94. §-a (1) bekezdésének *a)* és *f)* pontjában – a 3. § (4) bekezdés tekintetében a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 97. §-ának *b)* pontjában, a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 94. § (1) bekezdésének *b)*, *h)* és *o)* pontjában, az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény 22. § (2) bekezdés *a)* pontjában – kapott felhatalmazás alapján az oktatási és kulturális miniszter feladat- és hatásköréről szóló 167/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet 1. §-ának *a)* pontjában meghatározott feladatkörömben eljárva a következőket rendelem el:

1. §

A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet (a továbbiakban: Rendelet) 2. §-a a következő (4) bekezdéssel egészül

ki, egyidejűleg az eredeti (4) bekezdés számozása (5) bekezdésre módosul:

„(4) E rendelet 3. számú melléklete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet 12. § (1) bekezdése alapján felmenő rendszerben bevezetésre kerülő és alkalmazható a miniszter által kiadott kerettanterveket tartalmazza.”

2. §

A Rendelet 3. számú melléklete az e rendelet 1., 2., 3., 4. és 5. számú melléklete szerinti kerettantervekkel egészül ki.

3. §

(1) Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba.

(2) E rendelet a hatálybalépését követő 15. napon veszti hatályát.

(3) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg a Rendelet 12. § (3) bekezdésének „Az R. 2. §-ában hivatkozott” szövegrésze helyébe „A kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet (a továbbiakban: R.) 2. §-ában hivatkozott” szövegrész lép.

Dr. Hiller István s. k.,
oktatási és kulturális miniszter

I. számú melléklet a 34/2008. (XII. 12.) OKM rendelethez

KERETTANTERV AZ ALAPFOKÚ NEVELÉS-OKTATÁS ALAPOZÓ SZAKASZÁN (5–6. ÉVFOLYAM) FOLYÓ NEM SZAKRENDSZERŰ OKTATÁS SZÁMÁRA

I. BEVEZETŐ

Az alapfokú nevelés-oktatás alapozó szakaszán (5–6. évfolyam) folyó nem szakrendszerű oktatás kerettantervének funkciója

Az alapozó szakaszon folyó nem szakrendszerű oktatás kerettanterve (továbbiakban: Kerettanterv) olyan ajánlásokat tartalmaz, amelyek segítségével az iskolák a törvényben meghatározottaknak megfelelően és annak szellemében módosíthatják helyi tanterveiket. Amennyiben az iskola az alábbiakban felajánlott Kerettantervet választja, akkor az alapozó oktatásban (5–6. évfolyam) a tanórai foglalkozás kötelező időkeretének felhasználását a Kerettanterv és az OKM által kiadott „*Kerettanterv az alapfokú nevelés-oktatás alapozó és fejlesztő szakaszára*” ajánlásaai együttesen „szabályozzzák”. (A nem kötelező tanórai foglalkozások időkeretét a Kerettanterv nem érinti, de – természetesen – az iskola helyi tanterve ezt az időkeretet felhasználhatja a Kerettantervben javasolt tudás és képességterületek melyebb, illetve differenciáltabb elsajátítására.)

A Kerettanterv változatai az időkereteket tekintettel

„A” variáns

1. Az alapvetőnek tekintett és szakmailag erőteljesen javasolt „A” variáns a rendelkezésre álló kötelező órászámot (mindkét érintett évfolyamon 832,5 óra) nagyjából fele-fele arányban osztja el a szakrendszerű és a nem szakrendszerű oktatás között.
2. Az 5–6. évfolyamon: Magyar nyelv és irodalom (148 és 148), Történelem és állampolgári ismeretek (74 és 74), Természetismeret (74, ill. 55,5), Informatika (18,5, ill. 37), Technika és életvitel (37 és 37), Osztályfőnöki (37, ill. 18,5). A hatodik évfolyamon: Földrajz (37). Az ötödik évfolyamon összesen 388,5 óra; a hatodik évfolyamon összesen: 407 óra. Ezen tantárgyak helyett, de az azokban a NAT által az alapozó szakaszra előírt tudás és képesség fejlesztési feladatokat lefedve és az OKM Kerettanterve által tantervileg feldolgozott tudás és képesség fejlesztési feladatokra figyelemmel, mindkét évfolyamon (a fenti időkeretekben) a Kerettantervben a következő „tudás és képesség területek” (továbbiakban: TKT) szerepelnek:
  - Kommunikáció (80, illetve 84 óra)
  - Mindennapi életünk (86, illetve 82 óra)
  - Tér és idő (62, illetve 69 óra)
  - Szabályok (62, illetve 67 óra)
  - Szülőföldünk (62, illetve 67 óra)
3. A fenti TKT-k mellett a Kerettantervbe beépítettük az általános iskola 1–6. évfolyamán 37 órában (heti egy órában) folyó „Gondolkodás- és tanulásfejlesztési” programot, amely részben előkészíti, részben kiegészíti a TKT-k keretében folyó tanítási-tanulási folyamatot. A program megvalósítása az 1–4. osztályban az OKM Kerettantervében szereplő időkereteknek csak minimális változtatásait igényli, amely változtatás bármely tantárgy/tantárgyak terhére megoldható.

Felhasznált órákeret:

- az 1–4. évfolyamon: 37 óra/évfolyam Gondolkodás- és tanulásfejlesztés
- az 5. évfolyamon: 352 (TKT-k) + 37 (Gondolkodás- és tanulásfejlesztés). Összesen: 389 óra
- a 6. évfolyamon: 367 (TKT-k) + 37 (Gondolkodás- és tanulásfejlesztés). Összesen: 404 óra

„B” variáns

1. A „B” variáns a rendelkezésre álló időkeretből kevesebb időt, mindkét évfolyamon 203 órát, fordít a nem szakrendszerű oktatásra. (Ez a teljes időkeret 24-25%-a) Ebben a variásban mindkét évfolyamon a Magyar nyelv és irodalom, az Informatika és az Osztályfőnöki óra tantárgyak helyett a Kerettanterv a következő TKT-kat javasolja a helyi tantervbe beilleszteni:
2. Felhasznált órákeret:
  - az 1–4. évfolyamon: 37 óra/évfolyam Gondolkodás- és tanulásfejlesztés
  - 5. évfolyamon: Kommunikáció (80 óra), Mindennapi életünk (86 óra) és Gondolkodás- és tanulásfejlesztés (37 óra). Összesen: 203 óra.
  - 6. évfolyamon: Kommunikáció (84 óra), Mindennapi életünk (82 óra) és Gondolkodás- és tanulásfejlesztés (37). Összesen: 203 óra.

Célok és feladatok

1. A Kerettantervek (más eszközökkel együttesen) a tartalmi szabályozás olyan, ajánlásokat megfogalmazó eszközei, amelyek kapcsolatot teremtenek a kötelező erjű Nemzeti alaptanterv és az iskolai tanulási-tanítási folyamatok helyi tervezése között. Ebből szükségszerűen következik, hogy a Kerettantervekkel szemben alapvető szakmai elvárásként fogalmazódik meg: koherensen kapcsolódjanak a Nemzeti alaptantervhez.
2. A Kerettanterv különös hangsúly helyez arra, hogy a nem szakrendszerű oktatás tervezésébe
  - /1/ beépítse a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott tudásértelmezést és ennek részeként a kulcskompetenciákat;
  - /2/ érvényesítse a tudás és az iskolai tananyag interdiszciplináris, problémaközpontú szemléletét és szervezését;
  - /3/ nyújtson segítséget ahhoz, hogy a tartalmak feldolgozása, elsajátítása során érvényesüljön a Nemzeti alaptantervnek a tanulásról és a tanulásszervezésről kialakított felfogása és végül;
  - /4/ a tervezés során biztosítsa a keresztantervi jellegű, kiemelt fejlesztési feladatok megoldhatóságát.
3. A fenti követelményekből kiindulva:
  - A Kerettanterv a nem szakrendszerű oktatás tartalmait „tudás- és képességterületekbe” szervezi. A TKT által megvalósított integráció nem a „műveltségi területek” által képviselt integrációs szempontokat, hanem sokkal inkább a problémák köre szerveződő integrációs megoldást képviseli. Ezek a „tudás- és képességterületek” a tanulók által közvetlenül megélt valóság területéből, dimenzióiból, a valóság meghatározott problémaköréből kiindulva szervezik a tanulás folyamatát. A Kerettanterv alapkonceptója szerint a valós világ jelenségeinek bonyolultsága felől közelíti a feldolgozandó témát és a tudományterületek csak eszközök a jelenségek megértéséhez. A Kerettanterv ezzel az integrációs szemlélettel is a tanárok, tanítók közötti együttműködés, munkakapcsolat lehetőségét igyekszik megteremteni. A nem szakrendszerűség nem jelentheti a szaktudományos szakszerűség mellőzését, ellenkezőleg: az adott tanítási feladaton együtt dolgozó tanítók, tanárok közötti kommunikáció megerősíti, fejleszti a tanítók és tanárok szakmai, pedagógiai kompetenciáját. A közvetlen valóság a „mindennapi élet” a maga konkrétságában, tagoltságában is kiemelt fontosságú a Kerettantervben (lásd a Mindennapi életünk TKT-t). A TKT-k a valóság problémáit és ezek felismeréséhez, megértéséhez, kezeléséhez szükséges tudásokat, képességeket is a mindennapi élet kontextusába helyezik. Ez a megoldás nemcsak a tanulók érdeklődésének felkeltését és fenntartását segíti, hanem erőteljesen kiemeli a társadalmilag releváns, alkalmazható tudás fontosságát.
  - A Kerettanterv által követett – fentiekben kiemelt – integrációs elv másik eredménye, hogy a tanítás-tanulás témakörökének meghatározásában, értelmezésében, feldolgozásában a tanulásszervezés formái, módszerei és a szükséges tevékenységek kiválasztásában folyamatosan érvényesül a kompetenciák fejlesztésének követelménye. A Kerettanterv – a Nemzeti alaptanterv tudás- és tanulásértelmezésének megfelelően – a feldolgozásra kiválasztott tartalmakat (a Kerettantervben: témakör, téma, tartalom) és a tanulásszervezés eljárásait (a Kerettantervben: tevékenység) egyaránt alárendeli az adott TKT célja és/vagy feladataként megjelölt kompetenciák, köztük is kiemelten a kulcskompetenciák

fejlesztésének. A Kerettanterv különleges jelentőséget tulajdonít az „Anyanyelvi kommunikáció” és a „Hatekony, önálló tanulás” kulcskompetenciáknak és ezért ezek fejlesztését önálló TKT (Kommunikáció, Gondolkodás- és tanulásfejlesztés) keretében is biztosítani kívánja.

A Kerettantervben a „tudás- és képességtérületek” témakörei, témái, tartalmai, illetve az egyes TKT-k között is igen gazdag tartalmi kapcsolatszerkezet van. Ezeket a kapcsolatokat a Kerettanterv minden TKT és minden témakör esetében külön is megfogalmazza. A Kerettanterv által tervezett tanulási folyamat nem lineáris, hanem sokkal inkább hálózatszerű és ezzel sokkal inkább illeszkedik a mai információs környezethez, mint a hagyományos tanulásra szervezett tanulószervezés (az előzetes biztositás – nem csak egy-egy TKT-en belül, hanem a TKT-k között is – az egyes témák rugalmas feldolgozására, a sorrendek és témakapcsolatok viszonylag szabad azaz az előzetes tudás és az egymásra épülés követelményeit figyelembe vévő) alakítására. A Kerettanterv a tanulás-szervezési és a konkrét tanítási-tanulási célok megfogalmazását a fejlesztéshez-fejlesztéséhez az adott témakör feldolgozása segítségét jelentheti.

Annak érdekében, hogy a Nemzeti alaptantervből fakadó fentiekben kiemelt követelmények nagyobb hatékonysággal és könnyebben érvényesíthetőek legyenek, a Kerettanterv – a hagyományos Kerettantervekhez képest – részletesebb, elemeiben az oktatási programcsomagokhoz közelebbi segítséget kíván nyújtani a tanítási-tanulási folyamatok megszervezéséhez. Az egyes „tudás- és képességtérületek” tartalmi kidolgozottságukat illetően a hagyományos Kerettantervénél részletesebbek. A tartalom tagolása (Témakör, Téma, Tartalom) mellett, azaz egyeztetve, a Kerettanterv részletes ajánlásokat fogalmaz meg a tanítás-tanulás szervezési eljárásokra, a módszerekre vonatkozóan is (Tevékenységek). Ugyancsak ezt a célt szolgálják a TKT részeként, feldolgozási példaként szereplő projekt- és modul-vázlatok. (Minden TKT-hoz egy-egy modul és projekt készült.) Hasonló megfontolásból kiindulva a Gondolkodás- és tanulásfejlesztés elnevezésű TKT tanmenetszerű részletességgel, óraleírásokat tartalmazva segíti a tanítók, tanárok munkáját.

Az informatikai műveltség alapjainak közvetítése, a digitális kompetencia fejlesztése a Kerettanterv fontos feladata, amely **alkalmazás-jelleggel** valamennyi tudás- és képességtérület feldolgozásakor megjelenik. A tanulók – a pedagógus „tutor”, tanácsadói segítségével – az egyes tevékenységek során sajátítják el azokat a tudnivalókat, amelyeket a NAT ebben a korcsoportban elvár. A változatos didaktikai módszerek az informatikai szemlélet kialakítását is segítik, és számos készség, képesség fejlesztésére lehetőséget adnak. A tanulók tudatosan használják az információs és kommunikációs technológia (IKT) eszközeit, módszereit. Alkotómunkájuk során – életkoruknak megfelelően – megismerik és alkalmazzák a szövegszerkesztés, ábra- és képszerkesztés, multimédia-fejlesztés, prezentációkészítés, adatkezelés elemeit. A számítógép segítségével való problémamegoldás számtalan lehetőséget teremt a tanulók csoportos foglalkoztatására, a projekt munkában való részvételre. A kommunikációs és hatékony információszervezési technikák és módszerek (elektronikus levelezés, internet, adatbázisok, interaktív média stb.) megismerése és alkalmazása, illetve az iskolai könyvtár, mint információ forrásközpont használata nélkülözhetetlen a legújabb „tantárgyfüggetlen” témakör feldolgozásakor. Így a nem szakrendszerű foglalkozások Kerettanterve jóval mélyebben engedi tevékenykedni (elfedezni, alkotni, kommunikálni) a tanulókat IKT-környezetben, mintha az informatikai ismeretek közvetítése csupán egyetlen, csekély óraszámú tantárgyra korlátozódna.

Nagy hangsúlyt kaptak a Kerettantervben a Nemzeti alaptantervben szereplő keresztantervi jellegű, kiemelt fejlesztési feladatok.

- Az önismeret fejlesztését szolgálja a minden TKT-ban jelen levő tanulói egyéni és csoportos önértékelés, és a tanulási folyamat tudatosítása, önreflexiójára való törekvés. Ezt a célt tartja szem előtt a Gondolkodás- és tanulásfejlesztés TKT (1–4. évf.), amelyben az önismeret fejlesztésének feladata – egyre bővülő tartalommal – minden évfolyamon tematikusan is megjelenik.
- A Szülőföldünk TKT a sokszintű és sokszálú identitás fogalma köré építve együttesen szolgálja a Hon- és népismeret és az Európai azonosság tudat fejlesztését, de hasonló célok megjelennek a Kommunikáció, a Mindennapi életünk és a Szabályok TKT-kban is.
- A Gondolkodás- és tanulásfejlesztés TKT (1–4 évf.) programjában minden évfolyamon önálló tematikus egységként megjelenő Kapcsolatok, Közösség, Szabályok, Értékek, Viselkedés feldolgozása hozzájárul az Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés feladatainak megoldásához, csakhogy mint az összes TKT-ban alkalmazott kooperatív tanulás-szervezési technikák és az egyes TKT-kban megjelenő tartalmi követelmények (Mindennapi életünk, Szabályok).
- Az egész Kerettantervet áthatja a Környezettudatosságra nevelés, nem csak úgy, hogy minden TKT-ban megjelenjen környezeti témakörök (természetesen eltérő mértékben), hanem oly módon is, hogy a Kerettanterv problémacentrikus szemlélete hozzájárul a jövőorientált, a problémák megoldását kereső gondolkodásmód kialakításához, ami a környezettudatosság egyik legfontosabb jellemzője.
- Központi szerepet kap a Kerettantervben a megismerés és a tanulás tanítása. Mind a hat évfolyamon heti egy órással önálló tantárgyként szerepel a Gondolkodás- és tanulásfejlesztés. Az 1–4. évfolyamon minden tanév első tematikus egysége a Tanulási technika fejlesztése, de az összes többi téma feldolgozása is hatékony, önálló tanulási fejlesztés. A TKT 5–6. évfolyamos órátervei úgy alkalmazzák a modern tanulás-szervezési eljárásokat (a játéktól a

- gyermekfilozófián át a projekt módszerig), hogy minden feladat végén a feladatvégzéssel (nehézségeivel, érdekességével, megoldási módjaival stb.) foglalkozó beszélgetésben a tanulók – önrreflektív módon – saját tanulásukkal is foglalkoznak, azt is tudatosítják.
- A Testi és lelki egészség önálló tematikus egység az 1–4. évfolyam Gondolkodás- és tanulásfejlesztés TKT-jében, de a többi TKT is hangsúlyt helyez ezen kiemelt feladat megoldására (pl. Mindennapi életünk két projektje, Szabályok, Tér és idő).

II. TUDÁS- ÉS KÉPESSÉGTERÜLETEK

KOMMUNIKÁCIÓ

A Kommunikáció tudás- és képességterület alapvető célja azoknak a kompetenciáknak a fejlesztése, amelyek hozzásegítik a tanulókat a különféle formában, kódrendszerben megjelenő üzenetek pontos megértéséhez, valamint hasonló, elsősorban nyelvi üzenetek megalkotásához. Középpontjában természetesen a tág értelemben vett *anyanyelvi kommunikáció* áll, amely – a Nemzeti alaptanterv megfogalmazásait idézve – „magában foglalja a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények kifejezését és értelmezését szóban és írásban egyaránt (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), valamint a helyes és kreatív nyelvhasználatot a társadalmi és kulturális tevékenységek során [...]”.

Amikor tág értelemben vett kommunikációról szólnunk, ide értjük a köznyelvi közlésfolyamatok műfajai (a hétköznapi kommunikáció) mellett, az irodalmi kommunikáció műfajait és szövegfajtaikat éppúgy, mint a tudományos-ismeretterjesztő szövegeket és a nem nyelvi kommunikáció különféle – köznapit és művészi – megnyilvánulásait (képi kommunikáció és média), valamint az infokommunikáció egyre általánosabban alkalmazott megoldásait is. Így válhat e tudás- és képességterület az anyanyelvi és irodalmi nevelés eszköze mellett más művészeti ágak és közösségi kommunikációs eszközök (pl. sajtó, reklámok, média) irányában is nyitott, azokat befogadó és részben integráló területté.

A magyar nyelv és irodalom műveltségterülethez hasonlóan az egyik alapvető cél jelen esetben is a további tanulmányokhoz és a felnőtt életben való érvényesüléshez szükséges szövegértési és szövegalkotási képességek gondozása és továbbfejlesztése, az olvasás megkedveltetése, az irodalomértő, befogadó olvasók nevelése. Ezzel együtt – éppen a jelen Keretantterv elvi alapjait meghatározó pedagógiai gondolkodás jegyében – az ajánlott módszertani és tanulásszervezési eljárások jelentős mértékben hozzájárulhatnak az együttműködési készség, a kritikus gondolkodás és a komplex problémamegoldó képesség fejlesztéséhez, a szociális és kognitív kompetenciák széles körű kialakításához.

A fenti elveknek megfelelően az 5. és 6. évfolyam tartalmi az alábbi témakörök és témák köré rendeződnek:

5. évfolyam

- A kommunikáció (az általános modell, a jelek világa és a jelrendszer, az informatika és az információ társadalom, a médiainformatica és a tömegkommunikáció)
- A nyelvi kommunikáció (a nyelvi kommunikáció sajátosságai, a nyelv és a beszéd, a nyelv mint jelrendszer, mindennapi beszédhelyzeteink)
- Az irodalom mint kommunikáció (az irodalmi kommunikáció modellje, az irodalom és más művészeti ágak, az irodalmi kommunikáció és az epika, elbeszélő műfajok)
- Könyvtárhatszálát (felkészülés a könyvtár használatára)

6. évfolyam

- A nyelv mint jelrendszer (szófajok és mondatrészek, az írott és a beszélt nyelv, szövegfajtaik)
- Az infokommunikáció (az internetes és mobil kommunikáció, adatok az interneten, infotechnológia, algoritmtízálás)
- Az irodalom mint kommunikáció (kommunikáció a lírai műfajokban, nagyepikai alkotások, irodalom – történelem, az irodalom határterületei)
- A média (a sajtó, az elektronikus média, a reklám)
- Könyvtárhatszálát (felkészülés a könyvtár önálló használatára, könyvtári informatika)

5. évfolyam – 80 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1) A kommunikáció 22 óra	a) A kommunikáció általános modellje 5 óra	A kommunikáció legfontosabb tényezői: a feladó, a vevő, az üzenet és a kód A szituáció és a kontextus: az üzenet változása az előbbiektől függvényében A legfontosabb kommunikációs funkciók: a közlés, a felhívás, a kapcsolatteremtés, az érzelmek kifejezése A kommunikáció története a kezdetektől (hangjelek – füstjelek – zászlójelek) napjainkig (sms, mms, e-mail, skype)	Az alaphelyzet bemutatása konkrét példákon. További példák gyűjtése csoportokban, prezentáció, közös megbeszélés (kiindulópont: pl. levélíró – levél – levélolvadó, további példák: füstjelek, morze, titkosítás, telefonbeszélgetés, sms stb.) Situációs játékok (pl. különféle jelek jelentésének változása a szituációtól/kontextustól függően: piktoqramok, KRESZ-táblák, szavak, szövegek) Situációs játékok (pl. rövid jelenetek megalkotása, eljátszása és elemzése a funkciók szempontjából) Helyzetgyakorlatok (kódjátékok, titkosítás készítése, saját nyelv – argó – megalkotása, piktoqramkészítés, játék a jelekkel) Hangjelek, füstjelek, zászlójelek, morze, sms, mms, e-mail, skype Hogyan kommunikálnak az állatok? Beszélgetés, közös elemzés: közismert állatok információszerezése a mindennapi életből vett példákkal. Saját háziállatok jelzéseinek jellemzői (mozgás, hang, szagok stb.), azonosságok és különbségek.	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Matematika Informatika Ember és társadalom Ember a természetben Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Matematikai kompetencia Természettudományos Digitális kompetencia, Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás, Eszétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek	TKT	NAT kapcsolódások
		<p>Szokaitlan, különleges információátadás az állatvilágban. Életmentő állatok. Az állatok ösztönös viselkedése veszélyhelyzetekben. Néhány érdekes eset.</p>	<p>Az érdekes, extrém példák felkutatása csoportmunkával (könyvtár, Internet), szakértői mozaikban, közös beszámolóval, néhány diás prezentációval. A jellemzők összehasonlítása. Képekresés az interneten. Kulcsszó: állatok kommunikációja.</p>		
	<p>b) A jelek világa, a jelrendszerek 5 óra</p>	<p>Az üzenet és a jelek, mit üzennek a jelek? Mi a jel?</p> <p>A jel tulajdonságai: érzékszervvel felfogható, önmagán túlmutató, általánosító, (jel)rendszer része, közmegegyezésen alapul</p> <p>A jelek fajtái: a hasonlóság, az utalás (érintkezés) és a közmegegyezés (ikon, index, szimbólum) alapján működő jelek; a jel és a jelentés</p> <p>Jelek a matematikában; jelek a zenében (a kotta, az előjegyzések, szolmizációs jelek); térképjelek, térképfajták (települési, közlekedési és turistatérképek) jelei</p> <p>Az elektronikus és digitális eszközök jelei.</p>	<p>Kiindulás: néhány egyszerű jel értelmezése – KRESZ-táblák, piktogramok; jelalkotó játékok, rendszerkísérletek kontextusváltással, jelrejtvények, titkosítás-alkotás és -verseny</p> <p>Egyszerű jelrendszerek (pl. térképek jelmagyarazatai, használati utasítások piktogramjai és egyéb jelei stb.) elemzése, a jelek csoportosítása</p> <p>A környezetben található jelek elemzése (iskola, lakókörnyezet), jelgyűjtés az utcán, áruházban stb., a gyűjtemények bemutatása, értelmezés.</p> <p>Jelrendszerek elemzése a tanultak (a jelek tulajdonságai, típusai, jelentése alapján), ajánlott szervezési megoldás. Csoportmunka, szakértői mozaik</p>	<p>Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő</p>	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek	TKT	NAT kapcsolódások
	<p>c) az információ és az informatika (kommunikáció a számítógéppel)</p> <p>4 óra</p>	<p>A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás, „párbeszéd” ismert szoftverek segítségével. A kommunikációt segítő, népszerű és nélkülözhetetlen perifériák. Jelek a számítógépen, grafikus felhasználói felület.</p> <p>Ismerkedés a számítógép könyvtárszerkezetével. Hálózati belépés és kilépés. A jelszó szerepe, megadása.</p>	<p>Egyéni munka: párbeszéd a számítógéppel. Egyszerű oktatószoftverek, didaktikai célú játékok futtatása egyénileg. Hogyan tájékozott a számítógép? Hogyan válaszolhatunk? A tapasztalatok közös megbeszélése.</p> <p>A bemeneti és a kiviteli eszközök közös csoportosítása, kipróbálása, beszélgetés egészségővő elhelyezésükről, használatukról. Hogyan működnek? Csoportjáték: az egyes perifériák felismerése „Most mutasd meg” játékkal.</p> <p>Egyéni gyűjtőmunka: érdekes jelek, feliratok felfedezése a billentyűzeten. A képernyő ikonjainak vizsgálata. Melyiket mire használhatjuk?</p> <p>Közös beszélgetés: az iskolai hálózati munka előnyeiről és tudnivalóiról.</p> <p>Egyéni gyakorlás (a tanár tutori szerepével) az ismert szoftverekkel, a felhasználói felület kezelésére. A hálózati bejelentkezés és kilépés gyakorlása. Adott fájl megkeresése, megnyitása.</p> <p>Saját, kedvenc programok egyéni ikon kitalálása, megrajzolása hagyományosan. Az alkotások kiállítását, közös véleményezését.</p>	<p>Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő</p>	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) az információs társadalom 3 óra	Az informatika népszerű alkalmazásai, mindennapjaink informatikai eszközei. Személyes adataink. Mit adhatunk meg a „számítógépnek” és mit nem? Illetlenül a számítógépen, a hálózatban. Az IKT alkalmazásának etikai és biztonsági kérdései. Az informatikai eszközök használatának előnyei, a túlzott használat veszélyei, pszichés és környezeti káros hatásai.	Gyűjtőmunka az életkornak megfelelő információsforrásokból az informatikai eszközök szükségességéről, mindennapi alkalmazásairól. A változatos példák összevetése. Ötlebörze: Mit kérdezhettünk a számítógéptől, mit és hogyan írhatunk, mire, hogyan válaszolhatunk? Az egyéni felvetések közös rendszerezése, elemzése. Ha lenne egy robotom... Fogalmazás és rajzkészítés egy elképzelt szituációról, egy új, „robotos” napirendről Beszélgetés: Mire vigyázzunk? Az otthoni TV-, video-, DVD-nézés, videojátékok, internetezés saját tapasztalatainak szóbeli összegyűjtése, megvitatása. Kirándulás. Látogatás egy közeli, „informatizált” munkahelyen (a szülők bevonásával, segítségükkel). Miben segítenek az informatikai eszközök? Vita: Milyen lenne a munka nélküli? A látottak közös megbeszélése.	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	
	e) Médiainformatika 3 óra	Az elektronikus média lehetőségei, eszközei. Szöveges és képes információforrások használata. Internetes portálok, interaktív média	Páros munka: oktatási célú multimédia programok kipróbálása Egyéni médiaelemek létrehozása, bemutatása (pl. kép, hanganyag, filmrészlet, animáció) a rendelkezésre álló digitális eszközökkel.	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	f) a hírközlés és távközlés; a tömegkommunikáció 2 óra	Adat, hír, információ, közvetítésük legismertebb módjai, technikái. Az információ értelmezését segítő eszközök. A hagyományos és új médiumok tömegajándoztató, értékközvetítő és szórakoztató funkciója	A gyermekkori médiahasználat példái internetes honlapokon (Médiatudor: www.mediatudor.hu), oktató-reklámfilm letöltése, megtekintése. Adatgyűjtés, rendezés, csoportosítás 4-5 témában, csoportmunkával (mozaik) Beszélgetés: Hogyan lesz az adatból információ? Postásjáték az információ továbbítására. Közös gyűjtőmunka: a hírközlés régi és új eszközei. Változatos példák felkutatása	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	
2) A nyelvi kommunikáció 20 óra	a) A nyelvi kommunikáció általános modellje 4 óra	A nyelvi kommunikáció legfontosabb tényezői: a feladó és a vevő a nyelvi kommunikációban A szituáció és a kontextus: az üzenet változása az előbbiektől függvényében A kommunikációs funkciók (a közlés, a felhívás, a kapcsolatteremtés, az érzelmeik kifejezése) és a mondatfajták (a mondat modalitása)	Rövid párbeszéd elemzése a tanult modell alapján (beszélő – szöveg – hallgató); előző és írásbeliség (azonosságok és eltérések) Szituációs játékok (pl. párbeszéd, rövid szövegek áthelyezése kiltónifele kontextusokba, az üzenet megváltozásának értelmezése, a cím szerepének kiemelés írásos – elsősorban szépirodalmi – szövegekben) A két rendszer összefüggéseinek értelmezése rövid szövegekben (párbeszéd, rövid jelenetek elemzésével): dramaturgus jelenetek kitalálása, eljátszása, elemzése (nyelvi és kommunikációelméleti szempontból)	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Élő idegen nyelv Informatika Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Idegen nyelvi kommunikáció Digitális kompetencia, Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	<p>b) A nyelv és a beszéd (a nyelvi kommunikáció sajátosságai)</p> <p>6 óra</p>	<p>A hangok világa: zenei hang, hangok a természetben, beszédhangok; a hang és a jel, a hangképzés (magánhangzók, mássalhangzók), köznyelvi és tájnyelvi hangok, idegen nyelvek hangjai.</p> <p>Zene és nyelv, a dallam, a tempó, a ritmus és a szünet a zenében és a beszédben; a próza és a vers, hangsúlyos és időmértékes verselés.</p> <p>Az írott és a beszélt nyelv, hangok és betűk, az írott és a hangzó szöveg különbségei; hang – szótag – szó (szótagolás, elválasztás); nyelvek sajátosságai, hagyományos írásmódok és a hangok egymásra hatása</p> <p>A szociális viszonyok és az életkor nyelvi kódoltsága: a nyelvi illemszabályok, tegezés-magázás, stílus; az elektronikus kommunikáció nyelvi sajátosságai</p>	<p>Hanggyűjtemény készítése, a zenei és a beszédhangok azonos és eltérő tulajdonságainak megbeszélése, a hang és a jel viszonyának feltárása. Kísérletezés: magánhangzók, mássalhangzók, definíciós játékok. Digitális szemléltetés. Kutatás és bemutató (tájnyelvek, idegen nyelvek hangjai).</p> <p>A mondatok hangjelzésének jelölése, összevetése a kotta jelölésével, mondatkottázás.</p> <p>A zenei hangok és a szótagok hossza, jelölésük, ritmizálási gyakorlatok zenében és verses szövegekben. A hangsúlyos és hangsúlytalan szótag érzékelése szövegyakorlatokban. Hangkeltés számítógéppel: a szabályozó eszközök megfigyelése</p> <p>Az írott és a hangzó szöveg eltéréseinek felfedezése gyakorlati példákból kiindulva (hangtörvények; a beszélt nyelv kifejezőeszközei: a hangsúly és a dallam jelentésmódosító szerepe). Kooperatív módszerek (pl. feladatküldés, csoportos szóforgó, szakértői mozaik stb.)</p> <p>A nyelvhasználat szociokulturális és generációs háttere, szövegelemzések, helyzetgyakorlatok, diáknyelv, elektronikus írásbeliség (sms, mms, e-mail, skype; rövidítések, piktogramok, sajátos grammatika stb.).</p>	<p>Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő</p>	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) A nyelv mint jelrendszer 6 óra	A hangalak és a jelentés viszonya egy- és többjelentésű szavak, rokon és ellentétes jelentésű, azonos alakú és hasonló alakú szavak	Gyakorlatok a nyelvi rendszer önkényességének érzékeltesére, megértésére: a jelölt és a jelölt viszonya, a hangalak és a jelentés kapcsolatának típusai, az esztetesség mértéke; hasonlóságon és közmegegyezésen alapuló nyelvi jelek (gyűjtőmunka, csoportfeladatok és bemutatók, közös elemzés és vita). A nyelvi és egyéb jelrendszerek összevetése a jelölt jelölt viszonya szempontjából (pl. KRESZ, matematikai, zenei jelek, pikogramok, térképjelek stb.). Hasonlóság, érintkezés, közmegegyezés a nyelvi jelek esetében. Jeltypusok gyűjtése és osztályozása.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk	
	d) Mindennapi beszédhelyzeteink 4 óra	Mindennapi beszédhelyzeteink kommunikációs jellemzői: kapcsolatfelvétel, véleménynyilvánítás: kérdés, kérés, beszélgetés.	Helyzetgyakorlatok hétköznapi beszédhelyzetekben, szituációk és hozzájuk kapcsolódó nyelvi formák gyűjtése, rendszerezése, stilisztikai regiszterek azonosítása. Projekt: szituációk megfigyelése, leírása, nyelvi elemek és stílusrétegek hozzárendelése, azonosítása. Dráma: a helyzetek dramatizálása, stilizálása és eljátszása	Mindennapi életünk Szabályok	
3) Az irodalom mint kommunikáció 28 óra	a) Az irodalmi kommunikáció modellje 4 óra	Az irodalmi kommunikáció tényezői és funkciói, sajátosságai	Gyakorlati példák az irodalmi kommunikációra: a tényezők azonosítása és jellemzése, az irodalmi kommunikáció sajátosságai; a kommunikációs funkciók módosulása („talált” szövegek és irodalmi művek az irodalmi kommunikációs viszonyban).	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
		<p>A feladó és a címzett: az író és az elbeszélő; a költő és a lírai beszélő, az olvasó mint címzett</p> <p>A művészi kommunikáció és a valóság: a mese és a fantasztikum világa irodalmi művekben, képzőművészetben, filmben, a virtuális világban</p>	<p>Kihez szól a vers? Kihez szól a mese? Szövegek értelmezése kommunikációelméleti szempontból. Az elbeszélő és a lírai vers beszélője: konkrét példák a beszélő és a címzett megkettőződésére az irodalmi kommunikációban (pl. irodalmi levelek, szerelmes versek stb.).</p> <p>A valóság és a műalkotás világának sajátos viszonya irodalmi példákon: a fikció, a fantasztikum a mesében és a fantasztikus irodalomban.</p> <p>Kutatás: könyvtár, internet</p>	<p>Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk</p>	<p>Eszttikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség</p>
	<p>b) Az irodalom és más művészeti ágak</p> <p>8 óra</p>	<p>Az irodalmi és a vizuális kommunikáció</p> <p>Az irodalmi és a zenei kommunikáció</p> <p>Az irodalmi kommunikáció képi elemei (a trópusok)</p>	<p>A nyelvi műalkotás és a vizuális műalkotás kommunikációs eszköztára: szövegek, karikatúrák, grafikák és festmények értelmezése a kommunikációs funkciók nézőpontjából. Példák a jelentés konkrétségára, az alkoítoelemek közötti kapcsolatokra (kompozíció, montázs stb.). A film és az irodalom: irodalmi művek (pl. magyar népmesék, ifjúsági történetek) filmfeldolgozásainak megtekintése és megbeszélése.</p> <p>A zenei művek üzenete – a szöveg és kép nélküli művészi kommunikáció eszközei, típusai (pl. programzene), Zene és szöveg: az énekelt szövegek kettős kommunikációja (pl. népdalok, slágerek)</p> <p>Szövegek képszerűségének bemutatása, megbeszélése (gyűjtőmunka és prezentáció, szakértői mozaik stb.). A hasonlat, a megszemélyesítés és a metafora</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			<p>képszerűsége népköltészeti és irodalmi művekben (pl. népdalok, népballadák, népmesék, lírai versek).</p> <p>Szövegek zeneiségének bemutatása, megbeszélése (gyűjtőmunka és prezentáció, szakértői mozaik stb.).</p> <p>A ritmus, a verselés, a rím, a hangutánzó szavak a költészetben (pl. népdalok, népballadák, népmesék).</p>		
	c) Az irodalmi kommunikáció és az epika 8 óra	<p>Az író és az elbeszélő</p> <p>Az elbeszélő művek cselekménye</p> <p>Tér és idő az elbeszélő művekben</p>	<p>A kommunikáció az elbeszélő műfajokban. Elbeszélő művek (pl. mesék, mondák) feldolgozása a kommunikáció modelljének alkalmazásával. Az elbeszélő szerepe, az elbeszélő és az író.</p> <p>Elbeszélő művek feldolgozása a cselekmény elemei szempontjából.</p> <p>Az elbeszélő szerepe, az elbeszélő és a szereplők, a figurák (a cselekmény szempontjából fontos tárgyak).</p> <p>Elbeszélő művek feldolgozása a cselekmény elemei szempontjából: tér- és időmózzanatok értelmezése (ezek jelzésének megkeresése a szövegekben, konkrét és általános idő, valóságos és fikatív tér a mesében, az elbeszélésben, regényben).</p>	<p>Mindennapi életünk</p> <p>Szabályok</p> <p>Szülőföldünk</p> <p>Tér és idő</p>	
	d) Az elbeszélő műfajok 8 óra	<p>Mese, monda, mítosz, példázat, rege, ballada, elbeszélő költemény, regény, a köznap elbeszélő műfajok</p>	<p>Az elbeszélő műfajok jellemzőinek feltárása egy-egy (rövidebb művek esetén több) mű alapján.</p> <p>A köznap elbeszélő műfajok sajátosságai: anekdoták, történetek, hétköznapi események elmondása (anekdotamesélő verseny, fikatív</p>	<p>Mindennapi életünk</p> <p>Szabályok</p> <p>Szülőföldünk</p> <p>Tér és idő</p>	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
4) Könyvtárhasználat 10 óra	a) Felkészülés a könyvtár használatára	Tájékozódás a különféle dokumentumtípusokban: könyvek (ismeretközítő és szépirodalmi szöveg), segédkönyvek (szóár, lexikon, enciklopédia). Ismerkedés az informatikai (internetes, IST) adattartalmakkal, azok felhasználásával.	<p>hétköznapos történetek közös és egyéni megalkotása)</p> <p>Meszerkesztés, saját történet írása és illusztrálása számítógéppel.</p> <p>A párbeszéd szerepe az elbeszélő művekben (példák feldolgozása és elemzése az olvasott művek alapján);</p> <p>párbeszéd a hétköznapokban, a párbeszéd nyelvi sajátosságai, tréfás párbeszédek, viccek (viccmondó verseny).</p> <p>Az év elején könyvtárprojekt: a könyvtár a könyvtár anyagának és rendszerének alaposabb megismerése, a katalógus és a keresőrendszerek feltérképezése, leírása, irányított forráskutatás.</p> <p>Az év folyamán rendszeres könyvtári gyakorlatok egy-egy célzott témában, konkrét feladattal (adat- és anyaggyűjtés, szövegek válogatása, élettrajzi vázlatok, prezentációk elkészítése stb.)</p>	Mindennapi életünk Szabályok	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

6. évfolyam – 84 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1) A nyelv mint jelrendszer 21 óra	a) Szófajok és mondatrészek 4 óra	A szófajok rendszere: alapszófajok és viszonyozók.	<p>Szövegek feldolgozása a szavak funkciója és jelentése alapján. A főbb szófajok elkülönítése és osztályozása.</p> <p>A tulajdonnevek és a belőlük képzett melléknévek helyesírásának egyszerűbb esetei.</p>	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Élő idegen nyelv Matematika Informatika Ember és társadalom Ember a természetben Kulcskompetenciák:

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	<p>b) Az írott és a beszélt nyelv 8 óra</p>	<p>Az írás kialakulása és története</p> <p>Szóbeli és írásbeli szövegműfajok a mindennapi kommunikációban</p>	<p>Szövegek feldolgozása a szavak mondatbeli funkciója alapján. A főbb mondatrészek elkülönítése és osztályozása. A mondatok leggyakoribb struktúráinak felismerése és modellezése. A szófajok és mondatrészek közötti összefüggések bemutatása.</p> <p>Az első írásfaják (ókori kelet), a magyar írás és helyesírás története (javasolt feldolgozás; projektek).</p> <p>Gyűjtőmunkával (esetleg projektben) összeállított szöveggyűjtemény feldolgozása a pedagógus irányításával. A feldolgozás módja: dramatizált szövegek előadása, írásbeli műfajok jellemzőinek azonosítása, írásbeli szövegek megalkotása, levelezőjáték stb.</p> <p>Az előző és az írott szöveg azonos és eltérő jellemzőinek feltárása és gyakorlása (szövegszerkesztés, nyelvi forma, szövegtagolás) néhány gyakori írásos és szóbeli műfajban: (elbeszélés, leírás, jellemzés, beszélgetés, hozzászólás, kiselőadás; levél, használati utasítás stb.).</p> <p>Helyzetgyakorlatok a hangtűlyozás, dallam, tempó és színtartás szerepére vonatkozóan a beszédben. A nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) fő formái, szerepük a kommunikációban és kapcsolatuk a nyelvi kifejezőeszközökkel.</p>	<p>Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk</p>	<p>Anyanyelvi kommunikáció Idegen nyelvi kommunikáció Matematikai kompetencia Természettudományos kompetencia Digitális kompetencia, Szociális és állampolgári kompetencia</p>

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			<p>Mindennapi beszédhelyzetekre vonatkozó helyzetgyakorlatok: kapcsolatfelvétel, véleménynyilvánítás, kérdés, kérés, beszélgetés; a nem nyelvi kommunikáció (metakommunikáció), internetes és mobilkommunikáció</p> <p>Az elbeszélő szövegek sajátosságai (ismétlés)</p> <p>Ismeretközlő (magyarázó-értelmező) szövegek olvasása, szövegértési gyakorlatok. A szöveg típus jellegzetességeinek azonosítása, olvasás- és szövegértési technikák fejlesztése.</p> <p>(Technológiai leírások, természet- és társadalomtudományos témákkal foglalkozó ismeretterjesztő szövegek stb.)</p> <p>Dokumentum jellegű (nem csak nyelvi kódokat alkalmazó) szövegek olvasása, szövegértési gyakorlatok. A szöveg típus jellegzetességeinek azonosítása, olvasás- és szövegértési technikák fejlesztése. (Idetartoznak a táblázatok, grafikonok, kimutatások, menürendek stb.)</p> <p>Beszélgetés, elemzés: a hagyományos levél és telefonálás jellemzőiről. Saját e-mail cím készítése. Levél küldése, fogadása.</p> <p>Szituációs játékok: telefonálás adott témában vagy vészhelyzetben. A telefonálás illemtana.</p>	<p>Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő</p>	
2) Az infokommunikáció 10 óra	a) az internetes és mobil kommunikáció 2 óra	<p>Az információátvitel digitális eszközei, módjai. Az elektronikus levelezés alapjai. Audio- és videotelefonálás, skype, interaktív TV.</p>		<p>Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő</p>	<p>Műveltségi területek Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Kulcskompetenciák Digitális</p>

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			Beszélgetés: ki telefonált már interneten? A jellemzők (hasonlóságok, különbségek) feltárása.		Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia
	b) adatok az interneten 3 óra	Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. Adatvédelem (alapfokon). Böngészés: hasznos honlapok, közhasznú információforrások (pl. menetrend, moziműsor, időjárás). Digitális tudásbázis-rendszer megismerése.	Szituációs játék: utazás tervezése, pl. osztálykirándulás Hová utazunk? Milyen közlekedési eszközzel? Milyen látnivalók vannak? Milyen időjárás várható? Böngészés témánként párban vagy kis csoportban. Az adatgyűjtés közös bemutatása, a találatok, javaslatok megvitatása. Az SDT felfedezése: tantárgyi alkalmazások keresésével	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	
	c) infotechnológia 2 óra	Csoportos kommunikációs eszközök az információ küldéséhez és fogadásához. Bepillantás a levelezőlisták, csevegőcsatornák, üzenőfalak, blogok világába. Előnyök és veszélyek. Az internetes kommunikáció szabályai, etikája	Beszélgetés, saját tapasztalatok feltárása. Ki hogyan kommunikál az interneten? A chat, blog jellemzőinek közös összegyűjtése, figyelmeztetés a veszély lehetőségeire. Közös megbeszélés: illemtan a világhálón Frontális bemutatás: on-line csevegőszoba gyermek- vagy ifjúsági témában (ha technikailag lehetséges)	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	
	d) algoritmitizálás 3 óra	Hétköznapi problémák felismerése, megfogalmazása	Csoportmunka: 4-5 mindennapi tevékenység feloldozása. Egyszerű algoritmusok készítése, megfogalmazása rajzzal, szöveggel. Algoritmusok számítógépes megfogalmazása. Az algoritmusok adatainak értelmezése.	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	
3) Az irodalom mint kommunikáció 30 óra	a) Kommunikáció a lírai műfajokban 8 óra	A legismertebb lírai műfajok (dal, leírás, életrajz, óda, himnusz) kommunikációs sajátosságai	A feladó és a vevő azonosítása a lírai műfajokban: a megszólítás és a megszólított az ódában és a himnuszban. Versolvasási és -értelmezési gyakorlatok.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			<p>A lírai formanyelv sokféleségének feltárása: változatok a képiségre, zeneiségre, szerkezetre, a ritmusra, verselésre.</p> <p>Javasolt feldolgozás: epocha. tematikus egységekből (modulokból) felépített foglalkozások az egyes jellegzetességek tanulmányozására szakértői csoportokban (csoportos kutatás, mozaik), valamint osztálykeretben (csoportprezentációk, értékelések)</p>		<p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p> <p>Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség</p>
b)	Nagyepikai alkotások 12 óra	Egy-egy hosszabb epikus mű (pl. vígposz, elbeszélő költemény, regény) feldolgozása	<p>Két-három mű feldolgozása pl. az alábbi szempontok szerint:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a nézőpont szerepe az elbeszélésben és a leírásban – a jellemzés tartalmi és formai követelményei – elbeszélés, leírás, jellemzés – esetkmény és szerkezet – dialógus az epikus művekben <p>Javasolt feldolgozás: epocha. tematikus egységekből (modulokból) felépített foglalkozások az egyes jellegzetességek tanulmányozására szakértői csoportokban (csoportos kutatás, mozaik), valamint osztálykeretben (csoportprezentációk, értékelések).</p>	<p>Mindennapi életünk</p> <p>Szabályok</p> <p>Szüllőföldünk</p> <p>Tér és idő</p>	
c)	Irodalom – történelem 4 óra	Történeti tárgyú irodalmi művek (balladák, regényrészletek) feldolgozása	<p>Helyzetek, kalandok, konfliktusok, a korszakot felidéző írói eszközök, ismétlődő motívumok feltárása. A prózai és a verses elbeszélés különbségének bemutatása.</p>	<p>Mindennapi életünk</p> <p>Szabályok</p> <p>Szüllőföldünk</p> <p>Tér és idő</p>	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Az irodalom határterületei 6 óra	Mitológiai és bibliai történetek, népköltészet	Mitológiai és bibliai történetek feldolgozása a tanult szempontok alapján (epikus művek jellegzetességei). A kommunikációs viszonyok sajátosságainak sokrétű feltárása. Kommunikációs viszonyok a népköltészet alkotásaiban.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	
4) Média 11 óra	a) A sajtó 4 óra	Sajtótermékek, műfajok	A sajtótermékek fajtáinak (napilap, hetilap folyóirat) és a legfontosabb publicisztikai műfajoknak (hír, kommentár, cikk, glossza, riport) a megismerése. Olvasókörökben csoportmunka, a lapok felépítésének bemutatása, a műfajok jellegzetességeinek közös feltárása és bemutatása. Csoportos kutatás és prezentáció. A nyomtatott és on-line sajtótermékek összehasonlítása.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek
	b) Az elektronikus média 4 óra	Az elektronikus média fajtái, legfontosabb műfajai	Az elektronikus média fajtáinak (tévé, rádió, internet) és legfontosabb műfajainak (pl. hírműsorok, magazinnévsorok, honlapok, blogok) a megismerése. Kutatókörökben csoportmunka, a csatornák, honlapok stb. felépítésének, jellegzetes műsorszámjainak bemutatása, a műfajok jellegzetességeinek közös feltárásával. Csoportos kutatás és prezentáció. Az elektronikus média sajátos műfajai: pl. videóklipek közös megtekintése és elemzése. Irányított böngészés az interneten: változatos műalkotások felkutatása	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális Esztétikai-művészeti tudatosság
		Művészet és média Multimédiás dokumentumok alapelemei			

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) A reklám 3 óra	A reklám és hirdetés fajtái, eszközei	Reklám- és hirdetéselemzések, a típusok azonosítása és jellemzése, sajtóreklám és plakátaiállítás, elektronikus médiareklám-bemutató és elemzés. Saját reklám készítése számítógéppel, pl. adott iskolai tárgy vagy esemény „népszerűsítésére”, versenyszerűen (szöveg, rajz, animáció felhasználásával) Egyszerű prezentációk.	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	
5) Könyvtárhasználát 12 óra	a) Felkészülés a könyvtár önálló használatára 9 óra	Tájékozódás a különféle dokumentumtípusokban: könyvek (ismeretközlő és szépirodalmi szöveg), segédkönyvek (szóár, lexikon, enciklopédia), adattartalokkal, azok felhasználásával.	Az év elején könyvtárprojekt: a könyvtár önálló használatának előkészítése, a könyvtár anyagának és rendszerének megismerése, térkép és (rész)katalóguskészítéssel. Az év folyamán rendszeres könyvtári gyakorlatok egy-egy célzott témában, konkrét feladattal (adat- és anyaggyűjtés, szövegek válogatása, elterajzi vázlatok, prezentációk elkészítése stb.)	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
	b) könyvtári informatika 3 óra	Ismerkedés az informatikai környezettel. Forráskutatás, információkeresés a helyi adatbázisban és az interneten.	A tanulmányokhoz kapcsolódó keresőkérdések megfogalmazása. Egyéni munka: médium kiválasztása, forráskutatás és felhasználás (a tanév folyamán, folyamatosan). Vita: mit használhatunk fel és hogyan? Alapvető szerzői jogi kérdések tisztázása.	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	

Kulcsfogalmak

5. évfolyam

(fel)adó, vevő, üzenet, kód, jel, jelölő, jelölt, jelrendszer, kommunikáció, számítógép, billentyűzet, képernyő (monitor), egér, nyomtató, projektor, ikon, program/sofтвер, fájl, mappa, jelszó, hálózat, nyelv, beszélő, hallgató, beszédhelyzet, szöveggörnyezet; beszédhangok, hangrend, hangtörvények; hangszól, hanglejtés, tempó, szünet; dallam és ritmus, szótag, időmértékes verselés, ütem, ütemhangszóllyos verselés művészet, irodalom, epika, elbeszélő műfajok, cselekmény

6. évfolyam

mondat, szó, szóelem, szófajok, mondatrészek, a szó alakja és jelentése; a szöveg, az írás, írásfajták, szövegtípusok, digitális kommunikáció, az információátvitel digitális eszközei, személyes adat, információ, e-mail, internet, honlap (portál), link, csevegés, blog, számítógép-függőség, líra, lírai műfajok, alakzatok, költői képek; mitológia, a Biblia, a sajtó, sajtótermékek, az elektronikus média, tömegkommunikáció, média, közhasznú adatbázis, könyvtár, segédkönyvek, SDT (Suinet Digitális Tudásbázis)

Kiemelt kompetenciák

- Hallott és olvasott szöveg értése
- Szövegalkotás
- Helyes és kreatív nyelvhasználat
- Megfelelő szókincs
- Saját kommunikáció figyelemmel kísérése
- A helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban
- Különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása
- Információgyűjtés, -feldolgozás
- Esztétikai minőség tisztellete
- Mások megismerésének igénye
- Kritikus és kíváncsi attitűd
- Saját tanulási stratégia kialakítása, ismerete, értése
- A tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén
- A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése
- Az egyenlőség és a demokrácia tisztellete
- A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése
- Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés
- A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása
- Európa kulturális és nyelvi sokféleségének a megőrzésére irányuló igénynek a megértése

Mintamodul

Jelek dzsungelében
Kommunikáció / 5. évfolyam / A kommunikáció / A jelek világa, jelrendszerek

Módszertani ajánlás: A kommunikáció általános modelljéről tanultakból kiindulva a tanulók figyelmét a jelek világára irányítjuk. Az órai kommunikáció során rendszeresen utalunk arra, hogy mindennapjainkban sokféle jelrendszer sokféle kombinációja segítségével kommunikálunk. A modul során ezeket a jeleket, jelrendszereket tudatosítjuk a tanulóknban, érzékennyé téve őket a jelek folyamatos keresésére, azonosítására, értelmezésére. A szakértői mozaik segítségével specializáltakat képzünk, akik egy-egy jelcsoport kutatásával válnak szakértővé. Tudásukat a közös munkában szakértőként használhatják. A modul során akciókat szervezünk (pl. jelvádaszat, rejttezés és rejtfeljtő verseny stb.) – ezeket végezhetjük állandó vagy változó összetételű csoportokban, csapatokban.

Lépéses-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>1. Ráhangelődés</p> <p>a) Mi volt a jeled? Óvodai, alsó tagozatos jelek bemutatása, jellemzése. Hasonlítt-e a jel a jelölthez? Az otthonról hozott óvodáskori képek és rajzok (jelek) segítségével megtörrénik a jelek és a jelöltek játékos azonosítása. Ezután a jelek és a jelöltek közötti hasonlóság (utalás, érintkezés) meglétéről vagy hiányáról szóló beszélgetés. (Ha a tanulók hoznak óvodáskori képeket is, kitérhetünk az egyén változásaira a két adott életkor közötti időszakban.)</p> <p>b) Jelek körülöttünk A tanulók négy-hatfős csoportokban összegyűjtik az osztályban, iskolában található jeleket. Ha versenyezettük a csoportokat, az a csoport győz, amelyik a legtöbb jelet összegyűjtötte. Ezután csoportosítják a jeleket aszerint, hogy a jelelő és a jelölt között van-e formai, hangulati stb. kapcsolat (hasonlóság, érintkezés). A csoportokat különböző színekkel felírják egy megfelelő</p>	<p>Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom</p> <p>Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Szociális: együttműködés, egymásra figyelés Hatékony tanulás: érdeklődés felkeltése, motiváció</p>	<p>Szabályok Mindennapi életünk Tér és idő Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Játékos formában is földelgozható (activity, barkochba stb.)</p>	<p>Előzetesen elkészített rajzok. Óvodáskori fényképek.</p>
<p>b) Jelek körülöttünk A tanulók négy-hatfős csoportokban összegyűjtik az osztályban, iskolában található jeleket. Ha versenyezettük a csoportokat, az a csoport győz, amelyik a legtöbb jelet összegyűjtötte. Ezután csoportosítják a jeleket aszerint, hogy a jelelő és a jelölt között van-e formai, hangulati stb. kapcsolat (hasonlóság, érintkezés). A csoportokat különböző színekkel felírják egy megfelelő</p>	<p>Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <p>Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Információgyűjtés, -feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés Szociális: együttműködés, egymásra figyelés Hatékony tanulás:</p>	<p>Szabályok Mindennapi élet Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Kooperatív csoportmunka</p>	<p>Csomagolópapír (vagy flipchart-papír), színes filctollak</p>

	Lépéses-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	mértű papírlapra. A feladat végén egybevetik a csoportosításokat, megbeszélik az esetleges eltéréseket.	információk gyűjtése, értelmezése, csoportba rendezés adott szempont szerint, a figyelem összpontosítása			
2. Feldolgozás					
	<p>a) A jelölt és a jelölt Az előzőekben összegyűjtött példák alapján a jelek legáltalánosabb tulajdonságainak megfogalmazása (jelölő vagy jeltest és jelölt viszonya, a jel önmagán túlmutató, általánosító szerepe).</p>	<p>Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Hatékony tanulás: a figyelem összpontosítása</p>	<p>Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Frontális osztálymunka</p>	<p>Táblai rajz a jel általános modelljéről</p>
	<p>b) Látjuk, halljuk, tapintjuk (a jelek és az érzékszervek, a jel érzékelhetősége) A tanulók csoportokban jeleket gyűjtenek annak megfelelően, hogy mely érzéktérülethez tartoznak a jelölők. Ki kell emelni, hogy a jel fontos tulajdonsága az érzékelhetőség. Az összegyűjtött jeleket vagy listázzák a csoportok, vagy játékos módszerekkel bemutatják, illetve kitalálják a másik csoport jeleit.</p>	<p>Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Információgyűjtés, -feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés Szociális: együttműködés, egymásra figyelés Hatékony tanulás: információk gyűjtése, értelmezése, csoportba rendezés adott szempont szerint, a figyelem összpontosítása</p>	<p>Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Kooperatív csoportmunka, pantomim, „most mutasd meg” játék, körülírás, rajz, barkochba stb.</p>	<p>Otthoni felkészülés esetén hangfelvételek, CD lejátszó</p>
	<p>c) Jelrendszerek A KRESZ-táblák azonosítása a jelzés típusa szerint (figyelmeztető, tiltó stb.). A jelek egymáshoz való viszonyának megbeszélése (közösen), kombinációs lehetőségeik értelmezése, majd alkalmazása. (A tanulók csoportokban</p>	<p>Műveltségi területek Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Információgyűjtés, -feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés</p>	<p>Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Közös osztálymunka, csoportmunka</p>	<p>KRESZ-táblák (játékkártyák, rajzok, projekttal kivetített képek)</p>

	Lépéses-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>Lehetséges és lehetetlen jelkombinációkat alkotnak, egy másik csoport megmagyarázza, miért jó vagy rossz a kombináció.)</p> <p>Játék: a KRESZ-táblák áthelyezése. A tanulók csoportokban különböző idegen környezetekben helyezik el a KRESZ-táblákat, egy másik csoport értelmezi az új kontextus által teremtett új jelentést.</p>	<p>Hatékony tanulás: következtetés részekből az egésze, csoportosítás, kombinációk megalkotása</p> <p>Szociális kompetencia: Normatadat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése</p>			
	<p>d) Hasonlít – nem hasonlít? (Jel típusok) A tanulók csoportokban összegyűjtik a hasonlóságon (egy-egy csoport), az érintkezésen (egy-egy csoport) és a megegyezésen (egy-egy csoport), alapuló táblákat, majd a gyűjteményt kiegészíthetik más jelekkel. Ezután közösen (osztály) egyeztetik és értelmezik a megoldásokat.</p>	<p>Műveltségi területek Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Információgyűjtés, -feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés Hatékony tanulás: következtetés részekből az egésze, csoportosítás, kombinációk megalkotása</p>	<p>Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Közös osztálymunka, csoportmunka</p>	<p>KRESZ-táblák (játékkártyák, rajzok, projektorral kivetített képek)</p>
3.	Értékelés				
	<p>a) Jelek mindentü Minden tanuló elkészíti egy általa választott terület (taniárny, foglalkozás, szabadidős tevékenység) jelrendszerének elemzését, illetve ennek prezentációját (otthoni gyűjtőmunka egyéni választás alapján). Lehetséges megoldások: matematikai jelek, térképjelek, zenei jelek, turistajelek, illetve egyéni érdeklődés és hobby alapján további rendszerek). Az órán egy-két azonos, többek által választott jelrendszer csoportosan mutatnak be a tanulóknak, az egyéni választások közül a</p>	<p>Műveltségi területek Bármely műveltségterület megjelenhet Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Információgyűjtés, feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, Saját kommunikáció figyelemmel kísérése Matematikai kompetencia: Számok, mértékek és struktúrák, alaplámpáriumok, alapvető matematikai reprezentációk fejlődő ismerete Hatékony tanulás: következtetés részekből</p>	<p>Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés (opcionálisan bármely terület)</p>	<p>Egyéni gyűjtő és alkotómunka, egyéni vagy csoportos prezentáció, közös értékelés</p>	<p>Prezentációs eszközök a létrejött bemutatóknak és az iskola felszereltségének függvényében</p>

Lépéses-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>Legérdekesebbeket egyénileg mutatják be. A bemutatásokat az egész osztály értékeli.</p> <p>b) Mit tanultunk? A tanulók négy-hatfős csoportokban nyolctíz tételmondatban megfogalmazzzák a számukra legfontosabb új ismereteket, összefüggéseket. A csoportok sorban felolvassák tételmondataikat, és a legtöbb csoport által megfogalmazottakat a tanár – vagy egy diák – fölírja a táblára, a tanulók leírják füzetükbe.</p>	<p>az egésze, csoportosítás, kombinációk megalkotása. A tanulók széles körű alkalmazása az élet minden területén</p> <p>Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Kulcskompetenciák Kommunikáció: Szövegalkotás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés Szociális: együttműködés, egymásra figyelés Hatékony tanulás: csoportba rendezés adott szempont szerint, a figyelem összpontosítása</p>	<p>Szabályok Mindennapi életünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Kooperatív majd közös önértékelés</p>	<p>Prezentációs eszközök</p>

Mintaprojekt**A média világa****Kommunikáció / 6. évfolyam / Média**

A projekt célja	A sajtó, az elektronikus média és a reklámok működésének megismerése. A sajtótermékek és az elektronikus média típusainak, műfajainak kutatása és elemzése. A reklám hatásmechanizmusának feltárása.
Időkeret	11 óra

Módszertani ajánlás: Egy nagyobb projekt keretében három kisebb projektben dolgoznak a tanulók, így a teljes Média témakört projekt módszerrel dolgozva föl. A projektek összevonhatók, illetve egy-egy téma önálló projektként is feldolgozható, míg a másik kettő (vagy csak az egyik) más módszerrel közelíthető meg.

I. A sajtó

	Lépések–tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	<p>Lépések–tevékenységek</p> <p>Tervezés, előkészítés</p> <p>A tanulók hatős csoportokban dolgoznak. Minden csoport választ magának egy témát (az alábbiak csak ajánlások, ezektől eltérő témát is feldolgozhatnak a tanulók). A projekt célja a téma felkutatása és bemutatása az osztálynak a csoport által választott formában (poszter, tábló, album, falújság, prezentáció, diasorozat, film, montázs, interjú stb.). A tervezés szakaszában elvégzendő feladatok: a részfeladatok elosztása, a határidők rögzítése, szükség esetén párok kialakítása. A szakasz végére projektterv készül előre megadott minta (sablon) alapján.</p> <p>Témajavaslatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a sajtó története (a kezdetek) – a sajtó műfajai (hír, cikk, glossza, riport stb.) – a mai magyar napilapok – a mai magyar hetilapok – a mai magyar folyóiratok – ifjúsági lapok – a helyi sajtó (megyei, városi lapok) <p>Megjegyzés: az első három téma kidolgozása valamelyik csoport számára kötelező.</p>	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Kommunikáció: Szövegértés, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, megfélelő szókincs, a helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különféle típusú szövegek megkülönböztetése és -felhasználása, Információgyűjtés és feldolgozás</p> <p>Szociális:</p> <p>együttműködés közös cél érdekében, demokratikus magatartás</p> <p>Esztétikai-művészeti tudatosság:</p> <p>Az esztétikum mindemapokban betöltött szerepének a megértése</p>	<p>Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő</p>	<p>projekt</p>	<p>Internet, könyvtár, helytörténeti múzeum vagy kiállítás, gyűjtemény</p>
2.	<p>Kidolgozás</p> <p>A csoportok a tervek alapján kutató és gyűjtőmunkát végeznek. Erdemes a csoporton belül további részfeladatokat vagy kutatási módszereket kijelölni (pl. egy-egy műsortípus figyelése, naplózása, felvétele készítése stb.)</p>				

	Lépések–tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Az adatgyűjtés után a bemutató elkészítése következik. A megszerzett adatokat, az előre megbeszélt formában feldolgozzák, és előkészítik a bemutatót.				
3.	Lezárás, prezentáció, értékelés A projekt zárásaként a csoportok bemutataik a többieknek az elkészült produktumokat. Az értékelés többféleképpen történhet: a) A csoportok pontozzák a többi csoport bemutatóját és a végén a pontok összesítése után eredményt hirdetnek. b) Az egyes bemutatókat a többi csoport szóban értékeli (csoportban), majd a csoport egy tagja ismerteti a megállapításokat.				

II. Az elektronikus média

	Lépések–tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	Tervezés, előkészítés A tanulók ugyanazokban a 6 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a témát dolgozza föl. A projekt célja a téma felkutatása és bemutatása az osztálynak a csoport által választott formában (poszter, tabló, album, faliújság, prezentáció, diasorozat, film, montázs, interjú stb.). Egy bemutatási módot csak egy csoport választhat. A tervezés szakaszában elvégzendő feladatok: a részfeladatok elosztása, a határidők rögzítése, szükség esetén párok kialakítása. A szakasz végére projektterv készül előre megadott minta (sablon) alapján.	Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Kulcskompetenciák Kommunikáció: Szövegértés, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, megfelelő szókincs, a helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különféle típusú szövegek	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	projekt	televízió, rádió, Internet

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>Témajavaslatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – az elektronikus média története (a kezdetek) – az elektronikus média fajtái (rádió, televízió, internetes hírportálok stb.) – a televízió információs műsorai (hírműsorok, magazinműsorok) – rádiósatomák – hírportálok – helyi elektronikus média (helyi rádiók, TV-k, honlapok) egyéb 	<p>megkülönböztetése és felhasználása, Információgyűjtés és -feldolgozás</p> <p>Szociális: együttműködés közös cél érdekében, demokratikus magatartás Eszétikai-művészeti tudatosság: Az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése</p>			
2.	<p>Kidolgozás</p> <p>A csoportok a tervek alapján kutató és gyűjtőmunkát végeznek. Erdemes a csoporton belül további részfeladatokat vagy kutatási módszereket kijelölni (pl. egy-egy műsортípus figyelése, naplózása, felvétel készítése stb.)</p> <p>Az adatgyűjtés után a bemutató elkészítése következik. A megszerzett adatokat, az előre megbeszélte formában feldolgozzák, és előkészítik a bemutatót.</p>				
3.	<p>Lezárás, prezentáció, értékelés</p> <p>A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Az értékelés többféleképpen történhet:</p> <p>a) A csoportok pontozzák a többi csoport bemutatóját és a végén a pontok összesítése után eredményt hirdetnek.</p> <p>b) Az egyes bemutatókat a többi csoport szövegben értékeli (csoportban), majd a csoport egy tagja ismerteti a megállapításokat.</p>				

III. A reklám

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1. Tervezés, előkészítés A tanulók hatfős csoportokban dolgoznak. Minden csoport választ magának egy médiaterületet, amelynek reklámanyagát, figyelemfelkeltő eszközeit, hatásmechanizmusait feldolgozza. A projekt célja a téma felkutatása és bemutatása az osztálynak a csoport által választott formában (poszter, tábló, album, faliújság, montázs, prezentáció, diárorozat, film, interjú, hangfelvétel, hangmontázs stb.) A tervezés szakaszában elvégzendő feladatok: a részfeladatok elosztása, a határidők rögzítés, szükség esetén párok kialakítása. A szakasz végére projektterv készül előre megadott minta (sablon) alapján. Médiaterületek: – a nyomtatott sajtó – nyilvános reklámhordozók (reklámtáblák, járművek stb.) – rádióreklámok – televízióreklámok – internetes reklámok	Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Kulcskompetenciák Kommunikáció: Szövegértés, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, megfelelő szókincs, a helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása. Információgyűjtés és -feldolgozás Szociális: együttműködés közös cél érdekében, demokratikus magatartás Esztétikai-művészeti tudatosság: Az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése	Mindennapi életünk Szabályok Szülőföldünk Tér és idő	projekt	Sajótermékek, televízió, rádió, Internet, könyvtár	
2. Kitalgozás A csoportok a tervek alapján kutató és gyűjtőmunkát végeznek. Érdemes a csoporton belül további részfeladatokat vagy kutatási módszereket kijelölni (pl. tematikus csoportosítás, azonos termék-fajták reklámportosítása a hatás-mechanizmus alapján: humoros, érzelmekre ható stb.)					

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Az adatgyűjtés után a bemutató elkészítése következik. A megszerzett adatokat, az előre megbeszélte formában feldolgozzák, és előkészítik a bemutatót.				
3.	<p>Lezárás, prezentáció, értékelés</p> <p>A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Az értékelés többféleképpen történhet:</p> <p>a) A csoportok pontozzák a többi csoport bemutatóját és a végén a pontok összesítése után eredményt hirdetnek.</p> <p>b) Az egyes bemutatókat a többi csoport szóban értékeli (csoportban), majd a csoport egy tagja ismerteti a megállapításokat.</p> <p>A projekt kiegészülhet saját reklámok elkészítésével. Ezt a feladatot végezhetik a már összeszokott csoportok, de erre a feladatra új összeállítású csoportok is létrejöhetnek.</p>				

MINDENNAPI ÉLETÜNK

A Mindennapi életünk tudás- és képességterületen azokkal az ismeretekkel és képességekkel ismerkednek meg a tanulók – illetve rendezik, rendszerezik az e területen már megszerzett tapasztalataikat –, amelyek a mindennapi életünkhez kötődnek. E területen olyan ismeretek és képességek sajátos együttesét kapcsoltuk össze, amelyekre a mindennapi életünk során van szükségünk. A szükséges tudásokat és képességeket ennek megfelelően integráltuk a különböző hagyományos tantárgyak tartalmaiból és kiegészítettük a Kerettanterven túli, e problémakörbe tartozó ismeretekkel, képességekkel is.

Az első nagy témakör az emberi együttélést lehetővé tevő szabályok, a szokások, hagyományok, az illem, az erkölcs és a jog területeivel foglalkozik. Ennek keretében a tanulók gyűjtőmunka során rendszerezik az egyéni, családi, helyi szokásokról, hagyományokról, a hazánkban élő nemzetiségek, etnikumok szokásairól, a viselkedési szabályainkról, az erkölcsről és a jogról meglevő ismereteiket, és összekapcsolják azokat a különböző módon szervezett tanulási (gyűjtőmunka, interjúk, projektek, szituációs gyakorlatok, dramatizálás, irodalmi művek feldolgozása, gyermekfilozófia stb.) során megszerzett új ismeretekkel és képességekkel.

A második nagy egységben – koncentrikusan táguló körökben – az emberi együttélés során keletkező kapcsolatokkal foglalkoznak a tanulók: barátság, párokcsolatok, család, közösségi kapcsolatok (iskola, munkahely, lakóhely), s az együttélés során felmerülő ügyek intézésével kapcsolatos ismereteket és képességeket sajátítanak el. A tanulásszervezés itt is hasonló módon – gyűjtő és rendszerező munka, interjúzás, esetek és irodalmi példák dramatizálásával, projekti keretben, nagyrészt csoportos munkavégzéssel – történik.

A harmadik témakör a társadalomról szól, a gazdaság, a társadalmi rétegződés és a kultúra szempontjaiból közelíti meg a témát. Itt is az előzőekben már hivatkozott, modern tanulásszervezési eljárásokkal végzik a tanulók a feldolgozást.

A Kerettanterv Mindennapi életünk tudás- és képességterületében a témakörökön belül tárgyalt témák részletezett tartalmakkal jelennek meg, s ezekhez javasolt tevékenységek kötődnek. Témakörönként jelzi a Kerettanterv a NAT kapcsolódásokat: a műveltségi területekhez és a kulcskompetenciákhoz, s témaszinten adja meg a többi TKT-hez való kapcsolódásokat.

Az OKM által az alapfokú nevelés-oktatás alapozó szakaszára ajánlott Kerettanterv korábbi tantárgyaiból a Mindennapi életünk TKT-ba áthozott tartalmakra néhány példa: Magyar nyelv és irodalomból az „Eligazodás a mindennapi élethelyzetekben” témakörből a „Mindennapi beszédhelyzeteink” tartalmat, „Az együttélés alapvető szabályai” témakör „Illem” témája tartalmazza. A Földrajz „Gazdaság-gazdálkodás” tananyagból „Újazás, vásárlási, fogyasztási szokásaink, a család gazdálkodása – bevétel, kiadás” tartalmakat a „Kapcsolataink” témakörben a „Család” témában szereplő projektfeladat keretében tárgyaljuk. Informatikából az „Informatika-alkalmazói ismeretek” szinte minden formája (szövegszerkesztés, multimédiás elemek, internet használat) megtalálható a Mindennapi életünk TKT-ban: pl. „Az együttélés alapvető szabályai”-ban a „Szokás” témában és a „Társadalom” témakör „Kultúra” témájában. A technika és életvitel tantárgyból az „egészséges életmód” tartalom megtalálható a „Kapcsolataink” témakörben a „Család” témában szereplő projektfeladatban, valamint „Társadalom” témakör „Kultúra” projektjében.

5. évfolyam – 86 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. Az együttélés alapvető szabályai óraszám: 40	a) Szokás, hagyomány 12 óra	Egyéni – családi - helyi szokások, miniat, hagyományok ismerete és tisztellete. Magyarországon élő nemzetiségek, etnikumok szokásai, hagyományai Miért alakulnak ki a szokások, mi a társadalmi funkciójuk?	Egyéni és családi szokások egyéni gyűjtése. Helyi szokások, hagyományok csoportos gyűjtése (interjúzás, kutatás, internet és könyvtár használat), csoportosítása, megbeszélése, dramatizálása, rajzos ábrázolása – kiállítás Projekt módszerrel történő feldolgozás: a csoportok a kiválasztott társadalmi csoport étkészési, öltözködési, kulturális (zene, tánc, népművészet) stb. szokásait, hagyományait gyűjtik (interjúzás, kutatás, internet és könyvtár használat), digitális fotók, filmrészletek készítésével), és valamilyen produktum formájában prezentálják a többieknek. A végén egyéni és csoportos önértékelés a projektmunkában való részvétel szempontjából. Beszélgetés	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodásfejlesztés	Műveltségi területek Informatika Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció: Hallott és olvasott szöveg értelése Szövegalkotás Helyes és kreatív nyelvhasználat Megfelelő szókinés Saját kommunikáció figyelemmel kísérése Helyzetek megfelelő kommunikáció szóban és írásban Különléle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása Információgyűjtés, -feldolgozás Helyzetek megfelelő, meggyőző érvelés Kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés Eszétikai minőség tisztelése Mások megismerésének igénye Matematikai

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
b) Illem 4 óra		<p>Mindennapi életünk viselkedési szabályai</p> <p>Kapcsolatfelvétel (személyes, telefonos és internetes, különböző korosztályokkal), véleménynyilvánítás, kérdés, kérés, beszélgetés. Az elemi udvariassági és viselkedési formák ismerete és használata</p>	<p>Csoportos gyűjtés, csoportosítás, megbeszélés</p> <p>Szituációs gyakorlatok, dramatizálás</p>	<p>Szabályok, Kommunikáció Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés</p>	<p>NAT kapcsolódások kompetencia: Érvek láncolatának követése és értékelése Az igazság tisztelete Logikus okok keresése</p> <p>Természettudományos kompetencia: Etikai kérdések iránti érdeklődés Kritikus és kíváncsi attitűd</p>
c) Erkölc 14 óra		<p>Mibenléte, társadalmi szerepe, az értékek pluralizmusa, a másság elfogadása, szándék és következmény, cél és eszköz problématicája.</p>	<p>Értelemzése, csoportosítás, beszélgetés</p> <p>Értelemzése, csoportosítás, beszélgetés</p> <p>Erkölc normák, szabályok gyűjtése, megbeszélése (Javasolt kérdések: Honnan származnak ezek a szabályok? Hogyan, miért válhattak szabállyá? Mindenkiire vonatkoznak? Vannak közöttük rossz szabályok is? Ha igen, miért rosszak – igazságatlanok, lehetetlen mindig betartani őket, az emberek sokszor megszegik őket? Rossz-e az a szabály, amelyet az emberek rendszeresen megszegnek?)</p> <p>Olyan irodalmi alkotások szereplői, mesehősök gyűjtése, akik különösen jeleskednek valamely erény gyakorlatában</p> <p>Csoportos levélírás – szövegszerkesztővel: egy másik világ lakóinak, melyben megmagyarázzák a különböző erényeket, és, hogy a Föld lakói miért tartják be, illetve időnként miért szegik meg az erkölcsi normákat. Ebben, hozzanak példákat is az idegenek számára, hogy könnyebben megértsek.</p>	<p>Szabályok, Kommunikáció Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés</p>	<p>Digitális kompetencia: Számítógépes alkalmazások a tanulás és a kutatás terén Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás, kritikus alkalmazás Kulturális-, társadalmi-, szakmai célokot szolgáló közösségekben való részvétel A hatékony, önálló tanulás: Alapvető írás, olvasás, számolás, IKT-eszközhasználat Képességek Új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése. A tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása A figyelem összpontosítása</p>

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek	TKT	NAT kapcsolódások
			<p>Különböző érényekkel, értékekkel, szándék és következmény, cél és eszköz viszonyával kapcsolatos történetek, esetek feldolgozása a gyermekfilozófia módszerével:</p> <p>Gyermekfilozófia/„kérdő közösség” – Az egyik legjobb módja a kritikai gondolkodás fejlesztésének. A módszer amellett, hogy kooperatív, önismeret- és önbizalom-növelő, motíválja a tanulókat, megtanít kérdezni, a problémákat felismerni, kultúrálisan vitatkozni, egymásra figyelni, szöveget értelmezni és alkotni, lényegét kiemelni, érvelni, a fogalmakat pontosítani, definiálni. A módszert alkalmazva a tanár új szerepbe kerül: facilitátorként maga is részese, egyik szereplője a beszélgetésnek, aki csak akkor veszí át az irányítást és csak addig, amikor és amíg az a beszélgetés során (esetleges elakadásakor) feltétlenül szükséges.</p> <p>A kérdő közösség módszerének jellemzői:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ülésrend – mindenki láthasson mindenkit (kör vagy patkó alakban célszerű ülni) ○ Gondolatébresztő szöveg (mese, történet vagy szakszöveg), film, újságcikk, színdarab, kép vagy akár az osztályban történt eset, amelyből a beszélgetés, vita kiindul ○ Mindenki által elfogadott szabályok pl. egyszerre csak egy beszél, nem lehet kinevetni a másikat, nem lehet közbeszólni, amíg a másik beszél, a véleményt, álláspontot meg kell indokolni. ○ Kérdés: mindenki kérdezhet, de nem kötelező kérdezni, egyetlen kérdést sem lehet buta kérdésnek tekinteni stb. A kérdések megvitatandó témák összegyűjtése után közösen választják ki, hogy melyekkel szeretnének foglalkozni. A beszélgetés az adott témáról addig tart, amíg van még megvitatandó kérdés, probléma. ○ Gondolkodási idő – mindig elég időt kell hagyni arra, hogy a tanulók végiggondolhassák a feltenni kívánt kérdéseket, illetve érvelhessenek a vita során. <p>Összegzés – a vita végén mindig át kell tekinteni a vita gondolatmenetét, a legfontosabb csomópontjait, álláspontokat és azt is, hogy mit tanultak belőle.</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Jog 8 óra	Mibenléte, társadalmi szerepe, erkölccsel való összevetése. Jogegyenlőség.	Jogi esetek gyűjtése – ismeretségi körből, internetről, újságokból, csoportosításuk, megbeszélés Olyan szituációk átélése, amelyben a különböző csoportoknak nem egyenlők az esélyei. [pl. ugyanannak a képnek a kirakása különböző számú darabra vágva, vagy egy ügyességi versenyfeladatban a különböző csoportoknak más-más (nehezített és könnyített) feladatleírást adunk.] Olyan hátrányos helyzetek átélése, melyben a tanulók megtapasztalják, hogymit jelent így élni (pl. bekötött szemmel csinálni valamit, csak egyik kezünket használni valamihez, kerékes-székkkel közlekedni). Az egyenlőtlen megtapasztalásból fakadó élmények megbeszélése. Mik az emberi jogok? – Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának csoportos feldolgozása poszter készítéssel. Beszélgetés a jogegyenlőségről – történelmi ismeretek felelevenítése	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás- fejlesztés	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
			<p>Ha vannak emberi jogok, miért kellett a gyermeki jogok? Miért kell a gyermekeknek külön védelmet biztosítani?</p> <p>A Gyermekek Jogairól Szóló ENSZ Egyezmény gyereknyelven írott szövegének feldolgozása az UNICEF magyar honlapjáról (http://www.unicef.hu/gyermekjog-egyezmény.jsp): Az Egyezményben említett összes jog gyűjtése pármunkában. A jogokról lista készítése.</p> <p>4 fős csoportokban a párok által készített listák egyeztetése.</p> <p>Osztályszintű megbeszélés, közös osztálylista készítés.</p> <p>Különböző gyermekjogi esetek, történetek feldolgozása a gyermekfilozófia illetve a drámapedagógia módszerrel az előzőekben készült lista segítségével.</p> <p>Egyéni munkában fogalmazás készítése: Élet egy szabályok nélküli társadalomban címmel</p> <p>Osztályszintű beszélgetés: Miről volt szó az elmúlt órákon? Milyen szabályok teszik lehetővé a társadalmi együttélést? Milyen viszonyban vannak ezek egymással? Mik azok a legfontosabb tudások és képességek, amikre az elmúlt órák során szert tettünk?</p> <p>Közös vázlat készítése, rögzítése.</p>		
	e) Összegzés 2 óra	Emberi jogok Gyermeeki jogok. Miről szól az együttéléstian?			

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
2. Kapcsolatok óraszám: 84 Ebből 46 óra az 5. évfolya- mon 38 óra a 6. évfolya- mon	a) barátság 8 óra	Tartalma, korlátai, konfliktusai	Barátsággal kapcsolatos közmondások csoportos gyűjtése, osztályszintű megbeszélése. Csoportos, majd osztályszintű beszélgetés a barátságról (javasolt kérdések: Kellenek-e az emberek a barátok, s ha igen miért, ha nem miért nem? Mi a különbség barátság és haverság között? Mire jó a barátság? Lehetne-e barátok nélkül élni, milyen lenne az? Vannak-e a barátság korlátai, mit tehet meg az ember a barátjárt és mit nem? Hogyan keletkezik a barátság? Lehetséges-e fiú és lány közti barátság? Van-e különbség fiú-lány, fiú-fiú, lány-lány barátság között? Lehetséges-e barátság, szülő-gyerekek, tanár-diák, gyerekek felnőtt között?) Vers, történet, élménybeszámoló írása (szövegszerkesztővel) egy olyan esetről, amikor valaki valamit megbocsát a barátjának. Szituációk, konfliktus helyzetek feldolgozása – irodalmi művek, filmek alapján dramaturkus eszközökkel (pl. Vámos Miklós: Kisfiúk és nagyfiúk)	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	Műveltségi területek: Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Ember a természetben Életvitel Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák: Anyanyelvi kommunikáció: Hallott és olvasott szöveg értése Szövegalkotás Helyes és kreatív nyelvhasználat Mégfelelő szókincs Saját kommunikáció figyelemmel kísérése Helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban Különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása Információgyűjtés, feldolgozás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés Kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés Esztétikai minőség tisztelgete Mások megismerésének igénye Matematikai kompetencia: Érvek láncolatának követése és értékelése

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) párkapcsolat 6 óra	Szimpátia, együtt járás, szerelem, szex. A szexuális kapcsolatok szépségei, problémái, veszélyei (AIDS). Az életvársi kapcsolat, családalapítás, tudatos családtervezés, fogamzásgátlás, abortusz.	Esetek, filmek, történetek, statisztikák csoportos feldolgozása a jelzett témákban, majd a többiek számára való prezentációja, osztályszintű megbeszélés Írjanak a tanulók elbeszélést magukról „Az én családom 20 év múlva”	Kommunikáció Informatika Tér és idő Tanulás- és gondolkodás- fejlesztés	
	c) család 20 óra	A család témakör feldolgozása projektmódszerrel Én és a családom	Ki vagyok én – kérdéskör megvitatása Ajánlott kérdések: mitől vagyok én én, ugyanaz voltam-e eszemököként és ugyanaz leszek-e középkorúként és idős emberként, ugyanaz lennék-e, ha más lenne a nevem, a külsőm (arcom, a hajam színe, magasságom, súlyom), a gondolataim, az ujjlenyomatom, a születésem, ha másutt születtem volna, ha mindenki azt gondolná, hogy más vagyok. Családkutatás interjúzással, családfakészítés (esetleg internetes programmal), családtörténetek gyűjtése, önkéntes ismertetése. Családom egy napja – ki mit csinál, miért csinálja – egyéni munka.	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás- fejlesztés	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	<p>Családi viszonyok szituációs modelljezése</p> <p>Jellemző konfliktushelyzetek a családban és kezelésük (szülő- gyerek, generációs, pénz utáni hajsza, válás stb.)</p>	<p>Csoportmunkában- minden csoport mást csinál: 1. Családi otthon – funkció, forma és esztétikum szerinti – tervezése a modellezett család, szükségleteinek és ezeken túlmutató igényeinek, életmódjának figyelembevételével. 2. A háztartási munkák megosztásának megtervezése – a modellezett család életmódjának megfelelően 3. Családi gazdálkodás, költségvetés tervezése a modellezett család bevétele, kiadásai, szükségletei, életvitelle figyelembevételével. 4. Heti étrend tervezése a modellezett család költésgevetésének és az egészséges táplálkozás kivánalmainak figyelembe 5. Hosszú hétvége – a modellezett család utazásának megtervezése.</p> <p>Esetek, irodalmi példák feldolgozása a drámapedagógia módszereivel – csoportmunkában. Döntési dilemmák megvitatása.</p>			

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
		<p>A gyermek – helye a családban, a család szerepe a szocializációban – történeti változásai, ma</p> <p>Családtípusok</p> <p>Projektzárás: prezentációk, értékelés</p>	<p>A csoportok a különböző korok szempontjából kutatják a kérdést</p> <p>A csoportok a különböző családtípusokat vizsgálják (internet, könyvtár, filmek, irodalmi elmények felhasználásával): hagyományos nagycsalád, nukleáris család, egyszülős család, szinglik, homoszexuálisok házasága</p> <p>A csoportok prezentációinak értékelése – önértékelés és közös értékelés</p>		
d) közösségi kapcsolatok 12 óra	Iskola		<p>Tervezzük ideális iskolát! (célja, funkciója, tanulási-tanítási módszerek, tantárgyak, jutalmazás-büntetés) – csoportmunkában, osztályszintű megvitatás, konszenzusos közös terv elfogadás</p> <p>A tanulók jogai és kötelességei – csoportos gyűjtés, osztályszintű lista készítése. A listának az iskola házirendjével (Es esetleg – tanári segítséggel – a Köznevelési törvénnyel való összevetése)</p> <p>Beszélgetés: Van-e lehetőség a tanulók érdekeinek érvényesítésére az iskolában? Milyen diákönkormányzat érvényesítési lehetőségei, eszközei. Különbözők-e az alsósok és a felsősök helyzete ebből a szempontból?</p> <p>Amennyiben van az iskolában működő diákönkormányzat, akkor a tanulók projekt munkájában felméri az iskolájukban működő diákönkormányzat helyzetét, tevékenységét, valamint azt is, hogy mit várnak a diákok a DÖK-től, s javaslatokat fogalmaznak meg arra nézve, hogy mely területen tehetne még többet/valamit a diákönkormányzat</p>	Szabályok, Kommunikáció Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
e) 8 óra	ügyeink intézése	A mindennapi élet kisebbségi ügyeink intézése	Feldolgozás csoportmunkában, akár versenyszerűen is megszervezhető. Értékelési szempont lehet a gyorsaság, a pontos információ, a helyes kitöltés, illetve az ügyes, ötletes dramatizálás. lakcímbeljelentő, útlevelel kérelem, csekk, ajánlott vény stb. kitöltése menetrend, térkép értelmezése (konkrét úti cél, időpont, ár, hely stb.) telefonos, e-mail-es, internetes információkeresés/keresés, ügyeletes orvos, mentő, tűzoltók, rendőrség értesítése – a tanulók által kitalált dramatikus játékkal	Szabályok, Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás- fejlesztés	
f) 2 óra	Összegzés	Miről szólt a Kapcsolatok?	Egyéni munkában fogalmazás készítése: Élet egy lakatlan szigeten címmel, annak bemutatásaként, hogyan milyen kapcsolatai hiányoznának leginkább és miért azok? Osztalyszintű beszélgetés: Miről volt szó az elmúlt órákon? Milyen kapcsolatrendszerekben élünk? Milyen viszonyban vannak ezek egymással? Mik azok a legfontosabb tudások és képeségek, amikre az elmúlt órák során szert tettünk? Közös vázlat készítése, rögzítése.		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
3. Társadalom óraszám: 40	a) gazdaság 9 óra	A gazdaság többszempontú megközelítése	<p>A csoportok az alábbi témákat dolgozzák fel projekt módszerrel (először felmérik, hogy mi tartozik a feladathoz, kutatási-keresési tervet dolgoznak ki, felülökkel, határidőkkel, a feladatok elvégzése után összeállítják, majd megtartják a csoport prezentációját, melyet önértékelés és egymás munkáinak értékelése követ):</p> <p>munka – munkahely/foglalkozások – munkanélküliség</p> <p>tulajdonformák – vállalkozások</p> <p>pénz – bank – megtakarítás- hitel – tőzsde</p> <p>piac – marketing – fogyasztói jogok</p> <p>gazdasági-technikai fejlődés és természeti környezet</p>	<p>Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás- fejlesztés</p>	<p>Műveltségi területek: Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Ember a természetben Életvitel Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák: Anyanyelvi kommunikáció: Hallott és olvasott szöveg értése Szövegalkotás</p>

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
	b) társadalmi rétegződés 15 óra	<p>A különböző csoportosítások szerinti társadalmi rétegződés</p> <p>Biológiai különbségek alapján képzett csoportok Nemek (nők és férfiak)</p> <p>Életkor (fiatalok, középkortiak, idősek)</p> <p>A lakóhely, település-típus alapján Városi életmód Falusi életmód Tanyasi életmód</p>	<p>A különböző társadalmi rétegek csoportos gyűjtése, majd osztályszintű listázása, csoportosítása</p> <p>Árny a falon – egy női és egy férfi sziluettköré a tanuló csoportmunkában tulajdonságokat gyűjtenek. Majd osztályszintű beszélgetés és vita (ajánlott vitatémák: sztereotípiák a női illetve a férfi szerepekről – és a mai valóság? Megvalósul-e a jogegyenlőség a gyakorlatban? – ehhez pl. KSH jövedelemstatisztikák felhasználása. Kellene-e női kvóta a Parlamentben?)</p> <p>Árny a falon – a tanuló a sziluettköré gyűjtik az életkori jellemzőket. Majd csoportmunkában internetről olyan cikkeket, hirdetéseket gyűjtenek, amelyek valamelyik csoport esélyeinek megértéséről szólnak, majd osztályszintű beszélgetés a témáról.</p> <p>Csoportmunkában dolgozzák fel a különböző települések életmódját, előnyeit, hátrányait a tanulók, majd prezentálják a többieknek, utána beszélgetés</p>	<p>Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Szülőföldünk Informatika Tanulás- és gondolkodás-fejlesztés</p>	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
		<p>Vagyoni helyzet alapján Elit (gazdag, befolyásos) A középréteghez tartozó Hátrányos helyzetű, szegény</p> <p>Foglalkozásbeli különbségek Az iskolai végzettségből adódó különbségek</p> <p>Nemzetiségi, etnikai különbségek</p> <p>A többségtől eltérő értékrendet képviselő kisebb közösségek, „szubkulturák” (pl. graffitisek, deszkások)</p> <p>Ön és közveszélyes, úgynevezett deviáns csoportok (alkoholisták, nikotiniszták, drogosok) Szenvedélybetegségek (szenvedélybeteg)</p>	<p>Mit jelent a gazdagság és a szegénység ma nálunk, másutt a világban – relativitásukhoz különböző példák, esetek csoportos gyűjtése, osztályszintű megbeszélése</p> <p>Csoportmunkában Az ördög ügyvédje módszerrel vitatkoznak a tanulók (ajánlott kijelentés: „A diploma nem garantálja a társadalmi boldogulást”)</p> <p>Erről volt már szó – itt utalhatunk az előzőekre. Majd a romákkal szembeni diszkrimináció fogalmának körüljárása az SDT-n található esetek kapcsán: http://sdt.sulinet.hu/Player/default.aspx?g=aae480d4-c475-4612-9971-6b30a19c9a2f&v=1&b=1&cid=8f99f5a9-12d2-4dca-85a2-2a8809b7a8cf</p> <p>Szabkultúrák projektalapú feldolgozása: http://sdt.sulinet.hu/Player/default.aspx?g=aae480d4-c475-4612-9971-6b30a19c9a2f&v=1&b=1&cid=8f99f5a9-12d2-4dca-85a2-2a8809b7a8cf</p> <p>A tudatmódosító szerek fajtaírói, történetéről, hatásairól összefoglaló információkat lehet (csoportmunkában) szerezni az SDT-ről http://sdt.sulinet.hu/Player/default.aspx?g=aae480d4-c475-4612-9971-6b30a19c9a2f&v=1&b=1&cid=8f99f5a9-12d2-4dca-85a2-2a8809b7a8cf</p> <p>A prezentációkat a veszélyekről való beszélgetéssel érdemes zárni. A drogok bemutatás után csoportmunkában összegyűjtjük a tanulók mi mindent lehet drogozás helyett csinálni, sport, zene, barátság, szerelem, utazás: a séítától a hegymászásig.</p> <p>Utána beszélgetés. (ami térjen ki a következő kérdésekre: Mit pótolnak drogok: az egészséges örömszerző tevékenységeket; Mit tegyek, ha valaki drogozik és engem is rá akar venni, kihez fordulhatok? Meg kell tanulni nemet mondani – ennek gyakorlása szituációs játékkal.)</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
	c) kultúra 18 óra	Mindennapi életünk kultúrája	<p>A tanulók rajzos, fényképes, filmes, zenés, leíró, tabló, poszter, dramatizált stb. formában bemutatót készítenek mindennapi életünk néhány területéről, hogy képet kapjanak arról, hogy hogyan viselkedünk, hogy hol, hogyan lakunk, mit és hogyan eszünk, hogyan öltözködünk, hogyan őrizzük meg egészségünket, hogyan töltjük a szabadidőnket, hogyan közlekedünk. Csoportokban, projektmunkában dolgozzák fel az alábbi témaköröket, majd egymásnak prezentálják, és közösen értékelik munkáikat:</p> <p>Viselkedéskultúra Lakáskultúra Étkezéskultúra Öltözködéskultúra Egészségkultúra Szórakozás, szabadidő kultúra Közlekedés</p> <p>Lásd. Mintamodul</p>	Szabályok, Tér és idő Kommunikáció Informatika Tanulás- és gondolkodás- fejlesztés	
		Ünnepeink			

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	Kompetencia NAT kapcsolódás
	d) Összegezés 2 óra	Miről szolt a Társadalom?	Csoportmunkában fogalmazás készítése: Társadalom 2058 címmel, arról, hogy hogyan képzelik el társadalmunkat ötven év múlva. Osztályszintű beszélgetés: Miről volt szó az elmúlt órákon? Milyen jellemzőit tárgyaltuk a társadalomnak? Milyen viszonyban vannak ezek egymással? Mik azok a legfontosabb tudások és képessegek, amikre az elmúlt órák során szert teitünk? Közös vázlat készítése, rögzítése.		

Kulcsfogalmak

5–6. évfolyam

Szokás, illem, erkölcs, jog, jogegyenlőség, emberi jogok, gyermeki jogok, barátság, párkapcsolatok, család, önismeret, helyi társadalom, demokratikus részvétel, társadalom, munka, tulajdon, vállalkozás, pénz, piac, környezetvédelem, társadalmi rétegződés, kultúra, egészséges életmód

- Szövegértés és szövegalkotás
- Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás, kritikus alkalmazás
- Érvék láncolatának követése és értékelése
- Logikus okok és érvényesség keresése
- Elemzési képesség
- Kreativitás
- Kritikus és kíváncsi attitűd
- Munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása
- Saját munka értékelése
- A célok elérését segítő motiváció és elhatározottság
- A tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén
- Saját nézőpont összevetése mások véleményével
- Normatadat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése
- Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete

Normatadat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése

- A közösségi összetartást megalapozó közös értékek elfogadásának és tisztelgésben tartásának nyilvánítása
- Mások értékeinek, magánéletének tisztelgése
- A társadalmi sokféleség és kohézió tisztelgése

Mintamodul

Ünnepeink Mindennapi életünk / 6. évfolyam / Társadalom/ Ünnepeink

A modul/projekt célja	különböző ünnepek fogalma, az ünnepek iránti érdeklődés felkeltése, a hagyományok ismerete, tisztelgése, a közösséghez tartozás élménye
Időkeret	6 óra

Módszertani ajánlás: A tanulóknak egy héttel a modul előtti feladatot adunk: hozzanak különböző családi ünnepegekről készült fényképeket. A modul feladatainak nagy részét a tanulók ugyanazokban, az első feladatnál kialakult szimpátia csoportokban végzik, és a munka értékelése is ebben a keretben történik. Az anyagban található feladatok a kulcskompetenciák komplex módon való fejlesztését célozzák.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
I. Ráhangolódás	<p>Lépések-tevékenységek</p> <p>A tanulók előzetesen megkapják a feladatot, hogy hozzanak az órára családi fényképeket, születésnapokról, névnapokról, karácsonyokról stb.</p> <p>Az óra elején meghallgatjuk Halász Judit előadásában a „Boldog születésnapot” című dalt. Ezután a tanulók szimpátia csoportokban dolgoznak. Együtt megnézik a képeket, elmondják egymásnak, hogy melyik milyen ünnepet ábrázol, ki van rajta, mikor készült stb.</p> <p>Közös beszélgetés az ünnepek és a hétköznapiak különbségéről.</p>	<p>NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák</p> <p>Műveltségi területek Magyar Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegalkotás Szociális: együttműködés, egymásra figyelés, másság tisztelgése Hatékony tanulás: érdeklődés felkeltése, motiváció Esztétikai: figyelmes zenehallgatás</p>	<p>TKT kapcsolódások</p> <p>Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>Csoportmunka szimpátia csoportokban</p>	<p>Eszközök</p> <p>Saját fotók CD és lejátszó</p>

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
2.	<p>Lépések-tevékenységek</p> <p>Feldolgozás</p> <p>c) Mit jelent a nevem? Ugyanazokban a szimpátiacsoportokban dolgoznak a diákok. Feladatunk: névnapjuk kikeresése az éppen érvényben lévő naptárban, saját nevek jelentésének kikeresése az utónévkönyvből, a nevek ábécérendbe rendezése, kitűző készítése saját nevük jelentésének legfontosabb ismérveivel</p>	<p>Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Szociális: együttműködés közös cél érdekében, Hatékony tanulás: információk önálló gyűjtése, értelmezése, sorba rendezés adott szempont szerint, Lényegkiemelés Esztétikai: esztétikai tudatosság</p>		Kooperatív csoportmunka	utónévkönyvek, naptárak, karton, biztosítói, íróeszközök
	<p>d) Milyen évszakban van a névnapom? Az azonos évszakban névnapjukat ünneplők alkotnak egy-egy csoportot, s játszanak el egy rövid (1-2 perces) jelenetet, amelyből a többiek az adott évszakra ismerek. Törekedniük kell arra, hogy rövid idő alatt tervezzék és szervezzék meg a saját jelenetüket.</p>	<p>Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák Kommunikáció: nonverbális és verbális kifejezőkészség, szövegalkotás Szociális: együttműködés közös cél érdekében, kompromisszumra való törekvés, egymás iránti türelem Vállalkozói: teammunka, tervezés, szervezés Esztétikai: térkitöltés, esztétikai érzék megnyilvánulása, mozgáskultúra, lényegkiemelés.</p>		Kooperatív csoportmunka	

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>c) Típusba sorolás Minden gyerek egy-egy ünnep nevét kapja szókartyán (társadalmi, családi ünnepek, néphagyományok, világ-napok), ezeket kell halmozakba rendezve csoportosítani. Nevezékek is meg a csoportokat, tegyenek kiegészítéseket, ha tudnak. Az ezt követő beszélgetésben törekedni kell a felsorolt ünneptípusok különbségének tisztázására, közös osztálylista készítésére.</p>	<p>Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegértés és alkotás, fogalmak meghatározása, szókincsfejlesztés, Hatékony tanulás: következtetés részekből az egésze, csoportosítás, lényeg felismerése, megnevezése, véleményalkotás, fantázia</p>		Egyéni és közös osztálymunka	Az előre elkészített szókartyákból jusson minden gyereknek!	
<p>d) Mi jellemzi? A tanulók az eredeti szimpátiacsoportokban dolgoznak. Szétvágtott képeslapok összerakásából tudják meg, melyik ünnepel foglalkozik a csoport. Az adott ünnephez kapcsolódva feladatok csoportonként: mikor van, mit ünneplünk, mi az eredete, milyen ünneplési szokások kapcsolódnak hozzá, szó- és ki-fejlesztésgyűjtés, köszöntők, versek, dalok, jellemző ételek/italok gyűjtése. Osztály ünneplési terv készítése. Prezentáció. A tanulók megszavazzák, hogy melyik csoport bemutatója tetszett a legjobban. Külön szavazhatnak arról, hogy melyik ünneplési terv volt a legjobb, és legközelebbi alkalommal annak alapján szervezhetik az ünnepet.</p>	<p>Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegértés és alkotás szociális: együttműködés közös cél érdekében, a feladatok kitarató végrehajtása, demokratikus döntés Vállalkozói: teammunka, tervezés, szervezés Hatékony tanulás: információgyűjtés, megelőző tapasztalatok és ismeretek felhasználása.</p>		Csoportos kooperatív	ünnepekre vonatkozó képeslapok internet használat ajánlott web oldalak: www.sulinet.hu http://husvet.lap.hu http://allatkert.lap.hu http://mikulas.lap.hu http://karacsony.lap.hu	
<p>e) Legkedvesebb ünnepem A tanulók fogalmazást (leíró vagy elbeszélő) készítenek a legkedvesebb ünnepükről.</p>	<p>Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Kulcskompetenciák Kommunikáció: írott szöveggalkotás</p>		Egyéni munka		

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
3. Értékelés					
	A szimpátiaesoportok önértékelése közös álláspont kialakításával (mit tanultunk, miért tetszett/ nem tetszett, az volt benne nehéz/könnnyű, hogy ment az együttműködés stb.) Tamári kiegészítő, megerősítő értékelés	Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Kulcskompetenciák Kommunikáció: szövegalkotás, közös álláspont kialakítása (vita) Szociális: kompromisszumra törekvés Vállalkozói: értékelés		Kooperatív önértékelés	

Mintaprojekt**Lakóhely – helyi társadalom
Mindennapi életünk/ 6. évfolyam / Kapcsolatok/ Lakóhely – helyi társadalom**

A projekt célja	A közösséghez való tartozás érzésének, a közösség életében való tudatos és felelős részvétel a motivációjának kialakítása
Időkeret	26 óra

Módszertani ajánlás: Egy nagy projekt keretében több kisebb projektben dolgoznak a tanulók, ezeket sorszámozva egymás után külön projektekként írjuk le. Az első két, a helytörténettel és a jelenleg foglalkozó kis projekt össze is vonható, egyszerre is készíthet, de akkor annyi időt kell rá biztosítani, hogy mindkét témakör feldolgozható legyen. Az utolsó projekt utáni értékelésnek az egész nagy projektre is ki kell terjednie.

I. Lakóhelytörténet

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1. Tervezés, előkészítés	A tanulók 6 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a feladatot végzi: felkutatják és az általuk választott formában (poszter, tábló, faliújság, prezentáció, film, interjú stb.) bemutatják az osztálynak lakóhelyük történetét. Ebben a szakaszban megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak.	Műveltségi területek: Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Ember a természetben	Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tér és idő Gondolkodás- és tanulásfejlesztés	projekt	Internet, könyvtár, konkrét választásoktól és lehetőségektől függő eszközök

Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>2. Kitalgozás A terveknek megfelelően (munkamegosztás, határidők, felelősök) végzik munkájukat a tanulók, felkutatják hogy saját településüket pl. mikor alapították, kik alapították, hogy kerültek oda az alapítók, akkor mennyi lakosa volt, mivel foglalkoztak az emberek akkor mikor volt látványos fejlődés, ennek mi volt az oka stb. A kutatáshoz NET, könyvtár, idős emberek segítségét is igénybe vehetik a diákok. A megszerzett adatokat, ismereteket feldolgozzák és a kiválasztott formá(k)ban elkészítik a produktumot.</p>	<p>Élvtétel Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák Kommunikáció: Szövegértés, szövegalkotás helyes és kreatív nyelvhasználat, megfelelő szókincs, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása, információgyűjtés, feldolgozás, esztétikai minőség tisztellete, mások megismerésének igénye Szociális: együttműködés közös cél érdekében, demokratikus magatartás, Matematikai: alapvető</p>			
<p>3. Lezárás, prezentáció, értékelés A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Végül szavazással kiválasztják a legjobbnak ítélt prezentációkat, s ha mód van rá, akkor azokat valamilyen más fórumon, iskolai, helyi rendezvényen is bemutatják.</p>				

II. Lakóhelyünk ma

Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>1. Tervezés, előkészítés</p>	<p>matematikai elvek és folyamatok alkalmazása a problémák megoldásában, Az igazság tisztellete Logikus okok és érvényesség keresése</p>	<p>Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tér és idő Gondolkodás- és tanulásifejlesztés</p>	<p>projekt</p>	<p>Internet, könyvtár, konkrét válaszásoktól és lehetőségektől függő eszközök</p>

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>A tanulók ugyanazokban a 6 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a feladatot végzi: felkutatják és az általuk választott formában (poszter, tábló, faliújság, prezentáció, film, interjú stb.) bemutatják az osztálynak lakóhelyük jelenét. Ebben a szakaszban megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak.</p>	<p>Természettudományos kompetencia: Szándék és képesség a fenntartható fejlődés érdekében lokálisan és globális vonatkozásban való cselekvésre Etikai kérdések iránti érdeklődés Kritikus és kíváncsi attitűd</p>			
2.	<p>Kidolgozás</p> <p>A terveknek megfelelően (munkamegosztás, határidők, felelősök) végzik munkájukat a tanulók, felkutatják hogy saját településüknek pl. mennyi lakosa van ma, a lélekszám alakulásának (csökkenés, növekedés, stagnálás) milyen okai vannak/lehetnek, milyen a népesség kormegosztása, milyen a nemzetiségi, etnikai összetétel milyen munkalehetőségek vannak, milyen a település kommunális, infrastrukturális ellátottsága mennyi pénzzel gazdálkodik a helyi önkormányzat, azt mire fordítja, milyen környezetvédelmi megoldások léteznek hány helyi civilszervezet van, mivel foglalkoznak stb.</p> <p>A kutatáshoz NET, könyvtár, helyi újság, ismerősök segítségét is igénybe vehetik a diákok. A megszerzett adatokat, ismereteket feldolgozzák és a kiválasztott formá(k)ban elkészítik.</p>	<p>Digitális kompetencia IKT szerepének és lehetőségeinek értéke, ismerete Számítógépes alkalmazások az információmegosztás, a tanulás és a kutatás terén, Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás, kritikus alkalmazás, Komplex információ előállítást, bemutatást és megértést segítő eszközök használata</p>			
3.	<p>Lezárás, prezentáció, értékelés</p> <p>A projekt zárásaként a csoportok bemutadják a többieknek az elkészült produktumokat. Végül szavazással kiválasztják a legjobbnak ítélt prezentációkat, s ha mód van rá, akkor azokat valamilyen más fórumon, iskolai, helyi rendezvényen is bemutatják.</p>				

III. Problémalista – megoldási javaslatok

Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1. Tervezés, előkészítés	A hatékony, önálló tanulás: Alapvető írás, olvasás, számolás, IKT-eszközhasználat képességek, Új ismeretek, elsajátítása, feldolgoása és beépítése. A tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása A figyelem összpontosítása Munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása Saját munka értékelése Szükség esetén tanács, információ és támogatás kérésére Korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása	Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tér és idő Gondolkodás- és tanulásfejlesztés	projekt	Internet, könyvtár, konkrét választásoktól és lehetőségektől függő eszközök
A tanulók ugyanazokban a 6 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a feladatot végzi: felkutatják és listázzák, majd bemutatják az osztálynak a helyi problémákat, megoldandó feladatokat és megoldási javaslatokat tesznek. Ebben a szakaszban megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak.				
2. Kidolgozás				
A terveknek megfelelően (munkamegosztás, határidők, felelősök) végzik munkájukat a tanulók. Például ismerősökkel, családdal történő interjúzással, helyi újság, honlap stb. útján felkutatják hogy saját településüknek milyen problémái, gondjai, megoldandó feladatai vannak (pl. régi és roszszul felszerelt az óvoda, országos főútvonal megy át a fő utcán, túl nagy a forgalom, a tanulók nem tudnak biztonságosan közlekedni stb.). Elkészítik az erről szóló listákat és lehetőleg alternatív megoldási javaslatokat tesznek.				
3. Lezárás, prezentáció, értékelés				
A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült problémalistákat és javaslatokat. Végül demokratikus módon (szavazással) a problémákról és megoldási lehetőségeikről közös osztálylistát készítenek.				

IV. A lakosság tájékoztatása, aktivizálása

Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>1. Tervezés, előkészítés</p> <p>Az osztály tanulói három csoportban dolgoznak. Minden csoport – ugyanannak a célnak a megvalósítása érdekében – más-más feladatot végez: az előzőekben feltárt helyi problémák ismertetése, megoldási módok keresése a lakosság aktivizálása érdekében. Az egyik csoport a lakossági fórumot, a másik a helyi újságot, a harmadik a helyi honlapot tervezi meg. Ebben a szakaszban megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak.</p>	<p>Szociális és állampolgári kompetencia: Hatekony kommunikáció különféle területeken Különböző nézőpontok figyelembe vétele és megértése Bizalomkeltés tárgyalópartnerekben Empátia Együttműködés Magabiztosság. Kompromisszumra való törekvés, a demokrácia tisztelete, közös értékek elfogadása demokratikus döntéshozatal</p>	<p>Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tér és idő Gondolkodás- és tanulásfejlesztés</p>	<p>projekt</p>	<p>Internet, könyvtár, konkrét választásoktól és lehetőségektől függő eszközök</p>
<p>2. Kidolgozás</p> <p>1. csoport Egy lakossági fórum előkészítésének megtervezése az ott elhangzó vitaindító előadás vázlatát: az előzőekben feltárt helyi problémák ismertetése, megoldási módok keresése, a lakosság aktivizálása érdekében, ki kell jelölni a célszemélyeket, el kell készíteni a meghívót, írni kell egy tájékoztató levelet, plakátot kell készíteni, meg kell tervezni a terem és egyéb költségeket gondoskodni kell „esőnapról”, arra az esetre, ha valami váratlan dolog miatt a fórum időpontját el kell halasztani stb.</p> <p>2. Csoport Egy helyi újság megjelenésének megtervezése vitaindító vezéricsík vázlatát az előzőekben feltárt helyi problémák ismertetése, megoldási módok keresése, a lakosság aktivizálása érdekében. ki kell jelölni a célközönséget, meg kell állapodni</p>	<p>Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia: Tervezési képeség Szervezési képeség Elemzési képeség Kommunikációs képeség A tapasztalatok értékelése Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, Kreativitás A célok elérését segítő motiváció és elhatározottság Eszétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség: A helyi kulturális örökség tudatosítása</p>			

Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>a rovatokban a példányszámban, a terjesztés módjában, a marketingre vonatkozó elképzelésekben, meg kell tervezni a várható költségeket stb.</p> <p>3. Csoport Egy helyi honlap megtervezése Egy vitaindító cikk elkészítése az előzőekben feltárt helyi problémák ismertetése, megoldási módok keresése, a lakosság aktivizálása érdekében. ki kell jelölni a célközönséget, meg kell állapodni a főoldalban a rovatokban meg kell tervezni a tartalmakat a várható költségeket</p>				
3. Lezárás, prezentáció, értékelés				
A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Végül csoportos önértékeléssel zárjuk a projektet: értékelik egymást a közös munkában való részvétel szempontjából.				

IV. Intézkedési terv

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1. Tervezés, előkészítés	Lépések-tevékenységek				
	Az előzőekben dolgozó három csoport mindegyike az általa kiválasztott helyi probléma megoldása érdekében intézkedési tervet készít, és a terv megvalósítása érdekében egyesületet alapít. Ebben a szakaszban a tanulók megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak.		Kommunikáció Szabályok Szülőföldünk Tér és idő Gondolkodás- és tanulásfejlesztés	projekt	Internet, könyvtár, konkrét választásoktól és lehetőségektől függő eszközök
2. Kitalogozás					
	Az intézkedési tervnek tartalmaznia kell: a feladatokat – tevékenységeket, módszereket, feltételeket a felelősöket a határidőket				

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>Lépések-tevékenységek</p> <p>Az egyesületalapításhoz: megnézni az egyesületalapítás szabályait:</p> <p>1989. évi II. törvény az egyesülési jogról</p> <p>1. Az egyesülési jog mindenkit megillető alapvető szabadságjog, amelyet a Magyar Köztársaság elismer, és biztosítja annak zavartalan gyakorlását. Az egyesülési jog alapján mindenkinek joga van arra, hogy másokkal szervezeteket, illetőleg közösségeket hozzon létre vagy azok tevékenységében részt vegyen.</p> <p>2. Az egyesülési jog alapján a magánszemélyek, a jogi személyek – tevékenységük célja és alapítóiik szándéka szerint – társadalmi szervezetet hozhatnak létre és működtethetnek.</p> <p>Az egyesülési jog gyakorlása nem sértheti az Alkotmányt, nem valósíthat meg büncselekményt és büncselekmény elkövetésére való felhívást, valamint nem járhat mások jogának és szabadságának sérelmével.</p> <p>Társadalmi szervezet minden olyan tevékenység végzése céljából alapítható, amely összhangban áll az Alkotmánnyal, és amelyet törvény nem tilt.</p> <p>A társadalmi szervezet olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely az alapszabályban meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik, és céljának elérésére szervezi tagjai tevékenységét.</p> <p>A társadalmi szervezet megalakulását követően kémi kell annak bírósági nyilvántartásba vételét. A társadalmi szervezet nyilvántartásba vétele nem tagadható meg, ha alapítói az e törvényben előírt feltételeknek eleget tettek. A társadalmi szervezet a nyilvántartásba vétellel jön létre.</p> <p>demokratikus módon: nevet kell választani logót kell készíteni alapszabályt kell csinálni programot kell összeállítani</p>				
3.	<p>Lezárás, prezentáció, értékelés</p> <p>A Intézkedési terv projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat.</p>				

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>A teljes Lakóhelytünk projekt zárásaként először csoportosan, majd osztályszinten értékeljük az egész projekt során végzett munkát, beszéljük meg, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> mi volt a legizgalmasabb a feladatok közül, mi volt a legnehezebb a feladatok közül, mi sikerült a legjobban, mit csinálnának másképp legközelebb mit újat tanulnak a projekt során. 				

SZABÁLYOK

A *Szabályok* címet viselő komplex tudás és képesség terület elsősorban azt igyekszik tudatosítani a tanulóknak, hogy az ember alapvetően értelmező és rendszerező lény. Mindez azt jelenti, hogy minden ember és minden kultúra folyamatosan értelmezi, és szabályokba rendezi az általa felismert természeti és társadalmi jelenségeket, összefüggéseket, s ezáltal teszi otthonossá és biztonságossá a körülötte lévő világot. Mindez azt is jelenti, hogy a különböző emberi közösségek alapvető jellemzője az, hogy milyen értelmezési keretek, milyen szabályrendszerek segítségével fogalmazzák meg önmagukat: milyen a világképük, értékrendjük, milyen jellegű szabályokba – mítikus, tudományos, vagy hétköznapi stb. – rendezik tudásukat melyek a szabályalkotás rendszerezés alapvető módozatai stb.

A „szabályok”, mint integráló elv, kiváló lehetőséget ad egy műveltségterületen belül, vagy több területen (hagyományos reál és humán műveltségelemek, IKT stb.) összekapcsoló tárgyközi szemlélet érvényesítésére. A szabályok hasonlósága szembetűnő lehet akár a társadalom, akár a természet, vagy a technológia világát kutajuk. A tantervben megjelenik a szabály fogalma a szabályozottság jelentésében. Itt elsősorban a tudományos megismerési rendszer szabályainak sajátosságait mutatjuk be, amely az egyén szintjén, a hétköznapi életben is hasznos tudást és képességeket jelenthet. A természeti folyamatok irányítása az energia és az információ hatása alatt áll, a viszonyokat jelenlegi tudásunk alapján megfogalmazott törvények írják le. Az élő rendszerek új szabályozást hoznak a világba, létfenntartásuk az állandó állapot, fejlődésük a változás biztosításán alapul. A technika világában is egyre bonyolultabb szabályozási módokat fejlesztenek ki, ezek az eszközök már mindennapi környezetünk részévé váltak. Fontos szabály a fejlődés, fejlesztés elve is. A természeti rendszerek fejlődéstörténete az idő különféle dimenzióiban, a szerveződés egymásba épülő szintjein jelenik meg. A fejlődés szabályozásában döntő tényező a rendszer és környezete viszonya. Ez határozza meg az együttélés szabályait is, akár az egyén és közösség, akár az ember és természet, vagy az ember és technika kapcsolatrendszerében.

A *Szabályok* címet viselő komplex tudás és képesség terület azonban nemcsak a természetre és társadalomra vonatkozó alapvető összefüggéseket és szabályrendszereket, s az azokhoz tartozó tudáselemeket kívánja közvetíteni a diákoknak életkori sajátosságaiknak megfelelően. Legalább ennyire fontos az is, hogy rávilágítsunk arra, hogy minden emberi közösség együttélésének alapvető feltétele a szabályalkotás érvényesítése, a szabályok közös elfogadása és betartása. Az együttélést szabályok fontosságának tudatosítása napjainkban egyrészt égető globális feladattá vált, hiszen az emberi civilizáció egyre ellenőrizhetetlenebbé váló fejlődése mindinkább veszélyezteti az ember és a természet összhangját, valamint az emberek társadalmi együttműködését. Ugyanakkor a magyar társadalom demokratizálásának is alapvető kulcskérdésévé vált az, hogy a felmerülő nemzedékek mennyiben lesznek képesek az ún. társadalmi szerződés érvényesítésére, a kölcsönösségre épülő társadalmi szabályrendszer megvalósítására.

A társadalomtudományi témák középpontjában a kultúra, illetve a multikulturalizmus fogalma áll. Annak tudatosítása, hogy nemcsak a múltban létezett sokféle – a miénktől eltérő – kultúra, hanem mai világunk egyik legfőbb jellemzője éppen az, hogy egymás mellett élnek egymástól nagymértékben különböző emberi kultúrák. Ebből következően tehát

nagyon fontos, hogy a diákok – a teljesség igénye nélkül – megismerkedjenek különböző jellegű kultúrák belső összetevőivel (szimbolikus és tárgyi világgal), a számunkra fontos történeti örökséggel, valamint a különböző kultúrák együttéléséből származó gondokkal és örömeikkel.

5. évfolyam – 62 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. Régi és új – változások a történelemben 4 óra	a) Az idő múlása	Mire emlékszünk a múltból? – Időjáték Mit gondoltak őseink a jövőről? Szövegelemzés Az időmérés módjai	Kiscsoportos játék: korábbi közös élményekre hányféleképpen emlékeznek. (először írásban, majd szóban) Szövegelemzés: régi korszakokban írt jövöképek elemzése. Egyéni vagy kiscsoportos kutatás (könyvtár, internet)	Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek Ember és társadalom Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció <i>Információgyűjtés, feldolgozás</i>
	b) Régi tárgyak emlékezete	A tárgyakhoz fűződő emlékek elmesélése	Régi tárgyak bemutatója. Mindenki bevisz az órára olyan tárgyakat, amelyekhez a nagyszüleinek, szüleinek és neki (külön-külön, vagy együtt) emlékei fűződnek és elmeséli ezeket az emlékeket.		
	c) Időutazás	Milyen korban szeretnél élni?	Mindenki kiválaszt egy múltbeli vagy egy elképzelt jövőbeli korszakot és röviden elmondja (leírja), hogy miért abban a korszakban szeretne élni.		Szociális és állampolgári kompetencia
2. Régi korok szabályai 4 óra	a) Különböző kultúrák – különböző szabályok	Milyen szabályok vannak? – különböző szabálytípusok összegyűjtése	Kiscsoportos feladat: szövegfeldolgozás. –szabályok felismerése különböző népek meséiben, –a szabályok csoportosítása	Kommunikáció Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember és társadalom
	b) Viselkedési szabályok – időutazás	Különböző történelmi korszakok szabályrendszerének értelmezése. A szabályok funkcióinak elemzése A szabály fogalma	Kiscsoportos szövegfeldolgozás –szöveges példák elemzése –filmrészlet elemzése	Tér és idő	Informatika Kulcskompetenciák

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Szabályok ütközése	Mi történik, ha keverednek, ütköznek a szabályok? – játék, dramatizálás, vagy szövegelemzés a szabályok ütközéséről	Kiscsoportos, majd közös játékok különböző szabályok ütközéséről. – mozgásos játék, amelyben minden csoport más játékszabály alapján mozog (ez csak a játék alatt derül ki) – társasjáték, amelyben a tanár időnként önkényesen megváltoztatja a szabályokat, – milyen szabályokba ütközne egy középkori ember a mai világban – filmrészlet, vagy szöveg alapján, – egy mai ember milyen szabályokba ütközne középkori időutazása alkalmával – filmrészlet, vagy szöveg alapján		Anyanyelvi kommunikáció <i>Információ gyűjtés, feldolgozás</i> Digitális kompetencia <i>Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás</i> Szociális és állampolgári kompetencia
3. Értérendek és eszmények 4 óra	a) Mítoszok, világképek b) Eszmények, példaképek c) Fontos, nem fontos?	Különböző korszakok mítoszainak, világképeinek elemzése és összehasonlítása Mitől nevezetes valaki? Milyen tulajdonságok kellene ehhez? A példakép fogalma. Híres és hirhedt emberek A múlt és a jelen fontos dolgainak, értékeinek összehasonlítása	Kiscsoportos szövegelemzés Beszélgetés Nevezetes történelmi személyiségek életútjának elemzése. – szöveg-, illetve filmfeldolgozás. – Beszélgetés – „történelmi „toplista” összeállítása – híres emberek több szemszögből (pl: I. István illetve Koppány mit gondoltak egymásról) Egyéni kutatás – interjú a nagyszülőikkel, számukra mi volt fontos, értékes. Vagy kiscsoportos feldolgozás – egy kiválasztott történelmi korszak (szövegek, filmrészletek) értéktrendjének, fontos dolgainak összegyűjtése. Összehasonlítás: beszélgetés a régi korszakok és a mai világ értéktrendjéről, véleményalkotás a mai értékekről. Szövegek, filmrészletek elemzése Kutatás, gyűjtés (könyvtár, internet) Közös beszélgetés	Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
4. A közösségek történetéből 4 óra	a) A család	Mi a közös, mi változik? – történelmi (őskori, ókori, középkori, kora újkori példák) családtípusok bemutatása		Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Az iskola	Milyen feladatai voltak a múltban az iskolának? – különböző iskolák a múltban – a tanár-diák viszony változásai	Szövegek, filmrészletek elemzése vagy Kutatás, gyűjtés (könyvtár, internet) Közös beszélgetés	Tér és idő	Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	c) Közösségek	Milyen célból alakultak közösségek a múltban? A közösség fogalma, funkciói és típusai	Szövegek, filmrészletek elemzése Kutatás, gyűjtés (könyvtár, internet) Közös beszélgetés		
5. Társadalmi szerepek és kapcsolatok a múltban 5 óra	a) Lányok és fiúk -nők és férfiak	Nemi szerepek a történelemben (őskori, ókori, középkori, korai újkor példák)	Szövegek, filmrészletek elemzése Esetelemzések Dramatikus játékok – egy-egy korszak jellemző szerepfelfogásának bemutatása	Mindemapi életünk Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika
	b) Gyerekek és felnőttek	A gyerekek és a felnőttek viszonya a történelemben (őskori, ókori, középkori, korai újkor példák). A gyermekek feladatai a múltban. Az öregek megbecsülése különböző történelmi korszakokban	Szövegek, filmrészletek elemzése	Tér és idő	
	c) A barátság – a baráti társaság	Miért fontos a baráti közösség? Nevezetes barátságok a történelemben (ókori, középkori, korai újkor példák)	Kiscsoportos esetelemzések Beszélgetés		Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia
	d) Az örök szerelem	Ami örök, és ami változik a szerelemben	Szövegek, filmrészletek elemzése Szövegalkotás: szerelmi, illetve házassági apróhirdetések, olvasói levelek fogalmazása különböző korok modorában		Szociális és állampolgári kompetencia
6. Különböző korok – különböző életmódok 6 óra	Étkезési kultúrák Az öltözködés és a divat története A lakókörnyezet változásai	Az életmódtörténet (ókori, középkori és újkor példák) feldolgozása projekt módszerrel – az életmód fogalma – az életmód elemei – állandóság és változás az életmódban	Egy-egy kiscsoport felkészül egy ősi kultúra, vagy történelmi korszak életmódjának bemutatására. Önálló kutatás tanári segítséggel: – étkezési kultúra bemutatása (képek, filmrészletek, kiselőadás – amennyiben lehetséges, el is készítenek egy ételt – öltözködési kultúra bemutatása (képek, filmrészletek, kiselőadás stb.)	Mindemapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
		Projektzárás, értékelés	– a lakókörnyezet bemutatása (képek, filmrészletek, kiselőadás stb.) – életkép, dramatikusan játékos bemutatása. A csoportok prezentációinak értékelése – önértékelés és közös értékelés		Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
7. Gazdálkodás 5 óra	a) Az élelmettermelés története	Különböző történelmi korszakok (ős kori, ókori, középkori, kora új kori példák) gazdálkodási viszonyainak bemutatása	Képek, képsorozatok, filmrészletek elemzése. Önálló gyűjtőmunka bemutatása.	Mindennapi életünk Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika
	b) A teremítő ember	Nevezetes életutak és teljesítmények bemutatása	Esetelemzések	Tér és idő	Életvitel és gyakorlati ismeretek
	c) Az eszközök fejlődése	A fejlődés fogalma Mit jelent az, hogy fejlődnek az eszközeink? Boldogabb lett-e az ember attól, hogy egyre hatékonyabb eszközöket készít? Az alapvető szükségletek és az igény/vágy fogalmának megkülönböztetése	Közös történelmi Guinness-rekord gyűjtemény készítése Képek, képsorozatok, filmrészletek elemzése. Beszélgetés az eszközök fejlődéséről, a technikai civilizálódás előnyeiről és hátrányairól.		Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
8. Ismeret, tudás, Tudomány 5 óra	a) Belső- és külső világ találkozására	Hogyan gyűjtünk információkat a természeti jelenségekről? Az érzékelés szerepe, érzékelhető jellemzők A belső világ módosító hatása értelmzés, érzelmi színezet	Érzékszervek felsorolása, a működés leírása Érzékelési gyakorlatok, játékok Eltérő értelmezések bemutatása, helyzetgyakorlatok	Szülőföldünkünk	Műveltségi területek Ember a természetben Kulcskompetenciák Természettudományos

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Tudás és hiedelem	<p>Tapasztalati tudás, népi bölcsesség, hiedelmek</p> <p>Áltudományok asztrológia, homeopátia, bioenergia</p> <p>Ismeretterjesztés és tömegmédia szerepe</p> <p>Hogyan alkotunk és hogyan próbálunk ki elméleteket?</p> <p>Tudomány = gondolkodásmód igazolható és cáfolható kijelentések összessége</p> <p>Tények, adatok gyűjtése megfigyelés, mérés</p> <p>Előfeltételek és bizonyítás Kísérletek, számítások</p> <p>Modellalkotás</p> <p>Modell és valóság viszonya, a modellek fejlődése, a tudás viszonylagossága</p> <p>A tudomány jelenlegi valóságmodelljei: ősrobbanás, evolúció, kvantumelmélet, relativitáselmélet</p> <p>A tudomány korlátai nem létezik olyan elmélet, mely minden jelenséget magyaráz</p>	<p>Népi bölcsességek, tapasztalati tudások gyűjtése a nagyvilágból, csoportosítás (pl. időjárási megfigyelések, gyógyítás)</p> <p>Szövegek értelmezése, kritika, megbeszélés</p> <p>Médiaelemzés</p> <p>Tudományos beszámolók, kísérletleírások megbeszélése</p> <p>Játékos problémafelvetés, tudományos vizsgálat tervezése, eljátszása (Discovery Science TV csatorna: „Bramiac”-című műsorának mintájára)</p> <p>Kísérletezés párbabban, vagy csoportban, feladatlap alapján</p> <p>Néhány ma érvényes tudományos modell rövid szöveges leírásának tanulmányozása, néhány mondatos beszámoló készítése, megbeszélése</p>		NAT kapcsolódások kompetencia Anyanyelvi kommunikáció
	c) Tudományos gondolkodás és módszertár				

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
9. A felépítés szabályai 9 óra	a) Rendszer	Rendszer fogalom bevezetése példák segítségével (részek és kapcsolatok) Rész és egész viszonya, a rendszer működése a részekre bontás és a belső kapcsolódás meghatározása egyszerűbb példákon Rendszerek a környezetünkben további példák az anyagi- és nem anyagi rendszerekre, rendszerek osztályozása	A rendszer fogalmára hétköznapi példák keresése (pl. szék, kerékpár), a tapasztalati tudás felszámra hozása (ótlejtőham, megbeszélés) A felsorolt példák közül kiválasztott rendszerek működésének (céljának, szerepének) meghatározása, kapcsolatba hozás a rendszer részeivel (az alrendszerekkel) Ötletek gyűjtése, összefoglaló táblázat készítése természeti-, technológiai-, társadalmi-, fogalmi-, nyelvi-, informatikai rendszerek példái (rendszeralkotók, kapcsolatok, működés)	Tér és idő Mindennapi életünk	Műveltségi területek Ember a természetben Matematika Életvitel és gyakorlati ismeretek Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Matematikai kompetencia
	b) Rendszer és környezet	Rész és egész probléma kiterjesztése a rendszer és környezet viszonyára a kapcsolat formái (anyag-, energia-, információáramlás) A rendszer és környezet kapcsolat példái a környezeti fenntarthatóság köréből pl. lakóház, gépkocsi, fa, tó, folyó, város... (mi megy be, mi jön ki?)	Szövegek, képek elemzése, megbeszélése Problémafeladatok megoldása a példák alapján Vázlatrajzok készítése, a környezeti összefüggésekről szóló elképzelések megfogalmazása	Tér és idő Mindennapi életünk	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	<p>c) Egymásba épülés</p>	<p>Egymásba épülés elve a rendszer és környezete, mint új rendszer (hierarchia, komponens rendszerek)</p> <p>Szerveződési szintek az anyagi világban:</p> <p>Mikrovilág mérettartományának viszonyítása az anyag részecskéinek méretei (atomok, molekulák),</p> <p>A részecskék halmaza, szabad szemmel megfigyelhető, érzékelhető anyagi rendszerek (pl. kőzetek, ásványok, folyadékok, gázok, ezek összetett szerkezetei)</p> <p>A globális (földi) rendszerek, mérettartomány</p> <p>A Föld szerkezete, geoszférák</p> <p>A Világegyetem hierarchiája</p> <p>Bolygórendszerek, csillagok, csillagrendszerek</p>	<p>A hierarchia elv bizonyítása különféle rendszer típusok példáin (pl.: egyedek, társulások, környezeti rendszerek, hangok, szavak, mondatok, egység, család, nemzet, emberiség)</p> <p>Filmek, képek, szövegek elemzése, megbeszélése</p> <p>Kooperatív csoportmunka: a szintekről adott információk feldolgozása szakértői mozaik módszerrel</p>	TKT Tér és idő	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
10. Változások és folyamatok 10 óra	a) Állandóság és változás	<p>Miért és meddig állandóak a dolgok? Hogyan érhetők tetten a változások?</p> <p>Állandóság a mozgás hiánya miatt Erők kiegyenlítődése, statikus egyensúly</p> <p>Állandóság a mozgások kiegyenlítődése miatt Két, ellentétes mozgás: dinamikus egyensúly (pl. szódavíz)</p> <p>Összetett mozgások (szabályozott) kiegyenlítődése: állandó állapot (pl. testtűly)</p> <p>Változások a környezetünkben pl. felhőzet, hőmérséklet, növényzet, épületek, emberek, országok</p> <p>Változási jelenségek kísérleti vizsgálata fizikai változások (pl. halmazállapot változások, kémiai változások (pl. égés), biológiai változások (pl. cstrázás)</p>	<p>Példák elemzése szövegek, képek alapján Egyszerű fizikai kísérletek elvégzése (pl. egyensúly feltétele)</p> <p>Szövegek, képek elemzése, párokba rendezés Kísérletezés</p> <p>Példák kifejtése</p> <p>Tapasztalati tudás felszínre hozása, megfigyelések</p> <p>Megfigyelések mindennapi környezetben, Kísérletek elvégzése</p>	Tér és idő	<p>Műveltségi területek</p> <p>Ember a természetben</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Természettudományos kompetencia</p>

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
b) Energia	Mi hajtja a változásokat? Kölcsönhatások, erők Vonzások és tasztások (elektrosztatikus erő, mágnesség, gravitáció) Mechanikai erők (pl. rugóerő, tágulási erőhatás) Munka értelmezése, azonosítása jelenségekben, helyzetekben (erő x erő irányába eső út) Energia, mint munkavégző képesség Energiafajták (mechanikai-, elektromos-, kémiai-, nukleáris energia)	Egyszerű kísérletek elvégzése és közös értelmezése (vonzás, tasztítás kimutatása, mágneses erőter szemléltetése) Erőmérés beállított kísérletekben adat rögzítés, adattáblázat készítése Munkavégzés megfigyelése, munkavégzéssel járó helyzetek azonosítása Szövegek, képek feldolgozása, rendszerezése, rövid szöveges leírások készítése (kislőadás, poszter készítése)	Kommunikáció		
c) Információ	Mi irányítja a változásokat? Energia és információ viszonya, megkülönböztetése elemi információ – bit Az információ fajtái: Szerkezeti információ (pl. a kristály formája) Leíró információ (átviteli jelek, pl. a kristály rajza, méret adatai) A biológiai információ DNS molekula, az élet tervrajza Információhordozók a technikában mágneses és optikai tárolás elve	Szövegelemzés, problémafeladat megoldása Példák keresése, megbeszélése Ábra, makett elemzése Képek, szövegek feldolgozása			

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Folyamatok szabályozása	A szabályozás elve, a szabályozott rendszer felépítése (pl. automata fényerő szabályozós világítási rendszer, vagy ABS fékrendszer) Életfolyamatok szabályozása a szervezet belső egyensúlyának fogalma, elemei, jelentősége az egészség szempontjából Környezeti rendszerek önszabályozása A Gaia-elv lényege (pl. a légköri szén-dioxid szint hosszútávú szabályozása, eltartóképesség és népszerűség alakulása) Vezérlés és szabályozás a technikában (pl. konyhai eszközök, autók szabályozott rendszerei)	Vázlatrajz, animáció értelmezése Szöveg-, ábraelemzés Információgyűjtés otthoni környezetből		
11. Forma és funkció 6 óra	a) Formák és mintázatok a természetben	Az élettelen világ formakincse Rend és rendezetlenség Kristályformák (rend), felszínformák, földfelszíni rajzolatok (pl. folyók), felhőzet, csillagképek (rendezetlenség) Az élővilág formakincse, szimmetriaviszonyai Levél alak, mintázat Virágok, állati testek (sugaras és kétoldalas szimmetria) Az emberi test szimmetriái, arányai, változása a egyedfejlődés során	Gyűjtemények megtekintése, fotók, ábrák megszerzése Rajzolás (pl. levelek, esigaház, csont stb.) Osztályokba sorolás Képsorozat elemzése, rendezése	Tér és idő	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Kulcskompetenciák Természettudományos

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Formálás és formálódás	Élet az óskorban Eszközhasználat és eszközkészítés A munka és tervezés érteleme és ügyesséfejlesztő hatása	Óskori megmunkáló technikák kipróbálása (kő pattintás, csiszolás, esont, fa faragás köeszközökkel)		NAT kapcsolódások kompetencia Matematikai kompetencia
	c) Forma a technikában, anyagok alakítása	Formázó és megmunkáló eszközök forgástegek: korongozás, esztérgálás szabálytalan formák: öntés, sajtolás, csiszolás Anyagok alakítása a háztartásban konyhai technikák (tészták, édességék formázása), barkácsolás (faragás, fűrészelés, gyaltulás, csiszolás)	Üzemlátogatás, filmmzés Megfigyelések otthoni környezetben, egyszerűbb műveletek elvégzése az iskolában	Mindenmapi életünk	Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

6. évfolyam – 67 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. Együttélés 6 óra	a) Együttélés a természetben	Élővilág országainak egymásrautaltsága, a környezet szerepe A növényi-, az állati- és a lebontó életműködés összekapcsolódása Az anyagok (szén, nitrogén) körforgása Táplálkozási kapcsolatok, hálózatok Fajok közötti kölcsönhatások szimbiózis – mindenkinek jó parazitizmus – egyiknek jó, másoknak rossz versengés – mindenkinek rossz...	Filmrészletek elemzése Ábraelemzés, megbeszélés Példák keresése, megfigyelések a természetben	Tér és idő Szülőföldünkünk Mindennapi életünk	NAT kapcsolódások Műveltségi területek: Ember a természetben Földünk-környezetünk Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Kulcskompetenciák

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Technológiák együttélése	Ipari termelési rendszerek – nyersanyag előállítás – alapanyaggyártás – anyagmegmunkálás – alkatrészek előállítása – késztermék-előállítás – csomagolás, szállítás -hulladékkezelés Mezőgazdasági termelési rendszerek fajták nemesítése – szaporítóanyag előállítás – termelés – betakarítás, feldolgozás Lineáris gondolkodásmód, ciklikus rendszerben	Termékéletút kutatás, összeállítás, rajzolás (pl. folyamatabra) Üzemlátogatás, Filmnézés Információkeresés Internetről Poszter készítés, bemutatás		Természettudományos kulcskompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
2. Az ember és a természet kapcsolata a történelemben 5 óra	a) Összhangban a természettel b) „Legyőzzük a természetet!”	A természeti lehetőségeiket nem felelő kultúrák. A természeti egyensúly megbomlása	Kiscsoportos munka: esetelemzések (pl. indiánok, busmanok, székely faluközösségek, ökofalvak, Bhután, skandináv törekvések stb.) Beszélgetés Kiscsoportos munka: esetelemzések (pl. a Húsvét szigetek kultúra erdőirtása és pusztulása, sumérok elpusztították a saját földjüket, az itáliai erdők elpusztítása az ókorban, középkori és újkor környezetszennyezések stb.) Beszélgetés	Mindenmapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek: Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
3. A hagyományok öröklődése 4 óra	a) Generációk kapcsolata	Mit jelent a történelmi miniatúrázás?	Szövegek, képek, filmrészletek értelmezése. Önálló kutatás: interjú a nagyszülőkkel Közös beszélgetés	Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk	Műveltségi területek: Ember és társadalom Informatika

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások	
4. Kultúrák – világvallások 4 óra	b) Anyáról leányra	Mit jelent a történelmi mintaátadás?	<p>Önálló kutatás: beszélgetés szüleinikkel arról, hogy melyek azok a fontos dolgok, amelyeket szüleinink szerint folytatnunk kellene, illetve arról, hogy melyek azok a fontos dolgok, amelyeket életéből folytatni szeretnénk.</p> <p>Közös beszélgetés</p>	Tér és idő	<p>Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Digitális kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>	
	c) Apáról fiúra	Mit jelent a történelmi mintaátadás?	<p>Önálló kutatás: beszélgetés szüleinikkel arról, hogy melyek azok a fontos dolgok, amelyeket szüleinink szerint folytatnunk kellene, illetve arról, hogy melyek azok a fontos dolgok, amelyeket életéből folytatni szeretnénk.</p> <p>Közös beszélgetés</p>	Szülföldünk	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>Informatika</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Digitális kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>	
	a) Ősi vallási formák	Néhány ősi vallási forma bemutatása tabu, totem, fétis, mágia	Kiscsoportos munka: szövegek, képek, filmrészletek elemzése.	Szülföldünk	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>Informatika</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Digitális kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>	
	b) Keleti kultúrák – keleti vallási formák	Keleti kultúrák – keleti vallási formák bemutatása	Kiselőadások, vagy bemutatók	Tér és idő	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>Informatika</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Digitális kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>	
	c) A zsidó vallás és kultúra	A zsidó vallás és kultúra bemutatása	Kiscsoportos munka: szövegek, képek, filmrészletek elemzése	Szülföldünk	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>Informatika</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Digitális kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>	
	d) A mohamedán vallás és kultúra	A mohamedán vallás és kultúra bemutatása	Kiselőadások, vagy bemutatók	Tér és idő	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>Informatika</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Digitális kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>	
	e) A keresztény vallás és kultúra	A keresztény vallás és kultúra bemutatása	Kiscsoportos munka: szövegek, képek, filmrészletek elemzése	Szülföldünk	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>Informatika</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Digitális kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>	
				Kiselőadások, vagy bemutatók	Tér és idő	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>Informatika</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Digitális kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>
				Kiselőadások, vagy bemutatók	Tér és idő	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>Informatika</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Digitális kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>
				Kiselőadások, vagy bemutatók	Tér és idő	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>Informatika</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Digitális kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
5. A múlt íttkainak kutatása 4 óra	a) A múlt kutatása és kutatói	Hogyan dolgozik a múlt kutatója? – a régész – a néprajzkutató – az antropológus – a nyelvész	Egyéni vagy kiscsoportos kutatás (könyvtár, Internet) Kiselőadások Oktatófilm Esetleg vendégek hívása	Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek: Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk
	b) A múlt tárgyi emlékei	Mit tudhatunk meg egy épületről? Mennyiben korhoz kötött egy tárgy? Különleges építmények – a piramisoktól – titkai	Egyéni vagy kiscsoportos kutatás (könyvtár, Internet) Kiselőadások Oktatófilm		Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció
	c) Az írott források	Melyek a forráselemzés alapvető szempontjai? Jövőutazó játék.	Szövegelemzés Képelemzés		Digitális kompetencia <i>Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás</i>
	d) Mit gondolnak majd rólunk a jövő történései?		Kiscsoportos munka: a csoportok szerint mit tartanak majd említésre méltónak a mi korunkból a jövő történései. Közös beszélgetés, vita.		Szociális és állampolgári kompetencia
6. Fejlődés 8 óra	a) Az élővilág fejlődése – Evolúció	Hogyan alakultak ki az élőlények, mi az oka a hasonlóságoknak és különbségeknek? Charles Darwin élete, munkássága vázlatosan utazások, megfigyelések, következtetések Érdekes összehasonlítások, a leszármazás látható jelei (pl. dinoszauruszok – madarak, bojtosúszós hal – kétléltek...) Az evolúciós törzsfa egyszerűsített ábrázolás	Esetleg dramatikuss játék, Szövegelemzés, film Képek, ábrák elemzése Rajzolás megadott információk alapján	Szabályok	Műveltségi területek Ember a természetben Ember és társadalom Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Szaporodás, egyedfejlődés	<p>A szaporodás, mint egyszámú növekedés (fenntartás) és mint változatosság növelés</p> <p>Ivaros és ivartalan szaporodásmódok</p> <p>Sejtosztódás, ivarsejtek</p> <p>Megtermékenyítés</p> <p>Növények egyedfejlődése (csírázás, hajtásnövekedés, virágzás, terméshozatal)</p> <p>Állatok fejlődési típusai</p> <p>rovarok egyedfejlődése</p> <p>madarak és emlősök embrionális fejlődése</p>	<p>Szövegelemzés, megbeszélés</p> <p>Legfontosabb tényeket bemutató képek, szövegek tanulmányozása, rövid megfogalmazások készítése</p> <p>Kísérletek elvégzése (csírázás, hajtás)</p> <p>Megfigyelések a természetben, múzeumlátogatás képek, filmek nézése</p>		
	c) Az ember egyedfejlődése	<p>Az emberi test fejlődési szakaszai</p> <p>testalkat, méretek, képességek</p> <p>megtermékenyítés és embrionális fejlődés</p> <p>születés, csecsemőkori, gyermekkor</p> <p>felhőttkor</p> <p>őregkor, halál</p>	<p>Képek elemzése, sorba rendezése</p> <p>Szövegelemzés</p>	<p>Tér és idő</p> <p>Mindenmapi életünk</p>	
	d) Az emberiség fejlődése	<p>Népeség növekedés</p> <p>Eltartóképesség korlátok</p> <p>élelmiszertermelés, hulladékprobléma,</p> <p>a természeti rendszerek sérülése az emberi tevékenység, népeség növekedés hatására</p> <p>„véges Föld”</p> <p>Előrejelzések, jövő forgatókönyvek a népeség alakulásáról</p>	<p>Időszalag készítés, Föld népeség ábrázolása</p> <p>Információgyűjtés, forráselemzés</p> <p>Adatok elemzése, forgatókönyvek bemutatása, vita</p>	<p>Tér és idő</p> <p>Mindenmapi életünk</p>	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
7. Az őskor nyomában 4 óra	Az ősemberek nyomai a Földön	Őskori elődeink: a régészeti leletek alapján.	Tanári előadás Önálló kutatás	Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek: Ember és társadalom
	b) Hogyan élhettek az ősemberek?	Hogyan élt a gyűjtögető, halászó, vadászó ember. A földművelő és az állattenyésztő ember. Az első mesterségek és a csere kialakulása. Varázslat és művészet. (Fogalmak: őskor, ősember, eszközhasználat és eszközkészítés, munkamegosztás, gyűjtögetés, vadászat, halászat, földművelés, állattenyésztés, termelés, kézművesség, csere, mágia)	Szövegek, képek, filmrészletek értelmezése. Tanári előadás Önálló kutatás.		Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Természettudományos kompetencia
	c) A természeti népek napjainkban	Néhány természeti nép bemutatása	Szövegek, képek, filmrészletek értelmezése. (eszkimók, busmanok, maorik, pápuák stb.)		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
8. ókori örökségünk 4 óra	a) Folyamvölgyi civilizációk az ókorban	Egyiptom, „a Nilus ajándéka”. A rejtélyes piramisok. Történetek Mezopotámiából. Az írás kialakulása, Mítoszok és mondák az ókori keletről. Az ókori kínai civilizáció Fogalmak: ókor, döntőzések földművelés, fáraó, piramis, múmia, hieroglifa, többistenhit, birodalom, ékírás Helynév: Egyiptom, Nilus. Mezopotámia, Tigris, Eufrátesz <i>Évszám: kb. 5000 éve</i>	Tanári előadás Önálló kutatás. Kiselőadás, drámajáték	Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek: Ember és társadalom Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Információgyűjtés, feldolgozás
	b) A görög mondavilág	A görög mondavilág bemutatása	Kis csoportos munka: egy-egy jellemző mítosz bemutatása és aktuális értelmezése. Tanári előadás		Digitális kompetencia
	c) Mít örököztünk az ókori görögöktől?	Olimpiai játékok. Görög városállamok: Athén és Spárta. A demokrácia Periklész korában. Történetek Nagy Sándorról. Fogalmak: városállam, piac, kereskedelem, népgyűlés, demokrácia Nevék: Zeusz, Pallasz Athéné, Dareiosz, Xerxész, Miltiádész, Periklész, Nagy Sándor Helynév: Olümposz, Olümipia, Athén, Spárta, Perzsa Birodalom, Alexandria	Kis csoportos feldolgozás Önálló kutatás Drámajáték		<i>Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás</i> Szociális és állampolgári kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Mit örököltünk az ókori rómaiaktól?	<p>Mondák Róma alapításáról, a királyságról és a köztársaságról.</p> <p>Hadvezérek és csaták: a pun háborúk történetéből.</p> <p>Szabadok és rabszolgák.</p> <p>Iulius Caesar és hadserege. Történetek Augustusról.</p> <p>Egy ókori nagyváros: Róma vízvezetékek, fürdők, amfiteátrumok</p>			
	d) Mit örököltünk az ókori rómaiaktól?	<p>Mondák Róma alapításáról,</p> <p>Hadvezérek és csaták: a pun háborúk történetéből.</p> <p>Iulius Caesar és hadserege.</p> <p>Történetek Augustusról.</p> <p>Egy ókori nagyváros: Róma vízvezetékek, fürdők, amfiteátrumok</p> <p>Fogalmak: gladiátor, császár, provincia, amfiteátrum, barbár, népvándorlás</p> <p>Név: Romulus, Hannibál, Iulius Caesar, Augustus</p> <p>Helynév: Itália, Róma, Karthágó, Római Birodalom, Pannónia</p> <p>Évszám: kb. 1500 éve</p>	<p>Tanári előadás</p> <p>Kiscsoportos feldolgozás</p> <p>Önálló kutatás.</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
9. A középkor fényei és árnyai 4 óra	a) Az európai kultúra születése	Nagy Károly birodalmában. Az arab hódítás. Az államalapítások kora. Európa államai a középkorban. A középkori egyház.	Tanári előadás Kis csoportos feldolgozás Önálló kutatás.	Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek: Ember és társadalom Informatika Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció <i>Információgyűjtés, feldolgozás Szövegalkotás</i> Digitális kompetencia <i>Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás</i> Szociális és állampolgári kompetencia
	b) A középkori társadalom	A kolostorok világa: oklevelek, krónikák, legendák. Milyen volt a középkori uradalom és falu? Hűbérurak és hűbéresek. A középkori várak. A lovagi élet. Vallás és tudomány a középkorban A középkori városok. Céhmasterék és kereskedők. Fogalom: középkor, iszlám, kalifá, pápa, szent, ereklje, eretnek, kolostor, szerzetes, kódex, robot, jobbágy, hűbérúr, hűbéres, vár, lovag, középkori város, kiváltság, polgár, adó, vám, céh Név: Nagy Károly, Mohamed, Szent Benedek, Szent Ferenc Helynév: Frank Birodalom, Arab Birodalom, Mekka, Bizánc, Német-római Császárság Évszám: 800	Tanári előadás Kis csoportos feldolgozás Önálló kutatás.		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
10. Az újkor kezdetén 4 óra	a) Az Európán kívüli világ b) A nagy felfedezések	A világ nagy civilizációi: – India – Kína – A prekolumbiban civilizációk Ajánlott témák, esettanulmányok Felfedezők és hódítók. A reformáció: Luther és Kálvin. A Napkirály udvarában – XIV. Lajos. I. Péter. Kultúra és tudományok az újkor kezdetén.	Kiscsoportos feldolgozás Önálló kutatás. Tanári előadás Kiscsoportos feldolgozás Önálló kutatás.	Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek: Ember és társadalom Informatika Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció <i>Információgyűjtés, feldolgozás</i> <i>Szövegalkotás</i> Digitális kompetencia <i>Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás</i> Szociális és állampolgári kompetencia
11. Kutatás és fejlesztés 6 óra	a) Tudományos kutatás + fejlesztés	A kutatás a kutató szemével az ismert és az ismeretlen világ határán (alapkutatások) A kutatás a társadalom szemével mire használható az új tudás, megoldandó problémák, kielégítendő szükségletek, mint kutatási megrendelések (alkalmazott kutatások)	Beszélgetés, riport tudósokkal Kutatási témák gyűjtése kutatóintézetek honlapjáról Kutatóintézetek listájának összeállítása az MTA honlapja alapján	Tér és idő Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
12. Egyformaság és sokféleség 8 óra	b) Jövőbelátó kutatások, fejlesztések	Orvostudományi kutatások őssejtek, rákgyógyászat, diagnosztika Számítástechnika, elektronika robotok, info- kommunikációs eszközök Közlekedési fejlesztések elektromos autó, gyorsvasút, forgalomirányító rendszerek, alternatív hajtóanyagok Úrkutatás Mars expedíció, űrtávcsövek	Cikkek, filmek elemzése, megbeszélése Vita a fejlesztések hasznáról Információkeresés Internetről Poszter készítés, kiállítás Filmeik, honlapok megtekintése		Szociális és állampolgári kompetencia Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia
	a) Változatosság az élettelen anyagban	Kémiai anyagok választéka fémek, nemfémek elemek, ismertebb vegyületek bemutatása Közetek, ásványok sokfélesége Az égitestek (bolygók, csillagok) sokfélesége	Bemutatók, kísérletek Gyűjtemények megnézése Képek, filmrészletek, Internetes források (NASA) megnézése	Tér és idő Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek
	b) Hasonlóság és különbözőség az élővilágban	Biológiai rokonság, faj Forma- és minitázat elérései, nem folyamatos átmenetek Faj fogalma, példák Biológiai sokféleség Fajsám, változat adatok Formai- és egyéb különbségek, mint fajképző, határozó jegyek	Képek, szövegek elemzése Látogatás Állatkertben, múzeumban, megfigyelések terepen		Kulcskompetenciák Természetismereti kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Sokszínű emberiség	<p>Emberi rasszok egy faj, több rassz rasszok kialakulásának folyamata okai külső ismertetőjegyek leírása rasszok keveredése</p> <p>Nemek</p> <p>A nő és a férfi testi különbözőségei (másodlagos nemi jellegek)</p> <p>Lelki-, érzelmi különbségek</p> <p>A különbségek természete</p> <p>Átlag és szórás problémája</p> <p>A nemek különbözősége és megkülönböztetése</p> <p>Ha egy különbség problémát jelent tenni kell leküzdéséért, függetlenül a különbség eredetétől.</p>	<p>Képek, szövegek elemzése</p> <p>Vita</p> <p>Filmrészlet megtekintése, vita</p> <p>Példák ismertetése, megvitatása: Pl. a nők általában gyengébbek, mint a férfiak, de mégis kevés férfi állna helyt a női súlyemelők között. Vagy: a nők általában többet és jobban kommunikálnak, de az átlagok eltérése nem túl nagy és a férfiak között híres szónokok is vannak</p> <p>Példák ismertetése és megvitatása a hátrányos megkülönböztetésre (pl. munkavállalás), illetve az esélyegyenlőség biztosítására (törvényi szabályozás)</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Változatosság a technika világában	Autógyártás kategóriák, divatok, típusválaszték Építészeti lakóházak, középületek Ruházat ruházat elemek, divatok, stílusok Eszközök eszköz (típus) választék a felhasználás szerint, Márkaválaszték, márkastílus A technikai sokféleség hajtóerői műszaki fejlesztés, divat, fogyasztás-élenkítés a fogyasztói társadalom ellemtondásossága	Tevékenységek Autógyári honlapok, típusismertető megnézése táblázat, típusor összeállítás Séta a településen, megfigyelések Véleménykutatás Egy eszköz típus változatainak összegyűjtése, bemutatása (pl. ollók) Példák keresése, poszter készítés Vita, esetleírások megbeszélése		
13. Az európai kultúra 6 óra	Európa népei	Projekt Egy-egy csoport kiválaszt egy európai népet és országot és bemutatja annak kulturális sajátosságait. Projektértékelés	Javasolt témák – Országismertető – Turisztikai ajánló – Művészeti bemutató – Gasztronómiai bemutató – Vendégek hívása A csoportok prezentációinak értékelése – önértékelés és közös értékelés	Kommunikáció Mindennapi életünk Szülőföldünk Tér és idő	Műveltségi területek: Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció <i>Információgyűjtés, feldolgozás</i> <i>Szövegalkotás</i> Digitális kompetencia <i>Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás</i> Szociális és állampolgári kompetencia

Kulcsfogalmak

5. évfolyam

Szabály, értékrend, világtkép, életmód, szükséglet, idő, érzékelés, előfeltevés, modell, tudomány, rendszer, környezet, változás, folyamat, energia, információ

6. évfolyam

Hagyomány, szokás, tabu, totem, fétis, mágia, őskor, ókor, többistenhit, piramis, öntözéses földművelés, városállam, ókori demokrácia, középkor, keresztény, iszlám, pápa, szent, szerzetes, jobbágy, lovag, kiváltság, céh, fejlődés, kutatás-fejlesztés, technológia, körfolyamat, egyedfejlődés, egyensúly

Kiemelt kompetenciák

- Az emberi tevékenység természetére gyakorolt hatásának ismerete
- Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete
- Étikai kérdések iránti érdeklődés
- Kulturális-, társadalmi-, szakmai célokat szolgáló közösségekben és hálózatokban való részvétel
- Korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása
- Normatívat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése
- Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése
- Az aktuális események, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem fő eseményeinek és tendenciáinak ismerete
- A társadalmi és politikai mozgalmak céljainak, értékeinek és politikáinak ismerete
- Az európai integráció, az EU struktúrájának, főbb célkitűzéseinek és értékeinek ismerete
- Az európai sokféleség és a kulturális identitás tudatosítása
- A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése
- Mások értékeinek, magánéletének tisztelése
- A természeti világ alapelveinek ismerete
- A tudományos elméletek társadalmi folyamatokban játszott szerepének ismerete, megértése
- Technológiák előnyeinek, korlátainak és társadalmi kockázatainak ismerete
- Az emberi tevékenység természetére gyakorolt hatásának ismerete
- Természettudományos és műszaki műveltség alkalmazása a problémamegoldásban
- Áltudományos, egyoldalúan tudomány- és technikaellenes megnyilvánulások kritikája
- Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése
- A fenntartható fejlődés támogatása
- Szándék és képesség a fenntartható fejlődés érdekében lokálisan és globálisan vonatkozásban való eszelekvésre
- A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés
- Biztonság és a fenntarthatóság tisztelete a tudományos és technológiai fejlődés hatásaival kapcsolatban

Mintamodul

Szabályozás

Szabályok / 5. évfolyam / Változások és folyamatok / Folyamatok szabályozása

A modul célja	A folyamatszabályozás alapjainak megismertetése, a szabályozott rendszerekről való gondolkodás megalapozása, a szabályozás különféle példáinak megismerése a természet és a technika világából. A folyamatszabályozás, a szabályozott állapotok jelentőségének felismertetése, mindennapi környezetből vett példákhoz kötés.				
Időkeret	1 óra				
Módszertani ajánlás:	A modul előtt egy héttel a tanulóknak házi feladatot adunk: egy otthon kitöltendő feladatlap alapján keressék meg a lakásukban (vagy a családi autóban) azokat a berendezéseket, amelyek valamilyen módon szabályozottak. A feladatlapon szerepelhet a hűtőszekrény, a fűtőberendezés (gázkészülék), a vízmelegítő, légkondicionáló. A kérdések az adott berendezés alkalmazásának céljára, a szabályozott értékre és a beállítás lehetőségére vonatkozhatnak. (A tanulók kérjenek információkat szüleiktől.)				
Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök	
1. Ráhangolódás 10 perc A tanulók a tanár kérdésére válaszolva elmondják, hogy milyen berendezésekről írtak az otthoni feladatlapban. A felsorolt eszközök neveit felírják a táblára. Az azonos berendezésekről írók egy csoportba állnak (néhány nagyobb létszámú csoport lesz) és röviden elmondják egymásnak, egyeztetik a feladatlapra adott válaszait. Néhány mondatban megfogalmazzák az adott berendezésről megtudott információkat, és elmondják a többieknek. Ha készültek fotók, rajzok, azt is bemutatják. (célszerű csoportonként egy-egy szóvivőt megbízni)	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Kulcskompetenciák	Tér és idő	Frontális osztálymunka, csoportmunka	Feladatlap az otthoni munkához Számítógép, kivetítő	
2. Feldolgozás 10 perc a) A szabályozás elvének bemutatása: A házi feladatban is szereplő valamely eszköz működését bemutató vázlatrajz (vagy animáció) alapján a tanár bemutatja a szabályozásban szerepet játszó rendszer elemeket és a működésüket. Általános elvezéseket használ, mint pl. érzékelő, központ vagy kapcsoló, szabályozó, szabályozott érték. A tanulók figyelik a magyarázatot, értelmező kérdéseket tesznek fel b) A magyarázat és a tapasztalat összekapcsolása: A csoportok a tanári magyarázatot az általuk korábban bemutatott berendezésre értelmezik, igyekeznek azonosítani a vázlatrajzon látottakat. Saját vázlatrajzot is készíthetnek a látott minta alapján.	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia <i>(rendszerismeretet, műszaki problémák megoldása)</i>	Tér és idő	Tanári előadás, magyarázat Egyéni tanulói munka (figyelés, kérdés) csoportmunka rajzlap, tollak	Vázlatrajz, animáció	

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
20 perc	<p>Lépések-tevékenységek</p> <p>c) Általánosítás, bevésés: az osztály tanulói szerepjátékkal eljátszzák a szabályozást. A játék pl. az alábbiak szerint folyhat: a szabályozott érték legyen egy dobozban elhelyezett tárgyak (pl. tollak, ceruzák) száma (10-15 db).</p> <p>Szerepek: „szabályozók”: a doboz mellett állnak, kivehetnek és hozzátehetnek a tárgyakhoz. „érzékeltők”: csak megszámolhatják a tárgyakat, megállapítják a „van” – értéket, „továbbítók”: átviszik az érzékeltők által mondott információkat a központba, „központ”: ők kapják meg a továbbítótól az információt a tárgyak számáról, náluk van egy lapra félírva a „kell” érték, azaz a beállítandó darabszám, „utasítók”: a központból a szabályozókhoz viszik az utasításokat, „zavarók”: időnként elvesznek, vagy betesznek tárgyakat, változtatják a darabszámot, „beállítók”: kicserélhetik, átírhajják a központban lévő „kell” értéket</p> <p>A szabályozó működés szimulációja: A tanulók szerepkártyákat húznak, egy szerepet többen játszanak, legtöbben a központban lehetnek. A szereplők elolvassák a kártyákat, elfoglalják a kijelölt helyeket. A dobozban a szabályozók elhelyezik a tárgyakat, kb. a kell érték közeli darabszámban. Az érzékeltő játsszók megszámolják és közlik a továbbítókkal a darabszámot. A továbbítók átmennek a (másik asztalnál lévő) központba és elmondják az ott lévő tanulóknak a „van” értéket. A központban a tanulók megnézik a „kell” értéket és kivonják a „van”-ból, ezzel megállapítják az eltérés mértékét és irányát (több vagy kevesebb). Meghatározzák a szabályozó utasítást, ami az eltérés fordítottja (pl. ha több van, akkor el kell venni). Az utasítók visszamennek a dobozhoz és közlik a szabályozókkal az utasítást, akik azt végrehajják (kivesznek, vagy betesznek tárgyakat). Később a folyamat megismétlődik, pl. a zavarók beavatkozása után. A tanulók időnként szerepeket cserélhetnek.</p>	<p>NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia (<i>felelősség, együttműködés, tudásmegosztás</i>)</p>		<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>Szerepjáték, együttműködő csoportok</p>	<p>Eszközök</p> <p>Kartondoboz, tollak</p>
3.	Értékelés				
5 perc	<p>A játék során a tanár szóban értékeli a szereplők feladat-égrehajását, az utasításoknak megfelelő tevékenységet dicséri, javítja a hibákat. A játék végén értékelő kérdéseket tesz fel, amelyre a tanulók szóban válaszolnak.</p> <p>Kérdések: Segített-e a játék megérteni a szabályozás elvét? Maradt-e valami, ami nem volt érthető? Milyen érzésid voltak a játszott szerepben? Milyennek érezték az együttműködést más csoportokkal?</p>	<p>Műveltségi területek</p> <p>Kulcskompetenciák Szociális és állampolgári kompetencia (<i>Saját munka értékelése</i>)</p>		<p>Egyéni munka</p>	

Mintaprojekt

Változatok a változatosságra
Szabályok / 6. évfolyam / Egyformaság és sokféleség

A projekt célja	A tanulók megfigyelő, összehasonlító, rendszerező képességének fejlesztése. Az élő- és élettelen természet, a technika világának objektumaiban rejülő gazdagság, változatosság felfedeztetése és értékelése. Az anyagok, anyagi rendszerek sokféleségének felismertetése, a velük való gazdálkodás, megőrzésre való figyelemfelhívás. Az emberi faj egységére, a különbözőségek értékére való rávilágítás. A biológiai sokféleség fogalmának megalapozása, a megőrzés fontosságának, ezzel kapcsolatos cselekvési lehetőségeiknek a bemutatása.
Időkeret	6 óra

Módszertani ajánlás: A projekt során a tanulók szabad csoportalkítással, érdeklődésüket figyelembe véve dolgozhatnak. A tanári irányítás tegye lehetővé, hogy a témafeldolgozások eredményeképpen a változatosság témakörében kellő szélességű és mélységű áttekintésre legyen módja valamennyi tanulónak. A tanulásszervezés megosztott témákkal történik, azaz minden csoport más-más témán dolgozik, az így szerzett tudást a projekt záró szakaszában megosztják társaikkal. A csoportmunka értékelését folyamatos segítő visszajelzésekkel kell biztosítani, ennek során a tanár rövid időre, visszatérően, szinte a csapat tagjaként avatkozik be a munkafolyamatba. A segítés célja azonban ne a kész megoldások felkínálása, hanem az esetleges elakadások kezelése, a továbblépés biztosítása legyen.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
I. Tervezés, előkészítés					
I óra	<p>a) Az előkészítő szakaszban a csoport a tanár segítségével megfogalmazza a projekt céljait. A tanár elmondja, hogy mi indokolja a témaválasztást tanulási szempontból (a megfigyelési-, összehasonlítási-, rendszerezési képesség fejlesztése, a természet gazdagságának felfedeztetése, a technikai lehetőségek, műszaki fejlesztési folyamatok alapeleinek bemutatása)</p> <p>b) Csoportalkítás: egyik lehetőség: szabad csoportalkítás szimpátia alapon, még a témák megismerése előtt (erős csoportkohézió esetén választható). másik lehetőség: később, a témák bemutatásának ismeretében, azonos témát választók alkotnak csoportot (lazább személyes kapcsolatok, erősebb érdeklődés esetén ajánlható)</p> <p>c) A motiválás és a tanulásszervezés előkészítése céljából röviden felvezetőnek a kutatási témák. A három terület: élettelen természet, élő természet és a technika, ezeken belül 3-3 téma rövid áttekintése történik, képek, filmrészletek, szövegek segítségével. A bemutató anyagokból feladatlap állítható össze, amelyet a tanulók</p>	<p>Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia <i>(megfigyelés, összehasonlítás, rendszerezés)</i> Szociális és állampolgári kompetencia <i>(felelősség, együttműködés, tudásmegosztás)</i></p>	<p>Tér és idő Mindennapi életünk</p>	<p>Frontális osztálymunka</p> <p>Kollaboratív csoportmunka</p>	<p>Témakörök bevezető feladatlapjai</p>

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>Lépések-tevékenységek csoportmunkában oldanak meg.</p> <p>Lehetséges kutatási témák: Élettelen természet: – Kémiai anyagok, elemek, vegyületek – Kőzetek, ásványok – Égitestek (bolygók, csillagok, csillagrendszerek)</p> <p>Élő természet: – Fajok (állatok, növények) – Emberek (rasszok) – Nemek (férfi, nő)</p> <p>Technika: – Autók – Épületek – Ruházat</p> <p>d) Öletroham csoporton belül: a választott témához kapcsolódó szavak, fogalmak, kidolgozási javaslatok összegyűjtése</p> <p>e) A téma fogalmi térképének elkészítése, az öletroham eredményei alapján. A csoport munkaanyagként használhatja a projekt kidolgozásához.</p>	<p>Eszttikiai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség (képek készítése, szerkesztése, rajzolás)</p> <p>Digitális kompetencia Hatékony, önálló tanulás (önálló információkeresés)</p>			Kartonlap, filctollak
2.	Kidolgozás				
3-4 óra	<p>a) A csoport munkatervének elkészítése. Megadott segédanyagok, szempontok alapján időtervet és feladatelosztást készítenek. Megbeszélnek az otthoni feladatokat és megtervezik a csoporton belüli kommunikáció formáit (e-mail, chat, web-board).</p> <p>b) Meglévő tudás, képességek felmérése: a csoportok összegyzik, hogy a vállalt feladatok kidolgozásához milyen tudásuk, képességeik vannak meg („mit ismerünk már a témából, hogyan tudjuk bemutatni?“).</p> <p>c) Tudásépítés: a tanulók a saját maguk által kijelölt cél elérése érdekében igyekeznek megszerezni a hiányzó tudás és képesség elemeket. Kutatnak, információkat gyűjtenek (megfigyelésekkel, kísérletekkel, újságokból, könyvekből, Internetről) megbeszélnek, terveznek. Segítségért kérnek a bemutatott elkészítéséhez szükséges technikai problémáik megoldásához (pl. digitális fotók készítése és prezentálása).</p>	<p>Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia (megfigyelés, összehasonlítás, rendszerezés)</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia (felelősség, együttműködés,</p>		Kollaboratív csoportmunka	Számítógép, Internet, könyvtárhasználati lehetőség, digitális foto-, videó készítési lehetőségek

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>Lépések-tevékenységek</p> <p>d) Kivitelezik a terveket, elkészítik a téma bemutatásához szükséges termékeket (poszter, kiállítás, digitális képbemutató, videó film).</p> <p>e) Ha az idő engedi és van rá érdeklődés, akkor az a csoport, amelyik befejezte a témája kidolgozását, választhat még további témát, lehetőleg egy eltérő területről.</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p><i>tudásmegosztás</i></p> <p>Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia <i>(feladavállalás)</i></p>			
3.	Lezárás, prezentáció, értékelés				
1-2 óra	<p>a) Bemutatók: a csoportok kiállítják és szóban bemutatják, illetve előadják termékeiket. A többi csoport figyelmesen követi a bemutatást és a végén kérdéseket tesz fel, kiegészítéseket fűz az előadott témákhoz.</p> <p>b) Értékelés: A csoportok értékelik egymás bemutatóit és kiállított termékeit (pl. pontozással). Külön értékelőlapon a csoport tagjainak munkáját is értékelhetik.</p>	<p>Műveltségi területek</p> <p>Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia <i>(saját munka értékelése)</i></p> <p>Anyanyelvi kommunikáció <i>(előadás)</i></p>		<p>Csoport-, és osztálymunka, egyéni értékelés</p>	<p>Kiállítási helyek, eszközök</p> <p>Értékelőlapok</p>

TÉR ÉS IDŐ

A tudás- és képességtérlet tantervi tervezésének egyik alapvető szempontja a tanulás személyes tudásépítésként való felfogása. Tartalmi oldalról ez azt jelenti, hogy kiemelt jelentőséget kap az alapozás, az átfogó kulcsfogalmak kiépítése. A tanulási tevékenységek oldaláról ehhez párosulnak az aktív, együttműködésen alapuló tanulási módszerek, a változatos tanulási környezet, amely gyakran az iskola falain túl világba is elvezet, akár képzületben, akár a valóságban.

A tudásépítés személyes világhoz igazodása a tantárgyi keretek átépítésében, az integrált szemlélet alkalmazásában is megjelenik. Ennek egyik eszköze a rendszerszemlélet néhány alapelemének felhasználása, amely segítségével a gyerekek mindennapi világából vett tapasztalati tudást igyekezünk a megismerés egyik tudatos eszközévé fejleszteni. A tér és idő fogalmi kulcsaival közelítve megnyílik az anyagi rendszerek egymásba épülő világa, a részecskéktől a kozmikus méretéig. A társadalmi viszonyok között érvényesülő időbeliséget és térbeliséget – a hagyományos extenzív kronológiát mellőzve – itt csak mint értelmezési keretet tárgyaljuk, mivel úgy gondoljuk, hogy ebben az életkorban a történetiség még elsősorban csak közvetlenebb, személyesebb szinten érhető meg: a nagyobb történelmi fejlődéssorok megtanítása a későbbi tanulmányok feladata. Ugyanakkor azonban fontosnak tartjuk tudatosítani a tanulóknak azt, hogy az idő, a változások és folyamatok időbeliségének vizsgálata elvezeti őket a múlt eseményeitől a jelen állapotain át a jövő előrejelzéséig. Felfedezhetik saját, a jövő alakításában viselt felelősségüket, mely figyelembevételével megtervezhetik személyes és közösségi cselekvéseiket. A rendszerek és környezetük kapcsolattrendszerét kutatva az anyagok, az energia és az információ fogalmait is megalapozzák a tanulók, felkészítve hozva és fejlesztve már meglévő természetképüket.

Az integrált szemlélet alkalmazása mellett a tudás érvényessége, a személyes életben és a társadalom működésében való felhasználhatósága is fontos szempont volt. Ez a cél és a megfelelő eszközrendszer megjelenik a kulcskompetenciák fejlesztését szolgáló tevékenységekben és a témaválasztásban, így pl. a probléma alapú tanulási helyzetek kialakításában. Ezek a csomópontok több pólus erőterében, a természet, a technika és a társadalom viszonyrendszerei által formálva alakulnak ki. Erre lehet példa a globális éghajlatváltozás problémája, amelynek kezelése a jövő egyik meghatározó feladata.

5. évfolyam – 62 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
I. Tér 8 óra	a) Dimenziók	(1D) – hosszúság, távolság fogalma, becslése, mérése (2D) – felszín, felület koordináta rendszer (xy) használata (3D) – térfogat, térbeliség térkoordináta rendszer (xyz) Térbeli helymeghatározási módszerek, GPS navigáció elve Térbeli képek a számítógépen, moziban	Becslések és mérések egyenes mentén, pontok azonosítása Hosszúság (mért) skálák készítése, érzékeltetés, összehasonlítás Egyszerű mértani testek felszínének becslése, számítása mérések alapján. Helymeghatározás derékszögű koordináta rendszerben Mérések elvégzése egyszerű térkoordináta rendszerben (pl. üvegakvárium, vagy szoba falain) Valós térbeli mozgások megfigyelése, beszámolóik megfogalmazása (madarak repülése, sportmozgások... saját élmények)	TKT Szabályok Szülőföldünk	NAT kapcsolódások Műveltség terület Ember a természetben Földünk-környezetünk Matematika Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Matematikai

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Tér és rendszer	Anyagi rendszerek mérettartományainak megismerése, összehasonlítása (részecskék), halmaz elemek, sejtek, élőlények, égitestek...)	Mérettáblázat adatainak sorba rendezése, méretviszonyok megállapítása Adatok gyűjtése, értelmezése, csoportosítása, feldolgozása a mindennapokból. Táblázatok és diagramok készítése. Érzékeltes skálák megismerése megbeszélése, hasonló skálák készítése, ötletek felvetése, kivitelezése, makettek készítése, összeállítása mindennapi tárgyakkól. Köznap példák keresése, megbeszélése (pl. szoba, ház, utca, város, ország...) Összehasonlítások, érzékeltes skálák tanulmányozása Beszélgetés A Földről készült úrfelvételek megbeszélése		Digitális kompetencia
		Egymásba épülés elvének értelmezése A mikrovilág, az emberi (érzékeltető) világ és a kozmikus nagyságrendek összehasonlítása Végesség és végtelenség problémájának felvetése (a méretskála mindkét irányára) A Föld véges rendszerként való meghatározása (méretek, alak, kozmikus környezet alapján)			

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Tájékozódás a térben	<p>Tájékozódás a Földön kívüli térben A Föld helye a Világegyetemben</p> <p>Tájékozódás a mindennapi környezetben</p> <p>Tájékozódás térképen, térképpel Vetületi térkép használata, eligazodás domborzati, tematikus térképeken, fókahálózat, koordináta rendszer ismerete, térkép használata terepen</p> <p>Földgömb használata, égtájak azonosítása gömbi- és vetületi tájékozódás megkülönböztetése</p> <p>Iránytű használata, történeti, gyakorlati jelentőségének ismerete. Mágneses pólus (északi- és déli sark) fogalma</p> <p>Méretarány fogalma, világtérkép, kontinens- és kisebb régiós, illetve helyi térképek megismerése.</p>	<p>A Naprendszer modell (tárgyi, vagy rajzos) vizsgálata, az égitestek típus szerinti osztályozása, bolygók sorrendbe rendezése A Tűtrendszer egyszerű képiének megbeszélése, értelmezése</p> <p>Mindennapi környezetben végezhető tájékozódási feladatok gyakorlása (irány, távolság, hely megadása)</p> <p>Egyszerű leolvadási feladatok térképről, koordináta rendszer használatával.</p> <p>Tájékozódás térképpel kiránduláson</p> <p>Irány és távolságmérés vetületi térképen és földgömbön, a két módszer összehasonlítása, eltérések (pl. irányok) magyarázása.</p> <p>Égtájak, egyenlítő, térítők, sarkkörök és sarkpontok azonosítása, ezekhez kapcsolódó helymeghatározási feladatok gyakorlása</p> <p>Különléle méretarányú térképek bemutatása, összehasonlítása</p>		
		<p>Magyarország elhelyezkedése a Földön és Európában</p> <p>Lakóhelyünk elhelyezkedése</p>	<p>Magyarország megkeresése világtérképen, Európa térképen, domborzati környezet és szomszéd országok leírása, megnevezése</p> <p>A lakóhely (település) és közvetlen természetföldrajzi környezetének azonosítása térképen, úrfelvétel (Google Earth)</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
2. Az utazások története 2 óra	a) Közlekedés az újkor előtt	A korabeli közlekedés technikai és emberi viszonyainak bemutatása	Kis csoportos feldolgozás	Kommunikáció	Műveltségi területek
	b) Közlekedés és a hírközlés fejlődése 18-20. században	A közlekedési eszközök fejlődése. A gyorsuló idő fogalma A globalizáció – világhálú fogalma	Kis előadások Kis csoportos feldolgozás Kis előadások	Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia
3. Mozgás 8 óra	a) Mozgásformák	A mozgás tapasztalaton, megfigyelésen alapuló meghatározása Hely és helyzetváltozás, példák a természetből és a technikából Elmozdulás, út, pálya megkülönböztetése A mozgás viszonylagossága, vonatkoztatási rendszer	Mozgással kapcsolatos tapasztalatok, élmények felidézése, elmondása Mozgásfázisok tanulmányozása állóképeken, képsorozatokon Mozgásjelenségek megfigyelése (természeti- és technikai környezetben), leírás készítése Elmozdulás és út mérése, pálya rajzolása (kísérletben és/vagy térképen) Egyszerű kísérletek elvégzése, megárazása	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek Matematika Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Digitális kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) A mozgás oka	<p>Mozgás(állapot) változás: gyorsulás, irányváltozás Erő fogalma, szerepe a mozgás alakításában</p> <p>A mozgást fenntartó és akadályozó erők (hajtóerő, súrlódási erő, közegellenállás)</p> <p>Mozgás erő nélkül A mozgás(állapot) állandósága az erőmentes térben</p> <p>Aktív és passzív mozgás értelmezése, példák az élővilágból és a technikából</p>	<p>Kísérletek az erő és mozgás összefüggéséről (erőhatások következményei: gyorsulás, lassulás, irányváltozás)</p> <p>Tapasztalatok, élmények megbeszélése, egyszerű kísérletek elvégzése a mozgás fenntartásával kapcsolatban (pl. súrlódás csökkentés következménye).</p> <p>Szövegolvasás: űrszondák a Naprendszer határán (Voyager-1, -2 szondák)</p> <p>Képek, filmek megnézése, a látott jelenségek csoportosítása Az aktív mozgás feltételeinek megállapítása</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Mozcásjelenségek a természetben	<p>Mozgás az anyagban, részecskék rendezetlen mozgása</p> <p>Mozgások a Naprendszerben (keringés, forgás, becsapódások)</p> <p>A Föld geozféréinak mozgásjelenségei szél, tengeráramlások, földkéreg mozgásai (kontinensek vándorlása, földrengések)</p> <p>Mozgások az élővilágban Növények, állatok, mikrobák mozgása</p> <p>Az ember mozgásképesége és mozgásigénye</p>	<p>A Brown- mozgás kísérleti bemutatása, magyarázatok megfogalmazása</p> <p>Mozgásformák eljátszása: rendezetlen részecskemozgás, keringés a Nap körül, égitestek forgása, Föld – Hold rendszer közötti keringése</p> <p>Szöveges és képi információk keresése, rendezése, poszter készítés</p> <p>Képzelt riport készítés természeti katasztrófák helyszínén</p> <p>Élőlények mozgásának megfigyelése a természetben (esetleg állatkertben, vagy otthoni környezetben)</p> <p>Filmeken látott mozgásformák rövid, jellemző, szöveges leírása</p> <p>Mikroszkópos megfigyelések (egysejtűek)</p> <p>Fázisfelvételek folyamattá rendezése</p> <p>Egyéni mozgásképeség játékos összehasonlítása egyszerű gyakorlatokkal (hajlékonyság, ruganyosság, gyorsaság...)</p> <p>Életmóddal összefüggő testmozgások felsorolása, csoportosítása (ötletroham, képek gyűjtése, rendezése)</p> <p>Mozgás és egészség kapcsolata, érvelés szóban, vita</p> <p>Napi, heti mozgásnapló készítése</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Mozdó gépek	Gépek fajtái, erőgépek, járművek A gépek által lehetővé tett életmódváltás és környezeti hatás	Mozgó gépek példának gyűjtése, csoportokba rendezése (ötletroham, poszter készítés) Az emberi erőt és ügyességet felülmúló gépek (termelési-, közlekedési rendszerek alkalmazási példának összegyűjtése, hatásuk megbeszélése (kooperatív vita)		
4. Időutazás 4 óra	a) Az időgép	Az időutazók élménybeszámolói	Kis csoportos játékok A csoportok választhatnak történelmi korokat, majd le kell írniuk kalandjaikat. Kis csoportos munka.	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika Művészet Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák
	b) Az időutazó szerkesztőség	Történelmi újság készítése	Az osztály kiválaszt egy történelmi korszakot, esetleg érdekes kultúrát és a mai újságok rovatainak megfelelően (vezércikk, divat, apróhirdetés, interjú stb.) cikkeket írnak. Végül összeállítanak egy történelmi osztályújságot egy	Tér és idő	Anyanyelvi kommunikáció
	c) Időjáték	Lehet-e játszani az idővel? beszélgetés	Filmrészletek (Vissza a jövőbe, Harry Potter stb.) alapján beszélgetés az időről		Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
5. Idő 6 óra	a) Az idő eredete	Idő és mozgás viszonya (egy út megtételéhez idő kell) Sebesség fogalma, számítása	Idő és út mérése Adattáblázat, grafikon készítése, az eredmények megbeszélése A jelenség számítógépes szimulálása, táblázat-és grafikonkészítés számítógéppel. Különböző sebességű mozgások összehasonlítása (egyenletes és változó mozgások) A probléma informatikai megfogalmazása. A táglulás modellezése léggömbbel	Szabályok	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
		A világegyetem kora a kor megállapítás módszere (galaxisok távolodó mozgása) Az idő viszonylagossága (relativitás)	Rövid szöveg elolvasása, megbeszélése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Változások időbelisége – Skálák és ciklusok	<p>Idő és rendszer viszonya Idő és változás viszonya (mikrovilág -> makrokozmosz)</p> <p>Folyamatos időskálák: Földtörténeti időskála főbb szakaszai, evolúciós időskála,</p> <p>Periodikus időskálák: Föld keringésének, tengelyforgásának következményei (év évszakok, nap), periodikus mechanikai mozgások (inga, rugó), részecskék rezgése</p> <p>Növekedési-, fejlődési folyamatok egyedfejlődés és szaporodás ciklusok</p>	<p>Változások, folyamatok időbeli jellemzőinek, időtartam adatainak összegyűjtése, összehasonlítása (szöveg, adattáblázat elemzés) Sorba rendezés</p> <p>Egy időszak készítése megadott információk alapján</p> <p>Időskálák összehasonlítása (ábraelemzés)</p> <p>Egyéni munka: személyes életszála – időszak – készítése (emlékezetes események, periódusok /születésnapok, ünnepek/ az életünkben)</p> <p>Periodikus mozgások sorba rendezése periódusidő alapján az idősor mellé méretsor rendelése</p> <p>Képsorozatok rendezése (pl. fa növekedése, állatok fejlődése) Képekhez időbeli távolság rendelése</p>		Digitális kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Időmérés	<p>Tartalom</p> <p>Az időmérés története Időtartam, időpont megkülönböztetése</p> <p>Időtartamok mérése Az idő mértékegységei</p> <p>Időpontok mérése Csillagászati időpont meghatározás Helyi idő, zónaidő</p> <p>Idő a technikában részeske rezgésen, elektromos rezgésen alapuló időmérő eszközök</p>	<p>Az időmérés szükséglete, élethelyzetek példáján bemutatva (ötletroham, szóbeli beszámoló)</p> <p>Időmérő eszközök a múltban, homokóra, vizóra, napóra, ingaóra (képek, szövegek elemzése, magyarázása) Összehasonlítás a pontosság és az elérhetőség alapján (kinek az ideje?)</p> <p>Az időpontok jelentősége (ötletroham, szövegfeldolgozás, filmrészlet) Csillagászati időpont mérés története, eszközei (zikkurát, monolit, kvadráns) Nap magasságának, delelési időpontjának mérése egyszerű kvadránssal</p> <p>Nagypontosságú időmérés (atomóra) Az idő relativitásának bizonyítása atomórával (szövegértés, megbeszélés) A számítógép időjele (adatok összehasonlítása)</p>		
	d) Jövő idő	<p>A jövő előrejelezhetősége Változások előrejelzése, szimulációk (modellek)</p>	<p>Jóslási módok, híres jósek a múltban</p> <p>Tudományos jövőlátás – modellek, szimulációk</p> <p>Tervezés számítások alapján (pályaszámítás az űrkutatásban)</p> <p>Előrejelzések modellek alapján (pl. időjárás, éghajlat modellezése (szövegfeldolgozás)</p> <p>Előrelátás a mindennapokban (szituációs játék, pl. közlekedési veszélyhelyzetek előzetes észlelése)</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
6. Energia 8 óra	a) Az energia előállítása – energiaátalakítás,	Mechanikai $\leftrightarrow$ elektromos (berendezések, alkalmazási példák) Kémiai $\leftrightarrow$ (hő) $\rightarrow$ elektromos (hőerőmű) Nukleáris $\leftrightarrow$ (hő) $\rightarrow$ elektromos (átomerőmű) Fény $\leftrightarrow$ elektromos (napelem)	Szerkezeti- és folyamatábrák, képek elemzése, magyarázata Egyszerű folyamatábrák, rendszerdiagramok rajzolása Energiaátalakítások be- és kimenetének összehasonlítása (szöveg, vázlatrajz), jellemző környezeti összefüggések, – pl. megújulás, környezetszennyező hatás bemutatása, tárolás, szállítás kérdése (önálló szöveg, véleményalkotás) Kooperatív vita (összehasonlítás, értékelés) Energiaátalakítási módok és jellemző felhasználási lehetőségek párosítása (kép + szöveg párosítás)	Szabályok Szülőföldünk Mindennapi életünk	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Az energia használata – egyszerű gépek a múltban és a jelenben	Egyszerű gépek fajtái és alkalmazásuk az ókortól napjainkig (Emelő, lejtő, csavar, ék) Megújuló energiaforrások használata a múltban (szélkerekek, vitorlázás, vízkerekek) Állati- és emberi erő lővontatás, rabszolgamunka	Csoportmunka: egyszerű gépek tanulmányozása rajzok, makettek alapján Működő makett készítése Munkafeladatok, problémák megoldásának tervezése a régi korok technikájával Képek, szövegek elemzése, információgyűjtés, dolgozat, kiselőadás vagy poszter készítése Eszközök, példák összegyűjtése		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) A ma energiahasználat	<p>Energiahasználat az otthonunkban Háztartás építése Energiahatékonyság elve, lehetőségei, energiatakarékosság</p> <p>A közlekedés energiahasználat gépjárművek fajtálos (egyedi) üzemanyag fogyasztását befolyásoló tényezők, közlekedési rendszerek (tűhálózat, közlekedésszabályozás) energiafogyasztást befolyásoló hatása</p>	<p>Felmérés, statisztika készítése az osztályban, ismeretségi körben, településen</p> <p>SDT tananyag használata (Környezet és életmód, szimulációk)</p> <p>Szükséges-e ennyi energiát használunk? Beszélgetés, vita</p>		
	d) A jövő energiahasználat	<p>A források fejlődési lehetősége új eljárások: pl. fűzési atomerőmű, hidrogén üzemanyag, üzemanyag cella</p> <p>A Föld energiataartalékainak végsősége az energiafogyasztás növekedésének korlátozottsága</p> <p>Energiahatékonyság fejlődése pl. passzív ház, hibrid autó</p> <p>Életmód, energiaszükséglet változása információs társadalom hatása, népességnövekedés, gazdasági fejlődés hatása</p>	<p>Szöveg- kép-, filmelemzés, információgyűjtés Internetről</p> <p>Megbeszélés, vita</p> <p>Szövegek, képek elemzése</p> <p>Vita: Milyen, várható csökkentő és növelő hatások befolyásolhatják a jövő energiaszükségletét?</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
7. Hő 6 óra	a) A hő fizikai értelmezése, mérése	Hő fogalma (részcsekmozgáshoz kapcsolás) Hőmérséklet, hőmérsékletmérés, skálák Hőmennyiség A hő korlátozott munkavégző képessége (nem energiaforma!) Hőterjedés hősugárzás, hőáramlás, hővezetés A hőmérsékletkülönbségek kiegyenlítődése	Hőmozgás bemutatása, egyszerű szimulációja Hőmérsékletérzékelési gyakorlatok Hőmérsékletmérési kísérletek, hőmérők használata Egyszerű hőtani kísérletek a hőkapacitás értelmezésére Rendezetlen hőmozgás szimulálása, eljátszása, a látottak megbeszélése, összehasonlítása a rendezett mozgásokkal (pl. áramlásokkal) Egyszerű kísérletek elvégzése, magyarázása Kísérletek a kiegyenlítődések bemutatására, hétköznapi tapasztalatok felidézése		Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Változások és hőváltozások a természetben	<p>Fizikai- és kémiai változásokat jellemző hőjelenségek (sűrűlási hő, égéshő...)</p> <p>Csillagok energiatermelése A részecskék belső energiája</p> <p>A Föld energiaháztartása Belső hő, bejövő hő, kisugárzás, hő és éghajlat, éghajlatváltozás</p> <p>Élőlények testhőmérséklete Passzív és aktív szabályozás Láz és lehűlés</p>	<p>Egyszerű kísérletek elvégzése, magyarázása</p> <p>Képek, szövegek elemzése, megbeszélése</p> <p>Egyszerű vázlatrajz elemzése, ábrázolása Filmrészlet (éghajlatváltozás) megnézése, vita</p> <p>Hőfelvétel – hőtermelés – hőleadás részfolyamatainak elkülönítése, vázlatrajz elemzése, készítése Változó- és állandó testhőmérsékletű állatfajok csoportosítása, életmódjuk összehasonlítása – A test lehűlésének veszélyei (szövegelemzés – „lázias voltam” – személyes beszámoló)</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Hőtechnika	Hőtermelés és hasznosítás Fűtési technológiák története, fejlődése Hőerőgépek (gőzgép, belső égésű motorok) Hatásfok, hatékonyság Az égésen alapuló hőtermelés, előnyök és hátrányok Mégújuló hőforrások hasznosítása, előnyök és hátrányok (napkollektor, geotermikus erőmű) Hőszigetelés Fizikai elvek és alkalmazható anyagok, épületek hőszigetelése Az élőlények testének hőszigetelése	A tűz használatának története (fűtőberendezések, fűtőanyagok) Képek összehasonlítása, idősorba rendezés, a fejlődés jellemzőinek megfogalmazása A gőzgép elterjedése és az ipari forradalom közötti kapcsolatot bemutatása (szövegelemzés) A gőzgép vázlatrajzának elemzése, működés megbeszélése A belső égésű motorok hatásfok többletének magyarázása (hőtermelés és munkavégzés egy helyen) Fűtőgázok összetétele (adattáblázat elemzése) Az égést hasznosító technológiák összegyűjtése, összehasonlítása, környezeti hatásuk becslése (szövegfeldolgozás, adattáblázat elemzés) Eszközök és alkalmazások bemutatása, értékelése (információkeresés Internetről) Hőszigetelő anyagok szerkezeti vizsgálata (mikroszkóppal), összehasonlító mérések elvégzése A zsírréteg, a szőrzet és a toll szerkezete, szerepe (ábraelemzés, szövegfeldolgozás)		

Témakör 8. Az informatika története 2 óra	Téma Történetek az informatika multjából	Tartalom Az informatika emberi kapcsolatokra gyakorolt hatása példákai: múlt és jelen. Mit hozhat a jövő?	Tevékenység Időtartás csoportmunkával. 2-3 történelmi kor kiválasztása. Adatgyűjtés: hogyan történt az információ átadása, ill. a nehéz számolások elvégzése? Kis csoportos kutatás (könyvtár, internet), prezentációk Situációs játék: mi lenne, ha a jövőbe látnánk? Vita az elképzelésekről	TKT Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia
9. Információ átvitel – kommunikáció 8 óra	a) Környezeti információk érzékelése, feldolgozása; válaszadás b) Jelzések és kommunikáció az élővilágban	Inger és érzékszervek Hang – hallás, fény – látás, tapintás Környezeti információk feldolgozása érezkelés és észlelés különbsége értelmi feldolgozás, érzelmi színezet, Fogyatékkal élők Hang-, fény-, kémiai jelzések	Érzékelési gyakorlatok Érző -mozgató rendszerek, működések (inger, ingerületképzés, feldolgozás, válaszadás) blokkvázlatának elemzése, elkészítése Példák megbeszélése: a sas érzékeli az írást az ember észleli, ha tud olvasni Ability park (pl. sötétszoba látogatás, helyi megvalósítás) Állathangok hallgatása, összehasonlítása, élettevékenységhez kapcsolása Testi mintázatok jelzőrendszerei (képelemzés, párosítás) Filmrészletek, mozgás ábrázolások megnevezése, megbeszélése Állatkerti séta	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Digitális kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Tudományos információgyűjtés	<p>Információgyűjtés a természet megfigyelésével</p> <p>Növények előfordulása (pl. indikátor fajok), állatok viselkedése, időjárási, csillagászati jelenségek...</p> <p>Információgyűjtés kísérletezéssel</p> <p>Anyagok tulajdonságai, változásai, életműködések...</p> <p>Információgyűjtés méréssel</p> <p>Közvetlen mérések (pl. levegő hőmérséklete hőmérővel merve)</p> <p>Távérzékelés (pl. magasságkőr összetétele, csillagok hőmérséklete szinkép alapján)</p> <p>Információ a jövőről</p> <p>Rendszermodellek készítése, szimulációk futtatása</p> <p>PI. időjárás, éghajlatváltozás előrejelzése, életközösségek változása...</p> <p>Előrejelzések megbízhatóságának problémája</p> <p>A jövő szabályozása</p> <p>Információ visszacsatolása a jövőmodellből a jelen döntéseihez</p> <p>Éghajlatváltozás és csökkentés, alkalmazkodási stratégia</p>	<p>Megfigyelési gyakorlatok kiránduláson, otthoni környezetben</p> <p>Kísérleti célok és módszerek példának megbeszélése</p> <p>Szóvegelemzés mérési eljárásokról, távérzékelésről</p> <p>Szóvegelemzés, időjárási</p> <p>Vita: egyéni és közösségi cselekvési lehetőségek a mában, a jövő érdekében</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Információs és kommunikációs eszközök – Távközlés	<p>Üzenetküldési módok történeti fejlődése</p> <p>A rádióhullámok -felfedezés története, rádiózás elve, alkalmazási területei</p> <p>Műsorszórás, földi- és műholdas sugárzás</p> <p>Rádiójelek a világűrben</p> <p>A fény, mint információhordozó</p> <p>Fényforrások, optikai eszközök és alkalmazásuk (lencse tükör, prizma-távcső, mikroszkóp)</p> <p>Beszéd- és zenei hangok rögzítése, átvitele (mikrofon, magneto fon, hangszóró)</p> <p>Analóg és digitális információ</p> <p>Digitális technológia alapelve</p>	<p>Képek, szövegek elemzése</p> <p>Szövegek, vázlatrajzok elemzése</p> <p>filmrészlet megtekintése</p> <p>Egyszerű detektoros rádió összeállítása</p> <p>Fényforrások fajtáinak összehasonlítása (szempontok keresése, mintadarabok összegyűjtése)</p> <p>Egyszerű távcső összeállítása (pl. szemüveglencséből)</p> <p>Hangátviteli rendszer blokkvázlatának elemzése, eszközök mintadarabjainak (mikrofon, hangszóró, fejhallgató) összegyűjtése csoportosítása, összehasonlítása</p> <p>Szövegelemzés</p>	Kommunikáció	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
10. Ház, háztartás 10 óra	a) Ház, lakás tervezése	<p>Tartalom</p> <p>A ház, mint rendszer (részek, kapcsolatok, működés)</p> <p>A ház szerkezete, anyagai</p> <p>Szerkezeti elemek (alap, falazat, földem, tető, anyagok)</p> <p>A ház fizikai „működése”, funkciói</p> <p>Statika, szilárdság, gépészeti működés,</p> <p>természeti környezeti kapcsolatok (napfény, csapadék, talajvíz)</p> <p>technikai környezeti kapcsolatok (út, energetikai- és információs közműhálózat)</p> <p>A funkció és a szerkezet összefüggése, a megfelelés problémája</p>	<p><i>Mintaprojekt alapján</i></p> <p>Lakás, ház tervek gyűjtése, készítése, csoportosítása, összehasonlítása</p> <p>Információgyűjtés, anyagminták összehasonlítása, képek elemzése</p> <p>Estek, példák összegyűjtése, megbeszélése, saját tapasztalatok összefoglalása, megosztása</p> <p>Válós szükséglet és luxus igény megkülönböztetése</p> <p>Működés: környezeti hatások szimulációja</p> <p>SDT tananyag használata (Környezet és életmód)</p>	<p>Mindennapi életünk</p>	<p>Műveltségi területek</p> <p>Ember a természetben</p> <p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <p>Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Természettudományos kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p> <p>Digitális kompetencia</p>
	b) Építési anyagok és technológiák	<p>Célszerű anyagválasztás, takarékos anyaghasználat</p> <p>Ősi anyagok, eljárások és modern technológiák összehasonlítása</p> <p>Szerkezet és működetés közti összefüggések</p> <p>Épületfizikai elvek, követelmények (szilárdság, hőszigetelés, vízszigetelés, napfényszabályozás)</p>	<p>Hibakutatás, eseteírások alapján (pl. beázás, vizesedés, fényhiány...)</p> <p>Épületelemek és építési anyagok párosítása, anyagválaszték összeállítás, csoportosítása</p> <p>Anyagválasztás a megtervezett épülethez, anyagtakarékossági szempontok érvényesítése</p>		
	c) Szükségleteink és eszközeink	<p>Épületgépészet</p> <p>Háztartásgépesítés</p> <p>Bútorok</p>	<p>A háztartás elektromos energiafogyasztásának becslése, kiszámítása számítógépes szimuláció segítségével (digitális tananyag használata)</p>	<p>Mindennapi életünk</p>	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Házunk és környezete	<p>Az építőanyagok alkalmazásával járó környezeti hatások</p> <p>Épületek energiahatékonysága Fűtési módok összehasonlítása hatásfok alapján Hőszigetelési eljárások, anyagok Passzív benapozás (tájolás) Minimális felület (nincsenek kiugró épületrészek) Hőszilip (előszoba)</p> <p>Épületek légszennyező hatása Épületek közvetlen és közvetett (építőanyagok miatti) káros anyag (pl. üvegház gáz) kibocsátása</p>	<p>Építési anyagok előállítási technológiáinak elemzése (képek, folyamatleírások tanulmányozása)</p> <p>Az egyes anyagok előállításához felhasznált energia összehasonlítása Adattáblázat elemzés</p> <p>Információgyűjtés, csoportosítás, sorba rendezés hatékonyság és környezeti hatás szempontjából (szövegek, adattáblázatok elemzése, megvitatása)</p> <p>Elemzés, táblázat készítés (szükséglet – tevékenység – eszköz – kibocsátás)</p>	<p>Mindennapi életünk</p>	
	e) A jövő házai	<p>Milyenek lesznek a házak a jövőben?</p>	<p>Jövőbe mutató tervek, fejlesztések megbeszélése (képek, szövegek elemzése) Ötletroham, vita „Az én házam – 20 év múlva” – rövid fogalmazás készítése</p>		

6. évfolyam – 69 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. Történelmi időszemléletek 4 óra	a) Az újkor előtti időszemlélet	Az újkor előtti időszemlélet bemutatása	Esettanulmányok kiscsoportos feldolgozása	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Szociális és állampolgári kompetencia Természettudományos kompetencia
	b) A modernkor időszemlélete	A modernkor időszemléletének bemutatása	Szövegelemzés Kiscsoportos kutatás Tanári magyarázat		
	c) A történelmi kronológia korszakolása	A történelmi kronológia korszakolása			
	d) Egyéni idő – történelmi idő	A korszakok jellemzése Történelmi változások az egyén életében	Kiscsoportos szövegelemzés		
2. A történelmi tér kitágulása 4óra	a) Térképolvasás	A térképen való tájékozódás gyakorlása	A térképen való tájékozódás gyakorlása	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi területek Ember és társadalom Informatika Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Szociális és állampolgári kompetencia Természettudományos kompetencia
	b) A különböző helyi kultúrák történetének összekapcsolódása	Hogyan hatottak egymásra a kultúrák A járványok terjedése	Tanári magyarázata Szövegelemzés Kiscsoportos kutatás Tanári magyarázata Szövegelemzés Kiscsoportos kutatás		
	c) A világtörténelem kialakulása	A világtörténelem fogalma A kölcsönös függőség			

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
3. Tudomány és technika – időben és térben 6 óra	a) A tudomány és technika kezdetei (Óegyiptom, Mezopotámia)	Ókori (őskor végi) csillagászat Hitvilág és tudomány Sírhegyek, csillagvizsgálók (megalit kultúra, i. e. 5000–4000 év)	Képek és szövegek elemzése (pl. Stonehenge, zikkurat) Az emberi hit és tudásvágy kifejeződése (megbeszélés, vita)	Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Matematika Kulcskompetenciák
	b) Kína és India eredményei	A megfigyelés alkalmazása a csillagos ég jelenségeinek tanulmányozásában A hiedelmek és a tudásvágy kettőssége Az ókori Kínai birodalom technikai fejlődése, a tudás gyakorlati formálása Selyemkésztés, puskapor, rakéták, iránytű Indus-völgy kultúrája Írás kialakulása (tudás továbbadása, tervezés) Vízvezeték, fürdők, építészeti, réz előállítás (később vaskohászat), Mezőgazdasági ismeretek	Egyszerű csillagászati eszközök rajzának, maketjének elkészítése (pl. az év adott időpontjának jelzése a Nap mozgása alapján) Látványos égi mozgások megfigyelése (otthoni, egyéni feladat) Planetárium látogatás Térképek, képek, szövegek tanulmányozása, megbeszélése Rajzok készítése, rövid szövegek írása a források alapján (eszközök, életmód életképek)		Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Digitális kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Ókori görög tudósok	<p>i. e. 500-300 Démokritosz az anyag atomos szerkezetének elképzelése</p> <p>Platón A tudás forrása az elvek, ideák megismerése</p> <p>Arisztotelész A tudás forrása a tapasztalat és a gondolkodás, a megfigyelés elsőbbősége, az elméletek, és modellek érvényességi köre</p> <p>Arhimédész gépei, a mechanika fejlődése</p>	<p>Szövegelemzés</p> <p>Raffaello: Az athéni iskola-című kép bemutítása, megbeszélése</p> <p>A Föld középpontú világkép, modell rajzának tanulmányozása A látszat szerepének megbeszélése: a mindennapi életben általában elegendő az Arisztotelészi világkép. Azt mondjuk, hogy a Nap felkel, pedig tudjuk, hogy nem.</p> <p>Egyszerűbb makettek készítése rajzok alapján</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Újkori tudomány kifejlődése	<p>Kopernikusz (Poroszország, 15. sz.)</p> <p>Kepler (Németország, 16. sz.)</p> <p>A valóság sejtése és bizonyítása, a napközéppontú világmép megjelenése</p> <p>A bolygók mozgásának leírása</p> <p>Galilei (Itália, 16. sz.)</p> <p>A tudás forrása: megfigyelés és kísérlet, matematikai összefüggések</p> <p>Newton (Anglia, 17. sz.)</p> <p>A mozgás és a gravitáció leírása</p> <p>Kepler törvényeinek elméleti alapozása</p> <p>Az elektromosság felfedezése és munkára fogása (Galvani, Volta, Ampere, Ohm, Tesla...)</p>	<p>A napközéppontú modell ábrázolásainak bemutatása, megbeszélése</p> <p>Életrajzi szövegek elemzése (forráskeresés), portrék megtekintése</p> <p>Galilei valamelyik egyszerű eszközös kísérletének, megfigyelésének elvégzése (ingamozgás, távcsöves megfigyelések)</p> <p>A Newton törvények jelentőségének bemutatása (pl. az űreszközök, égitestek pályaszámítása)</p> <p>Az elektromosság kutatásának és alkalmazásának folyamatként való bemutatása (pl. időszalag készítése megadott szöveges források és képek alapján)</p>		
	e) A modern tudomány és technika mérföldkövei	<p>Einstein és a relativitáselmélet</p> <p>Az atomenergia felfedezése</p> <p>Vegyipar, műanyagok, gyógyszerek</p> <p>A DNS és a géntechnológia</p> <p>A tudomány értékevezérelt jellege</p>	<p>Időszalag készítése megadott szöveges források és képek alapján</p> <p>Képek és leíró szövegek párosítása</p> <p>A felfedezések és a jelentőségük rövid leírásának párosítása posztertkészítés</p> <p>Keresés az Interneten (Hány találatot ad ki a Google pl. olajkutatás, zúzmokutató, összejtutató, rákkutatás szóra)</p> <p>Vita: a tudományos eredmények kettős megítélése (hasznok és ártalmak felsorolása, források segítségével)</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
4. Anyagszerkezet 6 óra	a) Anyagszerkezet	Részecske (golyó) modell alkalmazása Az anyag folyamatos, illetve részecske szerkezete, mint elvi lehetőség, a részecske szerkezet bizonyítása.	Rövid értelmezések, saját szövegek megfogalmazása Részecske szerkezetet bizonyító kísérletek, megfigyelések elvégzése (víz-alkohol keverés, hasonlító kísérlet bemutatása kisebb-nagyobb magokkal, Brown-mozgás bemutatása mikroszkópban) (A hullám és hűrelmélet megemlítése, annak hangsúlyozására, hogy mindezek csak elméletek, rengeteg kutatóvaló van még ezen a területen)		Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia
	b) Anyagi minőség, anyagfajták	Tulajdonságok Tulajdonságok, anyagi jellemzők Anyagi minőség, anyagfajta fogalma Változatosság az anyagok világában Változások Fizikai és kémiai (új anyagfajta keletkezésére vezető) változások megkülönböztetése A változatosság becslése, indoklása a részecske	Tulajdonságokra utaló szavak összegyűjtése, csoportosítása, rövid magyarázatok megfogalmazása, példák keresése Anyagfajták (ismert elemek és vegyületek, keverékek) összehasonlító vizsgálata, minőségi jellemzők megfogalmazása hasonlóságok és különbségek megállapítása Anyagok változási jelenségeinek összegyűjtése a tapasztalatok alapján (képek, szövegek segítségével) Megadott változások csoportosítása, rövid magyarázása		Digitális kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Anyagi állapotok	Halmazállapotok (Szilárd, folyadék, gáz, állapot, a plazma fogalma)	A halmazállapotok jellemzőinek leírása Mégfogalmazások különböző anyagok azonos halmazállapotáról Hol találkoztunk velük? – tapasztalati ismeretek elmondása		
		Halmazállapot változások	Egyszerű kísérletek a halmazállapotok és változásaik tanulmányozására (pl. olvadás, párolgás megfigyelése, a változást alakító hatások megfigyelése)		
5. Ásványok, kőzetek, talaj 8 óra	a) Kristályos (és amorf) állapot	Mi jellemzi és határozza meg a szilárd anyagok szerkezetét, tulajdonságait? Kristályos szabályossága, geometriai jellemzői	Kőzetek, ásványok megfigyelése kiránduláson, kiállítás, iskolai bemutatáson (megfigyelt tulajdonságok megfigyelése) Gyakoribb kőzetek, ásványok megnevezése	Szülőföldünk Szabályok	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek Matematika
	b) A Föld kőzetburka	A Föld gömbhéjas szerkezete, kőzetburok Kőzetek keletkezése, átalakulása, körforgása	Föld kereshetőségi ábra elemzése, megbeszélése, a részek megnevezése Kőzetek körforgását bemutató ábra elemzése, megbeszélése Üledékképződés és vulkanizmus bemutatása egyszerű vázlatrajzon, a különbségek megfigyelése		Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	c) Érc, ásványi nyersanyagok, energiahordozók	Milyen szilárd ásványi nyersanyagokat használunk? Fémek érci (vasérc, bauxit, nemesfémek) Mész, szilikátos kőzetek (mész, cement előállítás) Kőszén	Adattáblázat elemzése, összeállítás Források keresése Szövegek, képek elemzése, megbeszélése Anyagminták bemutatása, tulajdonságaik megfigyelése Megadott információk összerendezése: anyag – tulajdonság – felhasználás	Mindennapi életünk	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
6. Víz 10 óra	d) Talaj	<p>Talajképződés Közetek aprózódása, mállása Humusz</p> <p>Talaj szerepe, jellemzői Növényi tápanyagok raktározása, lebontási folyamatok, talajélet</p> <p>Talajok szerkezete, minősége, különbözősége</p> <p>Talajhasználat, termőképesség</p> <p>Talajpusztulás, szennyezés, beépítés Túlított műtrágyázás, kiszáradás, erózió, vegyi szennyezés, városok- ipartelepek terjeszkedése</p>	<p>Talajok szemcseméretének meghatározása (mintavétel, elemzés)</p> <p>Rajzok, ábrák értelmezése</p> <p>Talajmetszet megfigyelése terepen, minták összehasonlítása néhány egyszerűen megfigyelhető, meghatározható jellemző alapján</p> <p>Talajtérképek értelmezése, megbeszélése, összehasonlítás növénytermesztési tematikus térképekkel</p> <p>Esetleírások megbeszélése táblázat összeállítása (hatások, károk)</p>		
	a) A folyadék állapot	Mi jellemzi és határozza meg a folyékony állapotú anyagok szerkezetét, tulajdonságait?	<p>Egyszerű kísérletek elvégzése a folyadék állapot tanulmányozására</p> <p>A folyadék állapot értelmezése a golyómodellben (ábra-, animáció elemzés)</p> <p>A Föld keresztmetszeti ábra használata, együtt az óceánokat bemutató világtérképpel</p> <p>Felhőképek, hóhelyek, jéghegyek, folyó- és tengervíz bemutatása képeken, saját élmények felidézése, megfogalmazása</p> <p>Hajók, hajózási útvonalak (képek, térképek bemutatása)</p>	<p>Szabályok</p> <p>Szülőföldünk</p>	<p>Műveléségi területek</p> <p>Ember a természetben</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Természettudományos kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>
	b) A Föld vízburka	<p>A Föld gömbhéjas szerkezete, vízburok</p> <p>Óceánok, tengerek</p> <p>A víz különféle halmazállapotú formáinak előfordulása vízpára /levégő, felhők/, sós- és édesvíz, jég</p> <p>A hajózás jelentősége</p>			

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) A víz jellemzői, állapotváltozásai	Milyen hatások befolyásolják a víz halmazállapot változásait? A víz halmazszerkezete, fizikai jellemzői Olvadás, fagyás, párolgás, lecsapódás A víz, mint oldószer	Egyszerű kísérletek elvégzése, Párolgás és lecsapódás kísérleti szemléltetése, levegő páratartalmának kimutatása		
	d) A víz körforgása a természetben	Hogyan zajlik és mi a jelentősége a víz körforgásának?	Sok oldódása vízben, telített oldat készítés, hőmérséklet hatása (kísérlet) Megfigyelések a természetben Víz körforgás folyamatrajz készítése képi- és szöveges források alapján		
	e) A víz használata	Édesvíz előfordulása, mennyisége Felszín- és felszín alatti édesvizek Vízhasználati célok és módok Kommunális, ipari, öntözési, vízhasználat A szervezet vízszükséglete, vízhiánytartalma Ívóvíz minőség Vízszennyezés, szennyvíz Víz tisztítás Ipari- és ökológiai módszerek	Kördiagram, táblázat elemzése Napi (heti) személyes (vagy családi) vízhasználat elemzése (felhasználási cél, mennyiség, minőség), szennyvíz mennyiség becslése Adattáblázat összeállítás Szövegelemzés (a víz életteni szerepe, a kiszáradás lehetősége és veszélyei) Gyakori vízszennyező források és anyagok (táblázat elemzés) Esettanulmányok Víz tisztítás animáció (SDT) értelmezése, egy alternatív eljárás bemutatása (kép és szöveg)	Mindennapi életünk	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
7. Levegő 5 óra	a) A gáz állapot	Mi jellemzi és határozza meg a gáz állapot tulajdonságait?	Gáz állapot értelmezése golyómodell alapján (működő makett bemutatása) Gázok nyomásának magyarázása részecskemozgás alapján	Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek
	b) A Föld légköre	A földi légkör szerkezete A légkör fizikai jellemzői (rétegek, hőmérséklet, páratartalom, légnyomás, áramlások) A légkör kémiai összetétele és folyamatai (légköri gázok, fontos kémiai folyamatok)	A Föld keresztmetszeti ábra használata, ürfelvételek a légkör vékonyságáról Légkör keresztmetszeti ábra tanulmányozása, saját rajz készítése (csoportmunkában) Adattáblázat elemzése, megbeszélése		Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia
	c) Levegőtisztosítás, levegőtisztosítás	Fontosabb levegőtisztosító források és anyagok Levegőtisztosítás formái, hatásai (fűt, szmog, por és jellemző hatásaik) A dohányfűt káros anyagai, a dohányzás egészségkárosító hatása	Adattáblázat elemzése, megbeszélése Esetleírások megbeszélése, saját tapasztalat felidézése (pl. városi szmog, por) Szövegek képek megbeszélése, a dohányzást tiltó rendelkezések ismertetése, indoklása, megbeszélése		Szociális és állampolgári kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
8. Időjárás, éghajlat 10 óra	a) Az éghajlatot alakító rendszer elemei és működése	Az időjárás és az éghajlat fogalmait A Nap hatása a Föld éghajlatára a napsugárzás hő közvetítő hatása (infravörös sugárzás) a napsugárzás eloszlása Földön, a gömb alak következményei A Föld forgásának és keringésének következményei tengelyferdeség és évszakok összefüggése A földfelszín hőelnyelése A szárazföldek és az óceánok hőelnyelése A hó kisugárzása A légköri pára és üvegház gázok kisugárzást csökkentő hatása – Üvegházhatás	Fogalmi magyarázatok megfogalmazása meglévő ismeretek alapján, szövegek felhasználásával. Hasonlóság és különbség megállapítása (csoportmunka) Egyszerű tanuló kísérletek, bemutatások a fény beesési szögének hatásáról, modellkísérletek a forgás és keringés bemutatására Kísérletek az infravörös sugárzás elnyelése, visszaverődése, kisugárzása vizsgálatára (fekete és fehér felületek, vízfelszín melege, meleg test hőszigetelése) Modellkísérlet elvégzése (földgömbbel) Ábraelemzés, a Földre a Napból érkező hőszugárzás eloszlása (elnyelés, szóródás, visszaverődés, kisugárzás) Lombikos kísérlet a vízgőz és a széndioxid melegítő hatásának bemutatására Film-, ábraelemzés (üvegházhatás) Saját rajzkészítés és bemutatás (csoportmunka) Képek, szövegek értelmezése	Szabályok Szülőföldünk	Műveltségterületek Ember a természetben Földünk-környezetünk Matematika Informatika Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Digitális kompetencia
		Légkör és hőmérséklet a szomszéd bolygókon Hőmérséklet kiegyenlítő, energiaáramlási folyamatok a Földön szélrendszerek, tengeráramlások	Ábraelemzés, a folyamat leírása, a következmények magyarázása szövegek, példák alapján		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Időjárási elemek és helyzetek	<p>Az időjárás elemei szél, szélfajták, csapadék, csapadékfajták</p> <p>A levegő, a talaj és az óceán hőmérsékletének jelentősége, mérése</p> <p>A hőmérséklet napi, éves ingása, a felhőzet, a talaj és a víz kiegyenlítő hatása</p> <p>A Kárpát-medence évszakainak jellemző időjárása</p> <p>Időjárási szélsőségek szélviharok, felhőszakadás, aszály, kánikula a szélsőségek gyakoribbá válása</p>	<p>Típusok meghatározása szövegek alapján, csoportosítás</p> <p>Szövegek, élménybeszámolók elemzése, megbeszélése (pl. tengerparti és sivatagi területek napi hőmérsékleti ingadozása)</p> <p>Adatok, tematikus térképek, grafikonok elemzése, leolvasása</p> <p>Cikkek, sajtófotók megbeszélése előfordulási adatok elemzése</p>	<p>Mindennapi életünk</p>	
	c) Levegő – víz – kőzet kölcsönhatás (felszínformálás, felmelegedés...)	<p>A hőmérséklet ingadozás felszínformáló hatása (aprózódás, mállás)</p> <p>A szél felszínformáló hatása (defláció)</p> <p>A víz felszínformáló hatása Erozió, hordaléklerakás, karsztosodás</p>	<p>Filmek megnézése, Képek csoportosítása, jelenségek azonosítása</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
9. A Föld és az élet története 6 óra	a) A Világegyetem és a Naprendszer keletkezése b) A Föld fejlődése, történeti korok	A Világegyetem fogalmi értelmezése objektumok, nagyságrendek alapján A csillagok és a Nap hasonlósága Csillagrendszer (galaxis) fogalma, Tejútrendszerünk Galaxis halmazok A kezdet értelmezése a mai elképzelések alapján (-13,7 milliárd év) Ősrobbanás elmélet, a tágulási folyamat vázolása A Naprendszer keletkezése (-4,5 milliárd év) A keletkezési- és fejlődési események elhelyezése az időben A Föld néhány fontosabb fejlődési állapotának bemutatása Beesapódások kora, kihűlés, óceánok keletkezése, élet megjelenése, őslégkör átalakulása, öskontinens feldarabolódása, éghajlati ingadozások (jégkorszakok „hóglyó Föld”)	Képek, szövegek alapján poszter rajzolása (égitestek, objektumok és térbeli-, méretbeli viszonyaik ábrázolása) A világegyetem tágulásának (galaxisok távolodásának) modellezése léggömb felszínén Fázisrajzok értelmezése, sorba rendezése képek sorba rendezése, időszalag készítése Képek, szövegek elemzése, idősorrend, folyamat rendezése	Szabályok	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Digitális kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
10. Élőhelyek, életközösségek 10 óra	c) Az élet kialakulása és fejlődése a) Élőhely fogalma, típusai Környezeti feltételek	A földi élet néhány nagy korszaka szerves anyagok felhalmozódása, élet keletkezése (~ 3,8 milliárd év) Kész szerves anyagok energiájának hasznosítása (erjesztés) Táplálék készítés kémiai- és fényenergia hasznosítása, cianobaktériumok megjelenése, oxigéntermelés Állati élet (fogyasztók) megjelenése Sikeres és kritikus időszakok ~540 millió év, kambriumi robbanás, kihalási hullámok és lehetséges okaik <i>Mi jellemzi az élőhelyeket, milyen életszükségleteket elégítenek ki?</i> Táplálékforrások, búvóhely, szaporodási feltételek biztosítása Élőhelyi környezeti feltételek és a fajok, életközösségek szükségletei	Szövegek, képek elemzése, megbeszélése folyamatsor összeállítása	Szabályok Szülőföldünk	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Környezeti türoképeség	Környezeti türoképeség fogalma, szük- és tágtürésü fajok, minimum, maximum, optimum Szaporodást, benépesülést korlátozó tényezök (pl. víz tápanyagtartalma és algsódás, növényzet és talaj vízellátottság összefüggése) Az ember környezeti türoképesége Biológiai és technikai alkalmazkodás	Példák elemzése szövegek, adatok alapján Kísérlet a környezeti türoképeség vizsgálatára (növények hajtása, tápanyagok, víz, fény változtatásával) pl. Nyári kánikula hatásai, az alkalmazkodás testi- és technikai lehetőségei		Szociális és állampolgári kompetencia
	c) Életközösségek	Milyen életközösségek alakulnak ki az élőhelyeken? Életközösségek táplálkozási csoportjai és egymással való kapcsolatok (termelök, fogyasztók, lebontók) Szén és nitrogén körforgás említése, egyszerűsített vázlatrajza (hozzáférhetőség, minimumtörvény) Fajválaszték, sokféleség értelmezése,	Táplálkozási kapcsolatok összerendezése képek, szövegek alapján Táplálkozási piramis rajzolása Ábraelemzés (képletek nélkül), rajzolás		
	d) Az élet jövője – veszélyeztetett élőhelyek	Távoli vidékek veszélyeztetett élőhelyei, életközösségei Esőerdök, sarkvidékek, korallszirtek... Az élőhelyek megörzésének szükségessége, lehetőségei Természetvédelmi területek, törvények	Életközösségek megfigyelése a természetben, a sokféleség (formagazdagság) becslése, rögzítése (fotózás, rajzolás) Filmek, képek megtekintése, megbeszélése Néhány veszélyeztetett faj bemutatása Vita: Meg kell-e óvni a veszélyeztetett életközösségeket, nem fontosabb-e az ember terjeszkedése?		

Kulcsfogalmak

5. évfolyam

Tér, méretarány, geoszféra, világegyetem, földtörténet, evolúció, energiaátalakítás, megújuló, energia, energiahatékonyság, hő, információ

6. évfolyam

Kronológia, történelmi korszakok, anyagszerkezet, anyagi minőség, halmazállapot, kristály, közet, talaj, vízburok (hidroszféra), légkör (atmoszféra), időjárás, éghajlat, élőhely, környezeti, tűrőképesség, életközösség

Kiemelt kompetenciák

- A természeti világ alapelveinek ismerete
- Az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete
- A fenntartható fejlődés támogatása
- A sokféleség elismerése
- Az információ hitelessége és megbízhatósága körüli problémák ismerete
- A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése
- Szándék és képesség a fenntartható fejlődés érdekében lokális és globális cselekvésre
- A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása
- A tudományos elméletek társadalmi folyamatokban játszott szerepének ismerete, megértése
- Technológiák előnyeinek, korlátainak és társadalmi kockázatainak ismerete
- Az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete
- Természettudományos és műszaki műveltség alkalmazása a problémamegoldásban
- Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése
- A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés
- Biztonság és a fenntarthatóság tisztelete a tudományos és technológiai fejlődés hatásaival kapcsolatban

Mintamodul

Élőhelyek

Tér és idő / 6. évfolyam / Élőhelyek, életközösségek / Élőhely fogalma, típusai, környezeti feltételek

A modul/projekt célja	Saját megfigyelések és egyéb információk alapján az élőhely fogalmának megapozása, néhány típusának leírása. Az élőhelyi környezet főbb jellemzőinek megállapítása, következtetések levonása az élőhelyi viszonyokból az élőhelyek létfeltételeire. Esetek, példák tanulmányozása.
Időkeret	1 óra

Módszertani ajánlás: A modul tanítását megelőzően a csoport egy kiránduláson, sőtán vesz részt (lehetőleg természeti környezetben, de lehet városi parkban, vagy akár gyomos területen, vagy vízparton is), ahol kiadott feladatok, megfigyelési feladatlap alapján csoportokban dolgoznak. Megfigyeléseiket megadott szempontok alapján végzik, az eredményeket rögzítik. Lehetőség szerint készítsenek fotókat, térképeket, rajzokat, gyűjtsenek mintákat, pl. fakéreg, talajrögöt, elszáradt leveleket stb. A modul tanítása során a terepen együtt dolgozók továbbra is egy csoportot alkotnak.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkafórmák, módszerek	Eszközök
1. 5 perc	Ráhangelődés A csoportok által a kiránduláson készített fotókból, rajzokból, térképekből és gyűjtött mintákból kiállítást rendeznek, amit az óra előtt mindenki megtekint. A csoportok értékelik egymás munkáját (pl. pontozással).	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természetudományos kompetencia (<i>megfigyelés a természetben</i>) Esztiikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség (<i>kiállítás rendezés</i>)	Szabályok Szülőföldünk	Csoportmunka, kiállítás rendezés	Kiállítási helyek, segédeszközök
2. 5 perc	Feldolgozás a) Az élőhely fogalmának megapozása A (4-5 fős) csoportok tagjai más-más feladatlapokat kapnak, amelyek rövid szöveg és kép vagy rajz segítségével egy-egy típusú élőhelyet mutatnak be. A feladatok lehetőleg szemléltessék az élőhelyek alapvető jellemzőit, hasonlóságait és eltéréseit, mutassák be az ott élő növény- és állatfajok környezeti igényét, az alkalmazkodás példáit is. A feladatlap leíró részét elolvassák, tanulmányozzák.	Műveltségi területek Ember a természetben Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák	Szabályok Szülőföldünk	Kooperatív csoportmunka, szörforgó, szakértői mozaik	csoporton belüli eltérő feladatlapok

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
4 perc	A tanulók sorban (szóförgőben) elmondják az adott élőhelyről megtudott legfontosabb információkat (1-1 perc)	Természettudományos kompetencia (A természeti világ alapelveinek ismerete)			Rajzlap, filctollak
10 perc	A csoportok azonos szöveget kapott tanulói összetűnek, együtt értelmezik a feladatlapon lévő információkat. Közös választ fogalmaznak a szakértőknek címzett részletesebb kérdésekre. A adott élőhelyről szerzett kulcsinformációkat felírják egy nagyobb lapra és kifigeszítik a teremben.	Anyanyelvi kommunikáció (szövegértés)			
6 perc	Az alapsoportba visszatérve a tanulók a tanulmányozott példák alapján közösen igyekeznek megfogalmazni (2-3 mondatban), hogy szerintük mi az élőhely?	Szociális és állampolgári kompetencia (felöltség, együttműködés, tudásmegosztás)		Csoportmunka, ötletroham	
10 perc	b) Környezeti feltételek és szükségletek „Egy mondat a ...-ról” – szövegalkotó játék A csoportok meghatározott környezeti feltételtől fogalmaznak meg minél több, rövid, egy mondatos állítást. A mondatokat a csoport jelével/nevével ellátott papírokra írják és a teremben elhelyezett gyűjtőbe teszik. A környezeti feltételek lehetnek pl.: víz, napfény, levegő, hőmérséklet, talaj, táplálék, versenytárs. Minden, saját ötleten alapuló helyes mondat 2 pontot ér (pl. a víz szükséges a talajban a magvak csírázásához). A csoport húzhat segédinformációt (5-6 mondatos szöveget), de az alapján írt mondatra csak 1 pontot kapnak. Minden csoport legfeljebb 5 mondatot adhat be, így 5 saját mondat 10 pont, segítséggel 5 pont lehet.	Anyanyelvi kommunikáció (szövegalkotás)			
3.	Értékelés	Kulcskompetenciák			
5 perc	A legtöbb pontot gyűjtött csoport győz, sorrendet is hirdethetnek. A beadott mondatokból valaki felolvass néhányat, a tanulók értékelő megjegyzéseket fűzhetnek hozzájuk. A csoport tagjai egymás munkáját is értéklik (kérdések alapján, hiányos mondatokba beírással),	Szociális és állampolgári kompetencia (saját és mások munkájának értékelése)		Egyéni munka	Csoportmunka értékelőlap

Mintaprojekt

Ház tervezése
Tér és idő / 5. évfolyam / Ház, háztartás

A projekt célja	A ház, háztartás témakör összegzi az évfolyam több tudás és képességtérletén addig végzett munkát. A tanulók ebben a korban már rendelkeznek a lakókörnyezetükkel kapcsolatos tapasztalatokkal, az év során pedig foglalkoztak a rendszer, a környezet fogalmával, a kapcsolatrendszer mibenlétével, például. A projekt célja mindezen ismeretek tartalmi összefoglalása, rendezése, a feladatok kivitelezése során a kognitív művelési készségek és a kreativitás fejlesztése, valamint a munkafolyamat környezeti-, társadalmi kontextusba helyezését a környezettudatos szemlélet és attitűdök kialakítása.
Időkeret	10 óra

Módszertani ajánlás:

A projekt 4-5 fős heterogén csoportokban valósítható meg. Mivel a feladatok eltérő jellegű készségeket mozgósítanak, célszerű pl. a fiúk, lányok, illetve a jobb elméleti-, illetve gyakorlati képességű gyerekek vegyes csoportokba sorolása. Az előkészítés során fontos a már meglévő előzetes tudás felszárni hozása, pl. a saját lakóház, illetve átélt vagy megfigyelt építkezések kapcsán. Biztosítani kell a projekt témája iránti érdeklődést, ebben a tanulók beszámolóit, a tanár segítő, ráhangoló bevezetője, illetve képek, filmek bemutatása lehet segítségünkre. Az attitűdök hatékony fejlesztése érdekében fontos az érzelmi- és az érzelmi fejlesztés együttes alkalmazása, erre pl. a gyerekek beszámolóinak megvitatása, a képekhez fűzött hangulatok felidézése, illetve az alkotási feladatok lehetnek alkalmasak. Az idő tervezését rugalmasan kell biztosítani, mivel az egyes csoportok haladási üteme, feladatok iránti érdeklődése különböző lehet. Az sem baj, ha a végeredmény nem pontosan a kitűzött módon valósul meg, fontos, hogy menet közben élvezzék és hasznos fejlesztő tevékenység folyjon. A csoportmunka értékelését folyamatos segítő visszajelzésekkel kell biztosítani, ennek során a tanár rövid időre, visszatérően, szinte a csapat tagjaként avatkozik be minden csoport munkafolyamataiba. A segítés célja azonban ne a kész megoldások felkínálása, hanem az esetleges elakadások kezelése, a továbblépés biztosítása legyen.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1. Tervezés, előkészítés	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
2 óra	<p>a) Az előkészítő szakaszban az osztály a tanár segítségével megfogalmazza a projekt céljait. A tanár elmondja, hogy mi indokolja a témaválasztást tanulási szempontból (rendszerépítés, hibakutatás, környezeti szempontok), felhívja a figyelmet a téma életbe vágó fontosságára (a lakhatás biztosítása, magas költsége, életminőséget, környezetet befolyásoló jellege). A tanulók egyénileg reagálnak felmerülő témákra.</p> <p>b) A motiváció építés és a munka tervezése céljából néhány fotóval, rövid filmmel illusztrálhatja a házeptítés folyamatát, a házak eltérő külső- és belső felépítését, anyagválasztását, környezeti kapcsolatát. A tanulók ebben a szakaszban feladatlapon, kérdések alapján reagálhatnak a látottakra.</p> <p>c) A célok megfogalmazása és az érdeklődés felkeltése után a tanulók elkezdik felépíteni a projekt tartalmi mezejét. Ennek első lépése a „ház” szóhoz kapcsolódó fogalmak összegyűjtése. A tanár irányíthatja a tanulók gondolkodását, kapcsolódó fogalmak felkínálását, <i>környezettudatosság, műszaki</i></p>	<p>Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia <i>(rendszerismerlet, környezettudatosság, műszaki</i></p>	<p>Szabályok Mindennapi életünk, Szülőföldünk</p>	<p>Frontális osztálymunka, Tanári előadás, egyéni munka, feladatlap alapján Ötletroham</p>	<p>SDT tananyag: Környezet és életmód http://sdt.sulinet.hu/Player/default.asp?x?g=e9665f66-3ad1-4164-a019-5dc5d6da7bc8&v=1&b=3&cid=6f2fbca8-df9b-4dec-b9e2-e5f6189a3f71 Ököközösségek: http://sdt.sulinet.hu</p>

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>pl. megjegyezve, hogy magára a házra, mint épületre gondoljanak, vegyék sorra, hogy milyen szerkezeti részei, anyagai vannak, hogyan biztosítja a lakók szükségleteinek kielégítését, és hogyan áll kapcsolatban a környezetével. Az összegyűjtött ötleteket listázzák, felírják egy csomagolópapírra és kifüggesztik. Alternatív megoldás: SDT tananyag használata feladatlappal.</p> <p>d) Megalakítják a csoportokat (ezt lehet egy lépéssel korábban is), lehetőleg heterogén összetételű. A tanár választhat csoportalapítókát, pl. az ötletroham során legaktívabb tanulókból, melléjük beoszthatja a legkevésbé aktívakat. Ha a tanár segít a csoportalakításban, akkor a fűtő – lány arány is jobban kialakítható. Ha mégsem a tanár osztja be a csoportokat, akkor pl. a bevezető képek közül választva (azonos választások külön csoportba), vagy szimpátia alapon is alakíthatók csoportok.</p> <p>e) Csoportokban folyik tovább a munka, a tanulók csoportonként megbeszélik az ötletroham során felmerült fogalmak jelentését, és a közöltük lévő kapcsolatokat. A tanár előzetes utasításainak megfelelően megpróbálják ábrázolni a házzal kapcsolatos gondolatok összefüggéseit, fogalmi térképet szerkesztenek.</p> <p>f) A fogalmi térképek, illetve a tanár kiegészítései, irányító megjegyzései alapján a tanulók megfogalmazzák a projekt alapkérdéseit (kutató kérdések). Ezek olyan, átfogó problémák, amelyek további kérdéseket vetnek fel és megszabják a kutatás, és termékkészítés irányát.</p> <p>Lehetséges kutatató kérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Milyen emberi szükségleteket kell kielégítenie a lakóháznak? – Milyen anyagokból építhető meg a ház? – Milyen fő szerkezeti részekből áll a ház? – Mi biztosítja a szerkezet szilárdságát? – Milyen technikai berendezések szolgálják a ház és a környezet kapcsolatát? – Milyen fizikai hatások érik a házat, és hogyan kell ezeket figyelembe venni a tervezés során? – Mi megy be és mi jön ki a házból a működése során? – Milyen házak épültek a múltban és milyenek lesznek a jövő házat? – Honnan származnak a házba beépített anyagok? – Milyen környezeti hatással járt az előállításuk? – Milyen környezeti hatással fog jární a ház lebontása? – Hol épül a ház? Minek a helyét foglalja el az épülő ház? 	<p>NAT kapcsolódások</p> <p><i>problémák megoldása)</i></p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia (<i>felelősség, együttműködés</i>)</p>		<p>csoporthatás</p>	<p>/Player/default.asp?x?g=e9665f66-3ad1-4164-a019-5dc5d6da7bc&v=1&b=3&c?id=6f2fbca8-df9b-4d6c-b9e2-e5f6189a3f71</p> <p>Tanári prezentáció</p> <p>Filctollak, csomagoló-papír</p> <p>Filctollak, csomagoló-papír</p>

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	Lépések-tevékenységek				
2. 6 óra	<p>g) Rögzítik a csoportoktól elvárt termékeket és az értékelés kritériumait. A termékek megválasztásában szerepet játszhat a csoportok érdeklődése, vállalása, a technikai lehetőségek, illetve a fejlesztési cél. (Utóbbi miatt a tanár szerepe meghatározó a termékválasztás és az értékelés meghatározásában.) Lehetséges termékek: Ház alaprajz, látszati rajz, látszati rajz környezet ábrázolással, fotógyűjtemény, film, ház makett, építőanyag lista/mintagyűjtemény, riport a lakókkal, építőkkal</p>				
2.	<p>Kidolgozás</p> <p>a) A csoportok az előkészítés során megjelölt termékek közül kiválasztják az érdeklődésüknek és teljesítményvállalásuknak megfelelőket. Megadott segédanyagok, szempontok alapján időtervet és feladatelosztást készítenek. Megbeszéljk az otthoni feladatokat és megtervezik a csoporton belüli kommunikáció formáit (személyes találkozások e-mail, chat).</p> <p>b) Külső (tanári) segítség alapján összegyzik, hogy a vállalt feladatok kidolgozásához milyen tudásuk, képességeik vannak meg („mire tudunk válaszolni, mit tudunk megcsinálni?”).</p> <p>c) A feladattervnek megfelelően haladva (tanári segítséggel vagy segédletekkel) kutatnak, információkat gyűjtenek (környezetük megfigyelésével, újságokból, könyvekből, Internetről, SDT tananyagokból) megbeszélnek, terveznek – felépítik a probléma megoldásához szükséges tudást.</p> <p>d) Tapasztalatgyűjtés: Ellátogatnak egy közelben folyó építkezésre, megnézik a felhasznált anyagokat, építési munkafolyamatokat, fotókat, riportokat készítenek. Saját lakóház vizsgálat: megfigyeléssel, családtagok, illelkesek, szakemberek megkérdezésével a kutató kérdésekre kereshetnek válaszokat.</p> <p>e) Kivitelezik a vállalt terméket, megrajzolják, színezik az alaprajzot, elkészítik a látszati rajzot, építőanyag mintákat gyűjtenek, csoportosítanak, makettet készítenek (pl. kartonlapokból, fűrészlemezkből, de lehet akár gyurmából, agyagból, Legóból, vagy mézeskalácsból is... A csoportok ötleteinek megvalósítását anyagok, eszközök biztosításával kell segíteni).</p>	<p>Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Művészetek Matematika</p> <p>Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia (rendszerismerlet, környezettudatosság, műszaki problémák megoldása) Szociális és állampolgári kompetencia (felelősség, együttműködés, tudásmegosztás) Digitális kompetencia Hatékony, önálló tanulás (önálló információkeresés) Matematikai kompetencia (mérések, szerkesztések) Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia (feladvállalás) Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség (rajzolás, festés)</p>	<p>Szabályok Mindemapi életünk, Szülőföldünk</p>	<p>csoportmunka</p> <p>Tanulmányi kirándulás, séta</p>	<p>Könyvtár, Internet használati lehetőség</p> <p>Kartonlapok, ragasztó, olló, egyéb anyagok és eszközök a makettek elkészítéséhez</p>

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
3. 2 óra	<p>Lépések-tevékenységek</p> <p>Lezárás, prezentáció, értékelés</p> <p>a) Csoportbemutatók: minden csoport bemutatja a rajzait, makettjét, az előadás során elmondja a kutató kérdésekre adott válaszait és azok megjelenését, pl. a rajzokon, gyűjteményekben, makettekben. Ismertetik a maketthez felhasznált anyagokat és az elkészítési módszereket.</p> <p>b) Az új tudás alapján ismét megszerkesztik, átdolgozzák (ha szükséges) az előkészítő szakaszban rajzolt fogalmi térképet.</p> <p>c) A termékekből kiállítást rendeznek az iskola valamely közterében (aula, folyosó).</p> <p>d) Csoport- és egyéni értékelés, visszajelzések a tanármak</p> <p>Írásos formában, előre megadott szempontok, kérdőív alapján értékelik saját munkájukat, a csoporttagokat, a csoport együttműködését, hatékonyságát. Visszajelzik a projektszervezéssel, tanári munkával való megelégedettségüket</p>	<p>Műveltségi területek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Művészetek Magyar nyelv és irodalom</p> <p>Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia (<i>megoldása</i>) Digitális kompetencia (<i>digitális képek készítése, használata</i>) Anyanyelvi kommunikáció (<i>előadás</i>) Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség (<i>kiállítás rendezés</i>)</p>	<p>Szabályok Mindennapi életünk, Szülőföldünk</p>	<p>Csoport bemutatók</p>	<p>Kiállítási táblák, fafeltételek Kérdőívek, értékelő lapok</p>

SZÜLŐFÖLDÜNK

A *Szülőföldünk* tudás és képesség terület lényegében a sokszálú identitás fogalma köré épül. Ebből következően ennek a területnek a tanításakor érdemes hangsúlyosabban építeni a diákok személyes élményeire, tapasztalataira, önállóságára és érzelmi viszonyulásaira. Az ismeretek feldolgozásának jelentős része a diákok tapasztalatainak rendszerezésére, kifejtésére irányul, a képességfejlesztés pedig legfőképpen belső motivációjuk aktivizálására fókuszál. Mindez azt is jelenti, hogy a feldolgozás során a pedagógus roppant nagy szabadsággal (és felelősséggel) rendelkezik, tekintettel lehet a helyi sajátosságokra, igényekre, szükségletekre, érzékenységekre. A tanterv a közvetlen személyes szintektől indul, majd fokozatosan nyitódik az általánosabb megközelítések felé: önismeret, család, a helyi közösség, a regionális, illetve nemzeti szint, közép-európaiság, európaiság stb.

A szülőföld fogalomkör feldolgozása természetesen módon interdiszciplináris keretben történik, hiszen a diákok számára nem különül el közvetlen környezetük természeti és társadalmi viszonyrendszere. A témakörök végigkötetik a szülőföld térbeli- és funkcionális egységeit, megjelenik a közvetlen lakókörnyezet, a tágabb települési tér és a hazai tájegységek élő- és élettelen természeti-, technikai világa. A leíró- és rendszerező ismeretek és tevékenységek mellett fontos az elemzés, az ember beillesztése ezekbe a rendszerekbe, az életmód, a gazdálkodás jellemzőinek és hatásainak vizsgálata. Szorosan kapcsolódik ehhez a Szülőföld történetének – mindennekelőtt a hagyományos állami, illetve nemzeti történelem elemeinek – bemutatása, amelyben a folytonosság érdekében igyekeztünk megőrizni a hagyományos történelem oktatás fogalmi kereteit (is). A különféle szinteken és

színtereken bemutatott szülőföld története átvezeti a tanulókat a múltból a jövőbe, rávilágítva a jelenben élők jövő iránti felelősségére. A témák feldolgozása során számos konkrét problémával foglalkozhatnak a tanulók, nem csak elméleti ismeretszerzés, hanem a cselekvési lehetőségek gyakorlása által is.

Fontos eleme a tantervnek az értékek bemutatása, a megőrzés igényének és képességének kialakítása is. Ilyen érték maga a természeti táj, amely szinte mindenhol magán viseli az ember keze nyomát, valamint a táj természetes élővilága, szoros kölcsönhatásban az emberi tevékenységgel. Értékként jelenik meg a környezet, a levegő, a vizek, a talaj állapotai, ezek a témák aktív tanulási módszerekkel igyekeznek felkészíteni a tanulókat a veszélyeztető hatások elleni védekezésre, a személyes és közösségi cselekvésre is.

5. évfolyam – 64 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. Mi történt akkor a világon, amikor én születtem? 4 óra	a) Mi történt Magyarországon akkor, amikor megszülettem?	Mi történt Magyarországon aznap, abban a hónapban, amikor megszülettem?	Egyéni kutatás: interjú a hozzátartozókkal könyvtári kutatás, sajtóanyag Beszámoló Írásos dokumentum készítése Megbeszélés	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
	b) Mi történt a világon akkor, amikor megszülettem?	Mi történt a világon aznap, abban a hónapban, amikor megszülettem?	Egyéni kutatás: interjú a hozzátartozókkal könyvtári kutatás, sajtóanyag Beszámoló Írásos dokumentum készítése Megbeszélés		Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció <i>Információ gyűjtés, feldolgozás</i> Digitális kompetencia <i>Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás</i>

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
2. Hazai tájaink 15 óra	a) Természeti táj, szülőföld	A környezetünkben megfigyelhető táj elemei természeti elemek (felszínformák, felszíni vizek, égbolt, élővilág) Társadalmi/technikai elemek (települési épített környezet, infrastruktúra elemek) A táj elemeinek kapcsolata Természeti elemek viszonya, rendszerre kapcsolódása, Technikai elemek viszonya, rendszerre kapcsolódásai Természeti és kultúrtáj, Természet és emberi tevékenység viszonya, összhang és ellentétek elsődleges és másodlagos természeti tájak.	Képek, filmek elemzése Kirándulás Ábraelemzés, szövegfeldolgozás, képek rendezése, kapcsolódások felfedezése Képpárok elemzése, vita Elemzés: A Hortobágy, mint másodlagos természeti táj, (az ember irtotta ki onnan az erdőket) Irodalmi- és képzőművészeti alkotások megtekintése, megbeszélése	Tér és idő Szabályok	Műveltségi terület Földünk-környezetünk Ember a természetben Kulcskompetenciák Természetudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
	b) Magyarország nagy tájainak jellegzetességei	A táj esztétikája Az esztétikai élmény megélése és megfogalmazása A táj harmónia és a harmónia sérülése Magyarország nagy tájainak elkülönítése, jellemzése sajátos és közös elemek meghatározása Magyarország tájegységeinek illeszkedése a Kárpát-medence egységes tájformáihoz A szűkebb lakókörnyezeti táj természeti- és technikai jellemzői	Térképhasználát, domborzati-, vízrajzi elemek megkeresése Kirándulás, séta Film-, fotókészítés, rendezés		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Táj és ember viszonya a múltban, a jelenben és a jövőben.	Az ember tájalkító tevékenységének formái, céljai és következményei Ipar, építészet, infrastruktúra, mező- és erdőgazdaság, vízgazdálkodás A hazai táj képe a múltban régmúlt (ősi természeti táj), közelmúlt (a nagyipar és a nagyüzemi gazdálkodást megelőzően) A jelen kezdetei a 20. században A kultúrtáj fogalma települések és közművek átalakulása, a nagyüzemi gazdaságok megjelenése A mai változások és folyamatok autópályák építése, nagyvárosok terjeszkedése, vidéki kistelepülések elmaradása A jövő lehetséges tájképi változásai cselekvési lehetőségek a mában a jövőért	Szövegek, képek, esetleírások tanulmányozása Vita Rajzok, tájleírások elemzése Riportok idősebb ismerősökkel, hozzátartozókkal Írásos összefoglaló készítése Médiakutatás, információelemzés		
3. Élő természeti értékeink 15 óra	a) Jellegzetes élőhely típusok és magyarországi előfordulásuk	Jellegzetes és jelentős hazai élőhely típusok elkülönítése és jellemzése a környezeti adottságok alapján térbeli jellemzők, mikroklíma, víz- és tápanyag ellátás Erdők, rétek, vízi- és vízparti élőhelyek Művelt területek és települések sajátos élőhelyei	Fantáziarajzok, szöveges leírások készítése (<i>Környezetem 20 év múlva...</i>) <i>„Érte és ellene”</i> – ötletróham, vita az egyéni és a társadalmi cselekvési lehetőségekről Magyarországi Nemzeti Parkok honlapjainak megtekintése, rövid bemutató szöveg (előadás, képzőművelési élménybeszámoló) készítése Kirándulás, séta az iskola környékén megfigyelések adott szempontok alapján Rövid leírások, vázlatrajzok készítése, kiállítás rendezés	Tér és idő	Műveltségi terület Ember a természetben Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Hazai tájaink életközösségei	<p>A hazai erdőtípusok életközösségeinek alapvető jellemzői Középhegységi-, dombvidéki, síkvidéki erdők Növényi életforma típusok, erdő szintek Jellemző növény fajok, állatok</p> <p>A hazai füves élőhelyek életközösségeinek alapvető jellemzői Alföldi puszták, homoki- és sziklagyepek Jellemző növény fajok, állatok</p> <p>Hazai vizes élőhelyeink életközösségeinek alapvető jellemzői Folyók, tavak, mocsarak, lápok, árterek Jellemző növény fajok, állatok</p>	<p>Csoportmunka, projekt: Kutatás, információgyűjtés Nagyméretű vázlatrajz készítése, összeállítása elemekből (fa fajok, cserjék, lágyszárúak, állatok) Elemek rajzainak, fotóinak elkészítése, összerendezés Kiállítás</p>	Tér és idő Szabályok	NAT kapcsolódások kompetencia
	c) A hazai életközösségek változása – múlt, jelen, jövő	<p>Magyarország és a Kárpát-medence történeti életközösségei, ősi élővilága Száras gyepek, erdős sztyepp</p> <p>Veszélyeztetett, védelem alatt álló élőhelyek, életközösségek Szikes puszták, tavak, ártéri erdők, sziklagyepek</p> <p>Fajmegőrzési programok Kerecsensólyom, hód, vidra</p> <p>Az emberi tevékenység életközösségekre gyakorolt hatása</p>	<p>Szövegek, képek elemzése, megbeszélése</p> <p>Listák, táblázatok összeállítása, poszterek készítése (és gyűjtése)</p> <p>A WWF Magyarország tevékenységének megismerése, honlap megtekintése</p> <p>Példák keresése, megvitatása (pl. fehér gólya állomány alakulása, a kémények, villanyoszlopok változása miatt)</p>	Tér és idő Szabályok	

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
4. Ahol élek 6 óra	a) Lakóhelyem bemutatása	Egyhetes program összeállítása lakóhelyemre érkező kortársak számára.	Egyéni vagy kiscsoportos munka. Egy hetes részletes program leírása 2-5 fő részére: – hogy szerveznének meg az ellátást, – mit mutatnának meg, – mivel töltenének az időt? Közös megbeszélés.	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek
	b) Hová mennék Magyarországon nyaralni?	Egyhetes program összeállítása álmaim magyarországi nyaralásáról.	Egyéni vagy kiscsoportos munka. Egy hetes részletes program leírása: – hogy szervezném meg az ellátásomat, – mit néznék meg, – mivel tölteném az időt? Közös megbeszélés.		Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szövegalkotás Saját kommunikáció figyelemmel kísérése Információgyűjtés, feldolgozás
	c) Miért szeretek lakóhelyemen élni? Mi hiányzik itt?	Javaslatok kidolgozása lakóhelyem élhetőbbé tétele érdekében. Szabadidő eltöltésének módjai Épületek állapota Közterületek állapota, használata Intézmények, Szolgáltatások Zöldfelület, természeti környezet Környezeti problémák Közlekedés	Kiscsoportos munka. 1. A csoportok összeírják, hogy miért szeretnek lakóhelyükön lakni: milyen jó dolgok vannak itt. Közös megbeszélés Öröm-bánat térkép készítése 2. A csoportok összeírják, hogy mi hiányzik nekik itt. Közös megbeszélés 3. A csoportok javaslatokat dolgoznak ki az Önkormányzat, az iskola vezetés számára, hogy mit kellene változtatni, javítani. Közös megbeszélés 4. Önkormányzati képviselő meghívása – beszélgetés és vita.		Szociális és állampolgári kompetencia Kezdeményzőkészség és vállalkozói kompetencia Tervezési és szervezési képesség

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
5. A magyar állam és nemzet jelképei 6 óra	a) A magyar állam jelképei	Az állami szimbólumok fogalma és tartalma. A korona, a történelmi és a mai zászlók és címerek	Tanári bemutatása vagy Önálló gyűjtemunka	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Művészetek Kulcskompetenciák
	b) A nemzeti ünnepek	A nemzeti ünnepek története, jelentősége Március 15. Október 23. Május 1.	Tanári bemutatása vagy Önálló gyűjtemunka beszélgetés		Szociális és állampolgári kompetencia Eszterikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
	c) Magyarország bemutatása	Falijűjság készítése Magyarország bemutatására	A csoportok összeírják, összegyűjtik azt a tíz legfontosabb jelképet, dolgot, ami szerintük leginkább jellemzi a mai Magyarországot: Cím: Mivel mutatnátok be Magyarországot az Európai Unióban?	Csoportmunka.	
6. A magyar kultúra bemutatása 14 óra	a) Milyen emberek élnek ma Magyarországon?	Szövegfeldolgozás A Magyarországon élő emberek antropológiai típusainak vizsgálata	Egyéni és kiscsoportos szövegfeldolgozás. Képfeldolgozás és bemutatás a főbb tájegységek szerint Közös megbeszélés	Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Mit irtak régen a magyarok gondolkodásmódjáról?	Magyar és külföldi emberek szövegei. Útleírások, elmélgedések Szövegfeldolgozás	Egyéni és kiscsoportos szövegfeldolgozás.		Kulcskompetenciák Szociális és állampolgári kompetencia
	c) Néprajzi tájegységeink – a tájnyelvek	Néprajzi tájegységeink bemutatása	Közös megbeszélés Egyéni és kiscsoportos kutatás. (könyvtár, Internet)		Eszétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
	d) A magyar étkézési kultúra -borvidékeink	A magyar étkézési kultúra, valamint a jellegzetes magyar-borvidékek bemutatása. Egészséges táplálkozás, kulturált alkoholfogyasztás történeti perspektívából	Képek és filmrészletek feldolgozása Kiselőadások Előadók meghívása Egyéni és kiscsoportos kutatás. (könyvtár, Internet)		
	e) A magyaros öltözködés	Történeti magyar viseletek – mai öltözködési szokások	Kiselőadások Előadók meghívása Jellegzetes magyar étel elkészítése Egyéni és kiscsoportos kutatás. (könyvtár, internet)		
	f) Népművészetünk	A magyar népművészet jellegzetességeinek bemutatása	Kiselőadások Előadók meghívása Egyéni és kiscsoportos kutatás. (könyvtár, Internet)		
			Kiselőadások Előadók meghívása		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
7. Tudások és tudósok 4 óra	a) Magyar népi tudások	Népi időjárási megfigyelések, tapasztalati előrejelzések Népi természetgyógyászat („füvesség”) Ósi magyar növénynevek Növénytermesztés- és állattenyésztés tapasztalati ismeretei A csillagos ég megfigyelésén alapuló, tapasztalati tudások, népi elnevezések	Szövegelemzés, információgyűjtés Gyógynövények megismerése képek, terepen végzett megfigyelések alapján Gyógyteák készítése, kóstolása Szövegelemzés Csillagterkép használata, keresés szövegek, idézetek alapján	Tér és idő Szabályok	Műveltségi terület Ember a természetben Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Híres tudósaink	A tapasztalattól a szaktudásig (pl. Nagyváthy János munkássága, a mezőgazdasági ismeretek összefoglalása) Az orvoslás nagy lépései (Semmelweis Ignác munkássága) Magyar feltalálók (pl. Bánki Donát, Irinyi János, Kármán Tódor, Puskás Tivadar, Neumann János) Magyar ill. magyar származást Nobel-díjasok (12 természettudós) pl. Szent-Györgyi Albert, Gábor Dénes, Oláh György	Szövegelemzés (nyelvi érdekességek is), információgyűjtés Szövegelemzés, feladatlap Posztterek készítése csoportmunkában, kiállítás rendezés Szövegfeldolgozás, olvasás: Marx György: A marslakók legendája	Tér és idő Szabályok	

6. évfolyam – 67 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
1. A magyar történelem kezdetei 6 óra	a) A mondavilág	Magyar hősmondák, illetve történeti mondák feldolgozása	Kiscsoportos munka: szövegfeldolgozás	Szabályok	Műveltségi terület
	b) A vándorlás története	Út a honfoglalásig. A magyarság rokonai (finnugor és török népek) Fogalom: finnugor, őshaza, nomád pásztorkodás, nemzetség, törzs, törzsszövetség, fejedelem, táltos, honfoglalás Név: Álmos, Árpád Helynév: Urál, Volga, Levédia, Etelköz Évszám: 895	Tanári magyarázat Kiscsoportos gyűjtőmunka Oktatófilm	Tér és idő	Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	c) A magyar nép – a magyar terület – a magyar állam	A fogalmak elkülönítése A Kárpát medence népei a honfoglalás előtt. Fogalmak: rómaiak, avarok Helynév: Pannónia, Aquincum	Tanári magyarázat Kiscsoportos gyűjtőmunka		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
2. A Magyar Királyság a középkorban 6 óra	a) Magyarország az Árpádok idején	<p>Géza és I. István. István király udvarában. László és Könyves Kálmán. A tatárjárás. Kultúra az Árpád-korban.</p> <p>Név: Géza fejedelem, I. István, Gellért püspök, I. László, Könyves Kálmán, Julianus barát, IV. Béla</p> <p>Helynév: Esztergom, Székesfehérvár, Erdély, Buda Múhi</p> <p>Évszám: 1000, 1241-1242, 1301</p>	<p>Tanári magyarázat</p> <p>Kiscsoportos gyűjtőmunka</p> <p>Oktatófilm</p>	<p>Szabályok</p> <p>Tér és idő</p>	<p>Műveltségi terület</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>Magyar nyelv és irodalom</p> <p>Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció</p> <p>Digitális kompetencia</p> <p>A hatékony, önálló tanulás</p>
	b) Virágzó középkor Magyarországon	<p>Károly Róbert. Nagy Lajos, a lovagkirály. Zsigmond, a császár és király. Egy középkori magyar város. Hunyadi János. Mátyás király. Mohács. Buda elfoglalása</p> <p>Fogalom: Aranyforint, bandérium, nemes, báró, ősiség, klendced, kormányzó, végvár</p> <p>Helynév: Bécs, Nándorfehérvár, Visegrád, Mohács</p> <p>Évszám: 1456, 1514, 1526, 1541.</p>	<p>Tanári magyarázat</p> <p>Kiscsoportos gyűjtőmunka</p> <p>Oktatófilm</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Életrépek a középkori Magyar Királyságból	Életrépek bemutatása a magyar középkorból	Kiscsoportos munka. Gyűjtés Kiselezőadások Dramatikus játékok		
3. A Magyar Királyság az újkor kezdetén 6 óra	a) Török világ Magyarországon.	A várháborúk időszaka Életrépek a Királyi Magyarországról. Erdély aranykora. Kulturális kapcsolatok (a keleti és nyugati kultúra ötvöződésének örökségei – pl. a törökfürdők, kávé stb.) Buda visszafoglalása. Fogalom: szpáhi, janicsár, pasa, végvár, minaret, mecset Név: Dobó István, Zrínyi Miklós, Helynév: Királyi Magyarország, Hódoltság, Erdélyi Fejedelemség, Gyulafehérvár, Szigetvár, Pozsony, Isztambul Évszám: 1552, 1686.	Tanári magyarázat Csoportmunka: forráselemzés Önálló kutatás	Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Történetek a függetlenségi küzdelmekről. II. Rákóczi Ferenc szabadságharca	Fogalom: kuruc, labanc Név: Bocskai István, Bethlen Gábor, II. Rákóczi Ferenc Évszám: 1703-1711	Tanári magyarázat Csoportmunka: forráselemzés Önálló kutatás		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Egy szabadon választott történelmi téma feldolgozása	Javaslatok: A végvári vitézek élete Parasztpolgárosodás Magyarországon	Tanári magyarázat Csoportmunka: forráselemzés Önálló kutatás		
4. Magyarország népei és nemzetiségei 4 óra	a) A magyar állam kisebbségei és nemzetiségei	Erdély (etnikai, vallási viszonyok) A magyar állam népei és nemzetiségeinek bemutatása (bolgárok, horvátok, németek, örmények, romák, románok, ruszinok szlovákok, szerbek, szlovénok, zsidók stb.)	Kiscsoportos feldolgozások. Kisebbségek, multimédiás bemutatók	Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia A hatékony, önálló tanulás Szociális és állampolgári kompetencia
5. Magyar kisebbségek az ország határain túl 3 óra	a) A határainkon kívül élő magyar kisebbségek	A határainkon kívül élő magyar kisebbségek bemutatása (a környező országok és az ún. nyugati magyarság)	Kiscsoportos feldolgozások. Kisebbségek, multimédiás bemutatók	Kommunikáció Mindennapi élet Szabályok Tér és idő	Műveltségi terület Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
6. Lakóhelyünk, épített környezetünk 12 óra	a) Házunk, lakásunk	<p>A lakóhelyre, lakásra vonatkozó emberi szükségletek számbavétele Biztonság, kényelem, egészségmegőrzés, otthoni munkák lehetőség, szórakozás...</p> <p>A szükségletek kielégítése érdekében kialakított technikai környezet jellemzői Építéset, közműellátás, bútorok, háztartási gépek, szórakoztató- és információs eszközök</p> <p>Házak, lakások sokféleségének megjelenési formái és tényezői Ízlés, korszak, anyagi lehetőségek... Érték és értékesség megkülönböztetése</p> <p>Anyag és energiahasználat, a házban, lakásban, egészségmegőrzés és környezettudatos életmód</p>	<p>Családtagok, ismerősök megkérdezése, saját vélemény kialakítása összefoglaló lista készítése</p> <p>Csoportmunka: rajzok, makettek készítése (pl. konyha, nappali, fürdőszoba, műhely berendezései)</p> <p>Csoport- és osztálymunka: fotók összehasonlítása, következtetések levonása, vita</p> <p>Hasznos tanácsok gyűjtése, megfogalmazása kiadott szövegek alapján</p>	<p>Tér és idő Mindennapi élet Informatika</p>	<p>Művészetek Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia A hatékony, önálló tanulás Szociális és állampolgári kompetencia Műveltségi terület Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk-környezetünk Ember és társadalom Kulcskompetenciák Természetfudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia</p>

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Településeink	<p>Magyarországi település típusok a tanyától a világvárosig objektív rendszerleírás (települési elemek, belső- és külső kapcsolatok), szubjektív kép (szepesség, élhetőség)</p> <p>Saját település elemzése, elhelyezése a hazai települési rendszerben, rendszerelemzés</p> <p>Épített környezetünk megőrzendő értékei (saját környezetben és nemzeti szinten) népi építészet, építőművészet, ipari műemlékek példái a megőrzés lehetőségei Az átalakítás kívánatos irányai</p>	<p>SDT digitális tananyag feldolgozás (Környezet és életmód, Települési ökológiai projekt) Egyéni- és csoportmunka feladatlap</p> <p>Tapasztalatok és tanult ismeretek összekapcsolása Csoportmunka: ötletroham, információkeresés, település rendszervázlat rajzolás megadott szempontok és segédletek alapján</p> <p>Kirándulás szervezése helyi védettségi építészeti emlékek felkutatására, megtekintésére Csoportmunka: Fotóriport, rövid szöveges bemutatás, térkép készítése</p>		Digitális kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
7. Gazdálkodás a természeti erőforrásaikkal 12 óra	a) Ásványkincseink	<p>Ásványi eredetű nyersanyagaink Fajták, csoportosítás, felhasználás előfordulás</p> <p>Közetek (mész, dolomit, bazalt, andezit) Érc (bauxit, rézérc) Energiahordozók (kőszén, kőolaj, földgáz, urán)</p> <p>Ásvány- és termálvíz</p> <p>Ásványkincsek hasznosítása a múltban, a jelenben és a jövőben Az iparszerkezet változása, a globalizáció hatása, a készletek vége</p>	<p>Összefoglaló adattáblázat készítése megadott információk alapján</p> <p>Ásványi előfordulások helyének azonosítása tematikus térképen</p> <p>Ásványvíz kóstoló híres hazai fürdőhelyek idegenforgalmi anyagainak megtekintése</p> <p>Esetleírások megbeszélése vita</p>	Tér és idő	<p>Műveltségi terület</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <p>Ember a természetben</p> <p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Természettudományos kompetencia</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p> <p>Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia</p>

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Növénytermesztés, Allattenyésztés	<p>Termesztett növények, tenyésztett állatok</p> <p>fontosabb hazai fajok, fajták (gabona-, zöldség-, gyümölcs termesztés,</p> <p>Ósi magyar fajták és értékeik hungarikum, génbank fogalma (zöldség és gyümölcsfajták, mangalica, szürkemarha, rackajuh...)</p> <p>A fajtanemesítés fogalma, példái</p> <p>A mezőgazdaság, élelmiszertermelés környezeti-, etikai kérdései:</p> <p>Génmódosítás, klónozás, vegyszerezés, gyógyszerészet</p> <p>Előnyei, hátrányai</p> <p>A biogazdálkodás alternatívája (előnyei, hátrányai)</p>	<p>Képzelt (vagy valós) riport összeállítás (szöveg + kép) készítése egy hazai piacról, vásárcsarnokról</p> <p>Képek, leírások keresése Interneten</p> <p>Poszter készítés csoportmunkában</p> <p>Kiselőadások, termékbemutatók</p> <p>Nemesítők, nemesített fajták példák bemutatása (pl. Mathiasz János)</p> <p>Információk keresése, érvek kialakítása, vita</p> <p>Biofarm, biopiac bemutatása (információgyűjtés, riport)</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Tájhasználat	<p>Természeti- és kultúrtáj viszonya A társadalmi- gazdasági fejlődés hatásai Városok, városkörnyéki agglomerációk fejlődési problémái A vidék lemaradása</p> <p>A mezőgazdaság tájalkító hatása Nagyüzemi monokultúrák, „kultur-sivatag” jelenség Biológiai sokféleség a növénytermesztésben, biokertészet</p> <p>Erdőművelés tájalkító hatása (természetes, természetserű erdő, faültetvény) az erdők biológiai sokféleség csökkenésének veszélyei</p> <p>Idegenforgalom és tájhasználat Tájépítési, természeti értékek idegenforgalmi jelentősége A turizmus előnyei és hátrányai</p> <p>Természetvédelem és tájmegőrzés Nemzeti parkok jelentősége, szerepe</p> <p>Táj és éghajlatváltozás a természetes állapotok, az élőhelyek, és a fajgazdagság megőrzése csökkentheti az éghajlatváltozás káros hatásait</p>	<p>Képek, szövegek elemzése, megbeszélése</p> <p>Kooperatív vita</p> <p>Esetleírások, kirándulások tapasztalatainak megbeszélése, személyes élmények megfogalmazása</p> <p>Csoportmunka feladatlap: Képek, képpárok elemzése, összehasonlító leírás és értékelés készítése</p> <p>Idegenforgalmi prospektusok gyűjtése, poszter készítés Ervek keresése, vita</p> <p>Nemzeti Parkok honlapjainak megtekintése, információgyűjtés megadott szempontok alapján</p> <p>Szövegfeldolgozás</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
8. Környezetünk állapota 12 óra	a) Talajaink	Fontosabb magyarországi talajtípusok néhány egyszerűbb jellemzőjének felsorolása, összehasonlítása Szín, rétegszerkezet, szemcsészettség, tápanyag- és vízmegkötés, termőképesség Talajokat veszélyeztető hatások, folyamatok és következmények ismertetés Nitrátosodás, vegyi szennyezés, talajvízszint csökkenés szikesedés, erózió...	Összehasonlító képsorozatok tanulmányozása, rendezése Adattáblázat tanulmányozása, készítése (információgyűjtés) Egyszerű talajvizsgálatok (pl. morzsálékosság) elvégzése	Tér és idő	Műveltségi terület Ember a természetben Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Természettudományos kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia
	b) Vizeink	Fontosabb folyóink, tavaink a lakóhelyhez közeli álló- vagy folyóvíz jellemzői Vízminőség fogalma, kategóriái Érzékelhető vízminőség (fizikai jellemzők, szín, szag, zavarosság), egyszerűbben mérhető kémiai jellemzők (pH, keménység, nitrát) Magyarország vízminőségi térképe a szennyezések tipikus esetei	Kirándulás, terepi vizsgálatok, mintavétel A tapasztalatok megbeszélése Egyszerűbb laborvizsgálatok elvégzése (gyorstesztet) Esettanulmány, aktuális események megbeszélése		Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia Digitális kompetencia

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	c) Levegőtisztaság, éghajlat	<p>Levegőtisztaság fogalma, egészséget veszélyeztető tényezők</p> <p>Településeink levegőtisztasága szmog fogalma, határérték fogalma</p> <p>Településtípusok típusos problémái Helyi problémák</p> <p>A globális légszennyezés jelensége és jelentősége</p> <p>éghajlatot veszélyeztető tényezők, üvegház gázok fajtái, forrásai</p> <p>A globális éghajlatváltozás várható magyarországi hatásai</p> <p>Hazánk fokozott veszélyeztetettségének ténye</p> <p>Az évszakok megváltozása, a csapadékoság átalakulása, szélsőséges időjárási helyzetek szaporodása, súlyosbodása</p>	<p>Adattáblázat elemzése, összeállítás, információkeresés</p> <p>Helyi kutatások, megfigyelések, mérések</p> <p>Helyi szennyezési gócpontok ábrázolása térképen</p> <p>Cikkek, képek, filmek feldolgozása, megbeszélése</p> <p>Csoportmunka: Esetleírások megbeszélése, VAHAVA projekt részletek olvasása, megbeszélése</p>		

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	d) Hulladék-gazdálkodás	<p>A hulladékkeletkezés megelőzésének elve, mint legfontosabb alapelv</p> <p>A hulladékok mennyisége, a csökkentés elsődlegessége</p> <p>A hulladék és a másodlagos nyersanyag fogalmi megkülönböztetése az újrahasznosítás elve, lehetősége, kényszere</p> <p>A hulladék minősége a szelektív gyűjtés és újrahasznosítás</p> <p>A szemét, mint környezeti probléma</p> <p>e-hulladék. Az IKT - világ környezeti előnyei és veszélyei</p>	<p>Gyűjtőmunka. Felesleges hulladékok (bombacsomagolástól, az egyszerű használatos fényképezőgépig. Ötlebörze arról, hogyan lehetne csökkenteni a keletkező hulladék mennyiségét. Iskolában megvalósítható ötletek kiválasztása, erre projektek kidolgozása, megvalósítása.</p> <p>A helyi (települési, iskolai, családi) hulladékgazdálkodás (begyűjtés, szállítás, feldolgozás, lerakás) áttekintése</p> <p>információgyűjtés, feldolgozás (pl. poszter, kiselőadás)</p> <p>Újrahasznosított anyagok (elméleti áttekintés és gyakorlati megoldások, akár helyi szinten is)</p> <p>Képek, filmek, esetleírások tanulmányozása, készítése</p> <p>Iskolai, közterületi szeméttelés, természeti környezetben történő illegális szeméttelrakás problémája</p> <p>Problémafelvetés és vita: a papír nélküli kommunikáció problémái, környezetvédelmi megoldások gyűjtése</p> <p>Tanári magyarázat</p> <p>Kiscsoportos feldolgozások.</p> <p>Kiselőadások, multimédiás bemutatók</p>	<p>Kommunikáció</p> <p>Mindennapi élet</p> <p>Szabályok</p> <p>Tér és idő</p>	<p>Műveltségi terület</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>Magyar nyelv és irodalom</p> <p>Informatika</p>
9. Magyarország helyzete Európában 6 óra	a) Magyarország az adatok tükrében	A Magyarországra vonatkozó demográfiai- és gazdasági statisztikai adatok elemzése			

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	TKT	NAT kapcsolódások
	b) Magyarország önállósága és függősége az Európai Unióon belül	Az Európai Unió és Magyarország jogi helyzetének bemutatása Az Unió tagság előnyei és korlátai	Tanári magyarázat Kiscsoportos feldolgozások: statisztikai adatok elemzése. Kisebbségek, multimédiás bemutatók		Művészetek Ember a természetben Életvitel Földünk-környezetünk Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció Digitális kompetencia A hatékony, önálló tanulás Szociális és állampolgári kompetencia

Kulcsfogalmak

5. évfolyam

Címer, korona, nemzeti ünnep, tájegység, természeti táj, kultúrtáj, élőhely, életközösség, tudomány, természetvédelem

6. évfolyam

Finnugor, török (türk), őshaza, nemzetség, törzs, törzsszövetség, fejedelem, római, avar, honfoglalás, államalapítás, tatárjárás, nemes, kilenced, végvár, meceset, minaret, kuruc, labanc, nemzeti kisebbség, Európai Unió, település, falu, város, ásvány, kőzet, energiahordozó, energiatárolás, talaj, hulladék, környezetvédelem

Kiemelt kompetenciák

- Az emberi tevékenység természetére gyakorolt hatásának ismerete
- A természeti világ alapelveinek ismerete
- A tudományos elméletek társadalmi folyamatokban játszott szerepének ismerete, megértése
- Technológiák előnyeinek, korlátainak és társadalmi következményeinek ismerete
- Értikai kérdések iránti érdeklődés

- Kulturális, társadalmi, szakmai célokat szolgáló közösségekben és hálózatokban való részvétel
- Korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása
- Normatívat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése
- Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete
- A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése
- Az aktuális események, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem fő eseményeinek és tendenciáinak ismerete
- A társadalmi és politikai mozgalmak céljainak, értékeinek és politikáinak ismerete
- Az európai integráció, az EU struktúrájának, főbb célkitűzéseinek és értékeinek ismerete
- Az európai sokféleség és a kulturális identitás tudatosítása
- Az emberi jogok teljes körű ismerete
- A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése
- A településhez, az országhoz, az EU-hoz és általában Európához való tartozás
- A közösségi összetartást megalapozó közös értékek elfogadásának és tiszteletben tartásának kinyilvánítása
- Szándék és képesség a fenntartható fejlődés érdekében lokálisan és globális vonatkozásban való cselekvésre
- Biztonság és fenntarthatóság tisztelete a tudományos és technológiai fejlődés hatásaival kapcsolatban
- A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés
- Mások értékeinek, magánéletének tisztelete
- A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása
- Az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése

Mintamodul

A magyar állam és a magyar nemzet jelképei és ünnepei Születőidünk / 5. évfolyam /

A modul célja	Az állami és nemzeti jelképek és ünnepek bemutatása, a nemzeti hagyományok iránti érdeklődés felkeltése, a nemzeti közösséghez való tartozás személyességének erősítése.
Időkeret	4 óra

Módszertani ajánlás:

A modul (a sokirányú felhasználás érdekében) egyszerre tartalmaz hagyományosabb jellegű – tanári magyarázatra, bemutatásra irányuló – feldolgozási módokat, valamint a tanulók személyes élményeire, tapasztalataira épülő közvetlenebb tanítási formákat. Ugyanakkor lehetővé teszi azt is, hogy a diákok önálló gyűjtőmunka, illetve kiselőadások (prezentációk), illetve projektszerű önálló tevékenység formájában dolgozzák fel a témát. Mindez azt jelenti, hogy a tanár ebben az esetben nagymértékben figyelembe veheti a helyi sajátosságokat és lehetőségeket: választhat a fent leírt megközelítések közül, illetve ennek megfelelően differenciálhatja tanulócsoportja munkáját. Természetesen a kulcskompetenciák fejlesztése is a tanár módszertani választásától függ.

Az önálló gyűjtőmunka esetében érdemes már a modul megkezdése előtti héten kiadnia a gyűjtőmunkára irányuló feladatot. Ebben az esetben különösen fontos, hogy a diákok kiscsoportban tevékenykedjenek, illetve értékeljük is csoportos formában történően.

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>I.</p> <p>Ráhangelődés</p> <p>A/ A tanuló előzetesen megkapják a feladatot, hogy gondolkodjanak el azon, mi jut eszükbe, ha azt hallják, hogy magyar nemzet, nemzeti értékeink, majd írják is le ezeket. Lehetőség van csoportbontásra, differenciálásra:</p> <ul style="list-style-type: none"> – mindenki írjon össze előzetesen legalább öt dolgot, fogalmat, amelyek ezekről a kifejezésekről eszébe jutnak, – mindenki írjon össze előzetesen legalább öt művészeti alkotást (irodalmi példát, zeneművet, képzőművészeti alkotás stb.) – mindenki írjon össze előzetesen minél több olyan világvizonylatban is kiemelkedő dolgot (találmányt, művészeti alkotást, sportteljesítményt stb.), amely magyar emberek nevéhez fűződik. <p>Ebben az esetben az első órán a diákok által gyűjtött anyagok feldolgozása, értelmezése és rendszerezése történik.</p> <p>B/ Amennyiben nincs mód a diákok előzetes gyűjtőmunkájára – a tanár ráhangolja a diákokat a témára</p> <ul style="list-style-type: none"> – irodalmi szövegekkel (pl. Janus Pannonius: Pannónia dicsérete, Kölcsey Ferenc: Huszt, Emléklapra, Petőfi Sándor: Nemzeti dal, Radnóti Miklós: Nem tudhatom) – zeneművekkel (Himmusz, Szózat, népdalok, katonadalok stb.) – képzőművészeti alkotások révén (nevezetes magyar épületek, szobrok, festmények) – kiscsoportos formában a diákok „ötletroham” keretében összegyűjtik, hogy 	<p>Műveltségi területek: Ember és társadalom Magyar Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció <i>hallott és olvasott szöveg értéke</i> <i>információgyűjtés és feldolgozás</i> <i>rendszerezés</i></p> <p>Digitális kompetencia <i>információgyűjtés és feldolgozás</i> <i>rendszerezés</i></p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése</p> <p>Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása</p>	<p>Kommunikáció Szabályok Mindennapi élet Szabályok Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Önálló gyűjtőmunka Vagy Tanári bemutatás vagy Csoportmunka szimpátiacsoporthoz Közös megbeszélés, beszélgetés</p>	<p>Multimédiás lehetőség a gyűjtött, illetve prezentált illusztrációs anyag bemutatására.</p>	

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>Lépések-tevékenységek</p> <p>mi jut eszükbe arról, hogy magyar, magyar nemzet, nemzeti értékeink,</p> <p>A ráhangolás ebben az esetben is azt jelenti, hogy a diákok értelmezik a látottakat és hallottakat, majd tanári vezetéssel közösen rendszerezik és megbeszélik a téma fő sajátosságait.</p>				
2.	<p>Feldolgozás</p> <p>1. Melyek a magyar állam legfőbb jelképei?</p> <p>A/ Tanári bemutatás</p> <p>A tanár – elsősorban képek segítségével – bemutatja és értelmezi a magyar államiság fogalmát, illetve a legfőbb állami szimbólumokat – esetleg azok történelmi változásait megemlítheti a teljesség igénye nélkül. Kiemelt szerep illeti meg a</p> <ul style="list-style-type: none"> – Koronát – a zászló(ka)t – a címereket – Himnuszt <p>B/ Gyűjtőmunka</p> <p>A diákok a könyvtárból, Internet segítségével kiscsoportos formában gyűjtenek információkat a magyar koronáról, zászlóról, címer(ek)ről, illetve a Himnusztól</p> <p>Mindkét esetben fontos, hogy az ezekhez a szimbólumokhoz kapcsolódó személyes élmények, kapcsolódások is megjelenjenek mind a diákok, mind a tanár részéről.</p>	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció <i>hallott és olvasott szöveg értése,</i> <i>információgyűjtés és feldolgozás,</i> <i>rendszerezés</i></p> <p>Digitális kompetencia <i>információgyűjtés és feldolgozás,</i> <i>rendszerezés</i></p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése</p>	<p>Kommunikáció Szabályok Mindennapi életünk Szabályok Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Tanári bemutatás vagy Csoportmunka szimpátiacsoporthoz</p>	<p>Multimédiás lehetőség a gyűjtött, illetve prezentált illusztrációs anyag bemutatására.</p> <p>Ajánlott honlapok: www.sulinet.hu www.meh.hu www.itthon.hu www.kulgyminiszterium.hu</p>

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>Lépések-tevékenységek</p> <p>Az előbb az A változat volt az önálló a B a tanári! Jogos, de ez itt sorrendiség: ez előbb előzetes gyűjtőmunka volt, itt az órai gyűjtőmunka</p>	<p>Hatékony tanulás <i>információk önálló gyűjtése, értelmezése, sorba rendezés adott szempont szerint, lényegkiemelés</i></p> <p>Eszttikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása</p>			
	<p>2. Nemzeti ünnepeink – az ünnepek jelentősége</p> <p>Kiemelten három ünnep jöhet szóba: – március 15-e – augusztus 20-a – október 23-a</p> <p>A/ Tanári bemutatás A tanár – irodalmi-történelmi szövegek, illetve képek segítségével – bemutatja és értelmezi a legfőbb magyar nemzeti ünnepek történeti háttérét, jellegét és jelentőségét.</p> <p>B/ Gyűjtőmunka A diákok a könyvtárból, Internet segítségével kics csoportos formában gyűjtenek információkat a magyar nemzeti ünnepekről, majd bemutatják a gyűjtőmunka eredményét társaiknak.</p>	<p>Műveltségi területek: Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció <i>hallott és olvasott szöveg értelése, információgyűjtés és feldolgozás, rendszerezés</i></p> <p>Digitális kompetencia <i>információgyűjtés és feldolgozás, rendszerezés</i></p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>	<p>Kommunikáció Szabályok Mindennapi életünk Szabályok Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Tanári bemutatás vagy Kooperatív csoportmunka</p>	<p>Multimédiás lehetőség a gyűjtött, illetve prezentált illusztrációs anyag bemutatására.</p>

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>Lépések-tevékenységek</p> <p>C/ Érzékenyebb, kommunikatívabb tanulócsoport esetében a tanár beszélgetést kezdeményez a nemzeti ünnepek jelentőségéről, a nemzeti közösség összetartozásának sajátosságairól. A személyes élmények, tapasztalatok összegyűjtése, rendszerezése és a beszélgetés közös élményanyagá formálása a fő cél. (Természetesen a tanámnak nagyon vigyáznia kell arra, hogy a nemzeti ünnepeinkre vonatkozó aktuálpolitikai felhangok ne „szűrődjenek be” az órára.)</p> <p>kapcsolódó személyes élmények, kapcsolódások is megjelenjenek mind a diákok, mind a tanár részéről.</p>	<p>A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése</p> <p>Hatékony tanulás <i>információk önálló gyűjtése, értelmezése, sorba rendezés és adat szempont szerinti, lényegkiemelés</i></p> <p>Estztikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása</p>			
	<p>3. Mutassuk be Magyarországot!</p> <p>A projekt szerinti feladat keretében a diákok kiscsoportos formában önálló prezentációt – falitűjságot, (illetve amennyiben ez lehetséges)</p> <ul style="list-style-type: none"> – audiovizuális bemutatót (szöveget mondanak, zenei, illetve képi illusztrációs anyagot mutatnak be) hoznak létre körülbelül. 15 percen. <p>A feladat az, hogy egy (például külföldi) kortárs csoport számára mutassák be Magyarországot: mit tartanak fontosnak, érdekesnek, mire büszkék stb.</p>	<p>Műveltségi területek: Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció <i>információgyűjtés és feldolgozás, rendszerezés</i></p> <p>Digitális kompetencia <i>információgyűjtés és feldolgozás, rendszerezés</i></p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia</p>	<p>Kommunikáció Szabályok Mindennapi életünk Szabályok Tanulás- és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Kiscsoportos és közös kreatív osztálymunka</p>	<p>A falitűjsághoz, illetve az audiovizuális bemutatóhoz szükséges eszközök</p>

	Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kulcskompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>1. lépés A diákok kiscsoportos formában összegyűjtik a prezentációhoz szükséges anyagokat (szövegeket, képeket, esetleg audiovizuális elemeket).</p> <p>2. lépés Az összegyűjtött elemeket rendszerezik, majd kiscsoportos formában megtervezik a prezentációt.</p> <p>3. lépés Az egész osztály számára röviden bemutatják a prezentáció tervét, majd indokolják választásaikat. A többiek kérdezhetnek, javasolhatnak a projekttel kapcsolatban.</p> <p>4. lépés A prezentáció elkészítése</p> <p>5. lépés A prezentációk bemutatása és értékelése</p>	<p>A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése</p> <p>Hatékony tanulás <i>információk önálló gyűjtése, értelmezése, sorba rendezés adata szempont szerint, lényegkiemelés, kreativitás</i></p> <p>Eszttikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség</p> <p>A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása</p>				
<p>3. Értékelés A kiscsoportok önértékelése közös álláspont kialakításával (mit tanultunk, miért tetszett/ nem tetszett, az volt benne nehéz/könnyű, hogy ment az együttműködés stb.) Tanári kiegészítő, megerősítő értékelés</p>	<p>Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom</p> <p>Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció <i>szövegalkotás, közös málláspont kialakítása</i> vita</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia <i>Mások szempontjainak figyelembevétele empátia</i></p>			<p>Kooperatív önértékelés</p>	

Mintaprojekt**Kulturális és turisztikai ajánló készítése Magyarországról
Szülőföldünk / 6. évfolyam**

A projekt célja	A diákok kreatív tevékenység során gondolják végig, hogy számukra – mind a hétköznapi élet, mind az ún. magas kultúra szintjén – mi az, ami fontos és érdekes közvetlen környezetükben, illetve Magyarországon. A projekt megvalósítása önálló, illetve csoportos tervezést, jól működő munkamegosztást, magas szintű kivitelezést igényel.
Időkeret	4. óra

Módszertani ajánlás: A tanár alapvető feladata az, hogy megteremtse a diákok önálló (kiscsoportban történő) munkavégzésének feltételeit, kereteit. A projekt alapvető célja és feladata nem az új ismeretek megszerzésére irányul, hanem arra, hogy a diákok összegyűjtsék, rendszerezék, és egymással megosszák tudásukat, élményeiket és tapasztalataikat.

Az alapvető feladat

Minden kiscsoport készítsen egyhetes turisztikai ajánlatot külföldi kortárscsoport (10-15 fő) számára. Az ajánlat tartalmazzon

- részletes napirendet (lehet differenciálni is a csoportot: például egy-egy programot külön lányoknak és külön fiúknak)
- útvonaltervet
- étlapot
- a kulturális látnivalók listáját
- szabaddíós programok listáját
- érdekes személyekkel való találkozási lehetőségeket
- költségvetés

A turisztikai ajánlatnak igényes kivitelűnek, vonzónak is kell lennie, tehát a diákoknak nemcsak a tartalomra kell koncentrálni, hanem a kivitelre is, hiszen a projekt végén kiállítás nyílik az elkészült ajánlatokból. A projekt végső produktuma egy áttekinthető Ajánló-füzet, esetleg CD/DVD, amelyet megfelelő „marketing-körféssel” be kell mutatniuk társaik előtt.

	Lépések-tevékenységek	NA T kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	<p>Lépések-tevékenységek</p> <p>Tervezés, előkészítés A diákok 4-6 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a feladatot végzi. (A későbbi viták elkerülése érdekében érdemes előre rögzíteni, hogy a diákok milyen külső segítséget vehetnek igénybe a projekt munka során.)</p> <p>Ebben a szakaszban megismerik a feladatot, megtervezik a végrehajtását, a részfeladatokat időben ütemezik, határidőket és felelősöket szabnak. A projekt tervét írásban rögzítik a tanulók.</p> <p>A munkamegosztás történhet témák szerint is, de az is lehet, hogy a diákok önálló kivitelezői „munkakört” is kialakítanak a csoporton belül.</p> <p>A projekt végső „termékének” megtervezése</p> <p>A projekt kidolgozása A terveknek megfelelően (munkamegosztás, határidők, felelősök) végzik munkájukat a tanulók: – ötletroham keretében összegyűjtik ötleteiket, javaslataikat – anyaggyűjtés (szövegek, képek, CD/DVD-re történő dolgozás esetén audiovizuális anyagok (zenék, filmrészletek is megjelenhetnek), – Az ajánlatok megszövegezése, elkészítése. – A projektmunka véglegesítése – A projektmunka bemutatási körülményeinek kialakítása</p> <p>A projekt lezárása – értékelés A projekt zárásaként a csoportok bemutatják a többieknek az elkészült produktumokat. Ebben az esetben nem elegendő csupán az elkészült produktum (ajánlófüzet, CD/DVD stb.)</p> <p>Szavazással kiválasztják a legjobbnak ítélt prezentációkat, s ha mód van rá, akkor azokat valamilyen más fórumon, iskolai, helyi rendezvényen is</p>	<p>Műveltségi területek Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika Művészetek Ember a természetben Életvitel Földünk-környezetünk</p> <p>Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció <i>szövegértés szövegalkotás helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különböző típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása, információgyűjtés, feldolgozás,</i></p> <p>A hatékony, önálló tanulás Korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása</p> <p>Szociális és állampolgári kompetencia <i>együttműködés közös cél érdekében, A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése A közösségi összetartozást megalapozó közös értékek elfogadásának és tiszteltetésében</i></p>	<p>Kommunikáció Szabályok Mindennapi életünk Tér és idő Tanulás és gondolkodásfejlesztés</p>	<p>Projekt</p>	<p>Internet, könyvtár és a konkrét választásoktól és lehetőségektől függően:</p>
2.					
3.					

Lépések-tevékenységek	NAT kapcsolódások Műveltségi területek Kompetenciák	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>bemutaják.</p> <p>Közösen megbeszéljük a projektkészítés tapasztalatait.</p>	<p><i>tanulásiának kinyitvánítása</i></p> <p>Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia <i>Tervezési képesesség, Szervezési képesesség Kockázatfelmérés és vállalatás kreativitás</i></p>			

GONDOLKODÁS- ÉS TANULÁSFEJLESZTÉS 1–4. ÉVFOLYAM

A Kerettanterv különleges jelentőséget tulajdonít a „Hatékony, önálló tanulás” kulcskompetenciának és ezért ennek fejlesztését önálló TKT keretében is biztosítani kívánja. Az 1–4. évfolyamra tervezett program emellett előkészíti az alapozó szakaszban a TKT-k keretében folyó tanítási-tanulási folyamatot is.

A program kifejezetten a gyermekek gondolkodási, tanulási és szociális kompetenciáit kívánja komplex módon, aktívizáló, kooperatív módszerekkel, modern tanulásszervezési eljárásokkal fejleszteni. Ezt tükrözi a Kerettanterv e részének felépítése is: valamennyi évfolyam nyolc azonos témakörben (tanulási technikák fejlesztése, önismeret, kapcsolatok, szabályok, viselkedés, egészséges élet, közösség, értékrend), de az életkorak megfelelően változó és koncentrikus körökben spirálisan bővülő tartalommal és módszerekkel modulszertűen építkezve célozza meg a tanulók fejlesztését. Ez a Kerettantervi rész a szokásosnál jóval részletesebb, majd nem tanmenetszerű óraleírásokat tartalmaz.

A TKT fejleszt a gyermekek ön- és emberismeretét, önértékelését, kommunikációs (szövegalkotási, szövegértési, lényegkiemelési, kérdéskiemelési, véleményalkotási, vita- és érvelési), mérlegelési, döntési, probléma-felismerési, -elemzési és -megoldási, kezdeményező, vállalkozási és együttműködési képességét. Toleranciára, empátiára, konfliktuskezelésre, kreativitásra és kritikai gondolkodásra nevel.

A kompetenciák komplex fejlesztése következtében a 4. évfolyam végére várhatóan a tanulók többsége képessé válik az önálló ismeretszerzésre, szövegfeldolgozásra, lényegkiemelésre, vázlatírásra. A kooperatív módszerek megismerése és gyakorlása során erősödik együttműködési készségük, a kérdező közösség segíti a demokratikus és etikus személyiség alakulását. Lehetőségük nyílik egymás munkájának értékelésére, mások produktumainak megismerésére és véleményezésére. Megismerkednek a demokratikus döntéshozattal, a szavazással, a többségi vélemény elfogadásával.

A TKT a település és az iskola típusától, a gyerekcsoport összetételétől függetlenül minden iskolában jól használható.

1. évfolyam

Tartalmak	Tevékenységek
<p>1. Óvoda-iskola átmenet (7 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony, önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség</p>	<p>1. Névtanulás</p> <ul style="list-style-type: none"> – a gyerekek egymásnak gurítják a labdát, és közben elisméltik társuk nevét és saját nevüket is – memóriajátékkal: a gyerekek elisméltik az összes elhangzott nevet és hozzáteszik a sajátjukat – beszélgetés arról, hogyan könnyebb a neveket megjegyezni <p>Óvodai jelek és nevek összekapcsolása</p> <ul style="list-style-type: none"> – jelek rajza: minden gyerek lerajzolja a saját óvodai jelét két azonos méretű négyzet alakú lapra majd társainak elmeséli, meg is indokolva, hogy szerette-e a jelet. A többiek kérdezhetnek, ha van kedvük. Az egyik jel sorban a mágnes táblára kerül, a másikat a tanító elteszi a memóriajátékhoz. – Mi változott? – a gyerekek becsukják a szemüket, a tanító változtat a sorrenden, ezt kell észrevenniük és megfogalmazniuk. – egymás óvodai jelének személyvel való azonosítása: ha az összes jel a táblán van, minden gyerek levehet egyet és odaadja a tulajdonosának – jelek és nevek összekapcsolása: minden gyerek húz egy jelkártyát és igyekszik megtalálni annak tulajdonosát – memóriajáték az óvodai jelekkel <p>2-3. Már megismert mese felelevenítése Ez a mese csak javaslat, hiszen a tevékenység elvégzésére más ismert mese is alkalmas lehet.</p> <p>Vlagyimir Szutyjev: A gomba alatt</p> <p>A Hangyát egyszer utolérte egy nagy eső. Hová bújjék előle? Egy apró kis gombát látott meg a Hangya a tisztáson, odaszaladt és elbújt a gomba alá. Újdögél a gomba tövében, várja, hogy elálljon az eső. Ámde az eső egyre jobban zuhogott. Egy agyonázott Píllangó vándorogt a gombához:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Hangyácska, Hangyácska, engedj ide engem is a gomba alá! Úgy eláztam, nem tudok repülni! – Már hogyan is engednélek – kérdezte a Hangya -, hiszen magam is csak éppen hogy elférek alatta?! – Sebaj! Kis helyen is elférek, akik szeretik egymást. <p>Erre aztán a Hangya beeresztette a Píllangót a gomba alá. Az eső meg egyre csak zuhogott. Futva jön Egérke.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Engedjetek a gomba alá engem is! Patakokban folyik a víz rajtam! – Ugyan hogyan engedhetnék ide? Nincs itt már szabad hely. – Húzzátok magatokat összebb egy kicsit! <p>Összebb húzták magukat, és beengedték az Egérkét a gomba alá. Az eső zuhogott, ahogy sem akarta abbahagyni. Arra ugrándozott A Veréb és így sirt-ritt:</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<ul style="list-style-type: none"> – Megázott a tollacska, megfáradt a szárnyacska! Engedjétek be engem is a gomba alá megszáradni, megpihenni, az eső végét kívárni! – Nincs már több hely! – Húzódjatok összebb, nagyon kérek benneteket! – Na jól van. – Összebb húzódtok – jutott hely a Verébnek is. Ekkor a Nyúl ugrott ki a tisztásra, és meglátta a gombát. – Bújtaszátok el! – kiáltozta. – Mentsetek meg! Üldöz a róka! – Sajnálom a Nyulat – szólta a Hangya. – Tudjátok mit? Húzódkodjunk összebb! – Alighogy a Nyulat elfejtetétek, odaért a Róka is. – Nem láttátok a Nyulat? – kérdezte. – Nem láttuk bizony! – Közlebb lopakodott a Róka, és szaglászni kezdett. – Nem itt bújtt el! – Ugyan, hogy bújhatott volna ide? – Megcsóválta a farkát a Róka, és elment. Közben az eső is elállt, a nap is kisütött. Előbújtiak a gomba alól mindahányan és örvendeztek. A Hangya elgondolkozott és azt mondta: – Hát ez hogyan történhetett? Először még nekem is alig volt helyem a gomba alatt, a végén mégis mind az ötven elfértünk. – Brehehehe! Brehehehe! – heherészett valaki. – Ó, ti okosok! Hiszen a gomba... – A mondatot abbahagyta, őket pedig otthagya. Mindannyian a gombára néztek, és nyomban kitalálták, hogyan történhetett az, hogy előbb egynek is alig akadt helye a gomba alatt, a végén mégis mind az ötven elfértek. – Ti is kitaláltátok már? <ul style="list-style-type: none"> – a mese bemutatása úgy, hogy a végét nem olvassuk fel – válaszadás kérdésekre: mi történt, kik a szereplők, hol játszódik, melyik állat mit csinált, mit érezhetett – dramatizálás (annyiszor játszunk el a mesét, hogy minden jelentkező gyermek szerepelhessen, a gomba lehetőséget biztosít szöveg nélküli játékra is), közben néhányszor tapsra „szoborra” merevednek és megpróbálják „kihangosítani” gondolataikat. A mese befejezését az adott csoportra bizzuk. – A mese ismételt fölolvása, ezúttal az eredeti befejezéssel. Az író és a gyerekek befejezése közti különbség – hasonlóság megfogalmazása. – illusztráció készítése párban vagy csoportban illetve pálcikabábok készítése a mese eljátszásához

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>4. Óvodából hozott dalok felismerése</p> <p>(mimetikus játék, a benne szereplő tárgy vagy szereplő, ritmus esetleg dallamrészlet alapján), közös éneklése úgy, hogy ügyekezzenek tekintettel lenni egymásra a hangmagasságnál, hangeronél, tempónál (Fehér liliomszál..., Ég a gyertya, ég ..., Zsipp, zsipp ..., Bújj, bújj zöldág ..., Nyuszi túl ...)</p> <ul style="list-style-type: none"> - mimetikus játék kísérettel - gyermekjátékaikkal - körjátékokkal - egymás megismerésének erősítése pl. Kútba estem <p>Óvodai szokások megerősítése, bővítése</p> <ul style="list-style-type: none"> - türelem egymás iránt: Varázsmikrofon (minden gyermek addig beszélhet, amíg a „mikrofon” a kezében van), ezt a megoldást minden olyan esetben használhatjuk, amikor a gyerekeket megszólalásra, véleménynyilvánításra akarjuk ösztönözni - iskolai szokások elsajátítása, gyakorlása (jelentkezés, sorakozás, csendjel...) minden lehetséges helyzetben <p>5. Fokozatos alkalmazkodás az iskolai időbeosztáshoz, napirendhez</p> <ul style="list-style-type: none"> - a tanító által előkészített, a gyerekek napi tevékenységeit ábrázoló rajzokkal a napirend megjelenítése, sorba rendezése, hiányos sorrend kiegészítése - rajzos órarend jeleinek közös megalkotása, elfogadása szavazással, órarend megvalósítása csoportmunkában (5 csoportot alakítunk a hét egyes napjainak megfelelően. A csoportok megalkotásához használhatunk számokat, gyermekkártya lapokat, színeket stb. Az egyes csoportok az egyezményes jelekkel készítik el egy-egy nap órarendjét az előkészített, órákra beosztott lapra). Az egyes napok lapjaiból a heti órarend összeállítását. <p>6. Séta az iskolában</p> <p>Az iskola épületének, helyiségeinek, dolgozóinak megismerése</p> <ul style="list-style-type: none"> - séta az iskolában, az egyes helyiségek felszerelésének, funkciójának megismerése - a dolgozókkal való találkozás során elemi üdvözlési, társalgási szokások eljátszása, megerősítése <p>7. Itt dolgoznak</p> <p>A tanító és a gyerekek közösen összegyűjtik, hogy kik dolgoznak az iskolában.</p> <p>Minden csoport kiválaszt egy dolgozót, rövid megbeszélés után eljátszanak egy jelenetet, melynek szereplője a gyerekek és a választott dolgozó.</p> <p>Ha a tanító úgy értékeli, néhány ötlettel segítheti a gyerekek munkáját. Pl.: Találkozzanak a folyosón, ebédjeljenek együtt...</p> <p>A többi csoport véleményr alkot, hogy a jelenet során helyesen viselkedtek-e. Az értékelést mindig másik csoport kezdi, a többiek hozzáfűzhetik kiegészítéseiket.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>2. <u>Tanulási technikák kialakítása, fejlesztése</u> (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony, önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1. <u>Érzékszervi finomítás, észlelés, érzékelés fejlesztése</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Tükörijáték: a tanulók párban, szemben állnak. Az egyik valamilyen mozdulatot végez, amit a párjának tükröként kell utánoznia. - Szoborjáték - A: Megadott jelre tetszőleges szobor megjelenítése - B: Megadott jelre a tanító vagy társ által meghatározott szobor - 5. megjelenítése (kutyá, bokor stb.) - Hol ketyeg? – különböző helyre tett óra helyének meghatározása becsukott szemmel - Csendben add tovább! – körben ülve kulcsesemót adnak körbe, a bekötött szemű társnak fel kell ismernie, kinél van - Az otthon és az iskola hangjainak felismerése (CD vagy kazetta) - Letakart tárgyak felismerése tapintással, meghatározásuk kérdések segítségével (alakjára, anyagára, nagyságára, felszínére vonatkozóan) - Bekötött szemmel szagok, illatok elkülönítése, gyümölcsök felismerése <p>2. <u>Figyelem, emlékezet fejlesztése</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - vizuális memória erősítése egyszerű, egyre nagyobb számú jel megfigyelésével, megjegyzésével és lerajzolásával - akusztikus memória fejlesztése – előzetes megállapodásnak megfelelően a különböző hangokat (koppantás, taps stb.) kirakással jelölik - Lopakodós – a körben bekötött szemmel álló gyereket egy kijelölt társ próbálja csendben megközelíteni. Neki rá kell mutatni, melyik irányból hall neszt. - Szólánc – megkötés nélkül, csak a befejező – kezdő hangra figyelve - Puzzle (egyre több darabból álló kép összerakása csoportmunkával) - Hiányos képek kiegészítése – a hiányzó rész felismerése, megrajzolása vagy felragasztása - Hangtükör – egy társ vagy a tanító által adott hangot (hangokat) ismétlik a többiek <p>3. <u>C gondolkodás, képzelet fejlesztése</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - tárgyak csoportosítása szabadon választott szempont szerint, a választás indoklása, érvelés a döntés mellett - igaz – hamis állítások – indoklás, érvelés - számbarkochba 5-ös, majd 10-es számkörben - barkochba tanulása (gyűjtőfogalom alá sorolás) - féri relációk megerősítése mozgásos játékokkal (pl. a tanulók szétszóródva állnak a teremben, arccal a

Tartalmak	Tevékenységek
<p>3. <u>Milyen vagyok én?</u> (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>vezető felé. Határozzuk meg a fő irányokat: jobbra, balra, előre, hátra. Egy-egy tanulónak dobjuk a labdát, aki elmondja, kik állnak előtte, mögötte...; rajzzal: pl. négyzettracsos lapon megjelölhető képest színes pöttyök elhelyezése)</p> <ul style="list-style-type: none"> – nyitott mondatok (Pl. Rakj magad elé annyi korongot, amennyi több mint három, de kevesebb, mint hat!; A madár _____ állat.) igazsághalmazának megállapítása – soralkotás logikai lapok, tárgyak felhasználásával – Mi lehet ez? – kettéhajtott rajzlap közepére festékfoltot tesznek, az összehajítás után keletkező „képről” mindenki elmondja, hogy mi lehet (címet is adhatnak) – Egyszerű mozdulatok közös utánzása (talicskatorlás, gyümölcszedés, takarítás...) – Meseillusztráció készítése párban, csoportban <p>4. Beszédkészség fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> – mesehallgatás – címadás: a meghallgatott meséhez más cím alkotása illetve cím nélkül hallott meséhez címkalkotása – bábozás – mondatalkotás kép alapján – kérdésőzőn adott meséhez (a tanulók tegyenek fel a szövegre vonatkozó kérdéseket, ezeket a tanító írja fel vagy a gyerekek rögzítik, a gyerekek által szavazással kiválasztott kérdés közös megbeszélése) – a kérdésés technikájának tanulása, gyakorlása (Így is kezdhetisz kérdést: – Vajon... Lehetéges-e... – mese közös dramatizálása (pl. A répa, A kismalac és a farkasok ...) <p>1. Testésma</p> <ul style="list-style-type: none"> – valóságos és képzeletbeli tükör előtt a testrészek megnevezése, megmutatása – a testrészek megnevezésének gyakorlása: a tanító vagy egy gyermek megnevezi a testrészeket, aki a megmutatásnál téveszt, az leül – darabokra vágott papírfigura összeállítás – egy gyermek körtürajzolója csomagolópapíron, a testrészek megnevezése, szókártyák elhelyezése – jobb és bal elnevezésének rögzítése (pl. óra a bal csuklóra), gyakorlása <p>2-3. Külső és belső tulajdonságok megkülönböztetése</p> <ul style="list-style-type: none"> – tükörjáték – képzeltbeli vagy valóságos tükör előtt állva a külső tulajdonságok megnevezése, szóhasználat pontosítása, szinonimák megismerésével, szókincsbővítés – Ki találja meg előbb? – az egyes tulajdonságok szinonimáit szókártyákon elhelyezzük a terem

Tartalmak	Tevékenységek
<p>4. Kapcsolatok (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszt: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség</p>	<p>különböző részeiben. A gyerekek feladata, hogy minél többet találjanak meg és tegyék a megfelelő helyre (pl. csomagolópapírra, melyre felírtuk az eredeti szavakat. Így hosszabb ideig a gyerekek előtt maradhat). A csoportosítás után beszélgethetünk az egyes szavak hangulatáról, mondatba is helyezhetjük azokat.</p> <ul style="list-style-type: none"> – tanulók csoportosítása külső tulajdonságaik alapján (pl. hajszín, viszonyított magasság, hajhosszúság, testalkat) – belső tulajdonságok megismerése meselakokról való beszélgetéssel – Kinek a monológja? – közismert mesék szereplői nevében mondatokat mondunk, célozva a belső tulajdonságokra. A tanulóknak ki kell találni, kinek a nevében beszélünk. – saját belső tulajdonságaik összegyűjtése – Kire gondolsz? – társ felismerése külső és belső tulajdonságaira vonatkozó kérdések alapján <p>4. Mi lennél, ha ...?</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sarkok: a sarkokat elnevezzük: növény, állat, étel-ital, zöldség-gyümölcs. A gyerekek eldöntik, melyik sarkot választják. A kialakult csoportok megbeszélik válaszaikat, majd ismertetik érveiket a többi csoporttal. – Képességfa – a gyerekek közösen egy nagy fát rajzolnak, amelynek anyai ága van, ahány tanuló az osztályban. Kivágott levelekre írják a rájuk már jellemző képességeket. A fa újabb levelekkel bővíthet. Időről időre beszélgetünk a fa „lombosodásáról” a gyerekekkel, indokolják, érvekkel alátámasztva a saját döntésüket és véleményezték a többiekét. <p>1. Az én családom</p> <p>Előzetes feladat: a gyerekek keressenek (kérijenek) otthon olyan családi képeket, amelyek emlékezetes helyen vagy alkalommal készültek! Hallgassák meg a képhez fűződő történetet is, hogy az iskolában be tudjanak számolni róla!</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kedvenc családi fotók segítségével a család bemutatása a hozzá tartozó történettel. – Családrajz – Befejezetlen mondatok <ul style="list-style-type: none"> – Ha a családommal vagyok... – Amikor anyu hazaér... – Apával tegnap... – Nyáron a nagyszüleimmel... – Otthon mindig... – Az lenne a legjobb...

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>2. Kihez mi illik?</p> <p>– Félbe hajtott szókártya egyik felére rajzolják le azt a három-négy embert, akivel leggyakrabban kapcsolatba kerülnek!</p> <p>– A szókártyák másik felét színezzék az ahhoz az emberhez szerintük legjobban illő színre (színekre)!</p> <p>– Indokolják a választásukat!</p> <p>Barátságfa</p> <p>Minden gyerek egy fát rajzol, aminek a törzsébe a saját nevét írja.</p> <p>A fa legvastagabb ágaira a legjobb barátai neve kerül.</p> <p>Az azokból elágazó ágakba az ő barátaik nevét írja. Minden ághoz leveleket rajzol, amelyeket a társakra jellemző színnel színez ki.</p> <p>(A barátságfákat kivágva egy csomagolópapírra elkészíthetjük az osztály barátságterdjét.)</p> <p>Felismerem?</p> <p>A csoport kört alkot. Az egyik önként vállalkozó gyerek szemét beköjti, aki a kör közepére áll. Társai megindulnak körben, majd ő jelzi a megállást, és valaki felé mutat. A kiválasztott odamegy hozzá és egy szót sug a fülébe. A közepeken álló megpróbálja felismerni a társát.</p> <p>Ha felismerte a társát, akkor mond három dolgot, ami szerinte rá a legjellemzőbb.</p> <p>Kinél csörög?</p> <p>A pedagógus felveszi a képzeletbeli telefont, és valamelyik gyerekhez elkezd beszélni anélkül, hogy mondaná a nevét. Olyan utalásokat tesz, hogy az illető felismerje önmagát.</p> <p>Ha felvette a telefont, akkor ő hívhat ugyanígy valakit.</p> <p>3-4. Meséltünk!</p> <p>Visszajött a répa (kínai mese nyomán írta Mészöly Miklós) – a mese meghallgatása a címe nélkül</p> <p>Igen nagy hó esett, a völgyeket, a hegyeket mind magas hó takarta. A nyuszinak elfogyott az ennivalója, útnak indult hát, hogy szerezzen valamit. Egyszer csak boldogan kiáltott fel a nyuszi:</p> <p>– Hohó! Két répát találtam!</p> <p>Megette az egyik répát. Maradt még egy. Azt gondolta a nyuszi: „Nagy a hó, hideg az idő. A csacsi otthon van, bizonyára nincs mit ennie. Elviszem ezt a répát, hadd lakják jól!”</p> <p>Szaladt a nyuszi a csacsi házához, hanem a csacsi nem volt otthon. Letette a répát, s otthagya a csacsi házában. Azért nem volt otthon a csacsi, mert ő is ennivaló után, járt. Talált is egy nagy édeskrumplit, örömmel hazavitte.</p> <p>Belépett csacsi a házába, látta a répát, csodálkozott nagyon: „Hát ez hogy került ide?”</p> <p>A csacsi megezte az édeskrumplit, aztán azt gondolta: „Nagy a hó, hideg az idő. A bárányka otthon van, bizonyára nincs mit ennie. Elviszem neki ezt a répát, hadd lakják!” Szaladt a csacsi a bárányka házához, hanem</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>5. Viselkedés (5 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszt: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>a bárányka nem volt otthon. Letette a répát, s otthagya a bárányka házában. Azért nem volt otthon a bárányka, mert ő is ennivaló után járt. Talált is egy káposztát, s örömmel vitte haza. Belépett a bárányka a házába, látta ám a répát, csodálkozott nagyon: „Hát ez hogy került ide?” A bárányka megette a káposztát, aztán azt gondolta: „Nagy a hó, hideg az idő. Az őzike otthon van, bizonyára nincs mit ennie. Elviszem neki ezt a répát, hadd lakjék jól!” Szaladt a bárányka az őzike házához, hanem az őzike nem volt otthon. Letette a répát, s otthagya az őzike házában. Azért nem volt otthon az őzike, mert ő is ennivaló után járt. Talált is karalábét, örömmel hazavitte. Belépett az őzike a házába, látta a répát, csodálkozott nagyon: „Hát ez hogy került ide?” Az őzike megette a karalábét, aztán azt gondolta: „Nagy a hó, hideg az idő. A nyuszi otthon van, bizonyára nincs mit ennie. Elviszem neki ezt a répát, hadd lakjék jól!” Szaladt az őzike a nyuszi házához. Hanem a nyuszi már jölköött, és aludt édesen. Az őzike nem akarta fölkelteni a nyuszt, letette a répát, s otthagya. Felébredt a nyuszi, s nagyra nyitotta a szemét csodálkozásában. „Ejnye! Visszajött a répal Nohát!” Gondolkozott egy keveset a nyuszi, s hamar kitalálta, hogy csak a barátai hozhatták neki ajándékba. – a mese meghallgatása után címadás, elsődleges feldolgozás kérdések segítségével beszélgetőkörben, a kulcsszó megkeresése (barátság) – megszokott csoportjaikban kérdésőzőn a kulcsszóval kapcsolatosan, a csoportokban feltejt kérdések közül 2-3 kiválasztása – a szövívők tolmácsolják a kérdéseket, azok közül választanak a gyerekek, majd beszélgetnek a kérdező közösség szabályai szerint – követő feladat lehet rajzkészítés a barátságáról, barátokkal való közös tevékenységről</p> <p>1. Iskola vagy óvoda?</p> <p>A pedagógus képet hoz be (lehetőleg minél többet), amelyen óvodás és iskolás gyerekek láthatók valamely napi tevékenységük közben. A táblára két halmazkarikát rajzolunk, melyeknek metszet része is van. A halmazkarikák a következő feliratokat kapják:</p> <ol style="list-style-type: none"> óvodában történik iskolában történik <p>A gyerekek a megszokott csoportokban dolgoznak. Minden csoport egyenlő számú képet, rajzot kap, melyekről szófórgóval megbeszéljük, melyik halmazba való. A képek felrakásakor a szövívő indokolja döntését. (Azok a tevékenységek, melyek mindkét helyre jellemzők a metszetbe kerülnek.) Minden csoport választ 1-1 képet mindkét halmazkarikából, és a metszetből is. Megbeszéljük, hogy a képen látható viselkedés helyes vagy helytelen. Beszámolnak és indokolják döntésüket.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>2-3. Hol? Hogyan?</p> <p>Négyfős csoportokat alakítunk. (Véletlenszerű csoportalkítással. Pl. A gyerekek számokat húznak. Minden számból négy azonos található. Az azonos számot húzók egy csoportba tartoznak.) Minden csoport kap egy szókártyát, amelyen egy helyszínt jelölünk meg. Pl.: bolt, otthon, orvosi rendelő, tömegközlekedési eszköz, étterem...</p> <p>a) Minden csoport gyűjtsön a saját helyszínéhez igazodóan viselkedési szokásokat szóforgóval! Csoportszóforgóval számoljanak be, majd a többieknek legyen lehetőségük kiegészíteni, megvitálni az elhangzottakat!</p> <p>b) A tanító néhány mondatos párbeszédet olvas fel. A gyerekeknek ki kell találniuk, hogy melyik helyszínen hangzhatott el ez a párbeszéd. Minden csoport megkapja a saját helyszínének megfelelő párbeszédet.</p> <p>Boltban: – Legyen kedves megmondani, hol találok az almát? – A következő sor végén. – Köszönöm!</p> <p>Otthon: – Anya! Kész a vacsora? – Hamarosan, menj kezet mosni!</p> <p>Orvosi rendelő: – Csókolom! – Szia! Mi a baj? – Nagyon fáj a torkom.</p> <p>Tömegközlekedési eszköz: – Tessék leülni, én azonnal leszállok! – Nagyon kedves vagy, köszönöm!</p> <p>Étterem: – Kaphatnék egy pohár narancslevet? – Azonnal hozom. – Köszönöm!</p> <p>c) A csoportok jeleneteket alkotnak a saját helyszínüknek megfelelően, amelyben elhangzik a párbeszéd is.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>4. Tanuljunk meséből!</p> <p>Közös mesehallgatás.</p> <p>Jékely Zoltán: A három pillangó című meséjének tanítói bemutatása.</p> <p>„<i>Volt egyszer három pillangó: az egyik sárga, a másik veres, a harmadik fehér. Vigán játszadoztak a mezőn. Hirtelen nagy zápor keletkezett. Haza akartak repülni. Az eső mind jobban és jobban szakadt. Elvergődtek hát a sárga-veres csíkos tulipánhoz.</i></p> <p><i>Így könyörögtek: – Kis Tuli! Nyisd fel kelyhedet! Hadd húzódjunk meg az eső elől!</i></p> <p><i>– A sárgának meg a veresnek szívesen felnyitom, de a fehérnek nem. – felelte a Tulipán.</i></p> <p><i>– Inkább mi is kin maradunk – válaszolták a lepkék és tovább röptültek.</i></p> <p><i>Újjuk a fehér lilimhoz vezetőt.</i></p> <p><i>– Kis Lili! Nyisd fel kelyhedet! Hadd húzódjunk meg az eső elől! – kérlelték a lilimot.</i></p> <p><i>– A fehérret örömmel befogadom. De iteket nem! – szolt a lilim.</i></p> <p><i>– Ha testvéreimet nem fogadod be, bizony én sem kívánkozom hozzád! Inkább ázzunk együtt, minisem egymást elhagyjuk.</i></p> <p><i>Így hárman repültek ismét tovább.</i></p> <p><i>A nap meghallotta a pillangók beszédét. Megsajnálta őket. Kibíjt a felhők mögül. Megszáritotta a pillangók szárnyát, s azok vígan táncoltak, repkedtek tovább.”</i></p> <p>– Kérdések és feladatok – miről szól, mi történt, hol játszódik, kik a szereplők</p> <p>– kérdőszőn – a csak egyféléképpen megválaszolható kérdésekre választ adnak, majd a többi közül megszavazzák, melyikről szeretnének többet beszélgetni</p> <p>– kapcsolódó feladat: a mese címének, szereplőinek leírása a füzetbe, rajzkészítés</p> <p>5. Bábkészítés, bábozás</p> <p>– Minden csoport elkészíti a szereplőket sikkbáb formájában! (A tanító előkészített, kivágott formákat ad, amelyeket csak színezni, és felragasztani kell a gyerekeknek, de a kreatívabbak maguk is tervezhetnek bábokat.)</p> <p>– Minden csoport vitassa meg, mely szereplő viselkedése volt helyes és helytelen, és miért? A csoport képviselője számoljon be róla! A többi csoport véleményezze!</p> <p>– Az elkészített sikkbábok segítségével bábozzuk el a történetet csoportonként!</p> <p>– A többi csoport véleményét alkot a látottakról befejezetlen mondatokkal: Azért tetszett, mert... Jobb lett volna, ha... – kapcsolódó feladat – A csoportok megbeszélik, ők hogyan folytatnák ezt a történetet, idő esetén dramatiszással bemutatják a többieknek saját elképzelésüket. – Te melyik szereplő bőrébe bújnál?</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>6. <u>Ezészéséges élet</u> (5 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztii: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>– Mondd el a történetet az ő nevében!</p> <p>1-2. <u>Tisztálkodási eszközök</u></p> <p>Tanulók tisztálkodási szokásainak összegyűjtése, közlik a helyes megőritése szavazással (a gyerekek odateszik a jeliket, amelyiket helyesnek tartják), ennek eredményeként a mindenki által helyesnek tartott napirend eljászása, rajzos vagy szöveges rögzítése.</p> <p>– Mi van a zsákban? – a zsákban elhelyezett, a tisztálkodással kapcsolatos tárgyak, eszközök felismerése tapintással, tulajdonságai minél pontosabb megfogalmazása, a „megfjítés” lerajzolása csoportmunkában (a csoportok maguk választják ki azt a tárgyat, aki a zsákba nyúl)</p> <p>– a rajzok alá a tárgyak nevének odairása kerekasztallal, beszélgetés az eszközök használatáról szőfőrgőban – beszámoló a csoportok véleményéről csoportszőfőrgőval – mindegyik tárgyról másik csoport számol be, a többiek kiegészíthetik (nagyon fontos, hogy figyeljenek egymásra, és olyat mondjanak, ami még nem hangzott el)</p> <p>– a táblára olyan rajzok, képek kerülnek, amelyek tisztálkodással kapcsolatos pozitív és negatív helyzeteket ábrázolnak (pl. kézmosás, evés piszkos kézzel, hajmosás, kőcos, kusza frizura, zuhanyozás, kádfőrdő, körömvágás, töredezett, ragott, piszkos köröm), a gyerekek pedig 3 jelüket azokhoz a képekhez teszik, amelyekkel egyetértenek. Ha egymás fölé teszik, „grafikonok” alakulnak ki, ezeket elemezzük: leolvassuk a számosságokat, használjuk a legtöbb, legkevesebb kifejezéseket.</p> <p>3. <u>Miért fontos a tisztálkodás?</u></p> <p>– Marék Veronika: A Csúnya Kislány című meséjének (vagy több részletének) meghallgatása:</p> <p>Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy ház. Ebben a házban sok gyerek lakott: Ági a mackójával, Őcsi, Marika, Poca Peti, Andris meg Mióka cica. És lakott itt még valaki: a Csúnya Kislány. Nem szeretett se fészűlkődni, se fogat mosni, se mosakodni.</p> <p>– Minek az? Úgyis csúnya vagyok – mondogatta.</p> <p>Játszani azonban nagyon szeretett. Sokat labdázott, sokat fogócskázott, sokat homokozott.</p> <p>A gyerekek egy napon elhatározták, hogy jelmezbált rendeznek. Mindenki lerajzolta, hogy minek fog öltözni. Rajzoltak virágot, labdát, gombát, citát és lepkét. A Csúnya Kislány tündért rajzolt! A gyerekek nagyot nevettek.</p> <p>– Te akarsz tündér lenni? Hiszen még kislánynak is csúnya vagy!</p> <p>A Csúnya Kislány nagyon elkeseredett. Bánatában világga ment. Egy rengeteg erdőbe jutott... Amint ment, mendegélt, talált egy törött fácskát. Elővette a zsebkendőjét, és bekötözte a törést. Azután talált egy fűcsát, és a fűcsában egy katicabogarat. Keresett egy botot, és gyorsan szárazra húzta. Azután talált egy madárfűkát, amelyik kipotyant a fűcséből. Felmászott a fára, és visszatette a fiókát a testvérei közé. Azután lefeküdt a fűbe, és szomorúan gondolta:</p> <p>– Hát rajtam ki fog segíteni? – És sírni kezdett. Akkor odajött Misuli, a süni, és így szólt hozzá:</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– Gyere velem a sünik közé, ott mindenki szeretni fog. A sünik nagyon megőrültek a Csúnya Kislánynak. Hozták neki virágot meg gombát meg szamócát, de a Csúnya Kislány szomorú maradt.</p> <p>Elhatározták, hogy megvizsgálják. Bukfenceztek, félláltak egymás hátra, táncoltak is neki – de a Csúnya Kislány nem lett vidámabb. Akkor Misuli elindult, hogy beszéljen a gyerekekkel. Amikor Misuli megérkezett, a gyerekek már mindentűt keresték a Csúnya Kislányt. Misuli elmesélte, hogy milyen bánatos a Csúnya Kislány. A gyerekek mindjárt írtak neki egy hosszú levelet, Misuli pedig futott, futott, és vitte a gyerekek levelét a rengeteg erdőbe a csúnya Kislánynak. Ez volt benne: KEDVES CSÚNYA KISLÁNY! NE HARAGUDJ RÁNK! TÖBBESOHASEM NEVETÜNK KI, CSAK GYERE VISSZA, MERT NAGYON HIÁNYZOL. VÁRUNK! A Csúnya Kislány nagyon megőrült. Már szaladt is hazafelé, aztán hirtelen megtorpant.</p> <p>– Hiszen ma van a jelmezbál! Így nem mehetek el, olyan csúnya vagyok! – Ha rám hallgatsz, szép leszel – felelte Misuli, és fűtyentett egyet. Akkor megjöttek a sünik. Hozták a szappant, a mosdótalat, a törülközőt, a fogkrémet, a poharat, a fogkefét, a fésűt és a kefét. – Rajta! – kiáltotta Misuli. És a Csúnya Kislány nekilátott. Megmosdott, fogat mosott, meg is fésülködött. Azután megnézte magát a tócsában.</p> <p>– Nini – kiáltott fel Misuli -, hiszen te nem is vagy csúnya! – Csak egy szép ruha kellene még! – sóhajtott a Csúnya Kislány. Meghallotta ezt a fácska, amelyiken a kislány segített, és így szólt: – Én adok neked a leveleimből ruhát! A katicabogár virágokat hozott. Madármama gyorsan felöltöztette. Otthon ezalatt megkezdődött a jelmezbál. Mindenki felöltözött annak, amit lerajzolt. Megjött a Labda, a Cica meg Míróka, a Virág, a Gomba, a Mackó meg a Lepke. És akkor belépett egy tündér. Senki sem ismerte meg. Megkérdezték tőle: – Ki vagy te? – Évike vagyok. De lerajzolom, hogy ki voltam eddig. És lerajzolta a Csúnya Kislányt. Hű, hogy csodálkozott mindenki! Aztán nagy-nagy jókedvük kerekedett, és vidáman táncolni kezdtek majd kérdés-szöveg beszélgetőkörben vagy kooperatív munkában kerekasztallal; a megvitatandó kérdés kiválasztása, beszélgetés, véleményalkotás (eltérő vélemény esetén vita, érvelés)</p> <p>– Te hogyan végzed az egyes tisztálkodási műveleteket? Honnan tudod, hogy így kell? Mindenki egyetért vele, vagy valaki másképp teszi? A tanulási módszerek tudatosítása – otthoni feladat: egy hétfégi program lerajzolása</p> <p>4. Egy napom otthon</p> <p>– Az előzetes feladatként otthon elkészített rajzok bemutatása, a tevékenységek elmesélése, a rajzok csoportosítása: Otthoni tevékenységek Házon kívüli tevékenységek A halmazokhoz állítások megfogalmazása</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– Zsákbaacska – játék Tisztaalkodás, ékezés, sport, játékok eszközeinek felismerése tapintással Minden csoport kap egy zsákot, amiben egy csoportba tartozó tárgyak vannak. A zsákban megérintett tárgyról mondja el a tapogató, mit érzékel! A csoport tagjai találják ki a beszámoló alapján, mi lehet a kezében. (Pl. gömbölyű, kicsi, érdes, kemény – narancs)</p> <p>Ha a csoport minden tagja húzott már, közösen elnevezik a zsákjukat. (A zsákokban lehetnek: szappan, kézörölő, fogkefe, kanál, villa, labda, ugrókötél, kistányér, kispohár, banán, narancs, sakkbábú, kisaútó, maci, dobókocka, baba... mindegyikben annyi darab, amennyien a csoportban vannak) A tárgyak és az elnevezés ismertetése a többiekkel. Harom megy, egy marad (a csoport három tagja a többi csoportot látogatja körbe, míg a negyedik tag a helyén marad, és az érkezőknek beszámol a közös munkáról. Fontos, hogy a „házigazdát” rendszeresen cseréljük!)</p> <p>Mit tehetünk még a zsákba? A zsákok tartalmát melyik napszakban használhatjuk? Reggel, délelőtt, délután, este. A napszakok megnevezése, majd a zsákok elhelyezése a megfelelő napszakok felirata alatt: Tisztaalkodás, ékezés, sport, játékok Minden csoport kitalál, és némajátékkal bemutat egy olyan tevékenységet, amit otthon, vagy házon kívül csinált a család. A többi csoport kitalálja, mit jelenítettek meg, s a csapatot a tevékenység idejének megfelelő sarokba küldik. (reggel, délelőtt...) A bemutatóhoz választhatnak a zsákjukból kelleket is. Megbeszéljük, hogy minden napszakhoz készült-e jelenet. Ha nem, megbeszéljük, mit tehetünk az „üresen” maradt napszakokban.</p> <p>5. <u>Az ízesel, amit megízesel</u></p> <p>– A mondas értelmzése beszélgetőkörben. Vajon mit jelent? Igaz-e ez az állítás? Ismernek-e a gyerekek más szólásmondásokat az ékezéssel kapcsolatban? – beszélgetés közben figyelem, egymás meghallgatása, más vélemények tiszteletben tartása – A tanulók étkezési szokásainak összegyűjtése – gyümölcsképekkel csoportokat alakítanak, majd ezekben a csoportokban szóforgóval megbeszélnek, melyik ételeket szeretik a legjobban. Mindegyik csoport közös megízeséssel összeállít egy napi menüt, mely szerintük egészséges és szívesen meg is emélné. – Az „étlapok” bemutatása csoportszóforgóval, a többi csoport véleményének meghallgatása. – Helyes táplálkozási szokások erősítése gyümölcslé, gyümölcscsaláta készítésével (az ezekhez való gyümölcsöket, eszközöket a tanító – esetleg szülők segítségével – készítse elő).</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>7. <u>Exvüft-közösség</u> (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1. <u>Közösen</u></p> <p>– Mondd a neved, és guríts! A gyerekek körben helyezkednek el töröklésben. Mindenki mondja a saját nevét, illetve annak a gyerekeknek a nevét, akinek gurítani fogja a labdát. (Pl.: Kis Erzsébet vagyok, gurítom a labdát Kovács Annának, Kovács Anna vagyok, gurítom a labdát Nagy Eszternek...)</p> <p>– Hangtükör névvel A gyerekek „megzenésítik” a saját nevüket, kitalálva hozzá bármilyen dallamot.. A többiek utánozzák a „névdalt”. Így haladunk körben.</p> <p>– Babkeresés A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak szimpátia alapján. (Esetleg véletlenszerűen, az óvodai jeleiket ábrázoló kártyákat a tanári asztalon lefordítva helyezték el. Miután megkevertük őket, négyes csoportokba tesszük. Az így kialakult csoportosítás szerint alakulnak meg a csoportok.)</p> <p>A tanteremben babszemeket dugunk el. Minden csoport kap egy kis zacskót. Aki adott idő alatt többet gyűjt az a győztes.</p> <p>Az idő lejártaát megegyezés szerinti hangjel jelzi. Az egyezményes hangra mindenki szoborra meredül. Figyelmeztetjük a gyerekeket, hogy a hang halk lesz, aki esetleg nem hallja meg, és tovább keres, kiesett a játékból.</p> <p>– Bizom benned! Vakvezetés A tanulók ismét 4 fős csoportokat alakítanak. Bármilyen kiszámolóval kiszámolják, ki legyen a vakvezető. A csoportok jól különüljenek el egymástól a tanteremben! Ha nincs hely, ki kell menni a folyosóra. A vakvezetőn kívül mindenkinek bekötjük a szemét. A bekötött szemű gyerekek egymásba kapaszkodva, arccal egy irányban állnak. Meghatározzuk a vakvezetőnek hova kell eljuttatnia a csoportját. (Pl.: A folyosó végi szekrény...) A vezető irányítami kezd: pl.: egy lépés előre, egy lépés jobbra... Ha elérték a célt, levehetik a kendőt.</p> <p>2. <u>A mi mesénk.</u> Közös meseírás.</p> <p>A tanító elkezd egy mesét. Akivel felveszi a szemkontaktust, az folytathatja. Ha nem tudja folytatni, lehajja a fejét, jelezvén, hogy később szól hozzá. Ilyenkor a pedagógus új gyereket keres a tekintetével.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Az elkészült meséhez csoportokban csomagolópapírra meseillusztrációt készítenek. A kész munkákból kiállítás is születhet.</p> <p>3. Ráismsz?</p> <p>– Ki lehet az? Egy tanulót kiválasztunk, aki háttal az osztálynak bekötött szemmel leül. A gyerekek egyenként mennek hozzá, és a fülébe súgnak valamit. (gyümölcsnév, mondóka...) A hangját senki nem változtathatja meg. A bekötött szemű gyerekek ki kell találnia, hogy ki szólott hozzá! Aki a legtöbb osztálytársát ismeri fel, az győz.</p> <p>– Ráismsz? Játsszuk el! A tanító egy óvodából ismert mese feldolgozását kezdeményezi (A kis gömböc, A kiskakas gyémánt félkrajcárja, Piroska és a farkas...)</p> <p>a) Mond egy részletet a meséből b) Felsorolja a szereplőket c) Mimetikus játékkal utánozza a szereplőket d) Képet hoz be a meséről</p> <p>Ha a gyerekek ráismertek a mesére, akkor alakítsanak csoportokat, és rövid megbeszélés után dramatizálják a mesét! A csoportok értékeljék egymás produkcióit! (Visszák meg, mi maradt ki, illetve melyik produkció volt a legérdekesebb!)</p> <p>4. Közös állatkert</p> <p>– Alkossunk! A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak. (Lehetőleg szimpátia alapján) Minden csoport nagyobb mennyiségű agyagot kap. A tanulók állatfigurákat formáznak, és hurkapálcikából, agyagból készült karamokba helyezik őket, az általuk választott szempont alapján. (pl.: emlősök-madarak... háziállatok-vadon élő állatok... vízben élnek-szárazföldön élnek...) A munka befejeztével minden csoport megtekinti a többi csoport munkáját. Indokolják, hogy mi alapján csoportosították az állatokat.</p> <p>Miután mindenki megtekintette az összes csoport munkáját, szavazással egy közös csoportosítási szempontban egyeznek meg. Létrehozzák az osztály közös állatkertjét. Mindenki a saját maga által készített figurát elhelyezi a megfelelő helyre. Ha egyik csoportba sem illik, akkor</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>8. Ez fontos nekem? (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség</p>	<p>a karámon kívül helyezi el. A többiek mindenki esetében véleményezik, hogy jól döntött-e. (Erre a célra készíthetünk igaz-hamis jeleket, vagy egyezményes kézjellel határozunk meg.)</p> <p>1. Hasonlítunk? Különbözünk?</p> <p>Keveredj! Állj meg! Csoportosulj! – csoportalakítások a tanító által meghatározott szempontok szerint (bal kezesek, jobb kezesek; szőkek, barnák, feketék, fiúk, lányok stb.). Minden csoportosulás után közös megfigyelés, hogy mindenki jó helyre került-e. Végül egy nagyobb létszámú csoport (pl. fiúk vagy lányok) továbbbi „csoportosítása” a többiek által választott szempont szerint annak tudatosítására, hogy a hasonlók is különbözhetnek valamely más szempontból. Párok alakítása – Keress valakit, aki különbözik tőled! A párok Kó, papír, olló játékot játszanak (a játék megkezdése előtt elevevitsük fel az ismert szabályokat, illetve tanítsuk meg a játékot) 4-5 fordulóban. A játék után beszélgető körben beszélgessünk a következő kérdésekről: Milyen érzés volt, amikor nyertél? Milyen érzés volt, amikor veszítettél? Volt-e valamilyen taktikád a játékban? Kapcsolódó feladat lehet soralkotás egy vagy két különbséggel, a Mi változott? Játék (a gyerekek behunyják a szemüket, majd észre kell venniük, hogy mi változott a kijelölt társan, a környezetükben stb.)</p> <p>2. A két kiscseke</p> <ul style="list-style-type: none"> – Haik zenére sétálnak a gyerekek úgy, hogy ne ütközzenek össze. – Mi lenne, ha nem sál lenne? – a gyerekek körben ülnek, középre egy sálat terítünk, s folyamatosan hallgatjuk meg a gyerekek gondolatait (Fontos, hogy az eddigi gyakorlatnak megfelelően mindenki szót kaphasson, és türelmesen végighallgassák egymást.) – Tanítói közlés: Lehetne palló is. (A szó értelmezése.) <p>Egyszer egy patak mellett kecskék legeltek. A víznek az immensó felén is ették a fűzfakrot és a víznek a túlsó felén is. Azok a kecskék, amelyek ezen az oldalon legeltek, azt gondolták, hogy a túlsó oldalon jobb étel van, a túlsó oldalbeliek meg azt, hogy itt van jobb fűvecske. Gondolkoztak a kecskék, hogyan tudjanak ezek odamenni, azok meg idejönni. Meglátta egy kecske, hogy egy íres palló van keresztül a vízen. Kaptá magát, hamar felmászott a pallóra. Amikor meglátta túlfélől egy másik állat, akkor ő is sietve felmászott a másik végén. Összetalálkoztak ketten éppen a palló közepén. Azt mondja az egyik kecske a másíknak: – Miért jöttél fel a pallóra, ha láttad, hogy én fent vagyok? – Azért, mert öregebb vagyok – mondta az idősebb. – Térjél vissza! – Én aztán nem térek! – válaszolt a fiatalabb. – Az enyém az elsőbbség, mert én másztam föl először a pallóra. – De én öregebb vagyok, mint te, s a fiatal engedelmeskedjék! A fiatal nem akart engedni, az öreg meg csak tartotta az igazát. ...</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Mi történhetett ezután? Néhány megoldás eljuttatása önként jelentkezőkkel, majd vita, érvelés. Itt lehetőség nyílik a vita módszerének tanítására, gyakorlására. Az egyes álláspontokat képviselők a valóságban is szembefordulhatnak egymással, így sorolhatják érveiket, egyet-egy pont mindkét (esetleg több) oldalról.</p> <p>A vitában a pedagógus is egyenrangú a gyerekekkel, nem kell döntenie, esetleg szélsőséges vélemény esetén, érvekkel alátámasztva lépjen szerephez. A vita végén segítsen a lényeges gondolatokat, érveket felidézni.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kapcsolódó feladat lehet a mese illusztrálása, illetve képregény rajzolása csoportmunkában (minden csoport egy másik jelenetet ábrázol majd ezt sorba rendezik) <p><u>3. A segítség</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – A gyerekek a tanítóval együtt kört alakítanak. A mellettük álló szemébe nézve fejezik be az „Én szívesen segítenék neked abban, hogy...” kezdetű mondatot. <p>A beszélgetőkörben véletlenül egymás mellé kerülő gyerekek között „oda-vissza”, vagyis két irányban is körbemegegy a mondat.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ezután a következő neveket húzhatják öntapadós címkékre írva: nagyapó, nagyanyó, unoka, Bogárka, macska, egérke – ezeket jól látható helyre ragasszák a ruhájukra, majd hallgassák meg a tanító meséjét: <p style="text-align: center;">Alekszej Tosztoj: A répa</p> <p>Az apóka ültetett egy répát, és így biztatgatta:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nőj, nőj, répa, növekedjél gyökerke, jó édesre, szép kövérré, óriási nagyra! <p>Meg is nőtt a répa, jó édes lett, szép kövér lett, óriási nagy lett.</p> <p>Ment az apóka, hogy kihúzza.</p> <p>Húzza-húzza, tépte-cibálta, ráncigálta,</p> <p>De hiába – nem mozdult a répa.</p> <p>Hívta az apóka az anyókat.</p> <p>Anyóka húzta apókat,</p> <p>apóka húzta a répát –</p> <p>húzták-húzták, ráncigálták, de hiába</p> <p>– nem mozdult a répa.</p> <p>Hívta az anyóka az unokáját.</p> <p>Unoka húzta anyókat,</p> <p>anyóka húzta apókat,</p> <p>apóka húzta a répát –</p> <p>húzták-húzták, ráncigálták, de hiába</p> <p>– nem mozdult a répa.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Hívta az unoka a kutyát, Bogárkát. Bogárka húzta unokát, unoka húzta anyókat, anyóka húzta apókat, apóka húzta a répát – húziák-húziák, ráncigálták, de hiába – nem mozdult a répa.</p> <p>Hívta Bogárka a tarka macskát. Macska húzta Bogárkát, Bogárka húzta unokát, unoka húzta anyókat, anyóka húzta apókat, apóka húzta a répát – húziák-húziák, ráncigálták, de hiába –nem mozdult a répa.</p> <p>Hívta a macska az egérkét. Egérke húzta a macskát, macska húzta Bogárkát, Bogárka húzta unokát, unoka húzta anyókat, anyóka húzta apókat, apóka húzta a répát – húziák-húziák, jót rántottak rajta... Erre aztán engedett a répa – kifordult a földből.</p> <p>A mesehallgatás után röviden beszéljünk meg, hol játszódhat, mikor történhet az esemény, kik a mese szereplői, milyen kapcsolatban lehetnek egymással. A beszélgetés után következhet a mese többszöri eljátszása (ammyszor, hogy minden gyerek játékkára sor kerüljön), közben szövegtanulás tanítói segítséggel. A gyerekek először közösen mondják a szöveget a tanítóval, és közben játsszák a névkártyájukon szereplő szerepeket. Idő esetén beszélgetünk a gyerekekkel arról, sikerült-e megtanulniuk a verses mesét, s ha igen, mi segítette őket ebben.</p> <p>4. Kérdésőzön – a kérdező közösség alakítása</p> <p>Ha megoldható, ezt a foglalkozást tartisuk közvetlenül az előző után. Ha ez semmiképpen nem lehetséges, az óra elején eleveintsük föl a közös játékot, ezzel teremtve meg a megfelelő hangulatot. A játék után beszélgetőkörben vagy (ha a gyerekek már le tudják írni gondolataikat) a rendszeresen együtt</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>dolgozó kisebb csoportokban kérdésszórnél tegyenek föl kérdéseket a mesével, a játékkal kapcsolatosan. Lényeges, hogy mindenki, aki szeretne, legalább egy kérdést föltehessen és azt a tanító (vagy kerekasztal esetén ő maga) lejegyezze. Az alakuló kérdező közösség tagjaként a tanító is feltehet egy kérdést. Ezután következik a kérdések „szétválogatása”, azaz annak eldöntése, hogy megválaszolható-e egyértelműen (Pl. Ki kezdte kihúzni a répát?) vagy nem (pl. Hogyan lehetséges, hogy az egérke és a macska együtt eszelekedt?). Az eldönthető kérdéseket megválaszoljuk és letöröljük. A megmaradt kérdések közül szavazással választjuk ki azt, amelyről beszélgetni fogunk (a tanítónak is egy szavazata van). A beszélgetés során (ha ez az első alkalom) igyekezzünk alakítani azokat a szokásokat, melyek a kérdező közösség működéséhez elengedhetetlenek, s melyekről hamarosan meg is állapodunk majd az osztállyal: egyszerre csak egy valaki beszél, s őt meghallgatjuk; nincs buta kérdés vagy vélemény; senkit sem nevetünk ki; véleményünk mellett mindig érveljünk). Nagyon fontos, hogy a pedagógus a beszélgetés során ne minősítse sem szóval, sem egyéb jelzésekkel az egyes véleményeket, mert ebben az életkorban a gyerekek még könnyen átveszik ezt. Csak akkor lépjen szerepbe, ha a beszélgetés elakad, illetve semmiképpen nem támogatható fordulatot vesz.</p> <p>Az egyes kérdésekről való beszélgetés végén célszerű áttekinteni a beszélgetés menetét és azt, hogy mit is tanultak belőle. Ehhez eleinte szükséges a pedagógus segítsége.</p> <p>(Ha már gyakorlottabb az osztály a kooperatív módszerekben, a kérdészónán történhet kerekasztal módszerrel is. Ennek előnye, hogy több kérdés kerülhet szóba, s fejleszti a gyerekek közötti kommunikációt is. Ebben az esetben a lapokra írt kérdések közül választhatnak majd a tanulók)</p>

2. évfolyam

Tartalmak	Tevékenységek
<p>1. Tanulási technikák fejlesztése (6 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1. Látni</p> <p>Az én színeim</p> <ul style="list-style-type: none"> – Készítse el mindenki a saját színskáláját! Próbálja megmagyarázni, miért ebben a sorrendben tetszenek neki a színek! <p>Minden szín mellé rajzoljon bármit, ami neki először eszébe jut arról a színről!</p> <p>Emlékezz!</p> <p>– A tanító előzetesen minden gyerekeknek írólapot oszt.</p> <p>Két gyerek kiáll, s a többiek memorizálják, hogy milyen színű ruhák vannak rajtuk. Kb. egy perc múlva elhagyják a tantermet, majd mindenki olyan színű pöttyöket rajzol a lapjára, amilyen színű ruhák voltak a két gyereken.</p> <p>Ha visszahívtuk a két tanulót, mindenki önellenőrzést végez.</p> <p>(Később 3, 4... tanuló áll ki. Addig bővíthetjük a kiállók tanulók számát, amíg a gyerekek élvezettel végzik a feladatot.)</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Tükörijáték hármásban</p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanulók 3 fős csoportokat alkotnak a tanteremben szétszóródva. Mindenki egy képzeletbeli egyenlő szárú háromszög egyik sarkára áll. Kettőn utánoznak egy valakit pici fáziskéséssel. A tanító egy előre megszélt jelére (pl. taps) az utanzott rámutat egyik csoportársára, és innenől őt kell utánozni. (Ha már nagyon jól megy a játék, akkor a mozdulatok utanzását a mimika utanzásával bővíthetjük) <p>Formabontó</p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanulók párokat alkotnak. Minden tanuló kap egy darab agyagot, vagy gyurmát. Csukott szemmel egy percig formálhatja. A tanító jelzésére a figurát átnyújtja a párjának, aki elmondja, mit lát a társa által készített alakban. <p><u>2. Hallani, ízelelni, szagolni, tapintani</u></p> <p>Hallod? Ki ismer fel többet?</p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanító hangfelvételt visz be, melyen az utca, az otthon, az iskola hangjai hallhatók. Minden hang után megállítja a magnót, és a gyerekek leírják, hogy szerintük mit hallottak. A végén újra hallgatják a felvételt, és közösen ellenőrziknek. <p>Ki szolt hozzám? Honnan?</p> <ul style="list-style-type: none"> Egy gyerek szemét bekötjük, aki a tanterem közepére áll. A többiek szétszóródnak a tanterem különböző pontjain. Egy előre kiválasztott „titkos irányító” rámutat valakire, aki megszólítja a közepén állót. A közepén állónak rá kell mutatnia a hozzá szólóra és mondania a nevét. <p>Ezt az ízt ismerem</p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző ételekből (gyümölcs, zöldség, sajt, kenyér, édesség, savanyúság...) falatkákat tegyünk egy tányérra. A gyerekek csukott szemmel ismerjék fel az ízeket, nevezzék meg az ételeket, és állítsák össze saját íz-skálájukat. <p>Mi ez?</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– Több különböző illatú anyagmintát mutatunk a gyerekeknek. (virág, kölni, fogkrém, kolbász, citrom, fesiék, fenyőág, szappan...) Az győz, aki a legtöbbet felismeri.</p> <p>– Ismerjünk fel különböző ismert tárgyakat vakon, tapintás útján!</p> <p>Találd ki, mihez érez!</p> <p>A gyerekek játszzák el testükkel, gesztusokkal, mimikával, hogy hozzáérnek valamihez! (sündisznó, párna, alma, virág...)</p> <p>A többieknek ki kell találniuk, hogy mire gondolhattott a játszó gyerekek.</p> <p>3-4. Képzélni, emlékezni</p> <p>– Idézd föl magadban</p> <p>a) a régi óvodádat</p> <p>b) a nagymama lakását</p> <p>c) a tavalyi nyaralást</p> <p>d) az utcát, ahol laksz</p> <p>Egy kiválasztott tanulónak a gyerekek kérdéseket tesznek föl a helyszínnel kapcsolatban. (minél többet)</p> <p>Az elmondottak alapján megpróbálják lerajzolni a helyszínt.</p> <p>A kiválasztott tanuló sorrendet állít fel, hogy melyik rajz hasonlít a legjobban, illetve a legkevésbé az általa leírt helyszínhez.</p> <p>Folytasd!</p> <p>A tanulók 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport megkapja ugyanazt a mesét befejezés nélkül.</p> <p>A történetet úgy kell befejezni, hogy a csoport minden tagja mond egy-egy mondatot.</p> <p>Az elkészült történeteket közösen meghallgadjuk.</p> <p>A kismalac és a farkasok</p> <p>Volt a világon egy kis malac, annak volt egy kis háza egy nagy rengeteg erdő közepén. Egyszer, amint ebben a kis házban főzögetett magának, odamegy egy nagy, ordas farkas, beszél az ajtón:</p> <p>– Eressz be, kedves malackám, nagyon hideg van idekint, fázom.</p> <p>– Nem eresztelek biz én, mert megszel.</p> <p>– Ereszd be hát legalább az egyik hátulsó lábam.</p> <p>A kis malac beeresztette az egyik hátulsó lábát. Hanem alattomban odatett egy nagy fazék vizet a tűzhöz.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Kicsi idő múlva megint megszólalt a farkas:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ugyan, kedves kis malackám, ereszd be a másik hátulso lábam is. – A kis malac beeresztette azt is. De a farkas azzal se érte be, hanem egy kis idő múlva megint beszólott: – Kedves kis malackám, ereszd be a két első lábam is. – A kis malac beeresztette a két első lábát is; de a farkasnak az se volt elég, megint megszólalt: – Édes–kedves kis malackám, ereszd be már egészen, majd meglásd, hogy amit a farkas jön háttal befelé, egyenesen abba menjen be. Azzal beeresztette. A farkas csakugyan a zsákba farolt be. A kis malac se volt rest, hirtelen bekötötte a zsák száját, lekapta a tűzről a nagy fázék forró vizet, leforrázta vele a farkast, azután hirtelen felmászott egy nagy fára. A farkas egy darabig ordított, mert a forró víz úgy levitte a szőrét, hogy egy szál se maradt rajta. Azután addig hánytá–vetette magát, míg utoljára kiödzött a zsák szája. Kibújt belőle, szaladt egyenesen segítséget hozni. Vissza is jött nemsokára vagy tizedmagával. Elkezdtek keresni a kis malacot. – Addig–addig keresték, míg valamelyik csakugyan meglátta a fa tetején. – Odamenték a fa alá, elkezdtek tanakodni, hogy mitévők legyenek, mi módon fogják meg a kis malacot. Mert egyik se tudott a fára felmászni. Nagy sokára aztán arra határozták, hogy egymás háttára állanak mindnyájan; mint a lédeci birákok, úgy aztán a legfelső majd csak eléri. Eí is kezdtek egymás háttára felmászni. A kopasz maradt legalól, mert félt fejlebb menni. Így hát a többi mind az ó hátán volt. <p>A befejezés:</p> <p>Már olyan magasak voltak, hogy csak egyetlenegy hibázott. Az az egy is elkezdett már mászni. Akkor a kis malac hirtelen elkialtotta magát:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forró vizet a kopasznak! – A kopasz megjed, kiugrott a többi alól; a sok farkas mind lepotyogott; kinek lába, kinek nyaka tört ki, a kopasz meg úgy elszaladt, hogy sose látták többet. – A kis malac szépen leszállott a fáról, hazament, többet felé se mertek menni a háza tájékának a farkasok. <p>5. Évszakok vitája</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az osztály 4 sarkát elnevezzük az évszakokról. – Minden gyerek választ egy évszakot, amelyik neki a legszimpatikusabb. Leül a terem azon sarkában, amely erről az évszakraól van elnevezve. Az így megalakult 4 csoport körben elhelyezkedik. – Minden csoport választ egy szószólót, ezután minden gyerek meghatározott számú korongot kap. <p>Beszélo korongok:</p> <p>– A csoport minden tagja elmondja, hogy miért ezt az évszakot szereti a legjobban. Ha valaki hozzá szereme szólni, akkor egy korongot kell letennie középre. Aki korongja elfogyott, az nem szólhat többé hozzá.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Vita: A csoportok választott szószóli kiállnak, és egymással vitatkoznak, érvelnek a saját évszakuk mellett. Vítájukban felhasználják a csoportjaik által mondottakat.</p> <p>A vita végén megkérdézzük a gyerekeket, hogy kinek változott a véleménye. Aki megváltoztatta a véleményüket azok az új, választott helyükre átmennek.</p> <p>–A tanító, ha szükséges tovább bontja a csoportokat úgy, hogy négy fős csoportok jöjjenek létre.</p> <p>Kerekasztal: Jelenleg ősz van. Minden csoport készítsen egy gondolatlistát, ami erről az évszakra eszébe jut! A csoportok tagjai körbeadnak egy lapot, amire mindenki feljegyzi a gondolatát. A közös gondolatokat feljegyzi a tanító a táblára.</p> <p><u>6. Szüretelünk!</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Dalok gyűjtése, közös éneklése az ósztról: Éttem szőlőt... Érik a szőlő... Hull a szilva... – Szőlőt ábrázoló puzzle kirakása csoportokban –A szüret fogalmának tisztázása. Kikeresése csoportonként gyermeklexikonból. – Szómagyarzat: – puttony, csobolyó, kármentő, szüreti bál, borkirály, őbor fogalmának kikeresése gyermeklexikonból. <p>Dramatikus játékok csoportokban: Szüretel a család</p>
<p><u>2. Milyen az ember?</u> (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztő: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia</p>	<p><u>1-2. Érzékszervek 1.</u></p> <p>Az előző évben tanultak felidézése 5 csoportban, az érzékszerveknek megfelelően (az osztály tanulóit 5 csoportra osztjuk pl. számhúzással 1-5-ig)</p> <ul style="list-style-type: none"> – További tapasztalatszerzés az érzékszervekkel kapcsolatban – szókincsbővítés, pontos megfogalmazás, változatos szóhasználatra való törekvés

Tartalnak	Tevékenységek
<p>Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>(az egyes csoportok az egyes érzékszervekkel foglalkoznak feladatkártíya alapján: 1. Nyúljátok a zsákba, és tapintás alapján próbáljátok a lehető legr pontosabb leírást adni valamelyik tárgyról úgy, hogy a többiek kitalálhassák! (a zsákban legyen a csoport létszámánál több tárgy) 2. Bekötött szemmel ismerjétek fel az egyes illatokat, amelyeket társaitok dugnak az orrotok alá! (a tálcán legyen a csoport létszámánál több illatminta) 3. Bekötött szemmel ismerjétek fel az egyes ízeket, amelyekkel társaitok kínálnak! (a tálcán legyen a csoport létszámánál több ízmintha) 4. A zsákból kihúzott tárgyak minden látható tulajdonságát soroljátok fel minél változatosabban! (a zsákban legyen a csoport létszámánál több tárgy) 5. Bekötött szemmel próbáljátok felismerni az egyes hangokat, amelyeket társaitok idéznek elő! (lehetőleg változatos hangkeltő eszközöket biztosítsunk) Valamennyi csoportnak legyen alkalmá minden „munkahely” felkeresésére és kipróbálására. Beszámoló csoportforgóban a közös munka tapasztalatairól befejezetlen mondatokkal: Legjobban tetszett a... Legjobban tudtuk együtt dolgozni a ..., Legközelebb jó lenne, ha ....</p> <p>3. <u>Érzékszervek 2.</u></p> <p>– Ki találja meg előbb? – a csoportoknál értelmző szótárak illetve gyermeklexikonok vannak (lehetőleg több darab, de ha erre nincs mód, akkor sorban következzenek a gyerekek), ebben keresik a tamító által meghatározott szavakat: orr, bőr, nyelv, szem, fül, szaglás, izlelés, látás, hallás, tapintás – a győztes pontot kap Beszélgetés a feladatról beszélgetőkörben: Mi a szóártában keresés leggyorsabb módja? Mely szavakat volt a legkönnyebb, a legnehezebb megtalálni? Mit gondolsz, miért? Mire jó a szótár? Kik használják? Milyen szótárakat ismertek? (Ez lehet további kutatómunka feladata is.)</p> <p>4. <u>Külső-belső tulajdonságok</u></p> <p>– a gyerekek kétféle kártyát írnak magukról név nélkül: egyet öt fontos külső, egyet öt fontos belső tulajdonságukkal. Összekeverjük, majd húzunk közülük, és felolvass után igyekszünk felismerni, kiről szólnak. – ezután megbeszélés beszélgetőkörben: Melyik felsorolás alapján volt könnyebb a felismerés? Miért? (érezkelhető és nem érezkelhető tulajdonságok megkülönböztetése) – a felírt belső tulajdonságok csoportosítása számunkra szimpatikus és kevésbé szimpatikus voltak szerint, eltérő vélemények esetén indoklás, vita – belső tulajdonságok megjelenítése némajátékkal, felismerésük – rajzzal vagy mintázással olyan figurák alkotása, melyek belső tulajdonságai felismerhetők</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>3. Táguló környezet – kapcsolatok (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztii: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1. Az én családom</p> <p>(Minden gyerek előzetesen kap egy családja sémát, amely a dédszülőkhöz nyúl vissza. Kutatómunkát végez a szülők segítségével, és közösen elkészítik a családfát. Néhány választott családtaggal interjút készít. Erdeklődik azokról a családtagokról, akiket ő nem ismerhet. Erdeklődik, hogy milyen fontos események határozták meg a család életét)</p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanuló 4 fős csoportokat alakítanak. A csoportzófogó szabályai szerint bemutatják egymásnak családjukat. <p>– Befejezetlen mondat.</p> <p>A tanító elkezdi egy mondatot, s akivel felveszi a szemkontaktust, annak kell befejeznie.</p> <p>Az én szüleim, amikor kicsik voltak...</p> <p>A nagymamám, és a nagyapám...</p> <p>Anyukám testvére...</p> <p>Apukám testvére...</p> <p>Az én unokatestvérem...</p> <p>Apukám anyukája...</p> <p>Anyukám apukája...</p> <p>– A tanuló párokat választanak, és mindenki elmondja a párjának, hogy mit tudott meg a családjáról az előzetes interjúk alapján. (A tanító egy előzetesen megbeszélte hangjelzéssel jelez, hogy a beszámolót be kell fejeznie.) Ezt követően mindenki beszámol, hogy mit tudott meg párja családjáról.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az elkészített családfákból kiállítást készítenek a tanteremben. <p>2-3. Barátságfa</p> <ul style="list-style-type: none"> – Minden gyerek elkészíti a saját barátságfáját. A fá törzsébe beírja a saját nevét, és anyai vastag ágat rajzol, ahány „legjobb” barátja van. Az ágakba beírja a barátai nevét. Minden ágból ágazzanak ki gallyak, amikben a barátok barátságának neve szerepel! (A saját nevét már ne írja bele!) A gallyakból még ágazhatnak vesszőskék, ugyanezen elv alapján. A fán jelölt gyerekekhez tartozzanak levelek, amelyeket hosszában felelőseknek el! A levelek egyik felébe írjanak a gyerekre jellemző jó tulajdonságokat, a másik felét pedig színezzék ki olyan színűre, ami szerintük a gyerekekhez illik!

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– Sorsolással párokat alakítunk. A gyerekek lerajzolják azt a barátságfát, amit szerintük a párijuk készíthetett. Ha mindenki elkészült, akkor a párok egymás mellé ülnek, és megvitatják, hogy jól gondolkodott-e iársuk a kapcsolataikról.</p> <p>Befejezetlen mondat: Én jól gondoltam azt, hogy... Én tévedtem abban, hogy...</p> <p>4. Más bőrében</p> <p>Tanító konfliktushelyzeteket ír fel a táblára, amelyek mellé szókétyákon rögzíti a szituációban szereplők nevét.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az osztálytársad kölcsönkéri tőled anyukád kedvenc gyermekkori könyvét. Nem hozza vissza időre, ezért anyukád nagyon dühös. (gyerek, osztálytárs, anya) • Az osztály kirándulni megy. Szeretnél menni, de nem engednek, mert a család is egy régen tervezett programra készül. (gyerek, anya, apa, tanító) • Véletlenül eltörted a család féltett ereklyéjét, a nagy kristályvázáját. Nem mersz szólni, de másnap apa észreveszi és elmondja anyának. (gyerek, apa, anya) • A melletted ülő osztálytársad lemásolja a dolgozatodat. A tanítód nem tudja eldönteni, hogy ki másolt a másiktól. Nem kaptok értékelést, újra kell írnotok. (tanító, gyerek, padtárs) <p>A gyerekek szituációt választanak. Azon belül, hogy hányan választották az a, b, c vagy d szituációt, annyi fős szimpátia csoportokra osztanak - ahány szereplő van az adott szituációban. Rövid megbeszélés után mindenki megtekint minden csoportot. A tanító egy megbeszélés hangjelzésére a gyerekek szerepet cserélnék egymással. A végén megbeszéljük, hogy melyik szereplő bőrében volt a legnehezebb.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>4. Szabályok, fegyelem – szabályok (5 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztii: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Eszéltikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1. Játsszunk!</p> <ul style="list-style-type: none"> – csoportalakítás szókártyákkal: a szókártyákon párban illetve 4-5 fős csoportban játszható játékok neve (pl. Ki nevet a végén?, Négy a nyerő, Fekete Péter, matematikai szabályjátékok, nyelvi szabályjátékok, dominó stb.) – a kialakult csoportok megkeresik az előkészített játékokat és elkezdnek játszani (érdemes „rövidíteni”, pl. gyerek dominóval, 2 bábúval) – 10-12 perc játék után csoportforgóval számolnak be arról, mi biztosította azt, hogy tudjanak játszani: a szabályok ismerete – beszélgetőkörben soroljanak olyan szabályokat, amelyeket az iskolában kell betartaniuk – gondolják végig és fogalmazzák meg, mikor és hogyan ismerték meg ezeket a szabályokat, hogyan sikerül a betartásuk – mi történik azzal, aki megszegi ezeket <p>2. Szabálykövetés és együttműködés</p> <ul style="list-style-type: none"> – csoportalakítás: Keveredj, állj meg, csoportosulj! <ul style="list-style-type: none"> – Általában ennyi fia van a népmesében a királynak vagy a szegény emberek. (3) – Ennyi feje van a mesebeli sárkánynak (7) – Hányadik betűje a teljes magyar abc-nek a c? (4.) (Lehetnek teljesen más, a tanultakhoz vagy az osztály életéhez kapcsolódó kérdések is.) – Mí a játék szabálya? – a kialakult csoportok dolgoznak tovább együtt: <ul style="list-style-type: none"> – Sebők Éva: A titokdoboz című történetének megismerése a befejezés nélkül (a gyerekek olvasási képességeitől függően néma olvasással vagy tanítói bemutatással) „Karolinka kis dobozt szorongatott a kezében. Néha belekukucskált, aztán visszaesukta. – Mí van benne? – érdeklődött Gyuszi. – Titok. – Biztos üres. – Nem igaz. Titok van benne. – Mutasd meg! – Nem lehet, titok! – Karolinka szorította a dobozt. – Nem szabad elvenni!- Eszem ágában sincs elvenni – vont vállat Gyuszi. De a kíváncsiság ördöge folyton azt suttogta a fülébe: titok...titok...titok – Mutasd már meg, vagy...megverlek! – Gyuszi igazán dühbe gurult, különben nem is mondott volna ilyet. Karolinka nem ijedt meg. Ő is mérges lett. – Akkor is titok, azért is titok; ha megpukkadsz, akkor is! (Gyuszi mégis elvette a dobozt. Erővel. Karolinka pedig pityeregve hátra fordított neki. Gyuszi csillogó szemmel turkált a dobozban. Egy kék szalagdarabka, egy ezüstgomb, egy kis darab kréta meg egy üres orvosságosüveg volt benne. Kirakta, berakta... Aztán elégedetten Karolinkához szaladt.

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– Tessék – nyújtotta vissza neki. Karolinka azonban lebiggyesztette a száját. – Nem kell. – Na vedd el! Most már újra titok lehet. – Nem kell. Vacak...</p> <p>Gyuzsi érezte, hogy a dobozban már neki sem telik kedve. Pár perccel ezelőtt Karolinka még azt hitte, hogy titkos kincse van. Gyuzsi is azt hitte. De most már mindketten tudják, hogy nincs itt semmi titok. Semmi, de semmi.</p> <p>– Látod, milyen vagy? – szölt Karolinka szemrehányóan. Gyuzsi lehorgasztott fejfel hallgatott.”</p> <p>– a szövegrészlet megismerése után kérdészón – a csoportok tagjai kérdéseket írnak kerekasztallal, majd megbeszélük, vita esetén megszavazzák, hogy melyik kérdést ajánlják a többieknek, s a szövívők ismertetik ezeket csoportforgóval</p> <p>– beszélgetőkörben kiválasztják a legérdekesebb kérdést, majd arról beszélgetnek, vitatkoznak, érvelnek a kérdező közösség szabályai szerint</p> <p>– végül megbeszélük, hogy hogyan sikerült megtartani a mindenki által elfogadott szabályokat</p> <p>3. Szövegfeldolgozás</p> <p>– csoportalkatás A,B,C,D jelekkel, az egyes csoportok különféle feladatokat kapnak az előzőleg részben megismert szöveggel kapcsolatban</p> <p>A: összegzés – a szöveg lényegét saját szavaikkal foglalják össze B: a történet folytatása – feladatuk a történetet úgy befejezni, hogy mindenki egy-egy mondatot mond C: szerepjáték – mutatassák be a jelenetet kétféle befejezéssel D: kulcsmondat – írjanak kulcsmondatot a szöveghez, amely összefoglalja a szöveg lényegét</p> <p>– a feladatmegoldás után csoportforgóval számoljanak be a közös munkáról</p> <p>– értékeljék a közös munkát az együttműködés szempontjából</p> <p>4-5. Hogyan lehetne még jobb? – közös szabályalkotás</p> <p>– szimpátia csoportokban dolgoznak a gyerekek</p> <p>– kerekasztallal olyan szabály-ötleteket gyűjtenek, melyekről úgy gondolják, hogy jobbá tenné a közös munkát, az együttlétet a közösségben</p> <p>– szóforgóval egyeznek meg a javaslatokról, majd plakátot készítenek</p> <p>– a csoportok plakátjaikat a táblára teszik, hogy a többiek is megismerjék, majd érvelnek a saját javaslataik mellett</p> <p>– beszélgetőkörben megbeszéljük, mit is tudnak a szavazásról (hogyan történtik, miért fontos, mi a</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>következménye)</p> <ul style="list-style-type: none"> – megszavazzák, a javasolt szabályok közül melyeket tartják a legfontosabbnak (célszerű, ha megszámozzuk az egyes javaslatokat a szavazás előtt) – megbeszéljük, várhatóan mi lesz a következménye a bevezetett új szabályoknak a közösség életében
<p><u>5. Viselkedés az iskolában</u> (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszt:</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p><u>1. Viselkedés egyes iskolai helyzetekben</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – szerepjátékkal különböző iskolai helyzetekben való viselkedés bemutatása (a gyerekek a megszokott csoportjaikban dolgoznak) A csoportok helyszíneket húznak szókártyán (tanítási óra, szünet, napközi, ebédli, iskolai közös színházi látogatás, múzeumlátogatás). Egy olyan helyzetet kell eljátszaniuk, amely jellemzően az adott helyszínen történik – a jelenetek bemutatása után beszélgetünk. Elsőként a szereplők számoljanak be saját nézőpontjukból a helyzetekről, hiszen ezek megértése az egyik legnehezebb feladat. <p><u>2. Miért viselkedünk másképp tanulás közben, szabadidőben, barátok közt?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – a csoportok a múltkori szókártyákból húznak, s szóforgóban megbeszéljük a saját helyszíntükön való viselkedés jellemzőit – csoportforgóban ismertetik a csoportok véleményét – az egyes helyszínekre jellemző különböző viselkedés okairól beszélgetünk beszélgetőkörben <p>Követő feladat: rajzkészítés az egyes helyszínekhez, melyeken megjelenik a helyszínhez és helyzethez megfelelő öltözködés is (esetleg készíthetünk öltöztetőbábukat is, ha a gyerekek már elég ügyesek)</p> <p><u>3-4. Konfliktushelyzetek megoldása</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – a tanító egyes, az osztályban előforduló viselkedési problémákhoz keres megfelelő állatmeséket, szövegrészteteket (esetleg ő maga ír rövid szöveget) – az osztályban már működő csoportok húznak a különféle leírások közül és szerepjátékkal bemutatják, ők mit tettek volna (a gyerekek dönthetik el, hogy szöveges vagy néma bemutatást választanak) – ha több csoport kapja ugyanazt a feladatot, akár különböző megoldások is születhetnek – a jelenetek bemutatása után beszélgetőkörben hallgassuk meg a résztvevőket saját, a bemutatás közben érzett érzéseikről és beszélgetünk a különféle megoldásokról, előrevetítve annak következményeit is

Tartalmak	Tevékenységek
<p>– Sok minden elhető – egészséges élet (5 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1. Egy napom egészségesen</p> <p>– 4 fős csoportok alakulnak szimpátia alapján. A tanító újságból kivágott képeket visz be az osztályba, amelyek köitődnek az egészséges, illetve a nem egészséges életmódhoz. Minden csoport külön-külön megkapja a képeket (élelmiszerek, italok, tárgyak sporteszközök, káros szenvedélyek...) A pedagógus a táblára két halmazkarikát rajzol. a) egészséges életmód b) nem egészséges életmód</p> <p>A gyerekek e helyükön közösen megvitatják melyik kép hova tartozik, majd gyurmaragasztóval rögzítik a táblánál. Visszatérve a helyükre megbeszélnek a látottakat, és véleményezik.</p> <p>– Rajzos formában minden csoport elkészíti egy szerinte egészségesen élő gyerekek napirendjét. Mikor elkészültek a munkák, mindenki felállhat a helyéről, és megnézheti a többiek munkáját.</p> <p>2. Táplálkozz egészségesen!</p> <p>–A tanító apró falatkákat visz be élelmiszerekből. Ezeket minden csoport kapja meg. (alma, körte, narancs, csokoládé, felvágott, tojás, répa, uborka, sajt, kenyér, müzli...) A gyerekeknek csukott szemmel kell felismerniük, és minden felismert élelmiszer nevét ráírnuk egy szókártyára.</p> <p>– Minden csoport eldönti, hogy hogyan, milyen szempont alapján csoportosítaná ezeket az élelmiszereket. Egy csomagoló papírra halmazkarikákat rajzol, és elvégzi a csoportosítást. Ha elkészültek, akkor minden csoport beszámol a munkájáról, és a többiek véleményezik.</p> <p>–A tanító a saját halmazkarikáit felrajzolja a táblára. (Gyümölcsök, édességek és zsír, hús és tojás, zöldségek, tejtermékek, kenyérfélék) A gyerekek a saját szókártyáikon szereplő élelmiszerek neveit elhelyezik a táblán. Közösen megbeszélnek a látottakat. Megvitatják, hogy mit milyen arányban érdemes fogyasztani.</p> <p>– Minden csoport elkészíti egy szerinte egészségesen táplálkozó gyerek heti étrendjét rajzos formában.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Az elkészült alkotásokat megvitatják, és kiállítást készítenek.</p> <p>3. Tanulmányi séta</p> <p>–A gyerekek közösen ellátogatnak a közeli piacra. (Ez előzetes tevékenység is lehet.)</p> <p>Előzetesen megfigyelési szempontokat kapnak</p> <ol style="list-style-type: none"> Milyen gyümölcsöket láthatsz? Milyen zöldségeket láthatsz? Mi olcsó, és mi drága? Érdeklődj a piacin miből mi készíthető! Figyeld meg az emberek általában miből hány darabot vásárolnak! <p>– Visszatérve az iskolába csomagolópapírra feljegyzi minden csoport a látott gyümölcsök, zöldségek neveit. – Gyermeklexikon segítségével kikeresik e zöldségek neveit, és lejegyznek rólok 1–2 fontosnak vélt dolgot. Piros színnel jelölik, hogy milyen vitamint tartalmaz. Megvitatják a kutatómunka eredményét.</p> <p>–A tanító által hozott gyümölcsökből, és zöldségekből salátát készítenek, és közösen elfogyasztják.</p> <p>4. Tisztaság fél egészség</p> <p>– A gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport kap 1-1 puzzle játékot. (szappan, fogkefe, fogkrém, fésű, törölköző, tusfürdő...)</p> <p>Ha elkészültek a kirakással, akkor minden csoport megtekintheti a többiek munkáját. Megbeszélik, hogy ezek az eszközök mind a tisztálkodáshoz tartoznak.</p> <p>– Közösen felelevenítik a tisztálkodási szokásokról tanultakat.</p> <p>– Minden gyerek egy választott csoporttársával interjút készít annak tisztálkodási szokásairól.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Mivel mosol kezet, és hányszor? – Mikor mosol kezet? – Milyen fogkrémet használasz? – Mikor, és hányszor mosol fogat? – Esténként hogyan tisztálkods? – Hány órákor fekszel le?

Tartalmak	Tevékenységek
<p>6. Esvütt lenni jó! – közösség (5 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Eszéitkai-művészetii tudatosság és kifejezőképeség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>Mindenki meghatározott számú korongot kap. Ahány korongja van, annyiszor szólhat hozzá. A beszélő korongok segítségével megvitatják a hallottakat, és véleményezik azokat.</p> <p>5. Sport minden nap</p> <ul style="list-style-type: none"> – A pedagógus különböző sportágakat ábrázoló képeket hoz be. Ezeket a képeket minden csoport megkapja. Ha felismerték a képeken látható sportágat, akkor a sportágak nevét ráírják egy csomagolópapírra, és kikeresik lexikonból. A leglényegesebb dolgokat közösen lejegyzik. – Minden csoport saját szint választ. A csoportok az óramutató járásával ellenétes irányban átadják a csomagolópapírukat egy másik csoportnak. A másik csoport a saját színével kiegészítheti az olvasottakat. Mikor minden csoportnál volt már minden csoport lapja, akkor közösen véleményezik a kiegészítéseket. – Az iskola udvarán minden csoport összeállít egy saját gyakorlatsort, amit egymással szemben kör alakban végeznek. <p>Ha elkészültek, akkor minden csoport bemutatja a többieknek a gyakorlatát, és közösen is elvégzik.</p>
<p>1. Barátság</p> <ul style="list-style-type: none"> – A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak. Minden csoport kap egy csomagolópapírt, melynek közepére felkerül a téma: BARÁTSÁG A csoport minden tagja használjon saját színt. A téma köré mindenki a saját színével jegyezzen le olyan kulcsfogalmakat, melyek a témához tartoznak. Ezután a szorosan összetartozó kifejezéseket kössek össze egy vonallal. Minden csoport számoljon be a saját munkájáról. – A tanulók nevét tartalmazó szókétyárkat helyezzünk egy dobozba! Minden tanuló húzzon egy nevet! (Ha a saját nevét húzta, akkor szóljon, és tegye vissza!) A szókétya másik oldalára mindenki írjon 5 tulajdonságot az általa húzott gyerekről! Minden tanuló helyezkedjen el körben, kezében a kártyájával! Egy tanuló felolvassa az általa írt jellemzőket, a többiek megpróbálják kitalálni, kiről van szó. Aki leghamarabb kitalálta, az olvashatja fel az ő kártyáján lévő jellemzőket. 	

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak. Minden csoport a témához kapcsolódó könyveket kap. (pl.: O Nagy Gábor: Szólások, közmondások)</p> <p>Gyűjtésnek a barátsággal kapcsolatos szólásokat, és közmondásokat!</p> <p>(– Madarat tolláról, embert barátjáról ismerni meg. – A jó barát drágább az aranyból. – Addig a barátság, míg zsíros a kenyér. – A gazdagnak mindenki barátja. – Új barátért el ne hagyd a régi. – A jó barát bajban ismerszik meg. – Csendesnek, csendes a barátja.)</p> <p>Beszélik meg, szerintük melyik mit jelent. Minden csoport olvassa fel az általa írt szólásokat, közmondásokat a többiek pedig szavazzák meg, hogy melyik magyarázatát szeretnék hallani! Legyen lehetőségük cáfolni, vagy kiegészíteni a hallottakat.</p> <p><u>2. A mi mesénk /1.</u></p> <p>– A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak. Minden csoport ugyanazt a mesecímet kapja: Hogyan találtam meg a legjobb barátaim? A gyerekek közösen mesét írnak, amit csomagoló papíron rögzítenek. A csoporton belül körben haladunk, és mindenki tehet a meséhez egy mondatot. (Ezt maga jegyzi le.) A pedagógus előre határozza meg a rendelkezésre álló időt, és válasszanak időfelelőst, aki folyamatosan jelzi a többi gyerekeknek, hogy meddig dolgozhatnak még!</p> <p>Az elkészült meséket minden csoport szívvívője felolvassa a többieknek. – Mindenki képregényt készít a saját meséjéhez. Ha elkészültek a képregények, akkor minden csoport feláll a helyéről, és megrékinthi a többiek munkáját.</p> <p><u>3. A mi mesénk /2.</u></p> <p>– Minden csoport az elkészült meséjét átadja egy másik csoportnak. Előtte ceruzával jelölik, hogy szerintük hol kezdődik a mese vége.</p> <p>(Ezt eldönthetjük sorsolás útján is: Minden csoport nevet ad magának, amit egy szókártyára rögzít. A szókártyákat névvel lefelé a tanári asztalra tesszük. Minden csoport képviselőt választ, aki húz egy kártyát. Annak a csoportnak adja oda a meséjét, akinek a nevét húzta.)</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– A csoportok az új mesék végét átírják, és felkészülnek a mese dramatizálására. Minden csoport végignézi a többiek játékát. Közösen értékeli a jeleneteket.</p> <p>4. Milyenek vagyunk?</p> <p>– A csoport tagjai kezdjenek el sétálgatni, majd a tanító jeladására mindenki kövesse azt, aki neki a leginkább szimpatikus! Figyeljétek meg és beszéljétek róla, hogy ki kit követett. Kit követtek többen?</p> <p>– A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak Mindenki írjon a csoport minden tagjának külön-külön egy pozitív tartalmú üzenetet! A csoportszóforgó szabályai szerint beszéljék meg, ki mit érzett, mikor olvasta az üzeneteket, illetve mi okozott számára meglepetést.</p> <p>– <i>Képzeljétek el, hogy a sulj-tévében a ti osztályotok mutatkozhat be! Írjátok meg a forgatókönyvet, mit mondanátok megatokról, egymásról!</i> <i>Először 4 fős csoportokban csomagolópapírra írják fel a szerintük legjellemzőbb tulajdonságait, ismérveit az osztálynak.</i> <i>Azok a tulajdonságok, amelyeket minden csoport irt keriljenek fel a táblára!</i> <i>Szavazzák meg, hogy mit tartanak a legfontosabbnak, majd csillaggal jelöljék.</i> <i>Ezután újra önállóan dolgozzanak a csoportok!</i> <i>A csillaggal jelöltek alapján készítsenek egy bemutatkozó szöveget!</i> <i>Minden csoport mutassa be a saját előadását a többieknek!</i></p> <p>5. Együtt alkottuk</p> <p>– <i>A tanító hurkapálcákat és nagyon sok színű fonalat hoz be.</i> <i>(Azonos színből több is legyen!)</i></p> <p><i>A gyerekek kiválasztják a számukra legszimpatikusabb színeket.</i></p> <p><i>A közismert pókháló technikával mindenki elkészíti a saját színeit tartalmazó pókhálóját.</i> <i>Az első tanuló rögzíti a hálóját a falra, majd a többiek is hozzá.</i> <i>Ők is felhelyezik a pókhálójukat.</i> <i>Ezt addig ismételjük, amíg mindenki nem rögzíti a munkáját.</i></p> <p>– <i>A gyerekek fehér színű előre kivágott pótkocsákat kapnak.</i> <i>(Mindenki annyit, amennyit szeretne.)</i></p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p><i>A fehér pókcsókákba valamilyen osztálytársuk jó tulajdonságát írják. Mikor elkészültek, mindenki elhelyezi a jó tulajdonságokat annak a gyereknek a pókhálójába, akire az vonatkozik.</i></p> <p><i>Így együtt elkészítettük az osztály közös pókhálóját.</i></p>
<p><u>7. Igen, ez fontos nekem!</u> (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszt:</p> <p>Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p><u>1. A félelemről</u></p> <p>– A farkas és a bárány című mese meghallgatása a befejezése nélkül</p> <p>A farkas éppen a vacsora utáni sétájára indult, amikor meglátott: a földön egy bárányt. Mindjárt gondolta, hogy tőle rémült meg, ezért esett össze. Odament hát hozzá, s így szólt:</p> <p>– Ne félj tőlem, ha három igazságot mondasz, futni hagylak.</p> <p>A bárány félelmében alig mert megszólalni, de azért csak kibökte:</p> <p>– Elfőszőr is, szeretném, ha tudnád, jobb szerettem volna nem találkozni veled.</p> <p>– Ez igaz – nézett maga elé a farkas – ezt elhiszem.</p> <p>– Másodszor – folytatta a bárány -, ha már így hozta a sors, hogy találkoztunk, bár lettél volna vak.</p> <p>– Ez is igaz, ezt is elhiszem – mondta a farkas.</p> <p>– Harmadszor pedig – kapott bátorságra a bárány – bár vesznétek el mind, ti gonosz farkasok, amiért mindig ránk vadásztok, hiszen mi sohasem bántottunk benneteket.</p> <p>(– Méltányolom az őszinteségedet, futni hagylak – zárta le a beszélgetést a farkas, és elballagott.)</p> <p>– rögtönzéssel néhány jelenet megtekintése – amíg különböző megoldásokat találhatnak a gyerekek</p> <p>– a mese befejezésének felolvasása</p> <p>– csoportmunkában kérdészónán a mesével kapcsolatban kerekasztallal</p> <p>– beszélgetés a kérdésekről szóforgóval, végül egy-két fontos kérdés kiválasztása</p> <p>– a kiválasztott kérdéseket a szövevről ismertetik, ezek a táblára kerülnek</p> <p>– a közösség számára legfontosabbnak tűnő kérdés kiválasztása (várhatóan a félelem, az őszinteség, a becsületesség kerülhet elő)</p> <p>– beszélgetés a kérdéstől a kérdező közösség szabályai szerint (fontos, hogy ezek a szabályok, miután elfogadjuk, mindig a gyerekek előtt legyenek), vita, érvelés, másféle vélemény elfogadása</p> <p>– a velük előforduló személyes élmények felidézése (Történt-e veled hasonló? Voltál-e már ilyen helyzetben?)</p> <p>– a beszélgetés összegzése a tanító által</p> <p><u>2. Hisztékenység? Butaság?</u></p> <p>– csoporttalakítás állatképekkel vagy szóképpákkal (emlősök, vízben élők, madarak, rovarok stb.)</p> <p>– a csoport tagjai kerekasztallal szedjék össze, mit tudnak az ő „állataikról” – írják vastag filctollal csomagolópapírra</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– a plakátokat a táblára helyezik, a többi csoport kiegészítheti (a saját színével írva – többen a táblánál)</p> <p>– Ma ismét egy állatmesével foglalkozunk. Mit tudtok már az állatmesékről? – válasz csoportforgóval</p> <p>A holló és a róka</p> <p>Történet egyszerű, hogy a holló talált egy darab sajtot, majd egy fára telepedett vele. Már éppen hozzá akart látni, hogy megegye, amikor arra járt a róka. Amint meglátta a hollót a fán, rögtön megkívánta annak ételét.</p> <p>Hízelegve felszólt hát a fára:</p> <p>– Te, holló koma! Már régen tiszteletemet szerettem volna tenni nálad. Te vagy ugyanis a madarak közül a legszebb, s legfényesebb tollú.</p> <p>A holló csak pislogott kettőt, hármat, de nem szólt semmit, tartotta a szájában a sajtot. A róka folytatta:</p> <p>– Szépséged olyannyira föltűnő a többi madárét, hogy megérdemelnéd a királyi rangot. Leginkább téged illetne meg a királyság, és biztossan meg is választana a többi madár, ha hangod is lenne.</p> <p>A holló nem bírta tovább szó nélkül, meg akarta mutatni, hogy van hangja: hatalmasat káromgott. Közben pedig kiejtette a sajtot a szájából. A róka ügyesen elkapta, s csüfondárosan így szólt:</p> <p>– Holló koma, ha még eszed is volna, bizony nem vágnál ilyen dicsőségre, hogy király legyél!</p> <p>Azzal nevetve eliszkolta a könnyen szerzett sajttal.</p> <p>– kérdések és feladatok – (mindig másik csoport tagja válaszol)</p> <p>Kik a mese szereplői?</p> <p>Hol játszódhat?</p> <p>Milyen tulajdonságait ismerétek meg a hollóknak?</p> <p>Milyen tulajdonságait ismerétek meg a rókának?</p> <p>Mit jelent: tiszteletemet szerettem volna tenni, felülmúlja a többi madárét, téged illetve, bírta tovább szó nélkül, ha eszed is volna, nem vágnál ilyen dicsőségre</p> <p>– a gondolat kihangosítás megismerése: csoportokban beszélik meg, mit gondolhatott a holló a róka beszéde alatt, s mit a saját elvesztése után; mit gondolhatott a róka, mikor meglátta a hollót, s mit a saját megszerzése után.</p> <p>– a csoportvéleményt a szóvivő ismerteti</p> <p>– a mesét négy részre osztjuk, s a csoportok a nekik jutó rész hosszú mondatait szűkítik, rövidítik addig, hogy még érthető maradjon</p> <p>– ellenőrzés a rövidített mese felolvasásával</p> <p>– véleményalkotás: Hogyan élvezetesebb a mese?</p> <p>3. <u>Testvérek vagyunk</u></p> <p>– az osztályban azok a gyerekek, akiknek testvérük van, meséljenek el egy számukra fontos történetet</p> <p>– két testvéréről mesélnek ma nektek (a mese első felét olvassuk)</p> <p>A két kicsi bocs meg a róka</p>
	<p>Medve apó, medve anyó dolga után járt, két kicsi bocsuk először otthon heverészett, azután elindultak sétálni.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Amikor az országhoz értek, figyeltek az arra haladó embereket, szekereket. Egyszer csak keserves nyikorgást hallottak, aztán nagy zökkenéssel gödörbe szaladt egy megrakott szekér. Arról pedig a földre gurult egy nagy fehér malomkő. Gurult, gurult, aztán elterült az árokban. A kicsi bocok odaszaladtak, s látták, hogy nem malomkő az, hanem egy szép, kerek, zsíros sajt.</p> <p>– No, ezt megesszük – mondták.</p> <p>Azzal megfogták a sajtot, bevitték a sűrűbe, hogy megosztozzanak rajta. Csakhogy egyik boc sem bízott a másikkban. Veszekedni kezdtek, a sajtot ide-oda rángatták, s kiabáltak, ahogyan a torkukon kifért. A róka éppen arra köszált. Gondolta, megnézi, min torzszalkodik a két boc. Mikor látta, hogy egy sajton kaptak össze, felajánlotta, hogy majd igazságot tesz és elosztja a sajtot.</p> <p>– Elfogadunk bírónak, róka koma – mondta a két kicsi boc.</p> <p>– a történet folytatása csoportmunkában: a csoport minden tagja egy-egy mondatot mond, az elkészült történeteket meghallgatjuk, véleményezzük</p> <p>– a tanító felolvassa a történet végét</p> <p>Akkor menjetek oda a bokor mögé – szólott rájuk a róka. – Fordítsatok hátat, s addig ide ne nézzetek, míg hármat nem vakkantok. A két kicsi boc engedelmesen elbújt a bokor mögött. A róka megnyalta a szája szélét és hozzálátott a lakomához. Mikor a sajtot az utolsó harapásig felálta, megint megnyalta a száját, s nesztelelenül odébbállt.</p> <p>A két kicsi boc pedig várta, várta, hogy a róka hármat vakkantson. Telt az idő, múlt az idő, de nem vakkantott senki. Erre kukucskálni kezdtek, de a rókának színét sem látták. Mikor pedig kiderült, hogy a sajt is eltűnt, akkor rettentően elszomorodtak.</p> <p>– Ha jó testvérek lettünk volna, sajtot is ehettünk volna – mondták, s nagy bánattal elindultak hazafelé.</p> <p>4. Testvérek vagyunk 2.</p> <p>– a csoportok párokra bomlanak, majd helyzeteket sug a fülükbe a tanító (pl. a testvéred el szeretné venni a játékosodat, meg akarja enni az utolsó csokit, más akar nézni a tévében, ő döntheti el, mit csinál a család a hét végén ... a sor bővíthető) – mindegyiket 2-2 párnak; feladatuk, hogy alkossanak jelenetet a helyzethez – várhatóan különféle megoldások is láthatók lesznek</p> <p>– a jelenetek bemutatása és elemzése során megérthetik a nézőpontok különbözőségét, segítve ezzel konfliktusmegoldó képességük fejlődését</p> <p>– végül történeten összegzés is</p>

3. évfolyam

Tartalmak	Tevékenységek
<p>1. Tanulási technikák fejlesztése (7 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1-2. Kooperatív technikák bővítése</p> <p>– a gyerekek állatneveket választanak maguk (amelyről sokat tudnak és szívesen megismertetnék vele a többieket is), majd sétálgatva információkat gyűjtenek egy feladatlap segítségével (Találd meg azt, aki ... társait megkérdezi, hogy valamelyik állítás igaz-e rá. Ha igen, nevét és választát felírja. Mindenkit személyesen kell megkérdezni, csak akkor kerülhet fel a lapra.) Egy A4 méretű lapra egymás alá írjuk az állításokat, amelyeket aztán a gyerekek egymástól megkérdeznek. Ezek lehetnek a következők: négylábú, kétlábú, több lába van, nincs lába; növényevő, ragadozó, mindenevő, másképpen táplálkozik; szárazföldön él, vízben, vízparton él.</p> <p>– az előzetesen azonos színnel megjelölt kérdőíves gyerekek alkotnak egy-egy csoportot</p> <p>– ismeretterjesztő szöveg feldolgozása csoportban élő állatokról szakértői mozaikkal (ehhez a szövegek mellett szükség lesz A, B, C és D jelű kártyákra), a megszerzett ismeretek ellenőrzése füllentőssel Az A és B jelű feladatok közül osztályunk ismeretében vagy differenciálás céljából választhatunk.</p> <p>I.</p> <p>1. Figyelmesen olvassátok el a következő szöveget! A barnamedve</p> <p>A barnamedve nagy testű, erős, félelmetes ragadozó emlős. Hátsó lábaira állva magassága akár 3 m is lehet. Hűvös erdőségekben él. Általában magányos, de olykor csoportosan is látni. Táplálkozását az évszakok határozzák meg. Nem válogatós, étlapján szerepel tojás, földi mókus, hal, elhullott állat, gyümölcs, bogó, levél, gyökér. A táplálékszegény időszakot barlangjában vészeli át, ahol hosszú téli álmot alszik. Tavasszal születik 2-3 csupasz bocs. Az anya tejével táplálja őket. Eközben azt a zsírtéget használja el, amit ősszel magára szedett. A bocsok játékosan birkóznak, hancúroznak. Játék közben ügyesednek, s megtanulják anyjuktól a táplálékszerzést és a halászatot. Ez a későbbiekben a túléléshez szükséges. Évekig kötődnek az anyjukhoz.</p> <p>2/A Érttetetek-e minden? Mondattalkeféssal vagy szómagyarazattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok tanítótokhoz!</p> <p>táplálékszegény időszak, vészeli át, túlélés, kötődnek anyjukhoz</p> <p>3/A A szöveg alapján írjátok le vagy húzzátok alá azt, amit a barnamedvéről a legfontosabbnak tartotok! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek!</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>2/B Értetetek-e mindent? Mondatalloktással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok tanítótokhoz!</p> <p>táplálékszegény időszak, vészeli át, túlélés, kötődnek anyjukhoz</p> <p>3/B Húzzátok alá a szövegben a választ a kérdésekre! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek!</p> <p>Mekkora a barnamedve? Hol él? Mivel táplálkozik? Mikor születnek az utódai? Hogyan táplálja őket az anyjuk?</p> <p>II.</p> <p>I. Figyelmesen olvassátok el a következő szöveget!</p> <p style="padding-left: 40px;">A jegesmedvék</p> <p>A jegesmedvék az Északi-sarkon, az örök hó és jég birodalmában élnek. A jégablakon olykor 150 km-t is utaznak, majd visszatérnek régi helyükre. Ezek a medvék akár 2-3 m hosszúak is lehetnek, és szinte egybeolvadnak a környezetükkel. Láruk kissé hártvány, éppen ezért kitérő úszók. Bundájuk kétszeres szőrtakaró, a hosszú szőrök alatt dús aljszőrrel is rendelkeznek. Bőrük alatt 5-10 cm vastag zsírréteg is kialakulhat. Hatalmas erejük van. Első végtagjaikkal könnyen le tudják ütni a fókát, amely fő táplálékuk. Gyomrukba akár 70 kg élelem is belefér. A nőstények a hóba ássák barlangjaikat, melyekben 4 °C van a leghidegebb időben is. Általában kétevenként 1-4 bocsot hoznak a világra, amelyek szüleik védelme alatt fejlődnek.</p> <p>2/A Értetetek-e mindent? Mondatalloktással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok tanítótokhoz!</p> <p>egybeolvadnak környezetükkel, aljszőrzet, szüleik védelme</p> <p>3/A A szöveg alapján írjátok le, vagy húzzátok alá azt, amit a jegesmedvéről a legfontosabbnak tartotok! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek!</p> <p>2/B Értetetek-e mindent? Mondatalloktással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok tanítótokhoz!</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>egybeolvadnak környezetükkel, aljszövet, szüleiik védelme</p> <p>3/B Húzzátok alá a szövegben a választ a kérdésekre! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek!</p> <p>Hol élnek a jegesmedvék? Mi segíti a vízben való mozgásukat? Mivel táplálkoznak? Mennyi utód születik?</p> <p>III.</p> <p>1. Figyelmesen olvassátok el a következő szöveget!</p> <p style="text-align: center;">A kutya őse</p> <p>A farkas elterjedt ragadozó. Sűrű erdőkben, hegyvidéken, síkságokon, nádasokban egyaránt előfordul. Akár 80 kg is lehet, 1 és fél m hosszú, szürke bundás állat. Rendkívül gyorsan fut, erős állkapcsával a legvastagabb eszontot is elroppantja. Nagyobb állatokra is vadászik, de kisebb rágcsálókat, rovarokat, időnként gyümölcsöt, kukoricát, burgonyát is fogyaszt. Télen farkában vadászik, melynek élén a legerősebb him áll. Az utódokat közösen nevelik. Általában 3-6 kisfarkas születik, melyek 21 napos korukig vakok. Négy hetes korukban elhagyják az odút, és felfedezőútra indulnak szüleikkel. A vadászaton a him, a nőstény és a fiatalok – közösen – akár egy szarvast is elejtenek.</p> <p>2/A Értettetek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok a tanítótokhoz!</p> <p>falka, elhagyják az odút</p> <p>3/A A szöveg alapján írjátok le vagy húzzátok alá azt, amit a farkasokról a legfontosabbnak tartotok! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek!</p> <p>2/B Értettetek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok a tanítótokhoz!</p> <p>falka, elhagyják az odút</p> <p>3/B Húzzátok alá a szövegben a választ a kérdésekre! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek!</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Mekkora a farkas? Mivel táplálkozik? Hogyan élnek a farkasok? Mennyi kölyök születik? Hogyan vadásznak?</p> <p>IV. 1. Figyelmesen olvassátok el a következő szöveget!</p> <p style="padding-left: 40px;">Az oroszlán</p> <p>Az oroszlán az állatok királya. Afrika füves pusztáin él. Félelmetes erejű, hatalmas testű ragadozó. Testhossza kb. 2 m, tömege elérheti a 190 kg-ot. Csak a hímek van sörénye. A nőstény mindig kisebb, 3-4 kölyköt hoz a világra, amelyek először pötytősek. A kölykök csak 2 hónapos korukra tanulnak meg járni, addig az anyjuk gondozza őket. Fél éves korukban eleven állatokat hoz nekik, így tanulnak vadászni. Az élelemszerzés a nőstények feladata. Sötétedés után, széllel szemben indulnak vadászni, a fűben hasalva, félkör alakban várnak. A hím hangos üvöltésével feléjük tereli a zsákmányt, a nőstények pedig elejtik. Mindig a hím eszik először, majd a nőstények, végül a kölykök.</p> <p>2/A Értettek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok a tanítótokhoz!</p> <p>félelmetes erejű, széllel szemben, sörény</p> <p>3/A A szöveg alapján írjátok le vagy húzzátok alá azt, amit az orozlánokról a legfontosabbnak tartotok! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek!</p> <p>2/B Értettek-e mindent? Mondatalkotással vagy szómagyarázattal beszéljétek meg a következő szavak, szókapcsolatok jelentését! Szükség esetén használjátok a Magyar Értelmező Kéziszótárt vagy forduljatok a tanítótokhoz!</p> <p>félelmetes erejű, széllel szemben, sörény</p> <p>3/B Húzzátok alá a szövegben a választ a kérdésekre! Ezt kell majd megtanítanotok a többieknek</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Hol élnek az oroszlanok? Mekkora a méretük? Mi a különös a kölykökben? Melyik állat szerzi az ételmezt? Hogyan vadásznak?</p> <p>3. A társak tanítása</p> <ul style="list-style-type: none"> – az előző órán megalakult csoportok dolgoznak együtt – a szakértői mozaik folytatása (legjobb, ha a két foglalkozást közvetlenül egymás után tartjuk) – mindenki a saját csoportjában tanítja meg a saját feldolgozott anyagát – ellenőrzés diákkvartettel – a csoport tagjai A,B,C,D jelet kapnak, a tanító által feltett kérdésre minden csoportból az azonos jelű tanuló válaszol (a tanító választhat a feladatlapok kérdéseit közül is) – önálló fogalmazás írása valamely megismert állatról (ez házi feladat is lehet) <p>4. Szerepek, jelzések</p> <ul style="list-style-type: none"> – az előző foglalkozáson kialakult csoportok dolgoznak továbbra is együtt: csoportosan élő állatokat (szurikáták, vadludak, elefántok, majmok, hangyák, méhek stb.) ábrázoló nagyobb méretű (legalább A4) képeket állítanak össze (A képeket előzőleg feldaraboljuk 8-12-16 darabra.) 1. Osszátok szét egyenlően a darabokat! 2. Kerekasztallal állítsátok össze a képet! (mindenki a saját darabját igyekszik hang nélkül, a kerekasztal szabályai szerint elhelyezni) 3. Ragasszátok fel a lapra! – Az emberi közösségekben létező tipikus szerepek összegyűjtése (pl. szülő, gyerek, testvér, tanító, szomszéd stb.) szóförgővel – a csoport által kiválasztott szereplő bemutatása tipikus jelenettel (úgy, hogy a többiek ráismerjenek), majd a jelenetek megbeszélése. – Tanulás közben, iskolai és iskolán kívüli szabadidőben alkalmazott jelzések összegyűjtése (pl. csendjel, a soraközös jelzése, jelentkezés, a dícséret és elmarasztalás gyakori jelei stb.) szóförgővel, összerésítése többben a táblánál módszerrel – Az előző feladat megoldása során kialakult, a többben a táblánál módszerrel rögzített listák összehasonlítása, kiegészítése beszélgetőkörben, elértő vélemények esetén vita, érvelés <p>5. Kapcsolatok</p> <ul style="list-style-type: none"> – csoportalkítás szokáryára írt mértékegységekkel (az azonos méréshez tartozók alkotnak egy-egy csoportot: hosszúság, idő, tömeg, úrtartalom) – kapcsolatot keresnek és fogalmaznak meg az egyes mértékegységek között – minden csoport szokáryákat kap, azokat csoportosítja választott szempont szerint

Tartalmak	Tevékenységek
<p>2. Ki vagyok én? – önismeret (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – a csoportosítás bemutatása három megy egy marad módszerrel – a szavak között kapcsolatot keresnek (2-2 szó összekötése egy mondatban), a mondatokat csomagolópapírra írják, majd a lapokat közszemlére teszik. Minden jó mondatért pont jár, ami mások lapján nem szerepel, azért dupla – a feladat megbeszélése beszélgetőkörben: Található-e kapcsolat minden szópár között? Lehet-e két olyan szó, amely nem hozható kapcsolatba? Melyik mondat tetszett a legjobban? Miért? <p>6. Szövegfeldolgozás</p> <ul style="list-style-type: none"> – a tanító választhat az éppen soron következő olvasás vagy környezetismeret anyagból egy anyagrészt – csoportban dolgoznak a gyerekek: feladatuk a szöveg részekre osztása, vázlatírás – fontos, hogy közös meggyezésre jussanak, s az eredmény a csoport közös véleményét tükrözze; a vázlat típusát (kulcsmondatos vagy kérdő mondatos) ők határozhatják meg – a vázlatokat továbbadják egy másik csoportnak, ők értékelik, hogy alkalmas-e a vázlat a szöveg lényegének kiemelésére – végül a szükség esetén kijavított vázlatokat a táblára teszik, s mindenki lemásol egyet (amelyet a maga számára a legmegfelelőbbnek tart) az olvasásfüzetébe – házi feladat: tartalommondás a leírt vázlat alapján <p>7. Most mutasd meg! Ki a gyorsabb?</p> <ul style="list-style-type: none"> – az activity játék mintájára játszhatunk az éppen aktuális tananyagok szó- és fogalomkészletével – a gyerekek a megszokott vagy szimpátia csoportokban dolgoznak – egy listát kapnak, feladatuk az, hogy körülírással vagy mutogatással (ezt sorsolással vagy megállapodással dönthetik el) meghatározzák a szavakat, kifejezéseket úgy, hogy a csapat minél gyorsabban kitalálja azt. Minden körben másik gyerekek lesz a mutogató-beszélő, a többiek a kitalálók – ezért célszerű több listával készülnünk. Az a csapat győz, amelyik adott idő alatt a legtöbb szót, kifejezést találta ki a definíciók alapján – ha már mindenkire többször sor került, beszélgethetünk a játékról <ul style="list-style-type: none"> – Könnyű vagy nehéz kitalálni a szavakat? – Mitől függ, hogy mennyi idő alatt sikerül? – Minden szót meg lehet határozni, el lehet mutogatni?
	<p>1-2. Nekem ez fontos</p> <ul style="list-style-type: none"> – Minden gyerek behozza otthonról a hozzá legközelebb álló három tárgyát. – A pedagógus elhelyez a tanteremben egy nagyobb méretű dobozt. – A gyerekek úgy helyeznek ebbe a dobozba a tárgyak közül kettőt, hogy a többiek ne lássák.

Tartalmak	Tevékenységek
<p>Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>– Arról a tárgyról, ami náluk maradt elmondják, hogy miért fontos az nekik.</p> <p>Eztán mindenki húz egy tárgyat a dobozból, és megpróbálja eldönteni, hogy kié lehet ez a tárgy. Döntését, következtetését indokolja is. Ha kitalálja, hogy kié a tárgy, és indokolta is, akkor annak tulajdonosa is véleményezi, hogy társa jól látja-e a tárgyhoz fűződő viszonyát. Amivel szeretné, azzal kiegészíti a társa indoklását.</p> <p>–Ezután az összes tárgyat kitesszük a tanári asztalra, és minden gyerek választ egyet, ami nem az övé. Indokolja, hogy miért ezt választotta befejezetlen mondat segítségével.</p> <p>Nekem azért tetszik ez a tárgy... vagy Szerintem hozzám azért illene ez a tárgy...</p> <p>– Ismét kitesszük az összes tárgyat az asztalra. Mindenki választ két tárgyat, ami nem az övé. (Nem megy ki a tárgyakért, a többiek ne tudják, hogy ő mit választott!)</p> <p>Fantázianevet ad neki, melyet (előzetesen kiosztott) szókártyán rögzít.</p> <p>Pl: Plüssfigura Éjjeli alvóka Kedvenc bögre Legjobb hörpintő Kedves könyv Kedvenc betűtár</p> <p>A szókártyákat egy közös dobozba helyezik. A tanító egyenként felolvassa azokat. Mindenki végiggondolja, hogy az ő otthonról hozott tárgyának milyen fantázianevet adhattak. Aki a saját tárgyára ismer, jelentezik.</p> <p>Ha sikerül helyesen eltalálnia, hogy az ő tárgya rejtőzik a fantáziánév alatt, akkor megkapja a kártyát, ha nem, akkor tovább lehet találgatni.</p> <p>3. Ilven vagyok</p> <p>– A gyerekek párokat alkotnak. Képzeljék el, hogy találkoznak egy távoli országból jött gyerekekkel. Mutatkozzanak be neki 5 rövid mondatban! Rövid felkészülés után minden pár mutassa be a párbeszédét!</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– Minden gyerek tervezzen magának emblémát, amit pólján, táskáján, jelvényén szívesen viselne! Találjon ki magának egy új nevet, és írja az embléma alá! A gyerekek járjanak körben a tanteremben, és mindenki nézze meg mindenki emblémáját! Amennyiben találnak érzi az emblémát, amit társuk rajzolt, akkor tegyenek a lap aljára egy pöttyöt. Versenyezzünk! Ki kapott több pöttyöt?</p> <p>– Minden gyerek füzetet és ceruzát vesz elő. Mit mondanál el magadról egy négysoros versben? Próbáld meg leírni! Olvassák fel egymásnak, hogy ki mit írt! Véleményezzék egymás versét! Miért vélték találnak, esetleg mit írtak volna ők bele.</p> <p>4. Az én „dobozaim” A gyereke öt különböző méretű, de nem nagy dobozt hoznak. Gondolják végig, hogy számukra mik a legfontosabbak az életükben! (szeretet, egészség, tudás, barátság, gazdagság, család, hit, szépség...) Előtte a táblánál gyűjtsünk közösen ilyen fogalmakat.</p> <p>Beszélgük meg, hogy mit jelentenek ezek!</p> <p>Döntsék el, hogy melyik öt a legfontosabb számukra, és állítsanak fel sorrendet. Az öt közül a számukra legfontosabb fogalmat a legnagyobb dobozra írják, a legkevésbé fontosat a legkisebbre.</p> <p>Minden „fogalomboboz” kapjon egy-egy szint is, amely szerintük a legjobban illik hozzá! Az így összeállított dobozokat ragasszák össze.</p> <p>Mindenki mutassa be a saját dobozszorozatát, és indokolja a döntését.</p>
<p>3. Barátság – kapcsolatok (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1-2. Mesélünk!</p> <p>– A gyerekek próbáljanak meg felidézni magukban egy olyan eseményt, mikor a legjobb barátjukkal vitatkoztak, vagy összevesztetek, majd kibékültetek. Aki szeretné, mesélje el a többieknek ezt a történetet. A többi gyerekek legyenek lehetősége elmondani, hogy ő hogyan oldotta volna meg ezt a konfliktust.</p> <p>– A tanító bemutatásában hallgassák meg a két mókusról szóló mesét!</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p data-bbox="272 1025 296 1227"><u>Mese a két mókusról</u></p> <p data-bbox="323 734 347 1384">A két mókus egyszer azon vitakozott egymással, ki tud nagyobbat ugrani.</p> <p data-bbox="352 510 395 1384">– Figyeld meg, én vagyok a legügyesebb mókus, meglátod, milyen magasra tudok ugrani – mondta a fiatalabb, s ezzel máris egy szempillantás alatt fent termett a fa tetején.</p> <p data-bbox="400 454 443 1384">– Én vagyok a legügyesebb –, mondta a másik mókus – nézd csak, milyen messzire tudok ugori. – S ezzel máris eltűnt társa szeme elől.</p> <p data-bbox="459 555 531 1384">A két mókus azonban olyan messzire ugrott egymástól, hogy egyik sem láthatta a másikat. Így felmérni sem tudták, melyik ugrott messzebbre vagy magasabbra. Egész nap csak kiabáltak egymásnak:</p> <p data-bbox="539 734 563 1384">– Gyere, nézd meg, hogy én ugrottam nagyobbat! Én vagyok az ügyesebb!</p> <p data-bbox="587 510 659 1384">Helyéről azonban egyik sem tágitott, nehogy elveszítse a "bizonyítékot", ügyességének bizonyosságát. Estére aztán megunták a kiáltozást, s mindketten visszamentek ugyanarra az ágra, ahol reggel voltak. Egy darabig csöndben üldögéltek, majd megszólalt a fiatalabb:</p> <p data-bbox="667 1025 691 1384">– Bátyám, valóban te vagy az ügyesebb.</p> <p data-bbox="699 779 722 1384">– Nem, te vagy a fiatalabb – mondta a másik –, te vagy az ügyesebb.</p> <p data-bbox="730 701 754 1384">– Mindkettőnknek igaza van, ha jó barátok maradunk – felelt az ifjabb mókus.</p> <p data-bbox="770 1182 794 1384">S jó barátok maradtak.</p> <p data-bbox="810 824 834 958">(Ursula Wölfel)</p> <p data-bbox="858 1249 882 1384">– Kérdészőn:</p> <p data-bbox="890 443 933 1384">A tanulók tegyenek fel a szövegre vonatkozó kérdéseket, s ezeket gyűjtsék össze. (A tanító írja fel a táblára!) Szavaztassuk meg velük, hogy szerintük mely kérdések a legfontosabbak, és azokat beszéljük meg közösen!</p> <p data-bbox="954 1272 978 1384">– Kérdezz!</p> <p data-bbox="986 1025 1010 1384">A tanulók 4 fős csoportokban dolgoznak.</p> <p data-bbox="1018 622 1042 1384">Minden csoport megfogalmaz 3 kérdést a szöveghez, és külön-külön papírcsíkokra írják.</p> <p data-bbox="1050 701 1074 1384">A csoportok helyet cserélnek egymással, de a kérdéseiket a helyükön hagyják.</p> <p data-bbox="1082 566 1106 1384">A csoporttagok elolvassák az új helyen talált kérdéseket, és megvitatják, hogyan felelnének rá.</p> <p data-bbox="1114 701 1137 1384">Rövid megbeszélés után mindenki felolvassa a kérdéseket, és válaszol azokra.</p> <p data-bbox="1209 1249 1233 1384">– A lényegét!</p> <p data-bbox="1241 925 1265 1384">A tanulók továbbra is 4 fős csoportokban dolgoznak.</p> <p data-bbox="1273 533 1297 1384">Megbeszéljük, hogy hogyan összegeznék ennek a mesének a tartalmát, ha az erdei hiradóba kellene</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>bemondani.</p> <p>Minden csoport bemutatja a saját híradó-részletét.</p> <p>3. Képregény vagy síkbáb?</p> <p>A gyerekek lehetőséget kapnak, hogy csoportokban dolgozva választhassanak két feladat közül.</p> <p>a) Képregényt készíthetnek a meséhez. Ebben az esetben azonban változtassák meg a mese befejezését. Amikor elkészültek, mondják el a többieknek, hogyan képzeltek el a mese befejezését, és mindenki tekinthesse meg a munkájukat.</p> <p>b) Amelyik csoport szeretné, az készíthet síkbábokat a meséhez. Csomagoló papírra fessenek hátteret is, ahogyan ők azt képzelik! Ezek a csoportok mutassák be az előadásukat a többieknek!</p> <p>4. Tudjunk többet egymásról!</p> <p>– A gyerekek kör alakban leülnek. Egy önként vállalkozó a körön belül körbemegey, és minden társának elmondja a „Veled szívesen...” kezdetű mondatot teiszóleges befejezéssel. Majd ugyanezt egy másik gyerekek is megteszi.</p> <p>– A csoport minden tagja írólapot kap. Az a feladatuk, hogy rajzoljanak erre az írólapra egy virágot. Az írólapokat gyumarasztóval rögzítsék a táblán. (Ne írják rá a nevüket!)</p> <p>Mindenki keresse meg, hogy szerinte az ő virágja kinek a virágjára hasonlít a legjobban. Kérdezze meg, hogy ki a virág gazdája! Sorolja fel, hogy szerinte milyen közös tulajdonsága van neki ezzel a gyerekekkel!</p> <p>– A gyerekek az osztályban párokat alkotnak. (Szimpátia alapján dönthessenek.)</p> <p>Minden pár álljon szembe egy másik párral! Úgy beszélgessenek egymással, hogy az egyik szót a pár egyik tagja, a másik szót a pár másik tagja mondja, amíg be nem fejezik a mondatot. A válaszadó pár ugyanígy reagál. A párok ne beszéljék meg előre a párbeszédet! Rögönözzenek!</p> <p>A végén nyilváníthatassanak véleményt, hogy mennyire gondolkodtak hasonlóan a párukkal!</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>4. <u>Mi lenne nélkülük? – szabályok</u> (5 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1-2. <u>Játékkészítés</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – a gyerekek megszokott csoportjaikban dolgoznak: a behozott játékok csoportosítása (előzetes feladat a csoporttagok számára minél több kedvenc játék behozása), – a csoportosítás bemutatása tárlatlátogatással <p>Motiváció: Ma társasjátékokat készítünk. Ki szeret ilyenekkel játszani? Miért? – beszélgetés beszélgetőkörben</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az én kedvenc játékom a... befejezetlen mondat – a játék tervezése, elkészítése során a feladatok felosztása, az elkészült munka önértékelése, a szükséges változtatások elvégzése – játékszabályok megalkotása, – a játék kipróbálása a saját csoportokban – a játékok bemutatása a többieknek három megy, egy marad módszerrel – minden csoport egy másik csoport játékát is kipróbálja <p>3. <u>A szabályokról</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Mi a közös az elmúlt foglalkozáson készített a játékokban? a szabályok (többek között) – Kérdésőzön a szabály kifejezéssel kapcsolatban (a gyerekek az előző órai csoportjaikban dolgoznak). A legfontosabb kérdések kiválasztása szóforgóval – a szövívők beszámolója, a legfontosabbnak tartott kérdések felírása majd ezek közül a legerdekesebbek megszavazása – beszélgetés, vita a kérdező közösség szabályai szerint – a vita gondolatmenetének áttekintése, csomópontjai – a csoportok önértékelése a közös munkáról, illetve saját tevékenységükről – a tanító értékelése a csoportok tevékenységéről aktivitás és együttműködés szempontjából <p>4. <u>Közlekedtünk 1.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – az iskola környékének feltérképezése közlekedési nehézségek (lámpás illetve lámpa nélküli kereszteződések, járdán való parkolás stb.) illetve közlekedési táblák szempontjából, ezek rögzítése rajzzal vagy fényképezéssel – az osztályban térképvizualt készítése, rajta a kritikus helyek jelölése, a táblák berajzolása – beszélgetőkör: Miért szükségesek a közlekedési táblák, a szabályok? Mi a következménye, ha nem tartjuk be a közlekedési szabályokat? <p>5. <u>Közlekedtünk 2.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – újabb séta alkalmával a térképvizualt ellenőrzése, szükség esetén pontosítása

Tartalmaink	Tevékenységek
<p>5. Együtt működés? – viselkedés (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>Tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> – gyűjtőmunka vagy házi feladat volt könyvtári vagy internetes kutatás, illetve interjúkészítés: Mít jelentenek a látott táblák? Milyen fajta közlekedési táblák vannak még? – erről számolnak be a gyerekek – csoportalkítás közlekedési táblákkal, majd csoportokban annak megbeszélése, hogy lehetne-e biztonságosabbá tenni az iskola környékének közlekedését, s ha igen, hogyan – a javaslatok ismertetése a többi csoporttal, vélemények meghallgatása – beszélgetőkör: mit tehetünk mi a saját biztonságunkért, kihez fordulhatunk a javaslatainkkal
<p>1. Együtt működés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Közös játék – a csoporttagok egymás mögött felsorakoznak (csoportonként), az elől álló kivételével mindenkinek csukva van a szemé. Az első szabadon vezeti a csoportját a teremben. Egy idő után csere, hogy mindenki megtapasztalhasssa mindkét szerepet. A játék után beszélgetőkörben az élmények megfogalmazása, indoklása – szövegfeldolgozás: a rövid részletet mindenki önállóan olvassa el, majd szófórgóval beszélnek meg a kérdéseket: Hogyan oldhatnánk meg ezt a helyzetet? Hogyan lehetne segíteni? – A közös munkáról a szóvivők számolnak be. <p>Hegedű az osztályban (részletek)</p> <p>Visongva törtünk be az osztályba. A szeptemberi nap ott úszott a levegőben, arany rácsokat dobott a padokra. A nyár bennünk égett, a bőrünkön, az ereinkben futkározott. Mi is futkároztunk.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az az én padom volt. – Oda én ülök. – Menj a másik oldalra! <p>Rikoltottunk, helyet foglaltunk, mintha létfontosságú lett volna, ki hova kerül. Lökődöttük egymást. Volt aki a kardigáját dobta foglalónak, a másik a tizórais táskáját röpítette. Zsóka magában állt. Kedves, széles arcán nem látszott tülekedési vágy, a fal mellé húzódtott. Kővér testen feszült a kék kardigán, majd szétpattantak a gombok. Vastag lábán magas szárú cipő volt. Kezébe tartotta a táskáját. Az utolsó helyekért folyt a küzdelem.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Én nem ülök Zsóka mellé! Úlj te! Majd megeszí a tizóraidat! – Hogyne, ülj te! Olyan sovány vagy, melletted elfér. – Vagy agyonnyom. Köszönöm. Kipréseli belőlem a levegőt. <p>– beszélgetőkörben: Kerülhetsz-e te hasonló helyzetbe? Hallottál-e ilyesmirtől? Milyen segítséget igénylő helyzetek adódhatnak? Hogyan tudnánk segíteni egymásnak?</p> <p>2. Szövegfeldolgozás</p> <ul style="list-style-type: none"> – a teljes szöveg feldolgozása páros munkával, ellenőrzés párban módszerrel 	

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>(folytatás)</p> <p>Bejött a tanítónő. Elesöndesedtünk. Kezdődhetett az új iskolaév.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Na gyerekek, megvagytok? Hű, de megnőtetek. Mindenki megtalálta a helyét? Zsóka, hova ülsz? – Zsóka lenézett a földre. – Még nem tudom. – Hova akarsz ülni, kislányom? – Nekem mindegy. – Keresz magadnak helyet és ülj le szépen! <p>Zsóka csak állt, tartotta kezében a táskáját meg a hegedűjét. Háttul megszólalt egy hang:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nem fér el egy padban. <p>Aztán még valaki belekiabált:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Üljön egyedül! Van hátul hely, ott talán elfér. <p>A tanítónő rendet teremtett.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Legyen elég ebből! Ki akar Zsóka mellett ülni? <p>Fölállt egy vézna kislány a második padban, Margitka.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Én szeretnék Zsóka mellett ülni. <p>Zsóka szedte a cókómóját, lassan elindult. Beprésselte magát a padba, igyekezett összehúzódni.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Elkezdjük a munkát, gyerekek. Ki tud valami szép verset, vagy köszöntőt? <p>Lökődösték egymást a gyerekek, majd Margitka fölállt.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zsóka nagyon szépen tud hegedülni, ő játszhatna valamit. Mikor az ablakuk alatt elmegyek, mindig hallom, hogyan játszik. <p>A gyerekek megint kuncogni kezdtek, sugdostak.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Osszeroppan a hegedű. – Meg se tudja fogni. – Kitejti a vonót a kezéből. <p>Zsóka magához emelte a hegedűtököt, szinte dédelgetve kivette a hegedűt. Az álla alá szorította, s fölemelte a vonót.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Elszakad a húr – sügta valaki. <p>S csakugyan elpattant egy húr. Zsóka csak állt piros arccal. Aztán egy gyerek fölugrott, s hozta a hegedűjét.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Itt az én hegedűm, játsszál ezen! – nyújtotta Zsókanak, aki már azt se tudta, hova bújjon zavarában. Aztán átvette a lánytól a hegedűt, az álla alá fogta, és elkezdett játszani. Eleinte remegett a hang, de aztán mind gyönyörűbben zengett. A gyerekek lélegzetüket visszafojtva hallgatták. Egyik-másiknak bepárasodott a szemé. Amikor a hegedű elhallgatott, a gyerekek tapsolni kezdtek, Zsóka pedig boldogan állt a teremben. Szűnetben elrohantak a lányok Zsóka hegedűjével. Ő sirdogált, de hamar megvigasztalódott, mert már hozták is iszza a főgonoszok. – Megcsinálta a pedellus. Most majd megint játszol nekünk, jó? <p>Kedveskedve körültekintett a nagydarab lányt, s az osztályba beragyogott az arany napfény.</p> <p>Feladatlap</p> <p>1. Mit gondolhattak a csöngetés előtt a lányok?</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>2. Mit érezhetett a csöngetés előtt Zsóka?</p> <p>3. Hogyan érte el, hogy befogadják a többiek?</p> <p>4. Hogyan segítettek Zsókanak a lányok?</p> <p>– A gyerekek előzetes tapasztalatainak felidézése, jelenetek bemutatásával a közösen végzett tevékenység során szerzett élményekről (papírgyűjtés, beteg ill. rászoruló osztálytárs huzamos segítése, osztályrendezvény szervezése stb.). A szimpátia csoportok felkészülés után mutassanak be rövid jelenetet valamely közösen átélt élményükről (ha esetleg nem volt ilyen, akkor képzeletük alapján valósítsák meg a jelenetet).</p> <p>– a jelenetek megbeszélése: felismerhető volt-e a tevékenység</p> <p>3. <u>Projekt tervezése</u></p> <p>– Közös program szervezése testvérosztály esetleg óvodai nagycsoport számára (közös játékdélután, iskolakóstoló stb.), annak eldöntése, hogy a csoportok mely tevékenység részt vállalják a kiválasztott programmal kapcsolatban – ötletroham, beszélgetőkör</p> <p>– az előzőleg megalakult szimpátiacsoportok továbbra is együtt maradnak és a csoportok a következő feladatot borítékban kapják meg:</p> <p>Szóforgóval beszéljétek meg, majd a feladaton rögzítsétek a következőket: Milyen mozzanatokból áll a vállalat? Hogyan oldható meg? Ki lesz a felelős?</p> <p>1. A program végrehajtásában milyen tevékenységet vállaltatok?</p> <p>2. Milyen részfeladatokat kell megoldanotok? Hogyan tudjátok megvalósítani? Ki a felelős? Szükségetek lesz-e várhatóan segítségre?</p> <p>Részfeladat Megvalósítás módja, feltétele Felelős</p> <p>A lapokat helyezték el úgy, hogy azt mindenki figyelemmel kísérhesse. A projekt megvalósítása során gyakorlatosságtól függően kapjanak folyamatos támogatást, segítséget a gyerekek! A már elvégzett részfeladatokat jelezzék a projektfalon, ide gyűjthetik a gyerekek ötleteiket is.</p> <p>4. <u>A projekt értékelése</u></p> <p>– a projekt lezárásának fontos momentumai a megvalósulás utáni értékelés</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>6. Napirendesen! – egészséges élet (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>a) a produktum szempontjából – Mennyire volt eredményes a munka az előzetes elképzeléshez képest? Mennyire volt elégedett a közönség? Ahhoz, hogy ezt megbeszélhessük, szükséges a helyszínen szóbeli „interjúkat” készíteni, illetve megfigyelni a résztvevőket. Erről beszélgetőkörben beszélgethetünk.</p> <p>b) a tanulás szempontjából – Milyen tanulási folyamatok zajlottak le? – szóban vagy írásban válaszolják meg a kérdéseket: Mit tudtál meg, amit eddig nem? Mire vagy képes, amire eddig nem? Mi tetszett a legjobban? Mi az, amit másképp tennél? c) a társas kapcsolatok alakulása szempontjából – szóforogóval értékeljük a közös munkát: Hogyan tudott együttműködni a csapat? Voltak-e konfliktusok és képesek voltak-e megoldani azokat?</p>
	<p>1. Egy egészséges nap</p> <p>– Négy fős csoportokban dolgozunk. Előzetesen a gyerekek egészségügyi szaklapokból, újságok ilyen vonatkozású rovataiból, internetről képeket gyűjtenek. A képek olyan tevékenységeket tartalmazzanak, melyek kötéldnek az egészséges életmódhoz! (helyes táplálkozás, tisztálkodás, sport...) Minden csoport csomagolópapírt kap, amelyre 4 halmazkarikát rajzol. (reggel, délben, délután, este) Felragasztás nélkül elhelyezik a gyerekek a képeket ahhoz a napszakhoz, ahová szerintük a legjobban illik. Minden csoportból 1 ember maradjon a helyén, a többiek induljanak el, és tekintsek meg a többiek munkáját. Véleményezzék. Véleményüket a csoport helyén maradó tagja jegyezze le. Mikor minden tag visszaért a helyére, akkor vitassák meg a kritikát, és döntsenek a módosítástól.</p> <p>– Készítsenek rajzos napirendet úgy, hogy ezeket a képeket illessék bele. Minden csoport tekintse meg minden csoport munkáját. Mindenki válaszson egy munkát, ami neki a legjobban tetszik. (Csak egyet!) Idetegen egy pótyót a lap aljára. Ki kapta a leg több szavazatot?</p> <p>2. Játsszunk el!</p> <p>– A tanító beszéli az elkészült képes napirendeket, és minden csoportnak kioszt egyet, ami nem az övé. A csoportok a helyükre vonulnak a kezükbe kapott képpel. Rövid megbeszélés után pantomimmal eljátszák a képeken látható eseményeket. A többiek nagyon figyeljenek! Ki ismert a saját napirendjére?</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– Minden csoportból 2-2 pár alakul. Minden pár kiválaszt egy képet, és párbeszédet ír hozzá. Hallgassuk meg mindenki párbeszédét!</p> <p>3. Ki ő?</p> <p>– A gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport gyűjtson olyan foglalkozásokat, amelyek az egészséges életmóddhoz kapcsolódnak. (orvos, dietetikus, tréner, szakács, pszichológus, védőnő, ápoló...)</p> <p>A gyűjtés után minden csoport értelmező szótárt, lexikont kap. Keressék ki ezeket a foglalkozásokat, és röviden jegyezzék le, amit a legfontosabbnak tartanak. Minden csoport számoljon be meghatározott számú foglalkozásról.</p> <p>– Minden csoport szókártyákat kap, amelyre felírja ezen foglalkozások neveit. A szókártya másik oldalára írjon 5 fogalmat, amely szerinte ehhez a foglalkozáshoz kapcsolódik. Ha mindenki elkészült, akkor olvassák fel a fogalmakat, a többi csoport pedig jegyezze le, hogy szerinte melyik foglalkozáshoz kapcsolódnak ezek. Ki talált ki többet?</p> <p>4. Nézzük meg!</p> <p>– A tanító előzetes megbeszélés alapján tegye lehetővé, hogy a gyerekek látogassanak el egy orvosi rendelőbe, vagy egészségháza. Beszéljék meg, hogy kik dolgoznak ott!</p> <p>– Minden munkacsoport (szintén előzetesen) gyűjtson össze kérdéseket, amelyeket feltenne az ott dolgozóknak. Írjuk fel az összes kérdést a táblára, és közösen szavazzuk meg, hogy melyek a legjobbak. – A látogatás alkalmával tegyék fel a kérdéseket.</p> <p>– Mindenki írjon rövid fogalmazást a látogatásról!</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>7. Ók is hozzánk tartoznak – közösség (6 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1-2. Mesefeldolgozás <u>/Az oroszán és az egér/</u></p> <p>– A gyerekek gyűjtsenek a saját életükből olyan élethelyzeteket, amikor máson segítettek, így lettek barátok.</p> <p>– Alakítsanak 4 fős csoportokat! Gyűjtsenek az olvasókönyvből állatmeséket! Beszéljük meg, hogy ezek szereplői emberi tulajdonságokkal vannak felruházva! Minden csoport válasszon egy mesét, és fogalmazza meg egy mondatban annak tanulságát! A tanulságot olvassák fel, a többiek pedig találják ki, hogy melyik meséről lehet szó!</p> <p>– A szereplők kitalálása barkochba játék segítségével. (egér és oroszán)</p> <p>– A mese tanítói bemutatása.</p> <p>AZ OROSZÁN ÉS AZ EGÉR</p> <p>Az egerek önfeledten játszadoznak a mezőn. Addig-addig ugrándoztak, míg egyikük nekítüközött az alvó oroszánnak. Az oroszán felébredt, s elkapta az egeret.</p> <p>– Mít képzelsz, te nyavalyás ! – ordította dühösen. – Hogy mersz felverni legszebb álmomból. Most aztán véged van.</p> <p>Már-már bekapta a rémült egeret.</p> <p>– Kérlek, bocsáss meg, nem akartalak megsérteni – könyörgött az egérke. – Kérlek, engedj szabadon. Ha megkegyelmezel, egérszavamra ígérem, meghálálom.</p> <p>Az oroszán nagyot kacagott az ígért hallatán. – Ugyan, hogyan tudnál te segíteni nekem? Am végül mégis megkegyelmezett a kis cincognak, mondván, ilyen apró állaton bosszút állni nem méltó az állatok királyához. Az oroszán életét nem sokára mégis a kis egér mentette meg. Történt ugyanis, hogy az oroszán vadászok csapdájába esett. Hatalmas erejét megfeszítve próbált szabadulni, de hiába. Tehetetlenül vergődött kötelekében. Az egér meghallotta az oroszán nyögését, és odasietett:</p> <p>– Maradj nyugton, azonnal kiszabadítalak – mondta. Az egér éles fogaival elrágta a kötelet és visszaadta az oroszánnak a szabadságát.</p> <p>– Te kinevetél engem, nem hitted, hogy segíthetek rajtad. Most láthatod, hogy az egér hálája is jól jöhet egyszer.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– Első reagálások meghallgatása, szükséges szómagyarázat. – Olvasmány részekre bontása, csoportonként közös vázlatírás. – Tulajdonságok gyűjtése a szereplőkről. – Tartalom elmondása valamelyik szereplő nevében.</p> <p>– Ezt követően két feladat közül választhassanak a gyerekek!</p> <p>a)</p> <p>– Mese dramatizálása csoportokban.</p> <p>Minden csoport nézze meg minden csoport munkáját, és véleményezzék egymást befejezetlen mondat segítségével.</p> <p>Nekem az (első v. második v....) csoport előadása tetszett a legjobban, mert...</p> <p>b)</p> <p>Alakítsunk párokat. A párok képzeljék el, hogy a két főszereplő 20 év múlva találkozik az erdei kávéházban! Egyenítsék fel párbeszédés formában a történetet, mintha visszaemlékeznének!</p> <p>3–4. <u>Mit is jelent?</u></p> <p>– A tanulók 4 fős csoportokban dolgoznak.</p> <p>Minden csoport esomagolópapírt kap, melyen a közösség szó szerepel közepén. Mindenki választ magának egy saját színt.</p> <p>A közösség szóból kiindulva nyilakkal olyan fogalmakat írnak, amelyek szerintük kapcsolódnak a közösség fogalmához.</p> <p>(barátság, figyelem, türelem, szeretet, segítség, összetartozás, közös célok, ...)</p> <p>A táblánál közösen gyűjtésük ki azokat, amelyek legalább két csoportnál szerepeltek. Szavazzák meg szerintük melyek a legfontosabbak! Jelöljék ezeket csillaggal!</p> <p>– Egyéni munkaformában külön lapokra, kártyákra írjanak mondatokat ezekkel a szavakkal Mindenki olvassa fel a mondatait. Szavazzással döntsük el, melyek a számunkra legszebb mondatok. Ezek (gyurmaragasztóval) kerüljenek fel a táblára.</p> <p>– Mindenki válasszon egy mondatot, és készítsen hozzá rajzot.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– A gyereke figyelve ismét a táblánál kigyűjtött szavakra irányuljon. Írjanak rövid fogalmazást melynek szereplői saját osztálytársaik. Minél több szerepeljen alkotásaikban a táblánál jelölt fogalmakból! Lehet a fogalmazás kitalált történet. Alábbi címek közül választhassanak:</p> <p>a) Osztálykiránduláson b) Egy délután együtt c) Így segítetek nekem az osztálytársaim d) Sosem fogom elfelejteni</p> <p>– Önként vállalkozók olvashassák fel műveiket! Véleményezzük azokat!</p> <p>5-6. <u>Egy napom velük</u></p> <p>(Ez a feladat különösen akkor szerez nagy örömet, ha a tanulók sokat dramatizáltak. Amennyiben nem, akkor több fázissal jár a véső produktum megalkotása, de mindenképpen maradandó.)</p> <p>– Közösen gyűjtünk olyan szituációkat az osztály életéből, amire szívesen emlékeznek a gyerekek. Ezeket rögzítjük a táblán, vagy egy jól látható helyre tett csomagolópapíron.</p> <p>– A táblán kigyűjtött szituációkból választanak egyet, és megbeszélik, hogyan dramatizálnák. (maximum 2-3 percben)</p> <p>Minden csoport bemutatja a többieknek az előadását. A tanító jegyzeteli a legjobb részleteket a szituációkból.</p> <p>Az elkészített szituációkat a táblán (vagy csomagolópapíron) áthúzzuk, ezt már nem lehet választani.</p> <p>– Minden csoport újra a helyére megy, és a még szabadon választható szituációkból újat választ. Rövid megbeszélés után ismét az előadások következnek. A tanító ismét jegyzetel.</p> <p>– A csoportok megbeszélik, hogy nekik mely jelenetek, jelenetrészletek tetszettek a legjobban. Véleményüket a választott szövegük tolmácsolja. A pedagógus ezekről is jegyzetet készít.</p> <p>A gyerekek tanítói segítséggel kerettörténetet találnak ki. Pl.: „Kisfilm az osztályomról”</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>8. Értékes? (3 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszt: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>A kerettörténet segítségével összefűzzük a legjobb szituációkat. (Először maximum 5 szituációt.) A szituációk közé csoportonként kitalálhatunk narrátor szöveget. Nagyon érdekes produktciók szoktak születni!</p> <p>1. Hazugság? Füllentés?</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ha te lennél Hány János... – A híres nagyotmondó utódaiként próbáljanak minél furcsább, elképesztőbb dolgot állítani komolyan, a többiek örömeire – mi a véleményetek Hány Jánosról? Hazudott? – csoportokban megtörtént esetek felidézése szóforgóval, amikor valaki nem mondott igazat – miért tette? <ul style="list-style-type: none"> – mi lett a következménye? – beszámoló a felmerült esetekről csoportforgóval – beszélgetőkörben: lehetséges-e olyan helyzet, amelyben helye van a „hazugságnak”, minden „hazugság” hazugság-e; színonimák keresése és az árnyalatok értelmezése; hazugság és elhallgatás viszonya – tanítói összegzés <p>2. Leleménység 1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanító fúrujával (egyéb hangszerral, dúdolóval) eljátssza a Szegény legény vagyok én... kezdetű dalt. Miután a gyerekek felismerték a dalt, közösen elénekeljék. – Ráhangozó beszélgetés a szegénységről <ul style="list-style-type: none"> – Kit tartasz szegénynek? – Honnan ismered fel, hogy valaki szegény? – Hoztam nektek egy szegény legényről szóló mesét: A kőleves című mese felolvasása. – A szöveg feldolgozása <ul style="list-style-type: none"> – csoportalkítás: káposzta, kolbász, kó, fázék képét puzzle szerűen nyírjuk, amiből a gyerekek húznak. Megkeresik az összetartozó képrészleteket. – A csoportokon belül stafétaolvasással ismételjük át a szöveget a gyerekekkel.) – Jellemezzétek a fűt! – Gyűjtésük össze a falubeliekre jellemző tulajdonságokat! – Miről pletykáltak a faluban a levesfőzés után? – Mit gondolhatott a kő? – beszámoló a csoportmunkáról csoportforgóval

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>3. <u>Leleményesség 2.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – beszélgetés beszélgetőkörben: Szerintetek a fiút melyik tulajdonsága segítette leginkább? (helyzetfelismerés, leleményesség) – Most a ti leleményességetekre lesz szükség! Próbáljátok ki magatokat! A múltkori csoportokban dolgozzatok! – Helyzetfelismerő játék: „Készítetek szendvicset a borítékban leírtak alapján! A boríték szövege: A kenyéren legyen: vaj, felvágott, sajt, vékonyra szeletelt tojás, uborka, piros arany. A szendvicseiteket minél gusztusosabban tálaljátok! – a csoportok a következő dolgokat kapják: <ol style="list-style-type: none"> 1. sajt, uborka, szalvéta 2. kés, kenyér, piros arany 3. felvágott, tálca, tojásvágó 4. vaj, tojás – a tanító figyelje a gyerekeket, ha semmiképpen nem sikerül boldogulniuk, szelíden segítsen – A feladat értékelése, tapasztalatsere falatozás közben. – A végzett munka értékelése az osztály egésze, s a csoportok működése, aktivitása alapján. A pozitívumok kiemelése.

4. évfolyam

Tartalmak	Tevékenységek
<p>1. <u>Tanulási technikák fejlesztése</u> (6 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1-2. <u>Kooperatív technikák gyakorlása</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Mi lennél, ha más lennél? autó, kerékpár, repülő, hajó, vonat... csoporttalakítás sarkok módszerrel Elnevezzzük a sarkokat (ha a létszám miatt szükséges, akkor a terem közepét is elnevezhetjük), a gyerekek odaállnak, amelyiket választják. Majd megbeszéljük, miért éppen így döntöttek. – Svéd gyermekverssekkel foglalkoznak a gyerekek, szakértői mozaikkal (éhhöz A,B,C,D jelekre van szükség) <p>I. Olvasd el a verset! Beszéljétek meg a csoportban, milyen érzései lehettek a szereplőknek! Veletek előfordult már hasonló? Szerintetek megfelelően viselkedtek? A beszélgetés során készítettek jegyzeteket, hogy minél pontosabban be tudjátok számolni a többieknek a csoportotokban!</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Siv Widerberg Cilla és én</p> <p>Cilla (akit igazában Ceciliának hívnak) néha olyan gügye. Néha helyes, néha egész jól ki lehet vele jönni. Néha néha kis dedós hozzám képest. „Mit gondolsz rólam?” kérdztem egyszer Cillát. Tudjátok, mit felelt? Ezt: „Néha olyan gügye vagy. Néha helyes. Néha egész jól ki lehet veled jönni. És néha... ... néha kis dedós vagy hozzám képest!”</p> <p>II. Olvasd el a verset! Beszéljétek meg a csoportban, milyen érzései lehettek a szereplőknek! Szerintetek megfelelően viselkedtek? Ti mit tennétek másként? A beszélgetés során készítsetek jegyzeteket, hogy minél pontosabban be tudjátok számolni a többieknek a csoportotokban!</p> <p>Siv Widerberg Lecke</p> <p>Stefán beteg. Elmegek ma Stefánhoz, elviszem neki a leckét. „Én hoztam el a leckét” – mondom majd neki. „Mert Magnus is beteg, azért jöttem én a leckével.” És odaadom Stefánnak a könyveket.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>és megmutatom, mit kell tanulni. „Hát szia, Stefán” – mondom végül. „Hát szia, Ingrid” – mondja ő. Stefán nővére nyitott ajtót, és ő vitte be a könyveket.</p> <p>III. Olvasd el a verset! Beszéljétek meg a csoportban, milyen érzései lehettek a vers írójának! Tegyetek fel kérdéseket, s beszélgessetek arról, mi a véleményetek a felvetett problémáról! A beszélgetés során készítsetek jegyzeteket, hogy minél pontosabban be tudjátok számolni a többieknek a csoportotokban!</p> <p>Siv Widerberg A tanító néni azt mondja</p> <p>A tanító néni azt mondja hogy káromkodni csúnya dolog. De a papám gyakran mondja hogy Frászt meg a Keserves Szentsegit, és mama mondja, hogy Egy Nyavalyát, és a nagypapa mondja, hogy A Rosseb Belé százaszor is egy nap. Egyébként láttam, hogy a tanító néni karamellát eszik pedig mindig arról beszél, hogy az édesség tönkreteszi a fogat, és hogy a gyümölcs sokkal egészségesebb.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>IV. Olvasd el a verset! Beszéljétek meg a csoportban, milyen érzései lehettek a vers írójának! Tegyetek fel kérdéseket, s beszélgetsetek arról, mi a véleményetek a felvetett problémáról! A beszélgetés során készíthettek jegyzeteket, hogy minél pontosabban be tudjátok számolni a többieknek a csoportotokban!</p> <p>Ingrid Sjöstrand Van hozzá közöd?</p> <p>Van hozzá közöd, mit csinálók? És hogy mit gondolok? Van hozzá közöm, mit csinálasz? És hogy mit gondolsz? Van közünk egymáshoz? Hozzám, hozzád, mindenkihez, aki véletlenül épp itt él épp most, és akitől függ, hogy mi lesz a világból? Van közünk egymáshoz, talán, igen.</p> <p>– A gyerekek a diákvertett szabályai szerint válaszolnak a kérdésekre, melyek a következők lehetnek: Mi volt Cilla valódi neve? Vajon kedvelték egymást a gyerekek? Miért ment Ingrid Stefanhoz? Kinek kellett volna elvinni a leckét? Találkoztak-e valójában? Kiket figyelt meg a vers írója? Mit tettek a felnőttek? Mi okozott gondot a szerzőnek? Miről gondolkozik a vers írója? Végül is mi az álláspontja?</p> <p>– hangos, kifejező olvasás a csoportok előzetes megállapodása szerint – a csoportok önértékelése a foglalkozás alatti munkájukról</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>3. Önálló tanulás fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> – szöveg önálló, néma olvasása (a tanító döntése, hogy minden tanuló azonos szöveget vagy különbözőket kap; azonos szöveg esetén megállapodhatnak, hogy kik tarthatják meg szóban a kiselőadásukat, a többiek elkészíthetik írásban és így kerülhet a társak elé) <p>Olvasd el figyelmesen a szöveget! Oszd részekre, majd készíts vázlatot! Eldöntheted, hogy kulesmondatokkal, kérdésekkel vagy másként.</p> <p>Van-e elég víz a Földön?</p> <p>Nagy kincs a víz, különösen az édesvíz, az iható víz. Mert a tenger vize sós: sem ivásra, sem főzésre nem alkalmas. Csak nagyon bonyolult módon lehet ihatóvá tenni. Édesvíz nem található mindenhol. Pedig az embereknek, az állatoknak, a növényeknek állandóan édesvíze van szükségük.</p> <p>Az ember hatvanéves koráig 70–80 ezer liter vizet iszik meg. Ennyi vízzel 7–8 vasúti kocsi lehetne megtöltve. Éhezni 15–20 napig is képesek vagyunk, a koplalóművészek pedig még ennél is tovább. De a szomjúságot 6–8 napnál hosszabb ideig nagyon kevesen bírják.</p> <p>Sok édesvizet használnak föl a mezők öntözésére, a települések és az ipari üzemek ellátására is. Sajnos, már vannak olyan városok, ahol üvegekben árulják a tiszta, iható vizet, akárcsak nálunk az üdítőt. Ezeken a helyeken a kutak vize annyira szennyezett, hogy csak mosásra használható.</p> <p>Miért szennyezettek a vizek? A gyár vizet vesz a folyóból, fölhasználja a termelésben és szennyvizet enged vissza. A termőföldeken használt vegyszereket az eső bemossa a közeli tavakba, folyókba. A háztartásokban keletkező szennyvizet is a folyókba vezetik. Az az ember is szennyezi a vizet, aki az autóját a patak partján mossa, aki szemetet dobál bele.</p> <p>Soha ne feledjük el: a víz maga az élet! Vigyázzunk kell rá, akár az életünkre.</p> <ul style="list-style-type: none"> – a szöveg alapján kiselőadás tervezése, készítése – anyaggyűjtés a könyvtárban. Lehetőség szerint Internet használatával – a gyűjtött anyag és az olvasott szöveg „összeillesztése” <p>4. Beszéljük meg!</p> <ul style="list-style-type: none"> – a kiselőadás megtartása az osztályban – önértékelés, a társak és a tanító értékelése – kérdészón csoportmunkában – a gyerekek a megszokott kooperatív csoportokban dolgoznak: kérdéseket írnak kerekasztallal a hallottak alapján, majd szóforgóval megbeszéljük, szükség esetén megvitatják a „csoport kérdését” – a kérdéseket a szöveg ismertetik, majd kiválasztják (megszavazzák) az egész osztály számára legérdekesebbnek tűnőt és arról beszélgetnek, vitatkoznak, érvelnek a kérdező közösség szabályai szerint <p>A beszélgetés végén közösen összegezzük</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>5. Kapcsolatok</p> <ul style="list-style-type: none"> – csoportalkatás szókártyára írt, azonos „tudományhoz” tartozó kifejezésekkel – kapcsolatot keresnek és fogalmaznak meg az egyes kifejezések, fogalmak között – minden csoport szókártyákat kap (gyermekenként 3-3 db-ot), azokat csoportosítja választott szempont szerint – a csoportosítás bemutatása három meggy egy marad módszerrel – a szavak között kapcsolatot keresnek (3-3 szó összekötése egy mondatban), a mondatokat csomagolópapírra írják, majd a lapokat közszemlére teszik. Minden jó mondatért pont jár, ami mások lapján nem szerepel, azért dupla – próbáljanak egy történetet vagy verset alkotni, amelybe valamennyi szót belefoglalják – a feladat megbeszélése beszélgetőkörben: Található-e kapcsolat minden szópár között? Lehet-e két olyan szó, amely nem hozható kapcsolatba? Melyik mondat, történet vagy vers tetszett a legjobban? Miért? <p>6. Fontos a sorrend</p> <ul style="list-style-type: none"> – a csoportok egy-egy szöveget kapnak mondatokra vágva, mely a tanító válasza szerint lehet egy recept, egy ismert gyermekdal szövege, rövid mese, egy munkafolyamat bemutatása vagy a tananyaghoz kapcsolódó részlet pl. környezetismeretből – feladatuk a szöveg megfelelő sorrendbe állítása – közben sok vidámságra adhat okot, ha még nem teljesen kész állapotban is felolvashatják vagy elénekelhetik a feladatukat – a kész munkákat tárlatlátogatással nézik meg – csoportfőnökkel számolnak be arról, hogyan tudták megoldani a feladatot – beszélgetőkörben beszéljük meg, miért és mikor fontos a sorrend (gyakran a helyes sorrend megválasztásától függhet tevékenységeink, munkáink sikere)
<p>2. Milyen szeretnék lenni? – önismeret (3 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1. Mit tudok magamról és társamról?</p> <ul style="list-style-type: none"> – A gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak. Mindenki meghatározott számú (ugyanannyi) korongot kap. A megszólalásokkal körben haladunk. Egy megszólalásnál egy korong az asztal közepére kerül. Minden körben mindenki csak egyszer szólal meg egészen addig, amíg elfogynak a korongok. A gyerekek többször egymás után ismétlik az : „Én tudom magamról...” befejezetlen mondatot. Ha elfogytak a megszólalási lehetőségek, mindenki visszaveszi a meghatározott számú korongját az asztal közepéről. Ugyanígy járunk el a következő befejezetlen mondatokkal: „Mások tudják rólam, hogy...” „Mások rosszul tudják rólam, hogy...”

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– Minden gyerek félével alakú papírlapokat kap. A tanító elkezd egy mondatot: „Én képes vagyok arra, hogy...” Ezt a mondatot a lapon kell befejeznie mindenkinek. (Anyai befejezést ír, amennyit szeretne.)</p> <p><i>A félével másik oldalára mindenki felírhatja, mi az, amire szeretne képes lenni, amire törekszik, de még nem sikerült megvalósítania.</i> <i>A leveleket ezután felragasztjuk az előkészített nagyméretű fára, melynek minden ágán egy-egy tanuló neve van. Ez lesz a „képeségeink fája”.</i></p> <p><i>Megállapodunk, hogy a levél akkor fordítható meg, ha a gazdájának sikerült megvalósítania vágyát.</i></p> <p>– A tanulók egyforma méretű kártyákat kapnak. Erre a kártyára mindenki ír magáról öt dolgot, amit nagyon fontosnak tart. A kártyákat egy dobozba helyezzzük, majd összekeverjük. Mindenki húz egy kártyát, és megpróbálja kitalálni, hogy ki írhatta.</p> <p><u>2-3. Ilven vagyok</u></p> <p>– A feladat első részénél a gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak, majd ez egyéni munka követi. Mindenki írólapot kap. A lap egyik oldalára graffittal külső ismeretőjegyeket sorol magáról. (Erre meghatározott idő álljon rendelkezésre! Egyezményes hangjel jelezze az idő lejártát!) Ezt követően a csoport minden tagja különböző színű ceruzát vegyen elő! A gyerekek adják körbe a lapjukat! A csoport minden tagja a saját színével egészítse ki a felsorolást azokkal a külső jegyekkel, amelyek szerinte kimaradtak, és társára vonatkoznak! (Szintén egyezményes hangjellel fejezzék be a munkát!) Mikor visszakerült a lap a gazdájához, akkor a színessel írt tulajdonságok közül karikázza be graffittal azt, amivel egyet ért.</p> <p>– A lap másik oldalára a belső tulajdonságokkal ugyanígy járjunk el!</p> <p>– Minden gyerek írjon magáról egy jellemzést, amely tartalmazza azokat a tulajdonságokat, amelyeket a társaival együtt gyűjtött. Törekedjünk arra, hogy minél több gyerek olvassa fel a munkáját. A többieknek legyen lehetősége befejezetlen mondat segítségével értékelni a hallottakat.</p> <p>Nekem az tetszett ebben a munkában, hogy... Szerintem kihagyta azt a fontos tulajdonságát, hogy...</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>3. <u>A barátom vagy? – kapcsolatok</u> (5 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszt: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>– Mindenki készíti magát egy teljes alakos festményt vízfestékkel, vagy temperával. Ügyeljen arra, hogy az összegyűjtött külső jellemzők felismerhetőek legyenek. Ha elkészültek felállnak a helyükről és mindenki megtekinti mindenki munkáját. Akinek tetszett a társa munkája, az egy pótyót rajzol a lap aljára. Ki gyűjtött több pótyót?</p>
<p>1-2. <u>Nekik is vannak barátaik.</u></p> <p>(A gyerekeknek kiadjuk előzetes feladatként, hogy érdeklődjenek szüleiktől, nagyszüleiktől)</p> <p>a) Mit gondolnak ők a barátságról? Van-e életre szóló barátság? b) Szerintük milyen jellemzői kell, hogy legyenek egy barátnak? c) Idézzenek fel egy olyan emléket, amikor csak a barátjukra számíthattak!</p> <p>Az egyes kérdésekre adott válaszokról készítsenek feljegyzést!</p> <p>– A gyerekek párokat alkotnak. Mindenki a párjával megbeszéli, az a) kérdésben feltetteket. Miután meghallgatták egymást mindenki beszámol arról, hogy mit hallott a párjától. Megvitatják, hogy a szülők, nagyszülők másként gondolkodnak-e a barátságról, mint az ő korosztályuk.</p> <p>– A gyerekek a tanító segítségével összegyűjtik a b) kérdésre adott válaszokat a táblánál. A barát jellemzőit. (megbízható, segítőkész, kedves, figyelmes...) Közösen megszavazzák, hogy melyik tíz-tizenkettőt tartják a legfontosabbnak.</p> <p>– Ha megvan tíz fogalom, akkor minden csoport kap két – két fogalmat. A pedagógus szókártyákra felírja a fogalmakat, és a csoportvezetők húznak. Megbeszélik, hogy mit jelenthetnek ezek a fogalmak, és röviden lejegyzik. Minden csoport beszámol, arról, amit írt, majd a többiek kiegészíthetik.</p> <p>– A gyerekek egyéni munkába dolgoznak tovább. Végiggondolják – illetve előveszik jegyzeteiket-, hogy szülei, nagyszülei mit válaszoltak a c) kérdésre. Megpróbálják elképzelni azt a jelenetet, és rajzban rögzítik.</p> <p>– A gyerekek párokat alkotnak. Mindenkinek a párja elmondja, hogy szerinte mit ábrázol a kép. Társa kiegészítheti a mondandóját, vagy cáfolhatja. Ha van idő, akkor írhatnak hozzá párbeszédet, és előadhatják.</p>	<p>1-2. <u>Nekik is vannak barátaik.</u></p> <p>(A gyerekeknek kiadjuk előzetes feladatként, hogy érdeklődjenek szüleiktől, nagyszüleiktől)</p> <p>a) Mit gondolnak ők a barátságról? Van-e életre szóló barátság? b) Szerintük milyen jellemzői kell, hogy legyenek egy barátnak? c) Idézzenek fel egy olyan emléket, amikor csak a barátjukra számíthattak!</p> <p>Az egyes kérdésekre adott válaszokról készítsenek feljegyzést!</p> <p>– A gyerekek párokat alkotnak. Mindenki a párjával megbeszéli, az a) kérdésben feltetteket. Miután meghallgatták egymást mindenki beszámol arról, hogy mit hallott a párjától. Megvitatják, hogy a szülők, nagyszülők másként gondolkodnak-e a barátságról, mint az ő korosztályuk.</p> <p>– A gyerekek a tanító segítségével összegyűjtik a b) kérdésre adott válaszokat a táblánál. A barát jellemzőit. (megbízható, segítőkész, kedves, figyelmes...) Közösen megszavazzák, hogy melyik tíz-tizenkettőt tartják a legfontosabbnak.</p> <p>– Ha megvan tíz fogalom, akkor minden csoport kap két – két fogalmat. A pedagógus szókártyákra felírja a fogalmakat, és a csoportvezetők húznak. Megbeszélik, hogy mit jelenthetnek ezek a fogalmak, és röviden lejegyzik. Minden csoport beszámol, arról, amit írt, majd a többiek kiegészíthetik.</p> <p>– A gyerekek egyéni munkába dolgoznak tovább. Végiggondolják – illetve előveszik jegyzeteiket-, hogy szülei, nagyszülei mit válaszoltak a c) kérdésre. Megpróbálják elképzelni azt a jelenetet, és rajzban rögzítik.</p> <p>– A gyerekek párokat alkotnak. Mindenkinek a párja elmondja, hogy szerinte mit ábrázol a kép. Társa kiegészítheti a mondandóját, vagy cáfolhatja. Ha van idő, akkor írhatnak hozzá párbeszédet, és előadhatják.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>3-4. Barátok</p> <ul style="list-style-type: none"> – Minden gyerek gondoljon a legjobb barátjára, és írjon hozzá egy rövid versikét. Foglalja bele a mondandójába, hogy miért szereti őt. Ne írja alá! Dobja be a versikét egy dobozba! Válasszunk egy szépen olvasó gyereket, aki átélssel f elolvassa a verseket. Ha valaki úgy gondolja, hogy neki szól a vers, jelezze. – Minden gyerek embert ábrázoló síkbábót készít. Az elkészült síkbábokat gyurmarasztóval a táblára rögzítjük. – A gyerekek 4 fős csoportokat alkotnak. Minden csoport kiválasztja, hogy melyik az a két báb, amelyik szerinte a legjobban összehajlik, akár barátok is lehetnének. Nevet ad ennek a két bábnak, és ír közösen egy párbeszédet, ami szerinte elhangozhat közöttük. – Felállítjuk a bábparavánt, és minden csoport előadja a párbeszédét. (A csoport két tagja leveszi a tábláról a két választott síkbábót, és az előadás befejeztével visszateszi azokat.) – Ha minden csoport szerepelt, akkor egy rövid jelenetet készít, ami szerinte a két báb között megtörténhetett. Most a csoport másik két tagja adja elő a báb jelenetet. <p>5. Fogalmazás</p> <ul style="list-style-type: none"> – A gyerekek írjanak fogalmazást arról, hogy milyen a legjobb barátjuk. (A fogalmazás tartalmazza a külső és belső tulajdonságokat, tartalmazzon indoklást, amelyből kiderül, hogy miért ragaszkodik barátjához.) Minél többen olvassák fel fogalmazásaikat. Az egyes fogalmazások után befejezetlen mondat segítségével alkossanak véleményyt a hallottakról. Nekem azért tetszett ez a fogalmazás, mert... Én hiányosnak ítélem meg ezt a fogalmazást, mert...

Tartalmak	Tevékenységek
<p>4. <u>Tudd, hogy árt!</u> – egészséges élet (6 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1-2. <u>Árt! Ne tedd!</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – A gyerekek előzetes feladatként készítsenek interjút a környezetükből egy felnőttel, egy gimnazistával és egy korosztályukhoz tartozó gyerekekkel arról, hogy milyen káros szenvedélyeket ismernek, vagy milyen pl. táplálkozási – szokásokról hallottak, amelyek ártalmasak az egészségre. – A tanulók 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport csomagolópapírt kap, melynek közepére felírjuk, hogy káros szenvedélyek, ártalmas szokások. – Minden gyerek saját szímmel dolgozik. A középső fogalom köré a saját színével jelöli, hogy milyen káros szenvedélyeket, ártalmas szokásokat ismert meg. – Mikor elkészültek, a csoport minden tagja elmondhatja a véleményét a témával kapcsolatban. – Minden csoportból szöveget választunk, aki összegzi a csoport véleményét, és beszámol az osztálynak. A beszámolókat követően minden csoport kiegészítheti a saját munkáját. – A gyerekek szintén csoportokban készítsenek rajzos plakátokat: Ne tedd címmel! Hívják fel írásaik figyelmét, hogy milyen káros szenvedélyektől, szokásoktól kell távol tartani magukat, ha egészségesek szeretnének maradni. – Szavazzuk meg, hogy melyik csoport plakátja lett a legötletesebb. – A pedagógus a táblára írja fel az összes káros szenvedélyt, amit a gyerekek gyűjtöttek. Szavazással döntsék el, hogy szerintük melyik kettő a legártalmasabb az egészségre – Minden csoportnak adjunk lehetőséget, hogy kutasson lexikonokban, interneten, szakkönyvekben... Összegezzék, melyek a legfontosabb információk, amik birtokába jutottak erről a két legártalmasabbnak ítélt szenvedélyről. – Válasszunk szöveget, aki a kutatás eredményéről beszámol az osztálynak. <p>3-4. <u>Lelkünk egészsége</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Minden gyerek egy írólapot kap. A lap egyik oldalára jegyezze fel, hogy milyen külső tulajdonságai vannak. (Mindenki minél több külső tulajdonságot állapítson meg magáról.)

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– Karikázzák be a gyerekek azokat a tulajdonságokat, amelyek zavarják őket, vagy nincsenek vele megelégedve.</p> <p>– Kizárólag a vállalkozó gyerekek felolvashatják eddigi munkájukat. Hívjuk fel a gyerekek figyelmét arra, hogy ne bántsák meg egymást meg gondolatlan véleménynyilvánítással! Ha tudják, indokolják, hogy miért karikázták be éppen azokat a tulajdonságokat.</p> <p>– A bekarikázott tulajdonságok közül tegyenek piros csillagot az mellé, amelyiken szerintük nem lehet változtatni.</p> <p>– A bekarikázott tulajdonságok közül tegyenek zöld csillagot az mellé, amelyiken lehet változtatni.</p> <p>– Alkossanak 4 fős csoportot, és vitassák meg, hogy</p> <p>a) Jól ítélték-e meg a „megváltoztathatót”, és a „megváltoztathatatlant”?</p> <p>b) Mely módszerekkel, hogyan változtathatnak azokon a tulajdonságokon, amelyek zavarják őket, és változtathatóak.</p> <p>Befejezetlen mondat segítségével számoljanak be a beszélgetésről:</p> <p>Nekem a társam azt tanácsolta, hogy...</p> <p>Engem az a vélemény megnyugtatott, hogy...</p> <p>Nekem a legtöbbit a csoportból... (név) segített.</p> <p>– A lap másik oldalára jegyezzenek fel olyan szituációkat, konfliktushelyzeteket, amelyek bántották, vagy sokáig foglalkoztatták őket. Minden szituáció mellé jegyezzék le, hány szereplője van, és adjanak a szereplőknek fantázianeveket!</p> <p>– A vállalkozók olvassák fel őket!</p> <p>– Alkossanak 4 fős csoportokat, és beszéljék meg, mely szituációt tartják a legérdekesebbnek. Rövid megbeszélés után rögtönzéssel adják elő a csoportok ezeket a választott jeleneteket.</p> <p>A sorrendet kiszámolóval döntjük el. Minden jelenet után beszéljük meg a látottakat.</p> <p>(Ha a gyerekek igénylik, akkor adjunk lehetőséget más szituációk bemutatására is.)</p> <p>5-6. Így eheted, így nem!</p> <p>– A gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport megkapja az alábbi ismeretterjesztő szöveget, amelyet alaposan áttanulmányoz.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>12 pontban az egészséges táplálkozásról</p> <p>1. pont Minél változatosabb, minél többféle élelmiszerből, különböző ételkészítési módok felhasználásával állítsuk össze étrendünket. Ne ragaszkodjunk a megszokotthoz, izleljünk meg más ételeket is, kipróbálás után mondjunk csak véleményt, ne legyünk előítéleteink. A sokszínű, nem gyakran ismétlődő ételsorokat tartalmazó étrend önmagában komoly biztosítékot jelent arra, hogy minden szükséges tápanyagot megkap a szerveztünk.</p> <p>2. pont Együnk kevésbé zsíros ételeket: a főzéshez, sütéshez inkább margarint vagy olajat használjunk. Különösen fontos ez a keveset mozgók, az ülőfoglalkozásúak számára. Részessítsük előnyben a gőzölést, párolást, a fóliában, teflonedényben vagy fedett eserepédényben, mikrohullámú sütőben készített a zsiradékban sütéssel szemben. Mellőzzük a rántást, kedvezőbb a kevés liszttel, keményítővel készített habarás.</p> <p>3. pont Kevés sóval készítsük az ételeket, utólag ne sózzunk: a mérsékellen sós íz nagyon gyorsan meg lehet szokni. Különösen kerüljük a sózást gyermekeknél, mert az ekkor kialakult ízlés az egész életre kihathat. A fogyasztásra kész élelmiszerek közül válasszuk a kevésbé sózottakat. Az ételek változatos ízesítésére sokféle fűszert használhatunk.</p> <p>4. pont Csak étkezések befejező fogásaként, hetenként legfeljebb egyszer-kétszer együnk édességeket, süteményeket, soha ne étkezések között, főleg nem helyette. Ételeinket egyáltalán ne, legfeljebb nagyon csekély mértékben cukrozzuk. Ahol lehet, cukor helyett használjunk mézet. Ignyunk inkább természetes gyümölcs- és zöldséglevet, mintsem italokat, szörpöket.</p> <p>5. pont Naponta fogyasszunk mintegy fél liter tejet vagy tejterméket (pl. sajtót, túrót, aludttejet, kefirt, joghurtot). A tejtermékek közül a kisebb zsírtartalmúakat válasszuk.</p> <p>6. pont Rendszeresen, naponta többször is együnk nyers gyümölcsöt, zöldségfélét (salátának elkészítve, erre télen is van mód), párolt főzeléknövényt, zöldséget.</p> <p>7. pont Asztalunkra mindig kerüljön barna kenyér. Köretként vagy a fogás alapiaként inkább a burgonyát és a párolt zöldségféléket válasszuk a rizst, esetleg a tészta helyett.</p> <p>8. pont Naponta négyezer-öt ezer étkezzünk. Egyik étkezés se legyen túlságosan bőséges vagy nagyon kevés: minél egyenletesebben osszuk el a napi táplálékmenyiséget. Együnk nyugodtan, kényelmes körülményeket teremtve, nem kapkodva. A főtt ételeket elkészítjük után mielőbb tálaljuk, ne tároljuk melegen órákig. Legyen meg a napi megszokott étkezési „menetrendünk”, lehetőleg mindig azonos időpontban együnk.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
<p>5. <u>Elfogadható vagy elfogadhatatlan?</u> – <u>közösség</u> (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszti: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>9. pont A szomjúság legjobban ivóvízzel oltható. Az alkohol káros, a szeszes italok energiafelesleget jelentenek táplálkozási szempontból, ezért is kerülni kell ezeket. Gyermekknél a legkisebb mennyiségben is tilosak.</p> <p>10. pont A helyes táplálkozás nem jelenti egyetlen ételnek, élelmiszernek a tilalmát sem, azonban célszerű egyeseket előnyben részesíteni, mások fogyasztását csökkenteni. Nincsenek tiltott táplálékok, csak kerülendő mennyiségek! Bőséges fogyasztásra javasolt: elsősorban gyümölcsök, zöldség- és főzeléktípek, hal, továbbá barna kenyér, burgonya. Mérsékelt fogyasztásra javasolt: nem zsíros húsok és húskészítmények, zsírszegény tej és tejtermékek, zsiradékok (célszerű a zsír helyett az olaj, a vaj helyett a margarin), tojás, tészta, száraz hüvelyesek. Kerülni javasolt: édességek, fagyalt, cukrozott készítmények (befőtt, lekvár is), zsíros húsok, zsíros ételek, tejszín, cukor, cukros üdítők, só, tömény italok, sör, bor. Figyeljünk a csomagolt élelmiszereken feltüntetett energia- és tápanyagértékekre, egyéb összetételi adatokra, amelyek sok segítséget adnak az élelmiszerek kiválasztásában és az étrend összeállításában.</p> <p>11. pont A helyes táplálkozás kedvező hatásait hatékonyan egészíti ki a dohányzás teljes mellőzése, a rendszeres testmozgás.</p> <p>12. pont A helyes táplálkozás fedezi a szervezet minden élettani folyamatának energia- és tápanyag-felhasználását. Egyszerű módszert jelent értékelésre a testtömeg mérése: a megfelelő táplálkozás mellett a kívánatos testtömeg alakul ki, ezt a célt kell elérnünk.</p> <p>Csomagolópapírra táblázatot rajzolnak Így ehedet! Egészséges. Így ne edd! Egészségtelen.</p> <p>– A szöveg segítségével a táblázatba össze foglallják ismereteiket a helyes táplálkozásról. Minden csoport beszámol a munkájáról, a többiek pedig kiegészítik.</p>
<p>1-2-3. Jó vagy rossz?</p> <p>– A gyerekek 4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport csomagolópapírt kap. Gyűjtsek össze közösen, hogy szeritük melyek a jó emberi tulajdonságok! Írjanak minden fogalom mellé egy rövid indoklást. Válasszunk minden csoportból egy szóvivőt, aki beszámol a csoport munkájáról. – A pedagógus segítségével gyűjtsek ki a táblánál az összes tulajdonságot.</p>	

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Ezek közül szavazással állapítják meg, hogy melyek azok a tulajdonságok, amelyek egy jó közösség kialakulásában, életében nélkülözhetetlenek. (türelmes, figyelmes, önzetlen, együttműködő, segítőkész...)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Csoportonként indokolják pár mondatban, hogy miért fontosak ezek a tulajdonságok. – A csoportok szóvivői számoljanak be az indoklásukról. – Szintén a pedagógus segítségével a táblánál gyűjtsek össze azokat a tulajdonságokat, amelyek szerintük romboló hatással vannak, lehetnek egy közösségre. (féltékeny, irigy, önző, kapzsi...) <p>Minden csoport tezés szerint válasszon ki 3-3 tulajdonságot, és röviden indokolja, hogy miért lehet az káros.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Munkájukat a csoport szóvivője olvassa fel! <p>– A gyerekek csoportonként ijanak állapotmesét. Döntsek el, hogy kik lesznek a szereplők, és a szereplők egy részét ruházzák fel jó, a másik részét rossz tulajdonságokkal. Az események alakulását kizárólag a gyerekek fantáziájára bízunk.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Minden csoportból válasszunk szóvivőt, aki felolvassa az elkészült meséket. – A többiek befejezetlen mondat segítségével értékeljék a hallottakat. <p>Nekem tetszett ez a mese, mert... Nekem tetszett ez a mese, de... Én hiányoltam ebből a meséből...</p> <ul style="list-style-type: none"> – Minden csoport külön lapot kap, amire röviden megfogalmazza a meseje tanulságát. – Miután a pedagógus beszedte a lapokat, egyenként felolvassa a tanulságokat. A csoportok megpróbálják kitalálni, hogy melyik meséről lehet szó, és pár mondatban leírják a címét és tartalmát. (Természetesen az a csoport, aki a mesét írta az is ezt teszi. Itt az is kiderült, ki mennyire figyelt a többiek munkájára.) – Az összes tanulság felolvasása után közösen ellenőrizzük a megoldásokat! – Minden csoport készítsen dramatikus játékot a meseje alapján. Rövid felkészülési idő után adják elő egymásnak a jeleneteket! – Minden csoport kapja meg egy másik csoport munkáját.

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Válasszanak ki egy negatív és egy pozitív szereplőt. Írjanak párbeszédet, amelyben a két szereplő vitatkozik egymással!</p> <p>– Válasszanak egy védőt a pozitív, egy védőt pedig a negatív szereplő mellé. Tegyenek úgy, mintha vitatkoznának, és mutassák is be!</p> <p>– Az osztályszavazással döntse el, hogy kik érveltek jobban!</p> <p>4. Közös élmény</p> <p>– Minden csoport idézzen fel egy olyan közösségi élményt, ami nagyon emlékezetes volt számára! (kirándulás, zsúr, verseny, ünnepség...)</p> <p>– Készítsenek hozzá képregényt. Ha elkészültek, minden csoport tekintse meg minden csoport munkáját.</p> <p>– Akik készítették a munkát meséljék el, hogy mit láthatnak a képeken a többiek!</p> <p>– Akik megtekintették mások munkáját, azok véleményezzenek!</p> <p>Tegyenek egy pöttyöt azok mellé a képek mellé, amelyek olyan jelenetet ábrázolnak, amire ők is szívesen emlékeznek vissza!</p> <p>– Az elkészült alkotásokból készítsünk kiállítást!</p>
<p>6. Értékes vagy értéktelen? (5 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejleszt: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Eszéltikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1. Irigység, nagyvágvás</p> <p>– Folytasd a mondatot! Elmegyek délután, ha... mert... de... pedig... és...</p> <p>Jó lenne, ha... mert... de... pedig... Szeretném, ha... mert... de... pedig...</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>(Körben állunk, labdával játszunk. Gyakorlott osztályban a gyerekek egymásnak is dobhatják a „mondákat”. Cél a kötésszavak pontos használatának tudatosítása.)</p> <p>– Rejtvényfejtés páros munkában a közismert „akasztófa” játékkal megfejtés a szöveg címe:</p> <p style="text-align: center;">A felfúvalkodott béka</p> <p>Egyszer meglátta a réten az ökröt a béka.</p> <p>– Milyen hatalmas állat! – gondolta magában irigykedve. A többi békához pedig így szólt: – Megláthatjátok, hogy még ma megnövök én is ekkorrára! – s elkezdte szívni a levegőt magába. A többi béka körülállta s csodálkozva nézte.</p> <p>– Hagyd abba az erőlködést! – mondta az egyik.</p> <p>– Elég már, így is te vagy a legnagyobb köztünk – így a másik.</p> <p>A béka azonban nem hagyta abba. Kidüllesztve a mellét, mérgesen kérdezte: „Melyikünk nagyobb hát? Az ökör vagy én?”</p> <p>– Az ökör – felelték.</p> <p>A béka még elszántabb lett. A pocakját még jobban fölfújta, még több levegőt szívott magába, már úgy nézett ki, mint valami labda.</p> <p>– No, ki a nagyobb? – nyögte ki nehezen.</p> <p>Ám a választ már nem hallhatta. Hatalmas pukkanással szétrepedt.</p> <p>– A mese önálló olvasása</p> <p>– kérdőzön csoportban (a gyerekek a megszokott csoportjukban dolgoznak)</p> <p>– kérdések felolvasása, egy kérdés kiválasztása szavazással</p> <p>– a csoportok kérdéseit a szövívők tolmácsolják, ezekből az egész osztály választ</p> <p>– beszélgetés, vélemények ütköztetése, vita</p> <p>– fogalmi tisztázás: irigység nagyraagyás (gondolatok meghallgatása, majd a szavak kikeresése az Értelmező Szótárból)</p> <p>– saját élmények felidézése: Előfordult-e, hogy irigy voltál? Vágytál-e máséra? Mi volt a megoldás?</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>2. Tudás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Csoporthatározó fogalmakból eddig tanultak rendszerezése (a tanító döntése szerint szimpátia csoportok vagy irányított csoportalkotás): <ol style="list-style-type: none"> 1. Állatmesék címének és jellemzőinek összekötése. <ul style="list-style-type: none"> A címről tanultak felidézése mondatok kiegészítésével. 2. Melyik része lehet a szövegnek? (mesék bevezetése és befejezése) <ul style="list-style-type: none"> A bevezetésről és befejezésről tanultak felidézése mondatok kiegészítésével 3. Előzmény, esemény, következmény. Mondatok elrendezése, események előzményének és következményének megfogalmazása. 4. Fogalmazatok hírt az olvasott mese alapján! <ul style="list-style-type: none"> A hírről tanultak felidézése mondatok kiegészítésével. – Önéletrajz fogalmazás előkészítése – Választható témák: <ul style="list-style-type: none"> – a mese leírása a főszereplő nevében <ul style="list-style-type: none"> – a mese leírása egy kivülálló állat nevében – cím ötletek – rokon értelmű szavak gyűjtése a gyakrabban előforduló szavakhoz – bevezetés, befejezés variációk – a fogalmazás megírása házi feladat <p>3. Hazaszeretef</p> <ul style="list-style-type: none"> – Már sokat tanultunk Magyarországról. Kinek mi jut az eszébe először? spontán megnyilatkozások meghallgatása – csoportalkotás: szókártyákon a nagy magyar tájakhoz kapcsolódó fogalmakat húznak, így keresik meg egymást – szóháló – pókháló: a csoport minden tagja a saját színével dolgozik a csomagolópapíron, melynek közepére felírjuk: HAZASZERETET; a gyerekek köré írják a kulcsfogalmakat, kifejezéseket. A szorosan összetartozókat vonallal kössék össze. – többben a táblánál: a csoportok képviselői a táblára írják a legfontosabb gondolatokat, közben a többiek dolgozhatnak

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>– három megy, egy marad: a csoportok megtekintik a többiek lapjait, egy képviselő az asztalnál marad, ő ismerteti a közös munkát</p> <p>– költis el egy húszast: a táblán felírt szempontokat elolvassák a gyerekek majd 20 Ft értékű játékpénztükét elhelyezik a nekik legfontosabb, de legalább kettő gondolat mellett. Így kialakul, hogy adott időben melyek a legfontosabb ismervei a hazaszereitnek tanulóink számára.</p> <p>4-5. Becsület</p> <p>– kulcsmondatok</p> <p>– a Tisztesség és becsület c. szöveg megismerése után bekezdésenként kulcsmondatokat írnak a gyerekek a füzetükbe</p> <p>Ez a történet nagyon régi. Édesanyámmal történt, amikor nyolcéves volt.</p> <p>Egy napon a tanító bácsi őt meg a melléte ülő kislányt kiszóltotta a padból. Mind a kettőjüknek adott tíz-tíz krajcárt, azzal, hogy hozzanak rajta selyemcukrot a boltból.</p> <p>A két kislány el is ment, a boltos bácsi a pénzárt adott két zacskó cukrot. Mindegyiket szépen becsomagolta, és még külön-külön is a kezükbe nyomott egy-egy szem cukorkát.</p> <p>Az egyik kislány a cukrot „hamm” azonnal bekapta. Nem úgy az édesanyám. Úgy gondolta, a külön kapott cukor is a tanító bácsit illeti, hiszen az ő tíz krajcárjárt kapták. Kinyitotta a zacskót és beletette a kezében ragadozó cukorkát. No, persze, akármilyen szépen nyitotta-bontotta a zacskót, meglátszott azon, hogy ezt már nem a boltos bácsi ügyes keze csomagolta.</p> <p>A tanító bácsi átvette a cukorkákat. Amak a kislánynak, aki nem tette a zacskóba, azt mondta: „Köszönöm, megdicsérek.” Édesanyámra pedig csúnyán ránézett és azt mondta: „Ejnye.” Vagyis hát azt hitte, hogy ez a kislány torkoskodott a cukorkából.</p> <p>Ezt annak idején édesanyám mesélte el nekem. És hozzátette: fejtsd meg, hogy mi a fontosabb az életben! Ami igaz, vagy a látszat?</p> <p>Sokat, sokat töprengtem ezen, gyerekek. Kérlek, gondolkozzatok rajta tovább.</p> <p>– a vázlatok meghallgatása (aki szeretné, felolvassa), véleményalkotás</p> <p>– csoportmunkában szólamok, közmondások értelmezése, magyarázata</p> <p>– a csoportok képviselői borítékot húznak, melyben szólamok, közmondások vannak (3–4). A feladatuk ezeknek a magyarázata, s valamelyikhez olyan jelenet rögzítése, amelyben elhangzik a szólam (ha szükséges, a gyerekek használják O. Nagy Gábor könyvét)</p> <p>Ilyen szólamok, közmondások:</p> <p>Nem kóser</p> <p>Nem fog aranyon rozsdá</p> <p>Nem volt még Barbacson</p> <p>Becsületboltot nem lehet nyitni</p> <p>Az egyenes út a legrövidebb</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>Legjobb az egyenes út Sokat él, ki igazán él Inkább vesszen élted, minsem becsületed Több az ember nagyon nélkül, mint a nagyon ember nélkül Jobb a jó hír a nagy gazdagságnál Nehéz igazán élni, de jó Nem sok mesterség kell az igazmondáshoz Igaz embernek minden út egyenes Aki jól él, királyt sem fél Drága kincs a jó hír, valaki azzal bír Inkább szegénykedjünk, mint szegénykedjünk Legjobb útitárs a becsületesség – a csoportok bemutatják a jeleneteket, a megfigyelés és véleményezés szempontja: Kifejezi-e a jelenet a közmondás, szólás lényegét?</p>
<p>7. Viselkedés (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatékony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1. Felismered?</p> <p>– Mi változott? A gyerekek körben állnak, a kör közepén elhelyezett tárgyakkal kapcsolatosan a tanító változtat valamit, amíg a tanulók háttal fordítanak. Utána igyekeznek megfogalmazni, mi változott. – Mi a véleményetek erről a játékról? Miért játszottok? (a pontos megfigyelés segíti környezetünk, társaink megismerését is) – Alkalmi csoportok alakítása: a gyerekek szókártyákat húznak, melyeken egy-egy tulajdonság szinonimái olvashatók. Ezekkel keresik meg az összetartozók egymást, így alakulnak meg a csoportok. – jókedvű – vidám – derűs – vig kedves – rokonszenves – barátságos – udvarias szorgalmas – buzgó – igyekvő – serény szótlán – hallgató – csendes – kevésbeszédű szomorú – bánatos – komor – levert – A csoportok tagjai párokat alkotnak és 3-3 percen elmondanak magukról olyan dolgokat, amit fontosnak tartanak és a többiek valószínűleg még nem tudják. – Csoportonként színes lapokra írják a megismert információkat, azokból valamennyien húznak és megpróbálják megkeresni, kire vonatkoznak a leírtak. (Természetesen a saját „színét” nem húzhatja senki.)</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>2-3-4. Dömdő-dömdő-dömdő</p> <p>(Lázár Ervin: A Négyzögletű Kerek Erdő című művéből való a történet) A mese elolvasása előzetes feladat volt. A gyerekek a tanító által összeállított csoportokban dolgoznak – ezt a pedagógus tanítványai, és a feladatok ismeretében tegye meg. A tanító válogathat a feladatlapok közül, de az is elképzelhető, hogy a csoportok maguk választanak a feladatlapokból. Foglalkozhatnak a csoportok több feladatlappal is, érdeklődésüknek megfelelően.</p> <p>- Zenehallgatás: Bartók Béla: A kékszakállú herceg vára /részlet/ – egy diszsonáns részlet meghallgatása. – spontán megnyilatkozások: Milyen érzéseket váltott ki benned ez a zene? Így érezhette magát Mikkamakka, amikor felébredt.</p> <p>– Szövegfeldolgozás: szómagyarázat – szükség esetén</p> <p><u>I. csoport:</u> Válogató olvasás, szó- és kifejezés magyarázat, mimetikus játék</p> <p><u>II. csoport:</u> Szöveg átfogalmazása, véleményalkotás, némajáték.</p> <p><u>III. csoport:</u> Párbeszédes olvasás, véleményalkotás, indoklás, érzelmei kifejezése, fogalmazás</p> <p><u>IV. csoport:</u> Színimimák keresése válogató olvasással, a lexikon használat gyakorlása, mimetikus játék.</p> <p><u>V. csoport:</u> Válogatóolvasás, színimimák megfelelőjének kikeresése a szövegből, szómagyarazatok készítése az Értelmező szótár segítségével, mimetikus játék.</p> <p><u>VI. csoport:</u> Rokon értelmű szavak, kifejezések gyűjtése egy megadott szóhoz a szövegből. A hét napjainak leírása a tanult idegen nyelven. Különműve idegen nyelvek felsorolása, a nyelvtanulás fontosságának tudatosítása, indoklása.</p> <p><u>VII. csoport:</u> Szómagyarazatok készítése néhány szövegből vett kifejezéshez. A vers sajátosságainak felismerése. A találmány, a feltalálás fogalmának tisztázása.</p> <p><u>VIII. csoport:</u> Címalkotás, válogató olvasás, kérdések gyűjtése.</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p data-bbox="272 846 293 976">Feladatlapok</p> <p data-bbox="296 1283 317 1373">I. csoport</p> <ol data-bbox="331 689 655 1339" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="331 689 352 1339">1. Keressétek ki a szövegből a zajjal kapcsolatos kifejezéseket, szavakat! <li data-bbox="368 831 579 1339">2. Magyarázzátok meg az alábbi kifejezéseket, szavakat! fékezhetetlen agyvelejű: _____ szószólónak választották: _____ költ egy verset: _____ magabiztosan mondta: _____ lehurrogták: _____ <li data-bbox="595 846 655 1339">3. Jelenítétek meg némajátékkal a következő részletet: „Most már öten üvöltöztek. Éntőlem megszokadhattok az ordibálásban – mondta Mikkamakka-, addig úgysem veszem el a kezem a fülemtől, amíg nem kezdtek csendesen és egyenként beszélni. Aromót választották szószólónak, Mikkamakka levette a füléről a kezét.” <p data-bbox="756 1283 777 1373">II. csoport</p> <ol data-bbox="810 539 1094 1339" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="810 618 831 1339">1. Fogalmazzatok át az utolsó bekezdést úgy, hogy ugyanaz maradjon a jelentése! <li data-bbox="847 913 868 1339">2. Egyetértetek- e Mikkamakka véleményével? <li data-bbox="884 936 904 1339">3. Segítsétek Lajosnak rimes verset fāragni! <li data-bbox="920 539 981 1339">4. Játsszátok el a következő kifejezéseket némajátékkal, úgy, hogy a többiek ráismerjenek! Mindenki fölémelte kezét. Valamennyien ceruzát és papírt ragadtak! vadul nekiláttak Legelsőnek Szőmnyeteg Lajos készült el <p data-bbox="1134 1272 1155 1373">III. csoport</p> <ol data-bbox="1189 775 1249 1373" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="1189 987 1209 1373">1. Olvassátok el a szöveget szerepek szerint! <li data-bbox="1225 775 1246 1373">2. Te is dühös lennél a többiek helyében? Hogyan fejeznéd ki magad?

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>3. Fogalmazzatok át a következő mondatot úgy, hogy kellemes érzéseket váltson ki! „Megölni, lelőni, szétvágni, elzavarni, kirúgni, szétfűrészelni!”</p> <p>IV. csoport</p> <p>1. Keresétek ki a szövegből a következő kifejezések megfelelőit! szomorúan elkullogott = _____ dühös volt = _____ helyére lépett = _____ csak úgy harsogott = _____ nemetszését kifejezőn = _____</p> <p>2. Keresétek ki a Természettudományi Kislexikonból az anakonda kifejezést! Valóban az 59. oldalon található?</p> <p>3. Varázsoljatok Maminti varázspálcajával egy óriáskígyót és néma játékkal mutassátok be a mozgását! (Lehetőleg mindenki változzon kígyóvá!)</p> <p>4. Mit tudtok már a kígyókról? Meséjétek el a főbbeknek!</p> <p>V. csoport</p> <p>1. Mondjátok más szavakkal! Mutassátok is meg! – méltóságtejesen felállt – középre ballagott – meghajtotta magát</p> <p>2. Készítetek szómagyarázatot a következő szavakhoz! Használjátok az Értelmező Kéziszótárt is! tulok: _____ tülök: _____</p> <p>3. Játsszátok el némajátékkal a részletet!</p>

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>VI. csoport</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gyűjtsétek rokon értelmű szavakat, kifejezéseket a <i>műveletlen</i> szóhoz! Használhatjátok a szinonimaszótárt is. 2. Beszéljétek meg, milyen idegen nyelvekről hallottatok már? Miért vannak különféle nyelvek? 3. Szerintetek érdemes-e idegen nyelvet tanulni? Megéri a fáradságot? Gyűjtsétek érveket! 4. Írjátok le a hét napjait idegen nyelven, ha már tudjátok! <p>VII. csoport</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Készítsetek szómagyarázatot a következő kifejezésekhez! Használhatjátok az Értelmező Képziszótárt. főlnyes mosollyal = _____ rázendített = _____ kapásból is elmondhatom = _____ én találmányom = _____ 2. Beszéljétek meg, mi az, hogy találmány! Ki az, aki találmányt hoz létre? 3. Vers-e Aromo alkotása? Milyen módszert talált fel? 4. Játsszátok el a vitát úgy, hogy ne sértsetek meg a versmondót! <p>VIII. csoport</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Adjatok címet a résznek! Gyűjtsétek ki a szövegből azokat a kifejezéseket, mondatokat, amelyek Dömdödöm természetéről árulkodnak! 2. Mondjátok el Dömdödöm versét úgy, hogy másféle érzelmet fejezzen ki! Megértik-e a többiek? 3. Miért kapta Dömdödöm a babérkoszorút? 4. Ismertek-e még olyan étel, amelybe babérlevél kerül ízesítésként?

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>mese másképp is részekre osztható, az osztály létszámától, a tanító elképzelésétől függően</p> <p>– Beszámoló a csoportmunkáról csoportforgóval.</p>
<p>8. Szabály-talánul? – szabályok (4 tanítási óra)</p> <p>Kiemelten a következő kompetenciákat fejlesztí: Anyanyelvi kommunikáció Szociális és állampolgári kompetencia Hatekony és önálló tanulás Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség Matematikai és természettudományos kompetencia</p>	<p>1. A szabály fogalma</p> <ul style="list-style-type: none"> – csoportlakítás számok vagy UNO kártya segítségével – csoportmunka szóforgóval: Mire való a csepengetés, mi lehet a szerepe? – a csoportvéleményt a szóvivők ismertetik, melyekből várhatóan kiderül a csengő SZABÁLYOZÓ szerepe – beszélgetőkörben a szabály fogalmának „körüljárása” – szabályok szerint történnik a közlekedés, sport, játékok, de szabályok szerint kell viselkedni a családban, iskolában, tüzletekben, posztán stb. – az iskolai élet szabályának tudatosítása – a csoportok kerekasztallal szabályokat gyűjtenek a tanító által megadott helyzetekhez (lapokra írja, majd ezt adják körbe a csoportokban; minden csoport minden témához ír szabályokat; a lapok egy letűzhető mappába kerülnek, így elkészül az osztály szabálygyűjteménye) Sorold fel, milyen szabályokat kell betartani a tanítási órákon, a szünetben, kiránduláson, ünnepeken, iskolai programokon, <p>2. Szabályok mindenhol vannak</p> <ul style="list-style-type: none"> – különböző élethelyzetek szabályai – a tanulók a szerepjátékhoz szimpátia csoportokat alakítanak, majd egy-egy feladatkártyát húznak. Ezeket különféle helyzetek olvashatók – ezekhez kell olyan jeleneteket kitalálniuk, mellyel azt mutatják be, hogyan nem szabad viselkedni. Pl. az ember pénzt kér kölcsön, vásárol, otthon, vendégségben, vendéglobben... – a jelenetek szereplői elmesélik, hogyan érezték magukat a saját helyzetükben – a jelenetek bemutatása után megbeszéljük, hogyan kellett volna viselkedni – minden jelenetből a csoportok más-más tagja mond véleményt (amelyet természetesen a többiek kiegészíthetnek), így minden gyerek megszólal – a csoportok önértékelése befejezetlen mondatokkal: Ma azt tanultam, hogy ... Még sosem hallottam arról, hogy ... (Feladatként kapják, hogy készítsenek interjúkat szülőkkkel, tanárokkal, sportolókkal stb.: Kinek milyen szabályokat kell betartania a munkája során, a családjában, sportolás vagy táplálkozás közben stb. Az interjú készülhet írásban, magnóra vagy akár videóra is) <p>3. A felnőttek is szabályok közt élnek</p> <ul style="list-style-type: none"> – az interjúk bemutatása – a riporterek számoljanak be a készítés körülményeiről is! – az interjúkban felmerülő szabályok összegyűjtése csomagolópapíron – az osztály által kedvelt játék játszása nehezítő szabályokkal (a két nadrágosok guggoljanak, a hosszú

Tartalmak	Tevékenységek
	<p>hajúak nem szólhatnak meg stb.), majd a tapasztalatok megbeszélése beszélgetőkörben: Ki hogyan érezte magát? Könnyű volt-e ezeket a szabályokat betartani? Lehet-e másféle szabályokkal játszani a játékot? Megváltoztathatjuk-e a szabályokat? Keressünk megváltoztatható és merev szabályokat!</p> <p>4. Alkossunk szabályokat magunknak!</p> <ul style="list-style-type: none"> – irányított csoportalkatás számokkal (a tanító válassza meg, kik dolgozzanak együtt) – a csoportok szabály-javaslatokat írnak kerekasztallal az előre javasolt szempontok szerint (csomagolópapírra, vastag filctollal): <p>Arról szóljon a szabály, hogy mit szabad tenni.</p> <p>A szabályok legyenek lehetőleg rövidek, egyszerűek és betarthatók.</p> <ul style="list-style-type: none"> – a lapokat jól látható helyre tesszük, esetleg közös listát írnak az előfordulás száma szerinti sorrendben – szavazás előtt beszélgetőkörben tisztázza a tanító a többség szerepét, azaz hogy az elfogadott szabályok betartása mindenki számára kötelező – beszéljék meg, mennyi szabályuk legyen, s mi történik akkor, ha valaki nem tartja be a szabályokat – szavazás (történhet titkosan, „szavazólappal” vagy nyílt állásfoglalással) – az eredményeként kialakult szabálylistának nevet is adhatnak, leírhatják díszes formában – értékelés a tanulók aktivitása illetve a demokratikus részvétel szempontjából

GONDOLKODÁS- ÉS TANULÁSFEJLESZTÉS 5–6. ÉVFOLYAM

A Kerettanterv különleges jelentőséget tulajdonít a „Hatékony, önálló tanulás” kulcskompetenciának és ezért ennek fejlesztését önálló TKT keretében is biztosítani kívánja. Míg az 1–4. évfolyamra tervezett program emellett előkészíti az alapozó szakaszban a TKT-k keretében folyó tanítási-tanulási folyamatot is, az 5–6. osztályra készült program kiegészíti azt. A TKT – az 5–6. évfolyamra készült többi TKT-től eltérően – igen részletesen, tanórákra lebontva mutatja be a gondolkodás- és tanulásfejlesztés javasolt programját.

A program kifejezetten a gyermekek gondolkodási, tanulási és szociális kompetenciáit kívánja komplex módon, aktivizáló, kooperatív módszerekkel, modern tanulásfejlesztési eljárásokkal fejleszteni. Eppen e cél érdekében ebben a TKT-ben nem a tartalom, hanem a feladattípusokon van a hangsúly. A TKT az e területen alkalmazható feladattípusok nagyon széles körét sorakoztatja fel. Szándékaink szerint ezek segítségével szolgálhatnak a pedagógusok számára, nem az acélunk, hogy mindenki pont ezeket a megoldásokat és pont így csinálja, hanem az, hogy tanulásfejlesztési eszközként alkalmazza a különböző feladattípusokat az éppen aktuális tananyagában.

Szerkezetét tekintve látszólag két teljesen elkülönülő részre osztható: az ötödik évfolyam első 12 órájára és a 13. órával kezdődő, a hatodik év végéig tartó Tükör projektre.

Valójában azonban mindkét „rész” ugyanarról szól: bármely tartalommal megtölthető eszközöket ad a pedagógus kezébe a fent jelölt célok érdekében. Az ötödik évfolyam programjában találhatunk gondolkodásfejlesztő (pl. Barkochba), fogalmi kapcsolatokra vonatkozó (pl. Kapcsolatok), érvelést fejlesztő (pl. Gondolatolvasás), tanulási segédanyagok használatát fejlesztő (pl. Ki találja meg előbb?) a pontos fogalmi meghatározást segítő (pl. Ki a gyorsabb?) játékokat. Vannak olyan feladatok is, amelyekben a gondolkodás-, tanulásfejlesztés valamilyen más képesség (rajz, zene, mozgás, számítógépes alkalmazás) fejlesztésével kapcsolódik össze (pl.: Rajzoljunk együtt!, Így látom a verset..., Hallgassunk zenét!, Mozogjunk együtt!).

A feladatok egy része kifejezetten tanulási technikákat „tanít”, illetve a lényeg kiemelés különböző módjait segíti elsajátítani (Adjunk címet!, Lényegkiemelés aláhúzással, Távirati stílusban), míg más részük a problémamegoldás mellett szociális kompetenciák fejlesztését célozza meg elsősorban (pl. Oldjuk meg a problémát! Konfliktuskezelés szerepjátékkal).

A Tükör projekt célja annak bemutatása, hogy hogyan lehet akár egy egyszerű tárgyat (jelen esetben a tükröt), a lehető legtöbb oldalról megismerni, megközelíteni, körbejárni. Milyen sokfajta érdekes, izgalmas, változatos módon dolgozható fel, hány tantárgyban/TKT-ban vannak különböző vonatkozások, milyen integrált megközelítések, feldolgozások lehetségesek. A projektben az egyéni munkától a páros és csoportmunkán keresztül a kiprojektek kidolgozásáig sokféle tanulás-szervezési módot javasolunk. A tanulók sokféle feladatot végeznek (pl. kutatnak, interjúznak, információt gyűjtenek és dolgoznak fel, színdarabot írnak és előadnak, pantomimet, rajtot készítenek, jelrendszert alkotnak stb.). Hangsúlyozni szeretnénk azonban, hogy a tükröt csak példa, a megközelítési, feldolgozási technika a lényeg, ami viszont bármely más, éppen aktuális, érdekes tárgy, dolog vonatkozásában használható.

A fentiek tülménoen a TKT feladatai szinte minden esetben fejlesztik a kommunikációs készséget (szövegalkotás, vagy nonverbális kommunikáció), ha másként nem, a feladatokat mindig követő megbeszélés során. Ezeknek a beszélgetéseknek fontos feladata az elvégzett feladatra való reflektálás, a gondolkodás és tanulás tudatosítása is. A feladatok zöme szociális kompetenciát is fejleszt, hiszen párban, vagy csoportmunkában folyik, s egy részüknél még az értékelés is közösen, néhol demokratikus eszközökkel (szavazás) történik. Nagy hangsúlyt kapott az informatikai készségek fejlesztése is.

5. évfolyam

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	<p>a) <i>Rajzoljunk együtt!</i> 30'</p> <p>Párokat szervezünk A párok egymásnak háttal ülnek Ismertetjük a feladatot: a pár mindkét tagja rajzol valamit, de nem mutatják meg egymásnak. Majd a pár egyik tagja elmondja a másiknak, hogy mi van az ő rajzán és a másiknak az elmondás alapján kell lerajzolni lehetőleg ugyanazt a dolgot A második menben ugyanezt a tevékenységet csinálják fordított szereposztással A játék végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat ebben a játékban? Mi volt érdekes benne? Okozott-e nehézséget valami? Legközelebb mire kell jobban figyelni hasonló feladatnál? Az elkészült „páros-művekből” kiállítást is rendezhetünk</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladat-megoldás elemzése</p>	<p>Kommunikáció</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>Páros kooperatív játékok és Osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Rajzlap, ceruza</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások esztétikai, művészeti: rajzkészség,	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>b) Barkochba 15'</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hat fős csoportokban vagy osztályszinten ajánlott játszani • Mindenképpen jó ha két fő gondol valamire, a többiek kérdezik őket • A válasz csak „igen” vagy „nem” lehet • Három rákérdezési lehetőség van • Nehezhítjük úgy a játékokat, hogy meghatározott lépésszámon belül kell kitalálni, hogy mire gondolt a két diák • Aki kitalálja, párt választ magának és most már ők ketten gondolhatnak valamire • Leszűkíthetjük a gondolható kört valamelyik TKT területre. 	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom nyelv és irodalom és minden más műveltségi terület, amihhez a kiválasztott fogalomkör révén a játékokat kapcsoljuk</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: munkavégzés másokkal együttműködve, figyelemösszpontosítás, fantázia, új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése, kérdéskultúra</p>	<p>Kommunikáció és minden más TKT, amihhez a kiválasztott fogalomkör révén a játékokat kapcsoljuk</p>	<p>Csoportos kooperatív vagy Osztályszintű játékok</p>	
<p>2.</p>	<p>Kapcsolatok 45' A párban vagy csoportban játszó tanulók feladata az, hogy tetszőlegesen válaszított szavak között annyi fogalmi kapcsolódást (2-2 szó összekötése egy mondatban) találjanak, amennyit csak tudnak. Minden kapcsolatiért pont jár, az olyan kapcsolat, amit senki más nem talált meg dupla pontot ér. Kapcsolhatjuk valamilyen tudás és képesség területéhez is a játékokat úgy, hogy megkérjük a tanulókat, hogy egy éppen tanult területtről válasszanak szavakat. A játék végén beszélgetés:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Melyik összekapcsolás volt a legérdekesebb, legötletesebb? Miért? • Tudna-e valaki két olyan szót mondani, ami között semmilyen kapcsolat nem lehet találni? • Min gondolkoztál játékok közben? • Mit tanultál játékok közben? <p>A tanulók az összes szóval alkotnak egy történetet.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Informatika és minden más műveltségi terület, amihhez a kiválasztott fogalomkör révén a játékokat kapcsoljuk</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat szövegalkotás, szövegértés</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés, vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés</p>	<p>Kommunikáció és minden más TKT, amihhez a kiválasztott fogalomkör révén játékokat kapcsoljuk</p>	<p>Páros vagy csoportos kooperatív játékok, majd osztályszintű beszélgetés és egyéni szövegalkotás</p>	<p>Papír és írószer vagy számítógép</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkafórmák, módszerek	Eszközök
<p>3.</p> <p>Igy látom a verset... 45'</p> <p>Az alábbi ötletes, rövid gyermekversekhez (vagy bármely más kiválasztott versehez) a tanulók párbán dolgozva alkossanak illusztrációt a számítógép segítségével. Az ügyesebbek dallamot is írhatnak vagy animált rajzot is készíthetnek. A legjobbnak ítélt alkotásokból kiállítást rendezünk. Az értékelésben a tanulók közösen vegyenek részt, válaszukat indokolják meg.</p> <p>Vannak nálatok</p> <p>Vannak nálatok állatok?</p> <p>Nekem van egy vizilovam, elég lusta, sose rohan.</p> <p>Inkább csak slattyog a porban, és azt kérdi, a víz hol van?</p> <p><i>Anyu kicsit hizott</i> Anyu kicsit hizott, de nem hisz a szemének. Azt mondja, rossz ez a mérleg. De a ruhája pontosan mér, mert ami követ, az nem fér a ruhába. Mondom is neki, Anyu, Mi még növésben vagyunk. (Filip Tamás versei)</p>	<p>Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, fantázia, fogalmi kapcsolatok létrehozása, önreflexió, gondolkodás és tanulás tudatosítása</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: nem nyelvi eszközökkel való kifejezés</p> <p>szociális: egymásra figyelés, együttműködés, egymás munkájának értékelése</p> <p>vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés</p> <p>esztétikai, művészeti: rajzkészség, zenei készség, művészi önkifejezés</p> <p>digitális: számítógépes alkalmazás</p> <p>hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, fantázia, önértékelés</p>	<p>Kommunikáció</p>	<p>Pármunkában kooperatív feladatmegoldás</p>		

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>4.</p> <p>Gondolatlavásás 45'</p> <p>Valaki gondol valamit, amit a többiek megpróbálnak kitalálni, ami persze általában nem sikerül. Ezért adott idő (pl. 2 perc) után a kigondoló megmondja, hogy valójában mire gondolt. Ezután a többiek megindokolják, hogy az ő tippjük miért volt mégiscsak jó (azaz kapcsolatot teremtenek saját tippjük és a kigondoló gondolata között pl.: a kigondoló azt gondolta, hogy „május a legszebb hónap”, a tipp az volt, hogy „esik az eső”, jó érv lehet a tipp mellett például „a májusi eső aranyat ér”). Minden játékos pontot kap a jól indokolt tippért. Visszassuk meg, kié volt a legjobb indoklás, s az kapjon extra pontot. A játékok csoportokban játsszák, a kigondoló szerepe körbejár.</p> <p>Kapcsolhatjuk valamilyen tudás és képesség területéhez is a játékokat: megkérjük a tanulókat, hogy egy éppen tanult területről gondoljanak valamire.</p> <p>A játék végén beszélgetés:</p> <p>Tudhatjuk, hogy mire gondol a másik ember? Honnan tudhatjuk?</p> <p>Mit jelent a pokerarc kifejezés?</p> <p>Előfordulhat-e, hogy az ember semmit sem gondol?</p> <p>Lehet-e a semmire gondolni?</p> <p>Milyen lenne a világ, ha valamilyen módon mindenki mindig ismerné a másik gondolatait?</p> <p>Mit tanulhat ebből a játékból?</p> <p>Írjanak a tanulók egy párbeszédet, amiben a teljesen kimondott szavak után zárójelben feltüntetik azt, amit közben a szereplők valójában gondolnak.</p> <p>Vagy:</p> <p>Rajzoljanak a tanulók egy képregényt, amiben a szereplők szájából levő buborékban van feltüntetve, amit mondanak, és a fejből jövő buborékban az, amit közben gondolnak.</p>	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Magyar nyelv és irodalom Informatika</p> <p>és minden más műveltségi terület, amihez a kiválasztott fogalomkör révén a játékokat kapcsoljuk</p> <p>Kulcskompetenciák:</p> <p>kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat szövegalkotás, szövegértés</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés, egymás megoldásainak értékelése</p> <p>vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés,</p> <p>hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, fantázia, fogalmi kapcsolatok létrehozása, önművelés, gondolkodás és tanulás tudatosítása</p> <p>esztétikai, művészeti: rajzkészség, művészi önkifejezés</p> <p>digitális: számítógépes alkalmazás</p>	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom</p> <p>Kulcskompetenciák:</p> <p>kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás</p>	<p>Kommunikáció és minden más TKT, amihez a kiválasztott fogalomkör révén a játékokat kapcsoljuk</p>	<p>Csoportos kooperatív játékok és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Papír és íróeszköz vagy számítógép</p> <p>Papír és íróeszköz</p>
<p>5.</p>	<p>A tanulókat elolvassák az alábbi (vagy más) szöveget, és frappáns címet adnak neki.</p> <p>A társadalom erkölcsé.</p> <p>Katonáskodás, egyenlőség: ez a spártai társadalom értékrend hármas alappillére. Ez, a többi görög polisz felfogásához képest félelmetesen egyoldalú értékű. Tagadja mindazt, amit a görögség értéknek tekintett: a szépséget, testi erőt, atlétikai sikerek megbecsülését, ékesszólást, gazdagságot.</p>	<p>Műveltségi területek:</p> <p>Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom</p> <p>Kulcskompetenciák:</p> <p>kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás</p>	<p>Kommunikáció Szabályok</p>	<p>Egyéni munka, közös értékelés, beszélgetés</p> <p>Egyéni munka, közös értékelés</p>	<p>Sokszorosított szöveg</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkafórmák, módszerek	Eszközök
	<p>Semmi sem érték, csak egy: a harci erény, az öléstre-halálra egyaránt kész elvakultság. (Az ókori görög és római világ, AKG Kiadó)</p> <p>Meghallgadjuk a megoldásokat, és a tanulók szavazással eldöntik, hogy melyik a három legjobb. Megbeszéljük, hogy miért pont azok.</p>	<p>NAT kapcsolódások szociális: egymásra figyelés, egymás megoldásainak értékelése, demokratikus döntés hatékony, önálló tanulás: lényegkiemelés, figyelemösszpontosítás, fantázia</p>			
	<p>b) Hallgassunk zenét! 25' A tanulók megkapják a kérdéseket: Milyen képeket idéz fel benned a zene? Milyen szavak, mondatok jutnak az eszedbe? Milyen érzéseket kelt benned? Milyen címet adnál neki? Majd csukott szemmel meghallgatják a tanár által kiválasztott bármely klasszikus komolyzenei művet, műrészletet. Utána egyénileg elgondolkoznak a kérdéseken és leírják válaszait. Ezeket beszéljük meg osztályszinten. Szavazással eldönthetjük, hogy melyik a legjobb cím. Végül beszéljük, hogy a mai tanulási módszerek, miről szólnak, és mennyiben különböztek az eddigiektől.</p>	<p>Műveltségi terület: Magyar nyelv és irodalom Művészetek Kulcskompetenciák: szociális: egymásra figyelés, egymás megoldásainak értékelése, demokratikus döntés, hatékony, önálló tanulás: figyelemkoncentráció, fantázia, asszociáció kommunikáció: érzések kifejezése, szövegalkotás esztétikai tudatosság</p>	Kommunikáció	Egyéni munka, közös értékelés, beszélgetés	CD + lejátszó, Papír + íróeszköz
6.	<p>a) Lényegkiemelés aláhúzással 35' A tanulók párbabban dolgoznak, elolvassák az alábbi (vagy más kiválasztott) szöveget és aláhúzzák a lényeges részeket. Az infrastruktúra olyan gazdasági tényezők gyűjtőfogalma, melyek közvetlenül nem vesznek részt a termelésben, de a termelés nélkülük elképzelhetetlen. A szó a latin „alap” kifejezésből ered, ami arra utal, hogy az infrastruktúra rendszerére épül az egész gazdaság. Ahhoz például, hogy az üzem működhessen, szükség van utakra, távközlésre, energiára, ipari és ivóvízre, szennyvízelvezetésre, egészségügyre és iskolázott munkaerőre stb. Ha eme tényezők közül bármelyik hiányzik, a termelés elmarad a kívánatostól. Az infrastruktúra szó értelmezésében nagyon találó a hálózat elnevezés, hiszen itt nem egy-egy dologról kell gondoskodni, hanem számos tényezőnek az együtteséről. Az infrastruktúra fejlesztése létfontosságú a társadalom számára.</p>	<p>Műveltségi terület: Magyar nyelv és irodalom Földünk – környezetünk Ember és társadalom Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás szociális: együttműködés hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, önreflexió, gondolkodás és tanulás tudatosítása, lényegkiemelés</p>	Kommunikáció Szülőföldünk	Páros munka és osztályszintű beszélgetés, szavazás	Sokszorosított szöveg

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>de az gond, hogy a fejlesztés nagyon költséges, és a befektetett tőke csak hosszú idő múltán térül meg. (Társadalomföldrajz, AKG Kiadó)</p> <p>Ezt osztályszintű megbeszélés követi: Miről szól az adott szöveg? Milyen információkat tudunk meg belőle? Melyek ezekből a lényegesek, és miért pont azok? Honnan tudjuk, hogy pont azok? Egy adott szövegnek csak egyféle szempontból lehetnek lényeges elemei vagy lehetséges többszempontú lényegkiemelés is? Mit híznának alá ebből a szövegből, ha az lenne a kérdés, hogy mi a probléma az infrastruktúra-fejlesztéssel? Miért fontos a lényeg kiemelése? <i>b) Mozogjunk együtt! 10'</i> Párokat szervezünk Ismertetjük a feladatot: a pár egyik tagja különböző mozgássorokat talál ki és mutat be, a másik igyekszik vele egy időben utánozni őt és bemutatni ugyanazt a mozgássort. Majd szerepet cserélnek.</p>	<p>Műveltségi területek: Testnevelés és sport Kulcskompetenciák: Kommunikáció: nem verbális szociális: együttműködés, egymásra figyelés Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, fantázia</p>	<p>kommunikáció</p>	<p>Pármunka</p>	
<p>7.</p>	<p>Ki találja meg előbb? 45'</p> <p>Egynéleg vagy párban játszható. A tanulónál értelmező szótár van. A feladatuk, hogy a tanár által megadott szavakat minél előbb megtalálják benne. A győztes pontot kap, a játék végén a legtöbb pontot gyűjtő tanuló (pár) nyeri meg a játékot. Játshatjuk úgy is, hogy a játékosok adnak fel szavakat egymásnak. Egyéb variációk: adott betűszámú szavakat kerestünk; adott magán- vagy mássalhangzókat tartalmazó vagy nem tartalmazó szavakat, dupla mássalhangzós, összetett szavakat, adott témakörbe (TKT) tartozó szavakat kerestünk stb.</p> <p>A játék végén beszélgetés: Milyen szótárakat ismertek? Melyik mire való, kik és miért használják azokat? Nektek melyik szótár a leghasznosabb? Hogyan lehet a leggyorsabban megtalálni valamit egy szótárban? Hogyan állítják össze a szótárakat?</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Informatika és minden más műveltségi terület, amihez a kiválasztott fogalomkör révén a játékot kapcsoljuk Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás szociális: együttműködés Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, önreflexió, gondolkodás és tanulás tudatosítása, segédesszköz használatának technikája – hatékony keresés, segédesszköz</p>	<p>Kommunikáció és minden más TKT, amihez a játékot kapcsoljuk</p>	<p>Egyéni vagy páros játékok, osztályszintű beszélgetés és kooperatív pármunka</p>	<p>Értelmező szótár Számítógép</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
8.	<p>A tanulók párbán szövegszerkesztővel készítsenek saját értelmező szótárt az egyik, már tanult TKT témakörben.</p> <p>8. Konfliktuskezelés szerepjátékkal 45' Két diák egy olyan konfliktusszituációt játszik el az osztálynak, amelyben valamilyen tárgy birtoklása/használata körül alakult ki a vita (anélkül, hogy megoldás születne). A többi tanuló együttesen próbáljon meg minél több megoldás lehetőséget kitalálni a helyzet orvoslására. (Ezeket felírják a táblára) Ezután a tanulók csoportmunkában négy kategóriába besorolják az összegyűjtött megoldási lehetőségeket: olyan megoldások, amelyek révén a végén együtt használják a tárgyat olyan megoldások, amelyekben mindenki megkapja a kívánt tárgyat, de felváltva olyan megoldások, amelyek szerint csak az egyikük kapja meg olyan megoldások, amelyek szerint egyikük sem kapja meg a vitatott tárgyat. Mindegyik megoldást értékeli, mérilegelik. Majd közösen megbeszéljük a különböző megoldástípusokat. Melyik a legjobb? Miért? Van-e mindig mindkét félnek jó megoldás? Lehet mindkét félter kielégítő megoldás az erőszak? Végig kell-e nézni mindig az összes felmerült megoldási lehetőséget? Milyen megoldási mód(ok) kecsseget(nek) a konfliktus hosszú távú rendezésének lehetőségével?</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>készítése – ismeretek összegzése</p> <p>digitális: szövegszerkesztő használata</p> <p>Műveltségi területek: Művészetek Ember és társadalom</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: dramatizált szituáció értelmezése: nem verbális kommunikáció és hallott szöveg együttes értelmezése, szövegalkotás</p> <p>szociális: kompromisszumra való törekvés, együttműködés, tolerancia,</p> <p>hatékony, önálló tanulás: csoportosítás, besorolás, problémamegoldás, figyelemösszpontosítás, konfliktuskezelési technika elsajátítása, tudatosítása</p>	<p>Kommunikáció</p>	<p>Pármunkában dramatizálás, csoportmunkában feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	
9.	<p>Érveljünk! 45' A tanulók csoportmunkában dolgoznak. Az egyik csoport a pro, a másik a kontra érveket gyűjti. A tanulók választhatnak, hogy a két csoport közül, melyikben szeretnének dolgozni. Az állítás, ami mellett és ellen érvelniük kell: A reklám társadalomilag jó, hasznos dolog. (Bármely vitára alkalmas más állítást is használhatunk.) Miután a csoportok összegyűjtötték a lehetséges érveket, kezdődik a vita: a két csoport egymással szemben helyezkedik el és egymás érveire reagálva, próbálja meggyőzni az ellenfelet. A kinek menet közben, az érvek hallatán, megváltozik a véleménye, az szabadon átmehet a másik csapatba. A vita addig tart, amíg vannak újabb érvek, vagy el nem fogy az egyik csoport.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: Kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, a helyzetnek megfelelő módon, meggyőzően megfogalmazott és kifejezett érvelés</p> <p>Szociális: együttműködés, demokratikus magatartás, egymásra figyelés, reagálás</p>	<p>Kommunikáció Mindennapi életünkünk</p>	<p>Csoportmunka</p>	

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkafórmák, módszerek	Eszközök
<p>Ha a vita során nem zárták ki teljesen a tanulók azt a lehetőséget, hogy vannak társadalmilag hasznos reklámok is, akkor az óra hátralévő részében az a feladatuk, hogy páros munkában, számítógéppel készítsenek ilyen reklámokat.</p> <p>Amennyiben a tanulók arra az eredményre jutottak, hogy nincsenek társadalmilag hasznos reklámok, úgy az óra hátralévő részében adjunk nekik néhány szintetikus ilyenek tekinthető, és kérjük meg őket, hogy magyarázzák meg, hogy azok miért nem tekinthetők ilyenek.</p>	<p>Ki a gyorsabb? 45'</p> <p>A tanulók csoportokban játszanak. A játék célja, hogy a csoport egyik tagja körülírással, definíciókkal meghatározza a listán kapott szavakat, hogy az általa adott definíció alapján csoporttársai minél gyorsabban találják ki azokat (pl. az adott szó dimnye; az adható definíció: piros húst, sok magos, zöld héjú gyümölcs). Minden csoport ugyanazt a listát kapja, s az győz, amelyik adott idő alatt a legtöbb szót találta ki a definíciók alapján a listáról. Minden kitalált szó 1 pontot ér, s 1 pont levonás jár akkor, ha a definíció véletlenül kimondja a meghatározandó szót.</p> <p>A játék végén beszélgetés:</p> <p>Miről szólt ez a játék? Van-e olyan szó, amit nem lehet körülírni? Melyik definíciós volt a legkönnyebb/legnehezebb? Miért? Honnan van a szavak jelentése? Azonos-e a szavak jelentése és a meghatározása? Minden szónak csak egy jelentése van? Es meghatározása?</p> <p>Szerinted ez nehéz vagy könnyű játék?</p> <p>Az óra hátralévő részében játsszuk ugyanezt a játékot pantomimmal.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás helyes és kreatív nyelvhasználat, nem verbális kommunikáció vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés</p> <p>Szociális: együttműködés</p> <p>Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, önreflexió, gondolkodás és tanulás tudatosítása,</p> <p>Esztétikai tudatosság: a mondanivaló kreatív kifejezésére való törekvés</p>	<p>Kommunikáció</p>	<p>Csoportos játékok és közös beszélgetés</p>	<p>Előre elkészített szólisták</p>
<p>11.</p> <p>Távíratí sflusban 45'</p> <p>A tanulók párbán, szövegszerkesztővel dolgoznak. Elolvassák az alábbi 356 szóból álló (vagy más kiválasztott) szöveget, melyet az első menetben kb. a kétharmadára (230-240 szóra) kell meghúzniuk. A második menetben a már meghúzott szöveget tovább húzzák, úgy hogy kb. egyharmada (70-80 szó) maradjon meg. Harmadik menetben maximum 10 szavas távirat készül. Végül pedig címet adnak a szövegnek. A diákoknak a szöveg meghúzásában kompromisszumra kell törekedniük.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Technika és életvitel</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás</p>	<p>Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok</p>	<p>Pármunka és osztályszintű beszélgetés, közös értékelés szavazással</p>	<p>számítógép</p>	

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkafórmák, módszerek	Eszközök
	<p>A középkoriak másképpen viszonyultak a gyermekkorhoz, mint ahogy az újkortól ez szokásos. Talán emiatt is van, hogy a festményeken a gyerekeket a felnőttek testárányával ábrázolták, vagyis nem vették tekintetbe például, hogy a gyerekek feje a törzsükhöz képest nagyobb, mint a felnőtteké. (A XII. századig, a Madonna-képektől eltekintve nem is igen találunk gyerekábrázolásokat.) A középkoriak ugyanis nem tettek különbséget olyan mértékben gyermek és felnőtt között, mint ahogy ma szokásos. Amint a gyerekek járnak és beszélni kezdték, a felnőttek maguk közé tartozónak tekintették őket, és felnőtt ruhákat húztak rájuk. Ott szaladgáltak a kocsmákban, piacokon, nem volt téma, amit a jelenlétükben nem beszéltek meg. Játékuk, szórakozásuk is, nagyjából hét éves koruktól, megegyezett a felnőttekével: együtt vettek részt a karnaválokon, a táncmulatságokon, a versenyjátékokon. A játékedvet tekintve sem különbültek el annyira akkoriban a felnőttek és gyerekek: az előbbieket életének is sokkal fontosabb része volt a játék, mint a mai felnőttekének. Számos régi ábrázoláson látunk felnőtteket, akik olyan játékokat játszanak, melyek ma inkább a gyerekekre jellemzőek. Így például az egyiken egy egész falu hógolyózik, a másikon vörös peccsenyét játszanak.</p> <p>A korabeli lakásokban nem volt gyerekzsoba, nem foglalkoztak külön a gyerekek nevelésével. Igaz, gyakran és sokat verték őket. Abból indultak ki, hogy az ember rossznak születik, és gyermekkorában be kell tömni, meg kell faragni. Ezek a fenytések inkább ötletszerűek, semmint módszerek voltak. A felnőttek ezen kívül nemigen igyekeztek mással alakítani, formálni, a társadalomba illeszteni a gyerekeket. A gyermekek általában a felnőttek társaságában lestek el és tanultak meg minden fontos ismeretet.</p> <p>A gyerekek iránti nagyobb figyelem, a nevelés megjelenésének a jele, amikor a középkor végétől egyes szülők elviszik gyermekeiket a nyilvános kivégzésekre, esetleg ott jól el is verik őket, hogy emlékeztükbe vessék, milyen keserves következményekkel jár az erény útjának elhagyása.</p> <p>A középkoriak többsége irástudatlan volt, s nem volt olyan ismeret, kultúra, viselkedési norma, ami élesen megkülönböztette volna a gyermekeket és felnőtteket. A felnőttek is részben az az érzelmi végletesség, a képek, beszélt szavak iránti fogékonyság, gyakran hiszékenység jellemezte, ami általában a gyerekeket szokta. (Ez persze nem azt jelenti, hogy a középkori ember kisebb értékű vagy fejletlenebb lett volna a mainál. Egyszerűen az</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>szociális: együttműködés, kompromisszumra való törekvés, egymás megoldásainak értékelése, demokratikus döntés</p> <p>Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, önreflexió, lényegkiemelés, gondolkodás és tanulás tudatosítása</p>			

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>írásbeliség hiányából és más kulturális sajátosságokból eredően másféle értékeik voltak, mint nekünk.)</p> <p>Ezt osztályszintű megbeszélés követi: Miről szól az adott szöveg? Milyen információkat tudunk meg belőle? Melyek ezekből a lényegesek, és miért pont azok? Honnan tudjuk, hogy pont azok? Mi maradna meg ebből a szövegből, ha az lenne a kérdés, hogy miért verték a gyerekeket a középkorban? A szöveg meghűzésekor melyik lépés volt a legkönnyebb és melyik a legnehezebb? Miért? Meghallgattuk a címetet és a tanulók szavazással eldöntik, hogy melyik a három legjobb.</p>				
12.	<p>a) Oldjuk meg a problémát! 30'</p> <p>A tanulók 4-6 fős csoportokban dolgoznak. A feladatuk valamilyen probléma, konfliktusszituáció közös megoldása, úgy hogy abban a csoport minden tagja egyetértsen. A probléma-elemzés, probléma-megoldás lényegi eleme, hogy csak akkor beszélhetünk megoldásról, ha abban a csoport minden tagja egyetért, azaz egyetértésre kell jutniuk a tanulóknak, tehát adott esetben a konfliktuskezelést is gyakorolhatják. A feladat jól használható bármely, az osztályban ténylegesen felmerült probléma megoldásának keresésére is. Amennyiben nincs ilyen aktuális probléma, akkor az alábbi szituáció megbeszélését javasoljuk:</p> <p>Dávid és Tomi az első padban ülnek. Fizika óra van. Marika néni, a fizika tanár, a saját tankönyvét leteszi Dávidék padjára, hátra sétál a teremben, és onnan magyaráz. Közben a két fiú észreveszi, hogy egy lap kicsúszott Marika néni könyvéből. Megnézik, és döbbenten látják, hogy az ő másnapi fizika dolgozatuk feladatai vannak rajta. Azonnal felmerül a kérdés, hogy most mit tegyenek?</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Informatika Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás Helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, párbeszédre való törekvés vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés</p> <p>szociális: együttműködés, kompromisszumra való törekvés, közös vélemény kialakítása, empátia, közös értékek elfogadása</p>	Kommunikáció Mindennapi életünk	Csoportmunka és közös beszélgetés	

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>A csoportunkát követően néhány megoldás közös meghallgatása, majd beszélgetés: Milyen lehetőségek merültek fel a dilemma megoldására? Nehéz/könnyű volt-e a közös álláspont kialakítása? Mi okozta a legtöbb problémát a közös véleményformálásban? Hogyan született meg végül a közös megoldás? Milyen értékekről, érdekekről beszélhetünk a történet kapcsán? Mit tanultunk a feladat során?</p>	<p>Hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, Problemaelemzés és megoldás, tanulás tudatosítása, a hozott döntések kritikus és kreatív elemzése</p>			
	<p>b) Mire lehetne még használni? 15' Kérdés: egy adott használati tárgyat mire lehetne még használni a megszokott funkcióján kívül? (például ceruzát varázspálcának, felfordított esernyőt esónaknak, stb.). Az ötletek gyűjtése után ki-ki rajzolja le (esetleg számítógéppel) azt, amelyik a legjobban tetszett neki. Az elkészült rajzokat gyűjtjük össze, rendezzünk kiállítást belőlük, illetve a digitális rajzokat, ha módunkban áll projektorral vetítsük ki, hogy mindenki kedvére gyönyörködhesen bennük. A legötletesebb munkák alkotóinak igyekezetét tapssal jutalmazhatjuk.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek Informatika Kulcskompetenciák: a esztétikai minőség tisztelése Digitális: IKT alkalmazása a gondolkodás, a kreativitás és az innováció területén Hatékony, önálló tanulás: IKT - eszközhasználat képességek</p>	Kommunikáció	Osztályszintű beszélgetés, egyéni munka és közös értékelés	Papír és rajzeszközök, vagy számítógép
13.	<p>Tükör projekt A következő órákon egy hétköznapi tárggyal, a tükörrel foglalkozunk. Amely oldalról közelítjük meg, amennyiről csak lehetséges. Kérdésőzön 45' A tanulók négyfős csoportokban versenyeznek: mindegyik csoport annyi kérdést gyűjt össze a tükörrel kapcsolatban, amennyit csak tud. A kérdéseket táblára írjuk. A csoportok kihúzzák azokat a kérdéseket, amelyeket más csoportok is megfogalmaztak. Az a csoport győz, amelyiknek több olyan kérdése marad, amit a többiek nem tettek fel. Ezután beszélgetés a közösen kiválasztott kérdésekről. A beszélgetésben mindenképpen érintsük a tükör szerepe életünkben problémakört: Hányszor nézed meg magad egy nap a tükörben? Miért fontos számunkra, hogy ápoljunk legyünk? Valójában mit nézünk meg magunkon a tükörben? Szerinted kik állnak többet a tükör előtt, a fiúk vagy a lányok?</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Technika és életvitel Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, párbeszédre való törekvés szociális: együttműködés,</p>	Kommunikáció Mindennapi életünk	Csoportos kérdésgyűjtés és osztályszintű beszélgetés	Papír és íróeszköz

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>Ha mi adnánk nevet ennek a tárgynak, mi lehetne az? Mi az a tükrő? Mi jut eszedbe erről a szóról? Mikor, hol és mire használod? Melyik napokban használod a tükröt? Melyek azok az alkalmak, amikor többet használod a tükröt, mint máskor? Volt-e olyan, amikor a tükrőbe néztél és nagyon rossz/nagyon jó kedved lett? Lakásotokban melyik a kedvenc tükröd?</p>	<p>Mit kezdhethetünk a tükrőrel „magyar/kommunikáció órán”? a) Szógyűjtés 30'</p> <p>A tanulók ugyanazokban a négyfős csoportokban versenyeznek: olyan összetett szavakat gyűjtenek, amelyek elő- vagy utótagja a „tükrő” szó (pl. tükrökeret, tükrőtojás, tükrőponty, tükrőírás, tükrőszó, tükrőfordítás...). A szavakat táblára írjuk. A csoportok kihúzzák a listájukról azokat a szavakat, amelyeket más csoportok is összeírtak. Az a csoport győz, amelyiknek több, a többi csoportnál nem szereplő, összetett szava marad. A táblára írt szavakkal a csoportok mondatokat írnak (minden szóval egy mondatot), a megoldásokat meghallgatjuk, ha kell, megbeszéljük a fogalomértelmezést. Végül beszéljük meg, hogy mi újat tanultak a feladattal, valamint hogy azt nehezőnek/könnyűnek találták-e.</p> <p>b) Tükrőírás 15' A tanulók párbajban játsszák: az egyik felír egy lapra egy szót, a másik tükrőírással írja le ugyanazt a szót. Majd szerepet cserélnek. A párnak az a tagja nyeri a játékot, akinek az óra végén kevesebb hibája lesz a tükrőírásban.</p>	<p>hatékony, önálló tanulás: kérdéskultúra, a tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása</p>	<p>Kommunikáció</p>	<p>Csoportmunka, közös beszélgetés és páros feladatmegoldás</p>	<p>Papír és írószer</p>
<p>14.</p>	<p>a) Honnan kapta a tükrőtojás a nevét? 25' Ezzel a címmel írnak mesét a tanulók négy fős csoportokban a Szóforgó szabályai szerint: a csoport tagjai sorban, az óramutató járásával egyező irányban haladva, tesznek hozzá egy-egy mondatot a többiek által már elkezdett történethez. Ha a történet igényli, többször is körbe mehet a papír. A meséket meghallgatjuk és a tanulók szavazással eldöntik, hogy melyik volt a legőrlétebb mese. Megbeszéljük, hogy hogyan könnyebb történetet írni: egyedül vagy csoportosan, s ha csoportosan, akkor Szóforgóban vagy olyan</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, szókincsfejlesztés, helyes és kreatív nyelvhasználat szociális: együttműködés, vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés</p> <p>hatékony, önálló tanulás: a tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, tanulás tudatosítása</p>	<p>kommunikáció</p>	<p>Csoportos munka, közös beszélgetés és értékelés, csoport és egyéni feladatvégzés</p>	<p>Papír és írószerek, tükrő minden tanulónak</p>
<p>15.</p>	<p>a) Honnan kapta a tükrőtojás a nevét? 25' Ezzel a címmel írnak mesét a tanulók négy fős csoportokban a Szóforgó szabályai szerint: a csoport tagjai sorban, az óramutató járásával egyező irányban haladva, tesznek hozzá egy-egy mondatot a többiek által már elkezdett történethez. Ha a történet igényli, többször is körbe mehet a papír. A meséket meghallgatjuk és a tanulók szavazással eldöntik, hogy melyik volt a legőrlétebb mese. Megbeszéljük, hogy hogyan könnyebb történetet írni: egyedül vagy csoportosan, s ha csoportosan, akkor Szóforgóban vagy olyan</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, szókincsfejlesztés, helyes és kreatív nyelvhasználat, helyzetnek megfelelő, meggyőző</p>	<p>kommunikáció</p>	<p>Csoportos munka, közös beszélgetés és értékelés, csoport és egyéni feladatvégzés</p>	<p>Papír és írószerek, tükrő minden tanulónak</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
16.	<p>módon kooperálva, hogy mindig az mondja a következő mondatot, akinek van ötlete. Mi az előnye és mi a hátránya a Szóforgóban való közös munkavégzésnek?</p> <p>b) Olvasd visszafelé! 15' A tanulók ugyanazokban a négyes csoportokban dolgoznak. Visszafelé is olvasható szavakat, mondatokat keresnek (pl. kék; Géza, kék az ég.)</p> <p>c) A tükör előtt 5' Minden tanuló kezében van egy tükör. A tanár irányításával hangképzési gyakorlatokat végeznek, s közben nézik a tükörben.</p> <p>a) Játsszuk el! 30' A tanulók négy csoportban dolgoznak. Az alábbiakban megadott címekkel (minden csoport egy-egy címmel) dramaturgus történeteket találnak ki és előadják azokat.</p> <p>Reggel a tükör előtt Nem tudták, hogy látom a tükörből Beképzelt ember a tükör előtt Az esküvője reggelén a tükörbe nézett...</p> <p>A bemutatók után az osztály zsűrivé alakul és szavazással eldöntik, hogy melyik előadott történet volt a legjobb.</p> <p>b) Tükörírás 15' A tanulók párokban játszanak. A tanár által előre elkészített tükörírás-rejtvényt fordítják le. A párnak az a tagja lesz a nyertes, aki előbb készül el a helyes megfejtéssel.</p>	<p>érvelés, hangképzés</p> <p>vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés, értékelés</p> <p>szociális: együttműködés, demokratikus döntéshozatal</p> <p>hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, tanulás tudatosítása, önreflexió,</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, szókincsfejlesztés, helyes és kreatív nyelvhasználat, helyzetnek esztétikai minőség tisztelete, nem verbális kommunikáció</p> <p>vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés, értékelés</p> <p>szociális: együttműködés, demokratikus döntéshozatal</p> <p>hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása,</p>	Kommunikáció		

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
17.	<p>a) Gyűjtsünk szólásokat, közmondásokat! 15'</p> <p>A tanulók párokban vagy kis csoportokban dolgoznak: a tükörhöz kapcsolódó szólásokat, közmondásokat gyűjtenek (Szólások és közmondások gyűjteményét ajánlott használni). Az a pár győz, amelyiknek több, a többiekénél nem szereplő szólást, közmondást talált.</p> <p>b) Írjunk fogalmazást! 30'</p> <p>A tanulók 3 csoportban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a mondatot kapja: „A tükröz ezer darabra hullott szét.” A feladatuk: minden csoport ír egy történetet. Az egyik csoport a maga által kitalált történet bevezetésébe, a másik a tárgyalásába, a harmadik a befejezésébe teszi be a kapott mondatot. Végén meghallgatjuk a történeteket és megbeszéljük, hogy nehéz/könnyű volt-e a feladat, milyenek találtak a megoldásokat, melyik történet volt a legjobb.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, szókincsfejlesztés, helyes és kreatív nyelvhasználat, esztétikai minőség tisztelése információgyűjtés, feldolgozás</p> <p>szociális: együttműködés, közös értékelés</p> <p>vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés, értékelés</p> <p>hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása</p>	Kommunikáció	Pármunka	Szólások és közmondások gyűjteménye, papír és írószer vagy szövegszerkesztő
18.	<p>Állíts tükröt! 45'</p> <p>A tanulók párokban dolgoznak. Először az a feladatuk, hogy külön-külön két-két fogalmazást írjanak: „Állíts tükröt magad elé!” és „Állíts tükröt a társad elé!” címmel.</p> <p>Ha mindketten elkészültek, összevetik a két-két fogalmazást és megbeszélnek az ugyanarra a személynre vonatkozó egybeeséseket és eltéréseket.</p> <p>Ezt osztályszintű beszélgetés követi arról, hogy általában hasonlítottak-e az önjellemzések és a párok által adott leírások. Ha igen/ha nem, mi lehet az oka? Mi volt nehezebb, önmagukat vagy a társukat jellemezni? Miért? Milyen típusú tulajdonságok szerepeltek a jellemzésekben? Ezeket hogyan tudjuk? Hogyan ismeri meg az ember a társait? Milyen ismeretei vannak saját magáról, és ezek honnan származnak? Mit tanultunk ezen az órán?</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, mások megismerésének igénye</p> <p>szociális: önismeret</p> <p>vállalkozói: csapatmunkában történő munka-végzés, értékelés hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, összehasonlítás, tanulás tudatosítása</p>	Kommunikáció	Egyéni és páros munka, közös beszélgetés	Papír és írószer vagy szövegszerkesztő

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
19.	<p>Tevékenységek</p> <p>a) Amikor a tükör hazdük 30'</p> <p>A tanulók három csoportban dolgoznak. Fogalmazást készítenek a fenti címmel oly módon, hogy az egyik csoport bevezetést ír, a másik tárgyalást, a harmadik befejezést. Majd ebben a sorrendben olvassák fel az általuk elkészített részeket.</p> <p>Ezt osztályszintű beszélgetés követi: Értékeljük a három részt abból a szempontból, hogy megfelelelt-e a bevezetés, tárgyalás és befejezés kritériumainak, megvoltak-e bennük a jellemző elemek. Majd beszéljük meg, hogy összeállt-e a három rész egy kerek egészé? Mi kellett volna ahhoz, hogy azaz váljon? Miért nem lehetett úgy megcsinálni az adott feltételekkel?</p> <p>b) Mire lehetne még használni? 15'</p> <p>Kérdés: a tükröt mire lehetne még használni a megszokott funkcióján kívül? Az ötletek gyűjtése után ki-ki rajzolja le (esetleg számítógéppel) azt, amelyik a legjobban tetszett neki. Az elkészült rajzokat gyűjtjük össze, rendezzünk kiállítást belőlük, illetve a digitális rajzokat, ha módunkban áll, projektorral vetítjük ki, hogy mindenki kedvére gyönyörködhesen bennük. A legötletesebb munkák alkotóinak igyekezetét tapssal jutalmazhatjuk.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegalkotás az esztétikai minőség tisztelése</p> <p>szociális: együttműködés,</p> <p>vállalkozói: csapatmunkában történő munka-végzés, értékelés</p> <p>digitális: IKT alkalmazása a gondolkodás, a kreativitás és az innováció területén</p> <p>hatékony, önálló tanulás: IKT - eszközhasználat képességek, kreativitás, fantázia,</p>	<p>Kommunikáció</p> <p>Mindennapi életünk Szabályok</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>Csoportmunka, közös beszélgetés, egyéni munka</p>	<p>Eszközök</p> <p>Papír és írószer vagy szövegszerkesztő</p>
20.	<p>a) Ha én varázstükör lennék! 30'</p> <p>A tanulók egyéni munkában a fenti címmel készítenek fogalmazást.</p> <p>Meghallgatunk néhány elkészült művet.</p> <p>Ezt beszélgetés követi: az elmúlt órákon különféle módokon készülték történetek, fogalmazások. (szóforgó módszerrel mese, csoportmunkában dramatikus történet kitalálása és bemutatása, ugyanakkor a mondatnak a befoglalásával történetírás, pármunkában jellemzés készítése, csoportokban azonos címmel történetrészek megírása, és végül egyéni fogalmazás). Melyik megoldás volt új? Melyik megoldás tetszett a legjobban? Miért? Melyik volt a legkönnyebb? Melyik a legnehezebb? Miért? Hogy jobb/könnyebb/érdekesebb dolgozni egyénileg vagy csoportosan? Miért?</p> <p>b) Nyelvi rejtvények 15'</p> <p>Rejtvényfejtés pár- vagy csoportversenyben.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegalkotás, helyzetnek megfelelő helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, vállalkozói: értékelés</p> <p>digitális: IKT alkalmazása a gondolkodás, a kreativitás és az innováció területén</p> <p>hatékony, önálló tanulás: IKT - eszközhasználat képességek, kreativitás, fantázia, a</p>	<p>Kommunikáció</p>	<p>Egyéni feladatmegoldás és csoportos beszélgetés, majd pár-csoportverseny</p>	<p>Papír és írószer vagy szövegszerkesztő</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>21.</p> <p>Meghökkenítő válaszok 45'</p> <p>A nyelvi játékok párbajban vagy kis csoportban játszható, fogalmi kapcsolatok létesítése és az érvelés gyakorolása a célja.</p> <p>Minden játékos pár vagy csoport három üres cédulát kap. Az egyikre egy tetszőleges kérdést írnak, a másikra a „tükör” szót tartalmazó összetett szavakat. A csapatok húznak a mindenképp összegyűjtött kérdésekből és szavakból egyet-egyet, majd a harmadik üres papíron oly módon válaszolnak az általuk kihúzott kérdésre, hogy válaszukban szerepel az általuk húzott összetett szó. Minden valamennyire értelmes válasz pontot kap, végül az a csapat győz, amelyik a legtöbb pontot gyűjtötte a játék során. Természetesen – a Tükör projekten kívül – játszhatjuk megkötések nélkül, vagy valamelyik TKT szokásához kapcsolva a játékot.</p> <p>A játék végén beszélgetés:</p> <p>A játékban kérdések és válaszok szerepeltek. Mi teszi a kérdést kérdéssé? Milyen a jó kérdés? Van-e minden kérdésre válasz? Milyen a jó válasz? Minden kérdésre van válasz? Van olyan kérdés, amire csak egy válasz lehetséges? Tetszett-e a játék? Miért igen/nem? Melyik volt a legmeghökkenőbb válasz a játék során? Miért? Mit tanultunk ezen az órán?</p>	<p>kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom</p> <p>Kultiskompetenciák: kommunikáció: szövegértés és alkotás, fogalmi kapcsolatok létesítése,</p> <p>matematikai: érvék láncolatának követése és értékelése</p> <p>szociális: együttműködés, vállalkozói: csapatmunkában történő munkavégzés, értékelés</p> <p>hatékony, önálló tanulás: kreativitás, fantázia, kérdézkultúra, tanulás tudatosítása</p>	<p>kommunikáció</p>	<p>Páros vagy kis csoportos játék és közös beszélgetés</p>	<p>Papír és íróeszköz</p>	
<p>22.</p> <p>a) Tulajdonnevek keresése 10'</p> <p>A tanulók párokban dolgoznak. Feladatuk olyan tulajdonnevek keresése, amelyekben előfordul a „tükör” szó. Ehhez használhatják az internetet, telefonkönyvet is. Az a pár győz, amelyik adott idő alatt a legtöbb nevet találta.</p> <p>1. Tükörszavak keresése 10'</p> <p>A diákok párokban dolgoznak. Feladatuk az általuk tanult idegen nyelv szótára segítségével tükörszavak keresése. Az a pár győz, amelyik adott idő alatt a legtöbb tükörszót találta.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Idegen nyelv</p> <p>Informatika</p> <p>Kultiskompetenciák: Kommunikáció: anyanyelvi szövegértés és alkotás, információgyűjtés, feldolgozás idegen nyelvi szokás- és fejlesztés, nyelvi segédeszközök megfelelő használata</p>	<p>Kommunikáció</p>	<p>Pármunka és egyéni feladatmegoldás, közös beszélgetés</p>	<p>Internet vagy telefonkönyv, szótár</p>	

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>2. Dyslexia prevenció 10'</p> <p>A tanulók egyéni munkát végeznek. Feladatuk, hogy adott (bármilyen) szövegben húzzák át azt a betűt/formát, ami ugyanolyan, mint a szövegben előforduló első betű/forma.</p> <p>3. Beszélgetés 15'</p> <p>Megbeszéljük, hogy miről szóltak az óra feladatai: adott szófaj keresése (internet használat), szótárhasználat, dyslexia (ez mit jelent) megelőzése. Melyik miért fontos? Miben segíthetünk, illetve a dyslexia miben akadályozza a tanulást?</p>	<p>szociális: együttműködés, vállalkozói: csapatmunkában történő munka-végzés, hatékony, önálló tanulás: IKT-eszközhasználat a kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete, tanulás tudatosítása</p>	<p>Kommunikáció</p>	<p>Közös játékok és beszélgetés. Csoportos feladat-megoldás, közös játékok.</p>	<p>Papír és írószer</p>	
<p>23.</p> <p>„Tükörös” memóriajáték 45'</p> <p>A verbális memóriát fejlesztő játék során a tanulók körben ülnek. Az a feladatuk, hogy az előzőekben gyűjtött, használt „tükör” összetélt tartalmazó főnevekhez tegyenek jelzőket, jelzős szerkezeteket. A játékot kezdő tanulót követő játékosok mielőtt a saját megoldásukat mondanák, megismétlik az előtűk elhangzottakat. Aki valamit kifelejt, kiesik a játékból. A második körben a játékot nehezíthetjük azzal, hogy a tanulóknak csukott szemmel kell elismételniük az előtűk elhangzottakat.</p> <p>A játék végén beszélgetés: Ez a játék a memóriáról szól. Mi a szó magyar megfelelője? Milyen módszerrel sikerült megjegyezni az elhangzottakat? Használt-e valaki valamilyen trükkös technikát? Hogyan szoktak memorizálni valamit, amikor tanulnak? Különbözőképpen memorizálnak-e a különböző típusú/ műfajú szövegek (vers, szakszöveg) tanuláskor? Kinek mit könnyebb memorizálnia, vajon miért? Hogyan működik az emlékezet? Nehezítette, vagy könnyítette a játékot, amikor csukott szemmel játszották? Miért? Lehet-e fejleszteni a memóriát? Hogyan? Miért van az, hogy az idősebbek jobban emlékeznek a régebbi dolgokra, eseményekre, mint a közelmúltban törtétekre?</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Kulcskompetenciák: Kommunikáció: szövegértés és alkotás, szociális: együttműködés, demokratikus értékelés hatékony, önálló tanulás: a tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, tanulás tudatosítása, kreativitás, fantázia, memóriafejlesztés, a kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Kulcskompetenciák: Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom</p>	<p>Kommunikáció</p>	<p>Páros verseny, osztályszintű beszélgetés, egyéni munka és közös beszélgetés</p>	
<p>24.</p>	<p>Csoportokban dolgozva a tanulók találjanak ki más memóriajátékokat a tükörös memóriajáték mintájára. Szavazzák meg melyik a legjobb és próbálják ki azt.</p> <p>Sorszámozva 45'</p> <p>Ez is memóriajáték. Jelen esetben, az előzőekben gyűjtött, használt „tükör” összetélt tartalmazó szavakkal játszunk (pl. 1. tükörtörzés, 2. tükörkeret stb.). Készítünk el egy sorszámokkal ellátott tíz szavas listát. A tanulók párokban versenyeznek. A tanár először felolvassa a sorszámokkal ellátott szavakat,</p>	<p>Kommunikáció</p>	<p>Kommunikáció</p>	<p>Páros verseny, osztályszintű beszélgetés, egyéni munka és közös beszélgetés</p>	

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
25. – 32.	<p>majd bemond egy sorszámot és a tanulók egyenként dolgozva, felírják egy papírra az emlékeik szerint a sorszámhoz tartozó szót. Mind a tíz számmal és a hozzájuk tartozó szavakkal megcsinálják ugyanezt. A párnak az a tagja nyeri a versenyt, amelyik több szót tudott a sorszámokhoz helyesen párosítani. Második körben ismétljük meg a játékot úgy, hogy a szavakat valamelyik TKT-ből vesszük, vagy teljesen öletszerűen állítjuk össze.</p> <p>A játék végén beszélgetés: Ez a játék is a memóriáról szólt. Könnyebb/nehezebb volt-e mint a „Tükrös memóriajáték”? Miért? Milyen technikákat alkalmaztak a memorizálásra? Elért-e ez a „Tükrös memóriajáték” során alkalmazottól? Ha igen, mi lehet ennek az oka? Vannak-e olyan foglalkozások, amelyek gyakorlásakor különösen jó memóriára van szükség? Történt-e valami olyan esemény az életetekben, amire – úgy gondoljátok – örökké emlékezni fogtok? Miért gondoljátok így? Van-e valami, amit soha senkinek nem szabadna elfelejtenie? Hova sorolható ez, ha van ilyen?</p> <p>Egyéni munkában írják le a tanulók a szerintük legfontosabb tíz szót. Beszéljük meg!</p> <p>„Tükrös” irodalmi alkotások Projektmunka 8 órában A tanulók 4-6 fős csoportokban dolgoznak. A feladatuk olyan versek, mesék, elbeszélések kutatása, amelyekben szerepet kap a tükr. Az összegyűjtött művek megismerése, közülük három mű kiválasztása. Az egyiket drammatizálva, a másikat pantomimmal, a harmadikat képregény formában kell majd bemutatniuk.</p> <p>Tervezés, előkészítés: megtervezik a művek keresésének, gyűjtésének módját, a felmerülő feladatokat, ezekhez a határidőket és felelősöket rendelnek stb.</p> <p>Végrehajtás: internetes, könyvtári kutatásuk, illetve meglévő ismereteik alapján listát készítenek. A fellelt – rövidebb és a pedagógus véleménye szerint is a korosztályuknak megfelelő – ismeretlen műveket olvasásra elosztják egymás között, majd olvasás után röviden összefoglalva ismertetik egymással. Ennek alapján kiválasztják a három prezentációs formára legmegfelelőbbnek tartottakat, drammatizálják, pantomimként megkomponálják, illetve elkészítik a képregényt.</p>	<p>Kulcskompetenciák: Kommunikáció: szövegértés és alkotás, szociális: együttműködés, közös értékek elfogadásának és tisztelgésben tartásának kinyilvánítása, mások értékeinek magánéletének tisztelgése, a társadalmi sokféleség tisztelgése</p> <p>hatékony, önálló tanulás: a tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, tanulás tudatosítása, memóriafejlesztés, a kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák: Kommunikáció: szövegértés és alkotás, helyzetnek megfelelő, érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztelgése, nem verbális kommunikáció</p> <p>szociális: együttműködés, demokratikus értékelés vállalkozói: tervezési, szervezési, irányítási, elemzési kommunikációs képesség, a tapasztalatok értékelése, kooperatív felmérés és vállalás, egyéni és csapatmunkában történő</p>	Kommunikáció	Csoportos projektmunka és közös megbeszélés, értékelés	Papír és íróeszköz

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
25. – 32.	<p>Bemutatis, értékelés; a csoportok prezentálják különböző alkotásokat. Az osztály zsűrivé alakul és műfajként megszavazza az első helyezettet. Zárás: beszélgetés a projektmunkáról.</p> <p>„Tükrös” irodalmi alkotások Projektmunka 8 órában</p> <p>Tanulói feldolgozásra javasolt művek:</p> <p>Grimm: Hófehérke és a hét törpe, A szépség és a szörny Várkonyi István: Tükrös Piliinszky János: Kalandozás a tükörben Sütő András: Gyermekkorom tüköreserepei Michael Ende: Tükrös a tükörben Lewis Carroll: Aliz Csodaországban Andersen: A rút kiskacsa Lázár Ervin: A hétfejű tündér Hókirálynő Trencsényi-Waldapfel Imre: Görög regék – Narhisszosz és Ékhó című regé Aesopus: A húst vivő kutyá, A hiú szarvas A háromágú tölgyfa tündére Kiss Anna: A mese születése Móra Ferenc: Tükrös Kata Weöres Sándor: Vászár A kiskutyá meg a csont</p>	<p>munkavégzés, kreativitás innováció, motiváció, értékelés hatékony, önálló tanulás: tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a kompetenciák, megfelelő ismerete, tanulás tanítása</p>			
33.	<p>Mesefeldolgozás a gyermekfilozófia módszerével 45’</p> <p>Az előző projektmunka során ajánlott és a tanulók által fel nem dolgozott művek közül a tanár kiválaszt egyet, amelyet a gyermekfilozófia módszerrel dolgoznak fel:</p> <p>Gyermekfilozófia/„kérdező közösség” – Az egyik legjobb módja a kritikai gondolkodás fejlesztésének. A módszer mellett, hogy kooperatív, önismeret- és önbizalom-növelő, motiválja a tanulókat, megtanít kérdezni, a problémákat felismeri, kultúrálisan vitatkozni, egymásra figyelni, szöveget értelmezni és alkotni, lényegyet kiemelni, érvelni, a fogalmakat pontosítani, definiálni. A</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Külsőkompetenciák: kommunikáció: szövegértelmezés, szöveg-értés, helyzetek megfelelő, meggyőző érvelés, vita, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, fogalmak pontosítása, definiálása.</p>	Kommunikáció	Közös együttműködés, vita, beszélgetés	

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>módszert alkalmazva a tanár új szerepbe kerül: facilitátorként maga is részese, egyik szereplője a beszélgetésnek, aki csak akkor veszi át az irányítást és csak addig, amikor és amíg az a beszélgetés során (esetleges elakadásakor) feltétlenül szükséges.</p> <p>A kérdező közösség módszerének jellemzői:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ülésrend – mindenki láthasson mindenkit (kör vagy patkó alakban célszerű ülmi) ○ Gondolatébresztő szöveg (mese, történet vagy szakszöveg), film, újságcikk, színdarab, kép vagy akár az osztályban történt eset, amelyből a beszélgetés, vita kiindul ○ Mindenki által elfogadott szabályok pl.: egyszerre csak egy beszél, nem lehet kinevetni a másikat, nem lehet közbeszólni, amíg a másik beszél, a véleményt, álláspontot meg kell indokolni. ○ Kérdezés: mindenki kérdezhet, de nem kötelező kérdezni, egyetlen kérdést sem lehet buta kérdésnek tekinteni stb. A kérdések, megvitatandó témák összegyűjtése után közösen választják ki, hogy melyekkel szeretnének foglalkozni. A beszélgetés az adott témáról addig tart, amíg van még megvitatandó kérdés, probléma. ○ Gondolkodási idő – mindig elég időt kell hagyni arra, hogy a tanulók végiggondolhassák a feltenni kívánt kérdéseket, illetve érvelhessenek a vita során. ○ Összegzés – a vita végén mindig át kell tekinteni a vita gondolatmenetét, a legfontosabb csomópontjait, álláspontokat és azt is, hogy mit tanultak belőle. 	<p>Szociális: demokratikus, etikus és toleráns viselkedés, egymásra figyelés, együttműködés</p> <p>hatékony, önálló tanulás: kértézőskultúra, kritikus gondolkodás és tanulás, probléma felismerés és megoldás</p>			
34.	<p>a) Szituációs gyakorlatok 30'</p> <p>A tanulók négy csoportban dolgoznak. Mind a négy csoportnak ugyan az a feladata: eljátszák, az alábbi szituációkat:</p> <p>Anya veszekszik velem, mert mindig a tükör előtt állok Eltörttem nagymama tükrét, amit a déditől örökölt Véletlenül megláttam a karácsonyi ajándékomat a tükörből Egy kis állat nekimegy a tükörnek, keresi mellette, mögötte a másikat.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés és -alkotás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztelése, nyelvi segédesszóközök használata.</p>	<p>Kommunikáció Mindennapi életünk</p>	<p>Csoportos munka, közös értékelés, majd pármunka</p>	<p>Internet</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>Az osztály zsűriként értékeli, hogy melyik szituációt melyik csoport oldotta meg a legötletesebben.</p> <p>c) Más nyelveken 15' A tanulók párbán dolgoznak és adott idő alatt a lehető legtöbb nyelven, az internet segítségével, összegyűjtik a „tükör” szót.</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>nem verbális kommunikáció</p> <p>szociális: együttműködés, demokratikus értékelés</p> <p>hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, munkavégzés másokkal együttműködve</p>			
35.	<p>Fantáziájáték tükörrel 30'</p> <p>A tanulók egyéni munkát végeznek. Választhatnak a feladatok között:</p> <p>Meséld el egy nehéz napodat, ha te a következő helyeken vagy tükör: A nagymama konyhájában A barátinód szobájában A tanári szobában Az apukád dolgozószobájában</p> <p>A leírt művek közül témánként néhányat meghallgatunk. A legjobbakat tappsal jutalmazzuk. Majd beszéljük, hogy mi volt különleges a feladatban. Szókták-e mások helyébe képzelné magukat? Milyen esetekben nem ártana, ha ilyet tennének? Miért fontos, hogy empatikusak legyünk? Mi a különbség az empátia és a tolerancia között? Jó-e, ha a kettő együtt jár?</p> <p>Tükörjáték 15'</p> <p>Az osztályt két részre osztjuk (A és B csoport), az A csoport a tanár tükörképe, az ő mozgását utánozza, a tanárral szemben áll. A tanár háta mögött áll a B csoport és az A csoportot utánozza. (Amikor a gyerekek már rutinosabbak, akkor ezt a feladatot több csoportban is végeztethetjük.) Végén beszélgetés: melyik csoportnak volt nehezebb dolga? Miért?</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés és -alkotás, esztétikai minőség tisztellete, nem verbális kommunikáció</p> <p>szociális: együttműködés, értékelés, empátia, tolerancia</p> <p>hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, munkavégzés másokkal együttműködve, a tanulás tudatosítása</p>	Kommunikáció	Egyéni feladatmegoldás és közös beszélgetés, csoportmunka és megbeszélése	Papír és írószer vagy számítógép
36.	<p>Az emlékezés is tükör 45'</p> <p>A tanulók feladata, hogy bizonyos ideig megfigyelt tárgyakat – azok letakarása után – akár szóban, akár írásban leírjanak. Többször is megismételhetjük, egyre növekvő számú tárggyal.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: Kommunikáció: szövegértés és</p>	Kommunikáció Tér és idő	Egyéni munka, közös beszélgetés, egyéni munka	Papír és írószer vagy számítógép

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>A beszélgetést kezdjük azzal, hogy nehezedett-e a feladat a tárgyak növelésével? Miért? Van-e és hol lehet az emlékezés határa? Majd folytassák a megbeszélést „Az emlékezés is tükkör” kijelentés értelmezésével. Mindenképpen téjienek ki arra, hogy torz tükkör-e az emlékezés? Igaza lehet-e Ady-nak, amikor „megszépitő messzeség”-ről írt? Milyen dimenziókban értelmezhető a „messzeség”? Mindkettőnél elképzelhető a megszépités?</p> <p>Végül írjanak fogalmazást a tanulók „A legszebb emlékem” címmel. Néhányat hallgassunk meg az elkészült alkotásokból.</p>	<p>-alkotás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés</p> <p>szociális: hatékony kommunikáció, különböző nézőpontok figyelembe vétele és megértése</p> <p>hatékony, önálló tanulás: figyelemösszpontosítás, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanulás tudatosítása</p>			
37.	<p>„Tükkör” pantomim 25’</p> <p>Az osztály öt önként jelentkező tagja lesz a zsűri. A többiek a következő feladatot kapják:</p> <p>Játszd el pantomim játékkal, hogy egy hatalmas tükkörrel a kezdedben kell haladnod egy sűrű erdőben egy kerítés padkáján az iskola folyosóján egy sötét, szűk padlástérben</p> <p>A tanulók egymás után, egyenként bemutatják az általuk választott megoldást, amiket a zsűri minden tagja külön-külön 1-10-ig pontoz, és csak az eredményhirdetésekor hoz nyilvánosságra.</p> <p>„Tükkör” jelenet 20’</p> <p>Hat – tíz fős csoportokban adjanak elő a tanulók egy rövid jelenetet, amelynek az utolsó mondata: „... Mindegy mit mutat a tükkör, én akkor is szeretem őt.”</p> <p>Szavazzák, meg, hogy melyik volt a legjobb megoldás, és beszéljék meg, hogy miért az.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: szövegértés és -alkotás, esztétikai minőség tisztelése, nem verbális kommunikáció</p> <p>szociális: együttműködés, értékelés,</p> <p>hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, munkavégzés másokkal együttműködve, a kompetenciák, tudástartalmai, képességek megfelelő ismerete</p>	Kommunikáció	Csoportmunka és közös beszélgetés	

6. évfolyam

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
I.	<p>Folytatjuk a Tükör projektet. Az elmúlt tanévben magyar/kommunikáció órán foglalkoztunk a tükörrel. Most nézzük meg, hogy mit kezdhettünk a tükörrel „matematika órán”?</p> <p>a) Pacával 25'</p> <p>A tanulók párokban vagy csoportokban dolgoznak. Minden pár/csoport kap egy rajzlapot, és egyik felére csinál egy tinta/festék pacát, majd a lapot félbehajtvá rányomja a másik felét. A kinyitott lapok megszártása után az összes rajzot sorsozozzuk, majd a tanár sorban egy-egy percig felmutatja azokat. A párok/csoportok a felmutatás közben leírják, hogy mi jutott eszükbe a pacáról, majd címet adnak a képeknek. Minden olyan cím, amit a pár/csoport meg tud indokolni pontot kap, az a pár/csoport győz, amelyiknek a legtöbb pontja van.</p> <p>A játék végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról:</p> <p>Mi volt a feladat ebben a játékban? Mi volt érdekes benne? Okozott-e nehézséget valami? Melyik volt a legötletesebb cím? Miért? Hogy jön ez a játék a tükör projekthez? Keressék ki a papír két oldaláról azokat a részeket, amelyek annyira hasonlítanak, mintha tükörképek lennének! Hogy jön ez a játék a matematikához és a művészetekhez?</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek Matematika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladatmegoldás elemzése matematika Érvek láncolatának követése és értékelése</p>	<p>TKT kapcsolódások</p> <p>Kommunikáció Szabályok</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>Páros vagy csoportos játék és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Eszközök</p> <p>Rajzlap, tinta vagy festék</p>
	<p>d) Tépéssel, nyírással 20'</p> <p>A tanulók párokban dolgoznak. Minden pár kap elegendő papírt. Az a feladatuk, hogy minél többféle különböző, esztétikus alakzatot készítsenek a négyrészt hajtott papírból tépéssel, vagy nyírással. Adhatnak fantázianevet az elkészült műveknek, amelyekből kiállítás is rendezhetünk.</p> <p>A játék végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról:</p> <p>Mi volt a feladat ebben a játékban? Mi volt érdekes benne? Okozott-e nehézséget valami? Mit látunk, ha kihajlítjuk a papírokat?</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Matematika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés,</p>	<p>TKT kapcsolódások</p> <p>Kommunikáció Szabályok</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>Páros feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Eszközök</p> <p>Papír, olló</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>Halványan ceruzával rajzolják be a tükrötengelyt! Mire jönnek rá? (Ez mindig a hajtás vonala) Mit jelent a szimmetria? Hol találkoznak szimmetriával? Hogy jön ez a játék a tükröz projekthez/matematikához? Mit tanultunk?</p>	<p>hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladatmegoldás elemzése</p> <p>matematika Érvek láncolatának követése és értékelése</p>			
2.	<p>a) Hajtogatással 30' A tanulók párokban vagy csoportokban dolgoznak. Minden pár/csoport kap elegendő papírt. Az a feladatuk, hogy minél többféle szimmetrikus alakzatot készítsenek a papírból hajtogatással. Az a pár/csoport győz, amelyik adott idő alatt a legtöbb (különböző) alakzatot készítette.</p> <p>A játék végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat ebben a játékban? Mi volt érdekes benne? Okozott-e nehézséget valami? Melyik volt a legötletesebb alakzat? Hogy jön ez a játék a tükröz projekthez/matematikához? Mit tanultunk?</p> <p>b) Tükrösség felismerése 15' A tanulók csoportban dolgoznak. Feladatuk, hogy gyűjtsenek minél több olyan dolgot, amelyre a jellemző a tükrösség (nagybetűk, számok, tárgyak, saját test). Az a csoport győz, amelyik több olyan dolgot talált, ami a többiekénél nem szerepel.</p> <p>A játék végén beszélgetés: Mi volt a legmeglepőbb felfedezés? Hogy jön ez a játék a matematikához? Mit tanultunk?</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Matematika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés,</p> <p>hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladatmegoldás elemzése</p> <p>matematika Érvek láncolatának követése és értékelése</p>	Kommunikáció Szabályok	Páros vagy csoportos feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, csoportos játék, osztályszintű beszélgetés	Papír és írószer

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
3.	<p>a) Hibás tükröképek kiválasztása, kijavítása 20' A tanulók párokban dolgoznak. Mindegyik pár ugyanazokat a képeket és hibás/nem hibás tükröképeket kapja. Feladatuk az, hogy minél rövidebb időn belül szétválasszák a hibás és nem hibás tükrözéseket és megtalálják/kijavítsák a hibákat. Az a pár győz, amelyik a legrövidebb időn belül találja meg/javítja ki az összes hibát.</p> <p>A játék végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat ebben a játékban? Melyik hibát volt a legnehezebb megtalálni? Miért? volt a legötletesebb alakzat? Mire volt szükség a feladat gyors megoldásához? Hogy jön ez a játék a matematikához? Mit tanultunk?</p> <p>b) Számalkotás – tükorszámok 25' A tanulók egyénileg dolgoznak. Feladatuk: adott időn belül minél több tükorszámot alkotni. Az a tanuló győz, aki a legtöbb hibátlan tükorszámot alkotta?</p> <p>A játék végén beszélgetés a feladat megoldásáról: Mik azok a tükorszámok? Miért hívjuk így őket? Hány tükorszámot lehetséges alkotni? Mit jelent a végtelen? Milyen más végtelen dolgot tudnak még említeni matematikában és azon kívül? El lehet-e képzelni a végtelenséget? Ha igen, hogyan? Es milyen véges dolgokat ismernek matematikában és azon kívül? Mit tanultunk?</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Matematika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés,</p> <p>hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladatmegoldás elemzése</p> <p>matematika Érvek láncolatának követése és értékelése</p>	<p>Kommunikáció Tér és idő Szabályok</p>	<p>Páros feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Tükrözött képek Papír és írószer</p>
4.	<p>a) Rajzok tükrötengelyének keresése 25' A tanulók párokban dolgoznak. A párok mindkét tagja adott idő alatt különböző szimmetrikus dolgokat rajzol (esetleg számítógéppel), majd rajzokat cserélnék és az a feladatuk, hogy megkeressék és berajzolják a párujuk által készített rajzok tükrötengelyeit.</p> <p>A feladat végén először párban, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat ebben a játékban?</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Matematika</p> <p>Művészetek vagy Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció</p>	<p>Kommunikáció Tér és idő Szabályok</p>	<p>Páros feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Papír és írószer vagy számítógép síkidomok</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
	<p>Könnyű/nehez volt? Miért? Hogy jön ez a játék a matematikához? Mit tanultunk?</p> <p>b) Síkdombok tükrötengelyének keresése hajtogatással 20' A tanulók egyénileg dolgoznak. Mindenki ugyanazokat a síkdombokat kapja. Feladatuk: minél előbb megtalálják a tükrötengelyüket, és jelölik őket hajtogatással. Az a tanuló győz, aki a legelőször hibátlanul elvégzi a feladatot.</p> <p>A játék végén beszélgetés a feladat megoldásáról: Mi volt a feladat a mai két játékban? Melyik volt könnyebb/nehezebb? Miért? Mi az a tükrötengely? Hogy lehetne definiálni? Mit tanultunk?</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladatmegoldás elemzése</p> <p>matematika Érvek láncolatának követése és értékelése</p>	<p>TKT kapcsolódások</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p>	<p>Eszközök</p>
5.	<p>Tengelyes tükrözés számítógéppel</p> <p>A tengelyes tükrözés kiváló játék lehetőségeket biztosít. Tengelyesen tükrös alakzatokat használunk fel a játékban úgy, hogy csak a tükrötengely bal vagy a jobb oldalán látható ábrarészt rajzoljuk meg. A gyerekeknek azt a feladatot adjuk, hogy rajzolják meg minél pontosabban a tükrötengely túlsó oldaláról hiányzó képet. Úgy is játszhatjuk, hogy a gyerekek egymásnak rajzolnak kiegészítendő rajzokat. Készíthetünk vízszintes vagy ferde tengelyre is tükröképet. Nehezíthetjük a feladatot azzal is, hogy nem vonalas ábrát, hanem összetettebb színes képet kell tükrözni (pl. egy fél fej, ember, lepke, bogár stb.)</p> <p>A feladat megoldható, jól szemléltethető interaktív táblán is.</p> <p>A játék végén beszélgetés a feladat megoldásáról: Mik voltak a feladatok? Melyik volt könnyebb/nehezebb? Miért? Mit tanultunk?</p>	<p>Műveltségi területetek: Magyar nyelv és irodalom Matematika Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladatmegoldás elemzése</p>	<p>TKT kapcsolódások</p> <p>Kommunikáció Tér és idő Szabályok</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>Páros feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Eszközök</p> <p>Számítógép, esetleg interaktív tábla</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
6.	<p>Vonalak és síkidomok tükrözése</p> <p>a) A tanulók párbán dolgoznak. Először egy tükörrel a kezükben tükrözik a vonalakat, majd rajzolják.</p> <p>A feladat végén először párbán, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról:</p> <p>Mi volt a feladat? Milyen jellemzői vannak a vonalak tükrözésének? Mi volt nehéz, könnyű benne? Mire kellett figyelni? Mit tanultunk?</p> <p>b) A tanulók párbán dolgoznak. Először egy tükörrel a kezükben tükrözik a síkidomokat, majd rajzolják.</p> <p>A feladat végén először párbán, majd osztályszinten beszélgetés a feladat megoldásáról:</p> <p>Mi volt a feladat? Milyen jellemzői vannak a síkidomok tükrözésének? Mire volt nehéz, könnyű benne? Mire kellett figyelni? Különbözik-e a vonalak és a síkidomok tükrözése? Mit tanultunk?</p> <p>Vonalak és síkidomok tükrözése koordináta rendszerben</p> <p>a) A tanulók párbán dolgoznak. Először vonalakat tükröznek koordináta rendszerben úgy, hogy mindketten berajzolnak vonalakat üres koordináta rendszerbe (mindégyikbe egyet-egyet), majd átadják egymásnak a feladatokat megoldásra. (A koordináta rendszer x és y tengelye itt tükörtengely lesz.)</p>	<p>matematika Érvek láncolatának követése és értékelése</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Matematika Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladatmegoldás elemzése</p> <p>matematika Érvek láncolatának követése és értékelése</p>	<p>Kommunikáció Tér és idő Szabályok</p>	<p>Páros feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Tükör minden tanulóknak Papír és írószjer, vonalzó</p>
7.	<p>Vonalak és síkidomok tükrözése koordináta rendszerben</p> <p>a) A tanulók párbán dolgoznak. Először vonalakat tükröznek koordináta rendszerben úgy, hogy mindketten berajzolnak vonalakat üres koordináta rendszerbe (mindégyikbe egyet-egyet), majd átadják egymásnak a feladatokat megoldásra. (A koordináta rendszer x és y tengelye itt tükörtengely lesz.)</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Matematika Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció</p>	<p>Kommunikáció Tér és idő Szabályok</p>	<p>Páros feladatmegoldás osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Papír és írószjer, vonalzó</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
8.	<p>b) A tanulók párban dolgoznak. Síkidomokat tükröznek koordináta rendszerben úgy, hogy mindkettien berajzolnak síkidomokat az üres koordináta rendszerekbe (mindegyikbe egyet-egyét), majd átadják egymásnak a feladatokat megoldásra.</p> <p>A feladatok végén beszélgetés: Mi volt a két feladat? Miben tértek el? Mi volt nehéz, könnyű bennük? Mire kellett figyelni? Milyen jellemzői vannak a vonalak és a síkidomok tükrözésének koordináta rendszerben? Miben tér ez el a tükrötengelyes tükrözéstől? Mit tanultunk?</p> <p>Síkidomok szerkesztése körzővel tükrötengelyre Osztályszintű beszélgetés: Melyik az a síkidom, aminek végtelen számú tükrötengelye van? (kör) Ezután síkidomok szerkesztése tükrötengelyre körzővel.</p> <p>A feladatok végén beszélgetés: Mi volt a feladat? Mi volt nehéz, könnyű benne? Mire kellett figyelni? Mit tanultunk?</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés,</p> <p>hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladatmegoldás elemzése</p> <p>matematika</p> <p>Érvek láncolatának követése és értékelése</p>	<p>TKT kapcsolódások</p> <p>Kommunikáció Tér és idő Szabályok</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>osztályszintű beszélgetés, frontális munka,</p>	<p>Eszközök</p> <p>Papír és írószerszámok</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
9.	<p>Kerület-, terület-számítások Téglalap, négyzet alakú tükörök kerületének, területének kiszámítása (szöveges feladatok)</p> <p>A feladatok végén beszélgetés: Milyen feladatok voltak? Mi volt nehéz, könnyű bennük? Melyik volt a legkönnyebb/legnehezebb? Mire kellett figyelni? Melyik volt a legérdekesebb? Mit tanultunk ma? Mit tanultunk a tükörrel kapcsolatos matematika órákon?</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Matematika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés,</p> <p>hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladatmegoldás elemzése</p> <p>matematika Érvek láncolatának követése és értékelése</p>	<p>Kommunikáció Tér és idő Szabályok</p>	<p>egyéni feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Papír és írószet, vonalzó, körző</p>
10-15.	<p>Most nézzük meg, hogy mit kezdhetünk a tükörrel „Mindennapi életünk” órában? A tükör eredete Projektunka 6 órában</p> <p>A tanulók 4-6 fős csoportokban dolgoznak. A feladatuk a tükör eredetének felkutatása (térjenek a következő kérdések tisztázására: mit használhattak az emberek tükörként, amíg nem volt igazi tükör, kik és hol használtak tükört először, miből készült akkor, miből készül ma, milyen a tükörrel kapcsolatos néphagyományok, babonák vannak és ezek miből erednek, a különböző népek hitvilágában milyen szerepet tölt be a tükör) és az eredmény prezentálása az általuk kitalált módon.</p> <p>Tervezés, előkészítés: megtervezik a keresés, gyűjtés módját, a felmerülő feladatokat, ezekhez a határidőket és felelősöket rendelnek stb.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom</p> <p>Kulcskompetenciák: Kommunikáció: szövegértés és alkotás, helyzetnek megfelelő érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztelése</p> <p>szociális: együttműködés, demokratikus értékelés</p> <p>vállalkozói: tervezési, szervezési, irányítási, elemzési kommunikációs képesség, a</p>	<p>Kommunikáció Mindennapi életünk</p>	<p>Csoportos projektunka és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Papír és írószet, Internet, könyvtár</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
16.	<p>Tevékenységek</p> <p>Végrehajtás: internetes, könyvtári kutatások, illetve a meglévő ismeretek alapján válaszokat keresnek a kérdésekre, majd eldöntik, hogy hogyan mutatják be megszerzett ismereteiket a többieknek. Előkészítik a kiválasztott formában a prezentációjukat.</p> <p>Bemutató, értékelés: a csoportok megtárgyalják a bemutatásokat. Az osztály zsűrivé alakul megszavazza az első helyezettet.</p> <p>Zárás: beszélgetés a projektmunkáról, a megszerzett ismeretek összegzése, közös vázlat készítése.</p> <p>a) Mandala</p> <p>A tanulók megnéznek különböző mandalákat valamelyik ilyen weblapon (pl. http://mandalas.freeweb.hu/index.html) majd pármunkában, ha megoldható számítógéppel, mandalát készítenek. Jó program található: http://www.girlsgotech.org/mandala.asp. Ha ez nem oldható meg, akkor mandalát szímeznek, ehhez színezhető képek nyomtatathatók a http://mandalas.freeweb.hu/index.html a színezhető mandalák közül. Majd derítsék ki (internet, könyvtár), hogy kik szerint és mit jelent „a mandala a világegyetem tükré” kijelentés. Beszélgetés a kijelentés értelmezéséről (milyen hitvilághoz kötődik, a meditáció szerepéről a buddhizmusban) Majd tegyenek egy próbát a tanulók: teljes csendben (vagy valami halk, lágy zene mellett) percekig nézzék az általuk készített mandalát, utána mondják el élményeiket, gondolataikat. Majd beszéljék meg, hogy stresszel teli, rohanó világunkban időről időre mindenkinek szüksége van egy kis csendes elgondolkodásra.</p> <p>b) Feng Shui</p> <p>A tanuló pármunkába (internet, könyvtár) felkutatják, hogy a Feng Shui lakberendezésben milyen szerepet tölt be a tükör?</p> <p>Majd osztályszintű beszélgetés a Feng Shui filozófiai alapjáról tanári problémafelvetés alapján: Ősi kínai bölcsesség, hogy jin és jang egybeolvadásakor keletkezik az életenergia (csi). A jin és a jang az a két erő, amely a világot mozgítja és létezésük egymás nélkül értelmet veszti. Nincsen fény árnyék nélkül, és árnyék sem létezik fény nélkül. A taoista filozófia jelképe a jin-jang kör, amely a világot fenntartó ellentétes erők egyensúlyát szimbolizálja. A teljességhez és harmóniához a jin-jang erőknek egyensúlyban kell lennie.</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>tapasztalatok értékelése, kockázatfelmérés és vállalás, egyéni és csapatomunkában történő munkavégzés, kreativitás innováció, a célok elérését segítő motiváció és elhatározottság, értékelés</p> <p>hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása</p> <p>Műveltségi területek:</p> <p>Magyar nyelv és irodalom Művészetek Ember és társadalom</p> <p>Kulcskompetenciák:</p> <p>Kommunikáció: szövegértés és alkotás,</p> <p>helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, kritikus és építő jellegű pár-beszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztellete, szociális: együttműködés,</p> <p>hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása,</p>	<p>TKT kapcsolódások</p> <p>Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>páros feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Eszközök</p> <p>Papír és írószter, internet vagy színezhető képek és festékek, vagy színes ceruzák, tollak, internet, könyvtár,</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
17-22.	<p>A tükör szerepe életünkben Projektunka 6 órában</p> <p>A tanulók 4-6 fős csoportokban dolgoznak. Feladatuk a tükrök szerepének, felhasználási területeinek felkutatása és az eredmények prezentálása. (térjenek ki: milyen foglalkozásokban van szerepe a tükörnek, a tükrözésnek, pl. gyógyításban, csillagászatban, a közlekedésben, irányítójában, fotózásban, milyen tükröket ismertünk, milyen tulajdonságai, tükröképei, felhasználási területei vannak)</p> <p>Tervezés, előkészítés: megtervezik a keresés, gyűjtés módját, a felmerülő feladatokat, ezekhez a határidőket és felelősöket rendelnek stb.</p> <p>Végrehajtás: internetes, könyvtári kuitatások, illetve a meglevő ismeretek alapján válaszokat keresnek a kérdésekre, majd eldöntik, hogy hogyan mutatják be megszerzett ismereteiket a többieknek. Előkészítik a kiválasztott formában a prezentációjukat.</p> <p>Bemutató, értékelés: a csoportok megtartják a bemutatókat.</p> <p>Zárás: csoportok önértékelését követően, beszélgetés a végzett projektunkáról, a megszerzett ismeretek összegzése, közös vázlat készítése.</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom, Életvitel Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: Kommunikáció: szövegértés és alkotás, helyzetnek megfelelő érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztelete, szociális: együttműködés, demokratikus értékelés vállalkozói: tervezési, szervezési, irányítási, elemzési kommunikációs képesség, a tapasztalatok értékelése, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás innováció, a célok elérését segítő motiváció és elhatározottság, értékelés hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása</p>	<p>Kommunikáció Mindennapi életünk Tér és idő Szabályok</p>	<p>Csoportos projektmunka és közös beszélgetés, értékelés</p>	<p>Papír és írószer, internet, könyvtár</p>
23.	<p>Tükör kísérletek</p> <p>A tanulók párokban vagy kis létszámú csoportokban dolgoznak. Minden pár/csoport más-más kísérletet végez el.</p> <p>Kísérletek: Várásképek előállítása Fénytörési kísérletek A sík, homorú és domború tükör tulajdonságai A tükör és a tér kapcsolata</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Ember a természetben Kulcskompetenciák: Kommunikáció: szövegértés és alkotás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, kritikus és építő jellegű pár-beszédre való törekvés, esztétikai minőség tisztelete,</p>	<p>Kommunikáció Mindennapi életünk Szabályok Tér és idő</p>	<p>Páros vagy kiscsoportos feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Eszközök a kísérletekhez</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
24.	<p>A periszkóp működése A kaleidoszkóp működése Tűzgyújtás tűkörrel</p> <p>A feladat végén osztályszintű beszélgetésben beszámólnak az általuk végzett kísérletről és a szerzett tapasztalatokról: mi volt új, mi volt könnyű/nehéző, mi volt érdekes, mit tanultak az órán.</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>szociális: együttműködés, demokratikus értékelés vállalkozói: tervezési, szervezési, irányítási, elemzési kommunikációs képessége, a tapasztalatok értékelése, kockázatfelmérés és vállalás, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás innováció, a célok elérését segítő motiváció és elhatározottság, értékelés</p> <p>hatékony, önálló tanulás: korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanulás tudatosítása, különböző eszközök használata</p>	<p>TKT kapcsolódások</p> <p>Kommunikáció Mindennapi életünk Tér és idő Szabályok</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>Páros feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Eszközök</p> <p>Tükör és zseblámpa páronként Földgömb páronként</p>
	<p>a) Fényjelek 30' A tanulók párokban dolgoznak. Tükör és zseblámpa segítségével kikísérlelik a jeladás technikáját. Majd közös jelrendszert alkotnak, kipróbálják, és egymásnak bemutatják.</p> <p>A feladat végén osztályszintű beszélgetés a végzett munkáról, annak nehézségéről, a fényjeleknek az életben játszott múltbéli és mai szerepéről. Mit tanulunk a feladatból? Milyen kapcsolata van a ma tanultaknak a kommunikációban tanultakhoz?</p> <p>b) Játék a földgömbön 15' A tanulók párokban játszanak. Ha az egyenlítő a tűkörtengely, mi a tűkörtépe Budapestnek, Londonnak, New Yorknak ... Az a pár lesz a nyertes, amelyik az összes „tűkörtépet” leghamarabb megtalálja, és párba állítva listázza.</p> <p>A feladat végén osztályszintű beszélgetés: Mit tanulunk a feladatból? Miért jó földgömböt, térképet nézegetni? Miért jó utazni?</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Ember a természetben Földünk – környezetünk Kulcskompetenciák: kommunikáció: helyzetnek megfelelő kommunikáció</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés, hatékony, önálló tanulás: a tudás megszerzése, figyelem-összpontosítás, fantázia, feladatmegoldás elemzése, különböző eszközök használata</p>	<p>TKT kapcsolódások</p> <p>Kommunikáció Mindennapi életünk Tér és idő Szabályok</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>Páros feladatmegoldás és osztályszintű beszélgetés</p>	<p>Eszközök</p> <p>Tükör és zseblámpa páronként Földgömb páronként</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>25.</p> <p>Mi jut eszünkbe? 30' Osztályszintű beszélgetés a következőkről:</p> <p>Mi történik, ha a sötét szoba ablakára kintől rásüt a nap? Hogyan használják a környezetvédelmi szakemberek a tükröt a madárészkek megfigyelésére? Hogyan kapcsolhatók össze az „újság” és a „tükör” szavak? (nyomdai tükrő és újságnevek, címek, tükrözik-e az újságok a valóságot) Tükör-e a visszhang? Tükörkép-e az árnyék? (Tükrözzünk különböző árnyképeket!)</p> <p>Mit tanultunk a mai órán? Mi volt a legérdekesebb?</p> <p>Önarckép 15' A tanulók egyénileg dolgoznak. Az a feladatuk, hogy rajzolják le magukat egy torz tükörben.</p> <p>A feladat végén közös beszélgetés: Mi volt érdekes/újserü/nehéz a feladatban? Mi a karikatúra? Miben különbözik egy portrétól? Lehet-e karikatúrának nevezni, amit most mi csináltunk? Milyen sajtótermékekben találunk karikatúrákat? Mit tanultunk a feladatból?</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek Ember a természetben</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció, esztétikai minőség tisztelése</p> <p>hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, feladatmegoldás elemzése</p>	<p>TKT kapcsolódások</p> <p>Kommunikáció Mindennapi életünk Tér és idő Szabályok</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>osztályszintű beszélgetés, egyéni feladatmegoldás és közös beszélgetés</p>	<p>Eszközök</p> <p>Papír és rajzeszköz</p>	
<p>26-36.</p> <p>Tükör a művészetekben</p> <p>Öletroham A tanulók kis csoportokban dolgoznak. Feladatuk: gondolkodjanak el azon, hogy a művészetek mely területén van fontos szerepe a tükörnek! Ezt közös beszélgetés követi.</p> <p>Önarckép tükörből A tanulók egyénileg dolgoznak, az a feladatuk, hogy készítsenek önarcképet tükör segítségével. Az elkészült művekből kiállítást rendezünk, szavazással kiválaszthatjuk a legjobban sikerült képeket.</p> <p>Kutatási feladat A csoportok az a feladatuk, hogy (könyvtár, internet segítségével) keressenek olyan festményeket, amelyek önarcképek, és a festő tükörből készítette őket és olyan festményeket, amelyeken tükör, tükörkép ábrázolás található!</p>	<p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek Informatika</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció, esztétikai minőség tisztelése</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés,</p> <p>hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, kreativitás, feladatmegoldás</p>	<p>Kommunikáció Mindennapi életünk</p>	<p>Csoportmunka és osztályszintű feladat-megoldás és közös értékelés, csoportos munkavégzés és közös beszélgetés</p>	<p>Papír és írószer, Internet, könyvtár</p>	

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
<p>26-36.</p> <p>Tanároknak segítségül: Néhány ismert példa a tükrök, tükröképek ábrázolására</p> <p>Reneszánsz: Jan Van Eyck: Az Arnolfini házaspár Robert Campin: Keresztelő Szent János a donátorral Tintoretto: Zsuzsána és a vének Jean Gouyon: Diane de Ooitiens portréja</p> <p>Barokk: Georges de la Tour: Magdolna Velázquez: Vénusz tükrökkel Rubens: Vénusz a tükrök előtt Vermeer van Delft: Levelet olvasó lány nyitott ablaknál, Fiatal nő gyöngysorral</p> <p>Impresszionizmus: Manet: A Folies-Bergère bárja Degas: Táncosnő öltözőjében</p> <p>XX. század: Van Gogh: Van Gogh szobája Arles-ban Pierre Bonnard: Akt tükrök előtt Georges Rouault: Nő tükrök előtt Pablo Picasso: A múzsa Kowalski: Mesures á prendre</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>értékelése, elemzése, keresési stratégiák elemzése, Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: művészi önkifejezés</p>				

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
26-36.	<p>Építéset, belső építéset, lakberendezés A tanulók ugyanazokban a csoportokban dolgoznak. Kutatómunkát végeznek a „Tükörzódések, tükrösszimmetriák, ornamentika az építészetben, belső építészetben, lakberendezésben” témakörben, majd bemutatják az általuk felfedezetteket.</p> <p>Tükörfestés A tanulók párokban végzik a feladatot: tükröt festenek üvegfestékekkel saját elképzeléseik szerint. Az elkészült alkotásokat kiállítjuk. Az osztály zsűrivé alakul és pontozással értékeli a műveket. A helyezetteket tapssal ünnepeljük.</p> <p>Beszélgetés „A művészet a valóság visszatükrözése” Mit jelenthet ez, hogyan értelmezhető. Vítát is rendezhetünk a kérdésről, hogy helyálló-e ez a kijelentés.</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció, esztétikai minőség tisztelése</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés, közös értékelés</p> <p>hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összpontosítás, fantázia, érvelés, vitakultúra</p> <p>Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: művészi önkifejezés</p>	<p>TKT kapcsolódások</p> <p>Kommunikáció Mindennapi életünk</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>Csoportos kutatómunka, páros feladatmegoldás, közös értékelés, osztályszintű beszélgetés, vita</p>	<p>Eszközök</p> <p>Internet, könyvtár, páronként tükrök és üvegfesték</p>
26-36.	<p>Tükörkeret készítése A tanulók egyéni munkában különböző anyagokból (nemezből, agyagból, papírból) készítenek tükörkeret. Az elkészült alkotásokat kiállítjuk. Az osztály zsűrivé alakul és pontozással értékeli a műveket. A helyezetteket tapssal ünnepeljük.</p> <p>Kritika Közös beszélgetés: Mit tükröz a kritika? Mi a kritika szerepe a művészetekben? Mit adnak a kritikák az olvasó, a moziba, kiállításra, színházba stb. járó ember számára? Szoktak-e kritikát olvasni? Csoportmunkában keressnek olyan sajtótermékeket, amelyekben van kritikai rovat. Olvassanak el különböző műfajokról szóló kritikákat, beszéljék meg, hogy miről szolt, mit tudtak meg belőle, majd egyéni munkában írjanak egy kritikát egy általuk kiválasztott bármilyen műfajú műről. Egy-egy elkészült kritikát közösen meghallgatunk.</p>	<p>NAT kapcsolódások</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom Művészetek</p> <p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció, vállalkozói: tervezési, szervezési, a tapasztalatok értékelése, kockázatfelmérés és vállalás, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás</p>	<p>TKT kapcsolódások</p> <p>Kommunikáció Mindennapi életünk</p>	<p>Munkaformák, módszerek</p> <p>Egyéni munka és közös értékelés, osztályszintű beszélgetés, csoportmunka, egyéni munka és közös beszélgetés, csoportos feladatvégzés és közös értékelés</p>	<p>Eszközök</p> <p>különböző anyagok (nemez, agyag, papír) Könyvtár, Számítógép</p>

Óra	Tevékenységek	NAT kapcsolódások	TKT kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
37.	<p>Végül beszéljessünk arról is, hogy mi a kritika szerepe az emberi kapcsolatokban.</p> <p>Újságtervezés A tanulók csoportmunkában „Suli tükör” címmel újságot terveznek (rovatokat, költségeket, feladatokat, felelősöket, határidőket stb.) Összeállítják az első szám tartalmát, prezentálják az elkészült produktumokat.</p> <p>Ezt az elvégzett feladat nehézségéről, újszerüségről, érdekességéről szóló beszélgetés követi. Végül az és megszavazza az első helyezettet.</p> <p>„Tükör” témazáró A témazáró órán közös beszélgetésben próbáljuk meg feleleveníteni, hányféle szempontból, hányféle módon közelítettük meg a „tükör” témát az elmúlt másfél évben. Gondolják-e ez előtt, hogy egy ilyen egyszerű, hétköznapi tárgy mennyi mindenhez kapcsolódik, kapcsolható, hány összefüggésben és műfajban tárgyalható? Meg lehetne ezt csinálni más dolgokkal is? Milyen általánosítható, más tanulási folyamatban is hasznosítható tudásra, képességre, gondolkodási és tanulási technikára tettünk szert a Tanulás- és gondolkodásfejlesztés órák során?</p>	<p>innováció, a célok elérését segítő motiváció és elhatározottság, értékelés</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés, közös értékelés</p> <p>hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összecsontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladatmegoldás elemzése</p> <p>Műveltségi területek: Magyar nyelv és irodalom</p> <p>Kulcskompetenciák: kommunikáció: pontos és kreatív fogalomhasználat, szövegalkotás, szövegértés helyzetnek megfelelő kommunikáció. Kritikuss és építő jellegű párbeszédre való törekvés</p> <p>szociális: együttműködés, egymásra figyelés</p> <p>hatékony, önálló tanulás: a tudás megosztása, figyelem-összecsontosítás, fantázia, összehasonlítás, feladatmegoldás elemzése értékelés, korábbi tapasztalatok beépítése</p>	Kommunikáció	osztályszintű beszélgetés,	

III. ÉRTÉKELÉS

1. A tudás és képességterületek értékelése a tanulói kompetenciák fejlődének nyomon követését és visszajelzését jelenti. Ezen belül fontos a kulcsfogalmak adott szinten való értelmezése és a tudásrendszer építéséhez feltétlenül szükséges összefüggések ismerete. A tanulási folyamatban végzett értékelés célja nem a lexikális ismeretanyag elsajátításának ellenőrzése, hanem az egyes kompetenciaterrületek terén jelentkező fejlődés segítése. Az értékelés folyamatosan tájékoztatja a tanulókat a képességeik és képességeik fejlődéséről is,

személyre szabottan bemutatva a továbblépés lehetőségét. Az értékelés kiemelt szempontja a tanuló személyiségében bekövetkező változások figyelemmel kísérése. Ez magában foglalja a tanulónak az adott témához való viszonyulását, a személyiségét jellemző érték- és attitűdváltozást. Az értékelés során viszonyítunk az adott tudás és képességterületben megfogalmazott célokhoz, figyelembe vesszük a tanulási folyamatot, tanulásszervezési kereteket, és a tanuló személyiségében bekövetkezett változást.

2. A tudás és képességterületek tanulási folyamata nem uniformizált, lineárisan építkező tananyag elsajátítás, hanem személyes tudásépítés, ezért az értékelésben nélkülözhetetlen a diagnosztikus helyzetelemzés.

Fontos, hogy csak olyan követelményt támaszunk a tanulókkal szemben, amely fejlettségi szintjükkel, meglévő tudásukkal összhangban van, és amelyben a fokozatosság elve, az ösztönző nevelő hatás érvényesül. Fontos, hogy az értékelés, kedvező pedagógiai feltételek között, a tanulókkal közösen történjen, kiegyensúlyozott tanítási – tanulási folyamat részeként.

3. Tegyük világossá tanulóink előtt, hogy milyen elvárásaink vannak munkájukkal kapcsolatban. Az értékelés során fel kell keltünk az érdeklődést, segítenünk kell a tanulót önmaga megismerésében, a tudás megszerzésének értelmezésében, az információk kritikás kezelésében.

4. Félévkor és évvégén az értékelés a „részlet vett” bejegyzéssel történik, de az iskola ennek kiegészítéseként szöveges értékelést is alkalmazhat. Az alábbiakban – a TKT-k két csoportját megkülönböztetve – ehhez adunk ajánlást.

Gondolkodás- és tanulásfejlesztés, Mindennapi életünk, Kommunikáció

1.	Hallott és olvasott szöveg értése	A tanuló a hallott és olvasott szövegekből a lényeges közléselemeket pontosan érti, az összefüggéseket felismeri. A tanuló a hallott és olvasott szövegekből a lényeges közléselemeket rávezető kérdések segítségével érti, az összefüggések felismeréséhez segítségére szorul.
2.	Szövegalkotás	A tanuló közlésében szabatosan fogalmaz, a tanulás folyamán megismert fogalmakat mondatokba építve pontosan használja. Képes az ányalt kifejezésekre, szóhasználatra választékos. A tanuló szövegalkotásában pontatlanul használja a megismert fogalmakat, a fogalmak kifejtésében bizonytalan.
3.	Információkeresés, gyűjtés, feldolgozás	A tanuló érdeklődéssel kutatja az újabb és újabb információkat, a kereséshez igénybe veszi az internetet. Az ismeretek gyűjtéséhez minden lehetséges információforrást igénybe vesz. Az ismereteket képes rendszerbe szervezni. A tanuló érdeklődéssel fordul az új ismeretek felé, az információk gyűjtéséhez és rendszerbe szervezéséhez segítséget igényel.
4.	Érvelés, vitakészség	A tanuló képes saját gondolatait, érzéseit tárgyilagosan megfogalmazni, érvekkel alátámasztva közölni környezetével. Érvelésében a logikai összefüggések kifejtésére törekszik. A tanuló gondolatainak megfogalmazása során többnyire saját érzéseire hagyatkozik, a vita során nehezen találja meg azokat az érveket, melyek a tárgyilagos véleményformáláshoz szükségesek.
5.	Kritikai gondolkodás	A tanuló képes kritikán alapuló helyes döntések, állítások meghozatalára, céltudatos ítéletalkotásra, melyben megjelenik a bizonyítékokra, fogalmakra való hivatkozás. Ismereteket képes önállóan elemezni, rendszerezni, és értékelni. A tanuló segítséget igényel a helyes döntések, állítások meghozatalához, rávezető kérdésekkel tud ítéletet alkotni. Ismeretei elemzését, rendszerezését, értékelését segítségével tudja megoldani.
6.	Kommunikáció, önkifejezés	A tanuló képes saját gondolatait, érzéseit, véleményét, jogait megfogalmazni, választékos szóhasználatú környezetében tudomására hozni.

	A tanuló saját gondolatait, érzéseit, véleményét, jogait nehezen tudja megfogalmazni, környezetével való ismertetésközvetítésre szorult.
7.	<p>Tanulás</p> <p>A tanuló érdeklődéssel, aktívan vesz részt azokban a tanulási folyamatokban, melyek gondolkodásra készítik, saját ötletei, gondolatai vannak, elmélyülten kutat egy adott témában. Az ismeretek megszerzésében önálló. Képes saját tanulásával kapcsolatos ítéleteket alkotni.</p> <p>A tanulási helyzetekben kevésbé moitívált, nehezen vonható be ezekbe a folyamatokba. A tanuláshoz, az ismeretek megszerzéséhez, azok feldolgozásához folyamatos segítségére van szüksége.</p>
8.	<p>Elemzési képesség</p> <p>A különböző helyzeteket, jelenségeket, ismereteket a tanuló képes elemezni, az azonosságokat és különbségeket felismerni, ezeket csoportosítani és új összefüggések szerint rendezni.</p> <p>A különböző helyzeteket, jelenségeket, ismereteket a tanuló segítségével tudja elemezni, az azonosságokat és különbségeket nehezen azonosítja.</p>
9.	<p>Önértékelés, felelősségvállalás, felelős részvétel</p> <p>A tanuló saját szerepét, munkáját képes tárgyilagosan értékelni, tévedéseit elismeri, döntéseit vállalja.</p> <p>A tanuló saját szerepének értékelésekor szeret a környezetére hivatkozni, tévedéseit, saját felelősségét nem vagy csak segítséggel, rávezetés útján ismeri fel.</p>
10.	<p>Jövőkép, elhatározottság, céltudatosság</p> <p>A tevékenykedtető feladatok megoldásakor a tanuló határozott elképzeléssel lát a feladathoz, az egyes lépéseket megtervezi, az elérendő célt megfogalmazza.</p> <p>A feladatokban, tevékenységekben a tanuló ötleterületen vesz részt.</p>
11.	Másokkal való együttműködés, részvétel csoportban
12.	<p>Demokratikus magatartás</p> <p>A tanuló a tevékenységekben aktívan és felelős módon vesz részt, figyel társaira, véleményüket megkérdézi, meghallgatja, ötleteivel segíti a csoportok munkáját.</p> <p>A tanuló a csoportos tevékenységekbe nehezen vonható be, véleményét nem, vagy csak kérés után mondja el.</p>
13.	<p>Informatikai ismeretszerzés képessége</p> <p>A tanuló méltó társai véleményét, döntéseit, saját jogainak kulturált formában szerez érvényt. A szabályok ismeretében él jogaival, a korlátokat tisztelhetően tartja. A közösségi együttélési szabályokat önmagára nézve betartja.</p> <p>A tanuló kevésbé figyel társai véleményére. Cselekedeteiben nem mindig van tekintettel környezetére, a közösségi együttélési szabályok betartása nehézséget jelent számára.</p> <p>A tanuló magabiztosan, céltudatosan használja az informatikai eszközöket az ismeretszerzés folyamatában, ismeri és használja a keresőprogramokat, érti az ismeretek megszerzésének logikai összefüggéseit.</p> <p>A tanuló bizonytalan a digitális információk kezelésében, az informatikai eszközöket az ismeretszerzés folyamatában csak felhívásra, rávezetés útján használja.</p>

Tér és idő, Szabályok, Szülőföldünk

1.	<p>Természeti világ alapelveinek ismerete</p> <p>A tanuló megfelelő értelmezésekkel rendelkezik az anyagi világ felépüléséről, működésének alapelveiről, képes ezek önálló, logikus megfogalmazására.</p> <p>A tanuló többé-kevésbé megfelelő értelmezésekkel rendelkezik az anyagi világ felépüléséről, működésének alapelveiről, de ezek önálló megfogalmazására nehezkésen, helyenként pontatlanul képes.</p>
2.	<p>A tanulási folyamatokban megismert technológiák előnyeinek és korlátainak megértése</p> <p>A tanuló adott szinten képes értelmezni a megismert technológiák, műszaki megoldások előnyeit és korlátait, fejlesztési folyamatát az előzmények és a jövőbeli lehetőségek figyelembe vételével. Képes életkorának megfelelően érvelni az előnyök és korlátok, társadalmi kockázatok kérdésében. Probléma feladatokat megoldásában figyelembe veszi a környezet- és egészségvédelmi szempontokat.</p> <p>A tanuló általánosságban képes értelmezni a megismert technológiák, műszaki megoldások előnyeit és korlátait. A fejlesztési folyamattól alkotott képe gyakran nélkülözi az előzmények és a jövőbeli lehetőségek figyelembe vételét. Tanári segítséggel rávezethető az életkorának megfelelő érvelésre az előnyök és korlátok, társadalmi kockázatok kérdésében. Probléma feladatokat megoldásában segítséggel képes figyelembe venni a környezet- és egészségvédelmi szempontokat.</p>
3.	<p>A megismert technológiáknak társadalmra gyakorolt hatásainak azonosítása</p> <p>A tanuló képes a környezetszennyező jelenségek azonosítására, a jelenségek káros hatásainak felismerésére, van elképzelése, hogy saját környezetében hogyan tudná mérsékelni a környezet szennyezését. Ismeri a napi szinten előforduló problémákat.</p> <p>A tanuló képes a környezetszennyező jelenségek azonosítására, a jelenségek káros hatásait nem tudja felmérni.</p>
4.	<p>Természettudományos és műszaki műveltség alkalmazása problémamegoldás során</p> <p>A tanuló a problémák azonosítása és megoldása során képes mozgósítani a tudományos gondolkodás és gyakorlati módszertár elsajátított elemeit. Hatékonyan alkalmazza az anyagi világról, a tudományos megismerésről és a műszaki fejlesztésről felépített tudását, kiaknázza készségei és képességei nyújtotta lehetőségeket. Motivált a számára fontos problémák megoldására, figyelembe véve társadalmi szempontokat is.</p> <p>A tanuló a problémák megoldása során segítséggel képes a tudományos gondolkodás és gyakorlati módszertár elemeinek alkalmazására. Az anyagi világról, a tudományos megismerésről és a műszaki fejlesztésről felépített tudása esetenként kiegészítésre szorul. Készségei és képességei megfelelőek, de nem minden esetben mozgósítja azokat hatékonyan a feladatok végrehajtásában. A problémák megoldása során nem mindig képes figyelembe venni társadalmi szempontokat.</p>
5.	<p>Természettudományos és műszaki műveltséget igénylő döntések meghozatala</p> <p>A tanuló képes a birtokolt tudás, készség és képességrendszer valamint attitűdkészlet alkalmazására a mindennapi életben felmerülő természettudományos és műszaki jellegű döntési helyzetek kezelésében. Képes felelősségteljes és megalapozott egyéni döntések meghozatalára, aktív szerepet vállal környezetében a közösségi döntések befolyásolásában.</p> <p>A tanuló segítséggel képes a birtokolt tudás, készség és képességrendszer valamint attitűdkészlet alkalmazására a mindennapi életben felmerülő természettudományos és műszaki jellegű döntési helyzetek kezelésére. Egyéni döntései nem minden esetben felelősségteljesek, megalapozottak. Megfelelő irányítással képes közreműködni környezetében a közösségi döntések meghozatalában.</p>
6.	<p>Az emberi tevékenység természetére gyakorolt hatásának ismerete</p> <p>A tanuló érdeklődéssel figyel az emberi tevékenység természetére gyakorolt környezeti hatását, felismeri saját felelősségét. Képes egy általános problémát saját valós környezetére értelmezni, van érvekkel alátámasztott véleménye, megoldási elképzelése, melyben meglévő kompetenciáit is felhasználja.</p> <p>A tanuló csak adott probléma megoldásakor foglalkozik az emberi tevékenységnek a természetre gyakorolt hatásaival, az általános problémát nem fogalmazza meg saját környezetére vonatkozóan.</p>

7.	Azonosulás a fenntartható fejlődés fogalmával	<p>A tanulónak vannak elképzelései a fejlődés fogalmáról, meglévő kompetenciái alapján képes ítéleteket alkotni, következtetéseket levonni. Képes a természet, társadalom és gazdaság viszonyrendszerében gondolkodni. Belátja a Föld erőforrásainak végeségét, a jelenlegi fejlődési folyamatok fenntarthatatlanságát. Képes alternatívák, megoldási javaslatok felvázolására, személyes döntéseit ezek alapján igyekszik meghozni. Aktívan részt vesz a fenntarthatóságot szolgáló kezdeményezésekben, akciókban.</p> <p>A tanuló konkrét feladatok esetében irányító kérdések alapján foglalkozik a fejlődés fogalmával, meglévő tudását csak segítséggel képes ítélethaladásban, következtetésekben alkalmazni. Felkéréssel, megbízással bevonható a fenntarthatóságot szolgáló kezdeményezésekbe, akciókba. Érti a Föld erőforrásainak végesége és a jelenlegi fejlődési folyamatok ellentmondását, de nincs elképzelése a probléma kezelésére.</p>
8.	Gazdaság működése	<p>Képes annak azonosítására, hogy egyes feladatoknál az ismert tevékenységi sorrendtől való eltérés különböző eredményekre vezet, így nem teszi egyértelművé a feladatok megoldásában a tevékenységek sorrendjét. (családi gazdálkodások)?</p> <p>Csak segítséggel tud a megismert tevékenységi sorrendtől elszakadni, az eltérő tevékenységi sorrend hatásait felismerni.</p>
9.	Az idő fogalma, jövőkép	<p>A tanulónak van jövőképe, képes fantáziavilágot alkotni a jövőbeli időben, ismeri az elmúlt idő fogalmát, képes a játékos időutazásra. Jól ismeri az idő egységeit, és könnyedén tud számításokat végezni. Képes felismerni a jelen és a jövő közötti kapcsolatot, pl. a fenntartható fejlődés kérdésében.</p> <p>A tanulónak csak közeli jövőképe van, csak társas feladatokban képes fantáziavilágot alkotni a jövőbeli időben, ismeri a elmúlt idő fogalmát, képes a játékos időutazásra. Ismeri az idő egységeit, egyszerű számításokat tud elvégezni.</p>
10.	A tér fogalmának értelmezése	<p>A tanuló a valós térbeli mozgások megfigyelése alapján képes tájékozódni a 3 dimenziós térben. Fantáziavilágában rendelkezik elképzeléssel, összehasonlítással a mikrovilág és a kozmikus mérettartomány nagyságrendjéről. Érti a korszerű tájékozódási eszközök használatának előnyeit. Meglévő ismereteit felhasználva alkotó módon képes a térben tervezési feladatokat megoldani. Rajzok alapján könnyedén tud szerkezeteket összeállítani.</p> <p>A tanuló a valós térbeli mozgások megfigyelése esetén is csak segítséggel, rávezető kérdések alapján tud a térben tájékozódni. Ismeri, de nem tudja képzetekben, összehasonlításokban megjeleníteni a mikro- és makrovilág nagyságrendjeit. Ismeri a korszerű tájékozódási eszközöket. Meglévő ismereteit korlátok között képes térbeli tervezési feladatoknál felhasználni. Rajzok alapján segítséggel tud szerkezeteket összeállítani.</p>
11.	Normatdat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése	<p>A tanuló a szabályok kialakításában aktívan vesz részt, kritikai észrevételeivel segíti a szabályok megalkotását, igyekszik betartani azokat, érti, hogy a szabályok a közösségben való együttműködés kereteit jelentik.</p> <p>A tanuló elfogadja az osztály és iskolai közösség szabályait, kritikai észrevétel nélkül próbálja betartani azokat.</p>
12.	A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése	<p>A tanuló érdeklődéssel fordul az iskolai közösségekben, a környezetében előforduló, sajátjától eltérő vallási közösségek, etnikai csoportok szokásai felé. Más csoportok szokásait tiszteltben tartja, törekszik arra, hogy megtalálja az együttműködés lehetséges formáit.</p> <p>A tanuló elfogadja az iskolai közösségekben, a környezetében előforduló, sajátjától eltérő vallási közösségek, etnikai csoportok szokásait. Más csoportok szokásait tiszteltben tartja, magatartásában az elfogadó szerepet jelenik meg.</p>
13.	A helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség tudatosítása	<p>A tanuló keresi, kutatja a helyi közösségek és tágabb népcsoportok szokásainak gyökereit, művészeti alkotásait, érdeklődéssel vizsgálja a régi korok kultúráját, szívesen barangol a régi történelmi korokban.</p> <p>A tanuló csak esetlegesen érdeklődik helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökségünk iránt.</p>

2. számú melléklet a 34/2008. (XII. 12.) OKM rendelethez**KERETTANTERV AZ EGYSÉGES, ISKOLAOTTHONOS, SZAKASZOS (EPOCHÁLIS) OKTATÁSHOZ****ÁLTALÁNOS RÉSZ**

A NAT 2007. évi módosítása a kulcskompetenciák fejlesztését az oktató-nevelő munka alapfeladataként határozta meg. Azonban a tradicionális tantárgyszerkezetben, az évszázados iskolai munkarendben, a tanulói aktivitást nélkülöző tanulószervezési eljárásokkal működő iskola nem kedvez a NAT implementációjának, a szemléletváltásnak. Azok az oktatási intézmények, amelyek igyekeznek a XXI. század kihívásainak megfelelni, a NAT új előírásait érvényesíteni, számos nehézséggel küzdenek, s viszonylag kevés közvetlen támogatást kapnak a változtatáshoz.

Jelen tanterv – a jogi és tartalmi szabályozó eszközök biztosította keretek között – javaslatot tesz az iskola hagyományos működési mechanizmusainak átalakítására, a differenciáltabb – s reményeink szerint – hatékonyabb tanulószervezésre, az eredményesebb nevelésre.

A kerettanterv alapvető célja, hogy

- széles körben, iskolatípustól függetlenül, hasznosíthatóvá tegye a hazai alternatív iskolák szakmai tapasztalatait;
- illetve lehetőséget biztosítson a tanterv szemléletének, tartalmi és módszertani elemeinek az intézményi sajátosságokhoz igazítható adaptálására.

A tanterv a mit, mikor, miért mellett megjeleníti a hogyan kérdéskörét is, azaz a hagyományos tantervi előírásokon kívül – célok, feladatok, követelmények – munkarendi ajánlásokat is tesz, továbbá mintákat nyújt – az adaptációt segítve – a megvalósítás módjára is. Jelen dokumentum sajátos megoldási javaslatai miatt, néhány elemében közelebb áll a programtanterv műfajához, aminek alapvető oka, hogy az iskola paradigmaváltása ma elsősorban módszertani, és kevésbé tartalmi kérdés. A tanterv jellege, szemlélete, tartalma segítheti az NFT I-ben kifejlesztett kompetencia alapú programsomagok széles körben való elterjesztését is.

A KERETTANTERV JELLEMZŐI**1. Egységes, a teljes tankötelezettséget átfogó tanterv**

A NAT – a 18 éves korig tartó tankötelezettség teljes képzési időszakára – előírja a fejlesztési célokat és a követelményeket. Jelen kerettanterv biztosítja, hogy ezen az úton az iskola „végigvigye” a tanulókat az érettségig vagy a szakmai képzettségig:

- iskolai karrierjük megtörése nélkül,
- a tanulók életkori sajátosságaihoz igazodva,
- lehetővé téve az integrált képzést, a helyi tantervben szabályozott módon.
- Jelen kerettanterv három önálló pedagógiai szakaszt különít el, megvalósításukat a három szakaszt egységbe foglaló, koherens helyi pedagógiai program keretei között írja elő. A három szakaszt egységbe foglaló pedagógiai program azonban nem okvetlenül egyetlen intézményben, hanem – a meglévő intézményi infrastruktúra felhasználásával – kistérségi iskolahálózatok, összehangolt programú „iskolabokrok” együttműködésében valósulhat meg.
- Az egységes iskola a folyamatos együtt haladás lehetőségét biztosítja – az általános képzés idejére – belső felvételi eljárások nélkül, de nem követeli meg az intézmények összevonását, önállóságuk megcsorbitását.

1–6. évfolyam**Alapozó – bevezető, kezdő – szakasz**

A tanterv egységesen kezeli a képzés – NAT által meghatározott – első három szakaszát. A hosszabb idő lehetővé teszi az eltérő haladási ütemű, életkorú tanulók együtt tanulását, az óvodából iskolába való átmenet megkönnyítését, valamint az alapképességek stabilizációját. Az alapképességek fejlesztésére fordított idő meghosszabbítása mellett a tanterv a szaktanári rendszer – a hagyományoshoz képest – későbbi, lassúbb, fokozatos bevezetését ajánlja, javasolja az osztálytanítós rendszer egész szakaszra való fenntartását. Ez a megoldás, túl a napi együttlétből fakadó

személyesebb tanár-diák viszonyon, egyben elősegíti az aktuális tanulócsoporthoz való hatékonyabb alkalmazkodást, a rugalmasabb helyi tervezést, az eltérő hosszúságú tananyagegységek kialakítását.

7–10. évfolyam

Fejlesztő, általános műveltséget megszilárdító szakasz

Az általános műveltséget közvetítő, a kulcskompetenciák stabil beépülését elősegítő, szaktárgyi rendszerben tanító képzési szakasz. Alapelvnek tekinti és előírja valamennyi tanuló együtt tanítását a 10. évfolyam végéig. A hosszabb, stabil alapozó szakaszra építve elkerüli az általános műveltséget közvetítő szakasz megkettőződését, az eltérő felkészültségű, különböző adottságú tanulók számára szakasz végén elágazó képzési irányokat ajánl.

11 (12)–12 (13). évfolyam

Kultúraközvetítő, pályaorientációs, szakképző, illetve érettségire felkészítő szakasz

Célja szerint – egyéni motivációkra építve – a munkába állásra, felsőfokú tanulmányokra való felkészítésre, a tudatos életpálya-építésre készíti fel a tanulókat.

A kerettanterv csak általános, közismereti tantárgyi programokat ajánl. Nem tartalmazza a 11 (12)–12 (13). évfolyam szakképzési részét, de lehetővé teszi, sőt ajánlja az egy intézményen belüli elágazást a 10. évfolyam után. Ennek oka részben a szakképzés differenciált, szakmai, helyi sajátosságokhoz jobban igazodó jellemzői, valamint a szakképzés kötöttebb tantervi szabályozása. A 10. évfolyamot követően kínálható a kerettantervi mellett, szakiskolai, szakközépiskolai tanterv és érettségit követő szakképzés is.

A közoktatási törvény lehetővé teszi a középiskolákban a nyelvi előkészítő év megszervezését. A kerettanterv nem tesz ajánlást erre a tanévre, de lehetővé teszi egy nyelvi előkészítő év tantervének beillesztését. Javasoljuk, amennyiben a helyi tantervnek megfelelő, a 11. évfolyamon a második idegen nyelv intenzív oktatását.

2. Iskolaotthonos, egész napos iskola

A közoktatási törvény vonatkozó passzusainak alkalmazásával a kerettanterv **kiterjesztett iskolafunkciót ajánl** a felhasználónak. A hagyományos gyakorlattól eltérően az egyéni tanulást, illetve a gyakorlást is az iskolai oktatás-nevelés részének tekinti. Ezért – az 1–10. évfolyamon – a tanulók egész napos ellátásban részesülnek, ami egyben azt is jelenti, hogy az iskolai feladatellátás részének tekinti a napközi otthonos, illetve tanulószobai időszakot is, ezzel lehetővé teszi – a munkarend rugalmas, differenciált alakítását.

A kerettanterv – az iskola szocializációs funkciójának növelését – kiemelt célként kezeli; az iskolát a felnövekvő generációk szociális tereként tételezi, az étkezés, a pihenés, a sport, a játék, a művészet színtereként értelmezi. Ezek a feladatok feltételezik a nyitott, helyi társadalomba illeszkedő intézményt, a szoros kapcsolatot a szülőkkel, a civil társadalmi szervezetekkel. A közösségi funkció egyben a település kulturális életében való közvetlen részvételt „365 napos nyitva tartást” is feltételez. A differenciált szolgáltatások feltétele, hogy a törvénybe foglalt egységes iskola tartalmazza az általános, a közép és az alapfokú művészeti iskola jogi, szakmai, infrastrukturális feltételeit egyaránt (kerettanterv ez utóbbi programelemet – tekintettel a kötött tantervi szabályozásra – nem tartalmazza).

3. Szakaszos (epochális) képzés

A kerettanterv a tanulók életkorához, életritmusához, iskolai időfelhasználásához igazította a feladatok ütemezését, tervezését. A képességfejlesztés, ismeret-, érték- és normaközvetítés feladatait a tanulók terhelhetőségének figyelembevételével a napi, heti és éves – szükséges és lehetséges – időfelhasználásnak rendeli alá, s azt figyelembe véve tervezi a tantárgyba sorolást, a tanítás-tanulásszervezési kereteket, követelményeket egyaránt.

A pedagógiai elvű cél-, tevékenység- és követelménytervezésben – a képzés nagyobbik részére (7–10. évfolyam) – **ciklusos, szakaszos tanítás- tanulásszervezést ajánl.** A tanterv kiemelten kezeli az időre vonatkozó ajánlásokat, előírásokat. A célok, feladatok, követelmények mellett az idő ritmusát, éves, heti, napi beosztását a pedagógiai ciklusokhoz igazítja. Javasolja, hogy a helyi tantervek készítése során, az éves heti és napi munkarend tervezése előzze meg a tantárgyba sorolást, a tanulás-tanítás kereteinek kialakítását, az ismeretközvetítési és képességfejlesztési célok, követelmények meghatározását.

A tanulás-tanítás tervezésének, szervezésének talán a legfontosabb feladata és nehézsége az idő felhasználásának tervezése az iskolában. Kiemelten fontos jól megtervezni a tanulók iskolai óraterhelését, a közös és egyéni tanulásra

fordítandó idejét. Az időfelhasználás nem csupán a vállalt feladatokra fordított idő korlátai miatt, hanem a tanulók életkori sajátosságaihoz való igazodás okán is számos nehézségbe ütközik.

A kerettanterv az alábbi időbeosztási rendszert ajánlja

- A tanterv 6-8 hetes tanítási egységekből álló tanévre, illetve több tanéven átívelő pedagógiai ciklusokra tervez. A 6-8 hetes tanítási egységekben minden 8(9). hét tanítási szünet, függően a rendeletben meghatározott ünnepek, iskolai szünetek adott évi előírásaitól. Az egyes tanítási szakaszokban a tanulási-tanítási egységek hosszát az adott feladat szakmai követelményei, a tanulók életkori sajátosságai, illetve iskolaszervezési feltételek határozzák meg
- Az egész évben változatlan, de naponta különböző tantárgyakat tartalmazó „órarend” helyére, stabil, naponta változatlan **munkarend kerüljön**, amely az egyes ciklusokkal váltja különböző tantárgyakat, feladatokat.
- Az egyes tevékenységek kialakítása során alapelv legyen a minden napos közös munka az iskolai idő alatt, kivéve, ha az adott tevékenység szakmai követelményei kifejezetten más eljárást követelnek. A tanulók az egyes tanítási heteken belül stabil munkarenddel, naponta lehetőleg változatlan/ismétlődő tevékenységformában tanuljanak.
- A tanulók stabil napi munkarendje változatos módon tartalmazza különböző tanulás-tanításszervezési kereteket, az eltérő képességekhez igazodó tevékenységeket, az individuális és a közösségi funkciókat, valamint az együttműködési formákat.

4. Differenciált tanulásszervezés

A tananyagot a tanterv

- a tananyagtartalom jellegétől,
- optimális elsajátíthatóságától,
- a tanulók életkori sajátosságaitól függően

eltérő tanulás-, tanításszervezési keretekre – tantárgy, komplex projekt, témahét – és differenciált napi időfelhasználásra – tanórabeosztás, projektóra-beosztás – tervezi. Ez egyben azt is jelenti, hogy a tradicionális tantárgyi keretek helyére nem műveltségterületek, hanem a tanulás-tanítás szervezési kereteihez rendelt tananyagegységek kerültek.

A kerettanterv – az iskola kiterjesztett funkciójának megfelelően – kiemelt feladatként határozza meg a tanulási képességek, a szociabilitás, az együttműködési képességek fejlesztését. Ezért a kooperatív technikák alkalmazását, a horizontális tanulást, a projektoktatást a tanulási motiváció megteremtésének eszközeiként kezeli. Ezek a módszerek, eljárások, technikák ugyanis lehetővé teszik a tanulói aktivitást, a több irányú kommunikációt, a tanulók megismerésére számos lehetőséget biztosítanak, segítve ezzel a személyre szabott fejlesztést. Támogatják ezen túl az olyan attitűdök kiépítését mint: a segítő és kezdeményező magatartás, a felelősségtudat.

A kerettanterv tanulás jelentését kiterjeszti, és minden tevékenységformára értelmezi. **A tantárgyba sorolás meghatározó alapelve** – kivált az első két pedagógiai szakaszban – **az adott tevékenység kompetenciafejlesztési, pedagógiai funkciója**, természetesen igazodva a NAT műveltségterületeihez, az adott szaktudomány szakmai követelményeihez. Az egyes tantárgyak differenciált kompetenciafejlesztési feladatokat látnak el, így tanítási egységek tananyagtartalmait az adott differenciált célok határozzák meg.

A kerettanterv lényegi eleme – nem pusztán módszertani ajánlás – az időfelhasználással, illetve a munkarenddel kapcsolatos javaslat. Az új típusú tananyagtartalmak elsajátítása, a kompetencia elvű tanítás nem valósítható meg a tradicionális 45 perces, homogén korcsoportban tartott, XIX. századi szaktudományokhoz kötődő tantárgyszerkezetben és időstruktúrában, illetve ennek újrafogalmazása nélkül. A tanítás- tanulószervezésnek igazodnia kell a különböző tantárgyak szakmai sajátosságaihoz, az adott feladat elsajátításának, rendszerezésének, gyakorlásának időigényéhez, a gyerekek életkorához.

5. A tantervi egységeknél alkalmazott tanítás- és tanulásszervezési keretek

- **Epocha**

Egy lezárt témakört feldolgozó tanulási egység. A kerettanterv megjelöli az epochálisan szerveződő tantárgyakat. Egy tanulócsoporthoz minden napos tanórai foglalkozásaiból áll. Az epochális tanórai foglalkozás hossza tipikusan jogszabályi rendeletben meghatározott két tanítási tanóra. (A kerettanterv ajánlata, hogy munkarendileg a 85 perces foglalkozásokkal hatékonyabban használható). A nem szakrendszerű oktatásban a

témakör pedagógiai, szakmai céljai határozzák meg az epocha hosszát. A szakrendszerű oktatásban a kerettantervi ajánlás szerint egy epocha tipikusan három hét hosszúságú (15 tanítási nap) a tantárgyi epochák ciklikusan váltják egymást. Az epochák a tantervi egységben meghatározott követelményeknek megfelelő kontrollal záródnak.

- **Projekt**

Egy adott tantervi fejlesztési cél elérése érdekében,

- egy kijelölt témakör keretén belül,
- meghatározott időkeretben,
- a tanár és a tanulók közös célmeghatározásával és
- közös tevékenységével,
- konkrét – legtöbbször tárgyasult – eredménnyel járó tanulás.

A kerettanterv megkülönböztet:

- a) **éves projektet**, amelyet horizontális (osztály, tanulócsoporthoz) vagy vertikális korcsoportba szerveződve, tanári irányítással, heti 1-2 alkalommal végeznek a tanulók;
- b) **témahetet**, amelyben egy adott homogén korcsoportban (osztály, tanulócsoporthoz), egy közösen meghatározott cél, akár egy tantervi témakör tanulása érdekében, egy tanítási hét egészében, egész napos elfoglaltsággal, tanári animációval végeznek a tanulók;
- c) **komplex projektet**, amelyet tipikusan az alapozó szakaszban, a nem szakrendszerű oktatás részeként, kiemelt kompetenciafejlesztési cél érdekében az epochánál meghatározott időkeretben tanulnak a tanulók. A komplex projekt több műveltségterület tananyagát ötvözi.

- **Tradicionalis tanítási óra**

Azok a tananyagtartalmak, amelyeknek szakmai követelményei és/vagy pedagógiai céljai ezt szükségesség teszik, tanítási órákban szerveződnek. Ilyenek tipikusan az anyanyelvvel, idegen nyelvvel, testneveléssel foglalkozó területek vagy az alsóbb évfolyamokon a számolási-logikai képességeket alapozó tevékenységek, amelyek az optimális készség-képességfejlesztés érdekében az időbeli folyamatosságot igénylik.

A tanterv harmadik. pedagógiai szakaszt – a tanulás folyamatában betöltött funkciója miatt – egységesen tradicionalis órakeretekben ajánlja szervezni.

AJÁNLOTT TANÍTÁS-, TANULÁSSZERVEZÉSI KERETEK

	1–6. évfolyam	7–10. évfolyam	11–12. évfolyam
Tradicionalis óra	6–8 hetes tervezés	6–8 hetes tervezés	Folyamatos tervezés
Projekt	Ciklusonként egy komplex projekt 1–4. évf. Témahét 3 5–6. évf.	Éves projekt Évi 4 témahét	Éves projekt Évi 4 témahét
Epocha	5–6. évf. ciklusonként 4	Ciklusonként 4	Nincs epocha

A TANÍTÁS-, TANULÁSSZERVEZÉSI KERETEK HETI IDŐTERVE

Megnevezés	1–2. évfolyam óra/hét	3–4. évfolyam óra/hét	5–6. évfolyam óra/hét	7–8. évfolyam óra/hét	9–10. évfolyam óra/hét	11.(12.)–12.(13.) évfolyam óra/hét
Tradicionalis órák	11	12	7	14	15/16	20/30 választól függően
Epocha/projekt	5	5	10	10	10	0
Sport, játék, testnevelés	10	10	5	5	5	3
Közös nyitás	5	5	2,5	1,25	1,25	1,25
Étkezés	5	5	5	5	5	5
összesen	16+20	17+20	17+12,5	24+11,25	25+11,25	20/30+9,25
Témahét eltérő munkarend			3 témahét/év	4 témahét/év	4 témahét/év	3–4 témahét/év

AJÁNLOTT TANTÁRGYI TANÓRAKERETEK

A táblázat az órák éves mennyiségét mutatja meg.

- A kerettanterv a három pedagógiai szakasz sajátos céljaihoz igazította a tevékenységformákat és időszükségletüket.
- Mind a tanulásszervezési ciklusokat, mind a tantárgyakat tematikusan tervezi, és így is jeleníti meg.
- Az időfelhasználás igazodik a tanulók életkorához.
- A kerettanterv témakörönként a témától függően határozta meg a szükséges órafelhasználást.
- 37 tanítási héttel tervez.
- Heti kötött óraszámmal tervez, de az adott témakörök óraszám-szükséglete ettől estenként, kis mértékben eltérhetnek.
- A kezdő szakasz komplex projektjét rugalmasan, a témától, helytől, gyerekektől függően napi 2–4 órában ajánlja szervezni, esetenként egész tanítási napot javasol felhasználni.
- Az epochális órák alkalmanként 85 perces órákkal minden napos közös munkával szerveződnek.
- A témahetek egész napos elfoglaltsággal terveznek.
- Az epochális és a témahetekben szerveződő tevékenységek időszükségletét hetekben adjuk meg.
- A tradicionális tanórák alkalmanként 45 perces órákban, hetente meghatározott óraszámban szerveződnek, ezért ezeknek a tantárgyaknak az éves óraszámát adjuk meg.

1–6. évfolyam

MEGNEVEZÉS	1. ÉVF.	2. ÉVF.	3. ÉVF.	4. ÉVF.	5. ÉVF.	6. ÉVF.	ÖSSZE S ÓRA
Epocha/projekt							
Komplex projekt	36 hét	37 hét	33 hét	33 hét			1470
Ember a természetben					15 hét	15 hét	300
Művészetek					22 hét	22 hét	440
Ének-zene		1 hét	4 hét	4 hét			160
Anyanyelv és kommunikáció					3 hét	3 hét	60
Ember és társadalom					13 hét	13 hét	260
Matematika					15 hét	15 hét	300
Tradicionális órákban szervezett tárgyak							
Magyar nyelv és irodalom	275	275	222	185			957
Anyanyelv és kommunikáció					96	90	186
Angol nyelv			120	126	120	120	486
Matematika	185	148	148	148			629
Testnevelés/játék	185	185	185	185	170	170	1080
Összes óra/hét (rugalmas, helyi tervezéssel)	5 epochális óra	5 epochális óra	5 epochális óra	5 epochális óra	10 epochális óra	10 epochális óra	
	16 tradicionális	16 tradicionális	17 tradicionális	17 tradicionális	12 tradicionális	12 tradicionális	

7–10. évfolyam

MEGNEVEZÉS	7. ÉVF.	8. ÉVF.	9. ÉVF.	10. ÉVF.	ÖSSZES ÓRA
Epochák					
Természetismeret	15 hét	15 hét	15 hét	15 hét	600
Irodalom	14 hét	12 hét	13 hét	13 hét	520
Rajz és vizuális kultúra	7 hét	7 hét	7 hét	7 hét	280
Társadalomismeret-történelem	15 hét	15 hét	15 hét	15 hét	600
Matematika	15 hét	15 hét	15 hét	15 hét	600
Tradicionális órákban szervezett tárgyak					
Anyanyelv és kommunikáció	66	66	66	66	264
Angol nyelv	132	132	132	132	528
2. idegen nyelv					
Ének-zene	66	66	33	33	198
Társadalomismeret-Együttéléstan	66	66	66	66	264
Számítógép használat	33	33			66
Gépirás- szövegszerkesztés			99		99
Informatika				132	132
Testnevelés-sport	99	99	99	99	396
Projektek					
Vállalkozás				33 alkalom	66
Sportszakosztály	33 alkalom	33 alkalom	33 alkalom	33 alkalom	264
Témahetek (pl. elsősegély, fogyasztóvédelem)	4 hét	4 hét	4 hét	4 hét	
Összes óra/hét	<i>11 epochális óra</i>	<i>11 epochális óra</i>	<i>11 epochális óra</i>	<i>12 epochális óra</i>	
	<i>14 tradicionális óra</i>	<i>14 tradicionális óra</i>	<i>15 tradicionális óra</i>	<i>16 tradicionális óra</i>	

Az összehasonlíthatóság érdekében tradicionális órákban számolva.

A második idegen nyelv bevezetésére a kerettanterv a nyelvi-kommunikációs évet ajánlja. Ott, ahol ilyen évet nem tartalmaz a program, a második idegen nyelv a 11–12. évfolyamon választható.

11(12)–12(13). évfolyam

Előírt tárgyak	Emelt szint	Középszint	Megjegyzés
Matematika	6 óra/hét	4 óra/hét	
Anyanyelv és kommunikáció	2 óra/hét	1 óra/hét	
Irodalom	4 óra/hét	3 óra/hét	
Történelem	5 óra/hét	3 óra/hét	
2. idegen nyelv		5 óra/hét	Nyelvi-kommunikációs év nélkül
Angol nyelv	5 óra/hét	Célnyelvi kultúra 3 óra/hét	Középszint, 10. évfolyamon zárul
Testnevelés	3 óra/hét	3 óra/hét	
Választható érettségi tárgyak (példák)			
Fizika	5 óra/hét	3 óra/hét	
Biológia	5 óra/hét	3 óra/hét	
Kémia	5 óra/hét	3 óra/hét	

Előírt tárgyak	Emelt szint	Középszint	Megjegyzés
Földrajz	5 óra/hét	3 óra/hét	
Rajz és vizuális kultúra	5 óra/hét	3 óra/hét	
Ének-zene	5 óra/hét	3 óra/hét	
Informatika	3 óra/hét		Középszint, 10. évfolyamon zárul
Helyi tantervben meghirdetett tárgyak	5 óra/hét	3 óra/hét	
Témahét	4 hét	3 hét	

Éves órakeretek

Megnevezés	11(12). évf.	12(13). évf.	Összes óra
Kötelező tantárgyak			
Matematika	132–198	116–174	248–372
Anyanyelv és kommunikáció	33–66	29–58	62–124
Irodalom	99–165	87–145	186–310
Történelem	99–165	87–145	186–310
Angol nyelv	165	145	310
2. idegen nyelv	165	145	310
Testnevelés	99	87	186
Témahét	20 nap	15 nap	
Választható tantárgyak (példák)			
Rajz és műalkotások elemzése	99–165	87–145	186–310
Kémia	99–165	87–145	186–310
Fizika	99–165	87–145	186–310
Biológia	99–165	87–145	186–310
Földrajz	99–165	87–145	186–310
Informatika	99	87	186
Minimális kötelező óra/hét	23	23	
Minimális kötelező óra/év	726+4 témahét	638+3 témahét	

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

Az iskola tudásközvetítési monopóliuma – különösen az informatika térhódításával megszűnt. A gyerekek egy „jobb agyféltekés”, folytonos aktivitásra és interaktivitásra serkentő, „ingerkereső” környezetből jönnek (lásd a tömegkommunikáció folyamatos nézői reakciókat kérő, elváró programjaitól az internetes fórumokig.) Manapság nem csupán mindenről, de mindenhol megnyilvánulhat az, aki akar. És az iskola szempontjából külön kihívás, hogy ezek a vélemény- és válaszkérő ingerek kibocsátóit nem elsősorban a demokrácia lehetőségei, hanem zömmel üzleti megfontolások vezérlik.

Ebben a világban az iskolának értelmeznie, illetve újra kell definiálnia szerepét, hogy támogatást adhasson növendékeinek, illetve segítse őket abban, hogy ne legyenek kiszolgáltatottak, hogy képesek legyenek önállóan és tudatosan adekvát válaszokat keresni életproblémáik megoldásához. Ehhez elengedhetetlen, hogy az iskola tanítás-tanulásszervezési formái rugalmasabbak és adekvátabbak legyenek a tanítási tartalmakhoz, a tanulók életkori sajátosságaihoz, valamint, hogy az ismeretközvetítés és -feldolgozás mikéntje, azaz a tanulás-tanítás módszerei, eljárásai, technikái és eszközei nagyobb teret adjanak a tanulók részvételének és önkifejezésének. A fentiek megvalósulása nem csak az ismeretek tartalmát, mennyiségét és belső struktúráját, az alkalmazott módszereket érintik, hanem az iskolaszervezetet is.

A lépésváltáshoz kínál a tanterv – a tanítási tartalommal, a tanítási szerkezettel és az ehhez igazodó tanítási gyakorlattal – kapcsolatos megoldásokat.

TANANYAGTARTALMAK ÉS MÓDSZEREK A FEJLŐDÉS-LÉLEKTANI VONATKOZÁSOK TÜKRÉBEN

Tantervünkben Jean Piaget – az értelmi fejlődés szakaszainak jellemzőiről végzett – kutatásainak eredményét tekintettük meghatározónak. Piaget a gondolkodás fejlődésében 7–16 éves korig két nagy szakaszt különböztet meg:

1. a konkrét műveletek szakaszát (7–11. életév)
2. formális műveletek szakaszát (11–16. életév).

A tanterv ezeknek a szakaszoknak a jellemzőihez való alkalmazkodást ajánlja, ami nem csak a tananyagtartalmakra, hanem az ismeretközvetítés módszereire, eljárásaira és technikáira is vonatkozik.

A konkrét műveletek szakasza (7–11 év)

Ebben a fejlődési szakaszban a gyermek értelmi fejlődése meghaladja az egocentrizmust, kialakul a különféle mennyiségek állandóságának tudata, a gyermek fokozatosan érzékelnéni kezdi az értelmi műveletek visszafordíthatóságát. Ugyanakkor ezek a műveletek (sorba rendezés, osztályokba sorolás) még csak konkrét, kézzelfogható tárgyakon végezhetők el. A tárgyak osztályozása ekkor még gyakran ellentmondásokat tartalmaz anélkül, hogy ezek az ellentmondások tudatosulnának.

A konkrét műveletek szakaszában a fogalmak szemléletes-képi jellegűek. A szavak konkrét képeket hívnak elő, a fogalmak elvont használatára ez a korosztály általában nem képes. A fogalmak képi tartalma származhat a személyes érzéki tapasztalatból, a szó eredeti jelentéséből (pl. királyi udvar), a gyermekkori játékok és mesék világából (pl. herceg, vár) és természetesen az iskolai oktatásból. A szemléletes-képi jellegből következik, hogy a kisiskolások nehezen vagy egyáltalán nem fogják fel a fogalmak belső ellentmondásait. Nehéz megérteni, pl., hogy egy szerzetes élhet a világtól elvonultan, vagy járhat a nép közé téríteni, mert nehéz elképzelni egy szerzetest egyszerre a nép között és a világtól elvonultan. Ilyenkor a fogalmak vagy leegyszerűsödnek (a szerzetes a világtól elvonultan él), vagy zavaros tartalmúvá válnak (a kétféle meghatározottság hibásan keveredik).

Érdemes tehát szem előtt tartani a következő szabályokat.

- Ne törekedjünk olyan elvont fogalmak megtanítására, amelyek szemléletes-képi módon nem képzelhetők el!
- Mindig törekedjünk viszont a használt szavakat konkrét érzékletes tartalommal megtölteni, elegendő szemléletes anyaggal táplálni a képzeletet! Ez lehet egyszerű történetmesélés, képi vagy auditív szemléltetés, mozgásos megjelenítés stb. Különösen nagy szerepe van ebben az életkorban a történetnek, a sztorinak. A gyerekek éhesek a cselekményre, vagyis a konkrét személyekről szóló konkrét eseményeket tartalmazó történetekre.
- Törekedjünk arra, hogy a fogalmakhoz kapcsolódó képi anyag valami lényegeset jelenítsen meg, ne vigye vakvágányra a gyerekek képzelőerejét!
- Igyekezzünk ismereteket szerezni arról, mi van a gyerekek fejében, amikor a tananyagban szereplő fogalmakat használják. Ennek érdekében bátorítsuk a gyerekek szóbeli, rajzos, kézműves, dramatikus stb. önkifejezését!

A kisiskolásoknak gyakran problémát okoz a lehetséges, illetve a valószínű elgondolása. A „lehetséges, hogy A, lehetséges, hogy B, de valószínűbb, hogy B” típusú állítások, amelyek a tudományban olyan gyakoriak, sok gyerek számára leküzdhetetlen nehézséget jelentenek ebben az életkorban. Az összefüggésekkel tehát vigyázni kell, mert megdönthetetlen tényigazságokként rögzülhetnek, amelyeket a tanító, a tanár vitathatatlan tekintélye támaszt alá, holott esetleg csak egy sejtést akartunk megfogalmazni. Eljátszhatunk a kérdéssel, hogy a magyarok finnugor vagy török eredetűek-e, sorolhatunk érveket egyik vagy másik állítás mellett, de tudnunk kell, hogy ha a probléma megragadja a gyermeket, akkor tekintélyi alapon, érvek hatására vagy személyes ízlése alapján választani fog, és a választott megoldást ténynek fogja tekinteni. A problémák lebegtetése, a valószínűség megosztása több lehetőség között ritkán sikerül ebben az életkorban.

A formális műveletek szakasza (11–16 év)

A tanulók tudományos fogalmai az alsó középfokon már általában elvont fogalmakként viselkednek, fokozatosan értelmessé válnak az elvont fogalmakból felépülő mondatok. Az elvont fogalmak fontos jellemzője, hogy különböző, esetleg egymásnak ellentmondó sajátosságokkal rendelkező jelöltek tartoznak hatókörébe, a fogalmak tehát differenciálódnak. A király fogalma alá ezen a szinten – jó esetben – besorolható a nagy hatalmú és a hatalommal egyáltalán nem bíró uralkodó, az öreg király és a kisgyermek, az egyeduralkodó és az országgyűlést meghallgató fejedelem stb.

Fontos azonban látni, hogy ez nem egyszerűen egy érési folyamat eredménye. A fogalmak differenciálódása és az elvont fogalmak használatának képessége nagymértékben tudásterület-specifikus. Tapasztalataink elrendezésében kognitív sémáink – ezek lehetnek mozgásos sémák, képek, fogalmak, vagy akár elméletek – vannak segítségünkre.

Piaget leírásában mintegy „megemésztjük”, asszimiláljuk ezeket a tapasztalatokat azáltal, hogy sémáink segítségével értelmezzük őket. Egy ponton azonban sémáink elégtelennek bizonyulnak: szerencsés esetben ilyenkor egy magasabb szinten alkalmazkodnak, akkomodálódnak tapasztalatainkhoz. Ilyen váltás az is, amikor a szemléletes-képi fogalom elvont-differenciált fogalommá alakul. Sokszor azonban a fogalmi váltás során egyensúlyzavarok lépnek fel az asszimiláció és az akkomodáció között. A vak asszimiláció nem vezet a sémák fejlődéséhez, a tapasztalatok értelmezés nélkül ezek gyarapszanak és rögzülnek.

Az iskolai szituációra jellemzőbb az üres akkomodáció. Ilyenkor az elvont fogalmak (vagy magasabb szinten: összefüggések, elméletek stb.) lényegében tapasztalati bázis nélkül, a közlő-sulykoló oktatás hatására rögzülnek. A fogalom ily módon üres marad, és a tanuló azt vagy egyáltalán nem tudja használni, vagy szemléletes-képi jelentést tulajdonít neki, esetleg ellentmondásos, zavaros képi tartalmakkal, és eszerint használja – természetesen hibásan –, dacára annak, hogy életkora alapján már a formális műveletek szakaszába sorolnák be Piaget hűséges tanítványai. Az elvont fogalmi gondolkodás elmaradása tehát nem feltétlenül valamiféle általános értelmi retardáció eredménye – bár a szaktanár szempontjából könnyen annak látszhat –, hanem esetleg egyszerűen az adott tudásterületen mutatózó konkrét-érzéki tapasztalatok hiánya áll a jelenség mögött. Ilyenkor olyan típusú feladatokat kell a tanárnak megoldania, amelyeket a kisiskoláskorral összefüggésben tárgyaltunk korábban.

Az alsó középfok jellegzetessége, hogy megnyílik az út az összefüggések keresése, a lehetőségek számbavétele, a hipotézisek alkotása és ellenőrzése előtt. A nagyszabású rendszerezések még általában nehézségekbe ütköznek, de a tanulók észlelik az ellentmondásokat, és keresik a feloldás útját.

Ez az életkor – amint azt Nagy László már 1908-ban exponálta – az állandó objektív érdeklődés időszaka. A gyerekek képesek szinte beleszeretni valamilyen tudás- vagy tevékenységterületbe, és ha módjuk van követni érdeklődésük fonalát, egészen a „szakemberségig” elmélyülhetnek bennük. Szinte habzsolják az információt, így joggal feltételezhetjük, hogy az adott tudásterületen olyan kognitív sémákkal rendelkeznek, amelyek az információ nagy hatékonyságú kezelésére, illetve az új tapasztalatok gyors befogadására alkalmasak. Ennek a szivacszerű nyitottságnak azonban érezhető korlátai vannak.

Az érdeklődés még ritkán mutat túl közvetlen és konkrét tárgyán. Az ókori hadseregek és fegyverek vagy a kora újkori tengerjáró hajók iránt érdeklődő gyermeket hiába is faggatnánk arról, hogy mindez miért fontos, hogy – néha meglepően nagy – tudása voltaképpen mire való: a dolgok egyszerűen érdekesekek, és a gyermek élvezzi, hogy ért valamihez.

Bár a gyerekek érdeklődése általában nyitott, nyitottabb, mint a felnőttek szenvedélye, hobbija – egy tanuló érdeklődési köreinek száma érthetően véges. Nagy szerencse kell hozzá, hogy az állandó érdeklődés éppen az általunk tanított tárgyra fókuszáljon. A legfőbb korlát a tömegoktatás alapvető sajátosságából adódik. Ha sikerül is lángra lobbantani az érdeklődést egy konkrét terület iránt, a tanterv logikája szerint tovább kell haladnunk. A nehéz pedagógiai feladat abban áll, hogy az érdeklődésben rejlő energiát a tanulás szolgálatába állítsuk akkor is, amikor a tananyag nem kapcsolódik közvetlenül a preferált érdeklődési körhöz.

A módszertani ajánlásokat, akárcsak az ajánlott tananyagtartalmakat, a kerettanterv a gyerekek életkorát jellemző fejlődés-lélektani sajátosságaira alapozva fogalmazza meg. A fentiekből következik, hogy a tanterv olyan tartalmakat, tanítás-tanulásszervezési formákat és módszertani megoldásokat kínál, amelyek teret adnak ahhoz, hogy a tananyaggal való „haladás” ne legyen gátja a gyerekek megismerésének, érdeklődésük és ezáltal motivációik ébren tartásának.

Jelen kerettanterv legfontosabb célja, hogy megvalósításával

- a tanulási hajlandóság és eredményesség,
- a gyerekek-gyerekek, a gyerekek-tanárok, valamint
- a tanárok-tanárok közötti kommunikatív aktivitás növekedjen,
- a decentralálási, empátiás képesség fejlődjön,
- a felelősségvállalás érték legyen,
- a kritikus-önkritikus és toleráns attitűdök jellemezzék az együttműködést,
- a személyesség, és
- az önkifejezés igénye kapjon tág teret.

Mindezeknek a feltétele, hogy biztosított legyen – térben és időben – a folyamatos és sokirányú kommunikáció, azaz a megszólítás-megszólalás lehetősége, hogy valamennyi résztvevő érintettként élje meg az iskolai munkát, azaz megfelelő szerepeket és testre szabott feladatokat kapjon.

ELŐNYBEN RÉSZESÍTETT MÓDSZEREK ÉS MUNKAFORMÁK

A személyközpontúság megvalósulása mint a motivációs bázis kialakításának eszköze

A motiváció legfőbb forrása, ha az ember fontos mások számára. Fontos, amit csinál, mond, fontosak az eredményei. Tévedhet, próbálkozhat, kudarcait segítő magatartással igyekeznek orvosolni, nem büntetéssel.

Mivel a tanterv az ismeretelsajátításban az induktív, heurisztikus módszereket részesíti előnyben, a fentiek egyben azt is jelentik, hogy a – szükséges *mértékű tanári támogatással működő* páros és kis csoportos munkaformákat, bennük a különböző együttműködési technikákat, valamint az önálló ismeretszerzést és – feldolgozást preferálja. A frontális tanítást a folyamat bizonyos pontjain javasolja (munkaindítás, mindenkit egyaránt érintő probléma-feldolgozás stb.). A tantervben kiemelt szerepet kap a pedagógiai projekt, ez részben tanítás- és tanulásszervezési keretként, részben módszerként. Nem mellékes az sem, hogy a pedagógiai projekt a gyerek számára belátható célt kínál, sikert és ezzel további motivációt biztosít.

A projektben való tevékenykedés eleget tesz mindazoknak törekvéseknek, amelyeket az előbbieken felsoroltunk:

- belátható cél,
- testre szabott szerepek és feladatok,
- felelősségvállalás,
- együttműködés
- stb.

Az egész napos iskola és a szakaszosan tervezett, projektszerű megoldások lehetőséget – időt és alkalmat – adnak a diák igényeinek és szükségleteinek pontosabb megismerésére, például differenciált feladat- és szereposztással. Az érdekes feladatok felkeltik a tanulók kíváncsiságát, egyéni megoldásokra adnak lehetőséget, és ha a pedagógus a tanuló teljesítményére, problémáira nem séma-, illetve rutinszerűen, hanem személyre szabottan reflektál, akkor elkerülhető a kirekesztettség, a monotonia és az unalom érzése.

AZ ÉRTÉKELÉS

Az értékelés nem más, mint a célok és az eredmények összevetése, az eredmények vizsgálata abból a szempontból, hogy céljaink szerint minek kellett volna eredményként létrejönnie.

A diagnosztikus értékelés

Az értékelés egyik alapvető funkciója, hogy informálja a tanárt a tanuló felkészültségéről. Erre alapvetően kétféle okból lehet szükség. Egyfelől – és leggyakrabban – besorolási döntéseket alapoz meg a diagnózis: például, amikor idegen nyelvből vagy matematikából homogén csoportokat hoznak létre, vagyis felkészültségi szintjük alapján különböző csoportokba sorolják a tanulókat. A diagnosztikus értékelés másik értelme, hogy csak ennek alapján határozhatja meg a tanár, hogy egy adott csoportnak mit, milyen felépítésben és milyen módszerekkel tanítson. A diagnosztikus értékelés alapulhat méréseken (ha pl. egy tesztet íratunk meg a gyerekekkel, és azt szakszerűen kiértékeljük), gyakran azonban egyszerűen a tanulók megfigyelésén alapul, és csak becslésről van szó.

Azt szokták mondani, hogy a diagnózis a pedagógiai folyamat kezdetén áll. Ez értelemszerűen igaz, de nem szabad elfelejteni, hogy a kezdet mindig relatív: egy folyamat végén is vizsgálhatom, hogy a tanulók milyen mértékben és milyen egyéni különbségekkel értették meg a tananyagot, és ez is diagnózis, ha az értékelés értelmét az adja, hogy a következő pedagógiai ciklust az eredmények ismeretében fogom megszervezni.

A formatív értékelés

A formatív értékelés elnevezése onnan származik, hogy itt az értékelés közvetlenül a tanuló, illetve a tanulás formálását, alakítását célozza. Míg a diagnosztikus értékelés elsősorban a tanár számára szolgál visszajelzéssel, addig a formatív értékelés esetében a visszajelzés címzettje a tanuló. Kétféle értelemben is.

- Az értékelés információt ad arról, hogy hol tart a tanuló, mit tud, és mit nem tud, hol vannak a hiányosságai. Ebben az értelemben segíti a tanuló önértékelését. A formatív értékelés alkalmazásában egy olyan szemlélet, pedagógiai filozófia fejeződik ki, amely szerint a tanuló nem passzív „gyerekanyag”, akivel csak megtörténik a tanítás, hanem aktív részese a pedagógiai folyamatnak. Az iskolai gyakorlatban a formatív értékelésnek ezt a funkcióját elsősorban a tanulói teljesítmények elemzése, a dolgozatok vagy feleletek szóbeli kommentálása látja el.

- A formatív értékelés nemcsak kognitív, hanem affektív szinten is hat a tanulóra. Magyarul pozitív vagy negatív megerősítésről, még hétköznapi nyelven: jutalomról és büntetésről van szó. A jutalmazás és a büntetés, úgy tűnik, elkerülhetetlen eleme a modern tömegoktatásnak, bár formái igen változatosak lehetnek. A testi fenyítés és a tárgyi jutalmak szerepét a szimbolikus jutalmak és büntetések vették át, elsősorban a jó és rossz érdemjegyek, amelyek szinte minden más megerősítési formát kiszorítanak. Elsősorban az empátián, érzelmi kapcsolatokon alapuló – és a motivációban alapvető szerepet játszó – megerősítéseket: a jó szavakat, a dicséretet, az elismerést, a közösen átélt örömet.

Ha a diagnózisra azt mondtuk, hogy a folyamat kezdetén áll, éppilyen joggal elmondhatjuk a formatív értékelésről, hogy mintegy végigkíséri a pedagógiai folyamatot.

A szummatív értékelés

A pedagógiai értékelés címzettje gyakran nem a tanár és nem is a tanuló, hanem a környezet, az intézmények világa. A tanulók teljesítményét időről időre minősíteni kell, és ezek a minősítések képezik a továbbtanulási szelekciónak, illetve a munka világában való elhelyezkedésnek, esetenként az ösztöndíj megszerzésének alapját. A szummatív értékelés gyakran nem közvetlenül szelektál, hanem csak prognózist ad a továbbtanulási esélyekről. A tanévet lezáró tantárgyi osztályzatok sokszor „nem számítanak be” semmibe, elvileg nincs hatásuk az iskolai pályafutásra (amennyiben nem történik bukás), valójában azonban mind a tanárok, mind a tanulók, mind a szülők, mind pedig a tágabb környezet úgy tekint rájuk, mint többé-kevésbé megbízható információkra – nem arról, hogy konkrétan mit tud a tanuló, hanem – arról, hogy milyen esélyei vannak az iskolarendszerben való előrehaladásra.

Talán az eddigiekből is világos, hogy az osztályzatok mindig szummatív funkciót töltenek be még akkor is, ha – mint láttuk – formatív (megerősítési) szerepük is jelentős. Az osztályzat ugyanis csak azáltal képes motiváló módon hatni a tanulóra, hogy minősít, és ezáltal jelentőségre tesz szert. Formatív hatása így mintegy „mandinerből”, a szummatív hatás által közvetítve érvényesül.

A szummatív értékelés elnevezése onnan származik, hogy összegzi, lezárja a tanulási ciklust, tehát a folyamat végén kerül rá sor. Ez valóban így van, de két megszorítással – vagy inkább magyarázattal – kell élnünk.

- A felvételi vizsgák látszólag egy folyamat kezdetén állnak, valójában azonban, mint minden vizsga, ezek is szummatív jellegűek, a korábbi tanulmányokat zárják le. Jól szemléltethető ez a középiskolai felvételi vizsgákon, amelyek egyáltalán csak azért kerülnek megszervezésre, mert a középiskolák nem bíznak meg az általános iskolák szummatív értékelésében: az ott szerzett érdemjegyekben.
- Az év közben szerzett osztályzatok látszólag a folyamatot kísérik, és formatív (ösztönző) funkciójukat tekintve valóban ez is a helyzet. Másfelől azonban a záróminősítések alapját képezik, az év végi osztályzatokat ezek alapján alakítja ki a tanár, ennyiben mintegy megelőlegezik a pedagógiai ciklust lezáró értékelést.

Az értékelés: viszonyítás

Az értékelés mindig két fázisra – vagy két funkcionális elemre – osztható. Először adatokat kell gyűjteni a tanulók teljesítményéről: meg kell hallgatni a feleletet, meg kell íratni és ki kell javítani a dolgozatot, meg kell vizsgálni a tanulók önálló munkáját stb. Ezt nevezi a pedagógiai zsargon ellenőrzésnek (a tanári nyelvhasználat gyakran számonkérésről beszél, ez azonban egy kissé riasztó szokás). A második fázis a szűkebb értelemben vett értékelés, amelynek során az eredményeket összevetjük a követelményekkel.

Ez a viszonyítás alapvetően kétféle lehet.

- Ha a teljesítményeket csak a követelményekhez viszonyítjuk, és értékelésünk azt fejezi ki, hogy az előre meghatározott kritériumoknak megfelel-e – és milyen mértékben felel meg – a tanulói teljesítmény, akkor kritériumorientált értékelésről beszélünk.
- Ha a tanulók teljesítményét egymáshoz is viszonyítjuk, vagyis az is számít, hogy egymáshoz képest hogy helyezkednek el: az egyéni eredmény hogy viszonyul az átlaghoz, a tanulók hány százaléka helyezkedik el fölötte vagy alatta, akkor az értékelés normaorientált.

Az iskolai gyakorlatban mindig a kétféle szemlélet valamilyen vegyülékével találkozunk, és általában nagy dilemma, hogy melyik irányban billentsük el a mérleget. A tisztán kritériumorientált értékelés alkalmazásakor előfordulhat, hogy mindenki egységesen rossz vagy ellenkezőleg mindenki egységesen jó osztályzatokat kap, a mezőny tehát nem húzódik szét. Ez az értékelés objektivitása szempontjából jó és igazságos, de kétségkívül mindkét eset demotivál: az előbbi tragikus mértékben, az utóbbi pedig csak azáltal, hogy a tanulók egy része nagyobb teljesítményre lenne képes, mint amennyivel ez az értékelési forma megelégszik. A következetesen normaorientált értékelés nagy hátránya ezzel szemben az, hogy nem világosak a követelmények, azok mintegy mozgó jellegűek: jobban teljesítő

tanulócsoportban magasabbak, mint az alacsonyabban teljesítők között. Ebből logikusan következik, hogy ugyanaz a teljesítmény az egyik tanulócsoportban kiválónak, a másikban közepesnek, a harmadikban egyenesen gyengének minősülhet. Még súlyosabb következmény, hogy ez az értékelési forma logikai szükségszerűséggel termeli ki a gyenge eredményeket: a jelesnek csak akkor van értelme, ha elégséges is van.

A tanár dilemmáit csak növeli, hogy gyakran parancsolóan merül fel egy harmadik viszonyítási módszer szükségessége is. Arról van szó, hogy egy tanuló teljesítménye sokszor úgy ítéhető meg leginkább, ha saját korábbi teljesítményéhez viszonyítjuk.

Ez a felfogás nagyon gyerekcentrikus, viszont a teljesítményeket teljesen összemérhetetlenné teszi: ugyanaz a teljesítmény kiválónak fog minősülni az egyik, és gyengének a másik tanuló esetében.

Az osztályozás és az értékelés

Az osztályozás ma mind a fegyelmezésben, mind a motiválásban központi szerepet játszik. Ha azonban ezt a funkciót a tanítási módszerek veszik át, akkor az értékelés megfelelő szerepet kaphat a tanítás, tanulás folyamatában. Tantervünk a szöveges értékelést részesíti előnyben.

Szöveges értékelés

Az első hat évfolyamon a törvényi szabályozás is lehetővé teszi az osztályozás teljes mellőzését. Világosan kell látni, hogy ez nem az életkori sajátosságok miatt van így (a nagyoknak éppúgy nem lelki szükségletük az osztályozás, mint a kicsiknek), hanem azért, mert ebben a képzési szakaszban a szelekciós szempontok még nagyobb eséllyel hagyhatók figyelmen kívül. A szöveges értékelés előnye, hogy az ismeretek és a képességek szintje itt egyenrangúként kerül egymás mellé, és a tanár (tanító) megteheti, hogy egyfelől konkrétan és személyre szabottan, másfelől az egyes követelményosztályok szerint tagolva tárja fel a tanuló előrehaladásának folyamatát. A felsőbb évfolyamokon a szöveges értékeléshez szükséges, hogy olyan szakmai csoportok jöjjenek létre a nevelőtestületen belül, amelynek tagjai ugyanazokat a gyerekeket tanítják. (A szakmai munkaközösségek tantárgyi, és nem pedagógiai alapon szerveződnek.) Erre – többek között – azért van szükség, mert a kis óraszámokban, sok gyereket tanító pedagógusok csak korlátozott információkkal rendelkeznek egy-egy tanuló esetében.

Ki értékel?

Az osztályozás felelőssége természetesen csak a tanaré lehet. Ha azonban az értékelés már nem korlátozódik az osztályozásra, ha a formatív funkció, a visszajelzés jelentősége megnő, akkor már differenciáltabb választ adhatunk a címben felvetett kérdésre.

Önértékelés

Az értékelés egyik fontos értelme, hogy a tanulókat megtanítsuk saját teljesítményük körültekintő és elfogulatlan értékelésére. Ez csak úgy lehetséges, ha minden értékelési szituációban lehetőséget adunk a tanulónak, hogy munkája eredményét összevesse a célokkal, minél differenciáltabban feltárja a hiányosságokat és levonja a tanulságokat. Minél inkább alkalmazás jellegű feladatról van szó, annál inkább lehetséges ez. (Tisztán reprodukív feladatok esetében az értékelés arra korlátozódik, hogy az adott válaszokat összevetjük a helyes válaszokkal. Ehhez a tanuló a maga részéről valóban nem sokat tud hozzátenni.) Problémamegoldás, tárgyi alkotómunka vagy dramatikus megjelenítés esetén döntő jelentőségű lehet, hogy a tanuló milyennek látja munkájának eredményét, és miben látja saját erősségeit, illetve gyengeségeit. Az önértékelés azonban nem korlátozódhat az egyes teljesítményekre. Nagyon fontos, hogy kialakítsuk annak rendszerét, hogy a tanuló hosszabb időszakokon keresztül is figyelemmel kísérje teljesítményének alakulását, és átgondolja, milyen téren fejlődött, miben áll ez a fejlődés, és hol vannak hiányosságok, amelyeket le kell küzdeni. Valójában arról van szó, hogy sikerül-e a tanulót saját tanulási folyamatainak aktív részesévé tenni. A technikai részletekre néhány bekezdéssel lejjebb visszatérünk.

A társak

Minél komplexebb egy feladat, minél többféle megoldása lehet, annál érdekesebb, hogy mit szól a megoldásokhoz az osztály. A tanár óhatatlanul egyfajta megközelítést képvisel, a dolgokat a saját „szemüvegén” keresztül nézi. A többi tanuló érdekes új szempontokat tehet hozzá az értékeléshez. Az alábbiakban három gondolatot ajánlunk ezzel kapcsolatban a hallgatók és az olvasók figyelmébe.

- A feladatok egy részének van az egyéni izlésvilághoz, illetve kultúrához kapcsolódó aspektusa is. Ha pl. rajzot vagy akár illusztrált weboldalt kell készítenie a tanulónak, mondjuk, a kora újkori vadászatról (a példa ezúttal is szándékosan provokatív: tisztában vagyunk vele, hogy sem a téma, sem a módszer nem megszokott a hazai közoktatásban), az eredmény megítélése erősen tartalmazhat izlésbeli elemeket is. Ilyen esetben nagyon fontos látni, hogy a tanulók izlés és kultúra tekintetében közelebb állnak egymáshoz, mint a tanárhoz, ezért a tanár ítéletét tanulságosan árnyalhatja a tanulóké. Nem könnyű pl. megállapítani, hogy egy-egy

alkalmazott motívum valóban azt fejezi-e ki, ami a tanuló szándékában állt. Egyáltalán nem biztos, hogy a társak bevonása az értékelésbe, mindig az értékelési kritériumok fellazulásával jár. Sokszor éppen ellenkezőleg a többiek határozottsága óvhatja meg a tanárt attól, hogy beleessen a „bármilyen” fenyegető csapdájába.

- Különösen az összefoglaló értékelések idején járhat komoly előnyökkel a közösség bevonása az értékelés folyamatába. Egyszerűen arról van szó, hogy a tanulók jobban ismerik társaikat, mint mi, már csak azért is, mert több időt töltenek együtt. Előrehaladásukat a képességek fejlődése terén ők is érzékelik, és sokszor tágabb kontextusba tudják behelyezni, mint a tanár, aki a tanuló személyiségének mindig csak azt a szeletét látja, amely az órán megnyilvánul.
- Végül le kell szögezni, hogy az értékelés megszervezése maga is nevelő hatású. Ha a tanár kilép a megfellebbezhetetlen bíró szerepköréből, és ítéletét kiteszi az érvek és ellenérvek keresztüzének, ennek üzenete van: demokratikus magatartásra nevel – többféle értelemben is. Egyrészt a tanár példát mutat arra, hogyan lehet konszenzusra törekedve irányítani, másrészt kifejezésre juttatja, hogy a munkaközösséget alkotó csoport illetékes tagjai teljesítményének megítélésében.

Természetesen mindez egyáltalán nem jelenti azt, hogy ne a tanár dolga lenne elsősorban az értékelés, és hogy a végső szót nem neki kellene kimondani.

A teljesítmények figyelemmel kísérése

Osztályozásorientált oktatás esetén az ellenőrzés tipikus módszerei a következők: feleltetés, röpdolgozat (írásbeli feleltetés), témazáró dolgozat (felmérő), esetleg tanulói kiselőadás, gyűjtőmunka. Ezek a technikák – az utolsó kettőt részben leszámítva – az ismeretanyag reprodukív számonkérését szolgálják, így a megértésre törekvő tanítás kulcskérdése, hogy milyen technikákkal lehet ezeket kiegészíteni, egyeduralkodókat legalábbis lazítani. Az alábbiakban két olyan technikát ajánlunk a hallgatók figyelmébe, amelyeket kiterjedten alkalmaznak az ún. alternatív iskolák, és amelyek alkalmasak lehetnek mind az értékelt teljesítmények spektrumának, mind az értékelők körének, mind az értékelés módszereinek a kiterjesztésére.

A produktumok gyűjtése (portfólió)

Közismert alapelv, hogy a feladat megoldása csak az értékeléssel fejeződik be. Ha a tanulók végeztek egy feladattal, minél hamarabb kapjanak visszajelzést arról, hogy munkájuk mennyire volt eredményes, mennyire szolgálta fejlődésüket, és mit kellett volna, illetve kellene másként, jobban csinálni. Bármennyire következetesen is alkalmazzuk azonban ezt az elvet, az értékelés néha óhatatlanul elmarad, ráadásul a szóbeli értékelés – ha meg is történik – könnyen elfelejtődik, és a félév végére már csak a naplóba beírt osztályzatok képezhetik az összefoglaló értékelés alapját.

Ennek a problémának a kezelésére szolgál a tanulói produktumok következetes gyűjtése. A folyamatosan gyarapodó dosszié (portfólió) az egyes tanulók év közben végzett tevékenységének dokumentációja. Belekerül minden írásos munka, rajz, múzeumlátogatás során kitöltött feladatlap, tanári értékelő feljegyzés, az önálló gyűjtőmunka eredményei stb. Fő funkciója annak a mítosznak a megtörése, hogy egyedül az osztályzat az, ami kézzelfoghatóan fennmarad a tanulás eredményeként. A helyzet ennek éppen az ellenkezője: az osztályzat csak vértelen kísértetnek tűnik föl a valóságos munkák konkrét dokumentációjával összehasonlítva. Innen nézve világosan látszik a funkcionális különbség a hagyományos értelemben vett füzet és a portfólió között. A füzet vezetése csak az egyik, és nem is a legfontosabb tanulói feladat. A füzet értékelése esetleg módosíthatja, árnyalhatja az osztályzatok nyomán kialakult szummatív értékelést. A portfólió funkciója ezzel szemben az, hogy az egész tevékenység tükré legyen.

Értékelőfüzet

Az értékelő füzet voltaképpen alternatív bizonyítvány, amely abban különbözik a szokásos bizonyítványoktól, hogy nemcsak osztályzatokat tartalmaz, hanem mindenféle értékelő feljegyzést. Ide kerülnek be a tanár feljegyzésein kívül a tanuló önértékelő gondolatai és az abból levont következtetések (program: mire kell figyelnem?) is. Ide kell feljegyezni továbbá a társak, az osztály értékelő megnyilvánulásait, akár egyes teljesítményekre, akár a tanuló általános előmenetelére vonatkozóan. Végül lehetőség nyílik arra is, hogy a szülők is megfogalmazzák gyermekük teljesítményére, haladására vonatkozó gondolataikat. Míg a portfólió a produktumok gyűjtésének, az értékelő füzet az értékelő gesztusoknak a segítségével törekszik arra, hogy a tanulmányok hű – és egyénre szabott – tükré legyen.

AJÁNLÁS A KERETTANTERV ALKALMAZÁSÁHOZ

A közoktatási törvény szerint

„Az iskolában a nevelő-oktató munka a pedagógiai program alapján folyik. A pedagógiai program magában foglalja a nevelési programot és a helyi tantervet, továbbá a szakképzésben részt vevő iskolákban a szakmai programot”.

A pedagógiai programot az iskola nevelőtestülete szakértői ellenőrzéssel, fenntartói egyetértéssel hozza létre.

A törvény lehetővé teszi a kerettanterv változatlan beillesztését is a pedagógiai programba, de tekintettel jelen kerettanterv sajátosságaira, javasoljuk mind a szakmai, mind a jogi eljárás során az alapos előkészítést, feltételteremtést, az átgondolt adaptációt.

Felhasználását mindenekelőtt a gyermekközpontúságot vállaló, feltételeit megteremteni képes iskola-fenntartóknak, nevelőtestületeknek javasoljuk.

Az egyes pedagógiai szakaszok önállóan is beépíthetők az iskola pedagógiai programjába, mégis elsősorban az egységes, komprehenzív iskolát működtető iskolafenntartóknak, illetve az azt létrehozni kívánó kistérségeknek, valamint együttműködési szerződést kötő iskolafenntartóknak ajánljuk.

Megkönnyíti az alkalmazást, hogy a kerettanterv programtervek számos elemét tartalmazza (módszertani ajánlások, tanulászervezési eljárások, időbeosztás tervezése stb.)

A kerettanterv eredményes felhasználásnak feltételei:

1. Összehangolt, egyeztetett szakmai, fenntartói döntés. A döntés során mindenképpen biztosítani kell az érintett pedagógusok szakmai támogatását
2. A pedagógiai program felülvizsgálata, a kerettantervi fejlesztési célokkal való összehangolása
3. Hosszú távú tervezés, felmenő rendszerű bevezetés
4. Nevelőtestületi megbeszélések, egyeztetések szervezése, kiemelten a pedagógusi szemléletváltás érdekében.
5. Az iskolaszervezet felülvizsgálata, átalakítása
  - a) Az egyes pedagógiai szakaszokban részt vevő pedagógusok önálló szervezeti egységének, szakmai autonómiájának biztosítása. Kistérségi együttműködés esetén a tagiskolák szakmai autonómiája
  - b) A pedagógiai koordináció szervezeti és személyi feltételeinek biztosítása
  - c) A pedagógusi együttműködési formák létrehozása
  - d) A belső szakmai nyilvánosság átalakítása
  - e) A „műhelyszerű” működés feltételeinek megteremtése
  - f) A pedagógiai szupervízió szakmai és személyi feltételeinek a biztosítása
6. A rendelkezésre álló pedagógusi kompetenciák felülvizsgálata, szükség esetén továbbképzések szervezése. Kiemelten az alábbi területeken
  - a) Gyermek megismerési technikák
  - b) Kooperatív tanulászervezés
  - c) Interaktív tanulászervezési technikák
  - d) Projekttanítás
  - e) Szöveges értékelés
7. Az iskolahasználók legitim szervezeteivel való egyeztetés, az iskolaotthonos képzésről a szülői egyetértés biztosítása
8. Hosszú távú időfelhasználási terv készítése. A szakaszos tanulászervezésnek – a szemléletváltás mellett – a legfontosabb eleme a tanulási idő tervezésének és felhasználásának megváltozása
9. A szükséges taneszközök összegyűjtése, rendszerezése, illetve felmenő rendszerű tervezése. Az NFT I. keretei között fejlesztett kompetencia alapú tananyagok használhatók a kerettanterv alkalmazása során
10. Az iskola belső tereinek felülvizsgálata, ezen belül kiemelten
  - a) Az osztályterem tanulói együttműködésre, csoportmunkára alkalmassá tétele
  - b) A pihenéshez, nyugalomhoz, mozgáshoz, játékhoz szükséges tér biztosítása
  - c) Az egyéni, illetve csoportmunkához alkalmas könyvtár, IKT eszközök biztosítása
  - d) Az iskolai kulturált étkeztetés feltételeinek a biztosítása

I. PEDAGÓGIAI SZAKASZ 1–6. ÉVFOLYAM

Az első pedagógiai szakasz jellemzését külön is fontosnak tartjuk, hiszen az első hat évben alapozódnak meg azok a kulcskompetenciák, amelyek a későbbi időszak eredményességét tekintve meghatározóak.

Célok és feladatok

Az első pedagógiai szakasz legfőbb célja, hogy megalapozza a későbbi tanuláshoz, problémamegoldáshoz, önmegvalósításhoz, egészséges életvitelhez szükséges készségeket, képességeket, attitűdöket.

Mínd ezt olyan tanulási folyamatban valósítsa meg, ami

- együttműködésre,
- a tanulók tevékenységére,
- életkori szükségleteire épít, és lehetőséget biztosít,
- a gyerekek egyéni tempójához,
- tehetségéhez való alkalmazkodásra, illetve megfelelő kereteket a hátránykompenzációra.

A fejlesztés fő területei

- Olvasás-, írás- és beszédtechnika, beszédhallás
- Szövegértés és szövegalkotás
- Célhoz és helyzethez igazodó kommunikáció
- Matematikai-logikai képességek
- Természettudományban alkalmazott megismerési eljárások
- Egészségmegőrzés, környezetmegóvás
- Olyan eszköztudások, amelyek az információforrások felkutatását, az információk kigyűjtését, rangsorolását, tárolását, továbbítását szolgálják, különös tekintettel az informatikára.
- Alkotás-befogadás különböző művészeti ágakban
- Manuális alkotótevékenység
- Fizikai állóképesség, ügyesség
- Önbemutató, asszertivitás
- Együttműködés, segítőkészség
- Kíváncsiság, kutatói attitűd
- Próbálkozási hajlandóság

A tanítás-tanulás szervezése

Az alapozó szakaszban – a képességfejlesztés fókuszaitól, illetve a gyerekek életkori jellemzőitől függően – szerveződik tantárgyakba, projektekbe, epochálisan, illetve ezek kombinációiban az oktatás.

Tantárgyak

Az 1–4. évfolyamban külön tantárgyi keretbe maradt a magyar nyelv és irodalom, az angol nyelv, a matematika, a testnevelés az alapozás biztonsága és a tantárgyak alapozó szakaszt jellemző sajátosságai miatt. A tantárgyi keretben elsajátított ismereteket, ahol lehet és indokolt, felhasználjuk és gyakoroljuk a projektek megvalósítása során is.

Az 5. évfolyamtól tantárgyi keretben marad a testnevelés, az anyanyelv és kommunikáció, a testnevelés illetve az angol nyelv. A többi tantárgy epochálisan szerveződik.

Projekt

A projektek az első pedagógiai szakaszban, különböző funkcióban jelennek meg. Az 1–4. évfolyamban a tanterv néhány műveltségterület fejlesztési feladatait komplex módon, projektekben dolgozza fel. Az egyes projektekben az *ember a természetben*, *ember és társadalom*, a *vizuális kultúra*, *énekeszene*, valamint az *életvitel és gyakorlati ismeretek* műveltségterületek jelennek meg összevontan, úgy, hogy azok lefedik a kezdő és alapozó időszak, 4. évfolyamig tartó tanulási szakaszának a NAT által preferált tananyagtartalmait és fejlesztési feladatait.

A projektek a felsorolt műveltségterületeken kívül – kiegészülnek azoknak a műveltségterületeknek a tananyagtartalmával és feladataival is, amelyek a célokhoz és fejlesztési feladatokhoz jól kapcsolódódnak. Így *magyar nyelv és irodalom*, a *matematika*, *testnevelés*, *dráma és tánc* és az *informatikai* műveltségterületek olyan tananyagtartalmait is integrálják, amelyek a projektekben folyó munkát még komplexebbé teszik. A tanterv megalkotásakor törekedtünk arra, hogy a gyerekek ahol, és amikor csak lehetséges, ne egymástól elszigetelt tanórákon és tantárgyakban tanuljanak, hanem életszerűen, az egymáshoz szervesen kapcsolódó ismereteket együtt sajátíthassák el. Figyelembe vettük a kisiskoláskorban lévő tanulók pszichés adottságait, építettünk velük született

kíváncsiságukra, tapasztalatszerzési vágyukra és igényükre ezért egy-egy témát a lehető legtöbb szempontból körbejárunk, az elsajátítható ismereteket több vonatkozásban elmélyítjük.

A 4. évfolyamtól a projektek funkciója elsősorban összegző jellegű, egy-egy nagyobb témakör lezárására szolgál, más kontextusba helyezve az addig elsajátított ismereteket.

Rugalmas órarendi tervezés

Az 1–4. évfolyamon – elsősorban a projektoktatás miatt – hetenkénti (a projektek tartalmához és tevékenységeihez igazított) óratervezés szükséges. Például, ha a projekt megvalósítása azt kívánja, hogy tanulóinkkal a szabadban, kiránduláson, megfigyelésen töltsünk néhány napot vagy órát, az az órakeretek/órarend átrendezését teszi szükségessé. Másik példát említve, ha a projektek tartalmához igazodó ismeretterjesztő szövegeket a projektek keretében dolgozzuk fel, azon a napon a magyar irodalom órát is a projekt keretében tarthatjuk meg. A matematika témaköréhez kapcsolódó méréseket, becsléseket (és még számos más tevékenységet is) átcsoportosíthatunk, kivihetjük azokat a szabadba, alaposabb sokrétűbb tapasztalati és változatos gyakorlási lehetőséget biztosítva tanulóinknak. A projektek zárása, az azokra való felkészülés szintén egész napot, vagy napokat vehet igénybe. A napi mozgást megvalósíthatjuk a megfigyelt terepen történő gyalogtúrával, a fűben vagy egyenetlen talajon végzett testnevelési játékokkal is.

Az órarend és az órakeretek rugalmassága ezért gondos és folyamatos, tervezőmunkát követel meg a pedagógusoktól. Egy-egy projekt átlagos időtartama az egyes évfolyamok óratervében jelenik meg (kb. 70 órányi idő). A számadatok csupán tájékoztató jellegűek az iskola helyi tanterve, a lakóhely sajátosságai, a tanulók érdeklődése, az iskola felszereltsége, a tananyagtartalom függvényében egyes projekteket rövidebbre, másokat az óratervben jelölnél hosszabbra tervezhetünk. A projektek tanítási sorrendje néhány kivételtől eltekintve szintén kötetlen.

A tervezés során a tantárgy sajátosságai miatt a 2–4. évfolyamon tanítandó, a NAT által javasolt ének-zene tananyagtartalom nem teljes egészében került be a projektekre, ezeket a tartalmi elemeket külön ének-zenei epochákban érdemes feldolgozni, még a tanév vagy az egyes projektek elején, hogy azután a projektek megvalósítása során ezek, már ismeretgyakorlási céllal színesíthessék a projektek tartalmát.

Sajátosságok a tananyagtartalmak szervezésében

Az informatika

A tantervben az informatikát, már az első évfolyamtól, mint alkalmazott ismeretet tanítjuk. Azt gondoljuk, hogy ebben a szakaszban a gyerekek mintakövetéssel el tudják sajátítani a számítógéppel és egyes szoftverekkel kapcsolatban azokat az alapvető ismereteket, amelyek sikerélményt biztosítanak számukra, és motiválttá válnak.

Mivel az informatikai tudás nem egyetlen, „hagyományos” tantárgyhoz kötődik, a gyerekek könnyen megtapasztalhatják alkalmazásának lehetőségeit, illetve értelmét. Az informatika elemei minden projektben, a magyar nyelv és irodalom és a matematika tanítás során is megjelennek, tantervi anyaguk az adott tantárgyak és projektek tantervébe integráltan dolgoztuk fel. Az informatikai eszközök használata közben sajátítják el a tanulók az informatika-alkalmazói, infotechnológiai, infokommunikációs és könyvtár-informatikai ismereteket.

A tanmenet összeállításánál természetesen meghatározóak az intézmény tárgyi feltételei (a rendelkezésre álló számítógépek paraméterei, illetve a szoftverek). Igazán hatékony készség-képességfejlesztést az osztályteremben elhelyezett, a tanórákon is folyamatosan alkalmazott, sokféle tevékenységbe ágyazott számítógép-használattal érhetünk el. Ez magyarázza az egyes óráknál feltüntetett többféle tevékenységet, és a tananyag-elrendezés százalékos jelölését 1–4. évfolyamig. Az 5–6. évfolyamon a tananyagokba integrált informatikaoktatás folytatódik. Az ismeretek apró lépésekkel bővülnek, illetve a már tanultakat a gyerekek egyre bonyolultabb kontextusban alkalmazzák.

Magyar nyelv és irodalom

Az anyanyelv és irodalom is sajátos szerepet játszik az alapozó szakaszban. Az 1–4. évfolyamban a tradícióknak megfelelően egy műveltségterületen jelenik meg az anyanyelvi és irodalommal kapcsolatos ismeretsajátítás. Az 5. évfolyamtól az anyanyelvi, kommunikációs nevelés külön tantárgyként, elsősorban a hétköznapi kommunikációs helyzetek, hétköznapi szövegműfajok alkotásának és értelmezésének intenzív fejlesztését tűzi ki célul, továbbá a grammatikai, nyelvhelyességi ismereteket gyakoroltatja, bővíti. Az irodalom a művészetek része lesz, a szöveg művészi aspektusaival való foglalkozás, a művészi élmény kerül előtérbe.

Az óvodából az iskolába történő átmenet megkönnyítése

Programunk egy több hetes átmeneti szakaszt javasol/biztosít a gyerekek „átállásához”. Folytatja és bővíti az óvoda legértékesebb tevékenységeit, tartalomban és formai keretekben egyaránt. Ebben az időszakban kiemelt fontosságot tulajdonítunk a

- nagy és finom mozgások fejlesztésének;
- a testséma biztos és tudatos kialakításának és érzékelésének.

Rendkívül intenzíven fejlesztjük

- a vizuális, auditív és kinezetikus percepciót, ezen belül kiemelt hangsúllyal a differenciáló, diszkriminációs készséget-képességet, a szerialitást, az emlékezetet;
- szintén az elsődleges fejlesztési feladatok közé sorolva a kéz-szem koordinációjának fejlesztését;
- a lateralitást;
- a térbeli és síkbeli tájékozódást;
- az időbeli tájékozódást;
- és az általános ismeretek bővítését;
- a beszédpercepciót: ezen belül rendkívül intenzíven a fonémahallást.

A beszédnek alapvetően két nagyon fontos mozzanatát, a beszédészlelés-megértést és a kivitelezést. A gyermek beszédelsajátítása folyamán szoros kapcsolatban fejlődik mind a percepció, mind az artikulációs bázis. Elsődleges azonban mindig a beszédészlelés-megértés, majd ehhez kapcsolódóan a beszédhasználat fejlődés fejlesztése a feladat.

A felsorolt képességek gyakoroltatása mozgásos tevékenységekkel, ritmusos, játékba ágyazott feladatokkal, rajzos és manuális tevékenységekkel történik. Az iskolakezdés első heteiben kizárólag tantárgyi/tanórai kereteken *kívüli* foglalkozásokat javasoljuk, az óvodában megszokott tevékenységekhez hasonlóan szabad időfelhasználással, a gyerekek pszichikus, kognitív, érzelmi életkori sajátosságaihoz igazítottan, az egyéni különbségek messzemenő figyelembe vételével, gyakori tevékenységváltással és az aktív időszakok utáni pihenés biztosításával javasoljuk a munkát végezni. Ebben az időszakban rengeteg alkalom kínálkozik a gyerekek alapos és diagnosztikus megfigyeléséhez, amelyre aztán fejlesztő, felzárkóztató, szintre hozó, tudatos pedagógiai munkánkat építjük.

Ennek az időszaknak a javasolt tevékenységeit a első évfolyam *Ilyen vagyok én* komplex projektje, valamint a magyar nyelv és irodalom tantárgy *Beszéd-készség, szóbeli szövegek alkotása és megértése*, Matematikából a *Gondolkodási módszerek alapozása*, testnevelésből a *Testséma, járások, futások* című fejezetei tartalmazzák.

Értékelés, követelmények

A tanterv az első három évfolyamon nem fogalmazza meg a továbblépés feltételeit. Igazodva az oktatási törvényben leírtakhoz, nagyon fontosnak érezzük, hogy minden tanuló számára önmagához viszonyított fejlődési tempót, fejlesztési módszert és tananyagtartalmat biztosítsunk. Kivárva az egyes tanulók fejlődési fáziseltolódásaiból adódó felzárkózást, a mindennapi megfigyelésekből diagnosztikus következtetéseket levonva lépünk tovább.

Az első három évfolyamon minden esetben a tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődéséhez kell igazítani a szöveges értékelést, és kerülni kell az aláhúzással kitöltött, a gyerek számára semmitmondó, értelmezhetetlen formanyomtatványos típusú változatokat. Az értékelés minden tanulónak egyértelmű jelzéssel szolgáljon. Kapjanak megerősítést a jól végzett munkájukhoz és iránymutatást a továbbfejlődésükhöz. Az értékelés a tanulók számára a kezdő szakaszban érthető, (képekkel, piktogramos jelzésekkel illusztrált) legyen. Míg a későbbiekben meg kell tanítanunk tanulóinkat az év végi, évközi szöveges értékelések megértésére. A szöveges értékelések így nem csak a szülők, hanem tanulóink tájékoztatására is szolgálnak.

A projektek kitűnő alkalmat teremtenek a csoportban végzett, kooperatív munkára, a csoportok önértékelésére, de lehetőséget teremtenek arra is, hogy a csoportok által létre hozott produktum alapján a gyerekek egymást is értékeljék. A csoportokon belül végzett egyéni munka fokozatosan az értékelés egyik fontos eleme lehet.

Tantervünk a szöveges értékelés preferálja.

Szokások és módszerek

Az első pedagógiai szakaszban azon túl, hogy az alapképességek intenzív fejlesztése folyik, a legfontosabb feladat olyan szokások, attitűdök kialakítása, amelyek természetessé és magától értetődővé teszik a csoportban való

együtműködést, a véleménymondást, az ötletelést. A szokások – a rendszeresen és sokféle kontextusban alkalmazott csoportos munkaformák, tevékenységek, elvárások – a gyerekeket érvelő-indokló, a másokra odafigyelő attitűdre készítetik, segítik kialakítani a decentralálás képességét.

Tantervünket igyekeztünk úgy felépíteni, a tevékenységeket meghatározni, hogy belőlük levezethetőek legyenek a javasolt tanítási-tanulási módszerek és munkaformák. Valamennyi módszernek és munkaformának lehet funkciója, célja a tanítás folyamatában. Így, bár a csoportmunkát, a kooperációt részesítjük előnyben, természetesen megfelelő funkcióval helyet kaphat a frontális osztálymunka éppúgy, mint az egyéni foglalkoztatás. Egyetlen alapelv, hogy a gyerekek alkotó részesei, tevékeny résztvevői, és ne passzív elszenvetői legyenek a tanulás folyamatának.

Nyitott iskola

Nagy szükség van arra, különösen az első 1–3. évfolyamon, hogy a szülők irányítással, szervezéssel, segítsenek gyerekeiknek a gyűjtő-kutató munkában, az otthoni feladatok (nem hagyományos házi feladatok) elvégzésébe, a tanítónak a kirándulások, séták, intézménylátogatások szervezésébe. Aktív és cselekvő részesei legyenek a projektek megvalósulásának, az eredmények megjelenítéséhez cselekvő és értékelő módon is hozzájáruljanak. A projektek fontos célként tűzik ki a helyi és lakóhely közeli intézmények, művelődési lehetőségek, történeti, művészeti emlékek megismertetését, ezért nagyon fontos a helyi intézményekkel, civil közösségekkel, népművészekkel, művészekkel ápolott interaktív kapcsolatot.

AZ I. PEDAGÓGIAI SZAKASZ TARTALMI KÉRDÉSEI

Anyanyelv, irodalom, kommunikáció

Helyzetértékelés

A gyerekek szövegértési – általános tanulási – gondjai, az iskola funkcióvesztése mögött az oktatás adaptivitási tehetetlensége húzódik. Miközben Comenius a XVII. században már így ír az Orbis pictusban: „*A Könyvetske, a' mint látjátok, nem nagy; mindazonáltal az egész Világnak és egészen a Nyelvnek rövideden-való össze-foglalása, tellyes Képekkel; Meg-nevezésekkel, és a' Dolgoknak Meg-írásokkal .. Adattassék a' Gyermeknek' kezeikbe, hadd gyönyörködtessék magokat a' Képeknek meg-nézésével kedvek szerint, hogy azokat vóltaképpen meg-ismerhessék, még otthon-is, minekelőtte az Oskolában el-küldtetnének ...*”, szemléletének nem sikerült teret nyernie a balagy-félteke központú iskolai gyakorlaton.

A tanulók elsődleges szocializációja egy – a média és az informatika jóvoltából – ingergazdag, képi információkkal túltöltött térben zajlik, ami az interaktivitásra épül. Az internetes lehetőségeken túl nem mellékesek a folyamatos közönségkapcsolatot generáló műsorok a médiában, és idesorolható a mobilkommunikáció megannyi lehetősége. Az iskolának „be kell fogni a szelet a vitorlába”, és építeni a gyerekek által behozott tapasztalatokra és tudásra, meg kellene próbálni leképezni azt a működési modellt, amiben a gyerekek viszonylagos biztonsággal mozognak.

A képzuhag ugyanakkor az ingerkeresési hajlandóság megnövekedésén kívül gyakran gúzsba köti a fantáziát, panel, konzermegoldásokat kínál a kreativitás helyett. Különösen mindez a szociokulturálisan szegényebb környezetből jövő tanulókat sújtja, és akadályozza az absztrakciós képességeket mozgósító feladatmegoldásokban, kiszolgáltatottá, manipulálhatóvá teszi őket.

Az anyanyelv, illetve az anyanyelv használata benne az: írás-, olvasás-, készségével, a szövegértés, szövegalkotás, továbbá általánosabban a nyelvi és metanyelvi viselkedés kompetenciáival – annyiban van különleges helyzetben, hogy egy meglévő tudást, és képességet bővít, mélyít, tudatosít, differenciál, nem korlátozódik egyetlen műveltségterületre, valamennyi iskolai és iskolán kívüli tevékenység alapja

Az *Anyanyelv, kommunikáció* kerettantervet úgy alakítottuk ki, hogy – a Nemzeti alaptantervre épülve – alapul szolgáljon olyan helyi tantervek, oktatási programcsomagok elkészítéséhez vagy adaptálásához, amelyek

- képesség, illetve kompetenciafejlesztésre,
- tanulói tevékenységekre,
- differenciálásra és
- tanulói együtműködésre építenek.

Bár teret engedtünk a hagyományos leíró nyelvtanításnak is, de szeretnénk, ha a tantervhez illeszkedő programok céljai túlmutatnának a nyelvtani elemek, jelenségek kategóriákba sorolásának – mint célnak és követelménynek – a mechanikus gyakorlatán.

A leíró nyelvtanra úgy tekintünk, mint egyfajta metanyelvre, amelynek segítségével a gyerekek felfedezhetik anyanyelvtudásuk jellegzetességeit, a nyelvet működtető szabályokat. Igyekszünk, hogy az ismeretek algoritmikusan épüljenek egymásra, tartalmaik az idők folyamán fokozatosan differenciálódjanak, illetve rendszeresen és különböző kontextusban kerüljenek elő, „használódjanak” a teljes képzési szakasz alatt. Véleményünk szerint a szilárd alapok, a problémamegoldásra alkalmas tudás csak így építhető fel.

Az 1–6. évfolyam anyanyelvi nevelésének elsődleges feladata, hogy a gyerekek tanuláshoz szükséges alapvető készségeit és képességeit – írás-, olvasástechnika, szóbeli és írásbeli szövegalkotás és szövegértés – kiépítse és megszilárdítsa. Ehhez elegendő mennyiségű próbálkozási, tévedési, gyakorlási lehetőséget biztosítson, és a lehetőségeken belül alkalmazkodjon az egyes gyerekek képességeihez és tempójához.

Az anyanyelv, kommunikáció az életkori sajátosságoknak és a képességfejlesztési céloknak megfelelően az 1–6.-ig évfolyamokon – *céljait, tartalmát és képességfejlesztési dominanciáit illetően* – különböző helyet foglal el, és különböző szerepet játszik a tantárgy struktúrában.

Az 1–4. évfolyamig az anyanyelv és kommunikáció – a tradícióknak megfelelően – a *magyar nyelv és irodalom* műveltségterületen belül kap helyet. Ekkor még az irodalom egy a különböző szövegtípusok közül. 5. évfolyamtól az irodalomtanítás a komplex művészeti nevelés része lesz, ekkor az irodalmi szöveg művészi aspektusai kerülnek előtérbe. Ugyanakkor az *anyanyelv, kommunikáció* tantárgy keretei között folyik az intenzív szövegértés és szövegalkotás, a szóbeli és írásbeli kommunikáció, valamint az anyanyelvi ismeretek, anyanyelv-használati képességek fejlesztése, elsősorban hétköznapi szövegműfajokban.

Gondolkodás, tanulásmódszertan, demokratikus magatartásformák kialakítása

Tantervünk felépítésében és tartalmainak meghatározásában nagy hangsúlyt helyeztünk arra, hogy a tanulási folyamatban **gondolkodásnak**, és ne a **tekintélyelvű** elfogadásnak legyen szerepe. Ezért kiemelt helyet szántunk a véleményalkotásnak, az indoklásnak és a bizonyításnak. Mindezek a demokratikus magatartásformák kiépítésének alapjait is jelentik, ahol az álláspontok érvek és ellenérvek, meggyőzőési eljárások során formálódnak, alakulnak ki.

A tananyagban az érvelés, bizonyítás mellett kulcsszerepet szánunk a „kérdésnek”. Ennek nyelvi eszközeit tanítjuk és gyakoroltatjuk, aminek az információk, illetve a problémák azonosításában és megkeresésében szánunk nagy szerepet.

A tanulók tanulási problémáihoz és életkorához való alkalmazkodás

A szövegértés-szövegalkotás akadályait – *többek között* – a szövegben ábrázolt valóság tartalmának, időbeni és térbeni folyamatainak, az utalások különböző típusainak felismerési, azonosítási gondjai jelentik. De hasonló gondot jelent a gyerekek számára egy adott kommunikációs helyzet feltérképezése, a publikus vagy magán beszéd elhatárolása, a normák ismerete és alkalmazása.

Tantervünkben igyekeztünk szervesen beépíteni, azokat a *témákat és szövegtípusokat*, amelyek a gyerekeknek ismerősek. Mindezek olyan *módszereket, eljárásokat, technikákat, munkaformákat* is indukálnak mint például csoportmunka, a kooperáció, a projekt, amelyek alkalmazásával – a tanulók számára is – belátható célok fogalmazhatók meg a megtanult ismeretek alkalmazhatóságára tekintettel. Lehetővé válik továbbá, a tevékenység-típusok gyakori váltogatásával, az egyes gyerekek tudásszintjéhez és munkatempójához való megfelelőbb alkalmazkodás.

A sokféle, képességekhez és tudásszinthez igazítható hosszúságú és műfajú szövegtípus olvasásával, értelmezésével és alkotásával olyan automatizmusokat építhetünk be, amelyek elősegítik a **kritikai olvasást**, a szövegalkotó szándékainak dekódolását, a **háttérközlemények** megértését.

Elegendő mennyiségű gyakorlás

Tantervünk alapelvei közé tartozik, hogy az ismeretek többször, különböző kontextusban jelennek meg. Alkalmazásuk begyakorlásához kellő mennyiségű időt biztosítunk. Eközben megengedett a tévedés, és elvárt a próbálkozás. A fentieket elemeire bontva tanítjuk, mégpedig a sikeres kommunikáció mint kritérium szempontjából. Sikeresnek a célt megvalósító kommunikációt tekintjük. Mindezekhez olyan tananyagtartalmakat rendelünk, és módszereket javasolunk, amelyek számos terepgyakorlatokra adnak lehetőséget. Ezért nagyon fontosak például a dramatikus, improvizációra épülő helyzetgyakorlatok.

Az informatika helye és szerepe az Anyanyelv, kommunikáció kerettantervben

Az első pedagógiai szakaszban a készségek és képességek kiépítésével és megalapozásával egyenrangú feladat a gyerekek kíváncsiságának ébren tartása, illetve érdeklődésének felkeltése, aminek egyik eszköze lehet, hogy számos olyan tevékenységet végezhetnek a tanulók, amelyeknek életkorukhoz igazított, számukra is belátható célja, funkciója van, és a gyengébb képességű, lassabb tempójú gyerekek számára is lehetővé teszi siker érzését. Az informatikát olyan eszköznek tekintjük, amely fontos szerepet tölt be az információkeresésben, -tárolásban, -továbbításban, illetve a kommunikációs aktusok lebonyolításában. Nem utolsó sorban – az Informatika segíthet a diszlexiás és diszgráfias gyerekek tanulásában.

Ebben a pedagógiai szakaszban az informatikára úgy tekintünk mint az anyanyelvhasználat egy sajátos módjára, egy mintakövetéssel megszerezhető, tapasztalati tudásra.

Így az első pedagógiai szakasz az alkalmazott informatikáé, ami annyit jelent, hogy a gyerekek az anyanyelv-elsajátításhoz hasonlóan, elsősorban utánzással, illetve mintakövetéssel oldják meg a különböző számítógépes feladatokat, amelyek mindig szervesen kapcsolódnak egy-egy tananyagegységhez.

A fejlesztés feltételei

Abból indultunk ki, hasonlóan más anyanyelvi programokhoz – hogy a gyerek tudja az anyanyelvét, nyelvhasználata kreatív. Az iskolába lépéskor anyanyelvhasználatára jellemző, hogy elsősorban a konkrét tartalmakat fogja fel, a mögöttes jelentéseket alig. (Például nem tudja értelmezni a közmondásokat.) Beszédét nem tudatosan szerkeszti, a pragmatikai szempontokhoz, pl. a partner előzetes ismereteihez nem tud alkalmazkodni. A 10 éves gyerek már kompetens anyanyelvhasználó grammatikai szempontból is. El tudja különíteni az értelmes mondatokat az értelmetlenektől, a hibásakat, a szintaktikailag helyesektől.

Az elő pedagógiai szakaszban a beszédpercepció, a hallásérzékenység még nem éri el a felnőttét, az megközelítőleg 14 éves korban válik teljessé, illetve még ezt követően is finomodhat néhány évig. Az olvasás-írás sikeres elsajátításához és későbbi biztos használatához számos, nem olvasáspecifikus, idegrendszeri és pszichés funkciókon túl az alábbi feltételek szükségesek:

A beszélt nyelvi szókincs terjedelme, ami magában foglalja a szavak jelentésének és használati sajátosságainak ismeretét.

- Az egészséges gyerekek – támogató szociokulturális környezetben – közel azonos tempóban, hétéves koruk körül tízezres nagyságrendű szókincssel rendelkeznek. A beszédfejlődés 7 éves kor után nem áll meg, hanem az iskolába lépést követően tovább differenciálódik, a szókincs terjedelme dinamikus növekszik. A 6 éves gyermek beszéde leginkább abban tér el a felnőttekétől, hogy elsősorban a konkrét tartalmakat fogja fel, a mögöttes jelentéseket alig. Beszédét nem tudatosan szerkeszti, kifejezéseit nem, vagy alig válogatja meg, a pragmatikai szempontokhoz, a partner előzetes ismereteihez nem tud alkalmazkodni.

Az iskolában 6–10. életév között a kommunikációs viselkedés árnyaltabb lesz. Később, pedig a serdülőkori személyiségváltozások erősen kihatnak a beszédre, a szóhasználatra, a normák alkalmazásának módjára. Gyakori, hogy a beszéd emotív tartalma és ezzel együtt a beszédsebesség növekszik.

Fonémaszint és vizuális szóképtár

- A *fonémaszint* az olvasási működések közös „kimenete”, a *vizuális elemző rendszer pedig az olvasási működések közös bemenete*, amely a betűformák azonosítását végzi. Egy átlagos gyereknél 7-8 éves korra már jelei mutatkoznak annak, hogy kialakulóban van egy vizuális szóképtár, azaz vizuális bemeneti lexikon – pusztán vizuálisan, a hang-betű összefüggésekről mit sem tudva – azonosítják az ismert szavakat, miközben nem tudják elolvasni az először látott ismeretlen szavakat, találgatnak.

- A bonyolultabb hang-betű összefüggések mind jobb megértésével a fiatal olvasóból rutinos olvasó válik. Szókincse folyamatosan gyarapszik, ahogy az új szavak tárolódnak a vizuális bemeneti- és a beszéd-bemeneti lexikonban, és az új szavak jelentései megjelennek a szemantikai rendszerben. Az olvasási folyamat fent említett és ezeken kívüli komponenseinek hatékonysága és működési sebessége még fejlődik, de maga a rendszer már alapvetően felnőtt jellegű. Az a tény, hogy a gyerekek egy, első alkalommal kisbetűs nyomtatásban látott szót később nagybetűs formában is minden nehézség nélkül felismernek, azt jelzi, hogy a szófelismerés már nem képi jellegű többé, hanem a vizuális elemzőrendszer és a vizuális bemeneti lexikon működésére támaszkodik.

Az olvasás és írástanítás

A gyermekek a különböző országokban különböző korban kezdenek el olvasni tanulni. Az életkor öt éves kortól (Nagy-Britannia, India) hat éves koron át (USA, Franciaország, Japán) hét éves korig terjed (Dánia, Svédország). Bár sok hat és félévesnél fiatalabb gyerek jelentős előrehaladást képes elérni az olvasásban, több tanulmány és vizsgálat is jelzi, hogy a nagyon korai olvasástanításra irányuló erőfeszítéseknek nincs hosszú távú hatása, akik később kezdik az olvasástanulást, hamar behozzák az időbeli lemaradást.

Az olvasástanítás módszeréről:

Az olvasás nem természetes, hanem a kultúra közvetítésével kialakított készség-képesség.

Ha az oktatási módszerek kiválasztására vonatkozó javaslatainkat szakmai érvekre akarjuk alapozni a politikai vagy divathullámok helyett, akkor a jelenleg elérhető összes bizonyíték egy világos, rendszeres, hangelemző-összetevő komponenset tartalmazó olvasástanítási módszer mellett szól, tantervünk is erre a módszerre alapoz. A hang és betű megfelelések során a gyerekek megtanulják a betűkhöz és a betűcsoportokhoz tartozó tipikus kiejtési mintákat. A másik szempont, hogy a jó fonológiai készségek jobb szófelismeréshez vezetnek. Az olvasás pontossága és a szövegértés együtt járnak, mert a szöveg sikeres megértése, a szavak megfelelő azonosításán múlik. Nem feltételezhetjük azt, hogy azért mert egy tanuló el tud olvasni egy szót helyesen, szükségszerűen le is tudja írni. Ha az olvasás és írás legalább részben elkülönült kognitív folyamatokon alapul, tanításuknak is külön, az írástanulás *késleltetésével* kell lezajlania.

A fentiek egyértelműen kijelölik az iskolai kezdeti fejlesztési szakaszának fontosságát, a fejlesztési irányokat, a lehetséges és szükséges egyéni kompenzáció területeit, irányultságát is egyértelműen meghatározzák, és indokolják az alapozó időszak kiterjesztését.

Kerettantervünk tartalmait, idői tagolását a fenti jellemzőkre építettünk.

Fő célok

Az anyanyelvtanításban a legfontosabb cél, hogy megfelelő keretet adjon olyan programok, tananyagok alkalmazásához, amelyek

1. a tanulók szövegértési és szövegalkotási készségeit, képességeit kiépítik és megszilárdítják,
2. képessé teszik a gyerekeket a problémamegoldó, normatív, kreatív és a különböző célokhoz adekvát kommunikációs viselkedésre,
3. a kommunikációs partner ismereteihez, érzékenységéhez való alkalmazkodásra, a kommunikációs helyzetben történő együttműködésre, valamint
4. a fentiekhez az anyanyelvvvel, az informatikával és a könyvtárral kapcsolatos ismereteket ad, sajátíttat el.

Részcélok

Az alábbiakban részletezzük a készségek és képességek intenzív fejlesztését, kiépítését, az automatizmusok, rutinok kialakítását szolgáló célokat.

- Pontos és az életkornak és a szöveg nehézségi fokának megfelelő tempójú olvasás- és írástechnika
- A beszédképesség, a szóbeli szövegalkotás és a -megértés érdekében
  - a beszédhangok helyes képzése,
  - a helyes beszédlevegzés,
  - a mondanivalóhoz igazodó beszédtempó, artikuláció, hangintenzitás, hangsúly, hanglejtés,
  - a társakkal való kommunikatív együttműködés,
  - a társakra való odafigyelés.

Az írás jelrendszerének és technikájának begyakorlása, automatizálása, a megfelelő írástempó kialakítása.

A szóbeli és írásbeli szövegértés és szövegalkotás: a kreatív és a normákhoz igazodó anyanyelvhasználat, amely magába foglalja az adatgyűjtést és az adott témában való kutatás eljárásainak elsajátítását, az információk felhasználását, szűrését, csoportosítását, tömörítését, a vázlatkészítést, az információk összefoglalását, rendszerezését, a szövegtanulási technikákat, egyedi tanulási stílusok kialakítását, a megtartó emlékezet határainak kiterjesztését.

- Szókincsfejlesztés
- A közlési helyzet – hely, idő, szereppartner, kommunikációs szándékok – értelmezése és értékelése
- A közlési helyzetnek, a beszélő szándékának és az elérni kívánt hatásnak adekvát – verbális és nonverbális – kommunikációs magatartás
- A különböző közlő, leíró, befolyásoló és kapcsolatépítő szövegműfajok nyelvi és nem nyelvi sajátosságainak alkotó alkalmazása
- Olvasási, szövegalkotási és szövegtanulási stratégiák elsajátítása
- Lineáris és hipertextuális olvasási stratégiák kialakítása
- Nyelvhasználati önellenőrzés, önkorrekció
- A mondat és a szöveg szabályszerűségeinek leírásában alkalmazható metanyelvi (leíró nyelvtani) ismeretek elsajátítása és alkotó alkalmazása
- A helyesírási ismeretek elsajátítása és alkalmazása
- Eszköztudások elsajátítása és alkalmazása: informatika, könyvtár- és egyéb forráshasználat a könyv- és könyvtárhasználatot szótárak, a gyermeklexikonok, az enciklopédiák használatát az elektronikus ismerethordozókról való fokozatosan önállóvá váló ismeretszerzést az önálló tanulás képességét.

Matematika

A matematika (és általában minden tantárgy vagy műveltségi terület) tanításának két alapvető feladata van:

1. Az ismeretközlés.
2. A műveltségi területhez kapcsolódó képességek fejlesztése beleértve a tanulás tanulásának képességét is.

A matematika tanításában soha nem a tanított ismeretek okozták az alapvető és nagy vihart kiváltó vitákat, hanem a tudás átadásának mikéntje – amit nevezhetünk szakmódszertannak –, és a választott módszer eredményessége. Tudjuk, hogy a pedagógia az a terület, ahol mindent és annak az ellenkezőjét is be lehet bizonyítani. Mégis tény, hogy a sok-sok tantervi változtatás ellenére hosszú évtizedek óta körülbelül 30–40%-ra tehető azoknak a gyerekeknek a száma, akik tanulmányaik során folyamatosan gyenge eredményeket produkálnak, tehát buknak vagy továbbtanulásra alkalmatlanok.

Ebben a tantervben ötvözni próbáljuk az ismeretátadást egy olyan módszertani kultúrával, amely alkalmazkodik a gyerekek ismeretszerzési folyamataihoz, értelmi fejlettségi szintjéhez és a matematikai ismeretek felépülésének sajátosságaihoz. Arra teszünk tehát kísérletet, hogy a matematikai ismeretek objektív felépülésének törvényeit, és az ebből létrejött struktúrát megpróbáljuk jobban leképezni a matematikai fogalomalkotás pszichológiai sajátosságaira. Ezért az ismeretátadás középpontjába a képességek fejlesztését állítottuk, a fogalmak és összefüggések kialakítását pedig tevékenységekhez kötjük.

Ezzel megfelelünk annak az alapvető követelménynek, hogy az emberi ismeretek kialakulásában három alapvető szintet különböztetünk meg :

1. Tevékenység, tapasztalat
2. Képzet, rajz, vázlat
3. Absztrakt fogalom

Ezzel megfelelünk annak a fejlesztési követelménynek is, hogy az absztrakciót, mint centrális matematikai képességet fejlesszük.

A tanterv felépítése

A tanterv 1–5. évfolyamig fokozatosan tér át a tantárgyi keretektől az epochális tanításra.

Az első évek legfontosabb feladata, hogy megalapozza:

- a biztos műveletfogalmat és számolási készséget;
- a természetes számok fogalmát 10 000-res számkörben;
- a biztos eligazodást a tízes számrendszerben;
- az alapvető geometriai fogalmakat;
- a sorozatok és tapasztalati függvények megismerését és alkalmazását;
- megalapozzuk a valószínűségi szemléletet;
- a tanulók szemléletét a valóság és a matematikai modellek kapcsolatáról.

A tanterv 5. évfolyamtól epochálisan tervezett, tematikusan építkezik. Az epochális beosztás lehetővé teszi, hogy egy adott időszakban a gyerekek egy adott témával intenzíven és elmélyülten tudjanak foglalkozni.

Ebben a felépítésben lehetőség van arra, hogy a gyerekek ténylegesen a tevékenységekre épülve tanuljanak. Az epochális időkeret elég nagy ahhoz, hogy kísérletezzenek, a megfigyeléseiket értelmezzék, összegyűjtsék azokat. Lehetőség van arra is, hogy kutatásokat végezzenek, használják az internetet, kimenjenek az iskolából, és valamilyen külső helyszínen mérjenek, vagy gyűjtsenek adatokat. Az összegyűjtött eredményeket lehet általánosítani, majd az általánosítás eredményeként kapott fogalmat vagy összefüggést ki lehet próbálni.

Felvetődik a kérdés, hogy nem okoz-e problémát az, hogy túlságosan nagy idő telik el például két olyan epocha között, amely alapvetően az aritmetikai ismeretekhez kötődik. Ilyenkor általában olyan aggodalmak fogalmazódnak meg, hogy a nagy időtávolság miatt a gyerekek elfelejtenek számolni.

Ettől több ok miatt nem kell félni:

- a) A hagyományos keretek között tanuló gyerekek is témákat tanulnak, és a geometriai fejezetek megszakítják például a számolásra épülő fejezeteket, tehát ugyanúgy hosszú idő telik el két-két olyan fejezet tanítása között, amelyek egymáshoz kapcsolódnak. Ebben a felépítésben a gyerekek sokkal jobban használják a már megszerzett ismereteiket és kialakult készségeiket minden témánál. Ezt a tanterv egyes epochái „Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez” „Matematikai ismeretek” címszónál lehet könnyen áttekinthetően nyomon követni.
- b) Ez a felépítés arra irányul, hogy mindent ott tanítsunk, ahol az a legjobban köthető tevékenységekhez. Tehát a számolás és az egyéb területek nem válnak olyan élesen szét, mint a hagyományos rendszerben.
- c) Például a 10 hatványaival történő szorzást sokkal könnyebb a mértékegységek átváltásához, mint természetes tapasztalatra épülő tevékenységhez kötni.
- d) A másik példát az előjeles számokkal történő műveletvégzés fejezettel kapcsolatban hoznám. Amikor a derékszögű koordináta-rendszerrel foglalkozunk, megjelenik ez a téma. Bizonyos helyváltoztatások utáni koordinátákat előjeles számok összeadásával tudjuk megadni.

Az előbb elmondottak aláhúznak egy nagyon fontos szempontot, ami a tanterv kialakításában érvényesült. Ez a variabilitás elve. Egy olyan tanterv, ami alapvetően a képességeket és a fogalmak kialakításához és az összefüggések megalkotásához nélkülözhetetlen tevékenységeket helyezi a középpontba sokkal jobban megfelel egy olyan tanulási környezet kialakításának, ami kedvezően befolyásolja azt, hogy a gyerekek gondolkodása rugalmasá váljon. Miután minden fogalom többféle szemléletes vagy tapasztalati helyzetben is megfigyelhető, ezért a gyerekek kevésbé tudják az absztrakt tartalmakat merev képzetekhez kapcsolni.

A tananyag felépítése

A tananyag felépítésében a NAT volt az irányadó, és figyelembe vettük azokat a témákat és ismereteket, amelyek tanítása hagyományosan ehhez a korosztályhoz kötődik. Ugyanakkor a tanterv alapkoncepciójának megfelelően bizonyos változások is vannak. Egy olyan tantervet szerettünk volna írni, amely a tevékenységeket és a tevékenységek segítségével kialakítandó kompetenciákat helyezi a fejlesztés középpontjába.

A matematika tanításának jelenlegi iskolai keretei, tehát a tananyag teljes felépítése – az ismeretközpontúságból adódóan – valamilyen szinten igazodik ahhoz a tényhez, hogy a matematika axiomatikus felépítésű. Ugyanakkor *a gyerekek ismereteinek felépülése nem axiomatikus*, hanem a tevékenységekből és a tapasztalatokból kiindulva általánosítással alkotják meg a fogalmakat és ismereteket. Egy olyan tantervi kísérlet, amely a tevékenységet és a kialakítandó képességeket állítja a középpontba lehetőséget adott számunkra, hogy a tapasztalat szintjén megismertessünk a gyerekekkel olyan matematikai összefüggéseket és tényeket, amelyekre később felépíthetik az általános matematikai tartalmakat.

Az 5–6. évfolyam tantervébe a következő matematikai fogalmak és ismeretek kerültek be:

A derékszögű háromszög oldalai közötti kapcsolat, és annak alkalmazása távolságok meghatározására

- Egy olyan táblázat, amely segítségével egy adott pozitív egész számhoz tudunk keresni olyan számot, amelyet önmagával megszorozva az adott számot kapjuk (négyzetgyök táblázat)
- A táblázat használata kapcsán a tizedes törtek intuitív fogalma mértékegységekkel szemlélítve: $2,5\text{ cm} = 2\text{ cm}$ és 5 mm
- A szög kétféle mértékegysége és azok kapcsolata
- Arányok a derékszögű háromszög oldalai között: trigonometria alapjai
- Trigonometrikus táblázatok használata
- Ívmérték és fok
- Az irracionális szám létezése
- Az első nem algebrai egyenletek, amelyek a definíció alapján bonthatók le
- A kamatos kamatszámítás tapasztalati alapjai: hitelkalkulátor
- Algebrai egyenletek megoldása következtetéssel és a műveletek tulajdonságai alapján

Az egyenletek ilyen tárgyalása lehetőséget ad arra, hogy a formális megoldási eljárások helyett a matematikai tartalom megerősítését célzó tapasztalatokat szerezzenek a gyerekek.

A fejlesztendő készségek és képességek

A matematikán belül a képességeket, kompetenciákat két nagy csoportra oszthatjuk:

1. Alapvető készségek és képességek

Ebbe a csoportba azok a képességek tartoznak, melyek fejlesztése alapvetően tanítási szemlélethez kötött. Pontosán ezért folyamatosan jelen vannak, nem mérhetőek szakaszonként. Ugyanakkor helyes alkalmazásuk következtében ugyanaz a gyerek lényegesen jobb matematikai szemlélethez jut, ennek következtében a tanulmányi teljesítménye sokkal jobb lehet.

- a) A helyes matematikai attitűd, mint alapvető viselkedésforma problémahelyzetben:
  - kísérletezés, próbálgatás
  - megfigyelés
  - összefüggések keresése
  - általánosítás, törvényszerűségek megállapítása

A matematika tanulásánál azonban ez egy együttes viselkedésforma, ami az eredményességet és a megértést jelentősen javítja. Fejlesztésének kiemelt jelentőséget tulajdonítok. Később ezt az attitűdöt nem kell továbbfejlesztetni, mert körülbelül 12–14 éves korra az ismeretszerzést alapvetően meghatározó magatartássá válik.

- b) A helyes matematikai fogalomértelmezés képessége

A matematikai fogalomalkotás lényege, hogy minden fogalom bizonyos tulajdonságok meglétét állítja. ha valami megfelel ezeknek a tulajdonságoknak, akkor a fogalom alá tartozik, ha nem akkor kizárjuk a fogalomból. Tipikus példa erre a speciális négyszögek definíciója.

Ha gyerekeknek feltesszük a következő kérdést: „*Paralelogramma-e a négyzet?*”, akkor a gyerekek nagy része azt válaszolja, hogy nem, mert teljesen másként néz ki. Ugyanakkor valami attól paralelogramma, hogy olyan négyszög, aminek 2-2 szemközti oldala párhuzamos. Ez a négyzetre igaz, akármennyire is „másként” néz ki.

c) A helyes fogalomalkotás képessége

A tanítás egyik legnagyobb hibája az lehet, ha a szimbólumot azonosítjuk a fogalmakkal, a szimbólummal végzett műveleteket pedig a művelettel. Például törtmennyiségeket nem úgy adunk össze, hogy közös nevezőre hozzuk, és utána számlálókat összeadjuk, a nevezőt pedig változatlanul leírjuk. Ez a törtek közötti összeadás műveletének írásbeli elvégzésére vonatkozó szabály. Törtek összeadása, mint művelet ugyanakkor azt jelenti, hogy egymás mellé teszi két törtmennyiséget, és megmondja, hogy mekkora az együttes mennyiség. Az egész számok után az jelenti a problémát, hogy ott ezt könnyen megtettük, hiszen az egység adott volt. A különböző nevezőjű törteknél ezzel szemben kell keresni egy közös egységet, amihez képest megadjuk, hogy annak hányszorosa az összeadással kapott mennyiség.

Tehát nagyon fontos, hogy különbséget tegyünk a fogalom és annak – írásbeli szimbolikus megjelenítése – között. Ebben a felfogásban el lehet kerülni azokat a következtetlenségeket, amelyek a gyermek józan logikája szempontjából nem megmagyarázhatók. Például az értelem nem különböztet meg törteket és tizedes törteket, mert nincs kétféle tört. Ez írásbeli jelölés alapján tett megkülönböztetés, aminek az alapja, hogy szeretnénk a helyi értékes jelölést és a műveletvégzés szabályait átmenteni a törtmennyiségekre is. A tanítás hatékonyságát itt is jelentősen megemeli, hogy nem terheljük a gyerekek értelmét valami értelmetlen dologgal, hanem a helyére tesszük a fogalom és annak írásbeli szimbolikus megjelenítési lehetőségei közötti kapcsolatot.

- d) Az absztrakciós képesség, mint centrális matematikai képesség
- e) A műveleti fogalomalkotás és gondolkodás képessége
- f) Bármely matematikai fogalom, ábra vagy kifejezés jelentése azon műveletek és tapasztalatok összessége, amelyekkel azt létrehoztuk.
- g) A matematikai struktúrákban történő gondolkodás és leírás képessége

Folyamatos tanítási feladat bármely téma esetén, hogy megerősítsük a

- Halmazszemléletet,
- Függvényszemléletet,
- Algebrai szemléletet,
- Geometriai szemléletet.

Ezek azok az alapvető struktúrák, amelyek az ismeretek feldolgozásának matematikai keretét adják.

2. Konkrét, mérhető képességek és készségek

- Visszafele következtetés képessége
- Nézőpontváltás képessége
- Hierarchiák felismerésének képessége
- Az ismert alakú számokkal számolási készség
- Mérés és összehasonlítás képessége
- A várható eredmény becslésének képessége
- Ellentmondások felismerésének képessége
- A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége (szöveges egyenletek, szélsőérték problémák stb.)
- Adott matematikai probléma esetén a megfelelő megközelítés kiválasztásának képessége
- Adott matematikai probléma esetén a megfelelő kiszámítási, algebrai eljárás kiválasztásának a képessége
- Induktív és deduktív megközelítés képessége
- Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása
- A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége
- Az egyes fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége
- Fogalmak általánosításának a képessége
- Több feltétel egybevetésének a képessége
- Matematikai modellekben megfogalmazott összefüggések helyes értelmezésének képessége

Célok

A matematikaoktatás új tantervének megalkotásával az a célunk, hogy megfeleljünk az „egy életen át történő tanulás”-ra történő felkészítésnek, ami az EU oktatásában központi elvvé vált.

A hagyományos tantárgyakon alapuló elméleti oktatással szemben egyre nagyobb szerepet szeretnénk szánni az *integrált ismereteket közvetítő, a valós élethelyzeteken alapuló tanulószervezésnek*. A merev tantárgyi határok oldódását jelentősen segíti a cselekvésre, mint alapvetően meghatározó tartalmi elemre épülő tanulás. Szerettük volna a tantervbe beépíteni azt a tényt is, hogy az iskola a saját falain belül nem képes biztosítani az összes olyan tapasztalatot, amelyre a gyerekeknek feltétlenül szükségük van.

Egy másik jellegzetes változás, amit a tevékenység központú tantervvel szeretnénk elkérni, hogy a tanulószervezési eljárások rugalmasabbá, sokkal inkább az *egyéni szükségletekhez* alkalmazkodóvá váljanak. Erre azért van szükség, mert nagyon széles körben terjednek a diákok által használt és közkedvelt új információhordozók. Ez szükségszerű módszertani váltást vár az oktatástól is. A tevékenységek és a képességek fejlesztésének középpontba állítása az aktív és együttműködő tanuláson alapuló, számítógéppel támogatott tanulóközpontú megközelítési módokat megerősíti. Nyugodtan kimondhatjuk, hogy az osztálytermi munka, amelyik nem áll összhangban a diákok képességeivel, nem váltja ki érdeklődésüket, ezért szükségszerű, hogy nem motiválja őket.

Alapvető célunk a diákok érdeklődésének fenntartása, a tanulás tanulásának megtanítása, a nyitott gondolkodás megőrzése, problémahelyzetekben, a kutató, megfigyelő magatartás kialakítása. Az életben való helytálláshoz, a folyamatos továbbfejlődéshez legalább annyira hozzájárul a nem formális és az informális úton megszerzett tudás. Az epochális rendszer lehetővé teszi az értékelés korszerű alapokra helyezését, ami a következő részekre bontható:

- az egyéni előrehaladásról, megszerzett tapasztalatokról szóló dosszié
- gyakorlati vizsgafeladatok
- internetes kutatások
- vizsgamunka készítése
- témazáró dolgozatok

Ebben a rendszerben ugyancsak lehetőség van a rendszeresebb visszajelzésre, és a kisebb szakaszokra bontott értékelés miatti több lehetőség adódik egy-egy részfeladat sikeres teljesítésére, ami jelentősen motiválja a gyerekeket.

A tanulás iránti érdeklődés fenntartásának egyik fontos része a motiváció ébrentartása. Az általunk tervezett tanulási környezetben lehetőség van arra, hogy a pedagógusok ne a kudarckokat, hanem a sikereket erősítsék. A tevékenységet középpontba állító tanulószervezés lehetővé teszi az egyes diákok *egyéni képességeihez illeszkedő tanulószervezési eljárások* és megoldások alkalmazását is.

A *cselekedtető tanulószervezési eljárások* következtében a tanári előadások aránya csökken. Megnöviszont az egyéni és a csoportos munkára, a problémamegoldásokra és a megbeszélésekre fordított időkeret. (A tapasztalatok szerint amint a diákok többségénél kialakult az önálló vagy csoportokban önállóan végzett munka szokása, a pedagógusoknak lényegesen több idejük maradt a tanulásra kevésbé motiváltakkal való foglalkozásra.)

A *számítógép iskolai alkalmazása* jelentősen növeli a tanulási motivációt és a tanulási lehetőségeket. Részben az által, hogy lehetőséget ad az egyéni érdeklődés szerinti tudásbővítésre, aktivizálja a tanulót. Azzal is segít, hogy számos gyakorlati feladat megoldását teszi könnyebbé.

A *modulrendszerű oktatás*, a tanulás időtartamának esetleges megnyújtása, az *egyéni szükségletekhez, igényekhez történő rugalmas alakítása* nemcsak a tanulási kudarc veszélyének kitétek esetében biztosítja a tanulási motivációt.

Az új matematika tanterv bevezetésével az a célunk, hogy a matematikai ismeretek közvetítése mellett a tevékenységek, és a megfelelő képességek fejlesztése révén az iskolai oktatás és képzés során a gyerekeknél azok a képességek is fejlődjenek, amelyekre a későbbiek során akár mint munkavállalóknak, akár mint a mindennapi életüket élő állampolgároknak szükségük van. (Bognár Mária: A lemorzsolódás, az iskolai kudarc elleni küzdelem az OECD- és EU-országokban – a második esély iskoláinak tapasztalatai)

Komplex művészet

Célok

- A komplex művészeti nevelés célja, hogy a kognitív megközelítésen túl egy holisztikus szemléletű, tevékenységen-játékon alapuló, érzelmi tartalommal telített tanulási folyamatban fejlessze a tanulók irodalmi, zenei, manuális, interpretációs és improvizációs képességeit.
- Cél, hogy a tanulók váljanak nyitottá a művészeti alkotások megértésére, aktív befogadására, átélésére;

- hogy a kognitív ismeretek megszerzésén túl keltse fel a vágyat az alkotás, teremtés, létrehozás iránt;
- segítse a az empátikus képesség fejlesztését, a beleélés, az átlényegülés megérzésével, a katarzisz megélésével.

A Komplex művészet kerettanterv általános jellemzői

Lefedett műveltségterületek

Magyar nyelv és irodalom, Művészetek

Érintett műveltségterületek:

Magyar nyelv és irodalom, Informatika, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Ember a természetben, Földünk-környezetünk, Ember és társadalom, Élő idegen nyelv

Alapelvek

A tananyag igyekszik messzemenően igazodni a gyerekek életkori sajátosságaihoz.

Az epochák alapvetően tematikus szervezésűek. A témákat az irodalom **Tér-idő kapcsolatok** szerint definiált egységei jelentik. Ezek mindegyikében megjelenik – mintegy áthatja ezeket – az **Elméleti ismeretek**, a **Kapcsolatok a tárgyi világgal** és a **Szinesztéziás kapcsolatok** megközelítés is.

A tanterv kínálta epochák élményszerű, komplexitásra törekvő feldolgozást támogatnak.

1. Minden epochában megjelenik a projekt. Vagy az egész egy projekt köré szerveződik vagy a téma kínálta lehetőség szerint két projekt is megvalósítható. A pedagógus döntése, hogy a tanulócsoporthoz és a lehetőségek ismeretében marad az egy projektnél vagy él a felkínált kettővel.
2. Az epochákban olyan tevékenységeket kínálunk, melyek feltételezik az egyéni tanulói aktivitást és az együttműködést. A tanterv messzemenően épít a tanulói kísérletezésre, kreativitásra. Lehetőséget biztosít és bátorítja az önkifejezést.
3. Kiemelten fontosnak tartjuk a kapcsolatot a környezettel: sok olyan tevékenységet terveztünk, melyben az iskola egésze, az iskola környezete vagy a lakókörnyezet, a gyerekek családja is megszólított, résztvevő.
4. Több helyen megjelenik az iskolán kívüli tevékenység. Ezek az adott tartalom feldolgozásán túl új élményeket, inspirációkat jelentenek.

A pedagógus tevékenysége a hagyományos ismeretátadó, számonkérő szerepén túl új elemekkel bővül:

Tanulásszervező:

Megteremti a helyzetet, melyben tanulni lehet. Biztosítja az ismeretek megszerzésének tárgyi és (esetleg meghívott vendég személyében) személyi feltételeit, megszervezi a diákok tevékenységét.

Inspiráló:

Támogatja a diákok kezdeményezéseit, lehetőséget biztosít kreativitásuk kibontakoztatására. Teret, eszközöket, ötleteket mutat fel, melyek mentén a gyerekek aktivitása elindul, vagy új irányokat vesz.

A diákok újszerű tevékenységei:

- A tanulás megszokottól eltérő formáit gyakorolhatják. Fontos, hogy a tevékenységekben központi szerepet kap kezdeményező-és kísérletező készségük, önállóságuk, kreativitásuk.
- Tevékenységüket folyamatosan dokumentálják és ebből a dokumentációból minden diáknak az év végére összeáll egy album, dokumentum gyűjtemény, mely tartalmazza munkáit. Ennek időről időre való áttekintése segít tudatosítani, mivel is foglalkozott, mit is tanult az adott időszakban.

AZ EPOCHÁK SZERVEZÉSI ELVEI:

5. ÉVFOLYAM

Állatok

Kortárs kapcsolatok – szülőföld

6. ÉVFOLYAM

Történelmi hősök – haza

Felfedezők, utazók – távoli tájak

Tér-idő kapcsolatok

Kapcsolat a téren-időn kívülivel: mese

Család – otthon

Táj, természet

Valahol, valaha: monda, rege

Pátria – szűkebb és tágabb környezetünk története

Utazás a jövőbe – sci fi

Akusztikus benyomások	Színesztéziás kapcsolatok
Dallamok	Hangok
Vizuális benyomások	Ritmusok
Vonalak	Színek
Mozgások	Formák
Színpadi mozgás	Tánc
Hangalak és jelentés	Verbalitás
	Íráskép
	Kapcsolatok a tárgyi világgal
Használati tárgyak tervezése, készítése	Irodalomelméleti ismeretek
Elméleti ismeretek	Nyelvi ismeretek
Poétikai ismeretek	Szolfézs
Zeneelméleti ismeretek	Képzőművészethez kapcsolható elméleti ismeretek
Vizuális kommunikáció	pl. színelmélet, kompozíciós ismeretek stb.

Ember és társadalom

Célok

A történelem a társadalom közös emlékezete. Tanításának célja a történelmi műveltség elsajátítása, amely a közös kommunikációs alapot, és ezáltal a kölcsönös megértés lehetőségét biztosítja a szűkebb és tágabb közösség (a lakóhelytől a nemzetten át az emberiségig) számára. Mindez nélkülözhetetlen a közösséghez tartozás tudatának, különösen a nemzeti és európai identitástudatnak az elmélyítéséhez. A történelmi folyamatok megértése alapozza meg a történelmi tudat kialakulását, vagyis annak konkrét belátását egyrészt, hogy a jelen – egyéni életünket is beleértve – nagymértékben a múlt eseményeinek eredménye, másrészt, hogy mai életünk hatást fog gyakorolni a jövő nemzedékek sorsára is. Ezért fontos, hogy a történelmi múlttal való találkozás és a történelemből fakadó tanulságok feldolgozása a tanulók számára személyes élmény legyen.

A társadalom- és emberismeret betekintést nyújt az embert másokhoz és önmagához, a társadalomhoz és a természethez fűző szellemi kapcsolatok világába. Segít tudatosítani az ember sorsától elválaszthatatlan értékilemmákat, megismerteti az erkölcsi vitákban használatos érvelésmódokkal, fejleszti az önálló tájékozódáshoz, felelős döntéshoz, a mások álláspontjának megértéséhez szükséges attitűdöket és képességeket. Hozzásegít, hogy tájékozódni tudjunk saját korunk társadalmi, gazdasági és politikai jelenségei között. Az ismeretek nyújtásán túl ez mindenekelelt a társadalmi problémák iránti érzékenység növelését, valamint a konfliktusok elemzéséhez szükséges képességek fejlesztését igényli.

A társadalmi tapasztalatok és ismeretek megszerzésében az 5–6. évfolyamon a játékoknak, a konkrét szituációknak, az életszerű helyzeteknek van kitüntetett szerepük. A történelem tanulása során kiemelkedő szerepet játszanak a történetek és a mindennapi élet története. Nagy hangsúlyt kap a közvetlen környezet, a lakóhely és Magyarország társadalmának és történelmének tanulmányozása.

A fejlesztés kiemelt területei: a személyiség és az emberi jogok tiszteletére nevelés, a nemzeti identitás, a történelmi és állampolgári tudat erősítése, a szociális érzékenység, az életkornak megfelelő társadalmi problémák iránti nyitottság, a környezetért érzett felelősség, más kultúrák megismerése és elfogadása, a humánus, értékeket védő magatartás fejlesztése, a demokratikus intézményrendszer használatához szükséges ismeretek és képességek kialakítása.

A tananyag feldolgozásának alapelvei

A tananyag-felépítés gerincét a történelmi kronológia adja, de a kerettanterv nem törekszik arra, hogy az egyes témák egymáshoz hézagmentesen illeszkedve a történelmi múlt teljes lefedettségének illúzióját nyújtsák. A tananyag ilyen kiválasztása és elrendezése mögött mindenekelelt a mélyebb megértés előmozdításának szándéka áll. A feldolgozás során akkor járunk el helyesen, ha a konkrét tanulócsoporthoz alkalmazkodó feldolgozási terv felőleli mindazokat a tudáselemeket, amelyek a téma megértéséhez szükségesek, és a pedagógus többféle tanulói tevékenység megszervezésével viszi közel a feldolgozandó témát a gyerekekhez.

A kerettanterv csak akkor éri el célját, ha a feldolgozás során háttérbe szorul a tanári előadás, és a tanítási idő legalább 70%-át az alábbi tanulói tevékenységek kombinációi töltik ki.

Szerepjáték. Idesorolunk minden olyan módszert, amely a szerepre lépés elvével operál a szituációs játékoktól az átélési vagy helyszínpítő gyakorlatokon át ismert történelmi események „kosztümös” megjelenítéséig. A dramatikus gyakorlatok improvizációk, amelyek központi kérdése egyfelől a „Te mit tettél volna?”, másfelől a „Hogyan történhetett?” Elősegíti, hogy a történelemórán megszerzett tudás átélte, személyes tudás legyen.

Csoportmunka. Idesorolunk minden olyan módszert, amelynek alkalmazásakor a tanulók 3–5 fős kiscsoportokban oldanak meg elsősorban problémaorientált, kreatív feladatokat. A csoportmunka azáltal segíti elő a megértést, hogy a tanulók egymás között, a saját szavaikkal, tanári kontrolltól mentesen beszélgetnek a tananyagról.

Forráselemzés. A tanulók életkorát és felkészültségét figyelembe véve törekedjünk eredeti források feldolgozására elsősorban itt is a tanulók egyéni, páros és csoportmunkájára alapozva. Esetenként hasznos lehet egyszerűsített források alkalmazása is.

Vizualitás. A képek elemzése, értelmezése, a képekkel való munka és természetesen a mozgókép felhasználása tartozik ide. Idesoroljuk továbbá a történelmi helyszíneken végzett munkát is (múzeum, történelmi séta).

Kézművesség és rajz. A kézművesség két különböző értelemben segítheti elő a történelmi megértést. Egyfelől egészen közvetlenül a tananyag része kell, hogy legyen maga a technika: ha az agyagtáblákról vagy vályogról, ősi szövési technikákról, a papirusz készítéséről, régi ételekről stb. tanulunk, foglalkozunk azzal is, hogy kell mindez a gyakorlatban megvalósítani. Másfelől egy-egy jelenség megértését megkönnyíti, ha elkészítjük kicsinyített vagy éppen életnagyságú makettjét. A rajz elsősorban a képzelőerő megmozgatására alkalmas (hogyan nézhetett ki valójában valami, amiről csak szövegünk van?), de pl. a térképen való tájékozódást igen megkönnyítheti a gyakori térképrajzolás.

Projekt. Az egy-egy tanórán túlnyúló és végül valamiféle produktumot létrehozó közös munkákat soroljuk ide. A történelmi ismeretszerzés itt funkcionálissá válik: maga a megismerési folyamat tárja föl, hogy mi az ismeret haszna.

Számítógép-használat. Törekedni kell a számítógép, elsősorban az internet bekapcsolására a történelemórák menetébe. Mindenekelőtt a kutatáson és felfedezésen alapuló tanítási stratégiák számára nélkülözhetetlen ma már az informatikai környezet. A számítógép rendkívül sokarcú médium. Egyrészt szemléltető eszköz, másrészt információforrás, harmadrészt a tanulói gondolatok megjelenítésének eszköze, végül negyedszer, de nem utolsósorban kommunikációs eszköz, amely lehetővé teszi pl. azt is, hogy a tanulók távol élő kortársaikkal is tapasztalatokat cseréljenek a tananyaghoz kapcsolódóan.

Felfedezés és kutatás. Egyfelől történelmi, társadalomismereti problémák önálló megoldásáról, oknyomozásról, magyarázó elméletek kereséséről van szó (felfedezés), másfelől önálló megismerő tevékenységről, a könyvek, a könyvtár, az internet, a kortárs emlékezet, a múzeum stb. alkotó felhasználásáról (kutatás).

A kerettanterv kétféle módon valósítja meg múltismeret és jelenismeret egységét. Egyrészt minden történelmi téma feldolgozása során tekintettel kell lenni a jelen horizontjára, azaz egyrészt a gyerekek tapasztalati világára, amelyből a megértés kiindul, másfelől arra a világra, amelynek értelmezését a történelmi tanulmányok előmozdíthatják. Másrészt a történelmi témák mellett fel kell dolgozni kifejezetten a jelenben való eligazodást segítő társadalom-, illetve emberismereti modulokat is. Az egyes témák arra is minden alkalommal lehetőséget kínálnak, hogy szembesítsük a felnőttek és gyerekek perspektíváját, és választ keressünk arra a kérdésre, hogy miért gondolkodnak másként a különböző – köztük a különböző életkorú – emberek.

Az egyes modulok rövid leírása**5. évfolyam****1. Családtörténet**

A történelemmel való ismerkedést érdemes a saját család történetével kezdeni. A téma lehetővé teszi a történelmi időben való tájékozódás legalapvetőbb fogódzóinak bevezetését és értelmezését: „amikor szüleim gyerekek voltak”, „amikor nagyapám fiatal volt”, „a 20. század végén”, „a 80-as években” stb. Másfelől lehetővé teszi a közösségi (ezúttal családi) emlékezet fogalmának értelmezését, és ehhez kapcsolódóan a forrás fogalmának bevezetését. A tanulók által gyűjtött tárgyi, írásos, szóbeli stb. források elemzése és rendszerezése a történelmi kutatás élményét nyújthatja. Másfelől a modul nemcsak történelmi, hanem jelenismereti is. Alkalmat ad arra, hogy a család szerepéről, funkcióiról (és ezeknek a funkcióknak a változásairól) is beszéljünk a gyerekekkel.

2. Az Ember nyomában

A téma tárgya az emberi történelem kezdete. A középpontban álló kérdések: miben különbözik az ember az állatoktól? Miben különbözik a természeti állapot a civilizációtól? A fő témák: az emberré válás, a régi korszakok, az újkőkor. Az őstörténeti ismereteken túlmenően fontos szerepet játszhat a téma feldolgozásában a kulturális antropológia ismeretanyaga a természeti népek életéről, továbbá a múlt és a jelen folyamatos összehasonlítása: miben különbözött az őskori emberek élete a mi életünkötől.

3. Az írás története

A téma ún. hosszmetset, azaz egy történelmi jelenség alakulásának vizsgálata több kultúrán és korszakon át. Lehetőséget biztosít arra, hogy a tanulók röviden megismerkedjenek néhány nagy civilizációval, ugyanakkor azzal a szereppel is, amit az egyik legfontosabb civilizációs vívmány, az írás a történelemben játszott. A téma jellegéből kifolyólag nagy lehetőség nyílik a rajzos-kézműves megoldásokra. A régi írások megfajtatörténete mintegy beavat a történelmi mesterségbe, és így a tanulók jobban megérthetik a történelmi tények sajátosságait.

4. A görög-perzsa háborúk

A modul az európai hagyomány egyik legfontosabb történetét állítja a középpontba. Számol az ötödikes tanulóknak a kalandos és fordulatos történetek iránti érdeklődésével. A téma mindenekelőtt sokoldalúan elemezhető történetekből áll, amelyek szereplői a kor jellegzetes egyéniségei. Alkalmat nyílik a görög és perzsa társadalmi és politikai berendezkedés összehasonlítására is. A központi történet példa a háborúra, így a háborúk néhány általános sajátossága is megfogalmazható, továbbá módot ad a modul a görög-perzsa háborúk és a mai kor háborúinak összevetésére is.

5. Önálló munka

Minden évfolyamon egy önálló projektszerű munkát is el kell végezniük a gyerekeknek, amelynek témáját és elvárt eredményét a tanárral konzultálva kell meghatározni. Ehhez a munkához órakeret is tartozik, amely a tanár szempontjából a konzultációt, a tanulók szempontjából a munka időkeretét tartalmazza. Az önálló munka egyedül, párban vagy 3-4 fős kiscsoportban végezhető el.

6. évfolyam**1. Útvesztők**

Az emberismereti jellegű modul az emberek közötti különböző természetű és szintű konfliktusokról szól. Az egyes témák egy-egy irodalmi szemelvény köré szerveződnek. A feldolgozás során sor kerülhet olyan fogalmak értelmezésére, mint a lelkiismeret, a felelősség, az igazságosság, a versengés, a bátorság, az erőszak vagy a háború.

2. A magyar nép eredete, a honfoglalás és az államalapítás

A téma ugyan egy hatalmas időszakot ölel fel, de középpontjában a honfoglalás kora, a honfoglaló magyarok életmódja áll. A rendelkezésre álló idő legnagyobb részét érdemes arra használni, hogy a tanulók megismerkedjenek a honfoglaló magyarok harcmodorával, a jellegzetes munkákkal a vadászat-halászat, a mezőgazdaság és a kézművesség területén, a falu és a lakóhely korabeli formáival, a férfiak és nők eltérő szerepeivel, a korabeli ételekkel, viselettel stb. Mód nyílik a mondák tanulmányozására is, és annak gyakorlására, hogy különbséget tudjunk tenni a fikció és a történelem között.

3. A középkori Buda

A téma nemcsak a középkori Budáról szól. Vidéki iskolákban feltétlenül érdemes bekapcsolni a feldolgozásba az iskola székvárosának vagy a legközelebbi városnak a történetét – ha lehet, összehasonlító módon, ha az idő és a tanulók felkészültsége ezt nem teszi lehetővé, akár a Budára vonatkozó ismeretek csökkentésével is. Nagyon fontos ajánlott tevékenység a lakóhely történetében való önálló tájékozódás, mini kutatás. Fontos kitérni a lakóhely nemzetiségi összetételére, a különböző nemzetiségek eltérő szokásaira, a nevezetes épületekre, helyszínekre és intézményekre, az egyház, a régi mesterségek és a kereskedelem szerepére. Hasonlítsuk össze a középkori városi ember életmódját a modern városlakóéval!

4. Ahány ház, annyi szokás

A téma feldolgozásának célja az emberiség etnikai és kulturális sokféleségének bemutatása, az egyes társadalmak rétegzettségének, az életmódbeli különbségeknek az érzékeltetése. Annak megértetése, hogy sok megismerésre érdemes értéket hordozunk magunkban, s ez a sokféleség valamennyiünket gazdagítja. A sokféleség bemutatásával a modul alkalmas arra, hogy a különbségek tiszteletére neveljen. Mindezt a téma úgy valósítja meg, hogy példákat elemez az életmód, a szokások különbségeiről.

5. Önálló munka

Minden évfolyamon egy önálló projektszerű munkát is el kell végezniük a gyerekeknek, amelynek témáját és elvárt eredményét a tanárral konzultálva kell meghatározni. Ehhez a munkához órakeret is tartozik, amely a tanár szempontjából a konzultációt, a tanulók szempontjából a munka időkeretét tartalmazza. Az önálló munka egyedül, párban vagy 3-4 fős kiscsoportban végezhető el.

Angol nyelv

Az alábbi kerettanterv-javaslat a kompetencia központú, versenyképes angoltudás megszerzéséhez szükséges nyelvi háttér és a megfelelően motivált nyelvtanulói hozzáállás kialakítására. Ezért a tanterv a NAT-ban a 10–12 éves korosztály számára megfogalmazott követelményeket is szem előtt tartva,

- a kiegyensúlyozott képesség- és készségfejlesztésre fekteti a hangsúlyt,
- míg az angol nyelvvel kapcsolatos lexikális ismeretek megszerzését késlelteti.

A kiegyensúlyozott képesség-készségfejlesztés középpontjában a teljes ember, a kommunikatív készségeknek már az idegennyelv-tanulás előtt is birtokában lévő tanuló áll, aki a nyelvtanulási folyamatban teljes személyiségével vesz részt, és akinek éppen ezért olyan feladatok válnak leginkább a hasznára, amelyek minél több érzékét stimulálják, minél több érzelmét és gondolatát bevonják, lekötik a nyelvtanulás folyamata során.

Ezért a tanterv tudatosan épít az angol nyelvi környezet közös kialakítására, amelyben minden elem élő és személyes, valamint arra, hogy a tanulók partnerként, ne az oktatási helyzet passzív „alanyaiként” vegyenek részt a közös tanulás folyamatában.

Az európai minimumszint fele

A tanterv a 3. évfolyamban – vagyis kilencéves korban – egy bevezető évre, valamint három további iskolaévre osztja el a NAT által a 6. évfolyam végére élő idegen nyelvből előírt A1-szint elérését. Ezt a szintet a NAT az *európai minimumszint felének* írja le, alapvetően az élő idegen nyelvtudás legelemibb mérhető szintjeként fogalmazva azt meg. Ebbe a definícióba utasítások végrehajtása, témákhoz kapcsolódó szavak megértése, egyszerű kérdések feltétele és megválaszolása, illetve az írásbeli készségek elemi szintje érthető bele. Ha egy nyelvtanárnak fel kellene készítenie diákjait egy olyan nyelvvizsgára, amelyen el kell érniük az *európai minimumszint felét*, akkor valószínűleg olyan mércékhez igazítaná a megszerzendő nyelvtudást, mint például a nemzetközi nyelvvizsgák „Junior” – szintjein teljesítendő követelmények.

Ezt a nyelvi szintet készségek tekintetében például az egyszerű párbeszéd lefolytatása, hallott szöveg alapján egyszerű táblázatok kitöltése, lexikális téren a mindennapi elemi szókincs, nyelvtan terén a leggyakrabban használt és legegyszerűbb igeidők (pl. egyszerű jelen és múlt idő) helyes képzése, használata, valamint egyéb nyelvi jelenségek (pl. összehasonlítás vagy a megszámlálhatatlanság fogalma) ismerete, írásból pedig a helyesírási normák megfelelő alkalmazása merítheti ki.

A jelen kerettanterv az *európai minimumszint felének* az elérésénél jóval többet tesz lehetővé, de legalább ennek a szintnek az elérését mindenképpen lehetővé teszi. Az ehhez javasolt tanulási tartalmakat az alábbiakban ismertetjük.

Életkorhoz igazított képesség- és készségfejlesztés

A kommunikatív kompetencia kialakításának céljait szolgálják azok a tanterv azon feladatai, amelyek a kezdetektől megkönnyítik és előmozdítják a tanulók személyes kapcsolatának kiépítését az élő idegen nyelvvel, és ezzel párhuzamosan elősegítik saját nyelvi identitásuk kialakulását. A bevezető feladatok ezenkívül a nyelvtanuláshoz elengedhetetlen tanulási képességet, a kreativitást, a kombinatív képességeket, az emlékezőtehetséget is fejlesztik. Ilyen feladatok az életkori sajátosságokat figyelembe vevő vizuális-auditív-kinesztetikus feladatok; az autonóm nyelvtanulás szokását előkészítő adatgyűjtési feladatok; a kommunikatív kompetenciát fejlesztő beszédhelyzet-megfigyelő és problémamegoldó feladatok; a nyelvi információszerzés forrásainak, az egynyelvű szótáraknak, az internetnek, az angol nyelvű tévécsatornáknak a rendszeres használata az órákon; legkésőbb az angoltanulás harmadik évétől (5. évfolyamtól) a definíciók és magyarázatok biztos megértésén alapuló angol nyelvű óravezetés.

A motivált, sikerorientált hozzáállás és a kommunikatív kompetencia alapjainak kialakítása mellett a jelen kerettanterv hangsúlya mindenekelőtt a beszédértés és a beszédképesség egymást kiegészítő, egymást fejlesztő tanításán van, anélkül, hogy belesétálnánk az ún. „erőltetett beszédfejlesztés” csapdájába. A valódi kommunikatív nyelvoktatás nem azon múlik, hogy a tanulók „mennyit beszéljenek” a célnyelven, hanem a kommunikatív feladatok minőségén és fejlesztő hatásán. Ezért a tantervben tág teret kapnak az angol hangzórendszer kielégítő ismeretével, valamint a hangzók helyes, érthető kiejtésével, produkálásával foglalkozó feladatok, még akkor is, ha a tanulók eleinte zömmel csak *angolul hangzó* „halandzsanyelven” tanulnak dalokat, mondókákat. Az érthető, pontos kiejtés ugyanis a későbbi, megfelelő szinten álló beszédértésnek-és képességnek, végső soron a sikeres nyelvhasználatnak ugyanúgy a záloga, mint az írásbeli készségeknek a betűk ismerete, ezért a fül „tréningjére”, a jó kiejtés megalapozására nem szabad sajnálni az időt.

Ahhoz, hogy a tanulók ne mindennapi oktatási helyzetnek érezzék az iskolában teremtett angol nyelvi környezet generálta beszédhelyzeteket, hanem a való élet igazi kihívásának éljék meg őket, az ő ügyességükhöz, erejükhez mért kihívások várnak rájuk a négy év során. Kizárólag aktuális nyelvi ismereteikre hagyatkozva, társaik segítségével képzeletben fel kell nevelniük egy állatkölyköt, „be kell venniük” a játszóvárat, információkat szerezniük egy anyanyelvi nyelvhasználótól, az angol zászló mintájára megtervezniük saját lobogójukat, éppen csak négy szín és tíz szám ismeretében felépíteniük egy többszínű legótornyot, megtervezniük és kipróbálniuk egy nem létező sziget nem létező valutáját, a hagyományos mesék mintájára megírniük egy fordulatos mesét, elutazniuk a jövőbe és onnan levelet írniuk barátjuknak: fejtörők és kódolt üzenetek megoldása révén, kreativitásukat, képzeletüket, intelligenciájukat folyamatosan foglalkoztatva jutnak el a négy évre tervezett közös tanulás végére. Remélhetőleg a sok közös kaland meghozza majd kedvüket a folytatáshoz.

Az egyes évfolyamok tanulási tartalmai

A kerettanterv a 3. évfolyamban, vagyis kilencéves korban elindítandó, bevezető évet szinte kizárólagosan a nyelvtanulásra irányuló motiváció kialakítására, illetve az évek során majd lassanként önállósodó nyelvtanulási szokások meggyökeresítésére, emellett a megfelelő, érthető kiejtésen alapuló beszédképesség, és az ettől elválaszthatatlan, ezt közvetve fejlesztő beszédértés fejlesztésére szánja.

Az angoltanulás második évében, 4. évfolyamon, amikor a tanulók órarendjébe még csak belépne a kötelező nyelvoktatás, a tanulók már rendelkeznek ismeretekkel az angol nyelv terén, és játékos formában ismerkedni kezdenek az angolszász írásbeliség alapjaival is. Amellett, hogy ebben az évben már nyelvtani ismereteket is szereznek, és szókincsük tovább bővül, tudatosan törekszünk továbbra is arra, hogy eközben a beszédértés és a beszédképesség fejlesztése legalább ugyanolyan súlytal esszen a latba az órákon. A tanulók friss nyelvtudásukat a térben való tájékozódásra, mindennapi problémák, iskolai feladatok megoldására is használhatják, miközben tudásuk úgy gyarapszik, hogy a tanultakat szinte azonnal kipróbálhatják a gyakorlatban.

A harmadik évben a tanulók már biztosan tájékozódnak térben és időben, meg tudják osztani egymással élményeiket, véleményüket ki tudják fejezni egy-egy őket érintő kérdésben, illetve meg tudják kérdezni egymás véleményét. A beszédfejlesztés ebben az évben elsősorban arra irányul, hogy a tanulók a későbbiekben valóban partnerekként ülhessenek le akár anyanyelvi, akár nem anyanyelvi nyelvhasználókkal, akár csevegő, akár komoly témákban, és nyelvtudásukat a való életben utazáskor, vásárlási helyzetben, információkérésre és -adásra, feladatmegoldásra is használhassák. Ezért a *kérdéstechnika* különösen nagy súllyal esik a latba, hiszen az információszerzés legegyszerűbb feltétele egy nyitottságon, kíváncsiságon, önállóságon alapuló attitűd, és annak a képessége, hogy érthetően szavakba tudjuk önteni kérdéseinket. Ez az attitűd a nyugat-európai normák szerint annyira alapvető, hogy több nemzetközi angol nyelvvizsgán – így például a Trinity nyelvvizsga szóbeli fordulóján – már középfokú szinten is vannak olyan feladatok, amelyek során a vizsgázónak szinte kizárólag kérdések révén kell irányítania a vizsgáztatóval folytatott

beszélgetést. Ebben az évben a beszédértés- és készség fejlesztésével párhuzamosan belép az olvasott szövegek értése és a (narratíván alapuló) kreatív írás, illetve az angolszász írásbeliség szövegalkotással kapcsolatos normáinak elsajátítása is.

A negyedik évben a tanulók jártasságot szereznek a befolyásoló szövegalkotás terén, megismerik az érvelés nyelvének egyes elemeit, helyzeteket elemeznek, döntéseket hoznak. Szavakba tudják önteni jövőbeli terveiket, illetve hipotézist tudnak alkotni egyes jövőbeli kérdésekkel kapcsolatban. Megértik az egyszerűbb angol nyelvű közleményeket (pl. időjárás-jelentés) tévécsatornán, tudnak információt kérni pályaudvaron, és nem tévednek el a repülőtéri forgatagban, hiszen megértik az angol nyelvű feliratokat; értelmezni tudják a hangosbemondó közleményeit, értik, mit kérdeznek tőlük a bejelentkezésnél, és ha ők nem értenek valamit, meg tudják kérdezni. Információszerzéshez használni tudnak angol nyelvű internetes oldalakat; egy-egy ismeretlen szó jelentését ki tudják következtetni a kontextusból, vagy meg tudják nézni egynyelvű szótárban. Olvasott szövegben felismerik a kulcsszavakat, az ismert kifejezéseket saját szavaikkal át tudják fogalmazni. Meg tudnak írni egyszerűbb szövegeket (úrlap, e-mail, baráti levél). A negyedik évet egy nagy, átfogó projekt – *Az osztálytalálkozó* – zárja, amelyben a tanulók használhatják a négy év során folyamatosan fejlesztett beszéd-és írásbeli készségeiket, a fontosabb nyelvtani szerkezeteket, lexikális elemeket. *Az osztálytalálkozó* játékos feladatai révén a tanulók közösen felépített angol nyelvi környezetükben gondolhatják majd át, hová szeretnének 10 éven belül eljutni a tanulás, a siker és a felnőtté válás tekintetében.

KOMPLEX PROJEKTEK 1–4. ÉVFOLYAMIG

Célok és feladatok

A projektek megvalósulásakor a komplexitás érvényesül. A különböző műveltségterületek közötti kapcsolatok, a komplexitás a projektekben jelenik meg. Egy-egy projekt több műveltségterület kompetenciafejlesztési feladatait és tananyagait integrálja. Lehetővé válik a társadalomtudományi, természettudományi a technikai, valamint a művészeti (Vizuális kultúra, az Ének-zene és a dráma-tánc területek) integrációja. A projektek tantárgy és műveltségközi megközelítéssel lehetővé teszik az egyes kompetenciák fejlesztésében megnyilvánuló összetettség megvalósulását.

A projektekben – a természettudományos tárgyak tudáskonceptiójával összhangban, változatos munkaformákba ágyazottan a közös kompetenciaterületek mellett – az összegzően módszertani kompetenciának nevezett megfigyelés, kísérletezés, mérés, az adatokkal való „bánni tudás” és a stratégiai tervezés is fejlődik. A feladatok megoldása feltételezi a kritikai gondolkodást, a rendszerezést, az analógiák felismerését, a logikus gondolkodást, a kreativitást, a döntésképeséget. A prezentációkészítés, a drámapedagógiai módszerek (pl. szerepjáték, szimulációs játék, közös döntés, környezeti problémák, konfliktusok megjelenítése, elképzelt történelmi helyzet mentális rekonstruálása, a jelentől eltérő civilizáció, kultúra pozíciójának empátikus átélése, az egyes témákhoz kapcsolható zeneművészeti és énekes tudás) szintén jelentős helyet kapnak a projektekben. A látvány- és ábraolvasási készség, a vizuális környezet befogadásával párhuzamosan fejleszthető a konstruálás és olyan átfogó képességek, amelyek jelentős szerepet játszanak az érintett korosztályok megismerő és tudásszerző eljárásaiban. Így válik koherenssé az egyes területekhez kötődő feladatállomány és a több komponensű kompetenciafejlesztés komplex feladata.

A projektek az érintett tananyagok (korábban külön tanított tantárgyak) mindegyikének feladatkészletét tartalmazzák.

A projektek a feladategyüttes szakmai koherenciáját más eszközökkel is igyekeznek biztosítani, pl. a projekteken belüli kapcsolatokkal a koncentrikus és spirális tananyagépítéssel, valamint a fentiekben említettekén kívül más képességek fejlesztésével. Így visszatérő feladatelem az induktív gondolkodás, a konstruálás, az információkezelés, a lényegkiemelés, a logikai képességek, az ok-okozati viszonyok megértése, feltárása és létrehozása. A kompetenciafejlesztés fókuszai nem deklarációként, jelszóként jelennek meg, hanem minden egyes projekt konkretizálja azokat.

A projektek tanulói tevékenységre épülnek, módszertani sokszínűség jellemzi azokat. Minden egyes projekthez tevékenységrendszer társul. A projektekben változatos munkaformákra, tanulási helyzetekre nyílik lehetőség, pl. terepmunka, csoportmunka, portfólió, nyitott (kötetlen, a tanító döntésére bízott) vagy zárt, kötött (megjelölt) munkaforma társul. A projektek tárgya, témája természetesen kapcsolódik a tananyagtartalomhoz, gazdag és releváns (tapasztalati, nyomtatott, vizuális, elektronikusan tárolt forrásanyagokból építkeznek, estenként kifejezetten az interneten elérhető információk és az Informatika eszközeit, használatát és alkalmazását igénylik).

A projektek, érdekes, motiváló, kiszámítható tanulási helyzeteket teremtenek, egyúttal a heurisztikus tanulás terepei is. Ez a tanulásfelfogás fejleszti az önismeretet, a hibafelismerés és hibajavítás képességét, a támogató tanítói visszajelzések növelik a biztonságérzetet, fejlesztik az önbizalmat, és a társas együttműködési képességeket.

A projektmunkában válik világossá a tanulók számára, hogyan is vezet az út a tervezéstől a végrehajtáson át az értékelésig. Ehhez azonban valóságos szituációkra, közvetlen tapasztalatszerzésre van szükség, a tanulókat gyakorolta ki kell vinni az iskolai környezetből, hogy a feladatok életszerű helyzetekben nyerjenek értelmet.

A projektek megvalósulása során a tanulók megismerik:

- lakóhelyük, majd – egyre táguló körben – távolabbi természeti és ember által létrehozott környezetük jellemző anyagait;
- szűkebb és tágabb környezetük jelenségeit, élőlényeit;
- az emberek és a környezetük kapcsolatát;
- a természet értékeit;
- az anyag különböző formáinak érzékelhető tulajdonságait.

Megtanulnak

- lakóhelyi és tágabb környezetük megismerése során elemi fokon tájékozódni a térben és az időben, térképen;
- az élő és élettelen természetben spontán és irányított tapasztalatot szerezni;
- szokásokat kialakítani az egészséges életvitellel; és
- a környezetkímélő magatartással kapcsolatban.

Tudják a

- a környezetben a mennyiségi és minőségi változásokat észlelni;
- jelenségek, folyamatok egy-egy körét megadott szempontok szerint csoportosítani;
- megfigyeléseiket, tapasztalataikat saját szavaikkal megfogalmazni;
- a megfigyeléseiket és tapasztalataikat rajzban, írásban rögzíteni;
- az egyszerű képi és szöveges információkat értelmezni.

A környezeti nevelés témaköreikhez kapcsolva valósulnak meg más kompetenciaterületek fejlesztési feladatai.

Ének-zene

A tanulók a projektek megvalósulása során, vagy önálló zenei témaheteken megtanulják és gyakorolják az alábbiakat:

- dalok szövegtartalmát kifejező megszólaltatását,
- az egységes hangzás kialakítását,
- a természethez kötődő és gyermekdalok mozgással kísért előadását,
- a népzenei dalanyag és a népszokások drámapedagógiai eszközökkel történő előadását,
- a cselekményes zenék bemutatását,
- az ünnepi készülődést,
- a ritmus és dallamhangszeres improvizációs készséget,
- a csend és a zörejek, zajok elkülönítését,
- az emberi és a hangszeres hang megkülönböztetését, vizuális ábrázolását,
- a tanult dalok felismerését vokálisan vagy hangszeresen,
- népünk történelméhez kapcsolódó és zeneművészeti korokból való nép és műzenei szemelvények meghallgatását/bemutatását,
- alaprítmusok és dallamotívumok felismerését, olvasását és lejegyzését,
- ritmushangszerek megismerését és megszólaltatását,
- a ritmusosság megjelenítését dallal, táncsal, mozgással,
- a hangnevek meghatározását a vonalrendszerben,
- a hang tulajdonságainak megfigyelését (hangmagasság, hangerő, hangszín).a hallás utáni éneklést.

Drámai és táncos megjelenítések során fejlesztjük és tanítjuk:

- a játékbátorságot;
- az egyensúly és ritmusérzéklet;
- az egyszerű tartás és mozgáshelyzetek utánzását;
- találós kérdések mondókák mozgással való megjelenítését;
- népi gyermekjátékok megjelenítését;

- hang és térérzékelő, térkitöltő, térkihasználó gyakorlatok végzését;
- alapfokú tánctechnikai elemeket;
- ritmus, mozgás és beszédgyakorlatokat;
- fantáziajátékokat tárgyakkal, elképzelt körülményekkel;
- kreatív játékokat tárgyakkal;
- csoportos és egyéni improvizációkat;
- az emberélet hagyományaihoz kötődő szertartások megjelenítését;
- versek mesék befogadását;
- néptánc-motívumokat.

Vizuális kultúra

A tanulók a projektek tananyaga és a kötődő tevékenységek során megtanulják és gyakorolják a

- műalkotások, természeti látványok megfigyelését, leírását,
- eszköz nélküli és kéziszerszámmal végzett anyagalakítást,
- szabadkézi rajzolást, festést,
- megadott szempontok alapján tárgyak, anyagok gyűjtését, csoportosítását,
- különböző tárgyak külső jegyeinek összehasonlítását,
- műalkotások csoportosítását különböző szempontok alapján,
- a műalkotásokról való elemző beszélgetést,
- vizuális jelképek alkotó használatát,
- képek, látványok leírását, leírás alapján képkészítést,
- egyszerű közlő ábrák értelmezését,
- történetek, jelenségek vizuális megjelenítését,
- dramatizált történetekhez bábkészítést,
- új technikák kipróbálását.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

A tanulók a projektek tananyaga és a kötődő tevékenységek során megtanulják és gyakorolják

- a közvetlen környezetből/környezetről való tapasztalatszerzést,
- a szabálykövető magatartást a közvetlen környezetben,
- a technikai érdekességek, természeti találmányok megfigyelését,
- az ember és a technika kapcsolatának megfigyelését,
- az élő és élettelen anyaggal végzett tevékenységet,
- a közvetlen környezet birtokba vételét,
- az információgyűjtést az alkotó munkához,
- a személyes igények, szükségletek felismerését és megnevezését,
- a technikai problémák és szakmák megismerését,
- kézzel elkészíthető, egyszerű tárgyak alkotását minta vagy saját ötlet alapján,
- a rendeltetésnek, a készítési eljárásnak, megfelelő egyszerű megoldás kiválasztását,
- a mintakövetést,
- a munkafázisokat rögzítő terv megértését,
- a munkaeredmény funkcionális és formai megfeleltetését,
- egyszerű anyagok alakítását kézzel,
- a becslést,
- tapasztalatra épülő forma, anyag, és eljárási ismereteket,
- az anyagok, formák és erők összefüggéseinek megfigyelését,
- az anyagalakító, szerelő és építőmunka tapasztalati megismerését,
- konkrét példákat különböző munkafolyamatokra,
- a munkafolyamatok önálló szervezését,
- a következményekért való felelősségvállalást,
- a helyes önértékelést,
- a megfigyelő és ítélőképesség szerepét az alkotó munkában,
- a rend és tisztaság iránti igényt,
- a balesetvédelmi szabályokat, a felelősségvállalást,
- az érdeklődés és a motiváció fontosságát,
- a gazdaságos anyag és időfelhasználást,
- a munka örömet,
- a jó ízlést,
- a célszerűséget.

Informatika

A tanulók a projektek tananyaga és a kötődő tevékenységek során megtanulják és gyakorolják:

- Könyvtári ismeretek, gyermeklexikonok használatát.
- Irányok gyakorlását robotjátékokon.
- Jelek, különböző jelkészletek megismerését és tervezését.
- Jelek, piktogramok alkotását.
- Formák algoritmusokra bontását, kirakását irányok meghatározásával.
- A tájékozódást térben, síkban, képernyőn.
- Anyagok tulajdonságait és csoportosításukat.
- Formák egymáshoz rendelését, kirakását.
- Ünnepi képek tervezését.
- Illusztrációk készítését dalokhoz, mesékhez, ismeretterjesztő szövegekhez.
- Zörejsorokhoz piktogramok készítését.
- Ismert dalok lejátszását és új dal tanulását és szolmizálását számítógéppel.
- Új dal megtanítását számítógépnek.
- Szimmetrikus ábrák tervezését.
- Reklámokhoz effektusok készítése.
- Részekből egész szintetizálását.
- Képes könyvek készítését szómagyarázatokkal, szócikkkel.
- Fázisábra készítését nyilakkal.

Ember a természetben

5–6. évfolyam

Az ötödik évfolyamba lépő gyerekek már rengeteg információval és tudással rendelkeznek környezetükről, a benne történő jelenségekről. Az első négy évfolyamon sok mindent megtanulnak: alapismeretekkel rendelkeznek az élő és élettelen természetről, sokat ismerkedtek saját testükkel, alapismeretekkel rendelkeznek a tájékozódásban, és már sok mindent tudnak a lakóhelyük környékéről, illetve Magyarországról. Ezekre, a meglévő ismeretekre kell építenünk.

Továbbra is a legfontosabb feladatunk az kell, hogy legyen, hogy a tanulás örömét, izgalmát fenntartsuk a gyerekekben. Ezt úgy érhetjük el, ha a tananyagot a saját tapasztalataik alapján sajátítják el, lehetőleg minél több kísérlet, megfigyelés, vizsgálat, kutatás, önálló tevékenység elvégzésével. Koruknál fogva már egyre jobban képesek lesznek a tapasztalataikból saját következtetések levonására. A mi dolgunk a biztonságos felfedezés lehetőségét biztosítani, illetve a tapasztalatok feldolgozásához megfelelő mintákat mutatnunk számukra. Ezeken az utakon át fűzzük egyre szorosabbra, a tanulók és a természet viszonyát, és ezáltal érzük el, hogy környezettudatos, felelősségteljes életet éljenek, ha majd felnőnek.

Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy mind a Ember a természetben tanulása során elsajátított ismereteknek, mind a megismerési, gondolkodási képességeknek biztonságos alapot kell képezniük a későbbi természettudományos tantárgyak – a fizika, a kémia, a biológia és egészségtan, illetve a földrajz – elsajátításához.

Tantervünk, a világszínvonalon elismert magyar természettudományos oktatás hagyományait őrzi, azokat kreatív kísérletezésre, természettudományos gondolkodásra, önálló kutatómunkára nevelő módszertani megoldásokkal egészíti ki.

Célok – 5. évfolyam

Általános célok

- Kapcsolódva az 1–4. évfolyamban szerzett ismeretekhez, azok felfrissítése és bővítése.
- A tanulók természettudományos érdeklődésének felkeltése és megtartása.
- A természethez való pozitív érzelmi viszonyulás kialakítása, illetve megtartása.
- A saját tapasztalatokon alapuló ismeretszerzés lehető legnagyobb arányának megvalósítása.
- Ismerjék meg a kutatás, felfedezés, kísérletezés, megfigyelés örömét, izgalmát.
- A tanulók legyenek képesek tanári szóbeli irányításra gyakorlatokat elvégezni, megértsék, és teljesítsék az írásbeli utasításokat.
- A tanulók legyenek képesek megfigyelni a jelenségeket, a fontosat a lényegtelenről megkülönböztetni, a tapasztaltakról beszélni, egyre inkább a szaknyelvet is használva.
- A tanulók tanulják meg tapasztalataikat eleinte segítséggel, majd később önállóan lejegyezni.
- A környezettudatos gondolkodás kialakítása.

A növények élete

A tanulók ismerjék meg az alapvető laboratóriumi eszközöket, és azok balesetmentes használatát.

Ismerjék fel a virágos növények különböző szerveit, és azok szerepét a növények életében.

Ismerjék meg a gyümölcsös és zöldségeskert legfontosabb növényeit (szilvafa, almafa, szőlő, paradicsom, sárgarépa, fejes káposzta, burgonya, vöröshagyma), azok testfelépítését, életét, környezeti igényét és termesztését.

Ismerkedjünk az anyagokkal

A tanulók legyenek képesek az anyagokat különféle tulajdonságaik alapján csoportosítani.

Ismerjék meg az anyag különböző halmazállapotait, azok jellemző tulajdonságait és az átmeneti folyamatokat.

Ismerjék meg a hőterjedésének különböző formáit, tudjanak hőmérsékletet mérni.

Ismerjék az égés feltételeit, a tűzoltás szabályait.

A tanulók ismerjék a fény alapvető tulajdonságait.

Milyen idő várható

A tanulók ismerjék az időjárás elemeit, azok keletkezésének okait és következményeiket.

Tudják az időjárás elemeit megfigyelni.

Ismerkedjenek meg hazánk éghajlatának jellemzőivel.

Nekem térkép e táj

A tanulók ismerjék meg a különféle térképeket, és tudják használni azokat.

Földrajzi környezetünk

A tanulók ismerjék meg a domborzat elemeit.

Ismerjék a földfelszín fölépítését, a kőzetek és a talaj fajtáit.

Ismerjék a környezetben megtalálható víz különböző előfordulásait, azok felszínformáló munkáját.

Ismerjék meg az ember szerepét a földrajzi környezet alakításában, és a környezetvédelem szükségességét.

Nálatok, laknak-e állatok?

Ismerjék a leggyakoribb háziállatainkat, azok testfelépítését, főbb jellemzőiket.

A tanulók ismerjenek több, ház körül élő, és kedvtelésből tartott állatot, tudják bemutatni kiselőadás keretében.

Zárólakoma

A tanulók ismerjék a tápanyagok csoportjait, azok szerepét a táplálkozásban.

Ismerjék az egészséges táplálkozás alapjait.

Célok – 6. évfolyam

Kapcsolódva az 1–4. és 5. évfolyamban szerzett ismeretekhez, azok felfrissítése és bővítése.

A tanulók természettudományos érdeklődésének felkeltése és megtartása.

Az természethez való pozitív érzelmi viszonyulás kialakítása, illetve megtartása.

A saját tapasztalatokon alapuló ismeretszerzés lehető legnagyobb arányának megvalósítása.

A tanulók ismerjék meg a kutatás, felfedezés, kísérletezés, megfigyelés örömét, izgalmát.

A tanulók legyenek képesek tanári szóbeli irányításra gyakorlatokat elvégezni, megértsék, és teljesítsék az írásbeli utasításokat.

A tanulók legyenek képesek megfigyelni a jelenségeket, a fontosat a lényegteltől megkülönböztetni, a tapasztaltakról beszélni, egyre inkább a szaknyelvet is használva.

A tanulók tanulják meg tapasztalataikat eleinte segítséggel, majd később önállóan lejegyezni.

Felkészítés az önálló és együttműködő ismeretszerzésre, feladat- és problémamegoldásra a különböző ismerethordozók, információforrások alkalmazásával.

A környezettudatos gondolkodás kialakítása, támogatása.

Mérések

A tanulók ismerjék az alapvető mértékegységeket, tudjanak egyszerű méréseket végezni.

A Föld nevű bolygó

A tanulók ismerjék bolygónk helyét a Naprendszerben, a Föld mozgásait és annak következményeit, a Föld belső szerkezetét.

Tudjanak tájékozódni a térképen, ismerjék meg a földrajzi fokhálózatot.

Ismerjék a földi övezetességet, annak okát és következményeit.

Hazánk tájai

A tanulók ismerjék meg hazánk nagy tájait (Alföld, Kisalföld, Dunántúli-középhegység, Alpokalja, Dunántúli-dombság és a Mecsek), legyenek képesek leíró jellegű bemutatására.

Gyarapítsák ismereteiket a szűkebb lakókörnyezet, illetve Budapest természeti és társadalmi jellemzőiből.

Hazánk élővilága I.

A tanulók ismerjék meg hazánk erdőinek jellegzetes fáit és cserjéit, aljnövényzetét, gombáit, emlőseit, madarait, gerinctelen állatait.

Ismerkedjenek meg a életközösségek, tápláléklánc és a táplálékhálózat fogalmakkal és tartalmukkal.

Hazánk élővilága II.

A tanulók ismerjék meg hazánk rétjeinek, vizeinek és vízpartjainak, aljnövényzetét, emlőseit, madarait, gerinctelen állatait.

Ismerjék meg, hogy mit tehetnek a környezet védelme érdekében.

Ismerjék Magyarországnak néhány Nemzeti Parkját.

Testnevelés**Célok**

A testnevelés célja az első pedagógiai szakaszban, figyelembe véve az élettani-lélektani sajátosságokat, hogy beépítse a mindennapi mozgást – főleg játékkal – a tanulók életébe. Cél a tanulók egészséges testi fejlődését, az alapvető mozgástanulási folyamatokban támogatni, a hiányokat felszámolni, kihasználni a koordinációs alapkészségek fejlesztési lehetőségének utolsó éveit, az élettani és az előképzettségből adódó lehetőségek figyelembe vételével fejleszteni a tanulók motorikus cselekvési biztonságát. Ebben a szakaszban el kell érni, hogy a megismert sportági elemek élmény és sikerforrások legyenek. Támogatni kell az egészséges életmód ismerveit, illetve el kell érni, hogy a tanulók tisztába legyenek a tartásjavítás elhanyagolásának következményeivel.

Fontos, hogy az ötödik évfolyam végére a tanulók ismerjék a prevenció lényegét, és azt, hogy a pihenés aktív formája is lehet a mozgás. Legyenek tisztában azzal, hogy a testnevelés, a mozgás, a sport, az egyetemes kultúra fontos és meghatározó része. Érezzék meg a kollektív siker és tevékenység örömeit. Az önuralom fejlesztésével és a szabályok betartásával küzdjék le a felmerülő nehézségeket, ezáltal képesek lehetnek féltre lépni legyőzésére is. Fejlődik empátiaképességük, kudarctűrősségük és megismerik teljesítőképességük határait.

A játék

Az 1–2. évfolyam testnevelés tanításának legalapvetőbb sajátossága, hogy a tantárgyi bevezetőben felsorolt képességfejlesztéseket játékos tevékenységekkel alapozza meg.

Az iskolai testnevelés és a játék kapcsolata szinte magától értetődő.

Játékokba ágyazottan a tanulás szinte észrevétlenül történik. Játékos helyzetekben a gyerekek fogékonyabbak az ismeretek befogadására, érzelmi-akarati éltük fejlődése könnyebben befolyásolható. A játékok során észrevétlenül és igen hatékonyan sajátítják el a gyerekek az egyes mozgásfajtákat, könnyedén gyakorolják be azokat, nincs szükség hosszadalmas és unalmas módszertani eljárásokra.

A játékok fontos érték közvetítő szereppel bírnak. A játékszabályok betartásán alapuló erkölcsi magatartásformák jelentős jellemformáló erőt közvetítenek. A jól szervezett és jól irányított játékokban fejlődik és alakul az egymáshoz való pozitív viszonyulás, a társas kapcsolat. Fejlődik az egészséges, teljesítményfokozó versengési szellem, az önbecsülés és a saját teljesítményhatárok pozitív megítélésének képessége is. Jelentős az egészségmegőrzésben betöltött szerepe; fontos jellemző, hogy a játékok java-része a tornaterem falain kívülre kerithető, a szabad természetben is elvégezhető mintegy észrevétlenül tudatosítva a tanulóknak a szabad levegőn végzett mozgás egészségben és környezettudatos magatartásban betöltött szerepét. A tantervben más tantárgyakhoz kötődően kidolgozott projektek ki is használják ezt a lehetőséget és a testnevelés órák gyakorlatainak egy jelentős részét a szabad természet megfigyelése közben, annak részeként végzik.

A játékmozgások végrehajtása könnyedén, görcsösség nélkül történik, ennek pedig óriási jelentősége van a szorongások a mozgásfélelem leküzdésében. Óriási a szerepük az állóképesség és az erőnlét fokozásában, a kitartásra, küzdőképességre való nevelésben. A játékok komoly szerepet töltenek be a verbális és metakommunikáció közvetítésében. Játék közben a tanulók szinte „felszavakból” kell, hogy megértsék egymást, alaposan meg kell, hogy figyeljék a társak metakommunikációs jelzéseit, pillanatok alatt kell tudniuk stratégiát és nézőpontot, cselekvést váltaniuk, ami észrevétlenül tanítja, a későbbiekben pedig megkönnyíti majd a társadalmi-szociális környezetben való

eligazodást. A jól vezetett játékfoglalkozások során könnyedén kezelhetők a konfliktusok. A társak testi, erőnléti, mozgásügyességi jellemzőinek megismerése könnyebbé teszi a másság elfogadását, megérteti a tanulókkal, hogy mindenki másban és másként is lehet ügyes.

A térbeli tájékozódást, – a saját test környezethez való viszonyát, a vizuális és auditív és mozgásos emlékezet fejlesztésében betöltött szerepét – szintén más műveltségterületekben és az életben való jobb boldogulásban kamatoztatják majd tanulóink. Mivel a játék pozitív emóciókat kapcsol a mozgáshoz, könnyebben tanulják meg tanulóink a mozgás egészségmegőrzésben betöltött szerepét.

Míg a gyerekek részéről a fentebb a teljesség igénye nélkül felsorolt pozitívumok szinte maguktól értetődően, könnyedén valósulnak meg, a pedagógus részéről igen körültekintő felkészülést és irányítást követel meg ez a munka.

Relaxációs gyakorlatok

Már az iskolába lépés első napjától tanítsuk a gyerekeket egyszerű, ellazult testhelyzethez kapcsolt mese alapú relaxációs gyakorlatok végzésére. A mesék színesek, több érzékszervi képzeletet megmozgató, egyes szám második személyben elmondott történetek. Pl. Most felszállsz egy színes, virágokkal díszített repülő szőnyegre...

A későbbiekben a relaxációs gyakorlatokat kapcsolhatjuk fényekhez pl. gyertyafény, hangokhoz, érintésekhez, képekhez, zenékhez. A gyakorlatokat a mindennapi testmozgás levezetéseként, a testnevelés órák végére érdemes tervezni. Ha a gyakorlatokat rendszeresen végzik a tanulók nem csak megfelelő pihenési technikákat ismernek meg, hanem kezelhetővé lesznek magatartási problémáik, elkerülhetővé válik a túlterheltség.

AZ 1–2. ÉVFOLYAM KERETTANTERVEI

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 275

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	BESZÉDKÉSZSÉG, SZÓBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA ÉS MEGÉRTÉSE
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Az iskolai tanuláshoz szükséges pszichikus funkciók, alapvető képességek: – figyelemkoncentráció – feladattudat – feladattartás – kiváráás – monotóniatűrés <p>Auditív, vizuális és kinezmetikus megfigyelés és differenciálás Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll Auditív, vizuális és kinezmetikus percepciók képességek Beszédértés, beszédészlelés képessége Beszédhanghallás, fonémahallás és képzés képessége Intonációs érzékenység A beszéd értelmezése különböző kommunikációs kontextusokban Mondatok összekapcsolásának képessége A nyelvi és metakommunikációs jelek értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partnerhez való alkalmazkodás képessége Ritmusérzék Helyesejtés</p>

Nyitottság, kíváncsiság
Az önkifejezés igénye
A másokhoz való odafordulás igénye

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:

Az iskolai tanuláshoz szükséges pszichikus funkciók, alapvető képességek célirányos fejlesztése.
Beszédértés, beszédészlelés tudatos fejlesztése.
A szókincs tudatos és intenzív bővítése.
Mozgáskoordináció, finommozgások, grafomotoros készségek fejlesztése.

Tartalmak:

A helyes beszédlevegzés és a levegővel való gazdálkodás.
Hangok tiszta artikulációja, a hangok időtartama.
Beszédrítmus: az ösztönös szótagolás.
Beszédfonetikai eszközök: hangerő, hangszín, hangsúly.
A mondatok hanglejtése.
Mindennapi beszédfordulatok, udvariassági formulák.
Mesék, versek, találós kérdések, felelgetős és jól ritmizálható, mozgással kísért mondókák.
Nem nyelvi kommunikációs elemek.
Informatika:
A témában felhasználható internetes játékok és szoftverek.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Vizuális, auditív, kinezetikus percepciót és a figyelemkoncentrációt fejlesztő játékok önálló feladatként és komplex feladatokba ágyazottan.
Mondókákkal, versekkel kísért nagy és finommozgást fejlesztő játékok.
Grafomotoros, a kéz izomzatát mozgató mondókákkal, versekkel kísért játékok.
Játékos artikulációs és légzőgyakorlatok végzése hangutánzó gyakorlatokkal és ritmusos mondókákkal, bővülő mondatok után mondásával.
A levegő felhasználás gyorsítását és lassítását lehetővé tevő hangutánzások.
Az artikulációs izomzat erősítése, akusztikomotoros képességek fejlesztése nyelvtörökkel, nehéz szavak után mondásával.
A beszédrítmus megfigyelése és utánzása versekben, mondókákban, mondatokban. Beszédintonáció megfigyelése és alkalmazása mondatokban, szövegekben, mesemondáskor, nyelvi játékokban.
Különböző zajforrások hangjának elkülönítése. Hangfelismerő játékok.
Mindennapi beszédfordulatok: köszönés, kérdés, megszólítás, kérdésekre való válaszadás, rendszeres napi tevékenységek szóba foglalása (pl. időjárás megfigyelés, jelentés).
Báb, szituációs, szerepjátékok eljátszása a mindennapi beszédhelyzetek és mondókák, hallott mesék tartalmának, vagy tartalmi részletének megelevenítésére, páros vagy nagyobb csoportos együttműködéssel.
Némajátékok: arc, kéz, szem, száj, kézmozdulatok stb. felismerése.
Játékos beszédértő gyakorlatok, az értés bizonyítása válaszadással, cselekvéssel.
Valódi, játékon kívüli beszédhelyzetek és röviden fogalmazott feladatutasítások megértésének gyakorlása és visszajelzése verbálisan és cselekvéssel.
Szókincsfejlesztés képolvasással, tematikus szógyűjtésekkel, szóláncokkal, szójátékokkal, szöveggörnyezetben való értelmezéssel, szómagyarázatokkal.
Hallott/olvasott mesék tartalmának felidézése, elmondása.
Beszélgetés a hallott/olvasott tanult dolgokról.
A kéz ügyességet fejlesztő változatos feladatok.

Informatika:

Ismerkedés a számítógéppel, néhány az életkorban megfelelő programmal.
Kéz ügyesség fejlesztése színezésekkel, vonalrajzokkal. Az egérmozgatás gyakorlásával.
Hangok felismerése (emberek, állatok, tárgyak, gépek, hangszerek, durva zörejek, finom neszek).

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	AZ OLVASÁS ÉS AZ ÍRÁS TANULÁSÁNAK ELŐKÉSZÍTÉSE
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	Térbeli és síkbeli, időbeli tájékozódó képesség Vizuális, auditív és kinezetikus percepciós képességek Fonémahallás képessége Formaészlelés képessége: a részletek és az egész viszonyának pontos észlelése színészlelés, nagyságészlelés, vizuális jelek különbségének észlelése Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Emlékezet: vizuális auditív mozgásos-kinezetikus Grafomotoros készségek Helyes ejtés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: Tájékozódás a testsémán, térben, síkban. Tájékozódás időben. Alak és formafelismerés intenzív fejlesztése. Vizuális és a hallási differenciálás fejlesztése. Kéz-szem koordináció, finommotorika fejlesztése. A grafomotorium intenzív fejlesztése. A tanulási szokások alapozása.</p> <p>Tartalmak: A relációs szókincs tartalmának pontosítása. Fonémahallás: a hangok szeriális meghatározottsága a szavakban. A szavak kezdő és utolsó hangjának auditív leválasztása. A hangok száma és helye a szavakban. A beszéd tagoltsága (tapasztalati úton történő tudatosítás). A hang és a jel összekapcsolása. Írásalapozó jelek vázolója. Taneszközök és használatuk. Informatika: A témakörben felhasználható szoftverek és játékok alkalmazása.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A testrészek nevének gyakorlása. A tájékozódás gyakorlása térben és síkban játékos és valódi helyzetekben. A helyzetet meghatározó kifejezések (relációs szókincs) megismerése és használata játékos és valódi szituációkban és tapasztalatszerzéssel. (alatt, felett, mellett, között, közelebb, távolabb, stb.) A tér és a síkbeli viszonyok hármas tagoltságának gyakorlása cselekvéssel, verbálisan, játékos és valódi helyzetekben is (hol? honnan? hová?). A síkbeli balról jobbra indított tevékenység gyakoroltatása, bal, jobb játékos gyakorlása sajáttesten, saját testhez viszonyítva. Eseményképek időrendi sorba rendezése (előbb, később, most, majd, azután stb.). Vizuális differenciálás és diszkrimináció fejlesztéséhez kapcsolatos forma és alakfelismerési játékok (tárgyakon, képeken, elvont jeleken). Kéz-szem koordinációt fejlesztő játékok (zseblámpás követések, labirintusok, átrajzolások).</p>	

Az auditív differenciálást és diszkriminációs képességet fejlesztő játékokhoz kötötten hangleválasztások, hangbújtatások, beszéd „hottentotta” beszéd.
 Hangok kiemelése szavak elejéről, végéről, szavakból.
 A mondatok szavakra, a szavak szótagokra, a szótagok hangokra tagoltsága játékos feladatokban: szófüzések, fogyasztások.
 Mondatalkotások képekről.
 Szótagolás, hangokra bontás, a hangok szintézisével hangösszevonások, szavak alkotása. Hangok és jelek összekapcsolása.
 A vizuális, auditív és a beszédmotoros elemek együttesének megfigyelését és összekapcsolását szolgáló feladatok.
 Az íráselemek nagyformátumú és vonalközben történő vázolása.
 Az olvasás és íráshoz kapcsolódó tanzerek megismerése, a velük való munkavégzés alapozása, nevük gyakorlása.
 Ceruzafogás, nyomtatékképzés gyakorlása.
 Informatika:
 Irányok gyakorlása robotjátékkal.
 Jelek, jelrészletek megismerése.
 Tájékozódás, térben, síkban, képernyőn.
 Rész és egész viszonya.
 Kéz-szem koordináció fejlesztése egérhasználattal, egyszerű vonalrajzokkal, színezésekkel (egérhasználat).

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	AZ OLVASÁS TANÍTÁSA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Vizuális differenciáló képesség Vizuális emlékezet Vizuális és auditív szeriális képesség Hallási differenciáló képesség Hallási emlékezet Analizáló, szintetizáló képesség Beszédeértés, beszédészlelés képessége Helyesejtés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: Az olvasási technika és az olvasásértés fejlesztése fokozatosan nehezedő feladatokon. A szóbeli kommunikációs készség fejlesztése: (szókincs, tartalom).</p> <p>Tartalmaik: Az olvasás jelrendszerének, a nyomtatott kis és nagybetűknek a megismertetése. Olvasási technika alapozása a betűk összeolvasása. Néma olvasás technikájának tanulása/ alapozása. Versek, rövid mesék és rövid történetek, gyermekjátékok olvasása, a népköltészet és a műköltészet köréből. Nyelvtani fogalmak alapozása tapasztalati úton: a mondat és a szó magánhangzó, mássalhangzó rövid és hosszú hangok egy-, két-, háromjegyű betű az ábécé a nagybetűk, a mondatzáró írásjelek</p> <p>Informatika: A témakörben felhasználható szoftverek és játékok alkalmazása irányítással.</p>	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A tanult betűk egyéni képességekhez igazított, játékos, vizuális, motoros gyakoroltatása.
 A betűknek megfelelő hangok helyes kiejtése, tapasztalatszerzés a hangok képzéséről.
 A hangos olvasási technika begyakorlása szótagokon és 2, 3, 4, 5 betűs szavakon.
 Szavak, szószerkezetek, mondatok, rövid szövegek, versek szótagoló, később szótagolás nélküli olvasása az egyéni fejlődési tempó messzemenő figyelembe vételével.
 Olvasásértés elősegítése érdekes, játékos feladatokkal, a megértés bizonyítása (cselekvéssel, összekötéssel, rajzzal stb.), később tartalmi vonatkozások (szereplők, helyszín stb.) kiemelésével.
 Az egyéni különbségek figyelembe vételével olvasmányok tartalmának elmondása.
 Az olvasottak tartalmának megjelenítése drámapedagógiai eszközökkel.
 Az értő csendes, majd néma olvasás alapozása olvasásértő feladatokkal, összekötésekkel, rajzos feladatokkal.
 A néma olvasást és a gyakorlást követő egyéni sajátosságoknak megfelelő felolvasás gyakorlása.
 A tanult versek ritmusának megjelenítése jelképes hangszereken, ritmushangszereken.
 Az olvasott szövegek hangulatának, tartalmi vonatkozásainak visszaadása egyszerű rajzban.
 Nyelvtani fogalmak alapozása:
 játékos feladatok a hangok időtartamának felismerésére és jelölésére
 magán és mássalhangzó különbségek megfigyelése
 mondatkezdő nagybetű és mondatvégi írásjel, nagy kezdő betűs szavak megfigyelése
 Könyvtárlátogatás, ismerkedés gyermekkönyvekkel, gyermeklexikonokkal esetleg digitális ismerethordozókkal tanítói segítséggel.
 Informatika:
 A kis és a nagybetűk felismerése.
 Betűk összeolvasása.
 Hanganalízis.
 Magán és mássalhangzók gyakorlása.
 Szavak kirakása betűkből.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	AZ ÍRÁS JELEINEK MEGTANÍTÁSA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Finommozgás koordináció és grafomotoros készségek Auditív figyelem és differenciálás Motoros- szeriális készségek Vizuomotoros koordináció Vizuomotoros emlékezet Íróeszköz-használat Helyesírás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Tájékozódás síklapon. Az olvasáshoz, íráshoz szükséges helyes testtartás kialakítása, írószerhasználat. Tartalmak: Balról jobbra haladás hármassal vonalközben. Kis- és nagybetűk írásának elsajátítása. A szabályos betűalakítás és betűkapcsolások. Szótagok, szavak, szószerkezetek, rövid mondatok írása (másolás, tollbamondás, emlékezetből írás). Fokozatosan nehezedő írott szövegek olvasása. A nyelvtani készségek: a helyesírás alapozása: rövid és hosszú hangok, mondatkezdés, nevek írása. Informatika: A témában felhasználható szoftverek és internetes játékok alkalmazása.	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Játékos, a kéz és a szemmozgást erősítő feladatok, ujjgyakorlatok.   Játékok és valódi helyzetek a tér és a sík viszonyait kifejező szavak használatára, a térben és a síkban szerzett tapasztalatok megfogalmazása relációs szavakkal.   A füzetlapon való tájékozódás begyakorlása.   Mintakövetéssel végzett játékos feladatok, kéz-szem-mozgás koordináció tapasztalatainak kifejezése rajzban, később betűkben. Betűkötések széleskörű, variábilis gyakorlása.   Szavak hangokra bontásának gyakorlása.   Másolási feladatok végzése írott, majd nyomtatott mintákról.   Fokozatosan nehezedő írott szövegek olvasásának gyakorlása.   Nyelvtani készségek: rövid szavak írása emlékezetből képekhez, tárgyakhoz kapcsolva. Fokozatosan nehezedő látó-halló tollbamondás gyakorlása.   Rövid szavak írása emlékezetből képekhez, tárgyakhoz kapcsolva, majd anélkül.   A rövid és hosszú hangok időtartamának jelölése, a hangdifferenciálás játékos gyakorlásával összekapcsolva. A személynevek és a mondatok kezdése nagybetűvel, változatos gyakorlási helyzetekben.   Informatika: Formák egymáshoz rendelése, kirakása.   Képek alkotása különböző szempontok szerint.   Nyomtatott képek színezése. (egérmozgatás gyakorlása).</p>

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	OLVASÁS, SZÖVEGÉRTÉS, IRODALOM
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Szóképekben/ lassú, folyamatos tempóban történő hangos és néma olvasás képessége Olvasássértés Szóbeli kifejezőskultúra A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése Szerializáció: időbeliség térbeliség szereplők azonosítása A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezésének képessége Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása A szöveg típusának azonosítása (vers vagy szöveg) Ritmusérzék
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Szövegértés változatos sokszínű fejlesztése. Szókincsbővítés. Az olvasástechnika fejlesztése. Tartalmak: Nép és műköltészeti alkotások, mesék a magyar és más népek irodalmából. Mondókák, sorolók, rövid gyermekjátékok. A természeti környezet megismeréséhez, a mindennapi tevékenységekhez és a család életéhez kapcsolható rövid szövegek. Az olvasottak tartalmának és címének koherenciája. A próza és a vers közötti különbségek. A vers néhány jellemző jegye. Az olvasottak tartalmának verbális összefoglalása. Versek, szövegek hangulati elemei.	

<p>A tartalomhoz kapcsolható pozitív és negatív viselkedésminták, érzelmek. Memoriterek</p> <p>Informatika: A témában felhasználható szoftverek és játékok alkalmazása.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Szereplők és helyszínek, események, hangulatok, érzelmek, viselkedések megnevezése és kikeresése az olvasottakból. A tartalomhoz kötődő kérdések megválaszolásának gyakorlása. Az olvasottak megértésének bizonyítása rajzzal, illusztrációkészítéssel, variabilis szövegértő feladatokkal, tartalom elmondással. Néma olvasáshoz kötődő szövegértő feladatok megoldása. A mese és a valóság elemeinek elkülönítése. Szómagyarzó játékok és szövegkörnyezeti értelmezések, szavak transzferálása különböző szituációkba. Az olvasmány és a szöveg címének megfeleltetése, átcímzésekkel is. Versek ritmusának megjelenítése mozgással, tapssal, ritmus hangszerekkel. Versek, szövegek hangulati elemeinek kifejezése szóban és rajzban. Rímfaragások tanítói segítséggel. Az olvasottak tartalmi elmélyítése saját élmények transzferálásával és a drámapedagógia eszközeivel: együttműködést igénylő szituációs, szerep játékokban, szerepekre osztás, szerepek szerinti megjelenítés. A tartalomhoz kapcsolható pozitív és negatív viselkedésminták, érzelmek megfogalmazása, nevelési lehetőségek kiaknázása. Szókincs intenzív és folyamatos fejlesztése az olvasottak tartalmához kapcsolódóan. Olvasástechnikai és tempógyakorlatok végzése. Könyvkölcsönzés, lexikonhasználat. Szabadon, akár a tanulók választása alapján, versek mondása esetleg megtanulása közösen, csoportosan vagy egyénileg.</p> <p>Informatika: Elektronikus ismeretszerzés tanári segítséggel. Szavak, rövid mondatok írása szövegszerkesztővel. Szavak és rövid mondatok összekapcsolása képekkel. Saját mesekönyv készítése. Saját készítésű mesék dramatizálása. Meseillusztrációk készítése. Nyomatott képek színezése. (egérmozgatás gyakorlása). Ünnepi képek tervezése és színezése. Hiányos mondatok kiegészítése. Mondatok sorba rendezése.</p>

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	A TANULÁSI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	Önálló tanulási képesség Könyvtár, lexikonhasználat Nyitottság, kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: Önálló feladatvégzés alapozása. Gyermeklexikonok használatának alapozása.</p> <p>Tartalmai: Könyvtári látogatások, könyvkölcsönzés szabályai. Az életkori sajátosságoknak megfelelő elektronikus ismeretszerzés. A könyv címének és tartalmának koherenciája.</p>	

Folytatásos mesék, képregények nézegetése.

A következő résszel kapcsolatos feltevések.

Informatika:

Könyvtári ismeretek, gyermeklexikonok irányított használata, betűrend.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az önálló feladatvégzés lépéseinek gyakorlása: néma olvasás, szóbeli és írásbeli instrukció értelmezése utáni önálló feladatvégzéssel, differenciáltan, az egyéni különbségekhez igazodva.

Látogatás az iskolai könyvtárban.

Válogatás a korosztálynak készült könyvekből: leporellók, képeskönyvek, képregények mesekönyvek, ismeretterjesztő könyvek megfigyelése.

A könyvtárban szokásos viselkedési szabályok tanulása, gyakorlása.

Szavak jelentésének kikeresése gyermeklexikonokból, tanári segítséggel.

Az interneten található gyermeklexikonok nézegetése, használata irányítással.

Az interneten látható, feladatok mesék, képregények nézegetése tanítói segítséggel.

Folytatásos mesék, képregények nézegetése.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- Egyszerű szóbeli közlések megértése, utasítások végrehajtása, kérdésekre való válaszadás.
- Meghallgatott vagy olvasott mese, történet elmondása segítséggel.
- A tanult memoriterek elmondására csoportban.
- A magyar ábécé betűinek fölismerésére, összeolvasása.
- Szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok – a tanuló fejlettségi szintjének megfelelő – néma és hangos olvasása.
- Másolás írott mintáról, a saját nevének önálló, helyes leírására.
- Részvétel csoportos tevékenységben és játékban.

2. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 275

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	BESZÉDKÉSZSÉG, SZÓBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA ÉS MEGÉRTÉSE
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>Én-képességek</p> <p>Önbemutató</p> <p>Önkifejező</p> <p>Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben</p> <p>Tudatos normaalkalmazás</p> <p>A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás</p> <p>A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy</p> <p>Azoktól való tudatos eltérés</p> <p>A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése</p> <p>A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése</p> <p>A beszéd értelmezése különböző kommunikációs kontextusban</p> <p>A kommunikációs helyzethez, illetve a partner való alkalmazkodás</p> <p>Szerializáció:</p> <p>szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus)</p> <p>szereplők azonosítása</p> <p>Kérdezőtechnika</p> <p>Intonációs érzékenység</p> <p>Helyes ejtés</p>

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK**Feladatok:**

Helyes beszédlevegzés: a levegővel való gazdálkodás, levegővétel, szünettartás.

Helyesejtés: mássalhangzó kapcsolatok és magánhangzó időtartam mássalhangzó-torlódások.

Hanglejtés, hangsúly, beszédfonetikai eszközök.

Szókincs fejlesztése:

rokon és ellentétes jelentésű szavak, szinonimák, főfogalmak

az olvasmányokhoz és a beszélgetések tartalmához igazítottan

Beszédértés, beszédhasználat: szóbeli közlések, kérdések, feladatadás, mesék, rövid szövegek megértése, az értés visszajelzése (reprodukálással, verbális válaszadással, cselekvéssel).

Tartalmak:

A szövegalkotás szabályai: mondatok összekapcsolása változatos és egyre nehezedő formában.

A mindennapi érintkezés viselkedési szokásai, kapcsolódó nyelvi fordulatai.

Nem nyelvi kommunikációs elemek a beszédben.

Informatika: A témában felhasználható szoftverek és játékok, szövegszerkesztő alapszintű használata.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Légzőgyakorlatok**

Hangkapcsolatok, mondókák, versek, nyelvtörők, bővülő mondatok helyes levegőgazdálkodással történő utánmondása.

Artikulációs ügyesség fejlesztése nyelvtörőkkel, hangutánzásokkal, tempóváltásokkal.

Helyesejtés:

Másképp írjuk-mondjuk, mássalhangzó-torlódások „h” betűs szavak (pl. cseh, barchoba, technika), a hangok időtartamában eltérő szavak (sok, sók, hal, hall).

Mondatok reprodukálása Helyesejtéssel, az intonáció hozzáigazítása a mondanivalóhoz, hangsúly, emelkedő és ereszkedő hanglejtés reprodukálása és gyakorlása beszéd és drámapedagógiai helyzetekben.

A lényeges mondanivaló kiejtése hangsúlyozással, nyomatékosítással.

Szókincsfejlesztés:

Szinonimák, rokon értelmű és ellentétes és általános (főfogalom) jelentésű szavak gyűjtése, értelmezése a szöveggörnyezetben elfoglalt helyük szerint, nyitott mondatokba és szövegekbe való behelyezéssel.

Beszédértés, beszédhasználat:

Beszélgetések adott és szabadon választott (a gyerekeket érdeklő) témákban, kérdésseltevések, a kérdésekre történő adekvát válaszadás.

Mindennapi beszédfordulatok, udvariasság, megszólítás, tegezés, magázás és ezek váltogatása valódi és drámapedagógiai helyzetekben.

Viselkedés mindennapi élethelyzetekben (pl. boltban, orvosnál, telefonáláskor, az iskola különböző helyszínein, családban).

A kommunikáció hozzáigazítása a szituációhoz, helyzethez és helyszínhez, a beszélgető partnerhez.

A mondanivaló nem verbális eszközökkel történő kiegészítése/kísérése, hangsúlyozása.

Beszéd nélküli kommunikációs helyzetek megfigyelése és eljátszása.

Mondatok összekapcsolása történetté, hiányos történetek kiegészítése.

Összefüggő mondatok megfogalmazása képsorokról, esemény sorrendekről, saját élményekről.

Szövegek, mesék tartalmának elmondása.

Rövid, néhány mondatos beszámoló és vélemény megfigyelésekről, eseményekről, viselkedésmódokról.

Történetek tanulságának megfogalmazása.

Informatika:

Hosszú-rövid hangok gyakorlása.

Elválasztás, szótagolás.

Másképp írjuk, halljuk.

Mondatok megfogalmazása képsorokról, képábrákokról.

Mesék megtekintése és a mesék tartalmának elmondása.

Szóbeli szövegalkotás saját készítésű képről.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	OLVASÁS, ÍROTT SZÖVEG MEGÉRTÉSE, IRODALOM
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Tolerancia, empátia, beleérző képesség:, a szereplőkkel való azonosulás vagy elhatárolódás képessége A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése A szöveg makro struktúrájának megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban Serializáció: időbeliség térbeliség a szereplők azonosítása szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus) szereplők tulajdonságai Információ-rangsor (lényeg) Események rendezése. bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Cselekvések indítékainak megállapítása Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete A szöveg igazságtartalmának vizsgálata
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok. Szókincsfejlesztés. Tartalmak: Népköltészeti és műköltészeti alkotások a klasszikus és kortárs hazai és határon túli magyar irodalomból. Mesék, népdalok, találós kérdések, népi játékok, népszokások a nemzetiségek és etnikumok kultúrájából is. Dramatikus mesék. Történetek a gyerekek természeti és társadalmi környezetéről (család, barátság, iskolai, közösségi, emberi kapcsolatok, életmód, természeti környezet, természeti jelenségek, társadalmi események, nemzeti ünnepek). Nem irodalmi szövegek. Szövegek elemzése: a cím és tartalom koherenciája a szöveg témája a szereplők viselkedése, tulajdonságai az események időrendje a szövegek jellegzetes mondatfüzése és szóhasználata következtetések, tanulságok, értékelések lényeges gondolatok kiemelése, összefoglalás A versben: a ritmus, a rím, az ismétlődések. A mese jellemzői. Az író és a költő fogalom. Memoriterek. Informatika: Egyszerű szövegszerkesztés és információkeresés. A kapcsolódó szoftverek használata.	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>A szöveg tartalmára vonatkozó jóslatok a szöveg címe alapján. A cím és a tartalom megfelelésének vizsgálata. Címadások, átcímzések. A szereplők tulajdonságainak felismerése, csoportosításuk tulajdonságaik alapján. Véleményalkotás a szereplőkről, transzfer játékok. <i>Mi lett volna ha..., mi lenne ha....</i> Ok-okozati összefüggések megfigyelése a szereplők cselekedetei, tulajdonságai és a következmények között. Események, történések időrendi sorba rendezése. A szöveget követő kérdések megértésének bizonyítása pl. aláhúzással, írásbeli válaszadással stb. Baráti, emberi kapcsolatok, felnőtt-gyerek, család-gyerek, iskolai kapcsolatok megfigyeltetése a szövegekben. A kapcsolatok gyakorlása drámapedagógiai és valódi helyzetekben. Mesék, népszokások, történetek drámapedagógiai eszközökkel történő megjelenítése. Az olvasottak tartalmához kötődő improvizációk. Az olvasottak tartalmi összefoglalása, lényeg kiemelés rajzzal, rajzos összefoglalók, képregényszerű összefoglalások, esetleg egyszerű vázlatpontok fogalmazása. Szókincsfejlesztés az olvasottak tartalmához kötötten, szöveggörnyezetben és anélkül. A szövegtípusra jellemző szóhasználatok gyűjtése, alkalmazása más szituációkban. A mesék jellemzőinek megfigyelése: jellegzetes szó és szövegelemek. A mese és a valóság különbségének megfigyelése. A versek felismerése: verssorok, rímek, refrén felismerése, versek ritmizálása. A költő és az író fogalom különbségeinek életkori sajátosságokhoz igazodó megfogalmazása. A tanulók egyéni képességeihez és haladásához igazítottan versek, rövid szövegek (pl. gyerekviccek), találos kérdések, népi gyermekjáték elmondása könyv nélkül.</p> <p>Informatika: Dalos és mesekönyvek szerkesztése, képaláírással. Saját készítésű mesék mesekönyvek illusztrálása. Képes és szöveges mesék keresése az interneten. Tartalom elmondása. Illusztráció készítése számítógéppel szócikkhez, meséhez. Mondatok sorba rendezése. Ünnepi üdvözlő lapok készítése</p>

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	OLVASÁSTECHNIKA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Értelmező hangos olvasás Helyesejtés Vizuális és auditív differenciáló képesség Alakháttér felismerés képessége Szemmozgás-koordináció
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladat: Betűismeret és a jó olvasási technika elmélyítése.</p> <p>Tartalmaik: Szövegtagolási ismeretek: szünettartás, ritmus, sorváltás. Hangsúly, hanglejtés. Jól érthető, folyamatos, értő olvasás. Informatika. Olvasógyakorlatok számítógépen.</p>	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Olvasástechnikai gyakorlatok végzése: szavak, szó szerkezetek pontos olvasásának begyakorlása.   Szavak pontos olvasása és értő differenciálása kis (pl. szeriális, időtartambeli, ékezet) különbségek esetén is.   A szavak toldalékainak pontos olvasása, jelentésváltozás érzékelése toldalékváltás esetén.   A kiejtéstől eltérő betűkapcsolatok olvasásának gyakorlása.   Helyes hanglejtés, hangsúlyozás a kijelentő és a kérdő mondatok esetén, később főleg utánzással más mondatfajták esetében is.   Az elakadás mentes sorváltás, az ehhez szükséges szemmozgás, alak-háttér felismerés, síkbeli tájékozódás gyakorlása.   Felkészülés hangos, bemutató olvasásra.   Felkészülés néma olvasás utáni bemutató olvasásra.   A természetes beszédhez hasonlító olvasás gyakorlása (felkészülés után), szövegrészleteken, vagy rövid szövegeken.   Informatika: Szósorok, szópiramisok, bővülő mondatok olvasása számítógépen és kivetített formában.</p>

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	ÍRÁSBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA, ÍRÁSKÉP
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Figyelemkoncentráció Vizuomotoros koordináció, vizuomotoros emlékezet, Vizuális és auditív differenciálási készség Vizuális és auditív szeriális készségek Grafomotoros készségek Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Írástechnika Nyelvi normák alkalmazása Helyesírás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Az írástechnika fejlesztése, automatizálása, eszközszintű íráshasználat alapozása. Írásmozgások automatizálása. Tartalmak: Betűismeret elmélyítése. Szavak, szó szerkezetek, néhány összefüggő mondat írása. Informatika: Szövegszerkesztő használata.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Betűkapcsolások gyakorlása. Lendületfejlesztő és vizuomotoros koordinációt fejlesztő gyakorlatok. Játékos feladatok a vizuomotoros emlékezet fejlesztésére. Vizuális és auditív szeriális képesség fejlesztéséhez köthető játékok, feladatok. Feladatok a vizuális és auditív differenciálás fejlesztésére. Figyelemkoncentrációs gyakorlatok. Szavak, szó szerkezetek, mondatok, versek, versszakok írása írott és nyomtatott mintáról, másolással. Szavak, szó szerkezetek, mondatok írása látó-halló tollbamondással. Szavak, szó szerkezetek mondatok írása emlékezetből (látott minta után). Mondatalakítások eseményképekről. Mondatalakítások olvasott szövegről. Néhány egyszerű mondatból álló vázlat készítése tanítói segítséggel.	

Írásbeli válaszadás az olvasott szövegekhez kapcsolódó kérdésekre.
Írásbeli válaszadás kérdésekre.

Informatika:

Szavak és mondatok írása szövegszerkesztő használatával.

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	ISMERETEK AZ ANYANYELVRŐL, HELYESÍRÁS
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Auditív differenciálás és emlékezet Auditív szeriális készségek Nyelvi normák alkalmazása Helyesírás Helyesejtés Szótár-, lexikonhasználat Szabályalkotás Szabálykövetés Analogiák felismerése és követése Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Próbálkozási hajlandóság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>A szöveg, mondat, szó, szótag betű/hang. Szótagolás, elválasztás. Magán- és mássalhangzók, abc, betűrend. Magán- és mássalhangzó hosszúság. A kiejtéssel megegyező és a kiejtéstől eltérő szavak helyesírása. Szavak toldalékolása, toldalékok helyesírása. Hagyomány szerinti helyesírás: j vagy ly. Személynevek írása. A beszélő szándéka: kijelentő és kérdő mondat.</p> <p>Informatika: Szövegszerkesztő és a kapcsolódó szoftverek használata.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Mondatok szavakra, szavak szótagokra, betűkre/hangokra bontása. Szóalkotások betűkből, szótagokból. Variábilis szótagolási gyakorlatok. Elválasztások egyszerűbb esetekben.</p>	

Szótagolás és elválasztás különbségének gyakorlása.
 Magán- és mássalhangzók hosszúságának jelölése, magán és mássalhangzó-pótlások.
 Magánhangzók hosszúságának jelölése a szavakban és a szavak végén.
 Auditív differenciálást fejlesztő játékok és feladatok.
 Betűrendbe állítások, a lexikonok tudatos használatának alapozása.
 Szavak/szócikkek kikeresése gyermek lexikonokból.
 Szógyűjtési gyakorlatok betűrend alapján.
 Másfépp írjuk-halljuk, a kiejtéstől eltérő leírásmódok gyakoroltatása a szavak elemzésének, szótó és toldalékra bontással.
 Szavak gyűjtése kérdőszavak alapján, a kérdőszó, a szótó és a toldalékok összefüggéseinek gyakoroltatása, a szavak jelentésének változása toldalékolással.
 Toldalékok helyesírásának gyakorlása (-ít, -ul, -ül; -tól, -től, -ból, -ből, -ról, -ről; -ba, -be, -ban, -ben, -val, -vel).
 A kijelentő és a kérdő mondat felismerésének és helyesírásának gyakorlása.
 Mondat átalakítások.
 Szövegek mondatokra tagolásának gyakorlása.
 A j-ly hang jelölésének gyakorlása.
 Az írásbeli munkák kezdetben segítséggel, majd egyre önállóbban történő javítása.

Informatika:
 Hiányos mondatok kiegészítése.
 Mondatok sorba rendezése.
 Szavak, mondatok válogatása, csoportosítása.
 Mondatfajták gyakorlása.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	A TANULÁSI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Szabálykövetés Önállóság Tudatos normaalkalmazás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás Könyvtárhasználat Szótár-, lexikonhasználat
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladat: Önálló tanulás alapozása. Tartalmak: A könyvtárhasználat, a kölcsönzés szabályai, viselkedés a könyvtárban. A könyvek kölcsönzéséhez szükséges bibliográfiai adatok. A könyvek illusztrációja, borítója, oldalszáma, tartalomjegyzéke. Ismeret- és információszerzés gyermekújságokból. Ismeret- és információszerzés gyermeklexikonokból. Informatika: internethasználat, kereső programok internetes gyermeklexikonok	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Könyvkölcsönzések a szerzők és a művek címének alapján.
 Könyvek nézegetése, képek és a szövegek összefüggésének megfigyelése.
 Keresések a könyvekben a tartalomjegyzék és az oldalszámok alapján.
 Olvasás és képnézegetések gyermekújságokban, az újságok szerkesztésének jellemzői (pl. rovatok).
 Kedvenc újságok, újságcikkek ajánlása másoknak.
 Beszámoló kedvenc könyvekről.
 Kedvenc könyvek közös olvasása.
 Önálló tanulási képességek: tartalom elmondás, memorizálások, gyermeklexikonok önálló használata.
 Néhány szóból álló, vagy rajzos emlékeztető „vázlat” készítése a tartalom elmondásához vagy beszámolókhöz.
 Ismeretszerzés az internetről tanítói/felnőtt segítségével.

Informatika:

Adat és információgyűjtés kereső programok segítségével.

Gyermeklexikonok használata.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- Szóbeli és írásbeli közlések, utasítások megértése.
- Kérdésekre értelmes, rövid, adekvát válaszadás.
- A mindennapi kommunikáció alapformáinak alkalmazása a szokás szintjén: köszönés, bemutatkozás, megszólítás, kérdezés, kérés, köszönetnyilvánítás, köszöntés a felnőttekkel és a társakkal való kapcsolatokban.
- Feldolgozott szövegek megértésének igazolása, kérdésekre történő válaszadással, olvasásértést ellenőrző feladatok megoldásával.
- Feladatok rövid utasításának olvasása és megértése.
- Tartalom elmondással a tanítói segítséggel.
- Begyakorolt szöveg folyamatos felolvasása.
- A vers és a próza megkülönböztetése.
- Néhány önállóan alkotott mondat /tartalmi/ összekapcsolása.
- Az ábécé használata feladatmegoldáshoz.
- A hangok hosszúságának helyes jelölése begyakorolt szavakon.
- A kiejtéssel megegyezően írt rövid szavak biztos helyesírása.
- A j hang jelölése begyakorolt szavakban.
- Az elválasztás szabályainak alkalmazása egyszerű szavak írásakor.
- Mondatkezdő nagybetű és a mondatzáró írásjel használata kérdő és kijelentő mondatokban.
- Egyszerű mondatok, rövid szöveg írása másolással.

MATEMATIKA**1. ÉVFOLYAM**

Éves óraszám: 185

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK ALAPOZÁSA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉ S FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	A tanuláshoz szükséges pszichikus funkciók A figyelemkoncentráció és a megfigyelési képességek Kombinatorikus gondolkodás A hallási, látási, mozgásos-kinesztetikus percepció Finommotorika Tárgyak tulajdonságainak észlelése: formaészlelés:

a részletek
színészlelés
nagyágészlelés
Mérés és összehasonlítás képessége
Válogató, osztályozó és rendszerező képesség
Probléma felismerése, problémamegoldás tárgyi tevékenységgel,
megfogalmazása saját szókinccsel
Emlékezet
vizuális
mozgásos,
tárgyi,
Figyelem, megfigyelés
Logikai képességek:
összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés)
analízis
szintézis
általánosítás
következtetés
absztrakció
konkretizálás
Szabályfelismerés, szabálykövetés
Összefüggések felismerése
Analógiák felismerése és követése
Matematikai összefüggések modellezése tárgyakkal
Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége
Matematikai szövegértő-képesség
Nyitottság, kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:

A beszédértés és beszédészlelés fejlesztése.

A tantárgyhoz köthető szókinccs fejlesztése.

A számfogalom előkészítése.

Tartalmak:

Tárgyak, testek, síkidomok, alakzatok, személyek közös és eltérő tulajdonságai.

Azonosságok, különbözőségek.

Mennyiségek előállítás és összehasonlítása.

Halmazképzések.

Kapcsolatok összefüggések, szabályszerűségek.

Állítások igazságtartalma.

Szöveges feladatok.

Sorozatok (csökkenő, növekvő).

Nyitott mondatok.

Kombinatorika.

Informatika:

Párosítások, válogatások adott szempontok alapján.

Halmazok, mennyiségek összehasonlítása.

Irányok gyakorlása robotjátékokkal.

Jelek, különböző jelképzések megismerése.

Jelek, piktogramok alkotása.

Tájékozódás térben, síkban, képernyőn.

Formák algoritmusokra bontása, kirakása irányok meghatározásával.

Rész-egész viszonya.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tárgyak, síkidomok, alakzatok, személyek összehasonlítása (több, kevesebb, kisebb, nagyobb, alacsonyabb, magasabb, szélesebb, keskenyebb, görbe, egyenes stb.).

Halmazok képzése azonos tulajdonságok alapján.

A finommotorika és a gondolkodás fejlesztése érdekében is, apróbb tárgyak csoportosítása, rendezése megadott szempontok szerint. Sorozatba és sorba rendezésük különféle szempontok szerint.

Hiányos tárgysorozatok kiegészítése a szabályosság felfedeztetésével.

Rajzban megjelenő egyszerű elemekből álló egy és kétváltozós sorozatok kiegészítése.
 Ritmikus sorok képzése a szabály felismerésével és a szabályok megtartásával.
 Mennyiségek előállítás és összehasonlítása számosságuk alapján, jelölések nyíllal.
 Mennyiségek leképezése tárgyakkal, rajzokkal, egyezményes jelekkel.
 Igaz és hamis állítások megértése, az értés visszajelzése, igaz, hamis állítások megfogalmazása tárgyokról, síkidomokról.
 Színek, tárgyak, síkidomok különféle kombinációinak létrehozása a szabályszerűségek elemi megfogalmazása (hányféle képen tudod kirakni?).
 Sorozatok képzése, mozgással és tárgyakkal is, majd rajzban, (egy, két és több változós) egyéni képességek szerint.
 A szabályszerűség felismerésének visszajelzése, a szabály megtartása.
 Egyszerű szöveges feladatok megértése, az értés visszaigazolása kirakással, rajzzal.
 Nyitott mondatok befejezése kirakással, rajzzal.
 Informatika:
 Játékos feladatok elvégzése a kapcsolódó szoftverekkel és játékokkal.
 Párosítások, válogatások adott szempontok alapján.
 Halmazok, mennyiségek összehasonlítása.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	SZÁMFOGALOM ALAKÍTÁS 20-AS SZÁMKÖRBE
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés: a részletek, színészlelés nagyságészlelés Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Logikai képességek: összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) analízis szintézis általánosítás következtetés absztrakció konkretizálás csoportosítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek Problémfelismerés Korrekción, önkorrekción Képi gondolkodás Szabályfelismerés Szabálykövetés Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Fogalmak általánosításának a képessége Nyitottság, kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:

A szám és műveleti fogalom alapozása tapasztalati úton.

Tanulás manipulatív eszközökkel.

A valóság és a matematika összefüggéseinek megfigyelése.

A matematikai szakszókincs fejlesztése.

Matematikai jelek bevezetése, értelmezése és használata.

Tartalmak:

A számok tulajdonságai:

valóság elemeinek mérőszáma

a számok jele

a számjegyek száma (egy és kétjegyű)

páros, áratlan

sorszám.

A számok viszonyai:

a számok nagyságrendje

<, >, = jelek

szomszédok

A számok írása és olvasása 20-ig.

Matematikai modellek:

mennyiségek összeg és különbség alakjai, bontás

nyitott mondatok

Összefüggések, kapcsolatok:

számok közötti összefüggések

szöveges és számfeladatok feladatok összefüggései

Informatika:

A témakörhöz kapcsolható szoftverek és játékok alkalmazása.

Számlálás 10-ig, 20-ig, kitekintés 100-ig

Számjegyek, műveleti jelek felismerése, alkotása számítógéppel

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A valóság különböző elemeinek megszámlálása többféleképpen (egyesével, kettesével, csökkenő és növekvő sorokban).

A számfogalom elmélyítése számképekkel, ujjakkal.

A számok nevének és írott alakjának használata a számláláskor.

A számok írása és olvasása 20-ig.

Játékos és változatos feladatok a páros/páratlan fogalom és a sorszámok gyakorlására.

Képolvasások, képi elemek, halmazok számosságának megállapítása, lejegyzése.

Játékos feladatok a számsorban való elhelyezkedés gyakorlására, számegyenesen elfoglalt hely gyakorlására.

Játékos feladatok a számok nagyságrendjének gyakorlására, kifejezés relációs jellel (halmazok számosságának összehasonlítása).

Halmazok elemszámának növelése hozzátevéssel, csökkentése elvétellel, a tapasztalatok megfogalmazása

Halmazok számosságának megváltoztatása két halmaz elemeinek egyesítésével.

A bontás, összeadás és a kivonás gyakorlása sokféle tevékenységbe ágyazottan.

Bontás, összeadás, kivonás, rajzos feladatokhoz kötötten.

Nyitott mondatok hiányzó elemeinek pótlása, tevékenységgel, rajzos és számfeladatokhoz kötötten.

Szöveges feladatok szövegének megértése, a megértés visszagazolása kirakással, eljárászással, lejegyzés számokkal.

Szöveges feladatok alkotása tevékenységről, rajzról, műveletről.

Informatika:

Játékok, feladatok megoldása a kapcsolódó szoftverekkel.

Számlálás 10-ig, 20-ig, kitekintés 100-ig.

Számjegyek, műveleti jelek felismerése, alkotása számítógéppel.

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	MŰVELETEK ÉRTELMEZÉSE, MŰVELETVÉGZÉS
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>A becslési képesség</p> <p>Logikai képességek:</p> <p>Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés)</p> <p>Analízis</p> <p>Szintézis</p> <p>Általánosítás</p> <p>Következtetés</p> <p>Absztrakció</p> <p>Konkretizálás</p> <p>Csoportosítás</p> <p>Tárgyak, ingerek felismerése a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése</p> <p>Emlékezet</p> <p>vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi</p> <p>A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek:</p> <p>Problémfelismerés</p> <p>Megoldástervezés</p> <p>Korrekción, önkorrekción</p> <p>Szabályfelismerés, szabályalkotás</p> <p>Összefüggések felismerése</p> <p>Analógiák felismerése és követése</p> <p>Matematikai összefüggések modellezése</p> <p>Matematikai szövegértő-képesség</p> <p>A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége</p> <p>Az ismert alakú számokkal számolási készség</p> <p>Adott matematikai probléma esetén a megfelelő kiszámítási eljárás kiválasztásának a képessége</p> <p>Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége</p> <p>Fogalmak általánosításának a képessége</p> <p>Probléma felismerése, problémamegoldás tárgyi tevékenységgel és egyszerűbb esetekben gondolati úton.</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok:</p> <p>A műveletfogalom, megalapozása 20-as körben.</p> <p>A szóbeli számolási készség fejlesztése: számolási eljárások készségszintű alkalmazása a 20-as számkörben.</p> <p>Ismeretek, összegek és különbségek tudatos memorizálása 20-as körben.</p> <p>A tantárgyhoz kötődő szakszókincs fejlesztése.</p> <p>Beszédértés, beszédészlelés fejlesztése, matematikai szakszókincs fejlesztése.</p> <p>Tevékenységek gondolati lépésként való értelmezése.</p> <p>Tartalma</p> <p>Műveletek:</p> <p>Hozzáadás/összeadás értelmezése tevékenységgel, rajzzal és szöveges feladattal:</p> <p>Két halmaz egyesítése hozzátevéssel.</p> <p>Háromtagú összeadás.</p> <p>Az összeadás tagjainak felcserélhetősége.</p> <p>Az összeadás tagjainak csoportosítása.</p> <p>Elvétel/ kivonás:</p> <p>Egy halmaz felbontása: elvétellel konkrét esetekben.</p>	

A kivonás műveleti tulajdonságai.

Bontás:

Számok bontása két szám összegére.

A bontás műveleti jellemzői.

Pótlás:

A pótlás műveleti jellemzői.

Szöveges feladatok:

Szöveges feladatok értelmezése tárgyakkal, rajzokkal, számokkal.

Szöveges feladatok tevékenységről, tárgyról, rajzokról, számokról.

A szöveges feladatok műveleti jellemzői.

Műveleti jelek; számok összetett alakjai

Összefüggések, kapcsolatok:

Műveleti tulajdonságok, az összeadás és kivonás kapcsolata.

Egyszerű, matematikai szöveges feladat összefüggési.

Fordított szövegezésű feladatok.

Szöveges feladatok megoldási algoritmusai.

Informatika:

A témakörhöz kapcsolható szoftverek, programok és játékok használata.

Számok bontása, műveletek 20-ig

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A tanult műveletek gyakorlása sokféle helyzetben: mozgással, tevékenységekkel, kirakással, rajzzal, lejegyzés számokkal. Műveletek megfogalmazása tevékenységekről, tárgyról, rajzokról és fordítva (számfeladatok megjelenítése tevékenységgel, tárgyakkal, rajzokkal).

Hiányos műveletek hiányzó számértékének pótlása. Kirakás tárgyakkal, megjelenítés rajzzal.

Nyitott mondatok befejezése, igazgató tétel.

Egyszerű matematikai szöveg értelmezése eljárással, kirakással, rajzzal, lejegyzése műveleti jelekkel. Modell választása.

Szöveges feladatok alkotása tevékenységről, rajzról, műveletről.

Szövegösszefüggés lejegyzése számokkal, művelettel, modell választása.

Állítások igazságtartalmának keresése.

Szöveges feladat kérdéseinek megfogalmazása szóban, majd írásban.

A szöveges feladat szövegének felidézése, a lényeg megértésének gyakorlása.

Informatika:

Játék a kapcsolódó szoftverekkel, játékokkal.

A műveletek gyakorlása számítógépen.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	SOROZATOK, FÜGGVÉNYEK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Tevékenységekhez kötött alkotó gondolkodás Tapasztalatok kifejezése különféle módokon Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Analogiák felismerése, követése, Matematikai összefüggések modellezése Szabálykövetés, szabályfelismerés Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció

	Konkretizálás Csoportosítás Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Nyitottság Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: A változások, periodikusság, ritmus, növekedés, csökkenés, sorba rendezés megfigyelése. Kapcsolatok felismerése, szabályok és általánosítások megjelenítése tárgyi tevékenységekkel, számokkal.</p> <p>Tartalmak: Tárgy és számsorozatok. Megadott elemű sorozatok szabálya/szabályai. Csökkenő és növekvő sorozatok. Szabályjátékok táblázatban és grafikonokon. Szabályjátékok.</p> <p>Összefüggések, kapcsolatok: Szabályszerűségek és a sorozatok elemei. Számok összefüggései.</p> <p>Informatika: A témakörhöz kapcsolható szoftverek, játékok alkalmazása. Sorozatok folytatása. Szabályjátékok számítógéppel.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Tárgy és számsorozatok folytatása felismert szabály/szabályok alapján, a szabályok megtartásával. Sorozatok képzése megadott szabály/szabályok alapján. Sorozatok képzése választott szabály/szabályok alapján. Szabály/szabályok keresése megadott elemű sorozatokhoz. Hiányos sorozatok kiegészítése. Összetartozó tárgyi és rajzos megjelenítésű, számmal kifejezett elemek összekeresése, az összetartozás jelölése. Táblázatos, grafikonos megjelenésű szabályjátékok szabályának felismerése, a táblázat kitöltése. Növekvő és csökkenő számsorozatok képzése. A képzés szabályának megfogalmazása két irányból. Informatika: Játékok a témakörhöz kapcsolható szoftverekkel, játékokkal. Megkezdett sorozatok folytatása, sorozatok szabályának megállapítása, a szabály alkalmazása. Szabályjátékok számítógéppel.</p>	

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	GEOMETRIA, MÉRÉS
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Becslési és mérési képességek Megfigyelőképesség, figyelemkoncentráció Tárgyak, ingerek felismerése: formaészlelés a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet vizuális mozgásos,

	<p>tárgyi, fogalmi Adatokkal való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Tájékozódás az időben, térben és a síkban Összefüggések felismerése Matematikai szövegértő-képesség Mérés és összehasonlítás képessége Tevékenységekhez kötött alkotó gondolkodás</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok Tájékozódás térben és időben. A testek, alakzatok érzékelhető tulajdonságainak összehasonlítása, megkülönböztetése. vizuális, auditív, kinezetikus észlelése alapján. Matematikai szakszókincs fejlesztése, a tapasztalatok kifejezése szóban. Tartalmak: Térbeli és síkbeli alakzatok megfigyelése. Síkbeli alakzatok: háromszög, négyszög, kör. Tájékozódás térben, síkban, időben. Írányok, helymeghatározások (előre, hátra stb). Tájékozódás a környezet tárgyaihoz viszonyítottan: alatt, fölött, között, mögött stb. Tájékozódás síkban. Testek, síkidomok építése másolással, szabadon.</p> <p>Mérés: Alkalmi, szabadon választható mértékegységek. Mérés előtti becslés. Mértékegységek: kilogramm, méter, liter. Hét, nap, óra.</p> <p>Összefüggések, kapcsolatok: A mért mennyiség és a mértékegység összefüggései. Informatika: A témaköröz kapcsolható szoftverek, programok és játékok használata. Geometriai ismeretek mélyítése számítógéppel.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Tér és sík: Térbeli és síkbeli alakzatok közös tulajdonságainak megfigyelése, a megfigyelés eredményének elmondása szóban. A térre és a síkra vonatkozó közlések megértésének gyakorlása mozgásos, térbeli és síkbeli tevékenységekkel. Közös tulajdonságok megállapítása; tulajdonság tagadása, a tagadott tulajdonság, mint közös tulajdonság szerinti csoportosítások, tevékenységek. Testek építése szabadon, majd modell alapján. Válogatással, sorba rendezés közös tulajdonságok alapján. Síkídomok előállítás tevékenységgel. Válogatás, sorba rendezés. Játékos síkbeli tapasztalatszerzések síktükörrel. Síkídomok előállítása tevékenységgel szabadon és feltételek alapján.</p>	

Mérés:

Tárgyak mérhető tulajdonságainak (hosszúság, szélesség, tömeg, úrtartalom) mérése alkalmi és szabvány mértékegységekkel. A mérés eredményének megfogalmazása szóban.

Sorba rendezések, válogatások, csoportosítások a mérési eredmények alapján.

Cselekvések, történések, jelenségek időtartamának összehasonlítása, összemérése, sorba rendezése.

Összefüggések, kapcsolatok felismertetése mennyiségek, mértékegységek és mérőszámok között.

Összefüggések:

Szöveges feladatok számadatainak és szövegének összefüggése.

Informatika

Irányok gyakorlása robotjátékokkal.

Jelek, különböző jelkészletek megismerése, gyakorlása.

Jelek, piktogramok alkotása.

Tájékozódás térben, síkban, képernyőn.

Formák algoritmusokra bontása, kirakása irányok meghatározásával.

Rész-egész viszony változatos gyakorlása.

Több lehetséges megoldás keresése adott feladatokhoz.

Több utasítás memorizálása.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A megfigyelő és rendszerező képesség Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Kreativitás, képzeletvilág fantázia Képi gondolkodás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Összefüggések felismerése Matematikai szövegértő-képesség A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok Érdeklődés felkeltése matematikai játékok segítségével. A valószínűségi és a statisztikai szemlélet alapozása. Kifejezőképesség fejlesztése a sejtések megfogalmazásával. Tartalmak Események, ismétlődések játékos tevékenység során.	

„Biztos”, „lehetséges, de nem biztos”, „lehetetlen” érzékelése találgatással, próbálgatással.

Informatika:

A témakörhöz kapcsolható szoftverek, programok és játékok használata.

Rész és egész viszonya

Több lehetséges megoldás keresése

Több utasítás memorizálása

Utasítások ellentéte

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Adatok gyűjtése, ábrázolása. Pl. oszlop és síkdiagram építése kockákból, dobozokból, lapokból stb.

Sejtések, találgatások, próbálgatások megfogalmazása és az eredmények összevetése szóban.

INFORMATIKA:

Rész és egész viszony felismerésének gyakorlása számítógépes feladatokkal.

Több lehetséges megoldás keresése a feladatokhoz.

Több utasítás memorizálása.

Utasítások ellentétének megfogalmazása, „lehetséges, de nem biztos”, „lehetetlen” érzékelése találgatással, próbálgatással.

A VÁRHATÓ EREDMÉNYEK TANÉV VÉGÉN

- A gyerekek képesek a tárgyak, elemek sorba rendezésére, összehasonlítására, szétválogatására megadott vagy választott tulajdonság alapján.
- A halmazok számosságának megállapítására.
- Megfelelően használják a több, kevesebb, ugyanannyi szavakat, jeleket.
- El tudják dönteni az igaz-hamis állítások helyességét.
- Tudnak növekvő és csökkenő számsorozatokot felismerni, képezni adott szabály alapján.
- Egyszerűbb esetekben meg tudják fogalmazni a szabályjátékok és sorozatok szabályát.
- Tudja a halmazokat összehasonlítani számosságuk szerint.
- Nagyság szerint sorba tudják rendezni a számokat húszas számkörben.
- Jól használják a relációs jelet.
- Ismerik a számok kéttagú összeg és különbség alakjait húszas számkörben.
- Felismerik a páros és páratlan számokat.
- Tudják a számok szomszédait.
- Az összeadás, kivonás, bontás, pótlás feladatait kevés hibával végzik.
- Egyszerű szövegösszefüggést le tudnak jegyezni rajzzal, számokkal, művelettel.
- Képesek helymeghatározásokra, ismerik a helymeghatározó kifejezéseket.
- Ki tudják választani az alakzatok közül a háromszöget, négyszöget és a kört.
- Gyakorlatot szereznek a hosszúság, űrtartalom és tömeg mérésében, választott és szabvány egységekkel.
- Egyszerű szám és szöveges feladatokban a m, kg, l mértékegységeket tudják használni.
- Ismerik, és jól alkalmazzák a hét, nap, óra időtartamot.

2. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 148

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	A GONDOLATI MŰVELETVÉGZÉS ALAPOZÁSA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉ S FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás) Figyelemkoncentráció, megfigyelés, differenciáló készség Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Válogató, osztályozó és rendszerező képesség Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Korrekció, önkorrekció Szabályfelismerés, szabályalkotás, szabálykövetés Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Szakszókincs Megbízhatóság, pontosság, rendszeresség, alaposág, ellenőrzés Kíváncsiság, nyitottság, céltudatosság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Beszéd és szövegértés fejlesztése. A matematikai problémák szóbeli megfogalmazásának fejlesztése. A tantárgyi szakszókincs fejlesztése. Matematikai szimbólumok használatának alapozása. Szimbólumokban való gondolkodás alapozása. Tartalmak Halmazok összehasonlítása. Számolás tárgyi tevékenységgel. Darabszám, mérőszám, sorszám. Viszonyítások megfogalmazása. Logikai műveletek: A <i>nem</i> , <i>és</i> , <i>vagy</i> kifejezésekkel végzett logikai műveletek. Nyitott mondatok.	

Állítások igazságtartalma.

Szabályszerúségek:

Jel és számsorozatok, nyitott mondatok szabálya.

Összefüggések, kapcsolatok:

Szöveges feladatok összefüggései.

Szám és szöveges feladatokban megfogalmazott matematikai problémák és a lejegyzésükre használt szimbólumok összefüggése.

Szöveges feladatok és matematikai modellezésük összefüggései.

Állítások igazságtartalma és a valóság között.

KOMBINATORIKA:

Kombinációk létrehozása

Informatika:

A kapcsolódó szoftverek, programok, játékok alkalmazása.

Jelek, piktogramok megismerése.

Halmazok összehasonlítása.

Szöveges feladatok megoldása számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Halmazok létrehozása adott és választott szempontok alapján, a halmazok elemeinek megszámlálása.

Rész és kiegészítő halmazok létrehozása tevékenységgel és számokkal.

Összehasonlítások, viszonyítások a halmaz tulajdonságai és számossága alapján: hányal, hányszor több, hányszor akkora, hányal, hányszor kisebb, kevesebb.

Tárgyak, elemek sorba rendezése, meg és leszámolása, számolása kettesével, hármasával.

A darabszám, mérőszám és sorszám fogalmak helyes használata változatos feladatokban.

Igaz, hamis állítások megfogalmazása tárgyokról, számokról, az igazságtartalom eldöntése kirakással, rajzzal, jelekkel, szóban, a *mindegyik*, *van olyan*, *egy sincs olyan* kifejezések használatával.

Sorozatok kiegészítése és folytatása, nyitott mondatok bezárása a felismert és megfogalmazott szabályszerúségek alapján.

Szabályszerúségek megfogalmazása változatos feladatokban szóban és matematikai szimbólumokkal sorozatokról, nyitott mondatokról.

Szöveges feladatok megfogalmazása tevékenységekről, tárgycsoportokról, halmazokról és számfeladatokról.

Szöveges feladatok megoldása tevékenységgel, kirakással, rajzos megjelenítéssel, számtani műveletekkel.

A lehetséges kombinációk megkeresése tárgyak, színek, elemek, számok, pénzkifizetések kombinációba illesztésével (hányféleképpen lehet kirakni, lerajzolni, kiszínezni, lejegyezni, kifizetni).

Informatika:

Párosítások, válogatások adott szempontok alapján.

Halmazok, mennyiségek összehasonlítása.

Írányok gyakorlása robotjátékokkal.

Jelek, különböző jelkészletek megismerése.

Jelek, piktogramok alkotása.

Tájékozódás térben, síkban, képernyőn.

Formák egymáshoz rendelése, kirakása.

Formák algoritmusokra bontása, kirakása irányok meghatározásával.

Rész-egész viszonya.

Jelek, piktogramok gyűjtése, csoportosítása.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	SZÁMFOGALOM A SZÁZAS SZÁMKÖRBE
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>Figyelemkoncentráció, megfigyelés</p> <p>Logikai képességek:</p> <p>Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés)</p> <p>Analízis</p> <p>Szintézis</p> <p>Általánosítás</p> <p>Következtetés</p> <p>Viszonyítás</p> <p>Absztrakció</p> <p>Konkretizálás</p> <p>Csoportosítás</p> <p>A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek:</p> <p>Problémafelismerés</p> <p>Problémaelemzés</p> <p>Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség</p> <p>Adatgyűjtés megadott szempontok alapján</p> <p>Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján</p> <p>Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés)</p> <p>Korrekció, önkorrekció</p> <p>Szabálykövetés, szabályalkotás, szabálytartás</p> <p>Összefüggések felismerése</p> <p>Matematikai összefüggések modellezése</p> <p>Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése</p> <p>Matematikai szövegértő-képesség</p> <p>A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége</p> <p>A várható eredmény becslésének képessége</p> <p>A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).</p> <p>Nyitottság, céltudatosság</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok:</p> <p>A biztos számfogalom kialakítása 100-as számkörben.</p> <p>Tájékozottság a tízes számrendszerben.</p> <p>A természetes szám fogalma a száz-as számkörben.</p> <p>Matematikai szakszókincs, beszéd és szövegértés fejlesztése.</p> <p>Becslő képesség fejlesztése.</p> <p>Tartalma</p> <p>Számfogalom alakítás.</p> <p>Számlálások.</p> <p>A számok tulajdonságai:</p> <p>a szám a halmazok egyik tulajdonsága</p> <p>valóság elemeinek mérőszáma</p> <p>valóság elemeinek darabszáma</p> <p>sorszám</p> <p>a számok neve és jele 100-ig</p> <p>a számjegyek száma és jelentése (egy, tízes), helyiérték</p> <p>páros, páratlan</p> <p>oszthatóság</p>	

A számok viszonyai:
a számok nagyságrendje
a számsorban elfoglalt hely (szomszédok)

A számok írása és olvasása 100-ig.
A római számok felismerése.
Matematikai modellek:
mennyiségek összeg és különbség alakjai: bontás
nyitott mondatok
a szorzás és osztás előkészítése

Összefüggések, kapcsolatok:
A számok közötti kapcsolatok felismerése
Szöveges feladatok

Informatika:
A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok alkalmazása.
Műveletek 20-100-as számkörben.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Számlálás egyesével, tízesével, hármassával, ötösével stb. csökkenő és növekvő sorozatokban, tevékenységgel, rajzos és számfeladatok végzése.
A számok nagyságviszonyainak gyakorlása, viszonyítások elvégzése: mennyivel/ mennyiszor, több, kevesebb.
A számok számsorban elfoglalt helyének, egyes, tízes szomszédainak a begyakorlása változatos feladatokon.
Számok helyének jelölése különféle pontos és közelítő számejegyzéseken.
A páros és páratlan fogalom gyakorlása 100-as körben.
Számok jellemzése a megismert tulajdonságok alapján.
Számok bontása tízesek és egyesek összegére, a helyiérték fogalom gyakorlása tevékenységekkel (pl. kötegeléssel).
Számok leolvasása bontott alakú kirakásról, képről, összeg- és különbségalakról.
Számok megjelenítése kirakással és számokkal bontott alakként.
Számok és számok viszonyainak, tulajdonságainak megjelenítése szöveges feladatokban.
Játékok játékpénzzel, számkártyákkal, barchoba szerű játékok.
Csoportosítások a szorzás és osztás előkészítéséhez (kettesével, hármassával, négyesével).
Pénzváltások, kötegelések.

Informatika:
Játékos feladatvégzések a kapcsolódó szoftverekkel.
Számjegyírások és olvasások a képernyőről.
Képekhez számok, számokhoz képek rendelése.
A Számok bontott alakjainak megjelenítése a képernyőn.
Tevékenységek elemekre, algoritmusokra bontása.
Számok nagyságviszonyainak leírása nyilakkal, relációs jellel.
A római számok gyakorlása számítógéppel.

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	MŰVELETEK ÉRTELMEZÉSE, MŰVELETVÉGZÉS
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Figyelemkoncentráció, megfigyelés, differenciáló képesség Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján

Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján
 Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés)
 Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján
 Logikai képességek:
 Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés)
 Analízis
 Szintézis
 Általánosítás
 Következtetés
 Absztrakció
 Konkretizálás
 A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek:
 Problémfelismerés
 Problémaelemzés
 Megoldástervezés
 Döntéshozás (indoklás)
 Korrekció, önkorrekció
 Tervezés:
 a haladás módjának meghatározása
 a tevékenységek tartalmának tervezése
 a tevékenységek ütemezése
 Összefüggések felismerése
 Analógiák felismerése és követése
 Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése
 Matematikai összefüggések modellezése
 Matematikai szövegértő-képesség
 Visszafele következtetés képessége
 Az ismert alakú számokkal számolási készség
 A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:

A biztonságos műveletvégzés megalapozása 100-as körben.
 Szóbeli számolási képesség fejlesztése.
 Kételkedés, ellenőrzés, indoklások megfogalmazásának alapozása.
 Ismeretek, ténytűszámok tudatos memorizálása.
 Fordított műveletek alkalmazásának alapozása.

Tartalmak

Műveletek:

Összeadás, kivonás értelmezésének kiterjesztése a száz-as számkörre.
 Szorzás bevezetése az egyenlő tagok összeadásával.
 Szorzás, osztás, bennfoglalás értelmezése a száz-as számkörben.
 Részekre osztás, bennfoglalás kirakással, jelölés bevezetése.
 Szorzó-és bennfoglaló táblák felépítése 100-as számkörben.
 Maradékos osztás kirakással, maradék jelölése.

Műveleti tulajdonságok:

Összeadás: a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága.
 Szorzás: a tényezők felcserélhetősége.

Műveletek sorrendje, zárójel használata.

Összefüggések, kapcsolatok:

Összefüggés a tagok növelése, csökkenése és az eredmény változása között.
 Műveletek közötti kapcsolatok: összeadás és kivonás, szorzás és osztás, összeg, különbség szorzása.
 Fordított szövegezésű feladatok és a műveletek közötti kapcsolat.

<p>Informatika: A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok használata. Műveletek 20–100-as számkörben.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>Számlálás kettesével, ötösével, tízesével stb. Kírákásokkal darabszám, mérőszám megállapítása. Egyenlő tagok összeadásának gyakorlása, a szorzás értelmezése. Részekre osztás, bennfoglalás kirakással, jelölés bevezetése (részekre osztás 20/4, bennfoglalás 20:4). Művelet megfogalmazása képekről, tevékenységekről. Műveletek megjelenítése képekkel, tevékenységekkel. Egy feladathoz több megoldás megkeresése: műveletek közti kapcsolatok felfedezése (pl. műveletek felcserélhetősége, a számok felcserélhetősége a műveletekben). A tanult műveletek változatos formában történő gyakorlása, háromtagú összeadások és kéttényezős szorzások is kikövetkeztetéssel, sorozatalkotással. Egyenes és fordított szövegezésű feladatok megoldása. Zárójeles feladatok megoldása, (összegek és különbségek szorzása) a zárójeles feladatokban a műveleti sorrendek betartásának gyakorlása. Szöveges feladatok megoldása, tevékenységekről, képről, számfeladatról. A szöveges feladatok megoldásának gyakorlása a megoldási menet betartásával. Szöveg megfogalmazása tevékenységhez, képhez, számfeladathoz. Kérdések megfogalmazása és a válaszadás gyakorlása szöveges feladatokban megoldásánál. Zárójeles feladattal megjeleníthető szöveges feladatok értelmezése, lejegyzés gyakorlása. A megoldás megtervezése és visszaidézése. A tanult műveletek felhasználása nyitott mondatok megoldásában és lejegyzésében.</p> <p>Informatika Összeadás, kivonás, szorzás és bennfoglalás gyakorlása számítógéppel. A maradékos osztás gyakorlása. A zárójeles műveletek gyakorlása számítógéppel. Tevékenységek algoritmusokra bontása. Műveletek algoritmusokra bontása, leírása nyilakkal.</p>

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	SOROZATOK, FÜGGVÉNYEK
<p>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</p>	<p>MATEMATIKA INFORMATIKA</p>
<p>A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)</p>	<p>Figyelem, megfigyelés Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Kreativitás Szabálykövetés Szabályalkotás Szabálytartás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége</p>

	A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok Periodikusság megértése. A kapcsolatok szavakkal való kifejezése.</p> <p>Tartalmak: Tárgy-, rajz, jel, számsorozatok: sorozatok tulajdonságai (pl. periodikus, számsorozat, csökkenő, növekvő stb.) sorozatok elemeinek változása sorozatok szabálya/szabályai</p> <p>Egyszerű tapasztalati függvények. Szabály és gépjátékok.</p> <p>Összefüggések: Sorozatok elemeinek változása és a szabályok összefüggése. Számpárok, számhármak közötti kapcsolatok. A táblázat és táblázati elemek összefüggése. Szövegek és egyszerű függvények megfeleltetése. A sorozat szabályai és a megfogalmazásuk közötti összefüggések.</p> <p>Informatika: A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok alkalmazása. Algoritmizáló készség, gondolkodás, logika, lateralitás, memória fejlesztése informatikai eszközökkel.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Tárgy-, rajz- és jelsorozatok, készítése, kiegészítése, folytatása adott vagy felismert összefüggés szerint. A változások megfigyelése, a változások elmondása szóban, lejegyzés jelekkel. Egyszerű függvényre vezető szöveges feladatok megoldásának gyakorlása. Változatos szabály és gépjátékok variábilis gyakorlása. Szabályosság, periodikus ismétlődés felismerésének gyakorlása. Többféle megoldási mód keresése, az alternatív megoldások összevetése. Informatika: Robotjátékok, irányok gyakorlása (térben, síkban, számítógéppel). Jelek, piktogramok gyűjtése, csoportosítása. Szabályjátékok a logo-teknőccel. Képek elemekre, algoritmusokra bontása. Tevékenység elemekre, algoritmusokra bontása. Ábra leírása irányított nyilakkal, majd rajzolóprogrammal. Robot irányítása. Részekből egész szintetizálása.</p>	

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	GEOMETRIA, MÉRÉS
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSzsÉGEK, ATTITŰDŐK)	Alkotóképesség Viszonyítási képesség Tárgyak, ingerek felismerése, tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, Formareprodukciós képesség

Emlékezet
vizuális
mozgásos,
tárgyi,
fogalmi
Logikai képességek:
Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés)
Analízis
Szintézis
Általánosítás
Következtetés
Absztrakció
Konkretizálás
Csoportosítás
Lényegkiemelés, indoklás
Tájékozódás az időben
Tájékozódás a térben
Tájékozódás a síkban
Összefüggések felismerése
Analógiák felismerése és követése
Geometriai összefüggések modellezése
Matematikai szövegértő-képesség
Mérés és összehasonlítás képessége
A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok

Tudatos eszközhasználat.

Tér és síkgeometriai tapasztalatszerzés.

A megfigyelés és a tapasztalatok eredményének szóbeli megfogalmazása.

A mérőeszközök, mértékegységek helyes megválasztása.

Tartalmak

Tájékozódások:

Tájékozódási pontokhoz viszonyítás.

Saját testhez viszonyítás.

Tapasztalatszerzések:

Téglalap, négyzet, kocka, téglatest.

Kerület mérése tevékenységgel.

Sokszögek néhány tulajdonsága.

Egyszerű tükrözések, (tengelyes szimmetria).

Létrehozás építéssel, másolással.

Geometriai tulajdonságok:

Élek, csúcsok, oldalak, lapok.

A tulajdonságok változása és megmaradása.

A tulajdonságok tagadása, min közös ismertető.

Mérhető tulajdonságok, mérés:

Hosszúság tömeg, űrtartalom és idő mérése.

m, dm, cm, kg, dkg, l, dl, év, hónap, hét, nap, óra, perc.

Eszközhasználat:

vonalzó és sablon

mérleg, űrtartalom és hosszúságmérő eszközök

óra

Összefüggések:

Térbeli viszonyok és a saját test elhelyezkedésének összefüggései.

A testek, síkidomok mérhető és geometriai tulajdonságai közötti összefüggések.

A testek és a térben elfoglalt helyük szerinti összefüggések.

A testek, síkidomok és a tükrözés (tengelyes szimmetria) összefüggései.

Informatika:

Ismerkedés a síkidomokkal, számítógép segítségével.

Mérések számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tájékozódás a tanuló saját mozgó, forgó testének aktuális helyzetéhez képest.

Előtte, mögötte, fölötte, alatta, jobbra, balra stb. irányok gyakorlása, kifejezések helyes használata.

Testek és síkidomok megfigyelése változatos helyzetekben.

Térbeli alakzatok építések kockákból, téglatestekből; geometriai tulajdonságok érzékelése és megfogalmazása az alkotások során.

Testek építése másolással és tükrözéssel modellekről.

Síkidomok másolása, előállítás egy-két feltétel szerint: kirakás, befedés, másolás átlátszó papírral.

Síkbeli alakzatok másolása vonalzó használattal.

Tengelyes tükrözések síktükörrel, a tapasztalatok megfogalmazása.

Informatika

Játék a kapcsolódó szoftverekkel, programokkal, játékokkal.

Testek és síkidomok megfigyelése változatos helyzetekben.

Síkidomok színezése.

Mérések a számítógép segítségével. Játékos kerületszámítások és területbefedések.

Tükrözések számítógép segítségével.

Jelek tervezése, rajzolása.

Pontok összekötése síkidomokká.

Síkidomok nevének felírása.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSzsÉGEK, ATTITÚDÖK)	Kombinatorikai képességek Formareprodukciós és ábrázolási képességek Kritikai képességek Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Képi gondolkodás Összefüggések felismerése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Hipotézisalkotás A normáktól való tudatos eltérés Nézőpontváltás képessége

	A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése). Kíváncsiság Nyitottság, érdeklődés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: A valószínűségi szemlélet alapozása. Beszéd és szövegértés, szóbeli kifejezőskultúra fejlesztése. Valóság és a feltételezések összevetése.</p> <p>Tartalmak Adatok gyűjtése és ábrázolása: Táblázat, oszlopdiagram, grafikon.</p> <p>Fogalomalkítás: A biztos, nem biztos, valószínű, lehetséges fogalmak.</p> <p>Összefüggések: Valóság és a feltételezések összefüggései.</p> <p>Informatika: A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok alkalmazása. Diagrammok, grafikonok a számítógépen.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Adatok gyűjtése, ábrázolása és leolvasása és értelmezése táblázatból, oszlopdiagramról, grafikonról. Valószínűség fogalmainak alapozása játékos, változatos formában és tevékenységgel, használatuk játékos és valódi feladathelyzetekben. Események valószínű lejátszódásának elképzelése, eljátszása, történés visszaidézése. Gyűjtött adatok elhelyezése egyszerű táblázatokban, jelölésük egyszerű grafikonon, az adatokból elemi diagrammok készítése. Diagrammok, táblázatok, grafikonok leolvasása egyszerű estekben.</p> <p>Informatika: Gyűjtött adatok elhelyezése egyszerű táblázatokban. Egyszerű diagramok és grafikonok leolvasása a számítógépről.</p>	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A gyerekek meg tudják állapítani a halmazok számosságát, össze tudják hasonlítani azokat.
- Tudnak halmazokat képezni adott tulajdonság alapján.
- Meg tudják nevezni a kiválogatott elemek közös tulajdonságait.
- Tudnak összefüggések megfigyelni, leolvasni, megfogalmazni.
- Az állítások igazságát eldöntésében, igaz állításokat fogalmazásában gyakorlottak.
- Képes tárgyakat, számokat sorba rendezni adott szempont szerint.
- Tudnak nyitott mondatot lejegyezni ábráról, szövegről, igazzá tudják azokat tenni behelyettesítéssel, próbálgatással.
- Tudnak tárgyakat megszámlálni egyesével, kettesével, ötösével, tízesével.
- Ismerik a számok nevét és jelét 100-as számkörben.
- Összehasonlítanak számokat nagyság szerint, sorba rendezik azokat 100-as körben.
- Meg tudják keresni a számok helyét a számegyenesen.
- Felismerik a számok összeg, különbség, kéttényezős szorzat, és hányados-alakját.
- Értelmezik az összeadást, kivonást, szorzást, osztást 100-as számkörben.
- Tudnak eszközhasználat nélkül összeadást, kivonást, pótlást végezni 100-as számkörben.
- Ismerik a szorzó és bennfoglaló táblát.
- El tudnak végezni maradékos osztást.
- A műveletek közötti kapcsolatokat felismerik.

- Egyszerű szöveges feladatokat tudnak megoldani.
- Felismerik a téglalapot és a négyzetet.
- Testeket, síkidomokat tudnak létre hozni másolással.
- Felismerik a testek tulajdonságait (élek, lapok, csúcsok).
- Alakzatokat csoportosítanak, válogatnak megadott szempont szerint.
- Ismerik és tudják használni a tanult szabvány mértékegységeket.
- Helyesen használják a mérőeszközöket.

1. ÉVFOLYAM

KOMPLEX PROJEKTEK

Éves időkeret: 36 hét

1.

A projekt célja, hogy segítse az óvoda és az iskola közötti átmenetet, az önmagunk és társaink jobb megismerése által segítse az újonnan szerveződő gyerekcsoport közösséggé válását. Célja továbbá a tanulási képességeket megalapozó részfunkciók játékos fejlesztése, az önmagunkkal, közvetlen környezetünkkel kapcsolatos ismeretek elsajátítása.

A TÉMAKÖR CÍME	ILYEN VAGYOK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Ének-zene Dráma és tánc Vizuális kultúra Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Testnevelés és sport és sport Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Személyes kompetenciák Önmegismerés Önkifejezés Testséma, testkép Kognitív kompetenciák Beszédértés, fonémahallás Téri tájékozódás Észlelés Emlékezet Szerialitás Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis) Kíváncsiság Mozgáskoordináció Finommotorika Ritmuserzés Kreativitás Szociális kompetenciák Kapcsolatkezelés Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Tájékozódási alapismeretek Testséma, testkép kialakítása. Testrészek, ujjak nevei. Saját testhez, a külső környezet adott pontjához viszonyított téri tájékozódás, irányok	

(jobb-bal, alatta, fölötte, mellette stb.) meghatározása.
Óvoda iskola összehasonlítása. Jelek és jelentésük a mindennapi életünkben.
Személyes információk: név, születési dátum, lakcím, életkor.
A hét napjainak, hónapok, évszakok nevei és egymás utáni sorrendjük.
Az évszakok főbb jellemzői.
Érzékszerveink, mit mivel érzékelünk: szaglás, ízlelés, látás, tapintás, hallás.
Otthon, iskola, lakóhely.
Család, családtagok, családi munkamegosztás. Családi ünnepeink. Az ünnepnap, hétköznapi fogalma.
Anyagok és megmunkálásuk
A papírkészlet csoportosítása. szín, forma, nagyság szerint.
A papír tépése, sodrása, gömbölyítése.
A papírhajtogatás rajzi jeleivel való ismerkedés. Átló-, felező-, szöglehajtás.
Papír nyírása egyenes és görbe vonal mentén.
A fonál megfigyelése, tulajdonságai, fonalkészítés sodrással.
Csokorkötés, csomókötés gyakorlása.
Fonási technikák megismerése, gyakorlása.
Ajándék csomagolás természetes anyagok felhasználásával.
Matematika
Mérések, becslések
Testnevelés és sport
Egyszerűen koreografált gyermekjátékok, improvizációk.
Higiéniai ismeretek.
Tartás és egyensúly, talpboltozat erősítő gyakorlatok.
Állóképesség növelése.
Relaxációs gyakorlatok.
Művészetek, önkifejezés
Ének-zene
Ismert gyermekdalok éneklése.
Szép éneklés, helyes testtartás, légzés tanulása.
Ütemes mozgások: egyenletes járás, taps, koppantás adott ütemre.
Egyenletes lüktetés érzéskeltése mérőütéssel.
Dalok, mondókák mérőütéssel, ritmustapsolással, ritmushangszerekkel.
Hosszú és rövid hangok érzékeltetése mozgással, ritmushangszerekkel.
Közös ritmusjáték
Vizuális kultúra
Formák, vonalak, színek használata, megnevezése.
Főszínek, mellékszínek, színkeverés.
Élmények személyes hangú kifejezése rajzokban, festményekben.
Vizuális jelek és jelentésük.
Nagy felületek kitöltése, lendületes ecsethasználat.
Dráma és tánc
Egyszerű mozgások és tartáshelyzetek utánzása.
Térkitöltő és térkihasználó gyakorlatok alapfokú tánctechnikai elemek felhasználásával.
Gyermekjátékok
Képzeltbeli lények megjelenítése.
A beszéd, ének és mozgás összekapcsolása.
Kedvenc mesék megjelenítése bábbal és anélkül.
A beszédkészség, a szóbeli szövegalkotás és a megértés fejlesztése
Artikulációs gyakorlatok: rövid, hosszú magánhangzók megkülönböztetése, mássalhangzók hangoztatása
hangutánzás alapján
Íránygyakorlatok
Hangok differenciálása szavakban
Mondatalkotás képről.
Íráselőkészítő gyakorlatok
Mondókák, versek, mesék tanulása, dramatizálása.
Informatika
Írányok gyakorlása robotjátékokkal.
Képek kiszínezése. Egérmozgatás gyakorlása.
Mese, vers, dal illusztrációk készítése.
Tájékozódás térben, síkban képernyőn.

Jelek, piktogramok megismerése.
 Hangok, zörejek felismerése.
 Játékok számítógéppel.
 Képek, információk keresése tanítói segítséggel pl. saját lakhely

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tájékozódás a saját testen. Testrészek neveinek tanulása. Az önálló megnevezés, megmutatás játékos gyakorlása csukott szemmel. Páros gyakorlási lehetőség: tükörjáték. Ritmus és tapsgyakorlatok lábak dobbantásával, különböző testrészek megérintésével. Tornasor kialakítása, jobbra át, balra át gyakorlása. Apró puha dolgok felvétele a padlóról talppal. Betűelemek, betűk rajzolása lábujjal, lábujjak közé fogott eszközzel. Magasságmérés összehasonlítással, összeméréssel. Mozgáskoordinációt fejlesztő játékos tornagyakorlatok. Egyensúly és tartásgyakorlatok. Futás irányváltoztatással. A testrészek nevének gyakorlása kapcsolódó mondókákkal, gyermekversekkel. Mi lenne ha.....? játékok. Térkitöltő gyakorlatok, táncos improvizációk. Érzelmek kifejezése mozgással, zenei effektusok kifejezése táncal, mozgással, mozdulatokkal.

Saját testhez viszonyított irányok helyes megnevezése. Helyes irányok gyakorlása játékos feladatokkal. Saját test kontúrja társ segítségével, kivágása, kifestése. Irányok gyakorlása számítógépes játékokkal.

Ilyen vagyok én, ezt csinálom én fényképgyűjtés, rajzolás, festés, albumkészítés. Illusztrálás, képkeretkészítés, feliratozás.

Ujjak neveinek mondóka segítségével történő, ujjmozgásokkal kísért tanulása. Saját kéz körbe rajzolása és kiszínezése, ujjfestés, tenyérnyomat készítése. Betűelemek vázolása ujjfestéssel. „tenyérjóslás”. Apró tárgyak (magok, gyöngyök, gombok stb.) válogatása ujjal. Ritmuskopogás ujjal. Papírtépésével mozaik kép (pl. arckép) készítése. Fonalak fonása pl. körmöcskésés. Gyöngyfüzés. Csokorkötés, cipők ki-, bekötése. Betűelemek kirakása, ragasztása fonalból. Ujjbábok készítése, játékok, versek, improvizációk a bábokkal. Színezések számítógépen egérmozgatással.

Tapasztalatszerzés az iskoláról és környezetéről. Beszámoló az óvodai környezetről. A környezet és a szabályok, szokások összehasonlítása. Óvodai jelek rajzolása, környezetünkben található piktogramok gyűjtése, jelentésük szerinti csoportosítása pl. tiltó, közlekedési stb. Saját piktogramok tervezése (tanítói segítséggel számítógépen is), használata. Iskolakezddéssel kapcsolatos versek tanulása, vershez illusztráció készítése.

Napok, hónapok, évszakok neveinek és sorrendjének játékos, verssel, mondókával, mesével, dalokkal történő tanulása. Illusztrációk készítése festéssel, rajzolással. Évszakok szimbolikus ábrázolása (pl. négy vándor, fa). Papírmozaik és fonalképek készítése. Mesedramatizálás. Az évszakokhoz kapcsolódó gyerek és népi játékok játszása.

Késkeresés az interneten.

Személyes adatok tanulása név, lakcím, születési dátum, életkor. Játékos névtanulás memóriafejlesztéssel. Nevek kezdő hangjainak megnevezése pl. „Kinek a neve kezdődik 'k' hanggal?” Hangok differenciálása nevekben. Rövid-hosszú magánhangzók hangoztatása nevekben, nevek szótagolása. Születésnap naptár készítése az osztályban.

Az öt érzékszerv megismerése. Játékos kipróbálása mit mivel érzékelünk. Tájékozódás egy adott érzékszerv alapján pl. csak szaglás, ízlelés, hallás, tapintás. Habilitációs játékok. A dolgok érzékelhető tulajdonságainak megtapasztalása. Játék a színekkel: színkeverés, festés. Játék a hangokkal: A megfestett színek hangjainak megjelenítése ritmushangszerekkel. Ismert gyerekdalok megfestése színekkel. Zenei effektusokra, színekre, zörejekre, emberi hangokra, tárgyak hangjára való reagálás kifejező mozdulatokkal.

Az iskola épületének és környékének bejárása. Tájékozódás az iskolában. Az iskola folyosójának, udvarának, a tanterem hosszának, szélességének mérése alkalmi mértékegységekkel (pl. lépéshossz) és méterszalaggal. Ismerkedés a lakóhely nevezetességeivel, jellegzetességeivel. séta az iskola környékén. Kép és adatkeresések az interneten tanítói segítséggel a lakóhelyjel kapcsolatban. Fotók, térképek, berendezési tárgyak segítségével az otthoni, iskolai és a lakóhelyi környezet jellemzése. A megismert három környezettípus tárgyainak csoportosítása több szempont alapján. Lakóhelyet, iskolát bemutató plakát, reklámfüzet készítése fotókból, saját rajzokból, újságkivágásokból, számozással, feliratozással. Bemutatás szóban.

Család bemutatása családi fotók alapján. Családrajz készítése. Családi szokások, a családi munkamegosztás. A családban előforduló házi munkák összegyűjtése, tablókészítés. Házi munkák megjelenítése mimetikus játékkal. Az osztályban elvégzendő egyéni és közös feladatok összegyűjtése. Fontos családi ünnepek összegyűjtése, megbeszélés csoportban kik milyen szokás szerint ünnepelnek. Egyszerű ajándék ötletek (pl. tulipánhajtogatás), ajándékdoz készítés, csomagoló papír készítése krumpli nyomdával. Köszöntő dalok tanulása, éneklése.

A projekt teljes ideje alatt

A fontosabb iskolai történések gyűjtése eseménynaptárba, jelölés piktogramokkal. Az osztály életével kapcsolatos jeles napok jelölése, kiemelése.

Saját naplókészítés: egyéni eseménynapló készítése képekkel, rajzokkal.

A projekt és a tanév során végig születés és névnapok megünneplése.

A saját test ellazulásával kapcsolatos relaxációs és vizualizációs gyakorlatok.

Értékelés:*Tanítói:*

Folyamatos megfigyelés.

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján. A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése.

Egyéni alkotások és a megszerzett ismeretek

Tanulói:

Csoportok és egymás produktumának értékelése.

A csoporttagok önértékelése.

2.

A projekt célja, hogy a tanulók közvetlen tapasztalatszerzés útján elemi ismereteket szerezzenek az őket körülvevő élő és élettelen környezetről. Ismerkedjenek meg az erdő élővilágával önálló megfigyelés, versek, mesék, dalok dramatikus feldolgozásával. Szerezzenek új ismereteket alkotó módon az erdő, a föld két jellemző anyagáról, a fáról és az agyagról megmunkálásuk révén.

A TÉMAKÖR CÍME	A FÖLD
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Ének-zene Dráma-tánc Vizuális kultúra Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Személyes kompetenciák Önmegismerés Önkifejezés Önállóság Kognitív kompetenciák Nyelvi kifejezőkészség Észlelés Emlékezet Figyelem Utánzás Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, megkülönböztetés, csoportosítás) Kíváncsiság Mozgáskoordináció Finommotorika Ritmusérzék Zenei hallás Kreativitás Szociális kompetenciák Kapcsolatkezelés Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az élő és élettelen természet alapismeretei Az élő és élettelen jellemzői. Az erdő növényei, állatai. A virágos növény, a fa és a cserje részeinek megfigyelése, megismerése.	

Ember az erdőben.

A ház körül élő állatok megismerése.

A vadon és a ház körül élő állatok életmódja közötti különbségek.

Állatok és kicsinyeik, a fejlődés, növekedés fogalma.

A tárgy és az anyag. Használati tárgyaink anyaga.

Régi és mai mesterségek.

A nyersanyag és a termék

A szilárd halmazállapot bemutatása, a szilárd anyagok tulajdonságai.

Tájékozódás térben és időben

Viszonyítások az erdőben: előtt, mögött, között, alatt.

Mérések, becslések (kerület, távolság)

Anyagok és megmunkálásuk

A fa és a természet kincsei.

Ismerkedés a fával. A fa érzékszervi vizsgálata.

A fa alakítása: mérés, darabolás, tördelés, csiszolás, ragasztás, összeállítás (pl. madáretető, kerítés)

Ismerkedés az agyag tulajdonságaival

A képlékeny anyag formálása

Az agyag gyúrása, lapítása, gömbölyítése, formázása (ház körüli állatok).

Kézműves szakmák megismerése.

Művészetek, önkifejezés

Ének

Ismert gyerekdalok éneklése.

Adott motívum hangoztatása ritmusszótagokkal, tapssal, ritmushangszerekkel.

Ritmusmotívumok kiemelése dalokból, mondókákból.

Ritmusmotívum olvasása ritmusjelekről, kirakása pálcikákkal.

Új motívum felismerése hangoztatása, kirakása, írása.

Dalfelismerés motívum alapján.

Magas és mély hangok a természetben és környezetünkben.

Magas és mély hangok érzékeltetése, kifejezése mozgással.

Vizuális

Természeti látványok vizuális megjelenítése.

Élőlények személyes hangú kifejezése rajzokban, festményekben.

Természeti és mesterséges forma.

Kompozíció, kollázs és nyomatkészítés.

Vers-, meseillusztráció.

Dráma és tánc

Kreatív játékok tárgyakkal.

Fantáziajátékok elképzelt tárgyakkal, bábokkal, elképzelt körülményekkel

Légzés, ritmus, mozgás és beszédgyakorlatok.

Improvizációk az elkészített játékokkal.

Beszédképesség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

Artikulációs gyakorlatok: rövid, hosszú magánhangzók megkülönböztetése, mássalhangzók hangoztatása hangutánzás alapján

Szavak szótagolása tapsolással.

Képolvasás, szógyűjtés.

Történetmondás képsor alapján.

Íráselőkészítő gyakorlatok

Mondókák, versek, mesék tanulása, dramatizálása.

Matematika

Állatokat és növényeket ábrázoló kártyák, játékok szétválogatása különböző szempontok szerint.

Összehasonlítások (megkülönböztetés, azonosítás) hosszabb, rövidebb, több, kevesebb.

Igaz, hamis állítások megfogalmazása (állatokról, növényekről, időjárás stb.)

Változások jelölés megmutatással, nyíllal.

Hosszúságmérések alkalmi egységekkel. Mérőszám és mértékegység kapcsolata.

Párok kirakása, a párosság fogalmának előkészítése.

Testnevelés és sport: szabadban végzett sporttevékenységek

Helyváltoztatás állatmozgást utánozva (kutya futás, pókjárás, sánta róka stb.).

Gurulóátfordulás előre guggoló támaszból, terpeszállásból zsugor- és terpeszülésbe.
 Járások és futások kötetlenül, alakzatban és futójátékok.
 Szökdelések egy, váltott, páros lábon meghatározott távolságig.
 Egyszerű relaxációs és vizualizációs gyakorlatok

Informatika

Hangok, kedvenc dalok meghallgatása számítógépről, kazettáról, CD-ről.
 Képek, filmek, filmrészletek megtekintése interneten.
 Nyomtatott képek színezése. Képeskönyvkészítés.
 Képek alkotása különböző szempontok szerint.
 Illusztrációk és piktogramok készítése.
 Könyvtárlátogatás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Tapasztalatszerzés erdei kirándulás alkalmával. Őszi falevelek, erdei termések, különleges formájú ágak, botok gyűjtése. Erdei neszek, zörejek (pl. zizegő avar, reccsenő ágak, forrás csobogása) megfigyelése. Az erdőben található természetes anyagok (pl. ágak, kövek stb.) felhasználásával, adott ritmusmotívumok hangoztatása. erdei termésekből zenei ritmusok kirakása. Falevelekből, termésekből párosítások, ritmusos sorok képzése. Őszi falevelek felhasználásával kollázsok és levéllenyomatok, az összegyűjtött erdei termésekből bábok és terményképek készítése.

Az őszi erdő színeinek megfigyelése és lefestése. Az erdővel kapcsolatos versek tanulása. Mérések és becslések végzése az erdőben: (pl. két fa távolsága) lépéshosszal, alkalmi mértékegységekkel. Fák kerületének mérése körbekerítéssel, kinyújtott karokkal stb. Játékos testnevelési gyakorlatok a szabadban. pl. járás, futás, szökdelések, ugrások, hely és helyzetváltoztatások. Játékos akadályversenyek, fáramászási próbálkozások stb. Egyszerű tájékozódási feladatok az erdőben. Mi van a fa előtt, mögött, két fa között stb. Íráselemek bekarcolása erdei és nedves talajba. Útvonal kijelölések az erdőben jól látható nyilakkal, jelekkel. Fényképek készítése az erdőben.

A fa mint anyag vizsgálata, előfordulása a természetben, és feldolgozott formában (hurkapálca, lécs, polclap) hasonlóságok és különbözőségek összegyűjtése. Fával dolgozó mesterek, mesterségek gyűjtése, ismerkedés a legfontosabb famegmunkáló eszközökkel. Madáretető készítés.

Fából készült használati eszközökkel kapcsolatos kutatások. Fából vaskarika, fantáziajátékok.

Virágos növények, fák, bokrok cserjék felépítésének megfigyelése, lerajzolása. Különböző fajtájú fákról kéregnyomatok készítése. Fatörzsek vastagságának összehasonlítása, mérési eljárások kitalálása (átkarolással, zsineggel).

Erdei állatok nyomainak felkutatása, lehetőség szerint állatok közvetlen megfigyelése (pl. vadsparkokban), jellemzőik összegyűjtése. A megismert állatok fényképeken, rajzokon történő azonosítása, csoportosítása, rendszerezése adott szempontok szerint. Állathangok, meghallgatása, mozgások utánzása, kitalálása. Szógyűjtések a témával kapcsolatban, szavak szótagokból történő kitalálása. Rövid ismereterjesztő szövegek feldolgozása, illusztrációk készítésével. Drámajátékok: Te milyen növény, állat lennél ha...

Az ember és az erdő kapcsolata. Beszélgetés arról, hogy miért fontos érték az erdő az ember számára, hogyan óvhatjuk meg, hogyan vigyázhatunk rá. Felhívások, turisztáblák készítése az erdő védelmére.

A ház körül élő állatok és kicsinyeik megfigyelése, megismerése. Az egyes állatok közötti hasonlóságok különbségek összegyűjtése, megnevezése. „*Mondj igazat, hamisat*” róla játékok. Az egyes állatok jellemző mozgásának és hangjának utánzása. Az egyes állatok legfontosabb táplálékának megnevezése. Állatokkal kapcsolatos gyerekdalok, körjátékok tanulása, játssza. Állatmesék olvasása, dramatizálása. A házi állatok és kicsinyeik megmintázása agyagból. Ismerkedés az agyag tulajdonságaival. „Írásos” agyagtáblák készítése. Az agyaggal kapcsolatos régi mesterség a fazekasság megismerése. Az agyag állatok és más természetes anyagok felhasználásával állatfarm tervezése, létrehozása. Az állattartással, gondozással kapcsolatos régi mesterségek és jellemző eszközeik összegyűjtése. A háztartásban és az iskolai környezetben előforduló agyagból készült edényekkel kapcsolatos kutatómunka.

Az projekt során összegyűjtött, elkészített tárgyak tulajdonságainak megfigyelése. A szilárd halmazállapot bemutatása. Tárgyak alakjának, színének, felületének megfigyelése. Tapintás útján érzékelhető tulajdonságainak (puha-kemény, hideg-meleg stb.) vizsgálata. Tárgyak csoportosítása tömegük alapján (nehéz-könnyű). Méret és a tömeg kapcsolatának megfigyelése (pl. a labda nagy és mégis könnyebb mint a vasgolyó stb.).

A természet ajándékai az emberek számára. A tárgyak anyagainak vizsgálata, annak megbeszélése mi miből készül. Tárgyak csoportosítása, rendszerezése anyagaik szerint. Megbeszélése, tudatosítása, hogy néhány alapvető nyersanyagból (pl. tej, búza, bőr) mi készül. Aludttej és belőle túró készítése, tojásfőzés, rántotta készítés, szalonnasütés.

Szülői segítséggel cipósütés.

A projekt teljes időtartama alatt

Saját, állatokról szóló képeskönyv folyamatos készítése, képek beragasztásával, feliratozással, számozással.

Az évszakok és a növények és állatok viselkedésének változásait bemutató évszaknaptár készítése, piktogramok tervezésével és alkalmazásával.

Képek nézegetése és gyűjtése internetről. Nyomtatott képek kiszínezése. Színezések a képernyőn. Dalok, versek, hangok (pl. madár) meghallgatása számítógépről, kazettáról, CD-ről. Faültetés az iskola udvarán vagy kertjében. A fa folyamatos gondozása, óvása.

Az osztály saját állatainak (pl. teknősök, hörcsögök) gondozása, napi viselkedésük megfigyelése. A megfigyelések rögzítése. Vagy állatok „örökbefogadása”.

Könyvtárlátogatások, könyvkölcsönzések a témákkal kapcsolatban.

A projekt során készített tárgyakból, műalkotásokból kiállítás rendezése.

Értékelés:

Tanítói: Folyamatos megfigyelés.

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján.

Egyéni alkotások és a megszerzett ismeretek.

A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése.

Tanulói: Csoportok és egymás produktumának értékelése, a megszerzhető tudás.

A csoporttagok önértékelése.

3.

A projekt célja, hogy a gyerekek megélhessék egyszerű kísérletek során, mi jellemzi a légnemű halmazállapotú anyagokat. A levegő, a szél, mint időjárásunkat alakító tényező bemutatása. A levegőhöz kapcsolódó élőlények, a madarak közelebbi megismerése. A távolságok, a magasság érzékeltetése egyszerűen kivitelezhető, kreativitást igénylő feladatokkal. Valamint a levegő, mint emberi létszükséglet bemutatása, és a veszélyeztető tényezőkre való figyelemfelhívás hangsúlyozása.

A TÉMAKÖR CÍME	A LEVEGŐ
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Ének-zene Dráma-tánc Vizuális kultúra Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Személyes kompetenciák Önmegismerés Önkifejezés Önbizalom Kognitív kompetenciák Téri tájékozódás Figyelem Emlékezet Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis) Fantázia Mozgáskoordináció Ritmuszérzék

	<p>Kreativitás</p> <p>Szociális kompetenciák</p> <p>Empátia</p> <p>Tolerancia</p> <p>Együttműködés</p> <p>Szabálykövetés</p> <p>Alkalmazkodás</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Az élő és élettelen természet alapismeretei</p> <p>Ismerkedés a levegő tulajdonságaival</p> <p>A halmazállapotok bemutatása: a légnemű halmazállapot. A légnemű anyagok és tulajdonságaik.</p> <p>Az időjárás elemeinek megfigyelése: a szél.</p> <p>A madarak felépítése, élőhelye, táplálkozása.</p> <p>Az ember és a levegő: légzés, repülés.</p> <p>Madártávlat: felülnézeti rajzok, egyszerű térképek készítése valós helyszínekről, kitalált képzeletbeli tájakról.</p> <p>Közlekedési ismeretek:</p> <p>Közlekedés, járművek: a gyalogos közlekedés szabályai, veszélyhelyzetei. Járművek megnevezése, csoportosítása különböző szempontok szerint.</p> <p>Környezetvédelem: óvjuk a levegő tisztaságát!</p> <p>Anyagok és megmunkálásuk</p> <p>A közlekedéssel kapcsolatos tapasztalatok rendszerezése</p> <p>Egyéni elképzelés alapján egyszerű modellek építése.</p> <p>Építés térben fantázia alapján.</p> <p>Körvonalrajz, alaprajz készítése.</p> <p>Papír átalakítása, hajtogatása.</p> <p>Művészetek, önkifejezés</p> <p><i>Vizuális kultúra</i></p> <p>Térrendezés</p> <p>Ábrázolás elképzelés alapján. Szubjektív formakincs.</p> <p>Színkeverési kísérletek. Rajzfelület betöltése.</p> <p>Tematikus képalakítás</p> <p><i>Ének</i></p> <p>Motívumok keresése ismert dalokban, kirakásuk többféle helyzetben.</p> <p>Hangsúlyos és hangsúlytalan hangok keresése, érzékeltetése ismert dalokban.</p> <p>Dalok éneklése tapssal.</p> <p>Ritmusváltozatok megfigyelése 2-es ütemben.</p> <p>Ütemek, ütemvonalak önálló írása.</p> <p>Kétszólamú ritmusgyakorlat.</p> <p>Versritmizálás, dallamrögtönzés.</p> <p>Zenehallgatás</p> <p><i>Dráma és tánc</i></p> <p>Kreatív játékok tárgyakkal.</p> <p>Fantáziajátékok elképzelt tárgyakkal, elképzelt körülményekkel és szereplőkkel.</p> <p>Légzés, ritmus, mozgás és beszédgyakorlatok.</p> <p>Népi, gyerekjátékok és megjelenítésük vagy elkészítésük.</p> <p>Improvizációk az elkészített játékokkal.</p> <p>A beszédkészség, a szóbeli szövegalkotás és a megértés fejlesztése</p> <p>Helyesejtési gyakorlatok, helyes levegővétel gyakorlása.</p> <p>Mondatalkotás szavakkal.</p> <p>Egyszerű rövid szövegek olvasása.</p> <p>Rövid szavak, szókapcsolatok írása.</p> <p>Mondókák, versek, mesék tanulása, dramatizálása.</p> <p>Nem nyelvi kommunikációs elemek.</p>	

Matematika

Síkidomok kirakása, válogatása különféle szempontok szerint.

Területmérés alkalmi egységekkel.

Építés színes rudakkal modell, ábra alapján, alaprajzon.

Testnevelés

Labdás ügyességfejlesztés: álló labda megfogása, felemelése, visszahelyezése; labdagörgetés egy-, két kézzel helyben a lábak körül és továbbhaladással;

Gurítás társhoz oda-vissza terpeszülésben; feldobott labda elfogása; eldobott labda elfogása. Labdavezetés kézzel helyben.

Játékok labdával.

Informatika

Szavak kirakása betűkből.

Formák egymáshoz rendelése.

Szó és szövegértés fejlesztése.

Mondatok és képek sorba rendezése.

Hangok felismerése számítógéppel.

Jelek, különböző jelkészletek megismerése

Jelek, piktogramok alkotása

Rész és egész viszony

Könyvtárlátogatás

Kapcsolódó képek, információk keresése az interneten tanítói segítséggel

Kapcsolódó filmek, videók megtekintése.

Képeskönyvkészítés.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Ismerkedés a levegő tulajdonságaival. Fecskendőben megpróbálhatjuk összenyomni. Megmérhetjük a súlyát felfújt lufi segítségével. A légnemű halmazállapot bemutatása. A légnemű anyagok tulajdonságai. Ismert légnemű anyagok megnevezése, tárgyak, képek, szókártyák csoportosítás. Ügyességi játékok lufival. Papírsárkány készítése, ismerkedés a síkidomok (négyzet, háromszög) fogalmával. Válogatások, csoportosítások, egymáshoz rendelések. Papírsárkány eregetés. A labda és a levegő kapcsolata. Ügyességi játékok labdával.

Az időjárás eleme a szél. Ismert széltípusok neve, előfordulási helye. Széllel kapcsolatos versek, dalok tanulása, illusztráció készítése. Dalok tanulása ritmus és dallamotívumok bejelölésével, kirakásával. Zenehallgatás: zeneszerzés, a szél hangjának megjelenítése alkalmi vagy valódi hangszerekkel. Drámajáték, fantáziajátékok a széllal kapcsolatban. járás egyre erősödő széllal szemben. Szélforgó készítése papírból.

Kapcsolódó gyermekmesék és rövid ismeretterjesztő szövegek, filmrészletek, videók feldolgozása. Távoli tájak széllal kapcsolatos történései. A szél mint jó barát, a szél mint ellenség.

A szél szárító hatásának megfigyelése. Hajszáritás, vizes foltok felszárítása levegővel. Gépek amelyek a levegő felmelegítésével, vagy hűtésével kapcsolatba hozhatók.

A madarak élete. Csoportos kutatómunkával gyűjtsék össze a gyerekek az általuk választott élőhelyen (erdő, rét, mező, Dél-Amerika stb.) milyen madarak élnek. Kutatásukról készítsenek képeskönyvet. A képeskönyv tartalmazhat rajzokat, képeket, egy-két szavas jellemzéseket, rejtvényeket, feladványokat. Madarak hajtogatása papírból. Tojásfestés. Madárhangok felismerése hangszalagról. Madárhang improvizáció ritmushangszerekkel. Kétszólamú ritmusgyakorlatok.

Az ember és a levegő. Fontos életjelenségünk a légzés. Megnézhetjük egy levegővétellel ki, mekkorára tud felfújni egy lufit. Készíthetünk papírkígyót, amit gyertya fölé helyezve, megfigyelhetjük, hogy a meleg levegő felfelé áramlik. Megnézhetjük ki, milyen távolságról tud elfújni egy gyertyát. Kipróbálhatja mindenki, hogy egy levegővétellel milyen hosszú részt tud elmondani egy közösen kiválasztott mindenki által ismert versből. Szappanbuborék fújás. testnevelés i játékok labdával: labdavezetés, gurítás stb.

A repülés. Papírrepülő hajtogatása papírból. Léghajó készítése, papírmásé-technikával, „ballon” megfestése. Drámajáték: milyen módon emelkednél fel a levegőbe, kit vinnél magaddal. Kiabálás, hangtovábbítás szélben, metakommunikációs elemek használata.

Madártávlát. Tárgyak alaprajzainak elkészítése körberajzolással, tárgyak alaprajzok párosítása. Tanterem, udvar, saját szoba alaprajzának elkészítése. Drámajáték milyen tájak felett repültek. Elképzelt táj megfestése. Saját képről történetalkotás. Képzelt térképek készítése. Alaprajzok lefedése kisebb alkalmi egységekkel.

Ismerkedés a közlekedéssel az iskola környékén. Néhány közúti tábla, a közlekedési lámpák színeinek jelentése. A gyalogos közlekedés szabályai. Járművek jelzései. Közlekedési terepasztal készítése dobozok felhasználásával, rajzolt vagy nyomtatott piktogramokkal.

Környezetvédelem: hogyan óvhatjuk meg a levegő tisztaságát. A levegőszennyezés okainak, és káros hatásainak összegyűjtése. Transzparenszek készítése.

A projekt során készített munkákból kiállítás rendezés.

A projekt teljes ideje alatt

A szeles és a szélcsendes napok jelölése szélnaptáron, a szélerősség érzékeltetése piktogramokkal.

A növények viselkedésének megfigyelése.

A kapcsolódó filmek, videók megtekintése beszélgetés azokról. Képgyűjtések internetről, nyomtatott képek színezése, gyűjtés.

Könyvtárlátogatások, kapcsolódó könyvek nézegetése és kölcsönzése.

A levegő érintésével, melegedésével kapcsolatos relaxációs és vizualizációs pihenő gyakorlatok.

Értékelés:

Tanítói: Folyamatos megfigyelés.

A csoportok együttműködésekként létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján. A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése.

Egyéni alkotások és a megszerzett ismeretek

Tanulói: Csoportok és egymás produktumának értékelése,

A csoporttagok önértékelése.

4.

Projekt célja, hogy az életkori sajátosságokhoz igazítottan megismertesse a gyerekekkel a vizet, mint az időjárás egyik elemét, az életünknek szerves részét, az életfeltételek egyikét. Kísérletek segítségével bemutassa a víz, a folyékony anyagok tulajdonságait. Érzékeltesse a vizek fontosságát minden napi életünkben és játékos, kreatív feladatokba ágyazottan megismertesse a gyerekekkel a vizes élőhelyekhez kapcsolódó élőlényeket, fogalmakat.

A TÉMAKÖR CÍME	A VÍZ
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Ének-zene Dráma-tánc Vizuális kultúra Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	Személyes kompetenciák Önbemutató Önszabályozás Önállóság Kognitív kompetenciák Időbeli tájékozódás Észlelés Emlékezet Szerialitás Ábraolvasás Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis) Nyitottság Mozgáskoordináció Finommotorika Ritmuserzés

	<p>Kreativitás</p> <p>Szociális kompetenciák Empátia Tolerancia Együttműködés Alkalmazkodás</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Az élő és élettelen természet alapismeretei Az időjárás elemeinek megfigyelése: felhőzet, csapadék. A víz megjelenési formái a természetben. A víz tulajdonságainak megismerése. A vízzel kapcsolatos egyszerű kísérletek bemutatása: oldódás, párolgás. A halmazállapotok bemutatása: a folyékony halmazállapot. Halmazállapot-változások felismerése: jég, víz, gőz. Vizek, vízpartok élővilága. A vizek tisztaságának óvása. Ember és víz: a víz mint életfeltétel, energia- és táplálékforrás, közlekedés a vízen. Testünk, életműködésünk Az egészség és a betegség. A helyes tisztálkodási szokások. Az évszaknak és az időjárásnak megfelelő öltözködés. A leggyakoribb balesetek megelőzésének módja. Segítségkérés balesetkor (<i>mentők, tűzoltók, rendőrség</i>). Anyagok és megmunkálásuk A papír tapasztalati megismerése, átalakítása egyszerű mintakövetéssel. Ismerkedés az évszaknak megfelelő öltözködéssel, hétköznapi ruhadarabok tervezése, elkészítése textilből. Egyszerű öltési technikák megismerése. Gyermekjátékok készítése gomb, kavics felhasználásával. Művészet, önkifejezés <i>Vizuális kultúra</i> A színek hideg színei. Hideg színek keverése. Adott formához a megfelelő alakú folt megtalálása és alkalmazása Szubjektív formakincs érvényesítése. Színek hangulati hatása. Vers- és mese illusztráció. <i>Ének-zene</i> Szünetes dalok éneklése mérőtapssal, járással. Szünet felismerése ismert dalokban, jele, írása, érzékeltetése ritmustapsolás közben.. Ritmusmotívumok rögtönzése a szünet alkalmazásával, tapsolása, hangoztatása ritmushangszerekkel. Ritmusmotívumok leírása diktálás alapján. Ismert dalrészletek éneklése dallamjárást követő mozgással. <i>Szó-lá-szó</i> dallamfordulatok felismerése, éneklése kézjelről. <i>Zenehallgatás</i> <i>Dráma és tánc</i> Térkitöltő és térkihasználó gyakorlatok. Gyermek és népi játékok, ritmusos mozgással. Fantáziajátékok képzeletbeli lények megjelenítésével. Tárgyak nem rendeltetészerű használata Közös dramatizálás tanult bábos, mozgásos módokon. Légzés, beszéd, mozgás összekapcsolása.</p> <p>Beszédképesség, szóbeli szövegek alkotása és megértése Helyesejtési gyakorlatok, hangerő szabályozás Mondatalkotás szavakkal. Szavak, szó szerkezetek, egyszerű mondatok olvasása. Rövid szavak írása. Mondókák, versek, mesék tanulása, dramatizálása. Filmek megtekintése, beszélgetés a filmekről.</p> <p>Matematika Összemérés más szempontok szerint: úrtartalommérés alkalmi egységekkel. Változások jelölése megmutatással, nyíllal. Képolvasás: képek időrendjének cseréjével. Számjegyírás. Összeadás halmazok egyesítésével. Pótlás.</p>	

Testnevelés és sport

Sorakozás és vonulás derékig érő vízben. Szabadgyakorlatok a vízben.
Siklasi kísérletek. Sikláshoz kapcsolt lábtempó a választott úszásnemben.
Siklás és kartempó. Kar- és lábmunka összehangolása.

Játékok

Informatika

Tájékozódás térben, síkban, képernyőn
Saját készítésű képeskönyvek „szerkesztése”
Hangok felismerése, emberek, állatok, járművek, tárgyak, gépek, hangszerek) számítógéppel
Képek nézegetése számítógépen vagy kivetített formában
Anyagok tulajdonságai és csoportosításuk.
Nyomtatott képek színezése.
Képek színezése egérmozgatással.
Könyvtárlátogatás

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Kiscsoportos összegyűjtése annak, hogy a természetben hol van jelen a víz. Az összegyűjtött ismeretek rendszerezése, csoportosítása. A tenger megjelenítése dramatikus eszközökkel, a tenger hangjainak hangoztatása ritmushangszerekkel. Tenger közös megfestése óriás hullámpapírra. Zenehallgatás.
Az időjárás elemei a csapadék és a felhőzet. Időjárási adatok (csapadék, felhőzet) feljegyzése a projekt ideje alatt. Csapadék fajták összegyűjtése. Csapadékkal kapcsolatos versek, dalok tanulása ritmizálása. A szünet felismerése dalokban, jelének írása, érzékeltetése tapssal. Dalok, versek illusztrálása.
A felhő formáinak megfigyelése a szabadban. Weöres Sándor: *Déli felhők* című versének megtanulása. Illusztráció készítése. Saját „felhővilág” megfestése. Festményekről történetalkotás.

Kísérleti tapasztalati úton a víz tulajdonságainak összegyűjtése. Különböző mérőedényekkel úrtartalom mérés. A mérések eredményének megjelenítése számjegyekkel, számfeladatokkal. Halmazok egyesítése, összeadás halmazok egyesítésével. Egyszerű kísérletek végzése: kockacukor feloldása hideg, illetve meleg vízben, teafilterrel „vízfestés”. Egy edénybe tett víz párolgásának megfigyelése.
A folyékony halmazállapot vizsgálata. Különböző folyadékok (tej, olaj, gyümölcslé stb.) vizsgálata adott szempontok szerint. A szilárd és a folyékony halmazállapot összehasonlítása.

A víz halmazállapot-változásainak vizsgálata. Tapasztalatok gyűjtése megfigyelések alapján, hogyan lesz a jégből víz, a vízből gőz. A tapasztalatokat rajzos vázlatban történő rögzítése. A változások jelölése nyilakkal. Igaz hamis állítások megfogalmazása. Lehetőség szerint a természetben is figyeljük meg az olvadás jelenségét. Drámajáték során jelenítsük meg a hőember elolvadását. Versek, mesék megismerése, illusztrálása.

Vízzel/gőzzel/hűtéssel működő gépek, háztartási eszközök működése, megfigyelése.
Csoportos kutatómunkával gyűjtsék össze a gyerekek az általuk választott vízi (tó, folyó, tenger) élővilág jellemző élőlényeit. Kutatásukról készítsenek tablót. Közös dobozvárium-készítés. Halak hajtogatása papírból. Kavicsfestés, akvárium kirakása megfestett kavicsokkal. Gyerekdalok tanulása. Ritmusmotívumok leírása diktálás alapján. Ismert dalrészletek éneklése dallamjártást követő mozgással. *Szó-lá-szó* dallamfordulatok felismerése, éneklése.

Az ember és a víz kapcsolatának összegyűjtése, mire használja az ember a vizet. Plakát készítése a vízszennyezés ellen és a víztakarékosságért. Vízközei szórakozások, reklámok készítése szóban, rajzban, egyszerű feliratokkal. Kapcsolódó mesék, versek, dalok megjelenítése mozgással, ritmusosan, dramatikusan, illusztrációk készítése.

Balesetvédelmi tudnivalók gyakorlása.

Helyes tisztálkodási szokások megbeszélése. Tisztálkodáshoz szükséges tárgyak gyűjtése, csoportosítása. Helyes használatuk bemutatása.
Évszaknak (esős és szárazabb évszakok) megfelelő öltözködés, ruhadarabok kiválogatása. Divatbemutató rendezése. Ruhadarabok tervezése papíron. Ruhák készítése. Gombvarrás.
Képeskönyvek összeállítása gyűjtött képekből, saját készítésű rajzokból. Az internetről nyomtatott és kiszínezett képekből, ragasztással, vágással, „szerkesztéssel”. A képek megjelölése számokkal, feliratokkal.

Az osztály közös „vizes” albumának elkészítése képekből, a tanult dalok és a feldolgozott szövegekből.
 A témához kapcsolható képek színezése a számítógép képernyőjén egérmozgatással.
 A témához kapcsolódó „anyagok” pl. sás, nád, strandfelszerelések, tisztálkodó eszközök stb. csoportosítása választott, vagy adott szempont szerint. Jelölés nyíllal.
 Képkeresés tanítói segítséggel az interneten.
 Könyvtárlátogatáskor a kapcsolódó könyvek nézegetése, beszélgetések a könyvekről, néhány könyv kölcsönzése.

Vízi balett tervezése zenére, improvizálás, vízi tündérek megjelenítése, kívánságok megfogalmazása és azok teljesítése. Tárgyak megszemélyesítése, más vonatkozású felhasználása.
 A témakörhöz kapcsolható filmek, videók megtekintése, beszélgetés a filmekről
 A projekt teljes ideje alatt
 Úszás. Barátkozás a vízzel, vízbiztonság szerzése.
 Úszástechnikai alapelemek elsajátítása.
 Az ivási szokások megfigyelése, feljegyzése vizuális jelképekkel vagy azokhoz rendeltlen.
 Hogyan isznak az állatok? Folyamatos képgyűjtés és albumkészítés.
 Szobanövények ápolása, szobanövények és a víz kapcsolatának feljegyzése, öntözési gyakoriság megfigyelése, az öntözés elmaradásának következményei, megfigyelési napló készítése.
 Növények ápolásával kapcsolatos ismeretek keresgélése az interneten felnőtt segítséggel. A növénygondozási piktogramok megfigyelése, másolása, alkalmazása.
 Növénymagok vetése, palántázás. A víz és a növények fejlődésének összefüggéseit megjelenítő ápolási napló rajzzal, számozással, feliratozással.

Értékelés:

Tanítói: Folyamatos megfigyelés.

A csoportok együttműködéséért létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján. A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése.

Egyéni alkotások és a megszerzett ismeretek

Tanulói: Csoportok és egymás produktumának értékelése,

A csoporttagok önértékelése.

5.

A projekt célja, hogy tevékenységei által a tanulók megélik, hogy életünk bizonyos ritmusok, ciklusok szerint folyamatosan változik. Legyenek alapvető ismereteik a nap, tűz, és a fény szerepéről az ember életében.

A TÉMAKÖR CÍME	A TŰZ
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Ének-zene Dráma-tánc Vizuális kultúra Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Testnevelés és sport és sport Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Személyes kompetenciák Önkifejezés Önellátás Önkontroll Kognitív kompetenciák Beszédkészség, fonémahallás Térszemélyes tájékozódás Észlelés Emlékezet Tanulási képesség

	<p>Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis)</p> <p>Kíváncsiság</p> <p>Mozgáskoordináció</p> <p>Finommotorika</p> <p>Ritmusérzék</p> <p>Zenei hallás</p> <p>Kreativitás</p> <p>Szociális kompetenciák</p> <p>Kapcsolatkezelés</p> <p>Tolerancia</p> <p>Együttműködés</p> <p>Segítőkészség</p> <p>Empátia</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Az élettelen természet alapismeretei</p> <p>Nap, bolygók, csillagok: a Nap mint fény- és hőforrás, a Nap és Földünk helye a Naprendszerben (az életkori sajátosságoknak megfelelően).</p> <p>Az időjárás elemeinek megfigyelése: napsugárzás, hőmérséklet.</p> <p>A nap időtartama, a napszakok váltakozása, jellemzői.</p> <p>Napirend, időbeosztás.</p> <p>Ember és a tűz: a tűz szerepe az ember életében, a tűzgyújtás szabályai, egyszerű kísérletek gyertyával, közvetlen tapasztalatgyűjtés az égés feltételeiről.</p> <p>Fény-árnyék: egyszerű kísérletek a fénnel.</p> <p>Nap érlelte zöldségek, gyümölcsök: a zöldség-gyümölcs fogalmának elkülönítése, zöldségek, gyümölcsök nevének, részeinek megismerése.</p> <p>Egészséges táplálkozás és a kulturált étkezési szokások kialakítása.</p> <p>Háztartási, életviteli ismeretek</p> <p>Rajzos napirend készítése.</p> <p>Napszakokhoz kötődő munkák, tevékenységek otthon.</p> <p>Munkamegosztás a családban. Házimunkák csoportosítása, végzése.</p> <p>Egészséges és kulturált étkezés, helyes evőeszköz használat megbeszélése.</p> <p>Egészséges életmód, mindennapi mozgás szerepe/helye a napirendben.</p> <p>Anyagok és megmunkálásuk</p> <p>Szalvétahajtogatási technikák tanulása.</p> <p>Ismerkedés textilfestési eljárásokkal.</p> <p>Képlékeny anyag formázása: gyertyakészítés lapviaszból.</p> <p>Művészetek, önkifejezés</p> <p><i>Vizuális kultúra</i></p> <p>Fekete-fehér vizuális ritmusok.</p> <p>A színek meleg színei. Meleg színek keverése.</p> <p>Színek felismerése, megnevezése. Kísérlet színek keverésére különböző eszközökkel. Szivárványszínek.</p> <p>Tematikus képalakítás: gyümölcskompozíció.</p> <p>Díszítő motívumok tervezése.</p> <p><i>Ének-zene</i></p> <p>Ritmusmotívum felismerése, hangoztatása, írása.</p> <p>Magas és mély hangok megkülönböztetése ismert dalokban.</p> <p><i>Szó-mi</i> éneklése kézzel, kirakása korongokkal, felismerése dalokban.</p> <p>Szó-mi kirakása vonalon és vonalközben.</p> <p>Rögtönzés <i>szó-mi</i> hangokkal.</p> <p>Motívumok olvasása.</p> <p>Dalok éneklése mérőtapssal.</p> <p>Zenehallgatás.</p> <p><i>Dráma és tánc</i></p> <p>Összetett, több érzékletre épülő gyakorlatok.</p>	

Gyermekjátékok dallal, mondókával.
Fantázia és kreatív játékok tárgyakkal, elképzelt történetekkel, megjelenítés mozgással, beszéddel.
Csoportos improvizációs játékok.

Beszédkésztség, szóbeli szövegek alkotása és megértése
Mondatalkotás képekről.
Szókincsbővítés: ellentétes értelmű szavak gyűjtése.
Szómagyarázat.
Szó-kép egyeztetés.
Mondókák, versek, mesék tanulása, rövid ismeretterjesztő szövegek olvasása, meghallgatása, dramatizálása.

Matematika

Több, kevesebb előállítás párosítással.
Ugyanannyi előállítás sokféleképpen.
Periodikus sorozatok előállítása tevékenységgel, hanggal, mozgással, rajzzal.
Képolvasás: képek időrendjének cseréjével.
Kombinatorikai játékok.
Tükrözések mozgással. Tükörkép előállítása, megfigyelése tükörrel. kép és a tükörképe együtt.

Mozgásos páros gyakorlatok

Járások és futások kötetlenül, alakzatban és futójátékok.
Szökdelések egy, váltott, páros lábon meghatározott távolságig
Húzások, tolasok párokban. (Húzd-told el a párod!) Leülések, felállások párokban kézfogással és hátukat összetámasztva
Relaxációs gyakorlatok.

Informatika

Szavak kirakása betűkből.
Saját mese/ képes könyv készítése.
Megfigyelések rögzítése. Jelek, jelkészletek megismerése.
Rész és egész viszony felismerésének gyakorlása.
Képek színezése egérmozgatással. Kinyomtatott képek színezése. Képkeresés tanítói segítséggel az interneten.
Könyvtárlátogatás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Nappal kapcsolatos versek, gyerekdalok tanulása. Beszélgetés arról, hogy a nap is egy csillag, és arról, hogy milyen hatása van a földi életre. Csoportos kutatómunka a naprendszer bolygóiról, a kutatásról rajzos vázlatkészítés. A naprendszer bolygómozgásának dramatizálása. A nap színeinek megfestése. Textilfestés, batikolás a melegsínkör színeivel. Játékos futásos és szökdelő feladatok pl. színcápa, tűz-víz-repülő. az udvaron, tornateremben. Kapcsolódó gyermekdalok, versek, mondókák ritmusosan, szolmizálással.

A napsugárzás és a hőmérséklet mint az időjárást befolyásoló tényezők vizsgálata. Hőmérsékletmérés a szabadban, és tanteremben. Időjárási adatok (napsugárzás, hőmérséklet) feljegyzése a projekt ideje alatt. Melegben, hidegben végezhető cselekvések mimetikus megjelenítése, kitalálása. Hideg-meleg játék (egy elrejtett tárgyat a hideg-meleg szóbeli instrukció alapján kell megkeresni.) Játékhőmérő készítése kartonból.

A napszakok ciklikus változásának megfigyelése, rajzos napirendkészítés. Rajzos napirend kiegészítése szókártyákkal. Szókártyák csoportosítása napszak, vagy napirend szerint. Eseményképek időrendbe rakása. A gyerekek tervezzék meg egy kedvenc napjukat. Időészlelés fejlesztése játékosan pl. mennyi ideig tudunk fél lábon állni, bírjuk ki levegővétel nélkül, egy perc alatt hányat tudunk szökdelni stb. Szökdelések váltott és páros lábon. Ciklikus változások gyűjtése a természetben. Dallammotívumok ismétlődésének felismerése dalokban. Gyermekdal feldolgozások meghallgatása.

A tűz szerepe az ember életében, tablókészítés arról mi mindenre használja az ember a tüzet. Az ember és a tűz kapcsolatának megjelenítése dramatikus eszközökkel. A tűzrakás módja és szabályai.

Lehetőség szerint tűzrakás a szabadban. A környezetünkben lévő gyúlékony anyagok összegyűjtése. Egyszerű kísérletek gyertyával. A látottakról rajzos vázlat készítése. Lapviaszból gyertyakészítése. Mécesstartó festése üvegfestéssel. Gyertyával, tűzzel kapcsolatos dalok, versek tanulása, éneklése. A szó hang keresése és kirakása a tanult dalokban.

Fény-árnyék. Az éjszaka és nappal váltakozása. A pihenés jelentősége az ember életében.

Pihenési szokások, relaxációs gyakorlatok. Ellentétpárok gyűjtése. Ellentétes cselekvések, ellentétes hangok (pl. magas és mély, lassú és gyors) kifejezése dramatikus eszközökkel. Tükörképek, tükörmozgások. Tükörképek előállítása kirakással, rajzzal. Játékos páros tornagyakorlatok. Magas-mély hangok megkülönböztetése ismert dalokban, jelölésük vonalközben. Tárgyak felismerése árnyképeik alapján. Árnyjáték. Fekete-fehér vizuális ritmusok kirakása, ragasztása színes papírból. Kombinatorikai játékok.

Zöldségek, gyümölcsök vásárlása piacon. Zöldségek, gyümölcsök felismerése látvány, íz, tapintás, szaglás alapján. Zöldségek nevének felismerése csak magánhangzóik (szó, mi hangok hangoztatása alapján) alapján, Gyümölcskompozíció összeállítása, megfestése. Zöldségek, gyümölcsök csoportosítása adott szempont szerint. A gyümölcs részeinek tanulmányozása. Zöldség-, gyümölcsláta, vagy mandala készítése. Versek tanulása, illusztrálása.

Közös étkezés előkészítése. Asztalterítés az általunk festett terítő és készített gyertya felhasználásával. Szalvétahajtogatás. A közösen készített ételek (saláták) elfogyasztása.

Könyvtárlátogatás, a kapcsolódó könyvek nézegetése, kikölcsönzése, beszélgetés a könyvekről.

Ellentéteket kifejező piktogramok gyűjtése, ilyenek készítése és tervezése. (pl. nappal, éjszaka, sötét, világos, pihenés, szórakozás)

A témával kapcsolatos mesék, ismeretterjesztő szövegek olvasása és a hozzájuk kapcsolódó szövegértést fejlesztő feladatok végzése. Filmek, videók megtekintése. Élmények rögzítése rajzos naplókban.

Az osztály közös képes könyvének készítése, feliratokkal, kedvencek, versek, dalok, mesék, szövegek beragasztásával.

A projekt teljes ideje alatt

Megfigyelések végzése és rajzos rögzítése, hogyan viselkednek a növények fény hatására.

Fényrelaxációs és vizualizációs gyakorlatok a fénnel kapcsolatosan.

A témához kapcsolódó Képkeresés az interneten tanítói segítséggel.

Értékelés:

Tanítói: Folyamatos megfigyelés.

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján. A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése.

Egyéni alkotások és a megszerzett ismeretek

Tanulói:

Csoportok és egymás produktumának értékelése,

A csoporttagok önértékelése.

ÉVFOLYAM VÉGÉN VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

- Tudnak méréseket végezni, helyesen használják a megtanult mértékegységeket.
- Tudják a környezetében előforduló tárgyak méretét saját testükhöz viszonyítani.
- Megadott szempontok alapján tudnak csoportosításokat végezni.
- Gyakorlatuk van a különböző tárgyak, élőlények, jelenségek elemi szintű összehasonlításában.
- Fel tudják sorolni helyes sorrendben a napszakokat, a napokat, a hónapokat és az évszakokat. Ismerik az évszakok időjárását, a természet évszaki változását.
- Tudják a tárgy és az anyag fogalmát, ismerik környezetük legfontosabb anyagfajtaát, azok halmazállapotát.
- Ismerik az anyagok érzékelhető tulajdonságait.
- Értik és használják a helyzetet és helyet meghatározó fogalmakat (előtte, mögötte, mellette, felette, alatta, között).
- Tudnak tájékozódni időben és térben, pl. a lakóhelyen és annak környékén.
- Ismerik az otthon és az iskola között levő legfőbb közlekedési veszélyforrásokat.
- Tudják a biztonságos közlekedés legfontosabb szabályait.
- Ismerik a lakóhelyük főbb jellegzetességeit, múltját és hagyományát.
- Képesek az élőlények főbb jellemzőit megfigyelni, majd elmondani, leírni, lerajzolni. Fel tudják az élőlény jellemző jegyeit sorolni.
- Ismerik testük részeit és a helyes test és fogápolást. Tudnak tájékozódni a testükön.
- Óvják, védik a természet szépségeit.
- Tudják a természetes és a feldolgozott anyagok tulajdonságait a tanult anyagvizsgálati módszerek alkalmazásával (érezkszervi tapasztalás, alakíthatóság) vizsgálni.

- Tudják a vizsgált anyagok megmunkálásához szükséges eszközök és szerszámok szabályos, balesetmentes használatát.
- Megadott műveleti sorrend alapján utánzással egyszerű modelleket tudnak készíteni, építeni térben.
- A rajzeszközöket helyesen használják, tudnak körvonalrajzot készíteni az építőelemekről, körvonalrajzot és vázlatrajzot készíteni egyszerű modellekről.
- Képesek felismerhető ábrát készíteni.
- Alapvető színismerettel rendelkeznek.
- Saját élményeiket vizuális eszközökkel meg tudják jeleníteni.
- Tudnak egyenletes lüktetéssel és dalritmussal énekelni.
- Felismerik a hangok hosszúságát hangzás után és kottaképről.
- Tudnak ritmus motívumokat olvasni ritmusnévvel, dalrészleteket ritmizálni, dalrészletek ritmusát hangoztatni, leírni tanítói irányítással.
- A 2/4-es ütemfajta fel tudják ismerni.

2. ÉVFOLYAM

Éves időkeret: 37 hét

1.

Az erdő életközösségének élő és élettelen résztvevőinek az ökológiai egyensúlyban betöltött szerepének meglátása a tapasztalás és a szerzett információk felhasználásával. Alapvető összefüggések saját élményű felfedezése az ember és az erdő életközösségének viszonylatában. Környezettudatos magatartásminta hangsúlyossága a mindennapi gyermeki életben. Együttműködési készségek fontossága az ismeretek feldolgozásában.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	BAKANCCSAL AZ AVARSZŐNYEGEN AZ ERDŐ
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Magyar nyelv és irodalom Matematika Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Informatika Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Távolságészlelés Mozgásészlelés Tárgyak, ingerek felismerése Tárgyak, jelenségek tulajdonságainak észlelése <i>Formaészlelés:</i> A részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés

	<p>Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Fantázia, képzeleti átalakítás Tájékozódás a térben és az időben Szabálykövetés Tudatos normaalkalmazás A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Megismerési módszerek alapozása A különböző érzékszervi csatornákon érkező információk összehasonlítása, csoportosítása, rendszerezése. A tapasztalatok kifejezése élőszóban, rajzban, írásban, rajzos táblázatban. Mérhető tulajdonságok saját testtel, szabadon választott egységgel, összehasonlítások, relációk.</p> <p>Tájékozódás az élő és élettelen természetről Az erdő életközösségének élő és élettelen tagjai Az erdő talajának, kőzeteinek tulajdonságai, egyszerű kísérletek elvégzése (morzsolás, oldódás, festés, törés, pattintás) Az erdő növényeinek felismerése egy-egy jellegzetes tulajdonság alapján. (fák, cserjék, lágyszárúak). Az erdő állatainak felismerése egy-egy jellegzetes tulajdonság alapján (gyűrűsféreg, rovarok, pókok, madarak, emlősök).</p> <p>Tájékozódás térben és időben Az erdő környékének jellemző felszínformái Útvonal megfigyelése az iskolától az erdőig, tájékozódás terepen, térképszerű ábrázolások készítése, tájékozódási pontokkal, a kicsinyítés, nagyítás szükségessége. Az időjárás elemeinek megfigyelése, változásának rögzítése táblázatban. A biztonságos közlekedés, jelzőlámpák, gyalogos átkelőhelyek. Az utazás szabályai, tömegközlekedési eszközök biztonságos használata, balesetek megelőzhetősége.</p> <p>Környezetvédelem A levegő szennyezettségének megfigyelése közvetlen tapasztalás alapján, az okok feltérképezése. Hulladékgyűjtés- újrahasznosítható hulladékok, veszélyes hulladékok.</p> <p>Anyagok és megmunkálásuk Az anyagok vizsgálata, tulajdonságaik, alakíthatóságuk. Mesterségek, szerszám és eszközhasználat. Népművészet, hagyományok.</p> <p>Életvitel, háztartástan Az egészséges táplálkozás ismeretei, erdei termények tartósítása, gyógyító növények.</p> <p>Önkifejezés, művészetek Ritmusok a természetben, ritmusképzés természetes anyagokkal, festőnövényekkel. Építések, síkbeli ábrázolások, lenyomatok. Egyszerű bábkészítési eljárások terményekből. Népi gyermekjátékok, népszokások. Gyermekdalok és magyar népzene. Ritmusok (saját test, terepen található tárgyakkal, egyszerűen elkészíthető fa hangszerekkel). Érzékelő és utánpótló játékok.</p> <p>Beszédképesség szóbeli szövegalkotás és megértés Szókincsfejlesztés, a témához kapcsolódó szavak használata, aktivizálása, az új nyelvi struktúrák beépítése a beszédbe. Népköltészeti és műköltészeti alkotások a témához kapcsolhatóan. Ismeretterjesztő szövegek. Történetalkotás szóban.</p>	

Olvasásértés írásbeli szövegalkotás

A kép és szöveg kapcsolata.

Könyvtárhasználat megismerése. A könyvek jellemző adatai.

Az eszközszintű íráshasználat alapozása.

Informatika

Ismert dalok lejátszása, új dal tanítása számítógépnek.

Információszerzés elektronikus adathordozók segítségével (CD, film, internethasználat).

Tevékenységek algoritmusokra bontása.

Tevékenységek, ábrák leírása nyilakkal.

Részekből egész szintetizálása.

Élmények alapján képkészítések számítógéppel. Képek színezése.

Illusztráció és szócikk készítése szövegek feldolgozásához.

Gyermeklexikonok használata. Könyvtárlátogatás.

Dalos és képeskönyvkészítés.

Testnevelés és sport

Fizikai állóképesség növelése.

Járások, kúszások, mászások egyenetlen terepen.

Helyfoglaló játékok.

Egyensúlygyakorlatok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Témaválasztás**

Tanulók irányított gyűjtőmunkája az erdő életközösségének növény, állat és élettelen résztvevőiről. (Zene, kép, irodalmi alkotás, térképek, népművészeti alkotás, saját élmény, fotó, könyv, folyóirat, CD, film, internet)

A gyűjtött anyagok rendszerezése közösen megbeszélte szempontok szerint.

A gyűjtés során megszerzett ismeretek csoportos bemutatása.

Felkészülés a terepgyakorlatra

Szükséges eszközök, anyagok előkészítése, használatának megbeszélése (gyűjtődoboz, nagyító, vázlatfüzet, író és festőeszközök, gipsz, térképek, könyvek, fényképezőgép stb.)

A terepgyakorlat helyszínének előzetes információk és gyűjtések alapján történő megismerése.

Az időjárás megfigyelése az iskola helyén, rögzítés táblázatban.

Terepgyakorlat

Levegő, hőmérséklet megfigyelése, mérése, hőmérsékleti megfigyelések lejegyzése, piktogramokhoz kapcsolva.

Közlekedés, útvonal, térkép, tájékozódás az erdőben, jelek, objektumok megfigyelése, rögzítése.

Hangok, zajok megfigyelése, azonosítása, hang és ritmuskeresés.

Nyomkeresés, „mi a tettes?” (lábnyomok, gallynyomok, levélnyomok, termélnyomok stb. keresése és beazonosítása).

Megjelenítése rajzzal, gipszöntéssel, begyűjtéssel, nyomattal.

Talaj és kőzetvizsgálódások: érzékelhető tulajdonságaik megfigyelése, összehasonlítása, egyszerű kísérletek végzése, gyűjtés. Talajminták készítése.

Vizuális és akusztikus kavicsritmus képzése, lehullott gallyakkal és kövekkel ritmusfelelgető.

Növények az erdőben: érzékelhető tulajdonságok, összehasonlítása, rendszerezése, megőrkítése különböző módszerekkel, mérések, becslések.

Illatvadász: növények megtalálása illatuk alapján. Gyógyító növények keresése és gyűjtése.

Állatok az erdőben: állatmegfigyelések, (testfelépítésük, színük, mozgásuk, hangjuk, ürülékük stb.) megőrkítésük különböző technikákkal (rajz, fotó, elhullott rovarok szárnyának, lábának megvizsgálása nagyítóval stb.)

Talaj és avarlakók, rovarbölcsők megfigyelése. Gilisztavonat (szelvények mozgásának megfigyelése után a mozgás modellezése), mozgásutánzó játékok.

Tájékozódás bekötött szemmel bejárt pályán, fára mászás.

Kúszások, gurulások, népi gyermekjátékok a szabadban (bigézés, Komámasszony, hol az olló?)

Környezetszennyezés az erdőben fellelhető hulladékok gyűjtése, osztályozása.

Gyűjtések: kizárólag lehullott növényi részek, tollak, kövek, talajminta, termékek, a gyűjtött anyagok címkézése.

Kánon

A terepen végzett vizsgálódások csoportos rendszerezése, tablóképzések és azok bemutatása a csoportok között.

1.) utazás, közlekedés, térképek, hőmérséklet, levegő, talaj, kőzetek, 2.) növények az erdőben, 3.) állatok az erdőben

4.) gyógyító növények, 5.) az erdő védelme.

A csoportos munkához felhasználandók a gyűjtések, a terepen készített képek, rajzok, illusztrációk, könyvtár.

<p>Ismeretek rendszerezéséhez, újabb információkhoz filmek megtekintése egy-egy erdőben élő állatról (melyet életmódjuk miatt nem lehetett megfigyelni).</p> <p>Világháló, informatika</p> <p>Olyan oldalakkal való megismerkedés, melyek további információkkal szolgálnak az erdő életközösségeinek alaposabb megismeréséhez, valamint olyan oldalak felkeresése, ahol szólásokat, verseket, meséket, animációkat találhatnak.</p> <p>Piktogramok tervezése és rajzolása számítógéppel.</p> <p>Illusztrációk készítése szövegekhez, szócikkekhez számítógéppel.</p> <p>Fázisábra készítése nyilakkal.</p> <p>Közös lezáró tevékenységek:</p> <p>Lekvárfőzés (szeder, bodza), gyógyteák készítése.</p> <p>Növényszövs, termésbábok készítése, bábozás.</p> <p>Érzékelőjátékok a gyűjtött, illetve az erdőhöz kapcsolódó dolgokból.</p> <p>Termésekből, ágakból, kövekből stb., kisplasztikák, kollázsok, montázsok, levélnyomatok készítése. Szabadon választott mód, és anyag felhasználásával.</p> <p>Fafaragás a népművészetben, képek és motívumok gyűjtése.</p> <p>Dalok, versek, mesék, ismeretterjesztő szövegek olvasása, hallgatása, előadása, megjelenítése, képzőművészeti alkotások az erdőről. Az osztály képeskönyvének elkészítése olvasmányokból. Rajzokból, képekből.</p> <p>Az állatok világnapján egy-egy kedvenc állat bemutatása szabadon választott technikával és módon (verssel, zenével, bábbal, műalkotással).</p> <p>Ellenőrzés:</p> <p>Csoportos ki mit tud szervezése (a csoportok feladatuknak megfelelően saját témájukból készítenek feladatokat a többi csoportnak).</p> <p>Értékelés:</p> <p><i>Tanítói:</i></p> <p>A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.</p> <p>Az együttműködés sikeressége alapján.</p> <p><i>Tanulói:</i></p> <p>Csoportok egymás produktumát értékelik.</p> <p>A megszerezhető tudás (mely a ki mit tud kapcsán mérhető).</p> <p>A csoporttagok önértékelése.</p>

2.

A tanulók ismereteket szerezzenek családjukról, saját magukról, szűkebb és tágabb lakóhelyükről. Tudjanak kapcsolatot teremteni felnőttekkel, kíváncsiságukat kérdésekkel megjeleníteni. Legyenek igényesek környezetükre és önmagukra. A vizuális, mozgásos, valamint a zenei nyelv megismerésével, és használatával sokszínűbb önkifejezési módra legyenek képesek.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	ITT LAKOM A KÖZEPÉBEN EMBER ÉS LAKÓHELY
<p>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</p>	<p>Magyar nyelv és irodalom Matematika Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Informatika Testnevelés és sport</p>
<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)</p>	<p>Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Logikai képességek: Általánosítás</p>

	<p>Következtetés Csoportosítás</p> <p>Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Együtműködési képességek: Köoperativitás Tolerancia Segítőkézség Én-képességek Önkifejezés Önállóság Szövegértés, szövegalkotás, kommunikáció Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Értelmező hangos olvasás Írástechnika A kommunikációs helyzethez való alkalmazkodás. Kérdezőstechnika Művészi, technikai, fizikai, motoros Manualitás Finommotorika Térlátás Éneklés Attitűdök, állapotok Kíváncsiság Nyitottság</p>
--	--

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Megismerési módszerek alapozása

Közvetlen környezet megfigyelése, összehasonlítások a tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében.
Tapasztalatok kifejezése élőszóban, modellel, tanítói segítséggel készített jegyzettel, fotókkal.

Tájékozódás az élő és élettelen természetről

Anyagok csoportosítása, felhasználásuk, kapcsolat a tulajdonságok és a felhasználhatóság között.

A tenyésztett és a kedvtelésből tartott állatok élete közti különbség.

Tenyésztett állataink testfelépítése, haszna.

Állatok viselkedésének megfigyelése.

Szobanövények életfeltételei, növényápolás.

Tájékozódás térben és időben

Az út az otthontól az iskoláig, az iskola környékének megfigyelése (közlekedés, közterületek, épületek)

Lakóhelyünk megismerése (középületek, szolgáltatások, szabadidő eltöltésének helyszínei, egészségügyi intézmények).

Környezetvédelem

Az iskola és a szűkebb lakóhely szelektív hulladékgyűjtői, használatuk.

Anyagok és megmunkálásuk

Képlékeny anyagok alakítása, mintázás, formázás.

Papír, textil, fonal tulajdonságai, felhasználásai kollázs, és makett készítésekor.

Életvitel, háztartástan

Szolgáltatások a lakóhelyen, megismerésük, önálló tevékenységek (vásárlás, levélfeladás, jegyvásárlás).

Ház és ház körüli munkák fajtái, az állattartásban végzett munka.

Egészséges táplálkozás ismeretei, egészségmegőrzés.

Közlekedési ismeretek

A biztonságos közlekedés, forgalomirányítás jelzései (jelzőlámpák, táblák, gyalogátkelőhelyek, sorompó)
Az utazás, viteldíj

Önkifejezés, művészetek

Vegyes technika és anyagok felhasználása kollázs, montázs, makett készítés.

Környezetábrázolás, emberábrázolás a képzőművészetben.

Zeneművek megjelenítése bábbal.

A testbeszéd és a pantomim eszközeivel cselekvések, érzelmek, szituációk megjelenítése, egyéni improvizációk.

Nép és műzenei dalok felismerése ritmus, dallam, dallamotívum, szolmizáció alapján.

Hangszerek hangjának felismerése.

Beszédképesség szóbeli szövegalkotás és megértés.

Udvarias megszólítások felnőttekkel, kérdésfeltevés, a mondat és szövegfonetikai eszközök szerepe.

A hangsúly, hanglejtés szerepe az érdeklődésben.

Történetalkotás szóban.

Olvasásértés írásbeli szövegalkotás

Népköltészeti és műköltészeti alkotások.

Ismeretterjesztő szövegek.

A vers: rím, ritmus, ismétlődések, ellentétek.

Személynevek helyesírása, mondatkezdés, befejezés. A kijelentő és kérdő mondat jelölése.

Informatika

Rajzolás, tervezés rövid szöveg írása számítógépen.

Tanítói segítséggel hanganyag és képanyag gyűjtése a világhálón. (lejátszás, képek mentése, nyomtatása).

Tevékenységek algoritmusokra bontása.

Piktogramok tervezése, rajzolása, felhasználása.

Könyvtár és gyermeklexikonok használata.

Részekből egész szintetizálása.

Zenehallgatás, daltanítás számítógépnek.

Képes könyvkészítés, illusztrálás.

Képeslapkészítés és küldés, e-mailküldés, üzenetváltás.

Matematika

Építés szabályos geometriai testekkel. Testek hálója lefedéssel, bevonással.

Mennyiségek kimérése (tömeg, űrtartalom).

Térbeli, síkbeli, időbeli, mennyiségi relációk felismerése, megnevezése.

Társadalmi ismeretek

Barátok, baráti kör, kisebb közösségek iskolai közösségek.

Szűkebb és tágabb család, a családtagok kapcsolatai.

Testnevelés és sport

Testfogalom, testséma, izomerő, antagonistikus izmok megtapasztalása.

fogó és párválasztó játékok.

Relaxációs gyakorlatok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Családom**

Családi tablókészítés:

Képek gyűjtése saját lakásról, családtagokról, lacím, családi adatok, családbemutatók.

Kicsi vagyok én...

Az ember fejlődése, saját kisgyermekkori élmények, beszámoló, képek.

Ringatók, altatók, kiolvasók, tapsikolók, mondókák a kisgyermekkorból.

Zenehallgatás gyermek, női, férfi és vegyeskarra írt darabok.

Nagyszülők, szülők, nagybácsik, nagynénik, unokatestvérek, rokonsági fokok, megnevezések.

Családom: választott technikával és anyaggal család megjelenítés (montázs, festés, agyagmintázás, kavicsfestés).

Munkamegosztás a családban, házi és ház körüli munkák.

Pantomimjáték, (cselekvések, érzelmek megjelenítése, szituációs játékok), tárgy, eszközalkotás (hátamon a nevem játék).

Barátságok az osztályban, azt szeretem benned.. kezdetű játék.

Dal, zene, ritmusküldés egymásnak, felelgetős játékok.

Családi ünnepek, ünneplés barátok között, és az osztályban.

Üdvözlőlap készítése, címzés, jókívánságküldés (papírmunka hajtogatással készített képeslap)

Saját készítésű képeslap és üzenet küldése a világhálón.

Kapcsolattartási módok: (levélírás, telefonbeszélgetés, sms, e-mail) szituációs játékok.

Az én szobám (Ilyen szobát szeretnék):

Makettkészítés papírdobozba, berendezése különböző geometriai testekkel, és só-lisztgyurmából készült tárgyakkal (Arányok, kicsinyítés).

Mi teszi otthonossá lakásunkat, osztályunkat?

Színek, tárgyak elrendezése, berendezési tárgyak illeszkedése, zsúfoltság, növények a lakótérben.

Szobanövényeink, növények gondozása, szobanövények szaporítása.

Kellemes és kellemetlen környezet kialakítása kollázsok készítése, prospektusok képei textilek, színes papírok felhasználásával.

Lakóhelyünk

Az út a lakástól az iskoláig. Útvonalak megjelenítése rajzban, „lejárása” térben csukott szemmel.

Felkészülés a sétára:

Lakóhelyünk középületei, szolgáltatások, sportlétesítmények, lakóövezetek (tervkészítés, milyen útvonalat járjunk be).

Közlekedés: gyalogos, tömegközlekedés (közlekedési szabályok, jelzőablák, jelzőlámpák, udvariasság, baleset-megelőzés).

Jegyzetfüzetben előzetes rögzítések (név, cím, megfigyelések, interjúkérdések).

Séta, egy-egy objektum közelebbi megismerése, a megfigyelték rögzítése.

Polgármesteri hivatal, iskolák, tűzoltóság, posta, orvosi rendelők, vasútállomás, autóbusz-állomás, élelmiszerboltok, piac, szaküzletek, művelődési ház, mozi, színház, sportlétesítmények.

Szelektív hulladékgyűjtés településünkön, újrahasznosítható hulladékok elhelyezése, vásárlói szokások megbeszélése (ki, milyen csomagolású üdítőt, tejet vásárol).

Tapasztalatok összegzése:

Az adott helyszínek csoportos bemutatkozásai, fotók rendezése, feliratozása, városmakett készítése fotókkal terepasztalon, természetes környezet megjelenítése.

Szituációs játékok (vásárlás, orvos, menetjegyvásárlás stb.).

Testi és lelki egészségünk

Testrészek mozgatása dalos játékkal, testhelyzet-kitaláló, rongybaba, drótbaba játékok.

Fogójátékok, párválasztók.

Így működik a testünk: mozgófilm megtekintése az emberi szervezet életműködéseiről.

Egészség-betegség, betegségek megelőzése.

Beszélgetés a védőnővel, gyermekorvossal, felhívó plakátok készítése az egészség megőrzésére.

Egészséges italok készítése (gyümölcslevek, turmixok, gyümölcslevek), édesítés mézzel.

Vitaminbombák készítése (sárgarépa, cékla, almagolyók).

Emberábrázolások a képzőművészetben, gyermekábrázolások különböző művészeti korokban.

Házi és hobbiállataink

Látogatás háztáji gazdaságban, vagy állatkertben (parasztudvar).

Az ott élő állatok megfigyelése külső tulajdonságaik alapján, táplálkozásuk, hasznuk az ember számára. A gazdaságban dolgozó emberek vezetésével segít az állatok takarmányozásában, tisztításában.

Négylábúak és kétfélábúak tablójának elkészítése.

Zacskóbábok készítése a Falusi hangverseny című dal megjelenítéséhez.

Hobbiállataink tartása, bőrzéje, tartásának szabályai. Felelősségünk az állattartásban.

Zenehallgatás, a felismert állatok zenére történő megfestése.

Ellenőrzés

Mindent vagy semmit játék a projekt témaköreiből. (adott pontszámú kérdések minden kérdéskörben, cselekvéses (állathangok felismerése, pantomimjáték, dalkitaláló és lejegyző szolmizációs nevekkal, kézjegyekkel, puzzle stb.) feladatok közbeiktatásával.

Értékelés

Kettős: a project ideje alatti aktivitás, együttműködés, produktumok alapján, valamint a vetélkedőn elért pontszámok alapján. Ön és pedagógusi értékelés.

3.

Az őszi és téli ünnepekörhöz kapcsolódó hagyományaink segítségével az önkifejező-készség, az együttműködési képesség, valamint a kreativitás fejlesztése. A szokások tárgyi, zenei, prózai anyagának alkotó módon, saját élményen keresztül megismerése.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	NAPRANÉZŐ NAPFORDULÓK NÉPSZOKÁSOK AZ ŐSZI ÉS TÉLI ÜNNEPKÖRBE
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Magyar nyelv és irodalom Matematika Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Informatika Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Logikai képességek: összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) analízis szintézis Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Tájékozódás a térben Tájékozódás az időben Tervezés: a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Elemzés, értékelés Képi gondolkodás Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Együttműködési képességek: kooperativitás segítőkészség önállóság Én-képességek Önértékelés Önkifejezés Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben Önállóság Kudarcátvitel Időbeosztás Olvasástechnika: hangos és néma olvasás, értelmező hangos Nyelvi kreativitás Helyesírás, hangsúly, hanglejtés, beszédritmus Manualitás Ritmusérzék Ügyesség Finommotorika Finommotorika Térkép Zenei hallás Éneklés Eszközhasználat:

	könyvtárhasználat Számítógép-használat: internethasználat Attitűdök: Kezdeményezőkézség A másokhoz való odafordulás igénye. Próbálkozási hajlandóság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Megismerési módszerek alapozása Az anyag mérhető tulajdonságai (tömegmérések, becslések)</p> <p>Tanulási képességek megalapozása Önálló feladatvégzés (kép-szöveg kapcsolata, könyvtárhasználat, irányított internetes keresés) Tapasztalatszerzés ismeretek, adatok, információk gyűjtésében</p> <p>Tájékozódás az élő és élettelen természetről Csírázás, rügyezés, növekedés a növényi életben. Ház körül élő állatok, és felhasználásuk (házisertés, lúd) A szőlő felhasználása. Az időjárás elemei, változásai, időjósítás – valóság.</p> <p>Tájékozódás térben és időben Naptári év, hónapok, az évszakok váltakozásai, jeles napok. Játéktérben való mozgáshoz szükséges előzetes téri tervezés. Magyarországi hagyományok, népszokások. Az emberi élet szakaszai.</p> <p>Anyagok és megmunkálásuk Hurkapálca és lécs megmunkálása. Képlékeny anyagok tulajdonságai, formázás, mintázás. Papírvarrás, egyszerű öltések.</p> <p>Életvitel, háztartástan Higiénés szokások a háztartási munkákban. Veszélyforrások, baleset-megelőzés a háztartásban. Sütés, főzés, terítés, tállalás. Osztályterem díszítés.</p> <p>Önkifejezés, művészetek Papírhajtogatás, ragasztás. Dramatikus népi játékok az őszi és téli ünnepkörhöz kapcsolódóan. Archív felvételek, filmek megtekintése a témához kapcsolódó népszokásokról. Zenehallgatás, hangszerek hangjai, népi hangszerek. Ismert ünnepkörhöz kapcsolódó dalok éneklése kézzelről, kottából.</p> <p>Beszédkézség szóbeli szövegalkotás és megértés Rögtönzések előadása népi játékokban. Kifejező elbeszélés, dramatizálás. Események időrendi felelevenítése, elbeszélése.</p> <p>Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás Versek, mesék, találós kérdések, időjósítások, receptek, forgatókönyvek feldolgozása, bemutatása. Szövegalkotás és lejegyzés saját eseményképek alapján, az olvasott szövegek szókincsének használata.</p> <p>Informatika Algoritmusok felismerése, végrehajtása. Az algoritmus adatainak lejegyzése, felhasználása.</p>	

Információszerzés a világhálón.
 Ünnepekhez kötődő képeslapok készítése és küldése.
 Illusztrációk és szócikk készítése.
 Képeskönyv, album készítése.

Testnevelés és sport
 Egyszerű koreografált játékok (népi játékok, táncok, koreografált mozgássorok).

Matematika
 Tömegmérések, becslések, viszonyítások, tömeg és térfogat összehasonlítása különböző anyagok mérésekor.
 A matematika és a valóság kapcsolata (algoritmusok matematikai jellemzői, receptek mennyiségi összehasonlításai).
 Területek összehasonlítása, adott forma területe, lefedések (tésztanyújtás-szagatás).

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előkészületek
 Óriás körnaptár készítése a tizenkét hónapról, saját alkotásokkal, képekkel, piktogramokkal, események, megjelenítésével.
 Hónapsoroló versek, mesék a tizenkét hónapról, népi megfigyelések és időjóslo hiedelmek gyűjtése.
 Daltanulás és zenehallgatás az őszi és téli ünnepkörhöz kapcsolódóan.
 Hagyományok, népszokások
 Szüreti játék
 Szőlőszüret dramatikus dalos játékkal, mustkészítés, szüreti felvonulás, szüreti dalok.
 Mindenszentek
 Születés és elmúlás, az ember életszakaszai, családfakészítés képekkel.
 Az elmúlás, halál.
 Temetők népművészete, saját halottaink.
 Márton napja
 Ludas játékok, bábkészítés a dramatikus gyermekjátékhoz, szólások, közmondások, mesék gyűjtése és olvasása.
 Állathangok-háziszárnyasok.
 „Tollolimpia” tollfűjő versenyek különböző színű tollakkal.
 Katalin nap
 Időjósítások, az időjárás megfigyelése, és rögzítése naptárban, a későbbi összevetéshez.
 Ághajtás karácsonyra, az ág rügyezésének rajzos rögzítése.
 András napja
 Disznóvágásról saját élmény, képek, elbeszélések, gyűjtése. A házisertés (külalakja, tartása, táplálkozása, haszna, tablóképzés)
 Felkészülés a pacurkázáshoz (bélfűjások, népi rigmusok gyűjtése, daltanulás, hurka és kolbász sütés, jelmezkészítés, képek, információk gyűjtése a szokásról)
 Dramatikus népi játék: pacurkázás
 Miklós napja
 Az ajándékozási szokás eredetének megismerése.
 Dalok, versek, mesék a Mikulásról, levélírás Lappföldre.
 Papírból varrással mikuláspapucs készítése.
 Luca napja
 Boszorkányos mesék olvasása, a Luca napjához fűződő hiedelmek kiderítése könyvtári és világhálós gyűjtőmunkával.
 (Lucakalendárium, búzaültetés, lucagombóc, luca széke)
 Kotyolós dalok tanulása, és meghallgatásuk gyűjtők felvételeiből, jókívánások tanulása, alakoskodások megjelenítése.
 Búzaültetés, fejlődésének nyomon követése.
 Lucaszék készítése hurkapálcából, lécből.
 Karácsony
 A karácsonyhoz fűződő hagyományaink, szokásaink összegyűjtése, az ünnep nemzetközi és magyar szokásai.
 Zenehallgatás, dal és verstanulás, a szeretet megjelenítése különböző képzőművészeti alkotásokban.
 Felkészülés a betlehemes játékra: (forrásgyűjtés, szerepválasztás, jelmezkészítés és gyűjtés, betlehem készítése agyagból, hánscból, szalmából és vesszéből)
 Mézeskalácssütés, receptek gyűjtése, lejegyzése.
 Karácsonyi betlehemes játék.
 Kánon

Az őszi és téli ünnepkörhöz fűződő hagyományok egy-egy jellegzetes részének rögzítése az óriás naptárban. Kiállítás rendezés a készített fényképekből, egy-egy találó mondat megfogalmazása és a képek feliratozása. Ellenőrzés, értékelés

Activity rendezése a játék eredeti szabályaival az eltelt időszak eseményeiből, fogalmaiból, tárgyaiból. A vetélkedő rendezésében és a feladványok összeállításában a tanulók aktívan részt vesznek.

Dalfelismerések (kézjelekkel, kottából), Hangszerfelismerések zeneművekből.

Értékelés:

Tanári és tanulói: Az együttműködés, aktivitás.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	SZÖCSKELLÉSEK KATÁNGFÖLDÖN A MEZŐ
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Magyar nyelv és irodalom Matematika Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Informatika Testnevelés
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	Távolságészlelés Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Logikai képességek: összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) analízis szintézis általánosítás következtetés csoportosítás Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: problémafelismerés megoldástervezés döntéshozás (indoklás) értékelés Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Tervezés: – a tevékenységek tartalmának tervezése – a tevékenységek ütemezése Elemzés, értékelés Együttműködési képességek: kooperativitás

	<p>segítőkészség önállóság Én-képességek önkifejezés Időkezelés időbeosztás A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban Olvasástechnika: hangos és néma olvasás A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Mozgáskoordináció Manualitás Ritmuszérzék Ügyesség Finommotorika Kondicionális képességek: állóképesség Zenei hallás Éneklés Eszközhasználat: Könyvtárhasználat Hangszerhasználat Attitűdök: Kíváncsiság Kezdeményező-készség A másokhoz való odafordulás igénye Próbálkozási hajlandóság</p>
--	--

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Megismerési módszerek alapozása
Gyűjtemények készítése, rendezése.
A tapasztalatok kifejezése élőszóban, rajzban, táblázatban
Az anyagok mérhető tulajdonságai.
Hosszúságmérés tárgyakon, élőlényeken, alkalmilag választott és szabvány mértékegységekkel.

Tájékozódás az élő és élettelen természetről
A kert fái.
A fa fő részei: gyökérzet, törzs, korona.
A virág és a termés.
A gyümölcsök főbb részei, jellemző tulajdonságai.
A veteményeskert növényei.
A növényi élet ciklusa.
Szántóföldi növények.
A mező növényei, állatai.

Tájékozódás térben és időben
A különböző évszakok legfontosabb kerti munkái.
A gyalogos közlekedésnél használatos jelzőtáblák ismerete, figyelembevétele.
A tömegközlekedési eszközön alkalmazandó illemszabályok.
Átkelés az úttesten egyénileg, csoportosan.
A járműveken való közlekedés.

Anyagok és megmunkálásuk
Természetes anyagok megmunkálása.
Mérés, méretmegjelölés, előrajzolás, arányok, kicsinyítés, nagyítás, az egész részekre bontása.

Környezetvédelem
Vegyszerek és hatásuk az élőlényekre.

Életvitel, háztartástan

- A gyümölcsök és zöldségek vitamintartalma.

Önkifejezés, művészetek

Funkcionális és díszítő formálás.

Információközlő jelek.

Síkbeli ábrázolás elemei.

Ünnepkörök dalai, hozzá tartozó vokális és hangszeres zene.

Cselekményes zenék.

Beszédképesség szóbeli szövegalkotás és megértés

Udvarias magatartási és megszólítási formák (felnőttekkel, kortársakkal)

Mesék, népdalok, találókérdések, közmondások (előadása).

Olvasásértés írásbeli szövegalkotás

A témakörhöz kapcsolódó ismeretterjesztő szövegek, nép és műköltészeti alkotások.

Az eszközszintű íráshasználat alapozása: a tevékenységek rögzítése.

Testnevelés

Egyszerű szabályokon alapuló testnevelési játékok.

Kúszások, mászások, gurulások, természetes mozgások természetes környezetben.

Matematika

Megszámlálás, csoportosítások tízesével, táblázat készítés, adatok rögzítése, mennyiségek összehasonlítása, relációk.

Matematikai szókinccs (van közte, nem mind, egyik sem, legalább, legfeljebb, néhány, számos).

Informatika

A témakörhöz kapcsolódó képek keresése a világhálón.

Gyermeklexikonok használata.

Ismert dalok lejátszása számítógéppel.

Jelek, piktogramok gyűjtése és készítése.

Tevékenységek algoritmusokra bontása.

Ábrák, folyamatok leírása nyilakkal. (pl. magvetéstől a kifejlett növényig)

Részekből egész szintetizálása.

Élmények alapján képkészítések számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előkészületek:

Anyaggyűjtés a mező élő és élettelen szereplőiről (Tárgyak, képek, szemelvények, ismeretterjesztő szövegek stb.)

Konyhakerti növények felhasználása (saját élmény, étrend heti rögzítése, alapanyagok)

Felkészülés a terepgyakorlatra

A gyűjtött anyagok rendszerezése, csoportosítása adott szempontok alapján.

Étrend rögzítése táblázatban a felhasznált konyhakerti növények alapján, piktogramok készítésével és alkalmazásával.

A kiválasztott terephely útvonalának megtervezése, közlekedési ismeretek megbeszélése.

Térképkészítések, útvonalrajzok.

Gyűjtőmunka eszközeinek rendszerezése, használatának megbeszélése.

Magültetés, (megfigyelési és lejegyzési napló vezetésének megbeszélése, készítése).

Terepgyakorlat:

Felszínformák, útvonal rajzos rögzítése, távolságbecslés és mérés.

Összehasonlítások (talaj, növény, állatvilág, időjárás stb.) erdő-mező-szántó-konyhakert viszonylatában.

Növény és állatmegfigyelések, rögzítésük, gyűjthető részek rendszerezése.

Kúszások, mászások, állatmozgás utánzások, akadálypálya építés.

Interjúkészítés mezőgazdással (termesztett növények, vegyszerhasználat)

Gyógynövények felismerése, gyűjtése, préselése.

Felhőfantázia-foltfestéssel.

- Rajzos táblázat készítése kimért területen található növény és állatfajok megszámlálásával.

Kánon

Az ismeretek rendszerezéséhez információk gyűjtése (könyvtár, világháló, film).

A gyűjtött anyagok, információk rendszerezése, tablókészítések, bemutatásuk.
 Növények, virágok, termések részei, elnevezésük. Tablókészítés.
 Az információk rendszerezése sajtókészítésű képekben, feliratok, ismertető készítése, illusztrációk.
 Feldolgozás
 Természetes anyagokból (csuhé, szalma, gyógynövények) tárgykészítések, (sodrások, fonások, kötözések) népművészeti ágak bemutatása, képek gyűjtése és rendszerezése. Tablókészítés.
 Népköltészeti, irodalmi, képzőművészeti, zenei alkotások a mezővel kapcsolatosan.
 Mesedramatizálások és improvizációk terménybábokkal.
 Az ünnepkörökhöz csatlakozó dalok, gyermekjátékok, tanulása, hangszeres és cselekményes zenék hallgatása, festés zenére.
 Szöcskeolimpia (távol és magasugrások, „teherhordás” (rekordok az ugrólábúak és a másodikosok körében)
 Saláták készítése, cipósütés, vitaminok, rostok szerepe táplálkozásunkban.
 Az elültetett növények fejlődésének folyamatos nyomon követése, rajzos és szöveges rögzítés.

Értékelés

Tanulói értékelések a csoportban végzett munka eredményességéről, hatékonyságáról.
 Tanári értékelés a produktumok, a gyűjtemények, aktivitás, értékelése.

5.

Cél, az élethez nélkülözhetetlen víz szerepének megismerése természetes élőhelyen. A vizes életközösség tagjainak tapasztalás útján történő megismerése, a résztvevők helye a biológiai egyensúlyban. A gyermeki megismerő tevékenység alapjait képező a cselekvések sokaságában megtapasztalt ismeretek rendszerezése. Környezet és egészségtudatos magatartásminták kialakítása. A természettudományok és a művészetek párhuzamossága az ismeretek rendszerében.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	A VÍZPART – BÉKALENCSET EBÉDRE? A VÍZPART
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Magyar nyelv és irodalom Matematika Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Informatika Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Távolságészlelés Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Logikai képességek: összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) analízis szintézis általánosítás

	<p>következtetés csoportosítás Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: problémafelismerés megoldástervezés döntéshozás (indoklás) értékelés Tájékozódás a térben Tervezés: a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Elemzés, értékelés Együttműködési képességek: segítőkészség</p> <p>Önállóság Én-képességek Önkifejezés Időkezelés időbeosztás Olvasástechnika: hangos és néma olvasás A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Mozgáskoordináció Manualitás Ritmuszérzék Ügyesség Finommotorika Kondicionális képességek: állóképesség Zenei hallás Éneklés Eszközhasználat: Könyvtárhasználat Attitűdök: Kíváncsiság Kezdeményezőkézség A másokhoz való odafordulás igénye Próbálkozási hajlandóság</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Megismerési módszerek alapozása Gyűjtemények készítése, rendezése. Mérések testmértékekkel (arasz, karvastagságú, lépésnyi, sukk stb.) Megfigyelés, leírás, csoportosítás. Hőmérséklet, víztisztasági mérések, űrtartalom.</p> <p>Tájékozódás az élő és élettelen természetről A vízpart fás és lágyszárú növényei, vizi- és vízparti növények. Vízparti madarak, emlősök, hüllők, kétéltűek, halak, ízeltlábúak. A víz tulajdonságai. A vízpart talaja, kőzetei.</p> <p>Tájékozódás térben és időben Felszínformák, vizek jelölése a térképen. Folyásirány, szélirány. Az évszakok, hónapok, napszakok változásai a természetben. Környezetvédelem</p>	

Vizeink szennyeződése
 Vízkészlet a Földön
 Vízfogyasztás
 Anyagok és megmunkálásuk
 Vízparti növények mérései, megmunkálásuk
 Mesterségek, gyártási folyamatok, eszközhasználat

Közlekedési ismeretek
 Vízi közlekedés szabályai, baleset-megelőzés

Életvitel, háztartástan
 Egészséges táplálkozás, halételek.

Önkifejezés, művészetek
 Vízparti növények felhasználása tárgykészítésre
 Ősi mesterségek
 Festéstípusok
 Gyermekdalok és magyar népzene feldolgozásokban
 Népszokások, népdalok

Beszédképesség szóbeli szövegalkotás és megértés
 Eseménysor felidézése, az események sorrendisége.

Olvasástechnika
 Hangsúlyozás, ritmus.

Olvasásértés írásbeli szövegalkotás
 Mesék, népdalok, találós kérdések, szólások, ismeretterjesztő szövegek.
 Írástechnika
 Tanulási képesség fejlesztése
 Kép és szöveg kapcsolata
 Tánc és dráma
 Népi mondókák, kiszámolók, gyermekjátékok.

Sorozatok, függvények
 Összefüggések, szabályosságok értelmezése
 Tükrözés megfigyelése előállítás
 Biztos, nem biztos, valószínű, lehetséges fogalmak

Testnevelés
 Vízi sportversenyek.
 Állatmozgás utánzások
 Informatika
 Kép- és információkeresés a világhálón
 Dalok meghallgatása számítógépen, CD-n
 Tevékenységek algoritmusokra bontása
 Piktogramok keresése, tervezése, felhasználása
 Részekből egész szintézise
 Élmények alapján képkészítés számítógéppel
 Szócikkek, szócikkekhez illusztráció készítése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előkészületek
 A víz tulajdonságainak megfigyelése egyszerű kísérletekkel.
 A víz szerepe az életünkben, saját anyaggyűjtés (napi vízfogyasztás mérése és lejegyzése, sportolás, szabadidő, saját élményű fényképek gyűjtése, bemutatásuk).
 Az élőlények vízszükségletének gyűjtése, kutatómunka.
 Szűkebb lakóhelyünk természetes vizei, anyaggyűjtés (családtagok, szomszédok elbeszélései, mezőőr elbeszélése stb.)
 A terepgyakorlatra való felkészülés (helyszín megismerése, könyvek, gyűjtőeszközök beszerzése, az elvégzendő munka megbeszélése, feladatvállalások).

Teregyakorlat

Az útvonal felszínformáinak, útvonalának megjelenítése rajzban és feliratokkal. Vizek jelölése.

A kiválasztott természetes élővíz tulajdonságai (folyó, illetve állóvíz) (Körüljárható, állóvíz, folyóvíz, folyásirány, sodrás).

A víz és vízpart növényei (fás és lágyszárúak, méretek, külalak, levél és virágzattípusok, megfigyelésük, méreteik, tulajdonságaik, gyűjtések). Feljegyzések, rajzos megfigyelések készítése.

A víz és vízpart állatai.(életfeltételeik, megjelenés, alkalmazkodás, hangok, légzésük, táplálkozásuk) feljegyzés, rajzolás.

Talajvizsgálatok (az előző két életközösség talajának, közeteinek összevetése a víz-vízpart talajával). A különbségek megfogalmazása. Talajminták készítése.

Víz tisztaság, szennyezőanyagok felderítése, ülepítés, üledékanyagok szétválasztása, elemzése, különböző szagok a vízparton.

Gólya és béka olimpia (járások, állások, ugrálások, szökdelések, kúszások, járásbiztonság bekötött szemmel, szóbeli vezetéssel).

Kiszámolók, versek, dalok a témához kapcsolódóan, gyermekjátékok.

Kavics hang-ritmus (különböző méretű kavicsokból, vízbeejtéssel keltett ritmus, a hallottak letapsolása, elmondása).

Tükörképek, játék a tükörképünkkel.

Nyomkeresések a vízparton (valószínű, biztos stb. fogalmak használata).

Vízi rejtek keresés, bújócskák.

Kánon

A tapasztalatok és a gyűjtött minták rendszerezése, feldolgozása, tablókészítések.

A tapasztalt információk kiegészítése könyvtár, film, internet felhasználásával.

Település vízügyi szakemberével történő beszélgetés a település vízgazdálkodásáról, a természetes élőhely védelméről.

Feldolgozás

Hal boncolása (testfelépítés, szervek megfigyelése, halpikkely vizsgálata, pikkelykép készítése).

Akvárium készítése (festés, ragasztás, hajtogatás, papírmunkák).

Vízi növényekből tárgykészítések, népi mesterségek (nád, gyékény, sás, káka, fűzfavessző felhasználása).

A kapcsolódó versek, mesék, ismeretterjesztő szövegek feldolgozása, dramatikus megjelenítések. A kedvenc olvasmányokból, képekből, rajzokból az osztály képeskönyvének elkészítése, illusztrációkkal, szócikkekkel.

Mozgás improvizációk dalokra.

Kapcsolódó népi és gyerekjátékok (pl. gólya viszi...) dramatikus megjelenítése.

Halás gyógyteaház-délután (Egyszerűen elkészíthető halas ételek, szendvicskészítés, gyógyteák, versek, mesék, találós kérdések, ügyességi játékok, tutajversenyek, zenehallgatás, képzőművészeti kiállítás saját alkotásokból és gyűjtött képekből).

Vízi vetélkedő (tanuszodában), baleset-megelőzés, vízbiztonság, vízi közlekedés szabályai játékosan.

Ellenőrzés, értékelés

Tanulói:

„Vízijártassági verseny” (akadályverseny a csoportok szervezésében, melyben a epocha során megszerzett tudásokról adnak számot egymásnak a gyerekek).

Tanári:

Az akadályverseny feladóinak/kitalálóinak/szervezőinek és végrehajtóinak munkájának értékelése.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK A TANÉV VÉGÉN

- A környezet tárgyainak és élőlényeinek néhány érzékelhető és jellemző tulajdonságát felismerik és megnevezik.
- A tanulók jól tájékozódnak az otthonuk és az iskola környékén.
- Ismerik lakóhelyük legfőbb jellegzetességeit, művészeti, népművészeti emlékeit, hagyományait.
- Ismerik környezetük jellemző természeti formáit.
- A település hagyományainak vagy más általánosabb néphagyomány bemutatásában aktívan részt vesznek.
- Ismerik a fontos közlekedési szabályokat, a veszélyforrásokat, azok elkerülését, baleset esetén segítséget tudnak kérni.
- Ismerik a járműveken való közlekedés viselkedési szabályait.
- A környezetben előforduló jelzőtáblák jelentését jól ismerik.
- Megfigyeléseikről, tapasztalataikról be tudnak számolni szóban kérdések segítségével.
- Természetes környezetben tapasztalati úton méréseket végeznek, alkalmi és szabvány mérőegységekkel.
- A mérések eredményét, megfigyeléseket, gyűjtött tapasztalatokat le tudják jegyezni, a lejegyzéskor tudnak egyszerű piktogramokat használni és készíteni.
- A megismert növényeket és állatokat jellemezni tudják szóban, tudnak róluk rajzos vázlatot készíteni.

- A tanult állatok és növények néhány jellemző tulajdonságát nevezik.
- Ismerik az élőlények legalapvetőbb tulajdonságait (táplálkozás, légzés, szaporodás, növekedés, fejlődés, pusztulás).
- Meg tudják az emberi élet főbb szakaszait nevezni.
- Több magyar népi mondókát, népi játékot, népdalt, mūdalt el tudnak énekelni/ mondani csoportosan, emlékezetből.
- Gyermekdalokhoz tartozó játékokat, megfelelő ritmus és mozgáskísérettel elő tudnak adni.
- Ismerik a tanult népszokásokat.
- Kedvvel hallgatnak meg a tananyaghoz kapcsolódó zene, kórus és dalműveket, ilyeneket maguk is tudnak felnőtt segítséggel gyűjteni.
- Személyes élményeiket képi formában megjelenítik.
- Tudnak agyaggal, képlékeny anyagokkal formázni, mintázni, plasztikát készíteni.
- Jól tudnak egyszerű lenyomatokat készíteni.
- Szabályos vonal, folt és színritmusra épített sor- és terüldíszek alkotására képesek.
- Felismerik a műalkotások témáit.
- Tudnak, és szívesen is készítenek egyszerű bábokat.
- Egyszerűbb tárgyakat le tudnak rajzolni modell után. Egyszerűbb tárgyakat, eseményeket emlékezetből is le tudnak rajzolni.
- A valóság téri viszonyait rajzukban takarással, feljebb-lejjebb helyezéssel, nagyságviszonyuk érzékeltetésével életkoruknak megfelelően ábrázolják.
- Ismerik a fő- és mellékszíneket, a színek keverését, a színárnyalatokat megkülönböztetik.
- A látványnak megfelelően határozzák meg a rajzlap helyzetét.
- Reálisan tudják értékelni saját és társaik munkáját.
- A fontos vizuális jeleket felismerik, tudnak maguk is jól értelmezhető jeleket, piktogramokat készíteni.
- Egyszerűbb tárgyakat felismernek alaprajzokról.
- Tudnak térben építeni.
- Ismerik a kicsinyítés, nagyítás fogalmát.
- Ismerik a papír, textil, fa legfontosabb tulajdonságait.
- Ismerik a higiénés szokásokat a táplálkozásban, öltözködésben.
- Részt vesznek a családi munkamegosztásban.
- Tudják, hogy lakóhelyükön mi hol kapható (bélyeg – posta, tej – ABC).
- Néhány hulladékhasznosítási módot és a szelektív hulladékgyűjtés szabályt ismerik és alkalmazni tudják a gyakorlatban.
- Rendben tudják tartani a munka és tartózkodási helyüket.
- Takarékosak az anyagfelhasználásban.
- Ismereteket, információkat, képeket tudnak felnőtt segítséggel szerezni a világhálóról, könyvtárból, gyereklexikonokból.

2. ÉVFOLYAM

ÉNEK-ZENE

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

Éves időkeret: 1 hét

A zene, az éneklés, zenélés megszerettetésén keresztül olyan élményekhez juttatás, amely a gyermekek harmonikus személyiségfejlődését elősegíti. A zenei nyelv, a zenei készségek megalapozása, zenei írás-olvasás alapjainak megteremtése.

A TÉMAKÖR CÍME	ÉNEKELNI JÓ
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Művészetek <i>Zenei alkotó képesség</i> A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. Életkornak megfelelő népdalok, mūdalogok megszólaltatása. A zenei fantázia fejlesztése, mozgósítása, énekes szabad rögtönzések bevezetése.

	<p>Szabad dallam- és ritmusrögtönzések segítése, a zenei fantázia mozgósítása.</p> <p><i>Megismerő-és befogadóképesség</i> Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben. A relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása. A többszólamúság készségének megalapozása. A tanult dalok, játékok mozgással kísért csoportos előadása.</p> <p><i>Zenehallgatás</i> Az emocionális érzékenység fejlesztése. Műzenei alkotások megismerése. <i>Zenei hallás és kottaismeret</i> Alapritmusok, ütemfajták és dallammotívumok felismertetése, olvasása és lejegyzése. Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben A relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása.</p>
<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)</p>	<p>Ritmuserzők Zenei hallás Éneklés Önkifejezés Kreativitás Emlékezet Figyelem Észlelés Szerialitás</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Zenei alkotóképesség Gyermekdalok, gyermekjátékdalok, népdalok, népszokások. Ritmuskánon, kétszólamú ritmusgyakorlatok. Ritmusimprovizációk, ritmusosztinató, ritmuskánon.</p> <p>Megismerő- és befogadóképesség Félértékű hang, szünet. Ritmusmotívumok olvasása, írása kettes ütem. Egyenletes mérő ütem. Ritmusnevek, dalfelismerés ritmusmotívumok alapján. Negyed, nyolcad, félértékű hangok és szünetek. Belépő új elemek, az alsó lá, dó, ré hangok megfigyelése, tudatosítása. A teljes pentaton hangkészlet kézjele, betűjele, elhelyezése vonalrendszerben. Egyszerű olvasógyakorlatok szolmizálása. Hangjegyírás vonalrendszerbe. Szabályos kottakép. Vonós és fúvószenekar. A fuvola és a fagott felismerése (hang és kép alapján). Női és gyermekkari darabok.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Járások számolásra, negyed szünet érzékeltetésével (megállás, leguggolás, kézjel). Egyenletes járások mondókákra, gyerekversekre, szünettartással. Ismert gyermekdalok éneklése ritmusosztinatóval, különböző saját készítésű ritmushangszerrel. Ritmusfelelgetős játékok mimetizálással. Ritmuskánonok (taps, dobbantás, ritmushangszerek, hangutánzás). Ritmusok megnevezése, ritmusolvasások mozgással (negyed, nyolcad padlón körökkel jelölve). Csomagolópapíron ritmusírás. A kettes ütem jelölésével. Tájékozódás az ötvonalas rendszerben (sorok, sorszámnevek, korongok elhelyezése).</p>	

Ismert gyermekdalok, a népszokásokhoz kapcsolódó dalok éneklése, hangmagasság jelzései (kézemeléssel, nagymozgással, zsírkrétával dallamvonal).

A projektekben megismert női és gyermekkari művek meghallgatása, hangzásuk összehasonlítása.

Festés zenére (színezőpasztás és tapétaragasztós hangulatábrázolások, a színek, mozdulatok, ritmusok megbeszélése, Ki mit lát a feltban?).

Kodály Gyermekkórus műveiben az ismert dalok felismerése. Gyermekkórus és női karra írt művek.

Olvasógyakorlatok (szó-lá-mi) éneklése hangjegykártyákról, hangjegyszlopról.

Új hang a dó és a ré. Új dal tanulása az új hangok elmutatása magasságának érzékeltetése kézmozgással.

Dó és a ré magasságának jelölése hangpálcával, papíron, új hang megnevezése, hangjegy és színkártyák készítésével dallamírás, éneklés.

A két hang elhelyezése a vonalrendszerben.

Alsó lá-t tartalmazó dal bemutatása, éneklése kézzelről, új hang magasságának jelölése hangpálcikával.

Az alsó lá neve, elhelyezése vonalközben, színkártya készítés.

Teljes pentaton hangkészletű dalok éneklése szolmizációs nevekkal, kézjelekkel.

Dallambújtatók.

Látogatás, vagy a zeneiskola növendékeinek meghívása, hangszerbemutatók A fuvola és a fagott hangja, megszólaltatásuk. Ismert dalok megszólaltatása a két hangszeren.

Vonós és fúvószenekarra írt zeneművek hallgatása.

1–2. ÉVFOLYAM

TESTNEVELÉS

Éves óraszám: 1. évfolyam: 185, 2. évfolyam: 185

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Testséma-fejlesztés, járás, futás
<p>A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)</p>	<p>Finommozgás Kéz-szem koordináció Térbeli tájékozódás Állóképesség Mozgás koordináció Egyensúly Reakciósebesség Szabálykövetés Figyelemkoncentráció Kreativitás Alkalmazkodás Gyorsaság Ritmuserzők Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Higiénia, egészségvédelem</p>
<p>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</p>	
<p>Szokásrendszer: Az órakezdés és az öltözőrend kialakítása. A gyakorlóhely rendjének kialakítása. Testnevelés és sport óra utáni tisztálkodás. Testnevelés és sport óra előtti és utáni evési és ivási szokások.</p> <p>Alaki képzés a tanóra rendjének alapozásához: Elemi szervezési feladatok megoldásához szükséges alapvető alaki gyakorlatok és vezényszavak ismerete (Oszlop-, sorbaállítás, jobbra át, balra át, indulj, állj stb.). Beszédértés, beszédészlelés, szakszókincs.</p>	

Testséma fejlesztés:
 Testrészek neve (1. osztály)
 Ujjgyakorlatok.
 Lábujjgyakorlatok.
 A fej finom mozgásának gyakorlása.
 A szem és a kéz-szemmozgás összehangolás.

Járások:
 Utánzó járások.
 Járás zenére, dobszóra, énekre, irány és tempóváltással.
 Játékos járások, közben végzett feladatokkal.
 Járás irányváltoztatással.
 Járás vonalakon, akadálypályákon.
 Egyensúlyozó járások.

Futások:
 Irány és tempóváltoztatással.
 Feladatok futás közben.
 Akadályokon.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Játékok a térbeli formák (sor, oszlop, kör, lánc) változatos alkalmazásával.
 Egyenletes térelosztás, helyezkedés játéka a térben.
 Játékos, mondókával, versekkel végzett feladatok a testrészek megnevezésére.
 Fogójátékok testrészek megérintésével, a testrész megnevezésével.
 Változatos az ujjak egymáshoz érintését igénylő gyakorlatok végzése mondókákkal.
 Állatok, rovarok madarak mozgásának utánzása ujjakkal.
 Rajzolás ujjakkal, vízzel, festékkel, krétaporral.
 Golyók, ruhadarabok, apró tárgyak megfogása lábujjakkal.
 Adogatás lábujjakkal.
 Rajzolás és festés ajkak és lábujjak közé illesztett ceruzákkal, ecsettel.
 Zseblámpa, fénycsővájának, ujjak mozgásának követése szemmel.
 Utánzó járások: törpe, óriás, medve, tipegő, lopkodó stb.
 Játékos lábboltozatot erősítő járások és futások.
 Változatos feladatok járás közben: irányváltoztatás, hátrafelé járás, társakkal való együtt működés, pl. taps.
 Járás akadálypályákon.
 Járás és futás szabadban emelkedőkön és lejtőkön.
 Játékos irány és tempóváltoztatások futás közben.
 Kapcsolatfelvétel társakkal futás közben.
 Változatos fogójátékok.
 Futás akadályokon és azok megkerülésével.
 Egyensúlyozó járások fejen hordozott babzsákkal. Vonalakon.
 Játékos gimnasztikai gyakorlatok futás és járás közben.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Szökdelések, ugrások
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Egyensúlyérzék Mozgáskoordináció Együttműködés Alkalmazkodás Szabálytudat Ritmusérzék Térbeli tájékozódás, térészlelés Állóképesség Mozgásügyesség

	<p>Mozgás koordináció Egyensúly Szabálykövetés Figyelemkoncentráció Kreativitás Alkalmazkodás társakhoz Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Ritmusérzék Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Pozitív beállítottság Higiénia, egészségvédelem</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Szökdelések: Egy, váltott és páros lábon. Ugrókötelezés.</p> <p>Ugrások: Elugrás helyből, páros lábbal. Le és felugrások. Természetes ugrások helyből és neki futásból. Sorozatugrások. Célba ugrások és átugrások. Távolugrás helyből. A feladatokhoz tartozó feladatutasítások megértése és szakszókincs fejlesztése.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A szabályosan kivitelezett szökdelő és ugró részmozdulatok alapvető jegyeit sajátíttassuk el játékos formában. Szökdelések adott távolságra egy, váltott és páros lábon sorversenyek részeként is. Szökdelések egyenes és görbe vonalakon, akadályok kerülgetésével. Szökdelések és ugrások összekapcsolása akadálypályákon: fel, le és átugrások váltakoztatása. Célba ugró versenyek. Futás és járás közben végzett felugrások, testfordulatok ugrással. Zenére végzett szökdelések, zenei effektusokra történő felugrások. Járó, futó és szökdelő, ugró gyakorlatok váltogatása versenyjátékokban, sorversenyekben. Ugrókötel gyakorlatok, egyéni ügyességtől függően, egy és keresztbe tett lábbal is.</p>	

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Testtartást fejlesztő és egyensúly, támasz és függés gyakorlatok
<p>A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)</p>	<p>Helyzetfelismerő képesség Kondicionális és koordinációs képesség Térbeli tájékozódás A saját test érzékelése (hely és helyzet meghatározás a térben) Mozgásügyesség Egyensúly Szabálykövetés, szabálytudat Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás társakhoz Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Ritmusérzék</p>

	Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Pozitív beállítottság Higiénia, egészségvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Kúszások, mászások:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kúszások és mászások. – Gurulások, fordulatok fekvésben. – Gurulóátfordulás előre-hátra. – Tarkóállás. <p>Egyensúlygyakorlatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Hely és helyzetváltoztatások bizonytalan egyensúlyi helyzetben. – Helyzetmegtartás gyakorlása talajon és nehezített körülmények között. – Korrekciós mozgások az egyensúly megtartásáért. <p>Támasz és függés:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Egyszerű tornajellegű támasz és függéshelyzetek. – Bordásfal gyakorlatok. – Mászókötélen mászókulcsolással mászási kísérletek. 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Valamennyi a területhez köthető játéknál a biomechanikailag helyes testtartás tudatosítása, kialakítása, automatizálása és fenntartása.</p> <p>Helyváltoztatás utánozó gyakorlatok: kutyafutás, pókjárás, sánta róka, fókajárás, nyuszi ugrás stb. A feladatok végzése sor és váltóversenyek részeként.</p> <p>Átkúszások, átbújások akadályok alatt.</p> <p>Helyváltoztatás vízszintes és rézsütos padon, hason- és hanyattfekvésben, kéz-láb támaszban, rák, pók, járással, hanyatt és hason fekvésben, különböző keménységű felületeken, végtelenített vagy adott távolságú pályákon, sor és váltóversenyként is.</p> <p>Gurulások, gurulóátfordulások, guruló mozgások közbeni testfordítások és irányváltoztatások talajon.</p> <p>Zenei effektusokra végrehajtott különböző hely és helyzetváltoztatások.</p> <p>Mászások 1-3 fogással, függőgyakorlatok tornaszereken, természetes akadályokon, függőállásban, függésben tovahaladás, vándormászás bordásfalon, lajhármászás.</p> <p>Lebegőállás, mérlegállási kísérletek.</p> <p>Változatos kivitelezésű járássok bizonytalan egyensúlyi helyzetben vonalakon, távolság átlépések. Bekötött szemmel is.</p> <p>Játékos versenyek fél lábon állást igénylő testhelyzetek.</p> <p>Kötélhúzások.</p>	

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Dobások, labdajátékok
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	Helyzetfelismerő képesség Kondicionális és koordinációs képesség Térbeli tájékozódás A saját test érzékelése (hely és helyzet meghatározás a térben) Mozdásüggyesség Vizuomotoros koordináció Egyensúly Szabálykövetés, szabálytudat Együttműködési készség Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás társakhoz Alkalmazkodás változó helyzetekhez

	Reakciósebesség Gyorsaság Pontosság Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Sportszerűség A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás Pozitív beállítottság Becsületesség Higiénia, egészségvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Különböző méretű és súlyú labdák távolba és célba juttatása: Gurítással. Hajítással egy és két kézzel. A hajító mozdulat elsajátítása: egykezes felsődobás. Egyszerű labdakezelési módok. Dobás- és fogásbiztonság. Labdatovábbítások, elkapások. Dobással kombinált játékok és versengések.</p> <p>Alapgyakorlatok (egy-két) kézzel, lábbal (fogás, megtartás, pörgetés, gurítás; görgetés, elkapás, dobás, labdavezetés).</p> <p>Labdakezelés: Nehezített körülmények között Különböző távolságokba és magasságokba Egyénileg és társsal Váltakozó tempóban; guruló, mozgó labda elfogása Célzás álló és mozgó tárgyra Testnevelés és sport i, népi és kreatív játékok labdával Labdakezelés szövegmondás, számsor stb. közben. Sorban, körben, szétszórtan Mászás és hason fekvő feladatokban</p> <p>A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Alapgyakorlatok (egy-két) kézzel, lábbal (fogás, megtartás, pörgetés, gurítás; görgetés, elkapás, dobás, labdavezetés).</p> <p>Labdakezelés:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nehezített körülmények között. - Különböző távolságokba és magasságokba. - Egyénileg és társsal. - Váltakozó tempóban; guruló, mozgó labda elfogása. - Célzás álló és mozgó tárgyra. - Testnevelés és sport i, népi és kreatív játékok labdával. - Labdakezelés szövegmondás, számsor stb. közben. - Sorban, körben, szétszórtan. - Mászásban és hason fekvő feladatokban. <p>A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe, küzdő feladatok párokban a természetes mozgások alkalmazásával, versengések a gyors reagálás, helyzetfelismerés, a helyzetnek megfelelő cselekvésszükséglet fejlesztésére.</p>	

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Küzdőjátékok, szabadidős sporttevékenységek
<p>A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)</p>	<p>Akarati tulajdonságok Pontosság Együtműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Konszenzuskeresés Konfliktuskezelés Alkalmazkodás Empátia Sportszerűség Szolidaritás Tapintat Szabálykövetés Helyzetfelismerő képesség Kondicionális és koordinációs képesség Térbeli tájékozódás A saját test érzékelése (hely és helyzet meghatározás a térben) Mozgásügyesség Egyensúly Figyelemkoncentráció Szakszókinés Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Pontosság A saját teljesítőképesség becslése Sportszerűség A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás Pozitív beállítottság Becsületes játék Higiénia, egészségvédelem</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Küzdő játékok: Húzások, tolások párokban, csoportokban. Emelések, hordások.</p> <p>Szabadidős sporttevékenységek: Az egyes évszakoknak megfelelő sportjátékok. A projektekhez köthető sportjátékok. Valamennyi tanult mozgástevékenység végzése a szabadban.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Küzdő játékok: Állásban húzások-tolások párokban. A társ áttolása vonalon, körben, szemben vagy háttal ülésben is. A társ mozgásának lábra lépéssel történő akadályozása. Versenyek négykézláb kézre ütéssel. Vívások hason fekvésben. Haladások összekapaszkodással, a társ haladásának akadályozásával. Viadalok: kakasviadal, Ki a legény a csárdában? Hordozások, cipelések: pl. gólya viszi..., puttanyozás. „Lovas játékok és bajvívások” Szabadban végzett sporttevékenységek: Fára mászás, faágon függés.</p>	

Függések, lógások szabadtéri eszközökön.
 Hintázások különböző testhelyzetekben.
 Fogó és labdajátékok.
 Görkorsolyázás, gördeszkázás, rollerezés, biciklizés.
 Csúszkálás, korsolyázás, szánkózás, hógolyózás.
 Célba dobások hógolyóval.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	ÚSZÁS
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Tájékozódás vízben A saját test érzékelése (hely és helyzet meghatározás a vízben) Mozdulásgyorsaság Koordinációs képesség Egyensúly Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás változó helyzetekhez Pontosság Pozitív beállítottság Szakszókincs Higiénia, egészség és balesetvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Vízhez szoktatás, az úszás technikai alapjai. A létesítményhelyzettől függően egy úszásnem választása (mell vagy hátúszás). Alapmozgások elsajátítása.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Vízhez szoktató játékok: vízbe ugrások, víz alá bújások, vízbe fűjás. Halacszkázás. Kar- és lábtempó választott úszásnemben, ezek összehangolása, levegővétel. Víz alatti tartózkodás-merülés, szem kinyitás. Légzés-lebegés. „Felhajtóerő”, haladás, siklások hason és háton. Vízfekvés- és siklási gyakorlatok Lábmunka bevezetése, levegővétel nélkül, majd levegővétellel.	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- Megismerik a gyakorláshoz felhasznált szerek, eszközök nevét.
- Megértik a használt szakkifejezéseket.
- A tanóra rendjéhez szükséges alakzatokat fel tudják venni.
- Tudnak járásgyakorlatokat végezni.
- Igyekeznek szépen, harmonikusan járni.
- Egyenletes iramban (gyengébbeknek kisebb séta beiktatásával) 4-6 percig tudnak futni, vagy 6-8 percig tartó fogó- és futójátékban részt venni.
- Ismeri a futómozgás változatait.
- Egy és páros lábról egyensúlyvesztés nélkül tudnak fel- és leugrani, rugalmasan talajra érkezni.
- Váltott lábú szökdelésre képesek.
- Tudnak a futásból ugrásba váltani.
- Gyakorlatuk van a labda gurításában, vezetésében, feldobásában és elkapásában.
- Ismerik az egy- és kétkezes dobásokat.
- Tudnak célba dobni 4-5 m-es távolságra.
- Megtartják testüket függésben és támaszban.
- Társakkal páros és kiscsoportos gyakorlatokban együtt működnek.
- Sportszerűek a test-test elleni küzdelem elfogadásban és végrehajtásában.
- Egyensúlyi helyzetüket változó feltételek mellett is megőrzik.
- Bekapcsolódnak testnevelési és sportjátékokba.

- Ismerik az uszoda és a természetes vizek közötti különbséget.
- Van vízbiztonságuk.
- Helyesen tudnak feküdni a vízben.
- Eszköz nélkül is tudnak lábmunkát végezni a vízben.
- Ismerik a tantárgyhoz kötődő alapvető higiénés szokásokat és szabályokat.

3. ÉVFOLYAM

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

Éves óraszám: 222

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	BESZÉDKÉSZSÉG, SZÓBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA ÉS MEGÉRTÉSE
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Auditív és vizuális figyelem, differenciálás, emlékezet Auditív és vizuális szeriális készségek Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Analógiák felismerése és követése Együtműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkézség Konszenzuseresés Konfliktuskezelés Alkalmazkodás Empátia, decentralálás, nézőpontváltás Kritikusság Tapintat Szabálykövetés Én-képességek Önérvényesítés Önkifejezés Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás Tématartás Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása A humor, a gúny, az irónia és a túlzás nyelvi eszközeinek értelmezése és használata
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: Helyes beszédlézés. Helyesejtés. Tartalmak: Hangsúly, hanglejtés és a kommunikációs helyzet összefüggései.	

Nem nyelvi kommunikáció és a kommunikációs helyzet összefüggései.

Nem nyelvi kommunikáció és a beszéd tartalom összefüggései.

Szólások és közmondások értelmezése.

Informatika:

Rövid szövegek alkotása

Mesekönyv készítése, párbeszéd

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Légygyakorlatok szó sorok, szövegek, versek mondásával, ezek felolvasásával.

Légygyakorlatok és beszéd fonetikai elemek összekapcsolása.

Légyzó és stílusgyakorlatok összekapcsolása.

Nem nyelvi kommunikáció és a különféle beszéd, felolvasási, előadói helyzetek összekapcsolása.

Nem nyelvi kommunikációs elemek és különféle kommunikációs stílusok összekapcsolása.

Mások metakommunikációjának értelmezése.

Kifejező, beszéd fonetikai eszközök felhasználásával, hangsúlyozással, megfelelő hanglejtéssel, szünettartásokkal, szemkontaktus tartásával végzett előadások, felolvasások.

Felolvasások, hosszabb közlések, figyelő követésének gyakorlása.

Páros és kiscsoportos, frontális beszélgetések a gyerekeket érdeklő vagy kötött témában a tanult stílusbeli és metakommunikációs eszközök felhasználásával.

Beszámoló, beszélgetések élményekről, olvasmányokról.

Mások véleményének, beszéd tartalmának meghallgatása, egymásra figyelés gyakorlása.

Vélemények árnyalt megfogalmazása mások mondandójáról, viselkedéséről, tárgyakról, jelenségekről, olvasottakról.

Szó kincs bővítés:

Különféle stílusú szavak, kifejezések gyűjtése adott kommunikációs helyzetben.

A szavak / mondanivaló stílusértékének jelentőségét hangsúlyozó drámapedagógiai helyzetek.

A szavak / mondanivaló stílusát figyelembe vevő valódi helyzetben alkalmazott kommunikáció.

Szólások és közmondások gyűjtése, értelmezése adott témákban, a közmondások felhasználása kommunikációs helyzetekben, írásbeli szövegalkotáskor.

Tartalombővítő és tartalomszűkítő játékok és gyakorlatok.

Játékok szabályának, üzenetek, felhívások, figyelmeztetések tartalmának megértése és tolmácsolása drámapedagógiai és valódi helyzetekben is.

Informatika:

Rövid szövegek alkotása élmények, képek, szócikkek alapján.

Mesekönyv készítése, párbeszéd alkalmazásával számítógép segítségével.

Saját készítésű mesék, mesekönyvek dramatizálása.

Saját készítésű mesék illusztrálása.

Nyomatott képek színezése utasítás alapján és a nélkül.

Hangokhoz piktogramok készítése számítógéppel.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	OLVASÁS, AZ ÍROTT SZÖVEG MEGÉRTÉSE, IRODALOM
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Értelmező hangos és néma olvasás A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése A szöveg makrostruktúrájának megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Szerializáció: időbeliség térbeliség szereplők azonosítása

	szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus) szereplők tulajdonságai Információ-rangsor (lényeg) Események rendezése bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint Hasonlóságok és különbségek megállapítása Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete A szöveg igazságtartalmának vizsgálata Szótár-, lexikonhasználat
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Prózai művek és versek a hazai (magyar, nemzetiségi és az etnikumok irodalmából), a külföldi nép- és műköltészetből.</p> <p>Mesék, mondák, történetek a magyar történelem eseményeihez kapcsolódóan.</p> <p>Ünnepeink: családi, vallási, nemzeti ünnepek, jelképek, emlékhelyek.</p> <p>Természeti jelenségeket, adottságokat, tájakat, élőlényeket bemutató ismeretterjesztő szövegek.</p> <p>Néphagyományokat, népi játékokat, nemzeti ünnepeket, jelképeket, és társadalmi jelenségeket bemutató írások.</p> <p>A gyerekek mindennapi életéről szóló elbeszélések, regényrészletek klasszikus és kortárs szerzőktől.</p> <p>Szövegek a mindennapi élethelyzeteknek megfelelően:</p> <p>receptek játékleírások munkafázis leírások reklámok, hirdetések felhívások stb.</p> <p>Verseket, versfeldolgozások, egyszerű verstani ismeretek.</p> <p>Memoriterek.</p> <p>Informatika: Információkeresés. Szövegszerkesztés.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Szövegfeldolgozás:</p> <p>Előfeltevések, jóslatok a cím alapján.</p> <p>Az olvasmányokhoz köthető saját élmények elmondása.</p> <p>Az olvasmányok szerkezetének, tagoltságának felfedezése, részekre bontása, lényegkiemelés, ezek alapján írásbeli vázlatkészítés tanítói segítséggel.</p> <p>A szereplők és a mesélő / elbeszélő megnevezése, tulajdonságaik, a történetben betöltött szerepük, fő és mellékszereplők megnevezése.</p> <p>Oksági viszonyok a szereplők tulajdonságai, tettei és a bekövetkező események között.</p> <p>Pozitív és negatív emberi tettek és kapcsolatok felfedezése, ezekről való véleményalkotás.</p> <p>Időrendi sorrendek felállítása, hiányzó elemek pótlása.</p> <p>Az események fontossági sorrendjének felállítása.</p> <p>Szövegekkel kapcsolatos kérdésfeltevések, megválaszolások, olvasásértést vizsgáló feladatok végzése.</p> <p>Szövegtartalom elmondása.</p> <p>Az olvasottak drámapedagógiai eszközökkel, mozgásos játékokkal történő megjelenítése.</p> <p>Manuális és játék tevékenységek, munkafázisok végzése leírások alapján.</p> <p>Ünnepi megemlékezések.</p> <p>Néhány, a lakóhelyhez köthető ünnepi és népszokások megismerése.</p> <p>Irodalmi ismeretek:</p> <p>A művek csoportosítása tartalmi hasonlóságuk alapján: természettel, családdal, természeti tájjal (jelenséggel, ünnepekkel, hazaszeretettel, emberi kapcsolatokkal stb.) foglalkozó szövegek, mesék.</p>	

A mese jellemzői: kezdés, befejezés, meseszámok, meseelemek.
 A verstani ismeretek tanulása: verssor, rím, refrén, ritmus, megszemélyesítés, hasonlat.
 Közmondások, szólások gyűjtése a témákkal kapcsolatosan.

Memoriterek tanulása:

Vörösmarty Mihály: Szózat című versének két versszaka, szabadon választott versek, szólások, közmondások, verses mese, rövid mese vagy meserészlet elmondása a tartalmat kifejező előadásban, az egyéni képességekhez igazítottan.

Informatika:

Irodalmi, ismeretterjesztő, ünnepekhez, néphagyományhoz kapcsolódó, és meseszövegek keresése, tartalmuk elmondása.

Képek keresése adott szövegekhez.

Illusztrációk készítése az olvasott szövegekhez, szócikkekhez.

Ünnepi képeslap készítése, szövegezés számítógéppel.

Vázlatkészítés után szövegalkotás géppel.

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	OLVASÁSTECHNIKA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Intonációs érzékenység Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Értelmező hangos és néma olvasás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Pontos és folyamatos, az élőbeszédhez közelítő, készségszintű olvasás. A műfaji sajátosságokat kifejező olvasás. A szöveg tagolásának, ritmusának, hangsúlyainak és tartalmának összefüggései. Informatika: Olvasástechnikai gyakorlatok számítógéppel.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Olvasástechnikai gyakorlatok (pl. szósorok, szópiramisok, bővülő mondatok, fixációs gyakorlatok, látótérbővítés stb). Némaolvasási feladatok végzése, az olvasást követő olvasásértést ellenőrző feladatok megoldásával (kérdések megválaszolásával, cselekvéssel, írásos visszajelzéssel, válogató olvasással). Figyelemkoncentrációt és szemmozgás koordinációt fejlesztő feladatok végzése. Összetett mondatok, rövid szövegek tagolásának, értelmező hangsúlyozással történő olvastatása. Ifjúsági regény, vagy részleteinek olvasása tanítói közreműködéssel. Informatika: A kapcsolódó szoftverek használata. Szósorok, szópiramisok, látótérnövelő és gyorsolvasási gyakorlatok számítógépen vagy kivetítve.	

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	ÍRÁSBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA, ÍRÁSKÉP
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Vizuomotoros koordináció Vizuomotoros integráció Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis

	Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Tervezés: célmeghatározás, a tevékenységek tartalmának tervezése Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Én-képességek Önkifejezés Önállóság Általánosítások: téma megállapítása a cím, a téma, tartalom viszonyának megállapítása Tématartás Íróeszköz-használat Próbálkozási hajlandóság Céltudatosság Kíváncsiság
--	--

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:

Eszközsztintű íráshasználat kialakítása.

Rendezett írásképek alakítása.

Írástempó fokozása.

Egyéni írás alakulásának segítése.

Fogalmazáskészség alapozása.

Írásmunkák, fogalmazások önálló javítása.

Tartalmaik:

Szövegelrendezés: szövegtagolás, bekezdés.

Az elbeszélő fogalmazás jellegzetességei: bekezdés, tárgyalás, befejezés.

A tartami koherencia.

A párbeszéd írásának jellemzői, szerepe a szövegben.

A szövegalkotás műveletei: téma és címválasztás, idő és cselekvési sorrendek.

Másolás, tollbamondás, írás emlékezetből.

Javítókulcsok megismerése.

Informatika:

A kapcsolódó szoftverek használata.

Rövid szövegek és üzenetek szövegszerkesztővel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Szövegminták tanulmányozása, ismeretek transzferálása saját munkába.

A címek koherenciájának vizsgálata, variábilis címválasztások, átcímezések.

Címek bővítése és tartalmi szűkítése, milyen a jó cím?

Szóbeli, majd írásbeli fogalmazások készítése az elbeszélő fogalmazás hármas tagoltságának betartásával.

Formai követelmények betartásának gyakorlása.

Előzmények és befejezések megváltoztatása.

Felesleges mondatok felismerésének gyakorlása mintaszövegeken.

Tartalmi hiányosságok keresése szemléltető szövegeken.

Lényeges dolgok megkeresése szövegekben.

Tématartás gyakorlása.

Felesleges elemek, ismétlődések elkerülésének gyakorlása.

Párbeszédbe beillesztése a fogalmazásokba.

A fogalmazás tartalmának bővítése szép és odaillő kifejezésekkel, szavakkal.

A fogalmazás tartalmi szűkítésének gyakorlása.

Események időrendbe állítása.

Javítások javítókulcsok segítségével.

Vázlatírás.

Másolások, tollbamondás utáni és emlékezetből történő írások.

Képek feliratozása.
 Postai nyomtatványok kitöltése.
 Íráskép:
 Tempó és lendületfokozó gyakorlatok
 Informatika:
 A kapcsolódó szoftverek használata.
 Képalírások, képfeliratok.
 Képekről mondatok, rövid szövegek fogalmazása.
 Képregényekhez feliratok készítése.
 Ünnepi üdvözlőszövegek szerkesztése.
 Rövid levelek és számítógépes üzenetek fogalmazása.
 Csetelés.
 SMS, MMS írása, e-mail írása és fogadása, megválaszolása.

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	ISMERETEK AZ ANYANYELVRŐL, HELYESÍRÁS
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Nyelvi tudatosság Szótár-, lexikonhasználat Auditív és vizuális differenciáló készség és memória Szeriális készségek Szabályalkotás és szabályalkalmazás Nyelvi normák alkalmazása Helyesírás Helyesejtés Problémafelismerés Problémaelemzés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Mondatfajták: felkiáltó, felszólító, óhajtó. Mondatvégi írásjelek. Az egyes mondatfajták tagadó formája.</p> <p>A főnév A főnév fajtái: köznévi, tulajdonnévi A főnév többes száma A főnevek toldalékolása Tulajdonnevek írása A ba/be, ban/ben rag helyes használata Ragok helyesírása: ből, ből, ről, ről Hosszú magán és mássalhangzók a főnevekben Az ige: Az ige jelentése, fajtái: cselekvés, történés, létezést kifejező Rokon és ellentétes jelentésű igék Igeidők Igék helyesírása elemzéssel, szótagolással Múlt és jövő idejű ige és helyesírásuk Az igekötős igék (az ige előtt és után) helyesírása ít, ul, ül végű igék helyesírása A melléknév A melléknév jelentése A melléknév fokozása Hosszú magánhangzók a melléknevek végén j vagy ly a szavakban Helyesírási szótár használata</p>	

Informatika:

A kapcsolódó szoftverek használata.

Helyesírási ismeretek és a szövegszerkesztő kapcsolata.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Mondat-fajták megkülönböztetése/ csoportosítása a beszélő szándéka szerint.

Adott mondatfajta megfogalmazása állító és tagadó formában is.

Mondatfajták keresése, fölismerése hallott és olvasott szövegben.

Mondatfajták variálása különböző beszédhelyzetekben vagy szöveggörnyezetben.

Mondatok átalakítása más mondatfajtvá, jelentésváltozásuk megfigyelése.

Mondatfajták gyakorlása dramatikus helyzetekben, párbeszédekben.

A mondatvégi írásjelek helyes használatának gyakorlása.

Főnevek felismerésének variábilis gyakorlása.

Szógyűjtések kérdőszóra.

Szótó és a hozzákapcsolódó jelek, ragok leválasztása.

A főnevek fajtáinak variábilis felismertetése, csoportosítása.

A főnevek t ragjának és az ige múlt idejének megkülönböztetése.

A ba/be, ban/ben alkalmazásának változatos gyakorlása.

A tanult tulajdonnevek helyesírásának gyakorlása.

A todalékos főnevek helyesírásának sokszintű gyakorlása.

A főnevek többes számának felismerése, gyakorlása.

A főnevek todalékos formáinak felismerése szövegekben.

Az ige felismerése változatos gyakorló feladatokban, szövegekben.

Rokon és ellentétes jelentésű ige használata, mondatokban, szövegekben, drámapedagógiai helyzetekben.

Igék csoportosítása (fajtái és idei, ragjaik) szerint.

Az igezők jelentésmódosító hatásának felismerése, gyakorlás változatos feladatokban.

Az igezők helyesírásának gyakorlása változatos feladatokban.

Múlt és jövő idejű ige helyesírásának gyakorlása.

A melléknevek és fokozott formáik felismerése és alkalmazása szövegekben/beszédben.

A melléknevek fokozása, a fokozott alakok helyesírásának gyakorlása.

Melléknevek csoportosítása (pl. külső-belső tulajdonság, ellentétesség alapján).

Magánhangzók hosszúságának helyesírása a szóvégén, ékezetpótló feladatok.

Informatika:

Hibás szövegek javítása számítógépes szövegszerkesztővel.

Keltezés gyakorlása számítógéppel.

Szófajok a főnév, melléknév és az ige felismerésének és használatának gyakorlása.

Szógyűjtések és csoportosítások.

Elválasztás, szótagolás gyakorlása.

Hosszú-rövid hangok írásának gyakorlása.

Utastások ellentétének leírása.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Tanulási képesség fejlesztése
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás

	Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Szabálykövetés Én-képességek Önállóság A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése Forráshasználat Könyvtárhasználat Szótár-, lexikonhasználat Internethasználat Nyitottság, kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>A könyvtár terei, bútorzata, tárolók, katalógusrendszere stb. A könyvek elhelyezésének rendje a könyvtárban. A könyvek tartalmi csoportjai: szépirodalom, ismeretterjesztő irodalom, kézikönyvek, szótárak, lexikonok, elektronikus információhordozók. A sorozatok szerepe a tájékozódásban (szépirodalmi és ismeretterjesztő sorozatok). A szótárak szerkezeti jellemzői (betűrend, címszó, szócikk), szótárhasználat. A lexikon és a szótár egyező és eltérő sajátosságai. Könyvtári informatika. Az információk gyűjtésének lehetőségei és célszerű módjai.</p> <p>Informatika: A hagyományos és elektronikus média lehetőségei, eszközei Az informatika alkalmazása a mindennapi életben. Segédkönyv nyomtatott és elektronikus formában.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Könyvek megkeresése a könyvtári polcokon szerző és cím szerint. A könyv bibliográfiai adatainak megkeresése: író, cím, kiadó, a kiadás éve. Szépirodalmi és ismeretterjesztő művek jellemzőinek felismerése, művek csoportosítása. A szépirodalmi és ismeretterjesztő könyvek tartalomjegyzéke alapján tájékozódás a mű tartalmáról. Tájékozódás a könyv tartalmáról fülszöveg alapján. Anyaggyűjtés, keresés adott témákban kézi és más könyvekből (felnőtt segítséggel). Lexikonok és helyesírási szótár használata tanulási helyzetekben és azon kívül is (tanítói és felnőtt segítségével). Egy gyermekek részére készült sorozat könyveinek vizsgálata, közös jegyeinek megállapítása.</p> <p>Informatika: Ismeretek és információk gyűjtése elektronikus médiából. internethasználat az ismeretszerzés érdekében tanítói/felnőtt segítséggel. Ismeretek és információk gyűjtése az írott médiából. Gyermeklexikonok, szótárak, szókincstárak, képgyűjtemények megismerése internetről. Sorozatok, képregények követése az interneten. Képküldés interneten.</p>	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- Ismeretek – megnevezés, azonosítás: ige, főnév, melléknév
- Reprodukzív szövegalkotás szóban: egyszerű elbeszélő szövegek néma olvasása, tartalmának megértése és elmondása
- Szóbeli és írásbeli instrukciók megértése
- Instrukciók alapján feladatmegoldás
- Feldolgozott szövegek felkészülés hangos olvasása felkészülés után
- Kreatív szövegalkotás szóban: élmények, saját történetek elbeszélése

- Jól olvasható, rendezett írás, tiszta külalak
- Önellenőrzés, hibajavítás tanítói segítséggel
- A tanult helyesírási és nyelvhelyességi szabályok alkalmazása begyakorolt esetekben
- A j hang helyes jelölése kb. 40-50 szóban
- Együttműködés a csoportmunkában

Informatika:

Alapvető, egyszerű ismeretek a számítógépes szövegszerkesztő használatában.

Egyszerű illusztrációk készítése.

Az életkornak megfelelő szoftverek használata és egyszerű esetekben internetes keresés.

Egyszerű, a mindennapos kommunikációval kapcsolatos számítógépes ismeretek.

4. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 185

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Beszédhallás beszédhanghallás Intonációs érzékenység Figyelem, megfigyelés Kreativitás Együttműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Konszenzuseresés Konfliktuskezelés Alkalmazkodás Empátia, decentralás, nézőpontváltás Kritikusság Tapintat Szabálykövetés Én-képességek Önérvényesítés Önkifejezés Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll Tudatos normaalkalmazás A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy Azoktól való tudatos eltérés. Nyelvi kreativitás Szótár-, lexikonhasználat Önkontroll igénye Céltudatosság Kezdeményező-készség Előítélet-mentesség
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok: A szókincs intenzív és folyamatos fejlesztése. Beszédértés, kifejező közlés fejlesztése. Tartalmak: Beszédlégzés, pótlevegő-vétel.	

A beszéd és a szövegek tartamának és a beszédfonetikai eszközök összefüggései.
 A beszéd tartalma, hangzása, stílusa, hanglejtése, és a metakommunikáció összefüggései.
 A párbeszédes forma jellemzői.
 Tömörítés.
 Vita, egyetértés, ellenvélemény.
 Informatika:
 A kapcsolódó szoftverek és számítógép adta lehetőségek használata.
 Mindennapi kommunikáció számítógépen és telefonon.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Beszédlézés, fonetika:
 A helyes beszédlézés és pótlevegő vétel gyakorlása szövegek felolvasásával, beszédben.
 Szünet, hatásszünet, metakommunikációs elemek használata a tartalom jobb megértése érdekében.
 A hangerő, tempóváltás és a hangsúlyozás szerepének gyakorlása drámapedagógiai és valódi helyzetekben is.
 Különféle valódi és drámapedagógiai helyzetekben alkalmazkodás a partnerhez és a situációhoz.
 Szókincsfejlesztés:
 Szakszókincs alapozása más tantárgyak szókészletéből.
 Állandó szókapcsolatok gyűjtése.
 Ritkán használt szavak gyűjtése, tartalmi pontosítása.
 Hiányos mondatok/ szövegek kiegészítése hiányzó szóval.
 Rokon értelmű szavak árnyalatnyi különbségének felfedezése, gyakorlása mondatba foglalásokkal.
 Ellentétes jelentésű szavak használatának gyakorlása, áthangoló játékok.
 Barchoba és activity-szerű játékok.
 Szólások és közmondások szimbolikus jelentésének megértése.
 Gyermeklexikonok használata.
 Olvasmányok, elbeszélések tartalmának tömörítése néhány mondatba, szóba.
 Tömörített vázlat segítségével tartalom elmondása.
 A kultúrált vita szabályainak gyakorlása drámapedagógiai és valódi helyzetekben.
 Saját vélemény egyértelmű megfogalmazása, képviselése vitában.
 Mások véleményének meghallgatása.
 Kompromisszumkeresések.
 Párbeszédes formák gyakorlása drámapedagógiai helyzetekben.
 Kommunikációs szerepcserék.
 Informatika
 Hiányos mondatok kiegészítése számítógéppel.
 Betűk számítógépes tervezése után szó és mondatalkotások.
 Párbeszéd készítése szövegszerkesztővel.
 Saját készítésű mesék dramatizálása és illusztrálása.
 Csetelések. Beszélgetések az interneten keresztül.
 Beszélgetések és fényképezés, fényképküldés mobilon.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	OLVASÁS, AZ ÍROTT SZÖVEGEK MEGÉRTÉSE, IRODALOM, OLVASÁSTECHNIKA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kritikai és erkölcsi érzék Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás

	<p>Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Kreativitás Fantázia Én-képességek Önkifejezés Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben A szöveg mikro és makrostruktúrájának a megértése Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Szerializáció: időbeliség térbeliség szereplők azonosítása szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus) szereplők tulajdonságai információ-rangsor (lényeg) Események rendezése. bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események személyek külső tulajdonságai között Általánosítások: a főtéma és az altémák elkülönítése a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete</p>
--	--

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladat:

Kritikai és kreatív olvasás fejlesztése.

Az ítélőképesség és az erkölcsi érzék fejlesztése.

Tartalmak:

Prózai és verses népköltészeti alkotások a magyar, a nemzetiségi és a hazai etnikumok népköltészetéből: népmesék, mondák, legendák, népdalok, népi játékok, népszokások.

A népköltészeti szövegek keletkezése, műfajai.

Irodalmi mesék típusai. Tündérmese, állatmese, tréfás-és láncmese.

A mesék szerkezeti és nyelvi jellemzői, mesemotívumok.

A népdalok jellegzetes témái.

Elbeszélések, regényrészletek, versek a klasszikus és a kortárs magyar irodalomból és a határon túli magyar irodalomból.

A népköltészet és a műköltészet különbségei

Történelmi eseményeket, és személyiségeket bemutató, tetteiket megörökítő mondák, legendák.

Nemzeti ünnepeink előzményeit bemutató írások. Nemzeti ereklyék, emlékhelyek megismertetése.

Egy ifjúsági regény.

Ismeretterjesztő szövegek (természeti, földrajzi, kulturális, társadalmi témában).

Ismeretterjesztő és szépirodalmi szövegek különbségei.

Hétköznapi szövegek.

Szövegelemző műveletek:

szövegek szerkezete

művészi eszközök: megszemélyesítés, hasonlat, fokozás, ellentétek, szimbólumok, funkciós ismétlések

verstani ismeretek

Olvasástechnikai gyakorlatok a beszéd és szövegfonetikai eszközök felhasználásával.

Tartalmi és formai elkülönítések.

Memoriterek:

Népdalok, népmesék elmondása.

Kölcsey Ferenc: Himnusz című versének két versszaka.

Petőfi Sándor: Nemzeti dal című verse.
Szabadon választott költemények, prózai szövegrészletek.
differenciáltan, a tanulók egyéni képességeit figyelembe véve.

Informatika:

A kapcsolódó szoftverek és más számítógép adta lehetőségek használata.

Szövegek, ismeretek, információk keresése az interneten.

Olvasástechnikai gyakorlatok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Szövegelemzések gyakorlása:

Szerkezet, tér idő, következtetések, kulcsszavak kiemelése, tömörítés, bővítés.

Művészeti eszközök keresése a szövegekből (megszemélyesítés, szimbólum, fokozás, ellentétek, funkciós ismétlések.

A művészeti eszközök és a olvasóra gyakorolt hatás összefüggéseinek felismerése.

Nyelvi jellemzők gyűjtések a szövegekből.

Az emberi kapcsolatok és érzelmek több szempontú megfigyelése és kritikai értékelése a szövegekben.

Az olvasottak tartalmának, problémahelyzeteknek, vagy elképzelt helyzeteknek a megjelenítése drámapedagógiai eszközökkel.

Egy ifjúsági regény elolvasása otthon, megbeszélése közösen, beszámoló az olvasottakról.

Egyéni vélemények ütköztetése; a regénnyel/ szereplőivel/cselekményével kapcsolatban, érvelés rövid részletek bemutatásával.

A regény tartalmának vázlatos leírása.

Vázlatkészítések gyakorlása egyszerűbb szövegekhez.

Ismeretközlő szövegekhez kérdések megfogalmazása, feladatok készítése.

A népköltészetéről és a műköltészetéről tanultak összefoglaló rendszerezése.

Adatgyűjtések művek szerzőiről.

Olvasástechnika:

A levegő helyes beosztása a hosszabb vagy összetett mondatok fölolvásásakor.

Gyorsolvasási, fixációs, látótérnövelő gyakorlatok.

Némaolvasási technika begyakorlása.

Memoriterek tanulása.

Informatika:

Ismeretek, információk, szövegek keresése az interneten. A talált információk és szövegek felhasználása különböző feladathelyzetekben.

Betűk számítógépes tervezése után szó és mondatalkotások.

Vázlat, mesekönyv készítése párbeszéddel, számítógéppel.

Saját készítésű mesék dramatizálása és illusztrálása.

Mesekönyv illusztrálása számítógéppel.

Reklám tervezése, készítése számítógéppel.

Tevékenység ábrázolása piktogramokkal számítógépen.

Gyorsolvasó, látótérnövelő gyakorlatok.

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	ÍRÁSBELI SZÖVEGEK ALKOTÁSA, ÍRÁSKÉP
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Fogalmazási, szövegalkotási képesség Közlő Elbeszélés Hír Hirdetés Indoklás, bizonyítás Leíró Tárgy vagy személyleírás Cselekvést előíró Meghatározás Jellemzés

	Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladat: Eszközszintű egyéni írás fejlesztése (íráskép).</p> <p>Tartalmak: Az elbeszélésről tanultak bővítése. A leírás, tartalmi, szerkezeti jellemzői. A leírás nyelvi eszközei, a bemutatás sorrendje: az egésztől a részek felé, a közelitől a távolabbi felé. A leírás szemléletessége. Leíró fogalmazások készítése. Elbeszélő és leíró fogalmazás különbsége. A levélírás formai és tartalmi jellemzői. Tájékoztató, közlő szövegek: hirdetés, értesítés.</p> <p>Informatika: Mindennapi írásbeli kommunikáció. Szövegalkotások számítógéppel.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Elbeszélések írásának gyakorlása A főrész további logikai, gondolati egységekre tagolása bekezdésekkel. Elbeszélő fogalmazások kiegészítése párbeszédekkel. Események leírása nézőpont és szereplőváltással. Hirdetések, plakát, reklámszövegek, értesítések megfigyelése, tömör, lényegre törő megfogalmazása. A leírás jellemzőinek megfigyelése irodalmi alkotásokon, jellemző szerkezeti és stíluselemek gyűjtése. Szemléletes leírások készítése, melléknevek, hasonlatok használatával, a bemutatási sorrendek betartásával. Elbeszélések és leírások összekapcsolása fogalmazásokban. Mesék és fantázia szülte szövegek, történetek írása. Levélírások, a levelek formai és tartalmi jellemzőinek gyakorlása, igazodás a címzetthez. Üdvözlőlapok írása ünnepi alkalmakra. Levél, levelezőlap címzések. Hirdetések, plakát, reklámszövegek, értesítések megfigyelése, tömör, lényegre törő megfogalmazása. Írásbeli szövegek önálló javítása önállóan és javítókulcsok és tanítói segítséggel. Íráskép: Tetszetős, olvasható elrendezés gyakorlása simalapon. Sortávolság, margók, bekezdések megtartása írás közben. Informatika: Levélküldés, üzenetváltások számítógéppel, mobiltelefonnal. Ünnepi üdvözlések készítése. Képfeliratozások. Saját készítésű diaképek, diafilmek feliratozása, szövegek szerkesztése képekhez. Fogalmazás elkészítése szövegszerkesztővel, nyomtatás. Háttér tervezése szövegekhez.</p>	

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	ISMERETEK AZ ANYANYELVRŐL, HELYESÍRÁS
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Nyelvi tudatosság Nyelvi normák alkalmazása Helyesírás Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás A problémakezeléssel kapcsolatos művelési képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Szabályalkotás és szabálykövetés <i>Attitűdök:</i> Próbálkozási hajlandóság Céltudatosság Önkontroll igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: Az alsó tagozatban elsajátított anyanyelvi ismeretek összefoglalása, rendszerezése, az ismeretek elmélyítése. (Ismétlés, rendszerezés: a hangok; a betűrend; a szótó és a toldalékok; az elválasztás, a szavak jelentése. A mondatfajták. A nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek tudatossá tétele a tanult szabályok alkalmazásával.)</p> <p>Tartalmak: A szófajok ismereteinek bővítése:</p> <p>Az ige igei személyragok személyes névmások igeidők igemódok</p> <p>Főnevek/tulajdonnevek személy és állatnevek földrajzi, csillagászati intézményi címek márkanevek A főnevek val/vel ragos alakja</p>	

Melléknevek
 fokozás
 rokon és ellentétes jelentésű
 tulajdonnévből képzett melléknevek
 Számnevek
 tő és sorszámnevek
 határozott
 határozatlan (fokozás)
 a számnevek írása betűkkel
 Keltezés
 Névmások:
 személyes
 mutató
 kérdő

A névelő
 határozott
 határozatlan
 A névutó
 Informatika:
 Helyesírási és anyanyelvi gyakorlások számítógéppel.
 A kapcsolódó szoftverek és programok használata.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A főnévről tanultak változatos formában történő gyakorlása.
 Val/vel ragos, ragos/toldalékos alakok felismerésének, alkalmazásának gyakorlása, helyesírási gyakorlatokban, a spontán írásban, valamint célirányos feladatokban.
 A tanult tulajdonnév fajták és a hagyományos írásmód szerint írtak helyesírása különböző feladatokban.
 Totók, nyitott, hiányos mondatok, kezdőbetűpótlások, „Ország-város”-szerű játékok stb.

Az igék
 A jövő idő változatos kifejezése, a múlt, jövő és jelen idejű igék felismerésének és helyesírásának gyakorlása célzott feladatokban, olvasmányokban és írásbeli szövegalkotáskor.
 A kijelentő, feltételes és felszólító módú igék képzése, felismerése, alkalmazása, helyesírása változatos feladatokban, rendhagyó esetekben is.
 Ellentétes és árnyalt kifejezések igekötőkkel, játékos, humoros feladatok az igekötők megváltoztatásával, szándékos jelentéstartalom változtatások.
 Igekötős igék helyesírása.

A melléknevek
 Melléknevek fokozott alakjainak jelentősége a szövegalkotásban, helyesírásuk gyakorlása, „fokozott” szövegek alkotása.
 Összehasonlításból és a tulajdonnevekből keletkezett melléknevek helyesírása (pesti, kőszívű, melegszívű)
 Ellentétes jelentésű melléknevek gyűjtése, használata a szövegalkotásban.
 Számnevek
 Határozott és határozatlan számnevek: különbségtétel, felismerés és fokozás gyakorlása.

Névutók, névmások
 Névutók szerepe, felismerése és helyesírása, használatuk beszédben és írásban.
 A névmások szerepe, felismerése, behelyettesítő feladatok végzése.
 A névmások használatának gyakoroltatása írásbeli és verbális feladatokban is.
 Határozott és határozatlan névelők közötti különbségtétel, felismerés és variábilis feladatokban való gyakorlás.
 Önálló munka
 Szavak (toldalékos, ragos, jeles, képzős, összetett) elválasztásának gyakorlása.
 Az írásbeli feladatok önálló javítása a javító kulcsok segítségével.

Informatika:
 Magán, mássalhangzó, szótag, toldalék, összetett szavak gyakorlása számítógéppel.
 A tanult szófajok gyakorlása számítógéppel.
 Helyesírás-javító program használata.

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	A tanulási képesség fejlesztése
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Én-képességek Önkifejezés Önállóság A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek, grafikonok) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (ismerethordozó eszközök között) Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése a szöveg típusa: Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése Háttérszövegek értelmezése és alkotása Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása Forráshasználat Könyvtárháználat Szótár-, lexikonhasználat Attitűdök: Céltudatosság Kezdeményezőkézség Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladat: Az önállóság fokozása a tanulásban. Tartalmak: Az iskola, az iskolai/helyi könyvtár információhordozó eszközei, az ezekről való tartalmi ismeretek. Könyvtári, otthoni, iskolai internethasználat felnőtt segítségével. Ismerkedés újságokkal, heti és folyóiratokkal, ezek jellemzői (tartalmi és formai ismeretek). Ismeretek és tapasztalatok a könyvtári katalógusrendszerek használatáról. Gyermeklexikonok, lexikonok, helyesírási szótár használata. Cím, tartalomjegyzék, fűlszöveg, bevezetők alapján tájékozódás a könyvek tartalmáról. Gyűjteményes kötetek, könyvsorozatok tartalmi és formai jellemzői. Informatika: Könyvtár, lexikon és internethasználat.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Rendszeres csoportos és egyéni könyvtárlátogatás. A könyvkölcsönzés gyakorlása, önálló keresés a könyvtár polcain. Könyvek keresése, felkutatása a cím és tartalomjegyzékek alapján adott témákhoz. Az információk, ismeretek „kijegyzetelése” ismeretterjesztő szövegekből, könyvrészletekből, vázlatos, vázlatként. A vázlatok felhasználása a beszámolóknban. Vázlatok készítése megfigyelésekről, kísérletekről, kutatásokról, anyaggyűjtésekről, a vázlat felhasználása a beszámolóknban. Kézikönyvek, lexikonok, szótárak (pl. kétnyelvű), közmondás és értelmező szótárak, szinonimagyűjtemények	

használata.

Információk, adatok, ismeretek gyűjtése lexikonokból, könyvekből, folyóiratokból.

A tananyaghoz kapcsolódó és az újságokban, könyvekben előforduló egyszerűbb grafikonok, táblázatok, ábrák értelmezése, egyszerűbb esetekben ilyenek készítése.

Informatika:

Könyvtári reklám készítése.

Ismeretek, információk, szövegek keresése interneten és könyvekben.

Könyvek, saját szerkesztésű mesekönyvek fűlszövegének elkészítése szövegszerkesztővel.

Illusztrációkészítések.

Tájékozódás a könyvtár informatikai rendjében.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A mindennapi kommunikációs helyzetekben való aktív részvétel, érthető, folyamatos beszéd.
- Magyarázatok, feladatszövegek lényegének megértése, kommunikációs helyzetek követése. Udvariassági és nyelvi fordulatok használata beszédhelyzetekben, begyakorolt szituációkban.
- Értelmes fogalmazás szóban és írásban a tartalmi követelményeinek figyelembevételével, begyakorolt szövegformák esetében.
- Ismert témájú szöveg folyamatos, a tartalmat kifejező fölolvása felkészülés után.
- Életkori sajátosságokhoz illő szöveg néma, önálló olvasása, a lényeg megértése és megfogalmazása.
- A szövegek mélyebb tartalmi rétegeinek megértése tanítói segítséggel.
- Erkölcsei, esztétikai értékek életkori sajátosságoknak megfelelő szintű felismerése.
- Néhány memorizált vers vagy versrészlet elmondása fejből. (Himnusz, Szózat)
- Olvasható, a tanulás eszközeként használható, megfelelő tempójú írás.
- A mondatfajták és a szófajok felismerése szövegben, feladathelyzetekben.
- A szótól és a toldalék megkülönböztetése egyszerű esetekben.
- A begyakorolt helyesírási és nyelvtani szabályok alkalmazása különböző feladathelyzetekben.
- Újabb 20-25 szóban a j-ly hang helyes jelölése.
- Írásbeli munkákban előadódó helyesírási és tartalmi hibák kijavítása önellenőrzéssel, vagy tanítói ellenőrzés utáni önálló kijavítással.
- Önálló keresés a könyvtárban, rendezett iskolai polcokon.
- Az iskolai könyvtár szabadpolcos állományában való eligazodás és az innen történő dokumentumválasztás.
- A dokumentumok legfontosabb adatainak ismerete.
- A könyvek tartalomjegyzékének használata.
- Könyvek és elektronikus információhordozók felhasználása segítséggel különböző tanulási helyzetekben.
- Drámajátékokba, improvizációkba és a produkciókat elemző megbeszélésekbe való bekapcsolódás.

Informatika

- A számítógép fő részeinek megnevezése.
- Az egészség-, vagyon- és balesetvédelemmel kapcsolatos szabályok betartása.
- Billentyűzetet és az egérhasználat segítségével számítógéppel „kommunikálás”, és életkornak megfelelő oktatási célú programokkal való tevékenykedés.
- Elakadás, hibaüzenet esetén segítségkérés.
- Egy szövegszerkesztő és rajzoló szoftver alapvető szolgáltatásainak ismerete, alkalmazásukkal egyszerű szöveges dokumentumot létrehozása, illetve ábra, rajz, illusztráció készítés.
- Tudja az alkalmazott programokat elindítani, használni, bezárni.
- A mindennapi életben leggyakrabban használt információhordozók típusainak ismerete. Az olvasmányokról röviden, szóban történő beszámolás.

3. ÉVFOLYAM

MATEMATIKA
SZERVEZÉSI KERET: TANTÁRGY

Éves óraszám: 148

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Gondolkodási módszerek alapozása
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Figyelem, megfigyelés Kombinatorika Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás). Formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, nagyságészlelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Viszonyítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Szabálykövetés, szabályalkotás, szabálytartás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszerezés, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: Megfigyelések, tapasztalatok szerzése tevékenységgel, szóban majd írásban, a konkrétól az elvont felé haladva. A gondolatok, megfigyelések, tapasztalatok változatos, sokféle módon történő kifejezése. Matematikai szakszókincs, szöveg és beszédértő képesség fejlesztése. Tartalmak Halmazok elemeinek válogatása, rendszerezése. Részhalmaz jellemzése. A „mindegyik”, „van olyan”, „egyik sem”, „nem mind” kifejezések. Állítások igazságtartalma. Nyitott mondatok igazsághalmazainak keresése. Szöveges feladatok. Kombinatorikai feladatok. Összefüggések, kapcsolatok: Halmazok kapcsolatai. Az elemek és a kombinációk számának összefüggései.</p>	

<p>Állítások és az állítások tagadásának összefüggései.   Átkódolás, transzferálás különböző modellek között.   Informatika.   A kapcsolódó szoftverek, programok, játékok alkalmazása   Jelek, piktogramok megismerése.   Halmazok összehasonlítása.   Szöveges feladatok megoldása számítógéppel.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Megadott és választott szempontok alapján halmazképzések.   Halmazok tulajdonságainak felismerése, részhalmaz jellemzése.   Halmazok kapcsolatainak megfigyelése aszerint, hogy van-e közös elemük vagy nincs.   A „mindegyik”, „van olyan”, „egyik sem”, „nem mind” kifejezések használata a halmazok elemeinek jellemzésére.   Megkezdett sorozatok folytatása, a szabály felismerés, szabályalkotás, a szabály megfogalmazása.   Hozzárendelések, párosítások folytatása.   Állítások igazságtartalmának eldöntése.   Állítások megfogalmazása tagadó formában. A tagadott tulajdonság, mint közös jellemző használata.   Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése tervszerű próbálgatással.   Kombinatorikai feladatok végzése tervszerű próbálkozással.   Nyitott mondatok lejegyzése, megoldása.   Szöveges feladatok értelmezése, megoldása a modell segítségével.   Nyitott mondatok készítése szövegekről, többféle megoldás keresésével.   Informatika: Halmazok összehasonlítása jelölés nyíllal.   Halmazok megkülönböztetése színezéssel.   Halmazok számosságának feltüntetése számjegyekkel.   Halmazok tulajdonságainak leírása aláírással.   Állítások olvasása és igazságtartalmuk eldöntése.   Utasítások ellentétének megfogalmazása.   Szöveges feladatok megoldása számítógéppel.</p>

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Számfogalom 1000-es számkörben
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>Rugalmas gondolkodás Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Viszonyítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás). Formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, nagyságészlelés Kreativitás</p>

	<p>A problémakezeléssel kapcsolatos művelési képességek:</p> <p>Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Kreativitás Szabálykövetés, szabályalkotás, szabálytartás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: A periodikusság tudatosítása az egymásra épülő számkörökben. A biztos számfogalom kialakítása 1000-es számkörben. Helyiérték-fogalom kialakítása. Matematikai szakszókincs, beszéd és szövegértés fejlesztése.</p> <p>Tartalmak</p> <p>Számfogalomalkítás. Számlálások. A számok tulajdonságai: a szám a halmazok egyik tulajdonsága valóság elemeinek mérőszáma, darabszáma sorszám negatív szám (értelmezés tapasztalati úton) törtszám (értelmezése gyakorlati tevékenységekkel) egységtörtek és többszörösei a számok neve és jele 1000-ig a számjegyek száma és jelentése (egyes, tízes, százaz, ezres), helyi és alaki és valódi érték páros, páratlan oszthatóság A számok viszonyai: számok képzése a számok nagyságrendje a számsorban elfoglalt hely (szomszédok) kerekítés</p> <p>A számok írása és olvasása 1000-ig. Római számírás (I, V, X, L, C, D, M).</p> <p>Matematikai modellek: mennyiségek összeg és különbség, szorzat, hányados- és összetett alakjai nyitott mondatok szöveges feladatok</p> <p>Összefüggések, kapcsolatok: Számok kapcsolatai: osztója, többszöröse. A számok közötti kapcsolatok felismerése. Az egész és egységtört összefüggései. A negatív szám és a valóság összefüggései. Szöveges feladatok adatainak összefüggései.</p>	

<p>Informatika</p> <p>A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok használata.</p> <p>Számok tulajdonságainak és viszonyainak felismerése a számítógépen.</p> <p>Római számok, tervezése, írása és olvasása.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Növekvő és csökkenő sorozatú változatos számlálások.</p> <p>Számok rendezése csökkenő és növekvő nagyságrendjük szerint.</p> <p>Számok képzése, helyi érték szerinti bontása.</p> <p>Számok helyének megkeresése pontos és közelítő számegyeneseken.</p> <p>Számok jellemzése tulajdonságaikkal.</p> <p>Barchoba szerű játékok.</p> <p>Római számok írása és olvasása, példák keresése használatukra, alkalmazásuk feladatokban.</p> <p>Hőmérséklet, -változások megfigyelése, leolvasása, lejegyzése.</p> <p>Hőmérsékletek leolvasása hőmérőről, beállítások hőmérőmodellen.</p> <p>Felezések, negyedelések, nyolcadolások tapasztalati úton (pl. alma, sütemény, zsömle stb.).</p> <p>Egységtörtek és többszöröseik előállításuk tapasztalati úton, tevékenységgel, kirakással, papírhajtogatással, színezéssel.</p> <p>Az egységtörtek nagyságviszonyainak megállapítása tapasztalati úton. Pótlás egy egészre.</p> <p>Helyiérték-táblázatok kitöltése.</p> <p>Helyiértékek és jelölésük: egyes (e), tizes (t), száz (sz), ezres (E).</p> <p>Informatika:</p> <p>Számok helyének megkeresése, bejegyzése a számegyenesen.</p> <p>Számok nagyságszerinti rendezése.</p> <p>Számok nagyságviszonyainak jelölése nyíllal.</p> <p>Helyes algoritmus kiválasztása több közül.</p> <p>Hibás algoritmusok javítása.</p> <p>Római számok gyakorlása.</p> <p>Római számok tervezése Logo nyelven.</p> <p>Helyiérték táblázatok kitöltése.</p> <p>Törtek leolvasása a képernyő ábráiról.</p> <p>Tötrészek színezése.</p>

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Műveletek értelmezése, műveletvégzés
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p>Rugalmas gondolkodás</p> <p>Figyelemkoncentráció, megfigyelés</p> <p>Emlékezet:</p> <p>vizuális</p> <p>mozgásos</p> <p>tárgyi</p> <p>fogalmi</p> <p>Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség</p> <p>Adatgyűjtés megadott szempontok alapján</p> <p>Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján</p> <p>Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés)</p> <p>Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján</p> <p>Logikai képességek:</p> <p>Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés)</p> <p>Analízis</p> <p>Szintézis</p> <p>Általánosítás</p> <p>Következtetés</p>

Absztrakció
 Konkretizálás
 A problémakezeléssel kapcsolatos művelési képességek:
 Problémafelismerés
 Problémaelemzés
 Megoldástervezés
 Döntéshozás (indoklás)
 Korrekció, önkorrekció
 Tervezés:
 a haladás módjának meghatározása
 a tevékenységek tartalmának tervezése
 a tevékenységek ütemezése
 Összefüggések felismerése
 Analógiák felismerése és követése
 Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése
 Matematikai összefüggések modellezése
 Matematikai szövegértő-képesség
 Visszafele következtetés képessége
 Az ismert alakú számokkal számolási készség
 A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:

Az önellenőrzés különböző lehetőségeinek alkalmazása.
 Előzetes ismeretek transzferálása, integrálása az új ismeretekhez.
 Szóbeli kifejezőkészség fejlesztése, a matematikai szakszókincs gyarapítása.
 Szóbeli számolási készség fejlesztése.
 Ismeretek tudatos memorizálása.
 Írásbeli műveletek alkalmazásszintű használata 1000-res számkörben.
 Többféle megoldási mód keresése adott feladatokhoz.

Tartalmak

Műveletek:

Összeadás, kivonás, osztás, szorzás értelmezésének kiterjesztése az ezres számkörre.
 Írásbeli összeadás és kivonás művelettel.
 Írásbeli szorzás egyjegyű szorzóval.
 Osztás tízzel, százzal szóban.
 A „közelítő érték” fogalmának bevezetése, a $\approx$ jel.
 Becslés értelmezése és gyakorlati alkalmazása.
 Szöveges feladatok.
 Szóbeli műveletek: összeadás, kivonás, szorzás, osztás kerek számok esetében.

Művelési tulajdonságok:

Összeadás: a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága.
 Szorzás: a tényezők felcserélhetősége.
 Összeg, különbség, szorzat, hányados változásai.
 Műveletek sorrendje, zárójel használata.

Összefüggések, kapcsolatok:

Összefüggés a tagok növelése, csökkenése és az eredmény változása között.
 Az összeadás és a szorzás, szorzás és osztás, összeg, különbség szorzása.
 Fordított szövegezésű feladatok és a műveletek közötti kapcsolat.

Informatika:

A kapcsolódó szoftverek és programok alkalmazása.
 Műveletek gyakorlása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Műveletek értelmezése: a változás lejátszása, manipulációval, tárgyakkal, pénzzel.
 Műveletek megjelenítése, leolvasása tevékenységekről, ábrákról, képekről.
 Az alpműveletek eljárásainak változatos gyakorlása, alkalmazása szóban és írásban.
 Szöveges feladatok értelmezése, adatainak lejegyzése, megoldási terv készítése.
 Szöveges feladatok (összetett és fordított szövegezésű is) értelmezése, megoldása tevékenységgel, ábrákkal és matematikai modellel.
 Szöveges feladatról nyitott mondat készítése, többféle megoldási mód keresése.
 Matematikai modell (sorozatok, táblázatok, rajzok, grafikonok) használata a szöveges feladatok megoldásához.
 A műveletek várható eredményének becslése, ellenőrzés fordított műveletekkel.
 A számítások helyességének ellenőrzése és az eredmény értelmezése.
 Egyszerű nyitott mondat kiegészítése igazzá, hamissá tétele.
 Fordított szövegezésű feladatok megoldásának gyakorlása.
 Szóbeli számolási eljárások: összeadás, kivonás, szorzás.
 Zárójeles feladatok megoldása, műveleti sorrend megállapításával.
 Feladatok lejegyzése zárójeles művelettel.
 Hiányos műveletek hiányzó számának pótlása.
 Informatika
 Játékok, feladatmegoldások a kapcsolódó szoftverekkel.
 Összeadás, kivonás 100-res körben számítógéppel.
 Írásbeli műveletek számítógéppel.
 Zárójeles feladatok végzése számítógéppel.
 Nyitott mondatok igazzá és hamissá tétele számítógéppel.
 Műveletek, tevékenységek, képek algoritmusokra bontása.
 Műveletek megjelenítése rajzoló programmal.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	SOROZATOK, FÜGGVÉNYEK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	A döntési képesség formálása. A becslő, felismerő és alkotóképesség fejlesztése Alkotó gondolkodás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Figyelem, megfigyelés Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Kreativitás Szabálykövetés Szabályalkotás Szabálytartás Összefüggések felismerése

	<p>Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: Függvényfogalom előkészítése. Periodikusság megértése. Matematikai szöveg és beszédértés és a szakszókincs bővítése.</p> <p>Tartalmak</p> <p>Tárgy-, rajz, jel, számsorozatok sorozatok tulajdonságai (pl. periodikus, számsorozat, csökkenő, növekvő stb.) sorozatok elemeinek változása sorozatok szabálya/szabályai</p> <p>Egyszerű tapasztalati függvények. Szabály és gépjátékok.</p> <p>Informatika: Sorozatok képzése és szabálya. Algoritmusok lejegyzése, készítése. Szabályjátékok számítógéppel.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Tapasztalatok, tevékenységek, mérések, számolás alkalmával gyűjtött sorozatba rendezése. Adott szabályú sorozat folytatása. Sorozat szabályának felismerése, megfogalmazása. Megkezdett sorozathoz többféle szabály alkotása. Tapasztalati adatok táblázatba, grafikonokba való lejegyzése, rendezése. Hozzárendelések, megkezdett párosítások folytatása.</p> <p>Informatika: Játék és feladatmegoldás a kapcsolódó szoftverekkel. Sorozatok létrehozása adott szabállyal Sorozatok szabályának megállapítása. Helyes algoritmus kiválasztása több közül. Hibás algoritmus javítása. Rejtvények robotnyelven. Robotjátékok, versenyek.</p>	

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	GEOMETRIA, MÉRÉS
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Alkotóképesség Viszonyítási képesség Esztétikai érzék Tárgyak, ingerek felismerése, tárgyak tulajdonságainak észlelése, <i>formaészlelés:</i> a részletek,

	<p>a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, Formareprodukciós képesség Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Lényegkiemelés, indoklás Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Térlátás Térszemlélet és kreativitás Tájékozódás a síkban Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Geometriai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Mérés és összehasonlítás képessége A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, és az eredmény ellenőrzése).</p>
--	---

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:

Tudatos eszközhasználat.

Tér és síkgeometriai tapasztalatszerzés.

A megfigyelés és a tapasztalatok eredményének szóbeli megfogalmazása, geometriai szakszókincs bővítése.

A mérőeszközök, mértékegységek helyes megválasztása.

Tényismeretek memorizálása.

Kerület, terület fogalmának előkészítése.

Meglévő ismeretek új helyzetekben való integrálása.

Tartalmak

Tájékozódások:

Tájékozódás vonalon, síkban, térben.

A tanult térbeli és síkbeli helyzetek és kifejezések integrálása.

Tapasztalatszerzések:

A síkidomok és testek tulajdonságainak összehasonlítása.

Nagyítás, kicsinyítés, tükrözések.

Testek építése szabadon és adott feltételek szerint.

Síkidomok előállításuk szabadon, másolással és adott feltételek szerint.

Szimmetrikus alakzatok felismerése, előállításuk.

Terület, térfogat, szög fogalmának alapozása (konkrét tevékenységgel).

Kerületmérés körülkerítéssel, területmérés lefedéssel.

Tengelyes tükrözés.

Geometriai tulajdonságok:

Pontok, vonalak.

Vonalak tulajdonságai: egyenes, görbe, zárt, nyitott.

A téglalap és négyzet tulajdonságai: oldalak, csúcsok száma.

Téglalatest és kocka tulajdonságai: oldalak, csúcsok száma.

Az egybevágóság és hasonlóság (a fogalom előkészítése tapasztalatszerzéssel).

Tengelyesen szimmetrikus alakzatok.

Szimmetriatengely (tapasztalati úton)
 Mérhető tulajdonságok, mérés:
 Mérés szabvány egységekkel: mm, cm, dm, m, km, hl, l, dl, cl, ml, t, kg, g.
 Az idő mérése (óra, perc, másodperc).
 Síkidomok kerülete (összeadással).
 Eszközhasználat:
 vonalzó és sablon
 mérleg, űrtartalom és hosszúságmérő eszközök
 óra
 Összefüggések:
 A testek, síkidomok és a tükrözés (tengelyes szimmetria) összefüggései.
 Egység, mennyiség és mérőszám kapcsolata.
 Mennyiségi jellemzők és a becslés összefüggései.
 Kocka, téglatest, négyzet téglalap összefüggései.
 A terület és a konkrét mérések, mérőszám összefüggései.
 Szimmetrikus alakzatok és a szimmetriatengely.
 Informatika:
 Geometriai ismeretek alkalmazása számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Testek építése szabadon, másolással, dobozokból, kockákból gyurmából, modellező készlettel, adott feltételek szerint.
 Testek szétválogatása egy és két tulajdonság szerint.
 A kocka és a téglatest összehasonlítása a négyzettel és téglalappal.
 Síkidomok előállításuk kirakással, papírhajtogatással, vágással, vonalzó és körző használatával szabadon, másolással és egy-két feltétel megkötésével.
 Síkidomok tulajdonságainak összehasonlítása változatos gyakorlásokban.
 Konkrét mérések alkalmi és szabvány egységekkel szabadban, tanteremben, kisebb egységeken.
 Mértékegység át- és beváltások gyakorlati mérések esetében.
 A mértékegységek használata és átváltása szöveges és számfeladatokban.
 Mérés az egységek többszöröseivel.
 Kerületmérés körülkerítéssel szabadban, tanteremben, lapokon.
 Kerületek kiszámítása méréssel, összeadással.
 Területmérés szabadban, tanteremben, lapokon lefedéssel.
 Szimmetriatengely megkeresése tükör segítségével.
 A szimmetria felismerése a valóságban: tárgyakon, természetben, művészeti alkotásokon.
 Tengelyesen tükrös alakzatok előállítása tevékenységgel pl. hajtogatással, tükörrel.
 Tükörképek előállítása négyzetháló segítségével.
 Nagyítás, kicsinyítés, eltolások egyszerű esetekben: papírhajtogatással, rajzzal négyzetrácsos papíron.
 Alkalmazott informatika:
 Mérések gyakorlása.
 Geometriai tükrözések, szimmetria gyakorlása számítógéppel.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kritikai képességek Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összetevése Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás

	<p>Képi gondolkodás Összefüggések felismerése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Hipotézisalkotás A normáktól való tudatos eltérés Nézőpontváltás képessége A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése). Kíváncsiság Nyitottság, érdeklődés</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: A valószínűségi szemlélet alapozása. Hipotézisalkotások. Beszéd és szövegértés, szóbeli kifejezőskultúra fejlesztése, a szakszókincs bővítése. Valóság és a feltételezések összevetése.</p> <p>Tartalmak</p> <p>Adatok gyűjtése és ábrázolása: Táblázat, oszlopdiagram, grafikon. A biztos és véletlen megkülönböztetése.</p> <p>Fogalomalkítás: A biztos, nem biztos, valószínű, lehetséges, lehetséges, de nem biztos fogalmak. Két adat számtani közepének értelmezése.</p> <p>Összefüggések: Valóság és a feltételezések összefüggései. Biztos-véletlen.</p> <p>Informatika: Táblázatok, diagramok, grafikonok</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Próbálgatások, kísérletek, játékok alapján a lehetséges esetek keresése. Tapasztalatok, várható események megfogalmazása szóban. Sejtések, indoklások megfogalmazása. Biztos, lehetetlen, lehet de nem biztos események eldöntése egyszerűbb esetekben. Statisztikai adatok gyűjtése, rögzítése, rendezése, értelmezése, elemzése. Táblázatok, grafikonok leolvasása, készítése. Igaz, hamis állítások megfogalmazása. Adatok gyűjtése, rendezése, szélsőértékek és leggyakoribb adat megkeresése. Informatika: Adatok megjelenítése egyszerű táblázatokban. Egyszerű diagrammok, grafikonok leolvasása. Egyszerű grafikonok, oszlopdiagramok készítése, színezése.</p>	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A gyerekek tudnak elhelyezni elemeket adott tulajdonságú halmazokba.
- Ismerik az alaphalmaz, részhalmaz fogalmát.
- Meg tudják állapítani egyszerű sorozatok szabályát, tudják folytatni az elkezdett sorozatot.
- Meg tudnak fogalmazni igaz, hamis állításokat, az állítások igazságát el tudják dönteni.
- Tudnak egyszerű nyitott mondatokat kiegészíteni igazzá, hamissá, nyitott mondatok igazsághalmazát meg tudják keresni.
- Értelmezni tudnak egyszerű szöveges feladatokat, az adatokat le tudják jegyezni, megoldási tervet tudnak készíteni.

- Biztosan tájékozódnak a tízes számrendszerben 1000-es számkörön belül.
- Helyesen írják, olvassák a számokat, tudják azokat bontani helyi érték szerint.
- Tudnak számokat nagyság szerint összehasonlítani, sorba rendezni.
- Ismerik a számok egyes, tízes, százazsomszédait, tízesekre, százazsokra kerekített értékét.
- Tudják értelmezni, el tudják végezni a szóbeli összeadást, kivonást, szorzást és osztást.
- Tudnak szorozni, osztani 10-zel, 100-zal.
- Tudnak műveleteket végezni 1000-es számkörben (összeadás, kivonás, szorzás egyjegyű szorzóval).
- Becslést, ellenőrzést eszközként tudják használni.
- Ismerik a helyes műveleti sorrendet több művelet esetén.
- Meg tudják oldani az egyszerű szöveges feladatot a megoldási algoritmus alkalmazásával.
- Felismerik az egyszerű geometriai alakzatokat, meg tudják nevezni néhány tulajdonságukat.
- Előállítanak síkidomokat, testeket tevékenységgel.
- Ismerik és használják a mérőeszközöket és mértékegységeket gyakorlati mérések során.
- Meg tudnak oldani szám és szöveges feladatokat a tanult mértékegységekkel (km, m, dm, cm, t, kg, dkg, g, hl, l, dl, cl, év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc).
- Meg tudják különböztetni a biztost és a véletlent konkrét tapasztalatszerzés útján.

4. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 148

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK ALAPOZÁSA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Rugalmas gondolkodás Kombinatorikai készségek Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás. Formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, nagyságészlelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Viszonyítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Szabálykövetés, szabályalkotás, szabálytartás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK**Feladatok:**

Becslés, kételkedés, bizonyítás, elemzés, ellenőrzés a feladatok megoldásakor.

A gondolatok, megfigyelések minél többféle módon történő kifejezése.

A matematikai szaknyelv bővítése.

Matematikai modellalkotás.

Tartalmak

Metszet, részhalmaz, kiegészítő halmaz.

Sorozatok.

Adatgyűjtések és rendezések.

Hipotézisek és sejtések.

Hozzárendelések.

Állítások, tagadások: A „nem”, „vagy”, „és” szavak használatával.

Összehasonlítás: *legalább*, *legfeljebb*, *mindegyik*, *van olyan*, *egyik sem* kifejezések használatával.

Nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése tervszerű próbálgatással.

Szöveges feladatok értelmezése, ábrázolása, modell készítése, megoldása, válasz megfogalmazása.

Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása.

Többféle megoldási mód keresése.

Összefüggések, kapcsolatok:

Metszet, részhalmaz, kiegészítő halmaz összefüggései.

Összefüggések keresése egyszerű sorozatok elemei és szabályai között.

Összefüggések nyitott mondatok igazsághalmazára és a szabályok között.

Többféle megoldás összevetése és kapcsolatai.

Informatika:

A kapcsolódó szoftverek, programok és játékok alkalmazása.

Halmazok összehasonlítása.

Sorozatok képzése és szabályuk megjelenítése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Megkezdett sorozatok folytatása adott szabály szerint.

Sorozatok képzési szabályának megállapítása, többféle folytatási lehetőség keresése.

Játék valós tárgyakkal, a logikai készlettel.

Tárgyak, képek, számkártyák válogatása, rendezése.

Adatok sorozatba rendezése, sejtések megfogalmazása a folytatással kapcsolatban.

Válogatások két és több szempont figyelembe vételével.

Közös tulajdonságú elemek kiválasztása.

Barkohba-szerű játékok.

Igaz, hamis állítások fogalmazása és eldöntése, elemek kiválasztása adott állításhoz.

Táblázat, fa-diagram készítése rendezett párok képzéséhez.

Kombinatorikai feladatok gyakorlása, számképzés számkártyákkal.

Matematikai játékok pl. dominó készítése.

Informatika:

Halmazok képzése és megjelenítése rajzoló programokkal.

Összetettebb ábra tervezése strukturált programozással Logo-ban.

Halmazok összehasonlítása, a különbségek jelölése, nyíllal, színezéssel.

Rajzok ismétléssel, elforgatással.

Tevékenység ábrázolás piktogramokkal.

Kombinatorikai feladatok készítése számítógéppel.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	SZÁMFOGALOM 10 000-ES SZÁMKÖRBE
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Rugalmas gondolkodás Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség <ul style="list-style-type: none"> – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Viszonyítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás) Formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, nagyságészlelés Kreativitás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémfelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Kreativitás Szabálykövetés, szabályalkotás, szabálytartás Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok A periodikusság tudatosítása az egymásra épülő számkörökben. A biztos számfogalom kialakítása 10 000-as számkörben. Helyiérték-fogalom kialakítása. Matematikai szakszókincs, beszéd és szövegértés fejlesztése. Régebbi ismeretek transzferálása és integrálása új ismeretekhez. Tartalmak Számfogalom alakítás.	

A számok tulajdonságai:

a szám a halmazok egyik tulajdonsága

valóság elemeinek mérőszáma. darabszáma

sorszám

negatív szám (értelmezés tapasztalati úton)

törtszám (értelmezése gyakorlati tevékenységekkel) egységtörtek és többszörösei

a törtszám jelölése, elnevezések

a tört, mint mérőszám

a számok neve és jele 10 000-ig

a számjegyek száma és jelentése (egyes, tízes, százaz, ezres, tízezres), helyi, alaki és valódi érték

páros, páratlan

oszthatóság

A számok viszonyai:

számok képzése

a számok nagyságrendje

a számsorban elfoglalt hely (szomszédok)

kerekítés

A számok írása és olvasása 10 000-ig.

Római számírás (I, V, X, L, C, D, M).

Matematikai modellek:

menyiségek összeg és különbség, szorzat, hányados- és összetett alakjai

nyitott mondatok

szöveges feladatok

Összefüggések, kapcsolatok:

Számok kapcsolatai: összege, különbsége, osztója, többszöröse, törtrésze.

A számok közötti kapcsolatok felismerése.

Az egész és tört összefüggései.

A negatív szám és a valóság összefüggései.

Szöveges feladatok adatainak összefüggései.

Többféle megoldási mód összefüggései.

Informatika:

A kapcsolódó szoftverek és programok alkalmazása.

Számfogalom alakítás számítógéppel.

Negatív számok, törtek.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Növekvő és csökkenő sorozatú változatos számlálások.

Számok rendezése csökkenő és növekvő nagyságrendjük szerint.

Számok képzése, helyi érték szerinti bontása változatos feladatokban.

Helyiérték-táblázatok kitöltése.

Helyiértékek és jelölésük: egyes (e), tízes (t), százaz (sz), ezres (E), tízezres (T)

Számok helyének megkeresése pontos és közelítő számegyeneseken.

Számok jellemzése tulajdonságaikkal.

Barchoba szerű játékok.

Római számok írása és olvasása, példák keresése használatukra, alkalmazásuk feladatokban.

Hőmérséklet, -változások megfigyelése, leolvasása, lejegyzése.

Hőmérsékletek leolvasása hőmérőről, beállítások hőmérőmodellen.

Játék, vagyon- és adósságcedulákkal a negatív számok gyakorlásához.

Felezések, negyedelések, nyolcadolások tapasztalati úton (pl. alma, sütemény, zsömle stb.).

Egységtörtek és többszöröseik előállításuk tapasztalati úton, tevékenységgel, darabolással, kirakással, papírhajtogatással, színezéssel.

Adott területek színezése négyzethálós és mm-papíron.

Az egységtörtek nagyságviszonyainak megállapítása tapasztalati úton. Pótlás egy egészre.

Több egész törtrészének meghatározása tapasztalati úton.

Mértékegységek törtrészének meghatározása, összehasonlítása (pl. fél óra, negyed kg).

INFORMATIKA

Műveletek 1000-res körben.

Számegyenes tervezése Logo-ban (negatív számokkal).

Negatív számok és törtek gyakorlása számítógéppel.

Számok nagyságviszonyainak megállapítása és jelölése.

Számok csökkenő és növekvő sorrendbe állítása.

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	MŰVELETEK ÉRTELMEZÉSE, MŰVELETVÉGZÉS
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<i>Rugalmas gondolkodás</i> Figyelemkoncentráció, megfigyelés Emlékezet: vizuális mozgásos tárgyi fogalmi Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Korrekció, önkorrekció Tervezés: a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Visszafele következtetés képessége Az ismert alakú számokkal számolási készség A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Feladatok Az önellenőrzés különböző lehetőségeinek alkalmazása. Előzetes ismeretek transzferálása, integrálása az új ismertekhez.	

Szóbeli kifejezőképesség fejlesztése, a matematikai szakszókincs gyarapítása.
Szóbeli számolási készség fejlesztése.
Írásbeli műveletek alkalmazásszintű használata.
Ismeretek tudatos memorizálása.
Többféle megoldási mód keresése adott feladatokhoz.

Tartalmak

Műveletek

összeadás, kivonás, osztás, szorzás értelmezésének kiterjesztése a tízezres számkörre
írásbeli összeadás és kivonás négyjegyű számokkal
írásbeli szorzás kétjegyű szorzóval
írásbeli osztás egyjegyű osztóval
osztás tízzel, százzal, ezerrel
becslés értelmezése és gyakorlati alkalmazása
szöveges feladatok (fordított és összetett szövegezésű)
szóbeli műveletek: összeadás, kivonás, szorzás, osztás kerek számok esetében

Műveleti tulajdonságok:

Összeadás: a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága.
Szorzás: a tényezők felcserélhetősége.
Összeg, különbség, szorzat, hányados változásai.
Műveletek sorrendje, zárójel használata.

Eszközhasználat:

számológép
számítógép

Összefüggések, kapcsolatok:

Összefüggés a tagok növelése, csökkenése és az eredmény változása között.
Az összeadás és a szorzás, szorzás és osztás, összeg, különbség szorzása.
Fordított szövegezésű feladatok és a műveletek közötti kapcsolat.
Műveleti tulajdonságok, a műveletek közötti kapcsolatok.

Informatika:

Műveletek végzése számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Műveletek értelmezése: a változás lejátszása, manipulációval, tárgyakkal.
Műveletek megjelenítése, leolvasása tevékenységekről, ábrákról, képekről.
Az alpműveletek eljárásainak változatos gyakorlása, alkalmazása szóban és írásban.
Szöveges feladatok értelmezése, adatainak lejegyzése, megoldási terv készítése.
Szöveges feladatok értelmezése, megoldása tevékenységgel, ábrákkal és matematikai modellel.
Szöveges feladatról nyitott mondat készítése, többféle megoldási mód keresése.
Matematikai modell (sorozatok, táblázatok, rajzok, grafikonok) használata a szöveges feladatok megoldásához.
A műveletek várható eredményének becslése, ellenőrzés fordított műveletekkel.
A számítások helyességének ellenőrzése és az eredmény értelmezése.
Egyszerű nyitott mondat kiegészítése igazzá, hamissá tétéle.
Fordított szövegezésű feladatok megoldásának gyakorlása.
Műveletek értelmezése, műveletvégzés. Műveletek értelmezése, tevékenységgel, ábrával, szöveggel.
Szóbeli számolási eljárások: összeadás, kivonás, szorzás a száz-as számkör műveleteivel analóg esetekben.
Zárójeles feladatok megoldása, műveleti sorrend megállapításával.
Feladatok lejegyzése zárójeles művelettel.
Hiányos műveletek hiányzó számértékének pótlása.
Informatika:
Műveletvégzések 10 000-re számkörben számítógéppel.
Szöveges feladatok megoldásának gyakorlása számítógéppel.
Egyszerű nyitott mondatok igazzá és hamissá tétéle.
VÁRHATÓ EREDMÉNY JELÖLÉSE SZÁMÍTÓGÉPPEL.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Sorozatok, függvények
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Konstruktív gondolkodás A döntési képesség formálása. A becslő, felismerő és alkotóképesség fejlesztése Alkotó gondolkodás A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Figyelem, megfigyelés Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Kreativitás Szabálykövetés Szabályalkotás Szabálytartás Összefüggések felismerése Analogiák felismerése és követése Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: Régebbi ismeretek mozgósítása, transzferálása új ismeretekhez. Matematikai szöveg és beszédértés és a szakszókincs bővítése.</p> <p>Tartalmak Tárgy-, rajz, jel, számsorozatok sorozatok tulajdonságai (pl. periodikus, számsorozat, csökkenő, növekvő stb.) sorozatok elemeinek változása sorozatok szabálya/szabályai</p> <p>Egyszerű tapasztalati függvények. Grafikonok készítése, olvasása (osztályozás, szabályfelismerés, grafikonkészítés, elemi algoritmus alkalmazása).</p> <p>ÖSSZEFÜGGÉSEK: Elempárok közötti összefüggések. Szöveges feladatok adatai közötti összefüggések. Táblázatok, grafikonok adatai közötti összefüggések.</p>	

<p>INFORMATIKA: Sorozatok számítógéppel. Táblázatok, grafikonok, függvények.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>Tapasztalatok, tevékenységek, mérések, számolás alkalmával gyűjtött sorozatba rendezése. Adott szabályú sorozat folytatása. Sorozat szabályának felismerése, megfogalmazása. Megkezdett sorozathoz többféle szabály alkotása. Relációk felismerése, megállapítása, alkalmazása, megjelenítése a matematika különböző területein. A megoldásokra vonatkozó sejtések megfogalmazása a feladatvégzések előtt. Feladatokhoz többféle megoldás keresése. Tapasztalati adatok táblázatba, grafikonokba való lejegyzése, rendezése. Hozzárendelések, megkezdett párosítások folytatása. Grafikonok készítése, olvasása (osztályozás, szabályfelismerés, elemi algoritmus alkalmazása).</p> <p>INFORMATIKA: Összetettebb ábra készítése strukturált programozással logo-ban. Tevékenységek, műveletek, számadatok ábrázolása. Sorozatok szabályának/szabályainak keresése, sorozatalkotások szabályokhoz. Helyes algoritmus kiválasztása több közül. Hibás algoritmus kijavítása. Szabályjátékok számítógéppel.</p>

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Geometria, mérés
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	<i>Matematika</i> <i>Informatika</i>
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Konstruktív képesség Viszonyítási képesség Esztétikai érzék Tárgyak, ingerek felismerése, tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, Formareprodukciós képesség Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Lényegkiemelés, indoklás Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Tér és formalítás Térszemlélet és kreativitás helymeghatározás képesség Tájékozódás a síkban Összefüggések felismerése Analógiák felismerése és követése Geometriai összefüggések modellezése</p>

Matematikai szövegértő-képesség
Mérés és összehasonlítás képessége
A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, és az eredmény ellenőrzése).

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Feladatok:

Tudatos eszközhasználat.

Tér és síkgeometriai tapasztalatszerzés.

A megfigyelés és a tapasztalatok eredményének szóbeli megfogalmazása, geometriai szakszókincs bővítése.

A mérőeszközök, mértékegységek helyes megválasztása.

Tényismeretek memorizálása.

Kerület, terület és a térfogat fogalmának előkészítése.

Meglévő ismeretek új helyzetekben való integrálása.

Képzletben történő mozgatás, más nézőpont elképzelése.

Tartalmak

Tájékozódások:

Tájékozódás vonalon, síkban, térben.

A tanult térbeli és síkbeli helyzetek és kifejezések integrálása.

Tapasztalatszerzések:

Testek építése szabadon és adott feltételek szerint.

Testháló kiterítése, tervezése, összeállítása (téglatest, kocka).

A síkidomok és testek tulajdonságainak összehasonlítása.

Nagyítás, kicsinyítés.

Síkidomok előállítása szabadon, másolással és adott feltételek szerint.

Síkidomok előállítása párhuzamos és merőleges vonal-párok segítségével.

Szimmetrikus alakzatok felismerése, előállítása.

Eltolás, forgatás, tengelyes tükrözés.

Kerületszámítás matematikai modell segítségével: összeadással, szorzással.

A terület kiszámítása a területegységek összeszámolásával.

Téglalap területének mérése (számolás a kirakást felidéző módon).

Térfogatmérés (kirakással, építéssel).

Síkidomok szögei a derékszöghöz viszonyítva.

Szögmérés szögmérővel.

Geometriai tulajdonságok:

Párhuzamosság és merőlegesség

- síkidomok oldalai
- testek határoló lapjai
- egyenesek

A téglalap, a négyzet és a sokszög tulajdonságai: oldalak, csúcsok száma.

Téglatest és kocka tulajdonságai: oldalak, csúcsok száma.

Az egybevágóság (másolás, eltolás, tengelyes tükrözés, elforgatás).

A hasonlóság fogalmának előkészítése (tapasztalati úton).

Tengelyes szimmetria, szimmetriatengely

Mérhető tulajdonságok, mérés:

Mérés szabvány egységekkel: mm, cm, dm, m, km, hl, l, dl, cl, ml, t, kg, g.

Az idő mérése (óra, perc, másodperc).

Eszközhasználat: körző, vonalzó, hossz- és tömeg mérőeszközök, óra

Összefüggések:

Tükrözés (tengelyes szimmetria) összefüggései.

Egység, mennyiség és mérőszám kapcsolata.

Mennyiségi jellemzők és a becslés összefüggései.

Kocka, téglatest és a testháló összefüggései.
 Transzformációk és az eredeti összefüggései (eltolás és tükrözések segítségével).
 Megmaradó és változó tulajdonságok összefüggései.

Informatika:

Mérések.

Geometriai alakzatok számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Geometriai tulajdonságok felismerése, alakzatok kiválasztása a felismert tulajdonság alapján.
 Testek építése szabadon, másolással, dobozokból, kockákból gyurmából, modellező készlettel, adott feltételek szerint (legyen párhuzamos lapja vagy oldala, legyenek merőleges lapjai, oldalai, legyenek egybevágó lapjai).

Testek szétválogatása egy és két tulajdonság szerint.

Síkidomok előállításuk kirakással, papírhajtogatással, vágással, vonalzó és körző használatával és egy-két feltétel megkötésével.

Síkidomok tulajdonságainak összehasonlítása változatos gyakorlásokban.

Egybevágó síkidomok előállításuk eltolással, forgatással, tengelyes tükrözéssel.

Párhuzamos- és merőleges egyenesek hajtogatása, rajzolása vonalzó és körző segítségével.

Konkrét mérések alkalmi és szabvány egységekkel szabadban, tanteremben, kisebb egységeken.

Mértékegység átváltások gyakorlati mérések esetében.

A mértékegységek használata és átváltása szöveges és számfeladatokban.

Mérés az egységek többszöröseivel.

Kerületmérés körülkerítéssel szabadban, tanteremben, lapokon, kerületszámítás gyakorlása.

Területmérés szabadban, tanteremben, lapokon lefedéssel, területegységekkel.

Szimmetriatengely megkeresése tükör segítségével.

A szimmetria felismerése a valóságban: tárgyakon, természetben, művészeti alkotásokon.

Tükörképek előállításuk négyzetháló segítségével.

Nagyítás, kicsinyítés, eltolások, forgatások egyszerű esetekben: papírhajtogatással, rajzzal négyzetrácsos papíron.

Informatika:

Geometriai alakzatok számítógéppel: nagyítás, kicsinyítés, tükrözés, elforgatás.

Mérések számítógéppel.

Parkettázás Paint programmal.

Rajzok ismétlése elforgatással Logo-ban.

Eljárások mentése Logo-ban.

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Valószínűség, statisztika
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kritikai képességek Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Adatokkal (információval) való műveleti képességek válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Képi gondolkodás Összefüggések felismerése Matematikai összefüggések modellezése Matematikai szövegértő-képesség Hipotézisalkotás A normáktól való tudatos eltérés Nézőpontváltás képessége

	<p>A munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése) Kíváncsiság Nyitottság, érdeklődés</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Feladatok: A valószínűségi szemlélet alapozása. Hipotézisalkotások. Beszéd és szövegértés, szóbeli kifejezőkultúra fejlesztése, a szakszókincs bővítése. Valóság és a feltételezések összevetése. Gyakoriság, valószínűség értelmezése. Tartalmak Adatok gyűjtése és ábrázolása: Táblázat, oszlopdiagram, grafikon. A gyakoriság, valószínű, kevésbé valószínű értelmezése konkrét példákon. A biztos és véletlen megkülönböztetése. Sejtések, hipotézisek megfogalmazása. Fogalomalakítás: A biztos, nem biztos, valószínű, lehetséges, de nem biztos fogalmak. Két adat számtani közepének értelmezése. Átlag. Összefüggések: Valóság és a feltételezések összefüggései. Biztos-véletlen összefüggései. Gyakoriság és az átlag összefüggései.</p> <p>Informatika: Statistikai adatok kezelése. Grafikonok, diagramok, táblázatok.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Próbálgatások, kísérletek, játékok alapján a lehetséges esetek keresése. Tapasztalatok, várható események megfogalmazása szóban. Sejtések, indoklások megfogalmazása. Biztos, lehetetlen, lehet de nem biztos események eldöntése egyszerűbb esetekben. Statistikai adatok gyűjtése, rögzítése, rendezése, értelmezése, elemzése. Táblázatok, grafikonok leolvasása, készítése. Igaz, hamis állítások megfogalmazása. Adatok gyűjtése, rendezése, szélsőértékek és leggyakoribb adat megkeresése. Számítási közép és átlagszámítások. Sejtések megfogalmazása, összevetése a kísérleti eredményekkel, az eltérések megfigyelése, magyarázata. Informatika: Statistikai adatok gyűjtése, rögzítése. Műveletek végzése. Egyszerű táblázatokban rögzítés. Diagramok, grafikonok leolvasása és készítése egyszerűbb esetekben.</p>	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A tanulók tudnak a halmazok számosságát megállapítani, összehasonlítani.
- Tudnak halmazokat képezni, kiválogatott elemek közös tulajdonságát meg tudják nevezni.
- Összefüggések felismerésére, megfogalmazására képesek.
- E tudják dönteni állítások igazságtartamát, igaz, hamis állításokat tudnak fogalmazni.
- Meg tudják keresni nyitott mondatok igazsághalmazát.
- Alkalmazzák a szöveges feladatok megoldási algoritmusát.
- Folytatni tudnak számsorozatokat a felismert szabály alapján.
- Meg tudják keresni az összes lehetőséget egyszerű kombinatorikus feladatokban.
- Biztosan tudnak tájékozódni a tízes számrendszerben 10 000-es számkörön belül.
- Biztosak a számok olvasásában, írásában, a számokat, helyi érték szerint tudják bontani.
- Tudnak számokat nagyság szerint összehasonlítani, sorba rendezni.

- Ismerik a számok egyes, tízes, százás, ezres szomszédait, tízesekre, százásokra, ezresekre kerekített értékét.
- Értelmezni és megoldani tudják a szóbeli összeadást, kivonást, szorzást és osztást.
- Tudjon szorozni, osztani 10-zel, 100-zal, 1000-rel.
- Be tudják tartani a helyes műveleti sorrendet több művelet esetén.
- El tudják végezni az írásbeli műveleteket 10 000-es számkörben (összeadás, kivonás, szorzás kétjegyű szorzóval, osztás egyjegyű osztóval).
- A becslést, ellenőrzést eszközként tudják használni.
- Megoldanak egyszerű szöveges feladatot a megoldási algoritmus alkalmazásával.
- Felismernek egyszerű geometriai alakzatokat.
- Felismerik az alakzatok geometriai tulajdonságait, ki választják a megadott tulajdonságú alakzatokat.
- Síkidomokat, testeket tudnak létrehozni adott feltételekkel.
- Ismerje a kocka és a téglalest tulajdonságait (lapok, csúcsok, élek száma).
- Ismerje és önállóan használják a mérőeszközöket és mértékegységeket gyakorlati mérések során.
- Tudnak megoldani a tanult mértékegységekkel (km, m, dm, cm, mm, t, kg, dkg, g, hl, l, dl, cl, ml, év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc) szám és szöveges feladatokat.
- Ki tudják számítani a téglalap és a négyzet kerületét.
- Használni tudják a *biztos*, *lehetséges* és *lehetetlen* fogalmakat.
- Egyszerű valószínűségi kísérletek lehetséges eseteit meg tudják keresni.
- Grafikonról, táblázatból néhány adatot leolvassanak, táblázatot, egyszerű grafikont tudnak készíteni.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A halmazok számosságának megállapítására, összehasonlítása.
- Tárgyakat, elemeket sorba rendezése, összehasonlítása, szétválogatása megnevezett vagy választott tulajdonság alapján.
- A relációs jeleket (<, >, =) pontos értelmezése és használata.
- Biztos számfogalom a tízes számrendszerben 10 000-es számkörön belül.
- A számok írása és olvasása készségszinten.
- Szóbeli összeadás, kivonás, szorzás és osztás a 10 000-es számkörben.
- Szorozás, osztás 10-zel, 100-zal szóban.
- Írásbeli műveletek végzése 10 000-es számkörben (összeadás, kivonás, szorzás egyjegyű és kétjegyű szorzóval, osztás egyjegyű osztóval).
- A számítások helyességének ellenőrzése.
- Egyszerű, legfeljebb két művelettel leírható szöveges feladatot a megoldása algoritmus alkalmazásával.
- Egyszerű geometriai alakzatok ismerete: négyszög, háromszög, négyzet, téglalap és a kör.
- Szabvány mértékegységek ismerete gyakorlati mérések során, egyszerű átváltások (km, m, dm, cm, mm, t, kg, dkg, g, hl, l, dl, cl, ml, év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc).
- A téglalap és a négyzet kerületének kiszámolása konkrét esetekben.

Informatika:

- A számítógép be- és kikapcsolása.
- Egészség és balesetvédelem.
- A megismert programokkal egyszerű produktumok (szöveget, rajzot) létrehozása.
- Egyszerű jelek, piktogram értelmezése.
- Az alkalmazott programokat elindítása, használata és bezárása.
- Az alfanumerikus billentyűzetet ismerete és az egér kezelése.
- Alapszintű tájékozódás grafikus környezetben.

3. ÉVFOLYAM

ÉNEK-ZENE

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

Éves időkeret: 4 hét

1.

Cél az összehangolódás és ráhangolódás az éves munkára. Az őszi hangulatának megragadása népdalainkban, népszokásainkban. Az őszi ünnepekkel való megismerkedés: népdalok, népi játékok, csúfolódók, felelgetők megtanulása. Az erdőkről, mezőkről szóló népdalainkkal és zeneművekkkel való ismerkedés. Ritmus, dallam, kotta, szolmizációs hang fogalmának elmélyítése, gyakorlása.

A TÉMAKÖR CÍME	Az őszi: népdalok, népszokások, játékok, ünnepek, zeneművek
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Zenei alkotóképesség éneklési öröm felkeltése egységes hangzás kialakítása csoportos énekléskor a tanult dalok, játékok mozgással kísért csoportos előadása népszokások, népi játékok megismerése Megismerő- és befogadó képesség <i>Zenehallgatás</i> Csend, zöreij, zaj, zene elkülönítése Az emocionális érzékenység fejlesztése Népzenei alkotások megismerése <i>Zenei hallás és kottaismeret</i> alapritmusok, ütemfajták és dallammotívumok felismertetése, olvasása és lejegyzése hangnevek meghatározása a vonalrendszerben a relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása ritmushangszerekkel megismertetése Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Zenei hallásfejlesztés (zenei képzelet és gondolati tevékenység) Ritmuserzők Önkifejezés Együttműködés Egymásra figyelés Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Önkifejezés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A hangok új betűjele Ritmus és dallammotívumok A kettes ütem Negyed és nyolcad pár A félértékű hang Az ismert ritmusértékek és a szünet A motívum fogalma Az alsó szó megismertetése A hangok helye a vonalrendszerben A népzene és műzene megkülönböztetése	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Dalfelismerések betűkottáról Dalfelismerések ritmus alapján Ismert, tanult dalok szolmizálása kottából	

Ritmusgyakorlatok hangoztatása
 Ritmusíró gyakorlatok
 Játékos dallamalkotás, improvizációs gyakorlatok egy adott ritmushoz
 Ritmusfelelgető játékok
 Ritmusnévjegy készítés
 A szüreti népszokásokhoz kapcsolódó népdalok, népi játékok megismerése, tanulása: közös ének, játék, tánc.
 Pl. Szent Mihály napja (Mihály-napi szokások; tréfás köszöntők
 Őszi munkákhoz, szürethez kapcsolódó játékok, (csőszjátékok, kiszámolók, zálogosdi)
 Zeneművekkel való megismerkedés, zenehallgatás: az őszi hangulatának megjelenése a zeneműben, ennek megfogalmazása szóban.
 A zeneművekben megszólaló hangszerek azonosítása, a hangszer hangja és a hangulat, a dallam és a hangulat, a ritmus és a hangulat megfigyelése, megfogalmazása.
 A számítógép adta lehetőségek felhasználása:
 Képkérés
 Illusztrációk készítése
 Dalos könyv szerkesztése.
 Dalok lejátszása számítógéppel ritmusértékek gyakorlása számítógépen
 Új dalok tanítása számítógépnek
 Éneklés kánonban számítógéppel.
 Ritmusértékek tervezése Logo-ban.
 Tevékenységek algoritmusokra bontása zörejsor alapján

2.

Cél a téli hangulatának megragadása népdalainkban, népszokásainkban. A téli ünnepekkel való megismerkedés: népdalok, népi játékok, lucázás, betlehemezés, aprószentek, regölés, farsangolás, bálozás. A lakóhely szokásainak megismerése, a lakóhely ilyen szempontú megismerése.

Új ritmusképletekkel való megismerkedés. A kottairás gyakorlása.

A TÉMAKÖR CÍME	A TÉL: NÉPSZOKÁSOK, ÜNNEPEK, NÉPDALOK, ZENEMŰVEK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	Zenei alkotóképesség Zenei fantázia fejlesztése, szabad rögtönzések Mozgásos improvizáció szervezése a fantázia szabadságával Ismerkedés a hangszerekkel, hangszerek megszólaltatása Hangszeren tanuló diákok kiemelése, lehetőség a bemutatásra Az ünnepekre való készülés hangszerekkel Megismerő és befogadóképeség A zenemű üzenetének befogadása, értelmezése Önálló véleményalkotás fejlesztése a zenei élmény szóbeli megfogalmazásával Cselekményes zenék bemutatása A hang tulajdonságainak megfigyeltetése. A hangerő, a hangmagasság, a hangszín fogalma, irántuk való érzékenység kialakítása Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Zenei hallásfejlesztés (zenei képzelet és gondolati tevékenység) Ritmusérzék Önkifejezés Együttműködés Egymásra figyelés Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Önkifejezés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A kettes ütem gyakorlása A párosító dal fogalma A nyolcad érték és a szünetjel Kérdés-felelet dallamok	

<p>Kétszólamúság A párosító dalok A szinkópa fogalma, új ritmusképlet A négyes ütem</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>
<p>Egyéni és csoportos szerepjátékok, a Luca napi jókivánságok előadása</p> <p>Karácsonyi dalgyűjtemény összeállítása. Új dalokkal való megismerkedés. Karácsonyi népdalok megtanulása. Karácsonyi dallamok meghallgatása különböző zeneszerzőktől. A dallam, a ritmus, a hangszerek kifejező erejének megfigyelése, ennek megfogalmazása szóban. A tél hangulatának megjelenése a bemutatott zeneművekben.</p> <p>Betlehemes játékok megtanulása: párbeszéd, ének, pásztortánc, bábtáncoltatás. Regös dalok, mondókák, jókivánságok megtanulása és előadása. Balázsolás idejére szóló köszöntők, adománygyűjtők megtanulása, előadása. Újévköszöntők megtanulása, előadása játékos formában.</p> <p>Ritmusró gyakorlatok Ritmuszónosságok felismerése Szolmizáló gyakorlatok betűkottából Dallamíró gyakorlatok (alsó szó) Kétszólamú ritmusgyakorlatok</p> <p>A számítógép adta lehetőségek felhasználása: Képkérés Illusztrációk készítése Dalos könyv szerkesztése. Dalok lejátszása számítógéppel ritmusértékek gyakorlása számítógépen Új dalok tanítása számítógépnek Éneklés kánonban számítógéppel. Ritmusértékek tervezése Logo-ban. Tevékenységek algoritmusokra bontása zörejsor alapján</p>

3.

Cél a tavasz hangulatának megragadása népdalainkban, népszokásainkban, a bemutatott zeneművekben. A tavaszi ünnepekkel, a kapcsolódó népszokásokkal való megismerkedés: népdalok, népi játékok, gergelyjárás, kiszehajtás, húsvéti köszöntők. Új ritmusképletek megtanulása. Olvasógyakorlatok végzése. A kottairás, szolmizálás gyakorlása, az ilyen irányú ismeretek elmélyítése.

A TÉMAKÖR CÍME	A TAVASZ MEGJELENÍTÉSE: NÉPDALOK, SZOKÁSOK, ZENEMŰVEK
<p>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</p>	<p>Zenei alkotóképesség szabad dallam- és ritmusrögtönzések segítése hangszeres improvizációk</p> <p>Megismerő és befogadóképeség A zenemű üzenetének befogadása, értelmezése. Önálló véleményalkotás fejlesztése a zenei élmény szóbeli megfogalmazásával. Ösztönzés önálló kérdésfeltevésre ismeretlen zeneművek kapcsán is. Informatika</p>
<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)</p>	<p>Zenei hallásfejlesztés (zenei képzelet és gondolati tevékenység) Ritmuszérzék Önkifejezés Együttműködés Egymásra figyelés Kíváncsiság</p>

	Próbálkozási hajlandóság Önkifejezés Emlékezet
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>A négynegyedes ütem</i> <i>Az egész értékű hangjegy és szünete</i> <i>A felső dó fogalma (neve, kézjele, helye a vonalrendszerben)</i> <i>A felső dó hang gyakorlása</i> <i>Ütemhangsúly</i> <i>Az ismétlőjel fogalma</i></p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Gyakorlat a négynegyedes ütem gyakorlására. Egy ismert dal hangkészletének megállapítása. Gyakorlatok az egész érték és szünete gyakorlására. Ritmuskötések négynegyedes ütemben. Ritmuskötések kitalálása adott szöveghez. A tanult hangok azonosítása a hangoszlopon, a hangkészlet éneklése oda-vissza. Éneklések a ritmust tapssal kísérve. Éneklés szolmizációs hangokkal. Szolmizálás kottából A tavaszt megjelenítő műdalok és népdalok bemutatása, megtanulása. A kétszólamúság gyakorlása. Tavaszi népi játékok bemutatása, a kapcsolódó mondókák, adománygyűjtők, kéregetők megtanulása, közös játékok: gergelyjárás, kiszehajtás Húsvéti köszöntők, kántálók megismerése, megtanulása és előadása. A tavaszt megjelenítő zeneművek meghallgatása. A számítógép adta lehetőségek felhasználása: Képkérés Illusztrációk készítése Dalos könyv szerkesztése. Dalok lejátszása számítógéppel ritmusértékek gyakorlása számítógépen Új dalok tanítása számítógépnek Éneklés kánonban számítógéppel. Ritmusértékek tervezése Logo-ban. Tevékenységek algoritmusokra bontása zörejsor alapján</p>	

4.

Cél a ritmus, dallam, kotta, szolmizációs hangok ismerete, gyakorlása, fogalmának elmélyítése. A nyár hangulatának megragadása népdalainkban, népszokásainkban. A nyári ünnepekkel való megismerkedés: pünkösöd, aratás. Kitekintés más népek dalaira, játékaira. Daltanulás.

A TÉMAKÖR CÍME	TÁJKÉPEK ŐSZTŐL TAVASZIG
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	<p>Zenei alkotóképesség szabad dallam- és ritmusrögtönzések segítése a zenei fantázia mozgósítása egyszerű műzenei formák mintájára énekes és/vagy hangszeres improvizációk a szolmizációs készség fejlesztése a zenemű üzenetének befogadása, értelmezése önálló véleményalkotás fejlesztése a zenei élmény szóbeli megfogalmazásával éneklési öröm felkeltése egységes hangzás kialakítása csoportos énekléskor a tanult dalok, játékok mozgással kísért csoportos előadása népszokások, népi játékok megismerése Megismerő- és befogadó képesség</p>

	<p><i>Zenehallgatás</i> Az emocionális érzékenység fejlesztése Népzenei alkotások megismerése Műzenei alkotások megismerése <i>Zenei hallás és kottaismeret</i> alapritmusok, ütemfajták és dallammotívumok felismertetése, olvasása és lejegyzése hangnevek meghatározása a vonalrendszerben a relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása ritmushangszerekkel megismertetése Informatika</p>
<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)</p>	<p>Zenei hallásfejlesztés (zenei képzelet és gondolati tevékenység) Ritmuserzék Önkifejezés Együtműködés Egymásra figyelés Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Önkifejezés Emlékezet</p>
<p>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</p>	
<p><i>A felső dó hang</i> <i>Ütemfajták</i> <i>Ritmososztinató</i> <i>Az alsó szó hang</i> <i>A pentaton hangkészlet gyakorlása</i> <i>A szinkópa ritmus és gyakorlása</i> <i>Női és férfikarok hallgatása</i></p>	
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	
<p>Felső dó írása kétféle dó hellyel A felső dó hang éneklése kézjelről, kottából. A hangoszlop hangjainak leolvasása, éneklése oda-vissza. Dallamíró játékos feladatok Ismert dal ritmusának leírása A szinkópa ritmus megfigyelése, a ritmus nyelvi megragadása, játékos nyelvi-ritmusok alkotása. Ritmusfelelgetők, párosító játékok. Dalfelismerő játékok betűkottáról Közös játékok: népi játékok Szent Iván-éji tűzugrás, szerepjáték Zenehallgatás: férfi és női kórusok meghallgatása Aratódalok megismerése és megtanulása. Ismerkedés más népek dalaival (orosz, szerb, cseh, lengyel, francia, angol.. népdalok) A számítógép adta lehetőségek felhasználása: Képkérés Illusztrációk készítése Dalos könyv szerkesztése. Dalok lejátszása számítógéppel ritmusértékek gyakorlása számítógépen Új dalok tanítása számítógépnek Éneklés kánonban számítógéppel. Ritmusértékek tervezése Logo-ban. Tevékenységek algoritmusokra bontása zörejsor alapján.</p>	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- Tudnak a gyerekek népdalokat és műdalokat, mondókákat, kiszámolókat emlékezetből.
- Ismereteik vannak az évszakokhoz köthető ünnepeinkről, a kapcsolódó népszokásokról.
- A megtanult hangokat megnevezik, felismerik, a vonalközben elhelyezik, a hozzá tartozó kézjeleket ismerik.
- Tudnak hétfokú dallamot emlékezetből olvasni és írni, az ismert dalokat szolmizálni.

- Megismerkednek az alábbi fogalmakkal: ütemmutató, ütemvonal, záróvonal, ismétlőjel, nyújtott és éles ritmus, motívum, dallamsor, dallamvonal, sorszerkezet, hangsor, hangkészlet, pentatónia, kánon, zenei kérdés-felelet jellegzetességei, párosítók, csúfolódók, regélés.
- A tanult ritmusképletet fel tudják ismerni, meg tudják szólaltatni.
- Felismernek zeneműveket, a zeneművekben a gyakran hallott, ismételt hangszereket, s a tanult népdalok feldolgozásait zeneművekben. Képesekké válnak egy zenei mű néhány perces részletét figyelemmel követni. Megadott szempontok alapján a hallottakról véleményt formálni. Érzékennyé válnak a zenében kifejezhető érzések, érzelmek, hangulat iránt.

4. ÉVFOLYAM

TANULÁSSZERVEZLÉSI FORMA: EPOCHA

Éves időkeret: 4 hét

1.

Cél, a gyermek és játékdalok, népszokásdalok, táncos dallamok éneklése, dramatizálása. Szép kifejező éneklés ismert zenei fogalmak alapján: tempó, dinamikai jelzés, hangmagasság. A belső hallás és a zenei memória fejlesztése.

A TÉMAKÖR CÍME	Népdalok, népszokások
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Művészetek <i>Zenei alkotó képesség</i> A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. Népzenei dalanyag tanítása többnyire hallás után. Népszokások megismertetése, dramatizált előadása <i>Megismerő- és befogadóképeség</i> Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben. A relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása. Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben. A hallás utáni éneklés képességének kialakítása. A tanult dallamok felismerését segítő képességek kialakítása
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Ritmuserzők Zenei hallás Éneklés Önkifejezés Kreativitás Emlékezet Figyelem Észlelés Szerialitás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Zenei alkotóképesség Gyermekdalok, gyermekjátékdalok, népdalok, népszokások. Ritmuskánon, kétszólamú ritmusgyakorlatok Ritmusimprovizációk. Megismerő- és befogadóképeség Népdalaink világa. A négyesoros magyar népdal. Azonosságok, különbségek a dallamsorokban. A dalok hangulata, tempója. Dinamikai jelek. Egyenletes lüktetés és dalritmus érzékelése, hangoztatása: a mérőütés. A hangok hosszúsága: a negyed és nyolcad, a fél és egész értékű hangok. A szinkópa A pentatónia dallamhangjai a fá, az alsó ti és a ti hangok neve, kézjele, elhelyezése a vonalrendszeren a relatív szolmizáció alapján.	

A tanult ritmusképletek (egész és félérték, negyed, nyolcadpár, nyolcad, fél- és negyedszünet, szinkópa) reprodukciója mérő és gyakorlónév segítségével
 A dalok azonosítása jellemző motívumok alapján. A motívum tudatosítása
 Zenehallgatás: Eredeti népzenei felvételek.
 Népszokások megismerése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Játékos légzéstechnikai és hangképző gyakorlatok
 Daltanulás hallás után, kézjelről, betűkottáról.
 Játékos mozgások kitalálása új dalhoz. Ismert dalok szolmizálása.
 Magyar népdalok éneklése csoportosan, egyénileg szöveggel.
 Dalfelismerés ritmusról, betűkottáról. Dalrészlet kottába írása. Dallamsorok sorrendbe állítása.
 Újonnan belépő dallamhangok (fá, ti) hangok kézjelének, helyének megfigyelése, tudatosítása.
 Egy adott tárgy, személy, növény, szimbólum (ló, rózsa, tűz stb.) megkeresése több dalban.
 Dalok hangulatának, tempójának megfigyelése, dinamikai jelek olvasása.
 Játék a dinamikával és a tempóval.
 Azonos dallamsorok keresése az ismert dalokban.
 Adott ütemfajták megjelenítése tapssal, mozgással.
 Tánclépések koreografálása ritmussorokra.
 Dalok motívumainak megfigyelése. Ritmus és dallammotívum variálása.
 Játék ritmushangszerekkel.
 Mondókák, kör- és kapujátékok, kiolvasók, párválasztók, párcserélők, vonulós-kapuzós játékok.
 Népszokásokhoz kapcsolódó népzenei anyag meghallgatása.
 Népszokásokhoz kapcsolódó dramatikus játékok (pl. betlehemezés, gergelyjárás stb.)

2.

Cél, az ismert dallammotívumok, dallamsorok utószolmizálása kézjelről, pentaton hangközök és fordulatok éneklése.
 A tanult dallamhangok, dallami elemek felismerése. Népzene és a műzene közötti hasonlóságok, különbségek megfigyelése.

A TÉMAKÖR CÍME	Népzene-műzene
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Művészetek <i>Zenei alkotó képesség</i> <ul style="list-style-type: none"> – Egységes hangzás kialakítása csoportos énekléskor, a kiscsoportos és az egyéni éneklés fejlesztése. – Életkornak megfelelő műdalok megszólaltatása – A ritmus- és dallamhangszeres improvizáció készségének kialakítása a tanult tempók és dinamikák, egyszerű zenei szerkezetek (kérdés-felelet játékok), valamint az eltérő karakterek felhasználásával. <i>Megismerő- és befogadóképesség</i> <ul style="list-style-type: none"> – Tanult dalok felismertetése vokális vagy hangszeres feldolgozásokban. – Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben. – A relatív szolmizációs készség fejlesztése, a szolmizációs jelek alkalmazása. – Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben. – A hallás utáni éneklés képességének kialakítása. A tanult dallamok felismerését segítő képességek kialakítása
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Ön kifejezés Kreativitás Emlékezet Figyelem Észlelés Szerialitás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Zenei alkotóképesség Dalok, dalrészletek, mondókák ritmizálása Kétszólamú éneklés. Kérdés-felelet ritmusimprovizációk. Éneklés, daltanulás. Megismerő- és befogadóképeség A leggyakoribb pentaton fordulatok felismerése, megkeresése, lejegyzése. Pentaton dallamfordulatok reprodukciója kézjelről, betűjelről, elemzés után hangjegyről. A rövid-hosszú képzetének kialakítása. Zenei kérdés-felelet jellegzetességei. A váltakozó ütem (páros-páratlan). Az ütemmutató. Az ütemmutatók és az ütemvonalak elhelyezése a hangsúlyjelek alapján. Háromnegyedes ütem (hangsúlyos és hangsúlytalan részek). Rítmusgyakorlatok a páros és páratlan ütemek tudatosítására. Rítmuskíséret (osztinató). Írás és olvasás pontozott félkottával. Népzene-műzene: szerkezet, motívum. Zenehallgatás: Kórusművek</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Ritmikai és a dallami elemek megismerésének, felismerésének csoportos megszólaltatásának gyakorlása. A már ismert ritmusok felismerése kottaképről, olvasása és írása. Rítmusképletek elrendezése, értelmezése az ütemmutató szerint. Adott ütemek alkotása tanult ritmuselemekből. Ellenritmus alkotása. Rítmusvisszhang, rítmusdominó. Dallam alkotása adott ritmushoz. Dalsorok megfigyelése, pontozott ritmusok keresése. Rítmusosztinató szerkesztése, alkalmazása dalok előadásakor. Kottairás betűkottáról. Ismert dal hiányos betűkottájának kiegészítése. A pentatónia hangjainak, dallamfordulatainak gyakorlása Kodály olvasógyakorlatok alapján. Hiányzó ütemek, ütemvonalak pótlása. Irányított improvizáció kérdés-felelt formára. Népzene és műzene összehasonlítása adott szempontok (szerkezet, motívum) alapján. Vokális és hangszeres zeneművek, műrészletek hallgatása, elemzése. A zenei karakterek megfigyelése és a hangszínhallás fejlesztése. A vegyeskari hangzás megismerése. Kórustípusok hallás utáni megnevezése. Többször meghallgatott zeneművek azonosítása, egyszerűbb formák megnevezése.</p>	

3.

Cél az emberi hang színeinek és a hangszerek hangszínének megkülönböztetése. Hangszínhallás fejlesztése: hangszerek hangszíne, hangmagassága, zenekar felismerése. Kodály Zoltán és Bartók Béla munkásságának megismerése.

A TÉMAKÖR CÍME	HANGSZEREK
<p>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</p>	<p>Művészetek <i>Zenei alkotó képesség</i> A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. Életkornak megfelelő műdalok megszólaltatása. A zenei fantázia fejlesztése, mozgósítása, énekes szabad rögtönzések bevezetése. <i>Megismerő- és befogadóképeség</i> Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben.</p>

	<p>A relatív szolmizációs készség fejlesztése, szolmizációs jelek alkalmazása.</p> <p>Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben.</p> <p>A többszólamúság készségének megalapozása.</p> <p>A zenei karakterek elkülönítése, motorikus megjelenítése.</p>
<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDŐK)</p>	<p>Ritmuszérzék</p> <p>Zenei hallás</p> <p>Éneklés</p> <p>Önkifejezés</p> <p>Kreativitás</p> <p>Emlékezet</p> <p>Figyelem</p> <p>Észlelés</p> <p>Szerialitás</p>
<p>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</p>	
<p>Zenei alkotóképesség</p> <p>Ritmuszajátékok</p> <p>Éneklés kánonban.</p> <p>Hangszeres improvizációk.</p> <p>Megismerő-és befogadóképesség</p> <p>A váltóhang</p> <p>Az éles és nyújtott ritmus.</p> <p>Az átmenő hang tudatosítása</p> <p>A Pentachord hangsor</p> <p>A hétfokú hangsor</p> <p>Hangszerek bemutatása. Hangszertörténet.</p> <p>Zenehallgatás: Vonós, pengetős, fúvós, billentyűs hangszerek. Kodály, Bartók népzenei ihletésű zenéje.</p> <p>Zenetörténet: Kodály Zoltán és Bartók Béla munkássága.</p>	
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	
<p>A nagy éles ritmus, a nagy nyújtott ritmus felismerése, gyakorlása ritmus gyakorlatokban a dalok ritmizálása során.</p> <p>Nyújtott ritmusú szavak keresése, hangoztatása.</p> <p>Nyújtott ritmusú motívumok alkotása.</p> <p>Ritmus- és dallamkiegészítés.</p> <p>Tanult dalok szolmizálása, kottázása kézjelről.</p> <p>Szabad ritmusalkotás különböző elemekkel.</p> <p>Ritmuszajátékok két kézre.</p> <p>Új hangtípusok: váltóhang, átmenő hang megfigyelése, tudatosítása.</p> <p>Pentachord hangsor felismerése új dalban.</p> <p>Kánonéneklés.</p> <p>Hangszerek csoportosítása (ütős, fúvós, billentyűs, vonós).</p> <p>Hangszerek, hangszercsoportok megismerése.</p> <p>Hangszerek hangjainak megismerése, hangszer felismerése hangzás alapján.</p> <p>Adott hangszerek virtuóz művészeinek összegyűjtése.</p> <p>Adott hangszerre írt zenei darabok meghallgatása.</p> <p>Zenei élmény megjelenítése szabad mozgással.</p> <p>Kodály Zoltán és Bartók Béla életének, munkásságának feldolgozása csoportos kutatómunkával. Tablókészítés.</p>	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI TANÉV VÉGÉN

- Tudnak a tanulók egyszerűbb többszólamú ritmusokat, dalokat és műdalfeldolgozásokat megszólaltatni.
- Tudnak a tanulók a könnyebb hétfokú hangkészletű dalok közül legalább 10-et önállóan szolmizálva énekelni.
- Tudnak a gyerekek tanári irányítással ritmus- és dallammotívumot gyakorló nevükkel visszaidézni (utóritmizálás és szolmizálás, felismerés, lejegyzés, reprodukálás).
- Tudnak a gyerekek 25 magyar dalt emlékeztetőből, a tanult tempójelzésekkel, dinamikai jelek alkalmazásával.
- Tudnak hétfokú dallamokat (fá és ti) olvasni és írni, ismert dalokat szolmizálni.

- Ismerik az alábbi fogalmakat: ütemmutató, ütemvonal, záróvonal, ismétlőjel, nyújtott és éles ritmus, motívum, dallamsor, dallamvonal, sorszerkezet, hangsor, hangkészlet, pentatónia, kánon, zenei kérdés-felelet jellegzetességei, népszokások.
- A tanult ritmusképleteket fel tudják ismerni, meg tudják szólaltatni, hármás ütemben is.
- Fel tudnak ismerni tanult népdalokat zeneművekben és feldolgozásokban.
- Képesek a gyerekek 4-5 perces zenei részletet figyelemmel követni, többszöri előzetes értelmező (spontán reakciók, asszociációk, irányított kérdések) meghallgatás után.

3. ÉVFOLYAM

KOMPLEX PROJEKTEK

Éves időkeret: 33 hét

1.

Cél az erdőn, mezőn, vízparton élő élőlények érzékelhető tulajdonságainak megfigyelése, összehasonlítása, csoportosítása; egyszerű kísérletek, egyszerű természeti jelenségek felismerése. Érzékenység kialakítása a természet és környezetünk védelmével, óvásával kapcsolatban. A környezetvédelemre és természetvédelemre való nevelés, környezettudatos magatartásminták kialakítása a különböző élőhelyeken szerzett tapasztalatok alapján. A kutatómunka, önállóság, önálló ismeretszerzés alapjaival való megismerkedés, ennek elmélyítése.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	ERDŐ, MEZŐ, VÍZPART
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Matematika Magyar nyelv és irodalom Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Forráshasználat Könyvtárhasználat Szótár-, lexikonhasználat Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Együttműködés, kooperativitás Önkifejezés Önállóság Szabálykövetés Vizuális, fogalmi, tárgyi emlékezet Figyelem, megfigyelés Távolságészlelés Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció

	Konkretizálás Csoportosítás Tájékozódás az időben és a térben Szövegalkotás szóban és írásban
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>A megismerés módszereinek alapozása Az erdő, mező, vízpart növényeinek megfigyelése, vizsgálata, osztályozása, rendszerezése megadott szempontok szerint. Az erdő, mező, vízpart állatainak megfigyelése, vizsgálata, osztályozása, rendszerezése megadott szempontok szerint. Az élettelen természet anyagainak megfigyelése, vizsgálata, osztályozása, rendszerezése megadott szempontok szerint. Becslések, pontos mérések alkalmilag választott és szabvány egységekkel. Összefüggések, szabályosságok megfigyelése és felismerése. Összehasonlítások: azonosságok, különbözőségek megfogalmazása. Igaz, hamis állítások, igazsághalmaz elemeinek keresése saját tapasztalással.</p> <p>Tájékozódás térben és időben Útvonalrajzok, térvázlatok, térképszerű ábrázolások ismert terepről. A valóság ábrázolása egyezményes jelekkel, világtájak, iránytű használata. Grafikonok, diagramok, táblázatok készítése, leolvasása.</p> <p>Ember és egészsége Egészséges életmód fontosságának tudatosítása. Tudatos környezetvédelemre való felkészítés Az életünk nélkülözhetetlen feltételeinek vizsgálata az erdőben, a mezőn és a vízparton.</p> <p>Anyagok megmunkálása és felhasználása Tájékozódás az erdő, a mező, a vízpart élőhelyein megismert természetes anyagok felhasználásáról a mindennapi életben (homok, agyag, kő, kavics, nád, gyékény...). Alkotómunka a megismert anyagok felhasználásával</p> <p>Önkifejezés-művészetek Élményfeldolgozás a különböző művészeti ágak segítségével. Ritmusok a természetben (szín, forma, folt, vonal, pont). Élmények megjelenítése különböző technikákkal (rajz, festés, plasztika). Élmények, mesék, versek, dalok megjelenítése drámapedagógiai eszközökkel. A természet megjelenítése a különböző műalkotásokban (zene, film, festmény, plasztika) Népdalok, mondókák, kiszámolók tanulása, közös éneklés, játék. A népdal fogalma. Ismerkedés a témához kapcsolódó művészeti alkotásokkal.</p> <p>Beszédképesség, szóbeli szövegalkotás, megértés A témához kapcsolódó szókincs, nyelvi, grammatikai struktúrák kiépítése és aktivizálása. A megfigyelt élő és élettelen dolgok neveinek, tulajdonságainak, cselekvéseinek és történéseinek szóbeli megjelenítése, szógyűjtések és osztályozásuk. Az összehasonlítás, megfeleltetés, különbség, azonosság kifejezése, értelmezése nyelvi szerkezetekben, nyelvi relációkban (mindegyik, van közte, lehetséges, nem biztos). A témához kapcsolódó szólások, közmondások értelmezése, megbeszélése.</p> <p>Olvasásértés, írásbeli szövegalkotás A leírás formai sajátosságainak megfigyelése. A reklámnak, mint figyelemfelhívó eszköznek a megfigyelése. Könyvtár és elektronikus információhordozók használatával való ismerkedés. Ismeretterjesztő szövegek értelmezése, önálló feldolgozása. Közmondások, szólások értelmezése. Kiszámolók, mondókák, versek tanulása.</p> <p>Informatika Információk és képek keresése interneten. Nyomtatás. Rövid szövegek alkotása élmények, szócikkek alapján.</p>	

Képekkel illusztrált könyv készítése.
 Képeslapok készítése, elküldése, szövegezés.
 Ismert dalok lejátszása számítógéppel.
 Ritmusértékek gyakorlása számítógéppel.
 Új dalok tanítása számítógépnek.
 Tevékenységek algoritmusra bontása.
 Illusztráció és szócikk készítése.

Testnevelés

Állóképesség fejlesztése gyalogtúrával.

Szabadban végezhető gyakorlatok, akadály és sorversenyek

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előkészületek-ráhangolódás

Képek, képeslapok, könyvek, illusztrációk, kapcsolódó versek, dalok, mondókák gyűjtése a pedagógus instrukciói és a gyerekek közvetlen tapasztalata, ismerete alapján önállóan. Beszélgetés kezdeményezése, csoportosítások az összegyűjtött anyagokról, az erdő, mező, vízpart állat és növényvilágáról, felszíni formákról. A gyermekek ismereteinek, tudásának feltérképezése a témáról. Alapvető fogalmak tisztázása, mint élő és élettelen anyag; térkép, útvonalterv, felszíni formák stb.

Kapcsolódó, már ismert, tanult dalok, mondókák, népi játékok, közmondások és szólások felelevenítése; újabakkal való ismerkedés. Játék, közös éneklés (számítógéppel is); szólások és közmondások értelmezése, megbeszélése, lexikonhasználattal.

Felkészülés a terepgyakorlat anyag és eszközszükségleteinek összeállítására (iránytű, távcső, térképek, gyűjtődobozok, címkék, vázlatfüzet, nagyító, szűrőpapír, zsírkréta, rajzszén stb.).

Útvonalterv készítése közösen: a cél megkeresése térképen, földrajzi elhelyezkedése hazánkban, a térképjelek megbeszélése, ismertetése; térképjelek készítése, a távolság kiszámolása pedagógus irányítása mellett; a közlekedési eszközök kiválasztása. Menetrendi tudnivalók.

Megfigyelési naplók, egyszerű táblázatok előre elkészítése a megfigyelési eredmények rögzítéséhez, piktogramok készítése (számítógép segítségével).

A közlekedési szabályok megbeszélése, az utazással kapcsolatos tisztázása. Helyzetgyakorlatok, szituációs játékok mindezeknek az elmélyítésére, tudatosítására.

TEREPGYAKORLAT:

Amennyiben lehetőség van rá, az utazás közben látható falvak, városok megfigyelése előre megadott megfigyelési szempontok alapján. A házak formája; környezete; a lakóépületek mennyisége, forgalom. A megfigyelések lejegyzése előre elkészített nagyon egyszerű táblázaton, piktogramok használatával.

A kirándulás helyszínein, a jellemző növényzet, állatvilág beazonosítása, megfigyelése, a tájékozottság alakítása a pedagógus fokozott figyelme mellett (örökzöldek, lombhullatók, cserjék, fűfélék, gyógynövények, gyomnövények, sás, nád, azonosságok-különbségek megfigyelése...). Rajzos és néhány mondatos feljegyzések a megfigyelésekről.

Talajminták, növényminták gyűjtése kiscsoportokban vagy egyénileg a pedagógus előzetes instrukciói alapján (erdei föld, agyagos föld, kavicsos, sziklás terep, homokos talaj, apró kavicsos talaj, lehullott levelek, termések, fakéregminták, kavicsok, szikladarabkák...). A talajminták zacskózása, feliratozása. Növények préselése, más gyűjtött anyagok osztályozott, feliratokkal ellátott osztályozása.

Bábok, földigiliszta, lárvák, csigák, rovarok, gyógynövényfélék, fűfélék, gyomnövények gyakoriságának megfigyelése egy adott (a pedagógus által körülhatárolt) területen. Játékos számlálási feladatok, a feladathoz rajzos, „beszélő”, piktogramok alkalmazásával táblázatok készítése és az adatok rögzítése.

Felszín, domborzat, a tanulandó földrajzi fogalmak beazonosítása, a közvetlen tapasztalat (látja) kihasználása (hegy, hegység, domb, völgy, sík-síkság, hegycsúcs, hegygerinc, mező, rét, síkság, vízparti környezet...). A megfigyelések rajzos, néhány mondatos rögzítése.

A közvetlen tapasztalatra, látványra épülve tájkép készítése. A távolság és a látható tárgyak mérete közötti összefüggések megfigyelése. A térkihasználás megbeszélése. A színek gazdagságának, egy-egy szín sok -sok árnyalatának megfigyelése a természetben: „a sokféle zöld, sárga, kék szín”.

Az aktuális évszak jellemzőinek megfigyelés a helyszínen (hőmérséklet, napsütés, csapadék, a növényzet reakciója, a hőmérséklet mérése). A hőmérséklet mérése a kirándulás különböző időpontjain (reggel, délelőtt, délben, este), a változások megfigyelése egy napon belül, összefüggések, okok keresése. A mérések és megfigyelések rögzítése egyszerű táblázatokban, vagy megfigyelési naplóban.

Mérések a természetben választott egységekkel; becslés és pontos mérés fogalmának kialakítása és elmélyítése játékos feladatokkal, pl. fák távolsága lépéshosszban, ugyanez méterszalaggal méterben, majd centiméterben megadott egységekkel. Az adatok összevetése; a különböző hosszúságmérés egységeinek egymáshoz való viszonyának megfigyelése, a m/cm/mm megfeleltetés.

A kerület fogalmának értelmeztetése, kiterjesztése és elmélyítése játékos feladatokkal, pl. egy fatörzs kerületének lemérése; a pedagógus által kijelölt terület körülkerítése madzaggal, majd lemérése; próbálgatás, becslés majd pontos mérések.

Közvetlen megfigyelésre, tapasztalatra támaszkodva állítások igazságának eldöntése: van olyan, nincs olyan, van köztük, mindegyik, lehet, biztos, talán/ az összehasonlító szerkezetek alkalmazása/nagyobb, magasabb, alacsonyabb, dúsabb, mint.. stb.

Az erdő, a mező, a vízpart hangjaira való odafigyelés. Hogyan lehet a csendet hallani, hallható-e egyáltalán a csend? A természet hangjainak, neszeinek, zörejeinek észrevétele, próbálgatások a beazonosításukra. Madárhangok, emberi hangok beazonosítása, annak beazonosítása, hogy milyen távolságból, milyen irányból jött a hang.

Kéregminta-nyomat, levélnyomat készítése a helyszínen.

Közös csoportos játékok, az ismert dalok közös éneklése és/vagy új(ak) megtanulása. (Fiúk, lányok kergetőző játéka Futások, járáások, szökdelések, tartásjavító páros és egyensúlygyakorlatok, labdajátékok a szabadban. Váltó és sorversenyek részeként is.

Relaxációs gyakorlatok a csend hangjaira koncentrációval. Relaxálás a levegő és a szél érintésére koncentrációval.

FELDOLGOZÁS:

A kirándulás(ok) során gyűjtött minták szétválogatása, rendszerezése megadott szempontok szerint, törekedve a sokszínű rendszerező, csoportosító gondolkodási műveletekre (főfogalmak alkotása, az alaphalmazok és az alkotó részelemek megkeresése. Pl. az élő és élettelen kategóriák; az anyagok; az élőhely; a használhatóság szerinti csoportosítások. A csoportok megnevezése számítógéppel készített szókartyákkal. Tároló helyen való elhelyezés. Szócikkek készítése számítógéppel.

Hiányos mondatok kiegészítése számítógépen, a csoportosított anyagokkal kapcsolatban.

Kutató, elemző munka az előzőleg közös megegyezés alapján kiválasztott egy-egy rovarról; erdei emlősről, vízparton élő madárról. A pedagógus által megadott forrásanyagoknak (lexikonok, képanyagok, fotók, a korosztálynak megfelelő leírások; természetfilmek) feldolgozása kiselőadások, bemutatások formájában. A legfontosabb megfigyelési szempontok alapján született információk rendszerezése, rögzítése táblázatokban, vázlatokban, pl. élőhely, testfelépítés, szaporodás, táplálkozás szerint.

A pedagógus által elkészített testfelépítést mintázó főbb testrészek, testrészek (fej-tor-potroh-csapok-lábak-törzsszárnyak-fej-csőr...) sablonjainak körülrajzolásával, kivágásával majd összeillesztésével a tanult állatok elkészítése papírból, kartonokból. Az elkészült állatokból képkalkítás, tablókészítés.

A mező növényeinek csoportosítása többféle szempont alapján: fűfélék, gyógynövények, gyomnövények, hasznosak, károsak, felhasználási területek. A természetvédelmi, a természetet óvó szabályok betartása mellett gyűjtött növényeket lehet préselni, szárítani, s ezeket a későbbiekben a tanulás folyamán bemutatásra használni.

Egy-egy közösen kiválasztott növény részeinek megfigyelését, bemutatását követően a növényi részek elkészítése külön-külön (sablonok körülrajzolásával, egyéni saját rajzok alapján), majd ezeknek összeillesztése különböző technikákkal. Az elkészült mintákból egy nagy közös kép, tábló készíthető.

Könyvek, illusztrációk, leírások, a világháló segítségével ismerkedés a legismertebb gyógynövényekkel: mire és hogyan használták régen, mire és hogyan használjuk ma? „Kisfűvészkönyv” összeállítása: gyermekrajzokkal/illusztrációkkal, nyomtatott képekkel és a gyermekek által készült leírásokkal (pl. zsálya, kakukkfű, kamilla, bodza, ezüstös homoktövis, fekete nadálytő, galagonya, gyöngyvirág, harangvirág, hóvirág, ibolya, kányabangita, kökény, medvetalp, nefelejcs, vadrózsa, tárnics, csalán...).

A kereskedelemben kapható gyógyteák, gyógyteakeverékek közül minél többnek a beszerzése, a pedagógus irányítása mellett. A gyűjtött teákat alkotó gyógynövények beazonosítása. Gyógyteagyűjtemény összeállítása. A felhasználás megbeszélése: milyen betegségekre használják és hogyan? A veszélyforrások megbeszélése: Hol vegyünk gyógyteát? Ki készítse el? Mire használja az orvostudomány?

Beszélgetés, vita, fórum az egészséges életmód feltételeiről: kirándulás, mozgás, testmozgás, kikapcsolódás, a test edzése és a „lélek”, „szellem” edzése, összefüggések keresése.

A környezetszennyezésről, mérgezésekről, a permetezés utóhatásairól. A mérgek felszívódása a növényekben és állatokban, hol ne vásároljunk gyümölcsöt, zöldséget, húst, és miért? Viták nézőpontváltással. Érveljünk a növényvédelem fontossága mellett. Filmrészlet bemutatása, cikkek olvasása környezetszennyezéssel kapcsolatban. Információ és Képkeresés az interneten. Nyomtatás. Figyelemfelhívó plakát készítése.

Egészséges ebéd, vacsora, uzsonna készítése közösen: halételekből, teljes kiőrlésű gabonafélékből, erdei gyümölcsökből készült finomságokból, joghurtokból, zöldségekből

Beszélgetés kezdeményezése megtörtént eseményekről, ismert történetekről a folyók építő és romboló munkájáról az árvizekkel; a klímaváltozás veszélyeivel kapcsolatban. Információkeresés internetes és könyvtári kutatómunka felnőtt segítséggel. Ennek kapcsán a folyó és tó összehasonlítása. A lakóhely közelében lévő patak, folyó, tó „viselkedése” nagy esőzések és szárazságok alkalmával. Folyóink és tavaink szennyezettsége, az okok felkutatása, cikkek, internet, könyvtár és felnőtt segítséggel.

A térképhasználat alapjainak próbálgatása: Magyarország tavainak, folyóinak, hegységeinek, dombvidékeinek és síkságainak megkeresése a térképen. A főbb tájegységek neveinek leolvasása. A kirándulás során megfigyelt, lefestett (tájkép) felszíni formák megnevezései, lejegyzése, a térkép összevetése a saját készítésű képekkel. „Hogyan és mire használja a térkép a színeket?” Nyomatott vaktérképek színezése.

Térképkészítés hazánk tavainak, folyóinak, hegységeinek, dombvidékeinek, síkságainak berajzolásával, színekkel történő megjelenítésével előre elkészített/ nyomtatott térképsablon segítségével.

Tanulmányrajzok növényekről, állatokról a legjellegzetesebb vonások, formák megkeresésével, kiemelésével, pontos megfigyelésével. Ismerkedés különböző eszközökkel (ceruza, golyóstoll, szén, tus.) és grafikus megoldásokkal. A vonalak, pontok, foltok, árnyékolás kifejező szerepére való felhívás. Képes, kapcsos könyvkészítés az elkészült rajzokból.

Közös leírás készítése. Egy képen bemutatott állat, növény, tájkép vagy diakép, természetfilm alapján szógyűjtések tulajdonságra, cselekvésre, történésre, számosságra, élőhelyre: milyen, mekkora, mit csinál, mi történik vele, mennyi?.. Ennek fordítottjaként játékos feladatok: különböző leírások alapján történik a képalkotás (rajzolás, festés).

Ismerkedés a természetet ábrázoló művészeti alkotásokkal. A különböző típusú ábrázoló technikáknak a bemutatása: olajfestmények, akvarell festmények, tusrajzok.

Az erdőről, mezőről, vizekről szóló zeneművek hallgatása. Festés zenére (a témához kapcsolódó zenemű megválasztásával), kötetlen témával (érzések, benyomások, színek, foltok.).

Állatok, növények hajtogatása papírból. Környezet elkészítése, az állatok elhelyezése.

Felkészülés állatokról szóló versekből, mesékből, történetekből: a kifejező felolvasás gyakorlása; mesemondás gyakorlása; verstanulás. Felkészülés dramatikus megjelenítésre és előadásra.

Az erdő, mező, víz megjelenése közmondásainkban, szólásainkban, jelentésük megbeszélése, közös szólás, közmondás gyűjtemény készítése.

Erdőkről, mezőkről, vizekről, ott élő növényekről, állatokról szóló ismert népdalok, dalok összegyűjtése. „Dalos könyv” készítése. Közös éneklés, játék.

Zárás:

Reklámlapok készítése figyelemfelhívó jelleggel és ezekből kiállítás szervezése a nagyobb közösség számára (iskola, szülők, környéken lakók) a természetvédelemmel, az egészséges életmóddal, a védelemre szoruló vagy védett állat, növényvilággal kapcsolatban.

Értékelés:

Tanítói:

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok, az együttműködés sikeressége alapján.

Egyéni tudás és aktivitás a projekt során.

A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.

Tanulói:

Csoportok és egymás tevékenységének, produktumának értékelése, a megszerzett tudás alkalmazása. A csoporttagok önértékelése.

2.

Cél a problémaérzékenység: környezetünk, környezetvédelem, esztétika. A közvetlen lakókörnyezet és a lakóter alaposabb megismerése: séták a lakóhely környékén: adatgyűjtés, jegyzetek készítése, megfigyelések, benyomások, konkrét adatok összegyűjtése, mérések. Mindezeknek feldolgozása az iskolában: alaprajzok, térképrészletek, tablók, festés, rajzolás, építések, makettek készítése. Ennek segítségével, ezen keresztül majd kitekintés a „tágabb” környezetre. Az együttműködési képesség, csoportmunka, kooperatív munka előtérbe helyezése.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Lakóhelyünk, közvetlen környezetünk
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika Ember a természetben Ember és társadalom Matematika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Távolságészlelés Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Tájékozódás az időben és a térben Kooperativitás Szabálykövetés Tudatos normaalkalmazás A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy Azoktól való tudatos eltérés. Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való művelési képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A megismerési módszerek alapozása: A lakóhely, közvetlen környezet megismerése: megfigyelések adott szempontok alapján- Jegyzetek, megfigyelés alapján rendszerezés, osztályozás, csoportosítás	

Lényegkiemelés, összefüggések keresése adatok között

Becslések, pontos mérések szabványegységekkel

Kutatómunka formáival való ismerkedés: források, cikkek feldolgozása; könyvtárhasználat; szótárak, lexikonok használata; a számítógép, mint információforrás

Egészséges életmód, környezetvédelem:

A közvetlen lakókörnyezet és a természet kapcsolatának feltárása

A közvetlen lakókörnyezet állat és növényvilága, összefüggések keresése

A legfontosabb környezetvédelmi teendők megfogalmazása a közvetlen környezetben

Tájékozódás térben és időben:

Alaprajz fogalmának építése, elmélyítése, arányok, méretarányok

Legfontosabb síkbeli, térbeli viszonyok megfigyelése és ábrázolása (előtte, mögötte, takarás, fedés, oldalnézet, előlnézet, felülnézet...)

Térképismeret bővítése

Az iránytű használata, tájékozódás iránytűvel

Közlekedési ismeretek

Tájékozódás a szolgáltatás, kereskedelem lehetőségeiről

Adatok rendszerezése, egyszerűsítés, átláthatóság: táblázatok, grafikonok

Anyagok felhasználása és megmunkálása:

A lakóhelyre jellemző építészetben használatos anyagok megismerése

Kitekintés más népek építészetére, a különböző természetben található anyagok felhasználása (fa, nád, kő, modern anyagok)

Önkifejezés, művészetek:

Festés, rajz, tusrajz, ábrázolás síkban

A térbeliség megjelenítése: dobozokból, kartonból, testekből építések, makettek készítése.

Az építészettel való ismerkedés (ez is művészet és alkotó munka)

Dramatikus és fantáziajátékok.

A lakóhelyhez, vagy környékéhez, tájegységekhez köthető dalok gyűjtése.

A témához kapcsolódó dalok keresése és éneklése számítógéppel. Új dal megtanítása számítógépnek.

Beszédképesség, szóbeli szövegalkotás:

A kifejezőképesség fejlesztése: bemutatások, kiselőadások.

A kapcsolódó szókészlet bővítése, a passzív szókincs aktivizálása (szakszavak, szakkifejezések)

Ismeretterjesztő szövegek, mesék, mondák olvasása, feldolgozása.

Informatika

Információk, ismeretterjesztő szövegek, képek keresése internet segítségével.

Egyszerű táblázatok készítése.

Piktogramok tervezése, készítése és beszurása táblázatba felnőtt segítségével.

Piktogramok rajzolása, illusztrációként való felhasználás.

Képes, kapcsos könyvek készítése.

Tevékenységek algoritmusokra bontása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Látogatás az iskola könyvtárába: a könyvek rendszerezésének megismerése, a könyvtár funkciói, a kutatómunkák legfontosabb kellékei/lexikonok, albumok, ismeretterjesztők helye, elérési módja- a témához kapcsolódva.

Az internet helyes használata, lényegkiemelés, hasznos információt szolgáltató web oldalakkal való megismerkedés, lehetőségek az iskolában- a témához kapcsolódva.

Önálló felkészülés: saját lakóépület, azon belül a lakás leírása / megfigyelés alapján (részletek megfigyelése, tulajdonságok, milyen típusú, milyen „látható” anyagokból épült/megbeszélés, egyéni bemutatás szóban.

Saját lakóépület és környezetének lerajzolása, lefestése, a képekből kiállítás szervezése.

Előzetes ismeretek alapján a falusias és a városias környezet összehasonlítása, a legfontosabb jellegzetességek kiemelése.

Önálló, egyéni munka: lakás elrendezése, különböző funkciókat ellátó helyiségek, alaprajzkészítés önállóan, ezeknek megbeszélése, az arányok, aránytalanságok kiemelése, megbeszélése.

Pontos mérések: az osztályterem és a benne lévő tárgyak (asztalok, szekrények) adatai, (csoportmunkában a terem tárgyainak összegyűjtése és pontos lemérése, az elrendezések megfigyelése; a kicsinyítés fogalma; alaprajzkészítés a pedagógus irányítása és segítségével). Lefedések csomagoló papírral. Kicsinyítések hajtogatással.

Séta az iskola környékén, megfigyelések, jegyzetek készítése csoportmunkában minden csoportnak előre megbeszéltem témában (nagyságviszonyok, alacsony, magas, lakóépület, szolgáltatók, ipari létesítmények, az utcák, milyen növényekkel, állatokkal találkozhatnak, a forgalom, az autók előfordulása). A tapasztalatok rögzítése előre elkészített egyszerű, piktogramokat tartalmazó táblázatokban.

Mérések a lakóhely környezetében különböző pontokon 1perc/10perc/1óra alatt hány jármű halad el (egy nap alatt/a munkanapok alatt/ a hétvége napjain) megfigyelés; a járművek csoportosítása és a gyakoriság ilyen szempontú kiszámolása (személyautó, kamion, teherautó, busz, villamos..) az adatok táblázatban, grafikonon való megjelenítése, összefüggések keresése. (Az átlagos forgalom kiszámítása becslés, méréses-számolás).

A lakóhely környékének legforgalmasabb helyének, helyeinek beazonosítása, a közlekedési veszélyek a közvetlen környezetben.

Séta közben a látható közlekedési táblákról rajzkészítés, jelentésük megbeszélése; a legfontosabb közlekedési szabályok megbeszélése. Közlekedési ki mit tud vetélkedő, közlekedési totó készítése más csoportok számára.

Napi hőmérsékletmérések különböző napszakokban, az adatok ábrázolása grafikonon; az adott évszak jellemzőinek megfigyelése a közvetlen környezetben.

Tervrajz készítése közösen az előzetes megfigyelések, gyűjtött információk alapján: az iskola épületéről, a környezetében lévő épületekről, létesítményekről. Tájélotások., alaprajzok készítése..

Térképkészítés a lakókörnyezetről, vagy annak egy kiemelt részéről, tájlotások.

Makettkészítés: az iskola és a környezetében található lakóházak, épületek alapján, az előzetes felmérések, jegyzetek segítségével, kicsinyítés, arányok, elrendezés, helykihasználás. Kooperatív munkában a különböző „elemek” elkészítése majd ezeknek összeállítása.

Csoportmunkában a különböző szolgáltató intézmények összegyűjtése, rendeltetésüknek megfelelő csoportosítás; az osztály számára (kisebb települések) vagy egyénileg használható (nagyvárosok) „Szolgáltató füzet” összeállítása/cimek, telefonok, körzeti orvos neve, rendelési idő, nyitva tartás .stb. (orvosi rendelők, posta, üzletek, boltok, bevásárlóközpontok, könyvtárak, múzeumok).

Mit?, hol? típusú csoportosítás és egymáshoz rendelés, anyag és/vagy termékek szerint: faárúk, műanyagárúk, textil, bőr, ruházat, bútorok, élelmiszerek.

Kitekintés a „világra” (filmek, internet, albumok, képek): különböző népek jellegzetes lakóépületei, összefüggések keresése; az éghajlat és időjárás, mint meghatározó tényező, az épületek anyagai (nád, fa, kő, téglá, modern anyagok.), az épületek stílusa (formák, nagyságok, funkciók...).

A lakóhely szerinti piac, üzlet felkeresése: zöldségek, gyümölcsök, egészséges táplálékok megfigyelése, a megfigyelések rögzítése.

Mennyibe kerülnek?

Az ismeretek, információk, benyomások alapján: „Én/mi így szeretnénk...” alkotó munka: tervezés, tusrajz, szénrajz, festés, makettépítés, különböző anyagok felhasználása (lakóépület, lakás, saját szoba, vagy az iskola épülete).

Fantáziajátékok dramatikus megjelenítéssel.

„Ilyen is lehetne”...: város, falu, szobaberendezés építése különböző formák, alakzatok, testek felhasználásával (téglatestek, hengerek, kúpok, gömbök...).

Zárás:

Kiállítás szervezése „Így láttuk, így szeretnénk” címmel.

Az elkészült maketteköl (valóság és képzelet) iskolai szintű kiállítás tervezése. A munkák bemutatása szülőknek, iskolatársaknak. Meghívókkal lehetőség a megtekintésre mások számára is; mint pl. lakosok, a környezetben élők.

Értékelés:

Tanítói:

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.

Az együttműködés sikeressége.

Az egyénileg megszerzett tudás.

A tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése.

Tanulói:

Csoportok értékelése más csoportok produktumáról.

A csoporttagok önértékelése.

3.

Cél mondák, mesék feldolgozása művészeti eszközökkel. A 3. osztályos elbeszélés műfajhoz kötött, ezen belül a mondák, mesék világához kapcsolódó tananyagrészek átfogó, minél több oldalú megközelítése. Ennek segítségével népünk eredetével, múltjával történő ismerkedés gyermekközpontú, a korosztály számára olyan jól érhető eszközökkel, mint a rajz, festés, alkotómunka, zene, tánc.. Lehetőség a dramatizálásra, a játékra, az önkifejezés ilyen módú kibontakozására.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	MESEK-MONDÁK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika testnevelés
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A szövegben ábrázolt szerepek meghatározása A kommunikációs helyzetekhez való alkalmazkodás A szöveg adatainak különböző szempontú rendezése és elemzése A kreativitás, fantázia, képzeleti átalakítás Együttműködési képességek: kooperativitás alkalmazkodás Az énképességek: önbemutató önkifejezés Tájékozódás az időben és a térben Tárgyak, ingerek felismerése <i>Formaészlelés:</i> a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyágészlelés Figyelem, megfigyelés Szabálykövetés Tudatos normaalkalmazás A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
A megismerés módszereinek alapozása A múlt megismerésének eszközei: könyvtárak, lexikonok, forrásmunkák... Összefüggések keresése, összehasonlítás, következtetések levonása. Kutatómunka alapjai, önállóság építése. A tapasztalatok kifejezése élőszóban, rajzban, írásban tanítói segítséggel. Hallás utáni beszédértés, szövegértés, információnyerés (mesék, mondák, bemutatók a pedagógus által) Tájékozódás térben és időben A régmúlt, közelmúlt, jelen fogalmak értelmezése. Az idő múlása, az idő ábrázolása; absztrahálás (időgyenesek). Anyagok megmunkálása és felhasználása Építészetünk a honfoglalás idején: földbe ásott kunyhók, jurták (fa, agyag, sár). Az első várak, az alapok (kő, kavics, szikla...) A fémek megmunkálása (arany és ezüst ékszerek, tárgyak, páncélruhák).	

Az agyag megmunkálása.

Természetes alapanyagok az öltözködésben (len, gyapjú, selyem, bőr...)

Önkifejezés-művészetek

Ősi pogány és keresztény díszítő motívumok a honfoglalás kori és korai magyar művészetekben (ruhadíszek, tarsolylemezek, építészet, koronázási jelvények).

A motívumok felhasználása önálló alkotásokban, kifejezés.

Különböző technikákkal való megismerkedés, ismertek alkalmazása: zsírkréta, vízfesték, tempera, batikolás, nyírás-ragasztás, tus, tollrajzok...

Szín- forma- mozgás-tér a festészetben: eseményképek készítése, térbeli elrendezés, a mozgás, mozdulat ábrázolása.

Arckép, portrék, önarckép készítése különböző technikákkal.

A komponálás, térbeli ábrázolás, elrendezés, nézetek alkalmazása.

Zenehallgatás.

Hangszerek megismerése, kipróbálása.

Műalkotásokkal való megismerkedés (festmények, szobrok)

Fantáziajátékok dramatizálások

Beszédképesség, szóbeli szövegalkotás, megértés

Kifejezőképesség, választékos beszéd gyakorlása.

Előadások, bemutatás, dramatizálás: az önkifejezés, a kommunikáció fejlesztése.

Felolvasás, kifejező olvasás fejlesztése.

Olvasásértés, írásbeli szövegalkotás

Történelmi tárgyú szövegek értelmezése, feldolgozása.

Tanulási stratégiák a hosszabb lélegzetű szövegek feldolgozásához.

- Ismerkedés az elbeszélés formai sajátosságaival.

Informatika:

Zenekeresés és hallgatás számítógépen

Képek, műalkotások, kapcsolódó mondák, ismeretek keresése

Illusztrációkészítések

Szócikkek készítése

Testnevelés és sport

Küzdő játékok

Vár és helyfoglaló játékok

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előkészületek, ráhangolódás

Múzeumlátogatás, kiállítások megtekintése.

Gyűjtőmunka a pedagógus instrukciói, segítsége mellett, rajzos, ábrákkal teli, látványos, a kisgyermek számára könnyen érthető és feldolgozható forrásmunkák felajánlásával: Képek, képeslapok, albumok, szakkönyvek, mondákat, regéket tartalmazó könyvek, kiadványok, (a honfoglalás kora, Mátyás király ideje, a török hódoltság). A gyerekek önállóan, spontán, saját élményeik, tapasztalataik alapján is végezhetnek gyűjtőmunkát.

A gyűjtött képanyagokról beszélgetés indítása, megfigyelés és korábbi már meglévő ismeretek felelevenítése: kiket ábrázol, kik lehettek, hogyan öltözködtek, milyen ruhákat viselnek, milyen ékszereket hordanak; milyenek az épületek, kik laktak benne.

Az idő múlásával kapcsolatos fogalmak felszínre hozása.: A jelen és a közelmúlt fogalmának érzékeltetése minél több régi (gyerekek, szülők, nagyszülők, dédszülők) családi fotó begyűjtésével, és ezeknek elemzésével, ezekről történő beszélgetéssel, csoportosításokkal A megfigyelés szempontjai lehetnek az emberek, a ruházat, az öltözködés, esetleg tárgyak. Fantáziajátékok, a képeken látható jelenetek alapján történetek kitalálása, megelevenítése. A képek elhelyezése időgyenesen: melyik volt régebben?

Akikről, amiről nem születhettek fotók: a régmúlt fogalmának érzékeltetése szorosan kapcsolódva az előzőekhez. Portréfestmények, rajzok, illusztrációk, történelmi tárgyú eseményképek bemutatása (Attila; Hunyadi Mátyás, régi Buda, várak...). Pl. Buda vára a törökök, Mátyás idején és ma: összehasonlítás, elemzés, beszélgetés. Képkeresés interneten, power pointos bemutatók. Nyomatott képekből tabló vagy album készítése.

Feldolgozás:

„Mesehallgató”: A pedagógus, vagy egy-egy felkészülő gyerek/ gyerekcsoport által (vagy lemezekről, CD-ről meghallgatott) előadott monda/ mondák meghallgatása előzetesen megadott szempontok alapján, majd ennek

megbeszélése (szereplők, helyszín, események.). A gyűjtött anyagokból az ideillőknek keresgélése (képek, fotók, albumok, könyvek.).

„Mesehallgató”: Egy mese meghallgatása hangfelvételtől, majd annak több szempontú feldolgozása: irodalmi ismeretanyaghoz kötötten, a szereplők, helyszín, események, tanulságok levonása, a bevezetés, tárgyalás és befejezés egységeinek megkeresése és „művészeti” feldolgozása (festés, rajzolás). Dramatikus megjelenítések.

Mese és mondafeldolgozások többféle szempont alapján:

dramatizálás: szereplők szerint kiosztás, felkészülés a kifejező, pontos olvasásra és/vagy a mese előadására, eljátszására.

a főszereplőinek kiemelésével: karakterek, tulajdonságok, személyiségvonások megfigyelése, a kiemelés, figyelemfelhívás eszközei, az elrendezés: a főszereplők lefestése, rajzolása egyénileg.

festés, képalkotás kooperatív munkában: szereplők, tárgyak emberalakok, állatok, épületek) rajzolása, kivágása, felragasztása, az elkészült munkák összeillesztése.

eseménykép festése, rajzolása, a mozgás, mozdulat ábrázolása; az elrendezés, térbeli viszonyok megfigyelése.

Korabeli zenék meghallgatása, a felolvasáshoz, dramatizáláshoz kapcsolása.

Élet a jurtában:

A jurtával, mint a korszak „lakóépületével” való megismerkedés: az alaprajza, formája, az „épület anyaga”, a felépítéséhez szükséges anyagok; a felépítés lépései; a beosztása „szobák”. A jurta alaprajzának elkészítése (kör alakú sablonnal); a férfiak oldala, a nők oldala, a díszhely, a tűzhely helye...

Ceruzarajzok, tusrajzok, tollrajzok, karcolás, vésés, rovas, domborítás, nyomatok készítése az életkori sajátosságok figyelembevételével játékos formában, előre elkészített sablonok alapján, a pedagógus segítsége mellett. Az agyag és fém, mint megmunkálható anyag. Anyagok, színek, minták, díszítőelemek, motívumok megfigyelése, kiemelése.

- honfoglalás kori öltözékek, tárgyak
- tarsolylemezek
- pecsétek, régi pénzek készítése
- címerek

Így öltöztek régen”: a női és férfi ruhaviseletek megfigyelése képeken, illusztrációkon, festményeken. Lehetőség szerint természetes alapú anyagok gyűjtése : szőrmedarabok, gyapjúfonal, selyemanyag, bőr, bársony...

Ismerkedés a régi korok hangszereivel, a legősibb hangszerekkel. Hogyan találhatták fel a hangszereket? Mi lehetett az első fűvös hangszer, ütőhangszer, húros hangszer? Mondák, regék, találgatások. Hangszerek megszólaltatása lehetőség szerint és/vagy hangszerek meghallgatása zeneműveken keresztül.

- Sípok (csontsípok, fűzfasípok, nádsípok.)
- Dobok (a sámándob)
- Lantok, hárfák

Zene és tánc együtt: zenehallgatás, kapcsolódó filmrészletek; illusztrációk megtekintése. Játékos formában, lehetőség szerint a táncformák kipróbálása.

Az étkezés, étkezési szokások, illemszabályok a különböző korokban, összehasonlítás a mai étkezési szokásokkal a gyakoriság, a mennyiség, az étkezési mód alapján. Összehasonlítás az egészséges táplálkozás szempontjából. (vadhúsok, szárnyasok, zöltségek, gyümölcsök, a fűszerek, az élelmiszerek tárolása, az italok, tartósítás...).

Fűszergyűjtemény összeállítása (pl. a reneszánsz konyha fűszerei Mátyás idejében).

Küzdő, birkózó, test-test elleni versengések, célba dobások.

Ha van lehetőség a nyilazás kipróbálása.

Hely, vár és zászlófogaló játékok.

Zárás:

Színház: mese, monda színpadi előadása iskolai szintér és/vagy szülői közönség előtt.

Egy elképzelt reneszánsz kori ünnep (esküvő, eljegyzés) megszervezése a szülők bevonásával. Öltözetek, ételek/fűszerek, megterítés. Versek, dalok, táncok előadása. Korabeli zene hallgatása. Sütés-főzés-hideg ételek-gyümölcstálak összeállítása.

Értékelés:

Tanítói:

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.

Az együttműködés sikeressége.

Az egyénileg megszerzett tudás.

A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.

Tanulói:

Csoportok egymás produktumát értékelik.

A megszerzhető tudás (mely a zárás kapcsán bemutatott produkcióban mérhető).

A csoporttagok önértékelése.

4.

A cél, tájékozódni hazánkról a népszokásokkal, építészettel, állatokkal és növényekkel való megismerkedésen keresztül. A művészeti eszközök felhasználása a kapcsolódó tananyag jobb megértéséhez. Bevezetés a térképek világába játékos gyakorlatokkal, közvetlen tapasztalatszerzéssel, a térképismeret és használat elmélyítése. Érzékenység, problémalátás felkeltése a természet, a természet védelme, óvása iránt.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Barangolás Magyarországon <i>(Tájaink-hagyományaink-szokásaink)</i>
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Távolságészlelés Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, <i>formaészlelés:</i> a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Tájékozódás az időben és a térben Kooperativitás Szabálykövetés Tudatos normaalkalmazás A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy Azoktól való tudatos eltérés.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A megismerés módszereinek alapozása
 Kutatómunka alapjai, önállóság építése
 Összefüggések keresése, összehasonlítás, következtetések levonása
 Filmek, diaképek, informatikai eszközökkel való ismerkedés
 Könyvek, lexikonok, albumok, ismeretterjesztő kiadványok megismerése
 Tájékozódás térben és időben
 Térképhasználat, térképolvasás elmélyítése
 Táblázat, grafikon leolvasása, készítése, az összefüggések jobb megértése
 Diagramok leolvasása, a tájékozódás lehetőségeinek bővítése
 Égtájak, irányok, iránytű ismerete

Anyagok megmunkálása és felhasználása

A fa megmunkálása: faragás, vágás, kéregmunkák, építészet, hangszerek, bútorok.
 Népi gyermekjátékok és anyagaik, ismerkedés (szánkók, kiskocsik, nyilak, kispuskák, hintalovak, lovacskaeszek...)
 Nád, gyékény, bőr, agyag, kő, fémek felhasználása az építészetben és a népművészetben

Önkifejezés-művészetek

Díszítő motívumok a népművészetben

A motívumok felhasználása önálló alkotásokban, kifejezés

A színek szerepe a népművészetben: stilizált formák, színvilág, virágok, növények megjelenése a népművészeti alkotásokban

Különböző technikákkal való megismerkedés, saját élmény (faragás, vágás, kéregzés, agyag)

Népi gyermekdalok; mondókák, kiszámolók megtanulása

Beszédképesség, szóbeli szövegalkotás, megértés

Előadások, bemutatások segítségével az önkifejezés, a kifejezőképesség fejlesztése

A szókincs bővítése, a passzív szókincs aktivizálása

Olvasásértés, írásbeli szövegalkotás

Ismeretterjesztő szövegek értelmezése, önálló feldolgozás

Közmondások, szólások értelmezése

Kiszámoló, mondókák, versek tanulása

Informatika

Piktogramok, feliratok, szókartyák készítése

Illusztrációk készítése

Szócikkek készítése

Nyomtatott képek színezése

Képek, információk, zenekeresések

Képes könyv készítése

Üzenetek, levelek, képek küldése internet segítségével

Könyvtárlátogatás

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Múzeumok, kiállítások megtekintése

Térképolvasás: Magyarország tájegységei, megnevezésük, lejegyzésük, helyesírásuk.

Sablon alapján térkép készítése, pedagógus irányítása mellett, segítségével.

Számítógépről kinyomtatott vaktérképek színezése, feliratozása.

A tájegységek berajzolása az előzőleg készített térképre, színezés, festés a térképjeleknek megfelelően, a színek használata.

A pedagógus instrukciói (források, képanyag, albumok, egyéb lehetőségek...) alapján felkészülés kiselőadással, képgyűjteménnyel, beszámolókkal, plakátokkal, táblákkal hazánk jellegzetes tájegységein végighaladva pl. az alábbi témakörökben:

- „Szeres” települések, dombtetőre épült falvak, házak (Őrség, Ormánság; csapadék, tóka, sárdagasztás, árvíz, védekezés); összefüggések keresése éghajlat, csapadék, építkezés.. között
- A fa megmunkálása, régi mesterségek: bognár, kádár, asztalos, ács, halász (hordók, csónakok, hajók, malmok, népi bútorok; haranglábak, kopjafák, régi gyermekjátékok fából/ bölcsők, kisszékek, hinták

- Regösénekek, kapcsolódó szokások, események
- Somogyi erdők: az erdők élővilága, leggyakoribb vadon élő emlősállataink (tölgyesek, makkosok, vaddisznók, vadászat, természetvédelem.)
- A Balaton legjellegzetesebb halai
- A Balaton madárvilága, vízimadarak
- Népviseletek (Őrség, Ormánság, Alföld)
- Városi kismesterségek (gyékény; nád; papucskok; halbicska; bőrfeldolgozás; lószerszámok, ostor, nyereg.)
- Hérics, bókoló zsálya, illatos hunyor, vad pünkösdi rózsa és „mások”...
- Árvizek: A Tisza, a Duna
- Eltűnt állatvilág: medve, farkas, tulok, hód; bölény; jávorszarvas

Táblázatok, tablók, plakátok, grafikonok készítése elhelyezkedés, éghajlati jellemzők, csapadék, természetett növények, állatok szerint.

Közös térképkészítés tanítói irányítás, segítség mellett: „Minden tájegység együtt a helyén”; A tájegységek „felöltöztetése”: népviselet, jellegzetes épület, mesterség, népművészeti tárgy, állat, növény (képek, gyermekrajzok, stilizált formák...) felragasztása, a tájegységek összeillesztése.

Közös Magyarország „útikönyv” készítése.

Alkotómunka: fa, papír, textil, agyag felhasználásával. Faragás, vésés, rovas, festés, hímzés, szövés-fonás, agyagozás.

A népi hangszerekkel való megismerkedés (képek, albumok, kisfilmek...), lehetőség szerint kipróbálás is: kerepelők, facimbalom, bugattyú, fűzfasíp, furulyák; citerák...

A népi hangszereket megszólaltató zeneművek, népdalfeldolgozások meghallgatása, keresés az interneten

Kiszámolók, gyermekdalok, mondókák közös éneklés, játékok. A népdal fogalma.

Lehetőség szerint kapcsolatfelvétel interneten keresztül más országok iskoláinak tanulóival. Levelezések, üzenet, képeslap és fotók küldése interneten.

Zárás:

Kirándulás szervezése hazánk egyik jellegzetes tájegységére: Hollókő; Skanzen; Őrség...

Házi kiállítás szervezése az elkészített alkotásokból és a gyűjtött tárgyakból, elkészített egyéb munkákból (faragások, hangszerek, egyéb munkák...).

Értékelés:

Tanítói:

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.

Az együttműködés sikeressége.

Az egyénileg megszerzett tudás.

A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.

Tanulói:

Csoportok egymás produktumát értékelik.

A megszerzhető tudás alkalmazása.

A csoporttagok önértékelése.

5.

A cél kitekintés emberek, népek, tájak, világok felé a múltban és a jelenben, gyermekközpontú témákon keresztül, játékos formában. A művészeti eszköztár, zene, rajz, festés, kézművesség segítségével mások, a másság megismerése, ezen keresztül az érdeklődés felkeltése, a tolerancia, az elfogadás és a megértés tudatosítása.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Barangolások a világban (Világunk-Földünk)
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Magyar nyelv és irodalom Informatika

<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</p>	<p>A kreativitás, fantázia, képzeleti átalakítás. Az együttműködési képességek elmélyítése empátia tolerancia segítőkészség alkalmazkodás szolidaritás tapintat A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek építése. Tájékozódás az időben és a térben.</p>
<p>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</p>	
<p>A megismerés módszereinek alapozása Tájékozódás különböző technikák segítségével (Google használata, internet lehetőségek). Összefüggések keresése, összehasonlítás, következtetések levonása. Az önálló feladatvégzés, önállóság építése.</p> <p>Tájékozódás térben és időben Térképhasználat, térképolvasás elmélyítése. A térbeliség, a térben történő gondolkodás és képzelet fejlesztése. Iránytűvel való tájékozódás, az égtájak megnevezése, irányok a térképen. Az idő múlásának megfigyelése a jelen és a múlt eseményein keresztül.</p> <p>Anyagok megmunkálása és felhasználása Más népek építészet: fa, kő, nád. Más népek népviselete. Fa, fém, papír, textil, bőr, egyéb anyagok használata az önálló alkotásokban.</p> <p>Önkifejezés-művészetek Díszítő motívumok más népek művészetben, a motívumok felhasználása önálló alkotásokban. A színek szerepe más népek művészetben: stilizált formák, színvilág, virágok, növények megjelenése a népművészeti alkotásokban. A tanult, különböző technikákkal alkalmazása, alkotómunka. Népi gyermekmondókákkal, dalokkal, játékokkal való ismerkedés.</p> <p>Beszédkészség, szóbeli szövegalkotás, -megértés Kifejezőkészség, választékos beszéd gyakorlása. Az előadás, bemutatás formai sajátosságainak megismerése. Versek, dalok, mondókák tanulása, eljátszása, memorizálása.</p> <p>Olvásásértés, írásbeli szövegalkotás Az ismeretterjesztő szövegek értelmezése, feldolgozása, tanulási stratégiák. Képeslap, levélírás formai jegyei. Az e-mail használata.</p> <p>Informatika Képek, ismeretek, információk keresése számítógépen Szóképek, piktogramok, egyszerű táblázatok készítése Illusztrációk, szócikkek készítése Képes könyv készítése Könyvtárlátogatás Nyomtatott képek színezése Szimmetrikus, ritmikus díszítőformák tervezése számítógéppel</p>	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Beszámolók, bemutatók, kiselőadások, beszélgetés, természetfilmek közös megnézése, fotók, albumok, újságcikkek, különböző egyéb képanyagok, saját élmény, tapasztalat, tájékozottság alapján. A megfigyelés szempontjai: az élőhely, az emberek, az öltözködés, a lakóépületek, az állat és növényvilág, az éghajlat. Ajánlott témák pl.:

Hideg, hó, jég, fagy: az eszkimók világa

Forróság, szárazság, csapadékhiány: a sivatagok világa, Afrika

Az indiánok világa

Az indiai kígyóbüvölők

A kínai császárok

A római katonák

A görög „mesélők”, harcosok, gondolkodók

Az osztály „Világjáró albumának” készítése, a projekt ideje alatt folyamatosan.

Beszélgetés kezdeményezése, információk keresése, filmek, videók megtekintése, az ember okozta természeti katasztrófák (olajszennyezés, levegőszennyezés...) és a természet okozta katasztrófák (vihar, áradások, esőzések, éghajlatváltozás) témakörben. Lehetőség a megszólalásra, a véleménynyilvánításra.

Reklámplakát készítése (montázs, kollázs) a természetvédelemmel kapcsolatban egyénileg, egyéni élmény alapján vagy csoportosan, a közösen megbeszéltek alapján.

A föld különböző részeiről származó jellegzetes emberek megfigyelése portrék, képek, filmek, az internetről szerzett és kinyomtatott információk alapján (bórszín, arcforma, arcrészletek, a népviselet, öltözködés). A képgyűjteményből tablóképzítés.

Földünk jellegzetes tájainak (sivatag, az őserdő, a hó és jég birodalma...) megjelenítése festéssel, rajzolással, egyéb technikákkal. A munkaforma lehet egyéni, kiscsoportos.

Földünk jellegzetes tájainak jellegzetes állatai, növényei megelőző ismeretgyűjtés után): rajz, festés, textilanyagokból, papírból kivágás; tablók, plakátok készítése kooperatív munkaformában.

Beszámolók, beszélgetések külföldi kirándulásokról, nyaralásokról, az élményekről. Információ, ismeret és Késkeresés az interneten. Az élmények megjelenítése egyénileg „kis útinapló” formájában választott és már ismert technikák alkalmazásával (festés, tusrajz, ceruzarajz, tollrajz, nyírás, vágás, ragasztás). Az élmények írásban (néhány mondatban) történő összefoglalása. A képek, feliratozása, keretezése, kasírozása, bemutatása megbeszélése „házi kiállítás” szervezése az iskola aulájában vagy folyosóján.

Rövid természetfilmek, filmrészletek közös megnézése, megbeszélése és/vagy az internethasználata (Google térképek) az alábbi témákban:

a Föld mint bolygó, mint égitest,

a földgömb bemutatása,

a világ, a világrészek.

Európa, Európán belül Magyarország elhelyezkedése.

A világrészeket ábrázoló térképek nyomtatása, színezése.

Feliratozás számítógéppel (világrészek).

Milyen épületben laknak a Földünk különböző tájain élő emberek?

Jellegzetes tájak, jellegzetes emberek, jellegzetes lakóépületek. Ismeretek gyűjtése, információk feldolgozása. Lehetőség szerinti építések. Az építési folyamat fázisainak eltervezése, rögzítése számozott fázisrajzokkal, vagy rövid mondatokban.

Afrikai nádkunyhó építése.

Indián sátor építése.

Zenehallgatás más népek zenéiből.

Dalok-versek a nagyvilágból: illusztrált könyv készítése.

Más népek dalainak megtanítása a számítógépnek.

Közös játékok a megismert népek játékaiból.

Könyvtárlátogatások.

Lehetőség szerint kapcsolatfelvétel internet segítségével más országok tanulóival Kapcsolattartás, levelezés, képeslapok, fotók küldése felnőtt segítséggel.

Zárás:

Házi rendhagyó „jelmezbál” szervezése a szülők bevonásával „Mi mindannyian itt éltünk a Földön” címmel. A Földünkön élt/élő különböző népeket képviselők megjelenítése.

Egy-egy jellegzetesség bemutatása (tánc, dal, játék stb.) a korábban feldolgozott témákból. Dramatikus játékok, fejtörők.

Értékelés

Tanítói:

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.

Az együttműködés sikeressége.

Az egyénileg megszerzett tudás.

A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.

Tanulói:

Csoportok egymás produktumát értékelik.

A megszerzhető tudás alkalmazása.

A csoporttagok önértékelése.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A tanulók szert tettek a közvetlen lakóhely alaposabb ismeretére: el tudják helyezni a közvetlen lakóhelyet országos szinten (ország, város, kerület).
- Tájékozott lakóhelyük nevezetes épületeiről, kiemelkedő művészeti alkotásairól; szolgáltató intézményeiről életkori szintnek megfelelően.
- Ismerik a mentők, tűzoltók, rendőrség telefonszámát, értesítésük módját.
- Tisztában vannak a biztonságos közlekedés (gyalogos, tömegközlekedés) elemi szabályaival. A szabályok az illem, udvariasság, általános illemszabályok terén is érvényesülni tudnak.
- Ismerik, felismerik az élő és élettelen természet, az élő és élettelen környezet közötti legfontosabb különbségeket.
- Az ember lakta környezet tulajdonságaival, jellegzetességeivel tisztában vannak. Az ember számára szükséges életfeltételeket életkoruknak megfelelő szinten ismerik, s ezt meg is fogalmazzák.
- Tájékozottak a közvetlen lakóhely, a tágabb természeti környezet és a még tágabb földi környezet témakörben kiemelten kezelt kérdésekben: természetvédelem, környezetvédelem, életfeltételek, hagyományok-szokások – múlt-jelen összefüggéseivel életkornak megfelelően.
- Írásban tudják rögzíteni a megfigyelés útján nyert információkat, adatokat. Megoldási stratégiáik vannak a lényegkiemelésre, az adatokkal való biztos bánásmódra.
- Különböző lehetőségeket ismernek az adatok jól átlátható rögzítésére; képesek a számukra legjobb megoldást nyújtót kiválasztani.
- Önállóan is tudnak dolgozni.
- A tapasztalat alapján értik a mértékegységek lényegét, hasznát, tudják azokat helyesen használni.
- Le tudják olvasni a hőmérőt.
- Ismerik a halmazállapot, a halmazállapot-változás fogalmát.
- Megnevezik az alaphalmaz-állapotokat, példákat tudnak megnevezni a halmazállapot-változásokra.
- Meg tud nevezni erdőn, mezőn vagy vízparton, vízben élő jellegzetes élőlényt (állatot, növényt).
- Értik az életfeltétel fogalmát, fel tudják sorolni az élőlények életfeltételeit.
- Megértik egyszerű magyarázó rajzok, ábrák, fotók, illusztrációk üzenetét.
- Az ismertett mesék, mondák alapján a témához kapcsolódó más egyszerű mesék, mondák önálló feldolgozására is képesek.
- Ráéreznek a tanult megfigyelési szempontok segítségével (a szereplők kiemelése, tulajdonságaik elemzése, az események követése) a közvetíteni szándékozott tanulságokra, s megértik azokat.
- Véleményüket meg tudják fogalmazni az olvasott, ismertett szövegben megjelenő szereplők cselekedeteiről, helyzetekről, szituációkról, magatartásokról.
- Képesek megfigyelési szempontok alapján és/vagy csupán érzelmi odafigyeléssel a mások által elmondottakra értelemmel figyelni (társak, pedagógus).
- Rálátásuk van, az életkori sajátosságoknak megfelelően a idő múlására, ezzel párhuzamosan az élet, a társadalmak, korok változásaira, s ezáltal érzékennyé válik a múlt tiszteletére (akár történelmi, akár emberi, egyéni vonatkozásban).
- A tanulók képesek illusztrációk, fotók, képanyagok, rövid leírások megértése, az információk kiszűrésére, a lényeg megragadására. Mindezekről néhány összefüggő, a tartalmat tükröző mondatban eseményt, ábrát, illusztrációt tudnak készíteni, azt be tudják mutatni.
- Megadott szempontok alapján gyűjtőmunkát tudnak végezni, ismerik az információk, a források lehetőségeit (könyvtár, könyvek, internet...).
- Megfogalmazzák saját élményeiket, benyomásukat a bemutatott műalkotásokkal kapcsolatban. Felismernek, megismernek gyakran bemutatott műtárgyakról, műalkotásokról szóló anyagot.
- Jellegzetes formákat, mintákat megfigyelve önálló alkotásra képesek, reprodukálnak és saját elképzeléseiket megvalósítva egyéni produktum előállítására is képesek.
- Alkalmazni tudják tudásszintjüknek megfelelően a tanult művészeti technikákat. Képesek válogatni, dönteni ezek közül a saját elképzeléseinek megfelelően, van bátorságuk egyéni megoldások kezdeményezésére;

mernek vállalkozni, a saját maguk számára legjobban tetsző technikákkal alkotni, tervezni. Egyszerű maketteket építenek, önállóan terveznek, alkotnak.

- Vissza tudják adni a színeket. Értik és betartják a biztonságos szerszámhasználattal kapcsolatos szabályokat.
- Biztonsággal használják a megismert eszközöket, szerszámokat.
- Véleményt formálnak a tanultak, megbeszéltek, megfigyeltek alapján a forma, anyag, funkció, esztétikum összefüggéseiről.
- Szívesen szerepelnek drámajátékokban, szerepjátékokban.
- Érzékennyé váltak a zenére, ráéreznek a zene kifejező erejére.
- Ismerek kapcsolódó népdalokat, mondókákat, közmondásokat és szólásokat.

4. ÉVFOLYAM

Éves időkeret: 33 hét

1.

A projekt célja, hogy a tanulók már meglévő ismereteit a bennünket körülvevő anyagokról rendszerezze, és újabb ismeretekkel bővítse. Az anyagok megmunkálása révén személyes tapasztalatokat szerezzenek az anyagok alapvető tulajdonságairól. A tanulók ismerjék fel, hogy a nyersanyag, alapanyag, termék folyamat rendszert alkot. Szerezzenek alapvető ismereteket az energiáról.

A TÉMAKÖR CÍME	Anyagok
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Vizuális kultúra Dráma és tánc Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Személyes kompetenciák Önállóság Önszabályozás Kudarctűrés Kognitív kompetenciák Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis) Fantázia Kreativitás Térlátás Összefüggések felismerése Szövegértés Fogalmak általánosítása Kommunikáció Szociális kompetenciák Segítőkészség Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az élettelen természet alapismeretei A körülöttünk lévő világ anyagai. Az anyagok (fa, papír, fém, textil, műanyag) tulajdonságai és felhasználhatósága. Szerves és szervetlen fogalmának tisztázása.	

Az ásványkincsek lelőhelyei. Az ásványkincsek feldolgozása, felhasználása.

A nyersanyag útja a feldolgozás során.

A nyersanyag és az energiaforrás fogalma.

Az energia szerepe az ember életében

Megújuló energiaforrások.

Anyagok megmunkálása, felhasználása

A fa, mint nyersanyag. Ismerkedés a fakitermeléssel. Különböző fafajták vizsgálata.

Ismerkedés a fához kötődő mesterségekkel. A puhafa (fenyőléc) alakítása.

Ismerkedés a papírkészítés ősi módszerével, a papírmerítéssel.

A saját készítésű papír felhasználása. Papírhajtogatás.

Ismerkedés a fémekkel, a fémművességgel. Fémek vizsgálata, megmunkálása.

Ismerkedés a műanyaggal, a műanyag előállításával, a műanyag vizsgálata.

A fonal és a textília tulajdonságai.

A szövés technikatörténeti fejlődése.

Házimunkák csoportosítása.

Önkifejezés, művészetek

A rendeltetés, az anyag, a forma és a méret összehangolása, célnak megfelelő megválasztása.

Egyéni igényt kielégítő tárgyak használatnak megfelelő elkészítése.

Köznapi és ünnepi tárgy elemzése a rendeltetés, az anyag, a méret, a forma szempontjából.

Szépirodalmi illusztrációk készítése.

Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás

A szöveg helyes tagolása, hangsúlya, tempója, ritmusa.

A versek művészi eszközei: a ritmus, a rím, a refrén.

Leírás szóban: a tárgyak bemutatása.

A levelezőlap tartalmi és formai jellemzői (megszólítás, elköszönés, keltezés)

Boríték címzése.

Ismeretszerzés az olvasmányokból. Rövid ismeretterjesztő szöveg feldolgozása.

Lexikonok és enciklopédiák használata. Könyvtárhasználat.

Matematika

Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok szétválogatása egy és több tulajdonság szerint.

Kétfelé válogatás; tulajdonság és tagadása (Mindен adott tulajdonságú elem belekerül a jelölt halmazba, de csak az ilyenek kerülhetnek bele; ezért a többi elem meghatározó tulajdonsága az előbbi tulajdonság tagadása)

Két halmaz közös részébe kerülő elemek meghatározó tulajdonsága; a logikai „és” használata

A két halmaz közül legalább az egyikbe beletartozó elemekre a „vagy”-gyal összekapcsolt tulajdonság értelmezése

Informatika

Információ és ismeretek keresése interneten.

Zenehallgatás számítógéppel.

Illusztrációk, szócikkek, szövegek készítése.

Csoportosítások, válogatások.

Algoritmizálás.

Tevékenységek ábrázolása piktogramokkal.

Képeslap tervezése logóban.

Háttértervezés számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az anyagokkal kapcsolatos meglévő ismeretek összegyűjtése, rendszerezése. Összegyűjtése annak, hogy milyen anyagokból áll a bennünket körülvevő világ. Az összegyűjtött anyagok rendszerezése, csoportosítása. Tárgyak gyűjtése, kiránduláson, tanulmányi sétán való megfigyelése, és a korábban létrehozott csoportokba való sorolása. Tárgyak válogatása, halmazokba rendezése, halmazokról állítások megfogalmazása. Anyag, forma, funkció kapcsolatának vizsgálata, tárgykompozíciók ceruzarajza.

Ásvány, kőzet, nyersanyag, bányászat alapfogalmainak megbeszélése. A kőzetek, ásványok felületének, színének vizsgálata. Egyszerű kísérlek mészkővel, ásványok keménységvizsgálata. Ismeretterjesztő szövegek

feldolgozása. Kép és információkeresés az interneten. Közet tároló készítése, feliratozás, szócikkek készítése.

Fa: Kirándulás a természetbe. Természetes anyagok gyűjtése. Anyagvizsgáló módszerek alkalmazása (rugalmasság, keménység, nedvszívás, darabolás). A szerves és szervetlen fogalmának tisztázása, példák gyűjtése. A gyűjtött anyagok tárolása, feliratozás. Ismerkedés a gazdaságos fakitermeléssel. A fakitermelés környezeti hatásainak vizsgálata. Ismeretek keresése a világhálón, Különböző fafajták anyagvizsgálata: színezet, rajzolat, nedvszívó képesség, szegezhetőség, faraghatóság. Fából készült tárgyak gyűjtése. A fa feldolgozásával, megmunkálásával kapcsolatos szerszámok és mesterségek gyűjtése, feldolgozása. Balesetmentes eszköz- és szerszámhasználat Szövőkeret tervezése, kialakítása, a szegezés és a seghúzás gyakorlása. Önálló tervezés, mérés. Hangszerkészítés.

Papír: A papírerítés technológiájának megismerése. Merített papír készítése. A merített papír anyagvizsgálata. A felület vizsgálata szabad szemmel, nagyítóval. Megállapítások rögzítése számítógépes szövegszerkesztéssel, mentés könyvtárba. A merített papír felhasználása: színezése, díszítése préselt növények, falevelek felhasználásával. Üdvözlőlapp-készítés, önálló tervezés, mérés. Borítékcímzés.

Fém: A nyersanyagok, a bányászat és kohászat alapfogalmainak összegyűjtése, ismeretterjesztő szövegek önálló keresése és feldolgozása alapján. A fémek tulajdonságainak felfedezése, játékos kísérletekkel (pl. homok és vasreszelék szétválasztása mágnessel), önálló tapasztalatszerzés útján. Ismerkedés ősi kézműves mesterséggel, az ötvösséggel. Fémhuzal és fémlemez vizsgálata: szín, alak, felület, hajlítás, darabolás. Fémhuzal és fémlemez megmunkálása: darabolás, hajlítás, domborítás. Balesetmentes eszköz- és szerszámhasználat. A fémek felhasználásának csoportmunkában való feldolgozása. Mesefeldolgozás. Olvasmányélményről beszámoló a társaknak, vázlatkészítés.

Műanyag: Műanyag tárgyak csoportosítása felhasználás alapján. Ismerkedés a műanyagok tulajdonságaival. Anyagvizsgáló: szín, forma, tömeg, Csoportosítások az anyagvizsgáló tapasztalatai alapján. Gyöngyfüzés minta és egyéni elképzelés alapján. Pillepalackból szoborépítés. Az elkészült szobrokkal dramatikus játék, történetük kitalálása, leírása.

Fonal, textil: A fonal és a textil tulajdonságainak összehasonlítása. Anyagvizsgáló: különböző fonalfajták nyírhatósága, csomózhatósága, hurkolhatósága. A makramézás, karkötő készítése csomózással. Ismerkedés a szövéssel. Szövésszöveg az elkészített szövőkereten. Selyemfestés.

Energiahordozók: A legfontosabb energiahordozók összegyűjtése, tulajdonságaik felsorolása. Az energiahordozók szerepe az emberiség mindennapi életében, ismeretterjesztő kiadványok feldolgozása, vázlatkészítés. Az energiahordozók hasznos és káros tulajdonságainak összegyűjtése. A megújuló és meg nem újuló energia fogalmának tisztázása. Versfeldolgozás.

Egyéni kutatás a témakörhöz kapcsolódó szabadon választott témában. kutatási eredmények feldolgozása tablóképzéssel. Könyvtárhasználat. ismeretlen szavak, kifejezések értelmezése szótárak, lexikonok segítségével, jelentésük kitalálása a szövegösszefüggésből.

A projekt ideje alatt folyamatosan, internethasználat, szövegek, szócikkek beírása számítógépbe. Könyvtárlátogatások.

Zárás:

Iskolai szintű kiállítás szervezése, szülők és ismerősök bevonásával, vendégek meghívása, köszöntés, tárlatnyitás.

Értékelés:

Tanítói:

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.

Az együttműködés sikeressége.

Az egyénileg megszerzett tudás.

A megszerzhető tudás alkalmazása.

A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.

Tanulói:

Csoportok egymás produktumát értékelik.

A megszerzett tudás alkalmazása, kiállítási tárgyak értékelése.

A csoporttagok önértékelése.

2.

A projekt célja, hogy a tanulók alapvető ismereteket szerezzenek az emberi test külső és belső felépítéséről, az emberi szervezet működéséről, illetve azokról a szűkebb-tágabb emberi közösségekről, amelyeknek mindannyian tagjai vagyunk. Célja, hogy sokféle tevékenységen keresztül, az életkornak megfelelő, áttekintést adjon az emberiségre jellemző alapvető különbségekről és hasonlóságokról.

A TÉMAKÖR CÍME	Az ember
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika: Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Személyes kompetenciák Önmegismerés Önkifejezés Önazonosság Kognitív kompetenciák Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, analízis, szintézis) Fantázia Ritmusérzék Kreativitás Összefüggések felismerése Leíró szövegalkotás Szövegértés Kommunikáció Szociális kompetenciák Társismeret Empátia Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Testünk és életműködésünk Az ember felépítése. Mozdás szervrendszer: csontváz, izmok. Egészséges mozgás, sport. A szervezet egészsége és a bőr tisztántartásának kapcsolata. Légző szervrendszer: a tüdő, a levegő útja a szervezetben. Emésztő szervrendszer: a gyomor. A táplálék útja, az emésztés. Egészség, betegség. Az egészséget károsító anyagok. Helyes táplálkozás. Az ember életének szakaszai: gyermek-, serdülő-, ifjú-, felnőtt- és öregkor. Országismeret Emberi közösségek: család, lakóhely, ország, nemzet. A világ népei: kulturális sokszínűség.	

Önkifejezés, művészetek

Vizuális kultúra

Élmények, emlékek, gondolatok és történetek feldolgozása.

A színek hangulati hatása.

Jelalkotás forma-, vonal- és színredukcióval. (zászló, címer)

Megtapasztalt folyamatok jellegzetes állapotainak ábrázolása (mozgásábrázolás)

Szépirodalmi illusztrációk készítése.

Ének-zene

Himnusz zenei feldolgozása.

Háztartástan, életvitel

Munkamegosztás a családban.

Egészséges táplálkozás.

Szolgáltatások megismerése, igénybevétele.

Baleset-elhárítás a háztartásban.

Kézi varrás. A tárgykészítés menete.

Az ember és környezete

Épített, mesterséges környezetünk: népek jellegzetes lakóépületei.

Az építmények és a környezet kapcsolata.

Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás

A szöveg jelentésének megfelelő hangsúly, hanglejtés és non-verbális eszközök használata.

A versek művészi eszközei: a ritmus, a rím.

Mesék más népek irodalmából.

Ismerkedés különböző szövegtípusokkal (ismeretterjesztő, újságcikk, prospektus, interjú, recept).

Rövid ismeretterjesztő szöveg feldolgozása.

Elbeszélés, leírás, jellemzés készítése.

Kreatív történetírás.

Matematika

Különféle mennyiségek megnevezése: hosszúság (magasság, vastagság, szélesség, terület).

A mérés fogalma.

Összefüggések tudatosítása a mennyiség nagysága, a mértékegység és a mérőszám között.

A megismert szabványos mértékegységek használata és áttekintése.

Mérések adott pontossággal.

Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok szétválogatása egy és több tulajdonság szerint:

Kétfelé válogatás; tulajdonság és tagadása (Minden adott tulajdonságú elem belekerül a jelölt halmazba, de csak az ilyenek kerülhetnek bele; ezért a többi elem meghatározó tulajdonsága az előbbi tulajdonság tagadása)

Informatika

Időgyenes tervezése számítógéppel.

Tevékenységek ábrázolása piktogramokkal, algoritmizálás.

Diafilmkészítés piktogramok összefűzésével.

Összetettebb ábra tervezése strukturált programozással logóban.

Háttér tervezése.

Emberábrázolás számítógépen.

Szócikkek, szövegek begépelése, illusztrálása, mentése, nyomtatása.

Képes könyv szerkesztése.

Könyvtárlátogatások.

Információkeresések interneten.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az emberi testről tanultak felelevenítése, rendszerezése, bővítése. Az emberi testhez kapcsolódó régi mértékegységek, és eredetük megismerése. A régi mértékegységek játékos kipróbálása (magasságmérés könyökkel, távolságmérés lábbal). Hosszúságok, távolságok meghatározása becsléssel, méréssel hagyományos hosszsmértékek segítségével, mértékátváltás gyakorlásával. Táblázatba, egyszerű grafikonokba történő feljegyzések/ ábrázolások. Az emberi test arányainak megfigyelése, mérése. Emberábrázolás többféle módon. Emberábrázolás számítógéppel is.

A mozgás és az izmok működésének megfigyelése egymáson. Különböző tevékenységek jellemző mozdulat-sorainak (sport, mesterség stb.) bemutatása mimetikus játékkal. „Zsebmozi” (összefűzött papírlapokra egy mozgássor különböző fázisait rajzoljuk, a lapok gyors pörgetésével mozgóképet kapunk) készítése. Rajzok készítése az emberről különböző tevékenységek során, mozgásábrázolás. Ismerkedés a testbeszéd alapvető elemeivel. A metakommunikációs technikák alkalmazása sokféle szituációs és dramatikus játékban.

Egyéni vélemények meghallgatása a bőr tisztán tartásának fontosságáról, a helyes tisztálkodási szokások megbeszélése. A legalapvetőbb tisztálkodó szerek és eszközök összegyűjtése, helyes használatuk bemutatása. Reklámok a piperecikkek szolgálatában. Reklámok gyűjtése, a reklámok igazságtartalma. Reklámkészítés többféle technika felhasználásával.

A belső szerveknek az emberi testben való elhelyezkedésének modellen való megfigyelése. a legfontosabb belső szervek nevének és életfunkcióinak megismerése. Feliratok, szócikkek készítése. Az egészség-betegség fogalmához ismeretek, adatok gyűjtése. A leggyakrabban előforduló betegségek összegyűjtése, jellemző tünetek és gyógyításuk áttekintése képek, könyvek, interneten szerzett ismeretek, szókártyák, szócikkek segítségével. Saját élmények gyermekbetegségekről, a gyógyításról és gyógyulásról. A baleset-elhárítás elemi szabályainak megismerése, ismerkedés a betegápolás legegyszerűbb eljárásaival (lázmérés, borogatás, teafőzés). Egészségvédelmi témákról beszélgetés az iskolaorvossal. A tanult ismeretek alkalmazása játékos szituációkban. Diafilm/képregeny készítés.

Az egészséges táplálkozás alapvető szabályainak megismerése. A korszerű táplálkozás szabályainak figyelembevételével étrend összeállítása Zöldség- és gyümölcssaláta elkészítése. Barna kenyér sütése. Élelmiszerek csoportosítása csoportmunkában adott és szabadon választott szempontok szerint. Egyéni kutatómunka a vitaminokról, fontosságáról az emberi szervezetben. Lényegkiemelés, jegyzetelés az önállóan olvasott szövegekhez kapcsolódóan. Receptolvasások, értelmezések és megvalósítás. Receptkészítés számítógéppel. Élelmiszerek csomagolásának tanulmányozása. Összetevők, tápérték, kalória, adalékanyagok fogalma. Víták nézőpontváltással. Az elhízás veszélyei. Elhízás gyermekkorban. Élelmiszerreklámok figyelése és gyűjtése médiából. Ilyenek készítése számítógéppel is.

Az álomról szóló irodalmi és képzőművészeti alkotások feldolgozása. Saját álmok megbeszélése, vizuális és dramatikus feldolgozása. Szabad, kreatívírás az álomról.

A relaxáció jelentősége a pihenésben.

Tulajdonságpárok gyűjtése, ezek felhasználásával önjellemzés készítése „Ilyen vagyok” címmel. Hasonlóságok és különbözőségek keresése az osztály tagjai között. Önarckép készítése.

Szűkebb és tágabb család bemutatása szabadon választott szempont szerint szóban (fotóalbum, családfa, tabló, jellemző tárgyak stb. segítségével), vagy írásban. Rokonsági kapcsolatok fogalmainak tisztázása. Szülők foglalkozásának bemutatása mimetikus játékkal. Családdal kapcsolatos irodalmi szövegek feldolgozása, illusztráció-készítés. Családi album készítése kapcsolatos, bővíthető könyv formájában.

Az emberi élet szakaszainak ábrázolása időszalagon. Embereket ábrázoló fotók életkori szakaszok szerinti időrendbe állítása. Interjú készítése egy idős emberrel életének érdekes eseményeiről.

Emberi kapcsolatok típusainak összegyűjtése. A kortárs kapcsolat, a barátság feldolgozása saját és irodalmi élmény alapján. A barátság érzelmi, hangulati állapotainak bemutatása. „Milyen barát vagyok, mit gondolhatnak erről a barátaim, és mit én?” A padtársam, barátom bemutatása, jellemzése írásban. A szerelem témájának feldolgozása az életkori sajátosságoknak megfelelően. Kamaszversek (Nagy Bandó András, Kukorelly Endre, Varró Dániel), kamaszirodalmi alkotások, kamaszoknak, fiataloknak szóló folyóiratok olvasgatása.

Emberi közösségek típusainak összegyűjtése. Lakóhely, mint közösség működése, csoportos kutatómunka, ennek eredményének bemutatása tablókészítéssel, helyi újság (fotók, cikkek) elkészítésével.

Ország, mint nagyobb közösség bemutatása. Magyarország nemzeti jelképeinek megismerése (zászló, címer, korona, himnusz). A Himnusz feldolgozása. A Himnusz zenei feldolgozásának meghallgatása, szövegének, dallamának megtanulása. Magyarország helye Európában, szomszéd népek megismerése (név, nyelv, főváros stb.) Saját zászló és címer tervezése, készítése.

A világ népei sokféleségének bemutatása, csoportos feldolgozása néhány választott népcsoport kultúrájáról, jellemzőiről Ruhavarrás. Öltésfajták (előöltés, száröltés, láncöltés, pelenkaöltés, lapos öltés) változatos alkalmazása használati- és dísz tárgy készítése során. Házak: Az egyes népek jellegzetes lakóépületének megismerése, tanulmányozása, modellezése. Ételek: Különböző népek egyszerű ételeinek elkészítése, receptek felkutatása. Különböző népek meséinek feldolgozása, zenéinek megismerése. internethasználat.

Az emberek sokféleségének okai, evolúciós történetének megbeszélése és ilyen történetek olvasása. Vers és szövegfeldolgozás, illusztrációkészítés.

Zárás:

A projekt legkedveltebb részeihez kapcsolódóan Activity vetélkedő szervezése más iskolai csoportok és a szülők meghívásával.

Értékelés:**Tanítói:**

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.

Az együttműködés sikeressége.

Az egyénileg megszerzett tudás.

A megszerzett tudás alkalmazása.

A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.

Tanulói:

Csoportok egymás produktumát értékelik.

A megszerzett tudás alkalmazása, a vetélkedő értékelése.

A csoporttagok önértékelése.

3.

A projekt célja, a tanulók Földet körülvevő világegyetemmel kapcsolatos meglévő ismereteinek rendszerezése, bővítése. Az időfogalom alakítása, az idővel kapcsolatos mérőeszközök, mértékegységek biztos használata. Alapvető meteorológiai jelenségek megismerése önálló tapasztalatszerzéssel és mérések végzésével.

A TÉMAKÖR CÍME	Idő
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	Személyes kompetenciák Önfejlesztés Önállóság Önszabályozás Kognitív kompetenciák Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, általánosítás, következtetés) Ismeretszerzés Adatokkal való műveleti képesség Fantázia Kreativitás Szerialitás Összefüggések felismerése Szövegértés Szövegalkotás Szöveg-, ábraolvasás Kommunikáció Szociális kompetenciák Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás Időkezelés Felelősségvállalás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Tájékozódási alapismeretek

A Föld mozgása, napszakok változása.

Naprendszer, bolygók, csillagok. Tájékozódás az égbolton. A hold, holdfázisok.

Űrhajózás, űrkutatás.

Az időmérés és mértékegységei. Naptárak, naptárrendszerek.

Az időjárás elemei. Az időjárás hatására bekövetkező változások.

Időjárás előrejelzés. Népi időjólás.

Tervezés, mérés, építés

A valóság és a modell kapcsolata.

Mérések, becslések, mérési eredmények lejegyzése.

Technika történeti ismeretek bővítése

Mérőeszközök működése

Optikai eszközök használata

Önkifejezés, művészetek

Ellentétek, szíkontraszt, vonalkontraszt. A színek hangulati hatása.

A sötét-világos, hideg-meleg szíkontrasztok figyelemfelhívó jellege.

Élmények, emlékek, gondolatok és történetek feldolgozása közös alkotásokban.

Szépirodalmi illusztrációk készítése.

A témakörhöz kapcsolódó dalok, zeneművek. (időjárás, csillagok, nappalok, éjszakák stb.)

Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás

Elbeszélések, regényrészletek magyar irodalomból.

A szövegértés igazolása önálló feladatvégzéssel.

A versek művészi eszközei: a ritmus, a rím, a refrén.

Rövid ismeretterjesztő szöveg feldolgozása.

Pontos néma és hangos olvasás.

Információk, adatok feldolgozása.

Lexikonok és enciklopédiák használata. Könyvtárhasználat.

Szókincsbővítés, szómagyarázatok.

Matematika

Szám és valóság kapcsolata számlált, mért és gyűjtött adatok alapján.

A tanult számolási eljárások felelevenítése, tudatos használata. Becslés, számlálás, mérés, adatgyűjtés; számok jellemzése.

Különböző mennyiségek megnevezése: idő.

Összefüggések tudatosítása a mennyiség nagysága, a mértékegység és a mérőszám között.

A megismert szabványos mértékegységek használata és áttekintése.

Táblázatok, grafikonok készítése, olvasása, értelmezése.

Az átlag fogalmának kiterjesztése több szám esetre.

Tapasztalt (megszámlált, mért, kiszámított) adatok táblázatba rendezése; annak megfigyelése, hogy az egyik mennyiség hogyan függ a másiktól. Statisztikai adatok összefüggésének (pl. időbeli változásoknak) figyelése; oknyomozás.

Informatika

Időgyenes tervezése számítógéppel.

Tevékenységek ábrázolása piktogramokkal, algoritmizálás.

Diafilmkészítés piktogramok összefűzésével.

Összetettebb ábra tervezése strukturált programozással Logo-ban.

Háttér tervezése.

Emberábrázolás számítógépen.

Szócikkek, szövegek begépelése, illusztrálása, mentése, nyomtatása.

Képes könyv szerkesztése.

Könyvtárlátogatások.

Információkeresések interneten.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A nappalok és éjszakák váltakozásának megfigyelése. A Föld mozgásának modellezése. Napéjgyenlőség, napforduló fogalmainak tisztázása. Az éjszaka színeinek, hangjainak megjelenítése ritmushangszerekkel, és festéssel. Zenehallgatás. Versfeldolgozás, dramatizálás, illusztrálás.

Tájékozódás a csillagos égen, jellegzetes csillagok. Alapfogalmak jelentésének fogalmi tisztázása (meteor, üstökös, bolygó, csillag). A Naprendszer és bolygóinak megismerése modellek és ábrák segítségével. Játékos kísérletek, annak bemutatására, hogy miként és miért váltakoznak az évszakok. Méretarányos naprendszer modell eljátszása, készítése. Holdfázisok megismerése, megfigyelése és értelmezése. Ismeretterjesztő szövegek feldolgozása, vázlatkészítés. Kutatómunka az űrhajózásról. internethasználat. Látogatás a Planetáriumba. Versfeldolgozás dramatikus és vizuális eszközökkel. Emberi kapcsolatok, érzelmek felismerése, véleményalkotás magatartásokról.

Időméréssel kapcsolatos játékok, becslések. Az időmérés mértékegységei, és átváltásai. Naptárak és időmérő eszközök (napóra, vízóra, öröknapítár) felkutatása és készítése. Időméréssel kapcsolatos logikai fejtörők megoldása. regényrészlet feldolgozása. Irodalmi szövegek szerkezetének vizsgálata, a tér és idő megjelölése. Összefüggések felismerése. Meseírás, dramatizálás.

Meteorológiai adatok gyűjtése, és jelenségek megfigyelése a téma feldolgozását megelőző egy hétben. Az adatok értelmezéséhez szükséges alapfogalmak tisztázása. Az időjárás elemeinek összegyűjtése, következményeik megbeszélése, kialakulásuk okainak vizsgálata. Hivatalos időjárás-előrejelzés értelmezése. Adatgyűjtés az internetről. Egyszerű grafikonok értelmezése, és készítése az összegyűjtött adatok alapján. Az évszakok időjárási jellemzőinek összegyűjtése. Egyéni kutatómunka a Föld különleges időjárású területeiről. Kutatómunka az interneten Meteorológiai állomás meglátogatása. Az időjárással kapcsolatos fogalmak szótárának összeállítása a címszavak ábécébe rendezésével, és önálló meghatározásával.

Időjárással kapcsolatos dalokból Dalos könyv készítése és illusztrálása.

Népi időjósással kapcsolatos szövegek feldolgozása. Képeskönyv készítése.

Zárás:

Fantáziajáték, vagy a Kisherceg egy-egy részletének színdarabszerű bemutatása.

Értékelés

Tanítói:

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.

Az együttműködés sikeressége.

Az egyénileg megszerzett tudás.

A megszerzett tudás alkalmazása.

A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.

Tanulói:

Csoportok egymás produktumát értékelik.

A megszerzett tudás alkalmazása, a színdarab értékelése.

A csoporttagok önértékelése.

4.

A projekt célja, hogy a tanulók alapvető ismereteket szerezzenek a növény- és állatvilág legfontosabb fajairól, és azok tulajdonságairól, rendszeréről. Ismerkedjenek meg az állat, növény és emberi világot fenyegető veszélyekkel. Váljanak érzékenyebbé a környezettudatos ökológiai gondolkodásmód iránt. Vegyenek részt olyan tevékenységekben, amelyekkel hozzájárulhatnak környezetünk védelméhez.

A TÉMAKÖR CÍME	Ökológia
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Vizuális kultúra Ének-zene Dráma és tánc Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Informatika

<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)</p>	<p>Személyes kompetenciák</p> <p>Önfejlesztés</p> <p>Önállóság</p> <p>Önszabályozás</p> <p>Kognitív kompetenciák</p> <p>Tanulási képesség</p> <p>Gondolkodási képesség (összehasonlítás, általánosítás, következtetés)</p> <p>Ismeretszerzés</p> <p>Problémakezelés</p> <p>Tervezés</p> <p>Adatokkal való műveleti képesség</p> <p>Kreativitás</p> <p>Összefüggések felismerése</p> <p>Szövegértés</p> <p>Szöveg-, ábraolvasás</p> <p>Kommunikáció</p> <p>Szociális kompetenciák</p> <p>Együttműködés</p> <p>Szabálykövetés</p> <p>Alkalmazkodás</p> <p>Felelősségvállalás</p> <p>Véleményalkotás</p> <p>Vitakészség</p>
<p>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</p>	
<p>Az élő természet alapismeretei</p> <p>Az élőhelyek jellemző növény- és állatvilága.</p> <p>Élőlények rendszerezése: rendszertani kategóriák.</p> <p>Az élőlények felépítése, élőhelye, életmódja közötti kapcsolatok.</p> <p>Egyensúly az élők világában, a környezet és az élőlény kapcsolata.</p> <p>Tápláléklánc</p> <p>Természetvédelem: növényvédelem, állatvédelem, az élőhely védelme</p> <p>A hulladékok fajtái. Különválogató hulladékgyűjtés. A hulladékok újrahasznosításának lehetőségei.</p> <p>Ökológiai problémák a világban és a lakóhelyen.</p> <p>A helyi cselekvés lehetőségei.</p> <p>Ember és környezete.</p> <p>Közvetlen környezetünk.</p> <p>Környezetvédelem környezetünkben.</p> <p>Háztartástan életvitel.</p> <p>Gazdálkodás, takarékoság.</p> <p>Családi költségvetés, a takarékoság lehetőségei.</p> <p>Önkifejezés, művészetek</p> <p>Képzőművészeti alkotások ismertetése: téma, kompozíció, hatás értelmezése.</p> <p>Modellek rálátásos ábrázolása megfigyelés alapján (színbeli és tónusos megjelenítés)</p> <p>A formák és színek közlési szándéknak megfelelő elrendezése a képzőművészetben, illetve a térben.</p> <p>Jelalkotás forma-, vonal- és színredukcióval.</p> <p>A tárgyakat használó (fogyasztó) egyéni stílusa, formajegyei.</p> <p>Szépirodalmi illusztrációk készítése.</p> <p>Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás</p> <p>Ismeretterjesztő szövegek természeti jelenségekhez, növény- és állatvilágához kapcsolódóan.</p> <p>Szövegtömörítés, szövegbővítés.</p> <p>Tájékoztató szövegek: hirdetés, értesítés.</p> <p>Leíró fogalmazás: állat- és növénybemutató.</p> <p>Elektronikus információhordozók használata.</p>	

Matematika

Táblázatok, grafikonok készítése, olvasása, értelmezése.

Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok szétválogatása egy és több tulajdonság szerint.

Számok közelítő értékei, kerekítés.

Írásbeli szorzás, osztás.

Terület-, kerületszámítás.

Informatika

Információ és ismeretek keresése interneten.

Zenehallgatás számítógéppel.

Illusztrációk, szócikkek, szövegek készítése.

Csoportosítások, válogatások.

Algoritmizálás.

Tevékenységek ábrázolása piktogramokkal.

Képeslap tervezése logóban.

Háttértervezés számítógéppel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Állat és növényképek és határozókönyvek gyűjtése. Az összegyűjtött képek különböző szempontok (alak, felépítés, táplálkozás, élőhely stb.) szerinti csoportosítása. Az állatok és növények életközösségeinek megismerése. A lakóhelyen fellelhető életközösségek összegyűjtése, bemutatása. Meseregény részlet feldolgozása, illusztráció készítése, dramatizálás.

Az élővilág rendszerének bemutatása. Ismerkedés a gombák, növények és állatok csoportjával. Konkrét élőlényeken keresztül a főbb jellemvonások bemutatása. Ismert állatok és növények elhelyezése a rendszerben. Önálló tanulói gyűjtőmunkán, ismeretterjesztő szövegek feldolgozásán alapuló beszámoló egy-egy élőlény-csoportról. Állat- és növényleírások készítése. Csendélet, virágkompozíciók festése, a témában készült festmények, műalkotások megismerése, elemzése. A témához kapcsolható dalok gyűjtése, meghallgatása, megtanítása számítógéppel.

Zöld sarok létrehozása a tanulók által ültetett növényekből. Növények gondozása, fejlődésük vizsgálata, fejlődési napló készítése piktogramok alkalmazásával. Virágládák készítése fából. Virágcserepek díszítése: csempemozaik, akrilfestés. Versfeldolgozás. A vers hangulatának alapgondolatának, érzelmi tartalmának felismerése. A helyi ökológiai problémák összegyűjtése, és kutatómunka az ezek megszüntetésére irányuló helyi kezdeményezésekről. Plakátok készítése. Állatvédő csoport alakítása, egy állatvédelmi menhely tervezése az elhelyezendő állatok igényeinek megfelelően. Névadás, logótervezés, a tevékenységet bemutató szórólap készítése. Terület-, kerületszámítás, kerekítés, osztás, szorzás műveleteinek gyakorlása.

Ötletek gyűjtése, hogy mit tehetünk az iskolában és otthon a környezetvédelméért, helyi cselekvési programok, kezdeményezések, tervezése. A tervek megvitatása minifórum keretében. Komposztálás, szelektív hulladékgyűjtés, újra hasznosítás, takarékoság és környezettudatosság fogalmainak tisztázása. Környezettudatos vásárlási szokások és lehetőségek megismerése, környezetbarát csomagolóanyagok, csomagolási eljárások gyűjtése. Piktogramok gyűjtése és tervezése. Az iskolai, illetve otthoni szelektív hulladékgyűjtés megszervezése tanítói, illetve szülői segítséggel. Komposztáló láda készítése és elhelyezése az udvaron. Ötletek, tervek a háztartási hulladékok újra hasznosítására (pl. textil hulladékból rongyszőnyeg). Újrahasznosított papír felhasználási lehetőségeinek megismerése. Papírmásé szobor készítése.

A világ legfontosabb környezetvédelmi problémáival (levegőszennyezés, savas eső, erdőirtás, veszélyes anyagok kezelése) való megismerkedés. Ismeretterjesztő szövegek, filmek, könyvek feldolgozása. Ismerkedés a környezetvédő szervezetek tevékenységével. Adat és információgyűjtés az internet segítségével. Környezetvédelmi szakember meghívása, beszélgetés egy adott témakörrel.

Látogatás a helyi vízműveknél. Az eredmények és problémák összegyűjtése, közös újságcikk írása.

Csoportmunkával, tablókészítés, amely feldolgozza a környezetvédelem valamely jelentős problémáját (pl. bálnavédelem, természetvédelmi területek, környezetvédő szervezetek)

Zárás:

Környezetvédelmi vetélkedő. A vetélkedő kérdéseinek összeállításában, feladatok, feladatlapok készítésében a tanulók működnek közre tanári segítség mellett, a vetélkedő szervezési feladatait szintén ők végzik.

Értékelés

Tanítói:

A csoportok együttműködéseként létrejött produktumok.

Az együttműködés sikeressége.

Az egyénileg megszerzett tudás.
A megszerzhető tudás alkalmazása.
A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.

Tanulói:

Csoportok egymás produktumát értékelik.
A megszerzett tudás alkalmazása, a vetélkedőn való részvétel sikerességének értékelése.
A csoporttagok önértékelése.

5.

A projekt célja, hogy fejlessze a tanulók téri tájékozódását, térlátását és térérzékelését. Váljanak képessé a térképen való tájékozódásra. Értsék a térkép és a valóság kapcsolatát. Sajátítsanak el új ismereteket Magyarország és a lakóhelyük földrajzáról. Ismerjék meg a domborzat és a vízrajz ábrázolását a térképen.

A TÉMAKÖR CÍME	Tér
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	Ember a természetben Ember a társadalomban Művészetek Ének-zene Vizuális kultúra Dráma és tánc Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és irodalom Matematika Informatika
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Személyes kompetenciák Önfejlesztés Önállóság Önszabályozás Kognitív kompetenciák Tanulási képesség Gondolkodási képesség (összehasonlítás, általánosítás, következtetés) Ismeretszerzés Fantázia Kreativitás Térlátás Összefüggések felismerése Leíró szövegalkotás Szövegértés Kommunikáció Szociális kompetenciák Társismeret Empátia Tolerancia Együttműködés Szabálykövetés Alkalmazkodás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Tájékozódási alapismeretek Az alaprajz fogalma. Fővilágtájak, mellékvilágtájak. A világtájak elhelyezkedése térben és síklapon. Tájékozódás a térképen. Jelmagyarázat és a színskála jelentése. Tájékozódási eszközök. A földgömb, a földgömbön való tájékozódás Hazánk nagytájai, folyói, tavai, hegségei. Felszíni formák. A lakóhely és környéke történelmi, természetföldrajzi és építészeti jellemzői.	

Épített környezet

Épített, mesterséges környezetünk Az építmények és a környezet kapcsolata.

A valóság és a modell kapcsolata.

A műszaki rajz szabványosított jelei. A műszaki rajz gyakorlati alkalmazása.

A dobozkészítés menete.

Az építőelemek nézeti ábrái.

Építmények nézeti képe.

Technika történeti ismeretek bővítése.

Mérések, becslések, mérési eredmények lejegyzése.

Önkifejezés, művészetek

Adott témához kapcsolódó élmény, hangulat feldolgozása síkon és térben.

A vázoló vonalak, a körvonal, vonalrendszerek, szerkesztett és szabadkézi vonalak.

Egyszerű térosztásokat közlő alap- és térképrajzi vázlatok készítése.

Térkifejezési módok: nézőpont jelölése, takarás, feljebb-lejjebb helyezés. A felülnézet.

Képzőművészeti alkotások ismertetése: téma, kompozíció, hatás értelmezése.

Az épület külső kifejezőeszközei (méret, tömeg, tagoltság, anyag, hely).

Szépirodalmi illusztrációk készítése.

A témakörhöz kapcsolódó (pl. Európáról, utazásokról szóló, Magyar tájegységekhez kapcsolódó dalok gyűjtése, megtanítás számítógéppel. Az ismert dalok meghallgatása, illusztrációk készítése. Elképzelt tájak megfestése, megjelenítése.

Olvasásértés, olvasástechnika, írásbeli szövegalkotás

Ismerkedés különböző szövegtípusokkal (ismeretterjesztő, menetrend).

Elbeszélések, regényrészletek kortárs irodalomból.

Az irodalmi szöveg művészi eszközei: alakzat, megzemélyesítés, hasonlat.

Kommunikációs szövegek a mindennapi élethelyzeteknek megfelelően (értesítés, meghívó).

Kreatív történetírás.

A leírás műfaji sajátosságai. A leírás fajtái, nyelvi eszközei.

A szövegműfaji sajátosságoknak megfelelő kifejező értelmező olvasás.

Matematika

Az alak azonosítása, megkülönböztetése összképben és a részletek vizsgálatával (térben, síkban).

Nagyítás, kicsinyítés: nagyított, kicsinyített hálókra másolással és nagyított kicsinyített testekből való építéssel.

Ellenpéldák: zsugorítás, nyújtás, torzítás.

A hasonlóság és az egybevágóság fogalmának formálása.

Nagyítás, kicsinyítés mérések segítségével; alaprajzok, makettek olvasása, készítése.

Különböző mennyiségek megnevezése: hosszúság (magasság, vastagság, szélesség, terület), terület.

Összefüggések tudatosítása a mennyiség nagysága, a mértékegység és a mérőszám között.

A megismert szabványos mértékegységek (hosszúság) használata és áttekintése.

A téglatest: lapok, élek párhuzamossága, merőlegessége, lapok egybevágósága, élek egyenlősége, az egy csúcsba futó élek száma, lapok, élek, csúcsok száma. A kocka különleges téglatest.

Testhálók kiterítése; a téglatest és a kocka testhálóinak vizsgálata.

A téglatest és a kocka tükrössége, szimmetriái.

Informatika

Vázlatok készítése számítógéppel.

Reklám tervezése.

Illusztrációk, fotók készítése

Diabemutató készítése, zenei aláfestés, elektronikus effektusok készítése felnőtt segítségével.

Képkalkulációk geometriai transzformációkkal.

Ismeretek, információk, képek keresése a világhálón.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Térkitöltő drámajátékok. „Rendes” és „rendetlen” alakzatok formálása saját testből kiscsoportban. Rend-rendetlenség fogalmának megbeszélése, saját élmények és szempontok megosztása a többiekkel. Saját táská, pad rendbetétele. Meghatározott tárgyakból (pl. könyvek, füzetek, tolltartók) adott tér berendezése „rendesen” és „rendetlenül”. Gyűjtés a környezetben: rendezett terek, rendetlenségek. Fotók, leírások készítése. Pontos helymegjelölések. Javaslatok a lakóhely tereinek rendbe tételére. Rendre figyelmeztető és felhívó plakátok készítése. Ki miben rendes, vagy rendetlen?

Dobozok készítése papírból. Kocka és a téglatest térhálójának vizsgálata. Rajzolvasási, rajzkészítési gyakorlat. Tájékozódás térben, hosszúságok, távolságok mérése, becslése. A dobozkészítés menete: mérés, előrajzolás, karcolás, szabás, sarkos hajlítás, összeszerelés, kipróbálás. Város-makett készítése az elkészített dobozokból. Az elkészített város elnevezése, egyszerű felülnézeti térkép készítése róla. A modell és a valóság viszonyának vizsgálata. Játékos tájékozódási feladatok a makettvárosokban.

Különböző használati tárgyak alaprajzainak elkészítése. Tárgyak alaprajzok csoportosítása. Síkidomok és ábrák kicsinyítése és nagyítása négyzetháló segítségével. Építőelemek nézeti képeinek felismerése. Alaprajz és térkép kapcsolatának felismertetése. Térképek készítéséhez, alkalmazásához szükséges színek, jelek, jelkulcsok megismerése. Tájékozódási gyakorlatok térképpel. Kirándulás tervezése, térkép, menetrend felhasználásával. Útvonalterv, felszereléslista készítése. Távolságok meghatározása a térképen. Meghívó készítése a kirándulásra. Irodalmi szöveg feldolgozása, dramatizálása, illusztrációkészítés. A Nagy utazás című könyv folyamatos készítése: tervek, a terveknek megfelelő megvalósítás, módosítás, képek, feljegyzések, piktogramok használata. Előzetes ismeretek az internet segítségével.

Tájékozódást segítő eszközök megismerése és használata. Az égtájak felismerésének gyakorlása, több módszerrel. Technikatörténet: régi tájékozódási eszközök megismerése csoportos kutatómunkával, ismeretek feldolgozása tablókészítéssel.

Tájékozódási gyakorlat a Földgömbön, a fókusz alapjainak megismerése. Az atlasz használatának gyakorlása játékos/vetélkedő feladatokkal. Földkörüli utazás tervezése, a képzeletbeli utazás kalandjainak rögzítése a Nagy utazás című könyvbe. A végigbarangolt tájak megfestése.

Magyarország nagytájainak, folyóinak, tavainak és hegységeinek megismerése, legfőbb jellemzőinek összegyűjtése. A legfontosabb felszíni formák megismerése, magyarországi példákon keresztül. A felszíni formákat bemutató makett készítése papírmásé technikával. Petőfi Sándor A Tisza című versének feldolgozása. A vers rímeinek, költői eszközeinek megfigyelése. Saját verseskönyv készítése illusztrációkkal. Tájéleírás készítése. Tájéképek fotók, festmények összehasonlítása. Tájékép festése látvány, saját élmény alapján.

A vidéki és a nagyvárosi élet összehasonlítása. A vidéki és a városi építmények elemzése (azonosság, különbség). A lakóhely építészeti és történelmi nevezetességeinek felkutatása. Fényképes, szöveges útikönyv, reklámfüzet készítése a lakóhelyről. „Útbaigazítási” és „célpont megtalálási” vetélkedő a lakóhelyen. A főváros építészeti és történelmi nevezetességeinek megismerése tanulmányi kirándulás alkalmával. Fotók ismertetők, rövid beszámolók, képaláírások készítése a Nagy utazás című könyvbe. Új építési anyagok, új építési technológiák megismerése a lakóhelyen. És megfigyelése a fővárosban.

Diabemutató készítése a projekt során felkeresett helyekről, emlékekről.

Kiselőadások, bemutatók készítése a világhíres, de elsősorban nagy magyar utazóiról

Zárás:

Diabemutató szülőknél, vendégeknek, az iskola más osztályainak, ismertető szöveg elkészítése, képismertető, köszöntés, a rendezvény megnyitása, a rendezvény körülményeinek szervezése. A szervezés fázisainak algoritmizálása, felelősök kijelölése. A vendégek megvendégelése szendviccsele, teával.

Értékelés:

Tanítói:

A csoportok együttműködésekként létrejött produktumok.

Az együttműködés sikeressége.

Az egyénileg megszerzett tudás.

A megszerzett tudás alkalmazása.

A tanulók önmagukhoz mért fejlődése.

Tanulói:

Csoportok egymás produktumát értékelik.

A megszerzett tudás alkalmazása, a diabemutató értékelése.

A csoporttagok, szervezők munkájának értékelése/ önértékelés.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A gyerekek kérdéseket tudnak megfogalmazni a tárgyalt témával kapcsolatban.
- Megadott szempontok alapján tudnak csoportosításokat, rendszerezéseket végezni.
- Tudnak önállóan méréseket végezni, helyesen használják a megtanult mértékegységeket.
- Ismernek a tankönyvön kívül más ismerethordozókat, és azokból új ismeretekhez tudnak jutni.
- Tudnak a környezetükben, tárgyakat, élőlényeket, természeti formákat, jelenségeket önállóan megfigyelni, a tapasztaltakat elmondani, rögzíteni írásban és rajzban.

- Főbb jellemzők alapján megkülönböztetnek a halmazállapotokat. Helyesen használják az oldódás és olvadás szavakat.
- Ismerik az időjárás elemeinek nevét.
- Meg tudják a világtájakat határozni, iránytűt tudnak használni. Tudnak a leggyakoribb térképjelek alapján, elemi szinten térképet használni.
- Felsorolják a növények és az állatok életéhez szükséges környezeti feltételeket. Felismerik és megnevezik egy fás szárú, egy lágú szárú növény részeit, egy emlős, egy madár, egy gerinctelen állat testrészeit.
- Felismerik a házban és a ház körül élő leggyakoribb állatokat, háziállatokat. Fel tudnak sorolni a növények és az állatok életéhez szükséges környezeti feltételeket.
- Tudnak tájékozódni a mindennapok időviszonyaiban. Gyakorlatuk van az idő becslésében és mérésében.
- Ismerik és használják az idő tagolására szolgáló kifejezéseket: perc, óra, nap, hét, hónap, év. Ismeri a napszakok, évszakok váltakozását és ezek okait.
- Ismerik környezetük, hazánk legjellemzőbb felszíni formáit és felszíni vizeit.
- Ismerik iskolájuk, a lakóhelyük múltját, hagyományait, szokásait és az iskolai élet legfontosabb szabályait. Ismerik a lakóhely és hazánk nagy tájainak természeti adottságait és az emberek életét e területeken, valamint a nemzeti ünnepeinkhez és jelképeinkhez kapcsolódó eseményeket.
- Elemi szintű ismeretük van a Föld alakjáról és a Naprendszerbeli égitestek viszonyáról, a napközponthoz viszonyított alakjáról.
- Van elképzelésük az élet értelmezésére, el tudják választani az élő az élettelenről.
- Birtokában vannak az elemi evolúciós szemléletnek a születéssel, egyedfejlődéssel és az örökléssel kapcsolatban.
- Ismeri testük felépítését, működését és az egészséges fejlődéshez szükséges élelmiszereket, az egészséges életmód feltételeit.
- Felismerik az egészségéstől eltérő változásokat, a betegség tüneteit.
- Tudnak néhány példát a nyersanyag termékké alakulására. Ismerik az anyagfeldolgozás általános jellemzőit.
- A hulladék és a melléktermék fogalmakat pontos használják.
- Ismerik a talaj-, a víz-, a levegőszennyezés megelőzését, a szennyezés egészségkárosító hatásait.
- Önálló tudnak tervezni és kivitelezni az építésben és a tárgyalakításban.
- A terveket és elképzeléseket rajzban meg tudják jeleníteni.
- Egyszerű makettet tudnak készíteni.
- Ismerik időjáráshoz, évszakhoz, napszakhoz, alkalomhoz kapcsolódó életviteli szokásokat.
- Adott modelleket közvetlen megfigyelés alapján értelmesen ábrázolnak, jellemző formáik, főbb arányaik megragadásával.
- Vázolni tudják, értik a nézetek összefüggését.
- Rendelkeznek alapvető színismeretekkel, színhasználati jártassággal.
- Értik a vizuális kommunikáció jelentőségét a tanulásban, tájékoztatásban. Megalkotnak egyszerű képi közléseket.
- Ötletesek és egyre önállóbbak a különféle rendeltetésű tárgyak készítésében.
- Értik a tárgyalkotó folyamatot a helyzetfelismeréstől az ötlet megszületésén át az elkészítésig, az egyszerű munkamenet betartásáig.
- Képesek az elemzett mindennapi tárgyak, eszközök, formája (anyaga, mérete) és funkciója (jelentése) közötti kapcsolat felismerésére.
- Rendelkeznek ismeretekkel az épületek rendeltetéséről, tudnak konkrét példákat említeni. Életkornak megfelelő jártassággal, készségszinten alkalmaznak tanult technikákat és ábrázolási módokat.
- Kialakult készségeik vannak az egyszerű, eszköz nélküli és kéziszerszámmal végzett anyagalakításban.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tankönyvön kívül más ismerethordozókból a tananyaghoz kapcsolódó információk keresése.
- Tanítói kérdésre néhány mondatos összefüggő felelettel válaszadás.
- Egy-egy ismert növényt, emlős, madár és gerinctelen állat bemutatása a lakóhely környezetéből.
- Az életükhöz szükséges környezeti feltételeket ismerete.
- Környezetszennyező források és azok egészségkárosító hatásának megnevezése/ ismerete.
- Méréseket végzése a tanult körben az emberi testen, A megtanult élettani jellemzők megnevezése.
- Egészségmegőrző és veszélyeztető tényezők ismerete.
- A domborzat helyes jelölését a térképen.
- A lakóhely és a nagytájak ismerete Magyarország domborzati térképén.
- A lakóhely védett természeti értékeinek ismerete.

- Különbségek megnevezése és ismerete az eltérő településtípusok között.
- Egyszerű közlekedési ismeretek.
- A lakóhelyen élő népcsoportok ismerete.

- Gyakorlottság a tanult vizuális nyelvi és kompozíciós készsége használatában.
- Az élmények kifejezéséhez a megoldást önálló megválasztása.
- Változatos motívumalkalmazás.
- Egyszerű mozdulatok megjelenítése.
- Műalkotások és környezete vizuális üzeneteinek közös elemzésében, a vélemény önálló megfogalmazása.
- A képzőművészeti ágak több műtípusának felismerése.
- A gyakran megfigyelt és elemzett művek címének és alkotójának megnevezése.
- A lakóhelyén vagy annak környékén található múzeum vagy néprajzi gyűjteményt felkeresése, irányított megfigyeléseket végzése.

- Épített környezet, korszerű építmények megnevezése.
- Az anyagfeldolgozás általános jellemzőinek bemutatása.
- Az anyagvizsgálatok elemi módszereinek ismerete és használata.
- A technológiai lépések helyes alkalmazása konkrét feladatokban.
- Az anyagok takarékos és célszerű felhasználása a munkadarab elkészítésekor.
- Önálló tervezés és kivitelezés az építésben és a tárgyalakításban.
- A tervek és elképzelések rajzi megjelenítése.
- Egyszerű makett készítése és elemzése a terv alapján.
- A közlekedés szabályainak felhasználása problémahelyzetek megoldásához, elemzéséhez.
- A kerékpáros közlekedés szabályainak ismerete.
- Kulturált közlekedési magatartás modellezése szituációs játékokban, helyzetgyakorlatokban. Beszámoló egyszerű háztartási munkák elvégzéséről.
- A takarékoság fontosságának és lehetőségének felismerése konkrét helyzetekben. Időjáráshoz, évszakhoz, napszakhoz, alkalomhoz kapcsolódó életviteli szokások értelmezése.

3. ÉVFOLYAM

ANGOL NYELV

Éves óraszám: 120

SZERVEZÉSI KERET: TANÓRA

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Te + Én
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Beszédképesség Beszédértés Beszédhanghallás Intonációs érzékenység Kreativitás, fantázia Önkifejezés <i>Attitűdök:</i> Nyitottság Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Önelemzés igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Beszédértés Ismerkedés az angol hangzórendszerrel az angol intonáció és szóhangsúly megfigyelése Beszédhanghallás Beszédképesség	

Intonációs érzékenység: mondókák

Beszédfunkciók: köszönés napszakoknak megfelelően; udvariasság (megköszönés stb.), bemutatkozás

Szókincs

Angol fiú- és lánynevek

Angol városnevek

Angol eredetű jövevényszavak a magyar nyelvben

Az angol zászló színei

Nyelvtan

- személyes névmás egyes szám 1.–2. személyű alakjai;
- a létige egyes szám 1.–2. személyű alakjai;
- kijelentő, kérdő-és tagadómód létigés mondatokban

Ismerkedés az angol kultúrával és személyes viszonyulás kialakítása:

Forráshasználat és adatgyűjtés: angol eredetű jövevényszavak és angol személynevek

Nyelvórán kívüli, autonóm nyelvtanulási szokások előkészítése (önállóság, érdeklődés, anticipáció, anyaggyűjtés)

Eszközök

Irodalmi eszközök (ujjbábok)

Vizuális eszközök (különböző médiumokból anyaggyűjtés)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az angol zászló lerajzolása, színeinek megtanulása angolul, angol eredetű jövevényszavak gyűjtése (könyvek, médiumok stb. segítségével), annak megállapítása, honnan tudjuk, hogy egy jövevényszót éppen az angol nyelvből vettünk át (miért hangzik „angolosan”?)

angol férfi és női nevek gyűjtése: vannak-e magyar ekvivalenseik?

Halandsanyelv és mondókák angol hangzókkal (ld. Medgyes Péter: *Linda and the greenies*);

„legó módszer”:

- az órakon felmerülő angol szavak (pl. *Hello, Michael*) szótagjainak jelzésére tegyünk egymás mellé sárga színű legóelemeket, majd a hangsúlyos szótagot kék színű elemre cseréljük ki, a tanulók hasonló módszerrel „rakják ki” ismert angol szavak hangsúlyát, a tanár hangosan, a hangsúly kimondásával „ellenőrizzé”, jó helyre került-e a kék színű elem;
- angol köszönési formák vagy egyszerű, a létige alakjait tartalmazó angol mondatok intonációjának modellezése legóelemekkel (egy szó=egy elem – a hangsúlyos szó sötétebb elemmel való jelölése);

1–2 soros mondókák,

párgyakorlatok ujjbábokkal (az egyik kéz ujjait elnevezzük angol fiú- és lánynevekkel, arcot rajzolunk nekik):

köszönési formák gyakorlása,

az ujjak „bemutatkozása” (egyes szám 1. személyű létigés mondatok: *Én vagyok Michael* stb.),

a pár visszamondja a neveket (egyes szám 2. személyű létigés mondatok: *Te vagy Michael* stb.),

párcserével az egyes szám 1.-2. személyt tartalmazó mondatok változtatása,

eldöntendő kérdés gyakorlása („Te vagy Joe?”),

információkérés (Te ki vagy?),

tagadás (Nem Joe vagyok.),

rendezzünk „partit” az ujjbábokkal (*Helló, ön Mr Smith?* stb.)

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Mi + Ti
KAPCSOLÓDÁS	ANGOL NYELV
A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI	Összehasonlítás, következtetés
(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Adatgyűjtés megadott szempontok alapján
	Forráshasználat
	Beszédkézség
	Beszédértés
	A nyelvi és nem nyelvi jeleket egyaránt tartalmazó
	Szöveg értelmezése
	Beszédhanghallás
	Intonációs érzékenység
	Kreativitás, fantázia
	Önkifejezés

	<p><i>Attitűdök:</i> Nyitottság Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Előítélet-mentesség</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Beszédértés</i> Ismerkedés az angol hangzórendszerrel, összehasonlítások, következtetések és képzés az angol intonáció és szóhangsúly megfigyelése Beszédhanghallás A nyelvi és nem nyelvi jeleket egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése</p> <p><i>Beszédkézség</i> Intonációs érzékenység Szókincs Az angol tárgyi kultúrával kapcsolatos szavak Néhány fontos szó a csoport saját címerével kapcsolatban Nyelvtan</p> <ul style="list-style-type: none"> – személyes névmás egyes szám 3. személyű, illetve többes számú alakjai; – a létige egyes szám 3. személyű, illetve többes számú alakja; <p><i>Ismerkedés az angol kultúrával és személyes viszonyulás kialakítása:</i> Forráshasználat és adatgyűjtés: az angolszász kultúrára utaló jelek keresése és gyűjtése a médiumokból; Nyelvtan kívüli, autonóm nyelvtanulási szokások előkészítése (önállóság, érdeklődés, anticipáció, anyaggyűjtés) Eszközök Vizuális eszközök (poszterkészítés)</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>csoport készítsen zászlót/címert/logót saját jelképeinek/értékeinek/tárgyainak stb. feltüntetésével, egy-két szó megtanulása a címerről/logóról; anyaggyűjtés kis csoportokban:</p> <ul style="list-style-type: none"> – különböző médiumok (pl. újság, internet) felhasználásával az angol tárgyi kultúrára jellemző tárgyak (pl. double-decker), jelképek (pl. királynő, zászló) fotóinak gyűjtése, – a csoport készítsen posztert a gyűjtött anyagokból, néhány szó megtanulása a poszteren szereplő képekről, az osztályterem dekorációja; <p>magyarul tudó angol anyanyelvű nyelvhasználó meghívása az órára:</p> <ul style="list-style-type: none"> – az anyanyelvi nyelvhasználó ejtsen ki néhány, a csoport által gyűjtött angol jövevényszót (<i>football, tévé</i>), férfi és női neveket, városneveket stb., – a hallottak alapján az angol hangzórendszer elemeinek gyűjtése, következtetések az angol hangzórendszerrel kapcsolatban és az egyes angol hangzók képzése; <p>beszédhelyzet és téma anticipációja a folyó szöveg tágabb értelemben vett kontextusának segítségével (pl. angol tévécsatornán folyó mesefilmből a tanulók derítsék ki, melyik főszereplőt hogy hívják, miről szól a mese, a hallott szövegből szűrjenek ki ismerős szavakat – pl. Hello stb.);</p>	

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Állatkölykök 1.
KAPCSOLÓDÁS	
A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI	<ul style="list-style-type: none"> – Beszédkészség – Beszédértés – Beszédhanghallás – Szókincsfejlesztés – Adatgyűjtés- és rendszerezés megadott szempontok alapján – Empátia, nézőpontváltás képessége – Zenei hallás, éneklés – Önkifejezés, én-képességek – A szöveg adatainak különböző szempontú rendszerezése (információ-rangsor: lényeg)
(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p><i>Attitűdök:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Nyitottság – Kíváncsiság – Próbálkozási hajlandóság – A másokhoz való odafordulás igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Beszédértés</i> Egyszerű utasítások végrehajtása</p> <p><i>Beszédkészség</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Egyszerű utasítások adása – Szókincs – Állatnevek, állatok jellemzőit leíró melléknevek, állatok élőhelyei – Nyelvtan <p>– személyes névmás egyes szám 3. személyű alakjai és a grammatikai nem tudatosítása</p> <p>– A határozatlan névelő két alakja (a/an)</p> <p>– A határozott névelő kétféle kiejtése a következő szó kezdőbetűje szerint</p> <p>– ígék felszólító módja</p> <p><i>Tematikus tanulás a csoport preferenciái alapján:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – adatgyűjtés: portfólió készítése egy állatról – egyéni és csoportos preferenciák érvényesítése – nézőpontváltás 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A tanulók képzeletben kiscsoportonként „örökbe fogadnak” egy-egy általuk kedvelt kölyökállatot és portfóliót készítenek róla,</p> <ul style="list-style-type: none"> – szótanulás csoportonként a portfóliók alapján (pl. a választott állat neve, élőhelye, egy fontos tulajdonsága, egy rá jellemző cselekvés), – az összes kiscsoport állatneveinek megtanulása az állatok képeinek segítségével (a gyors egymásutánban felmutatott képeken szereplő állat nevének kimondása, az állatok valamilyen szempont szerint való csoportosítása – csak a dzsungelben élő, v. repülni tudó állatok stb.), – információhiányon alapuló szókincsfejlesztés: a kiscsoportok tagjai a portfóliók segítségével megtanítják egymásnak a kulcsszavakat (pl. <i>papagáj</i>: madár, repül, rikácsol, dzsungel, színes), – a tanult szavak csoportosítása képekkel: állatnevek, élőhelyek, tulajdonságok, cselekvések szerint, – a tanult szavak ismeretének konszolidációja kitalálós játékokkal (élőhelyek felismerése képek alapján, az egyes állatok elhelyezése az adott élőhelyen, az állatnevek eljátszása mozgással, az egyes állatok hangjának utánzása, vagy magnóról lejátszott, eredeti állathangok alapján az állat felismerése és nevének kimondása, egy tanuló egyes szám 1. személyben beszéljen az összekevert állatképek közül valamelyik 	

- állatról, a többieknek ki kell találniuk, melyik állatról van szó),
- a tanulók elnevezik állatukat angol nevekkal, gyakorlatok a hímnem/nőnem fogalmával kapcsolatban, pl. a fiú- és lánynevekkel elnevezett állatok képeinek különválasztása, olyan állatok képeinek felmutatása (pl. fácán, oroszlán), amelynek a hímje és nőténye jelentősen különbözik egymástól, a két névmás tudatosítása és használata,
  - választott állatok által végzett mozgások (repül, úszik stb.) eljátszása, a tanulók fele kölyökállatokká változik, a másik fele az igék felszólító módjának kimondásával úszni, repülni stb „tanítja” a kölyköt,
  - állatok által végzett cselekvések eljátszása nemek szerint: „Fiúk: ugorjatok! Lányok: fussatok!”, aki „elrontja”, zálogot ad stb.
  - altatók tanulása (pl. *Sleep little baby...*),

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Állatkölykök 2.
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Beszédkészség – Beszédértés – Beszédhanghallás – Vizuális és mozgásos emlékezet – Tájékozódás a térben – Zenei hallás, éneklés – Önkifejezés, én-képességek – Személyleíró szövegalkotás – A szöveg adatainak különböző szempontú rendszerezése (információ-rangsor: lényeg) <p><i>Attitűdök:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Nyitottság – Kíváncsiság – Próbálkozási hajlandóság – A másokhoz való odafordulás igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Beszédértés</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Beszédhanghallás: lényegi információ kiszűrése természetfilm narrátorszövege és a film nem nyelvi elemeinek segítségével – Ugyanannak a hangzónak a felismerése különböző szavakban <p><i>Beszédkészség</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Szókincs – Dinamikus, ill. gondozással kapcsolatos tevékenységeket leíró igék – Térirányok, – hol? – kérdőszó, – itt-ott – főbb testrészek nevei – Nyelvtan – Hol? – kérdőszóval kezdődő, létigét tartalmazó kérdések – Can: tudás, képesség kifejezésére – Birtokos névmás <p><i>Tematikus tanulás a csoport preferenciái alapján:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Nézőpontváltás – Másokhoz való odafordulás – Információk közlése és továbbadása, keresés hallott információk alapján <p>Eszközök</p> <p>Vizuális eszközök (természetfilm nézése megadott szempontok alapján, háziállattal készült családi fotók)</p>	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- a tanulók utasítás szerint mozgásukkal követik a megadott téri irányokat (Ugorj le! Menj balra stb.), majd párokban gyakorlás, ill. a kör közepén egy tanuló mondja az utasításokat, majd helycsere,
- a *Put your right hand in...* kezdetű dal tanulása
- a csoport egyik fele háttal áll egy képnek, amelyen egy nagy hal üldöz egy kis halat a tenger alatti sziklák között, a képet látó tanulók téri irányt jelző utasításai alapján a háttal állók mondják meg, merre menjen a kis hal, hogy kijusson a sziklák közül, a tanár tollal jelöli az „utat”,
- „az állatok gondozása”: a portfólió bővítése az állatok kedvelt táplálékának neveivel (fotók vagy rajzok felhasználásával), majd az állat „gondozásával” kapcsolatos igék és melléknevek (eszik, éhes stb.) megtanulása és rövid párbeszéd (,,Éhes vagy? Egyél”, „Aludj jól” stb.),
 Ügyességi játékok: ki tud messzebbre szökdelni fél lábon stb.
 A tanulók mondják el, mit „tud” már és mit „nem tud” még kisállatuk és érdeklődjenek párjuk állatának képességeivel kapcsolatban,
 a „felnevelt” állat visszaengedése a természetbe (az osztályterem dekorációja a képekkel, amelyek később ismétlésre adnak alkalmat, a tanulók ilyenkor „találkoznak” nevelt állatukkal).
 A tanulók hozzanak fényképet háziállataikról és adjanak róluk információt azoknak, akiknek nincs háziállatuk (pl. a kutyám egy golden retriever, a neve Fűles stb.); az információ továbbadása a többieknek, az információk alapján az állatok képei közül az „elveszett” háziállat megkeresése
 Az *Old McDonald had a farm...* c. dal megtanulása, az angol hangzók gyakorlása állatok hangutánzó szavaival (quack, meow), majd az e szavakban előforduló hangzók a témához kapcsolódó, azonos hangzót tartalmazó szavak kiejtésének gyakorlása (pl. quack-quiet, meow – go),
 A csoport egyik választott állatáról szóló természetfilm megnézése: a tanulók a film néhány részletéből szűrjék ki a lényegét a narrátorszöveg és a nem nyelvi elemek alapján és válaszoljanak előzetesen feltett tanári kérdésekre (pl. „A” csoport csak azt figyelje, mit eszik az állat? „B” csoport: hogyan gondozza kicsinyeit? stb.); második hallgatáskor a tanulók gyűjtsék az általuk meghallott ismerős szavakat és rögtön ismételjék meg őket

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Kedvenceim
KAPCSOLÓDÁS	ANGOL NYELV
A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI	<ul style="list-style-type: none"> – Beszédkészség – Beszédértés – Beszédhanghallás – Empátia – Zenei hallás, éneklés – Önkifejezés, én-képességek
(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<i>Attitűdök:</i> <ul style="list-style-type: none"> – Nyitottság – Kíváncsiság – Próbálkozási hajlandóság – A másokhoz való odafordulás igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<i>Beszédértés</i>	
<ul style="list-style-type: none"> – Családfa rajzának kiegészítése hallás után – A többesszám és a birtokos eset különválasztása hallás után 	
<i>Beszédkészség</i>	
<ul style="list-style-type: none"> – Preferenciák indoklása – Mások bemutatása 	
<i>Szókincs</i>	
<ul style="list-style-type: none"> – A családdal kapcsolatos kifejezések – Testrészek nevei – Külső tulajdonságok 	

Nyelvtan

- have got/has got
- birtokos's
- mutató névmások

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A tanulók kössék össze, hogy melyik testrészükkel mit tudnak csinálni (*integress a jobb kezeddal, pislogj a bal szemeddel!* stb.)
- A *When you're happy and you know it, clap your hands* – kezdetű dal tanulása
- A tanulók családi fotókkal illusztrálva mutassák be egyik családtagjukat a párjuknak, ill. beszéljenek egyik családtagjuk külsejéről, a párnak ki kell választania a fényképről azt a családtagot, akiről szó van,
- Barkochba: egy tanuló gondoljon egy másik tanulóra, és a többiek tegyenek fel eldöntendő kérdéseket, amelyekből derítsék ki, melyik tanuló a „feladvány” (Kék szeme van? Fiú, vagy lány? Magas? Van beceneve? Stb.)
- A tanulók készítsenek családfát, majd töröljenek ki belőle néhány nevet, párjuknak mutassák be családfájukat, párjuk hallás után egészítse ki a családfa rajzát, majd a másik tanuló tegyen fel kérdéseket: „Ki az az Erzszi?” „Anyukád testvére”, vagy „Mi apukám neve?” stb.
- A tanulók hozzák be kedvenc játékukat/egy-egy személyes tárgyukat, majd keverjék össze az összes tárgyat és próbálják kitalálni, melyik kié
- A tanulók játsszák el, hogy barátjuk felmegy hozzájuk játszani, és rövid párbeszédekben mutassák be „barátjukat” „szüleiknek”, folytassanak rövid beszélgetéseket
- A tanulók hallgassanak mondatokat, amelyekben egyaránt szerepelnek főnevek többesszámai, illetve személyek birtokos esetei is
- Nyelvtörők frikátákkal

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN**Beszédértés:**

- A tanuló hallás után megérti a brit kiejtéssel (is) kimondott egyszerű szavakat/mondatokat,
- egyszerű angol nyelvű közléseket,
- képes végrehajtani felszólító módú utasításokat.

Beszédkézség:

- A tanuló a kezdetektől tudatosan kommunikatív kompetenciájára hagyatkozik önmaga megértetése érdekében.
- Képes bemutatkozni.
- Rendelkezik elemi szókinccsel (nemzetközivé vált angol nyelvű kifejezések, illetve családjával, környezetével stb. kapcsolatos szavak) és nyelvtani (pl. személyes névmások, létige jelen ideje) ismeretekkel.

4. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 126

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Egy ürlény napirendje
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Tájékozódás az időben és a térben Önállóság Nyelvi normák alkalmazása: helyesírás – Tudatos normaalkalmazás: A helyzetben működő normákhoz való igazodás, Nyelvi normák alkalmazása: helyesírás – Számítógép-használat: szoftverhasználat <i>Attitűdök:</i> – Próbálkozási hajlandóság – Kezdeményezőkézség
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Beszédértés</i> Időpontok kiszűrése hallott szövegből Pályaudvari információk hangosbemondó szövege alapján</p> <p><i>Beszédkézség</i> beszédfunkciók: információkérés- és -adás órarendekkel, rendezvényekkel, menetrendekkel kapcsolatban szavak definiálása</p> <p>Szókincs: Az iskolával kapcsolatos szavak, tantárgyak nevei A számítógéppel, az internettel kapcsolatos szavak</p> <p>Nyelvtan: Az egyszerű jelen idő: szokások, vélemény kifejezése, menetrendekkel kapcsolatos információk kifejezése – Az óra használata</p> <p>Olvasásértés – Iskolai órarendek – Menetrendek</p> <p>Írás – jegyzetelés – tantárgyak neveinek helyesírása</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> – Fejtörők/műveltségi kvízkérdések – A tanulók használjanak angol nyelvű nyelvoktató programot (pl. kiejtés gyakorlására, szókincsfejlesztésre) számítógépen – A tanulók képzeljék el, hogy egy hatalmas számítógép belsejében vannak, és egy felhasználó éppen szótárprogramot használ: tegyünk számítógéppel kapcsolatos szavakat és egyszerű definícióikat a falakra, a tanulók minél rövidebb idő alatt párosítsák össze őket – Olvassunk fel egy-egy tantárggyal kapcsolatos szavakat, ki kell találni, melyik tantárgyhoz kapcsolódnak – A tanulók definiálják az egyes iskolai tantárgyakat, ki kell találni, melyik tantárgyról van szó – a tanulók találjanak ki tantárgyakat/foglalkozásokat iskolások számára (pl. kötelező jégkrémgyártogatás, stb.), készítsenek róla rövid ismertetőt és magyarázzák el, miért fontos az adott „tantárgy” 	

- A tanulók készítsenek angol nyelvű órarendet, mondják el, milyen órára járnak ebben a félévben, említsenek meg néhány témát, amelyről tanulnak
- Adjunk meg írásban időpontokat, a tanulók hallgassanak párbeszédet, amelyekben időpontok merülnek fel, és egyeztessék a papírjukon szereplő időpontokkal, illetve jegyzeteljenek le párbeszédekben szereplő időpontokat (pl. osztályfőnökük fogadóórái)
- A tanulók hallott szöveg alapján változtassák meg egy-egy tantárgy időpontját az órarendben, illetve tegyenek át foglalkozásokat más napra, illetve más terembe
- A tanulók órarendjük segítségével játsszák el, hogy kibújnak egy feladat elvégzése alól (pl. osztályterem dekorációja), arra hivatkozva, hogy nagyon elfoglaltak (*ma 2-től 1/24-ig angolórán vagyok, utána megyek edzésre* stb.)
- A tanulók találjanak ki egy úrlényt, aki még iskolába jár, kiscsoportokban óra szerint írják le napirendjét, majd a kiscsoportok olvassák fel egymásnak a napirendeket, és hallás után próbáljanak minél több napirendi pontot lejegyezni, az győz, aki több pontot tudott minél pontosabban leírni
- A tanulók párban játsszák el, hogy házigazdák egy iskolai rendezvényen (pl. nyílt napon), irányítsák a szülőket a megfelelő termekbe, illetve órákra
- Osztálykirándulás előkészületeinek szimulációja: a csoport szavazzon arról, hová akar menni, hány napra stb., majd kérjen pályaudvari információt vonatok indulásával/érkezésével kapcsolatban, jegyváltás, hangosbemondó szövege alapján időpont-módosítások megértése stb.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Különleges parti
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> - Kapcsolatápoló szövegalkotás: csevegés - Figyelem - Összehasonlítás - Önállóság - A kommunikációs helyzethez, illetve a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás - Tudatos normaalkalmazás: A helyzetben működő normákhoz való igazodás, <i>Attitűdök:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Próbálkozási hajlandóság - Kezdeményezőkézség
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<i>Beszédértés</i> <ul style="list-style-type: none"> - Cselekvésekre koncentráció tévékommentár hallgatása közben - Beszédhanghallás: mások nyári élményei <i>Beszédkézség</i> <ul style="list-style-type: none"> - kérdezőtechnika - információcsere képekkel és fotókkal kapcsolatban - szokások és éppen folyamatban lévő cselekvések leírására használatos jelen idők alkalmazása - kötetlen beszélgetés újdonsült ismerősökkel, személyes információadás-és kérés Szókincs: <ul style="list-style-type: none"> - nyaralással kapcsolatos szavak - sporttal, szabadidővel kapcsolatos szavak Nyelvtan: <ul style="list-style-type: none"> - Az egyszerű és folyamatos jelen idő összehasonlítása - A létige múlt idejű alakjai Olvasásértés <ul style="list-style-type: none"> - Képeslapok olvasása - meghívó e-mailben Írás <ul style="list-style-type: none"> - Képeslap írása - kommentárszöveg írása Eszközök <ul style="list-style-type: none"> - Vizuális eszközök (fotók, sportközvetítés) 	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Információlánc: a tanulók hozzanak be nyaralásukról készült fotókat, mesélik el párjuknak, mi látható a képeken, a pár adja tovább a fotókat valakinek és meséljen neki párja nyaralásáról (pl. *Talán emlékszel, Olaszországban voltunk. Ezen a képen éppen strandlabdázunk, ez itt a kisöccsém, már tud járni* stb.)
- activity-típusú játékok a korábban tanult szókincs ismétlésére
- A tanulók képzeletben írjanak a nyaralásból képeslapot barátjuknak (pl. *Az emberek itt nagyon kedvesek, mindennap fürdünk a tengerben,* stb.), majd aláírás nélkül olvassák el a többiek képeslapjait, próbálják kitalálni, melyiket ki írta
- A tanulók tegyenek fel kérdéseket egy fotón szereplő embernek/állatnak (pl. *Hogy hívnak? Mit csinálsz itt? Mi a foglalkozásod?* stb.), majd képzeljék el, hogy ők a fotónak azok a szereplői, akiknek a kérdéseket feltették, és spontán módon válaszoljanak saját kérdéseikre
- A tanulók párban figyeljenek meg két képet/rajzot, amelyek között van néhány különbség, majd szóban hasonlítsák össze a két képet és találják meg a különbségeket (pl. az A képen a lány fekszik a strandon, a B képen úszik a vízben stb.)
- A tanulók kérdezzék meg egymástól, ki mit gyűjt, milyen sportot üz stb., majd írjanak mondatokat padtársuk hobbjáról és jelenlegi tevékenységéről (pl. *Peti bélyeget gyűjt, de most itt ül mellettem* stb.),
- A tanulók nézzenek sportközvetítést valamelyik angol csatornán és kapjanak el folyamatos jelen idejű mondatokat, majd írjanak kommentárszöveget hasonló témában (pl. *űrfoci – X, aki a szomszéd bolygóra jár edzésre, nagyon örül, hogy tagja a csapatnak. És most 10 méter magasan egyedül viszi mindhárom labdát és gól! Fiúk, hát itt mindenki alszik? Nem hiszem el, kedves nézők... stb.*)
- Küldjünk a tanulóknak meghívót e-mailben egy különleges partira, amelyen „senki nem ismer senkit”: a partin a tanulók találjanak ki maguknak egy másik személyiséget, más névvel, nemzetiséggel, életkorral stb., majd mutatkozzanak be egymásnak, beszéljenek magukról, foglalkozásukról, hobbjukról, családjukról stb., a játék végén elevenítsenek fel minél több érdekes személyt és mondják el, mit tudtak meg róla
- Rendezzünk csoportok közti versenyt: a csoportoknak adjunk szóban egy, más-más sorrendben végrehajtandó feladatsort, amelyet le kell jegyzetelniük, minden feladatot az iskola különböző helyszínein adott időben kell végrehajtani (pl. *¼4-kor két játékos jelenjen meg a büfében piros trikóban, rendeljen egy málnaszörpöt, majd vigye fel a tanári szobába és kopogjon négyet*)

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Csillagjegyek
KAPCSOLÓDÁS	ANGOL NYELV
A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI	<ul style="list-style-type: none"> – Beszédkészség – Beszédértés – Tájékozódás az időben és a térben – Döntéshozás, értékelés – Számítógép-használat: szoftverhasználat
(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p><i>Attitűdök:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Próbálkozási hajlandóság – Kezdeményezőkézség
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Beszédértés</i> Beszédhanghallás: külső tulajdonságok feltüntetése rajzban <i>Beszédkészség</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – összehasonlítás – érvelés – véleménykérés <p>Szókincs:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Külső és belső tulajdonságok – Csillagjegyek nevei – A hasonlítás nyelve (fontosabb, mint... stb.) – Az érvelés nyelve (mert, véleményem szerint, stb.) – Sorszámnevek 1-től 5-ig 	

Nyelvtan:

- 'could'
- Melléknevek fokozása, összehasonlítás

Olvasásértés

- Csillagjegyek leírásai (belső tulajdonságok)
- Keresőprogram segítségével angol nyelvű oldalak olvasása az interneten

Eszközök

- Vizuális eszközök (családi fotóalbumok, tablók)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A tanulók kérdezzék meg otthon, mi volt az első szavuk, első játékuk stb., ezekből kisbabakori fényképükkel együtt készítsenek tablót, a többieknek ki kell találniuk, melyik tabló kiről készült,
- A tanulók hozzanak be az órára családi fotóalbumokat, lapozzák fel kiskori képeiket és mesélik el, hány éves korukban tudtak felállni, mászni, kanállal enni stb., mondják el, régen mit szerettek enni, mivel szerettek játszani stb., és hogy van ez ma
- A tanulók hasonlítsák össze kiskori képeiket szüleik kiskori képeivel (*amikor hároméves voltam, hosszabb volt a hajam, mint anyukámnak* stb.)
- A tanulók rajzoljanak le egy embert külső leírás alapján
- A tanulók hasonlítsák össze kiskori külső tulajdonságaikat mai külső tulajdonságaikkal (kiskoromban kék volt a szemem, de most barna, ma vékonyabb vagyok stb.)
- A tanulók hasonlítsák össze külső tulajdonságaikat (pl. *Tomi olyan magas, mint Kinga, Kinga magasabb, mint...*)
- A tanulók nézzenek utána, milyen jegyben születtek, majd olvassanak angol nyelvű leírásokat az adott csillagjeggyel kapcsolatban, döntsék el, igaz-e rájuk vagy sem, keressenek további információkat az egyes csillagjegyekkel kapcsolatban az interneten
- A tanulók írják le ideáljukat párjuknak, majd hasonlítsák össze a két ideál külső és belső tulajdonságait, próbáljanak megegyezésre jutni azzal kapcsolatban, számukra melyik a fontosabb, a külső vagy a belső és miért, stb.
- A tanulók beszéljék meg, milyen tulajdonságok szükségesek ahhoz, hogy valaki sikeres legyen az iskolában / iskolatársai körében / a barátságban / a sportban stb. és miért
a tanulók néhány érték közül (pl. barátság, siker, család, tanulás stb.) válasszák ki, mi számukra a legfontosabb, mi a második legfontosabb stb., majd hasonlítsák össze a sorrendet párjukkal
szavak gyakorlása: képek közül fel kell ismerni és fel kell kapni azt, amelyik egy-egy kimondott angol szót jelöl; képdiktálás: a kimondott szavakat le kell rajzolni, vagy más, *Activity*-típusú játékok

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Az első szülinapom
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<i>Képességek:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Nyelvi kreativitás - Emlékezet - Figyelem, megfigyelés - Önbemutató, önkifejezés <i>Beszédértés</i> <i>Beszédkésztség</i> <i>Attitűdök:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Próbálkozási hajlandóság - Kezdeményezőkézség - Nyitottság - Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<i>Beszédértés</i> egy ismert angol személyiség élettörténetének meghallgatása nem rendhagyó igék múlt idejű alakjainak kiejtése (-d, -ed) hibák megtalálása hallott szövegben	

Beszédkésztség

Szövegek tanulása hallás után; dramatizálás, előadásmódok

narráció

beszámoló egy családi eseményről

Szókincs

- születésnapkal kapcsolatos szavak (ajándék, gyertya stb.)
- sorszámnevek 5-től 100-ig

Nyelvtan

- egyszerű múlt idő, rendhagyó és nem rendhagyó igék, időhatározók

Olvasáskésztség

- képregény

Eszközök

Irodalmi eszközök (narráció)

Vizuális eszközök (képregény)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Egyszerű múlt idő, kijelentő mód:**

Igék múlt idejű alakjainak tanulása a Bingo!-játék segítségével

Képregény olvasása, majd igék infinitív alakjainak beírása a folytatásba, a történet egyéni befejezése

Egy ismert személyiség (pl. az angol királyi család egyik tagja) élettörténetének sorrendbe rakása

A tanulók készítsenek magukról rövid életrajzot

A tanulók hozzanak fotókat első születésnapjukról, meséljenek társaiknak az eseményről

a tanulók meséljenek olyan élményeikről, amikor először csináltak valamit, először találkoztak valakivel stb.,

egy megtanult történetet mondjunk el „hibásan”: keverjük össze benne pl. a szereplőket (*Piroska megette nagymamát*), a tanulók csapjanak zajt, ha hibát hallanak és javítsák ki a mesét

Egyszerű múlt idő kérdőmód:

a tanulók a „Tudtad, hogy...”-bevezető után meglepő, múlt időben megfogalmazott tényeket olvasnak fel egymásnak

kvízkérdések régi találmányokkal kapcsolatban (*ki fedezte fel a yo-yót?* stb.)

a tanulók kártyákon szereplő tevékenységek húzása után megkérdezik párjuktól, mikor végezte utoljára az adott tevékenységet, majd a partner hamis vagy igaz választ ad, a feladat megítélni, igaz volt-e a válasz

egy tanuló igyekezzon minél többet megtudni a másik tanulótól egy élményével kapcsolatban, de partnere csak arra válaszolhat, amit a tanuló kérdezett, majd adjunk meg múlt idejű kijelentéseket (*Tegnap meglepő hírt kaptam.* stb.) és a tanulók próbáljanak minél több dolgot kideríteni az adott kijelentésről

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Storytime
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p><i>Képességek:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nyelvi kreativitás - Emlékezet - Figyelem, megfigyelés - Tudatos normaalkalmazás: A helyzetben működő normákhoz való igazodás, - döntéshozás <p><i>Attitűdök:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Próbálkozási hajlandóság - Kezdeményezőkézség - Nyitottság - Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK*Beszédértés*

Egy mese követése hallott szöveg alapján

Beszédképesség

- Narráció
- Interaktivitás
- kérdezőtechnika
- Szókincs
- Egy híres mese szókincse

Nyelvtan

- Folyamatos múlt idő, időhatározók
- Hogyan?-kérdésre válaszoló határozók (pl. quickly)

Olvasásképesség

egy híres mese

Írás

kreatív írás kiscsoportokban

Eszközök

Irodalmi eszközök (narráció)
Vizuális eszközök (szavakat jelölő képek, rajzolás)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egy híres mese (pl. Hófehérke) egyes jeleneteinek sorrendbe rakása rajzok segítségével, a mese szókincsének prezentálása eljátszás, képek, rajzok stb. segítségével, magyar nyelvű magyarázat és fordítás nélkül rajzokról, a jelenetek összekeverése, a helyes sorrend megtalálása; egy-egy jelenetben előforduló szavak előhívása a rajzok segítségével; közös mesemondás

Játsszunk magnóról háttérhangokat egy történethez (madárcsiripelés, tengerzúgás, szélfúvás stb.), a tanulók alkossanak a hangokat leíró, folyamatos múlt idejű mondatokat

A már ismert mese szövegét a tanulók egészítsék ki folyamatos múlt idejű mondatokkal, amelyeknek a helyét ők keresik meg, a híres mese „modernizált változatának” megírása kiscsoportokban, mesemondás híres „mesekellékek” (pl. varázspálca) segítségével: adjunk meg egy alaphelyzetet, amelyre a tanulók csoportban mesét találnak ki: Minden megszólalónak húznia kell egy képkártyát, és úgy kell továbbfűznie a történet fonalát, hogy amelyik kellék a kártyáján szerepel, azt bele kell szőnie a folytatásba.

„Logikai puzzle”: a tanulók barkochba-kérdésekkel oldják meg a rejtélyt, adjunk meg egy alaphelyzetet (pl. tegnap valaki ellopta egy gazdag ember nagyon értékes festményét), és a csoport tagjai párokban kapjanak más-más információkat kártyákon, amelyeket összerakva megoldható az ügy

„Alibijáték”: hirdessük ki, hogy bűntény történt, ezért egy gyanúsítottat kihallgat a rendőrség, akinek azonban barátja/barátnője alibit akar nyújtani a „gyanúsítottnak” és barátjának. Két külön „kihallgatás” során tegyünk fel „Mit csinált ön tegnap este 9 és 11 között?”, illetve *Hány órákor hagyta el barátja lakását?* típusú kérdéseket.

A feladat, hogy a két játékos minél összevágóbb vallomást tegyen és ezzel a „gyanúsított” tisztázza magát feladatok olyan igékkel, amelyekből képezhető főnév, melléknév és határozói is (pl. *respond, responsible, responsibility, responsibly*) – szóképzés, mondattranszformáció

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**Beszédértés:**

A tanuló definíciók alapján, magyar nyelvű magyarázatok nélkül is értsen meg szavakat, kifejezéseket

Beszédképesség:

Legyen képes mesélni személyes élményeiről, környezetéről.

Legyen képes az összehasonlításra, indoklásra.

Olvasáskészség:

Értse a feldolgozott mesék, képregények nyelvét.

Értsen meg információkat a mindennapi étellel kapcsolatos egyszerűbb szövegekből (pl. ételmiszer-, termékleírás).

Írás:

Legyen képes egyszerű szövegeket megírni (képeslap, e-mail).

Használja a számítógépet személyes célokra (információkeresés, nyelvtanulás, e-mailezés).

3–4. ÉVFOLYAM**TESTNEVELÉS**

Éves óraszám:

3. évfolyam: 185

4. évfolyam: 185

A tantárgy tanításának célja a kezdő és az alapozó időszakban:

- A testi, tanulási, pszichés készségek fejlesztése.
- A saját testérzékelés fejlesztésével a tanulási, gondolkodási, pszichés képességek alapozása.
- Az állóképesség, teherbírás, edzettség fokozása a testi és lelki alkalmazkodó képesség jó működése érdekében.
- A testi és lelki ártalmakat megelőzése és kezelése.
- A biológiai éréshez alkalmazkodó, egészséges testi fejlesztés, a fejlődés mérése.
- Az egészséges személyközi, társas kapcsolatok kialakítása.
- A pozitív életérzés, a pozitív hozzáállás az örömszerzés, szórakozás, a versenyélmények átélésének megalapozása.
- Az erkölcsi és akarati tulajdonságok fejlesztése.
- A biomechanikailag helyes testtartás kialakítása, illetve fenntartása
- A gerincoszlop és az ízületek megóvása.
- A tanulók önismeretre építő, belső kontrolljának erősödése.
- A tanulók személyes és szociális felelősségének megalapozása, a társas környezet lelki, fizikai fejlődése és a természeti környezet megóvása iránt.
- A tanulók verbális és nem verbális ismereteinek bővülése a kultúra, testkultúra területein.
- Az egész életen át tartó tanulás fizikai és szellemi megalapozásához való hozzájárulás.
- Az egészséges életmód és az egészségmegőrzés iránti igény kialakítása.
- A megfelelő higiéniai igényesség kialakítása.

A testnevelés és sport oktatása során elsődleges:

- A sport- és mozgáskultúrával összefüggő, rendszerezett ismereteket közvetítése, és számon kérése.
- A sikert és örömet szerző, játékos eljárások előtérbe kerülése.
- Változatos mozgásformák biztosítása.
- Kerüljön előtérbe a prevenció: a gerincoszlop és az ízületek védelme a tanórai bemelegítésben, az óraszervezés első elemeként, minden tanórai és tanórán kívüli foglalkozáson történjen meg, sérülések és balesetek megelőzésére való felkészítés.
- A biomechanikailag helyes testtartás kialakítása, illetve fenntartása minden évfolyamon jelenjen meg.
- A szabad levegőn való tevékenység és a légzőtorna rendszeresen épüljön be a tanórák rendszerébe.
- A teljes nevelési-oktatási folyamatban a feladat iránti elkötelezettség, a motiváltság fennmaradjon.
- A megtanult tevékenységeket kontrollált versenyhelyzetekben, iskolai, területi vagy országos bajnoki rendszerekben ki lehessen próbálni.
- Az oktatási eszközök, sportszerek megválasztásában és alkalmazásában az életkori sajátosságok, a sérülés- és baleset-megelőzési szempontok érvényesüljenek.
- A 6–11 éves korú, a konkrét műveleti gondolkodás szintjén álló gyerek változatos, de egyszerű szabályokkal megoldható szituációkat éljen át, és kapjon lehetőséget
  - a sikeres végrehajtást biztosító szabályok kitalálására,
  - a kombinációs lehetőségek kipróbálására.
- Könnyített feladatokkal, fokozott figyelemmel segítsük a lassabban haladókat a testi-lelki egészségük fejlesztéséhez.
- A képességfejlesztés az egyéni adottságoknak és szenzibilis fázisoknak megfelelő legyen.

- El kell érni, hogy igényükké váljon az egészséges életmód, ezért kezeljék kiemelt helyen az egészség megőrzését.

A tantervben az első négy évfolyamon nincs meghatározva kötelező testnevelési anyag, és az sincs megkövetve, hány órát kell fordítani egyes mozgások oktatására. Minden testnevelő a saját iskolai körülményeihez igazíthatja tanmenete elkészítését.

A tanterv több mozgásterületre van bontva, melyek a meglévő tudásra épülve évről-évre egyre nehezebb, bonyolultabb mozgásokkal egészülnek ki.

1.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Rendgyakorlatok, járások, futások
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	Reakció- és cselekvésgyorsaság Térbeli tájékozódás Állóképesség Mozgás koordináció Egyensúly Szabálykövetés Figyelemkoncentráció Gyorsaság Ritmusérzék Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Higiénia, egészségvédelem Előnyserzés, becsületesség, a kudarc elviselése stb. Önkontrollra kondicionálás Higiénia, egészség és balesetvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Testnevelés órához kötődő szokásrendszer integrálása. Alaki képzés a tanóra rendjének alapozásához: <ul style="list-style-type: none"> – Sorakozás oszlopban, vonalban. – Kétsoros vonal, kettős oszlop kialakítása. – Testfordulatok helyben. – Vonal alakzatból oszlopalakzat kialakítása helyben fordulással. – Oszlop alakzat megindítása vezényszóra. – Vigyázz és pihenj állás. – Járás kettős oszlopban. – Köralakítás (mellső és hátsó) kézfogással és kézfogás nélkül. – Egyenletes térelosztás. Járások: <ul style="list-style-type: none"> – utánzó járások – irány és tempóváltoztatással – közben végzett feladatokkal – akadályokon – egyensúlyozó járások Futások <ul style="list-style-type: none"> – irány és tempóváltoztatással – közben végzett feladatokkal – akadályokon – tartós futás, gyorsfutás – állórajt és guggoló rajt 	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> – Helyezkedés játéka a térben. – Járások előre hátrafelé, ütem- és lépéshossz szabályozással, oldalirányú keresztlépéssel, magas térd és sarokemeléssel, gyorsütemű irányváltásokkal, akadálypályákon. – Járás helyben és átmenet járásba és vissza; vonalból, oszlopból köralakítás; nyitódás, zárkózás, távköz. <p>Állóképesség fejlesztés:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tartós futással – gyalogtúrákkal <p>Futások</p> <ul style="list-style-type: none"> – Előre hátrafelé, ütem- és lépéshossz szabályozással, oldalirányú keresztlépéssel, szlalomfutással. – Magas térd és sarokemeléssel, gyorsütemű irányváltásokkal, akadálypályákon. – Rövidtávú vágtafutások, gyors futások irányváltoztatással. – A futógyorsaság fejlesztése, tempófokozással. – Futások térformák alakításával, követésével. – Fogó játékok, különböző sor- és váltóversenyek, fokozatosan nehezedő szabályokkal.

2.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Szökdelések, ugrások
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Egyensúlyérzék Mozgáskoordináció Alkalmazkodás Szabálytudat Ritmusérzék Térbeli tájékozódás, térészlelés Állóképesség Mozgásügyesség Mozgás koordináció Egyensúly Szabálykövetés Figyelemkoncentráció Kreativitás Együtműködés Alkalmazkodás társakhoz Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Ritmusérzék Szakszókincs A saját teljesítőképeség beclése Pozitív beállítottság Higiénia, egészség és balesetvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Sajátítsák el a különböző ugrások, szökdelések végrehajtásának helyes technikáját.	
Szökdelések: egy, váltott és páros lábon	
Ugrások: <ul style="list-style-type: none"> – egy-, váltott-, páros lábon – távolugrás (nekifutással egy lábról, páros lábba) 	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> – Szökdelés cikcakkban, irány és tempóváltással, közben végzett feladatokkal. – Futás, szökdelés összekapcsolása. – Szökdelések zenére, felugrások hangeffektusokra. – Áthajtások különféle módokon ugrókötéllal; szökdelő és ugró játékok. – Tartós ideig ugrókötelezés, előre, hátrahajtással, helyben, haladás közben, guggolásban. – Ugrások egy-, váltott-, páros lábon 5–20 mp-ig. – Fel-, le-, át és célba és sorozat ugrások változatos terepen. – Távolba és felfelé ugrások a két lábat váltva használva az elrugaszkodáskor. – Helyből és nekifutással végzett természetes ugrásfeladatok és kapcsolódó játékok. – Futó-, ugrásgyakorlatok akadályok fölött, átugrás szereken (zsugorkanyar ugrás). – Ugródeszkáról történő felugrás. – Ugrás távolba (nekifutással egy lábról, páros lábba).

3.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Testtartást fejlesztő, gimnasztikai, egyensúly, támasz és függés gyakorlatok
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Biomechanikailag helyes testtartás Akarati tulajdonságok fejlesztése: <ul style="list-style-type: none"> – kitartás – erőfejlesztés Helyzetfelismerő képesség Kondicionális és koordinációs képesség Térbeli tájékozódás A saját test érzékelése, (hely és helyzet meghatározás a térben). Mozdásügyesség Egyensúly Szabálykövetés, szabálytudat Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Ritmusérzék Szakszókincs A saját teljesítőképesség becslése Pozitív beállítottság Higiénia, egészség és balesetvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Gimnasztika: <ul style="list-style-type: none"> – 1–8 ütemű egyszerű szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok – határozott formájú szabad-, társas- és kéziszer-gyakorlatok Kúszások, mászások: <ul style="list-style-type: none"> – kúszások és mászások, átbújások – gurulások, fordulatok fekvésben – gurulóátfordulás előre-hátra, guggoló-támaszból, terpeszállásból – sorozat- gurulóátfordulások előre – haránt-, oldalspárga kísérletek – zsugorfejállás, fejállás és kézállási kísérletek – cigánykerék kísérletek – zsugorkanyar- és bátor ugrás Egyensúlygyakorlatok: <ul style="list-style-type: none"> – hely és helyzetváltoztatások bizonytalan egyensúlyi helyzetben – helyzetmegtartás talajon és nehezített körülmények között – korrekciós mozgások az egyensúly megtartásáért 	

<p>Támasz és függés:</p> <ul style="list-style-type: none"> – egyszerű tornajellegű támasz és függéshelyzetek – vízszintes függeszkedés, húzódkodás – függésben térd-, lábemelés, lengés – lajhármászás – mászókötélen mászókulcsolással
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> – 1–8 ütemű egyszerű szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok. – Gimnasztikai gyakorlatok helyes, kontrollált testrész- és testtartással rövid sorozatokká alakítva, törekedve a folyamatos ütemtartásra. – Egyszerű 1–8 ütemű kéziszer, társas-, bordásfal-, padgyakorlatok, utánzó gyakorlatok, játékok helyes tartással, ritmikai és dinamikai variációkkal a 8 ütemben. – Hely és helyzetváltoztatások bizonytalan egyensúlyi helyzetben. – Függőleges repülés számlóyról és 2-3 részes szekrényről testfordulatokkal. – Felugrás 2-3 részes szekrényre kéztámasszal. – Gurulások, fordulatok fekvésben és állásban a test hossz tengelye körül. – Gurulóátfordulás előre-hátra különböző testhelyzetekből indulva és érkezve, gurulóátfordulás előre-hátra oldalra lejtős felületen. – Tükrözések bonyolultabb térirányokkal. – Csúszó, kúszó, mászó, átbújó, sorozatos guruló átfordulást tartalmazó sor és váltóversenyek. – Fejenállás, kézállásban lépegetés, cigánykerék, zsugorfejen állás próbálgatása, önállóan vagy bordásfal-, társ segítségével. – Mászási kísérletek kötél és rúdon. – Függőgyakorlatok tornaszereken, természetes akadályokon. – Függésben tovahaladás; vándormászás bordásfalon tempófokozással. – Húzódkodások, lábemelések, lengések, lengetések bordásfalon és gyűrűn. – Lajhármászás részletesen elhelyezett szereken. – Egyensúlyozás libikókán, változatos szereken, kézben, fejen tartott tárgyakkal. – Gyakorlatok labdával különféle szereken állva és azokon haladva. – Egyensúlygyakorlatok különböző testhelyzetek változtatásával, akadályversenyek részeként is. – A témakörhöz kapcsolható utánzó, népi és gyerekjátékok.

4.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Dobások, labdajátékok
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Helyzetfelismerés, a helyzetnek megfelelő cselekvésbiztonság</p> <p>Dobókészség</p> <p>Kondicionális és koordinációs képesség</p> <p>Térbeli tájékozódás</p> <p>A saját test érzékelése (hely és helyzet meghatározás a térben)</p> <p>Mozgásügyesség, taktikázás</p> <p>Vizuomotoros koordináció</p> <p>Egyensúly</p> <p>Szabálykövetés, szabálytudat</p> <p>Együtműködési készség</p> <p>Figyelemkoncentráció</p> <p>Alkalmazkodás társakhoz</p> <p>Alkalmazkodás változó helyzetekhez</p> <p>Reakciósebesség</p> <p>Gyorsaság</p> <p>Pontosság</p> <p>Szakszókincs</p> <p>A saját teljesítőképesség becslése</p> <p>Sportszerűség</p> <p>A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás</p>

	A helyzetben működő normákhoz való igazodás Pozitív beállítottság Becsületes játék Higiénia, egészség és baleset védelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Nehezedő labdakezelési gyakorlatok kézzel és lábbal. Labdakezelés elmélyítése. A cselezés, a másik társ mozgással való becsapásának tanítása. Kislabda-hajítás helyből, kidobó állásból, befordulással és kilépésből. Sportjátékok előkészítése labdás játékokkal, versengésekkel.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Nehezített labdakezelési gyakorlatok (egy-két) kézzel</p> <ul style="list-style-type: none"> – labdakezelés nehezített körülmények között, – különböző távolságokba és magasságokba, – egyénileg és társsal, – váltakozó tempóban. <p>Labdaátadások és -átvételek (helyben és mozgás közben). Labdavezetések irányváltoztatással. Fejelési kísérletek egyénileg és párokban. A labda levegőben tartása kézzel, lábbal és fejjel. Mozgó labda elfogása:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a mozgás sebességviszonyainak variálása, cél a kiszámíthatatlanság, – állandóan változó helyzetekhez való alkalmazkodás, – labdakezelés osztott figyelemmel, pl. szövegmondás közben (sorban, körben, párban, a látás korlátozásával), – különböző sebességgel repülő, guruló, pattogó különböző fajtájú labdák elfogása, kezelése. <p>Dobások: Hajítási kísérletek kidobó állásból befordulással és nekifutással. Cselezési technikák gyakorlása. Medicinlabda dobás, vetés, lökés helyből és különböző testhelyzetekből. Akadályversenyekbe épített dobásfeladatok. A témakörhöz kapcsolódó testnevelési, népi és gyerekjátékok: Pl. mini kosárlabda, kézilabda, röplabda, bombázók.</p>	

5.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Küzdő és koreografált játékok, szabadidős sporttevékenységek
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>Siker és a kudarc sportszerű elviselése Ellenfél megbecsülése Akarati tulajdonságok fejlesztése:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kitartás az erő kifejtésben – a társ mozgásához igazodás – az önellenőrzés mozgás közben – tudatos feladatmegoldás <p>Együttműködési képességek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kooperativitás – tolerancia – segítőkészség – konszenzuseresés – konfliktuskezelés – alkalmazkodás – empátia – sportszerűség – szolidaritás

	<ul style="list-style-type: none"> – tapintat – szabálykövetés – sportszerűség <p>Helyzetfelismerő képesség Kondicionális és koordinációs képesség Térbeli tájékozódás A saját test érzékelése, (hely és helyzet meghatározás a térben). Mozgásügyesség, taktikázás Egyensúly Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás változó helyzetekhez Reakciósebesség Gyorsaság Pontosság A saját teljesítőképesség becslése A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás Pozitív beállítottság Becsületesség játék Higiénia, egészség és balesetvédelem</p>
--	--

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Küzdőjátékok:

- Test-test elleni harc.
- Esések, gurulások, tompítások.
- Szabadulás fogásból.
- Birkózó jellegű küzdőjátékok: mögékerülés, kiemelés.

Koreografált játékok:

- Gyermek-, népi játékok.
- Gyermek és néptánc koreográfiák.

Szabadban végzett sporttevékenységek:

- Az évszakokhoz igazodó sportjátékok.
- A más tantárgy keretében megvalósuló projektek mozgásanyaga.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Küzdő játékok:

- Szabadulás csuklón fogásból.
- Grundbirkózás. Kötélhúzás.
- Kézráütés mellő fekvőtámaszban.
- Szemben állva kézfogás társsal, dőlés hátra karnyújtásig és vissza.
- Vívás két kézzel.

Koreografált mozgások:

- Mozgás és zenei ritmus összehangolása, négynegyedes és háromnegyedes ritmusgyakorlatok tapssal, topogással, dobogással, járással, futással, ugrással.
- Gyermekmondókákra, gyermekversekre, mesés gyermekdalokra épülő táncmotívumok.
- Koreografált mozgássorok; egyszerű történetek, mesék állóképek (rögzített mozdulat), képsorok (mozdulat és mozgássor) előadásával csoportban és egyénileg; a táncstílus követése.

Szabadban végzett sporttevékenységek, játékok:

- évszaknak megfelelő mozgások
- számháborúk
- járőrversenyek, tájékozódási feladatokkal
- fal és famászás
- görkorsolyázás, gördeszkázás
- kerékpározás
- duatlon (triathlon)
- csúszkálás, korszolyázás, szánkózás
- hógolyózás

- korcsolyázás, csúszkálás
- hóember építése
- célba dobás hógolyóval, hógolyócsata
- szánkó húzó és toló verseny
- lesiklóverseny szánkóval

6.

FEJLESZTÉSI TERÜLET	Úszás
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Tájékozódás vízben A saját test érzékelése, (hely és helyzet meghatározás a vízben). Mozgásügyesség Koordinációs képesség Egyensúly Figyelemkoncentráció Alkalmazkodás változó helyzetekhez Pozitív beállítottság Szakszókincs Higiénia, egészség és balesetvédelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Az eddig elsajátított úszásnem mellett egy további úszásnem kar- és lábtempójának elsajátítása (gyors- és hátúszás, vagy mellúszás oktatása).	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> - Előkészítő gyakorlatok szárazföldön: rávezető és célgyakorlatok. - A vízhez szoktatás alapgyakorlatai: vízbe ugrás, vízbe fújás, vízben mozgás, víz alá merülés, szemnyitás a víz alatt, lebegés, versengések a fenti gyakorlatokkal, labdával, eszközökkel, egyéb játékok pl. halacszkázás. - Siklás hason, háton; siklás kar- és lábtempóval és azok összekötésével; siklás levegővétellel. - úszási kísérletek; - Siklás levegővétellel, 	

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ EREDMÉNYEI A TANÉV VÉGÉN

- A gyerekek tudnak a tanári terminológiához tartozó motoros válaszcselekvéseket adni.
- Megfelelnek az órakezdetés rendjének tudatos, önkontroll szabályozta feltételeknek.
- Balesetmentesen, másokra való tekintettel célszerűen közlekednek a tornatermi (udvar stb.) térben.
- Ismerik a szakkifejezéseket.
- Változó feltételeknek megfelelően tudják szabályozni a járást, futást.
- Járás közben pontosan és fegyelmezetten hajtanak végre különféle feladatokat.
- Tudnak egyenletes iramban 8-10 percig futni, 12-15 percig tartó futómozgást tartalmazó játékban részt venni.
- Ismerik az állórajttal történő indulást.
- Tudnak szökdeléseket végezni.
- Képesek ugrásgyakorlatot végrehajtani:
  - páros és egy lábon, negyed- és félfordulattal
  - ugrókötéllel előre, hátrahajtással
  - társak által hajtott lengőkötéllel
  - különféle alakzatban
  - futás közben felugrással jelekre

futó-, ugrógyakorlatot akadálypályán
lépcsőzetesen elhelyezett szereken
el- és felugorva néhány lépés nekifutással.

- Képesek célba dobásokra, állásból, járásból, futásból vízszintesen és függőlegesen elhelyezett tárgyra.
- Helyes technikával tudnak távolra dobni.
- Ismerik az egy- és kétkezes dobásokat, lökéseket, hajításokat.
- Betartják a játék- és magatartási szabályokat.
- Tudnak fordított testhelyzetben, gurulásban is tájékozódni a térben.
- Tudnak önállóan játszani a tanult játékok felhasználásával.
- Ismerik a legmegfelelőbb labdafogást, elkapást, birtoklást, feladathelyzetben, játék közben.
- Tudnak alkalmazkodni a labda méretéhez, súlyához, a repülő labda útjához, sebességéhez.
- Jó a helyzetfelismerésük a védekező és támadó helyzetekben.
- Elviselik az időjárás kellemetlen hatásait.
- Fel tudnak készülni a szabadtéri foglalkozásokra (ruházat, felszerelés).
- Képesek az évszaknak megfelelő mozgások (játék) végzésére a szabadban.
- Tudnak a víz alatt tartózkodni. 5-10 mp-ig.
- Egyensúlyvesztés nélkül fennmaradnak a vízben.
- Ismerik a siklást, az úszásnem kar-, lábtempóját, légvételét, ezek összekapcsolását.

5–6. ÉVFOLYAM

5. ÉVFOLYAM

ANYANYELV, KOMMUNIKÁCIÓ

SZERVEZÉSI KERET: TANTÁRGY ÉS ÉVZÁRÓ EPOCHA

Éves óraszám: 96

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Mit tudunk, ha tudunk magyarul?
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	<ul style="list-style-type: none"> – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Következtetés – Problémafelismerés, problémaelemzés: összefüggések felismerése – Minta- és szabálykövetés-szabályalkalmazás – A kommunikációs kontextushoz adekvát szövegértelmezés – Szerepfelismerés – Szókincsfejlesztés – Nyelvi kreativitás – Kérdezéstechnika – Normaalkalmazás – <i>Informatika</i>: az információ keresése, létrehozása és megőrzése
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Ismeretek a nyelvről</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A mondat formája és jelentése: szófajok, toldalékok, szórend. – Értelmes és értelmetlen mondatok. Szósaláták. – A szavak szótári jelentése: Szokásos és szokatlan jelentésű mondatok <p><i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Monologikus és dialogikus beszédformák – Párbeszéd: szereptartó és szerepadogató dialógus – A kommunikáció létrejöttének feltételei: kommunikációs helyzet, első és második személy, üzenet, a partner számára újszerű tartalmak, csatorna és zaj, beszédmód: publikus és magánbeszéd 	

- Kapcsolatápoló szövegtípusok: a kapcsolat nyitása és zárása
- A tegezés magázás nyelvi eszközei

Normaismeret

- a) Viselkedés: Tegezés–magázás
- b) Helyesírás: a mondatvégi írásjelek. A párbeszéd helyesírása
- c) Helyesejtés: hanglejtés és nyomaték

Eszközhasználat*Informatika*

- Szövegszerkesztő használata
- Könyvtár létrehozása
- Mentés, mentés másképp
- Szinonimaszótár használata
- Kijelölés
- Másolás, kivágás
- Beillesztés

Könyv, könyvtár

- Helyesírási szótár
- Szinonimaszótár

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Mit tudunk, ha tudunk magyarul:

Kisgyermeknyelvi szavak gyűjtése (saját emlékek, élmények)

Papagájnyelv

A mondatfonetikai eszközök megfigyelése

Magnóról elhangzó idegen és magyar nyelvű gyorsított beszédek elhatárolása

A jelentés nélküli, toldalékokkal ellátott szavakból álló mondatokban a szófajok megállapítása.

A szófajok jellemző toldalékainak és a mondatot alkotó legfontosabb szabályoknak a felfedeztetése, ismétlés.

Analógiák alkotása mintakövetéssel.

Értelmes, de hibás mondatok megkülönböztetése az értelmetlen mondatoktól.

Hibás mondatok javítása.

Az értelmetlen (jelentés nélküli) szavakból álló mondatok megkülönböztetése a szósalátáktól.

Jelentés nélküli (halandza) szövegek alkotása és felolvasása megadott témára. A szöveg alkotójának szándéka, a szöveg „tartalmának” kitalálása. Variációk készítése, az állítások bizonyítása indoklással.

A szokásos (szótári jelentésben használt szavakból álló) és a szokatlan jelentésű mondatok megkülönböztetése.

A szótári jelentés vizsgálata: szinonimaszótár (könyv) használata.

A Microsoft Word szinonimaszótárának használata. A szavak helyettesíthetőségének kipróbálása

Mondattörödékek jelentése a párbeszédekben. Kísérletezés: mondattörödékek jelentésváltozásának megfigyelése a kommunikációs helyzet változtatásával.

Párbeszédek alkotása (kézírással és szövegszerkesztővel)

Kérdés-válaszpárok alkotása (félreproduktív, szövegkiegészítéses és kreatív szövegalkotással)

Párbeszédek eljátszása.

- adott témára szempontváltással: a partner számára újszerű tartalmak változtatásával

- a párbeszéd helyesírásának gyakoroltatása

- a mondatvégi írásjelek gyakorlása a beszélő szándékának figyelembevételével

Különböző párbeszédek felolvasása szempontváltással, a mondatfonetikai eszközök alkalmazásával. Szempontok: a kommunikációs helyzet jellemzése (tér, idő, alkalom, szereppartner viszonya stb.)

A magánbeszéd és a publikus beszéd különbségeinek megfigyeltetése. Tapasztalatgyűjtés

Szövegalkotás szóban és írásban, a kapcsolatápoló szövegtípusokban megadott szempontok alapján. (Köszönés, megszólítás, téma, utalás a partnerre, a tegezés és a magázás nyelvi normáinak alkalmazása, hivatalos, udvarias-udvariatlan formák, az ige használata)

Idegen nyelvi köszönések gyűjtése

Köszönés szavak nélkül: köszönésformák más népek szokásaiból, köszönésformák a sportban

A publikus és magánbeszéd szerinti szövegalkotás szóban és írásban azonos témára.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Az ügy volt (1.) <i>Az ige – Tájékoztató szövegtípusok</i>
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>Algoritmikus gondolkodás. Nézőpontváltás Szabálykeresés, szabályfelfedezés</p> <p>Indoklás, bizonyítás Érvelés a szövegből vett bizonyítékokkal</p> <p>Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Írástechnika Értelmező hangos olvasás A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás</p> <p>Következtetés a szövegben ki nem fejtett tartalmakra</p> <p>Információkeresés</p> <p>Kérdezéstechnika Félreproduktív és kreatív szövegalkotás A szövegkoherencia megteremtése Helyzetfelismerés, helyzetelemzés</p> <p>IKT- kompetenciák</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Ismeretek a nyelvről</i></p> <p>Igék Az ige egyeztetése (Értelmes, értelmetlen és hibás mondatok)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Igeidők, igemódok – szótó és toldalékok – Az ige kötelező és nem kötelező bővítményei – Az igekötők szerepe a jelentésben – Suk-sükölés, szuk-szükölés, nák-nék, <p><i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az elhangzó és az írott szöveg jellemzői – A párbeszéd: a partner előzetes ismereteinek figyelembevétele – A témaváltás nyelvi eszközei – Terjengősség – Elbeszélés párbeszédes részekkel – Háttérszöveg – Állandósult szókapcsolatok – szokatlan jelentésű mondatok – Szólások gyűjtése a tanult idegen nyelven. Szólások szótári jelentése. – A kommunikáció nem nyelvi eszközei: mimika, gesztus, tekintet, testtartás-testmozgás, térközsabályozás, kulturális emblémák (divat, öltözködés, hajviselet, jelvények, ékszerek stb.) – Gúny, irónia, túlzás, tapintat nyelvi és nem nyelvi eszközei <p><i>Normaismeret</i></p> <p>a) Viselkedés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az udvariasság kifejezése: az ige módjai – A nem nyelvi kommunikáció: mimika, gesztus, tekintet, 	

- Helyesírás
- Az ige múlt ideje
- Az igekötő és az ige helyesírása
- A felszólító mód helyesírása
  - b) Helyes ejtés
- Mondatfonetikai eszközök, beszédtempó

Eszközhasználat*Informatika*

Felsorolás és számozás

Gondolatjel felsorolással és betűkombinációval

A gondolatjel és a kötőjel megkülönböztetése

Emotív jelek beszúrása

Könyv, könyvtár

Helyesírási szótár

Szinonimaszótár

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Értelmes mondatokban a hibás egyeztetés felfedezése és javítása

Kitalált (értelmetlen) szavakkal mondatalkotás a szófajok, az egyeztetési szabályok megnevezésével.

Bizonyítás az értelmetlen szavak értelmesekkel való helyettesítésével

Összekevert sorrendű párbeszéd leírása diktálás alapján

A párbeszédben elhangzó mondatok sorrendezése

A párbeszéd megadott válaszaihoz kérdések szerkesztése

A hibás egyeztetések javítása

A helyesírás ellenőrzése

A párbeszédhez kommunikációs helyzet alkotása (Kik, hol, mikor, milyen céllal)

A párbeszéd kiegészítése elbeszélő szöveggel:

A kommunikációs helyzet leírásával

Történet kiegészítéssel

Háttérszövegek értelmezése és alkotása

Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása. A humor, a gúny, az irónia és a túlzás nyelvi eszközeinek értelmezése és használata

Szerepjáték a párbeszéd tartalmának, a szereplők szándékainak megfelelő mondatfonetikai eszközök alkalmazásával.

A kész párbeszéd átmásolása szövegszerkesztővel

A párbeszéd elmentése

Másolás, kivágás, beillesztés funkciókkal a sorrendezés

A sorrend számozása

A helyes sorrend megírása gondolatjellel

Könyvtár létrehozása

Mentés, mentés másképp

Kijelölés

Másolás, kivágás

A helyesírási szabályzat tárgymutatójának használata: az ige felszólító alakjai.

A párbeszéd átalakítása

elbeszéléssé

hírré

Az elkészült elbeszélések felolvasása.

Értelmes mondatokban a hibás egyeztetés felfedezése és javítása

A párbeszédben elhangzó mondatok sorrendezése

A párbeszéd megadott válaszaihoz kérdések szerkesztése

A helyesírás ellenőrzése

Az írott és az elhangzó szöveg alapján az írott és az elhangzó szöveg jellemzőinek megállapítása, a különbségek számbavétele.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Az ügy volt (2.) <i>A névszók – Tájékoztató szövegtípusok</i>
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Beszédhallás Intonációs érzékenység Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Csoportosítás Kreativitás Fantázia Megoldástervezés Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Szabályalkotás Tervezés: célmeghatározás útkeresés az utak közötti választás (döntés) és a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás A terveknek megfelelő haladás Szükség esetén tervmódosítás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Ismeretek a nyelvről</i></p> <p>A határozottság és a határozatlanság Névelők Főnév Melléknév Számnév Névutók Névmás A személyes névmás ragozása A személyes névmások és a névutók Névmásozás és kihagyás</p> <p><i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i></p> <p>Elbeszélés Cselekvést előíró szövegtípus: – Recept – Használati utasítás – Instrukció – Jellemzés – Kezelési útmutató</p> <p>Hír Hirdetés Vélemény Magyarázat Elbeszélés, instrukció SMS-ben</p> <p>Nonverbális eszközök: testtartás, térközsabályozás, kulturális emblémák (öltözködés, hajviselet, jelvények, ékszerek stb.)</p> <p><i>Normaismeret</i></p> <p>a) Viselkedés A kommunikációs helyzet résztvevői: utalás a partnerre.</p>	

- b) Helyesírás
 A szóelemző írásmód
 A mássalhangzótörvények: hasonulás, összeolvadás, rövidülés.
 A névutók helyesírása
 Tulajdonnevek

c) Helyes ejtés

A lényeges és kevésbé fontos információk elkülönítése: tempó, szünet, nyomaték, hanglejtés
 A hosszú mássalhangzókat tartalmazó szavak helyes ejtése

Eszközhasználat

Informatika

- Pontosvessző
 A kiemelés tipográfiai eszközei:
 Félkövér, dőlt, aláhúzás, kiemelőszín

Könyv, könyvtár

Helyesírási szótár
 Szinonimaszótár
 Angol szótár

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Rövid elbeszélő szövegekben a határozottság és határozatlanság elkülönítése
- Hiányos szöveg pótlása a szófaj típusának megadásával
- Hiányos szövegbe megadott szavak beillesztése megfelelő todalékolással
- A névutós névszók jelentésének megállapítása: térbeli és időbeli viszonyok azonosítása
- Elbeszélő szövegekből rövid hírek, hirdetések, feliratok készítése
- Kezelési útmutatók és használati utasítások gyűjtése, internetről való letöltése és interpretálása szóban különböző előismerettel rendelkező partnernek, magyarázat
- Kiemelések készítése a számítógépen (félkövér, dőlt, aláhúzott, színesen kihúzott)

Hangos olvasás:

„Hírolvasás” szempontváltással: cél, hallgató, helyszín stb.: a lényeges és kevésbé lényeges információk megkülönböztetése: szünettel, tempó és hangerőváltással, nyomatékkal, intonációval

- A cselekvés-előíró szövegtípusokból: adatgyűjtés, az adatok sorrendezése, a köztük lévő összefüggések megállapítása próbálgatással
- Receptírás
- Recept összekevert szövegének helyreállítása
- Egyszerűbb tevékenység sorok algoritmizálása, használati utasítások készítése
- Használati utasítások írása, használati utasítások alapján munkadarab elkészítése
- Feladatutasítások készítése egymásnak
- Feladatutasítások alapján cselekvéssorok végrehajtása.

Képzletbeli „Honlap” tartalmának megtervezése – vázlatírás – megadott szempontokkal:
 kinek szól, milyen céllal.

A „honlapra” rövid – félreproduktív és kreatív – szövegek írása szövegszerkesztővel az alábbi szövegtípusokban:

- elbeszélés
- tájékoztatás
- hír
- hirdetés
- recept
- időjárás-jelentés írása

A szövegműveletek:

szövegkiegészítés: a megadott névszók pótlása

Kiemelések elkészítése (félkövér, dőlt, aláhúzott).

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Leíró szövegtípusok – melléknevek és határozó ragos névszók
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Figyelem, megfigyelés Vizuális emlékezet Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Következtetés Konkretizálás Csoportosítás Fantázia, képzeleti átalakítás Kreativitás Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Algoritmikus gondolkodás Algoritmusok követése Ellentmondások felismerése A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerése Empátia, decentralálás, nézőpontváltás Kritikusság Önbemutató Önérvényesítés Önkifejezés Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben Olvasástechnika: hangos és néma olvasás A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás <i>Szerializáció</i> – időbeliség – térbeliség Információ-rangsor Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek):
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Ismeretek a nyelvről</i></p> <p>Melléknevek A határozó ragos névszók hely, idő, körülmény stb. jelölő szerepe a szövegben A kötőszók jelentése Szótő és toldalék: képzők, ragok, jelek Képzett szavak – szófajváltás Egy és többjelentésű szavak Rokon- és ellentétes jelentésű szavak Azonos és hasonló alakú szavak</p> <p><i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i></p> <p>A leírás logikája A partner számára rekonstruálható térbeliség és időbeliség Jellemzés A meghatározás Ismeretterjesztő szövegek Tény és vélemény elkülönítése</p>	

Normaismeret

a) Viselkedés

A partner előzetes ismereteinek figyelembevétele

b) Helyesírás

A szóvégi hosszú magánhangzók helyesírása

c) Helyes ejtés

Helyesejtési gyakorlatok: magánhangzó-párok hosszú-rövid

Eszközhasználat

Tájékozódás az interneten

Keresők: a Google

Képek letöltése

Ábrák letöltése

Szövegek megkeresése és letöltése adott témában

A kiemelés: félkövér, kurzív, aláhúzott, kiemelőszínnel kijelölt.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Rövid elbeszélés leírással kombinálva – interpretáció adott témára, adott céllal és megadott partnernek szóban és írásban.

„Krimi” írása

Személyleírás

Helyszínleírás

Internetről képek letöltése

Szkenelés: képek

A kép alapján leírás szóban és írásban

Állatokról szóló ismeretterjesztő szövegek letöltése az internetről

Lényegkiemelés tipográfiai eszközökkel

Táblázatkészítés, táblázatkezelés Word szövegszerkesztővel

Az ismeretterjesztő szövegekből a tulajdonságok kigyűjtése táblázatba

Külső és viselkedésbeli tulajdonságok összehasonlítása

Állatokkal kapcsolatos saját tapasztalatok elbeszélése

Találós kérdések, rejtvények készítése:

állatok, személyek, helyszínek leírása, meghatározása: pl. „Hol a kincs?” típusú játékok

Önjellemzés készítése kicsi kori képek alapján

Önbemutató készítése szóban és írásban

Életeseményekből képregény készítése, szkenelés, egyszerű ábrák, alakzatok (pl. szövegbuborékok, nyilak) beépítésével

Családbemutató, családtörténet elbeszélése a családtagok külső-belső tulajdonságainak leírásával fényképek alapján

A leírásokban, bemutatásokban a tények és a vélemények elhatárolása

Egyszerűbb ábrák készítése: pl. családfakészítés, térképkészítés számítógéppel

5.

ÉVZÁRÓ EPOCHA

A TÉMAKÖR CÍME	Képes osztálykalauz	<i>Ajánlott időkeret: 3 hét</i>
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM INFORMATIKA	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Emlékezet vizuális tárgyi fogalmi Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés)	

	<p>Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján</p> <p>Csoportosítás Általánosítás</p> <p>Kreativitás</p> <p>Fantázia</p> <p>Korrekción, önkorrekción</p> <p>Tervezés</p> <p>Tervmegvalósítás</p> <p>A terveknek megfelelő haladás</p> <p>Szükség esetén tervmódosítás</p> <p>Önbemutató</p> <p>Időbeosztás</p> <p>Szerializáció</p> <p>időbeliség</p> <p>térbeliség</p> <p>információ-rangsor (lényeg)</p> <p>Események rendezése.</p> <p>Általánosítások:</p> <p>téma megállapítása</p> <p>a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása</p> <p>a főtéma és az altémák elkülönítése</p> <p>A tematikus kulcsszavak és helyettesítők (névmások, szinonimák) megfeleltetése</p> <p>Szótár-, lexikonhasználat</p>
--	---

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az osztályról szóló valamennyi
 esemény
 kép
 történet
 Szövegtípusok:
 Kapcsolatápoló
 Tájékoztató
 Leíró
 Informatika
 Oldalszámzás
 Fejléc-lábléc
 Kiemelések
 Rajz és képbemutató

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A projekt megtervezése:
 a tartalmak kitalálása
 a feladatok és szerepek kiosztása
 a projekt időtartamának és időbeosztásának megállapítása
 a produktum bemutatásának megtervezése
 A kalauzzal kapcsolatos tevékenységek:
 A történetek, személyek, az osztállyal kapcsolatos nevezetes tárgyak stb. címének, nevének kitalálása és ABC-sorrendezése
 Megtörtént párbeszéd idézése, leírása
 Az osztállyal kapcsolatos események elbeszélése
 Mindenkihez tréfás használati útmutató készítése
 Statisztikák készítése és azok ábrázolása (Pl. az elkészült fogalmazásokban leggyakrabban előforduló szavak, a kérések, a felelések)
 Illusztrációkhoz képek szkennelése, letöltése az internetről
 Illusztrációnak rajz (számítógéppel vagy kézzel): az iskola, az osztályterem, a kirándulás helyszínének „térképe”
 Az osztállyal kapcsolatos sajátos, első kifejezések, utalások meghatározása
 A kötet megszerkesztése
 A kalauz számítógépes feldolgozása
 A helyesírási hibák kijavítása

Borítótervezés Kinyomtatás, kötés, sokszorosítás Könyvbemutató szervezése Meghívókészítés A bemutató megtartása
---

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A továbbhaladás feltételeit a tanterv – a tevékenységekben megfogalmazott – mérhető tudással fogalmazza meg. *Mit kell tudni csinálni ahhoz hogy?* Ezért, amikor ismeretről, például a szófajokról beszélünk, ott az elvárás nem önmagában egy definíció ismerete, hanem a szófaj használata különböző szövegek környezetben.

Az alábbi ismeretek alkalmazása

Nyelvtan:

- Egy- és többjelentésű,
- Rokon-és ellentétes értelmű,
- Azonos és hasonló alakú szavak.
- Szófajok: ige, névelők, főnév, melléknév, számnév, névutó, névmás, kötőszók

Tevékenységek

- Megadott mondatformára mondataalkotás. (Szórend, szófaj+toldalék)
- Értelmes mondatokban a hibás egyeztetés felfedezése és javítása
- Párbeszédben a közlő és a befogadó elkülönítése, a párbeszédben elhangzó szövegek alapján a helyszín, a körülmények és a szereplők szándékainak megállapítása
- A kommunikációs partnerek viselkedésének értékelése, véleménymondás, indoklás
- Párbeszéd átalakítása tegező, magázó formák változtatásával
- Rövid párbeszédalkotása az alábbi szempontok figyelembevételével:
- Helyszín, időpont, szereplők és egymáshoz való viszonyuk, a beszélők szándéka
- Adott párbeszédben elhangzó szövegek háttérszövegeinek megfogalmazása
- A párbeszédben elhangzó mondatok sorrendezése
- A párbeszéd megadott válaszaihoz kérdések szerkesztése
- A párbeszéd átalakítása elbeszéléssé, hírré.
- Elbeszélő szövegekből rövid hírek, hirdetések, feliratok készítése
- Rövid elbeszélő szövegekben a határozottság és határozatlanság elkülönítése
- A cselekvés-előíró szövegtípusokból (recept, utasítás, instrukció): adatgyűjtés, az adatok sorrendezése
- A névutós névszók jelentésének megállapítása: térbeli és időbeli viszonyok azonosítása
- Hiányos szöveg pótlása a szófaj típusának megadásával
- Az igék helyes használata
- hiányos szöveg kiegészítésével
- különböző igekötővel ellátott igék behelyettesítése hiányos szövegbe
- Elbeszélő szövegekből rövid hírek, hirdetések, feliratok készítése
- Adott témára rövid elbeszélő szöveg alkotása a következő előzetes szempontokkal: a szöveg címzettje, célja.
- Az ismeretterjesztő szövegekből a tulajdonságok kigyűjtése
- Önbemutató írásban
- Gúnyos mondatok háttérszövegeinek megfogalmazása
- Személy- és helyszínleírás kép alapján

Helyesírás

A párbeszéd helyesírása.

- a párbeszéd tagolása
- a beszélő szándékának megfelelő mondatvégi írásjelek alkalmazása
- az ige múlt idejű és felszóllító módú alakjainak helyesírása
- az igekötő és az ige helyesírása
- a névszó és a névutó helyesírása

Felkészülés utáni hangos olvasás: párbeszéd, hír, ismeretterjesztő szöveg részlete

Eszközhasználat

IKT-kompetenciák:

A számítógépen könyvtár létrehozása

Szövegszerkesztő használata: kijelölés, mentés, mentés másképp, másolás, kivágás, beillesztés

internethasználat: keresők, pl. a Google használata, képek, ábrák, szövegek letöltése

A magyar helyesírás szabályai, illetve a Magyar helyesírási szótár használata

Könyvtárhasználat

Szociális kompetenciák:

Együttműködés

A partnerre való figyelés

6. ÉVFOLYAM

SZERVEZÉSI KERET: TANTÁRGY ÉS ÉVZÁRÓ EPOCHA

Éves óraszám: 90

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Hangok és jelek
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Tájékozódás a térben Képi gondolkodás Összefüggések felismerése Algoritmikus gondolkodás Nézőpontváltás Hierarchiák felismerése A tények és a személyes vélemény közötti különbség Olvasástechnika: hangos és néma olvasás A szöveg makrostruktúrájának megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A nonverbális jelek értelmezése és alkalmazása Szóbeli és írásbeli szövegalkotás az alábbi szövegtípusokban: <i>Befolyásoló</i> Vita Reklám Tanács Érvelés <i>Leíró</i> Jellemzés <i>Közlő</i> Indoklás, bizonyítás Hír Hirdetés Szerializáció: időbeliség térbeliség Cselekvések indítékainak megállapítása Hasonlóságok és különbségek megállapítása

Általánosítások:
 téma megállapítása
 a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása
 a főtéma és az altémák elkülönítése
 Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése
 A szöveg igazságtartalmának vizsgálata
 IKT kompetenciák

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről

Hangok és betűk
 A magyar hangok rendszere: magán és mássalhangzók
 Zöngéesség és zöngétlenség
 Hangutánzó és hangfestő szavak
 Illeszkedés: magas, mély és vegyes hangrendű szavak és toldalékaik

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás

A jelek és jelzések
 Az írott szövegben alkalmazott jelek és a szövegfeldolgozás
 A beszélő szándéka és az elérni kívánt hatás: mondatvégi írásjelek

A mondanivaló tagolása:

Központoszás, felsorolás, gondolatjel, kettőspont, pontosvessző
 Bekezdések: a témaváltás
 Figyelemfelkeltés: a kiemelések
 A vizuális jelek alkalmazása a szövegfeldolgozás során.

A nonverbális jelek (mimika, gesztusok, tekintet, testtartás-testmozgás, térközsabályozás, kulturális emblémák) mint a kommunikációt, a viselkedést, az emberek közötti viszonyt értelmező, helyettesítő, pontosító eszközök
 A nonverbális kommunikáció helyettesítői az írásbeli kommunikációban: csevegés az interneten

A tájékozódást és a tájékoztatást szolgáló grafikus jelek
 logók, emblémák
 kresztáblák
 ikonok

Normaismeret

a) Viselkedés
 Benyomáskeltés
 Sztereotípiák
 Előítélet
 b) Helyesírás
 Hosszú, rövid magánhangzók a szövegekben, a hosszú rövid magánhangzó felcserélése: jelentésváltozás
 c) Helyes ejtés
 Zöngés, zöngétlen mássalhangzók ejtése
 A helyes artikuláció

Eszközhasználat

Szövegszerkesztő használata: szimbólumok, képek beszúrása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A zöngés és zöngétlen hangok megkülönböztetése hangadással, próbálgatással, a hangszál rezgésének érzékelésével.
 Az ajakmozgás megfigyelésével és próbálgatással az ajakkerekítéses és ajakréses hangok megkülönböztetése

Helyesejtési gyakorlatok:

időtartam
 artikuláció
 Hangutánzó és hangfestő szavak hatásának megfigyelése
 Hangutánzó szavak gyűjtése.

Felkészülés utáni hangos olvasás a lényeg kiemelésével. Szempont: artikuláció, tempó, hangerő
Szövegalkotás hangutánzó és hangfestő szavak beépítésével a szöveg címzettjének és az elérni kívánt hatásnak – mint szempontnak – a megadásával.

Például: Furcsa hangot hallottam

Ugyanannak az élménynek az elmesélése szóban és írásban különböző címzetteknek.

Érzelmek kifejezése és jelölése felkiáltó, kérdő és felszólító mondatok alkalmazásával.

Különböző műfajú szövegek vizuális megjelenéséből következtetések alkotása.

Cím, bekezdések, mondatvégi írásjelek, tagolás, felsorolás, kiemelések.

Címek és alcímek alapján a szöveg fő témájának és altémáinak megállapítása.

A bekezdések alapján a szöveg további altémáinak megállapítása (tippeléssel, jóslással).

A bekezdések tételmondatainak megkeresése.

Bekezdésekhez alcímek alkotása.

Rövid feliratok, hirdetések alkotása számítógéppel. Előzetes szempont: a szöveg címzettje, és az elérni kívánt hatás.

A szöveg vizuális megjelenésének kialakítása a hirdetés (felirat) céljának összhangjával.

Például:

Hirdetés: elveszett állatok keresése, megunt játék elcserélése,

Veszélyre figyelmeztető feliratok.

Felhívó jellegű vagy tiltó feliratok.

A szövegekbe szimbólumok, képek beszúrása.

Tréfás tájékoztató táblák tervezése: szimbólumokkal, emblémákkal.

Hasonló jelek gyűjtése internetről folyóiratokból.

A jelek értelmezése.

Tréfás jelmagyarázatok.

A térben való eligazodást segítő információs táblák alkotása. Térképkészítés.

Instrukciók készítése térben való eligazodáshoz.

Szerepjátékok:

tájékozódás,

információkérés.

Képek alapján jellemzés készítése:

Milyen a képen látható személy? Mi lehet a véleménye a...? Hogyan viselkedhet a barátaival?

A tények és a vélemény elkülönítése.

A jellemzésben leírtak indoklása.

Saját élmények elbeszélése szóbeli szövegalkotással:

kellemetlen élmények: félreismertek.

Az előítélet.

Vita: ruha teszi az embert.

Érvek és ellenérvek gyűjtése írásban.

A háttérszövegek értelmezése a másokról alkotott véleményben.

Gúny.

Tapintat.

Túlzás.

Hétköznapi metaforák alkotása.

Metaforák átalakítása hasonlattá.

Hasonlatok átalakítása metaforákká.

Írónia.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Üzenem neked – levelek, üzenetek
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>Figyelem, megfigyelés Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Kreativitás Problémafelismerés Problémaelemzés Korrekció, önkorrekció Összefüggések felismerése Nézőpontváltás képessége Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Írástechnika Értelmező hangos olvasás A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése A szöveg makrostruktúrájának megértése A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás A szövegben ábrázolt szerepek (magán és publikus) meghatározása A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás. Szerializáció:</p> <ul style="list-style-type: none"> – időbeliség – térbeliség – szereplők azonosítása – szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus) – szereplők tulajdonságai – információ-rangsor (lényeg) <p>Események rendezése:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bekövetkezésük oka – jelentőségük, – következményeik <p>értékük szerint. Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek)</p>
	<p>Általánosítások:</p> <ul style="list-style-type: none"> – téma megállapítása – a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása – a főtéma és az altémák elkülönítése – a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete <p>A tematikus kulcsszavak és helyettesítőik (névmások, szinonimák) megfeleltetése Nyelvi kreativitás</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Ismeretek a nyelvről</i> Az utalás: névmásozás és kihagyás. Az eseményekre (folyamatokra, állapotokra stb.) és résztvevőikre való utalás eszközei.</p>	

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás

A levél műfaja

Levelek régen és most. (Nagy történelmi személyek, irodalmi hősök és ma írott levelek)

Magán szerep szerinti és publikus levelek

– olvasói levelek

A levelek stílusa, terjedelme, tagolása

A levelek formai jellemzői és a szóbeli kommunikáció

Kézzel és géppel írt levelek.

Képeslapok

Az e-mail

A levél és az üzenet

Papíron írt üzenetek

Az SMS, MSN stb.

A levél feladása (Prioritás, tértivevény)

Csekkfeladás és a közlemény rovat

Normaismeret

a) Viselkedés

A levelek formai jellemzői és a formai jellemzők változása.

b) Helyesírás

A levéllel kapcsolatos helyesírási tudnivalók (Megszólítás, búcsúzás)

A keltezés helyesírása

A hagyomány szerinti helyesírás: j-ly, személynevek

c) Helyes ejtés

Hangerő, hangsúly, hanglajtás, artikuláció, tempó és szünet együttes alkalmazása a felolvasáskor

Eszközhasználat

Számítógép: e-mail, MSN, SMS

Egér jobb gomb használata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Régi és napjainkban született levelek elemzése az alábbi szempontok alapján:

Kapcsolatteremtés és kapcsolatzárás módja

A levél és az „élő” kommunikáció különbségei

A levelek témája

A levelek külleme

Angol-magyar levélformák összehasonlítása

Az írás tagolása

A levelek beszédmódjának: magán és publikus – elkülönítése

Következtetések megfogalmazása, az állítások igazolása a szövegből vett részekkel

Beszédfordulatok gyűjtése: megszólítás, elbúcsúzás, témaváltás

Normák:

udvariasság, udvariaskodás, udvariatlanság nyelvi és formai eszközeinek kigyűjtése

Magánlevél írás az alábbi szempontok alapján:

a levél születésének körülményei (helyszín, időpont)

a levél címzettje

a címzettel való viszony

a levél célja

a levél tartalma

Bíráló, véleménymondó levelek (olvasói levél, panaszos levél stb.) készítése az alábbi szempontok alapján:

a levél témája

a levél célja

a levél megírásának körülményei

A papír alapú és elektronikus levél sajátosságainak összehasonlítása
Azonos témában papír alapú és elektronikus levél, valamint sms írása
Levelek küldése csatolmánnyal.

Szerepjáték

A kerettörténet tartalmazza a
papír alapú magán és hivatalos levél
az üzenet (papír és SMS, MSN)
az elektronikus magán és hivatalos levél
nyomtatványok kitöltése
A levéltervezés számítógéppel
Egyszerű minták, színek beszúrása, betűtípusváltás
A helyesírás-ellenőrző kritikus használata
Egymás közötti e-mailváltás
SMS-szövegek írása
MSN-kommunikáció
Hosszú üzenetek szövegeinek lerövidítése SMS-sé
SMS szövegek bővítése levéllé

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Szövegek a médiában
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p>Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Kreativitás Nézőpontváltás képessége Hierarchiák felismerésének képessége A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Olvasástechnika: hangos és néma olvasás Értelmező hangos olvasás A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás</p> <p>A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás Hír Hirdetés Indoklás, bizonyítás Stb. Vita Reklám Tanács Érvelés</p>

	<p>Szerializáció információrangsor (lényeg) Események rendezése, bekövetkezésük oka, jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Általánosítások: téma megállapítása, a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása, a főtéma és az altémák elkülönítése, a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete, általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése, a szöveg igazságtartalmának vizsgálata (igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal). háttérszövegek értelmezése és alkotása. metaforikus jelentés értelmezése és alkotása.</p> <p>IKT-kompetenciák</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Ismeretek a nyelvről</i> A tanév során tanult ismeretek alkalmazása: szófajok, toldalékolás, hangtani törvényszerűségek</p> <p><i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i> Hír Hirdetés Riport Kerekasztal-beszélgetés Kritika Reklám Interjú Leírás Meghatározás Instrukció Tanács Levél</p> <p><i>Normaismeret</i> a) Viselkedés Szerep szerinti viselkedés b) Helyesírás Az 1–6. évfolyamig tanult valamennyi helyesírási tudnivaló alkalmazása c) Helyes ejtés Értelmező hangos olvasás. Személyközi kommunikációban a helyzethez és a partnerhez igazodó: artikuláció, tempó, mondatfonetikai eszközök alkalmazása</p> <p>Eszközhasználat Szövegszerkesztő, képszerkesztő, egyszerű rajzprogram használata</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Ismeretterjesztő folyóiratokban megjelent rövid interjúk cikkek néma olvasása, majd szóbeli összefoglalása a lényeges információk kiemelésével.</p>	

interneten megjelent rövid ismeretterjesztő szövegek (érdekességek) másolása Word dokumentumba.
A fontos információk kiemelése tipográfiai eszközökkel (kurzív, félkövér, aláhúzás, felsorolás, új bekezdés)
„Hibavadászat”-verseny
A kimásolt dokumentumból helyesírási és nyelvhelyességi hibák megjelölése.
Ismeretterjesztő szövegek elemzése.
Szempontok:
új információ,
tudott információ,
hihető-nem hihető,
elfogadható-nem elfogadható,
nem érthető.
Grafikus szervezők használata a szövegfeldolgozás során:
T-táblázat, gondolattérkép, kifejeleti jóslatok
Az ismeretlen szavak megkeresése:
Idegen szavak szótára
Értelmező szótár
Angol szótár
Stb.
A szövegek alapján kérdések megfogalmazása
A kérdésekre válaszkeresés az internet segítségével (kulcsszavak meghatározása, kulcsszó alapján keresés, a keresésekből válogatás, Wikipédia használata)
A keresési eredmények alapján válaszok megfogalmazása
„Stúdióbeszélgetés”
A tévéből felvett stúdióbeszélgetés (kerekasztal-beszélgetés) részletének megtekintése alapján stúdió „berendezése”
A téma meghatározása
A beszélgetés levezetése a vita és a beszélgetés normáinak betartásával (mások véleményének meghallgatása, az ellenvélemény tényszerű megfogalmazása, állítások megfogalmazása indoklással)
Befolyásolás
Tanácsolás szóban és írásban
Tanácskérés
A probléma átfogalmazása
A problémamegoldás lehetőségeinek felvázolása
Az én véleményem szerint... kezdetű mondatok alkotása
A reklám
Különböző médiumokban megjelent reklámok elemzése az alábbi szempontok alapján
Kinek szól?
Mit reklámoz?
Mit sugall és milyen eszközökkel?
A hitelesség (Miért hiszem el?)
A reklám megjelenése, formája
Reklámparódiák alkotása, a reklám jellemzőinek alkalmazásával
Szövegtömörítés szóban és írásban:
Hosszabb tájékoztató szövegből hír készítése
Szövegbővítés, kiegészítés írásban
Hírből hosszabb, az információkat részletező írás készítése: kreatív, reprodukív és félreprodukív szövegek alkotása megadott szövszerkezetek beépítésével

4.

ÉVZÁRÓ EPOCHA

A TÉMAKÖR CÍME	Az én újságom	Ajánlott időkeret: 3 hét
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM 2. INFORMATIKA	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Emlékezet vizuális tárgyi fogalmi Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Csoportosítás Általánosítás Kreativitás Fantázia Korrekció, önkorrekció Tervezés Tervmegvalósítás A terveknek megfelelő haladás Szükség esetén tervmódosítás Önbemutató Időbeosztás Szerializáció időbeliség térbeliség információ-rangsor (lényeg) Események rendezése. Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése A tematikus kulcsszavak és helyettesítőik (névmások, szinonimák) megfeleltetése Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete Szótár-, lexikonhasználat A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás. Hír Hirdetés Indoklás, bizonyítás Stb. Vita Reklám Tanács Érvelés	

	<p>Szerializáció: időbeliség térbeliség szereplők azonosítása szereplők egymáshoz való viszonya (érték, érzelmi, hierarchikus) szereplők tulajdonságai Információrangsor (lényeg) Események rendezése. bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint.</p> <p>Háttérszövegek értelmezése és alkotása Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása</p>
--	--

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Ismeretek a nyelvről

A tanév során tanult ismeretek alkalmazása:
szófajok, mondatrészek, toldalékolás, hangtani törvényszerűségek
Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás

Hír
Hirdetés
Riport
Kerekasztal-beszélgetés
Kritika
Reklám
Interjú
Leírás
Meghatározás
Instrukció
Tanács
Levél

Normaismeret

a) Viselkedés
Szerep szerinti viselkedés
b) Helyesírás
Az 1-6. évfolyamig tanult valamennyi helyesírási tudnivaló alkalmazása
c) Helyes ejtés

Értelmező hangos olvasás. Személyközi kommunikációban a helyzethez és a partnerhez igazodó: artikuláció, tempó, mondatfonetikai eszközök alkalmazása.

Eszközhasználat

Szövegszerkesztő, képszerkesztő, egyszerű rajzprogram használata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A projekt megtervezése:

- a tartalmak kitalálása
- a feladatok és szerepek kiosztása:

újságírók

riportok, interjúk alanyai

szerkesztők

korrektorok

fotósok

rajzoló

- a projekt időtartamának és időbeosztásának megállapítása
- a produktum bemutatásának megtervezése

Az „újságokkal” kapcsolatos tevékenységek:

- Az újság 10 számának megtervezése
- Rovatok megtervezése és elnevezése
- Az alábbi szövegtípusokban kreatív, hiányos szövegek kiegészítése, kész szövegek átalakítása (rövidítés, bővítés, szövegtípusváltás) – reprodukív és félreprodukív szövegalkotás:

Interjúk

Riportok

Hírek

Hirdetések

Reklámok

Olvasói levelek

Keresztrejtvények, kvízek

Képregények

Fotóregények

Film- és könyvkritika

Vicc

Az elkészült szövegek rovatokba sorolása

Kész szövegeknek címadás

Alcímek kitalálása

A szövegekhez illusztrációkészítés

Illusztrációkhoz képek szkennelése, letöltése az internetről

Illusztrációnak rajz (számítógéppel vagy kézzel)

Az újságok egyes számainak megszerkesztése

Az újságok számítógépes feldolgozása

A helyesírási, nyelvhelyességi hibák kijavítása (korrektori munka)

Borítótervezés

Kinyomtatás, kötés, sokszorosítás

Lapbemutató szervezése

Meghívókészítés

A bemutató megtartása

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Az alábbi ismeretek alkalmazása

Magánhangzók és mássalhangzók

Zöngés és zöngétlen mássalhangzók

Az eseményekre (folyamatokra, állapotokra stb.) és résztvevőikre való utalás eszközei

A toldalékok illeszkedése

Hangutánzó és hangfestő szavak

Illeszkedés: magas, mély és vegyes hangrendű szavak és toldalékaik

Tevékenységek

Interjú, riport műfajú szöveg elolvasása, szóbeli összefoglalás a lényeges információk kiemelésével, vázlat segítségével.

Bulvár lapokból válogatott írások értékelése. Szempontok:

új információ,

tudott információ,

hihető-nem hihető információ

Szóbeli és írásbeli szövegalkotás az alábbi műfajokban a következő szempontok alapján: címzett, kommunikációs cél.

Reklám

Hirdetés

Tanács

Érvelés

Jellemzés, a jellemzésben leírtak indoklása

Hír

Levél

Jellemzés

Instrukció

Megadott szöveg témájának megállapítása

A szöveg igazságtartalmának vizsgálata: tény, vélemény

Szövegalkotás hangutatózó és hangfestő szavak beépítésével a szöveg címzettjének és az elérni kívánt hatásnak – mint szempontnak – a megadásával.

Felkészülés utáni hangos olvasás: ismeretterjesztő szövegrészek, hírek, párbeszéd

Helyesírás

A mondanivaló tagolása:

Központozás, felsorolás, gondolatjel, kettőspont, pontosvessző

Bekezdések: a témaváltás

Figyelemfelkeltés: a kiemelések

A vizuális jelek alkalmazása a szövegfeldolgozás során.

A levéllel kapcsolatos helyesírási tudnivalók (Megszólítás, búcsúzás)

A keltezés helyesírása

A hagyomány szerinti helyesírás: j-ly, személynevek

Eszközhasználat

– IKT-kompetenciák:

A fontos információk kiemelése tipográfiai eszközökkel (kurzív, félkövér, aláhúzás, felsorolás, új bekezdés)

Megadott szempontok alapján kulcsszavas keresés az interneten

Egymás közötti e-mailváltás

internethasználat: keresők, pl. a Google használata, képek, ábrák, szövegek letöltése

A magyar helyesírás szabályai, illetve a Magyar helyesírási szótár használata

Könyvtárhasználat

Szociális kompetenciák:

Együttműködés

A partnerre való figyelés

5. ÉVFOLYAM

KOMPLEX MŰVÉSZET

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM, ÉNEK-ZENE, VIZUÁLIS KULTÚRA, TÁNC ÉS DRÁMA

Éves időkeret: 22 hét

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

Az epochák tanításakor ajánlott sorrend

Sorszám	Az epocha címe	Az epochában ajánlott projekt	Érintett műveltségterületek
5.1	Tájképek ősztől tavaszig: ős	Őszi kiállítás	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene Dráma és tánc Vizuális kultúra
5.2	Hol volt, hol nem volt... Mesék mindenkinek	Társasjátékok mesék alapján	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Informatika
5.3	Hol volt, hol nem volt... János vitéz	A János vitéz egy-egy énekének illusztrált könyv formája És/vagy A János vitéz egy-egy énekének előadása bábjáték formájában	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene Dráma és tánc Vizuális kultúra Informatika
5.4	Hol volt, hol nem volt... Hány János	Képregény a Hány János története alapján	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene

Sorszám	Az epocha címe	Az epochában ajánlott projekt	Érintett műveltségterületek
		És/vagy Háry János legújabb kalandjai – dramatikus improvizációkból összeállított előadás	Dráma és tánc Vizuális kultúra Informatika
5.5	Tájképek ősztől tavaszig: tél	Téli kiállítás	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene Dráma és tánc Vizuális kultúra
5.6	Mesék a kezünk ügyében	egyszerű használati tárgy készítése (pl. tolltartó filcből vagy egyéb anyagból)	Magyar nyelv és irodalom Dráma és tánc Vizuális kultúra Kreativitás Életvitel és gyakorlati ismeretek
5.7	Család, otthon	Családom könyve	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
5.8	Tájképek ősztől tavaszig: tavasz	Tavaszi kiállítás	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene Dráma és tánc Vizuális kultúra
5.9	Testvéreink, az állatok	Közvetlen környezetünk állatvilágának feltérképezése És/vagy Tematikus antológia összeállítása	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene Vizuális kultúra Élő idegen nyelv Ember a természetben Informatika
5.10	Egy csapat kölyök	Röhög az egész 5. b vagy ... sulí – Iskolaújság különszáma vagy melléklete És/vagy A Pál utcaiak – kiállítás az osztályteremben	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Informatika Dráma

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Tájképek ősztől tavaszig: ős
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek Kreativitás Fantázia Képi gondolkodás Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Emlékezet Szövegalkotás Leíró Művészi Ritmusérzék Finom motorika Zenei hallás

	<p>Éneklés Attitűdök, állapotok Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Én-képességek Önkifejezés Együttműködési képességek</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>FELDOLGOZOTT MŰVEK Feldolgozott irodalmi művek: Petőfi Sándor, Juhász Gyula, Tóth Árpád, József Attila tájleíró költeményei Tájleíró részletek epikus szépirodalmi művekből Feldolgozott zenei művek: Vivaldi: Négy évszak: Ősz, Tél, Tavasz Programzenék, zenei részletek Feldolgozott képzőművészeti alkotások Impresszionista festmények Természetfotók</p> <p>ISMERETEK Irodalmi ismeretek: Verstani ismeretek A költői képek Hangszimbolika A leíró szövegtípus Zenei ismeretek: Zenetörténeti ismeretek Zeneelméleti ismeretek Programzene A zenei festés technikái ritmusok Vizuális ismeretek: Képzőművészeti technikák: akvarell, nyomatok készítése Műelemzési ismeretek Dramatikus ismeretek: Mozgás, tánc Improvizáció Jeles napok szokásainak megismerése és kipróbálása</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A témát három részletben dolgozzák fel. A háromszor tíz óra bárhová beilleszthető, a lényeg, hogy illeszkedjék az évszakok fordulásához. Ugyanakkor a téma kontinuitását az biztosítja, hogy egész tanévben ott van a tanteremben biztosított hely, az addig elkészült munkák kiállítása.</p> <p>A kiállítás az osztályteremben kap helyet. Mindegyik azonos munkafolyamatot tükröz, hasonlóan készül el. Mindhárom kiállításhoz a következő anyagot készítik el a gyerekek egy-egy évszakhoz kapcsolódóan: Tájleíró költemények szövege és a diákok által azokhoz készített illusztrációk Tájhoz, évszakhoz kapcsolódó zeneművek címe, alkotója, esetleg kottarészlete, és az ezekhez a diákok által készített illusztrációi, leíró szövegek, versek Tájképek másolatai és a diákok által azokhoz írott versek, szövegek Fotódokumentáció: a közös zenélés, ritmusjátékok, a mozgásos improvizációk dokumentumai</p> <p>Az elkészíthető projekt: őszi kiállítás</p> <p>Tevékenységek: Az évszakhoz köthető ünnepkör szokásainak felelevenítése Gergelyjárás Szület – Az ünnepkörhöz tartozó dalok éneklése; A szokások megidézése</p>	

A költeményekkel kapcsolatban

Ismerkedés a versekkel: hangos olvasás, ritmizálás, a mű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással, zenei improvizációval

Több vers, szöveg összehasonlítás megadott szempontok alapján

A kiválasztott szövegekhez illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával

A zeneművekkel kapcsolatban

Ismerkedés a zeneművekkel: zenehallgatás, a zenemű kottájával való ismerkedés, egy-egy részének énekléssel való felidézése

A zenemű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással, stb.

Leírás, vers írása a zenei élmény alapján

Illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával

A festményekkel kapcsolatban

Ismerkedés természetfotókkal, festményekkel. A kétféle kifejezőmód összehasonlítása

Leírás vagy vers alkotása a kiválasztott képek alapján

A képek megjelenítése dramatikus eszközökkel

Másolás, átfogalmazás – a kiválasztott képek vizuális eszközökkel való feldolgozása

A kiállítás elkészítésével kapcsolatban

A munkafolyamatok fotódokumentációja

A kiállítási anyag kiválasztása, előkészítése

A tablók elkészítése, elhelyezése

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Hol volt, hol nem volt... Mesék mindenkinek
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM VIZUÁLIS KULTÚRA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<i>Szövegértés, szövegalkotás:</i> Értelmező hangos olvasás Szövegértés Szövegalkotás: közlő és leíró közlésfajták Emlékezet Figyelem, megfigyelés Kreativitás Fantázia <i>Művészi:</i> Ügyesség Manualitás <i>Attitűdök, állapotok:</i> Kíváncsiság Kezdeményezőkézség <i>Együttműködési képességek:</i> Kooperativitás Tolerancia Segítőkézség Kritikusság Sportszerűség Szabálykövetés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
FELDOLGOZOTT MŰVEK <i>Feldolgozott irodalmi művek:</i> <i>Fehérlófia</i> (Arany László feldolgozása) <i>Szabaddon választott mesék:</i> népmesék, klasszikusok (pl. Grimm), kortárs magyar meseírók alkotásai (pl. Lázár Ervin, Varró Dániel, Böszörményi Gyula), bestseller (pl. J.K. Rowling Harry Potter) <i>Film:</i> Jankovics Marcell: <i>Fehérlófia</i>	

ISMERETEK	
<i>Irodalmi ismeretek:</i>	
A mese és műfajai	
Népmese, műmese	
Alapvető verstani ismeretek: ritmus, rím	
A történetészövés alapjai	
Mesei klisék, motívumok	
<i>Vizuális ismeretek:</i>	
Technikai ismeretek	
Kompozíció	
<i>Kommunikáció:</i>	
<i>Verbális</i>	
A testbeszéd, az arcjáték, a szemkontaktus működésének megfigyelése. A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben.	
<i>Vizuális</i>	
A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.	
<i>Nonverbális, mozgásos</i>	
A kifejező közlés alapjainak elsajátítása: artikulációs gyakorlatok, tempó-, hangsúly- és hanglejtés-gyakorlatok.	
Nem verbális kommunikációs játékok.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Mesék mindenkinek	
Az elkészíthető projekt:	
Társasjátékok mesék alapján	
Munkamódszer: csoportmunka, mely lehetőséget teremt a differenciálásra	
Tevékenységek	
Ismerkedés a szövegekkel: néma és hangos olvasás, a tartalom összefoglalása. A Fehérlófiát az egész osztály közösen, a többi választott mesét nem feltétlenül mindenki, hanem a kisebb csoportok dolgozzák fel.	
A rajzfilm megtekintése, összevetése az olvasott mesével	
A feldolgozandó mű kiválasztása, csoportalkotás	
A társasjáték formájának kiválasztása (pl. táblás játék, kártyákkal játszható memóriajáték vagy activity, valamiféle vetélkedő mintájára elkészített játék)	
A játék szabályainak, feladatainak kiválasztása, megalkotása	
A szükséges tárgyi kellékek elkészítése	
A játék bemutatása és eljátszása	
A csoport munkájának, az elkészült játéknak az értékelése	

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Hol volt, hol nem volt... János vitéz
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTAN TERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<i>Szövegértés, szövegalkotás:</i> Értelmező hangos olvasás Szövegértés Szövegalkotás: közlő és leíró közlésfajták Emlékezet Figyelem, megfigyelés Kreativitás Fantázia <i>Művészi:</i> Ügyesség Zenei hallás Éneklés Manualitás

Attitűdök, állapotok:
Kíváncsiság
Kezdeményezőkézség

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Feldolgozott irodalmi művek:

Petőfi Sándor: *János vitéz*

Feldolgozott képzőművészeti alkotások

Illusztrációk népmesékhez, a feldolgozott irodalmi művekhez és daljátékokhoz

Népművészet: tárgykultúra, viselet

ISMERETEK

Irodalmi ismeretek:

A mese és műfajai

Népmese, műmese

Alapvető verstani ismeretek: ritmus, rím

A történetészövés alapjai

Mesei klisék, motívumok

Zenei ismeretek:

Népdalok, régi és új stílusú dalok

Népdalfeldolgozások

Vizuális ismeretek:

Használati tárgyak, díszítőművészet

Technikai ismeretek

Kompozíció

Vonalak, színek

Dramatikus ismeretek:

Mozgás, beszéd

Improvizáció

Bábjáték

Kommunikáció:

Verbális

A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben.

Vizuális

A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.

Nonverbális, mozgásos

A kifejező közlés alapjainak elsajátítása: artikulációs gyakorlatok, tempó-, hangsúly- és hanglejtés-gyakorlatok.

Nem verbális kommunikációs játékok.

Eszközhasználat

Informatika

Ismerkedés a Magyar Elektronikus Könyvtárral

Könyv, könyvtár

Ismerkedés egy irodalmi mű különböző kiadásaival

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

János vitéz

Az elkészíthető projekt:

A János vitéz egy-egy énekének illusztrált könyv formája

És/vagy

A János vitéz egy-egy énekének előadása bábjáték formájában

Szereplők, jellemek, figurák megalkotása

Bábkészítés

Dramatizálás

Térképrajzolás, díszlet-és jelmeztervezés tevékenységek:

A könyvillusztrációval kapcsolatban:

Ismerkedés a szöveggel:

A mese megismerése:

néma és hangos olvasás

a történet tartalmának összefoglalása szóban, írásban

Idézetek, szövegrészek kiválasztása, memoriter

Kutatómunka: A János vitéz története

feldolgozásai

irodalmi kiadásai, illusztrációinak megismerése könyvtár, internet felhasználásával

Az illusztráció műfajának sajátosságai

A munka megszervezése, megosztása (mindenki más részletet dolgoz fel)

Az illusztráció, képregény elkészítése különböző képzőművészeti technikák alkalmazásával

Az elemek összefűzése könyv formátumba

Ha van rá lehetőség: sokszorosítás – hogy mindenkinek meglegyen az egész projekt

A munka értékelése

A bábjátékkal kapcsolatban:

Az előadandó részlet/részletek kiválasztása

A munka megtervezése

A helyszínek, szereplők, drámai helyzet meghatározása

A szereplők jellemzése

Dramatizálás

Ismerkedés a bábtechnikákkal, bábfajtákkal

Anyaggyűjtés a tervezéshez (viselet-tárgykultúra) könyvtárban, interneten

A bábok, díszletek megtervezése, kivitelezése

Próbák (szövegtanulás, rendezés, bábmozgatás)

Előadás

A folyamat és az előadás dokumentálása

Értékelés

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Hol volt, hol nem volt... Hány János
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<i>Szövegértés, szövegalkotás:</i> Értelmező hangos olvasás Szövegértés Szövegalkotás: közlő és leíró közlésfajták Emlékezet Figyelem, megfigyelés Kreativitás Fantázia <i>Művészi:</i> Ügyesség Zenei hallás Éneklés Manualitás

Attitűdök, állapotok:
Kíváncsiság
Kezdeményezőkézség

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Feldolgozott irodalmi művek:

Szabadon választott mesék: népmesék

Feldolgozott zenei művek:

Kodály Zoltán: *Háry János*

Magyar népdalok

Feldolgozott képzőművészeti alkotások

Illusztrációk népmesékhez, a feldolgozott irodalmi művekhez és daljátékokhoz

Népművészet: tárgykultúra, viselet

ISMERETEK

Irodalmi ismeretek:

A mese és műfajai

Népmese, műmese

Alapvető verstani ismeretek: ritmus, rím

A történetészövés alapjai

Mesei klisék, motívumok

Zenei ismeretek:

Népdalok, régi és új stílusú dalok

Népdalfeldolgozások

A daljáték

Vizuális ismeretek:

Használati tárgyak, díszítőművészet

Technikai ismeretek

Kompozíció

Vonalak, színek

Dramatikus ismeretek:

Mozgás, beszéd

Improvizáció

Kommunikáció:

Verbális

A testbeszéd, az arcjáték, a szemkontaktus működésének megfigyelése. A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben.

Vizuális

A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.

Nonverbális, mozgásos

A kifejező közlés alapjainak elsajátítása: artikulációs gyakorlatok, tempó-, hangsúly- és hanglejtés-gyakorlatok.

Nem verbális kommunikációs játékok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Háry János

Az elkészíthető projekt:

Képregény a Háry János története alapján

És/vagy

Háry János legújabb kalandjai – dramatikus improvizációkból összeállított előadás

<p>A képregénnyel kapcsolatban: Ismerkedés a szöveggel A történet tartalmának összefoglalása szóban, írásban Idézetek, szövegrészek kiválasztása, memoriter A feldolgozott művek kiadásainak, illusztrációinak megismerése Az illusztráció és a képregény műfajának sajátosságai Kutatómunka, internethasználat A munka megszervezése, megosztása (mindenki más részletet dolgoz fel) A képregény elkészítése különböző képzőművészeti technikák alkalmazásával Az elemek összefűzése könyv formátumba Ha van rá lehetőség: sokszorosítás – hogy mindenkinek meglegyen az egész projekt</p> <p>A munka értékelése A dramatikus improvizációval kapcsolatban: Mozgásos gyakorlatok Beszédgyakorlatok Együttműködést segítő játékok, bizalomjátékok Ismerkedés a művel: történet, szereplők Az improvizáció alapjául szolgáló részek kiválasztása A szereplők kiválasztása Kutatómunka, ismerkedés: improvizációhoz felhasználható további szövegek, dalok (hazudós mesék, népdalok, stb.) Improvizációs gyakorlatok a kiválasztott részekkel, szereplőkkel A megszületett ötletek fejlesztése, tisztítása, pontosítása, rögzítése A kellékek, jelmezek, díszletek kiválasztása, elkészítése Az előadás plakátjának elkészítése Közönségszervezés Az elkészült mű előadása szervezett közönség előtt A munkafolyamat és az előadás dokumentációja</p> <p>Munkanapló vagy kiállítás, tabló készítése a projektről a dokumentáció felhasználásával</p>
--

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Tájképek ősztől tavaszig: tél
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p>Kognitív képességek Kreativitás Fantázia Képi gondolkodás Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Emlékezet</p> <p>Szövegalkotás Leírás</p> <p>Művészi Ritmuserzők Finom motorika Zenei hallás Éneklés</p> <p>Attitűdök, állapotok Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság</p> <p>Én-képességek Önkifejezés</p> <p>Együttműködési képességek</p>

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK**FELDOLGOZOTT MŰVEK****Feldolgozott irodalmi művek:**

Petőfi Sándor, Juhász Gyula, Tóth Árpád, József Attila tájleíró költeményei
Tájleíró részletek epikus szépirodalmi művekből

Feldolgozott zenei művek:

Vivaldi: Négy évszak: Ősz, Tél, Tavasz
Programzenék, zenei részletek

Feldolgozott képzőművészeti alkotások

Impresszionista festmények
Természetfotók

ISMERETEK**Irodalmi ismeretek:**

Verstani ismeretek
A költői képek
Hangszimbolika
A leíró szövegtípus

Zenei ismeretek:

Zenetörténeti ismeretek
Zeneelméleti ismeretek
Programzene
A zenei festés technikái
ritmusok

Vizuális ismeretek:

Képzőművészeti technikák: akvarell, nyomatok készítése
Műelemzési ismeretek

Dramatikus ismeretek:

Mozgás, tánc
Improvizáció
Jeles napok szokásainak megismerése és kipróbálása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A témát három részletben dolgozzák fel. A háromszor tíz óra bárhová beilleszthető, a lényeg, hogy illeszkedjék az évszakok fordulásához. Ugyanakkor a téma kontinuitását az biztosítja, hogy egész tanévben ott van a tanteremben biztosított hely, az addig elkészült munkák kiállítása.

Az elkészíthető projektek:

1. őszi kiállítás
2. téli kiállítás
3. tavaszi kiállítás

A kiállítás az osztályteremben kap helyet. Mindegyik azonos munkafolyamatot tükröz, hasonlóan készül el.

Mindhárom kiállításához a következő anyagot készítik el a gyerekek egy-egy évszakhoz kapcsolódóan:

Tájleíró költemények szövege és a diákok által azokhoz készített illusztrációk

Tájhoz, évszakhoz kapcsolódó zeneművek címe, alkotója, esetleg kottarészlete, és az ezekhez a diákok által készített illusztrációi, leíró szövegek, versek

Tájképek másolatai és a diákok által azokhoz írott versek, szövegek

Fotódokumentáció: a közös zenélés, ritmusjátékok, a mozgásos improvizációk dokumentumai

Tevékenységek:*Az évszakhoz köthető ünnepkör szokásainak felelevenítése*

Betlehemezés

Regölés

Az ünnepkörhöz tartozó dalok éneklése

A szokások megidézése

Tárgykészítés: Betlehem

A költeményekkel kapcsolatban

Ismerkedés a versekkel:

Hangos olvasás, ritmizálás, a mű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással, zenei improvizációval

Több vers, szöveg összehasonlítás megadott szempontok alapján

A kiválasztott szövegekhez illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával

A zeneművekkel kapcsolatban

Ismerkedés a zeneművekkel: zenehallgatás, a zenemű kottájával való ismerkedés, egy-egy részének énekléssel való felidézése

A zenemű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással stb.

Leírás, vers írása a zenei élmény alapján

Illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával

A festményekkel kapcsolatban

Ismerkedés természetfotókkal, festményekkel. A kétféle kifejezőmód összehasonlítása

Leírás vagy vers alkotása a kiválasztott képek alapján

A képek megjelenítése dramatikus eszközökkel

Másolás, átfogalmazás – a kiválasztott képek vizuális eszközökkel való feldolgozása

A kiállítás elkészítésével kapcsolatban

A munkafolyamatok fotódokumentációja

A kiállítási anyag kiválasztása, előkészítése

A táblók elkészítése, elhelyezése

6.

A TÉMAKÖR CÍME	Mesék a kezünk ügyében
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek Formaészlelés: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Tervezés, terv megvalósítása Tervezés, tervmegvalósítás figyelem, megfigyelés kreativitás fantázia, képzeleti átalakítás Szövegalkotás Elbeszélő és leíró szövegtípus Művészi, technikai Finommotorika Manualitás Eszközhasználat Művészi technikák alkalmazása Hangszerhasználat

Attitűdök
 Nyitottság
 Kíváncsiság
 Próbálkozási hajlandóság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Feldolgozott irodalmi művek

E.T.A. Hoffmann: Diótörő

További mesék tárgyról a népmeséktől és a klasszikusoktól napjainkig (pl. A rendíthetetlen ólomkatona, Varázscipellők, Mese a lyukas zokniról, stb.)

Feldolgozott zenei művek:

Csajkovszkij: Diótörő

Feldolgozott drámai művek:

A balett színházi vagy bábszínházi előadása élőben vagy felvételtől

ISMERETEK

Irodalmi ismeretek

Az adaptáció – egy téma feldolgozása többféle művészeti ág eszközkészletével

Szövegalkotás: adott témában kreatív szöveg (mese) alkotása

Zenei ismeretek

A dramatikus zenei műfajok: balett

Hangzásbeli különbségek, hangszínek megismertetése, azonosítása. Az emberi hangfajták és hangszerek felismertetése, megnevezése hangzás és alak alapján. A zenei karakterek megfigyeltetése, azonosítása.

Kreatív tevékenység:

Hangszerek megszólaltatása, zenei rögtönzések

Drámai ismeretek

Színházi előadás megtekintése. A látottak kollektív elemzése a megismert fogalomkészlet használatával

Vizuális ismeretek

Tárgyakkal kapcsolatos információk gyűjtése. A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és a rendeltetés kapcsolatának elemzése

Tárgykultúra a népművészetben

A formatervezés és az iparművészet

Tárgytervezés, tárgykészítés

Életvitel és gyakorlati ismeretek

A közvetlen mesterséges környezet vizsgálata, jellemzőinek megismerése, tapasztalatszerzés a mesterséges környezetről.

A személyes hatások, lehetőségek és szerepek felismerése a közvetlen környezet kialakításába

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Elkészíthető projekt:

Egyszerű használati tárgy (pl. tolltartó filcből vagy egyéb anyagból)

A projekt elemei:

A használati tárgy terve

Az elkészítés leírása, dokumentációja

Mese a használati tárgyról

Tevékenységek

1. A mesevilág

A diótörő téma feldolgozásainak megismerése:

A különböző feldolgozások összehasonlítása a történet megjelenítése, a szereplők jellemzésének eszközei, a téma kibontásának technikái, művészi eszközkészlet szempontjából

Kreatív tevékenység:

A mese figuráinak lerajzolása

Környezetünk tárgyainak megszemélyesítése, jellemzése kreatív zenei rögtönzéssel

További tárgyokról szóló mesék megismerése, esetleg gyűjtése

2. Környezetünk tárgykultúrájának feltérképezése:

Látogatás egy népi tárgykultúrát bemutató kiállításon, skanzenben, a Néprajzi Múzeumban

Látogatás egy tárgytervezést bemutató kiállításon, esetleg az Iparművészeti Múzeumban

Lehetőség szerint mindkét esetben részvétel múzeumpedagógiai foglalkozáson

A saját tárgyi környezet tudatos feltérképezése:

Mi van a táskámban, mi van a szobámban

Milyen tárgyakat szeretek és miért: a forma és funkció összefüggései

3. Tárgytervezés, tárgykészítés

Az elkészítendő tárgy kiválasztása

Tervezés (a tervben a tárgy rajzán kívül szerepeljenek a tárgy egyszerű műszaki megjelenítése és paraméterei is)

A tárgy elkészítése

Meseírás. A mese főszereplője maga a tárgy

A mese bemutatása, előadása

Közös kiállítás vagy egyéni portfólió készítése a dokumentációból

7.

A TÉMAKÖR CÍME	Család, otthon
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA INFORMATIKA ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek <i>Távolságészlelés</i> <i>formaészlelés:</i> a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés <i>Emlékezet</i> <i>Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség</i> Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján <i>Tájékozódás a térben és az időben</i> <i>Tervezés, tervmegvalósítása</i> Önismeret Én-képességek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ön bemutatás ▪ Önérvényesítés Önkifejezés Időkezelés Szövegalkotás Elbeszélő és leíró szövegtípus A szöveg adatainak különböző szempontú elemzése Háttérszövegek értelmezése és alkotása

	<p>Szerializáció: Események rendezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek)</p> <p>Művészi, technikai Finommotorika Térlátás</p> <p>Eszközhasználát Könyvtárhasználat Forráshasználat Számítógép-használat Művészi technikák alkalmazása</p> <p>Attitűdök Előítélet-mentesség Céltudatosság Nyitottság Kíváncsiság A másokhoz való odafordulás igénye</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>FELDOLGOZOTT MŰVEK Feldolgozott irodalmi művek: Durrell, Gerald: Családom és egyéb állatfajták (részletek) Petőfi: Egy estém otthon Petőfi: Füstbement terv Arany János: Családi kör Egyéb, családról, családi együttlétről szóló irodalmi művek, azok részletei</p> <p>Feldolgozott képzőművészeti alkotások: Szent család ábrázolások Van Gogh: Krumplievők Családi fotók Egyéb, családot, családi együttlétet ábrázoló képzőművészeti alkotások</p> <p>ISMERETEK: Irodalmi ismeretek: Alapvető témák megismerése, újabb olvasmányok a már megismert témakörökből Alapvető verstani ismeretek Különböző hangulatok, hangnemek felismerése, tudatosítása, különös tekintettel a humorra Szövegalkotás: adott témában kreatív szövegek (vers, leírás, elbeszélés) alkotása Saját vélemény megfogalmazása, bemutatkozás, bemutatás előszóban</p> <p>Vizuális ismeretek: Egyszerű téri helyzetek leírása, megjelenítése szabadkézi rajzban. Ismert útvonal rajzának elkészítése. Fényképek, újságképek, reklámképek csoportosítása, „olvasása”, értelmezése. Műalkotásokkal kapcsolatos információk gyűjtése</p> <p>Dramatikus ismeretek: A kifejező közlés alapjainak elsajátítása: artikulációs gyakorlatok, tempó-, hangsúly- és hanglejtés-gyakorlatok. Nem verbális kommunikációs játékok Improvizációk adott témára</p> <p>Életvitel és gyakorlati ismeretek A közvetlen mesterséges környezet vizsgálata, jellemzőinek megismerése, tapasztalatszerzés a mesterséges környezetről. A személyes hatások, lehetőségek és szerepek felismerése a közvetlen környezet kialakításában. A mesterséges környezettel kapcsolatos helyes viselkedés.</p>	

Kommunikáció:*Verbális*

A A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben.

Vizuális

A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.

Nonverbális, mozgásos

Nem verbális kommunikációs játékok.

Eszközhasználat*Informatika*

Anyaggyűjtés az internetről kereső programok segítségével

Digitális képek készítése, kinyomtatása

Könyv, könyvtár

Könyvtári kutatás, anyaggyűjtés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Az elkészíthető projekt****Családom könyve**

Elemei:

Családfa

Családi fotók, fényképek, rajzok a családtagokról

A családtagok bemutatása

Fényképek, rajzok az otthonról

Tervek az álm-házról, ahol élni szeretnének, a szobáról, melyet maguknak szeretnének

Családi történetek, legendák

Szépirodalmi művek részletei

A témáról saját maguk által írott szövegek, versek

A projekthez tartozó tevékenységek

A témához kapcsolódó irodalmi művek, képzőművészeti alkotások megismerése, összehasonlítása

Dramatikus játék: a megismert tartalmak megelevenítése, improvizációk a témára

Kutatás: további irodalmi szövegek, képek keresése könyvtár, internetes keresés felhasználásával

Alkotó tevékenység: irodalmi szövegek, rajzok alkotása a saját családról

Kutatás: saját családjuk történetének, orális hagyományainak feltárása lehetőleg legalább két nemzedékre visszamenőleg

Saját családfa kutatása, rajzolása

Gyűjtés: családi fotók, a családtagok, családi eseményeken készült képek gyűjtése

Rajzok, képek gyűjtése, készítése a lakókörnyezetről, az otthon belső teréről

Lakberendezési magazinok, újságok

Térkép, alaprajz készítése a lakkörnyezetről, a lakásról

Tervezés: milyen házban/lakásban szeretnék lakni? A saját szobám berendezése (rajz, montázs technikával)

Az összegyűjtött anyag rendezése, könyv formátumra alakítása

Vágás, ragasztás, feliratozás

Borítólap tervezése

Könyvpremier: interjú az íróval – a létrehozott könyvek bemutatása

8.

A TÉMAKÖR CÍME	Tájképek ősztől tavaszig: tavasz
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek Kreativitás Fantázia Képi gondolkodás Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása , az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Emlékezet Szövegalkotás Leíró Művészi Ritmusérzék Finom motorika Zenei hallás Éneklés Attitűdök, állapotok Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság Én-képességek Önkifejezés Együttműködési képességek
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
FELDOLGOZOTT MŰVEK	
Feldolgozott irodalmi művek: Petőfi Sándor, Juhász Gyula, Tóth Árpád, József Attila tájleíró költeményei Tájleíró részletek epikus szépirodalmi művekből	
Feldolgozott zenei művek: Vivaldi: Négy évszak: Ősz, Tél, Tavasz Programzenék, zenei részletek	
Feldolgozott képzőművészeti alkotások Impresszionista festmények Természetfotók	
ISMERETEK	
Irodalmi ismeretek: Verstani ismeretek A költői képek Hangszimbolika A leíró szövegtípus	
Zenei ismeretek: Zenetörténeti ismeretek Zeneelméleti ismeretek Programzene	

A zenei festés technikái
rítmusok

Vizuális ismeretek:

Képzőművészeti technikák: akvarell, nyomatok készítése
Műelemzési ismeretek

Dramatikus ismeretek:

Mozgás, tánc
Improvizáció
Jeles napok szokásainak megismerése és kipróbálása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az évszakok témát három részletben dolgozzák fel. A háromszor tíz óra bárhová beilleszthető, a lényeg, hogy illeszkedjék az évszakok fordulásához. Ugyanakkor a téma kontinuitását az biztosítja, hogy egész tanévben ott van a tanteremben biztosított hely, az addig elkészült munkák kiállítása.

A kiállítás az osztályteremben kap helyet. Mindegyik azonos munkafolyamatot tükröz, hasonlóan készül el. Mindhárom kiállításhoz a következő anyagot készítik el a gyerekek egy-egy évszakhoz kapcsolódóan:

Tájéleíró költemények szövege és a diákok által azokhoz készített illusztrációk

Tájhoz, évszakhoz kapcsolódó zeneművek címe, alkotója, esetleg kottarészlete, és az ezekhez a diákok által készített illusztrációi, leíró szövegek, versek

Tájképek másolatai és a diákok által azokhoz írott versek, szövegek

Fotódokumentáció: a közös zenélés, ritmusjátékok, a mozgásos improvizációk, manuális tevékenységek dokumentumai

Az elkészíthető projekt:

Tavaszi kiállítás

Tevékenységek:

Az évszakhoz köthető ünnepkör szokásainak felelevenítése

Kiszézés

Húsvét

Márton nap

Az ünnepkörhöz tartozó dalok éneklése

A szokások megidézése

Tárgykészítés: tojásfestés és/vagy Kische-báb készítése

A költeményekkel kapcsolatban

Ismerkedés a versekkel:

hangos olvasás, ritmizálás, a mű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással, zenei improvizációval

Több vers, szöveg összehasonlítás megadott szempontok alapján

A kiválasztott szövegekhez illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával

A zeneművekkel kapcsolatban

Ismerkedés a zeneművekkel: zenehallgatás, a zenemű kottájával való ismerkedés, egy-egy részének énekléssel való felidézése

A zenemű hangulatának megfogalmazása szóval, mozgással, stb.

Leírás, vers írása a zenei élmény alapján

Illusztráció készítése többféle képzőművészeti technika felhasználásával

A festményekkel kapcsolatban

Ismerkedés természetfotókkal, festményekkel. A kétféle kifejezőmód összehasonlítása

Leírás vagy vers alkotása a kiválasztott képek alapján

A képek megjelenítése dramatikus eszközökkel

Másolás, átfogalmazás – a kiválasztott képek vizuális eszközökkel való feldolgozása

A kiállítás elkészítésével kapcsolatban
 A munkafolyamatok fotódokumentációja
 A kiállítási anyag kiválasztása, előkészítése
 A táblók elkészítése, elhelyezése

9.

A TÉMAKÖR CÍME	Testvéreink az állatok
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC ÉLŐ IDEGEN NYELV EMBER A TERMÉSZETBEN INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Nézőpontváltás képessége Tervezés, terv megvalósítása Önismeret, együttműködés Én-képességek Önbemutató Önérvényesítés Önkifejezés Együttműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Szövegalkotás Elbeszélő és leíró szövegtípus Vita és érvelés Művészi, technikai Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Eszközhasználat Könyvtárhasználat Számítógép-használat Művészi technikák alkalmazása Hangszerhasználat Attitűdök Nyitottság Kíváncsiság Előítélet-mentesség Céltudatosság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK**FELDOLGOZOTT MŰVEK****Feldolgozott irodalmi művek**Devecseri Gábor: *Állatkerti útmutató* (részlet)Varró Dániel: *Túl a Maszat-hegyen* (részlet)La Fontaine: *A farkas és a kecskegida*Szürke Bagoly: *Két kicsi hód* (részlet)Konrad Lorenz: *Salamon király gyűrűje* (részlet)**Vizuális kultúra**

Állatfotók

Állatábrázolások Dürertől Disneyig

Film:

Állatokról szóló ismeretterjesztő filmek vagy azok részletei

Részlet állatokról szóló animációs filmből (pl. Oroszlánkirály, Z, a hangya stb.)

Zenei alkotások:Állatokat megjelenítő, állathangot utánzó népdalok és műdalok: *Kitrákotty mese, Kakukk Jankó*, stb. Esetleg idegen nyelvű, hasonló témájú dalokSaint-Saens: *Állatok farsangja***ISMERETEK****Irodalmi ismeretek:**

Állatmese

Ismeretterjesztő szöveg

A vita és az érvelés

Vizuális, képzőművészeti ismeretek:

Az állatfotózás, filmezés

Állatábrázolások: realista ábrázolás, a stilizálás, átírás lehetséges változatai

Zenei ismeretek:

A természet hangjainak azonosítása

Az állathangokat utánzó dalok megtanulása, csoportos éneklése

Kreatív zenei rögtönzések: állatok megidézése hangszerekkel vagy azok nélkül hangok által

A zenei festés eszközei

Informatikai ismeretek:

Internethasználat

Szövegszerkesztő program használata

Adatrendezés

Környezetvédelem, állatvédelem

Állat- és természetvédelem hazánkban pl. a Fehérkereszt Állatvédő Liga, Magyar Természetbarát és Állatvédő Szövetség, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület stb. munkája

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Elkészíthető projekt:**

Közvetlen környezetünk állatvilágának feltérképezése

És/vagy

Tematikus antológia összeállítása

Tevékenységek

1. Az állatok a művészetekben:

Állatmesék, állattörténetek olvasása

Állathangok megismerése, azonosítása

Az állathangokat utánzó dalok éneklése

Állatokról szóló zenei művek megismerése, elemzése: mivel, hogyan idézi meg az állatok hangját, viselkedését a zenemű

Saját állattörténetek felidézése

Állatábrázolások gyűjtése, összehasonlítása a fotótól a rajzfilm figuráig: mit ragad meg a rajzoló, milyen jellemző tulajdonságokra épít a stilizálásnál

Saját állat lerajzolása vagy valamelyik állatábrázolás alapján rajz készítése

Csoportmunka:

Az antológia témájának kiválasztása (egy állatfajta vagy valamilyen szempont szerint alkotott csoport lehet az antológia témája)

Anyaggyűjtés, rendszerezés

Az antológia elkészítése

Az antológia bemutatása az osztály többi tagjának

2. Közvetlen környezetünk állatvilágának feltérképezése:

Eszmecsere a háziállatok, hobbyállatok tartásáról: pl. való-e kutya lakásba, miért szeretjük, vagy nem szeretjük az állatokat magunk körül, milyen állatot szeretnénk

Valamilyen állatvédő szervezettel való találkozás: látogatás náluk vagy munkatársaik meginvitálása egy beszélgetésre

Csoportmunka:

A közvetlen környezet tervszerű megfigyelése, feljegyzések készítése: mikor milyen állatot lehet megfigyelni, becslés az egyedszámok arányait illetően

A megfigyelés adatainak rendszerezése: az állatok csoportosítása különböző szempontok alapján

A kutatás eredményeinek prezentálása: előadás másik osztály vagy évfolyam tanulóinak, kiállítás készítése

Esetleg akcióterv kidolgozása és megvalósítása: mit tehetünk a környezetünkben élő állatokért?

10.

A TÉMAKÖR CÍME	Egy csapat kölyök
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM ÉNEK-ZENE DRÁMA ÉS TÁNC VIZUÁLIS KULTÚRA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek Tájékozódás a térben és az időben Kreativitás Tervezés, tervmegvalósítása Önismeret Önállóság Együttműködés Szövegalkotás – Elbeszélő és leíró szövegtípus – Reklám A szöveg adatainak különböző szempontú elemzése Események rendezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) Cselekvések indítékainak megállapítása Művészi, technikai Finommotorika Térlátás Eszközhasználat Számítógép-használat Művészi technikák alkalmazása Attitűdök Nyitottság Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK**FELDOLGOZOTT MŰVEK****Feldolgozott irodalmi művek**Molnár Ferenc: *A Pál utcai fiúk*Karinthy Frigyes: *Röhög az egész osztály* (részletek)**Film**

A Pál utcai fiúk (Fábri Zoltán rendezésében)

ISMERETEK**Irodalmi ismeretek:**

Önálló olvasás házi olvasmányként

Olvasónapló készítése:

a cselekmény összefoglalása, fordulópontok, tetőpont

a jellemzés, a szereplők indítékai

Humor, tragédia

Szövegalkotás

Vizuális ismeretek:

Makettkészítés

Mozgások vizuális rögzítése, síkbeli, térbeli megjelenítése

Kiállításrendezés

Grafikai ismeretek: meghívó, plakát

Dráma:

Dramatizálás

Rögtönzés

Informatika:

Szövegszerkesztő használata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Elkészíthető projektek:**

Röhög az egész 5. b vagy ... suli – Iskolaujság különszáma vagy melléklet

És/vagy

A Pál utcaiak – kiállítás az osztályteremben

Tevékenységek:

1. Karinthy: Röhög az egész osztály

Ismerkedés Karinthy szövegeivel: a kifejező olvasás gyakorlása

Egy-egy rész dramatikus megjelenítése

Min nevetünk? A humor forrásának feltárása

Gyűjtés: humoros, különös történetek az osztályról, az iskoláról

(A gyűjtött történetek megjelenhetnek az iskolaujságban)

1. Molnár: A Pál utcai fiúk

– Molnár Ferenc regényének elolvasása házi olvasmányként

– Olvasónapló készítése megadott szempontok alapján (egyes fejezetek szereplői, helyszínei, cselekménye; az olvasó reflexiói, stb.)

– A történet közös feldolgozása az olvasónapló felidézésével

– Lehetőség szerint a regény helyszíneinek meglátogatása, az emlékszobor megtekintése, fotók készítése

– Régi gyermekjátékok kipróbálása: golyózás stb.

– A Grund makettjének elkészítése

– A haditerv ábrázolása, a csata rajzos megjelenítése térképszerűen, a mozgások érzékeltetésével

– A film megtekintése: összehasonlítás az olvasott irodalmi művel

– A regény szereplői arcképcsarnokának elkészítése: gyűjtött vagy rajzolt kép, aláírásként legfontosabb cselekedetei, érdemei, kiemelendő jellemvonásai

– A kiállítás elkészítése: rendezés, kivitelezés

– Meghívók, plakátok készítése

– A kiállítás ünnepélyes megnyitása megnyitóbeszéddel

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A diák ismerje az év folyamán feldolgozott irodalmi, zenei, képzőművészeti stb. alkotásokat. Tudja felidézni tartalmukat, a bennük rejlő gondolatokat, s legyen képes kapcsolódni ezekhez saját élményeivel, tapasztalataival, gondolataival.
- Szóban, írásban, vizuális, zenei vagy drámai eszközök felhasználásával fejezze ki a feldolgozott művek tartalmát, gondolatait, s az ezekhez kapcsolódó saját érzéseit és gondolatait is.
- Rendelkezzék a feldolgozott művek kapcsán elméleti és technikai ismeretekkel.
- Tudjon önállóan ismeretet szerezni, ehhez használja a különböző forrásokat, eszközöket.
- Tudjon csoportban dolgozni.
- Bátran kísérletezzon, kreatív módon közelítsen a feldolgozott művekhez.

Ismeretek:

Az évfolyamon elsajátítandó ismeretek teljes egészében tartalmazzák a magyar irodalom, vizuális kultúra, ének-zene, dráma és tánc tantárgyak követelményeit. Ezekon kívül tartalmaiban megjelenik az ember a természetben, az életvitel és gyakorlati ismeretek és az informatika is.

6. ÉVFOLYAM

Éves időkeret: 22 hét

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

Az epochák tanításakor ajánlott sorrend

Sorszám	Az epocha címe	Az epochában ajánlott projekt	Érintett műveltségterületek
6.1	Valahol, valamikor	tematikus képzőművészeti kiállítás (tanulmányrajzokból, nyomatokból, a diákok által tervezett ex librisekből)	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Ének-zene
6.2	Időutazás 1. Középkor	középkori dalnokverseny	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra Ének-zene Dráma Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
6.3	Mostan emlékezem jó Toldi Miklósról	a Toldi részleteinek vagy egészének megjelenítése árnyjáték formájában	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra Informatika
6.4	Időutazás 2. A reneszánsz és a barokk	reneszánsz lakoma	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra Ének-zene Dráma Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
6.5	Történelmi hősök	Szobor/szoborcsoport készítése: a hősök emlékezete, kiállítás az elkészült művekből	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra Ének-zene

Sorszám	Az epocha címe	Az epochában ajánlott projekt	Érintett műveltségterületek
6.6	Időutazás 3. A klasszicizmus és a romantika	Képmutogatás: a Bánk bán történetének előadása zenei szemelvényekkel és összekötő szöveggel	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra Ének-zene Dráma Informatika
6.7	Felfedezők, utazók	Társasjáték – ismeretlen világok felfedezése	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Ember a természetben Földünk, környezetünk Vizuális kultúra Ének-zene
6.8	Kalandozások itthon	Saját népzenei CD készítése Tartalma: néhány népdal, népdalfeldolgozás lehetőleg az osztály közös előadásában saját tervezésű borítóval és/vagy Az osztályterem néhány tárgyának díszítése a diákok tervei alapján	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Ének-zene Tánc és dráma Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika
6.9	Pátria- szűkebb és tágabb környezetünk történetei	A Pátria című helytörténeti kiállítás és/ vagy album elkészítése	Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Vizuális kultúra
6.10	Utazás a jövőbe	A jövő krónikája: irodalmi antológia készítése saját szövegek és rajzok/illusztrációk felhasználásával	Magyar nyelv és irodalom Vizuális kultúra Ember és társadalom Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Valahol, valamikor...
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Kognitív képességek Kreativitás Fantázia Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás Emlékezet</p> <p>Szövegértés, szövegalkotás A szöveg adatainak különböző szempontú rendezése</p> <p>Együttműködési képességek Kooperativitás Konszenzuseresés</p> <p>Én-képességek Önérvényesítés Önállóság</p> <p>Művészi Ritmusérzék Zenei hallás</p>

	<p>Éneklés formaérzék Manualitás</p> <p>Eszközhazsnálat <i>Könyv, könyvtár</i> Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>FELDOLGOZOTT MŰVEK</p> <p>Irodalmi művek: <i>Teremtéstörténetek</i> <i>Kömíves Kelemen</i> Arany János: <i>A walesi bárdok, Rege a csodaszarvasról</i> Benedek Elek: <i>A szentgalleni kaland, Szent Margit legendája</i> Gárdonyi Géza: <i>Isten rabjai</i> (részlet)</p> <p>Ének-zene Magyar népballadák autentikus felvételtől Megzenésített műballadák</p> <p>ISMERETEK</p> <p>Magyar nyelv- és irodalom A nép- és műballada műfaji sajátosságai A mítosz, monda és a legenda műfaji sajátosságai Memoriter</p> <p>Képzőművészet: A honfoglaló magyar nép művészete A magyar nép díszítőművészete Középkori szent ábrázolások, kódexek Zichy Mihály illusztrációi Arany balladáihoz Ex librisek Technikai ismeretek, anyagismeret Nyomat készítése</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Projekt: tematikus képzőművészeti kiállítás (tanulmányrajzokból, nyomatokból, a diákok által tervezett ex librisekből)</p> <p>Tevékenység: Ismerkedés az irodalmi szövegekkel: Néma és hangos olvasás A szövegekhez kapcsolódó irodalomelméleti ismeretek gyűjtése, lexikonszerű elrendezése A szövegek szerkezetének megállapítása, a szerkezeti egységek mentén szétdarabolt szövegek összeillesztése Játék egyes szövegrészek kihagyásával: a szöveg hiányosságainak kitöltése önállóan alkotott szövegrészekkel A történetek szereplőinek összegyűjtése, külső és belső tulajdonságaik meghatározása. A szereplők jellemzése és megnevezése szétválók: a feladat, hogy az összetartozókat megtalálják Az irodalmi művek cselekményének fordulatait kiemelve a történetek más fordulatot kaphatnak és/vagy a fordulatokhoz új történeteket lehet kitalálni</p> <p>A feldolgozott művek vizuális megjelenítése Az irodalmi művekhez kapcsolható illusztrációk, műalkotások, tárgyi világ megismerése Tanulmányrajzok, illusztrációk készítése a feldolgozott irodalmi művekkel kapcsolatosan</p> <p>Ex librisek készítése Ismerkedés az ex libris műfajával, különböző ex librisekkel Ismerkedés a linómetszés technikájával vagy más egyszerű nyomatkészítő technikával</p>	

A tanulmányrajzok, illusztrációk felhasználásával a saját ex libris megtervezése
Kivitelezés, nyomatok készítése

A kiállítás elkészítése
A rendelkezésre álló anyag áttekintése, válogatása
Tematikus csoportosítás
A képekhez illő szövegek, szövegrészletek kiválasztása
Tablókészítés, feliratozás
Kiállításrendezés
Megnyitó (pl. játékos vetélkedő keretében)

2.

A TÉMAKÖR CÍME	IDŐUTAZÁS 1. KÖZÉPKOR
<p>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</p>	<p>MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE DRÁMA INFORMATIKA ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK</p>
<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)</p>	<p>Kognitív képességek Kreativitás Fantázia Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás</p> <p>Együttműködési képességek Kooperativitás Konszenzuseresés</p> <p>Énképességek Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság</p> <p>Időkezelés Művészi Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Manualitás</p> <p>Eszközhasználat <i>Informatika</i> Célzott keresés az interneten <i>Könyv, könyvtár</i> Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái <i>Hangszerhasználat</i></p>
<p>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</p>	
<p>Az Időutazás témakör átfogja az egész tanévet. Alapvetően az Ének-zene műveltségterület elemeire épül, de ezek az ismeretek kiegészítik a többi témakör tartalmait. Minden időutazás középpontjában egy esemény megrendezése, lebonyolítása áll. A projekt lebonyolítását mindig valamiféle dokumentálás is kíséri: munkanapló, fotódokumentáció, filmfelvétel. Ebből az összegyűlt anyagtól függően albumot készít, kiállítást rendez az alkotóközösség.</p>	

FELDOLGOZOTT MŰVEK**Zenei alkotások**

Régi magyar dallamok a középkorból
Középkori gregorián dallamok

Irodalmi művek

Részletek Vogelwide verseiből és a Carmina Buránából

ISMERETEK**Magyar nyelv-és irodalom**

Trubadúrköltészet, vágánsköltészet

Történelem

Középkori szórakozások
Életmód a középkorban

Ének-zene

Egyszerű többszólamúság (csoportos éneklés)
Gregorián dallamok éneklése
Régi magyar dallamok éneklése
Trubadúrok, minnesengerek
Kortörténet

Dráma

Rögtönzés
Mozgás, beszéd

Vizuális kultúra

Középkori viseletek, tárgykultúra, építészet

Gyakorlati ismeretek

A helyszín berendezése
Jelmezkészítés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Projekt: középkori dalnokverseny

Tevékenységek:

Könyvtárban vagy internet segítségével egyéni vagy csoportmunkában: ismerkedés a középkorral, ezen belül: életmód, szórakozás, viselkedés (irodalmi, történelmi, művészettörténeti ismeretek)

Ismerkedés a zenei alpanyaggal, éneklés, daltanulás

A dalnokverseny megszervezése:

A versenyszámok, versenyzők kiválasztása

Az ítézők felkérése (az osztály vagy más osztály tagjaiból, tanárokból, stb. állhat az ítézők köre)

A korhű körülmények megtervezése, kivitelezése (a lehetőségekhez mérten: festett díszlet, jelmezek)

A verseny megrendezése, bíráló, díjkiosztás

Az esemény dokumentálása

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Mostan emlékezem jó Toldi Miklósról
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>Kognitív képességek Kreativitás Fantázia Emlékezet Nézőpontváltás Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás</p> <p>Együttműködési képességek Kooperativitás Konszenzuseresés</p> <p>Én-képességek Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság</p> <p>Időkezelés Művészi Manualitás Finom motorika</p> <p>Eszközhasználat <i>Informatika</i> Célzott keresés az interneten <i>Könyv, könyvtár</i> Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>FELDOLGOZOTT MŰVEK Irodalmi művek: Arany János: Toldi</p> <p>Képzőművészeti alkotások: Festmények, melyek megidéznek az Arany festette tájat (pl. Mednyánszky: Mocsaras táj, Munkácsy: poros út stb.) A Budapesti Történelmi Múzeum (gótikus szoborlelet, lovagterem) A Nemzeti Múzeum gyűjteménye (kályhacsempék)</p> <p>ISMERETEK Magyar nyelv-és irodalom Irodalomtörténelmi és verstani ismeretek Szövegalkotás Lényegkiemelés, összefoglalás Történelmszöveg Jellemzés Memoriter</p> <p>Dramatikus ismeretek: Mozgás, beszéd Dramaturgiai ismeretek Bábjáték – az árnyjáték hagyományai</p>	

<p>Vizuális ismeretek: Művészettörténeti ismeretek Mozgások vizuális rögzítése Leírás alapján kép készítése Technikai ismeretek Bábkészítés Mintázás Képzőművészeti technikák</p> <p>Eszközhasználat <i>Informatika</i> Anyaggyűjtés az internetről kereső programok segítségével Digitális képek készítése, kinyomtatása <i>Könyv, könyvtár</i> Könyvtári kutatás, anyaggyűjtés</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Projekt: a Toldi részleteinek vagy egészének megjelenítése árnyjáték formájában</p> <p>Tevékenységek: Előkészítés, a mű holdudvarának feltárása: Látogatás a Budai Várban: középkori építészeti emlékek, gótikus szobrok, és/vagy a Nemzeti Múzeumban: kályhacsempék Ha ez nem valósítható meg, akkor tájékozódás a BTM és MNM honlapján Alkotó tevékenység: szobormásolat készítése fénykép alapján, kályhacsempe tervezése, mintázása agyagból Kutatás, gyűjtőmunka: Toldi Miklós, a történelmi hős és Arany Toldijának keletkezéstörténete</p> <p>Ismerkedés a szöveggel: Néma és hangos olvasás A költői eszközök feltárása A cselekmény értelmezése, vázlatkészítés Egy-egy ének elbeszélése egy vagy több szereplő szemszögéből Szövegtanulás A műben szereplő helyszínek, Toldi vándorútjának vizuális megjelenítése</p> <p>Az árnyjáték megvalósítása: Ismerkedés a síkbáb készítésének technikájával, az árnyjátékkal A megjelenítendő jelenetek és a hozzájuk tartozó szövegek kiválasztása Szereposztás Bábtervezés, bábkészítés Paraván készítése, a technikai feltételek megteremtése Rendezés, próbák Előadás az iskola más osztályának/osztályainak A folyamat dokumentálása, kiállítás az összegyűjtött dokumentumokból</p>

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Időutazás 2. A reneszánsz és a barokk
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE DRÁMA INFORMATIKA ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek Kreativitás Fantázia Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás

	<p>Együttműködési képességek Kooperativitás Konszenzuskeresés</p> <p>Én-képességek Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság</p> <p>Időkezelés Művészi Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Manualitás</p> <p>Eszközhasználat <i>Informatika</i> Célzott keresés az interneten <i>Könyv, könyvtár</i> Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái <i>Hangszerhasználat</i></p>
--	---

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az Időutazás témakör átfogja az egész tanévet. Alapvetően az Ének-zene műveltségterület elemeire épül, de ezek az ismeretek kiegészítik a többi témakör tartalmait. Minden időutazás középpontjában egy esemény megrendezése, lebonyolítása áll. A projekt lebonyolítását mindig valamiféle dokumentálás is kíséri: munkanapló, fotódokumentáció, filmfelvétel. Ebből az összegyűlt anyagtól függően albumot készít, kiállítást rendez az alkotóközösség.

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Zenei alkotások

Reneszánsz/barokk zenei szemelvények
Lassus, Palestrina
Vivaldi, J. S. Bach, Händel. Műveiből

Film

Részlet az Egri csillagokból
vagy
Zefirelli Romeo és Juliájából: báli jelenet

Életmódtörténet

Reneszánsz ételeket leíró szakácskönyvből vett részletek. Pl. Segan: Shakespeare konyhája

ISMERETEK

Történelem

Életmód, szokások a reneszánsz idején
A barokk királyi udvar

Ének-zene

Zeneszerzők életútja, munkássága, rövid kortörténet (reneszánsz, barokk)
Reneszánsz és barokk zeneművek témáinak/részleteinek éneklése
Egyszerű többszólamúság (csoportos éneklés)
Történeti énekek (válogatva): históriás énekek, virágénekek, kuruc dalok

Dráma

Rögtönzés
tánc

Vizuális ismeretek

Öltözködés, tárgykultúra, belső terek a reneszánsz és a barokk idején
Különböző technikák alkalmazása

<p>Gyakorlati ismeretek   Jelmezkészítés   Főzés recept alapján   Terítés, tálalás</p> <p>Eszközhasználat <i>Informatika</i>   Célzott keresés az interneten <i>Könyv, könyvtár</i>   Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Projekt: reneszánsz lakoma Tevékenységek: Könyvtárban vagy internet segítségével egyéni vagy csoportmunkában: ismerkedés a reneszánszsal, ezen belül: életmód, szórakozás, viselkedés (irodalmi, történelmi, művészettörténeti ismeretek)   Ismerkedés a zenei alpanyaggal, éneklés, daltanulás   Egy reneszánsz mulatság felidézése: filmrészletek megtekintése, elemzése   A lakoma megtervezése: a szakácskönyvek tanulmányozása, a megfelelő ételek kiválasztása   A zenei aláfestés kiválasztása, tánctanulás   Az esemény megszervezése: A meghívottak körének meghatározása, meghívó készítése   A környezet megtervezése, kialakítása   Az öltözékek megtervezése, kialakítása   Az ételek elkészítése, tálalása   A lakoma megrendezése   Ezen belül étkezés, muzsika, tánc   Az esemény dokumentálása</p>

5.

A témakör címe	Történelmi hősök
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>Kognitív képességek Tájékozódás a térben és az időben Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Emlékezet Tervezés, terv megvalósítása</p> <p>Önismeret Önállóság Önkifejezés Együttműködés</p> <p>Szövegalkotás Elbeszélő és leíró szövegtípus Nyelvi kreativitás</p> <p>A szöveg adatainak különböző szempontú elemzése Események rendezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) Cselekvések indítékainak megállapítása</p> <p>Művészi, technikai Manualitás</p>

Térlátás
 Formaérzék
Eszközhasználat
 Számítógép-használat
 Könyvtárhasználat
 Művészi technikák alkalmazása

Attitűdök
 Nyitottság
 Kíváncsiság
 Kezdeményezőkézség
 Próbálkozási hajlandóság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Irodalmi művek:

Gárdonyi Géza: *Egri csillagok*
 Fekete István: *A koppányi aga testamentuma* (részlet)
 Kolozsvári Grandpierre Emil: *A törökfejes kopja* (részlet)
 Mikszáth Kálmán: *A beszélő köntös* (részlet)
 Balassi Bálint: *Egy katonaének*

Film:

Egri csillagok (Várkonyi Zoltán rendezésében)

Ének-zene

Balassi Bálint énekelt verseiből

Vizuális művészetek

A XVI–XVII. század tárgyi emlékeiből: viseletek, használati tárgyak, hadigépek, fegyverek
 Török kori építészeti emlékek Magyarországon
 Történelmi festmények (Madarász Viktor, Benczúr Gyula, Székely Bertalan, Wágner Sándor képei)
 Emlékszobrok (Stróbl Alajos, Róna József, stb.)

ISMERETEK

Történelem:

A török elleni küzdelmek
 Török uralom Magyarországon

Magyar nyelv és irodalom

Nyelvi ismeretek: Jövevényszavak
 Önálló olvasás házi olvasmányként
 Olvasónapló készítése:
 a cselekmény összefoglalása, fordulópontok, tetőpont
 a jellemzés, a szereplők indítékai
 Irodalomelméleti ismeretek
 szövegalkotás

Vizuális ismeretek

Művészettörténeti ismeretek
 Különböző technikák alkalmazása
 Színek, vonalak, kompozíció
 Térbeli kompozíciók sajátosságai

Eszközhasználat

Informatika
 Célzott keresés az interneten
Könyv, könyvtár
 Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Projekt: Szobor/szoborcsoport készítése: a hősök emlékezete, kiállítás az elkészült művekből</p> <p>Tevékenységek:</p> <p>1. Szemelvények a török világot megidéző irodalmi művekből Ismerkedés a szövegekkel: néma és hangos olvasás A történetek összefoglalása, továbbfűzése Török jövevényszavak gyűjtése, ezek felhasználásával történet írása, török-magyar szereplővel dramatikusan párbeszéd alkotása Históriás ének írása egy vagy több szemelvény történetének alapján</p> <p>Puzzle készítése néhány történelmi festményből, a kép kirakása versenyszerűen A lakóhely közelében levő török kori építészeti emlékek meglátogatása</p> <p>2. Egri csillagok Olvasónapló készítése megadott szempontok alapján (egy-egy fejezetek szereplői, helyszínei, cselekménye; az olvasó reflexiói stb.) A történet közös feldolgozása az olvasónapló felidézésével A film megtekintése, összehasonlítása az olvasott irodalmi művel</p> <p>Látogatás az egri várban, Gárdonyi emlékházában, sírjánál</p> <p>3. A projekt elkészítésével kapcsolatban: A téma kiválasztása: a szereplők, a jelenet megtervezése Kutatás, gyűjtőmunka: a korabeli viseletek, tárgyak a megmintázni kívánt hősökről fennmaradt ábrázolások emlékszobrok, lovas szobrok –kompozíciós és technikai megoldások megfigyelése Mintázás: Vázlatkészítés rajzban és agyagból A figurák elkészítése A szoborcsoport összeállítása, rögzítése A talapzat, felirat elkészítése (Ha van rá lehetőség, a figurákról öntvény is készíthető) A munkafolyamat dokumentációja A kiállítás megrendezése: A szobrok elhelyezése Feliratozás Plakát, meghívó készítése Megnyitó tárlatvezetéssel</p>

6.

A TÉMAKÖR CÍME	Időutazás 3. A klasszicizmus és a romantika
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE DRÁMA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek Kreativitás Fantázia Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás Emlékezet Együttműködési képességek Kooperativitás Konszenzuseresés

	<p>Én-képességek Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság Időkezelés Művészi Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Manualitás</p> <p>Eszközhasználat <i>Informatika</i> Célzott keresés az interneten <i>Könyv, könyvtár</i> Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái <i>Hangszerhasználat</i></p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Az Időutazás témakör átfogja az egész tanévet. Alapvetően az Ének-zene műveltségterület elemeire épül, de ezek az ismeretek kiegészítik a többi témakör tartalmait. Minden időutazás középpontjában egy esemény megrendezése, lebonyolítása áll. A projekt lebonyolítását mindig valamiféle dokumentálás is kíséri: munkanapló, fotódokumentáció, filmfelvétel. Ebből az összegyűlt anyagtól függően albumot készít, kiállítást rendez az alkotóközösség.</p> <p>FELDOLGOZOTT MŰVEK Zenei alkotások Haydn, Mozart, Beethoven műveiből A XIX. sz. magyar zenéje: Erkel, Liszt műveiből Himnusz, Szózat Bánk Bán A XIX. sz. európai zeneművészetének alkotásai: Schubert, Schumann, Mendelssohn, Brahms, Chopin, Dvořák, Smetana, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Verdi, Wagner műveiből</p> <p>Film Részletek a Bánk bánból készült operafilmből</p> <p>ISMERETEK Zenei ismeretek Kortörténet A zeneszerzők életrajza, életútja Bécsi klasszicizmus; stílusjegyek A romantikus zene stílusjegyeinek és műfajainak megismerése európai zeneszerzők alkotásaiból. A romantikus nagyzenekar hangzásának elemzése</p> <p>Nyelvi készségek: Szövegalkotás előszóban és írásban</p> <p>Dráma Mozgás, beszéd Improvizáció</p> <p>Vizuális ismeretek A klasszicizmus stílusjegyei A magyar nemzeti romantika a képzőművészetben Különböző képzőművészeti technikák alkalmazása Konkrét történet, irodalmi illusztrációjának készítése képsorban Az időbeliség ábrázolása Mozgás kifejezése a témának megfelelő grafikai feldolgozásokkal</p>	

<p>Eszközhasználat <i>Informatika</i> Célzott keresés az interneten <i>Könyv, könyvtár</i> Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>
<p>Projekt: Képmutogatás: a Bánk bán történetének előadása zenei szemelvényekkel és összekötő szöveggel</p> <p>Tevékenységek: Könyvtárban vagy internet segítségével egyéni vagy csoportmunkában: ismerkedés a klasszicizmussal és a romantikával (irodalmi, történelmi, művészettörténeti, zenetörténeti ismeretek)</p> <p>Ismerkedés a Bánk bánnal: Zenei részletek a műből Témája, szereplői, történeteszövése A tábla elkészítése csoportmunkában: A történet megelevenítéséhez szükséges képek tartalmának meghatározása díszlet-és figuratervek a történeti hűség jegyében A képkockák megrajzolása, kifestése, a tábla összeállítása</p> <p>A képmutogatás szövegének megalkotása A megfelelő zenei idézetek kiválasztása Próbák, gyakorlás Az előadás létrehozása Közönségszervezés Meghívó, plakát készítése Az előadás megvalósítása Dokumentálás</p>

7.

<p>A TÉMAKÖR CÍME</p>	<p>Felfedezők, utazók MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK, KÖRNYEZETÜNK VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE</p>
<p>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</p>	
<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)</p>	<p>Kognitív képességek Tájékozódás a térben és az időben Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Emlékezet Tervezés, terv megvalósítása</p> <p>Önismeret Önállóság Önkifejezés Együttműködés</p> <p>Szövegértés, szövegalkotás Értelmező hangos olvasás Elbeszélő és leíró szövegtípus</p> <p>A szöveg adatainak különböző szempontú elemzése Események rendezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) Cselekvések indítékainak megállapítása</p>

	<p>Művészi, technikai Manualitás</p> <p>Eszközhazsnálat Számítógép-hazsnálat Könyvtárhazsnálat Művészi technikák alkalmazása</p> <p>Attitűdök Nytottság Kíváncsiság Kezdeményezőkészség Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Kritikusság Sportszerűség Szabálykövetés</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>FELDOLGOZOTT MŰVEK</p> <p>Irodalmi művek: Henryk Sienkiewicz: <i>Sivatagon és vadonban</i> (részletek) Rudyard Kipling: <i>Kim, az ördögös</i> (részletek) Hevesi Lajos: <i>Jelky András kalandjai</i> (részletek)</p> <p>Ének-zene: Más népek, más földrészek zenéje, dalai Más földrész népzenejének meghallgatása autentikus előadásmódban</p> <p>Vizuális kultúra Természetfotók, állatfotók Afrikáról és Ázsiáról</p> <p>ISMERETEK</p> <p>Nyelvi és irodalmi ismeretek Néma és hangos olvasás Szövegértés, szövegalkotás több műfajban</p> <p>Földrajzi ismeretek Térképolvasás A szövegekben szereplő helyszínek természetföldrajza</p> <p>Ember a természetben A szövegekben előforduló helyszínek élővilága</p> <p>Vizuális kultúra Használati tárgy (társasjáték) készítése Változatos technikák alkalmazása</p> <p>Ének-zene Éneklés Kottaolvasás Kreatív rögtönzés</p> <p>Emberismeret Antropológiai ismeretek</p>	

<p>Eszközhasználat <i>Informatika</i> Célzott keresés az interneten <i>Könyv, könyvtár</i> Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Elkészíthető projekt: társasjáték – ismeretlen világok felfedezése</p> <p>Tevékenységek: Ismerkedés a szövegekkel: Néma és hangos olvasással A történetek tartalmának összefoglalása, vázlatkészítés A történetek adatainak gyűjtése, rendezése: helyszínek, szereplők, a cselekmény fordulatai szerint A történetrész kiegészítése: hogyan folytatódhat tovább, mi lehet a szereplők sorsa? Csoportmunka: szabadon alakult csoport feladata a művek egészének elolvasása és bemutatása az osztályközösségnek Az utazók útvonalának feltérképezése A művek világának és hőseinek összehasonlítása</p> <p>Ismeretek az irodalmi művek által megjelenített helyszínekről Kutatómunka: A kalandok helyszíneinek földrajzi sajátosságai A helyszínek élővilága A helyszíneken élő emberek kultúrája: társadalmuk, szokásaik, öltözködésük, művészetük</p> <p>A társasjáték elkészítése Csoportmunkában, egy vagy több táblás játék sok húzható kártyával, melyek a művek világát idézik fel, s ezekkel kapcsolatos további ismereteket kérnek számon Munkafázisok: A játék szabályainak, feladatainak kiválasztása, megalkotása A szükséges tárgyi kellékek elkészítése A játék bemutatása és eljátszása A csoport munkájának, az elkészült játéknak az értékelése</p>

8.

A TÉMAKÖR CÍME	Kalandozások itthon
<p>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</p>	<p>MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA ÉNEK-ZENE TÁNC ÉS DRÁMA ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK INFORMATIKA</p>
<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)</p>	<p>Kognitív képességek Kreativitás Fantázia Tájékozódás időben Tervezés, tervmegvalósítás</p> <p>Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Emlékezet</p> <p>Együttműködési képességek Kooperativitás Konszenzuskeresés</p>

	<p>Én-képességek Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság Időkezelés</p> <p>Művészi Ritmusérzék Zenei hallás Éneklés Manualitás</p> <p>Eszközhasználat Forráshasználat Könyvtárhasználat Szótár-, lexikonhasználat Szerszámhasználat Hangszerhasználat</p> <p>Számítógép-használat</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>FELDOLGOZOTT MŰVEK Irodalom: Népdalok, népdalgyűjtemények Petőfi Sándor: Úti levelek (részletek)</p> <p>Ének-zene: Régi- és új stílusú magyar népdalok Autentikus felvételek és népdalfeldolgozások</p> <p>Vizuális kultúra: Tárgyi néprajz: a magyar népművészet tárgyi emlékei</p> <p>ISMERETEK Ének-zene: A magyar népdalok jellemzői Népdalgyűjtés, népdalfeldolgozás Kottaolvasás Éneklés</p> <p>Magyar nyelv és irodalom Nyelvjárások A népdalok szövegének jellemzői Az útleírás műfaja, jellemzői</p> <p>Vizuális kultúra A magyar nép díszítőművészet, motívumai Népviseletek Használati tárgyak Népi építészet</p> <p>Tánc és dráma Magyar népszokások, népi játékok táncok</p> <p>Eszközhasználat <i>Informatika</i> Célzott keresés az interneten CD írás, sokszorosítás</p>	

Könyv, könyvtár
 Könyvtári kutató- és gyűjtőmunka technikái
Hangszerhasználat

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Projekt: Saját népzenei CD készítése
 Tartalma: néhány népdal, népdalfeldolgozás lehetőleg az osztály közös előadásában saját tervezésű borítóval és/vagy

Az osztályterem néhány tárgyának díszítése a diákok tervei alapján

Tevékenységek:

Látogatás a Magyar Néprajzi Múzeumban és/vagy egy skanzenben

A néprajzi tájegységek feltérképezése

Utazók, gyűjtők útleírásainak, beszámolóinak megismerése

Kutatás: tájegységek népviseletei, ezekről rajz, leírás készítése

Gyűjtés: díszítő motívumok

Tervezés: a gyűjtött motívumok vagy azok stilizált változatának alkalmazása mindennapi használati tárgyainkon, különösen az osztályteremben található tárgyakon (pl. bútorok, virágtartó, tárolók)

Egy technika kipróbálása pl. tojásírás, spanyolozás stb.

Zenehallgatás: autentikus felvételek és népdalfeldolgozások, ezek összehasonlítása

Éneklés, daltanulás

A CD-re kerülő dalok kiválasztása

Hangfelvétel készítése

CD-írás, sokszorosítás

Cd borító megtervezése, sokszorosítása

Lemezbejelentő

A munkafolyamatok dokumentálása

9.

A TÉMAKÖR CÍME	Pátria – szűkebb és tágabb környezetünk történetei
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM EMBER ÉS TÁRSADALOM VIZUÁLIS KULTÚRA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kognitív Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Tájékozódás a térben és az időben Tervezés, terv megvalósítása Szövegértés, szövegalkotás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg alkotása, értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás. A szöveg adatainak különböző szempontú rendezése Szövegalkotás különböző szövegtípusokban Művészi, technikai Manualitás

	<p>Eszközhasználat Könyvtárhasználat Forráshasználat Számítógép-használat Művészi technikák alkalmazása</p> <p>Attitűdök Előítélet-mentesség Céltudatosság Nyitottság Kíváncsiság A másokhoz való odafordulás igénye</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>ISMERETEK: Szövegértés, szövegalkotás: Egyszerű, érthető és hatékony közlés változatos kommunikációs helyzetekben</p> <p>Kommunikáció: <i>Verbális</i> A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben Törekvés a hallgatósághoz, a beszédhelyzethez való alkalmazkodásra, az árnyalatok érzékeltetésére. A beszélő fellépésének, szóbeli viselkedésének megfigyelése <i>Vizuális</i> A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása</p> <p>Vizuális ismeretek: Kompozíció Színek, formák, arányok Tipográfiai ismeretek, betűírás Képzőművészeti technikák alkalmazása</p> <p>Eszközhasználat <i>Informatika</i> Anyaggyűjtés az internetről kereső programok segítségével Digitális képek készítése, kinyomtatása <i>Könyv, könyvtár</i> Könyvtári kutatás, anyaggyűjtés</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Projekt: A Pátria című helytörténeti kiállítás és/ vagy album elkészítése</p> <p>Tevékenységek: A kutatómunka előkészítése: Dramatikus játékok, gyakorlatok a következő témákban: A kapcsolatfelvétel technikái A kérdés művészete Viselkedéskultúra, kommunikáció</p> <p>A kutatómunka megvalósítása: Csoportmunka A lakóhely vagy az iskola szűkebb környezetének feltérképezése A felkutatásra méltó helyek, a kikérdezésre alkalmas személyek összegyűjtése A helyekről: egy-egy hely, épület körüljárása: az ott vagy a környéken lakók megkeresése, kikérdezése arról, mit tudnak az épületről, helyről Egy-egy, a helyhez szorosan kötődő ember kikérdezése életéről, a helyhez fűződő viszonyáról A helyi szokások, hagyományok feltárása a kérdezettek segítségével A kutatás dokumentálása: fényképek, rajzok készítése a helyekről, a megkérdezettekről</p>	

<p>Az összegyűjtött anyag rendezése: Tematikusan   Időrendben   Az adatközlők bemutatása</p> <p>A kiállítás és/vagy album elkészítése   Technikai munkák   Az anyag leírása, kinyomtatása, esetleg másolás, sokszorosítás   A tabló és az album technikai kivitelezése   Szerkesztői munkák   A tabló összeállítása és/vagy kötet szerkesztés   Vizuális tervezés   Betűtípusok, méretezés, kompozíció, színek</p> <p>Könyvbemutató/kiállítás megnyitó   Meghívó készítése   Közönségszervezés: az adatközlők meghívása   A bemutató/megnyitó ünnepélyes kereteinek meghatározása, az esemény megszervezése, megvalósítása</p>

10.

A TÉMAKÖR CÍME	Utazás a jövőbe
<p>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</p>	<p>MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM VIZUÁLIS KULTÚRA EMBER ÉS TÁRSADALOM EMBER A TERMÉSZETBEN ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK</p>
<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)</p>	<p>Kognitív képességek Tájékozódás a térben és az időben Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Tervezés, terv megvalósítása</p> <p>Önismeret Önállóság Önkifejezés Együttműködés</p> <p>Szövegértés, szövegalkotás Értelmező hangos olvasás Elbeszélő és leíró szövegtípus</p> <p>A szöveg adatainak különböző szempontú elemzése Események rendezése Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) Cselekvések indítékainak megállapítása</p> <p>Művészi, technikai Manualitás</p> <p>Eszközhasználat Számítógép-használat Könyvtárhasználat Művészi technikák alkalmazása</p> <p>Attitűdök Nyitottság Kíváncsiság Kooperativitás Tolerancia Kritikusság</p>

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK**FELDOLGOZOTT MŰVEK****Irodalmi művek:**

Jules Verne: *A rejtelmes sziget* (részletek)

Stanislaw Lem: *Kiberiáda* (részletek)

Isaac Asimov: *Robottörténetek* (részletek)

Ray Bradbury: *Marsbéli krónikák* (részletek), *Fahrenheit 451* (részletek)

Film:

Egy szabadon választott sci-fi megtekintése (pl. Csillagok háborúja)

ISMERETEK**Nyelvi és irodalmi ismeretek**

Néma és hangos olvasás

Szövegértés, szövegalkotás több műfajban

Ember a természetben és társadalomismeret

A szövegekben megjelenő jövőkép tudományos alapjai

Vizuális kultúra

Változatos technikák alkalmazása

Eszközhasználat

Informatika

Célzott keresés az interneten

Szövegszerkesztő használata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Projekt: *A jövő krónikája*: irodalmi antológia készítése saját szövegek és rajzok/illusztrációk felhasználásával

Tevékenység:

Ismerkedés a sci-fi műfajával:

A szövegek, szövegrészletek olvasása

Az olvasott művekben megjelenített világ (technika és társadalom, emberi indítékok) összevetése napjainkkal

Az olvasott szövegekben felvetett technikai és etikai kérdések feltárása

Disputák a felismert, feltárt problémák mentén

Gyűjtőmunka:

Az emberiségre és a világunkra leselkedő veszélyek

Megoldási lehetőségek végiggondolása

A technikai fejlődés irányai, lehetőségei

Szövegalkotás:

Az eddigi közös munka alapján témakínálat összeállítása:

Az olvasott irodalmi művek szereplőinek további sorsa

Az olvasott irodalmi művek fordulatainak felhasználása

Az olvasott irodalmi művek történetének kreatív átírása

A kutatómunka és az olvasott szövegek által felrajzolt lehetőségek és veszélyek

Szövegalkotás a kínálatból tetszőlegesen választott témában

És/vagy

Vizuális alkotás:

A témakínálat bármelyik darabjának vizuális megjelenítése tetszőleges technikával

(a téma ilyen feldolgozása egyenértékű a szövegalkotással)

Az antológia elkészítése:

A megírt szövegek kiválasztása, formálása (számítógéppel vagy kézírással)

Illusztrációk készítése a kiválasztott szöveghez

Az önálló képek válogatása, beszerkesztése az antológiába
 Az antológia címlapjának megtervezése
 A könyv összeállítása, sokszorosítása

Könyvbemutató szervezése külsős meghívottakkal
 Nyilvános beszélgetés a szerzőkkel a könyvről, abban foglalt gondolataikról

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A diák ismerje az év folyamán feldolgozott irodalmi, zenei, képzőművészeti stb. alkotásokat. Tudja felidézni tartalmukat, a bennük rejlő gondolatokat, s legyen képes kapcsolódni ezekhez saját élményeivel, tapasztalataival, gondolataival.
- Szóban, írásban, vizuális, zenei vagy drámai eszközök felhasználásával fejezze ki a feldolgozott művek tartalmát, gondolatait, s az ezekhez kapcsolódó saját érzéseit és gondolatait is.
- Rendelkezzék a feldolgozott művek kapcsán elméleti és technikai ismeretekkel.
- Tudjon önállóan ismeretet szerezni, ehhez használja a különböző forrásokat, eszközöket.
- Tudjon csoportban dolgozni.
- Bátran kísérletezzon, kreatív módon közelítsen a feldolgozott művekhez.

Ismeretek:

Az évfolyamon elsajátítandó ismeretek teljes egészében tartalmazzák a Nemzeti alaptanterv Magyar nyelv és irodalom, Vizuális kultúra, Ének-zene, Dráma és tánc tantárgyak követelményeit. Ezekon kívül tartalmaiban megjelenik az Ember a természetben, az Életvitel és gyakorlati ismeretek és az Informatika is. A tanterv tartalmaz történelmi, antropológiai, és egyéb társadalomismereti elemeket is.

5. ÉVFOLYAM

MATEMATIKA

Éves időkeret: 15 hét

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

1.

1. TÉMAKÖR CÍME	Egész számok
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p><i>Aritmetikai készségek</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az ismert alakú számokkal számolási készség – Hierarchiák felismerésének képessége <p><i>Logikai képességek</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Visszafele következtetés képessége – Nézőpontváltás képessége – Ellentmondások felismerésének képessége – Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása <p><i>Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége – Adott matematikai probléma esetén a megfelelő megközelítés kiválasztásának képessége – Adott matematikai probléma esetén a megfelelő kiszámítási, algebrai eljárás kiválasztásának a képessége

- Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége
- Fogalmak általánosításának a képessége

A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése
Minden algebrai kifejezés jelentése azon műveletek összessége, amelyekkel azt létrehoztuk

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A számfogalom fejlesztése

Negatív szám értelmezése
Ellentett fogalma
Abszolút érték fogalma, szemléletes definíciója

Rendezési tulajdonságok

A műveletfogalom fejlesztése

A kivonás különbségment történő értelmezése
Előjelszabályok megfigyelése, értelmezése és megfogalmazása
Műveletek tulajdonságaira vonatkozó megfigyelések: monotonitási tulajdonságok, inverz műveletek
Egyváltozós művelet, abszolút érték és ellentett képzése
Műveletek hierarchiája

Az absztrakciós készség fejlesztése, matematizáció

Negatív mennyiségek megfigyelése, algebrai jelölése, a jelölés rövid története
A negatív számok ábrázolása a számegyenesen
A számegyenes szimmetriatulajdonságai, ellentett, abszolút érték
Az összeadáshoz és kivonáshoz szemléletes jelentés rendelése: növekedés, csökkenés
Számegyenesen ábrázolt műveletsor megadása algebrai jelekkel
Algebrai jelekkel megadott műveletsor ábrázolása a számegyenesen
Szöveggel megadott műveletsor lejegyzése algebrai jelekkel
Algebrai jelekkel megadott műveletsor pontos szöveges megfogalmazása

Következtetések, logikai készség fejlesztése

Szöveggel és algebrai jelekkel megadott nyitott mondatok megoldása:
A műveletek tulajdonságai alapján
Visszafele következtetéssel, lebontogatással
Abszolút értékre vonatkozó következtetések
Első példák algebrai és nem algebrai eszközökkel megoldható nyitott mondatokra

A matematikai struktúrákban való tájékozódás fejlesztése

A pozitív egész számok halmaza a kivonásra nézve nem zárt
Az egész számok halmaza rendezett halmaz
Additív inverz fogalma → a két műveleti jel és a két előjel közül bármelyik elhagyható, a másik hárommal minden művelet elvégezhető

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Negatív szám fogalmához kapcsolódó megfigyelések:

Önkényesen kijelölt szinthez képest: hőmérő skálája, szintek épületekben
Hiányt jelölő negatív mennyiségek, például adósság stb.
Egy család elképzelt költségvetésének elkészítése táblázatos formában: bevételek, kiadások oszloppal, soronkénti összesítéssel → negatív szám hozzáadása kivonás.

Ábrázolás a számegyenesen

Adott kezdőpont és egység esetén számok ábrázolása
Két szám alapján a kezdőpont és az egység megkeresése után számok ábrázolása
Ábrázolás után növekvő vagy csökkenő sorba rendezés
Abszolút érték meghatározása a számegyenes alapján
Ellentett ábrázolása
Ellentett párok keresése, és ábrázolása, a kapcsolat megfigyelése
Az előjelszabályok megalkotása az összeg és különbség kiterjesztett fogalma alapján

<p>Összeadások és kivonások ábrázolása (növekedés, csökkenés) Nyitott mondatok megoldása a műveletfogalom alapján a számegyenesen történt szemléltetésből kiindulva Egy számegyenesen rögzített mozgássorozat értelmezése, és lefordítása az előjeles számokkal végzett összeadások és kivonások nyelvére <i>Változatos számolási feladatok elvégzése</i> Műveletsorok értelmezése, előjelszabályok alkalmazása Összetett feladatsorok helyes értelmezése A műveletek hierarchiájának gyakorlása az új számkörben Direkt számításokban Visszafele következtetésekben Ügyes számolások: a műveletek sorrendjének okos megváltoztatásával a számolás leegyszerűsíthető <i>A matematikai jelek és összefüggések használatának gyakorlása</i> Egyenletek megoldása visszafele következtetéssel Szöveggel megadott műveletsor lejegyzése algebrai jelekkel Algebrai jelsorozat helyes értelmezése, és a műveletek elvégzése Szöveges összefüggések algebrai lejegyzése <i>Kísérletezés, próbálgatás</i> Szöveges egyenletek megoldása Szabályosságok megfigyelése, általánosítás Megoldás, és annak ellenőrzése</p>
--

2.

2. TÉMAKÖR CÍME	A síkgeometria alapjai
KAPCSOLÓDÁS	MATEMATIKA
A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI	<i>Aritmetikai készségek</i>
(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Írásbeli szorzás és osztás – Szorzás 10 hatványaival – Pozitív egész számok összeadása
	<i>Geometriához kapcsolódó készségek</i>
	<ul style="list-style-type: none"> – Egybevágóság felismerése elképzelt és valóságos mozgások alapján – Hasonlóság felismerése – Nagyságrendek helyes becslésének képessége terület és kerület esetén – Vonalzó és körző helyes használata
	<i>A képzelet fejlesztése</i>
	<ul style="list-style-type: none"> – Képzeletben történő mozgatás – Átdarabolás elképzelése
	<i>Logikai képességek</i>
	<ul style="list-style-type: none"> – Fogalmak egymáshoz való viszonyának megállapítása alá- és fölérendeltségi viszonyok, mellérendeltség – Osztályozás egy és egyszerre két vagy több adott, illetve elkezdett válogatásban felismert szempont szerint a dolgokat jellemző tulajdonságok tudatosítása és az objektumok alaposabb megismerése céljából
	<i>Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek</i>
	<ul style="list-style-type: none"> – Absztrahálás és konkretizálás – Osztályba sorolások – Esetfelsorolások, diszkusszió a feltételek változtatásával
	<i>Geometriai fogalomalkotás, mint alapvető képesség</i>
	<ul style="list-style-type: none"> – Összességek alkotása adott feltétel szerint, halmazalkotás, definiáló tulajdonság megalkotása – A geometriai fogalmak, mint igazságfüggvények – Az érzéki tapasztalatok és a matematikai fogalmak közötti kapcsolat

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK*Geometriai fogalmak*

Sokszögek
 Párhuzamosság és merőlegesség
 Szimmetriák
 Szög, szög nagysága és fajtái
 A szög mérése radiánban és fokban, a kettő kapcsolata
 Sokszögek osztályozása
 Speciális négyszögek
 Speciális háromszögek
 Szabályos sokszögek
 Kör
 A kör kerülete
 Ívhossz

A mérés fogalmához kapcsolódó feladatok

Tárgyak összehasonlítása mennyiségi tulajdonságaik (magasság, szélesség, hosszúság, térfogat) szerint
 Sokszögek kerülete
 Téglalap, négyzet és háromszög területe
 A mennyiségi jellemzők kifejezése számokkal, a mérőszám fogalma
 Mérőszám és mértékegység kapcsolata
 Mértékegységek átváltása, a mértékegységek rövid történeti áttekintése
 Különböző mértékegységek a hosszúságra és a térfogatra
 Mennyiségi következtetések
 A Pithagorasz-tétel
 A π szám bevezetése
 A kör kerülete
 A szög mérése

Térszemléletre épülő feladatok

Terület meghatározása átdarabolással
 A Pithagorasz tétel bizonyítása átdarabolással

Az absztrakciós készség fejlesztése

Állítások, kérdések megfogalmazása ábráról
 Saját gondolatok megfogalmazása, sejtések és elképzelések alkotása
 Definíciók és állítások alkotása, megfogalmazása, kimondása, leírása
 Síkidomok osztályozása tulajdonságaik alapján
 Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés; különbözőségek, azonosságok tudatosítása, megállapítása, jelölés

*Szerkesztési feladatok megoldása**A matematikai struktúrákban történő gondolkodás megerősítése*

Fogalmak egymáshoz való viszonya: alá- és fölérendeltségi viszony; mellérendeltség
 Adott tulajdonságú síkidomok halmaza
 Mérési összefüggések táblázatba foglalása, és grafikus szemléltetése

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK*Geometriai fogalomalkotás*

- Statikus helyzetek, képek, tárgyak megfigyelése
- Síkidomok megalkotása, amelyek adott feltételeknek megfelelnek
- Síkidomok összehasonlítása, közös tulajdonságok keresése

Tájékozódás a síkban és a térben

- Ábrák szerkezetének felismerése, mérhető másolása
- Pontrácson síkidomok keresése

Mérések, távolság és terület számítása, becslés

- Síkminták készítése
- Sík hézagmentes kitöltése egybevágó síkidomokkal
- Sík parkettázásának tervezése és végrehajtása
- Síkminták színezése
- Szögek mérése
- Sokszögek kerületének meghatározása méréssel
- Távolság becslése
- Terület és kerület nagyságára vonatkozó becslések
- Különböző mértékegységek esetén nagyságrendi becslések
- Négyzet, téglalap és háromszög területének kiszámítása
- Érdekes területszámítási feladatok megoldása átdarabolással
- A derékszögű háromszög átfogójára rajzolt négyzet területének átdarabolása a befogókra rajzolt négyzet területébe
- Térbeli távolságok meghatározása a Pithagorasz-tétel segítségével
- A körbe írt és a kör köré írt sokszögek kerületének meghatározása méréssel
- A beírt és körülírt körök kerülete közötti differencia táblázatba foglalása egyre finomabb közelítést alkalmazva, grafikon készítése
- Annak megfigyelése, hogy a beírt és körülírt sokszögek kerületének és az adott kör sugarának aránya hogyan változik a sokszög oldalszámától függően, grafikon készítése
- A kapott adatok táblázatba foglalása, a π tapasztalati megalkotása

Szerkesztési feladatok megoldása

- Párhuzamos és merőleges egyenesek szerkesztése
- Szakaszelező merőleges szerkesztése
- Szakasz felezőpontjának megkeresése
- Szögfelező szerkesztése
- Adott egyenesre merőleges szerkesztése
- Szabályos háromszög, négyszög, hatszög és nyolcszög szerkesztése
- Négyzet és téglalap szerkesztése

3.

3. TÉMAKÖR CÍME	Helymeghatározás a síkon és a térben. A derékszögű koordináta-rendszer
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTAN TERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA EMBER A TERMÉSZETBEN
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<i>Aritmetikai készségek</i> Műveletek előjeles számokkal Szorzás 10 hatványaival <i>Logikai képességek</i> Megfigyelés, lényeges szempontok kiemelése A megfigyelés tapasztalatainak összevetése Közös tulajdonságok kiemelése, definiáló tulajdonság megalkotása Halmazalkotás Egy tulajdonság tagadásának megalkotása a komplementer halmaz elemeinek közös meghatározó ismérveként Általánosítás Következtetés A következtetés ellenőrzése <i>Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek</i> Modellalkotás Univerzális modellek megértése A különböző modellek összehasonlításának képessége A valóság és a szubjektív vélemény közötti különbség felismerésének erősítése

Összességek alkotása adott feltétel szerint
Halmazalkotása tulajdonság tagadásának megalkotása a komplementer halmaz elemeinek közös, meghatározó ismérveként

Általános kognitív képességek
Az előző pontban felsoroltuk

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A mérés fogalmának fejlesztése

A kör és kerülete
A szög mértékegysége, radián és fok
Fok és radián átszámítása arányos összefüggés alapján
A kör kerülete, ívhossz meghatározása

Térszemlélet fejlesztése

A földrajzi helymeghatározás rövid története
A geocentrikus és heliocentrikus rendszer
Miért tévedtek el a hajók a középkorban?
Ptolemaios és Kopernikusz helymeghatározási módja
A Lénárt-féle gömbök
A koordináta fogalma
Pontábrázolás és helymeghatározás a derékszögű koordináta-rendszerben

Az absztrakciós készség fejlesztése

Térképek
Kicsinyítés, nagyítás
A modern eszközök a helymeghatározásra: a GPS fogalma és tartalma, BKV útvonaltervező

Következtetések, logikai készség fejlesztése

Ponthalmazok megadása tulajdonságokkal
A komplementer halmaz megadása tulajdonságokkal

A matematikai struktúrákban történő gondolkodás fejlesztése

Ponthalmazok megadása tulajdonságokkal
Ponthalmazok metszetének keresése
A metszet megadása tulajdonságokkal
Ponthalmazok uniója
Az unió megadása tulajdonságokkal
Komplementer halmaz fogalma
Összefüggő adatok táblázatba rendezése
A rendezett pár fogalma
A táblázatok alapján rendezett párok megalkotása
A rendezett párok ábrázolása
Grafikon fogalma

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Modellalkotás:

A geocentrikus világkép rajzi szemléltetése korhű elképzelések alapján
A heliocentrikus világkép rajzi szemléltetése
A Lénárt-féle gömbök használata
Ókori és középkori térképek gyűjtése és tanulmányozása
Rajzos modellek készítése (például térkép az iskola környékéről, egy épület adott szintjének térképe stb.)
GPS készítése egy adott útvonalról
A BKV útvonaltervező ellenőrzése térkép segítségével
A derékszögű koordinátarendszer, mint modell megismerése és használata
A síkban a hely meghatározására alternatív modellek alkotása és összehasonlítása
A Google Earth mint modell

<p><i>Tájékozódás a síkban és a térben</i></p> <p>Térképolvasás Térképek készítése Térbeli mérési adatok felhasználása számításokban Tájékozódást segítő eszközök (pl. iránytű) használata Adott tulajdonsággal rendelkező pontok keresése a derékszögű koordináta rendszerben Ponthalmazok ábrázolása a derékszögű koordinátarendszerben</p> <p><i>Mérések, távolság meghatározások</i></p> <p>A valóságos viszonyok becslése térkép alapján Távolságok meghatározása térkép segítségével A koordináták alapján távolságok meghatározása A Google Earth segítségével a Föld különböző pontjai közötti távolság meghatározása</p> <p><i>Együtt változó mennyiségek kapcsolatának szemléltetése</i></p> <p>Táblázatok készítése Éves hőmérsékleti grafikon készítése Folyók vízállásának éves grafikonja Éves csapadékgrafikon készítése Az egyes adatok közötti kapcsolatok vizsgálata, következtetések</p>

4.

TÉMAKÖR CÍME	A számfogalom bővítése: A törtfogalom bevezetése
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p><i>Aritmetikai készségek</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Nagyság szerinti sorba rendezés képessége – Mérés és összehasonlítás képessége – Az ismert alakú számokkal számolási készség – Hierarchiák felismerésének képessége <p><i>Logikai képességek</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Visszafelé következtetés képessége – Nézőpontváltás képessége (átdarabolások) – Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása – Több feltétel egybevetésének a képessége <p><i>Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége – Adott matematikai probléma esetén a megfelelő megközelítés kiválasztásának képessége – Adott matematikai probléma esetén a megfelelő kiszámítási, algebrai eljárás kiválasztásának a képessége – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Fogalmak általánosításának a képessége <p><i>A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Minden algebrai kifejezés jelentése azon műveletek összessége, amelyekkel azt létrehoztuk – A számírás, mint művelet <p><i>Általános kognitív képességek</i> Az előző pontban felsoroltuk</p>

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK*A számfogalom fejlesztése*

A tört kétféle értelmezése
Az egész számok és a törtek kapcsolata
Egyszerűsítés, bővítés

A műveletfogalom fejlesztése

A művelet és a művelet írásbeli elvégzésnek szabályai közötti különbség megerősítése
Tört alakban megadott mennyiségek összeadása és kivonása
Műveletek hierarchiája

Az absztrakciós készség fejlesztése

Törtmennyiségek algebrai jelölése, a jelölés rövid története
Egységtört fogalma
A helyi értékes jelölés és a tizedes törtek
Véges tizedes törtek átírása közösleges törtté
Közösleges törtek átírása tizedes törtté bővítéssel. A bővítés korlátai.
Nem bővíthető közösleges törtek átírása tizedes törtté osztással, végtelen és szakaszos tizedes törtek
A törtek ábrázolása a számegyenesen, ha adott a kezdőpont és az egység
Törtek ábrázolása, ha két tört helyéből kell a kezdőpontot és a beosztást meghatározni
Szöveggel megadott művelet sor algebrai jelekkel történő lejegyzése
Algebrai jelekkel megadott művelet sor helyes értelmezése

Következtetések, logikai készség fejlesztése

Egész részből törtrészre következtetés
Törtrészből egész részre következtetés
Törtrész meghatározása átdarabolással
Szöveggel és algebrai jelekkel megadott nyitott mondatok megoldása a műveletek tulajdonságai alapján
Szöveges feladatok megoldása törtrészek összehasonlításával

A matematikai struktúrákban történő gondolkodás fejlesztése

Az egész számok a törtek halmazának részhalmaza: minden egész mennyiség megadható tört alakban
Az egész számok halmaza az osztásra nézve nem zárt
A törtek halmaza rendezett halmaz

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK*Mérés, összehasonlítás, darabolás*

Színes rúd használata

Törtmennyiségek létrehozása egyenlő részekre osztással

Törtmennyiség átdarabolása más törtbe bővítés, egyszerűsítés

Mérése eredményeinek összehasonlítása, szöveges egyenletek megoldása

(Félévkor az osztály ötöde kapott matematikából jeles osztályzatot. Év végén csak a hetede. Így kettővel kevesebb gyereknek volt ötöse. Hány tanuló jár az osztályba. A hetedrész kettővel kevesebb gyereket tartalmaz, mint az ötödész. Ha minden ötödből kivesszük két gyereket, akkor az osztály 5 hetedrészét kapom. A kivett 10 gyerekből kell összeraknom a hiányzó 2 hetedet. Tehát egy heted 5 gyerekből áll. 35-en vannak.) Számos ehhez hasonló feladat ismert.

Törtrész meghatározása átdarabolással

Mennyiségek összehasonlítása átdarabolással

Ábrázolás a számegyenesen

Adott kezdőpont és egység esetén számok ábrázolása

Két szám alapján a kezdőpont és a beosztás megkeresése után számok ábrázolása

A számegyenesen bejelölt pontokhoz tartozó szám leolvasása

Ábrázolás után növekvő vagy csökkenő sorba rendezés

Az egység egyenlő részekre bontása alapján keletkezett egyenlő mennyiségek összehasonlítása

A bővítés és egyszerűsítés

Változatos számolási feladatok elvégzése

Művelet sorok értelmezése, előjelszabályok alkalmazása

Összetett feladatsorok helyes értelmezése

A műveletek hierarchiájának gyakorlása az új számkörben

Direkt számításokban

Visszafele következtetéseken

Ügyes számolások: a műveletek sorrendjének okos megváltoztatásával a számolás leegyszerűsíthető

A matematikai jelek és összefüggések alkalmazása

Egyenletek megoldása visszafele következtetéssel

Szöveggel megadott művelet sor lejegyzése algebrai jelekkel

Algebrai jelsorozat helyes értelmezése, és a műveletek elvégzése

Kísérletezés, próbálgatás

Szöveges egyenletek megoldása

Szabályosságok megfigyelése, általánosítás

Megoldás, és annak ellenőrzése

5.

5. TÉMAKÖR CÍME	A tér, térgeometria, testépítés
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA MŰVÉSZETEK
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<p><i>Matematikai tartalom</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Geometriai alapfogalmak – Síkbeli alakzatok – Sokszögek – Kör – A távolság fogalma – A szög fogalma – A kerület és a terület fogalma – Mértékegységek – Nevezetes ponthalmazok – Egybevágóság intuitív fogalma – A halmazszemlélet fejlesztése – A függvény szemlélet fejlesztése <p><i>Kompetenciák</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Tájékozódás a külső világ tárgyai szerint; tudatosított tájékozódási pontok szerint; a tájékozódást segítő viszonyok megismerése – Mennyiségi következtetések (távolságból szögre és fordítva) – A dimenzió megértése – Térbeliség ábrázolása két dimenzióban – Osztályozás két vagy több szempont együttes alkalmazásával – Érvelésre, cáfolásra, következtetésre való emlékezés; gondolatmenetre való emlékezés, új helyzetekben való alkalmazása – Statikus helyzetek, képek, tárgyak megfigyelése – Az érzékelés pontosságának fejlesztése – A figyelem terjedelmének és tartósságának növelése, tudatos, célirányos figyelem; elemek, tulajdonságok megnevezése – Sztérválogatás két szempont szerint; megosztott figyelem; két, több szempont egyidejű követése – Érvelésre, cáfolásra, következtetésre való emlékezés; gondolatmenetre való emlékezés, új helyzetekben való alkalmazása

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK*A mérés fogalmának fejlesztése*

- A derékszögű háromszög oldalainak aránya
- Szögek mérése arányokkal
- Az arányokra vonatkozó táblázat használata

Geometriai fogalmak

- Párhuzamosság és merőlegesség a térben, kiterő egyenesek
- Szimmetriák
- Síkok hajlásszöge, a szög mérése
- Testek osztályozása
- Szabályos testek
- Él, lap, csúc, és a köztük lévő kapcsolat
- Testháló fogalma

A mérés fogalmához kapcsolódó feladatok

- Tárgyak összehasonlítása térfogat szerint
- Testek felszíne
- Szabályos sokszögek területszámításának visszavezetése a háromszög területére
- A mennyiségi jellemzők kifejezése számokkal, a mérőszám fogalma
- Mérőszám és mértékegység kapcsolata
- Mértékegységek átváltása
- Különböző mértékegységek a hosszúságra és a térfogatra
- Mennyiségi következtetések

Térszemléletre épülő feladatok

- Térbeli számítási feladatok
- Testek tervezése
- Testek építése
- Testekhez testháló tervezése
- Testhálóból test felépítése
- Adott tárgy, elrendezés, kép más nézőpontból való elképzelése, például testek építése különböző nézeteikből, vetületeikből
- Képzeletben történő mozgatás (pl. átdarabolás elképzelése; testháló összehajtásának, szétvágások elképzelése; testek különféle síkmetszetének elképzelése)

Az absztrakciós készség fejlesztése

- Definíciók és állítások alkotása, megfogalmazása, kimondása, leírása
- Testek osztályozása tulajdonságaik alapján
- Mérési összefüggések táblázatba foglalása
- A sin, cos, tg tapasztalati fogalmának megalkotása

*Szerkesztési feladatok megoldása***AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK***Geometriai fogalomalkotás*

- Statikus helyzetek, képek, tárgyak megfigyelése
- Testek megalkotása, amelyek adott feltételeknek megfelelnek
- Testek összehasonlítása, közös tulajdonságok keresése

Tájékozódás a síkban és a térben

- Testek szerkezetének felismerése, rekonstrukálás
- Térbeli távolságok és szögek mérése eszközökkel közvetlenül
- Térbeli távolságok és szögek mérése közvetett kapcsolatok alapján következtetéssel
- Térbeli távolságok meghatározása számítással
- Folyó szélességének meghatározása
- Épület magasságának meghatározása
- Testépítés a polydron készlet segítségével

Mérések, távolság és terület számítása, becslés

Térbeli szögek mérése

Test felszínének meghatározása a határoló lapok területéből mérésrel

Terület és térfogat nagyságára vonatkozó becslések

Különböző mértékegységek esetén nagyságrendi becslések

Kocka és téglatest térfogatának kiszámítása

Testépítési feladatok megoldása

Kocka

Téglatest

Négyzet alapú hasáb és gúla

Szabályos hatszög alapú hasáb és gúla

Szabályos testek: tetraéder, oktaéder, ikozaéder vagy dodekaéder

A modern építészeti stílusok összehasonlítása kiselőadások formájában

Hundertwasser

Gaudi

.....

Vizsgamunka készítése

Saját tervezésű épület makettje

Előadás, érvelés

Kedvenc építészem

6. évfolyam

Éves időkeret: 15 hét

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA**1.**

TÉMAKÖR CÍME	Számelmélet, halmazok
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p><i>Aritmetikai készségek</i> Szorzás egy és többjegyű számmal Osztás egyjegyű és kétjegyű számokkal A számok műveleti tulajdonságának megerősítése</p> <p><i>Logikai képességek</i> Visszafele következtetés képessége Nézőpontváltás képessége Több feltétel együttes kezelése Ellentmondások felismerésének képessége</p> <p><i>Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek</i> Szabályosságok megfigyelése, általánosítása, algebrai lejegyzése Fogalmak megfigyelésének, megértésének, kialakításának és használatának a képessége A megfigyelések matematikai formában történő megfogalmazásának képessége A problémák értelmezése és matematikai formában történő megfogalmazásának a képessége Adott matematikai probléma esetén a megfelelő megközelítés kiválasztásának képessége Fogalmak általánosításának a képessége</p>

Általános gondolkodási képességek
 Példák és ellenpéldák keresése
 Átélt folyamat megfogalmazása szabad szöveggel
 Oksági kapcsolatok keresése
 Algoritmus követése, értelmezése

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az oszthatósággal kapcsolatos fogalmak

Prímszám, összetett szám fogalma
 Oszthatóság fogalma
 Többszörös fogalma
 Maradékos osztás fogalma
 Osztópárok fogalma
 Az összes osztó száma
 A legnagyobb közös osztó fogalma
 A legkisebb közös többszörös fogalma
 Prímtényező felbontás fogalma
 Négyzetszám

Az absztrakciós készség fejlesztése, matematizáció

A többszörösök szabályos sorozatot alkotnak (az általános alak megadása)
 Adott osztó esetén az adott maradékot adó számok szabályos sorozatot alkotnak (az általános alak megadása)
 A prímtényező felbontás és a legnagyobb közös osztó kapcsolata
 A prímtényező felbontás és a legkisebb közös többszörös kapcsolata
 Az egyenlet fogalmának fejlesztése a legnagyobb közös osztó és legkisebb közös többszörös fogalmához kapcsolódó nyitott mondatokkal
 Szöveges feladatok értelmezése, a megoldás visszavezetése oszthatósági modellre

Következtetések, logikai készség fejlesztése

Több feltétel szerinti osztályba sorolás
 Az oszthatósági tulajdonságokra épülő visszafelé következtetések
 Példák nem algebrai eszközökkel megoldható nyitott mondatokra (a legnagyobb közös osztó és legkisebb közös többszörös definíciójára visszavezethető nyitott mondatok)

A matematikai struktúrákban való tájékozódás fejlesztése

Az egyenlet fogalmának megerősítése nyitott mondatok megoldásával
 Példák végtelen sok megoldásra, véges sok megoldásra, ellentmondásra
 Függvénykapcsolatok erősítése
 Az osztók és többszörösök ábrázolása Venn-diagrammal, a halmazszemlélet erősítése
 Halmazműveletek szemléletes fogalma
 Egyes oszthatósági szabályok és a maradékokkal végzett műveletek kapcsolata

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az oszthatósághoz kapcsolódó megfigyelések:

Az osztópár fogalmának megalkotása
 Az összes osztó megkeresése
 Az összes osztó számának meghatározása alapján a prímszám és az összetett szám fogalmának a megalkotása
 Két szám osztóinak megkeresése, ezek közül a legnagyobb kiválasztása
 Két szám többszöröseinek megkeresése, ezek közül a legkisebb kiválasztása
 Eratoszthenész szitája
 Egy szám összes osztójának megkeresése osztópárokkal, annak megfigyelése, meddig érdemes az osztókat vizsgálni

Ábrázolás, szemléltetés:

Többszörösök ábrázolása a számegyenesen
 Adott osztó esetén az adott maradékot adó számok ábrázolása a számegyenesen
 Többszörösök ábrázolása Venn-diagrammal, ezek értelmezése

Öröknaptár készítése

Kísérletezés, próbálgatás, a megfigyelések matematikai formába öntése, indoklás

A legnagyobb közös osztó prímtényező felbontásának megkeresése és a választás indoklása
 A legkisebb közös többszörös prímtényező alakjának megkeresése, és a választás indoklása

A legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös definíciója alapján végzett visszafele következtetések megoldása próbálgatással, következtetések levonása, általánosítás
 Az oszthatósági szabályokra vonatkozó visszafele következtetések megoldása próbálgatással, általánosítás a megfigyelhető szabályosságok alapján
 Szöveges feladatok megoldása próbálgatással, a tapasztalatok általánosítása, és oszthatósági modellre történő visszavezetés

2.

TÉMAKÖR CÍME	A racionális szám fogalma
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA ANYANYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<p><i>Aritmetikai készségek</i> Nagyság szerinti sorba rendezés képessége Mérés, összehasonlítás, becslés képessége Az ismert alakú számokkal számolási készség Hierarchiák felismerésének képessége Az ismert számalakok egymásba történő átírása Művelet sor értelmezése, és a leggyorsabb kiszámítási út megtalálásának képessége. A választás helyességének indoklása.</p> <p><i>Logikai képességek</i> Visszafele következtetés képessége Nézőpontváltás képessége (átdarabolások) Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Több feltétel egybevetésének a képessége</p> <p><i>Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek</i> A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége Adott matematikai probléma esetén a megfelelő megközelítés kiválasztásának képessége Adott matematikai probléma esetén a megfelelő kiszámítási, algebrai eljárás kiválasztásának a képessége Fogalmak használatának a képessége: a szorzás és osztás fogalmának kiterjesztése a törtekre A művelet, mint cselekvés és az írásbeli alakra megfogalmazott szabály közötti különbség megerősítése</p> <p><i>A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése (folyamatos)</i> Minden algebrai kifejezés jelentése azon műveletek összessége, amelyekkel azt létrehoztuk <i>Általános kognitív képességek</i> Az előző pontban felsoroltuk</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>A számfogalom fejlesztése</i> A tört kétféle értelmezése A véges és végtelen és szakaszos tizedes tört fogalma Annak felismerése, mikor véges a tizedes tört, és mikor végtelen A szakaszosság kapcsolata a tört alakokkal Egzisztencia megmutatása konstrukcióval: végtelen és nem szakaszos tizedes törtre példa Egy kis történeti kitekintés a számfogalom fejlődésére: „arrheton”</p> <p><i>A műveletfogalom fejlesztése</i> A művelet és a művelet írásbeli elvégzésnek szabályai közötti különbség megerősítése Tört alakban megadott mennyiségek szorzása és osztása Műveletek hierarchiája</p>	

Az absztrakciós készség fejlesztése

Közönséges törtek átírása tizedes törtté bővítéssel, osztással.
 Végtelen és szakaszos tizedes törtek képzetének fejlesztése végtelen szalag modellel
 Szöveggel megadott művelet sor algebrai jelekkel történő lejegyzése
 Algebrai jelekkel megadott művelet sor helyes értelmezése
 A mennyiségi invariancia elve, mint a különböző számalakokra történő átváltások közötti kapcsolat

Következtetések, logikai készség fejlesztése

Egész részből törtrészre következtetés
 Törtrészből egész részre következtetés
 Törtrész meghatározása átdarabolással
 Szöveggel és algebrai jelekkel megadott nyitott mondatok megoldása a műveletek tulajdonságai alapján
 Szöveges feladatok megoldása törtrészek összehasonlításával

A matematikai struktúrákban történő gondolkodás fejlesztése

Az egész számok a törtek halmazának részhalmaza: minden egész mennyiség megadható tört alakban
 Az egész számok halmaza az osztásra nézve nem zárt
 A törtek halmaza rendezett halmaz

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK*Mérés, összehasonlítás, darabolás*

A szorzás fogalmának kapcsolata az egyenlő részekre osztással
 Törtmennyiségek összemérése
 Az összemérhetőség feltétele: közös egység keresése, a végeredmény meghatározása
 Mérések eredményeinek összehasonlítása, szöveges egyenletek megoldása
 Törtrész meghatározása átdarabolással
 Mennyiségek összehasonlítása átdarabolással (A boltba 4 láda alma érkezett. Mindegyik ládában ugyanannyi alma volt. Ha a ládák mindegyikéből kivesszünk 7,8 kg almát, akkor a négy ládában együtt annyi alma marad, mint amennyi eredetileg egy ládában volt. Ha a négy ládában összesen egy ládányi marad, akkor mindegyik ládában külön-külön az eredeti mennyiség negyede van. Tehát a 7,8 kg $\frac{3}{4}$ résznek felel meg. Tehát eredetileg 10,4 kg volt mindegyik ládában. A boltba tehát 41,6 kg alma érkezett.) Számos ehhez hasonló feladat ismert.

Változatos számolási feladatok elvégzése

Művelet sorok értelmezése, előjelszabályok alkalmazása
 Összetett feladatsorok helyes értelmezése
 Ügyes számolások: a műveletek sorrendjének okos megváltoztatásával a számolás leegyszerűsíthető
 A műveletek elvégzése előtt a számítási feladat elemzése, és a legrövidebb kiszámítási út megkeresése
A matematikai jelek és összefüggések alkalmazása
 Egyenletek megoldása visszafele következtetéssel
 Szöveggel megadott művelet sor lejegyzése algebrai jelekkel
 Algebrai jelsorozat helyes értelmezése, és a műveletek elvégzése

Kísérletezés, próbálgatás

Szöveges egyenletek megoldása
 Szabályosságok megfigyelése, általánosítás
 Megoldás, és annak ellenőrzése

3.

TÉMAKÖR CÍME	Törtrész és egész rész számítása, a százalékszámítás mint ennek speciális esete
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA TÁRSADALOMISMERET
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<i>Aritmetikai készségek</i> Mérés és összehasonlítás képessége Az ismert alakú számokkal számolási készség <i>Logikai képességek</i> Visszafele következtetés képessége

	<p>Nézőpontváltás képessége (átdarabolások) Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Több feltétel egybevetésének a képessége A szubjektív és objektív szempontok elválasztásának képessége</p> <p><i>Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek</i> A problémák matematikai formában történő megfogalmazásának képessége Adott matematikai probléma esetén a megfelelő értelmezés kiválasztásának képessége Adott matematikai probléma esetén a megfelelő kiszámítási eljárás kiválasztásának a képessége Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Fogalmak általánosításának a képessége Mennyiségi változások megfigyelése és ábrázolása Mérési eredmények egybevetése, következtetések</p> <p><i>A helyes matematikai fogalomalkotás képességének fejlesztése</i> Az invariáns elem felismerésének képessége A számtani közép szemléletes jelentése</p> <p><i>Általános kognitív képességek</i> Az előző pontban felsoroltuk</p>
--	--

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A számfogalom fejlesztése

- A tizedes tört, mint helyi értékes törtmennyiség jelölés megerősítése
- A tizedes tört egyszerűsítése és bővítése, annak megjelenése a szám írott alakjában
- 10 hatványaival történő szorzás és osztás

A műveletfogalom fejlesztése

- A törttel történő szorzás és osztás szemléletes tartalma
- A százalékszámítás törtrész vagy egész rész számítása

Az absztrakciós készség fejlesztése

- Törtrész számítása, kapcsolat a tört értelmezésével, és a törttel történő szorzással
- Egész rész számítása, annak kapcsolata a tört értelmezésével, és a törttel történő osztással
- A % jel bevezetése a századrész jelölésére
- Százalékszámítás, mint a törtrész és egész rész számítás speciális esete
- Szöveggel megadott művelet sor algebrai jelekkel történő lejegyzése
- Algebrai jelekkel megadott művelet sor helyes értelmezése
- Az arány fogalmának kialakítása
- Néhány nevezetes arány felismerése méréssel

Következtetések, logikai készség fejlesztése

- Egész részből törtrészre következtetés
- Törtrészből egész részre következtetés
- Törtrész meghatározása átdarabolással Adott arányban történő felosztás
- Következtetések az arányos osztás felhasználásával
- Szöveges feladatok megoldása törtrészek összehasonlításával

A matematikai fogalmakban történő gondolkodás fejlesztése

- Függvényszemlélet fejlesztése
- A változás menetének jellemzése az egységre eső változás mértékével
- Invariáns elem felismerésének szerepe a fogalomalkotásban (arany metszés, mértani közép, számtani közép)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p><i>Mérés, összehasonlítás, egyenlő részekre osztás</i> Törtrészek létrehozása az egészből egyenlő részekre osztással Egészrész létrehozása a törtrészből kiegészítéssel Törtrészek összehasonlítása, szöveges egyenletek megoldása (Két iskola tanulójának összlétszáma 1240. Az egyik iskolába járó gyerekek létszámának a $\frac{3}{4}$ része megegyezik a másik iskolába járó gyerekek létszámának a $\frac{4}{5}$ részével. Hány tanuló jár az egyes iskolákba?) Számos ehhez hasonló feladat ismert. Mennyiségek összehasonlítása átdarabolással</p> <p><i>Arányok megfigyelése</i> Arányos osztás gyakorlati végrehajtása Aránymetszés ellenőrzése méréssel Mértani közép mérése a derékszögű háromszög bizonyos adatai közötti kapcsolatként A tulajdonságok megfigyelése alapján az általános összefüggés kimondása</p> <p><i>A matematikai összefüggések alkalmazása</i> Szöveggel megadott művelet sor lejegyzése algebrai jelekkel Algebrai jelsorozat helyes értelmezése, és a műveletek elvégzése Törtrész és egész rész számítása szorzással és osztással közönséges tört és százalék esetében</p> <p><i>Kísérletezés, próbálgatás</i> Szöveges egyenletek megoldása Szabályosságok megfigyelése, általánosítás A regula falsi módszere</p> <p><i>Számítási feladatok megoldása a klasszikus példákon túl</i> Pénzvesztés valutaváltásnál Hitelkalkulátor segítségével kamatos kamat számítása Grafikon felvétele a különböző futamidőkre A különbség növekedésének megfigyelése és ábrázolása Következtetések levonása</p>

4.

TÉMAKÖR CÍME	Síkgeometria: tengelyes és középpontos tükrözés
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA MŰVÉSZETEK EMBER A TERMÉSZETBEN
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<p><i>Geometriához kapcsolódó készségek</i> Egybevágóság felismerése elképzelt és valóságos mozgások alapján Hasonlóság felismerése Vonalzó és körző helyes használata A szerkesztés, mint rekonstrukció</p> <p><i>A képzelet fejlesztése</i> Képzeletben történő mozgás Adott feltételeknek megfelelő síkidomok és ábrák elképzélése</p> <p><i>Logikai képességek</i> Fogalmak egymáshoz való viszonyának megállapítása alá- és fölérendeltségi viszonyok, mellérendeltség Osztályozás egy és egyszerre két vagy több adott, illetve elkezdett válogatásban felismert szempont szerint a dolgokat jellemző tulajdonságok tudatosítása és az objektumok alaposabb megismerése céljából</p> <p><i>Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek</i> Absztrahálás és konkretizálás</p>

Osztályba sorolások
 Esetfelsorolások, diszkusszió a feltételek változtatásával

Geometriai fogalomalkotás, mint alapvető képesség
 Összességek alkotása adott feltétel szerint, halmazalkotás, definiáló tulajdonság megalkotása
 A geometriai fogalmak, mint igazságfüggvények
 Az érzéki tapasztalatok és a matematikai fogalmak közötti kapcsolat

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Geometriai fogalmak

Szimmetriák
 Párhuzamos szárú szögek és a középpontos tükrözés
 A szög mérése radiánban és fokban
 Külső és belső szögek összege
 Az átlók száma, és ennek modellszerű alkalmazása kombinatorika feladatokban
 Speciális négyszögek szimmetriatulajdonságai
 Speciális háromszögek szimmetriatulajdonságai
 Szabályos sokszögek szimmetriatulajdonságai
 Kör szimmetriatulajdonságai
 A szimmetriatengelyek számának kapcsolata a sokszögek szimmetriatulajdonságaival

A szerkesztés fogalmához kapcsolódó feladatok

Vázlat készítése
 Direkt és indirekt adat fogalma
 A feladatok átfogalmazása (Például: Szerkesszünk háromszöget, ha adott az alapja és az alaphoz tartozó magasság, illetve az alapon fekvő egyik szög. Ebben az esetben ismerjük a háromszög két csúcsát, a feladat egy pont megkeresése, ami két feltételnek felel meg: egyrészt egy olyan egyenesen van, ami adott szögben hajlik az alaphoz, másrészt az alaptól adott távolságra van. Tehát nem egy megfoghatatlan háromszöget keresünk, hanem a háromszög harmadik csúcsát, azaz egy olyan pontot, ami két feltételnek felel meg.)

Az absztrakciós készség fejlesztése

Állítások, kérdések megfogalmazása ábráról
 Saját gondolatok megfogalmazása, sejtések és elképzelések alkotása
 Definíciók és állítások alkotása, megfogalmazása, kimondása, leírása
 Síkidomok osztályozása tulajdonságaik alapján
 Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés; különbözőségek, azonosságok tudatosítása, megállapítása, jelölés

A matematikai struktúrákban történő gondolkodás megerősítése

Fogalmak egymáshoz való viszonya: alá- és fölérendeltségi viszony; mellérendeltség
 Adott tulajdonságú síkidomok halmaza
 A ponttranszformáció, mint függvény

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Geometriai fogalomalkotás

Statikus helyzetek, képek, tárgyak megfigyelése
 Síkidomok megalkotása, amelyek adott feltételeknek megfelelnek
 Síkidomok összehasonlítása, közös tulajdonságok keresése
 Szimmetria tulajdonságok megfigyelése
 A megfigyelt szimmetria tulajdonságokból a szerkesztés tulajdonságainak megalkotása

Adott tulajdonságú ponthalmazok keresése

Szakaszfelező merőleges
 Szögfelező
 Kör
 Adott távolságra lévő pontok
 Több feltételnek megfelelő ponthalmazok

Tengelyes és középpontos szimmetria

A tér megnövelése tükrökkel

Domború lencse képe

Camera obscura segítségével képek készítése, a kamera működésének geometriai értelmezése

A szem működésének geometriai értelmezése

Sík parkettázásának tervezése szimmetrikus sokszögekkel

Intarziás parketták tanulmányozása és tervezése

Tükröződés a vízben

Címerek tanulmányozása és tervezése

Természetbeli szimmetriák megfigyelése

Szerkesztési feladatok megoldása

A szerkesztés, mint rekonstrukció: a kereső magatartás megerősítése

Adott feltételeknek megfelelő síkidomok szerkesztése

Címer tervezése

5.

TÉMAKÖR CÍME	Függvények, statisztika
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	MATEMATIKA INFORMATIKA EMBER A TERMÉSZETBEN ÉLETMÓD ANYANYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	<p><i>Aritmetikai készségek</i> Műveletek tizedes törtekkel Százalékszámítás Szorzás és osztás 10 hatványaival</p> <p><i>Logikai képességek</i> Megfigyelés, lényeges szempontok kiemelése A megfigyelés tapasztalatainak összevetése Közös tulajdonságok kiemelése, definiáló tulajdonság megalkotása Halmazalkotás Általánosítás Következtetés A következtetés ellenőrzése</p> <p><i>Matematikai absztrakcióhoz kötött készségek</i> Modellalkotás Összességek alkotása adott feltétel szerint Rendszerezést segítő eszközök (oszlopdiagram, kördiagram, táblázatok) használata, készítése Megalkotott rendszer átalakítása. A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése A különböző modellek összehasonlításának képessége A valóság és a szubjektív vélemény közötti különbség felismerésének erősítése Halmazalkotása tulajdonság tagadásának megalkotása a komplementer halmaz elemeinek közös, meghatározó ismérveként</p> <p><i>Általános kognitív képességek</i> Az előző pontban felsoroltuk</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>A mérés fogalmának fejlesztése</i> Mennyiségi kapcsolatok szemléltetése a kör arányos részeivel Mennyiségi kapcsolatok szemléltetése oszlopdiagrammal A kétféle szemléltetés összehasonlítása</p>	

Az absztrakciós készség fejlesztése

Állítások, kérdések megfogalmazása szóban, írásban
 Vizsgált sokasághoz közös tulajdonság keresése
 Adatok közötti kapcsolatok keresése
 Gyakoriság és relatív gyakoriság közötti különbség

Következtetések, logikai készség fejlesztése

Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése, adatok átrendezése, több szempont szerinti osztályozása
 Az ábrázolt összefüggések alapján további kérdések megfogalmazása
 Az ábrázolt összefüggések alapján következtetések levonása

A matematikai struktúrákban történő gondolkodás fejlesztése

Adatok osztályba sorolása adott ismérv szerint
 Az osztályok mennyiségi jellemzése
 Összefüggő adatok táblázatba rendezése
 A táblázatok alapján rendezett párok megalkotása
 A rendezett párok ábrázolása
 Vonaldiagram fogalma
 Kördiagram, mint az arányok összehasonlításának szemléletes megjelenítése
 Az oszlopdiagram

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK*Statisztikai megfigyelések*

Néhány rövid irodalmi alkotás statisztikai elemzése
 Jellemző-e ránk a szóhasználat? A gyerekek saját írásainak szóstatistikai elemzése

Modellalkotás

Statisztikai sokasághoz lehetséges ismérvek keresése
 A sokaság elemeinek statisztikai ismérvek szerinti osztályba sorolása
 A világ 250 leggazdagabb vállalatának csoportosítása különböző szempontok szerint
 A megfigyelt kapcsolatok ábrázolása
 A derékszögű koordinátarendszer, mint modell használata

Logikai kapcsolatok elemzése

Zala megye lakosságának megoszlása korcsoportok szerint
 Veszprém megye lakosságának megoszlása korcsoportok szerint
 A lakosság kor szerinti megoszlása és a potenciális keresőképes illetve az eltartottak aránya szempontjából
 Játék az adatokkal: az egyetemen tanulók megadása számokkal vagy arányokkal
 Az eltérések magyarázata
 Szerepjáték: Érvelj politikusként! Mikor használjuk a számadatot, mikor az arányra vonatkozó adatot?
 A 18 év alatti lakosság alapján a születések számának összehasonlítása 3 éves korcsoportonként,
 következtetések levonása
 Az alkoholizmus és a májbetegségek kapcsolatára vonatkozó adatok gyűjtése és feldolgozása
 A dohányzás és a tüdőbetegségek kapcsolatára vonatkozó adatok gyűjtése és feldolgozása
 Oszlopdiagramok értelmezése

Együtt változó mennyiségek kapcsolatának szemléltetése

Táblázatok készítése
 Oszlopdiagramok készítése
 Kördiagramok készítése
 Vonaldiagramok készítése
 Az egyes adatok közötti kapcsolatok vizsgálata, következtetések

5. ÉVFOLYAM

EMBER ÉS TÁRSADALOM

SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA

Éves időkeret: 13 hét

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Családtörténet
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. – A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. – A fikció megkülönböztetése az igaz történettől. – Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban. – Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. – Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról. – Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. – Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: év, évtized, évszázad, emberöltő. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással. – Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen. – Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel. – Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. – A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>A család fogalmához kapcsolódó ismeretek: rokonság, családtípusok.</p> <p>A lakóhelyhez kapcsolódó ismeretek: falu és város, városiasodás, lakástípusok, változások a tárgyi kultúrában.</p> <p>A 20. század meghatározó történelmi eseményei a személyes tapasztalatok függvényében.</p> <p>A történelem tudományához kapcsolódó ismeretek: kollektív emlékezet, hagyomány, forrás, forrástípusok, forráskritika, kronológia</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Beszélgetés a család szerepéről, a családi életről irodalmi szövegek, fényképek, gyermekrajzok alapján.</p> <p>Az önkifejezés gyakorlása: fogalmazások, rajzok készítése a családról.</p> <p>Otthoni, családi gyűjtőmunka: emlékek a múltból. A gyűjtött tárgyak, dokumentumok rendszerezése, időrendbe állítása, kiállítása. Beszélgetés a tárgyakról.</p> <p>Időszalag, kronológiai táblázat készítése.</p> <p>Szerepjáték: a nézőpontváltás gyakorlása. Tárgyak megszemélyesítése: történetek elbeszélése tárgyak szemszögéből.</p> <p>Múzeumlátogatás. Ismerkedés a történelmi múzeum intézményével.</p> <p>Képek, videók értelmezése egyénileg és csoportosan. A múlt és a jelen összehasonlítása.</p> <p>Családfa készítése. Családfakészítő program használata. Illusztrált családfa, családfatípusok.</p> <p>Interjúkészítés kötött kérdések alapján és saját kérdésekkel, esetleg témameghatározással, pl. gyerekkor, második világháború stb.</p> <p>internetes kutatómunka, a keresőprogramok használata, elektronikus jegyzetelés, a jegyzetek rendszerezése.</p>	

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Az ember nyomában
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p>Ismeretszerzés tárgyak, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből.</p> <p>Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése.</p> <p>A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása.</p> <p>Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban, az interneten.</p> <p>Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata.</p> <p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.</p> <p>A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből.</p> <p>Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból.</p> <p>Tapasztalatok szerzése a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítéléséről.</p> <p>Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal.</p> <p>Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése.</p> <p>A tanult helyek megkeresése a térképen.</p> <p>Történelmi helyszínek modellezése.</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Az emberi és állati viselkedés összehasonlítása: eszközhasználat, kíváncsiság, kommunikáció, csoporthierarchia, kooperáció, az utódok gondozása, játék, a tanulás és a kultúra.</p> <p>Mítoszok az emberiség eredetéről, a bibliai teremtéstörténet.</p> <p>A természetes kiválasztódás, az emberré válás fő folyamatai.</p> <p>A tűz.</p> <p>Az első eszközök, a gyűjtögetés és a vadászat, a hordatársadalom, ősi lakóhelyek.</p> <p>Család és nevelés, lélekhit és mágia, az őskor művészete.</p> <p>A mezőgazdaság kezdetei, ősi városok.</p> <p>A természeti népek sorsa ma.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Kézművesség, tárgykészítés: szobrok, festmények, fegyverek, ruhák, házak másolatának, makettjének elkészítése.</p> <p>Ősi technikák rekonstruálása.</p> <p>Gyűjtőmunka könyvtárban, az interneten. Képek gyűjtése keresőprogrammal.</p> <p>A vadászszertartásnak vagy az élet más jelenténeke eljátszása.</p> <p>Antropológusok által leírt konkrét történet eljátszása.</p> <p>Szövegek alapján rajzok készítése, képek alapján szöveg megfogalmazása, szöveg tartalmának eljátszása.</p> <p>Videofelvételek megfigyelése, értelmezése, összefoglalása, a lényeg kiemelése.</p> <p>Problémamegoldó csoportmunka: hogyan történhetett? mi lehetett az oka?</p> <p>Digitális prezentáció és internetes beszámoló készítése.</p>	

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Az írás története
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben.</p> <p>Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban.</p> <p>Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata.</p> <p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.</p> <p>A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből.</p> <p>Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására.</p> <p>A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán.</p> <p>Szöbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről.</p> <p>Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról.</p> <p>Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése.</p> <p>Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: év, évtized, évszázad. Krisztus előtt, Krisztus után.</p> <p>Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, nagyon régen.</p> <p>Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel.</p> <p>Egyszerű kronológiai számítások.</p> <p>Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.</p> <p>A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. A tanult helyek megkeresése a térképen.</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Az írás előtti jelek, Mezopotámia és az ékírás, Egyiptom és a hieroglifák.</p> <p>A korai írások megfejtése, megfejtetlen írások.</p> <p>Kína és írása.</p> <p>Mássalhangzós és betűírások a Mediterráneumban.</p> <p>A rómaiak és a latin írás.</p> <p>A székely–magyar rovásírás.</p> <p>Az írás oktatása különböző korokban.</p> <p>A középkori kódexek, a kódexmásolás.</p> <p>A könyvnyomtatás történelmi szerepe.</p> <p>Az írás elektronikus forradalma.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Kézművesség, tárgykészítés: írószerszámok készítése, ókori írástechnikák rekonstruálása. Papírkészítés.</p> <p>Írások másolása, magyar nyelvű szöveg létrehozása idegen írásrendszerekkel. Mások által készített írások elolvasása, megfejtése.</p> <p>Titkosítás készítése, feladványok.</p> <p>Könyvtári és internetes gyűjtőmunka a tanulmányozott népekről, országokról. Kiselőadás, házi dolgozat készítése.</p> <p>Régi írások megjelenítése a számítógép képernyőjén (pl. weblap készítése).</p> <p>A régi és a mai iskola összehasonlítása pl. szerepjáték formájában.</p>	

4.

A TÉMAKÖR CÍME	A görög–perzsa háborúk
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p>A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata. Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyaló témával kapcsolatban.</p> <p>A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből.</p> <p>A fikció megkülönböztetése az igaz történettől.</p> <p>Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése. Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.</p> <p>A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása.</p> <p>Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból.</p> <p>Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására.</p> <p>Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: év, évtized, évszázad. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással. Krisztus előtt, Krisztus után.</p> <p>Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor.</p> <p>Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben ezekhez a kiemelt időpontokhoz képest.</p> <p>Egyszerű kronológiai számítások.</p> <p>Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.</p> <p>Egyszerű térképek másolása kézi munkával.</p> <p>Történelmi helyszínek modellezése.</p> <p>Események kapcsolása a tanult helyekhez.</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Görögök és perzsák: két civilizáció összehasonlítása.</p> <p>Városállam és birodalom. Demokrácia és autokrácia. A rabszolgaság.</p> <p>Háborús történetek, ókori haditechnika, híres csaták.</p> <p>Dareiosz, Xerxész, Miltiadész, Themisztoklész, Leónidasz.</p> <p>Hérodotosz és történetírás kezdetei.</p> <p>Háborúk az ókorban és ma: összehasonlítás.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Közös falitérkép készítése Görögországról.</p> <p>A természeti adottságok összegyűjtése a domborzati térkép alapján ötletrohammal, gyűjtőmunka a természeti adottságokról az interneten.</p> <p>Ismerkedés a nevezetes helyekkel, gyűjtőmunka csoportban (Athén, Spárta, Olümppia, Delphoi, Olümposz stb.)</p> <p>Vita (esetleg disputa) a demokrácia és a despotizmus előnyeiről.</p> <p>Haditudósítás készítése. Egy csata eseményeinek feldolgozása különböző tévés műfajok szabályai szerint.</p> <p>Csatajelenetek modellezése, makettek készítése.</p> <p>Szerepjáték Miltiadész elítéléséről (bíróági tárgyalás).</p> <p>A tengeri és szárazföldi párt vitája Athénban.</p> <p>Fiktív interjú készítése egy kitalált vagy valódi személlyel.</p> <p>Digitális enciklopédia készítése az ókori történelemről.</p>	

ÖNÁLLÓ MUNKA

A TÉMAKÖR CÍME	ÖNÁLLÓ MUNKA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban. Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Alapvető ismeretek a könyvtárról, a múzeumról, az internetről. A kutatás alapelemei: problémafelvetés, hipotézis, anyaggyűjtés, forráskritika, szövegalkotás, prezentáció. Együttműködés a kutatás során, a kutatócsoport.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Önálló, páros vagy kiscsoportos kutatómunka könyvtárban, médiatárban, múzeumban, interneten. Interjúkészítés, módszeres megfigyelés, kérdőíves felmérés készítése. Az eredmények publikálása az interneten, weboldal készítése, képszerkesztés. Szövegszerkesztés és prezentációkészítés a megfelelő szoftverek használatával. Kiállítás megtervezése, összeállítása, felhasználása az eredmények prezentálására.	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanulók képesek felhasználni a múzeumi tapasztalatokat, a könyvtárat (médiatárat), a könyvtárban található kézikönyveket, atlaszokat, ismeretterjesztő könyveket arra, hogy ismereteiket bővítsék a tanult témákkal kapcsolatban. Tudnak ismereteket szerezni képek, mozgóképek, illetve a rádió és/vagy a tévé műsorainak felhasználásával. Tudnak az így szerzett ismereteik felhasználásával 3–5 perces kiselőadást tartani.
- Tudják értelmezni a tankönyv, az életkoruknak megfelelő ismeretterjesztő írások, és egyszerű, esetleg egyszerűsített történelmi források szövegét. Képesek a lényeg (a kulcsmondatok) kiemelésére.
- Képesek önállóan kérdéseket megfogalmazni a tárgyalt témákkal kapcsolatban.
- Értik a különbséget egyfelől a mondák, mítoszok, másfelől az igaz történetek között. Képesek a szöveg sajátosságai, az elbeszélés módja alapján konkrét szövegekről eldönteni, hogy azok a fikció vagy az igaz történet igényével lépnek fel. Képesek szóban vagy írásban összefüggően jellemezni egy-egy történelmi személyiséget. Meg tudnak fogalmazni valószerű feltevéseket a tanult történetekben szereplő történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.
- Képesek konkrét történetek kapcsán az emberi cselekedetek és azok következményei közötti kapcsolatokat kimutatására.
- Képesek a tanult témákhoz kapcsolódó történetek összefogott elbeszélésére élőszóban.
- Képesek a tanult témákhoz kapcsolódó ismereteiket írásban, rajzos és mozgásos eszközökkel visszaadni.
- Képesek másokkal együtt egy-egy tanult történetet adott szereplő szemszögéből elbeszélni, leírni, eljátszani, illetve az adott szereplő érzelmeit, gondolatait – verbális vagy nemverbális eszközökkel – megfogalmazni.

- Képesek szavakba önteni véleményüket a vitás történelmi, társadalmi, emberi kérdésekről, egy-egy történelmi személyiség cselekedeteiről. Véleményüket racionálisan védhető, illetve cáfolható érvekkel támasztják alá. Tudnak ellenérveket fogalmazni a sajátjuktól különböző vélemények cáfolására.
- Össze tudnak hasonlítani konkrét társadalmi, történelmi, kulturális jelenségeket, emberi magatartásokat.
- Egy-egy történelmi jelenség kapcsán felismerik a változásokat.
- Ismeretlen helyzet, esemény, ábrázolás kapcsán megalapozottan tudnak állást foglalni arról, hogy az melyik korhoz, kultúrához köthető (valószínűleg), illetve mely korokhoz, kultúrákhoz nem köthető (bizonyosan).
- A beszélgetésben, illetve vitán meg tudnak fogalmazni ésszerű érveket, képesek tárgyilagosak maradni, kerülnek a személyeskedést. Mások véleményét meghallgatják, és képesek azt a vita során felhasználni.
- Képesek másokkal együtt a tanult témákhoz kapcsolódó történelmi modellek, tárgymásolatok készítésére, egy-két hagyományos kézműves technika alkalmazására.
- Képesek mind a történelem, mind a hétköznapi élet kapcsán események, jelenségek idejét más eseményekre, jelenségekre való utalással meghatározni.
- Időtartamuk szerint különbséget tudnak tenni történelmi események, jelenségek között.
- Minden tanult ókori és középkori témához tudnak egy-két évszámot vagy más típusú időmeghatározást (pl. évezred, évszázad) kapcsolni.
- Tudnak időszakot készíteni és kronológiai számításokat végezni a Krisztus előtti és utáni évszámokkal.
- Segédeszközök segítségével időrendbe tudják állítani a tanult eseményeket, jelenségeket, tárgyakat, személyeket.
- Tudnak egyszerű térképeket másolni, és másokkal együtt szöveg alapján térkép vázlatot készíteni.
- A tanult események helyszínét megtalálják a megfelelő történelmi térképen. Tudnak információkat leolvasni a történelmi térképekről. Tudnak távolságot becsülni, mérni és számítani történelmi térképeken.

6. ÉVFOLYAM

Éves időkeret: 13 hét

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Útvesztők
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben.</p> <p>A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből.</p> <p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyaló témával kapcsolatban.</p> <p>A fikció megkülönböztetése az igaz történettől.</p> <p>Történetek szereplőinek jellemzése. Feltevések megfogalmazása a szereplők cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.</p> <p>A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása.</p> <p>Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvék gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására.</p> <p>Tapasztalatok szerzése a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítéléséről.</p> <p>Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele.</p> <p>Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban.</p> <p>Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése.</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Konfliktushelyzetek a gyermekek és a felnőttek világában. Konfliktuskezelési stratégiák.</p> <p>Történetek az emberek közötti különbségekről, a sztereotípiákról és az előítéletekről.</p> <p>Történetek barátokról és ellenségekről.</p> <p>Történetek súlyos döntésekről.</p> <p>Történetek a lelkiismeretről és a felelősségről.</p>	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Befejezetlen történetekhez különböző befejezések konstruálása. Előzmények kitalálása történetekhez.
Történetek eljátszása különböző szemszögökből.
Csoportos vita, pódiumvita, plenáris vita, disputa erkölcsi kérdésekről.
Erkölcsi szempontból releváns történetek gyűjtése a bulvársajtóból, tévéműsorokból, szépirodalomból, filmekből.
internetes vitafórum működtetése, elektronikus kapcsolatfelvétel (email, fórum, chat) más iskolák diákjaival.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	A magyar nép eredete, a honfoglalás és az államalapítás
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Ismeretszerzés tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből.</p> <p>A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben.</p> <p>Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban.</p> <p>Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata.</p> <p>A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből.</p> <p>A fikció megkülönböztetése az igaz történettől.</p> <p>Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése. Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.</p> <p>Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból.</p> <p>Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről.</p> <p>Tapasztalatok szerzése a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítéléséről.</p> <p>Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban.</p> <p>Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről.</p> <p>Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról.</p> <p>Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal.</p> <p>Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése.</p> <p>Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: év, évtized, évszázad, emberöltő. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással.</p> <p>Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.</p> <p>Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel (pl. <i>időszalag készítése</i>).</p> <p>Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben ezekhez a kiemelt időpontokhoz képest.</p> <p>Egyszerű kronológiai számítások.</p> <p>Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.</p> <p>Egyszerű térképek másolása kézi munkával. A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. A tanult helyek megkeresése a térképen. Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről. Távolságok becslése és számítása történelmi térképeken.</p> <p>Történelmi helyszínek modellezése.</p> <p>Események kapcsolása a tanult helyekhez.</p>

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
<p>A magyar nép eredete: mondák, tudomány, áltudomány. Mitől tudományos egy álláspont? A honfoglalás. Mindennapi élet, gazdálkodás, vallás, hadviselés a honfoglalás korában. A törzsi-nemzetségi társadalom. Az államalapítás előzményei. Géza és Szent István uralkodása. A kereszténység kezdetei Magyarországon. A szerzetesség.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Tabló vagy képregény készítése csoportos munkával a magyarság eredetéről, a honfoglalásról, a kalandozásokról stb. szóló mondákról. Mondabeli történetek eljátszása: karakterek felépítése, helyszínpítés. internetes kutatómunka: tudományos és áltudományos megközelítések összehasonlítása a magyarok eredetével kapcsolatban. Az eredmények összefoglalása elektronikus prezentációkban. A honfoglalókról szóló források értelmezése: elfogultságok keresése. Kézművesség: ismerkedés a honfoglalók által üzött mesterségekkel, az egyes munkafolyamatok megélése, makettek készítése: jurta, földkunyhó. Nemezelés. Szerepjáték: élethelyzetek eljátszása – játékok, férfi és női munkák, élet a jurtában, harcmódor. Saját térképek készítése a témához kapcsolódó helyszínekről és eseményekről. Digitális térképek átalakítása a célnak megfelelően.</p>

3.

A TÉMAKÖR CÍME	A középkori Buda
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p>Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban. Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról. Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal. Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: év, évtized, évszázad, emberöltő. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással. Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen. Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel (pl. <i>időszalag készítése</i>). Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben ezekhez a kiemelt időpontokhoz képest. Egyszerű kronológiai számítások. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. Egyszerű térképek másolása kézi munkával. A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. A tanult helyek megkeresése a térképen. Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről. Távolságok becslése és számítása történelmi térképeken. Egyszerű alaprajzok készítése. Történelmi helyszínek modellezése. Események kapcsolása a tanult helyekhez.</p>

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
<p>A középkori város: kialakulása, jellegzetes helyszínei, épületei, környezete, alaprajza. Kézművesség és kereskedelem a középkorban. A céh. A város és kapcsolatai. Történetek Buda és/vagy a közeli város középkori történelméből. Nemzetiségek, kisebbségi csoportok a középkori városban. A romák a középkorban. Az egyház és a szerzetesség a középkorban. Város és mezőváros. A városi önkormányzat. Az épület és az otthon a középkori városban.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Egyéni és csoportos könyvtári és internetes kutatás a város történetével kapcsolatban. Várostopográfiai séták, múzeumlátogatás, múzeumi foglalkozások. Tájékozódási gyakorlat a várostérkép, esetleg GPS segítségével. Térképkészítés a városról, egyes városrészekről. Nevezetes épületek alaprajzának, makettjének elkészítése. Várostopográfiai szöveges források csoportos értelmezése. A középkori élet jellegzetes helyzeteinek megjelenítés dramatikus formában.</p>

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Ahány ház, annyi szokás
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele. Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. A tanult helyek megkeresése a térképen.</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	<p>Az életmód különbségei: lakóhely, ruházat, étkezés, szabadidő, szórakozás, illem. Különböző értékrendek: kinek mi a fontos? Szegények és gazdagok. Mi az oka a társadalmi különbségeknek? A gyerekek élete a világ különböző pontjain. Gyermeknevelési szokások. A gyermekek jogai. Nők és férfiak. A nők helyzete és életformája különböző kultúrákban. Kultúrák együttélése a modern társadalmakban. Konfliktusok és együttműködés. A globalizáció és a kulturális sokféleség.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>Internetes kapcsolatfelvétel és kommunikáció más kultúrákhoz tartozó gyerekekkel. Információk gyűjtése a személyes kapcsolatok felhasználásával. Csoportvita, pódiumvita, plenáris vita vagy disputa az illemszabályokról. Ismert és idegen szokások, érintkezési szabályok megjelenítése dramatikus eszközökkel. Könyvtári és internetes kutatómunka a szokások sokféleségének tárgykörében. Az eredmények prezentálása szóban, írásban, elektronikus formában. Más népek életkörülményeinek rekonstruálása kézműves eszközökkel: makettek, tárgymásolatok készítése. A tanulócsoporthoz tartozó kulturális különbségek feltárása, a tanulók saját kultúrájának bemutatása.</p>

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Önálló munka
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p>Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből.</p> <p>Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése.</p> <p>A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben.</p> <p>Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban.</p> <p>Segédkönyvek, atlaszok, lexikonok használata.</p> <p>A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben.</p> <p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyaló témával kapcsolatban.</p> <p>A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből.</p> <p>Szöbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről.</p> <p>Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról.</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Alapvető ismeretek a könyvtárról, a múzeumról, az internetről.</p> <p>A kutatás alapelemei: problémafelvetés, hipotézis, anyaggyűjtés, forráskritika, szövegalkotás, prezentáció.</p> <p>Együttműködés a kutatás során, a kutatócsoport.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Önálló, páros vagy kiscsoportos kutatómunka könyvtárban, médiatárban, múzeumban, interneten.</p> <p>Interjúkészítés, módszeres megfigyelés, kérdőíves felmérés készítése.</p> <p>Az eredmények publikálása az interneten, weboldal készítése, képszerkesztés.</p> <p>Szövegszerkesztés és prezentációkészítés a megfelelő szoftverek használatával.</p> <p>Kiállítás megtervezése, összeállítása, felhasználása az eredmények prezentálására.</p>	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanulók képesek felhasználni a múzeumi tapasztalataikat, a könyvtárat (médiatárat), a könyvtárban található kézikönyveket, atlaszokat, ismeretterjesztő könyveket, mondagyűjteményeket arra, hogy ismereteiket bővítsék a tanult témákkal kapcsolatban. Tudnak ismereteket szerezni képek, mozgóképek, illetve a rádió és/vagy a tévé műsorainak felhasználásával. Tudnak az így szerzett ismereteik felhasználásával 3–5 perces kiselőadást tartani.
- Tudják értelmezni a tankönyv, az életkoruknak megfelelő ismeretterjesztő írások, és egyszerű, esetleg egyszerűsített történelmi források szövegét. Képesek a lényeg (a kulcsmondatok) kiemelésére.
- Képesek önállóan kérdéseket megfogalmazni a tárgyaló témákkal kapcsolatban.
- Értik a különbséget egyfelől a mondák, mítoszok, másfelől az igaz történetek között. Képesek a szöveg sajátosságai, az elbeszélés módja alapján konkrét szövegekről eldönteni, hogy azok a fikció vagy az igaz történet igényével lépnek fel.
- Képesek szóban vagy írásban összefüggően jellemezni egy-egy történelmi személyiséget. Meg tudnak fogalmazni valószínű feltevéseket a tanult történetekben szereplő történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.
- Képesek konkrét történetek kapcsán az emberi cselekedetek és azok következményei közötti kapcsolatok kimutatására.
- Képesek a tanult témákhoz kapcsolódó történetek összefogott elbeszélésére élőszóban.
- Képesek a tanult témákhoz kapcsolódó ismereteiket írásban, rajzos és mozgásos eszközökkel visszaadni.
- Képesek másokkal együtt egy-egy tanult történetet adott szereplő szemszögéből elbeszélni, leírni, eljátszani, illetve az adott szereplő érzelmeit, gondolatait – verbális vagy nem-verbális eszközökkel – megfogalmazni.
- Képesek szavakba önteni véleményüket a vitás történelmi, társadalmi, emberi kérdésekről, egy-egy történelmi személyiség cselekedeteiről. Véleményüket racionálisan védhető, illetve cáfolható érvekkel támasztják alá. Tudnak ellenérveket fogalmazni a sajátjuktól különböző vélemények cáfolására.

- Össze tudnak hasonlítani konkrét társadalmi, történelmi, kulturális jelenségeket, emberi magatartásokat.
- Egy-egy történelmi jelenség kapcsán felismerik a változásokat.
- Ismeretlen helyzet, esemény, ábrázolás kapcsán megalapozottan tudnak állást foglalni arról, hogy az melyik korhoz, kultúrához köthető (valószínűleg), illetve mely korokhoz, kultúrákhoz nem köthető (bizonyosan).
- A beszélgetésben, illetve vitán meg tudnak fogalmazni ésszerű érveket, képesek tárgyilagosak maradni, kerülnek a személyeskedést. Mások véleményét meghallgatják, és képesek azt a vita során felhasználni.
- Képesek másokkal együtt a tanult témákhoz kapcsolódó történelmi modellek, tárgymásolatok készítésére, egy-két hagyományos kézműves technika alkalmazására.
- Képesek mind a történelem, mind a hétköznapi élet kapcsán események, jelenségek idejét más eseményekre, jelenségekre való utalással meghatározni.
- Időtartamuk szerint különbséget tudnak tenni történelmi események, jelenségek között.
- Minden tanult középkori témához tudnak egy-két évszámot vagy más típusú időmeghatározást (pl. évezred, évszázad) kapcsolni.
- Tudnak időszakot készíteni és kronológiai számításokat végezni.
- Segédeszközök segítségével időrendbe tudják állítani a tanult eseményeket, jelenségeket, tárgyakat, személyeket.
- Tudnak egyszerű térképeket másolni, és másokkal együtt szöveg alapján térképvázlatot, alaprajzot készíteni.
- A tanult események helyszínét megtalálják a megfelelő történelmi térképen. Tudnak információkat leolvasni a történelmi térképekről. Tudnak távolságot becsülni, mérni és számítani történelmi térképeken.

5. ÉVFOLYAM

ANGOL

Éves óraszám: 120

SZERVEZÉSI KERET: TANÓRA

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Cseregyerek
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Beszédképesség Önbemutató Kapcsolatépítő szövegalkotás A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás tárgy-és személyleírás kérdéstechnika stílus <i>Attitűdök:</i> – Kíváncsiság – Másokhoz való odafordulás igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<i>Beszédértés</i> Személyes információk hallgatása <i>Beszédképesség</i> kérdéstechnika személyleírás mások bemutatása <i>Szókincs</i> külső és belső tulajdonságok tárgyak formái (kör alakú, szögletes stb.) Nyelvtan az egyszerű és folyamatos jelen idő ismétlése, összehasonlítása a statikus igék	

What is he/she like? What does he/she look like?

Igei vonzatok: *I like doing*-szerkezet

Írás

képeslap írása

Olvasás

az osztálytársak képeslapjainak olvasása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A tanulók képzeljék el, hogy angol cseregyerekek érkeztek az iskolába egy hétre, ki-ki találja ki, hogy melyik gyereket látja vendégül, mutatkozzon be neki, mondja el, mit szeret csinálni, milyen sportot űz, milyen zenét hallgat stb.
- A tanulók adjanak személyleírást az angol tanulóról, akit vendégül látnak, a többiek készítsenek róla rajzot, a rajzokat a végén hasonlítsák össze
- A tanulók készítsenek posztert az osztályról, segítségével mutassák be az osztályt, mint közösséget az angol gyerekeknek
- A tanulók hozzák magukkal az órára egy-egy fontos tárgyat/ruhadarabjukat, majd meséljenek róla a cseregyerekeknek, mondják el, eredetileg mire való, illetve ők mire használják, párjuk számoljon be a tárgyról a többieknek, ki kell találni, melyik tárgyról van szó
- Információhiányon alapuló feladat: a tanulók párokban töltsenek ki táblázatot, amelyen részben szüleik foglalkozásáról, illetve éppen folyamatban lévő cselekvéseiről részben az angol vendéggyerek szüleiről szerepelnek információk: a táblázat hiányzó információit rákérdezéssel töltsék ki
- A tanulók folytassanak egymással telefonbeszélgetést azzal kapcsolatban, milyen programot szerveztek az angol vendégnek, hol vannak éppen együtt és hívják el egymást a programokra
- Két, közel azonos kép leírása párokban, a két képen lévő különbségek megtalálása (pl. a kislíu nem homokvárat épít, hanem napozik stb.)
- Hallott szöveg értése: a tanulók képzeljék el, hogy bulit szerveztek a cseregyerekekkel, és vendégük bemutatja saját osztálytársait: a tanulók azonosítsanak személyeket egy képen leírások alapján és hallgassanak róluk többletinformációt is („Az a magas, vékony, szőke lány, aki éppen táncol, az unokatestvérem, Jane. Magániskolába jár” stb.)
- A tanulók válasszanak egy országot az Egyesült Királyság országai közül, olvassanak róla országismereti tudnivalókat, majd képzeljék el, hogy elutaztak oda az angol cseregyerekekhez, és írjanak onnan képeslapot valakinek az osztályból, amelyben leírják, miket csinálnak vendéglátójukkal, de az ország nevét ne írják le: mindenki olvassa el az összes képeslapot és tippelje meg, melyik országból írták
- A tanulók képzeljék el, hogy egy utazási irodában dolgoznak, és idegenvezetőt keresnek. Néhány jelentkezőről készült adatlapok alapján válasszák ki a legalkalmasabbnak tűnő jelentkezőt, hasonlítsák össze képességeiket („Szerintem X-nek több ideje van utazni, mert nincs 30 nyula”, stb.)

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Bombabiztos alibi
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Beszédkésztség írás A szöveg igazságtartalmának vizsgálata kérdéstechnika
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<i>Beszédértés</i> <ul style="list-style-type: none"> – anekdota hallgatása <i>Beszédkésztség</i> <ul style="list-style-type: none"> – kérdéstechnika – anekdota elmesélése – mások történeteinek összefoglalása szóban <i>Szókincs</i> <ul style="list-style-type: none"> – egy személyes történettel kapcsolatos szavak – nyomozással, bírósággal kapcsolatos szavak 	

Nyelvtan

- az egyszerű és folyamatos múlt idő ismétlése, összehasonlítás
- rendhagyó igék 2. alakjának ismétlése
- múlt idejű időhatározók
- Igei vonzatok: *used to*-szerkezet

Írás:

- történet írása képek alapján

Olvasáskészség:

- a csoport által írt szövegek összehasonlítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A tanulók hátára ragasszunk egy-egy kártyát egy híres történelmi személy nevével, a tanulóknak ki kell találniuk, kik ők, ehhez barkochba-típusú kérdéseket kell feltenniük a többieknek („A 19. században éltem? Király voltam?” Stb.)
- Adjunk két képet a tanulóknak, az egyiken egy ház lakói végezzenek mindennapi cselekvéseket (Mrs Smith fürdik, Mr Harris olvas stb.), a másikon ugyanezek a szereplők cselekedjenek, miután tűz ütött ki. A tanulók adjanak választ a „*What was X doing/What did X do when the fire started?*” – típusú kérdésekre
- A tanulók csoportokban válogassanak képek közül, amelyeket használjanak fel egy történet összerakására és megírására, majd a többi történet elolvasása révén hasonlítsák össze, melyik csoport milyen cselekményt állított össze ugyanazoknak a képeknek a felhasználásával
- anekdota: az egyik tanuló néhány vázlatpont segítségével készüljön fel arra, hogy elmesél egy személyes történetet arról, amikor életében először csinált valamit, párja írjon össze kérdéseket, amelyeket feltehet neki: a tanuló mesélje el az anekdotát, majd párja foglalja össze a csoport számára a történetet
- „Hazugságvizsgáló”: egy csomag kártyán nem hétköznapi cselekvések vannak (úrhajózás, ejtóernyőzés), egy másikon múlt idejű időhatározók (tegnap, múlt héten stb.). Egy tanuló húz egy-egy kártyát, a többiek felteszik neki a kérdést, mikor végezte utoljára a kártyáján szereplő cselekvést. Hihető és részletes választ kell adni, akinek a választát nem hiszik el, zálogot ad
- A csoport egy része gyanúsított egy bűntett miatt: a „bíróság” hallgassa ki a „gyanúsítottakat (Mit csinált ön tegnap este 8-10 óra között?), és jelentkezzenek tanúk, akik alibit adnak a gyanúsítottaknak, a bíróság próbáljon rájönni, biztos-e az alibi, nem hamisak-e a tanúk, végül hozzon döntést, felmenti-e a gyanúsítottat
- A tanulók töltsenek ki táblázatot régi és mai szokásaikról (milyen filmeket néztek, játékokat játszottak, ételeket ettek stb.), és ez hogyan változott ma, majd beszéljenek erről párjuknak

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Tapasztalt emberek
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Beszédkésztség Személyleírás a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása stílus kérdéstechnika <i>Attitűdök:</i> – kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Beszédkésztség	
<ul style="list-style-type: none"> – a tanulók beszéljenek összefüggően megadott témáról kb. egy percre – tapasztalatok és múltbeli élmények közti különbség érzékeltetése 	
Szókincs	
<ul style="list-style-type: none"> – tapasztalatokkal kapcsolatos szavak – változással kapcsolatos szavak – újságnyelv 	

Nyelvtan

- a present perfect simple képzése és használata
- rendhagyó igék harmadik alakja
- ever, never, yet, already, for, since
- a present perfect simple és a past simple használatának összehasonlítása

Olvasáskészség:

- rövid újságcikkek

Írás:

- informális levél írása

Eszközök

- kérdőív készítése

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**A present perfect bevezetése:**

- *Bingo!*-játék a rendhagyó igék 3. alakjának gyakorlására
- A tanulók állítsanak össze kérdőívet olyan tevékenységekről, amelyeknek kipróbálása fontos tapasztalatokkal szolgál (pl. egész éjszakán át tartó bulizás, ejtőernyőzés stb.), majd töltsék ki párjukkal a kérdőívet (*Buliztál már valaha egész éjszaka?* stb.), és ebből állapítsák meg, ki a legtapasztaltabb az osztályban
- Egy 1. osztályos és egy friss osztálykép összehasonlításával tegyenek megállapításokat arról, melyik tanuló mennyit változott az elmúlt évek során

A present perfect és a past simple használatának összehasonlítása:

- a tanulók egy 5-10 tevékenységből álló lista alapján 5 perc alatt derítsék ki társukról, melyik tevékenységet próbálta már, és mi történt konkrétan (*voltál már esküvőn? Kinek az esküvője volt, mikor és hol volt?* stb.)
- a tanulók beszéljenek arról, ki mit csinál szabadidejében, milyen sportot űz, milyen hangszerezen játszik stb., említsék meg, mióta űzik az adott tevékenységet, hogyan kezdődött, miért szeretik stb.
- a tanulók egészítsenek ki újságcikk címeiket, hogy teljes mondatokat kapjanak, amelyekben szerepel a present perfect, majd mondják el, miről szólhat az újságcikk
- a tanulók döntsék el, melyik, általuk ismert városba mennének osztálykirándulásra, mit láttak már ott és mit lehetne megnézni, majd írjanak levelet szüleiknek az adott városból, és írják meg, mit csináltak, mit láttak
- "just a minute"-társasjáték: minden mezőn szerepeljen egy present perfectben megfogalmazott kérdés vagy téma, amelyről vagy annak kell beszélnie egy percen keresztül, aki a mezőre lépett bábujaival, vagy valakit meg kell kérdeznie a témáról a csoportból

4.

A TÉMAKÖR CÍME	A világ legrosszabb bűnözői
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI	Beszédkésztség Kreativitás
(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<i>Beszédkésztség</i>	
<i>Szókincs</i> Bűntényekkel kapcsolatos szavak	
<i>Nyelvtan</i> Past perfect simple bevezetése Past perfect és past simple használatának összehasonlítása	

<p><i>Olvasáskészség</i> Témába vágó <i>gisted reader</i> olvasása <i>Írás</i> Kreatív szöveg írása egy kitalált bűntényről</p> <p>Eszközök – Képregény</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <ul style="list-style-type: none"> – Egy 4-5 képből álló képregény alapján a tanulók írják le a történetet kronológiai sorrendben, majd olvassanak a történetről egy bekezdést, amelyben régmúlt igealakok szerepelnek: hasonlítsák össze a két szöveget – <i>Jigsaw puzzle</i>-típusú rejtvények, amelyekben barkochba-kérdésekkel lehet eljutni a megfejtésig, amelyet a régmúlt használatával lehet kifejezni – Történetek olvasása olyan bűncselekményekről, ahol a bűnözők hibájából valami balul sült el, majd mondatalkotás a régmúlt használatával (pl. <i>Mire a gépeltérítő kényszeríteni akarta a pilótát, hogy vigye Detroitba, már éppen leszálltak Detroitban stb.</i>) – Ismertessük egy „bűntény” alaphelyzetét, minden tanuló kapjon egy-egy kártyát valamennyi információval a bűntény elkövetésének körülményeiről, a csoportnak az információk együttes felhasználásával közösen ki kell találnia, ki követte el a bűntényt, illetve ki ártatlan – Egy Sherlock Holmes-történet rövidített változatának elolvasása egy <i>gisted reader</i>-ből, néhány bekezdésenként tegyünk fel olyan kérdéseket, amelyek révén visszamenőleg kell értelmezni a történet elemeit: a történet végét csoportokban a tanulók írják meg: a csoportok szavazzanak, melyik a legtalálhatóbb befejezés, végül olvassák el az eredeti befejezést, és fogalmazzák meg véleményüket a lezárásról – 3-4 fős csoportokban „crime story” írása, majd a többi csoport történeteinek elolvasása: véleménykifejezés a többi történetről – A tanulók csoportokban keressenek meg nyelvtanilag hibás, múlt idejű mondatokban „nyelvtani bűncselekményeket”, majd javítsák ki a hibákat
--

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Utazás a Föld körül
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Beszéd-készség Döntéshozás Tervezés, tervmegvalósítás, tervmódosítás Konszenzuskeresés önállóság <i>Attitűdök:</i> – kezdeményező-készség – nyitottság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Beszédértés</i> útiterv részleteinek hallgatása pilóta szövegének hallgatása repülőgépen utazás és szállás dátumának, időpontjának, helyszínének változásával kapcsolatos információk hallgatása</p> <p><i>Beszéd-készség</i> reptéri illetve repülőgépen folytatott párbeszéd</p> <p>Szókincs: utazással, repüléssel kapcsolatos szavak</p> <p>Nyelvtan: A will és going to ismétlése, összehasonlítás Egyszerű és folyamatos jelen idő használata jövő időre A folyamatos jövő idő Igei vonzatok: <i>I want to do</i>-szerkezet</p>	

Eszközök

A Heathrow térképe

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A tanulók képzeljék el, hogy osztályukkal egy hónapra elutazhatnak egy világ körüli útra, és ők állíthatják össze az útitervet, illetve az országok meglátogatásának sorrendjét, egy-egy órán „utazzanak el” egy adott országba (tegyünk ki fotókat és rövid szövegeket a terem falára egy-egy témában az adott országról, a tanulók hasonlítsanak össze országokat népszerűség, földrajzi adottságok, beszélt nyelvek stb. szempontjából, és hozzanak informált döntést, mely országokba akarnak elmenni),
- A tanulók csoportokra oszolva tájékozódjanak az ország konyhájáról, népéről, kultúrájáról stb., majd térjenek vissza eredeti csoportjukba, és szervezzenek együtt programokat, másnap hová fognak elmenni, mit akarnak megnézni: próbálják meggyőzni társaikat, menjenek velük
- A tanulók hallgassanak tájékoztatást az egyhónapos úttal kapcsolatban (indulás, szükséges iratok és holmik, végleges útiterv stb.), készítsenek jegyzeteket
- A tanulók folytassanak párbeszédet, amelyben az utazásra hivatkozva lemondanak programokat (*Jövő pénteken már a repülőn fogok ülni, ezért nem tudok gitárórára jönni* stb.)
- a tanulók képzeljék el, hogy Londonba is ellátogatnak, ahol lesz egy szabad estéjük: párokban döntsék el, mit akarnak ott csinálni, térképen nézzék meg, hogyan jutnak el a koncertre, múzeumba stb.,
- A tanulók hallgassák meg a pilóta információit a repülőgépen
- A tanulók kérjenek üdítőt a repülőn, illetve vásároljanak vámmentes árukat
- A tanulók eltévedtek a Heathrow-n, kérjenek információt, hogy visszataláljanak csoportjukhoz/ szólnak, hogy elveszett a poggyászuk, írják le pontosan, hogy nézett ki és állapotodjanak meg, hogyan jut majd vissza hozzájuk a poggyász, ha meglesz
- a tanulók játszanak el reptéri párbeszédet (pl. útlevélezés, látogatásuk célja, közlekedési információ kérése stb.)

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Beszédértés:

- A tanuló segédigék, igealakok azonosítása révén teljes bizonyossággal tudja megállapítani, hogy a hallott szöveg idősíkja melyik igeidő,
- kérdőszavak és mondatszórend segítségével értse meg a neki feltett kérdés lényegét, arra tudjon megfelelően reagálni

Beszédkésztség:

- Megadott témáról tudjon összefüggően beszélni
- Árnnyaltan tudja kifejezni beszédshándékait: az egyes igeidők között shándékának megfelelően tudjon váltani,
- az ismert igeidők kérdőmódjai segítségével tudjon pontosan információt kérni.

Olvasáshkészség

Értsen meg egyszerűbb narratív szövegeket és újságcikkeket.

Írás

A tanuló tudjon képeslapot, illetve nem hivatalos levelet írni, illetve legyen képes leíró és narratív szövegek alkotására.

6. ÉVFOLYAM

Éves óraszám: 120

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Városi állatok
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Nézőpontváltás képessége A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Befolyásoló szövegalkotás: érvelés <i>Attitűdök:</i> Próbálkozási hajlandóság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Beszédértés</i> érvek és ellenérvek hallgatása</p> <p><i>Beszédkésztség</i> párgyakorlatok nézőpontváltással vita: háziállattartás a városban – előnyök és hátrányok</p> <p><i>Szókincs</i> állatokkal kapcsolatos idiómák, kifejezések írásbeli érvelés nyelvi elemei 1</p> <p><i>Nyelvtan</i> when and if (first conditional), unless, as soon as, before igei vonzatok: would like vs. like, <i>Írás</i> – befolyásoló szövegalkotás: érvelő bekezdés</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> – Állatokkal kapcsolatos idiómák, kifejezések tanulása (<i>stag party, I smell a rat</i> stb.), kreatív szövegalkotása a tanult idiómák szerepeltetésével, illetve szituációk megadása, amelyekhez egy-egy idiómát kell illeszteni – <i>Like</i> vs. <i>would like</i>: a tanulók beszéljenek kedvenc állatukról, illetve, hogy milyen állatot szeretnének tartani, választásukat indokolják – <i>when</i> vs. <i>if</i>, <i>unless</i>, <i>before</i>, <i>as soon as</i>: – Állatokkal kapcsolatos angol és magyar babonák, hiedelmek gyűjtése: eredetük, jelentőségük az adott kultúrában, véleménynyilvánítás és mondatok alkotása a babonákról 1. feltételes módban (<i>ha a fekete macska átmegey előttem az úton, balszerencse ér</i>) <p>Párgyakorlatok:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. a tanulók hasonlítsák össze bizonyos állatok tipikus viselkedését (<i>ha simogatod a macskát, dorombol, ha közel mész az anyakocához, támadni fog</i> stb.): 2. a tanulók képzeljék el, hogy néhány napos osztálykirándulásra mennek Erdélybe, és az erdőben fogják tölteni egy sátorban az éjszakákat: folytassanak párbeszédet aggódó mamájukkal, próbálják őt megnyugtatni: <i>Ha éjszakára a sátradbán hagyod az ennivalót, megesz a medve. Ha jön a medve, felmászom a fára. Amint meglátod, menekülj!</i> 3. az egyik tanuló hazahozott egy kóbor kutyát/macskát, szeretné megtartani, anyukája/apukája racionális okokra hivatkozva le akarja róla beszélni, próbálják meggyőzni egymást 	

Érvelés, befolyásoló szövegalkotás:

- érvek és ellenérvek gyűjtése két csoportban a városi háziállattartás mellett vagy ellen
- néhány érv/ellenérv kiválasztása a listáról, a választott érvek indoklása
- az érvelés néhány nyelvi elemének bemutatása, segítségükkel az érvek/ellenérvek és az indoklás összekapcsolása, egy bekezdésben való megfogalmazása

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Veszélyeztetett fajok
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Problémafelismerés, problémaelemzés, megoldástervezés Több feltétel egybevetésének a képessége Empátia, nézőpontváltás önállóság Számítógép-használat, forráshasználat Több feltétel egybevetésének a képessége <i>Attitűdök:</i> céltudatosság próbálkozási hajlandóság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Beszédértés</i> külföldi ösztöndíjjal kapcsolatos információk hallgatása telefonon</p> <p><i>Beszédkésztség</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - szabadon élő állatok létét fenyegető környezeti ártalmak - konferencián való részvétel <p><i>Szókincs</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - környezeti ártalmak, veszélyeztetett fajok - hivatalos szövegekben előforduló kifejezések - ösztöndíjjal kapcsolatos kifejezések (iskolai végzettség, nyelvvizsga, korhatár stb.) - írásbeli érvelés nyelvi elemei 2: bevezető írás <p><i>Nyelvtan</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - first conditional + felszólító mód/modális segédigék. - jövővel, tervezéssel kapcsolatos igék és vonzataik (<i>hope, plan, intend, decide</i>) <p><i>Olvasáskészség</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - tanulmányi ösztöndíjjal kapcsolatos hirdetés olvasása <p><i>Írás</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - szövegalkotás hivatalos szövegtípus stílusában - bevezető <p>Eszközök</p> <ul style="list-style-type: none"> - videó: dokumentumfilm - számítógép-használat, forráshasználat: kutatás veszélyeztetett fajokkal, környezeti ártalmakkal kapcsolatban 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> - Bizonyos élőhelyekhez köthető állatfajok gyűjtése - A tanulók az internet és angol nyelvű természettudományos folyóiratok segítségével tájékozódjanak, milyen környezeti ártalmak fenyegetik az élővilágot, melyek a legvesélyeztetettebb állatfajok, évente hogyan zsugorodik élőhelyük stb., ha a környezetszennyezés- és pusztítás folytatódik: - Kihalás által fenyegetett állatfajok mentésével kapcsolatos dokumentumfilm nézése - A tanulók „állatmentő konferencia” keretében számoljanak be, melyik állatról milyen információt találtak, milyen veszélyek fenyegetik életkörülményeit (<i>ha folytatódik a globális felmelegedés, a sarki jég felolvad és a pingvinek kihalnak</i> stb.) - A konferencia résztvevői készítsenek tervet, hogyan segíthetnének a kihalóban lévő állatfajokon, illetve gondolják végig, hogyan tehetnék kevesebb kárt a természetben 	

- A tanulók olvassanak el egy hirdetést egy tanulmányi ösztöndíjjal kapcsolatban, amellyel a kiválasztottakat veszélyeztetett fajok megmentésével kapcsolatos kutatásokba vonják be különböző külföldi országokban (*ha delfineket akarsz menteni Ausztráliában, sürgősen jelentkezz nálunk/ középfokon beszélned kell angolul* stb.), a tanulók döntsék el, milyen esélyeik vannak, hogy felvegyék őket
- A tanulók telefonon tudakolják meg, lehetséges-e néhány feltételt módosítani, hogy bekapcsolódhassanak a veszélyeztetett fajok mentésébe (*nem tudnák-e leengedni a korhatárt, nem elég-e az alapfokú nyelvvizsga, ha az ösztöndíj lejárta leterezik a középfokút* stb.)
- Az olvasott tudományos szövegekben felmerülő hivatalos stílusárnyalatú kifejezések felhasználásával összefoglaló készítése a konferencia eredményeiről pontok formájában, minden pont a környezeti ártalmak egy-egy veszélyére hívja fel a figyelmet (*Ha a szennyezés folytatódik, hamarosan sok állat-és növényfaj ki fog halni* stb.), a pontok elé fogalmazzanak bevezetőt

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Rizikó
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Hipotézisalkotás Kreativitás Önállóság Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) A cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása A szöveg igazságtartalmának vizsgálata Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Befolyásoló szövegtípusok alkotása: érvelés <i>Attitűdök:</i> Önelemzés igénye
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Beszédértés</i> egy kalandos megmenekülés történetének meghallgatása beszédhanghallás</p> <p><i>Beszédképesség</i> hipotézisalkotás önismereti és szerepjátékok</p> <p><i>Szókincs:</i> veszélyekkel, kockázattal, balesettel kapcsolatos szavak környezeti katasztrófákkal kapcsolatos szavak írásbeli érvelés nyelvi elemei 3: érvet és ellenérvet kifejező, értelmező szavak (egyrészt-másrészt stb.)</p> <p><i>Nyelvtan</i> conditional-2 melléknevek, szófajok képzése</p> <p><i>Olvassásképesség</i> katasztrófákkal, balesetekkel kapcsolatos rövidhírek olvasása</p> <p><i>Írás</i> befolyásoló szövegalkotás: egy érv és egy annak ellentmondó ellenérv megfogalmazása</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Környezeti katasztrófákkal kapcsolatos szavak, kifejezések tanulása a szavaknak és definíciójuknak a megadásával Rövidhírek olvasása katasztrófákkal, balesetekkel, kockázatos helyzetekkel kapcsolatban:</p> <ul style="list-style-type: none"> – gyorsolvasás: a szövegek lényegi információjának megértése (a megértés pl. a <i>mely szövegek foglalkoznak balesetekkel?</i> – típusú kérdésekkel ellenőrizhető) 	

- a cikkek címeinek azonosítása
- intenzív olvasás: konkrét információ megtalálása a szövegben (nyitott végű kérdésekkel ellenőrizhető)
- a cikkekre vonatkozó állítások igazságtartalmának eldöntése (*true/false statements*),

A tanult új szókinccs egyes elemeinek szófaji átalakítása és gyakorlása táblázatok, lyukas mondatok segítségével (*disaster-disastrous*, stb.)

„Túlélőjáték”: a tanulók töltsenek ki kérdőívet különböző kockázatos helyzetekben tanúsítandó viselkedésükkel kapcsolatban (*ha eltértenék a gépet, amelyen ülsz, mit tennél: a, b, ,c, válasz.*), hogy megtudják, „túlélő-típusok”-e

A tanulók mérlegeljék, mit tennének, ha különböző veszélyhelyzetek merülnének fel (*vulkánkitörés fenyegetne az országban, ahová nyaralni mennének, bombariadó lenne az iskolában* stb.)

Hallott szövegértés: egy veszélyhelyzetbe került ember beszámolója kalandos megmeneküléséről (pl. valaki egyedül autózik éjszaka, de a hóakadály miatt nem tud továbbmenni, mit tesz, hogy megmeneküljön): a magnóhallgatás előtt kérdezzük meg a tanulókat, mit tennének konkrétan egy ilyen ember helyében, majd a magnó meghallgatása után látni fogják, mennyire hatékony „túlélők” szerepjáték:

A tanulók csoportosan beszéljék meg, mit tennének, ha otthonuktól távol egy fenyegető természeti környezetben döntéseket kéne hozniuk annak érdekében, hogy hazajussanak (pl., ha repülőgép-szerencsétlenség túlélői lennének a sivatagban, nem működne a rádió, csak egy napra elég vizük lenne, és az egész csoportnak együtt kellene maradnia, várának-e a mentőhelikopterre, vagy elindulnának? stb.)

A tanulók fogalmazzanak meg írásban egy érvet és egy annak ellentmondó ellenérvet valamelyik tárgyalt témával kapcsolatban (pl. érdemes-e vállalni a kockázatot, ha...)

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Bárcsak felnőtt lennék!
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDŐK)	Kooperativitás Elemzés, értékelés Kritikusság, tapintat Beszédhanghallás: intonációs érzékenység értelmező hangos Olvasás Kreativitás Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) közlő szövegalkotás: hír
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Beszédértés</i> beszédhanghallás: intonációs érzékenység <i>Beszédképesség</i> értelmező hangos olvasás kritika megfogalmazása mások munkájával, teljesítményével kapcsolatban</p> <p><i>Nyelvtan</i> feltételes módok gyakorlása if I were you... I wish/if only (I could)...</p> <p><i>Olvasásképesség</i> olvasói levelek olvasása</p> <p><i>Írás</i> válaszlevél írása olvasói levélre rövidhírek megfogalmazása</p> <p>Eszközök számítógép-használat</p>	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A tanulók írják le a csoport egy-egy tagjáról, mi lenne, ha ruhadarab, zenei alkotás, növény, állat, ország/nemzetiség/város, étel, film, autó stb. lenne, ezekből az adatokból a többieknek ki kell találniuk, kiről van szó
- Eseménylánc alkotása: mi történne egy emberrel, ha elutazna egy távoli vidékre, hogy segítsen az ottani bajbajutott állatokon: (*ha elutazna egy idegen országba, az ottani ételeket kellene ennie – ha azokat az ételeket enné, meg is betegedhetne – ha megbetegedne, szüksége lenne gyógyszerre – ha gyógyszerre lenne szüksége, tudnia kellene az ország nyelvén, vagy tolmácsot kellene hívnia – ha tudna az ország nyelvén...*) az a pár/csoport a győztes, amelyik hosszabb láncot alkot
- A tanulók válasszanak előre megfogalmazott vágyak közül néhányat (*bárcsak lenne kutyám! Bár többet bulizhatnék!* stb.), a többiek kérdezzék meg, miért szeretnék azt a konkrét dolgot, a tanulók készüljenek fel az indokokkal, majd a másik tanuló adjon tanácsot, hogyan lehetne egy-egy vágyat megvalósítani (*ha többet akarsz bulizni, szervezz te is néhányat* stb.)
- A tanulók képzeljék el, mit tehetnének meg, ha idősebbek/felnőttek lennének (*bárcsak lenne autóm, bárcsak vezethetnék* stb.), kívánságaikat indokolják
- Az egyik tanuló készüljön egy veszélyes helyre (sziklamászás stb.), barátja pedig figyelmeztesse a veszélyekre és adjon tanácsot, mit vigyen magával/mondja el, a helyében miről nem feledkezne meg
- A tanulók képzeljék el, hogy egy hírsatornának dolgoznak, az internet és angol nyelvű hírsatornák segítségével állítsanak össze aktuális ötperces híradót, amelyben híreket olvasnak fel a világról (a hírsatornát nevezzék el, készítsenek szignált, figyeljék meg a hírolvasók stílusát, próbáljanak hasonlóan intonálni stb.), az egyes csoportok által készített műsorokat vegyék fel videóra: amelyik csoport éppen a másik csoport híradóját nézi, reagáljon a hírekre (*Te jó ég! Hallottad a hírt? stb.*), majd állítsanak fel hipotézist, mit tennének ők az adott helyzetekben (*nem próbálnék egyezkedni a túszejtőkkel* stb.): a csoportok hasonlítsák össze az egyes híradók minőségét, adjanak a műsorról konstruktív kritikát (*szerintem neked bemondónak kéne menned* stb.)
- A tanulók képzeljék el, hogy az iskolaújság szerkesztői egy angol iskolában, olvassanak olvasói leveleket, amelyekben tinédzserek írnak problémáikról: a leveleket csoportosítsák témák szerint, majd válasszanak egyet a legfontosabbnak tűnő témák közül és válaszoljanak egy konkrét levélre: a többiek válaszeveleiből találgatják ki, melyik levélre válaszoltak társaik/melyik témát találták a legfontosabbnak

5.

A TÉMAKÖR CÍME	A nagy első bálja
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Logikai képességek: összehasonlítás Szabálykövetés szabályalkotás <i>Attitűdök:</i> Kíváncsiság Előítélet-mentesség
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Beszédértés</i> az angol iskolarendszerrel kapcsolatos hallott szöveg értése beszámoló hallgatása iskolai szabályokkal kapcsolatban</p> <p><i>Beszédkészítés</i> a magyar és az angol iskolarendszer összehasonlítása múlt és jelenlegi társas normák összehasonlítása Szókincs: az angol iskolarendszerrel kapcsolatos kifejezések törvényekkel, szabályokkal kapcsolatos kifejezések írásbeli érvelés nyelvi elemei 4: az összehasonlítás nyelve, riportban használatos kifejezések</p> <p>Nyelvtan Modális segédigék ismétlése-jelen idő: megengedés, kötelezettség, tiltás (may, can, can't, must/have to, should/shouldn't, mustn't) modális segédigék múlt ideje</p>	

<p>Olvasáskészség riport régí és mai törvények Írás régí és mai viselkedési normák: összehasonlító riport Eszközök táblázat az angol iskolarendszerről</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tiltó táblák üzeneteinek verbális megfogalmazása (<i>itt nem szabad fényképezni</i>), a tanulók készítsenek tiltó/megengedő táblákat, amelyeket az iskola egyes helyiségeiben lehetne kitenni, a többiek fogalmazzák meg a táblák üzeneteit (<i>Figyelem, zaj keltése kötelező</i> stb.) – A tanulók mondják el, mit szeretnek/mit nem szeretnek abban, hogy tinédzserek: mit kötelező, mit tilos csinálniuk – Az összehasonlítás nyelvi elemei (pl. <i>whereas</i>) – Táblázat segítségével a magyar és az angol iskolarendszer összehasonlítása (<i>hány éves korban kell/lehet Angliában iskolába menni, milyen tantárgyakból kell/lehet érettségizni</i>, stb.), hallott szövegértési feladat további különbségek-hasonlóságok megtalálására – Érdekes, mai törvények, szabályok olvasása és megvitatásuk – Érdekes, régi törvények, szabályok olvasása és megvitatásuk (<i>régen ablakonként kellett füstadót fizetni, a tanárnők nem mehettek férjhez</i>, stb.) – Egy mai diák és egy idős személy beszámolójának meghallgatása iskolai szabályokkal kapcsolatban, a hallottak összevetése – Összehasonlító riport: a tanulók kérdezzék meg szüleiket/nagyszüleiket, milyen viselkedési szabályok voltak érvényben az ő fiatalkorukban (pl. nyilvános hely, dohányzás, zsebpénz, udvarlás stb.), illetve mit hány éves korukban tehettek meg először (pl. kimaradni éjszakára), a hallottakat hasonlítsák össze a mai normákkal

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Beszédértés

- A tanuló hallott információkat tudjon jegyzetelni, illetve összehasonlítani,
- hallás után értsen meg érveket és ellenérveket adott témában,
- hallás után tudjon különbséget tenni reális és nem reális idősíkok, jelen és múlt idejű beszédfunkciók között.

Beszédkésztség

- Tudjon nézőpontot váltani, vitatkozni, információkat összehasonlítani,
- a modális segédigék és a feltételes mód segítségével tudja biztonságosan használni a legfontosabb beszédfunkciókat, illetve tudjon hipotézist alkotni,
- gondolatait az általa ismert témákban a megfelelő célszókinccsel, esetenként idiómákkal fejezze ki.

Olvasáskészség

- Az olvasott információt többféle módon is (pl. gyorsolvasás, intenzív olvasás, összevetés) tudjon feldolgozni, a megértés mélysége már nyelvvizsgákon használatos módszerekkel (pl. igaz-hamis kérdések, szöveg-cím hozzárendelés) is mérhető legyen.

Írás

Tudjon félhivatalos levelet írni, rendelkezzen alapvető ismeretekkel a közlő és az érvelő szövegek alkotás terén.

5. ÉVFOLYAM

TESTNEVELÉS

SZERVEZÉSI KERET: TANÓRA

Éves óraszám: 170

1.

A TÉMAKÖR CÍME	ATLÉTIKA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	<i>Testnevelés és sport</i>
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	<ul style="list-style-type: none"> – Atlétikus mozgáskészségek alapjainak elsajátítása, – Munkabíró képesség kialakítása, – A futó-ugró és dobókészség fejlesztése sokoldalú képzéssel keresztül mindkét oldalra – Rajtkészség kialakítása mindkét lábra – Elugrások, felugrások mindkét lábról – Saját teherbíró képesség felismerésének kialakítása – Alapvető élettani tulajdonságok felismerése (fáradtság, izomláz, pulzuszám, légzéstechnika szerepe az edzésben) – „Csapatpszellel”, az együtt edzés fontosságának felismerése – alkalmazkodás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Futások</p> <ul style="list-style-type: none"> – rajtok különböző kh.-ból jelre – vágtafutások, iramfutások, tartós futások, – futás feladatokkal <p>Szökdelések, ugrások</p> <ul style="list-style-type: none"> – távolugrás (guggoló technika) ugrósávból – magasugrás átlépő technikával – szökdelés egy váltott és páros lábon <p>Dobások</p> <ul style="list-style-type: none"> – hajítások, lökések, vetések egy és két kézzel, helyből és nekifutásból – célba dobások – játékok futással, szökdeléssel és dobással kombinálva <p>Speciális előkészítő és célgyakorlatok</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Futások, szökdelések, ugrások, dobások</p> <ul style="list-style-type: none"> – rajtok, különböző kiinduló helyzetből jelre, állórajt – gyorsfutás, rövid távon – iramfutás váltakozva – kitartó futás – váltófutás (váltás társmegérintéssel), futás feladatokkal (irányváltások) – helyből távol, magas, ötös ugrás – szökdelések feladatokkal – az ugrás szakaszainak kialakítása segédeszközök segítségével – távolugrás, egy, három lépésből, járásból, lassú futásból, fokozó futásból ugrósávról – magasugrás átlépő technika – hajítások, lökések mindkét kézzel illetve két kézzel helyből 3-4 lépésből – dobások, hajítások ívének, távolságának kialakítása kényeserhelyzetek létrehozásával, segédeszközökkel, támpontok kijelölésével kislabda hajítás helyből nekifutással mindkét kézzel – a feladatok elvégzése párokban illetve csoportban 	

- játékok segítségével rávezetések a helyes végrehajtásra
- folyamatos hibajavítás tanulók bevonásával
- kényszerhelyzetek kialakítása
- a kar és a láb mozgásának összekötése
- versenyek minden óra végén az aznap tanult mozgásokból, feladatokból

2.

A TÉMAKÖR CÍME	TORNA-GIMNASZTIKA-RENDGYAKORLATOK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Szabálytudat kialakítása, az alakzathoz kötött <i>mozgások végrehajtásában</i> Az alakzatban történő mozgások fontosságának felismerése Önálló feladatvégzés képességének kialakítása, pontos végrehajtás szükségének és hasznának felismerése, A rendszeres mozgás, helyes testtartás élettani hasznának és szükségének felismerése Tornaeszközök megismerése és azok szabályos használata mászás, függeszkedés végrehajtással Támaszhelyzetekben végrehajtott mozgások átfordulások
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Rendgyakorlatok alakzatalakítások (1-2 soros vonal, 1-2-3-4-es oszlop) vonulások zárt rendben alakzatváltozások (fejlődések, szakadozások vonalból oszlopba és vissza) testfordulatok 2. Gimnasztika – tartásjavító gyakorlatok 3. Torna támaszhelyzetek és gyakorlatok függéshelyzetek és -gyakorlatok kúszás, mászás, egyensúlygyakorlatok aerobic (lányoknak)	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<i>Alakzatalakítás jelre különböző kiinduló helyzetekből</i> igazodás, takarás, oszloj vigyázz, pihenj állás, térköz, távköz testfordulatok helyben nyitódás és záródás, fejlődés helyben illetve járás közben megindulás, megállás, menet lépéstartással, vonulások zárt rendben. Gimnasztikai feladatok – tartásjavító gyakorlatok határozott formájú gimnasztikai gyakorlatok 2-4-8 ütemben botgyakorlatok labdagyakorlatok ugrókötél-gyakorlatok botgyakorlatok kiemelten tartásjavító céllal labdagyakorlatok egyedül és párban ugrókötél gyakorlatok egyedül párban, ismétlésszám illetve időmeghatározással számolygyakorlatok bordásfalgyakorlatok padgyakorlatok Torna gurulóátfordulások előre-hátra tarkóállás mérlegállás, híd, zsugorfejállás – fejállás fellendülés kézállásba segítséggel kézen átfordulás oldalra összefüggő talajgyakorlat a tanult elemekből	

szekrényugrások: felguggolás, függőleges repülés, gurulóátfordulás, „gyertya” ugrás – fordulatokkal

- zsuporkanyarlat mindkét irányban
- „huszárugrás”
- lendületek előre, hátra gyűrűn vagy két kötélén bordásfalon oldalra
- egyensúlygyakorlatok, gerendán vagy padon

kötélmászás, mászó kulcsolással
aerobic (lányoknak) zenére egyszerű feladatokkal
rendgyakorlatok egyénileg, csoportban időre, versenyszerűen
határozott formájú szabadgyakorlatok végrehajtása vezénnyel, önállóan tanulói bemutatással és vezénnyel
talajtorna elemeinek gyakorlása, majd az elemek összekötése gimnasztikai elemekkel, önálló gyakorlat összeállítása, esetleg zeneválasztással
támaszhelyzetek kialakítása talajon, padon, zsámolyon és négyrészes ugrószekrényen
szekrényugrás helyből 3-4 lépésből talajról
szekrényugrás – dobantó használatával 3-4 lépésből illetve nekifutásból
kötélmászás – mászókulcsolás kialakítása tornabot segítségével, állásból
lendületek gyűrűn vagy két kötélén, függésben térdemelés, sarokemelés esetleg lábemelés
lendületek bordásfalon oldalra vagy KTK-n, térdemelések esetleg lábemelések
tornapadon, tornapad merevítőjén, egyensúlygyakorlatok, lépések, járások, fordulatok
aerobic, kölcsönözhető videokazetták vagy DVD-k segítségével fokozatosság elvének betartásával növekvő időtartamú gyakorlatok

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Játékok
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Szabálykövetés Taktikai és stratégiai képességek fejlesztése Koncentrációképesség fejlesztése Kreativitás Alkalmazkodás Gyorsaság Koordinációs készségek fejlesztése Ritmuserző
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ol style="list-style-type: none"> 1. futójátékok 2. fogójátékok 3. labdajátékok 4. egyéni versengések 5. sorversenyek 6. váltóversenyek 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Futójátékok</p> <ul style="list-style-type: none"> – vonatozás – helycsere – táncoló kör – házatlan mokus – Jöjj velem! – Hányat ütött az óra? – Tűz-víz-repülő <p>Fogójátékok</p> <ul style="list-style-type: none"> – egyszerű fogó – kézfogás a ház – kecskézés – fészekfogó – Űsd a harmadikat! – üt a harmadik 	

<ul style="list-style-type: none"> – páros fogó – félperces fogó – mágnesfogó – halászfogó – nyuszifogó
<p>Labdajátékok</p> <ul style="list-style-type: none"> – labdahajtsza – szabadulás a labdától – kiszorító – fogyasztó körben – fogyasztó szórtan – vadászlabda – pontszerző – zsinórlabda
<p>Egyéni versengés</p> <ul style="list-style-type: none"> – egyéni versengések egyenes irányú mozgással – egyéni versengések társkerüléssel – kakasviadal – egyéni versengések célba dobással – egyéni versengések távolba dobással
<p>Sorversenyek</p> <ul style="list-style-type: none"> – bakugró verseny – sorverseny tárgykerüléssel – kötélhúzó versenyek – labdaadogató sorversenyek egyenes vonalban – célba dobó sorversenyek
<p>Váltóversenyek</p> <ul style="list-style-type: none"> – átfutó váltók – tárgykerülő váltók – sorkerülő váltók – futó- és labdavezető váltók – lovas váltók – talicskázás – öltöző-vetkőző váltók

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Sportjátékok
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Alkalmazkodás Kudarctűrés Önuralom Egyéni érdek alárendelése a csapatérdeknek Taktikai és stratégiai érzék fejlesztése Koordinációs képességek fejlesztése Koncentrációs képesség fejlesztése Szabálykövető magatartás A sportág technikájának megismerése, a tanultak alkalmazása versenyhelyzetben
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Kézilabda alapállás, alapmozgás, indulás, megállás, irányváltoztatás labda nélkül labda fogása, egykezes felső átadás, átvétel helyben, mozgással labdavezetés felugrásos dobás kapura lövés</p>	

kapus játék
a védő mozgása (emberfogásos védekezés)
szabályismeret

Kosárlabda

alapállás, sarkazás, indulás, megállás labda nélkül és labdával
kétkezes labdafogás
kétkezes mellső átadás
labdavezetés állásban járás és futás közben
kosárra dobás – kétkezes felső, fektetett dobás
játék egyszerűsített szabályokkal (lépés, 2× indulás alkalmazásával)

Labdarúgás

rúgások belsővel, belső csüddel
labda megállítása
labdavezetés belsővel
átadások mozgás közben, kapura lövések

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Kézilabda**

tükörmozgás – társ mozgásának utánzása
tükörmozgás, jelre szerepcsere
alapállásból jelre megindulás
alapállásból jelre megindulás irányváltoztatásokkal
átadások párban helyben (mindkét kézzel)
labdavezetés társkerüléssel majd átadás (mindkét kézzel)
labdavezetés társkerüléssel majd felugrásos átadás (mindkét kézzel)
átadások párban lefutással
átadások lefutással hármásban helycserével
labdavezetésből kapura lövés
lefutások átadásokkal, majd kapura lövés mindkét oldalról
játék egyszerűsített szabályokkal, emberfogásos védekezéssel

Kosárlabda

alapállásból jelre sarkazás
futásból jelre alapállás, majd sarkazás
tükörmozgás
labdavezetés helyben, jelre megindulás
kétkezes mellső átadás, átvétel
labdavezetés társkerüléssel (mindkét kézzel) majd mellső átadás
labdavezetés lefutással párban, mellső átadás mindkét oldalra
kosárra dobás kétkezes felső és fektetett technikával (mindkét kézzel)
játék 1-1 ellen
játék csapatban egyszerűsített szabályokkal

Labdarúgás

Egyéni feladatok:

Labdavezetés bal belsővel, bal külsővel

jobb belsővel, jobb külsővel

bal külsővel, jobb külsővel

jobb talppal, bal belsővel

bal talppal, jobb belsővel

bal talppal, bal külsővel

jobb talppal, jobb külsővel

bal talppal, jobb talppal

emelgetés bal, jobb lábfejjel, váltott lábfejjel

Páros gyakorlatok:

- társ által dobott labda visszapasszolása bal belsővel, jobb belsővel, bal csüddel, jobb csüddel helyben futás közben

- kézből dobott labda visszapasszolása – átvétel bal belsővel, átadás jobb belsővel, majd fordítva
- futás közben labdavezetés és passzolások mindkét lábbal
- labda levegőben tartása párban átvétellel illetve átvétel nélkül
- labda levegőben tartása fejjel
- kapura lövések állított labdából (mindkét lábbal)
- kapura lövés labdavezetésből (mindkét lábbal)
- kapura lövés társtól kapott labdával (mindkét lábbal)

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Szabadidős sporttevékenységek
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	<ul style="list-style-type: none"> – Megváltozott időjárási körülményekhez való alkalmazkodás – Állóképesség fejlesztése – Tájékozódás, útvonaltervezés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Téli sportok</p> <ul style="list-style-type: none"> – megfelelő öltözék és felszerelés kiválasztása – a téli foglalkozásokban rejlő örömök és balesetveszélyek felfedezése és elhárítása – a szabadban végzett növekvő terheléshez való alkalmazkodás – legegyszerűbb téli sporteszközök használata <p>Kerékpározás</p> <ul style="list-style-type: none"> – biztonságos kerékpározás ismervei – ügyességi feladatok kerékpárral – egyéni, páros és csapatversenyek kerékpárral 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Téli sportok</p> <ul style="list-style-type: none"> – téli és nyári sporteszköz közötti különbség megbeszélése, a választható lehetőségek közül a helyes kiválasztása – a megváltozott időjárási körülmények közötti sporttevékenységben rejlő veszélyek megismerése és annak elhárítása – hógolyócsata – fekete-fehér – bombázás hógolyóval – célba dobó sorversenyek hógolyóval – egyéni lesiklóverseny szánkóval – lesikló váltóversenyek szánkóval – szánhúzó váltóversenyek – játékok jégen – egyéni versengések korcsolyával – váltóversenyek korcsolyával <p>Kerékpározás</p> <ul style="list-style-type: none"> – a kerékpár részeinek megismerése – a kerékpározásra vonatkozó közúti szabályok megismerése – egyéni feladatok kerékpárral: megállás jelre, megadott helyen, tárgyak kerülése kerékpárral, akadálypályán való áthaladás kerékpárral – páros feladatok kerékpárral: tükörmozgás, vonalkövetés – váltóversenyek kerékpárral párban illetve csapatban – kerékpározás terepen – kerékpározás kerékpárúton 	

6.

A TÉMAKÖR CÍME	Küzdősportok
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> - Önuralom - Fair play szellemében való küzdelem - Kudarctűrés - A gyengébbel szembeni tisztelet
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>1. Küzdőjátékok húzások, tolások párban</p> <p>2. Grundbirkózás</p> <ul style="list-style-type: none"> - alapállás, alaphelyzetek - szabályos és szabálytalan kéztartások - kitolások - kihúzások - emelések 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Küzdőjátékok kakasviadal Húzd át a párodat! kötélhúzás párokban kéz- és lábívás Grundbirkózás</p> <ul style="list-style-type: none"> - magas nekiállás érintőtávolságon kívül és belül illetve érintőtávolságban - mély nekiállás érintőtávolságon kívül, érintőtávolságban és azon belül - kéztartások gyakorlása, a legeredményesebb technika kiválasztása - kitolások páros vállfogással, páros hónaljfogással, derékfogással, felkarfogásokkal egy láb, páros láb illetve láb- és derékfogással - kihúzások a kitolásokkal ellentétes irányban - emelések szemből páros hónaljfogással, páros karral derékra fogva, páros láb fogásával fordított derékfogással 	

7.

A TÉMAKÖR CÍME	Úszás
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>alkalmazkodás más közegben való mozgáshoz</p> <p>önuralom</p> <p>a víztől való félelem leküzdése</p> <p>vízbiztonság megerősítés</p> <p>a vízben való mozgás kedvező élettani hatásainak megismerése</p> <p>a megszervezett úszástudás megerősítése</p> <p>a vízben való mozgás veszélyeinek felismerése és megerősítése</p> <p>a társ figyelemmel kísérése</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Az ötödik évfolyam anyagának bemelegítő gyakorlatai és játéka 2. A választott úszásnem technikájának csiszolása 3. A teljesítmény növelése 	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Bemelegítés	gimnasztika a vízparton – általános átmozgatás zuhanyozás után jelre talpas ugrás a medencébe vízbe merülés, víz alatt levegő kifújás, majd felemelkedés fej vízbe hajtásával, majd emelésével kifújás és levegővétel falnak háttal állva elrugaszkodás, siklás, lebegés, levegő kifújás majd felemelkedés
Játékok a vízben	fogójáték víz fölött és víz alatt szabadulás a labdától pontszerző egyéni és váltóversenyek deszkával
Úszás	az ismert úszásnem technikájának csiszolása, a levegővétel és a tempók ritmusának csiszolása a teljesítmény növelése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Atlétika:

A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében mérhető javulás

A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása

A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése

Állóképesség fejlesztő futásban a saját iramának helyes megválasztása

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:

Ismerje az alakzatokat, a vonal és oszlop közötti különbséget, és azok menet közbeni használatát

Tanult gimnasztikai elemekből tudjon összeállítani 6-8 négyütemű gyakorlatot, és azokat végrehajtani

Legyen képes folyamatos mozgással legalább 12 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni

Ismerje és helyesen valósítsa meg a tanult talajelemeket

Képes legyen nem szokványos testhelyzetekben gurulásokra

Ismerje a dobantó használatát

Tanult talajelemekből tudjon összefüggő gyakorlatot bemutatni

Alakuljon ki biztonságérzet függéshelyzetben

Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélben vagy gyűrűn

Játékok:

A szabályoknak megfelelően játssza a megtanult játékokat

Ismerje és alkalmazza a csapatban való játék jelentőségét

Kézilabda:

Képes legyen átadásokra és átvételekre helyben és mozgás közben

Tudjon 8-10 méteres távolságra átadásokat és átvételeket végrehajtani helyben és mozgás közben

Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni

Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat

Kosárlabda:

Biztonsággal tudja végrehajtani a kétkezes átadást és átvételt helyben, mozgás közben párban és csapatban

Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől

Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat

Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást

Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat

Labdarúgás:

Tudja alkalmazni az álló és a szemből lassan guruló labda rúgásának technikáját

Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni

Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással

Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni

Álló helyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
 Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
 Tudjon párban fejelni
 Tudjon felugrásból fejelni

Szabadidős sporttevékenységek:

Legyen képes részt venni a szabadtéri órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze

Küzdősport:

Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni

Úszás:

Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest

6. ÉVFOLYAM**TESTNEVELÉS****SZERVEZÉSI KERET: TANÓRA**

ÉVES ÓRASZÁM: 185

A 6. évfolyam kezdetére a tanulóknak amennyiben tervszerűen teljesítettük az ötödik évfolyam anyagát kialakul a testnevelés és sporttal szembeni szimpátia, mert megérezték a küzdelem, a siker és a teljesítmény pozitív hatását, ezáltal kezd megerősödni bennük a mindennapos testnevelés és sport iránti igény. Ez kiváló alapja lesz a már edzéshez hasonlító, edzés jellegű órák eredményes elvégzéséhez. Megértik a mozgás és a sport fontosságát, mert saját magukon tapasztalják a kedvező hatásokat. Ha minél több olyan elemet csempészünk az órák anyagába, amelyekkel a mindennapin életben a különböző sportadók, tudósításokban találkozhatnak, még nagyobb kedvvel fogják végezni a feladatokat, hisz ki ne szeretne hasonlítani mindennapjaink pozitív sportolói mintájára. Ezzel a tevékenységgel teljesen elfogadottá tehetjük, hogy tanítási szünetekben, hétvégeken is a sport, a mozgás nem csak tanulóink, hanem a családok mindennapjaiban is fontos szerepet töltsön be.

Témakör	A témakör feldolgozására javasolt óraszám
Atlétika	30 óra
Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	30 óra
Játékok	25 óra
Sportjátékok	40 óra
Szabadidős sport tevékenységek	20 óra
Küzdő sport	20 óra
Úszás	20 óra

1.

A TÉMAKÖR CÍME	ATLÉTIKA
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	<i>Testnevelés és sport</i>
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Monotonia tűrés – Kreativitás – Próbálkozási hajlandóság, céltudatosság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
1. Futások	<ul style="list-style-type: none"> – rajtok álló ill. térdelőrajt a szabályoknak megfelelően – iramfutások – váltó futás átadó bevárásával, majd a bot bevárása mozgás közben – futás feladatokkal – kitartó futás
2. Ugrások	<ul style="list-style-type: none"> – magasugrás átlépő technikával – távolugrás nekifutással elugró vonalról guggoló technikával
3. Dobások	<ul style="list-style-type: none"> – kislabda hajítás nekifutásból – hajítások, lökések tömött labdával egy és két kézzel helyből és nekifutásból
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Rajtok	<ul style="list-style-type: none"> – állórajt elől lévő lábbal vonal mögül – állórajt hátul lévő lábbal vonal mögül – térdelő rajt előkészítéssel először guggoló helyzetből majd térdelő rajt, részekre bontva és folyamatában
Futások	<ul style="list-style-type: none"> – iramfutások piramis módszerrel fokozó futások – vágtafutások változó távon – váltófutás először egykezes váltással, majd kétkezes váltással, bevárással, majd mozgás közben – tartós futás emelkedő időtartammal
Ugrások	<ul style="list-style-type: none"> – távolugrás fokozó futással – elugrás ugrósávból – guggoló technika – távolugrás verseny – magasugrás nekifutásból átlépő technikából – magasugrás verseny – sorozatugrások, szökdelő versenyek egy váltott és páros lábbal – fel és leugrások zsámolyra zsámolyról szekrényre szekrényről
Dobások	<ul style="list-style-type: none"> – kislabda hajítás távolba nekifutással, kislabda hajítás célba – 1-2 kg-mos tömött labdával hajítás, lökés, dobás egy és két kézzel helyből nekifutással

2.

A TÉMAKÖR CÍME	TORNA-GIMNASZTIKA-RENDGYAKORLATOK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	<i>Testnevelés és sport</i>
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – önfegyelem – pontosság – bátorság – segítségadás – koordinációs képességek
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
1. Rendgyakorlatok	<ul style="list-style-type: none"> - táv – és térköz, illetve alakzatalakítás pontos fegyelmezett végrehajtása - megindulás, vonulás, megállás és testfordulatok végrehajtása vezényszóra ütemezve valamint önállóan
2. Gimnasztika	<ul style="list-style-type: none"> - 1-8 ütemű szabadgyakorlatok végrehajtása folyamatosan 10-12 percig - erősítő és nyújtó hatású gyakorlatok vezényszóra illetve önállóan és párban

- tartásjavító, gerincoszlopot tartó izomcsoportok erősítése kézi szerekkel
- pad, bordásfal, zsámoly gyakorlatok
- egyszerű relaxációs eljárások

3. Torna

- támlázások magas padon helyben és oldalirányban
- fellendülés kézállásba társ segítségével, majd guruló átfordulás előre
- repülő guruló átfordulás 2-3 lépés nekifutásból
- guruló átfordulás előre és hátra különböző kiinduló helyzetből
- fejjállás
- kézen átfordulás oldalra
- mérlegállás
- talajgyakorlatok
- szekrényugrás: négy részen széltében, guggoló átugrás
- szekrényugrás hosszában felguggolás, guruló átfordulás előre
- függésgyakorlatok: két kötél, gyűrűn
- fellendülés függésben
- emelés zsugorlefuggésben, majd hátsó lefüggésbe, lendület leugrás
- egyensúlygyakorlatok: vízszintes és ferde padon, padmrevítőn, gerendán
- kúszások: hason ill. háton, talajon, padon
- ritmikus sportgimnasztika (lányoknak): járások, lépések, fordulatok zenére

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Rendgyakorlatok

- az ötödikben tanultak átisméltése
- feladatok végrehajtása vezényszóra, jelre, tanulói utasításra
- alakzatalakítási verseny időre

Gimnasztika

- 1-8 ütemű határozott formájú szabadgyakorlatok végrehajtása vezényszóra, jelre
- több 1-8 ütemű szabadgyakorlat végrehajtása 10-12 percig
- erősítő és nyújtó gyakorlatok önálló és párban történő végrehajtása
- önállóan összeállított tartásjavító gyakorlatok kézi szerekkel, tanulói bemutatással
- akadályfutás pad, zsámoly, bordásfal közbeiktatásával

Torna

- az ötödik évfolyamon, talajtornából tanultak ismétlése
- gurulóátfordulások előre-hátra különböző kiinduló helyzetekből, ülőhelyzetből az álló helyzeten át
- fellendülés kézállásba társ segítségével, gurulóátfordulás előre guggoló támaszba
- kézen átfordulás oldalra mindkét irányba, meghatározott sávon belül
- fejjállás különböző kiinduló helyzetből
- önálló talajgyakorlat összeállítása a tanult elemek és gimnasztikai összekötő elemek beépítésével
- szekrényugrás széltében négy részen dobantó használattal átguggolás tanári majd tanulói segítségadással
- szekrényugrás hosszában dobantó használattal felguggolás, guruló átfordulás előre, érkezés állásba
- alaplendületek gyűrűn vagy két kötél
- zsugorlefuggés, lefüggés, hátsó lefüggés, lendület előre, leugrás
- egyensúlygyakorlatok vízszintes ill. ferde padon, padmrevítőn, gerendán különböző testhelyzetekben
- kúszások hason, háton, talajon és padon

3.

A TÉMAKÖR CÍME	JÁTÉKOK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	<i>Testnevelés és sport</i>
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI	<ul style="list-style-type: none"> - kooperativitás - szabálykövetés - kreativitás

(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> - koordinációs képességek - helyzetfelismerés - önfegyelem
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ügyességet, koordinációs képességet fejlesztő játékok 2. Speciálisan előkészítő általános és labdás ügyességet fejlesztő játékok 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ügyességet, koordinációs képességet fejlesztő játékok <ul style="list-style-type: none"> - fogó párokban - függés a ház - szalagszerzés - cigánykerék a ház - zászlószerzés - keresztező fogó 2. Speciálisan előkészítő általános és labdás ügyességet fejlesztő játékok egyszerű fogó <ul style="list-style-type: none"> - zsinórlabda hajszalabdával - zsinórlabda két labdával - kézilabda fogó - tűzharc - bombázás – bombázás több labdával - csere – futball - vonal – futball - pókfoci - kiszorító rúgással - kiszorító helytartással - kiszorító fejeléssel - kiszorító rúgással és fejeléssel 	

4.

A TÉMAKÖR CÍME	SPORTJÁTÉKOK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> - csapatszellem kialakítás - egyéni érdek alárendelése a csapatérdeknek - szabálykövetés - koordinációs képességek - térlátás - helyzetfelismerés - kreativitás
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Kézilabda</p> <ul style="list-style-type: none"> - az ötödik évfolyam anyaga - lábmunka fejlesztése egyénileg és csapatban - dobások, átadások, kapura lövések technikai fejlesztése, sokrétűvé tétele - labdás és labda nélküli felezések - kapusjáték fejlesztése <p>Kosárlabda</p> <ul style="list-style-type: none"> - labda nélküli mozgások fejlesztése - indulás, megállás, sarkazás, irányváltóztatás technikájának szabályok által előírt készségi szintű elsajátíttatása - labdavezetés mindkét kézzel, önindítás, kosárra dobások technikájának fejlesztése 	

Labdarúgás

- az ötödik évfolyam anyagában szereplő fizikai és technikai feladatok végrehajtásának fejlesztése
- taktikai képzés
- racionális megoldások különböző feladathelyzetekben

Röplabda

- alapkosár és alkarérintés technikájának elsajátítása
- légi kosár érintés
- alsó egyenes nyitás
- felső egyenes nyitási kísérletek
- nyitás- fogadás
- három érintés kijátszása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**1. KÉZILABDA**

- alapmozgások labdával, labda nélkül
- alapállás, védőállás
- dobások, átadások, kapura lövések felugrással és beugrással is
- különböző magasságból és irányból érkező labda elfogása, átvétele és továbbpasszolása
- helycserék támadásban
- emberfogásos, s vonalon való védekezés
- cselek labdával és labda nélkül
- kapusjáték – kapus szerepe a csapatjátékban
- védekezés kapu előtti szabaddobás esetén

2. KOSÁRLABDA

- srakazás, megállás elre és játék közben is
- irányváltoztatások labda nélkül és labdával
- egykezes és kétkezes átadások
- labdavezetés ritmusváltással
- kosárra dobás kétkezes felső dobással és fektetett dobással
- büntetődobás
- emberfogó védekezés
- lefutások helycserével
- játék szabálynak megfelelően

3. LABDARÚGÁS

- az ötödik évfolyam anyagának csiszolása
- technikai és ügyességi gyakorlatok társ segítségével: mozgás közben társ által dobott labda visszapasszolása bal belsővel és jobb belsővel, mozgás által társ által dobott és labda visszapasszolása bal külsővel, majd jobb külsővel, passzolgatás talajon – átvétel belsővel, átadás csüddel, majd ellenkező lábakkal, passzolgatás talajon, átvétel csüddel felpörgetve, átadás pattanó labdával belsővel, majd ellenkező lábakkal
- kapus játéka: alapállás, guruló- és félmagas labdák elfogása
- egyéni védekezés
- labdarúgó mérkőzés, lábtenisz

4. RÖPLABDA

- alapkosár érintés kialakítása labda nélkül, majd labdával
- alkarérintés kialakítása labda nélkül, majd labdával
- saját maga által feldobott labda fej fölé játssza kosárérintéssel
- saját maga által feldobott labda felpattanás utáni fej fölé játssza alkarérintéssel
- társ által dobott labda visszapasszolása kosárérintéssel
- társ által dobott labda visszajátszása alkarérintéssel, térdelő támaszból főlegyenesedéssel
- folyamatos kosárérintés párokban háló fölött állásban, majd oldalirányú mozgással
- „alkartenisz” párokban keresztbe állított pad fölött
- folyamatos passzolás párokban kosár- és alkarérintéssel háló fölött
- alsó egyenes nyitás alaphelyzetének fölvétele a mozgás gyakorlása labda nélkül, majd kísérletek labdával
- alsó egyenes nyitás a háló fölött, nyitás-fogadás alkarral
- felső egyenes nyitás technikájának gyakorlása labdával, nyitási kísérletek
- gyakorlatok hármásban: nyitás, nyitás-fogadás alkarral, bejátszás a hálónál lévő társnak,

- kosárárintéssel továbbítás a háló fölött
- zsinórlabda röplabdaserűen
- röplabda szűkített pályán 4-4 ellen
- röplabda könnyített szabályokkal

5.

A TÉMAKÖR CÍME	SZABADIDŐS SPORTTEVÉKENYSÉGEK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	<i>Testnevelés és sport</i>
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> - alkalmazkodás - kreativitás - tájékozódás - ügyesség - koordinációs képességek - kondicionális képességek
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>1. TÉLI SPORTOK A SZABADBAN</p> <p>2. TÁJÉKOZÓDÁS TEREPEEN</p> <ul style="list-style-type: none"> - tájékozódási futás egyénileg vagy csapatban <p>3. KERÉKPÁROZÁS</p> <ul style="list-style-type: none"> - terepen - közúton <p>4. STRANDSPORTOK</p> <ul style="list-style-type: none"> - strandfoci - strand kézilabda - strand röplabda 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Téli sport</p> <ul style="list-style-type: none"> - téli sportok megvalósítható formái és téli játékok az ötödik évfolyamnak megfelelően <p>Tájékozódás terepen</p> <ul style="list-style-type: none"> - versenyfelhívás - csapatalakítás - a feladatok és a terep jellegzetességeinek ismertetése - az időtartam meghatározása - javaslatok, tanácsok a feladat megoldásához - balesetvédelmi ismeretek <p>Kerékpározás</p> <ul style="list-style-type: none"> - az ötödik évfolyam anyagának átisméltése - feladatok terepen, tájékozódási gyakorlatok - kerékpártúrák emelkedő távokkal <p>Strandsportok</p> <ul style="list-style-type: none"> - ismerkedés a megváltozott talajviszonyokkal, és időjárás tényezőkkel - az eltérő szabályok ismertetése és megbeszélése - az alapsportágak gyakorlatainak végrehajtása a megváltozott terepen - játék a strandszabályoknak megfelelően 	

6.

A TÉMAKÖR CÍME	KÜZDŐSPORTOK
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	Testnevelés és sport
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS	- önfegyelem

FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	<ul style="list-style-type: none"> - az ellenfél tisztelete - a tiszta küzdelem - a gyengébb iránti tisztelet - kudarcűrész - gyorsaság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>1. judo</p> <ul style="list-style-type: none"> - általános, sokoldalú előkészítő gyakorlatok - speciális rávezető gyakorlatok - esések, zuhanások, gurulások: tompítási gyakorlatok, guruló esések, zuhanó esések <p>2. küzdőjátékok</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>1. ÁLTALÁNOS, SOKOLDALÚ ELŐKÉSZÍTŐ GYAKORLATOK</p> <ul style="list-style-type: none"> - célgimnasztika – erőfejlesztő gyakorlatok - guruló átfordulás előre – hátra - guggoló támaszból guruló átfordulás vállon át előre-hátra, balra-jobbra <p>2. ÁLTALÁNOS, SOKOLDALÚ ELŐKÉSZÍTŐ GYAKORLATOK</p> <ul style="list-style-type: none"> - repülő gurulóátfordulás - kúszás, mászás, hason, háton - híd - terpeszfejtámasz <p>Esések, zuhanások, gurulások</p> <ul style="list-style-type: none"> - tompítási gyakorlatok: tompítás hanyattfekvésből, tompítás hátraülésből, tompítás állásból - gurulóesések: gurulás előre, térdelésből tompítással; gurulás előre guggolásból tompítással; gurulás hátra guggolásból zuhanó esések: zuhanás hátra guggolásból, zuhanás előre térdelésből <p>3. KÜZDŐJÁTÉKOK</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Ki a legény a csárdában?” - Grundbirkózás az ötödik évfolyam anyagának megfelelően 	

7.

A TÉMAKÖR CÍME	ÚSZÁS
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	<i>Testnevelés és sport</i>
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	<ul style="list-style-type: none"> - alkalmazkodás más közegben való mozgáshoz - önuralom - a víztől való félelem leküzdése - vízbiztonság megerősítés - a vízben való mozgás kedvező élettani hatásainak megismerése - a megszervezett úszástudás megerősítése - a vízben való mozgás veszélyeinek felismerése és megerősítése - a társ figyelemmel kísérése
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Az ötödik évfolyam anyagának bemelegítő gyakorlatai és játéka</p> <p>A választott úszásnem technikájának csiszolása</p> <p>A teljesítmény növelése</p>	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

1. BEMELEGÍTÉS

- gimnasztika a vízparton – általános átmozgatás
- zuhanyozás után jelre talpas ugrás a medencébe
- vízbe merülés, víz alatt levegő kifújás, majd felemelkedés
- fej vízbe hajtásával, majd emelésével kifújás és levegővétel
- falnak háttal állva elrugaszkodás, siklás, lebegés, levegő kifújás majd felemelkedés

2. JÁTÉKOK A VÍZBEN

- fogójáték víz fölött és víz alatt
- szabadulás a labdától
- pontszerző
- egyéni és váltóversenyek deszkával

3. ÚSZÁS

- az ismert úszásnem technikájának csiszolása,
- a levegővétel és a tempók ritmusának csiszolása
- a teljesítmény növelése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**Atlétika:**

- A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében való mérhető javulás
- A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása
- A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése
- Állóképesség fejlesztő futásban a saját iramának helyes megválasztása

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:

- Ismerje az alakzatokat, a vonal és oszlop közötti különbséget, és azok menet közbeni használatát
- Tanult gimnasztikai elemekből tudjon összeállítani 6-8 négyütemű gyakorlatot, és azokat végrehajtani
- Legyen képes folyamatos mozgással legalább 12 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni
- Ismerje és helyesen valósítsa meg a tanult talajelemeket
- Képes legyen nem szokványos testhelyzetekben gurulásokra
- Ismerje a dobantó használatát
- Tanult talajelemekből tudjon összefüggő gyakorlatot bemutatni
- Alakuljon ki biztonságérzet függéshelyzetben
- Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélben vagy gyűrűn

Játékok:

- A szabályoknak megfelelően játssza a megtanult játékokat
- Ismerje és alkalmazza a csapatban való játék jelentőségét

Kézilabda:

- Képes legyen átadásokra és átvételekre helyben és mozgás közben
- Tudjon 8-10 méteres távolságra átadásokat és átvételeket végrehajtani helyben és mozgás közben
- Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni
- Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat

Kosárlabda:

- Biztonsággal tudja végrehajtani a kétkezes átadást és átvételt helyben, mozgás közben párban és csapatban
- Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől
- Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat
- Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást
- Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat

Labdarúgás:

- Tudja alkalmazni az álló és a szemből lassan guruló labda rúgásának technikáját
- Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni
- Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással

- Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni
- Állóhelyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
- Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
- Tudjon párban fejelni
- Tudjon felugrásból fejelni

Szabadidős sporttevékenységek:

- Legyen képes részt venni a szabadtéri órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze

Küzdősport:

- Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni

Úszás:

- Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest.

5. ÉVFOLYAM**EMBER A TERMÉSZETBEN****SZERVEZÉSI KERET: EPOCHA**

Éves időkeret: 15 hét

1.

A TÉMAKÖR CÍME	A növények élete
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kognitív képességek Figyelem, megfigyelés Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. Szabálykövetés Én-képességek Önállóság Eszközhaználati készségek, képességek Forráshaznát Könyvtárhaznát Szótár-, lexikonhaznát Szerszámhaznát Számítógép-haznát Attitűdök, állapotok Próbálkozási hajlandóság Céltudatosság Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Ismerkedés a laboratóriumi eszközökkel: A kísérletezés szabályai, laboratóriumi eszközök balesetmentes használata különös tekintettel a borszeszegőre és a vegyi anyagokra. A mikroszkóp használatának megismerése. A virágos növények testfelépítése: A virágos növény szervei: létfenntartó szervek: gyökér, szár, levél; szaporítószervek: virág, termés. Fák és cserjék részei.	

A virágos növények szaporodása: A virág részei: ivarlevelei: porzó és termő rész; a virág takarólevelei: csészelevelek és szíromlevelek, illetve lepellevélek. Megporzás: állatok és szél által. A termés fajtái: száraz termés, húsos termés. A termés részei: maghéj, sziklevel, csíra. A termések „trükkjei” a magvak sikeres terjedéséhez.

A virágos növények anyagcseréjének vizsgálata: Tápanyagok szállítása a szervek között szállítóyalábokban történik. A növény lélegzik és párologtat a gázcserenyílásokon keresztül. A növények oxigéntermelése. Raktározott tápanyagok: keményítő, olajok. Vitaminok.

Zöldségek: Paradicsom, paprika, zöldborsó, bab, káposzta, burgonya, vörshagyma és sárgarépa vizsgálata. Szempontjai: Melyik részét fogyasszuk: bogyótermés, hüvelytermés, karógyökér; egynyári-, kétnyári növény; termesztése: magját, gumóját vetjük, palántáját ültetjük, hagymáját duggatjuk.

Gyümölcsök: Alma, körte, szilva, cseresznye és meggy, kajsziarack, őszibarack vizsgálata. Csonthéjas termés, almatermés részei: kocsány, viaszos terméshéj, terméshús, mag, csonthéj illetve hártvás falú rekesz.

A szőlő és a bor: A szőlő növény részei: gyökérzet, tőke, vesszők, kacsok, virágzat, fürtök. Fajtái: csemegeszőlő, mazsolaszőlő, borszőlő. A szőlő gondozása. Kártevői: peronoszpóra, lisztharmat. A borkészítés: szüretelés, szőlő összezúzása, préselése, a must erjedése (forrása). A kifortt bort ülepítik, lefejtik. A bor hatása az emberi szervezetre.

A biogazdálkodás, biotermények

Ajánlott olvasmányok, ajánlott források: Janice VanCleave: SH Junior Biológia; D. Aichele – M. Golte-Bechtle: Mi virít itt?; Gerald Durrell: Az amatőr természetbúvár; David Burnie: A növény (Szemtanú sorozat); David Attenborough: A növények magánélete (film); Ötletek még: www.ovegesegylet.hu/Cd/5.osztaly/index.html; <http://zoldseg.lap.hu/>; <http://gyumolcs.lap.hu/>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Őszi séta során többféle lágyszárú virágos növény, különféle levelek és termések gyűjtése.
- A virágos növények testfelépítésének vizsgálata a begyűjtött növények megfigyelésével.
- A virágos növények szaporodásának vizsgálata, nagy és kinyílt virág részeinek megfigyelésével.
- A virágos növények szaporodásának vizsgálata, csírázásnak indult babnövényke részeinek megfigyelésével.
- A termések „trükkjeinek” megfigyelése a sikeres elterjedés érdekében, a begyűjtött termések vizsgálatával.
- A növények tápanyagszállításának vizsgálata, több órára festékes vízbe helyezett fehér szegfű megfigyelésével.
- A növények tápanyagszállításának vizsgálata, festékes vízbe állított babpalánta gyökér, szár és levél metszeteinek mikroszkópos megfigyelésével.
- A növény párologtatásának kimutatása cserepes növény levelére borított nejlonzacskó megfigyelésével.
- A növény párologtatásának kimutatása cserepes növény levelére ragasztott kobaltpapír vizsgálatával.
- A növényi oxigéntermelés bemutatása üveg vízbe helyezett vízinövény tartós megvilágításával és a keletkező oxigén felfogásával.
- A levelek gázcserenyílásának vizsgálata, a növényi levelek színének és fonákjának mikroszkóppal történő megfigyelésével.
- A növények raktározott anyagai közül a növényi olaj kimutatása dió magjának itatóspapírra történő dörzsölésével.
- A növények raktározott anyagai között a keményítő kimutatása különböző növényi részek jódozása révén.
- A különböző zöldségek és gyümölcsök eredetének, származásának és történelmének kinyomozása az internet segítségével, és kiselőadás készítése az összegyűlt adatokból.
- A különböző zöldségek vizsgálata a valódi növények megfigyelésével.
- A babszem fehérjetartalmának kimutatása salétromsav bab magra történő cseppentésével és a változások megfigyelésével.
- Sárgarépa karotin tartalmának kioldása étolajba.
- A különböző gyümölcsök vizsgálata a valódi termések megfigyelésével.
- A gyümölcsök viaszos héjának vizsgálata sima illetve benzines vattával áttörölt alma héjára víz csöppentésével és az eredmény megfigyelésével.
- A szőlő termésének vizsgálata valódi gyümölcs megfigyelésével.
- A szőlő cukortartalmának kimutatása Fehling I. és Fehling II. oldat segítségével.
- Bor készítése szőlőből, közben a keletkező széndioxid gáz felfogása lombikban és kimutatása meszes víz illetve gyertya lángjának segítségével.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Ismerkedjünk az anyagokkal!
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Hipotézisalkotás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. Eszközhazsnálati készségek, képességek <ul style="list-style-type: none"> – Forráshazsnálat – Könyvtárhazsnálat – Szótár-, lexikonhazsnálat – Szerszámhazsnálat – Számítógép-hazsnálat Attitűdök, állapotok <ul style="list-style-type: none"> – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Az összes alábbi ismeretre vonatkozóan legfontosabb a saját tapasztalás és megfigyelés: Megfigyelés, vizsgálódás adott szempont szerint, a megfigyelést segítő egyszerű eszközök használatával. Megfigyelések, vizsgálatok, kísérletek tapasztalatainak értelmezése, egyszerű megfogalmazása, rögzítése, ábrázolása.</p> <p>Az anyagok jellemzése: Anyagok csoportosítása. Halmazállapotok: szilárd, folyékony, légnemű.</p> <p>Az anyagok összetétele: Egynemű anyagok, keverékek.</p> <p>A gázok tulajdonságai: Alakjuk, térfogatuk meghatározása. Legfontosabb jellemzője a nyomás. Mi befolyásolhatja a gázok nyomását.</p> <p>A folyadékok tulajdonságai: Alakjuk, térfogatuk meghatározása. Önthetőek, mert részecskéik elgördülnek egymáson. Összenyomhatóságuk, keverhetőségük.</p> <p>A szilárd anyagok: Alakjuk és térfogatuk meghatározása. Jellemző tulajdonságaik: keménység, rugalmasság, képlékenység, törekenység.</p> <p>A halmazállapot változása: Olvadás, fagyás, párolgás, lecsapódás. Forrás. A halmazállapot-változás és a térfogatváltozás összefüggései. A víz különböző halmazállapotai.</p> <p>A hőmérséklet észlelése, mérése: Hőmérséklet és a mérésének problematikája. Hőtágulás. Hőmérsékleti skála, Celsius-skála.</p> <p>A hőterjedés: Kiegyenlítődésre törekvés. Hőáramlás, hővezetés, hőszugárzás. Hőszigetelők, hővezetők.</p> <p>Az égés: Az égés feltételei: éghető anyag, gyulladási hőmérséklet, oxigén. Az égés során megváltozik az anyagi részecskék szerkezete. Az égést hőfelszabadulás kíséri. Lassú égés, gyors égés. A tűzoltás szabályai.</p> <p>A fény: A fény terjedése. Árnyék, fényvisszaverődés, fényelnyelés, fénytörés. Domború lencse, homorú lencse. Színek.</p> <p>Ajánlott olvasmányok, ajánlott források: Tomáš Borec: Jó napot, Ampère úr!; Janice VanCleave: SH Junior Kémia; Mi Micsoda Kísérletek könyve, Tessloff és Babilon Kiadó; Colin Siddons: Fizikai kísérletek; internetes helyek: www.freeweb.hu/hmika/Erdekes/Html/Homero.swf; www.ovegesegylet.hu/Cd/5.osztaly/index.html</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> – Többféle anyag saját ötlet, majd feladatlap alapján való csoportosítása (szín, szag, halmazállapot, mágnesezhetőség, vízben oldhatóság, áram vezetése, éghetősége stb.) – Tanítsuk meg a szag vizsgálatának helyes elvégzését! – Egynemű és keverék anyagok vizsgálata csapvíz és desztillált víz összehasonlításával, majd elpárologtatásával. – Konyhasó és vaspár keverékének szétválasztása. A tanulók tervezzék meg homok és só keverékének szétválasztását. – A gázok összenyomhatóságának bizonyítása fecskendőben lévő levegő összepréselésével. – A levegő nyomásának kiegyenlítődésre törekvésének bemutatása felfújott labdával és annak 	

elengedésével.

- A folyadékok összenyomhatatlanságának bizonyítása fecskendőben lévő víz „összepréselésével”.
- A folyadékok önthetőségének demonstrálása, a folyadék részecskéit színes gyöngyökkel, golyókkal modellálhatjuk.
- Folyadékok keveredésének vizsgálatára vizet kevertessünk ecettel és olajjal.
- Különböző sűrűségű folyadékok részecskemozgásának bemutatására mézbe, vízbe és tojásfehérjébe csöppentessünk tintát.
- Szilárd anyagok keménységének vizsgálatára különféle szilárd anyag tüvel való karcolási próbája.
- Szilárd anyagok képlékenységének, rugalmasságának és törekenységének vizsgálata, és a kapott eredmények táblázatban való ábrázolása.
- A víz halmazállapot-változásának vizsgálata jég olvasztásával.
- Az anyag fagyáskori térfogatváltozásának vizsgálata folyékony viasz és víz fagyasztásával.
- Az emberi bőr hőmérsékletérzékelésének szubjektivitásának megfigyelése, bal kéz hideg, jobb kéz meleg vízbe merítése után közös langyos vízbe helyezés után tapasztalatok megbeszélése.
- Szilárd anyagok hőtágulásának megfigyelése, hosszú rézdrót több gyertyával történő melegítésével és a drót hosszúságváltozásának megfigyelésével.
- Folyadékok hőtágulásának megfigyelése, színültig töltött gömblobbik kézi melegítésével és a folyadékszint megfigyelésével.
- Hőáramlás megfigyelése folyadékban, konfettivel teleszórt víz melegítésével és a papírkorongok mozgásának vizsgálatával.
- A hővezetés vizsgálata, anyagok hővezető illetve hőszigetelő tulajdonságának megfigyelése, különböző anyagok forró vízbe helyezésével és tapintásos vizsgálatával.
- Hősugárzás jelenségének megfigyelése fűtőtest vagy izzólámpához közel rakott kézzel.
- Az égés során megváltozó anyagszerkezet és az égés feltételeinek vizsgálata fém kanálba helyezett viaszdarabka melegítésével.
- Az égés feltételeinek és a levegő összetételének vizsgálata vízbe állított égő gyertya lefedésével.
- A lassú és gyors égés bemutatására csiszolt vaslemez vízbehelyezésével és rozsdaképzésével, illetve vaspor lángba szórásával és elégetésével.
- Tűzoltó készülék használatának, működésének elmagyarázása.
- A fény egyenes vonalú terjedésének megfigyelése slagdarabon keresztül.
- Fehér lap, fekete lap, üveglap és tükör fényvisszaverő tulajdonságainak vizsgálata.
- A fénytörés jelenségének vizsgálata vízzel telt pohárba helyezett szívószál megfigyelésével. Fehér fény színekre bontásának vizsgálata prizmával, illetve vízesedénybe helyezett tükörrel.
- Domború és homorú lencséken átbocsátott fénynyaláb megfigyelése.

3/1.

A TÉMAKÖR CÍME	Milyen idő várható?
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség – Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése – Események rendezése. bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Eszközhazsnálati készségek, képességek <ul style="list-style-type: none"> – Forráshazsnálat – Könyvtárhazsnálat – Szótár-, lexikonhazsnálat – Szerszámhazsnálat – Számítógép-hazsnálat

	Attitűdök, állapotok <ul style="list-style-type: none"> – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK <ul style="list-style-type: none"> – Az időjárás elemei: napsugárzás, hőmérséklet, szél, csapadék. – A levegő fölmelegedése: Nap hősugárzása és talaj melegítő hatása. A talaj által felmelegedett levegőrétegek. Üvegházhatás. Emberi tevékenység hatása az üvegházhatásra. – A levegő hőmérsékletének változása: Napi középhőmérséklet. Napi hőingás. Havi középhőmérséklet, évi középhőmérséklet. Évi közepes hőingás. – Víz a légkörben: A víz körforgása. Felhőképződés. Csapadékformák: eső, hó, köd, harmat, dér, zúzmara, ónos eső, jégeső. – A szél: Légnyomás. A levegő mozgása. A szél jellemzése irányával és erősségével. A légmozgásfajtái: szélcsend, szellő, szél, viharos szél, orkán. – A helyi időjárás: Időjárás megfigyelése. – Éghajlat: Hazánk átlagos időjárása. Magyarország éghajlati diagrammjai: havi-, évi középhőmérsékletek, évi átlagos csapadékösszeg, évi napfénytartam, uralkodó szélirány. <p>Ajánlott olvasmányok, ajánlott források: Földrajzi Atlasz, A Föld nevű bolygó (Oxford University Press), Mi MICSODA sorozat 08. kötet Rainer Crummenerl: Az időjárás, interneten az alábbi honlapok: www.met.hu/omsz.php; www.metnet.hu; www.idokep.hu; www.ovegesegylet.hu/Cd/5.osztaly/index.html</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK <ul style="list-style-type: none"> – A levegő fölmelegedésének vizsgálata különféle talajtípusok és magának a levegőnek asztali lámpával történő melegítése által. – Az üvegházhatás megfigyelése napon hagyott lefedett és nyitott üvegedények hőmérsékletének vizsgálatával. – Hőingás és középhőmérséklet számítása internetes adatbázisokból nyert valódi időjárási adatokkal. Napi hőingás és napi középhőmérséklet számítása saját, teljes napon át óránként mért hőmérsékleti adatokkal. – A víz körforgásának vizsgálata víz melegítésével és üveglapon való kicsapatásával. – Csapadékmérő edény készítése, és használata. – A légnyomás változásának kimutatására üres pohárra szorított lufidarabkára ragasztott hurkapálca megfigyelésével – Szélmérő berendezés készítése és használata. – Időjárás elemeinek egy héten át tartó megfigyelése, jegyzőkönyvben rögzítése, majd ábrázolása táblázatban, vonal-, oszlop- vagy kördiagramon. Hőingás és középhőmérséklet számítása a mért adatokból. – Magyarország és a Kárpát-medence éghajlatának vizsgálata és megismerése, a földrajzi atlasz speciális időjárási térképeinek használatával. – Az interneten található meteorológiai témájú honlapok megismerése, bebarangolásuk. 	

3/2.

A TÉMAKÖR CÍME KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	Nekem térkép-e táj EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> – Kreativitás – Tájékozódás a térben – Analógiák felismerése és követése – Algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése Eszközhazsnálati készségek, képességek <ul style="list-style-type: none"> – Forráshazsnálat – Könyvtárhazsnálat – Szótár-, lexikonhazsnálat – Szerszámhazsnálat – Számítógép-hazsnálat Attitűdök, állapotok <ul style="list-style-type: none"> – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A térkép: A térkép meghatározása. Jelrendszer, méretarány, vonalas aránymérték. A térképek fajtái: földrajzi és szaktérképek.

A térkép jelrendszere: Jelmagyarázat. Magasságábrázolások: szintvonalas, színfokozatos – színykulcs segítségével –, domborzatárnyékolásos.

Mérések a térképen: légvonalbeli távolság, gördülő távolságmérő, kilométer-hálózat.

Tájékozódás iránytű és a térkép segítségével: Világtájak: kelet, nyugat, észak, dél. Iránytű. Tájéolás. Az északi irány meghatározásának többféle módja.

Kirándulás tervezése

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Egy ősemlék- vagy indiántérkép megfejtése a jelmagyarázata alapján.
- Saját térkép készítése (egyéni jelrendszerrel) egy ismert területről.
- Városok, domborzati elemek légvonalbeli távolságának meghatározása a térkép méretarányának használatával.
- Városok, domborzati elemek légvonalbeli távolságának meghatározása a térkép vonalas aránymértékének használatával.
- Üres szintvonalas ábrázolású térképrészlet színykulcs alapján történő kiszínezése (színyfokozatossá tétele).
- Kanyargós útvonal mérése körzővel, cérnával és gördülő távolságmérővel.
- Gördülő távolságmérő készítése.
- Helyi, nagyléptékű térképen adott szakaszok távolságának lemérése, majd ennek ellenőrzése a valóságban, terepen.
- A tájoló használatának megismerése.
- Tájékozódási verseny terepen, párban, vagy kis csoportban.
- Az északi irány meghatározása: – iránytűvel, – Nap és karóra segítségével, – gnomonnal, – a Sarkcsillag segítségével.
- Kirándulás tervezése internetes útvonaltervező program segítségével.
- Különböző térképek keresése az interneten keresőprogram használatával.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Földrajzi környezetünk
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség – Hipotézisalkotás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. Eszközhasználati készségek, képességek <ul style="list-style-type: none"> – Forráshasználat – Könyvtárháznál – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat Attitűdök, állapotok <ul style="list-style-type: none"> – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

- Földrajzi környezet
- Domborzat: Síkság: alföld, fennsík; domb, dombság; hegy, hegység: középhegység, magashegység. Hegygerinc, hegycsúcs, völgy, medence.
- A földfelszín felépítése: Kőzetréteg, talaj. Kőzetek: vulkáni kőzetek: (lávából andezit, bazalt, vulkáni hamuból vulkáni tufák. Üledékes kőzetek: mészkő, kavics, agyag, homok, lösz, kőszén. Átalakult kőzetek. Ásványok, ércek.
- A víz földrajza: Légköri vizek. Felszíni vizek. Felszín alatti vizek: talajnedvesség, talajvíz; víztartó kőzetek, vízzáró kőzetek, artézi víz; ásványvíz, gyógyvíz, hévíz.
- Folyók: forrás, patak, folyó, folyam. Vízügyítő terület, vízválasztó, főfolyó, mellékfolyók, folyó eredése, torkolata. Hordalék, zátony, sziget. Vízállás, vízjárás. Apadás, áradás, gát, árvíz, árvízvédelem, belvíz. Magyarország nagy folyói.
- Tavak: tómedencék létrejöttének okai: süllyedés, szél munkája nyomán, holtág, kráter tó, mesterséges tó. A tavak életciklusai: feltöltődés, mocsár. Magyarország nagy tavai.
- A földfelszín nagy változásai: építő és romboló munka. A külső erők szerepe: hőingadozás, jég, szél, csapadék, folyóvizek. Ezek munkája nyomán: aprózódás, mállás, feltöltődés.
- A mészkőhegységek formakincse: beszivárgó csapadékvíz munkája nyomán: víznyelők, barlang, cseppkő. Barlangi patak.
- A talaj: a talajképződés, humusz, morzsás szerkezet. Típusai: mezőségi talaj, erdőtalaj, homoktalaj, agyagtalaj. A szántóföldek termőtalajának javítása trágyázással, műtrágyával. A talajszennyezés és az emberi tevékenység szerepe a talajréteg pusztulásában.
- Az ember szerepe a földrajzi környezet alakításában: bányászat, meddőhányók. Hulladéklerakók, veszélyes hulladékok. Talajszennyezés, vízszennyezés, levegőszennyezés. Szelektív hulladékgyűjtés.

Ajánlott olvasmányok, ajánlott források: Földrajzi atlasz; A Föld nevű bolygó (Oxford University Press); Németh Imre–Némethné Katona Judit: Zöld kalandra fel! (<http://mek.oszk.hu/00100/00149/>), Környezetvédelemmel foglalkozó, sok praktikus linket és cikket tartalmazó oldalak: <http://www.humusz.hu/>, www.ovegesegylet.hu/Cd/5.osztaly/index.html internetes játékok: www.kukabuvvar.hu/download/cdrom/nyiknyik.swf, www.kukabuvvar.hu/download/cdrom/vasarlas.swf

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Domborzati felszínformák létrehozása agyagból.
- Kőzetek vizsgálata párban, különböző típusú kőzetek szemcseméretének, színének, keménységének, fehér papíron hagyott nyomának, ecettel való kölcsönhatásának megfigyelésével; a megfigyelt eredmények táblázatba foglalásával és értékelésével.
- Vízzáró és víztartó rétegek vizsgálata, illetve forrás létrehozása agyag és homok segítségével.
- Különböző ásványvizes palackcímkék gyűjtése és egy Magyarország térképen a kutak helyének bejelölése.
- Európa fekete-fehér domborzati térképén néhány nagyfolyó vízgyűjtő területének kiszínezése.
- A víz munkájának vizsgálatára homokozóban, kis lejtésű és nagy lejtésű területen leáramló víz sebességének, illetve romboló és építő munkájának megfigyelésével.
- A talaj pusztulásának vizsgálata mohával beültetett, illetve anélküli homokdombokra locsolt víz megfigyelésével.
- A hőingadozás és a jég szerepének tisztására a kőzetek aprózódásában, mészkődarabot napsugárral, vagy radiátorral való felmelegítése után vízbe áztatni, majd a hűtőszekrény fagyasztó részébe helyezni és 1-2 óra után megvizsgálni az eredményt.
- A szél felszínformáló munkájának vizsgálata, terepasztalon száraz homok hajszárítóval való egyenes fújásának megfigyelése.
- A talaj vizsgálata páros munkában, különböző talajtípusok szerkezetének, színének, mésztartalmának, vízáteresztő képességének, vízfelvevő képességének megfigyelésével; a megfigyelt eredmények táblázatba foglalásával és értékelésével.
- A szelektív hulladékgyűjtés elkezdése, ha még nem történt meg eddig. Szelektív gyűjtőhelyek felkutatása a környéken.
- Interaktív játék a szelektív hulladékgyűjtésről.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Nálatok, laknak-e állatok?
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. Én-képességek <ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Eszközhazsnálati készségek, képességek <ul style="list-style-type: none"> – Forráshazsnálat – Könyvtárhazsnálat – Szótár-, lexikonhazsnálat – Szerszámhazsnálat – Számítógép-hazsnálat Attitúdók, állapotok <ul style="list-style-type: none"> – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatoság – Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ul style="list-style-type: none"> – Haszonállatok a ház körül: Háziásítás, tenyésztés. A háziállat alkalmatlan önálló életre: állattartás, és annak a szabályai. – A szarvasmarha és rokonai: Gerinces, emlős, párosujjú patás. Fején túlkös szarv. Növényevő, fogazata növényevő: elől metsző fogak, hátul redős őrlőfogak (zápfogak). Táplálék emésztése összetett gyomorral, sok idő alatt, kérődzéssel történik. Bika, tehén, borjú. Húsáért, tejéért, bőréért tartják. Juh és kecske, közeli rokona a szarvasmarhának. Kevésbé igényesek. Tejükért, húsukért, de a juhot főleg gyapjáért tartják – Házi sertés: Gerinces, emlős, párosujjú patás. Mindenevő, fogazata mindenevő: elől metszőfogak, hátul gumós őrlőfogak (zápfogak), kettő között hegyes szemfogak. A táplálék emésztése egyszerű gyomorral és hosszú bélrendszerrel történik. Kan, koca, malac, süldő. Régebben zsírjáért, mostanában inkább húsáért tartják, de bőrét is feldolgozzák. – Ló: Gerinces, emlős, páratlanujjú patás. Növényevő, fogazata növényevő: elől metsző fogak, hátul redős őrlőfogak (zápfogak). A táplálék emésztése egyszerű gyomorral és hosszú bélrendszerrel történik. Mén, kanca, csikó. Régebben nélkülözhetetlen társa volt az embernek, ma sportolásra tartják. – Baromfiudvar állatai: Gerinces madarak. Szárnyuk van, testüket toll (pehely, fedő és evező) borítja. Mindenevő állat. Szájnyílásuk a csőr. Tojással szaporodnak. Húsukért, tojásukért, tollukért tenyésztik őket. Házi tyúk: kapirgálóláb; kotlás, csibék fészekhagyók. Kakas, tyúk, csibe, csirke. Pulyka: a tyúk közeli rokona, jóval nagyobb, egyre népszerűbb. Házi kacsa, házi lúd: vízhez közeli életmód, testük csónak alakú, úszóláb. Mindenevő állatok. Csőrük lemezes. Fiókáik fészekhagyók. A házi kacsát húsáért, a házi ludat májáért és tolláért is tenyésztik. – A ház körül élő állatok: Bármilyen, az adott otthoni környezetben található állatról kiselőadás készítése és tartása. Például: házi egér, vándorpatkány, füstifecske, széncinege, feketerigó, szarka, fehér gólya, kutya, macska, házi veréb, galamb, varjú, csótány, bodobács, darázs, éti csiga, ezüstös ősovar, földgiliszta, fűlbemászó, hangya, katicabogár, muslinca, pincebogár, pók stb. 	
<p>Ajánlott olvasmányok, ajánlott források: Janice VanCleave: SH Junior Biológia; Gerald Durrell: Az amatőr természetbúvár; Winkler Róbert: Nagyvárosi természetbúvár; film: T.ZS.M. Filmgyártó Betéti Társaság: Nagyvárosi természetrajz – avagy élővilágunk a pincétől a padlásig; Néhány internetes oldal: www.katki.hu/RMH/index.html, http://www.edenkert.hu/cikkek/vendetta_a_katicaert, http://haziallat.lap.hu/, http://hu.wikipedia.org/wiki/H%C3%A1zias%C3%ADt%C3%A1s,</p>	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Mindenképpen javasolt egy közeli tanyasi udvar, vagy állatkerti parasztudvar meglátogatása és az állatok testközelségéből történő megfigyelése.
- Az összetett gyomor részeinek vizsgálatára nagy adag zöldség zöldjének, vagy zeller levelének rövid ideig való turmixolása (bendő rész), aprított növény golyókká formázása (recés gyomor), a gombócok újra mixelése (kérődzés), kicsi ecettel együtt még egy kis idejű darálása (leveles gyomor), egy tálba tevése és fóliával való letakarása (oltógyomor), majd néhány órás állás utáni megfigyelésével.
- Aludttej és túró készítése házi, dobozos friss tej, illetve dobozos tartós tejből. A végeredmény vizsgálatával.
- Tojás részeinek vizsgálata feltört tyúktojáson.
- Különböző állatok koponyáinak összehasonlítása, fogazataik alapján annak eldöntése, hogy melyik táplálkozási típushoz tartoznak.
- Tollak különböző szerepének vizsgálata, pehely, fedő és evező tollak összehasonlításával.
- Fedőtoll tiszta vízbe illetve étolajjal szennyezett vízbe mártása, a vízlepergetés, illetve a levegő megkötés változásának megfigyelése.
- Madáretető készítése, kihelyezése a megfelelő helyre, és rendszeres feltöltése magokkal a téli hónapokban.
- Földgiliszta-farm készítése és a földgiliszták számára kedvező környezet létrehozása; a giliszták talajforgató munkájának megfigyelése a rétegek összekeveredésén.
- A rejtőszín vizsgálata adott füves területre kiszórt különböző színű fonaldarabkák megkeresésével és a találati hatékonyság megfigyelésével.
- Kiselőadás készítése szabadon választott otthoni környezetben található állatról PowerPoint program használatával; információk gyűjtése az internetről; adatok, képek elmentése erre a célra létrehozott új mappába.

**6.
ZÁRÓPROJEKT**

A TÉMAKÖR CÍME	Zárólakoma
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség. – Figyelem, megfigyelés – Szabálykövetés – Tervezés, tervmegvalósítás Én-képességek <ul style="list-style-type: none"> – Önállóság Eszközhazsnálati készségek, képességek <ul style="list-style-type: none"> – Forráshazsnálat – Könyvtárhazsnálat – Szótár-, lexikonhazsnálat – Szerszámhazsnálat – Számítógép-hazsnálat Attitűdök, állapotok <ul style="list-style-type: none"> – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	<ul style="list-style-type: none"> – A tápanyagok ételekkel és italokkal kerülnek szervezetünkbe. Mennyisége, minősége. – A tápanyagok csoportjai, és jellemzőik: fehérjék, szénhidrátok, cukrok, zsírok, olajok, ásványi sók, víz, vitaminok, növényi rostok.

- Az egészséges táplálkozás.
- Hideg és/vagy meleg ételek közös elkészítése.
- Évzáró lakoma elfogyasztása.

Mindenféle receptkönyvek; Dósa Éva – Komjáthy Anna: Hamm; GEO-magazin 2006. február; Weboldalak: <http://www.tutireceptek.hu/>; <http://www.mazsola.hu/>; <http://gyerekkonyha.lap.hu/>;

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Különböző egészséges, könnyen elkészíthető étel receptjeinek gyűjtése.
- A saját táplálkozás vizsgálata a gyerekek összes ételeinek néhány napon át tartó lejegyzésével és vizsgálatával.
- Tápanyagok csoportosítása csoportokban, tabló készítése reklámújságokból kivágott ételek, termékek képeiből.
- Az évzáró lakoma menüjének közös megtervezése, az alapanyagok (lehetőleg) közös beszerzése piacon, zöldségesnél.
- A lakoma közös elkészítése, majd elfogyasztása (kerti parti keretében, az osztályteremben, kint a zöldben piknikezve, akár a szülőkkel együtt stb.)

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Legyen képes konkrét természeti formák, tárgyak, élőlények és egyszerű jelenségek, folyamatok megfigyelésére, tapasztalatainak rögzítésére élőszóban, rajzban és írásban. Tudja felidézni a természeti és az ember által létesített környezetére vonatkozó konkrét, szemléletes képi tartalmakat. E képzetek alapján tudjon ítéleteket alkotni, következtetéseket levonni.
- Legyen képes a leggyakoribb térképjelek alapján elemi térképhasználatra. Fogalmazza meg, milyen az aktuális időjárás. Tudja megkülönböztetni a különböző halmazállapotokat, és értse azok változását. Jellemezze az évszakokat időjárásuk szerint. Ismerje az időjárást kialakító legfontosabb tényezőket. Jellemezze éghajlatunkat. Ismerje az időjárási események és a felszín változása közötti összefüggéseket.
- Tudja értelmezni az egyszerű felszínformákat kialakulásuk szerint. Tudjon jellemző tulajdonságokat mondani megfigyelt kőzetmintákról. Ismerje fel az emberek földrajzi környezetet veszélyeztető tevékenységét. Értse meg, hogy a környezet állapotának romlásáért az emberek a felelősek.
- Tudja megkülönböztetni leggyakoribb gyümölcsöinket, zöldségnövényeinket. Megfigyelt tulajdonságaik alapján jellemezze azokat. Ismerje a táplálkozásunkban betöltött szerepüket.
- Ismerje fel a települési környezet leggyakrabban előforduló állatait és a háziállatokat.
- Legyen képes információkat keresni könyvtárban, és az interneten.

6. ÉVFOLYAM

Éves időkeret: 15 hét

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Mérések
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI	Kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> - Távolságészlelés - Figyelem, megfigyelés - Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése - Hipotézisalkotás - Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. - Kreativitás

- Tájékozódás az időben
- Tájékozódás a térben
- Összefüggések felismerése
- Mérés és összehasonlítás képessége
- A várható eredmény becslésének képessége

Eszközhasználati készségek, képességek

- Forráshasználat
- Könyvtárháznál
- Szótár-, lexikonhasználat
- Szerszámhasználat
- Számítógép-használat

Attitűdök, állapotok

- Próbálkozási hajlandóság
- Céltudatosság
- Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK:

A becslési képesség fejlesztése.

Távolság, hosszúság, terület: viszonyítási pont, vonatkoztatási rendszer, mértékegység, mértékszám, koordináta-rendszer. A hosszúság mérése. Területmeghatározás lefedéssel. Hosszúság mértékegységei közötti átváltás. Terület mértékegységei közötti átváltás.

Úrtartalom és térfogat: mértékegységeik. Kapcsolat az úrtartalom és a térfogat között. Az úrtartalom és a térfogat mérése. Az úrtartalom mértékegységei közötti átváltás. A térfogat mértékegységei közötti átváltás.

A tömeg: A testek tehetetlensége. A testek tömegének (súlyának) mérése. Mértékegységei. A tömeg (súly) mértékegységei közötti átváltás.

A sűrűség: tömegből és térfogatból számítjuk. Többféle anyag sűrűségének meghatározása. Mértékegységei, és azok közötti átváltás.

Az idő: mérése. Mértékegységei, azok közötti átváltás.

Ajánlott források, ajánlott olvasmányok: Tomáš Borec: Jó napot, Ampère úr!; Janice VanCleave: SH Junior Fizika; internetes oldalak: <http://mertekegysegek.lap.hu/>; <http://www.ipcim.hu/mertekegyseg.php>; <http://hauser.pmmf.hu/mertekegyseg/megysegvalto/index.htm>; <http://www.ovegesegylet.hu/Cd/6.osztaly/index.html>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Ahol csak lehet, becsültesük a gyerekeket. (Ezt a tevékenységet nem szabad, nem lehet értékelni. A jó becslési képesség hosszabb idő után alakul ki. Ne vegyük el a játék örömeit!)
- Egy átlagos lépés, tyúklépés hosszának megállapítása többszörös lépések leméréseivel, majd átlagolásukkal.
- Becslés fejlesztése meghatározott távolság (1 m, 20 cm stb.) földre rajzolásával.
- A mértékszám és a mértékegység fogalmának megerősítése hosszabb távolság (kb. 15-20 m) tyúklépéssel, rendes lépéssel és méterrúddal való leméréseivel.
- Koordináta-rendszerben való tájékozódás fejlesztésére koordináták megkeresésével és összekötésével ismerős alakzat létrehozása.
- Különböző alakú síkidomokkal területek hézagmentes lefedhetőségének vizsgálata a gyakorlatban.
- Az osztályterem szélességének, hosszúságának megmérése.
- Az osztályterem alapterületének kiszámítása.
- Terület mérése, terület mértékegységek átváltásának gyakorlására WC-ben, kézmosóban, fürdőszobában: adott fal hány csempével fedett, csempe területének kiszámítása után a falfelület területének meghatározása.
- Milliméterpapíron saját tenyér körberajzolása és területének meghatározása.
- Az életből vett példákban a hosszúságát és területét milyen mértékegységben célszerű kifejezni.
- Szorgalmi: Egyéni ötletekre építve, a gyerek otthona és az iskola távolságának meghatározása valamilyen módon.
- Az úrtartalom mérése különböző edények és palackok űrmértékekkel történő meghatározásával.
- Az egy köbméter érzékeltetésére egy kocka elkészítése hurkapálca és ragasztó segítségével, majd különböző összehasonlítások elvégzése. (Hány gyerek fér el benne, 1m³-nél kisebb és nagyobb tárgyak a teremben stb.)

- Az űrtartalom és a térfogat közötti kapcsolat érzékeltetésére egy dm³-es kocka deciliterenkénti vízzel való feltöltése. Utána az átválthatóság megállapítása.
- Különböző szilárd testek térfogatának meghatározása vízkiszorításos módszerrel.
- Az életről vett példákban a térfogatát, űrtartalmát milyen mértékegységben célszerű kifejezni.
- Szorgalmi: Egyéni ötletre építve, készítsenek a tanulók olyan kockát, amibe 2 liter víz fér bele. Otthoni kedvenc bögre űrtartalmának megmérése szabadon választott módszerrel.
- A tömeg tehetlenségének érzékeltetése nagyjából egyforma gumilabda és medicinlabda gurításával és a tapasztalatok megfigyeltetésével.
- Tömegmérés ismert tömeghez való viszonyítással kétkarú mérleg segítségével.
- A már korábban is használt különböző szilárd testek tömegének meghatározása kétkarú mérleg segítségével.
- Egy liter víz tömegének megmérése.
- Az életről vett példákban a tömegét milyen mértékegységben célszerű kifejezni?
- Mennyire „tehetetlen” az osztály? Az osztály tömegének megmérése, majd átváltása mázsába és tonnába.
- Különböző anyagok sűrűségének vizsgálata, zsír, olaj, tej, jég, cukor, só, méz vízbe öntésével.
- Az előzőekben megmért térfogatú és tömegű, különböző szilárd testek sűrűségének kiszámítása és a táblázatban találtakkal való összehasonlítása.
- Szorgalmi: Egyéni ötletre építve készítsenek a tanulók olyan tárgyat, amely a vízzel teljesen megegyező sűrűségű. Információkeresés az interneten: A tiszta fémek közül melyik háromnak legnagyobb a sűrűsége? Melyik fa nem úszik a vízben a nagy sűrűsége miatt? Melyek a legsűrűbb tengerek a világon? Az ismert módszerrel saját térfogat megmérése és saját sűrűség kiszámítása.
- Kutatás: különböző mértékegységek milyen természeti jelenséghez kapcsolódnak (nap, hónap, év)
- A tanulók által készített inga lengésidejének mérése többszörös lengésideő átlagolásával. Különböző megfigyelések elvégzése: Lengésideőt befolyásolja-e a kitérítés mértéke? Lengésideőt befolyásolja-e az inga súlyának változása? Lengésideőt befolyásolja-e az inga hosszának változása?
- Az életről vett példákban az időtartamát milyen mértékegységben célszerű kifejezni?
- Szorgalmi: Egyéni ötletre építve különböző időmérő eszközök készítése (homokóra, vízóra, gyertyaóra stb.). Készítsenek olyan ingát, aminek egy másodperc a lengésideje!
- Nyomozás a könyvtárban és az interneten: a megismert mértékegységeken kívül, milyen más mértékegységeket használnak más országokban, illetve használtak régen? (átváltások megadása, saját testméretek átváltása)
- Nyomozás a könyvtárban és az interneten: a különböző mértékegységek, kiktől kapták a nevüket?

2.

A TÉMAKÖR CÍME	A Föld nevű bolygó
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> - Figyelem, megfigyelés - Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség - Hipotézisalkotás - Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. - Összefüggések felismerése - Tájékozódás a térben Eszközhasználati készségek, képességek <ul style="list-style-type: none"> - Forráshasználat - Könyvtárhasználat - Szótár-, lexikonhasználat - Szerszámhasználat - Számítógép-használat

Attitűdök, állapotok

- Próbálkozási hajlandóság
- Céltudatosság
- Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK:

Naprendszer és a Föld: A Naprendszer bolygói, a Föld helye e sorban. A tömegvonzás (gravitáció) hatása példákon keresztül. Északi-sark, Déli-sark, Egyenlítő, földgömb, a Föld ábrázolása térképen.

A Föld kívül-belül: A Föld belső felépítése. Földkéreg, földköpeny, földmag, kőzetburok, kőzetlemezek, magma. Kontinensek és óceánok elhelyezkedése, földrajzi helyzete.

A hegységképződés: Vulkáni hegységek születése, törésvonal, láva, vulkáni hamu, földrengés. Hegységképződés vetődéssel, röghegység, rög, árok, medence. Gyűrthegeység, gyűrődés,

Tájékozódás a térképen és a földgömbön: A Föld alakja. Elemi tájékozódás a fókhalózat alapján. Tájékozódás az atlaszban. Földrajzi szélesség, nevezetes szélességi körök (Egyenlítő, Ráktérítő, Baktérítő, Északi-sarkkör, Déli-sarkkör). Hosszúsági körök, nevezetes hosszúsági körök (Greenwichi 0°, dátumválasztó vonal).

A Föld mozgásai és az időszámítás: A Föld tengely körüli forgása. A napi időszámítás. Nappalok és éjszakák váltakozása. A Föld Nap körüli keringése. Évi időszámítás. Évszakok váltakozása.

Éghajlat, éghajlati övezetek: A földalak, a földtengely ferdesége, a besugárzás és az éghajlati övezetek kialakulása közötti összefüggések. Az egyes éghajlati övezetek leíró jellemzése. Éghajlatot kialakító és módosító tényezők. A forró övezet és övei. A mérsékelt övezet és övei. A hideg övezet és övei. A hegyvidéki éghajlat.

Ajánlott források, ajánlott olvasmányok: Földrajzi atlasz; Janice VanCleave: SH Junior Földrajz; A Föld nevű bolygó (Oxford University Press), David Attenborough: Bolygónk a Föld (film), A Mount St. Helens vulkán kitörése (film), Google Earth (internetről ingyenesen letölthető világnézegető program)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A Föld síkban való ábrázolásának problematikájának érzékeltetésére: a kontinensek narancsra rajzolása, majd cikkelyes bevágása után annak lefejtése és vizsgálata.
- A Föld forgásának hatása a Föld alakjára: ennek vizsgálata két papírcsik és ceruza segítségével.
- Papírmásé földgömb készítése (két félgömb), felületén kontinensekkel és óceánokkal, belsejében a Föld belső szerkezetének ábrázolásával.
- A kőzetlemezek (kontinensek) mozgásának vizsgálatára a kontinensek kivágása és puzzle-szerűen az „őskontinens” összeállítása.
- A Föld mozgásainak bemutatása földgömbön, a Nap imitálása egy lámpával (izzóval). A különböző helyzetek megfigyelése, vizsgálata.
- A gyűrődéses hegységképződés vizsgálata különböző színű gyurmák segítségével.
- A vetődéssel létrejövő domborzati képződmények létrehozása gyurma segítségével.
- Egy közös papírmásé vulkán készítése, majd festett ecet és szódabikarbóna segítségével vulkánkitörés előidézése.
- A korábban elkészített papírmásé Földre a nevezetes szélességi és hosszúsági körök berajzolása.
- A földrajzi atlaszban, megadott városok földrajzi koordinátáinak megkeresése
- A földrajzi atlaszban, megadott földrajzi koordináták alapján nevezetes helyek megkeresése.
- A Google Earth programon a saját iskola, ház megkeresése, földrajzi koordinátáinak lejegyzése.
- A Google Earth programon a többiek által megadott földrajzi koordináták alapján nevezetes helyek megkeresése.
- Asztali lámpa, szögmérő és csomagolópapír segítségével a különböző hajlásszögben érkező napsugarak földfelszín melegítő hatásának vizsgálata.
- Csoportmunkában tablók készítése a különböző éghajlati övezetokről és övekről, illetve a hegyvidékek éghajlatáról.
- Egyes övek éves csapadék és hőmérsékleti grafikonjaiból következtetések levonása az adott övek növénytakarójára, állatvilágára, folyóinak vízszintjére vonatkozóan.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Hazánk tájai
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>Kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Kreativitás – Tájékozódás a térben – Analógiák felismerése és követése – Nézőpontváltás képessége <p>Eszközhasználati készségek, képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat <p>Attitűdök, állapotok</p> <ul style="list-style-type: none"> – Céltudatosság – Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK:	
<p>Magyarország helye Európában és a Kárpát-medencében: Kelet-Közép Európában, a Kárpát-medence középső részén helyezkedik el, szárazföldi ország. Ország területe nagytájakra oszlik: Alföld, Kisalföld, Alpokalja, Dunántúli-középhegység, Északi-középhegység valamint a Dunántúli-dombság és a Mecsek. Határfolyók: Duna, Ipoly, Tisza, Mura, Dráva. A medencehelyzet hatásai. Hazánk központi elhelyezkedéséből adódóan nagy az átmenő forgalom.</p> <p>Az Alföld: hazánk legnagyobb tája, elhelyezkedése. Nagy felosztása: Mezőföld, Duna-Tisza köze, Tiszántúl. Kialakulásában fő szerepet játszottak a folyók és a szél. Két fő talajtípus jellemző: lösz borítja a Mezőföldet, Nagyunságot, Hajdúságot, Jászságot és a Körös-Maros közét; homok borítja a Kiskunságot és a Nyírséget. Az Alföldön érvényesül legjobban a kontinentális éghajlat. E területet sújtja legtöbbször az aszály, a belvíz és az árvizek. Legjelentősebb folyói a Duna és a Tisza. Legnagyobb tava a mesterségesen kialakított Tisza-tó.</p> <p>Élet az Alföldön: legfontosabb mezőgazdasági terület. Szántóföldi növényeket, sok zöldséget (hagymát, paprikát) és gyümölcsöt (almát, kajszibarackot) is termesztenek itt. Állattartás: főleg sertést, juhot és baromfit tenyésztnek jelentős mennyiségben. Jelentős az élelmiszeripar, de sok másféle ipari tevékenységet is folytatnak az alföldi városokban. Jellegzetes településtípus a tanya. A legnagyobb városai: Debrecen, Szeged, Kecskemét, Nyíregyháza.</p> <p>A Kisalföld: második legnagyobb síkságunk. Felszínét a Duna és mellékfolyói alakították ki. Jellegzetes kiemelkedései a tanúhegyek. Éghajlata nyugati fekvése miatt kiegyenlítettebb, mint az Alföldé. Fő folyói: Duna, Rába. Nagy tava a Fertő. Mezőgazdasága fejlett, búzát, kukoricát, cukorrépát, takarmánynövényeket és zöldségféléket termesztnek. Állattartás: szarvasmarha és baromfi. Ipar: tejipar, élelmiszeripar, textilipar és járműgyártás. Legnagyobb városai: Győr, Pápa, Mosonmagyaróvár.</p> <p>Az Alpokalja: hazánk nyugati peremén fekszik. Részei: a Soproni-hegység, a Kőszegi-hegység és az Alpok legkeletibb nyúlványai, illetve az előtte elterülő dombvidék, amit a Rába és mellékfolyói töltöttek fel. Éghajlata: nyugati fekvése és nagyobb tengerszint feletti magassága miatt hűvösebb a nyár, enyhébb a tél, és sok csapadék hullik. Ez, az erdők kialakulásának kedvez. Ez vezetett az erdőgazdálkodás kialakulásához. Legismertebb városai: Sopron, Kőszeg, Szombathely. Az Őrség jellegzetes települési formája a szer.</p> <p>A Dunántúli-dombság és a Mecsek: A Dunántúl déli részén fekszik. Az üledékekkel vastagon borított terület kiemelkedett, a rajta keresztül folyó folyók vize völgyekre és dombhátakra szabdalta. A szél vastag lösztakarót halmozott fel. Részei: Zalai-dombság, Somogyi-dombság, Tolnai-dombság, Baranyai-dombság. A melegebb dombokon, termékeny talajon kedvező mezőgazdasági termelés, míg a nyugati hűvösebb, csapadékosabb Zalai-dombságon szalastakarmány-termelés és szarvasmarha-tenyésztés folyik. A Balaton déli partja kiemelt üdülőövezet. A Mecsek és a Villányi-hegység mészkőből épül fel. Mecsekben érezhető még a mediterrán éghajlati hatás. Legjelentősebb városok: Zalaegerszeg, Pécs, Kaposvár, Siófok, Szekszárd.</p> <p>A Dunántúli-középhegység: A Zala folyótól a Dunakanyarig húzódik. Nagy részei: Bakony, Vértes, Velencei-hegység és a Dunazug-hegység. Hegyei üledékes kőzetekből épülnek fel, vagy vulkáni eredetűek. Nagy tavai a Balaton és a Velencei-tó. Éghajlata hűvösebb és csapadékosabb az Alföldénél. Mezőgazdaság: a hegység déli oldalán</p>	

jelentős a szőlőművelés és a borászat. Erdőgazdálkodás. Ipar: megszűnt a bányászat, helyét a híradástechnika és a gépgyártás vette át. A nagy városokban sok ipari park alakult. Jelentős még az idegenforgalom. Ismertebb városok: Esztergom, Visegrád, Székesfehérvár, Veszprém.

Az Északi-Középhegység: Az Ipoly és a Bodrog folyók között húzódik. Vulkáni eredetű részei: Börzsöny, Cserhát, Mátra és a Zempléni-hegység, míg az Aggteleki-hegység és a Bükk üledékes kőzetből épül fel. Hazánk leghűvösebb és az Alföldnél csapadékosabb tája. Ennek köszönhetően az ország erdőkben leggazdagabb területe. Az erdőgazdálkodás jelentős. Gazdasági élete, ipara átalakult, ma a műanyagokat, festékeket gyártó vegyipar a legjelentősebb ágazat. Déli peremvidékének borászata világhírű. Az idegenforgalom jelentősége egyre nő. Legjelentősebb városai: Eger, Miskolc.

Fővárosunk Budapest: A Duna két partján terül el, Kelet-Közép-Európa legnagyobb városa. Buda hegyei üledékes kőzetekből állnak, gazdagok gyógyforrásokban, barlangokban. Pest a Pesti-síkság területén épült. Budapest az ország politikai, gazdasági, kereskedelmi, kulturális és idegenforgalmi központja, illetve legfontosabb közlekedési csomópontja.

Ajánlott források, ajánlott olvasmányok: Richards, Brian: Budapest és Magyarország, Török András: Nagy Budapest könyv; Németh Imre–Némethné Katona Judit: *Zöld kalandra fel!* (<http://mek.oszk.hu/00100/00149/>), Google Earth (internetről ingyenesen letölthető világnézegető program), http://hu.wikipedia.org/wiki/Sablon:Magyarorsz%C3%A1g_t%C3%A1jai

Magyarorsz%C3%A1g_t%C3%A1jai

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Magyarország nagy tájaiból puzzle készítése, és összerakása.
- Magyarország nagy városainak bemutatása. A tanulók információ gyűjtése és kiselőadás készítése (hangsúly a *mit érdemes megnézni?*-n van).
- Tablók készítése csoportokban az egyes tájakból, majd csoportos bemutatás az osztálynak.
- Párosító kártyák készítése a tájegységre vonatkozó kérdésekből és a hozzá tartozó válaszokból.
- Feladatlap készítése a saját tájegység fontos tudnivalóiból a többi gyereknek, megoldása a tabló segítségével.
- Idegenvezetés készítése egy fővárosi vagy közeli nagyvárosban teendő sétához.
- Vidéken jobb élni, vagy városban? Disputa a kérdésről.
- Kutatás: egy közértben található magyar termékek mely vidékről származnak?
- Egy „névjegykártya” készítése Magyarországról. Ebbe kerüljön be minden fontosabb adat.
- A hungarikumok összegyűjtése.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Hazánk élővilága I.
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>Kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség – Összefüggések felismerése – Hierarchiák felismerésének képessége – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. <p>Én-képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Önállóság <p>Eszközhasználati készségek, képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Szerszámhasználat – Számítógép-használat

Attitűdök, állapotok

- Próbálkozási hajlandóság
- Céltudatosság
- Kíváncsiság

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK:

Életközösségek: életközösségek: népesség, társulás, társulásegységek.

Az erdők élővilága: szintezettség: lombkoronaszint, cserjeszint, gyepszint. Bükkerdők, tölgyerdők szintjei.

Az erdők fái és cserjéi: bükkfa, tölgyfa, gyertyán, illetve kőény és a vadrózsa jellemzése.

Az erdők aljnövényzete: élő növények: hóvirág és társai (pl.:salátaboglárka, keltike, tavaszi kankalin, gyöngyvirág). Páfrányok (erdei pajzsika): hajtásos növény, sóra, gyöktörzs. Mohák.

Az erdők gombái: Kalapos gombák: gombafonalak, termőtest, kalap, tönk, lemezes vagy csöves spóratermő réteg, gallér, bocskor, együttélés. A gombaszedés veszélyei, szabályai. Erdőszéli csiperke, gyilkos galóca, nyári vargánya.

Az erdők emlősállatai: őz, gímszarvas: növényevő nagyvadak, párosujjú patások, őrlőfogaik redősek, gyomruk összetett, kérődzők. Vaddisznó: mindenevő, gumós őrlőfogak, párosujjú patás. Vörösróka, borz, nyuszt: ragadozók, szemfogaik hegyesek, őrlőfogaik tarajos felszínűek. Erdei cickány: rovarevő, fogai hegyesek, túszerűek. Veszétség.

Az erdő madarai: felosztják egymás között az erdő élőhelyeit. Harkályok kéreg alól, fülemüle cserjékről és avarból, kakukkfák lombjáról gyűjti rovarzsákmányát. Baglyok éjszakai ragadozók. A pinty magokkal, gyümölcsökkel táplálkozik. A madarak testfelépítése árulkodik életmódjukról.

Az erdő gerinctelen állatai: Ízeltlábúak: rovarok: fej, tor, potroh, három pár ízelt láb és általában két pár szárny csatlakozik a torhoz. A bogarak is rovarok, nekik rágó szájszervük és kemény fedőszárnyuk van, teljes átalakulás: szarvasbogár, erdei vöröshangyák rovarállamokban élnek; Pókok: testtájai: fejtör, potroh. Négy pár lábuk van, szájszervük csáprágó, kifejlés. Ragadozó állatok. A csigák puhatestűek, bőrizomtömlővel mozognak, külső meszes vázuk van. Testtájai: a fej, láb és zsigerzacskó.

Az erdő mint életközösség: A társulásokban a népességek sokféle módon függnek egymástól. Táplálkozási kapcsolatok: tápláléklánc, táplálékhálózat. Termelő, fogyasztó, lebontó szervezetek. Más kapcsolatok: versengés, együttélés, asztalközösség, élősködés

Ajánlott források, ajánlott olvasmányok: Földrajzi atlasz; Janice VanCleave: SH Junior Biológia; D. Aichele – M. Golte-Bechtle: Mi virít itt?; Gerald Durrell: Az amatőr természetbúvár; David Burnie: A növény (Szemtanú sorozat); David Attenborough: A növények magánélete (film); <http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b159/ch07.html>;

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A legerősebb lenne, ha mindezt magában az erdőben lehetne vizsgálni. De ha ez lehetetlen, akkor legalább erdei iskolában, vagy a környék zöldjében lenne jó mindezt megtenni.

Életközösség vizsgálata otthoni játékpól, íróasztal, konyhaszekrény, fürdőszoba stb. tárgyainak csoportosításával és megfigyelésével

Projektben, csoportokban feldolgozva el lehet készíteni (saját kezűleg, vagy képeket felragasztva) egy nagy tablóra, osztályterem falára az erdő növényeit, gombáit, állatait.

Spóramintázat vizsgálata, gomba, tönknélküli kalapjának színes kartonra fordításával és egy-két napos állás után a nyomainak megfigyelésével.

Fázisábra készítése a kalapos gombák fejlődéséről.

Erdei vadak nyomainak kiöntése gipszel.

Az erdő növényei és állatai közül egyből-egyből házi dolgozat/ kiselőadás készítése (akár elektronikus formában is).

- Tápláléklánc készítése fordított sorrendben haladva. Választott erdei csúcsragadozó táplálékát könyvtárban, interneten kikeresve, majd a találaton továbbhaladva eljutni a termelő szintig.
- Különböző erdei élőlények nevének húzása után a tanulók táplálékhálózatot hoznak létre kezükkel összekapcsolódva a szomszédos fogyasztókkal. A kialakult rendszer vizsgálata.
- Hajnali lesen az ébredő természet megfigyelése.
- Növény-, rovar-, gomba-, madárhatározások.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Hazánk élővilága II.
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK INFORMATIKA KÖNYVTÁRI INFORMATIKA
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>Kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség – Összefüggések felismerése – Hierarchiák felismerésének képessége – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események, tárgyak külső tulajdonságai között. <p>Én-képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Önállóság <p>Eszközhaználati készségek, képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forráshaznát – Könyvtárhaznát – Szótár-, lexikonhaznát – Szerszámhaznát – Számítógép-haznát <p>Attitűdök, állapotok</p> <ul style="list-style-type: none"> – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatoság – Kíváncsiság
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK:	
<p>A rétek élővilága: Száraz rétek (mezei zsálya, bogáncs), nedves rétek (mezei zsurló). A két nyugalmi időszak: téli hideg, nyári szárazság.</p> <p>A rétek növényei: Pázsitfűvek: szélporozta növények, mellékgyökérzet, párhuzamos erezetű levelek (angol perje, árvalányhaj). Zsurlók: virágtalan növény, spórákkal szaporodik.</p> <p>A rétek állatvilága: mezei nyúl: növényevő, őrlőfogai redősek, metszőfogai folyamatosan nőnek. A mezei pocok és az ürge rágcsálók, mindenevők, őrlőfogaik gumósak, metszőfogaik folyamatosan nőnek. A fácán mindenevő, talajon keresi a táplálékát. Az egerészölyv jól repül, kiváló a látása, ragadozó. A gyíkok a hüllők közé tartoznak, tojásokkal szaporodnak, testhőmérsékletük változó, ragadozók. A sáskák, tücskök és a lepkék a rétek jellemző rovarjai.</p> <p>A vizek és vízpartok élővilága: a vizek apró, lebegő lényei alkotják a planktont. A plankton tagjai között vannak egysejtűek is. A sejt az élőlény testének legkisebb szerkezeti és működési egysége. A sejt részei: sejthártya vagy sejtfa, sejtplazma, sejtmag, zöld színtest (növénynél), csilló, ostor. Papucsállatka, egysejtű zöldmoszat.</p> <p>A vizek és vízpartok növényvilága: vizek növényei: hínárnövények: fonalas zöldmoszat, hínáros békaszőlő, békalence, tavirózsa, nád, gyékény. Nedves rétek. Fűz-nyár erdők. Kétfajta növények. A nádasok víztisztító szerepe.</p> <p>A vizek és vízpartok gerinctelen állatai: Folyami rák: fejtor, potroh. Kopoltyúval lélegzik. Védett állat. Szúnyogok: élősködő rovarok, szűrő-szívó szájszervük és egy pár hártás szárnyuk van. Teljes átalakulással szaporodnak. Szitakötők: ragadozó rovarok, két pár hártás szárnyuk és rágó szájszervük van. A szitakötő egyedfejlődése az átváltozás.</p> <p>A vizek és vízpartok gerinces állatai: Halak: vízi gerinces élőlények, úszókkal mozognak, kopoltyúval lélegeznek, jellegzetes érzékszerv az oldalvonal, ponty, dévérkeszeg, lesőharcsa. Kétfajta békák tüdővel és a nedves bőrükön keresztül lélegeznek, Ragadozók, petével szaporodnak, átalakulással fejlődnek, kecskébeka, levelibeka. Hüllők: vízisikló, kígyók csoportja, ragadozó, tojással szaporodik; mocsári teknős, teknősök csoportja, testét szarupajzs védi,</p>	

tojással szaporodik, mindenevő. Madarak: tőkés réce, mindenevő, lemezes csőrével szűri ki a táplálékot a vízből, barna rétihéja és nagy kócsag ragadozó madarak, fokozottan védettek. A vidra a vízpartok ragadozó emlőse, halakat zsákmányol. Szennyező anyagok, ásványi anyagok hatása az élővizekre, vízvirágzás.

A természet és a környezet védelme: Környezetvédelem, természetvédelem. Nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek. Magyarország nemzeti parkjai.

Ajánlott források, ajánlott olvasmányok: Földrajzi atlasz; Janice VanCleave: SH Junior Biológia; D. Aichele – M. Golte-Bechtle: Mi virít itt?; Gerald Durrell: Az amatőr természetbúvár; David Burnie: A növény (Szemtanú sorozat); David Attenborough: A növények magánélete (film); <http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b159/ch07.html> ; <http://www.nemzetipark.gov.hu/>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A legszerencsésebb az lenne, ha mindezt a vízparton lehetne vizsgálni. De ha ez lehetetlen, akkor legalább erdei iskolában, vagy a környék zöldjében lenne jó mindezt megtenni.

Projektben, csoportokban feldolgozva el lehet készíteni (saját kezűleg, vagy képeket felragasztva) egy nagy tablóra, osztályterem falára a vizek, vízpartok növényeit, állatait.

A vizek, vízpartok növényei és állatai közül egyből-egyből házi dolgozat/ kiselőadás készítése (akár elektronikus formában is).

Papucsállatka tenyésztés készítése és vizsgálata.

Rákok vizsgálata vízíbolha megfigyelésével.

Növény-, rovar-, madárhatározások.

A magyarországi nemzeti parkok bemutatása csoportokban.

A növényi oxigéntermelés bemutatása üveg vízbe helyezett vízinövény tartós megvilágításával és a keletkező oxigén felfogásával.

Környéki víz vizsgálata: Ph, keménység, nitrát tartalom, mikroszkopikus megfigyelések stb.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Tudjon a tanuló a konkrét környezeti jelenségekből általánosítani, elvonatkoztatni. Ismerje fel és értse meg a vizsgált jelenségekben, folyamatokban megmutatkozó oksági kapcsolatokat, összefüggéseket, törvényszerűségeket.
- Legyen képes alapvető méréseket elvégezni, és a mért adatokat értékelni. Tudja a tanult mértékegységek alkalmazásával a vizsgált jelenségeket mennyiségileg is jellemezni, és a mért adatokat értelmezni. Ismerje fel ezek közül azokat, amelyek veszélyesek lehetnek, tudja elkerülni azokat!
- Bemutatás után legyen képes egyszerű kísérleteket fegyelmezetten és a balesetvédelmi, érintésvédelmi, tűzvédelmi szabályok betartásával megismételni, a tapasztalt jelenséget elmondani.
- Elemi szinten tájékozódjon a térképen és a földgömbön a fókálózat segítségével. Használja a térképet egyszerű földrajzi ismeretek megszerzésére, tudjon adatokat leolvasni a domborzati és vízrajzi térképekről. Tudja felsorolni a kontinenseket és óceánokat. Legyenek egyszerű, szemléletes képzetei a földrajzi övezetekről.
- Ismerje fel jellemző álló- vagy mozgóképről és leírás alapján hazánk nagytájakait, lakókörnyezetének néhány nevezetes települését, az ország fővárosát.
- Tudja felidézhető képzetei segítségével jellemezni a hazai életközösségeket. Tudjon egyszerű táplálékláncokat bemutatni. Ismerje a legjellegzetesebb hazai növény- és állatfajok testfelépítését, életmódját. Értse meg a természet védelmének jelentőségét.
- Legyen képes információkat keresni könyvtárban, és az interneten.

II. PEDAGÓGIAI SZAKASZ 7–10. ÉVFOLYAM

A kerettanterv bevezető, Általános részében szóltunk a tanterv által előnyben részesített módszerekről, munkaformákról, az értékelés általános funkcióiról és eljárásairól stb. Mivel a dominanciák pedagógiai szakaszonként eltérőek, illetve tartalmukat tekintve módosulnak, szükségesnek ítéljük, hogy a legfontosabb jellemzőket az egyes konkrét pedagógiai szakaszok kontextusában is értelmezzük.

Célok és feladatok

Jelen fejezet az általános és egységes iskolázás második, lezárt szakaszának tanterve. Cél, hogy az életkori sajátosságokból következő leválási, önállósodási folyamat ismeretében, a családok szociokulturális háttérére építve, a családokkal együttműködve, az iskola sajátos helyzetének szerepének, korlátainak tudatában segítse és készítse elő a felnővekvő generáció eredményes társadalomba való betagozódását, szolgálva a társadalom egészét, a közösséget, a fiatalok egyéni adottságainak fejlesztésével, tanulási motivációjának megőrzésével, tudatosításával. A pedagógiai szakasz célja mindenekelőtt a fiatalok általános műveltségének stabil megalapozása, a magyar társadalom alapvető közös érték- és normarendjének elsajátíttatása. Az első pedagógiai szakaszban kialakult kompetenciákra építve az iskola minél kisebb megrázkódtatással segítse át a felnőtté válás legnehezebb szakaszán – a serdülőkori kríziseken keresztül változásban – a fiatalokat. A gyors biológiai és szociális átalakulás időszakában segítsen egyensúlyt teremteni a tanulóknak a változások és a stabilitásigény, az elfogadási készség és az életkorból fakadó elutasító attitűd, valamint az értékkereső és normahatárokat kipróbáló tanulói nyitottság és a társadalmi erkölcsi, jogi szabályok kötelező előírásai között.

A fejlesztés fő területei

Az egységes iskolaotthonos, szakaszos tantervű iskola kiterjesztett funkciói közé olyan területek is bekerülnek, amelyek a hagyományos keretek között indokolatlanul háttérbe szorulnak. Mindenekelőtt a serdülőkorhoz kötődő szocializációs, életviteli, érték és normaközvetítő szerepek. Az iskolának figyelemmel kell lennie a serdülőkor sajátosságaira, a megváltozott globális világban. A globalizálódó társadalom információöozöne éretlenül és váratlanul zúdul gyerekeinkre, felkészületlenül biológiailag is a rendszerezésre, az értelmezésére.

A nemi szerepek kialakulóban vannak, társas kapcsolataik esetlegesek, társadalmi tudatosságuk kezdetleges. A 12–16 éves kor robbanásszerű belső változása óriási ütemkülönbséggel érvényesül az egyes gyerekek esetében, ezért az egyes tantárgyakat külön-külön tanító intézmény helyett előnyben kell részesíteni az egyénített hatásokat összehangoló, a világ komplexitását leképző iskolát. Az iskola információs monopóliuma évtizedek óta folyamatosan csökken, s ha sikeres akar lenni, újra kell értelmeznie céljait, ki kell terjesztenie hatásait, meg kell változtatnia technológiáját. Ez a kényszer az első szakaszhoz képest fokozottan érvényesül a második pedagógiai szakaszban, mert a tanulók elfogadási készsége alapvetően megváltozott, támogatási szükségletei kiterjedtebbé váltak. A hagyományosan periférián lévő iskolai feladatok a középpontba kerülnek (művészetek, egészség, szexualitás, társas kapcsolatok stb.)

A fejlesztési célokat az egyes tanulásszervezési formák összehangolt módon az életkori sajátosságokhoz igazítva konkrét tevékenységekben valósítják meg, ezért a kerettantervi célok szakmai kibontása az egyes tantárgyi programokban jelenik meg.

Az alábbiakban a legfontosabb a kiemelt fejlesztési célokat sorolja fel a kerettanterv. A kiemelt célok a pedagógiai szakasz egészére érvényesek, de életkorilag eltérő módon kell viszonyulni a megvalósításukhoz. Ismételt hangsúlyozzuk a családdal, a közösséggel való együttműködés elengedhetetlenségét.

A fejlesztési célok nem lezárt módon és nem egységesen érvényesek a tanulókra. A legfontosabb feladat a tanulás során az egyénített fejlesztési támogatás.

1. Az általános műveltség alapjainak megteremtése
2. A tanulási képességek, attitűdök fenntartása, fejlesztése
  - Közvetlen motivációteremtés
  - Önálló alkotómunka
  - Kooperáció

- Céltudat, célképzés
  - Induktív megközelítés
  - Szorgalom, kitartás
3. Kognitív képességek fejlesztése
- Fogalmi gondolkodás kialakítása, stabilizációja
  - Adat, információgyűjtés, rendszerezés, általánosítás
  - Memória
  - Figyelemkoncentráció
  - Képzlet
  - Problémaazonosítás, megoldás
  - Kronologikus gondolkodás kialakítása
  - Absztrakció
  - Összefüggések feltárása, elemzés, következtetés, oksági viszonyok
4. Az állampolgári lét legfontosabb feltételeinek megismerése, gyakorlása.
- Jogtudat
  - Tudatos fogyasztói magatartás
  - Gazdasági racionalitás
5. A szociális képességek fejlesztése
- Szabály és normatudat, szabálykövetés, szabályalkotás
  - Környezettudatos társadalmi lét szabályai
  - Nemzet és közösségtudat, identitás, lojalitás
  - Kooperáció és együttműködési képesség
  - Versenyképesség, érdekfeltárás, érdekérvényesítés, kompromisszumkészség
  - Szolidaritás
  - Kötelességtudat, felelősségtudat
  - Tolerancia
  - Konfliktustűrés, kezelés
6. Az éntudat-öntudat fejlesztésének támogatása
- Az önismeret technikái, reális énkép,
  - Önfejlesztés, önreflexió,
  - Önállóság, autonómia
  - Önmegvalósítás
7. Nemi identitás szerepkialakulásának támogatása.
- Párkapcsolatok
  - Szexualitás
  - Barátság
  - Szerelem
8. Erkölc, értékrend fejlesztése
- Igazságkeresés, önálló ítélet kialakulásának támogatása
  - Értékválasztás, társadalmi meghatározottság
  - Előítélettel való szembenézés
  - Jó és rossz, helyes és helytelen hétköznapi megjelenítése
9. Az érzelmi intelligencia fejlesztése.
- Altruizmus, segítőkészség
  - Biztonság, egyensúlyteremtés
  - Empátia, decentralálás, szempontváltás
  - Stressztűrő-képesség
  - Szempontváltás
10. Kommunikációs képességek fejlesztése
- Szövegértés, szövegértelmezés, szövegalkotás szóban és írásban
    - Elvont fogalmak verbalizációja
    - Az egyes általános műveltséghez tartozó szaktudományok szakmai alapszókincsének használata
    - Vitaképesség
  - Mozgóképerőtelmezés
  - Nem verbális kommunikáció
11. Az információs társadalomban való hétköznapi eligazodás képességének kialakítása, a média, a társadalmi nyilvánosság eszközeinek tudatos használata
12. A művészetek megismerése, közös gyakorlása. kreativitásfejlesztés

13. A sport és egészséges életmód, életvitel hétköznapiakba való beépülése, ezzel kapcsolatos szokások kialakítása, a fizikai erőnlét, állóképesség hosszú távú fizikai feltételeinek a megteremtése
14. Egyéni életrend kialakítása

A TANTERV SAJÁTÓSÁGAI

Kiindulópont: az idő tervezése

Fontos sajátos vonása a kamaszkornak, hogy az időbeni eligazodásban a fiataloknak bizonytalanok. Sem a múlt, sem a jövőre vonatkozóan nincs kialakult sztereotípiájuk, s csak lassan alakul ki a távlatos célképző képességük, ugyanígy korlátozott a múlt, vonatkozó történelemszemléletük

A serdülőkor az ember életének az a szakasza, amikor gyermekből majdnem felnőtté válik, biológiai és szociális értelemben egyaránt. Ez az életszakasz a megalapozója a társadalmi beilleszkedésnek a tudatossá válásnak, az énkép, az önismeret, identitás létrejöttének. Az identitás kialakulása kezdetben spontán, konfliktusos, s sokkal inkább érzelmi, mintsem tudatos, ezért alapvető fontosságú, hogy a tanuló napi rutinjai, szokásai hogyan alakulnak ki, mire tudatosá válik, mihez kell viszonyulnia. A leválási szakasz elsőrendű kérdése a fiatalok számára, hogy miért, mikor, mire kell szánniuk idejüket. Tipikus jellemzője hétköznapijainak a hullámzó, üresjáratokkal terhelt időfelhasználás, szükségük van merengésre, ábrándozásra, semmittevésre. Külön nehézsége ennek a kornak, hogy a serdülők biológiai órája megváltozik, ébrenlétük ideje megnő, miközben alvásigényük továbbra is a gyermekkorhoz hasonló. E tény okozója a rendszeres fáradtságuknak, napközbeni aluszékonyságuknak. A tervezés során erre külön figyelemmel kell lennünk. A kamaszok többsége csak képzés vége felé (11–12. évfolyam) tudja csak felmérni, hogy egy-egy tevékenység eredményes elvégzésre mennyi idő szükséges.

Ezért amellet, hogy kiemelt célként fogalmazza meg kerettanterv az idő megismertetését, az idővel való gazdálkodás, az időtöltés hétköznapi gyakorlása, a történelmi idő felmutatása, megismertetése a diákokkal, a tanulásszervezés központi feladatává válik. Olyan módon szervezzük meg az iskolát, ahol a környezet, a hétköznapiok természetes módon segítenek az idő megértésében-megélésében, használatában, ahol **napi rutinjaik alakítják ki saját léptéküket, normáikat**.

Ennek érdekében a kerettanterv – a differenciált célok elérése érdekében – a hétköznapiakat leginkább meghatározó feltétel, az idő felhasználásának tervezésére alapozza.

Az idő ritmusa, szerkezete, hatékony felhasználásnak rövidebb és hosszabb távra szóló tervezése a legnehezebb feladat, mert ebből van a legkevesebb, az idő a legkeményebb „költségvetési korlát”. Az időkeretek meghatározását, ütemezését, a napi, heti, éves, teljes időszakot egyaránt figyelembe vevő időfelhasználást számos, sokszor egymásnak ellentmondó, szempont határozta meg. Dönteni kell arról, hogy mikor, mire, mennyi időt fordítsunk, mikor kell erőfeszítésre ösztönözni diákjainkat, mikor kell pihenniük. Milyen arányban jelenjenek meg a különböző tevékenységformák a képzés különböző időszakaiban. A nap különböző szakaszaiban milyen módon kössük le figyelmüket, mikor kell lezárni egy képzési feladatot. Mikor kell magára hagyni a tanulókat, s mikor kell közösségi keretek között megoldani valamit. A tervezés során tekintettel kell lennünk arra, is hogy egy-egy képesség kialakulása, egy érték, norma stabilizálódása hosszabb időt igényel, s beépülésükre egyénileg is, s képességfajtajától függően is eltérő idő szükséges. A tervezés során az iskolának még figyelemmel kell lennie

1. Az iskola pedagógia céljaira
2. A tanulók életkori sajátosságaira, terhelhetőségére
3. Az egyes tevékenységformákhoz szakmailag szükséges időmennyiségre
4. A különböző tevékenységformák jellegére
5. A kimeneti követelményekre
6. A pedagógusok terhelhetőségére
7. A differenciált tevékenységformák egyidejűségének lehetőségére
8. Az egész iskola zavartalan működésének biztosítására
9. Az iskola tárgyi, környezeti feltételeire

A kerettanterv időfelhasználási szempontjai

1. Az iskola serdülőkor egészére terjessze ki önmagát!
2. Az ötnapos tanítási hét helyett hétnapos és egész éves tanulói „jogviszonyt” tervezzünk!
3. Iskolaotthonos iskolát tervezzünk, amelyet a családok, tanulók saját döntésük és életkoruk alapján eltérő mértékben használhatnak!

4. A kerettanterv az iskolai tanulási időt és az egyéni tanulási időt összekapcsolja. A tantárgyi órakeretek korláta a tanulás együttes időszükséglete, a tanulók terhelhetősége.
5. Egész évet tervezzünk! Éves ritmust, folyamatos szolgáltatást biztosítva.
6. A tanórai és a tanórán kívüli tervezési gyakorlatot a kerettanterv megszünteti, és együtt tervezi mindkettőre a szakmai feladatokat.
7. A tanulás, pihenés ritmusát összehangoltan tervezzük!
8. A napi munkarendet, órarendeket a tanulók szempontjainak alárendelve tervezzük!
9. Az élet- és munkarend legfontosabb alapelve a különböző tevékenységformák ritmikus megjelenése, a stabilitás, a biztonság, a megszokás keretei között.

DIFFERENCIÁLT TEVÉKENYSÉGFORMÁK

A célok megvalósítása érdekében a kerettanterv átalakította a tradicionálisan kialakult és az általános képzésben megszokott, tantárgyakra szervezett homogén oktatási technológiát. Jelen tanterv a 19. századi akadémiai tudományágakra, heti 1-5 órás tantárgyak iskolai információközlésére és azok otthoni, egyéni tanulására, majd számonkérésére szervezett oktatási folyamatot, a tanulás kiterjesztett értelmezésével, differenciált tevékenységformákkal váltotta fel. Eltérő tevékenységformákban szervezte meg a tanulás hétköznapi munkarendjét. A kiterjesztett tanulási funkcióknak, az összetett fejlesztési célokat támogató feladatoknak csak nagyon eltérő tanulási formák feleltethetők meg.

Egy-egy feladathoz hozzárendelt – az iskolai keretek között leginkább alkalmazható – képzési forma igazodott a tanulók életkorához, lehetőséget biztosít arra, hogy tanulók eltérő feladatokban találkozzanak társaikkal, minél többféle tevékenységben élhessék át a közösségi lét élményét. A változatos tanulási formák erősebb motivációt teremtenek, növelik a tanulói aktivitást, intenzívebb részvételt követelnek, feloldják a monotóniát, s mindezen keresztül növelik a tanulás hatékonyságát. a második pedagógiai szakaszban a kerettanterv tematikus tervezést és epochákat, projekteket valamint tradicionális tanítási órákat ajánl.

Az epocha

A kerettanterv a második pedagógiai szakaszban a tanulásra fordított idő nagyobbik részét epochális tárgyakra tervezte, így a matematikát, a történelmet, az irodalmat, a rajz és vizuális kultúrát és a természettudományos tárgyakat.

Az epochális tanulás jellemzői a II. pedagógiai szakaszban:

1. Egy epocha önálló lezárt tantervi egység.
2. 85 perces iskolai tanulás, minden napos elfoglaltsággal.
3. Naponta két epochális órát tervez a kerettanterv.
4. Egy epochális szakasz három hétig tart.
5. Háromhetes tanulást követően, öt hétig nem tanulják a tanulók az adott tárgyat
6. Évi öt epochát tervez a kerettanterv tárgyanként
7. A napi közös iskolai tanulás tartalmazza az egyéni tanulást is.
8. A tanításmentes napokra feladatot határoz meg.
9. Az epochákat témazárókkal, összegzésekkel, közös kiállításokkal, előadásokkal, írásos, szóbeli ellenőrzésekkel fejezzük be.

Az epochális tanulás szervezés sajátos vonásai:

1. Egyéni munka helyett együttműködésre készíti a tanulókat, a közösség alapértékévé válik, kivel, lehet együtt dolgozni, kivel nem. Az iskolai közös napi munka során a tanulás egyéni indikációk csoportmunkaként, a kortárs csoport aktív hatásaként jelennek meg. Az egyéni tanulásra is biztosít teret, de a csoportmunka valódi élményt, használható ismeretet jelent.
2. A tematikus tanulás szintetizálásra ösztönöz, a gyakorlat közbeni tanulás gyorsítja az interiorizálást.
3. Kikényszeríti a horizontális tanulást, hosszabb távon lehetetlenné teszi az órai munka tanulói elszabotálását.
4. Kötelező órakeretében egy tanár egy időben tipikusan csak két tanulócsoporthat taníthat, velük viszont három hétig minden nap együtt van. Ez az idő alkalmas arra, hogy megismerje a gyerekeket – a gyerekek is őt, s valóban személyre szabott feladatokat, személyre szóló intenciókat, személyes értékelést adjon.

5. A mindennapos hosszabb együttlét lehetetlenné teszi a folyamatos frontális, prelegáló tanítást. Csak tanulói **aktivitásra, a kooperatív tanulásra**, csoportmunkára, a problémamegoldásokra, esettanulmányokra, irodalomfeldolgozásokra építve lehet órát tartani.
6. Az epocha különösen alkalmas a csoportmunkára, s ezen belül a közvetlen tanári támogatásra, ez teszi lehetővé, hogy egymástól alapvetően eltérő attitűdű, felkészültségű tanulók is megtanuljanak együttműködni, s így van mód a hétköznapi munkába az **integrációra, együttműködésre**.
7. A folyamatos mindennapi közös munka lehetővé teszi az iskolai és az egyéni tanulás közvetlen összehangolását, valamint az egyéni foglalkozást, hiszen a bevésés fázisa is bekerül a közös munkába
8. A szakaszonként lezárt képzés rövidtávú visszajelzést (kudarcc, siker) tesz lehetővé, igazodva a tanulók életkori sajátosságaihoz
9. A tanulóknak naponta kevesebb tantárgyuk van. Így egyrészt el tudnak mélyülni az anyagokban, másrészt nem maradnak magukra a felkészülés során.
10. Az egyéni tanulás szerepe megváltozik, megnő a közös gyakorlás, a spontán elsajátítás aránya.
11. Megváltozik a tanár szerepe, kinyilatkoztatóból, animátorrá, segítővé, szervezővé válik.
12. Nem lehet sietni az ismeretek közlésével, de lemaradni is kevésbé, mert a zárt egységekben minden témakörnek eleje és – három hét elteltével – vége van. Ezért az iskolában megszokott tananyag-lemaradásnak kisebb az esélye.
13. Megnöveli a tanári felelősséget a tanulók fejlődésében. A tanár csak nagyon ritkán jelölheti ki egyéni tanulásra azt a tananyagrészt, amit nem dolgoztak fel közösen, a tanulónak pedig együtt kell dolgoznia a többiekkel,
14. Minden zárt téma végén egy nagyobb egységet össze kell foglalni, lezárni, ez módot ad a diákok számára, hogy összefüggően lássanak egy témát.

Nehézségek:

1. Megnöveli az iskolában töltött idejét a tanulóknak
2. Hosszú idő a tanulók számára a 85 perces tanítási óra a megszokott 45 perceshez képest. (Noha a közös munka a jól szervezett munkabeosztás, a megismerés valódi élménye, sokkal rövidebbé teheti a hosszabb időt, mint az egyszerű prelegáció.)
3. Az epocha nélküli időszakban felejtődnek bizonyos ismeretek.
4. A fix hosszúságú témahetekben nehéz az eltérő időigényű témák tervezése.
5. Gyengíti a pedagógusok tekintélyét, mivel kinyilatkoztatóból, segítővé válnak, így csökken a tanulók elfogadási készsége.
6. Csak bizonyos tárgyak tanulására alkalmas (jellemzően a kultúrák közvetítő, az átfogó, nagy műveltségi területet lefedő tárgyakra).
7. Módszertani megújulást követel, nem lehet rutinból tanítani. Nincs előzetes szakmai tapasztalata a tanároknak.
8. Csak részben állnak rendelkezésre megfelelő taneszközök.
9. Elengedhetetlenül szükséges hozzá a jól felszerelt információs bázis, az iskolai könyvtár, a számítógépes, elektronikus eszköztár.
10. Költségigényesebb, mint a tradicionális tanítás

A projekt

A projekttanulásnak több formáját is javasolja a második pedagógiai szakaszra a kerettanterv. A különböző életkorokban eltérő módszerekkel, célokkal ajánlja a projektet.

A projekttanulás funkciói:

1. Valóságos feladatokat nyújt, növeli a tanulók önállóságát, autonómiáját.
2. A projektben az együttműködés kényszer, fejleszti a toleranciát, empátiát.
3. Differenciált tanulói szerepvállalással, munkamegosztással eltérő sikeresélyeket biztosít.
4. A közös tanári-tanulói célkitűzések okán, közvetlen a tanulói motiváció.
5. A tevékenységen, tapasztalaton alapuló tanulás, képességfejlesztő hatású.
6. Növeli a természetes, spontán tanulás arányát.
7. Rövidtávú eredménye van, gyors visszajelzést biztosít a tanulók számára
8. Erősíti a tanulók felelősségtudatát, javítja döntésképeségüket, s ezen keresztül önismeretüket.
9. Közvetlen az egyéni és közösségi hasznosulása.

10. Tanári szerepváltás, közvetlen tanár-diák viszonyt eredményez.
11. Tanári együttműködést követel.

Nehézségei:

1. Nehezebben tervezhető.
2. Lényegesen több szaktanári előkészítő munkát igényel.
3. Kevés a szakmai tapasztalat.
4. A lexikális ismeretek bevésési szakasza gyengébb.
5. Felszínességre is ösztönözhet.
6. Időigényes, nagyon sok munkát követel tanártól, diáktól egyaránt.
7. Gyengíti a tanári tekintélyt.
8. Nehezen értékelhető az egyes tanulók tevékenysége, részvétele.
9. Megnövekszik a konfliktusok száma, új ismeretlen problémákkal kell szembesülni.
10. Nincs kialakult eszköztára.
11. Drágább, mint a tradicionális tanulás.

AJÁNLOTT PROJEKTFORMÁK

Erdei iskola

Az iskolák éves munkarendjébe a kerettanterv, a NAT az *ember a természetben és az ember és társadalom* műveltségterületek követelményeihez közvetlenül kapcsolódó négyéves erdei iskolai program beillesztését javasolja. A tudatos tervezés mellett fontos előnye a projekttanításhoz hasonló kiterjesztett tanulás-szervezési forma. Bár a közös tanuló-tanári tervezés itt korlátozottabban jelenik meg, mint a projektben általában, de mind az előkészítésében, mind a tanulási folyamatban lényegesen nagyobb a tanulói részvétel mintha ugyanezeket a feladatokat az iskolán belül, tradicionális tantárgyi és órakeretekben oldanánk meg.

Témahét

A kerettanterv a hathetes epochális ciklus váltási pontjaira témahetek szervezést ajánlja. A témahéten a tanulócsoporthoz közös tervezéssel, helyi munkamegosztással egész nap egy adott cél érdekében tevékenykedik. A témahéten olyan célok kitűzését javasolja a kerettanterv, amelyek valamilyen oknál fogva szétfeszítik a hagyományos tantárgyi kereteket – komplexitásuk, rejtett tantervi céljaik (szociális érzék fejlesztése, attitűdformálás), feldolgozási módszerük (élményszerűség, együttműködés) vagy más, tantárgyakon átívelő képességfejlesztés célok következtében. A témahét a projekteknek sajátos formája, inkább **szimuláció**, mintsem klasszikus projekt, mert bár formailag megfelel a projektkritériumoknak, de tervezettebb, részleteiben kidolgozottabb. A témahetek – az epochákhoz hasonlóan – lezárt programúak, s a végén közös alkotásban és egyéni értékelésben egyaránt megjelenik a tanulók heti munkája. A célok megfogalmazása a témahetek esetében eltér a tantervek megfogalmazásától. A témák közvetlenül is kapcsolódnak az adott időszak aktuális feladataihoz, egy-egy tantárgyhoz, hiszen az iskolai tanulás egyik hagyományos eleme az ismeretszerzés e tanulási formában is jelen van, de a hangsúly az ismeretszerzés napi gyakorlattól eltérő formákon van, és a **kompetenciafejlesztés szempontjai** a meghatározóak.

A témahetek tervezése, szervezése és lebonyolítása a tanárok és diákok közös kompetenciájába tartozik. Ők döntenek el, hogy az adott évben milyen típusú témaheteket szerveznek, a képességfejlesztésnek mely ágait erősítik ezen az úton. Az iskolai tanárközösség feladata, hogy hosszú távú célra tervezve a képzés egészére megtervezze megtartandó témahetek funkcióit. Ez nem a pontos témamegjelölést és a „begyakorlott”, megváltoztathatatlan rendet kívánja előrevetíteni, hanem a tudatos tervezés megerősítését szolgálja.

A témahét alkalmas az eltérő attitűdű, felkészültségű tanulók eltérő motivációjának megteremtésére, a hagyományos órakeretek felbontása pedig lehetővé teszi a speciális adottságokkal rendelkező tanulók speciális feladattal való megbízását is. A tanárok együttműködése a tárgyi szétbontottság megszüntetését, a globális megközelítést teszi lehetővé. A témahetek nem csupán játékos tanulást, hanem egyéni alkotást is lehetővé tesznek, valamint közösségi élményt is nyújtanak.

A kerettanterv a képzés egész időszakára javasolja a témahetek alkalmazását. A tantervben lévő témahét-programok, csupán javaslatok, példák.

Éves projektek

Az iskolaotthonos egységes iskolához a második pedagógiai szakaszra a kerettanterv a valamennyi tanulóra kiterjesztett módon a közösségteremtő, hagyományörző, művészeti, kreativitásfejlesztő, illetve az alkotó, gazdálkodó funkciók tanulásszervezésére a projekt tanulási tevékenységformát ajánlja. Kiterjesztve a tanulás értelmezését, megszüntetni javasolja a tanításon kívüli tevékenységet, s egyben javasolja tervezni a tanulók fejlődésének támogatását.

A – szinte minden iskolában megszokott – szabadidős, közösségi tevékenységeket érdemes megtervezni, és beilleszteni a tanulási folyamatba, az iskola élet- és munkarendjébe. Heti rendszerességgel, órarendben rögzített közös megállapodással, meghatározott időben, közös tanári és tanulói célképzéssel, tervezéssel és együttműködéssel. A tanterv rövidtávú kimeneti célokkal, szabad választással, önként jelentkezőkkel szervezett vertikális korcsoportokat ajánl a *művészeti alkotókörökre* (színház, énekkar, képzőművészet, tánc stb.).

Kiemelten fontos a különböző művészetek kreativitásfejlesztő hatásának kihasználása, s fontosak ezek a tevékenységek azért is, mert közvetlen élményt nyújtanak a tanulóknak, erőfeszítéseik, közvetlen eredménnyel járnak. A művészeti alkotás, közelebb áll az életkori sajátosságaikhoz, hosszabb távon is megőrzi motivációjukat. A projektek szabadabb formája az alkotókör. Bár a tevékenységi kör kötöttebb, de közösségi hasznosulása, tanulói részvétel a célképzésben, közvetlenebb formában jelenik meg, mint a témahetek esetében. Minden alkotókörnek feladata rá jellemző módon az iskolai közösség számára hasznos eredmény felmutatása. Csak akkor tekintjük értékelhetőnek az egyes tanulók adott évét, ha közös munkájuk kiállításban, előadásban, az iskola közös rendezvényeinek díszítésében, dokumentálásában stb. jelennek meg. Az alkotókörök bemutatkozására munkarendileg elkülönült programot ajánl a kerettanterv, de projekt legyen az iskolaújság, a rádió stb. is. Az alkotókörök további fontos „mellékterméke”, hogy egyben tartják az iskolát, hetedikről tizenharmadikig együtt dolgoznak a tanulók.

Tantárgyi projektek

A tematikus tervezés lehetővé teszi, hogy egy tantárgy a témák egy elemét projektformában tanítsa meg. Ez a megoldás akkor alkalmazható, ha az adott téma világos és egyértelmű rövidtávú célra szerveződik. Erre a változatra – a részletes tantárgyi programban – több kidolgozott javaslat is található

Vállalkozások

Feladata az iskolának a gazdasági élet bemutatása, a piaci racionalitás, a hatékony fogyasztó magatartás képességének kialakítása. Ezt a feladatot is projekt formában javasolja a tanterv. Tizedik évfolyamon előírás a projektben való részvétel. A tanulók közösen hozzanak létre vállalatot, tanári, külső támogatással vigyék végig egy vállalkozás folyamatát, s valódi piacon méressék meg önmagukat.

Közösségi projektek

Minden iskolát jellemez hagyományainak, ünnepeinek jellege, típusa, megvalósulási módja. Megmutatja mennyire sajátja tanítványainak az iskola, milyen mértékben része az egyéni identitásuknak a közösséghez való tartozásuk. Javasolja a kerettanterv, hogy az iskolai programok is projektformában jelenjenek meg. Az ünnepek, hagyományok közös rendezvény nélkülözi az üres formalitást, ha létrehozása a tanulók közös vállalkozásán, éves együttműködésén alapul. A feladat beépül a közösség (osztály, vertikális korcsoport) éves teendői közé, a tanulók, patrónusok közös döntése alapján részét képezi a tervezésnek, a kisebb közösségek, egyes tanulók munkájának. Ez a projekt fontossá vált tanítványaink számára is, része a napi beszélgetéseknek, fontos felmutatni az egész iskola színe előtt egy-egy közösség erejét, összetartását, kreativitását. Így válnak örömmé, valódi ünnepekké az iskolai rendezvényei.

Éves projekt-projektvizsga (lehetőségként)

Ajánlja a kerettanterv, hogy az alapképzés belső zárásaként minden tanulónak 10. évfolyamon önálló projektet kelljen választania, és az év végi prezentáción bemutatnia. A projekt célja az önálló alkotómunka, az egy témában való elmélyülés, a pályorientáció, az előadó, szintetizáló képesség fejlesztése. Külön preferálhatók a közvetlenül hasznosítható projekt témák. Az év elején minden tanuló tanári támogatással válasszon témát, ehhez az iskola is adjon ajánlatot, de választható bármilyen téma önállóan vagy csoportban is. Az iskola biztosítson konzulenszt, de tegye lehetővé az önálló külső konzulens választását is. A projekt év végén nyilvános beszámolóval, bemutatóval, kiállítással zárul, ahova hívjuk meg a szülőket, a témában érintetteket, s az iskola minden tanárát, diákját.

SAJÁTOSSÁGOK A TANANYAGTARTALMAK SZERVEZÉSÉBEN

Az első hat év osztálytanítás rendszerű tanulás-szervezéséhez képest jelentős változás a szaktárgyi képzés általánossá válása a hetedik évfolyamtól. Az iskolai hatások, élmények, információk az egyes tanulókra egyénileg hatnak, ezért a tervezés és a tanulási folyamat során is a tanári együttműködés a legfontosabb feltétel. A tantárgyaknak – és ezeket kiegészítő más tevékenységformáknak – együtt kell biztosítani az iskola alapelveinek, képzési céljainak teljesülését. A tantárgyak nagy többsége a lezárt képzésben, szemléletformálásra irányul, a gyakorlati, az eszköztudás fejlesztését szolgálja, nőtt a módszertani tárgyak aránya, a tradicionális tárgyakat pedig összehangoltan, de önálló programtervezéssel, kell tervezni. Mindemellett kiemelt szerepet szánunk az olvasásnak, a hagyományos művészetek tanításának és gyakoroltatásának, az egyéni és kiscsoportos felfedeztető, forrásfeldolgozó módszertani eljárásoknak.

A kerettanterv meghatározta a tantárgyba sorolás elveit, rendjét, kialakításuk módját, szempontjait.

1. A jelen tanterv szerint 10. évfolyam végéig lezárt képzést nyújt az iskola. A tantárgyak összességében tartalmazzák a magyar és a világ kultúrájának a NAT által előírt, fejlesztési céljait, követelményeit.
2. A tantárgyak kiválasztása, hatókörük kijelölése, a tantárgyi programok létrehozása, valamint mindezek megvalósítása során az iskola tanító funkciójának hatékony érvényesítése érdekében az iskolai hatások **motivációs környezetének** összehangolására törekedünk, és a **tanulásszervező funkciót erősítsük**, a tanulók minden más tevékenységét explicit módon is tanulásnak tekintjük
3. Meg kell szüntetni a tárgyak közötti hierarchiát, de a tanulók egyéni súlyozási lehetőségét, egyéni haladási ütemét biztosítani kell egy-egy tantárgyon belül.
4. Egy tantárgy kialakításának **prioritási rendje**:
  - adott műveltségterület kiemelt kompetenciafejlesztési funkciói,
  - tantárgy helye a képzés rendszerében
  - a tanulók életkori sajátosságai,
  - speciális szakmai követelményei,
  - a tanulók személyes motivációi, adottságai,
  - a tárgy módszertani sajátosságai,
  - a rendelkezésre álló feltételek.
5. A tantárgyi programok kialakítása során nem csak az a feladat, hogy azt tanítsuk, amit az érintett szaktudomány követel, inkább a tanulhatóság, a célzott fejlesztési feladatok biztosítsák a tananyagszelekció alapját. Feladat, hogy olyan módon alakuljon ki az egyes tevékenységformák tudásanyaga, olyan módszereket válasszunk, melyekre az adott gyerekcsoportnak szüksége van.
6. Az egyes tantárgyblokkok, tantárgyak, tevékenységformák tananyag kiválasztási szempontjaiban elsősorban a fejlesztési, szemléletformálási célok dominálnak, s csak másodsorban a megszerzhető lexikális ismeret, a tananyagtartalom és a közvetítés módja igazodjon a tanulók életkorához.
7. A tananyagtartalmak feleljenek meg az érintett szaktudomány, szakma minőségi követelményeinek. Minden képzési formának, programnak biztosítani kell, hogy rövidebb távon is átlátható, sikert, motivációt biztosító legyen a tanulók számára. A programegységeknek önmagukban is lezártnak, egésznek kell lennie.
8. A tanulás elsősorban tanulói aktivitásra épüljön. Az interiorizáció, egyéni és csoportos gyakorlás, az érdemi használat eredménye legyen.
9. A tantárgynak tartalmaznia kell az adott terület NAT fejlesztési céljait, követelményeit és az érettségi adott időszakban elvárt tartalmait.
10. A tantárgyak rész és kimeneti követelményeit nyilvánosságra kell hozni.

Az alaptantárgyakat epochában szervezi a kerettanterv

A hagyományos tantárgyak a pedagógiai célok szempontjából egységesnek tekinthető, tematikus tervezéssel kerültek a tantervbe, amelyek figyelembe veszik a különböző szaktudományokat, differenciált ismereteket. Az epochákat egységes, minden tanuló számára azonos tanrendben tanítjuk, a személyre szóló differenciálás a csoporton belül történik.

1. **A természetismeret** epochális tantárgy. (20 háromhetes epocha) Külön-külön zárt projektben közvetíti egy-egy természetben megjelenített kérdéskört felvetve, induktív módon felépítve összehangolta és egységes szerkezetben közvetíti a különböző természettudományos tantárgyakat összegező szaktudományos epochákkal lezárva 10. évfolyamon. Az epochákat kiegészítik természettudományos témahetek.

2. A **történelem** epochális tantárgy. (20 háromhetes epocha) Intenzív, négy éves forrásfeldolgozó, életmódot, hétköznapokat is megjelenítő társadalomtörténet megőrizve a kronológiát, a történetiséget.
3. A **művészeti blokk** epochális tantárgy. Az irodalom, a képzőművészet, alkotóművészetek önálló tanulását biztosítják. A képzőművészet és az irodalom epochálisan (20 epocha+20 epocha), rövidebb kurzusokra tagolódik (1-3 hetes epochák)
4. A **matematika** epochális tantárgy. (20 háromhetes epocha) Problémafelismerő, az absztrakció adott szintje mellett még megvalósítható induktív módszerrel, felfedezettő módon tanítjuk. A matematika áll a legközelebb a szaktudomány által kialakított logikai rendszerhez, fokozatosan növelve a szakmai képességfejlesztés, az alkalmazott matematika arányát

AZ ESZKÖZTUDÁS TANTÁRGYAIT TRADICIONÁLIS TANÓRAKERETEKRE AJÁNLJA A KERETTANTERV

Informatika

Több részből álló **szakmai alapozó, gyakorlati, módszertani, eszköztudást** fejlesztő tantárgyak **rendszere**. Különböző tevékenységformára szervezve a számítógép-használatot, a gépirást, a médiaismeretet. Az első hat évben kialakított pozitív viszonyra építve, tudatos formában elkülönült tantárgyakban jelenik meg a számítógép-használat. A legfontosabb közös elemük az információhoz jutás eszköztárát, lehetőségeit, szükségességét, feldolgozásának módozatait kell önálló tantárgyanként a tanulók számára biztosítani. Minden tanuló először szervezett keretek között, később egyénileg tanulja, majd könyvtárhasználati formában használja az internetet. A program a legelemibb ismeretektől a programozásig, átfogja a ma elérhető képzés szinte egészét. Valamennyi tantárgynak, tevékenységformának előírja a kerettanterv információs rendszerek (könyvtár, internet), egyéni kutatás, forrásfeldolgozás, szintetizálás informatikai eszközhasználatát. De fontos funkciói vannak az iskolai közélet, a társas kapcsolatok terén is

- Jelentős szerepe van az iskolai közéletben is – a nyilvánosság egyik legfontosabb fóruma – a belső internetes újságnak, melynek létrehozása, működtetése egyben az iskolai honlap.
- Ma már a tanulók jelentős része saját e-mail címmel rendelkezik, magas a rendszeresen levelező tanulók aránya, ezért a képzés szinte minden területén használjuk ezt a formát tanulásra!
- A számítógépes internetes könyvtár, más szakórák megtartására, egyéni munkák készítésére is szolgál.

Az informatika tantárgyblokk

- 7–8. évfolyamon – tudásszint szerinti csoportokban kell tanítani a számítógép-használat alapjait. A **szövegszerkesztés, a táblázatkezelés, az adatbázis-kezelés** felhasználói szintű alkalmazásáig jutnak el tanulóink. Ettől a tanévtől kezdve követelmény minden tantárgyhoz az információtechnológiai eszközök mindennapos szakértő használata.
- 9. évfolyamon – egyéni ütemezéssel és órarenddel, differenciált csoportokban – a **gépiráshoz**, szövegszerkesztéshez szükséges gyakorlatot szereznek tanulók. Eltérő haladási ütemmel, de minden tanulóknak el kell jutnia a gépirás, szövegszerkesztés készesszintű tudásáig, tekintettel arra, hogy ez a tudás ma már minden szakma elemi követelménye.
- 10. évfolyamon a **középszintű informatika érettségi** követelményekhez szükséges gyakorlatot, szerzik meg tanulók.
- Ugyancsak 10. évfolyamon az informatika tantárgyblokk része **média** működésének jellemzőinek, az információrendszerek társadalmi funkcióinak elsajátítása

Nyelvi kommunikációs blokk

Anyanyelv és kommunikáció

A kommunikáció, az értő olvasás, a szövegalkotás a tanulási képességek, a társadalmi lét, az identitás legfontosabb „technikai” feltétele. Ezért nyelv művelését szakmailag nem indokolt szakaszos formában kialakítani. A kerettanterv a 7–10. évfolyamon mindvégig heti két órában előírja az anyanyelv tanulását-tanítását

Angol nyelv

Tanulása a képzés egész időszakában kiemelt cél.

- A 7–10. évfolyamon az angol nyelv előírás.
- Az idegen nyelvi képzés célja a nyelv mint kultúra, mint eligazodási, érvényesülési eszköz tanulása. Elvárás a kommunikációképesség fejlesztése.
- Kimeneti célja az angol nyelv érettségi szintű elsajátítása
- Előírás, hogy minden tanuló a képzés teljes időszakában minden nap idegen nyelvi órán, kell, hogy részt vegyen.
- Lehetséges megoldás, ha nem évfolyamokra, hanem nyelvi tudásszintekre szervezi az iskola az angol nyelvi képzést. A nyelvi szint besorolása a nyelvi szintmérő alapján történjen
- (A második idegen nyelvet a kerettanterv a 11. évfolyamra nyelvi kommunikációs évre ajánlja a második pedagógiai szakaszra nem.)

Heti rendszerességgel szervezett tantárgyak*Együttéléstan*

A komplex megközelítésű történelmet (életmód, gazdaság, politika, társadalomtörténet) heti rendszerességű képességfejlesztő társadalomismerettel kiegészítve tervezi a kerettanterv. A társadalomismeret *együttéléstannak* neveztük, s célja a mai társadalmi környezet gyakorlatias megismerése (gazdaság, politika, erkölcs, jog). Heti egy alkalomra 2 órás jelenlevő kurzusokkal.

Ének-zene

A NAT előírásai megnehezítik a zene integrálását a művészeti tantárgyblokkba. A tanulók epochális terhelése nem növelhető. Ezért az ének-zene tanítását heti (2, illetve 1 ó/hét) rendszerességgel javasolja a tanterv.

Testnevelés-sport

A kerettanterv kiemelt szerepet szán annak, hogy a sport, az egészséges életmód a hétköznapiak természetes része legyen, a mindennapos mozgás egész életre szóló szokássá váljék. A serdülő biológiai változása, érése, növekedése, elemi szükségletté teszi a mozgás értékékként való kezelését. Ezért a képzés egészében a mindennapos testnevelés, mozgás előírás. A kamaszkori rangsorképzés egyik kulcsszempontja az erő, a szépség, a mozgás, súlyos hiba lenne háttérbe szorítani a test alakítását. Az iskolai „rendes” testnevelés órák mellett ezért, a kerettanterv előírja a tanulóknak, hogy egy sportágat választva, hogy minden évben legalább heti egy alkalommal szakosztályi edzésen vegyenek részt. Külön célja ennek a mozgás megszokássá tétele, valamilyen sportág (lehet tánc is) szisztematikus elsajátítása.

A serdülőkorban fontos motiváló tényező a verseny, s mivel általában nem preferáljuk a gyerekek rivalizálását, inkább azt, hogy mindenki megtalálja magában és másokban, azt, ami jó, ami elismerendő, ami érték, a sport terén kívánunk megfelelő versenyszituációt teremteni. A sport – különösen a csapatsportok – módot adnak a győztes-vesztes játszmákra, és az együttműködésre egyaránt. Az iskola meghirdethet csapatsportágakban, sportszakosztályokat, de azok a tanulók, akik máshol tagjai valamilyen sportági egyesületnek, az iskolai munkájuk részeként vehetik fel azt is. (az edzői értékelés részét képezi az iskolai osztályzatnak is).

Értékelés

Az iskola működésének egyik kulcskérdése, hogy miért tanul, dolgozik egy tanuló. Hogyan érhető el, a célrendszer? Miért lenne hajlandó egy gyerek elvégezni a számára fárasztó, akkor és ott akár feleslegesnek látszó munkát? Hogyan alakul ki a kötelességtudata, a „meg kell csinálni” érzése egy tizenévesben? A külső motiváció mindig személynél szóló, tehát iskolának törekednie kell, hogy minden egyes gyerekhez megtalálja a „kulcsot”.

Az iskolai motiváció alaptónusát az iskola egészének légköre határozza meg. Ennek összetevőit az iskolai célrendszer, a tananyagstruktúra, a követelményrendszer, a szervezeti felépítés, a módszertani kultúra, a tanárok személyes varázsa, az általuk sugárzott szabadság, derű és az örömmel végzett munka levegője adja. A tizenéveseknek, már kialakult motivációs bázisa van. A család, a környezet adottságai már létrehozták azokat az indítékokat, melyek munkára, tevékenységre serkentik. Még nincs is stabil belső motivációja, de már nem szorul kizárólag külső indikátorokra. Az iskola feladata, hogy pedagógiai eszközökkel mozgásba hozza a meglévő adottságokat.

Rendkívül sokféle indíték vezérelhet egy gyereket. Azért tanul, dolgozik, mert kell, mert a szülei elvárják, mert szokás, és a körülötte lévő kortársai is ezt csinálják, mert érdekes, mert célja van vele, mert kialakult kötelességtudata van, mert érdekes, s érdeklődik amit csinál, mert tudja mit miért tanul, információi vannak, mert kíváncsi, mert jobb akar lenni, győzni akar, visszaigazolást keres, mert értéket, mintát követ, szereti a tanárt, és így tovább sorolhatnánk akármeddig.

Természetesen a miért *nem* tanul kérdésére a fentiek tagadó felsorolása lehetne a válasz. Ezek az indítékek nagyon különböznek egymástól, s minden gyerek más motivációra mozdul. Sőt az életkortól, helyzettől függően az egyes tanulók is eltérő külső hatásokra reagálhatnak úgy, hogy igényes, folyamatos munkát végeznek. A felsorolt – és fel nem sorolt – motivációs hatások bármelyike minden tizenévest tanulásra serkenthet, de súlyuk, szerepük más és más. Ami egy gyerekből pozitív hatást vált ki, éppen ellenkező előjelű eredményt hozhat a másiknál. De ugyanannál a kamasznál más tanártól vagy más alkalommal is eltérő hatást érhetünk el, ugyanazzal a megközelítéssel. Ezért fontos a tanulók folyamatos és egyeztetett értékelése, a tanárok rendszeres eszmecsereje, de mindenekelőtt a gyerekek tisztelete és alapos megismerése.

Az értékelés funkciói

- Az értékelés a folyamatos munka, folyamatos visszajelzésének,
- a tanulásra vagy más tevékenységre való érdeklődés megteremtésének,
- a motiváció egyik eszköze,
- az elvárt, követelményekben megfogalmazott ismeretekhez való viszony, illetve mérték kontrolljának,
- a hasonló tevékenységet végzőkhöz képest kialakult relatív helyzet meghatározásának eszköze,
- versenyorientációt, sikert, kudarcot jelez,
- az önismeret kontrollja,
- az elvárt képességek szintmérésének, valamint
- az előrehaladás mérésének eszköze.

Az értékelési rend követelményei:

- Az értékelés legyen egységes, egyszerű, áttekinthető,
- legyen differenciált, személyre szóló, az eltérő gyerekek eltérő sikereket biztosítson,
- legyen kiszámítható, azonos feltételeket teremtő,
- biztosítsa a szubjektív értékelés jogát is,
- jelezze a sikert és a kudarcot, de „skatulyázás” nélkül,
- preferálja a szorgalmat és a tehetséget,
- jelezze a tanuló számára helyzetét éppúgy, mint szülei, környezete számára,
- teremtsen érdeklődést a „jó döntésre” az alternatív programok és az egyéni munkarend kialakítása során,
- legyen kompatibilis a közoktatás egészével.
- Végül a kialakított játékszabályokat valamennyi érintett ismerje előre, és közösen fogadjuk el.

Ennyi követelménynek megfelelni egyszerre nem könnyű feladat, de törekedni kell arra, hogy az elszemélytelenedett, „egyfétist” eredményező osztályzatcentrikus értékelési rendszert átalakítsuk, illetve gazdagítsuk.

Az értékelés javasolt formái

Személyes, verbális értékelés

A motivációs rendszerben kiemelkedő szerepe van a tanári, személyre szóló értékelésnek. Ennek jellege korrigáló, segítő, tanácsadó, orientáló. Többféle módon jelenhet meg:

- A pedagógus személyiségéből, értékrendjéből, tudásából eredő – szinte minden pillanatban megjelenő – igen-nem, helyes-helytelen, típusú szabályozó megnyilvánulások.
- A közösen végzett tevékenységekben megjelenő **tudatos, rendszeres, szóbeli értékelés**.
- A pedagógus hosszabb **beszélgetése**, helyzetfeltárása gyerekekkel, szülőkkel.
- A megbeszélések eredményeként a tanár **rendszeres értékelései**, csoporton belüli, vagy egyéni jelzései.

Írásbeli szöveges értékelés

- A tanulók írásbeli munkájához fűzött részletes megjegyzések, kiegészítések. Ezekre nagy hangsúlyt helyezünk. Az témazárók %-os értékelése, mindig egészüljön ki a szaktanár szöveges véleményével,
- Javasolt, hogy az egyes tantárgyak, tantárgyblokkok tanárai **félévente írásban** értékeljék a tanulók tevékenységét, eredményességét. Közösen az adott csoporttal értékelik az egyes tanuló, illetve a csoport egészének munkáját.

Egyeztetés a tanulókkal, szülőkkel.

Külön hangsúlyt helyezünk az értékelők egyéni, csoport szintű megbeszélésére, a szülőkkel való közös értékelésre. Az értékelés alkalom a pedagógusok véleménycseréjére, a személyre szóló feladatok meghatározására.

Érdemjegyek

A kialakult szokások miatt, továbbá mert az esetek egy jelentős részében valóban fontos az eredményértékelést, a számszerűsítést, javasoljuk az ötfokozatú osztályzást. Ki kell viszont küszöbölnünk gyengeségeit. Az objektivitás, a megbízhatóság, az összehasonlíthatóság hiányát, a „jegyfétis” kialakulását, kizárólagos értékelő szerepét.

Ezért

a tantárgyak osztályozott tevékenységek követelményeit előre közöljük a tanulókkal és szüleikkel!

Határozzuk meg a követelményminimumot is!

Az epochális rendszer nem teszi lehetővé a napi osztályozást – mint a tanári hatalom naponkénti megnyilvánulási formáját, mint a folyamatos tanulásra való kényszerítés eszközét. A kerettanterv határozottan tiltja az osztályozás negatív kísérőjelenségeit, a stresszt okozó, megszegyenítő, büntető, negatív emóciókat keltő hatását. Az osztályzatoknak és az értékelés minden formájának visszajelző, és nem minősítő funkcióját kell kiemelni. Az emberi körülményeket nem az osztályzaskor, hanem a tanulásban nyújtott segítségben kell figyelembe venni.

A tudás mérése időszakosan egy-egy terjedelmesebb modul, egy témahét, egy-egy epocha lezárásakor történik változatos formákban, az így szerzett jegyeken lehetőség van javítani. Az évközi munkát rendszeresen kell értékelni, de nem kell osztályozni. Ezek az értékelések arra alkalmasak, hogy a gyerekek és a tanárok képet kapjanak arról, hogy a tanuló hol tart, mennyit értett meg, mit kell még gyakorolnia, és miben felületes még a tudása.

A TANTÁRGYI PROGRAMOK ÁLTALÁNOS CÉLJAI, FELADATAI, MÓDSZEREI**EPOCHÁLIS TÁRGYAK****MATEMATIKA**

A matematika tanulása jelentse egyaránt matematikai és szociális képességek, készségek fejlesztését valamint ismeretek szerzését. A tanulókat arra akarjuk felkészíteni, hogy eligazodjanak a világ dolgaiban, hogy megismerjék a valóság leggyakoribb mennyiségi és térbeli viszonyait, formáit, a matematika módszereit, eljárásait, sajátos gondolatrendszerét, hogy megszerezzék az ismereteknek a gyakorlatban és más tudományokban való önálló alkalmazásának képességét. A matematika tanulás lényege a matematikai tevékenység, a tapasztalatokra alapozott absztrakciós fogalomalkotás; a pontosan körvonalazott feltételekből szigorú logikai következtetésekkel kiolvasott eredmények; ezek előzetes becslése, ellenőrzése és a gyakorlatban való alkalmazása. A tananyag feldolgozása során alkalmazott módszerek segítségével lehetőséget biztosítunk többféle csoportos munkaforma kipróbálására. Ezáltal fejlesztjük az együttműködési szándékot és képességet. Tapasztalatot szerezhhetnek a munkamegosztásról, a teamszerepekben való részvételről, és saját működési módjukról.

Pszichológiai és didaktikai kutatások eredményei arra utalnak, hogy a tanulók szemléletének, gondolkodásmódjának fejlődése nem spontán folyamat, és nem kötődik szorosan a biológiai fejlődéshez. A gondolkodásmód fejlődése elsősorban a céltudatos tanítás hatására valósul meg, és ezért nagymértékben függ a tananyagtól és az alkalmazott módszerektől.

A tananyagot úgy választottuk ki, hogy szem előtt tartottuk: a mai világban a matematikát kedvelő, becsülő, értő, ismerő és alkalmazni tudó valamint csapatmunkában részt venni képes emberekre van szükség. El kell mélyíteni mindazokat az ismereteket, eljárásokat, módszereket, amelyekkel a gyerekek tanulmányaik első hat évében foglalkoztak; illetve fejleszteni kell azokat a készségeket és képességeket, amelyek lehetővé teszik az életkori sajátosságoknak megfelelő új tudásanyag elsajátítását. Az a cél, hogy diákjaink elég ismerettel, készséggel és képességgel rendelkezzenek a felnőtt életben való eligazodáshoz. Fontos szempont volt az is, hogy a matematikával tovább foglalkozni szándékozók megszerezzék az ehhez szükséges képességeket, készségeket és ismereteket.

Az általunk ajánlott matematikatanításnak három alapvető sajátossága van:

1. Felfedezettő módszer alkalmazása
2. Kooperatívan szervezett tanulás
3. Epochális rendszer

Nézetünk szerint a kooperatív tanulásszervezés alkalmazásával, a felfedezettő módszer segítségével, epochális keretek között a matematikaoktatásban lehetőség van arra, hogy a tananyag feldolgozása során:

- kialakítsuk, illetve fejlesszük a diákok szociális képességeit, készségeit;
- építsünk a diákok tudására, aktivitására, kreativitására – függetlenül attól, hogy a matematika terén korábban milyen eredményeket értek el,
- figyelembe vegyük a diákok eltérő szükségleteit, fejlődési ütemét,
- lehetőséget biztosítsunk a gondolkodással összefüggő képességek széleskörű fejlesztésére,
- játékos hatást gyakoroljunk az osztály társas kapcsolataira,
- fejlesszük a kommunikációs képességeket,
- növeljük a diákok aktivitását és motiváltságát.

Koncepciónk személyközpontú, figyelembe veszi az egyéni sajátosságokat, az eltérő ütemű fejlődést, és az eltérő szükségleteket a fejlesztés során.

A felfedezettő módszer

Lényege, hogy a gyerekek egy természetes megismerési folyamatot saját megfigyeléseik, tapasztalataik alapján járnak végig. Mindezt úgy lehet elérni, hogy minden új definíció, tétel, stb. a már megszerzett ismeretekből, tapasztalatokból nő ki. Az új anyagrészt tárgyalása előtt a gyerekek jól összeállított feladatsor segítségével, irányított kérdésekkel összegyűjtik és elemzik azokat a tapasztalataikat, ismereteiket, amelyek, szükségesek az új anyag önálló felfedezéséhez. Ezután a tanulók olyan feladatokat oldanak meg, illetve olyan problémákkal találkoznak, melyek megoldásában az új fogalom, eljárás stb. elemeire bontva van jelen. A megoldások során alkalmazott eljárások, fogások, eredmények alapján a lényeg kiszűrésével a gyerekek maguk fogalmazzák meg az új módszereket, eljárásokat, definíciókat, tételeket. Így – és ezt rendkívül fontosnak tartjuk – a tanulók nem definíciókat és bizonyításokat sajátítanak el, hanem definiálni és bizonyítani tanulnak meg.

A sikerrel és kellő erőfeszítéssel megoldott feladat rendkívül nagy motivációs erőt jelent a további munkában. Az a tény, hogy a gyerek saját ötletével, saját úton jutott el a feladat megoldásához, ösztönözní fogja arra, hogy legyenek saját ötletei, gondolatai, hogy merjen vitázni, hogy keressen újabb lehetőségeket a megoldásra.

E módszer segítségével a tanulók kisebb-nagyobb sikereket érnek el az órán, ennek köszönhetően felszabadultabbá, bátrabbá válnak. A módszer olyan légkört teremt, amelyben magától értetődővé válik a további munka szükségessége. Tudomásul kell azonban venni, hogy nem mindenki képes a felfedezésre, és nem lehet mindent felfedezni.

A kooperatív tanulás

Ennek során javasoljuk, hogy a gyerekek négyfős heterogén csoportokban szervezve dolgozzanak az órán. A kooperatív módszerek alkalmazása biztosítja, hogy a csoportban az egyes tagok egyenlő arányban részesedjenek a munkából. A feladatok megoldása során a társas készségek egyes elemeinek (pl. a megköszönni tudás és a köszönet elfogadása, egy gondolat megfogalmazása és a másik megfogalmazásnak meghallgatása, biztatás és a biztatás elfogadása) mindkét oldala megjelenik és fejlődik.

Amikor a gyerekek csoportos foglalkozás keretében akár feladatot oldanak meg, akár valamelyik tételt bizonyítják be, vagy valami új fogalmat alakítanak ki, rendszerint ötleteiket, megoldási módjukat, eredményeiket megbeszélik egymással, illetve megvitatják. Az a tény, hogy gondolataikat világosan, a többiek számára érthetően kell megfogalmazniuk, nagy segítséget jelent az új fogalmak tisztázásában, a matematikai megfogalmazások elsajátításában. A viták segítik az új fogalmak létrejöttét, ugyanis a tanulók több szempontú, többoldalú tapasztalatokból, következtetésekkel alakítják ki ezeket. A viták lehetőséget teremtenek arra is, hogy a gyerekek megtanulják gondolataikat világosan megfogalmazni, logikus érvekkel alátámasztva elmagyarázni, illetve mások gondolatmenetéhez kapcsolódni. Így tehát a csoportos munka elősegíti a jó vitaszellem, vitastílus, a vitakészség kialakulását.

Ugyanakkor a csoportmunka értékelése, az építő egymásrautaltság biztosítása azt eredményezi, hogy a különböző véleményeket meghallgatva törekedjenek egymás megértésére, egy közös álláspont kialakítására, fejlesztve ezzel kompromisszumkészségüket.

Epochális rendszer

Ahogy ezt többször említettük, az epochális formában a tanórák hosszabbak, így a diákoknak lehetősége van arra, hogy a tananyagban jobban elmélyedjenek, hogy az ismereteiket változatos módon, több szempontból közelítsék meg, és ki-ki a maga tempójában sajátítsa el őket. Így könnyebben lehet differenciáltan és kooperatív csoportokban tanítani. Ebben a formában a gyerekek képessé válnak az aktív, önálló munkára. A tanárnak lehetősége van arra, hogy ne csak a tantárgyi, hanem gondolkodásbeli, szociális és kommunikációs képességeket is fejlessze. A diákok közösen végzett munkája, egymás segítése lehetőséget ad arra, hogy sokoldalúbban megismerjék egymást, ezáltal erősödik az osztály közösségének kapcsolati hálója, és az egymás iránti empátia és tolerancia.

Javasolt értékelési eljárások

Az értékelés szempontjai

1. Az eljárások, módszerek, összefüggések ismerete és alkalmazása
2. Az órai munka:
  - fegyelmezettség
  - figyelem
  - szándék az önálló feladatmegoldásra, az ismeretek befogadására és azok alkalmazására
  - aktivitás
3. A csoportos munka: közös munka segítése, a csoport munkájában való aktív részvétel, egymás segítése, az együttműködési készség, képesség fejlesztése, az aktivitás
4. Az önálló munka

Az ellenőrzés lehetséges módjai

- Órai kidolgozatok, amelyek az alapvető, rutinszerű ismeretek tudását ellenőrzik.
- A csoport közös munkájának értékelése valamilyen közösen elkészített produktum alapján.
- Házi feladatok ellenőrzése.
- Epochazárók, témazárók (mindkettő egy-egy nagyobb témakör befejezéseként írt dolgozat), az epocha, illetve a téma tanulásakor fejlesztett képességek állapotáról ad képet, ellenőrzi a tanultakat és alkalmazásukat.

Az értékelés formái

- A csoportos, kooperatív és egyéni munkaformák alkalmazásával folyamatosan nyomon követhetjük a diákok munkáját.
- EPOCHÁ KÖZBEN KISEBB PONTSZERZŐ DOLGOZATOKKAL ELLENŐRIZHETJÜK, HOGY AZ ELSAJÁTÍTANDÓ KOMPETENCIÁKBAN, TANANYAGBAN HOL TARTANAK A TANULÓK. ENNEK FORMÁJA LEHET EGYÉNI VAGY CSOPORTOS.
- A házi feladatokat és a füzetet rendszeresen ellenőrizzük! Kísérjük figyelemmel együttműködésüket a csoportmunka során.
- A tanulók a szakaszok végén a témakörből epochazáró dolgozatot írhatnak.
- Mindezek beszámításával százalékosan értékelhetjük a teljesítményüket.

TÁRSADALOMISMERET–TÖRTÉNELEM

A kerettanterv javaslata szerint a társadalomismeret – és ezen belül a történelem – tanulása, tanítása nagyobb jelentőséggel bír, mint ahogy ezt az általános oktatási gyakorlat kezeli. Kiemelkedő fontosságot tulajdonítunk annak, hogy diákok a társadalomismeret-történelem tantárgyakon keresztül képesek legyenek megérteni a körülöttük lévő világot.

Célok

- Képessé tenni a fiatalokat a tájékozódásra, véleményalkotásra a gazdaságban, politikában, társadalmi kérdésekben már a diákkorban, és ezen kívül felkészíteni őket a konkrét döntésekre ezen a téren a felnőtt korban is (a családi költségvetés, a hivatali ügyintézés, a politikai választások stb. tehát lényegében a társadalommal, politikával, gazdálkodással kapcsolatosan az élet minden fontos területén). A tanuló személyiségének kialakulása szempontjából alapvető fontosságú a társadalomban való eligazodás képessége.

- Felnőttkori további autodidakta, az adott új kérdésekhez, problémákhoz igazodó (utánanéző, újságolvasó, művelt nagyközönségként olvasó, társasági beszélgető) ismeretszerzés alapjainak lerakása, módszertani segítése.
- A tanulók számára olyan, a speciális érdeklődéstől független, általános alapok lerakása, melyre a majdani szakirányú továbbtanulás iránti igény jól felépíthető. (Tehát nem magának a továbbtanulásnak az előkészítése!).
- A társadalomismeretnek, akárcsak más tantárgyaknak, van egy fontos, de gyakran szégyellősen elhallgatott célja is: a kíváncsiság kielégítése. A kíváncsiságot, a világ megismerésének a vágyát önmagáért való fontos emberi vonásnak tartjuk, hiánya esetén kifejesztendőnek. Ha ez a kíváncsiság a társadalmi kérdések iránt már létezik, akkor feladatunknak tartjuk, hogy az ismeretekkel olyan kielégítést nyújtsunk, mellyel közben a kíváncsiságot – részben újabb irányokban – „bővítetten újratermeljük” és nem pedig csillapítjuk. Ezért a kanonizált és fellebbezhetetlen ismeretek arányának a visszaszorítását, a nyitva hagyott kérdések nagyobb arányát tervezzük.
- Humanista értékrenden alapuló magatartásforma követésére ösztönözzük diákjainkat.
- A megszokotthoz képest nagyobb területet szentelünk az Európán kívüli világ megismerésének. Hisszük, hogy a megszerzett ismeretek, a népek és kultúrák megismerése „belülről”, mások megbecsülését és a pontosabb önértékelést és önbecsülést is kialakítja.

Az itt felsorolt célokhoz jelenlévő és múltba forduló társadalmi ismeretekre egyaránt szükség van.

Kiemelt cél, hogy a tanulás közben a diákokban a kamaszkor elfogulatlan rácsodálkozási képessége megmaradjon. Cél tehát a már megszerzett ismeretek állandó kritikai felülvizsgálata, (Az első két évben alig, a második kettőben módjával kívánunk az effajta elbizonytalanítás eszközével élni, kezdetben éppen a megnyugtató megismertetés a fontosabb, mert a több nézőpontú megközelítés sokaknak akkor még megemészthetetlen.)

Politikatörténeti „veszély” a háborúk hagyományos előtérbe állításával az erő, a hatalom, az erőszak, az idegenek elleni harc apoteózisa, miközben éppen a háborúk a legdrámaibb történelmi mozzanatok, a legközelebbi kapcsolattal a mítoszokhoz, amire a diákoknak – főleg az első években – nagy szükségük van. Törekszünk ezen a téren kellő egyensúlyt találni, a drámai küzdelmek mellett a különféle harcoló felek, ütköző kultúrák eltérő nézőpontjait egyaránt belülről láttatni.

Az eddig elmondottak egyaránt illelnek a hagyományosan társadalomismeretinek és történelminek sorolt témákhoz is. A közelmúlt tanári és oktatási gyakorlatában nem kaptak elég hangsúlyt a modern társadalomtudományok, helyüket az iskolai oktatásban sokan, sokféleképpen kezelték. Pedig mind módszereik, mind felhalmozott ismereteik egy része jól beépíthető a történelem, más része a szélesen értelmezett társadalomismeret keretébe.

A társadalmat, mint eleven emberekből álló társadalmi viszonyok működési rendszerét mutatjuk be (történet-tudomány, lényegénél fogva mégis múltra orientált tudomány, ezért szükségszerűen több társadalomtudomány eredményeit kell összeépíteni – mint a néprajz, demográfia, statisztika, etika, tudománytörténet, gazdaság és társadalomföldrajz).

Az epochális tanulási-tanítási gyakorlatnak megfelelően egy-egy epocha egy-egy kultúrát, körülhatárolható történeti időt vagy témakört foglal magába. Kerek, érthető egészekre darabol fel évszázados történeti folyamatokat. (Meg kell jegyezni, hogy az epochális beosztás nincs köbe vésvé, a tanító tanárnak lehetősége van más ponton megállni.) Jellegénél fogva nem törekszik az adott téma teljes körű bemutatására, hanem inkább olyan elemekre fókuszál, amely az életkori sajátosságoknak megfelel. Jobbnak tartjuk egy-egy kérdés mélyebb vizsgálatát, mint a felszínes, de minden részletet érintő bemutatást.

Az epochális tanulás-tanítás másik jellegzetessége a házi feladatok ritka és csekély volta. Törekedünk arra, hogy az epochális óra legyen a megtanulás elsőrendű színhelye, azonban nem mondunk le arról a lehetőségről, hogy diákjainknak otthoni feladatként rövid feldolgozni való anyagot adjunk. Jelentkezés alapján otthon lehet felkészülni az órai kiselőadásokra, szorgalmi feladatokra. A történelem tanulás-tanítás folyamatát a történeti gondolkodás normál menetéhez igazítottuk: elsődlegesek a források, s ezek feldolgozása útján akarunk eljutni az általánosító következtetés levonásához. Nyilvánvaló, hogy más módon nem is tudnák megvalósítani a képességfejlesztés céljait.

Hangsúlyoznunk kell, a történelem tanulása 10. év végére lezárt képzést ad. A lezárt képzés fogalma alatt elsősorban tartalmat értünk – érintettük az emberiség és a magyar nép történetének teljes kronológiai ívét. Lezárt annyiban is, hogy tanítványaink birtokában vannak – egyéni eltérések természetesen lehetnek – azoknak a képességeknek, amelyek alapján képezik egy magasabb szintű gondolkodási műveleteket igénylő elemző-kritikai gondolkodásnak.

Módszertani ajánlások

A fent leírt célok és általános jellemzők meghatározzák azokat a módszertani elveket, amelyek mentén epochális óráinkat szervezzük. Az életkori sajátosságoknak megfelelően az elméletek és az általánosságok helyett az *egyedi esetekből*, személyekből, helyszínekből, konkrétumokból indulunk ki. Az általánosságokig – már azokig, amelyek ebben az életkorban emészthetők – illetve az előzményekig, körülményekig, következményekig ezekből a konkrétumokból kiindulva jutunk el. Ebből is következik, hogy *nem törekszünk mindenre kiterjedő* – és ezért kényszerűen kicsit felületes – *ismereteket adni*. Az elméleti rendszerezést (pl. régiók történetének áttekintése, politikai gondolkodás fejlődése stb.) a 10. év végére illetve – nagyjából – a 12–13. évekre tervezzük, amikor a diákok már fogékonyabbak ilyesmire.

Ekkor bővíthetik ki tantárgyi ismereteiket is mindazok, akik felvételizni szeretnének a tantárgyból. Szintén az életkori sajátosságoknak megfelelően, igyekezzünk az elméleti foglalkozások mellé – különösen az első két évben – *minél több manuális, mozgásos és gyakorlati tevékenységet* illeszteni. Az órák visszatérő eleme a *dramatikus játékok*, történeti szereplők kapcsolatát megelevenítő jelenteket.

A tanári magyarázat csak egy részét alkotja az órának. Számos témát a *diákok egyedül vagy csoportosan*, nyersanyagok (források, grafikonok, képek stb.) megadott szempontok alapján történő elemzésével *dolgoznak fel*. Ezek során a tanár szerepe a szervezés, irányítás, segítség. Igyekszünk felhasználni a kooperatív tanulási technikákat és a projektpedagógia módszereit és a modern technológia (SDT, projektor, internet) adta lehetőségeket. A módszernek mindig alkalmazkodnia kell az adott diákcsoporthoz, a témához és a hiteles tanárszemélyiséghez. Ezért bátorítjuk kollégáinkat új módszerek kipróbálására, anyagrészek újszerű feldolgozására, tanulási segédletek (diáraszorlatok, feladatlapok, csoportmunkák, projektfeladatok stb.) összeállítására és az iskolán belüli megvitatására.

Az értékelés

Az értékelés módjait úgy dolgozzuk ki, hogy abban az önálló ismeretszerzésnek is szerepe legyen. Ily módon nagy különbségek alakulhatnak ki a tekintetben, hogy egyik vagy másik tanuló milyen intenzíven foglalkozik tantárgyunkkal. A foglalkozás intenzitásának megfelelően a szerzett ismeretanyag mennyisége is különböző lehet. Mi csak a lehetőségeket kívánjuk egyenlően megadni. A teljesítésnél a különböző érdeklődésből és a különböző képességből adódó különbségeket természetesnek tartjuk.

Az értékelés az egész oktatási folyamat szerves része. Vele a tanítási-tanulási tevékenység hatékonyabbá tétele a cél. Egyrészt „diagnosztizáljuk” az egyes tanulók tanulásának az erősségeit és gyengeségeit, másrészt mérjük magának az oktatási folyamatnak az erősségeit és gyengeségeit is. Ez egyben kiindulópontja és feltétele a tanítási-tanulási tevékenység állandó javításának. Értékelési stratégiánk összhangban áll a tanterv koncepcionális és készségekre vonatkozó céljaival. Ezekből vezethetjük le annak a több komponensű értékelési rendszernek az elemeit, amelyekhez viszonyítva a tanulók teljesítményét mérhetjük. Ezek az értékelési elemek a következők:

- tudás és megértés;
- kutatás-vizsgálat;
- kritikus gondolkodás;
- kommunikáció;
- a személyiség fejlődése.

A tanulók világos attitűdjeinek, személyes és szociális fejlődésének figyelembe vételét, az értékelésbe történő bevonását jelenti, és a tanterv céljaival van összefüggésben. Erre különösen alkalmasak a napi együttlétből származó folyamatos szóbeli értékelések, és a félévenkénti írásos értékelők. Ez a többkomponensű értékelési rendszer lehetőséget ad a diákok differenciált értékelésére. Az értékelhető elemeknek az oktatási folyamatban nem szükségszerűen egyforma a súlya, sőt jelentőségük változik is. A későbbi években ezt már kialakult képességnek tekintjük, nem értékeljük. Nincs minden tanárra kötelező pontozási, százalékszámítási módszer, hiszen függ az epochák tartalmától, hogy a tanár mit és hogyan értékel. Általánosan értékeljük az órai munkát, a dolgozatokat, a füzetvezetést, és az egyéni feladatokat.

IRODALOM

A kerettanterv a második pedagógiai szakaszra nem a hagyományos kronologikus irodalomtörténeti szemléletet javasolja, hanem egyrészt műnemek szerint, másrészt tematikusan csoportosítottuk a tananyagot az évi öt epochában. A feldolgozandó művek megfelelnek a diákok életkori sajátosságainak, nemzeti és világirodalmi értéket képviselnek, valamint egy-egy adott kor reprezentánsai, amelyekre a 11–12. osztály kronologikus elrendezésű tananyagában építeni lehet.

A diákok a művek megközelítésének többféle lehetőségével találkozhatnak ebben a négy évben, s ezek közül az első időszakban túlsúlyban vannak az empátia kialakulását elősegítő, nézőpontváltásos kreatív fogalmazások. Az irodalmi alapeljárásokat, műnemi, műfaji jellegzetességeket, poétikai eszköztárat is a saját, önálló, művészi alkotások létrehozásán keresztül tapasztalják először.

Az órák alapvetően nem a tanári közlésre épülnek, hanem a tanulói tevékenységre. A tananyag feldolgozásának elsődleges eszköze a feladatmegoldás, amely történhet csoportmunkában vagy egyénileg. Ehhez alkalmazkodva az értékelés is lehetővé teheti többféle tevékenységfajta, képességszint figyelembe vételét.

Célok

- Az emberi, társadalmi problémákra érzékeny életismerettel, emberismerettel, önismerettel rendelkező, más emberek gondjaiba belehelyezkedni tudó, empatikus, humánus emberek nevelése.
- A műélvezetben, a művészi önkifejezésben rejlő lehetőségek felszínre hozása, kiaknázása.
- A művészi kreativitás segítségével fejlett képzelőerővel rendelkező, ötletes, kreatív, határozott, választást segítő ízléssel rendelkező személyiségek nevelése.
- Hagyományörzés és -közvetítés (a nemzeti és egyetemes kultúra legjelentősebb művészeti alkotásainak, folyamatainak megismertetése, rendszerezése).
- Olyan szabadidő-kultúra kialakítása, amely sokszínű kompenzációs tevékenységek igényével és képességével vérteli fel a tanulókat.
- Olvasóvá nevelés, az értő befogadáshoz szükséges képességek fejlesztése.

Értékelés

Az irodalomtanítás első szakaszának kiemelt feladata a készség, képességfejlesztés. Ez határozza meg az epochák értékelésének szempontrendszerét is: az első négy évben a füzet egyre önállóbb vezetésének ellenőrzése mellett (10%) a memoriterek megtanulása és értő reprodukálása (10%), valamint az órán végzett tevékenységek: csoportmunka, feladatlapos önálló feldolgozás, kötött szempontú esszé, illetve értekezés írása, műalkotás megjelenítése, művészi igényű megjelenítés színvonalának értékelése (30%) és egy nagyobb házi feladat (10%) egészíti ki a témakörönkénti ellenőrzést (50%). Az ellenőrzést szolgáló záró dolgozat nemcsak a megtanult művek, fogalmak, eljárások ismeretét kéri számon, hanem az epocha során elsajátított tevékenységformák reprodukálását is. Ezt egészíti ki az olvasó emberré nevelés jegyében az órán kívüli, önálló beszámolón ellenőrzött ajánlott olvasmányok listájáról választható könyv olvasása (10%).

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

A **7–10. évfolyamon** a fő hangsúly a képességfejlesztésen van. Az **alkotóképességek** és a **befogadó, megismerő** képességek fejlesztésén. Az alkotóképességek fejlesztése a vizuális művészi kifejezés és a kommunikáció formáinak, kifejezési eszközeinek megismerésén és alkalmazásán keresztül történik. A vizuális nyelv kifejezési eszközeinek megismerése és fejlesztése e nyelv logikájából következő, egymásra épülő egyre bonyolultabb megfigyelési szempontokat és differenciáltabb kifejezési eszközöket igénylő feladatsorokra épül. De emellett nagyon fontos, hogy teret kapjon az **öszönös önkifejezés** lehetősége is.

A befogadó, megismerő képességek fejlesztése egyrészt a valóság, a természet, az emberi környezet megfigyelése elemzése, másrészt a képzőművészeti alkotások megismerése, elemzése során valósul meg. Az ókori nagy kultúrák és az azt követő stílusirányzatok megismerése a kronológiai sorrendet követi, és szinkronban van a társadalomismeret tantárgy tematikájával, de a hangsúly nem a teljességen, az időrend pontos betartásán van, hanem azon hogy egy adott témához, feladathoz kapcsolódó műalkotásokat ismerjük meg, elemezzük, és ezek tanulsága közvetve épüljön be a diákok munkáiba. A cél tehát nem egy rendszerezett művészettörténeti képzés, hanem az hogy

egy-egy probléma, feladat kapcsán vizsgáljuk meg, hogy hogyan látták, hogyan oldották meg ezt a problémát az ókori egyiptomiak vagy a görögök.

Az alkotóképességek fejlesztése a vizuális művészi kifejezés és a kommunikáció formáinak, kifejezési eszközeinek megismerésén túl egyre fontosabb szerepet kap a **személyes útkeresés**. A tantárgy feladata az egyéniség keresésének segítése, a vizuális kultúra példáinak bemutatásán keresztül egyfajta követhető stílus, mintaválaszték felkínálása. Az azonosulás az alkotómunka elmélyült állapotában megy végbe a legkönnyebben, ezért a **tudatos vizuális önkifejezés** tág és minél önállóbb választási lehetőségeit kell felkínálnia. A rajzos, a festői, a szobrászi munka mellett teret kell, hogy adjunk a korosztály érdeklődésének homlokterében álló alkalmazott grafikai tervezési és tárgytervezési, konstruálási feladatoknak.

A befogadó, megismerő képességek fejlesztése továbbra is a valóság, a természet, az emberi környezet megfigyelése elemzése, és a képzőművészeti alkotások megismerése, elemzése során valósul meg, de fontos szerepet kap a tágabb összefüggések, a tendenciák felismerése. A képzőművészet történetének megismerése során az adott kultúra, vagy korszak társadalmi, gazdasági életének összefüggésében vizsgáljuk az épületeket, műalkotásokat.

A képzési szakasz fő feladatai

- A legfontosabb sík és térbeli kifejezőeszközök (szín, forma, faktúra, ábrázolási rendszerek stb.) kompozíciós elvek, szerkesztési eljárások ismerete és alkalmazása.
- A megfigyelés, leírás, elemzés, értelmezés, ítéletalkotás képessége a használati tárgyak és műalkotások elemzésében.
- Természeti és mesterséges környezetünk látványainak, vele kapcsolatos érzelmeinek, elvont gondolatainak kifejezése síkban és térben, különböző műfajok és technikák kifejezőeszközeinek felhasználásával.
- A művészettörténet nagy korszakainak, jelentős művészeinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, elemzése, értelmezése, egyéni vélemény megfogalmazása.
- Hagyományos és modern vizuális eszközök, technikák ismerete, és az egyszerűbbek használata.
- A vizuális kommunikáció képi világának sajátosságai, informatív, értelmező, magyarázó, meggyőző szerepének ismerete. Egyszerűbb kifejezőeszközeinek alkalmazása.
- Használati tárgyak, eszközök, épületek formai és funkcionális értelmezése, elemzése. Egyszerű tárgyak, terek tervezése.
- A tervezés elveinek (használatosság, gazdaságosság, anyag, szerkezet, megmunkálás) önálló alkalmazása az egyszerűbb formák, épületek tervezésénél.
- Jártasság egy kézműves technikában, a szerelés, építés, modellezés műveleteiben.

Célok

- A vizuális megismerő képesség fejlesztése
  - Az alkotótevékenységeken belül ez a síkbeli; térbeli kifejezőeszközök, a térábrázolási konvenciók, a szintani ismeretek, a tervezési és elemi konstruálási eljárások szabályainak elsajátítását, a létrehozásukhoz szükséges technikák megismerését jelenti.
  - A vizuális befogadóképesség fejlesztése
- A befogadóképesség fejlesztése a látvány analízisen, a műalkotások elemzésén, értékelésén, leírásán és a vizuális ítéletalkotás szabályainak elsajátításán az egyetemes és benne a magyar művészettörténet stíluskorszakai és a magyar népművészet megismerése által valósul meg. A tudatos megfigyelésen, a vizuális viszonylatok, összefüggések, minőségek, részletgazdag emlékezeti megőrzésén át a képzetek felidézéséig.

A diákok vizuális megismerő és befogadó képességeit a térbeli, formai, színbeli, mozgásbeli, az anyagokkal, esztétikummal kapcsolatos élmények, a képi, világ iránti észlelési fogékonyság jellemzi. Eleven, mozgósítható érdeklődésűek, képesek látványok célirányos, egyre tudatosabb megfigyelésére; a belső képek, képzetek emlékezeti felidézésére.

- A vizuális alkotóképesség fejlesztése
  - Az alkotóképesség a komplexitás kedvelésében, a merev, sablonos rend kerülésében, egyéni megoldások alkalmazásában nyilvánul meg.
  - A tanulók egy része képes produktív alkotások létrehozására, míg mások inkább a reprodukív jellegű alakításban képesek igényes, elmélyült munkára, képesek eredményeiket kritikusan vizsgálni, törekednek mások teljesítményeit is reálisan értékelni.
- A vizuális memória fejlesztése

Vizuális memóriájuk által válnak képessé tevékenységbe ágyazott belső képekben, vizuális, esztétikai, művészeti képzetekben való gondolkodásra, képzeleti műveletekre (összehasonlításra, viszonyításra, ok-okozat vizsgálatára, ítéletalkotásra, átalakításra). A látványban rejlő jelentést, a művészi kifejezésben testet öltő esztétikai hatást, a képi információ tartalmát adott szempont szerint elemezni, értelmezni tudják.

TERMÉSZETISMERET

Problémaközpontú természettudományos oktatás

A természettudományos oktatásban a fejlesztendő kompetenciák a tudományos megközelítés mikéntjének megfelelően tagolódnak.

Problémafelismerés

Ismeretszerzés

- megfigyelés
- kísérletezés
- mérés
- szelektálás

Feldolgozás

- értékelés
- rögzítés
- modellkészítés
- makettkészítés
- rendszerezés
- szabályfelismerés

Alkalmazás

- tervezés
- szelektálás
- predikciók
- bemutatás

Célok

Interdiszciplinaritás – holisztikus szemlélet kialakítása

A XX. század végére egyre jobban differenciálódtak a természettudományok. A hagyományos kategóriák (biológia, földrajz, kémia, fizika) értelmüket veszítették. Tükrözi ezt a felsőfokú képzés is, ahol ma már például külön molekuláris biológus és külön ökológus képzéseket találhatunk. Mindezzel párhuzamosan felértékelődött az egyes részterületek közti kapcsolatokat kiaknázó interdiszciplináris kutatások szerepe, elég csak a magkémia vagy a pszichoneuro-immunológiát említeni.

A középiskola szerény óraszámára nem teszi lehetővé, hogy természettudományokat a naprakész ismereteknek megfelelően de a hagyományos felosztásban tanítsuk. Lehetőségünk van azonban arra, hogy kialakítsunk egy egységes természetképet, olyat mely az egyes természettudományos problémákat nem a tárgyak felől közelíti meg („ezt nem tudom, ez kémia”), hanem a megoldásaik felől.

Környező világ jelenségeinek megértése

Ismerje meg saját testének felépítését és folyamatait, természeti és technikai környezetének alapvető szerkezetét és mechanizmusait. Legyen képes mindezt rendszerben látni, ismerje fel a felépítés és a működés közti összefüggéseket. Mindezen ismeretek nélkül ugyanis a természettudományos ismeretek csak száraz adatok maradnak, melyeknek a saját életére nincsen hatása. E nélkül az a belső motiváció sem alakulhat ki, ami a valódi, elmélyült ismeretszerzés feltétele.

Globális érzékenység, globális felelősség kialakítása

Lássa át a bioszféra rendszer voltát, annak sérülékenységét, az ember szerepét a bioszférában. Tudatosuljon benne az ember hatásának nagyságrendje, annak következményei és az ezzel járó felelősség. Legyen képes ellenállni a

fogyasztói társadalom által sugallt képeknek, lássa meg azok káros oldalát is. Lássa meg, mi a saját szerepe a globális folyamatokban és hogyan képes azon változtatni.

Természeti értékek ismerete és értékelése

Ismerje fel és ismerje el szűkebb (lakóhely) és tágabb környezete (ország, világ) természeti értékeit. Legyen képes mérlegelni a természeti károkozás súlyát, a természeti értékek védelmének fontosságát. Érezzen felelősséget ezek védelméért, működjön közre a védelem megvalósításában.

Tudományos műveltség a XXI. században

Cél, hogy a diákok valamelyes jártassággal mozogjanak a természettudományok területén. Nem kell kis tudósoknak lenniük, nem kell, hogy minden kérdésre választ tudjanak adni. Sokkal inkább arra van szükség, hogy érdeklődéssel forduljanak tudományok felé, legyenek képesek megérteni az ő szintjükön és nekik szóló irodalmat. Ismerjék fel, hogy a természettudományos ismeretek a világ egy fontos olvasatát adják, legyenek képesek ennek értelmezésére.

Ismerve a tudományosság alapelveit és kritériumait, valamint a természettudományok történeti-filozófiai hátterét, legyen képes eligazodni a modern természettudományok rendszerében. A tanuló tudja, hol húzódnak a tudományos kutatás frontvonalai, melyek az egyes területek kulcskérdései. Legyen tisztában a jelenleg folyó kutatások jelentőségével és szerepével. Legyen képes különbséget tenni az alkalmazott- és az alap kutatás között és lássa be az utóbbi fontosságát.

Információ megszerzésének és rendszerezésének képessége

A napjainkban ránk zúduló információs áradatból legyen képes kiszűrni a tudományosság kritériumainak megfelelő állításokat. Tudjon különbséget tenni tudomány és áltudomány között. Alakuljon ki egyfajta immunitása a tudományoskodó állításokkal szemben. Minél több információforrás használatára legyen képes. Legyen képes az információhalmazban keresni és ismerje azokat a kiindulópontokat, ahonnan az információszerzés során elindulhat. Legyen képes a lényegét meglátva kutatni, ne vesszen el a részletekben. Legyen képes a megszerzett információkat a már felállított és megismert rendszerekbe elhelyezni. Tekintse a tanárt partnernek az információszerzésben (egyfajta információmenedzsernek).

Tudományos gondolkodás, kutatás elveinek, módszereinek megismerése

A tanuló ismerje meg a tudományos metódust. Legyen képes problémákat felvetni, azok megoldására vizsgálatokat végezni. Hipotézist készíteni, azt tesztelni, majd a megtenni a végső állításokat. Ismerje meg az axiómák, törvények, hipotézisek, sejtések közti különbségeket. Ismerje meg az egyes módszereket a gyakorlatban, lássa azok előnyeit, hibáit, korlátait. Tudja rögzíteni és értelmezni a kapott eredményeket. Ismerje fel a tudományos eredmények tranzienis jellegét. Ismerje meg, milyen lépésekben alakult ki a tudományos vizsgálati módszer. Legyen képes különbséget tenni különböző kultúrák különböző tudományos paradigmái között, tudja azok állításait ezen paradigmáknak megfelelően kezelni.

Érthető, világos alapfogalmak nyilvánvaló elsajátítása

A korábban említett célok úgy érthetők el, ha a diákok az alapfogalmakkal teljesen tisztában vannak. Ehhez azokat érthető, világos módon, a mindennapi élet tapasztalataiból levezetve kell megfogalmazni. Ezek elsajátítása segítheti őket hozzá azután a természettudományos kreativitás használatához.

Absztrakciós képesség, modellalkotás elsajátítása

A tudományos gondolkodás alapvető része az absztrakciós képesség, ennek kialakítása az egyik elsőrendű cél ebben a szakaszban. Legyen képes a partikulárisban meglátni az általános problémát, az egyedi válaszból következtetni az általános megoldásra. Mindehhez kulcs a modellalkotás képessége, mely a kezdeti makettkészítéstől az elvont matematikai modellek felhasználásáig terjed.

„Otthonosság” érzete a világban

Mіндеzen célok megvalósulásával lehetővé válik a diákok számára, hogy egyfajta otthonosság érzetével mozogjanak, tágabb és szűkebb környezetükben, sőt saját testükben is. Cél, hogy a természettudományos jelenségek és magyarázatok megismerése által jobban megtalálják a helyüket a világban.

TRADICIONÁLIS ÓRAKERETBEN TANÍTOTT TÁRGYAK

ANGOL NYELV

Célok

A kerettanterv a 10. évfolyam végére az A2-B1 elérhető nyelvi szint elérését tűzi ki célul: a tanulók ezen a nyelvi szinten már teljesíteni tudják az érettségi vizsga középszintjének követelményeit. Az alábbiakban részletezzük, hogyan igazodnak a kerettanterv céljai a középszintű érettségi követelményeihez angol nyelvből a négy nyelvi alapkészség (olvasott szöveg értése, hallott szöveg értése, beszéd és íráskészség), valamint a nyelvtani és lexikai kompetencia fejlesztése terén A2-es és B1-es szinten.

Olvasott szöveg értése terén a tanterv célja, hogy leíró, narratív és érvelő szövegeket, konkrétan a hétköznapi életben előforduló szövegeket (pl. újságcikkek, tájékoztató szövegek stb.) mutasson be és dolgoztasson fel. A tanulók A2-es szinten jártasságot szereznek a szövegek fő gondolatának, kulcsinformációinak kiszűrésében, B1-es szinten az érvelés ívének, a véleményeknek és a részinformációknak a nyomon követésében is. Gyakoroltatunk szövegértést ellenőrző feladatokat, amelyek nyelvvizsgákra és a középszintű érettségire is előkészítőnek felelnek meg (pl. feleletválasztás, cím hozzárendelése bekezdésekhez, az olvasott szövegben előforduló szavak párosítása definíciókkal stb.)

Noha íráskészség terén az érettségi középszintjén még elegendő adott témákhoz kapcsolódó szövegek megalkotása mind A2-es, mind B1-es szinten, e kerettanterv legtöbb írásbeli feladata az olvasott szövegből, mint inputból, kiindulva (pl. nyelviskolahirdetése) épül az adott témára. A tanulók a nyelvvizsgákon is szokásos módon, pontszámban kifejezett módon értékelhető feladatmegoldásként (task achievement) alkotják meg szövegeiket (pl. további információt kérő levél írása a nyelviskolának, a hirdetésben megadottak alapján). Így a két, egymást közvetve fejlesztő írásbeli készség összekapcsolódik, jobban illeszkedik a kerettanterv integrált nyelvi céljaihoz, egyben már a nyelvvizsga esélyeit is latolgató tanulók számára ízelítőt nyújt egy fontos, gyakori nyelvvizsgafeladatból. A kerettanterv íráskészség terén mindkét szinten felkészíti a tanulókat a logikus, jól felépített, koherens szövegek alkotására, B1-es szinten összetett mondatok és meghatározott célú bekezdések, illetve a hivatalos stílus vagy az érvelő esszétípus tanítása révén is.

Hallott szöveg értése terén nagy súlyt fektetünk a különböző anyanyelvi beszélők kiejtésének bemutatására. Gyakoroljuk a hangzó szöveg lényegének, kulcsszavainak megértését A1-es szinten, illetve a különféle kontextusokban elhangzó szövegfajták megértését. Mindkét szinten az élő nyelvi feladatok gyakorlása áll a középpontban, tehát, pl. a tanulók útinformáció meghallgatása után módosítják előre megtervezett útvonalukat a térképen, vagy a repülőtéren hangsbemondó információit felhasználva folytatnak párbeszédet.

Beszéd terén a kerettanterv olyan, életszerű beszédhelyzeteken keresztül fejleszti a beszédet, amelyek a tanultak használatán kívül igénylik az önálló feladatmegoldást, az interaktivitást, a nyelvi kreativitást, de mindig lehetőséget nyújtanak a széles körű ismétlésre is. E feladatok révén a tanulók témába és komplex feladatokba ágyazottan szereznek jártasságot az önálló témakifejtés, a szituációs párbeszéd vagy éppen a csevegő jellegű társalgás terén. A kerettanterv törekszik a beszédszándékok érthető kifejezésének tanítására már A1-es szinten is: ennek fontos elemei a nyelvtani vagy lexikai ismeretekon kívül a pontos és érthető kiejtés, vagy a hétköznapi beszédhelyzetek rutinjának megismerése is.

Nyelvhelyesség terén törekszünk arra, hogy az egyes nyelvtani jelenségeket a bemutatáson és a gyakorlásán túl rendszeresen használjuk az egyes feladatok megoldása közben, és hogy ezek az elemek minél természetesebben kerülhessenek elő a nyelvgyakorlás során. Lexikai elemek terén a mindennapi szókincs tematikus bemutatásán és gyakorlásán kívül megjelennek az anglicizmusok, (pl. phrasal verbs), amelyeknek tanulása és gyakorlása biztosabbá és természetesebbé teszi a nyelvhasználatát. A szótározós feladatok a nyelvi önállóság fejlesztése mellett a középszintű érettségi megfelelő feladatainak helyes megoldását is megkönnyítik majd.

INFORMATIKA

Célok

A jelen kor társadalmában az információ hatékony és gyors megszerzése, feldolgozása és továbbítása különösen fontos része a produktív életvitelnek. Az információ kezelésének lehetőségei szinte exponenciális mértékben bővülnek, és ezzel együtt a felhasználható technikai segítő eszközök is egyre komplexebbé válnak. Ha a személy lépést szeretne tartani a folyamatosan változó, fejlődő, őt körülvevő információközpontú világgal, akkor nem csak arra kell őt felkészíteni, hogy hogyan éljen és bánjon a számára egyre nyitottabbá váló lehetőségekkel, nem csak a jelen kor pillanatképét tükröző hétköznapi technikai tudást kell alapszinten elsajátítania, hanem fel kell őt készíteni arra, hogy folyamatosan alkalmazkodni tudjon majd az aktuális elvárásokhoz, illetve fel kell ismertetni vele, hogy saját magával szemben is folyamatosan elvárásokat kell megfogalmaznia és teljesítenie.

Az iskola feladata tehát nem csak az, hogy a tanulót megismertesse a jelen kor információszerzési, feldolgozási és átadási lehetőségeivel és technikáival, hanem az is, hogy felkészítse őt a változó világban való boldogulásra. Az informatikai képzésnek és nevelésnek feladata a jelen információs társadalmára való állandó reflexió, a kritikus szemlélet kiépítése, a tanulók érdeklődésének felkeltése és fenntartása és az innováció befogadásának készségé fejlesztése.

Az informatika tanítása alkalmas a logikus gondolkodás, a problémamegoldó képesség, az alkotóképesség, a művészeti készségek, a koncentrációs készségek és képességek fejlesztésére. A gépirástanulás – a fentiekén kívül – fejleszti a mozgásügyességet, a mozgáskoordinációt, a fegyelmezettséget, a türelmet, a kitartást, a monotóniaturést, a tartós emlékezetet, az együttműködést és a helyesírást, önállóságra, pontosságra és precíziségre nevel.

Korszerű alkalmazói képességek kialakítása: a tanulók képesek legyenek arra, hogy a számítógépeket és az informatikai eszközöket célszerűen használják. *Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése:* a matematikához hasonló gondolkodásfejlesztő szerep, amely nemcsak az iskolában, hanem a hétköznapi életben is alapvető fontosságú.

Önálló munkára nevelés, differenciált tanulás: a számítógép, mint interaktív eszköz, lehetőséget teremt az egyéni ütemű tanulásra és a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára.

Együttműködésre nevelés, csoportmunka: összetettebb számítógépes feladatok megoldása megköveteli a csoportmunkát, feladatok részekre osztását, a másokkal való kapcsolattartást, tervszerű, összehangolt munkát.

Alkotó munkára nevelés: akár táblázatot készítünk a számítógéppel, akár szöveges dokumentumot, akár grafikát, a végeredmény egy új produktum lesz. *Az informatika társadalomban játszott szerepének felismertetése:* az informatika rohamos fejlődése az egész társadalmat gyökeresen átalakítja, s ebben az állandóan változó világban otthon kell éreznie magát a tanulónak.

Az informatikai ismeretek rendszeres alkalmazása: az iskolai élet eseményeihez vagy a tantárgyakhoz kapcsolódó feladatok megoldására a tanulók használjanak informatikai eszközöket (dolgozat, előadás, bemutatás, tantárgyi feladatmegoldás, szervezés, tanulás).

Az informatika etikai és jogi szabályainak megismertetése: tudatosítani kell a tanulóknak az információszerzés, -feldolgozás és -felhasználás etikai és jogi szabályait. Az esztétikai készség fejlesztése: igény és készség a számítógépes produktum esztétikus formájának kialakítására. A gépirástanulás során különböző témák másolási gyakorlatai világméretű, izlésüket, szemléletüket erősíti.

Egészségre nevelés: különösen fontos a gépirás tanórákon, ahol a helyes kéz- és testtartást sajátítják el, gondot fordítva a munkakörnyezet kialakítására. *Mozgásügyesség és koordináció fejlesztése:* mozdulatok sorrendje, a tapintásérzékenység, az ujjak hajlékonysága, rugalmassága, egymástól független mozgatása, terhelhetősége – fejleszti a cselekvésreakciót. A kéz pontosan követi akaratunkat. *Figyelem és koncentrációkészség fejlesztése:* a gépirástanulás során figyelme aktívan a munkára irányul, koncentrálni (másolandó szövegre, formai követelményekre, helyesíráásra). *A tartós emlékezet fejlesztése:* a gépirástanulás során egész mondatokat, gondolatsorokat fel tudjon fogni és emlékezni rá.

A képzés jellemzői

Javasoljuk, hogy a tanulók önálló munkáikat a tanórákon végezzék, házi feladatot vagy otthoni munkát nem szükséges végezniük, hiszen nem lehet feltétlenül számítani arra, hogy minden esetben hozzáférnek informatikai eszközökhöz.

A feladatok megoldásában nagyobb szerepe van az önálló munkának, mint az előzetes tanári útmutatásnak, mivel így a megfelelő eljárások megtalálásával a tanulóban jobban rögzülnek az alkalmazható lehetőségek és eljárási sablonok. A feladatvégzések során a tanár segítő útmutatásokkal munka közben igazítja útba a tanulókat.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. A berendezésekkel fegyelmezetten, a használati utasításokat pontosan követve dolgozzon. Legyen tisztában a számítógépes környezet alapvető ergonomiai kérdéseivel, az egészségvédelem lehetőségeivel számítógépes munkakörnyezetben. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait, mozogjon otthonosan a számítástechnikai környezetben: felhasználói szinten tudja kezelni a számítógépet és perifériáit. Szerezzen tapasztalatokat az informatikai eszközök és információhordozók használatában.

Különböző formákban tudjon információt megjeleníteni; legyen képes a különböző formákban megjelenő információt felismerni, a megszerzett információt kiértékelni és felhasználni. Sajátítsa el az önálló tájékozódás, ismeretszerzés alapjait. Szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár, az internet használatában; a folyóiratok, lexikonok, kézikönyvek, szakkönyvek, a különböző multimédia és hipermédia oktatási anyagok alkalmazásában.

Legyen képes a számítógéppel való interaktív kapcsolattartásra, tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait.

Tudja önállóan használni a hálózatot és annak alapszolgáltatásait. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén, tudjon magáról, környezetéről adatokat közölni hálózati úton és formában, tudjon adatokat megkeresni, elérni a hálózati szolgáltatások alkalmazásával.

Ismerje a legalapvetőbb dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes előállítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére.

Legyen képes az adott probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert módszerek, eszközök és alkalmazások közül a megfelelőt. Ismerje fel és legyen képes különféle formákban megfogalmazni a környezetében előforduló tevékenységek algoritmizálható részleteit. Egyszerű feladat megoldásához legyen képes algoritmusokat tervezni és megvalósítani.

Ismerje meg alkalmazásokon keresztül a szabályozó eszközök hatását. Legyen tudomása az intelligens eszközökről (szoftver és hardver) és növekvő jelentőségükről. Tudjon keresni nyilvántartásokban kézzel, adatbázisokban egyszerű keresővel. Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat. Ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket. Ismerje meg az informatika társadalmi jelentőségét, szerepét, a programok használatának jogi és etikai alapjait, legyen tisztában a szerzői jog fogalmával. Értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.

Ismerje meg az informatikai eszközök karbantartásának legalapvetőbb lehetőségeit, tudja javítani a legegyszerűbb szoftverhibákat, ismerje az adatok és alkalmazások védelmének eszközeit. Ismerje meg a számítógépes vírusok működésének alapvető jellegzetességeit, a védekezés és a vírusirtás eljárását.

Legyen tudatában az öncélú és túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító, személyiségromboló hatásának (pl. a számítógép-függőség, videojáték-függőség problémái). Tájékozódjon arról, milyen szerepük van az informatikai eszközöknek az iskola szakmai irányultságának megfelelő szakmákban.

Ismerje meg és igényelje a könyvtárak szolgáltatásait. Rendszeres, sokoldalú könyvtári tevékenységével alakuljon ki biztos felhasználói magatartása.

Legyen tisztában a különböző dokumentumtípusok (hagyományos és legújabb technológiákon alapuló ismerethordozók), tömegkommunikációs és hálózaton elérhető források sajátos közlésmódjával, információs és esztétikai értékével. Tanulmányaihoz érdeklődése szerint tudja szelektálni a különböző információs forrásokat. Az iskolai és a mindennapi problémahelyzeteknek megfelelően tudja kiválasztani a megoldást kínáló könyvtári tájékoztató segédleteket (kézikönyvtár, a könyvtári katalógusok, bibliográfiai adatbázisok), és legyen képes

információhordozókat, információkat keresni belőlük. Legyen képes feladatához a probléma és az ismeretkör jellegének megfelelő könyvtártípust, tájékoztató eszközt, dokumentumtípust kiválasztani. Tudja alkalmazni a szelektív adatgyűjtés teljes műveletsorát, tudjon forrásjegyzéket készíteni.

Tudjon feladata megoldásáról beszámolni a különböző forrásokból szerzett információk elemzése és rendszerezése alapján. Munkája közben tegyen eleget a forrásfelhasználással kapcsolatos etikai követelményeknek. Értse meg a különböző könyvtártípusok szerepét az önművelésben, a felsőfokú tanulmányokban, a szakmai ismeretszerzésben, a közhasznú tájékozódásban és igénybe tudja venni szolgáltatásaikat. Ismerje a korszerű technológiákon alapuló könyvtári ismerethordozókból, adatbázisokból, számítógépes hálózatokból való információszerzés lehetőségét, módját, szükségleteinek és érdekeinek megfelelően tudja azokat használni.

Legyen képes a gépirástanulás által a gyors adatbevitelre (szöveges: gondolatok, másolandó szövegek, diktált szövegek; számadatok) és azok feldolgozására.

ANYANYELV ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

A tanulók szövegértési és szövegalkotási készségeinek, képességeinek kiépítése és megszilárdítása után alapvető elvárás a biztos anyanyelv-használat a szóbeli és írásbeli megnyilvánulásokban; a különböző műfajú, tematikájú és nézőpontú szövegek megértése, értelmezése, a nyelvi eszközök jelentésének és jelentőségének felismerése; a szövegalkotás, a szabatos, árnyalt, gazdag szókincsre épülő megszerkesztett kifejezőmód írásban és szóban.

Míndeaz feltételezi a fejlett kapcsolatteremtő képességet (a beszéd társsal, illetve a szöveggel); a problémamegoldó, logikus gondolkodást, a vitakészséget, az elemző és összegző eljárások, rendszerek ismeretét, valamint a nyelvi és nonverbális viselkedési normák fejlettségét, stílszerűségét, a nyelvtani és alapvető nyelvészeti ismereteket (ideértve a helyesírást, az olvasható kézirást és a rendezett írásképet is).

A kurzus végére tehát a diákoknak el kell sajátítaniuk az értelmes olvasás képességét, a lényegkiemelő jegyzetelési és vázlatkészítési technikákat; vagyis érteniük, reprodukálniuk kell a tanulmányaik és művelődésük körébe vágó szövegeket. Meg kell tanulniuk pontosan fogalmazni a megadott kereteken belül (irányított fogalmazás), érzékeltetniük és érzékeltetniük kell az árnyalatnyi különbségeket. Ezzel összefüggésben a tanítási órákon kell tudniuk önállóan dolgozni; biztos helyesírással kell rendelkezniük. Füzetük legyen áttekinthető, jól használható, külső megjelenésében esztétikus.

Ismerniük és alkalmazniuk kell a bevezetett nyelvtani fogalmakat, kategóriákat, összefüggéseket és szabályokat a jeltan, a hangtan, az alaktan, a mondattan, a frazeológia, a szövegtan, a stilsztika és a nyelvtörténet köréből. Tudniuk kell használni a különböző – értelmező, szinonima, idegen nyelvű stb. – szótárakat, kézikönyveket, illetve a könyvtári szolgáltatásokat. A továbblépés feltétele első, illetve második év végéig az adott tanév tananyag minimumának teljesítése; a negyedik év végén pedig az érettségi követelményeknek való legalább alapszintű megfelelés.

Célok

A tantárgy a tágan értett nyelvi kultúrát képviseli: a szövegértésre, a szövegmondásra, a szövegalkotásra, az írásbeli és szóbeli minőségi megnyilatkozásokra helyezi a hangsúlyt. A tanórákon a képesség- és tudásszintfejlesztés egy időben, egymást kiegészítve folyik.

- Biztos és állandó értékek felmutatásával – egységet alkotva az irodalmi neveléssel, valamint együttműködve a történelem – társadalomismeret tantárggyal, az informatikával, illetve építve az idegen nyelv, a matematika és a többi tantárgy tananyagára is – kívánjuk elérni, hogy tanulók mindenfajta szöveg pontosabb értőivé váljanak: különféle élethelyzetek, döntési szituációk, megoldási minták, magatartásformák, elvek, értékek, eszmék és gondolatok közvetítésével szeretnénk a középiskolásokat empatikus, toleráns polgárokká nevelni.
- Fő törekvésünk tehát, hogy a tanítványok hatékonyan tudjanak kommunikálni:
  - tudják magukat pontosan, árnyaltan, hitelesen kifejezni a magánélet és a közélet különböző területein,
  - legyenek képesek megérteni másokat,
  - rendelkezzenek megfelelő érdekérvényesítő-, és ítélőképességgel,

- fejlődjön a szaktudományos ismereteket elsajátító, illetve az idegennyelv-tanulási képességük,
- jártasságot szerezzenek a nyelvészet szakterületein alapvető feladataik megoldásában.
- Ahhoz, hogy minden élethelyzetben kellő módon tudjanak írásban és szóban megnyilatkozni, tisztában kell lenniük a nyelvi és társadalmi viselkedéskultúra szabályaival, elvárásaival, a metakommunikációs eszközök használatával, közlést befolyásoló hatásával, és az adott nyelvi regiszternek megfelelően, pontosan kell kifejezniük magukat.
- A készség-, illetve képességfejlesztés legfőbb célja, hogy tanulóink képesek legyenek az önművelésre, folyamatosan gyarapíthassák tudásukat, lépést tarthassanak a szakmai fejlődéssel, és megfeleljenek a kor változó követelményeinek.
- El kell tehát érni a nyelvismeretnek és nyelvhasználatnak azt a szintjét, amely a befogadás (a szóbeli és írásbeli szövegek megértése) és a közlés (a beszéd és az írás) területén szilárd alapot ad az önálló ismeretszerzésre, az egyre szaporodó tudattartalmak kifejezésére.
- A mondanivaló világos, átgondolt, logikusan felépített, érthető előadásához pedig bizonyos helyesírási, önkifejezési és fogalmazási készségre kell szert tenni, s ismerni kell a nyelvtani alapfogalmakat. Ez utóbbiak nélkül az idegen nyelvek eredményes tanulása is nehezebbé, szinte lehetetlen feladattá válik.

Részcélok

- Pontos és az életkornak és a szöveg nehézségi fokának megfelelő tempójú hangos és néma értő olvasás- és írástechnika kialakítása
- A beszéd fejlesztése, a szóbeli szövegalkotás és a -megértés érdekében
- A szóbeli és írásbeli szövegértés és szövegalkotás: a kreatív és a normákhoz igazodó anyanyelvhasználat
  - Az információk összefoglalása rendszerezése, felhasználása önálló gondolatmenet kialakítására
- Szakszókincs fejlesztése, rendszerezése
- A közlési helyzetnek, a beszélő szándékának és az elérni kívánt hatásnak adekvát – verbális és nonverbális – kommunikációs magatartás erősítése
- A különböző szövegműfajok nyelvi és nem nyelvi sajátosságainak alkalmazása saját értekezések, esszék írásában
- Normaismereten alapuló tudatos nyelvhasználat, önellenőrzés, önkorrekció elvárása
- A leíró nyelvtani ismeretek elsajátítása és alkotó alkalmazása a szövegértelmezésben, -elemzésben, -alkotásban
- A helyesírási ismeretek alkalmazása, elmélyítése
- Eszköztudások elsajátítása és alkalmazása:
  - informatikai, könyvtári- és egyéb forráshasználat
  - szakkönyv- és könyvtárhasználat
  - szótárak, kézikönyvek, enciklopédiák használatáa
  - az elektronikus ismerethordozókra alapuló ismeretszerzés
  - az önálló tanulás képessége.

A fenti célok megvalósítása érdekében a tantárgy a nyelvészet szakterületei közül kiemelten támaszkodik a kommunikáció, a szövegtan és a stilisztika szakágaira: ezek tudományos eredményein alapuló nyelvtanoktatást valósítunk meg. A képzési szakaszt e tárgykörök mellett a helyesírási készség fejlesztése határozza meg. A motiváltság kialakítása, fenntartása érdekében a tananyag elsajátításának, a tanulói aktivitás mérésének a feladatok alapján változatos, mindenki számára kötelező, illetve egyénre szabott lehetséges mérési és értékelési módjai alakíthatók ki. A mérések írásbeli (témazáró dolgozat: esszé, kísértekezés, szövegalkotási, elemzési és szerkesztési feladat, teszt, tollbamondás stb.) és szóbeli (szövegolvasás, felelet, kiselőadás, retorikai és helyzetgyakorlat, helyzetelemzés, gyűjtőmunka ismertetése stb.), valamint egyéni és csoportos módjait egyaránt alkalmazhatók. A tanulócsoporthoz életkorától, összetételétől, érdeklődésétől, aktivitásától stb. függően sor kerülhet egyrészt játékos, gyakorlati jellegű megmérettetésekre, másrészt önkéntes, illetve iskolán kívüli feladatok (kiselőadások; kutatómunka valamely témában; bibliográfia-készítés; a tananyagrészhöz kapcsolódó szakirodalom, cikkek ismertetése; esszéírás; különféle műalkotások stílus-elemzése stb.) felkínálására és jutalmazására is.

ÉNEK-ZENE

Az utóbbi évtizedben megélt társadalmi változások nem hagyták érintetlenül az iskolarendszert, ezen belül az énekzene oktatását sem. A Kodály által megfogalmazott, évtizedeken át csiszolgatott népdal-alapú énekképzés már évek óta elérkezett ahhoz az állomáshoz, hogy nyitottabbá, befogadóbbá alakuljon. Tudnunk kell a nemzeti és etnikai kisebbségek zenéjéről, minden kontinens zenéjéről, a jazz, a komputer- és könnyűzene létéről, a zene szórakoztató funkcióiról. *„A globalizáció korában fontos, hogy saját értékeinket megtartsuk, de tudjunk élni és alkotni a világ egészében való tájékozottsággal. Rajtunk múlik, hogy az eredmény megőrzés vagy konzerválás lesz.”* (L. Nagy Katalin Új Pedagógiai Szemle, 2002.)

Elérhetetlen célokat nem érdemes kitűzni, de azt igen, hogy a szűkös órai keretek ellenére a gyerekek számára az életkori sajátosságaiknak megfelelő szinten olyan élményt nyújtunk, amelyek hatására megszeretik a zenét, megértik és elfogadják, hogy az igényes muzsika ismerete az élet része lehet, mely segít az egyén belső harmóniájának megteremtésében, szinten tartásában. Befogadó, nyitott szemléletű hangverseny-látogatókká, művelt, igényes felnőttekké neveljük őket, akik önmagukat művelik, örömeiket lelik a zenében.

A feladat sokrétű és nehéz, hiszen a tananyag-centrikusság mellett a képességfejlesztésre szeretnénk helyezni a hangsúlyt, az önálló zenélés, kreativitás öröme. Mindezt a módszerek változatos alkalmazásával (kooperatív tanulási technikák, kommunikációs készségek fejlesztése stb.), a tantárgyak összehangolásával (irodalom, képzőművészet epochák, témahetek) próbáljuk elérni. A tanterv a fejlesztendő képességek, készségek típusai szerint rendezve közli a tananyagtartalmakat, melyek az alábbi témakörök szerint rendeződnek órákká.

Célok

- Az éneklési készség, reprodukáló készség fejlesztése.
- A zenei írás-olvasás készségi szintre fejlesztése.
- A zeneértő és -érző képesség fejlesztése.
- A szociális érzékenység felébresztése, stabilizálása a zeneértővé válás, kooperatív módszerek segítségével.
- Önálló eligazodás a különböző zenei stílusok között.
- Kapcsolatteremtés a társművészetekkel.
- Összefüggések meglátása és megfogalmazása zenei korok, történelmi események, társadalmi megnyilatkozások területén.
- A legfontosabb szaklexikonok, szakszótárak, kézikönyvek ismerete és használata.
- Információ- és adatgyűjtés nyomtatott és nem nyomtatott információhordozókon (internet, CD-ROM stb.).
- A meghatározó hazai és külföldi zenei intézmények ismerete.

Fejlesztési követelmények

Az első időszak legfőbb célja az összehangolás differenciált feladatmennyiséggel, motiválással. Az eredményes összehangolódásra egy év nem is elegendő. Fontos az élményből fakadó muzsikálási kedv felkeltése, ébrentartása, az éneklési kultúra kialakítása, továbbfejlesztése az életkori sajátosságok figyelembevételével. A tehetséges és a gyengébb képességű vagy hiányos tudással rendelkező gyerekek közti feszültség feloldása, egymás tiszteletben tartása az órai munka alapja. Emellett természetesen cél a konkrét tantárgyi ismeretek elsajátítása, az együttműködési készség kialakítása, illetve fejlesztése. A tehetséges gyerekek inspirálására az iskolai, osztálybeli ünnepi alkalmakon való fellépés biztosítása a legalkalmasabb.

A felsőbb évfolyamokon fontos feladat az egyéni készségek és képességek fejlesztése, a zenei írás-olvasás fejlesztése az alkalmazás szintjén. Ki kell alakítani, hogy az adott témakörben képesek legyenek a tanulók az önálló, rendszerező munkára a korosztályának megfelelő szintű szakkönyvek, ismeretterjesztő kiadványok alapján. Ehhez van szükség a bibliográfia, szaklexikon használatának fokozatos elsajátítására, az iskolai könyvtár adta lehetőségek felfedezésére. A kritikai megnyilvánulások irányítása, az ítéletképeség kiművelése mellett az együttműködési készség, elfogadási készség fejlesztése vezethet értő zenehallgatáshoz. Ezután lehet felkelteni a világ iránti érdeklődést, hogy megértésből fakadó, megfigyelésen alapuló ítéleteket hozzanak, véleményt így alkossanak. Elvárni, hogy munkájukhoz kezdjék használni az internetet, a CD-ROM-ot, egyéni szervezésben látogassanak el koncertre, operába.

A képzési szakasz végére elvárás a biztonságos eligazodás hallás alapján is a különböző zenetörténeti korszakok zenéjében, valamint a tanult zenei műfajok között. Az, hogy önállóan tudják a tanulók használni a könyvtárat, szakkönyvtárat ismereteik bővítésére, a legfontosabb információhordozók, katalógusok, internet, kézikönyvek és egyéb szolgáltatások felhasználásával. Ismereteik, átgondolt véleményük alapján mondjanak kritikát, ne ítélkezzenek. A zenéhez, zenei tevékenységhez pozitív érzelmi viszonyt alakítsanak ki. Az egyszerűbb kottaképen eligazodjanak, partitúrát tudjanak követni. Ismerjék a tanult zeneszerzők legjellemzőbb műveit, tudjanak munkásságukról, meghallgatott műveikről beszélni, ismerje történelmi hátterüket, társadalmi környezetüket, legyen „kedvence” mindegyiküknek. Tudjanak kapcsolatot találni a társzművészetek és a zene között.

TÁRSADALOMISMERET– EGYÜTTÉLÉSTAN

Célok

Az *Együttéléstán* négy évfolyam (7–10.) számára készült komplex, fejlesztő, társadalomtudományi tantárgy. Az *Együttéléstán* a tanulók társadalmi, etikai, állampolgári szocializációját, nevelését, s ezen belül a polgári lét értékrendjét kívánja közvetíteni.

A kerettanterv, alapvetése, hogy a tanulók szocializációjának alapvető, meghatározó színtere a család. Az iskola legfeljebb képvisel és közvetít értékrendet és normákat. Mégis szükséges egy olyan a tantárgy, amely direkt módon közvetíti a szocializációhoz szükséges legfontosabb képességeket, attitűdöket, viselkedésmintákat és ismereteket.

A fő cél tanulók társadalmi beilleszkedésének és érvényesülésének elősegítése. Elsősorban olyan képességeket kívánunk megalapozni és fejleszteni, amelyek segítik a diákokat abban, hogy – életük későbbi szakaszában – számukra ismeretlen helyzetben is – el tudjanak igazodni, és az általános emberi és polgári normáknak megfelelően tudjanak viselkedni. Fontos cél továbbá, hogy fejlessze a fiatalok társadalmi tájékozottságát és tájékozódási képességét, másrészt megalapozza a demokratikus közéletben való tudatos részvételét; felkészítse a tanulókat a gazdasági jelenségek megértésére, a tudatos gazdasági szerepvállalásra.

A társadalom- és önismereti képességfejlesztést, valamint mentálhigiénés és kommunikációs funkciókat a kerettanterv egységes keretbe foglalja. Ez a tantárgyi keret heti 2 órára, illetve egy kétórás alkalomra terveződik. Az tanórákon kívül a program különböző képességfejlesztő (önismereti, kommunikációs és programokat, valamint a spontaneitást, közösségi funkciókat és az egyéni foglalkozást is biztosító témaheteket is tartalmaz.

Általános jellemzők

1. Az *Együttéléstán* **gyakorlati** tantárgy: a **tanítás-tanulás** folyamatát személyközpontúan közelíti meg. Szimulációk, esettanulmányok, szituációk, konfliktusok, döntéshelyzetek jellemzik azt a megközelítést, melyen keresztül elsajátíthatják a diákok a társadalomra vonatkozó ismereteiket és normáikat egyaránt.
2. A program a **pedagógia célokból** lebontva határozza meg a feladatokat, témaköröket, technikákat.
  - A közvetítendő ismeretek kiválasztása, életkorhoz, és az adott évfolyam pedagógia céljaihoz igazodik, összességében azonban tartalmazza az *ember és társadalom* (NAT követelmények) műveltségi terület követelményeit a történelem kivételével.
  - A kerettanterv tananyag-szelekcióját az évekre, problémákra bontott pedagógia célok vezérlik. A teljes – négyéves anyag – együttesen, a részletekből kívánja felépíteni, a célokban általánosan megfogalmazott értékeket, normákat, világképet.
  - A tananyag közvetlenül nem igazodik meghatározott tudományágak tematikájához, hanem a diákok szocializációs szükségleteiből kiindulva sokféle elemből építkezik. Tartalmi értelemben az ún. társadalomismereti (embertan, társadalmi-, gazdasági-, jogi- és állampolgári ismeretek) tematika a meghatározó.
3. A program legfontosabb eszköze a tanulói **motiváció**, ezért a tantárgy felépítése **induktív** jellegű. A konkrét társadalmi szituációkból indul ki és a tanulók aktivitására, részvételére építve igyekszik megfogalmazni a társadalmi viszonyok összességét. Az utolsó évet leszámítva, a diákok többnyire olyan témákkal, kérdésekkel találkozhatnak (család, iskola, lakókörnyezet stb.), amelyekről közvetlen ismereteik, tapasztalataik vannak, illetve lehetnek.
4. A program **jelenlívű**: napjaink valóságának bemutatásra, a társadalom mozgásformáinak, jelenségeinek, megértésére, a szociális képességek fejlesztésére irányul.
5. **Személyesség, élményszerűség és spontaneitás** jellemzi: a diákok személyes részvételén, tapasztalatain keresztül közelíti meg a problémákat. A tananyag feladatai, helyzetgyakorlatok döntési játékaik csupán kiindulópontjai azoknak a társadalmi kérdéseknek, amelyeket a tanórákon – a tanár és a diákok által közösen kialakított társadalmi térben – feldolgoznak.

6. A tárgy **nyitott**, nagy szabadságot biztosít a tárgyat tanító tanárok számára. A helyi szituációk, aktuális társadalmi problémák, személyes élmények a tanulónak kérdések, konfliktusok feldolgozására is módot ad, egyben biztosítja a tanárok számára a megfelelő feldolgozási módok elsajátítását.
  - A tanterv sajátosságaiból következően **interaktivitást** (tanár-diák, iskola-külvilág) feltételez;
  - mind a tanár, mind a diák részéről **naprakésztséget, folyamatos aktualizálást** igényel.
7. **Újfajta tanári attitűdöt**, módszertani változatosságra való képességet kíván. A pedagógust nem szaktárgyi, hanem pedagógiai értelemben tekinti szakembernek (Bármely szakos tanár taníthatja, aki pedagógusként képes folyamatosan együttműködni egyenrangú társként diákjaival)

Módszertani jellemzők

1. A szabad – helyi pedagógiai programhoz kötődő – felhasználás érdekében a tanterv moduláris rendszerű.
2. Időigénye: négy éven át legalább heti egy epochális órában a megadott órakeretek között.
3. Minden témakör önálló egység, ezzel együtt az egész tananyag is egységes rendszert alkot. A témakörök építőkövekként – a helyi programnak megfelelően – más módon is összeépíthetőek.
4. A tanterv alapvető ajánlata az induktív megközelítés, ami a személyességet, illetékességet, motivációt, problémacentrikus jellegét hivatott erősíteni:
  - konkrét esetekből (filmek, filmrészletek, novellák, olvasói levelek stb.) érdemes kiindulni, s ezekből levonni az általánosabb következtetéseket, törvényszerűségeket;
  - a szituációk, esetek, sajátos példabeszédek, amelyek előhívják a diákok saját élményeit; közös és egyéni tanulással általánosítva, a problémákat feldolgozva – azokat „megoldva” – tanítják a tanulókat;
  - a drámapedagógia eszközeit javasolja; ugyanakkor a játék mindig összekapcsolódik feladatlapokkal, közös értelmezésekkel is;
  - gyakorlati tevékenységekre vonatkozik – a megtanult tananyag önálló produktum (rajz, tanulmány, fotó, interjú, előadás stb.), illetve tevékenység formájában is megjelenik;
  - nagyon sok elemet tartalmaz a közösségi szabályrendszer működésével, egyén és közösség viszonyával kapcsolatban; ezekben a keretekben fel lehet dolgozni az iskolai közösségszerveződés aktuális rítusait és élményeit is.
5. Felhasználja a szociológia, a közgazdaság, valamint a politológia és a jogtudomány, szaktudományos és nevelési szempontból különlegesen fontos integrálható elemeit, a szaktudományos jellegű tanítást az időszak végére teszi, igazodva a tanulók életkori sajátosságaihoz
6. Tréningyszerűen megjelenő képességfejlesztő programok jellemzik, s ezek során alakulnak ki a „közmegegyezések”. Ily módon stabilizálódnak a diákok tartalmi ismeretei, szabálytudata, közös normái.
7. A tanterv építő jellegű: a diákok fokozatosan (lépésről lépésre) közelítenek a valóságos társadalmi viszonyok összetettségéhez életkori sajátosságaiknak megfelelően:
  - először elvont játékszinten (beszélgetések, dramatikus játékok) találkoznak a társadalom törvényszerűségeivel;
  - aztán filmek, filmrészletek közvetítenek – többnyire stilizált formában – valóságos szituációkat, amelyeket az iskola biztonságos légkörében közösen dolgoznak fel a diákok;
  - később konkrét szituációk, valóságos döntési helyzetek adják meg az órák témáját, amelyek alkalmasak kiscsoportos és plenáris értelmezésekre, vitákra, dramatizálásokra. A megadott szituációk segítségével könnyebben meg lehet közelíteni a szélesebb körű társadalmi összefüggéseket, illetve a szaktudományos értelmezéseket (jog, közgazdaságtan stb.) is;
  - ezt követően már érdemes ismerkedni a valóságos viszonyokkal – vendégeket hívni az kisebb látogatásokat (pl. bírósági tárgyalás, hivatalos ügy elintézése stb.);
  - végül gyakorlati feladatot, vizsgát kell tenni (pl. egy segélyszervezetnél segíteni, bármilyen rájuk szabott ügyintézés elvégzése stb.) a diákok számára, ami az értékelésnek is szerves részét képezi – önálló kutatás, gyakorlat, projekt-vizsga stb.

TESTNEVELÉS

A testnevelés és sport ismereteivel, értékeivel és funkciójával sajátosan összetett műveltségi terület, egyenrangú más műveltségi és kultúraterületekkel. A testkultúrára vonatkozó képességek és készségek fejlesztése a hagyományokon is alapuló, globálisan értelmezett általános és speciális mozgáskultúra megismerésén és elsajátításán keresztül valósul meg. A pszichomotoros készségek és képességek tervszerű fejlesztése a mozgásműveltség s egyben az életmódszemlélet alakítását is jelenti. A tananyag kiválasztása és átadásának módja a tanulói személyiség egészének fejlesztését célozza – a teljes pszichomotoros egységet – és nem csak a motorium képését. A testnevelés és sport

felkészít – transzferálódó hatásaival – az élet- és munkanehezőségek elviselésére, a kapcsolatteremtő képesség fejlesztésére, a szolidaritás, a tolerancia és a fair play szellemének megismerésére is.

Az ember bio-, pszichikai természetéről ismereteket, meggyőződéseket, értékítéleteket alakít ki. Képesé tesz a környezetben végbemenő változások egészségügyi jelentőségének értékelésére, egyben összhangot teremt az egyéni tevékenység és életmód között. Higiéniai szokások alakításával az egészségfejlesztési eljárások, módszerek megismertetésével szükségleteket fejleszt az egészség megőrzése és fenntartása érdekében. A testnevelés a köznapi, kulturált viselkedés társadalmilag kialakult és hasznos mozgáskészletének elsajátítását, az alapvető viselkedési sémák alkalmazását segíti elő. Igényt kelt az esztétikus szép test, a szép biomechanikailag helyes testtartás kialakítására és fenntartására. Az iskolai testnevelés és sport aktívabb szerepvállalásra nevel, sajátos eszközein keresztül önkifejezésre, önmegvalósításra ad lehetőséget, de kitűnő eszköz a szocializálódás folyamatában is, mert az esélykülönbségek csökkentésének is eszköze. Ugyanakkor a vizuálisan is érzékelhető teljesítmény önbizalom erősítő, alkalmas a jobb képességűek kiválasztására, és ezáltal elősegíti a csoportképződést. Speciális kognitív, affektív-emocionális és motoros tudást biztosít. Mindezek következtében az iskolai testnevelés és sport pedagógiai, nevelési hatásai jelentősen meghaladják a tananyag elsajátításának és számonkérésének a szintjét.

Célok

Egy sajátos – egész életen át tartó, a nemiségnek megfelelő –, életmódba beépülő testkulturális tevékenységprofil kialakítása és a kreativitásnak teret biztosító, pszichomotoros cselekvőképes tudás megalapozása. Célja a játék- és sportkultúrában való tájékozódás, taxálható tudás kialakítása a játék- és sporttevékenység jellegzetes területein, az önálló testedzésre, sportolásra, mozgásos önkifejezésre való készség alakítása. Cél az aktívabb szerepvállalásra nevelés, illetve sajátos eszközein keresztül az önkifejezés, az önmegvalósítás. A mozgáskultúra kialakításán túl cél a szervezet edzettségi szintjének emelése, alakítása. Cél a sporttevékenységekben jelen lévő szocializációs folyamatok és tényezők alkalmazásával, felhasználásával az oktatási környezetben jelentkező egyenlőtlenségek mérséklése, a testnevelés és sport eszközzel rendelkezővel erkölcsi és akarati tulajdonságok alakítása. Cél a tanulók felelősségének kialakítása saját testi fejlődése érdekében.

Cél, hogy a testnevelés követelményeivel és tevékenységével ösztönözze a tanulókat együttműködésre és kooperációra, fejlessze a konfliktusok kezeléséhez szükséges személyiségjegyeket: önismeretet, az önbizalmat, az alkalmazkodóképességet, a kudarcátűrést. Cél a testi fájdalmat, az indulatokat leküzdeni tudó magatartásra, önuralomra, mások erejének tiszteletére és testi épségének a megóvására nevelés. Végül cél a megtanult testkulturális tevékenységek kontrollált versenyhelyzetekben való alkalmazása, az iskolai, a kerületi, vagy egyéb bajnoki rendszerben való részvétel.

Fejlesztési feladatok, követelmények

1. Az egészséges testi fejlődés

A tanulók az alkalmazás szintjén ismerjék a mozgástevékenységnek és a sportolásnak az egészséges életmódban betöltött szerepét. Rendszeresen végezzenek testedzést.

Tudatosan vegyenek részt egészséges testi fejlesztésükben, a biomechanikailag helyes testtartás kialakításában és fenntartásában, légyőzorna. Mentális képességek céltudatos fejlesztése. Életmódszemlélet kialakítása.

2. A mozgásműveltség fejlesztése

Teljesítményképes tudás szintjén birtokolják az atlétikában tanult alaptechnikákat: futások, ugrások, dobások.

3. Akaraterő, állóképesség fejlesztése

Sajátítsanak el támasz- és függőszerkezen egyszerűbb tornaelemeket és elemkapcsolatokat. A tornából tanult elemekből legyenek képesek összefüggő gyakorlatot végrehajtani. Követelmény, hogy fejlődjön önismeretük, együttműködési készségük, segítőkészségük, az ügytelenebbekkel való szolidaritásérzésük, empátiájuk, szép mozgás iránti igényük, továbbá bátorságuk, ügyességük, egyensúlyérzékük, lazaságuk, térérzékelésük, ritmusérzékük.

Tudjanak elfogadható szinten játszani két sportjátékot, ismerjék azok szabályait, alkalmazzák támadási és védekezési megoldásait. Követelmény az együttműködés értékének tudatosítása, kapcsolatteremtő képesség fejlesztése, kezdeményezőkétség, a másokkal történő hatékony együttműködés fejlesztése, a győzelmek-kudarok, nehézségek leküzdése. Az ellenfél elleni kulturált pozícióharc kialakítása, a fair play szellem, továbbá fejlődjön: térérzékelésük, labdaérzékük, kombinatív és taktikai érzékük, szabályokat elfogadó készségük.

4. Továbbfejleszthető szinten tudjon úszni, a megfelelő vízbiztonság kialakítása. Ismerjék fel egyéniségük erős gyenge oldalait.

5. A motorikus képességek fejlesztése
A cél, hogy a tanulók értsenek el jelentős fejlődést maximális és gyorsasági erőben, állóképességben. Fejlődő tendencia jellemezze kondicionális és koordinációs képességeiket, mozgásos cselekvésbiztonságukat. Életkoruknak megfelelően fejlett izomzattal legyenek képesek uralni testtömegüket a legkülönbözőbb feladathelyzetben. Motoros képességeiket fejlesszék, ez mutakozzon meg atlétikai és tornateljesítményeikben. Ismerjék és alkalmazzák a képességeik fejlesztésére szolgáló eljárásokat.

Fejlődjön izomérzékelésük, ritmus- és reakcióképességük, térbeli tájékozódóképességük, legyenek képesek összerendezett mozgásokra, labilis egyensúlyi helyzetben is növekvő biztonsággal uralják testhelyzetüket.

6. A mozgásigény fenntartása
Jellemezze a tanulókat a játék- és sportkultúrában való tájékozottság, taxálható tudás a játék- és sporttevékenység jellegzetes területein, az önálló testedzésre, sportolásra, mozgásos önkifejezésre való készség.

A testnevelés és a sportolás sajátos eszközeivel hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget a saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak. Olyan fiatalokká, akik ismerik motorikus képességeiket, azok fejlesztésének, fenntartásának módját, ismerik és igénylik a mozgásos játék, versengés örömeit. Megbecsülik társaik teljesítményét, cselekvésbiztosak, mozgásuk koordinált, esztétikus és kulturált, felismerik a testnevelés és a sport egészségügyi, prevenciós értékeit, és a rendszeres fizikai aktivitás életmódjuk részévé válik.

A követelmények mozgósító hatása akkor érvényesül, ha azok a tanulót erőfeszítésre készítetik, de nem kilátástalanok. Ezt csak differenciált követelményekkel érhetjük el. A testnevelés és sport követelményeit úgy kell kialakítani, hogy ne okozzanak hátrányos megkülönböztetést. Az önhibáján kívül hátrányos helyzetben lévő tanuló is érezze: tiszteletben tartják személyiségét, segítik hiányosságai felszámolását, értékelik igyekezetét, fejlődését. A tanulók tanórai teljesítményének megítélésekor saját korábbi teljesítményükhöz mérhető fejlődésüket ajánlatos figyelembe venni.

RÉSZLETES TANTÁRGYI PROGRAMOK

SZAKASZOS (EPOCHÁLIS) TANTÁRGYAK

IRODALOM 7. ÉVFOLYAM

Célok

- Annak a nyitottságnak a kialakítása, amely az irodalmi művek befogadásához szükséges.
- Olyan eszközök használatának elsajátíttatása, melyek segítségével a tanulók el tudják különíteni a művészi és nem művészi szövegeket.
- Az alapvető műfajok és szövegfajták jellegzetességeinek felismertetése.
- A befogadás tapasztalatainak tudatosítása: a szaknyelvi eszköztár használata.
- A hétköznapi és a művészi kommunikáció közti különbség megfigyelése.
- Különböző szempontú szövegelemző műveletek egyre önállóbb elvégzése.
- A szöveg megértést bizonyító hangos olvasás.
- A célhoz és a kommunikációs helyzethez adekvát szövegalkotás, kifejezőképesség.
- Olvasható, esztétikus, jó tempójú egyéni írásmód – irányított vázlat készítésekor is.
- A memoriterek kifejező megjelenítése.
- Az érdeklődés felkeltése a megjelölt művek értő befogadására.
- A művekben megjelenő helyzetek, helyszínek, szereplők és cselekményelemek feldolgozása.
- Ellentmondásos élethelyzetek, erkölcsi konfliktusok feltárása, megvitatása.
- Ismerkedés a szatíra lehetőségeivel.
- A valóság és a fikció viszonyának vizsgálata.
- A jellemzés eszközeinek feltárása.
- A művekben megjelenített erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése és megértése.
- A mesei elemek felismerése.
- A szókinccs fejlesztése.

- A koncentrációképesség, az emlékezet fejlesztése.
- Az önismeret, az együttműködés fejlesztése. Az együttműködés kereteinek kialakítása.

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Értelemig és tovább – bevezetés az irodalmi szövegek olvasásába	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – szövegértés, szövegalkotás az alábbi szövegtípusokban: <i>közlő</i>: elbeszélés, indoklás, bizonyítás stb., <i>leíró</i>: tárgy vagy személyleírás, meghatározás, jellemzés – az alsó hat évfolyamon megismert műfajok felismerése, a cselekmény újrainírása az eredetitől eltérő nézőpontból 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Művek</i>: Trencsényi Borbála: Az értelemig és tovább című tankönyv szövegei: Dino Buzatti: Megszólítások, Kosztolányi Dezső: Aurelius, Arany János: Tetemre hívás, A tudós macskája, Weöres Sándor: Az éjszaka csodái, Lewis Carroll: A Gruffacsór, Örkény István: Leltár, Lázár Ervin: Költői verseny – <i>Fogalmak</i>: befogadás, művészi és hétköznapi szöveg, műnemek, műfajok, szövegfajták, az elbeszélői nézőpont, kompozíciós egység 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>Miért születtek a művészetek (közösségi és egyéni okok gyűjtése) – közös megbeszélés</p> <p>Milyen a művészet nélküli világ – Ma minden művészet (Lásd: konyha...) – közös megbeszélés</p> <p>Artnoban jártam címmel önálló fogalmazás írása: egy művészet nélküli világban tett utazásról.</p> <p>Közös történetvázlat egy művész, hangszer vagy műalkotás születéséről, önálló fogalmazás majd felolvasás – csoportmunka majd egyéni fogalmazásírás.</p> <p>Mitől művészet a művészet:</p> <p>Lázár Ervin novellájának szerepekre bontott hangjátékszerű előadása (több elbeszélő és egy rendező is kell a szereplőkön kívül).</p> <p>A szöveg versre vonatkozó részeinek kiemelése, értelmezése – közös megbeszélés.</p> <p>Vita lefolytatása a „Mi a vers?” – kérdéskörében.</p> <p>Szócikk a versről egyéni versdefiníciók, diálexikon szócikkének értelmezése – egyéni munka.</p> <p>Carroll művének „magyarra” fordítása, az eredeti mű beleérező előadása vagy illusztrációk készítése a versszakokhoz-jelenetekhez – választható egyéni feladat.</p> <p>A Gruffacsórhoz készült illusztrációk bemutatása, és a szöveg megfejtése – kiselőadás</p> <p>Mitől vált megfejthetővé a vers, milyen elemeiből lehet következtetni? – közös megvitatás.</p> <p>A szövegek közül melyik vers, milyen okai vannak, a nemverssé nyilvánításnak? (<i>Trencsényi Borbála: Az értelemig és tovább című tankönyvből 5–6. oldal</i>) – csoportmegbeszélés</p> <p>Slágerek, népdalok és irodalmi művek részleteiről eldönteni: művészi és nem művészi szövegek-e (ajánlott téma: szerelem, anya). A döntések megvitatása, érvekkel alátámasztása kis csoportban.</p> <p>A „hiány” megszüntetése mint a művészetértelmezés útja:</p> <p>A hiány szerepe: régies szavak, kihagyások: Arany: A tudós macskája – közös szövegértelmezés.</p> <p>Az ismeretlen szavak szótározása – csoportmunka.</p> <p>Az Arany-vers cselekményének összefoglalása a macska nézőpontjából – elbeszélés írása nézőpontváltással.</p> <p>A hiány megszüntetése kiegészítéssel: Kontextus teremtése <i>Buzatti Megszólítások</i> című művéhez: a részletekre bontott műhöz (két-három megszólításhoz) jelenetek írása, előadása kis csoportban, hogy az évfolyam együtt hozza létre a kiegészített művet.</p> <p>A néphit mint a hiány betöltője:</p> <p>Arany: Tetemre hívás – közös megbeszélés után a vers tartalmának összefoglalása 3 mondatban: a lány megöregülése milyen utalásokból derül ki.</p> <p>A korismeret mint a hiány betöltője:</p> <p>A Kosztolányi-novella alternatív befejezése a félig felolvasott mű alapján. Indokolni az elképzelést. A tényleges befejezést értelmezése, magyarázata.</p>		

Weöres Sándor Az éjszaka csodái című művében elkülöníteni a képtelenségeket a költői képektől. Metaforaelemző megbeszélés, álomemlékek felidézése. Illusztrációk alkotása a Kaláka Együttes által megzenésített versre. A hiányfajták összegyűjtése, és a műalkotásban betöltött szerepük tisztázása – közös megbeszélés.
Örkény István: Leltár című művéből krimi, elbeszélés írása. Az eredeti szöveg közös értelmezése.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Mitológia	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FŐKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	– szövegértés, szövegalkotás, visszatérő motívumok, azonosságok és különbségek felismerése, dramatizálás, előadás	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – Művek: mesék és mítoszok, mítoszok a világ keletkezéséről, történetek a Bibliából, – Fogalmak: mágikus és mitikus gondolkodásmód, mese és mítosz, motívum, toposz, cselekmény, világkép, bűn és bűnhődés, káosz és rend, félistenek, héroszok, 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>A mágikus világlátás – kiselőadás a történelmi tanulmányok alapján. A mágikus korszak bemutatása után: varázsszöveg írása, majd varázsszöveg dramatizált előadása csoportban. Egy-egy nép világteremtés-mítoszáinak feldolgozása kis csoportban: jelenetekre bontás, majd élőképes, képregényszerű vagy rajzos-képmutogató előadás. A bemutató alapján tartalmi vázlat írása a nézőknek – egyéni munka. A teremtésmítoszok állandó elemeinek gyűjtése. A motívum, az archetipikus kép és a toposz fogalmának megértése – tanári magyarázat, közös megbeszélés. Toposzok, archetipikus képek gyűjtése saját olvasmányélményekből, képi ábrázolásuk – egyéni munka. Saját teremtésmítosz írása. A két bibliai teremtésmítosz táblázatos feldolgozása, összehasonlítása (ki, hogyan, miből, milyen sorrendben teremt, milyen az emberről alkotott kép) – csoportmunka. A feltárt különbségek magyarázata: történelmi-társadalmi okok – közös megbeszélés. <i>Kosztolányi Dezső: Káin</i> című művének megismerése: a parafrázis eszköztárának kiemelése – közös megbeszélés. Parafrázis írása a többi megismert ószövetségi történet valamelyikéből. Felolvasás kis csoportban, majd egy-egy kiválasztott alkotás a többiek előtt is elhangzik. A mese és mítosz különbségeinek feltárása a korábban szerzett tudás felidézésével – közös megbeszélés. A mese mitikus elemei – közös megbeszélés. Tündérszép Ilona meséje állóképekben előadva – a közönség felismeri a jelenetet, a mese az egész évfolyam állóképeiből áll össze. A legenda hozzávalóiról recept írása egy megismert legenda alapján. (Boldogasszony papucsja). A recept alapján legendaírás. A monda történelmi magva, mitikus és mágikus összetevői – ismeretfelidéző megbeszélés. Helynévmagyarázó monda írása. A most megismert fogalmakkal és definíciókkal párosítólánc a teljes évfolyamban: mindenki kap egy definíciót, és egy másik fogalom megnevezését. Ha elhangzik a „saját” fogalom definíciója jelentkezik, megnevezi, majd feladja feladványként a sajátját.</p>		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Görög mitológia	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	– szövegértés, szövegalkotás, visszatérő motívumok, azonosságok és különbségek felismerése, dramatizálás, előadás	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – Művek: történetek a görög mitológiából – Fogalmak: mágikus és mítikus gondolkodásmód, mese és mítosz, motívum, toposz, cselekmény, világkép, bűn és bűnhődés, káosz és rend, félistenek, héroszok, 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>A görög mitológia: a teremtéstörténet elemzése a megismert módon – egyéni munka Családfa rajzolása az Olimposz lakóiról az attribútumaik képi ábrázolásával. Rajzos térkép készítése az Alvilágról a Hamilton-féle mitológia leírása alapján. Parafrázis egy hérosz történetéből: Orfeusz, Héraklész stb. A hexameter: az Odüsszeia kezdősorainak ritmizálása 4 soronként önálló munkában. Félig állat félig ember lényről készített hexameteres leírás (6 sor) – egyéni házi feladat. A trójai háború eseménytörténete: Cselekményelemek mozaikos összerakása: mindenki egyről ír 3–6 mondatot, és utána néz az előzményeknek, egy „ravasz” kérdést fogalmaz meg az adott részről. A történet vázlatának közös rögzítése. Az Odüsszeia történetének vázlata: egy-egy cselekményelemet, helyszínt kap minden csoport, annak utána néz, pár mondatban leírja, majd közösen sorba rendezzük, rögzítjük. Odüsszeusz jellemrajzának megírása a kalandok alapján: egyoldalas szöveg a kalandok megbeszélése után. Riport készítése Odüsszeusszal – egyéni munka. Oidipus, illetve Antigóné véd- és vádbeszédének megírása – csoportmegbeszélés alapján egyéni munka. Ellenzéki illetve hatalomhű újságban megjelentetett riport, tudósítás, hír, reklám – csoportban újság összeállítás. Antigóné tárgyalása – szerepjáték előre kiosztott szerepekkel (védő, ügyész, bíró, tanúk, esküdtszék). Kérdések Héraklészről – a történet végiggondolása után mindenki maga ír tízet, társával felváltva kérdezik egymástól – pármunka. Vetélkedő a görög mitológiából: események, hősök, jelképek, történeti adatok számon kérése.</p>		

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Olvasmányok az elbeszélő irodalom köréből 1.: Kaland és utazás	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	– szövegértés és szövegalkotás, a mögöttes jelentéstartalmak fölfedezése, a le nem írt, de a cselekményből kikövetkeztethető szövegrészek megalkotása, vita, döntéssjáték, jellemzés írása, elbeszélői hangnemek teremtése	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – Művek: Swift: Gulliver (1–2. könyv), Verne: Kétévi vakáció vagy egy XX. századi magyar kalandregény – Fogalmak: regény, kalandregény, utaztatóregény, narráció, nézőpont, jellemek és a jellemzés eszközei, történetvezetés, konfliktusok és megoldások, fikció 		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Swift életrajz és a korabeli Anglia leírása alapján – önálló szövegértelmezés.
 A szerző és elbeszélő több szempontú összehasonlítása (foglalkozás, vagyoni helyzet, hatalomhoz való viszony, műveltség, küzdelmek) – egyéni munka.
 Az elbeszélő szerepének tisztázása, fajtái – közös megbeszélés.
 Kijelölt szövegrészek szoros olvasása:
 Mesei leírás-politikai nyelvhasználat – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 Nézőpontok a műben – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 Eszményítés és irónia, (a császár leírása) – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 A lilliputi eskü szövegének megírása – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 A cirkusz és politika világának összehasonlítása – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 A lilliputi gyereknevelés és iskola – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 A méretmegváltozástól adódó nézőpontváltás bemutatása: hétköznapi használati tárgyak leírása lilliputi szemszögből – egyéni feladat, a rejtvény megfejtése közösen.
 A sajtóműfajok megismerése szakértői csoportokban: szakirodalom feldolgozása – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 A lilliputi élet bemutatása egy napilapon keresztül – újságszerkesztés csoportmunkában.
 Hajótörés játék: a tíz legfontosabb tárgy egyéni listája, majd kis csoportban konszenzusos döntés, irányított vita után évfolyamlista összeállítása.
 A kétévi vakáció értelmezése csoportokban:
 A sziget adta lehetőségek, a túlélés feltételei – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 A gyerekek jellemzése, a sziget társadalma – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 A főszereplők és konfliktusai – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 A sejtetés: Jakab lelkiállapota – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 A cselekmény: a felfedezések, a záró fordulat: külső segítség – csoportmunka kérdéssorral és előadás.
 Új befejezés írása a Kétévi vakációhoz.
 A kalandregény konfliktusainak megbeszélése: egyéni megoldási utak megvitatása.
 A mai technikai eszközök történetváltoztató hatása – fantáziajáték.

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Olvasmányok az elbeszélő irodalom köréből 2. Az anekdotától az anekdotikus regényig	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	szövegértés, szövegalkotás, befejezésváltozatok írása, művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, a nyelvi archaizmusok szövegbe építése, a szövegben megformált magatartások kritikus értékelése	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Művek:</i> Mikszáth: A néhai bárány, A bágyi csoda, Szent Péter esernyője – <i>Fogalmak:</i> adoma, anekdota, humor, elbeszélés, hangnem, írói magatartás, elhallgatás, sejtetés, idill és tragikum, érték, nyelvi archaizmusok 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>A néhai bárány értelmezése: Tartalomösszegzés, a szereplők jellemzése, idegen szavak gyűjtése – egyéni munka. Az anekdotikus írásmód jellemzői: otthonosság, elszólások, szóbeli fordulatok, visszavont kijelentések, átképzéles elbeszélés, jelenre váltás, szólás, közmondás használata – közös megbeszélés, szövegrészek kiemelése. Anekdotagyűjteményből választott szöveg előadása a megfelelő hangnemben – egyéni előadás. A humor eszköztárának feltárása: viccek mesélése, a működésük magyarázata – csoportmegbeszélés. Humorelméletek bemutatása, az elméletet igazoló viccek példájával – csoportmunkák kérdéssorral és előadások.</p>		

Anekdota írása és előadása előre megadott csattanóval (pl. „Én azóta bizony nem iszom tejet!”)

Novellaelemzés: a sejtetés eszköztárának kiemelése – csoportmunka kérdéssorral és előadás.

Szerkezeti vázlat a novellákhoz – csoportmunka kérdéssorral és előadás.

Mesei elemek gyűjtése, hatásuk megbeszélése – csoportmunka kérdéssorral és előadás.

A fordulatok, a csattanó magyarázata: realitás, és misztikum – csoportmunka kérdéssorral és előadás.

Nézőpontváltásos elbeszélés: a falu közösségének, világának bemutatása egy ott élő szemével láttatva – fogalmazás írása.

A regény és a filmadaptáció összevetése szempontok alapján – közös megbeszélés.

Vita a filmes adaptációkról.

A Szent Péter eseményének értelmezése:

Az időrend helyreállítása: kihagyás, sejtetés, kitérő – csoportmunka kérdéssorral és előadás.

Anekdotikusság, beekelődő anekdoták, viszonylagosság, gúny – csoportmunka kérdéssorral és előadás.

Legenda, előítélet, a közvélemény szerepe, illem – csoportmunka kérdéssorral és előadás.

Idill és ironia: mesei elemek, véletlenek, lehetetlenségek, lélektani képtelenségek – csoportmunka kérdéssorral és előadás.

Komikus szereplők – csoportmunka kérdéssorral és előadás.

A késleltetés szerepe (minta: a vágató hintótól Gyuri és Veronka első találkozásáig leírtak.): Egy hazaút leírása minél többféle kitérővel – egyéni munka.

A regény végének átírása: lehetséges realista vagy ironikus befejezések alkotása, felolvasása.

Idegen szavak és kifejezések gyűjtése, magyarázata. Az újonnan tanult kifejezések szövegbe illesztése.

Szótárhasználat az idegen és régies kifejezésekhez – csoportmunka.

Túlzásos jellemrajzok, karikatúrák készítése – egyéni munka.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A művészi és nem művészi szöveg elkülönítése.
- A műfajok, szövegfajták alapvető sajátosságainak felismerése.
- Öt vers megtanulása.
- Különböző teremtéstörténetek, illetve a görög mitológia fontosabb történeteinek ismerete.
- A mese és mítosz lényegi elemeinek felismerése.
- A tanulók képesek legyenek a mitikus gondolkodás elemeinek felismerésére.
- Ismerjék a Biblia jelentőségét, néhány fontosabb történetét.
- A megismert történeteket be tudják mutatni a művek fontos elemeinek megjelenítésével.
- Tudják használni az adott műhöz kapcsolódó fontosabb fogalmakat, szakkifejezéseket.
- Képesek legyenek egy kiválasztott szövegrészlet hű felidőzésére.
- Az olvasott művek legfontosabb ismérveinek megnevezése.
- A helyzet, a helyszín, a szereplők, a cselekményelemek ismerete, az idő és eseményszerkezet követése a művekben.
- Annak az írói szándéknak a felismerése, hogy a fikció eszközeivel, hogyan lehet a valóságot bemutatni.
- A megjelölt művek értő befogadása.
- A szövegelemzés néhány alapvető eljárásának alkalmazása.
- A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások alkalmazása.
- A mesei elemek feltárása.

8. ÉVFOLYAM

Célok

- A szöveg-feldolgozási eljárások tudatosítása és gyakorlása.
- A szövegmegformálás kreatív eszközeinek birtoklása.
- Az irodalmi kifejezőmódok személyes megtapasztalása.
- Meg tudják különböztetni a szó szerinti és a metaforikus jelentést.
- Tudjanak egy adott műről önállóan véleményt formálni.
- Munkájukban tudják a különböző kézikönyveket használni.
- Képesek legyenek a szövegmegformálás különböző eszközeinek használatára.
- Képesek legyenek drámai műveket önállóan olvasni.
- Tudjanak fogalmakat alkalmazni egy adott mű leírásában, értelmezésében.
- Képesek legyenek rövidebb, összefüggő szöveg jegyzetelésére.
- A memoriterek értő előadása.
- Az adott művek értő befogadása.

- Egyszerűbb dialogikus formák megismerése.
- Az olvasott műben megjelenített élethelyzetek, érzelmek, emberi kapcsolatok felismerése, megértése.
- A szó szerinti jelentésen túl a művek lehetséges üzeneteinek megértése.
- Vélemények megfogalmazása az adott művek lehetséges üzeneteivel kapcsolatban.
- A novella műfaji jellegzetességeinek megismerése.
- Annak tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények forrása.
- Fogékonyság kialakítása a tragikumra, a pozitív érzelmekre, a derűre, a szépségre.
- A dráma műfaji jellegzetességeinek felismertetése.
- A dráma szövegtípusainak megismertetése.
- Az érdeklődés felkeltése szokatlan témájú és hangvételű művek befogadására.
- Az olvasott művekben megjelenített élethelyzetek, emberi kapcsolatok felismertetése, megértése.
- A szó szerinti jelentésen túl a művek lehetséges jelentéseinek, üzeneteinek felfogása.
- Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum felismerése.
- A közlésmód sajátosságainak megfigyelése és szerepének felismerése az adott műben.
- Fogalmak, fogalomkörök alkalmazása az adott művet leíró, értelmező tevékenységben.
- A téma hagyományainak és változatainak felismerése.
- Néhány lírai műfaj jellegzetességeinek felismerése.
- A már megismert szóképek felismerésének gyakorlása.
- A ritmusteremtő elvek és elemek felismerése.
- A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások használatának elmélyítése.
- A szöveg minél teljesebb megértését szolgáló olvasás.
- A művekben megjelenített erkölcsi kérdések és motivációk, magatartásformák felismerése és megértése.
- A fogékonyság elmélyítése a részvételre, az igazságra.
- Az önálló véleményalkotás, véleménynyilvánítás képességének elmélyítése.
- Az élményt elmélyítő, a megértést elősegítő szövegelemző eljárások tudatosítása.
- A regényműfaj néhány jellegzetességének felismerése.
- A „rólam van szó” élményének tudatosítása.
- Betekintés egy írói pályaképbe.
- A tanulók képesek legyenek az együttműködés minél több formájának alkalmazására.

1.

A TÉMAKÖR CÍME	A táj költészete	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	értő, bemutató szövegolvasás, szövegértés, szövegalkotás, szabálytalan vagy bonyolult mondat szerkezetű szövegek megértése, lírai szövegmontázs készítése	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Művek:</i> Balassi: Egy katonaének, Csokonai: Az estve, Petőfi: A puszta télen, Babits: Messze, messze, József Attila: Holt vidék, Radnóti: Nem tudhatom, mai szerzők versei - <i>Fogalmak:</i> rím, rímképlet, motívum, Balassi-szak, lírai én, perspektíva, zeneiség, kép, nominalitás, hangszimbólum 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>A Balassi-vers értelmezése: szerkezeti vizsgálat, idegen kifejezések gyűjtése, szótárázása, az életkép kiemelése – csoportmunka kérdéssor alapján, és kiselőadás.</p> <p>Az életképszerű elemek kiemelése alapján a végvári életmódot leíró fogalmazás írása – egyéni munka.</p> <p>A Balassi-vers értékrendi utalásainak kigyűjtése, majd vita a vitézi élet értékeiről – csoportmunka kérdéssor alapján, és kiselőadás.</p> <p>A Balassi-vers szerkezeti pilléreinek megfigyelése: költői kérdés – környezetrajz, külső és tevékenységek leírása – vélemény – a veszélyek, árnyoldalak leírása – dicséret – csoportmunka kérdéssor alapján, és kiselőadás.</p> <p>A Balassi-vershez hasonló szerkezetű leírás készítése saját életükről – egyéni munka.</p>		

A Csokonai-vers első szakaszának érzékszervekre ható kijelentéseinek csoportosítása – csoportmunka kérdéssor alapján és kiselőadás.
 Minden érzékszervre ható részletező tájleírás készítése negatív és pozitív hatást keltő verzióban – egyéni munka.
 A képszerű leírás, és a felvilágosult eszme összekapcsolásának bemutatása – közös megbeszélés.
 Egy igaznak vélt életelv tételmondatszerű megfogalmazása után érvelő-meggyőző szöveg írása – egyéni munka.
 A negatív festés eszköztárának felismerése a Petőfi-versben – csoportmunka kérdéssor alapján és kiselőadás.
 Leírás készítése az iskoláról negatív festéssel – egyéni munka.
 A Petőfi-vers részletes képelemzése: metaforamagyarázat és a szimbólumok megfejtése szóban, ábrázolása képen – közös megbeszélés alapján.
 A Babits-vers alapján képeslapkészítés – egyéni munka.
 A „Magyarhon” kezdetű versszak megírása – egyéni munka.
 Rímelemzés – csoportmunka.
 A Holt vidék képeinek közös elemzése-értelmezése.
 Forгатókönyv készítése a vershez – egyéni munka.
 A Radnóti-vers nézőpontjainak megfigyelése – csoportmunka kérdéssor alapján és kiselőadás.
 Mai szerzők verseiből miniantológia összeállítása – egyéni munka.
 Összefoglalásként fogalomlista készítése, a definícióírás gyakorlása: szókártás kikérdezés – pármunka.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Mese a színpadon	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	értő, bemutató szövegolvasás, a dráma sajátosságainak felismerése, a cselekményelemeinek felismerése és szerkezetének bemutatása, a komikum forrásainak és típusainak felismerése, instrukciók írása, színpadkép, jelmeztervezés, azonosságok felismerése, részletek közös feldolgozása, bemutatása	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Művek</i>: Shakespeare: Szentivánéji álom, Balázs Béla: A kékszakállú herceg vára – <i>Fogalmak</i>: Színház és dráma, vígjáték, helyzetkomikum, jellemkomikum, szereplők rendszere, vándormotívum, szimbólum, szövegtípusok a drámában, monológ 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>Shakespeare és az angol színjátszás – szövegfeldolgozás – egyéni munka. Színháztörténeti ismeretek felidézése. Vetélkedő a Színház az egész világ (videó), és a tankönyvi fénymásolat alapján. A 2. forduló: 15 mondat a <i>Szentivánéji álom</i>ról, benne elrejtve 6 hiba – a többi csoport keresi a hibákat. Egy-egy szereplő nézőpontjából a történet elmesélése. Szentivánéji álom értelmezése: Az eseményszálak találkozási pontjainak bemutatása – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A három szereplőcsoport jellemzése – csoportmunka kérdéssorral és előadás. Szereplőpárok alkotása és jellemrajz készítése – csoportmunka kérdéssorral és előadás. A komikum fajtáinak kerestetése – csoportmunka kérdéssorral és előadás. Az alaphelyzetekből a tragikus és komikus elemek csoportosítása. Ezek alapján fogalmazás írása: Komédia-e a Szentivánéji álom? – címmel. Monológírás: egy figura, egy helyzet kiválasztása után ott megállítva a történetet leírni a figura helyzetét, annak előzményeit, érzelmeit, vágyait, terveit – egyéni munka. A Balázs Béla mű előhangjának kulcsként értelmezése – közös megbeszélés. A várat mint a lélek szimbólumát értelmezni: az egyes kapukban feltáruló képek megfejtése – mint egy lehetséges életút állomásai – egyéni munka. A történetet az egyik szereplő nézőpontjából megírni, úgy hogy minden jelenetben rögzítik a gondolatait, érzelmeit, a másiktól és a helyzetről alkotott feltételezéseit – egyéni munka. Rendezői koncepció a műhöz, és egy jelenethez rendezői utasítások írása csoportmunka. Díszlet- és színpadtervek a belső világban játszódó drámához – egyéni munka.</p>		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Olvasmányok az elbeszélő irodalom köréből 3.: A novella változatai	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	szövegértés, szövegalkotás, elbeszélő műfajok felismerése, a cselekmény szerkezetének feltárása, az eredetitől eltérő befejezések írása, a cselekmény újírása az eredetitől eltérő nézőpontból, élménybeszámoló és fiktív élménybeszámoló írása, vita, beszélgetés	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Művek:</i> Boccaccio: Sólyom feláldozása, Gogol: Az orr, Csehov: Aludni szeretnék, Móricz: Hét krajcár, Karinthy: Találkozás egy fiatalemberrel, Örkény: Ballada a költészet hatalmáról – <i>Fogalmak:</i> novella, kötött motívum, szabad motívum, csattanó, fordulat, sorsok és élethelyzetek, groteszk, írói attitűd, lírizáltság, drámaiság, közlésfajták 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>A Boccaccio-novellák állandó szerkezeti elemeinek kigyűjtése (Mi mindent ír le Boccaccio, mielőtt elkezdene elmesélni a történetet) – csoportmunka kérdéssorral és előadás.</p> <p>Ezek alapján Dekameron mintájára készült szerelmi témájú novellát írni – egyéni munka.</p> <p>A lovagi értékrend értelmezése – csoportmunka kérdéssorral és előadás.</p> <p>Befejezést változatok írása a Boccaccio-novellához – egyéni munka.</p> <p>A Dekameronból készült film alapján beszélgetés a középkor- reneszánsz világról.</p> <p>A Gogol mű értelmezéséhez: a groteszk és az abszurd fogalmának megértése, magyarázata.</p> <p>Humoros, ironikus, szatirikus, groteszk jelenetek gyűjtése (3-3 példa) és minden kategóriából egyet meg kell magyarázni, hogy miért oda tartozik – csoportmunka kérdéssorral és előadás.</p> <p>Orral kapcsolatos szólások, közmondások gyűjtése – csoportmunka kérdéssorral és előadás.</p> <p>Egy jelenet dramatizálása pontos szerzői és rendezői utasításokkal – csoportmunka kérdéssorral és előadás.</p> <p>Az apróhirdetés megfogalmazása – egyéni munka.</p> <p>A lélektani novella megoldásainak kiemelése a Csehov műből – csoportmunka kérdéssorral és előadás.</p> <p>Első benyomások, érzések rögzítése 10-15 kerek mondatban. Az átélhetőség keresése – egyéni munka.</p> <p>Beszélgetés az alvásról, álomról, vízióról.</p> <p>A helyszín pontos leírása: mit tudunk meg a novellából, hogyan képzeljük el – 8-10 mondat – egyéni munka.</p> <p>A szereplők jellemzése, olyan sorrendben, ahogy a legjobb, egy-két mondatban a sorrendet is meg kell magyarázni – önálló munka.</p> <p>A motívumok szerepe, kigyűjtése – közös munka.</p> <p>Móricz novellájának értelmezése:</p> <p>A nevetés – a kacagás, az idill – a tragédia jeleneteinek rögzítése – csoportmunka kérdéssorral és előadás.</p> <p>A játék motívumának részletező értelmezése (ki kezdeményezi, miért, mi a szerepe a novellában...) – csoportmunka kérdéssorral és előadás.</p> <p>A novella szerkezeti elemeinek kiemelése (bevezetés: nyitó tételmondat, cselekmény menete: gyorsítás, lassítás, késleltetés, sejtetés, fordulat, tetőpont, befejezés: csattanó) – csoportmunka kérdéssorral és előadás.</p> <p>Szólások gyűjtése a szegénységről – csoportmunka kérdéssorral és előadás.</p> <p><i>Karinthy Frigyes: Találkozás egy fiatalemberrel</i> című novellája alapötletének feltárása – majd novella írása a tíz évvel későbbi önmagáról (lehet egy nap leírása, vagy egy történet, hogy kivé lett, milyen körülmények között él).</p> <p>Az örkényi világlátás bemutatása az egypercesek alapján – közös megbeszélés.</p>		

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A szerelem költészete: A népdaltól napjaink költészetéig	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	értő, bemutató előadás, memoriterek megtanulása, a versek műfajának felismerése, szóképek azonosítása és funkciójuk megállapítása, rész és egész kölcsönhatásának vizsgálata (analízis és szintézis), képalkotási gyakorlatok, ritmusgyakorlatok.	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<i>Művek:</i> Júlia szép leány, Elment a két lány, Balassi: Hogy Júliára talál, Csokonai: A reményhez, A tartózkodó kérelem, Petőfi: Szeptember végén, Minek nevezzetek, Ady: Őrizem a szemed, József Attila: Ringató, Radnóti: Tétova óda, Weöres: Ciróka játék		
<i>Fogalmak:</i> népköltészet, időmértékes és ütemhangsúlyos ritmus, metafora, metonímia, elégia, ballada, dal, művészi és poétikailag szervezett nem művészi szöveg, párhuzamosság, anafora, refrén, vershelyzet		
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
A szerelmi líra jellegzetes képeinek kiemelése – csoportmunka. A konkrét versek metaforáinak értelmezése – csoportmunka. A versek szerkezeti bemutatása: alakzatok vizsgálata – csoportmunka. A ritmuselvek felismerése, gyakorlása – csoportmunka. A versek és élethelyzetek összekapcsolása – csoportmunka. Híres szerelmek a magyar irodalomban – könyvtári gyűjtőmunka Kísérlet a szerelmes vers típusainak kialakítására – egyéni munka. Játékosság és komolyság-tragikusság a szerelmes versekben – esszé írása.		

PROJEKT

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A szerelem költészete	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Kreativitás Adatgyűjtés megadott szempontok alapján A művek elemzése Vita Együttműködés Önállóság, önbemutató	

<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>
Szerelmes antológia készítése
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>
<p>A versválogatás szempontjának kijelölése.   Konzultáció a vázlat alapján.   Bevezető esszé megírása e szempontról, érvényesüléséről, megvalósítási lehetőségeiről.   Versválogatás, könyvtárhasználat.   Gyűjtést segítő konzultáció: könyvtárhasználat.   A versek sorrendjének kialakítása.   Ennek elemző bemutatása a bevezető esszében.   Konzultáció a kész szövegről: nyelvezet, szerkezet megvitatása   Tipográfiai szerkesztés: a forma egységesítése, illusztrációk válogatása, készítése.   Befejező utószó készítése a szerzők versekre vonatkozó életrajzi mozzanatainak összegyűjtése alapján.   A kész mű bemutatása, kiállítása.</p>

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Olvasmányok az elbeszélő irodalom köréből 4.: a világ gyerekszemmel	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<p>olvasmányélmény felidézése, a szövegben megformált magatartás és értékrend, értékelése, vita, a történet egyes elemeinek elmesélése különböző szereplők szemszögéből, a leírás eszközeinek gyakorlása, saját hasonló élmények megfogalmazása szóban és írásban</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Művek:</i> Kosztolányi: A kulcs, Szabó Magda: Abigél – <i>Fogalmak:</i> szerepek és normák, a felnőtté válás traumája, a felnőtt világ törvényei, döntéshelyzetek és reakciók, elbeszélői nézőpont, korfestés, leírás, 	
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>	<p>Az epika műnemének általános jellemzése (tartalmi, formai jegyek, műfajok, elbeszélői nézőpontok, hangnemek, közlésformák) – csoportmunka. Az elbeszélői közlésformák (egyenes beszéd, függő beszéd, szabad függő beszéd, azaz átélt beszéd) meghatározása, bemutatása (előnyök, hátrányok), példák kiemelése (3-3 db.) – csoportmunka. A kulcs történetének feldolgozása: Pisti vagy egy kolléga nézőpontjából megírni a történetet – egyéni munka. Beszélgetés a felnőtté válás csalódásairól. A szimbolikus értelmezés lehetősége (beavatás, labirintus, fény – sötét, folyosó, kulcs) önálló értelmezés – csoportmunka. A Szimbólumlexikon és a Jelképtár használata – önálló könyvtárhasználat. A külső és a belső eseménysor elválasztása: a lezajlott lelki változás magyarázata az alaphelyzet és a végkifejlet főhősre vonatkozó megállapításainak részletes értelmezésével – csoportmunka. A jelzők, ismétlődő elemek, hasonlatok gyűjtése, helyszínhez, szereplőhöz csoportosítása, az ellentétek magyarázata – csoportmunka. Az Abigél világa: kiállítás készítése a Matuláról: a műből megismert tárgyi világ, környezet, ruházkodás bemutatása – tárgygyűjtés, installáció készítése, tárlatvezetés – csoportmunka. Tanárparódia írása a műben megismert fogalmazások alapján – egyéni feladat. Lehetséges iskolai világok összehasonlítása: könyvélmények, filmek, saját és szülői tapasztalatok alapján. A film és a regény összehasonlítása – csoportmunka.</p>	

A konfliktushelyzetek kiemelése a műből: lehetséges megoldások megvitatása.
 Jellemrajzok a szereplőkről: a külső és belső leírás gyakorlása – egyéni feladat.
 Vita a felnőttek hibáiról.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Hasonló témák, motívumok felismerése.
- A szó szerinti és a metaforikus jelentés felismerése és megkülönböztetése.
- A megismert szóképek, stílusalakzatok felismerése és megnevezése.
- A memoriterek értő elmondása.

- Az adott művekkel való szövegszerű megismerkedés.
- A tanulók ismerjék a dráma műfaji jellegzetességeit.
- A tanulók ismerjék és tudják megnevezni a dráma jellegzetes szövegtípusait.
- Meg tudják fogalmazni a művek lehetséges üzeneteit.
- Meg tudják fogalmazni a művek lényeges cselekményelemeit különböző szereplők nézőpontjából.
- Fel tudjanak idézni 15-20 sornyi szöveget valamelyik műből.

- A megjelölt művek értő befogadása.
- A tanulók legyenek képesek a művekben megjelenített élethelyzetek, emberi kapcsolatok felismerésére, megfogalmazására.
- Az olvasott művek alapján ismerjék fel és nevezzék meg az abban megjelenő irodalmi témákat, motívumokat.
- Ismerjék fel a közlésmód sajátosságait az adott művekben.
- Tudják használni a fogalmakat az adott mű leírásában, értelmezésében.
- Ismerjék a novella műfaji jellegzetességeit.
- Tudjanak véleményt formálni a megismert művekről írásban és szóban.

- A tanulók ismerjék fel a téma hagyományaiban, illetve változataiban való továbbélését.
- Ismerjék a feldolgozott művek műfaji jellegzetességeit.
- Tudják felismerni és megnevezni a művekben domináns szóképeket.
- Ismerjék fel és tudják reprodukálni a művek ritmusteremtő elveit és elemeit.
- Tudják használni azokat a szöveg-feldolgozási eljárásokat, melynek segítségével a művek megközelíthetőek.
- Legalább egy művet tudjanak értően, szöveghűen tolmácsolni.

- A művek figyelmes, alapos elolvasása.
- A tanulók legyenek képesek véleményt nyilvánítani a művekben megjelenített erkölcsi kérdésekről, magatartásformákról.
- Tudják alkalmazni azokat a szövegelemző eljárásokat, amelyek a megértést segítik.
- Ismerjék a regény néhány műfaji jellegzetességét.
- Képesek legyenek a szövegformálás kreatív eszközeinek használatára.

9. ÉVFOLYAM

Célok

- Az irodalmi műveltség iránti igény elmélyítése, új motívumokkal való gazdagítása.
- A szépirodalmi olvasmányok körének fokozatos tágítása.
- Hosszabb, illetve bonyolultabb szerkezetű irodalmi művek olvasása, feldolgozása a teljes mű és a részlet különbségének tudatosításával.
- A lírai, drámai közlésmód néhány lényegi sajátosságának felismerése, szerepük tudatosítása, fogalmi rendszerezésük.
- A művek értelmezéséhez szükséges fogalmak használatának begyakorlása.
- A válogató olvasás képességének gyakorlása.
- Az erkölcsi, társas-társadalmi érzékenység, ítélőképesség fejlesztése.
- A különféle stílusrétegek iránti fogékonyság növelése.
- A történeti érzék, a térben és időben való tájékozódás képességének fejlesztése.
- Az esztétikai érzékenység növelése.

- Az önálló jegyzetkészítés technikáink tudatosítása.
  - A tanulmányokhoz használható kézikönyvekben való biztonságos eligazodás.
  - A szövegformálás képességének fejlesztése: a tanulók legyenek képesek az olvasott művek szabatos, tárgyyszerű, kifejező ismertetésére szóban és írásban.
  - Legyenek képesek bonyolultabb, összetettebb művek lényeges jegyeinek bemutatására.
  - Ismerjék a lírai, drámai közlésmód néhány lényegi sajátosságát.
  - Tudják használni azokat a fogalmakat, melyekkel az adott művek szabatosan leírhatóak.
  - Tudjanak önállóan véleményt alkotni.
  - Egyes műveket, alkotókat térben és időben tudják elhelyezni.
  - Tudjanak hosszabb, összefüggő szövegből is önállóan jegyzetet készíteni.
  - Biztonsággal tudják használni a tanulmányokhoz segítséget nyújtó kézikönyveket.
  - Szövegalkotásukban érvényesítsék az önkontrollt és a szövegjavítást.
  - Szövegűen tudjanak felidézni legalább 5 verset és 20 sornyi prózai szöveget.
-
- Drámai szövegek értő olvasása.
  - A tér, idő, cselekmény egységének felismertetése.
  - A komikum eszközeinek és típusainak felismertetése.
  - Az írott dráma és a színházi előadás viszonyának tisztázása.
  - A drámai közlésmód néhány lényegi sajátosságának tisztázása, szerepük tudatosítása, fogalmi rendszerezésük.
  - Kreatív írásgyakorlatok végzése.
-
- Az erkölcsi törvények állandóságának, illetve korhoz kötöttségének megvitatása.
  - Annak felismerése, hogy az irodalomban állandó témák, archetípusok vannak.
  - A normakövetés és a normasértés lehetőségeinek megvitatása.
  - Ismerkedés a művekben megjelenő hiedelmekkel, babonákkal, népszokásokkal.
  - Annak felismerése, hogy a kor és a földrajzi környezet, hogyan hat a szokásokra, az értékrendre.
  - A sejtetés, az elhallgatás stílusesszövegének felismerése.
  - Az Arany János-i ballada jellegzetességeinek felismerése.
  - A művek leírásához és értelmezéséhez szükséges poétikai alapfogalmak tudatosítása.
-
- A magyar irodalom e jelentős témájával való ismerkedés.
  - Az olvasott művekben megjelenített téma, motívum révén a kapcsolódási pontok felismerése.
  - A hazafias költészet fogalmának tisztázása.
  - A költői feladatvállalás megjelenési formáinak felismerése.
  - Annak tudatosítása, hogy az irodalomolvasás gondolati, erkölcsi élmények forrása is.
  - A lírai alkotások különböző műfajainak és hangnemeinek felismerése.
  - A történeti tájékozódás képességének fejlesztése.
  - A művek értő befogadásához szükséges fogalmak tisztázása.
-
- A művek, illetve a mű részletek értő befogadása.
  - Ismerkedés az eposz műfaji jellegzetességeivel.
  - Ismerkedés az ironia fogalmával.
  - A magyar nyelv változásának tudatosítása, a változások néhány lényeges elemének felismertetése.
  - A már korábban megismert versritmusok felidézése és gyakorlása.
  - A már korábban megismert komikus eszközök felidézése és felismerése.
  - A már korábban megismert szóképek felismerése.
-
- A fogékonyság fejlesztése a részvételre, az igazságra, a megértésre mint értékre, a tragikumra, az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogására.
  - Annak megvitatása, hogy mikor miért ütközhet az egyén boldogságvágya a környező világgal.
  - A drámáról tanultak felelevenítése.
  - A tragikum és komikum egymásmellettségének vizsgálata.
  - A dramaturgia alapvető elemeivel való megismerkedés.
  - A drámai szerkezet elemeinek felismerése.
  - Az adott mű egyéb (modern) feldolgozásaival való megismerkedés.

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Nevetés a színpadon: vígjátékok	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	a komikum forrásainak és típusainak felismerése, monológ és a dialógus eltérő funkciójának felismerése, a szereplők szituációhoz kötődő ki nem mondott gondolatainak megfogalmazása, instrukciók írása (díszlet, jelmez, színpadkép, színpadi mozgás), jelenetek előadása, egy színházi előadás közös megtekintése	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<i>Művek:</i> Plautus: A hetvenkedő katona, Moliere: A fősvény <i>Fogalmak:</i> a tér, idő, cselekmény egysége, eltúlzott tulajdonságok és a komikum viszonya, a commedia dell arte szereplőtípusai, vígjátéki szerepkörök, akció és dikció, az írott dráma és a színházi előadás viszonya		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>A drámáról tanultak felidézése közösen összegyűjtött szempontok alapján: definíció, műfajok, szerkezet, megismert korok (antik görög, középkori, reneszánsz – commedia dell arte, shakespeare-i színház)</p> <p>Négyfős csoportok kialakítása vegyes tudásszint szerint: egyik sarokba „mindentudók”, velük szembe a „semmire nem emlékezők”, a harmadikba, akik mindenről keveset tudók, a negyedikbe az egy-egy témakörre jól emlékezők állhattak önbevallásos alapon.</p> <p>Közös vázlatírás a szempontok alapján.</p> <p>A Plautus mű 2. felvonásának 1. jelenetében az öreg leírja Palaestrio gesztusait, míg gondolkodik – ennek felolvasása és eljátszása kiscsoportokban, majd a csoport legjobbjai bemutatják a többieknek az előadást.</p> <p>Ennek mintájára ugyanilyen szituáció leírása, kis csoportban felolvasása, a legjobbakat az évfolyam minden tagja eljuttassa a második felolvasásra. A felolvasásra választott szerzők bírálják a színészi teljesítményt.</p> <p>A Plautus-mű színházi adaptációjának videofelvétele alapján vita a komédiák színpadi játékáról.</p> <p>Videón megállított jelenetek adott pillanatához monológ írása, majd értő előadása – egyéni feladat.</p> <p>A reneszánsz témahét színházra vonatkozó ismereteinek felidézése: képzőművészeti ábrázolások gyűjtése az állandó szerepkörökről – könyvtári kutatómunka.</p> <p>Az ott bemutatott commedia dell arte előadás felidézése (a felkészülés módja: a kanavász írása, az attribútumok megjelenítése a jelmezekben, párhuzamos jelenetek a színpadon, az improvizált szöveg nehézségei stb.) Ha reneszánsz témahét tartására nem volt lehetőség, ez projektként megvalósítható, négy konzultációval.</p> <p>A színház az egész világ c. sorozat megfelelő részének megnézése után korabeli fiktív színészéletrajz vagy napló írása önálló életmódtörténeti kutatással – egyéni feladat.</p> <p>Moliere életrajz, pályakép bemutatása – kiselőadás.</p> <p>A színészet megítélésének, a színészlét megváltozásának megvitatása.</p> <p>A Moliere-mű részeinek vizsgálata a komikum eszköztára szempontjából: források szerinti csoportosítás, a hatás magyarázata – csoportmunka és kiselőadás.</p> <p>A nagymonológ elemzése: lélektani vizsgálat. A nagymonológ előadása: a színészi játék kidolgozása (gesztusok, mimika, testtartás) vagy ehhez rendezői utasítások írása – egyéni feladat.</p> <p>Vita a mű befejezéséről.</p> <p>Befejezésváltozatok írása – egyéni feladat.</p>		

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	„Bűn és bűnhődés”	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	szövegértés és szövegértelmezés, a hiányok kiegészítése a meglévő információkból, vita, vád- és védőbeszéd írása, tárgyalás, dramatizálás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p><i>Művek:</i> bibliai történetek, mitológiai történetek, Kádár Kata, Rákóczi kis úrfi, Arany János: Tetemre hívás, Ágnes asszony, V. László, Mikszáth: Bede Anna tartozása, Péri lányok szép hajáról, Az a fekete folt</p> <p><i>Fogalmak:</i> erkölcsi törvények, archetípusok, normakövetés és normasértés, hiedelem, babona, népszokás, a kor és a földrajzi környezet hatása az értékrendre, sejtetés, elhallgatás, a büntetés és bűnhődés változatai, megbélyegzettség</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Bevezető, gondolatébresztő: Mindenki felírja a 10 szerinte legsúlyosabb bűnt, majd fős csoportokban megvitatják, közös listát írnak, közösen kitalálnak 5 szerintük hatásos büntetést, mindenki maga leír 5 formát a megbocsátásra.</p> <p>A Tízparancsolat megismerése, megvitatása – csoportmunka.</p> <p>Kultúrtörténeti koronként a bűnfelfogás bemutatása:</p> <p>Antik és bibliai mítoszok felidézése – közös megbeszélés.</p> <p>Kosztolányi Dezső: Káin című novellájának megismerése.</p> <p>Nézőpontválasztásos parafrázis írása egy választott történethez – egyéni feladat.</p> <p>Az Ószövetség bűnmítosainak önálló feldolgozása kis csoportban: értő szövegolvasás, a bűn, a büntetés és a bűnhődés kiemelése.</p> <p>Vita az Ószövetség bűnképéről.</p> <p>Hogyan változik ez az Újszövetségben – kiselőadás.</p> <p>A görög mitológia büntörténetei: az előtörténet elmondása vándor énekesként.</p> <p>A bűnhődés közös értelmezése – vita.</p> <p>Középkor: a Dantei világszemlélet megértése – bűnök mérlegelése, Odüsszeusz sorsa: a pokolábrázolás értelmezése.</p> <p>Reneszánsz: történelmi ismereteikre és az olvasott művekre (Dekameron, Shakespeare) támaszkodva – felidézés.</p> <p>Barokk, felvilágosodás – a történelmi ismeretekre építve közösen.</p> <p>Választott népballada önálló megértése: a cselekmény leírása saját szavakkal (és segítséggel) a főhős nézőpontjából.</p> <p>Az Arany János-i ballada típusainak megismerése: jellegzetes reprezentánsok alapján a jellemzők közös feltárása.</p> <p>Balladaértelmezések: nyomozás a cselekmény mozzanatai után, a lélektani háttér feltárása, a szokások megismerése, a végkifejlet értelmezése.</p> <p>Illusztrációk készítése a Tetemre híváshoz.</p> <p>Az Ágnes asszony képeinek értelmezése – egyéni kigyűjtés után közös megbeszéléssel. Az alapmotívum hátterének bővítése: kapcsolódó köznapi szóképek, képes kifejezések, szólások, közmondások gyűjtése.</p> <p>A történet megírása hirlapi tudósításként.</p> <p>A tárgyalás megrendezése: védő- és vádbeszéd megírása (csapatban gyűjtött érvek alapján), előadása, a nézők bevonásával lefolytatott irányított vita, az esküdtek döntése és indoklásuk elhangzása.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Az Az a fekete folt című novella értelmezése: az idegen szavak, az emberi viszonyok, a tettek alapján életmódtörténeti kép megírása a novella alapján (kvázi szociológiai tanulmányként) -egyéni feladat.</p> <p>A Mikszáth-novella alternatív befejezése: a csattanó előtt megállított történet saját folytatásának megírása.</p> <p> Szokások, hagyományok, hiedelmek a falusi közösségekben: saját tapasztalatok megbeszélése.</p>	

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Nemzet és költészet	Ajánlott időkeret: 3 hét
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	értelmező előadás, memoriterek megtanulása, a művek elhelyezése az adott történelmi korokban, versek műfajának és szövegszervező elvének felismerése, szóképek és retorikai alakzatok felismerése és funkciójuk megállapítása	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p><i>Művek.</i> Berzsenyi: Magyarokhoz I. II., Kölcsey: Himnusz, Zrínyi dala, Zrínyi második éneke, Vörösmarty: Szózat, Előszó, Petőfi: Nemzeti dal, Világosságot!, Republica, Európa csendes..., Ady: Nekünk Mohács kell, Magyar jakobinus dala, A magyar Ugaron, József Attila: Hazám, mai szerzők versei</p> <p><i>Fogalmak:</i> nemzet és haza, hazafias költészet, himnusz, szimbólum, szonett, szonettciklus, retorizáltság, formai fegyelem, feladatvállalás, a történelmi kor meghatározó szerepe</p>		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A nemzet fogalmának történelmi változásai – kiselőadás.

Mi tesz közösségé egy nemzetet – megbeszélés, vita.

Az első Berzsenyi óda szövegének megértése: az elhangzott szöveg alapján téma, gondolati vázlat, alapképek közös kiemelése.

A korszak földrajzi megnevezéseinek, történelmi eseményeinek, helyzetének tanári magyarázata közben a szöveg megfelelő utalásainak jelölése.

A magyarokhoz II. önálló (kérdéssorral segített) képelemzése:

Az antik példák felhasználása; az alkalmi vers, az általánosító vers sajátosságai; első benyomások rögzítése; a vélemény, az indulat versbeli megjelenése; a költői eszközök kiemelése: a pozitív és negatív megjegyzések táblázatba gyűjtése; a zárlat általánosításának értelmezése

A reformkor kronologikus politikatörténelmi bemutatása – kiselőadás.

A Himnusz szerkezeti elemzése – csoportmunka.

Múlt, jelen és jövő megjelenésének módja, konvenciója – kiemelés a szövegből – csoportmunka.

A Zrínyi-énekek összehasonlító elemzése: a párbeszéd forma megértése, a szereplők azonosítása, a szerkezet állandó és változó elemei, a változó világkép – csoportmunka.

Összehasonlító elemzés a Szózatnál: a keret funkciója, szerkezeti tagolás, múlt-jelen-jövő, optimizmus-pesszimizmus, megidézett elemek a történelemből – csoportmunka.

Az Előszó szerkezeti tagolása, az évszakallegória közös értelmezése.

Önálló képelemzés a vers egy választott képéről esszében megfogalmazva.

A történelmi háttér kulcsként való használata a 19. századból megismert művek értelmezéséhez.

A Petőfi-versek hangvételének, témáinak, céljainak összevetése az eddig megismert versekkel: hasonló elemek, változások.

A Világosságot! című vers logikai szerkezetének önálló feltárása: logikai viszonyok a filozófiai versben, a kötőszók szerepe – előzetes megbeszélés (milyen logikai viszonyok vannak, ezeket hogy lehet jelölni) alapján – csoportmunka.

A forradalom és szabadságharc a versek hátterében: Petőfi '48-49-ben született verseinek értelmezése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Arany véleményének megértése: a refrén értelmezése: állandó és variatív rész; a versszakokban leírt magatartásforma megfogalmazása 1-1 mondatban; indulatok jelzése; felütés és zárlat alapgondolatai – csoportmunka.

Ady-magyarságképe: kiselőadás a művek korabeli fogadtatásáról.

A hagyományos elemek kiemelése, a változás-változtatás megfogalmazása – csoportmunka.

Ady alapképeinek összegző bemutatása-esszé írása.

A határon túli irodalom alapján: Távol a hazától címmel versbemutatás.

Összegző esszétémák:

Beteljesülhet-e a közeli jövőben a herderi jóslat?

Belső szerves fejlődés vagy átvétel oldhatja meg a kulturális lemaradást?

Párbeszéd a mai magyarságról egy hiteles magyar történelmi figurával – önálló értekezésírás.

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Eposz és komikus eposz	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	az eposz és a komikus eposz műfajának és műfaji kellékeinek azonosítása, a komikum forrásainak és változatainak felismerése, a komikus hatás okainak elemzése, metaforaalkotás, hexameterírás, epikus hasonlatok írása, eposzi jelzők keresése önmagukra, társaikra, közismert személyiségekre, részletek dramatizálása, előadása	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Művek: Homérosz: Odüsszeia, Zrínyi: Szigeti veszedelem, Csokonai: Dorottyia (részletek, példák az eposzi kellékekre), Petőfi: A helység kalapácsa, Arany: A nagyidai cigányok Fogalmak: eposz és eposzi kellék, a komikus eposz, a komikum forrásai, a műfaji konvenciók és komikus alkalmazásai, ironia		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Az időmértékes verselés elemzése az Odüsszeia kezdősorain – egyéni feladat.   Hexameteres leírása a 12 főistennek – egyéni feladat.   Egy kaland leírása hexameterben – egyéni házi feladat.   Odüsszeusz kalandjai: felidézés csoportmunkában, élőképszerű megjelenítés a többieknek.   Az eposz műfaja, eszköztára, állandó elemei – szakirodalom feldolgozása kis csoportban.   Az eszköztár minden eleméhez példák keresése – egyéni feladat.   Epikus hasonlatok írása egy aznap velük történt eseményhez, életük egy helyszínéhez – egyéni feladat.   Eposzi jelzők keresése önmagukra, társaikra, közismert személyiségekre – egyéni feladat.   A Zrínyi-mű megismerése: a történet és a történelmi tények összevetése – közös megbeszélés.   Csoportmunkában előre kiválasztott részletek feldolgozása: a török sereg, A magyar csapat, A két vezető, Szerelmi szálak, Csodás elemek, Az eposzi kellékek használata, a végkifejlet.   A csoportmunkák összegzése alapján közös megbeszélés: a művészi-politikai célok érdekében milyen eszközöket hogyan használ a szerző.   A Csokonai-mű bevezetésének szövegéből az eposzi kellékek kiemelése – egyéni feladat. Megbeszélés: hogyan változtatja meg, gúnyolja ki a szöveg.   A Dorottya-ból készült tévéjáték alapján a szerepkörök, néphagyomány, báli szokások értelmezése.   A Petőfi-mű hangos magyarázó felolvasása: a részenként elhangzó szöveg folyamatos közös elemzése (komikus eszköztár, módszerek, nyelvi humor): a kellékek kifigurázása, kontraszt (téma-műfaj, téma-nyelvhasználat), eufémia (pl. testrész körülírása), túlrészletező körülírás (a napjuk egy mozzanata), befogadói elvárások cáfolata (fontosnak beállított esemény ellényegtelenítése), stílusterés (fennkölt stílusból parlagiba váltás), metafora szó szerintivé tétele tanári magyarázat.   Minden eljárás megvalósítása saját rövid írásban – egyéni feladat.   A közös olvasás során megismert eszköztár önálló felismerése, kiemelése, magyarázata az Arany-műből – csoportmunka.   Krónikásának Nagyidáról: mi az, amit egy külső szemlélő láthatott – egyéni feladat.</p>

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Tragikus szerelmek a színpadon	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	a két dráma hasonlóságainak és különbözőségeinek elemzése, a véletlenek mint dramaturgiai szervezőerőnek a felismerése, a drámai tetőpont felismerése, a történet végkifejletének megváltoztatása és vita az új befejezés változatokról, a történet végiggondolása különböző szereplők nézőpontjából.	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Művek: Shakespeare: Rómeó és Júlia, Schiller: Ármány és szerelem Fogalmak: tragédia, tragikus hős, konfliktus, véletlen és szükségszerűség, tragikum és komikum egymásmellettiége, az egyén boldogságvágya és a környező világ ütközése, dramaturgia, scenika, prologus		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>A „Színház az egész világ” című sorozatban a shakespeare-i színházról szóló rész feldolgozása: vázlatírás. Szakirodakom alapján az Erzsébet kori színház és az előzmények megismerése: szókártyák gyártása az új kifejezésekből és meghatározásaikból – pármunka. A két kötelező olvasmányról szerzett első benyomások alapján a két szerelem, szerelmespár összehasonlításáról beszélgetés. A Rómeó és Júlia emblematikus jeleneteinek közös vizsgálata, elemzése. A dráma értelmezése felvonásonként kérdéssorral, csoportmunkában: komikus és tragikus elemek, lélekrajz, előjelek, szerelmeképek, helyszínek, segítők, hátráltatók, a családról alkotott kép, véletlenek és végzettség, a szerkezet feltárása – csoportmunka alapján kiselőadás. Vagy: A két szereplő jellemzése: a környezetük szerepe, aktivitás, felnőttég, érzelmek, a magányossá válás útja alapján – csoportmunka alapján kiselőadás.</p>		

A komikus mellékszereplők bemutatása – csoportmunka alapján kiselőadás.
 Júlia segítőinek a tragédiában betöltött szerepe – csoportmunka alapján kiselőadás.
 Belső monológ írása egy szabadon választott jelenethez.
 Vita a modern feldolgozásokról.
 Jók és rosszak az Ármány és szerelemben: a szereplők csoportosítása indoklással – csoportmunka.
 A tragikus végkifejlet okainak elemzése: a főhősök hibáinak magyarázata – vita.
 A társadalom a Schiller-műben – csoportmunka alapján kiselőadás.
 A műfaji kérdések tisztázása – kiselőadás.
 A két mű főhőseinek összehasonlító bemutatása – esszéírás.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanulók legyenek képesek a drámai szövegek értő befogadására.
- Ismerjék fel a tér, idő, cselekmény egységének jegyeit.
- Ismerjék fel és tudják megnevezni a komikum eszközeit és típusait.
- Meg tudják fogalmazni az írott dráma és a színházi előadás kapcsolatát.
- Ismerjék a drámai közlésmód lényegi sajátosságait.
- Legyenek képesek élménybeszámoló írására egy általuk látott színházi előadásról.
- Annak felismerése, hogy az irodalomban állandó témák, archetípusok vannak.
- A normakövetés és a normasértés lehetőségeinek megvitatása.
- Annak felismerése, hogy a kor és a földrajzi környezet, hogyan hat a szokásokra, az értékrendre.
- A sejtetés, az elhallgatás stílusesszékének felismerése.

- A tanulók ismerjék fel az erkölcsi törvények állandóságát, illetve korhoz kötöttségét.
- Képesek legyenek a művek hasonlóságainak, illetve különbségeinek felmutatására.
- Ismerjék a művekben megjelenő hiedelmeket, babonákat, népszokásokat.
- Ismerjék fel és tudják megnevezni a művekben megjelenő stílusesszékőket.
- Ismerjék az Arany János-i ballada jellegzetességeit.
- Tudják használni a művek értelmezéséhez szükséges poétikai alapfogalmakat.

- Szöveghűen ismerjenek legalább egy művet.
- A tanulók értő módon tudják megszólaltatni az adott műveket.
- Legyenek tisztában a magyar irodalom e jelentős témájának legfontosabb hagyományaival.
- Ismerjék fel az adott művek legfontosabb gondolati elemeit.
- Meg tudják fogalmazni a költői feladatvállalásban fellelhető hasonlóságokat és különbségeket.
- Ismerjék fel a tartalom és a forma kapcsolódási pontjait.
- El tudják helyezni történelmi korban az adott műveket.
- Legyenek képesek poétikai fogalmak használatával értelmezni az adott műveket.
- Legalább egy mű szöveghű ismerete.

- Az adott művek, illetve mű részletek elolvasása.
- Az eposz műfaji jellegzetességeinek ismerete.
- A tanulók legyenek képesek az ironia felismerésére és alkalmazására.
- Meg tudják jelölni a mai magyar nyelv és az adott művek nyelvhasználatában lévő fontos különbségeket.
- Ismerjék fel az adott művekben a poétikai szervezettség eszközeit.
- Egy műből 15-20 sor szöveghű ismerete.

- Az adott művek értő befogadása.
- A tanulók tudjanak véleményt alkotni arról, hogy az egyéni boldogságvágy miért, hogyan ütközhet a környező világgal.
- Ismerjék fel a véletlennek mint dramaturgiai szervezőerőnek a jelentőségét.
- Az adott műveken keresztül tudják bemutatni a drámai szerkezet elemeit.
- Ismerjék fel a tragikus és komikus elemeket, és ezek egymásra hatását.
- Ismerjék az adott mű legalább egy más feldolgozását.
- Tudják ismertetni a történeteket különböző nézőpontokból.
- Szöveghűen ismerjenek egy 15-20 soros részletet valamelyik műből.

10. ÉVFOLYAM

Célok

- A tanulók legyenek képesek bonyolultabb, hosszabb lélegzetű művek befogadására.
- Az adott műveket tudják elhelyezni a magyar és világirodalom nagyobb áramlataiban.
- Ismerjék a magyar és világirodalom egymásra hatásának és érintkezésének néhány lényegi pontját.
- Képesek legyenek az olvasott műveket poétikai fogalmak segítségével szabatosan és tárgyyszerűen leírni.
- Ismerjék az esszé műfaji jellegzetességeit.
- Legyenek képesek önálló ismeretszerzésre, esszék, illetve ismeretterjesztő művek olvasásának segítségével.
- Tudjanak tájékozódni az alapvető forrásokban, kézikönyvekben.
- Szövegalkotásukban jelenjen meg a szabatosságra, tárgyyszerűségekre törekvés igénye.
- Tudjanak önállóan jegyzetelni.
- Szövegszerűen ismerjenek legalább 10 lírai alkotást, 20-25 soros prózarészletet, illetve egy-két drámarészletet.
- Legyenek képesek a másik ember közléseinek egyre pontosabb felfogására, a másként vélekedők álláspontjának követésére.
- Ismerjék és használják a kommunikáció etikájának alapelemeit.

- Ismerkedés új költői témákkal.
- Az allegória és a szimbólum különbözőségeinek felismerése.
- A szimbólum forrásainak felismerése.
- Ismerkedés a bonyolultabb, összetettebb lírai alkotások értelmezésének technikáival és lehetőségeivel.
- A magyar és világirodalom érintkezési pontjainak, egymásra hatásának vizsgálata.
- Új poétikai fogalmak elsajátítása.
- Az olvasott művek szabatos, tárgyyszerű, személyes érintettséget is kifejező ismertetése szóban és írásban.
- A koncentrációképesség, az emlékezet, az önbizalom fejlesztése.
- A másik ember véleményének mind értelmi, mind érzelmi követése.

- Hosszabb irodalmi művek olvasása.
- A regény műfaji jellegzetességeinek felismerése.
- A romantikus és realista ábrázolás különbözőségeinek felismerése.
- A jellemábrázolás eszközeinek vizsgálata.
- Visszatérő motívumok felismerése.
- A regény szövegtípusainak, tér és időviszonyainak vizsgálata.
- A lélektani motívumok megvitatása.
- A problémák mai változatainak megvitatása.
- A vita, beszélgetés kommunikációs etikájának követése.
- Önálló véleményalkotás erkölcsi kérdésekben.

- Az ars poeticák lényegi elemeinek felismerése.
- Kitekintés a téma korábbi történetére.
- A történelmi kor és a költészet összefüggéseinek vizsgálata.
- A művekben megjelenített erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, megértése.
- Az irodalom folytonosságának és változó jellegének felismerése.
- A már korábban megismert poétikai fogalmak és szövegelemzési eljárások felidézése és használatuk gyakorlása.
- Annak az igénynek a felkeltése, hogy a témához kapcsolódó más műveket is megismerjenek a tanulók.

- A drámai művek értő befogadása.
- Fogékonyság növelése a részvételre, az igazságra, a tragikumra, az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogására.
- Ismeretek szerzése a görög és az Erzsébet-kori színházról és színjátszásról
- Az idő, tér, cselekmény egységének vizsgálata az antik és shakespeare-i drámában.
- Esszék, illetve részletek feldolgozása a téma elmélyítéséhez.
- Egy a műből készült adaptáció feldolgozása.
- A szállóige kialakulásának vizsgálata.

- A mű értő befogadása.
- Az igény és érdeklődés felkeltése az emberi lét örök kérdéseivel való foglalkozásra.
- A mű műfaji sajátosságainak felismerése.
- A mű kérdéseinek és lehetséges válaszainak vizsgálata.
- Annak felismerése, hogy a műben megjelenő kérdések rólunk is szólnak.
- Kitekintés a téma más művekben való megjelenésére.
- Az idézés jelentőségének megvitatása, használatának elsajátítása.

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Versek titkai	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	az allegória és a szimbólum különbözőségeinek felismerése, a versek központi szimbólumainak értelmezése, a megváltozott forma és az új tartalom összefüggéseinek felismerése, egy mű önálló értelmezése írásban és szóban	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p><i>Művek:</i> Baudelaire: Az albatrosz, Kapcsolatok, Verlaine: Költészettan, Őszi chanson, Rimbaud: Kóborlásaim, A magánhangzók szonettje, Ady: Góg és Magóg fia vagyok én..., A Hortobágy poétája, Párisban járt az ősz, A Tisza-parton, Harc a nagyúrral, Kocsi-út az éjszakában</p> <p><i>Fogalmak:</i> újszerű képalkotás, megváltozott verszene, új költői témák, allegória, szimbólum, szinesztézia, elvont, belső tartalmak kifejezése, a szimbólum forrásai</p>		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>A képzőművészet és az irodalom: választott szecessziós műalkotás (Klimt) elemző bemutatása az irodalmi elemzés eszköztárával – esszéírás.</p> <p>A kor művészetéről, irányzatairól – szövegfeldolgozás szakértői csoportban.</p> <p>Az új típusú költői képek megismerése – szakirodalom feldolgozása.</p> <p>Az archetípus, a toposz, a jelkép, a metafora, az allegória és a szimbólum összehasonlítása – közös megbeszélés.</p> <p>A francia szimbolisták verseinek képelemzése:</p> <p>Az albatrosz a fent és lent ellentétéként – csoportmunka alapján kiselőadások.</p> <p>A Tompa vers teljes allegóriafejtése – csoportmunka alapján kiselőadások.</p> <p>A Kapcsolatok két alakjének (templom és természet) megfeleltetése táblázatszerű csoportosításban – csoportmunka alapján kiselőadások.</p> <p>Az értelmezések alapján allegória és szimbólum összehasonlítása megadott szempontok alapján – egyéni munka.</p> <p>Fordításkritika: az Őszi chanson vagy A magánhangzók szonettje különböző fordításainak összevető elemzése – esszé.</p> <p>A kor világának, emberének bemutatása – kiselőadás.</p> <p>A „Góg és Magóg” és a „Harc a Nagyúrral” közös elemzése: az énkép Ady verseiben.</p> <p>Góg és Magóg: történelmi utalások, időviszonyok, kulcsszavak a versben – közös megbeszélés.</p> <p>A Tisza parton című vers önálló értelmezése a két versszak szembeállításával.</p> <p>Egy választott Ady-vers önálló szimbólumelemzése – esszé írása.</p> <p>A Kocsi-út az éjszakában-hoz asszociációs műalkotás készítése: illusztráció, installáció vagy irodalmi alkotás.</p>		

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Olvasmányok az elbeszélő irodalom köréből 5. Karrier-történetek	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FŐKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	A karrierregény kötött motívumainak felismerése, a romantikus és realista vonások felismerése, lélektani motivációk értelmezése, a regényekben ábrázolt problémák mai változatainak megvitatása, a regényzáratok összevetése, önálló értelmezése, tovább gondolása	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Művek: Jókai: Az arany ember, Stendhal: Vörös és fekete, Balzac: Goriot apó Fogalmak: karrier-regény, romantikus regény, realista regény, jellemábrázolás, visszatérő motívumok, szimbolika, idő és térvizonyok, belső monológ, társadalmi környezet, regényzáratok, tabló, az ábrázolás stílusa		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>A műfaji kérdések tisztázása: regénytípusok – tanári magyarázat. A romantika és a realizmus stílusjegyei a regényben – szakirodalom feldolgozása. Realizmus és romantika – ismeretlen szövegek besorolása a megismert stílusjegyek alapján – egyéni munka, csoportban megvitatás. Anna a pokolban címmel romantikus és realista regényterv vagy novella írása – egyéni munka. A Vörös és Fekete szereplőiről táblázat (értékek, társadalmi rang, viszony a környezetével, személyiségváltozás, jellemábrázolás), majd a táblázatok összesítésével teljes szereplőértelmezés. A kötelező olvasmányokból a romantikus és a realista jegyek kiemelése – csoportmunka alapján kiselőadás. A főhősök összehasonlító bemutatása (fókuszban a „kedvencel”) – esszé írása. Az arany emberben a főszereplők viszonyainak ábrázolása diagramon (vonzalom, ellenszenv, érdek) – csoportmunka alapján kiselőadás. Szimbolikus elemek a műben: a bűn és bűnhődés kérdése – csoportmunka alapján kiselőadás. A kapitalista világ ábrázolása a regényben – csoportmunka alapján kiselőadás. A főhős jellemzése, a karrier állomásainak értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás. A főhős kapcsolatrendszerének értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás. A mű zárlatának értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás. Julien Sorell jelleme, sorsa – vita. A Stendhal-regény helyszíneinek bemutatása mint a társadalmi rétegek példái – csoportmunka alapján kiselőadás. A mű szimbólumai – csoportmunka alapján kiselőadás. Női sorsok a regényben – csoportmunka alapján kiselőadás. A regény szerkezete – csoportmunka alapján kiselőadás. A regény befejezése – csoportmunka alapján kiselőadás. Az igazságos tárgyalás lefolytatása: védő- és vádbeszéd előkészítése, megírása, a nézők érvelése, véleménye, esküdtszéki döntés. Az Emberi színjáték koncepciójának megismerése – részletek közös értelmezése a bevezetésből. Rastignac jellemzése: karrierjének elemei, jó és rossz énjének felbukkanásai, tisztességtelen lépések, két vonzás: Goriot és Vautrin, Bianchon mint ellenpont, segítők és akadályozók – csoportmunka alapján kiselőadás. A panzió leírásának értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás. A szereplők jellemzése – csoportmunka alapján kiselőadás. A regényírói módszerek: titokzatoskodás, sejtetés-késleltetés, romantikus nagyjelenetek, objektivitás – csoportmunka alapján kiselőadás. Női sorsok a műben – csoportmunka alapján kiselőadás. Értékrend, életelvek a szereplők monológjainak értelmezése alapján – csoportmunka alapján kiselőadás. A három mű befejezésének közös megbeszélése. A szerzők bemutatása – önálló kutatómunka alapján kiselőadás.</p>		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Ars poeticák a magyar költészetben	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	a költői szerep változásainak felismerése és értelmezése a történelmi kor függvényében, esztétikum és politikum összefüggéseinek analízisa	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p><i>Művek:</i> Petőfi: A természet vadvirága, Dalaim, A XIX. század költői, Arany: Vojtina ars poeticája, Kozmopolita költészet, Ady: Új vizeken járok, Hunn, új legenda, Babits: A lírikus epilógja, Mint különös hírmondó, Jónás imája, József Attila: Ars poetica, Radnóti: Negyedik ecloga, mai szerzők versei</p> <p><i>Fogalmak:</i> ars poetica, költői szerepvállalás, történelmi kor és költészet összefüggései</p>		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>Vitaindító beszélgetés: Miről lehet/kell/érdemes verset írni?</p> <p>Vázlatírás a megbeszélés alapján: az ars poeticák típusai – csoportmunka.</p> <p>A Petőfi-versek önálló értelmezése: képelemzés, szerkezet, logikai viszonyok, alapkijelentések megfogalmazása.</p> <p>A versek történelmi háttéré, a költő koncepciójának változása – tanári magyarázat.</p> <p>Magyarország a szabadságharc leverése után – kiselőadás.</p> <p>Az Arany-versek hangvétele, képei, világértelmezése – esszé a megismert versek értelmezésével.</p> <p>Esszé az igazságról a Vojtina ars poeticája alapján: „nem ami rész szerint igaz, hanem ami mindig és egészen az...”</p> <p>Ady énképe: a versek önálló képelemzése.</p> <p>Az eddig tanult Ady-versek felelevenítése – kiselőadás.</p> <p>A Babits-versek közös értelmezése, képelemzése.</p> <p>A legjobb képek bemutatása – esszé.</p> <p>A József Attila és a Radnóti-vers értő felolvasása.</p> <p>Az alpgondolatok kiemelése.</p> <p>A versek hatása forrásainak feltárása – csoportmunka.</p> <p>Költőszerepek a magyar költészetben – összefoglaló értekezés írása.</p>		

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A konfliktusos dráma	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	a két különböző drámatípus jellegzetességeinek felismerése, értékrendek és magatartásformák elemzése, szituációs játékok (vita, tárgyalás), a különböző korok értelmezéseinek egybevetése, és a mai jelentések megfogalmazása	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p><i>Művek:</i> Szophoklész: Antigoné, Shakespeare: Hamlet</p> <p><i>Fogalmak:</i> eltérő értékrendek, a hatalom logikája és az erkölcs logikája, idő, tér és cselekmény az antik és shakespeare-i drámában, a görög és az Erzsébet-kori színház és színjátszás, a tragédia alapkérdése, konfliktusa és a konfliktus megoldása, a szereplők rendszere</p>		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Az arisztotelészi poétika – önálló szövegfeldolgozás. Oidipusz és családjának története – kiselőadás. A tragikus vétség, a hübrisz és a végzet felfogása a görögöknél – tanári magyarázat. A Szophoklész főhősök párhuzamos jellemzése – csoportmunka alapján kiselőadás. A mű szerkezeti egységeinek elkülönítése, indoklással – csoportmunka alapján kiselőadás. Az ör sorsának értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás. A kar szerepe, álláspontja – csoportmunka alapján kiselőadás. Kreón érveinek változása – csoportmunka alapján kiselőadás. A konfliktusos dráma alapfogalmai, jellemzői – tanári magyarázat. A mű zárlatának közös értelmezése. Tényleg „rossz”-e Kreón – vita. Védő vagy vádbeszéd írása Antigonéről – értekezés. Hamlet jellemzése tettei és magyarázatai alapján – csoportmunka alapján kiselőadás. Hamlet késlekedéseinek okai, indokai, magyarázata – csoportmunka alapján kiselőadás. Az anya–fiú kapcsolat a műben – csoportmunka alapján kiselőadás. Ophelia sorsa: a szerelem szerepe a műben – csoportmunka alapján kiselőadás. A műben szerepet játszó három fiatal férfi sorsának összevetése – csoportmunka alapján kiselőadás. A generációk viszonyai a műben – csoportmunka alapján kiselőadás. A humoros jelenetek szerepe a műben – csoportmunka alapján kiselőadás. A shakespeare-i színjátszásról szerzett ismeretek felidézése – kiselőadás. A mű végkifejletének közös értelmezése. Átfogó szempont választásával értelmezés írása. (Témakavaszlatok: látszat és valóság, örület a műben, felnőtté válás, a fiatal nemzedék sorsa, tett és gondolat, romlott világ).</p>

5.

A TÉMAKÖR CÍME	A lét nagy kérdései a drámairodalomban	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FŐKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	a műfajhoz kötődő sajátosságok felismerése, kérdések és lehetséges válaszok megfogalmazása, különböző korok eltérő értelmezéseinek összevetése, a saját sorsát irányítani képes ember alakjának felvázolása, vita, szállóigék gyűjtése, a történet logikájához illeszkedő, meg nem írt részletek (pl. 16. szín) megírása	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p><i>Művek:</i> Madách: Az ember tragédiája <i>Fogalmak:</i> emberiség költemény, drámai költemény, az emberi lét örök kérdései, tézis, antitézis, szintézis, az egyén szerepe a történelemben, aktualitás és időtlenség, szállóige</p>		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>A műfaji kérdések tisztázása – szakirodalom feldolgozása. Egy főhős jellemzése műbéli részletek értelmezése alapján – esszé írása. A három főhős viszonyainak jellemzése – esszé írása. A mű szerkezete: lehetséges felosztások és indoklás – csoportmunka alapján kiselőadás. A keretszínnek összevetése a bibliai történettel – csoportmunka alapján kiselőadás. A történelmi színek értelmezése egy átfogó szempontból: ki a főszereplő, az eszmék szerepe – Ádám jellemzése, a színek kapcsolódása, tömeg és egyén viszonya, Lucifer bemutatása, Éva alakváltozatai, szerepe, a szabadság–egyenlőség–testvériség elveinek megvalósulásai, Madách jelene – csoportmunka alapján kiselőadás. Tudományos–technikai kérdések az utopisztikus színekben – csoportmunka alapján kiselőadás. A madáchi jelen képe – csoportmunka alapján kiselőadás. Pesszimizmus a műben – vita. Életrajzi, pályaképi háttér – kiselőadás.</p>		

PROJEKT

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Madách: Az ember tragédiája	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – Általánosítás – Következtetés – Kreativitás – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: – Problémafelismerés – Problémaelemzés – Megoldástervezés – Döntéshozás (indoklás) – Értékelés – Korrekció, önkorrekció – Szabályalkotás – Önállóság – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Választható témák:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dízletterv, rendezői koncepció a műhöz 2. Egy szín (báb)színpadra, filmre állítása 3. Illusztráció minden színhez, makettek készítése 4. Új, a 21. században játszódó szín írása 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>A választott technika igényeinek felmérése. Konzultáció az eszköz- és helyigényről. Az ábrázolni kívánt jelenetek kiválasztása. Forgatókönyv készítése. Konzultáció a megvalósíthatóságról. Stílusgyakorlatok, a dráma formai követelményeinek betartása. Dramatizálás: a szöveg meghúzása. Konzultáció a húzás koncepciójáról. Felkészülés a bemutatásra: díszletek, kellékek, jelmezek készítése. Szakmai segítség a kivitelezésben. Próbálás. Az elkészült alkotások bemutatása.</p>		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanulók legyenek képesek az új költői témák, az újszerű képalkotási technikákat alkalmazó művek értő befogadására.
- Ismerjék fel az allegória és a szimbólum különbözőségeit.
- Tudják megnevezni a szimbólum forrásait.
- Legyenek birtokában azoknak a technikáknak, amelyekkel bonyolultabb, összetettebb költői műveket is meg lehet közelíteni.
- Legyenek képesek az olvasott műveket a poétikai fogalmak segítségével szabatosan, tárgyyszerűen a személyes érintettséget is kifejező módon leírni.
- Legyenek képesek a másik ember gondolatainak követésére.
- Használják a kommunikáció etikájának alapelemeit.
- Legalább 2 magyar és egy világirodalmi mű szöveghű ismerete.

- A tanulók legyenek képesek hosszabb irodalmi művek befogadására.
- Ismerjék és az adott műveken be tudják mutatni a regény műfaji jellegzetességeit.
- Ismerjék fel és az adott művekből vett példákkal be tudják mutatni a romantikus és realista ábrázolás különbözőségeit.
- Tudják ismertetni az adott regények tér- és időviszonyait, visszatérő motívumait, szövegtípusait.
- A kommunikációs etika betartásával vegyenek részt a vitákban, beszélgetésekben.
- Legyenek képesek az adott műveket megadott szempontok mentén végiggondolni, véleményüket szóban és írásban is szabatosan, tárgyyszerűen megfogalmazni.

- Az ars poeticák lényegi elemeinek ismerete.
- A tanulók tudjanak tájékozódni a téma korábbi történetében
- Tudjanak véleményt nyilvánítani a művekben megjelenített erkölcsi kérdésekről, magatartásformákról.
- Legyenek képesek a művek önálló értelmezésére a megismert poétikai fogalmak pontos és tárgyyszerű használatával.
- Legalább két mű szövegszerű ismerete.

- A művek értő befogadása.
- A tanulók rendelkezzenek ismeretekkel a görög és az Erzsébet-kori színházról és színjátszásról.
- Ismerjék fel az idő, a tér és a cselekmény elemeit a művekben.
- Önállóan dolgozzanak fel egy a témával foglalkozó esszét vagy részletet.
- Képesek legyenek szabatosan és tárgyyszerűen véleményüket megfogalmazni a művekben megjelenő erkölcsi kérdésekről.
- Legyenek képesek a dráma műfajáról korábban tanultakat beépíteni az adott művek értelmezésébe.
- Néhány szállóige és 15-20 sor szöveghű ismerete az adott művekből.
- A mű értő befogadása.
- A tanulók ismerjék a mű műfaji sajátosságait.
- Ismerjék a mű keletkezéstörténetének legfontosabb tényeit.
- Tárgyszerűen és szabatosan tudják megfogalmazni a műben megjelenő kérdéseket.
- Képesek legyenek a mű jelentőségének megfogalmazására.
- Tudjanak tájékozódni az adott műben.
- Tisztában legyenek az idézés jelentőségével és használatának módjával.
- Szöveghűen ismerjenek 3-4 szállóigét, illetve 10-15 sort az adott műből.

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

7. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Játék a színekkel – OP-ART konstrukciók, színek és felületek	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: <ul style="list-style-type: none"> – tárgyak tulajdonságainak észlelése, – (pl. <i>formaészlelés</i>: – a részletek, – a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés) Emlékezet: <ul style="list-style-type: none"> – vizuális – mozgásos, – tárgyi, Figyelem, megfigyelés <ul style="list-style-type: none"> – Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – Kreativitás 	

	<p>Tervezés:</p> <ul style="list-style-type: none"> – célmeghatározás, – útkeresés – az utak közötti választás (döntés) – és a haladás módjának meghatározása – a tevékenységek tartalmának tervezése – a tevékenységek ütemezése <p>Tervmegvalósítás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A terveknek megfelelő haladás – Szükség esetén tervmódosítás <p>Mérés és összehasonlítás</p> <p>Én-képességek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Önbemutató – Önértékelés – Önkifejezés – A saját teljesítőképesség becslése – Önállóság – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
Kevés színből sokféle árnyalat és felület létrehozása. Különböző anyagok, eszközök, technikák, ecsetkezelés, vonalvezetés, felületképzés kipróbálása.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A színek rendszerének megismerése – diavetítés, korábbi alkotások megtekintése, elméleti előadás. Különböző festékek, anyagok, technikák színkeverési eljárásainak megismerése, gyakorlati alkalmazása. Színkompozíciók létrehozása sablonok színezésével:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Alapszínek és keverékei, elsődleges és másodlagos kevert színek; 2. Semleges színek, tarka színek; 3. Színkontrasztok: hideg-meleg, sötét-világos színpárok mértani alakzatokba rendezése; 4. a) Az elkészült színkompozíciók térkonstrukcióba építése: alapforma a kocka, és ezek felfüggesztése; 4. b) Szín-játék: Szín- és forma-szimbolikára épülő színpadi előadás (díszlet, kosztüm, mozgás, színes fény, hanghatások, zene) bemutatása. 	

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Szín-forma-kompozíció – ritmus (gyümölcsök – tanulmányrajz, csendélet, dekoratív alkalmazás)	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<p>Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tárgyak tulajdonságainak észlelése, – (pl. <i>formaészlelés</i>: – a részletek, – a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése színészlelés, nagyságészlelés) <p>Emlékezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – vizuális – mozgásos, – tárgyi <p>Figyelem, megfigyelés:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – kreativitás 	

	<p>Tervezés:</p> <ul style="list-style-type: none"> – célmeghatározás – útkeresés – az utak közötti választás (döntés) – és a haladás módjának meghatározása – a tevékenységek tartalmának tervezése – a tevékenységek ütemezése <p>Tervmegvalósítás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a terveknek megfelelő haladás – szükség esetén tervmódosítás <p>Mérés és összehasonlítás</p> <p>Én-képességek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – önbemutató – önérvényesítés – önkifejezés – a saját teljesítőképesség becslése – önállóság – önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll <p>Kudarctűrés:</p>
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>	
A látvány pontos megfigyelése, értelmezése. A természetes formák formakarakterének tanulmányozása, dekoratív átírása, önálló képi elemként való alkalmazása.	
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Színes tanulmányrajz egyetlen formáról (alma, körte), kép és forma aránya, forma és háttér viszonya, felület és forma kapcsolata. 2. Csendélet gyümölcsökből (A formák egymáshoz viszonyított aránya, a képhez viszonyított aránya: képkivágás, kompozíció). 3. Csendélet gyümölcsökből – a kép kifejezőerejének fokozása (Színek, formák szubjektív érzések szerinti átírása, színhangulatok, formakarakterek). 4. Gyümölcsök, összetettebb formájú termékek vizsgálata (A forma alakja, belső szerkezete, fölépítése, forma és funkció kapcsolata – elemző tanulmányrajzok). A biológia órákon szerzett ismeretek beépítése. 5. A megismert formák, formarészletek stilizált, dekoratív alkalmazása (Kompozíció, szín- és formaritmus, szimmetria, képi egyensúly). 	

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Sík és tér, valóság és illúzió (mértani testek vonalas és tónusos rajza, vetületi és axonometrikus ábrázolása, szerkesztése)	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK,</i> <i>ATTITŰDŐK)</i>	<p>Finom motorika Formaérvényesítés Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tárgyak tulajdonságainak észlelése, – (pl. <i>formaészlelés</i>): – a részletek – a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése színesészlelés, nagyságészlelés) <p>Emlékezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – vizuális – mozgásos 	

	<ul style="list-style-type: none"> – tárgyi <p>Figyelem, megfigyelés:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – kreativitás <p>Tervezés:</p> <ul style="list-style-type: none"> – célmeghatározás – útkeresés – az utak közötti választás (döntés) – és a haladás módjának meghatározása – a tevékenységek tartalmának tervezése – a tevékenységek ütemezése <p>Tervmegvalósítás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a terveknek megfelelő haladás – szükség esetén tervmódosítás <p>Mérés és összehasonlítás :</p> <p>Én-képességek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – önbemutató – önérvényesítés – önkifejezés – a saját teljesítőképesség becslése – önállóság – önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll <p>Kudarctűrés:</p> <p>Tudatos normaalkalmazás</p> <p>Próbálkozási hajlandóság</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>A mértani formák jellegzetességeinek megismerése. Az ábrázolási rendszerek megismerése, informatív lehetőségei és területei. A különböző ábrázolásmódok gyakorlati alkalmazása.</p>	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>1. Mértani testek: kocka, téglatest, hasáb, henger, gömb, kúp, gúla vonalas és tónusos rajza Vonal – felt – tónus (fokozatos /lépcsőzetes/ és folyamatos tónusátmenet gyakorlata).</p> <p>2. Vetületi ábrázolás: Egyszerű mértani formák vetületi ábrázolása, felszínének kiterítése, modellezése. (Gúla, kúp oldallap, oldalél összefüggése, ezek kiszámítása, később a vár és templom makettek tornyának tervezésénél szükségeltetik.) A geometriai és sztereometriai tudás gyakorlati kialakítása.</p> <p>3. Illuzórikus térkonstrukció készítése: axonometrikusan rajzolt kockák, hasábok variációiból egy adott négyzetrács-rendszerben számítógéppel vagy manuálisan.</p>	

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Mi a művészet? Természeti forma	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Analógiák felismerése és követése – Finom motorika – Formaérzék – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: – tárgyak tulajdonságainak észlelése, – pl. <i>formaészlelés</i>: – A részletek, 	

	<ul style="list-style-type: none"> – A részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés – Próbálkozási hajlandóság
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>	
<p>A műalkotások a befogadástól a műelemzésig. A művészet kezdetei, őskor, törzsi művészet, népművészet. A művészet változó szerepe, az ember életében. Különböző korok művészetfelfogásának megismerése, összehasonlítása. A törzsi és népművészet szerepe és hatása a modern kor emberére. A művészet kezdetei: – őskor, törzsi művészet – ábrázolás, kép és mágia, díszítés, népi díszítőművészet karaktere, redukciója Az őskori és törzsi művészet sajátosságainak és legjelentősebb alkotásainak ismerte. A magyar népművészet tájegységeinek, legjelentősebb területeinek (építészet, öltözködés, bútorkészítés, fafaragás, fazekasság, kovácsmesterség) ismerete. Természeti formák: virág – tanulmányrajz, szerkezeti rajz, stilizált és szimbolikus ábrázolás. A természet gazdag szín és formavilágának megfigyelése, elemzése. A természet logikájának felfedezése, és egyéni módon való alkalmazása, felhasználása a gyakorlati jellegű alkalmazott művészetben.</p>	
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>	
<p>A történelemből szerzett tudás alkalmazása. Néprajzi témájú kiselőadás. A korszakok, technikák megismerése: diasorozatok, művészeti albumok alapján. Egy adott törzs jelentős ünnepeinek rekonstrukciója – dramatizált színházi vagy képzőművészeti megvalósításban – csoportmunka. 1. Vonalas, tónusos, színes tanulmányrajzok készítése. 2. A virág felépítésének, szerkezetének, arányainak, szimmetriájának megfigyelése – magyarázó, elemző rajz. 3. Virág és növény dekoratív ábrázolása és szimbolikája a magyar népművészetben és népdalokban. A zenei, irodalmi, néprajzi analógiák felhasználása. 4. A virág, mint absztrakt forma, avagy játék koncentrikus körökre és szimmetriára (hideg-meleg színekben).</p>	

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Az ókori Kelet művészete – Egyiptom, Mezopotámia A betű Görög-római művészet	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Analógiák felismerése és követése – A részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés – Mérés és összehasonlítás 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>A piramisok titka; masztabák, piramisok, sziklasírok. A sírkamrák falfestményei és szobrai. Az ókori kultúrák téralakítási és ábrázolási sajátosságai (képek, alap- és metszetrajok elemzése, készítése; folyamatábrák, makettek készítése) Kapcsolódó tantárgyak: történelem, technika, irodalom A képi ábrázolás és az írás kapcsolatának megismerése. Az írás és vizuális kommunikáció szerepe a művészetben és a mindennapi életben. A betű (az írás kialakulása, fejlődése, szabványbetűk, tartalom és forma a betűtervezésben, monogram, exlibris). A harmonikus arányrend szerepe a görög-római művészetben</p>		

Az építészet forma- és arányrendje; építészet, szobrászat, festészet szerves egysége
 A vallás és hit szerepe a művészetben, sportban és a mindennapi életben
 Kapcsolódó tantárgyak: irodalom, zene, testnevelés, történelem

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az írás kialakulása, fejlődése – könyvtári kutatómunka.
 Műszaki szabványírás (álló és dőlt nagybetűk).
 Tartalom és forma kapcsolata a betűtervezésben.
 Monogram, exlibris tervezése.
 Képvess, verskép rajzolása.
 Az ókori kultúrák téralakítási és ábrázolási sajátosságai (képek, alap- és metszetrajzok készítése; folyamatábrák, makettek készítése).
 A görög témahét képzőművészeti szempontú előkészítése.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A színek: a tiszta színek rendszere. Alapszínek, elsődleges és másodlagos kevert színek rendszerének ismerete.
- Színkontrasztok: (magában való, hideg-meleg, sötét-világos) alkalmazása a rajzi feladatok során.
- Ritmus, szimmetria és képi egyensúly ismerete és alkalmazása.
- Semleges és tarka színek értelmezése, lokálszín fogalma.
- Színek hangulati és dekoratív hatása.
- A fent felsorolt összefüggések alkalmazása a rajzi feladatok során.
- Ritmus, szimmetria és képi egyensúly ismerete és alkalmazása.
- Egyszerű mértani formák (kocka, hasáb, téglatest, henger, gömb, gúla, kúp) látvány szerinti vonalas és tónusos rajza.
- A vonal, folt, tónus szerepének ismerete és alkalmazása a forma térbeliségének érzékeltetésére.
- Különböző formák formakarakterének és térbeli viszonyának megrajzolása látszati, vetületi, egy- és kétméretű axonometrikus ábrázolás szabályai alapján.
- Téralakítás egyszerű formákból – statikus térkompozíciók.
- Az ókori és törzsi művészet sajátosságainak és legjelentősebb alkotásainak ismerete.
- A magyar népművészet tájegységeinek, legjelentősebb területeinek (építészet, öltözködés, bútorkészítés, fafaragás, fazekasság, kovácmesterség) ismerete.
- Természeti és mesterséges forma megfigyelése, elemzése, szerkezeti és metszetrajzok készítése.
- Formaredukció: dekoratív motívumok, kompozíciók készítése.
- Különböző formák formakarakterének és térbeli viszonyának megrajzolása látszati, vetületi, ábrázolás szabályai alapján.
- Téralakítás egyszerű formákból – statikus térkompozíciók.
- Az ókori Kelet, ezen belül, Egyiptom és Mezopotámia művészetének, valamint a prekolumbián és keleti művészet (India, Kína, Japán) sajátosságainak ismerete.
- Ritmus, szimmetria és képi egyensúly ismerete és alkalmazása.
- A betű, az írás kialakulásának, fejlődésének vázlatos ismerete. A műszaki szabványírás ismerete. Egyéni tervezésű betűk, betűkompozíciók készítése.
- Görög és római művészet korszakainak és legjelentősebb alkotásainak ismerete.
- A térről, formáról, színről, tónusról, kompozícióról tanultak alkalmazása az illusztrációs témakörök során.

8. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Természeti és mesterséges formák: fény-árnyék, lágy és kemény, kötött és szabad forma, lokálszín és színreflex	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. Emlékezet: vizuális mozgásos, tárgyi, Figyelem, megfigyelés Tudatos normaalkalmazás Próbálkozási hajlandóság	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
A szín, tónus és forma összefüggésének vizsgálata. A fény figyelemvezető és kiemelő szerepének felismerése a képi kifejezésben.		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
1. Fény-árnyék hatás vizsgálata – drapéria tanulmányrajz Különböző textilanyagok, papírok gyűrődési, formaképződési sajátosságai Lágy és kemény, kötött és szabad formák, mesterséges és természeti formák (drapéria, mértani testek, az emberi test, a földfelszín formái)		
2. Lokálszín – színreflexek megfigyelése és ábrázolása drapérián, mértani testeken, egyszerű csendéleten és természeti tájról készült fotóreprodukciókon		

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Természeti formák szimbolikus és stilizált ábrázolása a középkor művészetében, stilizált állat és növényábrázolások, szinkontrasztok: komplementer, minőségi, mennyiségi, szimultán	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Analogiák felismerése és követése Finom motorika tárgyak tulajdonságainak észlelése, a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet: vizuális	

<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>
A stilizáció szerepe a szimbolikus ábrázolásban. A forma tanulmányozása és elemzése során a lényeges és jellemző jegyek kiemelésével az egyedi és általános kifejezésének felismerése, és alkalmazása a dekoratív feladatokban.
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>
1. A stilizált ábrázolás formai és tartalmi sajátosságainak megfigyelése és alkalmazása rajzban (stilizált állat- és növényábrázolások). 2. Színkontrasztok: komplementer, minőségi, mennyiségi, szimultán. A színérzékelés fizioiógiája – tanári előadás. Színkontrasztok alkalmazása stilizált formák felhasználásával. Kazettás mennyezet kazettája vagy dombormű: terrakotta plakett tervezése és elkészítése.

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A romanika és gótika művészete Perspektivikus ábrázolás és a reneszánsz	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Emlékezet: – vizuális – mozgásos – tárgyi Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Analogiák felismerése és követése A részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>	A keresztény világ egységének és egyetemességének tükröződése a romanika és gótika művészetében. A reneszánsz szemlélet tükröződése a képzőművészet forma- és térszemléletében. (Építészeti terek és a lineáris és levegő perspektíva.) A KORAI ÉS ÉRETT RENESZÁNSZ MŰVÉSZET Az emberközpontú és világi szemlélet tükröződése az ember és térébrázolásban. A világ és a természet tudatos megismerésének hatása a művészet kifejezési formáira. A színek rendszerének megismerése, a színek dinamikájának és térhatásának tanulmányozása. A színek térhatásának szerepe az illuzórikus térébrázolásban, az absztrakt művészetben és a mindennapi élet gyakorlatában. Az axonometrikus és a perspektivikus ábrázolás kapcsolata. A színek térhatása – távlat – tiszta szín – tört szín – a színek rendszere – színgömb Lineáris és levegő perspektíva	
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>	Az építészet, szobrászat és festészet szerves egységének bemutatása a középkor művészetében – tanári magyarázat. Bibliai szimbólumok a középkori művészetben – kiselőadás. „Zárókő” dombormű – terrakotta, kazettás mennyezet kazettája – diafilmsorozat. Építészeti alkotások: templomok, kolostorok, várak téralakításának vizsgálata. Képek, metszetek, alaprajzok elemzése, készítése; makettek készítése. A reneszánsz perspektíva fajtái: 1. Egyszerű mértani testekből megkomponált térkonstrukció egy- és kétirányú perspektivikus rendszerben. Különböző kompozíciós rendszerek: átlós, háromszög, kör stb.; képi egyensúly.	

2. Egyszerű mértani testek csoportjából kialakított formakonstrukció axonometrikus és perspektivikus ábrázolása.
3. Épület vagy városrész tervezése. Alaprajza, axonometrikus és perspektivikus ábrázolása.

A RENESZÁNSZ TÉMAHÉT ELŐKÉSZÍTÉSE, HÁTTEREMTÉS.

A színek térhatására épülő nonfiguratív kompozíciós játék:

1. A tiszta színek térhatása
2. A tiszta és tört színek térhatása.

A színek rendszere: a színgömb.

A tiszta és tört színek térhatása a külső tér és tájbrázolásban: a lineáris és levegő perspektíva alkalmazása.

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A betű Szabványbetűk, betűkompozíciók, védjegy, reklámgrafika, plakát	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Finom motorika – Formaérzék – A részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése – Figyelem, megfigyelés – Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – Manualitás – Tervezés – Próbálkozási hajlandóság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Az egyes betűtípusok stílárís jellemzőinek tanulmányozása. A betűk stílusának és a szöveg tartalmának, funkciójának összefüggése. A különböző betűtípusok alkalmazása reklámgrafikai feladatokban		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
Műszaki szabványírás: álló, dőlt kisbetűk gyakorlása. Betűkompozíciók létrehozása manuálisan majd számítógéppel: monogram, ex libris készítése Védjegy, reklámgrafika, plakát tervezése és kivitelezése.		

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A barokk művészet	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<p>Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. <i>formaészlelés:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – a részletek – a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése színészlelés, nagyságészlelés 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
A hatalom, művészet és reprezentáció összefüggése a barokk művészetben. A barokk építészet téralakító törekvéseinek megismerése. Egyéni utak a barokk művészet keretében.		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A barokk téralakítás sajátosságainak vizsgálata.

Építészeti tér, városrendezés, kerttervezés – a valóság modellezése.

A barokk kastélyok térrendszerének vizsgálata, az épület és környezet kapcsolata: barokk kastély és kert tervezése: alaprajz, makett készítése.

Színpadiasság és érzelmi azonosulás a barokk festészetben: diafilmes és könyvtári ismeretszerzés.

A Barokk témahét alkotásainak előkészítése, tervezése.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Természeti és mesterséges forma részletgazdag ábrázolása síkban és térben (csendélet, emberi figura stb. rajzolása, festése, mintázása).
- Természeti és mesterséges forma formaelemző rajza (metszet, vetület, magyarázórajz készítése).
- Formaalkotás (pozitív, negatív forma és különböző faktúrák felhasználásával) realista, absztrakt és nonfiguratív módon.
- A természeti formavilág elemzése forma, felület, látvány összefüggésének felismerése és alkalmazása.
- Alapformák és a formák származtatása, összefüggéseik felismerése.
- Az ókeresztény művészet legjelentősebb alkotásainak ismerete.
- A honfoglaló magyarok díszítőművészetének és tárgykultúrájának ismerete.
- A bizánci és ortodox művészet sajátosságainak ismerete.
- Lokálszínek, fény-árnyékhatás, színreflex összefüggéseinek ismerete és az egyéni képességekhez mérten történő alkalmazása.
- Színkontrasztok (komplementer, minőségi, mennyiségi, szimultán) ismerete és alkalmazása.
- A színgömb – a színek rendszerezési módjainak ismerete.
- A romanika és gótika művészetének stílusjegyei és legjelentősebb európai és magyarországi művészeinek és alkotásainak ismerete.
- A reneszánsz művészet sajátosságainak és legjelentősebb európai és magyarországi művészeinek és alkotásainak ismerete.
- Belső és külső tér ábrázolása a reneszánsz perspektíva törvényei szerint (szabadkézi rajz vagy szerkesztés).
- Tájébrázolás a levegőtávlat és lineáris perspektíva alkalmazásával.
- A reneszánsz művészet sajátosságainak és legjelentősebb európai és magyarországi művészeinek és alkotásainak ismerete.
- A formarend, színösszhang, kiemelés, képi egyensúly lehetőségeinek felhasználása realista, absztrakt és nonfiguratív kompozíciók készítése során.
- Különböző kompozíciós rendszerek (átlós, háromszög, kör) ismerete és alkalmazása a különböző témakörök megvalósítása során.
- Téralakítás, térbeli mozgás érzékeltetése valós és illuzórikus térben.
- Műszaki szabványírás (álló, dőlt kisbetűk) ismerete.
- Betűkompozíciók, monogram, ex libris, védjegy, reklámgrafika elemzése, készítése.
- Plakátok elemzése, készítése, tervezése.
- A barokk művészet sajátosságainak és legjelentősebb európai és magyarországi művészeinek és alkotásainak ismerete.
- Egy-egy alkotás stílusjegyek alapján történő felismerése, besorolása és elemzése.

9. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Szín, forma, kompozíció A vonal és a grafika A harmónia szerepe a klasszicizmus építészetében és szobrászatában	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Analógiák felismerése Finom motorika Formaérzék Tárgyak felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. <i>formaészlelés:</i> a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet: – vizuális, – mozgásos, – tárgyi, Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Szín, forma, kompozíció: színharmóniák; ritmus, szimmetria, képi egyensúly. A vonal és a grafika: pont – vonal – vonalrendszer – folt. A harmónia szerepe a klasszicizmus építészetében és szobrászatában. Statikus és dinamikus kompozíció. A szín szerepe a kép kompozíciójának alakításában. Színek formák ritmusának összekapcsolása, alkalmazása a művészetben és az alkalmazott grafikában. A vonal mint kifejezési eszköz sokrétű alkalmazásának felismerése, különböző alkalmazási területei a művészetben és vizuális kommunikációban. A harmónia fogalmának és szerepének változása a különböző művészettörténeti korszakokban. A harmónia és rend fogalma a térben és a síkban.</p>		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>A színek rendszerezése: színgömb – ismétlés. Színharmóniák: skálaszerű harmóniák, hármás, négyes hangzatok létrehozása. Kompozíció egy adott forma variációjára a színkontrasztok és színharmóniák alkalmazására: papírragasztással majd számítógéppel – fekete-fehér, tónusos és színes változatban. Ritmus, szimmetria, képi egyensúly a képkialakításban: permutáció és variáció. Weöres Sándor: Négy korál című művének ihletésére készült műalkotás. Szeriális és repetitív zene hatására alkotás. Statikus és dinamikus kompozíció: fázisrajz, folyamatábra, több nézet egyidejű alkalmazása. Elemző kompozíciós gyakorlatok. Összetett külső és belső terek ábrázolása. Mobilok, térkonstrukciók, építészeti terek elemzése, értelmezése, tervezése.</p>		

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Portré, jellemrajz, grimasz, maszk, személyiség	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Manualitás Kreativitás Mérés és összehasonlítás Én-képességek: Önbemutató Önkifejezés</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Az ember önmagáról alkotott képének változása a művészettörténet különböző korszakaiban. A változások okainak vizsgálata, elemzése. Az ember arca a modern művészetben és az elektronikus médiák és a reklám világában.</p>		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>Az ember, az emberi arc ábrázolása különböző kultúrákban és stílusirányzatokban. Az emberi arc szerkezete, arányai, részformái – tanulmányrajzok. Az arc szerepe a kommunikációban: <i>Az arcok értéke</i> című ismeretterjesztő film megtekintése, megvitatása. Önarckép készítése. Portré egy csoporttársról. Portré a XX. század művészetében – tanári előadás. Portré a fotózásban – kiselőadás. Jellemrajz készítése egy csoporttársról. Grimasz és karikatúra fotóban, rajzban. A maszk szerepe különböző kultúrákban – maszkkészítés: papírmasz- , agyagmaszk vagy testfestés. Bibliai személyiségek elképzelt portréja.</p>		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Az egzotikum világa a művészetben, a romantika művészete	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>Tervezés: – célmeghatározás – útkeresés – az utak közötti választás (döntés) – és a haladás módjának meghatározása – a tevékenységek tartalmának tervezése – a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás: – A terveknek megfelelő haladás – Szükség esetén tervmódosítás Analogiák felismerése és követése Finom motorika Formaérvék Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége</p>	

	<p>Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, <i>formaészlelés:</i> a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet: vizuális mozgásos, tárgyi, Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Manualitás Kreativitás Mérés és összehasonlítás Én-képességek: Önbemutató Önérvényesítés Önkifejezés Próbálkozási hajlandóság</p>
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>	
Az emberi lélek mese és a regényes múlt utáni vágyának kifejeződése a romantika művészetében. A táj mint emberi érzések hordozója. Romantikus elemek a tájbábrázolásban.	
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>	
<p>Romantikus tájkép festése. Felhőrajzok. A táj, mint az emberi érzelmek kifejezője, a táj, mint szimbólum a képzőművészetben, irodalomban és zenében – kiselőadások. „Magyar táj magyar ecsettel” – bemutatás, Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség című versének tájképi illusztrációi.</p>	

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A plen air festészet hatása a realista és impresszionista festészetre – Tiszta színek, tört színek, optikai színkeverés; A posztimpresszionista festők hatása a modern festészetre	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Analogiák felismerése és követése Formaérvény Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), Emlékezet: vizuális, mozgásos, tárgyi,</p>	

<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>
A természet megfigyelésének és romantikus, fennkölt érzelmektől mentes ábrázolásának igénye a XIX. század végén. A látás mechanizmusának tanulmányozása és a chevreul-i színkeverési elmélet megismerése, alkalmazása. A „l’art pour l’art” elvének hatására a festői nyelv kialakítása, a festő belső érzéseinek kifejezése válik a festészet fő témájává. A festészet különböző utjainak megismerése, összehasonlítása.
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>
Tiszta színek használata a festés során. Barnák és színes szürkék használatára építő festés. A sötét és tört színek szerepe a realista festészetben – előadás. A barbizoni festőiskola hatása a realista és impresszionista festészetre – könyvtári kutatómunka. A Chevreul-féle színelmélet – tanári előadás. A „l’art pour l’art” elvének szerepe az impresszionisták művészetében – kiselőadás. Hagyományos (palettán történő) és optikai színkeverési gyakorlatok. Természeti táj pillanatnyi hangulatának kifejezése az optikai színkeverés technikájával. A posztimpresszionizmus útkereséseinek bemutatása egy egyszerű csendéleten keresztül.

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A szecesszió és szimbolizmus	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	Formaérvék Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Analogiák felismerése és követése Tárgyak, ingerek felismerése Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
A szecesszió mint a modern gyárilap sorozatgyártása és az egyedi kézművességmunka közötti ellentét feloldására tett kísérletének megismertetése. A természet gazdag formavilágának stilizálása és felhasználása a használati tárgyak és épületek tervezésében.		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
A stilizált természeti forma felhasználása a szecesszió művészetében – kiselőadás. Egyedi díszítő motívumok tervezése. Szecessziós tárgyak, épületek tervezése: magyarázó vázlatrajzok, vetületi ábra, metszet, szerkezeti konstrukció. Belső tér alakítása, a modern design-szemlélet megjelenése, lakáskultúra – kiselőadás. A kor technikai és ipari fejlődése, az urbanizáció felgyorsulása, a nagyvárosi elidegenedés tükröződése a szimbolizmus művészetében – kiselőadás. A szimbolizmus és szecesszió „összművészeti” törekvése – kiselőadás A szimbolizmus témavilága és kifejezési eszközei a képzőművészetben – tanári magyarázat. Élet-Halál, Mámor, Erotika, Egzotikum a festészetben és szobrászatban – kiselőadás. Témavázlatok, illusztrációk, díszlettervek készítése a korszak irodalmi és zenei alkotásaihoz.		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Az idő és tér, a mozgás és tér összefüggéseinek felismerése, elemzése, egyéni munkákban való alkalmazása.
- Sorozatfotó, film tér és idő dimenzióinak kifejezési lehetőségei.
- A klasszicizmus, stílusjegyeinek és legjelentősebb külföldi és magyar művészeinek, és kiemelkedő alkotásaiknak ismerete, rövid elemzése.
- Térbeli mozgás, változás kifejezése: fázisrajz, folyamatábra, több nézet egyidejű alkalmazása.
- Mozcgváltozás kifejezése síkban és térben.

- Plakát, montázs készítése.
- Belső téralakítás (lakás, közösségi tér tervezése).
- Jelek, szimbólumok elemzése, tervezése.
- A reklám igazságtartalmának és vizuális hatásmechanizmusának elemzése. Jó reklám vagy igaz reklám.
- Magyarító rajzok, vázlatok, szerkezeti, vetületi és metszetrajzok értelmezése, készítése az egyes témakörök során.
- A romantika, eklektika stílusjegyeinek és legjelentősebb külföldi és magyar művészeinek, és kiemelkedő alkotásaiknak ismerete, rövid elemzése.
- A realizmus, impresszionizmus, neoimpresszionizmus, stílusjegyeinek, legjelentősebb külföldi és magyar művészeinek, és kiemelkedő alkotásaiknak ismerete, rövid elemzése.
- Tiszta színek térhatásának ismerete és alkalmazása.
- A posztimpresszionizmus, stílusjegyeinek és legjelentősebb külföldi és magyar művészeinek, és kiemelkedő alkotásaiknak ismerete, rövid elemzése.
- A szecesszió, szimbolizmus stílusjegyeinek és legjelentősebb külföldi és magyar művészeinek, és kiemelkedő alkotásaiknak ismerete, rövid elemzése.
- A forma mozgásának sajátosságai síkban, valós és illuzórikus térben.
- Természeti és ipari forma jellegzetességeinek ismerete.
- Természeti forma hatása az ipari formatervezésre.
- Fényszín, festékszín, összeadó, kivonó színkeverés, optikai színkeverés törvényszerűségeinek ismerete.
- Színes fények keverésének sajátosságai.
- Színharmoniaiak (skálaszerű harmóniaiak, hármas, négyes hangzatok) ismerete és alkalmazása.

10. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Színelméleti ismeretek rendszerezése – „Formák és színek zenéje” a kubizmus és futurizmus művészetében Formák és színek a szubjektív érzések kifejezésének szolgálatában – expresszionizmus	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<p>Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. <i>formaészlelés</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a részletek, – a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés <p>Emlékezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – vizuális, – mozgásos, – tárgyi, <p>Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Analogiák felismerése és követése Formaérvék Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>A forma szintézisének és analízisének eredménye a képépítésben. A kép mint a valóság különböző aspektusainak (tér – különböző nézőpontok, mozgás – idő – dinamizmus) gyűjtőfelülete.</p>		

<p>Avagy, mit tud „elmondani” a kép ha elszakad a reneszánsz egy nézőpontú, statikus térszemléletétől. A szubjektív forma és szín mint az érzelmek kifejezési eszköze. Mi adja a formák, színek egyéni kifejezőerejét?</p>
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>
<p>A tiszta színek ragyogása, kifejezés és dekorativitás a fauve-ok művészetében – diasorozatos előadás. A kubizmus és futurizmus új tér-idő szemlélete a képzőművészetben – tanári előadás. A kompozíció, képi egyensúly és dinamizmus szerepe a fauve-ok, kubisták és futuristák alkotásaiban – tanári magyarázat, közös képelemzés. „Formák és színek zenéje” – kubista csendélet festése hangszerekkel. „A sebesség a mi istenünk”, „Egy versenyautó szebb, mint a szamothrákái Niké” – futurista kompozíció létrehozása száguldó autókkal – montázs, számítógépes kompozíció készítése. A modern kor, a nagyvárosi élet dinamizmusa, a háború és gazdasági válság hatása a művészetre: expresszionizmus – kiselőadás. A kiáltás és tiltakozás művészete – a háború borzalmai – képköltés az expresszionizmus eszközeivel.</p>

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Dadaizmus és szürrealizmus, az automatizmus mint alkotói módszer	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Tervezés: célmeghatározás útkeresés az utak közötti választás (döntés) és a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás: A terveknek megfelelő haladás Szükség esetén tervmódosítás Mérés és összehasonlítás Analogiák felismerése és követése Finom motorika Formaérzék Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. <i>formaészlelés:</i> a részletek a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Emlékezet: vizuális mozgásos tárgyi Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>A művészet szerepe a társadalmi feszültségek levezetésében. A funkciójától és jelentésétől megfosztott tárgy gondolatindukáló szerepének vizsgálata.</p>		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>A lázadás művészete – kiselőadás. A műfaji határok és ábrázolási konvenciók lerombolása – tanári magyarázat. A véletlen szerepe a műalkotásban – kiselőadás. Az automatizmus mint alkotói módszer – kipróbálás a gyakorlatban. A szépség szürrealista értelmezése, a groteszk fogalma – kiselőadás Dadaista szöveg- és képalkotás, előadás (hangköltészet, szöveg- és fotómontázs).</p>

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Absztrakció és konstruktivizmus – Bauhaus, modern építészet, organikus építészet	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Fogalmak általánosításának a képessége Induktív és deduktív megközelítés képessége Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), ehhez szükséges: tárgyak tulajdonságainak észlelése, pl. <i>formaészlelés</i>: a részletek, a részletek és az egész tárgy viszonyának pontos észlelése, színészlelés, nagyságészlelés Figyelem, megfigyelés</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>A meztelen, ábrázoló jellegétől megfosztott forma egyetemességébe vetett hit, mint a művészet eszperantó nyelvének lehetősége. A funkció mint formaképzés kizárólagos eszközének zsákutcája a modern építészetben.</p>		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>Absztrakt és nonfiguratív kifejezési forma Kandinszkij és Henry Moore művészetében – könyvtári kutatómunka. Formák és színek önállósulása a festészetben és szobrászatban – tanári magyarázat. A konstruktív alkotói szemlélet a festészetben, grafikában (képarchitektúra, tipográfia, Kassák Lajos) és a téralakításban (térkonstrukció, építészet) – szakirodalom feldolgozása, kiselőadás. A Bauhaus: Forma, funkció és stílus, A funkcionalizmus és forma szimbolikus tartalma, A tárgyalakítás szempontjai – könyvtári kutatómunka. A modern építészet útkeresései – tanári előadás. Az organikus építészet (Makovecz, Wright) – kiselőadás Forma, funkció és szimbolika a népművészetben és az organikus építészetben – tanári magyarázat. Fiktív vagy valós belső tér tervezése, modellezése síkban és térben – önálló munka.</p>		

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Az absztrakt expresszionizmus és a Pop art Neoavantgard irányzatok és tendenciák	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Finom motorika Formaérzék Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), Figyelem, megfigyelés Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése Manualitás Kreativitás Én-képességek: Önbemutató Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság Próbálkozási hajlandóság	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Az alkotás felszabadult elemi, ösztönös örömeinek átélése. Művészet mint játék a képpel és a valós tárgyakkal, formákkal, terekkel. Milyen új műfajai és kifejezésformái jelennek meg a művészetnek az új technikai eszközök és médiák megjelenésével?		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
A faktúra, textúra és az automatizmus szerepe a homogén képalkotásban – kísérleti képalkotás. Különböző avantgard stílusok kifejezési formáinak tükröződése a pop artban – műelemzés. Alkotáselemző gyakorlatok.		

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Ábrázolási rendszerek összefoglalása A fotó-, film- és táncművészet formanyelve	AJÁNLOTT IDŐKERET: 2 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Analógiák felismerése és követése Formaérzék Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Tárgyak, ingerek felismerése (értelmezés, jelentéstulajdonítás), Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
A három dimenziós valóság két dimenzióban való megjelenítésének problémája. Milyen összefüggés figyelhető meg egy adott kor, kultúra világnézete és térábrázolása, térszemlélete között Hogyan tükröződik a festészet formanyelve a fotó és film kezdeti időszakában? Milyen új dimenziókat hoz létre a fotó és a film a képi kifejezésben?		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Hogyan tükröződik különböző kultúrák és korszakok ábrázolási konvencióiban az adott kor világképe – összegző, ismétlő kiselőadások, diavetítéssel.

Stilizált, szimbolikus, síkszerű ábrázolás – az ókori Kelet: Egyiptom, Mezopotámia, kubizmus, konstruktivizmus, absztrakt művészet

Bizánci perspektíva – Bizánc és az ortodox művészet

Reneszánsz perspektíva – reneszánsz, barokk

Struktúrák, rendszerek „az atomizálódott világ”, mikrokozmosz, makrokozmosz – impresszionizmus, absztrakt művészet, expresszionizmus, minimal art

Különböző kultúrák és korszakok tér- és időszemlélete és ezek tükröződése a képzőművészetükben – tanári magyarázat.

Hogyan tükröződik a festészet formanyelve a fotó és film kezdeti időszakában? – műértelmezések.

Milyen új dimenziókat hoz létre a fotó és a film a képi kifejezésben? – műértelmezések.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Az ábrázolási rendszerek összefoglalása, sajátosságainak összehasonlítása és az adott célnak megfelelő alkalmazása.
- Több nézet egyidejű alkalmazása a képkötés folyamatában.
- A fauve-ok, kubizmus, futurizmus, stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.
- Színelméleti ismeretek rendszerezése, a megismert összefüggések adott célnak és kifejezési szándéknak megfelelő alkalmazása.
- Ipari és építészeti forma elemzése, a forma és funkció kapcsolatának felismerése. A működés, célszerűség, anyagszerűség és esztétikum elvének alkalmazása az egyéni tervező munkában.
- Az expresszionizmus, stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.
- A dadaizmus, szürrealizmus, stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.
- Tervezés síkban és térben, térkonstrukciók készítése.
- A statikus és dinamikus téregyensúly elveinek megfigyelése a szobrászatban és építészetben, a tapasztalatok alkalmazása az egyéni munkák készítése során.
- A színek szerepének megfigyelése, elemzése a környezetalakításban, öltözködésben, színházi díszlettervezésben stb.
- A szerzett ismeretek felhasználása a formatervezés és makettkészítés során.
- Az absztrakció, stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.
- Az absztrakt expresszionizmus, pop art stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.
- A neoavantgard irányzatok és tendenciák stílusjegyeinek legjelentősebb külhoni és magyar képviselőinek és kiemelkedő alkotásainak ismerete, rövid értelmezése, elemzése.
- A különböző művészettörténeti korszakok és irányzatok képkötési sajátosságainak összefüggése a kor világnézetével, a kultúráról és művészetről alkotott felfogásával.

MATEMATIKA

7. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Halmazok, számok, műveletek	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MATEMATIKA	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZT ÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>1. Aritmetikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – számolási képesség – számfogalom kiterjesztése – becslés <p>2. Logikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – rendszerezési, rendezési képesség – logikai és ítéletalkotó képesség – egyszerű logikai állítások megfogalmazásának képessége <p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – szövegértés, szövegalkotás – számfogalom kiterjesztése – szabályalkotási képesség – halmazszemlélet <p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – ábrázolási- és rajzkészség – tapasztalatszerzés – sejtések megfogalmazásának – a valós élet problémáinak lefordítása a matematika nyelvére <p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – analógiás gondolkodás – fogalomalkotás <p>induktív gondolkodás</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>A fejezet átfogó képet ad a halmazokról. Nem általában foglalkozunk a halmazokkal, hanem a hozzájuk kapcsolódó ismeretek, mint egy vezérfonal mentén kalandozunk a matematika különféle területein. A számhalmazokkal való ismerkedés kapcsán, természetes módon adódik alkalom a racionális számok körében végezhető műveletek áttekintésére, pontosítására, más szempontból való megvilágítására. A ponthalmazok tárgyalása elvezet a nevezetes mértani helyek megismeréséhez, ezek szerkesztési feladatokban való alkalmazásához. A halmazok összetartozó elemeinek ábrázolása előkészíti a grafikonok és függvények tárgyalását.</p>		
<p>Értelmezzük adott ponttól, egyenestől, félegyenestől, szakasztól, körvonalattól adott, illetve ennél kisebb/nagyobb távolságra levő pontok halmazát. Foglalkozunk ezek térbeli megfelelőjével is. Adott tulajdonságú pontok halmazaként vezessük be a szögfelezőt és a szakaszfelező merőlegest.</p>		

A különböző adott tulajdonságú ponthalmazokkal olyan szerkesztési feladatokat is végezzünk, amelyekkel gyakoroltatni tudjuk a részhalmaz, az üres halmaz fogalmát, illetve a metszet, unió és különbség műveletét.

A gyakorlatból vett szövegek alapján kialakítjuk a halmaz matematikai fogalmát. Foglalkozunk a jelölésekkel és a halmazok Venn – diagramon való ábrázolásával. Az elemek különböző típusú és szintű megadásával tudatosítjuk a tanulóknak, hogy halmazt csak pontosan definiált tulajdonsággal vagy jól körülhatárolható fogalmakkal adhatunk meg. Különböző halmaz – megadások esetén vizsgáljuk, hogy adott dolgok elemei-e az adott halmaznak.

Az elemek rendezésével és számosságával kapcsolatos feladatokon keresztül a matematika különböző témaköreivel ismerkedhetünk (logikai, geometriai, kombinatorikai, számelméleti, algebrai, szöveges feladatok).

Intuitív módon értelmezzük két halmaz egyenlőségét, a részhalmaz fogalmát. Tudatosítjuk az alaphalmaz és az üres halmaz fogalmát.

Alkalmasan választott bevezető feladatokkal értelmezzük a metszet, a különbség és az unió fogalmát. A halmazműveletek értelmezését segíti a Venn-diagrammal való szemléltetés.

A tanulók pontosítsák, illetve egészítsék ki a négy alpművelettel kapcsolatos ismereteiket.

Gyakorolják a zárójel és az abszolút érték jel használatát.

Sokféle és változatos feladat segítségével átismételjük az eddig tanultakat. Foglalkozunk a számok ellentettjével, abszolút értékével, a négy alpművelettel a racionális számok körében. Újból áttekintjük – először egész, majd törtszámok esetén – az előjeles számok összeadását, kivonását, szorzását, osztását.

Feladatok segítségével megvilágítjuk az előjel és a műveleti jel jelentését, használatát. Külön foglalkozunk a 0-val végezhető négy alpművelet értelmével. Feladatok kapcsán a tanulók tapasztalatot gyűjtenek a zárójel jelentéséről és megfelelő használatáról, a műveleti sorrendről.

A fejezetben a számolós feladatokon kívül több életszerű szöveges feladattal is találkozhatnak, melyekben a százalékszámítással kapcsolatos ismereteiket gyakorolhatják.

Az „igaz-e” típusú állítások helyességének eldöntésénél egyszerű és összetett logikai ítéleteket (ha... akkor; minden; néhány; szükséges; és; vagy) használnak.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- játékok műveleti és számkártyákkal
- játékok különféle halmazokkal
- a gyakorlati életből vett példák halmazokra
- gyakorlati életből vett számolási feladatok
- százalékszámítás
- tapasztalatgyűjtés műveleti sorrendről, zárójelek használatáról
- életszerű szöveges feladatok gyűjtése és alkotása
- azonos tulajdonságú ponthalmazok alkotása
- több feltételnek eleget tevő pontok keresése a síkon és a térben
- projekt feladatok, internet és könyvtár használatával

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Oszthatóság, arányosság, hatványozás, halmazok összetartozó elemeinek ábrázolása	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MATEMATIKA	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FŐKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)</i>	<p>1. Aritmetikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – becslési – számolási – nagyság szerinti rendezés – utólagos nagyságrendi ellenőrzése <p>2. Logikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – következtetés – egyszerű állítások megfogalmazása <p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – szabályalkotás – szövegalkotás – grafikus ábrázolás <p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – alkalmazási – szövegértés – ellenőrzés – döntési – tapasztalatszerzés – a szöveges feladatok megoldásainak egybevetése a valósággal <p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – deduktív – kombinatorikus gondolkodás 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Egyszerű példák alapján vezessük be az osztó fogalmát. Az osztókeresési feladatokban már szerepel az osztópár fogalma. Beszéljünk a prímszám, prímosztó, valódi osztó, összetett szám fogalmáról. További tapasztalatokat gyűjthetünk, ha megkeressük az első 25 prímszámot. A prímek keresésénél mutassuk meg az Eratoszthenész-féle rosta módszerét! Keressünk 0, 1, 2, 3, 4.. osztóval bíró számokat adott számkörben! Ismerkedjünk meg a 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10 – zel való oszthatóság szabályával, ezek kapcsolatát Venn – diagramon is szemléltessük, kapcsolódva a halmazműveleteknél szerzett ismeretekhez. A többszörös fogalmának bevezetésére is alkalmas a Venn – diagramos szemléltetés, de a számsorban való felsorolás is. Az osztó és többszörös fogalmának párhuzamos tárgyalása segíti az egymást mélyítő megértést.</p> <p>Sok egyszerű feladat megoldásával mutassuk meg a törzstényező felbontás szükségességét, finomítsuk technikáját. A törzstényező alakot érdemes kapcsolatba hozni a már megismert oszthatósági szabályokkal. Ugyanekkor fordított gondolat „prím – kártyákból” összetett számok előállítására. Egyszerű bevezető feladatokat mutassunk a prímtényező alak és az osztók számának összehasonlítására, szemléltessük az osztók számát fa – diagramon is (itt még nem cél az osztók számára vonatkozó képlet megállapítása).</p> <p>Az eddig tanultakhoz képest magasabb szinten fordul elő az arányosság, az egyenes és a fordított arány fogalma. Szöveges feladatokban gyakorolják, grafikonon is ábrázolják az összetartozó értékeket. Gyakorlati példákon keresztül mélyítsék el a százalékszámítással kapcsolatos ismereteiket.</p> <p>A számok törzstényező felbontása előkészíti a hatványozás fogalmát. A fogalom pontos megértése lehetővé teszi, hogy a tanulók felfedezzék a hatványozás azonosságait. A jobb megértést és a megtanulást szolgálják a különböző</p>		

szempont szerint összeállított feladatok megoldása.

Meghatározzuk, mit értünk ponthalmazok, számhalmazok esetében a két halmaz összetartozó elemeinek fogalmán. Ábrázoljuk az összetartozó elemeket, amelyeket ponthalmazok esetén az „és”, illetve „vagy” műveletek, számhalmazok esetében pedig valamilyen egymáshozrendelés határoz meg. Előtérbe kerül a grafikonon való ábrázolás, sor kerül sorozatokkal, számelmélettel, fizikai problémákkal kapcsolatos feladatok megoldására, szabályok felismerésére és ezek grafikonon való ábrázolására. Statisztikai táblázatok grafikonon való ábrázolását, illetve ezek elemzését vezetjük be.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- játék prímkárttyákkal
- összetett számok előállításával prímkárttyák segítségével
- osztók keresése fadiagram segítségével
- Eratoszteni szita
- osztók szemléltetése Venn-diagrammal
- szemléltetés számegegyenesen
- arányos mennyiségek ábrázolása grafikonon
- arányossággal kapcsolatos életszerű példák gyűjtése
- grafikonok olvasása
- táblázatban megadott statisztikai adatok ábrázolása grafikonon
- összetartozó mennyiségek megjelenítése grafikonon
- fizikai problémák megoldása grafikonok segítségével
- játékok hatványtáblázatokkal
- nagyon nagy és nagyon kicsi számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal
- játékok számjegykárttyákkal, betű-szám kárttyákkal, számkorongokkal.
- játékos fejtörő feladatok
- mérések arányosan nagyított illetve kicsinyített képek alapján, pl. térkép, szabásminta, alaprajz
- különböző mérőegységek használata, és ezzel kapcsolatos arányossági következtetések megállapítása

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Algebra	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	1. Aritmetikai képességek <ul style="list-style-type: none"> – ellenőrzés – becslés – algebrai kifejezések helyettesítési értékének számítása – műveleti sorrend alkalmazása 	
	2. Logikai képességek <ul style="list-style-type: none"> – algoritmizáló – problémamegoldó – következtetés – általánosítás – induktív következtetés – deduktív következtetés 	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek <ul style="list-style-type: none"> – problémák matematika formában történő megfogalmazása – képletek használata – algebrai ismeretek alkalmazása szöveges feladatoknál 	

	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – vizuális – fantázia – kreativitás – döntés-előkészítő és döntéshozó – eredmény racionalitásának és realitásának vizsgálata – céltudatosság – gazdaságosságra való törekvés – a képletek, mint algebrai kifejezések értelmezése
	5. Általános kognitív képességek – absztrakciós – konstrukciós – divergens gondolkodás – ötletesség – találmányosság – gondolkodás rugalmassága

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Egyszerűen megfogalmazott szöveges feladatokat fordítunk a matematika nyelvére. Ez motiválja a tanulókat az algebrai kifejezésekkel végezhető műveletek elsajátítására. Többek között a szöveges problémák megoldása is arra készíti a tanulókat, hogy minél több és hatékonyabb módszert sajátítsanak el az egyenletek, azonosságok, egyenlőtlenségek megoldására.

Egyszerű és változatos paramétereket tartalmazó szöveges feladatok kapcsán algebrai kifejezéseket írnak fel a tanulók. A paraméterek konkrét értékeivel ki is kell számítani az algebrai kifejezések értékét. Közülük néhányat grafikonon is ábrázolnak. Ezekkel a szöveges feladatokkal a problémák algebrai megfogalmazását gyakorolják.

Feladatok megoldásával szereznek tapasztalatot az új fogalmak (együttható, egynemű-, egytagú-, többtagú algebrai kifejezés) jelentéséről. A tapasztalatok kialakítják a fogalmak jelentését. A tanár dolga, hogy ezeket pontosítsa, megfogalmazásukat matematikailag precízzé tegye.

Számítási feladatok segítségével átismételjük a műveleti sorrend és a zárójel jelentését, alkalmazását. Csak ezután érdemes áttérni az algebrai kifejezések összeadására, kivonására (összevonására), szorzására.

Az összeadást, kivonást, összevonást előzze meg a számokkal végzett megfelelő műveletek jelentésének, használatának megbeszélése, természetesen feladatok kapcsán. Ezután párhuzamosan végeztessünk számokat, illetve betűket tartalmazó kifejezésekkel összeadást, kivonást, összevonást. A tanulók sejtsek meg, fedezzék fel a betűkkel végzett műveletek lényegét. Ezután pontosítsuk és rögzítsük is a műveletek technikáját. Hangsúlyozzuk azt is, hogy így egyszerűbb alakot kapunk.

Szorzásnál először egytagúakat szorozzunk össze, használva, hogy a szorzás az összeadás rövidebb formája. Folytassuk egytagú és többtagú kifejezések szorzásával. Érdemes a kapott eredményt (illetve a folyamatot) területszámítás segítségével szemléltetni. Ezután térjünk rá a többtagúak szorzására. Ezt is szemléltessük területszámítással. Sokféle szempontból megfogalmazott feladatokkal gyakoroljuk a műveleteket.

Tapasztalatokat szerzünk a nevezetes azonosságokban is.

Nagyon egyszerű (például számkitalálós) szöveges feladatok megoldásával elérjük, hogy a tanulók szerezzenek tapasztalatot az azonosság (minden számra igaz) fogalmában. Megsejtik a szövegek és a probléma alapján, mi a különbség az azonosság és az egyenlet között. Nem kell a fogalmak pontos meghatározására törekedni, elég, ha csak sejtjük, érzékelik a különbséget.

Konkrét példákon mutatjuk meg, mit jelent az egyenlet, egyenlőtlenség megoldásának folyamatában a lebontogató módszer és a mérlegelv.

Egyszerűbb szöveges feladatokkal is gyakoroltatjuk az egyenletek megoldását. A feladatok változatosak, az „élet”-ből vett problémákkal foglalkozunk.

Nagy figyelmet fordítunk a megoldások ellenőrzésére

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- játékok betű és számkártyákkal
- különböző formában felírt algebrai kifejezések azonosságának felismerése
- szabályjátékok
- fordítás a matematika nyelvére
- számegyenes használata szöveges feladatok megoldásához
- egyenletek megoldásának szemléltetése mérlegelvvel, lebontogatással
- szöveges feladatok tartalmának eljátszása, illusztráció készítése

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Geometria	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MATEMATIKA	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	1. Metrikus képességek <ul style="list-style-type: none"> – eszközhasználat – tervezés – tapasztalatszerzés – térszemlélet – szerkesztési algoritmusok alkalmazása 	
	2. Logikai képességek <ul style="list-style-type: none"> – diskussziós képesség – visszafelé való következtetés – állítások igazságtartalmának vizsgálata – bizonyítás 	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek <ul style="list-style-type: none"> – szerkesztés – tervezés – sejtések megfogalmazása – megfelelő alapszerkesztési eljárás kiválasztása – fogalmak kialakítása, megértése és használata – a problémák geometriai formában való megfogalmazása – modellalkotás – geometriai összefüggések felismerése 	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése <ul style="list-style-type: none"> – fantázia – kreativitás – vizualitás – transzformációs szemlélet – esztétikai érzék – pontosság – igényesség – koncentrációs készség 	

5. Általános kognitív képességek

- analógiás gondolkodás
- intuivitás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Fokozatosan nehezedő feladatsorokon keresztül adott tulajdonságú ponthalmazok meghatározása és szerkesztése. Keressük meg adott egyenestől illetve adott ponttól adott távolságra levő pontok halmazát a síkban és a térben is, illetve ezen mértani helyek alapján több tulajdonságnak eleget tevő pontok halmazát (metszetképzés ponthalmazok esetén). Jussunk el a szakaszfelező merőleges és a szögfelező, mint adott tulajdonságú pontok halmazához olyan módon, hogy a tanulók maguk sejtésük meg a két ponttól, illetve két egyenestől adott távolságra levő ponthalmaz mibenlétét konkrét példákban, és utána beszéljük meg az általános esetet. Ezeknek a mértani helyeknek a szerkesztését is megtanuljuk, majd alkalmazásképpen a háromszög köré írható, illetve a be- és hozzáírható körökkel foglalkozunk. Feladat formájában találkozunk a tanulók a derékszögű háromszög köré írt körével, sejtés fogalmazódhat meg, hogy a kör középpontja az átfogó felezőpontja.

Érdeemes olyan szöveges problémákkal foglalkozni, amelyek a fenti mértani helyproblémákra vezetnek (hova ássuk a kutat, hol építsük az utat stb.).

Az alapszerkesztések elsajátításához a tanulóknak meg kell éreznük, hogy mikor mondhatjuk el egy alakzatról, hogy megszerkesztettük. Ennek értelmében ismerniük kell adott egyenesre adott külső, illetve belső pontból merőleges, adott külső pontból párhuzamos szerkesztésének eljárását (a korábbiak alapján ezekre a szerkesztési eljárásokra maguktól ráéreznek). A szögmásolás eljárását is mutassuk meg, és a fentieket egyszerűbb szerkesztési feladatokban gyakoroljuk. A szerkesztéseknél a tervekészítésre és a diszkusszióra is fordítsunk külön figyelmet, a szerkesztés végrehajtásánál pedig koncentráljunk a korrekt eszközhasználatra, tiszta és pontos munkára.

Ponthalmazokhoz különféle utasításokkal ponthalmazokat rendelünk, így alapozzuk meg a geometriai transzformáció intuitív fogalmát! A szerkesztések elvégzése fejleszti a koncentrációs képességet, a különböző vetítések egymástól eltérő tulajdonságai sok érdekességet és esztétikai örömet rejtenek. Végezzünk vetítést pontból, illetve párhuzamos vetítést egyenesre ferdén, illetve merőlegesen. Foglalkozunk a már ismert tengelyes tükrözéssel! Foglaljuk össze tulajdonságait, keressünk nevezetes tengelyesen szimmetrikus alakzatokat.

Vezessük be a pontra vonatkozó tükrözést – lehetséges egy „szemlátomást szimmetrikus” alakzattal kapcsolatban megkérdezni, hogyan kaphatnánk meg az egyik feléből a másikat. Szerkesszük meg néhány alakzat pontra vonatkozó tükörképét, majd gyűjtsük össze a középpontos tükrözés tulajdonságait. Alkalmazzuk az ismereteket egyszerűbb háromszög- és négyszögszerkesztésekben. Szerepeljen feladatként derékszögű háromszög középpontos tükrözése az átfogó felezőpontjára, vizsgáljuk a kapott alakzatot!

Vizsgáljunk középpontosan szimmetrikus alakzatokat síkban és térben!

A területszámítást ezen a szinten konkrét átdarabolásokkal és kiegészítésekkel vezessük be, melyek alkalmas adatokkal jól kivitelezhetők négyzetrácsos papíron, és alkalmazzák az egybevágósági transzformációkról tanultakat. Vizsgálható a négyzet, a téglalap, paralelogramma területére hivatkozva a háromszög, deltoid és trapéz területe.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- feltételek megfogalmazása
- utasítások játékokban való végrehajtása
- másolópapír használata
- szerkesztések
- terület meghatározása átdarabolással
- hajtogatás
- szimmetrikus alakzatok előállítás színezéssel, parkettázással
- szimmetriajátékok koordinátarendszerben

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Kombinatorika, statisztika és gráfok	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MATEMATIKA Informatika Ember a természetben	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)</i>	1. Aritmetikai képességek – célzott adatgyűjtés – kísérleti eredmények szisztematikus felsorolása – rendszerező, tervszerű lejegyzés – számolási készség – becslés 2. Logikai képességek – kísérlet lehetséges kimeneteleinek számbavétele – szisztematikus kísérletezés – kísérletek alapján következtetések levonása – logikai indoklás – tapasztalatok általánosítása 3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek – lehetséges esetek szisztematikus felsorolása – táblázatok és grafikonok elemzése – modellalkotás – fogalomalkotás és helyes használat – adatok megjelenítése táblázatban és grafikus formában – lényegkiemelés 4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése – szövegértés – életszerű példák kombinatorikai értelmezése 5. Általános kognitív képességek – szöveg alapján egyszerű modell megalkotása – algoritmizáló képesség – kombinatív képesség – általánosítás	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>„Hányféleképpen lehetséges” – Végezzünk különböző összeszámolási feladatokat, lehetséges útvonalak, kockadobások, sorrendek összeszámolására. Ehhez használjunk eseményfát! Hozzunk példákat a geometria területéről, pl. sokszögek átlóinak száma. Pénzérmék és dobókockák sokszori feldobás során feljegyzett eredményei alapján készítsünk gyakorisági és relatív gyakorisági táblázatokat. Törekedjünk a kísérlet eredményeinek célszerű rögzítésére. Több csoportban különböző oldalszámú „dobókockákkal” kapott eredményeket hasonlítsunk össze. Tippetessük meg, és kísérlettel vizsgáljuk meg, ha 3 vagy 4 érme feldobásakor a fejek, illetve irások számának gyakoriságát, relatív gyakoriságát. Keressünk magyarázatot a kapott eredményre. Gyűjtsünk és rendszerezünk statisztikai adatokat, a csoportra vonatkozó témakörökben, pl. születési hónap, tanulással töltött idő stb. Készítsünk ezekből táblázatokat, illetve grafikonokat.</p> <p>Gyűjtsenek és értelmezzenek számukra érdekes témában grafikonokat. Egyszerű kapcsolati rendszereket szemléltessünk gráfokkal, és ezek alapján fogalmazzunk meg igaz és hamis állításokat.</p>		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- kísérletezés dobókockával, érmével, rajzszöggel, pörgettyűvel...
- táblázatkészítés
- grafikonkészítés
- sorbarendezési feladatok
- kapcsolatok szemléltetése gráfokkal
- eseményfa készítése
- diákokhoz kapcsolódó adatok szisztematikus gyűjtése, rögzítése
- újságokból grafikonok gyűjtése, elemzése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanulók

- értsék a halmaz fogalmát;
- tudjanak tapasztalatok alapján fogalmat alkotni, definíciókat megfogalmazni;
- értsék és tudják használni a halmazműveleteket;
- jól értsék a hatványozás fogalmát, azonosságait;
- legyen tapasztalatuk az azonos tulajdonságú pontok megjelenítésében
- tudjanak megfogalmazni ponthalmazokról tulajdonságokat
- tudják eldönteni egyszerű állítások igazságát
- tudjanak egyszerű logikai műveleteket végezni
- legyenek tisztában azzal, hogy csak jól meghatározott tulajdonsággal vagy jól körülhatárolható fogalmakkal lehet halmazokat megadni, és tudjanak is változatos halmazokat képezni
- tudjanak halmazokat Venn-diagramon ábrázolni
- megbízhatóan döntsék el bármiről, hogy eleme-e az adott halmaznak
- ismerjék az üres halmaz, alaphalmaz és a részhalmaz fogalmát
- véges halmazok esetén tudjanak számosságot és egyenlőséget meghatározni
- tudják rendezni a halmazok elemeit egyszerű esetekben
- ismerjék a halmazműveleteket (metszet, unió, különbség), ezeket Venn-diagramon minden esetben szemléltetni is tudják
- ismerjék a számok ellentettjének és abszolút értékének fogalmát
- tudják használni a négy alpműveletet, legyen gyakorlatuk a műveleti eredmények kiszámításában
- értsék az egyszerű szöveges feladatok tartalmát, próbálják a szöveget műveletekre lebontani
- értsék és használják a zárójeleket
- jól ismerjék az adott ponttól, egyenestől, félegyenestől, szakasztól, körvonaltól adott, illetve ennél kisebb/nagyobb távolságra levő pontok halmazát. Tudniuk kell, hogy ezek a pontok milyen alakzaton helyezkednek el a síkban, illetve a térben. Szerkesztési feladatokban tudják alkalmazni a fentieket

A tanulók

- ismerjék az új fogalmakat: osztó, prím, valódi osztó, összetett szám
- tudjanak adott szám esetén osztókat keresni
- tudják alkalmazni oszthatósági ismereteiket, az oszthatósági szabályokat (2, 3, 4, 5, 6, 8, 10)
- az oszthatósági szabályok ismeretében el tudják dönteni, hogy egy adott szám mely számokkal osztható, és melyekkel nem
- legyenek képesek az oszthatósággal kapcsolatban „ha.. akkor”, „minden, van olyan” típusú állítások vizsgálatára, egyszerű indoklásokra
- ismerjék a többszörös fogalmát
- tudjanak számokat törzstényezőkre bontani, ezt a gyakorlatban alkalmazzák
- ismerjék az arányosság fogalmát – tudjanak különbséget tenni egyenes –, illetve fordított arányban álló mennyiségek között
- legyenek képesek alkalmazni a százalékszámítással kapcsolatos ismereteiket konkrét példákon
- értsék a pozitív egész kitevőjű hatványozás fogalmát, tudjanak az ilyen hatványokkal műveleteket végezni
- tudjanak egyszerű adatokat grafikusán ábrázolni, és grafikonról adatokat leolvasni

A tanulók

- tudjanak egyszerű feladatokat következtetéssel megoldani;
- ismerjék az algebrai kifejezésekkel kapcsolatos elnevezéseket;
- jártasak legyenek az egyszerű algebrai kifejezésekkel végezhető alpműveletekben;
- értsék ezeknek a műveleteknek a tartalmát, hátterét;
- tudjanak fogalmilag különbséget tenni egyenlet, azonosság és egyenlőtlenség között;
- képesek legyenek egyszerű egyenleteket, egyenlőtlenségeket, azonosságokat megoldani mérlegelvével és lebontogatással
- ismerjék és használják az új fogalmakat (együttható, egynemű-, egytagú –, többtagú algebrai kifejezés)
- egyszerűbb algebrai kifejezéseket tudjanak összevonni, szorozni
- értsék az alábbi utasításokat: „Írd át egyszerűbb alakra”, „Írd át úgy, hogy ne legyen benne zárójel”, „A kifejezés a benne szereplő paraméter mely értékére lesz...”
- figyeljenek fel arra, hogy a nevezetes azonosságok ismerete mennyivel könnyebbé teszi a munkát
- a tanultakat képesek legyenek egyszerű szöveges feladatokon alkalmazni
- legyen tapasztalatuk az egyenlet, azonosság, egyenlőtlenség fogalmának jelentésében
- egyszerűbb egyenletet, egyenlőtlenséget a készség szintjén tudjanak megoldani, a megoldást számegyenesen ábrázolni
- szöveges feladatokat tudjanak következtetéssel és egyenlettel megoldani
- ellenőrizzék a megoldásokat

A tanulók

- értsék, hogy mit jelent az „adott tulajdonságú pontok halmaza”, és lássák, hogy ennek tartalma a megadott tulajdonságtól függ
- a tengelyes tükrözés felelevenítése után képesek legyenek a középpontos tükrözés tulajdonságait felfedezni
- adott hozzárendelés esetén tudják eldönteni állításokról, hogy igazak vagy hamisak
- egyszerű adott tulajdonság esetén találják meg a megfelelő ponthalmazt síkban, térben
- tudják, hogy milyen tulajdonságú pontokból áll a szakaszfelező merőleges, a szögfelező
- ismerjék a háromszög csúcsait, oldalait, oldalegyenseit érintő köröket
- tudják elvégezni az alapvető mértani helyeket megadó alapszerkesztéseket
- tudjanak egyszerűbb adatokból alakzatokat megszerkeszteni illetve vegyék észre, ha az adatok miatt nincs, illetve több megoldása van a feladatnak
- alakzathoz és képéhez tudják megtalálni az utasítást
- tudjanak megfogalmazni igaz állításokat a szereplő transzformációkról, illetve eldönteni állításokról, hogy igazak-e az adott transzformációra
- ismerjék a következő fogalmakat: tükrözés tengelye, szimmetriatengely, fixpont, fixalakzat, fix egyenes, pontonként fix egyenes, sokszögek körüljárási iránya
- tudják megszerkeszteni középpontos tükrözés esetén pont vagy síkidom tükörképét, megkeresni a tükrözés középpontját adott pontokhoz és képpontokhoz
- tudják megkeresni a középpontosan szimmetrikus alakzatok szimmetriaközéppontját
- meghatározni a középpontos tükrözés fix alakzatait
- ismerjék az alábbi fogalmakat: tükrözés középpontja, középpontos szimmetria, középpárhuzamos, középvonal, váltószög, csúcsháromszög, paralelogramma, rombusz
- tudják összekapcsolni a megismert idomok tulajdonságait és a ponthalmazokra vonatkozó ismereteiket szerkesztési feladatokban
- tudják egy alakzatról eldönteni, hogy középpontosan vagy tengelyesen szimmetrikus-e
- fedezzék fel alapvető alakzatok szimmetriáit síkban és térben
- ismerjék, és értsék néhány egyszerű alakzat területszámítására vonatkozó összefüggést

A tanulók

- tudjanak egyszerű gráfokat rajzolni
- találják meg 3-4 elem összes lehetséges sorrendjét
- legyenek képesek egyszerű kísérleteket végrehajtani, eredményeit lejegyezni, és ebből következtetéseket levonni
- tudjanak gyakorisági és relatív gyakorisági táblázatot készíteni
- legyenek képesek grafikon alapján következtetni az adatokra
- tudjanak táblázatból grafikon és grafikon alapján táblázatot készíteni

8. ÉVFOLYAM
1–2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	AMIT MÁR TUDUNK – ALGEBRA	AJÁNLOTT IDŐKERET: 6 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MATEMATIKA Ember és társadalom: folyamatok ábrázolása, elemzése Ember és természet: jelenségek vizsgálata, ábrázolása, időbeli értelmezése, ábrázolása Informatika: internethasználat és diagram készítése Nyelv: szaknyelv használata	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aritmetikai képességek <ul style="list-style-type: none"> – alpműveletek – becslés – mérés 2. Logikai képességek <ul style="list-style-type: none"> – problémamegoldó – formális logikai gondolkodás 3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek <ul style="list-style-type: none"> – egyszerű problémák matematikai formában történő megfogalmazása – betűszimbólumok használata 4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése <ul style="list-style-type: none"> – döntéselőkészítő és döntéshozó – a lehető legegyszerűbb megoldásra való törekvés – céltudatosság – gazdaságosságra való törekvést – szakkifejezések használata – pontosság – ellenőrzés igénye – szövegértés – szaknyelv használata – zsebszámológép használata 5. Általános kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> – konstrukciós – algoritmizáló – analógiás – találékonyság 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>Folytatjuk a hetedik évfolyamban elkezdett algebrai tanulmányokat. Az algebrai egész és törtkifejezésekkel végzett műveleteket gyakoroljuk. Mindenféle lineáris, vagy átalakítással lineárisra tehető egyenlettel, egyenlőtlenséggel foglalkozunk. Változatos, a gyakorlathoz kapcsolódó szöveges feladatokat oldunk meg.</p> <p>Átismételjük a négy alpműveletet racionális számokkal. Pontosítjuk a racionális szám fogalmát, és foglalkozunk különböző alakjaival. Tudatosítjuk, hogy ugyanazt a racionális számot többféle módon lehet leírni. Összefoglaljuk és rendszerezzük az összeadás és a szorzás műveleti tulajdonságait (kommutativitás, asszociativitás). A pozitív egész kitevőjű hatványokkal végzett műveletek során átismételjük a hatványozásra vonatkozó műveleti tulajdonságokat. Ezekkel az ismétlődő feladatokkal egyben a halmazokkal kapcsolatos ismereteket, halmazműveleteket is átismételjük. Az algebrai kifejezések értékének kiszámítása is alkalmas a racionális számokkal végzett négy alpművelet ismétlésére.</p> <p>Az algebrai kifejezések összevonásának, szorzásának ismétlése után továbblépünk az egytagúak osztására, ügyelve a 0 szerepére.</p> <p>Több oldalról közelítjük a nevezetes azonosságokat. A megszerzett tapasztalatokat pontosítjuk, rendszerezzük. Gyakoroltatjuk algebrai kifejezések egyszerűbb alakra hozásával, egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása során.</p>		

Egyenlőségeket vizsgálunk abból a szempontból, hogy a bennük szereplő paraméter minden értékére igaz, vagy vannak olyan értékek, amelyekre nem igaz, illetve sohasem igaz. Az egyenlőségek között főleg olyanok szerepelnek, amelyeknek egyik oldalán algebrai kifejezések szorzata, a másik oldalon pedig a kifejtett szorzat szerepel. Így a tanulók újból találkoznak az egyszerűbb nevezetes szorzatokkal, illetve tapasztalatot szereznek a kiemelésben. Algebrai kifejezések szorzattá alakítását motiválni lehet az algebrai törtek összevonására, bonyolultabb algebrai kifejezések egyszerűbbé tételére vonatkozó feladatokkal, illetve olyan egyenletek megoldásával, amelyek egyszerűsítéssel elsőfokúvá tehetőek. Ezen egyenletek megoldása jól látható értelmet ad az ellenőrzésnek.

Alkalmas, a tanulók érdeklődéséhez közel álló feladattal érdemes bevezetni a 0 és negatív egész kitevőjű hatványok jelentését. Egyszerű feladatokkal tapasztalatot lehet szerezni a műveleti azonosságokban. Alkalmasan választott, más tudományból vett olvasmányokkal motiválhatjuk a tanulókat a számok normálalakjának elsajátítására és használatára. Gazdasági jellegű feladatokkal a normálalakkal végzett műveletek jól gyakoroltathatók.

Változatos elsőfokú vagy egyszerűsítéssel elsőfokúvá tehető egyenleteket oldunk meg. Az egyenletek és egyenlőtlenségek megoldásakor a tanulók gyakorolják az algebrai kifejezések összevonását, szorzását, szorzattá alakítását. Megoldunk a nevezőben számokat tartalmazó egyenleteket és egyenlőtlenségeket. Tapasztalatokat gyűjtünk olyan egyenletek megoldásában, amelyeknek a nevezőjében is szerepel az ismeretlen.

A szöveges feladatok megoldásához felhasználjuk az eddig tanult eljárásokat. Egyszerű keverékes, helyiértékes és munkavégzéses feladatokat oldunk meg.

A szorzattá alakítás segítségével egyszerű másodfokú egyenleteket is megoldunk.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- szabályjátékok
- hatványozási azonosságok felismerésére vezető feladatok
- fejszámolás
- kombinatorikai játékok

3.

A TÉMAKÖR CÍME	FÜGGVÉNYEK SZÁMELMÉLET	ÉS	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MATEMATIKA Ember és társadalom: folyamatok ábrázolása, elemzése Ember és természet: jelenségek vizsgálata, ábrázolása, időbeli értelmezése, ábrázolása Informatika: internethasználat és diagram készítése Nyelv: szaknyelv használata		
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<p>1. Aritmetikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – számolási készség – táblázatkészítés – becslés <p>2. Logikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – induktív gondolkodás – deduktív gondolkodás – évfolyamokba sorolási <p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – függvényszemlélet – bizonyítási igény – képlethasználat – grafikonok rajzolása 		

	<p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – szaknyelv használata – gyakorlati alkalmazás – szépérzék – pontosság – vizualitás <p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – szövegértés – analógiás – következtető – elemző – kombinatív
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>	
<p>Változatosan meghatározott halmazok elemeit rendeljük egymáshoz. Főleg számhalmazokkal foglalkozunk. Mellettük nagyon jól lehet az életből vett halmazokat egymáshoz rendelni (pl. fiúk-lányok), ezekkel ugyanis jól lehet szemléltetni az egymáshozrendelés fogalmát. Ahhoz, hogy a tanulók elegendő tapasztalatot gyűjtsenek az egymáshozrendelés, az egyértelmű, illetve kölcsönösen egyértelmű egymáshozrendelés fogalmában, sok és többféle szempontból megfogalmazott feladatra van szükség. A függvény fogalmának kialakítása után foglalkozunk az értelmezési tartomány, értékészlet jelentésének elmélyítésével, valamint a függvény megadásának módozataival. A képlettel megadott függvények adott helyen vett értékeinek kiszámítását egyrészt kapcsolni lehet az algebrai kifejezéseknél tanultakhoz, másrészt kialakítja a tanulóknál a független – és függő változó fogalmát.</p> <p>A függvényfogalom kialakításával együtt nagy súlyt fektetünk a függvényekkel kapcsolatos jelölések bevezetésére és helyes használatára.</p> <p>A függvény grafikonjának ábrázolását már több helyen előkészítettük (táblázatok, szöveges feladatok alapján készült grafikonok, halmazok összetartozó elemeinek ábrázolása). A tanulók főleg a lineáris függvények ábrázolásában gyűjtsenek tapasztalatot, de célszerű más függvény grafikonjának a megrajzolása is. Foglalkozunk az „összeköthetők – e a pontok” kérdésével, jussunk el a kételkedésig – nem baj, ha nyitva marad a probléma.</p> <p>Lineáris egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása átvezet a lineáris egyenletrendszerek grafikus megoldásához. Az ilyen típusú feladatok megoldása azért is fontos, mert előkészíti a koordináta-geometriai szemléletet.</p> <p>Egyszerű szöveges feladatok, illetve a törtek egyszerűsítése kínál lehetőséget arra, hogy a közös osztó, közös többszörös fogalmát sok tapasztalattal vezessük be. Ezek után kiválasztjuk az l.n.k.o.-t, l.k.k.t.-t. Meghatározásukhoz használjuk a törzstényező felbontást. A tanulók megérik, illetve tudatosan megtalálják a helyes módszert, csak a tisztázásban kell segítenünk. Speciális eset az $(a, b) = 1$, azaz itt vezessük be a relatív prímelek fogalmát, és figyeljük meg ebben az esetben $[a, b]$-t is! Keressük meg több szám l.n.k.o. illetve l.k.k.t.-jét is számpéldákban, illetve érdekes szöveges feladatokban. Keressünk adott (a, b) és a, illetve $[a, b]$ és a esetén megfelelő b-t! Figyeljünk ezeknél a feladatoknál a logikailag helyes fogalmazásra!</p>	
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>	
<ul style="list-style-type: none"> – pontvadászat a koordináta-rendszerben – geometriai transzformációk végrehajtása – grafikonok készítése – folyamatok grafikus ábrázolása – függvények szemléltetése játékgépekkel – táblázatok, grafikonok, statisztikák vizsgálata – játék prímkártyákkal 	

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Geometria	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<p><i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i></p>	<p>MATEMATIKA</p> <p>Művészetismeret: síkbeli és térbeli formák, szimmetriák Ember és természet: természeti formák elemzése Informatika: internet használata</p>	
<p><i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FŐKUSZAI</i></p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)</p>	<p>1. Metrikus készségek/képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – eszközhasználat – mérési – mértékegység használata – kerület- és területszámítás – mértékváltás szövegnél – szerkesztési készség <p>2. Logikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – problémamegoldó – következtetési – állítások igazságtartalma <p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – bizonyítási igény – általánosítás <p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – vizualitás – transzformációs szemlélet – esztétikai – gyakorlati alkalmazás <p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – sík- és térszemlélet – szövegértés és szövegalkotás – konstrukciós 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>A tengelyes és középpontos tükrözés felelevenítése után újabb transzformációval: az eltolással ismerkedünk meg. Az eltolás jellemzőjeként bevezetjük a vektor fogalmát. Vizsgáljuk vektorok egyenlőségét, a nullvektor szerepét. Eltolások egymásutánjával vizsgáljuk a vektorok összegzését, két vektor esetére megismerkedünk a paralelogrammaszabállyal. Vizsgáljuk a vektorok kivonását és számmal való szorzását is. Megállapítjuk az eltolás tulajdonságait, összehasonlítjuk az eddig megismert egybevágósági transzformációkkal. Vizsgáljuk az egyállású szögek egyenlőségét. Felvetjük párhuzamos tengelyekre vonatkozó egymás utáni tükrözések egymásutánjának problémáját, tapasztalatszerzés után megállapítjuk az eltolással való kapcsolatát. Elmozdulással, sebességgel, erővel kapcsolatos feladatokat oldunk meg vektorok segítségével.</p> <p>Megismerhetjük a pont körüli forgatás fogalmát, adott alakzatok elforgatásával a diákok felfedezhetik a forgatás tulajdonságait. Ezeket összegezzük és hasonlítjuk össze a már ismert transzformációkkal, állapítsuk meg a pont körüli forgatás és középpontos tükrözés kapcsolatát. Vizsgáljuk adott alakzat képét két derékszöget, majd tetszőleges szöget bezáró tengelyre vonatkozó tükrözés egymásutánja esetén, vonjuk le a tapasztalatokat. Keressünk forgásszimmetrikus alakzatokat a természetben és a mindennapi életben, írjuk le szimmetriájukat. Alkalmazzuk az elforgatást szerkesztési feladatokban.</p> <p>Összegezzük tapasztalatainkat, összefoglaljuk a megismert transzformációk közös tulajdonságait, majd megfogalmazzuk az egybevágósági transzformáció tartalmát és definícióját. A forgásszimmetria szemléletesen megalapozza a körrel kapcsolatos ismeretek tárgyalását. Szemléletesen mutassuk meg a kör kerületére és területére vonatkozó képlet háttérét, végezzünk kerület- és területszámítási feladatokat. Figyeljük meg a középponti szög és a körív arányosságát, gyűjtsünk tapasztalatot egység sugarú kör adott középpontú ívének kiszámításában, majd vezessük be a radián fogalmát, végezzünk átszámításokat fokból radiánba és vissza, különös tekintettel a „nevezetes” szövegre. Ebben a témakörben sok matematikatörténeti vonatkozást is mutathatunk (pl. pi-re vonatkozó érdekességek)</p> <p>A háromszögek csoportosítása után oldjunk meg szerkesztési és számítási feladatokat derékszögű háromszögben, a diákok sejtsek meg, majd bizonyítsuk be Pitagorasz tételét (a diákok maguk is felkészülhetnek különféle átdarabolásos bizonyítások bemutatására, mágnestáblán vagy írásvetítőn igen látványos). Végezzünk számításos</p>		

feladatokat a Pitagorasz-tétel alkalmazására (derékszögű háromszög oldalai, külső pontból körhöz húzott érintőszakaszok, húrhossz számítása). Szerkesztési feladatokkal mélyítsük tovább a ponthalmazokról és transzformációkról eddig tanultakat, valamint végezzünk összetettebb számítási feladatokat a Pitagorasz-tétel és a területszámítás egyidejű alkalmazására.

A területszámítás után térbeli alakzatokat vizsgálva először a kocka és egyenes hasábok, majd az egyenes körhenger tulajdonságaival foglalkozunk. Érdemes vizsgálni ezek szimmetriáit a síkbeli analógiák alapján, így adva ízelítőt a térbeli egybevágósági transzformációkból. Foglalkozunk a testek hálózatával, majd keressük meg a felszín és térfogat kiszámítási módjait, jól gyakorolva ezzel a síkalakzatoknál szerzett ismereteket. Az adatok megadásánál figyeljünk arra, hogy legyen szükség mértékegység – átváltásra, jól rögzítsük a terület – és térfogat mértékegységek váltószámait! Érdekesképpen a témát ókori problémák ismertetésével zárhatjuk (a négyzet oldala és átlója összemérhetetlen, a kocka térfogata szerkesztéssel nem megkettőzhető).

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- átdarabolás
- eltolás pontrácson, négyzethálón, másolópapírral
- szerkesztés
- kör kerületére és területére vonatkozó összefüggések megsejtése, sokszöges közelítések alapján
- matematikatörténeti kutatás
- testek építése
- mérések és számítások a testek hálózatán

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Kombinatorika, valószínűség és gráfok	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<p>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</p>	<p>MATEMATIKA</p> <p>Ember és természet: környezetvédelem</p> <p>Ember és társadalom: statisztikák elemzése, értékelése</p> <p>Informatika: internet használata</p>	
<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)</p>	<p>1. Aritmetikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – kísérlet lehetséges kimeneteleinek számbavétele – szisztematikus kísérletezés – rendszerező, tervszerű lejegyzés – lehetséges esetek szisztematikus felsorolása <p>2. Logikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – kombinatorikai készség <p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – algoritmizáló képesség <p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – adatok rendszerezése, szemléltetése, értelmezése <p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – szövegértés – szöveg alapján egyszerű modell megalkotása 	
<p>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</p>		
<p>Kezdetben ismert témájú feladatokat tűzzünk ki, majd fokozatosan bővítjük a kérdések körét. Egyes feladatok az eddigi fogalmak elmélyítését szolgálják, míg mások új fogalmakat készítenek elő (fa, foksám, összetett gráf, komplementer gráf, bejárhatóság). A feladatok megoldása során legyen szükség különféle gráfok felrajzolására, az új fogalmakat sok tapasztalat alapján akkor vezessük be, amikor a jelentőségéről a feladatmegoldás során már meggyőződünk. A foksám, teljes gráf, komplementer gráf fogalmával kapcsolatosan sok olyan kérdés is feltehető, melyek kombinatorikai asszociációt tartalmaznak, illetve megoldhatunk kombinatorika feladatokat gráfok segítségével.</p> <p>Értelmezzük a különböző megoldási utakkal kapott eredményeket! Jól kapcsolódik a számelmülethez az összetett számok osztóinak megkeresése fadiagrammal, az osztók számára vonatkozó összefüggés megsejtése a gráf alapján. Folyamatosan ösztönözzük a tanulókat, hogy az eredményeket a szemlélettel, a várapozással hasonlítsák össze!</p> <p>Először a hetedik évfolyamban szerzett tapasztalatokat és ismereteket elevenítjük fel feladatokon keresztül, majd olyan problémákat oldunk meg, ahol valamilyen megkötés miatt nem az összes lehetőség képezi a megoldást (sorban</p>		

állásnál fiúk-lányok felváltva, kockadobásnál az összeg páros stb.) Ezzel jól gyakoroljuk az eljárások tudatos megválasztását, és elkerüljük a mechanikus gondolkodást, miközben a kiindulásként használt általános képlet megértése és alkalmazási készsége is mélyül. A „hány olyan n jegyű szám van, amely...” típusú problémák alkalmasak a kombinatorika és számelmélet témájának összekapcsolására. Rámutatunk, hogy egyes feltételeknek több, másoknak kevesebb eset felel meg, ezzel mélyítve a kombinatorika és a kombinatorikus valószínűség kapcsolatát.

Ismert kombinatorika feladatokat oldjunk meg más szövegezéssel valószínűségszámítási kontextusban.

Tegyünk fel olyan kérdéseket, melyekben az általunk megjelölt különféle kimenetelek összességükben a teljes eseményrendszert adják (pl. kockával A: prímet B: négyzetszámot C: hatost dobunk) – figyeljük meg a halmazok viszonyát és a valószínűségek összegét! A feladatok alapját képező kombinatorikai problémák szintje megegyezik a kombinatorikában korábban elért szinttel, így gyakoroltatja a kombinatorikai ismereteket. Játsszunk szerencsejátékokat, állapítsuk meg úgy a nyereséget, hogy nem azonos valószínűségek esetén is igazságos legyen a játék. Oldjunk meg célbalövéses feladatokat bármilyen, geometriai ismereteknek megfelelő formájú céltábla esetén.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- gráfok megrajzolása szöveg alapján
- bejárhatósági probléma – matematikatörténeti kutatások (königsbergi-hidak)
- kísérletezés
- fogadások, szerencsejátékok
- hisztogramok készítése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanulók

- a tanulók helyesen és pontosan tudják használni a racionális szám fogalmát
- tudják alkalmazni a racionális számkörben a négy alapműveletet
- értsek és alkalmazni is tudják a műveleti tulajdonságokat (összeadás, szorzás, pozitív egész kitevőjű hatványok szorzása, osztása)
- jól ismerjék és alkalmazni is tudják az egyszerűbb nevezetes azonosságokat
- tudjanak algebrai kifejezéseket összevonni és szorozni
- egytagú algebrai kifejezések osztásában gyűjtsenek tapasztalatokat
- a tanulók jól értsek a „mindig igaz”, „néha igaz”, „sohasem igaz” kifejezéseket
- gyűjtsenek tapasztalatot a szorzattá alakítási lehetőségekről
- legyenek jártasak a kiemelés lehetőségének felismerésében, két négyzetszám különbségének szorzattá alakításában
- gyűjtsenek tapasztalatokat algebrai törtek összevonásában, a közös nevező megállapításában
- vizsgálják az algebrai törtek értékeit, különös tekintettel a nevező null-helyére
- értsek a 0 és a negatív egész kitevőjű hatvány definícióját
- legyenek jártasak a hatványozásban és a hatványokkal végzett műveletekben
- tudják alkalmazni a hatványozás azonosságait egész kitevőjű és azonos alapú hatványok esetén
- használják a számok normálalakos felírását
- tudjanak lineáris egyenleteket és egyenlőtlenségeket megoldani
- szerezzenek tapasztalatot az egyszerűsítéssel lineárisra tehető egyenletek megoldásában
- gyűjtsenek tapasztalatokat a nevezőben ismeretlent tartalmazó egyenletek megoldásában
- legyenek jártasak egyszerű szöveges feladatok megoldásában

A tanulók

- értsek a halmazok egymáshoz rendelésének fogalmát, az egyértelműség és a kölcsönös egyértelműség jelentését
- ismerjék, és helyesen alkalmazzák a függvényekkel kapcsolatos jelöléseket
- legyenek jártasak a lineáris függvények felrajzolásában
- gyűjtsenek elegendő tapasztalatot az értelmezési tartomány és az értékkészlet jelentéséhez
- legyenek jártasak a lineáris egyenletek és egyenlőtlenségek grafikus megoldásában
- ismerjék az alkalmazás szintjén a következő fogalmakat: összetett szám, prímszám, osztó, többszörös, prímtényező felbontás, osztópárok, valódi osztó, közös osztó, közös többszörös, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös, összes osztó, relatív prímek
- legyenek jártasak a számok prímtényező felbontásában, az osztók megkeresésében, az oszthatósági szabályokban, a legnagyobb közös osztó és legkisebb közös többszörös meghatározásában

- ismerjék fel a szöveges problémák megoldásakor az új fogalmak használati lehetőségét és az általuk kínált módszert

A tanulók

- ismerjék a következő fogalmakat: vektor hossza, iránya, állása; egyenlő vektorok; vektorok összege, különbsége, számmal való szorzása
- tudjanak elvégezni vektorműveleteket egyirányú, ellentétes irányú, különböző állású vektorok között
- ismerjék az eltolás tulajdonságait, az egyállású szögek fogalmát
- ismerjék az eltolás és tengelyes tükrözések egymásutánjának kapcsolatát
- síkidomhoz és képéhez a forgáscentrumot és a forgatás szögét meghatározni
- értsék az egybevágósági transzformáció fogalmát
- Ismerjék, és magabiztosan alkalmazzák a kör kerületének és területének kiszámítására vonatkozó képletet
- ismerjék a körív és körcikk fogalmát, tudják a körív hosszának és körcikk területének kiszámítási módját
- a tanulók jól értsék a Pitagorasz-tétel szövegét
- ismerjék a tétel valamelyik bizonyítási módját
- tudják alkalmazni egyszerű sík- és térbeli alakzatok adatainak meghatározására

A tanulók

- pontosan ismerjék a gráf fogalmát, ábrázolását síkbeli ábrán
- legyenek képesek konkrét gráfok elemzésére (összefüggőség, fokszám, élszám)
- ismerjék fel az egy vonallal bejárhatóság feltételét, adják meg a bejárás algoritmusát
- ábrázoljanak folyamatokat, játékokat irányított gráffal
- tudjanak egyszerű kombinatorikus feladatokat megoldani
- tanulók tudjanak kombinatorikus módszerrel valószínűségszámítási problémákat megoldani
- ismerjék fel egy feladatban a teljes eseményrendszert
- legyenek képesek egyszerűbb geometriai valószínűségi feladatok megoldására
- tudjanak példát mondani lehetetlen és biztos eseményre

9. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Algebra I.	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MATEMATIKA Ember és természet: emberi környezet megismerése, fizikai folyamatok leírása, képletek alkalmazása Informatika: internet használata	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FŐKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)</i>	1. Műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> – számolás a racionális számok körében – algebrai kifejezések azonos átalakítása – helyettesítési érték számítása – egyszerű lineáris egyenletek megoldása – becslés – számfogalom elmélyítése 2. Logikai képességek <ul style="list-style-type: none"> – algoritmizáló – összefüggések keresése, felismerése – rendszerezés – induktív következtetés – deduktív következtetés 	

	<p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – absztrakciós – szövegértés, szövegelemzés – a valóság problémáinak matematikai értelmezése – hétköznapi problémák fordítása a matematika nyelvére
	<p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – szaknyelv használata – önellenőrzés – döntés-előkészítő – döntéshozó képesség – lehető legegyszerűbb megoldásra való törekvés – céltudatosság – a gazdaságosságra való törekvés
	<p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – szövegértési képesség – konstrukciós – problémamegoldó – ötletesség – találékonyság – rugalmas gondolkodás – lényegkiemelés
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>	
<p>Az eddig megszerzett ismeretekre alapozva tovább építjük az algebrát. Két vagy több szám legkisebb közös többszörösének keresése átvezet két vagy több algebrai kifejezés „legkisebb közös többszörösének” felírásához. Tudatosítani kell az algebrai kifejezések szorzattá alakításának jelentőségét. A bonyolultabb algebrai törtek összevonása, egyszerűsítése, szorzása és osztása szükségessé teszi egyrészt a kiemelés és az eddig megismert nevezetes azonosságok felelevenítését, másrészt a köbös, illetve negyedik hatványok különbségére vonatkozó szorzattá alakítás megismerését.</p> <p>A törtes egyenletek megoldásakor szerzett ismereteket felhasználva lehet az ismeretlent a nevezőben tartalmazó egyenletek megoldásait pontosítani. Változatos egyenletek megoldásával lehet az ismereteket elmélyíteni.</p> <p>Az egyenlőtlenségek megoldásában a tanulóknak már elég sok tapasztalatuk van. Ezeket az ismereteket kell rendszerezni. Az ismeretlent a nevezőben tartalmazó egyenlőtlenségek megoldását a számláló és a nevező előjelvizsgálatával célszerű végezni, és érdemes rámutatni arra, hogy a módszer több tényező esetére is általánosítható. Természetesen érdemes megmutatni a beszorzásos módszert is annak nehézségeivel együtt. A jobb képességű tanulókkal paraméteres feladatokat is érdemes megoldani.</p> <p>Sok szöveges feladat megoldásával alkalmazzuk a tanultakat. Hangsúlyozzuk a szöveg szerinti ellenőrzés fontosságát.</p>	
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>	
<ul style="list-style-type: none"> – kártyák a nevezetes azonosságok gyakorlására – memori algebrai kifejezésekkel (szorzattá alakításra) – szöveges feladatok fordítása a matematika nyelvére – eredmények becslése és összevetése a valósággal 	

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Statisztika, függvények	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<p><i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i></p>	<p>MATEMATIKA</p> <p>Ember és társadalom: folyamatok ábrázolása, elemzése Ember és természet: jelenségek vizsgálata, ábrázolása, időbeli értelmezése, ábrázolása Informatika: internethasználat, diagram készítése Nyelv: szaknyelv használata</p>	
<p><i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i></p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</p>	<p>1. Műveleti képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – számolás – becslés – grafikon rajzolása – grafikon olvasása – statisztika adatok kezelése <p>2. Logikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – következtetés – kombinatív készség – összefüggések felismerése <p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – függvényszemlélet fejlesztése – szövegértés – grafikus megjelenítés és a folyamat kapcsolata <p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – szaknyelv pontos használatának – a függvények más tudományokban (fizika, közgazdaságtan) és hétköznapi helyzetekben való alkalmazása – adatfeldolgozás – statisztikai szemlélet <p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – elemző képesség – probléma feltárási – szintetizálás képessége – analízis 	
<p><i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i></p>		
<p>Átismételjük a halmazok egymáshoz rendelését, az egyértelmű, kölcsönösen egyértelmű egymáshozrendelés fogalmát, a függvények megadási módjait, az értelmezési tartomány és az értékészlet jelentését, a lineáris függvény grafikonjának ábrázolását, az egyenes és fordított arányosság fogalmát és alkalmazását.</p> <p>Pontosítjuk a matematikában használatos függvényjelöléseket, gyakoroltatjuk ezek használatát. A függvény fogalmának elmélyítésére alkalmas a geometriai transzformációk függvény szempontú ismétlése. Különböző algebrai átalakításokkal lineárisra tehető függvények ábrázolását gyakoroljuk. A grafikonok kapcsán bevezetjük a függvényvizsgálati szempontokat. A függvény vizsgálatát többoldalú, változatos szempontú kérdések alapján gyakoroljuk.</p> <p>Konkrét gyakorlati alkalmazás során megtanulják az adatgyűjtés és feldolgozás módszerét. Készítenek gyakorisági és relatív gyakorisági táblázatokat, meghatározzák a statisztikai mutatókat. Az adatok alapján grafikonokat és diagramokat készítenek.</p> <p>Új függvényekkel (abszolút érték, másodfokú, reciprok) ismerkedünk. Néhány összetett függvény grafikonját értéktáblázat segítségével ábrázoljuk. Az értéktáblázat készítésének mechanikus folyamata és a megsejtett törvényszerűségek motiválják a tanulókat az egyszerűbb ábrázolási technikák keresésére. Így jutunk el a</p>		

függvénytranszformációhoz. Tapasztalatszerzés után eljutunk az $f(x)+a$; $f(x+a)$; $f(x+a)+b$; $-f(x)$; $-f(x+a)+b$ szerkezetű függvények ábrázolási szabályához. A grafikonok megrajzolását motiválni lehet összetettebb, algebrai módszereinkkel még nem megoldható egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldásával. Ezek a feladatok alkalmasak az abszolút érték, a nevezetes azonosságok, algebrai átalakítások, a helyettesítési érték fogalmának gyakorlására.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- olvasás grafikonokról
- mozgások, folyamatok grafikus ábrázolása
- tájékozódás térképen, földgömbön
- alapfüggvények és transzformáltjainak ábrázolása
- grafikon és hozzárendelési szabály párosítása kártyákkal
- fejtörő játék függvénytranszformációkra
- kísérletezés, adatok rendszerezett gyűjtése, grafikus megjelenítése
- csalóka grafikonok elemzése
- függvénytorpedó

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Geometria	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MATEMATIKA Művészetismeret: síkbeli és térbeli formák, szimmetriák Ember és természet: természeti formák elemzése Informatika: internet használata	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)</i>	<p>1. Geometriai készségek</p> <ul style="list-style-type: none"> – mérés – szerkesztés – mértékváltás – számolás <p>2. Logikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – bizonyítási igény – következtetés – tervszerűség – analógiás gondolkodás – visszafelé következtetés – rendszerezés – diszkusszió – állítások igazságtartalmának eldöntése <p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – függvény szemlélet – transzformációs szemlélet – a valóság formáinak geometriai fogalmakkal történő leírása – megfigyelés alapján történő következtetés <p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – esztétikai érzék – szabálykövetés – sík és térszemlélet <p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizáló képesség – kreativitás – szövegértés 	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A témában eddig tanultak rendszerező összefoglalása, kiegészítése, az alapismeretek pontosítása. A háromszögekkel kapcsolatos tételek bizonyítása, alkalmazása. (Belső és külső szögösszeg, háromszög-egyenlőtlenség, magasságpont, középvonal) Egybevágósági transzformációkkal kapcsolatos ismeretek pontosítása, alkalmazása szerkesztésekben. Az elforgatás. A négyszögekkel kapcsolatos ismeretek pontosítása, rendszerező összefoglalása, alkalmazása szerkesztésekben. Sokszögek belső és külső szögösszege, átlóinak száma. A körrel kapcsolatos ismeretek. Szabályos sokszögek. Kerületi és középponti szögek megismerése, alkalmazása. Thalész-tétel bizonyítása és alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- szerkesztések
- elforgatás másolópapír és négyzetrács segítségével
- kutatómunka (matematikatörténet, szimmetria a természetben, művészetekben)

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Algebra II.	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MATEMATIKA Ember és természet: Az emberi környezet megismerése, fizika folyamatok leírása, képletek alkalmazása Informatika: internet használata	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> – számolás a racionális számok körében – algebrai kifejezések azonos átalakítása – helyettesítési érték számítása – egyszerű lineáris egyenletek megoldása – becslés – számfogalom elmélyítése 2. Logikai képességek <ul style="list-style-type: none"> – algoritmizáló – összefüggések keresése, felismerése – rendszerezés – induktív következtetés – deduktív következtetés – indirekt gondolkodás 3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek <ul style="list-style-type: none"> – absztrakciós – szövegértés, szövegelemzés – a valóság problémáinak matematikai értelmezése – hétköznapi problémák fordítása a matematika nyelvére 4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése <ul style="list-style-type: none"> – szaknyelv használata – önellenőrzés – döntés-előkészítő – döntéshozó képesség – lehető legegyszerűbb megoldásra való törekvés – céltudatosság – a gazdaságosságra való törekvés – önellenőrzés – koncentráció – alkalmazási képesség 	

	5. Általános kognitív képességek – szövegértési képesség – konstrukciós – problémamegoldó – ötletesség – találékonyság – rugalmas gondolkodás – lényegkiemelés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az egyenletrendszer fogalmának kialakítását, megértését, tisztázását segítik azok a feladatok, amelyek megoldásakor több feltételt kell figyelembe venni. Ilyenek a megoldáshalmazok derékszögű koordináta-rendszerben való ábrázolására vezető kétismeretlenes egyenletek; az ismeretlen a nevezőben tartalmazó egyenlőtlenségek; két függvénygrafikon metszéspontjának algebrai úton való keresése. Ilyen előkészítés után a tanulóknak természetesek lesznek a kétismeretlenes lineáris egyenletrendszer megoldási módszerei, melyeket alkalmasan választott egyenletrendszerek megoldása közben a tanulók maguk fedeznek fel. Külön hangsúlyt fektessünk a megoldhatóság feltételeire, a megoldások számára és az ellenőrzésre!

A szorzattá alakítási lehetőségek ismétlésekor mód nyílik másodfokú egyenletek megoldására. Alkalmasan választott együtthatók esetén észrevehető, hogy a teljes négyzetként felírt alak két elsőfokú tényező szorzatává alakítható, és így az egyenlet megoldható. A másodfokú egyenletek algebrai és grafikus megoldásával gyakorolni lehet a szorzattá alakítást. A megoldások keresése fontossá teszi a négyzetgyök fogalmának tisztázását.

Elegendő tapasztalatszerzés után kerül sor az általános alakban adott másodfokú egyenlet megoldására olyan formán, hogy az egyenlet végigszámolása előtt a megoldási utat egy adott másodfokú egyenleten végiggondoljuk. Az általános megoldás elvezet a megoldóképlethez. Fokozatosan nehezedő, összetettebb egyenleteket oldunk meg. Mutassuk meg, hogy a megoldóképlet egyszerűbbé teszi az egyenletek megoldását, bár alkalmazása nélkül is el lehetne jutni a megoldásokhoz.

Feltétlenül kísérje az egyenletek algebrai megoldását a grafikus mód is. Tapasztalatokat kell szerezni a másodfokú függvény grafikonja, a másodfokú algebrai kifejezés értékeinek változása és a másodfokú egyenlet megoldásainak kapcsolatában. Így válik láthatóvá a megoldások számának jelentése, illetve a másodfokú egyenlőtlenségek megoldása.

Megfogalmazzuk a gyökök száma és diszkrimináns kapcsolatát, tapasztalat alapján megfigyeljük a gyökök és együtthatók közötti összefüggést.

Figyelmet fordítunk a megoldások ellenőrzésére.

Változatos tartalmú szöveges feladatokat oldunk meg. A megoldáshoz szükség van az eddig tanult egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek alkalmazására. Foglalkozunk gazdasági jellegű, alapvető pénzügyi ismereteket is nyújtó, illetve igénylő (kamat, adó, deviza, vám), számjegyes, munkavégzéses, keveréses, mozgásos, arányos feladatokkal. Gondot fordítunk a szöveg értelmezésére, a lényeg megragadására. A kreatív gondolkodást segítik a túl sok vagy túl kevés adattal megfogalmazott problémák, illetve a nem megoldható feladatok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- egyenletek algebrai és grafikus megoldásának összehasonlítása
- eredmények becslése és összevetése a valósággal
- szöveges feladatok fordítása a matematika nyelvére

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Valószínűség és számelmélet	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<p><i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i></p>	<p>MATEMATIKA Ember és természet: környezetvédelem Ember és társadalom: statisztikák elemzése, értékelése, Informatika: internet használata, szerencsejátékok</p>	
<p><i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i></p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)</p>	<p>1. Aritmetikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – kísérlet lehetséges kimeneteleinek számbavétele – szisztematikus kísérletezés – rendszerező, tervszerű lejegyzés – lehetséges esetek szisztematikus felsorolása <p>2. Logikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – bizonyítási igény – kombinatorikus gondolkodás – deduktív gondolkodás – induktív gondolkodás <p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – modellalkotás – periodikusság felismerése – általánosítás <p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitúd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – valószínűségi szemlélet – valószínűségi problémák megfogalmazása a matematika nyelvén <p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – problémamegoldó gondolkodás – szövegértés – szabályalkotás – intuíció 	
<p><i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i></p>		
<p>Az új ismereteket a maradékvfolyamok megalkotására vezető szöveges feladatokkal kezdjük, és ábrázoljuk a maradék évfolyamokat Venn-diagramon. Vizsgáljuk a számok összegére, különbségére, szorzatára vonatkozó oszthatósági szabályokat sok tapasztalatszerzéssel, és indokoljuk tapasztalatainkat a maradék évfolyamok segítségével – ez jól alkalmaz algebrai ismereteket is. Ehhez a témakörhöz tartozik a korábban tanult oszthatósági szabályok mélyebb megértése, amely ugyanakkor jól előkészíti a számrendszerekkel történő általánosabb foglalkozást</p> <p>„Párosországba” történő kitekintéssel vizsgáljuk a prímszám, összetett szám, oszthatóság, törzstényező felbontás tulajdonságait, a számok tényezőkre bontását. Visszatérve a természetes számok körébe fogalmazzuk meg a számelmélet alaptételét, hangsúlyozva és megértve annak nem triviális voltát. Külön térjünk ki az algebrai törtek vizsgálatára.</p> <p>Gyakoroltassuk az algebraiban megszerzett szorzattá alakítási ismereteket az oszthatósággal kapcsolatos bizonyításokban, valamint vizsgáljunk egymást követő természetes számok szorzatával, négyzetszámok, köbszámok, hatványkifejezések végződésével kapcsolatos állításokat.</p> <p>Hogyan válasszuk meg adott algebrai kifejezésben az ismeretlen értékét, valamely előírt oszthatósági feltétel teljesüléséhez?</p> <p>Végezzünk prímekekkel kapcsolatos egyszerűbb bizonyításokat. Vizsgáljuk táblázat segítségével a prímekek eloszlását 1 és 10 000 között, figyeljük meg a gyakoriság és eloszlás érdekességeit. Keressünk adott darabszámú összetett számot prímekek között! Mutassuk meg a prímekek előállításának nehézségeit, villantsunk fel felvetéseket a modern matematika témáiból.</p>		

„Mi a valószínűbb”: valószínűségi kísérletek, a valószínűség fogalmának elmélyítése. A lehetetlen és a biztos esemény. A kombinatorikus és a geometriai valószínűségi modellek konkrét példáiban. (Pl. lottó, céltábla stb.) Logaritmus fogalma.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- számelméleti barkochba
- számítógép használata, véletlenszerű események generálására
- esélylatolgatás, fogadások

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanulók

- tudják használni a szorzattá alakítási lehetőségeket
- ismerjék köbös kifejezéseket a nevezetes azonosságokat
- magabiztosan tudják megkeresni algebrai kifejezések „legkisebb közös többszörösét”
- tudjanak megoldani egyszerű egyenleteket, egyenlőtlenségeket, melyek az ismeretlent a nevezőben tartalmazzák
- jól tudjanak egyszerű algebrai törtekkel műveleteket végezni
- ismerjék a paraméter fogalmát
- tudják alkalmazni a megismert algebrai módszereket, eljárásokat szöveges feladatok megoldásánál is

A tanulók

- jól ismerjék, és helyesen használják az egymáshoz rendelés, az egyértelmű és kölcsönösen egyértelmű egymáshoz rendelés fogalmát
- legyenek képesek adatokat gyűjteni, táblázatba rendezni
- legyenek képesek statisztikai mutatókat meghatározni, diagramokat készíteni
- értsek a statisztikai mutatók közötti tartalmi különbségeket
- tudjanak diagramokat elemezni
- tudják ábrázolni a lineáris, abszolút érték, másodfokú és reciprokfüggvényt
- legyenek jártasak a függvénytranszformációban
- legyenek jártasak a függvényvizsgálatban
- értsek az értelmezési tartomány és az értékkészlet fogalmát
- ismerjék fel a képletből a lyukas függvényeket
- tudjanak egyenleteket, egyenlőtlenségeket grafikusán megoldani
- helyesen használják a függvényjelöléseket
- függvénytranszformáció segítségével tudjanak ábrázolni több műveletet tartalmazó függvényeket
- legyenek képesek alkalmazni a függvényekről tanultakat természettudományos jelenségek, folyamatok leírásában

A tanulók

- tudják az egybevágósági transzformációk definícióját és tulajdonságait
- legyenek képesek ezeket alkalmazni szerkesztési feladatokban
- tudjanak egyszerű tételeket bizonyítani
- tudják alkalmazni a tételeket szerkesztési és számolós feladatokban
- tudják számolni síkidomok kerületét és területét
- ismerjék a kör részeit, kerületét és területét
- ismerjék a középponti szög és kerületi szög fogalmát

A tanulók

- tapasztalják meg, hogy ismereteik segítségével sokféle gyakorlati feladatot meg tudnak oldani
- értsek az életkoruknak megfelelő szakmai nyelvet
- képesek legyenek szöveges feladatok matematikai vázát megtalálni
- képesek legyenek a szövegben rejlő lényeges elemeket megkülönböztetni a lényegtelentől
- értsek a logikai állításokat

- legyenek tisztában az ellenőrzés fontosságával
- tudjanak egyenleteket, egyenlőtlenségeket, egyenletrendszereket megoldani
- tudjanak valamelyik módszer segítségével egyszerűbb egyenletrendszereket megoldani
- legyenek jártasak a különböző megoldási eljárásokban
- tartsák szükségesnek a megoldások ellenőrzését
- lássák, hogy az eddig megtanultakból hogyan nő ki az új fogalom, eljárás, módszer (pl. szorzattá alakítás segítségével a másodfokú egyenlet megoldási eljárása, majd a megoldóképlet)
- jól ismerjék a különböző szorzattá alakítási lehetőségeket és a teljes négyzetté alakítást
- legyenek jártasak a bármilyen formában felírt másodfokú függvények ábrázolásában és vizsgálatában, a másodfokú egyenletek megoldásában
- pontosan ismerjék a négyzetgyök fogalmát, számolás közben alkalmazni is tudják
- helyesen tudják a számológépet használni négyzetgyökvonás elvégzéséhez
- legyenek jártasak a megoldóképlet alkalmazásában
- gyűjtsenek elegendő tapasztalatot a másodfokú függvények grafikonja, a másodfokú polinom értékeinek változása és a másodfokú egyenlet megoldásszáma közötti kapcsolatban
- értsék a diszkrimináns fogalmát
- legyenek képesek egyszerűbb másodfokú egyenlet együtthatóinak ismeretében a gyökök megállapítására
- készséggé váljon a megoldások ellenőrzése
- legyenek képesek szóveges feladatok matematikai nyelven való megfogalmazásában
- értsék a szóveges feladatokban előforduló fogalmakat
- jártasak legyenek a lényeg kiemelésében
- fordítsanak figyelmet az ellenőrzésre

A tanulók

- legyenek tisztában a számok osztási maradékával
- tudják a számokat maradékvfolyamokba sorolni
- tudják meghatározni összeg, különbség és szorzat osztási maradékát
- tudjanak vizsgálni egyszerű algebrai kifejezéseket (első-, másod-, esetleg magasabb fokúakat) egyszerű (2-vel, 3-mal való oszthatóság szempontjából)
- algebrai törtek vizsgálatánál el tudják dönteni, hogy milyen egész számra lesz az adott törtkifejezés értéke egész
- képesek legyenek egyszerűbb hatványkifejezések végződését megállapítani
- képesek legyenek megoldani olyan oszthatósági bizonyítási feladatokat, melyek az algebrai kifejezések szorzattá alakítását, valamint az egymást követő természetes számok tulajdonságainak ismeretét feltételezik
- ismerjék a relatív gyakoriság fogalmát és tudják kiszámolni konkrét esetekben
- értse a relatív gyakoriság és a valószínűség összefüggését
- egy konkrét kísérlet esetén tudjanak példát mondani lehetetlen és biztos eseményre
- tudják megadni a találati valószínűséget konkrét szerencsejáték esetén
- tudjanak konkrét találati valószínűséget számolni konkrét céltábla esetén

10. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Ismétlés (algebra, függvények), valószínűség és statisztika	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ</i>	MATEMATIKA	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	1. Művelési képességek <ul style="list-style-type: none"> – kísérlet lehetséges kimeneteleinek számbavétele – szisztematikus kísérletezés – rendszerező, tervszerű lejegyzés – lehetséges esetek szisztematikus felsorolása – táblázatok és grafikonok értelmezése – becslés 	

	<p>2. Logikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – bizonyítási igény – kombinatorikus gondolkodás – deduktív gondolkodás – induktív gondolkodás – bizonyítási igény
	<p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – modellalkotás – általánosítás – absztrakciós – konstrukciós – algoritmizáló
	<p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – valószínűségi szemlélet – valószínűségi problémák megfogalmazása a matematika nyelvén – szövegesek átfogalmazása a matematika nyelvére – matematikai nyelvhasználat – döntés-előkészítő, döntéshozó képessége,
	<p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – problémamegoldó gondolkodás – szövegértés – szabályalkotás – intuíció – kreativitás – rugalmas gondolkodás
	<p><i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i></p>
<p>Felidézzük és elmélyítjük a statisztika tanult eszközeit és fogalmait. Kiegészítjük a terjedelem, a szórás és az átlagtól való eltérés fogalmával.</p> <p>Gyakorlati példákon keresztül felelevenítjük és elmélyítjük a valószínűségszámításhoz szükséges kombinatorikai ismereteket. Elmélyítjük a valószínűségszámítás idáig megismert fogalmait és eszközeit. Megismerkedünk a független események fogalmával, a teljes eseményrendszerrel és a feltételes valószínűség intuitív fogalmával. „És” valamint „vagy” logikai műveletek alkalmazása.</p> <p>A másodfokú függvényekből kiindulva felelevenítjük a teljes négyzeté kiegészítés módszerét. Szintetizáljuk a másodfokú függvények, algebrai kifejezések és egyenletek megoldása kapcsán megszerzett tudást.</p> <p>Pontosítjuk a másodfokú egyenletek megoldásakor felhasznált ismereteket, fogalmakat. Elmélyítjük a diszkrimináns fogalmát. A gyöktényező alak segítségével bizonyítjuk a gyökök és együtthatók közötti összefüggést, és alkalmazzuk egyszerűbb feladatokban. Oldjunk meg szöveges feladatokat! A gyöktényező alakot használjuk algebrai törtek egyszerűsítésénél, illetve lyukas függvénygrafikonok ábrázolásánál.</p> <p>Néhány egyszerűbb magasabb fokú egyenlet megoldásával megmutatható az új ismeretlen bevezetésének módszere, az egyenletrendszerek megoldásánál pedig minden eddigi ismeretet mélyíthetünk. Logaritmusfüggvény.</p> <p>Megoldáshalmaz: egyenes egyenlete, kör egyenlete.</p>	
<p><i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i></p>	
<ul style="list-style-type: none"> – olvasás grafikonokról – kísérletezés, adatok rendszerezett gyűjtése, grafikus megjelenítése – újságokból grafikonok elemzése – adott problémához megfelelő statisztikai mutatók megtalálása – csalóka grafikonok elemzése – játékos fogadások – kutatómunka számítógép, internet használatával 	

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Algebra	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<p><i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ</i></p>	<p>MATEMATIKA Ember és természet: emberi környezet megismerése, fizika folyamatok leírása, képletek alkalmazása Informatika: internet használata</p>	
<p><i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i></p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)</p>	<p>1. Műveleti képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – számolás a racionális számok körében – algebrai kifejezések azonos átalakítása – helyettesítési érték számítása – egyszerű lineáris egyenletek megoldása – becslés – számfogalom elmélyítése – műveletek valós számokkal – becslés az irracionális számokra <p>2. Logikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – algoritmizáló – összefüggések keresése, felismerése – rendszerezés – induktív következtetés – deduktív következtetés – általánosítás <p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – absztrakciós – szövegértés, szövegelemzés – a valóság problémáinak matematikai értelmezése – hétköznapi problémák fordítása a matematika nyelvére <p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitúd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – szaknyelv használata – önellenőrzés – döntés-előkészítő – döntéshozó képesség – lehető legegyszerűbb megoldásra való törekvés – céltudatosság – a gazdaságosságra való törekvés – önellenőrzés – koncentráció – alkalmazási képesség <p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – szövegértési képesség – konstrukciós – problémamegoldó – ötletesség – találékonyság – rugalmas gondolkodás – lényegkiemelés – intuíció 	
<p><i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i></p>		
<p>A törtek vizsgálatával pontos definíciót alkotnak a tanulók a racionális szám fogalmáról, a racionális számok különböző alakjairól. Innen jutunk el az irracionális szám fogalmáig. Foglalkozunk irracionális számok keresésével. A négyzetgyök 2-ről be is bizonyítjuk, hogy irracionális. Ennek kapcsán ismerkednek az indirekt bizonyítási</p>		

módszerrel. Beszélgetünk a racionális és irracionális számok számosságáról. Ennek kapcsán átismételjük a halmazok számosságára vonatkozó eddigi ismereteket. Tapasztalatokat gyűjtünk az irracionális számokkal végzett alapműveletekben is. Foglalkozunk egyszerűbb négyzetgyökös függvények ábrázolásával, grafikonjuk vizsgálatával.

Több, alkalmasan összeállított feladatsor elvégzése után a tanulók felfedezik, hogyan lehet négyzetgyökös kifejezéseket összevonni, szorozni, osztani, hatványozni. Változatosan megfogalmazott feladatok, több szempontból vizsgált gyökös kifejezések alkalmasak a műveleti azonosságok, a gyökjel alól való kivétel, illetve a gyökjel alá való bevétel gyakorlására, pontosítására, általánosítására. A „felfedezés” élménye után el kell mélyíteni a megszerzett ismereteket. A gyöktelenítés szükségességére bonyolultabb kifejezésekkel végzett műveletek segítségével lehet felhívni a figyelmet.

Az irracionális kifejezésekkel végzett műveleteknél megtanult ismereteket alkalmazzuk az irracionális egyenletek megoldásában. Elengedhetetlen a gyökök ellenőrzése, de fontosnak tartjuk annak megkeresését is, hogy melyik lépésnél keletkezett a hamis gyök. Így tapasztalatot gyűjtenek az egyenletek ekvivalenciájának kérdéskörében is.

Az egyenletrendszerek megoldásával minden eddigi ismeretet mélyíthetünk.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- közelítő érték számolása zsebszámológéppel
- irracionális számok ábrázolása számegyenesen
- négyzetgyök függvény ábrázolása
- játék számkártyákkal a gyökös azonosságok felfedezéséhez és gyakorlásához
- kártyák törtekkel a nevező gyöktelenítésére

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Sorozatok	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MATEMATIKA Ember és természet: rekurzív sorozatok a természetben, növekedés, szaporodás Ember és társadalom: gazdasági, közgazdasági problémák Művészetismeret: fraktálok	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	1. Műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> – számolás bármilyen számmal – algebrai kifejezések azonos átalakítása – helyettesítési érték számítása – százalékszámítás – becslés 	
	2. Logikai képességek <ul style="list-style-type: none"> – szabályfelismerés – algoritmizálás – induktív és deduktív következtetés – rendszerezés – elvonatkoztatás 	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek <ul style="list-style-type: none"> – modellalkotó – konstruktív – fogalomalkotó és definiáló 	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése <ul style="list-style-type: none"> – szaknyelv használata – valós problémák matematikai megfogalmazása 	
	5. Általános kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> – szintetizálás – analógiás gondolkodás 	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A tanulók eddigi tanulmányaikban már találkoztak számsorozatokkal (halmazoknál, kombinatorikában, számelméletben, függvényeknél stb.), de eddig nem a sorozat maga, hanem inkább elemeinek halmaza képezte a vizsgáldás tárgyát. A sorozat fogalmát egyszerű dal kottaolvasásával vezethetjük be, ezzel világítva rá az elemek sorrendjének jelentőségére. A tapasztalatokból kialakul a számsorozat általános fogalma. Több feladat foglalkozik a „tagja-e az adott sorozatnak; ha igen hányadik?” kérdéskörrel. Foglalkozunk a számsorozatok megadási módjaival – különös tekintettel a képlettel és a rekurzívan megadott sorozatokra. Felhívjuk a figyelmet a számsorozat és a függvények kapcsolatára. Egyszerűbb sorozatok vizsgálatával is foglalkozunk a tagok száma, monotonitás, korlátosság szempontjából.

A számtani és mértani sorozatokat vizsgáljuk. Foglalkozunk numerikusan és különböző paraméterek segítségével megadott számtani és mértani sorozatok különböző elemeinek a meghatározásával. Elmélyítjük az adott sorozathoz való tartozás fogalmát. A tanulók maguk fedezik fel, és egyszerűbb szöveges feladatokban alkalmazzák az n – edik elem kiszámítására vonatkozó összefüggést.

Pl. az életkereset kiszámítására vonatkozó feladattal motiválni lehet a számtani sorozat összegének kiszámítására vonatkozó összefüggés megkeresését. Fontos, hogy számtani sorozat esetén a tanulók a tagok számtani közepének felhasználásával, illetve a szokásos gondolatmenettel is eljussanak az összegképlethez, illetve hogy mindkét indoklás aktívan éljen bennük, és a feladatmegoldásban a célszerűbb gondolatmenetet kövessék. A mértani sorozat összegképletének bizonyításával is foglalkozzanak a tanulók. Numerikus és szöveges feladatok megoldásával gyakoroljuk és elmélyítjük az ismereteket.

A számtani közép fogalmát már ismerik a tanulók ehhez kapcsolódva bevezetjük a mértani közép fogalmát. Ebben a részben lehetőség nyílik más szempontú megközelítésükre, az adott sorozatban betöltött speciális szerepük miatt hatékony alkalmazásukra, gyakorlásukra.

A szöveges feladatok alkalmasak a számtani, mértani sorozatokkal kapcsolatos fogalmak, összefüggések gyakorlására. A pénzügyi, gazdasági, biztosítási problémákkal foglalkozó feladatok megoldásához új fogalmakat kell megtanulni. Ilyenek: a kamatos kamat – számítás, diszkontálás, járadékszámítás (életjáradék), életkereset stb.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- szabályjátékok
- banki adatok gyűjtése
- kereskedelmi forgalmi adatok gyűjtése
- a sorozatok grafikus ábrázolása
- matematikatörténeti kutatások

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Geometria	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MATEMATIKA Művészetismeret: síkbeli és térbeli formák, szimmetriák Ember és természet: természeti formák elemzése Informatika: internet használata	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)</i>	1. Geometriai készségek <ul style="list-style-type: none"> – mérés – arányossági számítások – szerkesztés – mértékváltás – számolás 	

	<p>2. Logikai képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – bizonyítási igény – következtetés – tervszerűség – analógiás gondolkodás – visszafelé következtetés – rendszerezés – diszkusszió – állítások igazságtartalmának eldöntése
	<p>3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – a valóság formáinak geometriai fogalmakkal történő leírása – megfigyelés alapján történő következtetés – fogalomalkotás
	<p>4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – esztétikai érzék – szabálykövetés – sík és térszemlélet – gyakorlati alkalmazás
	<p>5. Általános kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizáló képesség – kreativitás – szövegalkotás – szövegértés

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A középpontos hasonlóságot a vetítés, dia, árnyék stb. segítségével szemléletesen vezessük be, szerkesszük meg egyszerűbb alakzatok (pont, szakasz, egyenes, sokszög, kör) középpontosan hasonló képét, sejtjük meg és foglaljuk össze a középpontos hasonlóság tulajdonságait, vessük össze az egybevágósági transzformációkkal. Szerkesszük meg alakzatok képét, ha adott a hasonlóság középpontja, valamint egy pont a képével együtt, illetve szerkesszük meg adott középpontosan hasonló alakzatokhoz a hasonlóság középpontját. Mutassunk gyakorlati példákat kicsinyítésre, nagyításra (tervrajz, makett, filmvetítés stb.) Mutassuk meg a szakasz adott arányú felosztásának szerkesztését!

A középpontos hasonlóság tulajdonságait vizsgálva eljutunk a hasonlóság fogalmához. Foglalkozunk a háromszögek hasonlóságának alapeseteivel. Fontos, hogy a tanulók nem párhuzamos állású háromszögeknél is magabiztosan megtalálják a megfelelő oldalpárokat, hogy ezzel előkészítsük a magasság- és befogótételt, valamint a szögfüggvények bevezetését. A magasság- és befogótételt a diákok a megfelelő aránypárok felírásával maguk fedezik fel. Foglalkozunk különféle síkidomok esetén a hasonlóság elégséges feltételeivel, szabályos síkidomok hasonlóságával. Fogalmazzuk meg, és bizonyítsuk a háromszög súlyvonalaira vonatkozó tételt! Vizsgáljuk a trapéz tulajdonságait a hasonlóság alapján! Oldjunk meg "életszerű" feladatokat (térkép, alaprajz alapján hosszúságok, területek számítása (külön emlékezzünk meg a területek arányáról általában, az erre vonatkozó tény a tanulók a konkrét feladatokban tapasztalják, ez megkönnyíti az általánosítást). Ismert feladatok segítségével számíthatjuk tereptárgyak magasságát, ilyen számításokat akár a gyakorlatban is elvégezhetünk.

Sok szemléltetés segítségével, a tanulókkal közösen „találjuk ki”, hogy hogyan lehetséges és célszerű a térelemek távolságát és szögét definiálni, majd végezzünk elemi geometriai ismereteinkkel kivitelezhető számításokat (téglatest csúcsai és testátló távolsága, kocka kiterő lapátlóinak szöge). Figyeljünk arra, hogy a tanulók elsajátítsák „használható” síkbeli ábrák készítését a térbeli alakzatokról. Vessük fel a merőleges síkokban futó egyenesekre vonatkozó tételt, és szemléltessük a kocka különböző síkmetszetein.

A háromszög alapú hasáb és háromoldalú gúla kapcsolatát lehetőleg kézbe adott szemléltetőeszközzel mutassuk meg majd a térfogat-képlet megbeszélése után végezzünk felszín- és térfogatszámítási feladatokat! Ezek a feladatok alkalmasak az eddig megismert számítási eljárások ismétlésére (Pitagorasz-tétel, területképletek).

Elevenítsük fel a gömb, mint mértani hely fogalmát! Foglalkozunk a gömb síkmetszeteivel, beszéljünk a szélességi és hosszúsági körökről! Az Egyenlítő jól ismert hosszából számítsuk ki a Föld sugarát! A térfogat- és felszínképletet összetett feladatokban is alkalmazzuk!

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- szerkesztés
- makettek és modellek készítése
- vizsgálódás térképen
- testek hálózatának elkészítése
- kutatások könyvtár és internet használatával
- építészeti, képzőművészeti alkotások geometriai vizsgálata

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Trigonometria	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MATEMATIKA Ember és természet: trigonometriai összefüggések alkalmazása fizikában Informatika: internet használata Nyelv: szaknyelv használata	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	1. Műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> – műveletek számokkal és vektorokkal – szögek átváltása – arányossági számítások – becslés – ábrakészítés – algebrai kifejezések azonos átalakítása – helyettesítési érték számítása – egyszerű egyenletek megoldása – közelítő számítások 	
	2. Logikai képességek <ul style="list-style-type: none"> – induktív és deduktív következtetés – elvonatkoztatás – periodicitás – bizonyítás 	
	3. Matematikai absztrakcióhoz kötött képességek <ul style="list-style-type: none"> – függvényszemlélet – általánosítás – intuíció 	
	4. A helyes matematikai jelentés, mint alapvető attitűd megerősítése <ul style="list-style-type: none"> – tervszerűség – döntési képesség – gyakorlati alkalmazás – szövegértés – eredmények összevetése a valósággal 	
	5. Általános kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> – ötletesség – problémaérzék – problémamegoldó – céltudatosság – sík- és térszemlélet 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A témát a vektorműveletek ismétlésével, és egyúttal az ismeretek mélyítésével kezdjük. Az összeadás megfordításaként vektorok adott irányú összetevőkre való bontásával foglalkozunk, megállapítjuk az egyértelmű vektorfelbontás tényét. A vektorok koordinátarendszerben való ábrázolásához szükségünk van a koordinátarendszer árnyaltabb felfogására – bevezetjük a bázisvektor és a helyvektor fogalmát. Műveleteket végzünk most már		

koordinátákkal adott vektorokkal, az egyértelmű vektorfelbontást felhasználva. Megkeressük a vektor hosszát megadó összefüggést, bevezetjük az egységvektor fogalmát.

Egységvektort forgatva a koordinátarendszer középpontja körül, a végpont koordinátáit vizsgálva jutunk el $\sin\alpha$ és $\cos\alpha$ definíciójához, illetve az $x \mapsto \sin x$, $x \mapsto \cos x$ függvényhez. Határozzuk meg a nevezetes szögekhez tartozó függvényértékeket Pitagorasz – tétellel! A hasonlóság alkalmazásával vizsgáljuk $\sin\alpha$ és $\cos\alpha$ jelentését hegyesszögű háromszögben. Vezessük be a tangens és kotangens fogalmát a befogók hányadosával! Mutassuk meg az egységvektor megfelelő transzformációja segítségével a különböző síknegyedekbe mutató egységvektorok és első negyedbeli megfelelőjük kapcsolatát, a diákok önálló tapasztalataira alapozva. Határozzuk meg a nevezetes szögekhez tartozó értékeket, az első síknegyed alapján valamennyi síknegyedre.

Vizsgáljuk a teljes szögnél nagyobb és negatív forgásszögekhez tartozó értékeket is. Táblázat segítségével határozzuk meg a különböző szögekhez tartozó értékeket, illetve adott értékhez az összes lehetséges megoldást. Fentiek gyakorlására egészen egyszerű trigonometrikus egyenleteket is megoldhatunk, illetve egyszerűbb azonosságokat bizonyíthatunk.

Rátérve a derékszögű háromszögre mélyítsük el annak felismerését, hogy az itt használt szögfüggvény fogalom a derékszögű háromszög hegyesszögei esetén ekvivalens a definícióval, és alkalmas az ismeretlen adatok meghatározására. Sok feladattal gyakoroljuk az adatok ismeretében a helyes szögfüggvény kiválasztását, színesítve életszerű, távolság, mélység, magasság meghatározásáról szóló feladatokkal. Foglalkozunk az általános háromszög oldalakat és közbezárt szöget tartalmazó területképletével, használjuk fel a szabályos n -szög területének meghatározásához. Számítsuk ki szabályos sokszögek területét az oldal ismeretében először konkrét értékekkel, majd paraméteresen is. Végezzünk felszín- és térfogatszámítási feladatokat is, felhasználva és elmélyítve a sík és egyenes, illetve két sík hajlásszögéről tanultakat, különös hangsúlyt fektetve a szemléletes ábrázolás technikájára, a síkmetszetek jelentőségére.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- modellkészítés az egységsugarú körhöz
- szerkesztés, mérés, ábrakészítés
- színezés
- ábrázolás koordinátarendszerben
- valóságos térbeli szituáció ábrázolása síkban
- térbeli alakzatok modellezése merőleges vetítéshez

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanulók

- ismerjék a terjedelem az átlagos eltérés és a szórás fogalmát, és ezek segítségével legyen képes következtetéseket levonni,
- tudjanak átlagos eltérést, terjedelmet és szórást számolni egyszerű esetekben,
- legyenek képesek kiválasztani az elemzési céloknak megfelelő statisztikai mutatókat,
- tudják eldönteni események függetlenségét egyszerű esetekben,
- legyenek képesek megadni a teljes eseményrendszert egyszerű esetekben,
- tudjon bármilyen másodfokú függvényt vizsgálni,
- tudjanak bármilyen másodfokú egyenletet megoldani,
- értse a másodfokú függvény és a másodfokú egyenlet kapcsolatát,
- ismerjék és alkalmazzák a diszkrimináns fogalmát,
- jártassak legyenek a gyökök és együtthatók közötti összefüggés és a gyöktényező alak alkalmazásában,
- gyűjtsenek tapasztalatokat az új ismeretlen bevezetésében, illetve a magasabb fokú egyenletek másodfokúvá való átfogalmazásában.

A tanulók

- értsek a racionális és irracionális szám fogalmát;
- képesek legyenek irracionális számot előállítani;
- képesek legyenek kis segítséggel eldönteni, illetve bebizonyítani valamely számról, hogy melyik számhalmazba tartozik;
- értsek az indirekt bizonyítási mód lényegét;

- tudjanak négyzetgyökös kifejezéseket nagyság szerint sorba rendezni;
- ismerjék a négyzetgyökös kifejezésekkel végezhető műveleteket, azonosságokat;
- tudjanak bármilyen, életkoruknak és eddigi tanulmányaiknak megfelelő egyenletet, egyenlőtlenséget, egyenletrendszert megoldani;
- értsék, hogyan kell a négy alapműveletet elvégezni négyzetgyökös kifejezésekkel;
- ismerjék a gyökös kifejezésekre vonatkozó műveleti azonosságokat;
- legyenek járatosak többtagú gyökös kifejezések nagyságának összehasonlításában;
- tudjanak kéttagú gyökös kifejezéseket négyzetre emelni, egy- és kéttagú nevezővel bíró törtet gyökteleníteni;
- jártasak legyenek az irracionális egyenletek megoldásában;
- legyenek jártasak az egyszerűbb másodfokú és irracionális egyenletrendszerek megoldásában.

A tanulók

- értsék a sorozat, a tag, az index fogalmát és jelentését,
- értsék a rekurzió fogalmát,
- legyenek képesek képlettel, függvény-definícióval megadott sorozatok elemeinek meghatározására,
- jól értsék a véges, illetve végtelen elemű sorozat fogalmát,
- értsék a monotonitást, a korlátosságot, a határérték fogalmát,
- jól értsék a sorozat tagjaira vonatkozó kiszámítási módokat,
- készség szintjén tudják a sorozat bármely elemét egyszerűen és gyorsan meghatározni,
- helyesen alkalmazzák az n -edik elem és az első n elem összegének kiszámítására vonatkozó összefüggéseket,
- ismerjék fel az egyszerűbb szöveges feladatok megoldásánál, hogy melyik sorozatra vonatkozó összefüggést lehet alkalmazni,
- jártasak legyenek a számtani és mértani közép alkalmazásában,
- jól értsék, és helyesen alkalmazzák a számtani és mértani sorozat fogalmát,
- jól értsék a pénzügyi, gazdasági, biztosítással kapcsolatos fogalmakat,
- legyenek jártasak a szöveges feladatok megoldásában,
- helyesen alkalmazzák a sorozatokkal kapcsolatos összefüggéseket.

A tanulók

- tudjanak különbséget tenni a hétköznapi értelemben vett és a matematikai hasonlóság között,
- lássák, hogy az egybevágóság a hasonlóság speciális esete,
- ismerjék a háromszögek hasonlóságának alapeseteire vonatkozó elégséges feltételeket,
- egyszerű esetekben legyenek képesek bizonyítani két háromszög hasonlóságát,
- ismerjék a magasság – és befogótételt, bizonyítással együtt,
- tudjanak megoldani hasonlósággal kapcsolatos szerkesztési feladatokat,
- ismerjék, és legyenek képesek feladatokban alkalmazni a háromszög súlyvonalaira vonatkozó összefüggéseket,
- ismerjék hasonló síkidomok kerülete, területe és a hasonlóság arányszámának összefüggését, valamint sejtsek meg a hasonló típusú összefüggést térfogatok esetén,
- ismerjék és tudják alkalmazni a következő fogalmakat: metszéspont, sík és egyenes hajlásszöge, síkok hajlásszöge, kitérő egyenesek, pont és egyenes, két egyenes, két sík, sík és egyenes távolsága,
- ismerjék a kúpszerű testek képzési módszerét, a kúp és a gúla fogalmát, az ezekhez kapcsolódó elnevezéseket,
- tudják megkülönböztetni az egyenes és ferde testeket,
- értsék, mit jelent a szabályos n oldalú gúla kifejezés,
- tudják elkészíteni egyszerű gúla és kúpok hálózatát,
- ismerjék a gúla és kúpok felszínére és térfogatára vonatkozó összefüggéseket,
- tudják megfogalmazni, hogy mi a gömb,
- ismerjék az alábbi fogalmakat: átmérő, főkör, gömbsüveg,
- ismerjék a gömb felszínének és térfogatának kiszámítási módját.

A tanulók

- értsék a bázisvektor fogalmát,
- értsék a különbséget vektor és helyvektor között,

- tudjanak koordinátákkal vektort ábrázolni, illetve azok koordinátáit leolvasni,
- legyenek tisztában a vektor hosszának kiszámításával,
- ismerjék a szögfüggvények definícióját az egység sugarú körben,
- tudják ábrázolni a szögfüggvények grafikonját,
- ismerjék a szög és pótszöge, szög és kiegészítő szöge, illetve x és $-x$ szögfüggvényeinek valamennyi összefüggését, a különböző síknyedekbe eső szögek szögfüggvényeinek előjelét, illetve a hozzájuk tartozó értékek kapcsolatát, ezek alapján tudják meghatározni $\sin x$, $\cos x$, $\tan x$, $\cot x$ ismeretében x összes értékét.
- ismerjék a nevezetes szögekhez tartozó szögfüggvények értékeit elemi geometriai bizonyítással együtt,
- legyenek képesek megoldani egyszerűbb trigonometrikus egyenleteket, illetve bizonyítani egyszerűbb azonosságokat,
- tudják kiszámítani a derékszögű háromszög ismeretlen adatait, az ahhoz szükséges egyértelműen meghatározott adatok közül bármelyik kettő ismeretében,
- tudják kiszámítani tetszőleges háromszög területét két oldalának és közbezárt szögének ismeretében, ismerjék a képlet indoklását,
- tudják kiszámítani a szabályos sokszög területét oldalának, vagy a köréírható kör sugarának ismeretében,
- tudják kiszámítani testek felszínét és térfogatát; lapok, élek, lapok és élek hajlásszögét.

TERMÉSZETISMERET

7. évfolyam

A hetedik évfolyamos természetismeret epochák két fő célkitűzést fogalmaznak meg. Az egyik a természettudományok vizsgálati módszereit, sokféleségét és folyamatos fejlődését próbálja megismertetni, a másik a körülöttünk lévő jelenségek, élőlények sokféleségét mutatja be. Az egyes epochákban más-más, nevezzük természettudományos képesség fejlesztése áll a fókuszban. Az első epochában a tudományos ismeretszerzés, tényanyag-feldolgozás, -szelektálás, valamint a kísérletezés; a második és harmadikban a vizsgálódás, többek közt mikroszkóppal, egyszerűbb kísérletekkel; a negyedikben már az önálló kísérlettervezés és kivitelezés kerül a fókuszba, míg az ötödik az eddigieket összesítve próbálja a globális jelenségeket vizsgálni.

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Mit csinál egy tudós?	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	KOGNITÍV KÉPESSÉGEK Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Általánosítás Csoportosítás Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Összefüggések felismerése Önismeret, életvezetés, együttélés, viselkedés Együttműködési képességek: Kooperativitás	

	Időkezelés Időzítés Időbeosztás Forráshasználat <ul style="list-style-type: none"> – Kíváncsiság – Nyitottság – Próbálkozási hajlandóság – A másokhoz való odafordulás igénye
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. A tudományokról 2. Természeti jelenségek 3. A tudósok mindennapjai 4. Tudósok és tudományok 5. A természeti jelenségek megismerése 6. A kísérletezés 7. Az anyagokról 8. Az anyagok alkotói – az atomok 9. Az atomok alkotói – az elemi részecskék 10. Az anyagok tulajdonságai – érzékelés 11. Az anyagok tulajdonságainak hőmérsékletfüggése 12. Az anyagváltozások mérése 	
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>	
Csoportos munka: kísérlettervezés kísérlet kivitelezése disputa vita forráselemzés és bemutatás (tudós munkássága, illetve egy téma feldolgozása) feladatküldés csoportok között Egyéni munka: interaktív feladatok Projekt: tudós dolgozószobája	

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	<i>Az idő</i>	<i>AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT</i>
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)</i>	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség <ul style="list-style-type: none"> – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: <ul style="list-style-type: none"> – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Általánosítás – Csoportosítás – Következtetés Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben	

	<p>Összefüggések felismerése</p> <p>Önismeret, életvezetés, együttélés, viselkedés Együtműködési képességek: Időkezelés Forráshasználat</p> <p>Kíváncsiság Nyitottság Próbálkozási hajlandóság A másokhoz való odafordulás igénye.</p>
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Az idő 2. A világegyetem keletkezése és fejlődése 3. A csillagászat kezdetei 4. A csillagászat nagy fordulata 5. A csillagok élete és halála 6. A naprendszer 7. Asztronómia-asztrológia 8. A Föld kialakulása, ős- és előidő 9. A földtörténeti óidő és a kontinensek vándorlása 10. A földtörténeti közép- és újidő 11. Az élet eredete és az evolúciós rendszerek 12. Az élővilág fejlődése 13. Az élővilág sokfélesége és rendszerezése 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Csoportos munka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kiselőadások: dinoszauruszok, kihalások, asztrológia; – horoszkópkészítés; – mini Naprendszer készítése; – kontinensvándorlási makett; – rendszertani tabló. <p>Projekt:</p> <ul style="list-style-type: none"> – földtörténeti időskála készítése a tanterembe, amit a későbbiekben használni tudnak; – régen élt élőlények kiállítás; 	

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Földünk	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p>Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség</p> <p style="padding-left: 40px;">Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján</p> <p>Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Általánosítás Csoportosítás Következtetés</p>	

	Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Összefüggések felismerése Együttműködés Időkezelés Forráshasználat Kíváncsiság Nyitottság Próbálkozási hajlandóság A másokhoz való odafordulás igénye.
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>	
1. A Föld mint égitest 2. A Föld külső és belső tagolódása 3. A változó Föld 4. Hegységképződés 5. A Föld közetei 6. Kőzetek a „mikroszkóp” alatt 7. Ásványok 8. Ásványkincsek	
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>	
Csoportos munka: <ul style="list-style-type: none"> – vulkánok térkép; – vulkánok kiselőadás; – földrengések kiselőadás; – hegységképződés ábra, makett, gyurma; – kőzet és ásványkiállítás, határozás; – hazánk ásványkincsei – térkép; 	

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	<i>A víz</i>	<i>AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT</i>
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK,</i> <i>ATTITÚDÖK)</i>	Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való művelési képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Forráshasználat Kíváncsiság Nyitottság	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
1. A víz különleges tulajdonságai 2. Mivel magyarázhatók a víz különleges tulajdonságai? 3. Van-e víz a Naprendszer más bolygóin? 4. A víz körforgása 5. Földünk vízkészlete 6. Óceánok és tengerek 7. Tavak 8. Vízfolyások		

9. A természetes vizek kémiai jellemzői
10. Ivóvíz, vízszennyezés és víztakarékosság
11. Életközösségek
12. Vízi életközösségek

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Csoportos munka:**

- vízvizsgálatok;
- vízrajzi térkép készítése;
- vízfolyások építő és bontó munkája – homoktálas kísérletek;
- a vízkörforgása kísérletsor;
- forráselemzés és bemutatás (vízi erőmű, ár-apály jelenség...)

Projekt: – A mi vizünk – egy kiválasztott természetes víz vizsgálata;

5.

A TÉMAKÖR CÍME	IDŐJÁRÁS ÉS ÉGHAJLAT	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FŐKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Megfigyelés Tervezés: tapasztalatszerzés Adatrögzítés Adatokból következtetések levonása	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ol style="list-style-type: none"> 1. A légkör felépítése 2. A légkör hőháztartása 3. Víz a légkörben 4. Légnyomás 5. Az időjárás elemei és a nagy földi légkörzés 6. Légköri képződmények 7. Földrajzi övezetesség 8. Éghajlattípusok 9. Életközösségek vizsgálata 10. Biomok 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Csoportos munka:		
<ul style="list-style-type: none"> állatkert; üvegház; meteorológiai megfigyelések; meteorológiai állomás összeszerelése; meteorológiai mérések, mérési napló; 		
Projekt: időjárási napló;		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**A tananyagban szereplő fogalmak helyes használata:**

polihisztor, humán tudományok, természettudományok, társadalomtudományok, műszaki tudományok, Nobel-díj, egyszerű anyag, összetett anyag, kémiaiilag tiszta, keverék, oldat, oldószer, oldott anyag, komponens, fázis, homogén, heterogén, elegy, vegyület, molekula, vegyjel, elemmolekula, vegyületmolekula, összegképlet, elemi részecske, elektron, proton, neutron, izotóp, rendszám, atommag, elektronfelhő, vegyértékhéj, elektronpálya, fizikai tulajdonság, monokromatikus szín, kevert szín, ínhártya, érhártya, ideghártya, szaruhártya, szivárványhártya, sugártest, szemmozgató izom, lencsefüggesztő rost, szemlencse, pupilla, üvegtest, pálcika, csap, sárgafolt, szaglóhám, halmazállapot, gáz, folyadék, szilárd, kémiai tulajdonság, halmazállapot-változás, fagyás, fagyáspont, forrás, forráspont, olvadás, olvadáspont, szublimáció, telített oldat, telítetlen oldat, túltelített oldat

csillagközi anyag, magfúzió, fekete lyuk, napfolt ciklus, bolygó, csillag, hold, Föld-típusú bolygó, Jupiter-típusú bolygó, üstökös, meteor, aszteroida, csillagkép, asztronómia, asztrológia, földtörténeti idő, földtörténeti időszak, ősidő, előidő, meteorit, radioaktív anyag, tűzhányó, ősi földkéreg, gömbhéj, vulkanizmus, öslégkör, ősi lemeztektonikai folyamatok, kontinens, hegységképződés, ősföld, ősmasszívum, Gondwana, Kaledóniai-óceán, Uráli-óceán, Ős-Tethys-óceán, Ős-Csendes-óceán, orogenezis, Kaledóniai-orogenezis, Variszkuszi-orogenezis, Pangea, Pacifikus- (csendes-óceáni) orogenezis, Eurázsiai-orogenezis, kémiai evolúció, makromolekulák, abiogén, metastabil, örökítőanyag, prokarióta, evolúció, természetes szelekció, eukarióta, szintest, ivaros szaporodás, gerinchúrosok, külső váz, belső váz, biodiverzitás, faj, taxonómus, álszövetes, szövetes, összajú, újszajú

centrifugális erő, forgási ellipszoid, geoid, szögsebesség, ekliptika, földkéreg, geotermikus grádiens, földköpeny, lágyköpeny, mágneses deklináció, pólusvándorlás, asztenoszféra, kőzetburok, litoszféra, kőzetlemez, földmag, hógóc, láva, hasadékvölgy, riftesedés, óceáni hátság, mélytengeri árok, alábukás, alátolódás, szubdukció, belső erők, külső erők, hasadéktűzhányó, magmás kőzet, mélységi magmás kőzet, kiömlési magmás kőzet, párnaláva, dajk, forrópontos vulkánosság, rengésfészek, hipocentrum, rengésközpont, epicentrum, szeizmográf, gyűrődés, redő, vetődés, röghegység, rögvidék, szigetív, földkéreg, földköpeny, kőzetburok, kőzet, viszkozitás, magmás kőzet, mélységi magmás kőzet, kiömlési magmás kőzet, üledékszemese, üledékgyűjtő, cementálódás, tufa, kémiaiilag szilárd, fizikailag szilárd, rácspont, elemi cella, főhéj, mellékhéj, kovalens kötés, atomrács, ionrács, elsőrendű kötés, másodrendű kötés, molekularács, fémrács, ionos kötés, egyszerű ion, összetett ion, fémes kötés, elektronegativitás, ásvány, terméselem, ásványkincs, érc

fajhő, párolgáshő, hidrogénkötés, víz körforgása, óceán, tenger, beltenger, peremtenger, hullámozás, hullámtörés, abrázió, hullámmomás, tengerjárás, apály, dagály, dagálymagasság, szökőár, vakár, tó, glinttó, fjordos tó, végmoréna tó, tengerszem, kártó, vízgyűjtő terület, vízválasztó vonal, vízhozam, vízállás, vízjárás, folyóvizek szakaszai, deltatorkolat, tölcsértorkolat, vízkeménység, nitrátion, nitráttartalom, ivóvíz, víztakarékosság, ivóvízkészlet, életközösség, ökológia, populáció, társulás, biom

homoszféra, heteroszféra, állandó gázok, változó gázok, erősen változó gázok, napsugárzás, hőmérséklet, hőtágulás, hőtan, termodinamika, abszolút nulla fok, üvegházhatás, napsugarak hajlásszöge, besugárzás, albedó, hőmérséklet napi járása, hőmérséklet évi járása, napfénytartam, hőösszeg, izotermatérkép, harmatpont, relatív páratartalom, kondenzációs mag, harmat, zúzmara, jégeső, fön szél, csapadék, talajmenti csapadék, hulló csapadék, köd, nyomás, légnyomás, barométer, izobárterkép, szél, általános légkörzés, széljárás, ciklon, anticiklon, légtömeg, front, hurrikán, tájfun, monszun, földrajzi övezetesség, klímadiagram, környezeti tényező, tűrőképesség, szűktűrésű, tágtűrésű, ökológia, egyed feletti szerveződési szint, zárt rendszer, nyílt rendszer, ökoszisztéma, generalista, specialista, ökológiai fülke

Szóbeli szövegalkotás az alábbi témákban:

1. a tudományok felosztásáról, a természettudományok rész tudományairól, azok altudományairól;
  - a természeti jelenségekről;
  - hazai kutatóintézményekről;
  - hazai szakmai folyóiratokról, internetes portálokról;
  - a tudománytörténet főbb állomásairól, kiemelkedő természettudósokról;
  - a kísérletezés céljáról, a kísérlettervezés elveiről, kísérleti eszközök használatáról;
  - környezet- és balesetvédelmi szabályokról;
  - jegyzőkönyvkészítés szabályairól;
  - az anyagok csoportosításáról, az egyes anyagcsoportok tulajdonságairól;
  - az atomokról és azok felépítéséről;
  - az emberi érzékszervek felépítéséről, működéséről;
  - a halmazállapotokról és azok változásáról;

2. a Világegyetem kialakulásáról, az ősrobbanásról, annak bizonyítékairól, fejlődéséről;
  - a csillagászat fejlődéséről, az ókori görög ismeretekről, Kopernikusz, Kepler és Galilei munkásságáról;
  - a csillagok születéséről, fejlődéséről és haláláról;
  - a Naprendszer kialakulásáról és alkotóiról, a bolygókról;
  - a Föld kialakulásáról, az egyes földtörténeti korok fontosabb eseményeiről;
  - a kontinensvándorlásról és hegységképződési fázisokról;
  - az élet kialakulásáról, az evolúciós rendszerekről;
  - az élővilág fejlődéséről, változatosságáról és rendszerezéséről;
3. a Föld alakjáról, mozgásáról;
  - a Föld belső tagolódásáról, az egyes rétegek tulajdonságairól;
  - a kőzetlemezekről, azok vándorlásáról, vándorlásuk hatásairól;
  - a tűzhányó tevékenységről és a földrengésekről;
  - a hegységképződés típusairól, folyamatairól;
  - kőzettípusokról;
  - az elektronszerkezetről, ionképződésről, kémiai kötésekről;
  - kristályrácsookról;
  - ásványokról és ásványkincsekről;
  - a víz különleges tulajdonságairól;
  - a vízmolekula felépítéséről, alakjáról, a molekulák közti kölcsönhatásokról;
  - a Naprendszerben található víz kutatásai eredményeiről;
  - a víz körforgásáról;
  - a földi vízkészlet eloszlásáról;
  - az óceánok és tengerek keletkezéséről;
  - a tengerek hőháztartásáról és a tengervíz mozgásairól;
  - tavak keletkezéséről, pusztulásáról, tó típusokról;
    - a vízfolyások típusairól;
    - a víz kémiai tulajdonságairól, a vízkeménységről, nitráttartalomról, egyéb szennyezőkről;
    - a gázok vízben való oldódásáról;
    - az ivóvíz fogalmáról, a Föld ivóvízkészletéről, a vízhiány okairól, következményeiről;
    - a víztakarékossági stratégiákról;
    - az ökológia fogalmáról, az életközösségek típusairól;
    - a tengerek élővilágáról és néhány hazai vízi növénytakarsulásáról;
4. a víz különleges tulajdonságairól;
  - a vízmolekula felépítéséről, alakjáról, a molekulák közti kölcsönhatásokról;
  - a Naprendszerben található víz kutatásai eredményeiről;
  - a víz körforgásáról;
  - a földi vízkészlet eloszlásáról;
  - az óceánok és tengerek keletkezéséről;
  - a tengerek hőháztartásáról és a tengervíz mozgásairól;
  - tavak keletkezéséről, pusztulásáról, tó típusokról;
  - a vízfolyások típusairól;
  - a víz kémiai tulajdonságairól, a vízkeménységről, nitráttartalomról, egyéb szennyezőkről;
  - a gázok vízben való oldódásáról;
  - az ivóvíz fogalmáról, a Föld ivóvízkészletéről, a vízhiány okairól, következményeiről;
  - a víztakarékossági stratégiákról;
  - az ökológia fogalmáról, az életközösségek típusairól;
  - a tengerek élővilágáról és néhány hazai vízi növénytakarsulásáról;
5. a légkör felépítéséről;
  - a Földre érkező napsugarak sorsáról, a levegő felmelegedéséről, az üvegházhatásról;
  - a besugárzást módosító tényezőkről és a hőmérsékletjárásról;
  - a levegő vízgőztartalmáról;
  - a felhőképződésről és a fontosabb felhőtípusokról;
  - a csapadékképződésről, a csapadékok fajtáiról;
  - a nyomás fogalmáról, a szilárd testek, folyadékok és gázok nyomásáról;
  - a Torricelli-féle kísérletről;
  - a légköri képződményekről;
  - a földrajzi övezetesség okairól;

- a földrajzi övekről, éghajlattípusokról;
- klímadiagramról;
- a környezeti tényezőkről és a túróképességről;
- a főbb biomokról.

8. ÉVFOLYAM

A hetedikes epochák célkitűzései továbbra is megmaradtak, a különbség természetesen a tananyagtartalomban, illetve az epochák címében van. Az epochák kontinensekre, illetve a Kárpát-medencére alapulnak, a fővezérvonal a földrajz, de a komplexitás itt sem szűnik meg, hisz minden epochába illeszkedik egy-egy olyan témakör, amely az adott kontinenshez kötheti. Így Európa és Észak-Amerika esetében az előbbi kontinens kapcsán a fémfeldolgozás, fémek tulajdonságai, Ázsia kapcsán globális problémaként a túlnépesedés, illetve az ember szaporodása, míg Afrikánál a járványok, kórokozók. A negyedik EPOCHÁ kissé kilóg az említett logika alól. Itt az ökofilozófia kerül be társalelként, s a hozzá kapcsolódó globális problémák, amelyek korábban és később is elő jönnek még. A Kárpát-medence, az előző évben többször előkerült ökológiai ismereteket bővíti.

Az egyes kontinenseknél mindig találunk visszautalást az előző évre, különösen az éghajlat, földtörténet témakörökre. A nyolcadikos epochák tanításakor nem kis kihívást jelent a szaktanár számára a földrajzi és egyéb témakörök megfelelő átkötése. Fontos elemmel bővül a tananyag átadás. Jóval nagyobb szerephez jut az önálló és a csoportmunka, ahol ország összehasonlítás és számtalan tevékenység szerepel. A szakkifejezések bővítése kissé háttérbe szorul, helyette nagyobb hangsúlyt kap a földrajzi objektumok elhelyezkedésének ismerete.

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Európa és Észak-Amerika	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Adatokból következtetések levonása Tapasztalatszerzés megtervezése Hipotézisalkotás Kíváncsiság Próbálkozási hajlandóság	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Európa természetföldrajza 2. Európa és Észak-Amerika kialakulása 3. Az Európai Unió 4. Európa országai 5. Észak-Amerika természetföldrajza 6. Észak-Amerika országai 7. Észak-Amerika gazdasága 8. A fémek általános jellemzése 9. A vas és az alumínium 10. Alkálifémek, alkáliföldfémek és vegyületeik 11. Nemesfémek és nehézfémek 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
Egyéni tevékenység: bemutatott tanulói kísérletek elvégzése; Csoportos munka: kiselőadások; wikipédia készítése; térképkészítés; makettkészítés; fémkiállítás készítése;		

szelektív fémgyűjtés;
mészoltás;
alumínium előállítás.

Projekt:

országbemutató.

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Ázsia	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek:</p> <ul style="list-style-type: none"> Problémafelismerés Problémaelemzés Értékelés Korrekció, önkorrekció <p>Kreativitás</p> <p>Együtműködés</p> <p>Időkezelés</p> <ul style="list-style-type: none"> Időzítés Időbeosztás <p>Forráshasználat</p> <ul style="list-style-type: none"> Kíváncsiság Nyitottság Próbálkozási hajlandóság A másokhoz való odafordulás igénye 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ázsia természetföldrajza 2. Ázsia kialakulásáról, ásványkincseiről röviden 3. Világvallások 4. Japán 5. Független Államok Közössége 6. Országösszehasonlítás 7. Túlnépesedés 8. Az ember szaporodása 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>Csoportos munka:</p> <p>kiselőadások: A Japán kultúra extremitásai, A gésák, A samurájok, A szumó, Hiroshima és Nagaszaki, Modern rabszolgák, A Transzszibériai vasútvonal, Szaddam Huszein, A Mount-Everest meghódítása, Fogamzásgátlási módszerek, Alternatív szülés;</p> <p>foglalkozások: judó, teaszertartás, jóga, muszlim imádkozás, interaktív hegymászás;</p> <p>országbemutató poszter készítése (akár felhasználható a kiállítás projektben);</p> <p>disputa a túlnépesedés témakörében;</p> <p>forráselemzés és bemutatás=> régi ázsiai civilizációk.</p> <p>Projekt:</p> <p>egy kiválasztott ázsiai országról kiállítás berendezése;</p> <p>ország összehasonlítás.</p>		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Afrika és Dél-Amerika	Ajánlott időkeret: 3 hét
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Tájékozódás a térben és az időben Összefüggések felismerése A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek Forráshasználat Kíváncsiság Nyitottság Próbálkozási hajlandóság A másokhoz való odafordulás igénye.	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Afrika természetföldrajza 2. Afrika kialakulása és gazdasága 3. Országösszehasonlítás 4. Afrika az emberi evolúció őskontinense 5. Az emberi faj sokfélesége 6. Afrika a természetvédelem tükrében 7. Elszivatagosodás, erdőirtás 8. Járványok 9. Dél-Amerika természetföldrajza 10. Dél-Amerika kialakulása és gazdasága 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
Csoportos munka: kiselőadások; ország-összehasonlítás; wikipédia készítése; állatkert; természetvédelmi vitanap előkészítése. Projekt: emberelődök makett vagy modell.		

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Ausztrália, Óceánia, Antarktisz	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Tervezés Szervezés Adatok rangsorolása Prezentálás	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ausztrália természetföldrajza 2. Ausztrália gazdasága és lakosai 3. Óceánia 4. Antarktisz 5. Ökofilozófia 		

6. Globális problémák
7. Mit tehetsz te?
8. Expedíció

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Egyéni tevékenység,****Csoportos munka:**

- kiselőadások;
- népcsoport-bemutató;
- domborzati makett;
- expedíciós film;
- expedíciós interjú.

Projekt:

expedíció részletes tervének elkészítése a megadott szempontok alapján (helyszín, cél, időpont, utazás, felszerelés, kapcsolatok, étkezés, egészségügyi felszerelés, költségek stb.).

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Kárpát-medence	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Adatgyűjtés Adatok csoportosítása megadott szempontok szerint Tervezés Szervezés Időkezelés Prezentálás	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. A Kárpát-medence természeti képe, kialakulása 2. Magyarország településszerkezete 3. Népek e hazában 4. A Kárpát-medence növényzete 5. A Kárpát-medence állatvilága 6. Nyugat-Magyarország 7. A Kárpát-medence északi területei (Északnyugat-Magyarország) 8. Kárpátalja és a Keleti-Kárpátok 9. Déli-Kárpátok 10. Erdély 11. Alföld 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Csoportos munka:		
<ul style="list-style-type: none"> kiselőadások; Kárpát-medence makett; túratervezés; nyaralástervezés; tablókészítés védett/endemikus fajokról. 		
Projekt:		
egy kiválasztott terület gazdasági, turisztikai bemutatása.		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**A tananyagban szereplő fogalmak helyes használata:**

1. szuperkontinens, ősmasszívum, fedetlen ősmasszívum,, fedett ősmasszívum, ferromágnesesség, vérszegénység, nyersvas, acél, Siemens-Martin-féle eljárás, LD-eljárás
2. monszunszél, monszun, hőmérsékleti (termikus) egyenlítő, mágia, fetisizmus, totemizmus, halottkultusz, sámánizmus, nirvána, hinajána, mahajána, vadzsrajána, csan-buddhizmus, seon-buddhizmus, zen, sintoizmus, lámaizmus, hinduizmus, guru, konfucianizmus, taoizmus, univerzizmus, dzsainizmus, szikhizmus, iszlám, muszlim, muzulmán, síita, szunnita, szaporodási stratégia, r-stratégia, K-stratégia, túlnépesedés, ivaros szaporodás, ivartalan szaporodás, párzás, zigóta, egyedfejlődés, elsődleges nemi jellegek, másodlagos nemi jellegek, petefészkek, petevezeték, méh, hüvely, csikló, kisajak, nagyajak, ovuláció, klimax, here, mellékhere, dűlmirigy, ondóhólyag, hímvessző, erekció, ejakuláció, makk, fityma, petesejt, hímvarsejt, orgazmus, steril, meddő, impotens
3. hőmérsékleti egyenlítő, kraton, irtásos földművelés, recens, hominida, alfaj, nagyrasz, rassz, rasszizmus, negroid, khoisanid, mongoloid, veddo-ausztraloïd, kaukazoid, antropológia, környezetvédelem, természetvédelem, konzervációbiológia, Vörös Könyv, hatodik kihalás, extenzív mezőgazdaság, intenzív mezőgazdaság, elsvatagosodás, talajerózió, Száhel-övezet, erdőirtás, diverzitás, járvány, vírus, virion, DNS, RNS, szimbiózis, nyirok, antigén, antitest, immunitás, természetes (veleszületett) immunitás, adaptív (szerzett) immunitás, klónozás, genny, aktív immunizálás, passzív immunizálás
4. Felszín alatti vizek, talajvíz, rétegvíz, karsztvíz, hévíz, ásványvíz, gyógyvíz, őslakók, szórványsziget, mikronézek, melanézek, polinézek, vásottsziklák, vándorkövek, gleccser, gleccsermalom, gleccserüst, gleccserasztal, moréna, felszíni moréna, fenékmoréna, alsómoréna, közép moréna, oldalmoréna, végmoréna, jégborjadzás, ökofilozófia, Gaia-elmélet, globális problémák, globális felmelegedés, ózonpajzs vékonyodása, savas eső, túlnépesedés, ökológiai lábnyom
5. evapotranszspiráció, település, szórvány település, szerek, szegek, falu, aprófalvak, halmafalu, szalagtelkes falu, sakktábla falu, agglomeráció, exodus, flóra, vegetáció, endemizmus, reliktum, adventív faj, fauna, alapfauna

Szóbeli szövegalkotás az alábbi témákban:

1. Európa tagolódásáról, éghajlatáról, vízrajzáról, állat- és növényvilágáról;
  - Európa kialakulásáról;
  - az Európai Unió kialakulásáról, alapelveiről, intézményeiről;
  - négy európai országról a megadott szempontok alapján;
  - Észak-Amerika tagolódásáról, éghajlatáról, vízrajzáról, állat- és növényvilágáról;
  - Észak-Amerika kialakulásáról;
  - az USA-ról és Kanadáról a megadott szempontok alapján;
  - a fémek általános jellemzőiről;
  - az alkáli- és az alkáliföldfémekről;
  - a vasról és az alumíniumról és ezek előállításáról;
  - a tanult nemesfémekről és nehézfémekről;
  - a megadott topográfiai fogalmak jelölése vaktérképen.
2. Ázsia kialakulásáról, megemlítve, hogy egyes földtörténeti korokban milyen lényeges események voltak;
  - Ázsia természetföldrajzi adottságai, felosztása, ásványkincsei, ipar, mezőgazdaság, állat- és növényvilág, éghajlat, vízrajz;
  - Ázsiáról, mint a világvallások bölcsőjéről, továbbá a világvallásokról (buddhizmus, iszlám, konfucianizmus, hinduizmus, taoizmus, zsidó az alábbi szempontok alapján:
    - volt-e és, ha igen ki a vallásalapító;
    - van-e Isten az adott vallásban, ha igen, hogy jelenik meg;
    - mik a fontosabb eszméi az adott vallásnak;
    - Ázsián belül hol uralkodnak az egyes vallások;
    - Ázsián kívül hol terjedtek el;

- legalább 6 ázsiai országról az alábbi szempontok alapján:
  - elhelyezkedés, földrajzi jellemzői;
  - terület, népesség, népsűrűség;
  - vallás;
  - ipar, gazdaság;
  - mezőgazdaság;
  - oktatás, kultúra;
  - egyéb érdekességek;
    - az ember szaporító szervrendszerének felépítéséről és működéséről;
    - a közösülésről és a fogamzásgátlásról;
    - a nemi élet problémáiról;
    - az egyedfejlődésről;
    - a szülésről és az alternatív szülésről;
    - a megadott topográfiai fogalmak jelölése vaktérképen.
3. Afrika kialakulásáról, megemlítve, hogy egyes földtörténeti korokban milyen lényeges események voltak;
- Afrika természetföldrajzi adottságai, felosztása, ásványkincsei, ipar, mezőgazdaság, állat- és növényvilág, éghajlat, vízrajz;
  - Afrika az ember evolúciójának bölcsője, a fontosabb emberelődök bemutatása, tulajdonságaik;
  - az emberi faj sokféleségének bemutatása, a rasszok;
  - természetvédelem fogalma, története, miért kell védeni a fajokat, hány faj él földünkön, mi az a biodiverzitás;
  - az elsivatagosodás és az erdőirtás problémájáról;
  - kórokozók, járványok, az ember immunrendszerének felépítéséről és működéséről;
  - Dél-Amerika kialakulásáról, megemlítve, hogy egyes földtörténeti korokban milyen lényeges események voltak;
  - Dél-Amerika természetföldrajzi adottságairól, felosztása, ásványkincsei, ipar, mezőgazdaság, állat- és növényvilág, éghajlat, vízrajz;
  - a megadott topográfiai fogalmak jelölése vaktérképen.
4. Ausztrália kialakulásáról, tagolódásáról, éghajlatáról, vízrajzáról, élővilágáról;
- Ausztrália őslakóiról és benépesedéséről;
  - Ausztrália gazdaságáról;
  - Óceánia kialakulásáról, tagolódásáról, népeiről, gazdaságáról;
  - Antarktisz kialakulásáról, tagolódásáról;
  - az ökofilozófia fogalmáról, jelentőségéről, a Gaia-hipotézisről;
  - a globális problémákról és azok megoldási lehetőségeiről;
  - az egyéni szerepvállalásról a problémák megoldásában;
  - a megadott topográfiai fogalmak jelölése vaktérképen.
5. a Kárpát-medence kialakulásáról, sajátos földrajzi, éghajlati jellemzőiről;
- a Kárpát-medence tagolódásáról és népeiről;
  - a Kárpát-medence növény- és állatvilágáról, a flórát, faunát veszélyeztető tényezőkről;
  - egy-egy területről a megadott szempontok alapján – tagolódás, földrajzi adottságok, gazdaság, lakosság, települések, turisztika, idegenforgalom;
  - a megadott topográfiai fogalmak jelölése vaktérképen.

9. ÉVFOLYAM

Nincs lényeges eltérés az előző két év célkitűzéseire képest. A kilencedik évfolyamon nagyobb hangsúlyt kap a fizika és kémia tantárgy, az ezekhez kapcsolódó kísérletezés és számítási feladatok.

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Légkör	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kíváncsiság Adatgyűjtés Hipotézisalkotás Adatokból következtetések levonása Forráselemzés Együttműködés	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. A légkör kialakulása 2. A légkör felépítése 3. A szárazföldi élet alapja 4. A légkör fő alkotója 5. A szénoxidjai 6. A kénoxidjai 7. Nemesgázok 8. A kémhatás 9. Oxigéntermelők 10. Légzés 11. A légkör lakói 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>Csoportos munka: kiselőadások: légúti betegségek, denevérek veszélyeztetettsége, aktív és passzív madárvédelem, madárvonulás, kísérletek: kén-dioxid előállítása, hatása túlevelűekre, vízzel való reakciója; szén-dioxid kimutatása meszes vízben; oxigén előállítása; légzésvizsgálat, légútbiztosítás lehetőségei; feladatküldés csoportok között; forráselemzés és bemutatás=>gázok élettani hatásai.</p> <p>Projekt: légszennyezettségi vizsgálatok – Kövessék nyomon a tanulók hét napon keresztül két mérőállomás gáz-hőmérséklet, légnyomás, szélereősség, szélirány adatait, majd az adatok felhasználásával. Grafikonon ábrázolják a nitrogén-oxidok, kén-oxidok, ózon, por változásait. Magyarázzák a változások okait az időjárási adatok tükrében. Készítsenek jegyzőkönyvet. porszennyezettségi vizsgálat – Edényekben elhelyezett margarin segítségével vizsgálják hét napon át, több pont porszennyezettségi mutatóit!</p>		

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Mozgás	Ajánlott időkeret: 3 hét
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<p>Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség</p> <p>Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Általánosítás Következtetés</p> <p>Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Vonatkoztatási rendszerek 2. A mozgás változása 3. Mozgások összegzése 4. Körmozgás 5. Súrlódás, közegellenállás 6. Newtoni törvényszék 7. Az élőlények mozgása – növények 8. Az állatok mozgása 9. Az ember mozgása 10. Rezgések és hullámmozgások 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>Egyéni munka: csont és izomváz készítése;</p> <p>Csoportos munka: kiselőadások: a mozgási szervrendszer betegségei, gerinctorna, helyes testtartás; kísérletek: planáriák, csigák mozgása; növények mozgása; örökmozgó tervezése; forráselemzés és bemutatás=> hihetetlen állati (növényi) teljesítmények a mozgással kapcsolatban (hosszú vándorlások, csoportos mozgás, mély merülések, hatalmas ugrások, sebesség...) fizikai kísérletek a vonatkoztatási rendszerekkel kapcsolatban</p> <p>Projekt: kísérlet – tervezzenek egy olyan pályát, amelyen a leggyorsabb sebességet éri el egy adott golyó; kísérlet – tervezzenek további pályákat, vizsgálják a golyók mozgását, magyarázzák a tapasztalatokat;</p>		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	ENERGIA	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<p>Adatgyűjtés Adatok rendszerezése Adatokból következtetések levonása Önállóság Önkontroll igénye Kíváncsiság</p>	

	Nyitottság Próbálkozási hajlandóság A másokhoz való odafordulás igénye.
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 2. Az energia és a munka 3. A mozgási energia és a munka kapcsolata, a munkatétel 4. Rugalmas energia, helyzeti energia 5. Energiamegmaradás 6. Az energiaváltozással járó folyamatok jellemzői 7. Energiaforrások: a fosszilis energiaforrások 8. Atomenergia 9. Megújuló energiaforrások 10. Energiaválság és takarékoság 11. Élőlények és energia 12. Ember energiaszükséglete 	
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>	
<p>Egyéni munka: saját otthon energiatérképének elkészítése; saját család energiafogyasztásának feltérképezése, kiszámítása; saját otthon energiacsökkentési stratégiáinak elkészítése.</p> <p>Csoportos munka: kiselőadások: alternatív energiaforrások, egészséges táplálkozás, tápcsatorna betegségei; internetes kalkulátorok használata: BMI, energiabevitel; atomenergia: vitanap kiselőadás: erőműtípusok (különböző fosszilis erőművek illetve atomreaktor típusok) kiselőadás/poszter készítés: hőenergia mechanikai energiává alakítása (fosszilis erőművek, benzinmotor, gőzgép=> technikák fejlődése és hatás az ipar egyes területeire).</p> <p>Projekt: egészséges táplálkozás hét; energiatakarékosági transzparensék.</p>	

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Elektromosság	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK,</i> <i>ATTITŰDŐK)</i>	Megadott szempontok alapján adatgyűjtés Prezentálás Forráshasználat Próbálkozási hajlandóság Kreativitás	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Elektromos alapjelenségek 2. Vezetők és szigetelők 3. Az elektromos áramkör 4. Áramforrások 5. A feszültség és áramerősség mérése 6. Az áram iránya és az ellenállás 7. Kapcsolások 8. Az elektromos munka, teljesítmény és fogyasztás 9. Az elektromos áram kémiai hatása 10. Az elektromos áram élettani hatása 		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Csoportos munka: kiselőadások;   áramkörök készítése;   feszültség, áramerősség, ellenállás mérése;   villámvadászat;   forráselemzés és bemutatás=> Volta, Edison, Tesla... munkássága.</p> <p>Projekt: galvánelem készítése;   makett ház villanszerelése.</p>

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Optika	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Forráselemzés Adatgyűjtés Adatok rendszerezése Perezntálás Következtetés Együttműködés	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> - A fény hullámtermészete - Fényforrások és a fény terjedése - Fényvisszaverődés - Fénytörés - Távcsövek, mikroszkópok, fényképezők 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>Egyéni munka, Csoportos munka: kiselőadások (szem betegségeinek biológiai-optikai okai/következményei, távcső, mikroszkópia fejlődése, fotográfia); kísérletek; forráselemzés és bemutatás=> a fény szerepe biológiai folyamatokban (fotoszintézis, pigmentáció...); fénytémájú (fény-árményék-tükröződés) fotó(sorozat)/videó készítése.</p> <p>Projekt: Készítsünk távcsövet!</p>		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**A tananyagban szereplő fogalmak helyes használata:**

- elsődleges légkör, másodlagos légkör, homoszféra, heteroszféra, állandó gázok, változó gázok, erősen változó gázok, térfogat százalék, oxidáció, kötéstávolság, Dobson-egység, ultraviola-sugárzás, halogénezett szénhidrogének, CFC, mikroorganizmus, redukció, inert, szintézis, nitrifikáló baktérium, nitrifikáció, denitrifikáció, szmog, üvegházhatás, globális felmelegedés, datív kötés, akceptor, donor, bioindikátor faj, kénsav, kénessav, salétromsav, salétromossav, sav, bázis, savas, lúgos, semleges, semlegesítődés, indikátor, oxóniumion, hidroxidion, légzés, anaerob légzés, aerob légzés, gázcsereenyílás, zárósejt, bőrlégzés, légszövek, légszák, légghajszálér, kettős légzés, léghólyagocskák, légsere, külső légzés, belső légzés, sejtlégzés
- mechanika, kinematika, dinamika, átlagsebesség, pillanatnyi sebesség, egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás, nehézségi gyorsulás, erő, hajítás, tartóerő, súlyerő, lendület, lendületmegmaradás törvénye, súrlódás, súrlódási erő, gördülési súrlódás, közegellenállási erő, tapadási ellenállás, Newton törvények, tehetetlenség törvénye, tömeg, erőhatás, dinamika

3. energia, skalármennyiség, mozgási energia, helyzeti energia, mechanikai kölcsönhatás, termikus kölcsönhatás, mechanikai energia, termikus energia, munka, munkatétel, energiamegmaradás, tömegmegmaradás, disszipálódás, határfok, szénhidrogén, telített szénhidrogén, telítetlen szénhidrogén, konstitúció, fűtőérték, nukleon, tömegdefektus, magfúzió, radioaktív sugárzás, autotróf, heterotróf, termelő, fogyasztó, csúcsragadozó, lebontó, biomasza, táplálkozási lánc, táplálkozási hálózat, táplálkozási piramis, szénhidrát, lipid, fehérje, emésztőenzim, epe, felszívás, mitokondrium, tápanyagszükséglet, minőségi- és mennyiségi táplálkozás, túlsúlyos, elhízott
4. elektromos állapot, elektromos töltés, töltésmegmaradás törvénye, elektromos megosztás, Coulomb-törvény, elektromos mező, elektromos erőter, vezető, elektrolitoldat, szigetelő, félvezető, feszültség, elektromos áram, áramerősség, elektromos ellenállás, Ohm-törvénye, áramforrás, elektromos fogyasztó, áramkör, soros kapcsolás, párhuzamos kapcsolás
5. fény, fényforrás, hullámhossz, síktükör, homorú tükör, domború tükör, fénytörés, prizma, gyűjtőlencse, szórólencse, nagyító, távcső, mikroszkóp, fényképezőgép, diavetítő, írásvetítő
6. Szóbeli szövegalkotásra az alábbi témákban:
  - a légkör kialakulásáról, az oxigén és szén-dioxid szint változásáról az élővilág fejlődésének tükrében;
    - a megismert gázok tulajdonságairól, előfordulásáról, előállításáról, felhasználásáról, jelentőségéről;
    - a kémhatásról;
    - a megismert növénycsoportok jellemzőiről, összehasonlításukról;
    - a növények és állatok légzéséről;
    - az ember légzéséről;
    - a megismert állatcsoportokról;
    - a tanult globális problémákról;
    - a környezetszennyezés és a globális problémák kapcsolatáról;
    - a gyakoribb légúti betegségekről;
  - a vonatkozási rendszerekről;
    - a mozgás változásairól;
    - a mozgásokat befolyásoló tényezőkről;
    - a sűrűség és közegellenállás fogalmáról, gyakorlati jelentőségéről;
    - a Newton törvényekről, magyarázattal;
    - a növény és állatok mozgásáról;
    - az ember vázrendszerének felépítéséről;
    - az emberi vázrendszer fontosabb betegségeiről, megelőzésükről, kezelésükről;
  - az energia és a munka fogalmáról;
    - a mozgási energia és a munka kapcsolatáról;
    - az energia fajtáiról;
    - az energiaváltozásokról;
    - a határfokról;
    - az energiahordozókról, csoportosításukról, típusaikról;
  - a szénhidrogének felosztásáról, a telített szénhidrogének első 18 tagjának jelentőségéről;
    - az atomenergia előnyeiről és hátrányairól;
    - az energiaválságról és az energiatakarékosság jelentőségéről;
    - az élőlények energiafelvételéről, átadásáról, felhasználásáról;
    - az ember táplálkozásáról, az egészséges táplálkozás jelentőségéről;
  - az elektromos alapjelenségekről;
    - az áramvezetés kritériumairól, vezetőkről és szigetelőkről;
    - az áramkör fogalmáról, részeiről;
    - a galvánelemek működési elvéről;
    - az ellenállásról;
    - a feszültség, ellenállás, áramerősség mérésének alapjairól;
    - a soros és párhuzamos kapcsolásokról;
    - a háztartási gépek elektromos paramétereinek értelmezéséről;
    - az áram élettani hatásairól, az áramütött sérült ellátásáról;

- a fény hullámtermészetéről;
  - a fény terjedéséről és a fényforrásokról;
  - a fényvisszaverődés jelenségéről, befolyásoló tényezőiről;
  - a fénytörésről és az azt befolyásoló tényezőkről;
  - a bemutatott eszközök működési elvéről.

10. ÉVFOLYAM

A tizedik évfolyamon jelentős szemléletváltoztatást ír elő a tanterv. Az epochák/projektek címeiben megjelennek a hagyományos természettudományos tantárgyak nevei. Ennek egyik legfontosabb oka, hogy a következő évi tantárgyválasztást megkönnyítsük, és némi alapot adjunk a közép-, felsőszintű természettudomány oktatáshoz. Nem választhat úgy a tanuló biológiát, kémiát, fizikát, földrajzot 11–12.-ben, hogy azt sem tudja melyik tantárgy mivel is foglalkozik igazán. Emellett további fontos célkitűzések is megfogalmazódnak. Ezek egyike az előző három évben tanultak kisebb-nagyobb rendszerezése (l. biológia-1. – embertan, kémia – szénhidrogének stb.)

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Fizika	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Önálló tapasztalatszerzés Adatgyűjtés Adatok rendszerezése Adatokból következtetések levonása Prezentálás	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
1. Az erő újabb jellemzői 2. A forgatónyomaték erőtől és erőkartól való függésének kísérleti igazolása 3. Forgómozgás és annak változása 4. Perdület, perdületmegmaradás 5. Nyugvó folyadékok, Arkhimédész törvénye 6. A testek úszása, sűrűség meghatározás 7. Mechanikai rezgések 8. Fonálinga 9. A nehézségi gyorsulás mérése matematikai ingával 10. Mechanikai hullámok 11. Hangsebességmérés állóhullámokkal		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
Csoportos munka: <ul style="list-style-type: none"> - kiselőadások; - kísérletek; - feladatküldés csoportok között; - fizikai jelenség bemutatása sportpéldákon keresztül (forgás a műkorcsolyában, műugrás, úszás...) Projekt: <ul style="list-style-type: none"> - önálló kísérletek bemutatása 		

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Földrajz	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	FÖLDÜNK-KÖRNYEZETÜNK	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján</p> <p>Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Általánosítás Csoportosítás Következtetés</p> <p>Kooperativitás Tolerancia Konfliktuskezelés Konszenzuskeresés Segítőkézség Alkalmazkodás</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Bevezetés a népességföldrajzi ismeretekbe 2. Vándorlás 3. A globalizáció 4. A Világgazdaság – az integráció szintjei 5. Integrációs törekvések a világ más részein (NAFTA, APEC, ASEAN) 6. A globális világprobléma értelmezése, kialakulása, globális világproblémák 7. Röviden a főbb világmodellekről 8. Fenntartható fejlődés 9. A földrajztudomány új útjai 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>Egyéni munka: önálló esetsfeldolgozások: A Vásárhelyi-tervek, A fok-gazdálkodás, Külföldi tőke Magyarországon: az IBM Storage és a Suzuki, Mi az az ikerdeficit?, A németkéri eset, Határon túli magyarok, hol, mennyi, milyen?, Jászladány, Hazánk energiapolitikája, Világörökségek Magyarországon, Magyarország elmaradott térségei</p> <p>Csoportos munka: kiselőadások: A McDonald's érvek pró és kontra – a McLibel per, Az olajkorszak vége, és ami utána jön, Mit csinál az IMF és a Világbank?, A fogyasztói társadalmak kritikái, A Balkán-háborúk története és háttere, Nemzetközi emberiesség elleni bűncselekményeket vizsgáló bíróságok, Globális cégek disputa bármilyen kapcsolódó témában poszterkészítés az államok közti gazdasági szövetségekről (EU, NAFTA, APEC...) bármilyen formában feldolgozni a térképészet fejlődését (poszter, forráselemzés, kiselőadás...) médiafigyelés, aktuális jelenség (előre kiadott) bemutatása a többi csoportnak (csoportos projekt)</p>		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Kémia	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Prezentálás Kreativitás Önállóság Együttműködés	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. A kémia története 2. A kémia tudományterületei 3. A szerves kémia története és a szerves kémia alapjai 4. Szénhidrogének 5. Oxigéntartalmú szénvegyületek 6. Nitrogéntartalmú szénvegyületek 7. Észterek 8. Szénhidrátok 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>Egyéni munka: kijelölt tananyag-részek önálló feldolgozása egyéni ütem szerint;</p> <p>Csoportos munka: kiselőadások; kísérletek; posztertkészítés (alkímia, szerves kémia kezdete...) feladatküldés csoportok között kampányanyagok készítése egy vegyületcsoport legfontosabbnak választása érdekében</p> <p>Projekt: önálló tananyag feldolgozás, saját ütemben, saját mélységben</p>		

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Biológia-1.	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Tervezés Prezentálás Kreativitás Önállóság Együttműködés	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Sejtbiológia alapjai 2. Szövetek 3. Kültakaró 4. Az ember mozgása 5. Táplálkozás 6. Légzés 7. Keringés 8. Nyirokrendszer 9. Kiválasztás 10. Szaporodás 11. Hormonrendszer 12. Idegrendszer 		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Egyéni munka: személyre szabott egészségterv elkészítése;</p> <p>Csoportos munka: kiselőadások; egyszerű élettani kísérletek; mikroszkópos vizsgálatok; poszter készítése egy folyamathoz (táplálék útja, vérkeringés, idegimpulzus beérkezése és a parancs kiküldése...) feladatküldés csoportok között.</p> <p>Projekt: egészséges életmód.</p>

5.

A TÉMAKÖR CÍME	Biológia-2.	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)</i>	Adatgyűjtés Adatokból következtetések levonása Prezentálás Magyarázat, indoklás, érvelés	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Fehérjék 2. Nukleinsavak 3. A sejtosztódás 4. Klasszikus genetika 5. Nem mendeli öröklődés 6. A genetikai információ megváltozása 7. Gének, enzimek, kimérák 8. Új technikák, új remények, új félelmek 9. A Humán Genom Projekt (HGP) 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>Csoportos munka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kiselőadások=> forrásfeldolgozás, poszterkészítés formájában is kiadhatók – kísérletek; – klónozás: vitanap; – feladatküldés csoportok között – betegség nyomon követése családfán, következtetések levonása, ismertetése <p>Projekt: Tervezzon gyereket nálunk! – egy géntechnológiai módszerekkel dolgozó cég prospektusának elkészítése</p>		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tananyagban szereplő fogalmak helyes használata:

1. deformálható testek, merev test, támadáspont, hatásvonal, erőkar, forgatónyomaték, forgómozgás, tehetlenségi nyomaték, perdület, perdületmegmaradás, Arkhimédész törvénye, rezgésidő, periódusidő, rezgésszám, frekvencia, amplitúdó, pillanatnyi sebesség, körfrekvencia, szabadrezgés, kényszerrezgés, rezonancia, fonálinga, mechanikai hullám, fázis, terjedési sebesség, hullámhossz, hullámelhajlás, Doppler-effektus
2. demográfia, természetes szaporodás, népsűrűség, urbanizáció, korösszetétel, korfa, migráció, belföldi vándorlás, külföldi vándorlás, állandó vándorlás, ideiglenes vándorlás, gazdasági szektor, világgazdaság, nemzetgazdaság, piacgazdaság, tőkeáramlás, GIS, GPS, műhold,

3. telített szénhidrogén, telítetlen szénhidrogén, nyílt láncú, gyűrűs, szubsztitúció, oxidáció, csoport, konstitúció, konstitúciós izomer, alkén, olefin, szigma-kötés, pi-kötés, geometriai izomer, addíció, polimerizáció, hidroxivegyület, hidroxilcsoport, alkohol, fenol, alkanol, rendűség, értékűség, szintézis gáz, hidrogénkötés, apoláris oldószer, viszkózus, higroszkópos, éter, oxovegyület, aldehid, keton, oxocsoport, karbonilcsoport, formilkötés, másodrendű kötés, dipólus-dipólus kölcsönhatás, karboxilcsoport, amin, alkilamin, heterociklus, alkaloid, drog, amid, glicerid, triglicerid, szappan, lipidtrioz, tetróz, pentóz, hexóz, glikozidos hidroxilcsoport, 1–4 éter kötés
4. 4.: sejtpalazma másnéven citoplazma, endoplazmatikus retikulum, durva endoplazmatikus retikulum, DER, sima endoplazmatikus retikulum, SER, Golgi-készülék másnéven Golgi-apparátus, lizoszóma, endocitózis, lízis, excitózis, membránközi tér, gránum, lebontó folyamat, felépítő folyamat, magnedv, kromatin(állomány, szövet, belső elválasztású mirigy, külső elválasztású mirigy, neuron, gliasejt, axon, dendrit, velőshüvely másnéven mielinshüvely, Na^+ - K^+ -pumpa, nyugalmi potenciál, akciós potenciál, csúcspotenciál, szinapszis,hám, irha, bőralja, izomrost, izomnyaláb, ideg-izom szinapszis, izomrémzés, légzési perctérfogat, belégzési tartalék, kilégzési tartalék, vitálkapacitás, maradék levegő, légsőhurut, hörghurut, tüdőembólia, tüdőtágulás, légmell, homeosztázis, nyílt keringés, zárt keringés, hemolimfa, vérplazma, alakos elemek, artéria, véna, kapilláris, szívburok, szívbelhártya, vitorlás billentyű, zsebes billentyű, kis vércső, nagy vércső, aorta, koszorúerek, pitvar, kamra, vérnyomás, szisztolé, diasztolé, keringési perctérfogat, szívciklus, stroke, trombózis, angina pectoris, anémia, komplementrendszer, citokin, természetes ölösejt, genny, ekcéma, szénanátha, anafilaxiás sokk, immuntolerancia, autoimmun betegség, AIDS, vesekő, vesehomok, veseelégtelenség, dialízis, hólyaghurut, felfázás, szabályozás, hormon
5. 5.: aminosav, ikerion, peptidkötés, peptid, polipeptid, elsődleges szerkezet, aminosavszekevény, másodlagos szerkezet, fibrilláris fehérje, globuláris fehérje, harmadlagos szerkezet, negyedleges szerkezet, denaturáció, koaguláció, nukleotid, kromatin állomány, hiszton, kromoszóma, kromatida, szexkromoszóma, autoszóma, mitózis, meiózis, rekombináció, fenotípus, genotípus, gén, allél, domináns, recesszív, homozigóta, heterozigóta, intermedier öröklődés, dominancia sorrend, kodominancia, letális allél, kvantitatív jelleg, génkölcsönhatás, nemhez kötött öröklődés, mutáció, pontmutáció, kromoszómamutáció, mutagén hatás, indukált mutáció, csírapálya, szóma, poliploidia, baktérium transzformáció, plazmid, restriktív enzim, rekombináns technika, kiméra, vektor, gélelektroforézis, DNS ujjlenyomat, szekvenálás, GMO, génterápia, klónozás

Szóbeli szövegalkotás az alábbi témákban:

1. a merev és deformálható testek tulajdonságairól;
  - az erőkről és a vele kapcsolatos számításokról;
  - a forgómozgásról és változásairól;
  - a perdületekről és perdületmegmaradásról;
  - a mozgás jellemző mennyiségeiről;
  - Arkhimédész törvényéről és gyakorlati jelentőségéről;
  - a testek úszásáról és a sűrűség meghatározásáról;
  - a mechanikai rezgésekről és az őket jellemző paramétereikről;
  - a fonálinga jellemzőiről, működéséről;
  - a mechanikai hullámok típusairól, tulajdonságairól;
  - a hangsebesség méréséről;
2. a népességföldrajz tárgyköréről;
  - a népességváltozást befolyásoló tényezőkről;
  - a globalizáció fogalmáról, jelentéséről, előnyeiről és hátrányairól;
  - az Európán kívüli integrációs törekvésekről;
  - a globális problémákról;
  - a fenntartható fejlődés fogalmáról, realitásáról;
  - a helymeghatározás legújabb lehetőségeiről;
  - a műholdak típusairól és működésükről;
  - a földrajztudomány legújabb vívmányairól és lehetőségeiről;
3. a kémiai történet mérföldköveiről, a szerves kémia fejlődéséről;
  - a kémia rész tudományainak vizsgálati tárgyairól;
  - a szénhidrogének csoportosításáról, tulajdonságairól, reakcióikról, előfordulásukról, felhasználásukról, előállításukról;

- az oxigéntartalmú szénvegyületek csoportjairól, a tanult vegyületek tulajdonságairól;
  - az alkoholos italok előállításáról, az alkoholizmusról;
  - az nitrogéntartalmú szénvegyületek csoportjairól, a tanult vegyületek tulajdonságairól;
  - a drogokról, gyógyszerekről;
  - az észterek élővilágban betöltött jelentőségéről, a sejtmembránról;
  - a szénhidrátok csoportjairól, tulajdonságairól, jelentőségükről;
  - a felépítő és lebontó folyamatokról általánosságban;
4. a sejt felépítéséről;
- a szövetek típusairól;
  - a kültakaró rétegeiről, funkcióiról;
  - a vázrendszer felépítéséről és egészségéről;
  - a táplálkozás és a betegségek közti kapcsolatról;
  - a légúti betegségekről;
  - a keringési rendszer felépítéséről, betegségeiről;
  - az immunrendszer részeiről, működéséről;
  - a kiválasztás szerveiről, mechanizmusáról;
  - a nemi betegségekről és a fogamzásgátlásról;
  - a hormonrendszer felépítéséről, működéséről;
  - az idegrendszer részeiről, működéséről;
5. a fehérjék szerkezetéről, az élővilágban betöltött szerepükről;
- a nukleinsavak felépítéséről, szerepükről;
  - a sejtosztódás, DNS-megkettőződés, fehérjeszintézis folyamatáról;
  - a genetika alapjairól;
  - az öröklődésmenetekről, a családfaelemzésekről;
  - a mutációk típusairól, okairól, a géntechnológia fogalmáról, módszereiről;
  - a Humán Genom Projektről;

TÖRTÉNELEM

7. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Mit tudunk a legelső emberekről, civilizációkról? (Az őskor és az ókori Kelet)	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Ismeretszerzési és –feldolgozási képességek: Emlékezet vizuális, mozgásos, tárgyi, fogalmi. Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Képi gondolkodás	

Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége
 A tények és a vélemények közötti különbség felismerésének képessége
 Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása
 A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban
 A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése
 Események rendezése:
 bekövetkezésük oka
 jelentőségük,
 következményeik,
 értékük szerint.
 Általánosítások:
 téma megállapítása
 a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása
 a főtéma és az altémák elkülönítése
 Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése
 Kifejezőképességek (szóbeli, írásbeli, képi)
 a szövegkoherencia elemzése és megteremtése
 (A beszélő szándéka és az elérni kívánt hatás)
 Kreativitás
 Fantázia, képzeleti átalakítás
 Tájékozódás az időben Az idő tagolása
 Tájékozódás évszámok segítségével
Együttműködési képességek:
 Tolerancia
 Segítőkészség
 Konszenzuseresés
 A másokhoz való odafordulás igénye

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

MIRE JÓ A TÖRTÉNELEM?

A történelemtanulás bevezetése:

- bemutatni, hogy a történelem nem valami tőlünk távolálló, elvont diszciplína, hanem rólunk szól, emberekről;
- beavatni a történelem forrásaiba és az időszámítás rendszerébe;
- „bensőséges” viszonyt kialakítani a történelem és a diákok között. Ne érezzék, hogy ez is „csak” egy kötelező tantárgy! A történelemben önmagunkat fedezhetjük fel, s a mi generációk élete is majd történelemmé válik;
- megismerni a történelmi alapfogalmakat és egyúttal saját életünkhöz kötni,
- megismertetni a történelem alapanyagát, a forrásokat,
- megismertetni a források különböző típusait,
- bemutatni a történetíró munkáját,
- bevezetni a kronológia alapismereteibe.

ŐSKOR

AZ EMBERRÉ VÁLÁS
 VADÁSZOK ÉS GYÚJTÓGETŐK KORA
 TERMELÉS KORA
 AZ ŐSKOR KULTÚRÁJA

Az őskor két hatalmas történelmi fordulatot hozott: az emberi kultúra kialakulását és a termelésre való áttérést:

- mindkettő páratlan jelentőségű a történelem szempontjából, talán csak a civilizáció kialakulásához és az újkor folyamatosan gyorsuló „ipari forradalmához” hasonlítható, tehát nagyon fontos e fordulatok jelentőségének megismertetése, megértetése;
- tudatosítani és érzékeltetni, hogy az őskorban gyökerezik egész kultúránk, és ez ma is érződik rajta: a mágia logikája átszövi beszédünket, ma is hat önkéntelen gesztusainkra, jelen van a nagy vallásokban; még inkább érezhető az őskori eredetű hiedelmek (mágia, totemizmus, fetisizmus, tabu, lélekhit, animizmus, rítus stb.) jelenléte a XIX. század előtti, tradicionálisabb történelmi korszakokban;

- tudatosítani és érzékelteni, hogy az őskorban alakulnak ki azok a mesterségek, eljárások, melyek a következő ezredekben, egészen az ipari forradalomig csak variálódnak illetve viszonylag keveset változnak (pl. szövés, fonás, agyagművesség, építkezési technikák, fémművesség, a földműveléssel kapcsolatos munkálatok). Ekkor jelenik meg a falu, a kis- és nagycsalád, azok a házassági szabályok melyek később részben fennmaradnak;
- rámutatni a környezeti és társadalmi kihívások történelmi szerepére – az őskor története kiemelkedően alkalmas a nagyobb ívű történelmi változások okainak, természetének vizsgálatára;
- a másféle kultúrák iránti érzék és megértés kifejlesztése. A téma erre is nagyon alkalmas, mert az őskor – a természeti népek világából kikövetkeztethetően – másféle mentalitással, értékekkel, világszemlélettel jellemezhető.

ÓKORI KELET

MEZOPOTÁMIA TÖRTÉNETE

EGYIPTOM TÖRTÉNETE

AZ ÓKORI IZRAEL

Az ókori Közel-Kelet kultúrája az európai kultúra alapja. Az európai írás, számolás, csillagászat, városi kultúra, az alapvető élelmiszerek innen érkeztek Európába, de különösen nagy jelentősége van a Biblia Ótestamentumának, melynek szemlélete, mítoszvilága Izraelből, illetve – végső soron – a folyamvölgyek kultúráiból ered. Ezeknek a kultúráknak a megismertetése, megértése ezért központi jelentőségű:

- a korai civilizációk sajátosságainak árnyalt és sokoldalú bemutatása;
- történelem kulturális szemléletének erősödése
- igyekszik elősegíteni annak megértését, hogy a civilizációs értékek fejlődése nem egyenes vonalú tökéletesedést jelent, hanem ellentmondásos alkalmazkodási folyamatot;
- kultúrák sokféleségének bemutatása.

Fogalmak

Australopithecus, homo habilis (kb. 5 millió éve), homo erectus, homo sapiens, homo sapiens sapiens (kb. 40 ezer éve), evolúció, mutáció, rassz, Darwin, vértesszőlősi lelet, rudabányai lelet, kommunikáció, élelemmegosztás, munkamegosztás, régészet.

Zsákmányolás, gyűjtögetés, halászat, vadászat, átmeneti szállás, hajlék, szakóca, pattintott kő, pattintott kőkorszak, őskőkor, íj, nyíl, dárda, szigony, in, csonteszköz, szilánkeszköz, kiscsalád, nagycsalád, endo- és exogámia, vérfertőzés tabu, ajándékozás.

Csiszolt kő, újkőkorszak (Kr. e. 8. ezredtől), kapa, sarló, vetés, aratás, szelelés, cséplés, nyomtatás, gabona, kézimálmok, fonás, szövés, len, kender, gyapjú, szövőszék, falu, kis- és nagycsalád, törzs, nemzetség, réz, ón, bronz, anyajogú leszámazás, apajogú leszámazás, nomádok.

Analógiás gondolkodás, mágia, (analógiás, érintésen alapuló, szómágia), rítus, totem, fétis, átmeneti rítus, sámán, varázsló, mana, animizmus, lélekhit, őskultusz, gabonaszellelem, bűnbak, termékenységkultusz, égitestek kultusza, szent és profán tér, tradicionális gondolkodásmód, intuíció.

Törvény, ékírás, Babilon, öntözéses gazdálkodás, városok, falvak, állam, írás, Mezopotámia, írások, sumer, akkád, asszír, perzsa, sémi, indoeurópai, civilizáció, hangjelölő, szótagjelölő, fogalomjelölő írás, képirás és elvont jelek, Babel tornya, Istár kapu, Szemirámisz függőkertje, vaskor, házi rabszolgaság, templomgazdaság, palotagazdaság, szemet szemért elv.

Dinasztia, fáraó, múmia, piramis, hieroglifa, vízemelő, központi újraelosztás, raktárgazdálkodás, Királyok völgye, piac, pénz, eke, kereskedelem.

Proféták, szövetség, frigyláda, tizparancsolat, választott nép, jeruzsálemi Templom, babiloni fogság, Ószövetség, messias, filiszteusok, Dávid csillag, menóra, bírák, Tóra.

Topográfia

Afrika, Ázsia, Európa, Amerika, Ausztrália, Vértesszőlős, Rudabánya
Termékeny Félhold területe, Közép-Amerika, Kína, Catal Hüyük, Jeriko.

Babilon, Mezopotámia, Tigris, Eufrátesz, Úr, Uruk.

Nílus, Memphis, Théba

Kánaán, Palesztina, Jeruzsálem, Jordán, Holt tenger, Sinai félsziget, Izrael és Júda területe

Nevek

Gilgames, Hammurapi, Assurbanipal, Ozirisz, Ízisz, Ré, Széth, Amon, Aton, Anubisz, Thot, Horusz, Ehnaton, Tutankhamon, II. Ramszesz

Ádám, Éva, Káin, Ábel, Noé, Ábrahám, Mózes, Dávid, Salamon, Izsák, Jákob, József, Jeremiás, Illés.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Elsősorban a meglévő ismereteket (alsóbb osztályok, család) kell most feleleveníteni közös beszélgetésekkel.
Házi feladat, amelyben egy-egy családi eseményt írnak le a tanulók, képgyűjtéssel.
Közösen kell értelmezni a forrás fogalmát, és azokat a módszereket, amelyekkel a segédtudományok megkönnyítik a történetíró forráskritikai munkáját
Tabló készítése.
Topográfia: a megismert helyek jelölése vaktérképen.
Térképrajzolás.
Képek segítségével megvizsgálni, hogyan alakultak át az egyes szervek.
Ábra segítségével megbeszélni a törzsfajlás feltételezett menetét.
Táblázatot tölteni ki az ábra és képek alapján az egyes emberelődök testi, kulturális tulajdonságairól, lelőhelyeiről – csoportmunka.
Atlaszban követni a szétterjedést, majd a rasszok elterjedését – csoportmunka.
A források, azok megbízhatóságának közös megbeszélése.
A képek alapján megbeszélni az életkörülményeket, anyagi kultúrát – csoportmunka.
A kérdésre válaszolva csoportban, majd közösen összeszedni, milyen sajátosságai vannak a vadász-gyűjtő életmódnak.
Képek egyszerű elemzése, értelmezése: vagyis képek (fotók, rekonstrukciós rajzok) alapján beszélni egy közösség életmódjáról – egyéni feladat.
Az ismertetések alapján elképzelni egy zsákmányoló életmódot folytató család hétköznapjait – fogalmazás.
A nő-férfi viszony alakulásának megbeszélése közösen olvasott szöveg alapján.
Otthoni olvasmány az őskori igazságszolgáltatásról, annak megbeszélése.
A tankönyvi és vetített képek segítségével beszélnek meg az ősi szertartásokat – csoportmunka. Mások a tankönyvi szövegek elemzésével tisztázzák a mágia, illetve a lélekhit sajátosságait – csoportmunkák.
A szövegek az ősi eredetű hiedelmek késői – nem ritkán mai – megnyilvánulásait sorolják fel (pl. mai hiedelmek, ősi eredetre utaló szófordulatok, szóhasználat stb.), érzékeltetve a múlt és jelen közötti hidat is.
Ausztrál beavatási szertartásról szóló szöveg elolvasásával lehet közelebb kerülni az átmeneti rítusokhoz.
Az órán előadnak a mágikus-analógiás világképre épülő rítust.
A témában képeket készítenek.
Az időszakok térképeinek összehasonlítása. A történelmi tér változásainak önálló felismerése (pl. egy-egy ország, birodalom területváltozásainak leolvasása a térképről).
A Gilgames történet elmesélése, megbeszélése, elemzése.
Képek segítségével a régészeti feltárás, a mezopotámiai kultúra elemzése.
Gyerekek által előadott „jogi esetek”-en keresztül a jogszemlélet, társadalmi tagozódás megbeszélése.
Az Ozirisz és Ízisz történeten keresztül – melyet otthon olvasnak – beszélnek meg a többistenhit sajátosságait, az istenfigurák megjelenését, jellemvonásait, a komplementáris világszemléletet. Ennek kapcsán beszélgetnek a túlvilágról is – a témához a piramisok metszetét, építését ábrázoló képek feldolgozása is hozzásegít.
A bibliai József-történet elemzése világíthatja meg a raktárgazdálkodás természetét.
A Biblia témaköréhez kiselőadások.
A bibliai történetek olvasása (otthon vagy órán) illetve ismertetése alapján beszélnek meg a diákok a zsidó történelem mitikus hagyományait.
A történelmi megközelítést a képekről, térképekről olvassák le, illetve tanári magyarázatból ismerik meg. Ábrahám, Mózes, Dávid, Salamon, és Jeremiás történetének feldolgozása.
Rajzokkal, kis jelenet előadásával teszik átélhetővé az eseményeket.
A mai szólások, szófordulatok elemzése megmutathatja, hogy az Ószövetség nyelve, gondolkodásmódja, értékei mennyire szervesültek és meghatározóak még a nem hívők számára is – könyvtári gyűjtőmunka.
Az őskor témahét tevékenységei a közösségépítést is jól szolgálhatják.

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Az antik világ	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek: Forráshasználat Könyvtárháznál Kérdezőtechnika A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Adatok ábrázolása Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>AZ ÓKORI GÖRÖG VILÁG A VÁROSTÓL A VÁROSÁLLAMIG GAZDASÁG POLITIKA – SPÁRTA ÉS ATHÉN ÜNNEPEK GONDOLKODÁSMÓD</p> <p>Az ókori görög történelem szervesen beletartozik az európai általános műveltségbe, s talán ezért évszázadok óta fontos helyet foglal el az iskolai oktatásban. Mivel általános iskolában ezt a korszakot a diákok döntő többsége már tanulta, ezért a számunkra a korosztályi sajátosságok figyelembe vételével a legizgalmasabb elemeket emeltük ki: annak bemutatása, hogy a 20. századi modern európai kultúrában, de a korábbiakban is számos görög „alálmány” él tovább (mitológia, istenvilág, politika, olimpia stb.);</p> <p>AZ ÓKORI RÓMA FALUBÓL BIRODALOM – A HÓDÍTÁS TÖRTÉNETE KIK A RÓMAIAK? – A RÓMAI TÁRSADALOM MIBŐL ÉLTEK? – GAZDASÁG HOGYAN LESZ KÖZTÁRSASÁGBÓL CSÁSÁRSÁG? PROVINCIAK</p> <p>Az ókori Róma története szerves része a keresztény európai általános műveltségnek, ezért fontos helyet tölt be még ma is a művelt világban. Ezért meg kell ismerni a diákoknak a jelenlegi kultúránk „latin műveltségben” gyökerező alapjait. A kereszténység születésének részletes bemutatása a kora középkor tárgyalásához került, mert meghatározó szerepe a középkorban teljesebb ki.</p> <p>Róma történetének tanulmányozása alkalmat ad a nagyhatalommá válás végigkövetésére, a birodalomszervező mechanizmusok felismerésére; az előítéletes gondolkodás kiküszöbölése a kereszténység és a judaizmus viszonyának tisztázásával; a hely- és honismereti vonatkozások felderítésével a szülőföld értékeinek tisztelése és védelme.</p> <p>Fogalmak</p> <p>ókori görögök, hellének, krétai kultúra, bikakultusz, tengeri uralom, akhájak, mükénei kultúra (Kr. e. 1400–1300 fénykor), írásbeliség (lineális A, lineális B), trójai mondakör, rabló hadjáratok, dórok (Kr. e. 12. sz. érkezés), sötét évszázadok (Kr. e. 11–8. sz.), athéni népgyűlés, spártai nevelés, polisz, összetelepülés, önellátás, archaikus kor (Kr. e. 8–6. sz.), démosz, arisztokraták, rabszolga, görög gyarmatosítás (Kr. e. 8. századtól), arisztokratikus köztársaság, egyeduralom (türannisz), demokratikus köztársaság, militarizált társadalom, körülakók (perioikoszok),</p>		

helóták, **népgyűlés**, geruzia, iónok, areioszpagosz, arkhón, politikai jogok, timokrácia, phülé, Ötszázak Tanácsa, cserépszavazás (osztrakiszmosz), iszonómia

olimpiai játékok (Kr. e. 776), kalotagathia, **görög vallás**, indoeurópai nyelvcsoporthoz tartozó nyelv, ógörög nyelv, betűírás, Végzet, áldozat, déloszi szövetség, peloponnészoszi szövetség

tudomány és művészet, Akropolisz, demokrácia, klasszikus kor (Kr. e. 5-4. sz.), Athén aranykora, Pantheon, Agóra, **Pnűx-domb**, sztratégosz, állami fizetés, alkotmány, teljes jogú polgár, idegen (metoikosz), színház, dráma, **filozófia**, filozófus, kételkedés, kíváncsiság, természetfilozófia, szofista, klasszikus görög filozófia, társadalomfilozófia, Szókratész pere, idea, ideatan, barlanghasonlat, Akadémia, bíróság, bölcsélet, társadalomkritika

„talikus” törzsek, latinok, szabinok, punok, etruszok, fascies, boltozat, királyság kora (Kr. e. 753–509), nemzetség (gens), **patriciusok**, kliens, patrónus, **plebejusok**, plebs (köznép), familia, pater familias, válság, pestisjárvány, demagóg, görög szövetség, **hellenizmus** arisztokratikus köztársaság, **consul**, kollegialitás, **senatus, dictator**, polgári engedetlenség, kivonulás (secessio), néptribunus, vétő, közföld (ager publicus), XII táblás törvények, római jog, magán jog, római polgárjog, nobilitas, felszabadított rabszolgákat (libertinus), questor, praetor, censor, Pontifex Maximus, magistrátus, kelták (gallok), oszd meg és uralkodj elv, latin jog, szövetséges jog, colonia, rabszolgamunkára alapozott ültetvényes gazdálkodás, provincia, népfelkelő hadsereg, **legio**, diadalmenet (triumphus), **világbirodalom**, kisbirtok, nagybirtok (latifundium), **helytartó**, szenatori arisztokrácia, lovagok, proletárok, közügy (res publica), **gladiátor-játékok**, cirkusz, elit és tömegkultúra, polgárháború, földbirtokrendszer, állandó zsoldoshadsereg, veterán, „párt”, optimaták (legjobbak), néppárt (populárisok), triumvirátus, **császárság** (Kr. e. 27–Kr. u. 476), császár, hadsereg főparancsnoka (imperator), principátus, princeps, aigustusi béke (Pax Romana, Pax Augusta), romanizálás, colonus, limes

Őszövetség, Holt-tengeri Tekercsek, hanukka, szamaritánus, farizeusok, esszénusok, szaddaceusok, **messiás**, **megváltás**, zelóták, **kereszténység**, evangélium, Hegybeszéd, üdvözülés, **apostol**, krisztosz, zsidókeresztény, pogány, őskereszténység, katakomba, **keresztény időszámítás**, polgárváros (municipium), légiós tábor, **amphitheatrum**, **vízvezeték**, mozaikpadló, padlófűtés, hatalommegosztás, tetrarchia, infláció, dominus, dominatus, milánói edictum (313), szabad vallásgyakorlat, egyház, **Újszövetség**, **megváltó**, **püspök** (episzkoposz, zsinat, presbiterek, diakónus, liturgia, hitelvek (dogma), katolikus, Hiszekegy (Credo), ariánus, monofizita, eretnek, államvallás, patrocínium, gótok, a birodalom kettéosztása (395) Nyugat-római Birodalom, Kelet-római Birodalom, **barbár**, vandálok, **hunok**, **germánok**

Topográfia

Hellász, Földközi-tenger, Égei-tenger, Kréta, Knosszosz, Théra, Balkán-félsziget, Mükéné, **Trója**, Peloponnészoszi-félsziget, Thesszália, **Athén**, **Spárta**, Korinthosz, Attika, Lakedaimón, Földközi-tenger partvidékének gyarmatvárosai, **Olümposz**, **Marathón**), Delphoi, Kisázsia, Thermophülei-szoros, Szalamisz, Pireusz Milétoz, Makedónia Thrákia, Makedónia, Appennin-félsziget, **Itália**, **Alpok**, Pó-völgy, Tirrén-tenger, Adriai-tenger, Tiberis, Észak-Afrika, Etruria, **Róma**, Forum Capitolium, Tarentum, Szicília, Rubicon, **Karthagó**, Hispánia, Gallia, Egyiptom, Judea, Damaszkusz, **Názáret**, **Betlehem**, **Golgota**, Duna-vidék, **Pannónia**, Dacia, Savaria (Szombathely), Borostyánkő út, **Aquincum**, Gorsium (Tác), collégiumok, **Konstantinápoly**

Nevek

Minósz, Thészeusz, Schliemann, Sir Evans, Agamemnon, Lükurgosz, Szolón, Peiszisztrátosz, Kleiszthenész, **Zeusz**, Héra, Poszeidon, Démétér. Apollón, Artemisz, Árész, Hermész, Athéné, Héphaisztosz, Hesztia, Dionüszosz, Hádész, Phütia, Miltiádész, Dareiosz, Xerxész, Themisztoklész, Ariszteidész, Leonidász, **Periklész**, Pheidiasz, Püthagorasz, Thalész, Szókratész, Platón, Arisztotelész, II. Philipposz, **Nagy Sándor** (Alexandrosz), **Romulus és Remus**, Tarquiniusok, Hannibál, Cornelius Scipio Africanus, Jupiter, Mars, Minerva, Venusz, Apolló, Ceres, Tiberius Gracchus és testvére Caius, Marius, Sulla, **Julius Caesar**, Antonius, **Octavianus-Augustus**, **Augustus**, Tiberius, Vespasianus, Hadrianus, Traianus
Kürosz, Ezriás, Juda Makkabi, **Nagy Heródes**, **Pilátus**, **Jézus**, **Mária**, **József**, **Keresztelő Szent János**, Saul-Pál apostol Diocletianus, **Constantinus**, Augustinus (Szent Ágoston), Theodosius, Honorius, Arcadius, Romulus Augustinus

Események

Kr. e. 594, Kr. e. 508, **görög-perzsa háborúk** (Kr. e. 492, 490, 480–479), **Kr. e. 5. sz.**
peloponnészoszi háború (Kr. e. 431–404), **Nagy Sándor hódításai**, Kr. e. 753, Kr. e. 509,
Kr. e. 451, Kr. e. 287, Kr. e. 265, Kr. e. 133, Kr. e. 133–Kr. e. 27, Kr. e. 27–Kr. u. 476, Kr. e. 27–Kr. u. 284, 212,
Kr. e. 164, Kr. e. 63, Kr. u. 70, 284–476, 313, 392, **476**

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az ókori görögség tanulmányozásának bevezetése a helyszín és a földrajzi adottságok áttekintésével – térképolvasás.
Az írásbeli források (mítosz és történetírók) és a képanyag (tárgyi források) segítségével jellemezni a három kultúrát, megfigyelni egymásra hatásukat – csoportmunkák.

A térképen megmutatni a különböző adottságú területeket és kultúrák színhelyeit – egyéni feladat.

Az eddig tanult kultúrákat összehasonlítása a krétai illetve mükénéi kultúrákkal – csoportmunka.

Kérdéseket megfogalmazása a forrásszövegekhez

A földrajzi környezet bemutatása – kiselőadás

Közös térképraajzolás.

Házi feladatként képgyűjtés, s az osztályteremben kifüggeszhető tablók készítése.

Csoportban vagy közösen összehasonlító táblázatok készítése megadott szempontok alapján a krétai, mükénéi, illetve a korábban tanult ókori keleti kultúrákról,

A forrásokat közös olvasása, a tárgyi anyag értelmezése egyéni vagy csoport munkában

A dór vándorlás – tanári előadás.

Csoportmunkában bemutatni a polisznak, mint sajátos államalakulatnak a létrejöttét.

Bemutatni a görög gyarmatosítás folyamatát, mint egyfajta alkalmazkodást a földrajzi környezethez.

Spárta és Athén példáján érzékeltetni, a társadalmi berendezkedés, életstratégiák különbségeit és ezek felfedezhető okait.

A városállamok kialakulása és a görög gyarmatosítás szemléltetése térképekkel.

A hagyományos és a gyarmatosítás következtében változó gazdaság – tanári magyarázat vagy az összegzés közös elolvasása, értelmezése.

A gyarmatosítás lefolyásáról és céljairól beszélő források csoportmunkában, illetve egyéni feladatként feldolgozandók.

Az Aiszóposz meséiből kirajzolódó hagyományos gazdaság és értékrend – kiselőadás.

A két város berendezkedésének feldolgozása: az osztályt ketté választva egyikük Spárta, másikuk Athén életét dolgozza fel, majd bemutatják egymásnak,

vagy egy-egy tanuló otthon felkészül Lükurgosz, illetve Szolón törvényeiből és a két kiselőadás alapján lehet összehasonlítani a két berendezkedést

vagy otthoni feladatként valamelyiket elolvasni.

(Mindhárom esetben előre meg adott szempontok alapján zajlik a feldolgozás. Az összehasonlítást közösen végezzük el.)

Peiszisztrátosz és Kleiszthenész alatt történtek – tanári magyarázat

A kormányzati rendszereket – arisztokratikus, egyeduralkodó, iszonómikus – tanári magyarázat Megismerni a görög kultúrának azokat az elemeit, amelyek a városállami önállóság ellenére is közősek (nyelv, istenvilág, jósák, olimpiai játékok és az ellenség – a perzsák) – csoportmunkák.

A témák feldolgozása többféleképpen is történhet: kiselőadásokkal, csoportmunkákkal könnyen feldolgozható témák: a nyelv, az olümposzi istenek, a delphoi jósda, a görög templom és az olümpiai játékok; ezekhez a tankönyvön túl jó diákirodalom is rendelkezésre áll.

Az istenvilág bemutatásában fontos a nevek, istenek bemutatása, hiszen az európai kultúrában napjainkig szerepelnek művészeti alkotásokban, helynevekben stb., másrészt a filozófiai gondolkodása kialakulása kapcsán utalnunk kell majd az emberek és istenek viszonyára.

A szertartások és az áldozatbemutatás. Szerepjáték. Nem feltétlenül szükséges e témánál, a görög történet tanulmányozása során bárhová beilleszthető.

A perzsa–görög háború bevezetése – tanári magyarázat

Az egyes események, fegyverzet bemutatása már ismét kiselőadásokkal.

A perzsa–görög háború kapcsán lehetőség nyílik egy népgyűlés, illetve döntéshozatal kipróbálásához. Két önként jelentkező előre felkészül és Themisztoklész, illetve Ariszteidész nevében érvel abban a kérdésben, hogy vajon hogyan védekezzen Athén a perzsa támadással szemben. Az osztály népgyűléssé alakul, és ők is szólnak a két álláspont ellen vagy mellett.

Tanári kérdésekkel átismételhető a perzsa háborúk jelentősége és hatása Athén életére.

A városkép feldolgozásra több lehetőség is adódik: tanári magyarázat a tankönyvi képek alapján illetve diapozitívék segítségével, vagy

Kiselőadás vagy kiselőadások formájában, ajánlott irodalommal

vagy órai csoportmunkaként megkaphatja minden csoport az épületek részletes leírását és a fekete-fehér

rekonstrukciós képeket az agóráról és az Akropoliszról. A feladat az, hogy a tankönyvben szereplő képekhez illő leírásokat meg kell keresni.

Közös tablókészítés: A tabló címe: Athén a klasszikus korban.

Folytatható a feldolgozást a funkciókból elindulva csoportmunkában: gazdaság, politikai intézmények, kulturális élet, hétköznapok.

Házi dolgozatként, otthoni kutatómunkaként, feladatként adható a mai kép és a klasszikus összehasonlítása.

A gazdaság bemutatása a források, térképek, táblázatok közös feldolgozásával valósítható meg.

Az összegzésben szerepelő a politika és gazdaság összefüggéséről szóló rész közös értelmezése.

Táblázat készítése Athén bevételeiről és kiadásairól, amelyet a témakör során fokozatosan töltenek ki.

A politikai központ a Periklész-szöveg közös elolvasásával jellemezhető

Ebből kiindulva idézzük fel a korábbi ismereteinket Szolónról, Kleiszthenészről, (s ha játszottunk népgyűlést a perzsa háború kapcsán, arról.)

Az „erénylistát” a mai értékekkel összevetni – vita.

Kérdés, akár mai is, hogy az egyszerű emberek mennyire felkészültek és mennyire befolyásolhatóak a politikai döntések meghozatalában – érdemes erről beszélgetni.

Csoportfeladatként – egy arisztokrata, egy iparos, egy kereskedő egy napjának leírása, előadása. E feladat lehetőséget nyújt az aranykorát élő Athénról egy ismételésre is.

A filozófiai gondolkodás bemutatása fajsúlyja miatt, leginkább közös feldolgozásra ajánlott.

Szókratész történetére, helyesebben perére helyezzük a hangsúlyt. (A per története jól mutatja a korabeli athéni gondolkodást és bíraskodást. Komoly etikai és politikai tartalma van.)

Eljátszható maga a per, illetve a Videó kiadásában megjelent kazettán bemutatható egy-egy részlete.

Elképzelhető az is, hogy úgy rendezzük az órát, mint amilyen az akkori lehetett: kivisszük az udvarra, parkba a társaságot, sétálunk, és közben dialógust folytatunk, oly módon, ahogy Szókratész tette.

Ha nem is játszunk el a pert, érdemes szavaztatni az osztályt és beszélgetni Szókratész „bűnéről”.

Mi hogyan viselkednénk, ha nálunk feltűnne egy Szókratész – fogalmazás

A peloponnészoszi háború: tanári kérdésekkel forrásszöveg és a térkép alapján dolgozható fel: a háború okait, az érdekellentéteket és a kimenetelét közösen, egy kitöltött táblázat vagy közös vázlat készítésével rögzítve. (Nem az eseménytörténeten van a hangsúly, hanem a nagyhatalmúság és városállamiság ellentétén).

Csoportmunkában athéni szemmel vagy spártai szemmel esetleg kívülálló perzsaként írják meg a háború történetét megadott szempontok alapján.

A válságból kivezető utakról tanári előterjesztés után alakulhat vita.

Démoszthenész és Iszokratész szövege két vállalkozónak előre kiadható és órán az osztálynak kellene eldöntenie melyik megoldási javaslat hasznosabb. A vita közben a táblára kerülhetnek a szónokok érvei, illetve álláspontjuk.

A vita és szavazás után a tanári magyarázat ismerteti a valóságot: Philipposz katonai erejének nyomása alatt megköti a görög városokkal a korinthoszi szövetséget, és tervbe veszik Perzsia megtámadását – makedón vezetéssel.

Nagy Sándor jellemzése kiselőadásként, házi dolgozatként szempontok alapján.

A hellenizált világ bemutatása leírások és képek segítségével történhet közösen, de házi feladatként is feldolgozható.

Beszélgethetünk arról is, hogy „jól járt-e a világ kulturális örökség tekintetében” Nagy Sándor háborúival

Együtt tekintjük át a különböző népeket térkép segítségével.

Kiselőadásokként vagy házi feladatként kiadhatók a különböző „népek”.

E résznél az etruszk kultúrán, a görögség jelenlétén és a latin-italicus őslakosság megjelenítésén van a hangsúly. A latinok esetében itt tisztázhatók a latin nyelv legfontosabb kiejtési szabályai, melyet majd éveken keresztül használhatunk.

Róma alapításának története kapcsán a hagyomány és a régészeti anyag közösen feldolgozható, de elegendő lehet a tanári magyarázat is, ha forráskritikával itt nem akarunk foglalkozni.

Éppen a hiteles források felvonultatásának hiányában használhatjuk csak az Összegzés idevonatkozó részét, ebből készítve egy jó vázlatot.

Csoportmunkában: az osztály egyik felének a mondát, a másiknak a leltekből kirajzolódó képet kell felvázolnia.

Tanári kérdésekkel és magyarázattal fel lehet vázolni a fiatal köztársaság problémáit.

A patricius-plebejus polgárjogi harc jól dramatizálható: ezért előre kiadhatjuk a forrásszövegeket valakinek, aki saját történeteként előadhatja a sérelmeket.

Ez az előadás elindít egy újabb konszenzusjátékot. Az osztályt két részre osztjuk: plebejusok és patriciusok. Külön-külön elmondjuk nekik az éppen fennálló római helyzetet: a feladat – a két csoport válasszon szószólókat és próbáljanak meg kompromisszumot kötni. A tanár tanácsadóként segíti mindkét felet.

A secessio történetét közösen dolgozhatjuk fel, és tanári magyarázat taglalhatja a jogi egyenlőségért folytatott

mozgalom további állomásait.

A XII táblás törvényeket két módon dolgozhatjuk fel: közös olvasással és elemzéssel (ha túl nehéz az elemzés, a tanár fogalmazhatja meg az állításokat, és a tanulóknak ezt kell bizonyítani a törvénszövegekből) vagy a bírósági gyakorlat eljárással.

A tanulókkal előre otthon elolvastatjuk a törvényeket és a vállalkozók közül bírót, praetort választunk. A többiek egy-egy csoportban (panaszos, vádlott, tanú) egy-két ügyel jöhetnek a bírósághoz.

Majd az óra végén közösen vonjuk le a tanulságokat: a köztársaság irányításának ábráját közösen elemizzük.

Itália meghódításának témakörét kiselőadások és közös összegzés formájában dolgozhatjuk fel.

Két kiselőadás két szállóigéhez, szóláshoz kapcsolható: Vae victis! Jaj a legyőzötteknek! – a gall betörésről és Pürrhoszi győzelem a görög városok elleni küzdelmekről.

A térkép és a térképmagyarázat alapján követhető a hódítás iránya és céljai, illetve a szövetségi rendszer elve.

A Földközi-tenger meghódításának szemléltetéséhez – ismét szállóigék elevenednek meg: a második és a harmadik pun háborúról. Jól szemlélteti a célok változását a két történet.

A keleti részek elfoglalását a térképen követhetjük nyomon.

Játék katonákkal valamelyik csata – Cannae, Zama – eljárással.

Képanyaggal a római hadszervezet bemutatható kiselőadásként. Ehhez jól használható az ifjúsági ismeretterjesztő irodalom is.

Gazdaság és társadalom a hódítások után: forrásszemelvények segítségével közösen táblázatba foglalható, vagy csoportok feladata elmesélni egy nagybirtokos, egy lovag, egy rabszolga, egy földjétől megfosztott kisbirtokos egy napját.

A provinciák gazdasági szerepét tanári magyarázatból vagy a térkép tanulmányozásával ismerhetik meg.

Szövegek és képek gyűjtése, bemutatása, amelyek a római értékrendbe és annak változásába engednek bepillantást. Ezek az egységek máshol, más összefüggésben is elképzelhetőek, akár a császárkor kapcsán egy visszatekintő életmód blokkban.

Közös feldolgozás: Sallustiusz szövegének megismerése. Ennek alapján és a gazdasági – társadalmi változások ismeretében elképzelhető és magyarázható az értékrend változása. További olvasmányként kiválóan használható *Az antik Róma napjai* című olvasókönyv és az egyéb tizenéves korosztálynak szóló ismeretterjesztő kiadványok.

A polgárháború témája, bármennyire le akarjuk egyszerűsíteni, elég nehezen kezelhető az események felgyorsulása, a nevek sokasága miatt. Ezért itt nem a polgárháború eseményeire, hanem inkább a problémákra helyezük a hangsúlyt, annál is inkább, mert a császársággá való átalakulás szempontjából ez fontosabb. Megbeszélhetjük együtt a problémákat, és a kronologikus részt adhatjuk önálló feldolgozásra, vagy fordítva.

Csoportonként egy-egy probléma alakulását dolgoztatjuk fel.

A nevek és az évszámok passzív értelmezéséhez, megjegyzéséhez totót összeállításra.

Az összefüggések látásának mérésére pedig igaz – hamis játékot szerkesztése.

Augustus életrajzát érdemes együtt végigolvasni, a képek figyelembevételével.

Táblai jegyzetként közösen összegezni, milyen problémákra milyen válaszokat adott Augustus.

Néhány érdeklődőbb tanuló számára kiadhatjuk önálló feldolgozásra Tacitus Augustus jellemzését (A császári Róma. Szerk.: Révay Ágnes. Bp. 1981. 42–49.), amely jó kontrasztja lehet az önálló munkának.

Vajon mikor volt jobb rómainak lenni – szubjektív esszé.

Házi feladat: a zsidóságról és a judaizmusról tanultak ismétlése.

A makkabeus felkelés és a hannuka ünnepe – kiselőadás.

A hazatérés és a fennálló izraeli helyzet a képek és térképek alapján együtt feldolgozható.

Tanári magyarázat és képek segítségével: a római hódítás története.

Tacitus és Flavius leírása – kiselőadások.

A vallási irányzatok témakörét érdemes együtt összevetni Flavius rövid magyarázatai alapján. Tanári magyarázat: a zsidóságban a megújuló messiásvárás jelenségéről és arról, hogy az esszénusok és a zelóták, valamint velük a többség mennyire más típusú messiást vártak.

Jézus bemutatása kapcsán nem a keresztény felfogás Jézus-képére helyeződik a hangsúly, hanem amennyire lehet, a történelmi személyre: forráselemzéssel vagy tanári magyarázattal lehet elmesélni, mi az, amit ma erről tudunk, s miért kevés megbízható forrásunk van.

Szövegek alapján együtt próbáljuk megfogalmazni a kereszténység lényegét, együtt készítsünk összehasonlító táblázatot a római, a judaizmus és a kereszténység elemeiről.

Rövid tanári bevezető után beszélgetni lehetne arról, hogy miért tiltja a toleranciájáról híres Róma a kereszténységet, és hogy minden római tiltás ellenére miért terjed.

A közelünkben levő római emlék megismerése kirándulással vagy vetélkedővel, vagy előre elkészített feladatlapal a gyerekekre bízva a felderítést.

Kiselőadások formájában választható egy-egy település, melyet "régészként" mutat be, aki felkészült.
 A tankönyvben lévő minták alapján római város tervezése.
 Miután a késő császárkor története elég szövevényes és a keresztény egyház kialakulása és a népvándorlás hullámai megjelenítésében bonyolult dolgokról van szó, sok idegen kifejezéssel, ezért a közös feldolgozás ajánlott.
 A források közül a csoport szintjéhez igazodva készített válogatás csoportmunkában értelmezésre adható.
 Záró beszélgetésindítás: Miért esik szét a birodalom? Eddig kilábalt a válságokból most miért nem?
 A görög kultúra feldolgozása témahéten is történhet.
 Karácsony előtt tartható Biblia témahét, mely a forrás és a kultúra elmélyültebb ismeretét teszi lehetővé.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	A kora középkor – emberek és szerepek	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek: Forráshasználat Könyvtárhasználat Kérdezőtechnika A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Események rendezése: bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése Kifejezőképességek (szóbeli, írásbeli, képi) a szövegkoherencia elemzése és megteremtése (A beszélő szándéka és az elérni kívánt hatás) Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Tájékozódás az időben Az idő tagolása Tájékozódás évszámok segítségével Együttműködési képességek	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
RÓMA ROMJAIN A KERESZTÉNYSÉG A KELET HEGEMÓNIAJA A NYUGAT ÉBREDÉSE EURÓPA AZ EZREDFORDULÓN A KORA KÖZÉPKORI TÁRSADALOM		

A KORA KÖZÉPKOR MŰVELTSÉGE

Az egység átfogó képet igyekeznek adni a kora középkor hosszú évszázadainak néhány fontos vonásáról: Európa születéséről, a középkor fogalmáról, társadalmáról, gazdaságáról, szokásairól, az alapvető kronológiai és topográfiai keretokről:

- kiemelt cél a vallástörténet, az iszlám, az ortodox, a katolikus vallás és egyház alapvető vonásainak ismertetése, hiszen ezek ismerete a korunkban való tájékozódás szempontjából nagy jelentőségű;
- a középkori emberek mentalitásáról, élet- és gondolkodásmódjáról, időszemléletéről, betegségeiről, hétköznapi örömeiről és bánatairól szólva lehetőség adódik az embernek mint pszichológiai lények a megértésére;
- az európai értékrend kérdésének felvetése, mint az ókori keleti, az antik és a keresztény kultúra ötvöződése;
- a mai európai kultúra problémájának felvetése: a civilizáció és a „barbárság” kérdése, de már nem mint egymást kizáró ellentétek, hanem mint egymás mellett élő, egymást pusztító és megtermékenyítő társak;
- megjelenhet a másság kérdése is, egyrészt mint az európai és nem európai (pl. arab) kultúra mássága, másrészt pedig mint az Európán belül élő népek mássága (rómaiak-barbárok, katolikusok-ortodoxok), hogy az egyes társadalmakon belüli eltérésekről ne is beszéljünk.

HONFOGLALÓ MAGYAROK

Cél bemutatni a magyarság útját a Kárpát-medencéig, megkeresni azokat a sajátosságokat, amelyek a keletről jötteket jellemzik, összehasonlítva a nyugati értékrendszerrel.

Fogalmak

Család, nagycsalád, **nemzettség, törzs, törzsszövetség**, nép, etnikum, családfő, nemzettségfő, törzsfő, fejedelem, vének tanácsa, katonai kíséret, Törzsi-nemzetsegi társadalom, törzsi-nemzetsegi arisztokrácia, köznép, alávetettség, közös ős, totem

Shokásjog, vérokonság, vérbosszú, vérdíj, vérfertőzés, exogámia, endogámia

Seniorátus, levirátus, sztyeppe, **nomád népek**, félnomád népek, égetéses földművelés, gyepe, civilizált népek – barbár népek, barbár királyságok, germán népek – gótok, longobardok, gepidák, vandálok, mai germán népek – svédek, dánok, norvégok, izlandiak, németek, angolok, hollandok, hunok, vizigótok, alánok, avarok, népvándorlás, a népvándorlás három nagy hulláma, a népvándorlás következményei, szövetséges barbárok, arianizmus, „Isten ostroma”

Pápa, püspök, egyházszerkezet, zsinat, kiközösítés, bíboros (kardinális), érsek, prímás-érsek, káptalan, prépost, esperes, plébános, káplán, ariánusok, Credo, Szentháromság, misszió, „Isten kegyelméből” (Dei gratia), Pápai Állam, tized (decima), investitúra, főkegyúri jog, liturgia, gregorián, kiközösítés, vezeklés

Bünbeesés, eredeti bün, végítélet, Paradicsom, purgatórium, pokol

Szentháromság, Szentháromság-vita, dogma, **egyházszakadás**, skizma, Liturgia, képrombolás, **ikon**, ikonosztáz, Pátriárka, metropolita, episzkop, presbiter, pápa, diakónus, cölibátus, ortodox, pravoszláv, görögkeleti, görög katolikus (unitus)

Baszileusz, ceszaropapizmus, bizantinizmus, Hagia Sophia, „Második Róma”, „Harmadik Róma”, Gergely-naptár, Julianus-naptár, metropolisz, restauráció, mai szláv népek: szlovének, horvátok, morvák, szerbek, bolgárok, oroszok, ukránok, beloruszok

neolatin nyelvek: olasz, francia, spanyol, portugál, román, szláv államok: Bolgár Cárság, Horvát Királyság, Szerb Fejedelemség, iszlám, muszlimok, mohamedánok, mórok, szaracénok, böszörmények, izmaeliták, beduinok, Kába-kő, karavánszeráj

Korán, szunna, az iszlám vallás öt alappillére, hidzsra, dzsihád, szunniták, siiták

Kalifa, vezír, emír, díván, kádi, mufti, imám, sejk, haradz, Müezzin, dzsinn, hárem, szúfi, dervis, **pápa, püspök, egyházszerkezet, zsinat, kiközösítés, királyi udvar, herceg, gróf, báró**,

Majordomus, Roland-ének, Királyi udvar, királyi tanács, palotagróf, kancellária, grófság, gróf, császár, császárság, **Német-római Császárság**

nyelvcsalád, rokon nyelvek, nyelvjárások (dialektusok), indogermán nyelvcsalád, Kelták, germánok, angolszászok, szlávok, varégek, Kijevi Rusz

Hűbérúr, hűbéres, Földesúr, szolgáltatás, robot, jobbágy, jobbágytelek, jobbágyi szolgáltatások, zsellér, nyomásos gazdálkodás, feudalizmus, Szerzetesek, szerzetesrendek remete, kolostor, apáca, szent, kódex, törzs, törzsszövetség, katonai kíséret, patrimonium, adománybirtok (beneficium, feudum), senior, vazallus, hűbéri láncolat, patrimonialis monarchia, lovagok, lovagvár, lakótorony, uradalmi rendszer, röghöz kötés, robot, terményszolgáltatás, ajándék, immunitás, úriszék, pallosjog, klérus, diakónus, presbiter, plébánia, parókia, kegyúri jog, prelátus, holtkéz birtok, szentszék, regula, Ora et labora, novícius, fráter, páter, apát, bencések, szentségek, cölibátus, advent, karácsony, húsvét, passió, pünkösöd,

Nyelvrokonság, finnugor, hun–magyar rokonság, kende, gyula, **fejedelem, táltos**, kettős honfoglalás, kabarok, gyepű, seniorátus, horka, úr, bő, ín, falu, **kalandozások**
Bazilika, székesegyház, katedrális, dóm, búcsú, stáció

Események

Catalaunumi csata (451), Attila halála (453), A Nyugat-római Birodalom bukása (476) 754, 800, 1054, A Római Birodalom kettészakadása (395), Bizánci Birodalom (395–476–1453), A nagy skizma (1054), Bizánc elfoglalása (1453), 732, **800**, 843, 933, 955, 962, **895**, 933, 955

Topográfia

Meótisz, Volga, Fekete-tenger, Rajna, Duna, Balti-tenger vidéke, Hellészpontosz, Gallia, Pannónia, Balkán-félsziget, Róma, Bizánc, Jeruzsálem, Konstantinápoly-Bizánc-Iszambul, Athosz-hegy, Fekete-tenger, Márvány-tenger, Boszporusz, Moszkva, Arabia, Arab-félsziget, **Mekka**, Medina, Gallia, Poitiers, Aachen Skandinávia, Izland, Anglia, Skócia, Írország, Franciaország, Német-római Császárság, Gibraltári-szoros, Merseburg, Augsburg, Krakkó, Prága, Novgorod, Kijev **Őshaza, Etelköz, Vereckei-hágó**, Uráli őshaza, finnugor őshaza, ugor kor, Magna Hungaria, Levédia, Kazár Birodalom, Etelköz, Pannónia, Morva Fejedelemség, Merseburg, Augsburg

Nevek

Tacitus, Attila, Buda, Szent Péter, Kis Pippin, Nagy Károly, Nagy Szent Gergely, Nagy Theodosius, Iustinianus, Cirill és Metód, Allah, **Mohamed**, Merovingok, Karolingok, Klodvig, Martell Károly, Kis Pippin, **Nagy Károly**, Capetingek, Madarász Henrik, Nagy Ottó, Cirill, Metód, Szent Vencel, Premysl-dinasztia, Piastok, Szent Benedek, Levedi, **Álmos, Árpád**, Levente, Kurszán, Szvatopluk, Bölcs Leó, Bulcsú, Lehel

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egyéni és csoportmunkában – forrásfeldolgozás, térképek, képek értelmezése:

Tacitus alapján a germán törzsek, rangok, erények és életmód bemutatása.

Marcellinus alánokat bemutató szövege alapján a barbár kifejezés magyarázata, az elfogultság kimutatása.

A hunok szintén általa írt bemutatása alapján életmód bemutatás, a hadászati problémák kiemelése.

Attila jellemzése forrás alapján: pozitív és negatív tulajdonságok.

A gótok és Róma szerződése, az együttélés problémái, a gótok szerepe a római világ pusztulásában – Marcellinus alapján.

Klodvig megtérésének értelmezése: okai, az így nyert előnyök kiemelése, a csoda szerepe.

Fogalommagyarázat: tized, kiközösítés a zsinati határozat és szakirodalom segítségével

A római és az ortodox egyház táblázatos összehasonlítása szempontok alapján.

A germánok mai leszármazottainak összegyűjtése.

A Viking település, család mindennapjainak és a hadviselésük jellemzése.

A hűbéres kötelezettségeinek kiemelése, a hűtlenség értelmezése.

A középkor társadalmi rétegeinek bemutatása: a pap és szerzetes, a földesúr, a paraszt egy napjának beleélt leírása – egyéni munka.

Tanulói kiselőadások: a megismert népekről, az egyes vallásokról, a katolikus egyházszerkezetről, hitelvekről, a bizánci császári hatalom jellemzőiről, Nagy Károly hódító hadjáratairól.

Életmódtörténeti tablók összeállítása.

Hogyan függ össze az iszlám vallás és az arab hódítás – közös megbeszélés.

Térképábrázolat rajzolása Európa 1000 évvel ezelőtti államairól – egyéni feladat.

A könyvtárban információk gyűjtése a kolostorokról és a szerzetesek életéről.

A termelők érdekeltté válása hogyan hatott a termelésre – értekezés írása.

Szépirodalmi példák a lovagi életről, kultúráról – kiselőadás.

Az egyház szellemi és gazdasági tevékenységének bemutatása – forrásfeldolgozás csoportban.

A vándorlás hatása a magyar nép összetételére, társadalmára, műveltségére és életformájára – tablók készítése csoportmunkában.

A könyvtárban szavak gyűjtése a finnugor nyelvrokonság bizonyítására – önálló munka.

Táblázat értelmezése alapján az őshazák jellemzése.

Néhány, a honfoglalókra vonatkozó forrás bemutatása: az arab és perzsa történetírók, Bölcs Leó leírása, a kalandozó magyarok.

A vándorló magyarok életformájának, hadviselésének, öltözködésének összehasonlítása a gótokéval és a hunokéval.

Rajzos vázlat készítése a román építészeti stílus jellemzőiről.

A tanári magyarázatok önálló jegyzetelése, vázlatírás.

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A középkori Európa	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek: Forráshasználat Könyvtárháznál Kérdezőtechnika A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Emlékezet Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján A tények és a vélemények közötti különbség felismerésének képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Események rendezése: bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése Kifejezőképességek (szóbeli, írásbeli, képi) a szövegkoherencia elemzése és megteremtése (A beszélő szándéka és az elérni kívánt hatás) Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Tájékozódás az időben Az idő tagolása Tájékozódás évszámok segítségével</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
A NYUGAT FELEMELKEDESE EURÓPA A 11–13. SZÁZADBAN A KATEDRÁLISOK KORA INVESZTITÚRA ÉS KERESZTES HÁBORÚK KOLDULÓ RENDEK ELTÉRŐ UTAK: NYUGAT ÉS KELET RENDISÉG ÉS PARLAMENTARIZMUS A TÖRÖK BIRODALOM		

ÚJ ERŐK

OKTATÁS, TUDOMÁNY, SZELLEMI ÉLET
MINDENNAPI ÉLET
A VÁROSOK

A RENESZÁNSZ

Ennek a fejezetnek az alapvető célja az, hogy bemutassa az ezredforduló utáni Európa két nagyhatalmának, a pápaságnak és a császárságnak az európai hegemoniáért folytatott harcát. Ennek a harcnak a legfőbb történeti tanulsága az, hogy míg a két nagyhatalom az egymás elleni harccal volt elfoglalva, fokozatosan megszülettek a mai értelemben vett államok, a későbbi nemzetállamok elődei:

- ebben a korszakban született meg az egész Európát átfogó egyházszerződés is, amely lényegében ma is működik, ezért megismerése elengedhetetlen;
- a keresztes háborúk története módot ad arra, hogy egy ugyanazon eseményt több, igen különböző szempontból vizsgálhassunk, adott esetben szakítva az Európa-centrikus felfogással;
- a korban kialakuló gazdasági rendszerek (pl. város), politikai struktúrák (pl. rendiség) fontos megalapozói lesznek az európai gondolkodásnak, illetve a 17. század polgárosodási mozgalmainak;
- fontos megismerkedni a Török Birodalom kialakulásával és berendezkedésével, hiszen az európaiktól teljesen eltérő államfelfogást tükröz, de a magyar történelem okán is elengedhetetlen a megértése;
- alapvető cél az európai kultúrtörténet egyik kiemelkedő korszakának, a reneszánsz időszakának bemutatása.

Fogalmak

Zarándok, keresztes hadjáratok, ereklye, eretnek, inkvizíció, lovagok: a lovagok élete, fegyverzete, harcmódora, a keresztes háborúk oka, lefolyása, eredménye, Lovagrendek: templomosok, johanniták, német lovagrend. Egyház: az egyház megnövekedett hatalma és tekintélyének válsága, simonia, investitúra Dolgozó és kolduló szerzetesrendek, eretnekmozgalmak, katharok, flagellánsok, ferencesek, domonkosok, cluny-i reformmozgalom, **rendek, oszmán Birodalom, szpáhi, janicsár, szultán, pasa, vilajet, szandzsák,** török adók, a rendi monarchia lényege, működése, ideológiája, rend, rendi dualizmus, országgyűlés, kamara Aquinói Szent Tamás a világi hatalomról, **céh, a reneszánsz építészeti stílus jellemző jegyeinek felismerése, pestis, zsoldos, husziták, Gutenberg,** tizek tanácsa, doge, ghibellinek, gvelfek, machiavellizmus, kiadási rendszer, polihisztor, reneszánsz, humanizmus

Topográfia**Szentföld**

Jeruzsálem, Jeruzsálemi királyság, Akkon, Latin Császárság, Cluny, Canossa, Róma, Velence, Firenze, Milánó, Genova

Események

1095, 1214-61, 1076, 1215 Magna Charta, 1265, 1302

Nevek

Szent Ferenc, VII. Gergely, IV. Henrik, Niccolò Machiavelli, Leonardo da Vinci

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Csoportmunkák:**

A paraszti munkák bemutatása ábrázolások alapján.

A két és háromnyomásos gazdálkodás összehasonlítása ábra alapján.

Népsűrűségi adatok elemzése térképen.

A műveletlen területek termővé tételének bemutatása egy szerződés szövege alapján.

A szárazföldi és a tengeri kereskedelem előnyei/hátrányai – vita két csoportra bontott osztályal.

Genova bizánci kiváltságai, harca Velencével – forráselemzés.

VII. Gergely pápa és IV. Henrik álláspontjának feltárása források alapján.

A megegyezés közös értelmezése.

Kiselőadások a keresztes hadjáratokról: képek, térképek használatával.

A lovagi életmód bemutatása: a lovaggá válás, harcászat, fegyverek, öltözék, az ostrom okai, lovagi tornák.

A lovagi életforma, erények az irodalomban – választató kiselőadás.

Rajzos vázlatot készítése a gótikus és a reneszánsz építészeti stílus jellemzőiről.

A rendi országgyűlés fogalmának értelmezése.

Európa nagy régióinak jelölése a térképen.

A török szultán kivételes hatalmának jellemzése.

A tankönyvi szöveg alapján a középkori városok és falvak életének összehasonlítása.
 Az egyházfejedelmek kiváltságai – forráselemzés. A feudális anarchia fogalmának tisztázása.
 A zsidóknak adott kiváltságok Ausztriában – forráselemzés.
 Az angol parlament és a francia rendi gyűlés összehasonlítása – magyarázó ábra készítése.
 A városok felemelkedése: jogok, szabályok, kötelezettségek, feltételek összegyűjtése források alapján.
 Térképelemzés: a tengeri és szárazföldi kereskedelem fő útjainak jelölése.
 Szerzetesrendek, eretnekek, az inkvizíció – kiselőadások.
 Hasonlóságok gyűjtése az eretnekek és a ferencesek között (eszmék, életmód) – csoportmunka.
 Miért kaptak más elbánást – közös megbeszélés.
 A román kori templom és a gótikus katedrális összehasonlítása – képek és szakirodalom alapján táblázat készítése.
 A Morgarteni győzelem katonai okainak feltárása.
 Térképen nyomon követni a területi változásokat a XIV. századra.
 Jeanne d'Arc pere: törvényszék alakítása, vádirat, védőbeszéd írása, döntés.
 A százéves háború szenvedői – kiket sújtottak legjobban a zsoldosok garázdálkodásai – forráselemzés.
 A husziták hitelveinek és az eretnekek tanainak összehasonlítása.
 A zsinaton elhangzott érvek megítélése.
 A török terjeszkedés nyomon követése térképen.
 Az akciórádiusz magyarázata.
 A lovagi harcmodor és a török fegyvernemek összehasonlítása – kiselőadás.
 A török hadsereg – kiselőadás
 A Török Birodalom államszervezetének ismertetése ábra alapján.
 Idézetek alapján az új szellemi áramlat bemutatása.
 Leonardo da Vinci – kiselőadás
 A középkori egyetemek – kiselőadás.

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Magyar középkor	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek: Forráshasználat Könyvtárháznál Kérdezőtechnika A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Emlékezet vizuális mozgásos, tárgyi, fogalmi Figyelem, megfigyelés Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Képi gondolkodás Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége A tények és a vélemények közötti különbség felismerésének képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása	

	<p>A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése Események rendezése: bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Általánosítások: téma megállapítása a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása a főtéma és az altémák elkülönítése Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése Kifejezőképességek (szóbeli, írásbeli, képi) a szövegkoherencia elemzése és megteremtése (A beszélő szándéka és az elérni kívánt hatás) Kreativitás Fantázia, képzeleti átalakítás Tájékozódás az időben Az idő tagolása Tájékozódás évszámok segítségével Együttműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkészség Konszenzuseresés A másokhoz való odafordulás igénye</p>
--	--

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

AZ ÁLLAMALAPÍTÁS

SZENT ISTVÁN

TÁRSADALOM ÉS GAZDASÁG

MAGYARORSZÁG A 11–13. SZÁZADBAN

LÁSZLÓ ÉS KÁLMÁN

II. ENDRE

TATÁRJÁRÁS

IV. BÉLA

TÁRSADALOM, GAZDASÁG

MAGYARORSZÁG A 14–15. SZÁZADBAN

AZ ANJOUK KORA

ZSIGMOND

HUNYADI JÁNOS

HUNYADI MÁTYÁS

Az epocha alapvető célja, hogy bemutassa azt a hosszú és ellentmondásos folyamatot, amelynek során létrejött a mai értelemben vett magyar nép és megtalálta mai hazáját. Itt a legfontosabb pedagógiai cél az, hogy a diákok számára világossá váljon, hogy a magyarság nem egy statikus állapot, hanem egy állandóan változó történelmi entitás:

- fontos mindazoknak a történelmi szempontból fontos uralkodóknak, szereplőknek a megismerése, amelyek a közös kultúrát meghatározzák;
- azoknak a problémáknak a felvetése, amelyek a Magyar Királyság sorsát hosszú távon befolyásolták;
- azoknak a sajátosságoknak a feltérképezése, amelyek a Kárpát-medence történetét meghatározzák;
- a nyugat-kelet közötti összehasonlítások megtétele;
- a kor emlékeinek (mondáktól az építészetig) megismerése

Fogalmak

Vármegye, gyepű, ispán, tized (dézsmá), pogánylázadások, államalapítás. Az államalapítás társadalmi és külpolitikai okai, kereszténység felvétele, Géza és István harca a hatalomért külpolitikai függetlenségért, kapcsolatuk a császársággal, Bizánccal, koronázási jelvények, királyi vármegye szervezet, udvarszervezet, egyházszerkezet felépítése, működése, István törvényei, uralkodó eszménye, Megye, ispán, nádorispán, főtárnok, királyi tanács, szolgáló népek, István intelmei.

Szent László szigorú törvényei, A tatárjárás fő eseményei, Az Árpád-ház kihalása, Nádor, bán, vajda, oklevél, krónika, legenda, Anonymus, Erdély, székelyek, szászok, kunok, Szent Korona, Dux (dukátus), várszervezet, földbirtokosok, városkezdemények, hospes, szászok, székelyek, izmaeliták, zsidók, várjobbágyok, milesek, szerviensek, hiteleshelyek, a magyar rendiség kezdetei, serviens mozgalom, tartományúri hatalom, nemesi vármegye, kancellária

Károly Róbert gazdasági reformjai, Nagy Lajos mint lovagkirály, aranyforint, bandérium, visegrádi királytalálkozó, tartományúri hatalom, regále, bányaregálé, kapuadó, harmincad-vám, liga, perszónálunió, 1351. évi törvények, ősiség, nemes, úriszék, pallosjog, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, Zsigmond városi törvényei, főnemes, köznemes, bárói ligák, familiaritás, végvár, kormányzó,

A királyi hatalom megszilárdítása Hunyadi Mátyás korában, füstpénz, hadiadó

A parasztháború fő eseményei, 1514, Corvina, fekete sereg

Képes Krónika

Topográfia

Esztergom, Székesfehérvár, Erdély, Buda, **Muhi**, Halics, Horvátország

Temesvár, Nándorfehérvár

Események

997–1000-1038, 1051, **1222**, **1241–1242**, **1301**, 1301, 1301–1308.: interregnum

1308–1342, 1335: Visegrádi királyi találkozó, 1342–1382.: Nagy Lajos uralkodása

1351, 1387–1437: Luxemburgi Zsigmond, 1396: nikápolyi csata, 1437: erdélyi parasztfelkelés (Budai Nagy Antal), 1437–1439: Habsburg Albert király, 1440–1444: I. Jagelló Ulászló, 1443–1444: a „hosszú téli hadjárat”, 1444: várnai csata, 1446–1452: Hunyadi János kormányzósága, 1452–1457: V. László uralkodása,

1456, 1458–1490: Hunyadi Mátyás uralkodása, **A mohácsi csata, 1526**

Nevek

Gyula, Géza, Sarolta, Koppány, Ajtony, Gizella, István, Konrád, Vata, Gellért, Vazul, Endre, II. András, **IV. Béla, a második honalapító**, Batu, Julianus, **Hunyadi János**,

Csák Máté, Cillei Ulrik, Corvin János, Aragóniai Beatrix, Szilágyi Erzsébet, Vitéz János

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportmunkaként vagy egyéni feladatként adható témák:

A törzsi-nemzetségi szervezet és a keresztény államszervezet összehasonlítása.

Az Intelmek elemzése: az ideális uralkodó erényei, képességei, segítői.

A korabeli hitélet törvényi szabályozása: okok, büntetések, kikövetkeztethető korabeli állapotok.

Az állam és egyház egységének bizonyítékai – forrás és szakirodalom elemzése.

A társadalmi változások tükröződése Szent István törvényeiben.

Az ebben a korban viselt védekező háborúk térképbe rajzolása.

László és Kálmán törvényei néhány részletének összevetése – táblázatos feldolgozás.

Legendaelemzés – csodás és valós elemek elkülönítése.

Az írásbeliség szükségességének indoklása – csoportmunka.

Korabeli oklevél mintájára adománylevél készítése egy barátnak: a hitelesítéshez pecsétkép készítése.

A kancellária, oklevelek, pecsétok, Anonymus, Képes Krónika – önálló felkészülés alapján tartott kiselőadások.

Az Aranybulla értelmezése: törvénytörvények, jogok, öröklés, hadba szállás, idegenek, tisztségghalmozás, ellenállási jog.

A kehidai oklevélből következtetések levonása.

A Magna Charta Liberatum és az Aranybulla összehasonlítása.

Az osztály két félre osztva adja elő az urak sérelmeit, illetve az uralkodó válaszát.

A tatárok útvonalai – térképészeti feladat.

Korabeli forrás alapján a tatárok sikerei okainak elemzése.

Rajzok, képek bemutatása Árpád-kori kultúránk emlékeiből – közös táblakészítés egyéni gyűjtés alapján.

Statisztikai adatok, diagramok segítségével a lakosság számának elemzése az államalapítástól a XIV. század végéig.

Leszármazási táblázat alapján a királyjelöltek jogalapjának megállapítása.

Az oligarchák elleni panaszok – forrásismertetés.

A Zách-történet feldolgozásai – kiselőadás.

Hogyan tükröződnek a társadalmi változások az 1351. évi törvényekben? – forráselemzés.

Az Aranybulla és az 1351. évi törvény összehasonlítása.

Kinek vált hasznára a királyi jövedelmek növelése? – szakirodalom feldolgozása.

Zsigmond királlyá választása feltételeinek megítélése.

Vázlat készítése Zsigmond uralkodásának legfontosabb eseményeiről – önálló munka.
 Beszámoló a Hunyadi család felemelkedésének útjáról – önálló könyvtári kutatómunka alapján kiselőadás.
 A várnai csata és a nándorfehérvári ostrom megjelenítése játék katonákkal.
 Thuróczy-részlet alapján Cillei meggyilkolásának megítélése.
 Mátyás társadalmi, gazdasági, külpolitikai és kulturális törekvései – csoportmunkában táblázatkészítés.
 A Mátyással szembefordulók bemutatása.
 Hunyadi János és Mátyás török elleni politikájának összehasonlítása.
 Werbőczy Hármaskönyve alapján a négy sarkalatos nemesi szabadság összefoglalása.
 A jobbágyi szolgáltatások bemutatása forrás alapján.
 A korabeli városok jellemzése – kiselőadások.
 A középkori nemzetfogalom összetevőinek vizsgálata.
 A patrimoniális és a rendi monarchia szervezetének összehasonlítása ábrák alapján.
 A királyi tanács és az országgyűlés szerepe, felépítése.
 Mátyás jövedelmének arányai és a gazdaság állapotának ebből következő jellemzése.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanuló tudjon ismereteket meríteni egyszerű statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból, törvényrészletekből, egyéb forrásokból

Legyen képes társadalmi tapasztalataiból, valamint a különböző szöveges és képi információkból származó ismereteit önállóan értelmezni és belőlük következtetéseket levonni.

Ismerje és tudja használni a legfontosabb kézikönyveket, lexikonokat, atlaszokat.

Értse meg, hogy több szempontból nézhetjük a jelent és a múltat. Fogja fel, hogy a történelem interpretációja esetenként politikai célokat szolgál.

Legyen képes a különböző ismeretforrásokból (tömegkommunikáció, könyv, sajtó stb.) származó információkat kritikusan szemlélni.

Értse, hogy az emberek az eseményeket és a változásokat különbözőképpen érzékelik és értékelik.

Tudjon beszámolót, kiselőadást tartani az ifjúsági irodalomból vett részletek, a népszerű tudományos irodalomból, történelmi forrásokból vett szemelvények, a sajtó, a rádió- és tv-műsorok alapján.

Legyen képes önálló véleményét, bizonyítékait, cáfolatait leírni, egy-egy adott témáról rövid dolgozatot készíteni.

Tudjon önállóan gyűjtött képekből összeállítást, tablót készíteni.

Ismerje a nagy történelmi korok mellett a kisebb korszakok nevét és sorrendjét is. Ismerje egy-egy korszak legfontosabb jellemzőit.

Tudja a részletes követelményekben szereplő évszámokat használni a történelmi időben való tájékozódás céljából.

Környezetének, lakóhelyének fontos eseményeit helyezze el a köztörténet jelentős eseményeinek sorában.

Tudjon használni és összeállítani különböző kronológiai táblázatokat.

Legyen képes az ismertetések alapján elképzelni egy zsákmányoló életmódot folytató család hétköznapjait.

Legyen képes képek egyszerű elemzésére, értelmezésére, vagyis képek (fotók, rekonstrukciós rajzok) alapján beszélni egy közösség életmódjáról.

Legyen képes megérteni a szöveg, a fonás, a korongozás műveleteit.

Legyen képes tájékozódni a térképen, természeti körülményeket (csapadék, domborzat, erdőség stb.) leolvasni a térképről, a környezet és társadalom összefüggéseit érzékelni.

Tudja mi a történelmi idő fogalma, mi a történelem tárgya, melyek a történelem módszerei, milyen „nyersanyagokkal” dolgozik a történetíró.

Ismerje a testfelépítésben és képességekben történt változásokat, a rasszokat, nyelvcsaládokat.

Az őskorral kapcsolatos nagyobb időszakok (őskőkor, újkőkor), fontosabb földrajzi helyek ismerete, térképen való tájékozódás.

Az őskori nagy átalakulások feltehető okainak, menetének ismerete.

Legyen képes beleélni magát másféle gondolkodásmódba, azt belülről látni.

Ismerje a görög világ földrajzi és időbeli helyzetét.

Tudja, hogy milyen hatások alakították a görög történelmet.

Tudja, hogy milyen politikai és kulturális vívmányokat köszönhetünk nekik.

A görög vallás és a mindennapi élet, a tudomány és művészet a görög világban, Nagy Sándor hódításai és a hellenizmus tényei.

Legyen képes képek egyszerű elemzésére, értelmezésére, vagyis képek (fotók, rekonstrukciós rajzok) alapján beszélni egy közösség életmódjáról.

Lássa árnyaltan az embereket, tudja megkülönböztetni a bűnt a bűnöstől, elemezze mások és önmaga hibás és jó döntéseit.

Tudjon ismereteket meríteni különböző forrásokból és azokból következtetéseket levonni.

Értse meg, hogy több szempontból nézhetjük a jelent és a múltat. Fogja fel, hogy a történelem interpretációja esetenként politikai célokat szolgál.

Legyen képes történelmi jelenségeket, valamint azok okait és következményeit összehasonlítani.

Tudja indokolni, mi a szerepe egy-egy esemény, helyzet alakulásában személyeknek, csoportoknak.

Értse, hogy a folyamatosságnak, az értékek őrzésének és a fejlődésnek egyaránt nagy jelentősége van a társadalom életében.

Ítélje meg konkrét esetekben, hogy a változás fejlődést jelent-e.

Értse, hogy bizonyos intézmények és eszmék más szerepet töltenek be különböző helyeken és korokban.

Legyen képes egy jelenség változásait egy hosszabb időszakban végigkísérni.

Értse, hogy a személyek és csoportok cselekedeteit helyzetük, érdekük és az adott szituáció hogyan befolyásolja.

Legyen képes megfelelő formában érvelni, vitatkozni, társai beszámolóit objektíven értékelni, bírálni

Legyen képes önálló vázlatot, felelettervet írni; olvasmányairól kivonatot; tanári magyarázatról jegyzetet készíteni.

Különböző jellegű és méretarányú térképek olvasása.

Tudja összehasonlítani időszakok térképeit. Legyen képes a történelmi tér változásainak önálló felismerésére (pl. egy-egy ország, birodalom területváltozásainak leolvasása a térképről):

Tudja, hogy az egyes országok földrajzi fekvése, regionális helyzete miként befolyásolja az adott ország társadalmi-politikai berendezkedését.

Tudja megmutatni különböző jellegű és méretarányú térképeken az egyes altémáknál részletesen felsorolt topográfiai helyeket.

Legyen képes a tanuló az embert mint összetett – biológiai, szellemi, társadalmi és erkölcsi – lényt szemlélni.

Ismerje fel, mit tehet a közjó és az emberi jogok érdekében.

Értse a rend és a szabadság összefüggését. Legyen képes bemutatni néhány fontosabb erkölcsi felfogást, valamint érvelni ellenük vagy mellettük.

Tudjon önálló véleményt mondani társadalmi-történelmi jelenségek okairól és következményeiről. Tudja, hogy az eseményeknek általában több oka és következménye van.

Tudja, hogy az embereknek lehetnek „jó” és „rossz” döntései (cselekedetei), és ezek a döntések, cselekedetek a szándéktól függetlenül is hatnak.

Tudjon önálló tematikus vagy rajzos vázlatot készíteni.

Tudja a részletes követelményekben szereplő évszámokat használni a történelmi időben való tájékozódás céljából.

Környezetének, lakóhelyének fontos eseményeit helyezze el a köztörténet jelentős eseményeinek sorában.

Tudjon használni és összeállítani különböző kronológiai táblázatokat.

Tudja a térképen megmutatni a különböző adottságú területeket és kultúrák színhelyeit.

Tudja összehasonlítani az eddig tanult kultúrákat a krétai, illetve mükénei kultúrákkal.

Tudjon kérdéseket fogalmazni forrásszövegekhez.

Tudjon forrásszövegeket és tárgyi anyagot összehasonlítani, ezt szóban és írásban is elvégezni.

Tudja időrendbe elhelyezni a három említett kultúrát.

Tudja, hogyan függ össze a poliszrendszer kialakulása a természeti adottságokkal.

Fel tudja fedezni a gazdaság változásainak hatását a társadalom átalakulásában.

Értse, hogy milyen nehézségekkel jár a túlnépesedés, milyen lehetőségei vannak levezetésének.

Fel tudja sorolni, és értelmezni tudja a poliszberendezkedés hasonlóságait és különbözőségeit.

Spárta és Athén példáján érzékeltetni, a társadalmi berendezkedés, életstratégiák különbségeit és ezek felfedezhető okait.

Fejtse ki, miben és miért különböztek Athén és Spárta.

Mutassa be milyen hatást gyakorolt a hellenizmus a kultúra fejlődésére. Értékelje Nagy Sándor szerepét.

Képes legyen felismerni a poliszrendszer válságának jegeit

Képes legyen történeti alternatívákat felvázolni.

Értse meg, hogy a görögséget miért osztotta meg a válság.

Tudja elemezni a makedónok sikereinek okait.

Értse meg a kulturális egymásra hatás szerepét.

Legyen képes Róma történetét korszakokra bontani.

Tudja időben és térben elhelyezni a történéseket.

Lássa a birodalomszerveződés a gazdaság a társadalom összefüggéseit.

Képes legyen elemezni a válságok kialakulásának menetét, szerepét és az erre adott válaszokat, megoldási kísérleteket.

Ismerje az antik római kulturális örökség legfontosabb elemeit.

Legyen tisztában a kereszténység kialakulásának hátterével.

Tudja, hogy a társadalmi élet különböző területein a különböző országokban végbement kiemelkedő események és meghatározó folyamatok közül melyik történt előbb, melyik később, melyek történtek körülbelül egyidejűleg.

Tudjon az alábbi témákról önálló feleletvázlat alapján összefüggő képet adni:

A gótikus stílus

Rendi országgyűlések
 Európa régiói (Nyugat-, Közép-, Kelet-Európa)
 Ázsiai kultúrák. Európai népek küzdelmei a török hódítások ellen
 A városok felvirágzása
 Kézműipar és kereskedelem
 Középkori gondolkodás és kultúra
 Háborúk, járványok, parasztfelkelések a középkor alkonyán
 Itália, a humanizmus és a reneszánsz
 Az új rend megszilárdulása (Szent László és Könyves Kálmán)
 Az Aranybulla és a tatárjárás. II. András és IV. Béla kora
 Gazdasági és társadalmi változások a XIII. században
 Az Árpád-kori kultúra
 Ázsiai kultúrák. Európai népek küzdelmei a mongol hódítások ellen
 Az államalapítás. A keresztény királyság. Géza és Szent István
 Szent István államalapító tevékenysége
 Károly Róbert és Nagy Lajos bel- és külpolitikája
 Az Anjou-kor gazdasága
 Luxemburgi Zsigmond kora
 Védekezés az oszmán-török terjeszkedés ellen. Hunyadi János
 Hunyadi Mátyás uralkodása. A központosítás kísérlete
 Életformák a XV. századi Magyarországon

8. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Az ismeretlen világ	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekció, önkorrekció Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Tervezés: célmeghatározás útkeresés az utak közötti választás (döntés) és a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése</p> <p>Tervmegvalósítás A terveknek megfelelő haladás Szükség esetén tervmódosítás Elemzés, értékelés Analógiák felismerése Hierarchiák felismerésének képessége Fogalmak általánosításának a képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Együttműködési képességek: Kooperativitás Empátia, decentralálás, nézőpontváltás Kritikusság</p>	

Én-képességek
 Önbemutató
 Önértékelés
 Önkifejezés
 A saját teljesítőképesség becslése
 Önállóság
 A saját problémák feltérképezése
 A szövegben ábrázolt szerepek (magán és publikus) meghatározása
 A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás
 Szövegalkotás: (elbeszélés, indoklás, bizonyítás, vita, tanács, érvelés, meghatározás, jellemzés)
 Események rendezése.
 bekövetkezésük oka
 jelentőségük,
 következményeik,
 értékük szerint

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

KERESKEDELMELI KAPCSOLATOK

A SELYEMÚT

KARAVÁNOK AFRIKÁBAN

ÁZSIAI KULTÚRÁK

INDIA

A BUDDHIZMUS

KÍNA

JAPÁN

AFRIKA

EGYIPTOM ÖRÖKÖSEI

FEKETE-AFRIKA

AMERIKA

Az epocha célja egy körkép felvázolása az Európán kívüli világról az felfedezések előtti pillanatban, mely rávilágít a felfedezések előtti gazdasági és kulturális kapcsolatokra, rávilágít arra a kérdésre, hogy miért Európa „fedezte fel” a világot:

- néhány meghatározó kultúra gyökereinek és másságának megértése;
- szakítva az Európa-centrikus gondolkodással, saját környezetében, saját struktúrájában vizsgálva a történelem menetét;
- megalapozni a felfedezések és modern gyarmatosítás korának tanulmányozását;
- a nyitottság fejlesztése más kultúrák felé – az előítéletek feloldása, rámutatva az ítéletalkotás megalapozottságának fontosságára;
- a „divatos keleti vallási irányzatok” valós megismerésével a kritikai érzék fejlesztése;
- a világ nagy vallásainak megismerése;
- a kulturális sokszínűség megismerése és elfogadása.

Fogalmak

rendszeres kereskedelmi kapcsolat (Kr. u. 1. század), a kereskedelemre való ráutaltság, szárazföldi utak, karaván, selyemút, transzszaharai útvonal, árucikkek (selyem, fűszerek, elefántcsont, drágakövek, arany), dravidák, árják, indusvölgyi civilizáció, **dinasztia**, varnarendszer, **kasztrendszer**, közösségi földtulajdon, Védák, **többistenhit**, védikus korszak, joga, brahmanizmus, karma, dharm, reinkarnáció, dzsainizmus, **buddhizmus**, hinduizmus, Mahabharata, Ramajana, Buddha fellépésének vallási környezete, megvilágosodás fogalma, nirvána, lázadás a kasztrendszerrel, sztúpa, szerzetesi mozgalom, irányzatai: hina-jána, maha-jána, szinkretizmus, csan v. zen, lámaizmus, bon vallás, elszigeteltség, nomád-leteleptelt ellentéte, autarchia, a lélekszám meghatározó szerepe, tudós-hivatalnokok szerepe, a kormányzás művészete, magánkezdeményezések elnyomása, a város funkciói, taoizmus, konfucianizmus, **Nagy Fal**, **selyem**, **porcelán**, **papírpénz**, **lőpor** ajnok, tenno, adózó parasztok államosítása, magánbirtokok létrejötte, sógun, sógunátus, japán feudalizmus, szamuráj, indián, kulturális régiók (zsákmányoló, egyszerű termelő, civilizáció), prekolumbián magaskultúrák (**aszték**, **inka**), maják, pueblók, trópusi földművelők, kipu, tipi, emberáldozat, esőzésem földművelés, újvilági növények

Topográfia

a selyemutak főbb útvonalai, tengeri és szárazföldi utak, transzszaharai útvonalak India India, Tibet, Délkelet-Ázsia Kína, Belső-Ázsia, Sárga-folyó (Hoangho), Jangce, Tibet, Peking Japán, Edó (Tokió), Kiotó, Észak-Amerika, Yucatán-félsziget, Közép-Amerika, Tenochtitlán, Dél-Amerika, Amazonas, Andok, Machu Picchu, Nasca-fennsík

Nevek

Marco Polo, Ibn Battúta, Cseng-ho, Asóka, Gauthamá Sziddharta, Buddha, Csin Si Huang-ti, Kubiláj, Lao-ce, Konfuciusz, Minamoto Jorimoto

Események

Kr. e. 5. század

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az eddig tanult ismereteit felidézni és más összefüggésben is használni: ismétlő kérdések segítségével összegyűjteni azokat a mozaikokat, amelyek már a korábbi témák során érintették a kereskedelmi kapcsolatok kérdést (ókori Róma, iszlám világ, keresztes háborúk, levantei és Hanza-kereskedelem).

Térképek, grafikonok és statisztikai adatok segítségével végigjárni azokat az utakat, melyeken a 15. századig meghatározó szerepet töltek be az Ázsia – Európa, Szaharántúli Afrika – Észak-Afrika – Európa kapcsolataiban.

Közös feldolgozással, esetleg szerepjáték formájában vagy csoportmunkában bemutatathatók az útvonalak: az egyes „állomások” rövid bemutatása – Délkelet-Ázsia, Belső-Ázsia, Közép-Ázsia, Kaukázus, Irán, Szahara, Timbuktu, Nyugat-Afrika, Vörös-tenger vidéke

A térkép ismeretét ellenőrizni kell – önellenőrzés, számonkérés.

Ebben a fejezetben sok „különlegesség” kerül a diákok elé, ugyanakkor nagy mennyiségű tényanyag is, amely nem megtanulandó, de a tájékozódáshoz, érteshez elengedhetetlen. A fentiek miatt a fejezetet jól lehet lezárni egy előadással, amelyben csoportok mutatnak be egy-egy kultúrát, vagy ugyanezen az elven kiállítással, vagy egyéni munkaként házi dolgozattal egy-egy kisebb kiadott téma alapján.

A tanári bevezető kérdések és feldolgozási szempontok megadása után, a képek és szövegrészletek segítségével egyénileg mindenki kiválaszt egy kultúrát és annak elkészíti bemutatását.

Közös megbeszélése az egyéni munkának: a régiók elkülönítése, az egyes kultúrák közös és eltérő vonásainak számbavétele, összehasonlítás az európai civilizációval illetve más hasonló fokon álló kultúrák között párhuzamok keresése.

Az ind társadalom jellegzetes vonásai – szakirodalom feldolgozása.

Az ind földön született legfontosabb vallások bemutatása – csoportmunkák.

Összehasonlító táblázatok készítése az értékrendi különbségek feltárására.

Adatok és képek gyűjtése az ókori kelet művészeti alkotásairól – könyvtári kutatómunka.

Közös sajátosságok kiemelése az ókori keleti vallások tanításaiból – csoportmunka szakértői csoportok eredményeire támaszkodva.

India történeti kronológia közös feldolgozása, főként tanári magyarázattal és diákkal;

A vallások eltérő és hasonló jegyeinek táblázatos összegzése.

Kiselőadásra ajánlott témák: dzsainizmus, a hindu templom és a zene, tánc, végül az ind kultúra fontos vonásainak közös összefoglalása.

Összefoglaló felelettervek készítése választható témában: Ind társadalom nagy történeti korszakai;

Társadalomszerkezet Indiában; India, mint a vallások földje; Gazdaság – társadalom – vallás összefüggései

A kereszténység és a buddhizmus összehasonlítása.

A bürokrácia szerepe egy nagy birodalom összetartásában – példák elemzése.

A nomád-letelepedett ellentét és együttélés sajátosságai – csoportmunka.

Az európai és a kínai város jellegzetességeinek összehasonlítása.

A leghíresebb kínai találmányok bemutatása – kiselőadások.

A kínai értékrendszer alapjainak megértése.

Közösen megbeszélni, elolvasni a tájra, etnikumra, lélekszámra vonatkozó szövegeket; tanári magyarázattal és diák segítségével végigkövetni Kína nagy történelmi korszakait.

A földművelésre vonatkozó források feldolgozása csoportmunkában.

Városfejlődés, ipar, találmányok témaköreit kiselőadásokkal vagy a képanyag elemzésével lehet megoldani.

A császári hatalom támaszairól részben csoportban, részben – hivatalnokok szerepe – kiselőadás formájában érdemes ismereteket szerezni.

Összefoglalás: Mi akadályozhatta Kína fejlődését? – megbeszélés.

A ma általánosan használt japán eredetű fogalmak és kulturális elemek jelentésének és hátterének ismerete.

A középkori európai struktúrák és a sógunátus berendezkedésének összehasonlítása.
 A samurájokról és a parasztok leírása – kiselőadás vagy házi olvasmány.
 Tanári magyarázattal, a képek nézegetésével együtt, röviden átgondolni a japán istenvilágot, gondolkodásmódot.
 Néhány kép segítségével a japán kulturális elemek fölvilágosítása.
 Önálló tájékozódás Afrika térképén.
 Szinkronikus kronológiai táblázat összeállítása:
 Kiselőadásként vagy csoportmunkaként különböző kultúrákat bemutató szövegek, és képanyag feldolgozása és előadása, majd közös összegzés és szinkronikus kronológia készítése.
 A legfontosabb amerikai magaskultúrák megismerése, összevetése az európai civilizációval.
 A földrajzi adottságokból adódó sajátosságok felismerése.
 Az indiánokról szóló forrásokat, egyéb műveket (film, irodalmi alkotások) kritikai ismerete.
 Az epochában több olyan résztémakör is van, amely komplexitásánál fogva kiválóan alkalmas témahétben való feldolgozásra. indiánok, ázsiai kultúrák.

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A FELFEDEZÉSEK ÉS HATÁSUK – A KORÁÚJKOR	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés az utak közötti választás (döntés) és a haladás módjának meghatározása a tevékenységek tartalmának tervezése a tevékenységek ütemezése Tervmegvalósítás: A terveknek megfelelő haladás Szükség esetén tervmódosítás Elemzés, értékelés Analógiák felismerése Hierarchiák felismerésének képessége Fogalmak általánosításának a képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Együttműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkézség Konszenzuseresés Konfliktuskezelés Alkalmazkodás Önbemutató Önérvényesítés Önkifejezés A saját teljesítőképesség becslése Önállóság Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll A saját problémák feltérképezése	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
FELFEDEZÉSEK-KULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA FELFEDEZÉSEK KULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA MAGYARORSZÁG HÁROM RÉSZRE SZAKADÁSA A JAGELLÓ KOR MOHÁCS ÉLET A HÁROM RÉSZRE SZAKADT ORSZÁGBAN		

GAZDASÁGI ÁTALAKULÁSOK

A KAPITALIZMUS KEZDETEI
GAZDASÁG MAGYARORSZÁGON

REFORMÁCIÓ

LUTHER
KÁLVIN, EGYÉB IRÁNYZATOK
KATOLIKUS MEGÚJULÁS
REFORMÁCIÓ MAGYARORSZÁGON

A kora újkor során kanyarodik rá az európai történelem a „célegyenesére”, vagyis kezdetét veszi az ipari forradalmak viharos, egyre gyorsuló átalakulásokat hozó korszaka. Ember és környezet, ember és ember, Európa és a többi kontinens, (részben Magyarország és Európa) viszonya teljesen átalakult, egy sok évezredes – lényegében a civilizációk kialakulásával kezdődő – életmódbeli, kulturális, mentalitásbeli korszak ér a végére:

- sem mai világunk, sem a kettő között eltelt időszak nem érhető ennek az eseménysornak a megértése nélkül;
- fontos cél továbbá a különféle kultúrák eltérő értékeinek megértése, rávezetés a másság türelmes megközelítésére;
- az európai és magyar események szorosan illesztett, párhuzamos taglalása a korszerű nemzettudat és európaiságtudat kialakulását segítheti;
- a korszak a magyar történelem fontos, meghatározó évszázadait foglalja magában, ezeknek a későbbi magyar történelemre gyakorolt hatásának érzékeltetése szintén fontos;
- a történelmi álláspontok ütköztetése az érvelési készséget fejleszti, segíti az önálló gondolkodás és ítéletalkotás képességének kialakulását;
- a történelmi ismereteknek fontos szerepe van a korszerű társadalomszemlélet, politikai tájékozottság, állampolgári öntudat kialakulásában;
- a tanulók ismerjék meg annak a kulturális keveredésnek és egymásra hatásnak a történetét – különös tekintettel az európai kultúra térnyerésére – mely a kora újkorban kezdődött el, s amely a mai „kulturális világtérkép” körvonalait is adja. Ismerjék meg az oda vezető utazások, felfedezések, hódítások, gyarmatosítások kora újkor történetét;
- a diákok ismerjék meg és értsék meg az egész későbbi európai kultúrára kiható vallási-szellemi-gondolkodásmódbeli szakadás eredetét, tartalmát, jelentőségét. Ismerkedjenek meg a reformáció magyarországi hatásával, a művelődésben, iskolázásban, nevelésben, gondolkodásmódban ezzel együtt járó változásokkal, hiszen elemeikben ma is magunkban hordozzuk ezeket a kulturális újdonságokat;
- lássák, hogy hogyan változnak meg az életnek bizonyos terei (városi fejlődés), míg más területeken a hagyományok élnek tovább (paraszti életmód).

Fogalmak

Felfedezés, navigáció, latin vitorla, caravella, kormánylapát, lavírozás, burgonya, kukorica, paradicsom, cukornád, búza „vándorlása”, kulturális keveredés, gyarmatosítás, azték, inka, itáliai háborúk, tűzfegyverek, Habsburg-ház, koronázási hitlevél, Hármaskönyv, rendi kiváltságok, Erdély és Partium, Királyi Magyarország, hódoltság, szpáhi, janicsár, haradz, vilajet, pasa, szultán, kettős adóztatás, elköltözött vármegyék, fejedelem, székely és szász székek, királybíra, manufaktúra, kapitalizmus, tőke, tőzsde, profit, világkereskedelem, tőzsér, hajdú, mezőváros, agrárkonjunktúra, két szín alatti áldozás, búcsúcédula, protestáns, evangélikus, lutheránus, kálvinista, református, reformáció, katolikus megújulás, antitrinitárius, unitárius, anabaptista, vallásháború, vallástürelem, vallásszabadság, szekularizáció, predesztináció (eleve elrendelés), zsarnokölés, anglikán, puritán, hugenotta, jezsuita, ellenreformáció, barokk, vizsolyi Biblia, internátus, hitvita, collégium, bevett vallás

Topográfia

A levantei és atlanti kereskedelmi utak, illetve a neveknél felsorolt felfedezők útjainak hozzávetőleges pontosságú megmutatása a világtérképen, bejelölése vaktérképen. Spanyolország, Portugália, Tudják a térképen (vaktérképen) hozzávetőleges pontossággal jelölni a török birodalmat illetve a három magyarországi országrészt, ezeket megnevezni. Buda, Drégely, Eger, Temesvár, Mohács, Pávia, Szigetvár, Kőszeg, Tudják megmutatni a nagyobb kereskedelmi útvonalakat. Amsterdam, London. Wittenberg, Svájc, Genf. Tudják megmutatni térképen az evangélikus, református és katolikus térségeket.

Események

Konstantinápoly 1453, Amerika felfedezése 1492, Tordesillas 1494, Magellán 1519–1522, Dózsa 1514, Nándorfehérvár 1520, Pávia 1525, Mohács 1526 augusztus 29., Buda eleste 1541, 1552-es hadjárat, drinápolyi

béke 1568, speyeri egyezmény 1571.

Luther fellépése 1517, augsburgi vallásbéke 1555, trentói–tridenti–zsinat, 1545–1563, 1568-as erdélyi országgyűlés

Nevek

Diaz, Vasco da Gama, Kolumbusz, Magellán, Ptolemaiosz, Kasztíliai Izabella, Aragoniai Ferdinánd, Tengerész Henrik, Amerigo Vespucci, Cook, Cortes, Pizarro.

II. Ulászló, Dózsa György, Werbőczy István, II. Lajos (1516–1526), II. Szulejmán, Zrínyi Miklós, Szondy György, Dobó István, Jurisich Miklós, Tomori Pál, V. Károly, I. Ferenc, I. Ferdinánd, Szapolyai János, János Zsigmond, Fráter György, Fuggerek, Thurzók, Martin Luther, Jean Calvin (Kálvin), Servet, Loyola Ignác, Dávid Ferenc, Károli Gáspár.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportos, egyéni feladatok, tanári frontális összegzés:

Ókori és középkori térképek elemzésén keresztül a világtér változásának bemutatása. Navigációs eszközök képeinek megbeszélése.

Tengeri kalandokról és felfedezésekről szóló szövegeken keresztül a felfedezések történetének, a hajósok életének megbeszélése. Videofilm részlet (Kolumbusz) megbeszélése.

Grafikonok, térképek elemzése, kronológia olvasása csoportosan, ennek alapján közösen a nagyhatalmak felemelkedésének, harcának megbeszélése.

A rendi mozgalom ideológiája a Hármaskönyv alapján – forráselemzés.

Kronológia és forrás elemzése alapján közös megbeszélés a rendi mozgalomról.

A parasztháború, menetének és ideológiájának elemzése közösen Szűcs Jenő tanulmányrészlete, kronológia, atlasz, esetleg az Ítélet c. film részleteinek segítségével.

A mohácsi vereség előzményeinek megbeszélése Tomori Pál életrajzán keresztül, a Burgio jelentés tanulságainak és a kronológiának felhasználásával – közös megbeszélés az egyéni feldolgozások alapján.

Az atlasz és a kronológia párhuzamos felhasználásával a három részre szakadás illetve a hadjáratok és a békék megbeszélése, esetleg az Egri csillagok egyes részleteinek felhasználásával.

A királyi Magyarország, a hódoltság és Erdély államszervezetének egybevetése ágazati rajzok alapján – csoportmunka.

Térképek és adatok segítségével Európa „gazdasági térképének”, előretörő és lemaradó térségeinek felvázolása

A manufaktúrák, a bankok, a tőzsde működésének és szerepének vizsgálata ismertetések alapján.

Közös megbeszélés ezek alapján: a kapitalista gazdálkodás kezdetei, az új centrum jellemzése.

Az átalakulás társadalmi vonatkozásai Angliában, Franciaországban, Németalföldön. Kelet-Közép-Európa gazdasága ismertetések alapján: lengyel és magyar források egybevetése a parasztság helyzetéről, forrásolvasás a magyar nemesi áruterelésről, a magyar szarvasmarha-tenyésztésről, illetve táblázat segítségével a magyar külkereskedelem szerkezetéről – csoportmunkák.

A fentiek megbeszélése: mennyiben előny, mennyiben hátrány a későbbi fejlődés szempontjából az agrárkonjunktúra, a mezőgazdaság fellendülése, Magyarország helye Európában és a régióban. A beszélgetésekhez diaképek felhasználása.

Luther és Kálvin nézeteinek közös olvasása, megbeszélése.

A fentiek és a vallási összehasonlító táblázat segítségével közös hitvita-játék, bírókkal.

Vita a szabad akaratról.

Kronológia és térkép segítségével a reformáció folyamatának, elterjedésének megbeszélése.

Az unitárius nézetek kics csoportos megbeszélése a Debreceni disputa alapján,

Alternatív feladatok a művelődés megbeszéléséhez a Csízioról illetve Bornemisza Péterről – kiselőadások.

Alternatív olvasmányok és csoportos feladatok az újkori iskolákkal kapcsolatban.

Az iskolák átalakulásának közös összegző megbeszélése.

Iskolai jelenet eljátszása.

Alternatív olvasmányok az udvari, polgári gondolkodásmódról, a középkori és újkori viselkedés különbségeiről.

Párbeszéd írása vagy jelenet előadása: eltérő korok emberei találkoznak.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Az újkor	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A problémakezeléssel kapcsolatos művelési képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Megoldástervezés Döntéshozás (indoklás) Értékelés Korrekción, önkorrekción Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Konszenzuskeresés Konfliktuskezelés Alkalmazkodás Empátia, decentrálnás, nézőpontváltás Kritikusság Én-képességek Önbemutatós Önérvényesítés Önkifejezés Önállóság	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>HATALMI ÁTRENDZŐDÉS SPANYOLORSZÁG ÉS ANGLIA FRANCIAORSZÁG, KELET-EURÓPA</p> <p>EGY ÁTMENETI ÉVSZÁZAD A 17. SZÁZAD EURÓPÁBAN – GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM TÁRSADALMI VÁLTOZÁSOK MAGYARORSZÁGON</p> <p>KIRÁLYOK, RENDEK, FELEKEZETEK FRANCIA ABSZOLUTIZMUS A CSÁSZÁRSÁG KELET-KÖZÉP-EURÓPA BOCSKAI, BETHLEN ZRÍNYI</p> <p>VISELKEDÉS, GONDOLKODÁSMÓD AZ ÚRIEMBER ÉS A TISZTES POLGÁR A CSALÁD FELÜGYELET, BÜNTETÉS</p> <p>A diákok értsék meg a XVII. századi megtorpanás, fejlődési ellentmondások okait, tartalmát:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ismerjék meg, milyen nehézségekkel kellett megküzdenie az embereknek általában a kora újkorban; – ismerjék meg a kor viszonyát a betegségekhez és gyógyításhoz, értsék meg, milyen változások álltak be a halál felfogásában; – az eltérő kultúrák, emberi magatartásformák megértéséhez és az ezzel szembeni türelemhez fontos segítséget nyújt annak felismerése, hogy az élet legalapvetőbb kérdéseire az egyes kultúrák és korok eltérően viszonyulhatnak; – a magyarországi és kelet-közép-európai megtorpanáson keresztül értsék meg jobban az ország polgárosodásban történt lemaradásának okait, ennek a következő évszázadokban, egészen a XX. századig lesz jelentősége; – megismertetni a diákokkal a az új politikai centrum kialakulásának okait, Németalföld (Hollandia) Anglia és Franciaország hatalmi előretörését. A téma jelentősége, hogy az új hatalmi centrum a XX. századig meghatározó marad; – a harmincéves háborút, melynek német (egység kérdése) magyar és cseh, általában kelet-közép-európai vonatkozásai fontosak: az osztrák abszolutisztikus kísérlet felemás eredményét. Értsék meg a szintén messze kiható lengyel fejlődés jellemzőit; 		

- lássák, milyen alternatívák nyíltak a kor magyar politikusi előtt, hogyan próbálták megoldani a dilemmát a katolikus és a protestáns irányzatok – ez általában is a történeti és politikai válaszutak megértését segítheti elő;
- a magyarországi ellenreformáció, a Habsburg-magyar viszony megromlása, a megerősödő erdélyi politika kihat az egész évszázadra, sőt, a következő kettőre is áttételesen, s nagy hatással lesz majd a nemzettudat kialakulásában, sőt a katolikus és protestáns szemlélet eltérése meghatározó lesz a későbbi századokban, hatása korunkban is kimutatható;
- az egész anyag rész szorosan összefügg a korábbi gazdasági fejezetekkel, fontos megérteniük a gazdasági-társadalmi és politikai folyamatok összefüggését – ez általános történelemszemléleti kérdés is;
- a diákok ismerjék meg a mai család kialakulásának újkori előzményét, családokon belüli viszonyok átalakulását, ez hozzásegíti őket saját kapcsolataik és kultúrájuk, illetve a társadalmi intézmények jobb megértéséhez;
- az anyag fontos a kor gondolkodásmódjának, az iskolázás változásának, a mentalitásnak, a bűn szemléletének és a boszorkányhisztériának megértéséhez, árnyaltabb áttekintéséhez, a férfi-nő, gyermek-felnőtt viszony történeti változásán keresztül plasztikusabban látják a mai helyzetet és problémákat.

Fogalmak

Rongyosok, abszolutizmus, bubópestis, kolera, javasasszony, borbély, bába, purgáció, köpölyözés, testamentum, tor, fürdőház, „kis jégkorszak”, örökös jobbágyság, majorság, úriskék, independens, presbiteriánus, alsóház, Hajdúszabadság, Liberum veto, önmérséklet, inasévek, intim szféra

Topográfia

Lepanto, La Manche, Németalföld, Hollandia, Anglia, Skócia.
Fehérhegy, Zsitva, Nagyszombat, Szentgotthárd, Vasvár, Csáktornya, Új-Zrinyivár, Eszék,

Események

Lepanto 1571, Verhetetlen Armada pusztulása 1588, németalföldi szabadságharc 1566-1609, Nantes-i edictum 1598, tizenöt éves háború 1591–1606, bécsi és zsitvatoroki békék 1606, angol forradalom 1640–1649, harmincéves háború (1618–1648), Bocskai hadjárata 1604–06, fehérhegyi csata 1620, nickolsburgi béke 1621, dicsőséges forradalom 1688–89, Zrínyi téli hadjárata 1663, szentgotthárdi csata és vasvári béke 1664, nagyszombati egyetem 1635

Nevek

VIII. Henrik, I. Erzsébet, Drake, Egmont, Orániai Vilmos, II. Fülöp, IV. Henrik, Richelieu, XIII. Lajos, XIV. Lajos, Mazarin, Wallenstein, Guisztáv Adolf, I. Károly, Cromwell, II. Károly, II. Jakab, III. Orániai Vilmos, I. Rudolf, Bocskai István, Bethlen Gábor, I. Rákóczi György, Lorántfy Zsuzsanna, II. Rákóczi György, Zrínyi Miklós, Montecuccoli, Pázmány Péter, I. Lipót

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Alternatív olvasmányok, forráselemzések Németalföldről és Spanyolországról – csoportmunkák.
Németalföld szabadságharcának, és Spanyolország kezdeti hanyatlásának közös megbeszélése, gazdasági táblázatok segítségével.
Alternatív feladatok az angol abszolutizmus kezdeteiről, bel- és külpolitikai helyzetéről – kiselőadások.
A Moliere-film megbeszélése.
Betegség és halál témakörében alternatív szövegek olvasása és közös megbeszélése csoportban és egyénileg.
Temetési menet ábrájának elemzése, beszélgetés a halál felfogásának megváltozásáról. Magyarország és Közép-Kelet-Európa témakörében is alternatív szövegek olvasása, grafikonok, táblázatok elemzése, majd közös megbeszélés.
Tanári összefoglalás Skandináviáról.
Franciaországról alternatív szövegek olvasása után a hadsereg illetve a hivatalnokszervezet kiépülésének megvitatása – csoportmunka.
Közép-Kelet-Európával kapcsolatban a kronológia közös olvasásával, filmrészlet segítségével, a harmincéves háború menetének és következményeinek megbeszélése.
A lengyel és a cseh fejlődés egybevetése forrásszövegek alapján.
A protestáns erdélyi politika: kronológia olvasása után az események megbeszélése, Bocskai testamentumának és a bécsi béke szövegének elemzése – önálló munka, ellenőrzés csoportban.
Bethlen ismertetésének olvasása, tevékenységének, szerepének közös megvitatása.
Zrínyi szövegek elemzése.
Térkép segítségével az 1658–64 közötti háborús események megbeszélése.

A kétféle történeti hagyomány egybevetése, vita a lehetőségekről, Zrínyi szerepéről.
Közös megbeszélésen az ellenreformáció szerepének, a vallási „térkép” átalakulásának, a művelődési eredményeknek megbeszélése, összefoglalása.
Szerepjátékok előadása.

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Új Európa, új Magyarország	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Problémafelismerés Problémaelemzés Értékelés Forráselemzés, értékelés Analógiák felismerése Hierarchiák felismerésének képessége Fogalmak általánosításának a képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Együttműködési képességek:	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>ÚJ EURÓPA AZ ANGOL FORRADALOM A NAPKIRÁLY A CÁRI OROSZORSZÁG</p> <p>ÚJ MAGYARORSZÁG MAGYARORSZÁG FELSZABADULÁSA A RÁKÓCZI SZABADSÁGHARC MAGYARORSZÁG ÚJ HELYE A HABSBERG BIRODALOMBAN MAGYARORSZÁG TALPRA ÁLL</p> <p>FORDULAT AZ ÉLETMÓDBAN A NÉPESEDÉSI ÉS GAZDÁLKODÁSI VISZONYOK ÁTALAKULÁSA. AZ IPARI FORRADALOM KEZDETE NÉPESEDÉS ÉS GAZDASÁG MAGYARORSZÁGON</p> <p>Eljutottunk ahhoz a korszakhoz, amelynek elemei napjainkat is meghatározzák, meghozva azokat a fordulatokat, amelyek alapjai lesznek a modern gondolkodásnak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a diákok ismerjék meg a francia abszolútizmus kialakulásának és kiteljesedésének, az angol bukásának körülményeit: ennek jelentősége lesz a két nemzet későbbi történetében; – fontos az angol parlamentarizmus kialakulásának és működésének megértése: ez mintául fog szolgálni a következő századokban Európában, többek között Magyarországon is, hatása máig nyúlik; – a francia abszolútizmus kiteljesedésének megismerése, mely a francia forradalomhoz illetve a kor európai kultúrájának, hatalmi helyzetének és a kis országok törekvéseinek megértéséhez szükséges; – az orosz autokrácia modernizációs és terjeszkedési kísérlete, az autokratikus módszerek, alattvalói szemléletmód megerősödése, mely szintén hosszú időszakra sínre helyezte az orosz politikát; – Magyarországi felszabadító háború és kuruc felkelés nemzetközi körülményeinek megismerése; – a korszakunkig ható alapvető demográfiai, élelmezési, étkezési-étrendi, közegészségügyi, higiéniai változásoknak, illetve ezek kezdetének megértése; – a XVIII. századi magyarországi gazdasági fellendülés természetének, ellentmondásosságának, a népesedési, etnikai változások megértése, az új népesedési viszonyok meghatározzák a későbbi századok politikai fejleményeit, egészen korunkig; 		

- az ipari forradalom tágabb értelemben korunkban is tart, lényege éppen az, hogy nincs vége, hanem egyre gyorsul, ezért a kezdetek megértése különösen fontos cél a diákok helyes történelemszemlélete szempontjából: meg kell érteniük egy olyan történelmi fordulatot, mely legfeljebb a neolitikus fordulathoz illetve a civilizációk kialakulásához hasonlítható, illetve a tradicionális (ókor és középkor) civilizációk és az ipari társadalom közötti alapvető különbségeket;
- technikatörténeti téma is ez, mely segít megérteni a bennünket körülvevő szerkezetek működését, őstípusain keresztül;
- a divat szociálpszichológiai és antropológiai értelmezésének megismerésével a diákok közelebb kerülnek saját kultúrájuk, szokásaik, öltözködésük megértéséhez, egyúttal az eltérő öltözködési szokások mögötti üzenetet is megértik, tolerálni tanulják. Azzal, hogy megértik, miért sajátosan európai jelenség a folyamatos divatváltozás, magának az európai kultúrának és embernek egyik fontos vonásához kerülnek közelebb.

Fogalmak

A jogok kérvénye, Nagy tiltakozás, Jogok nyilatkozata, autokrácia, merkantilizmus, aktív külkereskedelmi mérleg, 1687. évi törvények, kuruc, labanc, vezérlő fejedelem, libertás, trónfosztás, **Watt** 1769., gőzgép, Fulton 1809 – gőzhajó, Stephenson, 1825 – gőzmozdony, makadám utak, vaskohászat, széntermelés fellendülése). Kay repülő vetélő 1733., Hargreaves fonó, Jenny 1764.

Topográfia

Versailles, Elzász, Lotharingia, Szentpétervár, Zenta, Karlóca, Bécs, Buda, Felső-Magyarországi Fejedelemség, Ónód, Szécsény, Trencsény, Sárospatak, Szatmár.

Események

Spanyol örökösödési háború 1701–1714, Hóhstadt 1704, északi háború 1701–1721, Wesselényi összeesküvés 1671, 1681-es és 1687-es országgyűlés, Bécs ostroma 1683, Buda visszavétele 1686, Zenta 1697, karlócai béke 1699, Rákóczi szabadságharc 1703–1711, trencsényi csata 1709, szécsényi országgyűlés 1705, ónódi ogy. 1707, szatmári béke 1711.

Nevek

Cromwell, Colbert, Nagy Péter cár, Pugacsov, Versailles, Wesselényi Ferenc, Thököly Imre, Lotharingiai Károly, Savoyai Jenő, II. Rákóczi Ferenc, Esze Tamás, Bercsényi Miklós, Vak Bottyán, Károlyi Sándor. Watt, Fulton, Stephenson, Kay, Hargreaves

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A jogok kérvénye és a Nagy tiltakozás forrásfeldolgozása, összevetése a Magna Chartával – önálló munka.
Az angol forradalom. Kronológia közös olvasásával illetve térkép segítségével az események megbeszélése.
Cromwell diktatúrájával kapcsolatos különféle források egybevetése, az események megvitatása – csoportmunka.
Cromwell személyiségének összevetése az abszolutista uralkodókéval – forráselemzés kis csoportban.
A Jogok nyilatkozatának elemzése: a parlament hatalma, a királyi jogok.
A forrás államról mutatott képének összehasonlítása a lengyel államberendezkedéssel.
Bossuet szövegéből kiemelni a korlátlan és önkényes hatalom összetevőit – forráselemzés csoportban.
Colbert utasítása alapján a manufaktúrák helyzetének bemutatása – forráselemzés csoportban.
Források és ismertetések segítségével az angol (parlamentáris) és francia (abszolutista) államszervezet összehasonlítása – önálló feleletvázzlat.
Források segítségével a Nagy Péter-i Oroszország reformjainak, térkép és kronológia segítségével külpolitikájának megbeszélése.
Nagy Péter személyisége – kiselőadás.
Nagy Péter és XIV. Lajos hatalmának összehasonlítása – forráselemzés csoportban.
A cári állam és igazságszolgáltatás összevetése az angollal – forráselemzés, szakirodalom feldolgozása csoportban.
Az 1687. évi törvények értelmezése: nemesi kiváltságok, örökös királyság, trónutódlás, ellenállási záradék, stílus – forráselemzés csoportban.
Az elfogadás okainak, az abszolutizmus megjelenésének közös megbeszélése.
A Rákóczi-szabadságharc kirobbanásának körülményei, kezdeti remények, résztvevők – szakirodalom feldolgozása.
A fejedelem jellemzése – kiselőadás könyvtári kutatómunka alapján.
A szatmári béke értelmezése: kedvezőek vagy kedvezőtlenek a feltételek az adott helyzetben – érvelő fogalmazás írása.
A közlekedés és hírközlés kora újkori helyzetének, technikai feltételeinek, ezek jelentőségének (hintó, posta, bélyeg, csárda, útépités, útlevel, omnibusz, fiáker) bemutatása önálló felkészülés alapján.

Saint-Simon alapján kép felvázolása a király körüli udvari szertartásokról – forráselemzés csoportban.
 Illemszabályok változása: illemtankönyvi részletek a XIII-tól a XVII. századig – forráselemzés csoportban.
 A polgári életelvek jellemzése, összehasonlítása a szerzetesi felfogással – forráselemzés csoportban.
 Képelemzések alapján a család átalakulásának bemutatása – forráselemzés csoportban.
 Iskolák az újkorban – kiselőadás.
 Szerepjáték: órai jelenet eljátszása a források alapján.
 Népeségtábla és képek alapján a XVIII. századi európai változások összefoglalása – egyéni munka, majd közös megbeszélés.
 Az új népelemzéseik cikkek, szerepük a hadviselésben, az életmód változásában – szakirodalom feldolgozása önállóan, közös ellenőrzés.
 Az ipari forradalom gazdasági és társadalmi feltételei Angliában: egyéni földbirtoklás, bekerítések, a nemesség vállalkozik, hagyományosan fejlett iparágak, gyarmati források – gyapot –, az alkotmányos, jogállami keretek szerepe – csoportmunkák.
 Ipari forradalom kezdetei Angliában: termelési grafikonok, térképek (vasút, csatornahálózat), településszerkezeti és demográfiai ábrák közös elemzése, az ipari forradalom gazdasági és demográfiai jelenségeinek megbeszélése.
 Alternatív olvasmányok és ábraelemzések a technika témaköréből – csoportmunkák.
 A textilipar fellendülését elősegítő találmányokat, feltételeket kiselőadásokban tisztázzák.
 A gőzgép megjelenése, az infrastruktúra javulása, nehézipari fellendülés kezdetének jelentőségét, részleteit, vázlatosan a fejlődés XIX. századi távlatait csoportmunkákban feldolgozni.

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Franciák és amerikaiak – forradalmak	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Logikai képességek: Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) Analízis Szintézis Általánosítás Következtetés Absztrakció Konkretizálás Csoportosítás Forráselemzés, értékelés Analógiák felismerése Hierarchiák felismerésének képessége Fogalmak általánosításának a képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Együttműködési képességek: Önbemutató, prezentáció Önállóság	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
A VILÁGNÉZET ÁTALAKULÁSA AZ ÚJKORBAN. FELVILÁGOSODÁS A MECHANIKUS VILÁGKÉP KIALAKULÁSA A FELVILÁGOSODÁS BŰN ÉS BÜNTETÉS FELVILÁGOSULT ABSZOLUTIZMUS NAGY FRIGYES ÉS POROSZORSZÁG NAGY KATALIN MÁRIA TERÉZIA ÉS A MAGYARORSZÁGI JOBBÁGYSÁG II. JÓZSEF NEMZETI „ÉBREDÉS” NEMZETTUDAT KIALAKULÁSA MŰVELŐDÉS MAGYARORSZÁGON		

A DEMOKRÁCIA KEZDETEI

AZ AMERIKAI FÜGGETLENSÉGI HÁBORÚ

A FRANCIA FORRADALOM ÉS NAPÓLEON KORA

AZ ELŐZMÉNYEK ÉS A KIROBBANÁS

A MONARCHIKUS SZAKASZ

A KÖZTÁRSASÁGI SZAKASZ

NAPÓLEON

KELET-KÖZÉP-EURÓPA NAPÓLEON KORÁBAN

Korunk tudományos világnézetének alapjait ismerhetik meg itt a diákok. A legalapvetőbb politikai irányzatok eszmei, ideológiai előzményeivel is itt találkozhatnak, ezek nélkül a következő századok – így a mai – eszmetörténete, politikája és tudománytörténete érthetetlen lenne:

- a periféria sajátos felzárkózási kísérletének, a felülről jövő reform ellentmondásainak megértése nagy jelentőségű a térség egész későbbi története szempontjából;
- a nemzettudat kialakulásának ismerete elengedhetetlenül fontos a XX. század történetének megértéséhez, de a korszerű nemzettudat kialakításához is – a diákok értsék meg mások nemzeti érzéseit, a sovinizmus veszélyeit, értelmetlenségét, az organikus nemzetszemlélet alapját és tévedését, a centrum és a periféria nemzeti felfogásának különbségét, és ezek jelentőségét a későbbi történelem szempontjából;
- a demokrácia működésének, parlamentáris és elnöki változatainak megértéséhez, a korszerű politikai ismeretekhez szükséges, hogy a diákok tisztában legyenek ezzel a témával és az Egyesült Államok korunkban játszott világhatalmi szerepéhez szintén fontos tudni a XVIII. századi előzményeket;
- mivel ebben a korszakban érik el a polgári eszmék Magyarországot, és történnek meg az első ilyen irányú politikai próbálkozások, a diákoknak ismerniük kell ezeket az egész térség modern kori történetéhez szükséges információkat;
- a nemzedékeket izgalomban tartó, a későbbi évszázadokra pozitívan és negatívan kiható nagy történelmi „felfordulás” megértése, ismerete elengedhetetlen a korszerű politikai ismeretek és tájékozódás, a mai eszmék megértése szempontjából;
- a bűn fogalmának történeti változását kell megértetni, korunk felfogásának kialakulását, ennek okait. A bűnözés természetének, társadalmi hátterének, a büntetés hatásainak és problémáinak megértéséhez, általában a korszerű társadalomszemlélet szempontjából fontos mindez. Sajátos téma ezen belül a boszorkányhisztéria története, mely egy különös „kollektív paranoia” kialakulását, természetét vizsgálja. Ez sok fontos társadalomlélektani ismeretet hordoz, nem csak a XX. századi hasonló paranoid jelenségek megértéséhez, de általában az emberi közösségek lélektanához is kulcsot ad, talán a gyűlöletkeltő, ellenségképpel operáló eszmékkel szembeni immunitást is elősegíti.

Fogalmak

metodizmus, vonalharcászat, magyar kancellária, helytartótanács, magyar kamara, kétkamarás rendi gyűlés Pozsonyban, Hétszemélyes tábla, nádor, kerületi táblák, Pragmatica Sanctio, felmelegedés, vetésforgó, takarmánynövények, burgonya, kukorica, kávé, kakaó szerepe, dohány, paradicsom, tök, bab, paprika, eperfa, selyemhernyó, dohány, vámrendelet 1754., empirizmus, racionalizmus, a mechanika alaptörvényei, deizmus, természettől eredő jogok, népszuverenitás, zsarnokság, babonaság, antiklerikalizmus, közjó, tolerancia, fiziokratizmus, általános akarat, közvetlen demokrácia, Szent István, Szent Jobb, Szent Korona, Mária kultusza, szentkultusz, zárandoklatok, kálváriák, Regnum Marianum, körmenetek, templomépítkezések, piaristák, Ratio Educationis 1777., egyetem kibővítése, elköltöztetése Pestre, selmebányai főiskola könyvtárak, csillagvizsgálók, telepítések úrbéri rendelet, türelmi rendelet, jobbágyrendelet, nyelvrendelet, közigazgatási reformok, megyeszervezet felszámolása, a nemesi adó terve, bíráskodási reformok, organikus, nemzetszemlélet, nyelv- vagy kulturnemzet, őshaza, dicső korszak, népi kultúra, színjátszás, nyelvújítás-művelés, nyelvújítás, folyóiratok – Magyar Museum –, a nemzeti könyvtár, Nemzeti Múzeum, Tudományos Akadémia, hun-magyar azonosság, **Függetlenségi Nyilatkozat** 1776., versailles-i béke, prezidenciális, senatus, képviselőház, kongresszus, tagállam, kormányzó, elektor, általános választójog, közvetett választás, **harmadik rend**, a „nagy félelem”, nemesi kiváltságok eltörlése, **emigráció**, **Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata**, konvent, **Marseillaise**, girondiak, **jakobinusok**, „mocsár”, első koalíció, Közjóléti (Közüdvé) Bizottság, hadkötelezettség, konventbiztosok, **reakció**, terror, „túlzók”, „engedékenyek”, Danton pere, Legfőbb Lény kultusza, szabadságjogok korlátozása, forradalmi törvényszékek önkénye, guillotín, direktórium, ötszázak és vének tanácsa, jakobinus, első konzul, katonai diktatúra, Code Civil, konkordátum, Rajnai Szövetség, Osztrák Császárság, kontinentális zárlat – 1806 a Martinovics-féle szervezkedés, X. tc., Reformátorok Társasága, Szabadság és Egyenlőség Társasága, káté, 1791-es lengyel alkotmány, konjunktúra, Napoleon kiáltványa a magyarokhoz 1809., infláció, devalváció

TOPOGRÁFIA

Belgium, Észak-Itália, Alsó és Felső Ausztria, Stájerország, Karintia, Krajna, Tirol, Vorarlberg, Magyarország, Erdély, Horvátország, Határőrvidék, Brandenburg, Pomeránia, lengyel területek, Szilézia, Valmy Vendée Trafalgar Austerlitz, Jéna, Tilsit, Varsói Nagyhercegség, Borogyino, Lipcse Elba **Waterloo**.

Események

1723., 1711–1740., 1740–1780, bostoni teadélután 1773., 1775–1783., a nemzetgyűlés megalakulása, rendi gyűlés – május 5, a labdaházi eskü elbocsátása, július 14-i felkelés, egyházi földek köztulajdonba vétele – nov. 2. –, **Bastille, 1789, Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata – aug. 26** –, közigazgatási reform, céhek, belső vámok eltörlése, kereskedelmi és iparüzési szabadság kimondása, alkotmány – 179, a király szökése – 1791 –, királyi vétó az emigránsok és az egyház elleni törvényekre, hadüzenet Ausztriának – 1792 –, a Tuiliériák ostroma 1792. aug. 10., Valmynál csata – szept. 20., a köztársaság kikiáltása szept. 21, a király pere, Vendée felkelése, jakobinus hatalomátvétel – 1793. jún. 2. –, „thermidor” 1794. július 27., királpárti puccsok, választási győzelmek, itáliai hadjárat – 1796–97., egyiptomi hadjárat – 1798–99., hatalomátvétel 1799., császárrá koronázás – 1804 – „vereség az angolokkal – Trafalgar 1805, – győzelem a szárazföldi hatalmakkal szemben – Austerlitz 1805 –, győzelem a poroszok felett – 1706, Jéna, béke az oroszokkal, érdekszféra felosztása – Tilsit 1807., orosz hadjárat 1812., Borogyino, Lipcsei csata 1813., Napóleon lemond és Elbára távozik 1814., restauráció, a „100” nap – 1815., Bécsi Kongresszus, török háború, belga felkelés, magyar nemesi ellenállás, rendeletek visszavonása, nemzeti mozgalom, 1790., per és kivégzések 1795. május, Lengyelország 1793-as megcsonkítása, felosztás 1795., győri csata 1809.

Nevek

Kopernikusz, Kepler, Galilei, Descartes, Newton, Volta, Galvani, Gasendi, Dalton, Locke, Pascal, Lavoisier, Harvey, Linné, Lamarck, Montesquieu, Diderot, Voltaire, Rousseau, Bél Mátyás, Kempelen Farkas, Sajnovics János, Pray György, Bessenyei György, Kollonich Lipót, Nagy Frigyes, Kelemen László, **Washington**, Jefferson, Franklin, XVI. Lajos, Necker, Maria Antónia, Desmoulins, La Fayette, Mirabeau, Bailly, Robespierre, Saint-Just, Carnot, Mara, t Hebert, Danton, Napoleon C. Pénal, Nelson, I. Ferenc, **Metternich** Kutuzov, XVIII. Lajos, Talleyrand, Fouché, Wellington II. Lipót 1790–92., I. Ferenc 1792–1835., Martinovics Ignác, Hajnóczy József, Kosciuszko

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Források, olvasmányok, grafikonok alapján a különféle bűnök – főleg a zsványok és a boszorkányok – társadalmi hátterének megbeszélése.

Az alternatív olvasmányok segítségével az ítékezés, büntetés, kivégzés változásának megbeszélése.

Az európai egyensúly öt meghatározó nagyhatalmának szerepét, szövetségesi vonzalmait, a század fontos nemzetközi háborúinak diplomáciai hátterét csoportmunkában lehet tisztázni.

A katonai témaköröket: osztrák örökösödési háború 1740–1748, hétéves háború 1756–63, Szilézia, a háborúkban részt vevő országok kiselőadásokkal érdemes megismertetni.

A magyarországi népesedési, etnikai változásokat, arányait, földrajzi eloszlását adatsorok alapján értelmezni csoportmunkában.

A magyar közigazgatás a XVIII. században – táblázat alapján leírás, a kancelláriáról és kamaráról tanultak felidézése – forráselemzés csoportban.

Az igazgatási szervezet összevetése az angollal – közös megbeszélés.

A magyar manufaktúraipar kezdete, jellege, földrajzi eloszlása – térkép- és forráselemzés. Pest és Buda szerepét a gazdasági növekedésben, népességi viszonyai – kiselőadások.

A közép- és kelet-európai térség gazdaságának, népesedésének főbb jelenségei ebben a korban – közös összegzés tanári irányítással.

A témához alternatív olvasmányok: Mária Terézia életrajza, és Kaunitz előterjesztése – forráselemzések csoportban.

A Pragmatica Sanctio közös olvasása, megbeszélése.

Alternatív szövegek olvasása a kormányzésekről, bíróságokról, tevékenységük és a rendiség helyének megbeszélése.

Kiselőadások és beszélgetés (filmmel, diaképpel) a XVIII. századi háborúk természetéről.

Népesedési térkép és számsor közös elemzése: Települések a török uralom előtt és után.

Alternatív olvasmányok a táplálkozási szokások megváltozásáról.

Közös megbeszélés a demográfiai növekedés okairól.

Alternatív olvasmányok a telepítésekről, mezőgazdaságról, iparról, gazdaságpolitikáról, Pest-Budáról – csoportmunkák és közös összegzés.

Telepítési koncepciók: Kollonich Lipót és Tessedik Sámuel elképzeléseinek összehasonlítása – forráselemzés csoportban.

Az 1754-es vámrendelet – ábraértelmezés.

Közös tájékozódás a régióban: Lengyelország és a román állapotok egybevetése a magyarral.

Közlekedés és hírközlés az ipari forradalom előtt – képek gyűjtésével, szakirodalom segítségével bemutatás tablón

A mechanikus világnézet kialakulásának okainak és XVII. századi folyamatának összehasonlítása a középkori spekulatív nézetekkel – forrásfeldolgozás táblázatos formában.

A mechanikus világnézet hatása a fizikán kívül, illetve az egyéb területek legfontosabb tudományos eredményei – könyvtári kutatómunka alapján kiselőadások.

Csoportmunkák – forráselemzés, szakirodalom feldolgozása alapján:

Az angol felvilágosodás felfogása a társadalmi szerződésről, összefüggése a tudományos világnézet.

A francia felvilágosodás három szakaszát, az enciklopédistáknak, illetve Rousseau sajátos irányzatának gondolatrendszere.

A felvilágosodás eszméinek fórumai, a szabadkőművességet, a szalonok szerepét.

Szabadkőműves célokra, szertartásokra utaló elemek kiemelése Mozart: Varázsfuvola című művéből – kiselőadás.

A magyarországi barokk korszak művelődése.

Az iskolázás fejlődését, az egyházi iskolák szerepét az új, tudományos nézetek terjesztésében.

A magyarországi lexikonok, atlaszok, szótárak, forráskiadványok, népdalgyűjtések jelentősége.

A hazai felvilágosodás kezdetei, a bécsi testőrök, a nemesi felvilágosodás társadalomszemlélete, ennek eltérései a franciákétól – kiselőadások könyvtári kutatómunka alapján.

Bessenyei nézeteinek összevetése a francia felvilágosodás tanaival – kiselőadás.

Poroszország kialakulását térképek alapján szemléltetve bemutatni – forráselemzések csoportban.

A militarizálódásának okai, felvilágosult abszolutizmusa, sikerei – közös megbeszélés.

A jozefinizmus lényegének, reformjainak bemutatása – feleletvázlat önálló készítése szakirodalom és források feldolgozása alapján.

Kudarcának okait, a megyei ellenállás szerepét közösen érdemes tisztázni.

Halála alkalmából született versek alapján értékelni II. József megítélését.

A nemzeti nyelvről írott források alapján a kelet-európai nemzeti öntudat bemutatása – forráselemzések csoportban.

A nemzettudat középkori előzményét (identitástudat, rendi, nemesi nemzettudat, függőleges és vízszintes politikai közösségtudatok, az ettől külön álló etnikai tudat, vallási azonosságtudat, a „haza” szűkebb értelmezése) – a korábban tanultak közös felelevenítése.

A modern nemzettudat kialakulásának okait Nyugat-Európában, a gazdasági, politikai, társadalmi, eszmei folyamatok szerepét, az etnikai tudat másodlagos szerepét, államnemzet, abszolutizmus, felvilágosodás, kapitalizálódás, polgárosodás megindulásának szerepét, a nacionalizmus fogalmát, a nemzeti himnusz, a címer, a zászló szerepét közös megbeszélésen tisztázni.

A modern nemzetfogalom összetevői – önálló szakirodalom-feldolgozás, vázlatírás.

A keleti, társadalmilag fejletlenebb térségek kényszerű válaszait a nyugati nemzettudat kihívására: az organikus nemzetszemlélet, a nyelv- vagy kulturnemzet, őshaza, dicső korszak, népi kultúra, színjátszás, nyelvújítás-művelés fogalmának szerepét a nemzeti öngazolásban csoportban feldolgozott szakirodalom alapján tisztázzák.

A magyar nemzeti mozgalom kulturális szakaszát: a nemesség szerepe, a polgárság hiánya, a nyelvújítás, színjáték, Kelemen László, folyóiratok – Magyar Museum –, a nemzeti könyvtár, Nemzeti Múzeum, Tudományos Akadémia, hun–magyar azonosság kérdését kiselőadások tisztázzák.

A lengyel reformkor (nemesi felvilágosult politikai mozgalom) próbálkozásainak és kudarcának, az ország megcsonkításának bemutatása – kiselőadás.

Az oroszországi felvilágosult „despotizmus”, sajátosságait, eltérő jellegét, külpolitikáját, II. Katalin személyiségét forráselemzésekkel csoportmunkában mutatják be.

Szücs Jenő szövegének közös olvasása után: vita a nemzettudat szerepéről egykor és ma.

A XVIII. században kirobbant európai és amerikai politikai mozgalmak demográfiai, társadalmi és eszmei háttere – kiselőadások.

Az amerikai függetlenségi háború előzményeit, a 13 gyarmatot korlátozó anyaországi intézkedéseket, a háború lefolyását, nemzetközi hátterét, eredményét kiselőadások alapján tanári segítséggel rögzíthetik.

Kronológia olvasása, ennek és a térképnek a segítségével az amerikai háború okainak és menetének közös megbeszélése.

Az Egyesült Államok államszervezetének bemutatása az ábra alapján – forráselemzések csoportban.

A Függetlenségi Nyilatkozat olvasása alapján a felvilágosodás politikai hatásának közös megvitatása.

A francia forradalom kirobbanásának távolabbi (abszolutizmus elavulása, polgárosodás, népességnövekedés, felvilágosodás: az állampolgári öntudat, a nemzettudat) és közvetlenebb (pazarló gazdaságpolitika, udvar, háborúk, az 1788-as válság, államszűrés) okainak közös megbeszélése.

Sieyes röpiratának és egy panaszfüzet állításainak összehasonlítása – önálló forrás-összehasonlítás.

A rendi gyűlés szerepét, az alkotmányos monarchia megteremtése érdekében folytatott harcát és annak sikerét, az 1789–91-es évek legfontosabb társadalmi és politikai eredményeit, a király és az arisztokraták reakcióját az eseményekre, és ennek következményeit a forradalom menetére – áttekintő vázlat és magyarázott rajzok segítségével közös feldolgozás.

Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának értelmezése csoportban: kifejezések magyarázata a szöveg alapján.

Összehasonlítás az amerikai Függetlenségi Nyilatkozattal és az enciklopédisták eszméivel – közös megbeszélés.

Jogfelfogások összehasonlítása: Condorcet és Robespierre szövegei, A gyanúsak ellen hozott törvény részletei alapján – forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.

A konvent pártjainak politikáját, a girondiak bukásának okait.

A jakobinus diktatúra ideológiáját, szociál- és gazdaságpolitikáját, vallás- és kultúrpolitikáját, pedagógiai elképzeléseit, a terror elméletét és gyakorlatát, a katonai reformokat és sikereket megismerni – szakirodalom és forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.

A társadalmi bázis megcsappanása, a belső politikai pártharcok okai, tartalma, a jakobinusok bukásának okai – közös megvitatás, megértés.

Szerepjáték: jakobinus-girondi „vita”, majd politikai utóéletük közös megbeszélése.

Hogyan hatott a francia forradalom szimbólumhasználata a magyar 1848-ra: képek elemzése – forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.

Napóleon személyisége – kiselőadás

Szerepjáték: két mai francia vitája arról, megérdemli-e a császár a hálát.

Közös megbeszélés: Napóleon összevetése a kor uralkodóival.

Térképek alapján: „Európa átszabása” – forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.

A katonai helyzet, a sikerek, csaták bemutatása – kiselőadások, kronológia és térképek közös használata.

A nagy ütközetek megjelenítése játék katonákkal – vállalható egyéni vagy csoportfeladat.

Bonaparte diktatúrájának szervezetét, társadalmi, gazdasági hátterét, a közigazgatási, oktatási, jogi reformokat, az újabb koalíciók megalakítását, Európa térképének átrajzolását, a meghódított területek igazgatását, az ott bevezetett reformokat, az angoloktól szemben folytatott politikát, az oroszországi hadjáratot és Napóleon bukásának okait, körülményeit közösen kell megérteni: filmrészletek megtekintése,

Vita Burke véleményéről: helyes-e a francia út, miben különbözik az angoltól.

A francia forradalom kelet-európai hatásának bemutatása:

A birodalomra és Magyarországra tett hatás:

II. József politikája csődjének bemutatása az 1790-es törvények értelmezésével, összevetés a *pragmatica sanctio*val – szakirodalom és forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.

A Martinovics-féle titkos mozgalom programja – szakirodalom és forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.

A két társaság kátéinak összehasonlítása – szakirodalom és forrásfeldolgozó csoportmunka és ismertetés.

Melyik ország berendezkedését tekintik Martinovicsék mintának? – közös megbeszélés.

A napóleoni háborúk hatása Bécs és a magyar nemesség együttműködésére, az összhang megbomlásának okai – tanári előadás.

Lengyel források alapján a lengyelországi helyzet megbeszélése – szakirodalom és forrásfeldolgozó csoportmunka, majd közös megbeszélés.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanuló tudjon ismereteket meríteni egyszerű statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból, törvényrészletekből, egyéb forrásokból

Legyen képes társadalmi tapasztalataiból, valamint a különböző szöveges és képi információkból származó ismereteit önállóan értelmezni és belőlük következtetéseket levonni.

Ismerje és tudja használni a legfontosabb kézikönyveket, lexikonokat, atlaszokat.

Értse meg, hogy több szempontból nézhetjük a jelent és a múltat. Fogja fel, hogy a történelem interpretációja esetenként politikai célokat szolgál.

Legyen képes a különböző ismeretforrásokból (tömegkommunikáció, könyv, sajtó stb.) származó információkat kritikusan szemlélni.

Értse, hogy az emberek az eseményeket és a változásokat különbözőképpen érzékelik és értékelik.

Tudjon beszámolót, kiselőadást tartani az ifjúsági irodalomból vett részletek, a népszerű tudományos irodalomból, történelmi forrásokból vett szemelvények, a sajtó, a rádió- és tv-műsorok alapján.

Legyen képes önálló véleményét, bizonyítékait, cáfolatait leírni, egy-egy adott témáról rövid dolgozatot készíteni.

Tudjon önállóan gyűjtött képekből összeállítást, tablót készíteni.

Ismerje a nagy történelmi korok mellett a kisebb korszakok nevét és sorrendjét is. Ismerje egy-egy korszak legfontosabb jellemzőit.

Tudja a részletes követelményekben szereplő évszámokat használni a történelmi időben való tájékozódás céljából. Környezetének, lakóhelyének fontos eseményeit helyezze el a köztörténet jelentős eseményeinek sorában.

Tudjon használni és összeállítani különböző kronológiai táblázatokat.

Legyen képes képek egyszerű elemzésére, értelmezésére, vagyis képek (fotók, rekonstrukciós rajzok) alapján beszélni egy közösség életmódjáról.

Legyen képes tájékozódni a térképen, természeti körülményeket (csapadék, domborzat, erdőség stb.) leolvasni a térképről, a környezet és társadalom összefüggéseit érzékelni.

Ismerje a világ nagy vallásait.

Tudja, hogy milyen hatások alakították a világ más kultúráinak történelmet.

Tudja, hogy milyen technikai és kulturális vívmányokat köszönhetünk nekik.

Legyen képes képek egyszerű elemzésére, értelmezésére, vagyis képek (fotók, rekonstrukciós rajzok) alapján beszélni egy közösség életmódjáról.

Lássa árnyaltan az embereket, tudja megkülönböztetni a bűnt a bűnöstől, elemezze mások és önmaga hibás és jó döntéseit.

Tudjon ismereteket meríteni különböző forrásokból és azokból következtetéseket levonni.

Értse meg, hogy több szempontból nézhetjük a jelent és a múltat. Fogja fel, hogy a történelem interpretációja esetenként politikai célokat szolgál.

Legyen képes történelmi jelenségeket, valamint azok okait és következményeit összehasonlítani.

Tudja indokolni, mi a szerepe egy-egy esemény, helyzet alakulásában személyeknek, csoportoknak.

Értse, hogy a folyamatosságnak, az értékek őrzésének és a fejlődésnek egyaránt nagy jelentősége van a társadalom életében.

Ítélje meg konkrét esetekben, hogy a változás fejlődést jelent-e.

Értse, hogy bizonyos intézmények és eszmék más szerepet töltenek be különböző helyeken és korokban.

Legyen képes egy jelenség változásait egy hosszabb időszakban végigkísérni.

Értse, hogy a személyek és csoportok cselekedeteit helyzetük, érdekük és az adott szituáció hogyan befolyásolja.

Legyen képes megfelelő formában érvelni, vitatkozni, társai beszámolóit objektíven értékelni, bírálni

Legyen képes önálló vázlatot, felelettervet írni; olvasmányairól kivonatot; tanári magyarázatról jegyzetet készíteni.

Különböző jellegű és méretarányú térképek olvasása.

Tudja összehasonlítani időszakok térképeit. Legyen képes a történelmi tér változásainak önálló felismerésére (pl. egy-egy ország, birodalom területváltozásainak leolvasása a térképről).

Tudja, hogy az egyes régiók, országok földrajzi fekvése, regionális helyzete miként befolyásolja az adott ország társadalmi-politikai berendezkedését.

Tudja megmutatni különböző jellegű és méretarányú térképeken az egyes altémáknál részletesen felsorolt topográfiai helyeket.

Legyen képes a tanuló az embert mint összetett – biológiai, szellemi, társadalmi és erkölcsi – lényt szemlélni.

Ismerje fel, mit tehet a közjó és az emberi jogok érdekében.

Értse a rend és a szabadság összefüggését. Legyen képes bemutatni néhány fontosabb erkölcsi felfogást, valamint érvelni ellenük vagy mellettük.

Tudjon önálló véleményt mondani társadalmi-történelmi jelenségek okairól és következményeiről. Tudja, hogy az eseményeknek általában több oka és következménye van.

Tudja, hogy az embereknek lehetnek „jó” és „rossz” döntései (cselekedetei), és ezek a döntések, cselekedetek a szándéktól függetlenül is hatnak.

Tudjon önálló tematikus vagy rajzos vázlatot készíteni.

Tudja a részletes követelményekben szereplő évszámokat használni a történelmi időben való tájékozódás céljából.

Környezetének, lakóhelyének fontos eseményeit helyezze el a köztörténet jelentős eseményeinek sorában.

Tudjon használni és összeállítani különböző kronológiai táblázatokat.

Tudja a térképen megmutatni a különböző adottságú területeket és kultúrák színhelyeit.

Tudja összehasonlítani az eddig tanult kultúrákat a most megismertekkel.

Tudjon kérdéseket fogalmazni forrásszövegekhez.

Tudjon forrásszövegeket és tárgyi anyagot összehasonlítani, ezt szóban és írásban is elvégezni.

Fel tudja fedezni a gazdaság változásainak hatását a társadalom átalakulásában.

Értse, hogy milyen nehézségekkel jár a túlnépesedés, milyen lehetőségei vannak levezetésének.

Képes legyen történeti alternatívákat felvázolni.

Értse meg a kulturális egymásra hatás szerepét.

Ismerje a világ nagy vallásait.

A Függetlenségi Nyilatkozat alapján ismertesse az amerikai függetlenségi háború legfontosabb okait.

Legyen tisztában a kulturális sokszínűséggel.

Tudjon önállóan, rendszerezetten számot adni szerzett tudásáról az alábbi témákban:

A felfedezések kora

Mohács és következményei

A királyi Magyarország, a hódoltság és Erdély államszervezete

A kapitalista gazdálkodás kezdetei

Kelet-Európa gazdasága

Reformáció

Hatalmi átrendeződés: Spanyolország és a Németalföld

A harmincéves háború

Bethlen, Bocskai, illetve Zrínyi tevékenysége, szerepe

Az angol forradalom
 Az angol és a francia állami berendezkedés
 Az ipari forradalom első szakasza, az ipari forradalom néhány fontos találmánya
 A cári Oroszország
 A Rákóczi-szabadságharc és az azt követő berendezkedés
 Az újkor büntelfogása és az ítélkezési gyakorlat
 A felvilágosult abszolutizmus jellemzése országok példáján
 Az amerikai függetlenségi háború
 A francia forradalom története
 XVI. Lajos, Robespierre, Napóleon egyénisége és tettei

9. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Európa új rendje (1815–1848)	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<p>A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal)</p> <p>Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): események tárgyak személyek között. Cselekvések indítékainak megállapítása Események rendezése: bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Ellentmondások felismerésének képessége Összefüggések felismerése Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>EURÓPA ÉS MAGYARORSZÁG A 19. ELEJÉN, AVAGY A SZENT SZÖVETSÉG EURÓPÁJA POLITIKA, GAZDASÁG, TÁRSADALOM – A BÉCSI KONGRESSZUS ÉS AZ EURÓPAI POLITIKAI STRATÉGIÁK</p> <p>MAGYARORSZÁG ÁLLAPOTA AZ ORSZÁG GAZDASÁGA A MAGYARORSZÁGI TÁRSADALOM RÉTEGEI A REFORMKORI PEST-BUDA A NEMZETISÉGEK A POLITIKAI FÓRUMOK KULTURÁLIS ÉLET</p> <p>REFORMOK ÉS FORRADALMAK AZ 1830-AS ÉVEK FORRADALMAI – SIKEREK ÉS KUDARCOK REFORMORSZÁGGYŰLÉSEK MAGYARORSZÁGON POLITIKAI PROGRAMOK A REFORMKORI MAGYARORSZÁGON: SZÉCHENYI ISTVÁN, WESSELÉNYI MIKLÓS, KOSSUTH LAJOS, EÖTVÖS JÓZSEF</p> <p>A FORRADALMASODÓ EURÓPA VÁLSÁGOK ÉS FORRADALMAK EURÓPÁBAN A PESTI FORRADALOM – A POLGÁRI ÁLLAM MEGTEREMTÉSE MAGYARORSZÁGON</p>		

A SZABADSÁGHARC**A FEGYVERES ÖSSZECSAPÁS****A FORRADALOM MÉRLEGE**

Úgy hisszük, hogy Magyarország XX. századi története a polgárosodás elindulásával kezdődött. A polgárosodás és a nemzet köré fonódó sorskérdések a mai napig aktuálisak:

- a reformkor s az ezt lezáró szabadságharc története és a kor kihívásokra adott válaszai, utólagos értékelése különböző megoldásokat mutat a nagyhatalmak közé ékelődött magyarság életlehetőségeinek és a Kárpát-medencében élő más népekkel való együttélésnek újra és újra felvetődő kérdéseire – ennek a folyamatnak a megértése, az alternatívák megismerése a fő cél;
- bár a magyar történelem egyik legmeghatározóbb korszakáról van szó, a diákoknak el kell helyezniük az európai folyamatok áramába helyezni a magyar eseményeket;
- ismerniük kell a korabeli Európa uralkodó politikai ideológiáit;
- az európai és kitekintésképpen a dél-amerikai területek modernizációs kihívásaira adott válaszokat – a liberális és konzervatív erők céljait és politikai működését;
- különösen lényeges, egy korrekt történelmi kép felvázolása, hogy meg tudják érteni az, hogy miért van véleménye e korszakról minden későbbi és mai politikai szereplőnek;
- különleges lehetőség adódik a nemzeti érzés megfogalmazására.

Fogalmak

Szent Szövetség, status quo, reakciós abszolutizmusok, liberalizmus, konzervativizmus, nacionalizmus, carbonárik, Ausztria–Magyarország, Metternich-rendszer, megyei ellenállás rendi nacionalizmus devalváció, Akadémia, reform bill, chartizmus, szociális törvények, Ifjú Itália, Münchengratzi egyezmény, Duna-szabályozás, gőzhajózás, Lánchíd, első vasút, Pesti Hazai Első Takarékpénztár, védegyelet, szabadkereskedelem, honoráció nemesség, bocskoros nemesség, kúria, táblabíró, **A reformkor, Országgyűlések:** 1830 – 7. és 8. tc., 1832–36 – úrbéri kérdések, önkéntes örökváltás, kötelező örökváltás, 5., 12., 13., 25., 26., 44. tc., 1839. 6., 7., 17., 29. tc., Szatmár vármegye követutasítása, 1841-ben, 1843–44. 2., 4., 5. tc., országgyűlési ifjúság, Pesti Hírlap, Széchenyi és Kossuth vitája, a centralisták, cenzúra, kormánylap, egyesületek, Fiatal Magyarország, konzervatív párt, Ellenzéki Kör, Ellenzéki Nyilatkozat, **magyar jakobinusok, nyelvújítás, cenzúra, alsó tábla, felső tábla, Akadémia, államnyelv, örökváltás, köztelherviselés, ellenzék, márciusi ifjak, 1848. március 15., tizenkét pont, sajtószabadság, nemzetőrség, felelős kormány, áprilisi törvények, OHB jobbágyfelszabadítás, választójog, honvédség, tavaszi hadjárat, Függetlenségi Nyilatkozat, váci nyilatkozat, olmützi alkotmány, Szemere-kormány**

Topográfia

Pákozd, Schwechat, Kápolna, Hatvan, Tápióbicske, Isaszeg, a hadjáratok, **Világos**

Események

1815, bécsi kongresszus 1820–24: első forradalmi hullám 1825–27. évi országgyűlés
dekabrista felkelés, görög szabadságharc forradalmak Dél-Amerikában 1830-as gazdasági válság 2. forradalmi hullám
Bourbon restauráció, júliusi forradalom, restauráció megdöntése, lengyel szabadságharc, 1838-as pesti árvíz Kossuth letartóztatása 1848-as európai válság, itáliai, francia, bécsi, német, cseh forradalom tavaszi hadjárat

Nevek

I. Ferenc, Lajos Fülöp a polgárkirály, V. Ferdinánd, I. Ferenc József, József nádor, Széchenyi Ferenc, **Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Deák Ferenc, Kossuth Lajos, Eötvös József,** Kölcsey Ferenc, Tánács Mihály; Lovassy László, **Batthyány Lajos,** Jellacic Lamberg, **Görgey Artúr, Bem József,** Windischgraetz

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A Szent Szövetség rendszere: az 1792-es és az 1815-ös európai állapotok összehasonlítása.

Forráselemzés: mire jó a szövetségi rendszer, kinek használ – közös megbeszélés.

Végigkövetni az egyes országok forradalmi eseményeit, s a Szent Szövetség módszereit és reakcióit – szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

Közösen elemezni csoportmunkában történt ismertetés után a három nagy szellemi áramlat – liberalizmus, nacionalizmus, konzervativizmus – ismérveit.

Ezek megjelenését megvizsgálni az első forradalmi hullámban érintett országokban és a Szent Szövetség politikájában – egyéni feladat.

Tanári kérdésekkel az osztrák-magyar viszony alakulásának felelevenítése a központosítási politika és a rendi küzdelmek tükrében.

Egyéni munkaként az 1825–27. évi országgyűlés eseményeinek végigkövetése – forrásfeldolgozás.

A magyar rendi politika mérlege – közös megvitatás.

Milyen jellegű válságok várhatók az egyes országokban? – közös felsorolás

A francia, a belga, az angol, a német, az itáliai, a lengyel, az oroszországi és a török események végigkövetése – kiselőadások.

Közös munka: mérlegelni a megoldásokat, elemezni a münchengratzi szerződést, amelyből nyilvánvaló Európa két részre szakadása.

Tanári segítséggel Magyarország legnagyobb problémáinak összegyűjtése s helyzetének összehasonlítása a centrum országaival

Egy-egy megoldási lehetőség kidolgozása, annak alapján, hogy a magyar utazók mi követésre méltót találtak Európa nyugati felén – önálló értekezésírás.

A nemzeti kultúra létrehozása: színház, olvasottság, magyar zene és tánc, magyar ruha, a magyar államnyelvvé válására – csoportmunka könyvtári kutatómunka alapján, bemutató.

A magyarok és a nemzetiségek ilyen irányú lehetőségeinek és állapotának összehasonlítása – csoportmunkában szakirodalom feldolgozása, majd közös megbeszélés.

Csoport munkával valamint kiselőadások sorával és egy-egy egyéni feldolgozással körképet adni Magyarországról reformkori gazdasági állapotáról: közlekedés, mezőgazdaság, hitelélet, ipar, kereskedelem, városiasodás.

Mely területen, milyen mélységű változás mehet végbe a politikai struktúra változatlanlansága mellett – közös megvitatás.

Tervezet Magyarország gazdaságának jobbítására c. felterjesztést írni a Helytartótanácsához – önálló esszéírás a megbeszélés alapján.

Kik politizálnak hagyományosan Magyarországon? – tanári kérdésekkel segített ismétlés.

Az egyes rétegek belső tagolódásának bemutatása – szakirodalom feldolgozása csoportban.

Kik érdekeltek az átalakításban s milyen mértékben? – közös megbeszélés.

A korszak fontos személyiségeinek bemutatása: miért úgy politizáltak, ahogyan tették – kiselőadások.

Tanári kérdésekkel feleleveníteni az országos politika színtereit, legfőként az udvar és a magyar közigazgatás szerveit. Ábra alapján az ügyvitel állomásainak bemutatása – elemzés csoportmunkában.

Az országgyűlés és a vármegyei politika bemutatása.

Javasolt „ügyrend” kidolgozása, amellyel az országgyűlési munka hatékonyabbá tehető a rendi nacionalizmus ellenében – csoportmunka.

1830-tól milyen nemzetközi események segítik vagy gátolják a magyar reformgondolkodást – forrásfeldolgozás csoportmunkában.

A reformországgyűlések törvényalkotásának végigkísérése – közös munka.

A jobbágykérdés vitája az 1832–36. évi országgyűlésen: az osztály rögtönzött diétává alakulva vitatja meg az előzetes felkészülés alapján ismertetett egyes álláspontokat.

Tanulói szerepjáték az udvar reakcióinak bemutatására: a nemzetközi események befolyásoló hatásának jelzése.

A politikai programok – Széchenyié, Wesselényié, Kossuthé és a centralistáké – politikai könyvek és folyóiratcikkek fényében – csoportmunkában forrásfeldolgozás

A különbségek elemzése, az okok és a háttér felderítése – közös megbeszélés.

Vajon melyik álláspont a célravezető Magyarországról akkori helyzetében? – vita

Saját program kidolgozása – egyéni feladat.

Tanári magyarázat: az udvar reakciói.

Az egyesületi élet – kiselőadás.

Az első pártok létrejötte – tanári előadás, önálló jegyzetkészítés.

Az Ellenzéki Nyilatkozatban megfogalmazott program közös feldolgozása.

Összehasonlítás a korábban megismert álláspontokkal – csoportmunka.

Totó és tesztfeladatok készítése: a kronológiai rendre törekedve.

Csoportokban a kronológia alapján feldolgozni országokként a forradalmak történetét.

A Felirati Javaslat szövege alapján a Magyarországra tett hatásuk – közös forráselemzés.

A március 15-i pesti forradalom bemutatása egy videórészlettel.

Az Ellenzéki Nyilatkozat, a Felirati Javaslat és a 12 pont stílusának és követeléseinek összevetése – forráselemzés csoportmunkában

Közösen elemezhetőek az áprilisi törvények, s végiggondolható, hogy a reformkor nagy problémáira ezek hogyan adnak választ.

A korábbi országgyűlések és a népképviselői összetételének összehasonlítása – táblázatelemzés csoportban.

A nemzetiségek első reakciói a magyar változásokra, a későbbi fejlemények prognosztizálhatósága – kiselőadás.

Kronológia segítségével végigkísérni a fontosabb állomásokat és az osztrákok „pálfordulását” összevetetni az európai események változásaival – közös megbeszélés.

A szabadságharc menete a hadi helyzet és a politika tükrében: érdemes párhuzamosan vizsgálni a hadi helyzettel (térkép alapján) a politikai eseményeket négy részletben: 1848 tavaszától őszig, 1848–49 tele, az 1849. évi tavaszi hadjárat, 1849 nyara – közös forráselemzés, megbeszélés, közben kiselőadásokkal.

Kiselőadásként feldolgozható témák: a hadsereg szervezése, az OHB megváltozott szerepe, a váci nyilatkozat és a

Debrecenbe költözés, a nemzetiségi ügyek, a kormány menekülése, az orosz beavatkozás.

Közös forráselemzés: az olmtüzi alkotmány, a Függetlenségi nyilatkozat.

Vita a függetlenség kikiáltásáról.

Európai körkép: maradt-e még valaki talpon – csoportmunka

A fegyverletétel megvitatása.

Miért buktak el a forradalmak? – önálló esszé írása.

A bosszú: kiselőadások a bosszúállás lehetőségeiről.

Összegzőként: táblázat készítése időrendbe foglalva a magyar hadi, politikai és az európai eseményeket – csoportmunka, tanári ellenőrzés.

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Nemzetállamok kora	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kritikusság A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Ellentmondások felismerésének képessége Összefüggések felismerése Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
A RÁCIÓ ÉS A TUDOMÁNYOS HALADÁS A REALIZMUS, RACIONALIZMUS A LÁTHATATLAN VILÁG LÁTHATÓVÁ TÉTELE A VILÁGKÉP MEGVÁLTOZÁSA VÁLTOZATOK MONARCHIÁKRA EURÓPAI NAGYHATALMAK ANGLIA, FRANCIAORSZÁG (III. NAPOLEON), OROSZORSZÁG (A MEGKÉSETT REFORMOK). SZÜLETŐ NEMZETÁLLAMOK AZ OLASZ EGYSÉG LÉTREJÖTTE NÉMETORSZÁG SZÜLETÉSE A LENGYEL ÁLOM SZÜLETŐ NEMZETÁLLAMOK A BALKÁNON AZ AMERIKAI EGYSÉG ÖNKÉNYURALOM ÉS KIEGYEZÉS MAGYARORSZÁGON MAGYARORSZÁG 1849–61 AUSZTRIA EURÓPAI NEHÉZSÉGEI A KOMPROMISSZUM Az epocha a XIX. század második felének történetével foglalkozik. A korszak legfontosabb eseményeinek a nemzetállamok létrejöttét tekintjük, azonban elengedhetetlennek tartjuk a kor gondolkodásának megváltozását – a tudományos és racionális gondolkodás –, amely részben meghatározza a problémákra adott újszerű válaszokat is: <ul style="list-style-type: none"> – megismertetni az európai és a világtörténelem nagy korszak fordulóját, a tőkés világgazdaság kiépülését, a polgári alkotmányosság elterjedésének folyamatát, a polgári nemzetállamok kiépülését Európában; – megismertetni Európa világhatalmi csúcsra emelkedésének okait; – megismertetni azt a korszakfordulót, amit Európa ezekben az évtizedekben megélt; – végiggondoltni ezt a változást, a hagyományos életmód és értékrend bomlását az egyéni életutak szintjéig; – megtárgyalni a nemzetállamok rendszerének kiterjedését az olasz-német egység létrejöttét, hatását az európai egyensúlyra; – megismerkedni a Balkán helyzetével, annak népeivel és az éledő nacionalizmusok jellegével a török alóli felszabadulás időszakában; – megláttatni milyen problémákat vetett fel a soknemzetiségű Habsburg birodalomban az alkotmányosság bevezetése, megismertetni Magyarország birodalmon belüli helyzetét, útját a kiegyezésig, a kiegyezés tartalmát; – megismerni Oroszország terjeszkedő politikáját megkésett polgári reformjainak sajátosságait; – megismerni a három részre szakadt Lengyelország egyes részeinek helyzetét és oroszellenes szabadságharcukat; 		

- megismerni Amerika betelepülésének körülményeit, Észak és Dél szembekerülésének okait, a polgárháború eseményeit és következményeit.

Fogalmak

szabad verseny, középosztály, monopólium, antant, központi hatalmak, rabszolga-felszabadítás, szakszervezet, Internacionálé, anarchizmus, szociáldemokrácia, keresztényszocializmus, aradi vértanúk, Bach-rendszer, passzív ellenállás, 1867, közös ügyek, cseléd, napszámos, dzsentrí, nagypolgárság, kispolgárság, nemzetiségi törvény, asszimiláció, millennium, kivándorlás, csendőrség, aradi vértanúk, oktrojált alkotmány, Bach-rendszer 1860. Októberi Diploma, 1861. Februári Pátens, Haynau diktatúrája, jobbágyfelszabadító pátens, 1861–66. provizórium, 1867. Kiegyezés, passzív ellenállás, 1867, közös ügyek, Osztrák–Magyar Monarchia, cseléd, napszámos, dzsentrí, nagypolgárság, kispolgárság, nemzetiségi törvény, kivándorlás, csendőrség.

Topográfia

Sedan Magenta, Solferino Poroszország, Osztrák–Magyar Monarchia, a krími háború és az észak-amerikai polgárháború helyszínei

Nevek

Viktória királynő, Lord Palmerston, Gladstone, Disraeli, Lincoln, III. Napóleon, I. Vilmos, Bismarck, Helmut Von Moltke, II. Viktor Emanuel, Cavour, Garibaldi, Türr István, Tüköry Lajos, I. Ferenc József, gr. Andrássy Gyula

Események

1867. Reform Bill, 1857. szipoly felkelés, 1852–70 III. Napoleon császársága, 1870. szept. 1. Sedan, 1871. márc. 28-máj. 28. párizsi kommun, 1859. Magenta, Solferino, 1861. Viktor Emanuel Itália királya, 1870. Róma elfoglalása, 1866. porosz-osztrák háború, 1871. jan. 18. I. Vilmos Németország császára, 1848. dec. Ferenc József trónra lép, 1849. oktrojált alkotmány, 1860. Októberi Diploma, 1861. Februári Pátens, 1849–50 Haynau diktatúrája, 1850–59 Bach-rendszer, 1853. jobbágyfelszabadító pátens, 1861–66. provizórium, 1867. Kiegyezés, Ferenc József koronázása, Andrássy kormány kinevezése, 1868. horvát kiegyezés, nemzetiségi törvény, 1853–56. krími háború, I. Miklós 1825–55., II. Sándor 1855–81., 1851–70. reformok Oroszországban, 1861., Románia létrejötte, 1863. a lengyel felkelés, 1861–65. az észak-amerikai polgárháború

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Táblázat a tudományos és technikai felfedezésekről: milyen területek fejlődnek, az életet hogyan befolyásolják, melyik hat máig – táblázatértelmezés csoportban.

Darwin és hatása – kiselőadás.

A szociáldarwinizmus és fogadtatása – források elemzése csoportmunkában.

Freud elmélete és módszerei – források elemzése csoportmunkában.

Pasteur, Semmelweis, Einstein – kiselőadások.

Élettörténetek olvasásából képet kapni, levonni egy társadalmi réteg életmójáról, értékrendjéről.

Térképek az egységes Olaszország és Németország kialakulásáról – közös eseményrögzítés.

Térkép elemzése: a forradalmak utáni államformák, előzményeik, tartósságuk – források elemzése csoportmunkában.

Az angol politikai élet jellemzése – források elemzése csoportmunkában.

Francia államformák a forradalom óta – közös megbeszélés.

Kronológia és térkép alapján a kormányzati rendszer és a külpolitika jellemzése – források elemzése csoportmunkában.

III. Napóleon külpolitikája: milyen gazdasági és társadalmi változások állnak a háttérben – források elemzése csoportmunkában.

Viktor Hugo pamfletje alapján a személyiség értékelése – források elemzése csoportmunkában.

Térkép alapján a napóleoni háborúk utáni orosz szerep tisztázása: konfliktusok, eredmények – források elemzése csoportmunkában.

Herzen képe az orosz társadalomról – források elemzése csoportmunkában.

Oroszország balkáni befolyásának okai és céljai – térkép és források elemzése csoportmunkában.

A balkáni népkeveredés és a nemzetállami eszme ellentmondása és következménye, a felszabaduló balkáni társadalmak természete – statisztikák, térképek és források elemzése csoportmunkában.

Az orosz krími vereség összefüggése a reformokkal – szakirodalom feldolgozása csoportban.

A balkán népei – kiselőadások.

A Török Birodalom területének változásai – térképolvasás önállóan, jegyzetkészítés, tanári ellenőrzés.

Szerbia függetlenné válása, Románia létrejöttének története – kiselőadás.

Görögország helyzete – kiselőadás.

Az orosz belpolitika és az orosz társadalom jellemzői, a reformok – források elemzése csoportmunkában.

A lengyel rendi állam, az állam megszűnése – közös ismétlés térkép segítségével.

Lengyelország helyzete: felkelések a megszállók ellen, a nagyhatalmak viszonyulása, a nemzetközi közvélemény – szakirodalom és források elemzése csoportmunkában.

Az 1863-as felkelés okai, története – tanári előadás, önnáló jegyzetkészítés.

A XIX. századi államok működésének új vonásai – esszéírás.

A westernfilmek képe a nyugat benépesítéséről, az ott élőkéről – beszélgetés.

A fehérek és az indiánok harcának szükségessége, okai – vita.

Az európai gazdasági fellendülés kapcsolata az intenzív gyarmatosítással – összefoglaló esszé írása önállóan.

az Egyesült Államok társadalmi berendezkedése, belpolitikája és a bevándorlás nagy üteme közötti összefüggés – közös megbeszélés.

Észak és Dél társadalmának, gazdaságának különbségei és ellentétük okai – szakirodalom és forrásfeldolgozás csoportban.

A polgárháború eseményei, következményei – kiselőadások.

Észak előnyei a harc során: a lakossági és termelési számadatok értelmezése csoportban.

Filmélmények, olvasmányok felelevenítése Amerika betelepüléséről és a polgárháborúról – beszélgetés.

A gyarmatosítás és hatása – önálló feleletvázzlat készítése.

Miért válhatott az Amerikai Egyesült Államok nagyhatalommá? – táblázatos összefoglalás.

Életrajzok olvasása – vállalható egyéni feladat.

Európa ipari termelése, jövedelmi viszonyai, népessége, településszerkezete – statisztikai adatok, térképek elemzése csoportban.

Az egységes birodalom és a korlátlan uralkodói hatalom eszményének tükröződése a Császárhimnuszban – közös elemzés.

Vaktérkép kitöltése a Monarchiáról – egyéni tudásellenőrzés.

Ferenc József, Gróf Andrássy Gyula, Széchenyi, Kossuth, Deák forradalom utáni életútja – kiselőadások.

A szabadságharc bukása utáni ellenállás különböző formái, adatok gyűjtése, könyvtári kutatómunka.

A passzív ellenállás következményei a hatalomra és a lakosokra – közös megbeszélés.

Az 1850-es évek értékelése Széchenyi írásai alapján – források elemzése csoportmunkában.

Út a kiegyezéshez – eseménytörténet tanulása tankönyvből, tanári magyarázattal.

Statisztikai adatok elemzése az iparosodás nehézségeiről – csoportmunka.

Jobbágylevek elemzése: ajobbágyfelszabadítás megértése ezek alapján – források elemzése csoportmunkában.

Kossuth és Deák érvei a kiegyezésről: a Birodalom jövője, a nemzetek viszonya, viszony a nemzetiségekkel, a hadsereg – források elemzése szempontok szerint csoportmunkában.

A kiegyezés megítélése: előnyeit és hátrányait hangsúlyozó források összevetése csoportmunkában.

Budapest világvárossá válása – kiselőadás.

A korabeli politikai rendszert bíráló szépirodalmi művek – kiselőadások.

A magyarországi nemzetiségek története a XVIII. sz.-tól 1914-ig – csoportmunkák.

A dualizmus államrendszerének bemutatása – közös ábraértelmezés, értékelés.

A Közös ügyi törvény szövegének közös értékelése.

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Modern világ, modern emberek	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Események rendezése: bekövetkezésük oka jelentőségük, következményeik, értékük szerint. Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Ellentmondások felismerése Összefüggések felismerése Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Prezentálás	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A FELTARTÓZTATHATATLAN IPAROSODÁS

AZ IPARI FORRADALOM MÁSODIK ÉS HARMADIK SZAKASZA

AZ IPARI TÁRSADALMAK

VÁROSIASODÁS

A MODERN NAGYVÁROS

A POLGÁROK VILÁGA

A KÖZÉPOSZTÁLY

A POLGÁRI CSALÁD

MŰVÉSZET ÉS KÖZÖNSÉG

A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS MOZGALMAI

A MUNKÁSSÁG HELYZETE

A MUNKÁSMOZGALOM AMARXIZMUS

MUNKÁSPÁRTOK

A FALUSI ÉLET

AZ AGRÁRFEJLŐDÉS FŐBB ÚTJAI

A PARASZTI ÉLETFORMA

A MODERN ÁLLAM

AZ ÁLLAM SZEREPÉNEK MEGVÁLTOZÁSA

AZ ÁTALAKULÓ EGYHÁZ

A SZÁZADVÉG EMANCIPÁCIÓS MOZGALMAI

A ZSIDÓSÁG EMANCIPÁCIÓJA

A NŐK HELYZETE

E nagy ívű áttekintés a XIX. század második felétől az első világháborúig tartó időszak gazdasági sajátosságait és társadalmi jellegzetességeit vázolja föl. A polgári élet különböző területeire kalauzol el:

- fő cél, hogy érzékelhető legyen – nincs egységes polgárság, a rétegek között életmódbeli különbségeket is találunk;
- a világtörténelem fő folyamatait, az egyes régiók és országok sajátosságait keressük;
- megismerni az ipari forradalom új korszakát és annak hatását a társadalomra;
- megismerni a gondolkodásban, életmódban, a társadalom szerkezetében és a politikai szerveződésben végbement változásokat;
- megismerkedni a terjeszkedő politika imperialista jellegével és megérteni, hogy a gyarmati politika, a gyarmatszerzés hogyan járul hozzá a nagyhatalmisághoz és azt is, hogyan hat mindez Kína, India vagy Japán fejlődésére;
- bemutatni, hogyan változott meg az állam szerepe a múlt század végén –, hogy mit vártak korábban az alattvalók az államtól és mit vár a XIX. század végének embere;
- felvázolni az egyház megváltozott szerepét a szekularizált világban;
- megismerni az emancipációs mozgalmakat;
- bemutatni a munkásosztály helyzetét, harcait, életlehetőségeit és a szocializmus politikai ideológiáját.

Fogalmak

hármasszövetség, francia–orosz szövetség, 1873-as gazdasági válság, 1864. I. Internacionálé, 1889. II. Internacionálé, 1898. fasodai incidens, 1904. angol–francia antant, **rabszolga-felszabadítás, szabad verseny, monopólium szakszervezet Internacionálé anarchizmus, szociáldemokrácia, keresztényszocializmus, proletariátus, bolsevik, Lenin, antant, központi hatalmak, anarchizmus, szociáldemokrácia, keresztényszocializmus, proletariátus, asszimiláció**

Topográfia

a japán–kínai háború, az amerikai–spanyol háború, az oroszországi forradalom, az orosz–török háború, a Balkán-háborúk fasodai incidens, 1904. angol–francia antant, az angol–búr háború helyszínei, Fasoda

Események

1882. hármasszövetség, 1893. francia–orosz szövetség, 1894–95. a japán–kínai háború, 1898. amerikai–spanyol háború, 1905–07. oroszországi forradalom, 1877–78. orosz–török háború, 1886. egységes Bulgária megalakulása, 1912–13. Balkán-háborúk, 1873-as gazdasági válság, 1864. I. Internacionálé, 1889. II. Internacionálé, 1898. fasodai incidens, 1904. angol–francia antant, 1899–1902. angol–búr háború, 1851–56. a tajping felkelés Kínában, 1856. a második ópiumháború, 1861–65. az észak-amerikai polgárháború, 1868. reformok Japánban

Nevek

Disraeli, Joseph Chamberlain, II. Vilmos, Tirpitz, Gambette, Georges Clemenceau, Jules Ferry, Dreyfus, Boulange, II. Miklós, Sztolipin, Gapon, **Marx, Engels**

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A századforduló új technikai vívmányai, az üzemszervezés új módszerei – kiselőadások.

a megváltozott világkép és gondolkodásmód közös megbeszélése.

A szabadságjogok továbbfejlődése a női emancipáció, a zsidók emancipációja és az azt követő antiszemitizmus – forrásértelmezés csoportmunkában és összefoglaló kiselőadások.

A katolikus egyház konfliktusa a modern államokkal, az új konzervativizmus – kiselőadás.

A polgári család, a művészet és közönsége, az új irányzatok – kiselőadások.

A munkásmozgalom – forráselemzések alapján csoportmunka és ismertetés.

A gyarmati versenyfutás – közös megbeszélés, térképelemzés.

Statisztikai adatok elemzése, összehasonlítása csoportban: a mezőgazdaság új útjai. Dokumentum- és játékfilmek részleteinek felhasználásával a nagyvárosi élet bemutatása.

A hagyományos kínai és japán politikai berendezkedés, India helyzete – ismétlés tanári kérdések segítségével. A három nagy ázsiai ország: India, Kína és Japán reakciójának összehasonlítása az európai behatolás után – források és szakirodalom felhasználásával ismertetések csoportmunkában.

Eseménytörténet tanulása tankönyv és tanári magyarázat segítségével.

Meidzsi reformok megítélése – szakirodalom önálló feldolgozása után közös megbeszélés.

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	„Boldog békeidők” avagy a monarchia tündöklése	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Forráselemzés Adatok rendszerezése Összefüggéskeresés Következtetések levonása Prezentálás	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
A MAGYAR ÁLLAM KORMÁNYZAT RENDSZER KORMÁNYPÁRT ÉS ELLENZÉK SZABADSÁGJOGOK, JOGÁLLAM A MAGYARORSZÁGI GAZDASÁG FEJLŐDÉSE PÉNZ- ÉS HITELVISZONYOK A KÖZLEKEDÉS FEJLŐDÉSE MEZŐGAZDASÁG IPAR ÉS KERESKEDELEM KETTŐS TÁRSADALOM URAK ÉS PARASZTOK BUDAPEST – A POLGÁRI MAGYARORSZÁG POLGÁROK, MUNKÁSOK MAGYARORSZÁG NÉPEL, NEMZETISÉGI KONFLIKTUSOK A NEMZETISÉGI TÖRVÉNY NEMZETISÉGI MOZGALMAK A ZSIDÓSÁG A CIGÁNYSÁG A LIBERÁLIS KORMÁNYZATOK POLITIKÁJA ÚJ POLITIKAI IRÁNYZATOK A MONARCHIA VÁLSÁGA 1905. ÉV A KOALÍCIÓ ÉVEI		

A MUNKAPÁRT IDŐSZAKA

Az epocha az Osztrák-Magyar Monarchia történetével foglalkozik. A korszaknak külön hangsúlyt ad, hogy a családok történetében már vannak olyan emlékek, amelyek ezt az időszakot valósággá tudják tenni, másrészt pedig lakóhelyünk épített környezetében nagyon sok emléket találhatjuk meg ennek az időszaknak. Ez a bőséges emléktanyag – az eddig említettek túl az irodalmi és filmművészeti alkotások – lehetővé teszi, hogy átélhessük e korszakot, belebújjunk a kor emberének bőrébe:

- megismertetni Magyarország lendületes gazdasági fejlődését, egyszerre mind példát mutatni arra, hogyan szerveződik meg a gazdasági együttműködés;
- bemutatni a polgári állam működését, amely előzménye a modern államoknak is;
- végigkövetni a polgárosodás folyamatát, megismerni a polgárosodó társadalom rétegeit;
- e korszakban jönnek létre a modern értelemben vett pártok és irányzatok, amelyek szintén előzményei a mai pártrendszernek;
- a Monarchia története lehetőséget nyújt a sok nemzetiség együttélése folytán pozitív és negatív minták felmutatására és ezzel a multikulturalitásnak mint értéknek az erősítésére;
- e korszakban Budapest modern világvárossá válik, s ez alkalmat ad a századfordulós Budapest emlékeinek feltérképezéséhez, a patriotizmus erősítéséhez, az értékmegőrzés tudatosításához.

Fogalmak

cseléd, napszámos, dzsenti, nagypolgárság, kispolgárság, nemzetiségi törvény, asszimiláció, millennium, kivándorlás, csendőrség, Szabadelvű Párt

Események

1875 Szabadelvű Párt, 1875–90. Tisza Kálmán miniszterelnöksége, 1892–95. Wekerle Sándor kormánya, 1894. egyházügyi reform, 1896. millennium, 1890 Magyarországi Szociáldemokrata Párt, 1903–05. Tisza István miniszterelnöksége, 1905. a koalíció választási győzelme, 1905–06. darabont kormány, 1906–10. koalíciós kormány, 1913 Tisza István második miniszterelnöksége

Nevek

Tisza Kálmán, Tisza István

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A dualista állam közigazgatása – felidézéed önálló munkában.

Az Osztrák-Magyar Monarchia nemzetközi helyzete, katonai, gazdasági és nemzetiségi problémái – forrás- és szakirodalom-feldolgozás csoportban, ismertetések.

Monarchiabeli politikusok portréi – kiselőadások önálló könyvtári kutatómunka alapján.

A jogállamiság Magyarországon: törvénykezés, választójog, közigazgatás, igazságszolgáltatás, kormánypárt és ellenzék, szabadságjogok – szakirodalom feldolgozása csoportban.

Magyarország gazdasága – statisztikai adatok, táblázatok, grafikonok elemzése, térképek megfigyelése, összehasonlítása csoportban.

Kiselőadások a pénzviszonyokról, vízszabályozásról, vasútépítésről.

A magyar társadalom rétegeinek jellemzése – forrás- és szakirodalom-feldolgozás csoportban, ismertetések.

Az elvándorlás jelenségének közös megvitatása.

Budapest, a lakásviszonyok, a polgári illem bemutatása – kiselőadások.

A nemzetiségek ábrázolása a Borsszem Jankó karikatúrái alapján – közös képelemzés: a magyar közgondolkodás értékelése.

A nemzetiségi törvény szövegének közös értelmezése.

A román memorandum, a népesség foglalkozási csoportok szerinti megoldásának táblázata, adatok az analfabétizmusról – forráselemzések, a nemzetiségi helyzet árnyalt megítélése csoportmunkában.

A zsidóság megítélése a krónika közös értelmezésével.

A Tiszaeszlári per megismerése – forrás- és szakirodalom-feldolgozás csoportban, ismertetések.

Fogalom meghatározások: vérvád, asszimiláció, ortodox és neológ zsidóság, emancipáció, antiszemitizmus – önálló munka.

A cigányság életkörülményeinek, szokásainak, szakmáinak megismerése források és szakirodalom alapján – csoportmunka.

Cikkek gyűjtése a romákról, cigányokról a mai sajtóból – önálló gyűjtőmunka.

Pártok és politikai csoportok a korszakban – ábraelemzés csoportban.

Politikai viccek alapján a korabeli értékelés bemutatása – kiselőadás.

Egy Jókai-filmadaptáció közös megnézése, megbeszélése.

A népiskolai törvény, illetve az egyházi törvények értelmezése – forrás- és szakirodalom-feldolgozás csoportban, ismertetések.

Ferenc József megítélése: karikatúrák, regényrészlet, újságcikkek alapján – forrás- és szakirodalom-feldolgozás csoportban, ismertetések.

Új politikai irányzatok a korszak végén – kiselőadás önálló feldolgozás alapján.

Tisza Kálmán kormányzásának, a Tisza Kálmán bukásával élesedő válság jelenségek okainak elemzése, az egymást váltó kormányok, a reformkísérletek ismertetése – tanári előadás, táblai vázlattal segített jegyzetelés.

A törvényhozással, a kor politikai élettel kapcsolatos fogalmak önálló definiálása.

Ady ítélete a versei alapján – kiselőadás.

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	AZ I. VILÁGHÁBORÚTÓL VERSAILLES-IG	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Összefüggések felismerése Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Forráselemzés	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ</p> <p>ELŐZMÉNYEK</p> <p>1914 – FERENC FERDINÁND</p> <p>1915</p> <p>1916 – VERDUN ÉS ISONZO</p> <p>1917 – LENIN ÉS WILSON</p> <p>1918 – COMPIÉGNE</p> <p>FORRADALMAK</p> <p>A BOLSEVIK OROSZORSZÁG</p> <p>KÁROLYI ÉS KUN BÉLA</p> <p>A VILÁG ÚJ RENDJE</p> <p>A VERSAILLES–WASHINGTONI BÉKERENDSZER</p> <p>Ez az epocha az I. világháború kitörésétől a háborút lezáró békerendszer történetét foglalja magába. S ehhez kapcsolódóan az oroszországi és magyarországi forradalmakat:</p> <ul style="list-style-type: none"> – megismertetni a századforduló nagyhatalmainak világpolitikai törekvéseivel; – láttatni az érdekütközések szükségszerűségét, és az érdekszövetségek alakulásának okait; – megértetni hogyan vált a Balkán az ott élő népek ellentéteinek színterévé, és a nagyhatalmi versengés tényezőjévé; – lássák a tanulók, hogy egy merénylet a hatalmi összefonódások és ellentétek révén hogyan vezet világháborúhoz; – ismerjék a hadviselő felek hadi céljait, ideológiáját, a háború fegyvereit, jellegét, tudják a fontosabb fordulópontokat, a háború utáni békerendszer katonai előzményeit; – lássák az összefüggést a háború és a forradalmaik között; – a háborúk története (diplomáciai, katonai események, gazdasági következmények) 1917 derekáig; – ismerjék a forradalmak „természetrájtát”, céljaikat, fejlődésük belső törvényszerűségeit, térképeken is tájékozódjanak a forradalmak fontosabb helyszíneiről; – az 1917-es forradalmak Oroszországban, az antant katonai győzelme – lássák a tanulók, hogy a politikai szándékok – melyek a háborúhoz vezettek -, hogyan váltak valóra a békaszerződésekkel; – ismerjék meg a békeszerződések tartalmát; – értsék meg, hogy milyen következményekkel járhat az a politizálás, mely csak az adott szituáció kiaknázására törekszik, s nem gondolkodik a hosszú távú megoldásban; – ismerjék meg a nemzetközi együttműködésre tett kísérleteket, a Népszövetség működésének ellentmondásait. 		

Fogalmak

Nagyhatalmi szembenállás, antant, központi hatalmak, Szarajevó és következményei, hadüzenetek, **militarizmus**, **villámháború**, új fegyverek, régi stratégia, stratégiák és katonák, **Az első világháború fő frontjai (1914–1918), Haditechnikai újítások**

Schliffen-terv, „verduni vérszivattyú”, korlátlan tengeralattjáró háború, **Az állóháború**. A háterszág szerepe, oroszországi változások, **pacifizmus**, összeomlás, wilsoni elvek

a leggyengébb láncszem, alkotmány vagy szovjetek, világforradalom, **kommunizmus**

szovjetek, mensevikek, eszerek, **bolsevikok**, áprilisi tézisek, kettős hatalom, Népbiztosok Tanácsa, Cseka, breszti béke, polgárháború, **Szovjetunió, egypártrendszer, Az orosz forradalom és a bolsevik hatalomátvétel, Őszirózsás forradalom**, Magyar Nemzeti Tanács, belgrádi egyezmény, **Tanácsköztársaság**, proletárdiktatúra, rekvirálás, **vörös terror**, Kormányzótanács, Clemenceau-jegyzék Népszövetség (közgyűlés, Tanács, Hágai Állandó Nemzetközi Bíróság), demilitarizálás, jóvátétel, korridor

Topográfia

Szarajevó, Marne folyó, Galícia, Przemysl, Piave folyó, Isonzo, Doberdó, Verdun, Somme foly, Compiègne-i erdő, Versailles Szentpétervár, Gyulafehérvár, Felvidék, Versailles, Trianon, a Magyarországtól elcsatolt területek, az újonnan kialakult államok

Események

1914–1918

1914. jún. 28. Gavrilo Princip merénylete Szarajevóban

1914. júl. 28. A Monarchia hadüzenete Szerbiának

1915. máj. Olaszország hadüzenete a Monarchiának

1916. aug. Románia hadüzenete a Monarchiának

1917. ápr. Az Egyesült Államok belép a háborúba

1919. jan. A versailles-i konferencia kezdete

1917, 1918, 1919

1917. febr. 27. Az oroszországi polgári demokratikus forr. győzelme

1917. okt. 25. A bolsevik hatalomátvétel Péterváron

1918. okt. 30–31. Magyarországon győz a polgári demokratikus forradalom

1918. nov. 16. A „népköztársaság” kikiáltása Magyarországon

1919. márc. 20. A Vix-jegyzék

1919. márc. 21. A Tanácsköztársaság kikiáltása

1919. ápr. Román és csehszlovák intervenció Magyarország ellen

1919. aug. 1. A Tanácsköztársaság bukása

1919–1920. a békekonferencia

1919. a német békeszerződés

1920. június 4. a trianoni béke

1920–22. török háború

Nevek

Gavrilo Princip, Ferenc Ferdinánd, II. Vilmos, Moltke, Hindenburg, Tisza István, IV. Károly, II. Miklós, Wilson, Clemenceau, Lloyd George, II. Miklós, Kerenszkij, Kornijilov, **Lenin**, Trockij, Zinovjev, Kamanyev, Kolcsak, Gyenyikin, Vrangel

gróf Károlyi Mihály, Jászi Oszkár, Garami Ernő, Kunfi Zsigmond, **Kun Béla**, Vix, Landler Jenő, Lukács György, Böhm Vilmos, Stromfeld Aurél, Szamuely Tibor

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A szövetségi rendszert ábrázoló térkép és a háborús erőviszonyokat rögzítő táblázat alapján a konfliktusok okainak, az érdekeknek és az ellentéteknek feltárása – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

Képelemzések: önábrázolás és képek az ellenségről – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

A háború kiterjedését hozó diplomáciai szövegek értelmezése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

Ferenc József „Népeimhez!” címzett írásának értelmezése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

A szemben álló országok háborús célkitűzéseinek elemzése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

A hadászati tervek, a háborús események, a háború mindennapjainak bemutatása – kiselőadások, közös térképes megbeszélés.

A titkos szerződések tartalmának elemzése térkép használatával – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

Közös táblázatos összefoglalás.

Térképen a háború legfontosabb frontjait megmutatni – egyéni feladat.

A háború tárgyi emlékei és a társadalom életét ábrázoló emlékek bemutatása – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

Gyűjtés a családban vagy a lakóhelyen: első világháborús emlékek szűkebb környezetünkben – önálló munka és bemutató tartása.

A francia nagykövetség 1915-ös naplórészletei alapján az orosz állapotok, a cár és környezetének szerepe a válságban – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

A politikai csoportosulások Oroszországban – jellemzés könyvtári kutatómunka alapján, egyéni munka.

Közös megbeszélés a kiselőadások alapján: milyen kérdésekre kerestek választ, a társadalmi rétegek hogyan választottak, miben értettek egyet.

Az események feldolgozása a szakirodalom értelmezésével – közös munka.

Az 1818. évi I. számú néphatározat értelmezése: összevetés a dualizmusról tanultakkal, köztársaság és népköztársaság különbsége, mi a polgári demokratikus forradalom – közös munka.

Térképolvasás: a demarkációs vonalak – egyéni munka.

Károlyi Mihály szélsőséges megítélését értékelni korabeli források alapján – források és szakirodalom elemzése csoportban.

Az ellenzék, a bukás okai – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

Az őszirózsás forradalom győzelme utáni különböző politikai csoportosulások célkitűzéseinek elemzése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

Mit jelent a bolsevikok számára az „új rend” – források elemzése csoportban, ismertetés.

A Vörös Újság cikkrészletei alapján az életkörülmények feltárása, a propagandaelemek kiemelése – források elemzése csoportban, ismertetés.

A terror megítélése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

A Tanácsköztársaság bukásának bemutatása – kiselőadás.

Dokumentumok elemzése alapján a Tanácsköztársaság legfontosabb intézkedéseinek értékelő bemutatása – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

A békerendszer „logikája” – önálló összegző feleletvázzlat írása.

Apponyi érvei a békekonzferencián – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

A trianoni és az etnikai határok összevetése – egyéni térképolvasás.

A béke hazai fogadtatása – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

A Népszövetség felépítése, működési mechanizmusa – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

A háború hatása: a termelési mutatók elemzése, az infláció hatása – közös megbeszélés.

A békével kialakult új határok és a háború előttié összehasonlítása – közös térképolvasás.

A tényanyagok megismerése után tesztösszeállítás, vetélkedő csoportokban.

A rendszerezést szolgáló táblázatok készítése – források és szakirodalom elemzése csoportban, ismertetés.

A vaktérképen és a földrajzi térképen való eligazodás kiemelkedő szerephez jut mind az egyéni, mind a csoportmunkában, ezt az osztályozással erősíthetjük a tanulóknak.

Az anyag jelentős része – természetesen – forrásfeldolgozásként kerül elsajátításra, de a frontális összegzés nem maradhat el.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Tudja megmutatni a térképen a jelentősebb európai forradalmi központokat 1848-ban.

Ismerje a kor szellemi mozgalmainak hatását az 1848-as forradalmakra.

Ismerje a reformkor kiemelkedő politikusainak eszméit.

Ismerje Széchenyi és Kossuth életét, munkásságát.

Ismerje 1848. március 15. eseményeit.

Tudja bemutatni az áprilisi törvények alapján a polgári átalakulást hazánkban.

Tudja térképen bemutatni a szabadságharc hadjáratait.

Ismerje az 1848-as forradalom főbb eredményeit és az 1848–49. évi szabadságharc legfontosabb eseményeit.

Ismerje a megtorlás módszereit, az aradi tizenhárom sorsát.

Lássa összefüggéseiben a kiegyezést és az Osztrák–Magyar Monarchia létrejöttét.

Mutassa be a hazai tőkés fejlődés legfontosabb eredményeit, Budapest szerepét az ország életében.

Alkosson képet az 1850–60-as évek európai és világfolyamatairól, a liberális elvek térhódításáról, a kapitalista viszonyok terjedéséről, a polgári alkotmányosság bevezetéséről az európai és Európán kívüli országokban.

Tudja, hogy mit jelentenek a háborúk gazdasági szempontból, ha a határokon belül, illetve kívül zajlanak.
 Mutassa be az egységes Németország és Olaszország létrejöttét.
 Megismerje az egyes európai országok történetét 1849-től 1914-ig.
 Megismerje az Európán kívüli világ helyzetét, kiemelten Ázsia és Amerika korszakbeki történetét.
 Lásssa az összefüggéseit az új technikai vívmányok és a piacért folytatott verseny és a monopolizáció között.
 Lásssa az összefüggést a nagyhatalmi nacionalizmus és az imperialista terjeszkedés között.
 Lásssa Oroszország balkáni befolyásának okait és célját belpolitikai hátterét.
 Megismerje a Balkán népeit, a törökök alól felszabaduló balkáni társadalmak természetét.
 Ismerje Lengyelország helyzetét, történetét.
 Ismerni Amerika betelepülésének körülményeit, Észak és Dél szembekerülésének okait, a polgárháború eseményeit és következményeit.
 Ismerje a gyarmati versenyfutás történetét, az Amerikai Egyesült Államok megalakulását.
 Mutassa meg térképen a legfontosabb gyarmatbirodalmakat.
 Ismerje a munkásmozgalom jellegzetes formáit.
 Ismerje az ipari forradalom szakaszainak jellemzőit.
 Ismerje a demokratikus szabadságjogok bővülésének világfolyamatát, az állam gondoskodó szerepét.
 Lásssa a katolikus egyház és a modern államok között kialakult harc okait, az egyház modernizációs törekvéseit.
 Ismerje a nemzetközi munkásmozgalom szervezeteit és irányzatait.
 Ismerje Nagy-Britannia, a Német Birodalom, az Egyesült Államok, Francia Köztársaság, Olaszország, Oroszország és Japán nemzetközi helyét és szerepét, gazdaságuk és társadalmuk belső problémáit, gyarmatosító törekvéseit, kudarcaikat és eredményeiket, szövetségeiket.
 Ismerje az orosz-török háború, az első és a második balkán háború történetét.
 Ismerje A Monarchia belső problémáit, érdekellentéteit a szomszédos országokkal és Oroszországgal.
 Tudja bemutatni aTisza Kálmán időszakában lezajlott gazdasági-társadalmi fejlődést, aTisza bukását követő reformtörekvéseket.
 Ismerje a koalíció kormánya jutásának körülményeit, kudarcát és annak hatását.
 Tudja bemutatni Tisza István politikáját és a vele szemben szerveződő ellenzék modernizációs programjait.
 Tudja bemutatni a polgári társadalmat, az életmód változásait, a népeségi és nemzetiségi viszonyokat.
 Ismerje a háború eseménytörténetét a hadüzenettől a vereségig.
 Tudja a magyar békeszerződés megkötésének körülményeit, tartalmát.
 Legyen képes összefüggően (szóban, írásban) kifejtetni a békerendszer „logikáját”.
 Tudja a Népszövetség felépítését, működési mechanizmusát.
 Vesse össze a békével kialakult új határokat a háború előttiekkel.

10. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A háborútól a válságig a válságtól a háborúig	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Forráselemzés Adatok közötti összefüggésteremtés Vita: érvelés, bizonyítás Magyarázat Prezentáció Kreativitás	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
KÉT HÁBORÚ KÖZT (1919–1939) ÉLET A ROMOKON A TALPRAÁLLÁS ÉVE MERRE TOVÁBB? ÚJ ÁLLAMOK A TÉRKÉPEN (K-K-EURÓPA) „CSONKA” MAGYARORSZÁGBAN		

A VÁLSÁG

A VÁLSÁG UTÁN A DEMOKRÁCIÁKBAN
A DIKTATÚRÁK (NÉMETORSZÁG, SZOVJETUNIÓ)
MAGYARORSZÁG A VÁLSÁG UTÁN

Ennek a tantervi egységnek a fő célja, hogy megismertesse a tanulókkal a nemzetközi élet főbb eseményeit, összefüggéseit, s betekintést adjon a mindennapok világába is:

- nagy hangsúly kerül az ellentmondásokra és az egyenlőtlen fejlődésre;
- lássák a tanulók a történelmi mozgástereket, az azokat befolyásoló körülményeket, a nagyhatalmak és a kisállamok problémáit, egymás közti viszonyait;
- az eddig háttérbe szorított régiótörténettel mélyebben ismerkedjenek meg;
- legyen képük a válságokkal kapcsolatos elképzelésekről;
- tudjanak történelmi modellekben gondolkodni;
- értsék meg az egyes rendszerek működési elveit és legyenek képesek közöttük elvi és gyakorlati különbségeket találni. (USA – New Deal; a totális rendszerek: Szovjetunió, Németország.) Tájékozottak legyenek a kor uralkodó eszmei áramlataiban;
- igazodjanak el a magyar politika irányzatai között, lássák az ország gazdasági, társadalmi nehézségeit, azok valódi gyökereit, szükséges változásokat.

Fogalmak

utódállam, infláció, valutafelértékelés, valutaleértékelés, Dawes-terv, Young-terv, „Modern idők”, fordizmus, taylorizmus, izolációs politika, Ku-Klux-Klan, Duce, SZKP, **bolsevik, szovjetek**, hadikommunizmus, NEP, terményadó, **Szovjetunió**, New Deal, nácizmus, sztálinizmus, totális rendszer, **Führer**, a vezér-elv, NSDAP, Harmadik birodalom, **SS, fasizmus, nemzetiszocializmus**, SA, Gestapo, szociális demagógia, **fajelmélet**, gazdasági autarkia, védővamos politika, importpótló iparosítás, kormányzó, **infláció**, numerus clausus, **antiszemizmus**, királypuccs, **kisantant, utódállam, trianoni békeszerződés**, Egységes Párt, revízió, **irredentizmus**, kultúrfölény, **tervgazdaság**, kollektivizálás, **kolhoz, egypártrendszer**, szovhoz, **kulák**, sztahanovista, **konceptió (konstrukció, konstruált) per, sztálinizmus**, NKVD, **GULAG, vörös terror, fehér terror**, népfront, Nemzeti Munkaterv, **pengő**, Márciusi Front, népiek, urbánusok, Nyilaskeresztes Párt, Berlin–Róma tengely (1936), Antikomintern-paktum (1936),

Topográfia

az új államok területei, Genova, Rapallo, Ruhr-vidék,

Események

a kisantant kialakulása, Marcia su Roma (1922), a Szovjetunió megalakulása (1922), Briand-Kellog paktum (1928), a gazdasági válság (1929–33), Horthy kormányzóvá választása (1920), a Bethlen-kormány időszaka (1921–1931), a Habsburgok detronizációja (1921), Magyarország Népszövetségi tagsága (1922), népszövetségi kölcsön (1924), a pengő bevezetése (1927), magyar–olasz szerződés (1927.) **nagy gazdasági világválság 1929–33., Roosevel** elnökségének kezdete (1932), Hitler kancellári kinevezése (**1933**), Sándor jugoszláv király meggyilkolása (1934), a Gömbös-kormány (1932–36), Márciusi Front (1937. március 15.), első **bécsi döntés** (1938. november 2.), **zsidótörvények**

Nevek

Kemal Atatürk, Briand, **Mussolini, Sztálin**, Gandhi, Szun Jat-szen, Mao Ce-tung, Csou En-laj, Pilsudski, Hlinka, Masaryk, Benes, Codreanu, Radic, Pasic, Dollfuss, **Lenin** Apponyi Albert, Nagyatádi Szabó István, **gr. Bethlen István** Peyer Károly, Klébelsberg Kunó, , F.D. Roosevel, Keynes, **Hitler**, Göring, Himmler, Dollfuss, Darányi Kálmán, Imrédy Béla, **gr. Teleki Pál, Gömbös Gyula, Szálasi Ferenc**, Erdei Ferenc, Kovács Imre

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A feldolgozás módszere megegyezik a korábbiakkal, de ebben a részben a tanulói kiselőadásoknak tágabb teret biztosítunk (életrajzok, eszmei irányzatok mélyítése, az Európán kívüli országok életének bemutatása).

Ehhez az anyaghoz már meglehetősen nagy mennyiségi kép- és hanganyag áll a rendelkezésünkre, ezeknek a beillesztése, forrásszerű feldolgozása is megkezdődik.

A feldolgozás sokkal inkább a megértetés, mint a megtanítatás felé tolódik.

Az összehasonlításra és a szimulációs játékokra is alkalmas az anyagrészt.

Wilson üzenete alapján a nagyhatalmak szándékainak, elképzeléseinek kiemelése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

Saját 14 pont írása: hogyan rendeznéd ma Európa és a világ legfőbb gondjait? – esszé írása.

A Népszövetség szervezeti ábrájának felrajzolása, a meghirdetett célok és az elért eredmények, a wilsoni alapelvek

megvalósulása – szakirodalom és forrás elemzése csoportban, ismertetés.

A német jóvátétel: a békeszerződés értelmezése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

Táblázat értelmezése a németországi árak emelkedéséről, Keynes és Samuelson véleményének magyarázata – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

A Rapallói egyezmény értékelése: a szovjet – német egymásra találás okai – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

A Dawes-terv szándékai, és az elérés módjai – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

A Locarnói szerződés lényege, következményei Európa biztonságára – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

Az iparosodottság mértéke: táblázatelemzés – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

A pénzügyi rendszer, az ipari termelés, a mezőgazdaság, kereskedelmi kapcsolatok, politikai kapcsolatok – kiselőadások önálló könyvtári kutatómunka alapján.

Az egyes országok helyzetének bemutatása – szakirodalom feldolgozása, források elemzése csoportban, ismertetés.

A diktatúrák bemutatása – kiselőadások a szakirodalom alapján.

Olaszország: a Nemzeti Fasiszta Párt programjának részletei, Mussolini-beszédrészletek és a Fasiszta Tízparancsolat szövegértelmezése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

Szovjet–Oroszország: vita a hadikommunizmusról – felkészülés források és szakirodalom alapján.

Lenin Sztálinról – források elemzése csoportban, ismertetés.

Kelet- és Közép-Európa új államai: térképelemzés: a lehetséges vitás kérdések.

Az etnikai képről kiselőadás önálló könyvtári munka alapján.

Az új államok nyilatkozatainak összehasonlítása: a közös elemek kiemelése – forrás elemzése csoportban

A román földreform hatása Erdélyre: a határozat szövegének közös értelmezése.

A diktatúra sajátosságainak jellemzése – közös, összegző megbeszélés.

Horthy Miklós szerepe, személyisége – kiselőadás források (emlékiratok) és szakirodalom alapján.

Források a különítményesekről – tetteik értékelése közös megbeszélésen.

Az 1918-as, 1919-es, 1920-as, 1925-os választások, és az előzmény táblázatos összehasonlítása (mód, résztvevők köre) – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

A kormányváltások, fehérterror, a kormányzótávolság, a konszolidáció közös megbeszélése.

A magyar földbirtokmegoszlás: táblázatértelmezés – forrás elemzése csoportban.

A háború előtti időszak meghatározó ágazatai – közös ismételés.

Grafikonok (a mező- és erdőgazdaság, illetve a gyárak, bankok, közlekedési pályák területi változásairól) alapján a struktúraváltás irányáról, okairól véleményt alkotni – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

Infláció és stabilizáció – kiselőadás.

A magyar kisebbségek helyzete – kiselőadások.

A jogsérelmek kiemelése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

A kultúrpolitika és az irredenta szellem bemutatása korabeli karikatúrákon keresztül – önálló gyűjtőmunka és bemutató.

Szabó Dezső-regényrészlet közös értelmezése.

Szekfű Gyula: Három nemzedékből vett részletek alapján: nézetei a magyar kapitalizmusról, a liberalizmus és a nemzetiségi problémák összefüggéseiről – forrás elemzése csoportban, és az ismertetés után közös megvitatás.

Az iskolarendszer – kiselőadás

A világgazdasági válság okai – forrás elemzése csoportban, megbeszélés.

Táblázatok elemzése (acéltermelés, nyersanyagtermelés, bankok száma, GDP, mezőgazdasági árszínvonal): a válság menete, az agrár- és ipari válság összefüggései, a változások magyarázata – forrás elemzése csoportban, ismertetés, közös értelmezés.

A brit birodalom átszervezése a Westminsteri státútum alapján – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

A francia Népfront választási programja alapján az ország problémáinak feltárása – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

A New Deal intézkedéseinek rendszerezése: problémák, konkrét helyzet kezelése, tartós megoldás – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

Az amerikai külpolitika értékelése a Semlegességi törvény és a Lend-lease törvény alapján – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

Roosevelt – kiselőadás.

Az NSDAP 1920-as programjának feldolgozása: milyen igényeknek szolgál, a teljesítés lehetséges módszerei, a támogató rétegek, a munkanélküliség felszámolásának módszerei – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

Táblázat a választási eredményekről 1928–33 között: a százalékos arányok megállapítása, a hullámzás magyarázata – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

Göbbels naplóbejegyzései 1928 és 1936 között: a tények a bejegyzések mellé állítása, a győzelmek okainak megállapítása.

Az ipari termelési adatok értelmezése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.

A Kristályéjszaka – kiselőadás.

Hitler 1934-es beszéde alapján a német külpolitika fő céljainak, irányainak kiemelése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
 Az Anschluss és a bekebelezés értelmezése – közös megbeszélés.
 Hitler hatalomra jutása, a nemzetiszocialista állam jellemzése – közös összegző megbeszélés.
 A Szovjetunió ipari termelési adatai 1920–1931 – táblázatos forrás elemzése csoportban, ismertetés.
 A sztahanovista mozgalom bemutatása – kiselőadás önálló könyvtári kutatómunka alapján.
 Trockij a kollektivizálásról: a módszerek és az eredmények kiemelése.
 A politikai elitéltek számának alakulása és a tisztogatásokról szóló források értelmezése – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
 Leszámolás a hadsereg vezetőivel és annak következményei a Hruscov-beszéd és Todorszkij elemzése alapján – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
 A táborok: térképes megismerés, kiselőadás.
 A Gulag a szépirodalomban – kiselőadás.
 Közös rendszerező összegzés: az öt éves tervek, a társadalom, a politika és a külpolitika.
 Gömbös Gyula értékelése korabeli és mai források alapján – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
 A nemzeti munkaterv programjának összehasonlítása Hitler, illetve Mussolini programjával (eltérő és közös vonások, melyikhez áll közelebb) – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
 Darányi és Imrédy: Bethlen jellemzése politikustársairól: értékelés, összevetés a tényekkel – forrás elemzése és szakirodalom használata csoportban, ismertetés.
 A győri program céljai és kockázatai – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
 A zsidótörvények – kiselőadások.
 Az MSZDP programjának értékelése, mi az, ami megvalósulhatott volna a korban.
 A Márciusi Front 12 pontjának értelmezése és összehasonlítása az „első március” követeléseivel – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
 A népi-urbánus vita – kiselőadás majd közös megvitatás, értékelés.
 Szálasi programja – forrás elemzése csoportban, ismertetés.
 A magyar társadalom rétegeinek jellemzése források alapján, csoportmunkában.
 József Attila: Hazám című versének értelmezése: a megfélelthető valóságélemek közös azonosítása.

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	II. Világháború	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Forráselemzés Tények és vélemények összevetése, a szöveg igazságtartalmának vizsgálata A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Háttérszövegek értelmezése és alkotása Forráshasználat, lexikonhasználat Vitaképesség	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
A KÉSZÜLŐDÉS ÉVEI – „VÉGRE” HÁBORÚ HÁBORÚ AZ ORSZÁGOK KÖZÖTT HÁBORÚ NÉPEK, EMBEREK ELLEN A tantervi egység legfőbb célja nem a háború eseménytörténetének megismertetése, hanem azoknak a kapcsolatoknak a feltárása, melyek az előzményekkel és a következményekkel kötik össze az eseményeket. Ezért kap nagy hangsúlyt a készülődés. A másik fontos témakör a háborúnak mint politikai eszköznek a felhasználása: <ul style="list-style-type: none"> – fontosnak tartjuk, hogy a tanulók meglássák azokat a pontokat, melyeken keresztül a mai napig hat a háború; – jussanak el oda, hogy maguk tudják mérlegelni a háború összes jellemzőjét; – tudjanak eligazodni a célok-feltételek-lehetőségek-eredmények rendszerében; – ismerjék meg a nagyhatalmi politizálás lehetőségeit a változó feltételek között; – fontos feladat, hogy a népek, országok, népcsoportok háború alatti helyzetét is feltárjuk, az eddigi topográfiai ismereteik a politikai környezetben valódi történelmi ismeretté váljanak. 		

Fogalmak

sómenetelés, Nemzeti Kongresszus, Kuomintang, nürnbergi törvények (zsidó törvények, **koncentrációs tábor**, Munkafront, Wehrmacht, **Gestapo, SS**, antibolsevizmus Vasgárda, usztasák, katonai diktatúra, statárium, **népfront**, Anschluss (1938), müncheni konferencia (1938), bécsi döntések Molotov-Ribbentrop paktum (1939), élettér, kölcsönbérleti szerződés, Barbarossa-terv, Atlanti Charta (1941), **Holocaust**, **munkaszolgálat**, **gettó**, **deportálás**, **nemzeti ellenállás**, **partizán**, kollaboráns, V-1, V-2, kamikáze, **antifasiszta ellenállás** **hintapolitika**, csatlós állam, **háborús bűn**, **atombomba** (1945)

Topográfia

Saar-vidék, München, Kassa (1941), Katyn, Pearl Harbor (1941), Midway-szigetek (1942), **Sztálingrád** (1941–43), **Voronyezs** (1943. január–február), Kurszk (1943), El-Alamein (1942), Teherán (1943), Normandia (1944. június 6.), **Jalta** (1945), **Potsdam** (1945), **Auschwitz**, Nürnberg (1946), **Hirosima** (1945. augusztus 6.), Nagaszaki (1945. augusztus 9.)

Események

1933., 1939–1945 a háború kezdete (1939. szeptember 1.), a nyugat-európai hadjárat (1940), angliai csata (1940), második bécsi döntés (1940. augusztus 30.), Magyarország hadba lépése (1941. április 11.), Magyarország megtámadja a Szovjetuniót (1941), hadiállapot Nagy-Britanniával és az Egyesült Államokkal (1941), Olaszország kapitulációja (1943), Magyarország német megszállása (**1944. március 19.**), **normandiai partraszállás**: a második front megnyitása (1944. június 6.), Horthy kiugrási kísérlete (**1944. október 15.**), német kapituláció (1945. május 8.), japán kapituláció (1945. szeptember 2.)

Nevek

Gandhi, Szun Jat-szen, Mao Ce-tung, Csang Kaj-sek, Pavelic **Churchill**, Rommel, Montgomery, Zsukov, Eisenhower, Tito, De Gaulle, Truman, Oppenheimer, **Teleki Pál**, Bárdossy László, Kállay Miklós, Jány Gusztáv, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Sztójay Döme, **Szálasi Ferenc**, Veessenmayer

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A müncheni konferencia értékelése: a térkép értelmezése és Chamberlain valamint Churchill értékelése alapján – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

Krónika 1929-től 1939-ig: az érdekközösségek, a létrejött szövetségek, különböző elképzelések az európai rendről – csoportmunka.

A 30-as évek egyensúlyt veszélyeztető tendenciái – közös ismétlő megbeszélés.

A gyarmatbirodalmak sorsának alakulása – közös megbeszélés.

Kína, Japán, India – kiselőadások önálló szakirodalom-feldolgozás alapján.

A Molotov–Ribbentrop-paktum Titkos kiegészítő jegyzőkönyvének szövegmagyarázata – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

A Háromhatalmi egyezmény értelmezése – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

De Gaulle és Churchill személyiségének, pályájának bemutatása – kiselőadások

A kronológia közös áttekintése a térképek használatával.

Az egyes szakaszokról, frontokról, a hadseregekről, fegyverekről, stratégiákról kiselőadások.

Magyarország területi gyarapodásai – térkép és táblázatos forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

A bécsi döntés kiket miért tett elégedetlenné – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

Teleki búcsúlevelének bemutatása – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

A német területi célok 1941-ben – térkép feldolgozása csoportban és ismertetés.

Az Atlanti Charta pontjainak, az aláírók jelentőségének értelmezése – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

Rommel és Montgomery életrajzáinak összehasonlítása – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

Werth Henrik Átiratának értékelése: politikai és ideológiai érvek a hadba lépés mellett – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

A Doni katasztrófa: visszaemlékezések és szakirodalom alapján kiselőadás.

Jány Gusztáv hadparancsainak értelmezése – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

A szövetségesek győzelme – kronológia és térképolvasás közösen.

Kesselring parancsa alapján az olasz ellenállásról képet alkotni – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

Teller Ede az atombombáról – a bevetés közös megvitatása.

A konferenciák – kiselőadások.

Veessenmayer jelentése Magyarországról: a megszállás melletti érvek – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

Horthy saját szerepéről vallott gondolatainak megítélése – forrás feldolgozása csoportban és ismertetés.

Horthy Miklós kiáltványának értelmezése, a körülmények megállapításához térkép használata.

A szovjet hadsereg hadműveletei Magyarországon – kiselőadás.
 A munkaszolgálat, a lágerek – kiselőadások.
 A második világháború a filmen, az irodalomban – élménymegosztó beszélgetések.

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	MEGOSZTOTTSÁGBAN	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Elemzés, értékelés Összefüggések felismerése Analógiák felismerése Hierarchiák felismerésének képessége Ellentmondások felismerésének képessége Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Fogalmak általánosításának a képessége A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Induktív és deduktív megközelítés képessége Hipotézisalkotás Együtműködési képességek: Kooperativitás Tolerancia Segítőkézség Konszenzuskeresés Konfliktuskezelés Kudartűrés Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás Cselekvések indítékainak megállapítása A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal) Háttérszövegek értelmezése és alkotása Forráshasználat, lexikonhasználat	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>A VASFÜGGŐNY KÉT OLDALÁN A SZABAD VILÁG ORSZÁGAI INTEGRÁCIÓ NYUGATON ÉS KELETEN A GYARMATI RENDSZER FELBOMLÁSA AZ EL NEM KÖTELEZETTEK MOZGALMA MAGYARORSZÁG „SZOVJETIZÁLÁSA” AZ ÚJ MAGYARORSZÁG INDULÁSA DEMOKRÁCIÁBÓL PROLETÁRDIKTATÚRÁBA A SZTÁLINISTA DIKTATÚRA AZ „ÚJ SZAKASZ” 1956 ŐSZE MAGYARORSZÁGON</p> <p>Az egység tanításával a legfőbb célunk, hogy megismertessük a tanulókat az 1945 után kialakult új világrénddel:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ismerjék meg azokat a folyamatokat és azoknak legfontosabb eseményeit, melyek a megosztottsághoz vezettek; – a dokumentumok feldolgozásával „harag és elfogultság nélkül” tudják szemlélni a nagyhatalmak politizálását; 		

- figyeljenek fel az érdekekre, azok változásaira, a kényszerítő körülmények hatásaira. Az Európán kívüli világ történetének bemutatásával elsősorban a más kultúrák megértése, elfogadásának kialakítása a cél, s nem az eseménytörténet megtanulása;
- a fejezet jelentős része olyan időszakokkal foglalkozik, melyről a tanulóknak szüleiken, nagyszüleiken keresztül igen sok élményük lehet – most még fontosabbá válik a személyes történelem nyomon követése –, ennek megfelelően sokféle nézettel rendelkeznek, így az órákon az egyéni nézetek és a tények egybevetése nagy szerepet kell hogy kapjon;
- az alapvető állampolgári viselkedési formák és normák elmélyítése is feladat;
- ismerjék meg a tanulók a nagyhatalmak közös politizálásának okait, területeit;
- lássák, hogy milyen közös és egyedi vonásai vannak a szétszakított államok fejlődésének, s a nemzeti sajátosságoktól eltérő fejlődés milyen problémákat okozhat az országok életében;
- ismerjék meg a szovjetizálás történetét Magyarországon;
- figyeljenek fel az eddig háttérbe szorított országok (gyarmatok, harmadik világ) sorsára, fejlődésüknek általános és különös vonásaira;
- alakuljon ki a tisztelet az ellenállást vállalók iránt;
- a hidegháború legfontosabb jellemzőivel való megismerkedés.

Fogalmak

ENSZ (1945) és legfontosabb szervei, Római Egyezmény (1957), **Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata** Európai Gazdasági Közösség (1957), Európa Parlament (1958), **NATO** (1949), Kominform, KGST (1949), Varsói Szerződés (1955), „vasfüggöny”, (kétpólusú világ), Marshall-terv, hidegháború, berlini blokádnak, Truman-doktrína, keleti-blokk, dekolonializáció, békés egymás mellett élés, el nem kötelezettek mozgalma, szputnyik, gazdasági csodák, „ötvenes évek”, , **ÁVH**, Rákosi-korszak, **kitelepítések**, **földosztás**, **államosítás**, **beszolgáltatás**, téteszesítés, desztalinizálás, **munkástanács**

Topográfia

Fulton, Korea, Izrael, Bandung, Vietnam,

Események

párizsi béke (1947), India függetlenné válása, Izrael kikiáltása (az arab–izraeli konfliktusok), a Kínai Népköztársaság megalakulása (1949), koreai háború, Sztálin halála (1953), poznańi felkelés (1953), bandungi konferencia, az SZKP XX. kongresszusa (1956), **1945–1948 az 1956. október 23.**, 1956-os magyar forradalom, szuezi válság (1956), az első szputnyik (1957), kubai forradalom, Gagarin űrrepülése (1961), a berlini fal (1961), karib-tengeri válság, Nagy Imre és társai kivégzése (1958)

Nevek

McCarthy, Adenauer, R. Schuman, F. Castro, **Rákosi Mátyás, Nagy Imre, Kádár János**

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Háborús embervesztések, háborús költségek összehasonlítása: Európa szerepének változása – táblázatértelmezés csoportmunkában.

Az amerikai és a szovjet csapatok találkozása a hadszíntéren – kiselőadás.

Az ENSZ cikkelyeinek értelmezése: az együttműködés területei, az esetleges zavarok milyen ellentmondásokhoz vezethetnek – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.

Az ENSZ felépítése ábraelemzés – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.

A Nürnbergi per – kiselőadás.

A politikai igazságszolgáltatás adatai országonként – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.

A kitelepítések: források alapján a politikai és jogi indokok kigyűjtése, a térkép vizsgálata – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.

Interjúkészítés egy érintettel, annak családjával – lehetséges egyéni feladat.

A Marshall-segély és fogadtatása – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.

A politikai kapcsolatok alakulásáról, a békéről, gazdasági állapotról – tanári magyarázat önálló rögzítése.

A fultoni beszéd, a Truman-doktrína, Kenan írása és a Komintern határozata alapján a két rendszer szembenállásának kialakulása, az ebben játszott szerepek bemutatása – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.

Elkerülhető lett volna-e a hidegháború? – vita.

A NATO és a Varsói Szerződés összehasonlítása: célok, hivatkozott okok – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.

Térképvázlat a két katonai tömb országairól – egyéni feladat.

A német kérdés – kiselőadás.

Az atomtitok és sorsa – kiselőadás.

A Nyugat krónikája évenként 1979-ig, országonként: milyen változások történtek, mit jelenthet a politikai inga – táblázatos forrás értelmezése csoportban és ismertetés.

Az Integráció szervezetei, a bővülés – kiselőadás.

A keleti országok krónikája 1949-ig: a szovjetizálás útjának lépései, az átalakulás gyorsasága, mélysége – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.

Az 1950-től 1957-ig tartó kronológia alapján az 50-es évek jellemző folyamatai és az esetleges különbségek kiemelése – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.

A szovjet típusú berendezkedés – tanári magyarázat jegyzetelése.

A gyarmati rendszer felbomlása – kiselőadások és közös megvitatás.

Az arab-izraeli kérdés – kiselőadás.

Az el nem kötelezettek mozgalmának jellemzése – forrás értelmezése csoportban és ismertetés.

Magyarország 1945 utáni történetének közös áttekintése kronológia alapján.

Az egyes területeken végrehajtott lépések megismerése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A malenkij robot – kiselőadás visszaemlékezések alapján.

A társadalmi változások értékelése – közös megbeszélés dokumentumfilm részletek alapján.

A tranoni és a párizsi béke összehasonlítása – források feldolgozása csoportmunkában.

A proletárdiktatúrába való átmenet lépéseinek összehasonlítása más országokéival – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

Az 1947-es választások adatainak értelmezése, összevetése – források feldolgozása csoportmunkában.

Az 1949-es alkotmány társadalomképe – forrás feldolgozása csoportmunkában.

Egy koncepció per forgatókönyvből az állandó elemek kiemelése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A szovjet példa és a helyi sajátosságok összevetése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A kitelepítések bemutatása: a Te rongyos élet című film megnézésével és irodalmi élmények megbeszélésével.

A fogvatartottak számának, társadalmi megoszlásának adatai – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

Az ötéves tervek – kiselőadások.

A mezőgazdaság átalakítása – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A mindennapok bemutatása a családi visszaemlékezések alapján – önálló gyűjtés, élménymegosztás, közös megbeszélés.

Tankönyvi szövegrészek alapján értékelni az ideológia szerepét – források feldolgozása szótárak, lexikonok segítségével csoportmunkában.

1953 – viták, változások, nemzetközi háttér, a júniusi határozat, a visszarendeződés – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

1956 őszeének előzményei: a Rajk-újratemetés, a vezetés hazatérése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A műegyetemisták 16 pontjának elemzése – közös forrásfeldolgozás.

Az eseménytörténet megismerése, rögzítése, értelmezése – egyéni előkészítés után közös megbeszélés.

A helyszínek megismerése: térképen és képek segítségével vagy élőben, az események koncentrációs pontjainak értelmezése.

Sorsok a forradalomból – kiselőadások.

A nemzetközi közvélemény megítélése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

Mi az oka a passzivitásnak – közös megbeszélés.

Az ígértek és a valóság összevetése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A megtorlás – források és szakirodalom feldolgozása közösen.

Kádár a forradalom alatt – kiselőadás.

A forradalom hétköznapijai – kiselőadások dokumentumok bemutatásával.

1956 megítélésének változásai – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

Vita 1956 mai megítéléséről.

Az igazságszolgáltatás működése: a perek – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A világ 1956–1980-as években	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség</p> <p>Adatgyűjtés megadott szempontok alapján</p> <p>Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján</p> <p>Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés)</p> <p>Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján</p> <p>Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés)</p> <p>Analízis</p> <p>Szintézis</p> <p>Általánosítás</p> <p>Következtetés</p> <p>Absztrakció</p> <p>Konkretizálás</p> <p>Csoportosítás</p> <p>A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek:</p> <p>Problémafelismerés</p> <p>Problémaelemzés</p> <p>Elemzés, értékelés</p> <p>Összefüggések felismerése</p> <p>Hierarchiák felismerésének képessége</p> <p>Ellentmondások felismerésének képessége</p> <p>Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége</p> <p>Fogalmak általánosításának a képessége</p> <p>A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége</p> <p>Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása</p> <p>Induktív és deduktív megközelítés képessége</p> <p>Hipotézisalkotás</p> <p>Szempontváltás</p> <p>Forráshasználat, lexikonhasználat</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p style="text-align: center;">NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK 1956 UTÁN</p> <p style="text-align: center;">AZ ENYHÜLÉS KEZDETEI</p> <p>FELLENDÜLÉS-VÁLSÁG-MEGÚJULÁS</p> <p style="text-align: center;">GAZDASÁGI PROBLÉMÁK</p> <p style="text-align: center;">POLGÁRJOGI PROBLÉMÁK (1968, ELLENZÉKISÉG STB.)</p> <p style="text-align: center;">KOOPERÁCIÓS PROBLÉMÁK</p> <p style="text-align: center;">A JÓLÉTI ÁLLAM KITELJESEDÉSE</p> <p>A KÁDÁR-RENDSZER</p> <p>Ebben az epochában, bár a kronologia szerint egybefüggő időszakról van szó, különböző megközelítésekre adódik lehetőség:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bemutatni a tanulóknak, hogy a fegyverkezési verseny milyen károkat okozott az egyes országokban; – lássák, hogy a gazdasági nehézségek hogyan teszik politikailag engedékenyebbé az országokat. Ismerjék fel, hogy a tárgyalások és az egyezmények szintén eszközei a korábbi politizálásuknak; – az előző egységekre támaszkodva megismertetni az enyhülés folyamatával a tanulókat. A technikai fejlődés eredményeinek bemutatása a fegyverzetek terén. <p>Válság és megújulás Nyugaton</p> <p>Az anyag egy részét olyan témákon keresztül vizsgáljuk, mely az életkori sajátosságaik miatt nagyon közel áll hozzájuk (beat, hippy, rock stb.). Ezeknek a tanításba való beemelésével megpróbálunk értékorientációs szerepet is vállalni:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a fejezet egészének végeztével alakuljon ki bennük a mai világban való eligazodási képesség; – a fő cél, hogy bemutassuk a fejlett országok általános (s a legfontosabbaknak speciális) problémáit, 		

igyekezünk a jóléti államok felszíne alá behatolni, s megvizsgálni, hogy milyen kihívásokra kellett ezeknek az országoknak válaszolniuk, s ezt hogyan tették;

- választ kerestünk azokra a kérdésekre, melyek az elmúlt években egyáltalán nem vagy pedig hamis módon voltak jelen közgondolkodásunkban, s mára a mi társadalmunkban is jelen vannak (a fiatalok problémája, rock, kábítószer, ellenkultúra, vallásosság, emberi jogok kérdése, terrorizmus, szervezett bűnözés stb.);
- megismertetni a tanulókkal a rendszer kifulladásának folyamatát, lássák a pártállamok kísérleteit a problémák megoldására, s azok ideiglenességeit;
- legyen képük a blokk történetéről és az egyes országok kitörési kísérleteiről (Jugoszlávia, a magyar gazdasági reform, csehszlovákiai események);
- a nemzetközi élet mozgásainak sorába tudják illeszteni a tömbön belül történeteket.

Fogalmak:

erőegyensúly, atomcsend-egyezmény (1963), „forró drót”, atomsorompó-egyezmény (1968), SALT-tárgyalások, nukleáris töltet, bakteriológiai fegyver, **a helsinki értekezlet (Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet 1975)**, új baloldal, szexuális forradalom, diáklázadás, társadalmi mobilizáció, polgárjogi küzdelem, hippy, beat, rock, ellenkultúra, terrorizmus, jóléti állam, recesszió, IMF, fogyasztói társadalom, olajválság, neokonzervativizmus (reaganomics), **Európai Unió**, ECU, Brezsnyev-doktrina, prágai tavasz, Charta 77, „gulyáskommunizmus”, új gazdasági mechanizmus, vállalati önállóság, **Kádár-korszak**, demokratikus szocializmus, kulturális forradalom, START tárgyalások (1982), Stratégiai Védelmi Kezdeményezés (SDI), kettős nulla-megoldás, a „pangás”, Solidarnosc (1980)

Események:

az 1968-as diáklázadások, **az Egyesült Államok vietnami háborúja**, II. vatikáni zsinat, NSZK–NDK alapszerződés (1973), az utolsó diktatúrák felszámolása (Spanyolország, Portugália), Csehszlovákia megszállása (1968), szovjet–kínai határincidensek, afganisztáni bevonulás, Gorbacsov–Reagan találkozók

Nevek:

A. Ginsberg, H. Marcuse, VI. Pál pápa, J. Carter, R. Reagan, M. Thatcher, W. Brandt, H. Kohl, Honecker, Jaruzelski, Dubcek, Teng Hsziao-ping, Fock Jenő, Lázár György, M. Gorbacsov

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A fejezetben a közös feldolgozás és a sokszínű anyagválogatás dominál. Tág teret kap a vita és a meglévő ismeretek újragondolása.

A két szövetségi rendszer – egyéni ismétlés térkép alapján.

A nemzetközi erőviszonyok átalakulása az 1960-as évekre – közös megbeszélés.

Az űrverseny – kiselőadás.

A berlini válság megismerése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A határ bemutatása – önálló képelemzés.

A kubai rakétaválság – kiselőadás.

A korszak bemutatása a karikatúrák tükrében – önálló gyűjtőmunka, közös tablókészítés.

A világgazdaság jellemzése statisztikák, diagrammok, táblázatok alapján: GNP, a foglalkoztatottság, ipari termelés, mezőgazdasági mutatók, órabérek, fogyasztói árak – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A fegyverkezési verseny, a fegyverek bemutatása – kiselőadások.

A fegyverkorlátozások, leszerelési egyezmények – a kronológia közös feldolgozása.

A helsinki záróokmány elemzése: az alapelvek megvalósulása, a pontszegések, egyéb okok – forrás és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

Kissinger-idézet alapján, térkép segítségével az új nemzetközi egyensúly jellemzése.

Az egyes nyudat-európai országok eseménytörténetének megismerése, összevetése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A fogyasztói társadalom jellemzése a fogalmainak definiálásával – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

Az ellenkultúra bemutatása – kiselőadások kép- és hanganyag felhasználásával.

Rockénekesek életének, sorsának hasonló vonásai – kiselőadás.

A diáklázadások bemutatása: filmelemzés, kiselőadások.

A terrorizmus – kiselőadások.

A jóléti állam, a neokonzervatív gazdaságpolitika – közös megbeszélések.

Afrika, a Közel-Kelet, Az iszlám országok, Ázsia, Latin-Amerika, Távol-Kelet bemutatása a korszakban – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

Portrék az amerikai elnökökről – kiselőadások.

A feketék polgárjogi mozgalma – a kronológia közös megbeszélése.
 Az elnevezések változása – önálló gyűjtés.
 A szocialista rendszer Sztálin után – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
 Vita a rendszer fennmaradásáról, az összetartó tényezőkről.
 A korszak bemutatása viccek alapján – önálló gyűjtés, kiselőadás.
 Az egyes országok gazdasági mutatóinak, ellátottsági adatainak összehasonlítása – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
 A szocialista tábor vezetőinek portréi – kiselőadások.
 Az „emberarcú szocializmus” kísérlete – tanári előadás.
 A „kis hidegháború”, a kooperatív rend kialakulása – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
 Személyiségrajz Gorbacsovról.
 A rendszer konszolidációja 1956 után – közös eseményértelmezés.
 Kádár hatalomra kerülése – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
 Kádár életútjának bemutatása – kiselőadás a tipikus elemek kiemelésével.
 Az értelmiség szerepe – kiselőadás.
 Jellemzés két szakaszban (1968-as határvonallal) a gazdasági mutatók alapján – források: statisztikák, grafikonok, táblázatok és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
 Élet a legvidámabb barakkban – egyéni gyűjtés alapján kiállítás, bemutatók.
 A romló közérzet magyarázata az alkoholfogyasztási, öngyilkossági statisztikák felkasználásával – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.
 A kultúra bemutatása, a 3T működésének bemutatása konkrét esettanulmányokon keresztül – kiselőadások.
 A Kádár-rendszer végnapjai – találkozók, kronológia, gazdasági mutatók közös megbeszélése.

5.

A TÉMAKÖR CÍME	A rendszerváltás	AJÁNLOTT IDŐKERET: 3 HÉT
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FŐKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: Problémafelismerés Problémaelemzés Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben Elemzés, értékelés Összefüggések felismerése Analógiák felismerése Visszafelé következtetés képessége Nézőpontváltás Hierarchiák felismerésének képessége Ellentmondások felismerésének képessége Forráselemzés	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
A LESZAKADÁS ÉVEI A NYITÁS A SZOVJET–AMERIKAI CSÚCSTALÁLKOZÓK A GORBACSOVI SZOVJETUNIÓ A „BÉKETÁBOR” SZÉTHULLÁSA (A NÉMET EGYSÉG) RENDSZERVÁLTÁS MAGYARORSZÁGON AZ EGYSÉGESÜLŐ EURÓPA MILYEN JÖVŐNK LESZ? A fejezet célja, hogy bemutassa a szocialista országok gazdasági, ideológiai csődjét. Levezetni ennek okait, és meghatározni következményeit (A két szuperhatalom közeledésének magyarázata). A legszűkebben értelmezett		

jelenkorról esik szó ebben a fejezetben. A tanulók megérkeztek saját mindennapjaikig. Legfontosabb cél, hogy leíró módon ismerjék azt a világot, melyben élnek. A kialakult világ képét szeretnék itt megismertetni velük. A történelmi utazásuk befejeződött, itt inkább politikai jellegű információk átadása, rendszerezése történik:

- megerősíteni a korábban már tárgyalt bel- és külpolitika összefüggéseit;
- értsék meg a tanulók a nemzetközi együttműködés jelentőségét, a kooperatív világrend fontosságát;
- a csúcstalálkozók dramaturgiájának bemutatásával bepillantást nyerjenek a politikacsinálás műhelyébe;
- ismerjék meg a tanulók az egyes országok sajátos útjait a rendszerváltásig;
- legyenek képesek a „modellből” levezetve a magyar rendszerváltást részletesen tárgyalni, bemutatni azokat az erőket, melyek előkészítették a változást, a politikai alkuk megismertetésével pedig az új rendszer kiépülésének főbb jellemzőit felvillantani;
- a napi eseményekre való reagálási képesség fejlesztését (magyarázat, következmények) tűztük ki célul;
- a dinamikus változások minél nagyobb tanulói aktivitással kerüljenek feldolgozásra;
- Magyarország útja, választási lehetőségeinek megvitatása szintén fontos célja ezeknek az óráknak.

Fogalmak:

rendkívüli állapot, falurombolás, Független Államok Közössége, kerekasztal-tárgyalások, szabad választások, privatizálás, kárpótlás, Alkotmánybíróság, FIDESZ, FKGP, KDNP, MDF, MSZP, SZDSZ, önkormányzat, Római Klub, globalizálódás, demográfiai robbanás, túlnépesedés, fogamzásgátlás, születésszabályozás, abortusz, eutanázia, klónozás, környezetpusztítás, Vörös Könyv, üvegházhatás, ózonréteg, környezetszennyezés, újrafelhasználás, adósságválság, energiaválság, Észak–Dél konfliktus

Események:

az egyes forradalmak, Nagy Imre és társainak újratemetése (1989), „vasfüggöny” felszámolása, a berlini fal ledöntése (1989), az NDK megszűnése (1990), a Varsói Szerződés felszámolása (1991), Magyar Köztársaság (1989. október 23.), parlamenti választások (1990), a szovjet csapatok kivonása Magyarországról (1991)

Nevek:

L. Walesa, V. Havel, Tőkés László, I. Iliescu, Grósz Károly, Németh Miklós, Göncz Árpád, Antall József, Szabad György, Szűrös Mátyás, Horn Gyula, Kis János, Orbán Viktor, Pető Iván, Surján László, Torgyán József

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Az egység tanítása az összehasonlításra épül. A frontális osztálymunka és az egyéni feladatok (elemzések, táblázatkészítés) kerülnek a középpontba.

A tanulók otthonról is hozott ismereteinek beépítése segítségével végezzük el az anyag feldolgozását. A közös megbeszélés, a frontális osztálymunka dominál.

A feldolgozás az eddigieknél is hangsúlyosabb módon épít a források közös feldolgozására: az érvelés, a vita kerül a középpontba.

Nagy szerepet kap az egyéni gyűjtőmunka, s valamely tárgykörnek a többenél mélyebb kidolgozása (választható módon) minden egyes tanuló számára.

Ebben az egységben nem a konkrét tárgyi ismeretekre kerül a hangsúly, hanem a szemléletmód formálására házi dolgozatokat, tablókát, plakátokat, tudományos konferenciák ”forgatókönyveit”, sajtófigyelést, környezettanulmányt lakóhelyükről, az iskolájuk környékéről készítve érhetjük ezt el.

A peresztrojka ellenzői – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A széthullott Szovjetunió utódállamai sorsának bemutatása – kiselőadások.

Az egyes szocialista országok átalakulásának áttekintése a kronológia alapján – közös megbeszélések dokumentumfilm részletekkel.

A rendszerváltás Magyarországon – az egyes események feldolgozása önállóan, közös kép kialakítása.

A szabad választások szavazatmegoszlásainak összehasonlítása grafikonok alapján – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A Magyar Köztársaság államszervezetének ábrája – források és szakirodalom feldolgozása csoportmunkában.

A kormányzati felelősség megvalósulása, a közvetlen és közvetett demokrácia érvényesülése – egyéni feladat.

Az ombudsmanok és feladatköreik – kiselőadás.

A települési testületek, önkormányzatok működése – egyéni kutatás.

A határon túli magyar kisebbségek helyzetének változásai – kiselőadások.

PROJEKT

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Családtörténet	AJÁNLOTT IDŐKERET: 1 HÉT
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Adatgyűjtés és rendszerezés Információkérés Adatokkal (információval) való műveleti képességek: válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján Tájékozódás az időben Tájékozódás a térben A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása Önbemutató Önkifejezés	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Saját családja történetének kutatása, az eredményt összefoglaló dolgozat elkészítése.		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>A projekt célja az alsó középfok szakaszának lezárása, a kialakult készségek, jártasságok szintjének bizonyítása egy nagy, az egész év során készített írásbeli munkával. Természetesen ez a személyes beállítódás elmélyülését is szolgálja témájánál fogva.</p> <p>A kutatási módszerek megismerése – közös megbeszélés, tanári magyarázat.</p> <p>ÉV ELEJI FELADATMEGBESZÉLÉS ÉV VÉGI PROJEKTBEZÁMOLÓ Kérdőívek összeállítása. Interjúszempontok listájának összeállítása. Tanári ellenőrzés, konzultáció. Adatgyűjtés: a családtagok kikérdezése. Az életútinterjú felvétele. Az anyag rendezése, a bizonytalanságok kiemelése. Kérdőívek összeállítása a bizonytalan tényekhez. Kérdőíves adatpontosítás. Családi dokumentumok és fényképek összegyűjtése, a kapcsolódó információk összegyűjtése. Anyakönyvi adatok kikérése, esetleg kutatási engedéllyel gyűjteményhasználat. Tanári konzultáció a kutatás további irányairól. Az egyes tényekhez, csomópontokhoz szakirodalmi alátámasztás keresése – könyvtári kutatómunka. Tanári konzultáció. A szakirodalom használatának, beépítésének módjai, utalás, idézés, hivatkozás, lábjegyzet, olvasmánylista – tanári magyarázat közös megbeszélés. A dolgozat összeállítása. A vázlatról konzultáció. A végleges szöveg elkészítése. A dolgozat összeállítása: szöveg, mellékletek, képanyag válogatása, a dokumentumok másolatainak beillesztése.</p>		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanuló elemzései ne csak egy adott probléma feldolgozására irányuljanak, a modellvizsgálatig kell eljutnia. Jártasság a statisztikai adatok értelmezésében-elemzésében.

Tudjon összehasonlító elmozdítást végezni új történelmi helyzetben lévő országok történelmének vizsgálatánál. Végezzen a személyes történelemhez (családtörténetekhez) adatgyűjtést.

Tudjon a jelentős szellemi irányzatokról önállóan beszélni, kritikus szemmel vizsgálva azokat.

Lássa a párhuzamosan futó történetek különbségeit, ismerje fel a csomópontokat, és tudja azokat magyarázni.

A részletesen felsorolt konkrétumok segítségével legyen képes az önálló ítéletalkotásra a háború okaival, előzményeivel, eseménytörténetével, az egyes személyek történelmi szerepével kapcsolatban.

Tudjon térképábrát készíteni, melyen az eseményeket be tudja mutatni, illetve vaktérképen való tájékozódási képességének bizonyosságát adja.

Találjon kapcsolatot a modern háborúk gazdasági, technikai háttere és a frontok eseményei közt, illetve ismerje ezeket a hatását a politizálásra.

Ismerje Magyarország szerepét a háborúban.

Tudjon a tanuló összefüggésekben gondolkodni a világ egészéről és egyes részeiről.

Az elszórt ismereteket az eddigieknél magasabb színvonalon foglalja rendszerbe.

Lássa a kapcsolatot a háború előtti, a háborús és az azt követő események között.

Tudja tényekkel bizonyítani Európa világhatalmi szerepének csökkenését és a csendes-óceáni térség felértékelődését.

Legyen álláspontja a hidegháború kialakulásával kapcsolatban, s tudja azt indokolt módon szakaszolni.

Lássa az egyes országok bel- és külpolitikája közötti összefüggéseket.

Részletesen ismerje Magyarország történelmi fejlődését a háború utolsó időszakától a hatvanas évek elejéig.

Tudja indokolni a korszak belső határvonalait, legyen tisztában az 1956-os események nemzetközi jelentőségével.

Ismerje az integrációs folyamatokat a világban.

Lássa a gyarmati sorból felszabadult országok előtt tornyosuló akadályokat, és a gazdagabb államok velük szemben folytatott politikájának mozgatórugóit.

A diplomáciai szövegek megértése tanári segítséggel.

Tudjon kapcsolatot találni az enyhülés tényei és az egyéb gazdasági, társadalmi folyamatok között.

Ismerje a főbb fegyverfajtákat, s jelentőségüket nem csak katonai téren.

Legyen képesek irodalmi film- és képzőművészeti alkotásokból a társadalom állapotára, az egyes társadalmi rétegek életére következtetni.

Ismerje fel az állami politizálás okait, technikáit, tudjon analógiásan gondolkodni.

Tudja párhuzamosan szemlélni az országokban történeteket, tudjon általánosítani, s a különbségeket legyen képes megmagyarázni a nemzeti sajátosságokból vagy az elmúlt esztendő történéseiből.

Ismerje a magyar reform bevezetésének okait, a reform megtorpanását és a körülötte zajlott vitákat.

Lássa a második nyilvánosság és az ellenzéki szerepét a rendszer gyengülésének folyamatában.

Tudja ismertetni azt a folyamatot, melyben a keleti tömb bomlása végbe ment.

Ismerie kell a szovjet–amerikai politikai-katonai vetélkedés főbb állomásait.

Ismerje az átalakulás folyamatának állomásait, az egyes országok sajátos problémáit és megoldási kísérleteit.

Ismerje azon politikai, gazdasági kísérleteket, melyekkel megpróbálták a hatalmat megtartani illetve átmenteni a pártelit tagjai.

Tudja beleérezni a folyamatba a nemzetközi kapcsolatokban történt változásokat.

Fontos azonban, hogy a napi (aktuális) ismereteit el tudja választani a történelmi közelmúlt eseményeitől.

A minősítései tényeken alapuljanak, a változások figyelembe vételével történjenek.

Vegye észre a politika változásait.

A megismert adatok, szövegek felhasználásával tudjon leíró képet készíteni tágabb és szűkebb környezetéről.

Legyen képesek elméletekkel vitatkozni.

Ismerje fel az érvelésekben rejlő ellentmondásokat, szándékokat.

Ismerje a kérdéskörrel foglalkozó fontosabb nemzetközi szervezeteket.

Legyen tájékozott a napi eseményekben, tudjon véleményt kialakítani a világban éppen történő folyamatokról.

Ismerje azokat a politikusokat, művészeket, akik korukat formálják.

Legyen képes regionális áttekintésre.

Legalább az ismeret szintjéig jusson el a történelmet magyarázó elméletek aktuális vitáiban. Ismerje Magyarország legfontosabb intézményeit, szervezeteit és azok működését és az ország nemzetközi kapcsolatrendszerét.

TRADICIONÁLIS ÓRAKERETRE SZERVEZETT TANTÁRGYAK

ANGOL NYELV

7. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Cseregyerekek	Ajánlott óraszám: 26 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> - Beszéd - Önbemutató - Kapcsolatépítő szövegalkotás - A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner <ul style="list-style-type: none"> - Előzetes ismereteihez való alkalmazkodás - Tárgy-és személyleírás - Kérdezőtechnika - Stílus - Kíváncsiság - Másokhoz való odafordulás igénye 	
<p><i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i></p> <p>Beszédértés</p> <ul style="list-style-type: none"> - Személyes információk hallgatása <p>Beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kérdezőtechnika - Személyleírás - Mások bemutatása <p>Szókincs</p> <ul style="list-style-type: none"> - Külső és belső tulajdonságok - Tárgyak formái (kör alakú, szögletes stb.) - Phrasal verbs <p>Nyelvtan</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az egyszerű és folyamatos jelen idő ismétlése, összehasonlítása - A statikus igék - What is he/she like? What does he/she look like? - Igei vonzatok: I like doing-szerkezet <p>Írás</p> <ul style="list-style-type: none"> - Képeslap írása <p>Olvasás</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az évfolyamtársak képeslapjainak olvasása <p>Eszközök</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poszterkészítés 		
<p><i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - A tanulók képzeljék el, hogy angol cseregyerekek érkeztek az iskolába egy hétre, ki-ki találja ki, hogy melyik gyereket látja vendégül, mutatkozzon be neki, mondja el, mit szeret csinálni, milyen sportot űz, milyen zenét hallgat stb. - A tanulók adjanak személyleírást az angol tanulóról, akit vendégül látnak, a többiek készítsenek róla rajzot, a rajzokat a végén hasonlítsák össze. - A tanulók készítsenek posztert az évfolyamról, segítségével mutassák be az évfolyamot, mint közösséget az angol gyerekeknek. - A tanulók hozzák magukkal az órára egy-egy fontos tárgyukat/ruhadarabjukat, majd meséljenek róla a cseregyerekeknek, mondják el, eredetileg mire való, illetve ők mire használják, párjuk számoljon be a tárgyról a többieknek, ki kell találni, melyik tárgyról van szó. 		

- Phrasal verbs.
- Az idiomatikus jelentés tudatosítása: olyan magyar nyelvű kifejezések keresése, amelyeket pusztán a bennük szereplő szavak összességéből nem lehetne megérteni.
- Szó szerinti és idiomatikus kifejezések (look up the tree-look up in the dictionary).
- Elválasztható és nem elválasztható kifejezések (look after sy-look sg up).
- Párbeszéd folytatása, amelynek során a „cseregyerek” phrasal verb-kifejezéseket tanít magyar vendéglátójának.
- Információhiányon alapuló feladat: a tanulók párokban töltsenek ki táblázatot, amelyen részben szülei foglalkozásáról, illetveppen folyamatban lévő cselekvéseiről részben az angol vendéggyerek szüleiről szerepelnek információk: a táblázat hiányzó információit rákérdezéssel töltsék ki.
- A tanulók folytassanak egymással telefonbeszélgetést azzal kapcsolatban, milyen programot szerveztek az angol vendégnek, hol vannak éppen együtt és hívják el egymást a programokra
- Két, közel azonos kép leírása párokban, a két képen lévő különbségek megtalálása (pl. A kisfiú nem homokvárat épít, hanem napozik stb.).
- Hallott szöveg értése: a tanulók képzeljék el, hogy bulit szerveztek a cseregyerekkel, és vendégük bemutatja saját évfolyamtársait: a tanulók azonosítsanak személyeket egy képen leírások alapján és hallgassanak róluk többletinformációt is („az a magas, vékony, szőke lány, aki éppen táncol, az unokatestvérem, jane. Magániskolába jár” stb.).
- A tanulók válasszanak egy országot az egyesült királyság országai közül, olvassanak róla országismereti tudnivalókat, majd képzeljék el, hogy elutaztak oda az angol cseregyerekhez, és írjanak onnan képeslapot valakinek az évfolyamból, amelyben leírják, miket csinálnak vendéglátójukkal, de az ország nevét ne írják le: mindenki olvassa el az összes képeslapot és tippelje meg, melyik országból írták.
- A tanulók képzeljék el, hogy egy utazási irodában dolgoznak és idegenvezetőt keresnek. Néhány jelentkezőről készült adatlapok alapján válasszák ki a legalkalmasabbnak tűnő jelentkezőt, hasonlítsák össze képességeiket (szerintem x-nek több ideje van utazni, mert nincs 30 nyula”, stb.).

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	„Bombabiztos alibi”	Ajánlott óraszám: 26 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Beszéd Írás A szöveg igazságtartalmának vizsgálata Kérdezéstechnika	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Beszédértés <ul style="list-style-type: none"> – Anekdota hallgatása Beszéd <ul style="list-style-type: none"> – Kérdezéstechnika – Anekdota elmesélése – Mások történeteinek összefoglalása szóban Szókincs <ul style="list-style-type: none"> – Egy személyes történettel kapcsolatos szavak – Nyomozással, bírósággal kapcsolatos szavak Nyelvtan <ul style="list-style-type: none"> – Az egyszerű és folyamatos múlt idő ismétlése, összehasonlítás – Rendhagyó igék 2. Alakjának ismétlése – Múlt idejű időhatározók – Igei vonzatok: used to-szerkezet – Question tags 		

Írás:	– Történet írása képek alapján
Olvasás:	– A csoport által írt szövegek összehasonlítása (peer-reading)
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
–	A tanulók hátára ragasszunk egy-egy kártyát egy híres történelmi személy nevével, a tanulóknak ki kell találniuk, kik ők, ehhez barkochba-típusú kérdéseket kell feltenniük a többieknek („A 19. században éltem? Király voltam?” Stb.).
–	Adjunk két képet a tanulóknak, az egyikken egy ház lakói végezzenek mindennapi cselekvéseket (Mrs Smith fürdik, Mr Harris olvas stb.), a másikon ugyanezek a szereplők cselekedjenek, miután tűz ütött ki. A tanulók adjanak választ a „What was X doing/What did X do when the fire started?” – típusú kérdésekre.
–	A tanulók csoportokban válogassanak képek közül, amelyeket használjanak fel egy történet összerakására és megírására, majd a többi történet elolvasása révén hasonlítsák össze, melyik csoport milyen cselekményt állított össze ugyanazoknak a képeknek a felhasználásával.
–	Anekdota: az egyik tanuló néhány vázlatpont segítségével készüljön fel arra, hogy elmesél egy személyes történetet arról, amikor életében először csinált valamit, párja írjon össze kérdéseket, amelyeket feltehet neki: a tanuló mesélje el az anekdotát, majd párja foglalja össze a csoport számára a történetet.
–	„Hazugságvizsgáló”: egy csomag kártyán nem hétköznapi cselekvések vannak (ürhajózás, ejtőernyőzés), egy másikon múlt idejű időhatározók (tegnap, múlt héten stb.). Egy tanuló húz egy-egy kártyát, a többiek felteszik neki a kérdést, mikor végezte utoljára a kártyáján szereplő cselekvést. Hihető és részletes választ kell adni, akinek a választ nem hiszik el, zálogot ad.
–	A csoport egy része gyanúsított egy bűntett miatt: a „bírósg” hallgassa ki a „gyanúsítottakat (Mit csinált ön tegnap este 8–10 óra között?), és jelentkezzenek tanúk, akik alibit adnak a gyanúsítottaknak, a bíróság próbáljon rájönni, biztos-e az alibi, nem hamisak-e a tanúk, végül hozzon döntést, felmenti-e a gyanúsítottat.
–	A tanulók töltsenek ki táblázatot régi és mai szokásaikról (milyen filmeket néztek, játékokat játszottak, ételeket ettek stb.), és ez hogyan változott ma, majd beszéljenek erről párjuknak.

3.

A TÉMAKÖR CÍME	„Tapasztalt emberek”	Ajánlott óraszám: 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV Beszéd	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Beszéd – Személyleírás – A cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása – Stílus – Kérdezéstechnika – Kíváncsiság 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Beszéd		
<ul style="list-style-type: none"> – A tanulók beszéljenek összefüggően megadott témáról kb. Egy percig – Tapasztalatok és múltbeli élmények közti különbség érzékeltetése 		
Szókincs		
<ul style="list-style-type: none"> – Tapasztalatokkal kapcsolatos szavak – Változással kapcsolatos szavak – Újságnyelv – Phrasal verbs: nemhivatalos levélben szerepeltethető kifejezések (what’s up?) 		
Nyelvtan		
<ul style="list-style-type: none"> – A present perfect simple képzése és használata – Rendhagyó igék harmadik alakja – Ever, never, yet, already, for, since – A present perfect simple és a past simple használatának összehasonlítása 		

<p>Olvasás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rövid újságcikkek <p>Írás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Informális levél írása <p>Eszközök</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kérdőív készítése
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>A present perfect bevezetése:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Bingo!-játék a rendhagyó igék 3. alakjának gyakorlására. – A tanulók állítsanak össze kérdőívet olyan tevékenységekről, amelyeknek kipróbálása fontos tapasztalatokkal szolgál (pl. egész éjszakán át tartó bulizás, ejtőernyőzés stb.), majd töltsék ki párjukkal a kérdőívet (Buliztál már valaha egész éjszaka? stb.), és ebből állapítsák meg, ki a legtapasztaltabb az évfolyamban. – Egy 1. évfolyamos és egy friss évfolyamkép összehasonlításával tegyenek megállapításokat arról, melyik tanuló mennyit változott az elmúlt évek során. <p>A present perfect és a past simple használatának összehasonlítása:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanulók egy 5-10 tevékenységből álló lista alapján 5 perc alatt derítsék ki társukról, melyik tevékenységet próbálta már, és mi történt konkrétan (voltál már esküvőn? Kinek az esküvője volt, mikor és hol volt? Stb.). – A tanulók beszéljenek arról, ki mit csinál szabadidejében, milyen sportot űz, milyen hangszeren játszik stb., említsék meg, mióta űzik az adott tevékenységet, hogyan kezdődött, miért szeretik stb. – A tanulók egészítsenek ki újságcikk címeket, hogy teljes mondatokat kapjanak, amelyekben szerepel a present perfect, majd mondják el, miről szólhat az újságcikk.. – A tanulók döntsék el, melyik, általuk ismert városba mennének évfolyamkirándulásra, mit láttak már ott és mit lehetne megnézni, majd írjanak levelet szüleiknek az adott városból, és írják meg, mit csináltak, mit láttak. – „Just a minute”-társasjáték: minden mezőn szerepeljen egy present perfectben megfogalmazott kérdés vagy téma, amelyről vagy annak kell beszélnie egy percen keresztül, aki a mezőre lépett bábujaival, vagy valakit meg kell kérdeznie a témáról a csoportból.

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A világ legrosszabb bűnözői	Ajánlott óraszám: 27 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANtervhez</i>	ANGOL NYELV	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Beszéd Kreativitás	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Beszéd</p> <p>Szókincs</p> <ul style="list-style-type: none"> – Bűntényekkel kapcsolatos szavak <p>Nyelvtan</p> <ul style="list-style-type: none"> – Past perfect simple bevezetése – Past perfect és past simple használatának összehasonlítása <p>Olvasás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Témába vágó gisted reader olvasása – Leírások bűnügyi fiaskókról <p>Írás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kreatív szöveg írása egy kitalált bűntényről 		

Eszközök
– Képregény
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> – Egy 4-5 képből álló képregény alapján a tanulók írják le a történetet kronológiai sorrendben, majd olvassanak a történetről egy bekezdést, amelyben régmúlt igealakok szerepelnek: hasonlítsák össze a két szöveget. – Jigsaw puzzle-típusú rejtvények, amelyekben barkochba-kérdésekkel lehet eljutni a megfejtésig, amelyet a régmúlt használatával lehet kifejezni. – Történetek olvasása olyan bűncselekményekről, ahol a bűnözők hibájából valami balul sült el, majd mondatalkotás a régmúlt használatával (pl. Mire a gépeltérítő kényszeríteni akarta a pilótát, hogy vigye detroitba, már éppen leszálltak detroitban stb.). – Ismertessük egy „bűntény” alaphelyzetét, minden tanuló kapjon egy-egy kártyát valamennyi információval a bűntény elkövetésének körülményeiről, a csoportnak az információk együttes felhasználásával közösen ki kell találnia, ki követte el a bűntényt, illetve ki ártatlan. – Egy sherlock holmes-történet rövidített változatának elolvasása egy gisted readerből, néhány bekezdésenként tegyünk fel olyan kérdéseket, amelyek révén visszamenőleg kell értelmezni a történet elemeit: a történet végét csoportokban a tanulók írják meg: a csoportok szavazzanak, melyik a legtalálhatóbb befejezés, végül olvassák el az eredeti befejezést, és fogalmazzák meg véleményüket a lezárásról. – 3-4 fős csoportokban „crime story” írása, majd a többi csoport történeteinek elolvasása: véleménykifejezés a többi történetről. – A tanulók csoportokban keressenek meg nyelvtanilag hibás, múlt idejű mondatokban „nyelvtani bűncselekményeket”, majd javítsák ki a hibákat.

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Utazás a Föld körül	Ajánlott óraszám: 27 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Beszéd – Döntéshozás – Tervezés, tervmegvalósítás, tervmódosítás – Konzenzuskeresés – Önállóság – kezdeményezőkézség – nyitottság 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>A folyamatos jövő idő</p> <ul style="list-style-type: none"> – Igei vonzatok: I want to do – szerkezet <p>Beszédértés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Útiterv részleteinek hallgatása – Pilóta szövegének hallgatása repülőgépen – Utazás és szállás dátumának, időpontjának, helyszínének változásával kapcsolatos információk hallgatása <p>Beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> – Reptéri illetve repülőgépen folytatott párbeszéd <p>Szókins:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Utazással, repüléssel kapcsolatos szavak <p>Nyelvtan:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A will és going to ismétlése, összehasonlítás – Egyszerű és folyamatos jelen idő használata jövő időre <p>Eszközök</p> <ul style="list-style-type: none"> – A Heathrow térképe 		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A tanulók képzeljék el, hogy évfolyamukkal egy hónapra elutazhatnak egy világ körüli útra, és ők állíthatják össze az utitervet, illetve az országok meglátogatásának sorrendjét, egy-egy órán „utazzanak el” egy adott országba (tegyünk ki fotókat és rövid szövegeket a terem falára egy-egy témában az adott országról, a tanulók hasonlítsanak össze országokat népesség, földrajzi adottságok, beszélt nyelvek stb. szempontjából, és hozzanak informált döntést, mely országokba akarnak elmenni).
- A tanulók csoportokra oszolva tájékozódjanak az ország konyhájáról, népéről, kultúrájáról stb., majd térjenek vissza eredeti csoportjukba, és szervezzenek együtt programokat, másnap hová fognak elmenni, mit akarnak megnézni: próbálják meggyőzni társaikat, menjenek velük.
- A tanulók hallgassanak tájékoztatást az egyhónapos úttal kapcsolatban (indulás, szükséges iratok és holmik, végleges utiterv stb.), készítsenek jegyzeteket.
- A tanulók folytassanak párbeszédet, amelyben az utazásra hivatkozva lemondanak programokat (Jövő pénteken már a repülön fogok ülni, ezért nem tudok gitáróra jönni stb.).
- A tanulók képzeljék el, hogy Londonba is ellátogatnak, ahol lesz egy szabad estéjük: párokban döntsék el, mit akarnak ott csinálni, térképen nézzék meg, hogyan jutnak el a koncertre, múzeumba stb.
- A tanulók hallgassák meg a pilóta információit a repülőgépen.
- A tanulók kérjenek údítót a repülön, illetve vásároljanak vámmentes árukat.
- A tanulók eltévedtek a Heathrow-n, kérjenek információt, hogy visszataláljanak csoportjukhoz/ szólnak, hogy elveszett a poggyászuk, írják le pontosan, hogy nézett ki és állapodjanak meg, hogyan jut majd vissza hozzájuk a poggyász, ha meglesz.
- A tanulók játsszanak el reptéri párbeszédet (pl. Útlevelkezelés, látogatásuk célja, közlekedési információ kérése stb.).

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**Beszédértés:**

- Segédigék, igealakok azonosítása révén teljes bizonyossággal tudja megállapítani, hogy a hallott szöveg idősíkja melyik igeidő.
- Kérdőszavak és mondatszórend segítségével értse meg a neki feltett kérdés lényegét, arra tudjon megfelelően reagálni.

Beszéd:

- Megadott témáról tudjon összefüggően beszélni.
- Ismerjen szóbeli meggyőzési technikákat.
- Árnnyaltan tudja kifejezni beszédshándékait: az egyes igeidők között shándékának megfelelően tudjon váltani.
- Az ismert igeidők kérdőmódjai segítségével tudjon pontosan információt kérni.

Olvasás

- Értsen meg egyszerűbb narratív szövegeket és újságcikkeket.

Írás

- Tudjon képeslapot, illetve nem hivatalos levelet írni, illetve legyen képes leíró és narratív szövegek alkotására.

8. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Városi állatok	Ajánlott óraszám: 26 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Nézőpontváltás képessége – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége – Befolyásoló szövegalkotás: érvelés – Próbálkozási hajlandóság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Beszédértés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Érvek és ellenérvek hallgatása <p>Beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> – Párgyakorlatok nézőpontváltással – Vita: háziállattartás a városban – előnyök és hátrányok <p>Szókincs</p> <ul style="list-style-type: none"> – Állatokkal kapcsolatos idiómák, kifejezések – Írásbeli érvelés nyelvi elemei 1 <p>Nyelvtan</p> <ul style="list-style-type: none"> – When and if (first conditional), unless, as soon as, before – Igei vonzatok: would like vs. Like, <p>Írás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Befolyásoló szövegalkotás: érvelő bekezdés 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – Állatokkal kapcsolatos idiómák, kifejezések tanulása (stag party, I smell a rat stb.), kreatív szöveg alkotása a tanult idiómák szerepeltetésével, illetve szituációk megadása, amelyekhez egy-egy idiómát kell illeszteni. – Like vs. Would like: a tanulók beszéljenek kedvenc állatukról, illetve, hogy milyen állatot szeretnének tartani, választásukat indokolják. – When vs. If, , unless, before, as soon as. – Állatokkal kapcsolatos angol és magyar babonák, hiedelmek gyűjtése: eredetük, jelentőségük az adott kultúrában, véleménynyilvánítás és mondatok alkotása a babonákról 1. Feltételes módban (ha a fekete macska átmegegy előttem az úton, balszerencse ér). <p>Párgyakorlatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanulók hasonlítsák össze bizonyos állatok tipikus viselkedését (ha simogatod a macskát, dorombol, ha közel mész az anyakocához, támadni fog stb.). – A tanulók képzeljék el, hogy néhány napos évfolyam-kirándulásra mennek Erdélybe, és az erdőben fogják tölteni egy sátorban az éjszakákat: folytassanak párbeszédet aggódó mamájukkal, próbálják őt megnyugtatni. – Ha éjszakára a sátradbán hagyod az enniivalót, megesz a medve. – Ha jön a medve, felmászom a fára. – Amint meglátod, menekülj! – Az egyik tanuló hazahozott egy kóbor kutyát/macskát, szeretné megtartani, anyukája/apukája racionális okokra hivatkozva le akarja róla beszélni, próbálják meggyőzni egymást. <p>Érvelés, befolyásoló szövegalkotás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Érvek és ellenérvek gyűjtése két csoportban a városi háziállattartás mellett vagy ellen. – Néhány érv/ellenérv kiválasztása a listáról, a választott érvek indoklása. – Az érvelés néhány nyelvi elemének bemutatása, segítségükkel az érvek/ellenérvek és az indoklás összekapcsolása, egy bekezdésben való megfogalmazása. 		

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Veszélyeztetett fajok	Ajánlott óraszám: 26 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Problémafelismerés, problémaelemzés, megoldástervezés – Több feltétel egybevetésének a képessége Empátia, nézőpontváltás – Önállóság – Számítógép-használat, forráshasználat – Több feltétel egybevetésének a képessége – Céltudatosság – Próbálkozási hajlandóság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Beszédértés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Külföldi ösztöndíjjal kapcsolatos információk hallgatása telefonon <p>Beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> – Szabadon élő állatok létét fenyegető környezeti ártalmak – Konferencián való részvétel <p>Szókincs</p> <ul style="list-style-type: none"> – Környezeti ártalmak, veszélyeztetett fajok – Hivatalos szövegekben előforduló kifejezések – Ösztöndíjjal kapcsolatos kifejezések (iskolai végzettség, nyelvvizsga, korhatár stb.) – Írásbeli érvelés nyelvi elemei 2: bevezető írás <p>Nyelvtan</p> <ul style="list-style-type: none"> – First conditional + felszólító mód/modális segédigék. – Jövővel, tervezéssel kapcsolatos igék és vonzataik (hope, plan, intend, decide) <p>Olvasás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tanulmányi ösztöndíjjal kapcsolatos hirdetés olvasása <p>Írás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Szövegalkotás hivatalos szövegtípus stílusában – Bevezető <p>Eszközök</p> <ul style="list-style-type: none"> – Videó: dokumentumfilm – Számítógép-használat, forráshasználat: kutatás veszélyeztetett fajokkal, környezeti ártalmakkal kapcsolatban 		

<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>
<ul style="list-style-type: none"> – Bizonyos élőhelyekhez köthető állatfajok gyűjtése. – A tanulók az internet és angol nyelvű természettudományos folyóiratok segítségével tájékozódjanak. – Milyen környezeti ártalmak fenyegetik az élővilágot, melyek a legveszélyeztetettebb állatfajok, évente hogyan zsugorodik élőhelyük stb., ha a környezetszennyezés-és pusztítás folytatódik. – Kihalás által fenyegetett állatfajok mentésével kapcsolatos dokumentumfilm nézése. – A tanulók „állatmentő konferencia” keretében számoljanak be, melyik állatról milyen információt találtak, milyen veszélyek fenyegetik életkörülményeit (ha folytatódik a globális felmelegedés, a sarki jég felolvad és a pingvinek kihalnak stb.). – A konferencia résztvevői készítsenek tervet, hogyan segíthetnének a kihalóban lévő állatfajokon, illetve gondolják végig, hogyan tehetnék kevesebb kárt a természetben. – A tanulók olvassanak el egy hirdetést egy tanulmányi ösztöndíjjal kapcsolatban, amellyel a kiválasztottakat veszélyeztetett fajok megmentésével kapcsolatos kutatásokba vonják be különböző külföldi országokban (ha delfineket akarsz menteni ausztráliában, sürgősen jelentkez nálunk/ középfolokon beszélned kell angolul stb.), a tanulók döntsék el, milyen esélyeik vannak, hogy felvegyék őket. – A tanulók telefonon tudakolják meg, lehetséges-e néhány feltételt módosítani, hogy bekapcsolódhassanak a veszélyeztetett fajok mentésébe (nem tudnák-e leengedni a korhatárt, nem elég-e az alapfokú nyelvvizsga, ha az ösztöndíj lejártára leteszik a középfolkút stb.). – Az olvasott tudományos szövegekben felmerülő hivatalos stílusárnyalatú kifejezések felhasználásával összefoglaló készítése a konferencia eredményeiről pontok formájában, minden pont a környezeti ártalmak egy-egy veszélyére hívja fel a figyelmet (ha a szennyezés folytatódik, hamarosan sok állat-és növényfaj ki fog halni stb.), a pontok elé fogalmazzanak bevezetőt.

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Rizikó	Ajánlott óraszám: 26 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Hipotézisalkotás – Kreativitás – Önállóság – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – A cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása – A szöveg igazságtartalmának vizsgálata – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Befolyásoló szövegalkotás: érvelés <p>Önelemzés igénye</p>	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Beszédeértés <ul style="list-style-type: none"> – Egy kalandos megmenekülés történetének meghallgatása – Beszédhanghallás 		
Beszéd <ul style="list-style-type: none"> – Hipotézisalkotás – Önismereti és szerepjátékok 		
Szókincs: <ul style="list-style-type: none"> – Veszélyekkel, kockázattal, balesettel kapcsolatos szavak – Környezeti katasztrófákkal kapcsolatos szavak – Írásbeli érvelés nyelvi elemei 3: érvet és ellenérvet kifejező, értelmező szavak (egyrészt-másrészt stb.) 		
Nyelvtan <ul style="list-style-type: none"> – Conditional-2 – Szóképzés – Igei vonzatok: gerund (pl. Risk doing sg) 		

<p>Olvadás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Katasztrófákkal, balesetekkel kapcsolatos rövidhírek olvasása
<p>Írás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Befolyásoló szövegalkotás: egy érv és egy annak ellentmondó ellenérv megfogalmazása
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <ul style="list-style-type: none"> – Környezeti katasztrófákkal kapcsolatos szavak, kifejezések tanulása a szavaknak és definíciójuknak a megadásával. – Rövidhírek olvasása katasztrófákkal, balesetekkel, kockázatos helyzetekkel kapcsolatban: <ul style="list-style-type: none"> – Gyorsolvasás: a szövegek lényegi információjának megértése (a megértés pl. A mely szövegek foglalkoznak balesetekkel? – típusú kérdésekkel ellenőrizhető). – A cikkek címeinek azonosítása. – Intenzív olvasás: konkrét információ megtalálása a szövegben (nyitott végű kérdésekkel ellenőrizhető). – A cikkekre vonatkozó állítások igazságtartalmának eldöntése (true/false statements).   – A tanult új szókincs egyes elemeinek szófaji átalakítása és gyakorlása táblázatok, lyukas mondatok segítségével (disaster-disastrous, stb.). – „túlélőjáték”: a tanulók töltsenek ki kérdőívet különböző kockázatos helyzetekben tanúsítandó viselkedésükkel kapcsolatban (ha eltértenék a gépet, amelyen ülsz, mit tennél: a, b, ,c, válasz.), hogy megtudják, „túlélő-típusok”-e. – A tanulók mérlegetlik, mit tennének, ha különböző veszélyhelyzetek merülnének fel (vulkánkitörés fenyegetne az országban, ahová nyaralni mennének, bombariadó lenne az iskolában stb.). – Hallott szövegértés: egy veszélyhelyzetbe került ember beszámolója kalandos megmeneküléséről (pl. Valaki egyedül autózik éjszaka, de a hóakadály miatt nem tud továbbmenni, mit tesz, hogy megmeneküljön): a magnóhallgatás előtt kérdezzük meg a tanulókat, mit tennének konkrétan egy ilyen ember helyében, majd a magnó meghallgatása után látni fogják, mennyire hatékony „túlélők”. – Szerepjáték: a tanulók csoportosan beszéljék meg, mit tennének, ha otthonuktól távol egy fenyegető természeti környezetben döntéseket kéne hozniuk annak érdekében, hogy hazajussanak (pl. Ha repülőgép-szerencsétlenség túlélői lennének a sivatagban, nem működne a rádió, csak egy napra elég vizük lenne és az egész csoportnak együtt kellene maradnia, várnának-e a mentőhelikopterre, vagy elindulnának? Stb.). – A tanulók fogalmazzanak meg írásban egy érvet és egy annak ellentmondó ellenérvet valamelyik tárgyalt témával kapcsolatban (pl. Érdemes-e vállalni a kockázatot, ha...).

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Bárcsak felnőtt lennék!	Ajánlott óraszám: 27 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i>	ANGOL NYELV	
<i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>		
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Kooperativitás – Elemzés, értékelés – Kritikusság, tapintat – Beszédhanghallás: intonációs érzékenység értelmező hangos olvasás – Kreativitás – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) közlő szövegalkotás: hír 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> – Beszédhanghallás: intonációs érzékenység 	
Beszéd	<ul style="list-style-type: none"> – Értelmező hangos olvasás – Kritika megfogalmazása mások munkájával, teljesítményével kapcsolatban 	
Nyelvtan	<ul style="list-style-type: none"> – Feltételes módok gyakorlása – If I were you... – I wish/if only (I could)... 	

<p>Olvadás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Olvasói levelek olvasása <p>Írás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Válaszlevél írása olvasói levélre – Rövidhírek megfogalmazása <p>Eszközök</p> <ul style="list-style-type: none"> – Számítógép-használat – Angol nyelvű híradó nézése
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanulók írják le a csoport egy-egy tagjáról, mi lenne, ha ruhadarab, zenei alkotás, növény, állat, ország/nemzetiség/város, étel, film, autó stb. Lenne, ezekből az adatokból a többieknek ki kell találniuk, kiről van szó. – Eseménylánc alkotása: mi történne egy emberrel, ha elutazna egy távoli vidékre, hogy segítsen az ottani bajbajutott állatokon: (ha elutazna egy idegen országba, az ottani ételeket kellene ennie – ha azokat az ételeket enné, meg is betegedhetne – ha megbetegedne, szüksége lenne gyógyszerre – ha gyógyszerre lenne szüksége, tudnia kellene az ország nyelvén, vagy tolmácsot kellene hívnia – ha tudna az ország nyelvén...) az a pár/csoport a győztes, amelyik hosszabb láncot alkot. – A tanulók válasszanak előre megfogalmazott vágyak közül néhányat (bárcsak lenne kutyám! Bár többet bulizhatnék! Stb.), a többiek kérdezzék meg, miért szeretnék azt a konkrét dolgot, a tanulók készüljenek fel az indokokkal, majd a másik tanuló adjon tanácsot, hogyan lehetne egy-egy vágyat megvalósítani (ha többet akarsz bulizni, szervezz te is néhányat stb.). – A tanulók képzeljék el, mit tehetnének meg, ha idősebbek/felnőttek lennének (bárcsak lenne autóm, bárcsak vezethetnék stb.), kívánságaikat indokolják. – Az egyik tanuló készüljön egy veszélyes helyre (sziklamászás stb.), barátja pedig figyelmeztesse a veszélyekre és adjon tanácsot, mit vigyen magával/mondja el, a helyében miről nem feledkezne meg. – A tanulók képzeljék el, hogy egy hírcsatornának dolgoznak, az internet és angol nyelvű hírcsatornák segítségével állítsanak össze aktuális ötperces híradót, amelyben híreket olvasnak fel a világról (a hírcsatornát nevezzék el, készítsenek szignált, figyeljék meg a hírolvasók stílusát, próbáljanak hasonlóan intonálni stb.), az egyes csoportok által készített műsorokat vegyék fel videóra: amelyik csoport éppen a másik csoport híradóját nézi, reagáljon a hírekre (te jó ég! Hallottad a hírt? Stb.), majd állítsanak fel hipotézist, mit tennének ők az adott helyzetekben (nem próbálnék egyezkedni a túszejtőkkel stb.): a csoportok hasonlítsák össze az egyes híradók minőségét, adjanak a műsorról konstruktív kritikát (szerintem neked bemondónak kéne menned stb.). – A tanulók képzeljék el, hogy az iskolaújság szerkesztői egy angol iskolában, olvassanak olvasói leveleket, amelyekben tinédzserek írnak problémáikról: a leveleket csoportosítsák témák szerint, majd válasszanak egyet a legfontosabbnak tűnő témák közül és válaszoljanak egy konkrét levélre: a többiek válaszleveleiből találják ki, melyik levélre válaszoltak társaik/melyik témát találták a legfontosabbnak.

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A nagy első bálja	Ajánlott óraszám: 27 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Logikai képességek: összehasonlítás – Szabálykövetés – Szabályalkotás <ul style="list-style-type: none"> – Kíváncsiság – Előítélet-mentesség 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Beszédértés		
<ul style="list-style-type: none"> – Az angol iskolarendszerrel kapcsolatos hallott szöveg értése – Beszámolókat hallgatása iskolai szabályokkal kapcsolatban 		

Beszéd

- A magyar és az angol iskolarendszer összehasonlítása
- Múlt és jelenlegi társas normák összehasonlítása

Szókinés:

- Az angol iskolarendszerrel kapcsolatos kifejezések
- Törvényekkel, szabályokkal kapcsolatos kifejezések
- Írásbeli érvelés nyelvi elemei 4: az összehasonlítás nyelve, riportban használatos kifejezések

Nyelvtan

- Modális segédigék ismétlése-jelen idő: megengedés, kötelezettség, tiltás (may, can, can't, must/have to, should/shouldn't, mustn't)
- Modális segédigék múlt ideje

Olvasás

- Riport
- Régi és mai törvények

Írás

- Régi és mai viselkedési normák: összehasonlító riport

Eszközök

- Táblázat az angol iskolarendszerről

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Tiltó táblák üzeneteinek verbális megfogalmazása (itt nem szabad fényképezni), a tanulók készítsenek tiltó/megengedő táblákat, amelyeket az iskola egyes helyiségeiben lehetne kitenni, a többiek fogalmazzák meg a táblák üzeneteit (Figyelem, zaj keltése kötelező stb.).
- A tanulók mondják el, mit szeretnek/mit nem szeretnek abban, hogy tinédzserek: mit kötelező, mit tilos csinálniuk.
- Az összehasonlítás nyelvi elemei (pl. Whereas)
- Táblázat segítségével a magyar és az angol iskolarendszer összehasonlítása (hány éves korban kell/lehet Angliában iskolába menni, milyen tantárgyakból kell/lehet érettségizni, stb.), hallott szövegértési feladat további különbségek-hasonlóságok megtalálására.
- Érdekes, mai törvények, szabályok olvasása és megvitatásuk.
- Érdekes, régi törvények, szabályok olvasása és megvitatásuk (régén ablakonként kellett füstadót fizetni, a tanárnők nem mehettek férjhez, stb.).
- Egy mai diák és egy idős személy beszámolójának meghallgatása iskolai szabályokkal kapcsolatban, a hallottak összevetése.
- Riport olvasása: iskolai szabályok áthágásával kapcsolatban (pl. Iskolakerülés): a riport felépítésének tudatosítása (pl. Hogyan épül fel a bevezető, milyen arányban vannak jelen tények és alátámasztó érvek, magyarázatok stb.).
- Összehasonlító riport írása: a tanulók kérdezzék meg szüleiket/nagyszüleiket, milyen viselkedési szabályok voltak érvényben az ő fiatalkorukban (pl. Nyilvános hely, dohányzás, zsebpénz, udvarlás stb.), illetve mit hány éves korukban tehettek meg először (pl. Kimaradni éjszakára), a hallottakat hasonlítsák össze a mai normákkal.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**Beszédértés**

- Hallott információkat tudjon jegyzetelni, illetve összehasonlítani.
- Hallás után értsen meg érveket és ellenérveket adott témában.
- Hallás után tudjon különbséget tenni reális és nem reális idősíkok, jelen és múlt idejű beszédfunkciók között.

Beszéd

- Tudjon nézőpontot váltani, vitatkozni, információkat összehasonlítani.
- A modális segédigék és a feltételes mód segítségével tudja biztonságosan használni a legfontosabb beszédfunkciókat, illetve tudjon hipotézist alkotni.
- Gondolatait az általa ismert témákban a megfelelő célszókinccsel, esetenként idiómákkal fejezze ki.

Olvasás

- Olvasott információt többféle módon is (pl. Gyorsolvasás, intenzív olvasás, összevetés) tudjon feldolgozni, a megértés mélysége már nyelvvizsgákon használatos módszerekkel (pl. Igaz-hamis kérdések, szöveg-cím hozzárendelés) is mérhető legyen.

Írás

- Tudjon félhivatalos levelet írni, rendelkezzen alapvető ismeretekkel a közlő és az érvelő szövegalkotás terén.

9. ÉVFOLYAM**1.**

A TÉMAKÖR CÍME	Túl sok zsebpénz?	Ajánlott óraszám: 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV <ul style="list-style-type: none"> – Beszéd – Beszédértés – Olvasás – Írás 	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Elemzés, értékelés, döntéshozás (indoklás) – Nézőpontváltás képessége – Kooperativitás, konszenzuseresés – A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás – Befolyásoló szövegalkotás: javaslat, vita – A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése – Önkontroll igénye 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<i>Beszédértés</i> <ul style="list-style-type: none"> – Fizetéssel, vásárlással kapcsolatos párbeszéd hallgatása 		
<i>Beszéd</i> <ul style="list-style-type: none"> – Meggyőzés szóban – Fizetéssel kapcsolatos párbeszéd üzletekben – Pénzelosztással kapcsolatos véleménynyilvánítás 		
<i>Szókinccs</i> <ul style="list-style-type: none"> – Pénzzel kapcsolatos kifejezések, idiómák – Költségvetéssel, pénzelosztással kapcsolatos szavak 		
<i>Nyelvtan</i> <ul style="list-style-type: none"> – Jelen idők ismétlése – Szenvedő szerkezet: egyszerű jelen idő – Mennyiségjelzők 1 (<i>too much, too many, too little, too few</i>) – Határozott és határozatlan névelők használata 		
<i>Olvasás</i> <ul style="list-style-type: none"> – Pénz készítéséről szóló, szenvedő szerkezeteket is tartalmazó szöveg 		

Írás

- Űrlapok, nyomtatványok kitöltése
- Befolyásoló szövegalkotás: javaslat pénzelosztásra
- Szövegkohéziós eszközök (ok-okozat, indoklás, következtetés)

Eszközök

- Pályázati űrlapok, nyomtatványok

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Pénzzel, anyagi helyzettel kapcsolatos kifejezések (pl. *I'm broke*)
- Olyan szituációk megadása, amelyekben használni lehet a tanult új szókincset („*tudsz kölcsönadni? „nem, le vagyok égve”*”).
- Párbeszéd: minden tanuló kapjon kártyán egy pénzzel kapcsolatos szót, amelyet használnia kell a párbeszéd során, párjának a végén meg kell mondania, milyen kifejezés szerepelt a másik kártyáján.
- A tanulók emlékezetből írják le magyar papírpénzek, érmék külsejét (ki szerepel a képen, mit visel, mit csinál éppen stb.).
- Kérdezzük meg a tanulókat, játszanak-e valamilyen szerencsejátékot (pl. lottó), a nyert összegből mit vennének, vagy gyűjtenek-e valamire stb.
- A tanulók mondják el párjuknak, kapnak-e otthon zsebpénzt, mióta és milyen gyakran kapnak, mire költik, esetleg dolgoznak-e időnként, hogy zsebpénzüket legyen, szeretnék-e több zsebpénzt kapni: vannak-e vitáik szüleikkel a zsebpénzüket miatt: hallottak-e olyan tinédzserről, aki szerintük „túl sok” zsebpénzt kap, miért találják eltúlzottnak az összeget, milyen veszélyekkel járhat, ha valakinek túl sok pénze van stb.
- A papírpénz vagy érme (pl. Font) készítéséről szóló leírás olvasása két változatban: szenvedő és cselekvő mondatokkal, a tanulók hasonlítsák össze a két szöveget, a szenvedő szerkezet képzése, használata.
- Pénzzel játszott szerencsejátékok leírásai a szenvedő jelen idő segítségével, mennyiségjelzők szerepeltetésével, a tanulóknak ki kell találni, melyik játékról van szó (pl. *Fej, vagy írás?*).
- Névelők használata a témával kapcsolatos, megszámlálható és megszámlálhatatlan főnevek (*coin, money*) esetében.
- A tanulók hallgassanak párbeszédet, amelyek vásárláskor, pénzzel kapcsolatos szituációkban merülnek fel, a párbeszédet rendeljék hozzá megfelelő képekhez, témákhoz stb.
- Vásárlásnál előforduló, pénzzel kapcsolatos párbeszéd (készpénzzel, vagy kártyával fizet? Stb.) lefolytatása.
- Feladatalapú szerepjáték:
  - A tanulók képzeljék el, hogy rendelkezésükre áll egy bizonyos összeg az iskola fejlesztésére, több csoportban készüljenek fel arra, hogy megpályázzák ezt az összeget (az egyes projekteket, terveket ki is húzhatják kártyán – *focipálya, egy-egy évfolyam jutalomutazása külföldre, számítógépterem fejlesztése* stb.).
  - A pályázó csoportok döntsék el, mire és mennyit kérnek az összegből, készüljenek fel az indoklásra, majd töltsenek ki pályázati űrlapot/nyomtatványt a megfelelő adatokkal.
  - Egy „bizottság” olvassa el a nyomtatványokat, majd hallgassák meg minden csoport szóvivőjét, aki kifejti, mennyit kér az összegből, mire fordítaná és miért lenne ez fontos az iskolának.
  - A „bizottság” tagjai rangsorolják a projektek fontosságát és tetszés szerint osszák el köztük az összeget, javaslatukat indoklással együtt írják le hivatalos stílusban.
  - A csoport tagjai olvassák el a javaslatokat.
  - A csoport vitassa meg, melyik projektre mennyit áldoznak, szülessen döntés.

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Találmányok	Ajánlott óraszám: 26 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önkifejezés – Nyelvi kreativitás, fantázia – Problémamegoldás – Tárgyleírás – Időzítés – A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése – Kíváncsiság – Próbálkozási hajlandóság 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>Beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kreatív megoldások egy problémára időlimittel – Alkudozás <p>Szókincs:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Találmányokkal, technológiákkal kapcsolatos kifejezések – Tárgyak külsejét leíró szavak <p>Nyelvtan</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismétlés: múlt idők – Szenvedő szerkezet: egyszerű jelen és múlt idő – Igei/melléknévi vonzatok: pl. Use sg for (doing) sg, fond of – Mennyiségjelzők 2: each, every <p>Olvadás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Újságcikkek, apróhirdetések – Híres találmányok készítésének leírásai <p>Írás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kreatív írás – Kohézió: szinonimák keresése kohéziós eszközökre, az egyes eszközök csoportosítása funkciójuk szerint (pl. Kontraszt, ok-okozat, következtetés stb). 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – Use sg for (doing) sg: egy táblázatban szerepeljenek használati tárgyak, a tanulók válasszanak egymásnak tárgyakat és adjanak meg egy olyan tevékenységet, amelynek végzése során nem gyakran használják az adott tárgyat (pl. Szörfözés-vasaló, ásó-sakkozás), egy perc áll rendelkezésre, hogy a tanulók elmondják, mire használják a tárgyat az adott tevékenység során. – Történetmesélés előljárós igékkel/melléknevekkel: a történet mesélése alatt minden előljárós igét kártyán és képpel együtt leteszünk a földre: többször elmondjuk a történetet, közben elveszük a kártyákat: összekeverjük a képeket, ki kell rakni őket a helyes sorrendben: vissza kell mondani a történetet a megfelelő kifejezésekkel: csapatversenyben le kell írni a történetet és adott vonzatokkal megváltoztatni/újrat kitalálni stb. – Dominó előljárós igékkel. – Amőba előljárókkal: úgy lehet egy mezőt bekebelezni, hogy a rajta szereplő előljárót igei vonzatként kell használni. – Olvasás: <ul style="list-style-type: none"> - Szalagcímek / kiegészítés egész mondattá - Hogyan készült egy fontos angol találmány régen és ma: egyszerű jelen és múlt idejű szenvedő szerkezetek. - Apróhirdetések. - A tanulók írjanak apróhirdetést egy tárgyról, amelyet el akarnak adni, majd próbálják eladni a tárgyakat csoporttársaiknak, alkudjanak. 		

- A tanulók két csoportban teyenek fel kérdéseket egymásnak találmányok keletkezésével kapcsolatban (melyik században találták fel a telefont?), amelyek kérdésre a másik csoport tud válaszolni, pontot kap.
- Különböző élelmiszerek/italok/ruhaneműk/autók feltalálásának története (lyukas szövegkiegészítés).
- Egyszerű tárgyak működésének leírása kohéziós eszközök használatával (pl. napóra).
- A tanulók párokban találjanak ki „találmányokat” (kalapba szerelhető agyhűtő ventilátor): a szenvedő jelen és múlt idők segítségével írják le, mire valók, hogyan találták fel őket, végül próbálják eladni a találmányt „gyűjtőknek”.

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Autók	Ajánlott óraszám: 26 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Hasonlóságok és különbségek megállapítása események között – Szabálykövetés – Útkeresés, utak közti választás – A nyelvi és nem nyelvi jeleket (ábrák, képek, térképek) egyaránt tartalmazó szöveg értelmezése – Elemzés, értékelés – A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése – Vizuális emlékezet – Figyelem, megfigyelés – Kíváncsiság – Céltudatosság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Beszédértés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Útkeresés – Autós kaland <p>Beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> – Hallott szöveg összefoglalása, saját szavakkal való átfogalmazása – Rádióműsor: közlekedési hírek – Interjú <p>Szókincs</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az autó részei – Phrasal verbs: autóval való haladás (pull out stb.) <p>Nyelvtan</p> <ul style="list-style-type: none"> – Szenvedő szerkezet: present perfect – Mennyiségjelzők 3: both, either, neither – Igei vonzatok: előljárós igék <p>Olvasás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Balesetekkel kapcsolatos újságcikkek <p>Írás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Befolyásoló szövegalkotás: speciális funkciójú bekezdések 1 <p>Eszközök</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rádiócsatorna 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – Autó belső/külső képeinek és az ott található részeknek (szélvédő, gázpedál stb.) A memorizálása, majd képcserével a tanultak visszakérdezése a pártól. – Phrasal verbs: autóval való haladás kifejezései. 		

- Közlekedési hírek hallgatása rádióban: annak összefoglalása, melyek a baleseti csomópontok, hol zárták le az utat stb.: térképen alternatív útvonal tervezése.
- Hallott szöveg értelése: egy autóval eltévedt elbeszélő útjának rekonstruálása térképen, annak jelzése, mely pontokon tért el a tervezett útiránytól stb.
- Egy autóval való utazás során történt kaland elmesélése: a tanulók keressenek közös pontokat a történetek között: mondatokat írása mennyiségjelzőkkel (mindkettőnket ottfelejtettek a benzinkútnál stb.): az egyik tanuló foglalja össze a hallottakat a többieknek.
- Interjú az egyik nagy versenyautó cég tulajdonosával egy angol újság számára: szerezzenek információt, mióta tulajdonos, hány modellje van, változtatott-e valamit mostanában az egyes modelleken, hogyan építette fel birodalmát, mi az eredeti végzettsége stb., majd írják meg az újságcikket.
- Közlekedési táblák üzenetének megfogalmazása.
- Vezetéssel, közúti viselkedéssel kapcsolatos törvények és szabályok (pl. Ittas vezetés tiltása, biztonsági öv viselésének kötelezővé tétele stb.) megvitatása.
- Autókkal kapcsolatos újságcikkekben előforduló present perfect passive szerkezetek olvasása: egy mondatos összefoglalók olvasása az újságcikkekről, párosítás, egy-egy szerkezet átfogalmazása, ismeretlen kulcsszavak jelentésének kikövetkeztetése és saját szavakkal való megfogalmazása.
- Autóbalesetekkel kapcsolatos újságcikkek olvasása: a tanulók tudatosítsák, miért használják újságnyelvben időnként a szenvedő szerkezetet a cselekvő helyett (10 people have been killed).
- Autóverseny kommentárjának hallgatása: present perfect active-passive keresése.
- Befolyásoló szövegalkotás:
  - Kérdés felvetése egy vezetéssel kapcsolatos témában, majd tézismondat megfogalmazása
  - Vezetéssel, közlekedéssel kapcsolatos témákban bevezető írása érvelő esszékhez

4.

A TÉMAKÖR CÍME	„What a bargain!”	Ajánlott óraszám: 27 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> - A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége - Kritikusság - A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás - A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás - A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése - Csoportosítás, általánosítás - Szabálykövetés, szabályalkotás - Nyitottság 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> - Tévében, rádióban elhangzó reklámok, hirdetések 	
Beszéd	<ul style="list-style-type: none"> - Véleménynyilvánítás-és kérés, interaktivitás - Befolyásoló szövegalkotás: reklám 	
Szókincs	<ul style="list-style-type: none"> - Reklámmal, hirdetéssel kapcsolatos szavak - Szóképzés: melléknevek (-ed, ing), határozók 	
Nyelvtan	<ul style="list-style-type: none"> - Relative clauses - Melléknévi vonzatok: worth doing - Mennyiségjelzők 4: all, none 	
Olvasás	<ul style="list-style-type: none"> - Bevásárlóközpontok áruinak elhelyezésével kapcsolatos szöveg 	

<p>Írás</p> <p>Befolyásoló szövegalkotás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Speciális funkciójú bekezdések 2 – Érvelő esszé elemzése: tartalom, szerkezeti felépítés – Kohéziós eszközök <p>Eszközök</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tévé-, rádiócsatorna hirdetései
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <ul style="list-style-type: none"> – Annak felidézése, ki mit vett legutóbb, érdemes volt-e megvenni, esetleg reklámozzák-e valamilyen formában azt a terméket. – Véleménynyilvánítás-és kérés reklámokról, hirdetésekről, mitől hatékony/nem hatékony egy reklám. – Interjú reklámszakemberrel. – A reklámozás alapelvei, üzletpolitika. – Az interjú egyes részeinek átfogalmazása saját szavakkal, egy-egy rész rövid összefoglalása (szinpszichológia, bizonyos magasságban és helyen elhelyezett áruk, mely árukat teszik egymás mellé stb.). – Tévében, rádióban elhangzó reklámok, hirdetések hallgatása: mi a reklámozott termék, milyen eszközzel reklámozzák. – Relative clauses: <ul style="list-style-type: none"> Defining relative clauses: a hallgatott reklámokban szereplő releváns szövegek elemzése (a... egy olyan mosószer, amely eltávolítja a legmakacsabb foltokat is) Szóbeli keresztretjtvény: a tanulók definiálják egymásnak az egyes szavakat Non-defining relative clauses: a hallgatott reklámokban szereplő releváns szövegek elemzése (kapható a...-ban, amely a világ legnagyobb üzletláncá stb.) Minél hosszabb mondat írása a relative clause felhasználásával (egy ember, akit joe-nak hívtak, és szeretett a...-ből öltözni, amely kitűnő márka, egy napon...)   – Olvasás: hogyan rendezik be a bevásárlóközpontokat a vásárlási kedv növelése érdekében: a szöveg alapján az egyes áruk beazonosítása képen, relative clause keresése a szövegben – Drámajáték: tévéreklámok szövegének írása a tanult anyag felhasználásával, a reklámok eljátszása, a többieknek ki kell találni, mi a reklámozott termék. – Befolyásoló szövegalkotás: <ul style="list-style-type: none"> - Érvelő esszé olvasása egy hirdetéssel, reklámmal kapcsolatos témában (pl.): <ul style="list-style-type: none"> - Tartalom: az esszé fő gondolatának, az egyes érveknek a megfogalmazása - Szerkezet: annak tudatosítása, hogy egy érvelő esszé gondolatai hogyan jelennek meg az egyes bekezdésekben, egy-egy bekezdés céljának felismerése - Az esszé összefoglalása/következtetés levonása egy befejező bekezdésben (conclusio)

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Nagyvárosok	Ajánlott óraszám: 27 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FŐKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – Tervezés, tervmódosítás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása – Szabálykövetés, szabályalkotás – Cselekvést előíró szövegalkotás – Szabálykövetés – A szöveg makrostruktúrájának megértése – Céltudatosság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> – Vita hallgatása 	
Beszéd	<ul style="list-style-type: none"> – Egy városrész régi és mai képének összehasonlítása – Feladatalapú szerepjáték: tervezés, tervmódosítás 	
Nyelvtan		

	<ul style="list-style-type: none"> – Jövő idők ismétlése – Szenvedő szerkezet: egyszerű jövő idő – Szenvedő szerkezet: can/must/should be done – Igei vonzatok, szenvedő szerkezetek összefoglalása
Olvasás	<ul style="list-style-type: none"> – Tervezést leíró szöveg
Írás	<ul style="list-style-type: none"> – Befolyásoló szövegalkotás: érvelő esszé
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
	<ul style="list-style-type: none"> – Budapest egyik városrészének kb 100 évvel ezelőtti és mai fotója: annak számbavétele, hogyan modernizálódott a városrész, milyen új járművek jelentek meg stb. – A nagyvárosi közlekedés szabályaival kapcsolatos szabályok megfogalmazása, vélekedések megvitatása. – Olvasott szöveg értése: egy, a fiatalok által kedvelt hely, épületegyüttes (pl. Vidámpark, Állatkert) felújításával kapcsolatos terveket taglaló szöveg olvasása. – Vita hallgatása egy közlekedési témában (pl. Autóhasználat, vagy tömegközlekedés?), a megszólalók véleményeinek jegyzetelése, megfogalmazása. – Vita: nagyvárosban, vagy kisvárosban érdemesebb-e lakni? Utazás, iskolába járás, szórakozás stb. – Feladat alapú szerepjáték: <p>Egy iskolai évfolyam évfolyamfőnöke szülői értekezleten bejelenti, hogy Angliába akarja vinni az évfolyamot egy hétre: a repülő reggel 7-kor indul, de a reptéri busz két órával előtte gyűjti össze az utasokat: a „szülők” (kártyákon kihúzhatják, ki kinek lesz a szülője a játékban) oldják meg, hogy induláskor valamennyi gyerek megjelenhessen a reptéren, de ne kelljen nagyon korán kelniük: beszéljenek egymással, melyik gyerek kinél alszik, ki kit visz autóval a reptérre, próbálják a reptéri busz menedzserét is későbbi indulásra bírni: a menedzser mondja el a közlekedési szempontokat, amelyek miatt az indulást nem lehet halasztani, a szülők hozzanak végső döntést az indulásról: az angliai kirándulás útitervének megbeszélése és módosítások (a British Museum azon a héten zárva lesz, van valakinek más ötlete? Stb.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Befolyásoló szövegalkotás: Egy közlekedéssel kapcsolatos érvelő szöveg írása (pl. Női vezetők: jobbak-e, mint a férfiak?). <p>Összefoglalás:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Annak kitalálása csoportokban, hogy egyes használati tárgyakat mire lehet használni a rendeltetésükön kívül (pl. Újságot csomagolásra, zsaroló levél írására stb.). – Kártyákon szereplő vonzatos igék szétválogatása, csoportosítása, lyukas szöveg kitöltése, párbeszéd/kreatív szöveg írása a témában, amely a tanulók által kártyákon kihúzott vonzatos igéket tartalmaz, a többiek írják le azokat a vonzatos igéket, amelyeket a párbeszéd/szöveg felolvasása alatt hallanak. – Híres társasjátékok játékszabályainak ismertetése. – Az év során tanult műveltségi anyag felhasználásával társasjáték készítése, bemutatása, végigjátszása csoportokban.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Beszédértés

- Értse meg autentikus szövegek lényegét (pl. Közlekedési hírek, sportkommentár, reklám).
- Értsen meg szabályokat, megkötéseket, etikai kérdésekről alkotott véleményeket hallás után.

Beszéd

- Tudja saját szavaival átfogalmazni, illetve összefoglalni olvasott/hallott szöveg lényegét, illetve mások szavait.
- Tudja gondolatait hallgatóság előtt prezentálni.
- Legyen képes konstruktív vitára érv megfogalmazása, indoklás, javaslatétel, cáfolat formájában, hallgassa meg mások véleményét.

Olvasás

- Értse meg érvelő és egyéb műfajban íródott szövegek fő gondolatát, a szövegben szereplő gondolatok közötti kapcsolatokat, a szöveg makro-és mikrostruktúráját.

Írás

- Tudjon befolyásoló szöveget alkotni az angolszász retorika szabályai szerint (*argumentative essay*.)

10. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	IQ	Ajánlott óraszám: 26 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Kérdezéstechnika – Összehasonlítás – Nyelvi kreativitás – A szöveg igazságtartalmának vizsgálata :a nyert információk összevetése a szövegtartalommal – Leíró szövegalkotás: meghatározás – A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – A szövegkoherencia felismerése és megteremtése: – Szókincsregiszter, stílus – Háttérszövegek értelmezése és alkotása – Önelemzés igénye – Próbálkozási hajlandóság 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>Beszédértés</p> <ul style="list-style-type: none"> – IQ-tesztfeladványok hallgatása <p>Beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> – Mérhető-e az intelligencia? – Kérdezéstechnika – Definiálás <p>Szókincs</p> <ul style="list-style-type: none"> – Intelligenciával kapcsolatos szavak, kifejezések – Egymáshoz közelálló értelmű kifejezések tisztázása <p>Nyelvtan</p> <ul style="list-style-type: none"> – Indirekt beszéd jelen időben: kijelentések és kérdések <p>Olvasás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Olvasott szövegek információinak összevetése – Tanfolyamra való felvételtől értesítő e-mail olvasása <p>Írás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Válasz e-mail írása nyelviskolának <p>Eszközök</p> <ul style="list-style-type: none"> – Számítógép-használat: szókincsfejlesztő számítógépprogram – Szótárhasználat: szókincsfejlesztő könyv (pl. Longman Activator) 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – Activator-típusú szókincsfejlesztő könyvek/számítógépprogramok: intelligenciával kapcsolatos kifejezések pontos jelentésének tisztázása, illetve olyan kifejezések, idiómák a témában, amelyekben egymáshoz közelálló értelmű kifejezések (brain-mind) szerepelnek (pick your brains / what's on your mind?), a tanulók tanuljanak egymástól kifejezéseket, majd közösen írjanak kreatív szövegeket. – Nyelvi intelligenciateszt (pl. vizuális/auditív szótanulás, analógián alapuló szópárok keresése, mondatok megadása eszkimó nyelven, a tanulók fordítanak le egy további mondatot annak alapján, amit eszkimóul olvastak stb.): a tanulók állapítsák meg, milyen nyelvtanulók, mi az erősségük/gyengéjük, hogyan érdemes továbbhaladniuk és nyelvet tanulniuk. – Vita: Mérhető-e az intelligencia? Hozzá tartozik-e a műveltség, az érzelmi intelligencia? Fejleszthető-e az IQ, vagy genetikailag adott? stb., az intelligencia definiálása és beszámolás a csoportnak a következtetésekről (Mi úgy véljük, az az intelligens ember, aki...). – Olvasás párokban: egy IQ-val és egy EQ-val kapcsolatos szöveg összevetése szóban, az egyes mért 		

- készségek összehasonlítása, az eredmény megbeszélése csoportban.
- Hallott szövegértés: olyan kérdések, feladatok, amelyek IQ-tesztekben merülhetnek fel: az egyes feladattípusok felismerése (pl. praktikus készségeket igénylő: vizuális memóriát mérő stb.): egymás segítségül hívása azokban a kérdésekben, amelyeket valaki nem tud megoldani (te tudod, mi a megoldás? stb.).
  - Műveltségi kvíz megoldása párokban: (Tudod, mennyit nyom az agy? stb).
  - Sok kérdés feltétele másoknak, majd a tanulók írjanak le annyi, nekik feltett kérdést, amennyire vissza tudnak emlékezni (Pali azt szeretné tudni, mi a kedvenc színem stb.).
  - „Gondolatrendőrség”: a tanulók „gondolatrendőrök”, akik egy műszerrel „látják”, hogy mit gondolnak az emberek, miközben valamit kimondanak: szövegbuborékokkal fotókon szereplő emberek szövegei helyett annak a szövegnek a kitalálása, amit az ember gondol, de nem mond ki (azt mondja, hogy „Semmi gond”, de magában azt gondolja, hogy „Minek vezet, aki nem tud parkolni?”): a kitalált szövegek összevetése más csoportok szövegeivel: az ezzel kapcsolatosan felmerülő témák megvitatása.
  - „Elmeszövetség”: az egyik tanuló e-mailben választ kap egy angliai „elmezsizoló szövetségtől”, amelyben azt írják, felvették egy nyári angliai „elmezsizoló tanfolyamra”: hívja fel barátját, újságolja el neki a jó hírt és részleteit (– „Azt írják, 30 napot fogok Angliában tölteni, angolul folyik majd az oktatás, és vigyek sok smirglit, mert Angliában hiánycikk.” „Tudod már, hol lesz a szállásod?” Stb.): hivatalos stílus és szókinszregiszter tudatosítása: hasonló stílusban válasz e-mail írása az „elmeszövetségnek”.

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	„Vagyok, aki vagyok”	Ajánlott óraszám: 26 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANtervhez</i>	ANGOL NYELV <ul style="list-style-type: none"> – Beszéd – Beszédértés – Olvasás – Írás 	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FŐKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önbemutató – Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott – Szempontok alapján – Hierarchiák felismerésének képessége, Összehasonlítás – Kérdezőtechnika – Beszédhanghallás – Általánosítás: téma megállapítása – Értékelés, kritikusság – Önelemzés igénye 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Beszédértés <ul style="list-style-type: none"> – Identitással kapcsolatos összefüggő szöveg feldolgozása – Mások által összefoglalt, tolmácsolt, közvetített szövegek megértése 		
Beszéd <ul style="list-style-type: none"> – Önmeghatározás prioritások alapján – Felmérés készítése és összehasonlító elemzése – Drámajáték 		
Szókinsz <ul style="list-style-type: none"> – Identitással kapcsolatos kifejezések 		
Nyelvtan <ul style="list-style-type: none"> – Függő beszéd: kijelentések és kérdések 		
Olvasás <ul style="list-style-type: none"> – Irodalmi szöveg felhasználása: mese 		
Írás <ul style="list-style-type: none"> – Napló 		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Értékekkel, értékrenddel kapcsolatos bölcsességek, aforizmák, graffitik átírása függő beszédben (Woody Allen azt írta...), üzeneteik jelentésének megvitatás.
- A tanulók válasszanak fontosság alapján elemeket egy listáról (család, iskola, pénz, barátság, karrier stb.), hasonlítsák össze az elemeket, mi a legfontosabb számukra, mi kevésbé fontos stb, választásukat indokolják: kiscsoportokban készítsenek felmérést az eredményekről, prezentálják a többieknek az eredményeket (ketten mondták azt, hogy nekik fontosabb a család, mint a karrier stb.): a kialakuló sorrendek megvitatása.
- Az egyik tanuló 3-4 percig beszéljen arról, milyen értékek fontosak neki és miért: társa a végén tegyen fel néhány kérdést.
- Férfi-női szerepek.
- Az egyik tanuló egy férfi fotóját nézi női szerepben, a másik egy nő fotóját férfiszerepben: nemi szerepek, sztereotípiák, otthonról hozott modellek összehasonlítása.
- Drámajáték: a tanulók írjanak meg és játsszanak el egy egyszerű jelenetet különböző történelmi korok férfi-és női szerepeinek megfelelően/egyes kultúrák férfi és nemi szerepei szerint: a függő beszéd felhasználásával elemezzék az egyes jeleneteket, kérdezzenek rá homályos pontokra, fogalmazzanak meg konstruktív kritikát.
- Szerepjáték: a tanulók érdeklődjenek jósnőnél életük további folyásával kapcsolatban: naplójukban írják le a hallottakat: a tanulók olvassák el a többiek naplórészleteit, majd mint rémült szülők, faggassák gyermeküket, miért mentek jósnőhöz, említsék meg, hogy a jóslás bizonytalan tudomány, figyelmeztessék, hogy úgy nem lehet élni, ha valaki előre tudja bizonyos tragédiák időpontját, és esetleg nem is helytálló, amit jóstak neki stb.
- Egy személyiségfejlődéssel kapcsolatos mese elolvasása (pl. Vasjankó): egy-egy részletet más-más tanuló olvasson, kiscsoportokban foglalják össze egymásnak, mit olvastak, találják meg a részletek helyes sorrendjét, a sorrendet hasonlítsák össze a többi csoportéval: a mesében felmerülő párbeszédnek leírása függő beszédben, illetve az egész történet megfogalmazása saját szavakkal függő beszédben: tanulság levonása.

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	THERE'S NO SMOKE WITHOUT A FIRE	Ajánlott óraszám: 26 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV <ul style="list-style-type: none"> – Beszéd – Beszédértés – Olvasás – Írás 	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – A szövegkoherencia felismerése és megteremtése: szókincsregiszter, stílus – Ellentmondások felismerésének képessége – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége – Általánosítás: téma megállapítása – Kritikusság – Nyitottság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Beszédértés <ul style="list-style-type: none"> – Beszédhanghallás: hallgatóság – Információk helyesbítése – Sajtótájékoztató Beszéd <ul style="list-style-type: none"> – Mások szavainak tolmácsolása – Rejtett és tévinformációk kiderítése, helyesbítés Szókincs <ul style="list-style-type: none"> – Pletykákkal kapcsolatos kifejezések – A bulvársajtó nyelve – A helyesbítés nyelve: igazából, valójában stb. 		

Nyelvtan

- Fügő beszéd: felszólítások, kérések
- Fügő beszédben használatos, egyéb igék (reporting verbs)

Olvasás

- Szövegben szereplő információk összevetése: „sorok között olvasás”
- Bulvársajtó hírei

Írás

- E-mail

Eszközök

- Számítógép-használat: elektronikus kommunikáció

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Pletykákkal, információterjedéssel kapcsolatos kifejezések, mondások (nem zörög a haraszt, ha nem fújja a szél, szájára vette a város stb.).
- A tanulók vallják meg, pletykások-e: mit gondolnak a pletykálkodásról, elevenítsenek fel néhány pletykát, amely az utóbbi időben az iskolában kering.
- Feladatkártyák „kérdezz meg valakit...”, „mondd meg valakinek, hogy...” – típusú utasításokkal.
- Az egyik tanuló a „kistestvér”, a két „nagy” halkan beszélget, a „kistestvérnek” meg kell hallania, miről beszélnek a nagyok: hallottam, arról beszéltek, hogy...
- „tájéktzó évfolyamfőnök”: „üzenőfüzetben” szereplő információk helyesbítése hallott szöveg alapján (nem azt mondtam a gyerekeknek, hogy 1/2 8-kor kezdődik az óra, hanem hogy 1/2 8-ra érjenek be az iskolába stb.).
- Szerepjáték: egyik barát kétségbeesetten hívja telefonon a másikat: összeveszett szerelmével, a veszekedés részleteinek ismertetése (ki mit mondott, követelt, kérdezett, mivel fenyegetőzött és gyanúsított): a barát közvetítőnek ajánlkozik, párbeszéd a kedvessel (joe/susan azt állította, kizárólag téged szeret, könyörög, hogy térj vissza hozzá stb.)
- „chatelés”: három barát tegyen szemrehányást egymásnak egy chat-csatornán, amiért kútba esett a közös esti program, mert mindhárman máshol vártak a többiekre és más időpontban: a feladat kideríteni, ki „kavart be”.
- A tanulók kollégák egy céges bulin: mindenkinek a szerepkártyáján más információk szerepeljenek a többi „kollégáról”: a gyakorlat elején jelentsük be, hogy valakit előléptetnek a cégnél, de az információ még nem hivatalos: a kollégák derítsék ki, ki a szerencsés: mindenkinek magáról is derítsen ki információkat, esetleg pletykákat.
- Egy e-mail két különböző verziójának elolvasása: a levelet ugyanaz az ember írta a nyaralásból két barátjának, csak a leírt információk ellentmondóak (pl az egyik levélben azt írja, jól érzi magát és gyönyörű az idő, a másikban azt, hogy semmit sem tud csinálni, mert borzalmas az idő: az egyik levélben kéri barátját, hogy jöjjön ki elé a reptérre, a másikban dicsekszik, hogy vett egy autót és azzal fog hazajönni stb.): a tanulók párokban foglalják össze egymásnak a levél tartalmát, találják meg az ellentmondásokat: írjanak válasz e-mailt, amelyben megírják barátjuknak, hogy lelepleződött.
- Vita: a hírek igazságtartalma, fontos-e, lehet-e az igazat írni stb.
- A tanulók olvassanak többféle bulvárhírt is ugyanazzal az eseménnyel és emberrel kapcsolatban (pl. Egy botrányhős indítékai, hogyan történt a botrány, mi volt a tárgya stb.): az újságcikkekkel próbálják kideríteni, mi történt valójában, ki a felelős a botrányért stb., illetve mondják el egymásnak, milyen kifejezések, megfogalmazások segítenek a „sorok mögé látni”: a hírek főszereplője tartson sajtótájékoztatót, amelyen helyesbíti a tévinformációkat: válaszoljon újságírók kérdéseire: írjanak helyesbítő újságcikket.
- Viccmesélés fügő beszédben.

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Dilemmák	Ajánlott óraszám: 27 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	ANGOL NYELV	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Nézőpontváltás képessége – A tények és a személyes vélemény közötti különbség – Felismerésének képessége – Hipotézisalkotás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Előítélet-mentesség – Másokhoz való odafordulás képessége 	
<p><i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i></p> <p>Beszédértés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Filmnézés – Interjú <p>Beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> – Konkrét témáról átváltás egy általánosabb témára <p>Szókincs</p> <ul style="list-style-type: none"> – Függőséggel, drogproblémával kapcsolatos kifejezések <p>Nyelvtan</p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltételes mód 1-2 ismétlése – Feltételes mód múlt idő, I wish/if only... <p>Olvasás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Drogproblémával/függőséggel kapcsolatos szöveg 		
<p><i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Képek alapján különféle függőségek azonosítása (smoking, chocoholism, alcoholism, shopaholism, etc.): bevezető beszélgetés – a tanulóknak van-e függőségük, amelytől szeretnének megszabadulni (pl. Kényszerevés)? – Droggal kapcsolatos fotó: a tanulók beszéljenek konkrét, majd egyre általánosabb témákról a drogproblémával kapcsolatban. – Az egyes kábítószer neve, összetétele, a beszédre gyakorolt hatása (ha beveszed, hallucinálni fogsz stb.). – A tanulók beszéljenek olyan ismerősről/ismert tinisztárról, aki drogproblémával küzd, fogalmazzanak meg hipotézist/kívánságokat gyógyulásával kapcsolatban (ha nem barátkozna x-szel, nem kábítószerrel / bárcsak szakítana az életmódjával és visszajönne az iskolába stb.). – Hallott szövegértés: interjú egy leszokott kábítószeressel: a szereplővel történt események megfogalmazása a feltételes mód segítségével (ha tudta volna, milyen veszélyes a tabletták, nem veszi be... stb.). – Tinik drogproblémájával kapcsolatos rövid újságcikkek olvasása: feltételes mód múlt időben megfogalmazott hipotézisek. – A trainspotting vagy hasonló témájú filmből részletek megnézése, vita a témában. – Szerepjátékok: <ul style="list-style-type: none"> – Az egyik tanuló láncdohányos, a másik hívja fel figyelmét a dohányzás veszélyeire, illetve adjon tanácsot, hogyan szokhatna le (if i were you...): a „láncdohányos” panasolja el, hogy már próbált leszokni, de nagyon nehéz, bezzeg ha fiatalabb korában másképp döntött volna... – Tévéinterjú egy ismert pszichiáterrel a tinédzserek függőségi problémáiról: „újságírók” faggassák a szakembert a problémák, a megelőzés, a leszokás témájában. – A tanulók mondják el egymásnak, mit csináltak volna másképp egy dilemmahelyzetben. – A tanulók képzeljék el, hogy 100. Születésnapjukra készülve a mennyország kapujában elmerengenek, mi mindent kipróbáltak volna az életben, ha bohóbbak, merészebbek / mi mindent másképp csináltak volna, ha újra kezdhették: számoljanak be szent péternek ezekről a gondolataikról: szent péter döntse el, beengedi-e őket a mennyország kapuján. 		

5. PROJEKT

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	A kitalált bolygó	Ajánlott óraszám: 27 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ANGOL NYELV	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Kreativitás, fantázia – Művészi technikák alkalmazása – Befolyásoló szövegalkotás – Kritikusság – Szövegkoherencia megteremtése: szókincsregiszter, stílus – Kooperativitás – Önérvényesítés – Versenyszellem 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Beszédértés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismertető, történelemóra hallgatása angolul <p>Beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prezentáció <p>Szókincs</p> <ul style="list-style-type: none"> – Történelemmel, politikával kapcsolatos szavak <p>Nyelvtan</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az igeidőrendszer ismétlése – A függő beszéd összefoglalása <p>Olvasás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Csoporttársak által különböző stílusban és témákban alkotott szövegek olvasása (peer-reading) <p>Írás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Elnöki kampány befolyásoló szövegei – Ünnepi beszéd – Történelmi áldokumentumok – Újságcikkek 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – A tanulók találjanak ki egy bolygót: kiscsoportokban dolgozzák ki természeti/fizikai stb. Adottságait, készítsenek róla illusztrációkat: tartsanak prezentációt, amelyben ismertetik az általuk kitalált tudnivalókat a bolygóról: képzeljék el, hogy a földről érkezett nagykövetek és adják tovább a földön, amit hallottak a bolygóról (azt mondták nekem, hogy a bolygón 50 fok van stb.). – A tanulók találjanak ki intelligens lényeket, akik már több ezer éve a bolygón élnek, írják le külsejüket és a rájuk jellemző szokásokat. – A bolygó történelmének kitalálása nagy vonalakban: minden csoport más-más aspektusról írjon vázlatos ismertetőt (pl. Uralkodódinasztiák története; háborúk; kultúra; oktatás stb), amelyet a csoportok tagjai a többi csoport tagjaival keveredve ismertetnek, majd a csoportok írjanak „történelemkönyvet”, amelyben leírják a bolygó népének történetét. – A tanulók készüljenek fel egy történelemórára a közösen összeállított történelemkönyvből és tartsák meg a (rövidített, néhány perces) órát a többi csoportnak: a csoportok szavazzanak, melyik óra sikerült előre megadott szempontok (informativitás, előadásmód, nyelvi szint stb.) alapján a legjobban – A bolygó közlekedése: a bolygó lakói által használt járművek lerajzolása, működésük ismertetése. – Feladatalapú szerepjáték: a bolygón éppen politikai válság van, mert két rivális uralkodóház/párt stb. Rivalizál egymással a hatalomért: a tanulók csoportokban találjanak ki személyeket, akik a bolygó életét irányítják, építsék fel személyiségüket, majd a kitalált szereplőkről készüljenek szerepkártyák, minden szerepkártyán egy-egy álhír a helyzettel kapcsolatban, a csoport a drámajátékokhoz hasonlóan játsszon el és oldjon meg egy vitás helyzetet, amelynek során mindenkinek ki kell derítenie és ellenőriznie a többiek álhíreit. – A csoportok oszoljanak érintett személyekre és újságírókra, majd készüljenek interjúk és újságcikkek az egyes főszereplők céljairól, a válság során tanúsított magatartásukról stb.: a tanulók olvassák el az újságcikkeket és készítsenek róluk összefoglalót a helyi tévé híradója számára, majd szervezzenek meg egy felvételt és vegyék fel a híradót videóra – A tanulók nézzék vissza a saját maguk által készített híradót. – Párgyakorlat: a tanulók pletykáljanak a politikai válságról (hallottad? X. azt állította, Y. 15 éve felrobbantott egy bolygót...). 		

- Elnökválasztás a bolygón: a tanulók két csoportban két különböző jelölt kampányában dolgoznak, írjanak szlogent és ígéretek tartalmazó szövegeket (ha ránk szavaz, csökkennek az úradók stb.), amelyeket tegyenek ki az évfolyamterem falára: írják meg az ünnepi beszédet is arra az esetre, ha az ő jelöltjük nyerne: a tanulók járuljanak az urnához, szavazzanak, a győztes jelölt mondja el beszédjét: hogyan formálódott személyisége, kinek mit köszönhet, egy-két bölcsességgel/aforizmával is fűszerezze mondandóját.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Beszédértés

- Képes nem egyenesen neki szánt, tolmácsolt, közvetített információkat megérteni és ellenőrizni.

Beszéd

- Át tudja alakítani és össze tudja hasonlítani a hallott/olvasott információt: mások szavait tolmácsolja, képes közvetítésre.
- Képes nézőpontot váltani, sorrendet felállítani és elemezni, hipotézist alkotni, konkrétabb témáról általánosabb felé elmozdulni, információt nyerni, a tévinformációt felismerni és helyesbíteni.

Olvasás

- Olvasott szövegben felismeri a tények és a személyes vélemény közötti különbséget, illetve ellentmondásokat, tud a „sorok között olvasni”.

Írás

- Jártas a különféle stílusokban, illetve műfajokban, kommunikatív módon alkot többféle szöveget.

ANYANYELV ÉS KOMMUNIKÁCIÓ 7–10. ÉVFOLYAM

A tanulók szövegértési és szövegalkotási készségeinek, képességeinek kiépítése és megszilárdítása után alapvető elvárás a biztos anyanyelvhasználat a szóbeli és írásbeli megnyilvánulásokban; a különböző műfajú, tematikájú és nézőpontú szövegek megértése, értelmezése, a nyelvi eszközök jelentésének és jelentőségének felismerése; a szövegalkotás, a szabatos, árnyalt, gazdag szókincsre épülő megszerkesztett kifejezőmód írásban és szóban.

Míndez feltételezi a fejlett kapcsolatteremtő képességet (a beszéd társsal, illetve a szöveggel); a problémamegoldó, logikus gondolkodást, a vitakészséget, az elemző és összegző eljárások, rendszerek ismeretét, valamint a nyelvi és nonverbális viselkedési normák fejlettségét, stílszerűségét, a nyelvtani és alapvető nyelvészeti ismereteket (ide értve a helyesírást, az olvasható kézírást és a rendezett írásképet is).

A kurzus végére tehát a diákoknak el kell sajátítaniuk az értelmes olvasás képességét, a lényegkiemelő jegyzetelési és vázlatkészítési technikákat; vagyis érteniük, reprodukálniuk kell a tanulmányaik és művelődésük körébe vágó szövegeket. Meg kell tanulniuk pontosan fogalmazni a megadott kereteken belül (irányított fogalmazás), érzékelniük és érzékeltetniük kell az árnyalatnyi különbségeket. Ezzel összefüggésben a tanítási órákon kell tudniuk önállóan dolgozni; biztos helyesírással kell rendelkezniük. Füzetük legyen áttekinthető, jól használható, külső megjelenésében esztétikus. Ismerniük és alkalmazniuk kell a bevezetett nyelvtani fogalmakat, kategóriákat, összefüggéseket és szabályokat a jeltan, a hangtan, az alaktan, a mondat, a frazeológia, a szövegtan, a stilisztika és a nyelvtörténet köréből.

Tudniuk kell használni a különböző – értelmező, szinonima, idegen nyelvű stb. – szótárakat, kézikönyveket, illetve a könyvtári szolgáltatásokat. A továbblépés feltétele első, illetve második év végéig az adott tanév tananyag minimumának teljesítése; a negyedik év végén pedig az érettségi követelményeknek való legalább alapszintű megfelelés.

Fő célok

A tantárgy a tágan értett nyelvi kultúrát képviseli: a szövegértésre, a szövegmondásra, a szövegalkotásra, az írásbeli és szóbeli minőségi megnyilatkozásokra helyezi a hangsúlyt. A tanórákon a képesség- és tudásszint-fejlesztés egy időben, egymást kiegészítve folyik.

Biztos és állandó értékek felmutatásával – egységet alkotva az irodalmi neveléssel és a tanulás-módszertani kurzussal, valamint együttműködve a történelem – társadalomismeret tantárggyal, az informatikával, illetve építve az idegen nyelvre, a matematika és a többi tantárgy tananyagára is – kívánjuk elérni, hogy tanulók mindenfajta szöveg pontosabb értőivé váljanak: különféle élethelyzetek, döntési szituációk, megoldási minták, magatartásformák, elvek, értékek, eszmék és gondolatok közvetítésével szeretnénk a középiskolásokat empátikus, toleráns polgárokká nevelni.

Fő törekvésünk tehát, hogy a tanítványok hatékonyan tudjanak kommunikálni:

- tudják magukat pontosan, árnyaltan, hitelesen kifejezni a magánélet és a közélet különböző területein,
- legyenek képesek megérteni másokat,
- rendelkeznek megfelelő érdekvédelem- és ítéletképeséssel,
- fejlődjön a szaktudományos ismereteket elsajátító, illetve az idegennyelv-tanulási képességük,
- jártasságot szerezzenek a nyelvészet szakterületein alapvető feladataik megoldásában.
- Ahhoz, hogy minden élethelyzetben kellő módon tudjanak írásban és szóban megnyilatkozni, tisztában kell lenniük a nyelvi és társadalmi viselkedéskultúra szabályaival, elvárásaival, a metakommunikációs eszközök használatával, közlést befolyásoló hatásával, és az adott nyelvi regiszternek megfelelően, pontosan kell kifejezniük magukat.

A készség-, illetve képességfejlesztés legfőbb célja, hogy tanulóink képesek legyenek az önművelésre, folyamatosan gyarapíthassák tudásukat, lépést tarthassanak a szakmai fejlődéssel, és megfeleljenek a kor változó követelményeinek.

El kell tehát érni a nyelvismeretnek és nyelvhasználatnak azt a szintjét, amely a befogadás (a szóbeli és írásbeli szövegek megértése) és a közlés (a beszéd és az írás) területén szilárd alapot ad az önálló ismeretszerzésre, az egyre szaporodó tudattartalmak kifejezésére.

A mondanivaló világos, átgondolt, logikusan felépített, érthető előadásához pedig bizonyos helyesírási, önkifejezési és fogalmazási készségekre kell szert tenni, s ismerni kell a nyelvtani alapfogalmakat. Ez utóbbiak nélkül az idegen nyelvek eredményes tanulása is nehezebbé, szinte lehetetlen feladattá válik.

Részcélok

- Pontos és az életkornak és a szöveg nehézségi fokának megfelelő tempójú hangos és néma értő olvasás- és írástechnika kialakítása
- A beszéd fejlesztése, a szóbeli szövegalkotás és a -megértés érdekében
- A szóbeli és írásbeli szövegértés és szövegalkotás: a kreatív és a normákhoz igazodó anyanyelvhasználat
- Az információk összefoglalása rendszerezése, felhasználása önálló gondolatmenet kialakítására
- Szakszókincs fejlesztése, rendszerezése
- A közlési helyzetnek, a beszélő szándékának és az elérni kívánt hatásnak adekvát – verbális és nonverbális – kommunikációs magatartás erősítése
- A különböző szövegműfajok nyelvi és nem nyelvi sajátosságainak alkalmazása saját értekezések, esszék írásában
- Normaismereten alapuló tudatos nyelvhasználat, önellenőrzés, önkorrekció elvárása
- A leíró nyelvtani ismeretek elsajátítása és alkotó alkalmazása a szövegértelmezésben, -elemzésben, -alkotásban
- A helyesírási ismeretek alkalmazása, elmélyítése

Eszköztudások elsajátítása és alkalmazása: informatikai, könyvtári- és egyéb forráshasználat

- szakkönyv- és könyvtárhasználat
- szótárak, kézikönyvek, enciklopédiák használata
- az elektronikus ismerethordozókra alapuló ismeretszerzés
- az önálló tanulás képessége.

A fenti célok megvalósítása érdekében a tantárgy a nyelvészet szakterületei közül kiemelten támaszkodik a kommunikáció, a szöveg- és a stilisztika szakágaira: ezek tudományos eredményein alapuló nyelvtanoktatást valósítunk meg. A képzési szakaszt e tárgykörök mellett a helyesírási készség fejlesztése határozza meg.

A motiváltság kialakítása, fenntartása érdekében a tananyag elsajátításának, a tanulói aktivitás mérésének a feladatok alapján változatos, mindenki számára kötelező, illetve egyénre szabott lehetséges mérési és értékelési módjai alakíthatók ki. A mérések írásbeli (témazáró dolgozat: esszé, kisértékezés, szövegalkotási, elemzési és szerkesztési feladat, teszt, tollbamondás stb.) és szóbeli (szövegolvasás, felelet, kiselőadás, retorikai és helyzetgyakorlat, helyzetelemzés, gyűjtőmunka ismertetése stb.), valamint egyéni és csoportos módjait egyaránt alkalmazhatók. A tanulócsoporthoz életkorától, összetételétől, érdeklődésétől, aktivitásától stb. függően sor kerülhet egyrészt játékos, gyakorlati jellegű megmértetésekre, másrészt önkéntes, illetve iskolán kívüli feladatok (kiselőadások; kutatómunka

valamely témában; bibliográfia-készítés; a tananyagrészhöz kapcsolódó szakirodalom, cikkek ismertetése; esszéírás; különféle műalkotások stíluselemzése stb.) felkínálására és jutalmazására is.

7. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Jeltan és a kommunikációs tényezők	Ajánlott óraszám: 13 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Következtetés – Problémafelismerés, problémaelemzés: összefüggések felismerése – Minta- és szabálykövetés-szabályalkalmazás – A kommunikációs kontextushoz adekvát szövegértelmezés – Szókincsfejlesztés – Nyelvi kreativitás – Kérdezéstechnika – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Önbemutató – Önkifejezés – Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben – Kezdeményezőképeség – Nyitottság – Kíváncsiság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Ismeretek a nyelvről</p> <ul style="list-style-type: none"> – Jel, jelzés, jelrendszer – Nyelv és beszéd, a nyelv funkciói – A közlésfolyamat tényezői, a tényezők közötti összefüggések – Az üzenetet befolyásoló sajátosságok <p>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</p> <ul style="list-style-type: none"> – beszédhelyezethez alkalmazkodó, a szándékolt hatást szem előtt tartó nyelvhasználat – szemiotikai, szövegtani és stilisztikai alapok alkalmaztatása változó beszédhelyzetekben: a hétköznapiaktól a tömegkommunikációban előfordulóig – Elsődlegesen a kommunikációs kompetencia kialakítása a cél: az első év készség- és képességfejlesztő alapozó év, melynek döntő feladata a szintfelmérés, az egyéni fejlesztés kiinduló alapjának feltárása <p>Normaismeret</p> <ul style="list-style-type: none"> – A formális és informális beszédhelyzetekben való viselkedés – Megszólítások, magázódás, a kapcsolattartás formái <p>Eszközhasználat Könyvtár, internet</p> <ul style="list-style-type: none"> – Adatgyűjtés, ismerkedés az ETO rendszerével 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – Adatgyűjtés a különböző kultúrák jelzéseiről: idegen nyelvi üdvözlési formák gyűjtése mellett az elfogadás, elutasítás, igenlés, tagadás gesztusainak, az érzelmi állapotok kifejezőeszközeinek élményszerű felidézése saját tapasztalataikból, majd eljátszása. 		

<ul style="list-style-type: none"> – Szituációs játék a kultúrák különbségeiből adódó kommunikációs hibák megjelenítésére. – Rajzos térkép készítése ikon, index és szimbólum típusú jelek felhasználásával. – Adatgyűjtés az állati kommunikáció formáiról. – Az eszköztárak összehasonlító jellemzése szempontok alapján: a kettős jelrendszer mibenlétének megfigyelése, megfogalmazása. – A közlésfolyamat tényezőit zavaró zaj kommunikációs hatása – szituációs játék, feladványszerűen. – Szerepjáték a párbeszéd tartalmának, a szereplők szándékainak megfelelő mondatfonetikai eszközök alkalmazásával: a mondatvégi írásjelek és az érzelmi-indulati hanglegjtés gyakorlása a beszélő szándékának érzékeltetésére. – Párbeszédírás – megfejtendő kontextussal: mondatok jelentésváltozásának megfigyelése a kommunikációs helyzet változtatásával, a párbeszéd helyesírásának gyakoroltatása. – A párbeszédhez kommunikációs helyzet alkotása (kik, hol, mikor, milyen céllal). <p>A párbeszéd kiegészítése elbeszélő szöveggel:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A kommunikációs helyzet leírásával, – Történet-kiegészítéssel, – Leírással, – Háttérszövegek értelmezése és alkotása. <p>A kommunikációs gyakorlatok során felvethető témáknak elsősorban a személyiség fejlesztésében van szerepe.</p>
--

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Szöveg nélküli kommunikáció	Ajánlott óraszám: 17 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkézség – Konszenzuskeresés – Konfliktuskezelés – Alkalmazkodás – Empátia, decentralálás, nézőpontváltás – Szókincsfejlesztés – Nyelvi kreativitás – Kérdéstechnika 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Ismeretek a nyelvről</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nyelvi és nemnyelvi eszközök – Mimika, gesztusok, testtartás, proxemika, kulturális szignálok <p>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nyelvi és nemnyelvi eszközök használata a szituációnak, szerepnek megfelelő módon – Szóbeli szövegalkotás alkalmazkodva az előírt helyzethez, körülményekhez <p>Normaismeret</p> <ul style="list-style-type: none"> – A gesztusok használati köre – Viselkedési, öltözködési szabályok formális szituációkban – Kulturális különbségekhez való alkalmazkodás 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – Szerepjáték a párbeszéd tartalmának, a szereplők szándékainak kifejezésére csak nonverbális eszközök alkalmazásával. – Feladatmegoldatás: csak nemnyelvi eszközökkel adott utasítások alapján. – Páros feladat – Páros játék: ellentétes célú, gesztusokat használó szereplők kijelölt témáról szóló párbeszédei: a beszédpartner számára új tartalmak közvetítése ilyen beszédhelyzetekben. (Gyakorlás a szülő-gyerek, tanár-diák konfliktusok verbális megoldására.) – Érzelmek, indulatok kifejezése gesztussal, mimikával, testtartással. – Képek, hang nélkül lejátszott videó részletek „szinkronizálása”- szerepjátékként, írott szövegben. – Beállított élőképek iskolai szituációkról, gyerekközösségen belüli helyzetekről, majd ezek mások általi megelevenítése. – Vizsgahelyzet és egyéb iskolai, tanulási szituációk megjelenítése rögtönözve tipikus szereplőkkel. – Az elkészült jelenetek, szövegek bemutatása, megvitatása. – Népek, nemzetiségek szubkultúrák képviselőiről készített fotók értelmezése: a kulturális szignálokról szerzett ismeretek felidézése, bővítése. 		

3.

TÉMAKÖR	Szöbeli kommunikáció	Ajánlott óraszám: 21 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Beszédhallás – Prezentáció – Intonációs érzékenység – Adatokkal (információval) való műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Analízis – Szintézis – Általánosítás – Következtetés – Absztrakció – Konkretizálás – Csoportosítás – Vitaképesség: érvelés, indoklás, magyarázat 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>Ismeretek a nyelvről Beszédműfajok: előadás, hozzászólás, vita, tájékoztató, beszámoló, ünnepi beszéd; Beszédművelés: a retorika alapjai.</p> <p>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás Hétköznapi szövegek elemzése: <ul style="list-style-type: none"> – A téma megállapítása – A cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása – A főtéma és az altémák elkülönítése – A szöveg típusának jellemzése: a cselekmény és a szöveg szerkezete – Háttérszövegek értelmezése és alkotása – Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása – A humor, a gúny, az irónia és a túlzás nyelvi eszközeinek értelmezése és használata – Szövegalkotás az alábbi szövegtípusokban: <ul style="list-style-type: none"> – Közlő: (elbeszélés, hír, hirdetés, indoklás, bizonyítás stb.) – Befolyásoló: (vita, reklám, tanács, érvelés stb.) – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás nyelvi eszközeinek használata </p> <p>Normaismeret <ul style="list-style-type: none"> – Viselkedési normák formális beszédhelyzetben – Öltözködési, nyelvhasználati, a nonverbális eszköztárra vonatkozó konvenciók a nyilvános beszédben – Vitakultúra – Az érvelés eszköztára </p> <p>Eszközhasználat A könyvtár folyóirat-állománya internet</p>		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>A megismert beszédműfajok jellemzése, jellemzőik elemző bemutatása szabadon választott, publikált esetleg történeti szöveg feldolgozásával.</i> – A magánbeszéd és a publikus beszéd különbségeinek megfigyelése. – A tapasztalatgyűjtésre, élmények felidézésére építve a legközelebbi iskolai esemény, rendezvény szervezésében, lebonyolításában való részvétel, a rendezvény megvalósítása. – <i>A felkészülés során az elképzelésekről vita, tájékoztató, beszámoló tartása.</i> – <i>Alternatív ünnepi beszédek írása a kontextus, a célközönség függvényében.</i> – <i>Ünnepibeszéd-paródiák előadása.</i> 		

- *Választott tantárgyból tartott (kis)előadás retorikai, szövegszerkesztési előkészítése.*
- *Az évfolyam honlapjának megújítása a megismert tömegkommunikációs műfajokban született szövegekkel.*
- *Az évfolyam chatfórumának váltott moderálása tematikus beszélgetések kezdeményezésével, irányításával: a kapcsolatépítő szövegtípusok gyakorlása (köszönés, megszólítás, téma, utalás a partnerre, a tegezés és a magázás nyelvi normáinak alkalmazása, hivatalos, udvarias-udvariatlan formák).*
- *Közös légző- és beszédgyakorlatok.*
- *Prózaolvasási házi verseny – a választott szövegek megvitatásával.*

4.

TÉMAKÖR	Írásbeli kommunikáció	Ajánlott óraszám: 15 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Intonációs érzékenység – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Önbemutató – Önkifejezés – Közlő szövegtípusok alkotása – Kreativitás 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>Ismeretek a nyelvről Írás és beszéd; Az írás sajátosságai; Mi a stílus; Stílusrétegek: tudományos, publicisztikai, hivatalos; Tömegkommunikációs műfajok: hír, minuszos hír, kommentár, összefoglaló, riport, interjú, glossza, jegyzet stb.; Ügyintézés; A levél, az önéletrajz fogalma, jellemzése Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás A szövegben ábrázolt szerepek (magán és publikus) meghatározása Adatokkal (információval) való műveletek: válogatás, évfolyamozás, rendszerezés Adatgyűjtés megadott szempontok alapján Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján A stílusrétegek megismert szövegtípusainak megfelelő szövegek önálló alkotása, elbírálása Normaismeret helyesírási alapelvek, problémák az idegen szavak helyesírása a hivatalos iratok formai előírásai a tudományos előadás elvárásai (jegyzet, hivatkozás, szakirodalom idézése)</p>		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>„Írásképek” (képversek) alkotása.</i> – <i>A számítógépes vizuális jelek használatára építő szövegek létrehozása.</i> – <i>Kiselőadás az új kommunikációs eszközök vizuális ikonjairól, ezek használati köréről.</i> – <i>Az itt használatos rövidítések (számítógépes) kisszótárának elkészítése csoportmunkában.</i> – <i>Csoportmunkában a kötelező olvasmány világára épülő újság elkészítése, a szövegfajta, műfajok „szabályszerű” létrehozásával.</i> – <i>Újság (akár internetes, akár az iskolai, az évfolyamnak készülő) tipográfiai szerkesztése.</i> – <i>A kézírások összevetése.</i> – <i>A választott tantárgyból tervezett kiselőadás elkészítése, előadása, benyújtása az adott tantárgyból.</i> 		

- *Hivatalos kérelem írása egy évfolyam, évfolyamot érintő kérdés elintézésének tárgyában.*
- *Tréfás önéletrajz írása, felolvasása, szabadon választott életkorba helyezkedve.*
- *Az iskolai adminisztrációban részvétel (pl. diákigazolvány igénylése, házirendalkotás vagy módosítás, a diák-önkormányzati munkába való bekapcsolódás, jegyzőkönyvvezetés stb.).*

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A jel, az ikon, az index, a szimbólum, a közlő, a címzett, a közlemény, a csatorna, a kód, az üzenet, a beszédhelyzet fogalmának, szerepének meghatározása. A nyelv, mint jelrendszer jellemzése. Megadott szempontok szerint alkotott szövegekben a kommunikációs tényezők módosító hatásának tükröztetése.
- A nonverbális eszközök szerepének ismerete, használatuk önálló üzenetek közvetítésére, és nyelvi üzenetek alátámasztására, módosítására. A testbeszéd, a hangsúly, a hanglejtés, hangerő jelentésmódosító szerepének tudatos használata.
- A kommunikációs helyzetekhez alkalmazkodó irányított szövegalkotás. A beszédműfajok jellemzése nyelvi szintek szerint. A műfajok alkotási szabályainak, eszköztárának ismerete és alkalmazása. Részvétel a megbeszélésben, a vitában: a szerepviszonyok felismerése. A tömegkommunikáció műfajainak elkülönítése, hatáselemzése. Szándékolt hatás érdekében felépített szöveg alkotása. Reprodukatív és félreprodukatív szöveg kifejező előadása.
- A stílusrétegek jellemzése, sajátos jegyeik kimutatása, reprodukciója. A stílussajátosságokat kialakító eszközök intuitív csoportosítása nyelvi rétegek szerint. Az írásbeliség speciális lehetőségeinek tudatos használata: a vizualitás. Kijelölt szövegszerkezeti egységek – bevezetés, befejezés, tételmondat és kifejtése – önálló létrehozása. Helyesírási biztonság kialakítása, megőrzése, a helyesírási segédletek használata.

8. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Mondattan	Ajánlott óraszám: 42
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK,</i> <i>ATTITÚDOK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Algoritmikus gondolkodás. – Nézőpontváltás – Szabálykeresés, szabályfelfedezés – Indoklás, bizonyítás – Érvelés a szövegből vett bizonyítékokkal – A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése – A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás. – Következtetés a szövegben ki nem fejtett tartalmakra 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<i>Ismeretek a nyelvről</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – A mondatok fajtái – modalitás; – A mondatok típusai szerkesztettség alapján; – A mondat részei; A predikatív viszony; Az ige fajtái, alakrendszere; – Tárgyas szerkezet; Határozós szerkezet; Jelzős szerkezet; – A névszók fajtái; Igenevek; Névmások; – Az összetett mondat; Alárendelt viszony a mondatokban és az összetett szavakban; Mellérendelt viszony az összetett mondatokban, szószerkezetekben és összetett szavakban; – A szöveg építőelemei: mondattani ismereteken alapuló szófajtani ismeretek elsajátítása 		
<i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – A szöveg mikrostruktúrájának (mondaton belüli viszonyok) a megértése – Hiányos, tagolatlan és szerkesztetlen mondatok kiegészítése elbeszéléssé. – Leíró szövegek alkotása: tárgy vagy személyleírás, cselekvést előíró (pl. recept), meghatározás, jellemzés 		

- A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése
- Kapcsolatápoló szövegek jellemzése és létrehozása: csevegés, kapcsolatnyitó, -záró fenntartó elemek használatával

Normaismeret

- Nyelvhelyességi és helyesírási szabályok: összetétel, írásjelhasználat, a névmások használata
- A mondatok teljes szerkesztettségének elvárásai
- A szituációhoz alkalmazkodó mondatszerkesztés
- A szóösszetételek helyesírása
- A tagmondatok közötti és mondatvégi írásjelek használatának szabályai

Eszközhasználat

Könyv:

Helyesírási segédletek

Az egynyelvű szótárak jelzésrendszere

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- *A formai és funkcionális modalitás eltéréseire hétköznapi példák keresése, szövegbe építése*
- *Abszurd párbeszéd előadása: komolyan vett formai modalításra építve*
- *Szerkesztetlen mondatok köré párbeszéd, szituáció építése.*
- *A mondatra vonatkozó legfontosabb szabályok definíciószerű, összegző megfogalmazása.*
- *Túlszerkesztett szöveg írása: teljes, kihagyás nélkül felépített mondatokból álló szöveg létrehozása, majd az összes lehetséges kihagyás, helyettesítés elvégzése – páros munkaként.*
- *Mondatelemzés.*
- *A szófaji rendszer áttekintő vázlatának összeállítása csoportmunkában – ismétlés.*
- *Alá- és mellérendelő viszonyok feltárása a különböző nyelvi szinteken. Példák alapján magyarázat.*
- *Az igei és a névszói stílus bemutatása saját rövidprózák írásával, felolvasásával.*

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Jelentéstan	Ajánlott óraszám: 24 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FŐKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK,</i> <i>ATTITŰDŐK)</i>	Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége <ul style="list-style-type: none"> – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Általánosítás – Következtetés – Absztrakció – Konkretizálás – Csoportosítás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<i>Ismeretek a nyelvről</i> A szóelemek fajtái, és ezek funkciója, jelentése; Hangalak és jelentés viszonya; Jelentésváltozások; A szókincs bővülésének lehetőségei: a szóképzés, a szóalkotási módok – összetétel, hasadás, elvonás, mozaikszók;		
<i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i> A tematikus kulcsszavak és helyettesítőik (névmások, szinonimák) megfeleltetése – szövegelemzés A nyelv fő funkciójának: a jelentés közvetítésének, a szöveg jelentését kialakító elemeinek rendszerezése és szövegbeli szerepének bemutatása: a jelentésbeli kapcsolóelemek felismerése, kiemelése a szövegből A szinonimák, antonimák, alá-fölérendelt fogalmak hálózatának szövegalakító funkciójának bemutatása, produkálása <i>Normaismeret</i> Mindezek helyesírási vonatkozásai: a szóelemzés elve, az összetett szavak helyesírása		

<p>Eszközhasználat <i>Könyv</i>   Az egynyelvű szótárak szócikkeinek elemzése   A helyesírás szabályai   Magyar szólások és közmondások <i>Könyvtár</i>   Gyűjtőmunka, szókincsgyarapítás</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Szóelemzés: a tő és toldalékok elkülönítése, fajtáik felismerése, megnevezése.</i> – <i>A szóvégmutató szótár bemutatása – kiselőadás.</i> – <i>Szócsaládfák készítése (akár rajzban) értelmező szótár segítségével, a jelentésváltozások magyarázata kiselőadásban.</i> – <i>Szócikkek írása, a szótári jelentés vizsgálata.</i> – <i>Idegen szavaknak fiktív jelentéstulajdonítás: játék az áldefiníciókkal, álszócikkkel.</i> – <i>Tematikus szókincsbővítés – szótári gyűjtőmunka.</i> – <i>A szinonimák stílusértékének különbségét bizonyító nyelvi fordulatok gyűjtése, alkotása.</i> – <i>A szavak helyettesíthetősége: fogalmazás a szinonimák tudatos használatával.</i> – <i>Párbeszéd állandó nyelvi elemek: szólások, szóláshasonlatok, képes kifejezések, közmondások beillesztésével – jellemteremtés nyelvhasználattal.</i> – <i>Jelentés, hangalak elkülönítése mondatba foglalt szópárokkal: többjelentésű és hasonló alakú szavak.</i>

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Mondatelemzési jártasság: Az alany, állítmány, tárgy, határozók és jelzők fajtáinak felismerése a mondatban.
- A mondatrészek jellemzése: tipikus kérdőszavaik, szófajaik, melyek betölthetik az adott mondatrészi szerepet.
- Mondattani elemzés és ábrázolás.
- Mondatalkotás kijelölt mondatrészi szerepek betöltésével. Az összetételek fajtáinak, az utalószó és a kötőszó szerepének ismerete.
- A szófajok kategóriáinak, rendszerének ismerete: a kettős, hármas szófajúság, az átmeneti kategóriák.
- A hangrend, és illeszkedés eseteinek ismerete, és szabályainak alkalmazása. Alkalmazkodás a beszédhelyzethez, a mondat szerkesztettségét befolyásoló tényezőkhöz.
- A tő, képző, jel, rag felismerése és elkülönítése a szóalakban, és szerepük, funkciójuk, jelentésük meghatározása.
- Példák alapján az egy- illetve több jelentésű, azonos alakú szavak bemutatása. A jelentésbővülés illetve jelentésszűkülés eseteinek elemző bemutatása. Rokon értelmű szavak, szinonimák, antonimák használata árnyalt szöveg létrehozásához.

9. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Nyelvtörténet	Ajánlott óraszám: 33 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Önkontroll igénye 	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK
<p><i>Ismeretek a nyelvről</i> A világ nyelvei, nyelvtípusok, nyelvrokonság, areális nyelvészet; A magyar nyelv rokonyelvei; Őshazák – kapcsolatok más nyelvekkel; A szókincs bővülése idegen elemekkel; A nyelvtörténet korszakai: az ómagyar-kor; az első nyelvemlékeink; a névadás; az egységes nemzeti nyelv kialakulása; a nyelvújítás;</p> <p><i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i> A nyelvemlékek szövegének mai nyelvre „fordítása” A szöveg megértését akadályozó nyelvi elemek azonosítása nyelvi szintenként</p> <p><i>Normaismeret</i> A kiselőadás: az értekezés, esszé szerkesztési szabályai</p> <p>Eszközhasználat <i>Könyvtár</i> Néprajzi, történelmi, nyelvtörténeti művek használata A TESZ megismerése</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> – <i>A tanult idegen nyelv nyelvtípusra jellemző sajátosságainak összegyűjtése – csoportmunka.</i> – <i>Kiselőadás a régészeti kutatómódszerekről – önálló könyvtári kutatómunka.</i> – <i>A nyelvrokonok néprajzi bemutatása– önálló könyvtári kutatómunka.</i> – <i>A vándorlás során megismert népek bemutatása– önálló könyvtári kutatómunka.</i> – <i>A vándorlás bemutatása térképkészítéssel.</i> – <i>Az őseink életmódjának bemutatása az egyes őshazákban a megismert szókészlet alapján létrehozott alkotásokkal.</i> – <i>A TESZ szócikkei felépítésének bemutatása.</i> – <i>Szabadon választott szó „életrajzának” elkészítése szótárak segítségével.</i> – <i>A mai névadási szokások jellemzése –csoportmunkában vitaindító érvelés, majd vitavezetés.</i> – <i>A nyelvújítási viták érveinek magyarázata, majd bírálata.</i> – <i>Memoritertanulás.</i>

2.

A TÉMAKÖR CÍME	A nyelv rétegződése, szociolingvisztika	Ajánlott óraszám: 33 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség – Olvasástechnika: hangos és néma olvasás – információ-rangsor – téma megállapítása – a cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása – a főtéma és az altémák elkülönítése – a szöveg típusa: a cselekmény és a szöveg szerkezete – A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – A helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy – Azoktól való tudatos eltérés 	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK*Ismeretek a nyelvről*

A nyelv társadalmi szerepének változatai a világban;
 Csoportnyelvek; szaknyelvek – szakszókincs;
 A mai magyar nyelv – nyelvművelés;
 Nyelvi divatok; nyelvjárások; tájszók.

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás

Nyelvjárási, szaknyelvi és szleng szövegek megértése:
 Nyelvjárási, szaknyelvi és szleng szövegek alkotása:
 A nem normatív nyelvváltozatok kezelése, vizsgálata, használata

Normaismeret

A szaknyelv helyes használata
 Egyes nyelvjárási hangok jelölése
 A köznyelvi norma szerepének tudatosítása
 Eszközhasználat

Könyv, könyvtár, internet

A tájszótárak megismerése

A szakszótárak, illetve a szlengszótár megismerése, használata

A blog nyelvhasználata**AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**

- ***Saját hobbiról, érdeklődési területről tartott előadás vázlat használatával.***
- ***A szaknyelvek vizsgálata: egy választott tantárgy tankönyvi szövegének elemzése-bemutatása. Szakszargon magyarázata a saját hobbi, tevékenység, sport kapcsán.***
- ***Szakszótár összeállítása ehhez.***
- ***A fő magyar nyelvjárásokat reprezentáló szövegek megértése szövegkörnyezet, esetleg tájszótár segítségével.***
- ***A nyelvjárások jellemzőinek bemutatása példákkal nyelvi szintenként – irányított kérdések alapján.***
- ***Kiselőadás az egyes tájegységekről.***
- ***A tájszók csoportosítása megadott szempontok alapján, a kategóriák meghatározásával.***
- ***A csoportnyelv, a szleng társadalmi szerepének bemutatása: egy választott szubkultúra bemutatása, nyelvének példatárával alátámasztva.***
- ***Interjúkészítés egy-egy szubkultúra képviselőjével.***
- ***Vita a szaknyelv használatának módjáról (pl. az orvosi, jogi szakszargon szerepéről).***

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Gyakorlottság az egynyelvű szótárak használatában. A nyelvrokonsági kapcsolatok ismerete. A kiemelt nyelvtörténeti korszakok jellemzése.
- A fő hangváltozások (a finnugor alapnyelv hangjainak átalakulása, a tövéghangzó lekopása, a magánhangzó-kiesés, a nyíltabbá válás) bemutatása példák alapján.
- A Halotti beszéd és az Ómagyar Mária-siralom kijelölt részleteinek hiteles előadása fejből.
- Egy szabadon választott terület szakszókincsének tudatos, pontos használata. A szaknyelvi szöveg speciális elvárásainak megfelelő szöveg alkotása. A nyelvjárások hangváltozatainak bemutatása élőnyelvi szövegek alapján. A tájszók típusainak és jellegzetes példáinak ismerete.

10. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Szövegtan	Ajánlott óraszám: 38 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, évfolyamozó, rendszerező képesség – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Általánosítás – Következtetés – Tájékozódás a térben – Empátia, decentrálas, nézőpontváltás – A helyzetben működő normákhoz való igazodás – Szabálykövetés – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége – A saját teljesítőképesség becslése – Önállóság – A saját problémák feltérképezése – Kudarcátírás 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p><i>Ismeretek a nyelvről:</i> Mi a szöveg? Mi lehet szöveg?; A szövegösszetartó erő; Logikai és nyelvi kapcsolatok a szövegben; Grammatikai és logikai kapcsolóelemek; A beszédhelyzet szerepe; A hiány; A szöveg jelentése; A cím és a szöveg kapcsolata; Téma – réma szerkezet; Mikroszerkezet: bekezdés és a tételmondat; Makroszerkezet; Közlésfajták: elbeszélő, leíró, elemző-meggyőző; Szövegfajták nyilvános és magánhasználatra: hivatalos levél, nyomtatványok, kérdőív, beszámoló, jegyzőkönyv, magánlevél, önéletrajz.</p> <p><i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i> A szöveg elemzése:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A mondatok közötti logikai kapcsolatok megértése – A szöveg makrostruktúrájának megértése – A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban – A szövegben ábrázolt szerepek (magán és publikus) meghatározása – Általánosítások: – téma megállapítása – A cím és a téma, tartalom viszonyának megállapítása – A főtéma és az altémák elkülönítése – A tematikus kulcsszavak és helyettesítők (névmások, szinonimák) megfeleltetése, új és ismert elemek elkülönítése – Szakmai, publicisztikai, szépirodalmi szövegek kritikus feldolgozása a szövegek kohéziós eszközök, nyelvhasználat, stílári jellemzők kiemelésével – Tételmondatból felépített vázlat szerkesztése – Egyszerűbb irodalomelméleti, nyelvészeti szakszövegek olvasása, feldolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba 		

Szövegalkotás:

- Önállóan választott téma többoldalú feldolgozása, a megközelítési, tárgyalási szempontok sokfélesége közötti döntéssel, a döntési folyamat bemutatásával, indoklással, igényes, saját stílusban
- Tematikus tájékozódás nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő információ-forrásokban, irodalmi kérdések megvitatásához adatok, érvek választása, logikai rendbe szervezése
- Tények és vélemény elkülönítése, összekapcsolása, felhasználása a szövegalkotásban: érvelő, bizonyító, magyarázó, példákat beépítő szöveg létrehozása

Normaismeret

- A hivatalos szövegek formai elvárásai
- A hivatalos szövegek nyelvhasználata
- A jólformált szöveg ismérvei
- Hivatkozás, olvasmánylista, idézés, a gondolatok átvételének megfelelő módja

Eszközhasználat

Könyvtár, internet
anyaggyűjtés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- *Szövegelméleti iskolák szövegdefinícióinak alátámasztása példákkal, megvitatása.*
- *Átrendezett egységekből álló „szövegsaláta” visszarendezése eredetivé: cselekményleírás, történetmondó novella, logikai rendre építő értekezés szövegeivel.*
- *Kapott szövegben a lineáris illetve a globális kohézió eszköztárának felismerése, kiemelése.*
- *A címtípusok felismerése, a sugallt, másodlagos és metaforikus jelentéstartalmak kibontása.*
- *Szöveghez tematikus háló készítése, ismert és új elemek kiemelése.*
- *Az irodalom tananyaghoz kapcsolódó házi dolgozat előkészítése: a témaválasztás, anyaggyűjtés, szerkesztett érvrendszer létrehozása, vázlatírás fázisainak bemutatása, majd a dolgozat megírása.*
- *A hivatalos szövegtípusról szerzett ismeretek felújítása, gyakorlás szituációs játékokkal.*

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Stilisztika	Ajánlott óraszám: 28 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Prezentáció – Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – Induktív és deduktív megközelítés képessége – Önkifejezés – Önmeghatározás adott kommunikációs helyzetben – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek): – események – tárgyak – személyek külső tulajdonságai között – Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása 	
<i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>		
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Ismeretek a nyelvről: Mi a stílus? A nyelvi stílus; Stílusrétegek, stílusárnyalatok; Stílustörténet: korstílusok, stílusirányzatok; A szépirodalom nyelve: művészi nyelvhasználat; Zeneiség; Képszerűség; Szerkesztés: stilisztikai alakzatok; Nyelvi illetan: stílusos megszólalás és írásbeliség.</p>		

Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás

A művészi szövegek stílusának szakszerű, szempontkövető jellemzése

Stílusparódiák, karikatúrisztikus jellemrajzok írása

Szövegi szövegalkotás: vitahelyzetben magyarázó, érvelő és befolyásoló szövegek használata

Kiselőadás vázlat alapján

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- *A stílus, stílusosság szerepe napjainkban – vita a fogalom tág értelmezéséről.*
- *A stílusrétegek felidézése stílusparódiák írásával és bemutatásával.*
- *A négyéves művészetismeret tanulmányok során megismert művek felidézése megadott szempontok alapján – csoportmunka.*
- *Stílustörténeti jegyeik kiemelése, bemutatása.*
- *A képzőművészeti eszköztár kapcsolódó bemutatása korszakonként – kiselőadások.*
- *A felidézett művek értelmezéséhez-elemzéséhez használt eszköztár rendszerezése.*
- *Metaforaelemzés, képleírás, jellemzés szóban és írásban.*
- *Ritmuselvek, hangalakzatok működésének bemutatása versek elemzésével.*
- *A metafora típusú képek bemutatása.*
- *Paródiák, tréfás jellemrajzok írása: a nagyítás, a túlzás, a kicsinyítés, az eufemizmus eszközeinek alkalmazásával.*

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A szöveg, a szövegkohézió, a lineáris illetve a globális kohézió, a téma, réma, a tételmondat, a mikro- illetve a makroszerkezet fogalmának ismerete. A kohézió nyelvi eszközeinek: a grammatikai, jelentéstani és logikai kapcsolóelemeknek megfelelő használata. Bemutató, ismeretterjesztő szöveg alkotása.
- Önálló ismeretszerzés: jegyzet, vázlat, kifejtett- szerkesztett szöveg, összefoglalás készítése szabadon választott szaktárgyi témából. A dolgozat formai követelményeinek megfelelő írás létrehozása értekezés illetve esszé műfajában, e dolgozat szóbeli ismertetése.
- Jártasság a hivatalos stílus szövegfajtáiban: hangnem- és nyelvi regiszterváltás a beszédhelyzetekhez alkalmazkodva. A különböző stílusrétegeknek megfelelő szövegprodukciónak létrehozása. A reneszánsz, a barokk, a rokokó, a romantikus, a népies-realisztikus, a szimbolista, az impresszionista, az expresszionista, a szürrealista stílus sajátosságainak ismerete, elemző bemutatása. A hangszimbolika, az alliteráció, a rím, az enjambement, a szóképek (a költői jelző, a hasonlat, a megszemélyesítés, a szinesztézia, az allegória, a szimbólum, a metafora, a metonímia, a szinekdoché, oximoron), a stilisztikai alakzatok (az ismétlés fajtái, az ellentét, a paradoxon), az erősítés, a nagyítás, a túlzás, a kicsinyítés, az eufemizmus felismerése a szövegben. A fogalmak meghatározása.

INFORMATIKA**7. ÉVFOLYAM****1.**

TÉMAKÖR	INFOKOMMUNIKÁCIÓ	Ajánlott óraszám: 6
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ</i>	Információkeresés	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Informatika	
	<ul style="list-style-type: none"> – konvertáló, ismeretszerző, kombinatív képesség – problémamegoldó képesség – döntésképeség – ismeretalkalmazás, szabálykövetés – figyelem- és koncentrációkészség – türelem, kitartás – nyitottság – önálló munkavégzés 	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Az iskolai hálózat vázlatos felépítése. Iskolai szolgáltatások és számítógépek használati rendje</i> – <i>A webes böngészőprogramok működtetése</i> – Részletes keresés kulcsszavas- és tematikus keresőkkel, talált elemek felhasználása – <i>A hálózati szolgáltatások kialakulásának rövid története. A hálózat használatának alapszabályai</i> – <i>Hasznos webhelyek</i> – <i>Egy adott témakörrel foglalkozó webhelyek tárolása (pl. könyvjelzőként)</i> 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Összetett keresési feladatok megoldása</i> – <i>Hasznos webhelyek önálló felkeresése (például: magyar honlap, MEK, vasúti információ, diákoldalak, érdeklődési körbe tartozó oldalak)</i> – <i>Egy letöltött weboldal részletének, elemeinek elmentése saját háttértárra vagy új állományba a vágólap használatával. Az elmentett elemek felhasználása</i> 	

2.

TÉMAKÖR	INFOKOMMUNIKÁCIÓ Információs technológián alapuló kommunikációs formák	Ajánlott óraszám: 5
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – együttműködési képesség – ismeretszerző képesség – problémamegoldó képesség – ismeretalkalmazás, szabálykövetés – figyelem- és koncentrációkészség – döntésképeség 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – Az iskolai azonosító használata – Elektronikus levelezés alapvető funkcióinak használata: küldés, fogadás, levelek csoportosítása, szűrése, fájlok csatolása – Az elektronikus levelezőprogramok működése, működésük specifikációi. – Az elektronikus levelezés etikai normái 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Azonosító és a jelszó önálló használata</i> – <i>Saját e-mail cím létrehozása és használata</i> – <i>Egy levelezőprogram funkcióinak használata: levéljellemezők beállítása, szűrés tárgya, feladó és tartalom szerint, elküldött és kapott levelek rendezése, válogatás, selejtezés levelek között</i> – <i>Fájlok küldése és fogadása elektronikus levélben, vírusvédelem alkalmazása</i> 		

3.

TÉMAKÖR	INFORMATIKA-ALKALMAZÓI ISMERETEK A gyakorlati életben használt legfontosabb írásos és képi formátumok gépi megvalósítása	Ajánlott óraszám: 18
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – alkotóképesség – ismeretszerző képesség – problémamegoldó képesség – kreativitás – írásbeli szövegalkotás – nem nyelvi természetű kifejezőképességű alkotóképesség 	

	<ul style="list-style-type: none"> – ismeretalkalmazás, szabálykövetés – figyelem és koncentrációkészség – igény az esztétikus külalak kialakítására
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ul style="list-style-type: none"> – <i>A szöveg-, bemutató- illetve képszerkesztő programok szolgáltatásai.</i> – <i>Digitális képek tulajdonságai, legfontosabb jellemzőik módosítása (méret, állás, kivágás)</i> – <i>A szöveg formázásának lehetőségei: karakterek, bekezdések, hasábok formázása; tabulátor, felsorolás, táblázat, szegélyezés készítése, beépített illusztrációk használata</i> – <i>A szöveg átrendezése, keresés, csere, helyesírás-ellenőrzés</i> – <i>Szöveges dokumentumok mentése, konvertálása különböző formátumokban</i> – <i>Prezentáció készítésének lehetőségei, formázási lehetőségek</i> 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Többféle formázási megoldást tartalmazó szöveges dokumentumok készítése</i> – <i>Típusdokumentumok elkészítése minta és feladatleírás alapján</i> – <i>Kiselőadás, esszé, újságcikk dokumentum elkészítése (képekkel, táblázatokkal, diagramokkal, például környezetvédelmi vagy informatikai témáról)</i> – <i>Prezentáció készítése. Önálló multimédia-bemutató elkészítése és vetítése</i> 	

4.

TÉMAKÖR	KÖNYVTÁRI INFORMATIKA	Ajánlott óraszám: 3
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – ismeretalkalmazás, szabálykövetés – figyelem és koncentrációkészség – ismeretszerző képesség – problémamegoldó képesség – rendszerező képesség 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Az iskolai könyvtár eszköztárának készségi szintű használata. A könyvtártípusok, az elektronikus könyvtár lehetőségei és alkalmazása a tanulási folyamatban és a közhasznú tájékoztatóban</i> – <i>A tanulmányi problémának megfelelő médium kiválasztása és feldolgozása</i> 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Könyvek keresése a betűrendes leíró katalógusban szerző és cím szerint.</i> – <i>Fogalmak kifejtéséhez szócikkek keresése lexikonokban, a szócikkek alapvető rövidítéseinek, jeleinek felismerése, jelentésük megnevezése</i> – <i>Multimédiás eszközök használata. Ismerethordozók feltérképezése</i> 		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Használja a helyi és a távhálózati kommunikációs lehetőségeket.
- Önállóan tudjon dokumentumot tervezni és megszerkeszteni.
- Tudjon dokumentumot adott formátumnak megfelelően elrendezni.
- Ismerje a fontosabb képi- és szöveges formátumokat, a konvertálási lehetőségeket.
- Legyen képes információt keresni hagyományos és számítógépes forrásokból.
- Tudjon forrásokat keresni a könyvtár katalógusaiban. Ismerje a könyvtártípusokat.
- Tudjon egyszerű logikai feladatokat megoldani.
- Tudjon néhány diából álló bemutatót készíteni.
- Tudjon információjegyzéket készíteni a megtalált forrásokról.
- Legyen képes tájékozódni a középiskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében.
- Ismerje és kövesse a forrásfelhasználás szabályait és etikai normáit.
- Tudjon tájékozódni a közhasznú információs forrásokban.

8. ÉVFOLYAM

INFORMATIKA

1.

TÉMAKÖR	AZ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK HASZNÁLATA	Ajánlott óraszám: 12
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ</i>	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – ismeretalkalmazás, szabálykövetés – önálló munkavégzés – rendszerező képesség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Állományműveletek: keresés, mozgatás, másolás, létrehozás, nyomtatás, törlés, átnevezés</i> – <i>Biztonsági másolat készítése</i> – <i>Tömörített állomány létrehozása, és kicsomagolása</i> – <i>Az operációs rendszer néhány jellemzője</i> – <i>Alkalmazás telepítése installációs anyagról. A regisztrálás folyamata</i> – <i>Segédprogramok használata</i> – <i>Informatikai eszközök és szoftverek etikus és biztonságos használata</i> – <i>Hardvereszközök fajtái és jellemzőik</i> – <i>Neumann-elvű és más számítógépek</i> 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Az állományműveletek önálló elvégzése</i> – <i>Kiválasztott állományokról biztonsági másolat készítése</i> – <i>Tömörített állományok létrehozása és kicsomagolása</i> – <i>Az operációs rendszer néhány alkalmazói szempontból fontos jellemzőjének beállítása, változtatása</i> – <i>Egy alkalmazás önálló installálása a használt környezetben, hardverkörnyezeti jellemzők beállítása, nyomtató jellemzőinek módosítása</i> – <i>Háttértár töredékmentesítése, megbízhatóságának ellenőrzése</i> – <i>A személyi számítógép ismertebb perifériáinak gyakorlott kezelése</i> – <i>beszámoló készítése a kereskedelemben kapható új perifériákról</i> – <i>a Neumann-elvű számítógépek felépítésének és működésének bemutatása, annak megértése, hogy más elven működő gépek is vannak</i> 		

2.

TÉMAKÖR	ADATTÁBLÁK ALKALMAZÁSA	Ajánlott óraszám: 15
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ</i>	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – ismeretalkalmazás, szabálykövetés – algoritmikus gondolkodás – önálló munkavégzés – rendszerező képesség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – Táblázatok használata a mindennapi életben. – A táblázatkezelés alapfunkciói és fogalmai: cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet, függvények – Adattípusok, adatmegjelenítési formák, formázási lehetőségek – Adatbevitel, adatmódosítás, adattörlés – A diagram fogalma, diagramtípusok 		

- Szűrő és rendezés alkalmazása
- Keresés és csere funkciók
- Feltételes függvények és feltételes formázások

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- *A táblázatokban szereplő adatok típusának felismerése, alapvető adattípusok használata*
- *az adatok többféle megjelenítési formájának gyakorlása*
- *egyszerű matematikai műveletek, képletek, beépített függvények önálló használata*
- *A cellahivatkozások használata*
- *Táblázatkezelő alkalmazása tantárgyi feladatok megoldásában*
- *Adatok összefüggésének megjelenítése diagramon. A megfelelő diagramtípus kiválasztása*
- *A táblázat önálló megtervezése szöveges leírás alapján*
- *Esztétikus, jól áttekinthető táblázatok készítése*

3.

TÉMAKÖR	INFOKOMMUNIKÁCIÓ	Ajánlott óraszám: 6
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	Információközlés	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK,</i> <i>ATTITÚDÖK)</i>	Informatika	
	<ul style="list-style-type: none"> – Ismeretalkalmazás, szabálykövetés – Önálló munkavégzés – Alkotóképesség – Rendszerező képesség – Formaalkító készség – Problémamegoldó képesség – Döntésképesség 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – Egyszerű weboldal készítése webszerkesztővel – Képek megjelenítése a weboldalon, képekre való hivatkozási mód – Hivatkozások (külső és belső) megjelenítése weboldalon – Formázási lehetőségek és megoldások, karakterek és bekezdések formázása, táblázatok és szegélyek, színösszetevők megadása 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – Saját weblap készítése. Honlap-szerkezet kialakítása WYSIWYG szerkesztőprogrammal – Adott feltételeknek megfelelő formátum kialakítása szöveges leírás és/vagy minta alapján 		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Tudjon egyszerű logikai feladatokat megoldani.
- Tudjon táblázatokat készíteni és formázni.
- Képes legyen összetett diagramok elkészítésére.
- Használjon egyszerűbb függvényeket a táblázatkezelő programban.
- Tudjon összetett számítási feladatokat elvégezni a táblázatkezelő programmal.
- Ismerje a számítógép legfontosabb részegységeit, felhasználói szinten kezelni tudja a legfontosabb perifériákat.

9. ÉVFOLYAM

INFORMATIKA

1.

TÉMAKÖR	GÉPÍRÁS	Ajánlott óraszám: 99
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Mozdásügyesség és -koordináció – Figyelemkoncentráció és -megosztás – Fegyelmezettség, türelem, kitartás, monotonaitérés – Pontosság, precizitás – Tartós emlékezet – Önállóság – Együttműködési készség – Helyesírási készség – Formaalkító készség 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p><i>A gépírás tanítása során ki kell alakítani a helyes fogás- és a leütéstechnikát.</i></p> <p><i>A tanulóban tudatosítani kell az ujjrendet és a hozzátartozó billentyű helyét, a hozzátartozó ujj hozzárendelését szilárdan rögzíteni szükséges.</i></p> <p><i>A hangos betűző írásmód segíti a fogások gyakorlását és az ujjrend elsajátítását, mivel a másolandó szöveg látása, a betűk mondása és hallása, a billentyű leütésének állandóan ismételt összefüggő folyamata az írást megerősíti a tudatban, és szoros asszociációs kapcsolatot létesít a billentyű és a leütést végző ujj között. A gyakorlás biztosítja az ujjrend tökéletes beidegzését.</i></p>		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p><i>Meghatározott, változatlan ujjrenddel, a látás igénybevétele nélkül szabad csak a billentyűket leütni. Automatikusan, jól beidegzett betűfogásokon, a biztonságos írásban a helyzetérzékelésre támaszkodik a gépiró, amely a többszöri és tervszerű gyakorlással válik biztonságos írássá.</i></p>		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A félév végére készségszinten tudjon gépírni, azaz sajátítsa el a tízujjas vakírás alapkritériumát. Kritérium: meghatározott, változatlan ujjrenddel, a látás igénybevétele nélkül szabad csak a billentyűket leütni. Automatikusan, jól beidegzett betűfogásokon, a biztonságos írásban a helyzetérzékelésre támaszkodik a gépiró, amely a többszöri és tervszerű gyakorlással válik biztonságos írássá.
- Az év végi vizsga tízperces másolás, mely alatt 1100 leütésszámot kell elérni.

10. ÉVFOLYAM

INFORMATIKA

1.

TÉMAKÖR	INFOKOMMUNIKÁCIÓ Információs technológián alapuló kommunikációs formák, információközlés	Ajánlott óraszám: 10
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – ismeretalkalmazás, szabálykövetés – önálló munkavégzés – alkotóképesség – együttműködési készség – írásbeli szövegalkotás – formaalakító készség – helyesírási készség – rendszerező képesség – problémamegoldó képesség – kreativitás 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Az iskolai azonosító képzési szabálya és használata</i> – <i>A számítógépes hálózatok fogalma</i> – <i>Az elektronikus kommunikáció jellemzői</i> – <i>Az elektronikus levél részei</i> – <i>Jelenidejű kommunikációs lehetőségek és normák</i> – <i>internet es publikálás, a letöltés és a feltöltés fogalma, eszközei, az adatvédelem</i> – <i>A webes publikálás további eszközei (formázás-leíró nyelvek)</i> 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>A hálózati kommunikáció eszközeinek használata</i> – <i>Az elektronikus levél részeinek megismerése</i> – <i>Hálózaton folytatott jelenidejű kommunikáció jellegzetességeinek megismerése, az etikai és jogi normák alkalmazása</i> – <i>Megismerkedés a virtuális világ, a virtuális személyiség fogalmával</i> – <i>internet es publikálás, hálózati letöltések és feltöltések elvégzése</i> – <i>A webes tartalmat megjelenítő formázó nyelvek megismerése, interaktív webtartalom készítése</i> 		

2.

TÉMAKÖR	INFORMATIKA-ALKALMAZÓI ISMERETEK A gyakorlati életben használt legfontosabb írásos formátumok gépi megvalósítása	Ajánlott óraszám: 14
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	Informatika	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – ismeretalkalmazás, szabálykövetés – írásbeli szövegalkotás – formaalakító készség – önálló munkavégzés – alkotóképesség – helyesírási készség – rendszerező képesség – kreativitás – formaalakító készség – igény az esztétikus külalak kialakítására 	

	<ul style="list-style-type: none"> – türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Szöveges dokumentumok készítésének segédeszközei: stílusok, sablonok, könyvjelzők, jegyzetek</i> – <i>A szöveggészítés egyéb elemei, lehetőségei: tartalomjegyzék, beépített elemek, mezők, korrekktúra használata</i> – <i>A szöveggészítés automatizálása, interaktívva tétele: körlevelek, űrlapok, makrók</i> – <i>Beépített segédeszközök</i> 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Adatbázis alapú szöveges dokumentumok (pl. körlevelek, címzések) készítése</i> – <i>Szöveges dokumentum készítése leírás alapján</i> 	

3.

TÉMAKÖR	ADATBÁZISOK, ADATTÁBLÁK ALKALMAZÁSA	Ajánlott óraszám: 28
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	Informatika	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – ismeretalkalmazás, szabálykövetés – algoritmikus gondolkodás – önálló munkavégzés – alkotóképesség – rendszerező képesség – figyelem- és koncentrációkészség – fegyelmezettség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség – döntésképesség 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>A táblázatkezelés alapfunkciói és fogalmai</i> – <i>Függvények, képletek</i> – <i>Adattípusok, adatmegjelenítési formák, formázási lehetőségek, adatmódosítás</i> – <i>A diagram formázásának fejlettebb lehetőségei</i> – <i>Keresési és lekérdezési feladatok</i> – <i>Adatállományok fogalma</i> – Az adatbázissal szembeni követelmények – Adattábla, rekord, mező, kapcsolómező, kulcsmező jellemzők és az állomány fogalmak alkalmazása, ezek egymáshoz való viszonyának megértése – Adatok felvitele, módosítása, törlése – Adatbázis-rendeázés, -keresés, -megjelenítés – Adatbázis-lekérdezés, kinyomtatás – <i>Az adatbázis karbantartása</i> 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – A táblázatokban szereplő adatok típusának felismerése, alapvető adattípusok használata – az adatok többféle megjelenítési formájának gyakorlása – egyszerű matematikai műveletek, képletek, beépített függvények önálló használata – A cellahivatkozások fejlett használata – <i>Problémamegoldás táblázatkezelővel</i> – Tantárgyi feladatok megoldása táblázatkezelővel – Adatok összefüggésének megjelenítése diagramon. A megfelelő diagramtípus kiválasztása – A táblázat önálló megtervezése szöveges leírás alapján – Esztétikus, jól áttekinthető táblázatok készítése – Az adat, adathalmaz, adatállomány, adatbázis fogalmak biztos használata – Egy relációs adatbázis alapszintű kezelése 		

- Mindennapi életünkkel kapcsolatos egyszerű adatállomány tervezése, a szerkezet definiálása, létesítése és feltöltése néhány adattal
- Hozzáférés egy adatbázishoz

4.

<i>TÉMAKÖR</i>	INFORMATIKA- ALKALMAZÓI ISMERETEK Képdokumentumok szerkesztése	Ajánlott óraszám: 14
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	Informatika	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – formaalkító készség – kreativitás – pontosság, precizitás – igény az esztétikus külalak kialakítására 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Bitképek fogalma, jellemzői</i> – <i>A felbontás fogalma, megfelelő meghatározása, módosítása</i> – <i>A digitális képek színtárolása, színek megjelenítése a monitoron és nyomtatáskor, színpaletták</i> – <i>Szűrők, effektek használata</i> – <i>Retusálási lehetőségek, eljárások</i> 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Bitképek szerkesztése, módosítása minta és leírás alapján</i> – <i>Színkezelés, felbontás feladatok</i> – <i>Retusálás kreatív alkalmazása</i> – <i>Önálló képtervezés</i> – <i>Kép felhasználása szöveges és webes dokumentumban</i> 		

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	MÉDIAINFORMATIKA	Ajánlott óraszám: 66
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	Informatika	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> • megismerés képessége • kommunikációs és együttműködési képesség • kritikai, kreatív szövegolvasás és szövegértés • énkép, önismeret • a magyar és az egyetemes kultúra iránti igény • a társadalmi, történelmi összefüggések felismertetésének fejlesztése • kifejezőkészség • a befogadás folyamatainak tudatosítása • a jelentési szintek értelmezésének fejlesztése • A tudatos és szelektív befogadói magatartás 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p><i>A technikai képrögzítés alapjai</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – kép és valóság – ábrázolás és reprodukció – fényképezés sokszorosítás – mozgókép – elektronikus képrögzítés – digitális képrögzítés – <i>virtuális valóság</i> <p><i>A fotó alaptulajdonságai</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>időélmény/jelen, múlt</i> – <i>keret</i> 		

<ul style="list-style-type: none"> – a leképezés szintjei – képkivágások – dokumentum és manipulált kép/elfogadott manipuláció és hazugság <p><i>A mozgókép</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – mozi (vetítés, közönség, néző) – a nézői szabadság (mozi, színház) – a film előzményei – hangosfilm, színesfilm <p><i>A mozgókép alaptulajdonságai</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – a folyamatos tér/idő felosztása és újraszerkesztése – a montázs (elbeszélő, – a nézői figyelem irányítása, a kiemelés (világítás, képi kompozíció, plánok, kameramozgás) <p><i>Mozgóképi szövegek rendszerezése</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – a valósághoz való viszony alapján – eltérő hordozók szerint – tematika és stílus alapján <p><i>A mozgóképi elbeszélés alapjai</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – történet és cselekmény – beállítás és jelenet – a mise en scene és az elbeszélő montázs eszközei – tér/időszervezés jellegzetességei <p><i>Médiumok, tömegkommunikáció</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – közvetlen és közvetett kommunikáció – kommunikációs eszközök – globális és lokális kultúra <p><i>A nyilvánosság története</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – áttekintés az ókortól napjainkig – technikátörténet <p><i>A média funkciói</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – információ – szórakoztatás – a befolyásolás technikai (szabadidő-áru, szerialitás) <p><i>A nyomtatott média néhány jellegzetes szövegtípusa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – közéleti napilapok – a bulvársajtó (tabloidok) – a közbeszéd tematizálása <p><i>A televízió jellegzetes műsortípusai</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – a hír, hírműsorok – közszolgálati és kereskedelmi csatornák összehasonlítása – a reklám, célközönség, műsorsávok – beszélgető műsorok – a szappanoperák világa
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> – Művek, műsorok illetve azok részleteinek csoportos megtekintése – Szövegelemzés, képi, mozgóképi szövegek feldolgozása egyéni, kiscsoportos, vagy csoportos formában – A mozgóképi kifejezőmód eszközeinek tanulmányozása, alkalmazása megadott témák alapján – Rövid tanulói beszámoló, kiselőadás megadott témából, megadott szakirodalom vagy önálló informálódás alapján – Projektmunka: az óra keretét meghaladó, 4-6 hétre kiadott, több lehetőségből választható egyéni vagy kiscsoportos feladatok, tevékenységi formák (pl. anyaggyűjtés, kutatás, esettanulmány, forgatókönyv, storyboard, képregény, fotósorozat, interjú, filmelőzetes és a munkafolyamatokat tartalmazó munkanapló készítése)

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- Használja megfelelően a helyi és a távhálózati kommunikációs lehetőségeket
- Tudjon webes tartalmat megfelelő formátumúra szerkeszteni és publikálni
- Önállóan tudjon szöveges és képi dokumentumot tervezni és megszerkeszteni szöveges leírás és/vagy minta alapján

- Tudjon műveleteket táblázatban végezni, és összefüggéseket diagramban megjeleníteni
- Ismerje az adattárolás praktikus lehetőségeit
- Ismerje az adattáblák közti kapcsolatok lehetőségeit, jellemzőit, hasznosíthatóságát
- Tudjon információt keresni, adatokat megadott módon megjeleníteni egyszerű adatbázisból
- Tudjon bitképeket létrehozni, módosítani, átalakítani, retusálni, elmenteni, felhasználni szöveges vagy webes dokumentumban
- A tanuló legyen tisztában a mozgóképi kifejezőmód alapvető formanyelvi elemeivel, képes legyen felismerni mozgóképi szövegek olvasásánál, illetve alkalmazni a saját mozgóképi szövegalkotásában
- Legyen képes az ábrázolás és reprodukció elhatárolására, a mozgóképi szövegek elemi szintű értelmezésére
- Rendelkezzen alapvető fogalmi bázissal (a mozgókép formanyelve, film és cselekmény, tér/időszervezés, montázs, audiovizualitás, média, mediatizált közlésmód, közszolgálatosság, kereskedelmi média, közéleti és bulvársajtó, tabloid, virtuális valóság, weboldal, hálózat, stb.)

TÁRSADALOMISMERET-EGYÜTTÉLÉSTAN

7. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	EGYÜTTÉLÉS MÁSOKKAL	Ajánlott időkeret: 33 alkalom
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ</i>	EMBER A TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Anyanyelvi kommunikáció – Hatékony önálló tanulás – Szociális és állampolgári kompetencia – Önismeret – Aktivitás, igazságkeresés – Vitaképesség: érvelés, indoklás, bizonyítás 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>1. EGYÜTTÉLÉSI SZABÁLYOK Játékos formában – megadott szempontok szerint – önálló közösségi élet tervezése. 4-6 fős kiscsoportok meghatározott természeti és társadalmi „elemekből” saját világot teremtenek: az alkotás szabadságának és korlátozottságának közös értelmezése. A diákok által kialakított „új társadalmi rendszer” szervesen összekapcsolható az iskolakezdéssel, az ismerkedéssel. Filmrészletek segítségével a társadalmi együttélési szabályok működésének értelmezése. Különböző társadalmi viszonyok, irányítási módok – diktatórikus, anarchikus – összehasonlítása. Az agresszió fogalma. A szabadság és rend viszonya. Rejtett kommunikációs mechanizmusok. Érdekérvényesítő stratégiák.</p> <p>2. EMBEREK ÉS KÖZÖSSÉGEK – ÉRTÉKRENDEK ÉS ERKÖLCSÖK Különböző kultúrák emberképei és közösségi formái. Kulturális azonosságok és különbségek: élet- és gondolkodásmód. Egymás mellett élő, eltérő kultúrájú közösségek bemutatása. Kulturális találkozások és ütközések. A multikulturalitás fogalma. A toleráns viselkedés. Toleranciafejlesztő játékok, filmrészletek.</p> <p>KAPCSOLATOK Hogyan szerezzünk társakat? Hogyan fogadtassuk el magunkat másokkal? Mennyire adhatom ki magam? Mennyiben adhatom önmagam? Egyedül vagy együtt? Baráti és haveri kapcsolatok. Esettanulmányok, konfliktuselemzések.</p> <p>4. „MINDENKI MÁSKÉPPEN EGYFORMA” Az ember biológiai és társadalmi meghatározottságai. A személyiség összetevői. Az egyéniség kérdése. Mennyi minden fér meg az emberben? A másik ember mássága. Életutak, életcélok. Esettanulmányok és személyes élmények alapján.</p> <p>5. EGYÉN ÉS KÖZÖSSÉG ÖSSZHANGJA ÉS KONFLIKTUSAI Filmrészletek, irodalmi szemelvények segítségével döntési helyzeteket szimulálunk, s ezek feldolgozása – értelmezése, megvitatása, dramatizálása – révén értelmezünk különböző pszichológiai, szociológiai és erkölcsi fogalmakat, illetve magatartásmintákat. Az önállóság, együttműködés és a konformitás, nonkonformitás fogalma. Versengés és/vagy együttműködés. A sport lélektana: győzni és veszíteni. A kudarcból erőt meríteni, a sikert elviselni. Kommunikációs játékok.</p> <p>6. FELNŐTT ÉS GYEREK A gyermek és felnőtt élet- és gondolkodásmód összehasonlítása. A személyiség érése: én vagyok-e én vagy csak mások látnak ilyennek?</p>		

Filmrészletek és irodalmi részletek segítségével különböző esetek értelmezése és megvitatása.

7. MIRE VALÓ A CSALÁD?

Családtörténeti kalandozás: kulturális különbségek. A család funkciói és szerepei, (női, férfi, gyerekszerepek, rokonok), családi munkamegosztás, a család gazdálkodása.

Filmrészletek, irodalmi példák, szimulációs játékok. Családtörténeti tanulmányok (saját, illetve ismerős család történetének feldolgozása).

Konkrét szituációk, „példabeszédek” közös értelmezés és elemzése. Konfliktuselemzés. Kommunikációs félreértések. Szerepjátékok. Időmérleg készítése.

8. MIRE VALÓ AZ ISKOLA?

Filmrészletek, irodalmi szemelvények segítségével kultúrtörténeti kalandozás.

Minek tanulni, kinek tanulni? Az iskola funkciója. A rejtett tanterv fogalma. A diákok iskolához való viszonyának felmérése. Milyen legyen az iskola? Az ideális(optimális) iskola megtervezése. Különböző iskolai konfliktusok értelmezése. A tanár és a diák szerepe és személyisége. Milyen a jó (rossz) tanár, illetve diák? Az aktuális problémák „tudatosítása”.

9. BEAVATÁS

Filmrészletek, irodalmi példák, összehasonlító kultúrtörténeti leírások, saját élmények segítségével értelmezzük a beavatás, a felnőtté válás körülményeit – örömeit és bánatait.

Rítusok, szokások, hagyományok kialakítása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Egy-egy filmrészlet, illetve munkafüzetben, leírt (esetleg képregény formájában feldolgozott) esetet dolgoznak föl a diákok először kiscsoportos formában, majd közösen. A feldolgozás módja lehet kiselőadás beszélgetés, vita, dramatizálás; lehet írásbeli feladat, önálló gyakorlati tevékenység (könyvtárhasználat, felmérés stb.) Nagyon fontos eleme a tananyagnak a kiscsoportos, illetve közös dramatikus játék, amely(ek) révén a diákok saját élményként, tapasztalatként élhetnek meg sajátos kommunikációs és döntéshelyzeteket és közvetlen tapasztalatokat szerezhetnek az emberi kapcsolatok „rejtett mechanizmusairól”.
- A tananyag szerves módon összekapcsolódik különböző típusú gyakorlati tevékenységekkel: újságszerkesztés, fotózás, kirándulás, dramatikus játékok diszleteinek elkészítése stb.)

A TANÉV VÉGÉN VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A tanulók normatadata nő

Emberi kapcsolataikat tudatosabban értéklik

Képesek a tényeket a véleményről, illetve az ízléstől megkülönböztetni

Vitaképesek

Állításaikat érvekkel képesek alátámasztani

8. ÉVFOLYAM

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	EGYÜTTÉLÉS MÁSOKKAL	Ajánlott időkeret: 33 alkalom
<p><i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i></p>	<p>Ember a társadalom Kiemelt kulcskompetenciák:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Anyanyelvi kommunikáció – Hatékony önálló tanulás – Szociális és állampolgári kompetencia <p>Kiemelt fejlesztési feladatok</p> <ul style="list-style-type: none"> – Énkép önismeret – Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés – Környezettudatosságra nevelés 	
<p><i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i></p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Az erkölcsi- és jogrendszerrel, valamint a törvénnyel kapcsolatos területekről ismereteket nyújtani. 2. Segíteni a tanulókat annak megértésében, hogy hogyan alakultak ki és fejlődtek a különböző szabályok. 3. Bátorítani a tanulókat, hogy kritikai módon átgondolják az erkölcsi- és jogrendszerrel kapcsolatos értékeket, kialakítsák azokat a készségeket és attitűdöket, amelyek segítségével képesek lesznek hatékonyan gyakorolni jogaikat és teljesíteni kötelességeiket. 4. A program a következő attitűdök kialakítását szolgálja: <ul style="list-style-type: none"> – igazságszeretet, egyéni és társadalmi felelősségérzet; – a másik jogainak tiszteletben tartása; – mások értékrendjének és hitének tolerálása. 5. A program a következő készségek kialakítását szolgálja: <ul style="list-style-type: none"> – logikus érvelés; – problémamegoldó gondolkodás; – hipotézisek felállítás; – vita- és dramatizálási készségek. 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>1. HAGYOMÁNYOK ÉS SZOKÁSOK A hagyomány, a szokások, a közvélemény szerepe és működése. Esettanulmányok, dramatikus játékok. Az élet- és gondolkodásmód változása, a viselkedéskultúra és az illemszabályok történetisége. A közvélemény. A közvélemény formálása. Az előítélet. Konformitás és deviancia</p> <p>2. ERKÖLCSI SZABÁLYOK Különböző kultúrák erkölcsi szabályai. Az erkölcsi szabályok alapvető sajátosságai: legalitás, moralitás; szándék és következmény. Az alapvető erkölcsi parancsok példák segítségével történő értelmezése. Példák, esettanulmányok, dramatikus játékok.</p> <p>3. A GYERMEKEK ÉS A SZÜLŐK JOGAI A gyermekek és a szülők kapcsolata és jogai. Szükségleteik. A szülők és az állam kötelessége e szükségletek kielégítésében. A gyermekek helye a jogrendszerben. ENSZ egyezmény a gyermekek jogairól. Esetmegbeszélések.</p> <p>4. AZ ISKOLAPOLGÁR JOGAI ÉS KÖTELESSÉGEI Az iskolapolgár jogai: a diákok és a tanárok jogai. Az egyenlőség, az egyenlő elbírálás, a felelősség és a fegyelem kérdései az iskolában. Az iskolai szabályok célja, kialakításuk, megerősítésük. Az állam kötelezettsége. Iskolai házirendek. Iskolabíróság.</p> <p>5. A SZEMÉLYES FELELŐSSÉG A személyes felelősség kérdései egy iskolai kirándulás keretében. Annak megértése, hogy milyen szintű felelőssége van a tanároknak és a diákoknak a csoport biztonságá érdekében</p> <p>6. ERKÖLCSI ÉS JOGI MEGÍTÉLÉS Egy lopással kapcsolatos ügy igazságos és becsületos megoldása. Bevezetés a lopással kapcsolatos jogi tudnivalókba. A felbujtás, a bűnrészesség, a rablás fogalma.</p> <p>7. HÍV A KÖTELESSÉG Mi a teendő a törvény iránti kötelesség, és a barátok, főnökök iránti lojalitás közötti konfliktus esetén?</p> <p>8. EGYÉNI ÉS KÖZÉRDEK A szemét tárolásának, a szemét elhelyezésének szabályozása. A vizek, a légkör tisztaságát biztosító törvények. A környezetvédelem jogi és erkölcsi kérdései.</p>		

9. A JOG ALKALMAZÁSA

A forgalmas utakon kerékpározó fiatalok problémái. Egy parlamenti vita: kötelezővé lehet-e tenni a bukósíkok viselését? Egy valódi eset kapcsán a szerepjáték saját változata, majd az ügy tényleges menete a fellebbviteli bírósági tárgyalásig.

10. A BÍRÓSÁGON

Felkészülés egy bírósági tárgyalás meglátogatására. Jogi alapfogalmak. A látogatás megbeszélése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Minden téma egy – vagy több – konkrét szituáció, döntéshelyzet kics csoportos, majd közös megbeszélésével, megvitatásával kezdődik. Ezután az adott szituáció tágabb társadalmi háttérének értelmezése, illetve a diákok személyes érintettségének elemzése következik. Végül a téma jogi vonatkozásának ismertetése, megbeszélése, megvitatása következik

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanuló tudjon különbséget tenni az erkölcs és a jog között.
- Értse, miért van szükség az alapvető magatartási szabályok megtartására.
- Tudja, hogy a különböző vélemények nem mindig reálisan tükrözik a tényeket.
- Ismerje a gyermekek alapvető jogait.
- Ismerje fel, hogy ő és mások kiért, miért, miben és mennyiben felelősek.
- Értse, hogy az emberek az eseményeket és a változásokat különbözőképpen érzékelik és értékelik.
- Értse, hogy a személyek és csoportok cselekedeteit helyzetük, érdekük és az adott szituáció hogyan befolyásolja.
- Tudja, hogy az embereknek lehetnek jó és rossz döntései (cselekedetei), és ezek a döntések, cselekedetek a szándéktól függetlenül is hatnak.
- Legyenek képesek megfelelő formában érvelni, vitatkozni, társaik beszámolóit objektíven értékelni, bírálni.
- A következő fogalmak ismerete: egyenlőség, felelősség, fegyelem, tisztesség, igazságosság, becsületesség, normák, erkölcsi parancsok, szándék és következmény, a jog, a törvény, a bíróság

9. ÉVFOLYAM**1.**

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	EGYÜTTÉLÉS önmagammal és a környezetemmel	Ajánlott időkeret: 33 alkalom
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	EMBER A TÁRSADALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Anyanyelvi kommunikáció – Hatékony önálló tanulás – Asszertivitás – Igazságügykeresés – Decentrálás – Énkép önismeret – Tapasztalatok előhívása – Önállóság – Eredetiség – A különböző alternatívák közötti eligazodás – Lényegkiemelés – Kitartás – Együttműködés – Az önálló kutatáshoz szükséges képességek: <ul style="list-style-type: none"> – Tervezés – A szakirodalom, feldolgozása – Interjúzás 	

- Felmérés készítése
- Összegzés
- Az elvégzett feladat előadása és „megvédése”

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

1. „A KAMASZKOR KÖRÜL”

Konkrét esetek, irodalmi példák segítségével csoportosan, majd közösen értelmezzük a kamaszkor problémáit többféle szempontból – a tizenéves, a szülő, a tanár, a barát stb. – és szempontból. A kamaszkor fogalma és pszichológiai sajátosságai. Kiscsoportos, illetve közös konfliktuselemzés

2. IFJÚSÁGI KÖZÖSSÉGEK, SZUBKULTÚRÁK VILÁGA

Baráti és haveri kapcsolatok. Közösségek, szekták, szubkultúrák. Esettanulmányok, filmrészletek, irodalomból, illetve a napi sajtóból válogatott írások értelmezése és megbeszélése.

3. A SZEXUALITÁS – NŐK ÉS FÉRFIAK

Kultúrtörténeti szövegek a két nem különbözőséről és összetartozásáról. Szeretet, Szerelem Különböző megközelítések: biológia, pszichológia, szociológia, erkölcs, jog stb. A szexualitás biológiai és társadalmi vonásai. A párkapcsolat örömei és konfliktusai.

4. VALÓSÁGOS ÉS TRANZSCENDENS VILÁG

A születés (élet) és a halál misztériumai (hagyományok, vallások). A születés (élet) és a halál erkölcsi és jogi kérdései (abortusz, eutanázia, halálos ítélet) Esettanulmányok.

A hit és a vallás. Hívők és nem hívők.

5. ÉLETMÓDTÍPUSOK – HOGYAN ÉLÜNK?

A háztartás működése. A szükségletek rangsorolása és csoportosítása. Esettanulmányok felmérések. A tizenévesek kulturális szokásainak felmérése.

Életpályák, esettanulmányok

6. AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD

Saját életmód felmérése. Esettanulmányok, példabeszédek. Időbeosztás. Táplálkozási szokások. Öltözködés. Lakókörnyezet. Mozgáskultúra. Mentálhygiénés alapismeretek. Külső előadók, gyakorlati feladatok

7. A POLGÁRI ÉRTÉKREND JELLEMZŐI. KI A POLGÁR? – ÉLETMÓDTÍPUSOK

A polgári világ kultúrtörténeti jellemzőinek bemutatása (filmrészletek és irodalmi példák segítségével)

Az életmód összetevői. A környezetünkben lévő életmódtípusok felmérése.

8. TÁRSADALMI CSOPORTOK ÉS RÉTEGEK – KUTATÁS

Kiscsoportos és egyéni kutatás (az önálló kutatás technikájának elsajátítása; életutak – interjúk – és a tárgyi környezet – fényképezés, felmérések.) Helytörténeti alapismeretek. A társadalmi csoportok felmérése: életkor, nem, etnikai, vallási, gazdasági, kulturális különbségek.

Ismerkedés a helyi (falukerület, város) közösségek – kulturális egyesületek, közhassznú társaságok, társadalmi csoportok életével. A civil társadalom önszerveződési formái.

9. A HÁTRÁNYOS HELYZETŰEKRŐL – DEVIÁNS VISELKEDÉS

A szegénység problémái. Az öregség. A betegek (rokkantak Aids). A szociális gondoskodás „hálója” és nehézségei. Szabálytalan életutak: különböző fiatalemberek beilleszkedési zavarai. Ifjúsági szubkultúrák. Az ifjúsági bűnözés és bűnüldözés. Kábítószer alkoholizmus. Esettanulmányok a „kitörésről” és a „benmaradásról”.

10. KOMMUNIKÁCIÓ, TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ

Érzékelés és kommunikálás. A „tisztá” kommunikációt segítő és akadályozó tényezők. Gyakorlatok. A közvetlen és a közvetett kommunikáció.

A média „rejtett üzenete”: a valóságos világ és a média által közvetített világ összehasonlítása. Hogyan készül.. a hír, a reklám?

Az írott és az elektronikus sajtó műfajai. Gyakorlatok (elemzés, vagy műsorkészítés)

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Filmrészletek, irodalmi példák, újságcikkek, a tanár és a diákok által hozott konkrét szituációk, esetek kapcsán a diákok beszélhetnek, vitatkozhatnak saját magukról. A beszélgetések azonban nem öncélúak: a fő cél a személyes élmények és tapasztalatok „tudatosítása” és lehetőség szerinti általánosítása, rendszerezése.

Kiscsoportos, illetve egyéni kutatás, interjúzás, szakirodalom feldolgozása. Nem csak reprodukálják a tananyagot, hanem produkálhatnak is: gondolkodhatnak, dönthetnek a szimulációs játékokban, dramatizálhatnak, bekapcsolódhatnak iskolai „gyakorlati tevékenységekbe” is: egy-egy gyakorlati ügy elintézése, egy-egy projekt megtervezése és megvalósítása – pl. önálló újság, kiállítás stb.

Kiscsoportos formában – tanári segítséggel – önálló „iskolán kívüli kutatás” (interjúk, „terepmunka”)

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanulók ismerjék a szocializáció folyamatát, lássák több oldalról is a kamaszkor problémáit!
- Tudatosítsák és értelmezzék a különböző ifjúsági szubkultúra sajátosságait!
- Tudatosítsák a férfi és női szerepek sajátosságait!
- Ismerjék meg az egészséges életmód legfontosabb összetevőit és önmaguk fogyasztási szokásait!
- Minden diák ismerkedjen meg egy helyi közösség életével!
- Tudják, hogy a különböző társadalmi csoportok egyenjogú tagjai a társadalomnak. Ismerjék a legnagyobb magyarországi egyházakat és felekezeteket!
- Tudják, melyek a legnagyobb létszámú nemzetiségek és kisebbségi etnikumok!
- Tudják, mi az elszegényedés, a munkanélküliség, a társadalmi egyenlőtlenség!
- Ismerjék a legfontosabb társadalmi beilleszkedési zavarok negatív hatásait!

10. ÉVFOLYAM

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Együttélés a világgal	Ajánlott időkeret: 33 alkalom
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	EMBER A TÁRSADALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Szociális érzékenység, – Az életkornak megfelelő társadalmi problémák iránti érzékenység, nyitottság, a környezetért érzett felelősség, a más kultúrákkal szembeni tolerancia erősítése. – A humánus, értékeket védő magatartás, – a demokratikus intézményrendszer használatához szükséges ismeretek és képességek – Okkeresés – Folyamatelemzés – Következtetés – Képesek legyenek eligazodni napjaink egyre ellentmondásosabb – többféle értékrendet, ideológiát megjelenítő világában. – Alapvető gazdasági, polgári és állampolgári ismeretek és képességek megtanítása 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>1. A GAZDÁLKODÁS FOGALMA A háztartás fogalma és működési rendje. Esettanulmányok, elemzések, önálló kutatások (interjúk, költségvetések készítése. Gazdasági játékok, szimulációk, személyes tapasztalatok bevonása.</p> <p>2. A SZÜKSÉGLETEK RANGSOROLÁSA Az életmód, életminőség fogalmának tudományos feldolgozása. Életmódtípusok, eltérő életutak, „stratégiák” elemzése. Saját szükségleteink összehasonlító elemzése.</p> <p>3. A VÁLLALKOZÁS FOGALMA – A VÁLLALKOZÓI SZEMLELET Vállalkozói életutakon, egyes vállalkozások működésén keresztül bemutatjuk a magyarországi vállalkozások – ezek lehetnek gazdasági, társadalmi és kulturális jellegűek – működésének sajátosságait, törvényszerűségeit. Gazdasági játékok segítségével a diákok átélhetik és gyakorolhatják a különböző vállalkozói magatartások előnyeit és hátrányait.</p> <p>4. MUNKAADÓK ÉS MUNKAVÁLLALÓK Munkaviszony. Munkahely: alkotás – jövedelemszerzés Munkanélküliség. A gazdasági élet szereplői. A vállalkozás fogalma. vállalkozás alapítása. Esettanulmányok, gazdasági játékok.</p> <p>5. A MAI MAGYAR GAZDASÁG HELYZETE A szerkezetváltás nehézségei. Főbb gazdasági stratégiák. Állami szerepvállalás. A vállalkozói magatartás sajátosságai. Helyünk az európai és a világ gazdaságban. Esettanulmányok. Szakirodalom feldolgozása. Csoportos elemzések.</p> <p>6. A POLGÁRI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI JOGOK Az alapvető emberi és állampolgári jogok fogalmi szintű és esettanulmányokon keresztül történő kiscsoportos és közös értelmezése – személyes szabadságjogok, politikai jogok.</p>		

Erőszak, önvédelem. A rendőrség jogai. Hivatalos okmányaink (személyi igazolvány, útlevél stb.). Adatvédelmi jogok és kötelezettségek.

7. AZ ÁLLAMSZERVEZET MŰKÖDÉSE

A mai magyar államszervezet megismerése: a parlament és kormányzati rendszer. A pártviszonyok. A választási rendszer. A hatalom állami és társadalmi kontrolljai. Bürokrácia. A jogrendszer.

8. HAZÁNK ÉS EURÓPA

Az európaiság fogalma. Magyarország Kelet és Nyugat között Az európai integráció előnyei és hátrányai Magyarország számára. Szomszédaink.

9. GLOBÁLIS PROBLÉMÁK, A GLOBALIZÁLÓDÁS

Új globális világszemlélet felé: gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan. A következő évezred kihívásai: a „világfalu” problémái: túlnépesedés, élelemhiány, környezetszennyezés, az információrobbanás stb.

A globalizálódás előnyei és hátrányai. A modernitás ára. Az ember és a technika ellentmondásos viszonya.

10. MI DOLGUNK A VILÁGON?

Megváltuk-e a világot? Életutak, életcélok: párhuzamos életrajzok.

Beszélgetések a világ dolgairól.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Esettanulmányok önálló, vagy kiscsoportos értelmezése, szakirodalom földolgozása, önálló kutatás megszervezése, órai előadások, beszélgetések és viták, külső előadók, gyakorlati tevékenységek.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A korábban tanultak tudatosítása, gyakoroltatása, szintetizálása. Az alapvető követelmény egy önállóan elkészített produktum: „szakdolgozat”, szakirodalom-feldolgozás, projektkészítés, gyakorlati feladat (egy hivatalos ügy elintézése, önálló kutatás stb.) – bemutatása és megvédése.
- Ismerjék a gazdálkodásra, vállalkozásra vonatkozó alapvető fogalmakat! Játékok, szimulációk, esettanulmányok segítségével személyes élményeik, tapasztalataik legyenek a körülöttük lévő gazdasági viszonyokról.
- Ismerjék alapvető állampolgári jogait és kötelezéseiket! Tudja, mit jelent a törvényhozás, a törvények végrehajtása és a bíraskodás. Ismeri jogait a védelemhez és a jogorvoslathoz.
- Alapvető honismereti és helytörténeti tájékozottsággal rendelkezzenek!
- Értsék a globalizálódás folyamatát, s benne Magyarország helyzetét.
- Tudják értelmezni az *együttéléstan* fogalmát, szemléletét: nem szabad eszközként bánnunk önmagunkkal, a társainkkal, a tágabb természeti és társadalmi környezettel, meg kell tanulnunk együtt élni.

ÉNEK-ZENE

7. évfolyam

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Zenehallgatás, zeneirodalom	Ajánlott óraszám: 20 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK – ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Tájékozódás az időben – Szabálykövetés – Analógiák felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Forráskeresés, tapasztalatgyűjtés – Forráshasználat – Könyvtárhasználat 	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Kaland és utazás: Kodály: Háry János., Mendelssohn: Skót szimfónia,
Olasz szimfónia, Liszt: Vándorévek
Mitológia és Biblia: Purcell: Dido és Aeneas, Monteverdi: Orfeo – részletek
Kodály: Jézus és a kufárok, 114. Genfi zsoltár
Handel: Izrael Egyiptomban, Verdi: Nabucco
India, Egyiptom, Kína, a görögök zenéje
Reneszánsz kórusmuzsika: Lassus és Palestrina madrigáljai, motettái, miséi
Barokk szerzők Vivaldi, Bach, Handel concertoiból, szvittek, misék,
oratóriumok részletei,
Klasszikus mesterek: Haydn, Mozart, Beethoven és romantikusok: Schubert, Brahms, Csajkovszkij szimfóniáiból
tételek
Szonáták, vonósnégyesek részletei a fúvós-, vonós- és billentyűs hangszerek bemutatására
Musical-részletek: A muzsika hangja, Macskák, Az operaház fantomja, West side story

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Többször meghallgatott zeneművek alapján a szimfonikus zenekar hangszereinek megnevezése.
- A hangszerismeret bővítése könyvtári kutatómunkával.
- A megismert szerzők munkásságának bemutatása – kiselőadás.
- A zeneértés szakkifejezéseinek pontosítása – egyéni szakszótárírás.
- A zenei műfajok felsorolása példával.
- Az ókori kultúrák zenéjének rövid összefoglalása – esszéírás
- A más tantárgy témaköréhez illő zeneművek értelmezésének beillesztése az adott epochába (képzőművészet, történelem, irodalom).
- A témahetek bemutatóin a tanultak felhasználása.

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Éneklés	Ajánlott óraszám: 23 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Éneklés – Zenei hallás – Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Előítélet-mentesség – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarcátűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
Népdalok, kánonok, oratórium-részletek, szimfónia-tételek énekelhető témái, a zenetörténeti témákhoz kapcsolódó zenei szemelvények, musical-részletek		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Közös éneklés.
Egyéni beszámoló az elsajátított énekekből.
Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken.
Bemutató tartása.

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Zenei ismeretek	Ajánlott óraszám: 13 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Analógiák felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Induktív és deduktív megközelítés képessége – Önállóság – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás – Szövegértés: – Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése – forráskeresés, tapasztalatgyűjtés – Forráshasználat – Könyvtárháználat 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>A zenei ABC törzshangjainak alkalmazása zenei műfajok: versenymű, szvit, szimfónia, opera, oratórium, vonósnégyes, motetta, madrigál, dal, ária, szonáta, musical Hangszerek: fa-és rézfúvósok, vonós család, billentyűsök, ütősök Tempo-és dinamikai jelzések: allegro, andante, moderato, f, ff, p, pp, mf Hangközök: oktáv, kvart, kvint 1# és 1b előjegyzés Violin-és basszuskulcs Dúr és moll hangnemek (C – a , F – d , G – e)</p>		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>A műfajok felismerése zenehallgatás során. A műfajok pontos definiálása – könyvtári munka, szakirodalom feldolgozása. A zenei szakkifejezések szabatos használata a művekről, korszakokról szóló beszámolóokban. A hangnemek felismerése, bemutatása.</p>		

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Ritmus	Ajánlott óraszám: 10 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Előítélet-mentesség – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet: <ul style="list-style-type: none"> – vizuális – mozgásos – Mozgáskoordináció 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – ritmusértékek, képletek: negyed, nyolcad, tizenhatod, szünetjelek, szinkópa – ritmusjátékok: Sáry László: Kreatív zenei gyakorlatok I. című könyvéből – szöveg-és számzenék – ritmusértékek ütembe rendezése: 2/4 és 4/4 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>Közös ritmizálás a megismert énekek éneklése során. Egyéni beszámoló az elsajátított ritmuselvekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása: improvizáció a tanult értékek segítségével. A témahetek bemutatóin az itt tanultak felhasználása.</p>		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**Zenehallgatás, zeneirodalom:**

Többször meghallgatott zeneművek alapján:

- A szimfonikus zenekar hangszereinek megnevezése
- zenei műfajok felsorolása példával
- az ókori kultúrák zenéjének rövid összefoglalása

Éneklés:

- Az énekes tananyag felsorolt rétegeiből választott szemelvények megszólaltatása emlékezetből
- népdalok (10) előadása emlékezetből

Zenei ismeretek:

- A módosító jelek értelmezése kottakép alapján
- a zenei ABC törzshangjainak ismerete

Ritmus:

- tanult ritmusértékek ütembe rendezése
- egyszerű ritmusgyakorlat hangoztatása segítség nélkül

8. évfolyam

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Zenehallgatás, zeneirodalom	Ajánlott óraszám: 20 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK – ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Tájékozódás az időben – Szabálykövetés – Analógiák felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Induktív és deduktív megközelítés képessége – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Önállóság – Tudatos normaalkalmazás – Forráskeresés, tapasztalatgyűjtés – Forráshasználat – Könyvtárháznál – Nyitottság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Gregorián korális, trubadúrköltészet dallamai: Moniot d' Arras , Nyár-kánon Reneszánsz madrigál, motetta: Kék ibolyácska, Giardini: Éljenek a víg nők, Josquin: Ave vera virginitas Lassus, Palestrina miséiből részletek, Marenzio stb. Zene Mátyás király udvarában, Barokk szerzők művei, Tájköltészet: szimfonikus költemény: Smetana: Hazám-Moldva, Debussy: A tenger, Liszt: Villa d' Este szökőkútjai Mese a színpadon: Ránki: Pomádé király új ruhája – keresztmetszet, Mendelssohn: Szentivánéji álom – kísérőzene A magyar népzene ősi és új stílusa, táncok, népzenei ihletésű együttesek: Ghymes, Makám, A szerelem költészete: énekelt versek – Sebő együttes</p>		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – A többször meghallgatott zeneművek felismerése. – A zenéhez kapcsolható stílusjellegzetességek bemutatása. – A hangszerismeret bővítése könyvtári kutatómunkával. – A megismert szerzők munkásságának bemutatása – kiselőadás. – A zeneértés szakkifejezéseinek bővítése, pontosítása – egyéni szakszótárírás. – A zenei műfajok felsorolása példával. – Az ókori kultúrák zenéjének rövid összefoglalása – esszéírás. – A más tantárgy témaköréhez illő zeneművek értelmezésének beillesztése az adott epochába (képzőművészet, történelem, irodalom). – Az irodalom epochákkal tantárgyi együttműködés kialakítása. – A témahetek bemutatón a tanultak felhasználása. 		

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Éneklés	Ajánlott óraszám: 23 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Éneklés – Zenei hallás – Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarcátűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Gregorián: Alleluja, Dies irae, trubadúr dallamok, reneszánsz és barokk részletek megszólaltatása További 10 új-és régi stílusú népdal Hangszeres művek énekelhető témái: Vivaldi: A négy évszak-tavaszi I., Bach: G-dúr menüett. Oratóriumok, operák egyszerűbb részletei: Handel: Judás Maccabeus – Fénylő győztes..., Messiás- Halleluja dallam, Bach: János passió- Már nyugosznak a völgyek, Parasztkantáta- Üdv rád /alsó szólam is/, Purcell: Dido – Ne félj... Témahetekhez kapcsolódó jellegzetes dallamok (népvándorlás-kori népdalok) Smetana: Moldva-téma szolmizálva kánonok könnyűzenei részletek zenei alapra: Valahol Európában: Lehet egy dal, Honfoglalás c. film: Kell még egy szó, Dzsungel könyve: Amíg őriz a szemed, Padlás: Valahol...</p> <p>Népdal-karaoke CD-alappal</p>		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – Közös éneklés. – Egyéni beszámoló az elsajátított énekekből. – Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. – Bemutató tartása. 		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Zenei ismeretek	Ajánlott óraszám: 13 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Analógiák felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Induktív és deduktív megközelítés képessége – Önállóság – Forráshasználat – Könyvtárháznál 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Zenei formák és műfajok a tanult zenetörténeti korból: motetta, madrigál, mise, rondó, continuo, passió, monódia, valamint a tavaly tanultak korszakra vonatkozó felidézése és alkalmazása</p> <p>Régi és új stílusú népdalok elemzési szempontjai, jellemzői</p> <p>Hangközök: terc, szekund, valamint az eddig megismertek</p> <p>Homofón, polifón szerkesztési mód</p> <p>Neuma, hangjegyrírás története: arezzo, guido</p> <p>Szillabikus, melizmatikus éneklési mód</p>		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>A műfajok felismerése zenehallgatás során.</p> <p>A műfajok pontos definiálása – könyvtári munka, szakirodalom feldolgozása.</p> <p>A zenei szakkifejezések szabatos használata a művekről, korszakokról szóló beszámolóokban.</p> <p>A hangnemek felismerése, bemutatása.</p>		

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Ritmus	Ajánlott óraszám: 10 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Előítélet-mentesség – Önkifejezés – Kudarcátűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Empátia, decentralálás, nézőpontváltás – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet: – Mozgáskoordináció 	

<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>
páros és páratlan ütemosztás: 3/4, 6/8, 5/8, valamint az eddig tanultak alkalmazása nyújtott és éles ritmus felismerése, hangoztatása Sáry László: Kreatív zenei gyakorlatok – újabb előadási darabok improvizáció a tanult elemek alapján
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>
Közös ritmizálás a megismert énekek éneklése során. Egyéni beszámoló az elsajátított ritmuselvekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása: improvizáció a tanult értékek segítségével. A témahetek bemutatóin az itt tanultak felhasználása.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Zenehallgatás, zeneirodalom:

- Tudjon tájékozódni tanári segítséggel a tanult zenetörténeti korok között
- Felismerje a többször hallgatott zeneműveket
- Rövid ismertető a tanult zenei korszakokról, zeneszerzőkről, munkásságukról

Éneklés:

- Legalább 10 új és régi stílusú népdal emlékezetből való visszaidézése
- A tanult korszakokból 2-2 énekes szemelvény megszólaltatása kívülről
- Más népek dalaiból (5)

Zenei ismeretek:

- A régi és új stílusú népdalok elemzési szempontjai
- Tanult műfajok felsorolása példával
- Reneszánsz szerkesztési módozatok példával

Ritmus:

- Tudjon segítség nélkül egyszerű ritmusgyakorlatokat hangoztatni
- Felismerje a tanult ritmusképleteket, s azokat tudja hangoztatni
- Felismerje a páros és páratlan lüktetést

9. évfolyam

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Zenehallgatás, zeneirodalom	Ajánlott óraszám: 33 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Tájékozódás az időben – Szabálykövetés – Analógiák felismerése – Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége – Induktív és deduktív megközelítés képessége – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Önállóság 	

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A bécsi klasszika mestereinek: Haydn, Mozart, Beethoven művei: szimfóniák, szonáták, operák, versenyművek, vonósnégyesek, oratórikus művek
 Szimfóniák: Haydn: Üstdob, Óra, Medve
 Mozart: Jupiter, Nagy g-moll
 Beethoven: III. Eroica, V. Sors, IX. Tétélei
 Szonáták: Beethoven: Mondschein, Appassionata
 Operák: Mozart: Figaro, Don Giovanni, Varázsfuvola
 Beethoven: Fidelio
 Oratórikus művek: Haydn: Teremtés
 Mozart: Requiem
 Beethoven: Missa Solemnis
 Versenyművek: Mozart: d-moll zongoraverseny,
 Beethoven: Hegedűverseny
 Romantika: Schubert- dalok, VIII. Befejezetlen szimfónia, Schumann: Karneval, a-moll zongoraverseny, Paganini: 24 capricci, Chopin-keringők, Liszt: szimfonikus programzene: Les Preludes, Mazeppa, egyéb zongoraművek, Brahms, Dvorak, Csajkovszkij, Mendelssohn műveinek részletei
 Muszorgszkij: Egy kiállítás képei
 Bűn és bűnhődés: Erkel: Hunyadi, Verdi: Aida, Rigoletto
 Nemzet és költészet: Erkel: Bánk bán, Kodály kórusművei Berzsenyi, Ady, Petőfi versekre, Kodály: Psalmus Hungaricus
 Tragikus szerelmek : Verdi: Traviata, Wagner: Bolygó Hollandi, Trisztán
 Verdi, Fouré, Berlioz reqiemje

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Házi dolgozat készítése egyes korszakokról, művekről.
 A tanult zenei korszakok megkülönböztetése hallás után, a tanult jellemzők alapján.
 Rövid szóbeli ismertető készítése adjon a bécsi klasszicizmus és romantika jellemzésével.
 3- 3 Mozart, Verdi és Wagner opera történetének megismerése.
 Többször meghallgatott zeneművek alapján a szimfonikus zenekar hangszereinek megnevezése.
 A hangszerismeret bővítése könyvtári kutatómunkával.
 A megismert szerzők munkásságának bemutatása – kiselőadás.
 A zeneértés szakkifejezéseinek pontosítása – egyéni szakszótárírás.
 A zenei műfajok felsorolása példával.
 Az ókori kultúrák zenéjének rövid összefoglalása – esszéírás
 A más tantárgy témaköréhez illő zeneművek értelmezésének beillesztése az adott epochába (képzőművészet, történelem, irodalom).
 A témahetek bemutatóin a tanultak felhasználása.

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Éneklés	Ajánlott óraszám:
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Éneklés – Zenei hallás – Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Előítélet-mentesség – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarctűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség 	

	<ul style="list-style-type: none"> – Alkalmazkodás – Empátia, decentralálás, nézőpontváltás – Kritikusság – Figyelem, megfigyelés
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>	
<p>Műzenei szemelvények: magyar zenetörténeti dallamok: Csínom Palkó, Tyukodi Haydn: Drága lányka, Falusi jókedv Mozart: Figaro: Most pedig vége..., Asszonyok, lányok Varázsfuvola: Mily szép ez, Osiris, Isis... Beethoven: Százszorszép, Mormotte Schubert: A pisztráng Verdi: Nabucco: Mint a fecske... Aida: Ó, szép Aida... Rigoletto: Az asszony ingatag... Requiem: Lacrymosa... Erkel: Hunyadi: Meghalt a cselszövő..., Bánk bán: Hazám, hazám..., Keszű bordal Kodály–Berzsenyi: Magyarokhoz-kánon, Psalmus: Mikoron Dávid... Hangszeres darabok énekelhető témái: Haydn: Üstdob-II. andante Mozart: Nagy g-moll I. tétel szolm. Kis éji zene I. szolm. Beethoven: Hegedűverseny I. téma IX. szimf. IV. tétel – Örömóda Dvorak: „Újvilág” szimf. IV. tétel Csajkovszkij: VI. „Patetikus” szimf. I. tétel népdalok, balladák: Kőműves Kelemen, Kádár Kata</p>	
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>	
<p>Közös éneklés. Egyéni beszámoló az elsajátított énekekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása.</p>	

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Zenei ismeretek	Ajánlott óraszám:
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Önállóság – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás – Szövegértés: – Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése – Forráskeresés, tapasztalatgyűjtés 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Az újonnan tanult műfajok definiálása példával Hangnemek: 2# és 2b (D – h, B – g) Vezérmotívum, ária, solo, duett, tercett, duó, trió Romantikus zenekari hangzás Hangközök: szext, szeptim és a teljes oktáv Tempo-és dinamikai jelzések: crescendo, decrescendo, marcato, legato, staccato, pizzicato A zenei ABC hangjainak önálló alkalmazása</p>		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>A műfajok felismerése zenehallgatás során. A műfajok pontos definiálása – könyvtári munka, szakirodalom feldolgozása. A zenei szakkifejezések szabatos használata a művekről, korszakokról szóló beszámolóiban. A hangnemek felismerése, bemutatása. Szolmizálási gyakorlatok.</p>

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Ritmus	Ajánlott óraszám:
KAPCSOLÓDÁS <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Ritmusérzék – Önkontroll igénye – Próbálkozási hajlandóság – Előítélet-mentesség – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarc-tűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkészség – Alkalmazkodás – Empátia, decentráálás, nézőpontváltás – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet: – Mozgáskoordináció 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>A tanult műzenei szemelvények ritmusának követése, hangoztatása Kreatív zenei gyakorlatok Triola, kis éles, kis nyújtott</p>		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>Közös ritmizálás a megismert énekek éneklése során. Egyéni beszámoló az elsajátított ritmuselvekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása: improvizáció a tanult értékek segítségével. A témahetek bemutatóin az itt tanultak felhasználása.</p>		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- 1. Zenehallgatás, zeneirodalom:**
  - Tudja megkülönböztetni a tanult zenei korszakokat hallás után a tanult jellemzői alapján
  - Rövid szóbeli ismertetőt adjon a bécsi klasszicizmus és romantika jellemzésével
  - Tudjon 3-3 Mozart, Verdi és Wagner opera-történetet elmesélni
- 2. Éneklés:**
  - Tudjon minden korszakból jellemző részletet énekelni
  - Hangszeres témákat reprodukálni
  - Törekedjen a kifejező előadásmódra
- 3. Zenei ismeretek:**
  - Tudja felsorolni az idén tanult jellemző műfajokat egy-egy példával
  - Tempo-és dinamikai jelzések felismerése kottaképről
  - Egyszerű dallam lejegyzése tanári segítséggel
- 4. Ritmus:**
  - Tudjon felismerhetően felidézni tanult zenei szemelvényeket ritmusuk alapján
  - Önállóan hangoztassa a tanult ritmusképleteket

10. évfolyam

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Zenehallgatás, zeneirodalom	Ajánlott óraszám: 33 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Szabálykövetés – Analógiák felismerése – Önállóság – Tudatos normaalkalmazás – Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése – forráskeresés, tapasztalatgyűjtés – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Nyitottság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Mahler: Ezrek szimf., Puccini: Bohémélet, Pillangókisasszony, Richard Strauss: Salome, Debussy: A tenger, Ravel: Bolero, Pavane, Sztravinszj: Sacre..., Tűzmadár, Schönberg: Egy varsói menekült, Bartók: A kékszakállú herceg vára, Concerto, Cantata Profana, Kodály: Psalmus Hungaricus, kórusművek, Orff: Carmina Burana, Gerschwin: Porgy és Bess, Rhapsody in Blue, Satie: Gymnopedien, valamint a kortárs zene mestereinek (Kurtág, Szokolay, Ligeti, Penderecki, Cage, Nono, Reich) művei</p> <p>A jazz kiemelkedő alakjai: Benny Goodman, Louis Armstrong, Duke Ellington, Ella Fitzgerald, Miles Davis, Stan Gatz, Jan Garbarek, Dész László stb., Beatles, Pink Floyd, U2, Omega, LGT, Piramis, Edda, Presser Gábor és más kortárs könnyűzenei előadók, együttesek</p>		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – Felkészülés a képzési szakaszt lezáró dolgozatra. – A tanult zenei korszakokhoz kapcsolódó szerzők, művek ismerete – Beszámoló az opera- és koncertlátogatásról – Házi dolgozat készítése a választott zeneműről – Többször meghallgatott zeneművek alapján a szimfonikus zenekar hangszereinek megnevezése. – A hangszerismeret bővítése könyvtári kutatómunkával. – A megismert szerzők munkásságának bemutatása – kiselőadás. – A zeneértés szakkifejezéseinek pontosítása – egyéni szakszótárírás. – A zenei műfajok felsorolása példával. – Az ókori kultúrák zenéjének rövid összefoglalása – esszéírás. – A más tantárgy témaköréhez illő zeneművek értelmezésének beillesztése az adott epochába (képzőművészet, történelem, irodalom). – A témahetek bemutatón a tanultak felhasználása. – A 10. évfolyam végén egy összegző tudásszint-felmérő dolgozat írása csoportosan, a minimum követelmények figyelembe vételével (stílusismeret, zeneszerzők, zenetörténeti korszakok, zeneművek ismerete, korban való elhelyezése, zenei ismeretek). 		

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Éneklés	Ajánlott óraszám:
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> - Éneklés - Zenei hallás - Ritmusérzék - Önkontroll igénye - Próbálkozási hajlandóság - Előítélet-mentesség - Önkifejezés - Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll - Kudarcátűrés - Tapintat - Kooperativitás - Tolerancia - Segítőkészség - Alkalmazkodás - Empátia, decentrálás, nézőpontváltás - Kritikusság - Figyelem, megfigyelés 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Énekes szemelvények: hangszeres művek énekelhető témái Spirituálék, magyar népdalok, balladák, kánonok Könnyűzenei szemelvények		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
Közös éneklés. Egyéni beszámoló az elsajátított énekekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása.		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Zenei ismeretek	Ajánlott óraszám:
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> - Figyelem, megfigyelés - Adatgyűjtés megadott szempontok alapján - Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján - Forráshasználat - Könyvtárhasználat 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Tanult zenei műfajok felismerése Vegetáriai hangzás felismerése, hangfajok elkülönítése A nagyzenekari hangzás, elektronikus zene Kromatika, atonalitás, dodekafónia, reihe, sprechgesang Ragtime, big band, dixiland, combo, free jazz Hangnemek ismerete 3# és 3b – ig (a – fisz, esz – c)		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
A műfajok felismerése zenehallgatás során. A műfajok pontos definiálása – könyvtári munka, szakirodalom feldolgozása.		

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Ritmus	Ajánlott óraszám:
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	ÉNEK-ZENE	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Ritmusérzék – Próbálkozási hajlandóság – Önkifejezés – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – Kudarcátűrés – Tapintat – Kooperativitás – Tolerancia – Segítőkézség – Alkalmazkodás – Empátia, decentrálás, nézőpontváltás – Figyelem, megfigyelés – Emlékezet: – Mozgáskoordináció 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Összefüggő ritmusgyakorlat egyéni hangoztatása Zeneművek egyszerűbb ritmikai jellegzetességeinek követése, reprodukálása Az eddig tanultak összegzése, alkalmazása, improvizáció Sáry lászló: kreatív zenei gyakorlatok – újabb előadási darabok Egyszerűbb ritmusgyakorlatok, dallamrészek hallás utáni önálló lejegyzése</p>		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p>Közös ritmizálás a megismert énekek éneklése során. Egyéni beszámoló az elsajátított ritmuselvekből. Szereplés a közösségi alkalmakon, iskolai ünnepeken. Bemutató tartása: improvizáció a tanult értékek segítségével. A témahetek bemutatóin az itt tanultak felhasználása.</p>		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**Zenehallgatás, zeneirodalom:**

- A tanult zenei korszakokhoz kapcsolódó szerzők, művek ismerete
- Beszámoló az opera- és koncertlátogatásról
- Házi dolgozat készítése a választott zeneműről

Éneklés:

- Legalább 15-20 zenei szemelvény előadása emlékezetből

Zenei ismeretek:

- A XX. sz. és az eddig tanult műfajok ismerete
- A jazz műfajainak ismerete
- A XX. század új zenei jelenségeinek ismerete

Ritmus:

- összefüggő ritmusgyakorlat hangoztatása segítség nélkül
- egyszerű gyakorlat lejegyzése a tanult elemek alapján
- improvizáció a tanult keretek között

TESTNEVELÉS

7. évfolyam

A 7. évfolyam kezdetére tanulóink elérkeznek arra a tudásszintre, hogy önállóan is meg tudják szervezni szabadidős és sporttevékenységüket. Ez két jelentős előnnyel bír: egyrészt folyamatosan képezni tudják magukat, illetve szabadidejüket hasznosan tölthetik el, s ebbe nem csak társaikat, hanem esetleg családjukat is bevonhatják. Fontos, hogy olyan tartalmi egységek is kerüljenek a tananyagba, amellyel gyakran találkozhatnak különböző sportadókon, illetve médiafelületeken. Ezek színesítik a repertoárt, illetve kiválthatják ugyanazokat a kedvező élettani hatásokat, mint a hagyományos sportágak.

7. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 165 – heti óraszám: 5

Témakör	A témakör feldolgozására javasolt óraszám
Atlétika	30 óra
Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	20 óra
Sportjátékok	40 óra
Szabadidős sporttevékenységek	50 óra
Küzdősportok	10 óra
Úszás	15 óra

1.

A TÉMAKÖR CÍME	Torna – gimnasztika- rendgyakorlatok	Ajánlott óraszám: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önfegyelem – Pontosság – Bátorság – Segítségadás – Koordinációs képességek – Ritmusérzék 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
1. Rendgyakorlatok <ul style="list-style-type: none"> – a 6. évfolyamon tanultak alkalmazása – fejlődések, szakadozások – menet 2. Gimnasztika <ul style="list-style-type: none"> – 1–12 ütemű szabadgyakorlatok végrehajtása folyamatosan – 1–12 ütemű szabadgyakorlatok kéziszerrel felhasználásával, zenére – tartásjavító, gerincoszlopot tartó izomcsoportok erősítése kéziszerrel – törzserősítések minden formája – relaxációs és légzőgyakorlatok 3. Torna <ul style="list-style-type: none"> – összefüggő talajgyakorlat összekötő gimnasztikai elemekkel a 6. évfolyamban tanultak megfelelően – szekrényugrás: lányok 4 részen szélteben, guggoló átugrás lebegő támasszal fiúk hosszába állított szekrényen 4. illetve 5 részen guggoló átugrás lebegő támasz kísérettel – függésgyakorlatok két kötélen, gyűrűn, KTK-n – ritmikus sportgimnasztika (lányoknak) – kargyakorlatok, lábgyakorlatok, törzsgyakorlatok, táncos mozgásformák zenére 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Rendgyakorlatok <ul style="list-style-type: none"> – a 6. évfolyamban tanultak ismétlése – fejlődések, szakadozások vezényszóra kettes, hármas illetve négyes oszlopba és vissza – menet megindítása vezényszóra irányjelöléssel 		

- *menet beszüntetése vezényszóra*
- *futás megindítása helyből és járásból vezényszóra*
- *futás beszüntetése vezényszóra*

Gimnasztika

- *botgyakorlatok*
- *ugrókötél gyakorlatok*
- *gumikötél gyakorlatok*
- *kézisúlyzó gyakorlatok 1-2 kg-os súlyzóval*
- *a fenti kéziszerék közül 1-1-gyel összefüggő gyakorlat zenére*
- *tartásjavító gyakorlatok: lábujj, sarok, lábfej külső élén való járás, lábfejkörzések, lábfejhajlítás, apró tárgyak lábujjakkal való mozgatása, szedegetése*
- *kúszógyakorlatok*
- *gyakorlatok törzsizmok erősítésére kéziszerék segítségével*
- *légzőgyakorlatok hasi és rekeszizom légzés elsajátítása fekvő helyzetben*
- *gyakorlatok a helyes légzés összekapcsolásával*
- *gyakorlatok fekvő helyzetben lehunyt szemmel*
- *gyakorlatok kényelmes támasztott ülésben lehunyt szemmel*

Torna

- *talajgyakorlat*
- *fejenállás, kézenállás, repülő- és gurulóátfordulás, kézen átfordulás oldalra beépítésével, összekötő gimnasztikai elemek segítségével*
- *szekrényugrás dobantó használatával a repülés ívének növelésével, lebegő támasz illetve támaszkísérletekkel, segítségadással*
- *függőgyakorlatok 2 kötélén vagy gyűrűn húzódkodással illetve fellendüléssel*
- *a tanult elemek ismétlése*
- *húzódkodási kísérletek alsó illetve felső fogással, lehet versenyszerűen*
- *kötélmászás mászókulcsolással, függeszkedési kísérletek*
- *RSG: hintajárás, érintő járás, hármas lépés, ezek összekapcsolása kar- és törzsgyakorlatokkal, zenére*

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Atlétika	Ajánlott óraszám: 30 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANINTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Monotónia tűrés – Kreativitás – Próbálkozási hajlandóság, céltudatosság – Versenyszellem kialakítása 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
1. Futások <ul style="list-style-type: none"> – a 6. évfolyamon tanultak alkalmazása – vágtafutások – aerob jellegű futások pályán – aerob jellegű futások terepen 2. Ugrások <ul style="list-style-type: none"> – magasugrás átlépő technikával, guruló technikával, hasmánt technikával, flopp technikával – távolugrás nekifutással elugró gerendáról guggoló illetve homorító technikával – szökdelések életkornak megfelelő eszközzel, kis súllyal, nehezekekkel 3. Dobások <ul style="list-style-type: none"> – kislabda hajítás nekifutásból – hajítások, lökések tömött labdával egy és két kézzel helyből és nekifutásból – súlylökés helyből – súlylökés becsúzással 		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Rajtok</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>térdelőrajt támláról</i> <p>Futások</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>iramfutások piramis módszerrel</i> – <i>fokozó futások</i> – <i>vágtafutások térdelőrajttal 60 illetve 100 méteren versenyszerűen</i> – <i>váltófutás repülőrajttal</i> – <i>Cooper-teszt</i> – <i>kitartó futás terepen – mezei futás</i> <p>Ugrások</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>távolugrás elugró gerendáról guggoló illetve homorító technikával eredményre</i> – <i>magasugrás átlépő, guruló, hasmánt és flopp technikával</i> – <i>magasugrás verseny</i> – <i>sorozatugrások, szökdelő versenyek nehezekkel</i> – <i>mélybeugrás</i> <p>Dobások</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>kislabda hajítás távolba nekifutással versenyszerűen</i> – <i>súlylökés helyből becsúszással 2-3 kg-mos súlygolyóval</i>

3.

A TÉMAKÖR CÍME	Sportjátékok	Ajánlott óraszám: 40 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Szabálykövetés – Alkalmazkodás – Csapatpszellel – Egyéni érdek alárendelése csapatérdeknek – Helyzetfelismerés – Kreativitás 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>Kézilabda</p> <ul style="list-style-type: none"> – a 6. évfolyam anyaga – az egyén szerepe a csapatban – csapattaktika – védekezési variációk – támadási variációk <p>Kosárlabda</p> <ul style="list-style-type: none"> – a 6. évfolyam anyaga – védekezési taktikák – támadási taktikák – streetball <p>Labdarúgás</p> <ul style="list-style-type: none"> – a 6. évfolyam anyaga – egyérintős játék – kétérintős játék – védekezési taktikák – támadási taktikák <p>Röplabda</p> <ul style="list-style-type: none"> – a 6. évfolyam anyaga – egyes, kettes, hármas sánc – nyitás-fogadási variációk – támadás szélén és közepén 		

- befutó feladó, feladás hátra
- védekezési taktikák
- támadás 4-es, 3-as és 2-es pozícióban

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

1. *Kézilabda*
  - *a posztnak megfelelő játék támadásban és védekezésben*
  - *védekezés nyitottan, zártan*
  - *védekezés a 6-os vonalon*
  - *vegyes védekezés*
  - *emberfogásos védekezés*
  - *a beálló játéka*
  - *az átlövő játéka*
2. *Kosárlabda*
  - *emberfogásos védekezés*
  - *területvédekezés*
  - *támadás zónával szemben*
  - *támadás emberfogásos védekezéssel szemben*
  - *3 pontos dobások gyakorlása*
  - *streetball szabályoknak megfelelően*
3. *Labdarúgás*
  - *pontrúgások*
  - *területvédekezés*
  - *követő emberfogás*
  - *védekezésből támadás*
  - *hosszú indítások*
  - *labdarúgó mérkőzés*
  - *lábtenisz*
  - *strandfoci a szabályoknak megfelelően*
4. *Röplabda*
  - *csapatnyitás és fogadási taktikák*
  - *ütés szélén és centerben*
  - *sáncgyakorlatok*
  - *befutó feladó szabályoknak megfelelően (helytartás)*
  - *játék szabályoknak megfelelően*
  - *strandröplabda*
  - *játék 2-2 ellen, és 4-4 ellen szabályoknak megfelelően*

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Szabadidős sporttevékenységek	Ajánlott óraszám: 50 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Alkalmazkodás – Kreativitás – Ügyesség – Koordinációs és kondicionális képességek 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Téli sportok a szabadban <ul style="list-style-type: none"> – koresolyázás – nordic walking 2. Tollaslabdázás 3. Kerékpározás terepen 4. Strandsportok 		

5. Floorball

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

1. Korcsolyázás

- *bemelegítés a speciális körülményeknek megfelelően*
- *lépegetés állóhelyben*
- *járás előre adott jelig*
- *esések gyakorlása*
- *járásból csúszásba*
- *futásból csúszásba*
- *csúszás guggolásba*
- *csúszás közben terpeszcsúszásba majd vissza*
- *korcsolyázás előre*
- *hátrafelé korcsolyázás*
- *csúszás lebegőállásba*
- *szlalom*

2. Nordic walking

- *a botok szerepe*
- *a botok használata*
- *a kar- és a lábmunka összehangolása*

3. Tollaslabdázás

- *ütőfogások*
- *csukló- és alkarmozgás*
- *lábmunka*
- *tenyeres ütések*
- *adogatások*
- *fonák ütések*

4. Kerékpározás terepen

- *hajtás felfelé változatos terepen*
- *hajtás lefelé változatos terepen*

5. Strandsportok

- *strandfoci*
- *strandkézilabda*
- *strandkosárlabda*
- *strandröplabda*

6. Floorball

- *az ütő használata*
- *ütésformák*
- *gyakorlatok tárgykerüléssel*
- *gyakorlatok párban illetve csoportban*
- *kapus játéka*
- *floorball mérkőzések*

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Küzdősportok	Ajánlott óraszám: 10 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önfegyelem – Az ellenfél tisztelete – Tiszta küzdelem – Kudarcátűrés – Gyorsaság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> 1. Judo <ul style="list-style-type: none"> – a 6. évfolyam feladatainak átismétlése – dobások 2. Küzdőjátékok 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> 1. Judo <ul style="list-style-type: none"> – <i>térdingatás</i> – <i>kis belső horogdobás</i> – <i>bokaingatás</i> – <i>nagy külső horogdobás</i> 2. Küzdőjátékok <ul style="list-style-type: none"> – <i>kötélhúzás</i> – <i>számolylabda 3 kg-os medicinlabdával rögbiszerűen</i> 		

6.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Úszás	Ajánlott óraszám: 15 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Alkalmazkodás – Vízbiztonság megerősítése – A megszerzett úszástudás megerősítése – A társ figyelemmel kísérése 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – A hatodik évfolyam anyagának gyakorlatai – A választott úszásnem technikájának tökéletesítése – Teljesítmény növelése 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> 1. Rajtok és fordulók <ul style="list-style-type: none"> – <i>rajt fejesugrással</i> – <i>rajt falról</i> – <i>átcsapós forduló</i> – <i>bukóforduló</i> 2. A választott úszásnem gyakorlása <ul style="list-style-type: none"> – <i>levegővétel tökéletesítése</i> 		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**Atlétika:**

- A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében való mérhető javulás
- A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása, teljesítmény növelése
- A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése, teljesítménynövekedéssel
- Állóképesség fejlesztő futásban a saját iramának helyes megválasztása

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:

- Ismerje a tanult gyakorlatok szabályos végrehajtását, képes legyen helyben és mozgás közben vezényszónak megfelelő folyamatos végrehajtásra
- Tanult gimnasztikai elemekből tudjon összeállítani 12-14 négy-, nyolcüttemű gyakorlatot, és azokat végrehajtani
- Legyen képes folyamatos mozgással legalább 12 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni
- Ismerje, és helyesen valósítsa meg a tanult talajjeleket
- Képes legyen nem szokványos testhelyzetekben gurulásokra
- Ismerje a dobantó használatát
- Tanult talajjelekből tudjon összefüggő gyakorlatot bemutatni, saját tervezés alapján kéziszerke igénybe vételével
- Alakuljon ki biztonságérzet függéshelyzetben
- Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélen vagy gyűrűn, és állítson össze összefüggő gyakorlatot

Kézilabda:

- Tudjon 8-10 méteres távolságra átadásokat és átvételeket végrehajtani helyben és mozgás közben
- Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni
- Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat támadásban és védekezésben
- A meghatározott posztnak megfelelő feladatokat ismerje és alkalmazza

Kosárlabda:

- Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől
- Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat
- Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást
- Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat
- Ismerje a 2-2 elleni játék elemeit
- Hajtson végre 3 pontos dobásokat eredményesen

Labdarúgás:

- Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni
- Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással
- Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni
- Állóhelyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
- Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
- Tudjon párban fejelni
- Tudjon felugrásból fejelni
- Ismerje és alkalmazza a tanult védekező és támadó taktikát
- Eredményesen hajtsa végre az egyérintős játékot
- Hajtson végre eredményes pontrúgásokat

Szabadidős sporttevékenységek:

- Legyen képes részt venni a szabadtéri órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze

Küzdősport:

- Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni

Úszás:

- Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest.

8. évfolyam**BEVEZETÉS**

A 8. évfolyamra, ha a tanulók a tantervi mozgásanyagot elsajátították, és eredményesen képesek alkalmazni azt, akkor elérték a testi képességük megfelelő színvonalát. A testi nevelés és oktatás és az egyéni képességek fejlődése nehezen képzelhető el megfelelő sikerélmény nélkül. El kell érní, hogy a gyermek számára a mozgás az öröm forrása legyen. Ha ezt sikerül megvalósítani, akkor a gyermek a későbbi életében a mozgásigény szükségletként fog jelentkezni. Ez a tevékenység úgy fejleszti testi-szellemi képességeit és készségeit, hogy a feladatmegoldásokhoz szükségtelen merev szervezeti és gyakoroltatási keretet alkalmazni.

Évi óraszám: 165 – heti óraszám: 5

Témakör	A témakör feldolgozására javasolt óraszám
Atlétika	30 óra
Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	20 óra
Sportjátékok	40 óra
Szabadidős sporttevékenységek	55 óra
Küzdősportok	10 óra
Úszás	10 óra

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Atlétika	Ajánlott óraszám: 30 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Szervezési és tervezési készségek – Kreativitás – Céltudatosság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>1. Futások</p> <ul style="list-style-type: none"> – vágtafutások 60, 100, 200 méteren – középtávú futások 400, 800 méteren – terepfutás – mezei futás – Cooper-teszt <p>2. Ugrások</p> <ul style="list-style-type: none"> – távolugrás választott technikával eredményre – magasugrás választott technikával eredményre <p>3. Dobások</p> <ul style="list-style-type: none"> – kislabda hajítás nekifutásból eredményre – súlylökés becsúszással – hajítások, lökések tömött labdáival egy és két kézzel 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p><i>Futások</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>térdelőrajttal rajtgépből vágtafutások időre</i> – <i>középtávú futások térdelőrajtból és állórajtból időre</i> – <i>mezei futás-terepfutás a lehetőségek függvényében</i> – <i>Cooper-teszt pályán</i> <p><i>Ugrások</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>távolugrás kimért rohammal elugró gerendáról eredményre</i> – <i>magasugrás kimért rohammal eredményre</i> <p><i>Dobások</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>kislabda hajítás nekifutásból eredményre</i> – <i>súlylökés becsúszással 3-4 kg-os súllyal dobókörből</i> 		

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	Ajánlott óraszám: 20 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Pontosság – Segítségadás – Önfegyelem 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>1. Rendgyakorlatok</p> <ul style="list-style-type: none"> – a tanult gyakorlatok pontos végrehajtása állóhelyben és mozgásban vezényszóra <p>2. Gimnasztika</p> <ul style="list-style-type: none"> – 1-12 ütemű szabadgyakorlatok végrehajtása folyamatosan – nyújtó és ernyesztő gyakorlatok – gyakorlatok szereken <p>3. Torna</p> <ul style="list-style-type: none"> – a tanult talajgyakorlati elemekkel önálló gyakorlat összeállítása és végrehajtása – szekrényugrás négy részen széltében, guggoló átugrás lebegőtámasszal (lányok) öt részen hosszában, guggoló átugrás – lebegőtámasz kísérettel (fiúknak) – függésgyakorlatok kötélben, gyűrűn a tanult elemnek felhasználásával – kötélmászás mászókulcsolással illetve függeszkedési kísérletekkel – ritmikus sportgimnasztika lányoknak 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p><i>Rendgyakorlatok</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – a tanult gyakorlatok végrehajtása társ általi vezénnyelssel helyben és mozgásban <p><i>Gimnasztika</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – 1–12 ütemű szabadgyakorlatok önálló tervezéssel kéziszer és zene felhasználásával – aktív nyújtógyakorlatok saját izomerővel – passzív nyújtógyakorlatok társ közreműködésével – végtagok passzív leejtése, felrúzása – valamelyik elernyesztett testrész aktív ingatása – mozgás nélküli ernyesztő gyakorlatok fekvő helyzetben – akadályfutások számoly, pad, ugrószekrény segítségével <p><i>Torna</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – tanult talajgyakorlati elemekből összefüggő gyakorlat tervezése és bemutatása térben – szekrényugrás lebegőtámasz helyzet kialakítása az első és a támaszhelyzet utáni második ív megnövelése kényszerhelyzetek segítségével – függésgyakorlatok – a tanult elemekből összefüggő gyakorlat tervezése, a lendület növelése, leugrás utáni biztos talajfogás – kötélmászás mászókulcsolással (lányok), függeszkedéssel lefelé (fiúk) – egyszerű karkörzésekkel kapcsolt lépések – keringő lépés – galoppszökdelés 		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Sportjátékok	Ajánlott óraszám: 40 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK,</i> <i>ATTITŰDÖK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Csapatszellem kialakítása – Szabályalkotás, -követés, -alkalmazás – Helyzetfelismerés – Kreativitás 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>1. Kézilabda</p> <ul style="list-style-type: none"> – a 7. évfolyam anyagának gyakorlása – támadás emberelőnyben – támadás emberhátrányban – védekezés emberelőnyben – védekezés emberhátrányban <p>3. Kosárlabda</p> <ul style="list-style-type: none"> – a 7. évfolyam anyagának gyakorlása – védekezési variációk – támadási variációk <p>4. Labdarúgás</p> <ul style="list-style-type: none"> – a 7. évfolyam anyagának gyakorlása – védekezési formák, támadási variációk <ul style="list-style-type: none"> ○ Röplabda – a 7. évfolyam anyagának gyakorlása – támadási variációk – védekezési variációk 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p><i>Kézilabda</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>védekezés 3:3 területvédelemmel</i> – <i>védekezés 3:3 vegyes védekezéssel</i> – <i>támadás emberelőnyben gyors indítással</i> – <i>támadás emberhátrányban gyors indítással</i> – <i>védekezés emberelőnyben követő emberfogással</i> – <i>védekezés emberhátrányban 6 méteren</i> <p><i>Kosárlabda</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>hármass helycsere, helyzet kialakítás befutások hármass csoportokban</i> – <i>védekezés hármass helycsere ellen</i> – <i>hármass lefutások</i> – <i>védekezés a hármass lefutások ellen</i> – <i>3:3 elleni folyamatos játék támadásban</i> – <i>3:3 elleni folyamatos játék védekezésben</i> – <i>5:5 elleni kötetlen játék</i> <p><i>Labdarúgás</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>nagypályás játék: – 4-3-3</i> <i>4-4-2</i> <i>3-4-3 felállásban 11-11 ellen</i> <p><i>Röplabda</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>támadási variációk: kiemelt labda a szélen, szúrt labda a szélen, center- támadás feladó előtt, centertámadás feladó mögött, kombinált támadások</i> – <i>védekezés a hálónál: sánc átlóban, sánc vonalon, sánc centerben</i> – <i>védekezés oldalvonalon</i> – <i>védekezés alapvonalon</i> – <i>liberójáték</i> 		

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Szabadidős sporttevékenységek	Ajánlott óraszám: 55 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Alkalmazkodás – Kreativitás – Ügyesség 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Korcsolyázás 2. Görkorcsolyázás 3. Tollaslabda 4. Strandsportok 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p><i>Korcsolyázások</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – két illetve egy lábón csúszás közben térdhajlítások és nyújtások – haladás ívben – fordulatok két lábón – átmenetek – „roller” – keresztezett ellenív – egylábás fékezések – kétlábás fékezések – forgások <p><i>Görkorcsolyázás</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – előrehaladás rollerozó mozgással – korcsolyázólépés – kanyarlépések – gyakorlatok hátrafelé – hokimegállás – vészmegállás <p><i>Tollaslabda</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – „Tartsd a labdát a levegőben!” – páros játék egyszerű szabályokkal – tollaslabdázás asztalitenisz-szabályokkal – kötetlen játék egyéniben és párosban <p><i>Strandsportok</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – strandfoci – strandkézilabda – strandkosárlabda – strandröplabda 		

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Küzdősportok	Ajánlott óraszám: 10 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Sportszerűség – Kudartűrés – Önfegyelem – A másik tisztelete 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Judo-dobások Zsámolylabda rögbiszerűen		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<i>Judo</i> <ul style="list-style-type: none"> – <i>válldobás</i> – <i>kaszáló csipődobás</i> <i>Zsámolylabda rögbiszerűen</i> 5 kg-os medicinlabda eljuttatása az ellenfél felfordított zsámolyába		

6.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Úszás	Ajánlott óraszám: 10 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Vízbiztonság megerősítése – A megszervezett úszástudás tökéletesítése – A vízben való mozgás veszélyeinek ismerete és azok megelőzése 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
A hetedik évfolyam anyagának gyakorlatai A választott úszásnem technikájának tökéletesítése Teljesítmény növelése		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Levegővétel tökéletesítése folyamatos úszás, az úszásnem technikájának 5-ös, 4-es, 3-as, 2-es levegővel</i> – <i>Teljesítmény növelése versenyszerűen</i> – <i>Akadályúszás</i> 		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI*Atlétika:*

- A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében való mérhető javulás
- A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása, teljesítmény növelése, a roham kimerésének gyakorlatának ismerete
- A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése, teljesítménynövekedéssel, a becsúszó súlylökéstechnika végrehajtása
- A terepfutás sajátosságainak ismerete és a terepnek megfelelő iram kiválasztása

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:

- Ismerje a tanult gyakorlatok szabályos végrehajtását, képes legyen helyben és mozgás közben vezényszónak megfelelő folyamatos végrehajtásra

- Tanult gimnasztikai elemekből tudjon összeállítani 12-14 négy-, nyolcüttemű gyakorlatot, és azokat végrehajtani
- Legyen képes folyamatos mozgással legalább 12 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni
- Ismerje és helyesen valósítsa meg a tanult talajelemeket, tervezen összefüggő gyakorlatot összekötő elemekkel, zenével térben végrehajtva
- Ismerje a dobantató használatát, képes legyen kimérni a megfelelő távolságot minél nagyobb ív elérésének érdekében
- Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélben vagy gyűrűn, és állítson össze összefüggő gyakorlatot

Kézilabda:

- Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni
- Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat támadásban és védekezésben
- A meghatározott posztnak megfelelő feladatokat ismerje és alkalmazza

Kosárlabda:

- Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől
- Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat
- Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást
- Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat
- Ismerje a 3-3 elleni játék elemeit
- Ismerje az 5-5 elleni játék elemeit
- Hajtson végre 3 pontos dobásokat eredményesen

Labdarúgás:

- Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni
- Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással
- Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni
- Állóhelyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
- Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
- Tudjon párban fejelni
- Tudjon felugrásból fejelni
- Ismerje és alkalmazza a tanult védekező és támadó taktikát
- Eredményesen hajtsa végre az egyérintős játékot
- Hajtson végre eredményes pontrúgásokat
- A tanult támadási és védekezési taktikában találja meg a helyét, és a feladatának megfelelően hajtsa végre azt

Szabadidős sporttevékenységek: Legyen képes részt venni a szabadtéri órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze

Küzdősport: Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni

Úszás: Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest.

9. évfolyam

BEVEZETÉS

Az évfolyam testnevelés tananyaga egyrészt az általános iskolában tanultak elmélyítéséről, a technikai szint csiszolásáról szól, valamint új részként megjelenik az izomerő terhelése – erő és állóképesség jelleggel – különféle sporteszközök igénybevételével a gerincoszlop és a törzsizomzat fejlettségének függvényében. Elindul egy olyan jellegű képzés is, melynek során a tanulók olyan képességek birtokába kerülnek, amelyek segítségével képesek lesznek saját maguk és/vagy társaik, baráti közösségeik részére sportprogramot szervezni, illetve az élettani és saját állapotuk ismeretében edzésterveket készíteni. Egyre nagyobb hangsúly kerül az önállóan tervezett, szervezett és lebonyolított sportolás feltételeinek megteremtésére.

9. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 165 – heti óraszám: 5

Témakör	A témakör feldolgozására javasolt óraszám
Atlétika	30 óra
Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	20 óra
Sportjátékok	50 óra

Szabadidős sporttevékenységek	40 óra
Küzdősportok	10 óra
Úszás	15 óra

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Atlétika	Ajánlott óraszám: 30 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Kreativitás – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Futások</p> <ul style="list-style-type: none"> – önálló bemelegítő gyakorlatok – rövid távú futások versenyszerűen – középtávú futások versenyszerűen – hosszú távú futások <p>Ugrások</p> <ul style="list-style-type: none"> – magasugrás választott technikával – távolugrás választott technikával <p>Dobások</p> <ul style="list-style-type: none"> – kislabda hajítás versenyszerűen – súlylökés versenyszerűen – hajítások, lökések tömött labdával füles súllyal 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p><i>Futások</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>bemelegítő gyakorlatok önállóan: célgimnasztika, futóiskola, iramfutások, nyújtó, ernyesztő gyakorlatok</i> – <i>rövid távú futások: repülőfutások, 60, 100, 200 méter futás versenyszerűen időre</i> – <i>közép távú futások: váltogatott iramú futás, 400, 600 és 800 méter futás versenyszerűen időre</i> – <i>hosszú távú futások: saját iramban végrehajtott futások teljesítménynöveléssel</i> <p><i>Ugrások</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>magasugrás választott technikával kimért rohammal versenyszerűen</i> – <i>távolugrás választott technikával kimért rohammal versenyszerűen</i> <p><i>Dobások</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>kislabda hajítás nekifutásból eredményre</i> – <i>súlylökés becsúzással dobókörből eredményre</i> – <i>hajítások füles súllyal vagy 5 kg-os medicinlabdával (fiúk), 3 kg-os medicinlabdával (lányok)</i> 		

2.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	Ajánlott óraszám: 20 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önfegyelem – Pontosság – Segítségadás 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>1. Rendgyakorlatok</p> <ul style="list-style-type: none"> – az általános iskolában tanult alaki formák gyakorlása, továbbfejlesztése <p>2. Gimnasztika</p> <ul style="list-style-type: none"> – az általános iskolában tanult szabadgyakorlatok kéziszerrel nehezített variációkban való végrehajtása folyamatosan 15-20 percig – a törzsizomzat fejlesztése sportszerekkel <p>3. Torna</p> <ul style="list-style-type: none"> – az általános iskolában tanult talaj- és függésgyakorlatok gyakorlása – függeszkedések nehezített feltételekkel – húzódkodások – tolódkodások 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p><i>Rendgyakorlatok</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>társ által vezényelt alaki gyakorlatok végrehajtása pontosan minél rövidebb idő alatt</i> <p><i>Gimnasztika</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>összekapcsolható szabadgyakorlatok 15 percen keresztül bottal, ugrókötéllal, gumikötéllal illetve kézisúlyzóval</i> – <i>felületek bordásfal előtt, bordásfalba akasztott tornapadról</i> – <i>törzsemelések bordásfalba akasztott tornapadról, ugrószekrényről, lelógásból társ segítségével</i> <p><i>Torna</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>az általános iskolában tanult talaj- és függésgyakorlatok ismételt végrehajtása</i> – <i>kötélmászás ülésből mászókulcsolással, fiúknak függeszkedéssel le</i> – <i>húzódkodások kötéllel, gyűrűn vagy KTK-n</i> – <i>tolódkodások gyűrűn, KTK-n vagy 2 számolyra tett tornapad között</i> – <i>nehezített fekvőtámaszok</i> 		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Sportjátékok	Ajánlott óraszám: 50 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Csapatszellem – Helyzetfelismerés – Szabályalkotás, -követés, -alkalmazás 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>1. Kézilabda</p> <ul style="list-style-type: none"> – az általános iskolában tanultak csiszolása – taktikai repertoár bővítése – játék nehezített feltételekkel 		

- 2. Kosárlabda
  - az általános iskolában tanultak csiszolása
  - taktikai repertoár bővítése
  - játék nehezített feltételekkel
- 3. Labdarúgás
  - az általános iskolában tanultak csiszolása
  - taktikai repertoár bővítése
  - játék nehezített feltételekkel
- 4. Röplabda
  - az általános iskolában tanultak csiszolása
  - taktikai repertoár bővítése
  - játék nehezített feltételekkel

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Kézilabda**

- **az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével a csapatszerkezetben betöltendő posztra való speciális képzések**
- **nehezített körülmények közötti taktikai, technikai megoldások végrehajtása (pl. 1-2 kg-os medicinlabdával való játék stb.)**

Kosárlabda

- **az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével dobáskísérletek nehezített helyzetekben (pl. csak felpályáról lehet pontot szerezni**
- **technikai-taktikai megoldások nehezített helyzetben, kényszerítő eszközök beiktatásával**

Labdarúgás

- **az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével létszámihiányos védekezés és támadás technikai végrehajtása**
- **játék nehezített helyzetben (pl. csak fejjel lehet gólt elérni, csak 16-oson belül lehet gólt elérni stb.)**

Röplabda

- **az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével támadási variációk számának bővítése, mérkőzésen való alkalmazásuk, mezőnyvédekezés kényszerítő körülmények közbeiktatásával**
- **játék 6-6 ellen nehezített körülményekkel**

4.

A TÉMAKÖR CÍME	Szabadidős sporttevékenységek	Ajánlott óraszám: 40 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Kreativitás – Tervező-szervező képesség 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – Aerobic – Erősítő termék használata – Streetball – Strandsportok 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Aerobic		
<ul style="list-style-type: none"> – fitnessz aerobic – alakformáló aerobic – közérzetjavító órák 		

<p><i>Erősítő termék használata</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>gyakorlatok megtámasztott gerincoszloppal: fekvő nyomás, nyomás ferdepadon, nyakból nyomás ülve keretben, egykezes gyakorlatok ülésben bicepszre, tricepszre, vállra</i> – <i>felülések és törzsemelések padon</i> – <i>guggolások saját súlyal stepp pad segítségével</i> – <i>kitörések</i> <p><i>Streetball</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>villámturna szervezése a szabályoknak megfelelően</i> <p><i>Strandsportok</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>strandfoci</i> – <i>strandkézilabda</i> – <i>strandkosárlabda</i> – <i>strandröplabda</i>

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Küzdősport	Ajánlott óraszám: 10 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Küzdeni tudás – Önfegyelem – Gyorsaság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Önvédelmi fogások		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p><i>Önvédelmi fogások</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>ruhafogás véde</i> – <i>szemből a karok alatt történő átkarolás véde</i> – <i>szemből a karok felett történő átkarolás véde rúgással</i> – <i>hátról a karok felett történő átkarolás véde</i> – <i>hátról a karok alatt történő átkarolás véde karfeszítéssel</i> – <i>fojtás véde</i> 		

6.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Úszás	Ajánlott óraszám: 15 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Monotónia tűrés – Alkalmazkodás 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Úszás</p> <ul style="list-style-type: none"> – a tanult úszásnem technikájának és teljesítményének nevelése – a Cooper-teszt teljesítése úszással 		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK**Úszás**

- **versenyek aerob, és anaerob körülmények között**
- **a Cooper-teszt eredményének javítása**

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**Atlétika:**

- A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében való mérhető javulás
- A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása, teljesítmény növelése, a roham kimérésének gyakorlatának ismerete
- A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése, teljesítménynövekedéssel, a becsúszó súlylökéstechnika végrehajtása
- A terepfutás sajátosságainak ismerete és a terepnek megfelelő iram kiválasztása

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:

- Ismerje a tanult gyakorlatok szabályos végrehajtását, képes legyen helyben és mozgás közben vezényszónak megfelelő folyamatos végrehajtásra
- Legyen képes folyamatos mozgással legalább 15-20 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni kéziszeres igénybevételével
- Ismerje és helyesen valósítsa meg a tanult talajelemeket, tervezzen összefüggő gyakorlatot összekötő elemekkel, zenével térben végrehajtva
- Ismerje a dobantó használatát, képes legyen kimérni a megfelelő távolságot minél nagyobb ív elérésének érdekében
- Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélre vagy gyűrűre, és állítson össze összefüggő gyakorlatot
- Ismerjen has- és hátizom-erősítő gyakorlatokat sporteszközök igénybevételével és azokat képes legyen végrehajtani
- Legyenek sikeres függeszkedési és húzózkodási kísérletei

Kézilabda:

- Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni
- Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat támadásban és védekezésben
- A meghatározott posztnak megfelelő feladatokat ismerje és alkalmazza

Kosárlabda:

- Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől
- Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat
- Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást
- Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat
- Ismerje a 3-3 elleni játék elemeit
- Ismerje az 5-5 elleni játék elemeit
- Hajtson végre 3 pontos dobásokat eredményesen

Labdarúgás:

- Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni
- Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással
- Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni
- Álló helyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
- Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
- Tudjon párban fejelni
- Tudjon felugrásból fejelni
- Ismerje és alkalmazza a tanult védekező és támadó taktikát
- Eredményesen hajtsa végre az egyérintős játékot
- Hajtson végre eredményes pontrúgásokat
- A tanult támadási és védekezési taktikában találja meg a helyét és a feladatának megfelelően hajtsa végre azt

Szabadidős sporttevékenységek:

- Legyen képes részt venni a szabadtéri órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze

Küzdősport:

- Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni

Úszás:

- Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest.

10. évfolyam

BEVEZETÉS

A 10. évfolyamtól kezdődően, az életkori sajátosságoknak megfelelően megkezdődhet komplexen az erő- és állóképesség célzott fejlesztése. Az elvégzendő gyakorlatok, illetve sportjátékok kiválasztásánál fő szempont a teljes mozgásszerv-rendszer erősítése. Ebben a korban már nem csak fizikailag, hanem mentálisan is elérték a tanulók azt a pontot, ahonnan már tudatos – és sokszor önálló – munkával el lehet érni a kedvező változásokat.

10. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 165 – heti óraszám: 5

Témakör	A témakör feldolgozására javasolt óraszám
Atlétika	30 óra
Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	20 óra
Sportjátékok	50 óra
Szabadidős sporttevékenységek	40 óra
Küzdősportok	10 óra
Úszás	15 óra

1.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Atlétika	Ajánlott óraszám: 30 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Kreativitás – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Tervezés, szervezés 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ul style="list-style-type: none"> 1. Futások <ul style="list-style-type: none"> – versenyfutások – állóképességi futások 2. Ugrások <ul style="list-style-type: none"> – magas- és távolugrás – különböző súlyú fajtájú szerekkel 3. Dobások <ul style="list-style-type: none"> – súlylökés – különböző súlyú és fajtájú szerekkel 		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p><i>Futások</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – rövid és középtávú futások versenyszerűen teljesítménynöveléssel – állóképességi futások különböző terepviszonyok között az egyéni állapotnak megfelelően, de teljesítménynöveléssel – Cooper-teszt <p><i>Ugrások</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – távolugrás és magasugrás a választott technikával versenyszerűen – ugrások, szökdelések és szökkenések füles súllyal, medicinlabdával, és kézi súly igénybe vételével <p><i>Dobások</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – súlylökés 4-6 kg-os súllyal dobókörből – hajítások, dobások, vetések füles súllyal, medicinlabdával

2.

A TÉMAKÖR CÍME	Torna-gimnasztika-rendgyakorlatok	Ajánlott óraszám: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önfegyelem – Pontosság – Segítségadás 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>1. Rendgyakorlatok</p> <p>a korábban tanult rendgyakorlatok gyakorlatban való alkalmazása</p> <p style="padding-left: 40px;">Gimnasztika</p> <ul style="list-style-type: none"> – erősítő jellegű gyakorlatok – a törzsizomzat fejlesztése sportszerekkel – állóképesség-fejlesztő folyamatos gyakorlatok <p style="padding-left: 40px;">Torna</p> <ul style="list-style-type: none"> – húzódzkodások – tolódzkodások – függeszkedések 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p><i>Rendgyakorlatok</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – sorakozás, megindulás oszlopban való közlekedés utcai körülmények között <p><i>Gimnasztika</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – kézisúlyzó gyakorlatok – emelések, hordások párban – akadályfutások <p><i>Torna</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – húzódzkodások kötélén, gyűrűn vagy KTK-n sorozatban szériaemeléssel – tolódzkodások gyűrűn, KTK-n vagy 2 pad között sorozatban szériaemeléssel – mászás függeszkedéssel (lányok: függeszkedési kísérletek) – kötélmászás időre versenyszerűen – vándormászás időre versenyszerűen – az ismert függés- és talajgyakorlatok ismétlése 		

3.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Sportjátékok	Ajánlott óraszám: 50 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Csapatszellem – Helyzetfelismerés – Szabályalkotás, -követés, -alkalmazás 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<p>Kézilabda</p> <ul style="list-style-type: none"> – edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek bővítése, tudatos alkalmazása – zása – taktikai repertoár bővítése – játék nehezített feltételekkel <p>Kosárlabda</p> <ul style="list-style-type: none"> – edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek bővítése, tudatos alkalmazása – zása – taktikai repertoár bővítése – játék nehezített feltételekkel <p>Labdarúgás</p> <ul style="list-style-type: none"> – edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek bővítése, tudatos alkalmazása – zása – taktikai repertoár bővítése – játék nehezített feltételekkel <p>Röplabda</p> <ul style="list-style-type: none"> – edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek bővítése, tudatos alkalmazása – zása – taktikai repertoár bővítése – játék nehezített feltételekkel 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p><i>Kézilabda</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével a csapatszerkezetben betöltendő posztra való speciális képzések</i> – <i>nehezített körülmények közötti taktikai, technikai megoldások végrehajtása (pl. 1-2 kg-os medicinlabdával való játék stb.)</i> – <i>a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása</i> <p><i>Kosárlabda</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével dobáskísérletek nehezített helyzetekben (pl. csak felpályáról lehet pontot szerezni)</i> – <i>technikai-taktikai megoldások nehezített helyzetben, kényszerítő eszközök beiktatásával</i> – <i>a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása</i> <p><i>Labdarúgás</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével létszámihiányos védekezés és támadás technikai végrehajtása</i> – <i>játék nehezített helyzetben (pl. csak fejjel lehet gólt elérni, csak 16-oson belül lehet gólt elérni stb.)</i> – <i>a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása</i> <p><i>Röplabda</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>az ismert technikai és taktikai elemek végrehajtásának felgyorsítása kényszerítő helyzetek segítségével</i> 		

- *támadási variációk számának bővítése, mérkőzésen való alkalmazásuk, mezőnyvédekezés kényszerítő körülmények közbeiktatásával*
- *játék 6-6 ellen nehezített körülményekkel*
- *a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzésméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása*

4.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Szabadidős sporttevékenységek	Ajánlott óraszám: 40 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Kreativitás – Tervező-szervező képesség 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Aerobic 2. Erősítő termék használata 3. Streetball 4. 4. Strandsportok 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
<p><i>Aerobic</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>önálló koreográfia összeállítása választott zenére</i> – <i>a saját koreográfia megtanítása a társaknak</i> – <i>fitnessz aerobic</i> – <i>alakformáló aerobic</i> – <i>közérzetjavító órák</i> – <i>a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzésméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása</i> <p><i>Erősítő termék használata</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Az ismert gyakorlatok felhasználásával önálló edzésterv készítése és megvalósítása</i> – <i>gyakorlatok megtámasztott gerincoszloppal: fekvő nyomás, nyomás ferdepadon, nyakból nyomás ülve keretben, egykezes gyakorlatok ülésben bicepszre, tricepszre, vállra</i> – <i>felülések és törzsemelések padon</i> – <i>guggolások saját súllyal stepp pad segítségével</i> – <i>kitörések</i> – <i>a doppingok káros hatásainak ismerete és az ellenük való küzdelemben való részvétel</i> – <i>a sportág eredményes műveléséhez szükséges edzésméleti, élettani és táplálkozástudományi ismereteiben való jártasság megszerzése és tudatos alkalmazása</i> <p><i>Streetball</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>villámtorna szervezése a szabályoknak megfelelően</i> <p><i>Strandsportok</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>strandfoci</i> – <i>strandkézilabda</i> – <i>strandkosárlabda</i> – <i>strandröplabda</i> – <i>választott strandsportra vonatkozó villámtorna vagy bajnokság szervezése, forgatókönyvének elkészítése</i> 		

5.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Küzdősport	Ajánlott óraszám: 10 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Küzdeni tudás – Önfegyelem – Gyorsaság 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Önvédelmi fogások		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
Önvédelmi fogások <ul style="list-style-type: none"> – <i>egyenes ökölütés véde</i> – <i>pofonütés véde</i> – <i>előre rúgás véde</i> kifordulással – <i>előre rúgás véde</i> dobással – <i>segítségadás</i> lerántással 		

6.

<i>A TÉMAKÖR CÍME</i>	Úszás	Ajánlott óraszám: 15 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>A NEMZETI ALAPTANTERVHEZ</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS</i> <i>FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Monotóniatűr – Alkalmazkodás 	
<i>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</i>		
Úszás <ul style="list-style-type: none"> – a tanult úszásnem technikájának és teljesítményének nevelése – a Cooper-teszt teljesítése úszással – vízből mentés 		
<i>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</i>		
Úszás <ul style="list-style-type: none"> – <i>versenyek</i> <i>aerob, és anaerob körülmények között</i> – <i>a Cooper-teszt eredményének javítása</i> – <i>tárgy felhozása a medence aljáról fejesugrással</i> – <i>fuldokló megközelítése</i> – <i>fuldokló mentése partra húzással</i> – <i>elsősegélynyújtás megkezdése</i> 		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Atlétika:

- A tanulók fizikai állapotának felmérésére szolgáló tesztek eredményében való mérhető javulás
- A távol- és magasugrás tanult technikájának végrehajtása, teljesítmény növelése, a roham kimérésének gyakorlatának ismerete
- A dobások végrehajtása helyes technikával, különösképpen a dobás ívének képzése, teljesítménynövekedéssel, a becsúszó súlylökéstechnika végrehajtása

- A terepfutás sajátosságainak ismerete és a terepnek megfelelő iram kiválasztása
- Egyéni edzésterv készítése
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Torna, gimnasztika, rendgyakorlatok:

- Ismerje a tanult gyakorlatok szabályos végrehajtását, képes legyen helyben és mozgás közben vezényszónak megfelelő folyamatos végrehajtásra
- Legyen képes folyamatos mozgással legalább 15-20 percig gimnasztikai gyakorlatokat végezni kéziszerrel igénybevételeivel
- Képes legyen végrehajtani a tanult elemeket kötélben vagy gyűrűn, és állítson össze összefüggő gyakorlatot
- Ismerjen has- és hátizom-erősítő gyakorlatokat sporteszközök igénybevételeivel és azokat képes legyen végrehajtani
- Legyenek sikeres függeszkedési és húzózkodási kísérletei
- Tudja bemutatni a vándormászást
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Kézilabda:

- Ismerje a labda nélküli mozgásokat és helyezkedéseket, és azt tudja játékhelyzetben alkalmazni
- Tudja alkalmazni a tanult taktikai variációkat támadásban és védekezésben
- A meghatározott posztnak megfelelő feladatokat ismerje és alkalmazza
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Kosárlabda:

- Labda nélküli mozgásban és helyezkedésben tudjon elszakadni a védőtől
- Játékhelyzetben tudja alkalmazni a szabályokat
- Ismerje és tudja bemutatni a tempódobást
- Ismerje és tudja bemutatni a fektetett dobásokat
- Ismerje a 3-3 elleni játék elemeit
- Ismerje az 5-5 elleni játék elemeit
- Hajtson végre 3 pontos dobásokat eredményesen
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Labdarúgás:

- Helyben és mozgás közben tudjon társával passzolni
- Tudjon labdavezetést végrehajtani irányváltással
- Ismerje a labda nélküli helyezkedést, és azt tudja alkalmazni
- Állóhelyzetből, labdavezetésből, társtól kapott labdával tudjon kapura rúgni
- Tudja alkalmazni a kétérintős játékot
- Tudjon párban fejelni
- Tudjon felugrásból fejelni
- Ismerje és alkalmazza a tanult védekező és támadó taktikát
- Eredményesen hajtsa végre az egyérintős játékot
- Hajtson végre eredményes pontrúgásokat
- A tanult támadási és védekezési taktikában találja meg a helyét és a feladatának megfelelően hajtsa végre azt
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Szabadidős sporttevékenységek:

- Legyen képes részt venni a szabadidő órákon és ott aktív, intenzív tevékenység jellemezze
- Ismerje a doppingok káros hatásait
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Küzdősport:

- Ismerje a tanult technikai elemeket, azokat tudja bemutatni és küzdelemben alkalmazni
- Edzéselméleti, élettani és táplálkozástudományi ismeretek elmélyítése

Úszás:

- Képes legyen helyesen végrehajtani a tanult úszásnem technikáját, és teljesítménye az mutasson fejlődést elmúlt év eredményéhez képest
- Ismerje a vízből mentés elemeit
- Rendelkezzen alapvető elsősegélynyújtói ismeretekkel
- Egyéni edzésterv készítése

PROJEKTEK**ERDEI ISKOLA****Általános jellemzők**

Az erdei iskola célja részben az iskolában tanultak bemutatása a természetben, részben az ismeretek bővítése, részben hazánk tájegységeinek bemutatása. Utóbbi célnak megfelelően az alábbi négy (öt) területet javasoljuk: 1. Északi-középhegység, 2. Balaton-felvidék, 3. Sopron-Kőszeg vagy Örség, 4. Mecsek. Minden programegységre jellemző, hogy két nyitóelőadással indít, az egyik az adott tájegység természeti, a másik a kulturális képét mutatja be. További közös eleme minden erdei iskolának az egész napos kirándulás, amely szakmai hasznosság mellett fontos egészségnevelési szerepet is kap. A további tevékenységekben lényeges különbség van a 7–8. és a 9–10. évfolyam közt.

7–8. ÉVFOLYAM**Jellemzők**

A 7–8. évfolyamon a hangsúly a természet vizsgálatán van, élőlények gyűjtése, megfigyelése, határozása. Ez különösen nagy szerepet kap a 7. évfolyamon, ahol a rendszertani ismeretek ismétlése mellett jelentős új ismeretet is el kell sajátítania a tanulóknak. Szintén a 7. fontos vezéreleme a térképismeret. A 8. évfolyamon a fajismeret bővítése tovább folyik, de itt már komplett társulástani vizsgálatokat is végeznek, a hozzátartozó talajvizsgálatokkal együtt. Ezt egészíti ki a közetgyűjtés és határozás, valamint a csillagászat. A hetedik évfolyamon a csoportok egy szóbeli, beszélgetős beszámolóra készülnek a hét során, míg nyolcadikban egy kiállítást kell berendezniük.

Ajánlott helyszín

Erre a két évfolyamra olyan helyszínt ajánlunk, amely lehetőleg az erdőben van, lakott településtől messzebb. Megfelelő mennyiségű közös helyiség áll a tanulók rendelkezésére a gyűjtött anyagok feldolgozására, az előadásokra, illetve rossz idő esetére. Ilyen szempontoknak megfelelő – illetve általunk kedvelt – helyet könnyen találunk az alábbi hegységekben: Bükk, Zemplén, Mecsek, Balaton-felvidék.

7. évfolyam**1.**

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Információfeldolgozás – Információkezelés – Alkalmazkodás – Együttműködés – Csoporttudat – Célmeghatározás – Útkeresés – A terv megvalósítása
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ul style="list-style-type: none"> – Felkelteni a tanulók érdeklődését a természeti környezetben lezajló jelenségek, folyamatok megfigyelése és magyarázata iránt; – Értsék a térkép és a valóság közötti kapcsolatot, tudják összevetni a valóságban lévő dolgok és a térképek adta információkat; – Iránymeghatározás; 	

- Távolságmeghatározás a térképen becsléssel és méréssel, ismerjék a vonalas mérték használatát;
- Igazodjanak el a különböző térképeken (domborzati, közigazgatási és tematikus), ismerjék az elemi térképi információk leolvasásának technikáját;
- Ismerjék fel és nevezzék meg a közvetlen környezetben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen Topográfiai fogalmakat a térképen és a földgömbön;
- Ismerjék meg részletesen Magyarországot, a hazai tájak természeti értékeit;
- Tudják, hogy a tudományos rendszerezés alapegysége a faj;
- Értsék meg, hogy egy fajba tartoznak azok az élőlények, melyek közös származásúak, külsőbelső testfelépítésükben megegyeznek, egymással szaporodnak és szaporodásra képes utódaik vannak;
- Korábbi ismereteik alapján értsek meg, hogy a rokon fajokat osztályokba, a közös származású osztályokat törzsekbe soroljuk;

- Az adott tájegység földtani, botanikai, zoológiai és kulturális értékeinek bemutatása
- Gyűjtési módszerek bemutatása
- Talajcsapdázás
- Vízi élőlények gyűjtése
- Rovar és egyéb alsóbbrendűek határozása
- Növénygyűjtés és határozás, herbáriumi lapok készítése
- Magyarország nagytájainak, hegységeinek, tájegységeinek megismerése
- Térképismeret
- Turistatérkép használata
- Kirándulás
- 11. Beszámoló

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportos munka:

talajcsapdázás;
 vízi hálózás;
 határozás;
 növénygyűjtés;
 herbáriumi lapok készítése;
 térképjelölés;
 térképkészítés;

Projekt:

Tájegység-bemutató, beszámoló

Egyéni:

jegyzőkönyv;
 állat- és növényrajzok;
 élménybeszámoló;

8. ÉVFOLYAM

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Információfeldolgozás Információkezelés Alkalmazkodás Együttműködés Csoporttudat Célmeghatározás Útkeresés, a terv megvalósítása
---	--

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

- Cél felkeltetni a tanulók érdeklődését a természeti környezetben lezajló jelenségek, folyamatok megfigyelése és magyarázata iránt;
- A tanulók ismerjék meg részletesen Magyarországot, a hazai tájak természeti értékeit;
- Tudják, hogy a tudományos rendszerezés alapegysége a faj;

- Ismerjék meg a leggyakrabban előforduló ásványokat, kőzeteket, nyersanyagokat és energiahordozókat;
- Tudják a hazai tájak életközösségeinek ökológiai szemléletű jellemzését, valamint az élőhelyek földrajzi sajátosságait!
- Az adott tájegység földtani, botanikai, zoológiai és kulturális értékeinek bemutatása
- Növény- és állatgyűjtés, határozás az előző évben megismertek alapján
- Magyarország megyéinek, megyeszékhelyének megismerése
- Társulások vizsgálata
- Talajtani vizsgálatok
- Kőzettani vizsgálatok
- Csillagászat
- Kirándulás
- Beszámoló

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportos munka:

- talajcsapdázás;
- vízi hálózás;
- határozás;
- növénygyűjtés;
- herbáriumi lapok készítése;
- térképjelölés;
- térképkészítés;
- társulástani vizsgálatok;
- talajtani vizsgálatok;
- kőzettani vizsgálatok;

Projekt:

- tájegység-bemutató kiállítás

Egyéni:

- jegyzőkönyv;
- állat- és növényrajzok;
- élménybeszámoló;

9–10. ÉVFOLYAM

Jellemzők

Az előző két évfolyamhoz képest három lényeges változást jelenik meg célként. Az egyik a program színesítése olyan elemekkel, amelyek nem kötődnek szorosan a természettudományokhoz, hogy a tárgy iránt kevésbé érdeklődők is találjanak kedvelt programokat. A másik, hogy több, komoly természettudományos foglalkozást is beiktatunk, pont a tudományok iránt mélyebben érdeklődők számára így intézményi látogatás, szakemberek bevonása vizsgálatokba, meghívott előadók. A harmadik jelentős változás, hogy 9–10. évfolyamon bevezetjük a műszeres méréseket. Míg 7–8. évfolyamon a természetvizsgálat hagyományos módjain volt a hangsúly, most már eszközöket is bevetünk.

Módszertani ajánlás

Érdekeltség teremtés. Az erdei iskola ún. kreditpontos, ami azt jelenti, hogy reggeltől estig minden időpontban legalább 5 tevékenység közül választhatnak a diákok, ezek közül 3 mindig szigorúan szakmai, a másik kettő nem feltétlenül kötődik a természettudományokhoz (művészet, turisztika stb.). Az egyes programok különböző pontszámot érnek, a pontszámok sávós rendszerben váltható osztályzatra. A kreditrendszer sok szaktanár, sok munkáját igényli, hisz a hajnali megfigyeléstől az éjszakai csillagászatig nagyon sok és sokféle programot ajánl a kerettanterv.

Ajánlott helyszín

Olyan, természeti környezethez közeli település, ahol van a közelben egyetem, kutatóintézet, üzem, turisztikai látványosság. Mecsek – Harkány, Balaton-felvidék – valamelyik Balaton parti település, Bükk – Szilvásvár ad stb.

9. évfolyam

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Információfeldolgozás, Információkezelés, Alkalmazkodás, Együttműködés, Csoporttudat, Célmeghatározás, Útkeresés, a terv megvalósítása
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ul style="list-style-type: none"> – Felkelteni a tanulók érdeklődését a természeti környezetben lezajló jelenségek, folyamatok megfigyelése és magyarázata iránt; – Ismerjék a tanulók a Kárpát-medence jellegzetes természet- és társadalom-földrajzi jellemzőit, az ott kialakult jellegzetes életmódokat; – Lássák, hogy a körülöttünk élő emberek emberi mivoltuk tekintetében egyenrangúak, mindössze kultúrájuk, értékrendjük alapján különböznek egymástól; – Ismerjék fel a természeti környezet közvetlen hatásait a társadalmi-gazdasági folyamatokban (hazai példák alapján); – Ismerjék fel a földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatásokat és az azokból adódó problémákat, keressenek megoldási módokat; – Ismerjék meg az ember okozta környezetkárosító folyamatokat; – Ismerjék fel a magyarországi régiók földrajzi jellemzőit, valamint a hasonló és eltérő jellemzőket; – Képesek legyenek megfigyeléseket, méréseket végezni, vizsgálni, tanári irányítással csoportmunkában és önállóan; – Ismerjék a legegyszerűbb eszközök, mérőműszerek gyakorlati alkalmazását, balesetmentes használatát; – Az életkoruknak megfelelően ismerjék a szakkifejezéseket, és megfelelően tudják használni azokat; – Tudjanak leírásokat, beszámolókat készíteni megfigyelésekről, ismeretekről szóban és írásban a megfelelő segédeszközök használatával, tanári irányítással; – Legyenek aktív résztvevői a projektmódszerrel történő ismeretszerzésnek és alkalmazásnak; – Legyen igényük a hétköznapi életben felhasználható földrajzi-környezeti tudás elsajátítására; – Az adott tájegység földtani, botanikai, zoológiai és kulturális értékeinek bemutatása – Az adott terület, település turisztikai feltérképezése – Ökológiai megfigyelések, mérések Ecolog készülékkel – Meteorológiai megfigyelések mérőműszerekkel – Matiné készítése a tájegységhez tartozó mondákból – Filmvetítés a tájegységgel kapcsolatban – Csillagászat – GPS – Geocaching – Borászati ismeretek – Népek, népcsoportok – Barlangászati ismeretek – Gyógyvizek ismerete – Kirándulás – Látogatás kutatóintézetekben – Látogatás üzemekben – Terepi megfigyelések a közeli védett területeken – A közeli nemzeti park értékeinek bemutatása <ul style="list-style-type: none"> – A tájegység népszokásainak összegyűjtése, bemutatása – A tájegység építészeti stílusainak bemutatása 	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Csoportos munka:	
<ul style="list-style-type: none"> – turisztika; – élőhelyvizsgálat; – matiné; – kultúrtörténeti kirándulás; – terepi megfigyelés; – makettkészítés; – filmkészítés; – meteorológiai megfigyelések, mérések; – ökológiai megfigyelések, mérések; – GPS; – geocaching; 	
Egyéni:	
<ul style="list-style-type: none"> – jegyzőkönyv; – <i>élménybeszámoló</i>; 	

10. ÉVFOLYAM

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Információfeldolgozás, Információkezelés, Alkalmazkodás, Együttműködés, Csoporttudat, Célmeghatározás, Útkeresés, a terv megvalósítása
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ul style="list-style-type: none"> – Felkelteni a tanulók érdeklődését a természeti környezetben lezajló jelenségek, folyamatok megfigyelése és magyarázata iránt; – Értsék a térkép és a valóság közötti kapcsolatot, tudják összevetni a valóságban lévő dolgok és a térképek adta információkat; – Tudjanak irányt meghatározni térképen; – Tudjanak a térképen távolságot meghatározni becsléssel és méréssel, ismerjék a vonalas mérték használatát; – Tudjanak eligazodni különböző térképeken (domborzati, közigazgatási és tematikus), ismerjék az elemi térképi információk leolvasásának technikáját; – Ismerjék fel és nevezzék meg a közvetlen környezetben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat a térképen és a földgömbön; – Ismerjék meg részletesen Magyarországot, a hazai tájak természeti értékeit; – Tudják, hogy a tudományos rendszerezés alapegysége a faj; – Értsék meg, hogy egy fajba tartoznak azok az élőlények, melyek közös származásúak, külsőbelső testfelépítésükben megegyeznek, egymással szaporodnak és szaporodásra képes utódaik vannak; – Korábbi ismereteik alapján értsék meg, hogy a rokon fajokat osztályokba, a közös származású osztályokat törzsekbe soroljuk. <p>Az adott tájegység földtani, botanikai, zoológiai és kulturális értékeinek bemutatása</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az adott terület, település turisztikai feltérképezése – Ökológiai megfigyelések, mérések Ecolog készülékkel – Meteorológiai megfigyelések mérőműszerekkel – Matiné készítése a tájegységhez tartozó mondákból – Filmvetítés a tájegységgel kapcsolatban – Csillagászat – GPS – Geocaching 	

- Borászati ismeretek
- Népek, népcsoportok
- Barlangászati ismeretek
- Gyógyvizek ismerete
- Kirándulás
- Látogatás kutatóintézetekben

Látogatás üzemekben

Terepi megfigyelések a közeli védett területeken

A közeli nemzeti park értékeinek bemutatása

A tájegység népszokásainak összegyűjtése, bemutatása

A tájegység építészeti stílusainak bemutatása

Vízi mentés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Csoportos munka:

- turisztika;
- élőhelyvizsgálat;
- matiné;
- kultúrtörténeti kirándulás;
- terepi megfigyelés;
- makettkészítés;
- filmkészítés;
- meteorológiai megfigyelések, mérések;
- ökológiai megfigyelések, mérések;
- GPS;
- geocaching;

Egyéni:

- jegyzőkönyv;
- *élménybeszámoló*

TÉMAHETEK

AJÁNLOTT TERVEZÉSI SZEMPONTOK

Célok	7.	8.	9.	10.	11 (?)	12–13.
Egy konkrét feladat elvégzése,	Az életkori sajátosságoknak, A szaktárgyi logikának, A szaktárgyi integrációnak, Társadalmi eseménynek, aktualitásnak Az adott közösség szükségleteinek, Az iskola tanrendi kötöttségeinek megfelelő téma kiválasztása.					
Egy probléma körüljárása	A személyes érdeklődésből fakadó, A korosztályt foglalkoztató kérdések felvetése		A tágabb környezet problémáinak felvetése		Globális kérdések felvetése	
Különböző képességek egyidejű használata	Az életkori sajátosságoknak a fejlettség adott szintjének megfelelő (ismeretszerzés, – feldolgozás, kreativitás, manuális, szervezési, együttműködési, egyéni tehetség) képességek egyidejű kibontakoztatása					
Együttműködési készség fejlesztése	A konkrét feladatok elvégzésére létrejövő csoportokban az együttműködés készségének kialakítása és fejlesztése		A csoportokon belüli munka önálló szervezése		Egy adott probléma munkafázisokra való lebontása és feldolgozása, illetve a közös munka szintetizálása	

Célok	7.	8.	9.	10.	11 (?)	12–13.
Pedagógiai célok	Egymás megismerése, közösségformálás Egymás képességeinek, tehetségének felismerése Az együttdolgozás örömeinek felismerése A diákok képességeinek, tehetségének felismerése A vélemények különbözőségének felismerése		Önállóság, Munkaszervezés, Társadalmi szolidaritás, Szembesítés társadalmi helyzetekkel, problémákkal A külvilággal való kommunikálás szabályai Önismeret – a váratlan helyzetekhez való alkalmazkodás Kompromisszumkésztség fejlesztése		Önálló gondolkodás Önálló véleményalkotás és mások véleményének tiszteletben tartása Szervezőkészség Váratlan helyzetek megoldása	
Élményszerűség	Örömszerzés – az együtt lét öröme A kimenet sikere		Tapasztalatszerzés A kimenet sikere		Önállóság, Önkifejezés Szabadságélmény	
Más típusú tanár-diák együttműködés	A tanár a segítő moderátor, vagy a csoport egy tagja		A tanár szervező és/vagy a csoporton kívüli résztvevő		A tanár szervező és/vagy teljesen kívülálló vagy partner résztvevő	
Szemléletformálás	Én és a másik		Én és mások		A világ és én	

Az alábbiakban bemutatott projektek példák, lehetőségek.

Az iskola a helyi társadalmi viszonyokhoz, a tanulók szociokulturális háttéréhez igazítva fogalmazza meg a helyi tantervében a témahetek programjait

7. ÉVFOLYAM

1.

AZ ŐSI TÁRSADALMAK

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Együttműködés, – Tolerancia, – Vizuális és – Manuális képességeinek fejlesztése.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>A művészetismeret és történelem közös célja az őskor szellemi kultúrájának megismerése, az életkörülmények és szellemi kultúra összefüggéseinek keresése, különböző szakterületek ismeretei közötti összefüggések érzékelése. A történelem és a természetismeret tantárgyak közös célja a természetes környezet és ember illetve emberi társadalom kölcsönhatásának megismertetése. A történelem sajátos képzési célja, hogy megismertesse az őskor két nagy korszakának fő ismertetőjegyeit, az életkörülmények óriási eltéréseit mai viszonyainkhoz képest, de az őskoron belüli gyökeres (történetileg szinte egyedülálló mértékű) megváltozását is. Megismerhetik a rokoni elvű társadalomszerveződést, mely a családokban jelen van a későbbi korszakokban is.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az ember keletkezése – Gazdálkodás, anyagi kultúra az őskorban – Az őskor társadalma, tárgyi környezet – Szellemi kultúra az őskorban <p><i>Meghatározó tantárgy a történelem, de a természettudományok (biológia, földrajz) illetve a művészetismeret (irodalom-zene, képzőművészet) egyaránt, a történelemével egyenrangú szerephez jut e témahéten. Csatlakozik mindezekhez a háztartásban (sütés, főzés), a technika (szövé, fonás, agyagozás, nemezelés stb.).</i></p>	

Az emberré válás

Kihalt mellékág. A testrészek változásai. Rasszok. Biológiai és kulturális alkalmazkodás, ezek viszonya. Kultúra; anyagi és szellemi kultúra.

Australopithecus (5 millió évvel ezelőtt)

Homo habilis (3 millió év, kommunikáció, közös vadászat, táplálékmegosztás, Afrikában, eszközök)

Homo erectus (2 millió, tűz, ruha, Vértesszőlős, elterjedése)

Homo sapiens (300 ezer éve, temetés, hiedelmek)

Homo sapiens sapiens (30 ezer éve, minden kontinensen)

A vadász kultúrák élete

Tevékenységeik, viszonyuk a környezettel, vándorlás, településük, tárgyak (pattintott kő, szakóca, tárgyak bőrből, csontból stb.). Őskor, pattintott kőkor.

A termelő kultúrák élete

Termékeny félhold helye, (itt 10 ezer éve átérés, újkőkor), évezredekkel később rézkor, majd bronzkor). Az átérés folyamata a termékeny félholdon. A vadgabona szerepe.

Az átérés, az egyes korszakok kezdete térségenként változó időpontban zajlott le. (Független központok: Kína, Amerika.) Szétterjedés sávja.

A falu. Tárgyaik (csiszolt kő, textil, agyagtárgyak, fémtárgyak stb.).

Százhalombatta

Hogy nézett ki egy bronzkori falu? (Ideje: Kr. e. 2. ezred) Milyen volt az emberek élete ebben a korban? hogyan építettek fel, rendeztek be egy vaskori halomsírt? (Ideje: Kr. e. 6. század) Rajz, leírás. A rárakásos technika, körmön fonás.

A vadász-gyűjtőgető kultúrák társadalma

Horda, házassági szokások és értelmük, ajándékozás, nemek viszonya, a csoportok vezetése, a háborúk jellege.

A termelő kultúrák társadalma

Törzsi-nemzetségi társadalom, nemek viszonya, irányítás (központosított törzs) háborúk jellege.

Az őskori ember gondolkodásmódja

Mágia (hasonlóság, érintkezés, szavak), analógiás gondolkodás, a világ női és férfi „része”, halottkultusz. Totem, tabu. A szibériai sámánok.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egyéni: világora készítés, táblázat az emberelődökről

Csoportos: közös világora a falra

tudósítások írásban az egyes emberelődök korából

Csoportok: Mindegyik egy zsákmányoló kultúra, elkészíti térképét, eszközeit, lakókörnyezetét, életkörülményeit ismerteti.

- Látogatás a százhalombattai Matrica Múzeumba és Régészeti Parkba
- Miért tértek át, miért nem tértek át a termelésre? Kitalálni, lerajzolni, előadni-leírni
- Kézműves foglalkozások: szövés, agyagozás, nemezelés
- Csoportonként: egy szertartás előadása

Lehetséges változat: eszerint minden kb. 10 fős gyerekcsoport egy-egy vadászcsoporthoz (hordát) alakít, mely elkészíti lakhelyének térképét, megbeszéli-leírja életmódjukat, egy-egy napjukat. A játékszervezők (tanárok) különféle „kihívásokkal” provokálják az egyes csoportokat (pl. földműves nép megjelenése a szomszédságban; túlnépesedés stb.) melyek hatására az adott csoport áttér(het) a termelésre.

Megrajzolják új környezetük térképét, megbeszéli-leírja újféle életmódjukat, napjaikat. A keretjáték csak a nap egyik felére terjedt ki, míg a másik felében mai diákokká vedlettek a résztvevők és előadásokon, iskolai kézműves foglalkozásokon vettek részt.

2.
JÓTÉKONYSÁGI BAZÁR

<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – A segítség a szeretet érzésének erősítése a szegények az elesettek iránt – Segítség valamelyik segélyszervezetnek – A tanulók szolidaritási érzésének felkeltése az elesettek iránt – A szegénység élethelyzeteinek, anyagi viszonyainak első szintű megismerése – Az ajándék, az ünnep értékének erősítése a gyerekek érzéseiben – A nemes célok érdekében végzett munka értékének növelése – Megtanítani kérni, konfliktusokat elkerülni
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>A kézműves termékek elkészítésével kapcsolatos ismeretek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – anyagszükséglet – technológia 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A projekt ideje alatt kézműves műhelyek működnek, ahol a gyerekek tárgyakat készítenek, amelyet a témahét végén megrendezésre kerülő Jótékonyági Bazáron eladnak, és a bevételt egy előre kiválasztott gyermekekkel foglalkozó intézménynek ajándékozzák.</p> <p>Az intézménnyel már a projekt megkezdése előtt vegyék fel a kapcsolatot, a gyerekek találkozhatnak egymással.</p> <p>Műhelyeken belül a termékek kitalálása, anyag, pénz szükséglet felmérése, a bazár során a termékek kiállítása, árulása.</p>	

3.

HONFOGLALÁS

<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – A projekt lehetőséget nyújt az előző év során már kiépült tanulási képességek – szövegértés, lényegkiemelés, írott anyag és szóbeli előadás jegyzetelése – újbóli, kicsit kötetlenebb formában való felelevenítéséhez. – A szociális képességek fejlesztése terén, mivel a csoportmunkák hangsúlyosan szerepelnek a hét programjában és több szempont szerint, változó összetételű csoportokban kell dolgozni, hangsúlyt kap az együttműködés, közös munkaszervezés és felelősségvállalás gyakorlása. Lehetőséget teremt a más korba, életmódba való behelyezkedéssel az empátia, a nyitottság, a megértés és elfogadási készség fejlődésére. – A téma komplexitása lehetővé teszi a különböző képességek – manuális, intellektuális, előadóművészi – együttes alkalmazását.
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<p>Kimondottan a történelem tantárgyhoz kötődő ismeretek szerzésére kerül sor – még pedig olyanokra, amelyek fontosságát minden létező tanterv és kimeneti szabályozás tartalmazza –, de úgy, hogy lehetőséget teremt e történeti anyag induktív feldolgozására, történeti módon, azaz a kor forrásain keresztül, illetve saját tapasztalatok útján, bizonyos tevékenységek kipróbálásával.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Finnugor együttélés – A vándorlás állomásai – Élet az Etelközben – A honfoglalás és megtelepedés 	

A projekt tárgya egy történeti időszak a legszélesebb módon történő bemutatása. Ezért elengedhetetlen mindazoknak a tantárgyaknak, illetve tudásnak a beemelése, amelyeknek érdeklődésében ez az időszak megjelenik. Így tantárgyként földrajz, nyelvtan, dráma, kézművesség kap szerepet, míg tudományszakonként a biológia, földrajz, a nyelvészet, a néprajz, művészeti áganként pedig az iparművészet és az előadó-művészet.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Előadások
- Szövegek önálló feldolgozása
- Csoportok-nagycsaládok feladatai: térképrajzolás, a vándorlás állomásait a „gyümölcsjáték” szabályai szerint megjeleníteni, törzsek eredetmondáját megjeleníteni,
- Műhelycsoportok: öltözködés, viselet; mesterségek, építkezés, fegyverek, étkezés, vallás- csoportonként bemutatni, egy-egy mintadarab elkészítése
- A honfoglalás eljátszása – szerepjáték
- „Feszty-körkép” készítése – páronként egy-egy A/4-es rajz elkészítése

4.

ELSŐSEGÉLY

<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Információfeldolgozás, információazonosítás; – A partnerekhez való igazodás, a saját és a partner érdekeinek ismerete; – Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség; – A követelmények eléréséhez szükséges tudások ismerete; – Mások pontosabb megfigyeléséből származó megértés, elfogadás; az együttműködés képességének fejlődése;
<p>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</p>	
<ul style="list-style-type: none"> – Ismerjék meg a tanulók az alapfokú elsősegély ismereteket, annak elméletét és gyakorlatát; – Legyenek képesek stressz helyzetek feloldására; – Tudják felmérni a vészhelyzetek súlyosságát, ismerjék a segélykérés folyamatát; 	
<p>Fejleszthetjük a tanulók felelősségérzetét a tettek következményeinek továbbgondoltatásával, szituációs játékok segítségével. A meglévő életviteli szokások elemzésével, az életkorra jellemző kritikai képességek kihasználásával és fejlesztésével vezessük rá a helyes konklúzió felismerésére. A beszélgetés, beszélgetés során oldott légkört teremtve fejleszthetjük a tanulók kifejezőkészségét, önismeretét, önbizalmát. Csoportosan megoldandó feladatok alkalmazásával fejleszthetjük empátikus és együttműködési készségüket. Problémák felvetésével, azok alternatív megoldási lehetőségeinek mérlegelésével a döntéshozatalhoz szükséges felelősségérzet kialakulását segíthetjük elő. A mindennapi élet példáinak felhasználásával alakítsuk ki a kritikus szemléletmódot a tapasztalatok értékelésében.</p>	
<p>Elsősegély tárgya, fogalma, története</p> <ul style="list-style-type: none"> – Betegvizsgálat – Eszméletlenség – Légút biztosítás – Sebzések és ellátásuk – Idegentest – Légúti akadály – Törések, rándulások, ficamok – Égés – Fagyás – Mérgezés – Belgyógyászati esetek – Gyermekbalesetek – Tömeges balesetek – Vízi balesetek – Komplex újraélesztés 	
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	
<ul style="list-style-type: none"> – Tematikus ismeretátadás – Szituációs gyakorlatok – Szituációelemzés – Filmvetítés – Filmelemzés 	

- Képek, animációk
- Mentőállomás meglátogatása
- Saját esetek megbeszélése

8. ÉVFOLYAM

1.

ÖNISMERET

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önismeret, önbemutató – Az emocionális, szociális intelligencia – Kapcsolatteremtés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
CSOPORT-KÖZÖSSÉG-ÉN (Ki vagyok én, és kikhez tartozom) <ul style="list-style-type: none"> – Jelképek, ünnepek (nemzeti himnusz, zászló, címer, nemzeti tánc, viselet, étel) – Hagyományok – zene, tánc, népszokások – A hely – a házigazdák bemutatják a természeti és épített környezetüket és megismertetik a problémáikat – Környezetvédelmi problémák és megoldási lehetőségek 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A projekt története: <ul style="list-style-type: none"> – Csodás lények kulturális találkozója „AMORFA” – Csodás lények küldöttségei érkeznek (gondolkodó, intelligens, közösségben élő csoportok) azért, hogy részt vegyenek egy a Sziget fesztiválhoz hasonló rendezvényen. – Házigazdák szerepében a tanárok. – Produktum: Élőhely bemutatása (Ország, település, lakóhelyiség) Szekciók Népismereti feladatok összeállítása – amit már rólunk tudtok A Csodás Lények Világszervezetének kialakítása CSOLÉVISZ <ul style="list-style-type: none"> – Önértékelés – értékeink – Kiáltvány – Szervezet, választás, (tisztségviselők) – CSOLÉVISZ népeinek ismertetője – kiállítás – CSOLÉVISZ napja – CSOLÉVISZ jelképei – Így mulatunk mi – fesztivál – Önismereti füzet elkezdése – ÉNKÉPISMERET – Piknik vagy tábor 	

2.

ZARÁNDOKLAT

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Nézőpontváltás – Empátia – Prezentáció – Információgyűjtés, az adatok közötti összefüggésteremtés, következtetés
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ul style="list-style-type: none"> – Benyomás a középkori életről, világszemléletről – Ismerjenek meg korabeli alkotási technikákat. – Középkori zárandoklat célja, szokásai, útvonalai – A középkor világszemléletének, kultúrájának főbb jellemzői 	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- *Filmek:* Rózsa neve, Excalibur, Machbet, Gyalog galopp,
- Előadások
- *Beszélgetések*
- A zárandokok hétköznapijai
- *Egyéni készülés, konzultációval*
- *Alkotókörök:*(négy nap napi 2-4 óra)
- Templomépítők
- jelmezkészítők
- Középkori térképkészítés,a zárandok útvonalakkal
- Iniciálé (kódexmásolás)
- Misztériumjáték
- daltanulás
- *Múzeumlátogatás:*
- Történeti Múzeum
- Mindenkinek kell egy saját történetet írni.
- *Produktum:*
- Zárandoklat: Jelmezekbe beöltözve, a kijelölt útvonalon, közben énekelve, pihenés közben egy-egy élettörténet meghallgatása
- Térképkészítés, rajz: jelmeztervezés, iniciálérajzolás, ének: daltanulás, irodalom: szövegalkotás

3.**A TÁRSADALMI EGYÜTTMŰKÖDÉS ELEMI SZABÁLYAI****A KOMPETENCIA-
FEJLESZTÉS FÓKUSZAI**(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK,
ATTITŰDŐK)

- Kritika, önkritika,
- Konszenzuseresés,
- Közös megállapodások elfogadása, betartása,
- Szabályalkotás,
- Szabálytartás

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

- A gyerekek szembesítése az órai együttműködési problémákkal
- Önismeret (ez volnék én?)
- Közös szabályalkotás az órai tanulásra
- Élmény nyújtása a tipikus konfliktusteremtő gyerekeknek
- A gyerekek bevonása az iskolai problémák megoldásába
- A tapasztalatok közlése a kollégákkal
- Ötletek gyűjtése rövidebb és hosszabb távra a közös munkára vonatkozóan
- Egyéni szerződéskötés azokkal, akikkel lehet

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- A tapasztalatgyűjtés napja: látogatás más iskolában, tapasztalatok gyűjtése megfigyelési szempontok alapján
- A szembesítés napja: egy konferencia keretében minden csoport beszámol előző napi tapasztalatairól, illetve megnéznék egy filmet, ami korábban készült az óráikról (fókuszban az órai tevékenységvégzés)
- Az útkeresés napja: problémafelsoroló, javaslattevő konszenzusjáték
- Megállapodások, megállapítások napja: egyénileg összegyűjteni min szeretnék változtatni, mit vennék át a másik iskolából, mi az, ami úgy jó, ahogy van
- Az alkotmányozás napja: egy kisiskolai alkotmány elkészítése

4.
A VÁR

A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI	<ul style="list-style-type: none"> – Tájékozódási képesség fejlesztése (időben, térben) – Mérték érzékelés (pl. idő, tér, szerep stb.) – Együttműködés
(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ul style="list-style-type: none"> – Együttműködés közös feladat megvalósítására – Tükör és valóság – Művészeti alkotás készítése – Történeti szerep változásai – A budai vár történetének, építészetének, művészeti alkotásainak megismerése – A magyar történelem első évezredének legfontosabb szereplőinek, eseményeinek ismételése – Buda szerepe a magyar történelemben – Legfontosabb várban őrzött, kiállított művészeti alkotások megismerése – Kiemelt épületek története – Fő korszakok alapítás, fontosabb események (kiválasztás közösen) – Múzeumok, kiállítások anyagának megismerése 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>„Várkönyv” készítése</p> <p>A Várkönyv tervezett előírt fejezetei:</p> <p style="padding-left: 20px;">Építészet Történet Életmód, életvitel Művészetek Bulvár (különlegességek, érdekességek)</p> <p>Legyen benne</p> <ul style="list-style-type: none"> – Fő korszakok leírása – Korszakok térképei – Egy-egy korszakot jellemző épület bemutatása – Kapuk, ablakok, épületek, emberek-fotókiállítás képei – A palota története, mai funkciói – MNG- – Akkor és most (egy épület, hely, funkció régi és mai bemutatása) 	

9. ÉVFOLYAM

1.
INDIÁNOK

A kompetenciafejlesztés fókuszai	<p>Együttműködés Tolerancia Önállóság</p>
(képessegek, attitűdők)	készségek,
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK	
<ul style="list-style-type: none"> – A projekt felépítése (a napokat szervező egy nagy témakör, annak alárendelt foglalkozások) sok választást, egyéni döntést tesz lehetővé, a döntések ugyanakkor folyamatosan szűkítik a lehetőségek körét, a választás felelősségét tanítva. – A tudományos anyagokat, szakirodalmi részleteket az egyes részfeladatok előtt kapják meg, feldolgozásukat vagy tanári előadás segíti, vagy ez kis csoportban zajlik, és az eredményeket gyakorlati tevékenységgé kell fordítani, ami a magasabb szintű forráshasználat elsajátítását teszi lehetővé. – Ezt egészítik ki a napok elején tartott közös „eligazítások”, összefoglaló, rövid (20–45 perces) tanári előadások. Természetesen a tanári előadások és a csoportmunkák során szerzett tudás 	

mindenképp rögzítendő témahét füzetbe, s ennek gondos vezetése utólag is értékelhető.

- Fő fejlesztési terület az együttműködési készség, a hiteles (vagy tudottan hűtlen) gyakorlati újratereztés.
- Az órai tanítást követő 9-ben történő megvalósítás egyben memóriapróbává, a régi és az új ismeretek integrálásának tanításává is tehető. Az erre építő témahét az egyéni munkára és az egyéni felelőségre épít jobban, így az önálló tanulás tanításának lehet fontos állomása.

A 18. század közepének viszonyai az Egyesült Államokban

Térképen történő elhelyezés

Történelemből a 9. évfolyam második félévének egyik témaköre a préri indiánok történelmi szerepének bemutatása a születő modern, nemzetállamokhoz kapcsolódóan. Egy számunkra idegen kultúra és mentalitás átéléses megismertetésére ehhez kapcsolódóan adhat alkalmat e témahét.

Mivel a történelemtanulás rendjéhez is idomulhat a témahét programja, módszertanában illeszkedhet ehhez, ám természetesen a feldolgozás jellegéből adódóan szerepet kapnak más műveltségterületek is. A természettudományok, a néprajz, az irodalomtörténet és az autentikus zene. A kézműves foglalkozásokkal a kor és az indián kultúra tárgyi környezetének néhány elemét igyekszünk rekonstruálni.

A préri indiánok életkörülményei, kultúrája, világrendje

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előadások

A projekt első napján kialakulnak az indián törzsek, illetve az azon belüli szerepek: a gyógyító ember, a sámán, a zenész, a héjóká, a harcosok, a nők Mindenkinek elkészíteni a jellegzetes tárgyait, pl. ékszerek, fegyverek, zeneszerszámok, füveszacskó stb.

Minden törzs elkészíti, előadja saját eredetmítosztát.

Ügyességi próbák

Törzsszövetségi gyűlés, közös hagyományok kialakítása

2.

ÉLET A REFORMÁTUS KOLLÉGIUMBAN

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)

- A projekt során a képességfejlesztés legfontosabb eleme az együttműködés képességének elmélyítése – munkaszervezés, munkamegosztás, közös ismeretszerzés, a közös munka bemutatása, egymás iránti tolerancia, egymás tehetségének felismerése stb. – , ezért is helyeződik a hangsúly a csoportmunkára.
- Lehetőség nyílik szaktárgyi készségek fejlesztésén belül különösen a kiscsoportos önálló ismeretszerzés, lényegkiemelés gyakorlására, a nyelvi és írásbeli kifejezőkészség csiszolására.
- A téma kiemelten alkalmas művelődés- és életmód-történeti rekonstrukciók kipróbálására és nem utolsósorban lehetővé teszi a korban való belehelyezkedést.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

A 16–18. századi oktatási rendszer megismerése, a tantárgyak tananyagai alapján a műveltség e korszakban megjelenő elemei

- 9. évfolyamon a történelemhez illeszthető témakör a magyar reformáció története. Ennek egyik speciális része az oktatás, ezen belül is a református kollégiumok szervezeti rendje, diákélete.
- Tartalmi szempontból jól illeszkedik az irodalomhoz – ebben a tanévben esik szó a kollégiumi életről, *Móricz Zsigmond Légy jó mindhalálig* című illetve *Szabó Magda Abigél* című műve alapján.
- Társadalomismeretből az év anyaga az erkölcs és jog kérdései köré szerveződnek, tartalmazva egy komoly diákjogi egységet, és ennek eredményeként valóságos diákönkormányzat létrehozását, s ez szintén idekapcsolható.
- E téma alkalmas arra, hogy e korosztály átélhetően belelásson az 1700-as évek diákságának életébe, megismerkedjen az oktatás rendjén kívül az akkor fontosnak tartott tananyagok, a diákok hétköznapijaival.
- A témahéten vezető szerepe az életmódtörténetnek van, s ehhez illeszkedik a terjedelmében nagyobb jelentőséggel az irodalom, illetve a reáliák (főként matematika, biológia), a latin nyelv és a testnevelés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A projekt elején csoportok alakulnak. Minden csoport egy-egy kollégiumi szoba, bizonyos feladatok ehhez a csoporthoz kapcsolódnak

Másik szerveződés: tanulószoba: poétika, latin, matematika, grammatika, geometria, retorika, geográfia. Itt az adott tantárgyakhoz kapcsolódó feladatokkal foglalkoznak, illetve vetélkedőt állítanak össze a többieknek.

Mindenkinek: fűvészkedés, longa méta játék egy közeli parkban.

Szónokverseny

3.**VILÁG A BURKON KÍVÜL****A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI**

(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)

- szolidaritás,
- szociális érzékenység,
- előítélet-mentesség
- másság elfogadása
- önállóság,
- a kommunikáció szabályainak betartása,
- önismeret

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Törvényi szabályozás, civil szervezetek működése, integráció

A választott csoport életkörülményeinek, problémáinak, a velük foglalkozó intézmények, civil szervezetek, a rájuk vonatkozó törvényi szabályozás ismerete.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

- Előadások, beszélgetések a témában jártas, illetve érintett emberekkel, látogatás különböző intézményekben, filmnézés.
- Minden gyerek egy sérült csoportot választ (vakok, siketek, mozgássérültek, értelmi sérültek, krónikus betegségben szenvedők) és az ő életkörülményeikkel ismerkedik meg a hét során.
- Egyéni munka: mindenki naplót vezet a hét eseményeiről, a végén kis csoportban beszámolnak egymásnak élményeiről.

10. ÉVFOLYAM**1.****FOGYASZTÓVÉDELEM****A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI**

(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÓK)

- tudatos vásárlói magatartás kialakítása,
- túlzott fogyasztás visszaszorítása,
- fenntartható fejlődés,
- egészségtudatos fogyasztás,
- környezettudatos gondolkodás
- képességfejlesztés, helyes kommunikáció

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Kérdőív összeállítás szakmai kritériumai, feldolgozás módszerei

A fogyasztóvédelemmel foglalkozó intézmények, civil szervezetek munkájának megismerése

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Előzetes problémagyűjtés kérdőívek segítségével

Kérdőívek feldolgozása, problémák csoportosítása

Csoportok: élelmiszer, ruházat, illatszerek, műszaki cikkek, szolgáltatások – Üzletekben tudatos fogyasztói szemlélet szerinti vásárlás témacsoportok szerint megfigyelési szempontok segítségével
Kampányterv készítése az adott témacsoporton belül a környezetvédelmi szempontok megjelenítéséhez.

A fogyasztóvédelem jelentősége, törvényi szabályozások, a vásárló jogai, mire kell odafigyelni
Környezetvédelmi szempontok megjelenítése

Az újrahasznosítás lehetőségei
Produktumcsoportonként

- kiállítás: karácsonyi árudömping
- Interaktív kiállítás és vetélkedő szülőknek és diákoknak.

2.

EGY MIKRORÉGIÓ MEGISMERÉSE

A KOMPETENCIA- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI

(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK,
ATTITŰDÖK)

- Szociális képességek
- Kapcsolatteremtés különböző generációkkal,
- Tolerancia,
- Empátia,
- Alkalmazkodás
- Fejlesztése is megjelenik a témahét során
- Egy adott téma végiggondolása, feldolgozása, összegzése

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az ismeretszerzés mellett cél lehet a szűkebb és tágabb környezetünk megismerése, a nagyvárosi gyerekek élményszerű találkozása a vidéki élettel.

- A projekt célja megismerkedni egy kistáj, egy mikrorégió életével. Egy mikrorégió megismerése csak interdiszciplinális lehet, vagyis egyszerre kell néprajzi, történeti, földrajzi, gazdasági, szociológiai, önkormányzati, kulturális szempontokat vizsgálni
- az egyéni kutató és feldolgozó munka kap hangsúlyt, s erre kiváló lehetőséget teremt a közös (kis csoportos) ismeretszerzés önálló feldolgozása.
- A megszokott, vagyis a tanuláshoz kapcsolódó képességek fejlesztése: önálló ismeretszerzés, „tudományos” kutatás alapjaival való megismerkedés, illetve a tanultak alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Ez a projekt tipikusan iskolán kívül bonyolítható le. A kiválasztott településen folytatott munkához legalább három napra van szükség, míg az előtanulmányokra, otthoni felkészülésre, illetve a záró dolgozat megírására is időt kell hagyni.

A fentiek alapján ez a projekt akkor megvalósítható – ha maga az iskola egy kisebb településen működik, s a honismereti vagy egyéb szakkörök munkájának részét képezheti

- ha nyári vagy szünidei tábor (erdei iskola) programjaként szervezzük
- ha az iskolában rendelkezésre állnak olyan tanítás nélküli munkanapok, melyek lehetővé teszik a program lebonyolítását

Előzetes feladatok:

1. előre megadott irodalomjegyzékben szereplő művekből jegyzeteket kell készíteni,
2. ki kell választani a kutandó témát, először csak nagyobb közelítésben (pl. néphagyományok, önkormányzat, kulturális élet, gazdasági élet, falu történet stb.)
3. össze kell írni a kérdéseket, végig kell gondolni, hogy a választott témával kapcsolatban kiket kell megkérdezni.

3. A munka menete

Az évfolyam kisebb csoportokban már itthon „témát választ” néprajzi, történeti, gazdasági, szociológiai, önkormányzati, környezetgazdálkodási, kulturális élet területéből. (Pl. néprajz: hagyományörző csoportok munkája, a népi építészet emlékei, történelem: világháborús visszaemlékezések, falutörténet, gazdaság: piacozó körzetek, ipari üzemek, környezetgazdálkodás: tájvédelmi hatóságok munkája, a privatizáció hatása, szociológia: elvándorlás, iskola, önkormányzat: helyi választások, gazdálkodási kérdések, kultúra: könyvtár, művelődési ház, kulturális egyesületek.)

A témahétén együttműködő csoportok úgy szerveződnek, hogy a helyszínen az azonos témakörrel foglalkozók együtt mozognak. Ez azt jelenti, hogy például a kultúrával foglalkozók közösen keresik fel a könyvtár igazgatóját.
 Produktum: egy önálló dolgozat elkészítése az adott témáról.

Az adott mikrorégió földrajzi, gazdasági, történelmi, néprajzi, szociológiai sajátosságai
 Vizsgálati módszerek (interjú, kérdőív), „tudományos dolgozat” jellemzői

3. BUDAPEST A SZÁZADFORDULÓN

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)

A témahét kimeneteként célként határozzuk meg, hogy a gyerekek képesek legyenek egységben látni egy adott korszakot, legyen képük a századfordulón átalakuló Budapestről, ismerjék azokat az épületeket, amelyek ekkor épültek.

Képesek legyenek egy egynapos budapesti városnézés programjának összeállítására, amelyben a megszerzett információk feldolgozása, szervezési feladatok egyaránt megjelennek.

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Budapest kiépülése a századfordulón, jellegzetes építészeti stílusok, a kor irodalmi, szellemi élete
 A város főbb részeinek ismerete, fontosabb épületek, Budapest szellemi élete a századfordulón, tájékozódás a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében.

A projekt megszervezésében több műveltségi terület osztozik. Megjelenik a történelem, hiszen az adott korszak történeti-társadalmi háttérével tisztában kell lenni. Ennek a műveltségi területnek kiemelt célja: a gyerekek tudjanak eligazodni az adott korszakban, főleg az életmód területéről rendelkezzenek információkkal. (Budapest társadalmi összetétele a századfordulón, a polgárság rétegződése, az asszimiláció kérdése).

Megjelenik az irodalom is. Ez a műveltségi terület főleg a korszak irodalmi folyóirataira, a kávéházi irodalomra, a kabaré műfajának kialakulására koncentrál. Célként határozza meg, hogy a gyerekek el tudjanak igazodni a korszak fontosabb irodalmi tendenciái között, lássák a Nyugat című folyóirat előzményeit, a folyóirat jelentőségét, a hozzá kapcsolódó mozgalmat.

A képzőművészetből elsősorban az építészet jelenik meg, hiszen a jelenlegi Budapesten is rengeteg épület van, amely a századfordulón épült. Célként jelennek meg ilyen fogalmak, mint: városkép, városrendezés, szecesszió (elsősorban az építészetben).

Ezek a műveltség területek természetesen nem egymástól elszigetelten jelennek meg, hiszen fontos cél, hogy az összefüggéseket, az egymásra hatásokat tudjuk átláttatni a gyerekekkel.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egy korszak életmódjának reprezentatív módon való bemutatása

Minden csoportnak egy egynapos városnéző programot kell összeállítani, amely elsősorban a korszakban épült épületek, városrészek bemutatására koncentrál. A programnak tartalmaznia kell a pontos útitervet, a bemutatandó épületek, városrészek rövid ismertetését. A munkához az iskolai könyvtár (előre összekészített anyaga), az internet használható. Az elkészült anyagnak külalakra úgy kell kinéznie, mint egy utazási iroda prospektusának. Erre a munkára 4 óra áll rendelkezésre. A beadás után a tanárok azonnal leülnek és értékelik az anyagokat. Minden csoport delegál egy tagot a zsűribé. A legjobb tervet másnap megvalósítjuk. A programot szervező csoport irányítja az egész napot, megálláskor ők az idegvezetők.

Élet a századfordulós Budapesten. Minden csoportnak egy adott társadalmi réteghez tartozó tipikus család életét kell bemutatnia. (asszimilálódott zsidó bankár család, német származású gyáros család, értelmiségi polgár család, iparos középpolgár család, alkalmazott kispolgári család). A bemutatásban szerepelnie kell a család általános bemutatásának- családtagok, foglalkozások, a lakóhely, lakás bemutatásának, művelődési, szórakozási szokásaik bemutatásának. A bemutatás módját nem határozzuk meg, ezt rá bizzuk a gyerekekre.
 kávéház előkészítése.

- 1. csop: műsorszervezők, a kávéházi program összeállításáért és lebonyolításáért felelősek.
- 2. csop: a kávéház berendezéséért felelősek (plakátok, fényképek esetleg tárgyak)

- 3. csop: zenészek (korabeli kuplék, dalok gyűjtése, néhány megtanulása)
- 4. csop: pincérek és cukrászok (korabeli receptek gyűjtése, az iskolai konyhában néhány egyszerűbb süteményt megsütnek, étlapok, itallapok, számolócédulák készítése)

Történelem, életmód történet: A kiegyezéstől az I. világháborúig – a korszak vázlatos áttekintése. A társadalom szerkezete az adott korszakban, polgári életmód, tipikus polgári lakás. Gróf Andrássy Gyula, Podmaniczky Frigyes munkássága.

Irodalom: A századforduló irodalmi törekvései, a századvég novellisztikája, A Hét, a Nyugat története, fontosabb szerzői, szerkesztői. Színházi élet a századfordulón, a kabaré műfajának megszületése, a kávéházi irodalom története. Építészet: a századfordulóra kiépült Budapest képe, fontosabb épületei, építészei.

4.

EGÉSZSÉGVÉDELEM

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)

- Információfeldolgozás, információazonosítás;
- Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség;
- Célmeghatározás, útkeresés, a terv megvalósítása;
- Önérdék-érvényesítés, megnyilvánulási igény;
- Önismeret, megnyilvánulási igény;
- Az önkontroll igénye;
- Kíváncsiság, okkeresés igénye;

ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK

Az egészségtan tanításának célja, hogy a tanulók korszerű ismeretekkel és azok gyakorlásához szükséges készségekkel és jártasságokkal rendelkezzenek az egészségük védelme érdekében. Ismerjék fel azt, hogy milyen összefüggés van az életmód, a viselkedés és az egészségi állapot között. Szerezzék meg azokat az ismereteket és azok alkalmazásához szükséges jártasságokat, amelyek segítségével képesek lesznek megelőzni az egészségügyi problémákat, illetve csökkenteni azok súlyosságát. Képesek legyenek holisztikusan szemlélni saját életműködéseiket (testi-lelki egészség) és tudatosuljon bennük az ember és az őt körülvevő környezet kölcsönhatásainak következménye.

Ismertesse meg a tanulókkal az egészségi állapot szempontjából fontos viselkedésmódok, szokások kialakulását, feltételeit, valamint az ezeket befolyásoló tényezőket. Adjon támpontokat, értelmezési kereteket az életmódbeli döntések meghozatalához, ezzel is segítve, hogy az egészséget támogató magatartásformák, megoldási módok alternatívaként jelenjenek meg mindennapi életükben.

Nyújtson segítséget a tanulóknak abban, hogy alkalmazzák azokat a megküzdési stratégiákat, amelyekkel megőrizhetik, illetve újrateremthetik életük egyensúlyát. Segítse a tanulókat az egészség helyes értelmezésében, és az önmagukkal szembeni felelősségérzet kialakításában. Ismertesse meg a tanulókkal szervezetük életkori sajátosságait és készítse fel őket a változások helyes kezelésére. Ösztönözzön a helyes viselkedésmódok elsajátítására, környezet és egészségvédő szokásrendek kialakítására.

Fejlessze a már kialakult higiénés ismereteket és készségeket. Nyújtson segítséget az őket veszélyeztető környezeti, társadalmi hatások felismeréséhez és adjon tanácsokat azok kivédésére, elhárítására. Tudatosítsa az önismeret, a helyes önértékelés fontosságát az egyéni döntések meghozatalában. Hangsúlyozza az empátia szerepét egy másik ember megítélésében. Sajátítsa el azokat a technikákat, amelyek az elsősegélynyújtáshoz szükségesek. Adjon javaslatokat az egészséges életmód kialakítására, a természet adta lehetőségek kihasználására.

- Egészséges táplálkozás
- Testmozgás szerepe az egészséges életmódban
- Elhízás, anorexia, bulímia
- A dohányzás szerepe
- Alkohol és drogok
- Lehetünk-e egészséges felnőttek
- Táplálkozás és a rák
- Bioételek
- Stressz és stresszoldás

Előadások az alábbi témákban:

- az egészséges táplálkozás fogalma;
- mennyiségi és minőségi étkezés,
- egészségkárosító ételeink;
- bioételek fogalma;
- a túlsúlyosság problémája;
- a tápcsatorna betegségei;
- pszichés zavarok a táplálkozási szokásokban;
- a dohányzás káros hatásai;
- leszokási lehetőségek;
- az alkohol és a drogok hatásai;
- hazai demográfiai mutatók;
- a daganatos betegség fogalma, típusai, okai, megelőzés, szűrés, rehabilitáció;
- táplálkozás és a rák;
- stressz fogalma, fajtái;
- stresszoldási módszerek – jóga, relaxáció stb.

A saját laboratóriumi eredmények, azok kiértékelésének megismerése és megértése;

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Egyéni:

- saját életmódnapló készítése;
- laborvizsgálatok elvégzése;

Csoportos munka:

- ismeretfeldolgozás;
- rendszerezés;
- látogatás: bioboltban, relaxációs foglalkozásokon;

Projekt:

- életmódnapló;
- laborvizsgálatok;
- transzparenszek;

VÁLLALKOZÁS EGÉSZ ÉVES PROJEKT

10. ÉVFOLYAM

<p>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</p> <p>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŪDÖK)</p>	<p>A tanulók piacismeretének, vállalkozásismeretének kialakítása, a kockázatvállalás, az önállóság, a felelősség, együttműködés képességének erősítése.</p> <p>Elősegíti a részt vevő fiataloknak felismerni saját képességeiket, tehetségüket.</p> <p>Fejleszti mindazokat a készségeket, képességeket, amelyek minden leendő vállalkozó – vagy gazdaság bármely területén működő, önálló tevékenységet végző munkavállaló – számára fontos erénynek számítanak. a döntés, a felelősségvállalás, a kockázat felismerésének mérlegelésének és vállalásának képessége; az együttműködési, alkalmazkodási vagy vezetési készség; a csoportos munka, a kommunikáció, a vita és a tárgyalás képessége; az önismeret, önértékelés és mások értékelésének, mások értékei elfogadásának képessége.</p>
<p>ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK</p>	
<ul style="list-style-type: none"> – A vállalat célja, feladata, tulajdonosok, vezetők, vállalkozási területek, lehetőségek, vállalati formák, a vállalat jellemzői. – Cégbejegyzés folyamata, cégbejegyzés hivatalai, felelősség, profil, alaptőke meghatározása, mit szeretnének a vevők, engedélyezés, szabályok – állam, bankok (pénzelhelyezés, hitel). 	

- Beszerzés, eladás, nyugta, számla használata, a természeti környezet, szerződések, megállapodások, gentleman-agreement, az üzleti etika, a gyártás folyamata, minőség-ellenőrzés, munkamegosztás-
- Arkalkuláció (költségek, versenytársak, AFA), pénzügyi, számvitel, vállalat vagyona – mérleg
- vállalat tevékenységének értékelése – eredmény kimutatás, pénzügyi problémák – kezelésük (pl. bank
- vagyon és változásainak nyilvántartása: készpénz, anyagok, késztermékek, áruk
- (naplófőkönyv)
- Humánerőforrás – munkaügy, munkaerő, szakismeretek jelentősége, értéke, munkavédelem, munkaszerződések,
- Ár, csomagolás, hely, reklám, akciók, arculat, vevők kiszolgálása
- Tervezés – elemzés, eredményterv, cash-flow, eredmény és költségek elemzése,
- Adók fajtái, mit csinál az állam az adókból befolyó pénzzel?
- Adminisztráció
- Marketing
- Fejlesztés

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A tanulók 6-10 fős csoportokban, felnőtt tanácsadóval, létrehoznak egy vállalatot, és az év során végigviszik a vállalat alapítástól a felszámolásig a kisvállalati működés egész folyamatát.

Megoldható helyi iskolai szimulációként, de a nemzetközi és hazai gyakorlatban bevált több évtizedes tapasztalat alapján csatlakozhat valóságos diák vállalkozásokhoz (YE, JAM).

KÖVETELMÉNYEK AZ ÉVFOLYAMOK VÉGÉN

- A tanulók ismerjék az adott projektek tartalmának kulcsfogalmait, illetve azok jelentését
- Tudjanak magyarázatot adni a projektben vizsgált problémákra, jelenségekre
- Képesek legyenek tényszerű véleményt mondani, véleményüket érvekkel alátámasztani
- Képesek legyenek a projektekben egyénileg végezhető tevékenységek, illetve résztvékenységek végrehajtására
- Viselkedésük legyen toleráns, együttműködő, segítőkész

III. PEDAGÓGIAI SZAKASZ 11(12)–12(13). ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A 10. évfolyam lezárt képzési szakaszát követően az egységes iskola lehetőséget biztosít az eltérő érdeklődésű, felkészültségű és motivációjú tanulók számára, hogy iskolán belül különböző irányban folytathassák tanulmányaikat. **A kerettanterv a gimnáziumi irány programját tartalmazza.** (nyelvi kommunikációs év nélkül)

Kiemelt célja a tanulók életkori sajátosságaihoz igazodva a felsőfokú tanulmányokra való felkészítés, illetve a felnőtt társadalomba való beilleszkedéshez szükséges kompetenciák megalapozásához, illetve elsajátításához hozzásegíteni a tanulókat.

Az alapcél – az államilag kodifikált és nyilvánosságra hozott kimeneti (érettségi) követelmények minél eredményesebb teljesítése, ennek eléréséhez az iskola legfontosabb teendője a tanulási motiváció megteremtése és megtartása. Megkönnyíti a tanulók motivációjának tartós fenntartását, az életkorilag nagyon jellemző sokoldalú aktivitás, nyitottság, de mindenekelőtt a verseny, a rivalizálás, a sorrendképzési attitűd. Az iskola feladata, hogy a fiatalok rangsorképző szempontjai közé segítse a tanulási teljesítményt, a kultúrára, társadalmi nyitottságra, közösségi aktivitásra való törekvést. A tudást, az értékeket, nem csak a tanítási órákkal, hanem azok hangulatával, mintáival, a tanítás- tanulási folyamat igényes szakmai színvonalával, a tanári- tanulói együttműködéssel, az iskola nyitottságával, stabil de befogadó légkörével érheti el. Fontos a stabil, kiszámítható napi munkarend és a változatos nyitott iskolai közélet egyidejű biztosítása.

Az életkori sajátosságokból következően rendszerint nehézséget okoz a tágabb értelemben felfogott fejlesztő funkciók közvetlen érvényesítése, tekintettel arra, hogy ebben az életkorban a tanulók érdekérvényesítési képessége megerősödik, de többnyire rövid távú, sokszor leegyszerűsítő. Gondolkodásukra folyamatos vizsgálódás, kételkedés és a világos egyszerű válaszokra törekvő, nem ritkán előítéletes megközelítés a jellemző. Ezért fontos, hogy a tanórákat, iskolai hagyományok, élményt nyújtó, lojalitást teremtő közösségi rendezvények, hiteles tanárokkal való szabad beszélgetések, tanulói kezdeményezéseknek (szakkör, diákkör, vertikális csoportok, diákrendezvények stb.) lehetőséget biztosító iskolai közélet természetes módon egészítse ki. Ne válassza külön a tanítási és a tanításon kívüli tevékenységet.

A 17–19 éves életkor, az első tartósabb pár és társvalasztás, a társasági élet, a tartós barátságok kialakulásnak időszaka, ilyenkor nagyon erős kortárs csoport hatása, ezért különösen fontos, hogy az iskola saját közösségi eseményeivel, igényes tanítással teremtsen olyan légkört, környezetet, amely segíti a tanulókat az érdeklődési kör stabilizációjától a pályaválasztásig tartó nehéz folyamatban. Ugyancsak kiemelt feladata az iskolának, az értelmiségi pályák legfontosabb elvárt személyiségjegyeinek, szakmai követelményeinek megalapozása. Különösen az emberi sorskérdések iránti nyitottság, a környezettudatos felelős állampolgári magatartás, az önálló véleményalkotás, az érdek- és értékelismerés tudatosítása a tanulóknak.

A jövőorientáltsága mellett ez a pedagógiai szakasz az előző tíz év lezáró időszaka is egyben, az összegzés, stabilizáció, öntudatra ébredés, autonómia, a társadalmi tudatosságra nevelés ideje. A záró szakasz épít az első tíz év eredményeire, és differenciáltan írja elő a fejlesztési feladatokat.

A fejlesztés fő területei

A záró pedagógiai szakaszban a **7–10. évfolyam kiemelt fejlesztési céljainak stabilizációja, az életkorhoz illeszkedő továbbfejlesztése, mindenekelőtt egyénítése a legfontosabb feladat.** Azok a célok, amelyek az iskola kiemelt feladataként fogalmazódtak meg, nem érvényesek minden egyes tanulóra egyaránt, hanem a tanulók alapvető adottságainak, szociokulturális háttérének, s egyéni céljaink megfelelően differenciáltan érvényesítendőek. Az iskola feladata a tanulók fejlődésének segítése az alábbi kompetenciák, attitűdök, ismeretek, értékek területén, a képzési időszak végéig:

15. A nemzeti és a világ kultúrájával kapcsolatban legyen képes
  - a. a nemzeti kultúránk helyének értékeinek megbecsülésére;
  - b. a különböző művészeti ágak összekapcsolására;
  - c. a tudományos és művészeti tükrözés megkülönböztetésére;
  - d. a valóságos és virtuális világ különbségtételére;
  - e. a hétköznapi kultúra és a magas kultúra megkülönböztetésére és összekapcsolására.

16. A tanulási képességek terén
  - a. Tanulás mint öncél, mint életforma megértetése, elfogadtatása
  - b. Folyamatos önképzés igénye
  - c. Tudományos megközelítés
  - d. Céltudatos egyéni tanulás
  - e. Időbeosztás, stabil önálló munkarend kialakítására való törekvés
  - f. Az új információk felismerése és alkalmazása
  - g. Önellenzés
17. A kognitív képességek területén
  - a. Lehetőségek számbavétele
  - b. Hipotézisek alkotása, problémamegoldás
  - c. Előregondolkodás
  - d. Gondolkodásról való gondolkodás
  - e. A megszokás korlátait meghaladó gondolkodás, eredetiség
  - f. A rendszerezés-szintézisalkotás igénye
  - g. Áttekintés
  - h. Lényegkiemelés
  - i. Elemző képesség
  - j. Általánosítás
  - k. Deduktív gondolkodás
18. Az állampolgári lét legfontosabb feltételeinek megismerése, gyakorlása.
  - a. A polgári demokrácia, az alkotmányosság alapvető elfogadása és érvényesítése
  - b. A gazdaság és politika fő folyamatainak ismerete
  - c. Az állam feladatainak és korlátainak ismerete
  - d. A felelős magyar választópolgár jogainak, kötelességeinek megfelelő, értékek attitűdök, ismeretek
  - e. Az önkormányzatiság, a civil társadalom teendőinek, lehetőségeinek, kötelességeinek ismerete és gyakorlása
  - f. A tudatos fogyasztói magatartás
  - g. A nemzeti identitás és más népek tisztelete
  - h. A magyarság és európai tudat érvényesítése, megértése
19. A szociális képességek területén
  - a. Nyitás a tágabb társadalmi közösségek felé
  - b. Kezdeményezőkészség,
  - c. Kockázatvállalási képesség
  - d. Altruizmus
  - e. Társadalmi aktivitás
  - f. Alkuképesség
  - g. Máság elfogadása
20. Az éntudat-öntudat területén
  - a. Reális önismeret, tudatos pályaválasztás
  - b. Reális jövőképzalkotás
  - c. Egyéni adottságok, képességek tudatosítása
  - d. Döntési képesség, felelősségvállalás
  - e. Érdekelismerés, -tudatosítás
  - f. A belülről vezéreltség, az önirányítás képessége
  - g. Objektivitásra törekvés

A 11(12)–12(13). ÉVFOLYAM TANTERVÉNEK SAJÁTOSÁGAI

A záró szakaszban az iskolai közös tanulás ideje lerövidül. Az időfelhasználásban a közös iskolai és az egyéni tanulás ideje különválik. Az iskolaotthonos, szakaszos tanulásszervezést, jelentősen csökkentett előírt iskolai közös tanulási idő váltja fel. Minimális választás esetén a tanulóknak módja van 22 óra/hét tanítási órával teljesíteni a kötelező tantervi előírásokat.

A szűkített iskolai időfelhasználás, jelentheti, de nem feltétlenül az iskolafunkció szűkítését. A kerettanterv lehetőséget biztosít, hogy az iskola teret adjon a tanulók szabad tantárgyválasztásának, és/vagy több időt szánjon az egyéni és csoportos foglalkozásokra. A kerettanterv azt ajánlja, hogy az iskola biztosítsa a tanulók számára a differenciált iskolahasználatot céljaik, attitűdjeik függvényében, csökkentve a közös tanulási időszakot, több időt szánjanak egyéni tanulásra, érdeklődési körüknek megfelelő specializációra, pályaválasztásuknak megfelelő Emelt szintű tanulmányokra, sportra, közösségi életre. A kerettanterv lehetőséget ad arra, is, hogy az iskola helyi tantervében más helyben fontos kiemelt és előírt tantárgyi programokkal, egészítse ki a kerettantervi kínálatot.

A kerettanterv a kötelező érettségi tárgyak tantárgyi programjait írja elő, valamint példaként a tipikus szabadon választható érettségi tárgyakat közli. A tantárgyak közvetlenül kapcsolódnak a szaktudományokhoz, illetve az államilag előírt, egységes, standard, kétszintű érettségi követelményekhez. A tantárgyi programok, többségükben megőrizve a tematikus tervezést, tradicionális órakeretekre terveződtek, ezen belül a tanulási képességek fejlesztésére, a tanulási motivációra, illetve az értelmiségi pályák alapvető képességeinek fejlesztésre koncentrálnak. A tantárgyi keretek között nem, vagy csak közvetetten teljesíthető iskolai funkciókat a kerettanterv a témaheteken, csoportos és egyéni beszélgetéseken javasolja érvényesíteni.

Tanulásszervezési ajánlások

A hatékony és célorientált tanulásszervezés érdekében a kerettanterv javasolja felbontani a hagyományos osztálykeretekben folyó tanítást, és helyére a tanulók által szabadon választott, kritériumorientált csoportok szervezését ajánlja. Az osztálykeretek megszűnése számos fontos következménnyel jár.

- Átjárhatóvá válik az évfolyam, sőt több program lehetővé teszi a vertikális csoportokat is.
- Jelentősen megkönnyíti a közös és az egyéni tanulást egyaránt, a meghirdetett program alapján szervezett tanulócsoporthoz esetében ritkábban kerül elő a tanár számára az a probléma, hogy a lemaradókkal vagy a gyorsan haladókkal foglalkozzon.
- A tanulói döntések alapján létrejött csoportokban sokkal erősebb a tanulói motiváció
- A szintenkénti programok eltérő teljesítményű, érdeklődésű tanulóknak biztosítanak eltérő sikereket, differenciált haladási ütemet, az azonos attitűd, felkészültség versenyhelyzetet, együttműködést eredményez.
- A célorientált csoportokkal foglalkozó tanár mindennapos kapcsolatba kerül az őt, illetve a programját választó diákokkal, ami lehetővé teszi a tanulási folyamat egyénítését, az érdemi differenciálást, függetlenül attól, hogy tehetséggondozásról vagy hátránykompenzációról szól a csoport kiemelt feladata
- Súlyos nehézséget is okoz a kurzusrendszerű oktatás, háttérbe szorulnak a tanulók tantárgyi kereteket meghaladó szükségletei, ismét a tantárgy kerül a működés középpontjába a tanulásszervezés során. A probléma megszüntetése érdekében a kerettanterv a munkarendbe szervezett, mentor (patrónus)rendszerrel javasol a helyi tantervbe beépíteni. Az osztályfőnöki órák helyén (az Együttélés tanterv hasonló munkarendben), beépíthető rendszeres kiscsoportos, illetve egyéni foglalkozás, és erre a szűkített időkeretek is lehetőséget adnak.
- Javasolja továbbá a kerettanterv, hogy az iskola közös iskolai projektekkel teremtsenek alkalmat a tanulók célorientált együttműködésére.

A tanulókra szervezett munkarend, kritériumai

1. Szabad tantárgyválasztás
2. Az egyes tantárgyak egyidejű, szintenként eltérő meghirdetése
3. A szintenkénti csoport lehetővé teszi a vertikális életkorcsoportok létrehozását
4. Nyilvánosságra hozott kimeneti célok (emelt, közép, érdeklődési kör, tehetséggondozás, tanulmányi verseny stb.)
5. Nyilvánosságra hozott belépési kritériumok
6. Nyilvánosságra hozott tanmenet
7. Nyilvánosságra hozott követelmények
8. Nyilvánosságra hozott szaktanár
9. Egész évre kötött egyéni munka és kimeneti szerződés, alku az egyes tanulókkal
10. Stabil mindennapos munkarend.

Példa a kritériumokat teljesítő munkarendre

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
Napindítás: 20 perc	Beszélgetés	Beszélgetés	Beszélgetés	Beszélgetés	Beszélgetés
1. óra	Kötelező érettségi tantárgy 1	Kötelező érettségi tantárgy 1	Kötelező érettségi tantárgy 1	Kötelező érettségi tantárgy 1	Kötelező érettségi tantárgy 1
2. óra	Kötelező érettségi tantárgy	Kötelező érettségi tantárgy 2	Kötelező érettségi tantárgy 2	Kötelező érettségi tantárgy 2	Kötelező érettségi tantárgy 2
3. óra	Kötelező érettségi tantárgy 3	Kötelező érettségi tantárgy 3	Kötelező érettségi tantárgy 3	Kötelező érettségi tantárgy 3	Kötelező érettségi tantárgy 3
4. óra	Angol nyelv1–3	Angol nyelv1–3	Angol nyelv1–3	Testnevelés1–3	Testnevelés1–3
5. óra	Második idegen nyelv 1–3	Második idegen nyelv 1–3	Második idegen nyelv 1–3	Második idegen nyelv 1–3	Második idegen nyelv 1–3
6. óra	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv
7. óra	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv
8. óra	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv	Szabad sáv

A szabad sávban a kötelező tárgyakhoz hasonlóan kerülnek meghirdetésre a választott érettségi tárgyak vagy más tevékenységformák. A sávos órarend lehetővé teszi a dupla órákat is. A kerettanterv fenntartja az éves ciklust a teljes képzési időszakban. Célja a tanulási ritmus megfelelő feltételeinek a biztosítása. A pihenés-munka, szabadidő-munkaidő, egyéni tanulás-közös tanulás, együttműködés-verseny megfelelő megosztása, ritmusa fenntartandó a szakaszos tanulás megszűnése után is. A kerettanterv a záró szakaszban is 6-7 hetes iskola tradicionális tanulást, majd egy hetes témahetet, majd minden 8(9). héten tanítási szünetet javasol.

A témahetek témakörei jobban kötődnek egy-egy tantárgyhoz, ezért azokat témakörök, amelyeket részletesen feldolgozza az iskola témahéten az adott tárgyhelyi tantervében nem szükséges átvenni.

A tantárgyak általános jellemzői **ELŐÍRT TANTÁRGYAK**

Matematika

A két tanév célja, hogy a tanulókat igényeik szerint az emelt, illetve Középszintű érettségire és az szakmai, illetve felsőfokú tanulmányokra készítse fel. Így a tanulók döntésüknek megfelelően választhatnak heti 4 óra, az érettségi alapkövetelményeinek megfelelő, a kötelező sávban megtartott kurzus és a heti 6 órás, kötelező sávban tartott Emelt szintű felkészítő kurzus között. A 11(12)–12(13). évfolyamon a tanulók megismerkednek a nehezebb matematikai anyagrészekkel. Szintetizálják eddigi ismereteiket. Továbbfejlesztjük a tanulók modellalkotó, absztrakciós, analízáló, szintetizáló, diszkutáló, általánosító, analógiát kereső, lényeglátó és kiemelő, összefüggéseket feltáró képességét, kreativitását, ötletességét.

Ebben az életkorban a diákok kis részének van határozott elképzelése a pályaválasztásról. A többségük még húzni szeretné az időt, határozatlan, nehezen dönti el, hogy milyen irányban szeretne továbbtanulni. Az emelt, illetve Középszintű kurzust aszerint választják, hogy milyen az adott tárgyhoz való viszonyuk és milyenek az otthoni elvárások.

Az Emelt szintet választó diákok esetében megnő a tantárgy iránti elkötelezettség. Igénylik a felfedezés örömeit, törekednek arra, hogy az elméleti összefüggéseket a gyakorlati alkalmazásokat önállóan találják ki. Képesek a matematikai szépségeinek a megtalálására. Kezd kialakulni a bizonyítási igényük, igyekeznek eddigi ismereteiket az alkalmazhatóság kedvéért stabilizálni. Gondolkodásuk differenciáltabb, a szaknyelvet pontosabban használják. A problémaérzékeny, feltáró, -megoldó képességüket tudatosan fejlesztik. Előtérbe kerül az individuális tanulás, ez is lehetőséget ad a differenciált tanulásszervezésre. Ebben az életkorban előkerül a konkrét ismeretek általánosításának igénye, modellalkotó, absztrakciós, szintetizáló, diszkutáló gondolkodásra való törekvés

Irodalom

A 7–10. évfolyamon epochálisan, tantárgyblokkban tanított tárgy jellege alapvetően megváltozik a felső két évfolyamon. Két szint közül választhatnak a tanulók: az emelt tantervű magyar nyelv és irodalom tantárgy oktatása heti hat órában valósul meg, míg az érettségire felkészítő alapszintű oktatás heti négy órában történik.

Ez a tantervi szakasz az előző négy évben megalapozott kommunikációs képességre, a műelemző olvasás képességére, az alapvető irodalomelméleti fogalmak ismeretére épít. A 7–10. évfolyamon folyó irodalomoktatás a művek belső élménnyé tételén kívül kialakítja a műnemi, műfaji, stilisztikai, irodalomelméleti fogalmak alapismeretét, megismerteti a tanulókkal az önkifejezés írásbeli és szóbeli szövegműfajait, valamint a középiskolai tudományosság két alapvető műfajának – az esszének és az értekezésnek – szabályait. Az epochális oktatás lehetőséget ad az árnyalt, több stílusrétegben, nyelvi rétegben, szövegműfajban való jártasság megszerzésére.

Az eddigi tematikus, illetve műfaji csoportosításban, epochális keretek között megismert műveket most kronologikus felépítésben gondoljuk végig. A művek közül – melyek most irodalomtörténeti helyet nyernek – nagyon sok már előkerült az elmúlt négy évben, ezeket most csak kortörténeti szempontból vizsgáljuk. Az előző négy év során a feldolgozott művekhez olyan kreatív feladatok megoldása társult, melyek lehetővé tették az élmény maradandóvá válását, a műbeli tények tartós megőrződését.

A művek feldolgozása az utolsó két évben két új –, bár már nem ismeretlen – szemponttal gazdagodik: a művelődéstörténet, stílustörténet megismerésével és az alkotói életrajzokból, pályaképekből a műre vonatkozatható adatokkal. E szempontok fontosságára, a korszakbeli összefüggések megismerésének módjára ekkorra már eddigi társadalomtörténeti tanulmányaik mellett az addigi művészetismereti oktatásból (elsősorban az epochákhoz kapcsolódó rajzoktatásból, illetve a zenei képzésből), de főként az egy-egy művelődési korszakot komplexen feldolgozó témahetekből nyerhettek tapasztalatot.

A felső két évfolyam az előző négy évre épül, és legfontosabb célja a rendszerezés. Az előző ciklusban a tanulók találkoztak különböző műfajú, tematikájú művekkel a világ- és a magyar irodalomból, elsajátították az alapvető fogalmi rendszert, jártasságot szereztek a művek megközelítésének különböző lehetőségeiben. A felső két évfolyam célja most már kronologikus sorrendben újragondolni, rendszerezni az eddig tanultakat, kiegészíteni olyan művekkel, amelyek korábban a tanulók életkora miatt nem szerepeltek a tananyagban.

Mivel ez a két év zárja a tanulók többsége számára az irodalmi tanulmányaikat, és mivel az érettségire való felkészítés is alapvető feladat, ezért minden oktatási-nevelési mozzanatnak rendkívüli jelentősége van. Úgy kell szolgálni a továbbtanulási igényeket, egy tanulási folyamat lezárását, hogy nem szabad lemondani a felnőttkor küszöbére érkezett diák és az irodalmi kultúra találkozásának igényéről sem. Pontosan arról, amiről ez ideig csak korlátozottabban lehetett szó, hiszen a gyermekkori irodalomszeretnek kell itt átváloznia a pályát, életutat választó fiatal számára élményt, erőt, tartást, igényességet adó viszonyvá.

– Középszint

Ennek a kurzusnak alapvető célja, hogy a tanulók képesek legyenek az irodalmi művek értő befogadására, önálló véleményalkotásra. Tudjanak tájékozódni a világ- és a magyar irodalom korszakaiban, ismerjék a fontosabb irányzatokat, tendenciákat, írókat és műveiket. Legyenek képesek arra, hogy ismereteiket, gondolataikat világosan, érthetően, követhetően ki tudják fejezni, különböző műfajú (leírás, ismertetés, esszé, értekezés) szövegek alkotásával, illetve képesek legyenek gondolataikat a beszédhelyzetnek megfelelően árnyaltan és világosan kifejezni. Ismerjék az esztétikai, műfajelméleti, poétikai, verstani fogalmakat, és ezek alkalmazására is képesek legyenek. Legyen kitekintésük az irodalom határterületeire (film, színház).

– Emelt szint

Ennek a kurzusnak a követelményrendszere természetesen magában foglalja mindazt, amit az Középszintnél leírtunk, az eltérés az elérendő tudás mélységében és szélességében van, valamint az alkalmazás követelményi szintjének különbségében. Nagyobb azoknak az alkotóknak a száma, akikről teljes pályaképet kell felrajzolniuk, nagyobb azoknak a szerzőknek a száma is, akikről tudniuk kell, s természetesen nagyobb azoknak a műveknek a száma, melyeket el kell olvasniuk és értékelniük kell. A hangsúly azonban az elmondottak ellenére nem a mennyiségi többleten van.

Az Emelt szint feltételezi az irodalom tantárgyban elérhető szakmai teljesítmény közvetlen alkalmazhatóságát és érvényességét a felsőfokú továbbtanulásban. Így természetesen a legfontosabb követelmény az irodalomértés magasabb szintje, amikor is az elemzés alapvető mozzanatai kimunkált készséggé válnak, amikor a diák az irodalom és a világ közötti kapcsolatok önálló, alkotó elemzésére is képes, amikor az irodalomelemzés szaktudományaiban jártasságra tesz szert, amikor az irodalomtanulás által kiművelt nyelvi és szóbeli készségei a humán irányú felsőoktatás legmagasabb igényeinek is megfelelnek.

Anyanyelv és kommunikáció

Az utolsó, kétéves szakasz első évének legfőbb célja, hogy az anyanyelv ismeretében elvárható tárgyi tudás rendszerezett formában felidéződjön, rögzüljön. A tizenkettedik év elsődleges célja pedig a felkészítés az érettségi vizsgára: az írásbeli és a szóbeli vizsga elvárásainak tudatosítása, tipikus műfajainak gyakoroltatása. A megmérettetésben szükséges beszéd- és íráskészség, a szövegstratégiák kialakítása.

Ebben a szakaszban cél a leíró nyelvészeti ismeretek funkcionális alkalmaztatása szövegek elemzésében és alkotásában. A szövegtani ismeretek felelevenítése, gyakorlati alkalmaztatása. Jártasság kialakítása a szövegelemzési stratégiákban és a szövegalkotásban. Az önkifejezési készség fejlesztése: nyelvtanilag helyes, árnyalt, a kommunikációs célt és szándékolt hatást, a beszédpartner(ek)e)t, a beszédhelyzetet, a kontextust szem előtt tartó nyelvhasználat kialakítása. A hétköznapi, hivatalos ügyek intézése során, a tömegkommunikációs eszközök által nyújtott információk befogadásakor használandó, megértendő beszédműfajok jellegzetességeinek megismerése, reprodukciója. Öntudatos nyelvhasználók képzése, akik tisztában vannak a nyelv mai állapotában felmerülő nyelvművelési kérdésekkel, fejlődési tendenciákkal, és képesek a köznyelvi normának megfelelő szövegek létrehozására, valamint esetleges hibáik javítására.

Történelem

A történelem tanulása 11(12)–12(13). évfolyamokon – a kötelező érettségi vizsga miatt – mindenkinek tovább folytatódik. A felső két évre olyan kurzusokat dolgozunk ki, amelyek egyszerre képesek eleget tenni a tematikus és kronologikus ismeretek rendszerezésének, elmélyítésének. Erre nyilvánvalóan nagy szükség van, hiszen 16 éves kor előtt a tanulók döntő többsége még nem érte el az általánosítás, tipizálás, fogalmi meghatározás szintjét. Olyan nagy kérdésköröknek meg kell jelenniük, mint – társadalomszerkezet, gazdasági típusok, urbanizáció, régiók, technika vagy haladás, államszervezet, háborúk, nagyhatalmiság stb. A kétéves képzésnek feltétlenül építenie kell az alsó középfok lezárt, napjainkig haladó történelem ismeretére, a társadalom- és állampolgári tanulmányokra, valamint a képességek fejlesztésében elért eredményekre.

A 17–18 éves korosztály életkori sajátosságai merőben eltérőek a korábbiaktól. Ez a kétely, a kritika, az elmélyülés, érzelmi és intellektuális elszakadás, az önálló gondolkodás, értékrendszer és véleményalkotás kialakulásának időszaka. Jelen van a szintetizálás igénye is.

Figyelembe kell venni, hogy kötelező érettségi vizsgát tenni történelemből, amely két részből – írásbeliből és szóbeliből – áll. Az írásbeli rész központi, a szóbeli iskolai vizsgát ír elő. Tudomásul kell venni azt is, hogy közép- és emelt szinten tehető le a tantárgyi érettségi. A társadalomtudományok egyre meghatározóbb szerepet játszanak az általános műveltségben, elengedhetetlenek a világban való eligazodáshoz, a felelős polgári szerepek elsajátításához.

A tantárgynak az oktatáspolitikai is kiemelt jelentőséget tulajdonít:

- az általános műveltség alapjait adó humán ismertetek és értékek közvetítése;
- nemzeti és európai azonosságtudat kialakításán keresztül értékorientáció és személyiségformálás;
- komplexitás, mellyel a társadalomtudományok szinte minden területét magába foglalja;
- közéleti gondolkodásmód fejlesztése;
- a múlt megismerésén át a jelen problémáinak megértése;
- az egyes ember történeti felelősségének tudatosítása.

A fenti szempontok figyelembevételével több lehetőséget kínálunk az alapján, hogy:

- milyen fokon kíván a tanuló elmélyedni a tárgyban;
- közép vagy Emelt szintű érettségire készül-e;
- felvételizni kíván-e a felsőoktatásba;
- milyen irányú a tanulók érdeklődése.

A történelem tanításában-tanulásában a lehetőségek szerint ketté kell választani a tanulókat, aszerint, hogy mely szinten és ezzel együtt, milyen óraszámokban kívánják történelmet tanulni (Középszint, Emelt szint). Amennyiben erre nincs lehetőség, differenciáltan kell megoldani az oktatást. Az érettségi követelmények mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni a tanulók érdeklődését, választásukat. Amennyiben az iskolában külön társadalomismereti program nem indul, úgy e területek sajátos társadalomvizsgálati módszereinek és eredményeinek is a történelem tantárgyban kell megjelenniük.

A 10. osztály elvégzésével az alapképzés lezárult. A tanulók teljes kronológiai áttekintéssel rendelkeznek, s többségében azokkal az alapvető képességekkel, amelyek általában a tanuláshoz, szűkebben a társadalomtudományi műveltség kialakításához szükségesek. Azonban az életkori sajátosságokhoz alakított négyéves történelemtanulásból kimaradtak vagy érintőlegesen kerültek elő olyan témák, kérdések, elméleti alapvetések, amelyekkel – bár fontosnak tartottuk – túl korai és értelmetlen lett volna előhozakodni. A felső Középszinten a történeti gondolkodás

továbbfejlesztésével, az ismeretek bővítésével, a megszerzett képességek önálló használatával kell foglalkozni. A tantárgy legfontosabb célja: a múlt megismerésén át a jelen megértése és a jövő tendenciáinak felismerése, s ebben saját szerepünk megértése.

Az érettségi vizsga előírásainak megfelelően különös figyelmet kell fordítani az ismeretanyag elmélyítésére, az előírásoknak megfelelő visszaadására – közép- és emelt szinten is. A kompetencia mérése is részévé vált az érettségi előírásoknak. Fel kell készíteni diákjainkat az írásbeli és szóbeli vizsgahelyzethez való alkalmazkodásra. Mindkét érettségi szint elvárásainak megfelelően tantervünknek részét képezi az érettségi vizsga anyaga kompetenciák és ismeretek tekintetében egyaránt.

Az érettségi szabályzatban közzétett írásbeli vizsga követelményei kronologikus az emberiség történetét átfogó ismeretanyagot kívánnak, míg a szóbeli vizsga témakörei a történeti tanulmányok tematikus elrendezésére, a történeti gondolkodásra ösztönöznek. Így egy olyan programot kell kialakítani, amelyben egyszerre van jelen a kronologikus és tematikus rendszerezés, a képességfejlesztés és a minél szélesebb ismeretanyag követelménye, amely alkalmazkodni is képes a közép és emelt szint eltérő témáihoz, mélységeihez, ugyanakkor szabad kezét hagy az iskola számára a történelmen át olyan kérdésekkel való foglalkozásra, melyet a helyi közösség fontosnak tart.

A történelemszemléletben nem szabad feladnunk az eddigi társadalom- és életmódtörténetre nagyobb súlyt helyező megközelítést, azonban ezt kombinálni kell a hagyományosabb politikatörténeti ismeretanyaggal. Továbbra is előnyben kell részesíteni a történelemben foglaltakból azokat a részeket, amelyek a jelen megértéséhez és a jövő tendenciáinak feltérképezéséhez hozzájárulhatnak. S mind e mellett a történelem érdekességét, élvezetességét meg kell őriznünk.

Fontos, hogy minden témánál felelevenítsük és „tudottnak” vegyük az alapképzésben elsajátított képességeket és ismereteket. (Ez nem jelenti azt, hogy nem kell foglalkoznunk a lassabban haladókkal és a felzárkóztatással.) Ezzel is arra ösztönözzük tanulóinkat, hogy használják a már megszerzett ismereteiket. A tematikus elrendezés lehetőséget ad arra, hogy projektszerűen dolgozzunk fel témákat.

Az időbeosztásnál figyelemmel kell lenni arra, hogy a zárószakaszban lehetőségünk legyen egy nagyobb szabású ismétlésre. Az emelt szinten és Középszinten tanuló csoportok ugyanazokkal a témakörökkel foglalkoznak.

Különbőség az egyes témáknál a feldolgozás mélységében van. Mint többször utaltunk rá, a témakörök összeállításánál figyelembe vettük az érettségi vizsga követelményeit, mint olyan minimumot, amellyel az egyes szinteknek megfelelően ismerni, megérteni kell.

Az elsődleges források helyét másodlagosak – korabeli, történetírói értelmezések, grafikonok, irodalmi, művészeti ábrázolások – váltják fel. Ezek célja egybeesik a felső középszint alapvető elvárásaival: elemzésre, folyamatok és összefüggések megfigyelésére, sajátos nézőpontok értelmezésére készítetnek.

A történelmi elemző és kritikai gondolkodás mellett nem maradhat el az írásbeli érettségi vizsgára való felkészülés jegyében, a kronologikus ismeretanyag megjelenítése és állandó ismétlése. (Ez természetesen hasznára válhat a történeti gondolkodás kialakulásának is.) Ezért a témák elején és végén érdemes tesztekkel segíteni a tanulók munkáját. A „bemenő” tesztek a meglévő (talán nem teljesen felelt) ismeretekre kérdeznek. A „kimenő” tesztek az ismereteken kívül a rendszerezési képességet kívánják fejleszteni. (Pl. egy-egy megismert tény, fogalom stb. mely összefüggésben, milyen történeti korszaknál kerülhet még elő.)

Angol nyelv

A 3–10. évfolyamon tematikus tervezéssel az egységes iskola felkészítette a tanulókat, a NAT fejlesztési követelményszintjére, illetve a Középszintű érettségi követelmények teljesítésére. Az európai standard szerint A2–B1 szintet 10. évfolyam végéig elérő tanulók, amennyiben előrehozott érettségüket tesznek, választhatnak az angol nyelv „leadása” és az Emelt szintű érettségire, illetve felsőfokú nyelvvizsgára való felkészülés között. A kerettanterv a B2–C1 szint elérését tűzi ki célul a 11(12)–12(13) évfolyamon a tantárgyat választó tanulók számára. Több szinten, vertikális korcsoportban eltérő célokra ajánlja a kerettanterv megszervezni az angol nyelv tanítását, figyelembe véve a tanulók választását, céljait a nyelvtanulással.

Az idegennyelv-oktatás alapvető célkitűzése az idegen nyelvi kommunikatív kompetenciafejlesztés, ez egyben azonos a használható nyelvtudással. Az adott szituációnak megfelelő nyelvhasználati képességet jelenti, ami a nyelvhasználat során receptív és produktív nyelvi tevékenységekben nyilvánul meg, szóban vagy írásban. A kommunikatív kompetencia fogalmába beletartozik:

- a nyelvi kompetencia (a nyelvi eszközök, illetve ezen eszközök funkcióinak ismerete),
- a szociolingvisztikai kompetencia (beszédhelyzethez való alkalmazkodás képessége),

- a szövegkompetencia (a szövegalkotásban és szövegértelmezésben a megfelelő stratégiák alkalmazása),
- a stratégiai kompetencia (a verbális és non-verbális kommunikáció eszközeinek alkalmazása a kommunikáció során előforduló nehézségek áthidalására),
- a szociokulturális kompetencia (annak ismerete, hogy a társadalmi-kulturális környezet hogyan határozza meg a nyelvi elemek kommunikatív értékét).

A kommunikatív nyelvi kompetencia szintjeinek meghatározása szóban, illetve írásban a négy nyelvi alapkészség-képesség,

- beszédértés
- olvasásértés
- beszédkésztség
- íráskésztség, illetve ezek kombinációi alapján történik

Ezeket túl fejleszteni kell a nyelvtanuló

- részképességeit, illetve ismereteit kell bővíteni (szókincs, nyelvtani tudatosság, nyelvhelyesség, kiejtés, intonáció helyesírás)
- stratégiai kompetenciáját (erősen koncentrálva a nyelvi hiányosságokat kiegyenlítő ún. kompenzatorikus stratégiákra, pl. testbeszéd)

Ugyancsak fontos a célnyelvi közösségekre vonatkozó szociokulturális ismeretek bővítése és az interkulturális tudatosság fejlesztése. A szociokulturális ismeretek és az interkulturális tudatosság szolgáltatják az alapot a tanulók interkulturális kompetenciájának fejlesztéséhez, amibe többek között beletartozik

- a saját és az idegen kultúra egymáshoz való viszonyításának képessége
- a más kultúrák képviselőivel való kapcsolatteremtés készsége és képessége
- az interkulturális félreértések kezelésére való készség és alkalmasság

Nem elhanyagolható a diákok szociális kompetenciájának fejlesztése, azaz az egymástól való tanulás és az egymásért végzett munka attitűdjének és képességeinek kialakítása. A szociális kompetencia fejlesztése szoros összefüggésben történik az egyéb (kommunikatív nyelvi, stratégiai-, interkulturális) kompetenciák fejlesztésével, s az alkalmazott munkaformák révén (pl. egyéni munka, pármunka, csoportmunka, projektek) valósulhat meg.

A kommunikatív nyelvi kompetencia fejlődéséhez kapcsolódik, és azzal szoros összefüggésben alakul a diákok stratégiai és interkulturális kompetenciája. A kommunikatív nyelvoktatás egyik feltétele a nyelvtanítás-nyelvtanulás az *autenticitás* elvének figyelembevétele. A nyelvtanuló az adott helyzetnek és szerepnek megfelelő nyelvi cselekvés végrehajtása során egyidejűleg, illetve egymást követően különböző készségeket-képességeket és stratégiákat alkalmaz. A kiindulópont mindig az autentikus szövegek recepciója.

Az elsajátítás iránya mindenkor a szövegek reprodukcióján és rekonstrukcióján át az autentikus szövegek produkciója felé mutat. A kitűzött céltól függően ugyan más és más pontig kell eljutnia a nyelvtanulónak, de a tanulás-tanítás során nem szabad „felrúgni” ezt a logikát, felcserélni a szakaszok egymásutániségát. Annak érdekében, hogy a *tanuló az egyes képességeit* kommunikatív szándékai megvalósítására megfelelően tudja alkalmazni, azokat a valós helyzetekhez hasonlóan, a tartalmat középpontba állítva, egymással kombinálva, *integráltan kell fejleszteni*.

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia elsajátításában a legfontosabb módszertani alapelve a cselekvés általi, sokcsatornás, az egész személyiséget aktivizáló, a játékos tanulás, azaz cselekvésorientált, kommunikatív, kooperatív és autonóm munkaformák.

Az Emelt szintű érettségire való felkészülés szerves része a célnyelvi kultúra elsajátítása is. Ennek keretén belül cél az angolszász nyelvterület kultúrájával, történelmével, irodalmával, szokásaival, társadalmi, gazdasági kérdésekkel, a mindennapi élettel való megismerkedés. A kulturális kérdésekhez a tanulók sokkal több érdeklődéssel közelítenek, mint a száraz ismeretekhez, különösen akkor, amikor mindezt összehasonlítják saját életkörülményeikkel, érdeklődésükkel és értékeikkel. Érdemes kiindulni a tanulók saját életéből, és azután felmutathatók a részletek és értékek a célkultúrában.

Források: lehetőleg autentikus, eredeti anyagok felhasználása; fotók, plakátok, videók, a célország(ok)ban kiadott újságok, ifjúsági magazinok, ott készült filmek és modern irodalmi alkotások részletei, mai zene vagy videoklipek, riportok, televíziós műsorok részletei (hangzó anyag szöveggönyvi változatával együtt). Az elemzéshez olyan szempontrendszer érdemes használni, amely szerint az emberek viselkedési szokásai és értékrendje aszerint tér el másokétól, hogy milyen földrajzi helyzetben élnek, milyen nép vagy népcsoport (etnikum) tagjai, milyen tradíciók szerint élnek, milyen a társadalmi és anyagi helyzetük, milyen korúak, milyen neműek, milyen értékeket

képviselnek, mennyire hasonlítanak a mi kultúránk megnyilvánulásaihoz és értékeihez, illetve mennyire térnek el azoktól. E szempontok alapján különböztethetőek meg mindazok az érzékelhető tartalmak, amelyeket bármely kezünkbe került forrás képvisel.

Második idegen nyelv

Amint azt a NAT általános és részletes követelményei előírják, a XXI. században egy európai polgártól elvárható kötelezettség, hogy anyanyelvén kívül legalább két másik idegen nyelven tárgyalóképes tudást szerezzen, és minél több más nemzet kultúráját, életviszonyait ismerje meg. A kerettanterv a nyelvi kommunikációs év beillesztését javasolja a helyi tantervbe, de tekintettel arra, hogy ez számos ok miatt nem tette előírássá, mindvégig kettős évfolyam megjelöléssel használta a záró szakasz tantervi előírásait. Függetlenül attól, hogy nyelvi kommunikációs év után, vagy annak hiányában folytatják tanulmányaikat a tanulók alapvetően eltérő a második idegen nyelv tanterve. Az intenzív nyelvi év után a célok és a feladatok megegyeznek az angol nyelv záró szakaszra vonatkozó előírásaival (B2–C1, illetve célnyelvi kultúra), kezdő nyelvtanulás esetén pedig a második idegen nyelv megalapozása későbbi nyelvtanuláshoz szükséges motiváció megteremtése a két éves minden napos nyelvtanulás alapvető célja. Ez esetben a második idegen nyelv tanulásának célja, hogy a diákokat a két év alatt a középszintű érettségéhez szükséges nyelvtudás megszerzésében támogassa (A2–B1). A gyorsabb haladást biztosítja az angol nyelv magas szintű ismerete, a már kialakult tanulási módszertan, motiváció. Életkorilag is könnyebb a tudatos nyelvtanuláshoz szükséges motiváció megteremtése, mint a kisebb gyerekek esetében.

Tekintettel az alternatív megoldási lehetőségre a kerettanterv nem közöl részletes tantervet a második idegen nyelvre. Javasolja a helyi tanterv készítése során az angol nyelv kerettantervi előírásainak másik nyelvre történő adaptálását, vagy más kerettantervből önálló kurzus beillesztését a helyi tantervbe a kétéves mindennapos idegen nyelv tanulásának biztosításával, az általános részben leírt kritériumorientált szintenkénti csoportszervezéssel.

Testnevelés

Az utolsó két évfolyamon a kerettanterv nem tesz javaslatot új anyagrészek oktatására. Az első 10 év alatt lehetőség nyílt több sportág alapjainak biztos elsajátítására. Megfelelő mértékben bővült a tanulók sportokkal kapcsolatos ismerete is. Ezért nincs szükség az utolsó két évben részletesen lebontani a tananyagot különböző sportági témákra, hiszen új anyaggal nem bővülnek az eddigi, a már eddig tanultakat alkalmazza mind szintentartás, mind kondicionális képzés, mind a sport iránti igények kielégítésében.

A testneveléstanítás legfontosabb célja az egészséges életmód elméleti és gyakorlati teendőinek megismertetése. Például. az egészséges testsúly, étkezés, pulzusszám, a nemnek és a kornak megfelelő sporttevékenység; a sport életformává, szokássá való aláítása; a tudatos, önálló mozgástevékenységre nevelés; a már megtanult mozgásos elemek szintentartása, az egyéni teljesítmények javítása; a csapatsportokban közösségépítés és a szabálytudat erősítése.

VÁLASZTHATÓ TANTÁRGYAK

Rajz és vizuális kultúra

A 11(12)–12(13). évfolyamon az előző négy évhez képest megváltozik a kerettanterv megközelítése. Nem a vizuális probléma, a vizuális nyelv kifejezési eszközeinek logikája mentén szerveződik a tananyag, hanem a művészettörténeti korok, stílusirányzatok kronológiája mentén haladunk, szem előtt tartva azt a szempontot, hogy a megismert korszak, stílus milyen ötletet, követhető példát adhat a saját gondolataink kifejezésére, problémáink megoldására.

A tantárgy a köznapi, a művészi; a tudományos és a műszaki megismerés, valamint közlés és kifejezés egyik alapvető fajtájával ismerteti meg a tanulókat. Az alábbiakban a *Kultúrák, művészettörténeti korok és stílusirányzatok*, valamint a *Rajzi, elméleti és gyakorlati feladatok* témakörei az időrendben egymást követő korok által szerveződő lehetőségeit jelentik csupán a tanterv, tanóra tervezésének. Azt hogy a gyakorlatban melyik témát, feladatot választjuk, és milyen időkeretben és részletességgel foglalkozunk vele, az adott csoport érdeklődésének iránya, célja (művészet iránt érdeklődő, közép vagy emelt szinten érettségizni szándékozó, felvételire készülők diákok csoportja), az alkotómunkában elért színvonala befolyásolja. Az is szempont, hogy az előző négy év epochális óráin vagy témahetein szerepelt-e az adott téma vagy feladat.

Az egyes irányzatok, tendenciák, témakörök, feladatok csak egyéni vagy csoportos feldolgozással kerülnek be a tananyagba, egyéni érdeklődés alapján, de az elkészült produktum bemutatásával, kiállításával mindenki számára hozzáférhetővé válnak. Bizonyos témákat évfordulókhoz, iskolai eseményekhez, rendezvényekhez kapcsolódva érdemes feldolgozni és az iskolai élet részévé tenni.

Az általános célok közül a kreativitás, a problémafelismerő és -megoldó képesség, az értelmi képességek, a képi és képzetekben gazdag gondolkodás, az ízlés, az empátia, a kommunikációs készség, az érzékenység, a nyitottság fejlesztéséhez járul hozzá. A legfontosabb célok között szerepel a *vizuális alkotóképesség fejlesztése*: a látható és láthatóvá tett világban különösen a látvány jelentésének, esztétikai üzenetének megismeréséhez és megértéséhez, illetve a közlő szándékának megfelelő, gondolatban és érzelemben gazdag ábrázolás, képi-plasztikai kifejezés, konstruálás fejlesztéséhez járul hozzá.

A rajz- és vizuális kultúra a világ érzéki-tapasztalati birtokbavételével az érzékszervek – kiemelten a látás kiművelésével és a kéz intelligenciájának fejlesztésével – foglalkodik. A térszemlélet, a forma-, a szín-, az anyag-, a szerkezetismeret és -érzék mind a vizuális nevelés hatására emelkedik magasabb szintre.

Célunk a vizuális befogadóképesség fejlesztése. A megsokszorozódott technikai és rábeszélő képek korában a tantárgy újszerű célja az információk közti szelekciónak, a kritikus befogadásnak a kialakítása.

A kifejezés, képzőművészet témája részben a tanulók személyes, kifejező-expresszív tevékenységének és az elvárható műelemzési ismereteinek leírása található. A vizuális nyelv, a vizuális kifejezés formanyelvi elemeinek felismerése és alkalmazása az alkotó és befogadó tevékenységekben, elemzésük a művészeti ágakban, műfajokban; népművészetben, építészetben, tárgyakban, a vizuális a tudományos és, köznapis információkban.

A vizuális kommunikáció témához a köznapis, azaz tájékoztató-tudományos vizuális információk világa tartozik. A Vizuális nyelv terén az ábrázolás, a tervezőgrafika formanyelvi elemeivel és összefüggéseivel foglalkozik. A formaadás módjaival a tanulást szolgáló, a tudományos, a köznapis információkban, a tájékoztatásban; a reklámban. A tárgy- és környezetkultúra témakör a használati tárgyakkal, az iparművészetrel, a népművészetrel és az építészettel kapcsolatos alkotó- és elemzőtevékenységeket tartalmazza. A vizuális nyelv a tárgyi világ formanyelvi elemeinek, a tartalom és forma összefüggéseinek megértésével, leírásával gazdagodik.

Természettudományos tantárgyak

A 11(12)–12(13). évfolyamon a természettudományos tárgyak szabadon választhatók, önállóan a kémia, biológia, kémia, földrajz. Célkitűzés az Emelt szintű érettségire történő felkészítés, így a követelmények teljes egészében megegyeznek az egyes tantárgyaknak megfelelő Emelt szintű érettségi követelményeivel. A Középszintű érettségire készülők önálló csoportban, kisebb óraszámúban vesznek részt választás esetén a természettudományos tárgyak óráin.

A mindennapos tanítási órák lehetőséget adnak a tapasztalásra, a kísérletekre, gyakorlásra. A terepgyakorlat része a képzésnek. Előzetes tudást meglévő képességet a tanterv annyit vár el a diákoktól, amennyit a diákok előzetesen elsajátítottak. Míg a korábbi évfolyamok tantervei az életkori specifikumokat figyelembe vevő tananyagstruktúrákat tartalmaztak, addig a 11(12)–12(13) évfolyam természettudományos projektjeinek tantervében a rendszerbe állított tudományos ismeretek váltak meghatározóvá.

A legfontosabb cél a természettudományos gondolkodás fejlesztése; az egyes szaktudományok, biológia, kémia, fizika, földrajz, tudományos alapjainak, szemléletének elsajátítása; a természettudományos felsőoktatásra való felkészítés; az önálló gondolkodás fejlesztése; a racionális világkép kialakítása; az ökológiai, környezettudatos gondolkodás, attitűd fejlesztése.

**Részletes tantárgyi programok
Előírt tantárgyak**

**Matematika
11–(12.) ÉVFOLYAM**

1.

<i>Témakör</i>	HATVÁNYOZÁS KITERJESZTÉSE, A LOGA- RITMUS FOGALMA ÉS ALKALMAZÁSA	Ajánlott óraszám: 32 óra Emelt szinten + 10 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MATEMATIKA	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Megismerés: tapasztalatszerzés; a tapasztalatok tudatosítása, közlése, rögzítése, jelölések, ezek értelmezése, visszaolvasása – Megfigyelés adott tulajdonságok szerint, szabályosság felismerése, intuitív követése, szabály tudatosítása – Emlékezés: megfigyelés eseményeinek felidézése, jegyzet készítése, információk felidézése, definíciókra, szabályokra való emlékezés, ismeretek tudatos memorizálása, felidézése, mozgósítása – Eljárásokra, módszerekre, szabályokra, állításokra, bizonyításokra való emlékezés – Gondolkodás: célszerűség, állítások egymáshoz való viszonya, megítélése igazságértékük szerint, következtetés, összefüggések, oksági kapcsolatok megértése, bizonyítások, sejtés, állítás, ekvivalencia, deduktív gondolkodás, permanencia elv, absztrakció – Függvényszemlélet 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<i>Középszint</i> Az n-edik gyök fogalma A hatványozás fogalmának kiterjesztése racionális kitevőre Az exponenciális függvény Egyszerűbb exponenciális egyenletek A logaritmus fogalma és azonosságai Az azonosságok alkalmazása egyszerű feladatokban A logaritmusfüggvény Egyszerű logaritmosos egyenletek A logaritmus alkalmazása egyszerű szöveges feladatokban (gazdasági, kémiai, biológiai témájú) Kamatos kamat számítása	Emelt szint Az n-edik gyök fogalma A hatványozás fogalmának kiterjesztése racionális kitevőre Az exponenciális függvény és transzformáltjai Exponenciális egyenletek, egyenlőtlenségek A logaritmus fogalma és azonosságai Az azonosságok alkalmazása feladatokban A logaritmusfüggvény és transzformáltjai Logaritmosos egyenletek A logaritmus alkalmazása szöveges feladatokban (gazdasági, kémiai, biológiai témájú) Kamatos kamat és járadék számítása	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
Függvények ábrázolása és vizsgálata – Szabályok megfigyelése – Feladatok megoldása, ellenőrzés		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint

- Ismerje és alkalmazza a racionális kitevőkre vonatkozó meghatározást
- Tudja alkalmazza a hatványozás és a logaritmus azonosságait egyszerű feladatok esetén
- Ismerje az egyszerű exponenciális és a logaritmusfüggvény grafikonjait
- Tudjon egyszerű egyenleteket megoldani
- Legyen képes alkalmazni a tanult fogalmakat egyszerű szöveges feladatok megoldásánál

Emelt szint

- Ismerje és alkalmazza a racionális kitevőkre vonatkozó meghatározást
- Tudja alkalmazza a hatványozás és a logaritmus azonosságait
- Ismerje és alkalmazza az exponenciális és a logaritmusfüggvény grafikonjait
- Tudjon egyenleteket és egyszerű egyenlőtlenségeket, egyenletrendszereket megoldani
- Legyen képes alkalmazni a tanult fogalmakat szöveges feladatok megoldásánál

2.

<i>Témakör</i>	<i>Koordinátageometria</i>	Ajánlott óraszám: 32 óra, Emelt szinten + 6 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MATEMATIKA	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Megismerés: tapasztalatszerzés; a tapasztalatok tudatosítása, közlése, rögzítése, jelölések, ezek értelmezése, visszaolvasása, modellezés (egyszerűsített rajz), adatok jegyzése, rendezése, ábrázolása, figyelem irányítása, tartósságának növelése – Koordinátageometriai modellek: alakzatok egyenlete, vektorok – Megfigyelés adott tulajdonságok szerint, szabályosság felismerése, – Képzlet: problémamegoldásának elképzelése, képzelt és tényleges megoldás összevetése – Emlékezés: jegyzet készítése, információk felidézése, szabályokra való emlékezés, elvontabb összefüggések megértése, eljárásokra, módszerekre, szabályokra, állításokra, bizonyításokra való emlékezés – Gondolkodás: célszerűség, következtetés, összefüggések, oksági kapcsolatok megértése, bizonyítások, sejtés, állítás, ekvivalencia, deduktív gondolkodás, absztrakció, gondolatmente követése <p>Ismerethordozók alkalmazása</p> <p>Ismeretek alkalmazása</p>	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<i>Középszint</i> Összeg-, különbség-, számszorosvektor koordinátáinak megadása az összetevő vektorok koordinátáinak az ismeretében. Vektor hosszának kiszámítása A helyvektor és vektor közötti különbség értéke. A szakaszt felező pont, harmadoló, negyedelő pontok koordinátáinak meghatározásán keresztül az általános összefüggés meghatározása. A háromszög súlypontjának koordinátájának meghatározása. (A szakasz végpontjainak meghatározása, ha ismert két különböző osztópontja.) Két ismeretlenes algebrai egyenletek megoldáshalmazának ábrázolása derékszögű koordinátarendszerben. A	<i>Emelt szint</i> Összeg-, különbség-, számszorosvektor koordinátáinak megadása az összetevő vektorok koordinátáinak az ismeretében. Vektor hosszának kiszámítása A helyvektor és vektor közötti különbség értéke. A szakaszt felező pont, harmadoló, negyedelő pontok koordinátáinak meghatározásán keresztül az általános összefüggés meghatározása. A háromszög súlypontjának koordinátájának meghatározása. (A szakasz végpontjainak meghatározása, ha ismert két különböző osztópontja.) Két ismeretlenes algebrai egyenletek megoldáshalmazának ábrázolása derékszögű	

<p>lineáris függvények grafikonjának ábrázolása. Vektorok skaláris szorzata</p> <p><i>Az egyenes irányvektoros és normálvektoros egyenlete. Egy vektorra merőleges vektor előállítás.</i> <i>Adott egyenessel párhuzamos és rá merőleges egyenes előállítási eljárásai.</i> <i>Két egyenes metszéspontjának meghatározása. A csúcspontjaival adott háromszög nevezetes vonalainak és pontjainak meghatározása.</i></p> <p><i>A kör egyenlete. A kör egyenletének átalakításai. A körrel kapcsolatos egyszerű feladatok.</i> <i>A kör és egyenes metszéspontjainak meghatározása. Az érintő egyenletének a meghatározása egyszerű feladatokban.</i></p>	<p>koordináta-rendszerben. A lineáris függvények grafikonjának ábrázolása. Vektorok skaláris szorzata</p> <p>Az egyenes irányvektoros és normálvektoros egyenlete. Egy vektorra merőleges vektor előállítás. Az egyenes iránytangens alakja. Az egyenesek hajlásszöge. Adott egyenessel párhuzamos és rá merőleges egyenes előállítási eljárásai. Két egyenes metszéspontjának meghatározása. A csúcspontjaival adott háromszög nevezetes vonalainak és pontjainak meghatározása.</p> <p>A kör egyenlete. A kör egyenletének átalakításai. A körrel kapcsolatos alapfeladatok. A kör és egyenes metszéspontjainak meghatározása. Az érintő egyenletének a meghatározása. Két kör metszéspontjainak a meghatározása. Azonos együtthatójú mindkét másodfokú tagot tartalmazó két ismeretlenes egyenletrendszer megoldása. A két kör egymáshoz viszonyított helyzetének eldöntése. A két kör közös érintőinek az egyenletének a meghatározása.</p> <p>A parabola tengelyponti egyenlete. A fókuszpont, vezéregyenes, a paraméter mint a fókusz és a vezéregyenes távolsága. (Ha a paraméterről megengedjük, hogy negatív is lehessen, egyszerűbb a parabola tárgyalása.) A parabola, annak tengelypontjának koordinátáit tartalmazó egyenlet. A parabola-egyenes metszéspontok meghatározása. A húr hosszának meghatározása. Az érintők meghatározása.</p>
<p><i>Ajánlott tevékenységek</i> <i>Ábrák készítése, rajzolás</i> <i>Függvényábrázolás</i> <i>Szerkesztés</i> <i>Szövegértelmezés</i> <i>Számológép használata</i> <i>Internethasználat</i></p>	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint

- Legyen jártasságuk a vektorokkal végzett műveletekben
- A tanulók legyenek képesek az egyenes és kör egyenletének felírására különböző adatok segítségével.
- Szerezzenek gyakorlatot az alakzat egyenletének fogalmában, az egyenes és a kör egyenletét felhasználó egyszerűbb feladatok megoldásában.
- Egyszerűbb alakzatok metszéspontjainak meghatározása
- A háromszögek nevezetes vonalainak és pontjainak meghatározása

Emelt szint

- Legyen jártasságuk a vektorokkal végzett műveletekben
- A tanulók legyenek képesek az egyenes és kör egyenletének felírására különböző adatok segítségével.
- Szerezzenek gyakorlatot az alakzat egyenletének fogalmában, az egyenes, a kör és a parabola egyenletét felhasználó feladatok megoldásában.
- Alakzatok metszéspontjainak meghatározása
- A háromszögek nevezetes vonalainak és pontjainak meghatározása

3.

<i>Témakör</i>	TRIGONOMETRIA	Ajánlott óraszám: 40 óra Emelt szinten + 10 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MATEMATIKA	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Tájékozódás: vektorok síkban és térben, térképkészítés, mérés, hosszúság, szög – Megismerés: modellezés, tudatos megfigyelés, megfigyelés adott tulajdonság szerint, szabály intuitív követése, diszkusszió, vázlatalkotás, tényleges alkotás összevetése az elképzelttel, összefüggések, információk felidézése, ismeretek mozgósítása, új ismeretek szerzése, és beillesztése a régiek rendszerébe, egyszerű gondolatmenet követése, megfordítása, analógiás gondolkodás, értő elemző gondolkodás, írásban kapott utasítás végrehajtása, helyzetleírás rekonstruálása – Ismeretek alkalmazása: alkalmazás szerkesztésben, összetett számítási feladatban – Problémakezelés és -megoldás: modellválasztás, stratégia keresése – Alkotás és kreativitás: tervkészítés – önellenőrzés, megismerés igénye – A matematika épülésének elvei: modellalkotás – Bizonyítások – Trigonometriai összefüggések alkalmazása a fizikában – Internethasználat – Szaknyelvhasználat 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
Középszint <i>A szögfüggvények definíciói, a szögmértékek és átváltásaik. Az egységkörös ábrázolása szögfüggvényértékeknek. Összefüggések az egységvektor és tükröképeinek a szöge között. Trigonometrikus függvények ábrázolása Egyszerű egyenletek</i> <i>Színusztétel, koszinusztétel. Másodfokú egyenletre visszavezethető egyenletek</i>	Emelt szint <i>A szögfüggvények definíciói, a szögmértékek és átváltásaik. Az egységkörös ábrázolása szögfüggvényértékeknek. Összefüggések az egységvektor és tükröképeinek a szöge között. Trigonometrikus függvények ábrázolása és transzformációja Trigonometrikus egyenletek.</i> <i>Színusztétel, koszinusztétel Addíciós tételek alkalmazása Másodfokú egyenletre visszavezethető egyenletek Egyszerű egyenlőtlenségek</i>	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<i>Abrák készítése, rajzolás Egységsugarú kör modell készítése Függvényábrázolás Szerkesztés Szövegértelmezés Számológép használata Internethasználat</i>		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint

- A tanulók ismerjék a második, harmadik, negyedik koordináтанegyedbe eső egység-vektorok koordinátái és az első negyedbe eső egységvektor koordinátái közötti összefüggést
- Ismerjék a kiegészítő szögek és a pótszögek szögfüggvényei közötti összefüggéseket

- Tudják használni az azonos szöghöz tartozó sinus és cosinus függvényértékek közötti összefüggést
- Tudjanak egyszerű trigonometrikus egyenleteket megoldani
- Ismerjék a szinusz- és koszinusztételt és tudják alkalmazni feladatok megoldásában
- Legyenek képesek a trigonometrikus alapfüggvényeket ábrázolni

Emelt szint

- A tanulók ismerjék a második, harmadik, negyedik koordináтанegyedbe eső egység-vektorok koordinátái és az első negyedbe eső egységvektor koordinátái közötti összefüggést
- Ismerjék a kiegészítő szögek és a pótszögek szögfüggvényei közötti összefüggéseket
- Tudják használni az azonos szöghöz tartozó sinus és cosinus függvényértékek közötti összefüggést
- Tudják alkalmazni az addíciós tételket azonosságok és egyenletek megoldásában
- Ismerjék és bizonyítsák a szinusz- és koszinusztételt és tudják alkalmazni feladatok megoldásában
- Legyenek képesek a trigonometrikus alapfüggvényeket ábrázolni és transzformálni

4.

<i>Témakör</i>	KOMBINATORIKA, VALÓSZÍNŰSÉG SZÁMÍTÁS	Ajánlott óraszám: 26 óra Emelt szinten + 6 óra, kiegészítésre + 33 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MATEMATIKA	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Megismerés: modellezés, adatok jegyzése, rendezése, lényeges és lényegtelen információk szétválasztása, esetsorolások, kombinatorikus gondolkodás, következtetés, absztrahálás, konkretizálás, valószínűségi gondolkodás fejlesztése – Ismeretek alkalmazása: gyakorlati életben – Problémakezelés és –megoldás: problémához hasonló egyszerű probléma keresése, megoldási kísérletek, tippelések – Alkotás és kreativitás: fogalmak alkotása, kombinatorikus gondolkodás fejlesztése, valószínűségi és kombinatorikus modellek, szituációban, történetben megfogalmazott, olvasott probléma megértése – Ismeretek alkalmazása (relatív gyakoriság, valószínűség) – Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatos értékek: szaknyelv használata, tolerancia, vitakészség, kifejezőképesség, hasznosság – Internethasználat 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
Középszint Pascal-háromszög építése, képzési szabálya A Pascal- háromszög elemeinek jelentése, a képzési szabály jelentése, a binomiális együtthatók kiszámítása Sorbarendezi és kiválasztási feladatok A klasszikus (Laplace-féle) modell alkalmazása.	Emelt szint A permutációk, variációk, kombinációk (ismétlés nélkül) kiszámítására vonatkozó képlet ismerete, bizonyítása. Pascal-háromszög építése, képzési szabálya A Pascal-háromszög elemeinek jelentése, a képzési szabály jelentése, a binomiális együtthatók kiszámítása Binomiális-tétel bizonyítása és alkalmazása A klasszikus (Laplace-féle) modell alkalmazása. A nagy számok törvényének szemléletes tartalma	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
Fadiagram készítése Pascal-háromszög készítése Valószínűségi modellek készítése Szövegértelmezés Számológép használata Matematika történeti kalandozások Internethasználat		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint

- Tudjon egyszerű kombinatorikai témájú feladatokat megoldani
- Ismerje és használja a Pascal-háromszöget
- Tudja alkalmazni a klasszikus valószínűségi modellt egyszerű esetekben

Emelt szint

- Tudjon egyszerű kombinatorikai témájú feladatokat megoldani
- Ismerje és használja a Pascal-háromszöget
- Ismerje a kombinatorika alapvető fogalmait (permutáció, variáció, kombináció)
- Tudja a fogalmakat alkalmazni
- Ismerje a kiszámításokra vonatkozó összefüggések bizonyítását
- Legyen tisztában a nagy számok törvényének tartalmával

AZ EMELT SZINTŰ ÉRETTSÉGIRE KÉSZÜLŐ CSOPORT KIEGÉSZÍTŐ TANANYAGA

Cél: Elmélyíteni és kiegészíteni az első négy évben tanultakat két szempontból: egyrészt biztos alapot adni az Emelt szintű érettségi vizsgához, másrészt megalapozni az egyetemi, főiskolai matematikatanulást.

Számelméleti feladatok

- *Cél:* A tanulók képesek legyenek különböző számelméleti problémák megoldására szorzattá alakítással, illetve maradékosztályok segítségével, magabiztosan alkalmazzák az ehhez szükséges számelméleti és algebrai alapismereteket, elsajátítsák a diofantoszi egyenlet megoldását, megértsék és helyesen alkalmazzák a teljes indukciót
- *Tartalom:* Számok alakjára vonatkozó, oszthatósági szabállyal megoldható feladatok. Szorzattá alakítással, maradékosztállyal megoldható feladatok. Teljes indukcióval megoldható feladatok. Magasabb fokú diofantoszi problémák
- *Követelmények:* A fent felsorolt témákban felvételi szintű feladatok önálló megoldása.

Geometriai bizonyítási, számításos, paraméteres feladatok

- *Cél:* Elemi geometriai feladatok tudatos megoldásának elsajátítása, a megoldás útjának felismerése a szöveg alapján
- *Tartalom:* Elemi ismeretekkel megoldható feladatok. Területszámítással megoldható feladatok. Hasonlósággal, Pitagorasz-tétellel, trigonometrikus számításokkal megoldható feladatok. Bizonyítási feladatok
- *Követelmények:* Pitagorasz-tétellel, hasonlósággal, egybevágósággal, trigonometrikus számításokkal megoldható számítási és paraméteres feladatok megoldása (térbeli feladatok is), bizonyítási feladatok elvégzése.

Függvények

- *Cél:* Az összetett függvény, inverz függvény fogalmának elmélyítésével erősíteni a függvények használatának készségét.
- *Tartalom:* Az alábbi típusú feladatok megoldása célszerű: Az összetett függvények témakörében: Abszolút érték és egészrész, törtrész függvényből összetett függvények ábrázolása. Az inverz függvény témakörében: Értelmezési tartomány szűkítésével invertálható függvények.
- *Követelmények:* A tanulóknak tudniuk kell ábrázolni az abszolút érték, egészrész, másodfokú, reciprok és gyökfüggvényből összetett függvényeket, magabiztosan alkalmazva a transzformációk helyes sorrendjét. Tudniuk kell megállapítani – ha van – egy egyszerűbb függvény inverzét. Meg kell találniuk valamely kétváltozós kifejezésnek eleget tevő pontokat a derékszögű koordináta-rendszerben.

Sorozatok

- *Cél:* Különféle sorozatok felismerése, tulajdonságai és alkalmazása feladatokban. Egyenlőtlenségek megoldása a közepekre vonatkozó összefüggések alkalmazásával.
- *Tartalom:* Sorozatokkal kapcsolatos ismeretek, bizonyítási feladatok. Közepekre vonatkozó összefüggések. Szöveges feladatok. A teljes indukció.
- *Követelmények:* Különféle sorozatok n -edik elemének és az első n elem összegének meghatározása és alkalmazása bizonyítási és szöveges feladatokban. A közepekre vonatkozó összefüggések és a teljes indukció alkalmazása feladatokban.

Másodfokú egyenletek, egyenlőtlenségek

- *Cél:* Vegyék észre a diákok a másodfokú, másodfokúra visszavehető, irracionális egyenletek és egyenlőtlenségek, paraméteres feladatok megoldása során felmerülő matematikai gondolatokat, azokat a feladatmegoldásban céltudatosan alkalmazzák. Felmutatni az egyenlet és egyenlőtlenség megoldási menete

közötti azonosságokat és különbözőségeket, tudatosítani a szorzattá alakítás jelentőségét, bemutatni a különböző (magasabb fokú, törtes, irracionális) egyenlőtlenségek rokonságát.

- *Tartalom:* Az alábbi feladattípusok megoldása célszerű adott paraméteres másodfokú egyenletnek mely paraméter esetén van 0, 1, 2 megoldása paraméter mely értéke mellett lesz a gyökök négyzetösszege (reciprokösszege, stb.) minimális, maximális a paraméter mely értékei mellett esnek a gyökök adott intervallumba. Szorzat alakban adott magasabb fokú egyenlőtlenségek megoldása. Szorzattá alakítással megoldható egyenlőtlenségek. Nehezebb törtes egyenlőtlenségek. racionális egyenlőtlenségek. Szám-tani-mértani közép-pel megoldható egyenlőtlenségek.
- *Követelmények:* A diákoknak meg kell tudniuk határozni: paraméteres másodfokú egyenlet paraméterének értékét, ha a kérdés a megoldások számára, a gyökök nagyságára, a gyökök valamely kifejezésének szélsőértékére vonatkozik. irracionális egyenletek, paraméteres irracionális egyenletek megoldáshalmazát. A diákoknak meg kell tudni határozni: valamely másod- illetve magasabb fokú vagy törtes egyenlőtlenség, illetve irracionális egyenlőtlenség megoldáshalmazát ismerniük és alkalmazniuk kell tudni a számtani és mértani közép közötti összefüggést.

Differenciálszámítás és végtelen sorok

- *Cél:* A téma a harmadik évfolyamon a szabad sávban felvehető felvételtire készítő tanterv része. Feldolgozása alkalmazkodik az iskola jellegéhez, és az első két év anyagához. A hagyományos középiskolai anyagtól kissé eltérően, jobban igyekszik a tanulók szemléletét formálni, azért hogy elősegítse a témában való elmélyülést és az egyetemen, főiskolán folyó magasabb szintű munkára való felkészülést. Törekszünk az elméleti tudás gyakorlati hasznosítási lehetőségeit megmutatni. Bővítjük és magasabb szintre emeljük a tanulók függvényekről szerzett korábbi ismereteit A jól ismert függvények folytonosságát (majd a határértéket is) a szemlélettel összhangban levő „sávos” definícióval vezetjük be. A differencia és differenciál hányados fogalmához is a szemlélet alapján jutunk el (fizikai példák, szelő, érintő). Megmutatjuk az analógiákat a folytonosság és a határérték között, majd a sorozatok és függvények tulajdonságai és határértéke között. Sokoldalú alkalmazásokat mutatunk ismert függvények körében, és a szélsőérték feladatokban. Általános cél az analízis szemléletének kialakítása és ezen belül az integrálszámítás megalapozása is.

Függvények folytonossága

- *Cél:* Az intuitív fogalomtól eljutni a szemléletes, környezeteket használó megfogalmazásig, a „sávos” definícióig. A folytonos függvények közti műveletek megismerésével az összes eddig megismert függvényt csoportosíthatjuk folytonosság szempontjából. A szakadási helynél utalhatunk megszüntethetőségére, így eljutunk a határérték-fogalomig.
- *Tartalom:* Folytonos „görbéjű” grafikonok – a folytonosság intuitív fogalma. Szakadási helyek és megszüntethetőségük. Pontbeli folytonosság definíciója. Folytonos függvények. Függvények vizsgálata folytonosság szempontjából. Egyoldali folytonosság. Folyamatos függvények összegének, különbségének, szorzatának és hányadosának folytonossága, tételek.
- *Követelmények:* Fontos fogalmak, definíciók: szakadási hely, környezetek függvény pontbeli folytonossága (környezetekkel) folytonos függvény bal, illetve jobboldali folytonosság. A tanulók tudjanak folytonosságvizsgálatokat végezni az ismert függvények körében. Ismerjék a folytonos függvényekre vonatkozó tételeket. (Bizonyításuk nem követelmény.)

Függvény határértéke

- *Cél:* A folytonosság fogalomhoz szorosan kapcsolódó függvényhatárérték fogalom megalkotása (a szakadások megszüntetéséből kiindulva) A folytonosság és a határérték kapcsolatának megmutatása. A pontbeli határérték általánosítása (végtelen határérték és végtelenben vett határérték).
- *Tartalom:* Függvény határértékeinek fogalma (környezetekkel) Határértékük számítása A folytonosság kapcsolata a határértékkel (Új definíció a határérték segítségével) Függvények összegének, különbségének, szorzatának, hányadosának határértéke, ezekre vonatkozó tételek Végtelen értékű és végtelenben vett határértékek, asszimptóták
- *Követelmények:* Fogalmak definíciók: függvény pontbeli határértéke függvény folytonossága (határértéken alapuló definíció) asszimptóta, végtelenben vett határérték Tudjanak a tanulók határérték-vizsgálatokat végezni az ismert függvények körében. Tudják alkalmazni a függvények határértékére vonatkozó tételeket.

Függvények differenciálhatósága

- *Cél:* Megpróbálunk többet mondani a függvény egy adott pontbeli viselkedéséről (szelők, érintők). Szemléleti alapon eljutunk a differencia- és a differenciálhányados fogalmához, majd a függvény pontbeli és „teljes” differenciálhatóságának definíciójához. A határérték fogalmát használjuk fel.

- *Tartalom:* Függvénygrafikonok menete, változási gyorsaság, szelők és érintő meredeksége. Pontbeli differenciálhatóság, a derivált mint a differenciáhányados függvény határértéke Deriválható és nem deriválható függvények vizsgálata. A hatványfüggvények deriváltja. Differenciálhatóság és folytonosság kapcsolata.
- *Követelmények:* Fogalmak, definíciók: „változási gyorsaság” differenciáhányados és differenciáhányados-függvény, függvény pontbeli differenciálhatósága differenciáhányados és differenciáhányados-függvény, függvény differenciálhatósága egyoldali differenciálhatóság A tanulók tudják alkalmazni a definíciókat az egyszerű függvényeknél. (pl. hatványfüggvények)

Deriválási szabályok

- *Cél:* A deriválási szabályokat, a határértékre vonatkozó tételek (függvények összegének, különbségének stb. határértéke) analóg megfelelőiként mutatjuk be. Hatékony eszközt adunk a tanulók kezébe a bonyolultabb függvények deriválásához és később a függvényvizsgálathoz.
- *Tartalom:* Deriválási szabályok: függvény számszorosára függvények összegére, különbségére szorzatára és hányadosára vonatkozó tételek és bizonyításuk. A tételek alkalmazása komplexebb függvények esetében.
- *Követelmények:* A tanulók ismerjék és tudják alkalmazni a deriválási szabályokat tartalmazó tételeket. Ismerjék és gondolják végig a tételek bizonyítását.

Függvényvizsgálat derivált függvénnyel

- *Cél:* A differenciálszámítás egy nagyon fontos és hatékony alkalmazási területét mutatjuk be: a függvények vizsgálatát. A korábbi függvényvizsgálatok kiteljesíthetők és egzakttá tehetők a deriváltak segítségével és a magasabb fokú függvények vizsgálata is lehetővé válik.
- *Tartalom:* A függvény és derivált függvény menetének összehasonlítása. Tételek: kapcsolat a függvény monotonitása és a derivált előjele, szigorú monotonitás és a derivált előjele, a lokális szélsőérték és a derivált „eltűnése”, a derivált előjelváltása és a lokális szélsőérték, a függvény konvexitása és a második derivált előjele, az inflexió pont és a második derivált eltűnése között. Másod- és magasabb rendű deriváltak. Függvények teljesebb jellemzése a tételek segítségével.
- *Követelmények:* A diákok ismerjék a derivált, valamint a magasabb rendű deriváltak és a függvény kapcsolatáról szóló tételeket. Mélyebb függvényelemzést végezzenek a deriváltak segítségével.

Differenciálszámítás alkalmazásai

- *Cél:* Ízelítőt adni a differenciálszámítás sokféle alkalmazási területéről. Hangsúlyozni a tudásanyag hasznosíthatóságának fontosságát. Általánosabb módszert adni a szélsőérték-problémákhoz.
- *Tartalom:* Függvények értékészletére, szélsőértékére vonatkozó feladatok, függvények vizsgálata. Érintőkkel kapcsolatos (koordináta geometriai) feladatok megoldása deriváltakkal. Szélsőérték-problémák megoldása differenciálással (kifejezések szélsőértéke. kerületek, területek, felszínek, térfogatok maximuma illetve minimuma)
- *Követelmények:* Ismerjék fel a tanulók a különböző területekről vett feladatokban a deriváltak alkalmazásának lehetőségét. Tudjanak megoldani szélsőérték-feladatokat differenciálszámítás alkalmazásával.

Végtelen sorok

- *Cél:* A végtelen sor a sorozatok fogalmának „továbbgondolása”. Elősegíti a legáltalánosabb sorozatfogalom kialakulását. Végtelen sorok összegének meghatározása és alkalmazás feladatokban. A végtelen sor a sorozatok fogalmának „továbbgondolása”. Elősegíti a legáltalánosabb sorozatfogalom kialakulását. Végtelen sorok összegének meghatározása és alkalmazás feladatokban.
- *Tartalom:* Végtelen sor fogalma Konvergens és divergens sorok Végtelen mértani sor Mértani sor összege, összegképlet Végtelen sorok alkalmazása: végtelen tizedes törtek „összege” kerület- és területösszegek konvergens végtelen sora.
- *Követelmények:* Ismerjék a tanulók a végtelen sor, végtelen mértani sor és a végtelen sor összegének a fogalmát. Meg tudják határozni a végtelen mértani sor összegét és tudják alkalmazni az összefüggést feladatokban.

12–(13.) ÉVFOLYAM

Mérni a mérhetlent

Ez az egység hármas célt szolgál. Egyrészt a tizenkettedikes ismétlés szerves része, másodsorban tudatosítja a távolság, kerület, terület, felszín és térfogat fogalmát, harmadszor új ismereteket nyújt az érettségi előtt álló tanulóknak. A tanulók a feladatok megoldása során ellenőrizhetik matematikai ismereteik alaposágát,

alkalmazhatóságát. A fejezet időigényes, de szép példája egy fogalom matematikai felépítésének. Jól nyomon követhető az út, ahogyan a matematika az axiómáktól a definíciókon át, a tételek bizonyításától a gyakorlati alkalmazásig bezáróan kidolgoz valamilyen „problémát”. A tizenharmadikos matematika a tanulók számára már a rendszerezés örömét is nyújtja. A tanulók kellően nagy ismeretanyagot halmoztak már fel, sok módszer áll a rendelkezésükre a matematikai problémák megoldására, és életkorilag is készen állnak a rendszerezésre. Ez a fejezet igen kiválóan alkalmas a geometriai ismeretek rendszerezésére.

1.

<i>Témakör</i>	Geometria	Ajánlott óraszám: 70 óra Emelt szinten + 15 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MATEMATIKA	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSzsÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Tájékozódás: tájékozódás síkban és térben, koordinátarendszer és térkép alapján, mennyiségi jellemzők kifejezése számokkal, közelítés – Megismerés: két vagy több szempont egyidejű követése, modellezés, összefüggések megjelenítése, geometriai transzformációk elvégzése, változások megfigyelése, adatok lejegyzése, rendezése, ábrázolása, diszkusszió, összefüggések megértése, gyakorlati felhasználhatóság, egyszerű alapfogalmak megértése, tudatos megfigyelés tárgyak jelenségek között, felismert tulajdonságok általános megfogalmazása – Ismeretek alkalmazása: trigonometrikus összefüggések alkalmazása – Képzelet: átdarabolás, testháló, szétvágás, testek síkmetszeteinek elképzélése – Emlékezés: síkidomok, testek tulajdonságai, ismeretek mozgósítása, új ismeretek beillesztése, szabályok, összefüggések, tételek felidézése – Problémakezelés és –megoldás: megoldási kísérletek, diszkusszió – Alkotás és kreativitás: megfigyelés, mérés, geometriai modellek – Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatos értékek: magyarázat, átfogalmazás, szemléletes indoklás, motiváltság, hasznosság más tudományokban – Matematika épülésének elvei: axiomatizálás, modellek, matematika mint kulturális örökség – Művészetismeret: síkbeli és térbeli formák, szimmetriák – Internethasználat 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<i>Középszint</i>	Emelt szint	
Szakaszok és görbe vonalak hossza, pontthalmazok távolsága. A kerület fogalma, (a kör kerületképletének a levezetése), sok-sok gyakorló feladat.	Szakaszok és görbe vonalak hossza, pontthalmazok távolsága. A kerület fogalma, (a kör kerületképletének a levezetése), sok-sok gyakorló feladat.	
A terület, mint nem negatív valós szám tulajdonságainak az összegyűjtése. a téglalap területének a meghatározása az egységnégyzet területének ismeretében. a háromszögek, a speciális négyszögek, és a szabályos sokszögek területének a kiszámítása. a kör, a körcikk és a körszelet területének a kiszámítása. Sok-sok gyakorló feladat.	A terület, mint nem negatív valós szám tulajdonságainak az összegyűjtése. a téglalap területének a meghatározása az egységnégyzet területének ismeretében. a háromszögek, a speciális négyszögek, és a szabályos sokszögek területének a kiszámítása. a kör, a körcikk és a körszelet területének a kiszámítása. Sok-sok gyakorló feladat	
A térgeometriai ismeretek felidézése és összefoglalása. A téglalapot, a hasáb, a henger, a gúla, a kúp, a gömb, a csonka kúp és -gúla felszínének a kiszámítása sok-sok	A térgeometriai ismeretek felidézése és hasáb, a henger, a gúla, a kúp, a gömb, a csonka kúp és -gúla felszínének a kiszámítása sok-sok feladatban, változatos adatok	

<i>feladatban, változatos adatok segítségével.</i>	segítségével
<i>A térfogat fogalma. Az egységnyi kocka térfogatából felépítjük a hasáb térfogatát. A hasáb, a henger, a kúp, a gúla, a csonka kúp és a csonka gúla térfogatának, valamint a gömb térfogatának a kiszámítása változatos adatokkal.</i>	A térfogat fogalma. Az egységnyi kocka térfogatából felépítjük a hasáb térfogatát. A Cavalieri-féle elv megismerése. A hasáb, a henger, a kúp, a gúla, a csonka kúp és a csonka gúla térfogatának, valamint a gömb térfogatának a kiszámítása változatos adatok
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
<i>Testek készítése</i>	
<i>Ábrák, rajzok</i>	
<i>Átdarabolás</i>	
<i>Modellezés</i>	
<i>Internethasználat</i>	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint

- A korábban tanult ismeretek alkalmazása egyszerű feladatokban
- A tanuló ismerje a terület tulajdonságait. A tanuló tudja a téglalap területének a meghatározását az egységnégyzet segítségével. a paralelogramma és a háromszög területének a kiszámítását, ezen ismeretek rendszerbe foglalásával. a speciális sokszögek területének kiszámítását. a kör területének a levezetését.
- A tanulók ismerjék a hasábok, a hengerek, a kúpok és a gúlák felszínének kiszámítási módját. A tanulók ki tudják számolni a gömb és a csonka gúlák és csonka kúpok felszínét is.
- A tanuló ismétlje át és tudja a térfogatszámítással kapcsolatos, már tanult összefüggéseket és fogalmakat.
- A tanuló ki tudja számolni a testek térfogatát.

Emelt szint

- A tanuló tudja a metrika alapelveit, ismerje a ponthalmazok távolságának a definícióját, és az e témakörrel foglalkozó alapállításokat. A tanuló tudja, hogy a konvex, véges síkidom kerülete, a beírt sokszögek kerületének a felső határa, és mindezt a kör kerületén, mint konkrét példán végig tudja követni. A tanuló ki tudja számolni a sokszögek és a körívek kerületét, valamint térbeli polinomok összéhhosszát.
- A tanuló ismerje a terület tulajdonságait. A tanuló tudja a téglalap területének a meghatározását az egységnégyzet segítségével. a paralelogramma és a háromszög területének a kiszámítását, ezen ismeretek rendszerbe foglalásával. a speciális sokszögek területének kiszámítását. a kör területének a levezetését.
- A tanulók ismerjék a hasábok, a hengerek, a kúpok és a gúlák felszínének kiszámítási módját.
- A tanulók ki tudják számolni a gömb és a csonka gúlák és csonka kúpok felszínét is.
- A tanuló ismétlje át és tudja a térfogatszámítással kapcsolatos, már tanult összefüggéseket és fogalmakat.
- A tanuló ki tudja számolni a testek térfogatát.

2.

<i>Témakör</i>	KOMBINATORIKA, VALÓSZÍNŰSÉG SZÁMÍTÁS	Ajánlott óraszám: 15 óra Emelt szinten + 5 óra, kiegészítés- re, illetve ismétlésre 25 + 40 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MATEMATIKA	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Megismerés: modellezés, adatok jegyzése, rendezése, lényeges és lényegtelen információk szétválasztása, esetsorolások, kombinatorikus gondolkodás, következtetés, absztrahálás, konkretizálás, valószínűségi gondolkodás fejlesztése – Ismeretek alkalmazása: gyakorlati életben – Problémakezelés és -megoldás: adott problémához hasonló egyszerű probléma keresése, megoldási kísérletek, tippelések – Alkotás és kreativitás: fogalmak alkotása, kombinatorikus gondolkodás fejlesztése, valószínűségi és kombinatorikus modellek, szituációban, történetben megfogalmazott, olvasott probléma megértése – Ismeretek alkalmazása (relatív gyakoriság, valószínűség) 	

	<ul style="list-style-type: none"> – Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatos értékek: szaknyelv használata, tolerancia, vitakészség, kifejezőképesség, hasznosság – Internethasználat
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<i>Középszint</i>	Emelt szint
<p>A Középszintű érettségi követelményeinek megfelelő vegyes kombinatorikai feladatok megoldása</p> <p>Valószínűség kiszámítása visszatevéses mintavétel esetén, binomiális eloszlás</p>	<p>Valószínűség kiszámítása visszatevéses mintavétel esetén, binomiális eloszlás, hipergeometriai eloszlás tulajdonságai és ábrázolása</p> <p>Várhatóérték, szórás fogalma és kiszámítása diszkrét, egyenletes és a binomiális eloszlás esetén.</p> <p>A binomiális eloszlás alkalmazása.</p> <p>A minta relatív gyakoriságának becslése a sokaság paramétereinek ismeretében.</p>
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
<p>Valószínűségi modellek készítése</p> <p>Szövegértelmezés</p> <p>Számológép használata</p> <p>Internethasználat</p>	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Középszint

- Tudjon kombinatorikai témájú szöveges feladatokat értelmezni, megoldani
- Tudjon valószínűséget számolni a klasszikus modell esetén

Emelt szint

- Ismerje és alkalmazza a tanult eloszlásokat
- Tudjon szórást és várhatóértéket számolni

TEMATIKUS ISMÉTLÉS: 40 ÓRA

Az Emelt szintű érettségire készülő csoport kiegészítő tananyaga

Cél: Elmélyíteni és kiegészíteni az első négy évben tanultakat két szempontból: egyrészt biztos alapot adni az Emelt szintű érettségi vizsgához, másrészt megalapozni az egyetemi, főiskolai matematikatanulást.

1. Exponenciális és logaritmikus egyenletek, egyenlőtlenségek és egyenletrendszerek

Cél: A tanulónak az exponenciális és logaritmus függvény tulajdonságait jól értve kell tudni az egyenleteket és egyenlőtlenségeket megoldani.

Tartalom: A bevezető feladatokon túlmenően az alábbi feladattípusok megoldását javasoljuk: Exponenciális függvény monotonitására vonatkozó problémák. Logaritmikus és trigonometrikus összetett függvények értelmezése. Egymásba skatulyázott logaritmikus egyenletek és egyenlőtlenségek Egyenletrendszerek.

Követelmények: Egyszerűbb exponenciális és logaritmikus egyenletek megoldása a függvények kölcsönösen egyértelmű tulajdonsága alapján, a logaritmusra vonatkozó azonosságok alkalmazása, egyenlőtlenségek megoldása a monotonitás alapján, ismeretlen alapú egyenlőtlenségek megoldása esetszétválasztással.

2. Trigonometrikus egyenletek, egyenlőtlenségek

Cél: Trigonometrikus egyenletek és egyenlőtlenségek céltudatos megoldása a függvények tulajdonságai, addíciós tételek és algebrai átalakítások alapján.

Tartalom: Az alábbi feladattípusok megoldását javasoljuk:

- Másodfokúra visszavezethető egyenletek, egyenlőtlenségek
- Trigonometrikus azonosságok, addíciós tételek segítségével szorzattá alakítható illetve egyszerűbbé alakítható egyenletek egyenlőtlenségek

- Egymásba skatulyázott trigonometrikus egyenletek
- Összetett – logaritmusos, trigonometrikus, irracionális függvények értelmezése és egyenletek megoldása

Követelmények: A trigonometrikus függvények tulajdonságainak ismerete és használata, addíciós tételek és más trigonometrikus azonosságok használata, egyenletek, egyenlőtlenségek, bizonyítási feladatok megoldása a fentiek alapján.

3. Koordinátageometria

Cél: Az elemi geometriai ismeretek, az algebrai eljárások, ismeretek összekapcsolása. A koordinátageometria módszereinek alkalmazása tételek bizonyításában.

Tartalom: Összetett, elemi geometriai ismereteket is kívánó egyenesre, körre és parabolára vonatkozó feladatok megoldása.

Követelmények:

- Vektorok és vektorműveletek alkalmazása. Egyenes, kör, parabola egyenletének ismerete és alkalmazása feladatokban.
- Integrálszámítás. A tizenharmadik évben a szabad sávban felvehető Emelt szintű érettségire készítő tanterv része. A differenciálszámítás témájának folytatásaként tanuljuk ezt a fejezetet. Az integrálás a differenciálásra épül (primitívfüggvény, integrálfüggvény) és számtalan analógia-lehetőséget biztosít a két terület (pl. deriválási és integrálási szabályok) Elmélyítjük a függvénytani tulajdonságok egymás közti kapcsolatának vizsgálatát (pl. folytonos és differenciálható illetve integrálható függvények). Az integrálás új műveletként bővíti a függvényekkel való műveletek körét. Kiegészítjük a mérésről (hosszúság, terület, térfogat) tanultakat. Gyakorlati felhasználást mutatunk ívhossz, terület és térfogat számításokban.

4. Függvény integrálhatósága

A)

Cél: Területszámítási problémák vetik fel az új művelet szükségességét, a grafikon alatti terület meghatározásának kérdését. Az alsó és felső közelítő összegeknél hasznosítjuk a sorozatok határértékénél tanultakat.

Tartalom: Területszámítási problémák, függvénygrafikonok „alatti” terület számítása: elsőfokú függvény másod(harmad-, negyed-...) fokú függvény (parabolikus háromszög területe a beírt és a „köré” írt téglalapok területösszegének, mint sorozatnak a határértékeként a felosztás finomításával) Intervallumon értelmezett nem negatív korlátos függvény integrálhatósága általánosan: az alsó közelítő összegek felső határa egyenlő a felső közelítő összegek alsó határával (Ez a szám a grafikon alatti terület.)

Követelmények:

- Fogalmak: intervallum felosztása, felosztások finomítása, alsó és felső közelítő összeg, alsó és felső korlát, alsó és felső határ.
- Definíció: függvény integrálhatósága intervallumon (megfogalmazás az alsó közelítő összegek alsó és felső közelítő összegek felső határának)
- A határozott integrál

Cél: Korlátos nemnegatív függvény integrálhatóságának fogalmát kiterjesztjük a korlátos függvények teljes halmazára. Kétféle definíciót adunk az intervallumon értelmezett korlátos függvény integrálhatóságára. Megalkotjuk a határozott integrál pontos fogalmát és meghatározzuk a hatványfüggvények néhány határozott integrálját.

Tartalom: Intervallumon értelmezett korlátos függvény (határozott) integrálja kétféleképpen: alsó összegek felső határa egyenlő a felső összegek alsó határával. egyre finomodó felosztásokhoz tartozó alsó és felső összegek közös határértéke $\lim s_n = \lim S_n$. Példák nem integrálható függvényekre (Dirichlet-féle függvény.) Hatványfüggvények határozott integráljainak számítása. Az integrál geometriai jelentése. Az integrál és a terület kapcsolata és eltérése (nem integrálható függvények grafikonja alatti terület, negatív függvények integrálja és a terület.)

Követelmények:

- Fogalmak, definíciók: integrálhatóság (kétféle definíció: alsó és felső határral illetve finomodó közelítő összegek határértékével)
- Függvény intervallumon volt (határozott) integrálja.
- Tételek az integrálról

B)

Cél: A határértékre, valamint a differenciálhatóságra vonatkozó tételek analógiájaként megmutatjuk az integrálási tételeket. Együttal eljutunk összetettebb függvények (határozott) integrálásig. Bevezetjük az (adott ponthoz tartozó) integrálfüggvény fogalmát.

Tartalom: Tételek a függvénytani tulajdonságok kapcsolatáról: intervallumon folytonos, illetve monoton függvények integrálhatók is. integrálható függvény részintervallumokon is integrálható. Az integrálás intervallum szerinti

additívitasáról szólótétel. Integrálható függvények számszorosának, összegének és különbségének integrálhatósága és integrálja. Alkalmazás: Hatványfüggvények számszorosának, összegének, különbségének integrálása. Az integrál – mint az integrálás felső határának függvénye – az integrálfüggvény fogalma.

Követelmények

- A tanulók ismerjék és tudják alkalmazni az integrálási tételeket.
- Ismerjék az integrálfüggvény fogalmát, és meg tudják határozni a már ismert és integrált függvények integrálfüggvényeit.
- Határozatlan integrál, Newton–Leibniz formula

C)

Cél: Módszert keresünk az integrálok értékének könnyebb számításához, és kapcsolatot találunk a differenciálszámítás és az integrálás között a Newton–Leibniz formulával. Bevezetjük a határozatlan integrál fogalmát és összehasonlítjuk az eddig ismert határozott integrálásokkal.

Tartalom: Függvény primitív függvényének a fogalma. Ismert függvények primitív függvényei, a primitív függvényhatározatlansága. Függvény határozatlan integrálja: a primitív függvények halmaza. Intervallumon értelmezett folytonos függvény integrálfüggvényének tulajdonsága: az integrál függvény, mint primitív függvény, Newton–Leibniz formula. A Newton–Leibniz formula alkalmazása az ismert függvényekre.

Követelmények: Fogalmak, definíciók: integrálfüggvény, primitívfüggvény, függvény határozatlan integrálja. Tétel: Newton–Leibniz formula (A tétel ismerete és alkalmazása a követelmény, bizonyítása nem) Integrálszámítás alkalmazása: terület és térfogat számítás

D)

Cél: Fontos gyakorlati alkalmazását mutatjuk be az integrálszámításnak: terület- és térfogatszámítás integrállal.

Tartalom: Függvény grafikonok „alatti” terület számítása (nemnegatív és általános függvények esetén). Grafikon tengely körüli forgatásával kapott forgástest közelítése beírt és körülírt hengerrendszerek térfogatának konvergensorozatával, vagy a hengerrendszerek térfogatának közös felső illetve alsó határával. Összefüggés az ilyen módon kapott forgástestek térfogatára. Alkalmazások: forgáskúp, csónkakúp, félgömb és gömb térfogata.

Követelmények:

- Tudják alkalmazni az integrálást a grafikonok alatti területek számításakor, görbe vonalú síkidomok területének meghatározásakor.
- Ismerjék és tudják igazolni: a grafikonok "alatti" síkidomok megforgatásával kapott forgástestek térfogatára vonatkozó összefüggést.
- Tudják ezt alkalmazni különböző forgástestek térfogatának számításakor.

Irodalom

11(12.) ÉVFOLYAM

1.

<i>Témakör címe</i>	Az ókor irodalma	Ajánlott óraszám: Középszint : 12 óra, Emelt szint: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (képességek, készségek, attitűdök)	<ul style="list-style-type: none"> – Emlékezet – Információgyűjtés, lényegkiemelés – Prezentáció – Szövegértelmezés, magyarázat – Rendszerezés – Ismeretalkalmazás 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Belépő ismeretek: A korszak feldolgozásában építhetünk a 7. évfolyam második és harmadik epochájára, amely a mitológikus gondolkodással, teremtésmítoszokkal valamint a görög mitológiával és annak nagy mondakörével foglalkozott. Emellett a 9. évfolyam első epochájának Plautust feldolgozó óráira, és a negyedik epochára, amely az eposz műfaját vizsgálta, a 10. évfolyam negyedik epochájára, melyben az Antigonéval foglalkoztunk. A témahetek közül a Biblia-témahéten és a görög témahéten szerezhettek e témakörhöz tudást.</p>		

Fogalmak:**Felidézendők:**

egyistenhit, sokistenhit, eredetmonda, archetípus, mítosz, mitológia, mondakör, dalnok, eposz, eposzi kellékek, líra, dal, epigramma, himnusz, óda, dráma, tragédia, komédia, kórus, karvezető, előtörténet, expozíció, bonyodalom, tetőpont, végkifejlet, késleltetés, katarzis, komikum, tragikum

Újak:

apokrif, kanonizálás, evangélium, zsoltár, archaikus és klasszikus kor, hellenizmus, ecloga, idill, jambosz, epigramma, elégia, próféta

Művek:**A már tanult szövegek:**

Plautus: A hetvenkedő katona (9. évfolyam/első epocha) Szophoklész: Antigoné (10. évfolyam/negyedik epocha), Homérosz: Odüsszeia – 9–12 ének (9. évfolyam/negyedik epocha), Mózes I. könyve, Máté evangéliuma (9. évfolyam/második epocha és a Biblia-témahét)

Újak:

Alkaios, Szapphó, Anakreón, Catullus, Vergilius, Horatius néhány műve, Zsoltárok könyve, Lukács evangéliuma

Ajánlott tevékenységek

Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés.

A kötelező olvasmányok ismeretei pontosságának felmérése: kultúrtörténeti magyarázatok – könyvtári kutatómunka és tanári magyarázat alapján.

Az ókori líra választott alkotása alapján műfaji kérdések tisztázása.

Egy mű önálló értelmezése-elemzése – esszé.

A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások.

Tanári magyarázat a tudás rendszerbe illesztésének segítésére.

AZ Újszövetség keletkezéstörténete, szerkezete, alapértékei – tanári magyarázat, megbeszélés.

Az evangéliumban leírt életút pontos ismerete – egyéni kötelező olvasmány feldolgozás.

A példázat műfaji sajátosságainak megértése alapján egy saját példázat írása.

2.

Témakör címe	A KÖZÉPKORI ÉS A RENESSZÁNSZ VILÁGIRODALOM	Ajánlott óraszám: Középszint : 10 óra, Emelt szint: 16 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – A szöveg értelmezése különböző kommunikációs kontextusban – A szövegben ábrázolt szerepek (magán és publikus) meghatározása – A kommunikációs helyzethez, illetve a partner a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás – Cselekvések indítékainak megállapítása – Általánosításokhoz az alátámasztó részek megkeresése – Kérdezéstechnika – Metaforikus jelentés értelmezése és alkotása – Figyelem, megfigyelés – Tapasztalatok, azaz a sémák előhívása, az érzékleti benyomás és sémáink összevetése – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Logikai képességek: – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Önállóság 	

<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>
<p>Belépő ismeretek: A korszak feldolgozásában a történeti tudás mellett építhetünk a Reneszánsz-témahéten szerzett ismeretekre. A feldolgozandó szerzők közül Shakespeare-ről 3 epocha alatt teljes életrajzi, pályaképi tudást szerezhettek a tanulók: 8. évfolyam második epochájában, a 9. évfolyam ötödik epochájában, valamint a 10. évfolyam negyedik epochájában.</p> <p>Fogalmak: Felidézendő fogalmak: szerzetes, szerzetesrend, kódex, mise, prédikáció, ima, himnusz, zsoltár, krónika, geszta, monda, humanizmus, reneszánsz, novella, számmisztika, shakespeare-i tragédia, legenda, reformáció, esszé Új fogalmak: lovagregény, misztériumjáték, allegorikus jelentés, vallomás, Mária-kultusz, vágáns, alba, trubadúr, európai mondakörök, szonett, tercina, commedia dell arte, haláltánc, ballada (forma), rondó, octava</p> <p>Művek: Tanult művek: Legendák (7. évfolyam/második epocha), 3–4 Boccaccio-novella (8. évfolyam/harmadik epocha) Shakespeare: Szentivánéji álom, Rómeó és Júlia, Hamlet (8. évfolyam/második epocha, 9. évfolyam/ötödik epocha, 10. évfolyam / negyedik epocha) Új művek : Szent Ágoston, Assissi Szent Ferenc, Carmina Burana 1–2 verse, Dante: Pokol (részletek), Villon: Nagy testamentum, Petrarca néhány műve</p>
<i>Ajánlott tevékenységek</i>
<p>Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. A középkori irodalom egy műcsoportjának mélyebb megismerése kérdéssorral irányított könyvtári kutatómunka: Választott mű bemutatása, értelmezése. Keletkezéstörténeti adatok gyűjtése. A műcsoport általános jellemzése szakirodalom alapján. A középkori műveltség adott képviselőcsoportjának bemutatása. A szerzett ismeretek alapján szerkesztett előadásvázlat készítése forrásmegjelölésekkel, hivatkozásokkal. Az egyes képviselők és irodalmuk bemutatása az évfolyamnak – kiselőadás. A legenda műfajának, kötött elemeinek ismeretében legendairás kitalált szentről. Dante műve – tanári bemutatás. Villon Nagytestamentum című művének szerkezete, műfajai – csoportmunka alapján kiselőadás. A haláltánc motívum megjelenései: balladaértelmezések – csoportmunka alapján kiselőadás. Kikövetkeztethető életrajzi tények, és a tudomány ismeretei – csoportmunka alapján kiselőadás. Két szabadon választott versmemoriter értő előadása. A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások.</p>

3.

<i>Témakör címe</i>	A MAGYAR IRODALOM KIALAKULÁSA, A KÖZÉPKORI ÉS RENESZÁNSZ MAGYAR IRODALOM	Ajánlott óraszám: Középszint : 10 óra, Emelt szint: 16 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önkifejezés – Önállóság – Információkeresés – Információelemzés – Lényegkiemelés – A szöveg szerkezetének megtervezése 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
Belépő ismeretek: <i>A korszak megismertetésében az előző tanulási szakasz ismereteire valamint a történelemből szerzett tudásukra, forrásismeretükre építhetünk. A Balassiról nyolcadikosan kapott kép nagyon vázlatos, csak két verstípusának</i>		

életrajzi háttérét világítja meg némileg.

Fogalmak:

Felidézendő fogalmak

őshaza, alapnyelv, nyelvcsalád, nyelvrokonság, sámánizmus, nomád kultúra, ősköltészet, dal, munkadal, ráolvasó szöveg, alakzatok, metafora, Balassi-strófa oklevél, nyelvemlék, szövegemlék, corvina, a magyar reformáció

Új fogalmak

széphistória, prédikátor-író, hitvita, hitvitázó dráma, manierizmus, históriás ének

Művek:

Tanult művek:

mondák, legendák (7. évfolyam / második epocha), Balassi-versek (8. évfolyam / első valamint negyedik epocha), Ómagyar Mária-siralom, Halotti beszéd és könyörgés

Új művek:

Gesta Hungarorum (részlet), Janus Pannonius, Balassi Bálint versei

Ajánlott tevékenységek

Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés.

Janus Pannonius életrajza – vázlatírás tanári magyarázat alapján, majd a művekből sorsszimbólumok keresése.

Közös versértelmezések: szerkezeti feltárás, képelemzések.

A Balassi verstípusok, verstémák egyikének önálló megismerése, vázlatírás:

Életrajzi háttér a szakirodalom alapján.

Életmód-történeti magyarázatok keresése.

Egy vers részletes értelmezése – elemzése.

A csoportba tartozó versekből párhuzamba állítható motívumok, képek kiemelése.

A vázlat alapján önálló verselemző értekezés írása, a háttértudás szakszerű használatával.

A Balassi-strófa verstani elemzése – önálló munka.

4.

<i>Témakör címe</i>	A BAROKK KORSZAK MAGYAR IRODALMÁBÓL	Ajánlott óraszám: Középszint : 12 óra, Emelt szint: 20 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Ön kifejezés – Szövegalkotás adott műfajban – Önállóság – Érvelés, vitatkozás – Forráselemzés 	
(KÉPESSÉGEK, ATTITŰDŐK)	KÉSZSÉGEK,	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	<p>Belépő ismeretek: A korszak megismertetésében csak történelmi és művészettörténeti ismeretekre támaszkodhatunk, valamint a barokk témahéten tanultakra. Itt a konkrét életpályák, művek megismertetésénél fontosabb a korszakról pontos, árnyalt képet kialakítani.</p> <p><i>Fogalmak:</i> <u>Felidézendő fogalmak:</u> Ellenreformáció, jezsuita, barokk, retorika <u>Új fogalmak:</u> barokk eposz, fiktív levél, önéletírás, prédikáció</p> <p><u>Tanult művek:</u> Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részletek – 9. évfolyam/negyedik epocha) <u>Új művek:</u> Pázmány Péter egyik prédikációja, Bethlen Kata önéletírása, néhány kuruc vers, néhány Mikes-levél</p>	

<p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p> <p>Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. A Szigeti veszedelem szerzői céljai – kiselőadás. Az epochán megismert szövegrészek újraértelmezése a célok ismeretében. Az értekező próza hagyományának megismerése: gondolati-logikai-szerkezeti elemzés egy választott Pázmány-prédikációról – csoportmunka alapján kiselőadás. A szöveg felolvasása. Saját „prédikáció” írása egy szerinte fontos mai, őt érintő erkölcsi kérdéstről a pázmányi eszköztár alkalmazásával – értekezés írása. Vitatémák kidolgozása: érvek, ellenérvek, példák, cáfolatok ... - csoportmunka. A kor egy alkotójának, műtípusának önálló megismerése: műmegismerés, műértelmezés, szakirodalom-feldolgozás – önálló vázlatkészítés.</p>

5.

<i>Témakör címe</i>	A FELVILÁGOSODÁS ÉS KLASSZICIZMUS AZ EURÓPAI IRODALOMBAN	Ajánlott óraszám: Középszint : 10 óra, Emelt szint: 16 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás – Ismeretalkalmazás új kontextusban – Szövegértelmezés – Prezentáció – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Belépő ismeretek: <i>A korszakból eddig tanított művek kapcsán csak korszakismerettől elszakított poétikai, műfaji jellegzetességeit vizsgálták a tanulók. Ezek felidézéssel lehet a korszakról szerzhető elméleti anyagot konkrétá tenni.</i></p> <p>fogalmak: <u>Felidézendő fogalmak:</u> <i>szatirikus ábrázolás, hármasság</i></p> <p><u>Új fogalmak:</u> <i>Stílusirányzat, klasszicizmus, szerepkörök, racionalizmus, empirizmus, társadalmi szerződés, szentimentalizmus, elégikus ábrázolás, kaland-, utaztató-, utópisztikus, napló-, levélregény, klasszicista dráma, Enciklopédia, deizmus, a fausti ember</i></p> <p>Művek: <u>Tanult művek:</u> <i>Swift: Gulliver utazásai (1. és 2. könyv – 7. évfolyam/negyedik epocha), Moliere: A fősvény (9. évfolyam/első epocha), Schiller: Ármány és szerelem (9. évfolyam/ötödik epocha)</i></p> <p><u>Új művek:</u> <i>Voltaire: Candide, valamint Rousseau, Hölderlin néhány műve</i></p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások. A felvilágosodás korszakai, irányzatai, országonkénti megvalósulása – szakirodalom alapján kiselőadások. Vita a rousseau-i társadalomképről. Enciklopédia szócikkek írása. A regénytípusok bemutatása – tanári magyarázat. A Candide értelmezése: filozófiai felvetések a műben – csoportmunka alapján kiselőadás. A Candide értelmezése: a mű szerkezete – csoportmunka alapján kiselőadás. A Candide értelmezése: az ideális világ leírása – korabeli nézetek – csoportmunka alapján kiselőadás. A Candide értelmezése: figurák és történetek – hagyományok – csoportmunka alapján kiselőadás. A Candide értelmezése: a világ fő problémáinak műbeli megjelenései – csoportmunka alapján kiselőadás.</p>		

6.

<i>Témakör címe</i>	A MAGYAR FELVILÁGOSODÁS ÉS KLASSZICIZMUS IRODALMA	Ajánlott óraszám: Középszint : 10 óra, Emelt szint: 16 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Forráselemzés – Információgyűjtés – Információrangsorolás – Szövegalkotás megadott műfaji és tartalmi szempontok alapján – Ismeretalkalmazás új kontextusban 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Belépő ismeretek: <i>A magyar felvilágosodás korszakainak megismertetésével egyidőben mutatható be ez a korszak mint a nyelvtörténet kiemelkedő időszaka, az önálló nemzeti irodalom egységesülésének kezdete. Ez újdonság a már ismerős nevek, címek ellenére.</i></p> <p>Fogalmak: Felidézendő fogalmak: <i>klasszicizmus, szentimentalizmus, rokokó, preromantika, népiesség elégia, óda, elégiko-óda, allegória, helyzetdal, jellemkép, dal, pictura, sententia, szimultán verselés</i> Új fogalmak: <i>Tudós Társaság, testőríró, nyelvújítás, ortológus, neológus, közéleti költészet</i></p> <p>Művek: Tanult művek: <i>Csokonai- és Berzsenyi-versek (8. évfolyam/első és negyedik epocha, 9. évfolyam/harmadik epocha) Csokonai Vitéz Mihály: Dorottya (9. évfolyam/negyedik epocha)</i> Új művek: <i>Bessenyei, Batsányi, Kazinczy néhány műve, Csokonai, Berzsenyi pályaképe</i></p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. A magyar felvilágosodás korszakai, egyéniségei – kiselőadások A felvilágosodás vitái: forrásfeldolgozás – csoportmunka alapján kiselőadás. Pictura és sententia írása megadott témára, tételmondatra – esszé. Csokonai személyiségrajz írása a versek alapján: Az életrajz és pályakép elolvasása alapján a költőre akasztott/akasztható címkék kiemelése. Egy választott címkéhez tartozó versek értelmezése, képelemzése. A címke alá jól illeszthető életrajzi elemek kiemelése. Bő szerkezeti, gondolati vázlat készítése a gyűjtött anyagokból. A bevezető és befejező gondolat megfogalmazása. Összegző értekezés a Csokonai-költészet választott vonulatáról. A Berzsenyi-versek műfaji csoportjainak megismerése – csoportmunka alapján kiselőadás. Költői képeinek elemzése- önálló feldolgozás.</p>		

7.

Témakör címe	ROMANTIKA A VILÁGIRODALOMBAN	Ajánlott óraszám: Középszint : 12 óra, Emelt szint: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Prezentáció – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Belépő ismeretek: A korszak központi kérdéseinek egy részéről a tanulók a magyar romantika egy-egy alkotásán keresztül kaptak képet az elmúlt időszakban, illetve kiemelten foglalkoztak a nemzettudat kialakulásának folyamatával, annak filozófiai és gazdasági hátterével. Arról most szerezhetnek tudást, mennyiben hordoz más jellegzetességeket a nyugat-európai irodalom fejlődése, és most ismerkedhetnek meg a romantika nagy alkotóival.</p> <p>Fogalmak: <u>Felidézendő fogalmak:</u> romantika, romantikus költői kép, kozmikusság, dal, ballada, példázat <u>Új fogalmak:</u> műfajkeveredés, romantikus regény mítoszteremtés töredékesség miszticizmus verses regény a „felesleges ember”, a dandy</p> <p>Művek: Új művek : Shelley, Byron, Keats, Goethe egy-egy verse, Hoffmann: Az aranyvirágcserep vagy/és Puskin: Anyegin vagy/és Victor Hugo egy regénye</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások. Egy választott versről a személyes benyomásokat, asszociációkat rögzítő esszé írása. A választott regény feldolgozása: szerkezeti vázlat, a különböző valóságszintek bemutatása, a hősök jellemzése, párhuzamos női és férfisorsok bemutatása, az elbeszélői eljárások jellemzése, a romantikus elemek kiemelése, az életrajzi, történeti háttér megismerése – csoportmunka alapján kiselőadások.</p>		

8.

Témakör címe	A 19. század első felének magyar irodalmából	Ajánlott óraszám: Középszint : 16 óra, Emelt szint: 30 óra
KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A kompetenciafejlesztés fókuszai (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – PREZENTÁCIÓ – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés – Vita 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Belépő ismeretek: Az általános iskolában szerzett tudásuk mellett sok az epochális időszakban szerzett mozaikszerű tudásra is építhetünk. A nyolcadik évfolyam tájköltéssel illetve szerelmi lírával foglalkozó epochájában tematikus csoportosításban elhelyezve ismerhettek meg egy-két e korszakban született verset. A kilencedik évfolyamon a harmadik, Nemzet és költészet című epocha célja pedig a korszak alapeszméinek megértetése. Az eposzokat tárgyaló epochában a vígeposz műfaj történeti keretbe illesztve volt feldolgozandó (kilencedik évfolyam negyedik epocha). A</p>		

tizedik évfolyamon pedig e korszakból is megismertek ars poeticákat (harmadik epocha). Mindezek lehetővé tették Vörösmarty és Petőfi pályaképeinek megismerését is.

Fogalmak:

Felidézendő fogalmak:

szerepvers, bordal, helyzetdal, életkép, rapszódia, komikus eposz, közéletiség, vatesz-, népvészér költő,

Új fogalmak:

Akadémia, pályázat, kritika

Művek:

Tanult művek:

Kölcsey-versek, Vörösmarty-versek, Petőfi-versek, A helység kalapácsa,

Új művek:

Katona József: Bánk bán

Ajánlott tevékenységek

Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés.

Kölcsey bemutatása: közéleti tevékenységének és lírájának találkozásai alapján – szakirodalom és közös verselemzések felhasználásával értekezés írása.

Vörösmarty minden pályaszakaszának megismerése versek közös értelmezésével.

Vörösmarty egy választott pályaszakaszának jellemzése a versek gondolati-képi elemzése alapján – esszé írása.

Vörösmarty utolsó versei – tanári előadás.

A Petőfi-pályakép állomásai – szakirodalom feldolgozása.

Petőfi verstípusai, verstémái, műfajai: versértelmezéseken, példák gyűjtésén keresztül bemutatni az életmű sajátosságait – csoportmunka alapján kiselőadások.

A memoriterek értő elmondása.

A magyar színjátszás kezdetei – kiselőadás.

A Bánk bán című mű keletkezéstörténete – a szakirodalom önálló feldolgozása.

A mű értelmezése:

A főhős jellemzése, a műből választott jelenetek értelmezésén keresztül – csoportmunka alapján kiselőadások.

A két cselekményszál érintkezési pontjai – csoportmunka alapján kiselőadások.

Női sorsok a műben – csoportmunka alapján kiselőadások.

A szerkezet, a szerzői utasítások vizsgálata – csoportmunka alapján kiselőadások.

Az idegenség megjelenése a dráma különböző szintjein – csoportmunka alapján kiselőadások.

A mellékszereplők jellemzése: milyen problémaköröket vonnak be a dráma világába – csoportmunka alapján kiselőadások.

Az ötödik felvonás értelmezése: bűn és bűnhődés – közös megbeszélés, vita.

A drámai konfliktus és a mű megítélésének változásai a befogadás-történet során – kiselőadás és tanári magyarázat.

9.

<i>Témakör címe</i>	A 19. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK MAGYAR IRODALMÁBÓL	Ajánlott óraszám: Középszint : 14 óra, Emelt szint: 26 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – PREZENTÁCIÓ – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés – Vita 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	<p>Belépő ismeretek:</p> <p>Mikszáth-novellával és regénnyel először hetedik évfolyamon az ötödik epochában találkoztak a tanulók, elsősorban műfaji és poétikai vizsgálatokat végezve. A nyolcadik évfolyam tájköltéssel foglalkozó epochájában tematikus csoportosításban elhelyezve ismerhettek meg egy-két e korszakban született verset. Arany balladáit az erkölcs – bűn és bűnhődés – szempontjából vizsgálták s ekkor összefüggéseket teremtettek Mikszáth egyes novelláival is (kilencedik évfolyam, második epocha) Arany pályaképe újra és újra előkerülve gazdagodott az évek során. Az epochális irodalmi tanulmányaikat pedig Az ember tragédiája című mű értelmezése zárta.</p>	

*Fogalmak:*Felidézendő fogalmak:

elbeszélő költemény, románc, ballada, népballada, kihagyásos, párhuzamos szerkezet, történelmi regény, narráció, anekdota, drámai költemény, jelképes hős, világ-, és életértelmezés

*Művek:*Tanult művek:

Arany-balladák, Jókai: Az arany ember, Madách: Az ember tragédiája, Mikszáth-novellák, Szent Péter esernyője

Új művek:

Mikszáth: Beszterce ostroma, Arany János: A Toldi estéje

Ajánlott tevékenységek

Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés.

Arany '49 utáni költészetének bemutatása – szóbeli felelet vázlata a versek értelmezése és az életrajzi, történelmi ismeretek alapján.

Közös balladaértelmezések: Az Arany János-i ballada típusainak, jellemzőinek felidézése, megismerése: jellegzetes reprezentánsok alapján a jellemzők közös feltárása.

Balladaértelmezések: a cselekmény mozzanatainak kiemelése, a lélektani háttér feltárása, a történelmi háttér, a népszokások megismerése, a végkifejlet értelmezése, szerkezeti elemzés.

A balladakorszakok jellemzése a szerkezeti típusok, lélektaniság, források bemutatásával választott versek alapján – feleletvázlal készítése.

A Toldi estéjének összehasonlító elemzése: összevetés a Toldival:

A szerkezet azonosítható pontjainak értelmezése, a zárlatok összehasonlítása – csoportmunka alapján kiselőadás.

A főhős két személyiségének összehasonlítása – csoportmunka alapján kiselőadás.

A próbák összevetése – csoportmunka alapján kiselőadás.

A tájábrázolás kiemelése és a mű jelentéskialakításában betöltött szerepének tisztázása – csoportmunka alapján kiselőadás.

A király és a főhős viszonyának elemzése – csoportmunka alapján kiselőadás.

A két mű eltérő sajátosságainak magyarázata – közös megvitatás, a háttérismeretek beépítése.

A Mikszáth-mű értelmezése:

A műbe ékelődő anekdoták kiemelése – egyéni munka.

Anekdotikusság, beékelődő anekdoták, viszonylagosság, gúny – csoportmunka alapján kiselőadás.

Legenda, előítélet, a közvélemény szerepe, illem – csoportmunka alapján kiselőadás.

A mű szerkezete: a cselekményszálak, összekapcsolásuk, a kihagyás, a sejtetés, kitérők szerepe – csoportmunka alapján kiselőadás.

Idill és irónia: mesei elemek, véletlenek, lehetlenségek, lélektani képtelenségek – csoportmunka alapján kiselőadás.

A főhős környezetének jellemzése: komikus szereplők, a realitás képviselői stb. – csoportmunka alapján kiselőadás.

A különböző társadalmi rétegek műbeli megjelenésének bemutatása – csoportmunka alapján kiselőadás.

Az író és az elbeszélő szerepe a műben. Az elbeszélői közlésformák (egyenes beszéd, függő beszéd, szabad függő beszéd, azaz átélt beszéd) meghatározása, bemutatása (előnyök, hátrányok), példák kiemelése – csoportmunka alapján kiselőadás.

A cím, a végkifejlet, az írói szándékok értelmezése – közös megbeszélés.

A továbbhaladás feltételei

– Középszint:

Az irodalomtörténet folyamatosságának áttekintése, a korstílusok, stílusirányzatok jellegzetességeinek felismerése, a világ- és magyar irodalom fontosabb szerzői pályaképének megismerése. A poétikai, irodalomelméleti fogalmak használata a történetiségük szempontjából. A tanulók ismerjék az irodalomtörténelmi korszakok egymásutánosságát, az egyetemes és a magyar irodalom kapcsolatát, a korstílusok esztétikai jellemzőit az irodalom kezdetétől a romantika koráig. Legyenek tisztában a világ- és a magyar irodalom nagy alkotóinak pályaképével: Villon, Janus Pannonius, Balassi Bálint, Zrínyi Miklós, Csokonai Vitéz Mihály, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Arany János művészetének jellegzetességeivel. El tudjanak igazodni egy-egy korszakban, ismerjék az adott korszak jelentős alkotóit, azok egy-egy pályaszakaszát, a korstílusok és stílusirányzatok jellegzetességeit, fontosabb törekvéseit.

Villon: Nagy testamentum, Voltaire: Candide, Egy romantikus regény a világirodalomból, Arany János: A Toldi estéje, Katona József: Bánk bán, Jókai Mór: Az arany ember, Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma, Madách Imre: Az ember tragédiája című művének önálló elemző bemutatása.

A tanulók legyenek képesek egy-egy művet önállóan értelmezni, illetve egy-egy írói pályaszakaszt, motívumtörténetet, témátörténetet önállóan végiggondolni, gondolataikat az esszé vagy az értekezés műfaji szabályainak betartásával megfogalmazni. Elvárt az önálló szövegalkotás képessége, középpontban az esszé és az értekezés műfaji sajátosságainak tudatos alkalmazásával.

Az alábbi fogalmak használata:

1. archetípus, mítosz, mitológia, mondakör, eposz, eposzi kellékek, líra, dal, epigramma, himnusz, óda, dráma, tragédia, komédia, kórus, karvezető, előtörténet, expozíció, bonyodalom, tetőpont, végkifejlet, késleltetés, katarzis, komikum, tragikum, kanonizálás, evangélium, zsoltár, ecloga, idill, epigramma, elégia, próféta
2. szerzetes, kódex, himnusz, zsoltár, krónika, geszta, monda, humanizmus, reneszánsz, novella, shakespeare-i tragédia, legenda, reformáció, esszé, lovagregény, vallomás, Mária-kultusz, vágáns, trubadúr, szonett, tercina, commedia dell'arte, haláltánc, ballada(forma), rondó, octava, alakzatok, metafora, Balassi-strófa, nyelvenlék, szöveglék, corvina, a magyar reformáció, prédikátor-író, hitvita, históriás ének
3. ellenreformáció, jezsuita, barokk, retorika, barokk eposz, fiktív levél, önéletírás, prédikáció
4. satirikus ábrázolás, hármasság, stílusirányzat, klasszicizmus, racionalizmus, empirizmus, társadalmi szerződés, szentimentalizmus, elégikus ábrázolás, kaland-, utaztató-, utópisztikus, napló-, levélregény, klasszicista dráma, Enciklopédia, deizmus, a fausti ember
5. klasszicizmus, szentimentalizmus, népiesség, elégia, óda, allegória, helyzetdal, dal, pictura, sententia, szimultán verselés, Tudós Társaság, testőríró, nyelvújítás, ortológus, neológus, közéleti költészet
6. romantika, romantikus költői kép, ballada, példázat, műfajkeveredés, romantikus regény, verses regény, a „felesleges ember”, a dandy
7. szerepvers, bordal, helyzetdal, életkép, rapszódia, komikus eposz, közéletiség, Akadémia, pályázat, kritika
8. Tudják felismerni és definiálni az alapvető költői eszközöket, korstílusokat, stílusirányzatokat.

– Emelt szint:

Ennek a kurzusnak a követelményrendszere természetesen magában foglalja mindazt, amit a középszintnél leírtunk, az elvárt tudás mélysége, valamint a megismert fogalmak, eljárások alkalmazásának követelményszintje nagyobb. A tanulók legyenek tisztában a világ- és a magyar irodalom nagy alkotóinak pályaképével, művészetük jellegzetességeivel. Nagyobb azoknak az alkotóknak a száma, akikről a tanulóknak teljes pályaképet kell felrajzolniuk: Petrarca, Rousseau, Berzsenyi Dániel, E. T. A. Hoffmann, Puskin, Kölcsey Ferenc, Madách Imre. Nagyobb azoknak a szerzőknek a száma is, akikről tudniuk kell, s természetesen nagyobb azoknak a műveknek a száma, melyeket el kell olvasniuk, és értelmezniük-értékelniük kell.

Az irodalomtörténet folyamatosságának áttekintésekor a korstílusok, stílusirányzatok jellegzetességeinek felismerése, bemutatása mellett a filozófiai, kultúrtörténeti, politikai háttér ismerete is elvárás. Feladat a poétikai, irodalomelméleti fogalmak felidézése, újragondolása, kiegészítése a történetiség szempontjaival. A témakörönként felsorolt fogalmak mindegyikének felismerése, és a megnevezés mellett a definiálás, a jellemzés és a minősítés is elvárás. Az irodalomtörténeti korszakok egymásutánosságát, a beékelődő átmeneti stílusirányzatokat az egyetemes és a magyar irodalom kapcsolatát, a korstílusok esztétikai jellemzőit önálló előadásban, példatárral be tudják mutatni. El tudjanak igazolni egy-egy korszakban, ismerjék az adott korszak jelentős alkotóit, a korstílusok és stílusirányzatok jellegzetességeit, fontosabb törekvéseit.

A tanulók legyenek képesek egy-egy művet (akár korábban nem ismert is) önállóan értelmezni, illetve egy-egy írói pályaszakaszt, motívumtörténetet, témátörténetet önállóan végiggondolni, gondolataikat az esszé vagy az értekezés műfaji szabályainak betartásával megfogalmazni. A hangsúly azonban az elmondottak ellenére nem a mennyiségi többleten van. Az emelt szint feltételezi az irodalom tantárgyban elérhető szakmai teljesítmény közvetlen alkalmazhatóságát és érvényességét a felsőfokú továbbtanulásban.

IRODALOM
12(13). ÉVFOLYAM

1.

<i>Témakör címe</i>	A 19. század világirodalmából	Ajánlott óraszám: Középszint : 11 óra, Emelt szint: 20 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – PREZENTÁCIÓ – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés – Vita – Szempontváltás – A humor, gúny, irónia felismerése és alkalmazása 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Belépő ismeretek: A KORSZAK LÍRÁJÁNAK MEGISMERÉSE ÖNÁLLÓ EPOCHA TÉMÁJA VOLT A TIZEDIK ÉVFOLYAMON, AHOGY A ROMANTIKUS ÉS REALISTA REGÉNY ÉRTELMEZÉSE IS (ELSŐ ÉS MÁSODIK EPOCHA). A NOVELLA E KORSZAKBAN SZÜLETETT VÁLLFAJAIVAL MÁR A NYOLCADIK ÉVFOLYAM HARMADIK EPOCHÁJÁBAN MEGISMERKEDTEK.</p> <p><i>Fogalmak:</i> <u>Felidézendő fogalmak:</u> korstílus, stílusirányzat, tipikus hős, környezetrajz, jellemábrázolás, írói kommentár, belső monológ, regény, kisregény, elbeszélés, novella, színesztézia kísérleti regény, realizmus, naturalizmus, tolsztojanizmus, elfojtás, ösztön, dráma-modell, analitikus dráma, drámaiatlan dráma, szimbolizmus, l art pour l art, zenei vers, dekadencia, impresszionizmus, szecesszió</p> <p><i>Művek:</i> <u>Tanult művek:</u> Baudelaire, Verlaine, Rimbaud versei Stendhal: Vörös és fekete. Balzac: Goriot apó, Gogol: Az orr, Csehov: Aludni szeretnék,</p> <p><u>Új művek:</u> Gogol: A köpönyeg, Tolsztoj: Ivan Iljics halála, Csehov: A három nővér, a francia szimbolista költők néhány verse Emelt szinten: Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés, Csehov: Sirály, Ibsen: A vadkacsa</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Realizmus: legfontosabb stílusjegyei, nemzeti sajátosságok: <ul style="list-style-type: none"> – francia (Stendhal, Balzac) – orosz (Gogol, Dosztojevszkij, Tolsztoj, Csehov) <p>Önálló novellaelemzés: Gogol: A köpönyeg A tolsztoji gondolatrendszer – tanári előadás A kisregény közös elemzése: A cím, a bevezetés és a zárlat értelmezése mint a szerzői szándékok tükré. A lélektani háttér: halálélmények feldolgozásáról beszélgetés. A főhős, az emberi és tárgyi környezet bemutatása. Az életút értelmezése. A Csehov dráma értelmezése: a drámaiatlan dráma jellegzetességeinek kiemelése, értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás. Önálló munkák a közös megbeszélések alapján: Tolsztoj társadalomról alkotott képének bemutatása – feleletvázlat Mit állít az Ivan Iljics halála című mű a halálról? Összevetés egyéb felfogásokkal – esszé</p>		

A tipikus fogalmának realizmusban betöltött szerepe – szövegrészek kiemelése, értelmezése a regényből.
 A humor, gúny, irónia, groteszk eszköztára Gogol Revizor című művében – kiemelt műbéli példák elemzése
 A szimbolista színjátás jellegzetességei: Trepljov darabjából vett példák segítségével bemutatás.
 A modern darabok címének értelmezése.

2. A líra átalakulása a XIX. század második felében (Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Rilke)

Önálló munka az epochális és a képzőművészeti oktatás során szerzett ismeretekre és a szöveggyűjtemény műveire támaszkodva:

Az impresszionizmus stílusirányzatának jellemzése – feleletvázlat írása

A szimbólum, a színezetia, a hangszimbolika eszközeinek használata a korban – képelemzés.

A századvég életérzése – esszé írása

A modern irányzatok 5-5 képzőművész képviselőjének megismerése. – könyvtári kutatómunka.

– Emelt szinten:

A Dosztojevszkij mű lélektanának feltárása – csoportmunka alapján kiselőadás.

A szereplők jellemzése – csoportmunka alapján kiselőadás.

Raszkolnyikov útjának értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás.

Női sorsok a regényben – csoportmunka alapján kiselőadás.

A filozófiai viták, a sajátos nyomozás mozzanatainak feltárása – csoportmunka alapján kiselőadás.

A Ibsen mű értelmezése:

Az élethazugságok szerepének feltárása – csoportmunka alapján kiselőadás.

Szimbólumok, megfejtéseik és konkrét szerepük a műben – csoportmunka alapján kiselőadás.

Az apa-fiú kapcsolat értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás.

Sorsok a drámában – csoportmunka alapján kiselőadás.

2.

Témakör címe	A 20. SZÁZAD VILÁGIRODALMÁBÓL	Ajánlott óraszám: Középszint : 10 óra, Emelt szint: 15 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FŐKUSZAI (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Prezentáció – Jellemzés – Információrangsorolás – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés – Vita 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Belépő ismeretek: A modernség izmusainak és eljárásainak ismeretén túl nincs előzetesen tudás, amire építhetnénk. <i>Fogalmak:</i> avantgard, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, konstruktivizmus, kiáltvány antropomorfizálás, absztrakció, nonfiguratív művészet, képvers, komplex kép, automatikus írás, tudattalan, elidegenedés, újklasszicizmus, neoavantgard, posztmodern, sematizmus, deheroizálás abszurd, groteszk, abszurd dráma, antihős, színház átalakulása, tudatregény, esszéregény</p> <p><i>Művek:</i> Legalább két kisepikai mű, egy regény, és egy dráma az alábbiak közül: Thomas Mann: Tonio Kröger, Mario és a varázsló, Halál Velencében. Franz Kafka: Az átváltozás, A törvény kapujában, A per. Bulgakov: A mester és Margarita. Camus: A közöny, A pestis. Gabriel Garcia Marquez: Száz év magány. Hrabal: Sörgyári capriccio, – Emelt szinten: Költészet: Apollinaire, Garcia Lorca néhány verse A felsorolt regények mindegyike, és két dráma: Brecht: Kurázi mama és gyermekei, Koldusopera. Beckett: Godot-ra várva, Dürrenmatt: Fizikusok, Nagy Romulus. Mrozek: Tangó</p>		

<i>Ajánlott tevékenységek</i>
<p>Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés. A filozófiai irányzatokról, nézetekről kiselőadások. A XX. század első felének irodalmából:</p> <p>1. Az avantgarde mozgalmak: A képzőművészeti tanulmányok felidézése – kiselőadások A Kiáltványok feldolgozása: célok, eszközök, alap gondolatok kiemelése – csoportmunkák alapján kiselőadások. A szürrealista kép működésének megismerése – közös képelemzések.</p> <p>2. A széppróza változatai: Thomas Mann: Mario és a varázsló A szerzői szándékok és a megvalósítás eszközei – közös megbeszélés. Az első rész értelmezése: a főhősök első megjelenése, az atrocitások mint a második rész előzményei – csoportmunka alapján kiselőadás. A varázsló személyiségrajza – csoportmunka alapján kiselőadás. A mutatóványok logikája – csoportmunka alapján kiselőadás. Az akaratról szóló kijelentések gyűjtése, értelmezése – csoportmunka alapján kiselőadás. S végkifejlet és a záró kijelentés értelmezése – esszé írása. Franz Kafka: Az átváltozás Az alapszituáció értelmezése, a személyiségváltozás folyamata, a család bemutatása, a végkifejlet – közös megbeszélés. A műről született értelmezésváltozatok magyarázata, alátámasztása, érvek és ellenérvek – csoportmunka alapján kiselőadás Emelt szinten:</p> <p>3. A líra a század első felében (Apollinaire, Lorca) A szürrealista kép: az Alvajáró románc alapján. A történet rekonstrukciója – közös megbeszélés. A képek kiemelése, megnevezése, elemzése – egyéni feladat.</p> <p>4. A XX. század második felének irodalma: – A művészet helyzete a korszakban, a korszak szépprózája (Camus, Garcia Marquez, Bulgakov) a választott regény élményszerű bemutatása – csoportmunka alapján kiselőadás. – A korszak drámairodalma, színházi kísérletek (Beckett, Dürrenmatt) Egy színházi előadás kritikája: a modern dráma színpadra állíthatósága – egyéni munka. – Jelentősebb lírai törekvések: Saját olvasmányélmények, kedvencek bemutatása – kiselőadások.</p>

3.

<i>Témakör címe</i>	A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉ- NEK MAGYAR IRODAL- MÁBÓL	Ajánlott óraszám: Középszint : 40 óra, Emelt szint: 60 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – Prezentáció – Véleménynyilvánítás, érvelés – Szövegértelmezés, elemzés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Vita 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Belépő ismeretek: A 7. évfolyam első, bevezető, esztétikai alapfogalmakat is tisztázó epochájában találkoztak először a XX. századi magyar irodalom egy-egy művével, majd a 8-os epochák mindegyikén: Babits, József Attila, Radnóti Miklós, Balázs Béla, Ady Endre, Weöres Sándor, Örkény István, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső egy-egy, illetve Móricz Zsigmond két művével. A 9. évfolyamon a Nemzet és költészet, a 10. évfolyamon pedig az első és a harmadik epocha adott lehetőséget ezen ismeretek bővítésére.</p> <p><i>Fogalmak:</i> <u>Felidézendő fogalmak:</u> konnotáció, denotáció, többletjelentés, szecesszió, szimbólum,</p>		

tudatlíra, költőszerep, dokumentum és fikció, élmény és mű, Nyugat, lélektani regény

Új fogalmak:

újrealizmus, népies-urbánus, irodalmi szociográfia, komplex kép, síkváltás, önmegszólító verstípus, Holnap antológia, Szép Szó, Kelet Népe

Művek:

Tanult művek:

Ady, József Attila, Radnóti tanult verseinek, Móricz tanult regényének, novelláinak felidézése

Új művek:

Ady, Móricz Babits, Kosztolányi, Tóth Árpád, Juhász Gyula, József Attila, Szabó Lőrinc, Radnóti pályaképe versek alapján

Móricz Zsigmond: Isten háta mögött, Kosztolányi: Édes Anna,

– Emelt szinten:

A századforduló novellisztikája: Petelei, Tömörkény, Ambrus, Gozdsu egy-egy írása

Móricz: Tündérgert, Babits Mihály: Jónás könyve. Krúdy: A vörös postakocsi, Karinthy: Utazás a koponyám körül, Pacsirta, Esti Kornél, Németh László: Iszony

Ajánlott tevékenységek

Az epochákon szerzett tudás felidézése – kiselőadás, közös megbeszélés.

A Nyugat kora: folyóirat és mozgalom (Ady, Móricz, Babits, Kosztolányi pályaképe, Juhász Gyula, Tóth Árpád, Krúdy, Karinthy):

1. A Nyugat folyóirat bemutatása (előzmények, jellemzés, korszakai, nemzedékei, az első nemzedék tagjainak irodalmi nézetei, vitái)

2. Ady verstípusainak bemutatása – közös versértelmező megbeszélések.

Önálló gyűjtőmunka és összegzés alapján:

Ady magyarságversei vagy istenes versei vagy szerelmi költészete vagy költői sorsa, élete, pályája, ars poeticái bemutatása.

3. Móricz Zsigmond egy regényének vagy elbeszélésének értelmezése – házi dolgozat

4. Babits Mihály első kötetének bemutatása – tanári magyarázat,

Versértelmezések: szerkezeti feltárás, alakzatok, képelemzés – kérdéssorral irányított csoportmunka.

Önálló gyűjtőmunka és összegzés alapján:

Babits pályakezdésének vagy költői szerepeinek bemutatása a Lírikus epilógjától a Jónás könyvéig – feleletvázzlat.

5. Kosztolányi Dezső költészete két korszakának megismerése – közös versértelmezések.

Önálló gyűjtőmunka és összegzés alapján:

A gyermeki világ ábrázolójaként vagy a Számadás-kötet szerzőjeként való bemutatása – feleletvázzlat.

Egy regényének értelmezése kérdéssor alapján – egyéni munka.

6. Irodalmunk a két háború között:

József Attila pályája:

Az életrajzi háttér – szakirodalom egyéni feldolgozása.

Témák, motívumok, stílusirányzatok József Attila költészetében – közös műelemző megbeszélések.

A megváltozott tájbrázolás – műelemző értekezés több vers alapján.

Az Óda képelemzése és értelmezése – tanári előadás.

A kései versek – közös és egyéni versértelmezések.

Radnóti pályaképe – az életmű közös feldolgozása:

Korai lírája: témák, költői képek, szürrealista és népies elemek, az életöröm – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás.

A fenyegetettség megjelenése és az arra adott válaszok – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás.

Az Eclogák világa – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás.

A Bori notesz – tanári előadás.

Emelt szint:

Németh László vagy Márai Sándor egy művének elolvasása.

Illyés Gyula Puszták népe című művének bemutatása, az irodalmi szociográfia eszköztárának megismertetése – tanári magyarázat szemelvények alapján.

Szabó Lőrinc költészetének korszakai:

Útja a Különbékéig – tanári előadás kiemelt versek közös értelmezésével.

A Különbéke Szabó Lőrinc-i értelmezése: önálló versértelmezések alapján kötetbemutató esszé írása.

A huszonhatodik év szonettjei – közös versfelolvasás.

Egy korszakbeli alkotó pályájának bemutatása, alapművek megismerése: Szabó Lőrinc, Juhász Gyula, Tóth Árpád,

Karinthy Frigyes, Csáth Géza, Weöres Sándor – közös megbeszélés.
 Portrék magyar költőkről – könyvtári kutatómunka alapján kiselőadások.

4.

<i>Témakör címe</i>	A 20. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK MAGYAR IRODALMÁBÓL	Ajánlott óraszám: Középszint : 20 óra, Emelt szint: 40 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alapantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Prezentáció – Véleménynyilvánítás, érvelés – Asszociáció, önkifejezés – Szövegalkotás megadott szempontok alapján – Elemzés – Vita – Önállóság, eredetiség 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p><i>Fogalmak:</i> álom és képzelet, zenei szerkesztés, elemek variációja, szerepjáték, stílusutánzás, a létezés tragikuma, nyelvi „szegénység”, szövegtelítettség, látomásszerkezet, szenvedéstörténet, víziószerűség, perspektívaváltás, négysoros versek, montázstechnika, sematikus irodalom, egyperces, vendégszöveg, határon túli magyar irodalom</p> <p><i>Művek:</i> Ottlik Géza: Iskola a határon vagy Vámos Miklós: Zengazének vagy Háy János: A boggyógyümölcskertész fia vagy Grecsó Krisztián: Pletykaanyu Örkény István: Egyperces novellák, Tóték (dráma) Pilinszky János pályaképe művek alapján, Varró Dániel néhány verse. Emelt szinten: A folyóiratok közül egy: Újhold, Válasz, Irodalmi Újság, Élet és Irodalom, Kortárs, Új Írás, Tiszatáj, Alföld, Jelenkor, Mozgó Világ Weöres Sándor, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Kormos István, Márai Sándor, Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos pályaképe művek alapján Déry Tibor, Mándy Iván, Örkény István, Sütő András néhány írása A négy regény mellett egy választott: Mészöly Miklós: Saulus, Film. Márai: Egy polgár vallomása I. kötet vagy Szindbád, Esterházy Péter: Kis magyar pornográfia vagy Függő, Mándy Iván egy műve, Sárbogárdi Jolán: A test anyaga, Kárpáti Péter egy drámája</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>1. Nemzedékek a második világháború után: Ottlik Géza regényének értelmezése: A cím, a fejezetcímek, a szimbolikussá váló motívumok asszociációs elemzése – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás. A gyerekcsoportok jellemzése – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás. A közösségből kikerülők jellemrajza – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás. A felnőttvilág bemutatása – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás. A mű szerkezeti tagolása – kérdéssor alapján végzett csoportmunka és kiselőadás. Regény a regényben: az elbeszélés sajátosságai – közös megbeszélés. Örkény: kedvenc egypercesek értelmezése, világlátása, „működése” – élményfeltáró beszélgetés. A Tóték filmváltozatának és a drámának összevetése – filmelemzés, kritika írása. Pilinszky János költészetének bemutatása – közös versértelmezések. Választott versek előadása.</p> <p>2. Kortárs magyar irodalom (szabadon választott mű alapján): Az anekdotikus történetmondás hagyományai Grecsó Krisztián Pletykaanyu című művében – műértelmező esszé írása. A gyerekvilág és a gyermeknézőpont a kortárs magyar irodalomban: Ottlik Géza: Iskola a határon vagy Vámos Miklós: Zengazének vagy Háy János: A boggyógyümölcskertész fia vagy Grecsó Krisztián: Pletykaanyu című művének értelmezése – kérdéssor alapján csoportmunka, majd feleletvázlat készítése.</p>		

A hagyományos formák költői eljárások és verstémák megjelenése Varró Dániel Bögre azúr című kötetében – közös versértelmezések.

Egy vers önálló elemzésének beépítésével önálló feleletvázlat írása.

Emelt szinten:

Weöres Sándor, Nemes Nagy Ágnes, Mátyás Iván, Nagy László, Kormos István, Márai Sándor, Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos, Déry Tibor, Varró Dániel – egy szabadon választott alkotó pályájának ismertetése művek alapján.

A folyóiratok közül egy bemutatása – önálló könyvtári kutatómunka alapján vázlat írása.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók ismerjék az irodalomtörténeti korszakok egymásutánosságát, az egyetemes és a magyar irodalom kapcsolatát, a stílusirányzatok esztétikai jellemzőit, jellegzetességeit felismerjék. Legyenek tisztában a világ- és a magyar irodalom nagy alkotóinak pályaképével, művészetük jellegzetességeivel. El tudjanak igazodni egy-egy korszakban, ismerjék az adott korszak jelentős alkotóit, az új irodalmi témák, eljárások, eszköztár jellegzetességeit, a modernség és a posztmodern fontosabb törekvéseit.

Legyenek képesek egy-egy művet önállóan értelmezni, illetve egy-egy írói pályaszakaszt, motívumtörténetet, témátörténetet önállóan végiggondolni, gondolataikat az esszé vagy az értekezés műfaji szabályainak betartásával megfogalmazni. A hétköznapi szövegtípusokat készpénzszinten ismerjék. Tudjanak megfelelni az érettségi adott szintje elvárásainak.

ANYANYELV ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

11(12). ÉVFOLYAM

1.

<i>Témakör címe</i>	NYELV A SZINKRÓNIABAN ÉS A DIAKRÓNIABAN: HANGTAN	Ajánlott óraszám: A Középszinten 6 óra, míg az emelt szinten 12 óra.
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Logikai képességek: <ul style="list-style-type: none"> – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Általánosítás – Következtetés – Absztrakció – Konkretizálás – Csoportosítás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<i>Ismeretek a nyelvről</i> A magyar nyelv hangjainak rendszere. egyes, a hangrendszerből a nyelv története során kihullott hangok. A hangrendi illeszkedés. A mássalhangzók kapcsolódásának törvényszerűségei.		
<i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i> Definíciók, meghatározások írása Szabadon választható kiselőadás tartása		
<i>Normaismeret</i> Helyesírás: a szóelemzés elve, az ábécébe rendezés szabályai		

<i>Ajánlott tevékenységek</i>
A teljes magyar abc leírása az elsőben megtanult írásmóddal. Szótári keresési gyorsasági verseny. Definíciók alkotása: hang, betű. A beszédszervek bemutatása – kiselőadás. A Kempelen-féle beszélőgép – kiselőadás. Szóelemzés: magánhangzó és mássalhangzó törvények felismerése, magyarázata.

2.

<i>Témakör címe</i>	NYELV A SZINKRÓNIÁBAN ÉS A DIAKRÓNIÁBAN: SZÓALAKTAN	Ajánlott óraszám: A Középszinten 4 óra, míg az emelt szinten 8 óra.
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alapantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége Logikai képességek: <ul style="list-style-type: none"> – Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) – Analízis – Szintézis – Általánosítás – Következtetés – Absztrakció – Konkretizálás – Csoportosítás – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<i>Ismeretek a nyelvről</i> A morfémaak típusai, és ezek szerepe a nyelvi rendszerben <i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i> Szabadon választható kiselőadás tartása <i>Normaismeret</i> Helyesírás: a szóelemzés elve Eszközhasználat <i>Könyv</i> A szövegmutató szótár		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
Szóelemzés: a tő és toldalékok elkülönítése, fajtáik felismerése, megnevezése. A szövegmutató szótár bemutatása. A rendszerszerűség bizonyítása táblázatos feldolgozással. „Anomáliák” a toldalékrendszerben: kivételek gyűjtése, magyarázata a szakirodalom segítségével – kiselőadás.		

3.

<i>témakör címe</i>	NYELV A SZINKRÓNIÁBAN ÉS A DIAKRÓNIÁBAN: Szótan	Ajánlott óraszám: A középszinten 8 óra, míg az emelt szinten 16 óra.
<i>Kapcsolódás a Nemzeti Alapantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség – Adatgyűjtés megadott szempontok alapján – Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján – Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) 	

	<ul style="list-style-type: none"> – Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Logikai képességek: – Tématartás
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<p><i>Ismeretek a nyelvről</i> A szófaji rendszer. A szókészlet rétegei. A szavak eredete: a szókészlet idegen eredetű elemei. A külső forrásból gyarapodó nyelv korszakai: érintkezés a forrásnyelvekkel. A belső keletkezésű szavak. A szóalkotás módjai. Jelentéstan: hangalak és jelentés kapcsolata. A jelentésváltozások.</p> <p><i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i> Szabadon választható kiselőadás tartása, házidolgozat beadása Szövegalkotás az alábbi szövegtípusokban: Közlő: (elbeszélés, indoklás, bizonyítás stb.) Befolyásoló: (érvelés stb.) Leíró (tárgy vagy személyleírás, meghatározás) Jellemzés</p> <p><i>Normaismeret</i> A szóalakok leírásához kapcsolódó helyesírási tudnivalók</p> <p><i>Eszközhasználat</i> Könyv A magyar nyelv egynyelvű szótárai KÖNYVTÁR, INTERNET KUTATÓMUNKA</p>	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
<p>A szófaji rendszer áttekintő, táblázatos feldolgozása. A példák a táblázat kategóriáihoz rendelése. A szókészlet rétegeinek bemutatása az egynyelvű szótárak jellemzésével, használatuk szemléltető gyakoroltatásával – kiselőadások és csoportmunka. Az ómagyar nyelvállapot előtti időszak szókészletének idegen eredetű elemei – ismétlő kiselőadás. Idegen eredetű szavak csoportjai alapján következtetések: életmód, történelmi helyzet bemutatása – csoportmunka. A magyar nyelv önálló élete során keletkező külső hatások történelmi hátterének bemutatása – kiselőadás: önálló feldolgozás. A nyelvújítás szóalkotási módszerei – kiselőadás szakirodalom önálló feldolgozásával. A hangalak és jelentés kapcsolatát bemutató ábrák magyarázata, a kapcsolat megnevezése, a példák magyarázata jelentéstani szempontból. A mai magyar nyelv szavainak jelentésváltozásai a szlengbe kerüléssel: szótár összeállítása köznyelvi hangalakok új jelentéseiről. A jelentésváltozás társadalmi okai – magyarázat példák alapján csoportmunkában.</p>	

4.

<i>témakör címe</i>	NYELV A SZINKRÓNIÁBAN ÉS A DIAKRÓNIÁBAN: SZÓSZERKEZETTAN, MONDATTAN	Ajánlott óraszám: A középszinten 13 óra, míg az emelt szinten 26 óra.
<i>Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> <i>(KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)</i>	Fogalmak megértésének, kialakításának és használatának a képessége <ul style="list-style-type: none"> – Hasonlóságok és különbségek megállapítása (párhuzamok, ellentétek) – Algoritmikus gondolkodás. – Nézőpontváltás – Szabálykeresés, szabályfelfedezés 	

	– Indoklás, bizonyítás – Érvelés a szövegből vett bizonyítékokkal
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<i>Ismeretek a nyelvről</i>	
A hozzárendelés. A mellérendelés. Az alárendelés. Mondatfajták: szerkezet, logikai minőség és modalitás szempontjából. A mondatrészek. Egyszerű mondatok elemzése. Összetett mondatok elemzése. <i>Normaismeret</i> Az írásjelek: gondolatjel, idézőjel, pontosvessző, zárójel használati köre Az egyenes és függő beszéd jelölése	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
Mondatelemzési gyakorlatok: egyszerű és összetett mondatok elemzése, ábrázolása. A mondatfajták jellemzése az adott szempontok szerint, táblázatos, ágrajzszerű feldolgozásban. Példamondatok mondatfajták szerinti besorolása, a jellemző jegyek kiemelése, magyarázata. A határozók rendszerének bemutatása. A vonzat szerepköreinek áttekintése. Vonzatstruktúrák létrehozása megadott szavakhoz.	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Az anyanyelv és a magyar nyelvi kultúra évezredeinek rendszerszerű bemutatása. Az anyanyelv tudatos használata, a megtanult, illetve felidézett kategóriák és szabályok alkalmazásával. A szinkron és diakron szemlélet egyidejű alkalmazása a nyelv jelenségeinek feltárásakor, elemzésekor. Jártasság kialakítása az átismételt nyelvi elemzési technikákban. Kontrasztív szemléletű nyelvtanítás: a tanult idegen nyelvekkel összevetve tudja bemutatni tanuló a nyelvenként eltérő megoldásokat a gondolatok kifejezésére. A nyelv kettős jelrendszerének felépítése a jelentésmódosító szerepű, elemi nyelvi egységek szintjétől a mondatok szintjéig.

Középszint :

1. A magánhangzók jellemzése nyelvállás, képzés helye, ajakműködés, és időtartam szerint. A mássalhangzók jellemzése az akadály típusa, az akadály helye és zöngéesség szerint. A hangrendi illeszkedés eseteinek felismerése. A részleges hasonulásnak, a teljes hasonulás írásban jelölt és jelöletlen eseteinek, az összeolvadás jelenségének felismerése, szóalakok csoportosítása ezen kategóriák szerint.
2. A képző, a jel és a rag, illetve ezek különböző funkcióinak felismerése a szóalakokban. A magyar nyelv agglutináló jellegének bizonyítása.
3. Az ige és a névszók osztályozása jelentéstani, illetve alaktani sajátosságaik szerint. A segédszók szerepe a magyar nyelv rendszerében.
  - a) A referencia, a denotáció és a konnotáció fogalmának ismerete. Példákon keresztül az egyjelentésű, a több jelentésű szavak, a homonimák, a szinonimák bemutatása.
  - b) Az idegen eredetű nyelvi elemek magyar nyelvbe áramlásának korszakainak egy-egy példával illusztrált jellemzése. A jelentésváltozások típusainak a magyar nyelvemlékekből választott példákön keresztül történő bemutatása. Ismerni kell a jelentésváltozások társadalmi, lélektani és gondolkodás fejlődéséből eredő okait is.
  - c) A belső szóalkotási módoknak: a képzésnek, az összetételnek, az elvonásnak, a tükörfordításnak, a mozaikszók létrehozásának példákkal illusztrált bemutatása. A nyelvújítás hatását feltáró szókincselemzés.
4. Az alany, az állítmány, a jelzők és a határozók, illetve mindezek fajtáinak felismerése az egyszerű mondatokban. Jártasság az alá- és a mellérendelő összetett mondatok elemzésében.

Emelt szint: a középszinten elvárt tudás melletti többletkövetelmények kerülnek e címszó alá.

1. A magyar hangrendszer tagjainak, és ezek képzési sajátosságainak bemutatása táblázatban, a múlt egyes, mára eltűnt hangjaival kiegészítve. A nyelvemlékek hangtani sajátosságainak jellemzése, a hangfejlődési tendenciák kimutatása.
2. A magyar nyelv toldaléktípusainak rendszerezése, a magánhangzók illeszkedésével létrejött változatai szerint. A toldalékok eltérő illeszkedési sajátosságait kialakító történelmi okok bemutatása. A magyar nyelv hangjai egymásra hatásának rendszerező bemutatása táblázatban.
A töfűpusok, illetve a toldalékfajták meghatározása, funkcióik feltárása.

3. A szófajok alaktani, jelentéstani és funkcionális jellemzése. Alap-, kiegészítő és kereszteződő szófok kategóriáiba sorolás.

Az egyéni szóteremtések, hapax legomenonok nyelvbe illeszkedésének feltételei: a nagy egyéniségek nyelvfejlődésre gyakorolt hatásának bemutatása. Az újonnan alkotott szavak elterjedése feltételeinek feltárása.

A jelentésfajták definiálása, azok rendszerének, létrejötte okainak feltárása, használati lehetőségeinek kiaknázása árnyalt szöveg létrehozásában. A jelentések változásának társadalmi, szociográfiai, gondolkodásfejlődési, lélektani okainak bemutatása.

A szintagmák alaptagjaik szófaja szerinti csoportosítása. Szófavagy mondatrészi szerep összefüggéseinek feltárása. Jártasság a többszörösen összetett mondatok elemzésében. A sajátos jelentéstartalmú összetett mondatok eseteinek felismerése. Jártasság a generatív grammatika elemzési eljárásaiban.

12(13): ÉVFOLYAM

1.

<i>Témakör címe</i>	NYELVMŰVELÉS	Ajánlott óraszám: A Középszinten 5 óra, míg az emelt szinten 15 óra.
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – Önállóság – Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll – A saját problémák feltérképezése – Kudarctűrés – A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás – Reflektálás, értékelés, kritikai olvasás 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<i>Ismeretek a nyelvről</i> Nyelvi tervezés. A nyelvhasználat szabályozásának lehetséges eszközei. A változó norma. A technikai fejlődés, az életmód változásának hatása a nyelvhasználatra. Nyelvi divatok. Nyelvi babonák.		
<i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i> Saját szövegek elemzése, kontrollja		
<i>Normaismeret</i> Nyelvhelyességi problémák (vonzathasználat, vonatkozó névmások használata, hasonló alakú szavak használata, egyeztetés stb.). Helyesírási problémák (írásjelek használata, hangok időtartalma, tulajdonnevek, szóösszetételek helyesírása stb.).		
<i>Eszközhasználat</i> Könyv Helyesírási, nyelvhelyességi kézikönyvek Nyelvművelő kézikönyv Irodalmi, poétikai fogalomtár		
<i>Ajánlott tevékenységek</i> Főként az év során született írások, beadandó feladatok, kiselőadások (akár más tantárgyak által elvártak) ellenőrzése, javítása egyéni és kiscsoportos formában. Saját helyesírási problémaszótár készítése. Nyelvhelyességi kérdések tisztázása kézikönyvek, szakirodalom segítségével – könyvtári kutatómunka. Az árnyalt nyelvhasználat elősegítése: a terjedős kifejezések, divatszavak, pongyola fordulatok felváltása: szinonimakeresés, irányított szókincsbővítés. A szaknyelv helytelen használatának javítása: fogalommagyarázatok, fogalomtár összeállítása.		

2.

<i>Témakör címe</i>	RETORIKA, FUNKCIONÁLIS SZÖVEGALKOTÁS	Ajánlott óraszám: A Középszinten 24 óra, míg az emelt szinten 40 óra.
<i>Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez</i>	MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM	
<i>A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS FÓKUSZAI</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – Szövegértelmezés – Forráshasználat, stratégiaalkotás – Szövegalkotás megadott szempontok alapján 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<i>Ismeretek a nyelvről</i> A nyelv rétegződése, a rétegekhez rendelhető szövegműfajok. Nyelv-beszéd-gondolat összefüggései. Szövegértelmezés: az előfeltevések elmélete, lehetséges világok, grammatikai, strukturális, stilisztikai, jelentéstani, funkcionális, hermeneutikai elemzés. A szöveg szintjei: szintaktikai, szemantikai, pragmatikai jellemzés. A szöveg, mint információforrás: a forráskritika. Az irodalmi művek befogadása: olvasatok, lehetséges világ hozzárendelése, célok, kapcsolat más művekkel, a kiváltott hatás elérésének eszközei, stilisztikai eszköztár, a befogadótól elvárt közreműködés. Köznapi szövegek értelmezése: a beszédaktus elmélet. Szövegalkotás: a köznyelvi beszéd: elbeszélő, leíró, érvelő szövegek. a tömegkommunikációban megjelenő szövegek: a nyilvánosság műfajai. A publicisztikai stílus. A nyilvános beszéd: hozzászólás, érvelés, előadás, vita.		
<i>Kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás</i> Beszédművelés: reprodukív és önálló szövegek előadása –		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
Az önfejlesztés, önellenőrzés lehetőségét biztosító írásbeli és szóbeli szövegalkotó feladatok a 20. század második felének irodalmához kapcsolódóan. Vitaindítás, bizonyítás és cáfolat az egyes megismert művek által felvetett társadalmi, kulturális kérdésekről, a meggyőző érvelés gyakorlása. Műismertetés, műkritika, recenzió írása választott mű kapcsán. Irodalmi művek szövegcentrikus elemzése. Szövegalkotás: <ul style="list-style-type: none"> – Megadott téma adott szempontok szerinti feldolgozása, a szempontok értelmezésével, az abból adódó értelmezési, elemzési utak bejárásával – Tematikus tájékozódás nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő információ-forrásokban, irodalmi, kulturális, közéleti, mindennapokat érintő kérdések megvitatásához adatok, érvek választása, logikai rendbe szervezése, az ellenérvek bemutatása, cáfolata – Tények és vélemény elkülönítése, összekapcsolása, kritikai vizsgálata a szövegalkotásban: érvelő, bizonyító, cáfoló, magyarázó, példákat beépítő szöveg létrehozása – Azonos témáról eltérő szövegműfajok létrehozása: ismertetés, elemzés, reklám – hirdetés, ajánló, magánlevél stb. 		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tizenkettedik év elsődleges célja a felkészítés az érettségi vizsgára: az írásbeli és a szóbeli vizsga elvárásainak tudatosítása, tipikus műfajainak gyakorlása. A megmérettetésben szükséges beszéd- és íráskészség felmérése, fejlesztése, magabiztos készséghasználat kialakítása.

Szövegek elemzése és alkotása, melynek háttérrel leíró nyelvészeti ismeretek biztos, rendszerezett és mobilizálható tárháza ad. A szövegtani ismeretek felelevenítése, gyakorlati alkalmazása.

Az önkifejezési készség fejlesztése: nyelvtanilag helyes, árnyalt, a kommunikációs célt és szándékolt hatást, a beszédpartner(ek)e)t, a beszédhelyzetet, a kontextust szem előtt tartó nyelvhasználat gyakorlása hitelesen megteremtett szituációkban.

A hétköznapokban, hivatalos ügyek intézése során, a tömegkommunikációs eszközök által nyújtott információk befogadásában való jártasság. Az egyes szövegműfajok hatásmechanizmusának, elvárásainak ismerete.

A mai magyar nyelv kapcsán felmerülő nyelvművelési kérdések, fejlődési tendenciák ismerete alapján a köznyelvi normának megfelelő szövegek létrehozása, valamint esetleges hibáik javítása.

Középszint :

1. A saját nyelvhasználata tipikus nyelvhelyességi és helyesírási hibáinak felismerése, és önálló javítása. Lehetőségek felismerése, melyek útján mai szövegek a nyelvi normához illeszkedővé alakíthatók. Szövegmondás: a helyes kiejtés, a nonverbális eszközök adekvát használata.
2. A szövegértelmezési stratégiák alkalmazása a gyakorlatban. A szöveg létrehozója céljainak, szándékainak felismerése, és az ezek érdekében használt eszközök kimutatása a szöveg minden szintjén. Szépirodalmi, köznyelvi és ismeretterjesztő (tankönyvi) szövegekben minden tanult nyelvtani kategória funkciójának, jelentésének, logikai szerepének kimutatása. A forráskritika legfőbb kérdéseinek ismerete, és szerepének bemutatása egy-két történeti forrás elemzésével.
  - a. Érvelő-elemző, kifejtő, összehasonlító, kommentár jellegű szövegek alkotása. Kreatív fogalmazás: elbeszélő, leíró, elemző-meggyőző szöveg alkotása. A humor nyelvi forrásainak, fajtáinak bemutatása. Kérvény, önéletrajz, pályázat műfaji szabályainak ismerete, önálló megírása. Memoriterek felhasználása az írásbeli dolgozatban, illetve szóbeli megmérettetésben. Részvétel vitában: hozzászólás, érvelés, vitaindító előadás, árnyalt önkifejezés.

Emelt szint:

1. Szövegértelmezés nyelvhelyesség és a norma érvényesülésének szempontjából. A helyesírási rendszerek szabályainak ismerete. A helyesírás aktuális kérdéseinek ismerete. Példák ismerete a múlt szónokainak, irodalmi művek előadóművészeinek életműveiből.
2. Szaktudományos szövegek értelmezése, a szakszókincs használatának szabályai, a logikai viszonyokat tükröző nyelvi elemek kiemelése a szövegből. A szövegelemzésben használt fogalmak meghatározása.
  - a. Azonos témáról szóló szöveg létrehozása esszé és értekezés műfajában. A különböző beszédműfajok és szövegfajták bemutatása, szabályaik ismerete, alkalmazása.
  - b. A nyelvhasználat szociolingvisztikai megközelítése: a kétnyelvűség hatásának kimutatása az anyanyelv használatára. A szórványmagyarság nyelvi helyzetének feltárása.

TÖRTÉNELEM **11(12.) évfolyam**

A kompetenciafejlesztés fókuszai

A kompetenciafejlesztés fókuszai az év során a tantárgy jellegéből következően hasonlóak, illetve nagyrészt egybeesnek. Ezért az egyes témaköröknél nem emeljük ki külön őket:

Adatokkal (információval) való művelési képességek: válogató, osztályozó, rendszerező képesség

Adatgyűjtés megadott szempontok alapján

Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján

Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés)

Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján

Logikai képességek:

Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés)

Analízis

Szintézis

Általánosítás

Következtetés

Absztrakció

Konkretizálás

Csoportosítás

Értékelés

Korrekció, önkorrekció

Tájékozódás az időben

Tájékozódás a térben
 Szabálykövetés
 Összefüggések felismerése
 Hierarchiák felismerésének képessége
 Ellentmondások felismerésének képessége
 A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége
 Adott adatok alapján értelmes következtetések levonásának képessége, és ezek logikai indoklása
 Önállóság
 Önszabályozás: érzelmi és indulati kontroll
 A saját problémák feltérképezése
 Kudarctűrés
 Tudatos normaalkalmazás:
 A norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás
 Reflektálás, értékelés, kritikai befogadás
 Szövegalkotás
 A szöveg igazságtartalmának vizsgálata (Igaz-hamis, forráskeresés, tapasztalatgyűjtés, és a nyert információk összevetése a szövegtartalommal)

1.

<i>Témakör címe</i>	FORRÁSFELDOLGOZÁS, TÖRTÉNELMI ELEMZÉS ISMÉTLÉS	Ajánlott óraszám: 45 óra, mind közép-, mind emelt szinten
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>A történeti földrajz Segédtudományok, rokontudományok A történeti források típusai A történelemtudomány eszközei, segédletei (kronológiák, fogalomtárak, kézikönyvek, bibliográfiák, atlaszok, statisztikák) Alapfogalmak</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>A bevezető ismétlés során a tanári magyarázat mellett az egyéni és csoportos feladatmegoldás dominál, mely során a korszakmegismerés elvárásai nélkül eszközhasználati gyakorlottságukat fejlesztik a tanulók. A kijelölt keresési irányok végigjárása mellett a saját érdeklődési területen végzett feladatok megoldásával is bizonyíthatják eszközhasználati jártasságukat.</p> <p><i>Az ismétlés témakörei:</i> A történeti földrajzi ismeretek ellenőrzése (térképhasználati gyakorlatok) A segédtudományok, rokontudományok és eredményeik fölhasználása A történeti források különböző típusainak használata A tanulás során használt eszközök elemzése, értelmezése, használhatósági köre (kronológiák, fogalomtárak, kézikönyvek, bibliográfiák, atlaszok és statisztikák használatának gyakorlása) Az alapfogalmak felelevenítése</p>		

2.

<i>Témakör címe</i>	TÉR ÉS IDŐ	Ajánlott óraszám: középszinten: 16 óra, emelt szinten: 25 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>A Föld megismerése A történeti korszakolás ismérvei</p> <p>Témakínálat: <i>A Föld megismerése</i> Az Európa centrikus világnézet és ettől eltérő elképzelések Világtérképek elemzése A felfedezési vágy változása (túlnépesedéstől a turizmusig) A közlekedés eszközeinek fejlődése Az egzotikum szerepe a megismerésben A „nagy földrajzi felfedezések” és kulturális, gazdasági hatásai „Nagy felfedezők”, kalandorok, haramiák. Külföldi utazók leírásai Magyarországról (Egy leírás elemzése) A Föld elhagyása a világűr felfedezése</p> <p><i>A történeti korszakolás</i> Korszakhatárok kijelölése Változó/eltűnő korszakok a történelemben (középkor és újkor határai) A személyiségek szerepe a korszakolásban Mitől korszak egy időszak? (indikátorok és szempontok) A jelen korszakolásának problematikája Generációk és korszakok viszonya A kronológia alapfogalmai Időszámítás, naptárak, aerák, naptárreformok</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>A fő témakörön belüli választás a konkrét tanulócsoporthoz tartozó feladat. Ez határozza meg azután az egyes altemákra fordított időt és az egyéni feladatvállalásokat. A felső középfokon a továbbiakban ez az alapja a munkaszervezésnek, a tanár mint segítő, támogató szereplő vesz részt a folyamatban.</p> <p>A közös témaválasztást az adott témához szükséges alapismeretek felidézése követi: a tanári magyarázat mellett a közös felidézésnek, a segédeszközök önálló és kiscsoportos használatának, az orientáló beszélgetésnek, esettanulmányok megismerésének, az élménymegosztásnak jut szerep. Tesztek ellenőrzik a megszerzett, felidézett tudás minőségét.</p> <p>Ez alapozza meg az önálló választást a résztémák felkínálta lehetőségek, konkrét kor, személyiség, jelenség, problémakör bemutatását elváró feladatok között. A feladat elvállalása után az egyéni kutatómunkát, a források és segédanyagok kiválasztását és összegyűjtését, a felkészülést, a munka fázisainak ellenőrzését tanári konzultációk segítik.</p> <p>Az előre kijelölt időpontban megtartott kiselőadás mellett a többiek tudását a témához illesztett választott másodlagos források feldolgozása alakítja ki. Az így szerzett tudás alkalmassá teszi a tágabb összefüggések megértésére, az értékelő-elemző viták lefolytatására. A téma szakértője a források kijelölését a viták vezetését is irányítja (tanári háttérrel).</p> <p>Tanári feladat a választott témákra támaszkodó koherens egységek kialakítása, az ehhez szükséges közösen feldolgozandó anyagok összeállítása, a megbeszélések, viták segítése.</p>		

3.

<i>Témakör címe</i>	EMBER- ÉS VILÁGMAGYARÁZAT	Ajánlott óraszám: középszinten: 41 óra, emelt szinten: 55 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Vallások Filozófiák Ideológiák</p> <p>Témakínálat: <i>Vallások</i> A „nem tételes vallások”, „pogányság” jellemzői A világvallások kialakulása A világvallások jellemzése A világvallások közti viszony formálódása (hatások, konfliktusok, kontaktzónák) A „hit emberei” (papok, boncok, sámánok, térítő)k Keresztény egyházszakadások és reformok (Bizánc, anglikán) Szerzetesek és laikusok Inkvízitorok és purifikátorok A katolicizmus és az ortodoxia A protestantizmus jellemzői Vallás és globalizáció</p> <p><i>Filozófia</i> Vallás és filozófia kapcsolata Az antik filozófusok A középkori filozófiát formáló hatások A kultúra és a filozófia viszonya A meghatározó filozófusok Az ember definíciók elemzése (antik, középkori, „keleti”, felvilágosult, „modern”, antropológiai – pszichológiai és szociológiai szempontok) Tudomány és művészet kapcsolatai A középkori tudomány és művészet A humanizmus és reneszánsz A felfedezés – újítás hatásmechanizmusainak történetisége (konzervatív illetve újító korszakok) A művészeti irányzatok a XIX–XX. század fordulóján Tudós művészek</p> <p><i>Művelődés és kultúra</i> A magyarországi iskoláztatás hagyományai és története (egy-egy meghatározott korszakban) Az írásbeliség hatásai A könyvnyomtatás eredményei Az analfabétizmus elleni küzdelem és az állam szerepének változásai Az egyházak szerepe az oktatásban Népművészet és „magas művészet” kapcsolata Egy-egy meghatározó korstílus bemutatása Kulturális intézményrendszer kialakulása – formálódása (Pl. Franciaország, magyar reformkor) A nemzeti színjátszás jelentősége, színházi korszakok A fényképezés története A mozgókép hatásai a tömegkultúrára A reklám A nemzetközi turizmus kulturális hatásainak változása</p> <p><i>Ideológiák, eszmék</i> A lovag eszmény A „középkori szellem” (rózsakeresztesek, misztikusok, szentek, alkimisták, boszorkányok) A szabadkőművesség A XIX. század uralkodó eszméi: sovinizmus, nacionalizmus, liberalizmus, szocializmus, utópisztikus szocializmus A XX. század uralkodó eszméi:</p>		

kommunizmus, fasizmus, náciizmus, „emberarcú szocializmus”, maoizmus

A „vezér” és „vezérelv” a XX. századi diktatúrákban

Helytörténeti téma

Néphagyományok a településen (eredetmagyarázó mondák, helynevek)

A saját település ábrázolásai különböző korokban (metszet, veduta, fotó, képeslap, dokumentumfilm)

Ajánlott tevékenységek

A főtémákon belüli választás a konkrét tanulócsoporthoz feladata. Ez határozza meg azután az egyes altémákra fordított időt és az egyéni feladatvállalásokat. A felső középfokon a továbbiakban ez az alapja a munkaszervezésnek, a tanár mint segítő, támogató szereplő vesz részt a folyamatban.

A közös témaválasztást az adott témához szükséges alapismeretek felidézése követi: a tanári magyarázat mellett a közös felidézésnek, a segédeszközök önálló és kiscsoportos használatának, az orientáló beszélgetésnek, esettanulmányok megismerésének, az élménymegosztásnak jut szerep. Tesztek ellenőrzik a megszerzett, felidézett tudás minőségét.

Ez alapozza meg az önálló választást a résztemák felkínálta lehetőségek, konkrét kor, személyiség, jelenség, problémakör bemutatását elváró feladatok között. A feladat elvállalása után az egyéni kutatómunkát, a források és segédanyagok kiválasztását és összegyűjtését, a felkészülést, a munka fázisainak ellenőrzését tanári konzultációk segítik.

Az előre kijelölt időpontban megtartott kiselőadás mellett a többiek tudását a témához illesztett választott másodlagos források feldolgozása alakítja ki. Az így szerzett tudás alkalmassá tesz a tágabb összefüggések megértésére, az értékelő-elemző viták lefolytatására. A téma szakértője a források kijelölését a viták vezetését is irányítja (tanári háttérrel).

Tanári feladat a választott témákra támaszkodó koherens egységek kialakítása, az ehhez szükséges közösen feldolgozandó anyagok összeállítása, a megbeszélések, viták segítése.

4.

<i>Témakör címe</i>	EMBER ÉS TERMÉSZET	Ajánlott óraszám: középszint en: 26 óra, emelt szinten: 35 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptervhez</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
Termelő életmód: Mezőgazdaság technika, technológia, iparosodás ipari forradalmak gazdaság: ágazatok, kereskedelem gazdaságpolitika, gazdaságpolitikai elméletek		
Témakínálat:		
<i>Az ember természet átalakító munkája és következményei</i> Mezőgazdasági eszközök forradalma Tájformálás és földművelés (irtásos gazdálkodástól a vetésgorgón át a biokertig) Folyógazdálkodás, gátépítés, és árvízvédelem Az ivóvíz mint ökológiai és gazdasági tényező		
<i>Gazdaság és gazdaságpolitika</i> Európa nagy gazdasági régiói az újkor hajnalán Centrum és periféria Európában a XIX. század második felében Az államgazdasági szerepe a XX. században Innovációk hatása a gazdaságra		
<i>Anyagi-technikai kultúra</i> A munkamegosztási rendszerek a céhektől a gyáripár kialakulásáig A gazdasági életet alapvetően átalakító technikai találmányok az újkorban A 20. század technikai forradalma A számítógép története <i>Nagy magyar tudósok és feltalálók</i> Az első és második ipari forradalom találmányainak és iparágainak összevetése		

A modern ipari társadalmak kialakulása és az ökológiai következménye
 A világgazdaság kereteinek kialakulása
 Globalizációs folyamatok
 XX. századi gazdaságpolitikai elméletek és modellek
 Az érdekvédelem kialakítása, története (céhektől a szakszervezetekig)

Ajánlott tevékenységek

A főtémákon belüli választás a konkrét tanulócsoporthoz tartozó feladata. Ez határozza meg azután az egyes altémákra fordított időt és az egyéni feladatvállalásokat. A felső középfokon a továbbiakban ez az alapja a munkaszervezésnek, a tanár mint segítő, támogató szereplő vesz részt a folyamatban.

A közös témaválasztást az adott témához szükséges alapismeretek felidézése követi: a tanári magyarázat mellett a közös felidézésnek, a segédeszközök önálló és kiscsoportos használatának, az orientáló beszélgetésnek, esettanulmányok megismerésének, az élménymegosztásnak jut szerep. Tesztek ellenőrzik a megszerzett, felidézett tudás minőségét.

Ez alapozza meg az önálló választást a résztémák felkínálta lehetőségek, konkrét kor, személyiség, jelenség, problémakör bemutatását elváró feladatok között. A feladat elvállalása után az egyéni kutatómunkát, a források és segédanyagok kiválasztását és összegyűjtését, a felkészülést, a munka fázisainak ellenőrzését tanári konzultációk segítik.

Az előre kijelölt időpontban megtartott kiselőadás mellett a többiek tudását a témához illesztett választott másodlagos források feldolgozása alakítja ki. Az így szerzett tudás alkalmassá tesz a tágabb összefüggések megértésére, az értékelő-elemző viták lefolytatására. A téma szakértője a források kijelölését a viták vezetését is irányítja (tanári háttérrel).

Tanári feladat a választott témákra támaszkodó koherens egységek kialakítása, az ehhez szükséges közösen feldolgozandó anyagok összeállítása, a megbeszélések, viták segítése.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A tanuló legyen képes megkülönböztetni és bemutatni a gazdaság egyes területeit (Pl. ipar, mezőgazdaság, infrastruktúra) az adott korban.

Jellemezze a termelési technikákat (Pl. nehézeke, szövőgép) és technológiákat (Pl. vetésforgó, textilmanufaktúra) az adott korban.

Tudjon különbséget tenni a munkamegosztás különböző formái között.

Ismerje fel a termelés új szervezeti formáinak és társadalomformáló hatásának kölcsönhatását.

Szerezzen, illetve idézzen fel ismereteket az alábbi témákban (melyek közül dőlttel az emelt szinten elvártak vannak jelölve):

Az egyes civilizációk vallási és kulturális jellemzőinek azonosítása

Az egyistenhit a zsidó vallásban

A görög hitvilág néhány jellemző vonása (Pl. többistenhit, halhatatlan istenek), a legfontosabb istenek nevének ismerete

A görög tudomány egyes területeinek egy-egy alkotója (történetírás, természettudományok, filozófia)

A római városépítés jellegzetességei és emlékei Pannóniában

Az egyház politikai szerepe a nyugati kereszténységben

A legfontosabb szerzetesrendek jellemzői (Pl. bencések, ferencesek)

Az ortodox és a nyugati kereszténység főbb jellemzői (Pl. önálló nemzeti egyházak, eltérő liturgia és egyházművészet)

Az iszlám vallás kialakulása és főbb tanításai

A világvallások civilizáció-formáló szerepe

Az egyház szerepe a középkori művelődésben és a mindennapokban

A középkori uradalom jellemző vonásai (Pl. vár, majorság, jobbágytelek)

A mezőgazdasági technika fejlődésének néhány jellemző mozzanata a X–XI. században

A középkori kereskedelem sajátosságai

A középkori céhes ipar bemutatása

A romantika és a gótika főbb stílusjegye

A lovagi kultúra és értékrend néhány eleme

Híres egyetemek Nyugat- és Közép-Európában (Pl. Párizs, Oxford, Prága), az egyetemi oktatás jellemzői, a skolasztika (Aquinoi Szent Tamás)

A humanizmus és a reneszánsz főbb jellemzői

A humanizmus és a reneszánsz jellemzői (Pl. emberközpontúság, antik embereszmény) és fontosabb itáliai képviselői (Pl. Petrarca, Machiavelli és Raffaello)

A nagy földrajzi felfedezések legfontosabb állomásai térkép alapján
Az Európán kívüli civilizációk hatása Európára, és a gyarmatosítás
A kapitalista világgazdasági rendszer kialakulásának kezdetei, a legfőbb társadalmi és gazdasági folyamatok a XVI–XVII. században Nyugat-Európában
A reformáció főbb irányzatai források alapján (lutheránus, kálvinista)
A katolikus megújulás, az ellenreformáció kibontakozása
A barokk stílus jellemzői
A hazai reformáció és a barokk kulturális hatásai források alapján
Az állami oktatáspolitikai főbb intézkedései Az ipari forradalom legjelentősebb területei (könnyűipar, nehézipar, közlekedés) és néhány találmánya
Az ipari forradalom teremtette ellentmondások (Pl. környezetszennyezés, életmódváltozás, a nyomor kérdése)
A második ipari forradalom alapvető vonásainak bemutatása
A technikai fejlődés hatása a környezetre és az életmódra, konkrét példák alapján
Az ipari forradalom legfontosabb találmányainak és felfedezőinek bemutatása (Pl. Benz, Edison, a robbanómotor, telefon)
A tudományos és technikai fejlődés hatása a társadalomra, a gondolkodásra, az életmódra és a környezetre.
Az ipari forradalom eredményeinek (Pl. városiasodás, demográfiai robbanás) kibontakozása és egymásra hatása
A világválság jelenségei, gazdasági és társadalmi következményei
A fejlődő országok főbb problémái (Pl. népességnövekedés, szegénység, élelmezési- és adósságválság)
A technikai civilizáció és a gazdasági növekedés hatása a természeti környezetre
A „Hatok” Közös Piacától az Európai Unióig (1957–1992) – az integráció főbb állomásai
Együttműködés és eltérő érdekek az Unióban
Az Európai Unió helye a világgazdaságban
A demográfiai válság társadalmi és gazdasági okai
A környezettudatos magatartás kulturális, gazdasági és politikai feltételei
Nemzeti, etnikai, vallási kisebbségek helyzete néhány országban (pl. Románia, Magyarország, Ukrajna)
A korszak főbb eszmeáramlatainak (liberalizmus, nacionalizmus, konzervativizmus és szocializmus) jellemzői források alapján
A modern életforma néhány jellegzetessége (Pl. mozi, autó)
A nők szerepének változása
A tömegkultúra új jelenségei (Pl. film, reklám)
Tudjon önálló kutatás alapján saját szerkesztésű előadást tartani vázlatból szabadon.
Legyen jártas a történettudományi eszköztár használatában.
Tudjon érvelni adott történeti témákról szóló vitákban.
Képes legyen kritikai olvasásra, források összevetésére.
Tudjon tájékozódni az alapvető kézikönyvekben, bibliográfiákban.
Ismerje a hivatkozások módját.
Ismerje a témakörhöz tartozó tényanyagot.
Tudja az adott téma belső összefüggéseit, illetve a nagyobb folyamatokba illeszthetőségét.
Tudja értelmezni a feldolgozott témákhoz tartozó forrásokat.
Képes legyen szövegek, táblázatok, statisztikák, ábrák diagrammok önálló elemzésére.
Tudja feltárni a mai események, állapotok, konfliktusok múltbeli gyökereit.
El tudja választani a napi (aktuális) ismereteit a történelmi közelmúlt eseményeitől.
A minősítései tényeken alapuljanak, a változások figyelembe vételével történjenek.
Vegye észre a politika változásait.
A megismert adatok, szövegek felhasználásával tudjon leíró képet készíteni tágabb és szűkebb környezetéről.
Legyen képesek elméletekkel vitatkozni.
Ismerje fel az érvelésekben rejlő ellentmondásokat, szándékokat.
Ismerje az adott kérdéskörrel foglalkozó fontosabb értelmezéseket, megítéléseket.
Legyen tájékozott a napi eseményekben, tudjon véleményt kialakítani a világban éppen történő folyamatokról.
Ismerje azokat a politikusokat, művészeket, akik korukat formálták, formálják.
Legyen képes regionális áttekintésre.
Tudjon állást foglalni és álláspontját érvekkel alátámasztani a történelmet magyarázó elméletek aktuális vitáiban.

12.(13). ÉVFOLYAM

1.

<i>Témakör címe</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	Ajánlott óraszám: középszint en: 36 óra, emelt szinten: 55 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Család Társadalmi rétegződés Népcsoport, nemzet Településrendszer Hatalom Birodalmiság Gyarmatosítás Diplomácia, háborúk és békék</p> <p>Témakínálat: <i>Egyén, család, közösség, társadalom</i> A nagycsalád, neutrális család helyzetének történeti és lokális változásai A családfő jogai és kötelességei egykor és ma A női szerepek változásai (anya, nevelőnő, dajka, aupair, cseléd, szolgáló) Az emancipáció – nőmozgalmak A gyerekkép megváltozása a reneszánszban A gyermek az antik társadalmakban és a természeti népeknél A gyermekmunka a múltban és ma Női szerepek változása A poliszpolgártól az állampolgárig (a hatalomgyakorlás lehetőségei, eszközei, intézményei, a választójog) Az állami közmunka szerepe az ókori társadalmakban A magyar társadalom szerkezetének változása a XI–XV. században Szegények és gazdagok a XIX–XX. század fordulóján, Magyarországon A társadalom átalakulása az ipari forradalom nyomán Nyugat-Európában A két világháború közötti magyar társadalom Etnikum, nemzet, nemzetiség, kisebbség A Magyar Királyság népei, nemzetiségei a XVIII–XIX. században Népek, nemzetek, vallások a Balkánon a XIX–XX. században A magyar kisebbség helyzetének változásai a szomszéd országokban (a 20-as évektől napjainkig)</p> <p><i>Népesség, település, életmód</i> A középkori városok kialakulása, lakóinak élete A három részre szakadt Magyarország jellegzetes települései, lakóinak élete Az Alföld településhálózatának formálódása (15-18. század, pusztásodás, telepes falvak)) A modern város létrejötte A városiasodás következményei, gondjai mai világunkban</p> <p><i>Birodalmiság</i> Birodalomépítők (a személyiség szerepe: III. Ramszesz, Augustus, Nagy Sándor, Dzsingisz kán, Timur Lenk, Szulejmán, Nagy Péter, Napóleon, Hitler, Lenin, Sztálin) Birodalmak strukturális különbségei (az ókortól napjainkig) Kommunikáció és birodalom (távolság és hír) A birodalomépítés ideológiájának formálódása A birodalmak kulturális egységesítésére tett kísérletek (Róma, Nagy Sándor, Oszmán birodalom, Nagy Károly, Mongol birodalom, Kínai birodalom, Brit birodalom)</p> <p><i>Gyarmatosítás, gyarmatok</i> Gyarmattípusok „Erős gyarmattartók” – „gyenge gyarmattartók” Kitörés a gyarmati állapotból A gyarmatok elvesztésének problémái az anyaországban</p>		

Gyarmati életformák**Rabszolgaság és gyarmatok**

Egykori gyarmatok és gyarmattartók viszonya – kapcsolatrendszere

Hadsereg és társadalom

A spártai társadalom

A föld és a hadsereg Rómában

A kereszties hadjáratok társadalom és kultúra formáló jellemzői

Az állandó hadsereg fönntartása és háborúk a XVII–XVIII. században

Fegyveres szolgálat és közösségi jogok (székelyek, kunok, jászok)

A hadkötelezettség kulturális közvetítő jellege

A „néphadsereg” és annak társadalmi, kulturális környezete (népgazdasági szerep, állami ünnepek)

A fegyverkezési verseny következményei

Diplomácia, háborúk és békék

A hivatásos diplomácia alakulása (az antikvitástól a 20. századig)

Diplomáciai eszközök, szereplők (jegyzékek, tárgyalások, nagykövetek, konzulok)

Az „Ágyúnaszád diplomáciától” Bagdadig.

Évtizedes fegyverszünetek

Meg nem kötött békék – el nem ismert határok/államok

20. századi magyar békeszerződések

Meghatározó magyar diplomaták (Pl. Apponyi, Kállai, Teleki)

Helytörténeti téma

A település összekötötése tágabb környezetével, infrastruktúrájának kiépülése (egy meghatározott korszakban)

Ajánlott tevékenységek

A főtémákon belüli választás a konkrét tanulócsoporthoz feladata. Ez határozza meg azután az egyes altémákra fordított időt és az egyéni feladatvállalásokat. A felső középfokon a továbbiakban ez az alapja a munkaszervezésnek, a tanár mint segítő, támogató szereplő vesz részt a folyamatban.

A közös témaválasztást az adott témához szükséges alapismeretek felidézése követi: a tanári magyarázat mellett a közös felidézésnek, a segédeszközök önálló és kiscsoportos használatának, az orientáló beszélgetésnek, esettanulmányok megismerésének, az élménymegosztásnak jut szerep. Tesztek ellenőrzik a megszerzett, felidézett tudás minőségét.

Ez alapozza meg az önálló választást a résztémák felkínálta lehetőségek, konkrét kor, személyiség, jelenség, problémakör bemutatását elváró feladatok között. A feladat elvállalása után az egyéni kutatómunkát, a források és segédanyagok kiválasztását és összegyűjtését, a felkészülést, a munka fázisainak ellenőrzését tanári konzultációk segítik.

Az előre kijelölt időpontban megtartott kiselőadás mellett a többiek tudását a témához illesztett választott másodlagos források feldolgozása alakítja ki. Az így szerzett tudás alkalmassá tesz a tágabb összefüggések megértésére, az értékelő-elemző viták lefolytatására. A téma szakértője a források kijelölését a viták vezetését is irányítja (tanári háttérrel).

Tanári feladat a választott témákra támaszkodó koherens egységek kialakítása, az ehhez szükséges közösen feldolgozandó anyagok összeállítása, a megbeszélések, viták segítése.

2.

<i>Témakör címe</i>	EMBER ÉS POLITIKA	Ajánlott óraszám: középszinten: 26 óra, emelt szinten: 34 óra
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Államszervezet Kormányzati formák Forradalmak, szabadságharcok Szabadságjogok</p> <p>Témakínálat: <i>Államformák</i> teokratikus államszervezet (Keleti istenkirályságok, pl. Egyiptom, sumer, perzsa) demokratikus állam (görög poliszok, Róma) diktatórikus államforma (hellenisztikus birodalmak, Nagy Sándor, Róma) törzsi fejedelemségek – királyságok (népvándorlás népei, magyarok, skandináv államok) monarchikus államforma (Karthágó, Róma, gót, frank,) abszolutisztikus államforma (Ny-európai királyságok) felvilágosult abszolutizmus (Franciaország, Poroszország, Habsburg Birodalom, Oroszország) alkotmányos monarchia (Anglia, Franciaország) köztársasági állameszme (Svájc) népi demokratikus államforma (Kelet-európai államok)</p> <p><i>Birodalmak, kis államok, szabadságharcok</i> A Római Birodalom hanyatlásának okai és körülményei A spanyol világbirodalom hanyatlásának okai, körülményei Nemzetközi erőviszonyok és a magyar szabadságharc esélyei 1849-ben és 1956-ban A nemzetközi erőviszonyok és a magyar szabadságharc esélyei 1849-ben, 1956-ban Az oszmán-török terjeszkedés balkáni sikereinek okai Az erdélyi fejedelmek harcai a XVII. században Hatalmi rendszerek, politikai intézmények, ideológiák A felvilágosult abszolutista uralkodók korszerűsítő törekvései Az egységes Európa eszme története</p> <p><i>A modern demokráciák működése</i> Az alkotmánybíróság szerepe A választási „küszöb” problémája (egy konkrét példa alapján) A parlamentarizmus és önkormányzatiság Magyarországon <i>Forradalom, reform, kompromisszum</i> Forradalom és ellenforradalom viták keresztüztüében Reform és forradalom a szabadelvű magyar nemesség politikájában Kiegyezések a magyar történelemben A szuperhatalmak szembenállása és együttműködése a hidegháború időszakában A francia hegemon kísérletek és a Napóleon-ellenes koalíciók A brit világbirodalmi eszme Versengés és együttműködés a Hitler-ellenes koalíción belül Az ENSZ – a világméretű kollektív biztonsági rendszer kísérlete</p> <p><i>Helytörténeti téma</i> Az önkormányzatok, az egyesületek szerepe a település közéletében (egy adott időszakban)</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>A főtémákon belüli választás a konkrét tanulócsoporthoz feladata. Ez határozza meg azután az egyes altémákra fordított időt és az egyéni feladatvállalásokat. A felső középfokon a továbbiakban ez az alapja a munkaszervezésnek, a tanár mint segítő, támogató szereplő vesz részt a folyamatban.</p> <p>A közös témaválasztást az adott témához szükséges alapismeretek felidézése követi: a tanári magyarázat mellett a közös felidézésnek, a segédeszközök önálló és kiscsoportos használatának, az orientáló beszélgetésnek, esettanulmányok megismerésének, az élménymegosztásnak jut szerep. Tesztek ellenőrzik a megszerzett, felidézett</p>		

tudás minőségét.

Ez alapozza meg az önálló választást a résztémák felkínálta lehetőségek, konkrét kor, személyiség, jelenség, problémakör bemutatását elváró feladatok között. A feladat elvállalása után az egyéni kutatómunkát, a források és segédanyagok kiválasztását és összegyűjtését, a felkészülést, a munka fázisainak ellenőrzését tanári konzultációk segítik.

Az előre kijelölt időpontban megtartott kiselőadás mellett a többiek tudását a témához illesztett választott másodlagos források feldolgozása alakítja ki. Az így szerzett tudás alkalmassá tesz a tágabb összefüggések megértésére, az értékelő-elemző viták lefolytatására. A téma szakértője a források kijelölését a viták vezetését is irányítja (tanári háttérrel).

Tanári feladat a választott témákra támaszkodó koherens egységek kialakítása, az ehhez szükséges közösen feldolgozandó anyagok összeállítása, a megbeszélések, viták segítése.

3.

<i>Témakör címe</i>	ÖSSZEGZŐ RENDSZEREZÉS	Ajánlott óraszám: alap és emelt szinten is 46 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	EMBER ÉS TÁRSADALOM	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
Óskor-ókor		
1. Ókori keleti civilizációk és előzményeik		
Az ősi társadalmak születése, az újkőkori változások		
Az egyiptomi civilizáció története		
Az ókori keleti társadalmak		
Az egyiptomi civilizáció jellegzetességei és kulturális öröksége		
2. A nagy világvallások kialakulása és főbb tanításai		
Az ókori keleti népek vallásai		
A kereszténység és gyökerei		
A kereszténység kialakulása és elterjedése		
A hódító iszlám		
3. Az ókori görögök		
A poliszrendszer kialakulása és jellemzői		
Athén fölemelkedése és bukása		
Az ókori görögség szellemi, kulturális öröksége		
A hellenizmus kora		
4. Az ókori Róma		
A köztársaságkori Róma története		
A római civilizáció szellemi és kulturális öröksége		
A császárság kora		
5. Európa az V–X. században		
A frank állam- és társadalomszerveződés		
Küzdelem a normann, az arab és a magyar támadások ellen		
A Kelet-római Birodalom és az arab hódítás		
6. A magyar nép őstörténete		
A magyar nép kialakulása és útja a Kárpát-medencéig		
A honfoglalás és letelepedés		
7. Európa XI–XV. században		
A hűbériség létrejötte és a gazdasági élet átalakulása		
A középkori keresztény kultúra		
A császárság és pápaság küzdelme		
A gazdasági és társadalmi élet átalakulása és kulturális változások Nyugat-Európában		
A rendi államok kialakulása		
Az angol és francia rendi fejlődés		
8. Az Árpád-kori Magyarország		
Az államalapítás és a királyi hatalom megszilárdulása		
Magyarország beilleszkedése és helye a keresztény Európában		
IV. Béla és a tatárjárás		
A XIII. századi Magyarország		

9. Európa az újkor hajnalán

Az Európán kívüli világ a nagy földrajzi felfedezések előtt: Kelet- és Délkelet-Ázsia kultúrái. Az amerikai kontinens népei, kultúrájuk
A nagy földrajzi felfedezések
A gazdasági és társadalmi fejlődés Európában
A megerősödő állam
Hatalmi és vallási küzdelmek

10. A magyar királyság a XIV–XV. században

A királyi hatalom megerősödése és a rendiség
A török elleni küzdelem
A magyar Királyság hanyatlása

11. Magyarország két világ határán

Magyarország részekre szakadása
Törekvések és küzdelmek Magyarország egyesítéséért
A Habsburg uralkodók és a magyar rendek viszonya
Az erdélyi fejedelemség

12. A világ 1648–1789 között

A nagyhatalmi erőviszonyok átrendeződése
A polgárosodás és a felvilágosodás Nyugat-Európában
Az Amerikai Egyesült Államok megalakulása

13. Magyarország 1648–1790 között

A török kiűzése
A Rákóczi-szabadságharc
Magyarország a Habsburg Birodalomban

14. Európa 1789–1914 között

A francia forradalom és a napóleoni háborúk
Az ipari forradalom és következményei
A nemzetállamok kialakulása
Nagyhatalmi versengés 1871 után

15. A. Az Európán kívüli világ a XIX. században

A gyarmati rendszer
Japán és Kína
Az Amerikai Egyesült Államok a XIX. század második felében

17. Magyarország 1790–1849 között

A francia forradalom hatása Magyarországon
A reformkor
Az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc

18. Magyarország 1849–1914 között

Önkényuralom és kiegyezés
Magyarország az Osztrák–Magyar Monarchiában

19. Európa és a világ 1914–1945 között

A nagyhatalmak és szövetségeseik háborús céljai
A világháború és következményei
Kelet-Közép-Európa az első világháború után
Demokráciák és diktatúrák
A második világháború

20. Magyarország és a magyarság 1914–1945 között

A világháborús vereség következményei
Magyarország a két világháború között
A második világháború és Magyarország

21. A kétpólusú világ

A Szovjetunió és az USA szembenállása
A kettészakadt Európa
Az Egyesült Államok világhatalmi szerepe
A gyarmati rendszer megszűnése
Szovjetunió és a kommunista rendszerek összeomlása

22. Magyarország 1945–1990 között

Politikai küzdelmek és társadalmi átalakulás a '40-es évek végén
Magyarország a sztálini szovjet birodalomban
Az 1956-os forradalom és szabadságharc előzményei és következményei

A Kádár-rendszer

23. A jelenkor

Az Észak–Dél probléma

Az európai integráció kialakulása és elmélyülése

Magyarország kapcsolatai a szomszédos államokkal

A parlamentarizmus és az önkormányzatiság érvényesülése Magyarországon.

Ajánlott tevékenységek

Az ismétlő, rendszerező feldolgozás alapvetően az egyéni munkára épít: a feleletvázlatok elkészítésére, egy-egy választott témakör kidolgozására, előadására.

A tanári feladat az ellenőrzés és az önellenőrzés segítése, a kulcspontok kiemelése, megerősítése. Az általa adott témához kapcsolódó feladatok az érettségi során a tanulók előtt álló feladatokban alakítanak ki jártasságot. Ezek között kap szerepet a kronologikus rend megszilárdítása, a fogalmak, meghatározások pontosítása, a forráselemzés, a másodlagos irodalom feldolgozása, értékelése.

A tanári szóbeli és írásbeli tudásellenőrzés, értékelés segít megérteni az érettségi feladattípusainak elvárásait, modellezni a szituációkat.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

(Az emelt szinten elvártak dőlt betűvel jelölve):

Az athéni demokrácia intézményei, működése

Az athéni demokrácia kialakulásának folyamata

A spártai állam

A hódító háborúk társadalmi és politikai következményei a római köztársaság korában

Augustus principátusának jellemző vonásai

Egy középkori város jellemzőinek bemutatása

A Frank Birodalom történetének főbb állomásai (Pl. Poitiers, Verdun)

Az arab hódítás, az iszlám elterjesztésének fontosabb szakaszai (Pl. 635 Damaszkusz, 732 Poitiers)

A rendi állam kialakulása és működése Angliában és Franciaországban

Az Oszmán Birodalom katonai rendszerének jellemző vonásai, források alapján

Az oszmán hódítás irányai, legfontosabb állomásai a XIV–XVI. században

Az Oszmán Birodalom jellemző vonásai és társadalmi háttere (Pl. szolgálati birtok, szpáhi, gyermekadó, janicsár)

Géza fejedelemsége és Szent István államszervező tevékenysége

A francia abszolutizmus XIV. Lajos korában

Az alkotmányos monarchia működése

Nagyhatalmi erőviszonyok, az európai egyensúly a XVIII. században

A mohácsi vész és az ország részekre szakadása

Végvári küzdelmek

Összetartó és elválasztó erők a három országrészben (Pl. törökök elleni védekezés, gazdaság, vallás)

A rendi és vallási törekvések összekapcsolódása a Bocskai-féle szabadságharcban

Bethlen Gábor kül- és belpolitikája

A török kiűzésének kérdései és Zrínyi Miklós

A spanyol örökösödési háború és a Rákóczi szabadságharc

A Rákóczi szabadságharc fordulópontjai

A szatmári béke

Az udvar és a rendek viszonyának alakulása

Erdély sajátos etnikai és vallási helyzete (Pl. három nemzet, vallási tolerancia)

Demográfiai változások, a nemzetiségi arányok alakulása

Mária Terézia és II. József reformjai

A balkáni konfliktusok okai

A balkáni konfliktusok, Jugoszlávia felbomlása

A reformkor fő kérdései

Széchenyi és Kossuth reformprogramja

A pesti forradalom eseményei

Az áprilisi törvények

A főbb hadjáratok, a katonai erőviszonyok alakulása, a vereség okai

A rendi országgyűlés és a megerősített monarchia működése

A német, az olasz és ausztriai mozgalmak hatása a magyar szabadságharcra

A kiegyezés megszületésének okai

A kiegyezés tartalma és értékelése

Ausztria és Magyarország közjogi viszonyának alakulása

Nagyhatalmi elképzelések Közép-Európa szerepéről

A kiegyezés alternatívái, a kiegyezéshez fűződő viták (Pl. dunai konföderáció, Kasszandra levél)

A polgári állam kiépülése Magyarországon (Pl. közigazgatás, közegészségügy, iskolahálózat)

Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása

Az ellenforradalmi rendszer konszolidációjának legfontosabb lépései

A magyar külpolitika céljai és kapcsolatai a két világháború között

Magyarország háborúba lépése és részvétele a Szovjetunió elleni harcokban

Magyarország német megszállása és a nyilas hatalomátvétel

A Károlyi-kormány bel- és külpolitikai mozgástere és intézkedései

A tanácskormány uralomra kerülése, politikája, bukásának okai

Trianon társadalmi és bel- és külpolitikai következményei

Politikai életpályák bemutatása és elemzése (Pl. Bethlen István, Teleki Pál)

Gazdasági válság és radikalizálódás a belpolitikában (Gömbös és kísérlete)

Magyarország a náci birodalom árnyékában (Pl. gazdasági és politikai kényszerek, kitörési kísérletek)

A területi revízió lépései

Kállay Miklós miniszterelnöksége

Háborúellenes törekvések (Pl. Magyar Történelmi Emlékbizottság, szárszói találkozó)

A szovjet felszabadítás és megszállás

Az ország háborús emberáldozata és anyagi vesztesége

Az 50-es évek jellemzői, a rendszer működése a Rákosi korszakban

Az 1956-os forradalom és szabadságharc kitörésének okai és főbb eseményei

A megtorlás megnyilvánulási formái, áldozatai

A rendszer jellemzői a Kádár-korszakban

A rendszerváltozás tartalma és következményei (Pl. államforma, szabadságjogok, függetlenség)

A nemzetközi helyzet hatása a magyar belpolitika alakulására 1945 és 1948 között (Pl. SZEB intézkedései, németek kitelepítése)

Az elnyomás formái és „gépezete”

A magyar forradalom nemzetközi jelentősége és összefüggései (Pl. a szuezi válság szerepe, a magyar kérdés az ENSZ-ben)

Mai magyar társadalom: Az emberi jogok ismerete és a jogegyenlőség elvének bemutatása. az állampolgári jogok kötelességek. a választási rendszer. a helyi önkormányzatok feladatai, szervezetei és működésük

A magyar alkotmányosság elemei (Pl. a konstruktív bizalmatlanság intézménye, népszavazás) és intézményei

(Pl. alkotmánybíróság, ombudsmani intézmény)

A nemzeti érzés megerősödése a magyarság és a nemzetiségek körében

Az életmód változásai a századfordulón

A magyar tudomány és művészet néhány kiemelkedő személyisége

Nemzetiségi törekvések a Habsburg birodalomban

A tömegkultúra néhány jelensége Magyarországon (Pl. divat, szórakozás, sport, sajtó)

Nemzetiségek a dualizmus korában.

A cigányság helye a magyar társadalomban *Magyar nemzetiségi politika és nemzetiségi törekvések*

Trianon gazdasági, társadalmi és etnikai hatásai

A holocaust Magyarországon (Pl. zsidótörvények gettósítás, deportálás).

Az antiszemitizmus és a zsidókérdés Magyarországon

A magyarság helyzetének főbb jellemzői a szomszédos országokban a II. világháború után

Nemzetiségek a mai magyar társadalomban (Pl. számuk, arányuk, helyzetük, intézményeik)

A hazai romák helyzete (oktatás, lakhatás, egészségügy, foglalkoztatás) A diszkrimináció fogalma

Kibontakozó ipar, fejlődő mezőgazdaság, közlekedés

A gazdasági átalakulás jellemzése és elemzése

A magyar társadalom rétegződése és életformái

Budapest világvárossá fejlődése

Az átalakuló társadalom sajátosságai

A környezet átalakításának következményei (Pl. vasútépítés, városfejlődés, iparosítás)

Társadalmi rétegződés és életmód a húszas-harmincas években

A klebelsbergi kultúrpolitika kibontakozása és főbb jellemzői (Pl. kultúrfőlény, valláserkölcsi nevelés)

Tudomány és művészet főbb képviselői a két világháború közötti Magyarországon (Pl. Szent-Györgyi Albert, Bartók Béla)

Életmód és mindennapok – Rákosi-korszak

Életmód és mindennapok – Kádár-korszak

A kádári társadalom- és kultúrpolitika alakulása (Pl. „gulyás- vagy fridzsiderkommunizmus”, három T)
Magyarország a kilencvenes években (Pl. jogalkotás, társadalmi változások – vesztesek)
Demográfiai változások Magyarországon az elmúlt fél évszázadban
A magyar társadalom szerkezetváltozásai az elmúlt fél évszázadban
A szociális piacgazdaság jellemzői
Magyarország gazdasága és beilleszkedése az európai, illetve világ gazdaságba
Nemzeti, etnikai, vallási kisebbségek helyzete néhány országban (Pl. Románia, Magyarország, Ukrajna)
Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának alapkérdései
Az alkotmányos monarchia válsága és bukása
A legfontosabb állam- és alkotmányjogi fogalmak (Pl. alkotmány, parlament, képviselői rendszer, szavazati jog, hatalommegosztás)
Az USA kialakulása és nagyhatalommá válása
Németország nagyhatalommá válása
A szövetségi rendszerek kialakulásának okai az első világháború előtt
Gyarmatok és gyarmattartók a századfordulón
Szövetségi rendszerek, frontok, az új típusú hadviselés jellemzői
A Párizs környéki békék területi, etnikai és gazdasági vonatkozásainak elemzése
A náci Németország legfőbb jellemzői
A náci ideológia és propaganda
A bolsevik hatalomátvétel körülményei
A sztálini diktatúra legfőbb jellemzői
A világháború előzményei, katonai és politikai fordulópontjai
A holocaust
Az ENSZ létrejötte, működése.
Nemzetközi konfliktusok a hidegháború idején (Pl. Korea, Kuba, Szeu)
A szovjet blokk kialakulása és jellemzői
Rendszerváltozás Kelet-Közép-Európában
A hátszág szerepe a háborúban
Nagyhatalmi érdekek és ellentétek a béketárgyalásokon
A világ gazdaság átrendeződése a háború után
A gyarmati világ szétesésének kezdetei (Pl. India, Közép-Kelet)
Az olasz fasizmus jellemzői
Tekintélyuralmi rendszerek bemutatása Közép-Európában és a Balkánon
Az USA gazdasági fellendülése és nemzetközi szerepe
A válság kezelésének módjai egy adott országban (Pl. USA, Nagy-Britannia)
A totális állam kiépítése Németországban
A bolsevizmus ideológiája
A bolsevik propaganda főbb jellemzői
A sztálini gazdaságpolitika
A szövetséges hatalmak együttműködésének elemzése
Háborúellenes katonai és polgári erőfeszítések
Nyugat-Európa újjáépítése és a közös európai intézmények kialakulásának kezdetei
A gyarmati rendszer felbomlása – a „harmadik világ” kialakulása
Gandhi erőszakmentes mozgalma
A német kérdés
A közép-európai régió sajátos problémái
Az Európai Unió legfontosabb intézményei
Képes legyen a választott szintjének megfelelő témakörök feleletvázlatának önálló kidolgozására.
Ismerje a témakörökhöz tartozó tényanyagot.
Tudja az adott téma belső összefüggéseit, illetve a nagyobb folyamatokba illeszthetőségét.
Tudja értelmezni a feldolgozott témákhoz tartozó forrásokat.
Képes legyen szövegek, táblázatok, statisztikák, ábrák diagrammok önálló elemzésére.
Tudja feltárni a mai események, állapotok, konfliktusok múltbeli gyökereit.
El tudja választani a napi (aktuális) ismereteit a történelmi közelmúlt eseményeitől.
A minősítései tényeken alapuljanak, a változások figyelembe vételével történjenek.
Vegye észre a politika változásait.
A megismert adatok, szövegek felhasználásával tudjon leíró képet készíteni tágabb és szűkebb környezetéről.
Legyen képesek elméletekkel vitatkozni.
Ismerje fel az érvelésekben rejlő ellentmondásokat, szándékokat.
Ismerje az adott kérdéskörrel foglalkozó fontosabb értelmezéseket, megítéléseket.

Legyen tájékozott a napi eseményekben, tudjon véleményt kialakítani a világban éppen történő folyamatokról. Ismerje azokat a politikusokat, művészeket, akik korukat formálták, formálják.

Legyen képes regionális áttekintésre.

Tudjon állást foglalni és álláspontját érvekkel alátámasztani a történelmet magyarázó elméletek aktuális vitáiban.

Ismerje Magyarország legfontosabb intézményeit, szervezeteit és azok működését és az ország nemzetközi kapcsolatrendszerét.

Ismerje és tudja teljesíteni az érettségi vizsga megfelelő szintjének követelményeit.

Legyen jártas az érettségi vizsgán elvárt feladattípusokban.

ANGOL NYELV

11(12.) évfolyam

Szint	B2 (ÖNÁLLÓ NYELVHASZNÁLÓ)	Ajánlott óraszám: 165 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	ANGOL NYELV	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p><i>Beszédértés</i> Megérti a hosszabb előadást, képes követni az összetett érvelést. Megérti a rádió és tévé aktuális eseményekről szóló hírműsorait, valamint a köznyelvet használó játékfilmek többségét.</p> <p><i>Beszédképesség</i> Folyékonyan és természetesen tud részt venni anyanyelvű beszélőkkel folytatott beszélgetésben mindennapi témákról felkészülés nélkül. Részletesen ki tudja fejteni, meg tudja indokolni, magyarázni és védeni a véleményét, el tud mondani egy történetet.</p> <p><i>Olvasásértés</i> Megérti a jelenkor problémáival kapcsolatos szövegek (cikkek, beszámolók, narratívák) lényegét, illetve a bennük lévő információt, érvelést. Megérti az eseményekről, érzelmekről, véleményekről szóló irodalmi prózai szövegeket.</p> <p><i>Írás</i> Képes világosan fogalmazni részletes, összefüggő szöveget a jelenkor problémáival és érdeklődésével kapcsolatos témákban. Be tud számolni élményeiről, képes kifejteni véleményét, érvelni egy álláspont mellett és ellen.</p>	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Témakörök</p> <p>Reklám</p> <p>Ünnepek, szokások, szerepek</p> <p>Foglalkozások, állásinterjú</p> <p>Hirdetések</p> <p>Sport</p> <p>Ruházat</p> <p>Életrajz</p> <p>Lakáskeresés, bérleti szerződés</p> <p>Újságcikkek</p> <p>Személyes vonatkozások, család, pl. a vizsgázó személye, családi élet.</p> <p>A másik ember külső és belső jellemzése, ünnepek, vásárlás.</p> <p>Környezetünk Pl. az otthon, a lakóhely és környéke, időjárás.</p> <p>Az iskola Pl. a saját iskola bemutatása, nyelvtanulás.</p> <p>A munka világa Pl. diákmunka, pályaválasztás.</p> <p>Életmód pl. napirend, kedvenc ételek.</p>		

Szabadidő, művelődés, szórakozás, pl. színház, mozi, kedvenc sport.

Utazás, turizmus pl. tömegközlekedés, utazási előkészületek.

Tudomány és technika, pl. népszerű tudományok, ismeretterjesztés, a technikai eszközök szerepe a mindennapi életben.

Nyelvtani fogalmak:

- Present Tenses
- Past Tenses
- Future Tenses
- Kijelölő, nem-kijelölő mellékmondatok
- Szenvendő szerkezet
- Future Perfect
- Future Continuous
- Vegyes feltételes mondatok
- Módbeli segédigék
- Gerund v. infinitive
- Fügő beszéd

Ajánlott tevékenységek

Reklámok olvasása és készítése

Internetről, illetve egyéb információforrásokból magyar, illetve az angol nyelvterületekről származó ünnepek gyűjtése és bemutatása

Szerepjáték: „vendég a háznál” – ismeretlen szokásokkal rendelkező vendég érkezik. Párbeszéd, magyarázat

Szerepjáték: állásinterjú

Az interjúalany viselkedésének leírása. Véleménymondás.

Állás és egyéb hirdetések olvasása és ismertetése

Válaszolás újságban vagy interneten lévő hirdetésekre

Egy kedvelt sportág bemutatása

„Tévéközvetítés” egy sporteseményről

Szerepjáték: utazás a Sarkkörre, utazás a trópusokra

Önéletrajzírás EUROPASS-sablonba

Önéletrajzírás összefüggő szöveggel

Szerepjáték: lakáshirdetésre a lakás megtekintése, kifogások ismertetése, alku

Az adásvételi szerződés megfogalmazása egy magyar minta után.

Napilapokból, folyóiratokból újságcikkek olvasása és ismertetése

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanuló értse az összetett konkrét vagy elvont témájú szövegek gondolatmenetét, beleértve a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is.
- Folyamatos és természetes interakciót tud kezdeményezni és fenntartani anyanyelvű beszélővel, mely egyik félnek sem megterhelő. Képes világos és részletes szöveget alkotni széles témakörben, véleményét képes aktuális témákról kifejteni a lehetséges előnyök és hátrányok részletezésével.

Kommunikáció területén

Beszédértés (hallott szöveg értése)

Hétköznapi témájú rövidebb beszélgetések, interjúk lényeges információinak, alapvető kommunikációs szándékának megértése. Egy hallott szövegből az adott helyzetben szükséges információk megértése.

Beszédkészítés

Részvétel a vizsgázó saját érdeklődési körébe eső, tanulmányaiban előforduló vagy általános érdeklődésre számot tartó témákról szóló beszélgetésekben.

Valós kommunikációs szándékoknak megfelelő beszélgetés folytatása.

Egyértelmű, egyszerű, világos stílusban történő megnyilatkozás.

Szövegértés (olvasott szöveg értése) Olyan a mindennapi életben előforduló, köznyelven íródott, változatos típusú szövegek lényegének megértése, amelyeknek témája közel áll a vizsgázó mindennapi tapasztalataihoz.

Az életben általában használatos olvasási módok alkalmazása a szövegekben és a feladatokban (globális, szelektív, részletes értés).

A szövegszerkezeti sajátosságok és a szövegösszefüggések felhasználása egy szöveg értelmezéséhez.

A vizsgázó tudásszintjének megfelelő szövegfajtákban előforduló lexikai elemek, nyelvi struktúrák felismerése, és nyelvi elfogadható, azaz a megértést nem akadályozó használata a mondat és a szöveg szintjén.

Az írott és a beszélt nyelv funkcionális használata.

A kommunikációs szándékok értelmezése.

A különböző kommunikációs szándékok kifejezésekor a megfelelő nyelvi eszközök alkalmazása.

Íráskészség

Érthető kifejezőmód a mindennapi élet általánosan használt szövegfajtáiban.

Egyéb készségek (stratégiák) A feladatok megtervezéséhez, megoldásához, értékeléséhez szükséges készségek és technikák alkalmazása.

A nyelvi nehézségek áthidalásának technikái.

12(13.) évfolyam

<i>Szint</i>	C1 SZINT (HALADÓSZINT)	Ajánlott óraszám: 145 óra
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	ANGOL NYELV	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p><i>Olvasásértés</i> Az anyanyelvi beszélőhöz hasonlóan képes első olvasásra, automatikusan megérteni mindenfajta könnyű, tényközlő és megjelenítő szöveget.</p> <p>Terjedelemtől függetlenül felismerni és értelmezni közepesen nehéz, összetett szövegek tartalmi, formai és stílári sajátosságait, megfelelő olvasási stratégiák birtokában.</p> <p><i>Beszédértés/hallásértés</i> A diák képes követni egy összetett, elvont témájú előadást, akkor is, ha a téma nem vág közvetlenül az érdeklődési körébe, vagy nem kapcsolódik szorosan a tananyaghoz.</p> <p>Megérteni egy hallott szöveget akkor is, ha a kulcsszavak egy része ismeretlen, azok jelentését a szöveggörnyezetből kikövetkeztetni.</p> <p><i>Beszédkésztség</i> A diák képes összetett témákról világos, részletes ismertetőt, beszámolót nyújtani, megfelelően beépítve a résztémákat.</p> <p>Az egyes témákat továbbgondolva és megfelelő következtetéseket levonva, világos, tervszerűen kialakított leírást és bemutatást nyújtani, Megfelelő hangsúlyt fektetve a lényeges kérdésekre és a téma kifejtését jól elősegítő részletekre.</p> <p>Közérdekű bejelentéseket tenni úgy, hogy a finomabb jelentésárnyalatokat is ki tudja fejezni.</p> <p>Egy összetett témáról világos, tervszerűen felépített 15-20 perces előadást tud tartani, kiemelve a lényeges pontokat, valamint a mondanivalót megfelelően alátámasztó részleteket.</p>	

	<p>Spontán módon eltérni az előre átgondolt szövegtől, felkelteni a közönség figyelmét, gondolatait kifejezően, könnyedén, szórakoztatóan megjeleníteni.</p> <p><i>Íráskészség</i> A diák képes kb. 500–600 szavas összefüggő szöveget írni, az esszéírás minden elemét magas szinten és tudatosan alkalmazni.</p>
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<p>Témakörök Termékek, megbízás Felmondás, munkanélküliség Meseírás, meseolvasás Előadás Politika, haza Kirándulás Előadás Személyes vonatkozások, család Pl. a család szerepe az egyén és a társadalom életében. Pl. az ünnepek fontossága az egyén és a társadalom életében, a fogyasztói társadalom, reklámok. Környezetünk Pl. a lakóhely fejlődésének problémái, a környezetvédelem lehetőségei és problémái. Az iskola Pl. iskolatípusok és iskolarendszer Magyarországon és külföldön. A munka világa Pl. a munkavállalás körülményei, lehetőségei itthon és külföldön. divatszakmák. Életmód Pl. az étkezési szokások hazánkban és külföldön. Szabadidő, művelődés, szórakozás Pl. szabadidősport, élsport, veszélyes sportok. a könyvek, a média és az internet szerepe, hatásai. Utazás, turizmus Pl. az idegenforgalom jelentősége. Tudomány és technika Pl. a tudomány és a technikai fejlődésének pozitív és negatív hatása a társadalomra, az emberiségre.</p> <p>Nyelvtani fogalmak Főneves szerkezetek As v. like Nyomatékosító névmások Visszaható névmások Valószínűség, lehetőség, kötelesség kifejezése Melléknévek sorrendje Határozók helye a mondatban Igeidők egyeztetése Az összes igeidő Függő beszéd Feltételes mondatok Szenvedő szerkezet Melléknévi igenevek Inverzió Kötőmód</p>	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
<p>Ismeretterjesztő cikkek feldolgozása Rövidebb novellák iskolai feldolgozása, majd elmesélése Hosszabb irodalmi művek: kisregények, drámák feldolgozása otthoni munka keretében Szerepjátékok különböző szövegtípusokban, hétköznapi helyzetekben: (közlő, leíró, befolyásoló, kapcsolatápoló)</p>	

Ismeretlen szövegrészletről beszámolni, hogy milyen szövegtípus része lehetett, magyarázatot adni arra, hogy milyen nyelvi adatok alapján lehet erre következtetni.

Különböző nyelvhasználók magnóról vagy rádióból elhangzó szövegeinek meghallgatása, és a jelentés interpretálása „Zajos” környezetben, pl. a hangosbemondó repülőtéren, pályaudvaron, bevásárlóközpontban stb.

angol nyelvű szöveg meghallgatása és interpretálása

Slágerek meghallgatása, szövegük lényegének interpretálása

Filmek és tévés hírműsorok megtekintése, a tartalmak interpretálása

Szövegalkotás következő szövegtípusokban:

egy hipotézist kifejtő és bizonyító tanulmány,

irodalmi elemzés,

hivatalos levél,

üzleti levél, közéleti szövegek (beszéd, felszólalás) és valamennyi eddig tanult szövegtípus.

Szerepjátékok: filmtartalom, színházi élmény elbeszélése, valamilyen áltudományos állítás megcáfolása

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A diák képes arra, hogy a spontán és folyamatos kommunikációt a társalgás egész időtartama alatt ne zavarják félreértések, a beszélgetés során egyik fél sem érezzen feszültséget vagy kényelmetlenséget. Jól reagál a közbevetett megjegyzésekre.
- Spontán válaszokkal, gondolkodás nélkül képes kapcsolódni a partner által felvetett témákhoz, választékosan, a nyelvi tevékenység szintereinek (magánszféra, közszféra, a társadalom, a szakma vagy a képzés) leginkább megfelelő formában kifejezni szükségleteit, kívánságait, szándékait, tapasztalatait, véleményét, érzéseit, reagálni a beszélgetőtárs várható megnyilatkozásaira, összetett téma megvitatásában aktívan részt venni, a beszélgetés stílusát, mélységét befolyásolni.

A közép- és az emelt szinten maguk a témák nem különböznek egymástól, de különböző a témák megközelítési módja igen. Míg a középszinten a megközelítési mód személyes, a vizsgázó tapasztalataihoz közel álló, konkrét és egyszerű, addig az emelt szinten a megközelítési mód általános, a vizsgázó tapasztalataitól távolabb eső, elvont és összetett.

A vizsgázó tudásszintjének megfelelő szövegfajtákban előforduló lexikai elemek, nyelvi struktúrák felismerése, valamint biztos és árnyalt használata a mondat és a szöveg szintjén.

Az írott és a beszélt nyelv funkcionális használata.

A kommunikációs szándékok értelmezése.

A különböző kommunikációs szándékok kifejezésekor a megfelelő nyelvi eszközök alkalmazása.

Kommunikáció területén

Beszédértés (hallott szöveg értése) Hosszabb, nyelvileg bonyolultabb közlésformák gondolatmenetének követése, kommunikációs szándékának megértése több beszélő esetén is.

Beszédkésztség Beszélgetés folytatása általánosabb, összetettebb témákban, a vizsgázó álláspontjának, véleményének szabatos, összefüggő kifejtése.

Valós kommunikációs szándékoknak megfelelő árnyaltabb kommunikáció.

Összefüggő, nyelvhelyességi szempontból pontosabb beszéd.

Szövegértés (olvasott szöveg értése) Általánosabb jellegű, a mindennapi tapasztalatoktól távolabb eső, elvontabb témájú szövegek megértése.

Szövegben megjelenő szándékok, vélemények megértése.

Érvek és ellenérvek, tények és vélemények elkülönítése.

A széles olvasóközönség számára hozzáférhető szépirodalmi szövegek megértése.

Íráskészség Árnyalt, rendezett kifejezésmód a mindennapi tapasztalati világtól távolabb eső, általánosabb, összetettebb témákban.

Változatos szókinccs, a mondanivalónak megfelelő komplex mondatszerkezetek használata.

Logikus szerkesztésű és tagolású írásbeli munka készítése.

A mindennapi élet feladataihoz használt szövegtípusok műfaji jellemzőinek és a különböző közlésformák (pl. elbeszélés, leírás, érvelés) sajátosságainak figyelembe vétele írásbeli munkák készítése során.

Egyéb készségek (stratégiák) A feladatok megtervezéséhez, megoldásához, értékeléséhez szükséges készségek és technikák alkalmazása.

A nyelvi nehézségek áthidalásának technikái.

TESTNEVELÉS

1.

<i>A témakör címe</i>	Ajánlott óraszám: 186
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	TESTNEVELÉS ÉS SPORT EGÉSZSÉGES ÉLETRE NEVELÉS KÖRNYEZETTUDATOS ÉLETVITEL
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	A testnevelés területén ebben a szakaszban valamennyi eddig fejlesztett készséget-képességet mozgósítunk. Támogatjuk a tanulókat abban, hogy a számukra legközelebb álló, legkedveltebb mozgásformákat, sportokat válasszák, gyakorolják. A fókuszban az alábbi képességek, készségek, attitűdök állnak: <ul style="list-style-type: none"> – Kondíció, állóképesség – Ügyesség – Együttműködési képesség – Sportszerűség
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<p>A tanulók érdeklődésének, képességeinek megfelelően változtatva.</p> <ul style="list-style-type: none"> – a mozgásos tevékenységeket elősegítő gimnasztika, zenés torna, aerobic – sportjátékok: – az atlétika mozgásanyaga, akár önállóan, akár más sportokban megjelenítve, pl. kocogás, tájékozási futás, triatlon – úszás – tánc, mint a kulturált időtöltés egyik lehetősége, – torna, mely inkább kondicionáló jellegű, zenés kéziszergyakorlatok, verseny aerobic, erősítőgépekkel végzett feladatok, táncos mozgásformák gyakorlatsorok – sportszervezésben házibajnokságok és osztály bajnokságok szervezése, vezetése 	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
<p>Az ismeretek, tartalmak résznél felsoroltak végzése a tanuló érdeklődése szerint. A sport jellegétől függő munkaformákban. Am ahol lehet a tevékenységek projektbe is szervezhetők, pl. egész éven át tartó bajnokságok.</p>	

A TANÉV VÉGÉN ELVÁRT EREDMÉNYEK

- A tanulók értsék, miért fontos a rendszeres sportolás az egészség megőrzésében, és éljenek is ennek megfelelően. Válgjon szokásukká a minden napos mozgás, sport
- Válasszanak maguknak legalább egy sportágat, amivel majd az iskola elhagyása után is szívesen és rendszeresen foglalkoznak.
- Legyenek tisztában azzal, hogyan is kell felépíteni egy sporttevékenységet (pl. tudják mikor és miért kell bemelegítést végezni).
- Javítsák egyéni teljesítményüket, tudatosan fejlesszék képességeiket és mindezek érdekében jellemükben is alakítsanak ki olyan pozitív tulajdonságokat, amelyek mindezek eléréséhez segítséget adnak (pl. kitartás, akaraterő).
- Legyenek képesek az önellenőrzésre, pl. tudják meddig mehetnek el saját testük erősítésében, lazításában, tudjanak pulzust számolni mind nyugalmi helyzetben, mind terhelés után és abból legyenek képesek következtetéseket levonni kondicionális állapotukra, illetve a terhelés milyenségére vonatkozóan.
- Legyenek tisztában a tanult sportok szabályaival és tudják azokat alkalmazni sportolás közben
- Kondicionális és koordinációs képességük legyen életkruknak megfelelő.
- Csapatjátékokban tudjanak megfelelően és eredményesen együttműködni társaikkal.
- Tudjanak társaikkal igazságosan és sportszerűen bánni.

Választható tantárgyak

Rajz és vizuális kultúra
11(12).évfolyam

A kompetenciafejlesztés fókuszai a tanév minden témakörében megegyeznek, ezért témakörönként külön nem jelöljük

- Manuális ügyesség
- Ritmusérzék
- Finom motorika
- Formaérzék
- Térlátás
- Művészi technikák alkalmazása
- Mérés és összehasonlítás képessége
- Nézőpontváltás képessége
- Analógiák felismerése és követése
- Tervezés:
  - Tervmegvalósítás
  - A terveknek megfelelő haladás
  - Szükség esetén tervmódosítás
- Kreativitás
- Figyelem, megfigyelés
- Fantázia, képzeleti átalakítás
- Önkontroll igénye
- Céltudatosság
- Kezdeményezőkézség
- Nyitottság
- Előítélet-mentesség
- Időbeosztás
- Kooperativitás
- Empátia, decentralálás, nézőpontváltás
- Kritikusság

1.

<i>Témakör címe</i>	AZ ŐSKOR MŰVÉSZETE ÉS A TÖRZSI MŰVÉSZET, A MAGYAR NÉPMŰVÉSZET
<i>Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<p>Az őskori ember világgépének megismertetése a fellelhető építmények, szobrok, és ábrázolások alapján. Az őskori alkotások technikáinak és ábrázolásmódjainak megfigyelése, az ábrázolások realiztikus jellegének és stilizáltságának feltételezett összefüggése az ábrázolást övező hiedelmekkel.</p> <p>A törzsi művészet szerepének és sajátosságainak megismerése a szerzett tapasztalatok felhasználása a saját munkák készítése során. A különböző anyagok, agyag, gipsz, zúzott papír, technikai lehetőségeinek megismerése és alakíthatósága.</p> <p><i>Fogalmak:</i> Animizmus, archaikus, archetípus, cizellálás (anyagmegmunkálás), dolmen, idol, fazekasság, folklor, kerámia, hímzés, kelengyeláda, máz (kerámia), miskakancsó, maszk, menhir, monolit, naiv művészet, nemezelés, népművészet, néprajz, prehisztorikus, spanyolozás, székely-kapu, szobor, szökröny, szöttes, szövés, szövőszék, szuszék, tálas, tornác, totem, tükrös, varrottas, viselet</p> <p>Technikák: terrakotta dombormű, gipszkarc, zúzottpapír dombormű, tempera festmény</p>	

Ajánlott tevékenységek

Gipszkarcok, barlangfestmény-imitációk készítése az őskori sziklarajzok és barlangfestmények szemlélete alapján. Maszkok készítése és testfestés a törzsi művészet alkotásainak elemzése alapján.

Idolok mintázása őskori és törzsi művészet példái alapján.

2.

<i>Témakör címe</i>	EGYIPTOM MŰVÉSZETE MEZOPOTÁMIA MŰVÉSZETE	
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alapantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
Az ókori nagy kultúrák világképének tükröződése a művészetben. A művészet szerepének tanulmányozása az ókori kultúrák emberének életében. A stiláris ábrázolás tartalmi és formai sajátosságainak tanulmányozása, a tanulságok alkalmazása az egyéni munkák készítése során.		
<i>Fogalmak:</i> alapszínek, ankh jel , áthidalások (építészet), bazilikális elrendezés, dombormű, frontális, falfestészet, falikép, hieroglifa, hüposztíl, ideográfia/ fogalom írás , kolosszus, lapos dombormű, magas dombormű, masztaba , obeliszka , ornamentika, oszlopfő , oszloptípusok , papirusz pilon/pülon, piramis, predinasztikus , relief, sírkamra, szarkofág , szentély, <i>szent terület</i> , szfinksz, sztélé, takarás,		
Technikák: terrakotta szobor, makett, tempera festmény.		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
Stilizált ember- és állatábrázolások az egyiptomi és mezopotámiai művészet stiláris jellemzői alapján.		

3.

<i>Témakör címe</i>	A GÖRÖG MŰVÉSZET A RÓMAI MŰVÉSZET A RÓMAI PROVINCIÁK MŰVÉSZETE	
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alapantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
A természeti környezet és az ember alkotta épületek harmóniájának megteremtése, az ókori görögök világképének tükröződése művészetükben, a görög templomok arányrendjének és szerkezeti felépítésének sajátosságai. Az aranymetszési arány jelenléte zenében, az építészetben és a szobrászatban. Az emberábrázolás sajátosságainak változása a görög kultúra egymást követő korszakaiban.		
Az ókori római építési technikák megismertetése, a formai újítások tanulmányozása. A forma és funkció összhangjának vizsgálata a római építészetben. A birodalmi célkitűzések tükröződése az építészetben.		
<i>Fogalmak:</i> agora , akropolisz , akrotérion , <i>amfóra/ amphora</i> , arány, <u>aranymetszés</u> , architektúra, architráv, archivolt, aszimmetria, dór, ión, korintuszi, <u>entázis</u> , épületszobrászat, <u>fríz</u> , kannelurák, kánon, kariatída, kontraposzt, koré, kurosz, <i>kratér</i> , <i>megaron</i> , <i>metopé</i> , nyeregretető <i>orumzat</i> , öntött szobor, öntvény, öntő forma, peplosz , <i>peripterosz</i> , <i>portikusz</i> , <i>triglif</i> , <i>tümpanon/timpanon</i> , <i>vázakép</i> , <i>voluta</i> , <i>amphiteátrum</i> , <i>álboltozat</i> , <u>árkád</u> , <u>átrium</u> , boltív, diadalív, boltozat, <i>Capitólium</i> , <u>fórum</u> , <i>colosseum-motívum</i> , <i>dongaboltozat</i> , éremművészet, féloszlop, kolostor, <i>kupola</i> , <i>kváderkő</i> , <u>mauzóleum</u> , mozaik, <i>opeion</i> , övpárkány , <u>pilaszter</u> , <u>pillér</u>		
Technikák: Tónusos és színes ceruzarajz, tempera, papír és agyagmaszk, agyag- és papírmakettek. Szerkezeti rajzok, makettek.		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
Az ókori görög istenek panteonja, görög templom és színház makettek készítése. Színházi maszkok készítése. Építészeti makettek, szerkezeti rajzok, értelmező ábrák készítése.		

4.

<i>Témakör címe</i>	A ROMÁN STÍLUS A GÓTIKA GÓTIKUS KATEDRÁLISOK ÉS VÁRAK GÓTIKUS ÜVEGABLAKOK	
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	A tárgy sajátosságainak megfelelően a képességfejlesztés tartalma megegyezik a bevezetőben leírtakkal.	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Románkori templomok és várak Gótikus katedrálisok és várak Gótikus üvegablakok Szobrászat és freskó festészet kapcsolata az építészettel A keresztény szemléletmód tükröződése a különböző művészetekben, a valóság s az ábrázolt világ viszonyának kifejeződése a stilizált ábrázolásban. A stilizált és szimbolikus ábrázolás sajátosságainak megfigyelése, elemzése. A fény valós és szimbolikus szerepének megismertetése a gótikus építészetben. A tér szimbolikus tartalmának és az új építési technika lehetőségeinek összefüggése a gótikus építészetben. Az építészet és a társ művészetek összhangjának bemutatása. Gótikus építészeti szerkezetek forma- és arányrendjének tanulmányozása. Mérnöves ablakok elemzése, tervezése és makett készítése és makett formájában való elkészítése A gótikus katedrálisok szobrainak és üvegablakainak ikonográfiai rendje, a szobrok és az üvegablakok készítésének technikája.</p> <p><i>Fogalmak:</i> <i>alttemplom, apátság, apszis, attributum, bélétes kapu, bordás keresztboltozat, főhajó, freskó, galéria (építészet), harangtorony, kálvária, katedrális kerengő, keresztboltozat, keresztelőkápolna, kereszthajó, korpusz, latin kereszt, mandorla, mellékhajó, nyitott fedélszék, oltár, pergamen, pillérköteg, romanika, sekrestye, templomhajó, trifórium, gótika, csarnoktemplom, falkárpit, fiatorony, gobelin, hevederív, huszártorony, iniciálé, kódex, könyvművészet, legyezőboltozat, mérnök, miniatúra, rózsablak, táblakép, támív, támpillér, trecento, ciszterna, csúcsív</i></p> <p><i>Technikák:</i> Építészeti elemek, makett. Szerkezeti rajzok, magyarázó. Agyag domborművek, temperafestmények, színes krétarajzok, térinstallációk. Terrakotta szobrok mintázása, üvegablak-imitációk (hideg üvegfesték).</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>Építészeti elemek készítése, makett. Szerkezeti rajzok, magyarázó ábrák készítése. Agyag domborművek, temperafestmények, színes krétarajzok, térinstallációk. Terrakotta groteszk szobrok (képzelt lények) vízköpők mintázása, üvegablak-imitációk készítése (hideg üvegfesték).</p>		

5.

<i>Témakör címe</i>	A RENESZÁNSZ
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<p>A quattrocento művészete (Leonardo da Vinci, Raffaello Santi, Michelangelo Buonarroti) A velencei festészet (Giorgione, Tiziano) A reneszánsz az északi országokban (Dürer, Holbein, Brueghel) A manierizmus</p> <p>A görög művészet harmóniára való törekvésének hatása a reneszánsz művészetre. A humanista és emberközpontú szemlélet tükröződése a tér- és emberábrázolásban. A centrális tér egyetemes és eszményi harmóniájának tükröződése az építészetben. A természet megfigyeléseinek és tanulmányozásának hatása a képi ábrázolásban. Az eszményi szépség kifejezésének igénye a festészetben és a szobrászatban.</p> <p><i>Fogalmak:</i> <u>reneszánsz</u>, ábra, ábrázoló geometria, ábrázolási rendszer, <u>axonometria</u>, diagramm, anatómia, akt, <u>akvarell</u>, <u>derített szín</u>, alaprajz, <u>alapsík</u>, homloksík (ábrázoló geometria), <u>dőféspont</u>, <u>egyiránypontos/centrális perspektíva</u>, <u>horizont</u>, <u>fővonal (ábrázoló geometria)</u>, <u>egyméretű/ izometrikus axonometria</u>, árnyalat, <u>derítő fény</u>, ellenfény, <u>ballusztrád</u>, <u>egyedi grafika</u>, békaperspektíva, <u>csegelyeskupola</u>, csendélet, csúcspont, <u>enyéspont/iránypont</u>, Kavallier axonometria, <u>kazettás mennyezet</u>, képmás, képsík, kétiránypontos perspektíva, <u>kétméretű/dimetrikus axonometria</u>, <u>kevert nézőpontú ábrázolás</u>, <u>levegőperspektíva</u>, madártávlat, <u>méretperspektíva</u>, merőleges vetítés (ábrázoló geom.), metszet (grafika), metszetrajz, metszősík <u>Monge-féle vetületi ábrázolás</u>, nézetszerű ábrázolás, nézőpont, <u>nyomvonal (ábrázoló geometria)</u>, palást (ábrázoló geometria), <u>párta (építészet)</u>, <u>perspektivikus ábrázolás</u>, rövidülés portré, <u>quattrocento</u>, sfumato, síkbeli ábrázolás, síkidom, <u>származtatás (ábrázoló geometria)</u>, szerkesztőrajz, szerkezeti rajz, tájkép, <u>tanulmányrajz/ stúdium</u>, tapasztalati távlatlan/ látszati ábrázolás, <u>térábrázolási konvenció</u>, <u>térrétegek</u>, <u>térszervezés</u>, tervezési folyamat, tervrajz, <u>többnézetű ábrázolás</u>, <u>transzformáció</u>, <u>vonalspektíva</u>, Ecsetrajz, <u>fametszet</u>, <u>rézkarca</u>, <u>rézmetset</u>, <u>mélynyomás</u>, térhatás, <u>térillúzió</u>, termélység, természetelvű ábrázolás, természetes megvilágítás, természeti forma, <u>faktúra</u>, (s)grafittó, <u>intarzia</u>, olajfestés, önarckép, mellkép, <u>anamorfózis</u>, <u>cinquecento</u>, manierizmus</p>	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
<p>Épülettervek készítése a perspektivikus ábrázolás szabályai szerint. Tájképek rajzolása festése a lineáris perspektíva és a levegőtávlat érzékeltetésével.</p>	

6.

<i>Témakör címe</i>	A BAROKK
<i>Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<p>Itália építésze a XVII. században Caravaggio, Bernini, Rubens, Rembrandt, Velázquez Holland festészet a XVII. században Magyar művészet a XVII. században Francia barokk építészet Németország és Ausztria barokk építésze Magyar művészet a XVIII. században A XVIII. század szobrászata Poussin, Watteau, Fragonard A barokk és a klasszicizmus Angliában</p>	

A hatalom reprezentációjának tükröződése a barokk építészetben és téralakításban.
 A barokk építészet formakincsének megismerése és felhasználása egyéni tervek készítése során.
 Fény, árnyék, szerepének megfigyelése a barokk festészetben.
 A teatralitás és a fény figyelemvezető szerepének összefüggése.
 A csendélet és az enteriőr műfajának megjelenése a polgári barokk művészetben.
 Új műfajok és szemlélet megjelenése a rokokó művészetében.

Fogalmak:

barokk, atlasz (építészet), *átlós kompozíció*, diszharmónia, díszlet, dísztárgy, **enfilade/anfilád**, enteriőr, **franciakert**, **illúzionizmus**, karzat, kertművészet, **lizéna**, manzardtető, **rizalit**, rokokó, stukkó, **szekkö/ secco**, szoborfülke, **camera obscura**.

Technikák:

Barokk épületek, kertek, makettjeinek készítése.
 Árnykép készítése, rokokó szobabelsők, enteriőrök tervezése.

Ajánlott tevékenységek

Építészeti makettek, szerkezeti rajzok, értelmező ábrák készítése.

7.

<i>Témakör címe</i>	A KLASSZICIZMUS
<i>Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<p>A klasszicista szobrászat és festészet A magyar klasszicizmus</p> <p>Az ókori görög művészet harmóniára való törekvésének hatása a klasszicista művészetre. Az eszményi női szépség megfogalmazása a klasszicista szobrászatban.</p> <p>Fogalmak: Empire, klasszicizmus, klasszikus</p> <p>Technikák:Tónusos ceruzarajzok, terrakotta szobrok.</p>	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
<p>Tónusos ceruzarajzok készítése: a klasszicista szépségideál megjelenítése, tájlép és épületrajz. A női szépség megfogalmazása a klasszicista szobrászatban – terrakotta szobrok készítése.</p>	

8.

<i>Témakör címe</i>	A ROMANTIKA, IZSÓ MIKLÓS A REALIZMUS A XIX. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK MAGYAR MŰVÉSZETE A „STÍLUSOK ÁLARCOS-BÁLJA”: A HISTORIZMUS
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<p>A romantika természetszemléletének tükröződése a tájképfestészetben. (Az idealizált, fenséges táj.) A romantika tájképfestészetének kompozícióban és színharmóniában megjelenő stílári jellemzői. A dinamizmus és a mozgás megjelenése a romantika szobrászatában. A művészet társadalmi érzékenységének tükröződése a realizmus festészetében. A vázlatos ecsetkezelés és expresszív kifejezés csírájának megjelenése a realista festészetben. A kiszolgáltatott ember és emberi sors ábrázolása a képzőművészetben. A pátosszal és romantikus elvágyódással átítatott tájbrázolással szemben megjelenik a nyers, naturalista tájszemlélet.</p>	

FOGALMAK:

angolkert, eklektika, életkép/zsánerkép, romantika, akadémizmus, **bidermeier**, historizmus
litográfia/könyomás, naturalizmus, realizmus, **szentimentalizmus**

Technikák: Tájképfestés, terrakotta szobor vázlatok.

Ajánlott tevékenységek

A mozgás érzékeltetése a szobrászatban: Emberi figurák rajzolása (kroki), mintázása.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI*Alkotás*

Aktuális, egyéni vagy közösségi problémák, gondolatok, témák, érzelmek, lelkiállapotok, hangulatok személyes hangú megjelenítése síkon és térben a kifejezőeszközök egyéni használatával.

Művészeti (pl. irodalmi, zenei) élmények asszociációkra épülő feldolgozása illusztratív, grafikai, festői vagy plasztikai megjelenítéssel.

Látványélmények színbeli-formai átírása, szintézisre épülő egyéni kifejezése.

Befogadás

Művészeti ágak szerinti, műfajhoz, témához igazodó, problémaközpontú műelemzés korba, kultúrába ágyazva. A műfajnak és a témának megfelelő értelmezési szempontok (stílustörténeti, kultúrtörténeti ikonográfiai).

Műfajnak, témának megfelelő műelemző szempontok (ikonográfiai, stílustörténeti) alkalmazása a leírástól az ítéletalkotásig.

- Építészet, festészet, szobrászat

Az építészet fogalma, funkciója, társadalmi és természeti meghatározottsága.

Az építészeti szerkezetek, fejlődésük fordulópontjai. Az építészeti stílusok (térszervezés, tömegalakítás, alaktan). Az építészet hatásrendszere.

- Festészet fogalma, funkciója

Festészeti stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).

Festészeti műfajok témái (pl. arckép, csendélet, tájkép), megjelenési típusai (pl. táblakép, murális alkotás) technikái (pl. olaj, freskó).

A festészet kifejezőeszközei, hatásrendszere.

Képgrafika fogalma, funkciója, stílusa, témái, formanyelve, technikái.

- Szobrászat fogalma, rendeltetése

Szobrászati formanyelv, stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).

A szobrászat műfajai (kerekoszor, szoborcsoport, dombormű), témái, technikái.

A szobrászat hatásrendszere.

Művészettörténet

Az európai és Európán kívüli kultúrák művészettörténeti áttekintése a műfajok, a kor és a stílus összefüggésében

Népművészet

A tárgyi néprajz és a népművészet fogalma.

A hagyományos magyar népművészet és napjaink népművészete, a folklorizmus.

A magyar népművészet áttekintése (népi építkezés, eszközök, bútorkészítés, fafaragás, fazekasság, szöttek, hímzés, népviselet).

Elérhető helytörténeti, néprajzi gyűjtemény.

A szakkifejezések listája a rajz és vizuális kommunikáció részletes érettségi vizsgakövetelmények részét képezi. A normál betűvel szedett kifejezések a középszint, míg a vastag betűvel jelölt fogalmak az emelt szint ismeretanyagát képezik. Ezen belül az aláhúzás nélküli kifejezéseknél a tanultakra való ráismerés, megértés a követelmény, míg az aláhúzással megjelöltek esetében az ismeret reprodukív felidézése, definiálása is szükséges. Azon fogalmak esetében, amelyek dőlt betűvel kerültek megjelölésre, középszinten elegendő az ismeret felidézése, megértése, de emelt szinten elvárható az adott kifejezés reprodukálása is.

12(13). Évfolyam
1.

<i>Témakör címe</i>	AZ IMPRESSZIONIZMUS POSZTIMPRESSZIONIZMUS A MODERN PLASZTIKA KEZDETEI	
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>A modern művészet születése Művésztelepek Európa-szerte A nagybányai iskola A statikus természetszemléletet felváltja az állandóan változó természeti táj megfigyelésének és rögzítésének igénye. A vázlatos ecsetkezelést felváltja az optikai színkeverés technikája, amely a képnek szinte vibráló hatást ad. Így a természet pillanatnyi változását érzékelteti. A festészetben a kép témájáról áttevődik a hangsúly a kép kifejezőmódjára, stílusára, kifejezési eszközeire. Az öntörvényű festészet posztimpresszionisták által elkezdett különböző útjainak megismerése. A szobrászi forma felszabadulása a naturális ábrázolás kényszere alól. A forma, mint az önkifejezés eszköze.</p> <p><i>Fogalmak:</i> dagerrotípiá, impresszió, <u>impresszionizmus</u>, <u>nagybányai festészet</u>, <u>neoimpresszionizmus</u>, plein air, pointillizmus, posztimpresszionizmus, <u>absztrakt, absztrakt művészet</u>, anyagszerűség, áttört forma</p> <p><i>Technikák:</i> tempera, festés, (optikai színkeverési gyakorlatok), tájrészletek terrakotta szobrok, zúzott papír, domborművek</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>Forma, szín, felület öntörvényű szerepe a modern festészetben. Ecsetkezelési és felületképzési technikák felfedezése. Tájkép, csendélet festése a festői felület változatos alkalmazásával. A naturális ábrázolástól „kényszerétől” felszabadult térbeli forma jellege, kifejezési lehetőségei. Az absztrakt és nonfiguratív szobrászat irányzatai. Absztrakt és nonfiguratív szobrok készítése agyagból, zúzottpapírból, lécből, drótból és papírmaséból.</p>		

2.

<i>Témakör címe</i>	A SZIMBOLIZMUS	
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>A természet gazdag formavilágának stilizálása és felhasználása a használati tárgyak és épületek tervezésében. A forma – mint szimbolikus tartalom – hordozója.</p> <p><i>Fogalmak:</i> <u>nabis</u>, pannó, <u>szimbolizmus</u>, szimbólum</p> <p><i>Technikák:</i> Terrakotta szobrok</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
AZ EMBERI TEST MINT SZIMBOLIKUS GONDOLAT HORDOZÓJA. TERRAKOTTA SZOBROK KÉSZÍTÉSE.		

3.

<i>Témakör címe</i>	A SZECESSZIÓ	
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>a Nemzeti Alapantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
A szecesszió formavilágának és díszítő motívumainak tanulmányozása és alkalmazása egyéni munkákban. A természeti formák rajzolása a stilizálási folyamat érzékeltetésével és felhasználása a tárgyak tervezésében. A gödöllői művésztelep		
Fogalmak: alkalmazott grafika, alkalmazott művészet, antikva (tipográfia) , <u>batikolás</u> , <u>belsőépítész</u> , <u>dekorativitás</u> , <u>design</u> , <u>plakát</u> , <u>szecesszió</u>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
A dekoratív felület varázsa. Arnyfigurák készítése, megfestése különböző minták és felületek dekoratív alkalmazásával. Szecessziós tárgyak tervezése.		

4.

<i>Témakör címe</i>	A FÉNYKÉPEZÉS	
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>a Nemzeti Alapantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
A fényképezés felfedezésének és elterjedésének hatása a modern művészetre. A fotó- és filmművészet kialakulása.		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
Fotómontázs, fotogram készítése. A film formanyelvének elemei.		

5.

<i>Témakör címe</i>	A FAUVE-IZMUS	
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>a Nemzeti Alapantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
A nyes, tiszta színek és az elemi kontrasztok (sötét – világos, hideg – meleg) kifejező ereje a vadak és az expresszionisták művészetében		
<i>Fogalmak:</i> <u>Fauves</u> , <u>expresszionizmus</u> , <u>expresszív</u>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
Az elemi formák és nyers, tiszta színek kifejező erejének tanulmányozása, a fauve-ok és expresszionisták festészetében, és ezen tanulságok felhasználása egyéni gondolatok, érzések megfogalmazásában.		

6.

<i>Témakör címe</i>	A KUBIZMUS A NYOLCAK	
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>a Nemzeti Alapantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
A forma redukálásának, felbontásának és képi kompozíciós szempontok szerinti újbóli összerakásának mechanizmusa, a kubisták festészetében. Az izmusok hatása a modern magyar festészetre: A Nyolcak.		
<i>Fogalmak:</i> <u>kollázs</u> , <u>kubizmus</u>		
<i>Technikák:</i> Temperafestmény, krétarajz, terrakotta szobor, papírkollázs.		

<i>Ajánlott tevékenységek</i>
A tárgy, tér, környezet és mozgás együttes kezelése a kép síkjában. Játék a formával. A forma „szétszedése” és „összerakása”. Az afrikai törzsi művészet hatása a kubista festőkre – festés.

7.

<i>Témakör címe</i>	A FUTURIZMUS A DADAIZMUS	
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Az idő és a mozgás érzékeltetésének megjelenése a futuristák festészetében. A modern élet és a technika dinamizmusának kifejeződése a futurizmus műfajaiban. A botrány és a véletlen szerepének „művészi rangra” emelése a dadaisták akcióiban és alkotásaiban. A műfaji határok összerosása és eltörlése. Az automatizmus és a véletlen szerepe a dadaisták művészetében.</p> <p><i>Fogalmak:</i> <u>futurizmus, DADA, antiművészet, audio-vizuális, automatizmus (alkotói módszer), dekolázs, avantgárd művészet, ready made,</u></p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>A mozgás és a dinamizmus absztrakt érzetének megjelenése a sík vásznon. A térben kitárulkozó forma. A gép, mint a művészet ihletője. Dinamikus sík és tér kompozíciók készítése.</p>		

8.

<i>Témakör címe</i>	KONSTRUKTIVIZMUS A BAUHAUS	
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>A szép, új világ ígézetében: a nemzetközi konstruktivizmus.</p> <p>A magyar aktivizmus művészete. A művészetek katedrálisától a kockaházig: a Bauhaus. Forma és funkció összefüggésének tükröződése a Bauhaus építészeti törekvéseiben. A funkcionalizmus szűk és egyoldalú értelmezése a modern építészeti útkeresése során. A természet, a technika és az ember lelki igényeinek összhangja az organikus építészetben. A káosz és a rend dilemmája a konstruktivizmus művészetében. A konstruktivizmus – mint az új társadalmi rend – ígézetének művészi nyelve. Vizesesház és lakógép: a modern építészeti mozgalom.</p> <p><i>Fogalmak:</i> <u>geometrikus absztrakció, geometrikus forma, konstrukció, konstruktivizmus, nonfiguratív művészet, szuprematizmus, Bauhaus, fotógrafika, Fotogram, funkcionalizmus, Modernizmus, modulator, organikus építészet,</u></p> <p><i>Technikák:</i> Fa, fém és papír térkonstrukciók, sík papírkollázs kompozíciók.</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>A szerkezet szépsége. A rend és az egyszerű, elemi formák tisztasága, harmóniája. Fa és fém térkonstrukciók, sík papírkollázs kompozíciók készítése. A Bauhaus és az organikusépítészet szemléletének összehasonlítása. Térkonstrukciók készítése gyufás dobozokból. A természethez igazodó, annak rendjét, harmóniáját kifejező jelszerű építmények tervezése, makettek készítése.</p>		

9.

<i>Témakör címe</i>	A SZÜRREALIZMUS	
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Álom és ébrenlét – a szürrealizmus. A társadalmi és egyéni szabadság eszméjének megjelenése, illetve hatása a szürrealizmus kialakulására. A szabad asszociációk és az álom szerepe a szürrealista képalkotásban. A szürrealizmus hatása a magyar képzőművészetre. Az Európai Iskola.</p> <p><i>Fogalmak:</i> fotómontázs, frottázs, montázs, szürrealizmus</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>A szürrealista látásmód megismerése. A groteszk mint műfaj és esztétikai kategória. Szürrealista rajz, festmény, fotómontázs, environmente készítése.</p>		

10.

<i>Témakör címe</i>	MŰVÉSZET 1945 UTÁN	
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Az absztrakció mint világnyelv. Az absztrakt expresszionizmus az Egyesült Államokban. A lírai absztrakció, az informel, az art brut, a COBRA. A tiszta, egyszerű formák harmóniája, a formák öntörvényű kifejező ereje és kompozíciós rendje, mint a képi kifejezés eszköze.</p> <p><i>Fogalmak:</i> absztrakt expresszionizmus, akció festészet, akrilfesték, animációs film, gesztusfestészet, informel, linómetszet, tasizmus</p> <p><i>Technikák:</i> kompozíciós gyakorlatok, egyszerű sík- és térbeli formákból való építkezéssel.</p>		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>Elemi formák, színek, kompozíciós helyzetéből fakadó kifejezési lehetőségek. Kompozíciós gyakorlatok egyszerű sík- és térbeli formákból való építkezéssel.</p>		

11.

<i>Témakör címe</i>	A POP ART ÉS A NOUVEAU RÉALISME A KONCEPT ÉS A LAND ART A MINIMAL ART, A HIPERREALIZMUS	
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<p>Kilépés a képből: a pop art és a Nouveau Réalisme. A kiterjesztett művészet: a happeningek, akciók, performanszok, Fluxus. A koncept és a land art. A festészet és a szobrászat új lehetőségei: a festészet utáni absztrakció, a minimal art, a hiperrealizmus. Őnfelelt játék az ábrázolt formákkal és valós tárgyakkal. A formák kiemelése, átalakítása egyéni újraértelmezése. A természet és a művészet újszerű kapcsolata a táj átalakításával, átrendezésével, szimbolikus újraértelmezésével.</p>		

<p><i>Fogalmak:</i> akció (műforma XX. sz.), environment (műforma XX. sz.), fluxus (műforma XX. sz.), happening, neoavantgárd, performance, pop art, populáris arte povera, body art, fotórealizmus, hard-edge, hiperrealizmus, installáció, kinetikus szobor, konceptuális művészet, land art, mail art, minimal art, transzavantgárd</p> <p><i>Technikák:</i> Képsorozatok, tárgy installációk</p> <p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p> <p>A valóság és a kép határmezsgyéjén. Tárgyak, formák kiemelése, megsokszorozása, átalakítása. Az utca művészete. Képsorozatok, tárgy installációk készítése</p>

12.

<i>Témakör címe</i>	AZ OPART ÉS A KINETIKUS MŰVÉSZET A POSZTMODERN	
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	RAJZ ÉS VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		

Művészet és technika: az opart és a kinetikus művészet, a modern építészet.

A posztmodern kora: posztmodern építészet.
Az új technikai eszközök és médiák teremtette lehetőségek hatása a művészeti nyelvre.
Új műfajok és technikai eszközök a művészi kifejezés szolgálatában.
A modern építészet válsága és kiütkeresése.
Az épület mint funkcionális, művészi forma és mint szimbolikus jel.

A transzavantgárd és az új vad művészet.

<p>Szabadságmetaforák: magyar művészet 1948 után. A kortárs művészet egyéni útkeresései és tendenciái. A társadalmi rendszer és a politikai elnyomás hatása az újszerű művészi formák kialakulásában.</p> <p><i>Fogalmak:</i> op art, optikai csalódás, computer art, posztmodern</p> <p><i>Technikák:</i> illuzórikus és valós terek, térkonstrukciók, épülettervek, makettek</p> <p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p> <p>Az ábrázolási konvenciók sajátos átformálásával létrehozható illuzórikus és valós terek, térkonstrukciók készítése. Épületek tervezése, makettek készítése.</p>

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Művészettörténeti összefoglalás

Az európai és Európán kívüli kultúrák művészettörténeti áttekintése a műfajok, a kor és a stílus összefüggésében
A szakkifejezések listája a rajz és vizuális kommunikáció részletes érettségi vizsgakövetelmények részét képezi.

Alkotás

Természettanulmányok. látvány- és modellértelmezések: forma, szerkezet, anyag és funkció szerinti tanulmány és analízis.

Keletkezést, működést, változást kifejező, magyarázó képsorok, folyamatábrák készítése.

Tér tanulmányok, téri rend, összetettebb térviszonyok tapasztalati távlattani és szerkesztett perspektivikus ábrázolása.
Összetett térformák. tárgyak térbeli helyzetének megjelenítése az ábrázoló geometria rendszerében. Monge-vetület, egyméretű (izometria) és kétméretű (dimetria) axonometria, Kavalier-axonometria szabadkézi vázlattal és szerkesztéssel.

A térábrázolási konvenciók történeti áttekintése.

Térábrázolási módszerek ötvözése, transzformálási kísérletei a látáskonvenciók átalakítására, az optikai csalódások, a fordított perspektíva vagy fotó felhasználásával.

Választott témájú grafikai terv (pl. bélyeg, naptár, könyvborító, CD-borító, iskolaújság) készítése. Az alkotófolyamat lépéseinek összegyűjtése munkanaplóban (alapgondolat, tájékozódás – gyűjtés, vázlatok, tervek).

Rekonstrukció, modellezés.

Alkalmazott grafikai tervezés kép és szöveg felhasználásával: Néhány betűtípus alkalmazása (pl. tudományos illusztráció vagy ex libris, meghívó, névjegy).

Valós szükségleten alapuló tárgy tervezése (pl. ékszer, öltözködés, kiegészítő, hangszer, gépezet). A tárgynak vagy térbeli makettjének elkészítése. A tervezési folyamat dokumentálása munkanaplóban (feladat meghatározás, tájékozódás gyűjtéssel, ötletekkel, látszati és műszaki jellegű rajzok, szín- és anyagminta).

Tértervezési, berendezési probléma (Pl. tér, térrészlet, illetve berendezési tárgy) felvetése, meghatározása. tájékozódás, ötletek. Tervezés alap- és nézetrajzban, axonometrikus rendszerben vagy, perspektívaképpel, a terv modellezése

Befogadás

A mindennapi életben alkalmazott geometriai konvenciók (Monge-féle vetület, axonometria, perspektíva) olvasása megértése, köznapis és tudományos megjelenési formái.

A vizuális kommunikáció fogalma

A vizuális kommunikáció műfajai (tipográfia, fotó, tervezőgrafika).

A köznapis és tudományos közlések műfaji sajátosságai: a tervezői grafika üzenethordozó és tájékoztató funkciója. közlő és felhívó jellege.

A vizuális kommunikáció a közlő szándéka szerinti hatásrendszere: információ (objektív), reklám (felhívó), műalkotás (esztétikai jelentéstartalmú).

A közvetlen és közvetett emberi kommunikáció, a tömegkommunikáció.

A kép, az írás szerepének fordulópontjai a kommunikáció fejlődésében.

A tárgykultúra fogalma: a tárgyak funkciója, fajtái (eszköz, berendezés, felszerelés, használati, dísz-, kegy-, műtárgy).

A tárgyak stílusa és a korstílus. A tárgyak kulturális és társadalmi meghatározottsága.

A tárgyak jelentése (társadalmi történeti, műszaki, ergonómiai, esztétikai, gazdasági).

Az alkotófolyamat (feladat meghatározás, tervezés, kivitelezés, kipróbálás, értékelés) ismerete.

A funkció és forma, a jelentés, a lépték, az anyag, a szerkezet, az elkészítés módjának ismerete a tárgyak megítélésében.

Kortárs műfajok a képzőművészetben (pl. environment, térinstalláció).

Elérhető művészeti gyűjtemény anyagának megismerése.

A szakkifejezések listája a rajz és vizuális kommunikáció részletes érettségi vizsgakövetelmények részét képezi. A normál betűvel szedett kifejezések a középszint, míg a vastag betűvel jelölt fogalmak az emelt szint ismeretanyagát képezik. Ezen belül az aláhúzás nélküli kifejezéseknél a tanultakra való ráismerés, megértés a követelmény, míg az aláhúzással megjelöltek esetében az ismeret reprodukív felidézése, definiálása is szükséges. Azon fogalmak esetében, amelyek dőlt betűvel kerültek megjelölésre, középszinten elegendő az ismeret felidézése, megértése, de emelt szinten elvárható az adott kifejezés reprodukálása is.

Természettudományok
Biológia
11(12.) ÉVFOLYAM

<i>A témakör címe</i>	Biológia – emelt szint	Ajánlott óraszám: 165
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>Kognitív képességek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Logikai képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Adatokkal (információval) való műveleti képességek – válogató, osztályozó, rendszerező képesség <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adatgyűjtés megadott szempontok alapján ▪ Adatok rendszerezése megadott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Megoldástervezés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Korrekció, önkorrekció – Szabályalkotás – Összefüggések felismerése <p>Önismeret, életvezetés, együttélés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Együttműködési képességek: <p>Eszközhasználat</p> <ul style="list-style-type: none"> – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: <p>Attitűdök</p> <ul style="list-style-type: none"> – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Kíváncsiság – Nyitottság 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Sejttan 2. Szövettan 3. Növénytan 4. Állattan 5. Az ember létfenntartó szervei 		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
<p>Egyéni munka,</p> <p>Csoportos munka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Feladatküldés csoportok között – Mikroszkópos metszetek vizsgálata és lerajzolása, ismertetése csoportok között, – Forma/funkció összefüggések „felfedezése” – Herbáriumkészítés (akár digitális) – Egymás „élettani paramétereinek” (pulzus, vitálkapacitás, vérnyomás...) mérése. <p>Projektek</p>		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

1. Bevezetés a biológiába

A biológia tudománya	A rendszertani kategóriák, a faj, a mesterséges és természetes rendszer fogalma. A szerveződési szint fogalma. Modellek.
Fizikai, kémiai alapismeretek	A diffúzió, az ozmózis, a felületi kötődés és a katalízis biológiai jelentősége, feltételei.

2. Egyed alatti szerveződési szint

Szervetlen és szerves alkotóelemek	A C, H, O, N, S, P szerepe az élő szervezetben.
Elemek, ionok	Az ionok természetes előfordulásai.
Szervetlen molekulák	A víz, a szén-dioxid és az ammónia jelentősége az élővilágban.
Lipidek:	A lipidek oldódási tulajdonságai, a zsírok és olajok, a foszfátidok, az epe biológiai szerepe.
Szénhidrátok:	A fontosabb szénhidrátok természetes előfordulása, tulajdonságai.
Fehérjék	A fehérjék általános szerkezete (peptidlánc). T Térszerkezete és aminosavsorrend. A fehérjék és az esszenciális aminosavak biológiai szerepe.
Nukleinsavak, nukleotidok	A DNS információhordozó, örökítő (önmegkettőződő) szerepe.
Az anyagcsere folyamatai	
Felépítés és lebontás kapcsolata	Az élőlények felépítő és lebontó folyamatainak kapcsolata (fototrófok, kemotrófok, autotrófok és heterotrófok). Az endo- és exocitózis.
Felépítő folyamatok	Lényegük (reduktív, energia-felhasználó), és helyük. A fotoszintézis szerepe a földi életben, alapfolyamatai.
Lebontó folyamatok	A biológiai oxidáció lényege, bruttó egyenlete. Az erjedés lényege, felhasználása. Mechanizmusuk.
Sejtalkotók (az eukarióta sejtben)	Ismerje fel rajzolt ábrán, mikroszkópban a sejtalkotókat. A biológiai hártvány (membránok) szerepe, felépítésük általános elve. A passzív és az aktív szállítás. Állásas, ostoros, csillós mozgásokra az emberi szervezetben. A sejtek osztódási ciklusa. Mitozisz és a meiózisz. Sejtválasz külső és belső ingerekre. Mechanizmusa.

3. Az egyed szerveződési szintje

	A baktérium és az eukarióta sejt szerveződése. A baktériumok jelentősége. anyagcseréjük. Testszerveződésük és felépítő anyagcseréjük példákon.
Többsejtűség	
A gombák, növények, állatok elkülönülése	Az öt regnum elkülönítésének alapja. Az egysejtű szerveződés és a többsejtű szerveződés típusai (sejttásulás, sejtfolal, teleptest).
Sejtfonalak	A gombák fonalas testfelépítése, spórás szaporodása.
Teleptest és álszövet	A teleptest és az álszövet jellemzői.
Szövetek, szervek, szervrendszerek, testtájak a növényvilág főbb csoportjai a szervi differenciálódás szempontjából	A növényvilág fejlődésének hajtóerői. Evolúciós „újítások a hasznotknál, a nyitvatermőknél és a zárvatermőknél. A növényismeret könyvhasználata a környezetben élő növények megismeréséhez, és élőhelyének, ökológiai igényeinek jellemzéséhez
Az állatvilág főbb csoportjai a szervi differenciálódás szempontjából	A testfelépítés az életmód és a környezet kapcsolata (szivacsok, laposférgek, gyűrűsférgek, rovarok, lábásfejűek, a gerincesek nagy csoportjai – halak, kétélűek, hullók, madarak, emlősök).
A növények szövetei, szervei	Növényi szövettípusok működése, mikroszkópos képük. Felépítésük és alapfunkcióik. Fás szár. A virág biológiai szerepe, része, típusai. A virágos növények ivaros és az ivartalan szaporodása, szaporítása. Állati szövettípusok, működésük, mikroszkópos képük. A petesejt, a hímivarsejt, a zigóta, a hímnősség és a váltivarúság, az ivari kétalakúság, az embrionális és posztembrionális fejlődés fogalma.

	Életkörülmények és szaporodási mód kapcsolata. Regeneráció.
Viselkedés	Reflex, irányított mozgás, mozgásmintázat, társítások, belátásos tanulás.
4. Az emberi szervezet	
Homeosztázis	A homeosztázis fogalma, jelentősége. Az egészség fogalma.
Kültakaró	A bőr funkciói, részei. Ápolása, védelme.
A mozgás	A csontváz biológiai funkciói, a csontok szerkezete, lehetséges kapcsolataik. Néhány fontosabb emberi izom helye és funkciója. A vázizom felépítése. Az agykérgi funkciók szerepe. A mozgási szervrendszer gyakoribb betegségei.
A táplálkozás	A táplálkozás jelentősége, folyamatai. Az emésztőrendszer részei, funkciói. A máj szerepe. A fog részeit, a szájpolás higiéniaja. A bélbolyhok helye, működése. A bél perisztaltika. Az éhség-, szomjúságérzet. A tápanyagok természetes forrásait, hiányuk vagy túlzott fogyasztásuk következményei. Az étrend változása tevékenységtől, kortól, nemtől és állapottól függően. Az ételmyszer,- és ételtartósítás alapvető szabályai.
A légzés	A légző rendszer szervei, funkciói. A légcsere, a gázcsere és a sejtlégzés összefüggései. A gége részei, a hangszalagok szerepe. A vér szén-dioxid koncentrációjának szerepe. A légző rendszert károsító tényezők és a légző rendszer gyakori betegségeit fölismerésük, kezelésük. Mechanizmusa.
Az anyagszállítás	A vér, szövetnedv, nyirok összetétele, fő működéseik. A vérzés-csillapítás módja. A vérszegénység lehetséges okai. A vér, a szöveti folyadék és a nyirok kapcsolata. A szív, a koszorúerek felépítése és működése. Vérnyomás, pulzus. Befolyásoló élettani hatások. A véreloszlás megváltozásának élettani funkciója. Az életmód és a táplálkozás hatása. Sebállítás.
A kiválasztás	A kiválasztás funkciója, a vizeletkiválasztó rendszer főbb részei. A vizelet összetételét és mennyiségét befolyásoló tényezők. Mechanizmusa. Vesekőképződés megelőzése, művesekezelés.

12(13.) évfolyam

<i>A témakör címe</i>	Biológia – emelt szint	Ajánlott óraszám: 145
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptervhez</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	Kognitív képességek – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) – Logikai képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Megoldástervezés ▪ Korrekció, önkorrekció 	

	<ul style="list-style-type: none"> – Szabályalkotás – Tervmegvalósítás <ul style="list-style-type: none"> ▪ A terveknek megfelelő haladás ▪ Szükség esetén tervmódosítás – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – Fogalmak általánosításának a képessége – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége – Együttműködési képességek: – Időkezelés Eszközhasználat – Forráshasználat – Könyvtárháználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: Attitűdök – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Az ember szabályozása 2. Az ember szaporodása és egyedfejlődése 3. Genetika 4. Ökológia 5. Evolúció 	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
<p>Egyéni munka, Csoportos munka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Terepgyakorlaton egy kvadrát flórájának vizsgálata (fajok meghatározása, tömegesség becslése) – Öröklődő betegségek genetikai háttérének vizsgálata családfa alapján, az eredmények megosztása más csoportokkal, megadott genetikai háttérhez passzoló családfa megrajzolása... – Kiselőadás vagy poszter készítése az evolúciós analógia-homológia témakörből (konvergencia, fajkeletkezés...) – Projektek 	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A szabályozás idegrendszer	A szabályozás a vezérlés és a visszacsatolások Az idegsejt felépítése, és funkciója. A receptor, a receptornak megfelelő (adekvát) inger, típusai (mechanikai, kémiai, fény, hő).
Az idegrendszer általános jellemzése	<p>A szinapszis fogalma, a serkentő vagy gátló hatás magyarázata.</p> <p>A reflexív és a reflexkör fogalma. Hierarchikus felépítés.</p> <p>A gerincvelő főbb funkciói.</p> <p>Az agy főbb részei.</p> <p>A bőr és a belső szervek receptorai.</p> <p>Az érzékszervek működésének általános elvei.</p> <p>A szem részei, ezek működése, látáshibák, korrigálásuk.</p> <p>A pupilla, akkomodációs és szemhéjzáró reflex, a távolságészlelés.</p> <p>A külső-, közép- és belső fül része, működései.</p> <p>A nyúltvelői kemoreceptorok szerepe.</p> <p>A szaglóbimbók szerepe.</p> <p>Az akaratlagos mozgások szerveződése.</p> <p>A motiváció szerepe.</p> <p>A kisagy fő funkciója, az alkohol hatása.</p>

	A vegetatív működés fogalma, a szimpatikus és paraszimpatikus befolyásolás következményei. Mechanizmusa
Az emberi magatartás biológiai-pszichológiai alapjai	Az öröklött és tanult magatartásformák. Öröklött és tanult elemek az emberi viselkedésben. A tanulás és az érzelmek kapcsolata. A tanulás kritikus szakaszait az egyedfejlődés során. Lorenz bevésoedésre vonatkozó kísérletei. Megerősítés, szokás, függőség kialakulása. Vonzódás és taszítás, ezek formái, a csoportok közötti taszítás (agresszió) és altruizmus megnyilvánulásai. Oka. Érzelmi és értelmi fejlődés kapcsolata. Életmód, stresszbetegségek. Fájdalomcsillapítás. Az idegrendszer néhány betegsége. Mechanizmusuk. A pszichoaktív szerek főbb csoportjai, a kémiai és a viselkedési függőségek közös jellegzetességei.
Hormonrendszer, hormonális működések	A hormonrendszer működésének lényege és szabályozása. A neurohormonális rendszer.
Immunrendszer immunitás	Az inzulin, adrenalin, tiroxin, tesztoszteron, oxitocin termelődési helye és hatása. A női nemi ciklus során végbemenő hormonális, és testi változások. A hormonális fogamzásgátlás biológiai alapjai. A cukorbetegség. Kialakulásának mechanizmusa. Antitest, antigén, immunitás. Az immunrendszer jellemző sejtjei. A gyulladás. Mechanizmusa. Az immunizálás, a kötelező védőoltások. Pasteur és Semmelweis tudománytörténeti jelentősége. Az ABO és Rh-vércsoportrendszer. Rh-összeférhetetlenség Vérátömlesztés, véradás, szervátültetés. A láz és a lázcsillapítás módjai. Az allergia és a környezetszennyezés közti kapcsolat.
Szaporodás és egyedfejlődés	A férfi és női nemi szervek felépítése, működése, a megtermékenyítés. Az ivar meghatározottságának szintjei. Az ember magzati fejlődésének, születésének és posztembrionális fejlődésének fő szakaszai. AZ öregedés során bekövetkező biológiai változások. Az emberi élet vége. A családtervezés módjai, a terhesség-megszakítás lehetséges következményei. A meddőség gyakoribb okai és az ezeket korrigáló orvosi beavatkozások. Etikai problémák a (mesterséges ondóbevitel, lombikbébi, béranyaság, klónozás). Várandósság, terhesgondozás. Nemi úton terjedő betegségek megelőzése

5. Egyed feletti szerveződési szintek

Populáció környezeti kölcsönhatások	A populáció fogalma. Növekedési modellek, korfák. A környezet fogalma, időbeli és térbeli változása. Tűrőképességi görbék és indikáció A territórium, a rangsor, az önzetlen és az agresszív magatartás, a rituális harc, a behódolás fogalma, a párosodási rendszerek (csoportszerveződés) típusai. A szimbiózis, a versengés, az asztalközösség (kommenzalizmus), az antibiózis, az élősködés és a táplálkozási kölcsönhatás (predáció) fogalma, állati és növényi példákkal.
Életközösségek (élőhely típusok)	A flóra és fauna és az életközösség (élőhely típus) fogalma. Térbeli és időbeli mintázatok, az emberi hatás felismerése. <i>Egy iskolájához vagy lakóhelyéhez közeli terület élővilága.</i> Egy tó feltöltődésének folyamata. A gyomnövény fogalma. Hazai élőhely típusok.
Bioszféra	A bioszféra fogalma. A Gaia-elmélet.

Globális folyamatok	Civilizációs ártalmak, a természetes növény- és állatvilágot pusztító és védő emberi beavatkozások. Globális és helyi problémák. Az ökológiai válság társadalmi és gazdasági összefüggései.
Ökoszisztéma	Az ökoszisztéma fogalma. Az életközösségek anyagforgalmának és energiaáramlásának jellemzői. A szén és az oxigén és a nitrogén körforgása. (Biogeokémiai ciklus).
Környezet-és természetvédelem	A természetvédelem fogalma, a mellette szóló érvek. A védett területek típusai. <i>Hazánk nemzeti parkjai.</i> A természetvédelem a kibocsátás és ülepedés, a határérték fogalma. A légszennyezés forrásai, az üvegházhatás. A lehetséges teendők. A vizek tisztulása, tisztítása. Hagyományos és alternatív energiaforrások. A talaj romlásának, illetve javításának folyamata. A hulladék típusai, kezelésük lehetséges módja.

6. Öröklődés, változékonyság, evolúció

Molekuláris genetika	A gén és allél, a genetikai kód, a kromoszóma, a rekombináció, a kromatinfonál és homológ kromoszóma fogalma. A DNS bázissorrendje, a fehérje aminosav sorrendje, térszerkezete és biológiai funkciója valamint a tapasztalható jelleg közötti általános összefüggés. A mutáció fogalma, evolúciós szerepe és lehetséges hatásai. Mutagén hatások, csökkentésük vagy kivédésük lehetőségei. Kromoszóma-mutációk, kockázati tényezők. A génműködés szabályozásának fogalma. A daganatos betegségek és a kockázati tényezők.
Mendeli genetika	A haploid, diploid, homozigóta és heterozigóta, genotípus és fenotípus fogalmi. Az öröklésmentek alaptípusai. A humán genetikai sajátos módszerei (családfelemzés). Magyarázza az ivarsejtek szerepét az ivar meghatározásában. A génkölsönhatás és a génkapcsoltság. Öröklődő mennyiségi tulajdonságok és hajlamok.
Populációgenetika és evolúciós folyamatok	Az ideális és a reális populáció fogalma, a mutációk, a szelekció szerepe, kapcsolat a fajkeletkezés elméletével. A természetes szelekció darwini modellje. Hardy-Weinberg-modell. A populáció nagyságának természetvédelmi jelentősége. Adaptív és nem adaptív jellegű evolúciós folyamatok Az evolúció közvetlen bizonyítékai. A klón fogalma. Biotechnológiai módszerek. Néhány, a géntechnológia mellett és ellen felsorakoztatható érv. <i>Genetikai tanácsadás.</i> Biológiai alkalmasság (fitness) és az emberi élet értéke. A Human Genom Program célja.
A bioszféra evolúciója	A fizikai és kémiai evolúció fogalma. Az emberszabású majmok és az ember vonásai. Az emberi faj egysége. Az ember származása.

Fizika
11(12.) évfolyam

<i>A témakör címe</i>	Fizika – emelt szint	Ajánlott óraszám: 165
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÜDÖK)	<p>Kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása megadott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés megadott szempontok alapján – Logikai képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Megoldástervezés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Értékelés <ul style="list-style-type: none"> ○ Korrekció, önkorrekció – Tervmegvalósítás <ul style="list-style-type: none"> ▪ A terveknek megfelelő haladás ▪ Szükség esetén tervmódosítás – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége <p>Eszközhasználat</p> <ul style="list-style-type: none"> – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: <p>Attitűdök</p> <ul style="list-style-type: none"> – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Mechanika 2. A dinamika alaptörvényei 3. A gyorsítási folyamatok 4. Gravitációs kölcsönhatás 5. Mechanikus rendszerek 6. Periodikus mozgások 7. Pontszerű testekből álló mechanikai rendszerek 8. Kiterjedt testekből álló mechanikai rendszerek 9. Hőtan, gázállapot 10. Folyadékállapot 11. Szilárd állapot 12. Halmazállapot-változások 13. Felületi jelenségek 		

Ajánlott tevékenységek

Egyéni munka,
Csoportos munka,
PROJEKTEK

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

1. Mechanika

A dinamika törvényei	<p>A testek mechanikai kölcsönhatása, az erő, az erő mérése, erők összegzése, felbontása. Newton törvényeinek értelmezése. Sztatikai tömegmérés Szabaderők és kényszererők Az impulzus (lendület) megmaradása, felismerése és alkalmazása feladatmegoldásban. Az erópár fogalma, a forgatónyomaték kiszámítása egyszerű esetekben. Tömegközéppont alkalmazása homogén, egyszerű alakú testek esetében. Testek egyensúlyi helyzetének értelmezése Egyszerű gépek működésének leírása.</p>
Mozgások	<p>A vonatkoztatási rendszer, pálya, út, idő, elmozdulás fogalmainak alkalmazása, a mozgás viszonylagossága. Az egyenes vonalú, egyenletes mozgás leírása. Az egyenes vonalú, egyenletesen változó mozgás leírása, a sebesség, gyorsulás alkalmazása. Az átlagsebesség és a pillanatnyi sebesség. A szabadesés, a függőleges és a vízszintes hajítás leírása. A mozgások grafikus jellemzése. Az egyenletes körmozgás leírása, a harmonikus rezgőmozgás jellemzői. E mozgások dinamikai feltételének alkalmazása feladat-megoldásban. A súrlódást leíró összefüggések alkalmazása. A rezonancia jelensége, felismerése gyakorlati példákban. A matematikai inga periódusideje. A frekvencia, hullámhossz, terjedési sebesség fogalmának alkalmazása. A longitudinális és transzverzális hullám leírása. Hullámjelenségek felismerése és leírása, az interferencia létrejöttének feltétele. A hang tulajdonságainak (hangmagasság, hangerősség, hangszín) összekapcsolása fizikai jellemzőivel. Az állóhullámok létrejöttének feltétele. Az infra- és ultrahang jellemzői, a zajártalom.</p>
Munka és energia	<p>A munka és a teljesítmény. A hatásfok. A mozgási energia, a munkatétel. Az emelési munka, a helyzeti energia. Konzervatív erők. A lineárisan változó erő munkája, a rugalmas energia. A mechanikai energia megmaradása, a törvény alkalmazása.</p>
A speciális relativitáselmélet alapfogalatai	<p>A fénysebesség szerepe, az időtartam, a hosszúság, a tömeg relativisztikus jellege, tapasztalati alátámasztások ismerete.</p>

2. Hőtan, termodinamika

Állapotjelzők, termodinamikai egyensúly	<p>Az állapotjelzők ismerete, alkalmazásuk. Hőmérők és használatuk. A Kelvin-skála. Avogadro-törvény, anyagmennyiség. A termikus egyensúly értelmezése.</p>
Hőtágulás	<p>Szilárd testek vonalas és térfogati hőtágulásának leírása. Folyadékok hőtágulásának leírása. A hőtágulási jelenségek gyakorlati jelentősége, a hőtágulást leíró összefüggések alkalmazása.</p>

Összefüggés a gázok állapotjelzői között	Az ideális gáz speciális állapotváltozásainak leírása, bemutatása. p-V-diagramok értelmezése, készítése. Az egyesített gáztörvény alkalmazása egyszerűbb problémákban. Az állapotegyenlet ismerete, alkalmazása.
A kinetikus gázmodell	A hőmozgás értelmezése. Az állapotjelzők kvalitatív értelmezése a modell alapján.
Termikus és mechanikai kölcsönhatások	A hőközlés, hőmennyiség, fajhő fogalmainak ismerete, alkalmazása. A belső energia értelmezése. A térfogati munka értelmezése. A termodinamika I. főtétele és jelentősége, alkalmazása. Nyílt folyamatok ideális gázokkal: izoterm, izochor, izobár, adiabatikus folyamatok energetikai jellemzése. A gázok állandó nyomáson és állandó térfogaton mért fajhőjének megkülönböztetése. Speciális körfolyamatok értelmezése. Az elsőfajú perpetuum mobile lehetetlensége.
Halmazállapot-változások	A halmazállapotok tulajdonságainak ismerete. Olvasás és fagyás. Párolgás és lecsapódás. Forrás. E folyamatok energetikai vizsgálata. A nyomás szerepének kvalitatív leírása. A gáz és a gőz különbsége, a telítette válás kvalitatív leírása. A víz különleges tulajdonságainak ismerete, ezek jelentősége. A levegő páratartalma. A légkört erő káros behatások és következményeik.
A termodinamika II. főtétele	Irreverzibilis és reverzibilis folyamatok megkülönböztetése. Rendezettség, rendezetlenség kvalitatív értelmezése. A másodfajú perpetuum mobile lehetetlensége. A hőerőgépek működésének leírása konkrét esetekre. A hűtőgép működési elve.

12(13.) évfolyam

<i>A témakör címe</i>	Fizika – emelt szint	Ajánlott óraszám: 145
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	Kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> – Figyelem, megfigyelés – Adatokkal (információval) való műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés adott szempontok alapján – Logikai képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Tájékozódás az időben – Tájékozódás a térben – Szabályalkotás – Tervezés: <ul style="list-style-type: none"> ▪ célmeghatározás, ▪ útkeresés ▪ az utak közötti választás (döntés) ▪ és a haladás módjának meghatározása ▪ a tevékenységek tartalmának tervezése ▪ a tevékenységek ütemezése 	

	<ul style="list-style-type: none"> – Tervmegvalósítás <ul style="list-style-type: none"> ▪ A terveknek megfelelő haladás ▪ Szükség esetén tervmódosítás <p>Önismeret, életvezetés, együttélés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Együttműködési képességek: – Időkezelés <p>Eszközhasználat</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: <p>Attitűdök</p> <ul style="list-style-type: none"> – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Céltudatosság – Kíváncsiság
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Elektromosság, elektrosztatika 2. Az elektromos egyenáram és az időben állandó mágneses mező 3. Az időben változó mágneses mező 4. Az elektromágneses mező 5. Halmazállapotok és elektromos vezetési jelenségek 6. Fénytan 7. Kvantumfizika és a relativitáselmélet elemei 8. Atomfizika 	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
<p>Egyéni munka, Csoportos munka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Pl. Tabló készítése tudománytörténeti kiállításához megadott témakörből <p>Projektek</p>	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

3. Elektromágnesség

Elektrosztatika	<p>Elektrosztatikai alapjelenségek értelmezése, bemutatása. A töltésmegmaradás törvénye. A Coulomb-törvény alkalmazása. Az elektrosztatikai mező jellemzése: térerősség, erővonalak, feszültség, potenciál, ekvipotenciális felületek. Többlettöltés fémén, alkalmazások. A kapacitás fogalma, a kondenzátorok egy-két gyakorlati alkalmazásának ismerete. A szigetelő hatása, a síkkondenzátor kapacitása. Töltések mozgása elektromos mezőben.</p>
Az egyenáram	<p>Az áramkör részei. Áram- és feszültségmérés. Ohm törvénye teljes áramkörre, ellenállásmérés. Vezetők ellenállása, fajlagos ellenállás. Ellenállások soros és párhuzamos kapcsolása, az eredő ellenállás meghatározása. A fémek ellenállásának hőmérsékletfüggése. Az egyenáram munkája és teljesítménye. Az egyenáram hatásai, alkalmazások. A galvánelem és az akkumulátor. Az érintésvédelmi szabályok ismerete és betartása. Félvezetők tulajdonságai, alkalmazások.</p>

Magnetosztatika.	A Föld mágnessége, az iránytű használata. A magnetosztatikai mező jellemzése: a mágneses indukcióvektor és a mágneses fluxus.
Egyenáram mágneses mezője	Speciális alakú áramvezetők mágneses mezője. Elektromágnes, gyakorlati alkalmazások. A Lorentz-erő és alkalmazása.
Az elektromágneses indukció	A mozgási és a nyugalmi indukció jelenségének leírása, Lenz törvénye. Az elektrosztatikus mező és az indukált elektromos mező összehasonlítása. Az összefüggések alkalmazása. Az önindukció jelensége az áram ki- és bekapcsolásánál.
A váltakozó áram	A váltakozó áram jellemzése, időbeli lefolyásának leírása, az effektív feszültség és áramerősség. A váltakozó áram munkája, effektív teljesítménye. Az elektromos energia gyakorlati alkalmazásai (generátor, motor, transzformátor). A tekercs és a kondenzátor váltakozó árammal szembeni viselkedésének magyarázata.
Elektromágneses hullámok	A rezgőkörben zajló folyamatok leírása, az antenna szerepe, az elektromágneses hullámok tulajdonságai (terjedési sebesség, hullámhossz, frekvencia). A gyorsuló töltés és az elektromágneses hullám kapcsolata. Az elektromágneses hullámok spektrumának és biológiai hatásainak ismerete. Az elektromágneses hullámok alkalmazásainak ismerete.

4. A fény

A fény	Fényforrások, fénynyaláb, fénysugár, a fénysebesség mérése. A fény visszaverődése, a visszaverődés törvénye. A fénytörés, a Snellius-Descartes-törvény, a teljes visszaverődés jelensége. Prizma, plánparalel lemez. Színfelbontás prizmával, homogén és összetett színek. A fény hullámjelenségeinek ismerete (interferencia, elhajlás, polarizáció). A lézerefény sajátosságai. Képkötés, valódi és látszólagos kép, nagyítás fogalmának ismerete, alkalmazása. A siktükör, a gömbtükrök és a leképezési törvény ismerete. Az optikai lencsék és a leképezési törvény ismerete, dioptria fogalma. Optikai eszközök: a nagyító, a mikroszkóp, a távcső, a szem, a szemüveg, a fényképezőgép működésének alapelvei.
--------	--

5. Atomfizika, magfizika

Az anyag szerkezete	Az atom, molekula, ion, elem fogalma. Az anyag atomos természetének alátámasztása konkrét jelenségekkel. Egyszerű számítások elvégzése.
Az atom szerkezete	Az elektromosság atomos természetének értelmezése az elektrolízis alapján. Az elektron töltése és tömege, az ezzel kapcsolatos kísérletek értelmezése. Rutherford szórási kísérlete és atommodellje.
A kvantumfizika elemei	Az energia kvantáltsága, Planck-formula. A fotoeffektus és értelmezése. A foton tömege és energiája, a kilépési munka meghatározása. A fény kettős természete. A kibocsátási és elnyelési színeképek keletkezésének ismerete, a hullámhossz és az energia kapcsolata. Az elektron kettős természete, a de Broglie-hullámhossz. A Heisenberg-féle határozatlansági reláció ismerete. A Bohr-modell sajátosságai, újszerűsége, korlátai. Az elektronburok szerkezete: a fő- és mellékkvantumszám és az elektronhéj fogalma, a Pauli-elv szerepe. Az elektron „tartózkodási helyének” jelentése.
Az atommagban lejátszódó jelenségek	Az atommag összetétele. Az erős kölcsönhatás, nukleonok, tömeghiány és kötési energia, tömeg-energia ekvivalencia fogalmainak használata az atommag leírásában. A természetes radioaktív sugárzás (alfa, béta, gamma) leírása. felezési idő, aktivitás, bomlási törvény.

	<p>Atommag-átalakulások leírása, izotópok, alkalmazások.</p> <p>Az atomenergia felhasználásának ismerete: maghasadás, láncreakció, atomreaktor, atombomba. Az atomenergia jelentősége, előnyei, hátrányai, összehasonlítás más energiafelhasználási módokkal.</p> <p>Magfúzió, hidrogénbomba, a Nap energiája.</p>
Sugárvédelem	<p>A radioaktív sugárzás környezeti és biológiai hatásainak ismerete, a sugárterhelés fogalma, mennyiségi jellemzés. A sugárvédelem módszerei.</p>
6. Gravitáció, csillagászat	
Gravitáció	<p>Az általános tömegvonzási törvény és jelentősége, a gravitációs állandó mérése.</p> <p>A bolygók mozgásának leírása: Kepler törvényei.</p> <p>A mesterséges égitestek mozgása.</p> <p>Nehézségi erő, a súly, a súlytalanság értelmezése.</p> <p>A gravitációs gyorsulás mérése.</p>
A csillagászat elemeiből	<p>A Naprendszer és főbb részeinek jellemzése.</p> <p>A csillag fogalma, összehasonlítás a Nappal.</p> <p>A Tejútrendszer, galaxisok.</p> <p>Az Univerzum tágulása, Ősrobbanás-elmélet.</p> <p>A világűr megismerésének legfontosabb módszerei, eszközei.</p>
7. Fizika- és kultúrtörténeti ismeretek	
Személyiségek	<p>Arkhimédész, Kopernikusz, Kepler, Galilei, Newton, Huygens, Watt, Ohm, Joule, Ampère, Faraday, Jedlik Ányos, Maxwell, Hertz, Eötvös Loránd, J. J. Thomson, Rutherford, Curie-család, Planck, Heisenberg, Bohr, Einstein, Szilárd Leó, Teller Ede, Wigner Jenő, Gábor Dénes a tanultakkal kapcsolatos legfontosabb eredményeinek ismerete.</p>
Elméletek, felfedezések, találmányok	<p>A geo- és heliocentrikus világnép összehasonlítása.</p> <p>Galilei munkásságának jelentősége: a kísérletezés szerepe.</p> <p>Newton munkásságának jelentősége: „az égi és földi mechanika egyesítése”, a newtoni fizika hatása.</p> <p>Maxwell és Hertz munkásságának jelentősége.</p> <p>A távcső, a mikroszkóp, a gőzgép, az elektromotor, a generátor, a transzformátor, az elektron, belsőégésű motor, a röntgensugárzás, a radioaktivitás, a félvezetők, az atomenergia felhasználásának felfedezése, illetve feltalálása és hatásuk – összekapcsolás a megfelelő nevekkel.</p> <p>A követelményekben szereplő ismeretek alapján megállapítható eltérések a klasszikus fizika és a kvantummechanika, illetve a klasszikus fizika és a relativitáselmélet között.</p> <p>Az űrkutatás történetének legfontosabb állomásai.</p>

Földrajz
11(12.) évfolyam

<i>A témakör címe</i>	Földrajz – emelt szint	Ajánlott óraszám: 165
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>Kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Adatokkal (információval) való műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rendszerezése adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés adott szempontok alapján – Logikai képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Tájékozódás az időben – Tájékozódás a térben – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Korrekció, önkorrekció – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége <p>Önismeret, életvezetés, együttélés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Együttműködési képességek: – Időkezelés <p>Eszközhasználat</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: <p>Attitűdök</p> <ul style="list-style-type: none"> – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Nyitottság – Kíváncsiság 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Térképismeret 2. Csillagászat-történet 3. Világegyetem keletkezése és felépülése 4. Naprendszer 5. A Föld külső és belső tagolódása 6. Az állandóan változó Föld 7. Ásványok, kőzetek 8. A légkör felépítése, jellemzője és az időjárás elemei 		

Ajánlott tevékenységek

Egyéni munka
Csoportos munka
Projektek

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**1. Térképismeretek**

A földrajzi környezet ábrázolásának lehetőségei, módjai.

A különböző tartalmú és fajtájú térképeken közölt információk leolvasása, az egyszerű összefüggések feltárása és alkalmazása.

Helymeghatározás a térképen, távolságmérés és -számítás, metszetszerkesztés.

Az űrtérképezés módszerei és gyakorlati jelentősége.

Földrajzi és környezeti elemek azonosítása űrfelvételeken, információk leolvasása űrfelvételekről.

2. Kozmikus környezetünk

A csillagászat történeti fejlődésének jelentős állomásai.

A Naprendszer felépítése és annak földi következményei.

A Nap szerkezete és a szférák jelenségeinek hatása a földi életre.

A Föld mozgásai és azok következményei.

A helyi és a zónaidő számításával kapcsolatos gyakorlati feladatok megoldása.

Az űrkutatás eredményeinek gyakorlati vonatkozásai.

3. A geoszférák földrajza

A kőzetburok	<p>Tájékozódás a földtörténeti időegységekben és főbb eseményeikben. A környezeti feltételek változásának hatása a felszín és az élővilág fejlődésére.</p> <p>A földtörténeti kormeghatározás néhány elve.</p> <p>Égítüstünk gömbhéjas szerkezete, a geoszférák közötti kapcsolatok.</p> <p>A kőzetlemezek és mozgásuk következményei.</p> <p>A Föld nagyszerkezeti egységei.</p> <p>A lemeztektonikai folyamatok szerkezeti következményei, összefüggései az ásványkincsek elhelyezkedésével.</p> <p>A belső és külső erők felszínformáló szerepe, a felszínformák.</p> <p>A leggyakoribb ásványok és kőzetek felismerése, gazdasági hasznosíthatóságuk.</p> <p>A kőzetek anyagainak körforgása.</p>
A levegőburok	<p>A légkör szerkezete, anyagi felépítése és annak változásai.</p> <p>A légkörben lezajló folyamatok és törvényszerűségeik, az éghajlati elemek közötti kölcsönhatások.</p> <p>Az időjárás elemek szerepe a felszínformálódásban.</p> <p>Az időjárás elemekkel kapcsolatos számítási feladatok megoldása.</p> <p>Az időjárás-jelentések értelmezése, a változások okainak magyarázata. Az időjárás-változások biológiai hatásai.</p> <p>A legfőbb felhőtípusok összefüggései az időjárás jelenségekkel.</p> <p>Az általános légkörzés vízszintes és függőleges összetevőinek kapcsolata. A légkör egységes rendszerként való működése.</p> <p>A légkör szennyeződésének okai és a szennyezettség következményei.</p>
A vízburok	<p>A vízburok tagolódása és a víz körforgása. A vízkörzés és a légkörzés kapcsolata.</p> <p>Az óceánok és a tengerek földrajzi jellemzői, természeti erőforrásai, gazdasági jelentőségük.</p> <p>A felszíni és felszín alatti víztípusok, kialakulásuk, hasznosíthatóságuk lehetőségei.</p> <p>A vízgazdálkodás főbb tevékenységei.</p> <p>A vízellátás és a vízszennyezés helyi, illetve az egész bolygóra kiható problémái, természeti és társadalmi-gazdasági következményei, megoldási lehetőségek.</p> <p>A víz és a jég felszínformáló tevékenysége.</p>

A talaj	A talaj keletkezése. A talaj gazdasági jelentősége, a talajpusztulás okai és következményei.
A geoszférák kölcsönhatásai	A geoszférák közötti összefüggések bemutatása példák segítségével. A geoszférák legfőbb környezeti problémáinak társadalmi-gazdasági és szemléleti okai. Következményeinek, megelőzési és megoldási lehetőségeinek bemutatása példák alapján

4. A földrajzi övezetesség

A szoláris és a valós éghajlati övezetek közötti különbségek.

A földrajzi övezetek, övek, területek/vidék elhelyezkedése, hasonló és eltérő vonásainak kialakulása és bemutatása, a gazdálkodás jellemző vonásai, a környezeti problémák.

A függőleges és a vízszintes övezetesség kapcsolata.

A természeti erőforrások övezetes elrendeződésének bizonyítása.

A földrajzi övezetesség és az eltartóképesség összefüggései.

5. Népeség és településföldrajz

A népesedési szakaszok. A Föld népeségnövekedésének időbeli alakulása, okai, környezeti következményei.

A népeség szerkezetének változásai.

A népeség térbeli eloszlását meghatározó legfontosabb tényezők, a területi megoszlás különbségei.

Az urbanizáció és a népeségmozgások összefüggései és következményei.

Az egyes településtípusok jellemzői, kialakulásuk és átalakulásuk okai, a települések kapcsolatai.

12.(13.) évfolyam

<i>A témakör címe</i>	Földrajz – emelt szint	Ajánlott óraszám: 145
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	FÖLDÜNK–KÖRNYEZETÜNK	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	Kognitív képességek <ul style="list-style-type: none"> – Adatokkal (információval) való műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rendszerezése adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés adott szempontok alapján – Logikai képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Tájékozódás az időben – Tájékozódás a térben – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Korrekció, önkorrekció – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége Önismeret, életvezetés, együttélés <ul style="list-style-type: none"> – Együttműködési képességek – Időkezelés 	

	<p>Eszközhasználat</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forráshasználat – Könyvtárháználát – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: <p>Attitűdök</p> <ul style="list-style-type: none"> – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Nyitottság – Kíváncsiság
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Bevezetés a gazdaságföldrajzba 2. Gazdaságföldrajz 3. Magyarország földrajza 4. Európa regionális földrajza 5. Európán kívüli kontinensek földrajza 6. A globális problémák földrajzi vonatkozásai 	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
<p>Egyéni munka, Csoportos munka Projektek</p>	

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

6. A világgazdaság

A világgazdaság

A világgazdaság ágazati felépítése.
A gazdasági fejlettség mérésére alkalmas legfontosabb mutatók.
A fejlettség területei különbségei.
A piacgazdaság működésének elve.
A jelentősebb nemzetközi gazdasági, pénzügyi tevékenységek, szervezetek, szerepük a világ- és a nemzetgazdasági folyamatokban.
A nemzetközi munkamegosztás és a világkereskedelem kialakulásának folyamata, főbb irányai, résztvevői. A globalizáció.
Az integráció legfontosabb lépései az Európai Unió és egyéb regionális együttműködések példáján.
A működő tőke áramlásának legfontosabb irányai és hatásai a gazdasági fejlődésre.
A mindennapi élet jellemző gazdasági folyamatainak felismerése példák alapján.

A gazdasági ágazatok

A gazdasági ágazatok jelentőségének változásai példák alapján.
A legfontosabb gazdasági ágazatok telepítő tényezői, azok változása. A gazdasági szerkezetváltás folyamata.
A mezőgazdaság termelés jellemzői.
Az energiagazdaság és az ipar jelentősége, átalakulási tendenciái.
Az infrastruktúra szerepe és kapcsolata az életminőséggel.

7. A világgazdaságban különböző szerepet betöltő régiók, ország csoportok és országok

Földünk országainak csoportosítása társadalmi-gazdasági jellemzőik szerint.
A világgazdasági központok és a peremterületek kialakulása, területi átrendeződésük, eltérő és változó szerepük a világgazdaságban.
Függőségi viszonyok a világgazdaságban.
A különböző egyedi szerepkörök kialakulásának okai. Az egyedi szerepet betöltő ország csoportok és országok földrajzi jellemzői, jelentőségük a világgazdaság működésében.

8. Magyarország földrajza

Magyarország földrajzi helyzete.
Hazánk természeti adottságainak és erőforrásainak kapcsolata, a medencejelleg érvényesülése.
Népességföldrajzi folyamatok és azok következményei. A népesség nemzetiségi összetételének változásai és következményei a Kárpát-medencében.
Hazánk társadalmi-gazdasági fejlődésének történelmi háttere, a térszerkezet változásának tendenciái.

Magyarország gazdaságának jellemző vonásai. A gazdaság fő ágai, ágazatai, területi és szerkezeti átrendeződése, annak okai és társadalmi-gazdasági következményei.
Nemzetközi gazdasági kapcsolataink. A regionális együttműködés lehetőségei a Kárpát-medencében.
Hazánk idegenforgalma.
A hazai tájak és régiók eltérő természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági képek bemutatása. A regionális fejlettségi különbségek okai és következményei.
A környezetgazdálkodás hazai elvei és alkalmazásának lehetőségei.
Hazánk környezeti állapota, legfőbb természeti, kulturális és környezeti értékei, gazdasági eredményei.
A lakóhely és a régió természeti, társadalmi-gazdasági jellemzői.

9. Európa regionális földrajza

Európa természeti és társadalmi-gazdasági képe.

Az egyes kontinensrészek és a tipikus tájak földrajzi jellemzői.

Az európai országok szerepének bemutatása a kontinens, illetve a világ gazdaságában. Közös és eltérő társadalmi-gazdasági adottságaik magyarázata, azok következményei.

Az Európai Unió kialakulásának társadalmi-gazdasági alapjai, működésének földrajzi vonásai, a bővítés lehetőségei és korlátai. Egyes területeinek és országainak hasonlóságai és különbségei. A tagországok közös és nemzeti érdekeinek bemutatása, a hasonlóságok és a különbségek okainak magyarázata.

A környezeti problémák területi jellemzői, a megoldásokra tett törekvések Európában.

10. Az Európán kívüli földrészek földrajza

Az egyes kontinensek általános természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági jellemzői, tipikus tájaik.

Az eltérő társadalmi-gazdasági fejlettségű területek, a világ gazdaságban kiemelkedő jelentőségű ország csoportok és országok, szerepük változásai.

Példák a társadalom természeti környezetbe való beavatkozására az egyes földrészekon.

11. A globális válságproblémák földrajzi vonatkozásai

A legfőbb globális problémák és azok kialakulásának természeti, társadalmi-gazdasági okai.

A túlnépesedés, a termelés és a fogyasztás regionális társadalmi következményei és azok megoldási lehetőségei.

Példák a globális környezeti gondok megoldási lehetőségeire.

A környezetvédelem nemzetközi szervezetei, az egyezmények legfőbb céljai és elvei. A fenntartható fejlődés.

Kémia
11.(12.) évfolyam

<i>A témakör címe</i>	Kémia – emelt szint	Ajánlott óraszám:165
<i>KAPCSOLÓDÁS</i> <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDÖK)	<p>Kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Adatokkal (információval) való műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rendszerezése adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés adott szempontok alapján – Logikai képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Tájékozódás az időben – Tájékozódás a térben – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Korrekció, önkorrekció – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége <p>Önismeret, életvezetés, együttélés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Együttműködési képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kooperativitás ▪ Konszenzuskeresés ▪ Segítőkézség – Időkezelés <p>Eszközhasználat</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: <p>Attitűdök</p> <ul style="list-style-type: none"> – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Nyitottság – Kíváncsiság 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Anyagszerkezet 2. Általános kémia 3. Laboratóriumi ismeretek 4. Nemfémek és vegyületeik 5. Fémek és vegyületeik 6. Szervetlen technológia 7. Elektrokémia 		

Ajánlott tevékenységek

Egyéni munka,

Csoportos munka:

– Kísérletek elvégzése önállóan

– Feladatküldés csoportok között (egyszerűbb kémiai számítások, feleletválasztós kérdések...)

Projektek

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

1. Általános kémia

Atomok és a belőlük származtatható ionok	Az elemi részecskék szerepe az atom felépítésében. Az atomszerkezet kiépülésének törvényszerűségei. Hasonlóságok és különbségek megállapítása az anyagi tulajdonságokban a periódusos rendszer alapján. A periódusos rendszerben megmutatkozó tendenciák. A periódusos rendszer használata az atomok tulajdonságainak meghatározásában.
Molekulák és összetett ionok	Egyszerűbb molekulák, összetett ionok képletének megadása, szerkezetük jellemzése az atom- és molekulaszervezeti ismeretek alapján.
Halmazok	Az anyagi halmazok tulajdonságai és az azokat felépítő részecskék szerkezete közötti kapcsolat. Az anyagi halmazok csoportosítása és jellemzése különböző szempontok (pl. komponensek száma, halmazállapot, homogenitás stb.) szerint. Az oldatok és a kolloid rendszerek legfontosabb tulajdonságai. Az atomszerkezeti ismeretek alapján következtetés az atomok kapcsolódásának lehetőségeire és módjaira.
A kémiai reakciók	Egyszerű kísérlet elvégzése leírás alapján, a tapasztalatok értelmezése. Az anyagi tulajdonságok kísérleti igazolása a rendelkezésre bocsátott eszközök és anyagok segítségével. Valamely kísérlet várható eredményének becslése az elméleti ismeretek alapján.
A kémiai reakciók jelölése	Sztöchiometriai és ionegyenletek felírása, rendezése.
Termokémia	A termokémiai fogalmak és törvények ismerete és alkalmazásuk.
Reakciókinetika	A reakciók végbemenetelének feltételei. A reakciósebességet befolyásoló tényezők.
Kémiai egyensúly	A dinamikus egyensúly értelmezése a megfordítható folyamatokra. Az egyensúlyi állandó és az egyensúlyi koncentrációk közötti kapcsolat alkalmazása. Az ipari szempontból fontos gyártási folyamatok optimális paramétereinek értelmezése.
Reakciótípusok	A kémiai reakciók csoportosítása különböző szempontok (pl. irány, reakcióhő, sebesség, részecskeátmenet stb.) szerint. Az anyagok csoportosítása kémiai viselkedésük alapján (sav, bázis, oxidálószer, redukálószer stb.). A kémiai folyamatok besorolása különböző reakciótípusokba (pl. protolitikus, redoxi, komplexképződéses, gázfejlődés, csapadékképződés stb.).
Protonátmenettel járó reakciók	A vizes közegben lejátszódó protolitikus reakciók értelmezése (pH, kémhatás, közömbösítés, hidrolízis). A sav-bázis folyamatok értelmezése nemvizes közegben.
Elektronátmenettel járó reakciók	Redoxireakciók értelmezése (elektronátmenet, oxidációszám-változás) Reakcióegyenletek rendezése az oxidációszám-változások alapján.

A kémiai reakciók és az elektromos energia kölcsönhatása	A kémiai energia és az elektromos energia kapcsolata (galvánelem, elektrolizáló cella működése). Az elektródpotenciál fogalma és meghatározó tényezői. A redoxireakciók iránya és a standardpotenciálok közti összefüggés Táblázatok adatainak használata a redoxifolyamatok irányának meghatározására. A gyakorlati életben használt galvánelemek (akkumulátorok) felépítése és működése; korróziós jelenségek, korrózióvédelem. Az elektrolízis során végbemenő elektródfolyamatok értelmezése a megismert példák alapján kikövetkeztethető esetekben. Az elektrolízis mennyiségi törvényei és alkalmazásuk.
Tudománytörténet	A követelményekkel kapcsolatos tudománytörténeti vonatkozások megnevezése (pl. Mengelejev, Hevesy György, Faraday, Arrhenius, Brönsted, Avogadro).

2. Szervetlen kémia

A kerettantervben szereplő elemek és vegyületek kiegészítő listája	Halogénelemek (fluor, bróm, jód), hidrogén-halogenidek, ezüst-halogenidek, dihidrogén-peroxid, alumínium-oxid, réz-oxidok, fém-hidroxidok, dihidrogén-szulfid, kénessav és szulfidok, nátrium-tioszulfát, nitritek, fém-nitrátok, difoszfor-pentaoxid, hidrogén- és dihidrogén-foszfátok, szilikonok, kobalt, nikkel, higany, kálium-permanganát.
Az elemek és vegyületek szerkezete (az atom-, a molekula- és a halmazszerkezet kapcsolata)	Az elemek és vegyületek tulajdonságainak és reakcióinak magyarázata az általános kémiai ismeretek alapján.
Az elemek és vegyületek fizikai tulajdonságai és anyagszerkezeti értelmezése	Az általános kémiában tanult fogalmak, összefüggések, szabályok alkalmazása az elemek és vegyületek tulajdonságainak és reakcióinak magyarázatára.
Az elemek és vegyületek kémiai sajátosságai	Az elemek jellemzése a periódusos rendszer adatai alapján. Egyszerűbb kísérletek elvégzése leírás alapján és a tapasztalatok anyagszerkezeti értelmezése. A természettudományos megfigyelési, kísérleti és elemzési módszerek alkalmazása. A megfigyelések, mérések során nyert adatok rendezése, ábrázolása, értelmezése. Az anyagi tulajdonságok kísérleti igazolása a rendelkezésre bocsátott eszközök és anyagok segítségével. Valamely kísérlet várható eredményének becslése az elméleti ismeretek alapján. Képlet- és adatgyűjtemény, szaklexikon önálló használata. Az anyagok tulajdonságainak összehasonlítása és értelmezése táblázat adatai alapján. A képlet alapján az elemek, vegyületek besorolása a megfelelő rácstípusba és főbb tulajdonságaik jellemezése. A kémiai tulajdonságok bemutatása reakcióegyenletek írásával.
Az elemek és vegyületek előfordulása	Megismert elemek előfordulásának formái. Következtetés az elemek és vegyületek előfordulására a kémiai tulajdonságok alapján.
Az elemek és vegyületek laboratóriumi és ipari előállítása	Az elemek, szervetlen vegyületek laboratóriumi és ipari előállításának elvi alapjai és módjai. Következtetés az elemek és vegyületek előállítására a kémiai tulajdonságok alapján.
Az elemek és szervetlen vegyületek legfontosabb felhasználásai	A környezetkárosító folyamatok és az ellenük való védekezés kémiai magyarázata. Annak ismerete, hogyan kell felelősségteljesen használni a környezetben előforduló elemeket és szervetlen vegyületeket.
Az elemek és vegyületek jelentősége	Megismert elemek és vegyületek felhasználása, élettani hatása, gyógyító, károsító hatása. A környezetkárosító anyagok hatásai és a megelőzés módjai. Az energiatermelés szervetlen kémiai vonatkozásai. A környezetszennyezés okai, környezetvédelem.
Tudománytörténet	A követelményekkel kapcsolatos tudománytörténeti vonatkozások megnevezése (pl. Hevesy György, Irinyi János, Semmelweis Ignác).

12(13.) évfolyam

<i>A témakör címe</i>	Kémia – emelt szint	Ajánlott óraszám: 145
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	EMBER A TERMÉSZETBEN	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<p>Kognitív képességek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Adatokkal (információval) való műveleti képességek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adatgyűjtés adott szempontok alapján ▪ Adatok rendszerezése adott szempontok alapján ▪ Adatok rangsorolása adott szempontok (lényegkiemelés) ▪ Az adatok között összefüggés-teremtés adott szempontok alapján – Logikai képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Összehasonlítás (azonosítás-megkülönböztetés) ▪ Általánosítás ▪ Következtetés ▪ Csoportosítás – Tájékozódás az időben – Tájékozódás a térben – A problémakezeléssel kapcsolatos műveleti képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Problémafelismerés ▪ Problémaelemzés ▪ Döntéshozás (indoklás) ▪ Korrekció, önkorrekció – Elemzés, értékelés – Összefüggések felismerése – A tények és a személyes vélemény közötti különbség felismerésének képessége <p>Önismeret, életvezetés, együttélés</p> <ul style="list-style-type: none"> – Együttműködési képességek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kooperativitás ▪ Konszenzuskeresés ▪ Segítőkézség – Időkezelés <p>Eszközhasználat</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forráshasználat – Könyvtárhasználat – Szótár-, lexikonhasználat – Számítógép-használat: <p>Attitűdök</p> <ul style="list-style-type: none"> – A másokhoz való odafordulás igénye. – Próbálkozási hajlandóság – Nyitottság – Kíváncsiság 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. A szerves kémia alapjai 2. Szénhidrogének 3. Heteroatomot tartalmazó szénhidrogének 4. Szénhidrátok 5. Lipidek 6. Fehérjék 7. Nukleinsavak 8. Szerves technológia 		

Ajánlott tevékenységek

Egyéni munka,

Csoportos munka:

- Kísérletek önálló elvégzése
- Kiselőadás/forráselemzés érdekes biológiai-élettani vonatkozásokról adott molekulacsoportnál, illetve tudománytörténeti mérföldkőnél

Projektek**A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI**

3. Szerves kémia

A szerves vegyületek szerkezete és csoportosításuk	A szerves anyag fogalma. A szerves vegyületek csoportosítása a szénatomok közötti kötések szerint. A funkciós csoport fogalma. A szerves vegyületek csoportosítása a funkciós csoportok szerint. Az egyes vegyülettípusok egymásból való származtatása. Homológ sor általános képletének megszerkesztése. A szerves vegyületek elnevezésének alapelvei és annak alkalmazása A mindennapi életben használt vegyületek köznapi neve. Szerkezeti képlet írása. A konstitúció, a konfiguráció és a konformáció. Az izoméria különböző típusai. Konformerek és izomerek felismerése. Az optikai izoméria kialakulásának lehetőségei, az optikai izomerek tulajdonságai. Királis molekulák felismerése egyszerűbb esetekben.
A szerves vegyületek fizikai tulajdonságai	Szerves vegyületek fizikai tulajdonságainak molekula- és halmazszerkezeti értelmezése.
A szerves vegyületek kémiai sajátosságai	A szerves vegyületek kémiai reakciói a szénváz és a funkciós csoportok alapján. A kémiai változások reakcióegyenleteinek felírása. Egyszerű kísérleteket elvégzése leírás alapján, és ezek eredményének értelmezése. Egyszerű kísérletek megtervezése. Valamely kísérlet várható eredményének becslése az elméleti ismeretek alapján.
A szerves vegyületek előfordulása és biológiai jelentősége, felhasználása	Az ipari és az élettani szempontból legfontosabb szerves vegyületek biológiai szerepe (mérgező hatás, gyógyszerek, drogok), főbb felhasználási és előfordulási területei. Az energiatermelés szerves kémiai vonatkozásai.
A szerves anyagok környezeti hatásai	Az általános kémiai ismeretek alkalmazása a szerves anyagok környezeti hatásának magyarázatában.
A szerves vegyületek laboratóriumi és ipari előállítása	A gyakorlati élet szempontjából legfontosabb szerves vegyületek laboratóriumi és ipari előállításának elvi alapjai és előállítási módjai.
Tudománytörténet	A követelményekkel kapcsolatos tudománytörténeti vonatkozások megnevezése (pl. Szent-Györgyi Albert, E. Fischer, F. Sanger, A. Nobel).

4. Kémiai számítások

Általános követelmények	Az SI-mértékegységek használata. A periódusos rendszer adatainak használata a számításokhoz. A feladatok szövegének, adatainak helyes értelmezése. Az eredmények megfelelő pontossággal történő megadása.
Az anyagmennyiség	A tömeg, az anyagmennyiség, a részecskeszám és a térfogat közti összefüggések (moláris tömeg, sűrűség, Avogadro-állandó) és alkalmazásuk.
A gáztörvények	A gázok állapotegyenlete és alkalmazása. Az Avogadro-törvény, illetve az Avogadro-törvényből következő összefüggések (gázok moláris térfogata, sűrűsége, relatív sűrűsége) alkalmazása.

Oldatok, elegyek	Az oldatok százalékos összetételének és koncentrációjának alkalmazása.
A képlettel és reakcióegyenlettel kapcsolatos számítások	A vegyületek összegképlete és százalékos összetétele közötti kapcsolat és annak alkalmazása. A kémiai egyenlet jelentései, ez alapján számítási feladatok megoldása.
Termokémia	A reakcióhő és a képződéshők, illetve más energiaértékek, például a rácsenergia, az ionizációs energia stb. közötti kapcsolat és alkalmazása. A reakcióhő alkalmazása a kémiai számításokban.
Kémiai egyensúly	A kiindulási és az egyensúlyi koncentrációk, valamint az egyensúlyi állandó közötti kapcsolat alkalmazása egyszerűbb feladatokban.
pH-számítás	A pH és az oldatok oxónium-, illetve hidroxidion-koncentrációja közötti kapcsolat alkalmazása erős savak és bázisok esetében. A disszociációfok fogalma. A pH és az oldatok oxónium-, illetve hidroxidion-koncentrációja, valamint a disszociációfok közötti kapcsolat alkalmazása gyenge savak és bázisok esetében, egyszerűbb példákban.
Elektrokémia	A standardpotenciál és galvánelemek elektromotoros ereje közötti kapcsolat alkalmazása. A Faraday-törvények alkalmazása.

INFORMATIKA 11(12). ÉVFOLYAM

1.

<i>Témakör</i>	Informatika-alkalmazói ismeretek: Képdokumentumok szerkesztése	Ajánlott óraszám: 28
<i>KAPCSOLÓDÁS a Nemzeti Alaptantervhez</i>	INFORMATIKA	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – formaalakító készség – kreativitás – pontosság, precizitás – igény az esztétikus külalak kialakítására 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>Képek digitalizálása, tömörítési eljárások</p> <p>A vektorgrafikus szerkesztés jellemzői. Méretezés, igazítás, csoportosítás, egyesítés, kivonás, másolás</p> <p>Vektorgrafikus elemek és jellemzőik, a jellemzők módosítása</p> <p>Színrendszerek, színkeverés, színpaletták. Képfarmátumok, konvertálási lehetőségek</p> <p>Bitképek módosításának, retusálásának fejlettebb lehetőségei</p> <p>Átjárhatóság a bitképes és a vektorgrafikus képszerkesztésben</p> <p>Vektorgrafikus animáció szerkesztése. Elemek, háttér, képkockák, útvonal fogalma. Alaptulajdonságok beállítása.</p> <p>A renderelés fogalma</p> <p>3 dimenziós szerkesztési eljárások. Tengelyek és síknézetek, perspektivikus nézet, a tárgyak felépítése</p>		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>Bitképek fotorealisztikus retusálása</p> <p>Bitképek készítése leírás és minta alapján</p> <p>Képek mentése különböző formátumokba, képek felhasználása szöveges és webes dokumentumokban</p> <p>Vektorgrafikus képek létrehozása minta alapján</p> <p>Kreatív képkészítés vektorgrafikus szerkesztőprogrammal (logo, clipart készítése)</p> <p>Kreatív animációkészítés</p> <p>Webes szerkesztési feladatok vektorgrafikus kiegészítők felhasználásával</p> <p>Tanítási/tanulási segédanyag készítése 3 dimenziós modellek segítségével</p>		

2.

<i>Témakör</i>	Algoritmizálás, adatmodellezés	Ajánlott óraszám: 32
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alapntantervhez</i>	INFORMATIKA	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – korszerű alkalmazói készség – algoritmikus gondolkodás – rendszerező képesség – kreativitás – önálló munkavégzés – figyelem- és koncentrációkészség – fegyelmezetttség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – A strukturált programozás alapelvei – Adattípusok és a típusokhoz tartozó műveletek – Változók típusai, kezelése – Programozási alapfogalmak: adatbevitel, adatmegjelenítés, szekvencia, elágazás, ciklus, feltételek – Grafikus felület kezelése – Makrók készítése az irodai dokumentumszerkesztő programokban – Programozási nyelv Középszintű használata 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Egy programnyelv középszintű használata, egyszerűbb algoritmusok kódolása Program módosítása megadott feltételek szerint		

3.

<i>Témakör</i>	Könyvtári informatika. Multimédiás eszközhasználat, eszközkészítés	Ajánlott óraszám: 18
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alapntantervhez</i>	INFORMATIKA	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – rendszerező képesség – formaalakító készség – kreativitás – nem nyelvi természetű kifejezőképességű alkotóképesség – pontosság, precizitás – igény az esztétikus külalak kialakítására – problémamegoldó képesség – döntésképesség 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – A hagyományos és elektronikus dokumentumok információinak összehasonlítása – Analóg hang digitalizálása és tömörítése – Hangfelvétel szerkesztése, keverése – Informatikai eszköz által generált hanganyag (midi...) készítése és szerkesztése – Videofelvétel digitalizálása, tömörítése – Videovágó eszközök használata – Feliratozás, átúsztatás, effektek alkalmazása – Audiovizuális elemek felhasználása bemutatóban, webes felületen 		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>Hanganyagok és képsorok lejátszása multimédia számítógéppel Hanganyag rögzítése digitális formában, alaptulajdonságainak felismerése, ezek megváltoztatása Digitális hanganyag vágása, mixelése, tömörítése Videofelvétel digitalizálása, vágása Audiovizuális elemek feltöltése publikus webes tárolófelületre Audiovizuális elemek használata webes szerkesztés során</p>		

4.

<i>Témakör</i>	Infokommunikáció: Információkeresés és információ- közlés	Ajánlott óraszám: 18
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	INFORMATIKA GAZDASÁGI ISMERETEK	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDÖK)	<ul style="list-style-type: none"> – korszerű alkalmazói készség – önálló munkavégzés – együttműködés – konszenzuskeresés – alkotóképesség – rendszerező képesség – formaalakító készség – problémamegoldó képesség – döntésképesség – kezdeményezőkézség – gyakorlatiasság 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>Interaktív, dinamikus weblap Webes formázó és a lekérdező utasítások Praktikus és esztétikus webdesign A webes tartalomszolgáltatás, regisztrálás keresőkben, webes marketing A webes publikálás etikai és jogi normái Hálózati felhasználók és csoportok Hálózati megosztások és jogosultságok Távoli elérések. Szerver típusok Internetes károkozás és védekezés.</p>		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<ul style="list-style-type: none"> – Webszerkesztés projekt: fejlett webes publikáció készítése, regisztrálása keresőoldalon, webes marketing tervezése és végrehajtása 		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanuló tudjon analóg információt digitálissá alakítani, eljárása a lehető legoptimálisabb legyen
- A digitális információt (képet, hangot, mozgóképet) tudja tömöríteni, szerkeszteni
- A multimédiás elemeket tudja bemutatni, beágyazni, interneten publikálni
- A tanuló tudjon esztétikus és praktikus weblapot készíteni
- Ismerje a webes publikálás etikai, jogi és gazdasági vonatkozásait
- Ismerje az algoritmusok leíró eszközeit, a leírást tudja értelmezni
- Tudjon egyszerűbb algoritmust egy programnyelven kódolni, az elkészült program helyességét ellenőrizni

12(13.) ÉVFOLYAM

1.

<i>Témakör</i>	Az informatikai eszközök használata, infotechnológia.	Ajánlott óraszám: 26
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alapantervhez</i>	INFORMATIKA	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – korszerű alkalmazói készség – önálló munkavégzés – rendszerező képesség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<p>Analóg és digitális információ Az adatok bináris tárolása, az információ mérése Számrendszerek Logikai értékek és műveletek Az informatikában használt mértékegységek Számítógépek fejlődése napjainkig Tárolási technikák Központi egység, perifériák, háttértárak, monitorok jellemzői, típusai, beállításai Szoftverek típusai, csoportosítása Operációs rendszerek jellemzői, típusai, összehasonlításuk Grafikus és karakteres kezelői felületek Adatvédelem, tömörítési eljárások, vírusok működése, vírusvédelem</p>		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
<p>Beszámoló készítése a szoftver és hardver ismeretek egy-egy témaköréből Problémamegoldás informatikai eszközök segítségével. Az eszközhasználat lehetőségeinek elemzése A szoftver- és hardverkörnyezet feltérképezése Hardver- és szoftverkörnyezet kialakítása adott feltételek alapján (tervezés és részleges végrehajtás) Víruskeresés és -védelem végrehajtása, beállításai</p>		

2.

<i>Témakör</i>	Algoritmizálás, adatmodellezés	Ajánlott óraszám: 29
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alapantervhez</i>	INFORMATIKA	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITÚDOK)	<ul style="list-style-type: none"> – korszerű alkalmazói készség – algoritmikus gondolkodás – rendszerező képesség – kreativitás – önálló munkavégzés – figyelem- és koncentrációkészség – fegyelmezettség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás 	
ISMERETEK, TARTALMAK, FELADATOK		
<ul style="list-style-type: none"> – Rekurzív algoritmusok – Tervezés, kódolás, tesztelés – Tömbök, összetett adatszerkezetek használata – Matematikai és logikai függvények – Webes felületek interaktívva tétele scriptek segítségével 		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Szekvenciális vezérlés, számlálós ciklusos programok értelmezése, futtatása Önálló programkészítés probléma felismerés alapján Programkészítés szöveges leírás alapján A program futtatása, tesztelése, hibajavítása

3.

<i>Témakör</i>	Adatbázisok, adattáblák alkalmazása	Ajánlott óraszám: 32
KAPCSOLÓDÁS <i>a Nemzeti Alaptantervhez</i>	Informatika	
<i>A kompetenciafejlesztés fókuszai</i> (KÉPESSÉGEK, KÉSZSÉGEK, ATTITŰDŐK)	<ul style="list-style-type: none"> – korszerű alkalmazói készség – algoritmikus gondolkodás – önálló munkavégzés – rendszerező képesség – türelem, kitartás – pontosság, precizitás – problémamegoldó képesség 	
<i>Ismeretek, tartalmak, feladatok</i>		
Célértékkeresés, esetvizsgáló használata táblázatszerkesztőben Makrók készítése A relációs adatmodell jellemzői Adattáblák és kapcsolatok tervezése Adatok strukturált megjelenítése lekérdezések és jelentések segítségével Adatbevitel segítése felhasználóbarát és esztétikus űrlapok készítésével Az adatbevitel automatizálása táblázatkészítő, frissítő, hozzáfűző és törlő lekérdezések segítségével Hibakeresési és -javítási eljárások Modulok és makrók az adatbázis-szerkesztésben Lekérdezőnyelvek alapvető utasításai (SQL) Adatbázis-kezelés hálózaton		
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		
Felhasználóbarát adatbázis-rendszer tervezése és készítése – Webes adatbázisok megismerése, elemzése		

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

- A tanuló ismerje az informatikához és a számítástechnikához kapcsolódó terminusokat, alapfogalmakat, technológiai jellemzőket
- Az adattároláshoz kapcsolódó lehetőségeket és problémákat ismerje fel, képes legyen az adatok strukturált megjelenítésére, az adatok automatizált módosítására
- Az adatok bevitelét és megjelenítését praktikus és esztétikus kezelői felület tervezésével és szerkesztésével segítse
- Tudjon magasabb szintű, bonyolultabb problémákat algoritmizálni és megoldani
- Legyen tisztában a programozási stratégiai, taktikai technológiai, technikai, esztétikai, ergonómiai elvek alapjaival

Témahetek

Életkorhoz, a tanulók szociokulturális háttéréhez, a helyi társadalomhoz igazodó, tematikus programegységek, a helyi tantervben az iskola prioritásaihoz igazítva. Az alábbiak csak példák a lehetséges témákra.

11. évfolyam

1.

<i>A Projekt címe</i>	ESÉLYEGYENLŐSÉG
A PROJEKT CÉLJA	Empátia, másság elfogadása, előítélet-mentes gondolkodás
A PROJEKT PRODUKTUMA	Bármely jelenleg hátrányosan megkülönböztetett csoport helyzetének és az problémáikat felvállaló civil szervezet bemutatása, illetve egy olyan akciónap programjának kimunkálása, amely alkalmas arra, hogy a szélesebb nyilvánosság figyelmét felhívja az adott csoport helyzetére, problémáira.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	Pályázat megírása, amely egy kisebbségi csoport bemutatása és a csoportot segítő akciónap forgatókönyvének és pénzügyi tervének elkészítése A pályázatot a tanulók szabadon választott csoportokban készítik el, illetve választják ki, milyen kisebbségi csoporttal akarnak foglalkozni. A pályázatot előre megkapják, minden nap végére egy elemmel kell elkészülniük.
AJÁNLOTT TANANYAGTARTALMAK	Kisebbségi csoport problémáival való megismerkedés, a csoportokat segítő civil szervezetek megismerése Esélyegyenlőség fogalma, törvényi szabályozás
KERESZTTANTERVI KAPCSOLÓDÁSOK	Pályázat elkészítése, pénzügyi terv elkészítése

2.

<i>A Projekt címe</i>	A HÍR SZÜLETÉSE
A PROJEKT CÉLJA	Együttműködés, munkamegosztás, önálló feladatvégzés Tájékozódás a média világában A gyerekek segítése a sajtó felhasználásában, csökkenteni a manipulálhatóságukat A sajtó hírek fogyasztásának tudatosítása A sajtóról kialakult felszínes álláspontok helyére elmélyültebb, alaposabb tájékoztatás lehetőségét kell biztosítanunk A negyedik hatalmi ág szerepének feltárása A hír születésének, életének, a közéletbe való beáramlásának bemutatása A kritikai álláspont kialakításához szükséges szempontok eljárások megismertetése
A PROJEKT PRODUKTUMA	Egy szerkesztőség megalakítása és adott területen írás, műsor stb. megalkotása
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	Tanári irányítással csoportalakítás – bemutatva az eltérő emberekkel való együttműködés kényszerét –, akik megadott szempontok alapján ki kell, hogy alakítsák saját szerkesztőségüket. Beleértve a szerkesztőség irányultságát, profilját, célzott vásárlóköreit. A szerkesztőség újságot, tévéműsort, rádióműsort készít. A szerkesztőség mellett a tanárok a tulajdonos szerepét kell, hogy eljátsszák, ők adják meg a profilt az elvárt szempontokat, megjelenítik az elvárásokat. Minden szerkesztőségnek lesz szerkesztőség-vezetője. A napi reggeli szerkesztőségi feladatkiosztást követően minden nap lesz egy külsős előadás, amelyik valamilyen elemét mutatja be a sajtó működésének, feltárja a szükséges szempontokat, majd ezt követően a szerkesztőségeknek az adott területen kell valamilyen produktumot gyártania. A keret az iskola belső élete legyen. A szerkesztőségi megbeszélésen először időt kell hagynunk az előadás által felvetett problémák megvitatására, s csak utána vágjunk bele a feladatba.

	Tevékenységek: előadások, saját szerkesztőség imázsának kialakítása, az iskolai közvélemény felmérése egy adott témában, a szerkesztőségi produktum megjelenítése
AJÁNLOTT TANANYAGTARTALMAK	A sajtó, a média, törvényi szabályozás, jogok és kötelességek A sajtónyilvánosság belső viszonyainak bemutatása Közvélemény-kutatási technikák bemutatása
KERESZTTANTERVI KAPCSOLÓDÁSOK	Publicisztikai műfajok, médiaműfajok, médiainformatika

12. évfolyam

1.

<i>A témakör címe:</i>	PÁLYAORIENTÁCIÓ
A TÉMAHÉT CÉLJA	<p>Olyan témahét megvalósítása, amely minél több tanítványunknak segít saját képességein való gondolkodásban, a rutinokat, konvenciókat meghaladó értékorientált pályaválasztásban, saját képességeinek, motivációjának megfelelő életút elindításában. Ezen belül cél:</p> <p>Minél több tanuló számára segítséget nyújtani a reális énkép kialakulására való törekvéshez</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Megalapozni a sikeres pályaválasztást. ▪ A célorientált tevékenységek jellemzőinek feltárása ▪ Tanulási motiváció erősítése ▪ Önismereti technikák fejlesztése ▪ A tipikus választott pályák bemutatása ▪ Az egyes kívánt szakmák sikeres teljesítéséhez szükséges elvárt képességek feltárása ▪ Az értelmiségi pálya általános jellemzőinek felmutatása. ▪ A lehetséges életsikerek bemutatása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ol style="list-style-type: none"> 1. Önismereti csoport 2. Egyéni megbeszélések 3. Egyéni feladatok 4. Csoportos beszélgetések 5. Előadások 6. Szimulációk
AJÁNLOTT TANANYAGTARTALMAK	Önismereti teszt (pszichológus segítséggel), érdeklődési teszt, választott pályáról minél több információ, pályaképek megismerése
KERESZTTANTERVI KAPCSOLÓDÁSOK	Önismeret

2.

<i>A projekt címe</i>	Tárgyi kultúra, hétköznapi használati eszközök a 20. században Életmód-történeti témahét
A PROJEKT CÉLJA	Közös célmeghatározás- tervezés Együttműködési formák gyakorlása, közös alkotás létrehozására Közös célmeghatározás, munkamegosztás, felelősségi körök kijelölése, egyéni feladatok egyeztetése, összehangolás A 20. századi tárgyi kultúra megismerésén keresztül a történelmi változások megértése A 20. század hétköznapijainak megismerése, a különböző társadalmi csoportok eltérő anyagi viszonyainak hatása a hétköznapi életre, A változás és állandóság összevetése a történelemben A használati cikkek célorientált változásnak nyomán követése A fogyasztói társadalom sajátosságainak feltárása a 20. században
A PROJEKT PRODUKTUMA	Kiállítás Képeskönyv
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ol style="list-style-type: none"> 1. Egyéni feladattervek – írásban 2. Közös képeskönyvleírások, képek elkészítése 3. Kiállítás megszervezése 4. Önálló kutatás, forráselemzés, szövegalkotás, együttműködés, munkamegosztás
AJÁNLOTT TANANYAGTARTALMAK	Az adott korszak megismerése, az adott társadalmi csoport életmódjának, tárgyi kultúrájának megismerése
KERESZTTANTERVI KAPCSOLÓDÁSOK	Életmódtörténet, tárgyi kultúra

3.

<i>a projekt címe</i>	ENSZ-KÖZGYŰLÉS
A PROJEKT CÉLJA	Diplomácia, konfliktuskezelés, tárgyalóképesség, megértés, helyzetfeltárás, szerepátélés, viselkedés, együttműködés, kompromisszumképesség, alkuképesség, vitaképesség, érvelés, érdekérvényesítés ENSZ története, szervezete, működési mechanizmusai, jellemzői
A PROJEKT PRODUKTUMA	Egy aktuális témában ENSZ-közgyűlés, vagy BT-ülés előkészítése, „megtartása”,
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	Közös problémaválasztás, országválasztás, kis csoportos felkészülés, plenáris ülés lebonyolítása
AJÁNLOTT TANANYAGTARTALMAK	Jelenismeret, tájékozottság világpolitikai eseményekben, globális problémák, egy régiók, ország csoportok történeti, társadalmi, politikai jellemzői
KERESZTTANTERVI KAPCSOLÓDÁSOK	Hatékony tanulás, hon és népismeret, állampolgári ismeretek,

3. számú melléklet a 34/2008. (XII. 12.) OKM rendelethez

Az emelt szintű magyar nyelv és irodalom, történelem, matematika, fizika, biológia, kémia tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve

I. Általános rész

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve a magyar közoktatásban a középiskolák (első sorban gimnáziumok) 9–12. évfolyamai számára készült, annak a szükségletnek a kielégítésére, hogy a tehetséges tanulók fejlesztéséhez készítenőd tantárgyi programok, egyéni fejlesztési programok alapja legyen.

A nemzetközi szakirodalom több évtizede foglalkozik a tehetség definíciójával, a tehetség azonosításával, jellemzőivel, a tehetséges gyermek fejlődésének problémáival és a tehetséggondozást segítő fejlesztési programok kidolgozásának metodikájával, különböző tantárgyak (a magyar nyelv és irodalom, a matematika, a természettudományi tantárgyak, társadalomismeret, zene, művészetek, informatika) tehetségfejlesztő programjainak specifikumaival.

Amikor az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervének elkészítésekor a tehetségről beszélünk, számolunk azzal a megállapítással, hogy a komplex, nem egységesen definiálható tulajdonságcsoport fejlesztését tartjuk szem előtt, hanem olyan tulajdonság-együttest, amely a tanulókat a társadalmilag hasznos tevékenységeknél az átlagosnál jóval magasabb színvonalú munka végzésére tesz képessé. A kerettanterv számol azzal, hogy tehetségígéret, tehetségre utaló jegyek a kiindulási alapok, de a meglévő tulajdonságok egy vagy több területen az átlagosnál jobban, hatékonyabban fejleszthetők, az ígéretek való válnak és számol azzal is, hogy az eredmény jelentősen függ a közoktatási intézmény fejlesztő programjaitól.

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve figyelembe veszi azt is, hogy a tanulók között vannak csodálatos képességgel rendelkezők, és lassan érők, korán és későn specializálódnak, versengők és visszahúzódók, és ezért a középiskola – a családdal, kortársakkal, az oktatásirányítással együtt – segíti a tehetségígéret, tehetségesek fejlődését, alakítja kompetenciájukat úgy, hogy meg tudjanak felelni a társadalmi elvárásoknak, valamint tudják kompenzálni a környezeti hiányokat.

Az európai tehetséggondozás helyzete, valamint a nem előzmények nélküli haza tehetséggondozás – hiszen évszázados hagyományai vannak hazánkban a tehetségek felkutatásának és a tehetségsegítésnek – mondatja ki velünk, **hogy mindenki tehetséges**. Az egyéni tehetség más-más formában nyilvánul meg, minden tehetségígéret, tehetség más-más indíték, motiváció, érdeklődés, tanulmányi versenyen elért eredmény, egyéb eredményei alapján kíván bekerülni abba az intézménybe, ahol emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervei segítik a fejlődését, biztosítják a tartósan kimagasló eredmény elérését, a személyiségének tudatos fejlesztését, a kompetenciáinak fejlesztését és a képességek, készségek rendkívül változatos keverékének kialakítását. Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve a tehetség definícióját rendkívül tágan értelmezve a tehetséggondozást erre a tágan értelmezett tehetség fogalomra alapozva kívánja megvalósítani.

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervének kidolgozását az alábbi „tantervi filozófiai” elemek befolyásolták.

A tehetségpedagógiai koncepciók a kompetenciafejlesztés folyamatára összpontosítanak, a tantárgyi tehetséggondozás kerettantervei a tudás, a képességek és az attitűdök fejlesztése köré szerveződnek úgy, hogy ezzel ne váljon öncélúvá a kognitív folyamatok fejlesztése.

Egy másik koncepcionális elem, hogy ezek a kerettantervek folyamatorientáltak, ez azt jelenti, hogy a tanterv készítői a köré szervezték a tantervet, hogy figyelembe vették honnan indul a tanuló és hová érkezik. Ez a felfogás indokolja, hogy a tartalmon kívül tevékenységeket is meghatároztak. Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettantervében leírtak feldolgozhatóak, értékelhetőek, egy tantárgyi kerettanterven belül koherencia valósul meg, és más tantervekkel való koherenciája a helyi tantervek szintjén kell, hogy teljesüljön.

Az emelt szintű tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve kidolgozásának fontos eleme, hogy ezek a tantervek a tanulók igényeihez igazodnak, ezen keresztül érik el a tanulók maximális személyiségfejlesztését. Ezekben a tantárgyi tehetséggondozás kerettantervekben benne van az a lehetőség, hogy a tanulók végezzenek általános feltáró tevékenységet, csoportos gyakorlatot, vagy valódi feladatok egyéni és csoportos megoldását. A tantárgyi

tehetség gondozás kerettanterveiben benne van az a lehetőség is, hogy közvetítse a társadalmi és kulturális szférában zajló legfontosabb változásokat, és ezáltal alkalmassá tegye a tanulókat a gyors és hatékony alkalmazkodásra, az aktív szerepvállalásra.

A tantárgyi tehetség gondozás kerettanterve a fent javasoltakon túl a pályára való felkészítés szerepét is vállalja, vagyis azt, hogy egyes tantárgyi kerettantervekben, és a négy (öt) év alatt zajló folyamatban a tanulók a jövőjükre való felkészülés lehetőségét éljék át.

Az emelt szintű tantárgyi tehetség gondozás kerettanterve ezeknek a „filozófiai” elemeknek bizonyos mértékig mindegyikét ötvözi. A helyi tantervek elkészítésénél – egy-egy intézményben – egyes elemek előtérbe kerülhetnek.

Az emelt szintű tantárgyi tehetség gondozás kerettantervek harmonizálnak a Nemzeti alaptantervben foglaltakkal, mely megfogalmazza a kötelező iskolázásban a nevelés-oktatás közös értékeit, az alapvető célokat, azokat a fejlesztő kulcskompetenciákat, kiemelt fejlesztési feladatokat, amelyekre az egyénnek szüksége van a személyes boldoguláshoz, melyeket figyelembe véve differenciált fejlesztéssel, tanulási esély-egyenlőség megteremtésével szervezi a tevékenységét a közoktatási intézmény.

Az emelt szintű tantárgyi tehetség gondozás kerettanterve kidolgozásánál megfogalmazódtak azok az alapelvek, melyeket azokban az intézményekben, amelyekben ezeket a kerettanterveket a saját tanterveik kidolgozásánál választják, pedagógiai programjukban, helyi tantervükben, mindennapi gyakorlatban meg kell jeleníteniük.

- Az intézménynek fel kell vállalnia a tehetség gondozást és a programoknak differenciált módon igazodniuk kell a tanulók igényeihez.
- A tehetség gondozó programnak úgy kell a tanulói igényeket kielégíteni, hogy figyelembe veszi a helyi társadalom igényeit is.
- A tehetség gondozó programok az intézmény helyi tantervének szerves részét kell hogy képezzék.
- A tehetség gondozó program – nemcsak az ajánlott emelt szintű tehetség gondozás kerettantervét figyelembe vevő programok kidolgozásánál – a helyi tanterv egészében a teljes személyiségfejlesztésre kell hogy irányuljon.
- A tehetség gondozó program a tanulók igényeinek kielégítésén túl rakja le az élethossziglan tartó tanulás alapjait.

Az emelt szintű tantárgyi tehetség gondozás kerettantervei:

- hozzájárulnak a kerettantervi kínálat bővítéséhez;
- a tehetség gondozást, mint speciális feladatot a Nemzeti alaptantervben foglaltak figyelembe vételével, a kompetencia alapú szemlélet végig vitelével tölti be;
- az emelt szintű tantárgyi tehetség gondozás kerettantervét a belső koherencia jellemzi, más tárgyakkal való koherenciáját a helyi tantervek valósítják meg;
- módot ad a kerettanterv a differenciálásra, kielégíti a tanulók érdeklődését, fejleszti akaraterejüket, motiválja őket;
- a kerettanterv javaslatot tesz az időkeretre, és iránymutatást ad a helyi tantervek elkészítéséhez.

II. Az emelt szintű tantárgyi tehetség gondozás kerettanterve beillesztése a középiskola pedagógiai programjába, helyi tantervébe

A középiskola (első sorban a gimnáziumok) pedagógiai programjában felvállalja a tehetség gondozást, az intézménynek rögzítenie kell, hogy hogyan jut a szülő és tanuló tudomására hogy ebben a képzésben nem a közoktatási törvényben meghatározott minimális óraszámok jelentik a tanulói terhelést.

Az emelt szintű tantárgyi tehetség gondozás kerettantervében ajánlott „emelt” óraszámot, valamint az alap óraszámotól eltérő magasabb óraszámot a fenntartó a közoktatási törvényben megfogalmazottak szerint számított órakeret terhére biztosíthatja az intézménynek, mind a tantárgyi tehetség gondozásra, mind más tantárgyakra, ha elfogadta az intézmény tehetség gondozó programját.

Lehetőség van arra, hogy a kerettantervi ajánlásban megfogalmazott óraszámok mellett az utolsó két évben az érdeklődésnek vagy pályaválasztásnak megfelelően még egy-két tantárgyból emelt óraszámú tanulókat a tanulók (pl. heti 2 óra a matematika tantárgyi tehetség gondozás kerettantervében meghatározott matematika

mellé fizikából, informatikából vagy történelemből, ugyanígy a biológia tantárgyi tehetséggondozás kerettantervben meghatározott biológia mellé fizikából vagy kémiából stb.).

Amennyiben a középiskola helyi tanterve nem teszi lehetővé az óraszám ajánlásokban foglalt óraszámok bevezetését, a szűkítés a helyi tanterv kidolgozóinak a feladata. Ebben lehetőség van arra, hogy négy évre alacsonyabb óraszámra dolgozzák át a tantárgyi tehetséggondozás kerettantervét és ebből dolgozzák ki a helyi tantervet, ekkor azonban figyelni kell arra, melyik résztema maradjon el, és hogy kellő idő jusson a fejlesztésre.

Ha a középiskolában nyelvi előkészítő évfolyamot indítanak, lehetőség lehet arra is, pl. a magyar nyelv és irodalom vagy a matematika tárgyknál, hogy öt évfolyamra osszák el a tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv ajánlott óraszámát úgy, hogy a első két évfolyam tartalmát három évre húzzák szét. Ebben az esetben is figyelemmel kell lenni a fokozatosság elvére, valamint a tehetségigéretnek, tehetségesek igényeire. Megfelelő adaptációnál ügyelni kell arra, hogy az érettségi részletes követelményeiben megfogalmazottak benne maradjanak az adaptált kerettantervben.

III. Emelt szintű magyar nyelv és irodalom tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **magyar nyelv és irodalom** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámjai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	222	222	222	192
Történelem	55,5	55,5	111	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	74	74	111	96
Matematika	92,5	92,5	111	96
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	55,5	55,5	55,5	
Biológia és egészségtan		37	55,5	64
Kémia	74	55,5		
Földrajz	74	55,5		
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Tánc és dráma	18,5	18,5		
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			37	64
Kötelező óraszám a törvény alapján	1017,5	1017,5	1110	960

1. Célok és feladatok

A tehetséggondozó tantervre épülő oktatási-nevelési folyamat **legfontosabb szempontja** az, hogy diákban és tanárban egyaránt ébren tartsa a folyamatos szellemi megújulás, **a klasszikus és kortársi kultúrában** való elmélyedés igényét. Lehetőséget kínál, hogy a tanár és tanulócsoportha érdeklődése, földrajzi helyzete, egyes aktuális kulturális események (például díjak, új filmek, kiállítások) alapján is alakítsa a választható művek listáját és az órai tevékenységek körét. Ezért tartalmaz ez a tanterv a korábbinál több szabadon választható művet, választható fejezetet, a **kizárólagos irodalomtörténeti megközelítés helyett** kisebb történeteket (például egy műfaj, egy jelenség történetét a kezdetektől máig). Cél, hogy az órákon közös értelmező- és alkotómunka folyjon.

Az összeállítás az **érettségi követelményrendszer mindkét szintjének figyelembevételével** készült. A tevékenységek és választható művek széles köre biztosítja az önálló műértelmezés és tanulás kialakításához szükséges ismereteket, képességeket és attitűdöket a Nat kulcskompetenciáinak megfelelően. A kimeneti szabályozás során a tanulók **megszerzett kompetenciákról** adnak számot. A tehetséggondozás azzal válik teljessé, hogy elegendő időt kap egy rendszerező, elmélyítő és szisztematikus ismétlés.

Tankönyvi háttér hiányában szakirodalmi ajánlás található az anyag végén.

Célok:

- képességek fejlesztése, az elsajátított ismeretek alkalmazásának igénye és módjai, és ezek révén minél szélesebb körű személyiségfejlesztés,
- a gondolkodási képességek, valamint az anyanyelvi, kulturális és szociális kompetencia párhuzamos fejlesztése (Nat kulcskompetencia: anyanyelvi kompetencia, szociális kompetencia),
- az esztétikai érzékenység, műértő képesség fejlesztése (Nat: esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség),
- civilizációs értékek és kulturális hagyományok közvetítése,
- a jelenkor élő kultúrájához, eszméihez és formáihoz való kötődés kialakítása,
- egymás mellett létező kulturális formák (nemzeti és regionális, „elit- és tömegkultúra”, nyomtatott és elektronikus, ifjúsági szubkultúrák) felismerése („megkóstolása”) (Nat: digitális kompetencia),
- a nemzeti nyelvi és kulturális identitás kialakítása (a változó kánonok, a megkérdőjeleződő értékek korában is),
- más nyelvek és kultúrák megismerésének elősegítése,
- személyes értékek és érdekek színvonalas kifejezése, az ezzel kapcsolatos képességek és igény fejlesztése,
- az önismeretre, önművelésre és önreflexióra való igény kialakítása (Nat kulcskompetencia: hatékony, önálló tanulás),
- empátia és tolerancia kialakítása más magatartások, életformák, szociális helyzetek, meggyőződések iránt (Nat: szociális kompetencia),
- problémaérzékenység, kérdésfeltevések képességének fejlesztése az önálló választás, befogadás és kritika igényének kialakításával (Nat kulcskompetencia: hatékony, önálló tanulás).

Feladatok:

- a tanuláshoz elengedhetetlenül szükséges gondolkodási, önkifejezési, szövegértési képességeket fejlesztő tevékenységek gyakorlása és az ezekhez szükséges tartalmak elsajátítása,
- klasszikus és kortársi szövegek sokoldalú megközelítése,
- vizsgálni a kortársiság, az élő hagyományok és a múlt kapcsolatát, összefüggéseit,
- a művészetben ábrázolt egyetemes emberi élethelyzetek, döntési szituációk, erkölcsi dilemmák, magatartásformák, értékek, eszmék és gondolatok vizsgálata, értelmezése és megvitatása,
- az irodalmi recepció tényezőinek vizsgálata, az irodalom megítélésében, befogadásában megjelenő többféle nézőpont megismerése által az önálló véleményformálás, a különféle kánonok, értékek személyes megítélésének gyakorlása
- különféle szövegek elemzése során hiteles kérdések és válaszlehetőségek megfogalmazásával reagálni a diákok mindennapi életvilágára, egyebek mellett:
  - az elektronikus információözönre és
  - a vizuális kultúra különféle formáinak terjedésére;
  - az ifjúsági szubkultúrák mind szélesebb körű hatásaira;
  - a kulturális és nyelvi hátrány jelenségeire;
  - a manipuláció régebbi és újabb formáira, és
  - az információ szabadságának megtapasztalásából eredő előnyökre és veszélyekre, (digitális kompetencia; szociális és állampolgári kompetencia),
- gyakorolni a beszédértés, a beszéd, a szövegértés és a szövegalkotás formáit, műfajait a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások különféle élethelyzeteiben,
- rendszerezni, bővíteni, elmélyíteni a korábban megszerzett tudást a nyelv rendszeréről, társadalmi szerepéről, a nyelv és gondolkodás viszonyáról, a magyar nyelv szinkrón sajátosságairól és múltbeli változásairól,
- hangzó és írott szövegek mellett az új kommunikációs formák különféle jelenségeinek ismerete, megértése, készség-szintű gyakorlati alkalmazása,
- a nyelvtudomány módszereibe való betekintés, a meg nem válaszolható kérdések megmutatása, a többféle megközelítés érvényessége által kitekintés a tudományos élet világa felé is,
- és mindaz, ami a két tantárgy tanítása által elérendő célok megvalósítása érdekében elvégzendő.

2. Kiemelt fejlesztési feladatok

- énkép, önismeret
- hon- és népismeret
- európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
- aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
- a tanulás tanítása
- testi és lelki egészség

Fejlesztési követelmények*Kulturált nyelvi magatartás:*

- az életkornak megfelelő kommunikáció minden beszédhelyzetben,
- a beszédpartnerekkel való együttműködés képessége,
- a másként vélekedők álláspontjának megértése és tisztelete,
- a saját vélemény megvédése, illetve korrigálása,
- a kommunikációs zavarok fölismerése és képesség feloldásukra,
- a manipulációs szándékok fölismerése,
- a verbális eszközök, illetve a szöveg- és mondatfonetikai eszközök valamint a nem verbális kifejezés (testbeszéd) sikeres összehangolása,
- a megfelelő stílus és nyelvi magatartás megtalálása a magán- és a nyilvános kommunikáció ismeretlen helyzeteiben is,
- a regiszterváltás képessége.

Szövegértés:

- szövegek gondolatmenetének, jelentésszerkezetének feltárása, a szöveg szó szerinti és mögöttes jelentésének értelmezése,
- az elemzési jártasság színvonalának emelése a tanult leíró nyelvtani, szövegtani, jelentéstani ismeretekkel,
- az elemzés kiterjesztése a szépirodalmi szövegek mellett a szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti szövegek feldolgozására, értelmezésére is,
- a szövegek nyelvi-stilisztikai, retorikai sajátosságainak megnevezése,
- a szövegek közti kapcsolatok vizsgálata, az azonos problémák különböző megközelítéseinek, a különféle értelmezések összehasonlítása és a velük kapcsolatos önálló állásfoglalás.

Szövegalkotás:

- a szabatos fogalmazás követelménye,
- a személyiséget kifejező, egyéni stílus fejlesztése,
- a saját nyelvi teljesítmény megítélése,
- szövegtípusok a magánéleti és társas-társadalmi élet szóbeli és írásbeli megnyilatkozásában, valamennyi kommunikációs funkcióban (tájékoztató-ábrázoló, kifejező, meggyőző, felhívó, kapcsolatteremtő és -tartó);
- a korábban is gyakorolt közlésformák (elbeszélés, leírás, jellemzés) alkotásának, használatának folyamatos fejlesztése,
- kellő szóbeli és írásbeli gyakorlat szerzése az érvelés technikájában,
- sokféle szövegalkotó tevékenység, például személyes élmények, belső képek fölidézése, játékos szövegátalakítás, publicisztikai műfajok művelése, kreatív-produktív gyakorlatok, valamint hosszabb fölkészülést igénylő tanulmány, pályázat, projektmunka alkotása.

A tanulási képesség fejlesztése:

- a kapcsolatteremtés és az együttműködés képességének alakítása a társakkal, a szöveggel,
- a nyelvhasználat, a gondolkodás, a viselkedés és érzelmkifejezés összefüggéseinek megértése,
- a kognitív képességek tevékenységekben való alakítása: a történeti gondolkodás, a problémamegoldó gondolkodás,
- a jelentésszintekre vonatkozó szövegelemzési eljárások, az indukció és dedukció, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásainak alkalmazása,
- különféle információhordozók (könyvtár, elektronikus könyvtár) használata, kellő problémaérzékenységgel, kreativitással és önállósággal történő eligazodás az információk világában (digitális kompetencia),
- az önképzés lehetőségeinek értékteremtő felhasználása.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete:

- a grammatikai, szövegtani, jelentéstani, stilisztikai-retorikai, helyesírási jelenségek önálló fölismerése, fogalmi szintű ismerete, a tanultak tudatos alkalmazása,
- ismeretek a nyelv és társadalom viszonyáról, illetve a nyelvi állandóság és változás folyamatáról,
- tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, történetének főbb korszakairól,
- ismeretek a magyar nyelv és a magyar művelődés kapcsolatairól,
- anyanyelvi ismeretek tudatos felhasználása az idegen nyelvek tanulásában.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata:

- annak vizsgálata, milyen hatása és olvasatai lehetnek egy műnek a maga korában, mik az érintkezési pontjai a kortársak műveivel, milyen a megítélése az utókorban,
- az irodalomolvasás élményszerűsége, a kapcsolatteremtés a tananyag és a tanulók személyes életproblémái között,
- az irodalmi élményeknek nemcsak tárgyszerű, hanem kreatív, játékos feldolgozása,
- a művek tágabb kontextusban való látása, például egy-egy téma változatainak, más művészeti ágakban való adaptációinak összehasonlítása,
- az önismeret, az önkritika folyamatos fejlesztése.

Az irodalmi műveltség elsajátítása:

- az irodalom folytonosságának és intertextuális létmódjának megismerése
- tájékozottság a kortársi és a klasszikus művek poétikai, műfaji, és tematikus kapcsolataiban,
- képesség a művek jelentéseinek, erkölcsi tartalmainak, esztétikai elemeinek megértésére, megfogalmazására a tanult fogalmak használatával szóban és írásban,
- tájékozottság az európai és a magyar irodalom történetében, kapcsolódási pontjaikban.

9. évfolyam

Magyar nyelv

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
1. Nyelv, nyelvtan, nyelvhasználat (10 óra)	A nyelv mint elemek és szabályok rendszere. Természetes és mesterséges nyelvek. A nyelvtan mint az anyanyelvtudás modellje. A nyelvhasználat mint az (anya)nyelvtudás alapján megvalósuló, nem nyelvi normatívák által is befolyásolt gyakorlat.	Nyelv, nyelvtan (grammatika) és nyelvhasználat kapcsolatának értelmezése példákkal. Az anyanyelvtudás tartalmának feltárása gyűjtő és rendszerező munkával. A nyelv különböző szintjei közötti kapcsolat értelmezése szóalakok és mondatok alkotásával. Nyelvtani szabályokra vonatkozó hipotézisalkotás. A hipotézisek ellenőrzése, pontosítása konkrét nyelvi anyagon végzett megfigyeléssel, kísérletezéssel. A természetes és a mesterséges nyelvek sajátosságaira vonatkozó gondolatok megfogalmazása. Nyelvészeti és egyéb modellek összehasonlítása. Megfigyelések a nyelv használatát befolyásoló társadalmi, pragmatikai tényezőkről.
2. Könyv- és könyvtárhasználat (5 óra)	Verbális és audiovizuális, elektronikus és digitális információhordozók.	Témafeldolgozás különböző – verbális és audiovizuális elektronikus és digitális – információhordozók felhasználásával. Az iskolában tanult anyag kibővítése önálló könyvtári kutatással, különböző típusú dokumentumok (könyv, folyóirat, video, multimédia, CD) kiválasztása, értékelése és felhasználása megadott vagy választott témában.
3. A tömegkommunikáció (10 óra)	A kommunikációs folyamat tényezőinek és funkcióinak áttekintése. A magán- és a nyilvános élőszóbeli és írott kommunikáció, a dialogikus és a monologikus forma különbsége. A nyomtatott, a rádiós és televíziós, digitális információközvetítés meghatározó műfajai, ezek nyelvi kifejezési formáinak, hatáskeltő eszközeinek, képi	A kommunikáció tényezőiről és funkcióiról tanult ismeretek felhasználása a tömegkommunikációs műfajok értő és kritikus befogadásában. Tapasztalatok szerzése a manipulatív szándék felismerésében; kritikus magatartás a téves ítéletekkel szemben. Kreatív gyakorlatok tömegkommunikációs műfajok alkotására szóban és írásban, a szöveg, a képanyag, a grafikai, tipográfiai eszközök megfelelő elrendezésével.

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
	eszközeinek azonos és különböző jellemvonásai.	
4. Hangtani elemzések (5 óra)	A magyar nyelv fonémarendszere. A fonémák jelentés- megkülönböztető szerepe. Hangtani és fonológiai szabályok. Fonémák a nyelvjárásokban. A nyelvjárások legfőbb hangtani sajátosságai.	Szabályok, normák, tendenciák, összefüggések felfedezése és megfogalmazása. A magyar nyelv fonémarendszerének fölismerése a szavak és szóalakok felépítésében. A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra. A helyesírási szótár használata. A helyesírás kiejtéstükrözhető lehetőségeinek ismerete és felhasználása. A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése és igényes alkalmazásuk különböző szövegek értelmezésében, felolvasásában, memoriterek előadásában. A hangszimbólika értékelése és alkalmazása a nyelvi expresszivitás szolgálatában.
5. Szófaji és alaktani elemzések (15 óra)	A magyar nyelv alaktani típusa. A magyar alaktani sajátosságainak megítélésében vitában álló nyelvészeti iskolák eltérő megközelítése, a szembenálló nézetek, érvek összevetése. (Az eltérő fogalomkészlet mögött eltérő nyelvészeti elméletek állnak.) A szófaj fogalma, a szófaji kategorizálás lehetőségei. Általános grammatikai viszonyok (például határozottság, idő, mód, eset) alaktani megjelenése a magyarban. Jelentéselemek; a hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező. Rokonértelműség, többjelentés a szavak, a szóelemek szintjén.	Szabályok, normák, tendenciák, összefüggések felfedezése és megfogalmazása A morfémák jellemzőinek megállapítása, csoportokba sorolásuk, sorrendiségük szabályai. Gyakorlatok az elemek (szóelemek, szavak), valamint a szerkesztési módok szerepének megfigyelésére a jelentésben szó- illetve mondatalakotással. Gyakorlatok a magyar ige alakrendszerének (például az ikes ragozás kiveszében levő alakjai) felhasználására. A szófajok osztályozási szempontjainak áttekintése, rendszerezése, a határesetek értelmezése. Rokonértelműség, többjelentésűség vizsgálata. A homonímia és szinonímia forrásának felismerése és rendszerezése a nyelv különböző szintjein A szójelentés motiváltságának vizsgálata. A helyesírás értelemtükrözhető lehetőségeinek ismerete és felhasználása.
6. Mondattani elemzések (20 óra)	A magyar mondattan kutatásában vitában álló nyelvészeti iskolák eltérő megközelítése, a szembenálló nézetek, érvek összevetése. (Az eltérő fogalomkészlet mögött eltérő nyelvészeti elméletek állnak.) A magyar mondat szerkezet és a bővítmények szerkezetét kialakító szabályok. A vonzatviszony.	Szabályok, normák, tendenciák, összefüggések felfedezése és megfogalmazása Elemi és nem elemi szerkesztettségű mondatok ábrázolása, jelentésük megadása. A magyar nyelv mondatainak és szintagmáinak szórendjét kialakító szabályok felfedezése és alkalmazása. A mondat szerkezet megjelenítése ágrajzzal. Vonzattal rendelkező szavak vonzatkeretének összehasonlítása. Nominalizációval, jelzősítéssel,

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
	<p>A mondattani funkciók szerkezeti helye és szemantikája. Az igekötő helye, aspektusjelölő funkciója.</p> <p>A mondat modalitása.</p> <p>Az összetett mondatok főbb típusainak szerkezeti felépítése és szemantikai tartalma. Rokonértelműség, többjelentés a mondatok szintjén. A szöveg központosítása.</p> <p>Alá- és mellérendelés a szavak és a mondatok szintjén.</p>	<p>mondatbeágyazással és mellérendeléssel kifejezett állítások egymásba alakítása, szituációba illesztése.</p> <p>Grammatikai és szituatív jelentések, rokonértelmű és többjelentésű mondatok vizsgálata.</p>
7. A magyar nyelv szórendi és alaktani típusa (9 óra)	<p>A magyar nyelv szórendi típusa.</p> <p>A magyar szórend logikai-retorikai szerepe.</p> <p>Hangsúly, hanglejtés és jelentés.</p> <p>Az aktuális tagolás.</p>	<p>Szórendi változatok jelentésének összehasonlítása.</p> <p>Szórendi homonímiák elemzése.</p> <p>Gyakorlatok a szórend, a hangsúly, a hanglejtés és a mondatok logikai-retorikai szerkezete közötti összefüggés felismerésére és alkalmazására.</p> <p>Ismert és új közlés elkülönítése a mondatban.</p> <p>Topik, komment és fókusz.</p> <p>Morfológiai és szórendi tipológia, nyelvtípusok.</p> <p>A tartalmazott információ mennyiség szempontjából hibás (például redundáns, elkalandozó, semmitmondó, hiányos) szövegek értelmezése, javítása.</p> <p>A mondathangsúllyal és hanglejtéssel kifejezett logikai-retorikai információ megjelenítése az írott szövegben</p>

Irodalom

Belépő tevékenységformák

Annak megfogalmazása, hogy a szöveg jeleiből az olvasás során hogyan jön létre a mű „lehetséges”, illetve „teremtett” világa.

Tapasztalat szerzése az irodalmi konvenciók szerepéről, ennek megfogalmazása néhány tanult példa bemutatásával.

Az elemzés során a nyelvi nézőpont, a látókör és az értékelési pozíció vagy ideológiai nézőpont megkülönböztetése.

A szerzői névadás jelentőségének értelmezése.

Különböző nyelvi eszközök funkciójának fölismerése a versben – egy-egy nyelvtani eszköz mint versszervező elv, mint domináns jegy jelentésteremtő szerepének megragadása.

Ritmustényezők fölismerése és jelentése.

A metaforizálódás fölismerése.

„Kísértetfejezetek” (a műben le nem írt, de kikövetkeztethető cselekményrészek) írása.

Megszakításos felolvasás mellett kifejeleti jóslatok alkotása.

Szövegközi (intertextuális) utalások, jelképes tárgyak és visszatérő motívumok fölismerésével az elbeszélő mű metaforikus szintjének bemutatása.

Értékelést kifejező eszközök (szinonimák) kiválasztása, illetve semleges eszközökkel való fölcserélése: gyakorlati tapasztalatszerzés arról, hogy a stílus mindig értékelő gesztus.

A vers esetleges jelenetkeretének, epikus magjának fölismerése a tanult művekben.

A versszervező elvnek, a költemény domináns elemének, uralkodó mondatfajtajának, jellemző modalitásának, grammatikai és retorikai eszközeinek, képrendszerének fölismerése.

A vers írásképének átrendezése.

Beszélgetések, viták, kutatómunka aktuális kulturális eseményekről.

(Az érettségi követelményeknek megfelelően külön is jelölve: **életmű portré látásmód**)

Témakörök	Tartalmak	Művek
1. „Bevezetés a szépirodalomba” (12 óra)	Megközelítések, értelmezési módok megismerése, elsajátítása (legalább két mű beható, részletekbe menő értelmezése).	például Kosztolányi Dezső : A kulcs – Dante: Isteni színjáték, Pokol, I. ének, Kafka: A törvény kapujában, Csehov: A csinovnyik halála; Karinthy Frigyes : A cirkusz; Tar Sándor: Hangulatjelentés – Még csak; Arany János : Vojtina ars poeticája (részletek); Kosztolányi Dezső : Esti Kornél 18. fejezet; Örkény István egyperceseiből; Kosztolányi Dezső : Októberi táj; Goethe: Vándor éji dala; Rilke: Archaikus Apolló torzó
2. Mítoszok, archetípusok (20 óra)	Az antikvitás mint az európai irodalom egyik forrása; archetípusok felismerése: beavatás, átváltozás, alvilágjárás, utazás – bolyongás, születés – halál.	Részletek Homérosz és/vagy Vergilius eposzaiból, Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen, X. ének; Héziadosz: A világekorszakok (Munkák és napok), Ovidius: Átváltozások (részletek, például Pygmalion, Midas, Orpheusz, A labirintus, Narcis, Daphne), és legalább három 20. századi mű, például az alábbiak közül: Kavafisz: Ithaka, Vas István: Ulysses kimaradt kalandja, Rába György: A hajós hazatérése, Kovács András Ferenc: Odüsszeusz depressziós, Orbán Ottó: Homérosz harsány himnusza, Oravecz Imre: Hopik könyve (részletek),
3. A Biblia (18 óra)	A Biblia mint az európai irodalom egyik forrása – szemelvények. A Biblia jelenléte a világhálón.	Teremtéstörténet, Káin és Ábel, Bábel tornya vagy Noé, Ábrahám és Izsák, József, Énekek éneke (részletek), részletek egy evangéliumból, Pál apostol szeretethimnusza
4. A Biblia mint kód (18 óra)	A Biblia egyes témáinak és motívumainak továbbélése az irodalomban legalább 3 mű alapján.	Thomas Mann: A törvény, Kosztolányi : Káin, Dsida Jenő: Nagycsütörtök, Füst Milán: Mózes számadása, Bodor Ádám: Egy rossz kinézésű ember, Pilinszky János : Harmadnapon, A tékozló fiú keresése, Karinthy Frigyes : Barabbás, Krúdy Gyula : Szindbád útja a halálnál, Tamási Áron: Kányák a templomban
5. Zsoltárok és himnuszok (10 óra)	A zsoltár típusai. Antik, középkori és 19.-20. századi himnuszok.	Zsoltárok könyve: 23. zsoltár, a 42. zsoltár fordításai és parafrázisai (Szenczi M.A., Balassi Bálint), Füst Milán: Zsoltár; Sappho: Aphroditéhez; Todi: Stabat Mater, Ómagyar Mária siralom, Naphimnusz vagy Dies irae, Kölcsy : Himnusz – Ady Endre: Nekünk Mohács kell, József Attila : Bukj föl az árból, Nagy László : Himnusz minden időben

Témakörök	Tartalmak	Művek
6. Egy próféta (5 óra)	A prófétai szerep változatai	Jónás könyve, Babits: Jónás könyve
7. A középkor két arca (10 óra)	A középkori világkép és művészet jegyei Dante és Villon műveiben A műfordítás lehetőségei	Néhány részlet az Isteni színjátékból (például I. ének, A Pokol kapuja, Odüsszeusz utolsó útja); 3-4 Villon mű (például Ballada tüntetők asszonyairól, Ballada, melyet édesanyja kérésére készített, Apró képek balladája, Haláltánc – részlet a Nagy testamentumból)
8. Tragédiák (15 óra)	A tragédia eredete; az európai kultúra alapkérdései e művekben; Három tragédia kapcsolata, az Antigoné értelmezéstörténete	Oidipus – Antigoné – Hamlet
9. „Történelmi” regény (7 óra)	Egy nagyepikai mű értelmezése: a regényidő és a keletkezési idő kérdéshorizontjainak összeolvadása (Miért fordul a ma írója a történelemhez?)	Eco: A rózsza neve <i>vagy</i> H. Hesse: Narcisz és Goldmund <i>vagy</i> egy mai magyar regény (például Szilágyi István: Hollóidő, Darvasi László: A könnyemutatóványosok legendája, Márton László: Testvériség I., Rakovszky Zsuzsa: A kígyó árnyékában, Háy János: Dzsigerdilen, Spiró György: Fogság)
10. Az anakreoni hagyomány (14 óra)	Egy poétikai hagyomány története kialakulásától korunkig	Anakreon: Engem a szerelem, Gyűlölöm, Reggelizem, Töredék a halálról, Csokonai: A boldogság, Tartózkodó kérelem, Az alvó Lillára, Az anakreoni versek, Vas István: Piroska, Csúnya szeptember, Korán sötétedik, Kibirta, néhány vers Géher István Anakreoni dalok című kötetéből

Memoriter

Teljes művek és részletek szövegű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet), az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása. A megtanulandó szövegek között minden esetben legyen legalább egy kortárs mű vagy műrészlet is.

A továbbhaladás feltételei

Kellő tempójú, olvasható írás, a szöveg megértését biztosító olvasás, felolvasás.

A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat.

A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő szabatos fogalmazás.

A tömegkommunikáció gyakori műfajairól, eszközeikről és hatásukról szerzett alapvető ismeretek birtokában véleményalkotás, kritikus magatartás befogadásukban.

A nyelvi szintek (hang, szó, mondat) szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi megnevezése, rendszerezése.

A beszédhang és a fonéma kapcsolatának értelmezése, a legfőbb hangtani szabályok ismerete, az azokhoz való alkalmazkodás (szükség szerint) szóban és írásban.

Morfológiai és mondattani ismeretek alkalmazása nyelvi anyagok elemzésében.

A magyar helyesírás alapelveinek ismerete, alapvető helyesírási készség.

Jegyzet és vázlat készítése írott szövegről, előadásról.

Könyvtárhasználati tájékozottság.

Jártasság szövegelemző eljárásokban. Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és többletjelentésének megkülönböztetése.

Epikai, drámai, lírai formák, műfajok azonosítása, idő-, tér- és cselekményszerkezet bemutatása, az elbeszélői nézőpont, a beszédhelyzet értelmezése.

Archetípusok, motívumok, műfajok, poétikai sajátosságok felismerése, értelmezése.

A lírai kompozíció meghatározó elemeinek (beszédhelyzet, verselés, ismétlődés) megnevezése.

Az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselés megkülönböztetése, néhány alapvető versforma ismerete.

Kapcsolatok fölidézése a kortárs és a klasszikus, valamint az európai és a magyar irodalmi alkotások között.

10. évfolyam

Magyar nyelv

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
1. A szöveg szerkezete (10 óra)	A szöveg és a mondat. A szöveg felépítése, a szövegegységek. A szöveg szintaktikai szintje, a szövegösszefüggés grammatikai kapcsolóelemei. A logikai kapcsolat, a hiány összetartó szerepe.	Szövegek mikro- és makroszerkezetének feltárása: bekezdések, utalások, kapcsolatok, egyeztetések szerepének vizsgálata, értékelése. Különféle tartalmú, publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati szövegek önálló elemzése szerkezetük és szövegegységeik logikai kapcsolatainak bemutatásával.
2. A szöveg jelentése (11 óra)	A szemantikai és a pragmatikai szint, a szöveg és a kommunikációs folyamat összefüggése. Szótári és lexikális jelentés. Témahálózat, tételmondat, kulcsszavak. A szövegfonetikai és a képi eszközök szerepe a szöveg jelentésében.	Különféle tartalmú, publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózatuk, jelentésrétegeik és szövegegységeik logikai kapcsolatainak bemutatásával. A szórend, az aktuális tagolás és a jelentés összefüggésének figyelembevétele. A koherencia szempontjából hibás szövegek javítása előre- és visszautalással, kihagyással. Nem megfelelő kifejtettségű szövegek javítása. Gyakorlatok a köznyelvitől elütő (például régies, elliptikus, bonyolult mondat szerkezetű) szövegek megértésére. Szövegátalakítás hangnem- és nézőpontváltással, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések, szempontok alapján.
3. Helyesírás (3 óra)	A szöveg központosása	A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra A gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző, idézőjel szerepe.
4. Szövegtípusok (20 óra)	Elbeszélés, leírás, levél műfaji jellemzőinek összefoglalása és rendszerezése. A hallgató igénye, a beszélő lehetőségei a különféle szövegfajtákban. Az értekezés, tanulmány, pályázat kidolgozásának állomásai, stílári jellemzői. Hivatalos írásművek: meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz is követelményei. A tömegkommunikáció tájékoztató, véleményformáló,	A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókinccsének, elem- és szabálykészletének tudatos használata. A stílusváltás képességének bizonyítása változatos témájú és műfajú szóbeli megnyilatkozással különböző kommunikációs helyzetekben. Szövegek műfaji, tematikus, motivikus stb. kapcsolatainak és különbségeinek fölismerése és értelmezése. Hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz) jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás e műfajokban. Önálló szövegalkotás (kézi és digitális) az elbeszélés, leírás, levél, értekezés, pályázat, kritika

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységsformák
	ismeretterjesztő műfajai: cikk, glossza, recenzió, kritika, kommentár, interjú, riport.	műfajában. Különbéle tantárgyak feladatainak megoldása változatos közlésformákban és szövegfajtákkal: definíció, magyarázat, kifejtés, osztályozás, összefoglalás.
5. Stílus a mindennapi nyelvhasználatban (15 óra)	Stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték. Nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok a mindennapi nyelvhasználatban. A stílusrétegek. Az egyéni kifejezés formái a különféle szakmai-tudományos, közéleti, publicisztikai, társalgási stílusrétegekben. A szöveg vizuális megformálása mint stíluselem. Az illusztrációk stílushatása, stílusértéke. A mindennapi nyelvhasználat és a szépirodalmi nyelv stilisztikája. Motivált és motiválatlan szavak. Helyesírás az új kommunikációs eszközök használatában.	A nyelvváltozatok és a nyelvi regiszterek felismerése írott és beszélt nyelvi szövegekben. Kritikai és kreatív olvasással szakmai-tudományos, publicisztikai szövegek metaforikus, metonimikus jelentésének feltárása, értelmezése, értékelése jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbolika, jóhangzás stb.). Szépirodalmi, szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos szövegek értékelésében a szerkezeti és stílus egység, a kifejtettség és információs gazdagság felismerése, értékelése. Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stílus lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stílus különbségének figyelembevételével. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről önálló vélemény kifejtése szóban és írásban különféle műfajokban: élménybeszámoló, ajánlás, glossza, riport, kísértékezés. Stílusgyakorlatok az archaizálás alkalmazására (például archaikus igealakok, korhoz kötött megszólítási formák, társalgási formulák használata).
6. Nyelvtipológia és nyelvi komparatívisztika (15 óra)	Nyelvtípusok: morfológiai és szórendi tipológia. A nyelvi univerzálék (fogalma, példái). A fordítás lehetőségei. A hangszimbolika a magyarban és más nyelvekben. A komparatív nyelvi elemzés lehetőségei, példái.	Példák gyűjtése a magyar nyelvre, illetőleg a tanult idegen nyelvre specifikusan jellemző és a mindkettőben megjelenő jelenségekre (például egyeztetés, illetőleg határozott és határozatlan igeragozás). Példák keresése hangtani szabályokra más nyelvben. Példák gyűjtése a nyelvhasználati normákra a tanult idegen nyelvben, összevetésük a magyarral (például a tegezésnek-magázásnak megfelelő alakulatok). Nem természetes nyelvi szövegek (természettudományos formalizmusok vagy programnyelvek) és természetes nyelvi megfelelőik összehasonlítása. Tipikus fordítási problémák/hibák megoldása, illetőleg javítása. Komparatív vizsgálatok a nyelvtípus megállapítására, jellemzésére, összehasonlítására magyar és idegen nyelvi példákban (a morfémák jellege, sorrendje; alany állítmány és tárgy sorrendje; jelzős szerkezetek felépítése; vonzatstruktúrák összehasonlítása).

Irodalom

Belépő tevékenységformák

Ismeretek szerzése és megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról, a szerző, a mű, az olvasó történetileg változó kapcsolatáról, az irodalom és az olvasóközönség történeti alakulásáról.

Néhány alapmű kortársi és utókori hatásának, olvasatainak önálló ismertetése.

A társművészetekkel való kapcsolatok, párhuzamok néhány alapvető példájának bemutatása.

Az újonnan szerzett műfaji ismeretek, fogalmak biztos alkalmazása a műértelmezésben.

Az olvasott művek elhelyezése különféle kontextusokban, például a magyar irodalom történetében, az alkotó életpályájában, egy hagyomány történetében.

Az átírat mint jellegzetes irodalmi forma értékelése, értelmezése.

Epikus, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai hatóelemeinek feltárása különböző szövegelemző eljárásokkal, műfajelméleti ismeretek alkalmazásával.

A tanult epikus és drámai művekben a szereplők rendszerének, társadalmi és lélektani motivációjának bemutatása.

A művek szereplőit vezérlő értékek és viselkedési minták azonosítása.

Az értékrend és a beszédmód összefüggéseinek vizsgálata.

(Az érettségi követelményeknek megfelelően külön is jelölve: **életmű portré látásmód**)

Témakörök	Tartalmak	Művek
1. A magyar irodalom kezdetei (13 óra)	Portrék a magyar reneszánsz és barokk irodalmából	Janus Pannonius és Balassi Bálint néhány verse; részletek a <u>Szigeti veszedelemből</u>
2. Horatius noster (12 óra)	Egy poétikai hagyomány története kialakulásától korunkig	Horatius: Thaliarcushoz, Licinius Murenához, Berzsenyi : Horác, Osztyáyrészem, Arany János : Kertben, Babits Mihály : A gazda bekeríti házát, Petri György: Horatiusi
3. Kalandos történetek (10 óra)	A regény változatai a magyar- és a világirodalomban	Legalább két mű a következőkből: Cervantes, Voltaire, Swift, Defoe, Jókai ; Rejtő, Szerb Antal: Pendragon legenda; és legalább egy regény filmváltozata
4. Istenes vagy szerelmes versek a magyar irodalomban (12 óra)	Egy téma változatai: művek a klasszikus magyar irodalomból és a mindenkori jelen országos és regionális folyóirataiból (legalább 6 vers)	- Balassi , Berzsenyi : Fohászkodás, Ady , Babits Mihály , József Attila , Pilinszky , Nemes Nagy Ágnes : Istenről – Hiánybetegségeink legnagyobbika, Petri György: A megváltás hátulütői vagy Őszi nagytakarítás – Balassi , Vörösmarty , Petőfi , Vajda, Ady Endre , József Attila , Tóth Árpád, Juhász Gyula, Kosztolányi , Szabó Lőrinc , Nagy László , Nemes Nagy Ágnes , Petri György; dalszövegek
5. A magyar anekdotikus hagyomány vagy A magyar novella történetéből (10 óra)	Egy nem irodalmi műfaj irodalmi alakváltozatai vagy Egy műfaj alakváltozatai	- Mikszáth Kálmán : A gavallérok vagy novellák, Krúdy Gyula : Egy jeles mulattatóról vagy A legnagyobb bolond vagy Jellegzetes úriember a keresztanyám falujából, Kosztolányi Dezső : Április bolondja vagy Esti Kornél X. fejezete, Esterházy Péter: Anekdot (A kis magyar pornográfiából) - legalább négy 4 szerzőtől 6 novella, például Mikszáth , Gózsdu Elek, Petelei István, Tömörkény István, Móricz Krúdy , Karinthy , Kosztolányi , Csáth Géza, Gelléri Andor Endre, Tamási Áron, Nagy Lajos, Sánta Ferenc,

Témakörök	Tartalmak	Művek
		Mészöly Miklós, <u>Örkény István</u> , Mándy Iván, Hajnózy Péter, Lázár Ervin, Tar Sándor, Parti Nagy Lajos, Darvasi László vagy más kortárs szerzők műveiből – további választott művek a régió szerzőitől
6. „Mélyfúrás”: egy életmű belső összefüggései (15 óra)	Petőfi Sándor életművének és kultuszának megközelítése	János vitéz, Az apostol, A helység kalapácsa, korai versek – ars poétikák, dalok, Felhők, családi versek, szerelmes versek, tájleíró költemények, levelek, prózai írások (például Arany Jánoshoz, részletek az Úti levelekből), forradalmi látomásköltészet
7. „Mélyfúrás”: egy életmű belső összefüggései: epika és líra (18 óra)	Arany János életművének megközelítése (ismeretek Arany tanulmányairól, kritikáiról, szerkesztői munkájáról, fordításairól is)	Toldi, Toldi estéje, A nagyidai cigányok vagy Buda halála, lírai művek az életmű különböző korszakaiból, balladatípusok; Zichy Mihály vagy mások ballada-illusztrációi mint értelmezések
8. A magyar óda (10 óra)	Egy műfaj története	Berzsenyi : A magyarokhoz (I.), Petőfi Sándor : Nemzeti dal, Vörösmarty Mihály: Szózat, Arany János : Rendületlenül, Juhász Gyula: Himnusz az emberhez, Kosztolányi : Marcus Aurelius, József Attila : A város peremén
9. Komédiák (12 óra)	A komédia hagyománya kezdetektől máig (legalább 3 mű) Egy komédia színpadon vagy filmen vagy operában	Arisztophanesz vagy Plautus vagy Molière, Shakespeare, esetleg Beaumarchais, esetleg Csokonai , Gogol vagy Jarry vagy Mrozek vagy egy mai magyar komédia (Egressy Zoltán, Hamvai Kornél, Tasnádi István, Kárpáti Péter, Háy János, Spiró György)
10. A romantika (8 óra)	Egy korstílus jellegzetes jegyei az irodalomban és a társművészetekben	A kor angol vagy francia lírai alkotásaiból; Emily Bronte: Üvöltő szelek vagy E.T.A. Hoffmann: Az arany virágcserep, Puskin: Anyegin, Vörösmarty lírájából vagy kisepikájából; Kölcsey lírájából és értekező prózájából; Heine néhány verse
11. Rémtörténetek vagy csavargók, „elátkozott költők” (8 óra)	Egy népszerű műfaj eredete (legalább 1 verses és 1 prózai mű)	E. A. Poe, Mary Shelley; Villon, Tersánszky vagy Kerouac: Úton, Fitzgerald: A nagy Gatsby, Salinger: Zabhegyező, Hajnóczy Péter: A halál kilovagolt Perzsiából, Hobo (Földes László) dalszövegei

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet), az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása. A megtanulandó szövegek között minden esetben legyen legalább egy kortárs mű vagy műrészlet is.

A továbbhaladás feltételei

Jártasság szövegelemző eljárásokban: a tételmondat kiemelése, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések alapján.

Szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózatuk, jelentésrétegeik és szövegegységeik logikai kapcsolatainak bemutatásával.

A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése a szövegek értelmezésében.

A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra.

A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása.

Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértékezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan.

Hivatalos írásművek jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás ezek gyakori műfajaiban.

Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, az eltérő vélemények megértése, újrafogalmazása.

A kifejezőmódok, stílusesszók megfigyelése, értelmezése: a megbeszéltek művek értelmezésének világos összefoglalása.

Tudásanyag megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő műveiről szabatos fogalomhasználattal, önálló vélemény, értelmezés kifejtésével.

A tanult irodalomtörténeti poétikai jellegzetességek felismerése és szerepük értelmezése.

Az olvasott epikai, lírai és drámai művek jelentésrétegeinek tárgyyszerű ismertetése.

11. évfolyam**Magyar nyelv**

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
1. Szocio-lingvisztika (12 óra)	Rétegzettség és norma a nyelvhasználatban. Nyelvváltozatok. A nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái, tartalmi és magatartásbeli követelményei. A saját lakhely és régió nyelvi jellegzetességei. Politikai, vallási, nemi, etnikai és egyéb csoportokhoz tartozást jelző identitást kifejező nyelvi elemek felismerése. A társas interakcióban használt nyelvváltozat kiválasztása. Beszédaktusok. A nyelvhasználat kulturális összefüggései és kultúrák közti különbségei. Változások a mai magyar nyelvben. Nyelvünk helyzete a határon túl. A nyelvtervezés elvei és feladatai. Világnyelvek Mesterséges nyelvek. Idegennyelv –tanulás és -oktatás Szaknyelvek. Fordítás és tolmácsolás. Nyelvi hátrány. Többnyelvűség.	A nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálata, ennek megfelelően döntés nyelvhelyességi kérdésekben, a köznyelv, a tájnyelv, a szaknyelv, a szleng eszközkészletének használatában, a saját nyelvhasználat kontrollja. Példák gyűjtése a nyelvhasználati normák változására és kultúrához kötöttségére. Nyelvhasználati normák és grammatikai szabályok nem szándékos és szándékos megsértésének értelmezése és értékelése (például a stilisztikai hatás forrásaként, illetőleg a nyelvi nehézség, nyelvi hátrány jeleként). Beszédaktusok elemzése. Példák gyűjtése a nyelvhasználati normákra a tanult idegen nyelvben, összevetésük a magyarral (például köszönési formák és társadalmi helyzet összefüggéseinek vizsgálata)

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységek
2. Alapvető retorikai ismeretek (10 óra)	<p>A szónoklat (alkalmi beszéd, előadás) funkciói, fajtái és részei. A beszéd előkészítésének, elrendezésének, s kidolgozásának lépései.</p> <p>A szónoklat (alkalmi beszéd) előadásának követelményei. Az érvelés technikája; érvek, ellenérvek felsorakoztatása, a cáfolat módszerei.</p> <p>A hatásos meggyőzés és véleménynyilvánítás nyelvi kifejezésbeli eszközei a különféle szövegműfajokban, az audiovizuális és multimédiás közlés különböző formáiban.</p>	<p>Közéleti és hivatalos írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd, értekezés műfaji jellemzőinek megfigyelése és értékelése (szerkesztésmód, nyelvi kifejezésmód, retorikai eszközök használata).</p> <p>Az érvelés technikájának alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív vagy induktív érvelés, a cáfolat módszerei.</p> <p>A retorikai eszközök megnevezése és hatásaik értelmezése, értékelése. szépirodalmi művekben, értekező prózában, publicisztikai írásokban, szóbeli megnyilatkozásokban.</p> <p>Szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozása: bevezetés (jóindulat megnyerése, témamejelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés).</p> <p>Szónoklat, alkalmi beszéd előadása a tanult beszédtechnikai, kommunikációs és retorikai ismeretek felhasználásával.</p> <p>Az érvelés technikájának tudatos alkalmazása irodalmi beszámolókból, mindennapi kérdések megválaszolásában szóban és írásban.</p>
3. Szépirodalmi stílus (18 óra)	<p>Hangszimbolika, ritmusjelenségek.</p> <p>A szóképek (trópusok) nyelvi szempontból.</p> <p>Alakzatok (figurák), az ismétlődés különféle formái a hangzás, a szóhasználat, a mondat és a szöveg szintjén.</p> <p>Egyéb stílusesszók a szóhasználatban, a mondat- és a szövegalkotásban.</p> <p>A helyesírás esztétikai lehetőségei a szépirodalomban.</p>	<p>A kifejezésmódok, stílusesszók funkcióinak megfigyelése, értelmezése: a különböző stílusrétegek és a közöttük lévő viszony (például kontraszt) bemutatása irodalmi művekben.</p> <p>A szövegelemzés módszereinek alkalmazása szövegtani, retorikai és irodalomtörténeti ismeretek bevonásával.</p> <p>Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságai fölismerése.</p> <p>Irodalmi szövegek feltételezhető hajdani, illetve a ma olvasójához szóló jelentésrétegeinek megkülönböztetése és e különbség megfogalmazása.</p> <p>A helyesírás értelmező, esztétikai szerepének megfigyelése különféle szövegekben; e lehetőségek felhasználása saját szövegalkotásban.</p>
4. Könyv- és könyvtárhasználat (7 óra)	<p>A könyvtári katalógusok, számítógépes adatbázisok, az internet szerepe az információszerzésben, témák feldolgozásában.</p> <p>A forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei.</p>	<p>Az önálló adatgyűjtés módszereinek kiegészítése a könyvtári katalógusok, bibliográfiák használata mellett a számítógépes adatbázisokkal, az internet kínálta lehetőségekkel.</p> <p>A megfelelő információk kiválasztása, rendszerezése, egyszerűbb bibliográfia, forrásjegyzék összeállítása.</p> <p>Az információfeldolgozás, az idézés technikai szabályainak és etikai normáinak ismerete és alkalmazása.</p> <p>Prezentáció (ppt. vagy egyéb) készítése</p>

Irodalom

Belépő tevékenységformák

A magyar és az európai hagyományok és a modernség együttthatásának felfedezése.

A hagyománytól való eltérés egyedi megjelenési formáinak észrevétele.

Stílusirányzatok jellemző, esetleg mozgalmoszerű vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban

Irányzatok korszakolása, csoportosítása, jellemző vonások, jellegzetes műalkotások társítása.

Az irodalmi nyilvánosság megtapasztalása.

Az olvasott művekben a téma, a kompozíció, a nyelvhasználat, a motívumok összefüggései; a szépirodalom nyelvének megváltozását jelző jelenségek megfigyelése.

Az elemzési jártasság fokozatos bővítése a tanult szövegtani, jelentéstani, stilsztikai, retorikai ismeretekkel.

Az olvasott-látott művekhez kapcsolódó színházi, vizuális konvenciók alapján korok színházának és/vagy filmművészetének bemutatása.

(Az érettségi követelményeknek megfelelően külön is jelölve: **életmű** *portré* látásmód)

Témakörök	Tartalmak	Művek
1. Realizmus; regénytörténet (20 óra)	Egy korstílus jellegzetes jegyei az irodalomban és a társművészetekben (3 mű)	Balzac <i>vagy</i> Stendhal <i>vagy</i> Flaubert egy regénye Móricz : Az Isten háta mögött <i>vagy</i> Mikszáth : Új Zrínyiász Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés <i>vagy</i> Tolsztoj egy műve
2. A modern líra kezdetei <i>vagy</i> a modern dráma útjai (10 óra)	Törekvések, irányzatok, változások a 19. század második felének költészetében A modern dráma kialakulása, a tragédia halála (3 mű)	Néhány vers az alábbi szerzőktől: Baudelaire, Rimbaud, Mallarme, Rilke, Whitman Csehov, Ibsen <i>vagy</i> Brecht, Beckett egy-egy drámája
3. Egy életmű rendje (20 óra)	Ady Endre életművének megközelítése (viták Adyval, Adyról; publicisztikájának főbb irányai is)	Kötetkompozíció és újfajta versnyelv az Új versekben <i>vagy</i> a Vér és aranyban; az életmű tematikus rendje
4. Az irodalom színterei, intézményei régen és ma (12 óra)	Színház, folyóiratok, könyvkiadás, kávéház, rádió, tv, internet; irodalmi műhelyek, társaságok; az irodalom és a kritika nyilvános fórumai (saját régió is)	Szemelvények programadó írásokból, vitákból Kóstoló néhány mai folyóirat, honlap, kiadó, kulturális műsor kínálatából
5. Fejezetek a magyar színház- és drámatörténetből (18 óra)	Egy műnem története a magyar irodalomban (legalább 4 mű) Egy dráma és recepciótörténete: a Bánk bán	Katona: Bánk bán, esetleg Vörösmarty : Csongor és Tünde, Madách: Az ember tragédiája, Molnár Ferenc <i>vagy</i> Örkény István , legalább egy mai magyar dráma (például Spiró György, Mészöly Miklós, Nádas Péter, Tasnádi István)
6. Lélektani és társadalmi regény (15 óra)	Társadalmi és lélektani tényezők összefonódása a 20. század eleji Közép-Európában	Kosztolányi Dezső : Édes Anna, Franz Kafka: Per <i>vagy</i> Robert Musil: Törless iskolaévei
7. A Nyugat (17 óra)	Egy folyóirat és két jeles lírikusa. Életművek formálódása és lehetséges kapcsolataik	Kosztolányi és Babits lírája

Témakörök	Tartalmak	Művek
8. Ars poeticák a magyar irodalomban (15 óra)	Műfaji és történeti áttekintés (legalább 6 régebbi és 2-3 kortárs szerzőtől)	Janus Pannonius, <i>Csokonai, Kölcsey, Petőfi, Arany, Ady, Babits, József Attila, Szabó Lőrinc, Kassák Lajos, Radnóti</i> , Kovács András Ferenc, Tandori Dezső, Petri György, Nádasdy Ádám és/vagy más kortárs költők
9. Stílustörténeti áttekintés (15 óra)	A tanultak rendszerezése és továbbépítése (új: avantgarde, posztmodern – irodalomban és képzőművészetben)	reneszánsz: például egy Petrarca szonett, a barokk kora: például részlet Pázmány egy prózai írásából <i>vagy</i> Mikes Kelemen egy levele <i>vagy</i> a korszak névtelen költészetéből klasszicizmus: Kazinczy epigrammáiból, Racine: a Phaedra előszava, romantika: Victor Hugo: az Hernani előszavából, Vörösmarty: Ábránd, realizmus: Balzac: Előszó az Emberi színjátékhoz, szimbolizmus: Baudelaire: Kapcsolatok <i>vagy</i> Rimbaud Látnok-levelek, avantgarde: Kassák Lajos: A ló meghal, a madarak kirepülnek, szadadon választott művek legalább két irányzatból, posztmodern: Esterházy Péter <i>vagy</i> Parti Nagy Lajos <i>vagy</i> más kortárs szerzők művei alapján
10. Női szemmel (15 óra)	Női szerzők, női szereplők a magyar és világirodalomban. Néhány epikus és lírai mű megközelítése a valós vagy fiktív női nézőpont felől régebbi és újabb korokban	Szappho: Úgy tűnik nékem, Walter von der Vogelweide: A hársfaágak csendes árnyán, Kármán József: Fanni hagyományai, Emily <i>vagy</i> Charlotte Bronte egy regénye, Flaubert: Bovaryné, Tolsztoj: Anna Karenina, Németh László: Iszony, Pályi András: Éltem Szabó Magda egy regénye, Závada Pál: Jadviga párnája Beney Zsuzsa, Takács Zsuzsa, Rakovszky Zsuzsa, Tóth Krisztina <i>és/vagy</i> mások a kortárs magyar női irodalomból

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet), az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása. A megtanulandó szövegek között minden esetben legyen legalább egy kortárs mű vagy műrészlet is.

A továbbhaladás feltételei

A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása.

Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.

Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolóokban, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában.

Közéleti írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd értelmezése.

Lényegre törő, világos felépítésű közlés a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformában.

A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kisértkezés. Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási hibák önálló javítása.

A hosszabb fölkeszülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatok megoldásához önálló könyvtári munka, megadott vagy önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés, az információ-feldolgozás szabályainak megtartásával.

Az idézés szabályainak és etikai normáinak ismerete.

A tanult szociolingvisztikai, stilisztikai, retorikai jelenségek megnevezése, alkalmazása a hétköznapi, szakmai-tudományos és szépirodalmi szövegek értelmezésében. A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben.

Szépirodalmi és egyéb művek olvasásában, megbeszélésében önálló vélemény kialakítása, indoklása.

Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kispikái és lírai alkotásról.

Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása.

Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.

Jellemző hóstípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése.

Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban.

12. évfolyam

Magyar nyelv

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
1. Általános nyelvi ismeretek (8 óra)	A nyelv mint jelrendszer. A beszéd mint cselekvés. Nyelv és gondolkodás, a magyar nyelv és kultúra viszonya. Az európai nyelvcsaládok, nyelvtípusok. A nyelvelsajátítás.	Általános nyelvészeti ismeretek felhasználása a nyelvszemlélet tudatosításában, valamint a konkrét nyelvi jelenségek megítélésében. Tapasztalatok szintetizálása.
2. Történeti nyelvészet (12 óra)	Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, rokonsága, érintkezése más nyelvekkel. Az összehasonlító nyelvtudomány módszerei. A magyar nyelv fő nyelvtörténeti korszakai. A jelentésváltozások. Jelenségek a magyar helyesírás történetéből. A magyar nyelv eredete, rokonsága, történetének korszakai. A nyelv természetes változása és beavatkozás a nyelvbe. A nyelvújítás és a nyelvművelés szerepe. Nyelvészeti problémák/témák bemutatása szóbeli és írásbeli műfajokban (szakszöveg).	A szinkronia nyelvi jelenségeinek magyarázata a diakronia tényeinek figyelembevételével. Nyelvrokonság bizonyítása nyelvi anyag alapján. Nyelvtípus bemutatása nyelvi anyag alapján, véleményalkotás a nyelvtervezés néhány alapvető kérdéséről. A magyar nyelv eredetéről kialakított elméletek ismeretében elhatárolódás a tudománytalan nyelvrokonítástól, de nyitottság az újabb tudományos kutatások irányába. Példák bemutatása a legfőbb nyelvi változásokról. A magyar nyelvtörténet korszakainak jellemzése néhány példával.
3. Az anyanyelvi ismeretek összefoglalása és rendszerezése-fölkeszülés az érettségire. Ennek a témakörnek a célja rendszerező, elmélyítő ismétlés és szisztematikus készülés: az évfolyamra tervezett	A kommunikáció tényezői és funkciói. Az igényes egyéni és közösségi kommunikációs magatartás követelményei. A nyelvi szintek grammatikája (hangtan, szó- és alaktan, mondattan). A szöveg fogalma. A különféle szövegfajták tartalmi és formai jellemzőinek kapcsolata a kommunikációs folyamattal. A kommunikáció pragmatikai szintje, jelenségei.	A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével fölkeszülés az érettségire és a továbbtanulásra. Az egyéni, a kisközösségi, a nyilvános, közéleti és a tömegkommunikációra vonatkozó ismeretek összefoglalása és alkalmazása a nyelvhasználatban minden beszédhelyzetben és a szépirodalmi nyelvi jelenségek megítélésében, a saját nyelvi teljesítmény csiszolásában, az önkorrekciónban.

Témakörök	Tartalmak	Tevékenységformák
tananyagmennyiséget úgy kell elvégezni, hogy erre a témakörre valóban jusson elegendő idő (legalább 12 hét). (24 óra)	Esszé, érvelés, vita és a multimédiás, audiovizuális megjelenítés formái, eszközei (például prezentáció). A gyakorlati írásbeliség jellemző műfajai, azok sajátos formái és tartalmi elemei.	<p>Kommunikatív szempontok tudatos alkalmazása a különféle szövegek elemzésében, értékelésében: a kommunikációs funkció, előfeltevések, tudáskeret, pragmatikai jelentés stb. megítélésében.</p> <p>Szövegformálási, szövegszerkesztési és helyesírási problémák megnevezése, a hibák önálló javítása.</p> <p>Adott, illetve önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés és válogatás többféle forrásból, jegyzet, vázlat, hivatkozás, forrásjegyzék készítése.</p> <p>Az ismeretterjesztő (például műelemző, művelődéstörténeti, művészettörténeti, nyelvészeti) irodalom alkotó felhasználása feljegyzés, beszámoló, értekezés, kiselőadás, hozzászólás formájában.</p> <p>Szövegalkotás a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformákban.</p> <p>A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kísértekezés.</p> <p>Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig).</p> <p>Önálló tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyvismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében.</p>

Irodalom

Belépő tevékenységformák

Következtetések megfogalmazása az újonnan olvasott művek műfaji sajátosságaiból, irányzati, egyedi stílusbeli jellemzőkből, előadásmódból, versformákból, szakszerű fogalomhasználattal.

Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése, történeti változásainak vizsgálata. A művészeti ágak (irodalom, zene, építészet, képzőművészet, színház, film) kölcsönhatásának bemutatása példákkal.

Világszemlélet, filozófia, magatartásforma koronkénti meghatározottságai és művészi megjelenései.

Az irodalom megjelenéseinek kutatása, felismerése más közegekben (például filmen, rajzfilmen, televízióban, képregényben, hangzó közegben – például versmondás, hangoskönyv, rádiójáték, dal, megzenésített vers, daljáték-, digitális közegben – például internetes költészet, digitális, multimédiás kiadás, animáció); az adaptáció, a műfajcsere jelensége, jellegzetes megoldásai a posztmodern, kortárs magas művészeti és szórakoztató művekben.

(Az érettségi követelményeknek megfelelően külön is jelölve: **életmű portré látásmód**)

Témakör	Tartalom	Művek
1. Motívumok egy életműben (22 óra)	József Attila életművének megközelítése	A táj vagy a gyermekiség vagy a szerelem vagy a közéleti kérdések köré szervezett életmű illetve művek + néhány gondolati – létértelmező vers
2. Portrék a század első felének magyar irodalmából (22 óra)	Tájékozódás a 20. század irodalmában A kortársak elődeinek ismerete	Legalább 3 szerző néhány műve vagy hosszabb művének részlete a következők közül: <u>Kassák Lajos</u> , <u>Szabó Lőrinc</u> , <u>Illyés Gyula</u> , <u>Radnóti Miklós</u> , <u>Weöres Sándor</u> , <u>Márai Sándor</u> , <u>Nagy László</u>
3. Portrék, művek a század világirodalmából (15 óra)	Tájékozódás a 20. század világirodalmában (Esetleg egy mű zenei, filmes vagy színpadi adaptációja.)	Legalább 2 szerző 1-1 műve a következőkből: Thomas Mann, Hermann Hesse, Bulgakov, Garcia Marquez, Camus; Arthur Miller, Stoppard, T. S. Eliot, Benn, Lorca, Celan
4. Újfajta narratív eljárások mint jelentésteremtő tényezők (12 óra)	A 20. századi magyar történelmi traumák gyerekszemmel, új prózapoétikai eszközökkel.	Ottlik Géza: Iskola a határon, Kertész Imre: Sorstalanság
5. Mai magyar irodalom – próza (15 óra)	Néhány mű (eddig nem választott szerzőktől)	Legalább 1 regény vagy elbeszélés-gyűjtemény (például Esterházy Péter, Nádas Péter, Lengyel Péter, Szilágyi István, Bodor Ádám, Grendel Lajos, Gion Nándor, Darvasi László, Háy János, Márton László, Garaczi László, Grecsó Krisztián, Bartis Attila, Parti Nagy Lajos, Spiró György, Závada Pál)
6. Mai magyar irodalom – líra és dráma (15 óra)	Néhány mű (eddig nem választott szerzőktől)	legalább 2 szerző néhány műve (például Tandori Dezső, Oravecz Imre, Orbán Ottó, Szilágyi Domokos, Kányádi Sándor, Tolnai Ottó, Térey János, Tóth Krisztina, Ferencz Győző, Csengery Kristóf, Kovács András Ferenc, Kemény István, Kukorelly Endre) (például Nádas Péter, Spiró György, Nagy András, Márton László, Kárpáti Péter, Tasnádi István, Egressy Zoltán)
7. Felkészülés az érettségire Ennek a témakörnek a célja rendszerező, elmélyítő ismétlés és szisztematikus készülés: az évfolyamra tervezett tananyagmennyiséget úgy kell elvégezni, hogy erre a témakörre valóban jusson elegendő idő (legalább 12 hét). (Középszintre való készülés esetén viszont ekkor lehetőség nyílik a szabadon választható témakörök közül nem tárgyaltak áttekintésére (például istenes vagy	– írásbeli műfajok (közép és/vagy emelt szintre) – tesztek (emelt szintre) – szóbeli tételek (közép és/vagy emelt szintre): felkészülés a tartalmi és az előadásmódbeli kritériumoknak megfelelően	– a műelemző, összehasonlító, érvelő, reflektáló szövegfajta sajátosságai – az aktuális év kijelölt tételei szóbeli tételei szerint

Témakör	Tartalom	Művek
szerelmes versek, anekdotikus hagyomány vagy a magyar novella történetéből, rémtörténetek vagy csavargótörténetek, a modern líra kezdetei vagy a modern dráma útjai) (47 óra)		

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet), az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása. A megtanulandó szövegek között minden esetben legyen legalább egy kortárs mű vagy műrészlet is.

A továbbhaladás feltételei

A megértést biztosító olvasni tudás; törekvés a rendezett, olvasható írásképre, megfelelő helyesírásra minden írásbeli munkában.

A páros, a kisközösségi, a magán- és közéleti kommunikációról, a tömegkommunikációról tanultak alkalmazása az egyéni nyelvhasználatban, a különféle szövegműfajok értelmezésében.

A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles szóbeli előadás, ismertetés, összegezés.

Újfajta szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek megértése.

Világos felépítésű, szabatos szöveg alkotása a mindennapi élet problémáiról, irodalmi élményekről szóban és írásban.

A könyvtár lehetőségeinek felhasználása önálló feladatok megoldásához: szakszerű anyaggyűjtés, -feldolgozás, idézés.

Tájékozottság az általános nyelvészet tanulmányozott témaköreiben.

Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között, a magyar nyelv legfőbb történeti korszakairól, példák bemutatása a legfőbb nyelvi változásokról.

Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok birtokában az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi hátterének és a szöveg jelentésének értelmezése.

Értekezés és esszé írása megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban. Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai és/vagy poétikai szempontú összevetése.

Korábbi művek 20. századi utóélete, hatása az irodalmi hagyományban.

Életművek (az érettségien kötelező hat magyar klasszikus) ismeretének bizonyítása: az alkotói pálya jelentős irodalomtörténeti tényeinek, tematikai, formabeli változatosságának bemutatásával.

Művek közötti kapcsolatok, témák, fölismerése és értékelése.

A pályaképek néhány tematikus, műfajbeli, tartalmi változásának bemutatása, összhangban az egyes életművek sajátosságaival.

Portré: a szerző és műve, az életmű jellemző témáinak, műfajainak bemutatásával.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A továbbhaladás feltételei a képzésnek ebben a szakaszában sem közvetlenül a minimum követelményeket jelentik, vagyis nem elsősorban az elégséges/elégtelen határok megvonásához nyújtanak támpontot. Sokkal inkább célja a legfőbb képzési feladatoknak, a **fejlesztés csomópontjainak kijelölése** az éves tananyagban. Tájékoztatásul szolgálhat ahhoz, hogy amíg a csoport a **tevékenységi formákat** nem birtokolja, a megjelölt **képességekkel** nem rendelkezik, addig a szaktanár ne törekedjen elsősorban újabb és újabb ismeretanyag átadására, hanem fektessen minél nagyobb súlyt a lemaradt tanulók felzárkóztatására differenciált munkavégzés, képességfejlesztés keretében.

Az érettségit adó középiskolákban a 12. évfolyam végére „végcélt” jelentenek az érettségi vizsga szabályzatában középszintre megfogalmazott részletes vizsgakövetelmények. A tanulók teljesítményének értékelésében ezek közül elsődleges szerepet kapnak a **szövegértési és szövegalkotási kompetenciák**, az évfolyamokon belépő tevékenységformáknak megfelelően. A mérések és az értékelés szempontjai között mindenképpen figyelembe kell venni a vizsgaszabályzatban az írásbeli és szóbeli teljesítmények értékeléséhez megfogalmazott (témafüggetlen) értékelési szempontokat az egyes évfolyamoknak megfelelő, azokon elvárható szinten. Ugyanígy súllyal szükséges figyelembe venni az egyes tanulók teljesítmények értékelésénél a különféle belépő tevékenységi formákban mutatott aktivitást, a társakkal való **együtműködés képességét** (kooperáció), a törekvést a **sikeres kommunikációra**, munkavégzésre, illetve az ezeken a területeken mutatott előrelépést. A 9–12. évfolyamokon egyre inkább követelmény az **önállóság**: az ismeretek önálló alkalmazása, problémák felvetése, megfogalmazása és válaszok, megoldások keresése, alternatívák önálló megrajzolása, az önértékelés, az **önkontroll** képessége. Ugyancsak az értékelés szempontja a tanulók saját munkáinak tartalmi, esztétikai színvonala, valamint a vizsgakövetelményeknek, az életkori sajátosságoknak megfelelő **fogalomhasználat** (az egyes évfolyamok tananyagához kapcsolódó nyelvi, retorikai, stilisztikai, erkölcsi, poétikai fogalmak felismerése, megfelelő használata szóban és írásban – de nem definiálása). Az értékelésnél fontos szempont az előrelépés mozzanata mindezekben a területeken. A 12. évfolyamon elvárás valamely téma önálló feldolgozása a felkészüléstől az előadásig (a könyvtári, elektronikus adathordozókra épített anyaggyűjtéstől a kidolgozás lépésein keresztül a szóbeli és/vagy írásbeli megformálásig), illetve a részvétel valamely csoportos projektmunka elkészítésében és / vagy egyéni projektmunka készítése.

A magyar nyelv és irodalom tantárgy oktatásában célul tűztük ki az értékek közvetítését, a nemzeti és kulturális identitás erősítését, feltöltését tartalommal, valamint a minőségi megnyilatkozás iránti igény felkeltését, az esztétikai, erkölcsi ítélőképesség erősítését. Ennek megfelelően a teljesítmények értékelésénél figyelembe kell venni az **önismereti, önmegértési és önkifejezési szándék fejlettségét**, a megértő, a sikeres kommunikációra törekvő attitűd kialakulását, az **önművelés** képességének, az olvasmány- (film-, stb.) választásban megnyilvánuló **tudatosság** fokát.

A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom:

A nyelv és a nyelvek (szerk. Kenesei István) www.nytud.hu

A világ nyelvei. (szerk.: Fodor István)

Aczel, Richard: Hogyan írjunk esszét?

Arató László – Pála Károly: A szöveg vonzásában I–III.

Crystal, David: A nyelv enciklopédiája

Nézőpontok motívumok (szerk. Fenyő D. György)

A Biblia az irodalomban (szerk. Fenyő D. György)

Kálmán László – Trón Viktor: Bevezetés a nyelvtudományba

Montágh Imre: Mondjam vagy mutassam?

Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv

Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: Szövegtani kaleidoszkóp

Pinker, Steven: A nyelvi ösztön

Irodalomtanítás I–II. (szerk. Sipos Lajos)

Sziksizainé Nagy Irma: Szövegértés – szövegelemzés – szövegalkotás

IV. Emelt szintű történelem tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **történelem** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámjai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	148	148	148	128
Történelem	148	148	185	160

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	74	74	111	96
Matematika	92,5	92,5	92,5	80
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	55,5	55,5	55,5	
Biológia és egészségtan		37	55,5	64
Kémia	74	55,5		
Földrajz	74	55,5		
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma				32
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			55,5	48
Kötelező óraszám a törvény alapján	1017,5	1017,5	1110	960

1. Célok, feladatok

A XXI. század elején egyre fontosabbá válik a közoktatásban is a tehetséggondozás. A gimnáziumi történelemtanítás speciális célja lehet a hatékony nemzeti tehetséfejlesztés: az átlag feletti általános képességek, az átlagot meghaladó speciális képességek fejlesztése, a kreativitás és a feladat iránti elkötelezettség növelése.

A gimnáziumi történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van számos pozitív személyiségjegy kifejlesztésében, tudatosításában. A történelmi múlt ismerete, a történelmi eseményekben részt vevők tetteinek, döntéseik és cselekedeteik motívumainak megértése segíti az elvont gondolkodás fejlődését, fejleszti az anyanyelvi képességet, a memóriát, a hatékony információfeldolgozási stratégiák kialakítását. A múltból a jelenbe vezető utak feltárása segít a jelenkor politikai, gazdasági, társadalmi jelenségeinek megértésében, a tehetséges tanulók problémaérzékenységének fejlesztésében, a történelmi összefüggések megértésében.

A történelem tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve feladata az ismeretek és az elsajátítási folyamat tananyagot túllépő kiszélesítése, újszerű tartalmak közvetítése, az érdeklődés kihasználása és fejlesztése. Rugalmas, sokféle képességterületet átfogó programra van szükség, amely fejleszti az átlag feletti képességeket, a magas szintű, elvont gondolkodást, a fogalomalkotást és a kombinációkészséget, az időbeli és térbeli viszonyok látását, a kritikus, elemző gondolkodást.

Kiemelt cél, hogy az érdeklődő, kitartó, önállóan gondolkodó, ötletgazdag, versenyszellemmel rendelkező tanuló sikeres legyen a felsőoktatásban. Ehhez a történelem és a társadalmi ismeretek elsajátításában olyan körülményeket kell teremtenünk, ahol a tudás megszerzésének módja örömet jelent a diákok számára. A történelem, a társadalom megismerésében növekvő szerepet kell kapnia a média és a digitális ismerethordozók eszközeinek, hogy a diákok tudása ne szűküljön le a történelmi tények ismeretére, hanem mindez problémaérzékenységgel, a tudás bővítésének igényével, az önálló tanulási, tájékozódási módszerek ismeretével is járjon együtt. Így alakulhat ki a tanulónak az iskolai tanulmányokon túlmutató pozitív viszonya a társadalomtudományokhoz. A történelem eseményei és a személyiségek tettei, a művelődés- és életmódtörténet megismertetése közben mód nyílik az egyes korokban érvényesülő értékrendek vizsgálatára, az erkölcsi kategóriák változásának bemutatására is.

A múlt sorskérdéseiben mai életünk problémái is megjelenhetnek. Elemzésük, megértésük megerősítheti a tehetséges egyént a nemzetért, a társadalomért, a kisebb közösségekért, az önmagáért vállalt felelős magatartásában. Mindennek feltétele a kritikai szemléletmód, az elemzőkészség, a független gondolkodás fejlesztése, melynek segítségével láthatóvá és értékelhetővé válnak a jelen és a múlt alternatívái.

2. Fejlesztési követelmények

A gimnáziumi történelemtanítás kiemelt feladata a forráskezelés készségeinek fejlesztése. A gimnáziumi tanulmányok végére a tanulónak ismerniük kell a különböző fajtájú elsődleges és másodlagos források elemzésének, értékelésének szabályait, a tudományos anyaggyűjtés elemeit. Alapkövetelmény a tájékozódás készsége könyvtárakban, kézikönyvekben, lexikonokban, atlaszokban, ismeretterjesztő folyóiratokban. Járatosnak kell lenniük az internetes keresőprogramok és a történelem, továbbá társtudományai anyagát hordozó digitális programok kezelésében.

Az oksági viszonyok összetettségének felismertetésével igényt ébresztünk a tanulóknál a történelmi jelenségek elrendezésére, megértésére. A tehetséges diákoknak okok és következmények bonyolult hálójában kell bemutatniuk és értelmezniük az egyének és csoportok indítékait, választási lehetőségeit és kényszerit is. Mindennek feltétele az adott történelmi-társadalmi helyzet lényeges és lényegtelen jelenségeinek elhatárolása. Kívánatos, hogy az egyén felelősséggel viszonyuljon a köz ügyeihez. Ezt a beállítódást erősítheti a történelemtanítás azzal, ha reális képet alakít ki a fiatalokban az egyének és csoportok szerepéről az események alakulásában.

Az ismeretszerzési és feldolgozási képességek formálása elválaszthatatlan a kifejezőképességek fejlesztésétől. Történelmi tanulmányaik során a diákoknak el kell jutniuk az elsődleges és másodlagos források pontos tartalmi ismertetésétől, gondolatmenetük adatokkal és nevekkel együtt történő felidézésétől a beszámoló és kiselőadások élvezhető, követhető megtartásáig, a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés, érvelés szóbeli formáinak gyakorlati alkalmazásáig, megfelelően használva a történelem és a társtudományok legfontosabb fogalmait és szakkifejezéseit.

Szóbeli vagy írásbeli feladatok elvégzésekor törekedjenek a téma, probléma egyértelmű megfogalmazására, megoldására. A diákok tudjanak vázlatot és a felelettervet készíteni, ismerjék a kivonatolás és jegyzetelés (élőszóban vagy hangfelvételtől elhangzó előadásról, magyarázatról, fejtegetésről), a táblázatkészítés technikáit, illetve a szövegszerkesztő programok alkalmazását. Legyenek képesek önállóan, korabeli források és a szakirodalom felhasználásával hosszabb tanulmányok elkészítésére.

A képi kifejezés módszerei közül a középiskolában lehetőséget kell adnunk diagramok, grafikonok elkészítésére, elemzésére, képi ismerethordozók gyűjtésére, válogatására, esetleg készítésére (fénykép, videofelvétel).

Fontos feladat az időben való tájékozódás képességének és készségének fejlesztése, a szinkron kronológiai adatok kezelése. Nem okozhat nehézséget számukra kronológiai táblázatok elkészítése, kronológiai munkák használata.

Fontos a történelmi térben való tájékozódás képességeinek továbbfejlesztése is. A történelmi térképek olvasása, a terület és távolság kiszámítása és becslése, térképvázlat önálló megrajzolása váljon készség szintű tudássá. A diákoknak fel kell ismerniük a történelmi tér változásait. A legfontosabb történelmi helyeket el kell helyezniük vaktérképen is. Képesé kell válniuk a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolására, a történelem

eseményeinek és a természeti feltételek viszonyának érzékeltetésére. Mindezek gyakorlása során alkalmat kell teremteni a történelmi jelenségek értelmezésében az ökológiai szemléletmód kialakítására is.

A képességek hatékony fejlesztésének fontos eszköze a differenciált tanulás, a kooperatív tanulási technikák alkalmazása (egyéni, pár-, csoport és projekt munka).

Fejlesztési feladatok a 9–12. évfolyamokon

1. Ismeretszerzés, tanulás

Ismeretszerzés irányított beszélgetésekből, vitákból, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből.

Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból.

Információk gyűjtése adott témához könyvtárban, médiatárban, múzeumban, az interneten. A gyűjtött információk önálló rendszerezése és értelmezése.

A történelmi múlt rekonstruálása különböző jellegű források alapján.

Az olvasmányokról lényegyet kiemelő, pontos és részletes jegyzetek készítése.

Előadás önálló jegyzetelése.

Történelmi, társadalomtudományi kézikönyvek, atlaszok, lexikonok, történelmi szakhonlapok ismerete és használata.

A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben.

2. Kritikai gondolkodás

Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témákkal kapcsolatban.

Társadalmi-történelmi problémák felismerése és megfogalmazása, a tanult ismeretek problémaközpontú elrendezése, értékelése.

A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szövegértelmezés adott szempontok szerint.

Többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása, értékelése.

Különféle társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása.

Az információforrások kritikus kezelése. Kérdések megfogalmazása a forrás megbízhatóságára, – különös tekintettel az internetes források megbízhatóságára – a szerző esetleges elfogultságaira, tájékozottságára, rejtett szándékaira stb. vonatkozólag.

Történelmi-társadalmi adatok, modellek és elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából.

Szépirodalmi és más fiktív elbeszélések összehasonlítása történelmi elbeszélésekkel a narráció módja alapján.

Szépirodalmi szövegek, dokumentum- és történelmi ismeretterjesztő filmek stb. vizsgálata, elemzése a történelmi hitelesség szempontjából.

Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése. Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról.

Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból.

Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására.

Különféle értékrendek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása. Társadalmi-történelmi jelenségek értékelése a saját értékrendnek megfelelő szempontok alapján.

Különféle társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása strukturális és funkcionális szempontok alapján.

Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek háttéréről, feltételeiről, közvetlen és mélyebb okairól. Érvek gyűjtése a feltevések mellett és ellen. Az érvek kritikai értékelése.

A megismert jelenségek rendezése okok és okozatok, hasonlóságok és különbségek, szándékok és következmények szerint. Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák) használata.

3. Kommunikáció

Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása, érvelésük összefoglalása és figyelembevétel.

A vita során a véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése mások véleményének figyelembevételével.

Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban.

A különböző információforrások – köztük primer történelmi források – elemzéséből levont következtetések, illetve különféle társadalmi-történelmi összefüggések szóbeli kifejtése.

Beszámoló, kiselőadás tartása a szépirodalomból, a népszerű tudományos irodalomból, történelmi forrásokból származó szövegek, valamint a sajtó, a rádió- és a tévéműsorok alapján.

Esszé írása történelmi-társadalmi témákról, ennek kapcsán a kérdés világos megfogalmazása, a bizonyítékok és cáfolatok kifejtése, a következtetések levonása.

Történelmi, társadalmi témák vizuális ábrázolása. Rajzos vázlat, folyamatábra, diagram készítése. Önállóan gyűjtött képekből összeállítás, tábló készítése. Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése.

Események, történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése.

Korabeli források és a szakirodalom alapján önálló, hosszabb terjedelmű, problémaközpontú tanulmány készítése. Pl. történelmi személyiség, adott történelmi helyzet stb. vizsgálata.

4. Térben-időben való tájékozódás

Történelmi korszakok, periódusok nevének használata a történelmi idő tagolására.

Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel, kronológiai adatok rendezése.

Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.

A világtörténet, az európai történelem, a magyar történelem és a helytörténet eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.

Az egyes történelmi jelenségek (gazdaság, kultúra, politika stb.) eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.

Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása.

A történelmi tér változásainak leolvasása különböző (pl. népsűrűséget, vallási megoszlást ábrázoló) térképekről.

Az adott téma tanulmányozásához leginkább megfelelő térkép kiválasztása különféle atlaszokból.

Térképvázlatok rajzolása szöveges információforrások alapján.

5. A tartalom kulcselemei

Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy további ismereteket szerezzenek a családjuk történetéről, iskolájuk történetéről és hagyományairól, lakóhelyük múltjáról, hagyományairól, továbbá a környék, a régió természeti, történelmi értékeiről, az azokat fenyegető veszélyekről és a megóvásukra tett erőfeszítésekről.

Egy-egy történelmi témát (a politika-, a gazdaság-, a társadalom-, a tudomány-, a technika- vagy a művelődéstörténet, illetve a történelmi ökológia köréből) mélységében tanulmányozzanak.

További ismereteket szerezzenek a magyar állam és a magyar nép történetének fordulópontjairól, államiságunk jelképeiről, ismerkedjenek meg a magyar történelem kiemelkedő személyiségeivel.

Gyűjtsenek ismereteket az európai történelem jelentős állomásairól és az Európán kívüli civilizációkról.

Szerezzenek ismereteket a határon túli magyarok történetéről és kultúrájáról, a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek (köztük a romák) történetéről, a magyarországi zsidóság történetéről.

Ismerkedjenek meg a 20. század nagy hatalmi, társadalmi és értékkonfliktusaival.

Továbbá ismerhessék meg jelentős történelmi személyiségek átfogó pályaképét.

Szerezzenek ismereteket a szűkös erőforrásokkal való racionális gazdálkodás lehetőségeiről.

Elemezhetik a globális problémák, mindenekelőtt az ökológiai válság és az információs forradalom társadalmi-történelmi összefüggéseit.

Tehetségüknek, felkészültségüknek megfelelő szinten kommunikációt folytassanak olyan témakörökről, mint a tudományos gondolkodás fejlődése, az erkölcs, a politika szerepe, a mai magyar társadalom és gazdaság, a vállalkozás, a munkavállalás, Magyarország és az Európai Unió politikai rendszere, az érdekképviselők szerepe, tevékenysége.

Ugyancsak folytassanak kommunikációt olyan témakörökről, mint napjaink nemzetközi konfliktusai, továbbá a demokrácia, az emberi jogok, az alapvető szabadságjogok, a fegyveres konfliktusok és a nemzetközi humanitárius jog alkalmazása, továbbá a természeti és az emberek által okozott katasztrófák és a humanitárius segítségnyújtás.

Szembesüljenek a szabadság és a felelősség emberi dimenzióival a magán- és a közélet különböző területein.

Ismerkedjenek olyan köznapi és kiélezett élethelyzetekkel, konfliktusokkal, amelyek rávilágítanak az erkölcsi értékminőségek és az emberi helytállás jelentőségére, illetve az azokkal kapcsolatos problémákra, ismerjék az alapvető fogyasztói magatartásmintákat, egy-egy konkrét példán keresztül tudják értelmezni a reklám és marketinghatások szerepét, váljanak képessé tájékozódni a fogyasztói jogok érvényesítése terén.

6. A reflexiót irányító kérdések

Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők:

Vannak-e abszolút erkölcsi értékek?

Miért kerülhet ellentmondásba erkölcs és jog?

Milyen útvonalok vannak az önmegvalósításnak?

Hányféle közösségi identitása lehet egy embernek?

Milyen értelemben beszélhetünk ok-okozati viszonyokról a történelemben? Van-e történelmi determinizmus?

Haladhat-e kényszerpályán egy ország, nép, társadalmi csoport, egyház stb. történelme?

Hogyan élhetnek együtt különböző kultúrák, vallások, népek? Milyen lehetőségei és akadályai vannak a kultúrák közötti kommunikációnak? Szükségszerű-e, hogy konfliktusba kerülnek az egyes kultúrák, vallások, együtt élő népek?

Hogyan lehetséges, hogy ugyanazt a történelmi eseményt vagy jelenséget különböző korokban, eltérő társadalmi vagy politikai berendezkedésű országokban különbözőképpen értelmezik?

Mi az erőszak szerepe a történelemben?

Hogyan befolyásolja a geopolitikai helyzet egy állam, egy térség lehetőségeit?

Hogyan változott az állam szerepe a történelemben?

Az érdekek vagy az értékek hatása erősebb-e a különböző korok társadalmában?

Mi lehet a szerepe az egyénnek a történelemben?

Mi lehet a tömeg szerepe a történelemben?

Mennyiben befolyásoló tényező az állami döntéshozatalban az egyén és a tömeg?

Mi a különbség a reform és a forradalom között?

A forradalom szükségszerűen pozitív hatású-e?

Melyek a demokrácia és a diktatúra működési jellemzői?

Melyek a demokratikus politikusi és állampolgári magatartás jellemzői?

Lehet-e politikamentes a történettudomány? Létezik-e történelmi objektivitás?

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Írásos és tárgyi emlékek (források) csoportosítása.

Tárgyi és írásos forrásokból ismeretek merítésére, rendszerezése és következtetések levonása.

Lényegkiemelés megadott szempontok szerint.

Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészletek összehasonlítása. Tudományos-ismeretterjesztő szöveg lényegének kiemelése, tartalmi összehasonlítása egyéb ismeretforrásokkal.

A részletek iránti érzékenység a források feldolgozása és elemzése során.

Tájékozódás kézikönyvekben, az ismeretterjesztő folyóiratok repertóriumában és az internet magyar nyelvű keresőprogramjaiban.

A forrásörző intézmények megismertetése (levéltár, múzeum, könyvtár).

Tájékozódás a történelem megismerését segítő segédtudományokban.

Annak felismerése és bizonyítása, hogy a történelmi eseményeknek általában több oka és következménye van.

A tanult okok és következmények szerinti rendszerezése, a különböző típusú okok és következmények megkülönböztetése, azok eltérő jelentőségének felismerése és az okokkal és következményekkel kapcsolatos önálló kérdések megfogalmazása.

A lényeges és a kevésbé lényeges szempontok, tényezők közötti különbségtétel.

Képesség az östörténet, az ókor és a középkor kutatásával kapcsolatos, ellentétes nézetek összehasonlítására és megvitatására, önálló kérdések megfogalmazására, valamint annak megállapítására, hogy miként függhetnek össze a történelmi események okai, következményei és a benne résztvevők szándékai.

Másodlagos forrásokban fellelhető leegyszerűsítő vélemények kritikus értelmezése.

Történelmi korszakolás, vitatott kérdések – korszakhatárok ismerete. Az időszámítással kapcsolatos ismeretek és fogalmak. A nagy történelmi korok és a kisebb korszakok elnevezésének, sorrendjének, valamint legfontosabb jellemzőinek ismerete.

Az időszámítási egységek használatának elsajátítása, i. e./Kr. e. és i. sz./Kr. u. értelmezése.

Jegyzetkészítés kb. 5–6 percnyi normál beszédtempójú előadásrészletről.

Kivonat készítése rövidebb (4–5 oldalnyi) tudományos-ismeretterjesztő szövegrészletről, feleletterv készítése megadott témáról.

Tematikus bibliográfiák készítése az iskolai és közkönyvtárak anyagának, az elektronikus adatbázisoknak és az internetnek a felhasználásával.

Kifejezőképességek

Híres ókori és középkori tárgyi emlékek felismerése, azok bemutatása előszóban.

Az ókor és a korai középkor 1-2 jelentős személyiségének életútjából történelmi, erkölcsi tanulságok levonása.

Kiemelkedő történelmi személyiségek döntéseinek értékelése, a lehetséges alternatívák számbavétele.

Érvekkel alátámasztott vélemények bemutatása a többféleképpen értékelhető eseményekről, személyekről.

A változás történelmi jellegének értelmezése meghatározott ős-, ó- és kora középkori jelenségekben, folyamatokban.

A történelmi korszakra vonatkozó szakkifejezések, fogalmak helyes használata, a történelmi fogalmak szabatos meghatározása.

Vitaindítók tartása adott témáról.

Szövegi ismertető (felelet, kiselőadás) tartása előzetes vázlatkészítéssel.

Előre megadott álláspontok képviselése egyes történelmi kérdések megvitatása során.

Tematikus kiállítás megtekintése, a látottak elemző bemutatása.

Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági és társadalomtörténelmi adatok bemutatásához.

Tájékozódás időben

A kronológia, mint segédtudomány ismerete.

Konkrét történelmi események időben való elhelyezése, a keresztény időszámítás összehasonlítása az egyiptomi, a zsidó, a görög, a római és az iszlám időszámítással.

Történelmi jelenségek változásainak hosszabb időn át történő végigkísérése.

A magyar őstörténet, a vándorlás és a honfoglalás eseményeinek hozzárendelése az egyetemes vagy az európai történelem nagy korszakaihoz, különbségek és egybeesések felismerése.

Időrendi táblázat készítése.

Tájékozódás térben

A történelmi földrajz, mint segédtudomány ismerete. Konkrét történelmi események térben való elhelyezése. Történelmi jelenségek természeti feltételeinek megállapítása történelmi és földrajzi térképlapok egymás mellé illesztésével.

A történelmi tér változásainak ismerete. Történelmi helyek megkeresése mai helyzetet tükröző térképeken.

Történelmi térképvázlatok és rajzok készítése egy-egy történelmi táj egységeiről, s ezen a tanév folyamán tanultak névanyagának, birodalmi határainak, jelentősebb eseményeinek bemutatása.

Témakörök

Tartalmak

Bevezetés a történettudományba (8 óra)

A történelem és a történettudomány feladata, viszonya.

A források jelentősége, a források típusai.

Bevezetés a forráselemzés módszereibe.

A források gyűjtő és őrző tudományos intézmények.

Néhány kiegészítő- és segédtudomány:

Kronológia

Történelmi földrajz

Egyetemes heraldika

Egyetemes inszigniológia

Egyetemes vexillológia

Diplomatika

Paleográfia

A magyar történettudomány fejlődésének áttekintése.

Ismerkedés a történelmi szakirodalom és folyóiratok használatával.

Térképismeret, térképhasználat.

Az újságolvasás „titkai”.

Könyvtárlátogatás.

Nemzeti jelképeink (6 óra)

A jelképek szerepe a nemzettudatban jelképek változása és állandósága történelmünkben.
A magyar címer jellemzői, címertörténeti áttekintés.
Nemzeti zászlónk bemutatása, története.
Nemzeti himnuszunk irodalmi és zenei jellemzői, szerzői, története.
Parlamentünk építészeti és intézményi jellemzői, szerepe a közéletünkben.
Magyar koronázási jelvények, a korona története és a koronázási szertartás.
Nemzeti ünnepeink, (időpont, eredet, megjelenített tartalom, hagyományok).

Az egyén a történelemben (4 óra)

Származás és eredettan.
A genealógia története.
A genealógiakutatás ma, történeti, szociológiai és genetikai irányzatai.
A genealógia tárgyi és írott forrásai.
Személynév, keresztnév, ragadványnév.
Névjelentés.
Származás, rokonság, hovatartozás.
Családfakészítés.

Helytörténeti ismeretek (5 óra)

Településtörténetek, lakóhelytörténet.
Ismerkedés lakóhelyünk történetével.
A helyi múzeum anyagának megismerése.
A könyvtár helytörténeti anyaga.
Iskolánk története.
Megyénk, régióink néprajzi – történeti hagyományai.

Ősi társadalmak (8 óra)

Az ember helye a Föld ökológiai rendszerében, elképzelések az ember származásáról, az ember eredetével kapcsolatos elméletek közti különbség, a tudományos ismeretek korlátai.
Az emberré válás folyamata a régészeti leletek tükrében. A „két lábra állás” következményláncolata.
Az ősi társadalmak földrajzi elhelyezkedése, a Föld benépesülése.
Az eszközkészítés és eszközhasználat jellemzői a paleolit korszakban, a zsákmányoló és táplálékmegosztó életmód. A matriarchális társadalom jellemzői.
Az eszközkészítés és eszközhasználat jellemzői a mezolitik és a neolitik korszakban, az élelemtermelő, letelepedett életmód sajátosságai. A patriarchális társadalom jellemzői.
A földművelés, állattenyésztés, kézművesség kialakulása, a „termelés forradalma”.
Az ősi hiedelemvilág, szertartások, művészet az őskorban.

Az ókori keleti civilizációk (14 óra)

Demográfiai változások és következményeik.
Falvak, városok.
A civilizáció kezdete, az állam és az írás megjelenése.
A potamikus kultúrák általános jellemzői.
Városállamok és birodalmak – születés, hanyatlás, újjászületés – sumer városállamok; Mezopotámia birodalmai; Egyiptom Ó-, Közép-, és Újbirodalma; Asszír birodalmak; Perzsa Birodalom; Föníciai városállamok; Palesztina; India; Kína; Gazdaság, társadalmi tagozódás, politikai berendezkedés;
Vallás, tudomány és művészet az ókori Keleten.

A zsidó vallás és a Biblia (4 óra)

Ószövetség. Bibliai történetek. Tóra.
Teremtéstörténet; A zsidó nép eredete; Kánaán; A zsidó történelem kezdetei; A zsidó nép törvényei.
Zsidó ünnepek, rituálék.

Az ókori görögök (14 óra)

A görög történelem kezdetei. A krétai és mükénéi civilizáció.

A hellének.

A poliszvilág születése, a görög gyarmatosítás. Athén és Spárta az archaikus korban. Az athéni demokrácia kialakulásának állomásai.

A klasszikus kor Hellaszban: a görög–perzsa háborúk; Periklész békekorszaka; a peloponnészoszi háború; a poliszrendszer válsága.

A görög vallás és a mindennapi élet.

A tudomány és művészet a görög világban.

Nagy Sándor hódításai, a hellenisztikus államok és a hellenizmus kultúrája.

Az ókori Róma (18 óra)

Itália korai története, az etruszok.

A korai Róma történelme, társadalma, vallása.

Római hódítás a Földközi-tenger medencéjében, Róma városállamból birodalommá válik.

A köztársaság virágkora és válsága, a válság megoldására irányuló reformtörekvések.

A polgárháborúk kora.

Az egyeduralom kialakulása, a hatalom jellege.

Társadalom, államszervezet, hadsereg, mindennapi élet.

A császárkor: a principátus császárai; a dominatus kora.

A római hitvilág, művészet, tudomány, jog.

Róma és a provinciák. Pannónia.

A kereszténység kialakulása és elterjedése, keresztényüldözések.

Mindennapi élet, életmódtörténet, Tömegszórakoztatás az ókorban,

A népvándorlás. Az antik civilizáció felbomlása.

A kereszténység és az Újszövetség (6 óra)

Az esszénus közösség.

A kereszténység kialakulása és elterjedése.

Újszövetségi történetek; Jézus élettörténete, fellépése és tanítása /a négy evangélium/; Az ősegyház működéséről /az Apostolok cselekedetei/; Szent Pál levelei, Jelenések Könyve.

A keresztény egyház kialakulása.

Keresztény ünnepek és rítusok.

Kiegészítések az ókor történetének tanulmányozásához (6 óra)

Az egyén a történelemben – híres személyiségek az ókori történelemből.

Tárgyi emlékek – pl. szobrok – segítségével az egyén megjelenítése a művészetben.

Források az életmód jellemzőinek ókori változásáról.

Fejezetek az ókori művelődés történetéből.

Ókori filozófiák (filozófiai alapismeretek, filozófiatörténet, jelentős filozófusok).

Az antikvitás történetírói.

Államformák, államtípusok az ókortól napjainkig.

A kora középkor (12 óra)

A feudális gazdasági és társadalmi rend jellemzői a kora középkorban.

Az uradalmi rendszer kialakulása.

A frankok. A Karoling-birodalom és utódállamai.

Európa 1000 körül.

Az egyházszerkezet kiépülése.

Világi papság és szerzetesség.

A Bizánci Birodalom és a keleti kereszténység.

Az iszlám vallás és az arab világ.

A világvallások elterjedése.

Az államalapítások kora Közép- és Kelet-Európában.

A Kárpát-medence története (5 óra)

Kultúra és civilizáció fogalma, egymáshoz való viszonya.

Óskori civilizációk a Kárpát-medencében.

Őskori leletek hazánkban.
Ókori kultúrák a Kárpát-medencében.
A római kor a Dunántúlon.
A népvándorlás korának népei.
Kárpát-medence a honfoglalás előtt: hunok, germánok, avarok, frankok, szlávok.

A magyarság születése (14 óra)

Bevezetés a magyar őstörténet kutatásába.
A magyarság eredetproblémái, rokonsági, származási kérdés.
Krónikák, források a magyarság korai történetéből.
A magyar nép őstörténete és vándorlása, a vándorlás ázsiai és európai állomásai.
A vándorló magyarság élete, hitvilága, művészete.
A kettős fejedelemség eredete és jellemzői.
A kettős honfoglalás elmélete.
A honfoglalás több szempontú bemutatása. – eseménytörténete, a honfoglalás korának gazdasága, a X. század társadalmi és belpolitikája.
A honfoglaló magyarság életmódja, hitvilága, temetkezési szokásai, művészeti emlékei.
A kalandozások eseménytörténet.
Géza fejedelem uralkodásának több szempontú bemutatása.
Az államalapítás – egyházszerzés, a királyi vármegyarendszer és az udvari szervezet kiépítése, István törvényei, külpolitikája, a trónutódlás kérdései.
István király életművének értékelése.
A mindennapi élet István törvényeinek tükrében.
Eltérő elméletek, mítoszok a magyarság őstörténetéről.
Népünk néprajzi- nyelvjárási és nemzetiségi összetételének alakulása.

Összefoglalás, ismétlés, rendszerezés (24 óra)

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek egyszerűbb tárgymásolatokat, íratlan forrásokról készült fényképeket, vázlatrajzokat (pl. régészeti lelőhelyről) forrásként értelmezni; rövid (kb. 10–20 sornyi) ókori forrásrészleteket feldolgozni, következtetéseket megfogalmazni. Tudjanak anyagot gyűjteni az iskolai könyvtárban és közkönyvtárakban megadott témákhoz. Legyenek képesek egyszerű elbeszélő források kritikai elemzésére, valós tartalmuk és belső ellentmondásai felismerésére, következtetések megfogalmazására, különböző típusú forrásokból származó információk összevetésére. Ismerjék fel a stabilitás és változás viszonyát a történelemben. Tudják azonosítani az adott témához kapcsolódó történelmi fogalmakat és tudják helyesen használni azokat. Értsék és értelmezzék a tanult történelmi szakaszok forrás- és ismerethiányát, a történelemtudomány lehetőségét: a problémafelvetések és hipotézisek rendszerét. Legyenek képesek a tények és a feltételezések megkülönböztetésére, a más tantárgyakban tanult ismeretek felhasználására, integrálására. Fedezzék fel a nemzeti identitás jellemzőit. Legyenek képesek jól felépített tanórai feleletekre, összefoglaló beszámolók előadására. Legyenek képesek alkalmazni a történetiségben a keresztény időszámítást. Tudjanak történelmi eseményeket, folyamatokat leolvasni a középiskolában használatos történelmi atlasz megfelelő lapjáról. Képesek legyenek történelmi jelenségek számszerűségének felbecsülésére vagy megmérésére történelmi térképen. Tudjanak információkat gyűjteni és következtetéseket levonni egyszerű statisztikai táblázatokról, grafikonokról, kronológiákból.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Írott források elemzése, az egyes szövegek forrásértékének megállapítása ellentétes felfogású forrásrészletek összehasonlítása. Lényegkiemelés több szempont alapján. Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészlet összehasonlítása. A tanultak okok és következmények szerinti rendszerezése, a különböző típusú okok és következmények jelentőségének felismerése, önálló következtetés levonása.

Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak, és maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.) Kortársak eltérő válaszainak vizsgálata.

Az egyes uralkodóházak, országok, szövetségek közötti konfliktusok kiváltó okainak, a konfliktusban részt vevők célkitűzéseinek bemutatása, elemzése.

Felekezeti, társadalmi, politikai és népesedési viszonyok kölcsönhatásainak feltárása és értelmezése.

A középkorról szóló tudományos-ismeretterjesztő szöveg lényegének kiemelése, tartalmi összehasonlítása egyéb ismeretforrásokkal, pl. statisztikai adatokkal, térképről leolvasható információkkal.

A középkorral foglalkozó filmek forrásértékének vizsgálata és összehasonlító felhasználása.

Tájékozódás a szakirodalomban.

Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján.

A jegyzetek felhasználásával egy-kétoldalas kiselőadások készítése.

Szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb (3-6 oldalas) tanulmány készítése.

Kifejezőképességek

A középkor és a kora újkor jelentős személyiségei életútjának bemutatása.

Érvekkel alátámasztott vélemények bemutatása a többféleképpen értékelhető eseményekről, személyekről. Az élethelyzetek értékelése történeti választaknál és nehéz döntéseknél. A változás történeti jellegének értelmezése meghatározott középkori és kora újkori jelenségekben, folyamatokban.

A történelmi korszakra vonatkozó szakkifejezések, fogalmak helyes használata, a történelmi fogalmak szabatos meghatározása.

Tematikus kiállítás megtekintése, a látottak elemző bemutatása.

Előre megadott álláspontok képviselése egyes történelmi kérdések megvitatása során.

Írásművek készítése történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával, a középkor és a kora újkor témáiból, meghatározott terjedelemben (15–30 sor).

Egy téma bemutatása többféle módszer és eszköz (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak stb.) ötvözésével.

Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági és társadalomtörténeti adatok bemutatásához.

Tájékozódás időben

A változás fölismerése a történelemben, elemzése konkrét történelmi példákon. Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendjének összeállítása.

A tanult történeti korszakok sokrétű (társadalomtörténeti, gazdaságtörténeti, művelődéstörténeti stb. szempontú) összehasonlítása.

A magyar középkor és kora újkor eseményeinek, jelenségeinek, személyeinek hozzárendelése az egyetemes vagy az európai történelem különböző korszakaihoz, különbségek és egybeesések felismerése. A nyugat-európai és a magyar történelem eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.

Európa történetének több szempontú korszakolása, korszakhatárok különböző szempontú kijelölésének vizsgálata.

Az egyetemes és a magyar kronológiák használata, ezek alapján megadott témakörök időrendjének elkészítése. Kronológián belüli lényegkiemelés.

Tájékozódás térben

A konkrét történelmi események térben és időben való elhelyezése, az események közötti kapcsolat fölismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása.

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján, (pl. ásványkincsek – bányavárosok). A nagy földrajzi felfedezések és a gyarmatok kialakulásának nyomon követése és hatásának vizsgálata. A birodalmi határok változásainak nyomon követése. Topográfiai adatok, folyamatok, jelenségek megmutatása a mai viszonyokat tükröző térképeken.

Történelmi térképvázlatok és tematikus rajzok készítése egy-egy történeti táj egységeiről.

Témakörök

Tartalmak

A középkor Európája (1000–1500-ig) (12 óra)

Gazdasági és társadalmi fejlődés a középkorban.

A városok felvirágzása, kézműipar és kereskedelem, falusi élet és mezőgazdaság.

A feudalizmus jellemzői.

A középkori egyház.

A keresztes háborúk.

A Német-római császárság és a pápaság hanyatlása.

Hűbériség, lovagi élet.

Anglia a középkorban.
A szabad költözésű jobbágyság és a vándormozgalmak.
Rendiség és rendi fejlődés Nyugat-Európában.
Franciaország és a százéves háború.
Közép- és Kelet-Európa államai (Csehország, Lengyelország, Oroszország).
Bizánc és a balkáni államok.
A mongol-tatár birodalom.
A török veszély megjelenése.
Az Oszmán Birodalom terjeszkedése.
Középkori gondolkodás, egyházi és világi kultúra a középkorban.
A román és a gótikus stílus.
A humanizmus és a reneszánsz. Itáliában.
Mindennapi élet, életmódtörténet: Érdekvédelem és érdekvédelem a középkorban.

A magyar királyság a középkorban 1000–1526-ig (14 óra)

Árpád-kor Magyarországon.
István király öröksége.
Küzdelen a régi és az új rend hívei között (XI. század).
Szent László uralkodása, egyházi intézkedései, törvényei, külpolitikája.
Könyves Kálmán bel- és külpolitikája, törvényei.
Trónviszályok a XII. században.
III. Béla uralkodása.
Gazdaság és társadalom a XI. és XII. századi Magyarországon.
II. András politikája (az Aranybulla).
IV. Béla uralkodása a tatárjárás előtt és után.
Gazdasági és társadalmi változások a XIII. században. Az Árpád-házi királyok korának vége.
Kultúra és életmód az Árpád-korban.

Az érett középkor Magyarországon (XIV–XV. század) (14 óra)

Az Anjou-királyok kora /Károly Róbert és I. Nagy Lajos/. Bel- és külpolitika. Az Anjou-kor gazdasága, társadalmi változások (rendi fejlődés, aranybullák).
Szellemi élet az Anjou-korban.
Luxemburgi Zsigmond kora. A hatalom megszerzése és konszolidációja, a birodalomépítés politikája.
Társadalmi és gazdasági változások.
Védekezés az oszmán–török terjeszkedés ellen.
Hunyadi János tevékenysége.
Hunyadi Mátyás uralkodása (kísérlet a központosításra, bel- és külpolitikája).
A reneszánsz kultúra és művelődés Magyarországon.
A Jagellók kora, a központosítás szétesése.
Dózsa parasztháborúja.
A török veszély kiújulása (A mohácsi csatavesztés).
Mindennapi élet és életmódtörténet: Bűn és bűnüldözés a középkorban.

A kora újkor (XVI–XVIII. század) (10 óra)

A nagy földrajzi felfedezések és következményei.
Az amerikai kontinens kultúrája a gyarmatosítás előtt.
Az újvilág gyarmatosítása.
Az atlanti hatalmak felemelkedése, a világkereskedelem létrejötte.
A modern világgazdasági rendszer kialakulásának kezdetei.
A reformáció kialakulásának társadalmi-politikai háttere.
A reformáció irányzatai.
A katolikus megújulás és a barokk.
A modern európai államok létrejötte, a kontinentális abszolutizmus és a parlamenti monarchia megszületése.

A spanyol abszolútizmus és a németalföldi szabadságharc. Anglia (az abszolútizmus kezdete, fénykora és bukása). Franciaország vallási küzdelmei és az abszolútizmus kialakulása.
A Habsburgok birodalma és a harmincéves háború.
A tudományos világkép átalakulása, a felvilágosodás.

Hatalmi viszonyok a XVIII. századi Európában (6 óra)

Az angolszász kapitalizálódás, a polgári fejlődés és a mindennapi élet a kora újkori Angliában.
Az angol polgári forradalom, Nagy-Britannia és a parlamentáris viszonyok.
Poroszország felemelkedése.
A hatalmi viszonyok átrendeződése, az európai egyensúly a XVII. században.
A modern Oroszország születése.
A felvilágosult abszolútizmus.
A szellem forradalma a XVI–XVII. században.
Az új világszemlélet kialakulása, az új természettudományok és társadalomtudományok kibontakozása.
A XVII. századi életviszonyok.

Magyarország a kora újkorban (1526–1711) (16 óra)

Az ország három részre szakadása, a végvári küzdelmek
A felosztottság állandósulása. – a Királyi Magyarország, a török hódoltság és az Erdélyi Fejedelemség.
A Királyi Magyarország és az Erdélyi fejedelemség kormányzata.
A török berendezkedés Magyarországon.
A magyar gazdaság és társadalom változásai a három részre szakadt Magyarországon.
A reformáció elterjedése Magyarországon, a válasz a katolikus megújulás.
A tizenöt éves háború és Bocskai István szabadságharca.
Az erdélyi fejedelemség fénykora, a fejedelmi abszolútizmus kiépítése Bethlen Gábor idején
Függetlenségi harcok és országgyűlési kísérletek.
Küzdelem a török ellen, Zrínyi Miklós tevékenysége.
Thököly Imre mozgalma.
A török kiűzése az ország felszabadításának politikai és gazdasági következményei.
A Habsburg abszolútizmus.
A kuruc mozgalom kezdetei.
A Rákóczi-szabadságharc előzményei, kezdete.
A szabadságharc katonai eseményei.
A szabadságharc fénykora, Rákóczi állama és országgyűlései.
A nemzetközi helyzet hatása a Rákóczi szabadságharcra.
A szabadságharc bukása.

A nagy világvallások kialakulása és főbb tanításai (4 óra)

A bráhmánista, a taoista, a buddhista, a zsidó, a keresztény – katolikus, ortodox, református, anglikán, evangélikus, – a mohamedán, vallás kialakulása, elterjedése, forrásai, tanítása, ünnepei, rituáléja.

Az egyház és a világi hatalom kapcsolata a korai és az érett feudalizmus idején (6 óra)

Keresztény univerzalizmus.
Szent Ágoston tanai.
A Cluny reform tanai és hatása Európában.
A Szálikak – a pápaság és a császárság küzdelmének előzményei. Az investitúra-küzdelem eseménytörténete, fontosabb szereplői, megállapodásai. A világi és egyházi hatalom összecsapásának társadalmi, gazdasági okai, következményei
Szerzetesség a XI–XIII. században.
Az eretnekmozgalmak kialakulásának okai. A patarénusok, a katharok, a valdensek.

A keresztes háborúk és lovagrendek a középkorban (3 óra)

A keresztes háborúk okai, menete, következményei, a hadjáratok eseménytörténete, a keresztes hadjáratok jelentősége.

A középkori zarándoklatok.

Lovagrendek a keresztes háborúkban: a johanniták, a templomosok, a német lovagrend.

Lovagok és a lovagi életmód.

Európa gazdasága a feudalizmus idején (3 óra)

A korai, az érett és a kései feudalizmus gazdaságának, gazdasági változásainak és gazdaságpolitikájának összehasonlítása.

A nyugat-európai és a kelet-európai gazdaság eltérő fejlődésének okai és azok következményei.

Anyagi – technikai és szellemi kultúra (4 óra)

Görög és római technikai újdonságok.

Tudományos, technikai felfedezések, újítások és következményeik különböző történelmi korokban.

A gazdasági életet átalakító technikai találmányok.

A céhes és manufakturális ipar összehasonlítása.

A tudomány és a művészetek (4 óra)

Az egyiptomi és a görög tudományok hatástörténete.

A középkori tudomány és művészet jellemzői.

A román és a gótikus stílus jellemző jegyei és épületei Európában és Magyarországon.

A humanizmus és a reneszánsz Magyarországon.

Az udvari, az egyházi és a polgári barokk szerepe és üzenete.

Háborúk, haditervek (4 óra)

Híres csaták, híres haditervek az ókorban.

A germán és viking harcmodor.

A honfoglaló magyarság harcmodora.

A keresztes hadjáratok jellegzetességei.

A huszita harcmodor.

A török hadjáratok.

Fegyverzet, hadrend (4 óra)

Görög, római hadrend és fegyverzet.

Germán, viking, magyar fegyverek.

A banderiális hadrend.

A középkor fegyverei.

A zsoldos hadsereg felépítése.

Török hadrend és fegyverzet.

Népesség, település, életmód (4 óra)

Ókor településtípusok, a római városépítés jellegzetességei és emlékei Pannóniában.

A középkori városok kialakulása, lakóinak élete.

A városiasodás következményei, gondjai.

A demográfiai helyzet alakulása a középkorban.

Hanza-városok. A kétközpontú városok a Rajna-vidéken.; A városfejedelemségek.

A magyar városfejlődés korai szakasza.

A három részre szakadt Magyarország jellegzetes települései, lakóinak élete.

Egyén, közösség, társadalom (3 óra)

Társadalmi rétegek az ókori társadalmakban.

A középkori társadalom kialakulása, az egyén szerepe.

A magyar társadalom szerkezetének változása a XI–XV. században.

Reformáció és az átalakuló társadalom (3 óra)

Eretnekség, eretnekmozgalmak.
A reneszánsz, az egyház elvilágiasodása.
A lutheri reformáció.
A svájci reformáció,
A korai polgári forradalom.
A katolikus megújulás.

A feudalizmus államszervezeti keretei (3 óra)

Az államalapítás konstans elemei.
A keresztény feudális monarchia.
A patrimoniális hatalom.
A feudális anarchia.
A rend, a rendi monarchia, a „rendi anarchia”,
Az abszolutizmus.
A felvilágosult abszolutizmus.

Helytörténeti téma (5 óra)

Saját lakóhely sorsának alakulása / várossá fejlődése.
A vallási felekezetek helyzete, szerepe a településen.
Város, városnegyed középkori fejlődése.
A helyi ipar sorsának alakulása a településen.
Oktatás és kultúra fejlődése a lakóhelyen.

Összefoglalás, ismétlés, rendszerezés (26 óra)**A továbbhaladás feltételei**

A tanulók ismerjék fel a tananyagban szereplő fontosabb középkori és kora újkori tárgyi emlékeket, legyenek képesek azokat értelmezni élőszóban vagy írásban. Ismerjék fel, hogy a vizsgált forrásban miként tükröződik a szerző személyes helyzete. Képesek legyenek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére, az eltérések okainak feltárására. Tudják elemezni, hogyan tükröződnek a társadalmi változások a tanult kor törvényi forrásaiban. Legyenek képesek a társadalmi viszonyok, kormányzati struktúrák vázlatos ábrázolására. Tudjanak történelmi analógiákat megadott szempontok szerint keresni és értelmezni. Tudják a tanultakat okok és következmények szerint rendezni, tudják a különböző típusú okokat és következményeket megkülönböztetni és azok eltérő jelentőségét felismerni. Legyenek képesek a magyar történelem sorsfordító eseményeit több szempontból vizsgálni és bemutatni. Tudják helyesen alkalmazni a történelmi fogalmakat és ismerjék fel azok esetleges jelentésváltozásait. Legyenek képesek a világ-, az európai és a magyar történelem korszakainak szinkronban látására, annak ismeretében legyenek képesek a változó magyarországi viszonyok elemzésére, hogy a Föld különböző régióiban eltérő folyamatok eltérő viszonyokat teremtettek. Használják a tankönyvek, munkafüzetek kronológiáit. Képesek legyenek történelmi események, folyamatok részleteinek leolvasására a középiskolában használatos történelmi atlasz és a falitérkép megfelelő lapjáról. Tudják a tematikus történelmi térképek adatait összehasonlítani, s ebből következtetéseket levonni.

A tanulók legyenek képesek – előzetes felkészülés alapján – szóban és írásban egy megadott témáról vitatkozni, ahhoz hozzászólni, azt értékelni, összefoglalni. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb már tanult ismerethordozókat értelmezni élőszóban rövid felkészülés után. Ismerjék fel a tanult építészeti stílusok jellemző jegyeit, sajátosságait. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet vagy előadást tartani történelmi témákról (lecke, fejezetkész, leckéken átívelő folyamatok, összehasonlítások stb.). Tudjanak néhány címből álló bibliográfiákat készíteni az iskolai és a közönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók számára.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Írott források értelmezése, feldolgozása, különböző szemléletű források gyűjtése, elemzése szöveggyűjteményekből.

A történettudományi szakirodalomban való jártasság, tanulmányok, értekezések részleteinek ismerete, kritikus elemzése.

A forrás szerzője szándékának, álláspontjának megállapítása, a forrás és saját ismeretek alapján történő indokolása.

Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak, s maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.). Eltérő kortársi válaszok vizsgálata.

Eltérő jellegű források (a vizsgált korszak írott és tárgyi emlékei, műalkotások, irodalmi művek, sajtó, film, kép stb.) elemzése, az egyes forráscsoportok forrásértékének összehasonlítása.

A sajtó szerepe, az abban való tájékozódás, a sajtóműfajok megkülönböztetése.

Különböző típusú források és saját ismeretek összevetésével egy témáról összefoglaló ismertetés írása.

Adatsorok számítógépes rendezése és bemutatása grafikonokon, diagramokon és táblázatokon (pl. népeségi adatok, termelési mutatók, fegyverkezés stb.).

Karikatúrák vagy szimbolikus ábrázolások alapján a szerző álláspontjának bemutatása.

Jegyzet készítése előadás alapján.

Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján.

Részletesebb (15-20 cím) bibliográfiák készítése.

Kifejezőképességek

Az újkor jelentős személyiségeinek életútja, történelmi, erkölcsi tanulságok levonása.

Az élethelyzetek értékelése történeti választaknál és nehéz döntések idején.

Az egyes személyek döntéseinek értékelése, a lehetséges alternatívák számbavétele.

Érvekkel alátámasztott vélemények bemutatása az ellentmondásosan értékelhető eseményekről és személyekről.

A történelmi korszakra vonatkozó szakkifejezések, fogalmak helyes használata.

Történelmi fogalmak szabatos meghatározása, szinonimák felsorolása.

Jártasság a feladatlapok kitöltésében; rövid és hosszú esszék írásában, tájékozottság a feladatlapok javítási elveiben és módszereiben.

Történelmi kérdések megvitatása élőszóban, előre megadott kérdések képviselője a vitapartner érveinek fokozott figyelembevételével.

A jegyzetek felhasználásával kiselőadások készítése.

Értekezés, tanulmány, előadás készítése történeti témákról segédeszközök nélkül, vagy szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával az újkor témáiból meghatározott terjedelemben.

Ábra készítése a tankönyv, a munkafüzet, a szakirodalom felhasználásával, az összefüggések és a lexikai adatok kapcsolatának bemutatásával.

Egy téma bemutatása többféle módszer (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak, számítógép stb.) ötvöztetésével.

Kiállításterv összeállítása az évfolyam tananyagának egy-egy körülhatárolt egységéről a reprodukciós anyag megjelölésével.

Tematikus kiállítás megtekintése, a látottak elemző bemutatása.

Az újkor tárgyi emlékeinek felismerése, értelmezése élőszóban vagy írásban.

Tájékozódás időben

A régi és az új világ folyamatos együttélésének fölismerése.

Történelmi jelenségek változásainak hosszabb időn át történő végigkísérése.

Az információ terjedésének térbeli és időbeli lehetőségei és korlátai a technikai vívmányok fejlődése tükrében.

Egy ország vagy régió történelmének szabadon választott szempontból hosszabb időtávon való végigkísérése, bemutatása.

A tanult történeti korszakok sokrétű (társadalomtörténeti, gazdaságtörténeti, művelődéstörténeti stb. szempontú) összehasonlítása.

A változás a történelemben: konkrét történelmi példák elemzése (ipari forradalom, városiasodás stb.), okok, összefüggések keresése.

Történelmi folyamatok, korszakok ismerete, s az európai régiók (Nyugat-Európa, Közép-Európa, Kelet-Európa, centrum és periféria) megkülönböztetése, egymáshoz való viszonyuk átlátása, összehasonlítások megtétele.

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendi viszonyainak felállítása.

Az időben való jártasság bemutatása élőbeszédben, írásban és a térképen.

Az egyetemes és a magyar kronológiák használata, ezek alapján megadott témakörök kronológiáinak elkészítése.

Tájékozódás térben

A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat fölismerése, – a világ „beszűkülési folyamatának vizsgálata – időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása alapján rajzok és térképek készítése.

Tematikus történelmi térképek adatainak önálló összehasonlítása (pl. gazdasági fejlődés, népsűrűség, nemzetiségi összetétel változása), következtetések levonása.

Történelmi régiók, államhatárok változásának indokolása.

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján önállóan (pl. ásványkincsek, iparvidékek az ipari forradalom idején).

Az év során tanultak topográfiai adatainak, folyamatainak, jelenségeinek megjelölése a mai viszonyokat tükröző térképeken.

Vaktérképek készítése, s ezen az év folyamán tanultak névanyagának, valamint a térképen ábrázolható folyamatok, jelenségek bemutatása.

Témakörök

Tartalmak

A felvilágosodás kora (1714–1789)

Hatalmi viszonyok a XVIII. századi Európában (12 óra)

Az angolszász kapitalizálódás, a polgári fejlődés és a mindennapi élet az újkori Angliában.

Nagy-Britannia és a parlamentáris viszonyok. Az angol alkotmányos monarchia működése.

A hatalmi viszonyok átrendeződése, az európai egyensúly a XVIII. században.

A francia ancien regime ellentmondásai, reformtörekvései. A széttagolt Németország.

Poroszország felemelkedése. Oroszország térnyerése (Nagy Péter, II. Katalin).

A felvilágosult abszolutizmus.

A Habsburg Birodalom.

A szellem forradalma a XVII–XVIII. században: tudományos világkép és felvilágosodás. Az új világszemlélet kialakulása, az új természettudományok és társadalomtudományok kibontakozása. A felvilágosodás legjelentősebb gondolatai és főbb képviselői források alapján.

A XVIII. századi életviszonyok.

Magyarország a Habsburg Birodalom rendszerében (1711–1790) (8 óra)

A szatmári béke következményei: Magyarország beillesztése a Habsburg Birodalomba. III. Károly reálpolitikája.

Demográfiai változások, a nemzetiségi arányok alakulása. Gazdaság és társadalom a XVIII. században.

Mária Terézia felvilágosult abszolutizmusa.

II. József kísérlete az „egységállamra”.

A rendi társadalom és a rendek ellenállása, az udvar és a rendek viszonya.

Az állami oktatáspolitikai főbb intézkedései.

A felvilágosodás és a nemzeti ébredés.

A polgári átalakulás kora (1776–1849) (10 óra)

Az Amerikai Egyesült Államok kialakulása.

Az Egyesült Államok alkotmánya.

A francia polgári forradalom.

Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata.

A francia forradalom főbb irányzatai, valamint képviselőik társadalmi és politikai elképzeléseinek összehasonlítása.

A jakobinus diktatúra. A thermidori konvent és a konzulátus időszaka.

Európa Napóleon korában, a napóleoni háborúk fordulópontjai. A bécsi kongresszus. A Szent Szövetség Európája.

A nagyhatalmi együttműködés céljai és rendszere a bécsi kongresszus nyomán.

Forradalmi hullámok a XIX. század első felében.

Az 1848-as forradalmak.

A „klasszikus” ipari forradalom legjelentősebb területei és találmányai, az ipari forradalom teremtette ellentmondások.

Az ipari forradalom hatásai az életkörülményekre és a környezetre.

A modern társadalmak születése. Városi és vidéki élet.

A XIX. század uralkodó eszméi források alapján.(liberalizmus, nacionalizmus, szocializmus, konzervativizmus).

A legfontosabb állam- és alkotmányjogi fogalmak (alkotmány, parlament, képviseleti rendszer, szavazati jog, hatalommegosztás).

A romantika.

A polgárosodás kezdetei Magyarországon (1790–1847) (10 óra)

A francia forradalom és a napóleoni háborúk hatása Magyarországon.

A rendi országgyűlés és a megyerendszer működése.

Az átalakuló társadalom rétegződése, nemesi, paraszti és városi életformák.

Új elemek és elmaradottság a gazdaságban.

A reformmozgalom kibontakozása, a polgárosodás fő kérdései. Reformországgyűléseink.

Széchenyi István programja és gyakorlati tettei, Wesselényi Miklós, Deák Ferenc, Kossuth Lajos politikai programja, Eötvös József szerepe, tevékenysége.

Politikai pártok létrejötte, az utolsó rendi országgyűlés.

Falu és a város a reformkorban.

A nemzeti megújulás, a nemzeti érzés megerősödése a magyarság és a nemzetiségiek körében.

A reformkori művelődés, kultúra.

Forradalom és szabadságharc Magyarországon (1848–49) (10 óra)

A márciusi forradalom.

Az áprilisi törvények.

A Batthyány-kormány és az udvar viszonya.

Az első népképviselői országgyűlés.

A forradalom nehézségei, a nemzetiségiek mozgalmi.

A szabadságharc, a nemzeti önvédelem megszervezése és a tavaszi hadjárat.

A Függetlenségi Nyilatkozat és a nemzetközi viszonyok.

A német, az olasz és az ausztriai mozgalmak hatása a magyar szabadságharcra.

A szabadságharc bukása.

A Görgey-probléma.

A nemzetállamok és az imperializmus kora (1848–1914) (25 óra)

Gazdasági és társadalmi változások a fejlett országokban 1848 után.

A második ipari forradalom alapvető vonásainak bemutatása, az ipari forradalom legfontosabb találmányai és felfedezői.

A tudományos és technikai fejlődés hatása a környezetre és az életmódra, hatása a társadalomra és a gondolkodásra.

III. Napóleon politikája.

A krími háború, reformok Oroszországban, a lengyel felkelés. Az egységes Olaszország és Németország kialakulása, Németország nagyhatalommá válása.

A porosz-francia háború és a párizsi kommün.

Az amerikai polgárháború.

Az Amerikai Egyesült Államok gazdasági és politikai nagyhatalommá válása.

A szövetségi rendszerek kialakulásának okai az első világháború előtt.

Hatalmi viszonyok, katonai-politikai szövetségek.

A „keleti kérdés” és a balkáni konfliktusok okai.

Az európai terjeszkedés és a gyarmatbirodalmak kialakulása, a brit, a francia és az orosz gyarmatbirodalom.

Kína és a japán modernizáció.

„Boldog békeidők”: a gazdasági, társadalmi és kulturális modernizáció felgyorsulása.

Az állam új feladatai (oktatás, egészségügy, szociálpolitika).

A munkásság politikai erővé szerveződése, az Internacionálék. A művelődés új keretei.

A polgárosodás kibontakozása Magyarországon (1849–1914) (25 óra)

Megtorlás, önkényuralom, neoabszolutizmus.

A Bach-rendszer kiépülése.

A passzív ellenállás.

Az emigráció.

A kiegyezés megszületésének okai, tartalma és értékelése.

A kiegyezés alternatívái, a kiegyezéshez fűződő viták (dunai konföderációs terv, Kasszandra levél).

A kibontakozó ipar, fejlődő mezőgazdaság, közlekedés. Gazdasági felzárkózás.

A polgárosodó társadalom és sajátosságai, a torlódó társadalom. A polgári állam kiépülése Magyarországon (közigazgatás, egészségügy, iskolahálózat).

Pártviszonyok a dualizmusban.

Az életmód változásai, a környezet átalakításának következményei.

Népességi és nemzetiségi viszonyok, a magyar nemzetiségi politika és a nemzetiségi törekvések.

A romák.

A zsidóság emancipációja. Asszimiláció és kivándorlás.

A városiasodás és a főváros, Budapest világvárossá fejlődése.

A dualizmus korának műveltsége.

A magyar tudomány és művészet néhány kiemelkedő személyisége.

A tömegkultúra néhány jelensége Magyarországon (divat, szórakozás, sport, sajtó).

A politikai viszonyok és a kiegyezés rendszerének belső ellentmondásai.

A dualizmus válsága.

Mindennapi élet, életmódtörténet (5 óra)

A modern városfejlődés; Budapest, Bécs, Prága fejlődési párhuzamai (kötelezően feldolgozandó téma).

A nemzetiségi lét és kultúra fő kérdései az Osztrák-Magyar. Monarchiában (kötelezően feldolgozandó téma).

Helytörténeti téma feldolgozása.

A kereszténység és a felvilágosodás (4 óra)

A tudományok kialakulása, a vallás és a tudományok viszonya a középkorban, a „hét szabad művészet”, tudományok a középkori egyetemeken, a természettudományos gondolkodás megszilárdulása a XVII. században, az egyes tudományágak eredményei a XVII-XVIII. században (fizika, kémia, biológia).

A keresztény hit és a tudományok terjesztői: az apostoli és a szerzetesi mozgalmaktól a szabadkőműves páholyokig.

Az egyéni vallásosság háttérbe szorulása.

Laicizálódás és szekularizáció.

A katolikus egyház és a polgárosodás.

Egyházpolitikai küzdelmek politikai és eszmetörténeti jelentősége.

Az egyház szerepváltása a közéletben és a magánéletben.

Forradalmak és ideológiák (5 óra)

A korai polgári forradalmak és a reformáció.

A klasszikus polgári forradalmak és a felvilágosodás.

Az 1848-as forradalmakat előkészítő ideológiák: liberalizmus, nacionalizmus.

Forradalmat hirdető ideológiák: marxizmus, anarchizmus a XIX. században.

Konzervativizmus.

A politikai katolicizmus.

Reformok és forradalom Magyarországon a XIX. században (4 óra)

A reform és a forradalom fogalmi sajátosságai a célok és a módszerek figyelembevételével.

A reformok köre és mozgatórugói Magyarországon a XIX. században.

A reformok és hazánk Habsburg Birodalomba illesztésének közjogi, gazdasági és politikai problémái.

A reformok színhelyei: a rendi országgyűlés és a vármegye felépítése, működése, szerepe a XVIII. század közepétől 1848-ig.

A nemzeti eszme és a reformok Magyarországon a XVIII. század közepétől 1848-ig.

A reformok és a hatalom, a forradalom és a hatalom viszonyrendszere.

A reformok és a forradalom eredményeinek összehasonlítása.

Gazdaság, gazdaságpolitika, anyagi kultúra a XIX. században (6 óra)

Az ipari forradalmak fogalmi problémái, folyamatai, szakaszai

A modern gyáripar kialakulása.

A monopóliumok létrejötte és fajtái a XIX. század végén: tröszt, kartell, konzern, szindikátus.

Harc az impériumokért, a neokolonializmus új formái.

Az ipari forradalmak hatása a környezetre.

Híres magyar tudósok és találmányok.

Munkásideológiák a XIX. században (5 óra)

Történelmi előzmények: állami törődés a szegényekkel, elesettekkel (ár- és bérmaximálások az ókori Athénban, a római prolesek problémái, a ciompi-mozgalom a középkorban, luddizmus stb).

Ideológiai előzmények: Thomas Morus: Utópia, Campanella Napállama, Swift Gulliver utazásai, Voltaire Candide című művének Eldorádója.

A XIX. századi munkásideológiák filozófiai háttere.

A szocializmus, a marxizmus, szociáldemokrácia, keresztényszocializmus, revizionizmus, anarchizmus.

A munkásmozgalmak fejlődése a XIX. században: géprombolások, chartista mozgalom, trade-unionok, sztrájkok, pártok létrejötte, Internacionálék

Egyén, közösség, társadalom Magyarországon a XIX–XX. század fordulóján (4 óra)

A dualizmus társadalmi rendszerének problémái, a torlódó társadalom ismérvei.

Az antiszemitizmus társadalmi-politikai gyökerei, a cion mozgalom.

A kivándorlás hullámai, az „amerikás magyarok” helyzete itthon és az USA-ban.

A munkásság és a parasztság rétegződése.

A dzsentri-lét jellemzői és megjelenésük a korabeli irodalomban

Etnikum, nemzet, nemzetiség, kisebbség Magyarországon a XIX–XX. század fordulóján. (6 óra)

Nemzetiségi viszonyok és problémák a századfordulón.

Az 1868-as nemzetiségi törvény és a Lex Apponyi összehasonlítása.

A Memorandum-per okai és következményei. Nemzetiségi feszültségek az első világháború előestéjén.

Pártok és programok Magyarországon 1846–1914 között (6 óra)

Politikai pártok és csoportok a történelemben (optimaták-néppárt, guelfek-ghibellinek, toryk-whigek, jakobinusok-girondisták, republikánusok-demokraták).

Politikai pártok a reformkorban: Konzervatív Párt, centristák, Ellenzéki Párt. Pártprogramok és ideológiák, pártok a politikai életben.

Frakciók a pártban, pártfegyelem.

A dualizmus pártviszonyai és programjaik, a pártok működése a parlamentben.

A magyarországi pártfejlődés sajátosságai.

A liberalizmus és a konzervativizmus hazai korlátai.

A közjogi kérdés és a sajátos pártszerkezetek kapcsolata.

A választójog és a választások alakulása Magyarországon, a választási rendszer a XX. század elején.

Egyén a történelemben (5 óra)

A felvilágosult abszolutizmus uralkodói, korszerű reformtörekvései.
A felvilágosodás nagy alakjai és hatásuk.
A francia forradalom politikai vezetői.
Bonaparte Napóleon személyisége és jelentősége.
Garibaldi egyénisége és szabadságharcos szerepe.
Viktória és a viktoriánus Anglia.
Bismarck és a német egység.

Összefoglalás, ismétlés, rendszerezés (35 óra)**A továbbhaladás feltételei**

A tanulók legyenek képesek a források és a tankönyvi szöveg kritikus elemzésére, a szakirodalmi szövegek megállapításainak értelmezésére, összefüggéseik felismerésére. Tudjanak bibliográfiákat készíteni az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók céljára. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet tartani történelmi témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni előszóban, rövid főkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan (lakosságszám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába. Tudjanak 8-10 oldalas értekező tanulmányt készíteni önállóan megadott témáról a szakirodalom és a korabeli források felhasználásával.

12. évfolyam**Belépő tevékenységformák****Ismeretszerzés és tanulás**

Huszdik századi írott források értelmezése, feldolgozása, elemzése.

Különböző típusú források összevetése, a források alapján történelmi események okainak, következményeinek és a résztvevők szándékainak összehasonlítása, az összefüggések felismerése.

Az álláspontok és cselekedetek mögött meghúzódó szándékok rekonstruálása és bemutatása korabeli források alapján.

Filmek, filmhíradók értékelése, elemzése.

A képi forrásokból merített információk saját ismeretekkel való összevetése, az eltérések megfogalmazása és indokolása.

A média forrásértékének és manipulációs jellegének fölismerése, elemzése.

A különböző történelmi korokban eltérő jelentéssel bíró fogalmak pontos ismerete, e különböző jelentések források segítségével történő értelmezése.

Tények és feltételezések magabiztos megkülönböztetése korabeli forrásokban és a korról szóló szakirodalomban.

Felekezeti, társadalmi, politikai és népesedési viszonyok kölcsönhatásainak feltárása és értelmezése.

Az egyén és a közösség érvényesülési és érdekérvényesítési lehetőségeinek és korlátainak értelmezése a különböző történelmi korokban, helyzetekben.

A társadalmi viszonyok különböző szempontok alapján történő jellemzése (pl. társadalmi mobilitás, társadalmi normák, nyitottság, illetve zártság).

Nemzetközi szerződések, békekötések, szövetségi megállapodások, nemzetközi szervezetek alapokmányainak elemzése. Szövetségi rendszerek kialakulásának, az egyes országok, szövetségi rendszerek közötti konfliktusok kiváltó okainak, a konfliktusban résztvevők célkitűzéseinek bemutatása, elemzése.

A politikai érdekérvényesítés különböző formáinak összehasonlítása (pl. pártok, szakszervezetek, civil szervezetek).

Tájékozódás a szakirodalomban.

A források, a tankönyvi szöveg és a szakirodalom összevetése, az eltérések feltárása.

Egyes témák nyomon követése a sajtóban és a tömegkommunikáció egyéb területein.

Nagyobb terjedelmű pályamunkák, tanulmányok bibliográfiájának összeállítása, anyaggyűjtés, az írásmű elkészítése.

Kifejezőképességek

A legújabb kori nagy történelmi személyiségek meghatározó szerepének értékelése.

Érvekkel alátámasztott vélemények bemutatása ellentmondásosan értékelhető eseményekről és személyekről.

Történelmi esemény, intézmény, szervezet megismerése források alapján.

Társadalmi és kormányzati struktúrák önálló ábrázolása.

A többpárti parlamentizmus és a parlamenti váltógazdaság működésének ismerete, értékelése.

Az ellenzéki magatartás, az ellenzéki pártok szerepének tanulmányozása.

A demokratikus és a diktatórikus hatalommegosztás és hatalomgyakorlás, a hatalom-ellenőrzés eszközei és módszereinek megismerése, értelmezése.

A kormányzás szintjeinek és formáinak megkülönböztetése a különböző korokban (pl. központi kormányzati intézmények, helyi közigazgatás, megyék, városi önkormányzat).

Az állam és egyház viszonyának változásai a különböző korokban.

Szemléletes diagramok és grafikonok készítése gazdasági, társadalmi, demográfiai folyamatokról.

Írásbeli feladatok kitöltése.

Történelmi kérdések, problémák átfogó, esszéjellegű, szabatos kifejtése források és szakirodalom segítségével.

A történelmi fogalmak szakszerű magyarázata és használata.

Egy-egy előre megadott kérdés kapcsán tudásra épülő, saját vélemény megfogalmazása, kifejtése és megvédése vita esetén.

Hosszabb adatsorok, grafikonok, ábrák alapján történelmi változások fölismerése és bemutatása.

A források értékelésével saját vélemény kialakítása az adott eseményről, intézményről, szervezetről.

Tájékozódás időben

A világ-, az európai és a magyar történelem főbb eseményeinek és a jelentős magyar és egyetemes történelmi korszakok időbeli egymáshoz kapcsolása.

Az egyetemes és a magyar történelem megadott szempontú korszakokra bontása (pl. gazdasági, kulturális fejlődés, tudományos gondolkodás).

A változás és a fejlődés közti különbség értelmezése.

Tájékozódás térben

A különböző fejlődési régiók megkülönböztetése, összehasonlítása.

Különböző térképek összehasonlításával változások vagy folyamatok (pl. etnikai, településszerkezeti, gazdasági) bemutatása.

Térképábrázolás és más segédlet (pl. forrás, kulcsszavak, szempontok) alapján a korszakok történelmi régióinak jellemzése, világháborús hadszínterek, XX. századi határváltozások vizsgálata.

Ugyanazon régiót, államalakulatot vagy népet bemutató, különböző korokat ábrázoló térképek és térképábrázolások értelmezése és összehasonlítása.

Témakörök**Tartalmak*****Az első világháború és a forradalmak kora (1914–1920) (20 óra)***

Az első világháború előzményei, kirobbanása, története (erőviszonyok, haditervek, háborús célok, hadiesemények). Szövetségi rendszerek, frontok, az új típusú hadviselés jellemzői.

A hátország szerepe a háborúban.

A nagy háború következményei: a versailles-i békerendszer. Nagyhatalmi érdekek és ellentétek a béketárgyalásokon.

A Párizs környéki békék területi, etnikai és gazdasági vonatkozásainak elemzése.

Forradalmak és polgárháború Oroszországban.

A februári forradalom, a „kettős hatalom”, a bolsevik hatalomátvitel körülményei, a bolsevik hatalom megszilárdulása.

Hadikommunizmus és polgárháború Szovjet-Oroszországban.

A kronstadti lázadás és a NEP.

Forradalmak Németországban, a Bajor Tanácsköztársaság, a weimari alkotmány, a Kapp-puccs, Hitler első kísérlete a hatalom megszerzésére.

A „teljesítési politika” győzelme.

Az első világháború és következményei Magyarországon (1914–1919) (8 óra)

Magyarország részvétele az első világháborúban a hadüzenettől a vereségig.

Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása.

Forradalmak Magyarországon.

Az őszirózsás forradalom és a köztársaság kikiáltása.

A polgári demokratikus Magyarország.

A Károlyi-kormány bel- és külpolitikai mozgástere és intézkedései.

A Tanácsköztársaság létrejötte, intézkedései, háborúja, politikai, katonai válsága és bukása.

A két világháború között: az 1920-as évek (8 óra)

Törekvések a status quo helyreállítására.

A Népszövetség létrejötte, működése.

A népszövetségi kölcsönök.

Revíziós törekvések és a konszolidáció a '20-as években.

A Szovjetunió létrejötte, a bolsevik pártállam kiépítése, a bolsevizmus ideológiája, a sztálini propaganda főbb jellemzői.

A sztálini diktatúra kiépülése.

A nyugati parlamenti demokráciák a húszas években.

A világgazdaság átrendeződése a háború után.

Az USA gazdasági fellendülése és nemzetközi szerepe.

Az olasz fasiszmus.

A weimari Németország bel- és külpolitikája a '20-as években.

A kelet-közép-európai régió problémái: tekintélyuralmi rendszerek bemutatása Közép-Európában és a Balkánon.

A gyarmati világ szétesésének kezdetei: Kína, India és az arab világ függetlenedési törekvései.

„Modern idők”: a gazdaság, a társadalom és a kultúra változásai, a modern életforma néhány jellegzetessége (mozi, autó).

A női emancipáció, a nők szerepének változása a XX. században.

Magyarország az 1920-as években (10 óra)

Hatalmi viszonyok 1919 őszétől 1920 tavaszáig.

Az államforma és az „alkotmányosság” kérdései 1919–20 fordulóján.

Az ellenforradalmi rendszer kiépülése, a Horthy-korszak kezdete.

A trianoni béke gazdasági következményei, társadalmi és etnikai, demográfiai hatásai.

A határon túli magyarság.

Az új határokon belül maradt nemzetiségek elhelyezkedése és aránya, helyzetük az új Magyarországon.

A szomszéd országok nemzetiségi politikája és hatása ott és nálunk.

Politikai és kulturális szervezetek, művészek politikai szerepvállalása a kisebbségi létben.

A bethleni konszolidáció, a gazdaság újjászervezése és fellendülése, az aktív külpolitika kezdetei.

A klebelsbergi kultúrpolitika kibontakozása és főbb jellemzői (kultúrfőlény, valláserkölcsei nevelés).

Politikai életpályák bemutatása és elemzése (Bethlen István, Horthy Miklós, Teleki Pál, Klebelsberg Kunó).

Művelődési viszonyok, az életmód változásai a húszas években. A tudomány és a művészet főbb képviselői a két világháború közötti Magyarországon (Szent-Györgyi Albert, Bartók Béla stb.).

A nagy gazdasági világválságtól a második világháborúig (1929–1939) (10 óra)

A nagy gazdasági világválság jelenségei, gazdasági és társadalmi következményei.

Válságkezelés a nyugati demokráciákban és az USA válságmegoldása.

Az állami beavatkozás erősödése.

Fasiszta mozgalmak és diktatúrák Európában.

Az olasz fasiszmus és külpolitikája.

A nemzetiszocialista Németország legfőbb jellemzői, a náci ideológia és propaganda.

A totális állam kiépítése Németországban.

A sztálini diktatúra jellemzői a Szovjetunióban.

A sztálini gazdaságpolitika.
Kelet- és Dél-Európa a '30-as években.
Polgárháború Spanyolországban.
Nemzetközi kapcsolatok az 1930-as években.
Az Európán kívüli világ.

Magyarország 1929–39 között (8 óra)

A gazdasági válság éveit Magyarországon és a konszolidáció vége.
Kísérletek a válság leküzdésére.
Károlyi Gyula kormányzata.
Radikalizálódás a belpolitikában.
A Gömbös-kormány megalakulása, programja, külpolitikája.
A Darányi-kormány, Imrédy Béla miniszterelnöksége.
A magyar külpolitika céljai és kapcsolatai.
Magyarország a náci birodalom árnyékában.
A területi revízió lépései.
A társadalom szerkezete az 1920–30-as években: a nagytőkések és a nagybirtokosok, a „középrétegek”, a munkásság és a parasztság, települési és nemzetiségi viszonyok.
A hárommillió koldus országa.
Politikai gondolkodás, ideológiai irányzatok, az egyházak szerepe, művelődéspolitikai.
A tudományok és a művészetek a két világháború között.

A második világháború (1939–1945) (5 óra)

A második világháború előzményei és kirobbanása.
A világháború katonai és politikai fordulópontjai.
A szövetséges hatalmak együttműködésének elemzése, az antifasiszta koalíció.
Az ellenállási mozgalmak.
Konferenciák Teheránban, Jaltában, Potsdamban.
A háború pusztításai és áldozatai.
A holocaust.
Háborúellenes katonai és polgári erőfeszítések.
A szövetségesek győzelme és a háború jellege.
Békekötések.

Magyarország a második világháborúban (1941–1945) (5 óra)

Magyarország belépése a második világháborúba, és részvétele a Szovjetunió elleni támadásban.
A doni katasztrófa. Kállay Miklós miniszterelnöksége. Háborúellenes törekvések (Magyar Történelmi Emlékbizottság, szárszói találkozó).
Antiszemitizmus és zsidókérdés Magyarországon.
Magyarország német megszállása.
Holocaust, népiirtás.
Nyilas uralom.
Magyarország szovjet felszabadítása és megszállása.
Az ország háborús emberáldozata és anyagi vesztesége.

Nemzetközi viszonyok 1945–69 között (5 óra)

A megosztott világ.
Nemzetközi kapcsolatok a második világháború után.
Az Egyesült Nemzetek Szervezete, létrejötte, alapokmánya, felépítése, működése.
A kooperációtól a konfrontációig (1945–47): a párizsi békek és a regionális konfliktusok.
A szovjet hatalmi tömb létrejötte Kelet-Közép-Európában.
A szovjet blokk szocialista rendszereinek kialakulása, jellemzői. Nyugat-Európa újjáépítése. A Marshall-segély.
A fejlett piacgazdaság, a demokratikus berendezkedés országai.
A hidegháború „klasszikus” korszaka.
A Truman-doktrínától Sztálin haláláig.
Háborús szembenállás, nemzetközi konfliktusok (német kérdés, koreai válság).

A hidegháború Sztálin halálától a berlini válságig (hrucsovi reform, osztrák államszerződés, szuezi válság).

A volt gyarmati országok a hidegháborús helyzetben: India helyzete, a kínai maoizmus kiépülése, az első indokínai háború, pánarab mozgalmak, arab-izraeli ellentét.

A gyarmati rendszer felbomlása, a „harmadik világ” kialakulása. Nyugat-európai integrációs folyamatok, Európai Gazdasági Közösség, Európa Parlament.

A Berlin-ultimátumtól a karibi válságig (1958–62).

Az átmenet évei a békés egymás mellett élés felé (1962–69).

A „forró drót” kiépítése, atomcsend egyezmény.

Az 1968-as diáklázadások.

Magyarország 1944–68 között (8 óra)

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány, a koalíciós kormányzás időszaka.

A háborús károk felszámolása és a demokratikus közélet megteremtésének lehetőségei.

A nemzetközi helyzet hatása a magyar belpolitika alakulására 1945 és 1948 között.

Népesedési és nemzetiségi viszonyok a háború után (emberveszteségek, ki- és áttelepítések).

A magyarság helyzetének főbb jellemzői a szomszédos országokban.

A párizsi békeszerződés. Az 1947-es országgyűlési választások, a kommunista diktatúra kiépítése (1948–1953).

A pártállam gazdaság- és kultúrpolitikája.

Az elnyomás formái és „gépezete”.

Életmód és mindennapok a Rákosi-korszakban.

A forradalomhoz vezető út.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc.

A magyar forradalom nemzetközi jelentősége és összefüggései. A megtorlás megnyilvánulási formái, áldozatai.

A Kádár-rendszer kiépülése, restauráció és konszolidáció.

A kádári gazdaság, társadalom- és kultúrpolitika alakulása (gulyáskommunizmus, a három T).

Az 1968-as gazdasági reform és a csehszlovákiai bevonulás.

A világ az ezredforduló előtt (1969–1990) (4 óra)

A hidegháborús enyhülés időszaka 1969–75 között: „pingpongdiplomácia”, biztonsági együttműködés, a vietnámi háború vége. A feszültségek újjáéledése, a fegyverkezési verseny felgyorsulása.

A „kis hidegháború” évei 1979–85 között.

A gorbacsovi reformok a Szovjetunióban és nemzetközi hatásai 1985-89 között.

A német egyesítés.

Rendszerváltozás Kelet-Közép-Európában.

A balkáni konfliktusok. Jugoszlávia felbomlása, nemzeti, etnikai, vallási kisebbségek helyzete a térségben.

A közel-keleti konfliktusok.

A „fejlődő” országok helyzete, fő problémái (népességnövekedés, szegénység, élelmezési- és adósságválság), a demográfiai válság társadalmi és gazdasági okai.

Az Észak-Dél ellentét.

A távol-keleti régió változásai.

Az Európa Unió bővítése, együttműködés és eltérő érdekek az Unióban, az Európai Unió helye a világgazdaságban.

Az Amerikai Egyesült Államok és Nyugat-Európa fejlődése. Tudomány, technika, műveltség és életmód a XX. század végén. A technikai civilizáció és a gazdasági növekedés hatása a természeti környezetre.

A tömegkultúra új jelenségei.

Az emberiség az ezredfordulón: a globális világ és problémái.

A környezettudatos magatartás kulturális, gazdasági és politikai feltételei.

Magyarország 1968–90 között (4 óra)

Gazdasági reformkísérletek, világgazdasági kihívások.

Az új gazdasági mechanizmus körüli harcok a Kádár-rendszerben, gazdasági válság, a '70-es évek „frizsidersocializmusa”, társadalmi, politikai problémák. Életmód és mindennapok a Kádár-rendszerben.

Gazdasági nehézségek a '80-as években, az ellenzék létrejötte és aktivizálódása, az állampárti rendszer bukása, a rendszerváltozás.

A rendszerváltozás tartalma és következményei, Magyarország a kilencvenes években és az ezredfordulón.

A szociális piacgazdaság jellemzői.

Társadalmi változások: nemzetiségek a mai magyar társadalomban, a romák helyzete, demográfiai problémáink.

A többpártrendszer kiépülése és működése, az alkotmányosság demokratikus intézményei.

Választási rendszerünk.

Beilleszkedésünk az Európai Unióba.

A szomszédos országok magyarsága.

Mindennapi élet, életmódtörténet (4 óra)

Demográfiai és etnikai változások a magyar történelemben. Fogyasztói társadalom és az ökológia, a fenntartható fejlődés.

A média és a közgondolkodás.

Érdekvényesítés és érdekképviselet a mai Magyarországon. (kötelező témák)

Hatalmi rendszerek, gazdasági, politikai-katonai szövetségek: (5 óra)

A Szent Szövetség hatalmi rendszere.

A XIX. század végének katonai-politikai szövetségi rendszerei.

Az első világháború utáni hatalmi átrendeződés, új szövetségek.

Népszövetség-ENSZ: a világméretű kollektív biztonsági rendszer.

Hitler-ellenes szövetség.

Hidegháborús gazdasági és katonai szövetségek (GATT, Montanunió, Közös Piac, Varsói Szerződés, NATO, KGST, stb.).

A XXI. század elejének nemzetközi szövetségei.

Gazdaság és gazdaságpolitika: (4 óra)

Európa nagy gazdasági régiói régen és ma.

Centrum és periféria gazdasága.

Az állam gazdasági szerepe a XX. században: állami beavatkozás, neoliberalizmus.

Nyugat-Európa gazdasági fejlődése: szociális piacgazdaság, jóléti állam, fenntartható fejlődés.

Dél-Európa gazdasági ellentmondásai.

Kelet-Európa átalakuló gazdasága.

Globalizálódó gazdaság.

Birodalmak virágzása és bukása: (4 óra)

A római birodalom hanyatlása és bukásának okai.

A frank birodalom szétesése.

A spanyol világbirodalom létrejötte, felbomlásának okai.

Napóleon birodalma és a szabadság-eszme „hódító diadala”.

A Harmadik Birodalom és az „élettér”.

A Szovjetunió és hatalmi tömbje.

A kétpólusú világ szuperhatalmai.

Nagyhatalmak és a globalizálódó világ napjainkban.

Forradalom, reform, kiegyezés: (4 óra)

A forradalom és ellenforradalom vitái a történettudományban.

Reform és forradalom a politikában.

Az 1956-os forradalom megítélésének változása.

Kompromisszumok, „kiegyezések” a magyar történelemben (a bécsi béke, a szatmári béke, a kiegyezés).

A rendszerváltozás jellemzőinek vitái napjainkban.

Egyén, közösség, társadalom: (2 óra)

A magyar társadalom jellemzői és változásai a IX–XIV. században.

A reformkori magyar társadalom jellemzői.

A magyar parasztság története 1950-70 között.

A magyar társadalom a XX. század második felében.

Etnikum, nemzet, nemzetiség, kisebbség: (4 óra)

A Magyar Királyság népei, nemzetiségei a XVIII–XIX. században.

Népek, nemzetek, vallások a Balkánon a XIX–XX. században.

A magyar kisebbség helyzetének változásai a szomszéd országokban az 1920-as évektől napjainkig.

Kitelepítések 1945 után, a kollektív bűnösség elve.

A Benes-dekrétumok és hatásuk napjainkig.

Trianon-szindróma.

Romák Magyarországon a XX. században.

Hadviselés a XX. században: (3 óra)

Hadseregek, fegyvernemek, háborús stratégiák, „modern” hadviselés.

Tömegpusztító fegyverek, interkontinentális rakéták.

Védelmi rendszerek kialakítása, nemzetközi védelmi szerződések, egyezmények.

Az űrkutatás és a hadiipar, felderítő űrrakéták, a jövő háborúi.

Tudományok, művelődés, kultúra a XIX–XX. században: (3 óra)

Művészeti stílusok: romantika, realizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, avantgard, posztmodern stb.

Tudományos fejlődés, kutatások.

A demokratikus politikai rendszerek működése a modern tömegkultúra és tömegbefolyásolás viszonyai közt. A média szerepe.

A globális világ problémái (3 óra)

Túlnépesedés – szegénység.

Környezetszennyezés, klímaválság.

Helyi konfliktusok, háborúk (délsláv háború, posztszovjet államok, Ruanda).

A terrorizmus problémái.

Vallási fundamentalizmusok.

Energiaháborúk.

A multikulturális világ pozitívumai, negatívumai.

Európa szerepének újraértékelődése.

A mai Magyarország: (3 óra)

Gazdaságpolitikai és pénzügyi ismeretek napjainkban.

A politika intézményei a mai Magyarországon: a parlament, a kormány, az alkotmánybíróság, a közigazgatás, az igazságszolgáltatás, a fegyveres erők szerepe.

A politikai folyamatok: pártok és választások, emberi és polgári jogok, alkotmány, a népszavazás intézménye.

Érdekképviselések és a civil társadalom.

Összefoglalás, ismétlés rendszerezés (26 óra)

Továbbhaladás feltételei

Ismerje a XX. század egyetemes és magyar történelmének korszakait és azok jellemzőit.

Tegyen érdemi különbséget az első és a második világháború jellemzői között.

Legyen képes megkülönböztetni egymástól a kapitalizmus és a szocializmus jellegzetességeit, a demokrácia és a diktatúra XX. századi megjelenési formáit és azok jellemzőit.

Legyen képes meghatározni a modern polgári demokrácia megkülönböztető jegyeit.

Ismerje a XX. századi történelem fogalmi rendszerét, eseménytörténetét, összefüggéseit.

Értékelje Horthy Miklós, Bethlen István, Rákosi Mátyás, Kádár János, Hitler, Sztálin, Churchill történelmi szerepét.

Tudja elhelyezni a térképen a huszadik századi történések színtereit.

Ismerje a létrejött nemzetközi szervezeteket.

Mutassa be Magyarországon 1956-ban lezajlott forradalom eseményeit.

Elemezze a Kádár-korszak jellemzőit, a rendszerváltozás okait.

Legyen képes ismertetni az Európai Unió kialakulását, s annak történelmi jelentőségét. Ismerje az európai integráció alapvető jelentőségét hazánkra nézve.

Legyen fölkészült az érettségi írásbeli és szóbeli témaköreiből, legyen magabiztos gyakorlata az érettségi feladatok megoldásában.

Szemponatok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A tanulók előrehaladása szempontjából a következő értékelési események tervezhetők:

- bemeneti felmérés írásban a bejövő tanulócsoporthoz;
- folyamatos számonkérés a tanítási órákon szóban, írásban ellenőrzés céljából;
- önálló feladatlappal a tanulói tudásszint ellenőrzése;
- témazáró dolgozatok, feladatok írása, amelyek átfogó ismeretekre és képességekre irányulnak;
- évközi dolgozatok megírása meghatározott szempontok alapján (források használata és értékelése stb.)
- házi feladatok a tananyag elmélyítésére, gyakorlásra (forráselemzés, információgyűjtés különböző adathordozókból, esszéfeladatok gyakorlása stb.)
- évfolyamdolgozatok készítése a tanév végére az adott évfolyam tananyagához kötődően (pl. helytörténeti, életmódtörténeti témák feldolgozása)
- történelmi vitaórák érveinek értékelése és a szóbeli kifejezőképesség fejlődésének nyomon követése;
- a tanórán kívüli diákköri tevékenység kapcsán történelmi, néprajzi pályamunkák készítése és diákköri konferencián történő értékelése;
- tanév végi mérések évfolyamonként feladatlappal (a tények, információk, fogalmak, törvények, szabályok felhasználásával reprodukciós, transzformációs képességek mérése, szintézis, analízis értékelése stb.)
- próbaérettségi feladatlappal a végzős évfolyam tudásának, képességeinek mérése;
- évfolyamvizsgák, „kisérettségik” lehetőségének felhasználása mérés-értékelésre;
- felkészülés tanulmányi versenyekre pályamunkák készítésével, szóbeli témakörök feldolgozásával, feladatlappal, feladatsorok megoldásával;
- kimeneti mérés a középszintű és emelt szintű érettségi vizsgák eredményeinek felhasználásával.

A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom:

Középiskolai történelem atlasz

Képes történelem atlasz (interaktív CD-ROM)

Herber–Martos–Moss–Tisza: Történelem 1–6. kötetek Eötvös József Gimnázium Bp. 1993

Magyarok Európában sorozat 1–3. kötet Háttér Lap- és Könyvkiadó Bp. 1990

Dr. Veresegyházi Béla: Történelmi-topográfiai kislexikon Aqua Kiadó Bp. 1994

Dr. Szabolcs Ottó–Dr. Veresegyházi Béla: Rajzos vázlatok a történelem tanításához Korona Kiadó Bp. 1999

A Magyar Kódex sorozat kötetei, Kossuth Könyvkiadó Bp.

Magyarország története (10 kötetes) Akadémiai Kiadó Bp.

Magyarország hadtörténete Zrínyi Katonai Kiadó Bp. 1984

Erdély története 1–3. kötet Akadémiai Kiadó Bp. 1986

Magyarország történeti kronológiája 1–4. kötet Akadémiai Kiadó Bp. 1981

Böllöny József: Magyarország kormányai 1848–1992 Akadémiai Kiadó Bp. 1992

Világtörténet évszámokban 1–3. kötet Gondolat Kiadó Bp. 1982
 A Képes történelem vonatkozó kötetei
 Cook-Stevenson: Világtörténeti kézikönyv 1914–1993 Akadémiai Kiadó Bp. 1995
 Diószegi–Harsányi–Krausz–Németh: 20. századi egyetemes történet Korona Kiadó Bp. 1995
 A XX. század krónikája Officina Nova Bp. 1995
 Martin Roberts: Európa története 1900–1973 Akadémiai Kiadó Bp. 1992
 Forrásgyűjtemények a magyar és az egyetemes történelem tanulmányozásához
 Szöveggyűjtemények, a szaktanár által válogatott könyvrészletek, szakkikkek, történelmi tanulmányok
 A szaktanár által készített multimédiás anyagok
 Internetes honlapok
 Enciklopédia Hungarica multimédiás CD-ROM
 A Discovery, National Geographic és a Spektrum televíziós csatornák ismeretterjesztő filmjei és dokumentumfilmjei
 Videofilmek (Hídember, Tanú, Rokonok stb.)
 A Rubikon és a História folyóiratok tananyaghoz kötődő írásai
 Történelmi fogalomtárak
 Idegen szavak szótára
 A Művészet története című sorozat kötetei Corvina Kiadó Bp. 1995
 G. Szabó István–Potencsik Erika: Felvételi adattár Rubikon, 2002
 Feladatgyűjtemények az új érettségihez

V. Emelt szintű matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **matematika** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	111	92,5	111	96
Történelem	74	55,5	74	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	74	74	111	96
Matematika	185	222	222	224
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	55,5	55,5	74	
Biológia és egészségtan		37	55,5	64
Kémia	74	55,5		
Földrajz	74	55,5		
Ének-zene	37	37		

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma	18,5	18,5		
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			55,5	32
Kötelező óraszám a törvény alapján	1017,5	1017,5	1110	960

1. Célok és feladatok

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettantere kiemelten célozza meg a matematikai műveltségterület széleskörű és elmélyült megjelenítését, a matematikai kompetencia és vele párhuzamosan a többi kulskompetencia sokoldalú fejlesztését a gimnázium négy éve alatt.

A matematikatanítás kiemelt célja és feladata, hogy a tanulók önálló, rendszerezett, logikus gondolkodása kialakulhasson, és ennek fejlesztése jó hatékonysággal megtörténhessen. A tanulóknál fokozatosan építhető ki és fejleszhető a matematika belső struktúrája (fogalmak, axiómák, tételek, bizonyítások elsajátítása), és a tanultak változatos területeken történő alkalmazása. A megérlelt és elmélyült tudás birtokában a tanulók az alkalmazásnak önálló, egyedi szintjére is elérnek, ha a tanterv lehetőséget ad a tehetségük kibontására, kibontakoztatására és fejlesztésére. Ez a tehetségfejlesztő tanterv ehhez a pedagógiai programhoz kíván segítséget adni, ajánlást nyújtani.

Körültekintéssel kell fejleszteni a tanulók absztrakciós és szintetizáló képességét. Ez a fejlesztés sok esetben időigényes és egyénre szabott. A fogalmak lassú érlelésére, elmélyítésére ez a tanterv elegendő időt kíván biztosítani. A célszerű, új fogalmak alkotása, az összefüggések felfedezése és az ismeretek feladatokban való alkalmazása a kombinatív készséget is kialakítja, fejleszti a kreativitást, a problémahelyzetek önálló, megfelelő önbizalommal történő megközelítését, megoldását.

A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technikai, a humán műveltségterületek, szakközépiskolákban a választott szakma ismeretanyagának tanulmányozásához, a mindennapi problémák értelmezéséhez, leírásához és kezeléséhez. A matematika tantárgy elsajátítása során a tanulók az elektronikus eszközök (zsebszámológép, számítógép, grafikus kalkulátor, Internet stb.) célszerű felhasználását is megismerik, alkalmazásukat elsajátítják. A matematikai kompetenciájuk kialakítása, fejlesztése ezzel hozzájárul a digitális kompetenciájuk fejlődéséhez is.

A tehetségfejlesztés során a tanulók képessé válnak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára. Egyre inkább törekednek az önellenőrzésre, fontosnak tartják a várható eredmények becslését. A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettantere lehetőséget biztosít a tanulók pozitív motiváltságának erősítésére, a tanulók önállóságának fejlesztésére. Ebben a törekvésben fontos terület a matematika alkalmazásának, eszköz jellegének sokoldalú bemutatása, és a tanításban való érvényesítése. A tananyag egyes részleteinek csoportmunkában való feldolgozása, a feladatmegoldások megbeszélése az együttműködési képesség, a kooperativitás, a kommunikációs képesség fejlesztésének, a reális önértékelés kialakulásának is fontos területe.

Az általános iskolai tanításhoz-tanuláshoz képest a középiskola négy éve során egyre hangsúlyosabb a matematika tantárgy deduktív jellege, de továbbra sem nélkülözhető a szemléletre és tevékenységre épülő feldolgozás sem.

A matematikatanításunk során fontos cél és pozitív motivációs eszköz annak megmutatása, hogy a matematika a kultúrtörténet része, a matematikai ismeretek birtokában lehetővé válik a világ mélyebb, tudományos megismerése, kutatása. Tudós életpályákkal való ismerkedés minta is lehet a tanulók számára saját életpályájuk megválasztásában. A matematikai ismeretek alkalmazása, s a megfelelően fejlett gondolkodás biztosítja több műveltségterület megfelelő szintű megértését, tanulását.

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv kiemelt célja a tevékenységekkel megérlelt fogalmak kialakítása, majd ezek pontos, készség szintű tudása, az életkornak megfelelő matematikai nyelv egyre pontosabb, precízebb használata. A leírtak érdekében a gondolkodási módszereknek, illetve ezek fejlesztésének a matematika minden témakörében folyamatosan kell szerepelniük, előfordulniuk.

A matematika tanulása nagymértékben segíti a helyes pályaválasztási irány megtalálását és reális megalapozását. A tanulók a tantervben megfogalmazott matematikai műveltségterület és kompetencia elsajátításával alkalmassá válnak az emelt szintű matematika érettségi vizsga sikeres letételére. A jól megalapozott és kellően kimunkált matematikai ismeretek birtokában lehetőségük nyílik az egyetemi tanulmányaik sikeres elvégzésére, tudományos pályákon tehetségük további fejlesztésére, kimunkálására is. Megnyílik számukra az egész életen át tanulás pozitív lehetősége.

A matematikai kompetencia fejlesztése során a tanulókat felruházzuk azzal a képességgel, hogy alkalmazni tudják a matematika eredményeit, gondolkodásukat a matematikai gondolkodásban megismert igényesség is jellemezze. Követni és értékelni tudják az érvek láncolatát, indokolni tudják a kapott eredményeket. Tudnak a matematika nyelvén is kommunikálni, tudományos igényvel választják ki mind az alkalmazási területeket, mind pedig a megfelelő segédeszközöket.

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv új vonásai:

- a) a modellalkotási és absztrakciós képesség fokozatos fejlesztése;
- b) a matematika alkalmazási területének növekedése;
- c) a matematika módszereinek szélesebb körű megismerése, a módszerekhez tartozó ismeretek elmélyültebb taglalása;
- d) a matematika belső struktúrájának kiépítése és a tanultaknak a mindennapi életben, más tárgyakban való felhasználása, eszközként való alkalmazása közötti egyensúly biztosítása;
- e) a modern oktatási, tanulási technológiák beépülése a mindennapi iskolai oktatási, nevelési tevékenységbe;
- f) hatékony hozzájárulás a többi kulcskompetencia fejlesztéséhez (anyanyelvi kommunikáció; tudományos szemlélet elmélyítése; digitális kompetencia; tanulási képességek; önállóság).

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv alapján azokat a tanulócsoportokat tanítjuk matematikára, amelyekben olyan tanulók járnak, akik a matematika iránt különösen érdeklődők, absztrakciós készségük erősen fejleszthető, és a matematikához szorosan kapcsolódó pályára készülnek, vagy más tudományág elméleti művelői lesznek. Akikről az általános iskolai tanulmányaik során kiderült, hogy kortárs csoportjukban az átlagosnál magasabb szintre jutottak matematikai kompetenciájuk fejlődésében.

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv **spirális** felépítésű.

A tehetséggondozó matematika tanterv fő témái minden évfolyamon az alábbiak:

- I. Gondolkodási módszerek, halmazok, logika, kombinatorika, gráfok;
- II. Számelmélet, algebra;
- III. Függvények, az analízis elemei;
- IV. Geometria, koordinátageometria, trigonometria;
- V. Valószínűségszámítás, statisztika.

Az évenkénti bontásban az öt nagy téma további altémákra bomlik. Ezeket az évfolyamonkénti részletezésben adjuk meg.

A négy évfolyam tananyagának összeállításakor figyelembe vettük az **emelt szintű érettségi** részletes követelményeit. Az éves összóraszámot egyetlen évfolyamon sem osztottuk szét teljesen az öt témakörre. Időt biztosítottunk gyakorlásra, az anyag elmélyítésére vagy bővítésére, az ismétlésre és a számonkérésre (témazáró dolgozatok írása).

Tudjuk, hogy a tanulók előtanulmányaik során általában nem részesültek a kerettanterv alapkövetelményeiben megfogalmazottaknál erősebb alapképzésben, tehát a kezdő középiskolai évben a matematika módszereinek, a matematikai modellalkotás folyamatának **lassú és körültekintő kialakítására**, az első 8 év matematika anyagának új szempontú átismétlésére is szükség van. Ez az ismétlés a leggyakrabban konkrét tartalmak mentén történhet. Általánosításokra, a tételek absztrakt bizonyítására csak nagy körültekintéssel lehet sort keríteni.

A négy évfolyamban olyan anyagrészek is szerepelnek (például az analízis elemei, gráfelmélet, ábrázoló geometria), melyek a felsőfokon matematikát tanulók számára tanulmányaik indulását megkönnyítik. Bizonyos témákban, rész témákban az emelt szintű vizsga követelményein túlmutató ismereteket is feldolgoztunk.

A tehetségfejlesztő tanterv tanításához szükséges képesítést a közoktatási törvény írja elő.

A matematikában használt demonstrációs és tanulói eszközök az iskolákban nagyjából rendelkezésre állnak. Sokfüggvényes zsebszámológépre minden tanulónak szüksége van. A személyi számítógép használata feltétlenül ajánlott, ezért a gépi hozzáférés lehetőségeit a tanárok és tanulók számára bővíteni szükséges. A multimédiás eszközök is bevonulhatnak a tanórákra és az otthoni felkészülés területére is.

Fontosnak tartjuk, hogy a tehetségfejlesztő csoportokba járó tanulók bekapcsolódjanak a matematikai versenyek iskolai és országos rendszerébe is. Ide értve a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok (KöMaL) éves pontversenyét is. Tudva, hogy a versenyzés nem lehet egyetlen célja a matematikai tehetség fejlesztésének, az egyénre szabott tanulási technikák kialakításában, a szociális kompetencia fejlesztésében jó terep a matematikai versenyekre való készülés, felkészítés és szereplés.

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv céljainak, feladatainak megvalósítását nagy mértékben segítik a jól megválasztott tankönyvek, szakkönyvek, az igényes feladatgyűjtemények, tudománytörténeti kiadványok, a KöMaL folyóirat és a KöMaL-CD-k használata is.

2. Kulcskompetenciák

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv sikeres megvalósításához feltétlenül szükséges annak tudatosítása, hogy a matematikai kompetencia kialakításakor a személyiséget, az egyéniséget teljességre törekedve kell fejleszteni. A személyiség, egyéniség fejlődéséhez, boldogulásához a matematika tantervi tartalmak, követelmények megvalósításakor fejleszteni kell

- az anyanyelvi kommunikációt;
- a természettudományos szemlélet elmélyítését;
- az információs társadalom technológiának aktív használatát;
- a hatékony, önálló – egyéni és csoportos – tanulási képességeket;
- az önálló – egyéni és csoportos – kezdeményezőképeséget.

Az **anyanyelvi kommunikáció** fejlesztése során a matematikai szaknyelvet szóban és írásban egyaránt el kell sajátítani a tanulónak. Képesnek kell lenniük a matematikai szaknyelv felhasználása során a nyelv, szaknyelv szóbeli és írásbeli – többszintű – kommunikációjára is.

A **természettudományos szemlélet** elmélyítését szolgálják mindazok a matematikai tartalmak, módszerek, eljárások, amelyeket a tanulók az iskolában megjelenő tantárgyi vonatkozásban is használhatnak. (Pl. a változás leírása, a változás sebességének matematikai modellje: a differenciálszámítás eszközei; számsokaság elemzésének statisztikai módszerei; az induktív és deduktív bizonyítások stb.) A matematikai módszerek gyakorlati felhasználásának területeként jelenjenek meg a matematika órákon olyan tudományos, természettudományos problémák, amelyek megoldásait matematikai modelleken jól be lehet mutatni. (Pl. a helymeghatározás síkban, térben, gömbön; Newton törvények, kúpszeletek és a bolygómozgás; százalékszámítás a kémiai keverékes feladatok megoldásában; valószínűségi becslések a közvélemény-kutatásban, a régészeti feltárásokban, a biológiai kutatásokban stb.)

Az információs társadalom technológiáinak aktív használatát szerveznie, alkalmaznia kell és lehet a tanárnak, diáknak egyaránt a matematika órákon és a matematika órákra való készüléskor is. Meg kell követelni a kalkulátorok tudatos, hatékony és értő felhasználását. A számítógép segítségével megoldható és bemutatható matematikai problémák jelenjenek meg a tanórákon is. (Pl. az adatsokaságok grafikus jellemzése, a valószínűségi kísérletek feldolgozása történhet megfelelő szerkesztőprogramok felhasználásával; a matematikatörténeti, kultúrtörténeti vonatkozások bemutatásához, feldolgozásához felhasználható az Internet is.)

A hatékony, önálló – egyéni és csoportos – tanulási képességeket a matematika tantervi anyag elsajátítása során is kell és lehet fejleszteni. A tanárnak, a diáknak és a csoportnak is kötelessége a legalkalmasabb tanulási stratégiák megismerése, felismerése és alkalmazása. A tantárgyi érdeklődés, a pályaválasztási cél mielőbbi kialakítása sokat segíthet ezen a területen. A matematikai tananyag értő feldolgozása, a tartalmak pontos megtanulása és azok különböző szintű és mértékű alkalmazása minden tanulónak egyénileg jelent kötelezettséget, de a tanár és a csoport felelőssége is nagy azon területen, hogy minden tanuló a felkészültségének és tudásszintjének legmegfelelőbb támogatást, segítséget kapja meg. (Pl. differenciált foglalkozás; kooperatív tanulási technikák alkalmazása; önálló vázlat készítése; a lényegkiemelő képesség fejlesztése, megengedett segédletek használati módszereinek kialakítása stb.)

Az önálló – egyéni és csoportos – kezdeményezőképeséget is fejleszti a matematika tanterv elsajátítása, feldolgozása. A tudás megszerzésére irányuló tanulói kreativitást a tanárnak maximálisan ki kell használnia, és a csoport tudásszintjének emelésére, színesítésére kell fordítania. Sok matematikai probléma több irányból is megoldható. A tanulói kezdeményezőképeség fejlesztésével el kell érni, hogy a problémákra többféle megoldás is megvitásra kerüljön a feldolgozás során.

3. Kiemelt fejlesztési feladatok

Énkép, önismeret

A matematika tananyag sikeres elsajátítása során a tanuló pozitív visszajelzést kaphat intellektuális képességeiről. Akiben tudatosul szakirányú tehetsége, nagyobb felelősséget érezhet képességeinek fejlesztéséért. Aki megtanulja, hogy a matematikai eredmények kontrollját mindig el kell végeznie, saját cselekedeteit is megtanulhatja kontrollálni.

Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra

A matematikatörténeti vonatkozások megismerése segítse a tanulókat abban, hogy megtapasztalják: a tudomány fejlődése az emberiség közös kultúrájának része. A tudomány eredményeinek felhasználása pedig az emberiség közös felelőssége. Megismerhetik a tanulók a magyar matematikusok hozzájárulását a tudományhoz.

Gazdasági nevelés

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv elsajátítása tegye alkalmassá a tanulókat arra, hogy a gazdasági élet alapvető összefüggéseit megértsék. Tudatosuljon egyéni gazdasági érdekük, ezt tudják megfogalmazni, és ésszerű lehetőségek között azokat megvalósítani. (Pl. befektetések jövedelmezősége, kamatos kamattal hiteltörlesztések stb.) Megtanulhatják átlátni a leggyakrabban előforduló reklám- és marketingfogásokat. Eligazodhatnak a befektetési lehetőségek rövidebb és hosszabb távú előnyei, hátrányai között.

Környezettudatosságra nevelés

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv gyakorlattal kapcsolatos problémakörébe több környezettudatos gondolkodásra vonatkozó probléma felvetésével érzékenyvé kell tenni a tanulókat a környezet állapota iránt. Meg kell mutatni a személyes felelősségen alapuló döntések hosszú távú hatását a mennyiségi mutatók összevetésével (pl. dohányzás; szelektív szemétyűjtés; energiafelhasználás mennyiségi összefüggéseinek áttekintése stb.).

A tanulás tanítása

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv elsajátítása során lehetőség van a tanulás módszereinek, változatos technikáinak sokoldalú elsajátíttatására. Mivel tehetségfejlesztő tantervünk spirális felépítésű, feltétlenül szükség van az előzetes tudás, tapasztalat mozgósítására (ismétlések szerepe!).

Lehetőség van az egyénre szabott tanulási módszerek, eljárások kiépítésére; a csoportos tanulási technikák módszereinek alkalmazására; a gondolkodási kultúra fejlesztésére, az egész életen át tartó tanulás eszközeinek, módszereinek megismerésére. Tantárgyunkban sok lehetőség adódik a gondolkodási képességek, a rendszerezés, a tapasztalás, a kombinációk, a következtetés, összehasonlítás, általánosítás és konkretizálás erősítésére, mindezek gyakorlati felhasználására. Kiemelt feladat a kreativitás, a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, a kritikai gondolkodás megerősítése, az érvek-ellenérvek ütköztetése.

Testi és lelki egészség

A matematikában sikerrel dolgozó tanuló átélve a tudás megszerzésének örömét, alkalmas lehet arra, hogy személyiségének pozitív oldalát fejleszthesse. Jó hozzáállással elérheti, hogy saját testi és lelki fejlődését is tudatával, akaratával irányítsa. Megtanulja, hogy képes legyen energiáit pozitív dolgokra összpontosítani, valamint idejét jól beosztani. A tanárnak felelőssége, hogy a csoportjába járó tanulók testi és lelki fejlődését figyelemmel kíséresse, és problémás eset láttán közbeavatkozzon, vagy külső segítséget kérjen.

Felkészülés a felnőttélet szerepeire

A matematikából sikerrel teljesítő tanulók esetén a pályaválasztás kérdése is könnyebben megoldható. A tanuló előtt sok olyan továbbtanulási lehetőség van, amelyben ezen tanterv mentén megszerzett tudását alkalmazni, és továbbfejleszteni tudja. A pályaválasztási döntésképesség tekintetében sok segítséget jelent a matematikai kompetencia.

Az emelt szintű érettségi letételére képessé válnak a tanulók a tantervi anyag teljesítésével. Ezzel a többlettudással (és többletponttal) sok irányban tanulhatnak tovább. Biztosak lehetnek abban, hogy olyan tudásra és képességekre tettek szert a tehetségfejlesztő matematika tanterv elsajátítása során, amelyek birtokában sikerrel fejezhetik be egyetemi tanulmányaikat, akár a legmagasabb fokozaton is. A munka világában is jól fognak tudni teljesíteni, mert ismerni fogják saját értékeiket és esetleges korlátaikat is.

4. Fejlesztési követelmények

Ennek a matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettantervének megvalósítása lehetővé teszi, hogy a Nat rendelet Matematika fejezetében leírt minden fejlesztési követelmény teljesülhessen. A rendeletben részletesen kifejtett – táblázatban felsorolt – fejlesztési feladatokat és kompetenciákat itt nem ismételjük meg, csak felsorolásszerűen adjuk meg, hogy a kulcskompetenciák fejlesztését a matematikai műveltségterületen mely tevékenységformákban kell megvalósítani – intézménynek, tanárnak, diáknak egyaránt.

1. Tájékozódás (térben; időben; a világ mennyiségi viszonyaiban)
2. Megismerés (tapasztalatszerzés; képzelet; emlékezés; gondolkodás; ismeretek rendszerezése; ismerethordozók használata)
3. Ismeretek alkalmazása
4. Problémakezelés és -megoldás
5. Alkotás és kreativitás: alkotás öntevékenyen, saját tervek szerint; alkotások adott feltételeknek megfelelően; átstrukturálás
6. Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatok értékek (kommunikáció; együttműködés; motiváltság; önismeret, önértékelés, reflektálás, önszabályozás)
7. A matematika épülésének elvei

A matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv lehetőséget ad a tantervet választó intézménynek és a szaktanároknak arra, hogy saját pedagógiai programjukban ezen hét pont beépülését részletesen megtervezzék. Ehhez nagy segítséget találnak az említett Nat kormányrendelet megfelelő fejezetében is.

Kiemelünk azonban néhány fontos kérdést, gondolatot, amelyet a tehetségfejlesztő tantervet alkalmazó helyi matematika tantervek mindegyikének figyelembe kell vennie.

A matematikai szemlélet fejlesztése

A középiskolai tanulmányok során a korábban szemléletesen, tevékenységek segítségével kialakított fogalmak megerősítésére, bizonyos fogalmak definiálására, általánosítására kerül sor.

A tanulók matematikai kompetenciát fejlesztő tevékenységei: a különböző témakörökben megismert összefüggések alkalmazása feladatokban, gyakorlati problémákban; más témakörökben való felhasználhatóságának felismerése, alkalmazásképes tudása.

A középiskolai tanulmányok végére szükséges, hogy kialakuljon minden tanulóban a valós számkör biztos ismerete. A tanulóknak biztosan és tudatosan kell alkalmazniuk a valós számkörben megismert műveleteket gyakorlati és elvontabb problémák megoldása során is. A tananyag különböző fejezeteiben a számítások elvégzéséhez fontos a zsebszámológép, a számítógép biztos, tudatos és célszerű használata, alkalmazása.

Műveleteket az algebrai kifejezések, a vektorok, a halmazok, matematikai logikai értékek, események körében is értelmezzünk és használunk. E műveletek ismeretében a tanulók absztrakciós képessége is fejlődhet, a matematikai modellalkotás folyamata válik világosabbá.

Elengedhetetlen az elemi és az összetett függvények ábrázolása koordináta-rendszerben és a legfontosabb függvénytulajdonságok meghatározása nemcsak a matematika, hanem a természettudományos ismeretek megértése miatt, különböző gyakorlati helyzetek leírásának érdekében is. A differenciál- és integrálszámítás módszereit nemcsak a matematika, hanem más természettudományok is használják. A tanulóknak ismerniük kell a felhasználási területeket.

A geometriai ismeretek bővülése, a megismert geometriai transzformációk rendszerezettebb tárgyalása fejleszti a dinamikus geometriai szemléletet. Az elemi geometria összefüggéseinek ismerete síkban és térben hozzásegíti a tanulókat a matematikai fogalomalkotás és a bizonyítások szerkezetének pontosabb ismeretéhez. A térben való tájékozódás képességét fejleszti és mélyíti el az ábrázoló geometria alapkérdéseinek ismerete. A trigonometriai számítások a gyakorlat szempontjából fontosak (távolságok, szögek meghatározása számítás útján). A sík- és térgeometriai fogalmak és tételek mind a térszemlélet, mind az analógias gondolkodás fejlesztése szempontjából lényegesek. A terület-, felszín-, térfogatszámítás eredményeit más tantárgyak is felhasználják. Ezért biztos ismeretük elengedhetetlen. A koordináta-geometria elemeinek tanításával a matematika különböző területeinek összefüggéseit, s így a matematika komplexitását mutatjuk meg.

A következtetési, a bizonyítási készség fejlesztése hangsúlyos ennél a korosztálynál. A „ha ..., akkor ...” az „akkor és csak akkor” helyes használata az élet számos területén (nem csak a matematikában) fontos.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

A problémaérzékenységre, a problémamegoldásra nevelés fontos feladatunk. Ehhez elengedhetetlen egyre összetettebb matematikai szövegek értelmezése, elemzése, s az, hogy a tanulók minél többször önállóan oldjanak meg feladatokat. A tanulók legyenek képesek önálló problémafelvetésre is. Aktívan, kooperatívan vegyenek részt a tanítási, tanulási folyamatban.

A diszkussziós képesség fejlesztése, a többféle megoldás keresése, megtalálása és megbeszélése a többféle nézőpont érvényesítésének, a komplex problémakezelésnek a képességét is fejleszti.

Hasznos az élet és a különböző tudományok megértéséhez (a társadalomtudományokéhoz is) a gyakorlatban fontos témák megismerése, pl. a geometriai számítások, a leíró statisztika és valószínűség-számítás elemeinek alkalmazása. Ez megmutatja a tanulók számára a matematika felhasználhatóságát. El kell érniük, hogy az érettségi előtt állók e területeken gyakorlottságra tegyenek szert.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

A 9–12. évfolyamon matematika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv megvalósítása során az induktív módszer mellett egyre nagyobb szerepet kapnak a deduktív következtetések is. A tanítandó anyagban sejtéseket fogalmazunk (fogalmaztatunk) meg, melyek néhány lépésben bizonyíthatók vagy megcáfolhatók. Tanításunkban fontos a bizonyítás iránti igény felkeltése. Az egyszerűbb tételek bizonyítása, bizonyítási módszerek megismerése után sor kerül az összetettebb matematikai állítások megfogalmazására, és a segédtételekre is építő bizonyítások megismerésére, megtanulására. A tanulási időszak végére a tanulóknak kialakul a matematikai kompetenciához alapvetően fontos absztrakciós képesség. Kialakul annak az ismerete, hogyan épül fel a matematika: az alapfogalmak, fogalmak, axiómák, tételek rendszere hogyan segíti a matematikai és egyéb tudományos problémák megközelítését és megoldását.

A tanulóknak át kell látni a matematika komplexitását. Az érettségi előtti rendszerező összefoglalás segítséget ad nekik ehhez is. Meg kell látniuk az elemi halmazelméleti és logikai ismeretek alkalmazhatóságát a különböző matematikai és nem tantárgyi témakörökben is. A tanulóknak ismerniük kell a matematikai modellalkotás egyszerűbb mintáit (pl. gráfok, különböző geometriák, valószínűségi modellek stb.).

A logikus gondolkodás a problémamegoldásban, az algoritmikus eljárások során és az alkalmazásokban egyaránt lényeges. A matematika különböző területein alkalmazott eljárások, algoritmusok tudatos és pontos ismerete az informatika eredményes tanulmányozásához, műveléséhez is elengedhetetlen képesség.

Természetesen a tanulmányok teljes időszakában elengedhetetlen a szemléltető ábrák és egyéb tanulási segédeszközök értő és célszerű alkalmazása nemcsak a geometriában (trigonometriában), hanem a függvények vizsgálatánál, a kombinatorikában és a statisztikában is. Az adatsokaságok különböző jellemzési lehetőségeinek megismertetésével ezen a téren is fejlesztjük az alkalmazásképes tudást. Ezek az eljárások fejlesztik a sokoldalú kommunikációs formák közül a megfelelő kiválasztásának és alkalmazásának képességét.

Helyes tanulási szokások fejlesztése

A gyakorlati számítások során alkalmazott újabb ismeretek egyre fontosabbá teszik az elektronikus eszközök célszerű használatát. A közelítő értékekkel való számoláshoz különösen elengedhetetlen a becslés, a kerekítés, az ellenőrzés különböző módjainak alkalmazása, az eredmény realitásának eldöntése.

A tanulóktól megkívánjuk a szaknyelv pontos használatát, a jelölésrendszer helyes alkalmazását írásban és szóban egyaránt.

A helyes érvelésre szoktatással sokat tehet (és tesz is) a matematikatanítás a kommunikációs készség fejlesztéséért.

A matematikai szöveg értő olvasása, tankönyvek, lexikonok használata, szövegekből a lényeg kiemelése, a helyes jegyzeteléshez szoktatás a felsőfokú tanulást is segíti.

Fontos elérnünk, hogy a tanulók mielőbb meg tudják különböztetni a matematikai definíciót, a sejtést és a tételt. Matematikatudásról akkor beszélhetünk, ha a definíciókat, tételeket önálló problémamegoldásban alkalmazni is tudja a tanuló.

A tanulóknak meg kell tapasztalniuk, hogy a matematika a kultúrtörténet része. Komoly motiváció lehet tanításunkban a matematikatörténet egy-egy mozzanatának megismertetése, a máig meg nem oldott egyszerűnek tűnő matematikai sejtések megfogalmazása, nagy matematikusok életének, munkásságának megismerése. Ehhez segítséget ad a könyvtár és az Internet használata is.

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

- A különböző iskolákból jövő tanulók tudásszintjének „bemérése”.
- A racionális számkör és az alpműveletek tisztázása.
- A tanult tételek többféle megfogalmazása.
- Ismerkedés a bizonyítási módszerekkel.
- A definíció fogalmának tudatosabb használata.
- A matematikai jelölések egységesítése.
- A halmazokkal kapcsolatos eddigi ismeretek rendszerezése.
- A kombinatorikus szemlélet fejlesztése.
- Az algebrai kifejezésekkel végzett műveletek tisztázása, rendszerezése.
- Nevezetes azonosságok megismerése, alkalmazása algebrai műveletekben.
- A matematikai gondolatmenetek pontos leírásának fejlesztése.
- Számelméleti problémák matematikatörténeti érdekességeinek bemutatása.
- Gondolatmenetek pontos leírásának fejlesztése.
- A számírás és a számfogalom fejlődésének ismerete.
- A különböző egyenletek és egyenletrendszerek megoldása.

- Az egyszerűbb egyenletek ekvivalenciájának vizsgálata.
- Önellenzés és diszkusszió, ezekre az eljárásokra vonatkozó igény fokozatos kialakítása.
- A függvényekkel kapcsolatos korábbi ismeretek, tapasztalatok rendszerezése, a függvényszemlélet fejlesztése.
- A függvénytranszformációk és a geometriai transzformációk kapcsolatának rendszerezése.
- A függvények matematikában és más tudományokban való alkalmazásának megismertetése
- A geometriai alapismeretek rendszerezése, pontosítása.
- A tétel és megfordítása közti kapcsolat megértetése.
- A szög mérés további módjának bemutatása.
- A bizonyítási készség további fejlesztése, diszkussziós készség fejlesztése a szerkesztési feladatok kapcsán.
- Az egybevágósági transzformációkra vonatkozó ismeretek rendszerezése.
- A transzformációs szemlélet fejlesztése.
- Annak tudatosítása feladatmegoldásokon keresztül, hogyan kereshető meg a célszerű transzformáció egy probléma megoldásához.
- Statisztikai adatok összegyűjtése. Az adatok jellemzése matematikai módszerekkel.
- Az eseményalgebra műveleteinek és tulajdonságaik megismerése.
- A valószínűség szemléletes fogalmának kialakítása valószínűségi kísérletek elvégzése alapján.
- A valószínűség matematikai fogalmának kiépítése.

Témakörök	Tartalom
<p>Halmazok, a logika elemei, a kombinatorika alapjai (25 óra)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A természetes, az egész, a racionális, az irracionális, a valós számok fogalma, műveleti alaptulajdonságok, tizedestört alak. • Halmazok metszete, uniója, két halmaz különbsége. Ezen fogalmak és halmazműveletek szemléletes alkalmazása különböző feladatokban, kapcsolatuk a konjunkcióval és a diszjunkcióval. Venn-diagramos megjelenítés. • Véges halmazok számossága és ekvivalenciája. • n különböző elem összes lehetséges sorrendje $n!$ • Ismétlés nélküli és ismétléses variációk, permutációk, kombinációk – feladatokon keresztül. • Ismerkedés a Pascal-háromszöggel. • Kombinatorikus geometriai feladatok (metszéspontok, tartományok száma, kis n esetén). • A skatulyaelv egyszerűbb alkalmazása. • A szakszerű definíció jellemzői, példák hibás definícióra. • A helyes bizonyítás jellemzői, hibás bizonyítások javítása. • Ismerkedés bizonyítási módszerekkel a különböző témakörökben (direkt, indirekt, <i>teljes indukció</i> – ezen az évfolyamon csak ajánlott!).
<p>Algebrai kifejezések (15 óra)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Az eddig tanult nevezetes azonosságok átismétlése. • $(a \pm b)^2$; $(a \pm b)^3$. • $a^2 - b^2$; $a^3 - b^3$; $a^4 - b^4$; $a^3 + b^3$. • Műveletek egyszerűbb algebrai törtekkel.
<p>Számelmélet (15 óra)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Az eddig tanult számelméleti fogalmak, tulajdonságok átismétlése. • Az oszthatóság fogalma, az összetett és a prímszám. • A számelmélet alaptétele. • Számolás maradékokkal, a kongruencia fogalma, maradékosztályok. • Oszthatósági feladatok megoldása.

- Prímszámok száma, ikerprímek.
  - Prímszámkereső eljárások. Euklideszi algoritmus.
  - Osztók számának meghatározása, osztók összege, tökéletes számok.
  - Különböző alapú számrendszerek, a kettes alapú számrendszer fontossága.
  - Oszthatósági szabályok különböző alapú számrendszerekben (csak egyszerűbb esetekben, feladatokon keresztül, versenyfeladatok is, bizonyítás csak egyszerűbb esetben!).
  - Alapműveletek a különböző számrendszerekben.
- Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek (20 óra)
- Lineáris egyenletek megoldása (szöveges feladat is).
  - Paraméteres lineáris egyenletek megoldása (szöveges feladat is).
  - Lineáris egyenlőtlenségek megoldása.
  - Többismeretlenes lineáris egyenletrendszerek, új változó bevezetésével megoldható egyenletrendszerek.
  - Algebrai törtet tartalmazó egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása.
  - Egyenletek ekvivalenciája, hamis gyök.
  - Abszolútértéket tartalmazó egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása.
  - Grafikus módszer az egyenletek, egyenlőtlenségek megoldására.
- Függvények és transzformációk (30 óra)
- A függvény fogalmának és elemi tulajdonságai átvizsgálása.
  - Az elsőfokú-, másodfokú-, abszolútértékes-, egészrész és törtrész függvények, lineáris törtfüggvények, grafikonjainak elkészítése és a függvények elemi tulajdonságai.
  - A monotonitás, a szélsőértékek, a korlátosság fogalma.
  - Az összetett függvény fogalma.
  - A geometriai és függvénytranszformációk kapcsolata.
  - Egyenletek grafikus megoldása.
  - Egyenlőtlenségek grafikus megoldása.
  - Kétismeretlenes egyenletrendszerek, egyenlőtlenségrendszerek grafikus megoldása.
- Alakzatok, geometriai mértékek (24 óra)
- A háromszögre, négyszögre vonatkozó ismeretek rendszerezése.
  - Geometriai alapfogalmak, axióma, tétel fogalma.
  - Háromszögek nevezetes vonalai, pontjai, körei.
  - A háromszög hozzáírt körei.
  - A négyszögek osztályozása, speciális négyszögek és tulajdonságaik.
  - Trapézok, deltoidok.
  - A paralelogramma tételek és ezek megfordítása.
  - A forgásszög fogalma, a szög ívmértéke.
  - Kőrív hossza, a körcikk területének meghatározása.
  - A kerületi és középponti szögek tétele, a látószögek körív mint mértani hely.
  - A hűrnégyszög tétele és megfordítása.
  - Az érintőnégyszög tétele és megfordítása.
  - A háromszögre, négyszögre vonatkozó kibővített ismeretek rendszerezése.
  - Az euklideszi szerkesztés. A szerkesztési feladatok lépései.
  - *Nem-euklideszi szerkesztések.*
  - Bolyai János élete és munkássága.
- Egybevágósági transzformációk (18 óra)
- A ponttranszformáció mint függvény. Az egybevágósági transzformáció.
  - A tengelyes tükrözés, a középpontos tükrözés és tulajdonságaik.

- A pont körüli elforgatás és tulajdonságai.
  - Az eltolás és tulajdonságai.
  - A háromszögek egybevágóságának alapesetei.
  - Négyzetek, sokszögek egybevágósága.
  - Alakzatok szimmetriája.
  - Szabályos sokszögek és tulajdonságaik.
  - Egybevágósági transzformációk szorzata.
  - Az egybevágósági transzformációk előállítására tengelyes tükrözések szorzataként.
  - Az egybevágósági transzformációk alkalmazása szerkesztési és bizonyítási feladatokban.
  - A vektor fogalma, összeadás és kivonás a vektorok körében.
  - A vektorok összeadásának műveleti tulajdonságai.
  - Problémamegoldás vektorok segítségével.
- Valószínűségszámítás,
statisztika
(20 óra)
- Változatos statisztikai adatgyűjtés (pl. iskola tanulóinak magassága, lábbeli mérete, születési hónapja, keresztnéve, születési helye stb.).
  - Az adatok elrendezése: táblázat készítése, hisztogram készítés, kördiagram, oszlopdiagram készítése.
  - Adatok osztályba sorolása, gyakoriság, relatív gyakoriság.
  - A statisztikai sokaság középértékei: módus, medián, átlag.
  - A szóródás mérőszámai: terjedelem, átlagos abszolút eltérés, szórás.
  - A szórás és átlag szerepe a számsokaság jellemzésénél.
  - Az eseményalgebra alapfogalmai: biztos esemény, lehetetlen esemény, kizáró és független események fogalma.
  - Alapműveletek az események körében: ellentett esemény, események összege, események szorzata.
  - Az eseményalgebra műveleti azonosságai. Az azonosságok bizonyítása.
  - Változatos valószínűségi kísérletek elvégzése (egyenletes eloszlás, együttes eloszlás, binomiális, geometriai, hipergeometriai eloszlású valószínűségi változóra, ismert p és ismeretlen p , betűelőfordulás, titkosírásfejtés).
  - A kísérletek statisztikai elemzése, módus, medián, átlag, szórás. Eloszlásgörbék.
  - Eseményekhez tartozó relatív gyakoriságok változása a kísérletszám függvényében, a $\frac{k}{n}$ érték stabilitása.
  - A valószínűség fogalma mint mérték.
  - A valószínűség kiszámítása egyszerű esetekben kombinatorikus módszerrel.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló

- biztosan tudja alkalmazni a kerettanterv 8. évfolyam végéig megadott szaktárgyi követelményeit.
- ismerje a részhalmaz, valódi részhalmaz, üres halmaz, halmazok metszetének, uniójának, két halmaz különbségének szemléletes fogalmát, a metszet és a logikai „és”, valamint az unió és a megengedő "vagy" megfelelését.
- tudja a fenti fogalmakat többféle módon is jelölni, ismerje a Venn-diagramos bizonyítási módot.
- tudja a szakszerű definíció jellemzőit, tudjon példát mondani hibás definícióra.
- ismerkedjen bizonyítási módszerekkel (direkt, indirekt, *teljes indukció*)
- ismerje és egyszerűbb feladatokban tudja alkalmazni (*a teljes indukciót*), a skatulyaelvet

- ismerje fel konkrét esetekben egy véges halmaz elemeinek különböző összeszámlálási, kiválasztási lehetőségeit.
- biztosan tudja alkalmazni a kerettanterv 8. évfolyam végéig megadott szaktárgyi követelményeit.
- tudja alkalmazni a tanult algebrai azonosságokat algebrai törtekkel végzett műveletek során és feladatokban.
- ismerje és tudja alkalmazni a tanult algebrai azonosságokat számelméleti feladatokban.
- tudjon megoldani oszthatósági feladatokat.
- ismerje a kongruencia fogalmát, tudja alkalmazni oszthatósági feladatok megoldásában.
- ismerje a különböző alapú számrendszereket, tudjon számokat átírni különböző számrendszerekbe.
- tudjon alapműveleteket végezni különböző számrendszerekben.
- ismerje az euklideszi algoritmust.
- tudjon megoldani elsőfokú egyenletet.
- tudjon megoldani elsőfokú paraméteres egyenletet.
- készség szinten tudjon megoldani kétismeretlenes lineáris egyenletrendszert, ismerje a megoldások számának különböző lehetőségeit.
- tudjon megoldani többismeretlenes lineáris egyenletrendszert, algebrai törtet tartalmazó egyenletet, abszolútértéket tartalmazó egyenletet.
- tudjon megoldani egyenletet, egyenlőtlenséget algebrai és grafikus módszerrel.
- tudjon szöveges feladatot leírni az egyenlet nyelvén, megoldását ellenőrizze.
- legyen képes az első 9 évben megismert alapfüggvények grafikonját és transzformáltjait ábrázolni.
- tudja megállapítani a vizsgált függvények tulajdonságait.
- ismerje meg az összetett függvény fogalmát, és tudja értelmezni egyszerűbb esetekben.
- tudja a függvények ábrázolását alkalmazni kétismeretlenes egyenletrendszerek megoldásában, egyenlőtlenségek megoldásában, egyszerűbb fizikai folyamatok, egyéb természeti jelenségek leírásában.
- ismerjen mértani helyként is megfogalmazható alapvető ponthalmazokat (szögfelezők, oldalfelező merőleges, parabola, ellipszis, hiperbola, látókörív-alakzat, Thalesz-kör és Thalesz-gömb).
- tudja halmazokba rendezni a megismert speciális négyszögeket, lássa kapcsolatukat.
- ismerje és tudja bizonyítani a háromszögek nevezetes vonalaira, pontjaira vonatkozó tételeket, tudja ezeket alkalmazni bizonyítási és szerkesztési feladatokban.
- ismerje a háromszög nevezetes köreit, a beírt és hozzáírt körök sugarainak hosszát tudja számítani az oldalak ismeretében.
- ismerje az euklideszi szerkesztés fogalmát, a szerkesztési feladatok megoldási lépéseit.
- tudjon megoldani háromszögek, négyszögek szerkesztésére vonatkozó feladatokat.
- ismerje az ívmérték fogalmát, a kör részeinek kerület- és területszámítási módját.
- ismerje, tudja bizonyítani és alkalmazni a kerületi és középponti szögek tételét és megfordítását, a húrnégyszögek tételét, az érintőnégyszögek tételét, ismerje a húrnégyszögtétel és az érintőnégyszögek tételének megfordítását.
- ismerkedjen a matematikai modellalkotás folyamatával, foglalkozzon a nem euklideszi szerkesztések és a nem-euklideszi geometriák kérdéskörével.
- ismerje Bolyai János életét és munkásságát.
- legyen képes az egybevágósági transzformációkat függvényként értelmezni.
- ismerje a tengelyes tükrözés, a középpontos tükrözés, a pont körüli elforgatás és az eltolás tulajdonságait.
- tudja az egybevágósági transzformációkat alkalmazni szerkesztési és bizonyítási feladatok megoldásánál.
- tudja a háromszögek egybevágóságát bizonyítani és felhasználni feladatok megoldásában;
- ismerje a négyszögek, sokszögek szimmetriáját, tudja alkalmazni ezeket feladatok megoldásában.
- ismerje a vektor fogalmát, a vektorok körében végzett összeadást, kivonást, ezek tulajdonságait.
- ismerje a statisztikai adatsokaság jellemzésére használt legalapvetőbb mutatókat (módus, medián, átlag, terjedelem, átlagos abszolút eltérés, szórás, gyakoriság, relatív gyakoriság, eloszlásfüggvény).
- ismerje az eseményalgebra alapfogalmait: a biztos esemény, a lehetetlen esemény, az ellentett esemény fogalmát, az összeg- és szorzatesemény fogalmát, a kizáró események fogalmát.
- ismerje az eseményalgebra alapazonosságait (kommutativitás, asszociativitás, kétféle disztributivitás, De Morgan azonosságok).
- tudjon egyszerű eseményalgebrai azonosságokat igazolni.

- ismerje meg az események valószínűségének fogalmát.
- tudjon kísérleti úton meghatározni bizonyos teljes eseményrendszerekhez tartozó relatív gyakoriságokat.
- tudja alkalmazni a kombinatorikát egyszerűbb események valószínűségének kiszámítására.

10. évfolyam Belépő tevékenységformák

- A logika nyelvének tudatosabb használata.
- Törekvés az eddig megismert bizonyítási módszerek közös logikai elemeinek kifejtésére, a teljes indukció módszerének elsajátítása.
- Véges struktúrák szerkezetének átlátása.
- A kombinatorika feladataival és módszereivel a problémafelismerő és -megoldó képesség fejlesztése.
- A változatos feladatokon keresztül a matematika alkalmazhatóságának és érdekes voltának megmutatása.
- A feladatok (problémák) megértésével s azok megoldásával logikus gondolkodásra, pontosságra, kreativitásra, konstruktivitásra nevelés.
- A permutáció, variáció, kombináció fogalmainak átisméltése, alkalmazásuk összetettebb feladatokban is.
- Változatos színezési feladatokkal a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése.
- A binomiális tétel szerepének megmutatása különböző alkalmazásokban.
- Gráfokkal kapcsolatos alapismeretek kialakítása, s azok felhasználása modellalkotásra a matematika különböző területein.
- A matematika szépségének, érdekességének hangsúlyozása.
- A valós számok fogalmának pontosítása.
- A gyökvonás általánosítása.
- Törtkitevőjű hatvány fogalmának ismerete, bevezetésük matematikán belüli indoklása, a permanencia elv érvényesítése.
- A különböző egyenletek és egyenletrendszerek megoldása.
- Másodfokú egyenletek gyökeinek meghatározása, a gyökök összefüggéseinek ismerete, alkalmazása.
- Szélsőérték problémák elemi megoldása.
- Trigonometrikus egyenletek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségek megoldása.
- A függvényekkel kapcsolatos korábbi ismeretek, tapasztalatok rendszerezése, a függvényszemlélet fejlesztése.
- A függvénytranszformációk és a geometriai transzformációk kapcsolatának rendszerezése.
- A függvények alkalmazási lehetőségeinek bővítése.
- A pozitív egész kitevőjű hatványfüggvények és gyökfüggvények ismerete, kapcsolatuk értelmezése.
- Az alapfüggvényekből képzett összetett függvényeket képzésének és tulajdonságaiknak megismerése.
- A függvények segítségével további egyenlet típusok grafikus megoldása.
- A hasonlóságra vonatkozó ismeretek rendszerezése és az alkalmazások kiterjesztése.
- A hasonlóság többféle alkalmazási lehetőségének megmutatása (szerkesztésben, bizonyításokban, számításos feladatokban).
- A vektorok sokirányú felhasználása a geometriai problémák megoldásában.
- A szögfüggvényekkel kapcsolatos ismeretek és Pitagorasz tételének összekapcsolása derékszögű háromszögekkel kapcsolatos számítási feladatokban.
- Térgeometriai számítások
- A trigonometrikus számítások a felhasználása a természettudományos tárgyakban.
- Ponthalmazok koordinátákkal való jellemzésével a koordinátageometria módszeres tárgyalásának előkészítése.
- A térelemekkel kapcsolatos ismeretek: távolság és szögfogalom a térben. Térgeometriai számítások
- Az alapvető testek ismerete (kocka, téglatest, paralelepipedon, tetraéder, oktaéder, gúla, hasáb, henger, kúp, gömb).
- A szabályos testek ismerete.
- A térszemlélet fejlesztése.
- A statisztikai és valószínűségekre vonatkozó kísérletek és eredményeik átisméltése.

- A kombinatorikus módszerek átisméltése.
- A valószínűségi kísérletekhez tartozó események relatív gyakoriságának összevetése az elméleti számításokkal.
- A valószínűség matematikai fogalmának megszilárdítása.
- A kombinatorikus modell alkalmazhatósága.
- Tapasztalatszerzés a geometriai modell alkalmazására.

Témakörök

Tartalom

A logika elemei.
Kombinatorika. A
gráfelmélet alapjai
(25 óra)

- A skatulyaelv tudatosítása, alkalmazása feladatok megoldásában.
- Az indirekt bizonyítás (a többi altémában beépítve jelenik meg).
- Esetszétválasztások alkalmazása mint bizonyítási eljárás (a többi altémába beépítve jelenik meg).
- A teljes indukció módszere, alkalmazása különböző témájú feladatok megoldásában (a többi altémában is megjelenik).
- Ismétlés nélküli és ismétléses variációk, permutációk, kombinációk használata összetett feladatokban is.
- A *Pascal*-háromszög képzési szabályából következő tulajdonságok, azonosságok.
- A binomiális együtthatók tulajdonságai, szimmetriája.
- Az n elemű halmaz összes részhalmazának összeszámolása, az eredmény képletbe foglalása.
- Totózással, lottózással, számjegyek képzésével kapcsolatos kombinatorikus feladatok.
- A teljes indukciós bizonyítási módszer alkalmazása (más altémákban is megjelenik).
- Kombinatorikus problémák a síkban.
- Négyzetszámok összege, köbszámok összege.
- A *Newton*-féle binomiális tétel.
- További kombinatorikai feladatok, ismétléses kombinációk, a kölcsönösen egyértelmű megfeleltetés módszere véges halmaz elemeinek megszámlálásához.
- Gráfokkal kapcsolatos alapfogalmak (szögpont, él, fokszám, egyszerű gráf, összefüggő gráf, komplementer gráf, fagráf, kör, teljes gráf).
- Gráfokra vonatkozó egyszerű tételek: fokszámok összege az élek számának kétszerese, a fa éleinek száma.
- A számozott gráf és a számozatlan gráf szemléletes fogalma. A gráfok izomorfiájának vizsgálata egyszerű esetekben.

A számfogalom bővítése,
műveletek
(15 óra)

- Az eddig tanult nevezetes azonosságok átisméltése.
- Irracionális számok, a valós szám fogalmának átisméltése. Példák irracionális számokra.
- Annak bizonyítása, hogy ha egy pozitív egész nem teljes négyzet, akkor a négyzetgyöke irracionális.
- Az irracionális számok tizedestört alakja. A valós számok és a számegyenes.
- A négyzetgyökökre vonatkozó azonosságok (isméltése), bizonyításuk.
- Az n -edik gyök fogalma, azonosságai.
- Racionális kitevőjű hatványok fogalma, a hatványozás azonosságai. Az irracionális kitevőjű hatvány szemléletes fogalma.
- A permanenciaelv a hatványozás fogalmának kiterjesztésénél. Monotonitási követelmény.

Egyenletek, egyenlőtlenségek
(45 óra)

- Másodfokú egyenletek megoldása szorzattá alakítással, a megoldóképlet, a diszkrimináns.
- Legfeljebb másodfokúra vezető szöveges egyenletek.

- Egyenletekkel, egyenletrendszerekkel, egyenlőtlenséggel kapcsolatos ismeretek bővítése.
- Másodfokúra visszavezethető egyenletek és egyenletrendszerek megoldási módjainak megismerése, szöveges feladatokban való alkalmazása.
- A Viète-formulák. Összefüggés a másodfokú egyenlet gyökei és együtthatói között.
- Másodfokúra visszavezethető magasabbfokú egyenletek megoldása.
- Másodfokú egyenletrendszerek. Szöveges feladatok.
- Másodfokú egyenlőtlenség megoldása.
- Másodfokúra vezető szélsőérték problémák.
- Másodfokú függvényre visszavezethető gyakorlati és fizikai szélsőérték problémák megoldása.
- A mértani közép fogalma, n db pozitív szám számtani és mértani közepének összehasonlítása.
- Négyzetgyökös egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek.
- Magasabb fokú egyenletek megoldása szorzattá alakítással
- Trigonometrikus egyenletek, egyszerűbb trigonometrikus egyenlőtlenségek.

Függvények és
transzformációik
(40 óra)

- Pozitív egész kitevőjű hatványfüggvények.
- Páros függvény, páratlan függvény fogalma.
- Gyökfüggvények.
- Az egységvektor koordinátái, a szinusz és koszinusz függvény.
- A szinusz- és koszinuszfüggvény alapvető tulajdonságai (periodicitás, zérushelyek, helyi szélsőértékek, párosság, páratlanság, monotonitás, korlátosság), ábrázolása.
- A tangens és a kotangens függvények definíciója, ábrázolása, tulajdonságai.
- Összefüggés ugyanazon szög szögfüggvényei között.
- Egyszerű trigonometrikus egyenletek megoldása a definíciók alapján és grafikus úton. Az ellenőrzés lehetősége végtelen sok megoldás esetén.
- Függvénytranszformációk.
- Egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása.

A hasonlóság és alkalmazásai
(25 óra)

- Párhuzamos szelők tétele és bizonyítása a kétoldali közelítés módszerével.
- Párhuzamos szelők tételének megfordítása. A párhuzamos szelődarabok tétele.
- A középpontos hasonlóság fogalma, tulajdonságai.
- Szerkesztési feladatok.
- A hasonlósági transzformáció fogalma, alakzatok hasonlósága.
- Háromszögek hasonlóságának alapesetei.
- Négyzetek, sokszögek, körök hasonlósága.
- Testek hasonlósága.
- A hasonlóság alkalmazásai: háromszög súlyvonalai, súlypontja, szögfelezőtétel, arányossági tételek a derékszögű háromszögben.
- *Euler*-egyenes, *Feuerbach*-féle kör.
- Hasonló síkidomok területének aránya, hasonló testek térfogatának aránya.
- Vektorok számmal szorzása, ennek tulajdonságai.
- Vektorok felbontása síkban és térben. A vektorfelbontás egyértelműségére vonatkozó tétel.
- Bázisvektorok, vektor koordinátái.

A trigonometria alapjai
(30 óra)

- Pitagorasz tétele és megfordítása síkban és térben.
- Szögfüggvények a derékszögű háromszögben.
- Összefüggések a hegyesszögek szögfüggvényei között.
- A szögfüggvények alkalmazása síkbeli és térbeli geometriai, valamint fizikai feladatok megoldására.
- Szakasz merőleges vetületének hossza, sokszög merőleges vetületének területére vonatkozó összefüggés megfogalmazása.
- Síkbeli és térbeli vektor koordinátái.
- Számolás vektorokkal.
- Tételek és méretek vonatkozások (távolság és szögfogalom).
- A kocka, a téglatest és a paralelepipedon.
- A tetraéder, a gúla és az oktaéder.
- A hasáb és a poliéder.
- A szabályos testek származtatása.
- A szabályos testek tulajdonságai.
- Gömb.
- Beírási, érintési feladatok a térben.
- Mértani helyek a térben.

Valószínűségszámítás,
statisztika
(30 óra)

- A statisztikai adatsokaság jellemzésére használt fogalmak, eljárások átismétlése.
- Az eseményalgebra fogalmainak, műveleteinek, műveleti tulajdonságainak átismétlése.
- A valószínűség fogalmának megszilárdítása.
- A kombinatorika módszereinek, fogalmainak, összefüggéseinek átismétlése. (Véges halmaz elemeinek osztálybasorolása, elemek számbavétele.)
- A változatos valószínűségi kísérletek közös tulajdonságainak megkeresése, modellalkotás.
- A teljes eseményrendszer fogalma. Események összegének valószínűsége.
- A klasszikus valószínűségi modell.
- Visszatevéses mintavétel.
- Mintavétel visszatevés nélkül.
- A valószínűség kombinatorikus meghatározási módja változatos valószínűségi problémák megoldásánál.
- A lottó, a totó találatainak valószínűsége.
- Találati valószínűség a céltáblán, járművek megállítása egy útvonal egyik szakaszán.
- A geometriai valószínűségi modell bemutatása, egyszerű geometriai valószínűségek kiszámítása.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló

- ismerje a *Pascal*-háromszögben elrendezett számok tulajdonságait, ezeket bizonyítani is tudja.
- módszeresen számolja össze halmazok összes részhalmazát.
- ismerjen az n elemű halmaz összes részhalmazának a képletére vonatkozóan legalább kétféle bizonyítást.
- ismerje a négyzetszámok összegének és a köbszámok összegének képletét bizonyítással együtt.
- tudja a binomiális tételt.
- ismerje és egyszerűbb feladatokban tudja alkalmazni a matematikai logika elemi összefüggéseit.
- tudja alkalmazni feladatok, problémák megoldására a skatulyaelvet.

- ismerje fel, és alkalmazza tudatosan a különböző bizonyítási módszereket (direkt és indirekt bizonyítás, teljes indukció).
- ismerje a gráfokkal kapcsolatos alapfogalmakat és egyszerű tételeket, s ezek segítségével tudjon egyszerű feladatokat megoldani.
- ismerje a valós szám fogalmát, az irracionális szám fogalmát.
- ismerje a valós számhalmaz következő részhalmazait: a természetes számok halmazát, az egész számok halmazát, a racionális számok és irracionális számok halmazát.
- tudja, hogy milyen az irracionális számok tizedestört alakja.
- tudja igazolni, hogy létezik irracionális szám.
- tudjon bizonyos irracionális mérőszámú szakaszt többféle úton is szerkeszteni.
- tudja definiálni számok n -edik gyökét, ismerje és tudja alkalmazni a gyökökre vonatkozó azonosságokat.
- tudja bizonyítani a négyzetgyökökre vonatkozó azonosságokat.
- tudja definiálni pozitív számok racionális kitevőjű hatványát, ismerje és tudja alkalmazni az azonosságokat.
- tudja alkalmazni a tanult algebrai azonosságokat gyökös kifejezések, valamint törtkitevős hatványokkal végzett műveletek során és feladatokban.
- tudja alkalmazni a tanult azonosságokat feladatokban.
- ismerje a másodfokú egyenlet megoldóképletét, és készségszinten tudja azt alkalmazni.
- ismerje a másodfokú egyenlet gyökei és együtthatói között lévő kapcsolatot.
- ismerje fel, ha magasabbfokú egyenlet megoldását vissza lehet vezetni másodfokúra, és tudja az ilyen egyenleteket megoldani.
- tudjon megoldani másodfokú egyenletrendszereket, másodfokú egyenlőtlenséget.
- tudjon megoldani négyzetgyökös egyenletet, egyenlőtlenséget, egyenletrendszert.
- tudjon szöveges feladatot leírni az egyenlet nyelvén, megoldását ellenőrizze.
- tudja egyszerű szélsőérték problémákhoz a célszerű matematikai modellt megtalálni.
- tudjon megoldani trigonometrikus egyenleteket, egyszerűbb egyenlőtlenségeket.
- tudja megállapítani a vizsgált függvények tulajdonságait.
- ismerje meg az összetett függvény fogalmát, és ismerje fel az alapfüggvényekből képzett összetett függvényeket.
- ismerje a pozitív egész kitevőjű hatványfüggvényeket és gyökfüggvényeket, ezek kapcsolatát.
- ismerje a definiált szögfüggvényeket és elemi tulajdonságaikat.
- ismerje ugyanazon szög szögfüggvényei közötti kapcsolatokat.
- tudja ábrázolni és tulajdonságaival jellemezni a szögfüggvények transzformáltjait.
- a definíciók és a grafikonok segítségével tudjon megoldani trigonometrikus egyenletet.
- legyen képes a függvénytranszformációkat elvégezni tetszőleges tanult függvényen.
- tudja jellemezni a függvényeket.
- legyen képes egyenleteket grafikusán megoldani, a megoldások számának vizsgálatát elvégezni.
- ismerje a középpontos hasonlóság, a hasonlósági transzformáció fogalmát, a transzformáció tulajdonságait.
- tudja megfogalmazni, bizonyítani és további feladatokban alkalmazni a hasonlóság alkalmazásaként megtanult tételeket.
- legyen képes a hasonlóságot szerkesztési, bizonyítási, valamint számításos feladatokban alkalmazni.
- legyen képes a hasonlóság tulajdonságait feladatokban alkalmazni.
- tudja a geometriai transzformációkat kezelni a térben.
- ismerje és alkalmazza a vektorokról és vektor-műveletekről tanultakat (összeadás, kivonás, számmal szorzás).
- tudjon felbontani síkbeli vektorokat adott irányú összetevőkre.
- ismerje a vektorfelbontás egyértelműségére vonatkozó tételt.
- készség szinten tudja derékszögű háromszög hiányzó adatait kiszámolni Pitagorasz tételének vagy a szögfüggvényeknek a felhasználásával.
- tudja ezeket a számításokat alkalmazni egyéb síkbeli és térbeli alakzatok hiányzó adatainak meghatározásához; számításainál használja célszerűen a zsebszámológépet.
- ismerje a térelemeket és azok méretes vonatkozásait.
- ismerje néhány síkgeometriai tétel térbeli megfelelőjét.
- tudjon modellt készíteni a tanult testekből, ismerjen alapvető számolási eljárásokat.

- ismerje a statisztikai adatsokaság jellemzésére használt legalapvetőbb mutatókat (módus, medián, átlag, szórás, gyakoriság, relatív gyakoriság, eloszlásfüggvény).
- ismerje az eseményalgebra alapfogalmait: (biztos esemény, lehetetlen esemény, ellentett esemény, események összege és szorzata, kizáró esemény, függetlenség, teljes eseményrendszer).
- ismerje meg az események valószínűségének matematikai fogalmát.
- tudjon kísérleti úton meghatározni bizonyos teljes eseményrendszerekhez tartozó relatív gyakoriságokat.
- tudja alkalmazni a kombinatorikát bizonyos események valószínűségének kiszámítására.
- legyen tapasztalata arról, hogy egyes események valószínűsége geometriai mértékkel is jellemezhető.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

- A tanult halmazelméleti alapismeretek felhasználása a tanítandó anyag különböző területein: kapcsolódás más témakörökhöz: egyenletek, függvények, ponthalmazok.
- A logikai szita formula használata.
- Véges és végtelen halmazok ekvivalenciájának megismerése.
- A megszámlálható és kontinuum számosság fogalmának kialakítása.
- A logikai értékek *Boole*-algebrájának megismerése. *Boole-algebrák*
- A matematikai logika elemeinek alkalmazása a feltételek, következtetések megfogalmazásánál, a bizonyítási módszereknél.
- A negáció, az ekvivalencia, az implikáció, a konjunkció és diszjunkció szerepének megláttatása az egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek megoldásakor.
- A kvantorok fogalmának pontos kialakítása, szerepük felismerése a gondolkodásban (pl. az analízis fogalmainak kiépítésekor).
- A logika nyelvének tudatosabb használata.
- Törekvés az eddig megismert bizonyítási módszerek közös logikai elemeinek kifejtésére, a teljes indukció módszerének biztos alkalmazása.
- Műveletek a logikai értékekkel – ismerkedés a matematikai logika nyelvével
- A „nem” az „és”, a „vagy”, a „ha”, az „akkor és csak akkor” műveletek tudatos alkalmazása
- A tétel és megfordítása logikai értékének vizsgálata.
- A szükséges és elégséges feltétel tudatos alkalmazása.
- A logaritmus fogalmának megismerése.
- A logaritmus kifejezések átalakítása.
- A számkörbővítés egyik lehetséges módjának ismerete.
- A komplex számok megismerése, alpműveletek végzése komplex számokkal.
- Az egyenletekkel, egyenletrendszerekkel kapcsolatos ismeretek bővítése.
- Exponenciális- és logaritmus egyenletek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségek megoldása.
- A polinom fogalmának fejlesztése.
- Egész- és racionális együtthatós polinomok egész- és racionális gyökeinek kiszámítása, összefüggéseik megismerése.
- A harmadfokú és negyedfokú egyenlet megoldási algoritmus, a megoldások vizsgálata.
- A függvényekkel kapcsolatos korábbi ismeretek, tapasztalatok rendszerezése, ennek kapcsán a függvényvizsgálat fejlesztése.
- Az exponenciális függvény és tulajdonságainak megismerése.
- Tudja, hogy az azonos alapú exponenciális és logaritmusfüggvények egymás inverzei.
- Az inverz pontpárok, az inverz alakzat és az inverz függvény fogalmának tudatosítása.
- Az inverz függvény fogalmának elmélyítése.
- A logaritmus függvény és tulajdonságainak megismerése.
- Az összetett függvény fogalmának elmélyítése.
- Az analízis fogalmainak előkészítése: korlátosság, monotonitás, szakadós függvények.
- A függvényekkel kapcsolatos korábbi ismeretek, tapasztalatok rendszerezése, ennek kapcsán a számtani és mértani sorozat általános tárgyalása, a sorozatok gyakorlati alkalmazása (pl. kamatoskamat-számítás, törlesztési feladatok, járadékszámítás).
- Fibonacci típusú s egyéb rekurzióval megadható sorozatok megismertetése.

- Sorozatokkal kapcsolatos fontos ismeretek (monotonitás, konvergencia, korlátosság) megismertetése, és feladatokon való alkalmazása.
- Végtelen mértani sor összegképletének használata. Végtelen szakaszos tizedestörtek és a racionális számok kapcsolatának bizonyításával a számfogalom mélyítése.
- A függvényhatárérték, a folytonosság, a differenciálhányados fogalmának megismertetése, alkalmazásuk.
- Függvények teljes vizsgálata, ábrázolása.
- Szélsőérték-vizsgálatok a differenciálszámítás eszközeivel.
- Az elemi geometriai ismeretek rendszerezése, ismétlése.
- A térbeli derékszögű koordináta-rendszer megismerése, használata.
- A vektorokról tanultak rendszerezése, ismétlése.
- A vektorok skaláris- és vektoriális szorzatának megismerése, a trigonometriában és a koordináta-geometriában való alkalmazása.
- Ezen szorzatok fizikában való felhasználhatóságának megmutatása (pl. munka, forgatónyomaték).
- A szinusz- és koszinusztétel alkalmazásával háromszöggel, négyszöggel kapcsolatos számítások és bizonyításos feladatok megoldása.
- Gyakorlati problémák felvetése: a terepen távolság, magasság, szög kiszámítása.
- Fizikai mennyiségek: sebesség, erő meghatározása.
- Az összegzési tételek és felhasználásuk egyenletek, egyenletrendszerek megoldásában.
- A zsebszámológép és a személyi számítógép célszerű használata.
- A gyakorlati feladatokban megfelelő pontosságú értékek meghatározása.
- Annak ismerete, hogy ponthalmazok jellemzése a koordináta-rendszerben egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenség-rendszerek segítségével történik.
- Annak ismerete, használata, hogy ponthalmazok metszete egyenletrendszer, egyenlőtlenség-rendszer megoldásával határozható meg. (Az algebra és a geometria kapcsolata.)
- A vektorokról tanultak átismétlése, rendszerezése.
- Egyszerűbb ponthalmazok a koordináta-rendszerben (ismétlés).
- A kúpszeletek definíciója, pontjainak szerkesztése (ismétlés).
- Az egyenes, a kör, a kúpszeletek egyenletének alkalmazása matematikai és gyakorlati jellegű feladatokban.
- Térben az egyenes vektor-egyenlettel, egyenletrendszerrel, a sík lineáris egyenlettel adható meg.
- A kúpszeletek: a kúp síkmetszetei. A kúpszeletek szerepének ismerete a fizikában és a tudománytörténetben (Pl. *Kepler-törvények*).
- Annak átismétlése, hogy adatsokaságokat a számtani (illetve súlyozott) közép és a szórás miként jellemzi. Stasztikai adatokból levonható következtetések.
- A valószínűségi feladatokban az érdekesség és a felhasználhatóság megmutatása.
- A valószínűség fogalmának elmélyítése: a modellalkotás folytatása.
- A binomiális-, a geometriai- és a hipergeometriai eloszlások felismerése, paramétereinek számítása.
- Feltételes valószínűsége néhány feladat bemutatása.

Témakörök

Tartalom

A halmazelmélet elemei. A matematikai logika alapjai. (20 óra)

- Halmazelméleti ismeretek összefoglalása, műveletek tulajdonságai.
- *De Morgan* azonosságok. A halmazműveletek *Boole*-algebrája.
- Véges és végtelen halmaz ekvivalenciája, halmazok számossága.
- Végtelen halmaz végtelen részhalmazának számossága.
- A racionális és valós számok halmazának számossága.
- A logikai szita formula
- *Paradoxonok a matematikában. A naiv halmazelmélet hiányosságai. A Russel paradoxon.*
- A logikai értékek algebrája.
- *Boole-algebra és a számtest összevetése.*
- A negáció, a konjunkció, a diszjunkció, az implikáció és az ekvivalencia.
- Szükséges feltétel, elégséges feltétel, szükséges és elégséges feltétel.
- Univerzális és egzisztenciális kvantor.

A számfogalom bővítése,
műveletek
(10 óra)

- Az eddig tanult nevezetes azonosságok átisméltése, a hatványozás fogalmának kiterjesztése.
- Műveletek hatványokkal. Inverz műveletek
- A logaritmus fogalma, azonosságai.
- Kapcsolat különböző alapú logaritmusok között.
- A természetes (e) alapú logaritmus.
- A komplex számok fogalma, a kanonikus és a trigonometrikus alak. Komplex szám konjugáltja és abszolút értéke.
- A Gauss-féle számsík.
- A négy alpművelet elvégzése komplex számokkal.
- Moivre-tétel. Hatványozás és gyökvonás komplex számokból. Egységgyökök, primitív egységgyökök.

Egyenletek, egyenlőtlenségek
(29 óra)

- Exponenciális egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségek.
- Logaritmikus egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségek.
- Egész együtthatós polinom fogalma, gyökök és együtthatók összefüggése, Horner elrendezés.
- Egész együtthatós polinomok racionális és egész gyökei.
- Az egész együtthatós polinom és gyökei. A *Viète*-formulák.
- Harmadfokú egyenletek megoldás, a *Cardano*-féle képlet. A negyedfokú egyenlet megoldási algoritmusa.
- A komplex számok néhány alkalmazása az algebrában, a geometriában.

Függvények és
transzformációik
(10 óra)

- A valós kitevőre értelmezett hatványozás megfogalmazása.
- Az exponenciális függvény és tulajdonságai.
- Az exponenciális függvények egyszerű transzformáltjai.
- Az inverz pontpárok, az inverz alakzat és az inverz függvény fogalma.
- Az azonos alapú exponenciális- és logaritmusfüggvények egymás inverzei.
- A logaritmusfüggvény, tulajdonságai, transzformációi.
- A monotonitás, a szélső értékek, a korlátosság fogalma.
- Az összetett függvény.
- A geometriai és függvénytranszformációk kapcsolata.
- Exponenciális és logaritmosos egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása.

Sorozatok
(16 óra)

- A számtani és mértani sorozat fogalma. Az n -edik tag és az összegképlet.
- Fibonacci-sorozat, rekurzív sorozatok.
- Számtani, mértani, harmonikus és négyzetes közép összehasonlítása.
- Sorozatok korlátossága, monotonitása.
- A sorozat határértékének fogalma.
- A konvergens sorozatok tulajdonságai. Határértékszámítási módszerek.
- Sorozatok konvergenciája.
- A végtelen mértani sor.

Analízis I.
(30 óra)

- A függvény folytonossága, a folytonos függvények tulajdonságai.
- Függvény határértéke a véges helyen és a végtelenben.
- Függvény határértéke jobbról és balról, a határérték tulajdonságai, kiszámítási módjai.
- A differenciálhányados, a differenciálhatóság, a deriváltfüggvény.

- Összeg, szorzat, hányados, polinomok, algebrai törtfüggvények, trigonometrikus függvények deriváltja.
  - Az összetett függvény deriválási szabálya.
  - Az inverz függvény deriváltja. Az exponenciális és logaritmusfüggvény deriváltja.
  - Konvexitás, konkavitás. Inflexió pontok.
  - A függvénymenet vizsgálatára, a szélsőértékekre vonatkozó tételek.
  - Teljes függvényvizsgálat az analízis eszközeivel.
  - A *L'Hospital*-szabály.
  - Az analízis módszereinek fejlődése, a fogalmak tartalmának változása, tudománytörténeti vonatkozások.
- Vektorok, trigonometria
(30 óra)
- Különböző vonatkoztatási rendszerek.
  - A térbeli derékszögű koordináta-rendszer. Térbeli vektorok.
  - A skaláris és vektoriális szorzat fogalma és tulajdonságai.
  - A vektorműveletek és a koordináták.
  - A vektorműveletek és a kétváltozós műveletek.
  - A szinusz- és koszinusztétel.
  - Összetett számítási feladatok síkban és térben.
  - A térelemek méretes vonatkozásai.
  - Összegzési tételek és következményeik.
- Koordináta-geometria
(35 óra)
- Az egyenes irányvektoros egyenlete (síkban és térben).
  - Síkban az egyenes normálvektoros és általános egyenlete.
  - Adott ponton átmenő, adott iránytangensű egyenes egyenlete.
  - A párhuzamosság és merőlegesség feltétele.
  - A sík egyenlete.
  - Két pont távolsága, a kör középponti és általános egyenlete.
  - Kúpszeletek (parabola, ellipszis, hiperbola) elemi tulajdonságai és speciális egyenletei.
  - Kúpszeletek érintői és ezek tulajdonságai. Az érintők szerkesztése és egyenletük felírása.
  - A henger és a kúp síkmetszetei.
  - A tanult alakzatok egyenleteinek alkalmazása metszési és érintési feladatokban.
- Valószínűség-számítás, statisztika
(20 óra)
- Átlag, szórás, módus, medián a statisztikai adatsokaság jellemzői (ismétlés). Ezen fogalmak megfelelői a valószínűségek esetén.
  - Az egyenletes eloszlás. A binomiális eloszlás.
  - A geometriai eloszlás.
  - A hipergeometriai eloszlás.
  - Változatos feladatok valószínűségek megállapítására.
  - Valószínűségi változó, várható érték fogalma.
  - A várható érték kiszámítása egyszerűbb eseményrendszereknél.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló

- tudatosan használja és alkalmazza a logika nyelvét
- ismerje és használja a (logikai) ítélet fogalmát, a logikai értékeket
- ismerje fel az eddig megismert és problémák megoldásában használt bizonyítási módszerek közös logikai elemeit, alkalmazza biztosan a megismert bizonyítási módokat (pl. a teljes indukciót)
- tudjon műveleteket végezni a logikai értékekkel
- ismerje a matematikai logika nyelvének alapjait
- tudatosan használja a „nem”, az „és”, „vagy”, „ha”, „akkor és csak akkor” logikai műveleteket
- ismerje a negáció, a konjunkció, a diszjunkció, az implikáció és az ekvivalencia logikai műveletek alaptulajdonságait
- tudjon „tétel” és „megfordítása” állításokat összegyűjteni a matematika különböző területeiről
- tudatosan alkalmazza a problémák vizsgálatánál, a bizonyításoknál a „szükséges” és „elégéses” feltételt (pl. számelméleti, geometriai, kombinatorikus kérdések)
- ismerjen (különböző szinten) megoldatlan matematikai problémákat (az iskolai matematikában, a matematika történetében)
- biztosan tudja alkalmazni problémák megoldásában a logikai szita formulát két, három halmazra
- értse és megfelelően használja a „minden” és „van, olyan” szavakat (kvantorokat)
- tudjon összetett állításokat tagadni
- értse a megszámlálható halmaz fogalmát, és tudja, hogy a valós számok halmaza nem megszámlálható
- ismerje a logikai értékek Boole-algebráját, tudja azt egyszerűbb esetekben alkalmazni
- tudja az egyszerűbb matematikai állítások logikai vázát felépíteni, ismerje az egyszerűbb bizonyítások logikai formuláját
- ismerje a logaritmus fogalmát
- ismerje a gyakran használt logaritmus alapszámok (10, e) gyakorlati és elméleti jelentőségét
- ismerje a logaritmus azonosságait, és tudja azokat alkalmazni
- ismerje a komplex számok fogalmát
- ismerje a komplex számokon értelmezett alapműveleteket, a hatványozást és a gyökvonást mind a kanonikus, mind pedig a trigonometrikus alakban
- ismerje az egységgyökök fogalmát.
- tudjon megoldani exponenciális egyenleteket, egyenlőtlenségeket, egyenletrendszereket
- tudjon megoldani logaritmikus egyenleteket, egyenlőtlenségeket, egyenletrendszereket
- tudja, hogy az egyenletekben szereplő függvények értelmezési tartománya és értékkészlete milyen szerepet játszik a megoldások vizsgálatakor
- tudja, hogy az egyenlet megoldása során melyek az ekvivalens átalakítások
- tudja, hogy a trigonometrikus egyenletnek végtelen sok megoldása is lehet, és tudja, hogy ilyen esetben hogyan állapítható meg a gyökök valódi vagy hamis volta
- tudja a tanult azonosságokat az egyenletek megoldásában alkalmazni
- ismerje az egész együtthatós polinomok gyökeinek összefüggéseit
- ismerje és tudja alkalmazni a Horner-elrendezést
- ismerje és tudja alkalmazni az egész együtthatós polinomok racionális és egész gyökeinek kiszámítási módját
- ismerje a komplex számok felhasználásának néhány lehetőségét
- ismerje a harmad- és negyedfokú egyenletek megoldási algoritmusát és a diszkussziót
- ismerje a különböző alapú exponenciális függvényeket, grafikonjaikat, elemi tulajdonságaikat, tudja ábrázolni egyszerűbb transzformáltjaikat
- ismerje a különböző alapú logaritmus függvényeket, grafikonjaikat, elemi tulajdonságaikat, tudja ábrázolni egyszerűbb transzformáltjaikat
- tudja, hogyan változtatják meg a függvénytranszformációk az alapfüggvény tulajdonságait
- ismerje az inverz függvény fogalmát
- tudja a függvények ábrázolását alkalmazni kétismeretlenes egyenletrendszerek megoldásában, egyenlőtlenségek megoldásában, egyszerűbb fizikai folyamatok, egyéb természeti jelenségek leírásában
- ismerje és tudja alkalmazni a számtani és mértani sorozat n -edik tagjára és összegére vonatkozó képleteket
- ismerjen néhány, rekurzióval megadott sorozatot
- ismerje a számtani, mértani, négyzetes és harmonikus közép fogalmát, tudja nagyságrendjüket

- értse a sorozat korlátosságának, monotonitásának, konvergenciájának fogalmát, tudja meghatározni sorozatok határértékét
- ismerje a végtelen mértani sort, tudja az összegképletét
- tudja, hogy a végtelen szakaszos tizedestört hogyan és miért írható fel két egész szám hányadosaként
- ismerje a függvény határértékének és folytonosságának fogalmát
- tudja a tanult függvények adott helyhez tartozó határértékét megállapítani
- tudjon példákat adni folytonos és nem folytonos függvényekre
- ismerje és értse a differenciálhányados fogalmát
- ismerje az összeg, szorzat, hányados deriválási szabályát
- tudjon polinomot, algebrai törtfüggvényeket és trigonometrikus függvényeket differenciálni
- ismerje az összetett függvény deriválási szabályát
- ismerje az inverz függvények deriváltjainak összefüggését
- ismerje az exponenciális és a logaritmusfüggvény deriválási szabályát
- tudja, hogy a deriváltfüggvény segítségével hogyan vizsgálható a függvény menete, hogyan lehet meghatározni a függvény lokális szélsőértékeit
- ismerje meg a konvexitás és konkavitás fogalmát, és ezen tulajdonságok kapcsolatát a deriváltfüggvények menetével
- ismerje, és tudja alkalmazni a *L'Hospital*-szabályt
- tudja, hogyan változott a függvényfogalom, a függvények tulajdonságainak vizsgálati módszere a matematikatörténet során, és ismerjen néhány nagy hatású matematikust a témával kapcsolatban
- ismerje a skaláris és vektoriális szorzat fogalmát, és a műveleti tulajdonságokat
- tudja a vektorműveleteket koordinátákkal követni
- tudja ezeket alkalmazni a bizonyításokban és problémamegoldásokban
- tudja a szinusz- és koszinusztételt (levezetésüket is)
- tudja a szinusz- és koszinusztételt alkalmazni a háromszög hiányzó alkotórészeinek kiszámításában
- tudjon síkbeli és térbeli geometriai számításos feladatokat megoldani
- ismerje az összegzési (addíciós) tételeket, és tudja ezen tételeket és következményeit felhasználni egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásában is
- ismerje a koordináta-síkban lévő egyenes néhány egyenletét, a párhuzamosság és merőlegesség feltételét
- tudja a kör origó középpontú és általános egyenletét
- tudja egyenesek és körök metszéspontját kiszámítani
- tudjon a kör és egyenes, valamint a kör és kör esetén az érintkezési feltételek ismertében problémákat megoldani
- ismerje az egybevágósági transzformációk, bizonyos hasonlósági transzformációk és a merőleges affinitás hatását a pontokra, az alakzatokra
- ismerve a kúpszeletek definícióját, szimmetria tulajdonságait le tudja vezetni a parabola tengelyponti egyenletét, az ellipszis és hiperbola kanonikus egyenletét
- tudja a kúpszeletek egyenletét metszési és érintési feladatokban alkalmazni
- ismerje a kúpszeletek érintőinek geometriai fogalmát, az érintők szerkesztésének és egyenletük kiszámításának módszereit
- tudja a függvényeknél tanult érintőfogalmat összekötni a geometriai érintőfogalommal
- ismerje, hogy a henger és a kúp síkmetszete mi lehet
- tudja a térelemek méretes vonatkozásait megfelelő adatok segítségével kiszámítani
- ismerje a térbeli egyenes és sík koordináta-geometriai megadási módját
- ismerje az átlag és a szórás fogalmát és meghatározási módját
- ismerje, hogy a számsokaság elemeinek eloszlását hogyan jellemzi az átlag és a szórás
- ismerje meg a binomiális – a geometriai – és a hipergeometriai eloszlást valószínűségi kísérletek elemzése során
- ismerje, hogy ha egy valószínűségi kísérletben véges sok elemi esemény lehetséges, és azok egyenlően valószínűek, akkor egy esemény valószínűsége kombinatorikus úton miként határozható meg
- ismerje fel egyszerűbb esetekben a tanult valószínűségi változót.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

- A gráfokról tanultak bővítése. A gráfok használatának megmutatása matematikatörténeti feladatokban is.
- A diskussziós képesség fejlesztése.
- A XX. századi „magyar matematika” tudománytörténeti jelentőségének felismertetése.
- A kiemelkedő magyar matematikusok életpályájának megismerése, feldolgozása (pl. Bolyai János, König Dénes, Neumann János, Kalmár László, Péter Rózsa, Erdős Pál, Lovász László).
- Az integrálszámítás megismertetése, és alkalmazása mind matematikai (pl. terület és térfogatszámítás), mind pedig fizikai (pl. sebességből az út meghatározása, a végzett munka) problémák megoldásában.
- A természettudományos felsőfokú tanulmányok előkészítése.
- Az integrálszámítás megismertetése, és alkalmazása mind matematikai (pl. terület és térfogatszámítás), mind pedig fizikai (pl. sebességből az út meghatározása, a végzett munka) problémák megoldásában.
- A természettudományos felsőfokú tanulmányok előkészítése.
- A gyakorlati életben előforduló síkidomok definícióinak, testek származtatási módjának biztos ismerete.
- A korábbi években tanult térgeometriai ismeretek (térelemek távolsága, szöge) kiegészítése és alkalmazása gyakorlati feladatokban
- A térszemlélet további fejlesztése.
- Gráfelméleti és kombinatorikai ismeretek felhasználása térbeli problémák megoldásánál.
- Testek elkészítése, a modellezés különböző módszereinek ismerete.
- Kombinatorikai problémák megoldása a testekkel kapcsolatosan.
- Síkmetszetek, áthatások felismerése egyszerűbb esetekben.
- Pontok, testek jellemzésének különféle lehetőségei a térbeli koordinátarendszerekben.
- A terület, felszín, térfogat szemléletesen megismert fogalmait matematikailag egzakt formába öntjük.
- A régről ismert terület-, felszín- és térfogatképleteket igazoljuk.
- A kétoldali közelítés módszerének és az integrálszámításnak a felhasználása a bizonyításokban.
- A korábbi években tanult térgeometriai ismeretek (térelemek távolsága, szöge) kiegészítése és alkalmazása gyakorlati feladatokban.
- A merőleges vetítés. Egyszerű testek két képsíkos ábrázolása, illetve elől és felülnézeti képből; a test rekonstrukciója mind a műszaki, mind a művészeti felsőoktatásban továbbtanulásra való felkészítés segítségével érdeklében.
- A térszemlélet fejlesztése.
- A statisztikával és a valószínűséggel kapcsolatos ismeretek átisméltése.
- A várható érték szerepének megmutatása.
- Együttes eloszlások tárgyalása (várható érték, szórás).
- A valószínűségi szemlélet fejlesztése olyan feladatok tárgyalásával, ahol a kísérletnek végtelen sok kimenetele lehet. Nulla valószínűségű, de nem lehetetlen esemény vizsgálata.
- A feltételes valószínűség fogalma. Függetlenség, függőség kérdésének vizsgálata.
- A nagy számok törvényének megismerése.
- A matematikai modellalkotás kérdéseinek tárgyalása.
- Ismerkedés a közvéleménykutatás elemeivel.
- Ismerkedés a matematikai statisztika alapkérdéseivel, módszereivel.
- Az évek során tanult matematika anyag rendszerezésének, a tanult témakörök súlyponti fogalmainak, összefüggéseinek, megoldási eljárásainak ismételtesével, az anyagrészek közötti kapcsolatok megmutatásával, feladatok megoldásával felkészítés az emelt/közép szintű érettségire és a felsőoktatásban való sikeres részvételre.
- Matematikatörténeti, kultúrtörténeti vonatkozások bemutatása.
- A matematika egyes filozófiai kérdéseinek taglalása.
- A matematika eredményeinek és módszereinek felhasználása a különböző tudományokban.

Témakörök	Tartalom
A gráfelmélet alapjai (12 óra)	<ul style="list-style-type: none"> • Speciális gráfok és részgráfok (teljes gráfok, <i>Euler</i>-vonal, <i>Hamilton</i>-kör). • Síkbarajzolhatóság fogalma és feltétele. • Az <i>Euler</i>-féle poliédertétel. <i>Euler</i>-féle poliédertétel bizonyítása. • Színezési problémák. • Az ötszintétel és bizonyítása a síkbarajzolhatóság felhasználásával. • A négyszintétel problematikájának felvetése. • Magyar matematikusok a XX. században a tudomány előrevívői, módszereik. • König Dénes, Neumann János, Erdős Pál, Kalmár László, Péter Rózsa, Lovász László munkássága.
Analízis II. (50 óra)	<ul style="list-style-type: none"> • A primitív függvény fogalma és tulajdonságai. • Egyszerű integrálszámítási módszerek. • Alsó és felső közelítő összegek. • A határozott integrál fogalma és tulajdonságai. • Az integrál mint a felső határ függvénye. • A <i>Newton-Leibniz</i> tétel, és felhasználása határozott integrál kiszámításához. • Az integrálszámítás néhány alkalmazása. • Néhány egyszerűbb improprius integrál.
Térgeometriai ismeretek (18 óra)	<ul style="list-style-type: none"> • Térelemek távolsága, szöge (ismétlés). • Testek származtatása: paralelepipedon, hasáb, gúla, csonka gúla, tetraéder, oktaéder, dodekaéder, ikozaéder (ismétlés). • Alapadatok számítása elemi és koordináta-módszerrel. • Szabályos testek. Ezek származtatása, beírások. • Összetett feladatok térben. • Poliéder élhálózatán <i>Euler</i>-vonal, <i>Hamilton</i>-kör keresése. • Poliéderek élhálójának síkbarajzolhatósága. • Poliéderekkel kapcsolatos színezési feladatok. • <i>Euler</i>-féle poliéder tétel. • Térgeometriai feladatok megoldása vektorokkal, koordináta-módszerrel. • Henger, kúp, csonkakúp, gömb, ellipszoid, hiperboloid, tórusz, forgástestek.
Geometriai mértékek (20 óra)	<ul style="list-style-type: none"> • A területfogalom és tulajdonságai. • A téglalap területe, a paralelogramma területe, trapéz, háromszög és deltoid területe. A sokszög területe. • A területszámítás alkalmazásai. • Görbevonalú síkidomok területe. Területszámítás határozott integrállal. • A térfogat fogalma és tulajdonságai. • A téglatest térfogata, a paralelepipedon térfogata, a hasábok térfogata. • A tetraéderek, gúlák és csonkagúlák térfogata. • A szabályos testek térfogata. • Henger, kúp, csonka kúp, gömb, tórusz, ellipszoid, hiperboloid, forgástestek térfogata.
Az ábrázoló geometria elemei (22 óra)	<ul style="list-style-type: none"> • Térelemek távolsága, szöge. • A merőleges vetítés és tulajdonságai. • Egyszerű testek két képsíkos ábrázolása. • Elöl- és felülnézeti képből a test rekonstrukciója.

Valószínűségszámítás,
statisztika
(25 óra)

- A két képsíkos ábrázolás elemei: pont, szakasz, egyenes sík, egyszerű testek ábrázolása.
- Rekonstrukció a *Monge*-féle ábrázolásban.
- Egy-két metszési, illetve távolságra vonatkozó feladat speciális felvétel melletti ábrázolása.
- Számítógépes rajzoló programok bemutatása.
- Várható érték és tulajdonságai.
- Együttes eloszlások tárgyalása. Együttes eloszlások várható értéke, szórása.
- A binomiális, a hipergeometrikus, a geometrikus eloszlás várható értéke és szórása.
- Feltételes valószínűség. A teljes valószínűség tétele.
- Valószínűségi játékok: igazságos és igazságtalan játék. A játékok gráfja.
- Az átlagtól való eltérés B -szer szórásnyi intervallumban. Csebisev tétele.
- Nagy számok törvényének szemléletes tartalma.
- A közvéleménykutatás elemei és eszközei.

RENDSZEREZŐ
ÖSSZEFOGLALÁS
(56 óra)

Gondolkodási módszerek

a) Halmazok, matematikai logika (5 óra)

Halmazok, megadási módjai, részhalmaz, kiegészítő halmaz.
Halmazok közötti műveletek.
Végtelen halmazok elmélete; számosságok.
Állítások, logikai értékük.
Negáció, konjunkció, diszjunkció, implikáció, ekvivalencia.
Univerzális és egzisztenciális kvantor.

b) Kombinatorika, gráfok, algoritmusok (5 óra)

Permutáció, variáció, kombináció.
Binomiális tétel. Pascal háromszög.
Elemi gráfelméleti ismeretek.
Bejárési problémák, színezési kérdések, Euler-féle poliédertétel,
síklarajzolhatóság, ötszintétel, négyzintétel.
A bizonyítások fejlődése és a bizonyítási módszerek változása.

Algebra és számelmélet

a) Műveletek kifejezésekkel (3 óra)

Algebrai kifejezések átalakításai, nevezetes szorzatok.
A hatványozás azonosságai.
Gyökös kifejezések átalakításai.
Exponenciális és logaritmusos kifejezések átalakításai.

b) Számelmélet (3 óra)

Oszthatósági szabályok. Számolás maradékokkal.
Prímszámok.
Oszthatósági feladatok megoldása.
Komplex számok.

c) Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek (10 óra)

Lineáris és lineárisra visszavezethető egyenletek, egyenlőtlenségek,
egyenletrendszerek.
Másodfokú és másodfokúra visszavezethető egyenletek,
egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek.
Gyökös egyenletek, egyenlőtlenségek.

Exponenciális és logaritmusos egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek.
Trigonometrikus egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek.
Polinomok gyökei.

Függvények, az analízis elemei

- a) Függvények** (3 óra)
A függvény fogalma.
Speciális függvények: konstans, lineáris, egészrész, törtrész, másodfokú, abszolútérték, exponenciális, logaritmus, trigonometrikus függvények.
A függvények grafikonja és elemi tulajdonságai.
Függvénytranszformációk.
- b) Sorozatok, sorok** (4 óra)
A sorozat fogalma.
Számítási, mértani sorozat.
Rekurzióval megadott egyéb sorozatok.
Sorozatok monotonitása, konvergenciája.
A végtelen mértani sor.
- c) Analízis** (7 óra)
Függvények korlátossága és monotonitása.
Függvény határértéke, folytonossága.
Differenciálhányados, derivált függvény.
Differenciálási szabályok.
L'Hospital-szabály.
Függvényvizsgálat differenciálás segítségével.
Szélsőérték meghatározási módok.
A tanult függvények primitív függvényei.
Integrálási módszerek.
A határozott integrál.
Newton-Leibniz tétel.
A határozott integrál alkalmazásai.
Improprius integrál.

Geometria

- a) Geometriai alakzatok, bizonyítások** (3 óra)
Nevezetes ponthalmazok, síkidomok, testek, tulajdonságaik.
Elemi sík és téreometriai tételek.
- b) Geometriai transzformációk** (2 óra)
Egybevágósági és hasonlósági transzformációk, tulajdonságaik.
Szerepük a bizonyításokban és a szerkesztésekben.
A merőleges vetítés, szerepe a két képsíkos ábrázolásban.
- c) Vektorok, trigonometria, koordináta-geometria** (4 óra)
Vektor fogalma, műveletek a vektorok körében.
Vektorok koordinátái.
Hegyszög szögfüggvényei. Szinusz- és koszinusz tétel.
A háromszög hiányzó adatainak kiszámolása.
Trigonometrikus azonosságok.
Az egyenes egyenletei, egyenletrendszere (síkban és térben). A kör egyenletei.
A kúpszeletek definíciója, egyenleteik.
A kúp és henger síkmetszetei.
- d) Geometriai mértékek** (3 óra)
A hosszúság és szögmértékek. Kiszámolási módjaik.
A kétoldali közelítés módszere. A terület fogalma és kiszámítási módjai.

A felszín és térfogat fogalma és kiszámítási módjai.
Az integrálszámítás felhasználása alakzatok mértékének kiszámításához.

Valószínűségszámítás, statisztika (4 óra)

Statisztikai alapfogalmak: módus, medián, átlag, szórás.
Eseményalgebra és műveleti tulajdonságai. Teljes eseményrendszer.
Grafikonok, táblázatok készítése és olvasása.
Valószínűségi kísérletek, gyakoriság, relatív gyakoriság.
A valószínűség kiszámítási módjai. A valószínűségi változó várható értéke, szórása.
Feltételes valószínűség.
Binomiális-, geometriai- és hipergeometriai eloszlás.
Csebisev tétele és a nagy számok törvénye.
A közvéleménykutatás elemei. A matematikai statisztika alapvető fogalmai, eljárásai.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló

- ismerje a gráfok bejárési problémáit.
- tudja az *Euler* vonal létezésének szükséges és elégséges feltételét.
- ismerje a *Hamilton*-kör fogalmát.
- egyszerűbb esetekben tudjon *Euler*-vonalat, *Hamilton*-kört konstruálni.
- ismerje az *Euler*-féle poliéder-tételt.
- tudja a gráfok síkbarajzolhatóságának fogalmát és feltételét.
- ismerje az *Euler*-féle poliédertétel egyszerűbb alkalmazásait.
- ismerjen színezési problémákat és egyes esetekben azok megoldásait, megoldási módszereit (ötszintétel, négyzintétel).
- ismerje a határozatlan integrál fogalmát, tulajdonságait, a primitív függvény fogalmát.
- ismerje az egyszerű integrálási szabályokat, tudja alkalmazni feladatok megoldásában.
- ismerje a határozott integrál fogalmát.
- ismerje a határozatlan és a határozott integrál kapcsolatát.
- ismerje a *Newton-Leibniz* tételt, és tudja feladatokban alkalmazni.
- ismerje az improprius integrál fogalmát, és tudja feladatokban alkalmazni.
- ismerje a térelemek szögének, távolságának (kitérő egyenesek normál transzverzálisát is) fogalmát, és tudja ezeket különböző adatokból számítani.
- tudjon elemi módszereket testekkel kapcsolatos számításokban alkalmazni.
- ismerje a merőleges vetítés tulajdonságait.
- tudjon méretes, illetve metszési feladatokat megoldani.
- tudja bizonyítani, hogy ötféle szabályos test van.
- tudjon poliéderek élhálóján bejárési kérdéseket megfogalmazni és megoldani.
- ismerje a sokszög fogalmát, a speciális sokszögeket, a kör és részeinek értelmezését és tulajdonságait.
- ismerje a hasáb, forgáskúp, csonkakúp, csonkakúp, gömb származtatását.
- ismerje a síkidomok területének és a testek térfogatának definícióját.
- ismerje az alapvető terület, felszín, térfogatképletek bizonyítását.
- tudjon területet, felszínt és térfogatot számítani elemi úton és az integrálszámítás segítségével is.
- ismerje a térelemek szögét, távolságát (kitérő egyenesek normál transzverzálisát is).
- ismerje a merőleges vetítés tulajdonságait.
- tudja hasáboknak, gúláknak, hengereknek, kúpoknak elölnézeti és felülnézeti képét megszerkeszteni, és a megszerkesztett képekből a testre következtetni.
- tudja miként biztosítható a *Monge*-féle ábrázolásban, hogy négy pont vagy két egyenes egy síkban legyen.
- tudjon egyszerű méretes, illetve metszési feladatokat megoldani.

- ismerkedjen meg számítógépes rajzoló-programmal.
- ismerje a várható érték fogalmát, és tudja azt kiszámítani a tanult valószínűségi eloszlások esetén.
- tudjon modellt készíteni végtelen sok kimenetelű kísérlethez is.
- ismerje a feltételes valószínűség fogalmát.
- tudjon egyszerűbb esetekben feltételes valószínűséget számítani.
- személetes képe legyen a nagy számok törvényéről.
- ismerje a közvéleménykutatás elemi módszereit.
- ismerje meg a matematikai statisztika alapvető eljárásait.
- tudja a tanult fogalmak definícióját, tételeket (egyesek bizonyítását is), a tanult algoritmusokat, módszereket.
- lássa a matematika különböző területei közötti kapcsolatokat, a matematikával a tudományokban és a gyakorlatban való felhasználhatóságát.
- legyen képes a matematikai fogalmakat, összefüggéseket, eljárásokat matematikai feladatokban (bizonyítási feladatokban is) és más tantárgyak megfelelő problémáinak megoldása során alkalmazni.
- ismerjen nagy matematikai felfedezéseket és a felfedezések történetét, az egyes fogalmak történeti alakulását, az egyes matematikusok életpályáját.
- tudja megválaszolni azt a kérdést, hogy mi a matematika.
- tudja, hogy miben tér el a matematika tudományának módszere a többi természettudományétól.
- tudja, hogy a tudományos gondolkodás nélkülözhetetlen eszköze a matematika.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata.

Az iskola pedagógiai programjában meghatározottakkal összhangban értékeljük.

Értékelésünk során minden esetben kövessük a fokozatosság elvét. Új fogalmak bevezetésekor legyünk nagyon körültekintőek, türelmesek. Hagyjunk megfelelő érési időt. Ne akarjuk az érettségi követelmények alapján értékelni a tanulók tudását, teljesítményét akkor, amikor először foglalkozunk valamely résztermáival. Érettségire összeállított feladatgyűjteményeket ne használjunk a kezdő években értékeléshez sem!

Mivel ezen tanterv szerint tanulók közül sokan fognak matematikai versenyekbe bekapcsolódni, ügyeljünk arra is, hogy a tanórai értékelés célja nem azonos a versenyek értékelési céljával.

A tanár úgy kísérelje figyelemmel a tanulók minden matematikával kapcsolatos tevékenységét, hogy a tevékenységekhez adekvát értékelő megjegyzéseket is tudjon tenni, ha arra megfelelő szituációt teremtett. A tanuló mindig legyen tisztába azzal, hogy a kapott értékelés mely tevékenységére, annak mely részletére vonatkozott, és mik voltak a tanári értékelés alapelvei. Legyen világos a tanuló előtt, hogy mely tevékenységgel tud jobbat, eredményesebbet produkálni, alkotni. Milyen módon tud „javítani”.

Ebben a tantervben a résztermák kifejtése minden esetben a belépő tevékenységformák felsorolásával kezdődik. Ajánlhatjuk, hogy annak feltérképezésére, milyen szinten állnak a tanulók ezen tevékenységformákban, alkalmazzunk változatos értékelési módokat is: pl. feleltetés az ismétlésből, tesztek kitöltése; diagnosztikus mérések stb.

Ebben a tantervben a résztermák kifejtése minden esetben a követelmények részletes megadásával zárul. A tanárnak részletesen meg kell terveznie, hogy milyen módon és mikor fogja ellenőrizni, hogy az egyes tanulók e követelmények teljesítésével hogyan állnak.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet. Megadunk – a teljesség igénye nélkül – néhány értékelési módot:

- *Diagnosztikus mérések:* a mérések olyan információt szolgáltatnak, amelyek elemzése segítséget nyújthat a tanárnak a hiányosságok feltárásához, a hibák korrigálásához, a problémák jó megoldásának megtalálásához.
- *Témazáró dolgozatok, felmérések:* az összeállításánál egyik fontos szempont legyen, hogy a kitűzött feladatok megoldása beleférjen a tervezett időkeretbe. A felmérést különböző nehézségű feladatokból célszerű összeállítani. Legyen köztük az adott téma alapvető ismereteire közvetlenül épülő, valamint olyan feladat is, amelyik megoldása megfelelő nehézségű akadály elé állítja a jól felkészült tanulókat is. A két utolsó évfolyamon fontos a kitűzött feladatok között választhatót is szerepeltetni, ez az érettségi előkészítését is segíti. A tizenkettedik évfolyamon célszerű dupla órás témazárót, valamint egy próba-érettségi feladatsort is íratni.
- Az *írásbeli beszámoló*k más formái lehetnek a 10-20 perces röpdolgozatok, valamint az otthoni munkára építő *házi dolgozat* (kutatómunka összegezése, projekt feladat beszámolója).
- A *szóbeli felelet* lehet egy-egy probléma megoldása; tanult tételek bizonyításának ismertetése; *kiselőadás tartása* pl. matematikatörténeti érdekességekről, feladatok ismertetése matematikai lapok tartalmából, beszámoló a versenyek feladatairól (pl. Kenguru, KöMaL, Arany Dániel, OKTV,)

Az értékelés alapelvei a következetesség, a humánus, a kölcsönös bizalom legyenek. Ezzel az értékelés is megerősítheti a pozitív motivációt.

Az egyéni értékelés összegzésének összetevői:

- Különbféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

VI. Emelt szintű fizika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **fizika** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámjai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	111	111	111	96
Történelem	74	74	74	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	74	74	92,5	80
Matematika	111	111	111	96
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	148	185	185	128
Biológia és egészségtan			55,5	64
Kémia	74	55,5		
Földrajz	74	55,5		

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma				32
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			74	16
Kötelező óraszám a törvény alapján	1017,5	1017,5	1110	960

1. Célok és feladatok

A fizikatanítás elsődleges célja a gimnáziumban az általános műveltséghez tartozó korszerű fizikai világnép kialakítása, a természettudományos kompetencia fejlesztése. E mellett különböző mértékben feladata a többi Nat kulcskompetencia fejlesztése is: anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, matematikai kompetencia, digitális kompetencia, a hatékony önálló tanulás, szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség.

A gimnáziumban a fizikai jelenségek közös megfigyeléséből, kísérleti tapasztalatokból kiindulva juttatjuk el a tanulókat az átfogó összefüggések, törvényszerűségek felismeréséhez. Mindehhez a tanári előadás és bemutató mellett a gyerekek aktivitására és motivációjára építő egyéni és csoportos ismeretszerzés módszerei alkalmasak. A diákokkal láttatjuk a természet szépségét és a fizikai ismeretek hasznosságát. Tudatosuljon bennük, hogy a korszerű természettudományos műveltség a sokszínű egyetemes emberi kultúra kiemelkedően fontos része. Diákjainkban tudatosítani kell, hogy a fizikai ismeretek alapozzák meg a műszaki tudományokat és teszik lehetővé a technikai fejlődést, közvetlenül szolgálva ezzel az emberiség életminőségének javítását. A tudás azonban nemcsak lehetőségeket kínál, felelősséggel is jár. Az emberiség jövője döntően függ attól, hogy a természeti törvényeket megismerve beilleszkedünk-e a természet rendjébe. A fizikai ismereteket természeti környezetünk megóvásában is hasznosítani lehet és kell, ez nemcsak a tudósok, hanem minden iskolázott ember közös felelőssége és kötelessége.

A középiskolában az ismeretszerzés döntően induktív módon történik. A tanulók tudásának és absztrakciós képességének fejlődésével azonban mód nyílik a természettudományos ismeretszerzés másik módszerének, a dedukciónak a megismertetésére is. Az ismert törvényekből kiindulva, következtetésekkel (a fizikában általában matematikai, gyakran számítógépes módszerekkel) jutunk új ismeretekhez, amelyeket azután, ha szükséges, kísérletileg is igazolunk.

A diákok többségében 15–18 éves korban felébred az igény, hogy összefüggéseiben lássák és értsék a természeti környezet jelenségeit, törvényeit. Ezt az érdeklődést felhasználva ismertetjük meg diákjainkkal a modellszerű gondolkodást. A modellalkotással a természet megismerésében döntő lényeglátás képességét fejlesztjük. A modellalkotást a humán és gazdasági tudományok is egyre elterjedtebben alkalmazzák, a módszer lényege a fizika tanítása során hatékonyan bemutatható. A tanulók spontán motivációját felhasználva sikeresen bízhatjuk meg őket önálló vagy csoportos munkával, alkalmazhatjuk a projektmódszert, a szabad témaválasztásban rejlő lehetőségeket.

A diákok érdeklődése a természeti jelenségek megértése iránt nem öncélú, igénylik és elvárják a fizikatanártól, hogy az „elméleti” ismeretek gyakorlati alkalmazását is megmutassa, eligazítson a modern technika világában.

A fizika tanítása során kiemelt figyelmet kell szentelni a többi természettudományos tantárggyal, a matematikával és a technikai ismeretekkel való kapcsolatra.

A fizika tantárgyi tehetséggondozás kerettanterv alapján való tanítás célja részben az általánosan megfogalmazott célokkal esik egybe, részben ezeken túl az alábbi célok fogalmazhatók meg:

A fizika egyes fejezeteinek a normál kerettanterv lehetőségeihez képest aprólékosabb, szakmailag igényesebb feldolgozása.

Több lehetőség és idő áll rendelkezésre a hatékonyabb problémamegoldó képesség fejlesztésére.

A gyakorlati, technikai alkalmazások széles körének megismertetése.

Lehetőség nyílik tanulói kísérletek és mérések rendszeres elvégzésére.

Az induktív módszerek mellett a deduktív módszerek tudatos kiaknázása az új ismeretek megszerzése során.

A tehetséggondozás biztosítása, egyúttal szilárd alap nyújtása a felsőfokú továbbtanuláshoz.

A tanórán kívüli szakirányú önművelődés iránti fokozottabb igény, érdeklődés felkeltése és az ehhez szükséges alapok biztosítása.

2. Kulcskompetenciák és fejlesztési feladatok

Kulcskompetenciák:

A Nat kulcskompetenciák általános fejlesztési területei és lehetőségei:

Anyanyelvi kommunikáció: A szóbeliség fejlesztése jelenik meg a saját elképzelések elmondása és feladatmegoldásra irányuló megbeszélések által, a kérdés és kritika megfogalmazásában. A szövegértés magas színvonala fontos a feladatmegoldásnál, otthoni önálló tanulásnál. Az írásbeli munka fejlődése várható a feljegyzések, órai vázlatok, beszámolók, előadásvázlatok, dolgozatok, mérési jegyzőkönyvek készítésénél. Képi információ feldolgozása történik képek, animációk, filmek értelmezésénél, ill. vázlatrajz készítésénél.

Idegen nyelvi kommunikáció: Idegen nyelvű szakkönyvek, folyóiratok, weboldalak ajánlása fejlesztheti a diákok idegen nyelvi kommunikációját.

Matematikai kompetencia: A matematika a fizikát leginkább segítő tantárgy. A fizikai feladatok és problémák megoldása során felmerülő nehézségek leküzdése során a matematikai képességek is fejlődnek. A fizika tartalmat ad a matematikai problémákhoz (mérési eredmények táblázatba rendezése, grafikon készítése, függvénykapcsolat felismerése, függvények ábrázolása, jellemzése, algebrai kifejezések megalkotása, egyenletek rendezése, megoldása).

Természettudományos kompetencia: Ez a fizikatanítás alapfeladata. Fontos a többi természettudományos tantárggyal (kémia, biológia, természetföldrajz) való koordináció. A természettudományok határterületein mindenhol megjelenik a fizika mint alapozó diszciplína, sőt ide tartozik a műszaki eszközökkel kapcsolatos alapvető kompetenciák fejlesztése is.

Digitális kompetencia: Fizikai mérések adatainak számítógépes feldolgozását, ábrázolását, értékelését segíti a számítógép. A számítógép lehetőséget ad oktató programok, szimulációs programok, oktató filmek használatára. Az internet hasznos kiegészítő információk megszerzéséhez ad lehetőséget.

Hatékony önálló tanulás: A tanári munka legfontosabb feladata, hogy a diákokat megtanítsuk tanulni. Ezt segíti elő a tankönyv otthoni használatának szorgalmazása, otthon elvégezhető egyszerű (balesetmentes) kísérletek, mérések, a beszámolók, kiselőadások készítése. Irányított önálló tanulást segíti a KöMaL mérési és számítási feladatainak megoldására buzdítás, valamint a számítógép, ill. az internet használata.

Szociális és állampolgári kompetencia:

Kooperatív tanulás, csoportmunka során növelhető a diákok társas aktivitása. Mérőcsoportok munkája során az egyéni képességekhez, adottságokhoz igazodó feladatvállalás a kívánatos. Az együttműködés fejleszti a diákok konfliktuskezelési képességeit is. A természettudományok eredményeinek társadalmi alkalmazása során pozitív kép kerül felmutatásra. Fontos a pozitív érzelmek erősítése. Ugyanakkor fontos bemutatni a természeti környezet állapotát és az emberi tevékenység közötti kapcsolatot. Környezettudatos szemlélet kialakítása a kívánatos.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia:

A diákok kezdeményezőképesége fejleszthető önálló munkára, kutatásra szoktatással, pályamunkák elkészítésére való biztatással.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség:

Meg kell követelni a diákoktól, hogy mind szóbeli, mind írásbeli munkájuk az igényes, életkoruknak megfelelő színvonalú legyen. Erősíteni kell a természettudományok körében felfedezhető esztétikai élmények befogadásának képességét. Tudatosítani kell a diákokban, hogy a természet felfedezése és a művészeti alkotások megismerése egyaránt esztétikai élményre vezet.

3. Fejlesztési feladatok

Énkép, önismeret: A fizikát jellemző gondolkodásmódot – a modellalkotást, a megfigyelésekből levonható következtetéseket, a tudatos kísérletezést – a tanulók kiválóan alkalmazhatják önmaguk megismerésére is, ami a 14-18 éves korosztály egyik legfontosabb célja és törekvése. Ha a diákok tudatosan alkalmazzák az önismeret megszerzésekor a fizika módszereit, akkor nemcsak statikusan, hanem dinamikájában is képet alkothatnak magukról.

Európai azonosság, egyetemes kultúra: Tudatosítani kell, hogy a fizika és általában a természettudományok kultúránk része, a körülöttünk lévő világnak egyfajta megismerési módja. A természet törvényeinek feltárásán tudósok munkálkodnak. Közülük különösen fontosak számunkra a magyar, illetve európai fizikusok. A XX. század közepéig a tudósok még tudtak önállóan sikeresen kutatni. Ma a tudomány frontvonalán egy témán sok – akár több ezer – kutató dolgozik együtt. Az európai országok összefogásának köszönhetően a XXI. században több, hatalmas kutatóintézet működik.

Gazdasági nevelés: Érdeemes a tanulóiban tudatosítani azt is, hogy a gazdasági élet főszereplői között, a pénzügyi, tőzsdei, és különösen a banki világban milyen sok fizikus végzettségű szakember tevékenykedik sikeresen. A fizikában alkalmazott módszerek sikeresen működnek a gazdasági életben, a banki, pénzügyi, tőzsdei folyamatok leírásában. Nemcsak arra kell felhívni a tanulók figyelmét, hogy a fizika módszereinek alkalmazása a saját meggazdagodásukhoz vezethet, hanem arra is, hogy a tudományos, illetve oktatási területen éppen a fizikus végzettségű gazdasági, pénzügyi, banki vezetők támogatnak, szponzorálnak különböző pályázatokat a legnagyobb mértékben, forgatják vissza vagyonuk egy részét a tudományos munka és az oktatás elősegítésére.

Környezettudatosságra nevelés: A fizika törvényei alapján működő technikai eszközeink otthonossá, kényelmessé teszik életünket. A Föld ásványkincsei végesek. Az általunk okozott környezetszennyezés olyan változásokat okozhat a természetben, amik hatással lehetnek életkörülményeinkre. A „fenntartható fejlődés”, mint lehetséges fejlődési folyamat megismertetése a diákokkal az iskola feladata. A jelen igényeit anélkül kell kielégíteni, hogy csökkentenénk a jövő generációk lehetőségeit.

Tanulás tanítása: Az igényes tanulás lényeglátást és igaz összefüggések felismerését igényli. A fizika tanulása mind a két képességet fejleszti. A fizikai jelenségek leírása során a tanulók olyan képességeket sajátítanak el, amelyekkel képesek lesznek a lényegest lényegtelenről megkülönböztetni. A fizikai feladatok megoldásával olyan gondolkodási módszereket ismernek meg, amelyek birtokában más jellegű problémákat is meg tudnak majd oldani.

Testi, lelki egészség: Számos tudományos és még több áltudományos hír jelenik meg olyan hatásokról, melyek egészségünket veszélyeztetik. A valódi jelenségek testi egészségünkre fejthetnek ki negatív hatást, az álhírekben szereplő ijesztgetések lelki egyensúlyunkat billenthetik ki. A fizika tudományának ismeretanyaga, de még inkább a módszertana segít eligazodni ezekben a hírekben és álhírekben. A fizika tudománya szép analógia segítségével szolgálhatja a tanulók testi-lelki egészségének fejlődését. A fény, illetve az elemi részecskék kettős természete, vagyis a hullám-, illetve a részecskeszerű viselkedés párhuzamba állítható a test és a lélek egymástól elválaszthatatlan működésével. Az ember egészsége csak akkor lehet teljes, ha egyszerre törődik a testi és a lelki egészséggel, a kettő szorosan összefügg, ugyanúgy, mint az anyag duális viselkedése.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire: Nagy hangsúlyt kell helyezni a fizika széleskörű gyakorlati alkalmazásaira. A diákokat meg kell ismertetni a hétköznapi életben használt technikai eszközök működésének elvi hátterével. Kritikai gondolkodást kell elsajátíttatni, mellyel képesek a diákok a tudományt az áltudománytól megkülönböztetni. Természettudományos ismeretekkel nagyobb az esélye a felelős, környezettudatos szemlélet kialakulásának. A fizikai jelenségek hátterében meghúzódó ok-okozati viszony egyfajta mintául szolgálhat a felnőtt ember életvezetésének.

4. Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek

A tanuló tanúsítson érdeklődést a természet jelenségei iránt. Törekedjen azok megértésére.

Legyen jártas a vizsgálódás szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők megkülönböztetésében.

Tudja a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert tapasztalatokat rendezni, áttekinteni. Legyen gyakorlott a jelenségek, adatok osztályozásában, csoportosításában, összehasonlításában, ismerje fel az összefüggéseket.

Legyen képes a kísérletek eredményeit értelmezni, azokból következtetéseket levonni és általánosítani. Ismerje a legfontosabb fizikai mennyiségek mérési módszereit. Megszerzett ismereteit tudja a szakkifejezések, jelölések megfelelő használatával megfogalmazni, leírni.

Tudja a kísérletek, mérések során nyert adatokat grafikonon ábrázolni, kész grafikonok adatait leolvasni, értelmezni, matematikai összefüggéseket megállapítani. Legyen gyakorlott vázlatrajzok, sematikus ábrák készítésében és kész ábrák, rajzok értelmezésében.

Legyen jártas az SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek, azok tört részeinek és többszöröseinek használatában.

Legyen képes a tananyaghoz kapcsolódó, de nem feldolgozott jelenségeket értelmezni.

A környezet- és természetvédelmi problémák kapcsán tudja alkalmazni fizikai ismereteit, lehetőségeihez képest törekedjék a problémák enyhítésére, megoldására.

Tudja, hogy a technika eredményei mögött a természet törvényeinek alkalmazása áll. Ismerje fel a mindennapi technikai környezetben a tanult fizikai alapokat.

Ismerje a számítógép által kínált lehetőségeket a fizika tudományában és a fizika tanulásában. Tudja, hogy a számítógépek hatékonyan segítik a fizikai méréseket, nagymértékben növelik a mért adatok mennyiségét és pontosságát, segítik az adatok gyors feldolgozását. Számítógépes szimulációs programok, gépi matematikai módszerek segítséget kínálnak a bonyolult fizikai folyamatok értelmezéséhez, szemléltetéséhez. A számítógépek oktatóprogramokkal, animációs és szemléltető programokkal, multimédiás szakanyagokkal segítik a fizika tanulását. A tanuló szerezzen alapvető jártasságot számítógépes oktatóprogramok, multimédiás oktatóanyagok használatában, legyen képes önálló prezentáció készítésére.

Váljon a tanuló igényévé az önálló és folyamatos ismeretszerzés.

Legyen képes önállóan használni könyvtári segédkönyveket, különböző lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket fizikai ismereteinek bővítésére. Értse a megfelelő szintű természettudományi ismeretterjesztő kiadványok, műsorok információit, tudja összevetni azokat a tanultakkal. Tudja megkülönböztetni a médiában előforduló szenzációhajhász, megalapozatlan „híradásokat” a tudományos értékű információktól. Tudja, hogy tudományos eredmények elfogadásának a természettudományok terén szigorú követelményei vannak. Csak olyan tapasztalati megfigyelések tekinthetők tudományos értékűnek, amelyeket független források sokszorosán igazoltak, a világ különböző laboratóriumaiban kísérletileg megismételtek, továbbá olyan elméletek, modellek felelnek meg a tudományos igényességnek, amelyek jól illeszkednek a megfigyelésekhez, kísérleti tapasztalatokhoz.

A fizikai információk megszerzésére, az ismeretek önálló bővítésre gazdag lehetőséget kínál a számítógépes világháló. Az interneten tudományos információk, adatok, fizikai ismeretterjesztő anyagok, érdekességek éppúgy megtalálhatók, mint a fizika tanulását segítő segédanyagok. A gimnáziumi tanulmányok során a tanulóknak meg kell ismerniük az interneten történő információkeresés lehetőségét és technikáját.

Tájékozottság az anyagról, tájékozódás térben és időben

A gimnáziumi tanulmányok során tudatosulnia kell a tanulóknak, hogy a természettudományok a világ objektív anyagi sajátosságait vizsgálják. Tudja, hogy az anyagnak különböző megjelenési formái vannak. Ismerje fel a természetes és mesterséges környezetben előforduló anyagfajtákat, tulajdonságaikat, hasznosíthatóságukat. Legyen tájékozott az anyag részecsketermészetéről. Tudja, hogy a természet fizikai jelenségeit különböző érvényességi és hatókörű törvények, elméletek írják le, legyen szemléletes képe ezekről.

Tudjon kísérleteket önállóan megtervezni és végrehajtani. Legyen tapasztalata a kísérleti és mérőeszközök balesetmentes használatában.

Tudja, hogy a fizikai folyamatok térben és időben zajlanak le, a fizika vizsgálódási területe a nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magában foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkező változásait.

Ismerje fel a természeti folyamatokban a visszafordíthatatlanságot.

Tudja, hogy a jelenségek vizsgálatokor általában a Földhöz viszonyítjuk a testek helyét és mozgását, de más vonatkoztatási rendszer is választható.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről

Értse meg, hogy a természet megismerése hosszú folyamat, közelítés a valóság felé, a tudományok fejlődése nem pusztán ismereteink mennyiségi bővülését jelenti, hanem az elméletek, a megállapított törvényszerűségek módosítását is, gyakran teljesen új elméletek születését.

A tanulóknak a megismert egyszerű példákon keresztül világosan kell látniuk a matematika szerepét a fizikában. A fizikai jelenségek alapvető ok-okozati viszonyait matematikai formulákkal írjuk le. A fizikai törvényeket leíró

matematikai kifejezésekkel számolva új következtetésekre juthatunk, új ismereteket szerezhethetünk. Ezeket a számítással kapott eredményeket azonban csak akkor fogadjuk el, ha kísérletileg is igazolhatók.

Tudja az egyetemes kultúrtörténetbe ágyazva elhelyezni a fizikai felfedezéseket, eredményeket, ismerje a jelentős fizikusok, feltalálók munkásságát, különös tekintettel a magyarokra. Tudja konkrét példákkal alátámasztani a fizikának a gondolkodás más területeire, a technikai fejlődésre gyakorolt hatását.

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A fizika kutatási módszereinek megismerése, a mechanikában használatos fizikai alpmennyiségek, valamint több származtatott mennyiség elmélyítése. A továbbhaladáshoz szükséges matematikai alapok elsajátítása. (Matematikai kompetencia)

Mechanikai kísérletek elvégzése és elemzése: a lényeges és lényegtelen körülmények megkülönböztetése, ok-okozati kapcsolat felismerése, a tapasztalatok önálló összefoglalása. Mérőeszközök használata mechanikai mérések során. A mért eredmények táblázatba foglalása, grafikus ábrázolása, feldolgozása. A számítástechnika által nyújtott lehetőségek alkalmazása: táblázat- és grafikon-készítő programok használata. A mérési hiba fogalmának ismerete, a hiba becslése. A fizikai összefüggések megjelenítése sematikus grafikonon, grafikus módszerek alkalmazása problémamegoldásban. Mozgások kvantitatív elemzése a modern technika kínálta korszerű módszerekkel (saját készítésű videofelvételek értékelése, fénykapus érzékelővel felszerelt személyi számítógép alkalmazása mérőeszközként stb.). (Matematikai és digitális kompetencia).

Mechanikai feladatok számított eredményének kísérleti ellenőrzése. A tanult fizikai törvények szabatos szóbeli kifejtése, kísérleti tapasztalatokkal történő alátámasztása. A tanult általános fizikai törvények alkalmazása hétköznapi jelenségek magyarázatára (pl. közlekedésben, sportban stb.). (Anyanyelvi kompetencia).

A tanult fizikai fogalmak, törvények alkalmazása egyszerű, összetett, és bonyolult problémák kvalitatív értelmezésekor és kvantitatív megoldása során.

Tájékozódás az iskolai könyvtárban a fizikával kapcsolatos ismerethordozókról (kézikönyvek, lexikonok, segédkönyvek, kísérletgyűjtemények, ismeretterjesztő folyóiratok, tehetséggondozó szakanyagok, folyóiratok). Ezek célirányos használata tanári útmutatás szerint. A tananyaghoz kapcsolódó kiegészítő anyagok keresése a számítógépes világhálón tanári útmutatás alapján. (Digitális kompetencia és hatékony önálló tanulás).

Témakörök

Tartalmak

Bevezetés (10 óra)

A fizikáról

A fizika tantárgy tárgya; megfigyelés, kísérlet, elmélet. Az SI alpmennyiségek, származtatott mennyiségek. Mértékegységek átváltása.

A fizika és matematika viszonya

A szükséges matematikai ismeretek összefoglalása, ill. elsajátítása: műveletek vektorokkal, koordináta-rendszer, szögfüggvények derékszögű háromszögben, elsőfokú egyenlet, ill. egyenletrendszer megoldása, másodfokú egyenlet megoldása, első- és másodfokú függvények ábrázolása.

Kinematika (23 óra)

A mozgást leíró fogalmak

A mozgásról általában. Vonatkoztatási rendszerek, hely, pálya, út, elmozdulás, sebesség, átlagsebesség, pillanatnyi sebesség. A sebesség mint vektormennyiség. A gyorsulás mint vektormennyiség.

Egyenes vonalú mozgások

Az egyenes vonalú egyenletes mozgás kísérleti vizsgálata és matematikai leírása. Az egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás kísérleti és matematikai leírása. A négyzetes úttörvény. A szabadesés.

Körmozgás

Az anyagi pont egyenletes és egyenletesen változó körmozgásának kísérleti vizsgálata és matematikai leírása.

Témakörök	Tartalmak
Mozgások szuperpozíciója	Függőleges, vízszintes és ferde hajítás. Az általános görbe vonalú mozgás leírása, a simulókör fogalma.
Newton mozgástörvényei (35 óra)	
A tehetetlenség törvénye	A mozgásállapot fogalma, a testek tehetetlenségére utaló kísérletek. Az első törvényhez vezető történeti háttér áttekintése. A tehetetlenség törvényének alapvető szerepe a dinamikában. Az inerciarendszer fogalma, Galilei-féle relativitási elv.
Newton II. törvénye	A mozgásállapot-változás és a kölcsönhatás vizsgálata. Az erő fogalma és mérése. Newton II. törvénye. A tehetetlen tömeg értelmezése és mértékegysége. A relativisztikus tömegnövekedés. A dinamikai tömegmérés elve.
Hatás-ellenhatás törvénye	A kölcsönhatásban fellépő erők vizsgálata. Newton III. törvénye.
Erők együttes hatása	Az erőhatások függetlensége. Newton IV. törvénye. Az erők vektoriális összegzése. A dinamika alapegyenlete.
Erőtörvények	Nehézségi erő. Gravitációs erő. Kényszererők. Rugóerő. Súlyerő, sztatikai tömegmérés elve. Súrlódás, közegellenállás.
A lendület	A lendület fogalma. Newton második törvényének megfogalmazása a lendület segítségével. Impulzustétel. Lendület-megmaradás elve párkölcsönhatásnál. A rakéta mozgása.
Munka, energia (15 óra)	
A munka értelmezése	A munka kiszámítása különböző esetekben: állandó erő és irányába mutató elmozdulás, állandó erő és szöget bezáró elmozdulás, lineárisan változó erő munkája. Speciális erők munkái: emelési, nyújtási, súrlódási. Az eredő erő munkája. Munkatétel.
Mechanikai energiafajták	Mozgási energia, helyzeti energia, rugalmas energia. A munkatétel alkalmazásai.
A mechanikai energia-megmaradás törvénye	Konzervatív és nem-konzervatív erő fogalma. A mechanikai energia megmaradásának törvénye és érvényességi köre. A mechanikai energia-megmaradás törvényének alkalmazása.
A teljesítmény és hatások	A teljesítmény és hatások fogalma, kiszámítása.
Pontrendszerek dinamikája (20 óra)	
Pontrendszer leírása	Pontrendszer fogalma. Belső erők, külső erők. Zárt rendszer. Pontrendszer dinamikai leírásának alapelvei.
Ütközések	Ütközések jellemzése. A tökéletesen rugalmatlan ütközés. A tökéletesen rugalmas ütközés. Valódi ütközések, ütközési szám. Ferde ütközés.
Tömegközéppont	Tömegközéppont meghatározása két tömegpont, több tömegpont, és kiterjedt test esetén. Tömegközéppont mozgásának tétele. Pontrendszerre vonatkozó lendület- és munkatétel.

Témakörök	Tartalmak
Körmozgás és gravitáció (20 óra)	
Körmozgás dinamikája	A dinamika alapegyenletének alkalmazása egyenletes és egyenletesen változó körmozgásra. A centripetális és tangenciális gyorsulást okozó erő felismerése problémákban.
Bolygómozgás kinematikája	Az ellipszis matematikai leírása. A bolygómozgás Kepler-féle törvényei.
Bolygómozgás dinamikai és energetikai leírása	Newton egyetemes gravitációs törvénye. Gravitációs térerősség. A gravitációs és a nehézségi erő kapcsolata. A gravitációs tér munkája, gravitációs potenciális energia. Szökési sebesség.
Tehetetlenségi erők	Mozgások dinamikai leírása az inerciarendszerhez képest gyorsuló vonatkoztatási rendszerben. A tehetetlenségi erők fogalma. Centrifugális erő, Coriolis-erő.
Forgatónyomaték és perdület (25 óra)	
Merev test egyensúlya	Merev test fogalma. Merev testre ható erők eredője. Súlyvonal, súlypont. Tengellyel rögzített merev test egyensúlyának feltétele. Forgatónyomaték. Merev test egyensúlyának feltétele. Egyensúlyi helyzetek. Egyszerű gépek.
A forgómozgás leírása	A merev test forgási mozgási energiája. A tehetetlenségi nyomaték, Steiner-tétel. A perdület fogalma, perdület-tétel. A tisztán gördülés fogalma és feltétele. Analógia a haladó- és a forgómozgás között. Merev testek síkmozgása. A szögsebesség, a perdület, és a forgatónyomaték vektor jellegének, valamint a pörgettyűk mozgásának kvalitatív leírása.

A továbbhaladás feltételei

Legyen képes fizikai jelenségek megfigyelésére, s az ennek során szerzett tapasztalatok elmondására. Tárja fel a megfigyelt jelenség ok-okozati hátterét.

Tudja helyesen használni a tanult mechanikai alapfogalmakat (tehetetlenség, sebesség, gyorsulás, tömeg, erő, erőtvények, lendület, munka, energia, teljesítmény, határfok, tömegközéppont, forgatónyomaték, perdület).

Értse a mechanika alaptörvényeit, és tudja felhasználni azokat mozgásokkal kapcsolatos problémák és más összetett események magyarázatára és megoldására. Értse és tudja felhasználni a megmaradási törvényeket.

Legyen képes egyszerű, összetett és bonyolult mechanikai feladatok megoldására a tanult alapvető összefüggések segítségével. Ismerje és használja a tanult fizikai mennyiségek mértékegységeit.

Tudjon példákat mondani a tanult jelenségekre, a tanult legfontosabb törvényszerűségek érvényesülésére a természetben, a technikai eszközök esetében. Tudja a tanult mértékegységeket a mindennapi életben is használt mennyiségek esetében használni.

Legyen képes a tanult összefüggéseket, fizikai állandókat a képlet- és táblázatgyűjteményből kiválasztani, a formulákat értelmezni.

Képes legyen a számítógépes világhálón a témához kapcsolódó érdekes és hasznos adatokat, információkat gyűjteni.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az anyag háromféle halmazállapotának jellemzése és értelmezése molekuláris alapon.

A nyugvó és gyorsuló folyadék belsejében uralkodó nyomás leírása. A folyadék szabad felszíne és a felületén ható erő közötti kapcsolat feltárása. A nyomáskülönbségen alapuló eszközök működésének megismerése. Folyadékok felületi sajátosságainak, törvényszerűségeinek megértése.

Az „ideális” gáz absztrakt fogalmának megértése a konkrét gázokon végzett kísérletek tapasztalatainak általánosításaként. Az általános érvényű fizikai fogalmak kialakítására, a törvények lehető legegyszerűbb matematikai megfogalmazására való törekvés bemutatása az abszolút hőmérsékleti skála bevezetése kapcsán. Az állapotjelzők, állapotváltozások megértése, szemléltetése p - V , p - T , V - T állapotsíkon. (Matematikai kompetencia) Következtetések az anyag láthatatlan mikroszerkezetére makroszkopikus mérések, összetett fizikai kísérletek alapján. Makroszkopikus termodinamikai mennyiségek, jelenségek értelmezése a részecskemodell segítségével. Szimulációs PC-programok alkalmazása a kinetikus gázelmélet illusztrálására. (Digitális és Esztétikai kompetencia)

Hőtan I. főtétele mint az energiamegmaradás törvényének konkrét megfogalmazása. Alkalmazása nyílt-, és körfolyamatokra.

A halmazállapot-változások kvantitatív összefüggéseinek megismerése és azok értelmezése az anyag szerkezetére vonatkozó egyszerű modell segítségével.

A fizikai modellek érvényességi körének, ill. annak bővítési lehetőségeinek bemutatása a hullámterjedés értelmezése során. Az általános fogalmak alkalmazása egyszerű, konkrét esetekre. Kapcsolatteremtés a hullámjelenségek (a hang) érzékileg tapasztalható tulajdonságai és fizikai jellemzői között. A fizikai tapasztalatok, kísérleti tények értelmezése modellek segítségével, a modell és a valóság kapcsolatának megértése.

Kiegészítő anyagok gyűjtése könyvtári és a számítógépes hálózati források felhasználásával. (Hatékony önálló tanulás és digitális kompetencia)

Témakörök

Tartalmak

Folyadékok és gázok tulajdonságai (40 óra)

Halmazállapotok

A kémiai anyagok háromféle halmazállapotának (szilárd, folyadék, gáz) tulajdonságai molekuláris felépítettségük alapján. A plazma-halmazállapot kvalitatív leírása.

Hidrosztatikai nyomás

A nyomás, Pascal-törvény. Nyugvó folyadék szabad felszíne. A hidrosztatikai nyomás, közlekedőedények vizsgálata. A hidrosztatikai paradoxon értelmezése. A légnyomás mérése, barométerek. Felhajtóerő folyadékokban és gázokban. Testek úszása, lebegése, elmerülése folyadékokban és gázokban. Szilárd testek és folyadékok sűrűségének meghatározása Arkhimédész törvénye alapján. Nyomáskülönbségen alapuló eszközök.

Mozgó folyadékok és gázok

Gyorsuló folyadék szabad felszíne. Felhajtóerő gyorsuló folyadékban. Folyadékok és gázok stacionárius áramlásának leírása: sebességtér, áramvonalak. A folytonosság törvénye. A Bernoulli-törvény és annak gyakorlati alkalmazásai. A belső súrlódás (viszkózitás) áramló folyadékokban és gázokban. A közegeellenállás lamináris, ill. turbulens áramlás esetén. A Magnus-hatás. Aerodinamikai emelőerő. A repülés fizikai alapelvei.

Molekuláris erők folyadékokban

A kohézió és az adhézió jelensége. A folyadék felszínének viselkedése. A felületi feszültség, felületi energia. A felületi jelenségek molekuláris értelmezése. A görbületi nyomás és értéke gömbfelület esetén. Kapilláris jelenségek.

Témakörök	Tartalmak
Hőtan (60 óra)	
A termikus kölcsönhatás	A hőmérséklet fogalma, mérése. Hőmérsékleti skálák és összehasonlításuk. Szilárd testek hőtágulása: vonalmenti, felületi, térfogati. Folyadékok hőtágulása. A víz hőtágulásának „rendellenes” viselkedése.
Kalorimetria	A hőmennyiség fogalma. Szilárd testek és folyadékok hőkapacitása, fajhője, mólhője. Termikus kölcsönhatások vizsgálata (halmazállapot-változás nélkül).
Gázok állapotváltozásai	Állapotjelzők (hőmérséklet, térfogat, nyomás, anyagmennyiség). Boyle–Mariotte és Gay–Lussac-törvények, Kelvin-féle hőmérsékleti skála. Az ideális gáz fogalma. Az egyesített gáztörvény, a gázok állapotegyenletei. Speciális állapotváltozások értelmezése és ábrázolása p - V , p - T , V - T állapotosikon.
Molekuláris hőelmélet alapjai	Az anyag molekuláris szerkezetének bizonyítékai: súlyviszonytörvények, Avogadro-törvény. Az atomok és molekulák mérete. Az „ideális gáz” és modellje. A makroszkopikus termodinamikai mennyiségek (nyomás, hőmérséklet) és speciális állapotváltozások értelmezése a részecskemodell alapján.
A hőtan I. főtétele	A belső energia fogalmának általánosítása. A belső energia meghatározása, néhány ekvivalens összefüggés megadása. A szabadsági fok fogalma, ekvipartíció-tétel. A belső energia megváltoztatása munkavégzéssel, melegítéssel. Az energia-megmaradás törvényének általános megfogalmazása – I. főtétel. Gázok állapotváltozásainak (izobár, izoterm, izochor és adiabatikus folyamat) kvantitatív vizsgálata az I. főtétel alapján, a gázok fajhői. A Robert–Mayer-egyenlet.
Körfolyamatok	A hőtan első főtételének alkalmazása körfolyamatokra. Hőerőgépek hatásfoka. A Carnot-féle körfolyamat. Hűtőgép, hőszivattyú, és azok jóságai tényezője.
A hőtan II. és III. főtétele	A természeti folyamatok iránya. Megfordítható és nem megfordítható folyamatok. Hőmérséklet-változások vizsgálata spontán hőtani folyamatok során. A II. főtétel néhány ekvivalens megfogalmazása. A hőtan III. főtétele.
Fázisátalakulások	Halmazállapotok és szilárd testek fázisainak megváltozása. A fázisátalakulási hőmérséklet és fázisátalakulási hők értelmezése. Olvadás–fagyás, forrás/párolgás–lecsapódás, szublimáció jellemzése. Fázisátalakulások energetikai vizsgálata, olvadáshő, párolgáshő. A túlhűtés és túlhevítés jelensége. Telített és telítetlen gőzök. A forrás értelmezése. A kritikus állapot.
Hőterjedés	A hőterjedés módjai: hővezetés, hőáramlás, hősugárzás.
Rugalmasságtan és rezgések (45 óra)	
Szilárd testek alakváltozásai	A rugalmas megnyúlás leírása, nyújtási diagram. Húzó-nyomó erők Hooke-törvény. A rugalmas megnyúlás molekuláris értelmezése. További rugalmas alakváltozások: hajlítás, lehajlás, nyírás, csavarás. A rugalmas energia. Képlékeny alakváltozások, szakítódiaagram értelmezése.

Témakörök	Tartalmak
Mechanikai rezgés	A harmonikus rezgőmozgás kísérleti vizsgálata. A rezgést jellemző mennyiségek. Newton II. törvényének alkalmazása a rugón lévő testre. Harmonikus rezgőmozgás származtatása egyenletes körmozgásból vetületi mozgásként. A kitérés, sebesség és gyorsulás időfüggvényei. A rezgésidő kiszámítása. A rezgés energiája, energia-megmaradás. A matematikai és a fizikai inga kísérleti és elméleti vizsgálata. A rezgést befolyásoló külső hatások következményei (csillapodás, kényszerrezgések, rezonancia, csatolt rezgések kísérleti vizsgálata). Rezgések forgóvektoros ábrázolása. Rezgések összetétele, szuperpozíció-elv. Lebegés. Lissajous-görbék.
Hullámok, hangtan (40 óra)	
Mechanikai hullámok leírása	A hullám mint a közegben terjedő rezgésállapot. Mechanikai hullámok típusai a hordozó közeg dimenziószáma alapján. A hullámot jellemző mennyiségek: hullámhossz, periódusidő, terjedési sebesség. A harmonikus hullám. Síkhullám leírása kétváltozós függvénnyel.
Hullámjelenségek	Longitudinális és transzverzális hullám, polarizáció. Hullámjelenségek kísérleti vizsgálata gumikötélen és hullámkádban. Hullámok találkozása, visszaverődése. Felületi hullámok visszaverődésének és törésének kísérleti vizsgálata és értelmezése a hullámterjedés Huygens-féle elve alapján. Snellius–Descartes törési törvény. Interferencia, elhajlás, a hullámterjedés Huygens–Fresnel-féle elve. Állóhullámok kialakulása kötélben, a hullámhossz és kötélhossz kapcsolata. A hullámcsomag.
A hang hullámtulajdonságai	A hang keletkezése, terjedése közegben. A hétköznapi hangtani fogalmak fizikai értelmezése: hangmagasság, hangerősség, alaphang, felhangok, hangszín, hangsor, hangköz. Az emberi fül felépítése. Hangtani állóhullám, a hangsebesség mérése. A hang energetikai jellemzése, a decibelskála. Doppler-jelenség és alkalmazásai, fejhullám. Infrahang, ultrahang, és alkalmazásaik.

A továbbhaladás feltételei

Ismerjen olyan kísérleti eredményeket, tapasztalati tényeket, amelyekből arra következtethetünk, hogy az anyag atomos szerkezetű.

Ismerje a folyadékok belsejében és felületén érvényes igaz törvényeket. Tudja értelmezni a nyomáskülönbségen alapuló eszközök működését

Ismerje fel, hogy a termodinamika általános törvényeit – az energia-megmaradás általánosítása (I. főtétel), a spontán természeti folyamatok irreverzibilitása (II. főtétel), az abszolút zérus fok elérhetetlensége (III. főtétel) – a többi természettudomány is alkalmazza, és ezt tudja egyszerű példákkal illusztrálni.

A kinetikus gázmodell segítségével tudja értelmezni a gázok fizikai tulajdonságait, értse a makroszkopikus rendszer és a mikroszkopikus modell kapcsolatát.

Ismerje fel a mindennapi életben a tanult hőtani jelenségeket és képes legyen azokat értelmezni.

Ismerje a rezgések és a hullámok fizikai jellemzőit. Ezeket tudja alkalmazni hangtani jelenségek értelmezésére.

Legyen képes egyszerű, összetett és bonyolult mechanikai és hőtani feladatok megoldására a tanult alapvető összefüggések segítségével.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az elektromos és mágneses erőter fizikai fogalmának kialakítása, az erőter jellemzése fizikai mennyiségekkel. Az anyagok csoportosítása elektromos vezetőképességük alapján (vezetők, félvezetők, szigetelők).

Az elektromosságtani fizikai ismeretek alkalmazása a gyakorlati életben (érintésvédelem, baleset-megelőzés, energiatakarékosság). (Szociális és állampolgári kompetencia) Elektromos technikai eszközök működésének fizikai magyarázata modellek, sematikus szerkezeti rajzok alapján. Az elektromos energiaellátás összetett technikai rendszerének elemzése fizikai szempontok szerint.

A gépkocsikban, mobil telefonokban használatos újratölthető akkumulátorok működése fizika-kémiai alapjainak ismerete. Az anyag- és energiamegmaradási törvények teljesülésének felismerése elektrokémiai folyamatokban.

A mágnesezhető és nem mágnesezhető anyagok felismerése. A Föld mágneses terének ismerete. Az elektromos és a mágneses mező közötti azonosságok és különbségek felismerése. Az állandó mágnesekkel és az elektromágnesekkel keltett mágneses mezők összehasonlítása.

Az elektromos motorok és a generátorok működési elvében megfigyelhető reciprocitás elvének felismerése. Annak tudatosítása, hogy a modern társadalmak az élet minden területén felhasználják az elektromágnességből adódó lehetőségeket. A látható fény és az elektromágneses hullámok közötti kapcsolat felismerése, az elektromágneses hullámok széles körű gyakorlati alkalmazásának ismerete.

A geometriai optika és a fizikai optika leírásmódjában meglévő különbségek felismerése, a kétféle modell felhasználási körének megkülönböztetése. A környezetünkben meglévő optikai eszközök működési elvének, felhasználási lehetőségei határának ismerete.

A relativitáselmélet alapjainak ismeretében gazdagodjon világlátása a térről és az időről, a tömegről és az energiáról. (Esztétikai kompetencia)

Könyvek, folyóiratok, valamint az Internet segítségével a tananyaghoz kapcsolódó újabb ismeretek felkutatása, megértése, feldolgozása, prezentáció formájában történő bemutatása. (Hatékony önálló tanulás és digitális kompetencia)

Témakörök

Tartalmak

Elektrosztatika (30 óra)**Elektrosztatikus erők és mezők**

Az elektromos töltés fogalma. Elektromos vezetők és szigetelők. Az elektromos megosztás jelensége. Coulomb-törvény. Az elektromos mező fogalma, elektromos térerősség. Elektromos erővonalak. Ponttöltés mozgása elektromos mezőben. Vezetők elektrosztatikus egyensúlyban (csúcshatás, Faraday-kalitka). Folytonos töltéseloszlások által létrehozott elektromos erőterek. Az elektromos fluxus fogalma. Gauss-törvény és alkalmazásai.

Elektromos potenciál

Az elektromos potenciális energia. Az elektromos potenciál fogalma. Elektromos feszültség. Összefüggés az elektromos térerősség és a potenciál között. Az energia-megmaradás törvényének alkalmazása mozgó töltésekre. Ekvipotenciális felületek. A kapacitás fogalma. Síkkondenzátor kapacitása. Kondenzátorok kapcsolása. Szigetelők (dielektrikumok) szerepe. A polarizáció jelensége. Kondenzátorokban tárolt energia. Az elektromos mező energiasűrűsége.

Elektromos áramok és áramkörök (35 óra)**Az elektromos áram és az ellenállás**

Az elektromos áram fogalma. Az elektromotoros erő fogalma. Az elektromos ellenállás és az elektromos vezetőképesség fogalma. Ohm-törvény. Fémek elektromos vezetésének szabadelektron-modellje (Drude-modell). Áramvezetés félvezetőkben. Az elektromos ellenállás hőmérséklet függése. Az áramsűrűség, a fajlagos ellenállás és a fajlagos vezetőképesség fogalma. Joule-hő. Az elektromos teljesítmény. Fogyasztók teljesítményének kiszámítása.

Egyenáramú áramkörök

Sorosan és párhuzamosan kapcsolt ellenállások. Kirchhoff-törvények. A huroktörvény és a csomóponti törvény alkalmazása áramkörökben.

Témakörök	Tartalmak
	A szuperpozíció elvének alkalmazása áramkörökben. Ellenállásokat és kondenzátorokat tartalmazó áramkörök vizsgálata. Árammérő és feszültségmérő műszerek kapcsolása, a műszerek méréshatárának kiterjesztése. A lakásokban működő elektromos hálózatok, az elektromos energia-fogyasztás kiszámítása. Érintésvédelem, az elektromos áram élettani hatása.
Elektrokémia	Az elemi töltés fogalma. Millikan-kísérlet. Az elektrolízis alapjelenségei. Az elektrolízis Faraday-törvényei. Az elektrokémiai egyenérték. Galvánelemek és akkumulátorok. Újratölthető elemek. Telepek elektromotoros ereje és belső ellenállása. Belső ellenállással rendelkező telepeket tartalmazó áramkörök vizsgálata. Telepek hatásfokának számítása.
Magnetosztatika (30 óra)	
Mágneses erők és mezők	Mágneses alapjelenségek állandó mágnesekkel. A mágneses mező fogalma. Mágneses erővonalak. A Föld mágnessége. Áramjárta egyenes vezetőre ható erő mágneses térben. Mozdó ponttöltésre ható mágneses erő (Lorentz-erő). A mágneses indukcióvektor fogalma. A mágneses tér kísérleti vizsgálata magnetométerrel. Elektromosan töltött részecskék általános mozgása homogén mágneses térben. Mágneses dipólusok. Galvanométerek. Hall-effektus. A mágneses fluxus fogalma. Kísérletek katódsugarakkal, a fajlagos töltés fogalma. Tömegspektroszkóp. Mágneses anyagok.
A mágneses erőtér forrása	Árammal átjárt vezetők (hosszú egyenes vezető, köráram, szolenoid, toroid) mágneses tere. Az Ampère-féle gerjesztési törvény. A Biot-Savart-törvény. Árammal átjárt vezetők kölcsönhatása. Az abszolút amper fogalma. Elektromágneses mértékegységek. Az egyenáramú motor működésének elve. A vasmag szerepe elektromágneses tekercsekben, mágneses hiszterézis.
Elektromágneses indukció (35 óra)	
Indukciós jelenségek	A mozgási indukció jelensége. Az indukált feszültség. Elektromos generátorok. A nyugalmi indukció jelensége. Faraday-törvény. Lenz-törvény. Örvényáramok. A transzformátor működésének elve. A transzformátorok gyakorlati alkalmazásai. A kölcsönös indukció jelensége. Az önindukció jelensége. Az önindukciós tekercs energiája, a mágneses mező energiasűrűsége.
Váltakozó áramú áramkörök	Váltakozó feszültség kísérleti előállítás, váltófeszültség, váltóáram fogalma és jellemzése. Effektív feszültség, effektív áramerősség fogalma és mérése. Egyszerű váltakozó áramú körök. Sorosan kapcsolt RLC-áramkörök impedanciája. Párhuzamosan kapcsolt RLC-áramkörök impedanciája. Rezonancia jelenségek. A váltakozó áramú áramkörök teljesítménye. Egyenirányítók. Szűrők.
Elektromágneses hullámok	Gyorsuló töltések által keltett elektromágneses hullámok. Maxwell-egyenletek. Antennák. Az elektromágneses szinkép. Az elektromágneses hullámok sebessége vákuumban és anyagi közegekben. A vákuumban terjedő elektromágneses hullámok jellemzői. Az elektromágneses hullámban terjedő energia. Polarizáció. Elektromágneses hullámok Doppler-eltolódása.
Fénytan (40 óra)	
A fény visszaverődése és törése	Hullámfrontok, fénysugarak. Huygens-elv. A fény visszaverődése. A fény törése. Snellius-Descartes-törvény. Fermat-elv. Teljes visszaverődés. Polarizáció visszaverődés következtében. A képalkotás fogalma (valódi és látszólagos képek).

Témakörök	Tartalmak
	Síktükrök képalkotása. Gömbtükrök képalkotása. A nagyítás fogalma. Fénytörés gömbfelületen. Vékony lencsék képalkotása. A dioptria fogalma.
Optikai eszközök	Lencserendszerek működési elve, képalkotásuk. Fényképezőgépek. Az emberi szem működése. Az egyszerű nagyító. Fénymikroszkóp modellje. Távesővek. Tükrök és lencsék képalkotási hibái.
Fényinterferencia és fényelhajlás	Az interferencia fogalma (erősítés, gyengítés feltételei). Kétréses interferencia. Többréses interferencia. Interferencia vékony rétegeken. A Michelson-féle interferométer. A fényelhajlás jelensége. Huygens-Fresnel-elv. Elhajlás résen. Elhajlás optikai rácson. Az optikai eszközök felbontóképessége. Röntgen-diffrakció. A Fresnel-féle diffrakció (kör alakú nyílások és akadályok). A Fresnel-féle zónalemez. Holográfia.

A relativitáselmélet alapjai (15 óra)

Speciális relativitáselmélet	A Galilei-transzformáció. A speciális relativitáselmélet alap-feltevésai. Az órák szinkronizálása, az egyidejűség relativitása. A Lorentz-transzformáció. A sajátidő és a nyugalmi hossz fogalma. Idődilatáció. Hosszúság kontrakció. A relativisztikus sebességösszeadás. Relativisztikus impulzus. Tömeg és energia. A relativisztikus energia. Az ikerparadoxon. A relativitáselmélet és az elektromágnesség. Túl a speciális relativitáselméleten: bepillantás az általános relativitáselmélet alapkérdéseibe.
-------------------------------------	--

A továbbhaladás feltételei

Ismerje az elektromos töltés fogalmát, az elektrosztatikus mező tulajdonságait, a töltések közötti kölcsönhatást. Ismerje az elektromos potenciál és feszültség fogalmát, értse a kondenzátorok töltéstároló képességének fizikai hátterét, ismerje fel, hogy energiát elektromos mező formájában is tárolhatunk.

Ismerje a kapcsolatot az áramvezető anyagok esetén a feszültség és az áramerősség között. Egyszerű modellek segítségével legyen képes leírni az áramvezetés mechanizmusát fémekben és félvezetőkben, illetve értse, hogy miért nem vezetik az áramot a szigetelők.

Tudjon biztonságosan áramerősséget és feszültséget mérni, rajz alapján egyszerű áramkört összeállítani. Tudja, mi a rövidzárlat és mik a hatásai, különös tekintettel a háztartásban előforduló esetekre.

Tudja meghatározni (számítási feladatokban és mérésekkel egyaránt) a belső ellenállással rendelkező telepek adatait.

Ismerje az állandó mágnesek tulajdonságait és kölcsönhatásait, beleértve a Föld mágneses viselkedését is.

Ismerje fel az elektromágnesek előnyeit, ismerje a különböző áramalakzatok által létrejövő mágneses mezők tulajdonságait.

Ismerje az elektromágneses indukció speciális eseteit, és az indukció általános törvényszerűségeit is. Értse a váltakozó áramok előállítását, és ismerje a váltóáramú áramkörök számítási módszereit.

Ismerje az elektromágneses hullámok tulajdonságait, és tudja megkülönböztetni az elektromágneses színek egy részét.

Ismerje a geometriai optika alapvető törvényszerűségeit, ezeket tudja alkalmazni különböző optikai eszközök működésének leírásakor.

Értse a fény interferenciájának és elhajlásának tulajdonságait, ismerje a rés, a kettős rés és a rács elhajlási képét.

Ismerje a látható fény különböző hullámtulajdonságait, értse, hogy ezeket a hullámtulajdonságokat milyen kísérletekkel, mérésekkel állapíthatjuk meg.

Ismerje a speciális relativitáselmélet alap-posztulátumait. Tudja kiszámítani az idődilatációt és a hosszkontrakciót, valamint ismerje a relativisztikus sebességösszeadás módját. Ismerje a relativisztikus impulzus és a relativisztikus energia kiszámítási módját. Értse a tömeg-energia ekvivalencia elvét.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A fizikai tapasztalatok, kísérleti tények értelmezése modellek segítségével, a modell és a valóság kapcsolatának megértése. A fizikai valóság különböző szempontú megközelítése – az anyag részecske- és hullámtulajdonsága. Fizikatörténeti kísérletek szerepének elemzése az atommodellek fejlődésében. (Esztétikai kompetencia) Számítógépes szimulációs és szemléltető programok felhasználása a modern fizika közvetlenül nem demonstrálható jelenségeinek megértéséhez. (Digitális kompetencia) Hipotézis, tudományos elmélet és a kísérletileg, tapasztalatilag igazolt állítások megkülönböztetése. Érvek és ellenérvek összevetése egy-egy problémával kapcsolatban (pl. a nukleáris energia hasznosítása kapcsán). A tudomány és áltudomány közti különbségtétel. A sajtóban megjelenő fizikai témájú aktuális kérdések kritikai vizsgálata, elemzése. (Szociális és állampolgári kompetencia) Kapcsolatteremtés az atomfizikai ismeretek és korábban a kémia tantárgy keretében tanult atomszerkezeti ismeretek között. (Természettudományos kompetencia: koordináció a kémiával) Kapcsolatteremtés, szintéziskeresés a gimnáziumi fizika tananyag különböző jelenségei, fogalmai, törvényszerűségei között. Kitekintés az aktuális kutatások irányába a csillagászat, az űrkutatás és a részecskefizika témaköréhez kapcsolódóan (ismeretterjesztő Internet-anyagok felhasználásával). (Digitális és hatékony önálló tanulás kompetencia)

Témakörök

Tartalmak

Modern fizika (35 óra)

A kvantumfizika előzményei és a foton fogalma

A hőmérsékleti sugárzás és különböző értelmezései. Planck elmélete. A fényelektromos jelenség. A foton fogalma, a fény részecsketermészete. Fotocella, napelem, gyakorlati alkalmazások. Röntgen-sugárzás létrehozása. Compton-szórás. Elektron-pozitron megsemmisülés. Párokeltés. Az elektromágneses sugárzás kettős természete.

Az elektron kettős természete

Az elektron mint részecske. Elektroninterferencia, elektronhullám. A De Broglie-féle hullámhossz. Hullám-részecske kettős természet. Anyaghullámok. A Davisson-Germer-kísérlet. Elektronmikroszkópok. Az alagúteffektus. A Heisenberg-féle határozatlansági elv. A komplementaritási elv.

Atommodellek

Izzó gázok színe. Korai atommodellek. A hidrogén atom Bohr-modellje. Diszkrét energiaszintek. A vonalas színekép magyarázata, fotonok kisugárzása és elnyelése. A korrespondencia-elv. A hullámfüggvény fogalma. Kvantummechanikai atommodell. Hullámfüggvények és kvantumszámok. A Pauli-féle kizárási elv és az elemek periódusos rendszere. Elektron energiaszintek szilárdtestekben. Vezetők, félvezetők és szigetelők sávszerkezete. Lézerek és alkalmazásai.

Magfizika (35 óra)

Az atommag szerkezete

Az atommagok összetétele. Rutherford-szórás, az atommagok mérete. Az atommag tömege és kötési energiája. Tömegdefektus. A nukleáris kölcsönhatás jellemzése. Az atommag cseppmodellje. Az atommag héjmodellje.

A radioaktivitás

Radioaktív bomlás és felezési idő. A radioaktív bomlás fajtái: az alfa-, béta- és gamma-bomlás jellemzése. Az aktivitás fogalma, időbeli változása. Radioaktív sugárzás környezetünkben, a sugárvédelem alapjai. A természetes és mesterséges radioaktivitás gyakorlati alkalmazásai.

Maghasadás

A maghasadás jelensége, láncreakció, sokszorozási tényező. Atombomba, atomerőmű, az atomenergia felhasználásának előnyei és kockázata. Magreakciók.

Témakörök	Tartalmak
Magfúzió	A magfúzió jelensége, a csillagok energiatermelése, a hidrogénbomba. A fúziós reaktor építésének nehézségei.
Asztrofizika (10 óra)	
Kozmikus környezetünk	A csillagok születése, fejlődése és pusztulása. Csillagtípusok. A Nap. A Hold. A Naprendszer bolygói. Űstökösök, meteorok.
Tájékozódás az égbolton	A csillagok és a Nap mozgása az égbolton. Az ekliptika és az égi egyenlítő az éggömbön. Csillagképek az éjszakai égbolton.
Kozmológia alapjai	A világegyetem szerkezete. Az Univerzum tágulása. Hubble-törvény. Ősrobbanás-elmélet. A világegyetem és a Naprendszer kialakulásának története.
Űrkutatás	A világűr megismerése, a kutatás irányai. Az űrhajózás története.
Részecskefizika (8 óra)	
A részecskefizika története és jelenlegi állása	A részecskefizika a Standard Modell előtt. A Standard Modell alapvető részecskéi. A protonok és a neutronok kvark összetétele. Az alapvető kölcsönhatások és közvetítő részecskéi. A nagy egyesítési elméletre várva. A 21. század részecskegyorsítói. Kozmikus összefüggések (sötét anyag és sötét energia).
Rendszerező összefoglalás (40 óra)	

A továbbhaladás feltételei

Ismerje a kvantumfizika megszületéséhez vezető kísérleti tapasztalatokat.

Értse a fény kettős természetét igazoló jelenségeket, ismerje a foton alapvető tulajdonságait.

Értse az elektron részecske-hullám kettős természetét, ismerje az elektron hullám alapvető tulajdonságait.

Ismerje az atomelmélet fejlődésében fontos szerepet játszó fizikatörténeti kísérleteket. Legyen tisztában a fontosabb atommodellek főbb sajátosságaival.

Ismerje az atommag összetételét, alapvető fizikai tulajdonságait. Értse az atommag cseppmodellként, illetve héjmodellként történő leírását, ismerje ezeknek a modelleknek az igazságtartalmát, továbbá a hiányosságait is.

Ismerje a radioaktív sugárzások fajtáit és ezek jellemzőit, a természetes és mesterséges radioaktivitás szerepét életünkben (veszélyek és hasznosítás).

Ismerje a magátalakulások főbb típusait (hasadás, fúzió). Legyen tisztában ezek felhasználási lehetőségeivel. Tudja összehasonlítani az atomenergia felhasználásának előnyeit és hátrányait a többi energiatermelési móddal, különös tekintettel a környezeti hatásokra.

Legyenek ismeretei a csillagászat alapvető eredményeiről, legyen képes tájékozódni az éjszakai égbolton. Ismerje az Univerzum és a Naprendszer kialakulásának történetét, legyen tisztában a világmindenség szerkezetével. Ismerje az űrhajózás elméleti és gyakorlati jelentőségét.

Ismerje az alapvető részecskéket és kölcsönhatásokat leíró Standard Modellt, tudjon a jelenleg is folyó részecskefizikai kutatások irányáról.

A gimnázium utolsó osztályában a korábbi évek tananyagának és a modern fizika elemeinek szintetizálásával körvonalazódnia kell a diákokban egy korszerű természettudományos világképnek. Tudatosodnia kell a tanulóknak, hogy a természet egységes egész, szétválasztását rész tudományokra csak a jobb kezelhetőség, áttekinthetőség indokolja. A fizika legáltalánosabb törvényei a kémia, biológia, földtudományok és az alkalmazott műszaki tudományok területén is érvényesek.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A kompetencia alapú oktatás velejárója olyan megváltozott oktatási szerkezet, melyben az egyéni és csoportos tanulásnak, a projekteknek, a kooperatív technikáknak, tevékenységközpontú oktatási módszereknek egyaránt helye van. A bővülő eszközzrendszerből következik, hogy az értékelés lehetőségei is nagymértékben kitágulnak. A hagyományos értékelési módok (dolgozat, felelet) mellett megjelenik a szöveges értékelés, a csoport tanár általi értékelése és önértékelése. Az órán, illetve otthon önállóan végzett munka értékelésén túl lehetőség van a megszerzett készségek és képességek értékelésére. Mindehhez megfelelő méréseket kell kidolgozni (pl. önálló kísérlet, projekt bemutatása, témához csatlakozó újságcikk értelmezése, önálló kutatómunka eredményének bemutatása, az együttműködés egyszerű közös feladatban). Az értékelés során olyan általános kompetenciák jelennek meg, mint előadókészség, lényeglátás, lényegkiemelés, szövegértés, forráshasználat, prezentáció készítése, együttműködési készség stb.) Az értékelés másik sajátága a jegyek háttérbe szorulása. Mivel az érettségi rendszer is alapvetően százalékokkal operál, így ezt az árnyaltabb skálázást javasoljuk, kiegészítve a személyre szabott, célirányosan fejlesztő szöveges értékeléssel.

A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom:

Alvin Hudson–Rex Nelson: Útban a modern fizikához
 Budó Ágoston: Kísérleti fizika I–III. kötet
 Feynman: Mai fizika
 Gamow: Fizika
 Holics László: Versenyfeladatok (A fizika OKTV feladati és megoldásai)
 Holics László–Marx György–Tóth Eszter: Atomközelségben
 Károlyházy Frigyes: Igaz varázslat
 Marx György: Atommagközelségben
 Simonyi Károly: A fizika kultúrtörténete
 Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok
 Természet Világa
 Élet és Tudomány
 Fizikai Szemle
 Internet

VII. Emelt szintű biológia tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **biológia** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámjai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	74	111	111	96
Történelem	55,5	55,5	74	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	74	74	111	96
Matematika	111	111	111	96
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Fizika	55,5	55,5	74	
Biológia és egészségtan	148	148	185	160
Kémia	74	55,5		
Földrajz	74	55,5		
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma				32
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			37	32
Kötelező óraszám a törvény alapján	1017,5	1017,5	1110	960

1. Célok és feladatok

A gimnáziumi biológiatanítás célja az általános iskolában megszerzett ismeretekre, készségekre és képességekre építve megismertesse a tanulókkal az élő természet működésének legfontosabb törvényszerűségeit, tudatosítsa az ember ép környezetének és egészségének elválaszthatatlan kapcsolatát, valamint – a többi tantárggyal együtt – kialakítsa az új ismeretek önálló megszerzésének igényét.

Mutassuk be, hogy a különböző szerveződésű élőlényekben az egyes életműködések miféle módon valósulhatnak meg. Olyan természetszemléletet és biológiai műveltséget kialakítsa, melyben alapvető az élőlények és az életközösségek változatossága, a biológiai sokféleség jelentősége. Mutassunk rá az ökológiai rendszerek működésében felismerhető lényeges összefüggésekre.

Adjunk áttekintő képet a tulajdonságok kialakulásához szükséges információk öröklődéséről és az élővilág állandóságának és változékonyságának anyagi alapjairól. Természettudományos bizonyítékokkal támasszuk alá az élővilág egységét, és helyezze el az embert a földi élővilág evolúciójában és rendszerében. A tanulókkal ismertessük meg az emberi szervezet öfenntartó és szabályozó folyamatait, amelyek lehetővé teszik a változó környezetben a test belső egyensúlyának fenntartását.

Biztosítsuk az egészséges életmóddal kapcsolatos helyes alternatívák kiválasztásához szükséges tájékozottságot, és segítsük elő az emberek egymás közti, valamint az emberek és környezetük közötti együttélési szabályok megértését.

Tegyük nyilvánvalóvá, hogy Földünk globális problémáinak megoldásáért a biológiai ismeretek birtokában minden embernek tennie kell.

A tanulókat tegyük képessé, hogy az ismeretek elsajátítása folyamán logikus összefüggésekben gondolkodjanak és tudják használni a biológiai objektumokkal kapcsolatosan a természettudományos megismerési módszereket.

Az életkori sajátságoknak megfelelő tanulói vizsgálatok és természettudományos kísérletek szervezésével, ismeretterjesztő művek feldolgozásával kialakítani az önálló ismeretszerzés igényét. Mutassunk rá a kutatások jelentőségére és ez által fogékonyá tesszük a tanulókat az új dolgok iránt.

Tegyük képessé a tanulókat az új tudás megszerzésére, problémamegoldásra, kreativitásra. Tegyük nyilvánvalóvá, hogy változó világunkban a biológiai ismeretek is állandóan bővülnek, ezek nyomán követése szükséges ahhoz, hogy a világ jelenségeinek megértése. Ezáltal képes lesz tanuló a természeti és társadalmi folyamatokat a harmonikus fejlődés irányában befolyásolni.

Mutassunk rá a biológia etikai és társadalmi kérdésekkel való kapcsolatára. A diákokat készítsük fel az áltudományos gondolkodás felismerésére, kritikus fogadására és cáfolására. Fogadtassuk el, hogy az emberi faj rasszai értelmi és érzelmi fejlődésre való képességükben nem különböznek egymástól.

2. Kulcskompetenciák és fejlesztési feladatok

A biológia gimnáziumi oktatásának – az oktatási rendszer egyik elemeként – szerepe van abban, hogy a tanulók megszerezzék azokat a **kulcskompetenciákat**, amelyek elengedhetetlenek a személyes boldogulásukhoz és fejlődésükhöz, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.

A biológia oktatásának központi eleme a **természettudományos kompetencia** fejlesztése.

A tanuló készséget és képességet szerez arra, hogy az ismeretek és módszerek felhasználásával, az ember és a rajta kívüli természeti világ közt lezajló kölcsönhatásban lejátszódó folyamatokkal kapcsolatban magyarázatokat adjon, előrejelzéseket tegyen, s irányítsa cselekvéseit a hétköznapokban.

A tanuló képes lesz mozgósítani természettudományos műveltségét, a munkájában és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldása során.

Kritikusan tudja szemlélni az áltudományos, az egyoldalúan tudomány- és technikaellenes megnyilvánulásokat, és képes legyen cselekedni a fenntartható fejlődés feltételeinek biztosítása érdekében lokálisan, és globális vonatkozásokban egyaránt.

A tanuló képes lesz a környezet megóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését. A tanuló képes lesz a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására.

Ismerje azokat a folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak

A tanuló képes lesz szintetizálni a biológia, kémia, fizika és földrajz tantárgyban tanultakat.

Ismerje a társadalmi-gazdasági modernizáció egyénre gyakorolt pozitív és negatív hatásait a környezeti következmények tükrében. A tanuló kapcsolódjon be közvetlen környezete értékeinek megőrzésébe, alakuljon ki életmódjában a természet tisztelete, viselkedésében a környezeti károk megelőzése váljon meghatározóvá.

A biológia oktatásában kiemelt szerepet kap az **anyanyelvi kommunikáció** fejlesztése. Ennek birtokában a tanuló képes lesz a tantárgyi témákban szóban és írásban kommunikálni.

A tanuló tudja felhasználni a különféle tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, összegyűjteni és feldolgozni belőlük a releváns információkat, és képes legyen saját gondolatait a helyzetnek megfelelő módon meggyőzően megfogalmazni és kifejezni. Képes lesz önálló kutatómunkáját bemutatni, logikusan, figyelem felkeltően előadni.

A biológia oktatásában szerepet kaphat az **idegen nyelvi kommunikáció** fejlesztése.

Az idegen nyelvi kommunikáció fejlesztése során a tanuló képes lesz a különféle rövid tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, ábrákat, grafikonokat elemezni, értékelni és a különféle nemzetközi szervezetek rövidítéseit értelmezni. A tanuló törekszik megismerni az idegen nyelven megjelent új tudományos kutatásokat, tudományos-ismeretterjesztő szövegeket. Napjainkban fontos, hogy kapcsolódjon be középiskolás nemzetközi biológiai kutatásokba.

A gimnáziumi biológiaoktatás számos területe alkalmas a **matematikai kompetencia** fejlesztésére is, hiszen ez a kompetencia lényegében egyfajta matematikai gondolkodás alkalmazásának képessége, akár a mindennapok problémáinak megoldására is. A biológiában elsősorban a matematikai kompetenciának azon területeit fejleszthetjük, amelyek a modellalkotással és a modellek alkalmazásával kapcsolatosak.

A tanuló képes lesz alkalmazni az alapvető matematikai elveket és az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában

Követi és értékeli az érvek láncolatát, matematikai úton képes lesz indokolni bizonyos biológiai kísérleti eredményeket. A magyarázatok, bizonyítások esetében a dolgok logikus okának és érvényességének keresésére törekszik.

A tanuló képes lesz adatok rendezésére, táblázatok, grafikonok készítésére és használatára, a változók közötti összefüggések bemutatására. A tanuló tudja alkalmazni matematika tudását a mikroszkóp nagyításának kiszámításánál.

A modern biológiatanítás nem nélkülözheti a **digitális kompetencia** meglétét sem. Ez magában foglalja az információs társadalom technológiáinak magabiztos és kritikus használatát az ismeretek megszerzésének és továbbadásának folyamatában egyaránt.

A tanuló legyen képes a biológia tudományának megfelelő formában és módon használni az olyan főbb számítógépes alkalmazásokat, mint a szövegszerkesztés, adattáblázatok, adatbázisok, információtárolás-kezelés. Törekedjen projektmunkák készítésére és azok prezentációjára a különböző elektronikus eszközök segítségével.

A biológia oktatásában szerepet kaphat **vállalkozói kompetencia** fejlesztése.

A természet- és környezetvédelmi hatástanulmányok készítésénél lényeges a kockázatvállalás felmérése.

A gimnáziumi biológia oktatás részeként megjelenik a **tanulás tanulása kompetencia**, a biológia tanulása során az ismeretszerzés folyamata nem nélkülözheti a **hatékony, önálló tanulást**. A tanuló tehát legyen képes kitartóan tanulni, saját tanulását megszervezni, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást is.

A tanuló ismerje és értse saját tanulási stratégiáit, készségeinek és tudásának erős és gyenge pontjait, valamint legyen képes a saját tanulási stratégiájának kialakítására, a motivációjának folyamatos fenntartására. Képesnek kell lennie a közös munkára és tudásának másokkal való megosztására, munkájának értékelésére és szükség esetén információ és támogatás kérésére.

A tanuló képes lesz kísérletsorozatok, kutatómunka önálló elvégzésére, értékelésére.

A gimnáziumi biológia tananyagának több olyan témaköre is van, amely alkalmas a **szociális és társadalmi kompetencia** elmélyítésére. Ezekben megismertethetjük a tanulókkal a harmonikus életvitel és a közösségi beilleszkedés feltételeit, bemutathatjuk a magatartás olyan formáit, amely révén az egyén hatékony és építő módon vehet részt az egyre sokszínűbb társadalomban. Rendelkezni fog a tanuló saját fizikai és mentális egészségére vonatkozó ismeretekkel és megérti az egészséges életvitelnek ebben játszott meghatározó szerepét.

Az egyénnel, a csoporttal, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és az emberi kultúrával kapcsolatos biológiai-pszichológiai tényeket megismeri.

A különböző biológiai témaköröknél a tanulóban alakuljon ki az a képesség, hogy figyelembe vegyen és megértse különböző nézőpontokat és leküzdje előítéleteit és alkalmas az énkép és önismeret, önmegismerés, önkontroll és önfejlesztésére.

A tanulók a gimnáziumban folytatják az **esztétikai és kulturális kompetenciát**. Népünk kulturális örökségének a biológia tudományát jellemző részének megismerését. A tanuló megismeri a kiemelkedő magyar tudósok tevékenységét, munkásságát, hazánk nemzeti parkjait és természeti kincseit.

Az egyetemes emberi civilizáció legnagyobb hatású tudományos eredményeit ismerete nélkülözhetetlen. Fontos az emberiség közös, globális problémáit, az ezek kezelése érdekében kialakuló nemzetközi együttműködések tanulmányozása. A tanuló megismeri a hazai Világörökség biológiai értékeket őrző helyszíneit.

A **természettudományos és szociális kompetencia sajátos szinergiája** a testi és lelki egészség megőrzésének területe.

A tanuló készüljön fel arra, hogy önálló, életében életmódjára vonatkozóan helyes döntéseket tudjon hozni, egészséges életvitelt alakítson ki, és a konfliktusokat képes legyen megoldani.

A tanulóban alakuljon ki a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó és segítőkész magatartás, ismerje a káros függőségekhez vezető szokások (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, helytelen táplálkozás) kialakulásának megelőzését, a szexuális kultúra és magatartás kérdéseit, a családi életre és a felelős, örömteli párkapcsolatokra felkészül.

A **kiemelt fejlesztési feladatoknál** nélkülözhetetlen az **énkép és önismeret**. Az egyén önmagához való viszonya, önmagáról alkotott képe, a személyiség belső diszpozíciói saját befogadó alkotó tevékenysége során alakulnak ki, csakúgy, mint a személyiségre jellemző egyéb tulajdonságok. Az egyén önmagához való viszonyának alakításában alapvető célként tűzhető ki az önmegismerés és önkontroll; a felelősség önmagukért; az önállóság; az önfejlesztés igénye és az erre irányuló tevékenységek, valamint mindezek eredményeként a

személyes méltóság. Az **énkép és önismeret** fejlesztésére alkalmas az önálló biológiai kutatás, azok értékelése, önálló projektmunkák bemutatása.

Elengedhetetlen a **hon- és népismeret**, hogy a tanulók ismerjék népünk kulturális örökségének jellemző sajátosságait, nemzeti kultúránk nagy múltú értékeit. Ennek során tanulmányozzák a kiemelkedő magyar tudósok, feltalálók munkásságát, ismerjék meg hazánk földrajzát, természetvédelmi területek értékeit, mindennapi életét. Fontos feladat a harmonikus kapcsolat elősegítése a természeti és a társadalmi környezettel, a nemzettudat megalapozása.

A tanulókat gimnáziumi éveik alatt is olyan ismeretekkel, személyes tapasztalatokkal kell gazdagítani, amelyek birtokában meg tudják találni helyüket az európai nyitott társadalmakban, ezzel kialakul az **európai azonosságtudat**. Lényeges, hogy bekapcsolódjanak az európai nemzetközi középiskolás környezet- és természetvédelmi kutatásokba.

A tanulók ismerjék meg az egyetemes emberi civilizáció legjellemzőbb, legnagyobb hatású eredményeit. Szerezzenek információkat az emberiség közös, globális problémáiról, az ezek kezelése érdekében kialakuló nemzetközi együttműködésről. Növekedjék érzékenységük a problémák lényege, okai, az összefüggések és a megoldási lehetőségek keresése, feltárása iránt. Az iskolák és a tanulók törekedjenek arra, hogy közvetlenül is részt vállaljanak a nemzetközi kapcsolatok ápolásában.

Az **aktív állampolgári léthez** ismeretek, képességek, megfelelő beállítottság és motiváltság szükséges. A megfelelő ismeretek, képességek, értékorientációk, beállítódások fejlődéséhez az iskolai tanulás teljes folyamata és az iskolai élet teremthet lehetőségeket. Az aktív állampolgári magatartáshoz szükséges rész-képességek (pl. a társadalmi viszonyrendszerek felismerésének képessége, az egyenlő bánásmóddhoz való jog felismerésének képessége, a konfliktuskezelés, a humanitárius segítségnyújtás, az együttműködés képessége), értékorientációk, beállítódások (pl. felelősség, autonóm cselekvés, megbízhatóság, tolerancia, társadalmilag elfogadott viselkedés) elsajátítását döntően a tanulók aktív részvételére építő tanítás- és tanulásszervezési eljárások minősége, illetve az iskolai élet demokratikus gyakorlata biztosíthatja.

A **gazdasági nevelésnél** lényeges a gazdálkodás és a pénz világára vonatkozó tudás, enélkül nem érthetjük meg a bennünket körülvevő világ számunkra fontos folyamatainak jelentős részét, e tudás általános műveltségünk részévé vált. Értsék a fogyasztás gazdaságot mozgató szerepét, saját fogyasztói magatartásuk jelentőségét, felelősségét.

Az iskolai biológiai nevelésnek alapvető szerepe van abban, hogy a tanulók tudatos fogyasztókká váljanak, mérlegelni tudják a döntéseikkel járó kockázatokat, a hasznot vagy a költségeket. Ismerjék fel a fenntartható fogyasztás és az egyéni érdekek kapcsolatát.

Ismerjék fel az „ökológiai lábnyom” nagymértékű növekedésének hatásait.

A **környezettudatosságra nevelés** átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezetmegővására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését.

A fenntartható fejlődés feltételezi az egész életen át tartó tanulást, amelynek segítségével tájékozott és tevékeny állampolgárok nevelődnek, akik kreatívan gondolkodnak, eligazodnak a természet és a környezet területén, és felelősséget vállalnak egyéni vagy közös tetteikért.

Mindez úgy valósítható meg, ha különös figyelmet fordítunk a tanulók természettudományi gondolkodásmódjának fejlesztésére. Ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, akkor képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartásnak a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelvek kell lennie egyéni és közösségi szinten egyaránt.

A környezeti nevelés során a tanulók ismerjék meg azokat a jelenlegi folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Konkrét hazai példákon ismerjék fel a társadalmi-gazdasági modernizáció egyénre gyakorolt pozitív és negatív hatásait a környezeti következmények tükrében. Értsék a fogyasztás és a környezeti erőforrások kapcsolatát, a fenntartható fogyasztás elvét.

Kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzése váljék meghatározóvá. Szerezzenek személyes tapasztalatokat a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén.

A tanulás tanítása tág értelmezése magában foglalja valamennyi értelmi képesség és az egész személyiség fejlődését, fejlesztését.

Törekedjenek arra, hogy a tanulók fokozatos önállóságra tegyenek szert a tanulás tervezésében, vegyenek részt a kedvező körülmények (külső feltételek) kialakításában. Élményeik és tapasztalataik alapján ismerjék meg és tudatosítsák saját pszichikus feltételeiket. A hatékony tanulás módszereinek és technikáinak az elsajátíttatása, az önművelés igényének és szokásának kibontakoztatása, a könyvtári és más információforrások használata elsősorban a következőket foglalja magában: az alapkészségek kialakítása és az előzetes tudás és tapasztalat mozgósítása, egész életen át tartó tanulás eszközeinek megismerése, módszereinek elsajátítása.

A könyvtár használata minden ismeretterületen nélkülözhetetlen. Az önálló ismeretszerzés érdekében a tanulóknak el kell sajátítaniuk a könyvtári ismeretszerzés technikáját, módszereit mind a nyomtatott biológiai szakirodalom, mind az elektronikus dokumentumok használata révén. Ismerniük kell a könyvtári keresés módját, a keresés eszközeit, a főbb dokumentumfajtákat, valamint azok tanulásban betöltött szerepét, információs értékét. El kell sajátítaniuk az adatgyűjtés, témafeldolgozás, forrásfelhasználás technikáját, az interneten való keresés stratégiáját.

A tanulás megszervezhető az iskolán kívül is. Tanulás színtere lehet a természet, a szűkebb és tágabb környezetük terepgyakorlatok során. A tanulási folyamatot jelentősen átalakítja az informatikai eszközök és az elektronikus oktatási segédanyagok használata. Ez új lehetőséget teremt az ismeretátadásban, a kísérleteken alapuló tanulásban, valamint a csoportos tanulás módszereinek kialakításában.

Törekednie kell a gondolkodási képességek, elsősorban a rendszerezés, a valós vagy szimulált kísérleteken alapuló tapasztalás és kombináció, a következtetés és a problémamegoldás fejlesztésére, különös tekintettel az analízis, szintézis, összehasonlítás, általánosítás és konkretizálás erősítésére, mindennapokban történő felhasználására. Olyan tudást kell kialakítani, mely alkalmas a kreatív gondolkodás fejlesztésére. Ezzel párhuzamosan érdemes hangsúlyt helyezni a tanulói döntéshozatalra, az alternatívák végiggondolására, a variációk sokoldalú alkalmazására, a kockázatvállalásra, az értékelésre, az érvelésre. Fontos feladat a kritikai gondolkodás megerősítése, a konfliktusok kezelése, az életminőség javítása, az életvitel arányainak megtartása, az értelmi, érzelmi egyensúly megteremtése, a teljesebb élet megszervezése.

Az iskolára nagy feladat és felelősség hárul a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében, minden tevékenységével szolgálnia kell a tanulók **egészséges testi, lelki** és szociális fejlődését.

Az egészséges életmódra nevelés nemcsak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékékként való tiszteletére is nevel. A pedagógusok készítsék fel a gyerekeket, fiatalokat arra, hogy önálló, életükben életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket tudjanak hozni, egészséges életvitelt alakítsanak ki, és a konfliktusokat képesek legyenek megoldani. Fejlesszék a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó és segítőkész magatartást. Ismertessék meg a környezet – elsősorban a háztartás, az iskola és a közlekedés, veszélyes anyagok -, egészséget, testi épiséget veszélyeztető leggyakoribb tényezőit. Készítsenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére. Figyelmet kell fordítani a veszélyes anyagok, illetve készítmények helyes kezelésére, legfontosabb szabályaira (felismerésére, tárolására), alapvető környezetvédelmi eljárásokra. Nyújtsanak támogatást a gyerekeknek – különösen a serdülőknek – a káros függőségekhez vezető szokások (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, helytelen táplálkozás) kialakulásának megelőzésében. A biológia oktatásnak feladata, hogy foglalkozzon a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel, a családi életre, a felelős, örömteli párokapsolatokra történő felkészítéssel. Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Fontos, hogy az iskolai környezet is biztosítsa az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést.

A felnőtt lét szerepeire való felkészülés egyik fontos eleme a pályaeorientáció. Általános célja, hogy segítse a tanulók további iskola- és pályaválasztását. Összetevői: az egyéni adottságok, képességek megismerésén alapuló önismeret fejlesztése; a legfontosabb pályák, foglalkozási ágak és a hozzájuk vezető utaknak, lehetőségeknek, alternatíváknak a megismerése tevékenységek és tapasztalatok útján. Tudatosítanunk kell a tanulóknak, hogy életpályájuk során többször kényszerülhetnek pályamódosításra.

Az iskolának – a tanulók életkorához és a lehetőségekhez képest – átfogó képet kell nyújtania a munka világáról. Ennek érdekében olyan feltételeket, tevékenységeket kell biztosítani, amelyek elősegíthetik, hogy a tanulók kipróbálhassák képességeiket, elmélyedhessenek az érdeklődésüknek megfelelő területeken. A felnőtt lét szerepeire való felkészülést segíthetik a tanulók hazai és nemzetközi tanulmányi versenyeken való részvétele.

Fejlesztésében kiemelt feladat a segítséssel, együttműködéssel, vezetéssel és versengéssel kapcsolatos magatartásformák kialakítása, az öntudatos fogyasztói magatartással, a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek.

3. Fejlesztési követelmények:

A tanulók legyenek képesek

- a biológiai jelenségek megfigyelésére, egyszerűbb vizsgálatok, kísérletek önállóan elvégzésére,
- a kísérleti eszközök megismerésére, használatára, egyszerűbb kísérleti eszközök készítésére,
- legyen gyakorlata a taneszközök, vizsgálati és kísérleti eszközök, anyagok balesetmentes használatában,
- a vizsgálatok, kísérletek eredményeinek értelmezésére a tanult összefüggések, elméletek fényében,
- az önálló ismeretszerzés igényének kialakítására,
- a biológiai ismeretszerzés szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők elkülönítésére, és segítsük hozzá a tanulót, hogy képes legyen a különböző jellemzők alapján a biológiai objektumokat, jelenségeket, folyamatokat csoportosítani, rendszerezni,
- biológiai kísérletek kapcsán megállapítani, hogy mely tényezők miként változnak meg, tanári segítséggel rendezze a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert adatokat és értelmezze a vizsgálatok, kísérletek eredményeit,
- a biológiai jelenségekkel, folyamatokkal kapcsolatos legfontosabb diagramok, grafikonok, ábrák információtartalmát leolvasni, értelmezni,
- a tudomány- technika-társadalom komplex összefüggésrendszer elemzésére, a problémák megfogalmazására, az ember természeti folyamatokban betöltött szerepének kritikus vizsgálatára,
- természeti-társadalmi problémák megoldását célzó cselekvési lehetőségek felismerésére, a tudományos-technikai fejlődés erkölcsi-etikai vonatkozásainak helyes értelmezésére,
- a természeti jelenségekkel kapcsolatos saját elképzelések és a tanult tudományos elméletek megfogalmazására, a tanultaknak magyarázatokban, előrejelzésekben és cselekvésben való alkalmazására, az ismeretszerzés folyamatának és eredményének kritikus értékelésére,
- természettudományos ismereteinek szintetizálására,
- ismeretszerzési tevékenységében használja a nyomtatott, illetve az elektronikus információhordozókat és értse az életkorának, szellemi fejlettségének megfelelő szintű biológiai ismeretterjesztő könyvek, cikkek, elektronikus médiumok biológiával kapcsolatos információit,
- különböző forrásokból szerzett ismereteit legyen képes összevetni, kritikusan értelmezni,
- jártasságot szerezni a biológiai témák érveléstechnikájában, véleményalkotásban,
- jártasságot szerezni a biológia tananyagában szereplő mérhető mennyiségek mértékegységeinek és azok többszöröseinek használatában,
- ismereteinek, önálló kutatómunkájának, önálló kísérletei, vizsgálati eredményeinek átfogó, különböző médiaeszközöket használó, informatív és esztétikus bemutatására,
- értéknek tekinteni fizikai és pszichés egészségének megőrzését,
- a gyakorlatban is alkalmazza a környezet- és természetvédelem legfontosabb alapelveit, valamint mikrokörnyezetében aktív szerepet vállalni a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében,
- a legfontosabb hazai és nemzetközi környezet- és természetvédelmi jogszabályok értelmezésére,
- mikrokörnyezetében aktív szerepet vállalni a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében,
- a megszerzett jártasságait, képességeit, készségeit alkalmazni a mindennapi élet feladatainak, problémáinak megoldásában.

9. évfolyam

Belépő tevékenységek

A biológia tantárgy tanításának a 9. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- megismerjék a legjellegzetesebb élőlénycsoportokat,
- megbizonyosodjanak arról, hogy az élővilágban minden faj egyenértékű,
- alkalmazzák a többi természettudományos tantárgyban tanult ismereteket a biológiai jelenségek értelmezésében,
- legyenek képesek az általános iskolai ismereteiket összekapcsolni a tanultakkal,
- készítsenek egyszerű ökológiai grafikonokat, elemezzenek ábrákat,
- a táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőinek vázlatos ábrázolása, az ilyen ábrák értelmezése,

- az életközösségek anyag- és energiaforgalmának önálló ismertetése vázlatrajzok, folyamatábrák segítségével,
- élőlények és élőhelyük megfigyelése, a tapasztalatok dokumentálása,
- lakóhelyi környezet tipikus társulásainak ismerete, fajismeret,
- megismerjék hazánk nemzeti parkjait és természeti kincseit,
- megismerjék a hazai Világörökség biológiai értékeket őrző helyszíneket,
- értsék meg a globális problémákat, és a fenntartható fejlődés lehetőségeit,
- a rendelkezésre álló nyomtatott és elektronikus információhordozók önálló használata a biológiai környezet minél több oldalú, minél részletesebb megismeréséhez,
- gyakorolják a kísérletező módszert, és a tapasztalatokat értékeljék, dokumentálják.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
Bevezetés (6 óra)	A biológia tudománya. Alapfogalmak – rendszerezés, szerveződés. A biológia kutatása, a tudományos kutatás. Tudománytörténet.	
A populációk tulajdonságai és változásai (12 óra)	Ökológiai alapfogalmak. Egyedszám, egyedsűrűség és ezek változása. Koreláció, térbeli eloszlás. Túlélési stratégiák.	Feladatok megoldása. A populációk vizsgálata.
Az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai (18 óra)	Az élettelen környezeti tényezők: a fény és a hőmérséklet. A víz, mint környezeti tényező. Vízzennyezés. A víz védelme. A levegő, mint környezeti tényező. Légszennyeződés globális hatásai. A levegő védelme. A talaj és védelme. Az élettelen környezeti tényezőknek az élővilágra gyakorolt hatása. Az élőlények tűrőképessége, szűk és tág tűrés.	A környezeti tényezők vizsgálata. Feladatok megoldása. Lakóhelyi szennyező források felkutatása. Csoportmunka.
Ökológiai rendszerek (16 óra)	Az életközösségek anyag- és energiaforgalma. Populáción belüli kölcsönhatások. Populációk közötti kölcsönhatások. Táplálkozási kapcsolatok, táplálkozási hálózatok. Termelők, fogyasztók, lebontók. Ökológiai piramisok. A különböző létfontosságú anyagok körforgása a természetben. Az emberi tevékenység következményei az anyagforgalomban. Az anyagforgalom és az energiaáramlás összefüggése, mennyiségi viszonyai az életközösségekben. Biológiai produkció, biomassa.	Megfigyelés a környezetben. Feladatok megoldása.
Természetes és mesterséges életközösségek (8 óra)	Az életközösségek fogalma és jellemzői. A természetes életközösségek, mint önszabályozó rendszerek. Az élővilág sokféleségének fontossága. A monokultúrák előnyei és hátrányai.	Terepgyakorlat. Beszélgetés az ökológiáról.
Biomok (9 óra)	A biomok körülményei. A trópusi esőerdő, a trópusi lombhullató erdő, a szavanna, a sivatag, a keménylombú erdő, a babérlombú erdő, a lombos erdő, a füves puszták, a tajga, a tundra és az állandóan fagyos területek élővilága. A hegyvidéki és a mélytengeri biomok.	Kiselőadások.
Magyarországi társulások (16 óra)	A magyarországi klímazonális társulások. A homok- és a szikes talajon kialakuló intrazonális társulások. A víz által befolyásolt társulások. A magyarországi hegyvidékeken előforduló életközösségek. A gyom- és a telepített társulások.	A lakóhelyhez közeli társulás(ok) vizsgálata. Terepgyakorlat. Kiselőadások, beszámolók.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
Környezet- és természetvédelem (18 óra)	Környezet-és természetvédelem. Magyarország nemzeti parkjai. Jelentősebb hazai tájvédelmi és természetvédelmi területek bemutatása. Világörökségeink bemutatása. Humánökológia	A lakóhelyhez közeli társulás(ok) vizsgálata. Kiselőadások.
Ökológiai kutatómunka (35 óra)	A pedagógus és a tanulók érdeklődése, az intézmény lehetőségeinek megfelelően önállóan vagy csoportban különböző projektmunkák végzése. Szakirodalmi felkészülés, a kutatási program megtervezése, a vizsgálatok elvégzése, az eredmények értékelése. Az eredmények bemutatása poszter vagy előadás formájában. Felkészülés tanulmányi versenyekre.	
Év végi összefoglalás (10 óra)	Az ökológiai ismeretek áttekintése.	Feladatok megoldása. Csoportmunka

A továbbhaladás feltételei

- Értsék meg, hogy a fotoszintézis folyamata miért alapvető a földi élővilág számára.
- Önállóan tájékozódjanak az élővilág természetes rendszerében, tudják elfogadni, hogy a fejlődéstörténeti rendszer természetes rendszer.
- Lássák meg az összefüggést a környezetében előforduló élőlények életmódja és a környezet napi, illetve évi változása között.
- Legyenek képesek táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőit vázlatosan ábrázolni, az ilyen ábrákat értelmezni.
- Igényeljék, hogy biológiai környezetüket minél több oldalról, és minél részletesebben megismerjék, használjanak ehhez ismeretterjesztő folyóiratokat, könyveket, határozókat és egyéb információhordozókat.
- Legyenek képesek egyszerűbb biológiai problémákat önállóan megoldani.
- Tudjanak egyszerű ökológiai grafikonokat, ábrákat elemezni és készíteni.
- Váljanak képessé élőlények és élőhelyük megfigyelésére, a tapasztalatok dokumentálására.
- Ismerjék lakóhelyi környezetük tipikus társulásait, fajait.
- Ismerjék Magyarország nemzeti parkjait és természeti értékeit.
- Ismerjék a hazai Világörökség biológiai értékeket őrző helyszíneket.
- A rendelkezésre álló nyomtatott és elektronikus információhordozók önálló használata a biológiai környezet minél több oldalú, minél részletesebb megismeréséhez.
- Legyenek képesek egyszerű vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, a változásokat észlelni és értelmezni.
- Legyenek képesek kiselőadásokat készíteni, bemutatni.

10. évfolyam

Belépő tevékenységek

A biológia tantárgy tanításának a 10. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- elegendő ismerethez jussanak az élővilág evolúciójának feldolgozásához,
- megismerjék az állatoknak az emberétől eltérő testfelépítését,
- ismerjék meg az állatok viselkedésének alapvető jellemzőit,
- megismerjék a legjellegzetesebb egysejtű, állat-, növény- és gombacsoportokat, a legjellemzőbb fajokat,
- ismerjék fel a hazai mérgező és ehető gombákat,
- fedezzék fel az állatok, a növények, a gombák sajátosságai közötti eltéréseket,
- az életműködések alapján megértsék a növények és az állatok egymásra utaltságát,
- felismerjék az élőlények életműködéseinek közös vonásait,
- gyakorolják a kísérletező módszert, és a tapasztalatokat értékeljék, dokumentálják,

- gyakorolják a biológiai folyamatok számítógépes modellezését,
- megismerjék a kísérletezésnél fontos balesetvédelmi szabályokat,
- ismerjék meg a sejtek összetevőinek és a sejtekben lejátszódó folyamatok értelmezése ábrák és mikroszkópos felvételek segítségével,
- kapcsolják össze a kémia és biológia tantárgyban tanult biokémiai ismeretek,
- ismerjék fel a sejtalkotók felépítése és működése közötti szoros összefüggés, megértsék a sejt szintű és a szervezetszintű életfolyamatok közötti kapcsolatokat,
- készítsenek kiselőadást önálló témakutatással az élőlények szervezeti felépítésének és működésének összefüggéseiről,
- megismerjék a fénymikroszkóp felépítését és gyakorolják használatát,
- végezzenek egyszerű biokémiai vizsgálatokat, kísérleteket, tudják azokat rendezetten dokumentálni, oknyomozó módon értékelni.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
Ismétlés (2 óra)	Ökológiai ismeretek. Prokarióták, alacsonyabbrendű eukarióták.	
Az élőlények csoportjai (4 óra)	A rendszerezés alapjai. Fejlődéstörténeti rendszer.	
A prokarióta élőlények (6 óra)	A prokarióta élőlények. A prokarióta sejtek felépítése. Autotróf és heterotróf baktériumok. A kékbaktériumok. A baktériumok és a kékbaktériumok jelentősége.	A mikrobiológia és kapcsolata mindennapokkal. Biológiai feladatok és megoldásuk.
Az alacsonyabbrendű eukarióta élőlények (9 óra)	Az alacsonyabbrendű eukarióták kialakulása, általános jellemzői. Vázuk, mozgásuk, táplálkozásuk. Kiválasztásuk, szaporodásuk. Rendszerezésük, legfontosabb csoportjaik. Az alacsonyabbrendű eukarióták jelentősége.	A mikroszkóp felépítése, típusai és használatuk. Egysejtűek vizsgálata. Biológiai feladatok megoldása.
Az állatok testének felépítése (12 óra)	Az állatok szerveződési szintjei. Az állati sejt. Az állatok szövetei. A különböző állati sejtek. Az állatok, mint heterotróf élőlények. Az önfenntartó életműködések összefüggése. A fajfenntartás és az egyedfejlődés az állatvilágban.	Az állati szövetek vizsgálata. Biológiai feladatok megoldása.
Az állatok életműködései és a legfontosabb törzsei (18 óra)	A szivacsok és a csalánozók. A férgek törzsei, a gyűrűsférgek. A puhatestűek törzse: a csigák, a kagylók és a fejlábúak. Az ízeltlábúak törzse: a rovarok osztálya. A rákok és a pókszabásúak. A gerincesek törzsének általános jellemzői. A porcos és a csontos halak. A kétéltűek és a hüllők. A madarak és az emlősök.	Gerinctelen állat (földigiliszta, éti csiga) boncolása. Gerinces állat (ponty, madár) boncolása. Állatismeret. Biológiai feladatok megoldása.
Az állatok viselkedése (9 óra)	Az állatok öröklött magatartása. Az állatok tanult magatartása. A létfenntartó viselkedések. Az állatok társas viselkedése, kommunikációja. Az állatok szexuális viselkedése, az ivadékgondozás különböző formái. Az állati és az emberi viselkedés.	Beszélgetés, kiselőadás.
A növények teste és életműködései (32 óra)	A növényi test szerveződésének és anyagcseréjének általános jellemzői. A növényi és állati sejt felépítésének összehasonlítása. Az autotróf anyagcsere. Az autotróf és heterotróf anyagcsere összehasonlítása. Telepes növények. A mohák teste és anyagforgalma. A növényi szövetek típusai, jellemzői, funkciói. A szövetes növények testfelépítése, a növények szervei. A növények táplálkozása: a gyökér és a hajtás szerepe. Gázcsere és párologtatás. A növényi légzés. Anyagszállítás: a szállítóanyagok	Balesetvédelmi szabályok, laborszerek és használatuk. Klorofill kivonat vizsgálata. A növényi szövetek mikroszkópos vizsgálata, metszetek készítése. A növényi szervek vizsgálata. Biológiai feladatok megoldása.

	felépítése és működése. A raktározásra módosult szervek különféle formái. A növényi kiválasztás formái. A szövetes növények mozgásai, a növényi hormonok. A növényi mozgások típusai és jellemzői. A szövetes növények szaporodása. A zárvatermők szaporítószervének felépítése. Az ivaros és ivartalan szaporodási módok, ezek jellemzői. A zárvatermők egyedfejlődése.	
A növények csoportjai (8 óra)	Mohák, harasztok, nyitvatermők. Zárvatermők (kétszikűek és egyszikűek).	Növényhatározás. Természettudományos szemlélet kialakítása.
A gombák teste és életműködései (8 óra)	A gombák jellemzői. A gombák testfelépítésének sajátosságai. A gombák életműködésének sajátosságai, életmódja. A gombák gyakorlati jelentősége, kölcsönhatások növényekkel és állatokkal. A legfontosabb ehető és mérgező gombák felismerése.	Gombaismeret.
A sejtek kémiai felépítése (22 óra)	A biogén elemek. A víz biológiai szempontból fontos tulajdonságai. A kolloidok az élő rendszerekben. A szénhidrátok, lipidek, a fehérjék, a nukleinsavak legfontosabb tulajdonságai. A nukleotid-típusú vegyületek.	A biogén elemek vizsgálata. Ozmózis és a kolloidok vizsgálata. A szénhidrátok vizsgálata. A lipidek vizsgálata. A fehérjék vizsgálata. Feladatok megoldása.
A sejtek felépítése (13 óra)	A pro- és eukarióta sejtek összehasonlítása. A citoplazma, a sejtfa. A membránok felépítése és működésének alapelvei. Az endoplazmatikus hálózat, a Golgi-membrán, a lizoszómák. A szintest és a mitokondrium. A sejtmag funkciója.	Sejtalkotók vizsgálata. Mikroszkópi festékek használata. Feladatok megoldása.
Év végi összefoglalás (5 óra)	Látogatás biológiai intézetekben vagy egyetemi tanszékeken. Év végi összefoglalás.	Csoportmunka.

A továbbhaladás feltételei

- A tanuló ismerjék az élőlények legfontosabb csoportjaira jellemző testszerveződési formákat.
- Legyenek képesek a különféle élőlények életműködéseinek lényegét kiemelni és röviden megfogalmazni.
- Legyenek képesek az élőlényeket testszerveződésük és életműködésük alapján összehasonlítani, csoportosítani.
- Ismerjék fel, hogy többféle testfelépítés is eredményezhet hasonló működést.
- Legyenek képesek elkülöníteni az élőlények önfenntartó és fajfenntartó működését.
- Értsék az autotróf és heterotróf anyagcsere lényegét.
- Az ember és a különféle állatok testének, életműködéseinek összehasonlítása során lássák be, hogy – biológiai nézőpontból – az ember csak egy az élőlények közül.
- Ismerjék az állati sejtek és szövetek legfontosabb jellemzőit.
- Tudjanak példákat mondani arra, hogy az állatoknál az egyes életműködéseket milyen testszerveződés biztosítja.
- Szerezzenek gyakorlatot a fénymikroszkóp kezelésében és a látómezőben észlelt kép értelmezésében.
- Értsék a viselkedés biológiai alapjait.
- Kapcsolják össze az állati viselkedés egyes jellegzetességét az ember viselkedésében tapasztaltakkal.
- Ismerjenek néhány példát az ivadékgondozás különféle formáira.
- Tudjanak példákat mondani arra, hogy a szövetes növények a különféle életműködéseiket milyen testszerveződési formákkal valósítják meg.
- A testszerveződés és az anyagcsere-folyamatok alapján értsék, hogy a növények, a gombák és az állatok miért alkotnak külön országot az élőlények természetes rendszerében.

- Ismerjék a zárvatermők szaporodásának, mag- és termésképzésének főbb szakaszait.
- Legyenek képesek mikroszkópi metszetek készítésére.
- Legyenek képesek egyszerű növényélettani vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, a változásokat észlelni és értelmezni, ezek eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.
- Ismerjék a gombák legfontosabb jellemzőit, biztosan ismerjék fel a gyilkos galócát.
- A tanulók ismerjék a sejtalkotók felépítése és működése közötti összefüggést, tudjanak a sejtszintű és a szervezetszintű életfolyamatok között kapcsolatot teremteni.
- Legyenek képesek elvégezni egyszerű sejtbiológiai vizsgálatokat, kísérleteket, ezek eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.
- A biológiai jelenségek magyarázatakor használják helyesen a kémia tananyagában megismert fogalmakat.

11. évfolyam

Belépő tevékenységek

A biológia tantárgy tanításának a 11. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- értsék meg a sejt molekulái közötti információáramlás lényegét, a felépítés és a szerepük közötti kapcsolatokat,
- ismerjék meg a sejtosztódás folyamatát ábrák segítségével,
- ismerjék meg az ember legfontosabb életműködéseit és az életműködések közti kapcsolatokat,
- végezzenek az emberi szervezet működésével kapcsolatos egyszerű megfigyeléseket, vizsgálatokat, azokat dokumentálják, értékeljék,
- illusztrálják a legfontosabb életműködések szabályozását egy-egy példával,
- értsék meg az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás fontosságát, az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait, a rendszeres testmozgás szükségességét,
- ismerjék fel a betegségmegelőzés, a szűrővizsgálatok, a védőoltások egyéni és közösségi-társadalmi szükségességét,
- tudatosan alakítsák ki az egészséges életmód és az egészséget fenntartó magatartás szokásrendszerét,
- alakítsanak ki tartózkodó magatartást a testi és mentális egészségre káros anyagokkal szemben,
- ismerjék a magyar lakosság egészségügyi mutatóit – elemezzék az adatok változásait, vonjanak le következtetéseket, tudjanak a rizikófaktorokról,
- lássák be a megelőzés szükségességét és legyenek tájékozottak a megelőzés gyakorlatáról,
- legyenek képesek önálló anyaggyűjtésre és előadás tartására, ismerjék, és sajátjuknak tartás az egészséges életmódot,
- legyenek képesek az általános és kereskedelmi célú sajtóanyagok kritikai elemzésére.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
Ismétlés (3 óra)	<i>Az élőlények csoportjai. Sejtbiológia.</i>	
A sejtek anyagcsere-folyamatai (22 óra)	A sejtek anyagfelvétele és leadása, a passzív és aktív transzport jellemzői. Az anyagcsere áttekintése. Az enzimek, az enzimkatalízis. A lebontó anyagcsere-folyamatok – a glükolízis és a hozzákapcsolódó folyamatok. A lebontás közös útja: citromsavciklus és a terminális oxidáció. Az erjedés. A felépítő folyamatok: a fotoszintézis és a kemoszintézis energiaátalakítása. A szerves molekulák előállítása szervetlen anyagból. A szerves molekulák előállítása szerves anyagból: a szénhidrátok, a lipidek bioszintézise. A felépítő és lebontó folyamatok összefüggése. A sejtek energiaforgalma. Az anyagcsere-betegségek.	Az enzimek vizsgálata. A lebontó folyamatok vizsgálata. A fotoszintézis vizsgálata. Feladatok megoldása.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
A szaporodás és öröklődés sejtani alapjai (16 óra)	Az információ kódja és átírása, DNS-szintézis. A gén és allél fogalma. A ribonukleinsavak bioszintézise. Az operon. A prokarióta és az eukarióta sejt génműködésének összehasonlítása. A fehérjeszintézis. Az öröklődő információ megjelenésének kémiai alapjai: kódszótár. A kromoszómák, a kromoszómaszám. Haploid és diploid sejtek. Sejtciklus. A mitózis és a meiózis folyamata és biológiai jelentősége. A genetikai információ variálódása a meiózis és a megtermékenyítés során. Stresszfehérjék. Apoptózis és nekrozis. A mutációk típusai és következményei. Az embert érő mutagén hatások és ezek következményei.	A fehérjék térszerkezete – számítógépes vizsgálatok. A kromoszómák, a sejtosztódás vizsgálata. Feladatok megoldása.
A vírusok, szubvirális rendszerek (6 óra)	A vírusok. A vírusok életciklusa és jelentősége. Prionok, viroidok. Betegségek.	Feladatok megoldása.
Molekuláris biológiai vizsgálatok (30 óra)	A pedagógus és a tanulók érdeklődése, az intézmény lehetőségeinek megfelelően különböző projektmunkák végzése önállóan vagy csoportban. Szakirodalmi felkészülés, a kutatási program megtervezése, a vizsgálatok elvégzése, az eredmények értékelése. Az eredmények bemutatása poszter vagy előadás formájában.	
Az idegrendszer (33 óra)	Az ember öfenntartó életműködései és ezek szabályozása. A szabályozás és vezérlés fogalma. Az idegsejtek felépítése, az idegszövet áttekintése. Elemi ingerületi jelenségek: a nyugalmi és az akciós potenciál kialakulása, az ingerület terjedése és a szinapszis. A reflexív elve. A külső és a belső környezet változásainak érzékelése. A szem és hallószerv felépítése és működése. Az egyensúly érzékelése, az íz- és szagérzékelés és a bőr érző működése. Az idegrendszer tagolódása: a környéki és a központi idegrendszer. A gerincvelő, gerincvelői idegek. Az agy: az agytörzs, a köztiagy, a kisagy és a nagyagy. Az idegrendszer szomatikus és vegetatív működése. A vegetatív szabályozás. A mozgató működés. Az érzőműködések: az analizátorok. Az idegrendszer működésével kapcsolatos egészségügyi ismeretek. Az érzékszervek védelme és betegségei.	Feladatok megoldása. A receptorok, reflexek vizsgálata. Az idegrendszer az interneten.
A hormonrendszer (11 óra)	A hormonális szabályozás alapelvei. A hipotalamusz– agyalapi mirigy rendszer. A pajzsmirigy, a mellékpajzsmirigy, a hasnyálmirigy, a mellékvese legfontosabb hormonjai és ezek hatása. A hormonrendszer betegségei	A hormonrendszer az interneten. Feladatok megoldása.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
A keringési rendszer (21 óra)	A belső környezet. A vér összetétele, alkotói. A vörösvérsejtek és a vérlemezkék funkciója. A sérülés, a véralvadás. A szív szerkezete és működése. Az értípusok összehasonlítása. A hajszálerek működése. A nagy és a kis vérkör funkciója. A vérkeringés szabályozásának lényege. A nyirokrendszer. Az immunitás. Az immunitás lényege, az immunrendszer funkciója. A falósejtek és a nyiroksejtek működése, a sejtes és az antitestes immunitás. A védőoltások. A vércsoportok. A szív- és érrendszeri betegségek veszélyeztető tényezői és megelőzése. Az immunrendszerrel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.	A vér vizsgálata. A keringési rendszer vizsgálata (pulzus, vérnyomásmérés, folyadékáramlás). Feladatok megoldása. Információgyűjtés az immunitásról az interneten.
A táplálkozás (13 óra)	A táplálkozás szerepe, a tápcsatorna szövettani felépítése. A tápcsatorna mirigyei. Az emésztés lényege, a nyál, a gyomornedv, a hasnyál, az epe és a bélnedv. A felszívás. Az előbél szakaszai és ezek funkciói. A középbél funkciója, a szerves és szervetlen anyagok felszívódása. Az utóbél funkciói. A táplálkozási folyamatok szabályozásának lényege. Vitaminok. A táplálkozással kapcsolatos egészségügyi ismeretek.	A táplálkozás vizsgálata: a nyál amiláza, a pepszin emésztőhatása, az epe szerepe, a hasnyál lipáza. A vitaminok szerepe (internet).
A légzés (12 óra)	A légutak szakaszai és funkciói. A tüdő felépítése, a légzőmozgások. A hangképzés. A gázcsere folyamata. A légzési folyamatok szabályozásának lényege. A légzőszervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.	A légzés vizsgálata: a vitálkapacitás mérése, mellkasi és hasi légzés. A légzésszám és az izommunka összefüggése. A hangadás vizsgálata. Feladatok megoldása.
A kiválasztás (11 óra)	A vese felépítése. A nefron. A húgyutak. A kiválasztóműködés szabályozásának lényege. A kiválasztószervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.	
Problémamegoldó feladatok gyakorlása (4 óra)		Feladatok, tesztek, problémamegoldás.
Év végi összefoglalás (3 óra)		

A továbbhaladás feltételei

- Értsék a sejtszintű anyagcsere lényegét.
- Értelmezzék a sejtsztódások szerepét az élővilágban.
- Ismerjenek vírus okozta emberi betegségeket.
- Legyenek képesek felosztani az idegrendszert morfológiai és működési szempontból részekre és az egyes részek működésének lényegét kiemelni.
- Sorolják fel a hormontermelő mirigyeket és tudják ezek hormonjainak legfőbb hatásait.
- Áttekintően ismerjék, hogy az egyes szervrendszerek működését, a fontosabb élettani jellemzőket mi, és hogyan szabályozza.
- Alakuljon ki az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás igénye.
- Lássák be az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait.
- Értsék meg, hogy a rendszeres testmozgás minden embernek alapvető szükséglete.
- Lássák be, hogy a betegségmegelőzés, a szűrővizsgálatok, az egyéni és a közösségi-társadalmi érdekeket is szolgálják.

- Tudatosan tartsák távol magukat mind a testi és mind a mentális egészségre káros anyagoktól.
- Ismerjék az emberi életszakaszok főbb testi, lelki és viselkedésbeli jellemzőit.
- Értelmezzék az egészség megőrzését az élettelen és él környezettel való kiegyensúlyozott együttélés eredményeként, a betegséget ezen összhang megbomlásaként.
- Legyenek képesek elvégezni egyszerű élettani vizsgálatokat, kísérleteket, ezek eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.
- Értsék meg, hogy az élőlények biológiai jellemzői anyagilag meghatározottak, és az örökítő anyagban nem kódolt tulajdonságok nem fejleszthetők ki.
- Legyenek képesek egyszerűbb biológiai problémákat önállóan megoldani.

12. évfolyam

Belépő tevékenységek

A biológia tantárgy tanításának a 12. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- ismerjék meg a hazánkban leggyakoribb betegségek kialakulásának folyamatát és azok megelőzésének lehetőségeit,
- ismerjék meg az ember szexuális viselkedésének biológiai folyamatait és társadalmi-etikai kapcsolódásait, alakuljon ki a felelősségteljes nemi magatartásuk,
- ismerjék a nem kívánt terhesség megelőzésének legfontosabb módjait,
- az öröklődés lényegének kiemelése, önálló megfogalmazása,
- annak belátása, hogy az élőlények és az élővilág állandó változása szükségszerű és természetes folyamat,
- annak felismerése, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes,
- egyszerű genetikai feladatok megoldása,
- önállóan tájékozódjanak az élővilág természetes rendszerében,
- elfogadják, hogy a fejlődéstörténeti rendszer természetes rendszer,
- értsék meg az ember a földi élővilágban való elhelyezését, valamint a bioszféra folyamataiban és történetében elfoglalt helyét, szerepét,
- lássák be, hogy csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása akadályozhatja meg az olyan emberi tevékenységeket, amelyek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, hogy az evolúció nem képes azt követni,
- legyenek képesek a korábban megszerzett biológiai ismereteik szintézisére, ok-okozati összefüggések megfogalmazására,
- a kétszintű érettségi vizsga jellemző írásbeli és szóbeli feladattípusainak megismerése, gyakorlása.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
Ismétlés (5 óra)	Sejtbiológia. Az ember szervezete és működése.	
A bőr és a mozgás (14 óra)	A bőr felépítése. A bőr részvétele a szervezet hőháztartásában. A csontok szerkezete és kapcsolódása. A csontváz fontosabb részei. Az izmok felépítése, funkciója és kapcsolódása a vázrendszerhez. Az izom összehúzódása. A mozgási szervrendszer működésszabályozásának lényege. A bőr egészsége. Mozgásszervi betegségekkel és sérülésekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek. A mindennapos testmozgás jelentősége.	Az izomműködés vizsgálata. Feladatok megoldása.
Az ember szaporodása és egyedfejlődése (14 óra)	Az ivarsejtek. A hím ivarszervek felépítése és működése. A hím ivari működések hormonális szabályozása. A női ivarszervek felépítése és működése. A női nemi ciklus hormonális szabályozása. A fogamzásgátlás módjai. A terhesség hormonális szabályozása, a szülés. Az ember egyedfejlődése: az embrionális fejlődés. Az ember egyedfejlődése: a posztembrionális fejlődés.	Feladatok megoldása.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
	Az emberi szexualitás. A fejlődés testi és pszichés jellemzői.	
Egészségügyi ismeretek (6 óra)	A mindennapok egészségügyi ismeretei, elsősegélynyújtás. Rizikófaktorok, civilizációs ártalmak. Szennedélybetegségek. Az utódvállalás, családtervezés, genetikai tanácsadás és terhsgondozás. Környezet-egészségtan, környezet-higiéné. A lelki egészség.	
A genetika alapjai (20 óra)	Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése. A fenotípus és a genotípus. Az intermedier öröklésmenet és feladatok. A domináns-recesszív öröklésmenet és feladatok. A kodominancia és feladatok. Egyes emberi tulajdonságok, betegségek öröklődése. Több tulajdonság egyidejű öröklődése. Független öröklődés. Gének kölcsönhatása a tulajdonság kialakításában. Kapcsolt öröklődés és feladatok. A nem és a nemhez kapcsolt tulajdonságok öröklődése. Az emberi ivar kialakulása. A környezet hatása, a genetikai információ megnyilvánulásának korlátai. A mennyiségi jellegek kialakulása.	Feladatok megoldása.
A genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai (13 óra)	A genetikai kutatások jelentősége a mezőgazdaságban és a gyógyításban. Générózió a növénytermesztésben és az állattenyésztésben. Gensebészet, klónozás. Humán Genom Program jelentősége. Genetikai tanácsadás. A genetikai eredmények és kutatások etikai kérdései.	Látogatás a lakóhely közeli biológiai intézetben. Kutatás az interneten.
Az evolúció alapjai és bizonyítékai (15 óra)	Az evolúció genetikai alapja. ideális és valóságos populációk. Az evolúció mozgatói. A Hardy-Weinberg szabály és alkalmazása. Az evolúció lényege. A legfontosabb evolúciós tényezők. Az evolúció elmélete: adaptív folyamatok. Az evolúció elmélete: nem adaptív folyamatok. A fajok kialakulása. Az evolúció molekuláris bizonyítékai. Kormeghatározási módszerek. Az evolúció sejtani bizonyítékai. Az evolúció szervezettani bizonyítékai.	Feladatok megoldása.
Az evolúció folyamata (14 óra)	Az élet keletkezésére vonatkozó elképzelések, a prebiológiai evolúció. A földi környezet lényeges változásainak összefüggése az élővilág evolúciójával. A prokarióta és eukarióta sejtek kialakulása. A többsejtűek kialakulása. A szárazföldi telepes és szövetes növények kialakulása. A virágos növények kialakulása. A szövetes állatok kialakulása és evolúciója a tengerekben. A szövetes állatok alkalmazkodása a szárazföldön. A levegő meghódítása. A jelenkori élővilág kialakulása.	Feladatok megoldása.
Az ember evolúciója (7 óra)	A korai emberfélék evolúciója. A homo nemzetség evolúciója. A nagyasszok kialakulása és a kulturális evolúció. Az ember és az emberszabású majmok.	Feladatok megoldása.

Témakör	Tartalmak	Tevékenységek
A bioszféra jelene és jövője (15 óra)	A főtermék-központú, rövidtávra tekintő gazdálkodás. A humánökológia. Civilizációs hatások és ártalmak. A genetikai változatosság jelentősége. Az ember tevékenységének hatása a saját és a többi élőlény evolúciójára. Az ember tevékenységének hatása a saját és környezete egészségére. Környezet- és természetvédelem. A fejlődés alternatív lehetőségei. A bioszféra jövője.	Kiselőadások, viták
Összefoglalás, rendszerezés	A négy év munkájának értékelése. A vizsga.	

A továbbhaladás feltételei

- Értsék meg és fogadják el, hogy az ember szexualitása nem pusztán biológiai folyamat.
- Legyenek képesek felelősségteljes nemi magatartásra.
- Lássák be, hogy a nem kívánt terhesség kialakulását meg kell előzni.
- Ismerjék a hazai leggyakrabban kialakuló betegségeket.
- Ismerjék fel az egészséget erősítő értékeket.
- Végezzenek önálló kutatást, felmérést közvetlen környezetükben élők egészségi állapotáról és keressenek összefüggést életmódjuk és egészségi állapotuk között.
- Értsék meg, hogy az élőlények biológiai jellemzői anyagilag meghatározottak, és az örökítő anyagban nem kódolt tulajdonságok nem fejleszthetők ki.
- Jussanak el annak az elfogadásához, hogy az élőlények és az élővilág állandóan változnak.
- Lássák világosan, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes, ez legyen természetvédő tevékenységük egyik mozgóterve.
- Lássák be, hogy egyes emberi tevékenységek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni.
- A természet- és környezetvédelem fontosságát bizonyító önálló kiselőadások tartása.
- Ismerjék és értsék a legfontosabb hazai és nemzetközi környezet- és természetvédelmi jogszabályokat.
- Értsék a globális problémákat és a fenntartható fejlődés lehetőségeit.
- A tanulók tudjanak érvelni a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.
- Legyenek képesek nyomtatott és elektronikus forrásokból a témához kapcsolódó információk gyűjtésére, rendszerezésére és értelmezésére.
- Legyenek képesek ábrákról, képekről, diagramokról információk leolvasására, illetve azok értelmezésére.
- Tudják az egyes témához kapcsolódó elméleti és gyakorlati ismereteiket röviden összefoglalni szóban, illetve írásban, legyenek képesek egyszerű prezentációkat készíteni elektronikus információtechnológiai eszközök segítségével.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az ellenőrzés a tanítási-tanulási folyamat elengedhetetlen mozzanata. A tanár és a diák közötti kommunikációs folyamatban a visszajelzés tartalma győzi meg a tanárt addigi munkájának eredményéről vagy hiányosságairól, a visszajelzés vezérli a további munkát. Ezért a tanulók ismereteit, készségeinek, képességeinek fejlődését folyamatosan ellenőrizni kell. Az ellenőrzés módszerei kiterjednek az ismeretszerző tevékenységre, az ismeretek elsajátításának a mértékére és az alkalmazási készségre.

Az ellenőrzés során olyan feladatokat is kell adni, amelyek a tanultak gyakorlati alkalmazását helyezik előtérbe, lehetőség szerint nemcsak egyéni, hanem csoportos – kooperatív – feladatmegoldás formájában is.

Az értékelés legyen összhangban az iskola pedagógiai programjával és az érettségi rendszerrel.

A biológiaórán értékeljük a tanulók: szóbeli megnyilvánulását, írásbeli teljesítményét és manuális tevékenységét. A szóbeli megnyilvánulások lehetnek:

- feleletek, a biológiai szakkifejezések megfelelő használatával,
- összehasonlítások és hozzászólások,
- képelemzések,
- a tananyag feldolgozását segítő jó kérdések,
- kiselőadások, forráshasználat,
- önálló kutatómunka bemutatása,
- vitakultúra, érvelések, megnyilvánulások döntéshelyzetekben,
- problémamegoldó, logikus gondolkodás az ismeretek integrációjában,
- önálló projektmunkák prezentálása.

Az írásbeli teljesítmények:

- alkalmasszerűen készített feladatlapok megoldása, témazáró dolgozatok,
- feladatgyűjtemények válogatott feladatainak megoldása,
- esszéírás,
- szövegértés, szövegelemzés, ábraelemzés,
- korábbi érettségi feladatlapok megoldása,
- különféle tesztek megoldása,
- országos mintán sztenderdizált feladatsorokból összeállított feladatlapok megoldása.

Manuális tevékenységek:

- csoportosítás,
- rendszerezés,
- kísérletezés,
- fénymikroszkópos metszetek készítése,
- laboreszközök használata a balesetvédelmi szabályok betartásával,
- internet- és multimédiás eszközhasználat.

A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom:

Dr. Simon Tibor–Dr. Seregélyes Tibor: Növényismeret (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest)

Dr. Varga Zoltán: Állatismeret (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest)

VIII. Emelt szintű kémia tantárgyi tehetséggondozás kerettanterve 9–12. évfolyam

Kerettantervi ajánlás emelt szintű **kémia** tantárgyi tehetséggondozás követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámai

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	111	111	111	96
Történelem	74	55,5	74	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	92,5	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	92,5	74	111	96
Matematika	111	111	111	96

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Informatika	37	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	55,5	55,5	74	
Biológia és egészségtan		55,5	55,5	64
Kémia	148	148	148	128
Földrajz	74	55,5		
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma				32
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			18,5	
Kötelező óraszám a törvény alapján	1017,5	1017,5	1110	960

1. Célok és feladatok

A többi kerettantervhez hasonlóan a gimnázium 9–10. évfolyamán az általános iskolában megszerzett ismeretek alapján tovább építjük a diákok kémiai ismeretrendszerét. A többi természettudományos tantárgy tanulása során szerzett tudással egyre több ponton érintkezve továbbfejlesztjük a tanulók képességeit, munkaszeretét és világképét. Fontos, hogy a 10. évfolyam végére minden kötelező témakör szerepeljen, hogy a tehetséggondozó képzést elhagyók is részesüljenek a kémia teljes alapképzésében.

A diákok tanulásában az első két évben már a megértés dominál. Fizikai ismereteik és az általános kémia megértésen alapuló tárgyalása az általános iskolában tanultakat értelmezi, rendszerezi, és megalapozza a szerves kémiai ismereteket. A hétköznapi életből vett példák ezt a megismerési folyamatot életközelié teszik. A többletórás szám ezen a két évfolyamon az elmélyítést és a laboratóriumi munka megismerését szolgálhatja.

A diákok anyagismerete gimnáziumi tanulmányaik során a szerves vegyületeken túl kiegészül a háztartás, a közvetlen környezet (környezettudatosságra nevelés), a gazdaság (gazdasági nevelés) és a természet, az élő anyag felépülése szempontjából kiemelkedő fontosságú szerves anyagok tulajdonságaival. Megismerik az egészségkárosító szenvedélybetegségek kulcsvegyületeit (alkohol, nikotin, koffein, drogok) és ezek biológiai, társadalmi hatását (testi-lelki egészségre nevelés).

Az óraszámoknak legalább a 20%-át a laboratóriumi munkavégzéshez szükséges képességek megalapozására, a tulajdonságok kísérletekkel, vizsgálatokkal történő elmélyítésére kell fordítani. Kezdetben a közvetlen tanári utasítás módszerét alkalmazzuk, később a leírás alapján történő kísérletvégzést kell előtérbe helyezni. A tehetségesebb diákoktól a tizedik évfolyam végére az emelt szintű érettségi nehezebb szóbeli tételeihez hasonló „kísérlettervezést” is elvárhatunk. Kísérletezés közben alkalmazzuk és alkalmazzatjuk a 2000. évi XXV. törvény a „kémiai biztonságról” előírásait. Mutassunk példát!

A molekulamodellek használata elengedhetetlen a kovalens és a másodrendű kémiai kötések, valamint a szerves kémia feldolgozása során. A modellek készítése segít megérteni a térbeli viszonyokat, fejleszti a térszemléletet. Az üzemlátogatások is szerepet játszhatnak a kémiai ipar és a mindennapi élet eddig ismeretlen vetületeinek bemutatásában, a pályaorientációban, a gyártási folyamatok során a felmerülő problémák, a környezeti gondok felismerésében.

A kooperatív csoportmunka, a tananyag projektekkel történő feldolgozása, valamint a tantárgyi koncentráció egymást erősítő hatásának eredményeként a 10. évfolyam végére már színvonalas, tudományos értékű szóbeli és írásbeli szövegalkotásra lehetnek képesek a tanulók. E képességek kialakítása közben támaszkodjunk a modern infokommunikációs eszközök nyújtotta lehetőségekre, melyek alkalmazása korunkban már megkerülhetetlen az információk gyűjtése, rendszerezése, tárolása és megjelenítése során.

14–18 éves korban a diákok szellemileg és érzelmileg is nagyon fogékonyak a környezeti gondokra. Már kezdik átlátni a világot, érzékelik és értik a fonák helyzeteket, erős a kritikai érzékük és érzelmileg, értelmileg is nagyon nyitottak. Fontos cél és egyben lehetőség a környezeti nevelés érdekében a szaktanárok együttműködésével, a tantárgyak közti koncentráció eredményeként, a gimnáziumi biológia, a földrajz és a fizika tárgyak integrálása. Komoly eredményeket lehet így elérni a környezeti nevelés terén a diákok világszemlélete, értékrendje és mindennapi szokásai tekintetében is

A kémiatanulás során olyan ismeretrendszer és képességkészletet sajátítanak el a tanulók, amely továbbépíthető alapot ad a mindennapi élet szintjén az anyagok és a velük kapcsolatos információk kezeléséhez, amely sikeres (akár előrehozott) középszintű kémia érettségi vizsgára készíthet fel. A 10. évfolyam végén a diák joga úgy dönteni, hogy más érettségi tárgyat választ és elhagyja a tehetséggondozó képzést. Ezért fontos, hogy minden, a középszintű érettségihez szükséges ismeretet e képzés során is megtanítsunk eddig az időpontig.

Az eredményes kémiatanulásnak speciális módszerei vannak, melyek alkalmazását be kell mutatni és meg kell tanítani a diákoknak. El kell mondani, mely ismeretek azok, amelyeket a tanulónak az eredményes továbbhaladás érdekében memorizálni kell és melyek azok az ismeretek, amelyeket a szabályok ismeretében a tanultakból levezethetünk. A megértés, a gyakorlás jelentős szerepet játszik az eredményességben. A képleteket, egyenleteket a tanulás során (akár többször is) célszerű leírni. A lényeges ismeretek gyakoroltatásának a tanórán is meg kell történnie. A többletóraszám lehetővé teszi a kémiai számítások megfelelő mélységű gyakoroltatására.

A 11-12. évfolyam óraszámának egy része a középiskolai kötelező tantervből kimaradt szerves kémia átismétlésére (és az anyagszerkezeti ismeretekkel kibővített új szemléletű elsajátítására), az érettségi vizsgára, illetve a versenyekre és a kémiát igénylő továbbtanulásra való felkészítésre fordítható. E két évnek is fontos része a laboratóriumi munka, itt már előtérbe kerülhet a kísérletek önálló tervezése is. Különösen ebben az időszakban használható a projektmódszer a diákok önálló munkájának a fejlesztésére.

2. Kulcskompetenciák és fejlesztési feladatok

Kulcskompetenciák

A kémia tantárgy a **kulcskompetenciák** közül elsősorban a **természettudományos kulcskompetenciák** kialakításában vesz részt. A tehetséggondozó kerettantervben különösen nagy hangsúlyt kapnak a kémiai számítások, ennek kapcsán a kémia fontos szerepet játszik a **matematikai kulcskompetencia** fejlesztésében.

Az **anyanyelvi kommunikáció** fejlesztése a problémák megvitatása, a projektek feldolgozása kapcsán általános fejlesztési funkcióként jelenik meg, ugyanakkor nem elhanyagolható a kémiai szaknyelv specifikus hatása sem. A tehetséggondozás során ezzel alakítjuk ki és készítjük elő a felnövekvő nemzedék tudományos életben való helytállását.

A **digitális kompetencia** fejlesztése a kémia tanítása–tanítása közben állandóan folyik: az újabb és újabb tudományos eredményekről, illetve a környezetkémiai projektek megoldása kapcsán az új mérési eredmények gyűjtésének legáltalánosabb módja az internet használata. A kémiatanárok számára kiváló digitális tananyagbázis áll a rendelkezésére. Ennek használata kapcsán a fiatalok mind szaktudományos téren, mind a digitális kompetencia terén tovább fejlesztik magukat, egyben a **hatékony, önálló tanulás képességének kialakításában** is előbbre lépnek. Ugyancsak a digitális kompetencia fejlesztését teszi lehetővé a projektek poszter- és prezentáció formájában történő megjelentetése. A **hatékony, önálló tanulás képességének kialakítása** a tehetséggondozó tanítás során a fentiekén kívül a tanulmányi versenyekre való készülés közben valósul meg a legintenzívebben.

A tantárgy lehetőségeket nyújt az **idegennyelvi kompetencia** fejlesztésére is: valamennyi kémiai tudományterület, de különösen a szerves kémia számos idegen nyelvből származó szakkifejezést tartalmaz, amelyek értő használata segíti az idegen nyelvi kommunikációt is. Általános fejlesztési lehetőséget ad a különféle nemzetközi olimpiákon (Nemzetközi Junior Természettudományi Olimpia, Nemzetközi Kémiai Diákolimpia) való részvétel, ahol az idegen nemzetek hasonló érdeklődésű diákjaival való kapcsolat egészséges kialakítása egyben az **interkulturális kompetencia** fejlesztésére ad módot, amely a harmonikus életvitel és a beilleszkedés feltétele is.

A **szociális és állampolgári kompetencia** további fejlesztésére a környezettudatos magatartás kialakításában nagy szerepet játszó fenntartható kémia (zöld kémia) ad lehetőséget. Ugyanakkor a projektek megoldása, a laboratórium gyakorlatok során végzett páros és csoportmunka a megfelelő interperszonális kapcsolatok kialakításában segítenek, s ezzel a szociális kompetencia fejlesztésének fontos komponensei.

A **kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia** fejlesztése elsősorban a felsőbb évfolyamokon valósulhat meg. Ekkorra az osztályközösség olyan fejlettségi szintet érhet el, amelyben a diákok önálló kísérleteket terveznek. A kémia iránt elkötelezett diákok új problémákat vethetnek fel, saját maguk megtervezhetik, megszervezhetik a probléma megoldásához szükséges vizsgálatokat és a megoldásában részt vevő team-et és kooperatív csoportmunkában és projektmunkában oldják meg. Ebben a szervezőmunkához sokat fejlődhetnek a vállalkozói attitűdök.

Az **esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség** fejlesztésére főként a nemzetközi tudományos diákkapcsolatok révén, az idegen kultúrák megismerése során van mód a kémiatanulás során, de nélkülözhetetlenek ezek a kompetenciák az izléses posztterek, prezentációk megalkotásakor is.

3. Fejlesztési feladatok

A kémiát jellemző gondolkodásmódot – a modellalkotást, a megfigyelésekből levonható következtetéseket, a tudatos kísérletezést – a tanulók kiválóan alkalmazhatják **önmaguk megismerésére** is, ami a 14-18 éves korosztály egyik legfontosabb célja és törekvése. Ha a diákok tudatosan alkalmazzák az önismeret megszerzésekor a kémia módszereit, akkor nemcsak statikusan, hanem dinamikájában is képet alkothatnak magukról.

Tudatosítani kell, hogy a kémia és általában a természettudományok kultúránk része, a körülöttünk lévő világnak egyfajta megismerési módja. A természet törvényeinek feltárásán tudósok munkálkodnak. Különösen fontosak számunkra a magyar, illetve európai vegyészek, biokémikusok. A Nobel-díjas tudósaink megismerése is segít **az európai azonosság** megerősítésében. A XX. század közepéig a tudósok még tudtak önállóan sikeresen kutatni. Ma a tudomány frontvonalán egy témán sok – akár több ezer – kutató dolgozik együtt. Az európai országok összefogásának köszönhetően a XXI. században több, hatalmas kutatóintézet működik. Ennek tudatosítása megérteti a diákokkal az **egyetemes kultúra** és a tudomány kapcsolatát.

Érdemes a tanulóknak tudatosítani azt is, hogy a **gazdasági élet** főszereplői között, a pénzügyi, tőzsdei, és különösen a banki világban milyen sok vegyész végzettségű szakember tevékenykedik sikeresen. A kémiában megismert módszerek sikeresen működnek a gazdasági életben, a banki, pénzügyi, tőzsdei folyamatok leírásában. Nemcsak arra kell felhívni a tanulók figyelmét, hogy a kémia módszereinek alkalmazása a saját meggazdagodásukhoz vezethet, hanem arra is, hogy a tudományos, illetve oktatási területen éppen a fizikus végzettségű gazdasági, pénzügyi, banki vezetők támogatnak, szponzorálnak különböző pályázatokat a legnagyobb mértékben, forgatják vissza vagyonuk egy részét a tudományos munka és az oktatás elősegítésére. Mindezek alapján a kémiatanítás a **gazdasági nevelés** egy fontos komponense lehet.

A vegyipar által előállított különféle anyagok megkönnyítik életünket. Ugyanakkor egyre nagyobb gondot okoz a káros melléktermékek elhelyezése. A Föld ásványkincsei végesek. Az általunk okozott környezetszennyezés olyan változásokat okozhat a természetben, amik hatással lehetnek életkörülményeinkre. A „fenntartható fejlődés”, mint lehetséges fejlődési folyamat megismertetése a diákokkal az iskola feladata. A jelen igényeit anélkül kell kielégíteni, hogy csökkentenénk a jövő generációk lehetőségeit. Ez által a kémia a **környezettudatosságra nevelés** egyik fő színtere.

Az igényes tanulás lényeglátást és igaz összefüggések felismerését követeli meg. A kémia tanulása mindkét képességet erősen fejleszti. A kémiai jelenségek leírása során a tanulók olyan képességeket sajátítanak el, amelyekkel képesek lesznek a lényegest lényegtelenről megkülönböztetni. A kémiai problémák megoldásával olyan gondolkodási módszereket ismernek meg, amelyek birtokában más jellegű problémákat is meg tudnak majd oldani, ezért a kémia a **tanítás tanulásában** is kulcsszerepet játszik.

Számos tudományos és még több áltudományos hír jelenik meg olyan hatásokról, melyek egészségünket veszélyeztetik. A valódi jelenségek testi egészségünkre fejthetnek ki negatív hatást, az álhírekben szereplő ijesztgetések lelki egyensúlyunkat billenthetik ki. A kémia és a biokémia tudományának ismeretanyaga, de még

inkább a módszertana segít eligazodni ezekben a hírekben és álhírekben. Az ember egészsége csak akkor lehet teljes, ha egyszerre törődik a **testi és a lelki egészséggel**, a kettő szorosan összefügg, ugyanúgy, mint az anyag duális viselkedése.

Nagy hangsúlyt kell helyezni a kémia széleskörű gyakorlati alkalmazásaira. A diákokat meg kell ismertetni a hétköznapi életben használt vegyszerek hatásával. Kritikai gondolkodást kell elsajátíttatni, mellyel képesek a diákok a tudományt az áltudománytól megkülönböztetni. Természettudományos ismeretekkel nagyobb az esélye a felelős, környezettudatos szemlélet kialakulásának. A kémia jelenségek hátterében meghúzódó ok-okozati viszony egyfajta mintául szolgálhat a felnőtt ember életvezetésének, és így a kémia a nagy szerepet játszik a **felnőtt lét szerepeire való felkészülésben**.

4. Fejlesztési követelmények

A kémia tantárgynak meghatározó szerepe van a kiemelt fejlesztési feladatok közül a környezettudatosságra és a testi és lelki egészségre nevelésben. Erre a tananyag számtalan ponton ad lehetőséget (pl. üvegházhatást okozó anyagok, fenol, etil-alkohol, tápanyagok stb.).

A környezettudatosságra neveléshez kapcsolódjon a környezettudatos fogyasztásra nevelés. Fejlesszük a tanulók kritikus fogyasztói magatartását, hívjuk fel a figyelmet a fogyasztóvédelem kérdéseire.

A kémia további kiemelt fejlesztési feladatok kialakításában is szerepet játszik. Így például a kooperatív csoportmunkában, a drámapedagógia segítségével feldolgozott feladatok az énkép és önismeret valamint az aktív állampolgárságra, demokráciára, egyéni és csoportos felelősségvállalásra, a felnőtt lét szerepeire történő nevelés folytatódhat. A diákok átéljük az együtt végzett munka örömét. Gyakorlatot szereznek a konfliktusok, sikerek, kudarcok kezelésében.

A fenntartható fejlődés egyéni és közösségi érdeke. Fejlesszük felelősségtudatukat ebben a kérdésben is.

A hazai, európai, Európán kívüli tudósok kiemelkedő eredményeinek bemutatásával a hon- és népismerettel, az európai azonosságtudattal és egyetemes kultúrával kapcsolatos ismeretek bővülnek. A látványos, szép kísérletekkel, színes modellekkel esztétikai érzékük fejleszthető. **Megfelelő, a mindennapi élethez kapcsolódó problémamegoldó feladatokkal gazdasági nevelést végezhetünk.**

A tehetséggondozó kémiaoktatás kiemelt célja a továbbtanulásra való felkészítés. A munka világára való felkészítésbe beletartozik a versenyszellem kialakítása és fejlesztése. A tanmeneteket ezért célszerű a korosztályi kémiaversenyekhez is igazítani. *Megfelelő felkészültségű tanulók esetén – a korosztálynak megfelelő szintű, de – az emelt szintű érettségien túlmutató feladatokkal is foglalkozhatunk.* Ezeket a tartalmakat a felsorolásban külön jelöltük. A 11–12. évfolyamon a matematikai kulcskompetencia fejlesztés eléri azt a színvonalat, amely az összetettebb kémiai számítások megértéséhez szükséges (pl. összetettebb pH-s feladatok, Nernst-egyenlet használata, az általános gáztörvény alkalmazása a feladatmegoldások során).

Ismeretszerzés és alkalmazás

Mutassuk be és értelmezzük a tudomány szerepét a technikai és társadalmi folyamatokban!

Szerezzenek alapos jártasságot a diákok a nyomtatott, sugárzott és digitális média kritikus használatában. Nyelvi, kommunikációs, számítástechnikai ismereteiket, a helyi audiovizuális lehetőségeket, és a további rendelkezésre álló ismerethordozókat (pl. könyvtár, tudományos népszerűsítő hetilapok, folyóiratok stb.) használva, együttműködve, legyenek képesek tudományos igényű előadás tartására, tanulmány megírására, poszter, tábló stb. készítésére. Alakuljon ki igényük a tudományos ismeretterjesztő irodalom olvasására.

A kísérletek megismétlése és leírás alapján történő elvégzése után olyan problémákkal kell szembesíteni a tanulókat, melyeket később a kísérletek önálló tervezésével és végrehajtásával oldhatnak meg. A vizsgálatok eredményeinek értelmezésében alkalmazzák a tanult összefüggéseket, törvényeket, szabályokat és a kémiai számításokat. Vessék össze a kísérlet várható eredményét a tapasztalattal és eltérés esetén próbálkozzanak meg, a tanterv által feldolgozott körben, az okok felderítésével. Legyenek képesek új kísérleti eszközök kreatív használatára, egyszerűbb kísérleti eszközök készítésére.

A molekulamodellek elkészítésében szerezzenek a diákok rutinszerű gyakorlatot. Az elkészített modellek segítségével legyenek képesek értelmezni a molekulák szerkezetét, fizikai és kémiai sajátosságait. Legyenek tisztában a modell és a valóság viszonyával.

A jelenségek értelmezése során is lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére, kialakítható a tanulóknál a jelenségek magyarázatának igénye. Kreativitásukat, együttműködő készségüket, önismeretük fejlődését változatos módszerek alkalmazásával segítjük (kooperatív módszerek, csoportmunka, projektek, könyvtár- és internet-használat)! Neveljük tanítványainkat a kémia ismeretanyagán keresztül aktív, viszonyait megváltoztatni képes, kritikus emberré. Fejlesszük együttműködőkészségüket. Adjunk lehetőséget arra, hogy átéljék az együtt végzett munka örömét és azt az örömet, amely a sikeres produktum elismerésével jár.

Legyenek képesek természettudományi ismeretterjesztő szövegek, multimédiás anyagok önálló keresésére, feldolgozására, értelmezésére, szabad fogalmazásban történő elmondására. Az elvégzett vizsgálatok eredményeinek különböző multimédiás eszközöket használó informatív és esztétikus bemutatására.

Látniuk kell, hogy a környezeti problémák háttérében a tudományos-technikai fejlődés, az ipari, gazdasági, társadalmi folyamatok állnak. A tudomány, a technika, a társadalom komplex összefüggésrendszer. A folyamatok kritikus elemzése, a problémák felvetése, alternatív megoldások keresése, egyéni álláspontok kialakítása a fejlődés feltétele. Tudatosítsuk a tanulóknak, hogy a természet egységes egész. Az ember beavatkozását a természet érzékeny egyensúlyába kritikusan kell vizsgálni. Ismerjék fel a tanulók a saját mindennapi életükben a környezeti, az egészségügyi kockázati tényezőket jelentő problémákat, és tanárok, valamint szülők segítségével közösen keressenek megoldást az egyszerűbb gondokra. Vállalják fel mindennapi életükben az egészséges, környezettudatos, takarékos életvitel minél több elemét.

Családjukban, iskolájukban, tágabb környezetükben szerzett személyes tapasztalataik és tanulmányaik nyomán a diákoknak meg kell érteniük, hogy az egészség és a környezet épsége semmivel nem pótolható érték az egyén és a kisebb-nagyobb közösségek számára. Ennek megőrzése érdekében egyéni és közös cselekedeteket vállaljanak. Ismerniük kell azokat a környezeti tényezőket és életmódunk azon összetevőit, amelyek veszélyeztetik ezeket az értékeket. Legyen ezekről a kérdésekről saját véleményük.

Ki kell alakítanunk tanulóinkban az önálló ismeretszerzés egyéni módszereit. Legyen igényük a tudomány és technika újdonságainak megismerésére. Alakítsák ki ezekről saját elképzeléseiket a tanult tudományos elméletek segítségével. Alkalmazzák ezeket kritikusan saját mindennapi életükben.

Tájékozottság az anyagról

A világ egységes anyagi természetű az elemi részecskéktől a galaxisokig. Az anyag részecsketermészetéről rendelkezzenek a tanulók a koruknak, elvonatkoztatási készségüknek megfelelő ismeretekkel. Vizsgálataik és tanulmányaik eredményeként ismerjék a környezetükben előforduló fontosabb szerves és szervetlen anyagok részecskeszintű szerkezetét, a szerkezetből következő és egyéb fontos tulajdonságait, és ezek összefüggését a természeti, technikai, társadalmi folyamatokban egyaránt. Ismerjék és használják a periódusos rendszert. Legyenek képesek a legfontosabb vegyületcsoportok jellemzésére, a kémiai folyamatok energiaváltozásainak kiszámítására a táblázatokból kikereshető adatok segítségével. Segítsük egyéni véleményük kialakítását az energiagondokkal kapcsolatban. Ismerjék meg az anyagok használatának esetleges veszélyeit és biztonságos, szakszerű alkalmazásukat. (2000. évi XXV. törvény „a kémiai biztonságról”).

Ismerjék a diákok az anyag különböző szerveződési szintjeinek jellegzetességeit, tudják mi az azonos és mi az eltérő ezek között.

Ismerjék a tanulók azokat az atommodelleket, amelyeket felhasználhatunk a radioaktivitással, magfúzióval és maghasadással kapcsolatos jelenségek magyarázatára. A nukleáris energia felhasználásának kérdései kapcsán formálódjon a diákok egyéni véleménye. (Energia, nukleáris hulladék, gyógyászat, az energiatermelés szerepe a szegénység felszámolásában.)

Alkalmazzák az atomok és molekulák fogalmát a kémiai kötések (elsődleges és másodlagos), a kristályok szerkezete és a kémiai folyamatok értelmezésében. Legyenek képesek az anyagszerkezeti ismeretek alkalmazásával a kémiailag tiszta anyagokat és keverékeket elkülöníteni, az oldódást, a halmazállapotváltozásokat, a kémiai folyamatokat a tanult összefüggésekkel leírni. Tudják az alkalmazott kémiai fogalmakat megfelelően használni. Legyenek tisztában azzal, hogy a rendszer és környezete kölcsönhatásban vannak egymással. Ismerjék a különböző anyagcsoportok szerepét az étellel kapcsolatos folyamatokban.

Környezetünk anyagai közül az elfogyasztott tápanyagokkal kerülünk a legközvetlenebb, hosszú ideig tartó kapcsolatba. Legyenek tájékozottak a diákok a szervezetükbe kerülő természetes és mesterséges anyagokról. Legyen áttekintésük ezen anyagok szerepéről, értékéről, veszélyeiről. Tudatosodjon bennük a táplálkozás egészségmegőrző szerepe. Ismerjék az egészséges étkezési szokásokat.

Az egészségkárosító anyagok közül a pszichotróp szerek (elsősorban a nikotin, az alkohol, a kábítószeres stb.) jelentenek közvetlen veszélyt erre a korosztályra. Olyan formát kell találnunk ezen anyagok veszélyeinek, élvezetük személyes és a társadalmat érintő hosszú távú következményeinek bemutatására, hogy ennek hatására elhatárolják magukat ezen anyagok használatától. A diákok ismerjék az őket veszélyeztető anyagok hatásait, utasítsák el ezek fogyasztását. Alakítsuk ki a helyes gyógyszereszedés kultúráját, törekvésüket az aktív és tudatos egészségvédelemre.

Legyenek képesek a diákok arra, hogy saját környezetükben felismerjék a káros anyagokat. Önállóan vagy megfelelő segítséggel előzzék meg és csökkentsék felhalmozódásukat.

Legyenek képesek a diákok a vegyületek képződésével és bomlásával kapcsolatos számítások végzésére, a tömegmegmaradás törvényének tudatos alkalmazására, kémiai egyenletek felírására, elemzésére és

alkalmazására, valamint a szerves vegyületek összetétele és tulajdonságai közötti összefüggések tanulmányozására.

Tájékozódás az időben. Az idő és a természeti jelenségek

Tudniuk kell a diákoknak, hogy az idő alapmennyiség, amelynek segítségével meghatározhatók más mennyiségek is. Lássák, hogy a kémiai folyamatok időbeli lefolyása különböző lehet (a rozsdásodástól a robbanásokig).

Legyenek tudatában egyes kémiai folyamatok megfordítható jellegével. Példákon keresztül értelmezzék az egyensúlyi helyzet megváltoztatásának lehetőségeit. Használják az egyensúlyi folyamatok leírásában az alapfogalmakat. Tudják az egyensúlyal kapcsolatos grafikonokat elemezni. Számítással is támasszák alá a kémiai egyensúlyokkal kapcsolatos elméleti összefüggéseket. Legyenek tisztában a katalizátorok, biokatalizátorok szerepével. Ismerjék a diákok a dinamikus egyensúly előfordulását élettelen rendszerekben, és legyen fogalmuk az élő rendszereket jellemző bonyolultabb egyensúlyokról.

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek

Legyen a diákoknak elképzelésük az atomon belüli méretarányokról, valamint a kémiai részecskék és a közvetlenül érzékelhető méretű testek méretének nagyságrendi eltéréséről. Legyenek képesek megbecsülni az egyszerű számításos feladatok eredményeit.

Rendelkezzenek az élő szervezet működése szempontjából leglényegesebb ismeretekkel a molekulák térbeli alakjával kapcsolatban. Ismerjék a részecskékből felépülő halmazok alapvető térbeli viszonyait.

Tájékozódás a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről

A diákoknak tudniuk kell, hogy a sokszínű anyagi világ egységes a felépítő részecskék és a kapcsolatukban érvényesülő törvények, szabályszerűségek tekintetében. Érteniük kell, hogy a természet egységes rendszer, melyet csupán az emberi megismerés vizsgál különböző szempontok és módszerek, tudományágak alapján. Tudatában kell lenniük annak, hogy a tudományos megismerés kanyargós utakat bejárva fejlődik. A felhalmozott tudás az egész emberiség közös eredménye, melyben testet ölt a letűnt generációk minden tapasztalata, az életüket a tudományos problémák megoldásának szentelő tudósok munkája, tehetsége. A tudomány eredményeinek érvényesülése a társadalmi közeg függvénye. A tudományos és nem tudományos elképzelések megkülönböztetésével formálni kell a tanulók egyéni álláspontját. A tudományos eredmények alkalmazása technikai problémákat vet fel. Ezek alkalmazása tudatos és felelős magatartást igényel (fenntartható fejlődés). Ismerjék a tanulók a kémiai ismereteikhez kapcsolódó legnevesebb hazai és külföldi kutatókat.

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az általános iskolában tanult szerves kémiai ismeretek átismétlésére a tanév során. (Az általános iskolában tanult szerves kémiai ismeretek részei a középszintű érettséginek, másfelől a lényeges vegyületekről korábban tanultak átismétlése konkrétabbá teszi az általános kémiai ismereteket.)

Gyakoroltatni kell a közép- és az emelt szintű érettségi részletes követelményrendszere szerinti elvárásoknak megfelelő képességeket és tevékenységformákat.

Kísérletek, megfigyelések végzése a tanár szóbeli vagy írásbeli útmutatása alapján. Egyszerű azonosítások megtervezése.

A kísérletben felhasznált és keletkezett anyagok egészségügyi, környezeti hatásainak megfelelő kezelése.

Az ismeretterjesztő irodalom, a tudományos és a napi sajtó, a lexikonok, kézikönyvek, a könyv- és médiatár, a sugárzott és a digitális média kritikus, igényes használata.

A megfigyeléssel, méréssel szerzett és a médiából összegyűjtött információk összehasonlítása, szelektálása, csoportosítása.

Rendszerezést igénylő feladatok önálló elvégzése.

A világ kémiai hátterű aktuális eseményeinek, híreinek, új felfedezéseinek (pl. balesetek, katasztrófák, tudományos és technikai sikerek) feldolgozása csoportmunkában, vagy a drámapedagógia módszereivel. A csoportok véleményének összevetése.

Információk megjelenítése vonalas felosztások, táblázatok, diagramok, grafikonok, ábrák, rajzok formájában és ezek értelmezése, használata csoportmunkában.

A verbális és a képi információk egymásba alakítása.

A számítástechnikai készségek és az elérhető programok adta lehetőségek alkalmazása a fenti tevékenységekben.

A tanulók együttműködésével, a szaktanár irányításával szerkesztett, szemléltetőeszközöket is alkalmazó előadás tartása.

A megismert kémiai fogalmak szabatos használata írásban és szóban.

A magyarázatra szoruló egyszerű vagy összetettebb természeti jelenségek és folyamatok, technikai alkalmazások felismerése, és ezek egy részének önálló magyarázata.

Az anyagot összetartó erők okozta energiaviszonyok megállapítása és ezekből következtetés a lejátszódó folyamatokat kísérő energiaváltozásokra.

Ismert anyagok tulajdonságainak magyarázata a bennük lévő elsőrendű és másodrendű kötések alapján.

Egyszerű esetekben következtetés az anyag szerkezetéből tulajdonságára, tulajdonságából a szerkezetére.

A reakcióban szereplő anyagok szerkezetváltozásainak megállapítása.

A megismert kémiai reakciók osztályozása típusuk szerint; a besoroláshoz szükséges lényeges tulajdonságok felismerése.

Az oxidációs szám fogalma, kiszámításának szabályai molekulákban, ionokban. A redoxifolyamatok és a protonátmenettel járó folyamatok értelmezése. Kémhatás, pH. Ionegyenlet írása egyszerű esetekben.

Elektrokémiai alapismeretek (galvánelem, elektrolízis). A kémiai jelek és a kémiai egyenlet mennyiségi értelmezésére vonatkozó ismeretek alkalmazása.

Számítási feladatok megoldása (sztöchiometria, oldatok összetétele, reakciósebesség és egyensúlyok, kémhatás, elektrokémia); a megoldás során a kémiai jelek mennyiségi értelmezésére és az SI mértékegységek használatára vonatkozó ismeretek alkalmazása.

Az eredmények nagyságrendjének ellenőrzése fejben.

Témakörök

Tartalmak

Tudománytörténet (folyamatosan)

A tárgyalt ismeretekhez kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események.

Tájékozódás a részecskék világában (58 óra)

Atomszerkezet (18 óra)

Atommodellek a tudománytörténetben.

Az alapállapotú atom és gerjesztése.

Az elektronfelhő szerkezete: elektronhéjak, alhéjak, atompályák, elektronpár, párosítatlan elektron.

Vegyértékelektronok, atomtörzs.

A periódusos rendszer és kapcsolata az atomi tulajdonságokkal.

Ionizációs energia, elektronaffinitás. Elektronegativitás.

A radioaktivitás alkalmazása és veszélyei.

Molekulaszerkezet (12 óra)

Kovalens kötés: egyszeres, többszörös, szigma- és pi-kötés, delokalizált kötés, datív kötés, poláris és apoláris kötés.

Kötési energia.

Kötéshossz.

A molekulák téralkata.

Apoláris molekula, dipólusmolekula, a dipólusosság feltételei.

Anyagi halmazok (28 óra)

Állapotjelzők. Halmazállapotok.

Gázhalmazállapot: Avogadro-törvénye; a gázok moláris térfogata, gázok sűrűsége.

Folyadék halmazállapot.

Szilárd halmazállapot: kristályrács típusok, amorf anyagok.

Kémiai kötések: első- és másodrendű kötések, fajtái, jellemzői és kialakulásuk feltételei. Anyagi halmazok összetétele: a diszperz rendszerek fajtái (elegyek, oldatok, kolloid rendszerek, heterogén rendszerek); százalékos összetétel, koncentráció (mol/dm^3) és tömegkoncentráció.

Oldódás közben bekövetkező szerkezeti változások. Az oldódás energiaviszonyai.

Oldhatóság és kapcsolata az anyagi tulajdonságokkal, illetve a körülményekkel.

Telítetlen, telített és túltelített oldatok.

Oldatok hígítása és töményítése. Átkristályosítás.

Témakörök**Tartalmak**

Számítások (relatív atomtömeg számítása izotóp arányokból; a térfogat – tömeg – anyagmennyiség – részecskeszám közötti összefüggések alkalmazása; vegyületek tömegszázalékos összetétele és képlete közötti kapcsolat alkalmazása; az oldatok összetételével, hígításával, töményítésével és átkristályosításával kapcsolatos számítások).

A kémiai reakciók változatossága (60 óra)*Termokémia (5 óra)*

Reakcióhő (exoterm és endoterm reakciók), képződéshő, Hess-tétele. Kémiai számítások (reakcióhő számítása kötési energiákból, valamint képződéshőkből és fordítva).

Reakciósebesség és egyensúly (10 óra)

A reakciósebességet befolyásoló tényezők (koncentráció, hőmérséklet, katalizátorok) aktiválási energia. Egyensúlyra vezető kémiai reakciók, az egyensúly törvénye (tömeghatás törvénye), egyensúlyi állandó, Le Chatelier-elv. A kémiai egyensúlyokkal kapcsolatos egyszerű számítások.

Kémiai reakciók (10 óra)

A kémiai reakciók csoportosításának szempontjai.

Vizes oldatban lezajló kémiai reakciók: csapadékképződés, gázfejlődés, komplexképződés.

A reakcióegyenlet és jelentései.

Az ionegyenlet.

Sztöchiometriai számítások.

Redoxireakciók (10 óra)

Oxidáció és redukció (elektronátadással), oxidáló- és redukálószer, a két fogalom viszonylagossága.

Az oxidációs szám és használata a redoxireakciók értelmezésében, illetve az egyenletrendezésben.

Galvánelemek (8 óra)

A galvánelem működési elve.

Elektród, katód és anód.

Katód- és anódfolyamatok a galvánelemben, elektromotoros erő, standardpotenciál.

Az elektródpotenciál használata a redoxireakciók irányának eldöntésében.

A galvánelemek gyakorlati jelentősége (pl. zsebtelepek, ólomakkumulátor) és környezetvédelmi vonatkozásai.

Elektrolízis (7 óra)

Katód- és anódfolyamatok elektrolíziskor.

Faraday-törvények.

Az elektrolízis gyakorlati jelentősége (pl. alumíniumgyártás, kősó elektrolízise).

Sav-bázis reakciók (10 óra)

Sav és bázis fogalma Brønsted szerint, sav-bázis párok. Erős és gyenge savak és bázisok. A víz autoprotolízise, vizionszorzat, kémhatás, pH. Sav- és bázisállandó. Sók vizes oldatainak kémhatása. Közömbösítés és semlegesítés. Egyszerű számítások.

Laboratóriumi vizsgálatok, mérések (30 óra)*Alapműveletek (4 óra)*

A mérés fogalma, mérési hiba.

Tömegmérés, térfogatmérés (a különböző pontosságú térfogatmérő eszközök –

Témakörök**Tartalmak**

mérőhenger, pipetta, mérőlombik, buretta – szabályos használata).
Oldatkészítés.

Anyagszerkezeti vizsgálatok (4 óra)

Egyszerű kémiai vizsgálatok a halmazállapotváltozásokkal, oldódással, oldhatósággal kapcsolatban.

Kémiai reakciók vizsgálata (10 óra)

Csapadékképződési, sav-bázis és redoxireakciók vizsgálata. Kémhatás vizsgálata indikátorokkal. Egyszerű elektrokémiai rendszerek vizsgálata.

Egyszerű klasszikus kvantitatív analitikai meghatározások (12 óra)

A titrálás mint analitikai módszer; eszközei és kivitelezése.

Mérőoldat készítése és pontos koncentrációjának meghatározása.

Egyszerű sav-bázis titrálás végrehajtása (erős bázis meghatározása erős savval, ill. fordítva).

Egyszerű redoxititrálás végrehajtása.

A továbbhaladás feltételei

Az anyagok atomos szerkezetének ismerete. Alkalmazza a tömeg–darabszám–anyagmennyiség kapcsolatát. Tudja kiszámolni adott összegképletű anyag moláris tömegét. Állapítsa meg a tanult atomok elektronszerkezetét a periódusos rendszer használata segítségével. Olvassa le a periódusos rendszerből az atom külső elektronhéján található elektronok számát és következtessen ionképződésükre. Említsen példákat a radioaktív folyamatok alkalmazására és ezek veszélyeit, kockázatait is ismerje. Értelmezze egyszerűbb vegyületek képletét. Értelmezze a tanult molekulák modelljének segítségével a molekulák alakját. Leírás alapján mutassa be a tanult tanulókísérleteket, ezek során használja szakszerűen a laboratóriumi eszközöket. Értelmezze az elvégzett vagy bemutatott kémiai reakciókat. Ismerje a fontosabb, részletesen tanult elemek és szervetlen vegyületek nevét, jelét, tulajdonságait. Értelmezze a kémiai reakció és a fizikai változás közti különbséget. Ismerje fel egyszerű esetekben a hétköznapi életben előforduló redoxireakciókat és sav-bázis reakciókat. Mondjon példát az elektrolízis és a galvánelem gyakorlati felhasználására, ismerje ezek veszélyeit, környezetbarát alkalmazásukat. Értelmezze a hétköznapi életben előforduló oldatok összetételét. Értelmezzen egyszerű, kémiai ismereteket tartalmazó ábrákat, grafikonokat, táblázatokat. Ismerje és tudja használni a legfontosabb laboratóriumi eszközöket. Legyen képes a legegyszerűbb laboratóriumi alaplécek, fizikai mérések és egyszerű sav-bázis-, valamint redoxititrálások kivitelezésére.

10. évfolyam**Belépő tevékenységformák**

Az egyes témakörökben szereplő vegyületek megismerése közben használják, rögzítsék, gyakorolják a tanulók a 9. évfolyam kerettantervében szereplő ismereteket, tevékenységeket, képességeket.

Új jelenségek önálló értelmezése a korábban észlelt és értelmezett jelenségek ismeretében.

A szerves vegyületek fizikai és kémiai sajátosságainak igazolása a megfelelő kísérletekkel.

Egyszerűbb kérdések megválaszolására kísérletek tervezése és végzése segítségével, csoportmunkában, majd önállóan.

A tanult egyszerűbb felépítésű (12-es szénatomszámnál nem nagyobb) szerves anyagok molekulamodelljének elkészítése és jellemzése; annak megítélése, milyen erők hatnak a vegyület halmazában és milyen fizikai tulajdonságok következnek ebből.

Az informatikában elsajátított ismeretek (pl. internet, levelező, szövegszerkesztő, függvény- és diagramszerkesztő, táblázatkezelő vagy grafikai programok) alkalmazása az információszerzés, -feldolgozás és -átadás folyamán.

Távolsági kommunikációs technikák (elektronikus levelezés, telefon, fax) szakszerű használata.

Előadás tartása a projektmunkában összegyűjtött és megszerkesztett információk alapján a kémiai szaknyelv szabatos használatával és az iskolában rendelkezésre álló audiovizuális eszközök alkalmazásával.

A mindennapi életben előforduló ártalmas szerves anyagok felsorolása; az élő rendszerekre és a környezetre gyakorolt hatásaik kifejtése; tájékozódás szakszerű használatukról a mellékelt tanácsok, utasítások alapján.

A globális és a közvetlen környezetünkben megjelenő helyi környezeti problémák okainak, következményeinek feltárása.

A helyzet elemzése (pl. a drámapedagógia felhasználásával) és a lehetséges megoldási módok keresése során a különböző (nem csak természettudományi) tantárgyakban tanult ismeretek alkalmazása.

Információk szerzése (csoportmunka, projektmunka) és önálló vélemény kialakítása (drámapedagógia) a szenvedélybetegségek kémiai vetületeiről, az oxigén- és nitrogéntartalmú vegyületek narkotikus és egészségkárosító hatásairól, a személyiségre és a társadalomra irányuló veszélyeiről, az embert és a természetet veszélyeztető anyagokról.

Kolloid rendszerek említése a hétköznapi életből, összetevőik elemzése.

Az anyagszerkezeti ismeretek alkalmazása a szerves vegyületek fizikai tulajdonságainak magyarázatára: összefüggés keresése a funkciós csoport, a moláris tömeg és a molekula térszerkezete, polaritása, valamint az olvadás- és a forráspont, illetőleg az oldhatóság között.

Egy konkrét vegyületben az előforduló funkciós csoport felismerése az anyag fizikai sajátságai, kémiai viselkedése alapján.

Szerkezeti képlet alapján az izoméria fajtájának felismerése.

Egyszerű szerves kémiai egyenletek szerkesztése az egyenletírás megismert szabályai szerint.

A tökéletes égés egyenletének felírása egyszerűbb, adott összegképletű C, H és O atomokból álló vegyületre.

A környezetünkben előforduló műanyagok tulajdonságainak vizsgálata, felhasználási lehetőségeik, esetleges környezetkárosító hatásuk magyarázata felépítésük alapján.

Információk szerzése (csoportmunkában) arról, hol adhatunk le, dobhatunk ki a tanuló lakóhelyéhez legközelebb háztartási veszélyes hulladékokat és újrahasznosítható anyagokat.

Vizsgálat tervezése (projektmunka) a háztartások hulladéktermelésének mennyiségi, minőségi viszonyainak felmérése érdekében, a kapott adatok elemzése.

Megoldások keresése (csoportmunka, projektmunka) a háztartási csomagolóanyagok mennyiségének háztartáson belüli és országos szintű csökkentésére.

Témakörök

Tartalmak

Tudománytörténet (folyamatos)

A tárgyalat ismeretekhez kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események.

Általános szerves kémiai fogalmak (4 óra)

A szerves kémia tárgya, a szén molekulaképző tulajdonságai.

Funkciós csoport. Homológ sor.

Konstitúció, konformáció, konfiguráció.

Izoméria: konstitúciós, cisz-transz és optikai.

Csoportosítási lehetőségek (rendűség, értékűség, a szénlánc jellege stb.).

A szénhidrogének és halogénezett származékaik (40 óra)

Telített szénhidrogének (alkánok, paraffinok) (15 óra)

Izoméria és elnevezés. Általános összegképlet. Alkilsz csoportok. A metán és főbb tulajdonságai. PB-gáz, környezetkímélő autógáz. Konstitúciós izomerek, a szabályos nevezéktan alapjai. Az alkánok égése, tűzoltási lehetőségek. Halogén-szubsztitúció. A földgáz és a kőolaj. Keletkezésük. Tűzvédelem. Kőolaj-feldolgozás, kőolajpárlatok és jelentőségük. Oktánszám. A kőolajipar és -felhasználás környezeti problémái.

Telítetlen szénhidrogének (15 óra)

Alkének, általános összegképlet, izoméria, elnevezés. Az etén tulajdonságai, addíciós reakciói (halogén-, hidrogén-halogenid-, víz-, hidrogénaddíció), előállítása. Az alkének addíciós reakciói: Markovnyikov-szabály. Polimerizáció, monomer, polimer. Az alkének ipari jelentősége.

Témakörök**Tartalmak**

Diének (butadién, izoprén), kaucsuk, gumi, műgumi.
Alkinek, etin, addíciós reakciói, reakciója nátriummal, ipari jelentősége.

Aromás szénhidrogének (5 óra)

Izoméria. A benzol, szubsztitúciós reakciókészsége, jelentősége, mérgező hatása, kémiai biztonság. Egyéb aromás szénhidrogének és jelentőségük (toluol, xilol, sztirol, naftalin).
Fontosabb polimerek (polisztirol).

Halogénezett szénhidrogének (5 óra)

A fontosabb halogénezett szénhidrogének (pl. freon, vinil-klorid, PVC, teflon) tulajdonságai, jelentőségük, környezeti hatásuk (freon és PVC). Szubsztitúció és elimináció (Zajcev-szabály).

Oxigéntartalmú szerves vegyületek (40 óra)*Alkoholok (4 óra)*

Funkciós csoport. Az alkoholok általános szerkezete, izomériája, elnevezése. Értékűség és rendűség. Az etanol, halmazszerkezete (hidrogénkötés), főbb sajátságai. A metanol, az izopropil-alkohol, a glikol, a glicerin.

Éterek (2 óra)

Funkciós csoport. Elnevezés. A dietil-éter tulajdonságai, előállítás, jelentősége. A tárolásával kapcsolatos biztonsági előírások.

Fenolok (2 óra)

Funkciós csoport. Elnevezés. A fenol főbb tulajdonságai. Fenoplasztok (bakelit).

Oxovegyületek (10 óra)

Funkciós csoportok. Izoméria, elnevezés.

Aldehidek

A formaldehid és az acetaldehid főbb tulajdonságai, előállítás, jelentőség.

Ketonok

Az aceton főbb tulajdonságai, felhasználása.

Karbonsavak (6 óra)

Funkciós csoport. Izoméria, elnevezés. Értékűség. Hidrogénkötésre való hajlam.

A hangyasav és az ecetsav, sav-bázis tulajdonságok, jelentőség.

A biológiai és kémiai szempontból fontos karbonsavak.

Az alkohol-oxovegyület-karbonsav redoxi átalakulások.

Karbonsavészterek (14 óra)

Előállításuk karbonsavból és alkoholból, főbb fizikai sajátságai, előfordulásuk, felhasználásuk.

Gyümölcsészterek mint íz és illatanyagok.

Zsírok, olajok-gliceridek

Zsírok és olajok, főbb sajátságai, margaringyártás.

A használt sütőzsiradékok környezeti problémája, újrahasznosítása.

A foszfatidok és a nitroglicerin.

Kolloid rendszerek.

Poliészterek (terilén), polikondenzáció.

Szappanok, mosószerek (2 óra)

Szappangyártás, szappanok, a tisztító hatás mechanizmusa, szennyvíz, eutrofizáció.

Alkil-szulfátok, mint környezetkímélő mosószerek.

Témakörök	Tartalmak
Nitrogéntartalmú szerves vegyületek (5 óra)	Az aminok szerkezete (aminocsoport, értékűség és rendűség) és főbb tulajdonságaik. Az amidok szerkezete (amidcsoport) és főbb tulajdonságaik. Poliamidok (nejlon), aminoplasztok. Nitrogéntartalmú heteroaromás vegyületek: piridin, pirimidin, pirrol, imidazol és purin.
Szénhidrátok (8 óra)	<i>Monoszacharidok (3 óra)</i> Funkciós csoportjaik, a glükóz szerkezete és tulajdonságai, erjedés, a fruktóz, biológiai jelentőségük. Konfiguráció, optikai izoméria (léte és biológiai jelentősége). <i>Diszacharidok (2 óra)</i> A malátacukor, a sörgyártás, a kristálycukor (répacukor), biológiai jelentőségük. Redukáló hatású cukrok (ezüstsükörpróba, Fehling-reakció). <i>Poliszacharidok. (3 óra)</i> A cellulóz, papír, újrahasznosítási lehetőségek, a keményítő, a glikogén, a redukációs késztség hiánya.
A fehérjék és építőköveik (6 óra)	A természetes eredetű aminosavak általános szerkezete, amfotéria, az aminosavak kapcsolódása, peptidkötés, polipeptidek, fehérjék. A fehérjék elsődleges, másodlagos, harmadlagos és negyedleges szerkezete. Makromolekulás kolloidok. Denaturáció és koaguláció.
Nukleinsavak (4 óra)	Nukleinsavak: a ribóz, a 2-dezoxi-ribóz, nukleotidok, a nukleotidok kapcsolódása, az RNS, bázissorrend, a DNS kettős hélice. A nukleinsavak jelentősége, a fehérjeszintézis vázlata. Az örökítőanyag módosulása, mutációk, mutagén anyagok. Nukleinsavrombolás sugarakkal (atombomba, ózonlyuk, csíramentesítés). Reakcióláncok: biokémia és vegyipar, hasonlóságok, eltérések.
Műanyagok (3 óra)	A műanyagok fogalma. Csoportosításuk: eredet, előállítás módja, tulajdonságaik szerint.
A szenvedélybetegségek kémiaiája (4 óra)	Az alkoholizmussal kapcsolatos oxigéntartalmú szerves vegyületek (etanol, aceton, aldehidek). A szenvedélybetegségekkel kapcsolatos nitrogéntartalmú szerves vegyületek, drog (nikotin, tein, koffein, kábítószer), hozzá szokás, függőség, hatásuk az egyén és a társadalom szintjén. Gyógyszerek. A gyógyszerek helyes használata.
Környezeti szerves kémia (4 óra)	Energiagazdálkodás: fosszilis, hasadó és megújuló energiaforrások, előnyeik, hátrányaik. Műanyagok: a biológiai úton nem lebontható műanyagok, hulladékégetés, dioxin. Táplálékaink: növénytermesztés, növényvédőszer, állattenyésztés, antibiotikumok, hormonok, tartósítószer, E-számok, biogazdálkodás. Fogyasztói társadalom, a fenntartható fejlődés és a környezet.
Laboratóriumi gyakorlatok és vizsgálatok (30 óra)	<i>Laboratóriumi alapműveletek (10 óra)</i> Oldás, szűrés, bepárlás, extrakció, desztilláció, rétegekromatográfia, valamint ezek alkalmazása szerves, ill. szerves vegyületek elegyekből, ill. keverékekből történő elválasztására. <i>Anyagvizsgálatok (10 óra)</i> Oldás- és forráspontmérés, sűrűségmérés. Oldási próba. A szerves vegyületek funkciós csoportjainak jellemző kimutatási reakciói.

Témakörök**Tartalmak**

Klasszikus kvantitatív analitikai meghatározások (10 óra)

Néhány, a szerves vegyületekhez kapcsolódó sav-bázis és redoxititrálás (pl. szerves savak meghatározása, a víz kémiai oxigénigényének mérése permanganometrián).

A továbbhaladás feltételei

A tanuló sorolja fel a szerves vegyületeket felépítő elemeket. Tudja a szerves vegyületek főbb alaptípusait (telített, telítetlen, aromás, nyílt láncú, gyűrűs, szénhidrogén stb.). Ismerje fel a kémia jelentőségét a köznap életben. Ismerje a mindennapokban is előforduló, tanult szerves vegyületeket, adja meg köznap nevüket, molekulamoddellenn mutassa be térbeli szerkezetüket, ismertesse környezeti és élettani hatásukat. Használja szakszerűen, balesetmentesen, környezet- és egészségvédő módon a szerves vegyipari termékeket. Ismerje fel a hétköznap életben gyakran előforduló kolloid rendszereket. Ismerje a szerves vegyületek jelentőségét az élő anyag felépítésében, a táplálkozásban, az öröklődésben. A szenvedélybetegségekhez kapcsolódó anyagokat sorolja fel, és ismerje hatásukat az emberi szervezetre. Az elvégzett tanulókísérleteket mutassa be; eközben használja szakszerűen a vegyszereket és a kísérleti eszközöket. Értelmezze az elvégzett vagy bemutatott kémiai reakciókat. Értelmezze az egyszerű szerves kémiai egyenleteket, és legyen képes ezek alapján szerves sztöchiometriai feladatok megoldására. Soroljon fel szerves vegyületekkel kapcsolatos környezeti problémákat, és említsen megoldási lehetőségeket ezekre. Ismerje a gazdasági fejlődés árnyoldalait, környezeti hatásait és a fenntartható fejlődés fogalmát és a személyes felelősséget a fenntarthatóság elérésében. Ismerje és tudja használni a legfontosabb laboratóriumi eszközöket.

11. évfolyam**Belépő tevékenységformák**

Az egyes témakörökben szereplő szerves anyagok megismerése közben használják, gyakorolják a tanulók a 9. évfolyam kerettantervében szereplő anyagszerkezeti és általános kémiai ismereteket, tevékenységeket, képességeket.

Új jelenségek önálló értelmezése a korábban észlelt és értelmezett jelenségek ismeretében.

Az elemek és szerves vegyületek fizikai és kémiai sajátságainak igazolása megfelelő kísérletekkel.

Összetettebb kérdések megválaszolására kísérletek tervezése és végzése csoportmunkában, illetve önállóan.

Előadás tartása a projektmunkában összegyűjtött és megszerkesztett információk alapján a kémiai szaknyelv szabatos használatával és az iskolában rendelkezésre álló audiovizuális eszközök alkalmazásával.

A mindennapi életben előforduló ártalmas szerves anyagok felsorolása; az élő rendszerekre és a környezetre gyakorolt hatásuk kifejtése; tájékozódás szakszerű használatukról a mellékelt tanácsok, utasítások alapján.

A globális és a közvetlen környezetünkben megjelenő helyi környezeti problémák okainak, következményeinek feltárása.

A helyzet elemzése és a lehetséges megoldási módok keresése során a különböző (nem csak természettudományi) tantárgyakban tanult ismeretek alkalmazása.

Információk szerzése (csoportmunka, projektmunka) és önálló vélemény kialakítása a vegyszerek egészségkárosító hatásairól, az embert és a természetet veszélyeztető anyagokról.

Az anyagszerkezeti ismeretek alkalmazása a szerves anyagok fizikai tulajdonságainak magyarázatára: összefüggés keresése a kristályrács típusa, a kristályban lévő kémiai részecskék szerkezete valamint az olvadáspont, és a forráspont, illetőleg az oldhatóság között.

Reakcióegyenletek szerkesztése, a folyamat lényegének felírása ionegyenlettel, a reakciók típusának felismerése.

Vizsgálat tervezése (pl. projektmunka) a háztartások szerves hulladéktermelésének mennyiségi, minőségi viszonyainak felmérése érdekében, a kapott adatok elemzése. Vizsgálat tervezése (projektmunka) a természetes vizek keménységével, szennyezettségével (pl. oxigénfogyasztás stb.) kapcsolatban.

A megfelelő indikátor megválasztása a sav-bázis titrálás során.

Ismeretlen szerves vegyületek azonosítása a kationok és anionok tanult reakciói alapján.

Témakörök	Tartalmak
Általános kémia (ismétlés, bővítés, elmélyítés, 70 óra)	<p>(* -gal jelöltük az emelt szintű érettségi követelményeit meghaladó tartalmakat) Az atom-, molekula- és halmazszerkezet rövid átmérlése. Az általános gáztörvény és alkalmazása a kémiai számításokban.</p> <p>Termokémia: reakcióhő meghatározása energiadiagram, illetve számítása különböző energiamennyiségek segítségével.</p> <p>Reakciókinetika (egyszerű mérésekkel).</p> <p>A kémiai egyensúly és eltolódása (egyszerű kémcsőkísérletek, összetettebb kémiai számítások, az általános gáztörvény alkalmazása). Sav-bázis egyensúlyok (erős és gyenge savak és bázisok vizes oldatainak pH-ja, hidrolízis, pufferek*); kémiai számítások a sav-bázis egyensúlyokkal kapcsolatban. Heterogén kémiai egyensúlyok, az oldhatósági szorzat.* Egyszerű számítások az oldhatósági szorzattal kapcsolatban.*</p> <p>Az elektrokémiai összefüggések ismétlése, bővítése, elmélyítése (a 9. osztályban kimaradt anyagrészek, redoxipotenciál*, Nernst-egyenlet*).</p> <p>Kémiai számítások: a Faraday-törvények és a Nernst-egyenlet* alkalmazása. A fémek korróziója és a korrózióvédelem elektrokémiai vonatkozásai.</p>
Szervetlen kémia: a fémek és vegyületeik (30 óra)	<p>Az alkálifémek- és az alkáliföldfémek, valamint fontosabb vegyületeik. A p-mező fémek: az alumínium, az ón és az ólom, valamint fontosabb vegyületeik. A d-mező fémek általános jellemzése. A vas csoport elemei, valamint fontosabb vegyületeik. A réz csoport elemei, valamint fontosabb vegyületeik. A cink csoport elemei valamint fontosabb vegyületeik. A króm* és a mangán (és vegyületeik) fontosabb tulajdonságai. A fémek előállításának típusai. Az alumíniumgyártás, a vas- és acélgyártás.</p>
A szervetlen kémia a hétköznapiakban; környezetkémia (8 óra) Laboratóriumi gyakorlatok (40 óra)	<p>Természetes vizek. Vízkeménység, vízlágyítás. Szennyvizek, szennyvíztisztítás. Nehézfém szennyezés. Fényképezés.</p> <p><i>Klasszikus kvantitatív analitikai meghatározások (15 óra)</i> Összetettebb sav-bázis titrálások (a sav-bázis egyensúlyokkal kapcsolatban tanultak alkalmazásával, pl. többértékű savak titrálása vagy több vegyület egymás melletti meghatározása).</p> <p><i>Egyszerű mérések (10 óra)</i> Egyszerű elektrokémiai rendszerek összeállítása és vizsgálata.</p> <p><i>Anyagismeret: a kvalitatív szervetlen kémia alapjai* (15 óra)</i> A kationok csoportosítása csapadékképző tulajdonságaik alapján: csapadék- és komplexképződési, valamint redoxi reakcióik vizsgálata. Az anionok csoportosítása – gázfejlődési, csapadékképzési és redoxi – reakcióik alapján. (Az ionegyenlet használatának elmélyítése.)</p>

A továbbhaladás feltételei

A természettudományos gondolkodás elemeinek alkalmazása a feladatok megoldása során. Ismereteinek összekapcsolása a mindennapokban tapasztalt jelenségekkel. Elemek, vegyületek tulajdonságainak, szerepének és jelentőségének felismerése a tanult vagy megadott információk alapján. Egyszerű kémiai kísérletek elvégzése és értelmezése. Egyszerű kémiai számítási feladatok megoldása. Az aktuálisan felmerülő, kémiai ismereteket is igénylő problémák lényegének megértése, egyszerűbb logikai összefüggések értelmezése. Az SI mértékrendszer és a kémiai jelölésrendszer szakszerű használata.

Grafikonok, táblázatok adatainak elemzése, értelmezése, szakszerű írásbeli és szóbeli szövegalkotás, -értelmezés. Az ismeretanyag belső összefüggéseinek, az egyes témakörök közötti kapcsolatok felismerése. A kémia tanult vizsgálati és következtetési módszereinek alkalmazása. Egyszerű kémiai kísérletek tervezése. Több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását igénylő, összetett kémiai számítási és elméleti feladatok, problémák megoldása. A mindennapi életet befolyásoló kémiai természetű jelenségek értelmezése. A környezetvédelemmel és a természetvédelemmel összefüggő problémák értelmezése. Ismerje és tudja szakszerűen használni a legfontosabb laboratóriumi eszközöket.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az egyes témakörökben szereplő szerves anyagok megismerése közben használják, gyakorolják a tanulók a 9. és a 11. évfolyam kerettantervében szereplő anyagszerkezeti és általános kémiai ismereteket, tevékenységeket, képességeket.

Új jelenségek önálló értelmezése a korábban észlelt és értelmezett jelenségek ismeretében.

Az elemek és szerves vegyületek fizikai és kémiai sajátosságainak igazolása megfelelő kísérletekkel.

Összetettebb kérdések megválaszolására kísérletek tervezése és végzése csoportmunkában, illetve önállóan.

Előadás tartása a projektmunkában összegyűjtött és megszerkesztett információk alapján a kémiai szaknyelv szabatos használatával és az iskolában rendelkezésre álló audiovizuális eszközök alkalmazásával.

A mindennapi életben előforduló ártalmas szerves anyagok felsorolása; az élő rendszerekre és a környezetre gyakorolt hatásuk kifejtése; tájékozódás szakszerű használatokról a mellékelt tanácsok, utasítások alapján.

A globális és a közvetlen környezetünkben megjelenő helyi környezeti problémák okainak, következményeinek feltárása.

A helyzet elemzése és a lehetséges megoldási módok keresése során a különböző (nem csak természettudományi) tantárgyakban tanult ismeretek alkalmazása.

Információk szerzése (csoportmunka, projektmunka) és önálló vélemény kialakítása a vegyszerek egészségkárosító hatásairól, az embert és a természetet veszélyeztető anyagokról.

Az anyagszerkezeti ismeretek alkalmazása a szerves anyagok fizikai tulajdonságainak magyarázatára: összefüggés keresése a kristályrács típusa, a kristályban lévő kémiai részecskék szerkezete valamint az olvadás- és a forráspont, illetőleg az oldhatóság között.

Vizsgálat tervezése (pl. projektmunka) a háztartások szerves hulladéktermelésének mennyiségi, minőségi viszonyainak felmérése érdekében, a kapott adatok elemzése. Vizsgálat tervezése (projektmunka) a természetes vizek keménységével, szennyezettségével (pl. oxigénfogyasztás stb.) kapcsolatban.

Az emelt szintű érettségi szóbeli elméleti és gyakorlati altételeinek önálló kidolgozása, a gyakorlati altételek elvégzése, a szóbeli altételek előadászerű prezentációja.

A laboratóriumi problémák versenyszintű megtervezése, megoldása.

Témakörök

Szerves kémia: a nemfémes elemek és vegyületeik (40 óra)

Tartalmak

(*-gal jelöltük az emelt szintű érettségi követelményeit meghaladó tartalmakat)

A hidrogén és fontosabb vegyületei (5 óra)

A halogénelemek (fluor, klór, bróm, jód) általános jellemzése (10 óra)

A klór laboratóriumi és ipari előállítás. A halogénvegyületek csoportosítása. A hidrogén-halogenidok összehasonlító jellemzése. A nátrium-klorid. A halogéntartalmú oxosavak és sóik néhány tulajdonsága.

Az oxigén és a kén tulajdonságai (10 óra)

Oxidok, peroxidok, hidroxidok. A víz és a hidrogén-peroxid. A fontosabb fém-oxidok és -hidroxidok.

A kén-hidrogén és a szulfidok. A kén oxidjai és oxosavai. A kénessav és sói. A kénsav és sói. Az ipari kénsavgyártás. A nátrium-tioszulfát.

A nitrogén és a foszfor általános jellemzése (10 óra)

Az ammónia és sói. A nitrogén-oxidok és a nitrogén oxosavai. A salétromsav és sói. Az ipari ammónia- és salétromsavgyártás.

A foszfor oxidjai és oxosavai. A foszforsav (ortofoszforsav) és sói.

A szén és a szilícium (5 óra)

Természetes és mesterséges szenek. A szén oxidjai. A szénsav és sói. Fontosabb szilíciumvegyületek (kvarc, kvasav, szilikonok stb.)

**A szeretlen kémia
a hétköznapiakban;
környezetkémia (8 óra)
Szerves kémia (30 óra)**

Levegőtisztosítás: ózonlyuk, savas esők, szmog, az üvegházhatás növekedése.
Víz- és talajszennyezés: műtrágyák, eutrofizáció.

A tanult szerves vegyületosztályok átvizsgálása.
Egyszerűbb preparatív gyakorlatok. *
Szerves analitikai gyakorlatok. *
A szerves kémiai reakciók mechanizmusai (gyökös, nukleofil és elektrofil mechanizmusok, irányító hatás).*

**Az érettségi nyilvános
kísérletei (30 óra)**

Az emelt szintű kémia érettségi nyilvános kísérleteinek elvégzése, a tapasztalatok értelmezése.

**Az érettségi téma-
köreinek átvizsgálása
(20 óra)**

Az elméleti témakörök ismétlése.

A továbbhaladás feltételei

A természettudományos gondolkodás elemeinek alkalmazása a feladatok megoldása során. Ismereteinek összekapcsolása a mindennapokban tapasztalt jelenségekkel. Elemek, vegyületek tulajdonságainak, szerepének és jelentőségének felismerése a tanult vagy megadott információk alapján. Egyszerű kémiai kísérletek elvégzése és értelmezése. Egyszerű kémiai számítási feladatok megoldása. Az aktuálisan felmerülő, kémiai ismereteket is igénylő problémák lényegének megértése, egyszerűbb logikai összefüggések értelmezése. Az SI mértérendszer és a kémiai jelölésrendszer szakszerű használata. Grafikonok, táblázatok adatainak elemzése, értelmezése, szakszerű írásbeli és szóbeli szöveggel, -értelmezés. Az ismeretanyag belső összefüggéseinek, az egyes témakörök közötti kapcsolatok felismerése. A kémia tanult vizsgálati és következtetési módszereinek alkalmazása. Egyszerű kémiai kísérletek tervezése. Több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását igénylő, összetett kémiai számítási és elméleti feladatok, problémák megoldása. A mindennapi életet befolyásoló kémiai természetű jelenségek értelmezése. A környezetvédelemmel és a természetvédelemmel összefüggő problémák értelmezése. Ismerje és tudja szakszerűen használni a legfontosabb laboratóriumi eszközöket. A továbbhaladás feltételeit diákonként differenciáltan kell meghatározni, a kémia érettségi választott szintjétől függően.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A kompetencia alapú oktatás velejárója olyan megváltozott oktatási szerkezet, melyben az egyéni és csoportos tanuláshoz, a projektekhez, a kooperatív technikákhoz, tevékenységközpontú oktatási módszerekhez egyaránt helye van. A bővülő eszközrendszerből következik, hogy az értékelés lehetőségei is nagymértékben kitágulnak. A hagyományos értékelési módok (dolgozat, felelet) mellett megjelenik a szóbeli értékelés, a csoport tanár általi értékelése és önértékelése. Az órán, illetve otthon önállóan végzett munka értékelésén túl lehetőség van a megszerzett készségek és képességek értékelésére. A kémiában a laboratóriumi munka értékelése is sokféleképpen történik: a reprodukálható mérések pontosságának értékelése mellett a különféle projektekhez tervezett vizsgálatok adatainak feldolgozását (a vizsgálathoz igazított táblázatok, grafikonok készítését) is értékelni kell, a tehetséggondozás során nagy jelentősége van a különféle versenyeken való részvételnek. Ezeket is be kell illeszteni a diákok értékelési rendszerébe. Az értékelés másik sajátja a jegyek háttérbe szorítása, de legalábbis a teljesítményeknek főként százalékban való kifejezése. Mivel az érettségi rendszer is alapvetően százalékokkal operál, így ezt az árnyaltabb skálázást javasoljuk, kiegészítve a személyre szabott, célirányosan fejlesztő szóbeli értékeléssel.

A kezdő évfolyamon a csoport egységessége tétele céljából szerepe lehet a felzárkóztatásnak, ennek a differenciált értékelésben is meg kell nyilvánulnia. A képzés középső szakaszában (10–11. évfolyam) egységesebbé válhat az értékelés. Elsősorban az utolsó évfolyamon az értékelést az érettségi választott szintjének megfelelően ismét differenciáltan kell folytatni.

A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom:

Kajtár Márton: Változatok négy elemre I–II. (Gondolat, 1984)

Náray-Szabó Gábor szerk.: Kémia (Akadémiai Kiadó, 2006)

Orosz György szerk.: Szerves kémiai praktikum (Nemzeti Tankönyvkiadó, 1998)

Barcza L.–Buvári Á.: A minőségi kémiai analízis alapjai (Medicina, 1997)

Burger Kálmán: A mennyiségi analízis alapjai: Kémiai és műszeres elemzés (Simmelweis, 1992)

Villányi Attila: Kémia összefoglaló középiskolásoknak (Műszaki Könyvkiadó, 2003)

Villányi Attila: Kémia a kétszintű érettségire (Kemavill Bt., 2003)

Berek L., Endrész Gy., Hobinka I., Maknics Gy., Nagy M., Várnagy K., Villányi A.:

Kémia feladatgyűjtemény a kétszintű érettségire (Kemavill Bt., 2004)

Villányi Attila: Ötösöm lesz kémiából – példatár és megoldások (Műszaki Könyvkiadó, 2003)

Maleczkiné Szeness Márta: Kémiai számítások – Kémiai gondolatok (Veszprémi Egyetem, 1995)

Rózsahegy M.–Wajand J.: 575 kísérlet a kémia tanításához (Tankönyvkiadó, 1991)

Inzelt György: Kalandozások a kémia múltjában és jelenében (Vince Kiadó, 2003)

Balázs Lóránt: A kémia története I–II. (Nemzeti Tankönyvkiadó 1996)

Berek László szerk.: Készség- és képességfejlesztő feladatok (OKI, 2007)

Középiskolai Kémiai Lapok

Természet Világa

Élet és Tudomány

4. számú melléklet a 34/2008. (XII. 12.) OKM rendelethez

KERETTANTERV A TANÓRÁN KÍVÜLI FOGLALKOZTATÁST – NAPKÖZIT, ISKOLAOTTHONT – IS MŰKÖDTETŐ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK – osztott és összevont osztályai – SZÁMÁRA

I. BEVEZETÉS

- *A gyermek fejlődésére figyelemmel lévő tartalom.*
- *Kompetencia-alapú, cselekvéses, differenciált, kooperatív, önálló tanulás, projekt-tanítás.*
- *Tartalmas, önálló választáson alapuló szabadidő.*
- *Sajátos nevelési szilkségletűket, különböző (szub)kulturákból jövőket befogadó iskola.*

1. A PROGRAM JELLEGE

Az első olyan kerettanterv, amely a *tanórai és a tanórán kívüli tevékenységeket egyaránt* felöleli. A műveltségterületek programja az általános iskola számára kifejlesztett kompetencialapú, igényes programokat ötvözi, a tanórán kívüli tevékenységeké az önálló tanulásra nevelés és a szabadidő-pedagógia hazai progresszív előzményeire épül.

A szövegértés-szövegalkotás, a matematika, az idegen nyelvek tanterve, valamint a szociális kompetencia fejlődését támogató program a sulinova/Educatio kht. által kifejlesztett, legalább 30 tanulócsoporthoz kipróbált, a kipróbálás tapasztalatai alapján korrigált program. A fizika, kémia, a földünk és környezetünk tanterve a pesthidegkúti, integrált nevelést folytató Gyermek Háza neveléstudományi munkája. A mozgás és testnevelés tantervét a Waldorf-iskolák akkreditált tantervéből vettük át –, mint olyan programot, amely a gyermekek fejlődési sajátosságaihoz megkülönböztetett figyelemmel alkalmazkodik.

A vizuális kultúra és mozgóképismeret, a dráma és tánc, az informatika, a természetismeret, a biológia, a társadalomismeret és a történelem tanításának programja, az összevont osztályokról szóló fejezet, valamint a tanórán kívüli foglalkoztatás teljes programja kerettantervünk számára készült. A különböző műhelyekben készült programok azért válhattak egyetlen kerettantervvé, mert legényegesebb sajátosságukban – abban, hogy tanuló- és tanulás-központúak – egységesek. Terminológiájukban különbözőzhetnek, fejlesztési céljaik, módszereik összehangoltak.

Legfőbb jellemzője, hogy a gyerekek közös és egyéni *fejlődési sajátosságaira* megkülönböztetett figyelmet fordít. A fejlődés legfontosabb állomásait bemutatva úgy nevezzük *horizontális tantervet* is tartalmaz, azaz megkísérli megragadni, hogy a fejlődés egy bizonyos állapotában hogyan támogathatjuk legeredményesebben a gyerek fejlődését.

A *tevékenységek arányait* tekintve tanórai keretekben a megszokottnál több időt fordít mozgásra és művészeti jellegű tevékenységekre – testnevelésre, énekzenére, vizuális kultúrára, drámajátékra –, a tanórán kívüli időben pedig lehetőséget nyújt e tevékenységek szabad folytatására.

Tekintettel van a tanulási nehézségekkel küzdő, a sajátos nevelési igényű és a különböző (szub)kulturából érkezők szükségleteire, azaz mindkét értelemben *integráló*, illetve befogadó (inkluzív) jellegű.

A *Nemzeti Alaptanterv kompetencia-rendszeréhez illeszkedik*, azt részkompetenciákkal tovább árnyalja, érvényességüket a tanórán kívüli foglalkoztatásra is kiterjeszti.

Különös gondot fordít a *szociális kompetencia*, ezen belül főként az éntudatosság, a felelősségteljes döntéshozás, a kommunikációs és szociális készségek fejlődésének támogatására, valamint arra, hogy a diákok képesek legyenek mások szempontjait, perspektíváját tekintetbe venni. Ennek eszközei elsősorban tanítás/tanulás módszerei, valamint a szabadidő-tevékenységek irányításának módszerei.

Megfelelő előkészületek után **önállóan, külön-külön is adaptálható**:

- tanórán kívüli foglalkoztatás egészének programja a műveltségterületek programja nélkül,
- bármely műveltségterületi tanterv,
- az alapozó program,
- a szociális kompetencia fejlődését támogató program.

A program valamennyi *olyan általános iskola számára alkalmas*,

- amelynek nevelőtestülete elkötelezte magát a gyerek fejlődésére építő pedagógiai mellett;
- amely árnyalt helyzetértékelés birtokában dönt a program egyes elemeinek vagy egészének alkalmazásáról.

2. HELYZETÉRTÉKELÉS

Legfőbb célja, hogy a nevelőtestület a tanórai és a tanórán kívüli nevelés aktuális helyzetének körültekintő elemzése alapján dönthesse el, hogy a kerettanterv (továbbiakban KT) egészét, illetve mely elemét milyen ütemben célszerű az iskolának alkalmaznia. A helyzetelemzés alapvető szempontja, hogy a nevelőtestület

- mely területen* kívánja megújítani tevékenységét, és
  - milyen mértékű az *innovációs hajlandóság és erő*, amely a testületben rendelkezésre áll.
- Amennyiben az iskola a *tanórán kívüli foglalkoztatást* kívánja megújítani, itt kell rendelkezésre álljanak az ékezés, tisztalkodás igényes megszervezéséhez, az önálló tanulás irányításához és a szabadidő-tevékenységek alkalmazásához szükséges személyi és tárgyi feltételek, illetve ezek megteremtésének reális lehetősége. (Minden esetben a személyi feltételek az elsődlegesek, ezek megléte – a tapasztalatok szerint – magával hozza a tárgyi feltételek megteremtését is.)

Az *alapozás* programját külön előkészület nélkül, az alkalmazás hajlandóságának birtokában, a gyakorlatok célját, módszereit, a foglalkozások lépéseit gondosan tanulmányozva adaptálhatjuk.

Ha egy-egy *műveltségterületen* folyó tanítás megújítása a cél, ehhez elsősorban a szövegértés-szövegalkotás, a matematika-, az angol/német nyelvtanítás, illetve a testnevelés tanterv alkalmazását ajánljuk. Ezek a KT azon részprogramjai, amelyek a műveltségterületen folyó tanítás korábbi értékeit megőrizve (lásd például a matematika tantervet) az adott területen gyökeresen megújíthatják az iskola tevékenységét. (Például a szövegértés-szövegalkotás, az idegen nyelvek, illetve a testnevelés tanításában.)

Két vagy több műveltségterület tantervét egy időben akkor ajánlott alkalmazni, ha a nevelőtestület az alkalmazott részprogramok valamelyikében korábban – a fejlesztésük, kipróbálásuk során – tapasztalatot szerzett.

3. ADAPTÁCIÓ

A helyzetelemzés birtokában célszerű meghatározni, hogy a KT *melyik elemét* melyik tanévben, *mely osztály(ok)ba*, *napközis csoport(ok)ba* vezetjük be, a bevezetés milyen *előkészületekkel* jár – pedagógusok felkészülése, szülők tájékoztatása, megfelelő tanulási környezet kialakítása –, az előkészületek melyik elemére mikor kerül sor, az egyes lépések megtételéért ki a felelős. (Azaz operacionalizálni szükséges az adaptáció egyes lépéseit.) Kívánatos megfogalmazni, hogy a bevezetés milyen nehézségeit lehet előre látni, áthidalásukhoz mire van szükség.

Az alapító okiratban szerepelnie kell, hogy az iskola befogadó (inkluzív), azaz sajátos nevelési igényű diákokat integráltan tanít.

A szervezeti és működési szabályzatban az osztályok/csoportok szervezésének tárgyalásánál tekintettel kell lenni a Köznevelési törvény irányelveire, amely meghatározza, hogy a sajátos nevelési igényű gyerekek hány főnek számíthatnak.

A pedagógiai programban fel kell tüntetni azokat a személyi és tárgyi feltételeket, amelyek megléte az inkluzív tanításhoz nélkülözhetetlen. A helyi tantervben szerepelnie kell a sajátos nevelési igényű gyerekek tanítására vonatkozó irányelveknek.

Valamennyi inkluzívan tanított/tanuló diák számára *egyéni fejlesztési* terv készül.

Ajánlás összevont osztályok számára. A kerettanterv összevont tanulócsoporthoz is alkalmas. Olyan intézményekben, ahol a tanulók létszáma évfolyamonként nem éri el a törvény által előírt átlagléttszámot, vagy a kiválasztott módszer – például a Montessori pedagógia – tudatosan épít a vegyes korcsoportra, lehetőség van összevont tanulócsoporthoz működtetésére. A törvény szerint összevonnak maximum három egymást követő évfolyamot lehet. Ha az iskolában az tanítás csak az első négy évfolyamon folyik, valamennyi évfolyam egybevonható.

Az összevont tanulócsoporthoz megteremtendő a személyre szabott bánásmód, az aktív tanulás, a differenciálás, a társas kompetenciák és a kulcskompetenciák fejlesztésének kedvező feltételrendszere.

- A vegyes életkorú csoportok hasonlóan a gyerekek *természetes szociális környezetéhez*, hiszen családjában, szabadidejében fiatalabb és idősebb gyerekek, felnőttek vesznek körül. (Az egy évfolyamból alkotott osztályokban gyakori a rivalizálás, a konkurencia harc, ami néha nyílt agresszióhoz is vezethet).

- Az egy évfolyamra járó gyerekekre is igaz, hogy eltérő tudással, képességekkel, kompetenciákkal rendelkeznek. Valójában a hagyományos, elsősorban frontális tanórákra épülő tanítási folyamat nem tudja az egyéni különbségeket, az eltérő szükségleteket figyelembe venni. Az összevont tanulócsoporthoz való tartozás lehetővé teszi, hogy tekintettel legyünk a különbségekre, megvalósítsuk a hátrányos helyzetű tanulók vagy/és a gyorsabban tanulók számára szabott fejlesztését.
- Az összevont tanulócsoporthoz való tartozás nem kívánatos közvetlen összehasonlításokat teszi. A gyerekek látják egymás munkáját, így anélkül, hogy szembesítenék őket azzal, hogy a többiekhez képest hol tartanak, pontosan érzik helyüket, tudásukat az osztályban. Sokszor a tanulási motiváció abból az örömből fakad, hogy végre azt a témát dolgozhatják fel, azt az eszközt használhatják, mellyel előző évben a nagyobbak dolgoztak.

Az életkori integráció a *szociális kompetenciák* fejlesztésére is nagy hatással van. Ebben a csoportban minden szerepet ki lehet próbálni (kicsi-nagy, segített-segítő stb.).

- Az *együttélés szabályainak* kialakítás is könnyebben megy. Az új gyerekek egy működő, múlttal és kipróbált szabályokkal rendelkező közösségbe lépnek. A szabályokat a nagyobb gyerekektől is tanulják, másolják.
- A vegyes életkorú csoportban el is lehet „bújni”. Ez azoknak a gyerekeknek jó, akik valamért lassabban haladnak, mint a többi. Itt presztízsvesztés nélkül lehet tovább érni, gyakorolni.
- Pedagógiaiilag nagyon hasznos lehetőség az *egymástól tanulás*. A diákok megtapasztalhatják, hogy a tudás nem csak a pedagógustól kapható. Az a diák, aki tanít, tudásának elmélyítésén túl szociális kompetenciájának fejlesztésén is munkálkodik.
- Fenntartói szempontból az összevont tanulócsoporthoz kevesebb tantermet, kisebb pedagógus-óraszámot, azaz kevesebb költséget jelent.

A működtetés feltételei Az eredményes tanulás feltételeinek megteremtéséhez szükség van a tanítási-tanulási folyamat elején időszakra a tanulók képességeinek, érdeklődésének feltekerésére, a tanulási és szociális szokások, szabályok megtanítására. (Iskolába lépéskor, hátrányos helyzetű tanulók integrálása, képesség-kibontakoztató felkészítés stb. esetén ez az időszak 6-8 hét is lehet.)

- Ahhoz, hogy megvalósítható legyen a differenciált tanulás szervezése, először ismernünk kell a csoportba járó tanulókat. A tanulás sikerességéhez szükséges pszichikus funkciók, képességek, készségek, kompetenciák, érdeklődés feltárásához kidolgozott, tudatos megfigyelés, felmérés szükséges. Egymás megismerése, a tanulási, szociális szabályok megalkotása és megvalósítása itt különösen fontos. Az együttélési szabályoknál sokat segíthet, ha közösen alkotják meg az érintettek (tanár és diákok). A tanulási folyamat tanulói tevékenységeit lépésről lépésre el kell sajátítania a tanulóknak. A tanórák foglalkozások közös és osztott órák formájában valósíthatóak meg. Az osztott órák szerveződhetnek tudásszint szerint.
- Szerencsés, ha a pedagógus hosszabb ciklusokban, nagyobb tanítási egységekben *tervezi meg* a tanítási-tanulási folyamatot. Ez átfogóbb, holisztikusabb szemléletet tükröz, segítheti a tudáselemek közötti összefüggések megtalálását.

- A kötelező és választható tanórai foglalkozások időbeosztását nem a hagyományos 45 perces órákban érdemes megszervezni, hanem nagyobb időegységekben, blokkosítva például 90 percben. Iskolaotthonos csoportokban az optimális tanulói terhelés is megvalósítható úgy, ha a tanórai és tanórán kívüli tevékenységeket egyenlőbben oszadjuk el a tanítási nap folyamán.
- A tanulási folyamat megszervezésében, a munkaformák, módszerek kiválasztásánál előnyben kell részesíteni az egyéni, páros és csoportmunka formáit. A tanulók eltérő tudásához, fejlettségéhez, valós szükségletéhez, érdeklődésükhöz, aktivitásukhoz leginkább alkalmazkodó munkaformák, módszerek ajánlottak. Ilyen például a differenciált rétegmunka, kooperatív és az egyéni feladatmegoldás, projekt, témahét.
- A tanulási folyamatot érdemes úgy megtervezni, hogy a megtanulandó új ismeret, fejlesztendő kompetencia többféle tevékenységen keresztül, különböző szinten legyen elsajátítható. Ezt támogatja, ha a kötelező és szabadon választott tanórai tevékenységekhez tartalmilag kapcsolódódnak tanórán kívüli tevékenységek is.
- Az azonos időkeretben sorra kerülő tananyagok, tevékenységek sokféleképpen lehetnek. Vannak olyanok, amelyek közös indítás után fejlettségi szintek szerint differenciálhatók. Ilyen lehet például a beszédfejlesztés, mesefeldolgozás. A matematika témakörei közül ilyenek például a becslés, a mérés, a valószínűségi játékok válogatások, mennyiségi következtetések. A különböző tantárgyak között is teremthetünk kapcsolatot. A szövegértés-szövegalkotáshoz kapcsolódhatnak természet- és társadalomismeret feladatok, a matematikához informatika stb. Adhatunk azonos időre egyeseknek önálló kutatási feladatot, mások segítségével, de önállóan dolgoznak, miközben néhányan csoportszintű foglalkozáson vesznek részt. dolgoznak
- A tanulóknak ismerniük kell tanulási stratégiákat, módszereket. Ezeket először meg kell ismerniük, majd gyakorlással sajátítják el.
- Az összevont tanulócsoporthoz folyó tanulás elengedhetetlen feltétele, hogy a tanulók ismerjék az önálló tanulás, azaz önálló választás, az önálló feladatvégzés és az önellenőrzés technikáit. Ennek elsajátítását az iskolába lépéskor el kell kezdeni. A tanulási folyamatban fontos az önértékelés és a formatív értékelés szerepének növelése, a szummatív értékeléssel szemben.

Mely évfolyamok vonhatók össze? Az életkori sajátosságok és szükségletek befolyásolják, hogy mely évfolyamokat vonjuk össze. A szociális szempontból az összevont tanulócsoporthoz életkori megoszlása akkor jó, ha arányosan képviselteti magát benne minden korosztály. Ha kevés, vagy ha nincs kortárs a csoportban, előfordulhat az elmagányosodás.

1. Ott, ahol az intézményben négy évfolyam működik, és kevés a gyermek működtethető, a négy osztály egyben. Ez azonban életkori sajátosságokat, igényeket tekintve nagy eltérést jelent, így nem ez a legkedvezőbb változat. Három évfolyamot, az 1-3. és 4-6. évfolyamot a legkedvezőbb összevonni. Az első három év összevonása jó választás, a gyerekek fejlesztőleg hatnak egymásra. A 4-6. évfolyam összevonása is jól működik, de itt már az eltérő életkori sajátosságok (kamaszkodás) vegyes hatásokat váltanak ki (a gyerekek például előbb kezdenek kamaszkodni). A 7., 8. évfolyam összevonható vagy szétválasztható évfolyam szerinti osztályokra. Felső tagozaton csak nagyon indokolt esetben, jól felkészült, innovatív pedagógus-team esetén javasolt.

2. Az összevonás megvalósítható úgy is, hogy 1., 2-3., 4. évfolyamot működtetünk, csak a 2-3. évfolyamot összevonva. Ennek indoka lehet, hogy az 1. évfolyamot kiemelt évnek tekintjük, ahol nagy hangsúlyt kap az óvoda-iskola átmenet segítése, a hátránykompenzáció, az esélyegyenlőség növelése, az iskolai tanulási technikák sikeres elsajátítása. A 4. osztály a felső tagozatos szakrendszerű oktatásra történő felkészítés éve lehet.
3. Lehetőség van az 1-2., 3-4. évfolyam összevonására is. A szociális szempontok érvényesülését azonban ez is támogatja, inspirálólag hathatnak egymásra a gyerekek.

Az összevont osztály létszáma Az összevont tanulócsoporthoz ideális létszáma 15-22 között mozog. A túl kicsi létszám a társas kapcsolatok alakulását nehezíti, a túl nagy az egyéni bánásmód alkalmazását teszi kérdéssé. Fontos, hogy az évfolyamok azonos arányban képviseljék magukat és jó, ha a nemek közti megoszlás is arányos.

Az összevont tanulócsoporthoz alkalmas az *integrációra*, ha annak személyi feltételei biztosítottak az intézményben. Az integrált tanulók javasolt százalékos arányát különösen fontos itt megtartani!

Milyen intézményeknek ajánljuk? Különösen a hátrányos helyzetű kis települések kisiskoláinak ajánljuk, amelyekben kicsi a gyereklétszám, illetve fontos a hátrányos helyzetű tanulókkal való egyéni törődés. Az iskolaotthonos összevont tanulócsoporthoz a személyiség- és képességfejlesztés optimális megvalósítási kerete lehet.

4. AZ EGÉSZNAPOS FOGLALKOZTATÁS KÖRNYEZETE

Különösen fontos a *biológiai szükségletek* kielégítését szolgáló helyiségek – mosdók, ebédlő – higiénikus, izléses állapotba, illetve ilyené alakítása.

A *tanórai* foglalkoztatáshoz elengedhetetlen a csoportmunkához is *átrendezhető bútorzat*, a *cselekvéses tanuláshoz* szükséges eszközök, anyagok megléte műveltségterületenként, az azonos osztályban, azonos műveltségterületen a gondolkodás különböző szintjein lévő diákok *differentiált foglalkoztatásához* nélkülözhetetlen eszközök jelenléte, az iskolába befogadott *sajátos nevelési igényű* diákok szükségletei szerint kialakított épület és eszközpark.

Az önálló tanulás *tanórán kívüli* tanulásához szükséges a kézikönyvek, valamennyi egéssznapos foglalkoztatásban részt vevő diák tanszereinek hétközbeni iskolában tartásához megfelelő polc-, illetve fiókrendszer. Az udvari és termi szabadidő-tevékenységekhez szükséges játszóudvar, sportpálya, anyag, eszköz, játékszer, valamint megfelelő tárolásuk.

Célszerű – az anyagi lehetőségek figyelembevételével – a megfelelő környezet kialakításának lépéseit tartalmazó *fejlesztési tervet* készíteni.

5. MÓDSZERTANI ALAPELVEK

Valamennyi műveltségterületen és a tanórán kívüli tevékenységek irányításában egyaránt a *cselekvéses, differenciált, kooperatív*, témaköröket, problémákat egyben láttatni kívánó, projektjellegű tevékenységszervezés gyakorlatra érvényesül.

A szabadidő-tevékenységeket a pedagógus vagy a diákok kezdeményezik, a kezdeményezett tevékenységek közül a diákok választanak.

6. ÉRTÉKELÉS

A tanítási-tanulási folyamat során fejlesztő, kompetencia orientált teljesítmény-visszajelzésre van szükség, mely magára a folyamatra koncentrált, a „mit tud már” megközelítésből ad visszajelzéseket, s az egyéni tanulói szükségletekhez való alkalmazkodás, az egyéni előrehaladás elemzése jellemzi. Az önmagához viszonyított, kritériumra irányuló értékelés hatékonyabb, mint a társakhoz, vagy valamilyen átlaghoz viszonyított értékelés. A kérdéseknek azt kell felfedezniük, amit a diák tud vagy tudni képes.

A *diagnosztikus értékelés*, egy nagyobb tematikus egység tanítása előtt, helyzetfeltárása, helyzetértékelésre alkalmazható. A hatékony továbblépés, továbbhaladás céljából, ismernünk kell a tanulók előzetes tudását, képességeik fejlettségének aktuális állapotát.

A *formatív, a folyamatot fejlesztő értékelés* célja az elemző támogatás. Ezzel tárhatók fel a tanulási hibák, nehézségek. A fejlesztő értékelés folyamatos beépítése a tanítási-tanulási folyamatba lehetővé teszi a nem megfelelő tanulási eredmények gyors korrekcióját, a tanulási deficitek kiküszöbölését, a tanulási feltételek optimalizálását. Soha nem statikus állapotról adunk visszajelzést, hanem a tanuló pillanatnyi teljesítményét a fejlődés perspektívájában helyezzük el. A tudáselemeket vizsgáljuk, nem feladatunk a nagyobb tartalmi egységek tudásszintjének elemzése vagy minősítése.

A *szummatív értékelés* minősít. Azt próbálja megmutatni, hogy milyen mértékben tett eleget a tanuló a tantervi, tanulási követelményeknek. (A pontokkal vagy más szimbólumokkal való értékelés minden esetben minősítő jellegű.)

Az ellenőrző-értékelő tevékenység meghatározza, hogy a tanulási motívumok hogyan fejlődnek a diákokban. A leghatékonyabban akkor alakul a motiváció, ha a tanítási légkör lehetővé teszi, hogy a gyerekek saját teljesítményüket elemezzék, ellenőrizzék és értékeljék. Ilyen légkörben harmonikusan fejlődik ki a *tanulók önellenőrző, önértékelő képessége*, mely az önálló és tartós ismeretszerzés feltétele.

Az első lépés, hogy, hogy a diákok képesek legyenek ellenőrizni elvégzett feladataikat. Az ellenőrzés, egy külső etalonhoz való viszonyítás, ad jelzést a tanulónak arról, hogy mennyire tudta sikeresen megoldani a választott/rábizott feladatot. Az *önellenőrzést az önértékelés* követi, amelyhez a pedagógus segítő szempontokat, kérdéseket fogalmazhat meg, ezek mentén elemezheti a diák saját munkáját, munkához való viszonyát.

1993. óta törvény ad lehetőséget arra, hogy az osztályzástól eltérő módon adhassunk visszajelzést a tanulók teljesítményéről. A törvény a szöveges értékelés lehetőségét 1-4. osztály félévéig kötelezővé tette; később alkalmazhatjuk együtt az osztályzattal. A *szöveges* – szóbeli vagy írásbeli – *értékelés* akkor hatékony, ha rendszeres, ha kapcsolódik az előre meghatározott követelményekhez, és ha a diák számára érthető módon konkrét segítséget ad a fejlődéshez. Az értékelés mindig a konkrét munkára és nem a tanuló személyiségére kell vonatkozzon.

A tanórán kívüli tevékenységek értékelésének megközelítése részben eltér a tanórai tanuló-értékeléstől. Nem a gyerekek tanulmányi teljesítményét értékeljük, hanem egyéni fejlődését, szociális magatartását, a csoport munkáját stb. Az áttekintésben, értékelésben, értékelésben a pedagóguson kívül a tanulók is aktívan részt vesznek. A következő tanítási napra való felkészülést szolgáló *önálló tanulás ideje* alatt a tanár valamennyi gyermek feladatainak mennyiségi ellenőrzéséért, és naponta megtervezetten néhány gyermek munkájának minőségi ellenőrzéséért felel. Azok a gyerekek, akik önállóan képesek erre, mentesüljenek az ellenőrzés alól teljesen, vagy azokból a tárgyakból, melyekre önállóan és megbízhatóan felkészülnek. A szabadidő-tevékenységeket, azok színvonalát, minőségét „iskolás módon” nem értékeljük. Egyszerűen csak megelégedésünket, örömmünket fejezzük ki, ha valami sikerült és megértjük, ha nem.

7. IDŐKERET ÉS ILLESZKEDÉSEK

Az egyes műveltségterületekre/tantárgyakra fordítandó idő javasolt kereteit az óraterv és a tanórán kívüli tevékenységek időarányait tükröző táblázat tartalmazza.

Amennyiben az iskola nem a program egészét, hanem annak egyes elemeit alkalmazza, kívánatos átgondolni az iskola teljes tevékenységrendszerének időkereteit ahhoz, hogy az alkalmazandó program-elemhez szükséges idő rendelkezésre álljon.

II. HORIZONTÁLIS TANTERV

A horizontális tanterv azt kívánja elősegíteni, hogy amint egy fennsiklon – esetleg körbe is fordulva – szemügyre vesszük, amit látóhatárunk, a horizont látni enged, úgy időről időre tekintsük át, fontoljuk meg, hogy a fejlődésének bizonyos állomására érkezett gyerekek mire van szükségük, mire érzékeny, mi érdekli, és vele való kapcsolatunkat, tanulásának irányítását ehhez igazítsuk.

A horizontális tantervben azt írjuk le, hogy az egyes korcsoportok *fejlődési sajátosságaihoz* hogyan illeszkednek a következők:

- milyen *kapcsolatban* vagyunk a gyerekekkel;
  - *mit* tanítunk, iskolai szabadidejükben mit kezdeményezünk nekik;
  - évi, heti, napi tanórai és tanórán kívüli tevékenységeiket *hogyan* szervezzük meg.
- Mindezeknek tudatos tervezése minden gyerek, az ébrenléti idejük javát iskolai környezetben tölthők számára pedig különösen fontos.

ELŐZMÉNYEK

Ahhoz, hogy az iskoláskor jellegzetességeit érdemben értelmezni tudjuk, legalább címszavakban fel kell idéznünk az óvodáskor társas és megismerő (kognitív) sajátosságainak fejlődését.
A gyerek iskolás kora előtt *azonosul* a szeretett személyekkel, az általuk megjelenített szociális normák megalapozzák első ítéleteit arról, hogy mi a jó és a rossz.

Ezért fontos minél mélyebben ismernünk azt a szubkultúrát – különösen a mélyszegénységben, a dúsgazdagon és a hagyományörző roma családokban élők esetében –, amelyből a gyerekek érkeznek.

A viselkedési normák *belsővé válnak*, ezzel lehetőség nyílik arra, hogy a gyerekek megtanuljanak uralkodni saját késztetéseiken; képesek legyenek érzelmeiket, mozgásukat, választásait ellenőrizni, elkezdjenek képesek lenni *önkontrollra*.
Az óvodáskor vége táján értik meg teljesen, hogy az ember neme állandó jellemzője: kialakul *nemi identitásuk*. Négyéves koruk körül kezd kialakulni *etnikai identitásuk*. Bórszínükhöz és etnikumukhoz való viszonyuk erősen függ attól, hogy a környezet, amelyben élnek, milyen képet alkot az ő csoportjukról, mint egészről.

Ezért van jelentősége annak, hogy az osztálytanító, a szaktanár saját és tanítványai esetleges előítéleteit kontrollálja, ettől a kontrolltól is függ, hogy kisebbség(ek)hez tartozó tanítványainak énképe, autonóm erkölce hogyan alakul.

A másokat bántás és a másoknak nyújtandó segítség képessége – az *agresszió* és a *proszociális viselkedés* – komolyabb szerepe hároméves kor táján kezdődik. Mindkettő fejlődése döntően a környezet hatásától függ, mindkettő döntően alakítja a gyerek éntudatát és egész személyiségét.

Ezért fontos, hogy a nevelő-gyerekek kapcsolatban ne legyen jelen az agresszió,

- a proszociális viselkedés – például az együttműködés – tanítása az iskola tevékenységrendszerének része legyen.

Ekkor tudhatja a pedagógus kezelni a gyerekek közötti és a feléje irányuló, gyerekektől származó agressziót.

1-2. ÉVFOLYAM

6-8 ÉVESEK

A mindent megtapasztalni akaró gyerekek

Fejlődési jellegzetességek. Az új fejlődési szakasz kezdetét biológiai szempontból a fogváltás jelzi. A felnőttek a világ minden táján új szociális kategóriába sorolják a 6-7 éveseket és azt várják tőlük, hogy szokatlan, gyakran feszültségelteli helyzetekben álljanak helyt, bizonyos fokú önkontrollra legyenek képesek. A kortársak között töltött idő folyamatos növekedése – a versengések spontán feletérődésével, az együttműködést igénylő helyzetekben áttét sikerek és kudarcok, a külső visszajelzések hatására – a gyerek *önértékelése* átfőmálódik.

A megismerési folyamatok – az észlelés, a figyelem, az emlékezet, a képzelet és a gondolkodás – jelentős változáson esnek át.

Gondolkodásukat konkrét műveleti gondolkodásnak nevezzük, mert a tárgyak, események *jelentéltében* tudják a tárgyakat, cselekvéseket fejben összerakni, szétválasztani, sorba rendezni

A gyerekek hosszabb ideig képesek *szándékos figyelemre*, de még mindig *könnyebben tud valamit átélti*, mint figyelmét szándékosan a feladatra összpontosítani. Megnö az egy időben *emlékezetben* tartható információk mennyisége, ezeket gyorsabban tudja elraktározni és előhívni.

Idegrendszerének működését az agy kéregalatti területei, az *érzelmi-indulati élet központja uralja*.

Céltűzések. A szokatlan, feszültségelteli helyzetet jelentő iskolában az ébrenléti idejének javát itt töltő gyerek számára a tevékenység és a pihenés (esetleg alvás) megfelelő arányát, otthonos, *biztonságos légkört* kell létrehozni. Biztonságot elsősorban az a tény jelent, hogy az *osztálytanító állandó*, legalább négy, esetleg hat évig vezet az osztályt, a gyerekek között pedig sikerül *kedvező társas légkört* kialakítani és fenntartani. Képes arra, hogy megérő, figyelmes, elfogadó legyen, figyelembe tudja venni, kezelni legyen képes egyéni problémákat is.

A mozgás, a hallás és a látás – ebben a sorrendben – a legkorábban (már a méhen belüli életben, illetve rögtön megszületése után) működő képessége a gyerekeknek, belső képeit pedig elsősorban nem szavakban, hanem színekkel, formákban fogalmazza meg. Ezért fontos, hogy az *első évektől az iskola mozgáson, éneken, rajzon-festésen keresztül szólítsa meg*, nemcsak ezeknek a tantárgyaknak az óráin, hanem az írás-olvasás, számolás tanulásában, ezek eszközeként is.

A *mozgásnevelés* azt segíti, hogy a gyerekek irányítani tudja a testét, gondolatait, érzéseit mozgással (is) ki tudja fejezni. Az *éneklő*, hangszeren játszó, éneket, zenét hallgató gyerekek dallamot, rítmust, harmóniát hoz létre, él át. A *színeket*, majd mesék, történetek hangulatát, később alakokat festő, egész testtel végzett mozgásait rajzzal *formákban* megjelenítő gyerekek érzésekre, hangulatokra, mozgásokra figyel, ezeket ábrázolja. Mindez elengedhetetlen ahhoz, hogy az írás-olvasás-számolás kívánta absztrakcióhoz eljusson.

Azért is nélkülözhetetlen, hogy ezekre a tevékenységekre/tantárgyakra koncentráljunk, mert a tanító, a tanítás szemponja is ezt kívánja. A pedagógiai praxist, a gyerekekkel való együttélést, kibontakozásának támogatását nem a pedagógiaielmélet gyakorlatának, hanem *művészetközeli tevékenységeknek* tekintjük. A tanító személyiségének azokat az erőit, képességeit – a megérzést, a ráérzést (az intuíción), a rögtönzést (az improvizációt) – amelyek a rutínból kiemelik –, éppen a mozgás és a művészeti tevékenységek mozgósítják. A tapasztalatok feldolgozásában kitüntetett jelentősége van a szerepjátéknak, amely ennek az életkor jellemző tevékenysége.

3-4. ÉVFOLYAM

8-10 ÉVESEK

A felfedező gyerek

Fejlődési jellegzetességek. 9-10 éves koruk körül a gyerekek társas életük és mentális képességeik változását megalapozó jelentős biológiai változáson mennek keresztül. Általában nagyobbak, erősebbek és összerendezettebbek lesznek, nagy egyéni eltérésekkel. Az *agykéreg* hozzátétőlegesen eléri a felnőtt méretet. A homlokleány hirtelen megnövekszik, magasabb szinten képes összehangolni a többi agyi központ tevékenységét, ez képessé teszi őket arra, hogy figyelmüket irányítsák, világos terveket alkossanak, és önmagukra reflektáljanak. A szív megnő, nagyobb mennyiségű vér áramoltatására képes, véglegessé válik a belégzés és a pulzálás ritmusa: egy belégzés alatt négyet dobban a szív. Ez a fejlődési szakasz néhány gyereknél fáradékonyságot, fejfájást, szédülést, étvágytalanságot, esetleg alvászavart idéz elő.

Erősödik realitás érzékük, növekszik, áttekinthető, absztraháló, analízáló-szintetizáló képességük.

Érzelmi életük is megváltozik. A kisgyerekkori „álomszerű” lét megszűnik. Az *ön tudatra* ébredést, a külső és a belső világ szétválását gyakran egyedüllétként élik át, kritikai érzékük fejlődik. *Játékaik* a szerepjátékokból szabályjátékká válik.

Fontossá válik a felnőtt minta követése helyett a kortárs minta követése. Kortársak lesznek a referencia személyek.

Ennek az időszaknak a végére a kisgyermekkorból való átmenet befejeződik, a pubertás még nem kezdődik el. Ekkora esik az az életkori szakasz is, amelyet a gyerekkor „szívének” is neveznek: az egészségesen fejlődő gyerek magabiztossá válik, tele lesz életerővel, ez az életerő a *világ iránti kíváncsiságban* is megnyilvánul.

Célkitűzések. A napi 7-10 órát iskolában töltő gyerek számára a nagy egyéni eltérésekkel bekövetkező biológiai változások idején lehetőleg egyéni szükségleteinek megfelelően elegendő szabad levegőn való mozgást, illetve pihenést fontos biztosítanunk. Erősödő kritikai érzékét természetesként fogadjuk, egyedüllétében támogatást kínálunk, a világ iránti kíváncsiságát, felfedezővágyát például a természettudományos tárgyakban elégítjük ki; térképrajzolással a térben való tájékozódását, biztonságérzetének erősödését támogatjuk.

5-6. ÉVFOLYAM

10-12 ÉVESEK

Fejlődési jellegzetességek. A gyerekek ebben az életkorban – a maguk lehetőségein belül – koordinált, kiegyensúlyozott, harmonikus, könnyed *mozgásra* tesznek szert. *Ön tudatuk*, akaratuk megerősödik, *kortárs kapcsolataik* lényegessé válnak a számukra, az osztályban élénk csoportdinamika zajlik. *Gondolkodásukban* még mindig lényegesek a képi elemek, de képesek érzésektől mentes, tényszerű fogalmakat alkotni. *Emlékezőképességük* jelentősen

fejlődik, ez lehetővé teszi, hogy a múltba és a jövőbe is tekintsenek, időérzékük kialakul. Azonosulni tudnak munkáikkal, energiát fordítanak arra, hogy tökéletesítsék, díszítsék azokat.

11 éves kor táján a harmónia átmenetileg elvész. Szemben a 6-7 éves kor egyetemes jellegével, ez az időszak nem tekinthető valamennyi emberi kultúrában érvényes, lényeges vonásaiban azonos szakasznak. Az időszak elején még tart a kiegyensúlyozott gyerekkor; a fejlett ipari társadalmakban 11-12 éves kor körül a korai serdülőkor, a prepubertás kezdődik. Végtagjaik meghosszabbodnak, mozgásuk szögletessé válik. Leiki fejlődésüket leginkább az állandó változás jellemzi. A tízenkétévesek olyasmint élnek át, amit a gyerekkor elmúlásaként, az egyén születéseként írhatunk le.

Céltűzések. Növekvő érdeklődésük a *társas kapcsolatok* iránt jó alapot teremt arra, hogy felelősséget érezzenek saját osztályközösségük iránt. *Gondolkodásukat* fontos az oksági kapcsolatok felé irányítani. A gyerekekben tudatossá kell tenni az előlények és a környezet egymásra hatását (mint oksági kapcsolatok láncolatát is), erre a botanika a legalkalmasabb. Kritikai képességeiket a természettudományos megfigyelésekben kamatoztathatjuk.

Különös hangsúllyal jelenhet meg a görög műveltségismerény, amelyben a szépség legalább olyan fontos értéknek számít, mint a tudás. Emlékezetük fejlődését memoriterekkel (vers és próza), idegen szavakkal, földrajzi területek vizuális felidézésével segíthetjük. Fontos segítenünk őket *egyéni* tanulási szokásaik kialakításában, egyre nagyobb hangsúlyt kell kapjon *önállóságuk*, saját választásuk szabadidejük alakításában.

7-8. ÉVFOLYAM

12-15 ÉVESEK

Fejlődési jellegzetességek. A *biológiai* változások ebben a szakaszban mindenkinél elkezdődnek (például fiúknál a mutálás, lányoknál a menstruáció), testük az eddigiekhez képest, esetleg elnehezül. Egyre határozottabb szerepet kapnak a biológiai változások, amelyek a szexuális identitást és képességet teremtik meg. A fizikai változások általában megelőzik a *leiki fejlődést*. Az életszakasz két fő jellemzője a külső aktivitás és a forrongó, dinamikus lelkiállapot. Megérzik az egyedüllét ízét, vágyanak is rá, de az egyedüllétet sokszor szorongás, bizonytalanság, zavar is kíséri.

A *kortárskapcsolatok* jellemző formája az azonos neműek barátsága, amely közös tevékenységek köré szerveződik. A lányok idejüket és energiájukat nagy részét arra fordítják, hogy összetartó kis csoportokban beszéljék meg érzelmüket szinte minden érzelmi és szociális eseményt. A fiúk látszólag lemaradnak a lányokhoz képest az érzelmi érettség és a szociális viselkedés terén, kevésbé kommunikatívak, néha nyersekek és morogvák, kritikai érzékük éles. Az életszakasz vége felé a fiúk és a lányok egyaránt új tekintélyeket, szerepmintákat keresnek maguknak.

Céltűzések. A tanároknak új perspektívát kell nyitniuk a kamaszok számára, különösen fontos az, hogy érdeklődésüket a világ felé terejjék. Arra kell indítani őket, hogy kezdeményezzenek, értékeljék maguk és mások logikus kérdésfeltevéseit.

Ösztönözni kell őket arra, hogy kérdőjelezzék meg azokat a nézeteket és viselkedésformákat, amelyeket tekintélyi alapon elfogadtak, segíteni kell őket abban, hogyan alakíthatják ki saját szempontjaikat, nézeteiket, egyúttal elfogadva, hogy mások másként látják a világot, eltérőek a nézeteik, szokásaik.

Fontos arra törekedni, hogy a diákok magukat, mint világpolgárt és mint egyetlen, megismételhetetlen individuumot lássák és fogadják el.

A tanárok szembe kell néznie a diákok egyéni, a sajátjától eltérő véleményével.

A 8. évfolyam legfontosabb feladata az éves önálló munka elkészítése, minden diák választ magának egy témát, amellyel – támogató tanár segítségével – egész évben foglalkozik és elmélyedésének eredményét a tanév végén valamilyen produktumban be is mutatja.

III. A SZOCIÁLIS KOMPETENCIA FEJLŐDÉSÉNEK TÁMOGATÁSÁT

SZOLGÁLÓ PROGRAM

1. Bevezetés

A következő programok a személyes kompetenciák – az önismeret, önkontroll – és a társas kapcsolatok (a szociális kompetenciák) fejlődését szolgálják. Jól használhatók a magyar nyelv és irodalom, az ének-zene, a vizuális kultúra, a természetismeret és a matematika tantárgyak tanóráinak keretében, valamint tanórákon kívüli keretben – napközis, iskolaotthonos, klub- vagy szakköri foglalkozások részeként.

Az alábbi felhasználási módokat ajánljuk a program iskolai alkalmazásához:

1. változat

Az *önismeret* és az *önkontroll* tanulása egymásra épülő tevékenységrendszerrel, külön erre a célra biztosított órakeretben. Itt az önismeret és az önkontroll fejlesztése az elsődleges cél.

2. változat

Az önismeretet, önkontrollt erősítő modulok feldolgozása tanórán kívüli keretekben. Ez esetben a különféle *tartalmak feldolgozása* áll a gyerekek végzett munka középpontjában, amit kapcsolódó elemként kísér az együttműködés formáinak, valamint az önismeretnek és az önkontrollnak a megtanulása.

3. változat

A személyes és szociális kompetenciák *képességfókuszonkénti* fejlesztése, amelynek során az iskola az egyes részkompetenciák szerint válogat a modulok között, s ezeket tanórái, illetve tanórán kívüli keretekben dolgozza fel. Ez esetben a hangsúly a kiválasztott részkompetenciák fejlődésének a támogatására esik.

Az iskola, illetve az egyes osztályok diákjait jellemző személyes és szociális kompetenciák állapotából, társas magatartásuk aktuális nehézségeiből kiindulva, azokra is reflektálva célszerű eldönteni, hogy az ajánlott változatok közül éppen melyiket lenne érdemes választania az iskolának, illetve az egyes tanulói csoportoknak.

2. Helyzetértékelés

Ahhoz, hogy különböző életkorú diákok és csoportjaik számára megtervezhessük a személyes és a szociális kompetenciafejlesztés céljait, a fejlesztés tartalmát és módszerét, s a folyamat eredményes legyen, mindig szükség van az aktuális helyzet körültekintő előzetes elemzésére. Ennek során lényegében azoknak a tényezőknak az állapotát, feltételezhető hatásait vizsgáljuk meg, amelyek befolyásolják e kompetenciák alakulását.

A helyzetértékelés alapját a szociális kompetenciák alakulását befolyásoló tényezők megismerése és elemzése adja. Ennek során fontos, hogy képet kapjunk a *családról*, mint a gyerekek mikro-környezetéről, amely döntő mértékben meghatározza a gyerekek életét befolyásoló tapasztalatok világát. Magába foglalja a fizikai környezetet, a mikroközösségi kapcsolatokat és azokat a társas mintákat, amelyekben a mindennapok zajlanak. Ez az interakciók, kölcsönösen aktívált szerepek világa, a konkrét, személyes élményeké. Az itt szerzett tapasztalatokat nagymértékben befolyásolják a gyereket körülvevő család sajátosságai, a szülők jellemzői, nevelési elképzelései, a körükben eltöltött idő mennyisége. A nagyobb gyerekek esetében fontos információkkal szolgálhat a tágabb környezet – *iskolán kívüli baráti kör, helyi közösségek* – hatásainak elemzése is.

Fontos támpontokat adhat a feladatok megtervezéséhez az iskolai *nevelési elvek és értékek összevetése* a gyerekek iskolán kívüli környezetében azonosított elvekkel, értékrendekkel, viselkedési mintákkal, kommunikációs és konfliktuskezelési formákkal. Abban az esetben ugyanis, ha a közvetlen környezet értéktrendje, az általuk elvárt viselkedés jól illeszkedik az iskolához, értelemszerűen más feladatokkal kell majd számolni, mint akkor, ha ez nem így van.

Vannak kérdések, amiket, amelyeket az egyes osztályokra gondolva is érdemes megvizsgálni. Ilyen például az, hogy aktuálisan milyen mértékben van szükség *önismeret* fejlesztésére. Fontos lehet ez például az iskolakezdetkor, a jelentős fiziológiai és pszichés változásokkal járó 8-10 éves kor körül, vagy akkor, amikor a 6. évfolyamon felmerül a középiskola-választás kérdése. De ugyanígy lényeges lehet annak időnkénti megvizsgálása, hogy milyen színvonalúak, mennyire teherbíróak a tanár-diák, illetve a diák-diák *kapcsolatok* az egyes osztályokban, milyen a szereplők közti együttműködés.

Az összegyűjtött információk tárolására a legalkalmasabb eszköz a portfólió, egy olyan – hagyományos vagy elektronikus – mappa, amelyben az egyes tanulók munkáit, valamint a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolhatjuk és rendszerezhetjük. Az így tárolt információk segítségével követhetővé válik az egyes tanulók fejlődése is. Tanári dossziék nem csak egyes tanulókról, hanem tanulócsoportokról is készülhetnek. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfóliót, amely segítheti a program során született saját produkumaik rendszerezését és hozzájárulhat önismeretük fejlesztéséhez.

3. Adaptáció

Ha helyzetértékelésünk alapos, árnyalt, akkor tudjuk, hogy iskolánk egészének, benne egy-egy évfolyamnak, esetleg külön egy-egy osztálynak a szociális kompetenciák fejlesztése szempontjából mi mindenre van szüksége. (Például valamennyi osztályban különösen fontos lenne az együttműködési képesség fejlesztése; a hatodik évfolyamon nagy szükség lenne a konfliktuskezelés technikáinak megtanulására; az integrációban első éve résztvevő harmadik

iskolaotthonos osztályban fontos lenne a másság tolerálása stb.). A szükségletek ilyen fajta felmérése jó alapul szolgál a célrendszer hangsúlyainak meghatározásához.

Amikor eldöntjük, hogy a kerettantervben ajánlott változatok közül melyiket akarjuk megvalósítani, és kiválasztjuk a feldolgozásra szánt modulokat, illetve meghatározzuk azok sorrendjét, fontos tudatosítani magunkban, hogy *milyen célokat* szeretnénk elérni mindezzel. Az aktuális célokat többféle szempont is meghatározhatja, befolyásolhatja. Ilyenek lehetnek például, hogy a tanév melyik szakaszában vagyunk, milyenek az osztályban éppen jellemző társas kapcsolatok, melyek a legnagyobb aktuális problémáink a szociális kompetenciák terén, sikertült-e a szülőket bevonni az iskolai folyamatok támogatásába, vagy éppen most akarjuk ezt a célt elérni stb.

Az osztályonkénti célokat az iskolai pedagógiai program és a helyi tanterv is alakíthatja. Fontos, hogy általában véve milyen tanulási/nevelési célokat szeretnénk elsősorban érvényesíteni az adott életszakaszban. Ha például a közösségi nevelést vagy a gyerekek énképének erősítését választjuk kiemelt feladatnak – meglehet ugyanazon modulokkal dolgozunk –, de a hangsúlyokat biztosan máshová fogjuk majd tenni. Még valószínűbb azonban, hogy a különböző célok megközelítéséhez különböző modulokat fogunk választani.

A modulok úgy készültek, hogy különféle módokon működő iskolák számára egyaránt használhatók legyenek. A modulleírások és a gyerekek ismerete alapján minden pedagógus meg tudja tervezni azt az optimális feldolgozási utat – a tevékenységek forgatókönyvét –, amelynek megvalósításához az adott intézményben a legkedvezőbbek a feltételek.

Fontos, hogy ennek során mindig annak az osztálynak a sajátosságaihoz igazodva válasszuk ki a *csoportalakítás* szempontjait, amellyel éppen dolgozunk. A leírásokban gyakran többféle ajánlás is szerepel, de e tekintetben mindig a gyerekeket ismerő pedagógus tapasztalata a döntő. Ha még nincs elég gyakorlatunk a csoportalakítási szempontok önálló meghatározásában, akkor első alkalommal célszerű az ajánlott módot választani. Ám ha az nem működött a várakozásunknak megfelelően, nyugodtan lehet változtatni rajta.

Az *idő* tervezésénél – különösen a program kezdeti szakaszában – legyünk tekintettel arra, hogy a gyerekek nemcsak a konkrét tartalom feldolgozásával foglalkoznak, hanem menet közben tanulják meg az együttműködés szabályait is. Eközben folyamatosan próbálgatják magukat, szembesülnek saját erősségeikkel és gyengeségeikkel. Ez a folyamat a pedagógus számára is fontos, mivel a munka megfigyelése közben olyan árnyalt képet kaphat tanítványairól, amilyenre a hagyományos tanulásszervezési formák alkalmazásakor csak kevésbé van lehetőség.

A tanulási folyamatnak szerves része a rendszeres *értékelés*. Fontos, hogy a gyerekek sokszor és sokféle visszajelzést kapjanak és adjanak munkájukról egymásnak és a pedagógusnak. Az idő tervezésekor ezt is figyelembe kell venni.

A foglalkozás megkezdése előtt gondosan készítsük elő a munkához szükséges *eszközöket, és anyagokat*. Törekedjünk arra, hogy az adott helyszínen minden szükséges kellék könnyen és biztonságosan elérhető helyen legyen.

Mindig tisztázzuk a gyerekekkel, hogy pontosan milyen *teljesítményt várunk el* tőlük, és ehhez mennyi idő áll a rendelkezésükre. Célszerű a foglalkozás helyszínén ezeket a megállapodásokat mindenki számára jól látható helyre ki is írni.

Teremtünk meg a feltételeket arra, hogy a gyerekek rendszeresen *bemutathassák* egymásnak a munkáikat, és *a testület egésze is megismerhesse* az egyes osztályokban folyó tevékenységet. Az is fontos, hogy a szülők is minél többet láthassanak belőle.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele

A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoportokban való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik.

4. Tanulási környezet

A tanulási környezet azoknak a tényezőknek az együttesét jelöli, amelyek befolyásolják a gyerekek tanulását. A tanulási környezetnek egyaránt részét képezik a diákok és a pedagógusok kapcsolata, a diákok kapcsolata egymással, a gyerekek és az őket tanító pedagógusok tudásrendszeri, az osztálytermek berendezési tárgyai, a tanórán kívüli foglalkoztatás helye és az ehhez rendelkezésre álló eszközök is.

A kerettanterv céljai szerint megvalósuló, eredményes kompetenciafejlesztés kívánatos tanulási környezetét az alábbiak jellemzik.

A pedagógus

A tanulási környezet egyik legfontosabb eleme a pedagógus személyisége és módszertani tudása. Fontos, hogy a pedagógus munkája természetes részének tekintse az *önismeretre, önkontroltra való törekvést*, a gyerekekkel, az iskola valamennyi munkatársával, tanítványai szüleivel való *kapcsolatának kontrollálását*, együttműködésének finomítását. Kívánatos, hogy olyan *módszertani tudással* rendelkezzen, amely lehetővé teszi a gyerekek igényeinek megfelelő, változatos tanulásszervezési formák eredményes megszervezését. Ennek mindenképp részét képezi a következő vonások:

- Nyitott új módszerek és technikák megismerésére.
- Törekszik a gyerekek személyiségének és előzetes tudásának megismerésére, és erre alapozva végzi tervezőmunkáját.
- Változatos módszer-készlettel rendelkezik, ismeri a kooperatív tanulásszervezési formákat, és ezeket céljainak megfelelően változatosan alkalmazza.
- Napi gyakorlatában alkalmazza a formáló értékelést.
- Nyitott a gyerekek és a környezet változásaira.

Gyerekek és szülők

A gyerekek és a szülők előzetes tudása, az önismeretről, az együttműködésről, a tanulásról és a tanulás módszereiről alkotott előzetes képük, az ezekkel kapcsolatos várakozásaik fontosak a tanulási folyamat eredményessége szempontjából. Kívánatos, hogy minél rövidebb idő alatt jellemzővé váljanak a tanulási környezetre az alábbiak:

- A gyerekek fokozatosan sajátítják el az eredményes együttműködés eszközeit.
- Egyre tudatosabban figyelnek saját és társaik személyiségére és teljesítményére.
- A pedagógus, a szülő és a gyerekek töreksenek a gyerekek érdekében való együttműködésre.

Az iskolai környezet

Az iskola elfogadja a gyerekek különböző fejlettségének tényét, és azt, hogy ebből adódó fejlődési ütemük is eltérő. Ehhez kapcsolódóan:

- Olyan környezetet működtet – illetve ilyen kialakítására törekszik –, amelyben a gyerekek bátran és nyíltan vállalhatják önmagukat, miközben fejlődésükhöz minden támogatást megkapnak. Sokféle tehetséget tekint értékek, és ennek megfelelő pedagógiai gyakorlatot folytat.
- A tanterem/a tanórán kívüli foglalkozások helye úgy van kialakítva, hogy mozgatható berendezései könnyen lehetővé teszik a tér többféle kialakítását. Lehetőség van benne különálló kis csoportok elmélyült munkájára éppúgy, mint a közös beszélgetésekre és a játékra.
- A gyerekek rendelkezésére állnak a tanuláshoz szükséges könyvek és különféle eszközök. Ezek biztonságosan, és a gyerekek által ismert módon használhatók. Az eszközök használatának szabályai világosak, és a gyerekekkel együttműködésben alakították ki őket.
- A teremben, vagy annak közelében lehetőség van a gyerekek munkáinak rendszeres bemutatására, közzétételére.

5. Módszertani alapelvek

A programban alkalmazott módszerek közös alapelve, hogy *interakciókban átéli és feldolgozott saját tapasztalatokra épülnek*. Valamennyi módszer épít a tanulók korábban megszerzett tapasztalataira, megszólítja az érzelmeiket, önkifejezésre, alkotásra, véleménynyilvánításra ösztönöz, így teremtve valódi szociális közeget a szociális tanuláshoz.

Az a mód, ahogy egy gyerek kimutatja az érzéseit, az iskoláskor alatt sokat csiszolódik. A korai iskolai években sokszor még nem tudják kifejezni az érzéseiket szavakkal, ezért szükséges, hogy egy-egy témakört *több szempontból, és különböző tevékenységi formákkal* közelítsünk meg.

Amit alkot a gyerek, abban örömet leli. A hétköznapokban a felnőttek is úgy tanulnak a legtöbbet, hogy *saját alkotásaitkal szemléli*. Miközben alkot a gyerek, megtanul felelősséget is vállalni az alkotásáért, illetve önmagáért. Elképzeli valamit, és azt láthatóvá teszi. Gondolkodik, érez, és ez az energia az alkotásban értelmet nyer. Megszületik a mű, amelyet értékelni lehet, amihez viszonyulni lehet. Ami belső folyamat volt eddig, azt most kívülről is lehet támogatni; ez már *együttműködést* jelent.

Fontos szempont, hogy a tanórák és a tanórán kívüli tevékenységek idejét is a szociális kompetencia-fejlesztés idejének, az iskolán kívüli világot pedig lehetséges színterének tekintjük. Ugyanakkor elengedhetetlen, hogy az iskolaotthonos vagy napközis szabadidőben, a klubokban, szakkörökben a pedagógus vagy valamelyik diák által kezdeményezett tevékenységekben a minden gyerek kizárólag saját választása alapján vegyen részt.

Alapelve, hogy az eltérő szociális-kulturális háttérű, más-más tapasztalatokkal és képességekkel rendelkező tanulók fejlődését saját aktuális állapotukból kiindulva támogassuk. A modulok ezért ugyanahhoz a tanulási folyamathoz különböző utakat, és többféle módszert is kínálnak, amelyek közül a pedagógus diákjai ismeretében válogathat.

6. Az értékelés alapelvei

A szociális kompetencia fejlődése érést jelent. Folyamat-jellegéből következők, hogy értékelésének összhangban kell lennie a fejlődés folyamatjellegével, a gyerekek, az osztály, egy-egy csoport (esetleg már közösség), önmagához viszonyított fejlődését állítva a középpontba.

A szociális kompetencia fejlettségének, állapotának értékelésekor a fejlesztő, *minősítés nélküli* értékelést alkalmaz, amely

- folyamatos, diák-diák, diák-pedagógus, pedagógus-szülő interakcióban zajlik, épít az önértékelésre és az önreflexióra;
- az adott teljesítményt értékeli, de tekintettel van a gyerekek egyedi személyiségére, aktuális állapotára;
- fejlettségi állapotot jelez, s egyúttal hozzásegít a tovább-fejlődéshez;
- személyre szabottan, és a külső követelményrendszer elérésében a diáknak megfelelő módon ad támogatást.

7. Illeszkedések

Kapcsolódás a Nemzeti Alaptantervhez

A NAT-ban megjelenő *kulcskompetenciák* közül a programcsomag középpontjában a személyes és a szociális kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszere révén azonban erőteljesen hozzájárul az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció;
- Esztétikai-művészeti kifejezőképesség;
- Kezdeményezőképesség;
- Hatékony, önálló tanulás;

A Nemzeti Alaptanterv *kiemelt fejlesztési feladatai* közül a programcsomagok nagymértékben hozzájárulnak a következő területeken folyó fejlesztéshez:

- Énkép, önismeret;
- Testi és lelki egészség

A fentiek mellett közepes erősséggel támogatja a tanulás tanítását célzó kiemelt fejlesztési feladat megvalósulását is.

A programcsomagok moduljaiban megjelenő tartalmak kapcsolódnak az alábbi *műveltségterületek* képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseiseihez:

- Anyanyelv és irodalom;
- Matematika;
- Ember és társadalom;
- Ember a természetben;
- Művészetek.

Mindkét programcsomag tekintettel van azokra a teendőkre, amelyeket egyetlen életszakaszhoz vagy nevelési területre nem rendelhető, közös feladatokként határoz meg a Nemzeti Alaptanterv. Ezek közül különösen az alábbiak támogatására alkalmas:

- A személyiség- és közösségfejlesztés feladatai (családi és kortárs- kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, a testi és lelki egészség megőrzése, a fogyasztóvédelmi nevelés).
- Az olyan nyitott iskola megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülőkkel.

A programcsomagok az egységes alapokra épülő *differentiálás* alapelvét alkalmazzák és következetesen építenek a diákok sokféle *előzetes tudására*, informális, nem iskolai tanulási helyzetekben megszerzett tapasztalataira, segítve ezzel *társadalmi esélyegyenlőség* és az *integráció* megvalósulását is. A modulokat *tevékenységközpontúság*, az aktív tanulás lehetőségeinek megteremtése jellemzi, és rendszerint többféle párhuzamos tevékenység lehetőségét kínálják ugyanazon célok eléréséhez, illetve ugyanazon tartalmak különböző megközelítéséhez. A csomagokban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetett módon hozzájárul az önművelés igényének, és az *egész életen át tartó tanulás*hoz szükséges képességeknek a kialakításához is.

Kapcsolódás az iskolai tevékenységrendszerhez

A program eredményes megvalósításának feltétele a célok és a várható eredmények integrálása az iskola munkáját szabályozó pedagógiai programba, valamint a helyi tantervbe abban az esetben, ha ezek eredetileg nem szerepelnének bennük

A moduláris felépítés lehetővé teszi, hogy a programok sokféle konkrét, egyedi formában illeszkedjenek az iskola tevékenységrendszerébe. A két csomag összességében számos, kompetenciafejlesztő hatását tekintve hasonló értékű modul tartalmaz, amelyeket fele részben tanórái, fele részben pedig tanóráon kívüli felhasználásra készítette a fejlesztők.

8. A kompetenciafejlődés észlelése

A kompetenciaszint emelkedését a kiindulási helyzettel jellemzőivel egybevetve tudjuk megállapítani a tanulási folyamat későbbi időszakában. Az ekkor elvégzett mérések eredményei alapján tudjuk azonosítani a bekövetkezett változásokat – a fejlődés irányát és intenzitását –, s ennek fényében tudjuk felülvizsgálni saját munkánkat is. A diagnosztizálás és a folyamatkövetés legfontosabb módszerei:

- Az értékeléshez szükséges információk gyűjtését segítő módszerek közül a legáltalánosabb a megfigyelés, amely valamennyi évfolyamon jól használható. Ennek nehézsége azonban, hogy a megfigyelést végző személy gyakran saját előzetes elvárásainak szemüvegén keresztül tekint a megfigyelt folyamatra, s így olykor nem csak azt rögzíti, amit valóban lát, hanem azt is, amit látni vél. Ezt a veszélyt csökkentheti a megfigyelési szempontok pontos, minél egzaktabb megfogalmazása és az, ha a pedagógus a megfigyeléshez alkalmanként egy munkatársa részvételét is kéri.
- Az 3-8. évfolyamos tanulókkal már egyéni interjú is készíthető. Ez esetben nagyon fontos, hogy a kérdező pedagógus előzőleg tisztázza magában a beszélgetés célját, s végig képes legyen erre koncentrálni. Ugyancsak lényeges a nyugodt kommunikációt elősegítő optimális feltételek – helyszín, időpont, időtartam stb. – megteremtése. A beszélgetőpartnerre őszintén kíváncsi interjúkészítőnek akkor van jó esélye e módszer eredményes

alkalmazására, ha sikerül megnyernie a beszélő bizalmát, ha empátiával és segítőkészséggel közelít hozzá. A beszélgetésből nyert információk feldolgozását segíti a menet közbeni jegyzetelés vagy a magnófelvétel, amelyek alapján részletes emlékeztető készíthető.

- A tanulók véleményeire kíváncsi csoportos beszélgetés akkor szolgált érdemi információkat, ha ennek során a diákok a beszélgetést vezető pedagógussal egyenrangúnak érezhetik magukat, s átélhetik, hogy mindannyiuk gondolatai egyformán érdekesek és fontosak. A pedagógusnak vigyáznia kell arra, hogy miközben hitelesen képviseli saját értékrendjét, ne erőltesse rá véleményét tanítványaira, ne sértse érzékenységment, emberi méltóságukat, etnikai, kulturális és politikai identitásukat. (A szociális kompetenciát fejlesztő modulokban gyakran megjelenő beszélgetőkört is a csoportos beszélgetés alkalmainak tekinthetjük.)

A FOLYAMAT SORÁN ÖSSZEGYŰJTÖTT INFORMÁCIÓK ÚGYANAZOKBA A MAPPÁKBA, PORTFOLIÓKBA KERÜLHETNEK, AMELYEKET A HELYZETFELMÉRÉS SORÁN ALAKÍTOTTAK KI A PEDAGÓGUSOK.

1. CÉLOK, FELADATOK

A személyes dimenzióban:

- a reális önismeret, az önbizalom és az önfegyelem kialakulásának elősegítése,
- a kreativitás fejlesztése,
- a személyiség által meghatározott lehetőségek és korlátok közötti előigazodás képességének megalapozása,
- a személyes célok reális kitűzésének gyakorlása,
- az egyéni érzések felismerésének és megnevezésének gyakorlása.

A társas dimenzióban:

- a nyitottság és a mások iránti bizalom kialakítása,
- a véleményalkotási és cselekvési autonómia, valamint a felelősségérzet megalapozása,
- a konstruktív konfliktusmegoldáshoz szükséges attitűdök és képességek megalapozása, gyakorlat szerzése az életkornak megfelelő hiteles kommunikációban,
- a hatékony együttműködéshez szükséges attitűdök megalapozása, és az együttműködés alapvető eszköztárának kialakítása.

A kognitív dimenzióban:

- a pozitív kritikai attitűd megalapozása,
- gyakorlat szerzése a különféle formában megjelenő információk kezelésében,
- a problémamegoldó gondolkodás technikáinak megalapozása.

2. A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A programcsomag létrehozói a modulok megtervezése során az alábbi képességtérületek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelemben, ahogy e fogalmak itt körvonalazódnak. (Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok fejlesztői Oláh Attila (ELTE) és munkatársaival dolgoztak ki, majd a HEFOP program keretében használtak. Az adatbank is e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be a modulok rendszerét.)

A) Az önismerttel összefüggő kompetenciák

AZ ÉRZELMEK TUDATOSSÁGA (1)

Érzelmeink azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmeit. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legtöbbször tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmet kiváltó okokat is. Az érzelmeink tudatossága alapozza meg az érzelmeink szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kitartással, a lelkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

ÖNÁLLÓSÁG, AUTONÓMIA (2)

Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségletünk is, hogy tevékenységeinket önmagunk által megválasztottnak éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módján teheti azt, amit tesz, döntéseit/választásait pedig valódi énjét fejezik ki.

IDENTITÁS, HITELESSÉG (3)

Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenézzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reálisan szemlélve és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettekben való kifejezésének az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtágabb értelemben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (igazi) éntünk szerint élünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmeink kezelése: siker-kezelés, kudarc-tűrés, kitartás (4)

Az érzelmeink kezelése saját érzelmeink szabályozásának a képességet jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelem szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciót legátolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitartás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerekedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.

A hatékony érzelemszabályozáshoz egyidejűleg kell urálnunk érzelmeinket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelemszabályozás hozzájárul az ember jóllétéhez, érzelmi egyensúlyához, énhatékonyágának kifejlődéséhez. A sikeres érzelemszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

FELELŐSSÉGVÁLLALÁS (5)

A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos.

A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítésre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

TÖRŐDÉS, TEKINTET MÁSOKRA (6)

A másokkal való törődés, a jogszertűség, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaként határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegből érkezettekhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanokkal, akik mások, mint ők és értékelni tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)

A tolerancia szintje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszállás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden embernek az egyéni és csoportkülönbségekhez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a mienktől eltérő közegből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Magabizás (énhatékony-ság-érzés)

Pozitív önértékelés (8)

A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)

A konstruktív self-érzékelés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő” ember tisztában van a képességével és azokba a helyzetekbe, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-érzékelés egészséges önbizalmat

jelent, amely a kitartás alapja, és bizonyos mértékig azt is meghatározza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-érzékelésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellett is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségteli helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)

Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejlettsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)

Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és realisztikus azonosításához, valamint a hatékony megoldásokhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problematikus helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékelik, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmeinek, és reálisan kell értékelnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)

A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusan tudja értékelni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusan viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorsága alkalmanként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)

A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükségessé rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttléttel és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könnyebben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha önmaga is megélte a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetetlen együttélési normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)

A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezőt hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata.

A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.

A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletre, érzésekre és értékekre való válasz-készséget jelenti. Motivációs alapja a kíváncsiság. A kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzelőerőben, esztétikai érzékenységben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK

Empátia (15)

A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit. A perspektíva-felvétel nehezíti, hogy nincs mindig megfelelő és belső állapota között. Az arckifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A mások nézőpontját átvenni képes ember osztozni tud a többiek érzéseiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások esetségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)

A kommunikációs késztétár legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének készsége, illetve mások verbális és non-verbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az az ember, aki e készségeket magas szinten bírta, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információkra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzeneteit. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik.

A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)

Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legegyszerűbb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerekek (például a tanár-diák) együttműködésre való képesség. Lényeges megnyilvánulása a játék és a munka közbeni együttműködés, valamint az értékeléssel társuló helyzetekben való együttműködés képessége.

Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)

A kompromisszumkézségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszik, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)

A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Visszautasítás (20)

A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)

Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közös érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jóllétének előmozdítására.

A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – önmaga lehetőségeit figyelembe véve – jobb tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Érzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvételt és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjen velük.

3. A TARTALOM SZERKEZETE

A kerettanterv által támogatott két programcsomag szervesen kiegészíti egymást. Felépítésük azonban eltérő. Az én dimenziói csomag koncentrikusan építkezik, minden évben visszatérő nagy témakörökkel. Az Én és a másik csomag moduljai viszont évenként új tematikus csomópont köré rendeződnek. Felépítésük a következő:

- a) Az én dimenziói**
(a dőlt betűs kiemelések az adott év leghangúlyosabb témáit jelölik)

<i>Témakör</i> <i>Évfolyam</i>	Jelképek	Találkozások	Mesék, történetek, versek, éleetek	Terek	Gondolataink, érzéseink
1.	Jelcink	Otthon	<i>Magyar népmesék</i>	Az én tájaim, újjaim	Mik a kedvenc helyeink?
2.	A fa	<i>Ünnepek</i>	Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ármika	Játéktér	Legkedvesebb játékaink
3.	<i>Motívumok különböző kulturákban</i>	Barátságok,	Versék	Lakótér Miért szeretem?	Mit tudunk magunkról, mit tudunk másokról?
4.	A kapu	<i>A változás</i>	Teremtésmítoszok	Lakótérrek régen és ma	Mi a rend és a rendtelenség viszonya?
5.	Tükör	Mit tudok én adni?	Pandora szelencéje, A gyáva nyulak Kam tükre	<i>Különböleges természeti és ember alkotta terek</i>	Mit változtatnál a világban?
6.	Szimbólumok	Előítéletek	Hana börtöndje	Közösségi és személyes terek	<i>Miért tudunk felelősséget vállalni?</i>

b) Én és a másik

Évfolyam	Központi témakörök
1.	Az együttlét
2.	Az együttlét, a bizalom és az elfogadás
3.	A csoport és a közösség
4.	A barátság
5.	A konfliktus
6.	Az ösztönesség és a hazugság, a bizalom, az önbizalom, a féltelenség és a hitelesség

Az első két évfolyamon szociális kompetencia fejlődése elsősorban az együttműködési formák gyakorlása során, és a rejtetten beáramló élmények révén, közvetett módon jön létre; a tudatos szembesülés, mérlegelés, s általában a tudatos viszonyulás ebben a szakaszban még korai lenne, nincs összhangban a 6-8 évesek életkori sajátosságaival. Az *első és a második évfolyamon* az együttműködést egyszerű csoportos játékok keretében tanulják a gyerekek, a szabálytartás nehézségeit kreatív, örömtől okozó feladatok segítségével enyhítve. Nagy súlyt helyeződik az élményszerűsége is, ami a személyes tevékenységben, a játékokban, a közös problémamegoldásban és a felnőttől hallott mesék átélésében egyaránt megjelenik. Az ajánlott tevékenységek olyan mesékhez

kapcsolódnak, amelyek sok generációnak voltak kedves olvasmányai (pl. Macóka meséi, Misi Mókus kalandjai, A. Tolsztoj répameséje, Andersens meséje a rút kiskacsaról stb.)

A harmadik és negyedik évfolyamon a korábbi elemek kiegészülnek a tudatosítás lehetőségeivel is. Olyan kérdéseket járnak körül a gyerekek, mint az együttes élmény, együttes cselekvés, a közösségi szerepek, különbözőségek, a másosság megértése, konfliktusok a csoportban. Majd a kortársi kapcsolatban mélyedhetnek el a diákok (pl. miért és mitől jó a barátság, konfliktusok, fordulópontok a barátságban stb.), különös tekintettel arra a kérdésre, hogy „Milyen barát is vagyok?”

Az *ötödik-nyolcadik osztályosok* programjában is fontos szerepet kap a problémák tudatosítása, és az a szempont, hogy a gyerekek hogy viszonyulnak ezekhez. A modulok a hagyományos tantárgyi szempontok szerint jobban elkülönülnek egymástól, és szokatlan tartalmak is megjelennek bennük. Ilyenek elsősorban a Harry Potter sorozat egyik kötetét feldolgozó modulok, amelyekben a gyerekek számára izgalmas és motiváló irodalmi élményhez kapcsolódóan olyan kérdéseket vizsgálnak meg, mint például az önmagunkról és a másiktól alkotott kép, egymás ki nem mondott gondolatainak megértése, konfliktusaink forrása vagy a konfliktusok megoldási lehetőségei, az őszinteség, a hazugság, a bizalom, az önbizalom, a féltékenység és mindezek összefüggései.

4. IDŐTERV

A programok modul-rendszerű felépítése lehetővé teszi, hogy azokat többféle módon illeszkedjenek a tanítás időkeretébe. Az egy-egy témához tartozó modulok feldolgozásának időtartama az adott osztály, napközis, iskolaotthonos csoport, klub vagy szakkör csoport szükségleteitől, érdeklődésétől, az ezt tekintetbe vevő tanári megítéléstől függ. A javasolt időtartamok ezért a helyi viszonyok függvényében rugalmasan kezelendők.

A modulok egyszer, kétszer, háromszor vagy négyszer 45 percesek, s a leírások jelzik, hogy hol érdemes szünetet tartani bennük. De természetesen ezek is csak tájékoztató jellegűek. Azt, hogy egy-egy témának mi a legjobb tagolási módja, szintén csak helyben dönthető el.

Azt azonban mindenképp fontos figyelembe venni, hogy eredményes kompetenciafejlesztés nem képzelhető el bizonyos mennyiségű idő ráfordítása nélkül. A célzottan a szociális kompetenciák fejlesztésére szánt időnek ezért – tanórai, illetve tanórán kívüli keretben összesen – minimálisan el kell érnie az évfolyamonkénti 30 tanórát.

5. ESZKÖZÖK

A fejlesztő program mind a négy változatának sikeres megvalósításához szükséges, hogy a terem, amely a foglalkozásoknak otthont ad, egy-, két vagy több személyes mozgatható asztalokkal legyen berendezve. Fontos, hogy **a helyszín** a különböző tevékenységekhez gyorsan és rugalmasan átrendezhető legyen, hiszen már térbeli feltételeket kíván az egyéni és kiscsoportos alkotómunka, másokat a különféle dramatikus játékok és kooperatív gyakorlatok, és megint

másokat a beszélgetőkör. A tanulói tevékenységek során leggyakrabban olyan eszközök használatára kerül sor, amelyekkel a gyerekek egyébként is dolgoznak az iskolai munka során. Ilyenek például a következők: rajz- és festőeszközök, filctollak, olló, vonalzó, ragasztó.

A két programcsomag összesen mintegy **180 különböző foglalkozás részletes leírását** tartalmazza. (A 180 modul az adatbankban található meg. Elérési útvonali: www.sulinovadatbank.hu kompetencialapú programcsomagok – szociális kompetencia – En dimenziói – En és másik programcsomagok.) Valamennyi modulnak részét képezik az adott foglalkozás megvalósításához szükséges tanulói eszközök és pedagógiai segédletek, illetve ezek szabadon sokszorosítható alappéldányai. Ugyancsak részletes útmutatást tartalmaznak e leírások arra vonatkozóan, hogy melyik eszközt miként érdemes felhasználni.

A központi programfejlesztés keretében elkészült egy olyan **teszt** is, amit a szakemberek a **szociális kompetenciák mérésére** alakítottak ki. A teszt a következő öt részterületet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek. A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e teszt sorozat kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák **integrált tanulócsoportokban** való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, a diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi; az iskolán és a tantermen belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporttal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatók különböző sértüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldására vonatkozóan.

A további tíz kötet sértültségi területenként ad konkrét fogódzókat a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb félelem nélkül vállalhassák a sértült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közérthető formában ismerteti az adott sértülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az adott sértültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetencialapú általános fejlesztő módszerei, tanulászervezési eljárásai és értékelés eszközei az adott sértüléssel élő gyermek számára.

Az **ajánlások** az autizmussal élő, a beszéd fogyatékos, az értelmileg akadályozott, gyengénlátó, mozgáskorlátozott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és aliglátó gyermekek kompetencialapú fejlesztéséhez kínálnak módszertani segítséget.

A **szülő számára készült tájékoztató** közérthető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. (www.sulinovadatbank.hu Elérési útvonali: kompetencia alapú programcsomagok – adatbank – szociális kompetencia) Bemutatja a kompetencialapú kapcsolódó új programcsomagokat, érzelmetti annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetencialapú területen.

6. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Abban az esetben, ha a szociális kompetenciák fejlesztésére szánt időkeret folyamatosan eléri az évfolyamonkénti minimum 30-60 tanítási órát, elvárható az alábbi eredmények megszületése.

- A diákok a 8. évfolyam végén (Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is.)
- Életkoruknak megfelelő reális énképpel rendelkeznek.
  - Önállóságuk, döntésképességük és magatartásbeli tudatosságuk meghaladja a hasonló képzésben nem részesülő kortársaikét.
  - Kialakult bennük az önmagukkal, másokkal és környezetükkel kapcsolatos felelősségérzet.
  - Kíváncsiak és nyitottak az őket körülvevő világ jelenségeire. Pontosan fogalmazzák meg kérdéseiket. Képesek megkeresni a válaszokhoz szükséges információkat, s azokat különböző szempontok szerint rendszerezni is tudják.
  - Az életkoruknak megfelelő szövegeken belül el tudják különíteni egymástól a tényeket és a véleményeket. Felismerik a manipulációs szándékot, ki tudják vonni magukat annak hatása alól.
  - Gyakorlatuk van abban, hogy eligazodjanak a különböző szerepek és szabályok között. Képesek az általánosan elfogadott közösségi normák betartására.
  - Képesek a belülről vezérelt cselekvésre.
  - Véleményüket szabatosan fejezik ki, véleményük mellett képesek érvelni.
  - Tapasztalatokkal rendelkeznek különféle problémák és konfliktusok azonosításában, illetve megoldásában.
  - Rá tudnak hangolódni mások érzelmi állapotára, be tudják fogadni gondolataikat. Gyakorlatuk van abban, hogy kölcsönössé tegyék a kommunikációt.
  - Képesek együttműködni másokkal. Ismerik a kooperatív tanulásban használt alapvető módszereket. Társaikkal együtt képesek közös célokat megvalósítására, közös feladatokat megoldására.
  - Általában előnyben részesítik az egyenrangúságon alapuló emberi viszonyokat az alá-főlérendeltség képviselő viszonyokkal szemben. Rendelkeznek néhány elmélyült kapcsolattal.
  - Értékként tudják elfogadni az emberek sokféleségét, többé-kevésbé védettek a romboló társadalmi előítéletekkel szemben.
  - Úrrá tudnak lenni indulataikon, érzelmeiken, illetve képesek azokat a helyzetnek megfelelő módon és kulturáltan kifejezni.
  - Motiváltak segítségnyújtásra és a felajánlott segítség elfogadására.
  - Motiváltak az alkotó munkára.
  - Esélyük van arra, hogy örömeiket találják a tanulásban.
- Egy általuk választott témában elmélyednek, ennek eredményét a tanév végén produktumban mutatják be.

A tanulócsoportok esetében

- A közös munka során az osztályban gyakran jelenik meg az összetartozás érzése, ami hozzájárul azok igazi közösséggé kovácsolódásához.
- Az osztály egésze nagy intenzitással, felszabadult légkörben dolgozik a közös célok megvalósításáért, ami visszahat tagjaik személyes fejlődésére.
- Mivel a diákok egymás iránt nyitottabbakká, érdeklődőbbekké, elfogadóbbakká válnak a foglalkozások során, ez hátrébe szorítja az osztályon belüli versengést.

A pedagógusok esetében

- A foglalkozásokat vezető pedagógusok gyakorlatot szereznek a tanulásirányítás többféle módszerének alkalmazásában. Meggyőződnek diákjaik önálló tanulási és cselekvési képességeiről. Pozitív tapasztalatokat szereznek az órai fegyelem fenntarthatóságáról, valamint a kooperatív tanulás motiváló erejétől.
- Diákjaikat új oldalairól ismerhetik meg. Képessé válnak arra, hogy nagyobb mozgás- és beszédszabadságot engedélyezzenek nekik. Megtapasztalják, hogy időről időre lemondhatnak a teljes körű tanári ellenőrzésről a tanórán, s nagyobb bizalmat érezhetnek diákjaik iránt.
- Saját magukat is új oldalról ismerik meg. Önbizalmuk és kreativitásuk erősödik. Megtapasztalják, hogy az új módszerekkel jelentősen csökkenthető az órai stressz mértéke, valamint azt, hogy milyen módon segíti elő a kooperatív tanulás a gyengébb teljesítményű diákok felzárkózását, illetve a nehezen beilleszkedő diákok integrálását.
- Tapasztalatot, esetleg gyakorlatot is szerezhetnek a kollégákkal való folyamatos együttműködésben.
- Módszertani eszköztáruk bővülése visszahat a programon kívüli pedagógiai tevékenységeikre is.

A szülők esetében

- A programról informált, és abba lehetőség szerint bevont szülők nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.
- Többet fognak beszélgetni gyerekeikkel, és ennek következtében talán könnyebben bírkóznak meg a kamaszkor várható családi konfliktusaival.

IV. A MŰVELTSÉGTERÜLETEK TANÍTÁSÁNAK VERTIKÁLIS TANTERVE

A műveltségterületek vertikális tantervei – megítélésünk szerint valamennyi területen a hazai tanterv-fejlesztés javát kínálják. (Vertikálisak, mert az 1-8. évfolyam terveit mintegy „függőlegesen” nyújtják.

Különböző műhelyekben készültek, mégis szervesen egymáshoz illeszti őket leglényegesebb vonásuk: a gyerek fejlődéséhez igazodnak. A vertikális tanterv egyik

sajátsága, hogy az iskolakezdő gyereket a mozgás, a vizualitás és a ritmus nyelvén szólítja meg az alapozás, a szövegértés-szövegalkotás és részben a matematika tevékenységeiben is. Így megszólítja az iskolától eltérő (szub)kulturából érkező gyereket is.

CÉLOK, FELADATOK

Az ébrenléti idejük jelentős részét az iskolában töltő gyerekek számára

- megteremteni azokat a feltételeket, amelyek egészséges testi-lelki fejlődésükhöz szükségesek;
- képessé tenni őket arra, hogy felismerjék saját lehetőségeiket;
- támogatni azoknak a képességeiknek a fejlődését, amelyek egyéni fejlődésüket és társadalmi beilleszkedésüket segítik.

Támogatni valamennyi *kulcskompetencia* fejlődését, közülük kiemelten

- az anyanyelvi kommunikáció (szövegértés, szövegalkotás tanterv, dráma);
- a személyközi kommunikáció (kooperatív tanulásszervezés);
- a kulturális kompetencia, ezen belül különösen a kreativitás fejlődését (zene, dráma, vizuális kultúra, szabadidő);
- a tanulás tanulásának mélységét (differenciált tanulásszervezés, önálló felkészülés tanórán kívüli időben).

Célja a *Nemzeti Alaptanterv* valamennyi *fejlesztési feladatát* sajátjának tekinteni, ezek közül is különösen a

- testi-lelki egészség szolgálatát (időbeosztás, különös tekintettel az idő megosztására a különböző tevékenységek között, valamint a kötött és a kötetlen idő arányára);

- az énkép, önismeret fejlődésének támogatását (feladatválasztás a tanítás órákon, tevékenység választás szabadidőben, önértékelés).

Feladatának tekinti a sajátos nevelési igényű gyerekek befogadó (inkluzív) nevelését, ennek feladataira minden vonatkozó fejezetben kitér.

AZ INTEGRÁLT TANULÓKRA VONATKOZÓ CÉLOK ÉS FELADATOK

Az általános célok, feladatok a mozgáskorlátozott, a látássérült, a hallássérült, a beszéd fogyatékos, az autisztikus és a pszichés fejlődési zavarokban szenvedő tanulókra is vonatkoznak. A célok és a feladatok meghatározásánál, a tananyag feldolgozásában valamennyi műveltségterületen figyelembe vesszük a tantárgyi tartalmaknak – az egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosításait.

Bár a tananyag differenciált feldolgozása lehetővé teszi, hogy a tanulók eltérő ütemben haladjanak, tanulásuk egyéni képességeihez igazodjon, szükség esetén egyéni fejlesztési tervet kell készítenünk, hogy ennek alapján egyéni ütemben haladhassanak.

Valamennyi sajátos nevelési igényű gyerek számára kiemelten fontos, hogy legyünk tekintettel a gyerek erősségét jelentő intelligencia-fajta(k)ra (nyelvi, térbeli, zenei, vizuális, gyakorlati, inter-, illetve intraperszonális, logikai-matematikai).

A tanulásban akadályozott tanulókra vonatkozó célokat, feladatokat a kerettantervben dőlt betűvel jelezzük.

Az SNI diákok iskolai tanításának *irányelveiből* valamennyi *műveltségterületen* kiemeljük a különböző sértüléstípusokra vonatkozó szempontokat.

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

- A tanulási folyamat szervezésénél biztosítani kell a nagyobb mozgásteret.
- El kell értenünk, hogy a gyerekek mozgásállapotukhoz mérten aktívan vegyenek részt a tanulási folyamatban.

Szemponatok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

- az ismeretek elsajátításához, sok vizuálisan érzékelhető élményre;
- fogalmi gondolkodásuk tudatos fejlesztésére van szükségük.
- A környezet kialakítására hangsúlyt kell helyezni (Például: szájról olvasás esetén jó látható legyen a tanár). Adóvevő készülék használata elengedhetetlen.

Szemponatok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

- Tanításukban a szóbeli (verbális) kommunikációnak van alapvető szerepe. Különösen arra kell törekednünk, hogy az új ismeretek elsajátításakor az idegen szavak, új ismeretek valódi tartalommal telítődjenek.
- Az ismeretszerzésben hangsúlyt kap a haptikus (a bőr és a mozgásérzékelés együtt) és a hallási érzékelés.
- Az olvasandó szöveg betűinek formája és mérete nagyban befolyásolja olvasási teljesítményüket; *a dőlt betűk lassítják a félkövérek javíthatóságát*.
- Építhetünk a látássérültek többségének jó verbális emlékezetére.

Szemponatok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

- Tanításukban/tanulásukban a közvetlen tapasztalatszerzésre nagy hangsúlyt kell fektetnünk;
- Az ismeretszerzésben hangsúlyt kap a haptikus (a bőr és a mozgásérzékelés együtt) és a hallási érzékelés.

Szemponatok a beszédfigyatekos tanulók fejlődésének támogatásához:

- A fennálló nyelvi zavar következtében az érzékszervek sokoldalú támogatására van szükség.
- A tanulás nem csak verbális, hanem vizuális, taktilis csatornákon keresztül is folyjék.
- A tananyaghoz kapcsolódó fogalmakat fokozatosan és többszöri ismétléssel tisztázzuk, mélyítsük el.
- Figyelmiüket, motivációjukat változatos tevékenységekkel tarthatjuk fenn.

Szemponatok az autisztikus tanulók fejlődésének támogatásához:

- Mivel gondolkodásuk rugalmatlan, ezért az elsajátított ismeretek többitéle alkalmazását, általánosítását, a problémák megoldásának változatos módszereit célszerű tanítanunk.
- Fontos, hogy sok érzékszervi csatornán, szemléletesen érkezzon hozzájuk az elsajátítandó tananyag.
- Túlterhelésük elkerülése érdekében olyan képességeiket célszerű fejlesztenünk, amelyek a gyakorlati életben jól használhatóak, felnőttkori szocializációjukat elősegítik.
- Építhetünk jó mechanikus emlékezetükre, a tanult szabályokhoz, rutinokhoz való alkalmazkodásukra.

Szemponatok a pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

- Új ismeretek elsajátításában a megsokottnál fontosabb a megfigyelés szerepe.
- A pszichikus fejlődés zavara miatt kialakulhat nyelvi zavar, gyenge verbális emlékezet. Így a tananyaghoz kapcsolódó szókinés használata számukra nehezített lehet. Fogalmaik kialakulását sok manipulációval, közvetlen tapasztalatokkal, sok konkrét érzékeltetéssel segíthetjük.

A műveltségterületekre/tantárgyakra fordított éves óraszám

180 tanítási napra, 36 tanítási hétre számolva

Az 1-3. évfolyamon heti 20, évi 720; a 4-6. évfolyamon heti 22,5, évi 810; a 7-8. évfolyamon heti 25, évi 900 tanítási órával számolva

Műveltségterület/tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Szövegértés – szövegalkotás (könyvtárhasználat, dráma, tánc)	226	226	212	212	160	160	90	90
Matematika	113	113	113	128	128	128	90	90
Mozgás, sport	144	144	144	136	120	120	120	120
Művészetek Vizuális kultúra mozgókép kultúrával	55	55	45	64	48	48	45	45
Ének-zene, tánc	60	60	50	64	48	48	45	45
Ember és társadalom Társadalomismeret Történelem	Társadalom- ismeret 50	Társadalom- ismeret 50	Társadalom- ismeret 35	Társadalom- ismeret 22	Történelem 32	Történelem 32	Történelem 36	Történelem 36
Ember és természet Természetismeret, Biológia Földrajz Fizika, Kémia	--	--	35	48	Természet- ismeret 96	Földrajz 72 Biológia 72	Földrajz 60, Biológia 60 Fizika 80 Kémia 80	Földrajz 60, Biológia 60 Fizika 80 Kémia 80
Mestersége és életvitel	43	43	43	48	40	40	45	45
Idegen nyelvek Angol, Német	-	-	43	48	80	90	90	90
Informatika	-	-	-	32	32	48	54	54
Szabadon választható	29	29	-	8	16	26	5	5

A sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztő, rehabilitációs, habilitációs, rehabilitációs órát a vonatkozó Irányelvek és a számukra készített egyéni fejlesztési terv szerint a gyógypedagógus/fejlesztő pedagógus a differenciáltan szervezett tanítási órákon, illetve külön egyéni/csoportos foglalkozásokon tartja meg. A szabadon választható órák az egész osztály számára felhasználható órakeretet jelentenek.

A műveltségterületekre fordított idő százalékos aránya

180 tanítási napra, 36 tanítási hétre számolva

Az 1-3. évfolyamon heti 20, évi 720; a 4-6. évfolyamon heti 22,5, évi 810; a 7-8. évfolyamon heti 25, évi 900 tanítási órával számolva

Műveltségterület	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Szövegtértés – szövegalkotás (könyvtárhasználat, dráma, tánc)	31,4	31,4	29,4	27,7	20	12,8	10	10
Matematika	15,7	15,7	15,7	15,8	16	9,8	10	10
Mozgás, sport	20	20	20	16,8	15	14,8	15	15
Művészetek Vizuális kultúra mozgókép kultúrával, Ének-zene, tánc	16	16	16	15,8	12	11,8	10	10
Ember és társadalom Társadalomismeret Történelem	6,9	6,9	0	1,3	4	4	4	4
Ember és természet Természetismeret Biológia Földrajz Fizika Kémia	0	0	4,9	5,9	12	23	28	28
Mesterségek és életvitel	6	6	6	5,9	5	5	5	5
Idegen nyelvek Angol Német	0	0	6	5,9	10	9,8	10	10
Informatika	0	0	0	3,9	4	6	6	6
Szabadon választható	4	4	-	1	2	3	1	1

Összevont tanulócsoport 1-2-3. osztály ajánlott heti óraszámjai						
Tantárgy	1. évfolyam		2. évfolyam		3. évfolyam	
	évfolyam szintű közvetlen	önálló	évfolyam szintű közvetlen	önálló	évfolyam szintű közvetlen	önálló
Szövegértés- szövegalkotás	4 (144)	2,3 (82)	3 (108)	3,3 (118)	2 (72)	3,8 (140)
Matematika	1 (36)	2,1 (77)	1 (36)	2,1 (77)	1 (36)	2,1 (77)
Társadalomismeret	1 (36)	0,4 (12)	1 (36)	0,4 (12)		
Természetiismeret					1 (35)	
Idegen nyelv					1 (43)	
csoportszintű közvetlen						
Művészetek				3,2 (115)		
Testnevelés				4 (144)		
Mesterségek és életvitel				1,2 (43)		
Szabadon választható	0,8 (29)			0,8 (29)		0,5 (15)
Heti kötelező óraszám összesen	15+5= 20			14+6= 20		14+6= 20
Évi kötelező órszám összesen	720			720		720

4 (144): Heti óraszám (éves óraszám)

Összevont tanulócsoport 4-5-6. osztály ajánlott heti óraszámai X							
Tantárgy	4. évfolyam		5. évfolyam		6. évfolyam		
	évfolyam szintű közvetlen	önálló	évfolyam szintű közvetlen	önálló	évfolyam szintű közvetlen	önálló	
szövegértés- szövegalkotás	2,2 (80)	4 (144)	2 (72)	2,5 (88)	1 (36)	1,9 (68)	
matematika	1 (36)	2,6 (92)	1 (36)	2,6 (92)	1 (36)	1,2 (44)	
ember és természet	1 (36)	0,4 (12)	2 (72)	0,7 (24)	3 (108)	2,1 (78)	
ember és társadalom	0,3 (10)		0,9 (32)		0,9 (32)		
idegen nyelv	1,3 (48)		1,2 (44)	1 (36)	1,2 (44)	1 (36)	
informatika	0,9 (32)		0,9 (32)		0,5 (18)	0,8 (30)	
művészetek	0,9 (32)						
mozgás, sport	0,5 (18)						
Mesterségek és életvitel	0,2 (8)						
			közös közvetlen foglalkozások				
Testnevelést				3,3 (120)			
Mesterségek, életvitel				1,2 (40)			
Művészetek				2,7 (96)			
Szabadon választható	0,2 (8)			0,4 (16)		0,7 (24)	
Heti kötelező óraszám összesen	15,5+7=22,5		15,5+7=20			15,5+7=20	
Évi kötelező óraszám összesen	810		800			810	

X= Az egyes tantárgyakra fordítandó közvetlen és önálló órák aránya a csoportot alkotó gyerekek szükségletei szerint alakítandó/alakítható.

SZÖVEGÉRTÉS – SZÖVEGALKOTÁS

A szövegértés-szövegalkotás programja az 1-4. és az 5-8. évfolyam programjára tagolódik. A bevezető (1-2. évfolyam) és a kezdő (3-4. évfolyam) szakaszban a szövegértés-szövegalkotás alapvető képességeinek a fejlesztését, az alapoó (5-6. évfolyam és a fejlesztő (7-8. évfolyam) szakaszban művek elemzését állítja a középpontba.

1-8. ÉVFOLYAM

Szemponok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához az 1-8. évfolyamon

A mozgáskorlátozott tanulók fejlődésének támogatása:

- Különös gonddal kell törődni a téri tájékozódás, az oldal-dominancia, a vizuális emlékezet, a grafomotoros képességek/készségek fejlesztésével.
- Tekintettel kell lennünk arra, hogy a mozgás kivitelezése elvonhatja a figyelmet a feladatról, a feladatmegjegyzésében, értelmezésében támogatnunk kell.
- Állapotukhoz, képességeikhez mérten fontos bevonni őket a szimulációs és drámajátékokba, hogy szótlalási nehézségeik csökkenjenek, használják testüket a közlendők bemutatására.

A hallássérült tanulók fejlődésének támogatása:

- Számukra olyan üőhelyt választunk, amely a tanár-diák kommunikációt – szájról olvasás, metakommunikáció „olvasása” – megkönnyíti;
- Az írás-olvasás tanulásában változatos vizuális (betű, szókép, mondatkép, illusztratív képek, videofelvételek) és kinezetikus (tapintás érzékelése a testen, az ujjbegyeken, nyomásérzékelés, hideg-meleg érzékelés) ingerekre van szükség.
- A kommunikációs helyzetek megfelelő értelmezéséhez dramatikus és pantomim- játékok sokféle tapasztalatra van szüksége.

A látássérült tanulók fejlődésének támogatása:

- A vizuális differenciálás, a látás-mozgás koordináció, a grafomotoros képességek fejlesztése kiemelt fontosságú.

A tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatása:

- A részfeladatoknál kiemelt képességek fejlesztése náluk megkülönböztetett fontos.
- Külön kiemelve az önkontroll (önellenőrzés) fejlesztésének fontosságát.

A beszédfigyafatékos tanulók fejlődésének támogatása:

- A sokoldalú percepció fejlesztés a meghatározó, amelynek során a tapintási, látási, hallási és beszédmozgási tapasztalatok egymást erősítik.
- A beszéd technikái és tartalmi fejlődését szolgáló változatos egyéni és csoportos foglalkozásokra van szükségük.
- Beszédbátorságuk növekedését segíti a dramatikus játékok különféle helyzetekben való részvétel.

Az autisztikus tanulók fejlődésének támogatása

- Frontális feladathelyzetben fontos a rövid, pontos, a gyermek által már megtanult utasítás alkalmazása.
- A hozzá intézett kérdések minél kevésbé általánosak, minél inkább személyre szólóak legyenek.
- Ritmikus tevékenységeknél fontos a tanító fizikai irányítása.
- Az olvasás technikájának megtanulása sok esetben nem okoz nehézséget, a megértés kontrollálására azonban nagy figyelmet kell fordítanunk.

A pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatása:

- A beszélgetőkörben, mesehallgatásban, drámajátékban való részvétel számukra különösen fontos.
- Dislexia gyanú/diagnózis esetén különösen fontos, hogy a tanító az írással kezdő programot válassza.
- Súlyos írászavar esetén számíthatóan való írásra adjunk lehetőséget.
- A kérések, felszólítások legyenek rövidek, egyértelműek, kerüljük a halmazott, összetett utasításokat!
- Mivel az önértékelés és a szociális érzékelés általában sérült, ezért nagyon fontos a gyerek állapotát, érzéseit megérteni és minősítés nélküli értelmezni.

Egyéni állapotának megfelelő mértékben valamennyi sajátos nevelési igényű tanulónak kiemelten fontos a *kooperatív munkában* való részvétel.

BEVEZETÉS

Az anyanyelvi nevelést a kommunikáció, szövegértés-szövegalkotás kompetenciatertület komplex fejlesztési feladatrendszerében értelmezi.

Az alapozásban kitüntetetten épít a *tanulók tapasztalatszerzésére*, a *fogalmak tartalmának lassú értelelésére*, az *értelmes és fejlesztő célú gyakoroltatásra*. Az olvasás- és írástanulás kezdő időszakában kiemelt szerepet szán a *cselekvéses tanulásnak*.

Az anyanyelvi kompetencia alapozása és fejlesztése a *szövegértés-szövegalkotás* tevékenységrendszerébe ágyazva valósul meg. A *nyelvtan tanítása* a korosztály értelmi fejlődésének jellemzőihez igazodik. Az ismeretszerzés e területen nem a leíró nyelvtan rendszerére épül, hanem kommunikációs helyzetekben, a kommunikációs szándék és a közlésben betöltött szerep szempontjából vizsgálja a nyelv alkotó elemeit, irányítja a nyelvhasználat tudatosításának és igényessé fejlesztésének folyamatát.

Így a nyelvtani fogalom meghatározások és a szabályok bevéssé helyett a *képességfejlesztés* kerül a tanulási folyamat középpontjába, melyben a megfigyelés, a tapasztalás, a problémamegoldó feladathelyzetekből kiinduló, készségeket fejlesztő gyakorlati tevékenység a vezető szerep.

Mivel az anyanyelvi tapasztalatszerzés feltételeit a beszéd, az olvasás-szövegértés és az írás-írás használata kínálja a legtermészetesebben, az anyanyelvi fejlesztés feladatai nem elkülönülten, önálló területet alkotva jelennek meg, hanem ezeknek a fejlesztési területeknek a tartalmába integrálódnak.

1-4. ÉVFOLYAM

A tanulási tempó a gyerekek aktuális fejlettségéhez és fejlődési jellemzőihez igazodjon. Például a tanító szükség szerint *nyújtja meg* a nyelvi tevékenységek tanulásának *alapot*, és a fejlesztés kritikus pontjain hosszabb *fejlesztő szakaszokat* iktasson be a tanulási folyamatba. Ezzel megelőzheti a korai tanulási kudarcok kialakulását, ébren tartja és fejleszti a tanulási motiváltságot és feltételt teremt a sajátos nevelési igényű tanulók eredményes együtt neveléséhez.

Az anyanyelvi kompetenciák fejlődésének előrehaladását a kerettanterv nem tanévvel méri, *nem tanév végi követelményekkel szabályozza*, hanem olyan – hierarchikusan egymásra épülő – *fejlettségi szintekben* ragadja meg, amelyek a további lépés, a következő fejlődési szakasz teljesülésének előfeltételét, alapját képezik, egybeesésük a tanévek lezárásával nem szükségeszerű, folyamatos előre haladást tesz lehetővé a tanulók egyedi sajátosságai szerint.

A kerettanterv nem évfolyambontásban adja meg a tanítási tartalmakat a tantárgyi programok készítéséhez, hanem a kompetencia-fejlesztés területei szerinti bontásban:

- a fejlesztés fókuszában elhelyezkedő képességeket sorolja fel;
- szempontokkal jelöli ki a fejlesztés fő irányait;
- egymásra épülő szintekben határozza meg a fejlesztés várható eredményeit;
- a képességfejlesztés komplex folyamatának áttekintését ajánló táblázattal segíti (1.sz. melléklet);
- taneszközöket és tanítási segédleteket javasol a gyakorlati megvalósításhoz (2.sz. melléklet);
- a tanulók fejlődésének megítéléséhez és – a helyi tantervben megszabott időpontban történő – differenciált, személyre szóló szöveges értékeléséhez *értékelési szempontrendszerrel kínál* (3.sz. melléklet).

A fejlesztés tanéveken átívelő, a tanulók nem azonos időpontokban lépnek át az újabb fejlődési szakaszba, de a 4. *évfolyam végére* mindenképpen teljesítik a nemzeti alaptantervben foglaltakat.

Célok és feladatok

A kisiskolás korosztály anyanyelvi nevelésének célja, hogy az iskolába kerülést megelőző nyelvi tapasztalatokra építve megindítsa a gyerekek anyanyelvi tudatosodásának folyamatát, megalapozza annak – a későbbiekben kiteljesedő – igényes és működőképes eszközi használatát. A fejlesztés eredményeképpen a spontán anyanyelvhasználat a kezdő iskolaszakasz végére egyre tudatosabbá válik. Az új nyelvhasználati módok megtanulásával kiszélesedik a nyelvi tevékenységek köre, gazdagodik eszköztára, pontosabbá válik a megértés és a kifejezés, és differenciálódik az információs forrásokhoz való hozzáférés feltételeirendszere.

Sikeressége szoros kölcsönhatásban áll a többi műveltségterület tanításával: meghatározza tanításuk eredményességét, de az ott folyó tanulás jótékonyan vissza is hat az anyanyelvi kompetenciák fejlődésére. Kapcsolódása az ember és társadalom, a művészetek, valamint az informatika műveltségterülethez kitüntetett szereplő.

Az *anyanyelvi kompetenciák* fejlesztése komplex folyamat, mely a speciális műveltségterületi célok megvalósítása során jelentős mértékben hozzájárul többféle kulcskompetencia és a nemzeti alaptantervben meghatározott kiemelt fejlesztési feladatok eredményes megvalósulásához is.

A fejlesztés eszköze a tanulói aktivitást feltételező, integrált szemléletű változatos tevékenységrendszer, melynek középpontjában a szóbeli és írásbeli szöveg megértése, valamint a szó- és írásbeli szövegalkotás áll.

Ebben a folyamatban – miközben megalapozást nyernek, fejlődnek, tökéletesednek a kommunikáció különféle verbális, nem verbális, képi, hangzó, elektronikus módjai – célirányosan fejleszthetők az *önálló tanulás képességei* és természetes feladathelyzetekben nyílik lehetőség a *digitális kompetencia* fejlődésének megindítására és értelmes aktivizálására.

A különböző anyanyelvi kompetenciák fejlesztéséhez felhasznált feladatok szövegkörnyezete és a szövegértés fejlesztéséhez feldolgozott olvasmányok szöveganyaga modellként szolgál az igényes anyanyelvhasználat elsajátításához, gazdag terepet kínál az anyanyelvi tapasztalatszerzéshez és feltételt teremt az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség* élményszerű megalapozásához. A különféle funkciójú és témájú szövegek tartalmi elemzése során gazdagodik a tanulók világról való tudása, értékes társadalmi tapasztalatok birtokába jutnak (pl. a családról, a hazáról, a munkáról, az alapvető emberi kapcsolatokról), mely fejleszti *erkölcsi érettségüket*, megindítja nemzeti azonosságtudatuk megalapozását, növeli *szociális érzékenységüket*, természeti *környezetük iránti felelősségüket*.

A kerettanterv adaptív pedagógiai megalapozottságából szükségszerűen következik a differenciálás preferenciája a tanulásirányításban, mely kedvező feltételt teremt a befogadható sajátos nevelési igényű tanulóknak (pl. hallássérültek, látáskárosultak, mozgásukban korlátozottak) eredményes fejlesztéséhez, együttneveléséhez is. A tanulás folyamatában követelmény a differenciált tanulásirányítás, a kooperatív technikák és a drámapedagógia alkalmazása. Ezek feltételt teremtenek a tanulásban való pozitív viszonyulás megerősödéséhez, megkönnyítik a kapcsolatteremtést, az együttműködést, egymás elfogadását és kialakítják a segítségadás természetes és célravezető módjait, gyakorlati terepet kínálva a *szociális és állampolgári kompetenciák fejlesztéséhez* és az *élet hosszán tartó tanulás megalapozásához*.

A szövegértés-szövegalkotás kompetencia terület *többféle anyanyelvi kompetencia fejlesztését foglalja magában*. Ezek sok szállal kapcsolódnak egymáshoz, bonyolult rendszert alkotnak. Fejlődésük összefügg, a gyakorlatban elválaszthatatlanok egymástól. Most is csupán csak a könnyebb értelmezhetőség miatt kerül sor az összetevők fejlesztésben betöltött szerepének egymástól elkülönült bemutatására.

Napi gyakoriságú tevékenységek

Az anyanyelvi képességek fejlesztésének komplex rendszerében tanéveken átívelő, napi rendszerességgel ismétlődő tevékenység az *alapozó gyakorlatok, beszélgető kör, a mindennapi mesemondás* és a ritmust érzékelítő *versmondás*. E fontos nevelési eszközök a közös élmény erejével, a csoport és a csoporttagok életével kapcsolatos őszinte beszélgetésekkel alapozzák a *szociális kompetenciák fejlődését* (közel hozzák egymáshoz a gyerekeket, fokozzák összetartozásuk érzését), oldott légkört teremtenek a tanulásban, keretet adnak a szóbeli *kommunikáció* (a beszéd, a szóbeli szövegértés), a *kognitív képességek* és az *erkölcsi érzék fejlődéséhez*. A mesemondás soha nem oktató célzatú, hanem magáért a mesehallgatás élményéért való, a belefeledkezés, a gyönyörködés, az átélés, a mesével való ismételt találkozás örömeivel, a képzelt szabad szárnyalásával ajándékozza meg a gyerekeket. A népmesék világa betekintést enged a *magyarság és más népek kultúrájába*, közelebb viszi a gyereket önmaga és a világ megértéséhez. Mesehallgatás közben gyarapodik a szókinés, fejlődik a szövegértés és a belső képteremtés képessége.

Beszéd – beszédértés – szóbeli szövegalkotás

A fejlesztés középpontjában ezen a területen az igényes szóbeli *kommunikáció* megalapozása áll: a szóbeli gondolatközlés tartalmának, nyelvi megformáltságának és hangzó oldalának csiszolása, finomítása itt a tanító feladata. Az egyéni, a páros és a csoportos beszédhelyzetekben a gyerekek *anyanyelvi tapasztalatok* birtokába jutnak, kipróbálhatják alakuló kommunikációs képességeiket, az önkifejezés szóbeli formáit, nyelvhelyességi szabályokat ismernek meg és alkalmaznak, továbbfejlesztik szókinésüket, aktivizálják *verbális és nem verbális eszköztárukat*.

A nevelés legfőbb eszköze a tanító igényes és példászerű beszéde, az a minta, amit a meghallgatott és reprodukált szövegek közvetítenek, valamint azok a *dramatikus tevékenységek*, amelyek a beszéd szervezeti keretét adják. Segítik az átélést, a verbális és nem verbális kódok, valamint ezek összefüggéseinek megértését és alkalmazását. Az intenzív beszédfejlesztés eredményeképpen biztos alapozást nyert a beszédre épülő többi nyelvhasználati mód tanulása.

Olvasás – az írott szöveg megértése

Az olvasás, az írott szöveg megértése kiemelt fontosságú kulcskompetencia, melynek fejlettsége meghatározza a diákok *tanuláshoz való viszonyát*, későbbi iskolai pályafutásának *sikerességét*, s mint az *önálló tanulás* alapvető összetevője, kihat *felhőt életük* alakulására, a kultúrából való részeseződésük minőségére is. A kezdeti olvasási sikerek meghatározó erejűek az olvasással kapcsolatos pozitív viszonyulások alakulására.

Az olvasástanulás célja kezdetül fogva az, hogy a gyerekek érdekeltek legyenek az olvasottak megértésében, az első próbálkozásoktól kezdve keressék az elolvasott szó, szókapcsolat, mondat vagy szöveg értelmét. A szótagolás, mint a helyesírás tanulásának egyik lényeges eleme a programban a folyamatos olvasás megtanulását követi. *Olvasásuk* a fejlesztés eredményeképpen egyre jobban *működő eszközzé* válik irodalmi élmények megszerzéséhez, az írásos információhordozók használatához és kiszolgálja önálló tanulási, információszerzési, művelődési igényeiket.

Az eszköz szintű olvasás feltétele a jó *olvasási technika*, melynek fejlesztő eszköze a hangos olvasás, míg a valóságos szövegértéshez a tanulóknak néma olvasás útján kell megismerkedniük a szöveggel.

Az olvasástanuláshoz felhasznált szövegeknek a tanulók olvasási készségéhez kell igazodnia. Témájuk legyen érdekes a gyerekeknek. Az olvasnivalók között legyenek képeskönyvek, mondókkák, mesék, mondák, népköltészeti alkotások, versek, zenei formálástú lírai művek, rövidebb epikai alkotások, ismeretterjesztő és különféle hétköznapi szövegek is. Az olvasmányok tartalma a mindennapi élethez, a gyerekek világához, a természeti, a társadalmi és a technikai környezethez kapcsolódjon. Olvassák a gyerekek saját és társaik írásait is. Az írástaniással kezdő program szerint a gyerekek kezdetben éppen saját és társai írásait olvassák.

Fontos, hogy a tanulás folyamatában a diákok értelmezzék a szöveget saját olvasatuk szerint, keressenek benne információkat, összefüggéseket, jussanak következtetésekhez, reflektáljanak az olvasottakra, mondjanak véleményt és használják fel a megszerzett információkat új feladathelyzetben is.

Figyeljék meg a szövegek nyelvi megformáltságát, a kifejezőmód sokrétűségét, stílusát. Az irodalmi feldolgozások feltételt teremtenek a *komplex esztétikai értékközvetítésre*, az irodalom, a báb, a zene, a képzőművészet összekapcsolásával a gyerekek közelebb kerülnek a *természeti, a társadalom és önmaguk* megismeréséhez, kitekinthetnek a világra és ismerkedhetnek a *hazai és más népek kulturális örökségével*.

A történelmi személyiségek példája, a nemzetiségi és etnikai népesportok kultúrájával való találkozás fejleszt *az egyéni, a csoportos és a nemzeti identitástudatot*, mely előkészíti *az Európához tartozás* gondolatának megértését és utat nyit az egyetemes kultúra befogadásához.

A célirányosan kiválasztott szövegekkel való foglalkozás gazdag nevelési lehetőségeket kínál a *környezettudatos magatartás* fejlesztéséhez, a *fenntartható fejlődés* gondolatának gyermek közeli megvilágításához, *az egészséges életmód* szabályainak és egyszerű összefüggéseinek felismeréséhez, a *reklámtévékenység* megértéséhez és a káros hatásaival szembeni attitűdformáláshoz.

Az olvasmányok szövegeit használja fel a tanító sokrétű *anyanyelvi tapasztalatok* szerzéséhez is. Figyeltesse meg a gondolatalközlés adekvát módjait, az anyanyelvhasználat könnyen belátható szabályszerűségeit, anyanyelvtünk alapvető jellemzőit. A tanulás folyamatában váljon természetes gyakorlattá, hogy a diákok könyvekből, kézikönyvekből, szótárakból, *digitális forrásokból* kiegészítik információszerzését, rendszeresen használják feladatmegoldásukhoz a különböző információs forrásokat és olyan technikákat sajátítanak el, amelyek hozzájárulhatnak *önálló tanulási* képességük megalapozásához.

Írás – íráshasználat-írásbeli szövegalkotás

Az írás megtanulásával olyan írásbeli kommunikációs eszköz birtokába jutunk, melyet gondolataink közvetítésére, információk rögzítésére használunk. Ezt már a tanulás kezdetén nyilvánvalóvá kell tenni a gyerekek számára, különös tekintettel a számítógéppel való írás nyújtotta előnyök értelmes egyensúlyának megteremtésére.

A fejlesztés arra irányul, hogy a jelrendszer biztonságos elsajátítására építve jól működő, lendületes és olvasható, tetszetős kézírás alakuljon ki, tehermentesítve ezzel az értelmi erőket az írás technikai kivitelezésének felügyelete alól. Az írástanulás folyamatában a gyerekeknek:

- szigorúan kötött szabályokat kell elsajátítaniuk (balról jobbra haladás, az írásmozgás iránya, a betűk magassági kiterjedése, a kis-és nagybetűk alakjának eltérése, az írásminta követése);
- továbbá jelentős értelmi aktivitással kell kontroll alatt tartaniuk az írással közölt tartalmakat, s az írás helyességét.

E rendkívül bonyolult folyamat sikerének feltétele, hogy:

- kifejlődjenek a gyerekekben az írástanulás fiziológiai és pszichológiai alapjai;
- a tanulás irányításához a tanító vegye figyelembe a tanuló motorikus, vizuális és perceptuális adottságait;
- apró módszertani lépésekkel haladjon, ne siettesse a tanulás folyamatát.

Különös figyelmet kell fordítani a *sajátos nevelési igényű* és a *részképesseg zavarokkal küzdő* gyerekek túrelmes alapozó fejlesztésére, és ha szükséges, be kell szerezni az írástanulást támogató speciális segédeszközöket is például hallássérült, látássérült, mozgáskorlátozott tanulók tanításához. Szükség esetén, megnyújtva az alapozó időszakot, egyedileg kerüljön meghatározásra a betűírás megkezdésének időpontja.

A gondos előkészítés, az írásmozgások aprólékos kimunkálása a vonalvezetést lendületes, könnyedé és ritmikussá teszi, mely elvezet az egyéni írás kialakításához és megakadályozza, hogy az írásmennyiség fokozódásával torzuljon, olvashatatlaná váljon a kézírás.

Az írástanítás kétféle írásminta – *álló* vagy *enyhén jobbra dőlő betűk* – használatával történhet.

A tanulás folyamatát a tanító szabad döntése határozza meg. A betűírás tanulása kezdődhet az olvasás tanulásával párhuzamosan, vagy késleltetett módon követi az olvasás elsajátítását. Kezdődhet kisbetűs programmal, a kis- és nagybetűk párhuzamos tanulásával, vagy az írástanulással kezdő programban a nyomtatott nagybetűk írásával.

A tempó személyre szabott. Az írás eszközzé válásának ideje a legkorábban a harmadik iskolai év végére tehető. Addig szükség van a célirányos és rendszeres írásgyakorlásra.

A diákok lássák, hogy tanítójuk mi mindenre használja az írást. Ők is írjanak kronologikus szöveget, pl. naplót, levelet, mesét, élménybeszámolót, összefoglalót megfigyelésekről, feladatteljesítésről. Szerkesszenek nem kronologikus szövegeket is; meghívókat, feliratokat, címkeket, recepteket, feljegyzéseket. Játsszanak a nyelvvel, írjanak mondókat, verset, szójátékot, találos kérdést. Írjanak olyan szöveget, amit másoknak számnak elolvasásra; mese, újság, képregény, könyv.

Az írásbeli szövegalkotás tanulása szorosan kapcsolódik a szövegolvasáshoz, hiszen az olvasmányok szövege példát ad a szövegművek megfigyeléséhez, a gondolatok nyelvi megformálásához, a téma kifejtésének megoldásmódjait, a gondolatok elrendezéséhez, a nyelvi eszközök használatához, stb., az olvasás bővíti, aktivizálja a szókincset. A szöveg részletei felhasználhatók stilisztikai gyakorlatokhoz, tartalmukhoz pedig számtalan szövegalkotási feladatot kapcsolható.

Az írásbeli szövegalkotás fejlődését a legjobban a szöveges értékelés támogatja.

Az anyanyelvi kompetenciák fejlesztésének tartalma

NAPI GYAKORISÁGÚ FOLYAMATOS FEJLESZTÉS

Képességfejlesztési fókuszok	Ajánlott tevékenységek, szempontok
Beszédkedv Beszédbátorság Szabálykövetés	Beszélgető körrel: - a társas kapcsolatok alakítása, - az énkép, az önismeret fejlesztése, - a szocializáció támogatása.
Kognitív képességek Auditív és vizuális észlelés, képteremtés Beleélés	Napi mesehallgatással: - a befogadói magatartás fejlesztése, - erkölcsi, esztétikai értékközvetítés, - szókincsfejlesztés.
Ritmikus mozgások Figyelemkoncentráció Mozgáskoordináció	Általános alapozó gyakorlatok (4.2) Ritmust érzékeltető versmondás Oldott csoportlégkör

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A tanulásban akadályozottakra vonatkozókat dőlt betűvel jelöltük.

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	A 4. ÉVFOLYAM VÉGÉN
<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - részt vesz a beszélgető körben; - készíttetést érez gondolatai közlésére; - várja a mesehallgatás ritmusát; - rajzot készít a meséhez; - megjegyyez rövid verseket, mondókat, elmondásukat utánzó mozgásokkal kíséri. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - követi a beszélgetés menetét; - érdeklődik a társak mondanivalója iránt; - értelmes mondatokkal közli a gondolatait; - van kedvenc meséje, amit szívesen meghallgat ismételtten is; - eljátssza társaival a mesét; - értékeli a versek ritmusát. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bekapcsolódik a beszélgetésbe; - bátran beszél; - türelmesen meghallgatja a társait; - több összefüggő mondattal reagál a hallottakra; - kérdéseket tesz fel a témával kapcsolatban; - elképzei a helyszínt, a helyzeteket, a szereplőket, stb.; - tovább szövi a mese fonálát; - a versmondást összekapcsolja mozgással. 	<p>A tanuló spontán beszéde tudatossá alakul.</p> <p><i>Igazodik a beszélgetés csoportban kialakult szabályaihoz.</i></p> <p><i>Megérti társai gondolatait, érzéseit és reagál a hallottakra.</i></p> <p>Nem tér el a témától.</p> <p>Hosszabb mesék követésére is képes.</p> <p>Szívesen mond verset, képes a vers ritmusának érzékelésére.</p>

ÁLTALÁNOS ALAPOZÁS*

Képességfejlesztés fókuszok	A fejlesztés irányai
<p>Nagy és finommozgások, beszédmozgás</p> <p>Beszédhanghallás, tudatosodó hangképzés</p> <p>A saját test érzékelése, testséma</p> <p>Tájékozódás térben, síkban</p> <p>Oldaliság (lateralizáció)</p> <p>Szem, fül, kéz, láb dominancia</p> <p>Szem-kéz koordináció</p> <p>A két kéz tevékenységének összehangolása</p>	<p>Az olvasás és az írás megtanulásának előkészítése</p> <p>Mozgáskoordináció</p> <p>A mozgás és a ritmus kapcsolatának megerősítése</p> <p>Az ujjak mozgékonyságának fejlesztése</p> <p>Beszédlégzés, tiszta artikuláció</p> <p>A fonémahallás tökéletesítése</p> <p>Testtudat, egyensúlyszabályozás</p> <p>Biztonságos tájékozódás</p> <p>Viszonyítások, relációs szókinés elsajátítása</p> <p>A dominancia megerősítése</p>
<p>Audítív és vizuális észlelés</p> <p>Formaérzék, arányérezék</p> <p>A finommotorium és a gondolkodás kapcsolatának erősítése</p> <p>Ósszpontosított figyelem,</p> <p>Megfigyelés, emlékezet</p> <p>Szerialitás</p>	<p>A figyelem tartósságának, a megfigyelés pontosságának fokozása, követő szemmozgás</p> <p>Audítív és vizuális ingerek sorba rendezése</p> <p>Alak-háttér megkülönböztetése</p>

- A www.sulimovaadatbank.hu honlapján megtalálhatók az alapozó modulok. A következő útvonalon érhetők el: kompetencia alapú programcsomagok → adatbank → szövegértés-szövegalkotás → 1. osztály → alapozás

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT AZ OLVASÁS ÉS AZ ÍRÁS TANULÁSÁNAK MEGKEZDÉSEKOR
<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - utánmondással elmond verseket, mondókat helyes beszédlegzéssel; - megfigyeli testrészeit; utasításra változtatja testhelyzetét, irányok szerint mozgat bábukat, tárgyakat; - formakövető mozgásokat végez (fonalazás, agyagozás, gyöngyfüzés, kötés, testtel formázás stb.). 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - utánoz mozgássorokat; versmondását, mondókázását mozgással kíséri; - megnevezi a testrészeit; megérti az irányokat, viszonyításokat kifejező szavakat; - páros testrészeit irányok szerint megkülönbözteti; - két kezét összehangoltan mozgatja; követő szemmozgásra képes; - auditív és vizuális ingereket sorba rendez; - térbeli formák síkbeli ábráit felismeri. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - meg tudja különböztetni a hangokat, és utánzással tisztán ejti ki őket; - nagy-, finom- és beszédmozgása összerendezett, megbízható a szem-fül-kéz-láb koordinációja; - a testséma és az egyensúlyszabályozás kialakult; - az irányokat tükörképen is felismeri; - biztonsággal használja a relációs szókincset; - biztonsággal tájékozódik a térben és a síkban; határozottá vált az oldalisági dominancia; - megfigyeléseit figyelemmel irányítja, auditív és vizuális ingerek összehasonlítására képes; - egyszerű algoritmusokat követ; - felfedezi a rész-egész kapcsolatot; - képes az alak-háttér szétválasztására; - auditív és vizuális inger összekapcsol, ilyen ingersorokat követ.

BESZÉDKÉSZSÉG, SZÓBELI SZÖVEG MEGÉRTÉSE ÉS ALKOTÁSA *

Képességfejlesztési fókuszok	Ajánlott tevékenységek, szempontok
<p>Beszédértés</p> <p>Szóbeli szövegalkotás</p> <p>Helyzetfelismerés, alkalmazkodás a beszédhelyzethez</p> <p>Önismeret</p> <p>Kooperáció</p> <p>Figyelem</p> <p>Megfigyelés</p> <p>Koncentráció</p> <p>Lényegkiemelés</p> <p>Nyelvi igényesség</p> <p>Kreativitás</p>	<p>Beszélgető körrel, mesemondással, szituációs játékokkal:</p> <ul style="list-style-type: none"> - beszélgetés kezdeményezése; - a beszélgetésbe való bekapcsolódás; - az értelmes gondolatközlés; - a társakra figyelés; - a tématarás gyakorlása. <p>Szóbeli közlések tartalmi és nyelvi kritériumoknak való megfelelése:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a szókincs bővítésével, pontosításával; - jelentésárnyalatok érzékelésével; - mondatalkotásokkal; - szavak beszerkesztésével mondatokba;

Képességfejlesztési fókuszok	Ajánlott tevékenységek, szempontok
<p>Szövegkoherencia Érzelmek, beszéltői szándék kifejezése Kérdés-válaszadás</p> <p>Megfigyelés, emlékezet, reprodukció Beszédhanghallás Beszédmozgások, beszédlevegzés, hangképzés, artikuláció, beszédritmus és -tempó, hangerő, hanglejtés, hangsúly</p> <p>A tanultak alkalmazása új feladathelyzetekben</p>	<ul style="list-style-type: none"> - mondatkapcsolásokkal; - beszéltői szándék érzékeltetésével. <p>A beszéd hangzó oldalának fejlesztése: ritmikus mondókák, versek, nyelvtörők, rövid szövegek pontos, kifejező elmondásával, tréningyszerű ismétlésével, összekapcsolása testmozgással, zenei és ritmuskísérettel.</p> <p>Páros, kiscsoportos formában szóbeli szövegalkotó gyakorlatok a kommunikációs tapasztalatok felhasználásával:</p> <ul style="list-style-type: none"> - szerepjátékok, - szógyűjtő játékok (szinonimák, ellentétek, rokonértelmű szavak), - szavak mondatba foglalása jelentésárványlatokkal, - párbeszéd utánzása, módosítása, bemutatása társaknak, - párbeszédalkotása mindennapi élethelyzetekben (köszönés, bemutatkozás, megszólítás, kérdés, válaszadás) <p>Kérésre, felszólításra tevékenységek, mozgások, mozdulatok végrehajtása. Ismert versek, szövegek reprodukálása többféle hangsúlyal; a mondatfonetikai eszközök alkalmazásával. Versek, szövegek felkészülés utáni bemutatása hallgatóság előtt.</p>

* A www.sulinovaadatbank.hu honlapján megtalálhatók a beszédfejlesztés modulok. A következő útvonalon érhetők el: kompetencia alapú programcsomagok → adatbank → szövegértés-szövegalkotás → 1. osztály → beszédfejlesztés

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	A 4. ÉV VÉGÉN
<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - részt vesz beszélgetésben; - tisztán ejti a hangokat; - helyesen alkot mondatot; - kérdésre mondattal válaszol; - rövid mesét, verset elmond segítséggel. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - követi a beszélgetést, válaszol a kérdésekre; - véleményét megfogalmazza; - érthetően beszél, érzékelteti az időtartamot; - több mondatot összekapcsol; - kérdésekre kibővíti a mondatait; - ismeri a köszönés és a kérés különféle módjait; - felidéri olvasmányai tartalmát; - szövegmondáskor érzékelteti a mondat végét; - szövegűen mond verset. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - beszélgetés közben alkalmazkodik a kommunikációs helyzethez, kérdéseket tesz fel és válaszol a hozzá intézett kérdésekre; - helyes kiejtéssel és hangjelzéssel beszél; - megérti a szóbeli utasításokat; - pontosan közvetít üzeneteket; - a helyzetnek megfelelően köszön, szólít meg, kér; - gondolatait tömörebben és bővebben is el tudja mondani; - verset, prózai szöveget pontosan és érzelmeiket kifejezően mond. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - beszélgetés közben az elfogadott illemszabályok szerint reagál a hallottakra, figyel társaira; - részt vesz vitában; - beszéde érthető, hangerejét a helyzethez igazítja; - megért egyszerű metakommunikációs jelzéseket; - követi a hosszabb szóbeli magyarázatokat; - jegyzet, vázlat segítségével beszámol megfigyeléseiről, olvasmányairól, eseményekről; - versmondás, mesélés, prózai szövegmondás közben alkalmazza az értelmi szünettartást, kapcsolatot tart a hallgatósággal.

OLVASÁS – AZ ÍROTT SZÖVEG MEGÉRTÉSE

<p>Képolvasás</p> <p>Az írott információ megfajlására törekvés</p> <p>Algoritmus követése, alkalmazása</p> <p>Jelfelismerés</p> <p>Látási, hallási kép és a beszédmozgás összekapcsolása</p> <p>Képi és írott információk összekapcsolása</p> <p>Szövegértő néma olvasás</p> <p>Képzetépítés</p>	<p>Az olvasás jelrendszerének elsajátítása, használatának automatizálása szavak, szókapcsolatok, mondatok, rövid szövegek olvasásával.</p> <p>A szövegbefogadás tartalmi és olvasástechnikai előkészítése.</p> <p>Az olvasottak elképzelése, saját olvasat szerinti értelmezése.</p> <p>A megértés ellenőrzése a szöveg tartalmához kapcsolódó feladatok megoldásával.</p> <p>Az elsődleges megértéstől a mélyebb megértéshez való eljutás szövegelemző műveletek alkalmazásával.</p>
--	---

<p>Információ kiemelés Értelmezés Lényegkiemelés Összefüggések felismerése Következtetés Véleményalkotás, reflektálás Esztétikai értékek felismerése Érzelmi viszonyulások, szociális érzékenység Erkölcsei ítélőképesség Történeti érzék</p>	<p>A szöveg nyelvi megformáltságának, kifejezőmódjának, stílusának megfigyelése. Művészi kifejezésformák, nyelvi eszközök szerepének megapasztlása. A szöveg tartalmában rejlő nevelési lehetőségek felhasználása: - az önismeret fejlesztéséhez; - a magyar és az egyetemes kultúra értékeivel való ismerkedéshez; - a nemzeti identitástudat alapozásához; - az állampolgári neveléshez; - a környezet tudatos magatartás fejlesztéséhez; - az erkölcsi és esztétikai értékrend formálásához, komplex esztétikai élmények nyújtásához.</p>
<p>Olvasástechnika Önálló tanulás Digitális írásbeliség Információs források használata Az IKT eszközök használatának alapkészségei Információk felhasználása új feladathelyzetben</p>	<p>Az olvasástechnika fokozatos tökéletesítése a tanulási feladatokat kiszolgáló folyamatos, szövegű olvasás eléréséhez. A gyerekeknek készült könyvek, segédkönyvek (lexikon, enciklopédia, kétnyelvű szótár, elektronikus adathordozók) használata. Közmondások, szólások, állandó szókapcsolatok, ismeretlen szavak jelentésének megismerése kézikönyvekből. Információgyűjtés elektronikus levelezéssel, illetve a világháló használatával. A tananyaghoz kapcsolódó ábrák, grafikonok, táblázatok megfigyelése, értelmezése.</p>

<p>Nyelvi jelenségekkel kapcsolatos megfigyelések, nyelvi érzékenység</p>	<p>A megismert szövegek felhasználása anyanyelvi tapasztalatok szerzéséhez és nyelvhasználati gyakorlatokhoz. Pl.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a gondolatközlés adekvát módjai, nyelvi illetlan; - köztési stílusok (magyarzó, mesélő, beszélgető, udvarias, közvetlen; hivatalos, igényes, igénytelen stb.); - a szavak jelentése (cselekvések, történések, nevek, tulajdonságok, számok, mennyiségek; hasonló és ellentétes jelentés; - a szójelentés és a mondatban elfoglalt hely kapcsolata; - szótó és toldalék; - a cselekvések, történések idejének kifejezése; - a cselekvő száma és személye; - a tulajdonságok, mennyiségek különböző mértékének; - kifejezése. <p>Egyszerűen belátható nyelvhelyességi és helyesírási szabályszerűségek megfigyelése. Pl.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - toldalékok (ba,-be,-ban,-ben,-nál,-nél stb.) helyes használata; - szó elválasztási szabályszerűségek; - a nagy kezdőbetű használata; - mondatvégi írásjelek; - felszólítást kifejező szóalakok; - a tiltás kifejezése; - időtartam a szótóban és a toldalékokban; - az igeikötők használata; - kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok jelölése; - hagyományos írásmódú szavak; - számok írása.
---	--

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	A 4. ÉV VÉGÉN
<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ismeri a betűket, elolvas szavakat, szókapcsolatokat, rövid mondatokat; felfogja az olvasottak értelmét; - a megértést mozgással, rajzzal, egyszerű feladat megoldással bizonyítja; - az iskolai könyvtárban könyveket nézeget, bemutatja kedvenc mesekönyvét; - érti a hang és a betű különbségét; - csoportokat képez betűkből, hangokból; - szóban és írásban érzékelteti a mondatok elejét és végét; - a tanító által jelölt hibát kijavítja; 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - begyakorolt szöveget lassú folyamatossággal felolvas; rövid szöveget néma olvasással megismer; - olvasás közben megjelöli, amit nem értett meg; - kérdésekre felidézi az olvasottak tartalmát; - az olvasmány címét, illetve illusztrációját kapcsolatba hozza a szöveg tartalmával; - segítséggel könyvet keres a könyvtárban; - segítséggel szöveggyűjtést keres gyermeklexikonban; - megkülönbözteti a kérdéseket a kijelentésektől. - felsorolja a magyar ábécé betűit, alkalmazza a betűrendet. <p>Tapasztalati alapon felismeri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a szót és a toldalékot; - a jelentésbeli hasonlóságot; - a kiejtéstől eltérő hangkapcsolatokat; - a szavak elválaszthatóságát; - az időtartamot a szótóban és a toldalékokban. <p>Felismer egyszerű nyelvi szabályszerűségeket</p>	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - szövegűten, folyamatosan olvas fel ismert szöveget, - az önállóan elolvasott szöveget megérti, kiemeli belőle információkat, - az ismeretlen szavakat megpróbálja kikövetkeztetni a tartalomról, - röviden megfogalmazza a szöveg részeinek lényegét, - néhány összefüggő mondattal beszámol az olvasottak tartalmáról, - értelmezi a szöveghez tartozó egyszerű ábrákat, - tájékozódik a szövegben, - a tanultak kiegészítéséhez a tankönyvén kívül más információ forrásokat is használ. <p>Felismeri a beszélői szándékot, azt írásban jelöli.</p> <p>Alkalmazza a nagy kezdőbetűt.</p> <p>Hibátlanul választja el a szavakat.</p> <p>Tapasztalati alapon jelentésük szerint csoportosítja a szavakat.</p> <p>Kérdésekre felelő szavakat megtalál a mondatokban, és felismeri az összetartozó szavakat.</p>	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - felolvasása értelmes, értelmező, az önállóan elolvasott szöveget saját olvasata szerint értelmezi, - segítséggel mélyebb összefüggéseket is felismer, következtetésekkhez jut, - reflektál az olvasottakra, - az olvasottak lényegét tömören és kibővítve is elmondja, - önállóan keres könyvet a könyvtári szabadpolcon, - eligazodik táblázatokon, grafikonon, - önállóan használja az ismert kézikönyveket. <p>Megfigyelési alapján ki tudja fejezni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a többes számot, - a cselekvő számát és személyét, - cselekvések, történések különféle idejét, a tiltást, a felszólítást, - a mennyiségek, tulajdonságok különböző mértékét. <p>Helyesen használja az igekezőket.</p> <p>Rövid szöveget betűkihagyás és betűcsere nélkül leír.</p> <p>Biztonsággal <i>alkalmazza begyakorolt</i> esetekben a felismert helyesírási és nyelvhelyességi szabályokat.</p>

ÍRÁS – ÍRÁSHASZNÁLAT – ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS*

Képességfejlesztési fókuszok	Ajánlott tevékenységek, szempontok
<p>Mozgás és ritmus összekapcsolása Tájékozódás síkban, térben Saját test érzékelése Szem-kéz koordináció Oldaliság, sorrendiség Oldaliság az írófelületen Az írás iránya, iránykövetés</p> <p>Formaérzékelés, formák megkülönböztetése érzékeléssel Formák létrehozása</p> <p>A tér és a sík kapcsolata Arányok, méretek érzékelése Összehasonlítások</p> <p>Az íráshoz szükséges testtartások íróeszközök célszerű használata</p>	<p>Ritmikus mozgáskövetés mondókára, versre, dalra Helyzetgyakorlatok irányokkal Nagymozgások térben Kismozgások síkban Egyszerű jelölések, rajzok írófelületen az irányok értelmezésére</p> <p>Írányok és formák érzékelése, követése a teljes test mozgásával Formautánzások, másolások változatos eszközökkel, mozgással, rajzzal, tevékenységgel</p> <p>Mozgások, alakzatok létrehozása térben, áttétele síkba Képkészítések az arányok és méretek érzékelésével</p> <p>Az érzékelés és az észlelés tökéletesítése: - mozaik és puzzle játékok; - illesztések, képalakítások.</p> <p>Egészséges és praktikus testtartás felvétele, szokássá alakítása rajzolóhoz, festéshez, íráshoz</p>
<p>Rész és egész megfigyelése A betűforma és a betűkötés megkülönböztetése Formaemlékezet, a jelrendszer tartós megőrzése Algoritmus követése, alkalmazása</p> <p>Automatizálódó, lendületes, ritmikus írásmozgás</p> <p>A jelrendszer értelmes használata</p> <p>Önellenőrzés, hibafelismerés</p>	<p>Betűformák elemzése, részek jelölése, részekből betűk összeállítása A kötővonalak szerepének belátása, alkalmazásuk automatizálása. Szabályos írás mintakövetéssel</p> <p>Az írás eszközként való használatának megtapasztalása: - szóírások; - mondatírások; - íráshasználati módok kipróbálása.</p> <p>Formai és tartalmi szempontú korrekciók módja Írás önelemzéssel Javítási módzatok, önellenőrzés alkalmazása</p>

Képességfejlesztési fókuszok	Ajánlott tevékenységek, szempontok
<p>Reproduktív és fél reprodukív szövegírás Önálló szövegalkotás és írás Írástempó, lendület, írásrítmus Eszköz szintű egyéni kézírás</p>	<p>Az írás gyakorlása változatos íráshelyzetekben (a „szépirástól” a gondolatok spontán lejegyzéséig) az írás eszközzé fejlesztéséhez. Cél: - lendületes, ritmikus írásmozgás; - jó olvashatóság; - helyesség; - esztétikus összkép; - tanulást kiszolgáló tempó; - egyéni jellemzők kiértékelése. Egyéni írások olvasása. Írás saját tempóban, egyéni jegyek érvényesítésével.</p>
<p>Helyesírási készség</p> <p>Gondolatok írásbeli közlése Lényegkiemelés Csoportosítás, sorba rendezés Kronologikus és nem kronologikus kifejtés Tématarítás Összefüggések felismerése: - előzmény-esemény-következmény; - cím és tartalom; - téma és stílus. Megfigyelés, emlékezet, képzelet Akaratlagos írás</p>	<p>A megszerzett anyanyelvi tapasztalatok felhasználása és gyakorlása különféle írástevékenységekben. A szóalak helyes írásképeinek rögzítése és előhívása, automatizálása. Önellenzés, hibajavítás. Mondatok közötti tartalmi kapcsolat teremtése. Az alanyváltás jelölése Mondatbővítés, -szükítés A szöveg szerkezetéről, a kifejtés sorrendjéről, a különböző szövegformák (elbeszélés, leírás, levél, hétköznapi szövegek, e-mail, SMS stb.) tartalmi kritériumairól szerzett tapasztalatok alkalmazása önálló írásbeli szövegek alkotásakor. Nyers fogalmazványok korrigálása, tartalmi továbbfejlesztése, véglegesítése.</p>

* A www.sulinovaadatbank.hu honlapján megtalálhatók a írás modulok. A következő útvonalon érhetőek el: kompetencia alapú programcsomagok → adatbank → szövegértés-szövegalkotás → 1. osztály → írás

VÁRHATÓ EREDEMÉNYEK

1. SZINT	2. SZINT	3. SZINT	A 4. ÉV VÉGÉN
<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ismeri és vonalrendszer segítségével le tudja írni az írott betűket; - írott és nyomtatott írásmintáról leír szavakat, szókapcsolato-kat, rövid mondatokat; - a tanító útmutatása alapján felismeri és kijavítja írástechnikai és helyesírási hibáit. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - írástechnikai hiba nélkül ír; - írása folyamatos, betűi normához közelítők; - jelöli a mondatkezdést és a mondatzárást; - a sor végén elválasztja a szavakat; - a felismert helyesírási szabályszerűségekre (pl. mgh. időtartama a szótó végén, a toldalékban, nevek nagy kezdőbetűje); - folyamatosan gyakorolt 10 szóban helyesen jelöli a j hangot; - 2-3 összefüggő mondatot alkot írásban; - mondatait kérdések segítségével kibővíti, szavakkal kiegészít mondatokat. - helyesírási szójegyzéket használ; - írásmunkáját átolvassa, segítségadás mellett javítja. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - írása lendületes, írásmozgása harmonikus, írásképe tiszta, rendezett (megjelenhetnek az egyéni írás vonásai); - gyakorlott az íráshasználati tevékenységekben; - begyakorolt szókészlet körében alkalmazza a megfigyelt helyesírási szabályszerűségeket (pl. nagy kezdőbetűje); - újabb, folyamatosan gyakorolt 20 szóban helyesen jelöli a j hangot; - 8-10 összefüggő mondatot leír eseményeket, bemutat tárgyakat, élőlényeket, helyszíneket; - szokásává válik írásmunkáinak önellenőrzése, javítása; - használja a helyesírási szótárt. 	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> - eszközként használja az írást; - írásmozgása automatizált; - írása jól olvasható, egyéni vonásokat mutat, tempója és tartóssága kiszolgálja a tanulási igényeket; - begyakorolt szókészlet körében alkalmazza a felismert helyesírási szabályszerűségeket (pl. igeidők, fokozott szóalakok, igeikötős igék); - újabb, folyamatosan gyakorolt 20 szóban helyesen jelöli a j hangot; - adott vagy választott témáról koherens írásbeli szöveget alkot, igényes nyelvhásználatra törekszik. <p>Elektronikus üzeneteket fogalmaz;</p> <ul style="list-style-type: none"> - szövegeket, esztétikus formába rendez, - szöveghez magyarázó ábrát, táblázatot, grafikont készít; - írásmunkáit ellenőrzi, javítja, ehhez használja a helyesírási szótárt.

5-8. ÉVFOLYAM

BEVEZTÉS

Az 5-8. évfolyam programjához készült óratervi ajánlás és az egyes témák feldolgozó modulok az adatbankban találhatóak. Elérési útvonal: www.sulinovadatbank.hu. Kompetenciaalapú programcsomagok-szövegértés-szövegalkotás-adatbank.

- A szövegértési és a szövegalkotási kompetencia párhuzamos fejlesztése;
- A tanuló életkornak megfelelő szövegértési – szövegalkotási kompetenciája fejlesztése különböző típusú és formájú szövegek megértéséhez szükséges olvasási stratégia megalapozásával;
- Ennek érdekében olvasói szerep helyett az interaktív, reflektáló szövegértési képesség, illetve a kreatív szövegalkotás fejlesztése;
- Fontosnak tartja, hogy a tanulóknak kialakuljon az olvasás iránti pozitív attitűd;
- Az életkori jellemzők és az egyéni képességek függvényében a szövegelemzési technikák beépítése, alkalmazása nem irányított tanulási szituációban is;
- A tanuló írásbeli munkáinak gondos javításával helyesírási készségük fejlesztése,
- A tanuló különböző szintű szövegértési-szövegalkotási képességének figyelembevételével a differenciált képességfejlesztés biztosítása, a hátrányos helyzetű tanuló esélyegyenlőségének növelése.
- Az önálló tanulási képesség megalapozása, fejlesztése;
- A szövegelemzési-szövegfeldolgozási technikák gyakoroltatásával a tanuló kognitív képességeinek fejlesztése;
- A kooperatív tanulás szervezési eljárások alkalmazásával a tanuló együttműködési-szociális kompetenciájának fejlesztése;
- Az értékelés, önértékelés alkalmazásával a tanuló reális önismeretének fejlesztése, az önbizalmuk erősítése.

5. évfolyam

Témakörök	
1.	OTTHON
2.	TÖRTÉNETEK ÁLLATOKRÓL
3.	KAPCSOLATOK
4.	VISSZA A MESEHEZ!
5.	VARÁZSBIRODALMAK I.
6.	VARÁZSBIRODALMAK II.
7.	AZ ÉN MESEKÖNYVEM – PROJEKT
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés	
I. fejezet	
	OTTHON
	<p><i>TEMATIKUS FÓKUSZ</i></p> <p>A család élete időben és térben, családtörténet. Az együtt élők és az együttélés szűkebb és tágabb helyszíne.</p> <p><i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i></p> <p>A bensőségesség kifejezőeszközei; A hangulati elemek kifejezőeszközei</p> <p><i>SZÖVEGERTESI FÓKUSZ</i></p> <p>Hely-, idő és személymegjelölések azonosítása, kapcsolatuk feltárása elbeszélésben, leírásban, társalgásban. Kérdezés.</p> <p><i>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</i></p> <p>Lakhelyleírás, vázlatos családtörténet elbeszélése, ezekről való csevegés.</p> <p>Transzformáció: szövegből családfa, családfa alapján szöveg; prózából vers, versből próza alkotása. A partnereknek és a beszédhelyzetnek megfelelő megszólítások (tegezés, magázás stb.). Levélírás. Kérdezés.</p>
<i>Képességfejlesztési fókuszok</i>	
	<p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p> <p>Szereplők családi és térbeli viszonyainak azonosítása folyamatos szöveg alapján, ill. folyamatos családtörténet-elbeszélő szöveg és családfa összevetése. Hallott és olvasott rövid családtörténetek megértése és rekonstrukciója.</p> <p>Párbeszédből elbeszélés, elbeszélés alapján párbeszéd készítése a családról, lakhelyről: irodalmi művek, saját szövegek és újságcikkek alapján. A nyelvtani személyek használatának megfigyelése, a megfigyelt jelenségek rendszerezése, talált problémák megvitatása. A jelenségek összevetése a tanult idegen nyelvben található hasonló jelenségekkel. Kapcsolatépítő szövegtípusok gyakorlása: csevegés, sztorizás; monologikus és dialogikus szövegalkotás, dramatikusan játékos szerepcsere.</p>

<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Művek, szövegek: A rest leány (népmese) Török Mónika: Az újgenerációs nagycsalád Petőfi Sándor: A tintásüveg</p> <ul style="list-style-type: none"> • Családi történetek • Janikovszky Éva: Mi újság? • Romhányi József: Mézga Aladár különös kalandjai (részlet) • Durrell, Gerald: családom és egyéb állatfajták • Petőfi: Egy estém otthon • Petőfi: Füstbement terv • Arany János: Családi kör <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A kommunikáció létrejöttének elengedhetetlen feltételei • Monológ, dialóg • Nyelvtani szám-személy • Nem nyelvi kommunikáció • Befogadó • A családi viszonyok • A kérdések szerepe a kapcsolatokban • A kérdések fajtái • Valódi és különleges kérdések • Családfa • Háttérzöveg • Vers és próza különbsége • Időmértékes verselés • Életkép, történet, jelenet, szereplők
--	---

várható eredmények	<p>A gyerekek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> a kommunikációs helyzet létrehozásakor és elemzésekor az elengedhetetlen feltételek figyelembevételére megválasztani a kommunikációs helyzethez illeszkedő köszönési formákat megkülönböztetni a monologikus és dialogikus formát megfelelő módon alkalmazni a nyelvtani számot és személyt a nem nyelvi kommunikációs üzenetek dekódolására párbeszédet létrehozni annak szerkezeti elemei figyelembevételével normatívan alkalmazni a tegezés-magázás szabályait megkülönböztetni a hagyományos levelet az sms-től és az e-mailtől a szükségleteiknek megfelelő kérdések megfogalmazására, az alapvető kérdéstípusok kommunikációs helyzetben való megkülönböztetésére reagálni a háttérszövegre, megfogalmazni annak célját különbséget tenni a vers és a próza között
<p>2. fejezet</p>	<p>TÖRTÉNETEK ÁLLATOKRÓL</p> <p>Az állatok mint társak, mint látványosságok és mint a megismerés tárgyai – szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben. Érintetlenség és az ember által meghódított természet.</p> <p>A leírás eszközei, tanmese, példázat</p> <p>Általánosítások és alátámasztó részletek viszonya. Látszólag azonos tárgyú, valójában merőben eltérő szövegtípusok összevetése. Meggyőzőési technikák tanulmányozása</p> <p>Leíró, magyarázó, meggyőző és instruáló szövegek alkotása.</p>
Ajánlott tevékenységek	<p>CÍM</p> <p>TEMATIKUS FÓKUSZ</p> <p>POÉTIKAI FÓKUSZ</p> <p>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</p> <p>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</p> <p>Biológia tankönyvből, állatmagazinokból anyagok gyűjtése. Állatokról szóló televíziós műsorok (National Geographic, Animal Planet) szöveges összefoglalása. Állatokról készült fényképek szöveges jellemzése. Állatmesék tanulságának levonása. Szépirodalmi és ismeretterjesztő állatleírás, állatjellemezés olvasása, összevetése. Szülő rábeszélése, kistestvér lebeszélése állatvásárlásról, állattartásról. Ervek az állatok állatkeretben tartása ellen és mellett. Állatvédő, állatkeretellenes újságcikk írása. Válaszcikk ugyanerről. Állattartási útmutató írása.</p>

<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p> <p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lexikonszócikkek, ismeretterjesztő cikkek részletei • Konrad Lorenz: Salamon király gyűrűje (részlet) • Devecseri Gábor: Állatkerti útmutató (részlet) • Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen (részlet) • La Fontaine: A farkas és a kecskegida • Romhányi József: Interjú egy farkassal, aki állítólag megette Piroskát • Darvasi László: A nagymamát nem eszi meg a farkas! És Piroskát se! • Jokai Mór: A kőszivű ember fiai (részlet) • Gárdonyi Géza: Egri csillagok (részlet) • Fekete István: Tüskevár (részlet) • Szilágyi Domokos: Nádiverebek • Gerald Durrell: Állatkert a kastély körül (részlet) • Nagy Lajos: Képtelen természetrajz (A kutya) • Nemes Nagy Ágnes: Majomka • Széchenyi Zsigmond: A vadászatról <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A névszói szerkezetek • Leírás • Az állatok kommunikációja • A jelzői és határozói módosítók • A szófajok • Határozott és határozatlan névszói kifejezés • Általánosító mondatok • A tanítómese • Meggyőzőési, rábeszélési technikák • Találás kérdés, közmondás 	
--	--

<p><i>Várható eredmények</i></p>	<p>A gyerekek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • névszói szerkezeteket felismerni és létrehozni • néhány jellemzővel megkülönböztetni az emberek és az állatok kommunikációját • a jelzői és határozói módosítók alkalmazására • a kiemelt szófajokat a kommunikációs célnak megfelelően használni • a határozott és határozatlan névszói kifejezéseket a kommunikációs célnak megfelelően alkalmazni • a meggyőzősi, rábeszélési technikákat a kommunikációs célnak megfelelően alkalmazni
<p>3. fejezet</p>	<p>KAPCSOLATOK</p> <p>Barátság, ellenszenv, konfliktusok a mindennapi életben. Mintakövetés: a felnőttek világának tükröződése a gyerekek kapcsolataiban, a szereplők viselkedésében, érzés- és gondolatvilágában. Határozott és határozatlan leírások.</p> <p>A regény, a regény eseményének tagolódása. Az események és a szereplők értékelésének alakulása közötti kapcsolat. Jelképes regényterek.</p> <p>Általánosító állításokhoz alátámasztó részletek gyűjtése személyjellemben. A hasonlítás, a párhuzam és az ellentét szerepe a szöveg jelentésének megteremtésében.</p> <p>Jellemzések, leírás és eseménybeszámoló, szerkezeti vázlat. Névszói csoportok szerkesztése, a határozottság megfelelő használata.</p> <p>Jellemzések és jellemzett személyek azonosítása. Hibás jellemzőmozzanatok kiszűrése.</p> <p>Általánosító állítások és alátámasztó részletek összekapcsolása a jellemzésben.</p> <p>Jellemzőkészítés anyaggyűjtés nyomán; helyszínelírás szóban és írásban. Ellentézésre épített leírás. Dramatizált jelenetek előadása.</p> <p>Különböző névszói csoportok gyűjtése, a határozottság szerepének megfigyelése, kísérletezés, a szövegalkotásban való alkalmazása, a talált problémák megvitatása. A jelenségek összevetése a tanult idegen nyelvből található hasonló jelenségekkel.</p>
<p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p>	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk • Karinthy Frigyes: Röhög az egész osztály (részlet) • Békés István: Szegény ember gazdag városban (részletek) • Ingrid Sjöstrand: A felnőttek furcsák néha; Gyerekek lenni azért rossz • Siv Widerberg: A városban
<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	

	<p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regény. Cselekmény és fordulatok, a cselekmény tagolása. Az ismétlődő jelenetek szerepe. Jelképes regényterek. A regényalakok változása. Szereplők, szereplőcsoportok és az általuk képviselt értékek. Az elbeszélő közvetlen értékelő szerepe. Főhősök és mellékalakok. Kétféle utánzás, eszményítés. • A költő és a vers beszélője • Szabadvers és gondolatrímus • Szatira • Utánzás • A névszói szerkezetek mondatbeli szerepei • Tárgyi rész • Mennyiségjelölés, számolószók • A toldalékok és a mondatbeli szerepek <p>A gyerekek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a cselekmény felidézésére • a szereplők és szereplőcsoportok jellemzésére • helyszínek bemutatására • különféle nyelvi szempontoknak megfelelő szövegalkotásra
<p><i>Várható eredmények</i></p>	
<p>4. fejezet</p>	<p>VISSZA A MESEHEZ!</p> <p>Alapvető emberi kapcsolatok, életproblémák és mesei megoldások. Az eseményekre (folyamatokra, állapotokra stb.) és szereplőikre való utalás eszközei.</p> <p>Népmese, műmese, mesehős, próbatételek és mesei igazságtétel. Hétköznapi és csodás, valóság és fantasztikum.</p> <p>Általánosítások és kifejeleti jósálatok megfogalmazása; műfaji minták szerepe a cselekményvezetésben és a szövegyszerkesztésben. A szereplők kihagyhatósága.</p> <p>Mese-folytatások, mesebefejezések írása; meseírás minták alapján (pl. láncmese, hazudós mese). A szereplőkre való utalás elhagyhatósága.</p> <p>Mesék csoportosítása; mesetípus műfaji-szerkezeti jellemzőinek általánosító megfogalmazása; kifejeleti jósálatok alkotása szóban és írásban. Meseírás minta alapján, meseparódia írása szereplő vagy helyszín elcsúsztatásával. Komikus hatású szöveg alkotása a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával. Komikus hatású szöveg írására népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával. Általánosítások megfogalmazása, kísértetezés.</p>
<p><i>Képességfejlesztési fókuszok</i></p>	<p>CÍM</p> <p><i>TEMATIKUS FOKUSZ</i></p> <p><i>POÉTIKAI FOKUSZ</i></p> <p><i>SZÖVEGÉRTÉSI FOKUSZ</i></p> <p><i>SZÖVEGALKOTÁSI FOKUSZ</i></p>
<p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p>	

<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A Magyar Olvasástársaság felhívása: A népmese napja • Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen (részlet) • A kóró és a kismadár (Arany László feldolgozása) • Fehérlófia (Arany László feldolgozása) • Kiss Anna: Legkisebb fiú • Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika • A kán mestersége (kazak mese) • Nagyotmondó huszárok (népmese) • A férj, az asszony és a munka (szerb népmese) • Grimm-testvérek: A suszter manói (részlet) • Csali mese • Mészöly Miklós: Tréfás mese • Hazug mese (Kriza János gyűjtése) • Kósa László–Szemerkenyi Agnes: Apáról fiúra (részletek) <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mese, mesehős, mesei igazságtétel, mesei fordulatok, meseszámok, próbatétel • Népmese, műmese, láncmese, csalímese, hazudós mese, varázsmese, novellamese • Hogyan lesz a mondatokból összefüggő szöveg? (utaló szerepű szavak)
<p><i>Várható eredmények</i></p>	<p>A gyerekek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kifejeleti jósálatok alkotására • meseíráshoz minta alapján • általánosítások megfogalmazására • mondatokból szövegek építésére <p>VARÁZSBIRODALMAK I. – Petőfi Sándor: János vitéz</p>
<p>5. fejezet</p>	<p><i>CÍM</i></p>
	<p><i>TEMATIKUS FÓKUSZ</i></p>
	<p><i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i></p>
	<p><i>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</i></p>
<p><i>Képességfejlesztési fókuszok</i></p>	<p>Ok-okozati kapcsolatok a szövegben; párhuzamok és ellentétek</p>
	<p><i>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</i></p>
	<p>Cselekmény-összefoglalás, tömörítés. Belhelyezkedéses értelés.</p>

<i>Ajánlott tevékenységek</i>	<p>Jelölt ok-okozati kapcsolatok azonosítása; jelöletlen ok-okozati kapcsolatok feltárása. Események időrendi sorrendbe állítása. Valószínű és fantasztikus elemek megkülönböztetése. A világszintek közötti átlépés megfigyelése, megállapítása. Lényegkiemelő felolvasás. Dramatizálás. A János vitéz cselekményéhez kapcsolódó képzelt párbeszédtek és monológok alkotása. Jelenetek illusztrálása. Párhuzamokra és ellentétekre épülő rövid szöveg alkotása.</p> <p>Metaforák hasonlattá, hasonlatok metaforákká alakítása.</p>
<i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i>	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tündérszép Ilona és Árgyéhus • A császár lánya és a kiskondás • Petőfi Sándor: János vitéz <p>Fogalmak, tartalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Idő és tér viszonya az elbeszélésben, az út jelentései • Valószínű és csodaszertű-fantasztikus • Mesei elemek a János vitézben (pl. a hős, a próbatételek, a meseszámok) • A naiv elbeszélői szemlélet • Író és elbeszélő megkülönböztetése. • A hasonlat és a metafora. Ellentét és párhuzam. Ütemhangsúlyos verselés. • Névszó, a névszó fajtái
<i>Várható eredmények</i>	<p>A gyerekek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jelölt ok-okozati kapcsolatok azonosítására • események időrendi sorrendbe állítására • valószínű és fantasztikus elemek megkülönböztetésére • lényegkiemelő felolvasásra • a János vitéz cselekményéhez kapcsolódó képzelt párbeszédtek és monológok alkotására • metaforák hasonlattá, hasonlatok metaforákká alakítására
6. fejezet	VARÁZSBIRODALMAK II.
	<i>CÍM</i>
	<i>TEMATIKUS FOKUSZ</i>
	<i>POÉTIKAI FOKUSZ</i>
	<i>SZÖVEGÉRTÉSI FOKUSZ</i>
<i>Képességfejlesztési fókuszok</i>	<i>SZÖVEGALKOTÁSI FOKUSZ</i>
	Mintakövetéssel szatirikus vagy parodisztikus szöveg alkotása;

<i>Ajánlott tevékenységek</i>	<p>Összehasonlítás (pl. a tanuló iskolája és a Roxfort, pl. A János vitéz és a Harry Potter, pl. a Harry Potter és a Május 35 között – a szekrény és 9 és 3/4-ik vágány, pl. a Május 35 egyik „ország” és a mi világunk , pl. egy Harry Potter-részlet és megfilmesítése között). Naplóbejegyzés írása, levélírás, egy filmjelenet írásbeli összefoglalása.</p>
<i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i>	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Petőfi: János vitéz • Kiss-Csapó Gergely: Kasmír, Ladakh, Magas-Himalája – India – 1998. (részlet) • Petőfi Sándor Úti levelek (részlet) • Erich Kastner: Május 35 (részlet) • Voltaire: Candide (részlet) • Lois Lowry: Az emlékek öre (részlet) • J. K. Rowling: Harry Potter és a bölcsék köve (részlet) <p>Fogalmak, tartalmak: Utópia, negatív utópia Felvilágosodás Eldorádó</p>
<i>Várható eredmények</i>	<p>A gyerekek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • összehasonlítás, naplóbejegyzés és levél írására
7. fejezet	AZ ÉN MESEKÖNYVEM
	Közös mesekönyv létrehozása
<i>Képességfejlesztési fókuszok</i>	A mindennapok és az ünnepek meséi
	Hasonlóság és ellentét
	Mintakövetéssel, gyűjtéssel szöveg alkotása, szerkesztése
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	<p>Mesegyűjtés, -írás, szerkesztés, illusztrálás szempontok szerint. Mesecírási minta alapján, meseparódia írása szereplő vagy helyszín elcsúsztatásával. Komikus hatású szöveg alkotása a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával. Komikus hatású szöveg írása népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával. Dramatizálás.</p>
<i>Várható eredmények</i>	<p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mesecíráásra, • meseparódia írására szereplő vagy helyszín elcsúsztatásával • komikus hatású szöveg alkotására a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával • komikus hatású szöveg írására népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával

6. évfolyam

Témakörök	
1.	JÁTÉK
2.	KAPCSOLATOK
3.	ÖRÖKSÉGÜNK
4.	KALAND
5.	SZÖBELISÉG-ÍRÁSBELISÉG
6.	SZÜLETÉS – TEREMTÉS
7.	MINDENT KIDERÍT. – PROJEKT

<i>1. fejezet</i>	<i>CÍM</i>	JÁTÉK
<i>Képességfejlesztési fókuszok</i>	<i>TEMATIKUS FÓKUSZ</i>	A játék fogalmának és szabályainak körülírása, az alkotás folyamata. Szabályok a játékokban és a nyelvben – néhány nyelvi játék, játékos nyelvhasználati mód megismerése. Szerepjáték és formai játék. A magyar beszédhangok és rendszertük.
	<i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i>	Hanghatások felismerése a költészetben (alliteráció, rím, ritmus), rimes játékok, képvets. A játékos fogalmának értelmezése. Hangtani játékok, alakitási játékok, mondattani játékok – a költészet mint nyelvi játék.
	<i>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</i>	A forma, a domináns nyelvi elem mint meghatározó szövegalkító tényező. A forma hangulati, érzéki jelentése.
	<i>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</i>	Egyszerű szövegszervező elvek felismerése és mintakövető, reprodukív alkalmazása.
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Nem nyelvi és nyelvi társasjátékok felsorolása, némelyikük órai kipróbálása. • A közös jegyek keresése: fogalmi általánosítás. • Logikai játékok, rímjátékok. • Eszperente játék, láncjáték. • Halandzsaszöveg írása, ill. értelmezése. • Halandzsaszavak közé megfelelően toldalékolt jelentésszavak beillesztése. • A beszédhangok hasonlóságainak és különbségeinek felfedezése, a képzési módok megfigyelése, a képzésmód szerinti rendszerezésük. A saját nyelvvaltozatból ismert hangok eltérési egymástól és a normatív változattól. A tanult idegen nyelv beszédhangjaival való összevetés.

*Ismeretek, tananyagtartalmak***Művek, szövegek:**

- Benedek Elek: A hétszepségű királykisasszony
- Choli Daróczi József: Sóhaj
- J. K. Rowling: Harry Potter és a Bölcsek Köve
- Karinthy Frigyes: Főljelentem az emberiséget, 1. kötet
- Kiss Dénes: Korong forog
- Kosztolányi Dezső: A játék, Emlékezet, Ujjgyakorlat, Badarok
- Ladik Katalin: Jégmadár
- Lázár Ervin: Pávarbevezető
- Mikszáth Kálmán: Köszöntő
- Montágh Imre: Nyelvműveltség. A beszéd művészete
- Nagy László: Ónarckép
- Örkény István: Nápolyi
- Papp Tibor: Pogány istentisztelet
- Petőfi Sándor: Befordultam a konyhára
- Vidor Miklós: Nyelvyőtrők
- Weöres Sándor: Téma és variációk, Hangesoportok, Keresztöltés
- Darvasi László: Trapiti (részlet), nyelvtörők, mondókák, nyelvi és logikai játékok **
- József Attila: Regös ének
- Romhányi József-versek***
- Zalán Tibor: ...Halandza és

Tartalmak, fogalmak:

- rím
  - alliteráció
  - ritmus
  - szójáték
  - logikai szerkezetek
  - zenei szerkezetek
  - formai képletek
  - formaalkotó szabályszerűségek
- Nyelvi ismeretek, fogalmak:**
- beszélőszervek
  - hangképzési módok
  - magánhangzó, mássalhangzó

	<ul style="list-style-type: none"> • hosszúság, rövidség • a magyar beszédhangok • szótag • a magyar hangrendszer nyelvjárási eltérései • idegen nyelvi hangrendszerek
<p><i>Várható eredmények</i></p>	<p>A gyerekek ismerjék:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a beszédszervek felépítését és működését. <p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nem nyelvi és nyelvi társasjátékok felsorolására; • a közös jegyek általánosítására; • a szabályok alkalmazására logikai, eszperente, lánc- és rímjátékokban; • halandzsaszöveg írására, ill. értelmezésére; • halandzsaszavak közlé megfélelően toldalékolt jelentéses szavak beillesztésére; • felismerni a beszédhangok legjellemzőbb képzési sajátosságait; • felismerni a beszédhangok legjellemzőbb hangzásbeli sajátosságait; • felismerni a beszédhangok nyelvjárási eltéréseit; • felismerni a beszédhangok nyelvközi eltéréseit; • megállapítani a szótagok „súlyát”; • megkülönböztetni a magyar nyelv és a tanult idegen nyelv sajátos hangtani jellemzőit.
<p>2. fejezet</p>	<p>KAPCSOLATOK</p> <p><i>CÍM</i></p> <p><i>TEMATIKUS FÓKUSZ</i></p> <p><i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i></p> <p><i>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</i></p> <p><i>SZÖVEGALKO-TÁSI FÓKUSZ</i></p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok</i></p> <p>A kamaszkor: konfliktusok és kompromisszumok. A kortárskapcsolatok szerepe. Csoport-hovatartozás. Helyzetelemzés, helyzetértékelés. Problémamegoldás. Az ige alakjai. A névszói állítmány és az azonosítást kifejező mondatok.</p> <p>Nézőpont-nézőpontváltás. Hangulati elemek. A szerepviszonyoknak megfelelő hangnem. Az elhallgatás.</p> <p>Tény és vélemény megkülönböztetése. Érvék, értékítéletek. Igaz-hamis állítások megkülönböztetése. A humor, ironia, gúny, eufémizmus nyelvi eszközei irodalmi és köznyelvi szövegekben. Konfliktusos helyzetek. Nyelvi tudatosság, nyelvérték, analitikus gondolkodás, összehasonlító képesség, rendszerlátás, világismeret és a nyelv összefüggésének látása.</p> <p>A probléma típusától függő alternatív nyelvi cselekvések. Konfliktusos helyzetek bemutatása, értékelése. Konfliktustípusok alapján konfliktushelyzetek szimulálása. Tényszerű és ironikus jellemzések és önjellemzések.</p>

<p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A szövegekben szereplő állítások megfeleltetése a tárgyra vonatkozó, másképpen megfogalmazott több (igaz és hamis) állítás közül eggyel vagy többel • A szövegekben szereplő tények és vélemények tartalmának és nyelvi jegyeinek megkülönböztetése • A sikeres kommunikációs magatartásmód elemzése, értékelése: a bizalmas vagy távolságtartó témakifejtés, a normák követése a kommunikációs viselkedésben. • A konfliktusos helyzetek megkülönböztetése a rutinhelyzetektől. • Konfliktusos helyzetek elemzése, szimulálása • A humor, az irónia, a gúny és az eufémizmus keresése irodalmi és köznap szövegekben • Tényszerű és ironikus jellemzések és önjellemzések alkotása szóban és írásban • Film és regény összehasonlítása
<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Marcello D'Orta: Beszélj a padszomszédodról • Móra Ferenc: A másik csaló • Részletek Jacqueline Wilson Tracy Baker története című regényéből • Erich Kastner: Emil és a detektívek • Gárdonyi Géza: Büntárgyalás • Jacqueline Wilson: Tracy Beaker története • Részletek Louis Sachar Bradley Az osztály réme című regényéből • Mándy Iván: Csutak és a szürke ló • Mark Twain: Tom Sawyer kalandjai • Galla Ágnes: Lánykérés, Barátaim@chaten.hu* • Petőfi Sándor: János vitéz (részletek) • Siv Widerberg: Szerelem <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gúny, irónia, paródia, eufémizmus • kértelműség • sejtetés • késleltetés • a jellemzés eszközei • konfliktustípusok • multikulturalizmus • nyelvi fogalmak, ismeretek: <ul style="list-style-type: none"> - egyeztetés alannyal és tárggyal - igeidők, „összehangolásuk” módosítókkal, igemódok

	<ul style="list-style-type: none"> - állítmányi rész, tárgyi rész - névszói állítmány és annak sajátosságos szerepe - az azonosítást kifejező mondatok - melléknévi igenév - feltételes módú igealak, feltételes mondat - múlt idejű igealak
<p><i>Várható eredmények</i></p>	<p>A gyerekek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a kommunikációs célt azonosítani; • adott helyzetet szempontok szerint elemezni, értékelni; • a megismert normák analóg helyzetben való azonosítására, elemzésére, alkalmazására; • a normához való célszerű alkalmazkodásra és az azoktól való alkotó eltérésre; • megkülönböztetni az elbeszélői és szereplői nézőpontot; • a szöveg különböző nézőpontoknak megfelelő interpretálására; • a hangulati elemek irodalmi művekben való értékelésére és a helyzethez illeszkedő tudatos alkalmazásukra; • a tény és a vélemény megkülönböztetésére; • állításhoz érvek megfogalmazására; • megkülönböztetni a tényeszerű, az ironikus és a gúnyos nyelvi viselkedést; • a konfliktushelyzetek leírására: a konfliktusban álló felek és a konfliktus okainak azonosítására; • megkülönböztetni a kompromisszumos és konszenzusos megoldást; • alkalmazni a magyar nyelvben használt időket és módokat; • összehasonlítani a magyar idők és módok kifejezőeszközeit a tanult idegen nyelv hasonló funkciójú elemeivel, tudja összehasonlítani a két nyelvben az egyeztetést, illetve a névszói állítmányt • megkülönböztetni és alkalmazni a határozott és határozatlan igeragozást; • az alannyal való egyeztetés különböző eseteire; • felismerni és megkülönböztetni egymástól az igés állítmányt, a névszói állítmányt és az azonosító mondatot.

3. fejezet	CÍM	ÖRÖKSÉGÜNK
Képességfejlesztési fókuszok	TEMATIKUS FÓKUSZ	A közös emberi és nemzeti emlékezet és hőseinek elevezen tartása. Bűnök és büntetések. Archaikus szóhasználat. Az igazság és igazságosság: az ítékezés mint cselekedet. Képes kifejezések, szólások, idiómák, közhelyek.
	POÉTIKAI FÓKUSZ	Az elbeszélő viszonya tárgyhához, az epizódok és a kihagyások szerepe az elbeszélésben. A jelenetezés az elbeszélésben. Az archaizálás és a tájnyelv funkciója. Egyszerűbb képek, alakzatok felismerése, értelmezése.
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	Eseménysorrend és ok-okozati összefüggések viszonya; jellemzés, összehasonlítás, szembeállítás. Ki nem mondott összefüggések explicitté tétele. Nehéz (régies, népies) szókincsű szöveg szavainak, mondatainak megértése kontextusból és segédforrásokból.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	Archaikus szöveg jelentésének visszaadása mai nyelven – „fordítás” a komikus modernizálás elkerülésével. Vélemény megfogalmazása, érvelő szövegek alkotása szóban és írásban.
Ajánlott tevékenységek		<ul style="list-style-type: none"> • Részlet-összefoglalás, szövegtömörítés • Mai nyelven ki nem mondott következtetések levonása, megfogalmazása • Szövegelemzési gyakorlatok: különböző korok szövegeinek értelmezése és összehasonlítása • Szótárkészítés különböző korok nyelvhasználatára alapján: magyar–magyar • Szómagyarzatok készítése • Érzelmi és cselekvési dilemmák megfogalmazása egyes szám harmadik és első személyben • Események, szereplők, helyzetek mai, társalgási nyelven való jellemzése • Jelenetek előadása, dramatiszálása • Lehetséges, de a Toldiban nem szereplő monológok, ill. párbeszéd írása • Szerkezetek szó szerinti és átvitt jelentésének összevetése, magyarázata, idiómák gyűjtése, rendszerezése
Ismeretek, tananyagtartalmak		<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A Bibliából <ul style="list-style-type: none"> - A bűnbeesés - Káin és Ábel - Bábel tornya - A tékozló fiú • Népballada: <ul style="list-style-type: none"> - Kömives Kelemen • Arany János: A walesi bárdok • Orbán Ottó: A walesi pártok • Arany János: Toldi

	<ul style="list-style-type: none"> • Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek? • Kallós Zoltán: Ez az utazólevelem. Balladák új könyve nyomán • Petőfi Sándor: János vitéz (részlet) • Újsághírek erőszakos tetteket sújtó bírósági ítéletekről és indoklásukról; bűn és erkölcsi ítélkezés példája a tv talk-showinak egyikében <p>Tartalmai, fogalmak:</p> <p>Ballada Ismétlés Előhang Epizód Mottó Ütemhangsúlyos verselés</p> <ul style="list-style-type: none"> • nyelvi fogalmak, ismeretek: <ul style="list-style-type: none"> • állandósult szókapcsolat, idióma • archaizmus • szállóige
<p>KARBANTARTANDÓ KÉPESSÉGEK</p>	<p>Hely-, idő- és személymegjelölések azonosítása, hangulatok feltárása elbeszélésben, leírásban.</p> <p>A bensőségesség kifejezőeszközeinek felismerése.</p> <p>Cselekmény-összefoglalás, tömörítés, belehelyezkedéses érvelés.</p>
<p><i>Várható eredmények</i></p>	<p>A gyerekek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • saját vélemény megfogalmazására és megvédésére a témának és a beszédhelyzetnek megfelelően; • mások véleményének meghallgatására, megértésére főbbszereplős helyzetekben; • az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerésére, értelmezésükre; • a szereplők cselekedeteinek, jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértésére; • gondolatok, vélemények, érzelmek, képzetek kifejezésére különböző nézőpontokból rövidebb fogalmazások formájában; • az összefoglalás sajátosságainak és szerepének megtapasztalására, megértésére; • a mai és korábbi nyelvváltozatok különbségének felismerésére a korosztálynak megfelelő szinten. • az igazság és az igazságosság: az ítékezés mint cselekedet felismerésére mindennapi szövegekben és különféle műalkotásokban; • a szereplők külső és belső jellemzőit azonosítani;

	<ul style="list-style-type: none"> • felismerni és megkülönböztetni egymástól archaizmus, idiomatikus kifejezés és költő kép egyszerű eseteit; • kifejezéseket alkotni; • felismerni a képes kifejezések és idiomák egyszerű eseteit a neologizmusok körében is; • megkülönböztetni egyértelmű esetekben egy kifejezés „szó szerinti” jelentését a „nem szó szerinti” jelentésétől; • kikövetkeztetni egyszerű idiomatikus kifejezés alapjául szolgáló képet. • Tudja, hogy az idiomák nyelvenként eltérőek; tudjon néhány ismert idiómát lefordítani a tanult idegen nyelvre.
4. fejezet	KALAND
	<p><i>CÍM</i></p> <p><i>TEMATIKUS FÓKUSZ</i></p>
	<p><i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i></p>
<p><i>Képességfejlesztési fókuszok</i></p>	<p><i>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</i></p> <p><i>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</i></p>
<p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hiányos-szegényes cselekmény-összefoglaló mondatok bővítése különféle vonzatokkal. • Egyszerű állításokat tartalmazó mondatok összeépítése egyetlen sokbóvítményű esemény-összefoglaló mondattá. • Képregény-készítés. Képregény-aláírások készítése. Képregény-elemek sorba rendezése. • Hibás cselekmény-összefoglalók javítása. • Ismétlődő motívumok gyűjtése, kikeresése. • Időrendi táblázat készítése a regény cselekményéről, életrajzi vázlat készítése a főszereplőkről. • Cselekmény-összefoglalás Jumurdzsák, Bornemissza Gergely, Dobó, Sárközi és Cecei Éva középpontba állításával. • A szereplők „furesa” kifejezése • Ige-vonzat kapcsolatok gyűjtése, megfigyelése • Ige-vonzat kapcsolatok gyűjtése és megfigyelése a tanult idegen nyelven

<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gárdonyi Géza: Egri csillagok, • Várkonyi Zoltán: Egri csillagok (film) • Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részlet) <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • késletetés és sejtetés • a több szálon futó regénycselekmény • kalandregény • történelmi regény • motívum <p>Nyelvi ismeretek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vonzatok és egyéb bővítmények a mondatban. • Jelzői módosítók • Szabad határozók
<p><i>Várható eredmények</i></p>	<p>A gyerekek tudnak példákat mondani:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bővítmények szinte teljesen idiomatikus és szinte teljesen áttetsző jelölésére; • egy-egy toldalék, tagmondat típus stb. különböző szerepeire (arra, hogy milyen típusú bővítményeket jelölhet). • arra, hogy a tanult idegen nyelvben mi jellemzi a bővítmények jelölését, • a magyartól való eltérésre. <p>Képések:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bemutatni, hogy a hős milyen szerepet játszik az események összefűzésében; • nyelvi és képi információ összekapcsolására a cselekményrekonstrukció során; • a tanult művekből példákat mondani a késletetésre, a sejtetésre és az előreutalásra; • a több szálon futó cselekmény szálainak megkülönböztetésére és a szálak összekapcsolódási helyének és módjának bemutatására; • nagy terjedelmű epikus szöveg távoli eseménymozzanatainak összekapcsolására, a visszautalások szerepének felismerésére; • a cselekmény egy-egy kulcsfordulatának és egy-egy hosszabb szakaszának összefoglalására különböző szereplők nézőpontjából; • hibás történet-összefoglalás javítására, hiányos történet-összefoglalás bővítésére; • a tanult regényben visszatérő motívumok összegyűjtésére és az ismétlődés szerepének értelmezésére;

	<ul style="list-style-type: none"> • érvelni a fejezet középpontjában álló regény többféle regénytípusba való besorolhatósága mellett.
<p>5. fejezet</p>	<p>SZÓBELISÉG-ÍRÁSBELISÉG</p> <p>A szóbeliség és az írásbeliség különbségei és hasonlóságai. A klasszikusan szóbeli és klasszikusan írásbeli műfajok sajátosságai. Átmeneti „műfajok”. Archaikus szóbeli műfajok és rögzülésük. A szöveg tartalmának és megjelenési formájának kapcsolata.</p>
<p><i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i></p>	<p>Írásbeli és szóbeli szövegtípusok normái irodalmi és köznyelvi szövegekben: tudatos és nem tudatos, illetve célszerű normaszegés. Egy téma – különböző formákban.</p>
<p><i>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</i></p>	<p>A szerepeknek megfelelő beszédmód, viselkedés. A szereplők közötti viszony azonosítása a szöveg stílusa alapján. Hallás utáni szövegértés különböző szövegtípusokkal. Azonos téma, különböző korokban. A vizuális és a verbális információk szerepe a szövegértésben.</p>
<p><i>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</i></p>	<p>A nonverbális kommunikációs jelek értelmezése, közlések felfogása elektronikus csatornák esetében. A közlemény érthetőségének kapcsolata a helyesejtés és a helyesírás normáival. A szöveg célja és a befogadó személyének vizsgálata.</p>
<p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Azonos témájú szövegek vizsgálata újságban, folyóiratban, irodalmi és köznyelvi szövegekben • A vizuális és a verbális információk összehasonlítása • Újságkészítés: szövegek alkotása, tipográfia-tervezés • Szövegalkotás szóban és írásban • Szóbeli szöveg lejegyzett változatának vizsgálata • Leírt szöveg szóbeli interpretálása • A csak írott és jellemzően csak beszélt nyelvi szövegek vizsgálata • Különböző korok szövegeinek összehasonlítása • A magyar és más nyelvek helyesírási normáinak összehasonlítása • Hogyan hat a szókészlet bővülése, a jövevényszavak, az idegen szavak magyarosodása a helyesírásra • Helyesírás az irodalmi és a köznapi szövegekben • Szinkron és feliratozás • Transzformációs gyakorlatok • Kisérletek az elektronikus kommunikáció világában
<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Művek</p> <p>Biblia – Jób könyve</p> <p>Biblia (Károli Gáspár ford.) – Az asszony teremtése</p>

	<p>Komáromi Gabriella: Lázár Ervin köszöntése Lammel Annamária – Nagy Ilona: Parasztbiblia Tartalmak, fogalmak: Cím Bevezetés Hipertextus Nyelvi ismeretek: Átmeneti szövegtypusok Latin ábécé, mellékjel, hangjelölés, szótagírás, fogalomjelölő írás</p>
6. fejezet	SZÜLETÉS – TEREMTÉS
	<p>A születés, a teremtés, az eredet fogalma. Világmagyarázat, eredetmagyarázat. – Idegen írásfajták</p>
	<p>TEMATIKUS FÓKUSZ</p>
	<p>POÉTIKAI FÓKUSZ</p>
Képességfejlesztési fókuszok	<p>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</p>
	<p>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</p>
Ajánlott tevékenységek	<p>A mítoszokban szereplő hősök magatartásmintáinak értékelése, önálló szövegalkotás megadott szempontok alapján. Olvasási és felolvasási technikák, diktálásból és emlékeztetőből írás; félreproduktív írás.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Előismeretek felhasználása az irodalmi művek értelmezésében, a tanultak elhelyezése egy tágabb ismeretkörbe (ének-zene, vizuális kultúra, vallásismeret). • Példák gyűjtése arra, hogy a mítoszok és a szimbolikus ösképek (archetipusok) a tömegkultúrában is megjelennek. • Mitikus történetek eseményeinek és szereplőinek lerajzolása, ill. fotomontázzsal való megjelenítésük. • Ismerkedés idegen írásfajtákkal. • Olvasási, felolvasási és lejegyzési technikák gyakorlása. • Olvasási, szövegalkotási, szövegértési gyakorlatok, érvelési technikák alkalmazása.
Ismeretek, tananyagtartalmak	<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Egyiptomi, görög, iszlám, kínai, héber, szláv, finn(ugor) teremtésmítoszok, mítoszok az istenek születéséről, özönvíztörténetek, világvége mítoszok • Kamarás István: Csigamese – Csigaház • Pilinszky János: A nap születése** • Román József: Zeusz, görög mítoszok (részletek) • Trencsényi-Waldapfel Imre: Mitológia (részletek) • Arany János: Rege a csodaszarvasról

	<p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mitológia, mítosz, mítikus gondolkodás • eredetmagyarázó mítosz • rítus • idegen kultúrák, archaikus közösségek vilásképe • hőstípusok az olvasott művekben • állatszimbólumok • műfaj és világlátás különbségei a mesében és a mítoszban <p>Nyelvi ismeretek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az írásbeliség másodlagos jellege • hang-, szótag-, szóelemjelölő írások, hieroglifák • mellékjelek, többjegyű betűk néhány közeli nyelvben • a tanult idegen nyelv írásrendszere <p>A gyerekek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • előismereteik felhasználására az irodalmi művek értelmezésében; • a tanultak elhelyezésére egy tágabb ismeretkörbe; • példákat gyűjteni annak bizonyítására, hogy a mítoszok és a szimbolikus ösképek (archetípusok) a tömegkultúrában is megjelennek; • a tanult olvasási, felolvasási, szövegalkotási, érvelési és lejegyzési technikák alkalmazására. • Tudják elhelyezni a magyar írásrendszert az egyéb írásrendszerek között. • Ismerjék a latin betű fogalmát. • Tudjanak példát mondani más népek írásfajtaira: cirill, görög, héber és arab írás és tovasíráskok. • Mondjanak példákat arra, hogy a környező nyelvek és a tanult idegen nyelvek milyen írásrendszereket használnak. • Legyen tisztában a nem hangjelölő írásrendszerek fajtáival, tudjon arról, hogy létezik kínai, japán, koreai írás és egyiptomi hieroglif írás.
<p><i>Várható eredmények</i></p>	
<p>7. fejezet</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok</i></p>	<p>A DEKÉTIV MINDENT KIDERÍT! – PROJEKT</p> <p>Az 1-5. fejezetben tanultak kreatív alkalmazása.</p> <p>Egy – kooperatív csoportmunkával – megalkotott társasjáték</p> <p>A tényállítások, vélemények kifejezőeszközei. A háttérzövegek és elhallgatások jelentése és jelentősége. Hangnem és hangulat kifejezőeszközei és összefüggésük a szerepviszonyokkal.</p>
<p><i>7. fejezet</i></p>	<p>CÍM</p> <p><i>TEMATIKUS FÓKUSZ</i></p> <p><i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i></p>

	<p style="text-align: center;"><i>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</i></p> <p style="text-align: center;"><i>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</i></p>	<p>Különböző stílusú szövegek közös és eltérő elemeinek felismerése, kiemelése, szimbólumok jelentésének értelmezése. Lényegkiemelés, tartalmi összefoglalás. Ok-okozati összefüggések megjelenése a szövegben. Vélemények, ítéletek megfeleltetése igaz-hamis állítások valamelyikének. Történetstruktúra megalkotása. Szerepek és szerepviszonyok konstruálása és rekonstruálása. Párbeszédek alkotása, a történet szerkezetének vizuális ábrázolása.</p>
<p style="text-align: center;"><i>Ajánlott tevékenységek</i></p>		<ul style="list-style-type: none"> • Munkaterv készítése • Együtműködési terv készítése • Idő- és feladatütemezés • A történetstruktúra szöveges megjelenítése • „Csomópontok” • A történetstruktúra képi megjelenítése • Megadott elemek beépítésével produktív szövegalkotás • Szövegtranszformáció • Szerepjáték
<p style="text-align: center;"><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>		<p>Fogalmak, tartalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • projekt • háttérszöveg • konfliktus • kompromisszum • humor • irónia • önjelentés • gúny • tény • tárgyszerűség • elfogultság • túlzás • tapintat • hazugság <p>A gyerekek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a kitűzött célnak megfelelő munkaterv elkészítésére • az együtműködési terv elkészítésére • a társakkal való együtműködésre • idő- és feladatütemezésre
<p style="text-align: center;"><i>Várható eredmények</i></p>		

	<ul style="list-style-type: none"> hiányzó történetrészek pótlására önálló szövegalkotásra csoporthoz szövegalkotásra a történetben konfliktusok felfedezésére, azok megírására a történetstruktúra képi megjelenítésére szövegtranszformációra adott szerepnek megfelelő szövegalkotásra, beszédmódra
--	---

7. évfolyam

Témakörök
1. KISFIÚK ÉS NAGYFIÚK
2. NEVETŐ IRODALOM
3. PLETYKA ÉS TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ
4. POÉTAI ISKOLA
5. HARRY POTTER ÉS A TITKOK KAMRAJA
6. ITTHON VAGYOK
7. MÁS LETTEM

Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés

KISFIÚK ÉS NAGYFIÚK	
<i>I. fejezet</i>	20 óra
	<i>A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM</i>
<i>Képességfejlesztési fókuszok</i>	<i>TEMATIKUS FÓKUSZ</i>
	<i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i>
	<i>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</i>
	<i>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</i>
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	<ul style="list-style-type: none"> Egyén és közösség – beilleszkedés, csoportnorma Az elbeszélő művek alapvető tényezői – tagolása A kimondottból következtetni a ki nem mondottira; az elbeszélő nézőpontjára, értékelésére vonatkozó nyelvi jegyek fölismerése Átképzéletes fogalmazás; a meg nem írt, de kikövetkeztethető részek megfogalmazása (kísértettejezetek írása). Ervelés szereplők magatartása mellett / ellen Megszakításos tanári felolvasás során kifejeleti jóslatok alkotása. Választás alternatív megoldások közül: az elbeszélés folytatásának ismerete nélkül, ill. annak ismeretében, csak eltérő nyelvi megfogalmazások közül a történés leírására a legalkalmasabbat megtalálva. Választás lehetséges összefüggés-megfogalmazások közül, megfogalmazott következtetések közül. Következtetések önálló megfogalmazása a

	<p>szöveg alapján. Átképzéletes (nézőpont-felvétel történetmondás), kíséretfejezet-írás. Szóbeli és írásbeli érvelés magatartásválaszok mellett és ellen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kísérletezés különböző szövegi lehetőségekkel, a hozzájuk tartozó intonációkkal és diskurzusbeli funkciókkal. • Az összegyűjtött adatok csoportosítása, rendszerezése. A csoportosítási szempontok összefüggéseinek megtalálása. Problémás esetek számbavétele. Összevetés a tanult idegen nyelvel.
<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Művek, szövegek:</p> <p>Biblia – Tízparancsolat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kosztolányi Dezső: Esti Kornél (Második fejezet) • Vámos Miklós: Kisfiúk és Nagyfiúk (A pofon) • Békés Pál: Ottília (in. Törzsi viszonyok) • Vámos Miklós: Kisfiúk és nagyfiúk – Pofon, A rajzlap • Hermann Hesse: Sziddhártha (részlet) • Kosztolányi Dezső A szegény kisgyermek panasza és Szabó Lőrinc Tücsökgzene című kötetéből (pl. Az iskolában hatvanan vagyunk; Elemi) • Mikszáth Kálmán: Az aranykisasszony, A kaszát vásárló paraszt • Madách Imre: Az ember tragédiája (részlet) • Zombor István: Lovagok és lovagrendek (részlet) • Bulvárlapból erőszak-beszámoló, neves személyiség emlékezése iskolai tapasztalataira; pszichológus népszerűen megfogalmazott szövege az iskolai beilleszkedés problémáiról; levél egy diák iskolai közérzetéről <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Csoportnorma, szerepelvárás, szerep. • Magatartásminták, konfliktusmegoldás. Norma, szabály. • Tér, idő, cselekmény, szereplők és nézőpont az elbeszélésben – kompozíciók egységekre tagolás. • A fókusz és a kontrasztív topik, ismert és új információ, visszavágás, helyeslés, rövid válaszok.

2. fejezet	NEVETŐ IRODALOM
	<p>34 óra</p>
	<p>CÍM <i>A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM</i></p>
	<p><i>TEMATIKUS FÓKUSZ</i></p>
	<p><i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i></p>
	<p><i>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</i></p>
	<p><i>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</i></p>
<p><i>Képességfejlesztési fókuszok</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Emberi (ezen belül kamaszkori) gyanúságok, társadalmi visszasságok. • A komikum, a nevetés szerepe életünkben, konfliktusaink feldolgozásában. • A szóalkotás (képzés, összetétel stb.) • A komikum forrásai, változatai, műfajai • A nyelvi ismétlődés „normális” és komikus esetei. • A nyelv szabálysértő alkalmazása mint komikumforrás hetiköznapi és irodalmi szövegekben. • A humor, irónia szerepe, hatása a kommunikációs folyamatban • Vicc, anekdota elmesélése; különböző modalitású szövegek alkotása ugyanarról a témáról; paródia alkotása
<p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Viccesítés, anekdoták gyűjtése, (le)írása – gyűjtés és előadása (vicc- és anekdotamesélő verseny). Viccek csoportosítása. • Mintakövetéssel természetrajzi szócikk és egyperces írás. Paródiáírás. • Nyelvi hibák keresése a viccekben s más komikus szövegekben. • A hibás, furcsa nyelvhasználat elemeinek gyűjtése, csoportosítása, jellemzése. • Néhány kiinduló példa alapján más szavakból álló szavak gyűjtése. Az adatok csoportosítása: a fő szóalkotási módok elkülönítése. Néhány szabályszerűség megfigyelése. Problémás esetek, „határesetek” megvitatása. • Kísérletezés: Milyen potenciális szavakat tudunk létrehozni a megismert szabályszerűségek alapján?
<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Művek: Karinyth: Magyarázom a bizonyítványom, A jó tanuló felel, A rossz tanuló felel, Így írtok ki (részletek) • Nagy Lajos: A sas, A kutya, A farkas, A bűvár hencser, A milliomos-állat • Mrožek: Piroška • Czako Gábor: A tudás öröklése • Örkény István: Arról, hogy mi a groteszk, Hogy létezmről, Szakmai önérzet, Az autóvezető, Gondolatok a pincében, Apróhirdetés, In memoriam Dr. K.H.G. • Molière: A fősvény • Petőfi: Okatootaia, Orbán, Pató Pál úr, Magyar nemes • viccek • Plautus: A hetvenkedő katona (részlet)</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Rejtő Jenő: A láthatatlan légrő (részlet), A három testőr Afrikában (részlet), Piszkos Fred, a kapitány (részlet), A szöke ciklon (részlet), Piszkos Fred közbelép (részlet), Vesztegzár a Grand Hotelben (részlet) • Beaumarchais: Figaro házassága (részlet) • Queneau: Stílusgyakorlatok (részletek) • Varró Dániel: Változatok egy gyermekdalra <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komikumformák: pl. emberi vagy nyelvi hiba, ismétlődés, túlzás, kontraszt. Stílusrétegek. • Humor, szatíra, irónia, vicc. • Anekdota, paródia. • Komédia. Helyzet és jellemkomikum. A komédia szerepkörei, konvenciói. • Commedia dell'arte • Összetétel, képzés, rövidítés stb.
3. fejezet	PLETYKA ÉS TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ
	15 óra
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM
	TEMATIKUS FÓKUSZ
	POÉTIKAI FÓKUSZ
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ
Képességfejlesztési fókuszok	<ul style="list-style-type: none"> • A közvélemény természetrajza, az előítélet. • A humoros anekdota és a nagyszerkezet • Elemi formák összeszövése nagyobb formáká. • Az élőbeszédyszerűség az írott szövegben. • Anekdotameselés. Hír, tudósítás, beszámoló írása. • Magán és nyilvános szövegműfajok. • Anekdotameselés, anekdotagyűjtés, szólásgyűjtés. • Úgyanarról az eseményről. • Témáról pletykálgatás, hír és tudósítás, illetve magán és hivatalos levél írása. • Lapok hír- és pletykarovatának tanulmányozása.
Ajánlott tevékenységek	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Benedek Elek: A tarcali vásár, A rodostói kakukk • Lengyel Dénes: Régi magyar mondák (részletek: Mátyás király és az öreg szántóvető, Mátyás király és a szólómunkások, Kossuth Lajos, a régi király) • Petőfi Sándor: Levél
Ismeretek, tananyagtartalmak	

	<ul style="list-style-type: none"> • Móricz Zsigmond: Levél • Hírek napilapokból; pletykák, tudósítások bulvármagazinokból a tévé műsoraiból • Mikszáth Kálmán: Szent Péter esemőye <p>Tartalmak, fogalmak: Anekdoták, anekdotikus elbeszélésmód, anekdotikus regény. Egyenes beszéd, függő beszéd, szabad függő beszéd, kommentár. Karrierregény, lélektani regény, nevelődési regény, pikareszk regény. Realizmus. Szépirodalmi szövegmű és hétköznapi szöveg.</p>
4. fejezet	POÉTAI ISKOLA
	16 óra
	A költészet, a nyelvi zene, a képi asszociálás mint örömforrás
	Lírai művek már ismert jellegzetességeinek tudatosítása, további jegyek megismerése
	Domináns elemek fölismerése a mű egészében
	Kreatív-produktív feladatok révén/során közelebb jutni a műalkotás természetéhez
<i>Képességfejlesztési fókuszok</i>	
<i>Ajánlott tevékenységek</i>	
<i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i>	<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ady Endre: Ifjú szívekben élek (részlet), Magyar jakobinus dala (részlet) • Arany János: Szondi két apródja (részlet) • Babits Mihály: Messze... messze..., Itália (részlet) • Bella István: Tél közeledtén • Berzsenyi Dániel: Levéltőredék barátémhoz (részlet) • Biblia – Példabeszédek könyve (részlet), Énekek éneke (részlet), Zsoltárok könyve (részlet) • Illyés Gyula: Újévi ablak • Kosztolányi Dezső: Szeptemberi áhítat (részlet), Negyven pillanatkép (részletek) • József Attila: Levegőt! (részlet), Útrahívás, Hexameterek, Holt vidék (részlet), Falu (részlet), Holt vidék (részlet), Margaréta (részlet), (Jön a vihar) (részlet), Harmatocska (részlet), Ősz, Tiszazug, Fagy (részlet), A fán a levelek (részlet), Határ (részlet), Külvárosi éj (részlet), Őszi alkonyat (részlet), Invokáció (részlet)

	<ul style="list-style-type: none"> • Kányádi Sándor: Őszeleji kívánság, Volt egyszer egy varga, Nyári reggel • Király László: Ablakok • Lukács László (Tankcsapda): Mennysország tourist • Nemes Nagy Ágnes: Napforduló, Dalok (részlet), A formátlan • Oravecz Imre: Etotot és Aholi azokról, akik értik a teremítő tervét, és azokról, akik nem értik a teremítő tervét, Ünnepe előtt, Beavatás • Orbán Ottó: Csodák, csodák, csodák • Petőfi Sándor: János vitéz (részlet), Föltámadott a tenger (részlet), Szabadság, szerelem, Egy estém otthon (részlet) • Radnóti Miklós: Pontos vers az alkonyatról • Szilágyi Ákos: Holdbéli mandolin • Szittyá Attila Bendegúz: Az én paradicsomom • Tokyo, Mégőtlovés, Bauxit (Belga): Királyok a házban (részlet) • Vajda János: A vaáli erdőben • Paul Verlaine: Őszi chanson, Őszi dal • Weöres Sándor: Ha vihar jó a magasból, Paripám csodaszép pejkő, Csupa fehér, A tündér, Rongyszőnyeg (részlet) • Zend Róbert verseiből <p>Tartalmak, fogalmak: Vers, líra. A rím fajtái. Ütemhangsúlyos és időmértékes verselés. Hangszimbolika, alliteráció, gondolatritmus. Szóképek: metafora, metonímia, megszemélyesítés, hasonlat, szinestézia, Posztmodern költészetelmélet</p>
5. fejezet	HARRY POTTER ÉS A TITKOK KAMRÁJA (ha korábban nem került sor Harry Potter-regény feldolgozására)
	10 óra
<i>Képességfejlesztési fókuszok</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A származás kérdésének helye, fontossága a valós és fiktív világban felelősség tetteinkért. • Népszerűség és népszerűtlenség. Közösségi szerep és magány. • Regény külső, de nem mindentudó elbeszélővel
	<i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i>

	<i>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Történet megértése a végkifejlet felől, előreutalások; a „jó” és a „rossz” megítélésének változása • A „jó” és a „rossz” megítélésének változása ’objektív’ és ’szubjektív’ hangon; a mulgóság értelmezése, az olvasó mint mulg • „Kettéosztott napló”, kvízijáték, jellemzés napló- és levélformában • Kifejleti jóslatok alkotása. • Újságcikk (tudósítás) és olvasói levél írása. • Varázslatok és különös tárgyak komoly és humoros definiálása (szómagyarázat). • Szerepjáték, szituációs játék. • Kérdésalkotás.
	<i>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Kettéosztott napló”, kvízijáték, jellemzés napló- és levélformában • Kifejleti jóslatok alkotása. • Újságcikk (tudósítás) és olvasói levél írása. • Varázslatok és különös tárgyak komoly és humoros definiálása (szómagyarázat). • Szerepjáték, szituációs játék. • Kérdésalkotás.
	<i>Ajánlott tevékenységek</i>	<ul style="list-style-type: none"> • „Kettéosztott napló”, kvízijáték, jellemzés napló- és levélformában • Kifejleti jóslatok alkotása. • Újságcikk (tudósítás) és olvasói levél írása. • Varázslatok és különös tárgyak komoly és humoros definiálása (szómagyarázat). • Szerepjáték, szituációs játék. • Kérdésalkotás.
	<i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i>	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • J.K. Rowling: Harry Potter és a Titkok kamrája <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A komikum forrásai: kontraszt, túlzás. • Sejtetés és előreutalások.
	<i>6. fejezet</i>	ITTHON VAGYOK
	<i>A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM</i>	20 óra
	<i>TEMATIKUS FÓKUSZ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Nemzeti identitástudat, haza és emberiség, haza és egyén viszonya; a nemzet és nemzetudat fogalma és történetisége. • Azonos téma és eltérő formák, retorikai és poétikai sajátosságok vizsgálata; intertextualitás
	<i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Azonos téma és eltérő formák, retorikai és poétikai sajátosságok vizsgálata; intertextualitás
	<i>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A szövegben kifejezésre jutó értékek és magatartásformák felismerése, beszédhelyzet azonosítása; nyelvi eszközök (régiek és maiak) és jelentés összefüggéseinek felismerése.
	<i>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Szónoki beszéd utólagos vázlatának és összefoglalásának elkészítése. • Érvek pro és kontra, szóban és írásban. • A fejezetben tanult ódákra, más műfajú versekre és prózai művekre jellemző beszédhelyzet (megszólit-megszólitott viszony) változatainak azonosítása. Retorikai elemek funkciójának azonosítása a tanult ódákban, szónoklat- és tanulmányrészletekben. • Az utalások és rájátszások szerepének felismerése a kulturális azonosságtudat kifejezésében. Szónoki beszéd utólagos vázlatának és összefoglalásának elkészítése. Szövegek, illetve a szövegekben választott álláspontok melletti, illetve elleni érvek megfogalmazása szóban és írásban.
	<i>Ajánlott tevékenységek</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Szónoki beszéd utólagos vázlatának és összefoglalásának elkészítése. • Érvek pro és kontra, szóban és írásban. • A fejezetben tanult ódákra, más műfajú versekre és prózai művekre jellemző beszédhelyzet (megszólit-megszólitott viszony) változatainak azonosítása. Retorikai elemek funkciójának azonosítása a tanult ódákban, szónoklat- és tanulmányrészletekben. • Az utalások és rájátszások szerepének felismerése a kulturális azonosságtudat kifejezésében. Szónoki beszéd utólagos vázlatának és összefoglalásának elkészítése. Szövegek, illetve a szövegekben választott álláspontok melletti, illetve elleni érvek megfogalmazása szóban és írásban.

	<p>• A mai nyelvben is használatos régies alakok gyűjtése. Idiómák, összetételek, képzett szavak között talált régiségek felismerése, gyűjtése. Új képzések, összetételek, változásra utaló jelenségek gyűjtése.</p> <p>• Az adatok csoportosítása, részletes elemzése. Néhány jellegzetes változási út feltárása.</p> <p>• Vita: Van-e iránya, értelme a változásnak? Régi és új változatok „értéke”.</p>
<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Radnóti Miklós: Nem tudhatom • Vörösmarty: Szózat • Kölcsey: Himnusz, Zrínyi dala, Parainesis Kölcsey Kálmánhoz (részlet) • Ady Endre: Nekünk Mohács kell, Az idő rostájában, A föl-földobott kő, Góg és Magóg • Arany János: Válasz Petőfinek • Balassi Bálint: Egy katonának, Ó én édes hazám... • Berzsenyi Dániel: Magyarokhoz (részlet) • Államok, népek himnuszai: Szovjet himnusz, Az Amerikai Államok himnusza, Lengyel himnusz, Székely himnusz, Rákóczi-nóta, Finn himnusz, Cigány himnusz, Francia himnusz, Orosz himnusz, Cseh himnusz, • Márai Sándor: A hazáról és az államról, Haza • Kosztolányi: Lenni vagy nem lenni, Ábécé a nyelvről és lélekről • Kövesdy Zsuzsa (szerk.): Kedves hallgatóim! • Orbán Ottó: Melyben Balassi módján fohászkodik • Ottlik Géza: iskola a határon (részlet) • Örkény István: Budapest • Janus Pannonius: Pannónia dicsérete • Shakespeare: Hamlet (részlet, Arany J. ford.), Hamlet (részlet, Nádasdy Á. ford.) • Széchenyi István: Ez a magyar lenni vagy nem lenni <p>Vergilius: Aeneis (részlet)</p> <p>Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részlet), Az török áfium ellen való orvosság</p> <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hagyomány, egyéni és kollektív önazonosság. • Szövegköziség, utalások és emlékezet. • Óda, tanulmány, szónoklat. • Idiómák, archaizmusok.

7. fejezet	CÍM	MÁS LETTEM
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	14 óra
	TEMATIKUS FÓKUSZ	<ul style="list-style-type: none"> • Kamaszokról szóló irodalmi művek és szakszövegek feldolgozása a konfliktusok, kompromisszumok, az empátia fogalmának értelmezésével. • Mintakövetés és lázadás, kortárskapcsolatok, végletes érzelmek. • A testi változások lelki feldolgozása. • Hasonló problémák különböző korban keletkezett, különböző műfajú és modalitású művekben.
Képességfejlesztési fókuszok	POÉTIKAI FÓKUSZ	
	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	<ul style="list-style-type: none"> • Szereplők és tettek motivációjának megértése. • Általánosítások megfogalmazása. • Célzás és elhallgatás felismerése; jelölten ok-okozati viszonyok felismerése. • Következtetések megfogalmazása.
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	<ul style="list-style-type: none"> • Megadott stílusmintákban monologikus és dialogikus szövegek kiegészítése.
Ajánlott tevékenységek		<ul style="list-style-type: none"> • Házirend-készítés. • Levél- és naplórás. • Ismeretterjesztő szövegek feldolgozása: lényegkiemelés. • Ismétlődő motívumok keresése és értelmezése a regényben. • Eltérő stílusú kamaszbeszédmodok összevetése. • Féoldalas párbeszéd, illetve töredékes naplórészlet megfelelő stílusban való kiegészítése. • Szülői, ill. tanári hivatalos és magánlevél kiegészítése.
Ismeretek, tananyagtartalmak		<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek? • Ágai Ágnes: Kamaszágok • Sue Townsend: Adrian Mole titkos naplója (részlet) • Aidan Macfarlane–Ann McPherson: Örtületen egyszésges vagyok! (részlet) • Karinthy Frigyes: Skarlát • Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan (részlet) • Ranschburg Jenő: Gepárd-kölykök: Gyermekismeret (részlet) • Vajda Zsuzsanna: A gyermek pszichológiai fejlődése (részlet) • Szabó Magda: Abigél

<ul style="list-style-type: none"> • I. Sjöstrand: Anyuban azt nem bírom • Georg Kühlewind: Csillaggyerekek (részlet) • Leírás egy kollégiumról, egy kollégiumi rendtartás, házirend részlete. <p>Tartalmak, fogalmak: Önéletrajz, napló, önvallomás, emlékirat</p>	
---	--

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

- A komikum forrásainak és változatainak felismerése, megkülönböztetése
- Egy komédia alapos ismerete
- A tanult művek alapos ismerete
- Önálló vázlatkészítés rövidebb szöveg alapján
- 2 Petőfi-vers megtanulása. Egy drámarészlet előadása
- Legyen a tanulóknak olvasói tapasztalata a regénytől;
- Tudjon állást foglalni, ezt legyen képes érvekkel alátámasztani, tudjon önállóan rövid kritikát, véleményt írni;
- A tanuló legyen képes a mű elolvasására, elemzésére, értelmezésére;
- A tanuló legyen képes az új ismeretek befogadására, gyakorlására, elmélyítésére, az új fogalmak megtanulására, alkalmazására;
- Ismerjen fel összefüggéseket, kapcsolatokat, motívumokat a különböző műfajú és típusú szövegekben;
- Ismerje fel a két tanult nyelvi kulcsfogalom, a fókusz és a kontrasztív topik közti különbségeket; ismerje fel ezeket köznapi szövegekben, és legyen tisztában ezek használatának stíláriis jellemzőivel;
- Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni;
- Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát (csoportmunkák végzése során);
- Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra
- A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait).
- Tudjon különbséget tenni a lírai szövegben a jelenetezés belső képei és a metafora között.
- Tudjon szakszöveget alkalmazni a gyakorlatban.
- Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait.
- Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni.
- Tudjon önállóan műelemző esszét írni.
- Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.
- Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.

- A művekben megjelenő szemléletmód, szerepek, csoportnormák és értékek, illetve hangnemek felismerése és azonosítása, a retorikai elemek, illetve az utalások, rájátszások azonosítása és funkciójuk értelmezése.
- A szónoki beszéd eszközeinek, szerkezetének felismerése, a meggyőzés képességének elsajátítása.
- Érvék és ellenérvék gyűjtése lírai és epikus szövegekből, illetve önállóan megadott témában. Az érvék elrendezése, önálló vélemény megfogalmazásának képessége.
- A művekben megjelenő elvárások, szerepek, csoportnormák és értékek felismerése és azonosítása, az elbeszélői nézőpont azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben. A kamaszlét – mint a felnőttség és a gyermekség közti időszak – a tanult művekben megjelenő tartalmainak, jelentéseinek megfogalmazása.
- Az olvasott regény esetében: a szereplők rendszerének bemutatása; a regény terének, idejének
- szereplőinek és cselekményének azonosítása. Az elbeszélői nézőpont felismerése, a kompozíciós egységek elkülönítése.

8. évfolyam

	Témakörök
1.	A KÖLTÉSZET NYELVTANA – A NYELVTAN KÖLTÉSZETE
2.	A SZIGET MINT „KÍSÉRLETI LABORATÓRIUM”
3.	ANAKREÓN FELTÁMADÁSAI
4.	NYELVROKONSÁG
5.	AMIT A PAD ALATT OLVASUNK – NEPSZERŰ PROZA
6.	NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBSEGEK
7.	VÁLTOZATOK RÓMEÓKRA ÉS JULIÁKRA
8.	HÉTKÖZNAPI ÉS MŰVÉSZI KOMMUNIKÁCIÓ

<i>1. fejezet</i>	<i>CÍM</i>	A KÖLTÉSZET NYELVTANA – A NYELVTAN KÖLTÉSZETE
<i>Képességfejlesztési fókuszok</i>	<i>TEMATIKUS FÓKUSZ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Rend és szabály a művészetben, az alkotásban. • Szerkezetek és kitértetett pozíciók a mondaton belül • A szófajok és a mondat szerkesztés szerepe a versben • Jellemző grammatikai jegyek mit versszervező elvek (‘minden pont archimédészi’)
	<i>POÉTIKAI FÓKUSZ</i>	
	<i>SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ</i>	
	<i>SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Csak adott szempont alapján való fogalmazás a műről; címadás
<i>Ajánlott tevékenységek</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Különböző nyelvi eszközök funkciójának felismerése a versben (pl. az ígétlenség és a mondattani párhuzamok, a főnévi igenév, a versmondat hosszúsága).

	<ul style="list-style-type: none"> • Elliptikus szerkezetű szövegek megértése, szabálytalan vagy bonyolult mondat szerkezetű szövegek megértése; lírai szövegmontázsok készítése, reklámfilm- és antireklámfilm-forgatókönyv írása. • A hangszimbolika, a ritmus szerepének felismerése, a retorikai alakzatok és szóképek azonosítása és versbeli funkciójuk értelmezése • A mondattani témakörökkel kapcsolatos adatok gyűjtése, rendszerezése, megvitatása, a problémás esetek azonosítása, kísérletezés, a tanult idegen nyelvvvel való összevetés
<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adamis Anna: Menni kéne • József Attila: Klárisok • Kosztolányi Dezső: Októberi táj, Azon az éjjel (részlet) • Babits Mihály: Messze, messze... • Kölcsey Ferenc: Elfojtódás • Vajda János: A vaáli erdőben • Ady Endre: Sírni, sírni, sírni, A Hortobágy poétája, A Tisza-parton, A magyar ugaron, Kocsi-út az éjszakában, Őrizem a szemed, Vízió a lápon, A Gare de L'Esten (részletek), Párisban járt az ősz, Lelkek a pányván, A magyar messiások • Áprily Lajos: Március (részlet) • Vörösmarty Mihály: A Guttenberg-albumba, Ábránd • Arany János: Reg és est, A walesi bárdok • Babits Mihály: Esti kérdés, Messze... messze... • Baudelaire, Charles: Romantikus naplemente • Biblia (Károli Gáspár ford.) – Prédikátor könyve (részlet) • Csokonai Vitéz Mihály: Az estve (részlet) • Horváth Elemér: Halandó • Jókai Mór: Az arany ember (részletek) • József Attila: Örökkön háborog a tenger, Klárisok, Rejtelmek • Juhász Gyula: Tiszai csönd • Karinthy Frigyes: Így írtok ti – A „klasszikus gyomorgörcsök” ciklusból Futuram Exactum • Kölcsey Ferenc: Elfojtódás • Márton László: Árnas fűtca, Testvériség I. Kényszerű szabadulás (részletek) • Nagy László: Tengeritörők • Petőfi Sándor: Orbán, Szeptember végén (részlet), Reszket a bokor, mert (részlet), A puszta, télen (részlet), A XIX. század költői

	<ul style="list-style-type: none"> • Pilinszky János: Infimítívusz • Radnóti Miklós: Éjszaka, Két karodban • Szabó Lőrinc: Nyár • Tóth Árpád: Az arany park • Vajda János: A vaáli erdőben • Weöres Sándor: Variációk, Rongyszőnyeg – 99 <p>Tartalmak, fogalmak: Stílus. Versmondat, prózamondat. Összetett mondat, tagmondat, mellérendelés, alárendelés, vonatkozó mellékmondat, utalószó, kötőszó Topik, komment. Intonáció</p>
2. fejezet	A SZIGET MINT „KÍSÉRLETI LABORATÓRIUM”
	24 óra
	<ul style="list-style-type: none"> • Barbárság és civilizáció, őszön és értelem • Modellszerűség: szó szerinti és mögöttes jelentések • Sorok között és mögött olvasás; történet idejének, helyének lehetséges rekonstrukciója; szereplők motivációjának árnyalt értése; motívumok kibontása.
Képességfejlesztési fókuszok	<ul style="list-style-type: none"> • Beszámoló (E/1) a szigeten történekről: pl. naplóban, levélben; hasonló tematikájú művek összehasonlítása táblázatban; különböző hosszúságú összefoglalók készítése (lényegkiemelés, hierarchizálás elemek között). • A jelképes jelentésszintek, a példázatszerűség, a modellisztikus sűrítés és a szimbólumok felismerése. • Egy regény több lehetséges olvasatával való megismerkedés. • Tapasztalatszerzés a különböző kulturális kódok működéséről az értelmezés során. • Szociometriai térkép és regénycselekmény megfeleltetése egymásnak. • A cselekmény dramában és regényben való megjelenítésének összevetése. • Élettörténet-rekonstrukció párbeszéd alapján. • A dráma egyik szereplője interjúhelyzetben („villamosszékben”). • Drámarészletekből drámaegész kibontása. • Szerkezeti vázlat segítségével az igénybevétel a dráma cselekményének megértésében, rekonstrukciójában.
Ajánlott tevékenységek	

	<ul style="list-style-type: none"> • Vezérmotívumok azonosítása regényben és drámában, a cselekményszálak összekapcsolásának magragadása. • Napló- és levélírás a szereplők helyzetében. • Fakultatív: szociálpszichológiai játékok (döntésjáték a csoportdinamika elemzésével).
<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • William Golding: A Legyek Ura • Jules Verne: Kétévi vakáció (választható) • Jókai Mór: Az arany ember (részletek) • W. Shakespeare: A vihar • Hoffmann, E. T. A.: Az arany virágcserep • Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig (részlet) • Milne, A. A: Micimackó • R. L. Stevenson: A kincses sziget (választható) • Huxley: Szép új világ (választható) <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <p>Motívum. Kalandregény. Utópia, civilizáció. Többjelentésűség.</p>
<p>3. fejezet</p>	<p>ANAKREÓN FELTÁMADÁSAI</p> <p>13 óra</p>
	<p><i>CÍM</i></p> <p><i>A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM</i></p>
<p><i>Képességfejlesztési fókuszok</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A boldogság forrásai (Vagy: szerelem, öregség, bor, halál) • Egy költői hagyomány továbbélése és változásai. • A tematikus és formai konvenció követése és az attól való részleges eltérés. • Hasonlóságok és különbségek észrevétele
<p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hasonlóságok és különbségek megfogalmazása vázlatban, ábrával, rövid összefoglalóban. • Versek motívumvilágának összevetése. • Különbségek és hasonlóságok vázlatos listázása. • Vázlatból összefüggő szöveg, összefüggő szövegből vázlat készítése. • A különbségek összekapcsolása értékredek és korok különbözőségével. • A stílárius különbségek történetiségéről való tapasztalat megfogalmazása.

*Ismeretek, tananyagtartalmak***Művek:**

- Anakreón: Alkimosz, te kedves..., Artemiszre, Artemónra, Dionüszoszhoz, Egy leányhoz, Elégedetlenség, Erősz mint kovács, Gügüsszel mit törődöm, Ifjak barátja, Poszeidon hava..., Reggeliztem, Bortal, Engem a szerelem, Szerelmi párviadal, Szerenád, Szerény látogatók, Óh, dacos szemű..., Gyűlölöm, Töredék a halálról, Tücsök
- Anakreóni dalok: Kötődik a fehérnép..., Erősz a rózsaszirmon, A rózsalugasban lelt Erősz
- Arany János: V. László (részlet)
- Csokonai Vitéz Mihály: Anakreón s Ovid, Az alvó Lillára, A versszépitő,
- A Reményhez, Az álomhoz, Lillához, A szeplő, A számóca, A hévség, A leánykákhoz, Egy tulipánhoz, A boldogság, A búkergető, Az anakreóni versek, Tartózkodó kérelem, Kurta filozófia (részlet)
- Vajda János: Húsz év múlva (részlet)
- Babits Mihály: (Anakreónról)
- József Attila: Flóra
- Juhász Gyula: Anna örök, Anakreóni légdal, Anakreóni dallam
- Vas István: Mégsem, Mit bánom én, Folytassuk!, Megyek, Piroska, Csúnya szeptember, Korán sötétedik, Kibírta
- Weöres Sándor: Önkarikatúra (részlet), Rongyszőnyeg (91.)
- Géher István: 13., 15., 43., 44., 45., 46. 47.
- Parti Nagy Lajos: Egy hosszú kávé
- Csehy Zoltán: (Anakreón redvivus) (ujjjáéledő, feltámadó Anakreón)
- Németh István Péter: Anakreón őszi dala, Anakreón egy arácsi eperfához

Tartalmak, ismeretek:

- két jellegzetes anakreóni versforma
- visszatérő anakreóni motívumok
- a rokokó, a felvilágosodás, az epikureizmus
- időszerkezet

4. fejezet	CÍM	NYELVROKONSÁG
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRÁSZÁM	12 óra
	TEMATIKUS FÓKUSZ	<ul style="list-style-type: none"> • A magyar nyelv rokonai; a nyelvrokonság
	POÉTIKAI FÓKUSZ	
Képességfejlesztési fókuszok	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	<ul style="list-style-type: none"> • Táblázatos formában kapott adatok értelmezése, ismeretterjesztő szövegek olvasása • Vita, érvelés, esszé
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	
Ajánlott tevékenységek		<ul style="list-style-type: none"> • Adatok megismerése. (Ennél a témánál először a gyerekek számára még ismeretlen adatokból kell kimúlnia az elemzésnek. A magyarral rokon nyelvek, illetve a tanult idegen nyelv rokon nyelveiből vett adatokkal kell megismerkedniük.) • A megismert adatok feldolgozása, csoportosítása, rendszerezése. • Szabályosságok, következtetések megfogalmazása.
Ismeretek, tananyagtartalmak		<p>Tartalmak, ismeretek:</p> <p>A nyelvrokonság fő kritériumai, a magyar nyelv és a tanult idegen nyelv rokonsági viszonyai. Nyelvrokonság, alapszókinés, szabályos jangmegfelelés. Finnugor nyelvek, indoeurópai nyelvek</p> <p>Nyelvi jellegzetességek, amelyekben a nyelvek eltérnek egymástól (pl. toldalékok-előjárások, szórend, igeidők).</p>
5. fejezet	CÍM	AMIT A PAD ALATT OLVASUNK – NÉPSZERŰ PRÓZA
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRÁSZÁM	11 óra
	TEMATIKUS FÓKUSZ	<ul style="list-style-type: none"> • Olsó-é, ami népszerű?
	POÉTIKAI FÓKUSZ	<ul style="list-style-type: none"> • „Magas” művészet és népszerűség viszonya, műfajok keveredése; önálló olvasmány (ponyva) feldolgozása.
Képességfejlesztési fókuszok	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	<ul style="list-style-type: none"> • Ironia, köznyelv, tudás és fikció szétszálazása • Különböző modalitású szövegek alkotása; könyvismertetés, elmarasztaló kritika,
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	
Ajánlott tevékenységek		<ul style="list-style-type: none"> • Vita, reklámírás, elmarasztaló kritikák ismertetése, ill. alkotása. • Hiba- és erőnykeresés. • Az ízléstílet indoklása.
		<ul style="list-style-type: none"> • A eszeleményszövé, a jellemalkotás és a nyelvi-stiláris réteg elválasztása az ítéletalkotásban. • Olvasásszociológiai, ill. olvasástörténeti szakcikkek olvasása. • Lényegkiemelés, szóbeli ismertetés.

<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rejtő Jenő – részletek vagy egy teljes regény • Szerb Antal: A Pendragon legenda • Egy a diákok által választott aktuális kedvenc • Dicsérő és elmarasztaló kritikák; részletek a populáris irodalomról szóló tanulmányokból. <p>Tartalmak, ismeretek: Lektűr, bestseller, ponyva, kultuszkönyv.</p>
<p>6. fejezet</p>	<p>NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBBSÉGEK</p> <p>11 óra</p> <ul style="list-style-type: none"> • A nyelvek közötti különbségek és hasonlóságok • Ami a fordításban elvész • Idegen nyelvű szövegnek (prózának, versnek) és magyar fordításának összevetése • Következtetés, általánosítás, „jóslás” megfogalmazása. • Fordítás.
<p><i>Képességfejlesztési fókuszok</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Az 5. osztálytól folyamatosan előkerülő, a tanult idegen nyelvvel, illetve más nyelvekkel való összehasonlítások újbóli áttekintése. • Következtetések megfogalmazása. • Lehetséges általánosítások megfogalmazása. • „Jóslás”: A tapasztalt szabályszerűségek alapján elvárások megfogalmazása és tesztelése.
<p><i>Ajánlott tevékenységek</i></p>	<p>Művek: Milne, A. A.: Micimackó (eredeti, Karinthy Frigyes fordítása, Lénárd Sándor fordítása) Apollinaire: A Mirabeau-híd Villon, F.: A felakasztást váró Villon négy sora</p>
<p><i>Ismeretek, tananyagtartalmak</i></p>	<p>Tartalmak, ismeretek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lexéma, homonímia, szinoníma, poliszémia, rokon értelmű kifejezések • Parafrázis • Jelnyelvek • Univerzálé

7. fejezet	CÍM	VÁLTOZATOK RÓMEÓKRA ÉS JÚLIÁKRA
	A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	14 óra
	TEMATIKUS FÓKUSZ	• Rómeók és Júliák a változó időben és művészeti ágakban
	POÉTIKAI FÓKUSZ	• Az adaptáció (művészeti ág, helyszín, kor, stb. szerepe)
Képesséfejlesztési fókuszok	SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ	• Hasonlóságok és különbségek felismerése drámában, filmen; a változások szerepe, értelme a művek egészében
	SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	• Egyéni és kiscsoportos vélemény megfogalmazása az adaptációról; érvelés; megfogalmazása; képi nyelv fogalmi nyelvre való áttétele.
Ajánlott tevékenységek		<ul style="list-style-type: none"> • A fabula (történet) megfogalmazása, elvonása a filmadaptáció cselekményéből – összehasonlítása pl. Lamb történet-összefoglalásával, az írott darab történet-összefoglalásával. • A képi nyelv fogalmi nyelvre való áttétele. • A térbeli, időbeli és az alak-transzformációk összefüggésének vizsgálata: annak vizsgálata, hogy az időbeli áthelyezés hogyan hat a szereplők átalakítására, hogy a szereplők átformálása hogyan kapcsolódik össze a cselekmény átformálásával. • Szöveg és kép viszonyának vizsgálata. „Vallatószer”: a szereplők helyzetébe behelyezkedett diák kifaggatása. • A dráma helyükről kiemelt szövegrészeinek elhelyezése segítség nélkül, illetve képi segítséggel. • A filmből kiemelt képek sorba rakása, megfeleltetése szövegekkel. Esetleg: képsorok értelmező átmontírozása.
Ismeretek, tananyagtartalmak		<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Shakespeare: Romeo és Júlia • West Side Story • F. Zeffirelli: Romeo és Júlia • Baz Luhrman: Romeo+Júlia • John Madden: Szerelmes Shakespeare (kiegészítő anyag) • Hartai László és Muhi Klára: Mozgóképkultúra és médiaismeret <p>Tartalmak, ismeretek: Fabula, cselekmény, szűzsé, történet Hangnemek keveredése Montázs, képkivágások fajtái</p>

8. fejezet	CÍM A FELDOLGOZÁSHOZ AJÁNLOTT ÓRASZÁM	HÉTKÖZNAPI ÉS MŰVÉSZI KOMMUNIKÁCIÓ 19 óra
Képességfejlesztési fókuszok	TEMATIKUS FÓKUSZ POÉTIKAI FÓKUSZ SZÖVEGÉRTÉSI FÓKUSZ SZÖVEGALKOTÁSI FÓKUSZ	<ul style="list-style-type: none"> • A művészet, az irodalom funkciója • A művészi (irodalmi) kommunikáció sajátosságai • Irodalmi szövegek denotatív és a konnotatív jelentésének megkülönböztetése a szövegegyezésben • A konnotatív jelentés, többletjelentés változatai óvatos megfogalmazásának gyakorlása
Ajánlott tevékenységek		<ul style="list-style-type: none"> • Szövegek vizsgálata hétköznapi kontextusban – áthelyezésük irodalmi kontextusba. • A címadás és a cím által sugallt értelmezési instrukciók követése • Látszólag tagolatlan szöveg bekezdésekre tagolása. A dokumentum-jelleget megteremtő nyelvi eszközök feltárása és az áldokumentum leleplezése. „Talált” szövegek gyűjtése és közös értelmezése, montázs- és kollázs készítés.
Ismeretek, tananyagtartalmak		<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arany János: Vojtina ars poétikája • François Truffaut: Fahrenheit 451 • Ismeretlen szerző: Cikk a Hölgyvilágból • József Attila: Tiszta szívvel • Örkény István: Mi mindent kell tudni • Tar Sándor: Hangulatjelentés – Még csak • Nagy László: Himnusz minden időben • Kosztolányi Dezső: Esti Kormél (Tizenharmadik fejezet) • Shakespeare: Lear király (részlet) • Spiró György: Csirkefej (részlet) • Tóth Arpád: Jó éjszakát! <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A kommunikáció tényezői és funkciói és a kommunikációs tényezők megkettőződése az irodalmi kommunikációban • Az esztétikai konvenció és polivalencia-konvenció • A metaforikus referencia, a konnotatív jelentés előtérbe kerülése • Tabu

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

- Érvelés, meggyőzés, magabiztos fellépés; logikus gondolkodás, együttműködés fejlesztése.
- A művekben megjelenő szemléletmód, szerepek, csoportnormák és értékek, illetve hangnemek felismerése és azonosítása, a retorikai elemek, illetve az utalások, rájátszások azonosítása és funkciójuk értelmezése.
- A szónoki beszéd eszközeinek, szerkezetének felismerése, a meggyőzés képességének elsajátítása.
- Érvék és ellenérvék gyűjtése lírai és epikus szövegekből, illetve önállóan megadott témában. Az érvek elrendezése, önálló vélemény megfogalmazása.
- A tanuló
  - tudja, mi a jelentés és miben különbözik a jelölttől,
  - ismeri a jelentés problematikus voltát, a több jelentés lehetőségeit,
  - tudja hozzávetőlegesen, hogyan működik a konnotáció,
  - ismeri az egyszerűbb nyelvi implikaturákat és előfeltevéseket,
  - beszédhelyzetekben felfedezze szövegekben megéri,
  - ismeri a magyar és a tanult idegen nyelv eltéréseit és hasonlóságait a konnotáció és több jelentés problematikájának vonatkozásában.
- A tanuló képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét epikai és drámai szövegekben (a szöveg jellemző szerveződése, magatartás- és szemléletforma, időiség, kifejezőmód, szövegforma).
- Ismeri és alkalmazza a regényértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot.
- Választott munkáihoz tud grafikai szervezőt választani és használni.
- Tud megadott szempontok figyelembevételével önállóan, jó helyesírással értelmező esszét írni.
- Képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni.
- Törekszik együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.
- Szóbeli megnyilatkozásaiban törekszik határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
- A tanuló tudja, hogy a finn rokona a magyarnak és miért az (legalább 2-3 erős érv megértett elsajátítása)
- Tud megnevezni a finnen kívül legalább 2-3 másik finnugor nyelvet, tudja, hogy az egyes rokon nyelveket körülbelül hányan és hol beszélik
- Ismer néhány módszert arra, hogy miképp használhatjuk a szabályos hangváltozások ismeretét idegen nyelvek tanulásakor
- Megfelelően előkészített adatok birtokában tud mondattani és alakítani párhuzamot is vonni két rokon idegen nyelv közt, és ezt is képes legyen a nyelvtanulásában alkalmazni
- Van fogalma arról, hogy körülbelül hány nyelv van a világon, ismerje a jelentősebb nyelvcsaládokat, tudjon példát elszigetelt nyelvekre
- Ismer a finnugoron kívüli fontosabb rokonítási kísérleteket és azok érvelésének hibásságát
- A tanulónak olvasói tapasztalata van legalább három műről
- Állást foglal a magas művészet és népszerű művészet kérdéseiben, ezeket képes érvekkel alátámasztani, tud rövid kritikát és könyvismertetést írni stb.
- A tanuló képes művek elolvasására, elemzésére, értelmezésére
- Az új ismereteket gyakorolja, elmélyíti, az új fogalmakat megtanulja, alkalmazza
- Felismer összefüggéseket, kapcsolatokat, motívumokat különböző korok szerzőinek műveiben
- Képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni

- Törekszik együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát (csoporthatárok végzése során)
- Szóbeli megnyilatkozásaiban határozottságra, világosságra, tartalmasságra törekszik,
- A tanuló meg tudja nevezni néhány sajátját, amelyben a különböző nyelvek eltérhetnek egymástól.
- A tanuló egy ismeretlen nyelv adataiból meg tudja fogalmazni minimális következtetéseket a nyelvre nézve.
- A tanuló tud glosszázott nyelvi adatokkal bányászni.
- A tanuló tud fordított szövegeket kritikusan olvasni, tudja a fordítások esetleges hibáit korrigálni.
- A tanuló tud a tanult idegen nyelvből – a nyelvtudásának megfelelő szinten – fordítani magyarra.
- A tanuló a kétnyelvű és az egynyelvű szótárakat biztonságosan használja.
- Képes a stílus mibenlétének árnyalt megfogalmazására.
- Tud különböző stílusárnyalatú szöveget alkotni.
- Képes a stílusban megnyilatkozó értékelés felismerésére.
- Felismeri és képes megfogalmazni a nyelvi eszközök szerepét a stílushatás létrejöttében.
- Felismeri az alábbi sajátos nyelvi jellegzetességeket lírai szövegekben: ígétlenség, infinitívuszi szerkezet dominanciája, hiány, hosszú, összetett versmondat, késleltetés, rendszerszerű ismétlődés.
- Képes ezek stílusértékének megfogalmazására.
- Képes a hangsimbolika, a ritmus szerepének felismerésére, a retorikai alakzatok és szóképek azonosítására és versbeli funkciójuk értelmezésére.
- Képes a nyelvi eszközökről tanult alkalmazására ismeretlen szövegeken.
- A fejezet végére tud önállóan (képeségeinek megfelelő segítséggel) verset elemezni.
- A tanuló meg tudja különböztetni az alá- és a mellérendelő viszonyok főbb jellemzőit.
- Képes szerkezeteket tagmondattá és tagmondatokat névszói szerkezetté alakítani.
- Tudja, hogy az egyes szövegszerkezeti jellemzőknek milyen a stílushatásuk.
- Képes az összetett mondatok szerkezetéről tanultakat alkalmazni bonyolultabb szövegek elemzésékor.
- Tudja a magyar mondat speciális pozícióit (kérdő kifejezések helye, tagadószó lehetséges helyei, mennyiségjelölős kifejezések helye).
- Össze tudja vetni a magyar mondat szerkezetét a tanult idegen nyelvi mondatok megfelelő szerkezeteivel.
- Tudja alkalmazni és mozgósítani a mondat szerkezetéről szerzett tudását irodalmi művek elemzésékor.

MATEMATIKA

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja, hogy a gondolkodás örömeinek és hasznosságának felfedeztetésével párhuzamosan megismertesse a tanulókat környezetük mennyiségi és térbeli viszonyaival, megalapozza a korszerű, a mindennapi életben, a többi tantárgy tanulása során és különböző probléma-szituációkban jól

használható, továbbfejlesztésre alkalmas matematikai műveltségüket. Ezen cél megvalósításának folyamatában elsősorban a matematikai kompetencia különböző komponenseit fejlesztjük, valamint a matematikai nevelés folyamatában rejlő lehetőségeket kihasználva hozzájárulunk a többi kulskompetencia (anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, természetismeret, digitális kompetencia, a hatékony, önálló tanulás, szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményező-képesség és vállalkozói kompetencia, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség) megerősítéséhez.

A fenti célok megvalósításának komplex folyamata biztosítja a kulskompetenciákra épülő kiemelt fejlesztési feladatok (énkép, önismeret, hon- és népismeret, európai azonosság-tudat-egyetemes kultúra, aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés, gazdasági nevelés, környezettudatos nevelés, a tanulás tanítása, testi és lelki egészség, felkészülés a felnőtt lét szerepeire) megvalósítását is.

A kerettanterv az 1-8. évfolyamokon folyó kompetencia alapú matematikai nevelés fejlesztési feladatait konkretizálja a következő területek megjelenítésével:

- tartalmak (témakörök), ismeretrendszer,
- a követelmények teljesítéséhez javasolt időkeret,
- fejlesztendő képességek, kompetenciák,
- javasolt tevékenységek átfogó rendszere,
- évfolyamonkénti követelmények,
- értékelési eljárások, módszerek.

A kerettantervi tartalmakhoz kapcsolódóan jelennek meg az iskolai egészségfejlesztéssel, fogyasztóvédelemmel és környezetvédelemmel összefüggő feladatok, elsősorban a matematikai alkalmazások területén.

A matematikai kompetencia matematikai ismeretek, matematika-specifikus készségek és képességek, általános készségek és képességek, valamint motívumok és attitűdök együttese. A fogalom pontos tartalma a matematikai kompetencia komponensrendszerként való értelmezésével írható le.

A kerettanterv a magyar matematikai nevelés jó hagyományait, értékeit megőrizve a következő területeken fogalmaz meg kiemelten hangsúlyos feladatokat:

1. Fejlesztés-központság megvalósítása két fő területen: a tanulók komplex fejlesztése; valamint a matematikai tartalmak fokozatos felépítése, mélyítése, bővítése. Ez a szemlélet megkívánja, a felépítés lehetővé teszi a tanulók differenciált foglalkoztatását, az egyéni bánásmód megvalósítását is.

2. Az esélyegyenlőség csökkentése, a különböző adottságú, képességű tanulók felzárkóztatásának illetve tehetségük kibontakoztatásának változatos módszerekkel történő megvalósítása (például a matematikatörténeti érdekességek, a különböző játékok, mint alapvető tevékenységi formák használata a motíváltság erősítésében, stb.).

3. A matematika hasznosságának, gyakorlati hasznosíthatóságának, más műveltségterületeken történő alkalmazásának hangsúlyosabb szerepeltetése a kulskompetenciák fejlesztése érdekében.

4. A kerettanterv új szemléletét megerősítő tevékenységi formák, módszertani ajánlások megjelenítése (pl.: páros és csoportmunka, kooperatív tanulási eljárások megismertetése).
5. Az értékelési módszerek változatosságának hangsúlyozása (az értékelést is a fejlesztés szolgálatába állítva, például megerősíti az egyén önmagához képesti fejlődésének pozitív értékelését is).
6. A matematikai fogalmak fokozatos fejlesztése, az életkori sajátosságoknak megfelelő tevékenységgel megerősített megjelenítése, a tudatosan átgondolt, spirális tananyag-felepítés.

Ezt a kerettantervet – mely kis kiegészítéssel helyi tantervként is használható – ajánljuk minden olyan matematika tantárgyi programhoz, amelyik a matematikai nevelőmunka megújítására törekszik.

A kerettanterv egy gyakorlati megvalósítást biztosító komplex eszköztan készült el a sulinova Kht. keretében lezajlott fejlesztési folyamat során. (Educatio – sulinova program HEFOP 3.1.1.) Ezen dokumentumok (feladatlapok, könyvek, tanári segédletek, eszközök, stb.) moduláris építkezése lehetővé teszi az 1-8. évfolyamok bármelyikén való – akár önálló – alkalmazásukat.

A modulok a tanórai fejlesztéseket (A típus), más műveltségterületek által támogatott matematikai kompetenciafejlesztést (B típus) és a tanórán kívüli foglalkozásra tervezett fejlesztést (C típus) jelentik meg.

Az elkészült eszköztan részét a tanulói munkafüzetek (eszközmellékletekkel), tanári útmutatók (módszertani, értékelési javaslatokkal, ajánlásokkal, alternatív eljárások bemutatásával, a szükséges eszközökkel).

Általánosan megfogalmazható, hogy az 1-4. évfolyamok dokumentumai a fogalmak és ismeretek megalapozáshoz kiváló előkészítést adnak. Dominálnak a cselekvéshez kötött, tapasztalatokra építő eljárások. Az alsóbb évfolyamok folytatásaként a felső tagozaton is sok, a tanár által előre megtervezett tudatos tevékenység kíséri a fogalmak bevezetését, megértését, értelését.

A kerettanterv egy ségesen kezeli az 5-8. évfolyamokat, azonban a bevezető utáni elkülönített, az alapozó szakasztól és a fejlesztő szakasztól külön-külön szóló összefoglaló segítséget nyújt a kerettanterv alkalmazásához a hat osztályos középiskolák számára is.

Ez az iskolaszakasz összekötő szerepet tölt be az alsós évfolyamok szemléletformáló, tevékenykedtető, felfedeztető fejlesztő munkája és a 9-12. évfolyamok deduktív gondolkodásra nevelő fejlesztő munkája között.

Itt jegyezzük meg, hogy a közoktatás 9-12. évfolyamán a matematikai nevelés közös tartalma mindenütt ugyanaz, hiszen a kimeneti szabályozás, azaz az érettségi (valószínűleg hosszú időre) meghatározza az azonos elvárásokat. Természetesen a megvalósítás során a tartalmi hangsúlyok kismértékű eltolódása illetve az alkalmazások (feladatok, problémák, projektek, stb.) szakmacsoportokhoz való igazítása szükségeszerű.

A matematika kerettanterv az 1-12. évfolyamokon az alapóra épít (4-4-4-3-3-3-3-3-3-3-3-3 óra/hét), de a témakörök mélyítésének és kiterjesztésének lehetőségét bemutatja, hogy emelt óraszám esetén is alkalmazható legyen.

A kerettanterv szerkezete

Minden szakaszhoz külön bevezető tartozik:

- I. Bevezető-kezdő szakasz (1-4. évfolyam).
- II. Alapozó szakasz (5-6. évfolyam)
- III. Fejlesztő szakasz (7-8. évfolyam)

A bevezetők után következnek a kerettantervek évfolyamonként. Minden évfolyam végén mellékletet találunk, melyben az adott évfolyam A és C típusú moduljait soroljuk fel a javasolt óraszámokkal. A modulok a sulINova Kht. kompetenciafejlesztő programcsomagjának elemei, az előtük található kódszám első két jegye az évfolyamot, utolsó két jegye az évfolyamon belüli sorszámot jelenti (a C modulok esetén a kód középen megjelenik a C betű). A kód megkönnyíti a modulok visszakeresését (pl. 0141: 1. évf., 41. modul, 05C04: 5. évf., C 4. modul).

Szemponatok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztésének támogatásához

A mozgáskorlátozott tanulók fejlődésének támogatása:

- Tekintettel kell lennünk arra, hogy a mozgás kivitelezése elvonhatja a figyelmet a feladatról, a feladatmegjegyzésében, értelmezésében támogatnunk kell.
- Nem tudhatjuk, hogy a mennyiségi viszonyokat (kicsi, nagy, vastag, vékony stb) tapintással, mozgással átélte-e, ezek megtapasztaltatása szükség esetén nélkülözhetetlen.
- A számlálás, számolási készségek fejlesztése során szánjuk több időt a gyakorlati tevékenykedtetésre.
- Ha néma olvasással nem sikerül a szöveges feladatokat értelmeznie, hangos olvasással segíthetünk.
- El kell fogadnunk, ha pontos, tetszetős, gyors kivitelezésre – például szerkesztéseknél – nem képes.

A nagyothalló tanulók fejlődésének támogatása:

- Matematikai tapasztalatait minden témakörben gazdagítani szükséges.
- Mérev gondolkodásának rugalmasabbá tételére.
- Absztrakt gondolkodásának fejlesztésére.
- Nyelvi fejlesztésére a szokásosnál intenzívebben kell törekednünk.

A látássérült tanulók fejlődésének támogatása:

- Igen fontos ügyelnünk a bemutatott tárgyak, tárgyképek méretére, megvilágítására, és arra az időtartamra, amíg a tanulók megfigyelhetik azokat; tárgyak esetében rövidebb, tárgyképek esetében hosszabb exponálási időre van szükség.
- Formák érzékelésekor is – például geometriai témaköröknél – hosszabb exponálási időre van szükség.

A tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatása:

- Segíteni kell, hogy eselekvéseiket hallhatóan kommentálják, megfogalmaztatva velük a következő lépést is.
- A megszokottnál több ismétlésre van szükségük a tapasztalatszerzésben és a tapasztalatok megfogalmazásában is.
- Különösen fontos az önkontroll (önellenőrzés) fejlesztése.

A beszédfigyatekos tanulók fejlődésének támogatása:

- Ha figyelmét, emlékezetét kell használnia, mindig adjunk vizuális támpontot.
- Mivel fogalmi gondolkodásuk sérült, a megszokottnál több gyakorlati cselekvésre van szükségük.
- Célszerű megtanítani a helyes ujjszámolást, ez sokáig segítheti.
- Ahhoz, hogy segíteni tudjunk, feltétlenül meg kell ismernünk a gyerek megoldáshoz vezető gondolati lépéseit.
- Ha megoldását szavakkal nem tudja megmagyarázni, a verbális közlést egészítse ki mutogatással.

Az autisztikus tanulók fejlődésének támogatása:

- Sok gyakorlásra van szükségük azokban az esetekben, amikor az *általánosból az egyesre*, az egyesből az általánosra következtemük. Például: valóság és szám megfeleltetése, számok bontott alakjai, képhez szám kapcsolása, kisebb számok körében szerzett tapasztalatok kiterjesztése nagyobb számok körére, műveleti tulajdonságok alkalmazása egyedi esetekben, geometriai tulajdonságok kiemelése.
- Kiemelkedő képességet mutathatnak tulajdonságok, azonosságok, különbségek megállapításában.
- Ha műveleteket sokféle eszközzel végeztetünk, segítséget igényelhetnek.
- Szóveges feladatoknál a megértés kontrollálására nagy figyelmet kell fordítanunk.
- Frontális feladathelyzetben fontos a rövid, pontos, a gyermek által már megtanult instrukció alkalmazása;
- A kooperativitásra legkönnyebben páros helyzetben taníthatjuk őket.

A pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatása:

- *A megtartási problémával* küzdő gyereket abba az ún. aktivitási térbe célszerű ültetni, amelyben a tanár a legtöbbit tartózkodik (nem a „kieső térbe”); figyelme, motivációja így tartható leginkább fenn.
- Mivel az önértékelés és a szociális érzékelés általában sérült, ezért nagyon fontos a gyerek állapotát, érzéseit megérteni és minősítés nélküli értelmezni („most nagyon mérges vagy”).
- *Diszkalkulias* tanulók esetében több tapasztalatszerzésre, gyakorlásra van szükség főleg a következő esetekben: egyenetlen ritmusú számolás, mennyiségi relációk helytelen értelmezése, számok kihagyása, felcserélése, iránytévesztés, számok hibás grafikus megjelenítése, alpműveletek és inverzeinek értelmezési nehézsége, nehézség a szabályok felismerésében, a megtanultak alkalmazásának nehézsége.

Egyéni állapotának megfelelő mértékben valamennyi sajátos nevelési igényű tanulónak kiemelten fontos a *kooperatív munkában* való részvétel.

1-4. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- **A fejlesztés-központúság megvalósítása**
Kiemelten hat kompetencia-komponens fejlesztését tervezzük meg a természetes fejlődési törvényekkel szinkronban és hozzáillesztjük a matematikai tevékenységekhez. Ezek: a számlálás, számolás; a mennyiségi és valószínűségi következtetés; a mérés, mértékváltás; a rendszerezés, kombinativitás; a szöveges feladatok, problémamegoldás, metakogníció; és az induktív és deduktív folyamatok, induktív és deduktív következtetés.
- **Az esélyegyenlőtlenség csökkentése**
Gondot fordítunk a különböző adottságokhoz, képességekhez és nehézségekhez, a különféle tanulási módokhoz, érdeklődéshez való alkalmazkodásra. Különös figyelmet igényel az olyan hiányosságok pótlása, amelyek a megértés és a továbbhaladás lehetőségét korlátozzák. A fogalmi rendszer gazdag valóság tartalommal való kiépítése, megtöltése kiemelten fontos a szegényes szociális háttérű tanulók számára.
- **A gyakorlati problémákban való jobb eligazodás szolgálata**
Az elméleti ismeretek elsajátítása mellett nagy figyelmet szentelünk ezek beágyazására a köznapi élet helyzeteibe, problémáiba, a köznapi és a különféle műveltségterületeken való alkalmazásokra.

Tartalom

A tartalmi leírás a tanítói munka matematikai tartalmának, ismereteinek, a fejlesztendő képességeknek, kompetenciáknak és a gyerekek tárgyi és szellemi tevékenységeinek átfogó rendszerét tervezi meg. A fogalmi rendszer épülését és a képességek fejlődésének felerősödését, hatékonyságát a tanulás helyes szervezésével, módszereivel szolgálhatjuk, ezért a fejlesztő munkát a matematikai tevékenységek rendszerébe építve tervezzük.

„Bemenet-vezérlésű” építkezés

A fejlesztés tartalmát elsődlegesen az határolja körül, hogy ki-ki honnan indul, de nem tévesztjük szem elől, hogy milyen célok felé akarunk haladni. Az irányt tudhatjuk, amerre haladni kívánunk, és a fejlesztés várható (de nem feltétlenül elvárható) eredményeit. **Meghagyjuk a pedagógus alapvető felelősségét annak megítélésében, hogy csoportjában és egyénileg tanítványaival honnan indul, milyen tempóban halad, milyen speciális eljárásokat, módszereket követ.** Nem foglalmazunk meg egy nagyon határozottan körvonalazott, egységes követelményrendszert, azonban az egyes szakaszok végére kijelöljük az elérendő minimális szinteket ahhoz, hogy a következő szakasz munkája biztonságosan elkezdhető legyen.

Módszertani ajánlások

- A matematikatanulás lényegi összetevői a tartalmak mellett a tanulási módszerek. Ugyanazt a tananyagot sokféleképpen fel lehet dolgozni, de a módszerek megválasztásához nagyon fontos néhány alapvetést figyelembe venni.
- A matematika **kettős öröm forrása** lehet, **ha a gyerekek átélhetik a világ egyre jobb megértésének izgalmát és a saját szellemi gyarapodásuknak élményét.**
- A kisiskolás gyerekek valódi ismeretekhez nem juthatnak elvont közlésekből, magyarázatokból. A matematikatanulás az első szakaszban a **cselekvő, személyes tapasztalatszerzéssel kezdődik, és sok esetben még nem is léphet túl rajta.** Ha a kisgyerekek megtanul helyzeteket, képeket, történeteket

megfigyelni, ezeket rekonstruálni, ritmikus mozgással eljátszani, lerajzolni, elmondani, leírni, jelekkel kifejezni, akkor megtette az első lépést a megismerés útján. Az absztrakció alapja a sokszínű, sokféle konkrétum megismerése.

Hasonlóan: **a problémák manipulatív, tárgyi tevékenységgel való, cselekvő megoldása lesz alapja a gondolati problémamegoldásnak**, s ez által a világ megértésének és a gondolkodás fejlődésének is.

A cselekvő tapasztalatszerzéshez és problémamegoldáshoz **eszközökre** van szükség, amelynek egy része a gyerekek saját teste és természetes környezetének tárgyai, más része viszont mesterséges, határozott céllal készített taneszközök.

- **A pedagógus szerepe** a tanulási helyzetek megteremtése, megszervezése, a megfelelő problémafelvetés, a megoldásához használható eszközök, és esetenként a megfelelő támogatás biztosítása. Az ő feladata a nyugodt munkakör és a megfelelő motiváció kialakítása is. Ehhez járul hozzá a munka szükségesség mértékű irányítása, ellenőrzése.
- **A matematikai problémák játékos tevékenységekbe ágyazása** sok esetben alkalmas formája a fejlesztő, nevelő munkának, hiszen a gyerekeknek az egyik leginkább megfelelő tevékenysége a játék. **A játékos tevékenységek, ha didaktikai célúak is, a játékokra emlékeztetnek.** Ezt nem kell a tanítási órán kívülre száműznünk, hanem célszerű a tanulás legszervezesebb részévé tennünk. Ugyanakkor, a tanórán kívüli foglalkozásokra tervezett játékok, játékos tevékenységek hatékonyságát növelhetjük, ha ezek kapcsolódnak a tanítási órákra tervezett fejlesztési folyamathoz. Ezek megválasztását támogatják a mellékletben megjelenő (C típusú) javaslatok.

Jelölések az évfolyamonkénti leírásban

„Ajánlott tevékenységek”, „Ismeretek, tananyagtartalmak”, „Várható eredmények”:

- **vastag betűtípussal kiemelt megfogalmazások:** kiemelten fontos területek, amelyek nélkülözhetetlenek a továbbhaladáshoz. Az ilyen tevékenységek végzését minden tanuló fejlesztéséhez biztosítanunk kell, az ilyen ismereteket alapszinten, minden tanulótól el kell várunk;
- nem dőlt betűvel szedett megfogalmazások: azok a tevékenységek, illetve tananyagtartalmak, amelyek minden tanuló számára fontosak, ezért ezeket mindenki számára biztosítanunk kell;
- *dőlt betűvel szedett megfogalmazások:* kitekintés a matematikában különösen tehetséges tanulók számára.

1. ÉVFOLYAM

Gondolkodási módszerek

A matematika tanterv minden témaköréhez 31 hétre szóló időbeosztás és a témaköröket feldolgozó modulok található az adatbankban. Elérési útvonal: www.sulinovadatbank.hu kompetencia-alapú programcsomagok – adatbank – matematika. Az egyes témakörökre fordítandó idő az osztály tanulóinak szükségleteitől függ, az adatbankban szereplő időkeretek tájékoztatásul szolgálnak.

TULAJDONSÁGOK, RELÁCIÓK, ÁLLÍTÁSOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Tulajdonságok tudatosítása	A tudatos megfigyelés fejlesztése; kifejezése tevékenységgel, szóval; tulajdonságok kiemelése.
Viszonyok tudatosítása	A tudatos megfigyelés fejlesztése; kifejezése tevékenységgel, szóval; egyszerű köznapi viszonyok kiemelése.
Emlékezet fejlesztése	Rövid távú memória fejlesztése elvégzett tevékenység emlékezet alapján való megismétlésével; hosszú távú memória fejlesztése: tudatos bevésés.
Rendszerezés, kombinativitás	Azonosítás, megkülönböztetés; adott feltétel figyelembe vétele.
Induktív lépések, deduktív lépések	Tárgyak, személyek, tulajdonságok, viszonyok megnevezése Ráismerés, besorolás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p><i>A tanév elejétől:</i> Megfigyelt helyzet, kép olvasása. „Mi változott meg?” játék. A felismert változás kifejezése visszaváltoztatással, szóval. „Kakukktojás” játék. Adott tulajdonságú tárgyak kiválogatása. Tárgyak szétválogatása saját, adott és felismert szempont szerint. Adott szempontú válogatás javítása. Állítások igazságáról való döntés. Nyitott mondatok lezárása egy-egy elem, elempár behelyettesítésével. <i>Később:</i> Tárgyak, személyek, összességek, helyzetek, alakzatok, számok egyes tulajdonságainak kiemelése, megnevezése szavakkal is.</p>	

<p>Nyitott mondatok lezárása egy-egy elem, elempár behelyettesítésével. Döntés a keletkező állítás igazságáról. Tájékoztató az időben: előbb, később, tegnap, ma, holnap. Tájékoztató a nagymozgással az iskolában, az iskola közvetlen környezetében. Tájékoztató az osztályteremben mozgással, szavakkal: elől, hátul, előtte, mögötte, előrébb, hátrébb, középtűk, lent, felette, alatta. Tájékoztató a táblán, a füzetben, a könyvben, a pad síkjában. Tárgyak sorbarendezése; zászlószínezés; kiválasztás.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	Tartalom részletezése
<p>Az iskolai tanulás fontos jellemzője a tudatosság és szándékosság. Az első időszakban azokra a közös, majd páros, illetve egyéni tevékenységekre helyeztük a hangsúlyt, amelyekben a megfigyelés, az emlékeztetés és a felidézés egyre tudatosabbá válhat. E közben kihasználjuk a kedvező lehetőségeket a személyes kapcsolatok építésére, az egymással és a tanítóval való kommunikáció helyes irányba terelésére, fejlesztésére. A gyerekek feladata a kutatás, vizsgálódás, próbálgatás, a feltételek megfelelő elemek, elempárok keresése, saját és egymás választásainak ellenőrzése.</p>	<p>– Összehasonlítás összképben és tulajdonságok szerint, tulajdonságok, viszonyok, változások megfigyelése, a megfigyeltek kifejezése tevékenységgel, szavakkal. – Állítások, nyitott mondatok. – Tájékoztató térben; síkban, gömbön. Elemek sorakoztatása: a sorrendek megkülönböztetése. Adott feltételeknek megfelelő elemek, elem-párok kiválasztása; a párok megkülönböztetése.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Közös, páros és egyéni tevékenyektdetés.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A gyerekek saját teste és tágabb környezete, hétköznapi tárgyak, logikai készletek.
ÉRTEKELÉS MÓDJA	Egyéni megerősítés.
AZ ESELÉYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Tájékoztató a tanulók egyéni (testi, szellemi, szociális) adottságairól, fejlettségéről, hiányokról. A szocializáció minél teljesebb biztosítása; nyelvi nehézségek esetén a tevékenységek előtérbe helyezése.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A közös munkában való részvétel.	

SZÁMTAN-ALGEBRA
A SZÁMFOGALOM ELŐKÉSZÍTÉSE

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Megfigyelés, összehasonlítás	Tapasztalatszerzés különféle érzékszervek segítségével: Darabszám szerinti összehasonlítás; a több, kevesebb észlelése nagyobb eltérések esetén; párosítás; a több, kevesebb megállapítása kisebb eltérések esetén is; ugyanannyi. A figyelem irányíthatóságának és tartósságának növelése.
Tájékozódás mennyiségi viszonyokban	Mennyiségek összehasonlítása nagyobb különbségek esetén; összemérések kisebb különbségek esetén; ugyanakkora (ugyanolyan hosszú, ugyanolyan magas...)
Egyszerű kérdések és utasítások megértése	Egyszerű, szituációkba ágyazott problémák megoldása tevékenységgel.
Finommotoros mozgáskoordinációk	Tárgyak rakogatása; sorrendjük megfigyelése; ritmustartás mozgással, hanggal.
Tájékozódás térben, időben; mennyiségi viszonyokban	Sorbarendezés; szétválogatások; azonosítás, megkülönböztetés.
A tapasztalatok tudatosítása	Tulajdonságok, viszonyok megnevezése. Ráismerés, besorolás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Mennyiségek átélése mozgással A több, kevesebb érzékelése látással, mozgással, tapintással, hallással nagyobb különbségek esetén. Összemérések mennyiségi tulajdonságok szerint. Az összemérés módszereinek és eszközeinek megismerése és használata. A több, kevesebb, ugyanannyi megállapítása, ellenőrzése párosító tevékenységekkel. Az ugyanannyi kapcsolat változatlanságának megfigyelése az elemek szétválogatása, összekeverése, más tulajdonságú elemekre való cseréje... esetén. Összemérés közvetítéssel. A <, >, = jelkártyák elhelyezése, leolvasása.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
Tartalom részletezése	
<p>A természetes szám fogalmát két tapasztalati bázisra építjük: darabszám és mérőszám-tartalmát alakítjuk. Az első szakaszban – Tárgyak összehasonlítása mennyiségi tulajdonságok szerint nagyobb és kisebb eltérések és egyenlőség esetén is (magasabb, alacsonyabb, ugyanolyan</p>	

<p>mindkét tartalom alakításánál az érzékszervek segítségével szereznek tapasztalatot a gyerekek a tevékenységek során.</p> <p>A több, kevesebb; nagyobb, kisebb szavak tartalmát először nagy különbségek esetén szerzik meg.</p> <p>Kisebb különbségeknél, amikor már nem tudnak a gyerekek dönteni érzékszervi úton, kialakul az összemérés és a párosítás igénye. Ez vezet el a nagyobb, kisebb kapcsolatok mellett az ugyanakkora, illetve a több, kevesebb kapcsolatok mellett az ugyanannyi viszony felismeréséhez.</p> <p>Az „ugyanannyi” és az „ugyanakkora” viszony legfontosabb jellemzője az állandóság és a közvetítődés.</p> <p>A tárgyak, dolgok tulajdonságai változhatnak, de darabszámuk illetve mennyiségi tulajdonságaik állandók maradnak. A kapcsolatok közvetítődése biztosítja, hogy az összemérés és az összehasonlítás tevékenységéhez közvetítő eszközt használjunk.</p> <p>Ezek a viszonyok a meghatározók a számfogalom alakulásában, a számlálás tevékenységében.</p>	<p>magas... nehezebb, könnyebb, ugyanolyan nehéz; több, kevesebb, ugyanannyi fér bele; hosszabb, rövidebb, ugyanannyi ideig tart).</p> <p>Összességek összehasonlítása „párosítással”: több, kevesebb, ugyanannyi.</p> <p>Összemérések és összességek összehasonlítása közvetítő eszközök segítségével.</p> <p>A <, > jel, használata; az = jel bevezetése, használata.</p> <p>Tárgyak és halmazok sorbarendezése mennyiségi relációk alapján; a szélső elemek (leghosszabb...) kiválasztása.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Egyéni, páros és közös tevékenyektdtetés
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	Apró tárgyak, korongok, szinesrúd-készlet; a hosszúság, tömeg és úrtartalom összehasonlítását és összemérését szolgáló tárgyak, eszközök. Tapasztalatszerző tevékenységek, játékok.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</i>	Egyéni megfigyelés; szóbeli megerősítés; a hibajavítás segítése.
<i>AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	A tanulók munkájának egyénenkénti figyelemmel kísérése, segítése. A tevékenységgel kifejezett gondolatok szavakba öntése, tudatosítása, megerősítése.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>(Nem feltétlenül azonos időpontra teljesülnek, de a továbbhaladáshoz minden egyes tanulónak szüksége van a következőkre:)</p> <p>Képes a hosszúság, tömeg, úrtartalom és darabszám szerinti érzékszervi összehasonlításra nagyobb eltérések esetén; a megállapítást kifejezi megmutatással, esetleg szóban is.</p> <p>Össze tud mérni hosszúságot, tömeget, és össze tud hasonlítani összességeket párosítás segítségével darabszám szerint kisebb eltérések és egyenlőség esetén is. A megállapítást kifejezi megmutatással, esetleg szóban, és jellel.</p>	

HALMAZOK SZÁMOSSÁGA, MENNYISÉGEK MÉRŐSZÁMA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számolás	Mozdulatok, hangjelek meg- és leszámolása. Tárgyak meg- és leszámolása, a tárgyak elmozdításával, érintésével és csak tekintettel követve a tárgyakat; számszámok a 20-as számkörben; sorrendtartás.
Mennyiségi összehasonlítás, mérés	Hosszúságok, tömegek összehasonlítása, összemérése. Hosszúságmérés alkalmi egységgel.
Szóban megfogalmazott utasítások megértése, követése; egyszerű kérdések megválaszolása	Egyszerű, szituációkba ágyazott problémák megoldása eljárással, kirakással, megmutatással.
Megfigyelés, összehasonlítás	Mennyiségek sorbarendezése; összességek szétválogatása: darabszám szerinti megegyezés (ugyanannyi).
Azonosítás, megkülönböztetés	Mennyiségi viszonyok megállapítása. Adott viszonyban lévő mennyiség-párok, halmaz-párok létrehozása, kiegészítése; adottnál nagyobb, kisebb mennyiségek létrehozása, keresése. Mennyiséghez, halmazhoz szám, számhoz halmaz, mérőszámhoz és egységhez hosszúság hozzárendelése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Gyümölcsöstálak, tolltartók... válogatása a szerint, hogy melyekben van ugyanannyi; a bennük lévő gyümölcsök... megszámlálása, a számok jelének elhelyezése.	
Mozdulatok, hangok meg- és leszámolása. Mozgatható tárgyak megszámlálása, számlálás megérintéssel, mutatással, tekintettel való követéssel.	
A mérendő hosszúság kirakása egyenlő egységekkel: pálcikák, korongok, faragatlan ceruzák, színes rudak...; a kirakott egységek megszámlálása. Egységgel és mérőszámmal megadott hosszúságú színes rúd keresése.	
Bontott alakú számoknak megfelelő helyzetek, képek előállítás tevékenységgel, rajzzal.	
Számok leolvasása az elemek tulajdonságainak megfelelően.	
„Szónyegezesek” leolvasása színekkel, számokkal, szóban.	
Egyszerű szabályjátékok tárgyakkal (egy tulajdonság – szín, alak, méret... egyféle módon való megváltoztatása), összességekkel (valamilyen tulajdonságú elem kiválasztása, elhagyása; ugyanannyi, ugyanakkora). Egyszerű grafikon építése, olvasása.	
Számok jelének olvasása (0-10-ig), a +, 1, 2, 3, 4 írása nagy méretben.	

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>Továbbra is fontos szerepet kap az „ugyanannyi” és az „ugyanakora” viszony, amelyekhez hozzákapcsoljuk a számok nevét, majd a jelét. A számnevek sorolása megfelelő sorrendben és ezek hozzákapcsolása egy-egy tárgyhöz (pl. megérintve azt) a számlálást eredményezi.</p> <p>Törekszünk arra, hogy a sokféle tevékenység hatására a gyerekek egyre több tárgyat tudnak majd egyszerre (globálisan) megragadni, és számlálás nélkül is képesek lesznek elemszámuk megállapítására. Ez teszi lehetővé a különféle bontásban, tagolásban látható képek számosságának gyors és biztonságos felismerését.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Válogatás az „ugyanannyi” reláció szerint. Számok nevének és jelének hozzákapcsolása az összeválogatott halmazokhoz. – Kis számok (1–4) felfogása megszámlálás nélkül (globális tulajdonságként). – Meg- és kiszámlálás (kb. 12-ig). – Hosszúságok alkalmi egységekkel való mérése. – Különféle tulajdonságú elemekből álló halmazok elemszámának megadása bontott alakban. – Számok azonosítása különféle alakjukban. – Az egyenlő jel ilyen értelmű használata.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>Közös, páros, egyéni tevékenykedtetés.</p> <p>A tanulási eszközök fokozatos megismerése, szabad és irányított tevékenységek, játékok; eszközhasználat a strukturált ismeretszerzésben felnőtt irányítással.</p> <p>Beszélgetés.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Számlálható és mérhető tárgyak, termékek; korongok; dobókocka; dominó; színesrúd-készlet; gyorsolvasási gyakorlatot támogató képek. Számképek; számkártyák.</p>
ÉRTEKELÉS MÓDJA	<p>Az egyéni munka és a közös munkában való részvétel figyelemmel kísérése; a teljesítmények megerősítése.</p>
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>A közös munkában való tényleges, az egyéni képességeknek megfelelő részvétel biztosítása.</p> <p>A tevékenységgel történő kifejezés értelmezése; átvevése verbális formára, a megjelenő szóbeliség megerősítése.</p> <p>Az egyéni teljesítmények kiemelése.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>A több, kevesebb, ugyanannyi viszony megállapítási tudása a 20-as számkörben.</p> <p>Az „ugyanannyi” viszonyban levő halmazokhoz ugyanannak a számnak a hozzákapcsolása kb. 10-ig. Számhoz megfelelő halmaz létrehozása.</p> <p>A hosszúság szerinti összehasonlítások biztos végzése; adott hosszúság megjelenítése alkalmi egységekkel; a mérőszám megállapítása. Mérőszámhoz és adott egységhez megfelelő hosszúság létrehozása.</p>	

ISMERKEDÉS A SZÁMOKKAL KÖZELEBBRŐL

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás	Kis számosságok felfogása számlálás nélkül. Meg- és leszámolás. Számlálás 0-tól növekvő sorrendben, adott számtól növekvő és csökkenő sorrendben egyesével; Számok szomszédjai a feldolgozott számkörben.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés	Mennyiségek összehasonlítása, összemérése; Mérés alkalmi egységekkel; nagyobb mennyiséghez nagyobb szám, kisebb mennyiséghez kisebb szám becslése azonos egység esetén.
Szövegértés, problémamegoldás	Szituációval vagy szóval adott probléma értelmezése (megjelenítése); megoldás tevékenységgel. Megoldás tevékenység és kép közvetítése nyomán művelettel is.
Rendezés, szabálykövetés; a figyelem terjedelmének növelése	Sorrendezés; sorrend megfordítása. Szétválogatás. Adott szempontból összetartozó párok keresése. A számok sorszámirtartalma.
Induktív és deduktív lépések	Valóság és szám kétirányú megfeleltetése; a számok különféle bontott alakjainak és a tárgyak elrendezés, vagy tárgyi tulajdonságok szerinti bontott alakjának két irányú megfeleltetése. A számok értékmérő tartalma.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Tapasztalatok, élmények a számokról. (Miből van 1, miből 2, miből 3, miből 4?...). Leltározás. „Tabló” készítése egyes számokról közösen.</p> <p>Gyorsolvasási gyakorlatok; a sokféle bontott alak érzékszervi felfogása és szám-alakokkal való kifejezése.</p> <p>Meg- és leszámolás nagyobb számok körében is (20-ig).</p> <p>Számlálás egyesével 0-tól növekvő sorrendben; számlálás adott számtól kezdődően növekvő és csökkenő sorrendben.</p> <p>Hosszúságmérés alkalmi egységekkel (pálcikákkal, gyufaszálakkal, színes rúddal). Tömegmérés pl. egyenlő tömegű vadgesztenyével, érmével, színes rudakkal... A nagyobb hosszúságot, nehezebb tárgyat több egységgel lehet megmérni, (több egységgel lehet kirakni, kiegyensúlyozni). Ugyanahhoz a számhoz tartozó hosszúság és tömeg kimérése kisebb és nagyobb egység választásával. Ötegségnyi... hosszúság szönyegezése; leolvasás színnel, számmal. Úrtartalommérés alkalmi egységekkel.</p>	

<p>Adott elem sorszámának megállapítása, adott sorszámú elem keresése az elemek átrendezéseivel. Szomszédok keresése a tárgyak, személyek között. Számszomszédok.</p> <p>A számegyenes előkészítése.</p> <p>Számkártyák megválasztása adott képhez; kép kirakása, megjelenítése, lerajzolása adott szám-alakhoz.</p> <p>Számok jelének olvasása írása fűzetben is.</p> <p>Összessegek számának, hosszúságokhoz tartozó mérőszámoknak összehasonlítása bontott alakban is.</p> <p>A számok bontott alakjainak megismerése, összekapcsolása képekkel, gyors kifejezése mozgással, hanggal, képpel.</p> <p>Igaz, nem igaz állítások tárgyakról, képekről, összességekről megjelenítésként megjelöltük után. Állítások igazságának megítélése, nyitott mondatok igazsága, tévessé váló lezárása a számok megjelenítése után.</p> <p>Képolvasás; elképzelt történet elmondása képről a látott hiány alapján.</p> <p>Ismeretek leolvasása, gyűjtése és „memorizálása” az egyes számokról: nagyságviszonyuk más számokhoz (több, kevesebb, nagyobb, kisebb), helyük jelölése, keresése a számsorban, szomszédjaik, másodsorszámúak, (továbbszámolással, visszszámolással; jelölés számvonalon) kéttagú bontott alakjaik megjegyzése; néhány többtagú bontott alak; egy-két különbség-alakjuk. Pótlás adott számra.</p> <p>Megjelenítés pénzzel többféleképpen.</p> <p>Vásárló játékok a 10 körében: fizetés (valódi egy- és kétforintosokkal) különféleképpen; fizetés visszaadással is.</p> <p>Számpító játékok: számkötés adott feltétellel.</p>	<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TARTALMAK</p>
<p style="text-align: center;">HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FOKUSZOK</p>	<p style="text-align: center;">TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</p>
<p>A számfogalom-építés második szakaszában megismerjük a számok jelét, sokféle alakjukat.</p> <p>Nagyságrendi összehasonlításukat, helyük megkeresését a számsorban nagymértékben segíti a számegyenesen való ábrázolásuk.</p> <p>A tevékenységek során ismerkedünk meg a számok sorszám és értékmérő tartalmával.</p> <p>Konkrét tevékenységekhez kapcsolva kezdjük vizsgálni a számok tulajdonságait; kapcsolatait (pároság, számszomszédok, bontott alakjaik).</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Kis számok felfogása számlálás nélkül, különféle bontott alakban, a különféle tárgyi tulajdonságok és elrendezés szerint. – Számlálás, alkalmi egységgel való hosszúság- és tömegmérés. – Kapcsolat sokszori átélése a mennyiség és a mérőszám között (nagyobb mennyiség – több egység...). Különböző egység ugyanazt a számot más-más mennyiséghez rendeli. – A számok közti viszonyok felfogása, kifejezése állításokkal, jelekkel. Nyitott mondat leolvasása, behelyettesítés. – Sorbarendezés; sorszámolás, sorszám. Számszomszédok; számvonal. – Helyzet, kép értelmezése; összeg- és különbségalak leolvasása. – Időben lejátszódó történet, változás megfigyelése, utánzása, elmondása. Elmondott esemény tevékeny és képzeti követése. – Párosítás; csoportosítás, sorakoztatás kettesével. A páros szám; a páratlan szám.

	<ul style="list-style-type: none"> - Számlálás növekvő és csökkenő sorban adott számtól kezdődően egyesével; számok helye a számvonalon. - Ismeretek a számokról; kéttagú összegalakjaik, néhány különbségalakjuk, 10-től való távolságuk, szomszédok, párosság-páratlanság.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	<p>Egyéni, páros, kis csoportos és közös tevékenykedtetés.</p> <p>A tanulási eszközök használatának fokozatos megismerése: szervezeti, irányított tevékenységek.</p> <p>Beszélgetés; szövegalkotás.</p> <p>Közös ellenőrzés, értékelés: az észlelt valósággal való összevetés.</p> <p>Tudatos memorizáltatás.</p>
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	<p>Színesrúd-készlet, játékpénz. Apró tárgyak és termékek. Korongok, pálcikák, golyók. Számkártyák; számegyenes.</p> <p>Képek, feladatlapok.</p>
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</i>	<p>Egyéni teljesítmények szóbeli értékelése előre adott szempont szerint.</p> <p>Közös elemzés, értékelés előre adott szempont szerint.</p> <p>A saját munka megítélése előre adott és saját szempontok alapján.</p>
<i>AZ ESELÉYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	<p>A saját munka megítélése előre adott és saját szempontok alapján; az egyéni nehézségek okainak nyomon követése, egyéni segítségadás; társak bevonása a segítségadásba.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Statikus képek olvasása; a számok kép szerint bontott (összeg-, különbség-) alakjának leolvasása darabszám és mérőszám tartalommal. Számok bontott alakjához megfelelő képek alkotása.</p> <p>A számokról gyűjtött ismeretek megjegyzése, megmutatni tudása: nagyságviszonyuk, helyük a számsorban, számszomszédok, párosság, páratlanság, kéttagú bontott alakjaik. Pótlás 10-re.</p> <p>Elemek sorszámának megállapítása adott sorozatban.</p> <p>Állítások igazságának megítélése. Nyitott mondatok lezárása igazzá, nem igazzá.</p> <p>A számok jelének ismerete: biztonságos olvasása, felismerhető írása.</p>	

AZ ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS ÉRTELMEZÉSEI

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Számok megjelenítése tárgyak kiszámlálásával. Számolás egyesével: 0-tól felfelé, adott számtól fel- és lefelé. Számszomszédok. Számolás kettesével: (előbb a közbülső számok néma kimondásával).
Változások megfigyelése; megfogalmazása	Hozzátevéssel több lesz; elvétellel kevesebb lesz.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés	Összehasonlítás, összemérés. Mérés alkalmi egységekkel; összefüggések megfigyelése egység, mennyiség és mérőszám között.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Mondott történet értelmezése, eljátszása, megjelenítése kirakással, rajzzal. A változás tudatosítása. Situációban adott és szavakban megfogalmazott problémák megoldása tevékenységgel.
Rendezés; alkotás	Sorozatok alkotása. Időbeli rendezés.
Döntés, megítélés	Állítások igazságának megítélése; nyitott mondatok lezárása igazzá, tévessé.
Induktív és deduktív folyamatok	Észlelt történések eljátszása; eljátszás egyszerűsített modellen (pl. ujjakon, korongokon), két képhez súrítás, számokkal leolvasott művelet – és a fordított út bejárása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Képolvasások; a kis számok bontott alakjainak összehasonlítása, állítások megfogalmazása, állítások összehasonlítása; képekkel összekötött számokra vonatkozó nyitott mondatok igazsá, tévesse való leírása.

Mi változott meg? Változtasd vissza! -így mi változott? Mi volt előbb, mi lett belőle? Több lett, kevesebb lett, könnyebb lett, könnyebb lett, hosszabb, rövidebb lett...

Hozzátevés, elvevés tárgyakkal, (valódi egy- és kétfőrintosokkal) megtoldás, levágás szalaggal, megtoldás, megtoldás, letakarás színes rudakkal, folyadék hozzáöntése, kiöntése. A történések megfigyelése, a teljes folyamat tudatosítása szavakkban. A kiinduló és a véghelyzet leolvasása, rögzítése két képben, leírása számokkal, a változás tudatosítása, lejegyzése a két kép között futó nyílton, majd teljes művelettel.

Adott számtól továbbszámolás és visszszámolás egyesével.

Kép-pár olvasása, amely szám szerinti változást fejez ki, (történes megfogalmazása), megfelelő művelet értelmezése; leolvasás a képek időrendi felcserélése után; hozzáadás és elvétel azonos kép-párok alapján.

Adj hozzá – vedd vissza!

Egyszerű változást kifejező szabály-játékok tárgyakkal, tárgyhalmazokkal, hozzájuk kapcsolódó számokkal.

Két tál gyümölcs átrendezése egy közös tálba; sütemény áthelyezése két tálról egy tátra, két, egyenként megmért rúd összetoldása, együttes hosszuk mérése; két, egyenként megmért gyümölcs együttmérése; két, egyenként megmért úrtartalmú edényből a folyadék összeöntése és mennyiségének megmérése.

Egy, valamilyen tulajdonságával bontott összesség egyik részének leolvasása, a többi mellőzésével. (Pl. a sárga tulipánok száma: az összesből a pirosak száma...)

„Babos játék”: hány szem van a két kézben együtt? És ha megcserelem a két kezemet? Tudod, hogy mennyi az összes, és látod valamelyiket. Mennyi van a másik kezében?

Pótlás.

Nyitott mondat igazsá tevése képekkel megjelenítve.

Számok és műveletek írása füzetbe is.

Eljártzott, megfigyelt történések, események utánzása, elmesélése, leírása művelettel.

Elmondott események, történések eljátszása, kirakása, lerajzolása 2 vagy 1 képben; erről művelet leírása.

Elmondott események, történések kérdéssel; a válaszadás megfogalmazása esetenként műveletek leírása nélkül is; megjelenítés után művelettel való leírás, s a válasz megfogalmazása a művelet eredményével.

Összeadást és kivonást értelmező történések, kép-párok, képek olvasása, leírása művelettel.

Szöveges feladatok megjelenítése, leírása műveletekkel; megoldása.

Két összesség összehasonlítása becsléssel: melyik a több, melyik a kevesebb. Összemérésük párosítással; annak értelmezése, megállapítása, hogy az egyik mennyivel több (mennyivel kevesebb) a másiknál. Leolvasás mindkét irányban. (Pl. a 7 alma 2-vel több, mint az 5 alma; az 5 alma 2-vel kevesebb, mint a 7 alma; 1 db ötfőrintos mennyivel ér többet, mint 4 db egyfőrintos stb.).

Két hosszúság összehasonlítása, összemérése; az eltérésük megjelenítése pl. egy színes rúddal; annak megmutatása, megállapítása, hogy az egyik mekkora darabbal hosszabb (rövidebb), mint a másik. Leolvasás mindkét irányban.

<p>A műveletek értelmezése megjelenítéssel. Játékok 2 dobókockával. Számítások elvégzése koronggal, pálcikával, az ujjakkal: továbbszámolással is; számítás elképzelt tevékenységgel. A számok jelének írása; műveletek leírása füzetben.</p> <p>Darabszámokat megjelenítő képek összehasonlítása; kiegészítés adott relációhoz. (Pl. az egyik kép egy részét letakarjuk, és a két kép közé =, vagy <jelet írunk. Mennyi lehet letakarva?) A leolvasott nyitott mondat leírása számjelekkel. A nyitott mondatba „belepróbált” számoknak megfelelően kiegészített kép segítségével döntés az állítás igazságáról.</p> <p>Képhez, szöveghez megfelelő nyitott mondat alkotása közösen; nyitott mondat leolvasása, megjelenítése képpel, tevékenységgel, szöveggel. Behelyettesítés; döntés a keletkező állítás igazságáról.</p> <p>Adott összességnél 1-gyel, 2-vel, 3-mal... több, kevesebb elemű összesség előállítása; az elemek számának leírása összeadással, illetve kivonással. Adott hosszúságnál 1, 2, 3... egységnyivel nagyobb, kisebb hosszúság megjelenítése; nagyságának leírása összeadással, illetve kivonással. Két összesség összehasonlítása: mennyivel több, mennyivel kevesebb; a különbség leírása kivonással. Két hosszúság összehasonlítása: „mennyivel hosszabb?” „mennyivel rövidebb?” kérdések alapján; a különbség kimondása, leírása kivonással. Szöveges feladatok az összeadás, kivonás különféle értelmezéseire. (Megoldás megjelenítés közvetítésével és művelettel.)</p>	<p>ISMERETEK, TARTALMAK</p> <p>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</p> <p>Sokféle tevékenységhez kapcsoljuk az összeadás és a kivonás különféle értelmezéseit. A gyerekek számára könnyebb lesz a műveletek kapcsolatának megismerése, ha ezeket az értelmezéseket egymás mellett tárgyaljuk.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Összeadás hozzátevésével, kivonás elvétellel. – Összeadás egyesítéssel, az összes egy részének megállapítása (bontás); – Összeadás, kivonás összehasonlítással. <p>A fenti értelmezéseket követheti a különbségek megállapítása.</p> <p>A műveletek értelmezésénél is ügyelünk arra, hogy a természetes számok kétféle tartalommal jelenjenek meg (darabszám és mérőszám).</p> <p>Fokozatosságot kell követnünk</p> <ul style="list-style-type: none"> – az eszközök megválasztásában (a konkrét, valóság tartalmú eszközöktől, tárgyaktól haladunk az absztraktabb megjelenítés felé);
	<p>TARTALOM RÉSZELETEZÉSE</p> <ul style="list-style-type: none"> – A 6-os számkör számai körében gyűjtött tapasztalatok, ismeretek folyamatos „működtetése”, felhasználása az újabb ismeretek feldolgozásához. – Változások megfigyelése, időbeli sorrend tudatosítása. Darabszám-változás; mennyiségek változása. – Hozzáadás és elvétel sokféle konkrét tartalommal; leolvasás és matematikai jelölés. – A két művelet kapcsolata: változás és visszaváltozás. – Egyesítés tartalmú tevékenységek megfigyelése; a kialakuló kép értelmezése a történet szerint; róla összeadás értelmezése. A kép egyik részének megfigyelése; leolvasás az összes másik részének „leszámításával”. – Megfigyelések az összeadás tagjainak felcserélhetőségéről és az összeadás-kivonás kapcsolatáról. – Történetek megjelenítése; a kialakult képekről számfeladat leolvasása, leírása. – Történetek kérdéssel; válaszkérés a művelet elvégzésével. – A kétféle értelmezés mélyítése, gyakorlása: leolvasás, leírás művelettel, értelmezés megjelenítéssel. Szöveges feladatok. A műveletek eredményének leolvasása az eljatszott tevékenységről. Kiszámolás más modellekkel és

<ul style="list-style-type: none"> – a tevékenységek megválasztásában (a kirakás, eljátszás tevékenységét követheti a rajzról, képről való leolvasás); – a munkaforma választásában (a közös, csoportos, páros tevékenységek után próbálkozhatunk az önálló munka igénylésével). <p>Játékos tevékenységgel (babos játék) kezdjük felismertetni az összeadás tagjainak felcserélhetőségét, természetesen csak konkrét műveletekhez kapcsolva.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – elképzelt tevékenység alapján. – Összehasonlítások darabszámok és mérőszámok körében; az 1-gyel, 2-vel, 3-mal több, kevesebb értelmezése az elemek párosítása segítségével; az 1, 2, 3 egységnyivel nagyobb, kisebb mennyiség értelmezése a mennyiségek összemérése és az eltérés mérése segítségével. – Jelölés a „kisebb”, „nagyobb” reláció jelével és a szárok közé írt számmal. – Nyitott mondatok. Darabszámmal kapcsolatos nyitott mondat értelmezése képpel, leírása számokkal. Lezárás; annak megítélése, hogy igaz lett-e a kapott állítás. – Egy számmal adott számmal nagyobb, kisebb szám előállítása konkrét megjelenítés segítségével; a keletkező szám megadása összeadással, kivonással. – Két szám összehasonlítása: „mennyivel nagyobb?”, „mennyivel kisebb?” kérdések alapján; a különbség kifejezése kivonással.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>Egyéni, páros, csoportos tevékenyekedtetés.</p> <p>A tanulási eszközök használatának fokozatos kiterjesztése újabb problémák értelmezésére, megoldására; az eszközök egyre önállóbb használata: ismert típusú tevékenységek végrehajtása; gondolatok megjelenítése, bemutatása; ellenőrzés. Rajzok értelmezése, alkotása.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Apró tárgyak, termékek. Színesrúd-készlet, számegyenes. Szám- és műveletkártyák, változtató-kártyák. Papírcsíkok, szalagok, kétkarú mérleg; edények.</p>
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	<p>A gyerekek tevékenységének folyamatos egyéni megfigyelése.</p> <p>Eredménymérés a számlálás, mérés tevékenységéről és a műveletértelmezésről.</p> <p>Eredménymérés a számolások elvégzési tudásáról (eszközök használatával).</p>
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>A tanulás eszközeinek használatában való jártasság biztosítása.</p> <p>Egyéni segítségadás; a társak bevonása egymás segítésébe.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Biztos tudás a számlálás és az egységgel való mérés végzésében.	
A számokról tanultak ismerete és megmutatni tudása.	
A műveletek értelmezni tudása tevékenységről, történésről, kép-párról, képről való leolvasás alapján darabszámokkal és mérőszámokkal (esetleg segítséggel).	
A műveletek elvégzési tudása önálló megjelenítés alapján (esetleg fejben is).	

SZÁMOK 10-TŐL 20-IG

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás Analogiás gondolkodás	Számlálás egyesével növekvő és csökkenő sorrendben; hangos és néma számlálás; számlálás kettesével. A számnevek és számjelek képzési rendjének megfigyelése; analógiák a 0-10-es és a 10-20-as szakasz között (a 10 egység „becsomagolásával”). Számzomszédok, másodsomszédok. Számok helye számvonalon.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés	Tapasztalatszerzés a következő összefüggésekről és a tapasztalatok felhasználása becslésben: – Azonos egység esetén: nagyobb mennyiség – nagyobb mérőszám; kisebb mennyiség – kisebb mérőszám. – Adott mennyiség esetén: nagyobb egység – kisebb mérőszám; kisebb egység – nagyobb mérőszám. – Azonos mérőszám esetén: kisebb egység – kisebb mennyiség; nagyobb egység – nagyobb mennyiség.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szituációkban adott probléma megoldása tevékenységgel. Szavakba foglalt probléma értelmezése tevékenységgel, eljárásossal, rajzzal, átfogalmazásokkal; megoldás a megjelenítés közvetítésével. Képileg és szavakkal megfogalmazott problémához megfelelő matematikai modell (egyszerűsített kirakás, egyszerűsített rajz, számfeladat, nyitott mondat, sorozat, táblázat, grafikon) keresése, készítése. Képileg és szavakkal megfogalmazott probléma megoldása matematikai modell segítségével is.
Rendszerzés, kombinativitás	Elemek szétválogatása. Elemek sorbarendezése különféle szempontok szerint. Összetartozó párok keresése, kiválogatása, rendezése; táblázatkészítés.

Induktív és deduktív lépések, folyamatok	Képhez szám; számhoz kép kapcsolása bontott alakjukban is. Átélt illetve elmondott történésről statikus képek, képsorok választása, készítése, egyszerűsített képsorok, lényegkiemelés, matematikai modell hozzárterelmezés (műveletértelmezés, nyitott mondat értelmezése, sorozat, táblázat értelmezése) – és a folyamat megfordítása: matematikai modellhez képsoron át valószínűsítés illetve elmesélt történések alkotása, illesztése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Tapasztalatok a 10-nél nagyobb számokról:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nagyobb összességek meg- és leszámítása; becslése; a becslés ellenőrzése; • hosszúságok, tömegek, űrtartalmak meg- és kimérése alkalmi egységekkel; „mérőszalag” készítése és használata (pl. egyenlő hosszú szívószál-darabokból, egyenlő nagyságú gyöngyökből, vagy gemkapcsokból fűzve; a gyerekek által rajzolt mérőszalag...) • pénzsámítás különböző értek használatával; • a számok jelének olvasása; írása, másolással, diktálás után, számlált, mért, gyűjtött adatok jegyzésére, gondolat, számítási eredmény kifejezésére; hozzákapcsolása a megfelelő összességekhez, mennyiségekhez. (Nem tudatosítjuk még a tízes számrendszeres alak szerkezetének magyarázatát.) • melyik nagyobb, melyik kisebb? • nagyság szerinti növekvő és csökkenő sorba rendezésük; • mennyivel nagyobb? mennyivel kisebb? • helyük a számsorban; szomszédok, másodsomszédok; tovább- és visszazámlálás adott számtól egyesével, kettesével; • távolságuk a 10-től, a 20-tól; • sokféle összegalakjuk, különbözőalakjuk leolvasása helyzetekről, képekről; megjelenítésük megfelelő elrendezéssel vagy tulajdonságokkal; • kétféle összegalakjuk, ahol az egyik tag a 10; • két egyenlő szám összege; két szomszédos szám összege; • párossága, páratlansága; ennek bemutatása párosítással; 2-egységnyi hosszúsággal való kirakással; • számjegyek száma; <p>Képhez, szöveghez megfelelő nyitott mondat alkotása közösen; nyitott mondat leolvasása, megjelenítése képpel, tevékenységgel, szöveggel. Behelyettesítés; döntés a keletkező állítás igazságáról.</p>	

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>Folytatjuk a számok megismerését 20-ig. A korábban használt tevékenységek mellett építünk az analógiás gondolkodásra is. Megfigyeljük a számnevek épülését, a számok írását, elhelyezkedésüket a két tízes szakaszon. Számszomszédjaik megfigyelése; a 10-től való távolságuk megállapítása hozzájárul a számsorban való biztonságos elhelyezésükhöz, nagyság szerinti rendezésükhöz.</p>	<p>– A 10-nél nagyobb számok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • valóság és szám; • a számok jelének írása, olvasása, összekapcsolása a megfelelő elemszámú összességekkel, mennyiségekkel; • tapasztalatok és megállapítások a nagyságviszonyukról, helyük a számsorban, a számvonalon; (leolvasás, vagy ellenőrzés konkrét, önálló megjelenítés segítségével); • sok különféle nevük; néhány „fontos” nevük kiemelése; • néhány tulajdonsággal való jellemzésük. <p>– Számfeladatok.</p> <p>– Számokra vonatkozó nyitott mondatok értelmezése képpel, szöveggel; leolvasás, megjelenítés; a behelyettesítés utáni ellenőrzés képi úton.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>A 0, 1, 2, ... 20 számok alkalmazásra érett, de még a konkrétumokhoz szorosan kapcsolódó fogalmi tartalma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • darabszám és mérőszám megállapítása egyesével való számlálással és alkalmi egységekkel való méréssel (hosszúság, tömeg, űrtartalom); • számok írása, olvasása (diktálás után, számlálás, mérés eredményének, saját gondolatnak és műveleteknek a lejegyzésére, mások gondolatának megértésére is); <p>– számok nagyságviszonyának megítélése; a nagyságviszony valóságirtalmának ismerete;</p> <ul style="list-style-type: none"> • számok különféle (összeg- és különbség-) alakjainak azonosítása értékük szerint. <p>Eljátszott, képeken megjelenített, vagy szavakban megfogalmazott tevékenységekhez, helyzetekhez hozzá tudja tudja kapcsolni a megfelelő összeadást, kivonást.</p> <p>Meg tud jeleníteni adott összeadást, kivonást tevékenységgel, rajzzal, szöveggel.</p> <p>Ki tud számolni összegeket, különbségeket eszközzel (vagy anélkül); meg tudja keresni a hiányos összeadás, kivonás hiányzó számát.</p> <p>Képes felszólításra ellenőrizni saját munkáját, összevetni a valósággal, és alakul az igénye az önellenőrzésre.</p>	

SZÁMOK TULAJDONSÁGAI, SZÁMIKAPCSOLATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
A képességfejlesztés szempontjai a témakörben	
Számítás, számolás	Számítás egyesével növekvő és csökkenő sorrendben; számszomszédok. Lépegetés kettesével, hármással, négyesével számvonalon (pl. megfelelő színes rudakkal). Csoportosítás kettesével, hármással, négyesével. Számsorozatok alkotása egyenletes lépésekkel és váltakozó különbséggel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Helyzettel és szóban adott, számtulajdonságokkal kapcsolatos problémák értelmezése; megoldása tevékenységgel, a megoldás leolvasása számokkal.
Rendszerezés, kombinativitás	Az egymás után következő, azonos tulajdonsággal rendelkező számok elhelyezkedése a számsorban.
Alkotó gondolkodás	Adott feltételeknek megfelelő számok válogatása, gyűjtése.
Szabálykövetés, összefüggés-látás	Adott szabályú gépek összetartozó elempárijainak gyűjtése; összetartozó elempárokból gépek lehetséges szabályának felismerése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kisebb számok körében szerzett tapasztalatok tudatosítása; kiterjesztés nagyobb számokra sejtésként, a sejtés ellenőrzése nagyobb számokra.
AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK	
– Tapasztalatok gyűjtése egy-egy tulajdonság különböző értelmezéséhez (pl.: keressük azokat a rudakat, amelyek kirakhatók csupa rózsaszínnel – azokat, amelyek kirakhatók 2 egyenlő hosszú rúddal; ha a fehérrel mérünk, mindkét esetben ugyanazokat a páros számokat nyerjük.)	
– Számok szétválogatása adott tulajdonság szerint.	
– Számpárok gyűjtése adott viszonyhoz; pl. adott nyitott mondatot igazzá tevő párok, olyanok, amelyek között 2 a különbség...	
– Szabály-játékok.	
– Függvényre vezető szöveges feladatok.	
– Számok alkotása adott feltételekkel (pl. csupa kettesből építve; kétféle adott hosszúságú rudakból összetoldva...).	

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p><i>A számok párosságát és páratlaniságát most is konkrét tevékenységek során vizsgáljuk, de már felismertettük, hogy a páros számok két egyenlő szám összegére, a páratlan szám pedig két szomszédos szám összegére bontható.</i></p> <p><i>További érdekességeket gyűjtünk a számokról, illetve adott tulajdonsághoz kerestünk számokat.</i></p> <p><i>Megfigyeljük a számok elhelyezkedését a számsorban, pl. azt, hogy a páros és a páratlan számok egymást váltva következnek, hogy a 0-val kezdődő és hármassával növekvő számokkal megadható tárgyak csoportosíthatók hármassával, vagy három egyenlő részre oszthatók...</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - A „páros” tulajdonság kétféle megjelenése: kettesével csoportosítható; két egyenlő szám összege. - A „páratlan” tulajdonság: kettesével csoportosításnál kimarad 1; két szomszédos szám összege. - „Lépcsős” számok. - Jegyek száma. - Számpárok keresése adott összefüggéshez.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	<p>Cselekvő tapasztalatszerzés egyedi számokról.</p> <p>Cselekvő tapasztalatszerzés egyedi tulajdonságokról az ismert számok esetén; a számok szétválogatása adott tulajdonság szerint.</p> <p>Cselekvő tapasztalatszerzés számpárok viszonyáról; számpárok keresése adott viszonyhoz, kapcsolathoz.</p> <p>Beszélgetés a tapasztalatokról.</p>
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	<p>Apró tárgyak, termékek. Színesrúd-készlet, számegyenes; mérőszalag. Játékpénz. Számkártyák. Képek; feladatlapok. Gépjátékok.</p>
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	<p>Egyéni munka folyamatos figyelemmel kísérése; a tanulási szándék és a teljesítmények megerősítése, elismerése.</p> <p>Differenciált motiválás és értékelés.</p> <p>A közös munkában való pozitív és aktív részvétel biztosítása és elismerése.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>A megismert tulajdonságok tárgyi tevékenységgel, képpel való bemutatni, értelmezni tudása.</p> <p>Számok összehasonlítása, szétválogatása adott tulajdonság szerint (konkrétumokon való tapasztalás alapján).</p> <p>Annak ellenőrizni tudása, hogy két adott szám adott (ismert) viszonyban van-e egymással.</p>	

SZÁMOLÁSI ELJÁRÁSOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Számok helye a számsorban, számvonalon. Szomszédok. Analogiák a 0-10-es és a 10-20-as szakaszok között.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mérés felhasználása számok és műveletek értelmezésében, számításokban; becslés során a tapasztalt összefüggések egyre tudatosabb használata. A véletlen és a nem véletlen megkülönböztetése játékok és a mindennapi események megítélése során. (Biztos-e, lehetséges-e...?)
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Helyzettel adott és megfogalmazott problémák értelmezése megjelenítéssel, képpel, átfogalmazással Problémák megoldása tevékenységgel; matematikai modell használata.
Megfigyelés, azonosítás	Analogiás következtetések. Számok szétválogatása adott tulajdonságaik szerint.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Műveleti tulajdonságok és kapcsolatok tapasztalása, tudatosítása konkrét egyedi esetekre; felhasználás számolási eljárások kialakításában, alkalmazásában.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Lépegetés a számvonalon egyesével, kettesével; számsorozatok. Kettesével való számlálás „föl” és „le”; 4 hozzáadása, elvétele két kettes lépéssel. Hozzáadás, elvétel továbbszámolásal, visszszámolásal. 1 és 2 hozzáadása, elvétele mindégik számból indulva. Az egyenlő számok összeadása; ezeknek az eseteknek a megjegyzése – a megfelelő kivonások. Az egyenlőnél eggyel nagyobb, eggyel kisebb szám hozzáadása, elvétele. Számok hozzáadása 10-hez, 10 hozzáadása eggyelgyű számokhoz – és a megfelelő kivonások. Számok hozzáadása 9-hez, a 9 hozzáadása az eggyelgyű</p>	

<p>számokhoz.</p> <p>A 6-nál nagyobb számok bontásainak gyakorlása; a 10-re való pótlás. A tízes-átlépéses módszer.</p> <p>Analogiák 0-10 és 10-20 között.</p> <p>Nagyobb számok különbsége összehasonlítás alapján (elvétel helyett).</p> <p>Nyitott mondatok.</p> <p>Több művelet egymás után.</p> <p>Játékok; kedvelt feladatok.</p> <p>Szöveges feladatok megoldása képi megjelenítés közvetítésével és a nélkül.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>Számolási eljárások megismerése teszi gyorsabbá és biztonságosabbá a számolást a 20-as számkörben.</p> <p>A számolási eljárások kimunkálása is tevékenységek során szerzett megfigyelések alapján történik.</p> <p>A megismert eljárásokat alkalmazzuk számfeladatok, nyitott mondatok, szöveges feladatok megoldása során.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Összefüggések megfigyelése és tudatosítása (pl. az összeg és a különbség változása, illetve változatlanlansága); számolási eljárás hozzákapcsolása. – Szöveges feladatok értelmezése, megoldása.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>A tapasztalatok tevékenységgel, képekkel való újra-átélése, tudatosítása.</p> <p>Az ismeretek konkrétumokban való megfogalmaztatása; hasznalata az egyes számolási esetekben.</p> <p>Különféle eljárások kidolgozása, gyakorlása.</p> <p>Számfeladatok végeztetése; az alkalmazott eljárás tudatosítása: megmutatása, elmondása, megbeszélése.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Korongok, golyós számológépek. Színesrúd-készlet, számegyenes; mérőszalag. Valódi pénzürmék. Számkártyák.</p> <p>Képek; feladatlapok. Gépjátékok.</p>
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	<p>Egyéni tevékenységek folyamatos megfigyelése; korrekció, értékelés.</p> <p>Szummatív mérések (több órán át, alkalmanként 10-12 percben).</p>
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>A tapasztalt nehézségek folyamatos feltárása; egyéni segítségnyújtás. Az eszközhasználat biztosítása, segítése; a tapasztalatok bejárásának sokszori gyakorlása.</p>

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Tapasztalati ismerete van az összeadás felcserélhetőségéről (pl. hogy a $3+9=9+3$), az összeadás és kivonás kapcsolatáról, az összeadás tagjainak csoportosíthatóságáról, ezeket segítségével fel tudja használni számolásban, számok összehasonlításában (pl. hogy a $6+7=6+4+3$).	Tudja a kéttagú összegeket és a megfelelő különbségeket 20-ig; ezeket le tudja jegyezni a műveleti jelek és az $=$, $<$, $>$ szabályos használatával.
Ki tud számolni háromtagú összegeket, meg tudja keresni a hiányos összeadás, kivonás hiányzó számát.	
Saját munkáját képes felszólításra ellenőrizni, összevetni a valósággal.	
Megérti, és a megjelenítés közvetítése után számokkal, műveletekkel, jelekkel is leírja az egyszerű szöveggel adott helyzetet.	
Megérti a kérdést; és megoldja a problémát tárgyi tevékenységgel vagy szám-feladattal. Szóban feleletet ad a kérdésre.	

GEOMETRIA, MÉRÉS

GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Tájékozódás	Tájékozódás a síkban és a síkon ábrázolt térben.
Megfigyelés, azonosítás	Geometriai tulajdonságok megfigyelése, kiemelése, osztályba sorolása tevékenységgel.
Számolás, számolás	Egységek számlálása.
Mennyiségi következtetés	A mért hosszúság és az egységek száma közti viszony megfigyelése (nagyobb mennyiség több egységgel, kisebb mennyiség kevesebb egységgel rakható ki.).
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Hosszúságmérés alkalmi egységekkel; elvégzett mérés után újabb (nagyobb, kisebb) hosszúságok mérőszámának becslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Situációkban átért problémák megoldása tevékenységgel. Problémák megfogalmazása, értelmezése. Szavakkal megfogalmazott probléma értelmezése és megoldása tevékenységgel; a megoldás „elmagyarázása a társaknak”. (Mondd el, hogyan oldottad meg!)
Rendszerezés, kombinativitás	Adott egyszerű feltétel szerinti alkotások összegyűjtése, azonosítása, megkülönböztetése.

Deduktív következtetés, induktív következtetés	Alkotások során átílt geometriai tulajdonságok kiemelése (pl. összehasonlításokkal, a kontraszt felhasználásával, kiválogatással, szétválogatással); egyes egyszerű tulajdonságok megnevezése (köznyelvi, gyermeki szavakkal). Adott tulajdonságú építmények, síkbeli alkotások létrehozása; a tulajdonság ellenőrzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> – Gyufásdobozból, színes rudakból, más építőelemekből alkotások létrehozása; az alkotott építmény megnevezése; másolása (pl. házak, házsorok...) ugyanilyen legyen, de más színű; máshogyan is állíts ugyanilyent..., kémény legyen; csukott doboz legyen, 12 rózsaszín rúdból építs... – Gyűjtött és alkotott tárgyak válogatása, rendezgetése saját szempontok szerint. – Lyukas és nem lyukas, szögletes és nem szögletes, üreges és tömör, tükrös és nem tükrös testek alkotása pl. gyurmázással. – Mozaiklapokból képek, szép sor- és terülő-minták kirakása, másolása (ugyanúgy, más helyzetben). – Hajtogatással házfal, háztető, vonat-kocsi... létrehozása; a csúcsok számlálása. – Síkbeli alkotások válogatása saját szempontok szerint; válogatás adott tulajdonság szerint. – Tájékozódás a közvetlen környezetben (iskolában, osztályban, az iskola környékén, a lakóhely környékén) nagymozgással. – Tájékozódás a táblán, a fűzetben; a hely és irány jelölését kifejező szavak (névutók) értelmezése, használata. – Rajzolás az irány és a vonalhossz megadásával. – Tükrökép nézegetése nagymozgások közben; utánzása. – Tárgy, kép és tükröképének együtt-nézése. – Szimmetrikus formák létrehozása festékfolt összesítmásával, összehajtott lapból való nyírással. <p>Hosszúságok összehasonlítása, mérése alkalmi egységekkel; a hossz és az egységek száma közti viszony megfigyelése (nagyobb hosszúság, több egység...)</p>	<p>(nagyobb hosszúság, több egység...)</p>
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Kezdetben elsősorban a globális alakfelismerést, azonosítást, megkülönböztetést fejlesztjük, a tulajdonságok kiemelése, megnevezése csak ezután következik. A geometriai tulajdonságokról szerzett tapasztalatokat csak hosszú érlelési idő után összegezzük.	<ul style="list-style-type: none"> – Építések testekből; síkbeli kirakások mozaiklapokból szabadon és másolással. – Építések egyszerű feltétel követésével. – Mozaiklapokból kirakás, papírhajtogatással alakzatok létrehozása: háromszög, négyszög, ötszög... – Rajzolás hálón. – Téri tájékozódás. – Tükrözés valódi síktükrök segítségével; kétoldali szimmetria globális érzékelése mozgással és látványként. <p>Hosszúságmérés alkalmi egységekkel.</p>

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Cselekvő tapasztalatszerzés; a tapasztalatok tudatosítása újra-átéléssel, utánzással, válogatásokkal, szavakkal adott feltétel követésével, megfigalmaztatás saját, köznyelvi szavakkal
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	Építőelemek, mozaiklapok, gyurma, hajtogató lapok, tükör.
<i>ÉRTEKELÉS MÓDJA</i>	A közösen átélt élmények örömeinek kifejezése. Egyéni megerősítés.
<i>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Az egyéni képességek tudatosítása, erősítése. Közös munkában való aktív és pozitív részvétel biztosítása az egyéni fejlettség tiszteletben tartásával, felhasználásával.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Egyszerű utasítások, megértése, követése. A tevékenységgel kapcsolatos kérdések megértése.	
A közös tevékenységekben való aktív részvétel.	
Egyszerű hosszúságmérés alkalmi egységek kirakásával és megszámlálásával.	

2. ÉVFOLYAM

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

TUDATOS MEGISMERÉSI FOLYAMATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Számok szétválogatása adott vagy választott tulajdonságuk szerint; megkezdett válogatás folytatása. Számalkotások adott feltételek szerint. A számnevek képzési rendjének megfigyelése, számlálás a felismert rend megtartásával. Analógiák alkalmazása az összeadás és a kivonás számolási eljárásaiban. Számfeladatokhoz kapcsolódó állítások igazságának megítélése, a hibák javítása. Számhalmazokon értelmezett nyitott mondatok igazgató tevése. Hiányos sorozatok kiegészítése, számsorozatok folytatása.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Mennyiségek meg- és kimérése alkalmi mértékegységgel. Mennyiségek összerakása, részekre bontása; a művelet eredményének becslése; ellenőrzése mérésel.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egyszerű helyzettel adott és szavakba öntött problémák megoldása tevékenységgel, számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerezés, kombinativitás	Sorbarendezés; szétválogatások; azonosítás, megkülönböztetés. Hiányos sorozatok kiegészítése, elemek rendezése fa-diagramon.
Induktív, deduktív lépések	Tulajdonságok, viszonyok megnevezése. Ráismerés, besorolás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok, sorozatok, számok, sorozatok, összesség összehasonlítása: azonosítása, megkülönböztetése; azonos és eltérő tulajdonságok kiemelése.	
Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok szétválogatása, a részekről állítások gyűjtése.	
Kétféle válogatások; tulajdonságok és tagadásuk (barokchabak, kakukktortás játékok...). Az egész és a rész viszonya (egy elem kiválasztása halmazszűkítéssel). Események, mesék jellemző történéseinek időbeli sor-ba állítása.	
Tárgyak, képek, rajzok, számok sor-ba rendezése, hiányos sorozatok kiegészítése; különbség-játékok; elemek rendezése fa-diagramon...	
Nyitott mondatok értelmezése helyzetekkel, szöveges feladatokkal.	
Állítások igazságértékének eldöntése; nyitott mondatot igazzá, tévéssé tevő elemek keresése.	
Az összeadás és kivonás tulajdonságainak és kapcsolatuknak tudatosítása, megfogalmazása saját szavakkal, helyzetek bemutatásával.	
A szorzás és az osztás kapcsolatának tudatos alkalmazása becslésekben, konkrét számolásokban.	
Számolási algoritmusok alakítása, követése; értelmezése konkrét tevékenységgel.	
Analógiák értelmezése, követése konkrét tevékenységgel.	
Szabályjátékok; gépek összekapcsolása; „két nyíl helyett egy nyíl” típusú feladatok; „boltos-játék”.	
Kombinatorikus játékok: 3, (4), 2 elem lehetséges sorrendje; párok kiválasztása sokféle konkrét tartalommal.	
ISMEREKTEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
Miközben tudatosan igaz és nem igaz állításokat fogalmazhatnak meg a gyerekek adott képről, helyzetről vagy számokról eldönthetik mások állításának igazságát, kiegészíthetnek nyitott mondatokat igazzá, nem igazzá, fokozatosan szokásukká válik az állítások és a tapasztalt tények összevetése, alakul önellenőrző képességük. A számkör bővítésével és az új műveletek értelmezésével (szorzás bennfoglalás és egyenlő részekre osztás) a megtanulandó esetek száma ugrásszerűen megnő. Ez a tanulás elképzelhetetlen a kapcsolatok, összefüggések feltárása nélkül.	Szétválogatások elemek közös tulajdonsága alapján; a részek jellemzése állításokkal. Állítások, nyitott mondatok. Sorozatok tárgyakkal, jelekkel, számokkal. Rendezés az elemek különbözősége alapján. Szám tulajdonságok és számkapcsolatok felismerése; a sejtések ellenőrzése konkrét számok vizsgálatával. Analógiák értelmezése. Számolási algoritmusok követése. Felismert, tudatosított összefüggések felhasználása újabb esetek értelmezésében, memorizálásban. Páralkotások.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tevékenységek, feladatalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A számítás, algebra és a geometria témakör eszközei.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Diagnosztikus mérés a szám- és műveletfoglalomról a 30-as számkörben. Folyamatos visszajelzés a tevékenységek során
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A hiányok pótlása, a megértés biztosítása eszközhasználatlaltal. Differenciált feladatlapok alkalmazása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Egyedi elemekről, illetve elem-párokról szóló állítások igazságának megítélése; igaz állítások alkotása.	Elemek közös tulajdonságainak felismerése, a felismerés kifejezése újabb elem besorolásával vagy a tulajdonság megfogalmazásával; válogatás adott tulajdonság szerint.
A kétfelé válogatás során létrejött rész és kiegészítő rész tulajdonságának megfogalmazása. Hiányos sorozatok kiegészítése.	
Nyitott mondatok igazra tevése konkrét elemek behelyettesítésével.	
Számfeladatok, nyitott mondatok alkotása egyszerű, egyenes és fordított szövegezésű feladatokhoz; szöveges feladatok alkotása egy műveletet tartalmazó számfeladatokról, nyitott mondatokról.	
Felismert analógiák bemutatása konkrét feladatokkal, választott modell alkalmazásával (pl.: $4+3 = 7$, $40+30 = 70$ kirakása valódi pénzérmékkal, színes rúddal; megjelenítése számegyenesen).	

SZÁMTAN – ALGEBRA

SZÁMOK A SZÁZAS SZÁMKÖRBE

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok Számítás, számolás	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben Meg- és leszámítás egyesével, kettesével, ötösével, tízesével 100-ig. Számítás növekvő és esőkenő sorrendben; számítás adott számtól kezdve. Számítás hármással, négyesével, eszköz segítségével. Sorszámítás. Természetes számok és tulajdonságaik 100-ig.
Mennyiségi összehasonlítás	Mennyiségek meg- és kimérése alkalmi és szabványos mértékegységekkel, amelyekben a mérés eredménye 100-nál nem nagyobb.

Becslés, mérés	A szám mint értékmérő.
Összehasonlítás; analógiás gondolkodás	Számok helye táblázatokban, a számegyenes tízes szakaszain.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szöveges feladatok, amelyekben számok összehasonlítása, számtulajdonságok felismerése a cél.
Rendszerezés, kombinatívítás	Számok összehasonlítása, rendezése; többféle sorozat indítása néhány elem sorbarakásával; adott tulajdonságú számok válogatása.
Induktív, deduktív lépések	Összességekhez számmalkotás; számhoz képpalkotás, számtulajdonsághoz konkrét számok válogatása. Elvontabb modellek használata: lépések a számegyenesen, számtáblázatokon.
Absztrahálás, konkretizálás	Különbféle számalakok közti kapcsolatok felismerése. A számszerekek modelljeinek megértése, konkrét számok megjelenítése a különféle modelleken.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Tárgyak, termékek, eszközök, dolgok, pénzérmék, hangok, mozdulatok, szavak, betűk, rajzok, jelek... meg- és leszámolás egyesével, kettesével, ötösével, tízesével 100-ig. Grafikonolvasás.	
Pénzszámlálás.	
Hosszúság meg- és kimérése	
- alkalmi egységekkel és az egység többszöröseivel;	
- centiméterrel és méterrel;	
- Az 1 m = 100 cm tapasztalása	
Úrtartalmak, tömegek és területek mérése alkalmi mértékegységekkel; mennyiségek összehasonlítása, viszonyítása a választott mértékegységhez.	
Úrtartalmak mérése szabvány mértékegységgel, az 1 l = 10 dl tapasztalása.	
Mérés literrel és ugyanannak az űrtartalomnak a mérése deciliterrel is.	
Tájékozódás sorozatokban, táblázatokban; számegyenesen; analógiák felismerése és használata a tízes szakaszokon.	
Csomagosítások, csoportosítások, pénzösszegek előállítás, pénzváltás, különféle értékű érmék használata. Római számok 100-ig.	
A számok előállítás tízesek és egyesek összegeként. Vásárlások, kifizetések.	
A párosság tapasztalása csupa kettesből való kirakással és két egyenlő szám összegeként való előállítással.	
Válogatások különféle számtulajdonságok alapján.	
Számkitalálás halmaszűkítéssel.	
Számmalkotások különféle feltételekkel.	
Nyitott mondatok, szabályjátékok.	

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	Tartalom részletezése
<p>Tovább bővítjük a számfogalmat 100-ig. Most is, mint 1. osztályban sokféle tevékenységgel érzékeltetjük a számok darabszám és mérőszám-tartalmát. Az egyesével számlálás mellett megjelenik a valahányasával való számlálás, és a többféle egységgel való mérés. Elkezdjük alakítani a számrendszer fogalmát, amelynek megértését a valahányasával történő csomagolások biztosítják. A tízes számrendszer lényegének megértését segíti – a más számrendszerekben szerzett tapasztalatok mellett – a játékpénz használata.</p> <p>Kirakásokkal, illetve absztraktabb modellek használatával szerzettünk tapasztalatot a 100-as számkör számainak tulajdonságairól illetve kapcsolatairól.</p>	<p>A szám és a valóság összekapcsolása:</p> <ul style="list-style-type: none"> - meg-és leszámlálás valahányasával; - meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; annak tapasztalása, hogy <p>* ha azonos egységgel mérünk, akkor a nagyobb mennyiséghez nagyobb mérőszám tartozik, a kétszer, háromszor nagyobb mennyiséget kétszer, háromszor nagyobb mérőszám fejezi ki;</p> <p>* a kisebb egységből több, a nagyobb egységből kevesebb fejezi ki ugyanazt a mennyiséget; fele, harmada akkora egységgel mérve kétszer, háromszor akkora mérőszám, kétszer, háromszor akkora egységgel mérve fele, harmada akkora mérőszám fejezi ki ugyanazt a mennyiséget.</p> <ul style="list-style-type: none"> - sorszámlálás. <p>Számok olvasása, írása; sokféle alakban való megjelenítése, ennek megfelelően: sokféle neve.</p> <p>Számtulajdonságok (pároság, viszonyítás adott számhoz) és számkapcsolatok (számszomszédok, tízes szomszédok, számok összehasonlítása, rendezése, adott nyitott mondatot igazzá tevő párok gyűjtése) felismerése; a sejtések ellenőrzése konkrét számok vizsgálatával.</p>

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Tevékenységek, számkötések és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	Apró tárgyak, termékek, korongok, golyók, színesrúd-készlet; a hosszúság, tömeg és irtartalom mérését szolgáló tárgyak, eszközök. Golyós számológép. A számrendszeres gondolkodás formálását támogató eszközök; játékpénzek. Színes képek, számkártyák. Az önálló munkát adó feladatlapok.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ</i>	A tanulói tevékenységek megfigyelése; a személyes részvétel elismerése a közös munkavégzések során. Diagnosztikus mérés a 100-as számkörben.
<i>AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	A számszámok képzési rendjének tudatosítása. A tízes számrendszer számalakjainak értelmezése olyan eszközökkel, amelyeken a tízesekben még megtapasztható a tíz-tíz egység jelenléte. Számok összehasonlítása, adott szám(ok) felismert számtulajdonságainak belátása szabadon választott eszközhasználatl.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Számok (100-ig) darabszám és mérőszám-tartalmának ismerete, ezek kifejezése tevékenységgel. A számok írása, olvasása; szerkezetük gyakorlati ismerete. Nagyságrendi viszonyok, helyük a számszomszédok (egyes, tízes), párosság, egyéb számtulajdonságok megállapítása, értelmének bemutatása tevékenységgel.	

ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS A SZÁZAS SZÁMKÖRÖBEN

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képessegefejlesztési fókuszok	A képessegefejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Továbbszámlálás, visszaszámlálás egyesével, tízesével, ötösével. Számlálás 0-tól egyenlő lépésekkel a szorzótáblák előkészítésére. Az összeadás és kivonás számolási eljárásainak kidolgozása, a műveletek kapcsolata. Az összeg és a különbség változásai, változatlanlansága.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Összerakott, szétválasztott mennyiségek becslése, mérése különféle egységválasztások esetén. Összefüggések megfigyelése azonos egységgel való mérések és két-két különböző egységgel való mérés során. A reális és a lehetetlen adatok szétválasztása.
Analogiás gondolkodás	Kérek tízesek összeadásra, kivonásra az egyjegyűekkel való analógia alapján.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Alkalmazásra képes műveletvégzés valóságos szituációkban.

Rendszerezés, kombinativitás	Rész-egész viszonyok, kifejezésük rajzzal, számfeladattal, nyitott mondatlall. A műveleti tulajdonságok tapasztalása számok sorrendjének megváltoztatásával.
Alkotás és kreativitás	Kirakásról, képről számfeladat, nyitott mondat alkotása; írása. Számfeladathoz, nyitott mondat, más modellhez problémaalkotás.
Induktív, deduktív folyamatok	Következtetés meglévő műveleti eredményből más művelet eredményére a műveletek monoton tulajdonságának felhasználásával.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Szituációkhoz, történésekhez a megfelelő művelet hozzárendelése.	
A műveletek megjelenítése eljátszással, kirakással, képpel, szöveges feladatokkal.	
Kerek tízesek összeadása, kivonása az egyjegyűekkel való analógia alapján.	
Pótlás kerek tízesre, pótlás 100-ra, ellenőrzés zsebszámológéppel.	
Tapasztalatok gyűjtése az összeadás tagjainak felcserélhetőségéről; az összeadás és kivonás kapcsolatáról a nagyobb számok körében.	
Kerek tízesek és egyjegyűek összeadása, teljes kétjegyűből az egyesek illetve a tízesek elvétele.	
Hozzáadás, elvétel több lépésben. („Gépes” szemlélet.) A csoportosíthatóság, felbonthatóság alkalmazása a teljes kétjegyűek és egyjegyűek tízes átlépést igénylő összeadásaiiban, kivonásaiban.	
A 9 és a 8 hozzáadása, elvétele (pénzérmék, golyós számológép, számegetes, számtáblázat, két gép összekapcsolásának alkalmazásával).	
Növekvő és csökkenő sorozatok egyenlő lépésekkel; adott sorozat valahányadik tagjának becslése; ellenőrzés számítással.	
Teljes kétjegyűek összeadása, kivonása különféle eljárások és műveleti tulajdonságok alkalmazásával. Az alkalmazott tulajdonság „igazolása” kirakással, számegetesen való megjelenítéssel, játékpénzzel, számtáblázatokban, összekapcsolott gépekkel, mérésel, folyadék töltögetésével...	
Szöveges feladatok megoldása, a megoldás lépéseinek tudatosítása. Adatok gyűjtése, rendezése.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
Folytatás	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Az összeadás és a kivonás különféle értelmezési 100-as számkörben valóságartalmú problémafelvetésekben jelennek meg.	A műveletek és a valóság összekapcsolása (képekről, számfeladatokról történet alkotása; szöveges feladatok eljátszása, modellezése).
A számolási eljárások kimunkálását a 20-as számkörben végzett műveletek ismeretére alapozzuk, építve az analógias gondolkodásra, a műveletek tulajdonságaira és az összeadás és a kivonás kapcsolatára.	Műveletvégzések szemléletesen kiépített analógiák alapján. Műveleti tulajdonságok alkalmazása számolási eljárásokban. Az összeadás és kivonás kapcsolatának mélyítése, alkalmazása számolási eljárásokban. Egyenlő tagú összeadások; egyenlő számok elvétele. Az összeg és a különbség változása és változatlanlansága. A műveletek gyakorlati alkalmazása.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	A műveletek megjelenítését segítő eljárások, tevékenységek; a matematikai tartalmak felismerését támogató sokféle eszköz alkalmazása. A matematika és a valóság kapcsolatának felismerését erősítő problémafelvetések; a lehetséges megoldások megbeszélése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A valóság tartalmú problémafelvetésekben szereplő vagy azok modellezését támogató tárgyak, eszközök. Golyós számológép. Játékpénz. Számítáblázatok; számegyenes. Játékok, játékos feladatok, amelyek hozzájárulnak a számolási készség fejlesztéséhez.
ÉRTÉKELÉS MÓDJAI	Szummatív mérés a 100-as számkörben (természetes számok, összeadás, kivonás).
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Játékok szervezése, amelyekben a lassabban haladók is sikerélményhez juthatnak. Mennyiségi és minőségi differenciálás a számolási eljárások kiépítése és gyakorlása során. Gondolati és szükség esetén külső képpalkotás segítése.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Számok összeadása és kivonása a 100-as számkörben, számolási eljárások alkalmazása (esetenként még segítséggel). A műveletek alkalmazása szöveges feladatok és nyitott mondatok megoldása során.	

SZORZÓ- ÉS BENNFOGLALÓTÁBLÁK FELEPÍTÉSE ÉS A RÉSEKRE OSZTÁS ELŐKÉSZÍTÉSE

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Számlálás valahányasával; 0-tól induló számtani sorozatok tagjainak meghatározása. A szorzó- és bennfoglaló táblák felépítése, a műveletek kapcsolata. A műveletek tulajdonságainak felismerése, alkalmazása. A szorzat és a hányados változásai, változatlansága.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; a tapasztalatok alkalmazása egyszerű kapcsolatok felismerésekor * ha azonos egységgel mérünk, akkor a nagyobb mennyiséghez nagyobb mérőszám tartozik, a kétszer, háromszor nagyobb mennyiséget kétszer, háromszor nagyobb mérőszám fejezi ki; * a kisebb egységből több, a nagyobb egységből kevesebb fejezi ki ugyanazt a mennyiséget; fele, harmada akkora egységgel mérve kétszer, háromszor akkora mérőszám; kétszer, háromszor akkora egységgel mérve fele, harmad akkora mérőszám fejezi ki ugyanazt a mennyiséget. Kis kétfegyűiek többszörözése becsléssel, a reális és a lehetetlen adatok szétválasztása. Ellenőrzés zsebszámológéppel.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szorzás és osztás alkalmazása valóság tartalmú problémafelvetésekben. Matematizálás. Egyenes és fordított szöveges feladatok matematikai modelljének megalkotása. Számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerzés, kombinativitás	Halmaz – rész-halmaz viszony felismerése tevékenység során, sorozatokban, táblázatokban, számegyenesen. A feltétel-változtatás következményének felismerése. Fadiagram, táblázat, útdiagram használata. A műveleti tulajdonságok tapasztalása számok sorrendjének megváltoztatásával. Adott számokból többtényezős szorzatok előállítás.
Induktív, deduktív következtetések	Kirákról, képről számfeladat, nyitott mondat alkotása; írása; Számfeladathoz, nyitott mondat, más modellelhez problémalkotás. Következtetés meglévő műveleti eredményből más művelet eredményére a műveletek monoton tulajdonságának felhasználásával.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Szorzás, bennfoglaló osztás és egyenlő részekre osztás – leolvasása, megfogalmazása eljátszott és szavakkal elmondott történésekről, helyzetekről, kép-párokrol; a jelölések bevezetése; – műveletekhez történések, szöveges feladatok, képek alkotása, kapcsolása; – tárgyak kirakásával, mennyiségek mérésével, pénzérmékkel, sorozatokkal, hajtógatók lapokkal, képről olvasással, képalkotással, zsebszámológéppel...	
A 10 többszöröseinek felezése; az 5 többszöröseinek 2-szeresése.	
A 2 többszöröseinek 2-szeresése és 2-szer 2-szeresése. Felezések, negyedelések. Egyenlő szorzatok keresése, az egyenlőség okának „indoklása” tárgyi tevékenységgel.	
A 3 többszöröseinek 2-szeresése és 3-szorozása; felezések és harmadolások. Két szorzótáblából a harmadik megalkotása; indoklás tárgyi tevékenységgel, hajtógatóval.	
Többféle művelet leolvasása kirakásról, rajzról; egyenlőségeket tartalmazó számfeladatok igazságának megállapítása kirakással, rajzzal. Nyitott mondatok, gépes-játékok. A megismert szorzótáblák összegyűjtése, a hiányzó számok pótlása. Érdekesek a kisegyszerű táblázataiban. A 7 többszöröseivel meggyező számok keresése más szorzótáblákban, az egyenlőségek okainak „indoklása”.	

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>FOLYTATÁS</p> <p>A szorzás értelmezésénél fontos megkülönböztetni és következetesen használni a szorzandót és a szorzót, hiszen a művelet tulajdonságainak felismertetése és alkalmazása csak a művelet értelmezése után történhet meg.</p> <p>Ugyancsak lényeges különbség van a bennfoglalás és a részekre osztás között, ezért ezek értelmezésére és tudatos alkalmazására nagy figyelmet fordítunk.</p> <p>A műveletek megértését, a köztük lévő kapcsolat felismerését segíti, ha egy kirakásról vagy képről mindhárom műveletet leolvassák a gyerekek.</p> <p>A szorzótáblák megtanulását és megjegyzését is támogatja, ha a szorzótáblákon belüli és a szorzótáblák közötti kapcsolatokat is megfigyeljük és felhasználjuk akár már a felépítésük során.</p> <p>Egyszerű, egyenes és fordított szöveges feladatok értelmezése, megoldása tevékenységgel, illetve a szövegben felismerhető kapcsolat lejegyzése nyitott mondattal (többféleképpen), hozzájárul a műveletek értelmezéséhez és kapcsolataik feltáráshoz.</p>	<p>A műveletek értelmezése, jelölése</p> <ul style="list-style-type: none"> – a szorzás bevezetése egyenlő tagú összeadásként; – a szorzás megjelenítése halmazok szorzatának számosságaként; – bennfoglalás egyenlő nagyságú csoportok kialakításával, a csoportok számának megállapításával és egyenlő számok elvételeivel; – egyenlő részekre osztás adott számú egyenlő nagyságú; – csoport kialakításával, és a csoportok elemszámának megállapításával. <p>A szorzótáblák és bennfoglaló táblák kiépítése kapcsolatrendszerbe ágyazva (kapcsolatok a szorzótáblákon belül és a szorzótáblák között).</p> <p>A tényezők felcserélhetőségének tapasztalása egyedi szorzások összehasonlításával, téglalapos elrendezés kétféle leolvasásával.</p> <p>A szorzás széttagolhatóságának és csoportosíthatóságának tapasztalati előkészítése képekkel, mobil modellekkel.</p> <p><i>A felépítés sorrendje:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – 10, 5 és 2 szorzó- és bennfoglaló-táblái; – 2, 4 és 8 szorzó- és bennfoglaló-táblái; – 3, 6 és 9 szorzó- és bennfoglaló-táblái. <p>További tapasztalatok gyűjtése a szorzás műveleti tulajdonságairól (monotonitás, felcserélhetőség, csoportosíthatóság, széttagolhatóság) és a három művelet kapcsolatáról.</p> <ul style="list-style-type: none"> – A 9-es és a 10-es szorzótáblák összehasonlítása; más szomszédos szorzótáblák vizsgálata; – a 7-es szorzó- és bennfoglaló-tábláinak felépítése, kapcsolata más szorzótáblákkal.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	A szorzó- és bennfoglaló táblák felépítése sokféle eszközzel végzett tevékenységek segítségével. A szorzótáblák kapcsolatainak felismertetése csoportban szervezett munkaformában.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	Apró tárgyak és termékek. Korongok, pálcikák, golyós számológépek. Színesrúd-készlet, játékpénz. Számtáblázatok; számegyenes. Képek, feladatlapok.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</i>	Tanítói megfigyelése a csoportban végzett tevékenységnek és az önálló munkának. A szorzótáblák rögzítése, biztonságos használata a tanév végén.
<i>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Játékok szervezése, amelyekben a lassabban haladók is sikerélményhez juthatnak. A hibák okainak felkutatása, korrigálása. Gondolati és szükség esetén külső képzőkötés segítése.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A kisegyszeregy ismerete (szükség esetén segítségével); a szorzótáblák kapcsolatainak alkalmazása a számításokban, ellenőrzésben. Olyan külső és belső kép kiépítése, hogy tudják kiszámolni a kisegyszeregynek megfelelő bennfoglalásokat, lássák a kapcsolatot a szorzás és a bennfoglalás között.	

TÖBB MŰVELET EGYÜTT

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Tapasztalatok gyűjtése műveleti tulajdonságokról és műveletek közti kapcsolatokról konkrét egyedi esetekben; ezek alkalmazása konkrét számításokban.
Mennyiségi következtetés	Néhány, a számításokban, döntésekben, önellentőrzésben jól felhasználható műveleti tulajdonság és kapcsolat felismerése, megértése konkrétan megjelenített modellek segítségével. Példák és ellenpéldák vizsgálatával – műveleti tulajdonságokra épülő -egyenlőségek vagy egyenlőtlenységek szükségyszerűségének illetve lehetetlenségének megállapítása. Következtetés a maradékos osztás lehetséges maradékaira.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Adott szám közelítő előállítás adott számokból az alapműveletek alkalmazásával.
Összefüggések felismerése	Szabálykövetések illetve szabályfelismerés sorozatokban, táblázatokban és gépes játékok során.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egy vagy két művelettel, nyitott mondattal leírható szöveges feladatok leírása jelekkel a kialakított értelmező képek segítségével és elképzelés alapján. Szöveg alkotása egy vagy két műveletet tartalmazó számfeladathoz, nyitott mondathoz.

Rendszerezés, kombinativitás	Adott számok előállítása szorzat és szám összegeként; maradékosztályok elemeinek gyűjtése adott osztó esetén. Alapműveleteket tartalmazó kétváltozós nyitott mondatok igazzá tévése számpárok kipróbálásával. Számépítő játékok.
Induktív, deduktív következtetések	Műveleti tulajdonságokra épülő gépes játékok, „két nyíl helyett egy nyíl” típusú feladatok segítségével az egyedi esetek alapján műveleti tulajdonságok és kapcsolatok felismerése (általánosított megfogalmazás nélkül).
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Műveleti tulajdonságokhoz kapcsolódó kirakásokról, képekről számfeladatok alkotása többféleképpen; több műveletet tartalmazó számfeladathoz képzalkotás, olvasás a kialakult képről másféleképpen. Két művelettel megoldható szóveges feladatok többféle megoldási móddal. Szövegalkotás két műveletet tartalmazó nyitott mondatokhoz. „Gondoltam egy számot...”	
Zárójeleket tartalmazó műveletsorok összeazonosítása. Kétbemenetű gépek. „Célba dobás” szorzással. Szorzatképzés húzott, dobott vagy választott számjegyekből. Olyan – szorzást tartalmazó – nyitott mondatok, amelyekben a szorzó az ismeretlen. Tapasztalatok gyűjtése kirakásokkal, a kialakult kép lejegyzése matematikai jelekkel; fordított irányú tevékenység. Tapasztalatszerzés konkrét számokról kirakással, felcsavart számegyenessel, sokféle óra használatával, játékpénzzel... Számok közelítése szorzatokkal, az eltérések vizsgálata. Bennfoglalás maradékkal; a maradékos osztás kétféle lejegyzési formája. Számok szétválogatása az osztás lehetséges maradékai szerint.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
FOLYTATÁS	
Kitérjesszük a számolási eljárásokat kis kéjegyű számok szorzására, illetve a szorzótáblán kívüli eső számok osztására. Ehhez további tapasztalatokat gyűjtünk a műveletek tulajdonságairól tevékenységekkel, és feladatsorokban végzett megfigyelésekkel. Bevezetjük a maradékos osztást, és szétválogatjuk a számokat adott számmal való osztási maradékaik szerint. Megfigyeljük a zárójel szerepét, és alkalmazzuk a szóveges feladatokban megfigyelhető összefüggések számfeladattal történő lejegyzésekor.	Összeg vagy különbözőség szorzása számmal; szorzat növelése vagy csökkentése. Összeg vagy különbözőség osztása számmal. Számok bontása szorzatok összegére; a szorzat változtatlansága. Kis kéjegyűek szorzása, osztása egyjegyű számmal. Kétváltozós, illetve 1 változót 2 helyen tartalmazó nyitott mondatok megoldása behelyettesítéssel. Szám előállítása szorzat és szám összegeként.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés; sokféle játék. A konkrét egyedi esetekben gyűjtött tapasztalatok megbeszélése, alkalmazása problémamegoldásokban, számításokban.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Pénztermék, színesrúd-készlet, számegyenes. Hajtógató-lapok, változtató-kártyák.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Felcsavart számegyenes, sokféle óra (3, 4, 5 számmal). Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Diagnosztikus mérés az egyéni hiányok, hibák felmérése, a fejlesztés további tervezése érdekében. Olyan tevékenységek, játékok, alkotások szervezése, amelyeknek több lehetséges megoldása van. A diagnosztikus mérés során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Egyedi esetekben, a gyakorlatban a tagok, tényezők felcserélhetőségének, a tagok, tényezők csoportosíthatóságának ismerete. Becslések, számítások során annak alkalmazása, hogy nő vagy csökken az összeg, különbség, szorzat, hányados, ha az egyik számot növelem, csökkentem. Kírákás (eljátszás) után tudja kiszámítani az egyszerűbb maradékos osztásokat.	

SOKSZOROSZÁS, OSZTOZKODÁS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
A képességfejlesztés szempontjai a témakörben	
Számlálás, számolás	A szorzás, bennfoglalás, részekre osztás fogalma, kapcsolataik; számolási eljárások.
Mennyiségi következtetés	A szorzandó és a szorzat változásainak felismerése adott szorzó esetén.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Az osztandó és a hányados változásainak megfigyelése adott osztó esetén. Osztás célba dobással, a becstült érték ellenőrzése szorzással. Egységörték értelmezése tevékenységgel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szorzással, bennfoglalással és részekre osztással megoldható szöveges feladatokhoz alkalmas modell használata. Egy műveletet igénylő egyenes illetve fordított szöveges feladatok összefüggéseinek felismerése.
Rendszerzés, kombinativitás	Szorzást, osztást tartalmazó feladatokban a feltételek változtatásának hatására bekövetkező változások megsejtése, ellenőrzés a műveletek elvégzésével. Fadiagram, táblázat, útdiagram használata. Adott számok előállítás szorzással, részekre osztással.

Induktív, deduktív következtetések	Konkrét egyedi esetek megfigyelése alapján következtetés kis kéjgyűekkel való szorzás illetve osztás eredményére. Ellenőrzés számológéppel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>„Célba dobás” szorzással. Szorzatképzés húzott, dobott vagy választott számjegyekből. Olyan – szorzást tartalmazó – nyitott mondatok, amelyekben a szorzandó az ismeretlen.</p> <p>Tapasztalatok gyűjtése kártyákkal, a kialakult kép lejegyzése matematikai jelekkel; fordított irányú tevékenység.</p> <p>Számképzések számjegyekből, adott feltételnek megfelelően.</p> <p>Tapasztalatszerzés konkrét számokról képek, rúdak, papírcsíkok, pénzek... több egyenlő részre osztásával (negyedelés 2-szer kétfelé osztással...).</p> <p>Összekapcsolt gépek.</p> <p>Tapasztalatszerzés valóságos tárgyak (gyümölcsök, csokoládék...) egyenlő részekre osztásával.</p> <p>Adott egységtört előállítás többféle mennyiség különböző egységválasztása mellett vágással, tépéssel, hajtogatással, színezéssel; a részek összemérése.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
FOLYTATÁS	
A szorzó- és bennfoglaló táblák elég stabil ismerete után kerül sor a részekre osztások mélyítésére. A szervezett tevékenységek tovább erősítik a műveletek kapcsolatát, hozzájárulnak a számolási készség további fejlesztéséhez.	<p>Számok kéttényezős szorzatra bontása.</p> <p>Szorzások állandó szorzóval és megfordításaik.</p> <p>Számok összehasonlítása, hányzor akkora, hányada.</p> <p>Számok többfelé osztása két (vagy több) lépésben.</p> <p>Az egységtörtek előkészítése.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tevékenységek szervezése – sokféle eszköz alkalmazásával – az adott számmal való szorzás és a részekre osztás kapcsolatának tapasztaltatására.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Egységtörtek előkészítése az egész egyenlő részekre osztásával. Tárgyak, termékek, csokoládék, gyümölcsök.... Papírcsíkok, szalagok, folyadékok... és szétmérésükre alkalmas eszközök, edények. Színesrúd-készlet; mérőszalag. Játékpénz. Feladatlapok, játékok és játékos feladatok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ	Akarati tényezők szerinti szöveges értékelés.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Heterogén csoportok szervezése, egymás munkájának segítése.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Tudja a kisegszeregnek megfelelő bennfoglalásokat, részekre osztásokat; látja a kapcsolatot a szorzás és a kétféle osztás között.</p> <p>Az egyszerű választott mennyiséget a lehetséges pontossággal osztja egyenlő részekre adott egységtörtnek megfelelően; helyesen megnevezi a leolvasott törtszámot.</p>	

GEOMETRIA, MÉRÉS
GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TÉRBEN, SÍKBAN

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Adott számú elemből újabb alakzatok létrehozása. Alakzatok számokkal jellemezhető tulajdonságainak megállapítása.
Mennyiségi következtetés	Kiskockákból épített testek egyes részeinek beváltása nagyobb rudakra.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Szines rudakból megépített testek felépítése kiskockákból. Tapasztalati következtetés az építőelemek számára.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Adott terület kirakása alakzatokból, a formák és az alkotóelemek számának becslése, ellenőrzése kirakással.
Rendszerezés, kombinativitás	A szöveggel adott feltételek értelése, figyelembe vétele az alkotások során.
	Válogatások adott és választott tulajdonságok szerint. Alakzatok válogatása, rendezése a csúcsok száma szerint.
Induktív, deduktív következtetések	Építés adott alaprajzra adott számú elemből. Sorminták és területminták kirakása.
Alkotóképesség	Adott tulajdonságú elem kiválasztása.
Ellenőrzés	Megkezdett válogatás folytatása, rossz válogatás javítása.
	Építések kis kockákból, testekből.
	Annak eldöntése, hogy a megalkotott test megfelel a feltételeknek.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Testek válogatása többfelé adott vagy választott szempont szerint; megkezdett válogatás folytatása, a felismert tulajdonság kifejezése a válogatás folytatásával.	
Kétféle válogatás; a különválasztott részekbe tartozó elemek közös tulajdonságának megnevezése.	
Építés modellről; emlékeztető; alaprajzon.	
Megépített test kódolt alaprajzának elkészítése; azonos alaprajzú testek összehasonlítása.	
T estek építése szóbeli utasítás követésével: az alkotóelemek számának, formájának megkötésével; a test tulajdonságának megadásával (pl.: tükrös legyen!).	
Tangram játékok; alakzatok lefedése; különféle formák előállítása egyforma lapokból.	
Sor minták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a síkbeli ritmus (szimmetriák) követése.	
Síkbeli formák megváltoztatása; a változások megfigyelése, megnevezése.	

<p>Előállított és gyűjtött síkidomok szétválogatása megadott és felismert geometriai tulajdonságok szerint. Megkezdett válogatás folytatása, rossz válogatás javítása. Sokszögek oldalainak, csúcsainak számlálása, alakzatok válogatása, rendezése a csúcsok száma szerint.</p> <p>Tükör használata.</p> <p>Téglalap, négyzet összehajtása, oldalainak összemérése. Derékszög, téglalap hajtogatása. Négyzet hajtogatása téglalaphból.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
TARTALOM RÉSZLETEZÉSE	
<p>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</p> <p>A geometriai tevékenységek közben szerzett tapasztalatok mind fontosak lesznek később. Ebben az időszakban még maga a tapasztalatszerzés a leglényegesebb. Amikor valamilyen feltétel szerint alkotnak alakzatokat, akkor nem az összes lehetséges eset előállítása válik lényegessé. Jó, ha sokfélélt alkotnak, de a kulcskérdés az, hogy szem előtt tartásuk a kijelölt szempontokat.</p>	<p>Tárgyak, testek</p> <ul style="list-style-type: none"> – válogatása különféle tulajdonságaik szerint; – építése testekből; – kódolt alaprajzának készítése; – alkotása adott feltételeknek megfelelően. <p>Síkidomok</p> <ul style="list-style-type: none"> – kirakása síkidomokból; azonosítás, megkülönböztetés globális látványként; azonosítások és különbözőségek keresése; – hajtogatása, nyírása adott kép vagy elbeszélés alapján; – válogatása adott vagy választott tulajdonság szerint; – összehasonlítása, a különbözőségek megfogalmazása. <p>Tükrös alakzatok kirakása, nyírása, vizsgálata összehajtással.</p> <p>Téglalap, négyzet előállítása hajtogatással.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Tárgyak, testek, síkidomok
ÉRTEKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételről, a csoportban létrehozott alkotások összevetése az adott feltételekkel.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Tud adott építőelemekből (testekből) építeni, mozaiklapokból formát, mintát kirakni szabadon.</p> <p>Képes 6-12 elemből álló építményt, síkbeli kirakást lemásolni a mintával megegyező elemekből; sormintát, síkmintát folytatni; tud másolni más elemek felhasználásával (pl. színben eltérő elemekkel, több darab kisebb elemmel); felismeri az alak és az állás változását; tudja korrigálni tévedését; tudja használni egyszerű rajzolásban a sablont, vonalzót.</p> <p>Érti, és alkotásában tudja követni a szóban adott feltételt, feltételeket.</p> <p>Szét tudja válogatni megnevezett geometriai tulajdonság szerint a gyűjtött, megalkotott testeket, síkidomokat.</p> <p>Felismeri a téglalapot, négyzetet, téglalapot, kockát; helyesen használja ezeket a szavakat; hajtogatással meg tudja mutatni egy négyzögről, hogy az négyzet, vagy téglalap.</p>	

TÜKRÖZÉSEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Sorminta készítése sorozatos tükrözéssel; az egyforma állású alakzatok sorszámának megfigyelése. Kétszerelés tükrözéssel.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Négyzetátlóra rajzolt alakzatok területének megállapítása a négyzetek megszámlálásával, következtetés a tükrözött alakzat területére. A tükrökép valószínűsíthető helyzete az alakzat vagy a tükör helyzetének változtatásával. Ellenőrzés zsebtükrökkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szavakkal megfogalmazott utasítások értése, követése.
Rendszerelés, kombinativitás	Alakzatok egymáshoz viszonyított helyzetének változtatása, a változások követése a tükröképben. Eredeti és tükrökép összehasonlítása, azonosságok és különbözőségek keresése.
Induktív, deduktív következtetések	Tükrökkel végzett tevékenységek során megfigyelt tulajdonságok alkalmazása alakzat tükröképének képzélet alapján való kirakásánál; ellenőrzés tükrökkel.
Ellenőrzés	Tengelyes tükrözés ellenőrzése összehajtatással.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Mozgások tükör előtt; a tükör helyzetének változtatása.	
Térbeli és síkbeli alkotások és tükröképük kirakása.	
Tükrösík keresése a tükör mozgatásával, tükrötengely keresése összehajtatással.	
Tengelyesen szimmetrikus alakzatok létrehozása festékfolttal, tépéssel, nyírással, átfordítással. Tükrös és nem tükrös figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján hálón.	
Síkbeli tükrözés másolópapírral. Sorminta készítése sorozatos tükrözéssel.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
A tengelyes tükrözés fogalmának előkészítése során olyan eljárást követünk, amely a tengelyes tükrözés definíciójára támaszkodik – természetesen anélkül, hogy ezt a meghatározást bármi módon szavakba öntenénk. Arra támaszkodunk, hogy a teljes sík tükröképét úgy kapjuk meg, ha a síkot átfordítjuk a túldalára úgy, hogy a tengelyt, annak minden egyes pontjával visszahelyezzük ez eredeti helyére.	Azonosságok és különbözőségek megfigyelése alakzatok és tükröképük összehasonlításával; változások megfigyelése a tükör helyzetéhez viszonyítva. A tükrökép megalkotása. Tengelyesen szimmetrikus síkdombok vizsgálata, előállítás.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	A gyerekek saját teste, alakzatok, síkidomok, másolópapír, tükör.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ</i>	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való aktivitásról; az önálló tevékenység végrehajtásáról, az önellenzés során felismert hibák javításáról.
<i>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása. A manipulációs tevékenységben kevésbé fejlettségtől számára egyszerűbb alakzatok választása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Összességben és a két kéz mozgásával meg tudja különböztetni egy tárgy, síkidom tükörképét az eltolással kapott (az eredetivel egyállású) képtől; felismeri tárgyak, síkidomok tükrözését.	
Elképzelés után ki tudja rakni egyszerű térbeli, síkbeli alakzat tükörképét, kirakását ellenőrizni tudja zsebtükörrel.	
A sík mozgásával végre tudja hajtani a tengelyes tükrözést, az eltolást segítségével.	

TÁJÉKOZÓDÁS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Alakzatok (pontok) helyének megadása vonalon 1, síkban 2 adattal.
Mennyiségi következtetés	Írányal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal.
Becsülés, mérés, valószínűségi következtetés	Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (iskolába indulás előtt vagy után 1 órával, születésed előtt vagy után 3 évvel, az utcában a harmadik szomszédotok ...).
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Útvonalak valódi és terepszíntalpon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.
Rendszerezés, kombinativitás	Tájékozódás a számegyenesen, táblázatokban. Adott helyek elérése különféle útvonalak bejárásával. Tájékozódás útdiagramokon. Útvonalak fordított irányú bejárása.
Induktív, deduktív következtetések	Útvonal kiválasztása adott pontok érintésével. Adott útvonalon található jellemző pontok (épületek, nevezetességek...) felismerése. Az irányváltás hatása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Útvonalak valódi és terepasztalon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.</p> <p>Hőmérsékletmérés; mikor van melegebb, hidegebb?</p> <p>Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (időben adott pillanat előtt, után; adott magassági szint alatt, fölött...).</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>A téri tájékozódás képessége rendkívül fontos az ismeretszerzésben, nemcsak a matematika területén. A térképek, alaprajzok használata, a gömbön való tájékozódás a természetismeret műveltségi területhez kapcsolja a témát. A gömbfelülettel való aktív ismerkedés a síkbeliség megismerését is segíti a vele való összevetéssel.</p> <p>Előkészítés: Negatív szám fogalma.</p>	<p>Útvonalak követése, bejárt útvonalak megadása szóban.</p> <p>A jobbra, balra, előre, mögötte, középre, szemben szavak használata. Iránnyal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal (szabványos jelölés nélkül).</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Tanulmányi séták szervezése; játékos szituációk teremtése. Rajzolás papíron és a gömbön.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	Gyerekek saját teste, hőmérő, sík lapok és gömb.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJAI</i>	Önértékelés a kitűzött céllal való összehasonlítás alapján.
<i>AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Tapintatos segítség, szükség esetén többféle érzékszerv bevonása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Le tud olvasni hőmérsékleti értéket 0 fok alatt is.</p> <p>Képes biztonságos mozgásos tájékozódásra.</p> <p>Érti az irányokat kifejező szavakat, képes azok követésére mozgásokban, tudja használni azokat elvégzett vagy képzelt mozgás megadására.</p> <p>Tudja azonosítani, megkülönböztetni a mozgás irányát és síkban az alakzatok állását.</p>	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Megfigyelt események bekövetkezésének összehámlálása. A közösen elkészített táblázat és diagram adatainak összehámlálása.
Mennyiségi következtetés Becsülés, mérés, valószínűségi következtetés	Tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a biztos eseményről játékok során. Tippelés egy esemény bekövetkezésére; a kísérlet elvégzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Véleményalkotás determinisztikus és véletlen események bekövetkezéséről. Felelges és egymásnak ellentmondó adatokat tartalmazó szöveges feladatok megoldása. Találkozás olyan feladatokkal, amelyeknek nincs megoldása.
Rendszerzés, kombinativitás	A képzetet kiterjesztése játékokhoz kapcsolódó kísérletek lehetséges kimeneteleinek áttekintésére. A „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges” események különválasztása.
Induktív, deduktív következtetések	Sejtések megfogalmazása, miszerint az egyik esemény bekövetkezése valószínűbb, a másiké kevésbé valószínű.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van; találkozás nagyobb és kisebb valószínűségű eseményekkel. Megfigyelések, kísérletek a „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges” megkülönböztetésére. A „biztos” cáfolása ellenpélda megmutatásával, a „lehetetlen” cáfolása példa felmutatásával. Kísérlet során megfigyelt esemény gyakoriságának megállapítása. Elvégzett kísérlet adatainak jegyzése, táblázatba foglalása, diagram készítése közösen; a táblázat és a diagram adatainak olvasása.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
A számolás gyakorlásának egyik legeredményesebb módja, ha az egyébként esetleg már unalmas tennivalóhoz játékos lehetőséget kínálunk. A játékok egy része alkotó tevékenység, ezért vonzó a gyerekek számára, más részének pedig az ad érdekeséget, hogy a véletlennek is van szerepe bennük.	Tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a biztos eseményről játékok során. Egyszerű kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése; elkészített táblázat olvasása.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Jó hangulatú valószínűségi játékok szervezése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Dobókockák és más dobótestek, pörgettyűk, korongok, számkártyák.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szövegi értékelés a tanulói aktivitás, motiváltság, feladat tudat, mások segítése megfigyelése alapján.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A visszahúzódnó tanulók bevonása a közös játékokba. Az egészséges versenyszellem mellett a toleráns magatartás biztosítása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Részvétel a közös tevékenységben és a közös gondolkodásban.	
A sorozatok, táblázatok, grafikonok adatainak leolvasása.	
A biztos, lehetetlen és véletlen események megkülönböztetése egyszerű megfigyelt, eljátszott szituációkban.	

3. ÉVFOLYAM

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

TULAJDONSÁGOK KIEMELÉSE, TUDATOSÍTÁSA; VÁLOGATÁSOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Számok válogatása tulajdonságaik alapján. Adott tulajdonságú számok gyűjtése, alkotása.
Mennyiségi következtetés	Mennyiségek szétválogatása fajtájuk (hosszúság, tömeg ...) szerint.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Híányzó mértékegységek megadása. Elemek válogatása a címkenek megfelelően. Következtetés elemek közös tulajdonságára.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Függvényre vezető szöveges feladat megoldáshalmazának megállapítása adott alaphalmaz alapján.
Rendszerzés, kombinativitás	Rész- és kiegészítő halmaz alkotása, a halmazt meghatározó tulajdonság megfogalmazása.
Induktív, deduktív következtetések	Elemek közös tulajdonságának keresése, adott alaphalmaz bővítése, szűkítése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Adott alaphalmaz elemeinek válogatása kétféle; az együvé kerülő elemek közös tulajdonságainak keresése, megnevezése. A tevékenységhez kötött szóbeli kifejezés gyakorlása, javíthatása („Milyeneket tettél ide?” „Miért nem való ez ide?” „Melyik címke hova való?” „Mi igaz biztosan az adott részből véletlenül kivett dologra?” ...). Az elemek elhelyezéséhez kapcsolódó megállapítások: a „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük olyan”, „nem mind” kifejezések használata.</p> <p>„Címkézés” (olyan tulajdonság megnevezése, amely az adott részben minden elemre igaz, a többi elemre pedig nem igaz). A kiegészítő rész felcímkézése: a logikai „nem” értő, tudatos használata.</p> <p>Elemek elhelyezése egyszerre két tulajdonság figyelembevételével; Venn-diagram használata. A szétválogatás szigorú rendjének betartása. Az egyes részekre jellemző tulajdonságok keresése. A logikai „és” használata.</p> <p><i>Elemek elhelyezése olyan ábrán, amelyen két-két halmaz különböző viszonyban van egymással: egyszerű ald-főlérendelt fogalmak, mellérendelt fogalmak megjelenése halmazábrákon.</i></p> <p>Tárgyi tevékenységhez kapcsolt kijelentések alkotása tárgyakról, személyekről, dolgokról, összességekről, (halmazokról); számokról, testekről, síkidomokról, helyzetekről, történetekről, műveletekről; tárgyak, dolgok, számok, alakzatok, jelenségek kapcsolatairól.</p> <p>Egyszerű, a gyerekek előtt álló tárgyakról, személyekről, összességekről, számokról, térbeli és síkbeli alakzatokról, térbeli elhelyezkedésükről, és elemek kapcsolatairól szóló állítások igazságának eldöntése felszólításra és öntevékenyen.</p> <p>A számolásokban felhasználható analógiák alkalmazása.</p> <p>Írásbeli műveletek algoritmusának értelmezése, használata.</p>	<p style="text-align: center;">ISMEREKTEK, TARTALMAK</p> <p>Tartalom részletezése</p> <p>Osztályozás, elemek elhelyezése halmazokba egy és egyszerre két tulajdonság szerint.</p> <p>A részalmazt meghatározó tulajdonság és a kiegészítő halmazának meghatározó tulajdonsága; a logikai „nem”.</p> <p>Válogatások. Halmazok jellemzése állításokkal, tulajdonsággal. Címkézés.</p> <p>Válogatás kétszer kétféle egyszerre. Venn-diagram. A logikai „és”.</p> <p>Két-szemponitú rendezés; a szempontok sorrendje; táblázat, fadiagram.</p> <p>Analógiák megfigyelése, követése.</p> <p>Algoritmusok követése.</p>
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
<p>A harmadikos gyerekek számára nem új a kétféle válogatás, s az így létrejövő két részalmazba tartozó elemek közös tulajdonságának keresése. Cél szerű azonban nagyon pontos és biztonságossá tenni a részek „címkézését”, annak a tulajdonságnak a megragadását, amely az adott részbe tartozó összes dologra igaz, de csak azokra. Ezzel az építkezéssel párhuzamosan tanuljuk tudatosan értelmezni azokat a kijelentéseket, amelyek egy-egy halmazra vonatkoznak (kvantoros állítások), de nem foglalkozunk ebben az évben mindenféle esettel. A logikus gondolkodásnak fontos eleme az összességátítás, és az, hogy az összességekre vonatkozó állításokat, kérdéseket meg tudjanak fogalmazni. Ezeknek jellemzője a „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük...”, „nincs olyan...” kifejezések egyre tudatosabb használata.</p>	<p>Tartalom részletezése</p> <p>Osztályozás, elemek elhelyezése halmazokba egy és egyszerre két tulajdonság szerint.</p> <p>A részalmazt meghatározó tulajdonság és a kiegészítő halmazának meghatározó tulajdonsága; a logikai „nem”.</p> <p>Válogatások. Halmazok jellemzése állításokkal, tulajdonsággal. Címkézés.</p> <p>Válogatás kétszer kétféle egyszerre. Venn-diagram. A logikai „és”.</p> <p>Két-szemponitú rendezés; a szempontok sorrendje; táblázat, fadiagram.</p> <p>Analógiák megfigyelése, követése.</p> <p>Algoritmusok követése.</p>

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Válogatást igénylő tevékenységek szervezése kooperatív munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A válogatás elemei, tárgyai; az elemek szétválogatását, elkülönítését szolgáló fonalkarikák, diagramok.
ÉRTEKELÉS MÓDJÁ	Akarati tényezők szerinti szöveges értékelés.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Heterogén csoportok szervezése, egymás munkájának segítése. Differenciálás egy-egy elemre vagy adott összességre vonatkozó tulajdonság megítélését illetően.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Konkrét, elvégzett kétféle válogatásokban felismeri az elemek közös, a részalmazt meghatározó tulajdonságát, használja a tulajdonság tagadását a részalmazba nem tartozó elemek közös tulajdonságának megragadására.	
Felismeri adott szempontú válogatások hibáját, ki tudja javítani elemek áthelyezésével, megnevezéssel. Adott két tulajdonság szerint el tudja helyezni az alaphalmaz elemeit elemenkénti döntéssel. <i>Az azonos részbe kerülő elemeket tudja jellemezni a logikai „és” helyes használatával.</i>	
Ki tudja fejteni megfigyeléseit, gondolatait egyszerű, elemekre és összességekre vonatkozó állításokkal az előtte kialakuló helyzetekben. Érti az ilyen (konkrét szituációra vonatkozó) állításokat, meg tudja ítélni igazságukat.	
Fejlik a megfigyelő- és az ítéloképessége; az absztrakciós képessége; a szóbeli kifejezőképessége; az igazság megítélésének igénye.	

TÖRTSZÁMOK

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
A képességfejlesztés szempontjai a témakörben	
Számolás, számolás	Egység törték előállítása egyenlő részekre osztással és többszöröseik megalkotása.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Egység törték és többszöröseinek előállítása különféle mennyiségeken. Mennyiségek mérése egység törttel. Mennyiségek összemérése: az összemérés eredménye egység tört; összemérés két lépésben: az összemérés eredménye egység tört többszöröse.
Szöveges feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Törték illetve tört részek előállítását igénylő szöveges feladatok. A probléma értelmezéséhez és megoldásához alkalmas modell választása.
Rendszerezés, kombinativitás	Azonos törték többféle alakja. A törték rendezése.
Induktív, deduktív lépések	Megmérés és kimerés törték körében. Következtetés mennyiség tört részére.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Az 1 egész egyenlő részekre osztásával kapott egyszerű egység törték értelmezése különféle mennyiségeken (hosszúság, tömeg, úrtartalom, terület, szög); ilyen egység törték többszöröseinek előállítása, megnevezése (jelölés: a nevező betűkkel, a számláló számmal).	
Mennyiségek mérése az egység valamely egység tört részével (pl. fél egységgel, negyeddel, harmaddal...).	
Különféle egység választásnál kis nevezőjű egység törték megjelenítése vágással, tépéssel, hajtogatással, színezéssel, a részek összeillesztésével egység törték többszöröseinek előállítása.	
Előállított törték összehasonlítása: nagyság szerinti sorrend megállapítása, egyenlők keresése.	

ISMEREKTEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>1 egész egyenlő részekre osztásával értelmezzük az egységőrt fogalmát sokféle mennyiséghez kapcsolva.</p> <p>Fontos, hogy a tevékenységek során tisztuljon a „fél” és a „fele”, a „harmad” és a „harmada” ... közti kapcsolat és a különbség. Csak úgy válhatnak a gyerekek számára a törtek is számmá, ha ezeket valóban számként és nem viszonyként használjuk.</p> <p>Az egységőrtokról és többszörősekről a harmadik osztályban szerzett sokirányú tapasztalatot a 4. osztályban tovább mélyítjük.</p>	<p>Egységőrtök és többszörősek kis nevezők esetén.</p> <p>Megjelentett törtszámok egyenlősége, nagyságviszonyai.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Tevékenységek, feladatmegoldások kooperatív és önálló munkában.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	A törzfogalmat mennyiségek egyenlő részekre osztásával kezdjük alakítani csak konkrét tevékenységekhez kapcsolódva: vágással, tépéssel, hajtogatással, kirakással, színezéssel, szétméréssel, szétöntéssel. Ezzel biztosítjuk a fogalom megértését.
<i>ÉRTEKELÉS MÓDJA</i>	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján.
<i>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	A megértés biztosítása eszközhasználatlalt, a hiányok pótlása. A törzfogalom absztrahálódásának elősegítése egységőrtök és többszörősek különféle konkretizálásával.
	A tanulók egymásnak nyújtható segítségének szervezése egyes szintű csoportokban végzendő feladatokhoz.
	Differenciált feladatlapok alkalmazása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Adott egységek egyenlő részekre osztásából és ezek többszörözéséből származó mennyiségek nagyságának kifejezése kis nevezőjű törtekkel (megmérés).</p> <p>Különféle mennyiségekből kis nevezőjű egységőrtök és többszörősek előállítása (1 egész 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12 egyenlő részre osztásával és az így kapott egységőrtök többszörözésével) (kimérés);</p> <p>Alkalmas eszközhasználatlaltal törtek összehasonlítása, rendezése.</p>	

EGÉSZ SZÁMOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Negatív számok előállítása különféle értelmezésekben.
Tájékozódás	A múlt, jelen, jövő megértése és használata adott pillanatban, a megfelelő viszonyszavak használata.
Mennyiségi következtetés	Hőmérsékletmérés, hőmérsékletváltozás eredményének leolvasása hőmérőmodellről.

Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Lépegetés úton, időszalagon, számegyenesen.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Valósgártartalmú történetek eljátszása, modellen való megjelenítése. Rajzokról történet alkotása.
Rendszerezés, kombinativitás	Egy szám sokféle nevének előállítása. Kis abszolút értékű számok rendezése a megválasztott modellen belüli értelmezéssel.
Induktív, deduktív folyamatok	Különféle modellekben, különféle értelmezések szerinti tartalmak közös lényegének megközelítése. Annak tapasztalása, hogy a hozzátevés nem jár mindig növekedéssel, az elvétel pedig csökkenéssel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiséget a nagyságán kívül az irányával is kell jellemezni (adott ponttól 5 lépésre jobbra vagy balra, időszámításunk előtt vagy után a 10. évszázadban, negyed fordulat jobbra vagy balra...).	
Hőmérsékletmérés: mit jelent, ha -2 fokot vagy ha 2 fokot mutat a hőmérő, ha 2 fokról 5 fokot csökken a hőmérséklet?	
A negatív szám értelmezése hiányként, a készpénz és az adósság szembeállításai; a vagyoni helyzet megállapítása, összehasonlítása, egyenlő vagyoni helyzetek különféle előállításai.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
A negatív számokról a pozitív számok ellentettjeként szerzik meg a gyerekek az első tapasztalatokat azáltal, hogy lépegetnek a számegyenesen vagy az idővonalon, megfigyelik a téli, 0 °C alatti hőmérsékleteket. Nem marad el a szemléltetés a negatív számok adósságként történő értelmezésénél sem. 4. osztályban folytatjuk az itt megkezdett fogalomalkítást.	A negatív szám kétféle típusú tapasztalati alapja: számegyenes-modell (irányított mennyiséghez kapcsolódik) és adósság (hiányt jelöl). Megjelenített egész számok egyenlősége, nagyság szerinti sorrendje.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tevékenységek, feladatmegoldások, alkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A fogalomalkotás során kizárólag eszközhasználatához, rajzon való megjelenítéshez kapcsoljuk a problémafelvetéseket.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés egyénileg, az aktivitás alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A megértés biztosítása eszközhasználatlaltal, a hiányok pótlása. Differenciált feladatlapok alkalmazása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A negatív számok néhány tapasztalati háttérének ismerete.	
A negatív számok előállítása többféleképpen.	
Az egész számok nagyság szerinti rendezése konkrét tartalmukban (mikor van melegebb, mi volt előbb, kinek jobb az anyagi helyzete ...?).	

ÍRÁSBELI SZORZÁS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
SZAMLALÁS, SZÁMOLÁS	Egyjegyűvel való szorzás eredményének számítása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Egyjegyűvel való szorzás becslése. Egyjegyűvel való osztás becslése, a becslés ellenőrzése visszaszorzással.
SZÖVEGES FELADAT-MEGOLDÁS, PROBLÉMAMEGOLDÁS, METAKOGNÍCIÓ	Az írásbeli szorzás alkalmazása valóság tartalmú szöveges feladatok megoldásában.
RENDSZEREZÉS, KOMBINATIVITÁS	A szorzat változásának és változtatatlanságának megfigyelése a tényezők változtatásával.
INDUKTÍV, DEDUKTÍV KÖVETKEZTETÉSEK	Következtetés szorzatok nagyságviszonyára becslés és a művelet tulajdonságai alapján.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Az egyjegyű szorzóval való írásbeli szorzás</p> <ul style="list-style-type: none"> - tapasztalati előkészítés eszközhasználattal különböző számrendszerekben; - eszközhasználat tízes számrendszerben (Pénzérték, abakusz, szorobán); - több egyenlő tag írásbeli összeadása; - a szorzatok nagyságának becslése; - az eljárás begyakorlása; - alkalmazása problémamegoldásokban. <p>Egyjegyűvel való osztások eredményének megbecslése, a hányados javítása, közelítése visszaszorzásokkal.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Az egyjegyűvel való írásbeli szorzást egyenlő tagú összeadásokkal vezetjük be sokféle eszköz alkalmazásával. A szorzási eljárás során vétett hiba felismerését segíti a kerekített értékekkel végzett becslés, vagy a várható eredmény két érték közé szorítása.	Egyjegyű szorzóval való szorzás eljárásának megismerése, alkalmazása.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tevékenységek, feladatmegoldás és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A gyakorlati időszakában differenciálhatunk az eszközök használatában, a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a problémamegoldás önállóságában.
ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ	Szöveges értékelés egyénileg, a pontos számolás, a jó becslés alapján.

<i>AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Az önálló munka során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával. A hiányok pótlása, a megértés biztosítása eszközhasználattal. Differenciált feladatlapok alkalmazása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Isméri, és értve alkalmazza az egyjegyűvel való szorzás eljárását. Eredményeit ellenőrzi előzetes becslések alapján.	

SZÖVEGES FELADATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	A szöveges feladatot leíró számfeladat, nyitott mondat megoldása; a függvényre vezető szöveges feladatokhoz tartozó táblázatok kitöltése; a sorozatra vezető szöveges feladathoz tartozó sorozat tagjainak számítása.
Mennyiségi következtetés BECSLÉS, MÉRÉS, VALÓSZÍNŰSÉGI KÖVETKEZTETÉS	Szöveges feladatok eredményeinek becslése, a számított eredmény összevetése a becsléssel és a valósággal.
SZÖVEGESFELADAT-MEGOLDÁS, PROBLÉMA-MEGOLDÁS, METAKOGNÍCIÓ	Szöveges feladatok megértése, modellkeresés, a numerikus megoldás értelmezése az eredeti problémára.
Rendszerezés, kombinativitás	A több megoldásra vezető szöveges feladatok lehetséges megoldásainak keresése. A megoldások összevetése a valósággal.
INDUKTÍV, DEDUKTÍV KÖVETKEZTETÉSEK	Az adatok közti összefüggések felismerése, következtetés a hiányzó adatra.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Szóban és írásban kapott egyszerű és összetett szöveges feladatok értelmezése: megjelenítése, átfogalmazása. Fordított szövegezésű feladatokban a kapcsolatok, időbeli sorrend megfordítása. A kérdés megértése.</p> <p>A megoldás elképzélése, megbecslése.</p> <p>Az értelmezett szöveges feladathoz alkalmas modell keresése, készítése; leírása jelekkel (műveletekkel vagy másképpen).</p> <p>A modellbe átfogalmazott feladat megoldása; ellenőrzése. A megoldás értelmezése az eredeti probléma megoldásaként. Ennek összevetése az eredeti feltételekkel, valósággal. Felelet megfogalmazása a kérdésre. A felelet leírása.</p> <p>A megoldás összevetése az adatokkal, a várt eredménnyel, a valósággal.</p> <p>Adott képhez, számfeladathoz, egyéb modellhez szöveges feladat alkotása.</p> <p>Szöveges feladatokhoz többféle megoldási mód keresése, célszerűségének, szépségének, egyszerűségének mérlegelése.</p>	

ISMEREKTEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>FOLYTATÁS</p> <p>Eddig a szöveges feladatokat elsősorban a műveletek értelmezéséhez, megértéséhez használtuk. A problémamegoldó gondolkodás fejlesztésében úgy tölthetik be legjobban a szerepüket, ha sokféle modell nyújt segítséget az összefüggések szemléltetésére, lejegyzésére.</p>	<p>Egy és két művelettel leírható, és más modellel értelmezhető egyenes és fordított szövegeztű feladatok megoldása, ellenőrzése.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés, modellkeresés; szituációs játékok. A többféle megoldási mód összehasonlítása, azonosságok és különbségek keresése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Fokozatot tartunk a feladatok összetettségében, szövegezésében, a modell megválasztásában, a problémamegoldás önállóságában.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás és az önállóság alapján. Diagnosztikus mérés a problémamegoldás önállóságának megítélése érdekében.
AZ ESELÉYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Mennyiségi és minőségi differenciálás a feladatok megválasztásában, differenciálás a segítségnyújtás mértékében.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Fejlődik a szóbeli és írásbeli szövegértése, értelmzőképessége:</p> <ul style="list-style-type: none"> – egyre önállóbban használ alkalmas eszközöket (eljátszás, konkrétabb és elvontabb rajz, táblázat...); – a megértés érdekében képes kérdéseket megfogalmazni. Érti az adatok és a kérdés kapcsolatát. <p>Fejlődik a problémamegoldó gondolkodása:</p> <ul style="list-style-type: none"> – képes egyszerű illetve összetett szöveges feladatokhoz alkalmas modellt választani, alkotni (számfeladat, nyitott mondat, számtáblázat, diagram, szakaszos ábra); – képes az egyszerű szöveges feladatok egyre önállóbb megoldására a választott modell segítségével, vagy a nélkül. Eredményét tudja ellenőrizni. – Szóban és írásban meg tudja fogalmazni a választ, azt össze tudja vetni az eredeti feltételekkel, a valósággal. 	

GEOMETRIA, MÉRÉS

GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS; GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TÉRBEN, SÍKBAN

KÉPESSÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Térbeli építések adott számú testből, síklapokból; síkbeli alkotások adott számú lapból, pálcaból.
Mennyiségi következtetés	Területfedések különböző elemeikkel.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Alkotások szögestáblán, hálóra rajzolással, különféle feltételek megkövetésével.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szöveggel megfogalmazott feltétel értése, érvényesítése az alkotások során.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítás, a létrehozott alakzatok válogatása, a válogatás alapját képező tulajdonság megnevezése. Testek, síkidomok szétválogatása különböző geometriai tulajdonságok szerint.
Induktív, deduktív következtetések	Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a folytatás lehetőségének belátása.
AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK	
<p>Térbeli építések testekből, síklapokból; síkbeli alkotások (kirakás, nyírás, tépés, hajtogatás) lapokból, pálcaból (pl. szívószálból) és rajzolás szabadkézrel hálón, pontrácson, vonalzóval, sablonhasználattal, körzővel; szabadon, másolással, emlékeztetőből és szavakban adott feltételek szerint.</p> <p>Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítás, megkülönböztetése; egyszerű esetekben az összes lehetséges alkotás keresése csoportos munkával.</p> <p>Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a síkbeli ritmus (szimmetriák) követése; „parkettázás” kirakással, sablonnal, szögestáblán, hálóra rajzolással.</p> <p>Előállított és gyűjtött testek, síkidomok szétválogatása különböző geometriai tulajdonságok, kapcsolatok (pl. hasonlóság, egybevágóság) szerint.</p> <p>Az egybevágóság és a hasonlóság szemléletes fogalma az alak és a nagyság összehasonlításával.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Hasonlóan az elmúlt évekhez, geometriai alkotások közben ismerkednek a gyerekek geometriai tulajdonságokkal, kapcsolatokkal.	Alkotások térben, síkban Tulajdonságok és kapcsolatok Az eddig megismert és néhány további, testeket és síkidomokat jellemző tulajdonság és kapcsolat.
Testek testekből építését követi a lapokból való alkotás. Az építkezések, kirakások során ráirányul a figyelem a lapok, élek, csúcsok számára, a testek tömörségére, a tükrösségükre. A megépített testek összehasonlítása során a változatlan forma	(Testek: lapok, csúcsok, élek száma; konvexitás; a lapok alakja, egybevágósága.) Síkidomok: oldalak, csúcsok száma, oldalak nagysága, szögek nagysága.

<p>felismerése alapozza a hasonlóságot. A síkbeli alkotások során is hasonló utat járunk be. Lapokból való kirakás, tépés, nyírás, hajtogatás során szerzi meg a kisgyerek a síkidomokról azt a tapasztalatot, amely képessé teszi arra, hogy a pálcikákból kirakott, gumikarikával körbekerített, sablonnal, vonalzóval körberajzolt síkidományt síkidomnak tudjon látni.</p>	<p>Alakra jellemző tulajdonságok: hosszúkás, tömzsi, kövérkés, karcú...) Az egybevágóság és a hasonlóság szemléletes és alkotó előkészítése. Alakzatokban azonososságok és különbözőségek keresése (ugyanolyan, ugyanakkora, ugyanannyi lapja van, ugyanakkorák a szögei...) Geometriai alkotások válogatása. Állítások alkotása, értése. Kombinatorikus alkotások.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	Testekből és síkidomokból testek, síkidomokból és pálcikákból síkidomok alkotása változatos feltételekkel. A megalkotott testek illetve síkidomok közös tulajdonságának megragadása, ennek kifejezése tevékenységgel, esetleg szóbeli megfogalmazással.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</i>	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételről, a csoportban létrehozott alkotások összevetése az adott feltételekkel.
<i>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Képes egyszerre 2-3 feltételnek megfelelő térbeli és síkbeli alakzat létrehozására saját fantáziája szerint. Egyszerűbb esetekben adott feltételeknek megfelelő minél többféle alakzatot meg tud alkotni, és meg tudja ítélni, hogy a létrehozott konstrukciók rendelkeznek-e a megadott feltételekkel. Figyelme kiterjed adott térbeli és síkbeli alakzatokra jellemző azonos és különböző tulajdonságok felismerésére: képes az alakzatokat egybevágóság és hasonlóság szerint azonosítani, megkülönböztetni összképük alapján különböző helyzetükben is; és néhány egyszerű, megnevezhető tulajdonságuk (pl. az alakjukra, oldalméretekre, szögek nagyságára vonatkozó megfigyelések) alapján rámutatni a különbözőségeikre. Ismeri (érti és helyesen használja) a megismert testek és a síkidomok nevét.</p>	

TÉGLATEST, KOCKA, GÖMB – TÉGLALAP, NÉGYZET, KÖR

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számolás, számolás	Alakzatok csúcsainak, lapjainak számlálása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószerűségi következtetés	Geometriai mennyiségfogalmak alakítása, gyakorlati mérések (hosszúság, terület, térfogat és szög).
Szövegsfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szövegesen megfogalmazott feltételek értelmezése, megértése, követése. A felismert tulajdonságok megfogalmazása szavakkal. Állítások igazságának megítélése.

Rendszerezés, kombinativitás	Testek, síkbeli alakzatok alkotása adott építőelemekből; osztályozások különféle megismert tulajdonságok szerint. A kocka is téglatest. A négyzet is téglalap.
Induktív, deduktív következtetések	A síkban és a gömbön létrehozott alkotások összehasonlítása. Hasonlóságok és különbözőségeik megfogalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A téglatest, kocka, téglalap, négyzet tulajdonságainak vizsgálata. Építés színes rudakból, a megépített alakzatok válogatása, összehasonlítása (hasonlók, nem hasonlók), a lapok vizsgálata. Téglalap, négyzet azonosítása különféle helyzetűekben; összehajításuk (szimmetriájuk), oldalaik, szögeik összemérése. Síkidomok összehasonlítása (hasonlók, nem hasonlók). A gömb alakú és a szögletes testek összehasonlítása. Körök rajzolásával minták készítése.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Már korábban is foglalkoztunk téglatesttel, kockával, gömbbel, illetve síkban téglalappal, négyzettel, körrel is. Ezekhez a vizsgálódásokhoz az alakzatok szemléletes fogalmát használtuk. Most ezeket a fogalmakat pontosítjuk a testek és síkidomok különféle tulajdonságainak vizsgálatával.	<p>A téglatest, kocka, gömb tulajdonságainak megfigyelése. A téglalap, négyzet, kör vizsgálata, előállítása.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Testekből és síkidomokból téglatestek, síkidomokból és pálcikából téglalapok alkotása. A megalkotott testek illetve síkidomok közös tulajdonságának megragadása, ezek szóbeli megfogalmazása. Alakzatok kétféle válogatása. Alkotások síkon és gömbön.
ÉRTEKELÉS MÓDJA	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételről. Az alkotások összevetése a feltételekkel. Rövid diagnosztikus mérés arról, felismeri-e a téglalapot különböző helyzetekben is, felfigyel-e két alakzat közös és eltérő tulajdonságaira.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Tud két-két alakzatot összehasonlítani – azonosítani, megkülönböztetni – néhány megismert tulajdonság szerint. Felismeri a téglatestet és a téglalapot különféle helyzetekben is. Tudja ellenőrizni összehajtogatással, hogy egy adott négyzög téglalap-e, négyzet-e.</p>	

TÁJÉKOZÓDÁS SÍKON ÉS GÖMBÖN

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
SZÁMLÁLÁS, SZÁMOLÁS	Adott pontok elérése irány és távolság ismeretében. Útvonalak, ábrák rajzolása diktálás alapján.
Mennyiségi következtetés	Írányal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal.
BECSLÉS, MÉRÉS, VALÓSZÍNŰSÉGI KÖVETKEZTETÉS	Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (iskolába indulás előtt vagy után 1 órával, születésed előtt vagy után 3 évvel, az utcában a harmadik szomszédotok ..).
SZÖVEGESFELADAT-MEGOLDÁS, PROBLÉMAMEGOLDÁS, METAKOGNÍCIÓ	Útvonalak valódi és terepszatlon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.
Rendszerezés, kombinativitás	Tájékozódás a számegyenesen, táblázatokban. Adott helyek elérése különböző útvonalak bejárásával. Tájékozódás útdiagramokon. Útvonalak fordított irányú bejárása. Útvonalak tervezése adott pontok érintésével.
Induktív, deduktív következtetések	Adott útvonalon található jellemző pontok (épületek, nevezetességek...) felismerése. Az irányváltoztatás hatása. A tapasztalatok alapján következtetés elképzelt helyzetekre, tájékozódás az önmagunkhoz rögzített mozgó „koordinátarendszerben”.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Útvonalak bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával, lerajzolásával, a megfigyelt objektumok megjelölésével.	Útvonalak leírása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával, lerajzolásával, a megfigyelt objektumok megjelölésével.
Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával való tájékozódás udvaron, erdőben; utca, házszám és emelet alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával osztályban, sakkasztalon, torpedójátékban; térbeli malomjáték.	Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával való tájékozódás udvaron, erdőben; utca, házszám és emelet alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával osztályban, sakkasztalon, torpedójátékban; térbeli malomjáték.
Írányra, állásra és távolságra vonatkozó utasítások követése, ill. megfogalmazása síkban, gömbön; adott ponttól indulva, adott pont elérése.	Írányra, állásra és távolságra vonatkozó utasítások követése, ill. megfogalmazása síkban, gömbön; adott ponttól indulva, adott pont elérése.
Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján, kész ábrák másolása irányváltoztatással vagy a rács méretének megváltoztatásával.	Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján, kész ábrák másolása irányváltoztatással vagy a rács méretének megváltoztatásával.
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
A téri és síkbeli tájékozódásnak fontos szerepe van az ismeretszerzésben. A térképen való tájékozódás és az égtájak használata összekapcsolja a témát a természetismeret műveltségterülettel. Ugyanakkor előkerülnek olyan fogalmak is, amik szorosabban kapcsolódnak a matematika más területeihez:	A térképen való tájékozódás és az égtájak használata összekapcsolja a témát a természetismeret műveltségterülettel. Ugyanakkor előkerülnek olyan fogalmak is, amik szorosabban kapcsolódnak a matematika más területeihez:
	adattal.

távolságmérés; szög, mint elfordulás; koordinátaikkal való tájékozódás. A síkbeli és a gömbi tájékozódás egymást segítik a hasonlóságok és különbözőségek kiemelésével. Ezért indokolt a kettő egymás mellett való megjelenése.	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Tanulmányi sémák szervezése; játékos szituációk teremtése. Rajzolás papíron és a gömbön.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	Nyílak, újjelzők, egyszerű térképek; gömbi eszközök.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</i>	Önértékelés a kitűzött céllal való összehasonlítás alapján.
<i>AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Tapintatos segítség, szükség esetén többféle érzékszerv bevonása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Jól tájékozódik az iskola környékén és a lakóhelyen. Képes a környezetben megjelölt útvonalak és azokról készített egyszerű térképek összekapcsolására; bejárt útvonalon készített fotók kiválasztására.	
Eligazodik a síkban, gömbön irány és távolság megadása szerint, illetve más két adat alapján; térben 3 (független) adat szerint.	
Mozgással, rajzzal, egyszerűbb esetekben képzelenben, utasítások alapján megtalál kitűzött helyeket, elér célpontokat.	

HALADÓ ÉS FORGÓ MOZGÁS, TÜKRÖZÉS

KÉPESSÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képesséfejlesztési fókuszok	A képesséfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
• Számlálás, számolás	Haladó és forgó mozgás kifejezése irányított mennyiséggel.
MENNYISÉGI KÖVETKEZTETÉS	A szög mérése hajtogatott derékszög törtszévével.
Beérés, mérés, valószínűségi következtetés	A szóbeli utasítások megértése, követése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A síkon és a gömbön szerzett tapasztalatok összehasonlítása, azonoságok és különbözőségek gyűjtése.
RENDSZEREZÉS, KOMBINATIVITAS	Alakzat és tükröképre vonatkozó tulajdonságok (alak és nagyság-egyezés, tükrörtől való távolságegyenlőség) kiemelődése. Következtetés tükrözések egymásutánjára.
INDUKTÍV, DEDUKTÍV KÖVETKEZTETÉSEK	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Testek, síkidomok tükröképének, eltolt képének, elforgatottjának megépítése, kirakása, rajzolása másolópapír segítségével, a sík mozgatásával. <i>Tükrözés párhuzamos tengelyekre, annak megfigyelése, hogy minden második kép ugyanúgy áll. Tükrözés metsző tengelyekre, az elfordulás megfigyelése.</i>	A szög mérése hajtogatott derékszöggel, vagy annak felével, harmadával.

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
A téma ebben az időszakban a tapasztalatszerzést szolgálja.	További tapasztalatok a tükrözésről és az eltolásról. Ismerkedés az elforgatással. Elfordulás, szög, szögmérés.
MÓDSZERTANI AJANLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	A tanulói tapasztalatokról nem feltétlenül szóbeli megfogalmazás, hanem inkább a tanulói tevékenységek alapján szerezhethetünk információt.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</i>	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való aktivitásról; az önálló tevékenység végrehajtásáról, az önellenőrzés során felismert hibák javításáról.
<i>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Minden tanuló számára lehetőséget teremtünk, hogy saját fantáziája és képessége alapján nyírással, hajtogatással, színezéssel vagy másolópapír segítségével hozzon létre számára tetsző parkettamintákat, szimmetrikus alakzatokat.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Felismeri és egyszerű esetekben előállítja alakzat tükröképét, eltolt képét, elforgatottját kirakással, megépítéssel, a sík mozgatásával. Sor- és síkmintákon érzékeli a tükröződő nyugalmat, ritmust, dinamikát.	

FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

SZÖVEGES FELADATOK, NYITOTT MONDATOK, TÁBLÁZATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képeszfejlesztési fókuszok	A képeszfejlesztés szempontjai a témakörben
SZÁMLÁLÁS, SZÁMOLÁS	Számorozatok készítése adott és felismert szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott és felismert összefüggés szerint. Nyitott mondatok megoldásának keresése tervszerű próbálgatással.
MENNYISÉGI KÖVETKEZTETÉS BECSLÉS, MÉRÉS, VALÓSZÍNŰSÉGI KÖVETKEZTETÉS	Mennyiségeket tartalmazó valóságos problémafelvetések, hiányzó adatok pótlása, eredmények becslése. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásának becslése, a becslés pontosítása, a megoldás ellenőrzése számításal.
SZÖVEGESFELADAT-MEGOLDÁS, PROBLÉMAMEGOLDÁS, METAKOGNÍCIÓ	Függvényre vezető szöveges feladatok modellezésének keresése, ellenőrzése, néhány lehetséges megoldás megadása, annak belátása, hogy a felvetett problémának több megoldása is van.

RENDSZEREZÉS, KOMBINATIVITÁS	Számok közti kapcsolatok felismerése, tudatosítása, kifejezése különböző módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, táblázat és oszlopdiagram, sor-oszlop alakú diagram készítése, kiegészítése).
INDUKTÍV, DEDUKTÍV KÖVETKEZTETÉSEK	Szabályok formálásának kezdete. Táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Elemek (tárgyak, alakzatok, mennyiségek, számok ...) közti kapcsolatok felismerése, tudatosítása, kifejezése különböző módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, táblázat és oszlopdiagram, sor-oszlop alakú diagram készítése, kiegészítése; összekapcsolás vonallal, nyíllal, a <, >, =, ≠, ≈, ≤, ≥ jelek használatával), mindig az adott elem párokra vonatkoztatva. Különműfélékkel kifejezett kapcsolatok megértése, értelmezése, leolvasása.</p> <p>Adatok gyűjtése, sorozatba, táblázatba rendezése, a megfigyelt jelenség jellemzése a rendezett adatokkal segítségével (pl. a változás iránya, gyorsasága ...).</p> <p>Tárgy- és számsorozatok készítése adott szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint.</p> <p>Sorozat néhány tagjából különböző összefüggések felismerése, ehhez a különbözősorozat megfigyelése. A sorozat folytatása, kiegészítése, szabályának megfogalmazása többféle képpel (az egymást követő elemek közti összefüggéssel – pl. a 3, 10, 17, 24, 31, 38, 45, 52, ... sorozat 3-tól kezdve egyenletesen növekszik 7-esével – vagy a sorozat függvényében – pl. az ötödik szám 5-ször 7-ből 4, a hatodik 6-szor 7-ből 4...).</p> <p>Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása. Az összefüggés kifejezése szavakkal. Az általánosítás alapozása: nyitott mondatokkal, nyíljelöléssel leírt összefüggések kiválasztása a táblázatba gyűjtött összes pár ellenőrzése után; szabályok formálásának kezdete (önálló megfogalmazás, ellenőrzés a párok behelyettesítésével). <i>Kapcsolatok kifejezése általános összefüggésként nyíljelöléssel, nyitott mondatokkal.</i></p> <p>Egy-egy táblázathoz többféle szabály keresése.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
<p>A MATEMATIKA ESZKÖZEI CSAK AKKOR NYÚJTHATNAK SEGÍTSÉGET A VALÓSÁGOS PROBLÉMÁK MEGOLDÁSÁHOZ</p> <p>A GYERMEKEK SZÁMÁRA, HA MEGTALÁLJÁK A MEGFELELŐ MODELLT, HA KÉPESEK A KÖZNYELVEN MEGFOGALMAZOTT PROBLÉMÁT LEFORDÍTANI A MATEMATIKA NYELVÉRE.</p> <p>A nyitott mondatok megoldása során az összes – nyitott mondatot igazgató tevő – szám megkeresése még nem képzelhető el logikai úton. Meghagyjuk a lehetőségét annak, hogy a gyerekek egyenként próbálják ki a megengedett számokat, majd azután döntenek egyenként mindegyikről. A behelyettesítések elvezetnek egy nagyon fontos feladat-megoldási módszerhez, a tervszerű próbálgatáshoz.</p>	<p>TARTALOM RÉSZELETEZÉSE</p> <p>Összefüggés-keresés</p> <p>Sorozatban, táblázatban felismert összefüggés megadása szavakkal, jelekkel. Nyíljelölés, nyitott mondatok.</p> <p>Összefüggés ellenőrzése.</p> <p>Függvényre vezető szöveges feladatok.</p>

MÓDSZERTANI AJÁNÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés; sokféle játék. A konkrét egyedi esetekben gyűjtött tapasztalatok megbeszélése, alkalmazása problémamegoldásokban, számításokban.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	Adott szabályú sorozatok, táblázatok, szabály-játékok folytatása, kiegészítése; lehetséges szabályok megfogalmazása, ellenőrzése; alkalom-teremtés szabályalkotásra.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</i>	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján.
<i>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Diagnosztikus mérés az egyéni hiányok, hibák felmérése, a fejlesztés további tervezése érdekében. Differenciálás <ul style="list-style-type: none"> • adott szabály követése, felismerése illetve alkotása területén; • a lehetséges megoldások megadásának mennyiségében és minőségében; • a felkínált segítség mértékében és módjában. A diagnosztikus mérés során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Tud folytatni adott szabályú sorozatokat, kiegészíteni adott szabályú táblázatokat. Felszólításra tudja ellenőrizni adott szabály érvényességét.	
Felismeri össze-függéseket számlálással, méréssel gyűjtött, vagy adott elemek sorozatában, táblázatában, ezt ki tudja fejteni szóban, egyszerűbb esetekben nyílt-jelöléssel, nyitott mondatlall.	
Adott számpárok ismeretében képes adott szabályokról kipróbálással dönteni, hogy alkalmasak-e számok közötti összefüggés leírására.	
Tud választani szöveghez nyitott mondatot, ábrát vagy más modellt.	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

HÁNYFÉLEKÉPPEN? MI A VALÓSZÍNŰBB?

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számlálás	Számalkotások különféle feltételekkel.
Mennyiségi következtetés	Determinált és véletlen jelenségek felismerése, megkülönböztetése.
Becsülés, mérés, valószínűségi következtetés	Törekvés események esélyegyenlőségének biztosítására, egy-egy esemény bekövetkezési esélyének növelésére.
Szövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Történetek, szituációk eljátszásával a szövegértési kompetencia fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Különbségek keresése, felismerése a különböző értelmezések, megvalósítások között.
Induktív, deduktív folyamatok	Elemek sorba rendezése, kiválasztása; az összes lehetőség keresése táblázatba rendezéssel vagy fadiagramon történő elhelyezéssel.
	Megkezdett rendezések folytatása, hiányzó komplexumok keresése, pótlása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van (pl. kockadobással, korongok, érmék dobásával, 2 kocka dobásával, golyóhúzással, kártyák húzásával, rendezésével, pörgettyűkkel); stratégiai alakítása, kipróbálása, módosítása.</p> <p>Elemek sorba rendezései; 3, 4 elem esetén az összes lehetőség keresése, elrendezése saját szempontok szerint. Elrendezés adott táblázatban vagy fadiagramon. Hiányzó sorrend megkeresése az alakuló rendszer segítségével.</p> <p>Elemek, elempárok, hármasok kiválasztása; 3-6 elemből az összes lehetséges pár, hármas kiválasztása egyszerre vagy egymás után. <i>Egy feltétel megváltoztatásától függően a lehetőségek változásának figyelése.</i></p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>A valószínűség fogalmának alapozása gyakorlati mérésekhez, kísérletekhez kapcsolódva, hosszú érlelési idő alatt történik. Kiemelt jelentőséget kap a megfigyelésnek, az adatok lejegyzésének, illetve feldolgozásának egyre tudatosabb volta.</p>	<p>Adott feltételnek megfelelő alkotások létrehozása, azonosítás, megkülönböztetés. Tapasztalatok gyűjtése a különböző eséllyel bekövetkező eseményekről játékok során, esélylatolgatás.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>Közös és csoportos játékok.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Változatos játékokban szerzettetünk tapasztalatot kísérletek lehetséges kimeneteleiről, bekövetkezési esélyeiről, azok módosulásáról a feltételek változásával.</p>
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	<p>A játékban való részvétel, aktivitás alapján.</p>
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>Játékok szervezése heterogén csoportokban, amelyekben a lassabban haladókat segítik gyorsabb gondolkodású társaik.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Jó gyakorlottságot ér el a kísérleti adatok rendezésében, szemléletes rögzítésében.</p> <p>Létre tud hozni adott feltételnek megfelelő konstrukciókat; ezeket azonosítja egymással, megkülönbözteti egymástól, összeveti a feltételekkel.</p> <p>A létrehozott objektumokat rendezni tudja valamilyen (önállóan megalkotott, vagy követett) rend szerint. Ki tudja egészíteni a rendszert a hiányzó lehetőségek megkeresésével.</p> <p>Alkotásaiban törekszik a teljességre, rendszer kialakítására. Fejlődik a teljesség és a rendszerépítés igénye.</p>	

VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTEKOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Egy kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a gyakoriságok összeszámlálása.
Mennyiségi következtetés	Események előfordulási esélyeinek megsejtése.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Események előfordulási esélyére tett sejtések megfogalmazása.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlási diagramok elemzése.
Rendszerzés, kombinativitás	Egy kísérlet lehetséges kimeneteleinek gyűjtése, rendezése, a kimenetek lejegyzése.
Induktív, deduktív következtetések	Tapasztalatszerzés események bekövetkezési esélyeinek változásáról a feltételek változtatásának hatására.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van (pl. kockadobással, korongok dobásával, golyóhúzással...); stratégiák alakítása, kipróbálása, módosítása. Gyakorisággal, valószínűséggel kapcsolatos sejtések megfogalmazása. Megfigyelések, kísérletek jegyzése, <i>tervezése a sejtések ellenőrzésére.</i>	
Mért, szármolt adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba. Grafikon készítése közösen vagy egyénileg. Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról, grafikonról: egyetlen adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
A számolás gyakorlásának egyik legeredményesebb módja, ha a tennivalóhoz játékos lehetőséget találunk. Ily módon a téma nem csak a valószínűségi szemlélet formálását célozza, szorosan kapcsolódik a számtan, algebra témakörhöz.	Játékok, megfigyelések valószínűbb és kevésbé valószínű eseményekkel kapcsolatosan. Próbálgatások tárgyi tevékenységekkel, sejtések megfogalmazása, a sejtések ellenőrzése további kísérletekkel, indoklások megfogalmazása. Adott kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése, adott események gyakorisági diagramjának készítése. Adott kísérlet eseményeinek sorba állítása bekövetkezésük esélye szerint. A sejtések ellenőrzése kísérlettel.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Közös és csoportos kísérletek, játékok.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Kísérletek, játékok során szerzettünk tapasztalatot a lehetséges kimenetelekről, azok bekövetkezési esélyeiről, és az esélyek módosulásáról a feltételek változásával.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A kísérletben, játékban való részvétel, aktivitás alapján.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Kísérletek, játékok szervezése heterogén csoportokban, amelyekben a lassabban haladókat segítők gyorsabb gondolkodású társaik.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Képes a kísérleti adatok összegyűjtésére, rendezésére, rögzítésére. Sejtéseit össze tudja vetni a megfigyelt és a kísérletben gyűjtött adatok gyakoriságával.	

4. ÉVFOLYAM

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Számok alkotása számjegyeikből – kombinatorikus megközelítéssel. Számok halmazokba valógotása oszthatósági tulajdonságok szerint. Közös osztók, illetve közös többszörösök gyűjtése.
Mennyiségi következtetés	Mennyiségek, mértékegységek rendszerbe foglalása.
Becsülés, mérés, valószínűségi következtetés	Becsülések ellenőrzése; valószínűségi sejtések megfogalmazása, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szövegeértelmezést segítő eljárások: eljárás, eljárás egyszerűsítő modellel, szabad és irányított beszélgetés a szituációval kapcsolatban; adatok válogatása, adatok és kapcsolataik ábrázolása; az ábrázolt viszonyok leolvasása, adott kérdés szerint fontos és lényegtelen adatok szétválasztása, felesleges adatok kiszűrése, ellentmondó adatok felismerése.
Rendszerezés, kombinativitás	Elemek válogatása, rendezése. Elemek elhelyezése egyszerre két halmazba (alá- illetve mellérendelt fogalmak. Kiválasztott, sorba rakott elemek táblázatba rendezése, a lehetőségek összegyűjtése fa-diagram segítségével.
Induktív, deduktív következtetések	Egyszerű következtetések.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Elemek válogatása, osztályozása saját vagy adott szempont szerint; felismert szempont követése.	
Elemek elhelyezése adott diagramban. A kétféle válogatás szigorú szabályának követése.	
Elemekhez és címkekhez diagram készítése. Elkészült diagram részeinek jellemzése halmazra vonatkozó állítással és a benne levő elemek közös, meghatározó tulajdonságával.	
Az elemek elhelyezéséhez kapcsolódó szóhasználat gyakorlása: „mind egyik”, „egyik sem”, „van köztük olyan”, „nem mind”; a logikai „nem” értő, tudatos használata; a logikai „és” használata; a logikai „vagy” értelmezése.	
Különléte viszonyban levő tulajdonságoknak (fogalmaknak) megfelelő halmazábrák értelmezése, bennük elemek elhelyezése, ilyen ábrák keresése, készítése.	
Elemek elhelyezése olyan ábrán, amelyen két-két halmaz különféle viszonyban van egymással; egyszerű alá-fölérendelt fogalmak, mellérendelt fogalmak megjelenése halmazábrákon. Megállapítások két tulajdonság viszonyával kapcsolatosan a kialakult ábra alapján (pl. oszthatósággal kapcsolatos viszonyok; alakzatok közti kapcsolatok).	
Kétszempontú rendezések; táblázatok és fadiagram használata (soros és táblázatos rendszerek). Az elemek tulajdonságának megfogalmazása.	
Elemek kiválasztása tulajdonságaik szerint barkochba játékkal, halmazműköttéssel.	
Nyitott mondatokhoz elemek válogatása adott alaphalmazban, melyek teszik igazzá, melyek tévesse. Nyitott mondat igazsághalmazának keresése kis véges alaphalmazon.	
Kombinatorikus alkotások (véges sok elem rendezése, valahány elem kiválasztása), elhelyezésük fa-diagramon.	

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	Tartalom részletezése
<p>A harmadik osztályos tevékenységek folytatása mellett immár a kétszer kétféle válogatásra helyezjük a hangsúlyt. Ezzel az építkezéssel párhuzamosan tudatosítjuk azokat a kijelentéseket, amelyek egy-egy halmazra vonatkoznak. A logikus gondolkodásnak fontos eleme az összességlátás, és az, hogy az összességekre vonatkozó állításokat, kérdéseket meg tudjanak fogalmazni. Ezeknek jellemzője a „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük...”, „nincs olyan...” kifejezések egyre tudatosabb használata.</p> <p>A nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőségek megoldásait alsó tagozaton csak véges alaphalmazon keressük.</p>	<p>Elemek elhelyezése egyszerre két adott halmazba ezek különféle viszonyai esetén; a halmazok által képviselt fogalmak egymáshoz való viszonya: alá-fölrendeltség, mellérendeltség, egymást kizáró fogalmak, egymást kiegészítő fogalmak; a logikai nem tudatos használata.</p> <p>Állítások igazságának megítélése, a logikai „és” illetve „vagy” használata. Összességre jellemző tulajdonság megfogalmazása („minden”, „van olyan”...).</p> <p>Nyitott mondatok lezárása igazzá, tévessé. Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése kis véges alaphalmazon.</p> <p>Logikai játékok tulajdonságok értelmezésével és a tagadás alkalmazásával (barkochbák, szűkítések).</p> <p>Néhány elem lehetséges sorrendjének előállítás, elemek kiválasztása; rendezésük táblázatba, fa-diagramon.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Tárgyak, számok, alakzatok... válogatása, az egyes elemekről, és az elemek összességéről gyűjtött tulajdonságok segítik a fogalmak közti viszony felismerését.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	A tevékenységek, az elemek azonosságára illetve a különbözőségére irányított figyelem segíti az összességlátást. A barkochba játékok jó lehetőséget teremtenek a halmazok-logika fogalmainak játékos alakítására.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJA</i>	Szöveges értékelés a csoportos tevékenységekben való aktivitás alapján.
<i>AZ ESELÉYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Differenciálhatunk a válogatás szempontjának kiválasztásában, a válogatásra szánt elemek számában, az állítások összetettségében, illetve a segítségnyújtás mértékében.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Képes adott, véges halmaz elemeinek adott illetve választott szempont szerinti szétválogatására. Tudja jelezni a diagramban elhelyezett elemeket közös, meghatározó tulajdonságaikkal. Használja a tulajdonság tagadását a halmazba nem tartozó elemek közös tulajdonságának megragadására.</p> <p>Képes konkrét, kis elemszámú halmaz elemeinek két-szempontú válogatására. El tudja helyezni adott alaphalmaz elemeit halmazábrákon. Helyesen használja a logikai „és”-t, érti a logikai „vagy”-ot.</p> <p>El tud helyezni elemeket két-két különféle viszonyban levő halmazban szemléltető ábrán; érti az egyszerű alá-fölrendelt fogalmak, illetve a mellérendelt fogalmak viszonyát, azok megjelenését halmazábrákon.</p> <p>Megtalálja elemek különböző sorrendjét, azokat táblázatba tudja rendezni, fa-diagramon el tudja helyezni.</p>	

SZÁMTAN-ALGEBRA

A TERMÉSZETES SZÁM FOGALMÁNAK ALAKÍTÁSA 10 000-IG

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK
Számlálás, számolás	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben Pontos szám, közelítő szám számláláshoz, méréshez, értékekhez kapcsolódóan. Számrendszeres gondolkodás; helyiérték-rendszer. Mérés és elemi mértékismertet. A mennyiség, mértékegység és mérőszám összefüggései alapján történő becslés, mérés, következtetés. Mennyiségekkel kapcsolatos hiányos szöveges feladatok; hiányzó adatok pótlása mérésekkel.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	
Rendszerezés, kombinativitás	Számok szétválogatása tulajdonságaik szerint; nagyságviszonyok, nagyság szerinti rendezések. Számok alkotása számjegyeikből; számok elhelyezése egymással különböző viszonyban levő halmazokba adott számtulajdonságok szerint.
Induktív, deduktív lépések	Mértéktáblázatban való tájékozódás; a helyiérték-táblázat alkalmazása mértékekre. Kis számok körében tapasztalt összefüggések ellenőrzése nagyobb számok között; sejtés, a sejtés megerősítése példákkal; okkeresés; általánosításra törekvés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Halmazok, mennyiségek összehasonlítása becsléssel, a darabszám és a mérőszám becslése, a becslés finomítása közelítő számlálással. Pontos és közelítő meg- és leszámlálás valahányasával; különböző mennyiségek körében (hosszúság, tömeg, őrirtalom, idő) meg- és kimérés különböző egységekkel (alkalmi és szabvány egységekkel), az egység többszöröseivel. A terület, térfogat és szög mérése alkalmi mértékegységekkel.</p> <p>A mennyiség, egység és mérőszám közti összefüggések alkalmazása becslésben, a mérés egyszerűsítésében, számitásokban és ellenőrzésben (a használandó mértékegységek: milliméter, centiméter, méter, kilométer, milliliter, centiliter, deciliter, liter, gramm, dekagramm, kilogramm, tonna, másodperc, perc).</p> <p>Mértékváltások konkrét mérésekhez kapcsolva, elvégzett mérésről egyszerű következtetések más (a rendszerben szomszédos, másod- és harmadszomszédos) egységgel való mérés várható eredményére.</p> <p>Mérések adott pontossággal; a mérés pontosságának kifejezése.</p> <p>Adott összeg kifejezése többféleképpen.</p> <p>Csoportosítások, váltások különböző alapszám szerint; a tízes számrendszer szerinti váltások többféle eszköz használatával.</p> <p>Számírás, számolvasás. A helyiértékes írásmód tudatos építése, kiterjesztése nagyobb számok felé. A római számjelek, számok olvasása, írása.</p> <p>Egy-egy szám sokféle (összeg-, különbség-, szorzat-, hányados- és összetettebb) alakja.</p> <p>Számok összehasonlítása, sorba rendezésük. Helyük, közelítő helyük a különböző beosztású számegyeneseken. A számegyenes beosztásának finomításával adott szám elhelyezésének pontosítása. Célserű egység választása a számegyenesen adott számok ábrázolásához. Számok helye számtáblázatokban.</p>	

<p>Számtulajdonságok, számkapcsolatok felismerése, megfogalmazása, alkalmazása (számszomszédok; kerekített értékek; a számjegyek tulajdonságai; oszthatóság adott számmal, osztók keresése, számok felépítése primitívgyökökből...).</p> <p>Számok összehasonlítása, alkotása, kiválasztása, szétválogatása különféle tulajdonságok, számkapcsolatok szerint. <i>Halmazábrák alkotásával két-két számtulajdonság viszonyának kifejezése.</i></p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
<p>A számzset formálásához a 10 000-es számkörben is hozzátartozik, hogy a gyerekek számlájanak, mérjének nagy számokkal jellemezhető összességeket és mennyiségeket. Fontos szerep jut a közelítő számlálásnak és mérésnek, valamint a számok értékmérő tartalmának.</p> <p>Meg kell tapasztalniuk ebben a számkörben is a számok tulajdonságait, kapcsolatait.</p>	<p>Tartalom részletezése</p> <p>A természetes szám fogalmának bővítése 10 000-ig, számlálás, mérés, közelítő számlálás, adott pontosságú mérés, számegyenesen való tájékozódás, kerekítés. Pontos szám, közelítő szám értékekhez kapcsolódóan. Számrendszer-építés. Mérés és elemi mértékismertet. Számok írása, olvasása. Számok sokféle neve.</p> <p>Számtulajdonságok és -kapcsolatok (nagyság, szomszédok, kerekített értékek; oszthatósággal kapcsolatos tartalmi és formai jegyek).</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSELJÁRÁSOK	Tapasztalatszerző tevékenységek szervezése, feladatalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Az ismétlés és a gyakorlás időszakában differenciálhatunk az eszközök használatában, a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a segítségnyújtás mértékében és módjában, a problémamegoldás önállóságában. Az új ismeretek tanulását a tanulók aktív részvételével a megértésre alapozzuk.
ÉRTEKELES MÓDJA	Diagnosztikus mérés az 1000-es és a 10 000-es számkörben.
AZ ESELÉYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A hiányok pótlása 1000-es számkörben egyénileg, a megértés biztosítása 10 000-es számkörben a természetes számok többféle értelmezésében, többféle eszközhasználattal.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Széles valóságtartalomra épülő, tovább bővíthető, gazdag természetes számfogalom a 10 000-es számkörben. A közelítő szám fogalmának, a helyiértékes szerkezet szerepének gyakorlati megértése.</p> <p>Darabszám és mérőszám becslése, megállapítása valahányszor való pontos és közelítő számlálással, alkalmi és szabvány egységgel és többszöröseivel való méréssel, adott pontossággal.</p> <p>A természetes számok értékmérő tartalmának ismerete; át- és beváltások.</p> <p>A számok írása és olvasása 10 000-ig; a számrendszer (kiemelten a tízes) fogalmainak (alapszám, a számjegy alakí-, helyi- és valódi értéke) értése. Számok kifejezése többféle alakban.</p> <p>Számok összehasonlítása, sorba rendezésük nagyság szerint; tájékozódás a számegyenesen.</p> <p>Számok jellemzése tulajdonságaikkal és kapcsolataikkal, ezek alkalmazása számalakokban, válogatásokban.</p>	

MŰVELETFOGALMAK TOVÁBBÉPÍTÉSE; A MŰVELETI TULAJDONSÁGOK ÉS KAPCSOLATOK

KÉPESSÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	A műveletek kapcsolatának és tulajdonságainak erősítését szolgáló sejtések ellenőrzése.
Mennyiségi összehasonlítás	Egyenlőségek és egyenlőtlenségek becslése, összehasonlítása.
Becslés, mérés	
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A műveletek értelmezésének és kapcsolatának felújítása egyenes és fordított szöveges feladatokkal.
Rendszerezés, kombinativitás	A műveleti tulajdonságok tudatosítása, a műveleti sorrend megváltoztatásának hatása.
Induktív, deduktív lépések	A műveleti tulajdonságok és kapcsolatok kiterjesztése 10 000-es számkörre.
AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK	
<p><i>A műveletek értelmezéseinek felújítását; kapcsolatuk tudatosítását; a tulajdonságok megfigyelését, alkalmazását támogató tevékenységek:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Műveletek megválasztása adott helyzetekhez, képekhez, képpárokhoz, szöveges feladatokhoz;</i> – <i>Műveletekhez képek, kirakások, elvontabb modell(ek) keresése, alkotása;</i> – <i>Műveleteket értelmező helyzetekben, képekben, szöveges feladatokban az eredmény előre becslése;</i> – <i>Az eredmény változásainak megfigyelése az összetevők változásainak függvényében, a műveleti tulajdonságok felismerése konkrét egyedi esetekben, alkalmazásuk becslésében, számításokban, az eredmény ellenőrzésében, összetett alakú számok összehasonlításában;</i> – <i>Műveletes alakban adott számok összehasonlítása, sorbarendeze (a műveletek elhagyása nélkül);</i> – <i>Közelítések;</i> – <i>A műveletek helyes sorrendjének megválasztása zárójeleket tartalmazó művelet sorokban is, a zárójel-elhagyásra vonatkozó megállapodás alkalmazása, adott érték elérése műveletek és zárójelezések különféle megválasztásával.</i> 	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Folytatás A számlálási eljárások kiterjesztése előtt felújítjuk a műveletek értelmezéseit, erősítjük a művelet és inverzének kapcsolatát. A műveletek eredményének előrebecslése a műveleti tulajdonságok alkalmazásával történik, ezért ezek tudatosabbá válása könnyebbé teszi az alkalmazást, a becslést és a pontos érték közti különbség nagyságrendjének megítélését.	<p>Az összeadás és kivonás értelmezéseinek felújítása. A műveletek mélyítése szöveges feladatokkal, szituációkkal, pontos és közelítő számokkal. A két művelet kapcsolata.</p> <p>Az összeadás, kivonás tulajdonságainak tudatosítása és felhasználása konkrét esetekben (mitől és hogyan változik az összeg, a különbség; mikor marad változatlan; a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága, a műveletek monoton tulajdonsága).</p> <p>A szorzás, osztás értelmezéseinek felújítása szöveges feladatokkal, szituációkkal, számolásokban. A műveletek kapcsolata.</p>

	Néhány fontos tulajdonságuk megfigyelése, tudatosítása konkrét esetekben (a szorzat, hányados változásai; a tényezők felcserélhetősége, csoportosíthatósága, a szorzás és osztás monotonitása). Több művelet összekapcsolása, a szorzás összeadásra és kivonásra vonatkozó disztributivitása. A műveleti sorrend megváltoztatása, a zárójel-elhagyásra vonatkozó megállapodás megismerése, a zárójel-áthelyezés illetve elhagyás eredményváltoztató hatásának megfigyelése.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	A műveletértelmezések 10 000-es számkörre történő kiterjesztéséhez választott szöveges feladatok eljátszása, modellezése. A műveletek állandóságának és változásának felfedeztetése kooperatív és önálló munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A tanulói tevékenységeket az egyéni képességek figyelembe vételével, a problémamegoldást támogató eszközhasználatlal szervezzük.
ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ	Szöbeli értékelés az egyéni képességek figyelembe vételével.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A kooperatív problémamegoldások során minden tanuló számára olyan feladatot jelölünk ki, amely őt sikerélményhez juttathatja.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Tudja a négy alapművelet különféle tartalmaikban értelmezni, a megfelelő műveleteket megválasztani összetettebb szituációkhoz is. Ismeri, és helyesen alkalmazza a zárójeleket, jól választja meg a műveletek sorrendjét. Hiteles becslések, és számolások megkönnyítése biztonságosabb végzése érdekében alkalmazza a műveletek tulajdonságait és kapcsolatait a tízezres számkörben.	

SZÁMOLÁS FEJTBEN; KÖZELÍTŐ SZÁMÍTÁSOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Fejlesztés a tízes számrendszerben.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószerűségi következtetés	Számlálásokhoz, közelítő számlálásokhoz, mérésekhez, közelítő mérésekhez kapcsolódó műveletvégzések ezresekkel. Nem kerek számokkal végezhető műveletek eredményének becslése kerekített értékekkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A műveletvégzést könnyítő számolási eljárás megválasztása; a művelet eredményének közelítése, a „hiba” csökkentése. Annak tudatosítása, hogy mitől válik pontosabbá egy becslés.

Rendszerezés, kombinativitás	Analogiák egyjegyű, 0-ra végződő kétjegyű, 00-ra végződő háromjegyű és a 000-ra végződő négyjegyű számokkal végzett műveletek között.
Induktív, deduktív folyamatok	Fejlesztések a 10 000-es számkörben analógiákra építve.
AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK	
<p>Összeadás, kivonás fejszámolással:</p> <ul style="list-style-type: none"> - összeadás és kivonás kerek tízesekkel, kerek százatokkal, kerek ezresekkel; - 00-ra, 0-ra végződő és teljes négyjegyű számok összeadása kerek ezresekkel; kerek ezresek elvétele; - pótlások 100-ra, 1000-re, 10 000-re több lépéssel; - 00-ra végződő négyjegyű és kerek háromjegyű számok összeadása, a megfelelő kivonások; - 900 és 800 hozzáadása, elvétele 1000 – 100 illetve 1000 – 200 alakban; - 00-ra végződő négyjegyűek összeadása, elvétele különféle eljárásokkal. <p>Összeg, különbség becslése a számok kerekítésével:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0-ra végződő és teljes négyjegyű számok összegének és különbségének becslése; - közelítés a műveletvégzésben résztvevő számok ezrekre kerekítésével; a „hiba” nagyságának megfigyelése; - a becslés finomítása a műveletvégzésben résztvevő számok százatokra kerekítésével és más módokon (pl. a monotonitás alkalmazásával). <p>Szorzás, osztás fejszámolással:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a szorzó- és bennfoglalótáblák gyakorlása; többszörözés az érték növelésével, osztás az érték csökkentésével; - kerek tízesek, százatok, ezresek szorzása egyjegyűvel; - egyjegyűek és teljes kétjegyűek szorzása 10-zel, 100-zal, 1000-rel és a megfelelő osztások; - egyjegyűek szorzása kerek tízesekkel, kerek százatokkal, kerek ezresekkel; és a megfelelő osztások; - egyjegyűek és teljes kétjegyűek szorzása kis kétjegyű számokkal a szorzó összegre vagy különbségre bontásával; - a szorzat és a hányados becslése a műveletvégzésben résztvevő számok kerekítésével, kétoldali közelítéssel. <p>Maradékos osztások egyjegyű osztóval a 100-as számkörben és kerek tízes, kerek százados osztóval az 1000-es, 10 000-es számkörben.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>FOLYTATÁS</p> <p>A szóbeli számolási készség fejlesztése 10 000-es számkörben is az analógiák alapján történhet.</p> <p>Egyre tudatosabbá válik az egyedi esetekben megfigyelt műveleti tulajdonságok alkalmazása a műveletek eredményének előre becslésében, a számolási eljárások érvényességének kiterjesztésében a nagyobb számkörre.</p> <p>Ezen ismeretek hasznossága tudatosodik a valóság tartalmú problémafelvetések megoldása során, valamint később, az írásbeli műveletvégzéseknél.</p>	<p>Összeadás, kivonás; szorzás, osztás fejszámolással.</p> <p>Közelítő számítások a műveletvégzésben résztvevő számok kerekítésével; a „hiba” nagyságának megfigyelése, csökkentése.</p>

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Az analógiákra építő feladatok párhuzamba állításával segítjük az azonosságok és különbözőségek megfigyelését. A játékpénzek, abakuszok használata szemléletessé és egyszerűvé teszi az értéknövelést és az értékcsokkentést.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	A manuális és gondolati tevékenységek, és az azonosságokra irányított figyelem segíti a meglévő ismeretek aktivizálását és kiterjesztését a nagyobb számok körére.
<i>ÉRTEKELÉS MÓDJÁ</i>	Az írásbeli műveletek tárgyalása előtt végzett diagnosztikus mérés alapján.
<i>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Játékpénzt vagy abakuszt biztosítunk minden tanulónak addig, amíg annak használatát igényli.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Jó fejszámolási jártasság elérése összeadásban, kivonásban a 100-as számkörben, és az analóg esetekben az 1000-es, 10 000-es számkörökben. Értve és egyre önállóbban alkalmazza a kerekített értékekkel való közelítő számolást becslésekben és az ellenőrzések során. Szerezzen gyakorlottságot szorzásban, osztásban 10-zel, 100-zal, 1000-rel, kerek tízesekkel, egyszerű kétjegyűvel.	

ÍRÁSBELI MŰVELETEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Írásbeli műveletek végzése a megismert algoritmusok alapján. A műveletek eredményének előrebecslése.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A műveletek eredményének ellenőrzése különféle módokon. A választott ellenőrzési mód indokolhatósága.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Az írásbeli műveletek algoritmusainak értő alkalmazása. A lépések kötött és változtatható sorrendje.
Rendszerzés, kombinativitás	Az ellenőrzéshez választott eljárás tudatos alkalmazása (pl.: ha fele akkora számmal osztunk, 2-szer akkora hányadoshoz kell jutnunk).
Induktív, deduktív következtetések	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A számrendszeres gondolkodás továbbépítése; az írásbeli műveleti eljárások alapozása. A műveletek eredményének becslése. Az írásbeli összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás kiterjesztése nagyobb számok körére. Ellenőrzés a becslült eredménnyel való összevetéssel, valamint a műveleti tulajdonságok és kapcsolatok felhasználásával. Szorzat becslése kerekített számokkal végzett szóbeli számolással.	

<p>A két- és háromjegyű szorzóval való írásbeli szorzás eljárásának megismerése (szorzás 10-zel, kerek tízzel, teljes kétjegyűvel két lépésben, illetve szorzás 100-zal, kerek százassal, teljes háromjegyűvel három lépésben), az eljárás begyakorlása. Többféle ellenőrzési mód megismerése (összevetés a becsült szorzattal, valósággal; határok közé szorítás; összeadással való helyettesítés; tényezők cseréje; a szorzó vagy a szorzandó tényezőkre bontása; a részszorzatok számítási sorrendjének megváltoztatása).</p> <p>Az egyjegyű osztóval való írásbeli osztás előkészítése tárgyi tevékenységgel: egyenlő részekre osztás különféle pénzermék (Dienes-készletek, színesrudak) használatával váltás nélkül és felváltással egy-egy „helyen”. Hiányos szorzásban az egyik tényező keresése becsléssel, közlitéssel.</p> <p>Hányados becslése; a becslés finomítása szorzással. Az egyjegyűvel való írásbeli osztás eljárásának megismerése, gyakorlása; ellenőrzés különféle módokon (összevetés a becsült hányadossal, valósággal; határok közé szorítás; az osztó vagy az osztandó szorzatra bontása, és a szükséges műveleti tulajdonságok alkalmazása; szorzással; maradékos osztás esetén szorzással és a maradék szorzathoz való hozzáadásával).</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>A többjegyűvel való szorzás és az egyjegyűvel való osztás algoritmusainak megértését az eszközhasználat biztosítja. A hibák felismerését a műveletek előrebecslése és a többféle ellenőrzési módszer támogatja.</p>	<p>Írásbeli műveletek</p> <p>a) összeadás, kivonás, szorzás egyjegyű szorzóval</p> <p>b) szorzás többjegyűvel</p> <p>c) osztás egyjegyűvel</p> <p>A műveletek eredményének előrebecslése, majd ellenőrzése különféle módokon.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>Az írásbeli műveletek algoritmusai az előző évben megismert algoritmusokra épülnek. A korábbi ismeretekre alapozott fejlesztés épít a tanulói megfigyelésekre, a konstruktív gondolkodásra. A többféle ellenőrzési mód kidolgozása tovább erősíti a műveletek kapcsolatát és tulajdonságait.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>A korábban is használt eszközök (játékpenzcek, abakuszok, Dienes-készletek) támogatják az eljárások 10 000-es számkörben való alkalmazását, illetve a többjegyűvel való szorzás és az egyjegyűvel való osztás algoritmusainak megértését.</p>
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	<p>Az írásbeli műveletek megértését és eljárásainak ismeretét vizsgáló diagnosztikus mérés alapján.</p>
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>Eszközhasználatot biztosítunk minden tanulónak addig, amíg azt igényli. Szükség esetén irányítjuk, más esetben lehetőséget teremtünk az ellenőrzési mód tetszőleges megválasztására.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Ismeri, és értve alkalmazza az írásbeli összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás eljárását. Ismeri, és helyesen alkalmazza a két- és háromjegyű szorzóval való szorzást, az egyjegyű osztóval való osztás eljárását. Eredményeit tudja ellenőrizni előzetes becslések vagy műveleti tulajdonságok alapján.</p>	

NYITOTT MONDATOK; EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számolás, számolás	Adott nyitott mondat megoldásának ellenőrzése kipróbálással.
Mennyiségi következtetés	Adott nyitott mondatot igazzá tevő elem becslése. A műveleti monotonitás alapján egy ellenőrzött megoldásból következtetés a nyitott mondat több megoldására.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Szöveges feladatokban megfogalmazott összefüggések lejegyzése nyitott mondatokkal. Döntés a választott elem behelyettesítésével létrejött állítás igazságáról.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Adott véges alaphalmaz elemeinek szétválasztása a szerint, hogy adott nyitott mondatot igazzá vagy tévessé tesznek.
Rendszerezés, kombinativitás	
Induktív, deduktív következtetések	Elsőfokú egyismeretlenes egyenlet és egyenlőtlenség megoldásának keresése tervszerű próbálgatással, a műveleti monotonitás egyre tudatosabb felhasználásával.
	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Nyitott mondatok lezárása elemek, elempárok behelyettesítésével, s az így kapott állítások igazságának megítélése. Az összes igazzá tevő elem megkeresése véges alaphalmazokon; a tervszerű próbálgatás módszerének alkalmazása a műveletek monoton tulajdonságának alkalmazásával. Vita, érvelés. Olyan nyitott mondatok megoldása, amelyek az alaphalmaz egyetlen elemére sem válnak igazzá, illetve az alaphalmaz minden elemére igazzá válnak.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
A nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásait alsó tagozaton csak véges alaphalmazon keressük oly módon, hogy a gyerekek kipróbálják az alaphalmaz elemeit, és megvizsgálják, hogy igaz lett-e az állítás. Ezek a kipróbálások már elvezethetnek sejtések megfogalmazásához, és egyszerű következtetések levonásához.	Nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek – Nyitott mondat lezárása; döntés a kapott állítás igazságáról – Adott véges alaphalmaz elemeinek szétválogatása a szerint, hogy az adott egyenlet, vagy tévessé teszik, illetve kétváltozós egyenletet, egyenlőtlenséget igazzá teszik, vagy tévessé teszik. Olyan egyenletek, illetve egyenlőtlenségek megoldása, amelyeket adott alaphalmazon nem lehet tévessé tenni, olyanok, amelyeket nem lehet igazzá tenni. <i>Amak megsejtése, hogy bővebb halmazon is így van-e.</i> – Egy- és kétváltozós egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása tervszerű próbálgatással (közelítés módszerével, a műveleti monotonitás felhasználásával). Ellenőrzés kipróbálással, egyszerű következtetéssel.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	A nyitott mondatok lehetséges lezárásai közül a behelyettesítés (kipróbálás) módszerét alkalmazzuk véges alaphalmazon. Ebből kiindulva jutunk el a tervszerű próbálgatás módszeréhez, amely lehetővé teszi, hogy az alaphalmaz egy részalmazáról kipróbálás nélkül eldöntsük, hogy hozzátartozik-e a nyitott mondat megoldásához. Ezek a következtetések becslésre, illetve műveleti tulajdonságokra alapozhatók.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	A nyitott mondatok megoldásának keresése tervszerű próbálgatással sejtéseket is tartalmaz, ezért nem nélkülözhető a sejtés ellenőrzése kipróbálással. Fontos, hogy találkozzanak a gyerekek olyan nyitott mondatokkal, amelyeknek az adott alaphalmazon nincs megoldása, illetve az alaphalmaz minden eleme megoldása a nyitott mondatnak.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ</i>	A tanulók önálló munkájának megfigyelése alapján szóbeli értékelés.
<i>AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	A tanulók képességének és gyorsaságának figyelembevételével differenciálhatunk a nyitott mondat alaphalmazának megválasztásában.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Nyitott mondatokat igazzá, tévéssé tud tenni; meg tudja keresni nyitott mondat megoldását (teljes igazsághalmazát) adott, véges alaphalmazon. Használja a tervszerű próbálgatás módszerét, sejtéseit a műveletek monoton tulajdonságára alapozza. Elképzeléseit kipróbálással ellenőrzi.	

SZÖVEGES FELADATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	A szöveges feladathoz választott illetve készített számfeladat, nyitott mondat megoldása; táblázat kitöltése; sorozat folytatása.
Mennyiségi következtetés	A szöveges feladat hiányzó adatának pótlása becsléssel, méréssel. Az eredmény megbecslése.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A probléma megértése; az adatok gyűjtése, pótlása; modellkeresés az ismert és a keresett adat közti összefüggés feltárásához, leírásához; a megoldás megkeresése, ellenőrzése; a kérdés megválaszolása.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Adott probléma megoldása többféle modellel, a különféle megoldási módok összehasonlítása.
Rendszerzés, kombinativitás	Egyszerű diszkussziók: a megoldás változása az adatok függvényében.
Induktív, deduktív következtetések	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Elmondott, olvasott, egyenes és fordított szövegezésű, egyszerű és összetett szöveges feladatok megjelenítése, átfogalmazása, értelmezése. A kérdés megértése. A kérdés és az adatok közti kapcsolatot megértése, ábrázolása. Felesleges adatok kiszűrése; hiányok pótlása adatgyűjtéssel (mérés, számolás), érdeklődéssel. Ellentmondó adatok kiszűrése.	
A megoldás elképzelése, megbecslése.	

<p>Matematikai modell keresése, készítése; leírás jelekkel (műveletekkel, sorozattal, táblázattal, vagy másképpen), megoldása, ellenőrzése. <i>A különféle megoldási módok elemzése, értékelése (célszerűség, egyszerűség, ötletesség, szépség szempontjából).</i> Adott képhez, számfeladathoz, egyéb modellhez szöveges feladat alkotása.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>FOLYTATÁS</p> <p>Ismét a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése kap hangsúlyt. A szöveges feladatokban megfogalmazott kapcsolatok megértését egyre absztraktabb ábrákkal, szakaszokkal szemléltetjük. Fontos szerepet szánunk a kétirányú tevékenységnek: szöveghez ábra készítése, illetve adott ábrához szöveg alkotása.</p> <p>Megfigyeléseket végeztetünk arról, hogy az adatok változása hogyan befolyásolja a feladat megoldását.</p>	<p>Szöveges feladatok</p> <p>a) A megértés, elemzés technikái; eljárás közvetlenül, eljárás egyszerűsített eszközökkel, szabad és irányított beszélgetés a szituációval kapcsolatban, rajz vagy egyéb ábrázolás, egyszerű következtetések, adatok válogatása (adott kérdés szerint fontos és lényegtelen adatok szétválasztása, felesleges adatok kiszűrése, ellentmondó adatok felismerése); adatok és kapcsolataik ábrázolása; az ábrázolt viszonyok leolvasása, a lehetséges válaszok előre vetítése, mérlegelése.</p> <p>b) A matematikai modellek értelmezése; átfordítások különféle modellekbe: számfeladatok, nyitott mondatok, sorozatok, táblázatok, grafikonok, diagramok választása, készítése, mérlegelés a célszerűség, egyszerűség, szépség szempontjai alapján.</p> <p>c) A matematikai modellen belüli megoldás, és ennek ellenőrzése.</p> <p>d) Visszafejtés az eredeti problémára, a kapott válasz értelmezése, ellenőrzés az adatok, a valóság és az előre vetített eredmény szerint.</p> <p><i>e) Egyszerű esetekben diskussziók.</i></p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>A szöveges feladatok értelmezését, az összefüggések feltárását segítő sokféle modell megismertetése lehetővé teszi az önálló problémamegoldást támogató modell megválasztását. Ezért nem algoritmusokat építünk, hanem lehetséges megoldási módokat kínálunk a tanulóknak számára. Megfigyeltejük a megoldások módosulását az adok változásának hatására, ezzel felkeltjük a diskusszió igényét.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>A valóság tartalmú problémafelvetések eljátszása bizonyítja a matematika mindennapi életben betöltött nélkülözhetetlen szerepét. Az ilyen problémák matematizálása és a matematika eszközeivel való megoldása megmutatja a tanult ismeretek hasznosságát.</p>
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	<p>A megoldási módok egyszerűségének és szépségének elemzése; a különféle modellválasztással készített megoldási folyamatok összehasonlítása. Önértékelés az önálló munka megbeszéléseit követően. Egyéni értékelés diagnosztikus mérés alapján.</p>

<i>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	Az egyéniségnek megfelelő szerepvállalás biztosítása a szöveges feladatok „életszerű” eljárása során. Differenciált tanácsadás a modellválasztáshoz; differenciálás a segítségnyújtás mértékében.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>A szöveges feladat megértése, átfogalmazása; kérdések megfogalmazása. Adatok gyűjtése, pótlása; az ellentmondó és felesleges adatok kiszűrése. A kérdés megértése. A szöveges feladat problémájához felhasználható matematikai modell kiválasztása, illetve megalkotása. A probléma megoldásának megbecslése. A modellbe „lefordított” probléma megoldása. Az eredmény ellenőrzése, összevetése a becsléssel és a valósággal; a kérdés megválaszolása.</p>	

EGÉSZ SZÁMOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Egyenlő összegalakú számok gyűjtése.
Mennyiségi következtetés	Irányított mennyiségek mérése: az idő, magasság (különléte 0-pontokhoz való viszonyítás, adott növekedési irány).
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Szöveggel megfogalmazott történet szemléltetése eszközzel való kirakással.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Kis abszolútértékű egész számok nagyság szerinti rendezése megválasztott modellben.
Rendszerzés, kombinativitás	Tapasztalatok a negatív számokról, annak felismerése, hogy negatív számmal jellemezhető mennyiség hozzátevése értékesökkenést, míg elvétele értéknövekedést eredményez.
Induktív, deduktív következtetések	
AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK	
Irányított mennyiségek mérése, jellemzése előjeles számokkal (hőmérséklet; idő).	
Mennyiség jellemzése előjeles számmal a növekedés adott irányra esetén, választott 0-ponthoz való viszonyítással (idő; magasság és mélység).	
Vagyoni helyzetek jellemzése előjeles számokkal (készpénz és adósság).	
Nagyság szerinti rendezés különléte konkrétizálásokkal (hőmérsékletek, időpontok, magasságok és mélységek összehasonlítása, rendezése; vagyoni helyzetek összehasonlítása); a számok sokféle neve (egylenlő vagyoni helyzetek különléte előállításai).	
<i>Vagyoni helyzetek változása hozzátevés és elvétel hatására.</i>	

ISMEREKTEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p style="text-align: center;">FOLYTATÁS</p> <p>A 3. osztályban megkezdett értelmezéshez hasonlóan folytatjuk a fogalom alakítását.</p> <p>Valóság tartalmú problémafelvetésekkel biztosítjuk, hogy a gyerekek megértsék a viszonyítási pont lényegét. Erzékeltetjük, hogy egy kitüntetett irány (például a növekedés irányának) megválasztása tetszőleges, de ez egyértelműen meghatározza az ezzel ellentétes irányt.</p> <p>Az adósság-késpézn modellel a negatív szám hiányként való értelmezését támogatja. Ez a modell segíti a számok tulajdonságainak vizsgálatát, a számok nagyság szerinti összehasonlítását, sokféle alakjának előállítását, a paritás vizsgálatát, a tevékenységek jól előkészítik a felső tagozaton sorra kerülő műveleti értelmezéseket az egész számok körében.</p>	<p>Tapasztalatok a negatív számokról; az egész számok körében való tájékozódás (különféle szemléletű konkrétizálások, nagyság szerinti összehasonlítás, rendezés, egyenlő összegalakú számok).</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	Többféle modellen (hőmérő, időszalag, késpézn- és adóssághártyák) végzett tevékenység alapozza az egész számok fogalmát.
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	Az előjeles számokkal való ismerkedés kizárólag eszközhasználatlalt történik, többnyire csoport illetve páros munkaszervezéssel.
<i>ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ</i>	Szöveges értékelés a közös illetve páros munkában való részvétel alapján.
<i>AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	A csoportok illetve a párok alakításánál különös gondot fordítunk a nehézségekkel küzdő tanulók elhelyezésére, a segítségnyújtásra alkalmas tanulótárs(ak) kiválasztására.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Tud irányított mennyiségeket mérni, jellemezni előjeles számokkal.</p> <p>Érti, hogy egy pont helyzetének jellemzése viszonylagos.</p> <p>Tud vagyoni helyzeteket jellemezni előjeles számokkal.</p> <p>Képes előjeles számokat nagyság szerint rendezni különféle modellhasználatlalt. Tud kis abszolútértékű egész számokat sokféle alakban megjeleníteni.</p>	

TÖRTEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Tájékozódás a törtalakú számok körében: különféle mennyiségek körében való megjelenítés, nagyság szerinti rendezés, egyenlő törték.
Mennyiségi következtetés	Mennyiségek mérése az egység törtrezeivel. Törtek helye a számegyenesen.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Számok tört részének meghatározását igénylő szöveges feladatok.
Rendszerezés, kombinativitás	Törtek nagyság szerinti rendezése. Egyenlő törték sokféle alakban
Induktív, deduktív következtetések	Egyenlő nevezőjű illetve egyenlő számlálójú törték összehasonlítása tárgyi megjelenítésük alapján; egyenlő törték tulajdonságának felismerése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Egységtörtek megnevezése illetve előállítás:	
<ul style="list-style-type: none"> – Különféle mennyiségek körében megjelenített egységtörtek leolvasása, megnevezése, összehasonlítása. – Az 1 egész egyenlő részekre osztásával kapott egységtörtek (fél, negyed, nyolcad, harmad, hatod, tizenkettő, ötöd, tízed, tizenötöd, huszad, heted, tizenegyed) megjelenítése különféle mennyiségeken (hosszúságok, területek, tömegek, irtartalmak, szögek egyenlő részekre osztása). – Az egész és az egységtört viszonya. 	
Egységtörtek többszörösei:	
<ul style="list-style-type: none"> – Egységtörtek többszöröseinek előállítása, megnevezése. A törtvonalas jelölés bevezetése. – Egészek és törték „mérése” más törtékkel (pl. a fél mérése negyedeikkel, hatodokkal, nyolcadokkal..., a 2 harmad mérése hatodokkal..., a 2 egész mérése felekkel...). – Különféle egységválasztásnál egységtörtek megjelenítése vágással, hajtogatással, színezéssel; egészek és törték kirakása egységtörtekből. – <i>Törtreőről következtetés az egésze.</i> – A modellek felhasználása törtalakú számok összehasonlítására, köztük különféle alakú egyenlő számok keresésére. – Törtalakú számok összehasonlítása, nagyság szerinti rendezése, egyenlők keresése kijelölt modell használatával; vagy választható modell segítségével; formai jegyek megfigyelése. Törtszámok helye a számegyenesen. 	
Mennyiségek mérése többféle egységgel; törték és mértérendszeres kapcsolata.	
Számok törtrezeinek keresése.	

ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p style="text-align: center;">FOLYTATÁS</p> <p>Tudatosan végigjárjuk újra azokat a tevékenységeket – talán már kicsit gyorsítva – amelyeket harmadik osztályban végeztünk. Nem mondunk le a konkrét és absztraktabb, egyedi és általánosabb közötti sokszori oda-visszalépésekről, mert biztonságos, megértett, továbbépíthető fogalmakat, fogalmi rendszert akarunk építeni. A fogalomépítés 5. osztályban folytatódik.</p>	<p>Tapasztalatok a tört számokról (egység törték és többszöröseik; törték és egészek viszonya).</p> <p>A törtalakú számok körében való tájékozódás (leolvasás, megjelenítés, nagyság szerinti rendezés, egyenlő törték, helyük a számegyenesen).</p> <p>Számok tört részének előállítás.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
<i>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK</i>	<p>A törtfogalom alakítása során gondosan ügyelünk a tört és a tört rész elkülönítésére, megértetésére, a szóhasználatra.</p> <p>Mennyiségek egyenlő részekre osztásával hozunk létre egység törtéket és azok többszörőseit. Darabolásokkal, kirakásokkal, színezésekkel állítunk elő törtéket, az előállított törtéket hasonlítjuk össze.</p>
<i>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</i>	<p>Kétirányú tevékenységet szervezünk:</p> <ul style="list-style-type: none"> – mennyiséghez rendelünk törtalakú számot; – törtalakú számhoz rendelünk mennyiséget.
<i>ÉRTEKELÉS MÓDJA</i>	<p>A tevékenységek során mutatott aktivitás alapján.</p>
<i>AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</i>	<p>Mennyiségi és minőségi differenciálás a törték előállításában. Az egyéni képességek figyelembe vétele az eszközválasztásnál.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Egyszerű egység törték és többszörőseik megnevezése, megjelenítése, jelölése.</p> <p>Törték összehasonlítása tapasztalati alapon.</p> <p>Egyenlő törték felismerése, az egyenlőség értelmezése, magyarázata.</p> <p>Mennyiségek mérése az egység tört részeivel.</p>	

GEOMETRIA, MÉRÉS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Egységekkel kirakott területek, térfogatok meghatározása az egységek számlálásával.
Mennyiségi következtetés	Síkidomok területének, testek térfogatának, szögek nagyságának becslése, összehasonlítása, mérése.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Tájékozódás síkban, térben.
Szövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A téglatest, kocka, téglalap, négyzet, gömb, kör tulajdonságainak rendszerezése. A téglatest és a kocka fogalmak viszonya; a téglalap és négyzet fogalmak viszonya.
Rendszerezés, kombinativitás	Hasonló síkidomok területének, hasonló testek térfogatának meghatározása. Transzformációkkal létrehozott sík- és térítő minták vizsgálata, melyik hogyan készülhetett.
Induktív, deduktív következtetések	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
	Szabad alkotások térben, síkban: Térbeli építések testekből, síklapokból, élváz-épitőkől; síkbeli alkotások (kirakás, nyírás, tépés, hajtogatás) lapokból, pálcákból (pl. szívószáלבól) és rajzolás szabadkézzel hálón, pontrácson, vonalzóval, sablonhasználatl, körzővel: szabadon.
	Térbeli, síkbeli alkotások: másolás modell alapján a mintával azonos, nagyított, kicsinyített, illetve nem hasonló elemekkel. Az egybevágóság és a hasonlóság fogalmának intuitív alapozása (alakazonosítás, megkülönböztetés).
	A nagyított testek megépítése az eredeti elemekből is. <i>A távolságok azonos arányú változásának megfigyelése.</i>
	Síkbeli nagytítás az eredetivel azonos hálón, leszámítással rajzban, az alak megmaradásának megfigyelése. Nyújtás, zsugorítás, torzítás ellenpéldaként.
	Néhány tulajdonság és reláció tudatosítása: görbült, síkbeli, szögletes, konvex, lyukas, üreges, tömör, sokszög, szimmetria, oldalak, szögek egyenlősége, lapok, élek párhuzamossága, merőlegessége. A téglatest, kocka, téglalap, négyzet, gömb, kör tulajdonságainak vizsgálata, tudatosítása és rendszerezése.
	Testek, síkidomok szétválogatása különféle tulajdonságaik szerint.
	Feltételek szerinti alkotások: Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítása, megkülönböztetése; egyszerű esetekben az összes lehetséges alkotás keresése csoportos vagy egyéni munkával. Testek hálójának kiterítése.
	Testek tükröképének, eltolt képének, elforgatottjának megépítése, kirakása, síkidomok tükröképének rajzolása másolópapír segítségével, a sík mozgatásával.
	<i>Két transzformáció végrehajtása egymás után.</i>
	Síkban sor- és síkminták, parkettaminták kirakása, rajzolása (az egybevágóság transzformációk alkalmazásával), színezése (szimmetriatulajdonságok szerint). Ilyen minták vizsgálata, ellenőrzése, melyik hogyan készülhetett. <i>A követett szabály megfogalmazása, bemutatása.</i>
	Mérések, becslések alkalmi egységek kirakásával, skálázott eszközökkel. A különféle egységekkel való mérések eredményének összehasonlítása. Hosszúságok összemérése, mérése alkalmi és szabványos egységekkel. Méréshez kapcsolódó egyszerű következtetés a szomszédos, másod-, harmadszomszédos szabványos egységekben kifejezett mérőszámra.
	Területek összehasonlítása, összemérése; területmérés: lefedés különféle alakú és méretű lapokkal. Területek meghatározása hálón való leszámítással; a téglalap területének mérése, számítása a sorok kirakható egységek számának szorzataként. <i>Hasonló síkidomok területének mérése.</i>

<p>Térfogatok összehasonlítása; mérés különféle módszerekkel: felépítés egységkockákból, doboz kitöltése egységekkel, kiszorított folyadék mérése. A téglatest térfogatának mérése.</p> <p>A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség fogalmának formálása; szögmérés teljeskörűfordulás-egységgel, derékszög felével, harmad, negyed derékszöggel.</p> <p>Útvonalak bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Ilyen útvonalak bejárása a valóságban jól ismert terep „térképén”. Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával, vagy térkép szerint való tájékozódás udvaron, erdőben; utca, házszám és emelet alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával osztályban, sakkasztánban, alakzatok rajzolása diktálás alapján; térbeli malomjáték. Tájékozódás a gömbön.</p> <p>Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján, kész ábrák másolása <i>irányváltottatással</i> vagy a rács méretének megváltoztatásával, torzítása adott irányú nyújtással, vagy <i>ferde rácsra másolással</i>.</p>	<p>ISMERETEK, TARTALMAK</p>
<p>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</p>	<p>Tartalom részletezése</p>
<p>A téri tájékozódás egyik fontos összetevője a formák világában való tájékozódás. A testek és síkidomok között úgy fog tudni „elgazodni” a gyerek, ha először látmi tanul meg; ha minél érzékenyebben tud felismerni egyre kisebb eltéréseket szemmel, kézzel, testmozgással; és érzékzerveivel, mozgásával, egyre jobban tudja azonosítani a formákat különféle helyzetekben. Ehhez járul hozzá a fokozatosan bevezetett kifejezések megismerése és használata. Javasoljuk, hogy a szakszavak bevezetésével ne siessünk. Az alkalmas helyzetek között tartjuk számon a kapcsolódó játékokat, de ide sorolhatjuk a szabad alkotásokat, a másolásokat, a szóbeli információk alapján való alkotásokat, a feltételek szerinti konstruálásokat.</p> <p>Folytatásként továbbfejlesztjük a gyerekek formalitását, miközben a hasonlóság geometriai fogalmát egyre szorosabban összekapcsoljuk a nagytíással, kicsinyítéssel, illetve az egybevágósággal. A téma azonban két másik témához is szervesen illeszthető: a számok világában megfigyelhető analógiákhoz, benne az alapszámmal és hatványaival való szorzáshoz, és a mértékrendszerekhez.</p> <p>Bár a mértékváltás nehéz mesterségét lehetetlennek tartjuk a gyakorlati méréstől elszakítani az alsó tagozaton, negyedik osztályra sok gyerekekben kialakul az igény, hogy valamilyen rendszert kezdjünk alakítani a használt egységek között.</p>	<p>A megismert geometriai tulajdonságok és relációk tudatosítása (térbeli, síkbeli és adott más felülethez tartozó alakzatok megkülönböztetése; görbült, szögletes; lyukas, lyukatlan; írges, tőmör; sokszög és nem sokszög; konvex, nem konvex; szimmetriák; alakzatok egybevágósága, hasonlósága (globális látványként), lapok, élek párhuzamossága, merőlegessége.</p> <p>Testek alkotása testekből és lapokból; néhány testháló kiterítése, megalkotása.</p> <p><i>Élvázak alkotása. Lapok, élek csúcsok számítása a megalkotott testen; összefüggés keresése; lapok kölcsönös helyzete, (szomszédos, szemközti, metsző, merőleges, párhuzamos), egybevágósága; élek kölcsönös helyzete, egyenlőségük. Téglatest, kocka, gömb; alapvető tulajdonságaik.</i></p> <p>Síkidomok alkotása mozaiklapokból, hajtogatással, hálón, pont rácson való rajzolással, sablonnal, vonalzóval, körzővel való rajzolás. Síkidom, sokszög, háromszög, négyszög, ötszög... Téglalap, négyzet, kör; alapvető tulajdonságaik.</p> <p>Oldalak, csúcsok, átlók, szög (mint alakzat), derékszög. Oldalak kölcsönös helyzete, egyenlősége; szögek összehasonlítása.</p> <p>Néhány alakzat felismerése, szakszerű megnevezése és jellemzése a tudatosított tulajdonságok és viszonyok alapján (téglatest, kocka, gömb, téglalap, négyzet, kör).</p> <p>Hasonlóság és egybevágóság a térben és a síkon (alak-, illetve alak- és méretazonosság); hasonlósági transzformációk végzése hasonló elemek használatával és hosszmeretek többszörözésével, osztásával; egybevágósági transzformációk végzése a tér és a sík mozgatásával, valamint tükrözéssel.</p>

	<p>Téri tájékozódás; irány, szomszédosság és távolság; köznapi koordináták; tájékozódás térképen: tájékozódás a gömbön.</p> <p>Méretes geometriai tulajdonságok és mérések (hosszúság, terület, térfogat és szög).</p> <p>A szabványos hosszúságsegységek nagysága; viszonyuk.</p>
	VÁRHATÓ EREDMÉNYEK
<p>Jó gyakorlottságot ér el a térbeli és síkbeli alkotásokban, képes adott feltételnek megfelelő alkotást létrehozni.</p> <p>Tud alakzatokat összehasonlítani alapján különféle helyzetükben: egybevágóság és hasonlóság szerint azonosítani, megkülönböztetni; és néhány egyszerű, megnevezhető, az alakzat részeinek tulajdonságai alapján rámutatni a különbözőségeikre.</p> <p>Ismeri a téglatest, kocka, téglalap legfontosabb tulajdonságait, a téglatest és kocka, a téglalap és kocka fogalmak egymáshoz való viszonyát.</p> <p>Képes alakzat tükörképét, eltolt képét, elforgatottját előállítani kirakással, megépítéssel, a sík mozgatásával.</p> <p>Létre tud hozni adott egyszerű alakzathoz hasonlót (ugyanolyan alakút) építéssel, kirakással, nagyított, kicsinyített elemekkel és az eredetivel egybevágó elemekkel is, és ezeket meg tudja különböztetni a nyújtott, zsugorított, torzított alakzattól.</p> <p>Biztonságosan tájékozódik az iskola környékén és a lakóhelyen; egyszerű térképeken.</p> <p>Tud hosszúságokat, területeket, térfogatokat, szögeket összehasonlítani, összemérni, alkalmi egységekkel becslélni, meg- és kimérni.</p>	

FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

RELÁCIÓK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

	KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számlálás	Növekvő és csökkenő számsorozatok állandó különbséggel az ezres körben. Állandó különbségű és állandó hányadosú sorozatok képzése.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Időtől függő mennyiségek alakulásának vizsgálata; (út-idő függvény egyenletes sebességű, egyenes vonalú mozgásnál és változó sebességű mozgásnál; teljesítmények jellemzése) Összefüggések felismerése mért adatok között. Tapasztalatok gyűjtése a négyzetszámokról. Tapasztalati függvények; tapasztalatok gyűjtése az egyenes arányosságról. Hasonló testek hosszúságai és térfogata közti kapcsolatot; ismerkedés köbszámokkal. Mennyiség, egység és mérőszám közti összefüggés tudatosítása a különféle mennyiségek méréséhez kapcsolódva. Függvényre vezető szöveges feladatok megoldása.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egyenes arányosság és egyéb lineáris függvények jellemzése az egyenletes változással; ábrázolás; leírás nyíljelöléssel, nyitott mondatokkal.
Rendszerezés, kombinativitás	Összefüggés-felismerés és kifejezés sorozatokban, táblázatokban.
Induktív, deduktív következtetések	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Elemek közti kapcsolatok kifejezése különbözően, megismert módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, nyíldiagram és táblázat készítése, kiegészítése, ábrázolás párhuzamos számegyenes-páron; összekapcsolás vonallal, nyíllal, a $<$, $>$, $=$, $\neq$, $\approx$, $\leq$, $\geq$ jelek használatával). Adott alaphalmazon az összes ilyen relációban levő elem pár megkeresése. A kapcsolat kifejezése általános összefüggésként nyíl-jelöléssel, nyitott mondatlall.</p> <p>A kapcsolat „megfordítása”: a megcserélt párok kapcsolatának kifejezése. A megfordított kapcsolat megfogalmazása szavakkal.</p> <p><i>Egyszerű következtetések az elemek között fennálló további kapcsolatokra (a szimmetria és az átírásihatóság megsejtése; a reláció tagadása, családkapcsolatok, számok közti relációk összetétele).</i></p> <p>Számsorozatok készítése gyűjtött adatokból, adott szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint.</p> <p>Sorozat lehetséges szabályainak felismerése néhány tagjából, ehhez a különbségsorozat felhasználása; a sorozat folytatása, kiegészítése, a folytatás szabályának megfogalmazása. A szabály érvényességének ellenőrzése az elemek behelyettesítésével.</p> <p>Számsorozatok különbségsorozatának, hányados-sorozatának felírása; növekedés, csökkenés kifejezése, egyenletes és változó különbségek figyelése. <i>A sorozat növekedési sebességének megfigyelése.</i></p> <p>Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása. A talált általános összefüggés kifejezése szavakkal; nyitott mondatokkal, nyíljelöléssel leírt összefüggések kiválasztása, alkotása, ellenőrzése.</p> <p>Táblázatok bemenő adatainak növekvő sorrendbe rendezése, a kijövő adat változásának megfigyelése. A függvényértékek változásának, a változás egyenletességének, egyenletlenségének megfigyelése.</p> <p>Gépek megfordítása; a megfordított gép szabályának keresése, tudatosítása.</p> <p>Gépek összekapcsolása; annak megfigyelése, hogy a működés szabálya függhet az összekapcsolás sorrendjétől. Összetett szabályú gép helyettesítése két egyszerű gép összekapcsolásával.</p>	<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TARTALMAK</p> <p>Tartalom részletezése</p> <p>Tapasztalati függvények, sorozatok készítése, elemzése megfigyelt, gyűjtött, számlált és mért adatokkal; ilyenek ábrázolása; visszaolvasása, jellemzése.</p> <p>Függvények, sorozatok készítése szituációban, szöveges feladatban, geometriai vagy egyéb matematikai jelenségben adott kapcsolathoz (pl. mozgás jellemzése mért adatokkal; sokszög átlóinak számlálása; poliéderek lapjai, csúcsai és élei közti összefüggés keresése; szöveges feladatban adott viszony feltárása szampárok gyűjtésével; hasonló alakzatok megfelelő szakasz-párainak hossza közti összefüggés...)</p> <p>Sorozatban, táblázatban megadott adatpárok, adathármasok közti összefüggések, viszonyok keresése, kifejezése a sorozat, táblázat kiegészítésével, szavakkal, nyíljelöléssel, nyitott mondatlall; a felismert összefüggés („szabály”) ellenőrzése behelyettesítéssel.</p>
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	Tartalom részletezése
<p>Ebben az évben folytatásként jelenik meg az analógiákra építő szabály-felismerés sorozatokban, táblázatokban (pl. olyan sorozatok, amelyek más-más kezdőszámmal, de azonos különbségsorozattal épülnek; olyan összetett sorozatok, ahol az egyjegyűek körében felismert szabály ismétlődik meg kerek tízesekkel, kerek százassal, kerek ezresekkel...).</p> <p>Célunk az összefüggések egyre tudatosabb felismerése mellett további tapasztalatok gyűjtése lépcsőszámokról, négyzetszámokról.</p>	<p>Tapasztalati függvények, sorozatok készítése, elemzése megfigyelt, gyűjtött, számlált és mért adatokkal; ilyenek ábrázolása; visszaolvasása, jellemzése.</p> <p>Függvények, sorozatok készítése szituációban, szöveges feladatban, geometriai vagy egyéb matematikai jelenségben adott kapcsolathoz (pl. mozgás jellemzése mért adatokkal; sokszög átlóinak számlálása; poliéderek lapjai, csúcsai és élei közti összefüggés keresése; szöveges feladatban adott viszony feltárása szampárok gyűjtésével; hasonló alakzatok megfelelő szakasz-párainak hossza közti összefüggés...)</p> <p>Sorozatban, táblázatban megadott adatpárok, adathármasok közti összefüggések, viszonyok keresése, kifejezése a sorozat, táblázat kiegészítésével, szavakkal, nyíljelöléssel, nyitott mondatlall; a felismert összefüggés („szabály”) ellenőrzése behelyettesítéssel.</p>

	<i>Néhány tulajdonság megfigyelése, amellyel egy számsorozat, szám-szám függvény jellemezhető (monotonitás, növekedés, csökkenés, egyenletes, gyorsuló, lassuló változás, periodikusság; a lineáris függvények egyenletes változásának és a szabályát leíró nyitott mondatnak a kapcsolata).</i>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Sokféle, változatos kapcsolat megismerése alapozza az összefüggésfelismerő-képességet. A tanulók által megfogalmazott kapcsolat „jóságát” az dönti el, hogy a megadott elempárok, elemhármások mindegyikére érvényes.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Az összefüggés felismerése többféle módon segíthető. Például: válogatással, rendezéssel, újabb elempárok megadásával...
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Az ötletesség kiemelésével.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Differenciálhatunk eszközhasználatban és a segítségnyújtás mértékében.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Felismer elemek közt fennálló kapcsolatokat valóságos helyzetekben és elvontabb adatok között. Ezeket ki tudja fejteni különféle módokon.	
Tud folytatni adott szabályú sorozatokat, kiegészíteni adott szabályú táblázatokat, tudja ellenőrizni adott, vagy talált, (megsejtett) szabály érvényességét.	
Talál összefüggéseket számlálással, méréssel gyűjtött vagy adott elemek sorozatában, táblázatában, ezt ki tudja fejteni szóban, nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal.	
Tudja képezni számsorozatok különbség- és hányados-sorozatát, s ezzel jellemezni a sorozat „menetét”.	
Képes kifejezni egyszerű szabály inverzét (a megfordított gép szabályát) táblázat segítségével.	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás	Események gyakoriságának összeszámlálása, jellemző adatok megállapítása. Átlag számítása. Relatív gyakoriságok meghatározása, összehasonlítása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mért adatok táblázatba rendezése, grafikonok készítése, olvasása. Események gyakoriságainak illetve egyszerű esetekben relatív gyakoriságainak összehasonlításával a valószínűségek nagyságviszonyának becslése.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Játékszabályok értése, követése.
Rendszerzés, kombinativitás	Kísérletek lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése. Kísérlet adatainak rendezése.
Induktív, deduktív következtetések	Események bekövetkezési esélyének megsejtése, oknyomozás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Mért, számlált adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba. Grafikon készítése közösen, vagy egyénileg. Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról, grafikonról: egyenlő adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása, az összes adatot együtt jellemző adat keresése, a medián, a leggyakoribb adat (módusz) és az átlag meghatározása. Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van; stratégiák alakítása, kipróbálása, értékelése, módosítása. Kísérletek lehetséges kimeneteleinek számbavétele, az egyes események bekövetkezéseinek megfigyelése, rögzítése. Gyakorisággal, valószínűséggel kapcsolatos sejtések megfogalmazása. Kísérletek tervezése és végrehajtása a sejtések ellenőrzésére, <i>magyarazatok keresése a tapasztalatok okaira.</i></p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	Tartalom részletezése
A számolás gyakorlásának egyik legeredményesebb módja továbbra is, ha a tennivalóhoz játékos lehetőséget találunk. Ily módon a téma nem csak a valószínűségi szemlélet formálását célozza, szorosan kapcsolódik a számtan, algebra témakörhöz. A valószínűségi szemlélet fejlesztése pedig nem csak a célzottan erre irányuló órákon valósulhat meg. Folytatásként jelenik meg az adatsokaságok gyűjtése, rendezése, ábrázolása a gyerekeket érdeklő témában; jellemző adatok keresése; (szélső adatok, terjedelem, középítő adat, leggyakoribb adat). Olyan adat keresése intuitív módon, amellyel az összes adatot helyettesítve az összesség nem változik.	Tapasztalatok gyűjtése játékokban, megfigyelésekben, kísérletekben a véletlen és a biztos megkülönböztetésére. Sejtések megfogalmazása, ellenőrzése, elméletek készítése az oknyomozás során, kipróbálása további megfigyelésekben, kísérletekben. A valószínűségek becslése és összehasonlítása tapasztalati gyakoriságok valamint tapasztalati relatív gyakoriságok alapján. <i>Elméleti relatív gyakoriságok számítása egyszerű kombinatorikus esetekben.</i> Megfigyelésekben, kísérletekben gyűjtött adatok rendezése, ábrázolása; az adatsokaságot jellemző adatok leolvasása, (terjedelem, medián, módusz), átlag számítása.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Kísérletekkel, játékokkal teremtnünk lehetőséget a gyerekeknek a statisztika és a valószínűség alapvető fogalmainak megismerésére.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	A sok kísérlet és játék mellett egyre több alkalmat teremtnünk arra, hogy a gyerekek oknyomozást végezzenek.

ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöbeli értékelés az okkeresésben és a véleménynyilvánításban való részvétel alapján.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A kísérletek, játékok során minden gyerekeknek adódik lehetősége sikerélményre.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Adatok sorozatba, táblázatba rendezésével és grafikonkészítéssel képes egyszerű jelenségekről információkat gyűjteni és közvetíteni. Egyszerű adatsokaság jellemzésére értően használja a középső adatot és az adatok számtani közepét (átlagát). Kísérleti tapasztalatok alapján tud sejtéseket megfogalmazni véletlen események valószínűségének összehasonlítására vonatkozóan, és tudja összevetni sejtéseit megfigyelt és kísérletben gyűjtött adatok gyakoriságával.	

5-8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A következőkben kifejezetten a felső tagozat jellegzetességeire térünk ki. Külön rövid bevezető szöveggel kiemeljük a felső tagozat két elkülöníthető szakaszát, az 5-6 és a 7-8. évfolyamokat.

Az általános iskola felső tagozata összekötő szerepet tölt be az alsós évfolyamok szemléletformáló, tevékenykedtető, felfedeztető fejlesztő munkája és a 9-12. évfolyamok deduktív gondolkodásra nevelő fejlesztő munkája között.

Ennek megfelelően a felső tagozatos matematika oktatásában nagy hangsúlyt kell fektetni mind a konkrét, gyakorlati tevékenységekre, a gyerekek elményeinek a tanításba való bevonására, mind pedig az absztrakt gondolkodás fejlesztésére. Bár a hangsúlyok fokozatosan eltolódnak a konkrét tevékenységtől az absztrakció felé, ez a kétféle megközelítés a felső tagozaton végig párhuzamosan jelen van. A felső tagozatos matematikatanításnak az egyik fontos feladata éppen az, hogy a gyerekeket megtanítsa arra, hogy az absztrakt fogalmaktól mindig vissza tudjanak térni a konkrét, gyakorlati jelentéshez és természetesen fordítva, a konkrét jelenségek világában felfedezzék az általánosat.

A matematikatanítás anyagának összeállításában, a módszerek kiválasztásában sokféle szempontot kell figyelembe vennünk. Ezek közül a leglényegesebbek a matematika belső struktúrája (1), a matematikatanulás pszichológiai jellegzetességei (2), az iskolák adottságai (3) és a mai világ elvárásai (4). Vegyük szemügyre kicsit részletesebben ezeket a szempontokat, és azt, hogy ezeket hogyan tudtuk figyelembe venni a tantervkészítés során!

1. A matematika szigorúan építkező tudomány, ennek tükröződnie kell a tananyag felépítésében is. Ráadásul a fogalmak kialakítása hosszú fejlődési folyamat eredménye. Ez a szempont alapvetően a tananyag spirális, összefüggésekben gazdag építkezésében valósul meg.

2. A matematika tanítása során a gyerekekben könnyen kialakíthatunk olyan gátlásokat, melyek messzire kihatnak és később rendkívül nehezen oldhatók fel. A gondolkodás absztrakciós szintje életkortól, témától, gyerektől függően nagyon különböző lehet. Ebből következően nagyon lényeges, hogy a **várható eredményeket** igen körültekintően állapítsuk meg.

A matematika tanulásában gyakran előfordul, hogy a gyerek úgy érzi, hogy a képességeit meghaladó feladatokkal áll szemben. Ez indokolja, hogy a matematika tanításában különösen nagy jelentősége van a folyamatos ismétlésnek, rendszeresnek, többféle modell alkalmazásának. Emellett az érdeklődés fenntartása, a sikerélmények biztosítása is kiemelten fontos feladatok. Ezt a célt szolgálhatják a játékos munkaformák, matematikatörténeti érdekességek, projekt munkák és a sokféle tevékenykedtetés.

A korsztály jellegzetessége, hogy a gyerekek közötti különbségek minden tekintetben – testi, érzelmi, értelmi fejlettség területén – nagyon megnőnek a korábbiakhoz képest. Tehát ez az iskolatípus jellemzően nagy létszámú, nagyon vegyes képességű gyerekekkel foglalkozik.

Ebből következően ebben az iskolaszakaszban csak nagyon változatos tanári munkaformákkal és módszerekkel lehet biztosítani azt, hogy minden gyerek a lehetőségeihez képest megfelelően fejlődjön. Ebből adódik az is, hogy ebben a szakaszban mind a felzárkóztatás, mind a tehetséggondozás különösen kiemelt feladatot jelent. Ha erre nem fektetünk hangsúlyt, akkor a gyerekek egy része a matematika tanítás szigorú építkezése miatt végérvényesen leszakadhat. Vagy éppen ellenkezőleg egy tehetséges gyerek érdektelenné válhat.

Mindezen problémák megoldásához a tantervünk sokféle segítséget nyújt. Az **ismeretek, tananyagtartalmak** mellett változatos **tevékenységeket ajánl** a tananyag feldolgozásához, javaslatot ad a lehetséges **tanítási munkaformákra, az ellenőrzésre, a felhasználható módszertani eszközökre, és az esélyegyenlőség kezelésére.**

3. Az iskolai feltételek nem minden esetben optimálisak a tantervi célok, feladatok megvalósítására, nagy különbségek vannak a gyerekek otthoni háttéré, képességei, az iskolák felszereltsége és személyi feltételei között, továbbá abban is, hogy az anyagot milyen orszámban dolgozzák fel. Emiatt a tantervben többféle lehetőséget is kínáltunk a feldolgozandó anyag mennyiségét és eszközigényét tekintve is. A tananyagot három szintre bontottuk:

alapszint, ezt felkövér betűtípus jelzi
középszint, ezt normál betűtípussal szedjük
kitekintés, ez dőlt betűs.

5-6. évfolyamok – alapozó szakasz

Ez a szakasz az alsó tagozat közvetlen folytatása. A tananyag jelentős részét teszi ki a számolás, mérés témaköre. A természetes számkör fokozatos bővítése, a műveletek kiterjesztése alapvető fontosságú feladatok ennek az időszaknak. Működésben ezek a témakörök szerves folytatásai az alsó tagozatos matematikatanításnak, a számolási, mérési feladatok során elő is készítjük és meg is alapozzuk a következő években sorra kerülő absztraktabb matematikai témaköröket: az algebrát, a transzformációk tanítását, a függvények témakörét, a geometria deduktívabb tárgyalását.

A számolási készség fejlesztése mellett ebben az időszakban nagy hangsúly van a szövegértés fejlesztésén. Nagyon sok iskolai kudarcnak állhatnak a háttérben ezzel kapcsolatos problémák. Szövegek olvastatása, értelmezése a matematika órának is nagyon fontos feladata.

Továbbvisszük az alsó tagozaton megkezdett módszereket is. Sok és változatos tapasztalatszerzés, eszközhasználat és játék, a konkrétól az általános felé haladó fogalomépítés jellemzi ezt az időszakot.

A gyerekek gondolkodása ekkor még elsődlegesen induktív. Szívesen keresnek szabályosságokat, mintázatokat, ezek általánosításában is egyre ügyesebbek, bár jobban érdekli őket a „hogyan?“, mint a „miért?“. Mindezek ellenére már ebben a korban is szükséges és fontos, hogy lehetőségeket teremtünk érvelésekre, vitákra, állítások igazságának alátámasztására, esetleg cáfolatára.

Lényeges ez az időszak a tanulási szokások kialakítása szempontjából is. A tanítás során kiemelt figyelmet kell fordítanunk a rendszeres próbálkozás, becslés, ellenőrzés képességének a fejlesztésére, a megoldások előtervezésére, és a megoldási menet érthető leírására.

Kulcsfontosságú feladata még ennek az időszaknak a gyerekek felkészítése a felsőbb évfolyamokra, a felzárkóztatás, a differenciálás.

7-8. évfolyamok – fejlesztő szakasz

Ez a szakasz már a középiskola közvetlen előkészítése. Az itt tárgyalásra kerülő anyagok szinte mind folytatódnak a középiskolában is. Ebben a szakaszban már módszeresebben építkezünk, rendszerezjük az korábbi évek tapasztalatait, sok esetben pontos megfogalmazásokat adunk, melyeket a későbbiekben már nem kell tovább finomítani.

Ennek a szakasznak a legfontosabb feladata az, hogy az algebra, a függvények, a geometria középiskolai tanításához konkrét tapasztalatokra támaszkodó, mélyen megértett és alaposan begyakorolt alapokat hozzunk létre. A hangsúly ezeken a területeken nem a mennyiségen, hanem az elsajátítás minőségén van.

Miközben folytatódik a tevékenységeken, tapasztalatszerzésen keresztül történő fogalomépítés, egyre nagyobb hangsúlyt kap a rendszerezés, pontos megfogalmazás, az összefüggések felismerése, a következtetésen alapuló okoskodás. Az ismeretszerzés folyamatában az induktív gondolkodás még mindig vezető szerepet játszik, azonban egyre jelentősebb szerepet kapnak a deduktív következtetések.

Ennek a szakasznak nagyon fontos feladata még a szociális kompetenciák fejlesztése. Ebben az életkorban is a gyerekek szívesen tevékenykednek, és már hatékonyan tudnak dolgozni csoportmunkában, projekteken. Továbbra is nagyon fontos feladat a differenciálás, aminek össze kell kapcsolódnia a pályaválasztásra való felkészítéssel is.

5. ÉVFOLYAM

Kövér betűtípus jelzi a kulcsfontosságú részleteket, a normál betűtípussal szedett részletek még mindig a törzsanyaghoz tartoznak, feltétlenül tanítandók, de kevésbé hangsúlyosak az előzőeknél. Időhiány vagy gyenge képességű osztály esetén ezeken a részekben haladhatunk át gyorsabban. Dólt szedéssel a kitérintések anyagát jelöljük.

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számlálás	Fejlesztés, a műveleti tulajdonságok felfedezése, megértett alkalmazása, általánosítása más számkörökben. A számkörök közötti analógiák felismerése.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása, adott szabályokhoz halmazok, sorozatok képzése. Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése
Szövegszöveg-feladat-megoldás, problémamegoldás, metakognitív	Változatos tartalmú szövegek értelmezése.
Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal.	Összehasonlításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl.: egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább, legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan).
A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban.	Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem sorba rendezése.
Rendszerezés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése.	Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A matematika tanulási módszereinek megismerése. (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célszerű elkészítési módjai)
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Könyvtárhasználat.
Pozitív motiváció kialakítása.	
Kommunikációs készség fejlesztése.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Valóság és aktuális tananyag összekapcsolása. Az absztrakt fogalmakhoz valóság-közeli interpretáció készítése, a környező világból illusztrációk gyűjtése. A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Modellalkotás.	
Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolataik feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítás az aktuális tananyagának megfelelően.	
Sejtések megfogalmazása, érvelések, naiv induktív.	
Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Szöveges feladat tartalmának eljátszása.	
Fejlesztő feladatok megoldása.	
A témakörökhöz kapcsolódó barkochba játékok.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
Folyamatos, beépül a teljes tananyagba	
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkrétizálódnak	

SZÁMTAN, ALGEBRA

TERMÉSZETES SZÁMOK, MŰVELETEK A TERMÉSZETES SZÁMOK KÖRÉBEN

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
<p>Számlálás, számolás. A számfogalom mélyítése, a számkör bővítése</p> <p>Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés</p> <p>Becslés, mérés</p> <p>Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.</p> <p>Szövegsfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognitív</p> <p>Értő-elemző olvasás fejlesztése.</p> <p>Rendszerezés, kombinativitás</p> <p>Deduktív következtetés, induktív következtetés</p> <p>Egészszéges életmódra, környezettudatosságra nevelés</p>	<p>A természetes számok körének kiterjesztése millióig, számok írása, olvasása, műveletvégzés. A 0, valamint a 10, 100, 1000... számok szerepe a szorzás és osztás műveletekben. Osztó, többszörös fogalmak mélyítése.</p> <p>Műveleti tulajdonságok megfigyelése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használatára, egyszerű arányossági következtetések, mértékváltások.</p> <p>Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerekítés.</p> <p>Összeadás, kivonás valamint szorzás, osztás eredményének becslése és közelítő illetve pontos kiszámítása. Az eredmény ellenőrzése.</p> <p>Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.</p> <p>Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Minimum, maximum és egyéb feladatok megoldása számjegyek változtatása mellett. Számok felírása sokféle alakban, tizes és esetleg más számrendszerekben.</p> <p>A számrendszer kiterjesztése nagy számokra, műveleti tulajdonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.</p> <p>Ezekhez a témakörökhöz kapcsolódó szöveges és mérési feladatok.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Nagy számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valósgos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok</p> <p>Tizes és más számrendszereket modellező játékok</p> <p>Játékok számjegykártyákkal, számkorongokkal.</p> <p>Műveletek gyakorlása játékos fejtőfeladatok megoldásához kapcsolva.</p> <p>Féjszámolási játékok.</p> <p>Játékok osztókkal, többszörösökkel.</p> <p>Mérések végzése.</p> <p>Szöveges feladat tartalmának eljátszása.</p>	<p>Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.</p> <p>Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Minimum, maximum és egyéb feladatok megoldása számjegyek változtatása mellett. Számok felírása sokféle alakban, tizes és esetleg más számrendszerekben.</p> <p>A számrendszer kiterjesztése nagy számokra, műveleti tulajdonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.</p> <p>Ezekhez a témakörökhöz kapcsolódó szöveges és mérési feladatok.</p>
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	Tartalom részletezése
<p>A természetes számok írása olvasása ismétlő rész, közben kicsit tovább is fejlesztíti az alsóban tanultakat.</p>	<p>Nagy természetes számok írása, olvasása (valóságól vett példák), Számlálás – mérés nagy számok körében,</p>

<p>Itt kulcsfontosságú a helyiértékes írásmód értéke, ezen belül is a kerek számokkal való szorzás-osztás.</p> <p>A műveletekkel és tulajdonságaikkal foglalkozó részben folytatjuk az alapműveletek műveleti tulajdonságairól a tapasztalat-szerzést. Elkezdjük ezeket megfogalmazni és általánosítani, előkészítve az algebrát. Kulcsfontosságú a műveleti sorrend ismerete összetett művelet sorok esetén.</p> <p>Nagyon fontos, hogy a műveleti tulajdonságok megismerése ne az algebra tanításakor kezdődjön el.</p> <p>Hangsúly van a csak összeadás-kivonást, illetve csak szorzás-osztást tartalmazó művelet sorokban a sorrend felelősségén.</p> <p>Továbbá, hogy ugyanezekben az esetekben tapasztalatot szerezzenek a zárójelek szerepéről, a műveletek csoportosíthatóságáról.</p> <p>A becslés, közelítés, mérés rendkívül fontos témakör, a teljes tananyagának szinte minden területén szerepelnie kell. Konkrét mérési feladatok végzése, összekötése a kerékítés becsléssel kulcsfontosságú.</p>	<p>Számok írása-olvasása tízes számrendszerben, Helyi érték és mértékegység táblázatok, át és beváltás, Szorzás – osztás tíz hatványaival.</p> <p>Hosszúság, idő, űrtartalom és tömeg mérése választott és szabvány egységekkel.</p> <p>Számrendszerek, tízes, kettes és egyéb alappal, számlálás, modellek használata (tökéletes pénztagép, Dienes készlet, papírtépkedés...).</p> <p>Közelítések, mérések</p> <p>Közelítő számlálás, közelítő mérés, kerékítés, kerékített érték meghatározása, arányossági következtetések.</p> <p>Eredmény becslése és közelítő kiszámítása.</p> <p>Alapműveletek a természetes számok körében.</p> <p>Összeadás-kivonás, szóban és írásban.</p> <p>Szorzás-osztás szóban és írásban. A nulla a szorzásban és osztásban. Osztás kétjegyűvel becsléssel-visszaszorzással, osztási algoritmusal.</p> <p>Műveletek tulajdonságai, összeg, különbség, szorzat és hányados változásai.</p> <p>Műveletek sorrendje az alapműveletek körében, összeg és különbség szorzása-osztása.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Frontális, differenciált csoportmunka, a tanulók egyéni megfigyelése, kooperatív munkaformák.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Helyiérték-táblázatok, Dienes-készlet, korongok, színes rúd készlet, fóliák, művelet és relációsjel kártyák, játékpénzek, mérőeszközök. Digitális tananyagok
ÉRTEKELÉS MÓDJA	Folyamatos verbális, diagnosztizáló mérések, értékelő felmérések.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Folyamatos ismétlés, differenciálás, egyéni képességfejlesztés, interaktív számítógépes programok használata.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>A tanult számkörben számok írása, olvasása, a tízes számrendszer biztos ismerete.</p> <p>A számok számegyenesen való ábrázolása, nagyság szerinti rendezése, kerékítése.</p> <p>Írásbeli osztás kétjegyű osztóval. A négy alapművelet és a műveleti sorrend helyes alkalmazása. Egyszerű feladatok megoldása a felsorolt témakörökben, milliós számkörben.</p> <p>Egyszerű szöveges feladatokhoz a megfelelő műveletek megkeresése, a feladatok megoldása.</p> <p>Kerékített érték megadása, adott pontosságú mérés végzése.</p> <p>Következtetés mérési eredményből illetve kerékített értékből a lehetséges pontos értékekre, egyszerű esetekben.</p> <p>Féjszámolás, becslés, közelítő számolás adott korosztálynak megfelelő szintű elvégzése. Számok sokféle alakban való felírása, használata a feladatok elvégzésékor.</p>	

EGÉSZ SZÁMOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képesséfejlesztési fókuszok	A képesséfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás. A számfogalom mélyítése, a számkör bővítése	A természetes számok körének kiterjesztése az egész számokkal. Az alpműveletek – összeadás, kivonás, természetes számmal való szorzás, osztás – értelmezése az egész számok körében.
Mennyiségi következtetés, valószerűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok megfigyelése. Biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata.
Becslés, mérés Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.	Kicsi abszolút-értékű számok esetén a műveletek eredményének kiszámolása fejben, majd ellenőrzése eszközök használatával
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	A valóságos viszonyokat tükröző modellek használata a fogalom kialakítására, ezeknek a viszonyoknak az átfogalmazása számok és műveletekre és fordítva. Egyszerű szöveges feladatok megoldása. Nyitott mondatok megoldásának vizsgálata különböző számhalmazokon.
Rendszerzés, kombinativitás	Negatív számok előállítása többféleképpen. Rendezésük különböző szempontok szerint, osztyalozásuk.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Természetes számok és a negatív számok körében megismert műveleti tulajdonságok összehasonlítása, általánosítása.
Környeztettség	Hőmérsékletváltózással kapcsolatos forrásmunkák gyűjtése, feldolgozása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Negatív szám fogalmát megalapozó játékok hőmérő modellel, adósság és készpénz cédulákkal stb. Negatív számok gyűjtése a körülvevő világból. Egy szám előállítása sokféleképpen adósság és készpénz együtteseként. Történet készítése műveletsorhoz, nyitott mondathoz és fordítva, szöveg lefordítása a matematika nyelvére. Játékok készítése műveletkártyákkal, betű-szám kártyákkal, számkoronogokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtrőfeladatok megoldásához kapcsolva. Fejlesztési játékok. Szöveges feladat tartalmának eljatszása. Interneten, tudományos folyóiratokban fellelhető, a globális hőmérsékletváltózással kapcsolatos anyagok gyűjtése, feldolgozása	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Az alsótagozat előkészítette. A hatodik osztályban befejeződik, utána folyamatosan használják.	Negatív számok fogalma és modelljei, ábrázolásuk számegeyenesen, összehasonlításuk. Ellentett és abszolút érték fogalma.

<p>Hangúlyos gondolatok: Kulcsfontosságú a negatív szám fogalmának megértése. Tudjon a negatív számokat értelmezni, negatív számhoz mennyiséget társítani és fordítva. Kis számokkal, modellel, érte tudjon összeadni és kivonni, természetes számmal szorozni és osztani. Tudja, hogy a hozzáadás és az elvétel mikor növeli, mikor csökkenti az eredeti számot. Lásson példákat arra, hogy a nyitott mondatok megoldáshalmazza mennyire függ az alaphalmaz megválasztásától, és hogy egy kicsi módosítás a nyitott mondatban mennyire tudja befolyásolni megoldáshalmazt. Ez az egyenletek módszeres tárgyalásához, az azonosság, azonos átalakítás, megoldáshalmaz... fogalmak előkészítéséhez nagyon fontos.</p>	<p>Műveletek egész számokkal, összeadás-kivonás eszközök segítségével, szorzás-osztás természetes számmal. Nyitott mondatok.</p>
MÓDSZERTANI AJANLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Beszélgetések. Közös, páros és egyéni tevékenységtervezés. Irányított játékok. Rajzok értelmezése és alkotása. Tudatos memorizáltatás.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Demonstrációs és egyéni készpénz- és adósságcédulák, hőmérő modell, hegy – és vízrajz térkép, számegetes, számológép.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A műveletek tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníténi tudásának diagnosztizáló mérése. A műveletvégzés tudásának diagnosztizáló felmérése (eszközhasználat megengedett).
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. Eszközhasználat idejének kitolása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>A téma hatodikban újra előkerül, akkor kerül sor arra, hogy nagyobb számok körében is végezzünk műveleteket. Itt ebben a témakörben a követelmény annyi, hogy legyenek képesek egész számok helyét számegetesen megtalálni, nagyság szerint sorba állítani. Értsék az ellentett és abszolút érték szavakat. Tudjanak műveleteket végezni eszközök segítségével, 30-nál nem nagyobb abszolút értékű egész számok körében. Tudjanak egyszerű negatív számokhoz is kapcsolódó szöveges feladatokat megoldani, és fordítva, műveletekhez szöveges értelmezést találni.</p>	

TÖRTEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számolás, számolás. A számfogalom mélyítése, a számkör bővítése.	Számkör bővítés, törtfogalom megalapozása. Törtek kétféle értelmezése. Törtek többféle alakja, összehasonlítása

Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Mennyiségek törtrészének számítása. Művelti tulajdonságok megfigyelése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata. Egyszerű események relatív gyakoriságának megfigyelése
Becslés, mérés. Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.	Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerekítés. Eredmény becslése és közelítő kiszámítása. Eredmény becslése, számítása, majd a becslés, számítás ellenőrzése eszköz használatával
Szövegszöveg-feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció. Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Valós életről vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.
Rendszerezés, kombinativitás.	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Számok felírása sokféle alakban. Adott feltételek mellett az összes megoldás keresése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés.	Műveletek kiterjesztése a törtek körére, analógiák keresése.
Egészséges életre nevelés.	Ritmusrétek fejlesztése, mozgás és tér-érzékelés fejlesztése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Törtmennyiségek leolvasása a környezetünkben levő tárgyakról, rajzokról... Törtnek előállítása vágással, hajtogatással, kirakással, összeméréssel Törtek megjelenítése különféle modellekkel, csoki, torta, szinesrúd készlet, Dienes készlet stb. Közös játékok, társasjátékok, kártyajátékok a műveletek és az egyszerűsített bővített alakok megértéséhez: Palacsintastűtés és osztás. Mérések végzése különféle mértékegységekkel	
ISMERE/TEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK ALSÓ TAGOZATON ELKEZDŐDÖTT A TAPASZTALATSZERZÉS, ITT EZEKET RENDSZEREZZÜK, MEGFOGALMAZZUK, TOVÁBBÉPÍTJÜK ÉS GYAKOROLJUK. HATODIKBAN BEFEJEZZÜK, UTÁNA MÁR CSAK FENN KELL TARTANI AZ ISMERETET.	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE A törtekről tanultak felelevenítése: egység törték . A pozitív tört más értelmezései: köztük kiemelve a több egész egyenlő részekre osztását. Egyenlő nevezőjű, egyenlő számlálójú törtek összehasonlítása. Egység törték egyenlő részekre osztása. Egyszerűsítés-bővítés , különböző nevezőjű törtek összehasonlítása bővítéssel. Törtek ábrázolása számegyenesen. Ismerkedés a negatív törtékkel. Műveletek törtékkel eszközzel vagy anélkül: összeadás-kivonás, szorzás természetes számmal, osztás pozitív egész számmal egyszerű esetekben (a számláló osztható az osztóval, vagy pedig kicsi a nevező). Egyszerűsítés-bővítés , különböző nevezőjű törtek összehasonlítása bővítéssel.
KULCSFONTOSÁGÚ A TÖRT FOGALMÁNAK MEGÉRTÉSE, TÖBBFÉLE ÉRTELMEZÉSE, AZ EGYSÉGTÖRT POZITÍV EGÉSSZEL (KICSI) VALÓ OSZTÁSÁNAK ÁTLÁTÁSA, ANNAK MEGÉRTÉSE, HOGY EGY TÖRT SOKFÉLE ALAKBAN ÍRTHATÓ, ELSŐSORBAN AZ EGYSZERŰSÍTÉS-BŐVÍTÉS TISZTA ÁTLÁTÁSA.	

A fentiek birtokában tudjon egyszerű modelleket találni, amelyek segítik kicsi nevezőjű törtek összeadásában, kivonásában, pozitív egésszel való szorzás-osztásában.	Törtek ábrázolása számegegyenesen.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Irányított játékok. Tanulási eszközök használatának segítése. Egyéni rajzkészítés.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Színes rudak, Dienes-készlet, körkikkek, pontrácsok, pontrácsok, mérőedények, hosszúság-, területmérés-, tömeg- és térfogatmérés egységei. Óra.
ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ	A műveletek tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníteni tudásának diagnosztikus mérése. A műveletvégzés tudásának diagnosztizáló mérése (eszközhasználat megengedett).
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az eszközhasználat kitolása. Interaktív gyakorlatot segítő tanulói anyagok használata.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Legfontosabb követelmény, hogy minél rugalmasabb törtszám fogalmat alakítsunk ki. Legyenek képesek a törtszámokat elképzelni, – számhoz mennyiséget, mennyiséghez számot társítani, különböző egységválasztás mellett is. Tudjanak egy törtet többféle különböző alakban felírni, szerezzenek jártasságot az egyszerűsítésben és a bővítésben. Tudjanak a 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 15, 20, 50, 100 nevezőjű törteket összeadni, kivonni, egész számmal szorozni illetve osztani. Tudják ezeket számegegyenesen ábrázolni, nagyság szerint rendezni.	

TIZEDES TÖRTEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Számlálás, számolás.	Törtek írása tízes számszisztemben, tizedes törtek írása, olvasása, alakérték, helyi érték fogalmak értelmezése a tizedes törtek körében, műveletvégzés.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Arányos következtetések. Mértékváltások. Adatgyűjtés, esélyek latolgatása, kísérletek eredményének kiértékelése
Becslés, mérés.	Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerekítés. Eredmény becslése és közelítő és pontos kiszámítása. Az eredmény ellenőrzése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció.	Valós élethől vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.
Rendszerezés, kombinativitás.	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Minimum és egyéb feladatok megoldása számjegyek változtatása mellett. Számok felírása sokféle alakban. A természetes számok körében megismert szabályosságok és algoritmusok alkalmazása tizedes törtekre.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Kis mennyiségű mérés nagyobb egységekkel. A természetes számokhoz kapcsolódó analógiák folyamatos felfedeztetése és tudatos felhasználása a számok összehasonlításában és a műveletvégzésben. Játékos fejszámolásos tevékenységek a 10-zel, 100-zal, 1000-zal, 10000-zal való szorzás és osztás gyakorlására Tizedes törték írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok. Tíz-es és más számszorosokat modellező játékok. Számlálás, lépegetés tizedes tört lépésekkel. Játékok számjegykártyákkal, műveleti és relációjel kártyákkal, számkorongokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtörő feladatok megoldásához kapcsolva. Fejszámolási játékok. Szöveges feladat tartalmának eljátszása.</p>	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FOKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>A TÖRTEKRŐL ÉS A HELYI ÉRTEKES SZÁMIRÁSRÓL TANULTAKHOZ KAPCSOLÓDÓK ELSŐSORBAN. HETEDIKBE FEJEZŐDİK BE A HATVÁNYOZÁS ÉS NORMÁLALAK MEGISMERÉSÉVEL.</p> <p>Kulcsfontosságú hogy lássák a törtek és tizedes törték kapcsolatát, át tudják törtalakba írni a tizedes törtéket. Továbbá, hogy lássák az analógiát az egész számok helyi értékes írásával. Tudjanak biztonságosan szorozni, osztani 10-zel, 100-zal, 1000-zal, és ezeket alkalmazni a mértékváltások során.</p>	<p>A tizedestörtek bevezetése. A tizedes törték értelmezése, ábrázolása a számegyenesen; A tizedes törték egyszerűsítése, bővítése, kerekítése A tizedes törték összeadása, kivonása, az eredmény becslése A tizedes törték szorzása, osztása, kerek tizedesekkel, kicsi pozitív egységekkel, átlagszámítás</p> <p style="text-align: center;">KÖZELÍTŐ SZÁMÍTÁSOK, MÉRÉSEK, KEREKÍTÉSEK</p> <p>A datgyűjtés, esélylatoigatás</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Irányított játékok. Tanulási eszközök használatának segítése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Dienes készlet, számjegykártyák, betű-szám kártyák, számkorongok, demonstrációs számegyenesek, játékpénzek, mértékegység-táblázatok Interaktív digitális tananyagok..
ÉRTEKELÉS MÓDJA	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. A tizedes törtékkel való számolás diagnosztizáló és értékelő felmérése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. Digitális tanulói gyakorló anyagok
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Legyen képes tizedes törtéket helyiérték-táblázatban többféleképpen is megadni, nagyság szerint sorba állítani, tizedekkel, századokkal számlálni, tizedes törtéket összeadni, kivonni, 10-zel, 100-zal, továbbá más természetes számokkal szorozni és osztani egyszerű tizedes törték (legfeljebb 4 értékes jegyet tartalmazó számok) körében.</p> <p>Tudjon adott pontossággal mérni, szomszédos mértékek között mértékváltásokat végezni tizedes tört váltószámokkal is.</p>	

GEOMETRIA, MÉRÉS

ALAKZATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, adott tulajdonságú ponthalmazok keresése, ábrázolás síkon és gömbön.
Számlálás, számolás	A hosszúság, és szög nagyságának meghatározása választott és szabvány egységekkel. 360 felosztása egész számú egyenlő részre. Szorzás-osztás 10, 100, ... és 60 számokkal. Távolságok mérése pontok és összetettebb alakzatok között is.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szakaszok, szögek összehasonlítása, korlátos és korlátlanul kiterjedő alakzatok összehasonlítása.
Beeslés, mérés	Szakaszok, szögek, összehasonlítása, hosszúság és szög mérés. (Mértékváltások, a tanult műveletek használata. Különböző beosztású skálákról való leolvasások.)
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Sík és tér, sík és gömb összehasonlítása, kritikai gondolkodás. Szöveggel adott tulajdonságnak megfelelő ponthalmazok megkeresése a síkon. Rajzzal adott alakzat tulajdonságainak szöveges megfogalmazása.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok osztályozása, tulajdonságaik megfigyelése. Testek éleinek, csúcsainak, lapjainak leszámolása, egy adott készletből (sokszögoldalok, tartományok) különböző alakzatok előállítás.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Alapvető alakzatokból új összetett alakzatok képzése. Halmazok közös részének és uniójának megadása. Alakzatokról szerzett tapasztalatok általánosítása. Analógiák megfigyelése a síkon és a gömbön. Egyszerű érvelések az eddig megismert alakzatokhoz kapcsolódva.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Használati tárgyak gyűjtése, megfigyelése, osztályozása. Testek építése gyurmából, szívószálakból, kartonpapírból, sokszöglapokból. Testek csoportosítása adott tulajdonságok alapján Szögtartomány és sáv előállítása félsíkok színes fóliából készült modelljeinek metszeteként. Háromszögek és egyéb sokszögek előállítása pálcikából, szívószálból, papírhajtogatással, pontrácson, négyzetrácsra, (véges ponthalmazon). Távolság meghatározása mérésel valóságos tárgyaktól, illetve gyerekekkel, korongokkal szemléltetett ponthalmazoktól. Adott tulajdonságú pontok keresése mérésel, a pontok szemléltetése gyerekekkel (udvaron, tornateremben adott tulajdonságú pontok helyére állnak), korongokkal. Tükros alakzatok tengelyeinek meghajtogatása. Szögmérések. Mérőegységként használt szögek – derékszög, derékszög fele – előállítás hajtogatással. Szögmérő használata.	

<p>Szerkesztő eszközök, körző, vonalzó, szögmérő használata síkon és gömbön is.</p> <p>Sokszög szögeinek mérése.</p> <p>Kísérletek a Lénárt-féle gömbön kisebb és nagyobb csoportokban.</p> <p>Több feltételnek megfelelő ponthalmazok előállítása tartományok metszeteként, átlátszó papír, kartonból, vagy színes fóliából kivágott tartományok metszeteként.</p> <p>Kör és gömb alakú tárgyak megfigyelése, gyűjtése a környezetükben.</p> <p>Mintázatok készítése körökből és egyenesekből.</p> <p>Háromszögek szerkesztése körző segítségével előre adott szakaszokból. Kellő tapasztalatszerzés a háromszög-egyenlőtlenség megfogalmazásához.</p> <p>Egyenlő szárú és egyenlő oldalú háromszögek előállítása hajtogatással, szerkesztéssel. Körző és egyéltű vonalzó használata. Derékszögű vonalzó használata párhuzamos és merőleges egyenesek előállításakor.</p>	<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TARTALMAK</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 50%; text-align: left;">HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</th> <th style="width: 50%; text-align: left;">TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="vertical-align: top;"> <p>Az alsótagozaton megismerkedtek sokféle alakzattal, geometriai tulajdonsággal, ezeket most elkezdjük kicsit módszeresebben rendszerezni, meghatározni. Foglalkozunk a geometria alapalakzataival – pont, egyenes, félegyenes, szakasz, sík, félsík – és ezekből metszetként vagy unióként építhető, vagy ezek által határolt alakzatokkal. Megismerkedünk az alakzatok megadásának egy másik fontos módjával, adott tulajdonságú pontok halmazaként is előállítjuk a kört, a síksávot. Ezzel megalapozzuk azt a folyamatot, melynek során a gyerekek elkezdenek távolodni a szemlélettől és közeledni a deduktív gondolkodás felé.</p> <p>A mélyebb megértést segíti a sík és gömbi alakzatok analóg tárgyalása.</p> <p>A hangsúly az elnevezések felelevenítésén, használatán van, azon, hogy a gyerekek megbarátkozzanak a végtelenbe nyúló alakzatokkal is. Kulcsfontosságú a szögtartomány és a síksáv bevezetése két félsík közös részeként is. Nagyon fontos, hogy a szögmérő használatát jól megértették és begyakorolják.</p> <p>Hangsúlyos, hogy a gyerekek megtapasztalják, hogy a pont és egyenes között a legrövidebb távolság a merőleges szakasz, továbbá, hogy adott egyszerű tulajdonsághoz meg tudják a hozzátartozó ponthalmazt adni.</p> </td> <td style="vertical-align: top;"> <p>Pont és egyenes a síkon, pont és gömbi egyenes, vagyis főkör a gömbön. Két egyenes kölcsönös helyzete a síkon; két főkör kölcsönös helyzete a gömbön.</p> <p>A síkbeli és gömbi távolságmérés. Egység választása síkon és gömbön. Mérészközök. Alkalmazás földrajzi távolságmérésre</p> <p>A szögtartomány és szögmérés. A szögek fajtái. <i>Forgásszög fogalma.</i></p> <p>Síkbeli és gömbi szög mérése, síkbeli és gömbi szögmérő használata.</p> <p>Merőlegesség és párhuzamosság a síkon és a gömbön.</p> <p>Konvexitás fogalma</p> <p>Ponthalmazok távolsága. Távolság segítségével adott ponthalmazok:</p> <p>kör és gömb, definíció elmélyítése. Körvonal, kör belső és külső tartománya, körlap, középpont, sugár, átmérő, húr és körcikk, körív, körszelet. Koncentrikus körök, körgyűrű. Gömbi körök.</p> <p>Pont és egyenes távolsága, egyenesre merőleges szakasz, rajzolása derékszögű vonalzóval. <i>Pont és kör távolsága. Egyenestől adott távolságra levő pontok halmaza, Párhuzamos egyenesek távolsága, párhuzamos egyenesek rajzolása két vonalzóval.</i></p> <p>Több feltételnek megfelelő ponthalmazok.</p> <p>Két ponttól egyenlő távolságra levő pontok halmaza: szakaszfelező merőleges, felező merőleges előállítása, szerkesztése.</p> <p>Két egyenestől egyenlő távol levő pontok halmaza: szögfelező, középpárhuzamos előállítása.</p> <p>Háromszögek, négyszögek, háromszög szerkesztése három oldalból, háromszög-egyenlőtlenség.</p> </td> </tr> </tbody> </table>	HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE	<p>Az alsótagozaton megismerkedtek sokféle alakzattal, geometriai tulajdonsággal, ezeket most elkezdjük kicsit módszeresebben rendszerezni, meghatározni. Foglalkozunk a geometria alapalakzataival – pont, egyenes, félegyenes, szakasz, sík, félsík – és ezekből metszetként vagy unióként építhető, vagy ezek által határolt alakzatokkal. Megismerkedünk az alakzatok megadásának egy másik fontos módjával, adott tulajdonságú pontok halmazaként is előállítjuk a kört, a síksávot. Ezzel megalapozzuk azt a folyamatot, melynek során a gyerekek elkezdenek távolodni a szemlélettől és közeledni a deduktív gondolkodás felé.</p> <p>A mélyebb megértést segíti a sík és gömbi alakzatok analóg tárgyalása.</p> <p>A hangsúly az elnevezések felelevenítésén, használatán van, azon, hogy a gyerekek megbarátkozzanak a végtelenbe nyúló alakzatokkal is. Kulcsfontosságú a szögtartomány és a síksáv bevezetése két félsík közös részeként is. Nagyon fontos, hogy a szögmérő használatát jól megértették és begyakorolják.</p> <p>Hangsúlyos, hogy a gyerekek megtapasztalják, hogy a pont és egyenes között a legrövidebb távolság a merőleges szakasz, továbbá, hogy adott egyszerű tulajdonsághoz meg tudják a hozzátartozó ponthalmazt adni.</p>	<p>Pont és egyenes a síkon, pont és gömbi egyenes, vagyis főkör a gömbön. Két egyenes kölcsönös helyzete a síkon; két főkör kölcsönös helyzete a gömbön.</p> <p>A síkbeli és gömbi távolságmérés. Egység választása síkon és gömbön. Mérészközök. Alkalmazás földrajzi távolságmérésre</p> <p>A szögtartomány és szögmérés. A szögek fajtái. <i>Forgásszög fogalma.</i></p> <p>Síkbeli és gömbi szög mérése, síkbeli és gömbi szögmérő használata.</p> <p>Merőlegesség és párhuzamosság a síkon és a gömbön.</p> <p>Konvexitás fogalma</p> <p>Ponthalmazok távolsága. Távolság segítségével adott ponthalmazok:</p> <p>kör és gömb, definíció elmélyítése. Körvonal, kör belső és külső tartománya, körlap, középpont, sugár, átmérő, húr és körcikk, körív, körszelet. Koncentrikus körök, körgyűrű. Gömbi körök.</p> <p>Pont és egyenes távolsága, egyenesre merőleges szakasz, rajzolása derékszögű vonalzóval. <i>Pont és kör távolsága. Egyenestől adott távolságra levő pontok halmaza, Párhuzamos egyenesek távolsága, párhuzamos egyenesek rajzolása két vonalzóval.</i></p> <p>Több feltételnek megfelelő ponthalmazok.</p> <p>Két ponttól egyenlő távolságra levő pontok halmaza: szakaszfelező merőleges, felező merőleges előállítása, szerkesztése.</p> <p>Két egyenestől egyenlő távol levő pontok halmaza: szögfelező, középpárhuzamos előállítása.</p> <p>Háromszögek, négyszögek, háromszög szerkesztése három oldalból, háromszög-egyenlőtlenség.</p>
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE				
<p>Az alsótagozaton megismerkedtek sokféle alakzattal, geometriai tulajdonsággal, ezeket most elkezdjük kicsit módszeresebben rendszerezni, meghatározni. Foglalkozunk a geometria alapalakzataival – pont, egyenes, félegyenes, szakasz, sík, félsík – és ezekből metszetként vagy unióként építhető, vagy ezek által határolt alakzatokkal. Megismerkedünk az alakzatok megadásának egy másik fontos módjával, adott tulajdonságú pontok halmazaként is előállítjuk a kört, a síksávot. Ezzel megalapozzuk azt a folyamatot, melynek során a gyerekek elkezdenek távolodni a szemlélettől és közeledni a deduktív gondolkodás felé.</p> <p>A mélyebb megértést segíti a sík és gömbi alakzatok analóg tárgyalása.</p> <p>A hangsúly az elnevezések felelevenítésén, használatán van, azon, hogy a gyerekek megbarátkozzanak a végtelenbe nyúló alakzatokkal is. Kulcsfontosságú a szögtartomány és a síksáv bevezetése két félsík közös részeként is. Nagyon fontos, hogy a szögmérő használatát jól megértették és begyakorolják.</p> <p>Hangsúlyos, hogy a gyerekek megtapasztalják, hogy a pont és egyenes között a legrövidebb távolság a merőleges szakasz, továbbá, hogy adott egyszerű tulajdonsághoz meg tudják a hozzátartozó ponthalmazt adni.</p>	<p>Pont és egyenes a síkon, pont és gömbi egyenes, vagyis főkör a gömbön. Két egyenes kölcsönös helyzete a síkon; két főkör kölcsönös helyzete a gömbön.</p> <p>A síkbeli és gömbi távolságmérés. Egység választása síkon és gömbön. Mérészközök. Alkalmazás földrajzi távolságmérésre</p> <p>A szögtartomány és szögmérés. A szögek fajtái. <i>Forgásszög fogalma.</i></p> <p>Síkbeli és gömbi szög mérése, síkbeli és gömbi szögmérő használata.</p> <p>Merőlegesség és párhuzamosság a síkon és a gömbön.</p> <p>Konvexitás fogalma</p> <p>Ponthalmazok távolsága. Távolság segítségével adott ponthalmazok:</p> <p>kör és gömb, definíció elmélyítése. Körvonal, kör belső és külső tartománya, körlap, középpont, sugár, átmérő, húr és körcikk, körív, körszelet. Koncentrikus körök, körgyűrű. Gömbi körök.</p> <p>Pont és egyenes távolsága, egyenesre merőleges szakasz, rajzolása derékszögű vonalzóval. <i>Pont és kör távolsága. Egyenestől adott távolságra levő pontok halmaza, Párhuzamos egyenesek távolsága, párhuzamos egyenesek rajzolása két vonalzóval.</i></p> <p>Több feltételnek megfelelő ponthalmazok.</p> <p>Két ponttól egyenlő távolságra levő pontok halmaza: szakaszfelező merőleges, felező merőleges előállítása, szerkesztése.</p> <p>Két egyenestől egyenlő távol levő pontok halmaza: szögfelező, középpárhuzamos előállítása.</p> <p>Háromszögek, négyszögek, háromszög szerkesztése három oldalból, háromszög-egyenlőtlenség.</p>				

Fontos, hogy három oldalból tudjanak háromszöget szerkeszteni, és hogy tapasztalatot szerezzenek a háromszögek oldalai és szögei közötti összefüggésekről.	Tapasztalatszerzés alakzatok egybevágóságáról. Ismerkedés párhuzamos oldalú négyszögekkel: trapéz, paralelogramma, rombusz.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Szabad és irányított játékok. Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítés. Tanulási eszközök használatának segítése. Tudatos memorizáltatás.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Sík és térmértani modellező készlet. Táblai szerkesztési eszközök. Lyukas tábla. Fóliák. Használati eszközök, mértani testek. Lénárt-féle gömb, szívószálak, korongok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Hibajavítás segítése. Eszközhasználat diagnosztizáló mérése. A tanulók egyéni megfigyelése. Az eszközhasználat diagnosztizáló felmérése. Pont és egyenes távolságának, kör fogalmának, egy ponttól adott távolságnál közelebb... fogalmak ismeretének ellenőrzése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Tájékozódás a tanulók egyéni (testi, szellemi adottságairól). A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. A verbalitás segítése.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A fejezet fő célja az ismétlés és alapozás. Ismerjék fel a gyerekek az egyszerű geometriai alakzatokat. Értsék a szakasz és egyenes, sík, félsík, él, csúcs, lap, tartomány, konvex, konkáv szavakat. Legyen fogalmuk a sík, a félsík, az egyenes, a félegyenes határtalanságáról. Tudjanak merőlegest és párhuzamost, téglalapot, négyzetet előállítani vonalzóval és hajtogatással is. Értsék a szögtartomány fogalmát, származtatásait, ismerjék a szögek fajtáit, tudjanak szakaszt és szöget mérni.	
Tudják, hogy pont és egyenes között a legrövidebb szakasz a merőleges és hogy ennek hossza a pont és egyenes távolsága. Ismerjék a gyerekek a ponttól és egyenestől adott távolságra, annál közelebb, illetve távolabb levő pontok által alkotott halmazokat, (kör, párhuzamos egyenes pár, sáv), legyenek képesek ezeket előállítani két vonalzó segítségével. Közös munkában, csoportban vagy tanár által vezetett foglalkozáson legyenek képesek összetettebb alakzatok távolságát is megtalálni, több feltételnek megfelelő ponthalmazokat előállítani, felező merőlegest szerkeszteni. Ismerjék az egyenlő szárú, illetve egyenlő oldalú háromszög kifejezéseket. Tudjanak három oldalból háromszöget szerkeszteni. Tudják a szerkesztéseknél alkalmazni a háromszög-egyenlőtlenséget. Legyen tapasztalatuk arról, hogy egy háromszögben nagyobb szöggel szemben nagyobb oldal van.	

MÉRÉSEK, TERÜLET, FELSZÍN, TÉRFOGAT

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés szempontjai a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Testekhez vetületi ábrák, alaprajzok, hálózatok készítése. Alakzatok előállítására adott feltételeknek megfelelően.
Számolás, számolás	A számfogalom mélyítése a mérési feladatokon keresztül, számolás gyakorlása,

Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Mért, számított eredmények változásának megfigyelése az adatok, illetve a mérés egységének megváltozása esetén.
Becslés, mérés	Közelítő és pontos mérések, mértékváltás, becslés, közelítő számítások.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati helyzetekhez, szöveggel leírt helyzetekhez matematikai interpretáció készítése és fordítása.
Rendszerzés, kombinativitás	Téglatest és kocka tulajdonságainak összefoglalása, rendszerezése. Sorbarendezés a hosszúság, kerület, terület, felszín illetve a térfogat nagysága szerint. Egységnévzetekből kirakható, adott területű téglalapok építése. Egységkockákból kirakható, adott térfogatú téglatestek építése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Tapasztalati kerület-, terület-, felszín- és térfogatomérések általánosítása, egyszerű képletek alkotása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Hosszúságmérések az iskolában és az iskola körül. Teshálók készítése, testek építése. Közelítő és pontos mérések választott és szabványmértékegységekkel. Mérések, idő, tömeg, hosszúság, kerület, terület, térfogat mérése szabadon választott és standard mértékegységekkel. Térfogat mérése egységkockákkal és úrtartalomként is. Téglatest építése egységkockákból és színes rudakból, testek térfogatának összehasonlítása.	
ISMERETEK, TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
Az iskolai geometria anyagnak két nagy, fő vonulata van. Az egyik az alakzatok, transzformációk, szerkesztések, a másik a mérések témaköre. Ez a két témakör persze nagyon sok ponton érintkezik, mégis két önálló résznek tekinthető. A hosszúság- és területmérés alapozása az alsótagozat feladata. Ezen az évfolyamon ismételnünk és az eddig szerzett ismereteket kiegészítjük a téglalap és négyzet területképleteknek, illetve a téglatest és a kocka térfogatképletének megfogalmazásával. A téglalap, négyzet területének, a téglatest, kocka térfogatának tanítása itt befejeződik, a továbbiakban fennmarjuk és használjuk az itt tanultakat. Erre építjük a későbbi osztályokban a háromszögek és négyyszögek területének, a hasábok, gúla térfogatának tanítását. A hangsúly itt a kerület, terület illetve a felszín, térfogat fogalmak megértésén van. A képletek mechanikus alkalmazása helyett kulcsfontosságú a megértett alkalmazás. Nem elsősorban a képletek ismeretén van a hangsúly, hanem mérésekben való tapasztalatszerzésen a gyerekek, és azon, hogy a számításokat ezekkel a mérési tapasztalatokkal kössék össze a gyerekek.	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE Négyzet, téglalap tulajdonságai. Kerület fogalma, sokszögek kerülete. Terület fogalma, sokszögek területe téglalap, négyzet területképlete. Testek hálójára. Hálók színezése. Téglatest felszínének mérése, számítása. Mértékváltások Térfogat mérése, számítása téglatest, kocka térfogatképlete, gyakorlati életből vett példák, mérések végzésére alapozott feladatok. Mérés eredményének becslése, kerekítése

<p>A terület-, illetve a térfogatképletek alkalmazását előzze meg az segítségnyújtások, illetve egységkockák leszámolása. Nagyon fontos, hogy téglalap területszámítása, és a téglalast térfogatának kiszámítása közötti analógia megtapasztalása. A téglalast rudakkal, rétegekkel történő kitöltése is segíti ezt a folyamatot. A képleteket ebben a témakörben csak akkor vezetjük be, ha meggyőződünk arról, hogy az már csak egy megértett tartalomnak a rövidített lejegyzési módja a gyerekek számára.</p>	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	<p>Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítések. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Játékok. Egyéni hibajavítások. Az absztrahálás és a konkrétizálás útjainak sokszoros bejárása. Az eszközök használatában való gyakoroltság és a szóbeli kifejezőkészség segítése.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Lyukas tábla. Elvázak. Szívószálak, Babilon-készlet. Sík- és térmértani modellező készlet. Milliméterpapír. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók, építőjátékok, összehúzható, fonalas testhálók, Interneten elérhető térgeometriai programok.</p>
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	<p>Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Diagnosztizáló mérések. Téglalap terület-, terület- és kerületszámítási, valamint téglalast felszín- és térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.</p>
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinnek a megfelelő részfeladat kiválasztásával.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Legyenek képesek kiválasztani azokat a mérőeszközöket, mértékegységeket, melyek a terület, a terület illetve a felszín és a térfogat mérésére alkalmasak. Legyenek képesek méréseket végezni a hosszúság, a terület és térfogat körében. Legyen egy jó, közelítő elképzelésük azoknak a mértékegységeknek a nagyságáról, amelyekkel rendszeresen találkozhatnak. Tudják ezek körében a szomszédos mértékegységek közötti viszonyokat mérőeszközökről leolvasni, és matematikai formulával leírni a. Ezek alapján legyenek képesek kicsit távolabbi egységek viszonyára következtetni. Tudják sokszögek területét körző-vonalzó segítségével kielégítő pontossággal mérni. Ismerjék a négyzet és téglalap fogalmát, tulajdonságait. Legyenek képesek alakzatok területét kirakással megbecsülni. Ismerjék és értsek a téglalap terület- és területképletét. Legyenek képesek testek térfogatát kirakással, átöntéssel megbecsülni, térfogatokat összehasonlítani. Ismerjék és képesek legyenek közelítőleg felismerni a térfogat egyszerű, standard mértékegységet. Tudják a szomszédos mértékegységek közötti viszonyokat mérőeszközökről leolvasni és matematikai formulával leírni. Ezek alapján legyenek képesek kicsit távolabbi egységek viszonyára következtetni. Ismerjék és értsek a téglalast térfogatképletét.</p>	

ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK
SZÁMEGYENES, DERÉKSZÖGŰ KOORDINÁTA-RENDSZER

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Számegyenesen, koordinátarendszerben való tájékozódás, műveletvégzés.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Táblázatban, grafikonon összefüggések keresése.
Becslés, mérés	Helymeghatározás a környezetünkben, becsléssel, méréssel egybekötve.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Annak ellenőrzése próbálgatással, hogy a koordinátarendszer egy pontja rendelkezik-e egy adott tulajdonsággal vagy sem. Összefüggés felismerő képességfejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott tulajdonságú halmazok keresése, közös részük, uniójuk előállítása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kísérletezés önkényesen választott pontokkal, következtetés a teljes megoldáshalmazra.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Mozgásos játékok – „Fuss a megadott koordinátájú helyre...”	
Egyéb koordinátákat használó játékok – torpedó, sakk stb. Tájékozódás térképen, földgömbön. Kísérletek és játékok a földgömbön, tájékozódás a Lénárt-féle gömbön.	
Barkochba a jelzőszámokkal.	
Szám párokkal adott képek megrajzolása.	
Szabályjátékok, sorozatok folytatása.	
Helymeghatározás konkrét, gyakorlati szituációkban.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
A függvények témaköre teljesen átszövi az egész anyagot. Hozzárendelések, szabályjátékok... minden anyagrészen megjelennek. Ismert szabály alapján ismeretlen elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása, több megoldás keresése végig jelen van a tanítási folyamatban. A természetes számokkal foglalkozó anyagrészen részletesen foglalkozunk az összeg, különbség, szorzat, hányados változásaival, de erre visszatérünk minden új számkör bevezetésekor.	
Külön óraszámot kap a koordinátarendszerrel való ismerkedés. Ezért ezt részletesebben is taglaljuk.	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FOKUSZOK	
TARTALOMRÉSZLETEZÉSE	
Az alsó tagozatból ismert a számegyenes, ennek fogalmát összefoglaljuk, mélyítjük, továbbépítjük a koordináta-rendszer bevezetésével. Előkészítjük a függvények ábrázolását.	Ismerkedés a koordinátarendszerekkel.
Hangsúlyos a biztos tájékozódás a számegyenesen és a koordináta-rendszerben. Fontos feladat	
ponthalmazok meghatározása jelzőszámok közötti összefüggéseknek megfelelően.	

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni rajzkészítés. Önellenőrzés segítése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Lyukas tábla, koordináta-rendszer, 1 forintos érmék, sakktábla, térképek, földgömb.
ÉRTEKELÉS MÓDJA	Szóbeli értékelés, megerősítés, hibajavítás. Diagnosztizáló mérés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba. Interaktív számítógépes játékok.
VÁHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Értsék, hogy a jelzőszámok rendezett számpárok, az első, második jelzőszám – vagy x, y koordináta – szavakat. Legyenek képesek tájékozódni a derékszögű koordináta-rendszernek az origó közelében lévő részében (–10 és +10 közötti jelzőszámok), ebben a tartományban adott pontok koordinátáit leolvasni illetve adott számpárokat ábrázolni. Csoportos munkában legyenek képesek egyszerű összefüggésekhez a hozzátartozó pontthalmazt megkeresni.</p> <p>Egyszerű utasítást értsenek meg és legyenek képesek azt végrehajtani:</p> <p>egyszerű szabály szerint egy elemhez hozzárendelt elemet (elemeket) megadni, egyszerű szabállyal megadott sorozatot folytatni.</p> <p>Tudjanak néhány elemmel (elempárral) megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni.</p>	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás.	Tömegjelenségek előfordulási gyakoriságának megszámlálása.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása. A biztos és a lehetetlen események felismerése egyszerű esetekben.
Becslés, mérés.	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció.	A kísérlet feltételeinek értelmezése, a feltételek teljesülésének megítélése, a megadott szabályok követése
Rendszerezés, kombinativitás.	Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés.	Adatok gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztiályba sorolása
Egészséges életmód, környezettudatosság.	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.
	Környezetvédelemhez kapcsolódó kérdésekkel, egészséges életmóddal kapcsolatos statisztikai adatok gyűjtése, elemzése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelöltése. Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés</p> <p>Valószínűségi játékok, kísérletek</p> <p>Jegyzőkönyvkészítés</p> <p>Egyéni vagy kiscsoportos kísérletezések eredményének közös összefoglalása, kiértékelése.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Őtődikben, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, elkezdjük használni a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmakat, és összeköjtjük ezt a gyerekek intuitív valószínűségfogalmával.</p>	<p>Folyamatos, beépülhet a tananyagba</p> <p>Egyes témakörökben az összes eset összeszámlálása, fa-diagrammal, vagy más rendszerezéssel, egyes elemi események valószínűségének becslése, legegyszerűbb esetekben számítása is.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Statistikai zsebkönyvek, újságok, Internet, ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék..., nyereményjátékok.</p> <p>Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valószínűségi kísérletek</p>
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	<p>Szöbéli értékelés megfigyelés alapján, diagnosztizáló mérés.</p>
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>A sok tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Adatokat el tud rendezni sorozatba, táblázatba, ábrázolni tudja azokat grafikonon;</p> <p>Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvas; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távolságát, a leggyakoribb adatot;)</p> <p>Ki tudja számítani az adatok átlagát.</p> <p>Képes megfogalmazni sejtést véletlen eseményekkel kapcsolatban, (melyik valószínűbb, melyik kb. hányszor fog előfordulni a következő 30 próbában, melyik nem fog előfordulni egyszer sem...) sejtését össze tudja vetni a megfigyelt események gyakoriságával.</p>	

5. évfolyam

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	A műveleti tulajdonságok felfedezése, alkalmazása, általánosítása más számkörökben. A számkörök közötti analógiák felismerése.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása. Összetett arányossági következtetések Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, eredmények előre becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal. Modellalkotás. A nyelv logikai elemeinek helyes használata. Rendszerezés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése. Összes lehetőség rendszerezett felsorolása. Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése	Változatos tartalmú szövegek értelmezése. Összehasonlításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl.: egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább, legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan). A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban. Egyszerű, matematikai módszerekkel is értelmezhető szituációk megfogalmazása szóban és írásban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Rendszeres próbálgatás, összes eset számbavétele. Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem sorba rendezése.
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések. Általános módszer keresése, az eredmények általánosítása, különbözőképpen megfogalmazott feladatokban a közös matematikai gondolat felfedezése.
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célszerű elkészítési módjai). Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikaitörténeti érdekességek. Könyvtárhazsnálat. Informatikai eszközök használata.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Modellalkotás. Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolataik feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítása az aktuális tananyagnak megfelelően. Sejtések megfogalmazása, érvelések, naiv indukción. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Szöveges feladat tartalmának eljátszása. A lehetséges esetek számának előzetes megbecsülése	

<p>Kombinatorikai feladatok megoldása az összes esetek leszámolásával. kirakosgatással, eljátszással. Az összes esetek rendszerbe állítása, kitekintés az általánosítás felé. A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületekről, a gyerekek életéből. A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>Folyamatos, beépül a teljes tananyagba. A gondolkodási módszereket változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük. Ezen belül néhány órát célzottan a kombinatorikus gondolkodás fejlesztésére használunk.</p>	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FOKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>Két órát teljes egészében a kombinatorikai gondolkodás fejlesztésére szánunk. Ez a folyamatos fejlesztésnek egy állomása, amelynek célja elsősorban a tudatosítás, a rendszerezés, az összefoglalás. Kulcsfontosságú, hogy egy-egy feladat típusnál a kirakosgatás vagy eljárás összekapcsolódjon a rendszerezéssel, szabályosságok megfogalmazásával, és – az osztály képességeitől függő mértékben – az általánosítással.</p>	<p>Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása tervszerű próbálgatással és következtetéssel.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	<p>Feladatok megjelenítése játékosan is, csoportos- vagy osztálymunkában. Kirakosgatás, leszámolás egyénileg vagy csoportban, általánosítás, ellenőrzés csoportban és/vagy frontálisan</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljátszása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák..., előre elkészített fa-diagrammok</p>
ÉRTEKELÉS MÓDJÁ	<p>A gyerekek munkájának megfigyelése.</p>
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>Heterogén csoportmunka és játék.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>A gyerekek legyenek képesek arra, hogy egyszerű kombinatorikai kérdéseket módszeres próbálgatással megoldjanak. Legyenek képesek néhány elem összes lehetséges sorrendjének összeszámlálására fadiagram segítségével. Tudják az összes lehetőséget leolvasni egyszerű fa- és út-diagrammokról.</p>	

SZÁMITAN, ALGEBRA

EGÉSZ SZÁMOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás. A számfogalom és műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése.	Szorzás kiterjesztése negatív szorzóra a szorzat változásának vizsgálatával. A negatív számmal osztás bevezetése a szorzás inverz műveletként. A műveleti tulajdonságok tudatosítása, elszakadás a modellektől. Gyakorlati élethez kapcsolódó feladatok.
Mennyiségi következtetés, Becsülés, mérés	Műveleti tulajdonságok megfigyelése. Egyszerű arányossági következtetések az egész számok körében is. Az egész számok összeadása-kivonása nagyobb számok körében. Gyakorlatosság fejlesztése az eredmény előjelének és az abszolút érték nagyságának előre-elképzelésében, többszörös szorzás-osztás előjelének előzetes megállapításában.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Negatív számok valóság tartalma, a modellek értelmezése, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.
Rendszerezés, kombinativitás	A szorzás és osztás műveletének megfigyelése műveletsorokban és a tapasztalatok, megfigyelt analógiák felhasználása a műveletek fogalmának kiterjesztésére. Számok előállítása sokféleképpen.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Negatív számmal való szorzás értelmezésekor a természetes számok körében megismert műveleti szabályok általánosítása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A műveletek értelmezése, eljátszása az adósság-vagyon modellben, a „számgegyenesen sétálós” modellben és esetleg még más modellekben.</p> <p>A műveletvégzés gyakorlása játékos feladatokon is, fejből és írásban – dominó, memória láncszámolás. ...</p> <p>Negatív számok gyűjtése a körülvevő világból. Egy szám előállítása sokféleképpen pozitív és negatív számok összegeként. Történet készítése műveletsorhoz, nyitott mondathoz és fordítva, szöveg lefordítása a matematika nyelvére.</p> <p>Fogalomépítő játékok az összeadás és kivonás műveletek, valamint az előjelek kapcsolatának, a műveleti sorrend felcserélhetőségének mélyebb megértése érdekében.</p> <p>Szöveges feladat tartalmának eljátszása.</p> <p>A szorzás és osztás műveletének megfigyelése különböző sorozatokban és a tapasztalatok, megfigyelt analógiák felhasználása a műveletek fogalmának kiterjesztésére.</p>	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>A negatív számok, a velük végzett alapműveletek tanítása itt befejeződik. A továbbiakban ezeket az ismereteket gyakoroljuk, fentartjuk, használjuk.</p> <p>Nagyon fontos, hogy visszatérjünk a negatív számok értelmezésére, ne elégedjünk meg a műveleti szabályok felidézésével. Fontos, hogy a gyakorlás mellett minél több alkalmat adjunk arra, hogy megértsék, miért úgy végezzük a műveleteket negatív számokkal, ahogy bevezettük.</p> <p>Térjünk ki a műveletvégzés sorrendjére is!</p> <p>A nagyobb számokkal való műveletvégzés kevésbé fontos, gyenge osztályban megelőzhetjük azzal, hogy kis számokkal – százaz számkörben – biztonsággal dolgozzunk.</p> <p>Kulcsfontosságú az ellentett és abszolút érték fogalmának felelevenítése, elmélyítése a műveletvégzés ismétlése előtt, egész számok összehasonlítása, ábrázolása számegyenesen.</p>	<p>Egész számokról tanultak ismétlése</p> <p>Negatív számok fogalma, modelljei, ellentett, abszolút érték, ábrázolás számegyenesen.</p> <p>Egész számok összeadása-kivonása nagyobb számok körében, egész számok szorzása, osztása negatív számmal is, többletgyezés sorzat előjele.</p> <p>Műveletek sorrendje.</p> <p>Nyitott mondatok megoldása.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Beszélgetések. Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Irányított játékok. Az összeadás-kivonás eljátszása mozgással is. Felfedezettetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Adósság és nagyon cédulák, demonstrációs számegyenesek, piros-kek korongok, számkártyák, művelet és relációjel kártyák. Digitális tananyagok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérés. Témazáró dolgozat.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Eszközök használatának biztosítása a gyerekek igénye szerint. Digitális tanulói anyagok felhasználása differenciált munkavégzéshez
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Legyenek képesek egész számok helyét számegyenesen megtalálni, nagyság szerint sorba állítani. Értsék az ellentett és abszolút érték szavak jelentését. Teljes biztonsággal tudják megállapítani kéttagú összeadás-kivonás, illetve akárhány tagú szorzás-osztás előjelét, szerezenek jártasságot az eredmény abszolút értékének megbecslésében. Tudjanak műveleteket végezni – egész számokat összeadni, kivonni, szorozni és osztani – eszközök nélküli, viszonylag nagyobb számok körében is. Egyserű nyitott mondatok megoldásait tudja megkeresni adott alaphalmazon tervszerű próbálgatással, a műveletek tulajdonságai alapján, vagy lebontogatással.</p>	

TÖRTEK, ARÁNY, ARÁNYOSSÁG,

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás. A szám- és műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése.	A törtek körében szerzett számolási készség mélyítése és továbbfejlesztése. Szorzás, osztás műveletének kiterjesztése törttel való szorzásra és osztásra. A tízes számrendszerben végzett műveletek kiterjesztése a tízedes törték köré. Az újonnan megismert műveletek – szorzása, osztás törttel, tízedes törttel – alkalmazása, elmélyítése. A tört, a százalék és az arány kapcsolata.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	A szorzat-hányados változásai. Szorzás-osztás tízedes törtalakú számmal. A tört rész kiszámítása egészről, az egészrész kiszámítása tört részéből következtetéssel és törttel való szorzással-osztással. Arányossági következtetések egyenes és fordított arányosságok esetén, százalékszámításban, egyszerű és összetettebb feladatokban.
Függvényszemlélet Beccsés, mérés	Az arányosságoknál az együtt változó mennyiségek megfigyelése.
Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.	Tizedes törték kerekítése, mérések tízedes tört pontossággal is, mértékváltási feladatok. A mérőszámok és a mértékegységek közötti arányosságok vizsgálata.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés. Arányossági következtetést kívánó szöveges feladatok.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok felírása sokféle alakban. Adott feltételek mellett az összes megoldás keresése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A törttel való osztás visszavezetése szorzásra. Tizedes törttel való szorzás-osztás visszavezetése tört számokkal, illetve egész számokkal végzett szorzásra, osztásra.
Gazdasági élettel kapcsolatos kompetenciák	Népszaporulat, átlagkereset, infláció, GDP fogalmak tárgyalása az arányosság témakörében
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Törtmennyiségek leolvasása a környezetünkben levő tárgyakról, rajzokról, stb. Törtek megjelenítése különféle modellekkel, csoki, torta, szinesrúd-készlet, Dienes készlet stb. Törtek előállítása különféle alakban, tízedes tört alakban is. Csoportversenyek, egyenlő számok összehasonlítása dominó vagy memóriajátékkal, kártyajátékokkal, egy szám sokféle kirakása szám és műveletkártyák segítségével, törtek előállítása szorzatalakban. Az osztás felírása különböző módokon, törtvonallal, osztásjellel, és fordítva a tört felírása osztással. Érdekes periodikus tízedes törték megfigyelése. Mérés különböző egységekkel – mérőszám változásának megfigyelése.	

<p>Törtéket tartalmazó szövegek gyűjtése.</p> <p>A százalék szemléltetése eszközökkel: korongokkal, négyzethálón, stb.</p> <p>Az arányos osztás gyakorlati alkalmazásai: pl. egyszerű ételreceptek, osztzkodási feladatok.</p> <p>Összetartozó értékpárok, egyenesen, illetve fordítottan arányos mennyiségek gyűjtése, csoportosítása.</p> <p>Grafikonok értelmezése, grafikus ábrázolás.</p> <p>Térképek, alaprajzok alapján arányossági következtetések.</p> <p>Százalékokat tartalmazó valóságos adatok gyűjtése, értelmezése.</p>	<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p style="text-align: center;">HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK</p> <p>A törtek alsótagozaton megkezdett tanítása itt folytatódik és be is fejezzük a törtékről, a velük végzett alpműveletekről tanultakat. A továbbiakban ezeket az ismereteket gyakoroljuk, fenntartjuk, használjuk. Elkezdődik a törtek egy fontos alkalmazása – a százalékszámítás.</p> <p>Hangsúlyos a fejezetben a tört értelmezésének felelevenítése, a törtnek mint hányadosnak a jelentése. A tört sokféle alakban való felírása az algebra előkészítése szempontjából nagyon fontos. Kulcsfontosságú, hogy tudják, hogy a törttel való szorzás az meggyezik a törtész kiszámításával. Ez itt még nem feltétlenül épül be a gyerekek gondolkodásába, ezt a gondolatot még sokszor végig kell járni a későbbi alkalmazások során.</p> <p>Legyenek a gyerekek tisztában a műveleti sorrendekkel!</p> <p>A százalékszámítás tanításakor ebben a fejezetben a legfőbb hangsúly a fogalom többoldali megértésén van.</p> <p>A gyerekeknek sok tapasztalata van mind az egyenes, mind a fordított arányossággal kapcsolatban. Ezeket rendszerezzük, pontosítjuk, a szabályokat matematikailag is megfogalmazzuk. A százalékszámítást arányossági feladatokként vezetjük be.</p> <p>A százalékszámítással kapcsolatos fogalmak tisztázása ebben az évfolyamban megtörténik, de a gyakorlás, elmélyítés, alkalmazás folytatódik a további évfolyamokon a matematikában is, a többi természetudományos tárgyaikban is.</p> <p>Az arányossági feladatokban kapott arányok megnevezése, pl:</p>
<p style="text-align: center;">TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</p> <p>Törtékről tanultak ismételése: törték értelmezése, különféle alakjai, egyszerűsítés, bővítés, ábrázolásuk számevényesen. Az eddig megismert műveletek felelevenítése, elmélyítése, zárójeles feladatok is. Törtek felírása tizedes tört alakban. Törtek és tizedes törtek összehasonlítása.</p> <p>A végtelen tizedes törtek. Tizedes törtek bővítése, egyszerűsítése.</p> <p>A törtek arányként való értelmezése. Törtek előállítása negatív és pozitív egészek hányadosaként. <i>A racionális szám fogalma.</i></p> <p>A törttel való szorzás értelmezése területmodellel is.</p> <p>A törtész kiszámítása, törttel való szorzással is.</p> <p>Szorzás negatív törttel</p> <p>A reciprok érték fogalma. Osztas törtalakú számmal.</p> <p>A négy alpműveletet és zárójeleket is tartalmazó összetett feladatok (kicsi tört számokkal) megoldása.</p> <p>Szorzás tizedes törtalakú számmal. Osztas tizedes törtalakú számmal.</p> <p>A négy alpműveletet és zárójeleket is tartalmazó összetett feladatok (kicsi tizedes törtalakú számokkal) megoldása.</p> <p>A százalék fogalma. Tört, arány, százalék kapcsolata. A százaléktörték kiszámítása következtetéssel, szorzással.</p> <p>Szöveges feladatok, százaléktörték kiszámítására is. Nyitott mondatok.</p> <p>Egymással összefüggő értékpárok vizsgálata. Egyenes arányosság fogalma és tulajdonságai, grafikonja.</p> <p>Egyenesen arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel.</p>	

<p>teljesítmény, sűrűség, sebesség, népsűrűség, átlagkereset, stb. Hangsúlyozottan fontos, hogy az együttváltozó mennyiségek közül ki tudják választani az egyenes és fordított arányosságokat, tudjanak ezekre maguk is példákat és ellenpéldákat keresni. Fontos, hogy a következőket lássák a gyerekek:</p> <p>Az egyenes arányosság esetében ahányszorosára változik az egyik mennyiség, ugyanannyiszorosára változik a másik mennyiség is, ami ugyanazt jelenti, hogy az összetartozó értékek hányadosa állandó.</p> <p>A fordított arányosság esetében ahányszorosára változik az egyik mennyiség, reciprokszorosára változik a másik mennyiség, azaz az összetartozó értékek szorzata (0-tól különböző) állandó.</p>	<p>Arányos osztás szöveges feladatok megoldása.</p> <p>A százalékláb és százalékalap kiszámítása egyszerű esetekben, következtetéssel, nyitott mondattal is.</p> <p>Fordított arányosság fogalma, grafikonja és tulajdonságai.</p> <p>Fordítottan arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel.</p> <p><i>Összetett arányossági feladatok megoldása.</i></p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Különbféle kooperációs módszerek alkalmazása. A törtek és az arány szemléletes fogalmának felidézése, továbbfejlesztése. A műveletek kiterjesztésének közös megalkotása, megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Többféle modell használata, egyéni és csoportversenyek, irányított játékok. A százalék fogalmának sokféle szemléltetése.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérés. Témazáró dolgozat.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Az új fogalmak sokféle modellel való megközelítése, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Értsék a törtek, tizedes törtek jelentését, tudjanak hozzájuk konkrét tartalmat párosítani. Legyenek képesek egyszerű esetekben tört és tizedes tört alakban megadott számok helyét számegyenesen megtalálni, és a számokat nagyság szerint sorba állítani. Teljes biztonsággal tudjanak alapműveleteket végezni – összeadni, kivonni, szorozni és osztani „egyszerű törttel” – például, melyek nevezője vagy előáll két-három tíznel kisebb szám szorzataként, vagy kerek szám egyszerű többszöröse, vagy legfeljebb egy, két tizedes jegyet tartalmazó tizedes tört. Tudjanak műveleteket végezni – racionális számokat összeadni, kivonni, szorozni és osztani nagyobb számok körében is. Legyenek képesek egyenes és fordított arányosság felismerésére, hiányzó értékek kiszámítására egyszerű esetekben, összefüggő mennyiségek közötti kapcsolat ábrázolására, mennyiségek arányos szétosztására. Ismerjék a különbséget arány és arányosság között.</p> <p>Tudjanak egyszerű százalékszámítási feladatokat megoldani, bármelyik hiányzó szereplőt – százaléklábat, százalékalapot is számítani.</p>	

SZÁMELMÉLET

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás.	Természetes számok műveleti tulajdonságainak mélyebb megértése (elsősorban a szorzás-osztás és maradékos osztás esetében).
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Oszthatóság, maradékok felismerése változatos – szöveggel, rajzzal, egyéb módon megadott, vagy eljátszott – szituációkban.
Becslés, mérés	Feladatok többféle megoldása, a megoldások összevetése.
Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.	
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció.	Szöveggel megadott számelméleti problémák megoldása.
Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Egyszerű kombinatorikai feladatok. Prímtenyezős felbontás előállítás, prímtenyezőkből az összes lehetséges kombináció kirakása, az összes osztó megkeresése.
Rendszerzés, kombinativitás.	Összefüggések keresése, sejtések megfogalmazása, egyszerű számelméleti bizonyítások.
Deduktív következtetés, induktív következtetés.	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Gyakorlati példák a maradékok szerepére, játékok a maradékok megállapítására, számlálás	
Nagy számok osztási maradékának megállapítása összegre bontással, szorzótenyezőkre való bontással.	
Összeg, különbség, szorzat adott számmal való oszthatósága összegre bontással, szorzótenyezőkre való bontással.	
<i>Pascal - háromszög színezései adott számmal való osztási maradékok szerint.</i>	
Korongok, kisautók, egyéb tárgyak 10-es sorokba rendezése, ezzel párhuzamosan a 2-vel, 4-gyel, 5-tel, 25-tel, 100-zal való oszthatóság szabályának megállapítása.	
A 3-mal, 9-cel való oszthatósági szabály működése hátterének bemutatása néhány konkrét példán.	
Valószínűségi játékok. Oszthatóságon alapuló „bűvész trükkök”.	
Prím számok keresése: Eratoszthenészi „szita”. Szám építése prímtenyezőkből, vagyis prímek szorzataként, osztók, közös osztók, legnagyobb közös osztó előállítása a prímtenyezőkből, közös többszörösök, legkisebb közös többszörös előállítása a prímtenyezőkből.	
PRÍMSZÁMOK ELOSZTLASA, STATISZTIKUS VIZSGÁLÓDÁSOK. MATEMATIKA TÖRTÉNETI ÉRDEKESÍTÉSEK A SZÁMELMÉLET TÉMAKÖRÉBEN (IKERPRÍMEK, BARÁTSÁGOS SZÁMOK, STB.)	
Összes osztó megkeresése osztópárokkal.	

ISMERETEK, TANANYAG-TARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	Tartalom részletezése
<p>Az oszthatóságról, maradékos osztásról tanultakra alapoz. Bevezeti az oszthatósági szabályokat, alkalmat ad egyszerű érvelésekre. Tovább folytatódik hetedik osztályban, majd középiskolában.</p> <p>Kulcsfontosságú gondolatok: a maradékokkal való számolás, és ennek alkalmazása az oszthatóság megállapításában; annak megapasztalása, hogy minden számot egyértelműen építhetünk fel prímekből, és hogy az osztókat alkotó prímek az eredeti szám prímjei közül kerülnek ki, annak egy részahalmazát alkotják.</p>	<p>Osztható, osztó, többszörös fogalma Számolás a maradékokkal: összeg, szorzat osztási maradéka Oszthatósági szabályok: az utolsó jegyek alapján: 2-vel, 5-tel, 8-cal, 125-tel, 1000-rel, a számjegyek összege alapján: 3-mal, 9-cel való oszthatóság. Összetett oszthatósági szabályok Prímszám és összetett szám, felbontás prímek szorzatára, építés prímek szorzataként Közös osztók és közös többszörösök, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös megkeresése kicsi számok körében, relatív prímek fogalma.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Frontális, Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Irányított játékok. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Tanulói kiselőadások, vetítések lehetőségének biztosítása, támogatása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Differenciált csoportmunka, a tanulók egyéni megfigyelése, kooperatív munkaformák.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Számkártyák, prímszámkorongok, gyakorlati példák megfigyelése, különféle tárgyakkal való manipuláció, specializálás és általánosítás. Interneten, vagy egyéb forrásból elérhető matematikatörténeti érdekességek, beillesztése.
ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ	A gyerekek munkájának megfigyelése, diagnosztizáló felmérés. A kiselőadások értékelése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Motiváció. Változatos absztrakciós szintet igénylő feladatok, heterogén és homogén csoportokban végzett munka változtatása. Kiselőadások felajánlása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Legyenek képesek egy szám osztási maradékának megállapítására különböző módszerekkel, az osztás elvégzése nélkül is. Tudják mit jelent, hogy egy szám osztója-többszöröse egy másiknak. Ismerjék és tudják alkalmazni a tanult oszthatósági szabályokat. Tudjanak egy számot prímtényezők szorzataként felírni és ebből az alakból osztókat keresni.</p> <p>Tudjanak két számhoz közös osztókat, közös többszörösöket keresni. Tudják ezt törték egyszerűsítésére, bővítésére használni.</p>	

EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Behelyettesítések, mellékszámítások, ellenőrzési feladatok.
Mennyiségi következtetés,	Egyenes és fordított arányosság használata.

Függvényszemlélet	A behelyettesítéssel kapott értékek megfigyelése, az igazsághalmaz ábrázolása számegyenesen. Ábrázolás koordinátarendszerben is.
Becslés, mérés	Az eredmények becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A valóságból vett problémák matematikai leírása, a megoldás értelmes ellenőrzése, a megoldhatóság feltételeinek vizsgálata. Hiányos, felesleges feltételeket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok. A megoldások ábrázolása számegyenesen, a feladatok megoldásának értelmezése, ellenőrzése. Megoldási terv készítése.
Rendszerezés, kombinativitás	Az adatok és az összefüggések rendszerezése. Egyszerű egyenletek többféle úton történő megoldása.
Indukció, dedukció	Ekvivalens és nem ekvivalens átalakítások vizsgálata.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése, Lebontogatás szemléltetése. Tevékenységek mérlegel. Mérleggel végzett műveletek írása az algebra nyelvére és fordítva – egyenletek, megoldási lépések értelmezése mérleges szituációként. Becsléses versenyek. Szöveges feladat tartalmának eljátszása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
TARTALOM RÉSZLETEZÉSE	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK Az általános iskola 1. osztályától kezdve a középiskola végéig folytonosan jelenlevő és gazdagodó témakör. Itt vezetjük be a mérlegelvet, ez az egyetlen teljesen új gondolat a fejezetben.	Nyitott mondatok: alaphalmaz, igazsághalmaz, azonosság, azonos egyenlőtlenség. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása tervszerű próbálgatással, lebontogatással. Művelet és fordított művelet megfigyelése.
Az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmak tisztázása itt nagyon fontos, azért is, hogy világos legyen annak jelentősége, hogy a mérlegelv alkalmazása nem változtatja meg a nyitott mondat igazsághalmazát. Kulcsfontosságú, hogy a mérlegelvhez szemléletes képet társítsunk. A mérleg-modell ne csak egy bevezető szemléltetés legyen, engedjük a gyerekeket, hogy ezt egy ideig felhasználhassák a feladatok megoldásában.	Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása mérlegelvel. A két oldal egyenlő változtatásának tapasztalati megalapozása tárgyi tevékenységre épülő felfedeztetéssel (kétkarú mérleggel vagy mérlegmodellel). A mérlegmodell helyettesítése absztraktabb eszközökkel majd rajzokkal. Az egyenletmegoldás gyakorlása. Szöveges feladatok megoldása tervszerű próbálgatással, logikai úton, egyenlettel: a szöveg értelmezése, összefüggések megfogalmazása, megoldási terv készítése. Becslés. Az eredmény összevetése a becsléssel a szöveg alapján.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Kísérletezés, a tapasztalatok frontális megbeszélése. Irányított játékok. Gyakorlás csoportos munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Mérleg, demonstrációs számegyenesek, számkártyák, versenyfeladatok. Digitális tananyagok
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az egyetlen és egyenlőtlenség-megoldás diagnosztizáló és értékelő felmérése.
AZ ESELÉYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulók munkájának egyéni segítése szűkség esetén. Társak bevonása a segítségadásba. Eszközhasználat biztosítása, digitális gyakorló anyagok hozzáféréseinek biztosítása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Ismerjék és értsék az alaphalmaz, igazsághalmaz, azonosság fogalmakat. Tudjanak egyszerű egyenleteket megoldani lebontogatással vagy mérlegettel és ellenőrizni a megoldás helyességét. Tudjanak egyszerű szöveges feladathoz egyenletet, vagy egyenlőtlenséget készíteni, azt megoldani és az eredményt a szöveggel összevetni.	

GEOMETRIA, MÉRÉS

SÍKIDOMOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben	
Tétszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, adott tulajdonságú pontthalmazok keresése, ábrázolás síkon és gömbön. Szimmetriák felismerése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Adott tulajdonságú pontthalmazok uniójának és metszetének megkeresése, szerkesztési eljárás megtervezése, a megoldhatóság feltételének megállapítása.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Alapvető alakzatokból új összetett alakzatok képzése. Összetett alakzatok szimmetriáinak megfigyelése.
Deduktív következtetés, következtetés	Halmazok közös részének és uniójának megadása. A háromszög belső szögeinek összegére alapozva a külső szögek összegének, és a négyszög külső és belső szögei összegének meghatározása következtetéssel. Szimmetriára alapozott, egyszerű bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Több feltételnek megfelelő pontthalmazok előállítására tartományok metszeteként, átlátszó papír, kartonból, vagy színes fóliából kivágott tartományok metszeteként. Átlátszó papírra rajzolt és egymásra helyezett összetett alakzatok megfigyelése. Szimmetrikus alakzatok együttes szimmetriáinak megfigyelése. Egyszerű szerkesztési feladatok párhuzamos vizsgálata a síkon és a gömbön. Szerkesztések körzővel, vonalzóval. Adott feltételeknek megfelelő pontok keresése osztálymunkában, játékos próbálgatással, a sík pontjainak színezésével.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>Ebben a részben az alakzatokról, szerkesztésről eddig szerzett ismereteket fejlesztjük tovább. Átismételjük, mélyítjük, gyakoroljuk az adott tulajdonságú ponthalmazokról, kör és egyenes kölcsönös helyzetéről, tengelyesen szimmetrikus alakzatokról, szerkesztésekről tanultakat. Bevezetjük a háromszög néhány nevezetes vonalát.</p> <p>Hangsúlyos: hogy értsek meg a szög nagysága és a bele rajzolt körív hossza közötti kapcsolatot, lássák ennek szerepét a szögek másolásában hogy ismerjék fel az alakzatokban a tengelyes szimmetriákat és tudják ezt felhasználni az alakzat tulajdonságainak megállapítására. hogy gyakorolják a megismert alapszerkesztéseket, miközben elkezdzenek ismerkedni a háromszög nevezetes vonalaival.</p>	<p>A szerkesztés fogalmának elmélyítése. A szögekről tanultak ismétlése. A körről szerzett ismeretek összefoglalása, rendszerezése: a kör definíciója, sugár, átmérő és húr fogalmának ismétlése. Középponti szög fogalma. Háromszög belső és külső szögeinek összege. A négyszög belső és külső szögeinek összege. A háromszög-egyenlőtlenség ismétlése.</p> <p>A szelő és az érintő szemléletes fogalma. Az érintő és az érintési pontba húzott sugár merőlegessége, szerkesztése. Szögekkel kapcsolatos szerkesztések, szögfelező, szögfelező és néhány speciális szög, a 60°-os és a 180°-os szögekből szögfelezéssel kapható szögek szerkesztése.</p> <p>Összetett szerkesztési feladatok, háromszögek és négyszögek szerkesztése, több feltételnek megfelelő pontok szerkesztése</p> <p>Háromszögek nevezetes vonalai: oldalfelező merőlegesek, szögfelezők, magasságvonalak.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>Különféle kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakoroltatás. Frontális munkában az alakzatok tulajdonságainak közös rendszerezése, megfogalmazása.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Másolópapír, körző, vonalzó használata, próbálgatások, síkszínezések. Geometriai szerkesztőprogramok használata, sík és térmértani modellezőkészlet</p>
ÉRTEKELÉS MÓDJÁ	<p>A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérés.</p>
AZ ESELÉYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek. A lassabban haladókkal való egyéni törődés</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>A fejezet tanításakor a hangsúly a körrel és a szögekről tanultak rögzítésén van. A háromszögekről szerzett ismereteket itt még érleljük és a szerkesztések tanításának pedig még az alapozása történik a fejezetben. Ennek megfelelően tudják a gyerekek meghatározni a kört, mint adott tulajdonságú pontok halmazát, ismerjék a húr és érintő szimmetriatulajdonságait. Tudjanak szakaszfelező merőlegest és szögfelezőt szerkeszteni, szöveget másolni, egyenes adott pontjában merőlegest állítani. Oldalakból és szögekből egyszerű esetekben háromszöget, tükrös négyszöget szerkeszteni. Tudják kiszámítani háromszögek és négyszögek ismeretlen szögeit. Tudják megszerkeszteni egy háromszög adott oldalhoz tartozó magasságát, ismerjék a szögfelező és súlyvonal fogalmakat.</p>	

TENGELYES TÜKRÖZÉS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térlemlelet fejlesztése	Térítés, térbeli viszonyok észlelése, sík- és tengelyes szimmetria felismerése. Testek mérőleges vetületeinek megrajzolása, mérőleges vetületekből testek megépítése.
Függvényszemlélet	A tengelyes tükrözés, síkra vonatkozó tükrözés, mint pontokon értelmezett hozzárendelések.
Rendszerzés, kombinativitás	Egymásnak megfelelő részletek keresése. Egy alakzat többféle szimmetriájának a felismerése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Egyszerű, a szimmetria tulajdonságokra alapozott deduktív érvelések.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Játékok a tükrörrel, kép és tükrökép megfigyelése. Számok, betűk, hétköznapi tárgyak, épületek összehasonlítása a tükröképükkel. Képek és tükröképek keresése a környező világban.</p> <p>Egyszerű – gyufásdobozból, színes papírból, testépítő készletből, színes rúd készletből készült – testek tükröképének megépítése. Szimmetrikus testek építése a színes rüdkészlet elemeiből, adott számú kockából. Adott testek közül a síkra szimmetrikusak kiválasztása</p> <p>Tükrözés hajtogatással, összehajtott lap átszúrásával, kivágásával és mozgatással, áttetsző papírral. Tengelyes tükrökép szerkesztése másolópapírral. Tengelyes tükrözés koordináta-rendszerben, kockás papíron, illetve ennek eljátszása mozgással.</p> <p>Mozgatógépekkel megadott transzformációk.</p> <p>Megfelelő részletek keresése alakzaton és tengelyes tükröképén</p> <p>A tengelyes tükrözés tulajdonságainak összegyűjtése képek segítségével.</p> <p>Pont tengelyes tükröképének szerkesztése körzővel-vonalzóval.</p> <p>Szimmetrikus alakzatok gyűjtése, poszter készítése.</p> <p>A legegyszerűbb alakzatok – pont, egyenes, félsík, sáv, szögtartomány, kör, körcikk -szimmetriáinak megállapítása a tengelyek meghajtogatásával.</p> <p>Szimmetrikus alakzatok építése két alakzat együtteseként.</p> <p>Tengelyesen szimmetrikus háromszögek és négyzetek építése, szimmetrikusan elhelyezkedő pontok segítségével illetve sávok és szögtartományok közös részeként.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FOKUSZOK	TARTALOM RÉSZELETEZÉSE
Ezt a témát az alsó tagozaton és 5. osztályban a transzformációkról szerzett tapasztalatok készítették elő, a későbbiekben folytatódik a középpontos tükrözés, eltolás és hasonlóság tanításával.	Tengelyes tükrözés meghatározása, előállítása másolópapír segítségével, tulajdonságai.
A másolópapír használatával a transzformációkat, mint mozgásokat vezetjük be. Ez segítséget ad egy jól megalapozott egybevágóság fogalom kialakításában.	Tengelyes tükrökép szerkesztése, mérőleges egyenes szerkesztése. Tengelyes szimmetria fogalma.

	<p>Kulcsfontosságú ebben a részben, hogy a gyerekek biztonsággal tudjanak képen és tükröképén, szimmetrikus alakzatokon egymásnak megfelelő részleteket keresni. A legfontosabb feladat a tengelyesen szimmetrikus háromszögek, négyyszögek tanításakor, hogy lássák a gyerekek, milyen tengelyre szimmetrikus az alakzat, továbbá, hogy ebből le tudják olvasni a megfelelő szimmetriatulajdonságokat. Az alapszerkesztések tanításában a megértett alkalmazáson van a hangsúly.</p>	<p>Tengelyesen tükrös háromszögek és négyyszögek. Kör és egyenes kölcsönös helyzete, érintő, szelő.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK		
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>Különléle kooperációs módszerek. A transzformációk eljátszása mozgással is. A transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Poszterek, diavetítések, kiselőadások készítése.</p>	
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Másolópapír, körző, vonalzó használata, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal. Párhuzamos megfigyelések a síkon és a Lénart-féle gömbön. Digitális tananyagok felhasználása.</p>	
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	<p>A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérés. Témazáró dolgozat.</p>	
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek, sokféle nem-verbális fogalomépítési módszer, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Segítségadás a kiselőadások, diavetítések, poszterek elkészítésében.</p>	
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK		
<p>Legyenek képesek a gyerekek tengelyesen szimmetrikus alakzatok felismerésére, a tükrökép előállítására másolópapírral, körzővel-vonalzóval egyszerű esetekben. Legyenek képesek egymásnak megfelelő részleteket – szakaszokat, pontokat, köríveket, szögeket... – találni szimmetrikus alakzatokon, képen és tükröképén.</p>		
<p>Ismerjék a tengelyes tükrözés legfontosabb tulajdonságait.</p>		
<p>Tudjanak egy egyenesre merőleges egyenest szerkeszteni külső pontból is, tudjanak szögfelezőt szerkeszteni.</p>		
<p>Tudják, hogy kör és egyenes, valamint két kör hogyan helyezkedhet el egymáshoz képest.</p>		
<p>Ismerjék a szimmetrikus négyyszögek elnevezéseit, tudjanak a szimmetria alapján a tulajdonságokra következtetni. Ezt a képességet itt kezdjük fejleszteni, fokozatosan ételeljük a transzformációk tanítása során.</p>		
<p>Tudjanak szimmetrikus háromszögeket, négyyszögeket szerkeszteni.</p>		

GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Testekhez vetületi ábrák, alaprajzok, hálózatok készítése. Alakzatok előállítása adott feltételeknek megfelelően.
Számítás, számolás	Terület-, térfogat-számítási feladatok, fejből, írásban és kalkulátor használatával.
Becslés, mérés	Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások, az ezekhez kapcsolódó mértékváltási feladatok.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati életpől vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, az ezekhez kapcsolódó számítási feladatok megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás	Terület, térfogat meghatározása ismert területű, térfogatú alakzatok átdarabolásával, illetve összeillesztésével, többféleképpen.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Általános képletek alkotása a háromszögek, speciális négyszögek területének meghatározására. Egyszerű bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Parkettázás, háromszögekkel, négyzögekkel.	
Hajtogatások.	
Gömbi háromszögek megfigyelése.	
Speciális, tükrös négyszögek készítése, kivágása, hajtogatással, átdarabolása téglalappá. Területük számítása átdarabolással és téglalappá való kiegészítéssel.	
Testek építése téglalaprészekből, kockákból. Az így nyert összetett alakzatok felszínének és térfogatának számítása. Éleinek, csúcsainak, lapjainak leszámolása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Ennek a fejezetnek az anyaga a téglalap területéről és a téglalatest térfogatának számításáról tanultakat gyakorolja, alkalmazza összetettebb helyzetekben, előkészítve a sokszögek területének, valamint a hasáb henger térfogatának módszeres tanítását.	Az alakzatokról tanultak rendszerezése (síkidom, sokszög, konvex, csúcsok, átlók). Terület és kerületszámítás gyakorlása Téglalap területére visszavezethető területszámítási feladatok A derékszögű háromszög területe, a tükrös háromszög területe Konvex és konkáv deltoid, rombusz, négyzet területének számítása az átlójából.
Ebben a résznek egyik legfontosabb, hogy a gyerekek a téglalap területéről tanultakat tudják alkalmazni összetettebb helyzetekben is, téglalapok összeépítésekor és szétválasztásakor is, valamint ugyanezt tudják, téglalaprészekből összetett testek felszínének, térfogatának számításakor is, egyszerűbb feladatokban.	Térfogat és felszínszámítás gyakorlása Téglalaprészekből és kockákból összeépített testek felszíne és térfogata.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Építések, kirakások szétválasztások egyéni- és csoportmunkából, téglalapokból, téglalaprészekből.. Demonstrációs síkidomok és testek, testháló.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítás feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinek a megfelelő részfeladat kiválasztásával.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Lássa, hogy egy derékszögű háromszög területe fele a befogói által alkotott téglalapénak. Tudja ennek területét kiszámolni.</p> <p>Tudja egyenlőszárú háromszög területét a derékszögű háromszög területétől közvetlenül a téglalap területére visszavezetni. A deltoid területét az egyenlőszárú háromszögek, vagy közvetlenül téglalap területére visszavezetni.</p> <p>Légyen képes téglalaptestekből épített testek felszínét és térfogatát kiszámolni.</p>	

ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Függvényszemlélet	A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása. Geometriai transzformációk megismerése, arányosságok tulajdonságainak vizsgálata.
Számlálás, számolás	Számegyenesen, koordinátarendszerben való tájékozódás, műveletvégzés.
Menyiségj következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Táblázatban, grafikonon össze függések keresése.
Becslés, mérés	Helymeghatározás a környezetünkben, becsléssel, méréssel egybekötve. A mérés, mint hozzárendelés.
Szöveges feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Össze függés felismerő képesség fejlesztése.
Indukció, dedukció	Fordítottan arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel.
AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK	
Mozgásos játékok Barkochba a jelzszámokkal. Szabályjátékok, sorozatok folytatása. Helymeghatározás konkrét, gyakorlati szituációkban. Összetartozó értékpárokból adathalmazok gyűjtése, megfigyelése, osztályozása. Transzformációs játékok „mozgatógépekkel”, koordinátarendszer pontjain adott hozzárendelésekkel. Grafikonok készítése, értelmezése	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>A függvények témaköre teljesen átszövi az egész anyagot. Hozzárendelésekkel, szabályjatekokkal, együttváltozó mennyiségekkel szinte minden anyagrész tanuláskor találkozhat. Ismert szabály alapján ismeretlen elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása, több megoldás keresése végig jelen. van a tanítási folyamatban.</p> <p>Hatodik évben a függvényszemlélet fejlesztésének két kiemelkedően fontos területe az arányosságokkal foglalkozó téma és a geometriai transzformációk – a tengelyes tükrözés – módszeres vizsgálata.</p>	

Az arányosságok bevezetésekor együttváltozó mennyiségekkel foglalkoznak, megfigyelik ezek tulajdonságait, kiemelik közülük az egyenes és a fordított arányosságot. Az egyenes arányosságok tanulmányozása közvetlenül előkészíti a lineáris függvény témakörét, a meredekség fogalmát. A tengelyes tükrözés példát ad pontokon értelmezett hozzárendelésekre. A későbbiekben ez hozzásegít néhány, a függvényekkel kapcsolatos alapfogalom mélyebb megértéséhez, mint pl. alaphalmaz, képhalmaz, invertálhatóság...	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni grafikon-készítés. Adatgyűjtés csoportmunkában, egyéni és csoportos tapasztalatgyűjtés, a tapasztalatok frontális kiértékelése
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Adatok, grafikonok, diagramok gyűjtése, elemzése, letehető koordináta-rendszer, mozgásos transzformációs játékok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szövebi értékelés, megerősítés, hibajavítás. Az aktuális témához kapcsolódó diagnosztizáló mérés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba. Csoportos, páros játékok, interaktív számítógépes játékok. Önellenőrzés segítése
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Értsék, hogy a jelzőszámok rendezett számpárok, az első, második jelzőszám – vagy x, y koordináta – szavakat. Legyenek képesek tájékozódni a derékszögű koordináta-rendszernek az origó közelében lévő részében (–10 és +10 közötti jelzőszámok), ebben a tartományban adott pontok koordinátáit leolvasni illetve adott számpárokat ábrázolni. Csoportos munkában legyenek képesek egyszerű összefüggésekhez a hozzátartozó ponthalmazt megkeresni. Egyszerű utasítást értsenek meg és legyenek képesek azt végrehajtani: egyszerű szabály szerint egy elemhez hozzárendelt elemet (elemeket) megadni, egyszerű szabállyal megadott sorozatot folytatni. Tudjanak néhány elemmel (elem párral) megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni.	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Számolást is igénylő kísérletek végzése
Függvényszemlélet	Adatok értelmezése, jellemzése, ábrázolása (például a leggyakoribb adat, szélső adatok), kördiagram, oszlopdiagram, vonaldiagram. Adathalmaz jellemzése – átlag, leggyakrabban előforduló elem...
Valószínűségi szemlélet	Valószínűségi játékok, kísérletek. Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása. Átlagszámítások
Beccelés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A kísérlet feltételeinek értelmezése, a feltételek teljesülésének megítélése, a megadott szabályok követése. Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés Valószínűségi játékok, kísérletek Jegyzőkönyvkészítés, Egyéni vagy kiscsoportos kísérletek eredményének közös összefoglalása, kiértékelése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ötödik osztálytól, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, elkezdjük használni a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmakat, és összekötjük ezt a gyerekek intuitív valószínűségfogalmával. Ebben az évben a hangsúly elsősorban a statisztikai szemlélet fejlesztésén van. Adatok gyűjtése, adathalmazok jellemzése diagramokkal: kördiagram, oszlopdiagram, vonaldiagram, adathalmazok jellemzése: átlag, leggyakrabban előforduló elem, az év során több helyen fontos szerepet kapnak.	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE Statisztikai alapfogalmak előkészítése. Adathalmazok jellemzése diagramokkal: kördiagram (szög, tört, százalékszámítás); oszlopdiagram (területszámítás); vonaldiagram (derékszögű koordináta-rendszer). Az adathalmaz átlaga, módusza (leggyakrabban előforduló eleme). Folyamatos, beépül a tananyagba
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni és csoportos adatgyűjtés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése..
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, NET ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék ..., nyereményjátékok. Adatgyűjtés a környező dolgokról, emberekről. Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valószínűségi kísérletek
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A sok játékon, egyéb tevékenységen alapuló tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Adatokat el tud rendezni sorozatba, táblázatba, ábrázolni tudja azokat grafikonon; jellemezni tudja diagramokkal: kördiagrammal, oszlopdiagrammal, vonaldiagrammal. Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvas; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távolságát, a leggyakoribb adatot;)	

Ki tudja számítani az adatok átlagát.

Képes megfogalmazni kapcsolatban, (melyik valószínűbb, melyik kb. hányszor fog előfordulni a következő 30 próbában, melyik nem fog előfordulni egyszer sem...) sejtését össze tudja venni a megfigyelt események gyakoriságával.

Konkrét helyzetekben felismeri a biztos illetve lehetetlen eseményeket.

7. évfolyam**GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK**

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	Az eddig megismert számkörök és műveletek közötti összefüggések, analógiák felismerése.
Mennyiségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, eredmények előre becslése, ellenőrzése
Szövegszövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Változatos tartalmú szövegek értelmezése.
Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal. Modellalkotás.	A nyelv logikai elemeinek helyes használata. Az "és", "vagy", "ha", "...akkor", "nem", "van olyan", "minden" kifejezések jelentése
A nyelv logikai elemeinek helyes használata.	A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban.
Rendszerezés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése.	Rendszeres próbálgatás, összes eset számbavétele
Összes lehetőség rendszerezett felsorolása.	Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése, néhány elem sorba rendezése.
Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése	Kiválasztási lehetőségek összeszámolása kicsi elemszám esetén
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Szabályok keresése, a felismert szabályosságok általánosítása. Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	Egyszerű („minden”, „van olyan” típusú) állítások igazolása, cáfolata konkrét példák kapcsán. A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célstratégia elkészítési módjai)

<p>Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.</p>	<p>Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikaitörténeti érdekességek. Könyvtárhasználat. Informatikai eszközök használata, adatgyűjtésre, információszerezésre</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolataik feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítás az aktuális tananyagnak megfelelően. Sejtések megfogalmazása, érvelések, egyszerű bizonyítások. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Kombinatorikai kérdések megfogalmazása, a lehetséges esetek számának előzetes megbecsülése, szabályosságok felfedezése, általánosítása A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületekről, a gyerekek életéből. A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren, vagy más egyéb módon. Fejttörő feladatok megoldása Stratégiai játékok</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>Folyamatos, beépül a teljes tananyagba. A gondolkodást változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük.</p>	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	<p>Feladatok játékos megjelenítése csoportos-, vagy osztálymunkában, sejtések, általánosítások, érvelések alkotása egyénileg vagy csoportban, ellenőrzés csoportban és/vagy frontálisan</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljátszása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák...</p>
ÉRTEKELÉS MÓDJA	<p>A gyerekek munkájának megfigyelésével.</p>
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>Különböző képességű gyerekekből összeállított csoportmunka és játék által.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkrétizálódnak.</p>	

SZÁMTAN, ALGEBRA
HATVÁNYOZÁS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás. A műveletfogalom bővítése, a számfogalom mélyítése.	A műveletek körének bővítése a hatványozással. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok közötti tájékozottság fejlesztése a hatványozás, normálalak segítségével. Gyakorlati élethez kapcsolódó feladatok. Zsebszámológépek használata.
Mennyiségi következtetés, Becslés, mérés	Műveleti tulajdonságok megfogalmazása, általánosítása. Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata.
Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.	A 10 hatványaimak és a mértékváltásoknak a kapcsolata.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognitív	Olvasmányok, Internetről, egyéb forrásokból keresett, nagyon nagy és nagyon kicsi számokkal kapcsolatos szövegek egyéni és közös feldolgozása, ismertetése a társakkal.
Értő-elemző olvasás fejlesztése.	
Rendszerezés, kombinativitás	Számok felírása sokféle alakban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Hatványozás azonosságainak generikus bizonyításai. Analógiák keresése, műveleti rokonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Játékok hatványtáblázatokkal, műveleti és számkártyákkal. Matematikatörténeti érdekességek gyűjtése könyvekből, vagy az Internetről. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok. Játékok számjegykártyákkal, számkorongokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva – számlabirintusok, számkeresztrejtvények... Fejlesztési játékok. Hatványtáblázatok és mértékváltás táblázatok megfigyelése, összehasonlítása.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>Bevezetjük a hatványozást. Ezt a témát nyolcadikban továbbvisszük az azonosság általánosításával, a középiskola pedig a negatív és tört, emelt szinten még az irracionális kitevős hatványozással. A normálalak ennek egy alkalmazása.</p> <p>A hatványozásról szóló fejezetben kulcsfontosságú, hogy az egész kitevős hatvány definícióját világosan értsék a gyerekek, hogy mindig vissza tudjanak térni hozzá. Fontos, hogy konkrét esetekben felismerjék a szabályosságokat, amelyeket később azonosságként általánosan is megfogalmazzunk. Ezeket egyelőre nem kell megjegyeznünk, az a lényeg, hogy kis kitevők esetén fel tudják ezeket a szabályosságokat fedezni, tudják azokat alkalmazni és a definícióra visszavezetni.</p> <p>A normálalak tanításakor a helyi értékes írásmóddal való kapcsolaton a leglényegesebb, itt valójában a kerek számokkal való szorzás osztás szabályainak általános megfogalmazásáról van szó.</p>	<p>Hatványozás, definíciója – 0 kitevős hatvány is – azonosságai konkrét számok esetén, negatív kitevős hatványok</p> <p>Számok normálalakja, mértékváltások</p> <p>Számkörök – matematikátörténeti áttekintés,</p> <p>A számok különféle alakjai, tízes számrendszerbeli alak, összeg-, szorzat-, (prímtenyezős szorzat), hatvány-, normál- tört-, százalék-... alak.</p> <p><i>Más számrendszerek, irracionális számok.</i></p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Gyűjtőmunka, változatos forrásokból szedett adatok értelmezése, egyénileg és közösen. Irányított játékok. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Hatványtáblázatok, mértékegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek
ÉRTEKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérés.
AZ ESELÉYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, egyes képességű csoportok szervezése
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Tudják a természetes szám kitevőjű hatvány jelentését. Tudják felírni ezeket azonos tényezők szorzataként. Tudjanak egyenlő tényezőkből álló szorzatot hatványalakban felírni.</p> <p>Tudjanak normálalakba írni számokat átírni tízes számrendszer-be és fordítva.</p>	

SZÁMOKRÓL ÉS MŰVELETEKRŐL TANULTAK ÖSSZEFOGLALÁSA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás. A műveletfogalom bővítése, a számfogalom mélyítése.	A számkörök közötti összefüggések megvilágítása – matematikátörténeti háttérrel, kitekintés a valós számok felé. Biztos műveletvégzés a különböző számkörökben. Számok felírása többféle alakban. Számolási képesség fejlesztése nagyon nagy és nagyon kicsi számok körében. Előrettekintés az algebra felé.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata.
Becslés, mérés	Eredmény becslése és közelítő kiszámítása különböző számkörökben.
Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés. Nagy számokról szóló szövegek értelmezése, ismertetése a társakkal.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. A lehetséges eredmények száma, ha rögzített értékeket tartalmazó műveletsorba zárójeleket helyezünk el, vagy változtatjuk a benne szereplő műveleteket, vagy cserélgetjük a műveletvégzés sorrendjét. Számok felírása sokféle alakban.
Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Analógiák keresése, műveleti rokonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.
Rendszerzés, kombinativitás	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Matematikátörténeti érdekességek gyűjtése könyvekből, vagy az Internetről. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok. Játékok számjegykártyákkal, betű-szám kártyákkal, számkorongokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva Fejlesztési játékok. A különböző műveletek tulajdonságainak általánosítása, eltérések, hasonlóságok megfogalmazása. A számkörök felépülésének áttekintése, játékos, az irracionális számok felé vezető feladatok Különböző számtáblázatok – hatványtáblázatok, Pitagorasz számnégyzet, Pascal háromszög... – vizsgálata
	ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK
	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	Számkörök – matematikátörténeti áttekintés A számok különféle alakjai, tízes számrendszerbeli alak, összeg-, szorzat-, (príményszös szorzat), hatvány-, normál-tört-, százalék-... alak, más számrendszerek, irracionális számok. Műveletek ismételése
Összefoglaljuk a számokról, műveletekről eddig tanultakat. Ezeket az ismereteket folyamatosan gyakoroljuk, alkalmazzuk továbbra is, majd továbbépítjük őket az algebra felé vezető fejezetekben. Fontos, hogy lássák, milyen számköröket ismernek, és ezek hogyan viszonyulnak egymáshoz, továbbá hogy biztonságosan tudjanak (nem	

<p>túl nagy számokkal) a megismert számkörökben alpműveleteket végezni. Nagyon lényeges, hogy ismerjék a műveletvégzés sorrendjét, a zárójel szerepét a számolásban.</p> <p>Az algebra megértése szempontjából kulcsfontosságú, hogy minél gazdagabb tapasztalatanyaguk legyen a műveleti tulajdonságokról, a műveleti sorrendekről, a zárójel elhagyhatóságáról csak összeadáskivonást, illetve csak szorzás-osztást tartalmazó műveletsorokban.</p>	<p>Összeadás és kivonás a különböző számkörökben, szorzás és osztás a különböző számkörökben, hatványozás, a műveletvégzés sorrendje, zárójel kifejezések, műveleti azonosságok, műveleti rokonságok. Százalékszámítás.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>Gyűjtőmunka, változatos forrásokból szedett szövegek értelmezése, egyénileg és közösen. Kiselőadások. Irányított játékok. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Hatványtáblázatok, mértékegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek</p>
ÉRTEKELÉS MÓDJA	<p>A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérés.</p>
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, egyes képességű csoportok szervezése A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása..</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Ismerjék és értsek a természetes szám, negatív szám, egész szám, racionális szám fogalmakat. Ismerjék, és legyenek képesek halmazként ábrázolni a megismert számkörök egymáshoz való viszonyát.</p> <p>Tudjanak alpműveleteket végezni a hozzájuk tartozó számokkal fejben, írásban, egyszerű számokat tartalmazó műveletsorokban. Tudják a műveletvégzés sorrendjét, ismerjék a zárójel szerepét. Ismerjék és alkalmazzák a tanult műveleti azonosságokat.</p> <p>Tudjanak becsléseket és közelítő számításokat végezni ezekben a számkörökben.</p>	

ARÁNY, ARÁNYOSSÁG, SZÁZALÉKSZÁMÍTÁS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számítás, számolás, informatikai eszközök használata	Arányossági következtetést, százalékszámítást kívánó számolási feladatok megoldása fejben, írásban, vagy kalkulátorral.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Arányossági következtetések, százalékszámítási feladatok, arányos osztások. Relatív gyakoriság számítása.
Függvényszemlélet	Arányosságok grafikus ábrázolása

<p>Beccsés, mérés Önellörzés igényének és képességének a fejlesztése.</p>	<p>Méréssel egybekötött számítási feladatok megoldása, a számított eredmények előzetes beccsése, utólagos nagyságrendi ellenörzése.</p>
<p>Szövegseladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése. Rendszerezés, kombinativitás</p>	<p>Gyakorlati életből gyűjtött, illetve méréssel nyert adatokon alapuló problémák matematikai megfogalmazása, az eredmény egybevetése a valósággal. Százalékszámítási és egyszerű kamatszámítási feladatok Alkalmazás projekt munkában, pl. táborozásszervezéssel kapcsolatos feladatok megoldására. Táblázatok készítése.</p>
<p>Deduktív következtetés, induktív következtetés</p>	<p>A tapasztalt összefüggések általánosítása, matematikai formába öntése.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Gyakorlati példák gyűjtése egyenes és fordított arányosságra, valamint más típusú kapcsolatokra összetartozó érték párok között. Az arányossági tényező szemléletes jelentésének megfogalmazása a konkrét egyenes illetve fordított arányosságok esetén. Egyenes, illetve fordított arányosságok kiválasztása vegyes hozzárendelések közül. Valószínűségi kísérletekhez kapcsolódóan relatív gyakoriságok számítása. Mérések és számítások végzése rögzített mérőegységgel, illetve ugyanazon mennyiség mértékének a megállapítása méréssel illetve számíttással. Mértékváltási feladatok. Mérések arányosan nagyított, vagy kicsinyített képek alapján, térképen, szabásmintákon, alaprajzokon... Projekt munkához, pl. táborozás tervezéséhez kapcsolódó gyakorlati alkalmazás Grafikonok készítése mért, vagy táblázatokban adott adatok alapján, grafikonok értelmezése, százalékosan adott adatok.</p>	<p>Méréssel egybekötött számítási feladatok megoldása, a számított eredmények előzetes beccsése, utólagos nagyságrendi ellenörzése.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
<p>Az arány, arányosság, százalékszámítás témakörét hatodikban bevezettük, itt tovább érleljük és be is fejezzük ezt a témakört, ami azonban folyamatosan jelen van továbbra is a matematikában is, a többi természettudományos tárgyaikban is.</p>	<p>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE Arány, arányos következtetés, aránypár fogalma, százalékszámítás. A tört, az arány és a százalék kapcsolata, az egység illetve a 100% szerepe, arányos osztás (kettő vagy több részre), kapcsolata a törttel való szorzással, illetve a százalékszámítással.</p>
<p>Hangsúlyos gondolatok: – az együttváltozó mennyiségek közül ki tudják választani az egyenes és fordított arányosságokat. – tudják az egyenes és a fordított arányosságot is kétféleképpen is leolvasni, lássák, hogy két-két összetartozó értékpár esetén két érték hányadosa egyenes arányosságnál megegyezik a megfelelő értékek hányadosával, fordított arányosságnál pedig a megfelelő értékek hányadosának reciprokával. Lássák azt is, hogy az egyenes</p>	<p>Egyenes arányosság, kapcsolatok megfogalmazása többféle képpen is a változók között. Egyenes arányosság, grafikonja. Példák lineáris változásokra. Fordított arányosság, kapcsolatok megfogalmazása többféle képpen is a változók között. Fordított arányosság, grafikonja. Összetett arányossági következtetések. Mérés és arányosság, mérőszám és mennyiség kapcsolata rögzített egység mellett</p>

<p>arányosság esetében az összetartozó értékek hányadosa, fordított arányosság esetén ezek szorzata állandó</p> <p>Kulcsfontosságú, hogy ennek az állandónak a jelentését minden konkrét arányossági feladatban megfogalmazzuk. (ez lehet egységár, sebesség, százalékláb, munkatempó... terület, összmunka...).</p>	<p>egyenes arányosság, mértékváltás, mérőszám és mértékegység kapcsolata azonos mennyiség mérésekor fordított arányosság.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Különbféle kooperációs módszerek alkalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Projektmunka csoportokban. Az elmélet és a gyakorlat összevetése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Gyakorlati életből vett példák gyűjtése, a tanultak alkalmazása ilyen problémák megoldására
ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérő. A projektek eredményeinek közös megbeszélése, értékelése.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Legyen képes egy mennyiség tört részét, illetve megadott százalékát kiszámítani lehetőleg többféleképpen, következtetéssel, törttel való szorzással. Ismerje fel egyszerű esetekben az egyenes, illetve a fordított arányosságokat, és ezek esetében tudjon hiányzó adatokra helyesen következtetni. Tudja megrajzolni egyenes arányosság grafikonját! Lehetőleg lássa az összefüggést az egyenes arányosság állandója és a grafikon meredeksége között. Értse, hogy rögzített mérőegységgel való mérésnél a mérendő mennyiség és a mérőszám egyenesen arányosak; azonban amikor egy adott mennyiséget mérek meg (vagy számítok át mértékváltáskor) különféle egységekkel, akkor a mérőegység és a mérőszám fordítottan arányosak.</p>	

SZÁMELMÉLET

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számlolás.	Számlálási feladatok a természetes számok (és a törték körében), maradékos és maradék nélküli osztás, számlálási „trükkök”.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok – elsősorban az osztás tulajdonságai -megfigyelése, felhasználása mennyiségi következtetésekre. Biztos, lehetetlen, lehet de nem biztos kérdések eldöntése.
Becslés, mérés Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.	Legnagyobb közös osztó felhasználása közös mérték keresésére.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	A jelenségek világában megfigyelhető ritmikusság, periodikusság matematikai átfogalmazása, kapcsolódó problémák megoldása. Matematikátörténeti olvasmányok feldolgozása
Rendszerzés, kombinativitás	Oszthatósággal kapcsolatos leszámolási feladatok megoldása: osztók száma, adott tulajdonságú számok keresése...., adott területű, egész oldalú téglalapok száma....
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Egyszerű érvelések állítások igazságának eldöntésére, példák, ellenpéldák keresése, egyszerű bizonyítások.
Függvényszámelmélet	Egyszerű számelméleti összefüggések ábrázolása koordináta-rendszerben
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Nagy számok osztási maradékának megállapítása összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással. Összeg, különbség, szorzat adott számmal való oszthatósága összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással. <i>Pascal -háromszög színezései adott számmal való osztási maradékok szerint.</i>	
PRÍMSZÁMOK ELOSZLÁSA, STATISZTIKUS VIZSGÁLÓDÁSOK. MATEMATIKA TÖRTÉNETI ÉRDEKESSÉGEK A SZÁMELMÉLET TÉMAKÖRÉBEN (IKERPRÍMEK, BARÁTSÁGOS SZÁMOK, STB.)	
Szám építése prímek szorzataként, osztók előállítás a prímtényezőkből, közös osztók, legnagyobb közös osztó, közös többszörösök, legkisebb közös többszörös előállítás a prímtényezőkből. Összetett oszthatósági szabályok leolvasása, egyszerű számelméleti következtetések a számok prímtényező bontása alapján Játékos versenyek az oszthatóságról. Számelméleti tulajdonságokhoz kapcsolódó valószínűségi játékok	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
A hatodik osztályban elkezdett témát itt befejezzük. Az ott kimondott oszthatósági szabályokat bizonyítjuk, a maradékokról, prímfelbontásról tanultakat tovább mélyítjük. A továbbiakban ezt néhány témakörben használjuk, de majd csak a középiskolában építjük tovább ezt a témát.	Tartalom részletezése Oszthatóság fogalma, megállapítása maradékokból, oszthatósági szabályok ismételése, alkalmazása, összetett oszthatósági szabályok (2, 4, 5, 8, 10, 20, 25, 50, 100, 3, 9) a 3-mal és a 9-cel való oszthatósági szabály bizonyítása.
Kulcsfontosságú gondolatok: – a maradékokkal való számolás, és ennek alkalmazása az oszthatóság megállapításában – annak megértése, megtapasztalása, hogy számok prímfelbontásából hogyan olvashatók ki az osztók, hogyan állapíthatók meg a közös osztók, közös többszörösök...	Prímszámok, összetett számok fogalma, oszthatóság megállapítása szorzatalakból, szám felbontása prímek szorzatára, számok építése prímek szorzataként. Összes osztó, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös megkeresése a prímtényező bontásból. Összetett oszthatósági szabályok.

<p>– első tapasztalataikat szerzik a gyerekek a bizonyításról, fontos, hogy ez próbálgatással, az állítás induktív megsejtésével kezdődjön, de azt is tapasztaltassuk meg, hogy nem tudunk minden esetet kipróbálni, a bizonyossághoz más is kell, mint a próbálkozás.</p>	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Kooperációs csoportmunka és frontális megbeszélések. Próbálkozás, módszeres kíséretetés, közös megbeszélés és egyéni gyakorlás. Viták, érvelések. Valószínűségi játékok.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Prímszámkorongok, dobókocka, számelméleti TOTÓ,
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A tanulók egyéni megfigyelése, diagnosztizáló felmérés.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Segítségadás biztosítása vegyes heterogén csoportban, a társak részéről is, és egyénileg is. Játékos, motiváló feladatok és tevékenységek.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Ismerje az osztó, többszörös, prímszám, összetett szám fogalmakat. Ismerje és tudja alkalmazni a fent felsorolt oszthatósági szabályokat. Értse a közös osztó, közös többszörös kifejezéseket. L egyen képes számokat prímek szorzatára bontani, prímek szorzataként előállított számokról osztókra, számvégződésre, egyéb egyszerű számelméleti tulajdonságokra következtetni.</p>	

ALGEBRA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	Behelyettesítések az azonosságok kipróbálása és az egyenletek megoldásának ellenőrzése során.
Mennyiségi következtetés,	Összetett mennyiségi következtetések alkalmazása a szöveges egyenletek megoldását megbecsültető játékok során.
Függvényszemlélet	A behelyettesítéssel kapott értékek megfigyelése, ábrázolása számegyenesen, koordinátarendszerben
Becslés, mérés	Helyettesítési értékek előre becslése, szöveges feladat megoldásának nagyságrendi ellenőrzése. Az eredmények becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Valós gyakorlati, vagy elképzelt, szövegesen elmesélt helyzet lefordítása a matematika nyelvére, az eredmény előzetes elképzelése, utólagos egyeztetése a probléma kontextusával.

Rendszerezés, kombinativitás	Algebrai kifejezésekhez többféle alak keresése, műveleti sorrendek lehetséges változatai, kiinduló adatok változtatása szöveges feladatokban...
Indukció, dedukció	Azonosság fogalma, ekvivalens átalakítás fogalmának előkészítése. Azonos és ekvivalens átalakítások. A lépések megfordíthatósága.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Algebrai fogalmakat előkészítő játékok: Játékok betű és számkártyákkal, nyitott mondatokkal. Játékok algebrai kifejezések többféle alakban való megadására. Szabályjátékok, számegyenes színezések, fordítás a matematika nyelvére. Az egyenletmegoldás különböző módszereirek kapcsolódó játékok: leporolló-módszerrel”, mérlegetv szemléltetése mérleget, vagy mérleget utánozó tevékenységekkel, módszeres próbálgatást fejlesztő játékok, egyenletkészítő játékok. Szöveges feladat megoldásának előre becsülése versenyszerűen, egyes gyerekek, vagy csoportok között. Szöveges feladatok tartalmának eljátszása, vagy ahhoz illusztráció készítése, a megoldás megfigyelése a kiinduló adatok változtatása mellett.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Ebben a fejezetben tovább folytatjuk az egyenlet-, egyenlőtlenség-megoldás tanítását. Emellett elkezdjük az algebra alapjainak módszeres tárgyalását. A téma természetesen tovább bővül nyolcadikban, majd a középiskolában. Az itt tanultakat szinte minden témakörben, folyamatosan használjuk.	Algebrai kifejezések, helyettesítési érték kiszámítása, képletből valózó kifejezése. Műveleti azonosságok, azonosságok, összeg, szorzat fogalma, egynemű kifejezések, összevonás egyszerű esetekben, az egyűthető fogalma.
Hangsúlyos gondolatok: – bár az algebrai kifejezésekkel való munka közben magától értetődőnek vesszük, mégis rendkívül fontos, hogy ne kerüljön háttérbe, hogy a betűk számokat helyettesítenek; – fontos, és nem egyszerű gondolat annak megértése, hogy melyek az egynemű kifejezések, mi az egyűthető, hogyan kell összevonni, (egyszerű kifejezéseket adjunk, de legyenek törtesek is közöttük); – kulcsfontosságú, hogy lássák a különbséget egytagú kifejezések szorzása, osztása és többtagú kifejezés szorzása, osztása között – az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmának tovább értelese; – azonos átalakítás, ekvivalens átalakítás fogalmak alapozása az egyenletmegoldás és az egyenlőtlenség-megoldás összevetése, annak megtapasztalása, hogy (általában) az egyenlőtlenségek megoldásai a számegyenesen tartományok, melyeket a megfelelő egyenletek megoldásaihoz tartozó pontok választanak el.	Egyenlet megoldási módszerek átismétlése, módszeres próbálgatás, lebontogatás, mérlegetv. Egyenlőtlenségek megoldása, a megoldások ábrázolása számegyenesen, a határpontok megkeresése. Szöveges feladatok megoldása, a szöveg lefordítása egyenletté vagy egyenlőtlenséggé, ellenőrzés

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Kísérletezés, a tapasztalatok frontális megbeszélése. Irányított játékok. Gyakorlás csoportos munkában.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Mérleg, demonstrációs számegyenesek, számkártyák, versenyfeladatok.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az egyenlet és egyenlőtlenség-megoldás diagnosztizáló és értékelő felmérése.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A tanulók munkájának egyéni segítése szükség esetén. Társak bevonása a segítségadásba.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Értse az algebrai kifejezés jelentését egyszerű esetekben. Tudja, hogy az algebrai kifejezésekben a betűk számokat jelentsenek, tudja a kifejezés helyettesítési értékét kiszámolni. Legyen tapasztalata az egynemű algebrai kifejezések felismerésében, tudjon ilyeneket összevonni. Tudja ezeket értelmezni, algebrai kifejezéshez szöveget, szöveghez algebrai kifejezést párosítani. Szerezzen tapasztalatot az azonosság és az egyenlet fogalmak különbségéről. Tudjon egyszerű egyenleteket lebontogatással vagy mérlegelvel megoldani. Szerezzen tapasztalatot egyszerű egyenlőtlenségek megoldásáról is. Tudja az algebrai ismereteit szöveges feladatok megoldására felhasználni.	

GEOMETRIA, MÉRÉS

SOKSZÖGEK, HASÁBOK, HENGEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, ismerkedés a tér alapvető alakzataival, a hasábbal és a hengerrel, analógiák felfedezése sík- és térbeli alakzatok között. Szimmetriák felismerése
Számlálás, számolás	Számolási feladatok elsősorban a sokszögek külső illetve belső szögeivel kapcsolatban.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szögekkel illetve szabályos sokszögek oldalszámaival kapcsolatos következtetési feladatok megoldása. Valószínűségi kísérletek különböző alakú "dobókockákkal.
Becslés, mérés	Háromszög szögeinek összegéről szóló tétel megsejtése, alátámasztása mérésekkel.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Több megoldás keresése szerkesztési feladatok megoldása során, adott eszközökből többféle sokszög megalkotása. A hasáb élei, csúcsai és lapjai számának meghatározása.

<p>Deduktív következtetés, induktív következtetés</p>	<p>Állítások megfogalmazása, és igaz vagy hamis voltának eldöntése. Egyszerű következtetési feladatok megoldása, érvelés általánosan vagy ellenpéldával. Definíció és tulajdonság közötti különbség tételének fokozatos alapozása. Tapasztalatokon alapuló általánosítás és bizonyítás – induktív illetve deduktív következtetés – közötti különbség megállapítása, a háromszögek és négyszögek szögösszegéről szóló állításokhoz kapcsolódva. Szimmetriára alapozott, egyszerű bizonyítások.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	
<p>Játékok a megismert sokszögeket tartalmazó kártyakészletekkel. Szimmetrikus sokszögekben megfelelő részletek keresése, ennek alapján oldalak és szögek egyenlőségének leolvasása. Szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek építése egybevágó háromszögekből. Szögek összegének szemléltetése hajtogatással, tépéssel, parkettázással. Háromszögek nevezetes vonalainak és pontjainak előállítása hajtogatással. Szerkesztések körzővel, vonalzóval. Több megoldás keresése, megoldás feltételeinek keresése. Hasábok hengerek építése, gyűjtése, hasonlóságik és különbözőségeik felfedezése, jellemző tulajdonságaik összegyűjtése, sokféle test közül a hasábok illetve hengerek kiválasztása. Összefüggések a hasáb alapsokszögének oldalszáma és a hasáb élének, lapjainak és csúcsainak száma között. A kocka és a téglatest tulajdonságának összevetése a hasábok általános tulajdonságaival, a hasáb alapjával kapcsolatos problémák (melyik oldal a téglatest alapja?) Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összepárosítására, egyenes és ferde hasáb hálójának összehasonlítása. Valószínűségi kísérletek különböző alakú "dobókockákkal, az eredmények összevetése a felhasznált hasábok lapjainak területével.</p>	<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>
<p>HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FOKUSZOK</p>	
<p>Ebben a részben a sokszögekről eddig szerzett ismereteket fejlesztjük tovább. Átismételjük, mélyítjük, a tengelyesen és középpontosan szimmetrikus alakzatokról tanultakat. A háromszögek és négyszögek szögeinek összegéről tapasztalat alapján megállapított összefüggéseket itt bizonyítjuk is. Továbbá lépünk a szerkesztésekben is, a korábban megismert, alapszerkesztéseket elkezdjük összetettebb szerkesztési feladatokban is alkalmazni. Bevezetjük a hasáb és henger fogalmát, a téma a nyolcadikban folytatódik a kúp és gúla fogalmának bevezetésével.</p>	<p>TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</p> <p>Megismert sokszögekről – háromszögek, köztük a speciális háromszögek, speciális négyszögek, szabályos sokszögek – tanultak átisméltése, különös tekintettel a szimmetriatulajdonságaikra.</p> <p>Háromszögek nevezetes vonaljai, magasság, szögfelező, súlyvonal.</p> <p>Háromszögek, négyszögek, sokszögek szögeinek összege bizonyítás. Háromszögek egybevágósága.</p> <p>Sokszögek szerkesztése.</p>

<p>Hangtúlyos gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ebben a részben egyik fő hangsúly az érveléseken van. Azon, hogy megéreztessük a gyerekekkel azt, hogy a geometria tele van összefüggésekkel, melyek alapján egy ismeretből sok másik levezethető. Szép példája ennek a háromszögek szögeinek összegéről szóló tétel bizonyítása, de a speciális négyszögek sok más egyszerű érvelésre is lehetőséget adnak – nagyon fontos ismeretek itt a háromszögek egybevágóságának alapeseteiről szóló megállapítások, ezek a későbbiekben alapjául szolgálnak sok szerkesztésnek, és érvelésnek, bizonyításnak is. Ezeket itt a megfelelő szerkesztési feladatok egyértelmű megoldhatóságával kapcsoljuk össze. Fontos, hogy megértsék, hogy abból, hogy bizonyos adatokból a háromszög egyértelműen szerkeszthető, az is következik, hogy ha ezek az adatok két háromszögben megegyeznek, akkor a két háromszög egybevágó. 	<p>Hasáb és henger fogalma, jellemzése.</p>
<p>MÓDSZERTANI AJANLÁSOK</p>	
<p>TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,</p>	<p>Különféle kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakoroltatás. Frontális munkában az alakzatok tulajdonságainak közös rendszerezése, megfogalmazása. Víta, érvelés, bizonyítás.</p>
<p>MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR</p>	<p>Kísérletezés síkon és a Lénárt-féle gömbön, másolópapír, körző, vonalzó használata, sík és térmértani modellek építése, használata, mindennapi tárgyak bevonása a tanításba.</p>
<p>ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ</p>	<p>A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérés.</p>
<p>AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE</p>	<p>Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek. A gyerekek tapasztalatanyagához közelálló tárgyak, tevékenységek bevonása a tanításba. A lassabban haladókkal való egyéni törődés.</p>
<p>VÁRHATÓ EREDMÉNYEK</p>	
<p>Legyenek képesek a háromszögeket osztályozni szögeik és oldalaik nagysága szerint is, ismerjék a speciális háromszögek és négyyszögek, valamint a szabályos sokszögek szimmetriatulajdonságait. Tudjanak ezekből következtetni oldalak, illetve szögek egyenlőségére.</p> <p>Tudják kiszámítani háromszögek és konvex négyyszögek belső szögeinek összegét.</p> <p>Tudják elvégezni a háromszögekkel kapcsolatos alapszerkesztéseket, ismerjék a háromszög-egyenlőtleniséget</p> <p>Ismerjék fel, több test közül tudják kiválasztani az egyenes hasábot és körhengert. Tudják ezeken az alaplapokat és a magasságot megmutatni, akkor is, ha az nem standard, vagyis nem függőleges helyzetben áll.</p>	

GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Középpontos és tengelyes tükrözés illetve szimmetria megfigyelése párhuzamosan síkon és gömbön
Függvényszemlélet, transzformációs szemlélet	Középpontos, tengelyes tükrözés, és egyéb pontokon értelmezett hozzárendelések, alaphalmaz, megfordíthatóság, transzformáció-tulajdonságok vizsgálata.
Számítás, számolás	Számolási feladatok a koordináta-rendszer pontjainak transzformációihoz kapcsolódva.
Mennyiségi következtetés	Transzformáció tulajdonságok megfigyelése, ezekre alapozott következtetések. Szögek, szakaszok nagyságáról szóló tulajdonságokra alapozott következtetések.
Becslés, mérés	Szögirtás, távolságtartás megállapítás mérésekkel.
Szövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognitív	Önkényesen választott, vagy valós problémán alapuló szerkesztési problémák megoldása, a szerkesztés helyességének ellenőrzése.
Rendszerezés, kombinativitás	Egymásnak megfelelő részletek keresése. Egy alakzat minél több szimmetriájának a felismerése. Transzformációk osztályozása, háromszögek, négyszögek osztályozása, halmazokba rendezése, játékok véletlenszerűen összerakított sokszögtulajdonságokkal.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Ha akkor állítások helyességének vizsgálata, ellenpéldák szerepe, fordított állítás megalkotása, helyességének vizsgálata. Egyszerű, szimmetria tulajdonságokra alapított bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Játékok ponttranszformációkkal: a transzformációk eljátszása iskolaudvaron, hiányos ábrák kiegészítése, szabályjátékok pontokkal. Mozgatógépes játékok koordináta-rendszerben.	
Transzformációk végezte másolópapír segítségével.	
Szimmetriák, szimmetrikus ábrák, tárgyak keresése, gyűjtése, megfigyelése a körülvevő világban. Poszter készítése.	
Megfelelő részletek keresése szimmetrikus ábrákon, műalkotásokon, szimmetrikus tárgyakon.	
Egy, két, ... n pontból álló szimmetrikus (középpontosan, tengelyesen) alakzatok készítése színes korongokból, vagy mágnes-táblán színes mágnesekből. Tengelyesen illetve középpontosan szimmetrikus négyszögek építése egybevágó háromszögekből, négyszögekből. Szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek előállítás, szimmetrikus sorminták, tapétamintázatok készítése egybevágó alapelemekből.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
TARTALOM RÉSZLETEZÉSE	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
A hatodikos, tengelyes tükrözésről szóló fejezet folytatása. Elmélyíti az egybevágósági transzformációkról tanultakat, alaposabban tárgyalja a paralellogrammát, annak szimmetriatulajdonságait, bevezeti a váltósögek fogalmát. Folytatódik az eltolás és hasonlóság tanításával.	Vegyes ponttranszformációk vizsgálata, ismerkedés a legfontosabb transzformáció tulajdonságokkal, (távolságtartás, szögtartás, egyenesártás) Transzformációk osztályozása (torzító transzformációk, hasonlósági transzformációk, egybevágósági transzformációk). Egybevágósági transzformációk megadása mozgatókókkal.

<p>Hangsúlyos gondolatok</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kulcsfontosságú ebben a részben is, hogy a gyerekek biztonsággal tudjanak képen és (tengelyes vagy középpontos) tükröképén, szimmetrikus alakzatokban egymásnak megfelelő részteket keresni. – Fontos, hogy a paralelogrammáról lássák, hogy középpontosan szimmetrikus, továbbá, hogy ebből maguk tudják leolvasni a paralelogramma tulajdonságait – Fontos, hogy visszatérjünk a legalapvetőbb alakzatokra, amelyekkel ötödikben foglalkoztunk részletesen, és megismertessük a gyerekekkel ezek szimmetriáit Fontos, hogy lássák azt, hogyan lehet tengelyesen, illetve középpontosan szimmetrikus alakzatokat építeni két szimmetrikus alakzat együtteseként, közös részeként, vagy pedig két egybevágó alakzat együtteseként. 	<p>A középpontos tükrözés, középpontos és tengelyes tükrözés közötti párhuzam, a középpontos tükrökép előállítása többféleképpen, szerkesztéssel, körzővel-vonalzóval, mozgatással, másolópapír segítségével.</p> <p>A középpontos tükrözés tulajdonságai, Párhuzamos szárú szögek. (egyállású szögek, váltószögek, fordított állású szögek, kiegészítő szögek)</p> <p>Szimmetriák, középpontosan szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek, Parallelogramma, tulajdonságai, szerkesztése, párhuzamos egyenesek szerkesztése</p> <p>Középpontosan és tengelyesen is szimmetrikus négyszögek, rombusz és téglalap, négyzet.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Különléle kooperációs módszerek. A feldolgozandó anyag egy részének szétosztása csoportok között, posztterek készítése, csoportbemutatók, az eredmények összehasonlítása, a transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Másolópapír, körző, vonalzó használat, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal. Párhuzamos megfigyelések a síkon és a Lénárt-féle gömbön.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérés.
AZ ESELÉYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek, játékok, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Értsen a távolságtartó, szögtartó transzformáció kifejezéseket és egyszerű esetekben képes legyen egy transzformációról, hogy rendelkezik-e ezekkel a tulajdonságokkal vagy sem. Képes legyen értelmesen használni az egybevágóság kifejezést, két – ismert típusú – alakzatról eldönteni, hogy egybevágóak-e, és ezt a döntést megindokolni.</p> <p>Ismerje a középpontos tükrözés szabályát. Tudja pontok középpontos tükröképet megszerkeszteni, tudjon adott ponton át egy egyeneshez párhuzamos és merőlegest szerkeszteni.</p> <p>Ismerje a középpontos szimmetria fogalmát, tudjon középpontosan szimmetrikus ábrákon egymásnak megfelelő részteket keresni.</p> <p>Ismerje a paralelogramma definícióját, értse, hogy a rombusz, téglalap és a négyzet speciális paralelogrammák és ismerje ezek fontosabb tulajdonságait. Tudjon példákat és ellenpéldákat keresni egyszerű, paralelogrammákról szóló állításokhoz.</p>	

GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Testek síkbeli ábrázolása, hálójának kiterítése, testek és testhálók összepárosítása
Számlálás, számolás	Terület-, térfogat-számítási feladatok, fejben és kalkulátor használatával egybekötve.
Mennyiségi következtetés, statisztikai szemlélet	Méréseken alapuló adatgyűjtés a kör kerületképletének megalkotásához. Annak felfedezése, hogy a kör alakú tárgyak kerületének és átmérőjének aránya közelítőleg egyenlő.
Becslés, mérés	Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások, mértékváltási feladatok a kibővült számkörben.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati életből vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, kapcsolódó számítási feladatok megoldása. Megoldási terv készítése kerület-, területszámítási feladatoknál.
Rendszerezés, kombinativitás	Terület, térfogat előállítása ismert területű alakzatok átdarabolásával, illetve összeillesztésével, többféleképpen. Analógiák megfigyelése a térbeli és síkbeli számítási feladatok között.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Általános képletek alkotása a háromszögek, speciális négyyszögek területének meghatározására. Egyszerű bizonyítások. Általános képletek alkotása a hasábok és hengerek térfogatának, felszínének meghatározására
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Területek átdarabolása vágással, lefedéssel, hajtogatással, rajzban pont rácson - Kör alakú tárgyak kerületének megmérése fonállal, adatok összevetése, közös kiértékelése, zsebszámológép használata. Kör alakú tárgyak területének megmérése lefedéssel, leszámolással milliméterpapíron... Gyakorlati életből vett feladatok, számítások és mérések. Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összepárosítására, egyenes és ferde hasáb hálójának összehasonlítása. Valós életből vett feladatok megoldása számításal.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Ennek a fejezetnek az anyaga közvetlenül a téglalap területének számításáról tanultakra épül. Átismétli és továbbfejleszti derékszögű és egyenlőszárú háromszög, valamint a deltoid területéről hatodikban tanult anyagot. Bevezeti a középvonal fogalmát ennek tulajdonságait, szerepét a terület kiszámításában. Mindezt a kör kerületének és területének számításával folytatjuk. Erre és a téglalapról tanultakra épülnek a térgeometriai számítások, a hasáb-henger felszíne és térfogata, valamint a nyolcadik osztályban a kúp-gúla felszínének és térfogatának számítása. Hangsúlyos gondolatok:	A paralelogramma és területe. Háromszög területének meghatározása rácson – téglalappá kiegészítéssel – paralelogramma kettévágásával és számításal. Egyszerű bizonyítások. Deltoid és húrttrapéz területéről tanultak ismétlése. A háromszögek és a trapézok középvonala, tulajdonságai, felhasználásuk a területszámításban. Szabályos sokszögek átdarabolása paralelogrammává, kerületük és területük közötti összefüggés. Kör kerülete. Kör kerületének és átmérőjének aránya , (méréssel, zsebszámológép használatával), pi bevezetése, a kör kerületének képlete.

<p>– Fontos, hogy a magasság fogalmát pontosan értsék, tompaszögű háromszögek, paralelogrammák esetén is. Általában tetszőleges trapéznál lássák, hogy minden oldalhoz több (végtelen sok) magasság is tartozik, hogy ez a magasság annak a sávnak a szélességét jelenti, amelybe a trapéz belefoglalható. Hasonlóan fontos, hogy lássák azt is, hogy a hasáb-henger magassága sok helyen berajzolható, elképzelhető, valójában a két alapsík távolságával egyenlő.</p> <p>– A sokszögek területének számításánál eddig is hangsúlyt helyeztünk arra, hogy lássák, hogyan lehet feldarabolni, vagy átdarabolni egy sokszöget, itt rendkívül fontos, hogy lássák, hogyan kapjuk meg a területképleteket a téglalap területének ismeretében.</p> <p>– A kör területének számításánál a legfőbb hangsúly azon van, hogy lássák, hogy megtapasztalják, hogy a kör sugara és kerülete egyenesen arányosak.</p> <p>– Fontos, hogy lássák a rokonságot a hengerek és a gúllak között, hiszen a kétféle test – az egyenes hasáb és az egyenes körhenger – felszínének és a térfogatának számítása szinte teljesen azonos, ugyanakkor ezek a számítások a hasábok körében sokkal könnyebben érthetőek.</p>	<p>A kör területe. A kör területének becslése kirakással, következtetés a területről a kerületből, szabályos sokszögek mintájára vagy heurisztikusan a kör átdarabolásával, a kör területének képlete.</p> <p>Egyenes hasáb, egyenes körhenger felszíne, kiterített hálójuk megfigyelése, felszínképlet megalkotása, felszínszámítások, gyakorlati példák, Térfogat, téglatest térfogatáról tanultak ismétlése, térfogat mérése, egységkockákkal (egyéb, nem standard mérőegységgel) való kitöltéssel, illetve úrtartalomként, fél-téglatest térfogata, az alapterület és a magasság szerepének megértése a térfogat számításában, az egyenes hasábok és hengerek térfogatképletének megalkotása,</p> <p><i>a ferde testek térfogatképletének szemléletes megindoklása.</i></p> <p>Egyszerű mértékváltások a terület-, térfogat- és hosszúság-mértékegységek körében.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	<p>Manipulációs tevékenységek, területátdarabolások, más síkidom- és testépítések. Valóságos tárgyak adatainak mérése, számítása. Méréseken alapuló adatgyűjtés a kör kerületképletének megalkotásához. A tapasztalatok elemzése, az általános szabályok megfogalmazása, képlettel formálása frontális osztálymunkában. Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Építések, kirakások, területátdarabolások. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók. Olló, körző, vonalzó</p>
ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ	<p>Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.</p>
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinél a megfelelő részfeladat kiválasztásával.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Ismerje a téglalap területképletét. Tudjon paralelogrammával egyenlő területű téglalapot előállítani. Tudja meghatározni a paralelogramma adott oldalhoz tartozó magasságát, kiszámítani a területét. Tudja meghatározni a háromszög területét paralelogrammává vagy téglalappá kiegészítéssel és számítással. Tudjon területképletet egyszerű érveléssel igazolni.</p> <p>Legyen képes kiszámítani adott sugarú kör területét és kerületét. Tudja egyszerű gyakorlati helyzetekben alkalmazni a tudását.</p>	

Legyen tapasztalata arról, hogy az egyenes hasáb és körhenger palásija kiteríthető egy téglalappá, melynek egyik oldala a magasság, másik az alaplap kerülete.
Ismerje, értse a felszín és térfogat fogalmak jelentését.
 Szerezzen tapasztalatot egyszerű hasábok, hengerek felszínének, térfogatának számításában, a számításához szükséges adatok kiválasztásában, megméréseiben.
Tudja, hogy a téglatest is hasáb. Tudja teljes biztonsággal a téglatest felszínét és térfogatát számítani.

ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Függvényismerlet	A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása. Néhány főbb függvénytípus felismerése képletből, grafikon alapján. A függvényfogalom többféle megközelítése.
Számolás, számolás	Számolás gyakorlása, műveleti tulajdonságok megfigyelése, szabályjatkokkal való foglalkozás során, sorozatok elemeinek kiszámítása, függvényértékek kiszámolása.
Mennyiségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Mennyiségek együttes változásának megfigyelése
Becslés, mérés	Táblázatok, grafikonok, statisztikák vizsgálata.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati életben talált hozzárendelések körében matematikai összefüggések keresése.
Rendszerezés, kombinativitás	Módszeres próbálgatás a függvényábrázolásnál a grafikus egyenletmegoldás előkészítésére.
Indukció, dedukció	Következtetés a sorozatképzési szabályból az n -dik elemre, esetenként „naív indukció”-s bizonyítások.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

Grafikonkészítés elképzelt, vagy valóságosan eljátszott vagy csak elképzelt folyamatokról (meggyújtott gyertya magasságváltozásának megfigyelése...).

Valóságos folyamatokról készült grafikonok és a folyamatok leírásának összehasonlítása

Néhány egyszerű, nem lineáris függvény, pl. $x + 3$, $x - 80$, $\dots$ „érdekes helyeinek” megkeresése módszeres próbálgatással.

Sorozat szabályának kitalálása, folytatása, esetenként visszafelé is.

Matematikatörténeti érdekességek keresése. Érdekes sorozatok gyűjtése, kutatómunka.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>Szabályjátékokkal, sorozatokkal, hozzárendelésekkel, különböző grafikonokkal sok témakörben, sokféle formában találkozhat a gyerekek az első osztálytól kezdve. Itt most az eddig tanultakat rendszerbe foglaljuk, elkezdünk általánosabb megfogalmazásokat és jelöléseket használni. Szinte minden fogalmat érintünk, amivel a középiskolában tovább fogunk dolgozni. A lineáris függvények témájának feldolgozását nyolcadik osztályban be is fejezzük.</p> <p>Hangsúlyos gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A függvény sokarcú fogalom – egyértelmű reláció, eszköz a változások leírására, grafikon... – fontos, hogy megmutassuk mi a közös ezekben. – Kulcsfontosságú, hogy a függvényábrázolásról helyes képet adjunk a gyerekeknek. Itt nem az az elsődleges, hogy egy-egy alapfüggvény ábrázolására recepteket tanítsunk, hanem azt kell tisztáznunk, hogy egy tetszőleges szabállyal adott függvény grafikonja egy mértani hely a koordináta-rendszerben, azon pontok mértani helye, melyek az adott szabályt kielégítik. – A lineáris függvény grafikonjával ismerkednek részletesebben, itt a legfontosabb a meredekség fogalmának minél mélyebb megismertetése, az egyenes arányosság állandójával való kapcsolat bemutatása. – A sorozatelemek indexekkel ellátott jelölésének gondos bevezetése – A számtani sorozat sokoldalú bemutatása, a fogalom gondos megalapozása. Az n-edik elem kiszámítására szolgáló képletet nem kell elvárni minden gyerektől, de arra törekedhetünk, hogy egy tetszőleges, de konkrét sorszámhoz ki tudják számolni a megfelelő elemet egy adott számtani sorozat esetén. 	<p>Grafikonkészítés táblázatok, mérési eredmények alapján, grafikonolvasás, mozgás és egyéb grafikonok készítése</p> <p>Egyértelmű hozzárendelések ábrázolása derékszögű koordináta-rendszerben, lineáris, abszolút érték, másodfokú függvények képe, egyszerű esetekben táblázat alapján, Az elsőfokú függvény definíciója, a lineáris függvény.</p> <p>A meredekség fogalma, értelmezése gyakorlati példák, egyenes arányosságok esetében.</p> <p>Valóságos folyamatokról készült grafikonok vizsgálata.</p> <p>Sorozatok vegyesen- többféle sorozat, többféle megadási mód – köztük számtani és mértani sorozatok is. Lehetséges szabályok megfogalmazása, jelölések,</p> <p>Különbség és hányados sorozat megfigyelése, észrevételek megfogalmazása.</p> <p>Számtani sorozat, tulajdonságai, elemek számtani közepének megfigyelése,</p> <p>n-edik elem képzési szabálya, összegsorozat megfigyelése, gyakorlati példák.</p> <p>Egyszerű mértani sorozatok megfigyelése, elsősorban a számtani sorozatokkal való összevetés szempontjából.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenység. Csoportos tapasztalatgyűjtés, frontális, kérdve kifejtő megbeszélések, egyéni grafikon-készítés. Poszterkészítés, csoportbemutatók.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Adatok, grafikonok, diagramok gyűjtése, elemzése, letölthető koordináta-rendszer, mozgásos transzformációs játékok.</p> <p>Hozzárendelések megjelenítése változatos módszerekkel, rajzokkal, nyíldiagramokkal, a változók szerepének, a köztük levő kapcsolatnak az eljátszásával.</p>

ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szöbeli értékelés, megerősítés, hibajavítás. A csoportbemutatók közös értékelése. Az aktuális témához kapcsolódó diagnosztizáló mérés.
AZ ESEL YEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba. Önellenőrzés segítése
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Legyen képes egyszerű szabályok esetén egy értékhez a hozzárendelt értéken megadni, grafikonról olvasni, táblázat alapján grafikont készíteni. Tudjon egyszerű – szám-szám – hozzárendelési szabályokat kielégítő pontokat derékszögű koordináta-rendszerben ábrázolni. Ismerje az elsőfokú algebrai kifejezés fogalmát, egyszerű esetekben ismerje fel azokat a hozzárendelési szabályokat, melyek grafikonja egyenes. Értse az egyenes meredekségének fogalmát, lehetőleg tudja a meredekséget grafikonról leolvasni.</p> <p>Tudjon néhány taggal megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni, egyszerű esetekben, a sorozatot néhány elemmel folytatni mindkét irányban.</p> <p>Tudja a számtani sorozat definícióját, legyen képes adott kezdőelem és adott differencia mellett folytatni, tetszőlegesen, konkrét sorszámú elemet kiszámítani.</p>	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számlálás	Adatsokaságok statisztikai jellemzőinek számolása: átlag kiszámítása, középítő elem keresése
Valószínűségi, statisztikai szemlélet	Adatsokaságok elemzése Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása.
Beccslés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Adatokságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Mérési eredmények kiértékelése, elemzése Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés Számelméleti tulajdonságokhoz kapcsolódó valószínűségi játékok kísérletek Jegyzőkönyvkészítés</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FOKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ötödikben, a tapasztalatok továbbgi gazdagítása mellett, elkezdjük használni a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmakat, és összekötöttük ezt a gyerekek intuitív valószínűségfogalmával. Ezt elsősorban különböző valószínűségi játékokkal továbbfejlesztjük. Folytatódik a statisztikai szemlélet fejlesztése is, főként a módszeres adatgyűjtés, és kiértékelés területén.</p>	<p>Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Az arányosság alkalmazása a mintavétel tervezésében és az adatok értékelésében. Tapasztalatgyűjtés a statisztika gazdasági alkalmazásáról. Valószínűségi játékokhoz kapcsolódva a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmak mélyítése.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni és csoportos adatgyűjtés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Statisztikai zsebkönyvek, újságok, NET ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék..., nyereményjátékok. Adatgyűjtés mérésel. Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valószínűségi kísérletek</p>
ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ	<p>Szöbéli értékelés megfigyelés alapján.</p>
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>A sok játékon, egyéb tevékenységen alapuló tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvas; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távolságát, a leggyakoribb adatot; az átlagot), adatsokaságot változatos módokon ábrázolni képes.</p> <p>Ismeri a gyakoriság fogalmát.</p>	

8. évfolyam
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	Analogiák felismerése számok és az algebrai kifejezések között.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, ellenőrzése Szöveges feladatok értelmezése, megoldási terv készítése, az eredmények előre becslése, a feladat megoldása és szöveg alapján történő ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal.	Gondolatok helyes szóbeli és írásbeli kifejezése. Változatos tartalmú szövegek értelmezése. A nyelv logikai elemeinek helyes használata. Állítások megfordítása, tagadása A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban. Az algebra nyelvénél egyre otthonosabb használata.
Rendszerzés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése. Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése	Egyszerű, vagyis kombinatorikai feladatok megoldása változatos módszerekkel (fadiagram, táblázatok készítése). Elemek halmazokba rendezése, halmazok elemeinek összepárosítása. A tanult halmazműveletek alkalmazása konkrét feladatokban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Szabályok keresése, a felismert szabályosságok általánosítása. Ismerkedés a matematikai bizonyítás fogalmával: sejtések, kísérletezés, módszeres próbálkozás, cáfolás. Állítás és megfordítása közötti különbség felismerése. Ellenpéldák szerepe
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikatörténeti érdekességek. Híres matematikusok. Könyvtárhasználat. Informatikai eszközök használata, adatgyűjtésre, információszerezésre
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Az új fogalmak kialakulását, összefüggése, kapcsolatok felismerését segítő játékok és eszközök használata. Sejtések megfogalmazása, kísérletezés, módszeres próbálkozás, ellenpéldák cáfolás, érvelések, egyszerű bizonyítások. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése, változatos játékos becslési versenyek. Kombinatorikai kérdések megfogalmazása, a lehetséges esetek számanak előzetes megbecslése, szabályosságok felfedezése, általánosítása A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületről, a gyerekek életéből. A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren, vagy más egyéb módon. Fejtoró feladatok megoldása Stratégiai játékok	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Folyamatos, beépül a teljes tananyagba. A gondolkodást változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük.	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Feladatok játékos megjelenítése csoportos-, vagy osztálymunkában, kísérletezés csoportban, sejtések, általánosítások, érvelések alkotása egyénileg vagy csoportban, az eredmények közös megbeszélése, megvitatása, érvelés, cáfolás lehetőségének biztosítása.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljávtsása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák... Informatikai eszközök, Internet, könyvtár, ismeretterjesztő matematikai irodalom, folyóiratok
ÉRTEKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának megfigyelésével.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Különböző képességű gyerekekből összeállított csoportmunka és játék által, változatos nehézségű, a gyerekek érdeklődését felkeltő feladatokon és tevékenységeken keresztül.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkrétizálódnak.	

SZÁMTAN, ALGEBRA

ALGEBRA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás. A műveletfogalom bővítése, a számfogalom mélyítése.	Az alapműveletek és a hatványozás átsimítése, a számokról tanultak összefoglalása. Számítások egyszerűsítése például azonosságok felismerésével. Normálalak használata. Statisztikák készítése. Zsebszámológépek alkalmazása.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok megfigyelése, arányossági következtetések, valószínűség- számítási feladatok Biztos, lehet, lehetetlen kifejezések használata. Eredmény becslése és közelítő kiszámítása.
Becslés, mérés. Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Azonosságok ellenőrzése behelyettesítéssel. Az ellenőrzés fontosságának beláttatása, és helyes elvégzésének ismételése. Az önellenőrzés fejlesztése erre a célra tervezett feladatsorokon keresztül

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció. Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Geometriai és egyéb szituációk interpretálása az algebra nyelvén és fordítva, algebrai kifejezések interpretálása konkrét helyzetekre. A megismert műveleti tulajdonságok algebrai megfogalmazása Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok átírása algebrai alakba.
Rendszerzés, kombinativitás	Műveletek sorrendjének módszeres áttekintése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Hatványozás azonosságainak bizonyítása. Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése. Tapasztalatszerzés, érvelés, általánosítás a kiemelés és zárójelfelbontás szabályainak megalkotása során. Analogiák a számok oszthatósága és az algebrai kifejezések szorzattá alakíthatósága között.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Algebrai kifejezések építőelemeinek a vizsgálata. Kártyajátékok a szorzat, összeg fogalmak gyakorlására. Szorzat szétbontása tényezőkre, összeg szétbontása tagokra. Behelyettesítést gyakorló számolási versenyek. Dominójáték az egynemű kifejezések, azonosságok, ekvivalens egyenletek felismerésére. Az egyenlet megoldását megelőző becslésjáték. Hatványozásra vezető kombinatorikai és valószínűségi játékok. Fejben történő műveletvégzés, számokkal, algebrai kifejezésekkel. Számolási trükkök, számkitalalós játékok. Számok felírása sokféle szorzatalakban, algebrai kifejezések átalakítása minél többféleképpen. Algebrai kifejezések és geometriai ábrák összehasonlítása, szorzattá alakítások téglalapok kirakásával párosítva. Egyenletmegoldás gyakorlása kooperatív módszerekkel.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	
Ebben a részben ismétljük, gyakoroljuk, mélyítjük, alkalmazzuk az algebrai fogalmakat, összetettebb – zárójeles, törtes – kifejezésekre. Továbbá a geometriai algebrai kifejezések átalakításában, szorzatok összegg, illetve összeg szorzattá alakításában. Ez egy fontos állomás annak a hosszú, középiskolában is folytatódó folyamatnak, melynek során a gyerekek megtanulnak algebrai kifejezésekkel bánni, azokat azonosan átalakítani.	<p>TARTALOM RÉSZELETEZÉSE</p> <p>Egytagú, többtagú algebrai kifejezések, változó és együttható, egynemű kifejezés fogalmak elmélyítése. Algebrai kifejezések helyettesítési értékének meghatározása, ábrázolásuk koordináta-rendszerben. Számolás különböző számkörökben</p> <p>Műveletek tulajdonságai, műveletek sorrendje az alpműveletek körében Összeg, szorzat fogalma Az összeg és a szorzat kapcsolata, a disztributív műveleti tulajdonság. összeg és különbség szorzása-osztása. Hatványozás azonosságai, normálalak ismétlése</p>
Hangsúlyos gondolatok: – értsek, hogyan épül fel egy algebrai kifejezés, hogy vannak benne	

<p>„láthatatlan szorzójelek”, és lehetnek benne „láthatatlan zárójelek” – biztonságosan tudják, melyek az egynemű kifejezések ezeket hogyan lehet összevonni, mi az együttűthető, mi a különbség az egytagú és a többtagú kifejezések között</p> <p>– a hatványozás azonosságainak megértett alkalmazása, az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmának tovább érlelése, azonos átalakítás, ekvivalens átalakítás fogalmak alapoza.</p> <p>– minél több és minél változatosabb tapasztalatot szerezzenek arról, hogyan lehet egy egytagú kifejezést két vagy több tényező szorzatára – minél többféleképpen – felbontani. Ha ezt jól megértik és begyakorolják, akkor a kiemelés sokkal kisebb gondot jelent, mint egyébként.</p>	<p>Elsőfokú, vagy arra visszavezethető gyenletek, egyenlőtlenségek megoldása Alaphalmaz, megoldáshalmaz. Grafikus egyenletmegoldás.</p> <p>Szorzat összeggé alakítása. Összeg szorzása összeggel. Algebrai kifejezések szorzattá alakítása. Kiemelés. Algebrai egész kifejezés és egész szám analógiája, egész számok és egész kifejezések oszthatóságának analógiája, egész számok szorzattá alakításának és algebrai kifejezések szorzattá alakításának analógiája. Geometriai szemléltetés.</p> <p>Zárójeles és törtegyűthetős egyenletek megoldása. Egyszerű bizonyítások algebrai átalakítások segítségével – számolási algoritmusok, számelméleti tulajdonságok.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	<p>Frontális, differenciált csoportmunka, kooperatív munkaformák. Kiselőadások. Irányított játékok. Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítés. Tanulási eszközök használatának segítése. Tudatos memorizáltatás. Felfedezettetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.</p>
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	<p>Kártya és dominókészletek algebrai kifejezésekkel és nyitott mondatokkal, föliák, betű-szám kártyák, téglalapkészlet szorzattá alakításhoz, kártyakészletek kooperatív foglalkozásokhoz. Négyzethalós tábla, vagy kivethető koordináta-rendszer, mágneses, vagy egyéb tapadó korongokkal. A gyerekeknek műanyag táblácska, sokszor felhasználható, letörölhető koordináta-rendszerrel. Milliméterpapír. Zsebszámológép, hatványtáblázat.</p>
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	<p>A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Folyamatos verbális mérések. A kiselőadások értékelése. Diagnosztizáló és értékéző felmérés. Témazáró dolgozat</p>
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített foglalkozás, egyes képességű csoportok szervezése. Hibajavítás segítése. A mérésnél mindenki számára megfelelő szintű feladatok biztosítása. Folyamatos ismétlés, differenciált feladatkitűzés.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>A betűszimbólumok megértett használata. Legyen képes egyszerű algebrai egész kifejezéseknek behelyettesítéssel értéket adni. Tudja, melyek az egynemű kifejezések ezeket hogyan lehet összevonni, mi az együttűthető, mi a különbség az egytagú és a többtagú kifejezések között.</p> <p>Értse a hatványozás műveletét, tudja a hatványjelölést biztonságosan használni, egy hatvány értékét kiszámolni, zsebszámológéppel is, és egyszerű esetekben a nélkül is. Ismerje és tudja alkalmazni a hatványozás azonosságait.</p> <p>Ismerje az azonosság és egyenlőség közötti különbséget, tudja algebrailag is megfogalmazni a legegyszerűbb műveleti azonosságokat.</p> <p>Teljes biztonsággal tudja a műveletvégzés sorrendjét az alapműveletek körében.</p> <p>Tudja összeggé alakítani összeg és egytagú kifejezés, valamint két-kéttagú kifejezés szorzatát. Legyen képes a kiemelés az egyszerű esetekben elvégezni.</p> <p>Tudjon egyszerű, zárójeleket is tartalmazó elsőfokú egyenleteket megoldani, a megoldást ellenőrizni.</p>	

SZÖVEGES FELADATOK

KÉPESÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás, informatikai eszközök használata	Behelyettesítések, mellékszámítások, ellenőrzési feladatok.
Mennyiségi következtetés, valószerűségi következtetés	Arányos következtetések az út-idő-sebesség, munka-terjesztmény, százalékszámítás fogalomkörökben. Egyenes és fordított arányosság.
Függvényszemlélet	A szövegesen adott problémák grafikus szemléltetése
Becslés, mérés	Az eredmények becslése, ellenőrzése.
Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.	
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A valóságból vett problémák matematikai leírása, a megoldás értelmes ellenőrzése, a megoldhatóság feltételeinek vizsgálata.
Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Szöveges feladatok megoldása. (pl. gazdaságossági számítások, adó kiszámítása, termékek összetétele, közlekedési problémák)
Rendszerezés, kombinativitás	Az adatok és az összefüggések rendszerezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Ekvivalens és nem ekvivalens átalakítások vizsgálata. Hiányos, felesleges feltételeket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A szöveg tartalmának szemléltetése rajzzal, táblázattal.	
Szöveghez nyitott mondat, nyitott mondatokhoz szöveg készítése.	
A szöveg megértését segítő tevékenységek: A szöveges feladat eredményének előzetes megtrippelése fejszámolással. Versenyjáték, ki tudja a legjobb becslést adni, mielőtt a szöveges feladatot megoldaná.	
A végeredmény összevetése a feladat szövegével.	
A különböző szövegű, de azonos matematikai tartalmú (egyforma gondolatmenetet igénylő) feladatok gyűjtése.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>A szöveges feladatok megoldása az első osztálytól kezdve folyamatosan érelt kulcsfontosságú fejlesztési feladat. Ennek során a korábbi években fontosnak tartottuk, hogy ne feladattípusokat tanítsunk, hanem a feladat megértésére helyezzük a hangsúlyt. Itt az eddig szerzett tapasztalatokat összefoglaljuk oly módon, hogy egy-egy fontosabb típust külön is megvizsgálunk, megoldási trükköket kínálunk hozzájuk.</p> <p>Hangsúlyos gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a legfontosabb feladat ennek a területnek a tanításában az, hogy a gyerekek ne szakadjanak el a szövegkörnyezettől, legyen a kapcsolat a szöveg és az algebra között minél szorosabb. Ebben sokat segíthet az eredmény előre megbeszülése, továbbá a kapott eredmény értelmezése. Jól szolgálja ezt a célt a kapott algebrai kifejezések elemzése, bennük a szöveg egyes részleteinek felismerése. – Az arányosság mindegyik feladattípusban alapvető szerepet játszik, tudatosítsuk ezt a gyerekekben, idézzük fel és használjuk az erről szerzett korábbi ismereteiket. 	<p>Szövegek fordítása a matematika nyelvére.</p> <p>Mozgásos feladatok</p> <p>Munkavégzéses feladatok</p> <p>A százalékszámítás alapfogalmai</p> <p>Egyenletekre, egyenlőtlenségekre vezető szöveges feladatok (kamatos kamat, keverés, mozgás stb.).</p> <p>Kapcsolati élettellel: elektromosság, fénytan, népszerűség, oldatok, tápanyagok, gazdaságossági számítások, adó kiszámítása, termékek összetétele, környezetvédelemmel kapcsolatos problémák stb.</p> <p>(Hiányos, felesleges felteteleket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok.)</p> <p>Egyszerű szöveges feladatmegoldás következtetéssel, egyetlenllettel.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Egyéni munka, frontális megbeszéléssel párosítva, többféle kooperatív foglalkozás, szöveges feladatok megjelenítése tárgyakkal, a szöveg eljátszásával, lerajzolásával. Projektmunka csoportokban. Az elmélet és a gyakorlat összevetése.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Tankönyv, banki számlakivonatok, áruházi prospektusok. Gyakorlati életből vett példák gyűjtése, a tanultak alkalmazása ilyen problémák megoldására
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérés. A projektek eredményeinek közös megbeszélése, értékelése.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Tudjanak a tanulók egyszerű, mennyiségekkel kapcsolatos szövegeket, szituációkat megfogalmazni a matematika nyelvén. Tudják megoldani a megfelelő egyenletet és értelmesen ellenőrizni a feladat megoldását. Ismerjék és tudják matematikailag megfogalmazni az egyenletes mozgással, illetve az egyenletes munkavégzéssel kapcsolatos arányosságokat, a százaléklék fogalmát..</p>	

GYÖKVONÁS

KÉPESSÉGFELMÉRÉS	
KÉPESSÉGFELMÉRÉS	
Képesséfejlesztési fókuszok	A képesséfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Megismertjük a gyerekeket a gyökvonással. Mélyítjük a hatványozás ismeretét, kitekintünk az irracionális számok világába.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	A négyzetre-emelést használva visszafelé következtetünk a négyzetgyökökre. Az oldalak négyzetösszegéből következtetünk a háromszög alakjára.
Függvényszemlélet	A négyzetgyök függvény bevezetése
Becslés, mérés	
Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.	A 10 hatványainak és a mértékváltásoknak a kapcsolata
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Matematikatörténeti érdekességek gyűjtésére biztatjuk a gyerekeket, olvasnivalókat kínálunk ebben a témában.
Értő-elemző olvasás fejlesztése.	
Rendszerzés, kombinativitás	Számok felírása sokféle alakban. A különféle, megismert számkörök kapcsolatának vizsgálata
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Számok négyzetgyökének keresése próbálgatásos közelítéssel. Négyzetszámok keresése.	
Rácsnégyzetek rajzolása. Területük leolvasása átdarabolásokkal. Átdarabolás rajzzal is és ollóval is.	
Zsebszámológép használata. Négyzetgyök megközelítése próbálgatással és/vagy táblázat segítségével, csoportverseny, ki jut legközelebb a számítógépen kapott értékhez. Grafikonkészítés, koordináta-rendszer színezése gyököt is tartalmazó nyitott mondat alapján, osztályjátékban.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Ez a témakör szorosan épül a hatványozásról tanultakra, azt is gyakoroltatjuk, mélyítjük, miközben tapasztalatokat szerzünk a négyzetgyökvonás műveletéről, előkészítjük annak részletes, középiskolában történő tárgyalását.	Rácsnégyzetek területének leolvasása, rácspontok távolságának összehasonlítása rácsnégyzetek területeinek segítségével. Racionális szám fogalma, példák nem racionális számokra.
Hangsúlyos gondolatok: – A legfontosabb, hogy lássák a négyzetgyökvonás kapcsolatát a négyzetre emeléssel, hogy meg tudják becsülni 0,01 és 10000 közötti számok négyzetgyökét nagyságrendben.	A négyzetgyök fogalma. Közelítő értékek leolvasása megadott grafikonról, táblázatból. Számok négyzetgyökének meghatározása zsebszámológéppel.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Tapasztalatszerzés, kísérletezés, az észrevételek közös megvitatása, új fogalom bevezetése frontális munkában az egyéni és csoportos tapasztalatok alapján. Játékos fejszámolási, becslési feladatok. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Négyzetrácsos lapok, hatványtáblázatok, mértékegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek
ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, vegyes képességű csoportok szervezése
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Ismerje a négyzetgyök fogalmát. Nem túl nagy számok körében ezres számkör legyen képes megbecsülni számok négyzetét, illetve számok négyzetgyökét – legalább nagyságrendben – fejben, illetve pontosan meghatározni ezeket zsebszámológép segítségével.	

GEOMETRIA

PITAGORASZ-TÉTEL

KÉPESSÉGFELJESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Tétszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Síkidomokon és testeken derékszögű háromszögek felfedezése, megfelelő síkmetszetek felismerése a térbeli ábrákban.
Számlálás, számolás	Geometriai feladatokhoz szorosan kötődő számolási feladatok.
Becslés, mérés	Mért adatok alapján végezzünk számításokat.
Szövegszövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Matematikatörténeti érdekességek gyűjtésére bíztatjuk a gyerekeket, olvasnivalókat kínálunk ebben a témában.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Több megoldás keresése szerkesztési feladatok megoldása során, adott eszközökből többféle sokszög megalkotása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A hasáb élei, csúcsai és lapjai számának meghatározása. A Pitagorasz-tétel tanításának során végigjárjuk az induktív tapasztalatszerzés, sejtés megfogalmazása, deduktív bizonyítás lépéseit.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Pitagorasz-tétel felfedeztetése differenciált csoportmunkában.	
Pitagorasz-tételre vezető feladatok gyűjtése a környezetünkéből.	
Matematikatörténeti érdekességek gyűjtése	

Poszter készítés. Valóságos tárgyak méretének meghatározása Pitagorasz-tétel segítségével.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Ebben a részben bevezetjük a Pitagorasz-tételt, ami fontos, új eszköz a geometriai számításokhoz. Eddig a háromszög szögeinek összegéről és a terület, kerület, térfogatszámításról szóló ismereteket tudták használni számítási feladatokban. Ez ebben az évben tovább bővíti a hasonlóság tanításakor, azután a középiskolában ennek folytatása a trigonometria, a koordináta geometria és a vektorgeometria. Ugyanakkor ez az első „klasszikus bizonyítás”, amivel a gyerekek az iskolában találkozhatnak	A négyzetgyök fogalma. Rácsnégyzetek területének leolvasása, rácsponatok távolságának összehasonlítása rácsnégyzetek területeinek segítségével. Közelítő értékek leolvasása megadott grafikonról, táblázatból. Számok négyzetgyökeinek meghatározása zsebszámológéppel. Pitagorasz-tétel. A bizonyítás bemutatása, felfedeztetése. Az oldalak négyzetösszegeinek vizsgálata nem derékszögű háromszögek esetében. A tétel megfordítása. Kapcsolódó matematikatörténeti ismeretek Pitagorasz-tétel alkalmazása.
Hangsúlyos gondolatok: a gyerekek már eddig is sokszor találtak érvelésekkel, indoklásokkal, itt talán először kerülnek szembe egy olyan gondolatsorral, amivel egy egyáltalán nem magától értetődő, nem szemléletes állítást bizonyítunk. A hangsúly itt a bizonyítással való ismerkedésen van.	
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Különléte kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakorlatias. Frontális munkában az észrevételek közös rendszerezése, sejtések megfogalmazása. Vita, érvelés, bizonyítás.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Kísérletezés síkon, körző, vonalzó használata. Négyzettrácsos lapok, szétvágható, a bizonyítást demonstráló modellek, kalkulátor, mérőeszközök használata, mindennapi tárgyak bevonása a tanításba.
ÉRTEKELÉS MÓDJA	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérések.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Csoportmunka, differenciált feladatkitűzés és differenciált követelmények.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Ismerje a Pitagorasz-tételt (bizonyítás nélkül) és legyen képes alkalmazni egyszerű, síkbeli számítási feladatokban. Tudja a tétel egyszerű következményeit a Pitagorasz-tételre visszavezetni. Tudja a tétel térbeli feladatok megoldására is felhasználni.	

GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Középpontos nagyítás vagy kicsinyítés, eltolás megfigyelése a körülvevő világ tárgyain, épületein...
Függvényszemlélet, transzformációszemlélet	Középpontos hasonlóság és eltolás, mint újabb pontokon értelmezett hozzátrendelések transzformáció-tulajdonságainak vizsgálata, megfigyelésük koordináta-rendszerben.
Számlálás, számolás	Hasonlósághoz, illetve a koordináta-rendszer pontjainak transzformációihoz kapcsolódó számolási feladatok
Mennyiségi következtetés	Szögek, szakaszok nagyságáról szóló tulajdonságokra alapozott következtetések. Hasonlósági arányok megfigyelése.
Becslés, mérés	Szög tartás, távolságtartás megállapítás mérésekkel.
Szövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognitív	Önkényesen választott, vagy valós problémán alapuló szerkesztési problémák megoldása, a szerkesztés helyességének ellenőrzése.
Rendszerezés, kombinativitás	Egymásnak megfelelő részletek keresése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Transzformációk osztályozása. A vektornak, mint irányított szakaszok egy osztályának a fogalma vizsgálata. Egyszerű bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Játékok pont transzformációkkal: hiányos ábrák kiegészítése, szabályjátékok pontokkal.	
Mozgatógépes játékok koordináta-rendszerben.	
Transzformációk végezése másolópapir segítségével.	
Megfelelő részletek keresése szimmetrikus ábrákon, műalkotásokon, szimmetrikus tárgyakon.	
Szimmetrikus sorminták, tapétamintázatok készítése egybevágó alapelemekből.	
Nagyítás, kicsinyítés megfigyelése a gyakorlati életben, ilyen példák gyűjtése, poszterkészítés.	
Szerkesztés körzővel, vonalzóval.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
A hatodikos, és hetedikos tengelyes illetve középpontos tükrözésről szóló fejezeteket folytatja. Megismerteti a gyerekekkel az eltolást és futólag a forgatást is. Elmélyíti az egybevágósági transzformációkról tanultakat, kiegészíti egy nem távolságtartó transzformáció, a hasonlóság bevezetésével.	Vektorok, mint az eltolások jellemzői. Az eltott kép szerkesztése, az eltolás tulajdonságai, egyállású és fordított állású félgyenesek fogalmának bevezetése, párhuzamos szárú szögek fajtái. A forgatás tulajdonságai, alakzatok elforgatása 90° -kal, merőleges szárú szögek.
Hangsúlyos gondolatok – Fontos, hogy a vektor fogalmát minél alaposabban megértse a gyerekek. Lássák minél világosabban, hogy mit jelent két vektor egyenlősége. Hogy egy	A hasonlóság fogalma. A hasonlóság aránya. Középpontos hasonlóság.

vektornak „sokféle alakja lehet”, végtelen sok nyíl – azaz irányított szakasz – mindegyike ugyanazt a vektort jelentheti – A párhuzamos szárú szögek biztonságos felismerése fontos és hasznos, ebben sokat segíthet, ha megismertetjük velük az egyállású és fordított állású félegyenes pár fogalmát.	középpontosan hasonló kép szerkesztése, a középpontos hasonlóság tulajdonságai. A háromszögek hasonlóságának alapesetei. Transzformációkról tanultak összefoglalása. Vegyes pont transzformációk vizsgálata. A legfontosabb transzformáció tulajdonságok összegyűjtése. Transzformációk osztályozása.
MÓDSZERTANI AJANLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK	Különféle kooperációs módszerek. A feldolgozandó anyag egy részének szétosztása csoportok között, posztterek készítése, csoportbemutatók, az eredmények összehasonlítása, a transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Geometriai transzformációk fóliasorozat. Másolópapír, körző, vonalzó használata, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal.
ÉRTÉKELÉS MÓDJÁ	A gyerekek munkájának megfigyelése, csoportos értékelés projektmunka alapján, diagnosztizáló felmérés.
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Változatos képességeket foglalkoztató feladatok, eszközhasználat, differenciált csoportmunka.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Tudja eldönteni két vektorról, hogy egyenlők e vagy sem. Ismerje az eltolás szabályát. Tudja pontok eltolt képét előállítani másolópapírral és szerkesztéssel is. Egyszerű ábrákon ismerje fel az egyállású és fordított állású szögeket. Ismerje a hasonlóság fogalmát, képes legyen értelmesen használni a hasonlóság kifejezést, két alakzatról eldönteni, hogy hasonlóak-e, és ezt a döntést megindokolni. Tudja megfogalmazni a különbséget hasonlóság és egybevágóság között. Ismerje a középpontos hasonlósági transzformáció szabályát, legfontosabb tulajdonságait.	
Tudja pontok, alakzatok nagyított, kicsinyített képét megszerkeszteni. Tudjon szakaszt egyenlő részekre osztani. Tudjon hasonló alakzatokról megegyező arányokat leolvasni.	
GÚLA, KÚP, GÖMB	
KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Testek síkbeli ábrázolása, hálójának kiterítése, testek és testhálók összepárosítása. Gömbök szimmetriáinak, metszeteinek vizsgálata
Számolás, számolás	Terület-, térfogat-számítási feladatok, fejben és kalkulátor használatával egybekötve.
Mennyiségi következtetés, szemlélet	Azonos felszínű, különböző térfogatú, illetve azonos térfogatú, különböző felszínű testek összehasonlítása.
Beértékelés, mérés	Méréssel egybekötött problémamegoldások, mértékváltási feladatok. Térfogatok arányának megbecslése.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati helyzetekben, környezetünkben a gúliák, kúpok felismerése, kapcsolódó számítási feladatok megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás	A gúla élei, csúcsai és lapjai számának meghatározása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Általános képletek alkotása a gúliák és kúpok jellemző adatainak meghatározására: térfogat, felszín...
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Gúliák és kúpok építése, gyűjtése, hasonlóságik és különbözőségeik felfedezése, jellemző tulajdonságaik összegyűjtése, sokféle test közül a hasábok és gúliák, illetve a hengerek és kúpok kiválasztása.</p> <p>Összefüggések a gúla alapsokszögének oldalszáma és éleinek, lapjainak és csúcsainak száma között.</p> <p>Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összepárosítására.</p> <p>Gúliák, kúpok, gömbök térfogatának mérése, folyadékba merítésel, azonos alapú és magasságú gúla és hasáb, illetve kúp és henger térfogatának összehasonlítása.</p> <p>Poszter készítés.</p> <p>Valós életből vett feladatok megoldása számítással.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FOKUSZOK	
<p>Ennek a fejezetnek az anyaga közvetlen folytatása a hetedik osztályban a hasábról és hengerről tanultaknak. Bevezetjük a gúla és a kúp fogalmát, felszínük és térfogatuk számítását, a gömb felszínének és térfogatának számításával együtt. Az itt szereplő egyszerű számítási feladatok a középiskolában összetettebb térgeometriai számításokkal folytatódhatnak.</p> <p>Hangsúlyos gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ebben a részben nagyon lényeges annak megértése, milyen testeket nevezünk kúpoknak és gúliának. Fontos az is, hogy lássák a rokonságot ezek között, és a rokonságot a hasábokkal és hengerekkel is. Sokat segíthet a térszemlélet fejlesztésében is és a számítási feladatok megoldásában is. – Nagyon fontos, hogy a szemléletes képiük alakuljon ki a gúla és a kúp magasságáról, lássák, hogy ez éppen a csúcs és az alapsík távolságával egyenlő. 	<p style="text-align: center;">TARTALOM RÉSZLETEZÉSE</p> <p>Gúla jellemző adatai, meghatározása. Felszín és térfogata</p> <p>Forgáskúp meghatározása, jellemzése kiterített hálójára. Forgáskúp térfogata</p> <p>Gömb jellemző adatai, összehasonlítása a körrel. Képletek a gömb felszínének és térfogatának kiszámítására.</p> <p>Egyszerű mértékváltások a terület, térfogat és hosszúság-mértékegységek körében.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	Valóságos tárgyak adatainak mérése, számítása. Méréseken alapuló adatgyűjtés a térfogatképletek megalkotásához. A tapasztalatok elemzése, az általános szabályok megfogalmazása frontális osztálymunkában. Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában.

MÓDSZERTANI ESZKÖZTÁR	Építések, kirakások, területátdarabolások. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók. Olló, körző, vonalzó.
ÉRTÉKELÉS MÓDJA	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
AZ ESEL YEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Társak bevonása a segítségadásban. A szemléltetthez közelellő, konkrét tárgyakhoz kapcsolódó számítási feladatok. Egyéni segítségnyújtás.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
Ismerje a gúla és kúp, valamint a hasáb és henger fogalmakat, többféle test közül legyen képes kiválasztani ezeket. Tudja, mit jelentenek a felszín és térfogat szavak. Legyen képes egyszerű esetekben testek felszínét, valamint hasábok, hengerek, gúla és kúpok térfogatát kiszámítani. Ismerje a gömbbel kapcsolatos alapvető fogalmakat, valamint tudja kiszámítani a gömb felszínét és térfogatát képlet segítségével.	

GEOMETRIA ISMÉTLÉS

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	A sík és térbeli alakzatokról tanultak áttekintése, kapcsolatok, összefüggések keresése
Számlálás, számolás	Vegyes, összetett számítási feladatok, fejben és kalkulátor használatával egybekötvé.
Becslés, mérés	Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati életből vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, kapcsolódó számítási feladatok megoldása. Megoldási terv készítése számítási feladatoknál, a szerkesztés lépéseinek megtervezése szerkesztési feladatoknál.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok előállítása sokféleképpen. Az eddig megszerzett ismeretek rendszerezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Definíció és tulajdonság megkülönböztetése, állítások igazságának eldöntése, érvelés, ellenpélda. Összefüggések, kapcsolatok, analógiák felfedezése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Ismétlés staféta játékkal. A legfontosabb fogalmak, állítások összegyűjtése. Játékok definíció és tulajdonságkártyákkal, csoportosítási feladatok, többek között, válasz ki, ami igaz a gömbön is. Színezéses mértani helyek. „Szerkesztés háttal ülve” játék. Mérés, mértékváltás, becslés, számítási feladatokhoz kapcsolódva.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
<p>Ebben a fejezetben összefoglaljuk az összes fontos ismeretet, amit eddig geometriából tanítottunk, és amit szeretnénk, hogy a középiskolában építeni lehessen rá.</p> <p>Hangsúlyos gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ennek a résznek a legfőbb feladata, hogy az eddig szerzett ismereteket egységben lássák a gyerekek. Lássák a kapcsolatokat a különböző anyagrészek között. Annál, hogy minden képletet, definíciót tudjanak fejből fontosabb, hogy tudják ezeket használni, tudjanak egyikből a másikra következtetni, és minél több összefüggést lássanak a különböző részletek között. 	<p>Háromszögek, négyszögek, sokszögek csoportosítása adott szempontok szerint; Nevezetes mértani helyek.</p> <p>Alakzatok előállítására adott tulajdonságú pontok halmazaként, vagy tartományok egyesítése illetve közös részeként, kisebb elemek összeépítésével. Szögszámítások; mértékváltások.</p> <p>Szerkesztések: alapszerkesztések átítmélése, alkalmazása egyszerű, egyes szerkesztési feladatokban.</p> <p>Sokszögek kerülete és területe; a kör és részei, kerülete és területe; a hasáb, henger felszíne és térfogata.</p> <p>Számítási feladatok vegyesen.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
Tanítási eljárások,	Ismétlés játékosan, frontális megbeszélés. Egyéni és csoportos feladatmegoldás.
Módszertani eszköztár	Körző, vonalzó kalkulátor, definíció és tulajdonságkártyák, mérőeszközök.
Értékelés módja	Verbális értékelés, ellenőrző és értékelő felmérés.
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	Folyamatos ismétlés, differenciált feladatokon való gyakorlás.
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Ismerje a legegyszerűbb síkbeli alakzatokat, a kört, háromszögeket, azok fontosabb típusait. Legyen képes ezekkel kapcsolatos, egyszerű állításokról eldönteni, hogy igazak vagy hamisak.</p> <p>Ismerje a felsorolt alapszerkesztéseket.</p> <p>Legyen képes megoldani egyszerű terület és térfogat-számítási feladatokat, legyen biztos ismerete a téglalap, négyzet és háromszög és kör területének, a téglalapot felszínének és térfogatának, valamint a hasáb és henger térfogatának kiszámításában.</p> <p>Tudja ezeket az ismereteket alkalmazni egyszerű, gyakorlati helyzetekben.</p>	

FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK
HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Függvényismeret	Néhány főbb függvénytípus felismerése képletből, grafikon alapján. A lineáris függvény részletekbe menő megismerése. Grafikus egyenlet-, egyenlőtlenség-megoldás, lehetőség szerint számítógépen is.
Számlálás, számolás	Sorozatok elemeinek kiszámítása, függvényértékek kiszámolása. Kamatos kamatszámolás.
Mennyiségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Mennyiségek együttes változásának megfigyelése
Becslés, mérés	Táblázatok, grafikonok, statisztikák vizsgálata. Grafikus egyenletmegoldás segítségével közelítő megoldások keresése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati életből vett folyamatok matematikai megfogalmazása, szöveges problémákhoz függvényábrára készítése.
Indukció, dedukció	Következtetés a sorozatképzési szabályból az n -dik elemre, esetenként „naiv indukció”-s bizonyítások. Képlet alkotása a számtani és mértani sorozat n -edik elemének meghatározására.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
$Az a \cdot x; x + a; x + a ; x^2 + a; (x + a)^2$ függvények „érdekes helyeinek” (zérus hely, töréspont, szélsőértékhely...) megkeresése módszeres próbálgatással. Összetett függvények, inverz függvények szemléltetése játékgépekkel.	
Nyitott mondatok megoldásainak keresése játékos próbálgatással, és a játékhöz kapcsolódva a grafikus megoldás bemutatása. Grafikonkészítés elképzelt, vagy valóságosan eljátszott mozgásokról és más egyéb folyamatokról (meggyújtott gyertya magasságváltozásának megfigyelése...).	
Sorozatok szabályának kitalálása, láncszámolások, összeg és különbségsorozatok képzése. Periodikus sorozatok n -edik elemének kitalálása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
Folytatjuk a függvényekről korábban szerzett tapasztalatok hetedikben elkezdett rendszerezését, az általános függvényfogalom alapozását, a grafikus egyenlet és egyenlőtlenség megoldás tanítását. A lineáris függvények témáját be is fejezzük. A sorozatok témakörét tovább bővítjük a mértani sorozatok tanulmányozásával	A lineáris függvény grafikonja és tulajdonságai (egyenes arányosság), fordított arányosság és grafikus képe. Egyszerű nyitott mondatokat igazgató pontok ábrázolása koordináta-rendszerben. Grafikonkészítés táblázatok, mérési eredmények alapján, grafikonolvasás, mozgás és egyéb grafikonok készítése. Az abszolút érték és a másodfokú függvény grafikonja.
Hangsúlyos gondolatok: – Nagyon fontos, hogy bőséges tapasztalatanyagot nyújtsunk az alaphalmaz, képhalmaz fogalmak megértéséhez, a különböző jelölések használatához.	

<p>– Kulcsfontosságú, hogy értsék hogy mit jelent az, hogy egy pont rajta van a grafikonon, vagy nincs rajta, alatta van, vagy fölötte van; hogy grafikus egyenlet-egyenlőtlenség megoldásánál tisztán lássák, milyen kapcsolat van a grafikonok, és a nyitott mondatok között.</p> <p>Találkozzanak nem csak lineáris esetekkel.</p> <p>– Ismerjék meg, mi a menete a másodfokú és az abszolút érték függvényeknek, tudjanak ennek alapján ilyen kifejezéseket tartalmazó egyenletek megoldásainak számára következtetni.</p> <p>– Sorozatok tanításánál nagyon fontos, hogy értsék a jelöléseket, tisztában legyenek a használt szimbólumok jelentésével. Tudjanak ezek között összefüggéseket keresni, ezeket matematikai formában megfogalmazni.</p>	<p>Egyenesek egyenlete. Egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása.</p> <p>Sorozatok vegyesen, jelölések, különbség és hányados-sorozat megfigyelése</p> <p>Számítási sorozatról tanultak ismételése. Mértani sorozat, definíciója, egyszerű gyakorlati alkalmazások. Tulajdonságai, n-edik elem képzési szabálya, gyakorlati példák.</p>
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
TANÍTÁSI ELJÁRÁSOK,	<p>Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Csoportos tapasztalatgyűjtés, frontális, kérdve kifejtő megbeszélések, egyéni grafikon-készítés.</p>
Módszertani eszköztár	<p>Függvények fóliasorozat, négyzethálós tábla, vagy kivetíthető koordináta-rendszer, mágneses, vagy egyéb tapadós korongokkal. A gyerekeknek műanyag táblácska, sokszor felhasználható, letörölhető koordináta-rendszerrel. Milliméterpapír, zsebszámológép.</p>
Értékelés módja	<p>Szövebeli értékelés, diagnosztizáló és ellenőrző felmérés. Témazáró dolgozat a fejezet anyagából.</p>
AZ ESELYEGYENLŐSÉG KEZELÉSE	<p>Differenciált feladatkitűzés.</p>
VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	
<p>Legyen képes egyszerű szabályok esetén egy értékhez a hozzárendelt értéket megadni, grafikonról olvasni, táblázat alapján grafikont készíteni. Tudjon egyszerű – szám-szám – hozzárendelési szabályokat kielégítő pontokat derékszögű koordináta-rendszerben ábrázolni. Ismerje az elsőfokú algebrai kifejezés fogalmát, ismerje fel azokat a hozzárendelési szabályokat, melyek grafikonja egyenes. Értse az egyenes meredekségének fogalmát, tudja a meredekséget grafikonról leolvasni. Tudjon egyszerű egyenleteket, egyenlőtlenségeket grafikus módon megoldani, legyen képes a megoldásokat grafikonról leolvasni nem lineáris egyenleteknél is, egyszerű esetekben.</p> <p>Tudja a számítási sorozat definícióját, legyen képes adott kezdőelem és adott differencia mellett tetszőleges sorszámu elemet kiszámítani, az n-edik elemet képlettel is megadni.</p> <p>Ismerje a mértani sorozat definícióját, tudja a mértani sorozatot valamely megadott elemtől mindkét irányban folytatni, az n-edik elemet képlettel is megadni.</p>	

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben	
Valószínűségi, statisztikai szemlélet	Adatsokaságok elemzése Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása.
Függvényszemlélet	Adatsokaság szemléltetése, grafikonok készítése
Becslés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás, adatgyűjtés, mérési pontosság becslése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése. Statisztikai adatok elemzése, értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események oszályba sorolása, kombinatorikus valószínűség számítása.
Deduktív következtetés, következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Valószínűségi játékok, kísérletek.	
A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, grafikonok gyűjtése és elemzése.	
A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése.	
Poszter készítés.	
Jegyzőkönyvkészítés.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
HELYE A TANANYAGBAN, TARTALMI FÓKUSZOK	TARTALOM RÉSZLETEZÉSE
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ebben a fejezetben, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, néhány egyszerű statisztikai fogalmat is bevezetünk, miközben összefoglaljuk mindazt, ami az eddigi tanulmányaik alapján, a korosztály szintjén, megfogalmazható.	Valószínűség szemléletes fogalma. Valószínűségek előzetes becslése. Összes lehetőség meghatározása. Esemény, gyakoriság, relatív gyakoriság, biztos esemény, lehetetlen esemény. Kombinatorikus valószínűség, geometriai valószínűség. Adathalmazok elemzése, grafikonok. Számítási közép, módusz, medián.
MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK	
Tanítási eljárások,	Kísérletezés, játék, gyűjtőmunka, poszter készítés. Csoportmunka és frontális megbeszélések.
Módszertani eszköztár	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, Internet ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék, nyereményjátékok...
Értékelés módja	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján, diagnosztizáló mérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	A sok tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Legyen képes egyszerű esetekben az összes eset meghatározására, a biztos és lehetetlen események felismerésére, a valószínűségek összehasonlítására, megbecslésére.

Tudja egy adatsokaság átlagát kiszámolni, legyen képes a mediánt és a móduzt megállapítani.

MOZGÁS ÉS TESTNEVELÉS

JÁTÉKOK, GIMNASZTIKA, SPORT

Célok és feladatok

A mozgástanterv általános célkitűzése annak az alapvető folyamatnak a támogatása, melynek során a gyermek lelki-szellemi lénye a mozgáson keresztül összekapcsolódik testi organizmusával.

Igy a tanterv hozzájárul a mozgásérzék, a térbeli tudatosság, az egyensúlyérzék, a belső kiegyensúlyozottság, valamint a testi jólét érzésének fejlődéséhez a finom- és nagymotoros mozgások által.

A mozgástanterv célja, hogy segítse a gyermeket mozgásrendszere fölötti kontrolljának és tudatosságának formálásában és differenciálásában, hogy energiáit a megfelelő helyen és időben mozgósíthassa, és értelmesen irányíthassa.

A tanterv a gyermek fejlődési útját korának megfelelő módon támogatja.

A gyermek fejlődő mozgásrendszerének támogatása során kialakul a közösségi élet alapja, és azon keresztül, hogy a gyermek ráébred az önmaga és az őt körülvevők között fennálló kapcsolatra, szociális rátermettség fejlődhet ki.

Szemponatok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szemponatok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Lehetőség szerint vegyen részt a foglalkozásokon.

Nagyon fontos annak ismerete, hogy az adott gyerek számára melyik mozgás káros. Szomatopedagógus feladata, hogy az osztálytanítónak testnevelő tanárnak a gyerek állapotára vonatkozó, szükséges információkat megadja. Segítsen abban, hogy a kiinduló helyzetet és a mozgás végrehajtását hogy célszerű módosítani.

Ha az iskolában több mozgáskorlátozott gyereket integrálnak, akkor célszerű az iskolában biztosítani speciális rehabilitációjukat.

Szemponatok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

A mozgással összefüggő szabályokon kívül fontos a tárgyak használatáról is elmondani a legfontosabbakat. Egyedül jól ismert térben mozognak biztonságosan. Párban játszva, futva szorongásuk esökken, nagyobb biztonságban érzik magukat.

Szemponatok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

- Annak elősegítése, hogy saját testükön biztonságosan eligazodjanak, a téri viszonyokat pontosan felismerjék;
- Figyelemlük tartósságát, a feladattartásra való képességük fejlődését támogassuk.

Szemponatok a beszédfigyatekos tanulók fejlődésének támogatásához

Lényeges a helyes légzés megtanítása, légzőgyakorlatok segítségével a tudatos lazítás tanítása.

Az autisztikus tanulók fejlesztésének elvei, fejlesztési feladatok:

- Testséma ismeretének tanítása;
- Társas helyzetekben megfelelő mozgásformák kialakítása;
- Annak tanítása, hogy kontrollálni tudja saját mozgásos sztereotípiáit.

Szemponatok a pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Különös figyelmet fontos fordítanunk a beszéd-mozgás-ritmus összehangolására; A vizuális közlésnek kiemelt jelentősége van.

A mozgásfejlődés, mint folyamat

A mozgástanterv az ember mozgásrendszerével dolgozik, és segít az ahhoz vezető egyéni út megformálásában. Így az individuuum megtalálhatja azt a biztonságos középpontot, ahonnan el tud indulni a világ felé.

Ezt a folyamatot támogatja a következő három tényező:

- a gyermekfejlődés archetipikus természetének bensőséges ismerete,
  - magának a mozgás természetének bensőséges ismerete,
  - a külső körülmények, erőforrások és lehetőségek.
- A *mozgásnevelés képeken keresztül történik*, és emellett mind nagyobbá válik a feladatok jelentősége is, ami azt jelenti, hogy a játékoknak egyre szűkebb kerete és határozottabb iránya lesz. Ha a játékszabályok keretein belül maradva vezettük a gyermekeket, az is a feladatra összpontosít.

1-2. évfolyam

Céltűzésünk az első évek során a játékokban lehetőséget nyújtani a gyermeknek, hogy a csoport biztonságát fokozatosan elhagyhassa, hogy kergethessék, és elválaszthassa magát a többitől. Az izgalom és a megnyugvás ritmusa fontos elem. A játékszabályok elegendő támasztékot nyújtanak ahhoz, hogy kereteiken belül a gyermekek annyit kockáztassanak, amennyire készen állnak és vállalkoznak. A tanár a kereteket szükség szerint tágíthatja vagy szűkítheti.

Az első és második osztályos testnevelés egy másik fontos eleme a ritmus, amely sokféleképpen áthatja egy osztály életét. Különösen fontosak: a szövegezés játékok, az ugrókötél használata, amely egy rajtunk kívül álló erőt képvisel, amelynek ritmusát követni és érezni kell, a tapsjátékok, melyek a kéz koordinációját és a sorrendiséget iskolázzák, valamint a babzsákgyakorlatok, melyekben a gyermekek adogatják, dobják, elkapják a babzsákokat.

Ha dalok, versek és mondókák is kísérik az efféle gyakorlatokat, akkor a mozgás könnyed marad és a légzés ritmusával együtt halad. Az ilyen tevékenységek által a koordináció, a mozgékonyosság, a térbeli orientáció, a ritmus, az utasítások követésének képessége és a növekvő magabiztosság gyakorlódnak ki.

A következőkben a tanterv elemei és kulcsfontosságú gyakorlati körvonalazódnak. A példaként említett gyakorlatok, játékok és azok variációinak részletes leírása megtalálható az ajánlott irodalomban. Ahol külön nem említjük, az általános szempontokat és célokat kifejtő részben az idézőjelek között szereplő szövegrészek, és a tartalomra vonatkozó részben szereplő játékok Kim Payne: *Gyermekeink játécai* c. könyvében találhatóak meg.

3. évfolyam

Célok és feladatok

A harmadik osztályban a mozgás tanítása kötöttebb formát kap. Az átmenetből adódóan a tanítás szemléletmódja is megváltozik, mely változások a következő évek metodikáját alapozzák meg. Ezek közé tartoznak a következők:

A mozgás fokozatosan elválnak a beszédétől és az énekléstől. A gyermekeket arra ösztönözzük, hogy koncentráljának a mozgásra, ami annyit jelent, hogy ne beszéljenek sem a tanárral egy időben, sem más társukkal, míg a feladatot végzik.

A külső környezet is megváltozik: a tornaterem több teret és új eszközöket biztosít. A gyerekek először barátkozzanak meg az új hellyel, majd meg kell ismerkedniük a speciális eszközökkel, a biztonsági szempontokkal, a viselkedés közönségi szabályaival, valamint a megfelelő öltözéssel és higiénéjével.

Fontos lépés, hogy a gyermekek megtanuljanak a tágas térben is egységes csoportként dolgozni, összegyűlni a tanár köré a feladatok meghallgatására, bemutatására, majd azok elvégzése után újra visszatérni oda. Ez a ritmus a tanterv megvalósításához elengedhetetlen, és a közösségnevelés szempontjából is áldásos.

A mozgástanítás morális oldalát a játékokban való részvétel teremti meg. Az egyes gyermekek elválása a csoporttól és a különállás, néha rivális csapatok létrehozása felveti a kérdést: hogyan találkozhat az egész csoport és benne az egyes emberek újból? Az elválás, a kölcsönös egymásra hatás és az újbóli találkozás fontossá teszik a kapcsolatokat és azok morális alapját. Ezt a tevékenységek szabályozása, a játékszabályok teszik lehetővé. Bizonyos szempontból a szabályok jelentik magát a játékot.

Sokféle közönségi és morális képességet hívnak életre, például

- őszinteséget (Mefogtát vagy nem? Atléptem a vonalon vagy nem?);
- elkötelezettséget (Támogatam a csapatomat, minden tölem telhető megteszek a cél eléréséért);

- tapintatot (Milyen erősen foghatom meg egy társamat? Milyen eszközökkel játszhatok, anélkül, hogy sértülést okoznék valakinek? Mikor van vége a játéknak?);
- a megfelelő autoritás felismerését (Más játékosok, bíró/tanár ítéletének elfogadása);
- tisztességességet, együttműködést és így tovább.
A gyermek fokozatos leválása a csoporttól és az önálló vagy a másokkal történő együttműködés képességének fejlesztése a tanterv elsődleges céljai közé tartozik, és különböző szakaszokon megy keresztül. Harmadik osztályban a hangsúly a „mi” *megtapasztalásán van*, ami annyit jelent, hogy éreznem rá a gyerekek: egységes csoportként lépnek a világra és így feleljenek meg a feljuk érkező kihívásoknak.
Olyan feladatokat választunk, melyek a gyermek hórendszerét mozgósítják, melyek erős szimpátiát ébresztenek a gyermekben. A tanár gyermekekhez való viszonya legyen melegsívű, bátorító és nagyvonalú.

Javasolt tartalmak

- Bothmer első körjátéka. A gyerekek körben futnak, és a mondóka szerint galoppoznak, dobognak, ritmusra lépnek és egyhelyben állnak. Különböző tevékenységeket utánzó, imitáló mozdulatokat végeznek.
- A tanár köré gyűlni a feladat meghallgatására, bemutatására, majd annak elvégzése után újra egybegyűlni.
- Fogók, ahol egy gyermek áll szemben a csoporttal, pl.: *Sárkányfogócska, Cápák és polipok, Madáríjeshők.*
- „Dzsungel”-jellegű játékok, amelyekben a gyerekek kereshetülvagnak a vár falán, vagy viharos tengeren hajóznak stb...
(legrás magasból, átlendülés, gurulás, szűk helyeken való kúszás, egyensúlyozás).
- Ugrókötél használata: átfutások, ugrások, egyéni és páros gyakorlatok.
- Állatok mozgását utánzó járások, szökdelések, mászások.
- Fonaljátékok.

Várható eredmények

- A gyermekek egyre inkább képesek csak a mozgásra koncentrálni.
- Elsajátítják a tornatermi viselkedés szabályait.
- Megtanulnak csoportként dolgozni, összegyűlni a tanár köré a feladatok meghallgatására, majd azok elvégzése után újra visszatérni oda.
- A tornaeszközökön biztonsággal mozognak.
- Képesek szabályok szerint együtt játszani.
- A játékokban örömmel vesznek részt.

4. évfolyam

Célok és feladatok

A „mi”-ről az „én”-re helyeződik át a hangsúly: *Itt vagyok én, ott vagyok ti*. Ezen belül a gyerekek olyan polaritásokat tapasztalnak meg, mint álom és ébrenlét, gyengeség és erő, biztonság és veszély, vagy alkotás és rombolás. Megelevenedik a különválás elve az olyan játékokban, ahol egy ember áll az egész csoporttal szemben. Egyre több feszültség és izgalom jelenik meg azokban a játékokban, ahol a gyerekeknek fel kell ébredniük a képekből, melyekbe a tanár a játékokat ágyazta, és azokat, akik még mindig álmodoznak, elkapják.

Ekkor nagyon fontosá válnak a tanulások és a szabályok tiszteltben tartásának közösségi és morális szempontjai. "A legtöbb játékban nyermi és veszíteni egyaránt lehet, de ebben az életkorban különösen fontos megtanulni mindkét szerep elfogadását.

A gyermek egyre tudatosabbá válik az őt körülvevő tér tekintetében, melyre a tanterv azzal válaszol, hogy elkezdődik a térirányok különböző minőségei (fent és lent, bal és jobb, elől és hátul) iránti érzék iskolázása, és ezek integrálása a gyermek saját tevékenysége révén.

Javasolt tartalmak

- Bothmer második körjátéka, az *Egyenesen álllok, sétálok, futok...* kezdetű gyakorlat, mely inkább játékos, semmint formális módon mutatja be a mozgás különböző síkjait és fűzi őket össze a térérzék alapvető elemeinek megtapasztalásával. A rövid-hosszú jambus erős ritmust kölcsönöz a gyakorlatnak, míg az erős lendülő mozdulatok egy másik ritmuselemet hangsúlyoznak.
- A gimnasztikában a gyermekek formáltabb elemekkel találkozhatnak. A tanár bemutatja a gyakorlatot, például az előre és hátra bukfenecet, melyet (le)jutánoznak, de részleteit a gyakorlat során továbbra is képeken keresztül írja le.
- A ritmus, alliteráció, lélegzés különböző gyakorlatokban jelenik meg, a végtagok függetlensége nagyobb szerepet kap.
- Fogók, amelyekben a szerepek gyorsan cserélődnek, pl. fogóból kergetett lesz, valamint olyan játékok, amelyekben a gyermekeknek egy pontosan meghatározott cél elérésére kell koncentrálniuk. *Tűz és jég; Madárjisztyók; Vadászok és nyulak.*
- Olyan játékok, amelyekben valamilyen negatív erővel kell szembeszállni, például *Folyami banditák* és *Cápaszáj*.
- Figyelemre és figyelmes hallgatásra épülő játékok, mint például az *Iromba*, mely egyéni bátorságot, kiállást, csoport előtti végrehajtást igényel.
- Egyszerű, elkapásra és dobásra épülő játékok egyre bonyolultabb helyzetekben, pl. padon egyensúlyozva.
- Tevékenységek, melyek a softballra és alapelveire felkészítő játékok felé vezetnek, pl. *Óra; Vasútvonal; Kisiklatós.*
- Játszóterei játékokkal is megismertethetjük a gyermekeket, ha nem ismernek azokat, például a falteniszsel, tengóval, ugróiskolával, a golyózással és különféle reflex játékokkal, például *Öklözös; Krokodilszáj; Jancsika; Amőba; Bakugrás.*
- Bonyolultabb dzsungel játékok (akadálypályák).

Várható eredmények

- A gyermekek képesek egyéni feladatokat végrehajtani, akár a csoporttal szemben állva is.
- Egyaránt megtanulják elfogadni a vesztes és a győztes szerepét.
- Egyre inkább képesek végtagjaikat egymástól függetlenül használni.
- Egyre nagyobb biztonsággal mozognak a tomaszereken.

- A gyors szerepcserét követelő játékokban szívesen vesznek részt.
- Egyre több játszótéri játékkal ismerkednek meg.
- A tanult játékokban és tornamozgásokban aktívan vesznek részt.

5. évfolyam

Célok és feladatok

Ez a fizikai serdülést megelőző utolsó év; a gyermekkor szíve. A gyermek erőteljesen él a vér folyamataiban, a szívdobogás és a lélegzés üteme közti dinamikában. Szeretnek zabolátlanul szaladgálni, ám ugyanakkor keresik a ritmusos mozgás kimért fegyelmét is. Vágynak a kihívásra. Ebben az életkorban nagyra értékelik a bátorságot és az óvatosságot is, a kockázatot és a körültekintést. Ilyenkor különösen fontos a mozgásban a ritmus. Legyen egyensúly a könnyűség és a nehézkedés, a képzelet és az intellektus, valamint az egyéni és csapat kihívások között. A gyermek öntevékenysége erősödik azzal, hogy a ritmusok gyors váltakozása közepette is képes a középpontot megtartani. Ez egy fontos átmeneti lépcsőfok a csapattjátékok bevezetése előtt.

Az ötödik évfolyam vezérmotívuma az ókori görög olimpiai ideál. Az igazság, szépség és jószág ideálja kell, hogy áthassa a tevékenységeket, míg az öt klasszikus gyakorlat az ősi, belső mozdulatokat tükrözi, melyek a morális nevelés alapját adják.

Tartalmak

- Bothmer-gimnasztika: a *Könnnyű ritmus* gyakorlata, melyben a könnyűség és nehézség ritmikusan váltakoznak egymással.
- Testnevelés: haladás az egyéni gyakorlatok felé; bakugrás; szekrényugrás dobantóval; nagymacska; előre és hátra fordulás a korláton; cigánykerék; egyensúlyozás, hintázás és ugrás egyre nagyobb kihívásokkal (pl. csukott szemmel). Az öt klasszikus görög gyakorlat: futás, birkózás, díszkorsz- és gerelyhajítás.
- Játékok: Ez az életkor átmenet a játék és a sportok között. *Macska-egér ház; Hajók, cápák, part, Színek háborúja, Várostrom.*
- Úszás: Sok iskolában kezdődik rendszeres úszásoktatás ebben az életkorban.

Várható eredmények

- A gyermekek a ritmusok gyors váltakozása közepette is képesek a középpontot megtartani.
- Arra törekszenek, hogy mozgásuk tükrözze az ókori görög olimpia igazság-szépség-jószág ideálját.
- Ismerik az öt klasszikus görög gyakorlatot, és részt vesznek az Olimpián.
- A korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokban alapvető jártasságot szereznek.
- Képesek a tanult tornamozgások végrehajtására.
- Aktívan bekapcsolódnak a tanult játékokba.

6. évfolyam

Célok és feladatok

A gyermekek ebben az életkorban lelkekben azt az egyensúlyt tapasztalják meg, amelynek fizikai képe a folyékony és a szilárd közti egyensúlyt megtartó izomrendszer.

Az egyenesség fontos minőség ilyenkor, és ez megkívánja a belső erők egyensúlyát.

A gyakorlatok végzésekor a játékoság mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap a *pontoság és a formák tisztasága, a rendre való törekvés.*

Méréseken és a játékok pontozásán keresztül, valamint a tanár bíróként, vezetőként való elfogadásával a tárgyilagosság alapelve kerül előtérbe.

A gyakorlatok végzésekor a tanulók magasság szerint állnak sorba, a legmagasabb leghátul.

Javasolt tartalmak

- Bothmer-gimnasztika: *Háromszögek*; Fő elemük a vízszinteségből való kizuhanás és az éber egyenességre való átváltozás. A botgyakorlatok az egyenesség élményét erősítik: felfelé nyújtózás közben is biztosan meg kell állniuk a földön.
- Testnevelés: Jól meghatározható fokozatok a gyakorlatok felépítésében: kézenállás, kézenállásból átfordulás, egyszerűbb elemek (statikus és dinamikus) a korlátokon és a gyűrűn, az egézségre és a biztonságra mind több figyelmet fordítva.
- Akrobatika. Atlétika. Zsonglőrködés: diaboló, zsonglőrlabda, buzogány stb.
- Játékok: Átmenet a csapatjátékok felé. Ez a következők előkészítését igényli: pontozás, vannak győztesek és vesztesek, az ellenfelet ki lehet cselezni, előfordulhat fizikai kontaktus. A kidobós játékok jó felkészülést jelentenek, pl. amikor a labdát egyenesen egymásra dobják. Jellemző játékok: *Fal labda, Ütős (méta jellegű) labdajátékok, Röplabda-jellegű, háló fölött játszott labdajátékok Kidobósok. Légtűs játékok, rendgyakorlatok, „alakizás”.*

Várható eredmények

- A gyermekek az órai munka során a pontoságra, a formák tisztaságára és a rendre törekszenek.
- Ismerik a korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat, és azok pontos végrehajtására törekszenek.
- A tanult akrobatikai, atlétikai és tornagyakorlatokat biztonságosan, összerendezetten végzik.
- A tanult csapatjátékok technikai alapelemeit ismerik, szabályaikat alkalmazzák.

7. évfolyam

Célok és feladatok

A diákokban most már megvan az a fajta erő és finom mozgékonyág, amely képessé teszi őket az egyik tevékenységből a másikba való gyors áttérésre. Ez a mobilitás annak kifejeződése, hogy a gyermekek izomrendszere szépen fejlődik, ám a csontváz statikus tulajdonságai még nem kötik meg őket. A gyermekek mozgásfejlődésüket ebben az életkorban az inszalagokon és az inakon keresztül fejezik ki.

Képesek önmagukat a csoporttól elválasztani, és egyenként is elég erősek ahhoz, hogy megállják helyüket a versenysportok kihívásaival szemben. Egyéni álláspontot tudnak formálni, amely nemcsak azt teszi lehetővé, hogy képesek legyenek helyezkedni, és helyüket megtartani a játékok ideje alatt, hanem lassan az egész játékszema és taktikájának átütése is lehetővé válik.

Ahhoz, hogy a csapatjátékokban valóban részt tudjanak venni, a tanulóknak világos képet kell alkotniuk saját helyükről a környezetükkel szemben, és tisztában kell lenniük a pálya dimenzióival és határaival. Ez az érzékszervek jó összehangoltságát igényli.

Javasolt tartalmak

Bothmer-gimnasztika: A különböző lendülő mozdulatok a középpont és a periféria megtapasztalásához vezetik a tanulókat. Megtalálják saját ritmusukat és felfedezik a mozdulásra készítő impulzus pillanatát. *A Ritmus* gyakorlatot kiegészíti a *Zuhanás* gyakorlat, amely kimondottan arra hivatott, hogy megragadja a serdülőkori térbeli tapasztalatokat. Bothmer eredetileg azt javasolta, hogy az *Ugrás a középpontba* előzze meg a *Zuhanás* gyakorlatot. Ennek mérlegezése és a döntés az érintett tanárok feladata.

Testnevelés: Szaltó, zuhanás szekrényről matracokra. A lendülő és inga gyakorlatokon keresztül megtanulják, hogyan lehet a súlyt, a súlyosságot élvezni, például a korlátról lógva a lendület segítségével tapasztalják meg a gravitáció új közép pontját (új, a serdüléssel járó nyúlás, növekedés miatti). **Szekrényugrások.** Kézénállás, kézenátfordulás. A birkózás különböző fajtái: *Görög; Római; Indián; Pingvinharc; Csoporotos.* (I. K. Payne 175. o.)

Játékok és sportok: A játékokat a sportok bemelegítőiként használjuk. Az óra fele edzéssel telik, az új technika megtanulásával és begyakorlásával. A különböző képességekre egyenként is figyelmet fordítunk. A főbb sportágak között található a kosárlabda, a hoki, a softball vagy a tenisz. Az atlétikában szerepel az ugrás és a futás, beleértve a terepfutást is, sokszor a tájékozódási futáshoz kapcsolódva, térképhasználattal és előre jelölt utakkal. A tanulók elkezdhetnek bajnokságokon versenyezni.

Várható eredmények

- A gyermekek képesek a tevékenységek közötti gyors váltásokra.
- Újabb, életkoruknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat sajátítanak el.
- Képesek a tanult atlétikai és tornamozgások megközelítően helyes technikai végrehajtására.
- Megismerik néhány sportág alapvető mozgásanyagát és szabályait.
- A játékokban, sportokban képesek helyezkedni, és pozíciójukat megtartani; képesek az egyszerű taktikai elemek alkalmazására.

8. évfolyam

Célok és feladatok

Ebben az életkorban a tanulók szembetalálják magukat fizikai testük teljes súlyával. Mozgásérzékük a csontváz szerkezetéig hatol. Testük új súlya lefelé húzza őket, ám fel is töltődnek ettől az új fizikai erőtől. Sok olyan lehetőség van szükségük, ahol kipróbálhatják, és tapasztalatot szerezhetnek a súly és az erő ezen új kombinációjáról, vagyis több hangsúlyt kell, hogy fektessünk a nagy motoros tevékenységekre, mint a finom technikai fogásokra.

Sokfajta szabadteri tevékenységet vezethetünk be ilyenkor, többek között a sziklamászást, kenuzást és kajakozást, túrázást, hegymászást, síelést stb. Az itt példaként említett tevékenységek mindegyikének megvan a saját nehézsége, alkalmazásuk az iskola helyi lehetőségeitől függ.

A nemek közti különbséget különösen tisztelniük kell. A fizikai erőben és méretekben megjelenő különbségeket tudomásul kell venni a kontaktust igénylő sportokban, mint ahogyan a két nem egészen különböző energiaforrásait is. Legyenek az együttés és a külön választott tevékenységek egyensúlyban.

Javasolt tartalmak

- Bothmer-gimnasztika: Az *Ugrás a középpontra* gyakorlat.
- Testnevelés: A hetedik osztály folytatása, bár a gyakorlatok más minőséget kapnak a tanulók fejlődéséből adódóan. Folytatódhatnak a szekrényugrások, a kézenátfordulás, a szaltó. A legfőbb különbség a nyolcadik osztályban az, hogy a diákok sokszor húzózóbbak, és tudatosabban kell, hogy összegyűjtsék erőiket a szekrényhez futás előtt. Kerülő utakon helyes és életkoruknak megfelelő módszereket taníthatunk nekik. Hangsúlyossá válik az állóképesség és az erőnlét fejlesztése, például fekvőtámaszokon keresztül.
- Játékok és sportok: A hetedikben játszott játékok folytatódhatnak, bevezetjük a röplabdát, ha lehet a rögbit. Egyre többet használjuk a medicinlabdát (súlylökéshez, dobáshoz). A versenyzést mértéktartóan fokozzuk, és ezt fontos pedagógiai eszközként kezeljük. A versenyzés olyan, a tanár által használt és felügyelt elem, amellyel nevelheti a csapatmunkát, ösztönözheti a részvételt, egyes embereket teljesítményük újabb fokaira segíthet és előhívhatja legjobb tulajdonságaikat a bennük rejlő lehetőségekhez intézett kihívással. A pontozás egészséges marad mindaddig, míg alapvetően biztonságos, megbízható légkörben zajlik.

Várható eredmények

- A gyermekek képesek erőnlétük és állóképességük önmagukhoz mért folyamatos fejlesztésére.
- Képesek erejüket tudatosan a feladatok elvégzésére fordítani.
- A szabadtéri tevékenységeken keresztül felismerik, hogy a sport sohasem vezethet a környezet rongálásához, beszennyezéséhez.
- Az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyagot képesek használni, és ezekben továbbfejleszteni.
- Pontostíjják a tanult sportágak technikai alapelemeit, alkalmazkodnak a különböző játékhelyzetekhez.

MŰVÉSZETEK

VIZUÁLIS KULTÚRA ÉS MOZGÓKÉPISMERET

Célok, feladatok

A vizuális nevelés célja hozzásegíteni a tanulókat a külvilág tanulmányozásának és a belső látásnak, képzeletnek a finomításához, tudatosításához. Ezen területek fejlesztése teszi lehetővé, hogy az egész személység, mint megismerő szerveződés, használja és hasznosítani tudja az összegyűjtött és egyre tudatosabban szelektált vizuális információkat. Mindezen összegyűjtött tapasztalások és képzetek az önmeghatározások és önkifejezések egyre differenciáltabb lehetőségét teremtik meg.

A tanórák konkrét célja az, hogy az év vizuális problémái gyakorlati, tapasztalati módon, különböző tevékenységek által, az adott év szellemi tartalmaiba, témáiba ágyazottan feldolgozásra kerüljenek.

A sajátos nevelési igényű tanulókra vonatkozó feladatok

Szemponatok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

A sérülés mértékének megfelelően a síkbeli ábrázolás helyett kapjon hangsúlyt a térbeli, plasztikus megjelenítés. A szerkesztési feladatoknál a pontosság tekintetében tegyünk engedményeket.

Szemponatok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

– Fontos a tantárggyal kapcsolatos fogalmak, instrukciók magyarázata, a vizuális kultúrával összefüggő szókincs fokozatos bővítése.

Szemponatok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Fontos, hogy a térbeli viszonyokat teljes testtel való mozgással is megjelenítsük, szavakkal is leírjuk.

Szemponatok az autisztikus tanulók fejlődésének támogatásához:

Az autisztikus tanulók számára valamennyi vizuális feladat fontos terápiás lehetőséget jelent.

Ajánlott módszerek

Az alkotó tevékenységek vezetése. A vizuális problémák egy-egy téma, témakör, szellemi tartalom szövegbe ágyazottan, egy-egy nagyobb ívű – féléves, éves, 2-3 hónapos – feladatsor illetve projekt által kerülnek feldolgozásra. Az egy témával, témakörrel való hosszabb idejű foglalkozás elmélyültséget és nagyfokú szellemi inspirációt ad, valamint leleményes megoldásokra ösztönöz. Változatos és izgalmas megközelítési módokat, ötleteket és technikákat kell felkínálni. Kívánatos egy-egy nagyobb mű-tárgy csoportmunkában való létrehozása, mely lehetővé teszi az intenzív és differenciált tanulói együttműködésre.

A heti 2 órás „alkotó” óra, különösen a magasabb évfolyamok esetében az egyes munkafázisok, feladatok végzésekor igény szerint átcsoportosíthatók, összevonhatók.

Átgondolt, tudatos, fokozatosan építkező, igényesen kidolgozott feladatok sora vezethet el a tanulói kreatív tevékenység inspiratív ösztönzéséhez, melynek feltétele, hogy a tanuló birtokában legyen olyan magabiztosságot adó fogódzóknak, melyek ismereti, tapasztalati bázisán nyugszanak.

A tapasztalatszerző tevékenységek irányítása.

Tervszerűen felépített, az életkori sajátosságokat figyelembe vevő fejlesztő vizuális gyakorlatok sora. Nem a produktum, az elkészült végeredmény a fontos, hanem a pontosan, egyértelműen megfogalmazott feladatok által kijelölt terület irányított, intenzív fejlesztése.

Fontos: – a rendszeresség, heti gyakoriság;

– intenzitás, irányítottság = pontos, tisztázott feladat meghatározás;

– nem konvencionális, nem normatív tevékenységek.

Szükséges a folyamatos vizuális információk szerzése, gyűjtése, s nem csak a külvilág rajzi tanulmányozása által. Információban rendkívül gazdag, érzékiletes tapasztalatokhoz kell juttatni a tanulókat a szokatlanság által élesítve az érzékeket, hogy az segítse az emlékezet működését is. (vizuális, verbális, audiatív, kinezetikus, taktilis, kombinatív és imaginációs játékok segítségével)

A végtelen felfedezések lehetőségét kell megteremteni – különösen ezeken az órákon.

1. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A képességfejlesztés fókuszait minden évfolyamon aláhúzással jelöljük.

Az első osztályban az a cél, hogy, a különböző érzékszervekkel felfogható és az ehhez kapcsolódó, átélhető belső élményeket játékok, mesék segítségével átérezzék, megtapasztalják. Ez által valósulhat meg az érzékelés finomítása, iskolázása.

Fontos még, hogy a különböző érzékszervek által megtapasztalható érzékelési élményeket, a képzetet – belső látás – segítségével tudják összekapcsolni, s érezni, tapasztalják meg az ezen érzékszervekhez kapcsolódó kifejezési nyelvek közti „átjárhatóságot”, analogikus kapcsolatot. Legyenek képesek az érzéki és hangulati élményeiket a vizuális nyelv alapelemeinek segítségével megjeleníteni, főként színekkel, foltokkal és vonalakkal.

Az első három év során tapasztalják meg, és egyre árnyaltabban használják a színek és vonalak gazdag érzelmi és szellemi tartalmait. Fedezték fel és tapasztalják meg, hogy a belső élmény a külső forma, megjelenés által jut kifejezésre.

Fontos az egyéni és csoportos alkotómunka alapelemeinek elsajátítása.

Általános tartalmak

- Mesék szereplőit körülvevő tér, cselekvéseik színhelye
- Tündérmesék szereplői, jellegzetes tulajdonságaik, mozgásuk, hangjuk, illanuk
- Tündérmesék ártó és segítők erőinek megnyilvánulása hang, mozgás, színek és vonalak által
- Mesék szereplőinek jellegzetes tárgyai, eszközei

Ajánlott tevékenységek

Alkotó tevékenységek, melyek az adott év általános szellemi tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg.

A feladatok, feladatsorok egy mesefolyamba ágyazottan jelennek meg. Az éves munka szellemi, tartalmi vázát olyan mese adja, melynek óráról órára tovább szőtt elemei, bonyodalmai feladatok elvégzését kívánják a tanulóktól. A mese klasszikus felépítését, elemeit, figuráit, szerkezetét segítségül hívva vonhatjuk be és inspirálhatjuk a gyerekeket, mint a hős segítőt, a gyengék védelmezőt, az armánykodó ellenség legyőzőt. Az egyes feladatok levélben, tikos üzenetekben, felhívásokban, töredékekben juthatnak el a tanulókhöz. Változatos tevékenységeket, alkotásokat, tárgy átalakításokat, játékokat stb. kell végezzenek a hős segítőt, az ártót gyengítő és ártalmatlanná tevő kalandok során. Az egyes feladatokhoz kapcsolódó – még szunnyadó – élményanyag felszínre hozását, a vizuális képzetek bővítését játékkal, hangokkal, mozgással, tapintással hozzuk felszínre.

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p><i>Színek – élmények</i> Élmények személyes hangú kifejezése</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Mesei terek – több érzékszerv által felfogható – hangulatának megjelenítése a mesék közvetítette színelmények által. – Mesék átélése meghallgatás és játék által. – Az élmények színfoltokkal való megfestése. Vízfestéssel, vastag ecsettel.
<p><i>Színek – mozgás</i> Vizuális kommunikáció, mozgás és vizuális nyelv kapcsolata</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Mese szereplőinek mozgása, mozdulatai, azok kiváltotta színelmények, s képzetlebeli szín-nyomaik. – Nyomhagyás festékkel, kézzel, szivaccsal, széles ecsettel – meseszereplők mozdulatait eljátszva. – Vízfestés, szivacs, ecset, nagyméretű csomagolópapír. – Csoportmunka.
<p><i>Színek – lelki minőségek</i> Vizuális nyelv</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Mese szereplőinek jellegzetes tulajdonságai által felidézett színelmények megjelenítése, mesehallgatás és játék során átél élmények után. Vízfestés színfoltokkal, vastag ecsettel – Egyéni munka
<p><i>Színek – érzelmek</i> Érzelmek személyes hangú kifejezése</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Mese szereplőinek érzelmi, hangulati megjelenítése absztrakt színfoltokkal különböző formájú (hangulatot is tükröző) papírokon. – Vízfestés, egyénileg formázott papírokon. – Egyénileg és/vagy kis csoportokban.
<p><i>Tárgyak, épületek</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – Mesei szereplők tárgyai, épületei, s azok jellegzetességeinek megfogalmazása. – Mesék által inspirált tárgyak, épületek rajza, festése. (pl.: varázskendő, csodakút, varázskő, palota, varázspálya, csodaernyő) – Vízfesték, színes tollak, fehér és színes papírok, sötét selyem- textil – Egyéni munka
<p><i>Tárgyak üzenete</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – Mese szereplőinek különböző méretű és funkciójú tárgyairól élmények és ismeretek gyűjtése. – Mese szereplők számára különleges tárgy készítése, díszítése – Konstruálás, mintázás, agyag, talált anyagok, dobozok, madzagok, fonalak, kavicsok, drótok. – Egyéni és csoportos munka
<p><i>Terek – térélmények</i> Mese különleges tereinek jellemzői.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Játékra használható terek, térátalakítások létrehozása mesei inspiráció alapján. (pl.: sátrak, óriás varázsladák, szalag-erdő, óriás virágkehely, lepkeszárnyak között) – Talált tárgyak, textilek, dobozok, papírok, fonalak. – Csoportmunkában

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p><i>Az érzékelés finomítása, iskolázása</i> Illatok, mozgulatok, hangok jellegzetességei.</p>	<p>A különböző érzékszervekkel megtapasztalható élmények átélése. (pl.: illatok, hangok színe, mérete, mozgása, helyzete, súlya) Az átélt élmények megfestése absztrakt színfoltokkal. A tapasztalatok és az alkotások megbeszélése <i>Vízfestés, egyéni módon formázott papírokon.</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Vizuális nyelv</i> Színek és érzések kapcsolata Érzékelési nyelvek közti „áthallás”</p>	<p>Színfoltok festése zenére, a zene hangulatára mozduló test, kéz nyomhagyása (pl.: csapkodó, harcoló, simogató, nyugtató mozgulatok festékes nyomai) <i>Vízfestés, vastag ecset, szivacs, nagyméretű papír</i> <i>Egyéni és csoportmunkában.</i></p>
<p><i>Vizuális nyelv, vonalfajlák</i> A vonalak, mint mozgásnyomok.</p>	<p>Az eltérő célú és irányú mozgások – valóságos és képzeletbeli – nyomának megfigyelése, létrehozása. Célirányos és céltalan mozgás hagyta képzeletbeli nyomok festése, rajza. (pl.: futkározó kiskutyá a sétáló gazdi körül, mozgásnyomok a reggeli ébredéstől a palota kapujáig) <i>Csíkhúzások homokban, valamint festékekkel kis és nagyméretű papíron.</i></p>
<p>Vizuális kommunikáció, nyelv Tárgyak jellegzetességeinek megfigyelése</p>	<p>Hasonló tárgyak megfigyelése, egyedi vonásaik, különbözőségeik felfedezése, megfogalmazása. Megfigyelő képességet és a vizuális memóriát fejlesztő játékok. A saját (egy bizonyos) tárgy kiválasztása a sok hasonló közül. (pl.: saját kavics, krumpli, szék megfigyelése, kiválasztása egyedi vonások alapján a nagy csoportból)</p>
<p><i>Kifejezési nyelvek</i> Az érzékelés fejlesztése, finomítása</p>	<p>Egymáshoz hasonló jelenségek (hangok, zajok, zörejek, mozgások, illatok, színek, vonalak) megfigyelése, az egyes jelenségek egyedi jellemzőinek, különbözőségeinek felfedezése – játékos feladatok során. <i>Az észlelteket megfogalmazása.</i></p>
<p><i>Vizuális érzékelés fejlesztése</i></p>	<p>Vizuális memória játékok (pl.: szín, vagy tárgycsoport egyes darabjának kicserélését, elmozdítását észrevenni) <i>Egyéni és csoportos játékok.</i></p>
<p><i>Környezetben található tárgyak</i> Tárgyak csoportosítása különböző szempontok szerint.</p>	<p>A környezetükben található legkisebb, legnagyobb, legvékonyabb, legvastagabb, leg-görbe-görbább, legszögletesebb tárgyak észrevétele, megfigyelése, ezek egyszerű rajzos gyűjtése. <i>Rajz, vázlatfűzet</i></p>
<p><i>Felület, textúra</i> Vizuális és taktilis érzékelés közti kapcsolat</p>	<p>Különböző felületű, texturájú anyag darabkák gyűjtése. Meghatározott szempontok szerinti csoportosításaik. <i>Egyéni és kis csoportos feladatként.</i> Ezek tapintással való érzékelése bekötött szemmel. Tapintási élmények megfogalmazása.</p>

<p><i>Díszítés, minta a környezetben</i></p>	<p>– Könyvezetükben lévő tárgyakon található minták, díszítések gyűjtése, vázlatfüzetbe rajzolása. – Gyűjtött minták egy-egy részletének nagyítása, új kontextusba helyezése (pl.: egy óriás ingjének, gombjának, nyakkendőjének mintájaként) <i>Vízfestés, ecsetrajz, különböző méretű papírokon (pl.: 1-2 centiméteres, és nagy csomagoló papír)</i> – <i>Egyéni és páros munka</i></p>
<p><i>Kifejezés, képzőművészet</i> A tanév vizuális tartalmait leginkább szemléltető műalkotások, megfigyelése.</p>	<p>– Játékos talalós kérdések megválaszolása, majd megfogalmazása néhány egyszerre látható – hasonló vizuális problémát megjelenítő – műalkotásra vonatkozóan. – Ilyen feladat épülhet pl. XX. századi műalkotásokra, melyek legfontosabb vizuális eleme a szín, s azok érzelmi hatása. (a kérdések vonatkozhatnak pl.: az egyes alkotások jellegzetes sajátosságaira, színeik hangulati, érzelmi töltésére, egyes alkotások fő, jellemző színeire, színeinek árnyalataira, mozgások, mozdulatok irányára)</p>

Eszközök, anyagok

Vízfesték, kréta, ceruza, filc, vékony, vastag, és széles-lapos ecsetek (5-10 cm-esek is), szivacsok, különböző méretű, alakú, anyagminőségű papírok (pár centiméterestől az 1-2 méteresig) tanulónként egy-egy készlet.

Rajztábla, műanyagfálca, olló, ragasztó, nedvszívó rongy tanulónként.

Agyag, gipszes-géz, textílek, dobozok, kövek, kavicsok, fadarabok s számtalan talált anyag (hulladék) melyekből tárgyalgotás, konstruálás végezhető tanulónként, csoportokként.

Vödörök osztályonként.

Hangot adó eszközök osztályonként..

2. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A gyerekek tapasztalják meg, és használják egyre árnyaltabban a színek és vonalak gazdag érzelmi és szellemi tartalmait. Körülvevő természeti világunk elemeit, külső, belső tulajdonságait, szimbolikus tartalmait történetek, mesék, mítoszok, imaginációs játékok által egyre differenciáltabban tapasztalják és ismerjék meg, s ezen élményeiket tudják színekkel, foltokkal és vonalakkal kifejezni.
 Mesés, mítikus lények cselekedeteinek, tulajdonságainak egyre árnyaltabb, gazdagabb megjelenítését tudják elérni színek, színfoltok változatos variációival, kompozícióival.

Tapasztalják meg a színek különböző árnyalatainak, s azok különféle csoportosításának érzelmi, hangulati és lelki minőségeit. Tapasztalják meg a vörös, zöld, kék és sárga különböző árnyalatainak eltérő érzelmi minőségeit.

Éreznek, tapasztalják a képi elemek különböző elrendezéséből adódó eltérő hatásokat, különös tekintettel a szimmetriára, a kiegyensúlyozottságra, és a kiegyensúlyozatlanságra.

Általános tartalmak

- Mesék, legendák, mítoszok szimbolikus tartalmai által közvetített természeti erők, jelenségek, tájak.
- A körülvevő világunk elemeinek (tűz, víz, föld, levegő), s az azokat megszemélyesítő lényeknek mesék, történetek szimbólumai, hasonlatai valamint hangok, zeneművek által megmutatkozó titkai.

Alkoto tevékenységek, melyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Olyan mesefolyam, melynek karakteres szereplői színekkel rokoníthatók, esetleg a színek megszemélyesítői. A természet látványa egy-egy mese különleges, szokatlan nézőpontjából, mely által a természeti jelenségek, s azok belső ereje, mozgása színek, színharmóniák által nyilvánulnak meg.

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Árnyalt vizuális minőségek Színárnyalat	– A természet jelenségeit, eleméit megszemélyesítő mesebeli lények színekkel, és egy-egy szín számtalan árnyalatával való megjelenítése. <i>Vizfestés vastag ecsettel.</i> <i>Egyéni munka</i>
Vizuális nyelv Színek és térbeli formák kapcsolata	– A színek által megjelenített tartalmak, lelki minőségek, egyszerű térbeli formákhoz, tárgyakkhoz való rokonítása, kapcsolása, pl.: a kíváncsiság, lustaság, bölcsesség lakhelyétől szolgáló különböző méretű, formájú dobozok, hengerek kiválasztása, és felületének átalakítása, festése. <i>Dobozok, térbeli formák gyűjtése, felületi átalakítások; tempera, vastag ecset</i> <i>Egyéni és csoportos munka</i>
Kifejezés, vizuális nyelv Színek egymáshoz való viszonya Színek érzelmi minősége	– Egy-egy szín megszemélyesítése mozdulatainak, cselekedeteinek eljátszása. – Egy-egy szín más színekkel való kapcsolatának játékon, mesén keresztül való átélése. Az átélt élmények nonfiguratív megfestése. <i>Vizfestés, fehér és színes papírok</i> <i>Egyéni munka</i>
Vizuális kommunikáció Mimika, grimasz vizuális jellemzői síkban és plasztikában	– Mesebeli karakterek érzelmeinek megjelenése az arcon, mimika és grimasz által. Meséken, játékokon keresztül átélve, és megfigyelve. – Sík és plasztikus maszkok készítése, organikus, játékos, szimmetrikus (<i>sík és plasztikus</i>) vonalakkal díszítve, színpoltokkal festve. <i>Agyag, gipszes-géz, papírmassza, macdaga.</i> <i>Egyénileg, vagy párban dolgozva</i>

<p>Kifejezés és környezet Terek és hangulatok</p>	<p>Különböző színes leplek, papírok szalagok festése. Különböző egyszerű, talált anyagokból fonatok készítése. <i>Párban dolgozva</i> A fenti anyagokból „bejárható” mesebeli tájak, terek alakítása, építése, <i>Csoportos munkával.</i> Néma és hangos, zörejes, zenés játékok, mozgások ezekben a terekben. Az itt átélt élmények megjelenítése absztrakt színfoltokkal, vonalakkal. <i>Vízfestés, fehér illetve színes papírok</i> <i>Egyéni és csoportos feladat</i></p>
<p>Kifejezés, tárgy és vizuális kommunikáció Kifejezési nyelvek közti „áthallás”</p>	<p>Hangok, mozdulatok erejének, irányának, dinamikájának láthatóvá, tapinthatóvá tétele nonfiguratív térkompozíciók létrehozásával, pl.: a Varázsló, a Vízi tündér mindent halló varázs-ernyőjében, kalapjában fennakadó hangok és mozdulatok – háromdimenziós madzag, drót váz-szövedék, egybeépítve különböző méretű, formájú alakzatokkal, tárgyakkal. <i>Konstruálás, talált tárgyak, fonalak, dobozok, kavicsok, gömbök.</i> <i>Egyéni vagy páros munka</i></p>

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p>Kifejezési nyelvek közti „áthallás” Tartalmak vizuális és auditív nyelven való megfogalmazása</p>	<p>A színek megszemélyesítése egyszerű (<i>hangokat, zajokat, zörejeket adó</i>) „hangszerek” tárgyak segítségével. Egyszerű hangot adó tárgyak készítése. <i>Tárgykészítés, mintázás, konstruálás, agyag, gipszes textilszíkok, talált tárgyak, dobozok, hengerek, madzagok, drótok.</i> <i>Egyénileg vagy párban</i></p>
<p>Vizuális kommunikáció Mozgások, változások vizuális nyomai</p>	<p>Természeti erők, jelenségek mozgása által hagyott nyomok rögzítése nagyméretű papíron, színes, festékes szivaccsal, vastag ecsettel. (pl.: simogató lágy szellő, csapkodó vad vihar, ölelő selymes víz, visszahúzódó-szivárgó vízér, vakmerő tűz, kirobbanó vulkán, kíváncsi-csiklandó levegő) <i>Vízfestés, kréta, nagyobb papíron</i> <i>Egyéni és csoportos munka</i></p>
<p>Vizuális kommunikáció Árnyalt vizuális minőségek, színharmóniák</p>	<p>Fogalmakkal, hangokkal, mozdulatokkal leírható tartalmak megjelenítése színek, színharmóniák által (pl.: kíváncsi, hallgató, piszkáló, lusta, rémült) <i>Vízfestés, fehér és színes papírok.</i> <i>Egyéni munka</i></p>

Kifejezés, vizuális nyelv Személyes formakincs gazdagítása	<ul style="list-style-type: none"> - Különböző hatású, karakterű hangok, zajok, zenék gyűjtése, létrehozása. - Ezek meghallgatása által inspirált festés, és játékos rajzos vonalszövet készítése.
Vizuális nyelv, képi elemek elrendezése	<ul style="list-style-type: none"> - Ugyanazon elemekből más-más hatású, egyensúlyú kompozíciók összeállítása. <i>Tépett, vágott színes papírok, ragasztás</i> <i>Egyéni munka.</i>
Kifejezés Különböző színharmoniai	<ul style="list-style-type: none"> - Eltérő karakterű, hangulatú színharmoniai festése; karakteres, egymást kiegészítő és árnyalatokra építő, karakter nélküli színharmoniaiak. <i>Vízfestés, vastag ecset</i> <i>Egyéni munka</i>
Kifejezés, képzőművészet befogadás	<ul style="list-style-type: none"> - A tanév vizuális tartalmait leginkább szemléltető műalkotások, megfigyelése, a közvetített élmény összetevőinek megbeszélése. - Egyszerű játékos feladatok néhány egyszerre látható – hasonló vizuális problémát megjelenítő – műalkotásra vonatkozóan.

Eszközök

Színes papírok, egyszerű lepedővásznak, szalagok, vászoncsíkok, madzagok, drótok, fogók, papírhengerek, fonalak.

3. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A harmadik évfolyamon a hangsúly a fény és a sötétség ellentétének és differenciálódásának megtapasztalásán, s az ehhez kapcsolódó élmények vizuális nyelven való kifejezésén van.

A fényből és sötétségből születő színek elhelyezkedése a színkörön, egymáshoz való viszonyuk, jellemzőik különös tekintettel a telítettség, világosság egyre árnyaltabb használatára. A kevert színek és a komplementer színek árnyalatainak létrehozása és használatuk gyakorlása

Fontos még a síkbeli, térbeli tájékozódást segítő élmények, tapasztalatok gyűjtése és ezen élményeik vizuális nyelven való szabad, kötetlen megjelenítése, a perspektíva erőltetése nélkül.

Témakörök, tartalmak

- A világ teremtése, a teremtményesítő tükreben.
- A fény és a sötétség differenciálódása, ellentétek harca meséken, mítoszokon keresztül.
- A természet ellentétes erőinek küzdelme mesék, mítoszok szimbólumain keresztül.
- Ellentétek megjelenése, küzdelmük és hatásuk mesék, mítoszok szereplőinek közvetítésével.
- Teremtményesítő lényei és segítő varázslók, sámánok tulajdonságai, tárgyaik, eszközeik és tereik.

Alkotó tevékenységei, amelyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p><i>Kifejezési nyelv</i> Felület és ábrázolási szándék</p>	<p>- Homogén, semleges, bársonyos felületek megjelenítése (pl. egységes érzelmi, hangulati állapot – nyugalom, béke -) <i>Vízfestés, vastag ecset, fehér és színes papírok.</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Vizuális kommunikáció</i> Ellentétek, felületi kontrasztok kifejezési nyelve</p>	<p>- Világteremtő erők – születése, ébredése, mozdulások, örvénylések, hasadások – absztrakt ábrázolása, oly módon, hogy a semleges, nyugodt felületeken markáns ellentétek, felületi kontrasztok jelenjenek meg. <i>Vegyestechnika, papír</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Kifejezési nyelv gazdagítása</i> tónusárnyalatok</p>	<p align="center"><i>Ajánlott tevékenységek</i></p> <p>- (pl.: különböző intenzitású és helyű fényforrások, a fény erejének gyors, lassú, váratlan illetve kiszámítható változásai) - Ezeknek az élményeknek árnyalatokban gazdag megjelenítése (pl.: A Nap elrablása – téli fogságban tartása) <i>Vízfestés, vastag ecset</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Tárgy – alkotás</i> Funkció és tárgy</p>	<p>- Különleges formájú és színű tárgyak készítése, melyek más és más módon nyitnak részt a fénynek (pl.: titokgubók, dobozok, fényládák). <i>Konstruálás talált anyagokból, tárgyakból, esetleg enyves madzagok, gipszes-géz felhasználása. A felület festése temperával.</i> <i>Csoportmunka</i></p>
<p><i>Kifejezési nyelv</i> Színek és fény kapcsolata</p>	<p>- A meséken keresztül átélte különböző fényviszonyú tájak és lények megjelenítése színfoltokkal festve. (telt és tört színek, komplementer színek különböző árnyalatúinak segítségével pl.: lepkek levelek és indák között hajnalban, délben, késődelután, szürkületben) <i>Festés akvarellal, krétával kevert eljárással</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Kifejezési nyelv</i> Színkontrasztok, tartalmi ellentétek</p>	<p>- Színkontrasztok, színelentétek festése, melyek tartalmi ellentéteket és belső élményeket juttatnak felszínre, különös tekintettel a sötét-világos kontrasztra. (pl.: mesehősök közti ellentét, küzdelmük) <i>Vízfestés, nagy ecset</i> <i>Egyéni munka</i></p>

<i>Vizuális kommunikáció</i> Foltok, folthatárok	- A valóságban látható éles és elmosódott kontúrok megfigyelése és megjelenítésük (pl.. függöny mögött ellenfényben látszó lények látványa, részleteik láthatósága – Tündér tánc, boszorkányt rémítő varázslóinasok – nagyméretű ”gyerekleNyomatomak”) <i>Vízfesték, kréta, csomagoló papír</i> <i>Csoportmunka</i>
<i>Kifejezés, befogadás, alkotás</i> Hangulatot kifejező illusztratív ábrázolás	- Eltérő hangulatokat kifejező műalkotások, megfigyelése, a közvetített élmény összetevőinek megbeszélése. - A mesék, mítoszok szereplőinek kalandjait a műalkotásokon látott ellenlétes hangulatú helyszínein elképzelve és megjelenítve. <i>VeNyves technika, kis és nagyméretű papír</i> <i>Egyéni és/vagy csoportmunka.</i>
<i>Tárgy- és környezetkultúra</i> Tárgyak, terek és a fény kapcsolata Transzparencia	- Különlleges tárgyak, titokzatos terek létrehozása, melyeknek a fényvel van kapcsolatuk. <i>Térkonstrukció talált tárgyakból, lepedőkből, madzagokból, kartonokból, zseblámpákból, karácsonyfa égősorokból</i> <i>Közös, csoportos alkotás.</i>

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<i>Tárgy- és környezetkultúra</i> Méret és funkció kapcsolata	- A környezetünkben lévő tárgyak, építmények méretének megfigyelése. - A tapasztalatok írásos, rajtos rögzítése. (pl.: játékos formában – lábnyom nagyságú tárgyak, 1, 2, és 5-10 gyerekhossznyi tárgyak, 5 gombostű-fejnyi tárgyak) <i>Grafti, filc, vízlatfízet</i> <i>Egyéni munka</i>
<i>Tárgykultúra</i> Vizuális információk értelmezése asszociációk segítségével	- Fogalmi, tartalmi ellentétpárok megjelenítése tárgyak segítségével. Fogalmak szimbolizálására képes tárgyak keresése, kiválasztásuk asszociációk segítségével.
<i>Kifejezési nyelvek közti „áthallás”</i> Gesztusok hordozta információk	- Kontrasztok ellentétek létrehozása hangokkal, mozdulatokkal, azokkal való csoportos játékok. - A csoportos játékok során megtapasztalható élmények, belső képek megjelenítése gesztusfestéssel. <i>Festés temperával, akvarellel, krétával, vastag ecset, szivacs, csomagolópapír, karton</i> <i>Csoportos és egyéni munka</i>

<p><i>Tér-élmények</i> Képzletbeli és valós terek Érzékelés finomítása</p>	<p>Képzletbeli utazások a világ kellemes és kellemetlen helyeire imaginációs játékokkal, e „helyekről hozott” gyűjtemények összeállítása, a társaknak való bemutatása. <i>Egyéni vagy csoportos feladatként.</i> Egymás gyűjteményét megismerve, kitalálni a „származási” helyet. (pl.: jellemző illatok, anyagok, hangok, esetleg ízek gyűjtése).</p>
<p><i>Tér-élmények</i> Kifejezési nyelvek közti „áthallás” Alkotás</p>	<p>Különbféle hangulatú terek életre keltése, alkalmi zenekarrá válva. Az életre keltett hangművek nonfiguratív megfestése, és/vagy síkplasztikai megjelenítése. <i>Vegetes technika, kréta, olajpasztell, színes papír</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Tájékozódás a térben</i> Érzékelési tapasztalatok</p>	<p>Tájékozódási élmények a térben. Egyéni és csoportos játékok során szereshető tapasztalatok (pl.: labirintus játékok – bekötött szemmel végigmenni kifeszített madzagok mentén, – egy tér különböző pontjaiból megszólaló hangok irányába menni, hangok által vezetve, bekötött szemű játékosként)</p>
<p><i>Tér-élmények</i> Vizuális kifejezés, a lényeges mozzanat kiemelése</p>	<p>A tér-játékok során átélte belső élmények vizuális megjelenítései (pl.: bolyongás-térkép, vidám-szomorú-félelmetes falak között, titkot rejtő terek) <i>Kollázs technika vonalas, festett kiégésszel, és/vagy plasztikus konstruálás.</i> <i>Egyéni vagy páros munka</i></p>
<p><i>Tér és vizuális kommunikáció</i> Egyszerű alaprajzok és térképek</p>	<p>Dobozokból, hengerekből, tárgyakból összeállított térépítmények létrehozása. Nagyméretű tér-képek készítése, melyeken az összeállított „térépítmények” alapjait rajzolják körbe. <i>Dobozok, hengerek, tárgyak, csomagolópapírok, szén, piittkréta, cerniza</i> <i>Csoportmunka</i></p>
<p><i>Térképek, alaprajzok</i> Személyes vizuális nyelv információ közlése</p>	<p>A keletkezett alaprajz-térképek befestése olyan színfoltokkal, melyek a térépítmények hangulatát idézik fel. <i>Vízfestés, filc, tempera, kréta</i> <i>Csoportmunka</i></p>

Eszközök

Különböző lámpák, reflektorok, égők, égősorok, fényerő-szabályozók.

4. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

Az elmúlt évek során megszerzett belső élményből táplálkozó gazdag szín- és formaérzékenységből fakadó differenciált önkifejezési lehetőségek megkapasztatása, fejlesztése.

A színek érzelmi minőségei által összekapcsolt lelki minőségek és természeti jelenségek árnyalt egyéni megjelenítései.

Az egyes képi folkok, színek, elemek egymáshoz való viszonyának egyre finomabb, s tudatosabb alkalmazásának elsajátítása.

Lényeges szellemi tartalmak és vizuális jellemzők kiemelésének változatos lehetőségeit tapasztalják meg és használják egy-egy kompozíció létrehozásakor.

Általános tartalmak

- Az eddig megismert mesék, mítoszok lényének emberekben is megmutatókozó tulajdonságai, jellemvonásai.
- A világban, a természetben zajló változások körforgások a természeti megfigyelések és mítoszok tükrében.
- Nap-út, évkör – emberi élet, vándorlás; világ és önmegismerés – sors analógiák
- Évkör, évszakok, hónapok és napszakok sajátos emberi vonásai, mítikus jellemzőik.
- Önmeghatározás, önjellemzés a világ tartalmainak segítségével

Alkotó tevékenységek, amelyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<i>Vizuális kommunikáció</i> Objektív és szubjektív ismeretek tárgyakról	Egy tárgyról szerezhető objektív és szubjektív ismeretek játékos összegyűjtése rajzos, írásos, vázlatos formában. Olyan tárgy legyen, mely megtalálható a valóságos környezetben és a mitológia világában is. (pl.: egy szék, egy fésű története egy mítoszban, s a kedvenc tárgy története a saját otthonban, környezetben) <i>Vázlatfüzet, grafit, filc</i> <i>Egyéni kutatómunka</i>
<i>Kifejezés, vizuális nyelv</i> Színek hangulati hatása	A kedvenc tárgy jelleme, hangulatváltozásainak megjelenítése szokatlan formájú fehér és színes papírokon absztrakt színfoltokkal festve. <i>Vízfestés, krétával kiegészítve, fehér, színes papír</i> <i>Egyéni munka</i>
<i>Kifejezés nyelve</i> <i>adott történet</i> <i>feldolgozása során</i> Kiemelés színminőséggel, kontrasztal, vonalvastagsággal	A Nap útjának (egy nap, s egy év) mesés, szimbolikus feldolgozása mítoszok, mesék történeteinek kerestül, csak színekkel festve, majd vonalak szövődékével ábrázolva. Évszakok, hónapok színei, színharmóniái, belső kontrasztjai megjelenítése. <i>Vízfestés, kréta, filc, toll, pác, kis és nagyméretű papírok</i> <i>egyéni és/vagy csoport munka.</i>

<p><i>Kifejezés</i> Történetek feldolgozása képsorozatban, komponálási módok</p>	<p>Egy tárgy, s környezetének változásait absztrakt módon rögzítő képsorozat, tárgy-étüd, készítése. <i>Tollrajz, fekete plusz egy szín használatával, kisméretű papírok</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Vizuális kommunikáció</i> Személyes kifejező nyelv gazdagítása</p>	<p>A tanulók belső tulajdonságait, lelki minőségeit kifejező hordható, színes maszkok, lepel-jelmezek készítése. <i>Festés, papírtépes, ragasztás, csomagolópapír, textil.</i> <i>Egyéni munka</i> Játékok és helyzetgyakorlatok jelmezekben, maszkokban és azok nélkül. Az átírt belső élmények megfestése legerősebb hatásokat a kiemelve. <i>Vizesítés, vegyes technika</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Kifejezés, képzőművészet, plasztikus alkotás</i> Gondolatok, lelki minőségek vizuális nyelvű megfogalmazása</p>	<p>Színes, rajzos vázlatok, tervek, variációk készítése egy önszoborról, melyekhez a mesék, mítoszok szimbólumai és XX. századi, kortárs szobrászati alkotások adhatnak inspiratív segítséget. Nagyméretű színes plasztikus mű, ön-szobor konstruálása, mely összegzi és kiemeli a tanuló önmagáról kialakított képét, de nem a külső vonásokat, naturalisztikus elemeket használja, hanem a belső lelki tartalmak analogikus képére épít. <i>Tárgyalgotás konstruálással, kartondobozok, hengerek, hungarocell táblák, drótok, gipsz, gipszes gész-szalagok, talált tárgyak, kidobott háztartási eszközök</i> <i>Egyéni munka</i></p>

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p><i>Tárgyak jellegzetességei</i> Funkció és egyéni stílus közlési nyelve Differenciált kifejezési nyelv</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Egy tárgy eltérő sajátosságainak megfigyelése, ha különböző foglalkozású, jellemű emberek, lények tulajdonában vannak. - Egyéni és csoportos játékok során életre keltve és megfigyelve, hogy a különböző hangulatú, foglalkozású emberek mennyire eltérően használják azonos tárgyaikat (pl.: érkezés és leülés a székre, fésülködés, a fésű eltevése). - A leglényegesebb mozzanatok kiválasztása, majd asszociatív jelölése egy színnel, vagy vonallal, gesztussal.
<p><i>Vizuális kommunikáció, térkifejezés</i> Nézőpont</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Szerep és nézőpont váltó képességek fejlesztése – szituációs játékok során – úgy, hogy a tanuló egy tárgy szemszögéből szemléli a világot. Írásos, rajzos lapokon rögzítve az élményeket.

<p><i>Vizuális kommunikáció</i> Változás vizuális jelei</p>	<p>- Az idő okozta változások megfigyelése a természetben, növényeken, tárgyakon (pl.: egy land-art mű, vagy egy kített tárgy -szék, kartondoboz – átalakulása, változása az idő és az időjárás hatására). - Változások vizuális elemeinek rajzos rögzítése a lényeges elem felismerése, kiemelése. <i>Graffit, szén, pitt kréta, Egyéni munka</i></p>
<p><i>Vizuális kommunikáció</i> Befogadás, megfigyelés helyzetekben</p>	<p>- Olyan „lehetetlen feladatok” készítése, melyek oldják a teljesítmény kényszert, de fejlesztik a tanuló koncentrációját és megfigyelőképességét. Pl.: arcok, tárgyak rajza oly módon, hogy a tanuló munka közben ne lássa se a rajzát se a kezét. Balkezesek jobb kézzel, jobbkezesek bal kézzel rajzoljanak.</p>
<p><i>Kifejezési nyelvek köti analogikus kapcsolat</i></p>	<p>- Saját belső tulajdonságok megmutatása tárgy, forma, illat analógiák segítségével.</p>
<p><i>Kifejezés, képzőművészet</i> Befogadás, vizuális jellemzők, információk, tartalmak vizuális hordozói</p>	<p>- Huszadik századi és kortárs, főként nonfiguratív szobrászati alkotások nézegetése (lehetőleg vetítve), az egyes alkotások által sugallt lelki minőségek, tartalmak megfogalmazása. - Egyszerű, játékos, személyes rajzos jegyzeteléssel rögzítve a látottakat.</p>
<p><i>Vizuális kommunikáció</i> Jelentésmódosítás kifejezési lehetőségei</p>	<p>- Elkészített önszobraikról, s azok egyes részleteikről rajzos, festéses feladatok. (pl.: úgy, hogy azokat új szokatlan, megváltozott jelentésű környezetbe, kapcsolatokba helyezik). - Tetszőleges technika, eszköz, anyag</p>

Eszközök, anyagok

Különböző méretű dobozok, gipsz, egyszerű fűrészlapok, szögek kalapácsok, drótok, fogók, ragasztó pisztolyok, reszelők

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

A változatos játékok, helyzetek fogékonnyá teszik és finomítják az észlelést, az érzékszervek működését.

A mesék, játékok által mozgósított belső képek, gazdag vizuális eszközkészletet teremtenek

A tanulók egyre gazdagabb és árnyaltabb színháználattal ábrázolják a körülöttük lévő világ belső erőit, minőségeit

5. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A különböző színminőségek egyre tudatosabb, finomabb, árnyaltabb megválasztásával hozzanak létre alkotásokat.

Ellentétes képi, plasztikai elemek, és minőségek közti összhang megteremtésének fejlesztése.

A bejárható, tapintható térben való eligazodás segítése, és egy-egy tér látványelemeinek megváltoztatásából fakadó tapasztalatok gyűjtése.

A valóságban lévő tárgyak, és képi látványok lényeges arányainak felismerése és tudatos használatuk fejlesztése a vizuális megjelenítéskor.

Általános tartalmak

- Ókori istenek, bolygók, varázslók, azok tulajdonságai, törvényt, irányt adó magatartásaik.
- Isteni, emberi viselkedések, az erőt, biztonsgot nyújtó saját otthonban, birodalomban.
- Belső terek építmények, melyek jellemzőiket és alkotóikat a valóságban és a mitológiában is.

Alkotó tevékenységek, melyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p><i>Kifejezés</i> Vizuális nyelvi elemek figyelemfelhívó jellege</p>	<p>Hősök és istenek ábrázolása, oly módon, hogy a szemlélő számára is láthatóvá legyen kiemelkedésük a környezetből, nonfiguratív és/vagy figurális módon. <i>Vegyes technika, grafikai lapok, egyszerű metszetek</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Kifejezés, vizuális nyelv</i> Nyelvi eszközök ámyalt, tudatos megválasztása</p>	<p>Ókori istenek, bolygók, varázslók tulajdonságainak (pl.: <i>energia, bátorság, bölcsesség</i>) megjelenítése síkban és/vagy plasztikus módon. <i>Konstruálás különböző anyagokból, festés, vegyes technika, Egyéni és csoportos munka</i></p>
<p><i>Kifejezés, vizuális nyelv és kommunikáció</i> Folyamatok vizuális közlése, tömörítése</p>	<p>A növekedés és az átalakulás folyamatának megjelenítése, szokatlan arányú papírokon, először képsorokban, aztán hosszú szalagon. Majd egy nagyméretű képbe sűrítve, oly módon, hogy a kép belső szerkezete sugározza az átalakulás jelenségét, erejét. <i>Festés színekkel – páccal, tussal, szokatlan arányú, méretű papírok</i> <i>Egyéni vagy páros munka</i></p>
<p><i>Tér és funkció</i> Használati igény – funkcionális és díszítő elemek</p>	<p>Eltérő funkciójú valóságos és képzeletbeli terek festése. (pl.: szentély, labirintus, óriáshal gyomrában-belsejében, kristályok közt, busz belsejében, őserdő tekerdő liánjai közt, színházi stúdiókban). <i>Szabadon választott színes technika</i> <i>Egyéni munka</i> Az elképzeltet makettezése. <i>Tér-konstruktó a feladathoz illő anyagokból</i> <i>Csoportmunka</i></p>
<p><i>Kifejezés, alkotás</i> Képzelti képek megjelenítése szubjektív tudatos kiemelésekkel, fokozással</p>	<p>Láthatatlan dolgok, jelenségek láthatóvá tétele, megjelenítésük (pl.: egy varázsló titkos kamrájának létrehozása által, ahol láthatóvá válik a lények hő-lenyomata, légzése-levegővétele, mozgása által keltett légáramlata). <i>Hagyományos és izgalmas, újszerű technikák, változatos talált anyagok felhasználása. Festés nagyméretű áttekintő fóliára, lepedővászonra, tárgyakra</i> <i>Néhány fős csoportokban dolgozva</i></p>

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<i>Tér és egyedi felhasználói igény</i> Véletlen hatások kreatív beépítése a tétkompozíciókba	Egy tapintható tér létrehozása (az előző feladat alkotásait is felhasználva) valamilyen meghatározott személy, funkció, hatás számára. A tér elemei, tárgyai sugározzák az elémi kívánt hatást, funkciót. <i>Izgalmas, eltérő fajtájú, minőségű anyagokból, változatos eszközökkel, technikákkal a téma és az elémi kívánt hatás szerint.</i> <i>Közös projekt jellegű, csoportos alkotás</i>

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<i>Természeti és épített környezet</i> Kifejezési nyelvek közti „áthallás”	Hangtérkép készítése, mely analogikus módon jellemez útvonalat, teret, helyszínt. A hangzó „művek” elkészítése, majd meghallgatása után a (saját és a társak) hangtereinek megfestése, olyan formájúra alakított papíron, mely alakjával is jellemzi a hallottakat. <i>Vízfestés, pasztell, egyénileg formázott papír.</i> <i>Egyéni munka</i>
<i>Kifejezés, képzőművészet</i> Látványok, műalkotások átírása „áthallások” segítségével	Főként huszadik századi és kortárs vizuális műalkotások átírata más érzékelési nyelvekre – hang, illat, mozdulat, tapintás művekre – melyet kis csoportokban hoznak létre. Az egymás előtt „bemutatott művekről” ki kell találni, hogy mely vizuális alkotásokkal hozhatók kapcsolatba. <i>Csoportmunka</i>
<i>Vizuális kifejezés</i> Komponálás, nyelvi elemek minőségek tájékoztató, közlő szerepe	Kompozíciós gyakorlatok különböző textúrájú és felületű anyagok felhasználásával, grafikus kiegészítésekkel. <i>Kollázs különböző felületű, struktúrájú, textúrájú anyagok, tus, pác.</i> <i>Egyéni feladat</i> Tapintható fehér síkplasztikák készítése zenei inspirációra. <i>Különböző felületű, textúrájú fehér anyagok, tárgyak, gipsz, gipszes anyagok felhasználásával. Párban alkotva.</i>
<i>Valós és képzeletbeli terek</i> Nézőpont és méretváltások	Kisméretű tárgyak, gépek, szerkezetek belsejének lerajzolása oly módon, mintha a rajzoló abban a térben lenne, először kis-, majd nagyméretű papíron megjelenítve. <i>Grafit, filc, különböző méretű papírok</i> <i>Egyéni munka</i>

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p><i>Vizuális kommunikáció, alkotás</i> Téri helyzeteket ábrázoló látszati rajzok</p>	<p>Tárgyak ábrázolása eltérő, végtelen nézőpontokból. Nézőpontváltással rajzos vázlatok készítése ugyanarról a tárgyról. pl.: hasalva a földön – alulnézetből, asztalon állva – felülnézetből, egészen közetről – részletrajz <i>Graffiti, szén, pitt kréta.</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Tárgy- és környezetkultúra, befogadás</i> Illusztrált vizuális nyelvi eszközökkel</p>	<p>Kisméretű tárgyak, szerkezetek ábrázolása oly módon, hogy úgy látszanak, mintha a megszokott környezetükhöz képest a méretük erőteljesen megváltozna. (pl.: óriástolltartó, ceruza, radír, buszjeggy, telefon nagyméretű 1-2 méteres makettje, melynek inspirációs példája lehet, Oldenburg: Ruhacsipesz, Kanál, Cseresznye hatalmas méretű szobra.). <i>Rajzok, kollázsok, makettek.</i> <i>Egyéni és csoportos munka</i></p>
<p><i>Tér-élmények</i> Téri elemek viszonya az egészhez</p>	<p>A csoport által elkészített tér lehetőségeit kihasználó szituációs játékok, megfigyelések, kiscsoportos feladatok, vizuális játékok, találos kérdések egymás számára. (pl.: egy-egy tárgy részletének lerajzolása, elmozdítása, kicserélése, melyet a másik csoportnak észre kell venni).</p>

Eszközök, anyagok

Műanyag fóliák, nyolctakarók

Várható eredmények

A valóság, a látható világ irányítottabb, pontosabb megfigyelésének kezdete, módszerének fokozatos elsajátítása.

A tudatosság és a tervezettség megjelenése a vizuális megfigyelés és az alkotás során.

Az eltérő nézőpontok alkalmazásának kezdeti, alapozó lépéseinek elsajátítása.

6. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A „túlzások” kipróbálása a vizuális nyelv kifejező elemeivel, eszközeivel, minőségeivel, kompozíciós jellemzőivel.

A vizuális nyelv kifejező elemeinek, eszközeinek egyre tudatosabb felismerése és használata, hogy az alkotó szándéka szerinti hatás, jelentés hordozója legyen az elkészített mű.

A fény és az árnyék játékának, kapcsolatának tanulmányozása.

Általános tartalmak

- A túlzások, az azokból fakadó hanyatlások, mint belülről pusztító okok a Biblia, a történelem, s a mítoszok története alapján.
- A szellemi tartalmak, lelki minőségek végletekig fokozása, eltűlése, az egyszülők felborulása mítoszok, történetek tükrében.
- Az elmúlásból, pusztulásból fakadó, kicsirázó életerők, újjászületések, a természet megfigyelésén és a mesék, mítoszok szimbólumain keresztül.

Alkotó tevékenységek, amelyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<i>Kifejezés, vizuális kommunikáció</i> A vizuális nyelv hatáselemeinek fokozása, eltúlzott használata	Eltúlzott lelki tartalmak végtelenségig fokozott színkontrasztokkal (<i>hőfók, mennyiségi, minőségi kontraszt</i>) való nonfiguratív megjelenítése. <i>Festés kis és nagyméretű papíron.</i> <i>Egyéni munka</i>
<i>Kifejezés, alkotás – vizuális kommunikáció</i> A közlés tartalma, célja és a megformálás közti összefüggés.	Az előző években ábrázolt belső élmények, lelki minőségek eltűlésének vizuális nyelven való megfogalmazása sík és plasztikai alkotásokon. <i>Festés kevert eljárással (akvarell és kréta), konstruálás, síkplasztika (papírmásé)</i> <i>Egyéni és kiscsoportos munka</i>
<i>Kifejezés, vizuális nyelv</i> Kompozíciós megoldások	A kompozíciós elemek kiegyensúlyozott arányait felborító változatok létrehozása. Egy esemény sor figurális és nonfiguratív képsorozatokban való ábrázolása során. <i>Kollázs grafikai kiegészítéssel.</i> <i>Egyéni munka</i>
<i>Kifejezés, vizuális nyelv</i> Mozgás, változás – fény és árnyék	Végtelenségig sarkított mozdulatok árnyjátékaként való eljátszása, megfigyelése <i>Csoportban</i> Fázisrajzos, vázlatos rögzítése. <i>Egyéni munka</i> Nagyméretű mozgatható síkbábok készítése (pl.: wayang bábok, s játék is az elkészült bábokkal) <i>Doboz vagy hullámkarton, festve tussal, páccal, temperával- drót, madzag, pálcák.</i> <i>Csoportmunka</i>
<i>Vizuális kommunikáció, alkotás</i> Sűrítés, redukálás, halmozás	Különböző természeti jelenségek absztrakt ábrázolása zenei inspirációra, a tartalmi közlést leginkább segítő vizuális hatáselemekkel (pl.: túlburjánzó, túldisztított, vagy minimálisra redukált vizuális elemek) <i>Szokatlan formájú és változatos méretű sík és plasztikus felületek festése temperával, kollázs, frontláz</i> <i>kiegészítéssel.</i> <i>Egyéni munka</i>

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Vizuális kommunikáció, alkotás Tárgykultúra Tartalom és forma – halmozás, túlzás	- Az túlzásba vitt ösztönös szabadosság, a rend és szabályok nélküli gesztusok kaosszá alakulása <i>Gesztusfestés temperával, tussal nagyméretű kartonokon.</i> - Csoporthmunka. - Használati tárgy tervezése és kivitelezése, mely rendeltetésének azért nem tud megfelelni, mert formai túlzások és halmozások akadályozzák. <i>Tárgyalakítás konstruálással, mintázással (agyag, gipsz, gipszes-géz, talált tárgyak, fa, drót, hungarocell)</i> <i>Egyéni vagy páros munka</i>
Vizuális kommunikáció, alkotás Tárgykultúra Tartalom és forma – redukálás, minimalizmus	- Mozgás és zenei inspirációk hatására az előzők ellentétéként az eltúlzott rendből, a hideg intellektuális szabályozottságból fakadó üres sterilitás, és az unalomá szűrőkülés vizuális megjelenítése. <i>Kis és nagyméretű lapokon monokróm festés, valamint grafikai lapokon, egyszerű sokszorosítással (línómetszés, papírmetszet).</i> - <i>Egyéni munka</i> - Egyszerű „minimalista” tárgy (tároló eszköz) tervezése és kivitelezése. <i>Tárgyalakítás konstruálással, mintázással (agyag, gipsz, gipszes-géz, talált tárgyak, fa, drót, hungarocell)</i> <i>Egyéni munka</i>
Kifejezés, képzőművészet befogadás	- Az év során többször visszatérő módon – mindig a megfelelő párhuzamokat figyelembe véve – a művészettörténeti korszakok stílusjegyeinek tanulmányozása és inspirációra való felhasználása. - Különös tekintettel pl.: a görög, barokk, rokokó, szecesszió, szuprematizmus, konstruktivizmus, kubizmus, fauvizmus, op-art és minimalizmus hatáselemeinek megismerésére. <i>Rajzos, vizuális emlékeztetők készítése.</i> <i>Egyéni munka</i>

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
Kifejezési nyelv Zenei és vizuális nyelv „áthatásai” Azonos hatáselemek ismétlése, halmozása	- Karakteres zenei részletek megjelenítése, melyeknél az azonos hatáselemek ismétlése és halmozása figyelhető meg. <i>Festés kevert eljárással (akvarell és kréta)</i> <i>Egyéni munka</i>
Vizuális kommunikáció, alkotás Vizuális jelek személyes, újraértelmezése	- Egy-egy korábban elkészült alkotás átalakítása, továbbfejlesztése, úgy, hogy annak vizuális jeleit, eszközeit eltávolozva, vagy minimalisra csökkentve használják. <i>Vegyes és kevert technikák alkalmazása.</i> <i>Egyéni munka</i>

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<i>Kifejezés, képzőművészet, befogadás</i> Vizuális nyelvi elemek és jellemzőik	Az előzőek során készített a tanulói munkákhoz rokonítható művészettörténeti alkotások keresése különböző stíluskorszakokból. <i>Csoportmunka</i>
<i>Vizuális kommunikáció, alkotás</i> Fény-árnyék	Részekre szedett tárgyak karakteresen eltérő erejű, irányú megvilágításnál. A fények és árnyékok, tónusok megfigyelése, (vetett és önárnyék, reflexek, csúcsfények értelmezése) képi megjelenítései, <i>monokróm és komplementer színekkel</i> . majd képi átiratai. <i>Festés, vegyes technika (pl.: akvarell, kréta, lavírozott tus, szén, grafít, tépelt újságpapír-kollázs)</i> <i>Egyéni munka</i>
<i>Vizuális kommunikáció, alkotás</i> Komponálási módok	Kompozíciós lehetőségek belső rendjének szerkezetének vizsgálata. Kísérletezések a jellegzetes kompozíciós megoldások torzításai által, hogy végtelen hatások legyenek elérhetőek. Képi sorozatok létrehozása pl.: reprodukciókból kivágott képi elemek, figurális foltok felhasználásával. <i>Színes újságok, naptárak, fénymásolatok, grafikai eszközök.</i> <i>Egyéni munka</i>
<i>Kifejezés, befogadás, alkotás</i> Vizuális hatáselemek egymáshoz való viszonya	Két ellentétes hatású képi elem kapcsolatának lehetőségei, egymáshoz való viszonyának változatai pl.: újságból kivágott különböző hatású foltok „kapcsolat-történetei” „kapcsolat-minőségük” egy képbe sűrítve. <i>Kollázs, grafikai kiegészítéssel. Színes újságok, naptárak, fénymásolatok, grafikai eszközök.</i> <i>Egyéni munka</i>
<i>Tárgykultúra</i> Tartalom, rendeltetés és kontextus	Tárgy installációk, létrehozása úgy, hogy groteszk tartalmi és komponálási túlzásokat, végleteket fejezzenek ki. <i>Használati tárgyak, dobozok.</i> <i>Kiscsoportban</i>
<i>Tárgykultúra</i> Vizuális nyelv, fény és árnyék	Installációk látványának megváltoztatása a fény és árnyékviszonyok segítségével pl.: karakteresen eltérő erejű, irányú megvilágítással. A látványok fotókon való dokumentálása. <i>Csoportmunka</i>

Eszközök, anyagok

Tárgy-installációhoz szükséges posztamensek, dobozok, tárgyasztalok, paravánok, lámpák, reflektorok, fényképezőgép.

Várható eredmények

Képes a szabályszerűségek felismerésére és alkalmazására
Összehasonlító megfigyeléseket végezve egyre tudatosabban alkalmazza a vizuális nyelv kifejezési eszközeit.

7. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A 7-8. évfolyamban kell a tanulók azon képességeinek kibontakoznia, melyek az egyre önállóbb projekt jellegű munkák megvalósításához szükségesek. Egy-egy téma alapos körüjárását szolgáló feladatsor kialakításában is váljanak egyre aktívabb résztvevőkké a tanulók.

A mozgóképkultúrával és a médiaismerettel összefüggő tartalmak és tevékenységek célja a tanulók mozgóképi szövegértésének fejlesztése, a média társadalmi szerepének és működésének feltárása.

A szabad feladatsorokban és a projektmunkában való alkotás fejlessze a tanulók együttműködési és a szociális képességét, az elfogadás, a kritikai gondolkodás és a tudatos választás képességét.

A 7-8. évfolyam nagyobb lélegzetű munkái nyújtsanak lehetőséget a tanulók türelmének és a kitartásának fejlesztésére.

Fontos, hogy a tanulók a valóság törvényszerűségeinek egyre pontosabb és mélyebb megértéséhez jussanak a gyakorlati tevékenységek és a kritikus megfigyelés segítségével; nyitott szemlélettel és egyre tudatosabban használják a hagyományos és az új médiumokat.

Fontos a tanulók önkifejezési érzékének továbbfejlesztése, különösen az egyre gyakoribb személyre szabott feladatok megvalósítása révén.

Hangsúlyos a tanulói képzelet, a belső képek és a valóság törvényszerűségeiből fakadó vizuális látványelemek összekapcsolásának, és a mozgóképi nyelvnek a fejlesztése.

Általános tartalmak

- Felfedezés, kalandozás, útkeresés, bolyongás, tapasztalatgyűjtés különböző műveltségterületek segítségével.
- Száműzetésben, útvesztőkben szerethető tapasztalatok irodalmi, történelmi, mitológiai helyzetek segítségével
- A terek, utak, utazások valamint az idő objektív, és szubjektív (pl.: az irodalom által való) megközelítése.
- Gépek, szerkezetek, kinetikus művek a tudományban és a képzeletben, illetve a művészetben.

Alkoto tevékenységek, amelyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Olyan feladatsorok, projektek összeállítása javasolt, melyek a fenti témakörök feldolgozását segítik. Az egyes feladatsorok, projektek meghatározásánál érdemes figyelembe venni az egyes tanulói csoportok, osztályok érdeklődési körét, és a helyi sajátosságokat.

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<i>Kifejezés, személyes élmények</i> A teljes személyiség mozgósítása	- A személyes kíváncsiság, irányának feltárása, pl.: ki hová szeretne menni, mit szeretne megtudni, látni, átélni – szavak, asszociációk, vázlatok, fotók gyűjtése, csoportosítások. <i>Egyéni munka</i>
<i>Médiahasználati szokások</i> Megfigyelés, értékválasztás	- Személyes média-napló készítése a tanuló médiahasználati szokásairól, mi befolyásolja ő választásait. Egybeesnek-e ezek a személyes érdeklődésével. <i>Egyéni munka</i>

<p><i>Kifejezés, alkotás</i> Illusztráció, képregény, sokszorosítás</p>	<p>- A mitológia, az irodalom, s a történelem nagy utazói, kalandorai, felfedezői által tapasztaltak képregény formában való rögzítése. <i>Kisméretű grafikai lapok, linómetszet, egyedi grafika, tusrajz, színezett grafika.</i> <i>Egyéni munka</i></p> <p>- A jelenből szemlélt változások egy utazás során – a tér és idő változásai képzeletbeli és valóságos megközelítéssel, pl.: egy olyan tárgy (társasjáték) terve és kivitelezése, melyben az idő, a tér, az útvesztők és az útkeresés fontos szerepet kapnak. <i>Karton, papírmásé, gipsz, madzag, drót, kavics, talált tárgyak.</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Tárgykultúra, alkotás</i> Forma és funkció, személyes képzelet</p>	<p>- Ötletek, tervek egy fantasztikus szerkezethez, géphez, készülékhez, járműhöz, kinetikus műhöz. - Kutató munka a könyvtárban, interneten. A történelem és a művésztörténet során készült vázlatok, rajzok, leírások, elbeszélések gyűjtése szerkezetekről, gépekről, járművekről, kinetikus műalkotásokról (Leonardo, Kempelen, Verne, Tinguely, Murphy, Haraszty, Schöffler, Lois Viktor). - Egy izgalmas szerkezet bemutatása, ismertető készítése az összegyűjtött információk értelmezésével, megszerkesztésével. (Rajzi tervekkel és működés leírással) <i>Csoportban (projektben) végzett egyéni munkák</i></p>
<p><i>Tárgykultúra, kifejezés, képzőművészet</i> Képzelet és valóság, tervezés <i>Információ és megjelenése a különböző médiumokban</i></p>	<p>- A tervezett szerkezet belsejének egy elképzelt, tetszőleges részletének rajza, s annak színes grafikai átirata. <i>Linó, vagy papírmetszet.</i> <i>Egyéni munka.</i> - Egy képzeletbeli szerkezet belsejéről dekoratív hatású kép készítése. <i>Nagyméretű (min. 50x70cm) papír, karton, vegyes technikával készített montázs, kollázs.</i> <i>Csoport munka</i></p>
<p><i>Kifejezés, alkotás</i> A képzelet és a valóság törvényszerűségeiből fakadó látványelemek kapcsolata</p>	<p>- Ismeretterjesztő film/részlet-terv készítése képes forgatókönyv segítségével, mely a tervezett szerkezetet mutatja be érdekes nézőpontok és képkivágások segítségével. <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Szereplők a médiában</i> Térbeli helyzetek, nézőpontok, képkivágás</p>	<p>- A csoport, az osztály által elkészítendő géphez és környezetéhez szükséges legmegfelelőbb anyagok összegyűjtése, válogatása (<i>keresés, kutatás – pincében, kamrában, lomtárban</i>), a <i>talált holmik csoportosítása.</i></p>
<p><i>Tárgy- és környezetkultúra,</i> Forma és funkció, képzelet és megvalósíthatóság Tömeg, anyag, szerkezet, méret</p>	<p>- A talált elemek új, az eredeti funkciójuktól eltérő átalakításai, összeépítései, melyek megfelelnek a tervezett gép, kinetikus mű számára. <i>Tárgyátalakítások, objektek, installációk, mobilok.</i> <i>Egyéni, páros és csoportmunka</i> - A megvalósítandó szerkezet adaptálása -átalakítása – a valóságos helynek és térnek megfelelően. A kiválasztott tér befogadó képessé tétele. (pl.: pince, padlás, kamra, folyosó, terem sarka) <i>Csoportmunka</i></p>

<p>Kifejezés, vizuális nyelv Funkció, színek, formák, szimbólum</p>	<p>- A gép körül létrehozandó tér kialakításának lehetőségei, melyek a géphez kapcsolódó funkciókból adódhatnak, pl.: időgép, és az azt körülvevő váróterem, időkapu. Az idő különböző kultúrákban használatos szín- és forma-szimbólumainak felhasználásával létrehozott sík és plasztikus alkotások. <i>Festés, nagyméretű lepedő, karton, farost, fólia. Kis létszámú csoportokban</i></p> <p>- Olyan plasztikus szerkezetek készítése, melyek segítik (pl.: a kapuk, az időalagút megnyitását) vezérlik, energiával táplálják az egész rendszert, s kivitelezésük imitálja is a különleges, más dimenziójú anyagok és mozgásformák jelenlétét. <i>Plasztikus konstruálások, talált anyagok, agyag, papír makett. Egyéni, vagy csoportmunka</i></p>
---	--

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p>Kifejezés, vizuális nyelv Érzelmek, hangulatok megfogalmazása Árnyalt egyéni vizuális nyelven</p>	<p>- A bolyongás, útkeresés lelki élményének színes absztrakt megjelenítése valamilyen vizuális nyelvi megköttéssel, pl.: képek szűrkeben és vörösben <i>Színes alkotás vegyes technikával, vízfestés és pasztellkréta. Egyéni munka</i></p> <p>- Utazások, felfedezések személyes élményeinek absztrakt érzelmi megfogalmazása egy-egy tiszta színből és szűrkekből építkezve. <i>Vegyes technika, vízfesték és pasztellkréta. Egyéni munka</i></p>
<p>A mozgókép nyelve Filmműfajok</p>	<p>- Egy kiválasztott téma (például utazás) megjelenése különböző filmműfajokban. Azonos és eltérő mozgókép-nyelvi sajátosságok megfigyelése és értelmezése. - Szituációs játékok; „forgatáson”, egy téma megjelenítése különböző filmműfajokban. <i>Csoportmunka</i></p>
<p>Vizuális kommunikáció Nézőpontváltások, szokatlanság</p>	<p>- Vizuális játékok, melyek segítik az „alkotó” óra „műszaki jellegére” való ráhangolódást, pl.: egy szerkezet látvány utáni rajza, esetleg egy kerékpár látszati ábrázolása helycserével, eltérő rajzi eszközökkel, mely során minden rajz közös alkotássá válik, majd a látványnak háttal, fejfelé rajzolás stb.</p>
<p>Vizuális kommunikáció Valóság pontos megfigyelése, képszerkesztés, komponálás</p>	<p>- A valóságos látvány (pl.: kerékpár) egy részletének kiválasztása. „kukucsáló lyuk” segítségével, s e részlet grafikus tanulmány jellegű ábrázolása. <i>Különböző grafikai eszközökkel, kicsi (4-5cm) és nagyméretű (50x70cm) papírokon. Egyéni munka</i></p>

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p><i>Vizuális kommunikáció</i> Koncentráció, vizuális jelek pontos megfigyelése</p>	<p>- Vizuális társasjátékok az elkészült grafikai részletekkel. (pl.: a valódi beállításon, a keretpáron, fel kell ismerni, hogy ki melyik részletet választotta, rajzolta).</p>

Eszközök, anyagok

A feladatok megkívánta barkácsoló szerszámok, drótháló, talált anyagok

8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A szabad alkotó, alakító és tervező feladatok végzése során a tanulók rendelkezzenek alkotó képzetük érvényesítésével.

Az egyre nagyobb önállóságot adó feladatok fejlesszék a tanulók döntésképességét, s legyenek képesek a munkavégzésben való elmélyülésre.

Fontos, hogy a tanulók képesek legyenek az egyéni individuális sajátosságait, elképzeléseiket beilleszteni az egész csoport által közösen megvalósítandó alkotásba és annak munkafolyamatába.

Általános tartalmak

Fontos, hogy a tanulók a szükségyszerűség, a szembenállás és a szabadság művészi eszközökkel való kifejezését gyakorolják.

A nyolcadik évfolyamon cél, hogy a tanulók önmaguk és a valóság törvényszerűségeinek mélyebb megértéséhez jussanak a gyakorlati tevékenységeik segítségével, kritikai gondolkodások révén. Nyitott szemlélettel és egyre tudatosabban használják a hagyományos és az új médiumokat.

Tudjanak tájékozódni és tudatosan választani a rendelkezésre álló médiumok közül, legyenek tisztában a média, működés módjával, társadalmi szerepével.

– Az „igen” és a „nem” egymásra utaltsága, a pozitív és negatív tartalmak, mind szellemi, mind vizuális értelemben.

– Az individuum és a világ, világegyetem kapcsolata.

– A harmónia megteremtésének útja az egyéniséggé válás, s a világ, a közösség törvényeinek elfogadása által

– Egy sejt, s az egész szervezet összehangoltsága, a rész és az egész problematikája.

Alkotó tevékenységek, amelyek az adott év általános tartalmaiba ágyazottan fogalmazódnak meg

Olyan projektek, feladatsorok létrehozása javasolt, melyek a fenti témakörök feldolgozását segítik. Az egyes feladatsorok, projektek meghatározásánál érdemes figyelembe venni az egyes tanulói csoportok, osztályok érdeklődési körét, és a helyi sajátosságokat.

Egy javasolt feladatsor gondolati, tartalmi magva lehet például a szubjektív idő, az idő többletégysége, az életút, életsemények időszövőedéke.

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p><i>Kifejezés, vizuális nyelv</i> Személyes élmények gondolatok kifejezhetősége</p>	<p>- Hosszú szalagokra, „időszalagra” készített személyes érzelmi–szecizmogram, mely pl.: rögzíti több napon, héten át a tanulók napjainak érzelmi állapotát, állapot változásainak, lenyomatait. Egy nap vagy óra képi megjelenítése a megélt élmény fontossága szerint eltérő hosszúságú is lehet. <i>Vegyes technika, hosszú papírszalagok.</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>Vizuális kommunikáció</i> Vizuális nyelv általános és személyes összetevői, megfigyelés, elemzés</p>	<p>- Az elkészült szalagok elemzése az ismétlődések, kiugrások, eltérések szemponijából, valamint az idők hosszának összevetése az események keltette érzelmek minőségével. <i>Egyéni és csoportos munka</i></p>
<p><i>Mozgóképi szövegalkotó kódok</i></p>	<p>- Filmtér és filmidő értelmezése mozgóképek-olvasás során. Kiválasztott filmrészletek és tévéműsorok vizsgálata az idő, és az ismétlődések szempontjából. <i>Egyéni vagy csoportos munka</i></p>
<p><i>Tárgykultúra</i> Személyes élet, életmód tárgyi reprezentációja</p>	<p>- Egy személyes tárgy készítése a szalagokból, pl. idő-szalagfüggöny, napellenző, spanyol-fal. <i>Papírszalag, karton, fa, drót, fonal stb.</i> <i>Egyéni vagy csoportos munka</i></p>
<p><i>Tárgy- és környezetkultúra</i> Természeti és épített környezet, kapcsolata, védelme <i>Kifejezés, képzőművészet</i> Konceptuális művészet <i>A valóság média-reprezentációja</i> Problémaérzékenység, tárgyilagosság, elfogultság</p>	<p>- E tárgy vizsgálata a valós idő és a környezet intenzív hatásainak kitéve (pl.: a szabadban az időjárás viszonylataiban, forgalmas helyen, útvonalakon). Megfigyelési szempont lehet például, hogy miként foszlik, kopik a tárgy, s azok az emlékek, melyeknek lenyomata maga a tárgy. A változás, a látottak, a tanulóknak zajló érzések dokumentálása rajzok, fotók, mozgóképek és feljegyzések segítségével, oly módon, hogy a dokumentáció izgalmas, műként is megjelenjen. <i>Fotó, mozgóképek, vegyes technika, egyéni/leg, formázott papír.</i> <i>Egyéni munka</i></p>
<p><i>A valóság média-reprezentációja</i> A média társadalmi szerepe, működés módja</p>	<p>- Önálló kérdések, vélemények írásban és szóban. Például: Milyen világot jelenít meg a média, a tanulók által eddig tárgyalt témában. Mi köze a valóságnak a médiában megjelenő világhoz, a tanulók által eddig tárgyalt témában. <i>Egyéni és csoportos munka</i></p>
<p><i>Tárgykultúra, alkotás</i> Személyes élet, emlékezet tárgyi reprezentációja Tervezés, egymásra épülő feltételek, fázisok</p>	<p>- Olyan feladatok végzése, melyek a tanulók életének, fejlődésének lényeges mozzanatait dolgozza fel. (pl.: olyan sakktableta, saját „élet-szóvet-palást” készítése, melynél a szóvet vertikális szálait azok a dolgok – személyek, tárgyak – alkotják, amelyek születésüktől szinte mindig jel vannak. A horizontális szálakat pedig a tanulók életének fontos eseményei, történései képezik, tetszőleges szimbolikus kódolással, és anyag használattal. Az elkészült „szálakból” legyen megszöve az a szövedék, palást, sakktableta-tér melynek formája is jelöli a készítőt) <i>Szabadon választott technika, anyag.</i> <i>Egyéni munka</i></p>

Tapasztalatszerző tevékenységek

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p>Kifejezés, vizuális nyelv, alkotás</p> <p>Látványelemzés, személyes kiegészítés</p> <p>A mozgókép nyelve</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Fotók gyűjtése, készítése önmagukról. - Egy-egy jellemző részlet kiemelése, kivágása és kinagyítása, majd montázsalként felhasználva – különböző grafikai, festészeti technikákkal kiegészítve – olyan festmény, kép, fotó, fotósorozat, mozgókép készítése, mely a belső lelki minőségeket mutatja meg. <p><i>Fotó, fotósorozat, mozgókép, fénymásolat, szabadon választott kevert technikák, egyéni forma és méret. Egyéni munka</i></p>
<p>Vizuális kommunikáció, alkalmazott vizuális jelek</p> <p>Szobjektív és objektív képesség</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Különlleges önportré készítése a biológia és az orvostudomány ismeretait is felhasználva. A képi megjelenítésnél valamely testréteg vizsgálatára szolgáló pl.: ultrahang, röntgenfelvétel, hő-lenyomat vagy érfestés képi hatását is alkalmazva. <p><i>Szabadon választott technika, anyag és eszköz. Egyéni munka</i></p>
<p>Tárgy- és környezetkultúra</p> <p>Gondolati tartalom kifejeződése tárgyak kapcsolatrendszerén keresztül</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Egy jelentős, személyes fontossággal bíró álmom materializálása tárgyinstalláció segítségével. - A művel kapcsolatos asszociációk összegyűjtése a szemléltől is, majd különböző játékok ezekkel. <p><i>Egyéni és csoportos munka</i></p>
<p>Kifejezés, vizuális nyelv</p> <p>Figyelem vezetése, formák, feszültség</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A figyelem felkeltésének és vezetésének lehetőségei sík és plasztikus alkotásokon (feszültség teremtés a formák egymáshoz való viszonya). <p>Olyan sík vagy plasztikus mű készítése, mely megjeleníti a tanulókra leginkább jellemző, befolyásoló, rabságba ejtő érzelmeket, hangulatokat.</p> <p><i>Szabadon választott színes technika, egyéni méret. Egyéni, vagy páros munka</i></p>
<p>Objektív és szobjektív tér</p> <p>Külső, belső érzékelés</p> <p>A mozgókép nyelve</p> <p>a befolyásolás eszközei</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Olyan szituációs játékok, melyek rendhagyó, szokatlan módon nyújtanak információt a külső és belső világról. Például, olyan anyagok, maszkok (<i>műanyag fólia, tejüveg, papírzacskó</i>) szem elé, vagy a fejre helyezése, amin keresztül bizonytalanul látható a világ. E kellekeken keresztül tájékozódva a térben, érintkezve az emberekkel szerethető tapasztalás a világról. - A legnagyobb hiányok megfogalmazása és megjelenítése vizuális, illetve mozgó képi nyelven, hogy milyennek látható, tapasztalható így a világ (pl.: saját, és a birtokba vehető tér, terület, idő, a média hatása az emberi érintkezés formáira). <p><i>Szabadon választott technika, anyag és eszköz használata; fotó, fotósorozat, mozgóképi szövegek alkotása..</i></p> <p><i>Egyéni és csoportos munka</i></p>
<p>Kifejezés, vizuális nyelv, alkotás</p> <p>Tanulmány, értelmező elemzés</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tárgyakat és kompozíciókat összetartó szerkezeti erők tanulmányozása, tárgyakon és alkotásokon vizsgálva.

Témakörök – vizuális tartalmak	Ajánlott tevékenységek
<p><i>Kifejezés, vizuális nyelv, alkotás</i> Tanulmány, értelmező elemzés Vizuális játékok</p>	<p>- Eltört, szétszedett tárgyak rajza tanulmányjelleggel és lehetetlen helyzetekben való különböző rajzi feladatokkal, változatos technikákkal (pl.: kifelé fordított rajlapon, szélsőséges fény és árnyék viszonyoknál, diktálás után, szomszédokat utánozva, párban egy papíron, a rajztábla mozgatásával, óriásméretben). <i>Grafikai eszközök.</i> <i>Egyéni, páros, csoportos munka</i></p>
<p><i>Kifejezés, képzőművészet, befogadás alkotás</i></p>	<p>- Képi egységeket összekapcsoló-megerősítő és szétziláló-gyengítő vizuális elemek megfigyelése művészeti alkotásokon. Egy kiválasztott képzőművészeti alkotás parafrázisa, a fenti szempontok szerint. <i>Szabadon választott technika, anyag és eszköz.</i> <i>Egyéni munka</i></p>

Eszközök, anyagok

Keretek szövéshöz, egyéni elképzelések megvalósításához szükséges anyagok, szerszámok.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

A tanulók képesek lesznek kifejezni a vizualitás nyelvén, a különböző technikák és médiumok segítségével, az egyéni, sajátos alkotói elképzeléseiket. A tanulók bátran használják újszerű módon anyagokat, eszközöket. A tanulók kreativitása és vállalkozói kedve egyre nagyobb harmóniában van az esztétikai és művészeti tudatossággal, valamint a kifejezőképességgel. A tanulók képesek a látvány, a szöveg illetve az esemény lényeges és lényegtelen elemeit egymástól elválasztani., azokat alkotó módon felhasználni. A tanulók tisztában lesznek a média közéletet, társadalmat befolyásoló hatásával; egyszerűbb esetekben a tényeket és a véleményeket külön tudják választani egymástól. A tanulók képesek használni az audiovizuális olvasás és írás alapjait, valamint tisztában lesznek a mozgóképi közlésmód legfontosabb formanyelvi vonásaival.

ÉNEK-ZENE

A tárgy tanítása során a zenei élmény áll a középpontban. A tanterv által javasolt módszer nem ismeretközlő, hanem a tanuló zenei és intellektuális aktivitását tételezi fel.

Célok és feladatok

- A zene megszerettetése. Pozitív attitűd kialakítása a zene iránt. Motivációk kialakítása, melyek a zenei tevékenységek valamelyikének művelésére készítik a tanuló(ka)t. Zenei ítéletképeség kialakítása, melynek segítségével az értékeset elkülöníthetik az értéktelentől. A magyar népzenei és műzenei örökség révén a nemzeti értékek megbecsülése. Fogékonyság a zenében rejlő morális üzenetek vételére. Emocionális érzékenységre

kifejlesztése a zene eszközeivel. A zenének kommunikációs lehetőségkénti értelmezése. A zene és a környező világ, a zene és a társalmi viszonyok közötti kapcsolatok felismerése.

Képességfókuszok

- Befogadás (zenei);
  - A percepcióban: dallam-, hangmagasság-, ritmus-, tempó-, metrum-, hangerő-, hangszín- és hangvolumendifferenciálás.
  - Az emlékezetben (ami a percepcióból elraktározódott): dallam-, hangmagasság-, hangvolumenemlékezet, a belső hallás működtetése.
  - A gondolkodásban: összehasonlítás, viszonyítás (azonos, hasonló, különböző), sorszerkezetek, rövid zenei formák felismerése, absztrakció, analízis, elemek megfigyelése, szintetizálás (áttekintés, átfogó analízis, nagybani tagolás), vissza-, ill. beillesztés, kiegészítés (pl. tonalitásérzék próbájaként), szimbólumalkotás (kottairás és lejegyzés, + kapcsolat a belső hallással), fogalomalkotás (zenei jelenség önálló, gyermeki jelölése), osztályba sorolás (különböző szempontok szerint: sorszám, hangsor, kezdő motívumok, alkalmak stb.), Emocionalitásban – a zenei karakterek differenciálásában.
- Reprodukció;
  - Vokális: éneklés (emlékezetből is), kottaolvasás, -írás, karakterek visszaadása éneklésben.
  - Instrumentális: gyermekhangszerek megszólaltatása.
  - Mozgással kísért.
- Improvizáció énekhangon, hangszereken.
- Motivációk a különböző, a fentebb érintett zenei tevékenységekre. – A felsorolt zenei megnyilatkozások mind követelményekké, elvárásokká léphetnek elő, különböző előrehaladási szinteken. Ugyanakkor az egyes zenei tevékenységek az oktatás tartalmává is válhatnak. – A struktúrálás másik rendező elvét a népzene és a műzene képezte. – A pedagógiai közvetítésben a spontán élmény tapasztalatos irányított tudatossá tétele, értelmezése kell, hogy a tanulók önálló felfedező kedvét bátorítsa, támogatja, támolessze.

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Valamennyi ének-zenei tevékenység fontos terápia lehetőségét jelent számukra elsősorban a következő területeken:

- Akusztikus észlelés, figyelem, emlékezet fejlődésében,
- A beszéd, a ritmus és a mozgás koordinálásában.
- A hallásérültek ének-zenei tevékenységét hallásérültségük mértéke befolyásolja. Ritmus hangszereket általában előszeretettel használnak.

Ajánlott módszerek

- A zenei jelenségek megfigyelése során a tanulók maguk vonatkozásuk el a zenei ismereteket, s maguk hozzájárulnak megfontolható következtetéseiket, döntéseiket.

- Ösztönözzük a tanulókat, hogy egyéni érdeklődésüknek is teret engedve olvasmányokkal, filmekkel (pl. operafelvétel) egészítsék ki a zenei élményeket.
- Az öntevékenységet és a zene iránti motivációt szolgálja, ha kedvenc zenéik gyűjtésével is foglalkoznak.
- A serdülő saját hangszeres (pl. gitár) játéknak vagy éppen kamaracsoportjának (band) bemutatása. Az önálló véleményalkotásnak, a saját vélemény kinyilvánításának, az szubjektív önvallomásoknak a tere lehet az ének-zene óra. A szemléltetésben helyet kell kapnia videófelvételek bemutatásának (opera, musical, stb. hírességek), amelyek az érdeklődés további felkeltésében (vagy éppen ébrentartásában) játszanak szerepet.
- Az improvizáció (= rögtönzés) egyike a három fő zenei tevékenységformának, amely az alkotást, a produkciót képviseli pedagógiai helyzetben a befogadás és a reprodukció mellett.

Értékelés

- Jó, ha az értékelés utal a tanulóban a zene iránt kialakult (vagy épp ki nem alakult) attitűdökre, motivációkra. A zene iránti érdeklődés (anyagkeresés, gyűjtés, olvasás, rádióhallgatás, koncertlátogatás, zenei naplóvezetés) legalább olyan értékmínőséget képvisel, mint hogy tiszta intonációval, kifejezően ad elő a tanuló egy népdalt. Hasonlóan megbecsült teljesítménye, ha hangszerjátékban akarja megmutatni zene iránti vonzalmát. Az értékelés vonatkozhat az osztály kollektív és a tanuló egyéni teljesítményszintjére. Az osztály értékelése lehet kritikussabb, az egyéni értékelésben mindig érvényesülnie kell az egyéni és differenciált bánásmód elvének.

1-2. ÉVFOLYAM

- Az 1. osztályban összegyűjtjük a korábbiakban az óvodákban tanult dalokat, s egészítjük az osztály dalkincsét, gyermekjáték repertoárját. Az idő és az osztály befogadóképessége függvényében annyi gyermekdalt, gyermekjátékot tanítunk, amennyit lehetséges. Természetesen időt engedve a hangszeres kipróbálásának, a spontán improvizációnak és a zenehallgatásnak. A 2. osztályban is folytatódik a spontán zenei tapasztalatszerzés, az 1. osztályban már ismert módon. A tudatosításban csak annyi történhet, amennyit a tanulók maguk igényelnek, a zenei jelenségek spontán megnevezésével. A zenei olvasás és írás tanítását az első két osztályban még nem tanácsoljuk. Mind az idő kihasználásában, mind a pedagógiai hatásban veszteséges lenne, ha a formális tudatosításra, formális ismeretközlésre használnánk fel a rendelkezésre álló kevés időt.
- Az alább megadott arányokra tett javaslatok az 1. osztálytól a 4. osztályig végig érvényesek.
- A zenefajták közötti arányok:
  - népzene 50%;
  - műzene 50%.
- A zenei tevékenységek közötti arányok:
  - befogadás 40%;
  - reprodukció 40%;
  - improvizáció 20%.

Célok, feladatok

- Az óvodából az iskolába történő átmenet minél zökkenőmentesebb biztosítása:
  - a zenei tevékenységekhez – és egyáltalán a tárgyhoz – való pozitív érzelmi viszony kialakítása;
  - a játékos, énekes tevékenységben az ellazultság, felszabadultság elérése;
  - az általános és a zenei mozgáskoordinációk (ki)alakítása, fejlesztése; a kifejezőmozgások repertoárjának bővítése;
  - hangszerjátékban a manipulációs késztetés és a kíváncsiság, felfedezésvágy kiélése;
  - a kreatív zenei tevékenység (improvizáció, vokális és hangszeres), mint önkifejezés fejlesztése;
  - kompetenciák alakítása a különböző zenei tevékenységformákban (befogadásban, reprodukcióban, produktivitásban);
  - zenei jelenségek verbális megfogalmazása (kizárólag a tevékenység anyagául szolgáló zenékből);
  - az osztályfoglalkozások szervezetté tétele, fokozatosan, a zene organizáló médiuma révén;
  - játékos tevékenységben pozitív motivációk kiépítése-
- A dalok szövegének, hangulatának, karakterének megértése.
- A népzenei hangzásvilág megismerése.
- Európai gyermekdalok, gyermekjátékok megismerése, jellegzetességeik számbavétele.
- A zenei fantázia serkentése és a tanulói személyiség felszabadítása:
  - a dalok kifejezésben gazdag, gesztikus, mimikus, táncos megjelenítése, a mozgáskoordináció fejlesztése;
  - a dalok, műzenei szemelvények hangkészletét felhasználó rögtönzésekészség fejlesztése.
- A tanulók zenei észrevevéseinek finomítása, differenciálása:
  - különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak műzenei kifejezésének megismerése, a (szöveges és szöveg nélküli) zeneművek hangulatának, karakterének megközelítése, megértése;
  - a közelebbi és távolabbi – tárgyi, természeti és szociális – környezet hangzásjelenségeiben való tájékozódás.

Tartalom, ajánlott tevékenységek

- A hangzó környezet (tárgyi zajok, zörejek, emberi hangok, hangfajták). Magyar és európai gyermekdalok, gyermekjátékok, nagy többségükben énekelve (az osztály képességeinek és kíváncsiságának függvényében a gyermekdalok hangszeren is megszólaltathatók). A bemutatott hangszeres hangzása. Az elsajátított énekes anyag (esetlegesen létező) műzenei feldolgozásai. Rövid műzenei részletek. (A zenei írás-olvasás bevezetésére csak 3. osztálytól kerül sor!)
- Népzene: magyar és európai gyermekdalok, gyermekjátékok. (A magyar és európai dalok aránya: 70-30%.) Az elsajátított énekes zenei anyag műzenei feldolgozásai.
- Befogadás: magyar és európai gyermekdalok, dalos játékok. Mondókák. (A dalok zenei ismérvei: hangkészlet 2-3-5-6-7 hang, nagyobb részben pentaton, pentachord dallamok, de hétfokúság sem kizárt!) A dalok zenei (dallami, ritmikai, dinamikai, tempóbeli, szerkezeti) összetevőinek észlelése. Daltanítás bemutatással; ha dalosjáték, játékkal együtt komplex módon. Dalok ismételt bemutatása révén a zenei emlékezet fejlesztése. A zenei jelenségeknek a tanulók által történő felismerése, saját szókincsük szerinti jelölése. Verbális ismeretek a gyermekdalokról, gyermekjátékokról és népdalokról. A dalok és a népszokások kapcsolata (eredet, alkalom). A környezet auditív jelenségeinek megfigyeltetése. Zenehallgatás során magyar

szerek ismert magyar gyermekdal-, és népdalfeldolgozásai; olyan rövid európai műzenei szemelvények, amelyeknek legalább egy zenei összetevője reprodukálható (pl. dallama vagy ritmusa); a műzenei szemelvények észlelése; a műzenei szemelvények ismételt bemutatása, a zenei emlékezet fejlesztése; verbális ismeretek közlése a műzenei szemelvényekről. Néhány rövid gondolat a mű(részlet) címéről, a zeneszerzőről, a mű keletkezéséről, a kompozíció fogantatásáról. Javaslatok zenehallgatáshoz: az eszközök között jelölt lemez anyagából (II. sz. blokk kivételével minden). Szabadon választható tételek Saint-Saëns: Az állatok farsangja, Muszorgszkij- Ravel: Egy kiállítás képei, Kodály: Háry János – szvit. Vivaldi: A négy évszak c. művekből.

- Reprodukció: modellkövető éneklés (hallás utáni daltanítás során), ismétlésekkel – memorizálás. A zeneileg kívánatos vokális megszólaltatás kritériumai kiterjednek: hangképzésre (kiejtés, artikuláció, légzés), zenei formálásra (sorok, egységek tagolása, frazeálás, hangsúly), tiszta intonálásra, expresszivitásra (karakterek megjelenítésére az éneklésben: dinamika, tempó, zenei súlyok differenciált használatára), fészes lüktetéstartásra, a karakterhez igazodó tempóra. Dalok gyermekhangszere(ke)n történő megszólaltatása (szabad próbálkozások révén, próba-szerencse tanulásmódszerrel), dalok gesztikus/mimikus, valamint ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítése (táncal, vagy ritmushangszerek valamelyikével), karakterazonosítás verbálisan is, verbális számadás zenei és nem-zenei jelenségekről. A műzenei szemelvények rövid részleteinek, motívumainak gyermekhangszere(ke)n történő megszólaltatása (szabad próbálkozások révén, próba-szerencse tanulásmódszerrel); ha a zene karaktere ezt kínálja, a műzenei szemelvények gesztikus/mimikus megjelenítése; a zenei jelenségeknek a tanulók által történő felismerése, saját szókincsiük szerinti jelölése; verbális számadás zenei és nem-zenei jelenségekről.
- Improvizáció: kísérlet vokális és hangszeres kötött improvizációra – a dalokban, műzenei szemelvényekben előforduló hangkészlettel jellegzetes dallami, ritmikai fordulatokkal; hangszeres kísérletezés népdalszerű sorok, zenei kisművek létrehozataira; dalok variálása, dallamban, szövegben, ritmusban.
- Műzene: A tárgyi és szociális környezet hangzásai. Gyermekdalok műzenei feldolgozása. Gyermekhangszerek, együttesek hangzása, hangszíne.

Várható eredmények

- Az osztály minden tagja részt vesz a közös zenei tevékenységekben (a dalosjátékokban, a gyermekhangszerek együttes megszólaltatásában, a közös improvizációban). Egyénileg: a tanuló képes beszámolni az osztályban folyó zenei történésekről, s a különböző tevékenységekben – ha szükséges a tanító segítségével – segítséggel résztvenni. (A zenei olvasás-írás elemeinek ismerete nem szerepel a programban, így a követelmények között sem.)
- Népzene: a dalok összjellegének megragadása, tanítói bemutatásuk vokális követése; ha dalosjáték a bemutatás tárgya, akkor játékkal együtt, komplex módon, zenei összetevőik (magasság, dallam, ritmus, tempó, dinamika, sorszerkezet, ismétlések, azonosságok) észlelése, memorizált dalok felismerése és felidézése. Egyéni szinten a zenei jelenségek ismert dallamban való felismerése, saját szavakkal való megfogalmazása, úgy mint dallamnál: lépés – ugrás; dallami irányoknál: fel-, ill. lefelé haladó, magas-mély; tartamnál: hosszú-rövid; lüktetésnél az egyenletesség felismerése; dinamikánál: halk, közepes, hangos; szerkezetnél a tagolás, a sorok felismerése; karakternél: nyugodt, játékos, vidám, szomorú, táncos, meneteles, és még a gyermeki tudat végtelenségéből eredő megállapítások. Verbális ismeretek a dalokról, a játékdalok szabályainak ismerete.
- Befogadás: biztos tájékozódás a környezet (l. általános cél) auditív jelenségeiben; a tanult népdalok műzenei feldolgozásának felismerése (szöveg nélkül is); a rövid műzenei szemelvények zenei összetevőinek figyelemmel követett észlelése 1-2 percig; a figyelem kiterjedése 2-3 percig a hangzó zeneműre, műrészletre; az emberi hangfajták differenciálása, kórus és zenekari hangzás elkülönítése, zenei együttesek (kórus, zenekar) hangzásának biztos elkülönítése; vonózenekar és fúvószenekar megkülönböztetése; gyermekhangszerek hangjának azonosítása. A zenei jelenségek megfigyelése,

felismerése: dallamban: lépés – ugrás; dallami irányok: fel- ill. lefelé haladó, ereszkedő – emelkedő, magas-mély; tartamban, értékben: hosszú-rövid; lüktetés: egyenletes; páros-páratlan; dinamika: halk, közepérs, hangos; sorszerkezet, sor vége: nyitott – zárt; karakterben: nyugodt, játékos, vídám, szomorú, táncos, menetelős, stb.).

- Reprodukció: tanévenként 25-30 gyermekdal, dalosjáték elsajátítása, a tanító segítségével nélküli előadása, a 2. osztály végén 50 dal. A hallás utáni dalantatás során modellkövető éneklés, ismétlésekkel. Memorizálás. A zeneileg kívánatos vokális megszólaltatás: helyes hangképzés (kiejtés, artikuláció, légzés, ambitus d'-d''); zenei formálás (sorok, egységek tagolása, frazeálás, hangsúly); tiszta intonálás, expresszivitás (karakterek megjelenítése az éneklésben: dinamika, tempó, zenei súlyok differenciált használata); feszes lüktetéstartás, a karakterhez igazodó tempó eltalálása; a dalok lüktetésére épülő belső éneklés, mint a belső hallás alakulásának a jelzője; a dalok gesztikus/mimikus megjelenítése, a dalosjátékok előadása (a játék szabályainak ismeretében); dalok ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítése – táncsal, vagy a ritmushangszerek valamelyikével; a dalok és műzenei szemelvények gyermekhangszere(ke)n történő, a zenei folyamatot lehetőleg őrző megszólaltatása (szabad próbálkozások elfogadásával); karakterazonosítás verbálisan is, valamint verbális számadás zenei és nem-zenei jelenségekről. Részvétel az osztály munkájában, a közös dalos, játékos tevékenységben; néhány zenei jelenség verbális jelölése, saját szókincssel; játékok szabályainak elbeszélése; a dalok valamilyen zenei paraméterének hangzó megjelenítése (ritmus elmondása, kijáratása, szöveg elmondása dinamikával, dalok elneklése, ha önállóan nem megy, tanítói segítséggel). A műzenei szemelvények gesztikus/mimikus eseti megjelenítése; ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítése – táncsal, vagy ritmushangszerek valamelyikével; rövid részleteinek, motívumainak vokális megszólaltatása a zenei folyamat egyidejű követésével; verbális számadás néhány zenei és nem-zenei jelenségről.
- Improvizáció: kísérlet vokális és hangszeres kötött improvizációra – a dalokban és a műzenei szemelvényekben előforduló hangkészlettel, jellegzetes fordulatokkal; vokális és hangszeres kísérletezés népdalszerű sorszerkezetek, kérdés-felelet, zenei kisformák létrehozatalára; vokális és hangszeres próbálkozások, kötött vagy kötetlen formában.
- Műzene: környezeti hangzások, ismertett hangszerek hangszínének és műzenei részletek felismerése – mind az osztály, mind a tanuló szintjén. A műzenei részletek, népzenei feldolgozások hangfelvételtől történő azonosítása.

3-4. ÉVFOLYAM

Célok, feladatok

- A zenei tevékenységekhez – és egyáltalán a tárgyhöz – való pozitív érzelmi viszony fenntartása; az énekes, játékos tevékenységben az ellazultság, felszabadultság elérése; az általános és a zenei mozgáskoordinációk kialakítása, fejlesztése; a kifejezőmozgások repertoárjának további bővítése. Hangszerjátékban a manipulációs készlet és a kíváncsiság, felfedezés- vágy kiélése; a kreatív zenei tevékenység (improvizáció, vokális és hangszeres), mint önkifejezés bátorítása. Kompetenciák fejlesztése a különböző zenei tevékenységformákban (befogadásban, reprodukcióban, produktivitásban), zenei szimbólumhasználat: kódolás és dekódolás. Zenei olvasás-írás elemi szintű elsajátítása, zenei jelenségek tanulók által történő verbális jelölése, ismeretek megfogalmazása (kizárólag a tevékenység anyagául szolgáló zenékből). A zenei befogadás az ismertség és újdonság felfedezésélményének legyen a forrása, miközben esztétikai élményt is nyújt.
- Népzene: Legyenek képesek a tanulók a gyermekdalokon, gyermekjátékokon és népdalokon keresztül gyermeki és felnőtt emberi viselkedésmódokat, gesztusokat átélni és kifejezni. A dalok (a továbbiakban „a dalok” összefoglaló elnevezése lesz a gyermekdalnak, a

gyermekjátéknak, játékdalnak, népdalnak, s a szövegösszefüggés szerint értelmezendő) nyújtisanak elegendő példát a közösségi, együttműködést sugalló helyzetek gyakorlásához. További cél, hogy megismerjék különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak népzenei kifejezését, megértsék a dalok szövegét, hangulatát, karakterét; váljanak a dalok öröm-, érdekesség- és kifejezésforrássá, igényeljék a tanulók az újabb és újabb dalok, játékok elsajátítását, előadását. Sajátítsák el a népzenei hangzásvilágot, ismerjenek meg európai népdalokat, gyermekjátékokat és vegyék számba jellegzetességeiket, hasonlítsák össze a magyar anyaggal, állapítsák meg az attól való eltéréseket.

- Befogadás: Ismerjenek meg magyar és európai gyermekdalokat és népdalokat, valamint az azokhoz kapcsolódó népszokásokat. Tudjanak tájékozódni a hangszerek közötti hangszínük alapján, valamint a zenei karakterek különbözőségei szerint, környezeti helyzeteket tudjanak azonosítani zenei ismérvek szerint, a zenei ábrázolás eszközei alapján.
- Reprodukció: Differenciáltan fejezzék ki a magyar és nem-magyar karaktereket, a népzenei hangzó anyaghoz társuló (táncos) mozgásokat koordináltan jelenítsék meg. Váljanak képessé a hallás utáni daltanítás során a modellkövető éneklésre, az ismételt bemutatások során emlékezetben rögzíteni a tanulandó anyagot. Legyenek képesek a dalok zeneileg kívánatos vokális megszólaltatásra: a helyes hangképzésre (kiejtés, artikuláció, légzés), a helyes zenei formálásra (sorok, egységek tagolása, frazeálás, hangsúly), tiszta intonálásra, expresszivitásra (karakterek megjelenítése az éneklésben: dinamika, tempó, zenei súlyok differenciált használata), feszes lüktetéstartásra, a dalok lüktetésére épülő belső éneklésre, a dalok gesztikus/mimikus megjelenítésére, a dalok ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítésére – táncsal, vagy ritmushangszerek valamelyikével, dalok gyermekhangszere(ke)n történő, a zenei folyamatot lehetőleg megőrző megszólaltatására (szabad próbálkozások elfogadásával), karakterazonosításra verbálisan is, verbális számadásra zenei és nem-zenei jelenségekről, a vokális megszólaltatás nehézségei esetén gesztikus, mimikus, táncos reprodukálásra, úgy, hogy az osztály éneklésére végezzenek kifejező mozgásokat.
- Improvizáció: A pedagógus bátorításával fejezzék ki önmagukat akár énekhangon, akár hangszeren, bontakoztassák ki zenei fantáziájukat, bátran és szabadon próbálkozzanak. A műzenei szemelvények hangkészletét felhasználó rögtönzékenység fejlesztése.
- Műzene: A tanulók tájékozódjanak a nem-vokális és nem élőzenei hangzásokban, ismerjenek meg népdalfeldolgozásokat és más műzenei alkotásokat mind a magyar, mind az európai zeneirodalomból, hasonlítsák össze jellegzetességeiket. Ismerjenek meg különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmakra készült műzenei kifejezéseket, és helesen tudják megragadni a (szöveges és szöveg nélküli) zeneművek hangulatát, karakterét. A műzenei szemelvények váljanak öröm-, érdekesség- és felfedezésforrássá. Olyan cselekményes színpadi, vagy illusztratív zeneművek (műrészletek) bemutatására kerüljön sor, amelyek megmozgatták a gyerekek drámái, dramaturgiai érzékét, képi fantáziáját. Igényeljék a tanulók az újabb és újabb művek megismerését, meghallgatását, a megismerteknek pedig az ismételt meghallgatását. Tudjanak tájékozódni az emberi hangok, hangfajták, énekes együttesek; hangszerek, hangszercsoportok, hangszeres együttesek hangzásában.

Tartalom, ajánlott tevékenységek

- Népzene: Magyar gyermekjátékok, népdalok: életképek, foglalkozási dalok, tréfás dalok, gúnyolódók; leánykérés, esküvő, lakoma, menyasszonytánc. Európai gyermek- és népdalok: cseh, lengyel, olasz, francia dallamok (eredeti nyelven is, a fordítás közlésével). Etnikumok dalai, Magyarországon élő ciányok dallamai.
- Befogadás: a környezet auditív jelenségeinek eddig még leltárba nem vett megnyilvánulásai, a nem-vokális és nem élő zenei hangzásokban, a műzenei szemelvények zenei összetevőinek figyelemmel észlelése, színpadi zeneművek cselekményének a megismerése, a zenei jelenségeknek a tanulók által történő felismerése, saját szókincsük szerinti jelölése a karakterben: nyugodt, álmodozós, méltóságtelejes, ünnepléses, játékos, vidám, vicces, karikatúrisztikus, szomorú, táncos, menetelős stb.). Verbális ismeretek figyelmes meghallgatása a műzenei szemelvényekről, a

zenei szintaxis jelölésére vonatkozó verbális ismeretek figyelmes elraktározása (zenei jelrendszer, hangközök, hangkészlet, hangsorok hangkészlet szerint, zenei szakkifejezések, pl. dinamikára).

- Reprodukció: A magyar és különböző nemzetiségű európai népdalok és népszokások, azok hanghű és mozgáshű visszaadása. A műzenei szemelvények felszólító jelleggel bíró, vagy más karakterisztikus részeire való emlékezés, ezek felidézése (dúdolva, la-lázva, verbális körülírással), a műzenei szemelvények gesztikus/mimikus eseti megjelenítése, a műzenei szemelvények ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítése – táncsal, vagy ritmushangszerek valamelyikével. A zenei szimbólumrendszer alkalmazása (kézjel, betűkotta, ötvonalas vonalrendszer) az első két osztályban már tanult és felidézhető zenei élmények, tapasztalatok jelölésére. Kódolás és dekódolás. Zenei olvasás és írás elemi szinten, a műzenei szemelvények rövid részleteinek, motívumainak gyermekhangszere(ke)n történő megszólaltatása a zenei folyamat lehetőség szerinti megőrzésével (szabad próbálkozások elfogadásával), a zeneművek keltette (téri, látási, szín, mozgási) asszociációk verbális megjelenítése, karakterazonosítás verbálisan is, verbális számadás zenei és nem-zenei jelenségekről, a zenei szakkifejezések felhasználásával. *A műzenei részletekből elvonható zenei fogalmi ismeretek:*

- Dallami vonatkozások: szolmizációs nevek, hangközök nevei, hangsorok elnevezése.
- Ritmikai vonatkozások: a pont, mint értéknövelő. A nyújtott és éles ritmus, augmentáció és diminúció.
- Metrikai vonatkozások: nyolcad alapú ütemfajták (páros és páratlan!).
- Szerkezet, forma: hasonlóság, azonosság, különbözőség. Visszatérő szerkezet. Háromrészesség. Rondo-forma. Szekvencia.
- Előadásmód, dinamika, tempó: piano, mezzoforte, forte, legato, staccato, crescendo, decrescendo, adagio, andante, allegro, presto.
- A zenei olvasás-íráshoz használható anyagok:
  - Kodály: 333 olvasógyakorlat,
  - Kodály: Ötfokú zene I-II.
  - Kodály: Biciniumok (válogatás a legkönnyebbekből),
  - Tegzes Gy.: Hétfokú olvasógyakorlatok (válogatás a könnyebbekből)
- Improvizáció: Mindaz a zenei anyag, szintaxis-készlet (hangkészlet, hangsor, jellegzetes motívumok), amely a tanult magyar és európai népzenei dalanyagban előfordult. A műzenei szemelvényekben előforduló jellegzetes dallami, ritmikai fordulatok, formai elemek (ütempárok, ütemtrádok, sorok, kérdés-válasz); szövegre, versre ritmus és dallam kitalálása (saját név „megzenésítése”, vagy gyermekversek ritmizálása, mint pl. Weöres: Fut, robog a kicsi kocsi).
- Műzene: *Ajánlott művek, műrészletek feldolgozása*: Arcadelt: A hattúról, Lassus: Libanóta, Vivaldi: Tavasz, Rameau: A madarak éneke, Prokofjev: Péter és a farkas, Mozart: Varázsfuvola, Kodály: Hány János, Bartók: Fából faragott királyfi, Sztravinszkij: Petruska, Muszorgszkij: Egy kiállítás képe, Saint-Saëns. Az állatok farsangja, Ravel: Lúdanyó meséi, Ránki: Pomádé király új ruhája. További szabad választék a tanító részéről, a sztoris zenék irányában.
- Tematikusan csoportosítható zenék: pl. víz, vihar stb.
  - Víz – Händel: Vízizene – tételek, Ravel: Jeux d'eau (A víz játéka), Liszt: A Villa d'Este szökőkútjai, Smetana: Moldva, Strauss: Kék Duna-kerिंगő, Schubert: A szép molnárlány ciklusból pl. A pataknál, Debussy: Kertek esőben, Debussy: „Eszöcsepp” – prelüd,

- Vihar: Vivaldi: A nyár (A négy évszak c. hegedűverseny ciklusból), Beethoven: VI. „Pastorale” Szimfónia – III. tétel, vihar részlet Verdi Rigoletto-jából, vihar részlet Verdi Othello-jából, vihar részlet Mendelssohn: Olasz szimfónia I. tételéből, vihar részlet Liszt: Les Preludes-ből, Schubert: A vihar – kórusmű.

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

- Népzene: Felidézhető ismeretek arról, hogyan illeszkednek a dalok a népszokások rendszerébe, összefüggései közé (eredet, alkalom stb.), a dalok szövegében még nem ismert szavak, kifejezések ismerete.
- Befogadás: a dalok összjellegének megragadása, a dalok tanítói bemutatásának vokális követése; ha dalosjáték a bemutatás tárgya, akkor játékkal együtt komplex módon, a dalok zenei összetevőinek észlelése, memorizált dalok felismerése és felidézése, hangsorjelölés hangkészlet mennyisége és végződés szerint; lüktetés: egyenletes; páros-páratlan, aszimmetrikus; a zenei jelenségeknek a felismerése, saját szókincsük szerinti jelölése: dallamban: lépés – ugrás; dallami irányok: fel- ill. lefelé haladó, ereszkedő – emelkedő, magas-mély; tartamban, értékben: hosszú-rövid; dinamika: halk, közepérső, hangos; sorszerkezet, sor vége: nyitott – zárt; karakterben: nyugodt, játékos, tréfás, vidám, szomorú, táncos, menettelős, álmódoszó, méltóságteljes, ünnepélyes stb. A zenei szintaxis jelölésére vonatkozó verbális ismeretek felidézése (zenei jelrendszer, hangközök, hangkészlet, hangsorok hangkészlet szerint, zenei szakkifejezések, pl. dinamikára).
- Reprodukció: Képes a műzenei szemelvények felszólító jelleggel bírni, vagy más karakterisztikus részeire emlékezni, ezeket felidézni (dúdolva, lázva, verbális körülírással); a műzenei szemelvényeket gesztikusan/mimikusan megjeleníteni; a műzenei szemelvények ritmikus/motorikus vonulatát táncal, vagy ritmushangszerek valamelyikével megjeleníteni; a zenei szimbólumrendszer (kézjel, betűkotta, konvencionális hangjegyzírás az ötvonalas vonalrendszeren) alkalmazására, az első két osztályban már tanult és felidézhető zenei élmények, tapasztalatok jelölésére. Képes egyszerű dallam hangjegyről történő olvasására szolmizálva, először a pentatónia, majd a hétfokúság keretei között. Képes a műzenei szemelvények rövid részleteinek, motívumainak gyermekhangszere(ke)n történő megszólaltatására a zenei folyamat lehetőség szerinti megőrzésével (szabad próbálkozások elfogadásával). Beszámol zenei és nem-zenei jelenségekről, az elsajátított zenei szakkifejezések felhasználásával. Képes karakterazonosításra verbálisan is, felismeri az egyszerű háromrészsésséget, visszatérő szerkezetet, rondóformát. Megkísérli a műzenei szemelvényeket gesztikusan/mimikusan megjeleníteni, ill. a műzenei szemelvények ritmikus/motorikus vonulatát táncal, vagy ritmushangszerek valamelyikével megjeleníteni. Képes egyszerű dallam hangjegyről történő olvasására szolmizálva a pentatónia keretei között.
- Improvizáció: A tanuló képes a műzenei szemelvényekben előforduló hangkészlet, jellegzetes dallami, ritmikai fordulataik felhasználásával egyszerű vokális és hangszeres kötött improvizációra, amelyben az arzis-tézis (zenei kérdés-felelet) elv érvényesül; hangszeres kísérletezést végez, hangzásokat próbál ki.
- Műzene: Megbízható tájékozódás a környezet auditív jelenségeiben, a nem-vokális és nem élő zenei hangzásokban, a szimfónikus zenekar hangszereinek megnevezése (azoké mindenképpen, amelyek a Prokofjev műben felhangoznak), a műzenei szemelvények zenei összetevőinek figyelemmel követett észlelése. Emlékszik néhány műzenei szemelvény felszólító jelleggel bíró, vagy más karakterisztikus részére i, s emlékezetéről valamilyen módon számot ad.

5-6. ÉVFOLYAM

Bevezetés

- A felsőbb osztályok zenehallgatási anyagának összeállításánál öt zenei réteg képviselőre és egyensúlyára törekszük a tanterv:
    - a *nemzeti értékeket* a magyar népzene és műzene;
    - az *európai értékeket* az európai klasszikus (és nép-) zene;
    - az *egyetemes emberi kultúrát* a világ különböző részeinek népzenei képviselői.
  - Egyidejűleg helyet kap az ifjúsági szubkulturát képező és ahhoz közel álló *könnnyűzene*;
  - végezetül a *kortárs zene*, annak néhány speciálisabb irányzata, ezen belül a zene előállításában résztvevő *elektronikus technika*.
- A zenei anyag változatossága lehetővé teszi a fontosabb zeneelméleti ismeret- anyag további bővítését. Módszertanilag fontos, hogy a zenei jelenségek megfigyelése során a tanulók továbbra is maguk vonatkozásuk el a zenei ismereteket, s maguk hozzák meg fontos zenei következtetéseiket, döntéseiket. Többek között a tanulók zenei ízlése is jobban fejlődik ilyen közelítéssel.

Ajánlott módszerek

- Az alább megadott arányokra tett javaslatok az 5. osztálytól a 8. osztályig végig érvényesek.
- A zenefajták közötti arányok:
  - népzene 40%;
  - műzene 60%.
- A zenei tevékenységek közötti arányok:
  - befogadás 45%;
  - reprodukció 40%;
  - improvizáció 15%.
- A tanulókát öntevékeny zenei és zenei vonatkozású gyűjtemények létrehozatalára ösztönözzük, ezzel is növelve érdekeltségüket a közös tevékenységben, együttműködésben.

Célok, feladatok

- Az első négy osztályban gondozott tevékenységek, készségek továbbfejlesztése. A prepubertás időszakában olyan zenei anyag tolmácsolása és olyan zenei tevékenységek működtetése, amelyek a korosztály zenéhez való pozitív viszonyát fenntartják:
  - az énekes tevékenységben az ellazultság, felszabadultság érzetének elérése, fenntartása;
  - kompetenciák alakítása a különböző zenei tevékenységformákban (befogadásban, reprodukcióban, produktivitásban);
  - a zenei befogadás egyaránt az ismertség és újdonság felfedezésélményének legyen a forrása, miközben esztétikai élményt is nyújt;
  - az általános és a zenei mozgáskoordinációk további alakítása, fejlesztése; a kifejezőmozgások repertoárjának bővítése;
  - hangszerjátékban a manipulációs késztetés és a kíváncsiság, felfedezésvágy kiélése;
  - a kreatív zenei tevékenység (= improvizáció), mint önkifejezés gyakorlása;

- zenei jelenségek verbális megfogalmazása (kizárólag a tevékenység anyagául szolgáló zenékből);
- a zene iránti érdeklődés kifejezése különböző formákban, zenei és nem-zenei tevékenységekben.
- A népdalokon keresztül tolmácsolott emberi tartalmak átélése és kifejezése. Különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak népzenei kifejezésének megismerése. A népdalok szövegének, hangulatának, karakterének megértése, magyar, európai és Európán túli népdalok megismerése, jellegzetességeik számbavétele. A dalok igényes zenei, esztétikai követelményekhez köztöltő előadása (helyes kiejtés, artikuláció, tiszta intonáció, jó zenei súlyok, egyenletes lüktetés, pontos ritmus, dinamikailag áryalt, a sorok szerkezetét figyelembe vevő tagolás); a dalok kifejezésben gazdag, gesztikus, mimikus, táncos megjelenítése, a mozgáskoordináció további fejlesztése; a dalok hangkészletét felhasználó rögtönzésekészség fejlesztése.
- A különböző, a magyartól eltérő vokális és hangszeres népzene és a hozzájuk kötődő szokások megismerése. Nyitottság a zene különböző műfajai iránt, a komoly zenétől a könnyűig, a népzene műzenei feldolgozásától a pop-folkig.
- A különböző stílusú és nemzetiiségű népdalok közel stílushű, karakterhű megszólaltatása. Különbösgtétel az egyes zenei műfajok között (komoly zene, pop zene, magyar történeti zene és népzene, szórakoztató zene). Képesség a fontosabb zenei összetevők reprodukálására. A zenei memória fejlesztése. A hallott zenemű és lejegyzett kottaképeknek azonosítása. A zenei olvasás-írás folyamatossá válása, alterációk helyes olvasása, lejegyzése. Hangszerjátékban a zene folytonosságának megteremtése és megtartása.
- Élményszerzés műzenei alkotásokon keresztül: A klasszikus műzene nagy mestereinek, néhány nagy alkotásának megismerése. Tájékozódás a barokk és bécsi klasszikus zene néhány műfajában, a népdalfeldolgozások, történeti (és népi) hangszeres zene a magyar zene történetéből, irodalmából. Különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak műzenei kifejezésének és egyházi zenei műalkotásoknak a megismerése. A szöveges és szöveg nélküli zeneművek hangulatának, karakterének megközelítése, megértése. A műzene kitágult hangzásvilágában való eligazodás. A rézfűvós hangszerek hangszín szerinti felismerése. A barokk és a szimfonikus zenekar hangzásának megkülönböztetése. Populáris zenei szemelvények zenei eszközeinek megfigyelése. Ahol az lehetséges, a műzenei szemelvények kifejezésben gazdag, gesztikus, mimikus, táncos megjelenítése, a mozgáskoordináció további fejlesztése. A műzenei szemelvények hangkészletét felhasználó rögtönzésekészség fejlesztése.
- A zenei fantázia kifejezése, további fejlesztése, a tanulói személyiség és zenei fantáziájának felszabadítása, kreativitásának ébrentartása.

Tartalom, ajánlott tevékenységek

- Népzene: olyan készletek kialakítása, amelyek a tanulóknak a népdalok ismételt, alkalmasint variált előadásának vágyát hívják elő; a tanulók az ismert népdalok hangfelvételen történő meghallgatását igénylik, ill. a megismerteken túl újabbakat szeretnének hallani. Magyar és nem magyar (európai és Európán túli) népzenei anyag, 55-45% arányban, magyar népdalok a különböző stílusrétegekből és magyar hangszeres népzene; cimbalom, dudu, citera hangzása (hangfelvételtől, s ha van rá mód, élőben is!), népzene a mediterráneum vidékéről (török, görög, arab), valamint Ural környéki és ázsiai népzenekből (mari, csuvas, mongol, kínai) vokális és hangszeres anyag. Verbális ismeretek a népdalokról, hangszeres népzenekről. Népdalok a népszokások rendszerében, társadalmi összefüggéseikben (eredet, alkalom).

- Befogadás: Daltanítás – többségében hallás után, a dalok zenei összetevőinek észlelése. Hangkészlet: hétfokúság, módosított hangokkal (bővített szekund), a magyar és a „mediterrán” és az ázsiai zenék közötti különbségek elemzése, összehasonlítás előadásmódban is: a dalok összjellege, karaktere. Barokk és klasszikus művek, műrészletek:
  - Vivaldi:
    - Concerto(k),
  - J.S. Bach:
    - Brandenburgi verseny,
    - orgonamű,
    - csembaló-verseny,
    - oratórius mű(vek)ből részletek (pl. János, Máté-passió);
  - Händel:
    - oratóriumrészlet,
  - Haydn:
    - oratóriumrészlet,
    - D-dúr zongoraverseny 3. tétel,
  - Mozart:
    - A-dúr Hegedűverseny 3. tétel,
    - e-moll fúvósoktett, tétel,
    - Don Juan (v. Figaro házassága) – részletek,
    - Requiem – részlet(ek),
  - Beethoven:
    - Fidelio – részlet,
    - Kreutzer-Szonáta,
    - 3. Szimfónia (Eroica), 4. tétel,
    - 7. Szimfónia, valamely tétel,
  - ismert magyar gyermekdalok, népdalok feldolgozásai Bartók, Kodály, Weiner, Bárdos művekből,
  - példák a 16–18. századi magyar műzenéből: történelmi ének, kódexekben lejegyzett táncdallamok, egyházi zene, kollégiumi zene, virágének, kuruc dallamok,
  - szemelvények a populáris zene műfajai közül, verbális ismeretek a műzenei szemelvényekről. Rövid gondolatok a művek (műrészlet) címéről, a zeneszerzőről, a mű keletkezéséről, a kompozíció fogantatásáról.

- Választási lehetőségek
  - 5. osztály
    - Táncok, szvit, szórakoztató zenék
      - Renaissance táncok, kódexeink táncai,
      - Barokk táncok (allemande, courante, sarabande, gigue, rondo, menüett, gavotte, bourrée, loure)
      - Klasszikus és romantikus zenéből: menüett, scherzo, ländler, polonaise, mazurka, valcer,
    - Szerenád:
      - Mozart: Haffner Szerenád, Eine kleine Nachtmusik,
      - Schubert: Ständchen,
      - Brahms: A-dúr Szerenád,
      - Bartók: Divertimento,
    - Suite:
      - J.S. Bach: h-moll Suite
      - Bizet: Arles-i lány – szvit,
      - Grieg: Holberg szvit,
      - Peer Gynt szvit,
      - Rimszkij-Korszakov: Seherzádé,
      - D. Milhaud: Scaramouche szvit,
      - Kodály: Hány János – szvit,
      - Ránki: Pomádé király – szvit I.-II.,
      - Bartók: Suite;
    - Madrigálok, dalok
      - Angol, francia, német, olasz madrigálok,
      - Renaissance, barokk, klasszikus, romantikus dalok (Dowland, Stradella, A. Scarlatti, Bononcini, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann, Brahms, Dvorak, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Ravel, Debussy, Respighi műveiből), magyar vonatkozások: virágénekek, Balassi, Csokonai dallamok,
  - Választási lehetőségek
    - 6. osztály
      - Szimfonikus költemény:
        - Liszt: Mazeppa,
        - Les Preludes,
        - Smetana: Moldva,
        - Muszorgszkij: Egy éj a kopár hegyen,
        - Saint-Saëns: Haláltánc,

- Dukas: Bűvészinas,
- R. Strauss: Till Eulenspiegel vídám csínytevéséi,
- Sibelius: Finlandia,
- Lemminkäinen hazatér,
- A tuonelai hatyú,
- Oratórium:
  - Händel:
    - Messiás,
    - Izrael Egyiptomban,
    - Belsazar,
    - Saul,
  - J.S. Bach:
    - Karácsonyi oratórium,
    - Máté-passió,
    - János-passió,
  - Esterházy Pál:
    - Harmónia Caelestis,
  - Haydn
    - A teremtés,
    - Évszakok,
  - Mendelssohn:
    - Elias,
    - Paulus,
  - Liszt:
    - Krisztus,
    - Szent Erzsébet legendája,
  - Honegger:
    - Dávid király,
  - Sztravinszkij:
    - Oedipus Rex,
  - Britten:
    - Háborús requiem,
  - Penderecki:
    - Dies irae,

- Sugár:
  - Hősi ének,
- Balassa
  - Requiem Kassák Lajosért,
- Durkó:
  - Halotti beszéd,
  - Széchenyi
- Reprodukció: Magyar és európai, valamint Európán túli népzenei anyag vokális és hangszeres megszólaltatása. Egyszólamú és többszólamú megszólaltatás. A mediterráneum zenei anyaga. Jellegetes dallamfordulataik, köztük a bővített szekundus fordulatok. Változó ütem. Az urali-ázsiai területek népzenei anyaga. A pentatónia fajtái. Expresszivitás (karakterek megjelenítése az éneklésben: dinamika, tempó, zenei súlyok differenciált használata, a zene-szöveg illeszkedése, szabad, parlando-rubato előadásmód), a népdalok (gyermek)hangszeren történő megszólaltatása, a zenei folyamatosság visszaadása. Magyar történeti dallamok a 16-17-18. századból (reformáció korabeli dallamok, históriás énekek, virágénekek, kuruckor zenéje) Barokk és bécsi klasszikus táncok megjelenítése mozgásban, fi, szi és ta módosított hangokat tartalmazó dallamok, műzenei, popzenei részletek, a fi, szi és ta dallamhangok megjelenése következésképpen előálló újabb hangközök, ill. tipikusan ismétlődő ritmusképletek, ritmusképlet típusok, tipikus barokk és bécsi klasszikus zenekari hangzások (concerto és szimfónia). Hétfokú olvasógyakorlatok.
- Improvizáció: Vokális és hangszeres kötött improvizáció. A népdalokban és a műzenei szemelvényekben előforduló hangkészlettel, jellegzetes dallami, ritmikai fordulatokkal, dalok variálásával, dalok variálásában, ritmusban, lüktetésben, szerkezetben, szövegben, hangszeres kíséretelés: népdalszerű zenei kisformák létrehozatala.
- Műzene: Az első változatban a felkínált anyag a zenei történeti időrendet követi az osztályok évek szerint növekvő sorrendjében: a barokktól a XX. századig. Eszerint a rend szerint az 5-6. osztályban a barokk és bécsi klasszikus stílus kerül feldolgozásra. A romantika és a XX. század zenéje pedig a 7. és 8. osztály anyagát képezi. A második változatban műfajok bemutatását javasoljuk osztályonként az 5-8. osztályig, úgy, hogy az említett négy osztályban egy-egy hangszeres és vokális műfaj kerül bemutatásra. Az illető osztályon és műfajon belül mód nyílik arra, hogy nyomon kövessük egyazon műfaj alakváltozásait a zenei történet, a történeti fejlődés során. Tekintettel arra, hogy a zeneművek egy része széles művészi kapcsolattrendszerbe illeszthető be, arra kell törekedni, hogy a kapcsolatokból a lehető legtöbbet mutassuk be a tanulónak (irodalmi, képzőművészeti vonatkozások). Törekedjünk olyan műzenei szemelvények bemutatására (is), amelyeknek legalább egy zenei összetevője reprodukálható (pl. dallama vagy ritmusa). Jobban megmarad a zenei emlékezetben az ilyen zenei részlet.
- Händel – Bach – Haydn – Mendelssohn – Liszt – Honegger

BIBLIA

– oratóriuk – Messiás, Belsazar, Saul;

- passiók;
  - Teremtés;
  - Elias, Paul;
  - Krisztus;
  - Dávid király
- Liszt – Lamartine – Les Preludes (szimfónikus költemény, programzene)
- Berlioz – Liszt – Saint-Saëns – Penderecki
  - Dies irae – (középkor, himnuszok)
  - Fantaszitkus szimfónia, Haláltánc
- Dukas – Goethe – Büvészinas
- Grieg – Ibsen – Peer Gynt
- Stravinsky – görög mitológia – Sophokles – Oidipusz király
- Durkó – Széchenyi – reformkor (Liszt: Történelmi arcképek – utóbbi nincs feltüntetve a tantervi javaslatok között)
- Ránki – Andersen – Pomádé király új ruhája
- A javaslatok közül bármelyik választható a szóban forgó osztály(ok)ban, s bármelyik ezek közül átvihető magasabb osztályba – az egyéni tanterv logikája szerint.

Várható eredmények 6. évfolyam végén

- Népzene: a tanulók rendelkeznek olyan készletekkel, amelyek a népdalok ismételt, alkalmasint variált előadásának vágyát hívják elő, az ismert dalok, vagy az Európán kívüli más érdekességek hangfelvételén történő újbóli meghallgatását igénylik. A tanuló figyelemmel kíséri a legszívesebben énekelt vagy hallgatott népdalokat rádió-, TV-műsorokban. Zenei naplóban rögzíti a sugárzás forrását, időpontját, előadók nevét, esetleg készítsen hangfelvételt.
- Befogadás: Az osztály képes a dalok összjellegét megragadni, a dalok zenei összetevőit észlelni, a zenei jelenségeket felismerni, saját és zenei szakzókincsük szerint jelölni. Az első négy osztályban jelöltek túl képes az érdekes dallamfordulatot, különleges hangközugrást észrevenni. A tanuló képes a tanár által bemutatott népdalok követésére (ha lehet, vokálisan, ha ez nehéz, csak figyelemmel), felismeri a korábban memorizált dalokat, aktívan részt vesz a népdalok hangzás alapján történő intellektuális, elemző feldolgozásban, képes különböző zenei jegyek közegeiben dalok összehasonlítására (pl. földrajzi különbözőségek szerint) képes a dalok szövegében még nem ismert szavak, kifejezések azonosítására. Az osztályban a tanulók képesek a bemutatott barokk, illetve bécsi klasszikus remekművek zenei sajátosságainak a felsorolására, felismerik a szerkezeti, formai sajátosságokat a koncertban és a rondóban, a barokk és a bécsi klasszikus szonátában, és 6. osztályban felismerik az azonosságokat és a különbségeket az említett műfajok összehasonlítása során, különbséget tesznek a concerto és a bécsi klasszikus szimfónia zenekarának hangzása között, képesek ismert magyar népdalok kórusművekben, hangszeres művekben található műzenei feldolgozásaimak zenei elemzésére, a feldolgozás eszközeinek számbavételére, eligazodnak magyar történeti vokális és hangszeres zenék stílárjait, a hangszeres zenék stílárjait ideje szerint (16–18.

század), képesek figyelemmel kísérni legalább 5 perc terjedelmű zeneművet, s annak fontosabb zenei összetevőit megnevezni, meg tudják nevezni a klasszikus és a populáris zenei alkotások zenei eszközeinek különbözőségét, vállalkoznak az osztály egyes tagjai által gyűjtött hangfelvételek meghallgatása utáni elemzésre, képesek a zenei karakterek megfigyelésére, differenciálására, verbalizálására. A tanuló tud tájékozódni a rézfúvó hangszerek családjában (trombita, kürt, harsona, tuba), népi hangszerek között (cimbalom, duda, citera), hangzások azonosítása alapján, felismeri a barokk és a klasszikus szimfonikus zenekar hangzását, képes 3-5 perces műzenei szemelvények figyelemmel követett észlelésére, stílusán elkülöníti a 16-18. századi magyar műzenei alkotásokat, képes 5-5 pop-zenei szám pontos felismerésére, zenei ismérveinek felsorolására, a műzenei szemelvényekről szóló verbális ismereteket, információkat figyelmesen meghallgatja, rögzíti.

- Reprodukció: Az osztály tanévenként kb. 20-25 népdalt tud előadókészen, tanári segítség igénybevétele nélkül (a magyar népdalok aránya ne csökkenjen 50% alá), hallás utáni daltanítás során képes minimális (3-5) ismétlésszámmal a dalokat memorizálni, képes a zeneileg igényes vokális megszólaltatásra. Ennek kritériumai: helyes hangképzés (kiejtés, artikuláció, légzés, ambitus a-d"), feszes lüktetéstartás, pontos ritmusok, tiszta intonálás, zenei formálás (sorok, egységek tagolása, frazeálás, hangsúly), expresszivitás (karakterek megjelenítése az éneklésben: dinamika, tempó, zenei súlyok differenciált használata), mindezek megvalósulásával homogén megszólalás. Az osztály képes a népdalok lüktetésére épülő belső éneklésre; a népdalok gesztikus/mimikus, illetve azok ritmikus, motorikus vonulatának megjelenítésére – táncban, és/vagy a ritmushangszerek valamelyikével; a népdalok gyermekhangszere(ke)n történő, a zenei folyamatot őrző megszólaltatására. A hangszer lehet metallofon, fúvolya, de lehet ezt a kört meghaladó hangszer is (gítár, harmonika, stb.) Képes a verbális karakterazonosításra és verbális számot adni zenei és nem-zenei jelenségekről. A tanuló tanévenként legalább 8-10 népdalt tud énekelni emlékezetből (lehetőleg önállóan, ha nem, akkor tanári segítséggel), vagy tudja a népdal valamilyen zenei paraméterét hangzó formában megjeleníteni (ritmus elmondása, eltapcsolása, szöveg elmondása dinamikával) részt vesz az osztály munkájában, a közös éneklésben, képes néhány zenei jelenség verbális jelölésére, saját és zenei szakzókincsel; azon társas alkalmaknak az ismertetésére, amelyen a szóban lévő népdalok megszólalnak; valamint képes verbális ismereteket felidézni a dalokról, arról, hogyan illeszkednek a dalok a népszokások rendszerébe, összefüggései közé (eredet, alkalom, funkció). Az osztály tanári segítség nélkül legalább 10 magyar és európai műdalt tud előadni a renaissance, barokk és klasszikus stíluskörből, zeneileg korrekt, tisztán intonálva, dinamikailag árnyalt előadásban, a dalok hangulatát kifejező karakterrel; a populáris zene műfajai közül 6-8 számot előadni, tisztán intonálva, jó ritmussal, lüktetéssel, helyes karakterrel, tanári segítség nélkül; tud 10-10 műzenei és popzenei szemelvényt valamely jellemző zenei részletük alapján azonosítani, s róluk való – első sorban zenei – ismereteiket szóban megfogalmazni; tud egyszerűbb, fá-fí, szó-szi és ti-ta módosított hangokat tartalmazó dallamokat olvasni, ill. lejegyezni, egyszerű nyújtott és éles ritmusokat, valamint 3/4 ütembeosztású zenei anyagot olvasni és lejegyezni. A tanulók életrajzi történeteket gyűjtenek zeneszerzőkről, előadóművészekről, s beszámolnak az osztály közössége előtt gyűjtési eredményeikről; részben saját szókincstükkel, ám egyre inkább a megfelelő zenei szakkifejezésekkel képesek az aktuális zenei jelenségeket verbálisan jelölni; képesek egyszerűbb műdalokat hangszeren megszólaltatni, ill. popzenei számok énekelt előadását hangszeres kísérettel ellátni. A tanuló képes 5-5 magyar történeti, európai műzenei és popzenei dalt (számot) lehetőleg önállóan énekelni, tapssal hangoztatni; (az előbbiektől különböző) 5-5 magyar történeti, európai műzenei és popzenei darabot kezdő motívumok alapján azonosítani, s az azokról való ismereteket szóban megfogalmazni; diatónikus dallamot olvasni, írni, 3/4 lüktetésű egyszerű, meggyedeket-nyolcadokat és szüneteiket tartalmazó ritmusokat olvasni, lejegyezni; a módosított hangokat szolmizálva, legalább "prózában" megnevezni; képes az itt megnevezett zenei elemekkel, ill. motívumokkal egyszerűbb dallamokat hangszeren megszólaltatni.

- Improvizáció: A tanuló egyszerű szimmetrikus zenei szerkezeteket hoz létre (kérdés-felelt, periódus). Képes vokális és hangszeres kísérletezésre (népdalszerű zenei kisformák létrehozatala), szabad hangszerválasztással.
- Műzene: Az osztályban rendelkeznek olyan készletekkel, amelyek a tanulóban a műzenei szemelvények élő zenei meghallgatásának, teljes zenei környezete megismerésének a vágyát hívják elő; igénylik a tanuló az ismert műzenei részletek hangfelvételen történő újbóli meghallgatását. A tanuló kéri kedvenc 3-5 zenéjének ismételt meghallgatását, indokolja szövegben, miért szereti épp azokat a zeneműveket, amelyeket választott; műsorfigyelővé válik (rádió, TV), esetleg naplót vezet arról, mit hallott az anyaghoz kapcsolódó zenék családjából; hangfelvételeket gyűjt, s az osztállyal megosztja gyűjtésének eredményét.

7-8. ÉVFOLYAM

Célok, feladatok

- A tárgyhoz – ezen belül a zenei tevékenységekhez – való pozitív érzelmi viszony fenntartása; az énekes tevékenységben az ellazultság, felszabadultság érzetének elérése, fenntartása; kompetenciák további alakítása a különböző zenei tevékenységformákban (befogadásban, reprodukcióban, produktívításban); az általános és a zenei mozgáskoordinációk további alakítása, fejlesztése; a kifejezőmozgások repertoárjának bővítése; hangszerjátékban a manipulációs késztetés és a kíváncsiság, felfedezésvágy kitelése; a kreatív zenei tevékenység (improvizáció, vokális és hangszeres), mint önkifejezés gyakorlása; zenei jelenségek verbális megfogalmazása (kizárólag a tevékenység anyagával szolgáló zenékből), a zene iránti érdeklődés kifejezésre juttatása különböző formákban, zenei és nem-zenei tevékenységekben.
- A népdalokon keresztül tolmácsolt emberi tartalmak átélése és kifejezése. Különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak népzenei kifejezésének megismerése. A népdalok szövegének, hangulatának, karakterének megértése. A magyar, európai és Európán túli népzene megismerése. Népi hangszeres zene. A vokális és hangszeres, a magyar és nem magyar népzeneik jellegzetességeinek számbavétele. A népdalok igényes zenei, esztétikai követelményekhez közelítő előadása. A népdalok kiejtésben gazdag, gesztikus, mimikus, táncos megjelenítése, a mozgáskoordináció fejlesztése. A népdalok hangkészletét felhasználó rögtönzésekésztség fejlesztése.
- A népzenei anyag szélesebb áttekintésben történő kezelése. Hangszeres népzene. Magyarországon élő etnikumok népzenejének megismerése. Kapcsolatépítés az európai műzenei előfordulásokkal (L. ott, cigánydalok – Dvorak, Brahms, Ravel). Európán túli kitekintés. Az európai műzene kiemelkedő nagy alkotásainak megismerése, amelyek zenei élményt nyújtanak. A XX. századi zene stílái sokféleségének megismerése. Betekintés a jazz történetébe. A könnyű műfaj kiemelkedő irányzatainak és képviselőinek megismerése. Olyan készletek kialakítása, amelyek a tanulóban a műzenei szemelvények élő zenei meghallgatásának, teljes zenei és a társművészetekkel határos környezetének megismerésének a vágyát hívják elő, és amelyek az ismert műzenei részletek hangfelvételen történő újbóli meghallgatására, saját hangfelvételen való beillesztésére ösztönöznek.

- Az elsajátított magyar és nem-magyar népdalok, népszokások ismerete, stílusművelés, előadási képessége. Az életkori sajátosságok figyelembevételével és pedagógiai tapintattal kisebb súlyt helyezünk az énekes reprodukcióra, valamint a zenei olvasásra. Ezt ellensúlyozhatja a zenei írás. Egyébként a meghallgatott zenék elemző áttekintése, a társművészetekkel való kapcsolat analízise kap jelentős helyet.
- A variatív kedv ébrentartása, a kreatív késztetések bátorítása, a zenei fantázia működésének ösztönzése.
- Élményszerzés műzenei alkotásokon keresztül. A klasszikus műzene nagy mestereinek, néhány nagy alkotásának megismerése. Tájékozódás a romantikus és a XX. századi zene néhány műfajában. Népdalfeldolgozások, történeti népi hangszeres zene megismerése a magyar zene történetéből, irodalmából. Különböző társadalmi vagy ünnepi alkalmak műzenei kifejezésének megismerése. Egyházi zenei műalkotások. A műzene kitágult hangszeresvilágában való eligazodás. A romantikus és a XX. századi nagy zenekar hangzásának sajátosságai. Populáris zenei szemelvények zenei eszközeinek megfigyelése. Ahol az lehetséges, a műzenei szemelvények kifejezésben gazdag, gesztikus, mimikus, táncos megjelenítése, a mozgáskoordináció további fejlesztése. A műzenei szemelvények hangkészletét felhasználó rögtönzésekészlet fejlesztése. A szöveges és szöveg nélküli zeneművek hangulatának, karakterének megközelítése, megértése. Jelentős előadóművészi teljesítmények méltánylása.

Tartalom, ajánlott tevékenységek

- Népzene: magyar, európai és Európán túli népzenei anyag, 55-45% arányban; magyar népdalok a különböző stílusrétegekből, cigány népdalok. Népszokásokból: betlehemes, Három királyok. Magyar hangszeres népzene citera, töröksp, doromb hangzása (hangfelvételtől, s ha van rá mód, élőben is!); népzene Afrikából, Dél-Amerikából (argentín, brazil, perui, dél-afrikai), vokális és hangszeres anyag.
- Befogadás: A tanulók nagy hányada serdül ezekben az osztályokban. Vannak azonban, akik már túl vannak a mutáláson. Új minőségű hangjukat azonban még nem tudják kezelni. Ezért különös pedagógiai tapintatot igényel ennek a korcsoportnak a kezelése. Sem az éneklést, sem a zenei olvasást nem célszerű első rendű feladatnak tekinteni. Érdemes tehát kihasználni a zenehallgatás adta lehetőségeket. Példák a különböző műveltségi területek közötti kapcsolatokra: Csajkovszkij – Prokofjev – Shakespeare – Romeo és Júlia; Kodály: Psalmus Hungaricus – Kecskeméti Végő Mihály – LV. Zsoltár; Stravinsky: Zsoltárszimfónia – Zsoltárok könyve; Kurtág: Játékok – Breughel: Gyermekjátékok; Bartók: Mikrokozmosz – Kandinszkij: Kleine Welten; Penderecki: Hiroshima – Munch: Sikoly. A tanulók maguk is keressenek összefüggéseket a különböző zeneművek, irodalmi és képzőművészeti alkotások között. Figyeljük terjedjen ki a komoly zenei műfajokon túlra is. Gyűjtsenek zenei dokumentumokat, műsorokat; készítsenek rádióból magnófelvételeket az iskola által ajánlott élményanyag kiegészítésébe.
- A romantikus európai zeneirodalom remekműveiből:
  - Schubert és Schumann dalok, Pisztráng-ötös, Schumann zongoramű(vek) valamely zongoraciklusából, Weber: Felhívás keringőre, Mendelssohn: Szentivánéji álom – kísérőzenéből, Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány, Magyar táncokból, Szerelmi dalokból, Cigánydalokból, Német népdalokból, Chopin: zongoraművekből (mazurkák, keringők, balladák, prelűdök, etűdök), Dvorak: "Új Világ" Szimfónia (tétel), Cigánydalok, Liszt: Haláltánc, Magyar rapszódia, Csajkovszkij: Hegedűverseny, Pateikus (6.) Szimfónia (tétel), Rómeó és Júlia – nyitányfantázia, Muszorgszkij: Borisz Godunov, Saint-Saëns: Haláltánc, Dukas: Bűvésznas, Verdi: operarészletek (Othello, Traviata, Aida valamelyikéből),

Wagner: operarészletek (Bolygó hollandi, Mesterdalnokok valamelyikéből). A romantikus magyar zeneirodalom példatárából: Erkel opera-részletek, válogatás Bihari, Csermák, Lavotta műveiből, népies műdalokból, Lehár: operettrészletek (pl. Cigányszerelem, Luxemburg grófia),

- A XX. századi zeneirodalom remekműveiből:
  - Debussy: Nocturnes-ökből, Ravel: Tzigane, Két héber dal, Lalo: Spanyol Szimfónia, Stravinsky: Tavaszi áldozat, Tűzmadár, Honegger: 2. (Vonós) Szimfónia, Johanna a máglyán, Orff: Carmina Burana, részlet Prokofjev: Rómeó és Júlia c. balettjéből, az új bécsi iskola tagjai (Schönberg, Berg, Webern) közül valamelyikőjük műve, R. Strauss: Till Eulenspiegel, Kodály: Psalmus, Bartók: Zene húroshangszerekre, ütőkre és celestára, szemelvények a Mikrokozmosz-ból, Kurtág: Játékok, Penderecki: Hiroshima, Lukács passió, v. Stabat Mater, Gershwin: Porgy and Bess v. Kék Rapszódia,
  - magyar szerzők magyar népdalfeldolgozásai (az ismert dalok közül) Bartók, Kodály, Weiner, Bárdos műveiből,
- Szemelvények a populáris zene irodalmából (klasszikus és modern jazz, amerikai és Amerikán kívüli jazz, country), Webber: Macskák, Bernstein: West Side Story. A műzenei szemelvények ismételt bemutatása, a zenei emlékezet fejlesztése, zenei gondolkodási műveletek gyakorlása, osztiályozás zeneirodalmi témák, hangzások, motívumok alapján; verbális ismeretek a műzenei szemelvényekről (a mű(részlet) címéről, a zeneszerzőről, a mű keletkezéséről, a kompozíció fogantatásáról, az alkalmazott zenei eszközökről, műfaji, szerkezeti kérdésekről); jelentős előadóművészek sajátosságai. Mitől lesz valaki világhírű? Miles Davis, Ella Fitzgerald, Oscar Peterson, Benny Goodman, David Ojstzah, Isaac Stern, Szvjatoszlav Richter, Fischer Annie, Arturo Toscanini, Herbert von Karajan, Maurice Andréé stb.

- További választható művek:
  - Versenymű, kamarazene, opera
  - Versenymű:
    - Vivaldi:
      - versenymű (a 400-ból valamelyik)
    - Bach:
      - a hat brandenburgi verseny valamelyikéből
      - E-dúr Hegedűversenyből
    - Händel:
      - orgonaversenyekből
    - Haydn:
      - Trombitaverseny
    - Mozart:
      - Sinfonia concertante, d-moll Zongoraverseny,
      - A-dúr Hegedűverseny,

- Beethoven:
  - zongoraversenyekből egy, vagy
  - D-dúr Hegedűversenyből
- Mendelssohn:
  - Hegedűverseny,
  - Schumann, Chopin, Brahms, Csajkovszkij zongoraverseny,
- Dvořák:
  - Csellóverseny,
- Kamarazene:
  - Mozart:
    - Vonósötös, fűvósoktett,
  - Beethoven:
    - Vonósnégyes,
  - Schubert:
    - "Pisztráng"-ötös,
  - Brahms:
    - f-moll zongoraötös,
  - Schumann:
    - d-moll Trio,
  - Dvořák:
    - Néger-vonósnégyes,
  - Stravinszky:
    - Egy katona története,
- Operák:
  - Purcell:
    - Dido és Aeneas,
  - Monteverdi:
    - Poppea megkoronázása,
  - Mozart:
    - Figaro házassága,
    - Don Juan,
    - Varázsfuvola,
  - Beethoven:
    - Fidelio,

- Rossini:
  - Seviliai borbély,
  - Mózes,
- Verdi:
  - Traviata,
  - Aida,
  - Othello,
- Puccini:
  - Bohémélet,
  - Manon Lescaut,
  - Turandot,
- Wagner:
  - A bolygó hollandi,
  - A nürnbergi mesterdalnokok,
- Schönberg:
  - Mózes,
- Durkó:
  - Mózes,
- Szokolay:
  - Vémász,
- Balassa:
  - Az ajtón kívül
  -
- Szemelvények a populáris zene irodalmából:
  - klasszikus és modern jazz, amerikai és Amerikán kívüli jazz, country, Webber: Macskák, Bernstein: West Side Story stb.
- További választható művek:
  - Szonáta, szimfónia, kantáta, mise
  - Szonáta:
    - Domenico Scarlatti:
      - Szonáták,
    - Bach:
      - fuvolaszonáták,
      - triószonáták,

- Haydn:
  - zongoraszonáták,
- Mozart:
  - Hegedűszonáták,
- Beethoven:
  - zongora-,
  - hegedű- és cse llőszonáták,
- Schumann:
  - g-moll Szonáta,
- Chopin:
  - b-moll v. h-moll Szonáta
- Liszt:
  - h-moll Szonáta,
- Brahms:
  - zongora-, hegedű- és cse llőszonáták,
- Franck:
  - Szonáta hegedűre és zongorára,
- Kodály:
  - Szonáta csellóra és zongorára,
- a választottak közül valamely tétel
- Szimfónia
- Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann, Brahms, Csajkovszkij, Franck, Honegger, Sosztakovics műveiből, ill. azokból egy-egy tétel.
- Kantáta, mise
- Bach:
  - Parasztkantáta, egy az egyházi kantáták közül,
- Händel:
  - Béke-óda,
- Brahms:
  - Schicksaalslied (A Sors dala),
- Honegger:
  - Karácsonyi kantáta,
- Orff:
  - Carmina Burana,
- Schönberg:
  - Egy varsói életbenmaradott,

- Sosztakovics:
  - Alekszander Nyevszkij,
- Bartók:
  - Cantata profana,
- Sárközi:
  - Júlia-énekek,
- Petrovics:
  - Törökországi levelek (5. kantáta)
- - Misc:
  - Bach:
    - h-moll Mise – részletek,
  - Mozart:
    - c-moll Mise, Krönungsmesse, Requiem,
  - Beethoven:
    - Missa Solemnis,
  - Verdi:
    - Requiem,
  - Dvorak:
    - Requiem,
  - Janáček:
    - Ószláv Mise,
  - Stravinsky:
    - Mise
    -
- - Szemelvények a populáris zene irodalmából:
    - klasszikus és modern jazz, amerikai és Amerikán kívüli jazz, Mahalia Jackson, Chick Corea, country, Webber: Evita, Aspects of Love, magyar rock (Bródy)
  - Reprodukció: Daltanulás – többségben hallás után, modellkövető éneklés (hallás utáni daltanítás során), ismétlésekkel – memorizálás, memória fejlesztés; a magyar népzeneből – zsoltározó dallamok, melizmatikus dallamok, 8. o.-ban népballadák és verstani vonatkozásaik; pogány és keresztény elemek európai népdalokban, különös tekintettel kolinda dallamokra és szövegekre; információk, ismeretek a dél-afrikai és dél-amerikai népdalok, népzenei zenei és nem-zenei jelenségeiről, karakterek számbavétele. Zeneileg kívánatos vokális megszólaltatás lapról éneklésnél is. Pentaton vagy egyszerű hétfokú népdal lapról olvasása és kottatrással történő lejegyzése; a népdalok hangszeren történő megszólaltatása, a zenei folyamatosság visszaadásával; a népdalok gesztikus/mimikus megjelenítése ritmikus, motorikus vonulatokkal együtt – táncal, vagy ritmushangszerek valamelyikével. A műzenei szemelvények rövid részleteinek, motívumainak énekhangon és hangszere(ke)n történő megszólaltatása; ha a zene

karaktere ezt kínálja, a műzenei szemelvények gesztikus és mimikus ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítése; a zenei jelenségeknek a tanulók által történő felismerése, zenei szakszókincs segítségével történő jelölése; karakterazonosítás verbálisan is, verbális számadás zenei és nem-zenei jelenségekről.

- Improvizáció: Vokális és hangszeres kötött improvizáció – a dalokban előforduló hangkészlettel, jellegzetes dallami, ritmikai fordulatokkal; dalok variálása, dallamban, szövegben, ritmusban; hangszeres kísérletezés: népdalszerű zenei kisformák létrehozatala. Rövid háromrészesség, rondo forma rögtönzése a műzenei szemelvényekből nyert dallami és ritmikai motívumok felhasználásával, variálásával. Serdülőkről lévén szó, akik sokféle zenei élményhátterrel rendelkeznek, nem nagyon számíthatunk arra, hogy improvizációikban népi elemeket fognak hozni. Ha vannak mégis jól megragadható zenei fordulatok főleg a zsolttározó dallamokból és a dél-amerikai zenékből, azokat variálhatják. A hangszeres improvizációt nem állíthatjuk egyéni követelményként. Ha a tanulók közül mégis többen játszanak hangszeren, akkor improvizációs megnyilvánulásait általában maguk kezdeményezik. A hangszeres improvizációnál, természetesen, a tanulók maguk választhatják meg azt a hangszer, amelyen rögtönzőkészségüket be akarják mutatni. Mindenfajta hangszer megszólaltatásának teret lehet adni a harmonikától a gitárig, népi hangszerre is bezárólag. Ha a hangszeres készséggel rendelkező tanulók olyan elfogadható szinten játszanak, vállalkozhatnak az osztály énekének kíséretére is.

- Műzene: Az 5-6. osztálynál ajánlott százalékos arányok továbbra is érvényben maradnak a műzene és népzene között, valamint az egyes tevékenységmódok között (befogadás, reprodukció, improvizáció). Tanári segítséggel, de önállóan is keressék meg a tanulók a zeneműveknek a kapcsolatait más művészeti ágakkal.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

- Befogadás: Az osztály meghallgat és memorizál legalább 12-12 magyar és nem magyar (európai és Európán túli) népdalt; képes a népdalok összjellegének megragadására; képes a népdalok tanári, ill. hangfelvételtől történő bemutatását koncentráltan követni; képes a népdalok zenei összetevőinek észlelésére, jellegzetességeik kiemelésére, a zenei szakszókincs szerinti jelölésére; rögzíti az ismereteket arról, hogyan illeszkednek a népdalok, a hangszeres népzene és a népszokások rendszerébe, összefüggései közé (eredet, alkalom, stb.); igénye van a dalok szövegében még nem ismert szavak, kifejezések megismerésére. A tanuló meghallgat és memorizál legalább 8-8 magyar és nem magyar (európai és Európán túli) népdalt; képes a memorizált dalok felismerésére, azonosítására; részt vesz aktívan a hangzás alapján történő intellektuális feldolgozásban; képes a zenei jelenségek felismerésére, saját, majd egyre inkább zenei szakszókincs szerinti jelölésére, érdekes dallamfordulat észrevételezésére, különböző zenei jegyek közegében dalok összehasonlítására (földrajzi különbözőségek szerint pl.); a dalokról verbális ismeretekkel rendelkezik. Az osztály tájékozott a romantika és a XX. századi zene remekműveinek zenei sajátosságai (új műfajok: a romantikus dal, a szimfonikus költemény; a XX. századi zene irányzatai, új kifejezési eszközei, új zeneszerzőtechnika); tudja elemezni ismert magyar népdalok kórusművekben, hangszeres művekben való műzenei feldolgozásait, ismeri a feldolgozás eszközeit. Képes 5-8 perc terjedelmű zenemű figyelemmel kísérésére, különös tekintettel annak zenei összetevőire (a tanulók megállapítják, milyen sajátos jegyei vannak a cigányzenének, s hogy ezek valóban megjelennek-e Brahms, Dvorak, Ravel műveiben, s a verbunkosban). Az osztály egyes tagjai által gyűjtött hangfelvételeket meghallgatják, elemzik, értékelik; a zenei jelenségeket megfigyelik, felismerik, azonosítják, verbalizálják, különös tekintettel a zenei karaterék differenciálódására; megjegyzik a műzenei szemelvényekről a

figyelmes meghallgatás során nyert verbális ismereteket, információkat. A tanuló tájékozódik a teljes műzenei hangzástartományban, képes a komoly és populáris zenében fellelhető különbségek összehasonlítására, verbalizálására; felismeri a romantikus és XX. századi zenekart, a speciális összetételű együtteseket hangzásuk alapján; tájékozott a 19. és 20. századi magyar zene történetében, irodalmában; 5-10 perces műzenei szemelvényeket figyelemmel követ; 5-5 romantikus és XX. századi komoly zenei műalkotást felismer és ismérveiket fel tudja sorolni; 5-5 pop-zenei számot pontosan felismer és, zenei ismérveiket felsorolja.

- **Reprodukció:** Az osztály tanévenként kb. 20-25 népdalt tud énekelni tanári segítség nélkül; képes a zeneileg kívánatos homogén vokális megszólaltatásra, a folyamatosan fejlesztett belső hallás alapján a népdalok lüktetésére épülő belső éneklésre; képes a népdalok gesztikus/mimikus, ritmikus/motorikus megjelenítésére – táncban, és/vagy a ritmushangszerek valamelyikével; képes a népdalok hangszere(ke)n történő, a zenei folyamatot őrző megszólaltatására. Szóban számot ad zenei (többek között karaktere utaló) és nem-zenei jelenségekről. A tanuló részt vesz az osztály munkájában, a közös éneklésben; 10-12 népdalt elénekel emlékezetből önállóan vagy tanári segítséggel, vagy a népdal valamilyen zenei paraméterre mentén megjeleníti (ritmus elmondása, eltaposolása, szöveg elmondása dinamikával). [Mutató tanuló pedagógiai tapintatot igényelnek.] Képes a zenei jelenségek verbális jelölése, saját és zenei szakszókincsel is; képes azon társas alkalmazkodik az ismertetésre, amelyen a szóban lévő népdalok megszólalnak. Az osztály képes emlékezni a műzenei szemelvények felszólító jelleggel bíró, vagy más karakterisztikus részeire, s ezeket felidézni; képes 10-10 komoly és szórakoztató zenei műből ének hangon jellegzetes részleteket megszólaltatni; képes a műzenei szemelvények gesztikus/mimikus, ritmikus/motorikus vonulatának megjelenítésére – táncal, vagy ritmushangszerek valamelyikével; képes a műzenei szemelvények könnyebben megragadható részleteinek, motívumainak vokális megszólaltatására (ezt megtehetik a zenei folyamat egyidejű követésével). Az osztály tanuló járta a zenei szimbólumrendszerben (a zenei olvasás, írásban); képesek a zenei folyamat, folytonosság megőrzésével megszólaltatni a műzenei szemelvények rövid részleteit, motívumait hangszere(ke)n; képesek a romantika jelentősebb műfajainak az ismérveit szóban megfogalmazni (romantikus dal, kis zenei formák, nemzeti opera, szimfónikus költemény). A tanuló képes a korábban megismert hangszeregyüttesek és zenekarfajták hangszínének azonosítására, a műzenei szemelvények gesztikus/mimikus eseti megjelenítésére; képes szóban számot adni néhány zenei és nem-zenei jelenségről, többek között történeti vonatkozásokról, más művészeti ágak műalkotásaival való összefüggésekről; képes zenei karakterek önálló szóbeli megfogalmazására és írásban megfogalmazni, miért teszük személy szerint neki egy bizonyos mű, vagy miért szeret egy bizonyos zenei előadóművészt, vagy együttest.
- **Improvizáció:** Az osztály variálni tudja a népdalokban előforduló hangkészletet, jellegzetes fordulatokat vokális és hangszeres kötött improvizációkban, hangszeres kísérletezések során képes népdalszerű zenei kisformák létrehozatalára. Az osztályban azok a tanulók, akik hangszeres tanulmányokat folytatnak, vagy akik csak zenekedvelésből amatőr módon muzsikálnak, hangszeren rögtönöznek olyan zenei egységeket, amelyeknek a dallami, ritmikai motívumait felhasználják. A zenei egység meghaladhatja a 8 ütemet, sőt, megkísérlelhetik kis háromrészesség vagy mini-rondoforma "megkomponálását". A tanuló létrehoz mini-háromrészes szerkezetet énekes improvizációban a műzenei szemelvényekből elraktározott motívumok variálásával.

Eszközök

- Tárgyi eszközök:
  - Hangszerek: Zongora vagy pianinó, "c"-szoprán furulya, metallofon, xilofon, fémháromszög, réztányér, tikfa, kisdob, kézidob, pergódob, csörgődob, gitár, stb. (A zongora, ill. pianinó kivételével minden említett hangszerből lehetőleg legyen több darab, ezáltal is biztosítva, hogy az osztály 25-35%-a azonos hangszer típust kezelhessen.)
  - Eszközök: Tábla (ötvonalas rendszerrel vonalozva), a zenei írás-olvasást segítő segédeszközök (pl. posztóábra, mozgó hangsortábla, hangjegykirakó, hanglétra, fémtábla, mágneses korongok, ritmus- és dallamkártyák 1-2-3-4. o. számúra, mozgó hangsortábla), a zenetörténet nagyjainak a képei, a zenetörténeti folyamatot szemléltetéssé tevő időrendi táblázatok.
  - Audiovizuális eszközök: rádió, lemezejátszó, CD-játszó, magnó (ha lehet, két kazettás), videolejátszó és -felvevő, TV, diavetítő, írásvetítő, epidiáskóp.
  - Tanári segédlet
    - Falvy Zoltán: A magyar zene története, Zmk, 1985,
    - Sárosi Bálint: Magyar népi hangszerek, Tkvk, 1977,
    - Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje, Zmk, 1981,
    - Kodály-Vargyas: A magyar népzene, EMB, 1994,
    - Dobszay László: A magyar dal könyve, EMB, 1992,
    - Varga Marianna: Néprajz mindenkinék – Magyar népviseletek, Tkvk, 1982,
    - Szomjas-Schiffert György-Csenki Imre: Néprajz mindenkinék – Népdalaink a magyar történelemben, Tkvk, 1984,
    - Bárdos Lajos: Írások népzeneinkről, Tkvk, 1988,
    - Drucker Péter: Dalgyűjtemény I-II., Tkvk, 1994,
    - Brockhaus-Riemann: Zenei Lexikon I-II-III. Zeneműkiadó (=Zmk), 1885.,
    - Böhm László: Zenei műszótár, Editio Musica Budapest (=EMB), 1990,
    - Darvas Gábor: A zene anatómiája, Zmk, 1974,
    - Tóth Dénes: Hangversenykalauz, Zmk, 1962,
    - Balassa-Gál: Operakalauz, Zmk, 1956,
    - Bartha Dénes: A zenetörténet antológiája, Zmk, 1974,
    - Kroó György – Kárpáti János: Muzsikáló zenetörténet I-IV., Gondolat, 1960-1964,
    - Dobszay László: A gregorián ének kézikönyve, EMB, 1993,
    - J.H.d.v. Meer: Hangszerek, Zmk, 1983,
    - Papp Géza: Készségfejlesztés az általános iskolai énekórában, Tankönyvkiadó (Tkvk), 1981,
    - Laczó Zoltán: Zenehallgatás az általános iskola alsó tagozatában, Tkvk, 1985,
  - Ajánlott irodalom:
    - Rowley (szerk.): A zene könyve, Zmk, 1981,
    - Stéphanie Gris: A hangszerek csodálatos világa, Zmk, 1984,
    - Gülke, P.: Szerzetesek, polgárok, trubadurok, EMB, 1990,

- Kallós Zoltán: Balladaskönyv, Magyar Helikon, 1974,
- Vargyas Lajos: Balladaskönyv, Zmk, 1990,
- Kerényi György: Magyar énekes népszokások, Gondolat, 1982,
- Kerényi György: Száználú csokor, EMB, 1994,
- Forrai Katalin: Daloló ábc, Zmk, 1990,
- Forrai Katalin: Daloló állatok, EMB, 1993,
- Forrai Katalin: Európai gyermekdalok I-II., EMB, 1994,
- Benkő Dániel-Szunyogh Balázs: Régi magyar dalok gitárkísérettel I-II-III, EMB 1994,
- Ádám Jenő: A dal mesterei I-II-III, Zmk, 1985, Molnár-Kern-Ádám: Daloskert, EMB, 1994,
- Szokolay: Magyar gyermekdalok két és három furulyára, EMB, 1994,
- Czidra László: Furulyamuzsika, EMB, 1994,
- Béres: Furulyazene, Zmk,
- Farkas F.-Szekeres K.: Karácsonyi album, 1970,
- Sugár Rezső: Magyar gyermekdalok egy és két gitárra, Zmk,
- Tanulói segédlet:
  - Kodály Z.: 333 olvasógyakorlat, EMB, 1994,
  - Kodály: Ötfokú zene I-IV, EMB, 1994,
  - Kodály: 15 kétszólamú énekgyakorlat, EMB, 1994,
  - Kodály: Epigrammák, EMB, 1994,
  - Tegzes György: Hétfokú olvasógyakorlatok I-II., Zmk, 1993,
  - Bartók: Gyermeknek I-II. (zongorára) EMB,
  - Bartók: Mikrokozmosz I-VI. EMB, (zongorára),
  - Szőnyi Erzsébet: Biciniumok I-VI. Zmk, 1990,
  - W.A. Mozart: 30 kánon, EMB, 1994,
- Tankönyvek:
  - Szabó Helga: Ének-zene tankönyvek a szakosított tantervű osztályok számára, 1-8. o. Tkvk, 1994.
  - Könyvtári állományban tartunk olyan tankönyveket is, amelyeket aktuálisan nem használunk! (Lukin Eszter, Lukin László, Ördög László, Dr. Rizsnémé, Ugrin Gábor szerzőségi köréből is.)
- Hanglemezek:
  - Zenehallgatás az általános iskolák 1-2. osztálya számára,
  - Zenehallgatás az általános iskolák 3. osztálya számára,
  - Zenehallgatás az általános iskolák 4. osztálya számára,
  - Zenehallgatás az általános iskolák 5. osztálya számára, *

- Zenehallgatás az általános iskolák 6. osztálya számára,
- Zenehallgatás az általános iskolák 7. osztálya számára,
- Zenehallgatás az általános iskolák 8. osztálya számára,
- * 5. osztálytól kezdve minden osztály számára három lemez készült. A felső tagozat zenehallgatási anyaga összesen 12 lemezen található, az alsó tagozatosoké pedig 3 lemezen.

DRÁMA ÉS TÁNC

„A drámajáték megkönnyíti az ismertanyag rendszerezését, hozzásegít ahhoz, hogy a játsszók minél gazdagabb személyiséggé váljanak, realitásabb képtük legyen önmagukról anélkül, hogy eltűnne életükből a további vizsgálódáshoz szükséges derű.” Gabnai Katalin

A *dráma* olyan csoportos játéktevékenység, amelyben a résztvevők képzeletbeli világot építenek fel, majd ebbe a képzeletbeli világba szereplőként bevonódnak. A fikatív világban valódi problémákkal foglalkoznak, s ezekből a találkozásokból valós tudásra és tapasztalatra tesznek szert. Annak ellenére azonban, hogy dráma a színház eszközeit alkalmazza, a drámapedagógiai tevékenységben a nevelést, magát a folyamatát hangsúlyozza, nem feltétlenül jár együtt közönség előtt bemutatott előadással. A *tánc* a zene, a ritmus és a mozgás egységének élményét adja. A drámajáték és a tánc a *szabadidő* egyik kitértetett tevékenysége is.

Célok és feladatok

- A csoportos játékhoz és a megjelenítéshez, a ritmikus mozgáshoz szükséges készségek, képességek fejlesztése;
- A zene és a mozgás összehangolásának képességét fejleszteni;
- Rögtönzési és együttműködési képesség fejlesztése;
- Ismeretszerzési, tanulási és problémamegoldó képesség fejlesztése;
- A dráma, a színház és a tánc formanyelvének megismerésének fejlesztése;
- A megismerő- és a befogadóképeség fejlesztése.

Szemponatok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

A drámajátéknak kitértetett szerepe, terápiás hatása lehet valamennyi sajátos nevelési igényű tanuló fejlődésének támogatásában. Észlelési korlátaikból következő hátrányaik látványosan csökkkenhetnek, mozgásbiztonságuk fejlődhet, énképük alakul, társas kapcsolataik javulhatnak.

Szemponatok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Lehetőség szerint vegyen részt a foglalkozásokon.

Nagyon fontos annak ismerete, hogy az adott gyerek számára melyik mozgás káros.

Szemponatok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

A mozgással összefüggő szabályokon kívül fontos a tárgyak használatáról is elmondani a legfontosabbakat. Egyedül jól ismert térben mozognak biztonságosan.

Szemponatok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

- Figyelmi tartósságát, a feladattartásra való képességük fejlődését támogatassuk.

Szemponatok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához:

Kellő fokozatossággal vegyenek részt élettelen tárgyak, növények, állatok emberek megjelenítésében. Kezdeiben – amíg csak szükségük van rá – mondjuk együtt velük a szöveget.

Az autisztikus tanulók fejlesztésének elvei, fejlesztési feladatok:

Társas helyzetekben megfelelő mozgásformák kialakítása;

Szemponatok a pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Különös figyelmet fontos fordítanunk az ének-mozgás-rítmus összehangolására;

6-9 évesek**A dráma és a tánc alkalmazásának célja**

- közösségépítés, bizalom, társakkal való kapcsolat, együttműködés kialakítása és ápolása;
- nagy- és finommozgások fejlesztése;
- látás, hallás, tapintás, testtudat erősítése;
- térben és időben való tájékozódás segítése.
- emlékezet, figyelem, képzelet, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése;
- az együttműködés képességének fejlesztése;
- szerepjátékok révén fantázia és valós játékhelyzetekben való helytállás gyakorlása;
- énkép és önismeret kialakítása;
- ön- és emberismeret, önbizalom erősítése;
- önkifejezés, beszédkészség fejlesztése;

- konfliktuskezelés és döntési képességének kialakítása;
  - öntevékenység, alkotóképesség fejlesztése;
  - érzelmi stabilitás, morális érzékenység fejlesztése;
  - esztétikum iránti fogékonyság kialakítása, a befogadás készségének fejlesztése.
- 10-14 évesek**
- dramatikus technikák elsajátítása;
  - színházi élmények megfogalmazása szóban és írásban;
  - színház és drámaelméleti fogalmak megismerése (monológ, mimes játék, kellék, jelenet, felvonás, fő- és mellékszereplők, párbeszéd, cselekmény, konfliktus, díszlet);
  - színházi előadások megtekintése, a látottak elemzése;
  - öntevékenység, alkotóképesség fejlesztése;
  - jelenetek improvizálása.

Tevékenységek

A tanulói tevékenységek folyamatosan egymásra épülnek, felhasználásuk köre koncentrikusan bővül.

6-9 évesek Dráma	10-14 évesek Dráma
Kapcsolatteremtő játékok <ul style="list-style-type: none"> - ismerkedő játékok (névlánc, rátalálás, szemkontaktust igénylő gyakorlatok, ha lenne egy szigetem...) - társválasztó játékok (Állj meg és csoportosulj) - kommunikációs játékok 	Kapcsolatteremtő játékok <ul style="list-style-type: none"> - Ismerkedő játékok (névlánc, rátalálás, szemkontaktust igénylő gyakorlatok, ha lenne egy szigetem...) - társválasztó játékok - kommunikációs játékok
Érzékelésfejlesztő játékok <ul style="list-style-type: none"> - tapintás, hallás, ízlelés (Állathangok, Illatasszociáció, ...) - Látás fejlesztése (Fényvadászat...) 	

<p>Ritmusjátékok</p> <ul style="list-style-type: none"> - ritmusérzéket fejlesztő játékok (eszközökkel is) 	
<p>Mozgásfejlesztő gyakorlatok</p> <ul style="list-style-type: none"> - lazítógyakorlatok - testhelyzet- és testmozgást megfigyelő gyakorlatok - nagy és finommozgást fejlesztő gyakorlatok - egyensúlygyakorlatok (Tedd a földre! Az utolsó a nyertes...) 	<p>Mozgásfejlesztő gyakorlatok (A szobor, A festmény, A festmény utáni állapot, Legyél gép! Családi perpatvar...)</p>
<p>Beszédkészséget fejlesztő gyakorlatok</p> <ul style="list-style-type: none"> - légzőgyakorlatok - hangadás, hangerő, artikulációs, gyorsasági gyakorlatok - nyelvtörők, mondókák, kiszámolók, köszöntők, versek mondása - történetek, mesék elmondása - párbeszédek szituációs játékokban 	<p>Beszédkészséget fejlesztő gyakorlatok</p> <ul style="list-style-type: none"> - légzőgyakorlatok - artikulációs, gyorsasági gyakorlatok - nyelvtörők, köszöntők, versek mondása - történetek, mesék elmondása - párbeszédek szituációs játékokban
<p>Bizalomjátékok</p> <ul style="list-style-type: none"> - meglévő kapcsolatok próbatétele (csukott szeműt vezet nyitott szeműt...) 	<p>Bizalomjátékok</p> <ul style="list-style-type: none"> - meglévő kapcsolatok próbatétele (csukott szeműt vezet nyitott szeműt...)
<p>Lazító és koncentrációs játékok</p> <ul style="list-style-type: none"> - fáradtságot enyhítő gyakorlatok - fizikai és szellemi felfrissítést szolgáló játékok - asszociációs gyakorlatok - memóriajátékok, - figyelemkoncentrációt fejlesztő gyakorlatok 	<p>Lazító és koncentrációs játékok</p> <ul style="list-style-type: none"> - fáradtságot enyhítő gyakorlatok - fizikai és szellemi felfrissítést szolgáló játékok - asszociációs gyakorlatok - memóriajátékok - figyelemkoncentrációt fejlesztő gyakorlatok
<p>Interakciós játékok</p> <ul style="list-style-type: none"> - közös tevékenységet igénylő gyakorlatok (páros, kiscsoportos) (Bogozós, Földrengés, Molekula...) 	<p>Interakciós játékok</p> <ul style="list-style-type: none"> - közös tevékenységet igénylő gyakorlatok (Családfotó játék, beállunk a festménybe, Földrengés, Legyél gép...)
<p>Ön- és csoportismereti játékok (Tükörjáték, Rátalálás...)</p>	<p>Ön- és csoportismereti játékok (Rátalálás, Ha lenne egy szigetünk...)</p>

<p>Vizuális- és drámajátékok</p> <ul style="list-style-type: none"> - situációs játékok (a napi életből vett egyszerű témák – takarítás, bevásárlás, telefonálás...) - emberi viszonyok: tanár-diák, szülő-gyermek, orvos-beteg...) - tükörijátékok - árnyjáték, arcjáték, tekintettartás, némajáték - rajzszorozatok készítése egyszerű történetek bemutatásához - vitaindító szerepjátékok - tantárgyakhoz kapcsolódó játékok közös dramatizálás 	<p>Vizuális- és drámajátékok</p> <ul style="list-style-type: none"> - situációs játékok (napi élményre épülő témák: telefonálás, baráti kapcsolatok, szerelem, barátság...) - tükörijátékok - árnyjáték, arcjáték, tekintettartás, némajáték - rajzszorozatok készítése egyszerű történetek bemutatásához - vitaindító szerepjátékok - tantárgyakhoz kapcsolódó játékok közös dramatizálás
<p style="text-align: center;">6-9 évesek Tánc</p> <p>Játékok</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kiolvasó, párcsaló, kapuzó, csúfoló, ráolvasó, ügyességi és szabályjátékok-játékok <p>Ritmika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Járás ütemtartással, negyedes tapssal, nyolcad értékű zenére ritmussal; • Járás negyedes léptekkel, közben éneklés <p>Motívumok</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobogó lépések előre, hátra, • Csárdások jobbra, balra, • Negyedes höcögve; • Dunántúli ugrós motívumok 	<p style="text-align: center;">10-14 évesek Tánc</p> <p>Játékok</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ügyességi játékok, erőpróbák, • Szerepjátékok (farsang, lakodalmak); <p>Ritmika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Motívumok táncolása ritmuspással; • Visszhangjáték ritmuspással; • Kétszólamúság a mozgásban <p>Motívumok</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lánytánc motívumok (csárdás, sarkas, lengető) • Dél-alföldi ugrós motívumok, légbokázó, csapó, • Rábaközi verbunk

Módszertani ajánlások

6-9 évesek. Ezekben az években fontos, hogy a gyerekek napi tevékenységét áthassa a drámajáték és a tánc. Törekedjünk arra, hogy a gyerekek szívesen vegyenek részt a tevékenységekben, de ne marasztaljuk el azokat, akik eleinte csak csendes szemlélői kívánnak lenni. Fokozatosan vonjuk be őket is a közös gyakorlatok végzésébe. Drámajátékban célszerű, ha eleinte csak páros, kiscsoportos, csoportos tevékenységeket végeztetünk a gyerekekkel, majd ezután térünk át az egyéni megjelenítésre. Gyakran kapjanak olyan feladatokat, amikor a tanító meséi, történetei indukálnak valamilyen mozgássort.

A némajáték a zárkózott, szereplésre nehezen vállalkozó gyerekek számára is megteremt az önkifejezés lehetőségét. Jól megtervezett és felépített alapozó tevékenység után képesek rögtönzött jelenetek bemutatására.

Háttérből irányítunk, ne törekedjünk arra, hogy a mi elképzelésünket valósítsák meg, tudjunk együtt játszani velük.

Tánc közben kezdetben keveset korrigálunk, sokat dicsérjünk, hogy a gyerekek minél oldottabban, motiváltabban vegyenek részt a munkában. A gyerekek megtapasztalják, hogy szabad tévedni, nincs elmarasztalás.

10-14 éves kor. *Drámajátékban* a korábban megkezdett készségfejlesztő gyakorlatok az adott életkor igényeihez igazítva sikeresen alkalmazhatók. A mozgásos gyakorlatoknál egyre nagyobb szerepet kapnak a jellembrázolást segítő kifejezésformák, a beszédgyakorlatokban nagy hangsúlyt kap a kifejező beszéd. Megismernek és alkalmaznak különféle dramaturgiai fogalmakat, például szereplő, hős, helyszín, cselekmény, konfliktus, üzenet stb.

A napi események feldolgozása segít az önismeret, önértékelés és megfelelő énkép kialakításában, az érzelmeik kifejezésében. A rögtönzött játékokban gyakorolják a különféle élethelyzetek felismerését és azokban való eligazodást.

A szülőktől való folyamatos leválás időszakában különösen jelentős azoknak a gyakorlatoknak a szerepe, amelyek segítik őket társas kapcsolataik kialakításában és megtartásában, konfliktusok feloldásában.

Az időszak végén a tanulók megismerkednek a leggyesztűbb színpadi trükkök fajaival, a különféle történelmi korokra jellemző mozgáskultúrával, színházi elemekkel, stílusokkal. Színházi előadások közös megtekintése és megbeszélése számos újabb fejlesztési lehetőséget kínál.

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

- A gyerekek szívesen vesznek részt dramatikus játékokban.
- A készségfejlesztő gyakorlatok révén fejlődik kommunikációs készségük, fantáziájuk, mozgáskoordinációjuk, figyelemkoncentrációjuk.
- Képesek önállóan kifejezni gondolataikat, érzelmeiket.
- Képesek önállóan elmondani néhány verset, mondókát, mesét, köszöntőt.
- Tudnak figyelni társaikra vers és mesemondáskor, dramatizáláskor.
- Részt vesznek rövid mesék közös dramatizálásában.
- Ismerik a következő szavak jelentését: mese, szereplők, helyszín, párbeszéd, mimes játék, kellék.
- Fejlődik együttműködési készségük, toleranciájuk, bővílnék társas kapcsolataik.
- Nő az osztályban az egymásért érzett felelősség és az egymás iránti bizalom.
- Részt vesznek a táncban, megkísérlik mozgásukat negyedes tapssal kísérni.
- Ismernek ugrós motívumokat, ezeket zenére eltáncolják.

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

A gyerekek a drámajátékban valós helyzeteket jelenítenek meg.

Fejlődik önismeretük.

Fejlődik kommunikációs készségük.

Képesek pantomimes gyakorlatok, némajátékok bemutatására.

Bővül a drámával és a színházzal kapcsolatos szókincsük: szereplő, helyszín, cselekmény, párbeszéd.

A tanult táncmotívumokat képesek zenére párban eltáncolni.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén:

- A gyerekek drámajátékban megjelenítenek fikatív helyzeteket.
- Fejlődik kommunikációs készségük, törekednek a pontos kifejezésre.
- Fejlődik együttműködési készségük.
- Fejlődik önértékelésük.
- Képesek, jellembrázoló mozgások bemutatására.
- Figyelnek társaik produkciójára, elemzik és értő módon értékelik azt.
- Bővül a drámával és a színházzal kapcsolatos szókincsük; ismerik a feszültség, konfliktus, fordulópont, szerepcseré, monológ szavak jelentését.
- Színházlátogatások élményeire reflektálnak.
- A tanult táncmotívumokat képesek zenére és énekléssel, párban és csoportban helyes ritmusban eltáncolni.

EMBER ÉS TÁRSADALOM

TÁRSADALOMISMERET 1-4. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A *kulcskompetenciák* közül kitüntetett szerepet szán az anyanyelvi kommunikáció, a hatékony önálló tanulás, a szociális és állampolgári kompetencia, valamint az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlesztésének.

Az iskolai nevelés *kiemelt közös feladatai* közül erőteljesen hozzá kíván járulni az énkép és önismeret, a hon- és népismeret, egy differenciált identitás megalapozásához, az aktív és környezettudatos magatartásra való neveléshez, a tanulási képességek megalapozásához, valamint a felnőtt lét szerepeire való felkészüléshez.

Tartalmi célkitűzéseit tekintve a kerettanterv az Ember és társadalom *műveltségterülethez* kapcsolódik, és alkalmas e terület 1-4. évfolyam számára kijelölt központi elvárások teljesítésére.

A NAT fenti tartalmi területekhez kapcsolódó célkitűzései – az életkorak megfelelő szinten – beépültek a kerettanterv célrendszerébe és feladatleírásába.

A társadalomismereti program kiemelt fejlesztési céljai és feladatai a **szociális kompetenciák** fejlesztése terén – a Nemzeti Alaptantervvel és a kerettanterv horizontális elvárásaival összhangban – a következők:

- Az emberi – társadalmi – kulturális jelenségek iránti kíváncsiság felkeltése és fenntartása a tanulás teljes időtartama alatt. A sajáttól eltérő kulturális és gondolati tartalmak befogadása iránti nyitottság és az előítéletektől való mentesség megalapozása.
- Széleskörű társadalmi tapasztalatok szerzése a mindennapok világából, az ételkornak megfelelő területeken és mélységben, megfigyelés és beszélgetések keretében. E tapasztalatok közös feldolgozása: elemzése, általánosítása, transzponálás és rendszerezése.
- Az emberi világ jeléseinek megértése, a világban való tájékozódás, eligazodás képességének megalapozása és az emberi világon belüli saját helymeghatározási képesség fejlesztése.
- Az önismeret és a reális önértékelés megalapozása – önmegfigyelés, önreflexiók gyakorlata, és a környezethez kapott visszajelzések feldolgozása révén.
- Az együttműködési és segítségnyújtási készség megalapozása, fejlesztése és folyamatos működtetése olyan – az egymásra utaltságot magukban rejtő – feladatok keretében, amelyek együttműködés nélkül nem oldhatók meg jól.
- Az önmaguk és más emberek iránti felelősségérzet felkeltése a gyerekekben. A közjó iránti elkötelezettség megalapozása. A szociális érzékenység megalapozása és a szolidaritás érzésének kialakítása a gyerekekben az elesettekkel és a rászorulókkal szemben. Alkalmak felkínálása a tanulási folyamat keretében ezeknek az attitűdöknek a gyakorlati mozgósítására.
- A közösség fejlesztése közösségi élmények és olyan tevékenységek által, amelyek igazán jól csak a teljes közösség összehangolt tevékenységével oldhatók meg.

- A közösségi szabályok funkciójának megértése, a normatudat kialakítása. A szabályalkotás képességének megalapozása.
- A feladatvállalás és az aktivitás ösztönzése, illetve segítése motiváló és az egyéni különbségeket figyelembe vevő, gazdag, és alternatívákat is magában rejtő tevékenységrendszer biztosításával.
- A koncentrációs képesség, az időgazdálkodási képesség és a döntési képességek fejlesztése egyéni és csoportos feladatok keretében. Az értékeket védő magatartás megalapozása a különféle típusú döntésekhez kapcsolódóan.
- A kreativitás és az önkifejezés képességének fejlesztése különböző – testi, zenei, vizuális, nyelvi – adottságokat megmozgató feladatok keretében.
- A kritikai érzék és a véleményalkotás képességének fejlesztése állásfoglalást igény gyakorlatok keretében.
- Az együttműködésre és a kreativitásra épülő egyéni és csoportos problémamegoldás képességének fejlesztése – ide érve a célmeghatározás, a tervkészítés, a céltartás és a folyamatkövetés képességét is.
- A több rétegű – nemi, etnikai, kulturális, nemzeti, európai – identitás kialakulásának megalapozása, és a személyiség ezeken nyugvó stabilitásának folyamatos erősítése.

A társadalomismereti témák feldolgozása során a program jelentős mértékben hozzá tud járulni az ismeretszerzést és az információfeldolgozást segítő kognitív képességek fejlesztéséhez az alábbi részterületeken:

- az információszerzés céljából való kérdésés technikájának elsajátítása,
- a megfigyelt, beszélgetés keretében hallott, olvasott, képen látott vagy felvételtől hallott információk befogadása,
- a befogadott elemi információk különféle szempontok szerinti rendezése, csoportosítása,
- az azonos halmazba sorolható elemi információk általánosítása, kategóriák alkotása,
- a feldolgozott információk más jelrendszerbe való transzponálása,
- a rendszerezett információk elemzése, belőlük következtetések levonása.

Szempontok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szempontok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Fontos, hogy a mozgáskorlátozottságból eredő szűkösebb társadalmi tapasztalatokat lehetőség szerint pótoljuk.

Szempontok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Az információszerzés hiányossága következtében hiányos fogalmak tartalmi gazdagítására fontos törekednünk.

Szempontok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához

Különösen fontos a tér- és időbeli viszonyok érzékelésének fejlesztése.

Szemponatok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Élethelyzetek, emberi magatartásformák megfigyelésének fejlesztése.
A képzés és a kreativitás fejlesztése.

Szemponatok a beszédfogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához

Szimulációs játékokban való részvétel, a játék tapasztalatok megfogalmazása segítheti a beszédfejlődést.

Szemponatok az autisztikus tanulók fejlődésének támogatásához:

Felisleges információkkal ne terheljük;

Törekedjünk arra, hogy a változásokat, összefüggéseket felismerje.

Szemponatok a pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Élethelyzetek, emberi magatartásformák megfigyelésének fejlesztése;

Az időszelvény fejlesztése.

Módszertani ajánlások

A társadalomról való tanulás leginkább megfelelő formája ebben az életszakaszban a *projektek* keretében végzett, sokféle tevékenységre és tapasztalatszerzésre épülő, együttműködést igénylő, aktív tanulás.

Egy-egy projekt 6-10 tanítási hét tevékenységeit foghatja össze, amelyen belül egyaránt helyet kaphat a délelőtti és a délutáni időszakban, valamint az iskolában és az iskolán kívüli helyszíneken végzett munka.

A projektek egy-egy nagy témakört fognak át, amelyek az egész osztály számára azonosak. A nagy közös téma feldolgozásán belüli részfeladatok azonban már lehetővé teszik a pillanatnyi érdeklődés, illetve adottságok szerinti differenciálást a feladatadásban, illetve feladatvállalásban. Úgy azonban, hogy közben minden gyerek – köztük a sajátos nevelési igényű tanulók is – átéli, hogy valamilyen fontos elemmel hozzájárulnak a nagy közös projekthez, s egyúttal sokat tanulnak társaiktól is.

Szemponatok a projekttevékenységek megtervezéséhez

A feladatok kijelölésekor fontos figyelembe venni a tanulók *előzetes ismereteit és tapasztalatait*, s beépíteni ezeket a folyamatba. A meglévő elemekhez kötődő új ismeretek ugyanis mindig sokkal könnyebben rögzülnek, mint az alap nélküliek.

Minden olyan téma esetében, amikor lehetőség van *személyes tapasztalatok* szerzésére, ebben az életszakaszban a tanulásnak ezt a módját érdemes előnyben részesíteni a könyvből vagy egyéb közvetítő forrásból való tanulással szemben.

A projekt keretében választható egyéni, illetve csoportos feladatokat olyan *széles spektrumon* kell megtervezni, hogy abból minden tanuló számára lehessen az ő egyéni képességeinek éppen megfelelő, és a közös tanulás szempontjából is fontos feladatot találni.

A *tevékenységformák változatossága* növeli a tanulási kedvet, elősegíti, hogy a többszintű intelligencia valamennyi fontos összetevője helyet kaphasson a tanulási folyamatban, sikerélményhez és elismeréshez juttatva a tanulókat teljes körét. Ezért fontos, hogy a projektekben az életkorok és a gyerekek alkotásának megfelelő arányban kapjanak helyet a vizuális-manuális, mozgásos-dramatikus, mozgásos-dramatikus, zenei-ritmikus és szóbeli kommunikációra, illetve olvasásra-írásra alapozott feladatok.

A tevékenységeket úgy érdemes megtervezni, hogy azok *fejlesszék az önállóságot* és minél több esetben épüljenek a *kooperatív tanulási formákra*.

Ajánlott tevékenységek

A megismerést segítő kérdések megfogalmazása.

- Beszélgetés – kortársakkal, családtagokkal, a helyi társadalom tagjaival.
- Adott szempontok szerinti megfigyelések végzése a szűkebb és a tágabb környezetben.
- A tapasztalatok közös elemzése és értékelése.
- A megismert jelenségek összegzése és általánosítása.
- Kapcsolatok keresése a megismert jelenségek között. Következtetések levonása. Okok keresése. Feltevések megfogalmazása.
- A cselekvés, illetve élethelyzet és következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása.
- Élmények és tapasztalatok megosztása egymással szóban, rajzban, írásban, illetve tárgyjáték, bábjáték és szerepjáték keretében való feldolgozása.
- Mindennapi élethelyzetek, események, történetek elmesélése, mozgásos, táncos, dramatikus megjelenítése több nézőpontból.
- Személyes érzések és gondolatok kifejezése szóban, rajzzal és festéssel, táncos és mozgással.
- Távoli világok jellemzőinek megismerése képek, filmrészletek, hangfelvételek tanulmányozása és elemzése révén.
- Személyes vélemények szóbeli megfogalmazása. Érvek gyűjtése a vélemények alátámasztására.
- Mások véleményének meghallgatása. Vélemények megvitatása kisebb és nagyobb csoportokban.
- A feldolgozott témákhoz kapcsolódó kollázsok, makettek és modellek készítése.
- Az egyes témákhoz kapcsolódó tárgyak, képek, információk gyűjtése.
- Tárgyak készítése kézműves technikákkal.
- Szövegek olvasása és értelmezése. Kulcsszavak kiemelése. Egy-egy témakör szókincsének összegyűjtése.
- Tablók készítése, kiállítások rendezése az összegyűjtött anyagokból.
- Egyszerű térképek használata, készítése. Helyszínek modellezése.

A helyi lehetőségek függvényében e tevékenységek mindenkor kiegészülhetnek a modern *információs és kommunikációs technológia* alkalmazására épülő, hasonló funkciójú tevékenységekkel. Amellett, hogy a számítógépes programok, az internet, a digitális fényképezőgép, a filmfelvevő, a hangrögzítő eszközök

és az interaktív tábla használata könnyen elsajátítható a mai gyerekek számára, e technikai eszközök iskolai birtokba vétele fontos szerepet játszhat a családi körből hozott esetleges hátrányok kiegyenlítésében is.

A pedagógus szerepe

A hagyományos tanári előadás, illetve magyarázat ebben az életszakaszban csekély szerepet játszik az eredményesen használható módszerek között. A pedagógus várhatóan akkor lesz a legsikeresebb, ha mindenképp előtérbe helyezi a társas világ megismerését célzó aktív tanulási folyamatban. Fő feladata, hogy a megfelelő feltételek megteremtésével, és a tanulás differenciált megtervezésével elősegítse a gyerekek tapasztalatszerzését. Ugyancsak fontos szerepe lehet az esetlegesen elakadó folyamatok szükség szerinti további lendítésében, valamint a közösen megszerzett tapasztalatok rendszerezésében, összefoglalásában, illetve az eredmények értékelésében.

Az értékelés alapelvei

A program lényegéből fakad, hogy nem társul hozzá osztályzatokkal kifejezhető minősítő értékelés. A tanulási folyamat alapvető célja a fentebb megfogalmazott attitűdök és képességek fejlesztése, amelynek megfelelő eszköze a rendszeres és a fejlődésről pontos képet visszatükröző *formatív értékelés*.

Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a folyamat során a tanulók nem tesznek szert sokféle ismeretre. Csupán azt, hogy ebben az életszakaszban nem az ismeretek gyarapodása az értékelés elsődleges tárgya. S különösen nem abban a hagyományos formában, amikor a gyerekek tárgyi tudását valamilyen elvárt szinthez, illetve egymáshoz viszonyítja az értékelés. Ebben az életszakaszban az emberi – társas viszonyokról való *ismeretszerzés öröme*t kell megélni, és az *ismeretszerzés alapvető technikáit* kell elsajátítani.

Az értékelés funkciói:

- A projekt munkafolyamatán belül
  - visszajelzések adása, illetve szerzése arról, hogy a gyerekek a kitűzött cél irányába haladnak-e,
  - eközben az önreflektív és mások értékelésére vonatkozó tanulói képességek fejlesztése, az esetleg szükségesnek mutatkozó korrekciós döntések megalapozása.
- A projekt végén
  - a közös eredmény összevetése a kitűzött célokkal, annak áttekintése, hogy mit sikerült megvalósítani, és mit nem;
  - annak megvizsgálása, hogy melyik csoport, illetve konkrétan melyik gyerek milyen módon teljesítette a vállalt feladatokat;
  - ki miben volt sikeres, és mi segítette ebben;
  - ki mit nem tudott jól elvégezni, mi lehetett ennek az oka, és mit kell esetleg másképp csinálnia a következő projektben.

Az értékelés formái:

- Szóbeli tanulói önértékelés – a munka folyamán több alkalommal, egy-egy kisebb szakasz befejezésekor, valamint a projektek lezárásakor.
- A társas munkájának szóbeli értékelése – az együtt dolgozó gyerekek kölcsönös visszajelzései csoporttársaik számára a munka folyamán a konkrét helyzettől függően több alkalommal.

- Szóbeli tanári értékelés – a munka folyamán szükség szerint több alkalommal egyéni, kiscsoportos és a teljes osztályt egyszerre érintő módon spontán formában, illetve a projektek végén strukturált formában. Ez utóbbi helyzetben a tanárnak érdemes hosszabb időt szánni az értékelésre, és a projekt céljainak, illetve a megvalósult tevékenységeknek a struktúráját követve, több szempontú értékelést adni a munka egészéről.
- Írásbeli szöveges értékelés – a tanulók fejlődésének félévenkénti, személyre szabott értékelése, amelynek keretében a pedagógus visszajelzést ad arról, hogy egy korábbi állapothoz képest honnan hová jutott a tanuló az elmúlt időszakban a kompetenciafejlesztés kiemelt célterületein.

Az értékelés alapjai:

- A menet közbeni szóbeli értékelések alapját az aktuálisan elvégzett feladatok, közös vagy egyéni tevékenységek alkotják, amelyekre közvetlenül megvalósulásukat követően tekint vissza a pedagógus és a gyerekek.
- A projektet lezáró strukturált tanári értékelés alapja a projekt előzetesen elkészített terve, valamint a projekt során létrejött különféle közös alkotások, amelyek az egész osztályközösség eredményének tekinthetők.
- A személyre szabott írásos szöveges értékeléshez pedig egy olyan egyéni portfólio (mappa) szolgálhat alapul, amelybe a tanulók a projektek során keletkezett önálló munkáikat, valamint azokat a feladatírásokat gyűjtik, amelyek az egyes projektekben vállalt tevékenységeiket összegzik.

Fontos kiegészítője lehet az értékelésnek, ha a projektek keretében született munkákat bemutatják a gyerekek a szülőknek, az iskola többi diákjának és tanárainak, vagy akár a helyi társadalom tagjainak valamilyen *nyilvános kiállítási vagy előadási helyzetben*. Az ilyen körülmények között kapott visszajelzések jelentősen gazdagíthatják a gyerekek önismeretét, illetve társas tapasztalatait.

Ugyancsak érdemes törekedni a sikeres projektek eredményeinek *fényképes, filmes vagy egyéb módon való dokumentálására*. A munka ilyen fajta megbecsülése ösztönözést adhat a tanulóknak az igényességre és az elmélyülésre, és erősítheti az önbizalmukat.

Javasolt taneszközök

A program jelentősen épít a *helyben megfigyelhető, illetve összegyűjthető* tárgyakra, képekre, információkra, amiket a pedagógus a gyerekek, a szülők és a helyi támogatók segítségével tud beszerezni – részben előzetesen, részben pedig a projekttevékenységek megvalósulása során.

Az emberi világ tapasztalati úton meg nem ismerhető szeletéről *képek, hangfelvételek, filmek és számítógépes programok* segítségével szerezhetnek benyomásokat a diákok. Tekintettel arra, hogy ezeknek elsősorban a jellege a fontos, s nem a konkrét tartalma, egy ilyen gyűjteménybe nagyon sokféle forrásból kerülhetnek segédletek. Források egyaránt lehet az internet, a különböző könyvtárak vagy a családi albumok. De egy adott térségben megfélelő segédlettel kialakítására – például egy közös pályázat keretében – össze is foghatnak az azonos térségben működő iskolák. A létrejövő eszköztár gondozója aztán az iskolai könyvtár lehet, ahonnan minden pedagógus és/vagy minden tanuló kikölcsönözheti a neki éppen szükséges segédleteket.

A társas élethelyzetek, konfliktusok feldolgozását, valamint a személyes érzések, gondolatok dramatikus feldolgozását jól segíti a *Varázsláda* nevű, kisiskolások számára készült komplex taneszköz. A bábaravanná és árnyjáték-szinpaddá alakítható nagyméretű láda olyan, csoportos használatra tervezett kész késztyűs- és botos bábozat tartalmaz, amelyek alkalmasak az összes fontos nemi, életkori szerep, valamint a társadalmi hierarchia különféle szintjeinek a

megjelenítésére. Kivételes lehetőséget nyújt a dramatikusság játéka és a bábozás kreativitás összekapcsolására a ládában található összeállítható bábkészlet, amely karakter nélküli fejekből és testekből, valamint ezekre erősíthető apró elemekből (fülekből, szemekből, orrokból, hajakból) és öltözékekből (kendőkből, sapkákból, ingekből, szoknyákból, köpenyekből stb.) áll. A Varázsláda használatát nyomtatott tanári segédletek és módszertani DVD segíti.

Nem elengedhetetlen feltétel, de igen jól segítheti az örömteli és változatos tanulást, ha a *tantermi eszközök* között helyet kap a számítógép, a projektor, a CD, a DVD és/vagy a videó-lejátszó, valamint az interaktív tábla.

Mivel fontos, hogy a tanulási folyamatban sokféle *manuális tevékenység* is helyet kapjon, jó, ha a tanteremben mindig elérhető az ehhez szükséges legfontosabb kellékek: különféle méretű és minőségű papírok, ollók, ragasztók, zsírkréták, ceruzák és festékek. Ezt az alapkészletet aztán olyan eszközökkel és olyan – főleg természetes – anyagokkal érdemes kiegészíteni, amelyek helyben a legkönnyebben beszerezhetőek, valamilyen kapcsolatban állnak az adott térség kézműves hagyományával, és használatuk várhatóan örömet okoz a gyerekeknek.

Témakörök

A tantervi célok megvalósítását szolgáló tartalmak kiválasztásakor és elrendezésékor az alábbi elveket érdemes figyelembe venni:

- A társadalomról való tanulás folyamata a gyerekek közvetlenül megtapasztalható valóságtól halad a gondolatilag belátható felé.
- A helyben megtapasztalható, saját világot mindig mindig annyira differenciáltan kell megjeleníteni, amilyen differenciált annak megjelenése – etnikai és kulturális értelemben – az osztályban, illetve a lakóövezetben.
- Fontos, hogy a saját világ megismerése erősítse a saját etnikumhoz és kultúrához való kötődést, és segítse elő, hogy a sajátjuktól eltérő helyi jellemzőket érdekesnek és értékesnek találják a gyerekek.
- A megtapasztalható világról való ismeretek mellett mindig helyet kell kapniuk a helytől idegen kulturális formák érdekes, mozaikszerű bemutatásának – sugallva ezzel a világ sokszínűségét. Ez utóbbiak esetében nem cél, hogy ezeket tárgyszerűen megjegyezzék. A fontos csupán az, hogy beléjük ivódjon – vannak a magukétól eltérő formák, amelyek más emberek számára ugyanolyan természetesen és otthonosan, mint nekik a sajátjaik.
- Ebben az életszakaszban még nem kell megjelennie a tananyagban az idődimenzióknak. Elegendő, ha a tanulás jelenszemléletű, s az aktuális világban való eligazodást alapozza meg. Ekkor még épp elég feladatot ad a gondolkodás és a szemlélet számára a földrajzi tér átfogása. Az idő dimenzióját tekintve elegendő annak érzékelése, hogy van múlt, és van jövő, amely több szállal kapcsolódik a jelenhez.
- Minden olyan téma esetében, ahol ez releváns, a tények rögzítése mellett az életkornak megfelelő szinten érdemes megvizsgálni a miért (miért van úgy, mi a funkciója) és a hogyan (hogyan születik, hogyan készül, hogy történik) kérdését is. Ez a vizsgálódás logikai kapcsolatokat teremt a társas világ elemei jelenségei között, rendszerbe szervezi azokat. Megalopozza az emberi világ mozgatóerőinek a megértését, s ez által elősegíti a mienktől eltérő megoldások és magatartási formák megértésén alapuló elfogadását.
- Szerencsés, ha a jelenségek vizsgálata során gyakran megjelenik az a kérdés is, hogy jó-e mindaz, amit látunk a világban. Ha jó, miért jó, és mit tehetünk a megőrzése érdekében? S ha nem jó, mit tehetünk a jobbítása érdekében? Ez a kérdésfelvetés a funkcionális és a kritikai gondolkodás, a közösségi felelősségvállalás és aktivitás csíráit egyaránt elültetheti a gyerekekben.

A projektek nagy témakörei az emberi létforma egy-egy fontos szeletét állítják a vizsgálódás középpontjába olyan módon, hogy e szempontok a későbbiekben a sajátjukétól eltérő, bármilyen más kultúra vizsgálatához is szerkezeti modellül szolgálhatnak majd.

A témák felépítése az emberi világ közvetlenül megfogható tárgyi összetevőitől halad, az ugyancsak megtapasztalható de már meg nem fogható kapcsolati elemeken, illetve szokásokon keresztül az emberi világ egészére való rápillantásig, amikor a gyerekek megpróbálják elhelyezni saját kultúrájukat a „nagy egészen” belül.

1. ÉVFOLYAM

I. AZ EMBER ÁLTAL ALKOTOTT VILÁG

1. Tárgyaink világa

Javasolt altémák:

- Legkedvesebb tárgyai és játékaik.
- Személyes használati tárgyai.
- Berendezések, amik körülvesznek minket.
- Más világok érdekes, különleges tárgyai.
- Más világokban élő gyerekek tárgyai.

Javasolt kérdések

- Miért készit tárgyakat az ember? Mi a szerepük az életünkben?
- Mit mondanak el rólunk a tárgyai? Van-e történetük? Honnan kerültek hozzánk?
- Miből készülték? Mennyire szépek? Mennyire jók? Lehetnének-e másilyenek is?

Javasolt tevékenységek:

- Tárgyak gyűjtése, bemutatása, csoportosítása, kiállítás rendezése.
- Tárgyjáték – tárgyak animálása, bábszerű használata, történetek mesélése tárgyak mozgatásával.
- Személyes montázsok készítése tárgyakat ábrázoló képekből.
- Képelemzés, találgatás: Vajon mire valók a számunkra idegen világok tárgyai? Miért olyanok, amilyenek?

2. Házaink és otthonaink

Javasolt altémák:

- A mi otthonunk.
- Házak és kertek a lakóhelyünkön.
- Házak és kertek Magyarország más térségeiben.

- Alkalmi lakhelyek (kempingek, kiadó szobák, szállodák).
- Más világok házai és hajlékai
- Vannak, akiknek nincs otthonuk.

Javasolt kérdések:

- Milyen belső terekből épül fel a lakásunk? Melyik teret mire használjuk? Melyik a számunkra legkedvesebb szeglete? Miért jó ott lenni?
- Milyen fajtájú házakban lakunk? Miből készülték ezek a házak? Hogyan épültek? Miért épít házat magának az ember? Milyen a jó ház? Mi mindent árul el egy ház a lakóiról?
- Mi a funkciója az alkalmi szálláshelyeknek? Mik a jellemzőik? Kik veszik igénybe ezeket?
- Mi minden befolyásolja, hogy milyen házak épülnek egy országban? A világ más részeink vajon miért másmilyenek a házak?
- Mi az, amit egy otthon megad az embernek, és mi hiányzik azoknak, akiknek nincs saját otthona?

Javasolt tevékenységek:

- Szubjektív rajzok készítése a kedvenc zugokról. Beszélgetés.
- Montázs-készítés – lakóterek berendezése bútorokkal úgy, hogy az kellemes, illetve kellemetlen elrendezésétü legyen.
- Séta az iskola környékén, és a különböző háztípusok lefényképezése. Képnézegetés, képelemzés.
- A helytörténeti múzeum meglátogatása.
- Képgyűjtés és tablókészítés a magyar háztípusokról, és a világ másfajta lakóházairól.

3. Lakóhely és település

Javasolt átlémák:

- A mi szűkebb lakóhelyünk, és a mi településünk.
- A szomszédos települések.
- Magyarország településtípusai (tanyak, falvak, kisvárosok, nagyvárosok).
- Településünk helye Magyarország térképén.
- Másfajta települések a világban.

Javasolt kérdések:

- Mennyi házban, mennyi ember lakik a mi településünkön? Mi minden található itt a lakóházakon kívül? Hogy lehet eljutni egyik épülettől a másikig? Melyek a település legszebb, legkedvesebb helyei?
- Milyen messze vannak tőlünk a szomszéd települések? Miben hasonlítanak a miénkhez, és miben különböznek tőle?
- Milyen másfajta települések vannak még Magyarországon? Mitől függ, hogy hol milyen fajta település alakul ki? Melyik típusnak milyen előnyei és milyen hátrányai lehetnek?
- Hogy készülnek a térképek? Mit mutatnak meg? Hogyan segítük a tájékozódást? Hogy néz ki saját településünk térképe?
- Vajon miért néz ki máshogy sok más település a világon? Mi az, amiben ezek mégis hasonlítanak a mieinkhez?

Javasolt tevékenységek:

- Séta és megfigyelések végzése a lakóhelyen.
- Térképvázlatok készítése. Térbeli távolságok modellezése.
- Egy-egy magyar településtípus jellemzőinek tablókon való összegyűjtése.
- Másfajta településeket bemutató képek elemzése, és ehhez kapcsolódó fantáziagyakorlat: egy napom egy idegen településen.

4. Honnan vesszük a dolgokat?*Javasolt altémák:*

- Amiket magunk állítunk elő, és amiket másoktól szerzünk be.
- Hol készülnek a dolgok, amiket másoktól veszünk?
- Piac, bolt, áruház, bevásárlóközpont a lakóhelyünkön.
- A termelő, az eladó és a vevő.
- Az áru és a pénz.
- Piacok, boltok, áruházak, bevásárlóközpontok a világ más részein.
- Vannak, akiknek nincs pénzük rá, hogy megvegyék, amit szeretnének.

Javasolt kérdések:

- Mi mindenre van szükségünk a normális élethez? Melyik dolgok miért fontos? Milyen gond származik abból, ha nem jutunk hozzá ezekhez?
- Mi az, amit magunk elő tudunk állítani? Mi az, amit csak megvásárolni tudunk? Mik a legfőbb különbségek a kétféle dolog között?
- Miben hasonlítanak, és miben különböznek egymástól azok a helyek, ahol beszerezzük a számunkra szükséges dolgokat? Honnan kerülnek oda az áruk?
- Milyen kapcsolatban van egymással a termelő, az eladó és a vevő? Mi a pénz szerepe a folyamatban? Mi lenne, ha nem használnánk pénzt? Hogyan járulnak hozzá az emberek a munkamegosztás keretében egymás megélhetéséhez?
- Miben hasonlítanak a világ más részeink működő piacok, üzletek és bevásárló központok a mieinkhez, és miben különböznek azoktól? Vajon miből adódnak az eltérések?

Javasolt tevékenységek:

- Helyi gyárak, termelő üzemek meglátogatása. Megfigyelés, majd beszélgetés.
- A helyi piac és különféle üzletek, illetve egy bevásárló központ meglátogatása. Megfigyelés, majd beszélgetés.
- A munkamegosztás társadalmi összefüggéseit megjelenítő rajzos kapcsolati háló készítése.
- Bábo és dramatikus szerepjáték a termelő, az eladó és a vevő kapcsolatára és kommunikációjára épülő helyzetekben.

2. ÉVFOLYAM II. AZ EMBERI KAPCSOLATOK VILÁGA

1. Család és rokonság

Javasolt al témák:

- Az én családom.
- A családon belüli szerepek.
- A szocializáció. Amit a családon belül tanulunk meg.
- Kommunikáció a családban. Öröm és bánat kifejezése. Szokások, Konfliktusok.
- Másfajta családok Magyarországon és a világban.
- Vannak, akiknek nincs családjuk – mert magukra maradtak, vagy mert ezt választották.

Javasolt kérdések:

- Kikből áll a családom? Mekkora a rokonságom? Kihez milyen szintű és milyen mélységű kapcsolat fűz? Kik azok, akikkel együtt élek, és kik azok, akik máshol laknak? Kiről mit tudok? Kit miért szeretek? Mit kapok a családomtól, és én mit adok nekik?
- Ki mit csinál a mi családukbán? Milyen feladatokat kell közösen megoldanunk, és hogyan osztjuk meg ezeket? Mi mindennel tudjuk segíteni egymást?
- Mi az, amit a családon belül tanulunk meg?
- Hogy mutatjuk meg egymásnak a családban, ha örömről vagy bánatunk van? Hogyan szoktuk megvitatni azt, aki szomorú? Miben és hogyan kérhetünk segítséget egymástól? Ki miért szokott haragudni a családban, s hogyan mutatja ki azt? Mitől szokott elmúlni a haragja?
- Mit jelent az embernek a családja? Mi hiányzik annak az életéből, akinek nincs családja? Pótolható-e ez a hiány valamivel?

Javasolt tevékenységek:

- Beszélgetés a szülőkkel, beszélgetés a társakkal.
- A saját család vizuális megjelenítése rajzolóval, festéssel vagy mintázással.
- Családi fényképek készítése, egy-egy családi albumlap összeállítása.
- Családi párbeszédtek, különféle érzelmi töltésű helyzetek megjelenítése, konfliktusok feldolgozása báb- és drámajátékkal.

2. Barátok és kortársak

Javasolt al témák:

- A legjobb barátaim.
- A mi osztályunk.
- Kortársi kapcsolataink és szokásaink.

- Az iskolai élet legfontosabb szabályai.
- Azonos korú gyerekek Magyarország és a világ más részein.
- Vannak, akiknek egyáltalán nincs barátjuk?

Javasolt kérdések:

- Kik a legjobb barátaim, és miért szeretem őket? Mi minden kapcsol össze bennünket? Mit szoktunk csinálni együtt, és hogyan szoktunk beszélgetni?
- Milyen a mi osztályunk? Mi minden kapcsol össze bennünket? Milyen problémáink vannak? Hogyan tudjuk ezeket megoldani? Mi az oka annak, ha valamilyen problémánkat nem tudjuk megoldani?
- Miért van szükség szabályokra? Hogy működne az emberi világ közösségi szabályok nélkül? Milyen a jó szabály és milyen a rossz?
- Vajon miben hasonlítanak ránk, és miben különböznek tőlünk a világ más részein élő gyerekek? Mik lehetnek a hasonlóságok és a különbségek okai?
- Miért fontos az ember számára, hogy legyenek barátai? Mi hiányzik annak, akinek nincs barátja? Mit tétünk, ha teljesen magányos gyereket látunk a környezetünkben?

Javasolt tevékenységek:

- A legjobb barát jellemzése színekkel, dallammal, mozgással és szavakkal.
- Különbféle szabályok gyűjtése, ezek elemzése. Szabályalkotási gyakorlatok.
- Fantáziagyakorlat: egy szabályok nélküli világ elképzelése.
- A barátság témájához kapcsolódó helyzetek bábozása – dramatikus feldolgozása.
- Az osztályon belüli egymásra való odafigyelést segítő, empátiafejlesztő gyakorlatok.

3. A körülöttünk élő emberek (a helyi társadalom)

Javasolt al témák:

- Ismerősök és idegenek.
- Sokfélék vagyunk – különböző az életkorunk (gyerekek, felnőttek és idősek a lakóhelyen).
- Sokfélék vagyunk – különbözőek a hagyományaink (etnikai, nyelvi, kulturális kisebbségek és többség a lakóhelyen)
- Sokfélék vagyunk – különbözőek a testi, lelki és szellemi adottságaink (egészségesek, sérültek és betegek a lakóhelyen).
- Multikulturális társadalmak.
- Integráló közösségek a világ különböző részein.

Javasolt kérdések:

- Kik azok, akire a rokonaink és a barátaink mellett ismerősként tekinthetünk? Mit jelent az, hogy ismerjük egymást? Hogy beszélünk az ismerősökkel, és hogy az idegenekkel?
- Milyen életkorúak a körülöttünk élők? Miben hasonlítanak, és miben térnek el egymástól a különböző életkorú emberek?

- Mi mindenben különbözünk egymástól testi, lelki és szellemi adottságaink szempontjából? Mi az, amiben e különbségek ellenére is hasonlóak vagyunk?
- Milyen problémák adódhatnak az emberek sokféleségéből? Hogyan lehet ezeket a problémákat megoldani?
- Mi mindent tanulhatnak egymástól a különböző életkorú, etnikumú, nyelvű és kulturájú, testi és szellemi adottságú emberek?

Javasolt tevékenységek:

- Megfigyelések végzése a lakóhelyen, amelynek célja az emberek sokféleségének érzékelése.
- A helyi bölcsőde és/vagy idősotthon meglátogatása. Beszélgetés a kicsi gyerekek és az idős emberek jellemzőiről, a társadalomban elfoglalt helyükről.
- Kommunikációs helyzetgyakorlatok az emberi sokféleség jelenségeihez kapcsolódóan báb- és drámajátékkal.
- Kettős portrék készítése rajzzal, festéssel vagy mintázással: én és valaki, aki „más” címmel.
- Fantáziagyakorlatok: új gyerekek érkeznek az osztályba, aki valamilyen szempontból „más” (mozgássérült, gyengén látó, alig tud magyarul stb.)

4. Az emberek közösségei

Javasolt al témák:

- Lakóhelyünk közösségei.
- Gyerekek számára szervezett csoportok a tágabb környezetben.
- Öntevékeny csoportok Magyarországon és a világ más részein.
- Az emberi közösség működésének szabályai.

Javasolt kérdések:

- Milyen csoportokhoz tartoznak az emberek a családjukon kívül? Miért hozták létre ezeket? Mi mindent csinálnak együtt? Mi tartja össze az önkéntes csoportokat?
- Miért jó csoportokhoz tartozni? Hogyan lehet kapcsolatba kerülni egy más működő csoporttal? Mitől függ, hogy az ember tagja marad-e egy önként választott csoportnak, vagy sem?

Javasolt tevékenységek

- Látogatás egy vagy több helyi (vagy térségi) gyerekcsoportnál, illetve civil szervezetnél. Megfigyelés és beszélgetés.
- Szituációs gyakorlatok báb- és drámajátékkal az önkéntes csoporttagság témájához kapcsolódóan.
- Szimulációs játékok: egy helyi gyerekeket összefogó öntevékeny csoport létrehozásának elképzelése. A közösség legfontosabb működési szabályainak meghatározása.

5. Én és a többiek

Javasolt altémák:

- Milyen ember vagyok én?
- Kikhez tartozom?
- Van olyan ember, aki senkihez nem tartozik?

Javasolt kérdések:

- Milyen vagyok külsőleg? Milyen tulajdonságaim vannak? Miben hasonlítok másokra? Miben különbözök? Mire vagyok képes, és mire nem? Mik a pillanatnyi erősségeim és mik a gyengeségeim? Milyen szeretnék lenni?
- Ki mindenki vel állok szorosabb (rokoni vagy baráti), vagy távolabbi (kölesönös ismerősi) kapcsolatban? Kik azok, akiket úgy ismerek, hogy ők nem is tudnak rólam? Ki mit jelent a számomra? Mi jellemzi a kapcsolatunkat?
- Van valami, ami olyan emberekkel is összeköt, akiket nem ismerek, és akik engem sem ismernek?
- Élhet az emberek teljesen egyedül a világban? Mi történik a teljesen magányos emberekkel? Tudunk valamit tenni azért, hogy ne legyenek magányos emberek a világban?

Javasolt tevékenységek:

- Önjellemzések készítése különféle eszközökkel (rajzzal, mozgással, szöveggel).
- A saját kapcsolati háló vizuális bemutatása szabadon választott technikával.
- Pozitív portré szóbeli felvázolása valamelyik osztálytársról, az értékek és erősségek kidomborításával.

3. ÉVFOLYAM

III. AHÁNY HÁZ, ANNYI SZOKÁS

1. Ruha teszi az embert?

Javasolt altémák:

- Eltakarjuk a testünket.
- Egyenruhák.
- A divat.
- A test díszítése.
- A magyar nyelvterület jellegzetes népviseletei.
- A mienktől eltérő jellegzetes viseletek Európa és a nagyvilág különböző részein.

Javasolt kérdések:

- Miért visel ruhát az ember? Mi mindentől függ, hogy milyen ruhát viselünk? Mi mindent fejez ki az öltözet? Van-e különbség a férfi és a női ruha, az idős és a fiatal, a gazdag és a szegény, a rangos és a rang nélküli ember ruhája között?
- Kik viselnek egyenruhát és miért? Vannak-e közös jellemzői a helyi viseletnek?
- Mi számít most divatos viseletnek? Honnan tudjuk ezt? Miért szeretik követni az emberek a divatot?
- Milyen formái láthatók a test díszítésének a lakókörzetben, a televízióban és az újságokban? Mi mindent fejeznek ki az egyes díszítési formák?
- Mikor vesznek fel népviseleti ruhadarabokat az emberek? Mi az, ami még ma is része a hétköznapi viseletnek, és mi az, amit már csak ünnepnapokon hordanak?
- Vajon miért alakultak ki más vidékeken másfajta viseletek? Mit találunk szépnek vagy érdekesnek ezek közül? Mi az, amiit nagyon idegennek érzünk, és miért?

Javasolt tevékenységek:

- Látogatás a helytörténeti múzeumban.
- Helyi viseletek fényképezése, a képek szabadon választott formában való feldolgozása.
- Népviseletet ábrázoló képek gyűjtése és elemzése a magyar nyelvterülethez kapcsolódóan. Tablókészítés az adott viselet elterjedésének térképvázlaton való megjelölésével együtt.
- Képek gyűjtése és tablókészítés európai népek jellegzetes viseletéről.
- Beszélgetés a hagyományos öltözékek mai szerepéről.
- A világban előforduló különböző öltözékeket és testdíszítési módokat bemutató képek elemzése, és a látottakhoz kapcsolódó érzések szóbeli megfogalmazása.

2. Mindennapi kenyerünk*Javasolt al témák:*

- Ételeink és italaink.
- Amiből a legnagyobb mennyiségre van szükségünk (a lisztes növényi táplálék).
- A mi családunk kedvenc étele – a mi vidékünk specialitásai.
- A terített asztal.
- Az étkezéshez kapcsolódó szokások és illemszabályok.
- Népek konyhája – népek asztala. A mienkétől eltérő ízek és étkezési szokások világa.
- Vannak emberek, akiknek nincs mit enniük.

Javasolt kérdések:

- Mit eszünk és mit iszunk a leggyakrabban? Miért eszik, és miért iszik az ember? Mennyi ideig bírja ki enniváló vagy innivaló nélkül? Mi mindenre van szüksége az emberi szervezetnek?
- Hogyan készül a kenyér? Hogy készíthetjük el a krumplit? Hogy főzzük meg, és mi mindent készíthetünk rizsből?
- Mi az, amit a mi családunk tagjai a legjobban szeretnek? Mi az, amit másoknak is szívesen ajánlunk megkóstolásra?
- Hogy terítünk hétköznap és hogyan az ünnepnapokon? Mik a hasonlóságok és mik a különbségek? Mi mindent fejez ki egy terített asztal?
- Milyen szokások, illetve szabályokat kapcsolódónak a családban az étkezésekhez? Mi az, amit másképp csinálunk baráti körben, vagy egy nyilvános vendéglőben?
- Kis segít azokon az embereken, akiknek nincs mit enniük, vagy csak nagyon rosszul tudnak táplálkozni? Hogyan lehet nekik segíteni?

Javasolt tevékenységek

- Látogatás egy pékségben. Megfigyelés és beszélgetés.
- Közös főzési és terítési gyakorlatok önként jelentkező szülők bevonásával.
- Illusztrált közös recepttár összeállítása a családokban leginkább kedvelt ételekből.
- A helyben megszokottól eltérő ízek kóstolása, reflektálás a tapasztalatokra.

3. A munka világa*Javasolt al témák:*

- Az ember időbeosztása, a munka helye az ember életében.
- Munkalehetőségek a lakóhelyen és annak utazással elérhető környezetében.
- Hagyományos mesterségek és a modern világ munkahelyei.
- A munka nálunk ismerttől eltérő formái a nagyvilágban.
- Vannak emberek, akiknek nincs munkájuk.

Javasolt kérdések:

- Hogyan tagolódik egy napunk, egy hetünk, egy évünk? Milyen visszatérő tevékenységeink vannak? Mi a különbség a gyerekek, a felnőttek és az idős emberek időbeosztása között?
- Milyen munkahelyek vannak a környékünkön? Hol dolgoznak a szüleink és a felnőtt ismerőseink? Hogyan dolgoznak az emberek? Mi mindentől függhet az, hogy van-e munkája egy embernek?
- Milyen hagyományos mesterségek élnek még a környékünkön? Miért épp ezek alakultak ki itt? Mi az értéke ezeknek a mai modern világban?
- Mi jellemzi a munkavégzés mai formáit?
- Vajon miért dolgoznak a világ más részein sokszor másképp az emberek? Miért fordul elő, hogy egyes helyeken a gyerekek is kemény munkát végeznek? Miért nem szabad a gyerekeket úgy dolgoztatni, ahogy a felnőttek dolgoznak?
- Mít csinál az, akinek nincs munkája? Milyen nehézségekkel kell szembesülnie? Milyen kiutakat láthat maga előtt? Hol található segítséget?

Javasolt tevékenységek:

- Egy-két különböző típusú munkahely meglátogatása. Megfigyelés, beszélgetés.
- Egy-egy hagyományos munkaforma megismerése helyi műhelyben vagy a helytörténeti múzeumban tett látogatással.
- A társadalmi munkamegosztást érzékeltető tapló készítése a lakóhely körzetében, illetve a mai Magyarországon végezhető munkák típusairól.

4. Pihenés, játék, szórakozás*Javasolt altémák:*

- A pihenőnap és a pihenés szerepe az ember életében.
- Kedvenc játékaink és szórakozásaink.
- A felnőttek pihenési formái, játécai és szórakozásai.
- A pihenés és a szórakozást szolgáló létesítmények.
- A pihenés, a játék és a szórakozás különböző formái a nagyvilágban.

Javasolt kérdések:

- Miért van szükségünk pihenésre? Hogy pihennek az emberek a környezetünkben? Mi hogyan tudjuk legjobban kipihenni magunkat?
- Miért szeret játszani az ember? Milyen fajta játékaink vannak? Mi az, amit egyedül, párosan, kisebb csoportban, vagy nagyobb közösségben lehet játszani?
- Milyen szerepe lehet a kapcsolódásban az olvasásnak? Milyen a tévésznek és a számítógépes játékok játszásának?
- Vannak rossz hatású játékok is?

Javasolt tevékenységek:

- Alkalmi kiállítás rendezése a legkedvesebb játékokból.
- Játéktár összeállítása közösségi játékokból.
- A pihenést és a szórakozást szolgáló helyi létesítmény meglátogatása. Megfigyelés, beszélgetés.
- Fantáziagyakorlatok: a nálunk ismerttől eltérő szórakozási formák képzeletbeli kipróbálása, a belső élmények elmesélése.

5. Ünnepek*Javasolt altémák:*

- A mi családunk ünnepei.
- A mi környezetünk, a mi országunk jeles napjai.
- Az ünnep helye az ember életében.
- Ünnepek, amiket Magyarországon és a világ sok más részén is megünnepelnek.
- Számunkra ismeretlen ünnepek és ünneplési formák a világban.

Javasolt kérdések:

- Milyenek a mi családi ünnepeink? Melyik ünnep milyen alkalomhoz kapcsolódik? Mi az, ami más ilyenkor, mint az egyén napokon?
- Melyek azok az ünnepek, amiket nem családi körben ültünk meg? Ezek kikkel kapcsolhatnak össze bennünket? Mi a jó ezekben a közösségi eseményekben?
- Miért fontosak az ünnepek az ember életében? Mik az ünnepek jellegzetes sajátosságai és kellékei?
- Milyen részletekben térnek el egymástól a világ nagy részén megtartott ünnepek? Vajon miért alakultak ki ezek az eltérések? Mit gondolunk ezekről a különbségekről? Mennyire érintik ezek az ünnep lényegét?
- Mi az érdekes és mi a furcsa más emberek számunkra ismeretlen ünnepeiben? Vajon miért fontosak számukra ezek az ünnepek? Ha ők néznék a mi ünnepeinket, vajon milyennek találnák azokat?
- Mi mindentől függ, hogy milyennek látjuk mások szokásait?

Javasolt tevékenységek:

- Képes ismertetőt készítése a helyi népcsoportok, illetve közösségek ünnepeiről.
- Képek és információk gyűjtése arról, hogy a világban milyen jellemzői vannak a karácsony, illetve az újév megünneplésének. Közös tablók készítése a gyűjtött anyagokból.
- Fantáziagyakorlatok: furcsa ünnepek kitalálása.
- Ünnepi hangulat teremtése énekkel, zenével, színekkel.
- A „hétköznapi” és az „ünnepi” viselkedés formáinak bábos és dramatikus megjelenítése különféle helyzetgyakorlatok keretében.

4. ÉVFOLYAM**IV. NÉPEK ÉS KULTÚRÁK****1. A lakott világ***Javasolt al témák:*

- Az emberiség otthona: a Föld
- A világ sűrűn lakott részei.
- A világ ritkán lakott részei.
- A mi kontinenstünk, országunk és lakóhelyünk a világban.

Javasolt kérdések:

- A Föld mely részein él a legtöbb ember? Miért éppen ezeken a részeken? Mi minden következik abból, ha egy térségben sok ember él együtt?
- Hol él kevés ember a Földön? Mi az oka ennek? Mi jellemzi ezeknek a térségeknek a természeti viszonyait? Milyen következményei vannak annak, ha egy térségben kevés ember él?
- Hol található a Földgömbön és a világtérképen Európa? Hol található Európán belül Magyarországon belül a mi településünk?

Javasolt tevékenységek

- Ismerkedés a földgömbbel és a földrajzi világtérképpel. A tanulók által ismert pontok azonosítása.
- Tájékozódási gyakorlatok végzése a földgömbbel és különféle térképekkel, a saját lakókörzetnek a világban való elhelyezése céljából.
- Társadalmi összefüggéseket kereső gondolati hálók készítése.

2. Népek, nyelvek, államok*Javasolt áltémák:*

- Az emberiség nagy csoportjai: a népek
- A népeket összetartó közös nyelv és közös múlt
- A magyar nép lakóterülete és összetartozás-tudatának elemei.
- Az államok és a népek
- Az anyaországon kívül élő, és saját országgal nem rendelkező népek

Javasolt kérdések:

- Kik tartoznak egy néphez? Hogyan kapcsolja össze a nyelv és az írás az egy néphez tartozó embereket? Hogyan kapcsolja egy néphez az embereket a közös múlt? Hogyan őrzi az egy néphez tartozó emberek a közös múlt emlékét?
- Mi milyen néphez tartozunk, és milyen nyelvet beszélünk? Hol élnek magyarok (illetve az osztályban jelen lévő másfajta etnikumok képviselői) a világban? Milyen népek képviselői élnek Magyarországon a többségi népcsoporton kívül?
- Mi az állam szerepe az emberek életében? Mi mindent jelent az, hogy nagy embercsoport ugyanakkor az országnak a lakója, ugyanakkor az államnak a polgára? Mít kapnak az emberek az államtól, és milyen fontos kötelezettségeik vannak az állammal szemben?
- Mi mindenben lehet más azoknak az embereknek az élete, akik olyan népcsoportokhoz tartoznak, amelyeknek nincsen saját országa?

Javasolt tevékenységek:

- Vaktérképekkel végzett gyakorlatok, amelyeken a legnagyobb nyelvi csoportok elterjedési területét rögzítik, illetve a magyarság és az osztályban képviselt egyéb etnikumok elterjedési területét rögzítik a tanulók.
- Képekkel illusztrált összefoglalók készítése olyan népcsoportokról, amelyeknek nincs saját államuk.

3. Hitek és vallások

Javasolt al témák:

- A hit szerepe az ember életében. A vallás szabadsága.
- Templomok és vallási közösségek a lakókörzetben.
- A világ legnagyobb vallásai.
- Hívők és nem hívők Magyarországon és a világban.

Javasolt kérdések:

- Mit jelent az, hogy egy ember hívő vagy nem hívő? Mit jelent a vallás szabad gyakorlásának joga?
- Milyen vallások templomai, gyülekezeti helyei találhatóak meg a környezetünkben?
- Mi minden kapcsolja egymáshoz a világ vallásait, mi a közös bennük? Mik azok a jellemzők, amikben leginkább különböznek egymástól?
- Melyek a világ legelterjedtebb vallásai? Hol élnek a legnagyobb vallások hívei?

Javasolt tevékenységek:

- Beszélgetés a hitről különböző emberekkel. A külön-külön szerzett tapasztalatok egymással való megosztása.
- A lakókörzetben található templomok, illetve gyülekezeti helyek meglátogatása. Megfigyelés és beszélgetés.
- Statisztikai adatok elemzése a vallások témaköréből.
- Közös tablók készítése egy-egy vallás bemutatására.

4. Ami elválasztja a világ népeit

Javasolt al témák:

- Versengés a világban.
- Konfliktusok és háborúk a világban

Javasolt kérdések:

- Mi mindenben versenyeznek az emberek egymással? Milyen fajta versenyeknek lehet sok győztese? Milyen fajta versenyek azok, amelyeknek csak egy győztese lehet? Melyik versenytípusnak mik az előnyei és mik a hátrányai?
- Vájon mi mindenben versenyeznek egymással az országok? Milyen fajta versenyek szolgálgják az egész emberiség javát? Milyen fajta versenyek ártanak az emberiségnek?
- Hol vannak napjainkban háborúk a világban? Kik állnak ott szemben egymással? Miért folyik a harc?

Javasolt tevékenységek:

- Tájékozódás a nyomtatott és az elektronikus sajtó segítségével a világban zajló fegyveres konfliktusról. Kérdések megfogalmazása ezekkel kapcsolatban.
- Beszélgetés a világban zajló konfliktusokról meghívott szakemberrel.

5. Ami összeköti a világ népeit*Javasolt al témák:*

- A közlekedés hálózata és eszközei.
- A telekommunikáció hálózata és eszközei.
- Együttműködés a világ népei között.

Javasolt kérdések:

- Milyen utak és milyen eszközök teszik lehetővé, hogy az emberek és az áruk eljussanak a világ egyik részéből a másikba? Miért fontos ez a kapcsolat?
- Milyen hálózatok és milyen eszközök teszik lehetővé, hogy az egymástól távol élő emberek beszélhessenek egymással? Miért fontos ez a kapcsolat?
- Milyen nagy problémák megoldása érdekében működnek együtt a világ különböző térségeinek élő emberek? Milyen szervezetek adnak keretet ennek az együttműködésnek?

Javasolt tevékenységek:

- Felmérések végzése egy bevásárlóközpontban, s annak rögzítése, hogy a világ mely részei vesznek részt a lakóhelyi közösség ellátásában.
- Képek és információk gyűjtése a világot átfogó hálózatokról, illetve a közlekedés és a telekommunikáció legkorszerűbb eszközeiről.
- Egy Magyarországon is működő nemzetközi segítségnyújtó szervezet tevékenységének megismerése.

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

A programban való részvétel eredményeként a gyerekek

- *nyitottá válnak* a különféle kulturális jelenségek befogadására; kialakul bennük az a beállítódás, hogy a spontán elutasítás érzése nélkül kutassák a számukra idegen jelenségek okait, értelmét.
- képesek lesznek a társadalom különféle jelenségeinek *megfigyelésére*, ezek *értelmezésére* és életkoruknak megfelelő szinten való *általánosítására*;
- *el tudni helyezni saját magukat*, lakóhelyüket és hazájukat a világban;
- életkoruknak megfelelő *önismerettel* és reális énképpel rendelkeznek, el tudják fogadni és fel tudják dolgozni mások kritikáját, s képesek saját cselekedetei reális értékelésére;

- belső késztetést éreznek a kortársaikkal való *együttműködésre*, és birtokolják ennek legfontosabb szociális eszköztárát;
- *felelősséget éreznek* szűkebb és tágabb közösségük tagjai iránt; készek a közösség életében való aktív részvételre;
- értik a szabályoknak a közösségek életében játszott szerepét, és készek a belátott *szabályok betartására*;
- *együttérzéssel tekintenek* a rászoruló, elesett emberekre, és életkoruknak megfelelő formában készek a nekik való segítségnyújtásra is;
- képesek arra, hogy *célokot és feladatokat tüzzenek ki* maguk elé, s ezeknek tartósan alárendeljük figyelmüket és tevékenységüket;
- többféle módon *ki tudják fejteni* gondolataikat és érzéseiket, képesek saját *vélemény* kialakítására az általuk tapasztalt jelenségekkel kapcsolatban, és *érvelni* is tudnak véleményük mellett;
- identitásuk életkoruknak megfelelő mértékben stabil és rétegzett, s ezzel mások elutasítása nélkül tudnak azonosulni.

TÖRTÉNELEM 5-8. ÉVFOLYAM

Célok, feladatok

- a kulcskompetenciák fejlesztése;
- az Ember és társadalom műveltségterület komplex társadalomtudományi megközelítése;
- a történelem nagy korszakainak megismerésével az egyén és közösség bonyolult viszonyrendszerének, együttműködési formáinak, egymásra utaltságának érzékeltetése;
- a tananyag tartalmának sokszínűsége mellett a változatos tanulásszervezési eljárások a hatékony ismeretszerzést és a kognitív és szociális kompetenciák fejlesztését szolgálják;
- a kerettanterv felépítése, módszerei és filozófiája is jelenlévő, a történeti korszakok tanulmányozásának fontos eszköze a jelenre való folyamatos reflexió, amelynek birtokában a diákok árnyaltabban és tudatosabban élhetik meg saját világukat;
- értékek és értékrendek sokoldalú tanulmányozása, amelynek során a tanulók nyitottabbá, fogékonyabbá válhatnak a másság különböző formái iránt, együttműködési technikáik, konfliktuskezelő képességük, kommunikációs kultúrájuk harmonikusan fejlődhet;
- az egyéni, nemzeti és európai identitástudat elmélyítése;
- a folyamatosság és változás-változtatás történelmi szerepének megértése;
- minden nemzedék felelősségének érzékelése a történelem alakításában.

A kompetenciafejlesztés és az ismeretközlés összhangja

A történelem tanításának is célja, hogy a diákok megfelelő mennyiségű, korszerű szemléletű és tartalmú ismerettel felvértezve hagyják el az általános iskolát. A tárgyi tudás mellett személyre szabott és begyakorolt tanulási technikákat sajátítsanak el, amelyek megkönnyítik későbbi tanulmányaikat, fejlődésüket.

A tanítás során számításba kell venni a gyerekek egyéni adottságait, a tananyag elsajátításán kívül gondot kell fordítani képességeik minél jobb érvényesítésére, kibontakoztatására. A megtanítandó tananyag mellett előtérbe került a gyerekek egész személyisége, igényei, a külvilág megváltozott elvárásai is.

A pedagógusok legkiemeltebb feladata a kompetenciafejlesztés.

A kognitív kompetenciák közül, a történelem tanításában központi szerepe van az információkezelésnek, vitakészségnek, kritikai gondolkodásnak, konfliktuskezelésnek, szabálykövetésnek, problémamegoldásnak; egyúttal lehetőség nyílik a szociális kompetenciák fejlesztésére is.

Szemponatok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szemponatok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Fontos, hogy a mozgáskorlátozottságból eredő szűkösebb társadalmi tapasztalatokat lehetőség szerint pótoljuk.

Szemponatok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Az információszerezés hiányossága következtében hiányos fogalmak tartalmi gazdagítására fontos törekednünk.

Szemponatok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához

Különösen fontos a tér- és időbeli viszonyok érzékelésének fejlesztése.

Szemponatok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Élethelyzetek, emberi magatartásformák megfigyelésének fejlesztése;
A képzetet és a kreativitás fejlesztése.

Szemponatok a beszédfigyatekos tanulók fejlődésének támogatásához

Szimulációs játékokban való részvétel, a játék tapasztalatok megfogalmazása segítheti a beszédfejlődést.

Szemponatok az autisztikus tanulók fejlődésének támogatásához:

Felesleges információkkal ne terheljük;
Törekedjünk arra, hogy a változásokat, összefüggéseket felismerje.

Szemponatok a pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Élethelyzetek, emberi magatartásformák megfigyelésének fejlesztése;
Az időszlelés fejlesztése.

Módszertani ajánlások:

A tanítás- tanulás „klasszikus” módszerei

- tanári előadás;
  - magyarázat;
  - megbeszélés, beszélgetés;
  - szemléltetés.
  - (A tanulói eszközökre vonatkozó javaslatot lásd a Függelékben.)
- Interaktív, résztvevő, tapasztalatokon, saját élményen alapuló módszerek
- kooperatív tanulás;
  - dráma, szerepjáték;
  - szerepjáték, szimuláció;
  - vita;
  - alkotás.

Az értékelés alapelvei:

A fokozatosan összetettebbé váló követelmények teljesítését az alábbi formákban ellenőrizhetjük. Fontos, hogy ezek a formák a fejlődés nyomán követhetősége miatt – a megfelelő szinten – minden évfolyamban megjelenjenek.

- szóbeli felelet, beszámoló;
- önálló ismeretszerzésre épülő kiselőadások;
- az aktív szókinés megfigyelése, a történelmi fogalmak helyes használata;
- topográfiai, kronológiai ismeretek;
- gondolkodtató feladatok (forráselemzés, képek, ábrák, statisztikák, stb. értelmezése, elemzése);
- feladatsorok, munkalapok kitöltése;
- szövegértés, szövegalkotás;
- témakörök végén témazáró dolgozatok.

A kompetenciák, elsősorban a szociális kompetenciák fejlődésének követése során viszont a kerettanterv a szubjektív gyarapodás mértékének minősítésére helyezi a hangsúlyt, azaz formatív vagy fejlesztő értékelési módszert javasol. Ebben az eljárásban egyaránt szerepet kap a tanulói önértékelés, a társak általi csoportos visszajelzés, és a tanári értékelés.

A diákok tudásának, teljesítményének, hozzáállásának értékelésére elsősorban adott esetben az érdemjeggyel történő értékelés mellett a szöveges értékelések szóbeli és írásbeli formáit javasoljuk.

A történelem tantárgy tananyagainak feldolgozása elsősorban a szakórákon történik. Alkalmanként, amikor a téma, a feldolgozás módja úgy kívánja, javasolható az órák tömbösítése, összevonása. Erre például akkor kerülhet sor, amikor valamelyik tematikai egységet *projekt keretében* dolgoz fel az osztály. A projekt időszükséglete meghaladja a 45 perces tanórát, de mivel általában ebben a tanulásszervezési formában több tantárgy is érintett, a tanárok közösen gazdálkodhatnak tanóráik időkeretével.

Még komolyabb előkészületet igényel egy-egy történelem témájú *témanap* vagy *témahét* megszervezése, de a tapasztalatok azt mutatják, hogy a többféle program, tevékenység által biztosított élményszerű tanulási folyamat sokkal eredményesebb, mint a megszokott ismeretszerzési formák.

TÉMAKÖRÖK, TARTALOM

A kerettanterv együtt tárgyalja az 5-6., valamint a 7-8. évfolyam kiemelt céljait, feladatait, a javasolt tananyagtartalmakat és a várható eredményeket. Ennek a megközelítésnek oka a gyermekek és tanulócsoportok különböző mértékben és ütemben folyó fejlődésének számításba vétele, a helyi sajátosságokhoz történő alkalmazkodás szándéka, a pedagógus preferenciáinak érvényesítési lehetősége.

A tananyag tartalmának kezelésénél fontos a *választhatóság érvényesítése*, a kerettanterv kínálatából az adott iskola illetve tanulócsoportok ismeretében állítható össze a legmegfelelőbb tematika, haladási ütem.

A tartalmi egységek többségének címe után zárójelben olvasható a javasolt órai tevékenység, az adott téma feldolgozásának lehetséges formája.

5-6. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok:

- a múlt eseményeinek élményszerű megismerése;
- érzelmileg is átélhető, tevékenykedtető tanulási folyamat megvalósítása;
- különböző korok életmódjának, életformáinak megismerése, és ezáltal emberi élethelyzetek, magatartásformák vizsgálata és elemzése, a személyes példaadás fontosságának felismerése;
- más kultúrák megismerése, a megértés iránti vágy, az elfogadás érzésének fejlesztése, támogatása;
- értő olvasás, lényegkiemelés gyakorlása;
- alapvető történelmi fogalmak megismerése;
- kérdések, problémák megfogalmazása a tanult tananyaggal kapcsolatban;
- ok-okozati összefüggések megértése tanári segítséggel;
- érvekkel alátámasztott véleményalkotás kialakítása, gyakorlása;
- korrekt és egyre összetettebb szóbeli, írásbeli és rajzos beszámoló a tanultakról;
- rövid források olvasása értelmezése, összehasonlítása;
- az időfogalom mélyítése: folyamatosság és változás a történelemben, régmúlt – múlt – jelen viszonya;
- néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának pontos ismerete;
- a történelmi atlasz használatának gyakorlása, a térképek grafikai jeleinek, megismerése, egyszerűbb topográfiai feladatok megoldása.

TÉMAKÖRÖK, TARTALOM

AZ ÓSI TÁRSADALMAK

Az ember származása, előtörténete, különböző népek teremtéstörténetei: *szépirodalmi szövegek felolvasása, olvasása, dramatiszálása*
 Az emberek és állatok különbözőségei, hasonlóságai a biológiai adottságok, munkavégzés, társas viszony tekintetében: *filmfeldolgozás*
 Egyén és közösség: alkalmazkodás és együttműködés, értékek és érdekek ütközése: *vita*
 A család kialakulása és működése napjainkban, családi munkamegosztás: *interjúkészítés*
 Az ősember nyomai a földön: *őskori eszközök terajzolása, elkészítése*
 A zsákmányoló és termelő ember és közösségek jellemzői, természeti népek napjainkban
 Varázslat és művészet, ősi hiedelemvilág, halottkultusz: *rajzolás, festés, vadászszertartás eljátszása*
 Az emberek közti egyenlőtlenségek kialakulásának okai, az államformáló tényezők, az állam feladatai: *sziget-játék*

AZ ÓKORI KELETI TÁRSADALMAK

Folyamvölgyi társadalmak működése – az öntözéses gazdálkodás, az emberi kapcsolatok, együttműködés formái, módjai: *képek, illusztrációk értelmezése*
 Az írásbeliség kialakulása és fejlődése – titkos írás, az írás előzményei, különböző írásfajták: *titkos írások megfejítése, különböző írásjelek készítése*
 Látogatás az ókori keleti iskolákban: *szövegfeldolgozás kooperatív csoportmunkában*
 Az eszközkészítés anyagai és fejlődése: *kézműves foglalkozás*
 Vallás és művészet (Egyiptom, Kína, India) – hasonlóságok és különbségek: *táblázat készítése*
 Példák a társadalom szerkezetére, a hierarchikus társadalom és kasztrendszer összehasonlítása (Mezopotámia, India)
 Élet és halál kérdésének különböző megközelítése az ókori Keleten
 Erkölcsi normák, a törvénykezés kezdetei, a szokásjog és az írott törvény különbségei: *forráselemzés*

AZ ÓKORI GÖRÖGÖK

Történetek a görög mondavilágból: *néhány mondai történetrészlet eljátszása*
 A görög polisz – településtípus és államforma
 Mi az, ami összetart? Pánhellén szerveződések: szentélyek, olimpiák: *önálló gyűjtőmunka, bemutató*
 Emberarcú görög istenek, látogatás az Olümposzon: *az istenek csoportosítása különböző szempontok alapján*
 Spárta: egyén és közösség konfliktusa: *a spártai törvények elemzése*
 A görög-perzsa háborúk hősei: *történelmi portrék készítése*
 Az athéni demokrácia – hogyan működik a népgyűlés: *szituációs játékok, vita*
 Görög mindennapok (gazdaság, a család, a nők helyzete, szórakozás, testkultúra): *szövegek és képek feldolgozása kooperatív csoportmunkában*
 Nagy Sándor és a hellenizmus, kelet-nyugati kapcsolatok: *térképes feladatok*
 A hellenisztikus nagyváros újdonságai: *térképrajzolás, makett készítése*

AZ ÓKORI RÓMA

Mondák Róma alapításáról: *mondák olvasása, eljátszása*

A királyság és köztársaság kora: *összehasonlító ábrák készítése a kétfajta államszervezetről*

Városállamból birodalom (miért következnek be a változások és mik a következmények?): *okok és következmények gyűjtése párban majd csoportban*

Sasok és légiók – a római hadserég, hadvezérek és csaták Róma háborúinak történetéből: *információk gyűjtése az internetről*

A köztársaság válsága (milyen válságjelenségek jellemzik ezt a korszakot?, általában mit jelent az, hogy válság?): *vita*

A római világ civilizációs alkotásai, a városi kultúra jellegzetes kellei: *albumok nézegetése, képelemzés*

Értékek, értékrend a római világban (az élet tisztelete és értéktelensége, a természet pusztítása és együttélés a természettel, agresszió, kegyetlenség, nyitottság és előítéletek): *szituációs játékok, vita*

A Római Birodalom aranykora Augustus császár korában, szabadok és rabszolgák, „kenyeret és cirkuszt”

Történetek római császárokról: *szövegfeldolgozás*

Rómaiak hazánk területén, római örökségünk: *múzeumi kutatómunka*

Jézus élete és tanításai: *beszélgetőkör*

A kereszténység államvallássá válik

Népvándorlás – életforma, harcmodor, útkeresés – nomádok egykor és ma: *képregény készítése*

A KORA KÖZÉPKOR

Az iszlám működése és alapvető elvárásai a hívek irányában régen és most: *filmfeldolgozás*

Az iszlám vallási és világi hatalom egybefonódása, terjeszkedés: *időszalag készítése, tájékozódás a térképen*

Az arab tudomány és művészet jellegzetes ágazatai, eredményei és hatásuk napjainkban: *rajzok, képek másolása*

Bizánc – antik és keleti vonások: *összehasonlító táblázat vagy halmazábra készítése*

Európa háttérbe szorul: bezárkózás és hanyatlás

A korai feudális gazdasága, középkori nagybirtok, hűbérurak, hűbéresek: *képek és források elemzése*

A távolsági kereskedelem. Kereskedelmi csomópontok. A zsidók és a feudális világ kapcsolata: *térképes feladatok*

Az antik örökség és a kereszténység, az egyház, mint államformáló tényező

A frank állam, Nagy Károly államszervező tevékenysége: *folyamatábra készítése*

AZ ÉRETT KÖZÉPKOR

Arab, viking, magyar támadások és visszavonulás: *térképes és vaktérképes feladatok*

Gazdasági fellendülés, példák a mezőgazdaság technikai fejlődésére

A középkori faluközösség, egyeni érdekek, egyenlőség, a közösség szempontjai: *vita*

A középkori város – a céhek szabályai és működése: *céhszabályzat írása, szituációs játék: céhalapítás*

A középkori egyház és műveltség, élet a kolostorokban: *zenehallgatás*

Keresztes hadjáratok, új fejezet a kelet-nyugati kapcsolatokban, anyagi és szellemi hatás: *térképes és kronológiai feladatok*

Hűbériség, lovagok: eskü, nevelés, szerelem, lovagi tornák: *történetírás, dramatisztika*

A mongol hódítás, az Arany Horda birodalma, Marco Polo Kubiláj kán udvarában: *életrajzi részletek olvasása, kiselőadás*

A MAGYARSÁG SZÜLETÉSE, AZ ÁRPÁD-HÁZI KIRÁLYOK KORA, A VIRÁGZÓ KÖZÉPKOR MAGYARORSZÁGON

A magyar nép eredete, vándorlása, különböző kulturális hatások a vándorlás során: *vaktérképes feladat*

Hogyan látják idegen források a honfoglalás-kori magyarokat – általános és egyedi vonások: *forráselemzés*

Ósi vallás, ősi mesterségek a honfoglalás korában: *kézművesség – nemezelés, faragás*

Szent István állama: *történelmi portré készítése önálló gyűjtőmunkával*

Intelmek és törvények (István, Kálmán, László): *forráselemzés kooperatív csoportmunkában*

Az Aranybulla – mozgalom, társadalmi csoportok, érdekképviselet, kollektív és egyéni jogok: *vita*

Tatárjárás a különböző nézőpontú források tükrében: *forráselemzés*

IV. Béla második „honalapítása”, a várépítések korszaka: *makettkészítés*

Károly Róbert gazdaságpolitikája, reformjai: *térképes feladat, gondolatértékpé készítése*

Nagy Lajos a lovagkirály és az 1351-es törvény

Luxemburgi Zsigmond a király és császár, magyarországi városfejlődés: *a középkori és mai városok összehasonlítása*

A Hunyadiak felemelkedése, egy család karrierjének története

Hunyadi Mátyás a trónon – a települések és a gazdaság állapota, adók, állami jövedelmek, a reneszánsz udvar: *szövegfeldolgozás, grafikon, diagram értelmezés csoportban, korhű lakoma rendezése*

Dózsa parasztfelkelése

A mohácsi vész a magyar és külföldi (nyugat-európai, török) források tükrében: *forráselemzés*

Magyarország három részre szakadása: *térképes feladat*

A KÉSŐ KÖZÉPKOR ÉS A NAGY FÖLDRAJZI FELFEDEZÉSEK

A kiváltságok különbözősége és meghatározó szerepe a feudalizmusban

A rendiség, parlamentarizmus – a kiváltságok szerinti érdekképviselet és együttműködés első formái: *ábra, táblázat értelmezés*

Itália: humanizmus és reneszánsz – új embereszmé: *fiktív interjú készítése*

Az Oszmán Birodalom terjeszkedése: *térképes feladat, feladatlap kitöltése*

Prekolumbián civilizációk és kultúrák: *filmmzés, feldolgozás szempontok alapján*

A felfedezések technikai feltételei (hajózási ismeretek, térképészet, navigációs eszközök): *önálló kutatómunka*

Spanyol és portugál felfedezések, majd angolok és franciák

Gyarmatosítók és gyarmatosítottak (kipusztítás, alávettség, keveredés, teljes kirekesztettség, anyagi és szellemi javak cseréje, újkori rabszolgáltatás):

szövegek feldolgozása kooperatív csoportmunkában

Világkereskedelem, kontinensek kapcsolatrendszere: *ábrakészítés, térképes feladatok*

ABSZOLUTIZMUS ÉS REFORMÁCIÓ

A reformáció irányzatai és kulturális hatásai (nemzeti nyelv, oktatás): a reformáció egy választott képviselőjének bemutatása önálló kutatómunka alapján
 Az információ közvetítésének új útjai: könyvnyomtatás, nyomtatott sajtó
 A nemesség és polgárság együttélése Angliában, angol polgári forradalom, alkotmányos monarchia: képi információk gyűjtése
 A francia abszolútizmus, a Napkirály állama. Versailles. Az etikett: szituációjátékok
 Nagy Péter Oroszországa, „ablak Európára”
 A természettudományok és gondolkodás fejlődése és új szemlélete a XVII–XVIII. században: életrajzok, fiktív interjú

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

- a tanulók képesek a tanult történelmi korszakokra jellemző képeket, tárgyakat, építményeket felismerni;
- először kérdések, majd egyre inkább saját gondolataik alapján el tudják mondani a tanult történeteket;
- tudnak információkat gyűjteni kijelölt történelmi témáról felnőtt segítségével;
- a tanulók képesek a tanult eseményeket időrendi sorrendbe állítani, hozzájuk neveket, helyszíneket kapcsolni, azokat a térképen megmutatni;
- értik és használják a Kr. e., Kr. u., illetve az évtized, évszázad, évezred fogalmakat;
- történelmi események ismertetésénél szakszavakat is használnak;
- képesek egyszerű mennyiségi mutatókat összehasonlítani;
- képesek együttesen kezelni képes és szöveges információkat.

7-8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok:

- az önálló ismeretszerzés, rendszerezés folyamatos fejlesztése;
- ismeretszerzés szövegekből, filmekből, tömegkommunikációs eszközökből, a világhálóról;
- szóbeli és írásbeli beszámoló készítése önálló kutatómunkával szerzett ismeretekből;
- adott történetben a valós és fiktív elemek egyre biztonságosabb megkülönböztetése;
- történelmi fogalmak tudatos használata;
- diagramok, grafikonok, táblázatok, képek, ábrák értelmezése, készítése;
- a történelmi atlasz jártasság szintű használata;
- a kronológiai tájékozódó képesség fejlesztése;
- kulturált vita és véleménynyilvánítás gyakorlása;
- lényegkiemelés, a szöveg átfogalmazása, különböző nézőpontok felismerése;

- történelmi források elemzése, összehasonlítása, információszerezés a forrásszövegekből;
- a történelmi események, jelenségek elemzési módszereinek elsajátítása;
- történelmi összefüggések egyre mélyebb és önállóbb felfedezése;
- pozitív fejlődési folyamatok és negatív jelenségek párhuzamos jelenléte a történelemben;
- a kritikai gondolkodás alapelemeinek megjelenése, fejlesztése.

HARCOK A TÖRÖKÖK ÉS HABSBURGOK ELLEN

Életképek a három részre szakadt Magyarországról (török világ, „félíg foglалás”, végyárok, várháborúk, élet a végeken): *filmfeldolgozás, dramatikusan játékos*
 Az önálló Erdély létrejötte, népei és „aranykora” Bethlen Gábor fejedelemsége alatt
 Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér: *szépirodalmi szövegolvasás*
 A török kiűzése: *több forrás elemző összevetése*

A POLGÁRI ÁTALAKULÁS KORA

Az amerikai függetlenségi háború; a Függetlenségi Nyilatkozat: *forráselemzés*
 Az USA államszervezete: *ábraelemzés*
 A francia abszolutizmus válsága XVI. Lajos uralkodása idején: *grafikonok, diagramok elemzése*
 A francia forradalom legfontosabb eseményei: az alkotmányos monarchia, a girondista köztársaság, a jakobinus diktatúra: *idővonal, események grafikus ábrázolása*
 Történetek a nagy francia forradalom éveiből
 Napóleon és Európa: *térképes feladat*
 Forradalmak 1848–49-ben Európában

MAGYARORSZÁG A HABSBURG BIRODALOMBAN

A Rákóczi szabadságharc sikerei és bukása: *folymatábra készítése*
 Magyarország beillesztése a birodalomba, újranépesítés, a nemzetiségi kép átalakulása, soknemzetiségű Magyarország: *térképes feladat, vaktérkép*
 Mária Terézia és II. József, a felvilágosult uralkodók: *táblázatkészítés a források alapján*

AZ IPARI FORRADALOM ÉS A NAGYHATALMISÁG

Az ipari forradalom első szakasza; Nagy-Britannia, majd Nyugat-Európa, találmányok és feltalálók: *tablókészítés, önálló kutatómunka*
 Az iparvárosok; a megváltozott természeti-társadalmi környezet: gyár, vasút, nagyváros, munkásosztály és munkásmozgalom: *képek elemzése, szerepjátékok*
 A „világ műhelye” – Nagy-Britannia
 Az olasz és német egység létrejötte: *térképes feladatok*
 USA – az Észak-Dél konfliktus; a polgárháború és következményei: *vita, bírósági tárgyalás, szerepjáték*
 Rabszolgafelszabadítás – társadalmi diszkrimináció

Az ipari forradalom második szakasza; új iparágak; gazdasági átrendeződés; új gazdasági nagyhatalmak: Németország, USA, Japán: *fogalmazás az életmódváltásról*
 A Föld végső felosztása; a század végi gyarmatosítás: *térképes feladatok, halmazábra készítése*

A REFORMKORI MAGYARORSZÁG

A magyar nyelv ügye; nyelvújító mozgalom: *feladatlap, gondolkodtató feladatok*

Széchenyi fellépése és programja: *életrajz feldolgozása*

Nemzeti törekvések és modernizáció. „Haza és haladás”

A rendi országgyűlések, mint a reformfolyamat fórumai: *összehasonlító táblázat*

Kossuth programja: *életrajz feldolgozása, a programok összehasonlítása*

Az áprilisi törvények: *forráselemzés*

A szabadságharc eseményei; a trónfosztás, a szabadságharc bukása: *topográfiai információk és szövegek összevetése*
 Megtorlás

A MODERN MAGYARORSZÁG SZÜLETÉSE

A birodalom újjászervezése 1849 után

A kiegyezés létrejötte és tartalma: *ábraelemzés*

A magyar gazdaság átalakulása: infrastruktúra: vasút, hajózás, utak, posta, távíró, telefon; ipar: állami támogatás, iparfejlesztés, jellegzetes iparágak, mezőgazdaság: gépesítés, intenzív mezőgazdaság, szőlőművelés, zöldség-gyümölcs kultúrák, állattenyésztés: új elvárások, táplálkozási szokások: *önálló kutatómunka, tabiókészítés, kiselőadások*

A dualizmus kori Magyarország társadalma: *szövegfeldolgozás kooperatív csoportmunkában*

Képek a dualizmus politikai életéből: *idegenvezetés Budapesten*

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ

A világháború okai és céljai: *vita*

Az I. világháború: frontok, események, az antant győzelme: *térképes feladat*

Élet a frontokon és a hátsószakban: *önálló kutatómunka, újságkészítés*

Az oroszországi forradalmak

A Párizs-körményi békek; a Versailles-i béke, győztesek és vesztesek: *térképes feladat, grafikonelemzés*

A VILÁG ÉS MAGYARORSZÁG AZ 1920-AS, 30-AS ÉVEKBEN

Forradalmak Magyarországon: *korabeli röplapok, kiáltványok, plakátok elemzése*

Az ellenforradalom konszolidációja; a trianoni béke; a Bethlen-korszak: *térképes feladat, grafikonok, diagramok elemzése*

"Modern" idők: a húszas, harmincas évek újdonságai: divat, sport, rádió, szórakozás, tánc, mozi, nyaralás stb. A szabadidő eltöltésének új formái: *filmelemzés, rajzok készítése*

- A világgazdasági válság: *fogalomtár készítése*
 A New Deal; Franklin Delano Roosevelt reformprogramja. A társadalmi igazságosság érvényesítésének lehetséges formái: *vita*
 A nemzetiszocializmus sikerei Németországban: *forráselemzés*
 Gazdaság és társadalom a Horthy-korszakban Magyarországon: *memoár részletek olvasása*
 Magyar külpolitika: *feladatlap*
 Életképek a két világháború közötti Magyarországról: *korabeli tárgyak gyűjtése*
 A sztálini Szovjetunió: *mozgalmi dalok szövegének elemzése*
- A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ**
 A háború kitörésének okai és körülményei
 Európaiból világháború, a II. világháború eseménytörténete: *térképes feladat, feladatlap készítése*
 Magyarország részvétele a tengely oldalán
 Az USA belépése a háborúba; az ázsiai hadszíntér: *dokumentumfilm megtekintése*
 A náci birodalom új rendje Európában; kényszermunka és zsidótörvények; a cigányság üldözése; koncentrációs és megsemmisítő táborok; a "végső megoldás"; *iskolai megemlékezés tervezése*
 Szervezett és civil ellenállás. Közellátás, életviszonyok a háború éveiben Európában
 Magyarország német megszállása; a magyarországi holocaust: *interjú készítése*
 D-day; a szövetségesek partraszállása Normandiában; a szovjet hadsereg előnyomulása Horthy kúrgási kísérlete; nyilas diktatúra Magyarországon: *forráselemzés*
 Az európai háború vége
 Háború Ázsiában; az atomkísérletek; az atombomba bevetése Japánban; a II. világháború vége: *filmrészletek, képek elemzése*
 Az ENSZ megalakítása és szervezete: *ábrakészítés*
 Lakóhelyem és a II. világháború
- A MEGOSZTOTT VILÁG ÉS AZ ENYHÜLÉS**
 A kétközpontú világrend kialakulása és a hidegháború kezdete; 1947: *halmazábra készítése*
 A NATO megalakítása: *térképes feladat*
 A szovjet hatalmi tömb kialakítása 1947–49 között; a KGST; a sztálinista modell elemei
 A német kérdés; a két német állam létrejötte
 A gyarmati felszabadító mozgalmak, a harmadik világ problémái: *önálló kutatómunka*
 A hidegháború általános jellemvonásai: *információk csoportosítása*
 A nyugat-európai integráció folyamata: *gondolatterkép készítése*
 A szocialista integráció anyagi-technikai háttere. KGST
 A két szuperhatalom gazdasági versenye: fegyverkezés, úrkutatás: *filmelemzés*
 Közlekedés a két szuperhatalom között

Rendszerváltás a keleti tömb országaiban: *újságok, folyóiratok cikkeinek tanulmányozása*

Az európai integráció: *ábraelemzés, térképes feladat*

Globális problémák – a globalizáció problémái (pl. információs forradalom, környezetvédelem): *beszélgetőkör*

MAGYARORSZÁG A SZOVJET HATALMI TÖMBBEN

A koalíciós korszak Magyarországon

A fordulat éve; 1948: *beszámoló családtagok visszaemlékezése alapján*

A sztálimista diktatúra 1949–1953: *tárgyak, versek, történetek gyűjtése*

Az 1956-os forradalom és szabadságharc: *újságkészítés*

A Kádár-korszak

A hatvanas évek; a felnövekvő új nemzedék értékrendje, életforma és életszínvonal a hetvenes-nyolcvanas években: *forráselemzés, képelemzés kooperatív csoportmunkában*

Eladósodás; gazdasági és társadalmi válságtünetek: *tablókészítés*

A rendszerváltás körülményei; az 1990-es választások: *újságcikkek, választási plakátok elemzése*

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

- a tanulók tudnak egyszerűbb történelmi forrásokat, táblázatokat, grafikonokat, diagramokat, ábrákat értelmezni;
- képesek térben és időben elhelyezni a legfontosabb eseményeket;
- valamely kijelölt témát több szempontból is képesek feldolgozni csoportmunkában, tanári segítséggel;
- a tanulók önálló vázlatot tudnak készíteni az adott témáról;
- képesek beszámolót, kiselőadást összeállítani megadott anyag, szakirodalom, internetes segédlet segítségével;
- ismerik az egyes történelmi korszakok főbb jellemzőit, egymáshoz való viszonyát;
- a történelmi fejlődést, változásokat nyomon tudják követni a térképen;
- képesek meglátni az alapvető kronológiai párhuzamokat;
- össze tudják hasonlítani különböző térségek gazdasági, társadalmi, politikai sajátosságait tanári segítséggel;
- az iskolai oktatásban megjelenő tudományterületek történeti szempontú elemzése során a történeti okokat képesek tanári segítséggel felismerni (például ökológiai, technikai, mentáltsábeli problémák).

**EMBER A TERMÉSZETBEN
TERMÉSZETISMERET
3-5. ÉVFOLYAM**

Célok és feladatok

A természeti ismeret tantárgy célja, hogy a tanulókat – pszichés, mentális és szociális fejlettségéhez igazított tevékenységeken keresztül – az őket körülvevő természeti világról alapvető ismeretekhez juttassa. Megismertesse és gyakoroltassa az elemi természettudományos megismerési módszereket és eljárásokat. Ezek érdekében olyan pedagógiai eljárások alkalmazására van szükség, melyek maximálisan segítik a tanulók interakcióját a természeti anyagokkal és jelenségekkel, lehetővé teszik, hogy egyéni fejlődési ütemük szerint haladhassanak a művelődési anyag elsajátításában, valamint képessé váljanak az egyéni és a kooperatív ismeretszerzésre.

Szemponatok sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szemponatok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Az embertani ismereteknek tartalmazniuk kell a tanuló diagnózisát, az állapotával összefüggő problémák kezelését.

Szemponatok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

A megfigyelés, mérés, kísérletezés, halmazállapot-változások felismerése a tanár folyamatos, a kísérletezéssel egyidejű magyarázata esetén válik érthetővé.

Szemponatok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

– A tanuláshoz sok vizuálisan érzékelhető élményre van szükségük.
Fogalmi gondolkodásuk fejlesztésre külön gondot kell fordítanunk

Szemponatok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

– *Nagyobb önállóság kialakítása a megfigyelésekben, az egyszerű kísérletekben*
– *Ismeretek szerzése a környezetben előforduló anyagokról, azok szakszerű használatáról a mindennapokban*
– *A környezetvédelem fontosságának, a környezetszennyezés veszélyességének megértése, a környezettudatos életvitel erősítése*

Szemponatok a beszédfigyafatókos tanulók fejlődésének támogatásához:

- Az érzékszervek sokoldalú támogatása döntő.
- A tanítás-tanulás nemcsak verbális, hanem vizuális, taktilis-kinesztetikus csatornákon is folyjék.
- A tananyaghoz kapcsolódó fogalmakat tisztázni, elmélyíteni fokozatosan és többszöri ismétléssel célszerű.

Az autisztikus tanulók fejlesztésének elvei, fejlesztési feladatok:

- Sok érzékszervi csatornán, szemléletesen érkezzen hozzá a tananyag.
- Fokozott egyéni törődésre van szüksége.
- Építhetünk jó mechanikus memóriájára, tanult szabályokhoz, rutinokhoz való alkalmazkodásra.

Szemponatok a pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatására:

- Az új ismeretek elsajátításában fontos a megfigyelés.
- A pszichikus fejlődés zavara miatt kialakulhat nyelvi zavar, gyenge verbális emlékezet. Így a tananyaghoz kapcsolódó szókincs használata nehezített számukra. A nehézség leküzdése érdekében sok manipulációval, közvetlen tapasztalatok nyújtásával, sok konkrét érzékeltetéssel biztosíthatjuk a fogalmak kialakulását.

3. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
<p>Az anyag: A szilárd, a folyékony és a légnemű anyagok tulajdonságai. A különféle halmazállapotú anyagok, előfordulása, alaktartása, mozgása és jelentősége a mindennapi életben.</p> <p>A szilárd anyagok makro-szerkezete, keménysége. A folyadékok oldó hatása és keveredése. A levegő nyomása és a légellenállás.</p>	<p>Az érzékszervekkel észlelhető tulajdonságok megfigyelése és elbeszélése.</p> <p>Egy darab kő, egy pohárnyi víz és egy léggömbnyi levegő alak és térfogat tartásának kipróbálása.</p> <p>Egy kavics, egy kanálnyi homok és egy darab gyurma tápintható tulajdonságainak megfigyelése és elbeszélése.</p> <p>Különböző keménységű anyagok (pl. kvarckavics, mészkődarab, alumínium lap, kréta) keménységi sorának megállapítása egymás karcosságával.</p> <p>Cukor, só, homok, olaj vízben való oldódásának kipróbálása.</p> <p>A légneműs kimutatása tapadókoronggal, a levegő-ellenállás megfigyelése leejtett pihével, papírlappal, papírgolyóval.</p>	<p>Ezeket a tevékenységeket minden tanuló egyénileg végezze el.</p>
<p>Az energia: A hőmérséklet és mérése. A hő terjedése a különféle anyagokban, a hőszigetelés.</p> <p>Az égés.</p>	<p>Ismerkedés a különböző folyadékos és digitális hőmérőkkel. (Pl. szobai hőmérők, vízhőmérők, lázmérők) Hőmérsékletmérés a különféle hőmérőkkel.</p> <p>A meleg terjedésének észlelése forró testhez (pl. rezsó, papírgolyóval).</p>	<p>Ezeket a vizsgálatokat célszerű részben eszköz-igényességük, részben balesetveszélyességük miatt három-négyfős csoportokban végezni, de mindegyik csoport</p>

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
Halmazállapot-változások és a hő. A hő jelentősége a mindennapi életben.	gyertyaláng) tartott fémhuzallal és fapálcikával, forró test mellé tartott kézzel és melegített vízbe tartott ujjal. Ugyancsak vizsgálata kesztyűben. Víz hűlésének mérése szabad edényben és termoszban. A gyertya lángjának megfigyelése, lerajzolása. A gyertya anyagának megváltozása a hő hatására. Víz elpárolgatlása szigetelt nyelvű kanálból	ugyanazokat a feladatokat kapja. A megfigyeléseket mindegyik tanuló önállóan rögzítse.
A Föld: Az időjárás elemei; a napsugárzás, a csapadék és a szél, valamint ezek jellemzői, hatásai. Az időjárás-jelentés, és jelentősége a mindennapi életben.	Szógyűjtés az időjárás elemeinek jellemzéséhez. A napi időjárás-jelentés és a valódi időjárás összevetése. Az időjáráshoz alkalmazkodó különféle öltözetek.	Frontális munkával és szituációs játékokkal érdemes a témát feldolgozni.
Tájékozódás: Tárgyak, helységek, házak alaprajza. A kicsinyítés. Útvonalrajz készítés, olvasás. Az egyezményes jelek szükségessége.	Különböző alakú tárgyak alaprajza körberajzolással. Az alaprajzokból a tárgy visszakövetkeztetése. Útvonalrajzhoz az iskola környékének modellezése pl építőkockákkal. Saját közös jelek kitalálása, rajzolása.	Frontális-, páros- és csoportmunka kombinálásával célszerű a témát feldolgozni. A tájékozódáshoz drámajátékok is jól használhatók.
Növények és állatok: A közvetlen környezet néhány növényének és állatának jellemzése; életfeltételei, gondozása.	Egy cseres növény (pl. virágzó muskáti, petúnia, korallvirág) részeinek megkülönböztetése. A szár, a levél és a virág tulajdonságainak megfigyelése, elbeszélése, lerajzolása. Ugyanez a tevékenység egy közeli fával (pl. akácfa, vad-gesztenyefa), és bokorral (pl. lonc, aranyvessző). Egy díszhal, díszmadár vagy kisemlős külalakjának, mozgásának megfigyelése, elbeszélése.	A növényekkel kapcsolatos megfigyeléseket egyéni, legfeljebb páros munkában végezzék a tanulók. Az állatok vizsgálatához a kb. négyfős csoportok a megfelelőek. A megfigyelések rögzítése mindenképpen egyénileg történjék.
Az ember: Az ember bőrének jellemzői. A bőrfüggelék. A tisztálkodás fontossága, módjai. A bőr egészségének megőrzése.	A bőr megfigyelése a különböző testrészeken (pl. tenyéren, kéz hátán, arcon, nyakon). A haj vizsgálata (pl. szín, göndörség, vastagság). A köröm megfigyelése és lerajzolása. A zsíros (olajos) ujjak tisztítása vízzel illetve mosószerrel (pl. szappannal, mosogatószerrel). A víz és a zsír(olaj) keveredését elősegítő anyagok (szappan, mosó-szerek) hatásának megfigyelése, elbeszélése. Kiseb felületi sérülések ellátásának gyakorlása	Páros-, illetve csoport-munka ajánlható a bőr és a bőrfüggelék vizsgálatához, a mosószeres vizsgálatához viszont az egyéni munka a célravezető. A bőr higiénéjével kapcsolatos tudnivalókat frontális munkában érdemes feldolgozni.

4. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
<p>Az anyag: Anyag-szétválasztási módszerek: szűrés, kristályosítás, bepárlás. Tömegváltozás mérése anyag-szétválasztás során. Gyors és lassú tömeg-, hosszúság-, térfogatváltozások a közvetlen környezetben.</p>	<p>Tömegmérés különböző mértégekkel (pl. levél-, háztartási- karos mérleg) Víz és apró szemű sóder szétválasztása különböző szűrőkkel (pl teaszűrő, kávé-filter). Az eredeti anyag és a szétválasztott részek tömegének mérése. Tömény cukoroldat bepárlása szobahőmérsékleten, cukorkristályok készítése. A változás tartós megfigyelése, az oldat tömeg-és térfogatváltozásának mérése. A tanulók testtömegének, testmagasságának mérése féléven át heti gyakorisággal, a mérési adatok egyéni rögzítése.</p>	<p>A szétválasztási vizsgálatokat a tevékenység jellege miatt mindenképpen csoportban vagy párokban kell végezteni. A tartós megfigyelést és a tapasztalatok rögzítését viszont a tanulók előre megadott szempontok szerint egyénileg tegyék.</p>
<p>Az energia: Mágneses vonzás és taszítás. Mágnesezhető és nem mágnesezhető anyagok a közvetlen környezetben. A párolgás hűtőhatása, a párolgás sebességét befolyásoló tényezők.</p>	<p>Mágnessel vonzható és nem vonzható anyagok megkülönböztetése. Anyagszétválasztás (pl. vaspór és homok, rajzszög és forgács) mágnessel. Mágneses játékok (pl. hajó, halacska, autó) készítése. A mágneses vonzás és taszítás megkülönböztetése. Egyszerű iránytű készítése. Különböző folyadékokkal (pl. víz, olaj, dezodor, alkohol) megnedvesített itatos száradásának megfigyelése. Annak megfigyelése, hogy a körülmények változtatása (melegítés, a papír mozgatása, a folyadék mennyisége) milyen hatással van a párolgás sebességére. A párolgás sebessége és a hűtőhatás kapcsolatának vizsgálata a kézfejen (pl. vízzel, dezodorral, denaturált szeszszel).</p>	<p>A mágneses vizsgálatokat, ismeretszerző játékokat párban célszerű megvalósítani. A párolgási vizsgálatokat egyénileg végezzék a tanulók, de az anyagokat a tanító adagolja az előkészített felületekre.</p>

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
<p>A Föld: Az évszakok jellemző időjárása. A nappalok hosszának változása az évszakok során. A különböző naptárak információinak értelmezése. A közvetlen környezet felszíni formái. Felszíni formák a Földön. A felszíni vizek fajtái.</p>	<p>Az egyes évszakok időjárásának, a nappalok hosszának irányított tartós megfigyelése és a tapasztalatok lejegyzése. Különféle naptárakból információk (Holdfázisok, napkelte, -nyugta időpontja, csillagjegyek stb.) gyűjtése. Terepszaton (homokozóban) különböző fel-színi formák és vizek készítése</p>	<p>A nappalokkal kapcsolatos anyaggyűjtéshez jól megfelel a projektmunka. A terepszaton munkához nagyobb csoportok kialakítása és a csoportok közötti együttműködés megszervezése szükséges.</p>
<p>Tájékozódás: Az iránytű használata. A közigazgatási térkép tájolása. A közigazgatási térkép legfontosabb jelei. Tájékozódás a lakóhely térképe alapján. Távolság-meghatározás vonalas mérték segítségével.</p>	<p>A különböző égtájak megállapítása iránytű segítségével. A „merre van fölém” gyakorlása iránytű-használattal. Az iskola és a környéke helyek (pl. rendelő, posta, bolt stb.) távolságának meghatározása a település térképén vonalas mérték segítségével. A közeli helyek távolságának kontrollálása mérésrel.</p>	<p>A szituációs játékok nagyon alkalmasak az irány-meghatározások gyakorlására. A vonalas mérték használatát először kis csoportban, majd egyénileg gyakorolják a tanulók.</p>
<p>Növények és állatok: Néhány haszonállat (pl. sertés, szarvasmarha, házityúk, méh) testfelépítésének jellemzői. A haszonállatok gondozása és felhasználása. Néhány ház körül élő állat (pl. kutya, veréb, légy, csiga, giliszta) testfelépítésének jellemzői. Életmódjuk, táplálkozásuk, kapcsolatuk az emberrel. Néhány gyümölcsfa illetve cserje (pl. szilvafa, almafa, szőlő, ribizli) jellemzői. Kártevők és az ellenük való védekezés környezetkímélő formái. A téli madáretetés fontossága és módszere. Néhány természet lágyzáru növény (pl. paradicsom, burgonya, káposzta, hagyma) jellemzői, éghajlati igénye. A biogazdálkodás lényege.</p>	<p>Kezeletlen (nem zacskós és dobozos) tejből aludttej készítése hig ecettel vagy tejsavval. Az aludttejből melegítéssel túró készítése. A tojáshej anyagának vizsgálata ecettel. A madártoll viziasztó tulajdonságának megfigyelése. A tarajos zápfog hegyessége hatásának vizsgálata modellezéssel. A kutya párolgattással való hőleadásának modellezése (pl. nyelvre cseppentett mentolos szájvízzel). A természetes növények ehető részeinek érzékszervi vizsgálata (szín, tapintás, szag, íz). A hamvas gyümölcs vízításásának megfigyelése. Savanyú káposzta, ill. mustbor készítése. Burgonyakeményítő készítése. A madáretetésnek alkalmas anyagok vizsgálata. Egyszerű madáretető készítése, kihelyezése és folyamatos gondozása. A megfigyelések folyamatos rögzítése.</p>	<p>A haszon és ház körül élő állatokkal, a természet növényekkel kapcsolatos ismeretanyagot projekt-módszerrel, csoportmunkában érdemes feldolgoztatni. A vizsgálatokat az eszközök mennyiségétől függően akár egyénileg is végezhetik a tanulók.</p>

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
<p>Az ember: A mozgatórendszer fő részei. Az izmok működése, méret-változása a végtagok mozgásakor.</p> <p>A csontok egymáshoz kapcsolódása, egymáshoz képesti elmozdulása.</p> <p>A csontváz, az ízületek és az izomzat leggyakoribb sérülései, ezek megelőzése. A mozgás fontossága az egészség megőrzésében. A sportolás, a testedzés jelentősége.</p>	<p>A felkar ill. comb körfogatának mérése be-hajlított és kiegyenesített kéznél, ill. lábnál. Egy, két és háromtengelyű elmozdulást lehetővé tevő ízületek keresése. A hüvelykujj nyeregízülete által lehetséges mozgás megfigyelése.</p> <p>Borogatás, rögzítőkötés készítése.</p> <p>Mozgásterv, edzésterv készítése.</p>	<p>A téma fontosságára való tekintettel mindegyik tanuló egyéni foglalkoztatása elengedhetetlen. Ezért – esetleg projektmódszerrel – kiselőadásokon keresztül dolgozható fel a téma eredményesen.</p>

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

A tanulók képesekké válnak

- környezetük természeti jelenségei észlelni;
- azokat hosszabb időn keresztül is megfigyelni;
- tapasztalataikat szókincsüknek megfelelő szinten elmondani, lerajzolni, leírni.

Alapvető gyakorlatot szereznek a megfigyelt jelenségek mérhető tulajdonságainak a mérőeszköz pontosságával való mérésében. Belátják, hogy a jelenségekről különböző nézőpontból készített egymástól eltérő leírások lehetnek egy időben igazak.

Ismerik

- közvetlen környezetük alapvető, a mindennapi életükben előforduló természeti jelenségeket;
- élettelen és élő környezetük épsége megőrzésének fontosságát.

Tudnak egyszerű segédeszközökkel tágabb környezetükben tájékozódni.

5. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
<p>Az anyag: Ehető és nem ehető anyagok. Táplálékok, ételek és tápanyagok. A fehérjék, a zsírok és a szénhidrátok néhány tulajdonsága. A különböző ízek. Savanyú és lúgos anyagok a háztartásban. Az indikátorok tulajdonságai. Természetes színezőanyagok. Átlátszó és nem átlátszó anyagok.</p>	<p>Az ehető és nem ehető anyagok, valamint a táplálékok és az ételek jellemző tulajdonságainak összegyűjtése, a különbségek megállapítása. Oldott fehérje (pl. tojásfehérje) kicsapása melegítéssel, keményítő (pl. burgonya) kimutatása jódolattal, zsírok (pl. szalonna, faggyú) papírhoz dörzsölése. Annak vizsgálata, hogy a különböző ízeket (vattás pálcikát cukor-, só-, citrom- keserűmandula oldatba mártva) nyelvünk melyik részén érezzük. Híg savas (pl. ecet) és híg lúgos (pl. trisó) oldat vizsgálata tapintással és különböző indikátorokkal (pl. teával, kék virág-szirommal, indikátorpapírral).</p>	<p>A tulajdonságok összegyűjtésénél és ezek összehasonlításánál frontális osztálymunkával minden tanuló élményanyagára lehet támaszkodni, és így személyessé válik a táplálkozással kapcsolatos ismeretszerzés. A vizsgálatokat viszont már 2-3 fős csoportokban gazdaságos végezteni. Érdemes a különböző csoportoknak más és más feladatot adni, majd beszámoltatni őket a tapasztalataikról.</p>
<p>Az energia: A fény és a sötétség. A fény egyenes vonalú terjedése. Az áramyék keletkezése. A tükrözés. A fehér fény összetevői. A nagyítólenyce használata. A szem és a fényképezőgép. A távcső és a mikroszkóp. A hang keletkezése és terjedése. A hang jellemzői. Hangok az élő természetben. A hang érzékelése. A mozgó testek energiája.</p>	<p>Elemilámpa fénye hajlékony csövön át nézve. Áramyátékok készítése. Sötétkamra (egyszerű camera obscura) készítése és képalkotásának megfigyelése. Elemilámpa fényének tükrözése síktükörrel. A fehér fény színre bontása pl. prizmával, szappanbuborékkal, madártollal. A különböző domborúságú lencsék nagyításának összehasonlítása. Távcső illetve. mikroszkóp készítése két lencséből. Különlféle hangkeltések és az eszközök összehasonlítása. Hallásvizsgálatok (pl. suttagás, mélység és magassághatár)</p>	<p>A fényvel kapcsolatos vizsgálatokat a vizsgálat jellege miatt páros munkában célszerű megszervezni. Bármilyen kevés is az eszköz, semmiképpen sem ajánlatos tanári bemutatással feldolgozni ezt a részt.</p> <p>A hangok vizsgálatánál szabadtéri megfigyeléseket is érdemes beiktatni (pl. melyik hangot milyen messziről lehet érzékelni, melyik állat hogyan szól stb.)</p>
<p>A Föld: A szél, a hő és a csapadék hatása a felszíni formákra. Az áramló vizek hatása a felszínre. Az ember felszínformáló tevékenysége. A megújuló energiaforrások felhasználása. A Nap és a Hold látszólagos mozgása. A Föld forgása és keringése. A Föld mozgása és a napszakok, évszakok váltakozása. A Hold</p>	<p>Az építő és a romboló folyamatok létrehozása (terepszalmon, homokozóban) és hatásuk összehasonlítása. A különlféle energiahordozók előnyei és hátrányainak összehasonlítása. A Nap, a Föld és a Hold mozgásának modellezése. A Hold fényváltásainak tartós (kb. 2 hónap) megfigyelése, a tapasztalatok rajzos rögzítése</p>	<p>A felépítő és romboló-folyamatokat csoportmunkában, az energia-hordozókkal kapcsolatos ismereteket projekt-feladatok segítségével lehet hatékonyan feldolgozni. A Nap-Föld-Hold rendszer modellezése frontális munkával (pl. drámajátékkal) és tanári demonstrációval (modell, film, video stb.) eredményes.</p>

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
<p>mozgása és fényváltozásai. A Föld mozgásai és a napiár.</p> <p>Tájékozódás: A domborzat jelölése a térképen. A színek és a szintvonalak jelentése. A földgömb.</p>	<p>A különböző domborzat-jelölések (pl. színek, árnyékolás, szintvonal) szemléletességének összehasonlítása. A közigazgatási és a domborzati térkép összehasonlítása. Tájékozódás turistatérkép segítségével.</p> <p>Tinta készítése tölgyfa-kéregporból és vasból -kloridból. Kemény és puhafák úszásának vizsgálata. A különféle termékek felületnövelő részeinek és az esésüknek a vizsgálata. A gyanta sűrűsödés növekvő hatásának vizsgálata. A karom, a pata, a toll és a szőr közös tulajdonságainak megállapítása. Az úszóláb működésének modellezése villával. A sáskák hangadásának modellezése.</p> <p>A különböző életközösségek növényeinek illetve állatainak összehasonlítása, elemi csoportképzések.</p>	<p>A frontális osztálymunkához ajánlatos terep munkát is tervezni.</p>
<p>Növények és állatok: A hazai természetes élővilág legjellegzetesebb képviselőinek testfelépítése, életmódja. Az erdők életközössége. A vizek és víz-partok életközössége. A rétek életközössége. Az egyes életközösségek közös jellemzői. Az ember hatása az életközösségekre, az életközösségek védelme.</p>	<p>Az emésztő hatásának megfigyelése (pl. sokáig rágott kenyér ízével) a gyomormedv emésztő hatásának megfigyelése (pl. főtt tojás és savas pepszin oldata kémcsőben). Emésztés-segítő anyagok (tabletták, oldatok) tápanyagbontó hatásának megfigyelése. C-vitamin kimutatása hig kálium-permanganát oldattal. Élelmiszerek csomagolásán lévő feliratok értelmezése. Napi és heti étrend összeállítása. A fogkrém felülettisztító hatásának kipróbálása, megfigyelése.</p>	<p>Hazánk természetes élővilágával kapcsolatos ismeretanyagot projekt-módszerrel, csoportmunkában érdemes feldolgoztatni. A csoportok különböző feladatokat kapjanak (pl. miről ismerhető fel, hogyan él, mi a kapcsolata a többi élőlényvel stb.)</p> <p>Célszerű egy közeli természetes életterre kirándulást szervezni és ott is megfigyelni a projektekből általánosítható jelenségeket, folyamatokat.</p> <p>A vizsgálatokat pármunkában, vagy az eszközök mennyiségétől függően csoportmunkában végeztessük el az ésszerű munkamegosztás gyakoroltatása érdekében.</p>
<p>Az ember: A táplálkozás szerepe az ember életében. Az egészséges táplálkozás jellemzői. A tápcsatorna fő részei és azok működése. A táplálkozással kapcsolatos személyi higiénia fontossága</p>	<p>Az emésztésvizsgálatokat csoportmunkában végezzék a tanulók, a csoportok lehetőleg más-más feladatot kapva.</p> <p>Az élelmiszer csomagolásokat a tanulók hozzák magukkal és frontális foglalkozás keretében értelmezzük a rajtuk lévő adatokat. Ha csoportmunkában állítjuk össze az étrendet, figyelni kell a csoport szociális összetételére.</p>	<p>Az emésztésvizsgálatokat csoportmunkában végezzék a tanulók, a csoportok lehetőleg más-más feladatot kapva.</p> <p>Az élelmiszer csomagolásokat a tanulók hozzák magukkal és frontális foglalkozás keretében értelmezzük a rajtuk lévő adatokat. Ha csoportmunkában állítjuk össze az étrendet, figyelni kell a csoport szociális összetételére.</p>

Várható eredmények a természetismeret tantárgy tanulásának végén

A tanulók képesekké válnak

- környezetük természeti jelenségeit és folyamatait észlelni;
- azokat hosszabb időn keresztül is megfigyelni;
- tapasztalataikat szókincsüknek megfelelő szinten a legfontosabb szakkifejezések használatával elmondani, leírni.

Alapvető gyakorlatot szereznek a megfigyelt jelenségek és folyamatok mérhető tulajdonságainak a mérőszköz pontosságával való mérésében,

- a kvalitatív és kvantitatív jellemzők összehasonlításában, azaz különbséget tudnak tenni az azonos, a hasonló, a különböző és az össze nem vethető tulajdonságok között.

Belátják, hogy a jelenségekről, folyamatokról különböző nézőpontból készített egymástól eltérő leírások lehetnek egy időben igazak.

Ismerik

- közvetlen környezetük alapvető, a mindennapi életükben előforduló természeti jelenségeket, folyamatokat;
- élettelen és élő környezetük épsége megőrzésének fontosságát.

Tudnak egyszerű segédesszközökkel tágabb környezetükben tájékozódni. Alkalmazzák – lehetőségükhez képest – az egészségtük megőrzésével, személyi higiénijáikkal kapcsolatos ismereteket.

BIOLÓGIA

6–8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A biológia tantárgy tanításának célja, hogy a tanulók személyes tapasztalataikon – pszichés, mentális és szociális fejlettségéhez igazított tevékenységeken – keresztül betekintést kapjanak a földi élővilág változatosságának kialakulását és fennmaradását biztosító kölcsönhatásokba, és ezáltal tudatosan vegyenek részt a fenntartható fejlődésben. Ennek érdekében tovább kell fejleszteni a természetismeret tantárgy tanítása során kialakított természettudományos vizsgálómódszerekben való tájékozottságot, illetve gyakorlatosságot, és újabb módszerekkel kell ezeket kiegészíteni. Be kell láttatni a tanulókkal, hogy az egyéni ismeretszerzés, alkotó tevékenység a közösségben végzett munkával egyenértékű, és az adott körülményektől függ, hogy melyik alkalmazása célszerűbb.

Szemponatok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szemponatok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Az embertani ismereteknek tartalmazniuk kell a tanuló diagnózisát, az állapotával összefüggő problémák kezelését.

Szemponatok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

A megfigyelés, mérés, kísérletezés, halmazállapot-változások felismerése a tanár folyamatos, a kísérletezéssel egyidejű magyarázata esetén válik érthetővé.

Szemponatok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

– A tanulás sok vizuálisan érzékelhető élményre van szükségük.
Fogalmi gondolkodásuk fejlesztésre külön gondot kell fordítanunk

Szemponatok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

- *Nagyobb önállóság kialakítása a megfigyelésekben, az egyszerű kísérletekben*
- *Ismeretek szerzése a környezetben előforduló anyagokról, azok szakszerű használatáról a mindennapokban*
- *A környezetvédelem fontosságának, a környezetszennyezés veszélyességének megértése, a környezettudatos életvitel erősítése*

Szemponatok a beszédfigyatekos tanulók fejlődésének támogatásához:

- Az érzékszervek sokoldalú támogatása döntő.
- A tanítás-tanulás nemcsak verbális, hanem vizuális, taktilis-kinesztetikus csatornákon is folyjék.
- A tananyaghoz kapcsolódó fogalmakat tisztázni, elmélyíteni fokozatosan és többszöri ismétléssel célszerű.

Az autisztikus tanulók fejlesztésének elvei, fejlesztési feladatok:

- Sok érzékszervi csatornán, szemléletesen érkezzen hozzá a tananyag.
- Fokozott egyéni törődésre van szüksége.
- Építhetünk jó mechanikus memóriájára, tanult szabályokhoz, rutinokhoz való alkalmazkodásra.

Szemponatok a pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

- Az új ismeretek elsajátításában fontos a megfigyelés.
- A pszichikus fejlődés zavara miatt kialakulhat nyelvi zavar, gyenge verbális emlékezet, így a tananyaghoz kapcsolódó szókinés használata nehezített számukra. A nehézség leküzdése érdekében sok manipulációval, közvetlen tapasztalatok nyújtásával, sok konkrét érzékeléssel biztosíthatjuk a fogalmak kialakulását.

6. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
<p>Növények és állatok: A földi természetes élővilág legjellegzetesebb képviselőinek testfelépítése, élet-módja. A különféle erdők életközösségei. A tengerek és tengerpartok életközösségei. A füves puszták életközösségei. Az egyes életközösségek és a környezetük kölcsönhatása. Az ember hatása a Föld éghajlatára és élővilágára.</p> <p>Az ember: A szaporító rendszer főbb részei és azok működése. A megtermékenyítés és az egyedfejlődés főbb szakaszai. A serdülés folyamata. A nemi higiénia fontossága.</p>	<p>A különböző életközösségek növényeinek illetve állatainak összehasonlítása a hazai életközösségek tagjaival. Az összehasonítás során a lényeges és lényegtelen szempontok megkülönböztetése.</p>	<p>Az egyes biomok jellemzőinek megismerésére a projekt munka nagyon megfelelő.</p>
<p>Rendszerezés: Az osztályozás lényege. A főbb rendszertani kategóriák általános jellemzése.</p>	<p>Adatok gyűjtése az akcelerációról. A saját test-méreték összehasonlítása az országos átlaggal.</p>	<p>Az egyedfejlődés főbb szakaszainak jellemzőit csoportmunkában célszerű összegyűjteni. Az osztály tanulóinak szomatikus és pszichés fejlettségétől függően a serdülés élet-tani változásait nemek szerinti csoportokban vagy frontális foglalkozással érdemes feldolgozni.</p>
	<p>Az élőlények csoportosítása különféle szempontok szerint. Növény-, gomba- és állatfelismerők, -határozók használata. A meg-ismert élőlények besorolása a főbb rendszertani kategóriákba.</p>	<p>A közös jellemzők összegyűjtése frontális osztály-foglalkozással, az azonosítások egyéni illetve pár-munkában lehetnek eredményesek.</p>

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

- A természetismereti és a biológiai művelődés anyag feldolgozása során a tanulók képessékké válnak
- környezetük természeti jelenségeivel kapcsolatos tapasztalataikat szókincsüknek megfelelő szinten a legfontosabb szakkifejezések használatával elmondani, leírni,
  - az élőlények, a jelenségek, folyamatok lényeges jellemzőit kiemelni, és
  - ennek alapján az élőlényeket, a jelenségeket, a folyamatokat csoportosítani,
  - az élőlényeket egyszerű segédesszközzel meghatározni.

Belátják, hogy a jelenségekről, folyamatokról különböző nézőpontból készített egymástól eltérő leírások lehetnek egy időben igazak.

Tudnak térkép és iránytű segítségével tágabb környezetükben tájékozódni.

Megismerkednek

- az egyszerűbb biológiai (természet tudományi) vizsgálatok balesetmentes kivitelezésével,
- a kapott eredmények egyszerű (rajzos és írásos) rögzítésével.

Felismerik

- az élőlények és környezetük közötti egyszerű összefüggéseket,
- az egészséges táplálkozás fontosságát,
- a sertülés folyamatának alapvető jellemzőit.

Alkalmazzák – lehetőségükhez képest – az egészségtük megőrzésével, személyi higiéniájukkal kapcsolatos ismereteket.

7. évfolyam

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
<p>Növények és állatok: Az élőlények testfelépítésének általános jellemzői. A sejtek részei és a sejtalkotók működése. A növényi és állati szövetek fajtái. A különféle szervek és szervrendszerek felépítése, működése.</p>	<p>Mikroszkóp használatának gyakorlása. A növényi sejtalkotók azonosítása. Az élő növényi sejtek plazmolízisének megfigyelése. Egyszerű növényi nyúzatok, metszetek készítése és vizsgálata. Állati szövetek összehasonlítása.</p>	<p>A tanulói mikroszkópok száma határozza meg, hogy egyénileg, vagy csoportmunkában lehet a vizsgálatokat elvégezni.</p>
<p>Az ember: Az anyagcsere részfolyamatai. Az emésztő-, a szállító-, a légző- és kiválasztószervrendszer főbb részei, és azok működése. Az egyes szervrendszerek egészségének megőrzése.</p>	<p>Tápanyagtáblázatok használata. A napi energia- szükséglet fedezésének kiszámítása. A be- és kilégzett levegő széndioxid tartalmának vizsgálatára meszes vízzel. A tüdőkapacitás mérése léggömbbel. A pulzusszám és a vérnyomás mérése, az értékek változásának vizsgálata különböző testmozgások során. Vizeletvizsgálat tesztesikkel.</p>	<p>Az egyes szervrendszerek felépítését és működését projekt munkával, a hozzájuk kapcsolódó lehetőleg kvantitatív vizsgálatokat 2-3 fős csoportokban cél-szerű feldolgozási forgószinpadszerűen.</p>

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
<p>Kölesönhatások: Az élőlények és a környezetük kölcsönhatásának. A talaj fizikai és kémiai jellemzői, a talaj és az élőlények. A víz, és összetételének jelentősége az élőlények életfolyamataiban. A levegő és az életfolyamatok kölcsönhatása. A fény, a hő, a kémiai energia és az élőlények. Az élőlényeken belüli változások.</p>	<p>A kvantitatív kísérletezés gyakorlása. Például: A gyökérsavak kőzetoldó, a földigiliszták talajforgató hatásának vizsgálata. A csirázáskor felvett víz, a levél párolgatójának vizsgálata. A vízben oldott anyagok és az algák szaporodása kölcsönhatásának vizsgálata. A halak légzésének vizsgálata különböző hőmérsékletű vízben. A levegő összetétele és a növények fejlődése közötti kölcsönhatás vizsgálata. A fény színe és a fotoszintézis kölcsönhatásának vizsgálata. Növényi mozgások vizsgálata. Az enzimek működésének vizsgálata különböző körülmények között.</p>	<p>A vizsgálatokat a kooperatív készség fejlesztése érdekében 3-4 fős csoportokban végezzék a tanulók. Nem fontos, hogy az összes vizsgálatot mindegyik csoport elvégezze, de a pontos tervezés és dokumentálás, a helyes következtetés levonása és az eredmények bemutatása minden vizsgálatnál egyaránt követelmény. Az egyes csoportok eredményeinek feldolgozását frontális munkával érdemes rögzíteni.</p>

8. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
<p>Növények és állatok: A földi élővilág fejlődésének főbb lépései: az élet, az egysejtűek és a soksejtűek kialakulása. A nagyobb növényi és állati csoportok törzsfelődése. A törzsfelődés és a földi környezet kölcsönhatása. Az élővilág változásának törvényszerűségei. Az öröklődés folyamata, kromoszómális alapjai.</p>	<p>Különféle elméletek keresése az élet keletkezéséről, és ezek megvitatása. Csigaházat, kagylóhéjat, levéllenyomatot tartalmazó kőzetek vizsgálata, a maradványok kipreparálása. A sejtosztódás folyamatának és a kromoszómáknak mikroszkópos megfigyelése.</p>	<p>A fejlődésméleletek meg-beszéléséhez a szerepjátékok igen alkalmasak. Az élővilág evolúciójának frontális feldolgozását célszerű különféle filmekre, videókra alapozni. Az emberi öröklődés feldolgozásánál vigyázni kell, hogy a tanulók saját magukra illetve társukra nézve ne vonhassanak le hibás következtetéseket.</p>
<p>Az ember: Az életfolyamatok hormonális és idegi szabályozása. A főbb belső elválasztási mirigyek és hormonjaik hatása. Az idegrendszer főbb részei és azok működése. A tanulás különböző formái. Az ember kialakulásának főbb lépései, a biológiai és társadalmi fejlődés</p>	<p>Érzékelési esalódások vizsgálata. Az érzékszervek fűradásának vizsgálata. Feltétlen reflexek (pl. térdreflex, pislogási reflex) kiváltása. Feltételes reflexek kialakítása pl. akvárium halakon, vagy más díszállaton. Különféle elméletek keresése az ember származásáról, és ezek megvitatása.</p>	<p>A szabályozóműködéshez frontális osztálymunkát a vizsgálatokhoz pármunkát célszerű tervezni. A feltételes reflexek kialakításához a tartós megfigyelésekre csoportmunkát szervezzünk. Az ember származásával kapcsolatos vitát szerepjátékkal érdemes bevezetni.</p>

Témakörök, tartalom	Ajánlott tevékenységek	Módszertani javaslatok
<p>Ökológia: Az életközösségek általános jellemzői. Az életközösségek és a környezet kölcsönhatása, az élőlények közötti kölcsönhatások. Az élővilág sokféleségének fontossága. Az emberiség környezetének változása, a fenn-tartható fejlődés szükségessége.</p>	<p>Adatok gyűjtése a hazai védett területekről, élőlényekről. A település határában lévő természet- vagy kultúrtáj (életlen és élő összetevők) évszakos változásának tartós megfigyelése és a tapasztalatok rögzítése. Néhány vizsgálat az élőlények és környezetük kölcsönhatása kimutatására (pl. a kőzetek aprózódása és a növényzet, a tápanyagok koncentrációjának hatása az algák szaporodására, a fotoszintézis során felhasznált és termelt gázok, a növények fényelnyelése, az őszi lomb-szineződés stb.)</p>	<p>Az életközösségek általános jellemzőit frontális munkával gazdaságos összegyűjteni, de projekt-feladatként is adható. Érdemes szerepjátékot szervezni a fenntartható fejlődés témakörében. A megfigyeléseket, adatgyűjtést akár nagyobb csoportban is végezhetik a tanulók. A vizsgálatokat viszont kisebb csoportban, nem feltétlenül forgószínpadszerűen szervezzük.</p>

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

A biológiai (és a többi természettudományi) művelődési anyag feldolgozása során és végére a tanulók *képessékké válnak*

- a jelenségek, folyamatok lényeges jellemzőinek kiemelésére, és
- ennek alapján a jelenségek, folyamatok csoportosítására, osztályozására, azonosítására.

Alapvető gyakorlatot szereznek

- az egyszerűbb biológiai (természettudományi) kísérletek megtervezésében;
- balesetmentes kivitelezésében;
- a kapott eredmények rögzítésében és értelmezésében.

Felismerik

- a jelenségek közötti egyszerű kölcsönhatásokat;
- a folyamatok alapvető szabályszerűségeit.

Belátják, hogy a természetben minden folyamatosan változik.

Tájékozódni tudnak az élő (és életlen) természet térbeli és időbeli nagyságrendjei között.

Ismerik

- saját testük főbb részeit és működését;
- egészségük megóvásának feltételeit.

El tudják helyezni magukat természeti és társadalmi környezetükben.

Van képtük arról, hogy az emberiség miképp befolyásolhatja a jövőjét.

FÖLDÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK 7-8. ÉVFOLYAM

Célok, feladatok

Megismertetni a tanulókat a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdaságjellemzőivel, folyamataival. Láttassa meg a tanulókkal a környezet és a társadalom időben és térben változó kapcsolatát, összefüggéseit, azok okait és lehetséges következményeit. Szilárd földrajzi ismereteken alapuló tudatos földrajzi-környezeti gondolkodás kialakítása

A tér- és időbeli tájékozódási képességek fejlesztése

Topográfiai ismeretek bővítése

Megismertetni – lehetőség szerint a gyakorlatban – a szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezetben való tájékozódás, eligazodás alapvető eszközeit és módszereit

Segítse elő, hogy reális kép alakuljon ki nemzeti értékeinkről, a magyarság világban elfoglalt helyéről

Segítse elő a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti tisztelet kialakulását

A tanuló szemléletének formálása, a nemzeti, és európai értékekhez való pozitív viszonyulás elősegítése

A természet- és környezetvédelem alapvető céljainak, közös és sajátos feladatainak megismerése

Cél, hogy a tanulóknak kialakuljon a felelős magatartás a szűkebb és a tágabb természeti, illetve társadalmi környezet iránt

A földrajzi-környezeti tudás folyamatos gyarapítására igény kialakítása a tanulóknak

A célok és feladatok az integrált tanulóakra is érvényesek egyéni képességeiknek megfelelően

A mindennapokban is jól használható gyakorlati példákon és tapasztalatokon keresztül sajátítsák el a földrajzi térben történő eligazodás alapvető eszközeit, módszereit

Szemponatok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

A célok és feladatok az integrált tanulókra is érvényesek az egyéni képességeik figyelembevételével.

A célok, feladatok meghatározásánál, a tananyag-feldolgozás során figyelembe vesszük a tantárgyi tartalmak egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosításait.

A tananyag-feldolgozásnál figyelembe vesszük a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosításait.

Szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készítünk, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosítunk.

A differenciált tananyag-feldolgozás lehetővé teszi az eltérő ütemben haladást, az egyéni képességekhez való alkalmazkodást.

A mozgáskorlátozott, a látássérült, a hallássérült, a beszédfigyatékos, autisztikus és pszichés fejlődési zavarokban szenvedő tanulóinkra az általános célok, feladatok is vonatkoznak.

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulókra vonatkozó feladatokat dőlt betűvel jelezzük. Minden sértüléstípusra az SNI tanulók iskolai oktatásának irányelveiből kiemeljük a speciális vonatkozásokat.

Szemponatok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához

A mozgásos ismeretszerzés gátolt, ezért a segédeszközök igénybevételével, a tanulási környezet megfelelő átalakításával lehet megteremteni a megtapasztalás lehetőségét.

Szemponatok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához

– A tartalom feldolgozása során biztosítani kell a látássérültek számára használható térképet.

Szemponatok a hallássérült tanulók fejlődésének támogatásához

– Értő módon használja a műveltségterület tartalmának megfelelő fogalmakat

Szemponatok az enyhén értelmi fogyatékos tanulók fejlődésének támogatásához

– *Egyszerű megfigyeléseken alapuló időjárás-megfigyelés, a változások értelmezése*
– *A megfigyelések, mérések során segítségünk észrevenni az oksági összefüggéseket*
– *A térkép legfontosabb információit segítségünk megérteni*

Szemponatok a beszéd fogyatékos, az autisztikus és a pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához

A közvelten tapasztalásra nagy hangsúlyt kell fektetni

7. ÉVFOLYAM

Az integrált tanulókra vonatkozó célok és feladatok nem változnak osztályfokanként, mindig az adott tanuló fejlettségi szintjéhez igazodnak.

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
<p>Tájékozódás a földtörténeti időben A történelmi és a földtörténeti időbeosztás nagyságrendjének eltérése A földtörténeti események időbelisége és térbelisége</p> <p>A Föld felszínének változása a földtörténet során Az Európán kívüli kontinensek tipikus tájainak és néhány kiemelt országának természet- és társadalomföldrajza Az egyes népek természeti, gazdasági körülményei és hagyományainak befolyása gazdasági fejlődésükre, gondolkodás módjukra.</p> <p>Afrika A kontinens általános természet- és társadalomföldrajzi képe. A trópusi öveget jellemzői A sivatagok és az oázisok mint tipikus tájak, az „éhségövezet” A kontinens társadalmi – gazdasági problémái A földrész országai (Kiemelten Egyiptom, Dél-afrikai Köztársaság, az arab világ) <i>Afrika fekvése, nagy tájai, éghajlata</i></p>	<p>Időszalag használata Folyamat – mozaik ábra elemzése (földtörténeti fejlődés)</p> <p>Tankönyvi szöveg- és ábraelemzés Tematikus tárcék használata Lexikon, atlasz, kézikönyv és statisztikai kiadványok használata Plakátkészítés Az utazási irodák ajánlatainak elemzése <i>Gyűjtőmunka az „élet a sivatagban” témakörben</i></p> <p><i>A tipikus tájak jelölése konturterképen (önálló munka)</i> <i>Gyűjtőmunka választott afrikai országról párban</i></p>
<p>Témakör, tartalom Ausztrália és Óceánia Természeti képe, társadalmi-gazdasági jellemzői</p> <p><i>A kontinens földrajzi fekvése, eltérő természeti képe</i></p> <p>Amerika Észak-, Közép-, Dél-Amerika eltérő természet- és társadalom-földrajzi képe</p>	<p>Ajánlott tevékenységek</p> <p>Szemelvény feldolgozása csoportban (Ausztrália gazdaságáról)</p> <p>Tablókészítés páros munkában a kontinens földrajzi fekvéséről máskontinensekhez képest); majd tanulói kiselőadás <i>Ausztrália különleges állatvilágatablókészítés</i></p> <p>Tájéltérásszóban, párban képek alapján</p>

<p>Földrajzi övezetesség a kontinensen Az ültetvény, a farmvidék, a technológiai park és az agglomerációs zóna mint tipikus táj Amerika jellegzetes országainak hasonló és eltérő természet – és társadalomföldrajzi jellemzői Észak-Amerika: USA, Kanada Közép-Amerika: Mexikó Dél-Amerika: Brazília</p>	<p>Topográfiai gyakorlat-kontúrtérképes feladatok megoldása A tipikus tájak bemutatása megadott szempontok alapján önállóan</p>
<p><i>Amerika fekvése, részei, nagy tájai, éghajlata, országai</i> Ázsia Általános természet – és társadalom földrajzi képe</p>	<p>Világhírű amerikai cégek Európában (gyűjtőmunka) Időzónák megállapítása páros munkában <i>Dombortérkép készítés négy fős csoportokban gyurmából</i> Kisfilm: Himalája</p>
<p>Eltérő adottságok és sajátos társadalmi-gazdasági fejlődési utak a kontinensen A tajga, a „monszunvidék”, a magashegység és az öntözéses gazdálkodás területei, mint tipikus tájak A földrész jellemző országai és térségei: Japán, Kína, India, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia</p>	<p>Könyvtári kutatómunka önállóan Adatgyűjtés ismert ázsiai termékekről Termelési adatok nagyságrendjének Érzékeltetése grafikonon Tanulói kiselőadás (térseget önállóan választva)</p>
<p><i>Ázsia fekvése, nagy tájai, országai</i> Európa Európa általános természet- és társadalom földrajzi képe Európa országainak természet- és társadalomföldrajza</p>	<p><i>Élet Kínában-gyűjtőmunka (gazdagság-szegénység)</i> Topográfiai gyakorlat-kontúrtérképes feladatok megoldása</p>
<p>Az Európai Unió Észak – Európa országainak közös és egyedi földrajzi vonásai, természeti környezettel</p>	<p>Aktualitások gyűjtése (uniós pályázatok térségünkben) Gyűjtőmunka: észak-európai termékek, gyárak Magyarországon</p>

Várható eredmények

A tanuló képes az egyes kontinensek, tájak, országok természeti és a társadalmi – gazdasági jellemzőit bemutató képek, ábrák, adatsorok elemzésére, tanári irányítás mellett alapvető összefüggések felismerésére.

Be tudja mutatni megadott szempontok alapján az egyes kontinenseket, tipikus tájait, legfontosabb országaikat.

Képes különböző térképi információk felhasználására, az egyes kontinensek és azok tipikus tájainak, illetve országainak bemutatása során.

8. ÉVFOLYAM

Meg tudja mutatni különböző méretarányú térképen az egyes témákhoz kapcsolódó topográfiai fogalmakat.

Ismeri a kontinensek egymáshoz viszonyított helyzetét.

Tanári irányítással le tudja olvasni térképről a kontinensek határait, tájait, országait, valamint az egyes országok fővárosát.

Képes önálló információgyűjtésre és tanári irányítással tudja azokat feldolgozni.

Tud egy-egy példát mondani az adott táj természeti és társadalmi környezetének alapvető összefüggéseire tanári segítséggel.

Rendelkezik alapvető ismeretekkel az Európai Unióról.

8.

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
Közép-Európa	Tematikus térképek használata
Közép-Európa tájainak és országainak természet- és társadalomföldrajza	Szemelvények olvasása, elemzése adott szempont szerint.
Közép-Európa tipikus tájai: mediterrán táj, feltöltött alföld, üdülőövezet, kikötői övezet	Plakátkészítés négyfős csoportokban választott tipikus tájról.
A térség országainak közös és eltérő földrajzi vonásai	A közös és eltérő vonások összefoglalása csoportmunkában, összefüggések keresése
Németország szerepe az európai gazdaságban	
Csehország és Lengyelország	
Közép-Európa magashegységei: az Alpok, és a Kárpátok természeti adottságai, hasonló életfeltételei, a gazdasági fejlettség különbségei	Az országok gazdasági fejlettségének összehasonlítása statisztikai adatsorok, grafikonok és diagramok alapján csoportmunkában
Alpok országai: Ausztria, Szlovénia	
Kárpátok országai: Szlovákia, Románia	
A Kárpát-medence természet-, és társadalomföldrajza	Beszámoló természetföldrajzi jelenségekről szerzett utazási tapasztalatokról írásban vagy rajzban

<p>Témakör, tartalom</p> <p>A Kárpát-medence földtörténeti fejlődése, földtani szerkezete és természetföldrajzi képe A Kárpát-medence társadalmi, gazdasági fejlődéstörténete A társadalmi-gazdasági élet földrajzi vonásai A magyarság a Kárpát-medencében Magyarország természet- és társadalomföldrajza Hazánk földrajzi fekvése, helyzete</p>	<p>Ajánlott tevékenységek</p> <p>Időszalag használata: Földtörténeti események ábrázolása időszalagon. Közet-felismerési gyakorlat párban Topográfiai gyakorlat-kontúrtérképen önállóan és csoportban</p>
<p>Témakör, tartalom</p> <p>Kárpát-medencében és Európában Magyarország felszíne, domborzata Természeti adottságaink és természeti erőforrásaink (medencejelleg, éghajlat, vízrajz, élővilág, talaj, energiahordozók, egyéb ásványi nyersanyagok). <i>Hazánk helyzete Európában és a Kárpát-medencében</i> <i>Magyarország éghajlata, vízrajza</i> Hazánk népességföldrajzi jellemzői, népesedési folyamatai Településtípusok, településhálózat és infrastruktúra Magyarországon A hazai táj típusok földrajzi jellemzése (alföldi, dombsági és középhegységvidéki tájak). A tájak természeti erőforrásai, természetföldrajzi és társadalmi -</p>	<p>Ajánlott tevékenységek</p> <p>f</p> <p>Keresztmetszetek elemzése a tájak felszíne, éghajlata, növényzete, talaja közötti összefüggések bemutatására csoportmunkában A Kárpát-medence időjárásának elemzése időjárás-jelentések segítségével Az időjárás folyamatos megfigyelése Korfa irányított elemzése. Népszerű diagramok készítése Műholdfelvétel elemzése párban Domborzati keresztmetszet készítése térkép alapján önálló munkában</p>

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
<p>gazdasági jellemzőik</p> <p>A gazdasági élet telepítő tényezői, általános vonásai és területi különbségei, az ágazatok különböző szerepe, jellemző vonásai</p> <p>Hazánk gazdasági régiói</p> <p>A gazdasági élet ágazatainak főbb jellemzői</p> <p><i>Magyarország nagy tájainak természeti értékei</i></p> <p>Hazánk tájainak környezeti állapota és védelme</p> <p>A világörökség részét alkotó tájak, települések, építmények</p> <p>Hazánk nemzetközi kapcsolatai, Magyarország és az Európai Unió Budapest földrajza</p> <p>A főváros természeti, gazdasági, kulturális jellemzői</p> <p>történeti emlékei</p> <p>A főváros környezetvédelmi gondjai, az urbanizáció jellegzetességei</p> <p>Régióink földrajza</p> <p><i>Magyarország megyéi</i></p> <p><i>Budapest földrajza, természeti értékei</i></p>	<p>Statisztikai adatok, diagramok, és grafikonok elemzése, következtetések levonása, összefüggések feltárása csoportmunkában</p> <p>„Terméklista” összeállítása</p> <p>Magyarország legfontosabb termékeiből és kivitei cikkeiből</p> <p>Riportkészítés: Magyarország idegenforgalmi vonzereje</p> <p>Forráselemzés könyvekből, folyóiratokból és napilapokból szerzett információk alapján</p> <p>„Útikönyv” készítése választott hazai településről önállóan, párban vagy csoportban.</p> <p><i>Gyűjtemény: Iátnivalók Budapesten</i></p>

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

Felismeri, hogy a földrajzi fekvés és helyzet milyen hatással van az egyes országok társadalmi, gazdasági életére, fejlettségére.

A tanuló be tudja mutatni hazánk természeti és társadalmi – gazdasági jellemzőit megadott szempontok alapján.

Be tudja mutatni megadott szempontok alapján Közép-Európa országait.

Ismertetni tudja hazánk tájainak természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit különböző térképi információk alapján.

Ismeri hazánk földrajzi fekvését, helyzetét a Kárpát-medencében és Európában.

Ismeri hazánk nagy tájait, azokat tudja elhelyezni a kontúrterképen tanári segítséggel.

Felismeri a természeti adottságok szerepét, hatását az egyes térségek gazdasági életében.

El tudja helyezni a kontúrterképen az egyes témákhoz kapcsolódó topográfiai fogalmakat, meg tudja határozni azok földrajzi fekvését, helyzetét.

Képes önálló információgyűjtésre és tanári irányítással tudja azokat feldolgozni.

Ismeri hazánk környezeti értékeit, tudjon helyi és országos példát mondani környezetvédelmi intézkedésekre, célokra, feladatokra.

FIZIKA

7-8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- Kioszerű fizikai szemléletmódra nevelés.
- A természettségére vonatkozó elképzelések formálása.
- A mindennapi élet és a technikai fejlődés által felvetett egyszerűbb, fizikával kapcsolatos kérdések megválaszolása.
- A tanulók érdeklődésének felkeltése a fizika jelenségei, törvényei iránt.
- A tudományos ismeretszerzés iránti igény kialakítása.
- Kialakítani azt a meggyőződést, hogy a fizika tudományának jelentős szerepe van a mindennapi élet minőségének javításában, és a tudományos fejlődésben.
- Az anyag és energiatarakékos szemlélet kialakítása.
- A technikai- és a kommunikációs készségek és képességek fejlesztése.
- A szakmatanulás megalapozása.
- Aktív környezetvédelemre, helyes magatartásra, felelősségre való nevelés.
- Az anyagi világ egységének tudatosítása.
- A természet egyensúlya jelentőségének felismerése.

- Más tudományokkal való kapcsolat tudatosítása.
  - Az anyaggal, a kölcsönhatásokkal és a mindennapi gyakorlati kapcsolatok alapismeretek elsajátíttatása.
  - A fizika eszköztudásának, munkamódszerének megismertetése. A pontos figyelmességnek beláttatása.
- A megismerési módszerek gyakoroltatása. Önálló tevékenységre és gondolkodásra válják alkalmassá a tanuló.

Szemponatok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szemponatok mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

- A mozgáskorlátozott tanulóknak gondot okozhat a kommunikáció, szóbeli információk feldolgozása.
- Hátrányokat pótolhatja az információszerezésben és adásban a látványos, több csatormát érintő eszközök használata.

Szemponatok látássérült tanulók fejlesztésének támogatásához:

- Örekednünk kell arra, hogy az új ismeretek elsajátításakor az idegen szavak, új ismeretek mögött tényleges tartalom legyen.
- Azokon a területeken, amelyek csak vizuálisan értelmezhetők – színek, fénytan – a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt sokoldalú megközelítéssel, érzékeltetéssel lehet kialakítani.
- Az ismeretszerzésben hangsúlyt kap a haptikus (a bőr és a mozgásérzékelés együtt) és a hallási érzékelés.
- A tanítási-tanulási folyamatban építeni lehet a látássérült tanulók jó emlékezeti terjedelmére.
- A tantárgy tantermen belüli oktatása során fokozott figyelmet kell fordítani a környezet kialakítására (balesetveszély elkerülése, megfelelő látásviszonyok biztosítása).

Szemponatok a nagyothalló tanulók fejlődésének támogatásához:

- A tanulásban fontos szerepe van a vizuális csatornának. Törekedni kell arra, hogy ezen az úton szerzett ismereteknek valóságghú tartalma legyen.
- Az ismeretszerzés gyakorlati tevékenykedtetéssel segíthető meg.

Szemponatok a beszédfigyafatékos tanulók fejlődésének támogatásához:

- Az érzékszervek sokoldalú támogatása döntő.
- A tanítás-tanulás nemcsak verbális, hanem vizuális, taktilis-kinesztetikus csatornákon is folyjék.
- A tananyaghoz kapcsolódó fogalmakat tisztázni, elmélyíteni fokozatosan és többszöri ismétléssel célszerű.

Az autisztikus tanulók kiemelt fejlesztési területei

- Ha szükséges, az autisztikus tanulót fel lehet menteni a tantárgy tanulása alól. Ha nem igényli a tanuló a felmentést, abban az esetben is a túlterhelés elkerülése érdekében, meg kell szümi a tananyagot a számára felesleges információktól.
- A tananyag azon részeinek elsajátítása ajánlott, melyeket a gyakorlati életben használni tud.

- Sok érzékszervi csatornán, szemléletesen érkezően hozzá a tananyag.
- Fokozott egyéni törődésre van szüksége.
- Építhetünk jó mechanikus memóriájára, tanult szabályokhoz, rutinokhoz való alkalmazkodásra.

Szempontok a pszichés fejlődés zavaraiiban szenvedő tanulók fejlődésének támogatásához:

- Az új ismeretek elsajátításában fontos a megfigyelés.
- A pszichikus fejlődés zavara miatt kialakulhat nyelvi zavar, gyenge verbális emlékezet, így a tananyaghoz kapcsolódó szókinccs használata neheztett számukra. A nehézség leküzdése érdekében sok manipulációval, közvetlen tapasztalatok nyújtásával, sok konkrét érzékeltetéssel biztosíthatjuk a fogalmak kialakulását.

7. ÉVFOLYAM

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
<p>MOZGÁSTAN</p> <p>Egyenes vonalú, egyenletes mozgás</p> <p>Nem egyenes vonalú mozgások: körmozgás, bolygómozgás.</p> <p><i>Mozgás és nyugalom.</i> Sebesség fogalma.</p> <p>A nehézségi gyorsulás fogalma, értékének ismeret</p> <p>Szabadesés</p> <p><i>Mozgások pályája</i></p>	<p>Metronóm, óra, méterrúd, sebességmérő, kilométeróra használata.</p> <p>Távolság- és időmérés.</p> <p>Átváltások.</p> <p>Vizsgálat ejtőzsinórral</p> <p>Kísérlet lejtőn: a dőlésszög és a gyorsulás összefüggésének megfigyelés</p> <p>A bolygók mozgásának modellezése</p>
<p>ERŐTAN</p> <p>Erőhatás és mozgásállapot változás</p> <p>Az erőhatás és mozgás kapcsolata.</p> <p>Súly és súlytalanság,</p> <p>A súrlódás használata; csökkentésnek módjai.</p>	<p>Erőhatások vizsgálata rugós erőmérővel.</p> <p>Felfüggesztés, alátámasztás.</p> <p>Kötélhúzás és a tapasztalatok elemzése.</p> <p>A Föld, a Naprendszer, a világegyetem méretbeli arányainak</p>

<p><i>Sűrűlésra példák ismerete.</i> <i>Gyakorlati felhasználás. Rugóerő értelmezése.</i> Egy egyenesbe eső erők, erők egyensúlya. <i>Erők ábrázolása.</i> Tömeg fogalma, mérése. Tömeg és súly kapcsolata. <i>A tömeg szerepe a gyakorlatban.</i> A tehetetlenség törvénye. A mechanikai munka Egyszerű gépek A forgatónyomaték.</p>	<p>érintékelte. Az erő és az ellenőrző vizsgálata. Lejtő, csavar, ék, emelő, csiga, (csigásor), hengerkerék gyakorlati alkalmazások.</p>
<p>NYOMÁS Szilárd testek nyomása Nyomóerő, felület, nyomás fogalmának ismerete, mérése. <i>Nyomás jelenségének felismerése.</i> Pascal törvénye, gyakorlati alkalmazások . Hidrosztatikai nyomás, gyakorlati alkalmazások A légnyomás. Meteorológiai alapismeretek. <i>A hidrosztatikai nyomás létezésének ismerete, a légnyomás hiányának veszélye.</i> Arkhimédész törvénye. <i>Úszás, lebegés, elmerülés fogalma, feltétele.</i> Felhajtóerő Nyomás folyadékokban és gázokban. Úszás, lebegés, elmerülés</p>	<p>Különböző súlyok nyoma lisztes tálcán: a tapasztalatok megfogalmazása Régészeti leletek: állatlábnymok fotóinak Példák gyűjtése légnyomásra, hidrosztatikai nyomásra (búvár, bányá, repülőgép, tengeralattjáró). Vízvezetékrendszer rajzának értelmezése csoportban. Légnyomás vizsgálata. Kísérletek vízzel, léghajó, szódabikarbóna-ecetszappanbuborékos kísérlet.</p>
<p>HŐTAN Hőmérséklet, hőtágulás A hő, mint energiatípus Halmazállapotok, halmazállapotváltozások. Munka és hő Hőmérsékleti skálák, hőmérők fajtáinak ismerete. Hidak, távvezeték, a víz különleges tulajdonságának ismerete.</p>	<p>Hőmérséklet és mérése. Szilárd testek és folyadékok hőtágulásának megfigyelés.</p>

<p><i>Hőmérséklet gyakorlati ismerete. (Időjárás, láz.)</i> Az égéshő fogalma. Energia megmaradás termikus kölcsönhatásban. <i>Éghető anyagok, égés a természetben.</i> Rendszer és környezet elválasztása. Zárt rendszer fogalma. <i>A halmazállapotok elnevezései, példák ismerete, anyagszerkezeti magyarázata.</i></p>	<p>Testek melegítése, a fajhő vizsgálata. Gazdaságtalan és gazdaságos fűtésrendszer rajzának elemzése Anyagszerkezet modellek vizsgálata párban. Példák gyűjtése halmazállapot változásokra.</p>
<p>MECHANIKAI ENERGIÁK Energiafajták és egymásba alakulásaik Helyzeti-, mozgási- és rugalmas energia fogalma. Energiamegmaradás a mechanikában. <i>Energia munkavégző képesség. Mitől lehet energiája egy testnek?</i> Teljesítmény, hatásfok</p>	<p>Sport-, ipari, gazdasági példák gyűjtése csoportmunkában.</p>

Várható eredmények

- A kísérletek irányított megfigyelése, a tapasztaltak elemzése és leírása. A tanult fizikai mennyiségek használata.
- A mindennapi életben használt mértékegységek ismerete. Képességeinek megfelelően.
- Felismeri a tanult halmazállapot-változásokat a mindennapi környezetben (pl. a hó olvadása, vizes ruha száradása stb.) Képességeinek megfelelően. Az anyagok halmazállapotát felismerje.
- Képes kisebb csoportban, társaival együttműködve egyszerű kísérletek, mérések elvégzésére, azok értelmezésére. Képességeinek megfelelően.

8. ÉVFOLYAM

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
<p>ELEKTROSZTATIKA, EGYENÁRAM Töltés kimutatása, Van de Graaf generátor működése. Kísérletek értelmezése. Elektromos mező. Elektromos töltés.</p>	<p>Dörzsöléses vizsgálatok, az elektromos töltés kimutatása, Van de Graaf generátor használata párban</p>

<p>Anyagszerkezeti magyarázat. <i>Vonzás tasztítás jelensége, pozitív- negatív töltés ismerete.</i></p> <p><i>Biztonsági előírások ismerete. Gyakorlati alkalmazások.</i></p> <p>Az elektromos áram magyarázata, fogalma. Számítások. Áramforrás, fogyasztó, vezeték fogalmának ismerete.</p> <p>A feszültség fogalma. Rajzolás és készítés.</p> <p><i>A három áramköri elem neve és rajzele. (Áramforrás, fogyasztó és vezeték.)</i></p> <p>Ellenállás fogalma. Gyakorlati felhasználások. Számítások. <i>Ellenállások a gyakorlatban.</i></p>	<p>Az áram (hő, fény, kémiai, biológiai, mágneses) hatásairól beszámoló párbban.</p> <p>Áram-mérés, feszültségmérés.</p> <p>Kapcsolási rajzjelek alkalmazása.</p> <p>Soros- és párhuzamos kapcsolások létrehozása csoportmunkában.</p> <p>Egyszerűbb áramkörök építése párbban vagy csoportmunkában.</p> <p>Elektromos ellenállás mérése. Vezetékek ellenállása.</p>
<p>ELEKTROMOS MUNKA, TELJESÍTMÉNY</p> <p>Az elektromos teljesítmény kiszámítása. Ebből a munka kiszámítása. Összetett számítások. <i>Elektromos berendezések biztonságos, takarékos használata.</i></p>	<p>Beszámoló háztartási berendezések célszerű működtetéséről csoportmunkában</p>
<p>FÉNYTAN Természetes és mesterséges fényforrások. Fénysugár. Egyenes vonalú terjedés.</p> <p><i>Fényforrások elnevezéseinek ismerete, árnyékjelenség. Visszaverődés törvénye.</i></p> <p>Fénytani alapfogalmak.</p> <p><i>Síktükör használata, közlekedésben használt tükrök. Az optikai eszközök felhasználása.</i></p> <p><i>Egyszerű optikai eszközök használata.</i></p>	<p>Sötétkamra készítése párbban, képpalkotásának megfigyelése.</p> <p>Síktükör-, gömbtükrök működéséről vizsgálata. Tükörkészítés.</p> <p>Különböző domborúságú lencsék képpalkotásának vizsgálata. Mikroszkóp, távcső készítése</p>

<p>Kiegészítő színek. Szivárvány magyarázata. Szímlátás. Színek megkülönböztetése, elnevezése. A fény hullámtermélete. Fényvisszaverődés Fénytörés Színek</p>	<p>A fehér fény színekre bontása prizmával. Színtárcsa készítése.</p>
<p>HANGTAN A hangtan alapjai A hang keletkezése, terjedése, a hangmagasság (frekvencia). <i>A hang keletkezése.</i></p>	<p>Szívószál-duda, spárga-telefon készítése A hangterjedelem megfigyelése spirálrugóval</p>
<p>AZ ENERGIA terjedése Az energia terjedésének kvalitatív értelmezése a fény, a hang, a hő, az elektromos fázis átalakítási folyamatokban.</p>	

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

- Tudja a diák, hogy mi a fizikai jelenség, mi a modell, mi a kísérlet. Példákat tudjon mondani a természet jelenségeiből.
- Tudja, hogy mi a megfigyelés, mérés, következtetés. Egyszerű megfigyeléseket képes segítséggel elvégezni. A relációkkal (kevesebb, több) tud bánni
- Tudja, hogy mi a fizikai mennyiség, és mi a törvény. Minden fizikai mennyiségről tudja a következőket: meghatározása, betűjele, vektor-e. mértékegysége (SI). Néhány gyakorlatban használt mértékegységet ismer. Az átváltásokat biztonsággal kezeli.
- Felismeri a kapcsolatot a jelenségek és a tanultak között, (segítséggel, rávezetéssel).
- Fel az azonosakat, a különbözőket. Pl. A hőmérséklet azonos akkor is, ha más skálán mérjük.
- Tudja, hogy az súly és a tömeg különböző fogalmak bár van közöttük kapcsolat.
- A tanult törvényekkel tud számításos feladatokat végezni.
- A négy alaplámpéleletet, a gyökvonást és ezek kombinációját tudja számológéppel elvégezni. A négy alaplámpéleletet számológéppel (mértékegység nélkül) tudja elvégezni, (ugyanígy használhat segédeszközt a pszichés, illetve a nyelvi zavarral küzdő tanuló is).

KÉMIA 7-8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

Az anyag sokféleségének bemutatása az anyagi tulajdonságok és az anyagok között lejátszódó reakciók szempontjából. A mindennapi élet példáin keresztül bemutatni az anyagok sokféleségét, s az osztályozás hatékonyságát. Elhatárolni a fizikai tulajdonságoktól a kémiai tulajdonságokat, valamint az életműködéstől a kémiai folyamatokat.

A kémiai ipar jelentős környezetkárosító és potenciális környezetvédő szerepének tudatosítása. Alapvető célunk gyerekek természeti jelenségek iránti érdeklődésének megőrzése, illetve fokozása látványosak, de egyszerű, kémiai kísérletek segítségével.

A természettudományi tárgyakon belül felkelteni a tanulók érdeklődését a kémia iránt. .. (Legyén több olyan kísérlet, amit a tanulók otthon is meg tudnak ismételni -pl. oldás, égetés, savbázis reakciók, erjesztés).

A kísérletek során fontos a gyerekeket megtanítani az anyagokkal, eszközökkel való figyelmes, pontos munkára, a mindenre nyitott észlelésre.

A kémiai megfigyelésekhez, kísérletekhez szükséges eszközök, módszerek, anyagok megismertetése. A jelenségek értelmezése során a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, a jelenségek magyarázata iránti igény kialakítása.

Tudatosítani, hogy az anyag- és energiatakarékosság, a környezetvédelem egyik hatékony módszere. Az atomok és molekulák mikrovilágának bevezetésével a kémiai tulajdonságok és reakciók értelmezésének megkönnyítése.

A molekulamodellek, kristálymodellek használatával a szemmel láthatatlan részecskék világának térbeli viszonyainak megjelenítése.

A periódusos rendszer felépítésének tudatosítása, tájékozódás az egyszerűbb elemek tulajdonságai között. A háztartásban elterjedten használt vegyszerek, ezek élettani hatásának és szakszerű, balesetmentes használatának ismerete.

Segíteni a gyerekeknek abban, hogy a kémia tudományának eredményei ne fenyegetettséget jelentsenek számukra, hanem egy komfortosabb életlehetőséget.

Legyén szó tápanyagokról, mérgekről, valamint kábítószerekről és azok káros hatásáról. Különösen a dohányzás és a könnyen elérhető kábító hatású oldószerek veszélyeire világítsunk

rá. A mindennapokban használatos anyagok és változások példájából kiindulva kell eljutni a csoportosításig.

A mindennapi életben megjelenő kémiai fogalmak értelmezése. A reakciók leírásához a sztöchiometriailag helyes kémiai egyenletek használata. A kémia tanulmányok során sokféle kommunikációs forma gyakorolása: – kémiai tárgyú szövegek szóbeli és írásbeli alkotása során a lényeges momentumok megragadása. A jelenségek magyarázatának leírásakor, elmondásakor a kémiai szakkifejezések megfelelő használata. Alapvető kémiai fogalmak, műveltségelemek elsajátítása.

A környezeti nevelésben a legfontosabb a természetes vizek, a levegő és a talaj kémiai szennyeződéstől történő megóvásának fontosságát tudatosítani.

Megerősíteni a tanulóknak azt a meggyőződést, hogy az ember felelős környezete állapotáért. Az általános iskolai kémiaoktatás célja végső soron olyan alapvető, a tanulók életkorának megfelelő szintű, kémiai tudás, valamint e tudás rutinszerű alkalmazásának kifejlesztése, amely segít eligazodni a mindennapi életben felmerülő kémiai jellegű problémákban, s a további természettudományos képzésükhöz stabil alapot biztosít. A megszerzett tapasztalatok alkalmaztatása a mindennapi problémák megoldásában.

Szemponatok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

Szemponatok mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

- A mozgáskorlátozott tanulóknak gondot okozhat a kommunikáció, szóbeli információk feldolgozása.
- Hátrányait pótolhatja az információszerzésben és adásban a látványos, több esatornát érintő eszközök használata.

Szemponatok látássérült tanulók fejlesztésének támogatásához

- Törekedni kell arra, hogy az új ismeretek elsajátításakor az idegen szavak, új ismeretek mögött tényleges tartalom legyen.
- Azokon a területeken, amelyek csak vizuálisan értelmezhetők – színek, fénytan – a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt sokoldalú megközelítéssel, érzékeltetéssel lehet kialakítani.
- Az ismeretszerzésben hangsúlyt kap a haptikus (a bőr és a mozgásérzékelés együtt) és a hallási érzékelés.
- A tanítási-tanulási folyamatban építeni lehet a látássérült tanulók jó emlékezeti terjedelmére.
- A tantárgy tantermen belüli oktatása során fokozott figyelmet kell fordítani a környezet kialakítására (balesetveszély elkerülése, megfelelő látásviszonyok biztosítása).

Szemponatok a nagyothalló tanulók fejlődésének támogatásához

- A tanulásban fontos szerepe van a vizuális csatornának. Törekedni kell arra, hogy ezen az úton szerzett ismereteknek valóságghú tartalma legyen.
- Az ismeretszerzés gyakorlati tevékenykedtetéssel segíthető meg.

Szemponatok a beszédfigyatekos tanulók fejlődésének támogatásához:

- Az érzékszervek sokoldalú támogatása döntő.
- A tanítás-tanulás nemcsak verbális, hanem vizuális, taktilis-kinesztetikus csatornákon is folyjék.
- A tananyaghoz kapcsolódó fogalmakat tisztázni, elmélyíteni fokozatosan és többszöri ismétléssel célszerű.

Az autisztikus tanulók kiemelt fejlesztési területei

- Ha szükséges, az autisztikus tanulót fel lehet menteni a tantárgy tanulása alól. Ha nem igényli a tanuló a felmentést, abban az esetben is a túlterhelés elkerülése érdekében, meg kell szűrni a tananyagot a számára felesleges információktól.
- A tananyag azon részeinek elsajátítása ajánlott, melyeket a gyakorlati életben használni tud.
- Sok érzékszervi csatornán, szemléletesen érkezően hozzá a tananyag.
- Fokozott egyéni törődésre van szüksége.
- Építhetünk jó mechanikus memóriájára, tanult szabályokhoz, rutinokhoz való alkalmazkodásra.

Szemponatok a pszichés fejlődés zavaraiiban szenvedő tanulók fejlődésének támogatásához

- Az új ismeretek elsajátításában fontos a megfigyelés.
- A pszichikus fejlődés zavara miatt kialakulhat nyelvi zavar, gyenge verbális emlékezet, így a tananyaghoz kapcsolódó szókincs használata neheztelt számukra. A nehézség leküzdése érdekében sok manipulációval, közvetlen tapasztalatok nyújtásával, sok konkrét érzékeltetéssel biztosíthatjuk a fogalmak kialakulását.

7. ÉVFOLYAM

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
<p>Tudománytörténet A tárgyalt témakörökhöz kapcsolódó fontos tudománytörténeti események, felfedezések, kiemelkedő tudósok munkája <i>Néhány magyar kémikus neve, munkássága.</i> <i>A kísérletezés szerepe, kísérleti eszközök</i></p>	<p>Egyéni és csoportos kutatómunka, kiselőadás, tablókészítés <i>Gyűjtőmunka.</i></p>
<p>Alapismeretek Balesetvédelem A balesetmentes kísérletezés feltételei, szabályai Az anyagok részecskékből épülnek fel. Az anyagok csoportosítási, rendszerezési szempontjai Szerves és szervetlen anyagok. <i>A mindennapi életben használatos anyagok</i> Fizikai és kémiai változások A fizikai és kémiai tulajdonságok, változások Endoterm és exoterm reakciók <i>A fizikai és kémiai változások jellemzői.</i> A levegő tulajdonsága, összetevői. A víz tulajdonsága, összetevői. <i>A levegő és a víz tulajdonsága, összetevői.</i> Oldatok és keverékek.</p>	<p>Kísérleti eszközök, mérőeszközök megismerése Balesetvédelmi előírások értelmezése. Természetes és vegyipari termékek- tulajdonságainak vizsgálata, jellemzése, csoportosítása különböző szempontok szerint csoportmunkában <i>Tapasztalatok gyűjtése, következtetések levonása.</i> Kísérletek – tanári bemutatással, tanári útmutatás alapján tanulói ismétlő bemutatással és tanulói csoportban. <i>Megfigyelések, összehasonlítások, kísérletek</i> <i>Változások vizsgálata, csoportosítása.</i> A bemutatott és önállóan végzett kísérletek során végbement változások megfigyelése, elemzése. A megfigyelések rögzítése írott és rajzos formában.</p>

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
<p>Keverékek szétválasztása. <i>Oldatok</i> <i>Az égés</i></p> <p>Anyagszerkezet Az atom szerkezete Az atomot felépítő elemi részecskék ismerete, megnevezése</p> <p>Tömeg és töltéviszonyok a részecskékben.</p> <p>A periódusos rendszer. Kémiai kötések Elemi gázok előállítása Egyszerű vegyületek (ammónia, szén-dioxid, víz) Ionkristály</p>	<p>Az anyag részecske-természetével kapcsolatos modellkísérlet és értelmezése, az atom és az atommag méretarányainak érzékeltetése</p> <p>Az atom szerkezetének ábrázolása. Az elektronszerkezet ábrázolása Számítások az anyagok tömegével, anyag-mennyiségével. A periódusos rendszer felépítésének vizsgálata.</p> <p>A adatok leolvasása a periódusos rendszerből.</p> <p>Egyszerű molekulák összetételének megállapítása, szerkezeti képletének lerajzolása.</p> <p>Modell és valóság kapcsolatának értelmezése. Hidrogéngáz előállítása többféleképpen. Klór-gáz előállítása. Kristályrács szerkezetének vizsgálata modell segítségével.</p>
<p>Mennyiségi ismeretek Anyagmennyiség Kémiai jelek, (vegyjel, képlet) Anyagmennyiség mértékegysége a mol</p> <p>Kémiai változások A kémiai reakciógyenlet Redoxi reakciók Sav-bázis reakciók (sav_lúg_só)</p>	<p>Egyszerű számításos feladatok</p> <p>Reakciógyenletek írása, rendezése, mennyiségi viszonyainak értelmezése.</p>

8. ÉVFOLYAM

Témakör, tartalom	Ajánlott tevékenységek
<p>Tudománytörténet A témakörökhöz kapcsolódó fontosabb felfedezések Kiemelkedő magyar tudósok munkássága</p> <p>Nem fémek és vegyületeik A hidrogén és a víz A klór A sósav A savas kémhatás Sósav tisztítószerekben Az oxigén és az ózon Az oxigén és az élőlények viszonya A kén és vegyületei A nitrogén és vegyületei A foszfor és vegyületei A szén és vegyületei</p>	<p>Egyéni és csoportmunka Gyűjtőmunka Kiselőadás tablókészítés</p> <p>Kísérletek tanári bemutatóval Tanulókísérletek kooperatív munkában</p> <p>Tanári- és tanulókísérletek A jelenségek megfigyelése, összehasonlítása</p> <p>Tanuló-kísérletek önállóan és csoportmunkában folyamatára segítségével</p>
<p>Fémek és vegyületeik A fémek tulajdonságai A nátrium, a kalcium, a vas, az alumínium és vegyületeik Nehéz-, színes- és nemes fémek</p>	<p>Kiválasztott témához információgyűjtés, beszámoló készítésben.</p>
<p>Szerves anyagok a környezetünkben Energiatranszmisszió; környezetvédelmi szempontok Építőanyagok, háztartási vegyszerek Hulladék-kezelés</p>	<p>Kiválasztott témához információgyűjtés, beszámoló készítésben.</p>

MESTERSÉGEK ÉS ÉLETVITTEL

A tevékenységeken és tárgyak készítésén keresztül folyó tanulás; a neveléshez való alapvető hozzáállás olyan irányelve, amely a gyerekek fejlődésén alapuló tantervet teljes egészében át kell haszna. Tevékenységből és mozgásból emelkedik ki a gondolkodás és az értés; az élő gondolkodás valójában belsővé tett mozgás.

A manuális munka olyan alkotói folyamat, melynek során a gyerekek elmélyülnek az ideákban és a materiákban, és így fejlődnek képességeik. Az a tudás és értés, amelyet tevékenységeken keresztül szereznek meg a gyerekek, lehetővé teszi az eredményesség egy olyanfajta érzésének kialakulását, mely egész életén át biztosítja a kézzel készített tárgyak iránti érdeklődést.

Az órarend összeállításánál figyelembe kell venni az életkornak megfelelően kiválasztott használati tárgyak készítésének időigényét, melyek valós szükségleteket jelentenek a világban. Ez azt jelenti, hogy a játékból haladunk a munka felé, a képből az idea felé, valamint az ós-geisztusból a kézművességen keresztül a technológia irányába.

A tanulók szociális érzékenységét finomítja, ha a magasabb évfolyamok segítőként részt vehetnek a kisebbek tevékenységeiben. Az ősi, egyetemes kézműves technikák (szövés, kötés, hurkolás, fonás, csomózás) már az első évfolyamon megjelennek a kézimunka órákon, melyek spirális rendszerben egy-egy osztályfokon tovább bonyolódhatnak.

A különböző népek kultúráiból – mint egészről – merítünk, miközben tudatosan keressük és mutatjuk meg a diákoknak az egyezéseket és különbözőségeket saját néphagyományunk gyökereivel.

A sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatása

Szemponatok mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához

A mozgásállapot alapján kitűzött célok határozzák meg az egyéni képességekhez igazodó feladatokat, az önállóság elérését segítő praktikumok elsajátítását.

Szemponatok látássérült tanulók fejlesztésének támogatásához:

Látássérültség mértékéhez igazodó egyéni feladatokra van szükségünk.

Szemponatok a beszédfigyatekos tanulók fejlődésének támogatásához:

A tantárgy lehetőséget teremt a megfigyelő képesség, finommozgás, a lateralitás fejlődésének támogatására.

Szemponatok az autisztikus tanulók fejlődésének támogatásához:

A kézműves tevékenység nagy jelentőségű, mivel az önállóságot alapozza meg, segíti az adott munkának megfelelő viselkedés megtanulását.

Szemponatok a pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Fontos a tevékenységek különböző fázisához való rugalmas alkalmazkodás megtanulása.

A mesterségek és az életvitel tevékenységeihez tartozó tantárgyak javasolt éves óraszámjai

Tantárgy/évfolyam	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Kézimunka	30	30	30	34	32	30+6	27	36
Kézművéség	3	3	3	4	4+4	6+6	12+20	5+12
Agyagozás	4	4	4	4	4+4	4	6	4+8
Életvitel	4	4	4	4	4	4	8	8
Szabadon választható*	2	2	2	2	4	8	12	12
Összes évi óraszám	43	43	43	48	40+8	40+8	45+12	45+12

Az éves órakeret felhasználását a választott tevékenységektől függően át lehet csoportosítani.

* A Szabadon választható órakeretből javasolt időfelhasználás

KÉZIMUNKA

Kézimunka, fonás, kötés, horgolás, szövés, keresztiszemes hímzés, ruhakészítés

Célok és feladatok

A kézimunka órák többre hivatottak, mint hogy kizárólag a kéz mozgékonyágát és ügyességét elősegítő eszközökként gondoljunk rájuk. Míg a gyermekek életkoruknak megfelelő feladatokon dolgoznak, a ritmikusan ismétlődő mozdulatok és gyakorlatok által a kezek elősegítik mind az akarat, mind a logikus gondolkodásra való képesség megerősödését.

Mindennapi életünk nyelve még mindig használ fizikai kifejezéseket mentális tevékenységek leírására, pl.: „megragadni valamit”, „felvenni a fonalat”, „összekuszálni valakinek a gondolatait”.

A munka alapját a kézimunkában minden életkorban a *fent* és a *lent*, a *könnnyű* és a *súlyos*, a *világos* és a *sötét* valamint a *kívül* és a *belül* formáló minőségei alkotják. Minden feladatot elvégeznek a fiúk és a lányok is, mégpedig nem a feladat elvégzésének önérléből, hanem, hogy különböző képességeket fejleszthessenek ki magukban. A feladatoknak mindig legyen gyakorlati célja; és igyekezzünk úgy alakítani a tevékenységeket, hogy azok felébredthessék a gyermekekben a másik munkája iránti szociális érzékenységet.

A környezetért és a forrásokért érzett egyéni felelősség felé az első lépés az anyag forrásának tisztelése, valamint az el- és felhasznált tárgyakkal való végső bánásmód. Az alapanyagokat – ha tehetjük – saját, természetes környezetünkben, a gyerekekkel együtt gyűjtjük!

Az 1-4. évfolyamon megismerkednek a gyapjú felhasználási lehetőségeivel, és a juhtartásról hallanak. A történelem és földrajz órákon a gyapjúipar gazdasági tényezőiről tanulnak. Mire szőni kezdenek a felsőbb osztályokban, és elkezdődik a különböző textil-technológiákkal való ismerkedés, már széles

körű tapasztalataik vannak a gyapjú minőségeiről és felhasználási lehetőségeiről. Ezt a példát kiterjeszthetjük textíliákra, növényi anyagokra, az agyagra, és más természetes anyagokra is.

Sok alkalmat kell biztosítanunk az alsó tagozatban arra, hogy a különböző órákon a kezüket használva dolgozhassanak, az éppen adott anyagokkal, pl.: fával, növényi rostokkal, fonállal, levelekkel, kéreggel, agyaggal, vízzel, textíliákkal, papírral stb.

Célok és feladatok

- Az anyagokat először az állatvilágból, majd a növények világából és legutoljára az ásványok világából vesszük.
- A dolgok egymásutánosságát meg kell tapasztalniuk a diákoknak, vagyis haladjunk a természetes módon létező tárgyak és anyagok világából a feldolgozottak felé (pl. gyapjú és papír).
- A kézzel végzett munkák után, a kéziszerszámok használata, majd a géphasználat folyamata legyen a sorrend.
- Minden tevékenységénél elsődleges a tanulók életkori sajátosságainak szem előtt tartása.

1. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

Az első osztályban a játékból a játékból a munkába való átmenet meshangulaton keresztül történjék. Az év elején fontos, hogy minden órán készüljön egy konkrét munka, amely a következő feladatok megalapozását szolgálja (pl. kötözés, csomózás, fonás, gombolyítás stb.).

A fő téma a kötés, mely fejleszt mindkét kéz mozgékonyágát és a róluk való tudatosságot, másrészt felébreszti és serkenti a gyermekek mentális erőit. Ajánlott, hogy az év rendjében ez egybeessen a betűtanulás időszakával. Ahhoz, hogy a tanulás belső tapasztalattá váljék, az egész éves tevékenység során fontos a tapintás érzékének állandó fejlesztése, különféle anyagminőségek és technikák megismerése nyomán.

Cél, hogy a gyerekek a gyakorlati életben használható tudás felé induljanak el. Ebben az időszakban a tevékenységek érzéseiket igyekeznek megszólítani, az akarat fejlesztése pedig szociális és érzelmi téren válik meghatározóvá fejlődésükben.

- Az anyagokat először az állatvilágból, majd a növények világából és legutoljára az ásványok világából vesszük.
- A dolgok egymásutánosságát meg kell tapasztalniuk a diákoknak, vagyis haladjunk a természetes módon létező tárgyak és anyagok világából a feldolgozottak felé (pl. gyapjú és papír).
- A kézzel végzett munkák után, a kéziszerszámok használata, majd a géphasználat folyamata legyen a sorrend.
- Minden tevékenységénél elsődleges a tanulók életkori sajátosságainak szem előtt tartása.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: ceruzatarató, sál, furulyatok kötése.
- A gyapjú – mint alapvető alapanyag – előkészítése, megtapasztalása különböző módon (gyapjú tisztítása, festése növényi festékekkel, sodrás, nemezelés, fonás)
- Gyapjúfonállal ujj-játékok (körmönfonás).
- Kötőtű készítése.

- A szemek felszedése. Kötés sima szemmel: töpécskék, labdiák, ceruzatartók, furulyatokok.
- Egyszerű öltéstechnikákkal uszonnakendő varrása (pl. formarajzminta előöltéssel).
- Kiegészítő munka: selyempapírtépés átlátszó díszek készítésére, papirlampionok, papírsárkány, évszakokhoz, ünnepekhez és a többi tantárgyhoz kapcsolódóan. Rongybabák, gyapjúbabák és állatok vágás és varrás nélkül kötözéssel, fonás fűvekből és puha természetes anyagokból.

Várható eredmények

- Képesek a gyerekek a kötés elkezdésekor segítséggel a szemek felszedésére két kötőtűvel.
- Biztonsággal tudnak sima szemekkel kötni.
- Ismerik és alkalmazzák önállóan az egyszerűbb fonási technikákat (sodrás, háromágú fonás).

2. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A 2. osztályban a hangsúly a képzelőerő fejlesztésére és a ritmikus ismétlődésekre helyeződik. Még mindig nagyon jellemző az utánzási készítés, a tanár személylén keresztül történő szituációs tanulás. Miután mindkét kéz begyakorolta a sima szemek kötésének technikáját, most a domináns oldalon és kézen dolgozunk a horgolás segítségével. A sima és ráhajtott szemek váltakozása kiegyensúlyozó hatással lehet a gyermek temperamentumára. A horgolás, mint technika a motorikus idegrendszer motoros pályáinak fejlesztését célozza meg.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: Horgolás lánc és egyráhajtásos pálcza segítségével labdahálók és kisebb táskák készítése.
- Gyapjúval tömött állatok horgolása.
- Kötés: fordított szem.
- Kerek tintatörő horgolása.
- Fonalak fonása övek, karkötők, táskafülek készítésére.
- Babakészítés egyszerű öltésekkel.
- Kötetünk babaruhákat.
- Szegélyek öltése előöltéssel és befejező letisztázással, pelenkaöltés.

Várható eredmények

- Önállóan tudnak a diákok szemeket felszedni két kötőtűre, bővítsék a kötésben való jártasságukat a fordított szemek kötésének megtanulásával.
- Horgolótűvel tudnak láncsort készíteni, illetve ismerjék meg az egyráhajtásos pálcza horgolását.

3. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A 9. élettévtől kezdődően minden egyes gyerekkel éreztetni kell, hogy egyedi világot alkot, amely ugyanakkor kapcsolódik környezetéhez is. A ritmikus memória ilyenkor meghatározó, ennek fejlesztése történik kötéssel vagy horgolással. A védelem érzetének növelésére befedjük a fejet, ennek tudatosabbá tételéhez fontos a fejformát fizikailag is megtapasztalni. Ebben az életkorban erőteljesen megjelenő formaerők segítik közelebb a gyerekeket testrészeik megtapasztalásához.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: kötött vagy horgolt sapka készítése.
- Sapkák, sálak kötése, horgolása.
- Karmantyúbáb készítés.
- Egy-egy tárgy formájának kiemelésére vagy használatának visszatükrözésére egyszerű száröltés vagy láncöltés használata.
- Nemezelés (képek nemezelése), nemezelt labda-, ennek díszítése hímzéssel, lánc vagy száröltéssel.

Várható eredmények

- Megtanulják a gyerekek a kötésben vagy a horgolásban a „szaporítást” és a „fogyasztást”.
- Ezt alkalmazzák a sapka elkészítése során.

4. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

Negyedik osztályban folytatódik az a folyamat, amely 3. osztályban veszi kezdetét. A keresztes hímzés és a szövés különösen hasznos a gyerek fejlődésének ebben a szakaszában. Ennek a hímzésfajtának és technikának a szimmetriája, mely a színekben és a formában is megjelenik, segíti a gyerekeket abban, hogy magabiztosabbá váljanak. Ebben a korban fedezik fel azt, hogy a minta és a funkció hogyan kerülhet harmóniába az elkészítendő használati tárgyon.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: keresztes hímzéssel tarisznya készítése és ehhez kapcsolódóan kiegészítő tevékenységként kézzel varrás és zsinórkészítés.
- A hímzés és a varrás eszközeinek használata.
- Saját tervezés szerint táskák és párnák készítése.
- Szövés szövőkereten: táskák, pámahuzatok, könyvborító, babaszőnyeg.

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

- Megtanulják a diákok a keresztesemes öltés technikáját, tudjanak cérnát tübe fűzni, a cérna végére csomót kötni.
- Tudják helyesen elkészíteni és befejezni a hímzést.
- Képesek asztali kéziváltós szövökeleten egy szövött munkadarab elkészítésére.

Célok és feladatok

A gyermekekben a tizedik és tizenkettedik életév között szükség ébred harmonia iránt, nyugalomban vannak önmagukkal. Ehhez kapcsolódik a kör, mint az újból megjelenő egység jelképe, melynek nyomán az 5 tüvel való körkötést vezetjük be. A fej után a kezeken és a lábakon a sor, hogy öltözetet kapjanak. Így ebben az évben zoknit vagy egy- illetve ötujjas kesztyűt kötünk, esetleg nemezelnünk. A történelemben tanultakhoz kapcsolódva, – az eddig megszerzett varrási ismereteket felhasználva – görög ruhákat készítenk, melyeket a történelmi kornak megfelelő miniatúrákkal díszítünk textílfestéssel vagy hímzéssel. A tanév második felében a csoporton megerősödő izomzat leképezéseként gyapjúval tömött állatokat is készíthetnek a gyerekek.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: kötés öt tüvel: zoknik, egyujjas és ötujjas kesztyűk.
- Használjunk nemezelés-technikákat ruhadarabok készítésére.
- Az öltések képességének megszilárdítása, a görög ruha készítésekor gépöltés, textílfestés.
- Filcálatok szabásminta alapján, tömésel.

Várható eredmények

- Megismerik a gyermekek az öt tüvel való kötést, tudjanak zoknit vagy kesztyűt készíteni saját maguk számára.
- Pelenkaöltéssel készítenek filcálatot gyapjútömésel.
- Elsajátítják a gépöltés és szegőöltés technikáját a tanár segítségével.

6. ÉVFOLYAM**Célok és feladatok**

A serdülés felé vezető úton az emberi és állati formákból kiindulva háromdimenziós tárgyakat készítenk, saját tervezés és minta szerint. Fontos mozzanat a kifordítás folyamata a kitérés és formálás tevékenységeim keresztül.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: Emberi vagy állati alakok miniaterv, melyeknek részét összevarrják.
- Csomózási technikák (makramé, hálókötés).
- Batikolás (csomózótechnika).
- Babaruha készítése.
- Gyöngyszövés.

Várható eredmények 6. évfolyam végén

- Az eddig tanult öltéstechnikák, a horgolás és a kötés tudásának elmélyítése, biztos alkalmazása.
- Egy baba elkészítése.

7. ÉVFOLYAM**Célok és feladatok**

A pubertáskorban a fizikai érettség felé vezető úton a testi formáról való tudatosságot a ruházatkodásba önthetjük. A diákok önállóan tervezik ruhadarabjaikat, és kézi varrással állítják össze ezeket. Az alapanyagokról, öltésfajtákról szerzett tudást tovább bővíjük, és írásban rögzítjük ezeket az ismereteket. Mivel mind méretben, mind súlyban gyarapodnak a diákok; figyelmük lábaikra irányul. Most készíthetünk velük otthoni lábbeliket is a szint és a funkciót megfelelően kiválasztva.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: Papucsok, mokaszinok készítése a cipő formájának és mintájának megtervezésével.
- Bőrmunkák, övek, erszények.
- Dolgozhatunk különböző módszerekkel a textíliák, bőr és fonott szálak használatakor.
- Ha lehetséges, megkereshetünk egy cipőkészítőt, segítségét kérve, esetleg látogatást is tehetünk egy műhelyben.
- Varrjunk kézzel egyszerű öltözékeket: ingeket, mellényeket, táskákat, hátizsákokat, parasztingeket, blúzokat.

Várható eredmények

- A diákok megismerik saját testük arányait, és ennek alapján tudjanak maguknak szabásmintát készíteni cipőhöz, papucsához vagy egyéb egyszerűbb ruhadarabhoz.
- Képesek a szabást és összeállítást tanári segítséggel, a varrást önállóan kivitelezni.

8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A serdüléssel a diákok saját belső tapasztalataik által jutnak az ok és okozat összefüggésének megértéséhez, valamint szükségét érzik annak is, hogy megértsék a mechanikus dolgok működését. Célserű, ha ekkor megismerkednek a lábbal hajtható varrógép használatával, szerkezetével és ehhez kapcsolódóan funkciójával. Használatra remek lehetőséget nyújt a láb-ritmus (akarat), a kézügyesség (érzés) és a figyelem (gondolkodás) összehangolására. (Természetesen, általában villanyvarrógépet használnak.) A textiltákról szerzett tudást elmélyítjük és rendezett jegyzeteket is készítünk (munkafüzetben, munka-naplóban). Hangsúlyt fektetünk az eltérő anyagok minőségeire és ezeknek megfelelően a kiválasztásukra, ezen keresztül is alkalmat adva a differenciálási képesség fejlődésének. Az anyagok kezelési útmutatóinak megismerése szintén fontos mozzanat, pl. a mosás, vasalás, vegytisztítás és a termézetes, valamint a szintetikus anyagok közti különbség. Megtapasztalhatjuk a színek minőségét, jelenlétét. Beszélgethetünk az otthoni és ünnepi öltözködésről, a különböző korok ruháiról, és népviseletekről. A színpadi kosztümök speciális jellegzetességeit is megvitathatjuk, tervezhetünk közösen jelmezeket. Készítsenek szabásmintát, saját ruhadarabot.

Ajánlott tevékenységek

- Fő téma: saját használatra ing, nadrág vagy szoknya tervezése, szabása, varrása.
- A varrógép használata egyenes öltésekhez, szegélyek készítéséhez.
- Géppel varrott, kötények, hétköznapi ruhadarabok.
- Kosztümök készítése színdarabokhoz.
- Díszitelemek tervezése, megvalósítása kartonból, textiltől, háttér festéssel, varrással, batikolással.
- Indián sátor varrása vászonból – harmatfüggőmnyel – eredeti minták felkutatása, díszítésként festésük.
- Merített papír készítése, egyszerű füzetek, noteszek, fotóalbumok összeállítása fűzéssel.

Várható eredmények a 8. osztály végén

- A diákok megismerik a mechanikus varrógép használatát, és ennek segítségével varrnak össze egy egyszerűbb ruhadarabot, melyet önállóan terveznek meg, és készítsenek róla egyéni szabásmintát.
- Tudnak varrógépen egyenes varrással dolgozni, illetve cikk-cakk öltéssel tisztázni.

KÉZMŰVESSÉG

Fa-, asztalos- és ácsmunkák

Célok és feladatok

Elsőtől a harmadik osztályig a gyermekek a természetben talált gallyakkal és faágakkal dolgoznak. Ezeket felhasználva egyszerű, kreatív játékokat, bababútorokat, törpeházikókat készíthetjük a tantermet. Megismerhetjük a gyermekeket a koruknak megfelelő alapvető szerszámokkal, mint pl. a fafaragáshoz használatos késsel, fűrészsel, kézi fűróval és fűrőfejekkel, kalapáccsal és reszelővel stb.

Ajánlott tevékenységek

- Használjunk formájában kifejező kéretet és gallyakat különböző alakzatok, varázslatos állatok, törpék, juh és pásztor készítésére, valamint kéregcsónak építésére.
- Készítsünk egyszerű evőeszközöket: keverőkanalat, habverőt, kiskanalat, papírvágó kést stb.
- Építhetünk egyszerű szerkezeteket fagerendákból, pl. mászókat, virággyás szegélyét, támfalat.

4-5. évfolyam

5. évfolyamtól

- Kezdjük el a különböző fák és faanyagok tanulmányozását, vizsgálatát.
- Fejsze használata, pl. sátorcövek készítésekor.
- Ácsbárd használata faanyag megmunkálásához és fatörzsből kivájt csónak készítéséhez.
- Fahasítás és -darabolás tűzifa és gyújtós előkészítésekor.
- Készítsünk nagyobb rönkfákból vájt madáretetőket.

Várható eredmények

- A diákok megismerkednek a felhasznált fafajták tulajdonságaival és különbségeivel.
- Megismerik a faragáshoz használatos alapvető eszközöket.
- Megismerik a fejsze használatát és használati tárgyakat, pl.: fakánál, papírvágó kés stb. készítenek vele.

6. évfolyam

Célok és feladatok

A mesterségek tanításában a mesterségbéli munkák most visszautalnak az iskoláskor legelső óráira, amikor a gyermekek egyenes és görbe vonalakat rajzoltak. Mindkét forma ott van a készített kézműves tárgyak hátterében. Például egy fakánálnak a fogó része egyenes, öblös része pedig kerekített, homorú/domború. A reszelés és a vésés mindig azt jelenti, hogy befelé kell dolgoznunk, a forma felé. A hosszú mozdulatok (pl. gyalulás, fűrészelés, vágás) az egyenes vonalhoz kapcsolódnak, a rövidek (csiszolás vagy kézzel faragás) pedig a görbéhez.

A játékkészítésnél tisztában kell lenni a jellemző mozgással, valamint meg kell érteni annak mechanikai oldalát is, melyet aztán ügyességgel kivitelezhetünk. Ez egészen egyszerű dolgokkal is kezdődhet, pl. mértleghinta vagy körhagyó tárcsa készítésével. A 7. osztályban majd az ehhez hasonló hatásokat tökéletesíthetjük, többek közt a gyermekek képzelőerejének szabadon engedésével.

A szerszámok biztonságos használata és az anyagok megfelelő megmunkálása a cél, így például a helyes vágásmódok megtalálása.

Ajánlott tevékenységek

- Hasznos tárgyakat és játékokat készítünk.
- Mindennapi életben használatos tárgyakat készítünk, pl.: keverő- és főzőkanalat, paletta-kaparót, stoppolófát, stoppolófát, bunkót, fakalapácsot, ültetőfát stb.
- Játékokat: ugráló nyuszit, totyogó kacsát, kopácsoló madarat vagy mérleghintázó medvét stb. készítünk.

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

- A gyermekek a megismert különböző fagegmunkálási technikák alkalmazásában (pl.: reszelés, vésés, gyalulás, fűrészeléssel, vágás, csiszolás, kézzel faragás) jártasságot szereznek, és ezek felhasználásával tárgyakat készítenek.
- A készülő munkadaraboknál a szép, igényes kidolgozottság mellett fokozottan figyelnek a használhatóságra.
- Egyszerű használati tárgyakat készítenek puhafejből.
- Mozgatható játékokat készítenek.
- Megismerik az egyenes és görbe (homorú és domború) formák kimunkálási módjának különbségeit.
- A szerszámokat biztonságosan használják és ismerik az anyagok megfelelő megmunkálási módját. (Pl.: helyes vágásmód megtalálása, stb.)

7. évfolyam

Célok és feladatok

A hetedik osztályban a fizika először ismerteti meg a gyermekekkel a mechanikával. Szeretnék a gyakorlatban is kipróbálni, amit tanultak. Például az ingát, a csuklókart, a mérleghintát és az emelőrudat, amelyekkel a mozgó játékok készítésekor találkozhatunk, most daruk, malmok, propellerek készítésére használják fel. Az állajátékoknál ezúttal több gondot fordítunk arra, hogy az állatok valóságos módon mozogjanak. Az ácsmunkába, pl. a homyoló véső és a lombfűrész használatán keresztül vezethetjük be a diákokat. Az olyan használati tárgyak készítése, amelyekben úr van (pl. a tál), igen fontos szempont ebben az életkorban. Azon túl, hogy biztonsággal képesek a szerszámokat használni, a diákok megtanulják a külső és a belső formákat is megfelelő módon kidolgozni.

Ajánlott tevékenységek

- Az osztály belefoghathat egy nagyobb lélegzetű munkába is az iskolához kapcsolódó óvoda vagy esetleg az iskola számára, pl. készíthetnek egy gazdaságot állatokkal, istállókkal vagy egy falut házakkal, tornyokkal és kúttal.
- Tálak faragása.
- A játékok sokkal tetszetősebbnek tűnnek, ha szépen be is festik őket.
- Diótörők, fedeles ládikák, dobozok, ceruzatartók készítése.
- Nyersfa munkák.

Várható eredmények

- A diákok a fizikából szerzett mechanikai ismereteiket a használati tárgyak készítésében alkalmazni tudják.
- Mozgatható játékkállatokat készítenek, ügyelve a mozgás valódiságának kimunkálására.
- A diákok a hornyoló véső és a lombfűrész használatának elsajátításával megismerkednek az ácsmunkával.
- Megtanulják a külső és belső formákat megfelelő módon kidolgozni.
- megszerzett ismereteiket felhasználva tállakat, használati tárgyakat készítenek.
- Biztonsággal képesek használni a szerszámokat.

8. évfolyam**Célok és feladatok**

Fő cél, hogy a diákok megtanulják az egy tárgy készítésekor elvégzendő munkaszakaszok optimális sorrendjét. Többet várhatunk el a diákoktól a kezűgyesség és a tervezés területén is, így azt, hogy tervüket hangolják össze a pontos munkával.

Ajánlott tevékenységek

- Vesszőseprű készítése.
- Képkert készítése.
- Kerti kiegészítők készítése, pl. szerszámok nyelének elkészítése és felerősítése.
- Az ácsmunka előkészítése: a gyalulás egyszerű munkák, polcok és tároló ládák készítésekor.
- Mérleghinta-készítés, gördeszka rámpák készítése.
- Madarak fészkelő dobozainak vagy etetőládáinak készítése.
- Lehetséges a fa fémmel való társítása (pl. fa alapzat réztálhoz).

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

- A diákok megtanulják egy fatárgy, famunka elkészítésének lépéseit és képesek azok önálló és pontos megtervezésére.
- A munkatervet a gyakorlati munkába következetesen át tudják ültetni.
- A munkák elkészítése során nagy hangsúlyt fektetnek a precizításra és a pontos tervezésre.
- Megtanulják a fát előkészíteni (pl.: gyalulás).
- Biztonságosan és szakszerűen használják a szerszámokat.
- Szabadon választott munkát önállóan megtervezve elkészítenek.

AGYAGOZÁS / SZOBRÁSZAT

Célok és feladatok a 4-8. évfolyamon

Az első három osztályban, amikor az osztályt tanító pedagógus azt megfelelőnek látja, engedi, hogy a gyermekek agyagból, viaszból vagy gipszből formázzanak. A kilencedik életpévkétől kezdődően a szép, színes geometrikus rajzok kiegészítőjévé válhat a formázás. A kiindulópont lehet a gömb és a piramis alaptapasztalata. A formázás a kezek közti játékból fejlődik ki, melyek együtt egy belső teret alkotnak. Nyomás és ellennyomás alakítják a felszín formáit. A formázás mélységet adhat a geometrikus rajzok készítéséhez és a többi tantárgynak, melyektől inspirációt kölcsönöz.

Formázáskor a fejlődő gyermek természetében aktív formáló-erőkkel dolgozunk. A formázás folyamatában a forma- mozgás- és a tapintóérzék válik különösen tevékenyvé. A munkára való rántéskor, történjen ez akár annak folyamatában, akár a feladat befejezésekor, a gyermek „látó-képességei” aktiválódnak különösen erőteljes módon.

A gyermekek megtanulják megérteni a forma szókincsét, és hogy azt hogyan kell olvasni. Ez szóbeli kifejezőképességet is feltételez, amellyel le lehet írni egy-egy formát, és ennek fejlesztése szintén része a feladatnak.

A megformált dolog tárgyilagos leírása szintén fontos része az órának. A gyermekeknek el kell távolodniuk saját munkájuktól, talán még a következő óráig is várnuk kell. A formát megítélni képes érzéküket nagy gonddal kell iskoláznunk pontos megfigyelések és leírások által, melyek arra bátorítják őket, hogy „belebújjanak” a formába és leírják, mi „történik.” Beszélgetéseket folytathatunk a gyermekekkel már a formázás órák kezdeti szakaszában is, az életkoruknak megfelelő terminológiát használva, mikor a gyermekek elegendő tapasztalatot szereztek már a forma fő elemeiről. Különösen fontos, hogy tudatában legyenek a formák és környezetük kapcsolatának, valamint annak, hogy különféle formák hogyan felelnek meg egymásnak.

4. ÉVFOLYAM

Témakörök

- Egyszerű tömör elemek, mint a gömb, piramis és kocka tenyérrel formázva.
- A természettel való ismerkedés támogatásaként készítsünk állat-formákat gömbből kiindulva. Pl.: alvó macskát, pihenő szarvast, fekvő tehenet stb.

Várható eredmények

- A gyermekek megismerkednek az agyag használatával.
- Elsajátítják a tenyérrel formázás technikáját és megismerkednek az alapformák (gömb, piramis, kocka) kialakításával.
- A környezetismeret-órákhoz kapcsolódóan állatformákat készítenek gömbből kialakítva.
- Közösen áttekintik a készült munkákat, és rápillantást nyernek a formakialakítás sokféleségére.
- Megtanulják megfogalmazni tapasztalataikat, és egymást meghallgatni.

5. ÉVFOLYAM

Témakörök

- A környezetismeret-órakon gömb- vagy tojás-formából kiindulva, készítsünk rügyeket, gyümölcsöket és más növény-formákat. Ezek nem kell, hogy naturalisztikus formát öltsenek, a fontos az, hogy a gyermekek megérezzék a növekvő mozgást, amely alakítja a formátlan anyagot.
- Készíthetünk emberi formákat, először álló, majd ülő alakokat. Az olyan formák, melyek az alakkal, mint egységgel dolgoznak, a lábakat és karokat kidolgozatlanul hagyva (pl. köpönyegbe csavarva, bőlcsőben fekve), könnyebbek a gyermekeknek, mielőtt elkezdenék a lábak statikus problémáival foglalkozni. A későbbiekben a karok elmozdulhatnak a testtől, és a lábak is felvehetnek egy bizonyos pózt.

Várható eredmények

- A gyermekek a természetismeret-órákhoz kapcsolódóan gömbből vagy tojásalakból kiindulva növényformákat formáznak, ezáltal tapasztalatot szereznek a növekvő mozgás kialakításáról.
- Megtanulják az emberi alak formázását (az alakkal még egységként dolgozva).

6. ÉVFOLYAM

Témakörök

- A földrajz órákhoz kapcsolódva formáljuk meg különbözőfajta hegységek alakjait: gránitot, homokkővet és éles határvonalakkal bíró formákat, melyek a kristályokra emlékeztetnek. Formázhatunk barlangot is és vizesést sziklakkal.
- Az alakokkal való munka továbbmehet a csoportok felé: anya és gyermek, gazda és ló, birkózók stb. Az arcok, kezek, lábak és a ruházat részleteit a lehető legkevésbé dolgozzuk ki.

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

- A gyermekek a földrajz tantárgyhoz kapcsolódóan kövek, hegységek formálását sajátítják el.
- Tovább mélyítve az emberi alak megformálásában szerzett ismereteiket, csoportokat, alakok közötti kapcsolatokat formáznak meg.

7. ÉVFOLYAM

Témakörök

- A kivetítéshez (projekció), az árnycék tanulmányozásához, vagy a geometriához kapcsolódva készíthetünk tömör formákat, pl.: tölcsért, kockát vagy nyolc- és tizenkét oldalú formát. Az utóbbit úgy kaphatjuk, ha gömbből kiindulva a tenyerekkal dolgozunk.
- A gömbből vagy más geometriai formából forma-változások folyamatát jeleníthetjük meg.
- Az alakokkal dolgozva járjuk be a gesztus és a mozgás világát: kezdjük forduló, el- vagy lehajoló, mutató vagy valamiért nyúló alakokkal. Az arckifejezéseket hagyjuk kidolgozatlanul.

Várható eredmények

- A gyermekek megtanulnak gömbből geometriai formákat (kocka, nyolc-tizenkét oldalú forma) tenyérrel kialakítani.
- Gömbből vagy geometriai formából mozgás-átalakításokat végeznek.
- Az alakok megformálásában a gesztus érzékelését meg tudják formázni.

8. ÉVFOLYAM**Témakörök**

- Elkezdhettük a földrajzi környezet különféle minőségeit (a temperamentumokat) tanulmányozni. Tanulmányok a földi szárazságról (melankolikus), tüzes lángokról (kolerikus), vizes selymességről (flegmatikus), és légies elpárolgásról (szangvinikus). A munkák készülhetnek absztrakt és figuratív formában is.
- Dramatikus gesztusok tanulmányozása: gyermeket védő felnőtt, táncoló, alvó ember, szerelmesek ölelkezve, és más, egész testben kifejeződő gesztusok, melyeket meg kell jeleníteniük, mielőtt megformáznák őket.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

- A gyermekek tanulmányozzák a temperamentumokat, és absztrakt és figuratív formák kialakításában megjelenítik tapasztalataikat.
- Tanulmányozva az emberi dramatikus gesztusokat, azokat először megjelenítik, majd munkatárgyon megformázzák.

ÉLETVITEL**Célok, feladatok**

Hozzájárulás a *személyi higiéné* kialakulásához. Alakuljon a tanuló a betegségeket megelőző magatartása.

A biztonságos *közlekedés* (gyalog, kerékpáron, tömegközlekedési eszközön) elősegítése.

A természeti és a technikai *környezet* összefüggéseinek megértése.

Ismerjék fel a tanulók a technikai környezetből származó veszélyeket, ismerjék elhárításuk módját, a tőlük telhetően legyenek képesek a veszély elhárítására.

Ismerje meg a pénzzel való *gazdálkodás* alapjait.

Az *önálló életvitel* elősegítő képességek, készségek alakítása.

1-2. évfolyam

Ajánlott tevékenységek

A személyes higiénét alakító tevékenységek gyakorlása (mosdó- zsebkendő használat)
A kulturált étkezés szokásainak gyakorlása.
Szimulációs játékok

- az időjárástól, az egyéni igényektől függő öltözködés,
- szolgálatások (posta, élelmiszerbolt) igénybevételét bemutatva.

A gyalogos közlekedés szabályainak gyakorlása szimulált iskolai helyzetben és séták kirándulások alkalmával.

A legfontosabb útjelző táblák megismerése,

A tömegközlekedésben való részvétel olyan helyzeteknek szimulálása, amelyekben fontos szempontjait figyelembe venni (gyermeket várók, idősek, mozgáskorlátozottak).

3-4. évfolyam

Ajánlott tevékenységek

Szimulációs játékok

- az otthoni munkamegosztásban való részvételről,
- betegség, baleset esetén fontos teendők megjelenítésére;
- szolgálatások (orvosi rendelő, rendőrség) igénybevételét bemutatva.
- A kerékpáros közlekedés szabályainak gyakorlása szimulált helyzetekben séták kirándulások alkalmával.
- Veszélyhelyzetek szimulálása, értelmezése

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

A személyes higiéné megőrzésének legfontosabb szabályait betartja.

A gyalogos és kerékpáros közlekedés szabályait szimulációs játékokban helyesen alkalmazza.
Tudja, hogy mi a szerepe a családi munkamegosztásban.

Tudja, hogy mi a teendő a szimulálással megismert veszélyhelyzetekben.

5-6. évfolyam

Ajánlott tevékenységek

Beszélgetés a kamaszkori személyi higiéniéről.
Az egészséges táplálkozási szokások bemutatása párban vagy csoportban.
Tervkészítés egyéni munkában vagy párban saját tárgyak (játékok könyvek, szerszámok stb.) otthoni praktikus és esztétikus elhelyezéséről.
Terv készítése párban vagy csoportban az osztályteremben használt tárgyak eszközök a jelenleginél célszerűbb, esztétikusabb elhelyezéséről.
Információgyűjtés, beszélgetés az ember környezetet alakító, befolyásoló tevékenységéről.
Projektmunka a pénz szerepéről különböző történelmi korokban.
A tanulók pénzhez való viszonyának megjelenítése szimulációs játékokban.

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

A tanuló ismeri, iskolai környezetben általában alkalmazza személyes higiénié legfontosabb szabályait.
Ismeri az egészséges táplálkozási főbb szabályait.

Tudja, hogy az esetleg a saját rendelkezésére álló pénzzel (zsebpénz), hogy lenne célszerű vágyainak és anyagi helyzetének megfelelően gazdálkodni.

7-8. évfolyam

Ajánlott tevékenységek

Beszélgetés a kamaszkori személyi higiéniéről.
Beszélgetés a drogokról.
Valódi és fiktív kiránduláson való közlekedésének megtervezése nyomtatott és digitális vasúti és autóbusz menetrend segítségével.
Információgyűjtés az élelmiszerek tartósításának módjairól (befőzés, aszalás, füstölés, konzerválás, fagyasztás), a tartósítás módok összehasonlítása.
Gyűjtőmunka a motorizáció előnyeiről, hátrányaitól jelenlegi és várható hatásairól, a környezetkímélő közlekedési eszközökről.
A fogyasztói társadalom reklámjainak elemzése; információgyűjtés a fogyasztói érdekvédelem módjairól.
Fiktív vállalkozás rövid- és hosszú távú tervének elkészítése egyénileg, párban és csoportban.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

Ismeri az egészségkárosító szerek legfontosabb hatásait.
Ismeri néhány tartósítási módnak az élelmiszere gyakorolt hatását.
Felismeri a motorizáció előnyeit és hátrányait.
Képes arra, hogy a reklámokban a manipuláció szándékát és módját felismerje.
Eligazodik nyomtatott és digitális menetrendben.
Példák segítségével figyelembe tudja venni egy vállalkozás bevételének és kiadásainak viszonyát, a fejlesztés lehetőségeit.

IDEGEN NYELV

A 8–10 éves kezdő nyelvtanulók idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztési céljai

Általános célok

- Alakuljon ki és növekedjen a tanulóban a nyelvtanuláshoz való pozitív beállítódás, az adott idegen nyelv iránti motiváció és érdeklődés.

Példa:

Különböző nyelvi és egyéb játékok, pl. Bingo, memory, dominó, kártyajátékok, kitalálósdiák, társasjátékok, mozgásos játékok, gyerekjátékok stb.; mesék, mondókák, dalok, versek tanulása.

- Maradjon meg, illetve növekedjen a tanuló életkorából ösztönösen adódó megismerési és tanulási vágy.

Példa:

Könyvek, gyermekmagazinok, TV, Internet, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb, az élet bármely területén szerzett élmények, stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önálló hozzáférése az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók.

- Növekedjen a tanuló kreativitása a nyelvhasználatban, illetve a nyelvórán alkalmazott tevékenységek végzésében.

Példa:

Rajzolás, színezés, eljátszás, jellegzetességek felismerése, ill. felhasználása kitalálós játékokban, rajzos rejtvényekben, hiányos információt tartalmazó feladatlapok pármunkában történő rekonstrukciója stb.

- Növekedjen a tanuló nyitottsága a sajátjától idegen kultúrára, a tanuló törekedjen a célnyelvi kultúra minél szélesebb körű megismerésére.

Példa:

A célnyelvi kultúra gyermekirodalmának nyelviileg egyszerűbb elemei, versek, mondókák, dalok, nyelvtörők, kiszámolók, gyermekjátékok stb. feldolgozása; a célnyelvi kultúra hagyományainak, szokásainak, jellemző elemeinek megismerése.

- Növekedjen a tanuló önismerete, önbizalma és önbecsülése.

Példa:

Gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese), szituáció, párbeszéd előadása.

Tevékenységet, pl. projekt munkát lezáró bemutató során a tanulók – életkoruknak, nyelvi szintjüknek megfelelő formában – megfogalmazzák a tevékenység során szerzett tapasztalataikat: mit találtak könnyűnek, nehéznek, érdekesnek a munka során, mire büszkék, mi sikerült a legjobban számukra.

- Fokozatosan alakuljon ki és növekedjen a tanuló együttműködésre való képessége.

Példa:

Körjáték, társasjáték, hagyományos gyermekjátékok játéka.

Mese, dal, mondóka, nyelvtörő, találos kérdés alkotása. Kép, montázs, poszter, plakát, prospektus, hirdetések stb. készítése közösen.

Előadás megtervezése, begyakorlása, a diszletek stb. elkészítése.

- A tanuló ismerjen meg alapvető nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, és ezeket részben tanári segítséggel, részben önállóan kezdje alkalmazni.

Példa:

Könyvek, gyermekmagazinok, TV, Internet, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb, az élet bármely területén szerzett élmények stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önálló hozzájárulása az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók. Értékelő/önértékelő lapok használata.

Szemponatok a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődésének támogatásához

A mozgáskorlátozott tanulók fejlődésének támogatása:

- Tekintettel kell lennünk arra, hogy a mozgás kivitelezése elvonhatja a figyelmet a feladatról, a feladatmegjegyzésében, értelmezésében támogatunk kell.
- Az eljárásnál, utánzással, hangeffektusokkal, manipulációval járó tevékenységekben különös figyelemmel kell a gyerek képességeihez igazodnunk.
- Ha a tanuló az osztálytól megkívánt mozgásra képtelen, keressünk helyette számára más, „látványos” mozgáselemet.
- Központi idegrendszeri sérült tanuló számára nehézséget jelent zenei és prózai művek folyamatos elmondása. Csoportos éneklésnél, versmondásnál a tanuló kezdje el a többiekkel, majd saját tempójában fejezze be.
- Mivel a gyerek az életkorának megfelelő szerepeket korlátozottan élte meg, szerepjátékokban a megszokottnál több segítségre van szüksége.

A nagyothalló tanulók fejlődésének támogatása:

- Az idegen nyelvi írás-olvasás tanulásában különösen sok és változatos vizuális (betű, szókép, mondatkép, illusztratív képek, videófelvételek) és kinezetikus (tapintás érzékelése a testen, az ujjbegyeken, nyomásérzékelés, hideg-meleg érzékelés) ingerre van szüksége.
- Ahhoz, hogy a változtatásra kínált nyelvi anyagon valóban változtassanak, több támogatásra van szükségük.
- A kommunikációs helyzetek megfelelő értelmezéséhez dramatikus és pantomim-játékok sokféle tapasztalatára van szüksége.
- Fokozottan vegyük figyelembe az egyéni nyelvvelsajátítás jellemzőit (vizuális, kinezetikus, nyomtatott szöveg-, illetve csoportorientált tanulók).

A látássérült tanulók fejlődésének támogatása:

- A vizuális differenciálás, a látás-mozgás koordináció, a grafomotoros képességek fejlesztése kiemelt fontosságú.
- Fejre erősíthető nagyító, távcsőszemüveg olvasó-televízió, képernyőnagyító egyéni igények szerint alkalmazandó.
- Építhetünk a látássérültek többségének fejlett verbális képességeire.

A tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatása:

- Számukra különösen fontos a cselekvésbe ágyazott, vizuális és tapintható eszközökkel társított nyelvtanulás.
- Külön kiemelve az önkontroll (önellenőrzés) fejlesztésének fontosságát.

A beszédfigyafatékos tanulók fejlődésének támogatása:

- A sokoldalú percepció fejlesztés a meghatározó, amelynek során a tapintási, látási, hallási és beszédmozgási tapasztalatok egymást erősítik.
- A beszéd technikai és tartalmi fejlődését szolgáló változatos egyéni és csoportos foglalkozásokra van szükségük.
- Hangsúlyozott figyelmet kell fordítani a hangok, hangkapcsolatok felfogásának fejlesztésére.
- Beszédbátorságuk növekedését segíti a dramatikus játékok különféle helyzeteteiben való részvétel.
- A beszédértést ellenőrizhetjük rajzos feladattal, pantomimmal vagy feleletválasztós feladatlapplal.

Az autisztikus tanulók fejlődésének támogatása

- Frontális feladathelyzetben fontos a rövid, pontos, a gyermek által már megtanult instrukció alkalmazása.
- A rövid közlések kérések, kérdések, kommentárok, elemi interakciók idegen nyelvi megfogalmazása a cél.
- A hozzá intézett kérdések minél kevésbé általánosak, minél inkább személyre szólóak legyenek.
- Ritmikus tevékenységeknél fontos a tanító fizikai irányítása.
- Az idegen nyelven való olvasás technikájának megtanulása sok esetben nem okoz nehézséget, a megértés kontrollálására azonban nagy figyelmet kell fordítanunk.

A pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatása:

- A mesehallgatásban, drámajátékban való részvétel számukra különösen fontos.
- Igen fontos a mozgással összekötött hangoztatás.
- Lényeges az intermodalitás fejlesztése, például pantomimmal bemutatott tárgy, tevékenység lerajzolása.
- A kérések, felszólítások legyenek rövidek, egyértelműek, kerüljük a halmazott, összetett instrukciókat!
- A szóbeli szövegalkotást igen kedvelik, használjuk ki ezt a képességüket,
- Mivel az önértékelés és a szociális érzékelés általában sérült, ezért nagyon fontos a gyerek állapotát, érzéseit megérteni és minősítés nélküli értelmezni.

Egyéni állapotának megfelelő mértékben valamennyi sajátos nevelési igényű tanulónak kiemelten fontos a *kooperatív munkában* való részvétel.

Nyelvi fejlesztési célok

Fontossági sorrend a 8–10 éves korosztály fejlesztése szempontjából:

A szövegértés fejlesztése

Beszédértés

A beszéd fejlesztése

Interakció

Összefüggő beszéd

Az írás fejlesztése

Írásbeli szövegalkotás (ezen a szinten nem jelenik meg)

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítását az alábbi fejlesztési szakaszok szerint javasoljuk:

<i>A fejlesztés szakaszai/Nyelvi szint</i>		A1-
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll		x
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült		x

A fenti ajánlás összhangban van a Nemzeti Alaptantervben előírt minimális nyelvi szintekkel. Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a nyelvi fejlesztés céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik és kumulatív jellegűek.

A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll	
Fejlesztési terület	Várható eredmények
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló képes a hallott szövegben az általa már tanult nyelvi elemeket felismerni. - A tanuló képes jelentést felépíteni az inpotof kísértő segítségekre (illusztrációk, vizuális stimulus, testnyelv stb.) támaszkodva. - A tanuló főrekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására. - A tanuló képes a tanár által felolvasott, elmesélt, eljátszott, elmondott szöveg tartalmát különböző módokon megjeleníteni (pl. vizuálisan, mozgással, hangeffektusokkal, zenével stb.). - A tanuló képes különböző forrásból (tanár, magnetofon, TV, videokazetta, számítógép stb.) hallott egyszerű beszédet követni, és az ahhoz kapcsolódó feladatokat elvégezni.
SZÖVEGERTÉS	<p>Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> - reagálás egyszerű tanári utasításokra tevékenységekkel, pl. mozgás, rajzolás, szókártyák manipulálása stb. - hangzó szöveg aktív, értő követése, pl. vers, dal szövegéhez illusztráció készítése - tevékenységgel való reagálás hallott szövegre vagy annak bizonyos részeire, pl. mozgás, utánczás, képek vagy tárgyak felmutatása, hangeffektusok stb. - összefüggő szövegből információ gyűjtése és az alapján való cselekvés, pl. színezés, megfelelő kép megjelölése, kiválasztása, sorbarendezés, rajz kiegészítése, rajzolás stb. - nyelvi játékokban való részvétel

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll	
Fejlesztési terület	Várható eredmények
Interakció	<p style="text-align: center;">Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> - utasításokra tevékenységgel vagy rövid egyszavas válaszokkal való reagálás - nyelvi, gyermek- és társasjátékokba való bekapcsolódás verbálisan, ill. non-verbálisan, pl. Activity, Szincépa, 'Simon says', 'Memory', dominó, kártyák: Mr. Crocodile, Bingo stb.) - mesék, mondókák, dalok előadása verbálisan vagy non-verbálisan - irányított, egy-egy szavas tanulói megnyilatkozást igénylő beszélgetés - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történő leírás, bemutatás - gyermekirodalmi mű feldolgozásába aktívan, szóval vagy tevékenységgel történő bekapcsolódás
Összefüggő beszéd	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. – A tanuló képes bekapcsolódni egyszerű játékos feladatokba. A tanuló képes adekvát válaszok adására különböző órai verbális és non-verbális szituációkban. - A tanuló képes aktívan, örömmel részt venni az interakciót igénylő, célnyelvi gyermekjátékokban. - A tanuló képes egyszerű mesék, mondókák dramatizált, interaktív módon való előadására, pl. érzelmek kifejező bemutatására, a szereplők hangjának, mozgásának utánzására. - A tanuló képes testbeszéddel, mimikával kísérni az előadott mondókát, verset, dalt. - A tanuló képes non-verbális és korlátozott verbális eszközökre támaszkodva, ill. tevékenységekkel kommunikálni. - A tanuló képes utasításokat, kéréseket követni. <ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes rövid, egyszerű szöveg, pl. mondóka, versike memoriterként való elmondására. - A tanuló képes önállóan vagy társaival közösen, tanári segítséggel egyszerű szöveg, párbeszéd előadására különböző módokon. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. - A tanuló képes egyszerű nyelvi eszközökkel bemutatni munkáját.

BESZÉD

A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	
Fejlesztési terület	Várható eredmények
Beszédkészség	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására és elsajátítására. - A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni az addig megszerzett tudására és egyéb, megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes egyszerű szövegben hallott információt más tevékenység során felhasználni. - A tanuló képes többféle forrásból, pl. tanár, magnetofon, videokazetta, társak stb. hallott egyszerű szöveget követni, valamint az ehhez kapcsolódó feladatokat elvégezni.
SZÖVEGÉRTÉS	<p style="text-align: center;">Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> - hallott szöveg aktív, értő, odafigyelő követése és a hallott információnak megfelelő tevékenység elvégzése, pl. rajz, képkártyák, szóképek készítése, mozgás, utánpótlás, képek vagy tárgyak felmutatása - válaszadás rövid, egyszerű kérdésekre, utasításokra verbális, non-verbális módon - az órai tevékenységekben való aktív részvétel

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	
Fejlesztési terület	Várható eredmények
Interakció	<p style="text-align: center;">Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> - mesék, mondókák, dalok előadásába bekapcsolódás verbálisan vagy non-verbálisan - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történő leírás, bemutatás - osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó egyszerű kérdésekre, kérésekre egyszavas válaszokkal vagy non-verbális eszközökkel való reagálás - aktív részvétel nyelvi, gyermek- és társasjátékokban, pl.: találos kérdés, Szincápa, 'Simon says', szituációs játékok - gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása, pl. - zenei kísérettel másik osztály, szülők, tanárok számára - egyszerű szerepjáték előadása gyakorlás, felkészülés után - saját vagy csoportban létrehozott alkotás, tárgy egyszerű, rövid bemutatása nagyobb közönség számára, pl. kiállítás, színházi előadás
Összeülő beszéd	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes rövid, egyszerű gyermekirodalmi mű memoritereként való felmondására. - A tanuló képes rövid szövegek, gyermekirodalmi művek, történetek felkészülés utáni előadására. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. - A tanuló képes a számára ismert témában rövid, összefüggő leírást adni környezetében előforduló tárgyakról/élelményekről, eseményesorokról. - A tanuló megfelelő nyelvi előkészítés során képes részt venni szerepjátékokban, illetve egyéb nyelvi játékokban.

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	
Fejlesztési terület	Várható eredmények
Olvasás	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni, abban a számára ismerős nyelvi elemeket felismerni, elolvasni az addig megszerzett tudására és egyéb, a megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes olvasott szöveggel kapcsolatos, arra vonatkozó egyszerű feladatokat végezni. - A tanuló képes a tanár által irányított közös olvasásba aktívan bekapcsolódni. - A tanuló képes hangzó szöveg írott változatának követésére.
	<p style="text-align: center;">Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> - bekapcsolódás közös olvasásba, például események, szereplők felismerése képek alapján, érzelmek kifejezése, vélemény-nyilvánítás, találgatás - olvasott szövegből információk kiszűrése bizonyos szempontok alapján, pl. menetrendből indulási idő megtalálása, egy játék összeállítása leírás alapján - olvasott szöveg lényegének megértése és adott helyzetben való felhasználása, pl. történet elolvasása és befejezése
SZÖVEGÉRTÉS	

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	
Fejlesztési terület	Várható eredmények
Írásbeli szövegalkotás	<p>Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> – képes szótár készítése – szavak tematikus gyűjtése írásban a tanuló által ismert témakörökben – tanult, egyszerű szövegek másolása és illusztrálása – szövegvariációk készítése egy-egy szó megváltoztatásával, tanári segítséggel – egyszerű, ismert szöveg rekonstrukciója (összekevert szavak sorba rendezése stb.) – játékos írásbeli feladatok megoldása és készítése (pl. szókereső, akasztófa, keresztirejtvény) – egyszerű szöveg alkotása tanári segítséggel, mintaadással, pl. képek rajzolása és szó buborékok csoportban; képregény rajzolása és szó buborékok kitöltése, rajzos értékelőlap készítése
	<p>Várható eredmények</p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanuló képes a feladatmegoldások során rövid szavakat pontosan leírni, lemásolni, ill. rövid szövegeket egy-egy szóval kiegészíteni. – A tanuló képes tanult szókincs felhasználásával egyszerű nyelvi feladatok, játékok készítésére társai számára. – A tanuló képes közösen olvasott szöveg olvasása után írásbeli feladatokat megoldani. – A tanuló képes minta alapján különböző, életkorának megfelelő egyszerű szövegek készítésére az eredeti szöveg kismértékű módosításával. – A tanuló képes ismert hangzó szöveg írásban történő rögzítésére. – A tanuló képes részt venni írásbeli nyelvi játékokban. – A tanuló ismeri az angol ábécét. – A tanuló képes észrevenni az anyanyelvén, ill. a tanult idegen nyelven történő írás különbségeit.

A 10–14 éves nyelvtanulók idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztési céljai

Általános fejlesztési célok

- Alakuljon ki és növekedjen a tanulóban a nyelvtanuláshoz való pozitív beállítódás, az adott idegen nyelv iránti motiváció és érdeklődés.
Példa:
Ora eleji beszélgetés, egyéni beszámoló, könyvek, mozi, TV, videó, Internet, gyermekmagazinok stb. felhasználása a tanulás során.
- Maradjon meg, illetve növekedjen a tanuló életkorából ösztönösen adódó megismerési és tanulási vágy.
Példa:
Könyvek, mozi, TV, videó, Internet, gyermekmagazinok stb. felhasználása a tanulás során.
- Növekedjen a tanuló kreativitása a nyelvhasználatban, ill. a nyelvórán alkalmazott tevékenységek végzésében.
Példa:
Hiányos információt tartalmazó feladatlapok pármunkában történő rekonstrukciója. Információszerzés.
Történetalkotás képek alapján.

- Növekedjen a tanuló nyitottsága a sajátjától idegen kultúrák iránt, törekedjen a célnyelvi kultúra minél szélesebb körű megismerésére.
Példa:
Humoros, a célnyelvi kultúrára jellemző rövid történetek, viccek mesélése.
- Növekedjen a tanuló önismerete, önbizalma és önbecsülése.
- A tanuló legyen képes előadni gyermekirodalmi művet saját és mások örömére.
Példa:
Gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása.
Projekt munkát lezáró bemutató során a tanulók – életkoruknak, nyelvi szintjüknek megfelelő formában – megfogalmazzák a projekt során szerzett tapasztalataikat: mit találtak könyvünek, nehezség, érdekesnek a munka során, mire büszkék, mi sikerült a legjobban számukra.
- Fokozatosan alakuljon ki és növekedjen a tanuló együttműködésre való képessége.
Példa:
Mese, dal, mondóka, nyelvőrő, találos kérdés, vicc alkotása. Poszter, plakát, prospektus, hirdetések készítése közösen.
Előadás megtervezése, díszletek stb. elkészítése.
Körjáték, társasjáték, hagyományos gyermekjátékok játszása.
- A tanuló ismerjen meg alapvető nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, és ezeket részben tanári segítséggel, részben önállóan kezdje alkalmazni.
Példa:
Könyvek, gyermekmagazinok, TV, világháló, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb, az élet bármely területén szerzett élmények stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önálló hozzájárulása az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók. Értékelő/önértékelő lapok használata.
- A tanuló fokozatosan váljon autonóm tanulóvá és személyiséggé.
Példa:
A tanulók csoportokban posztert készítenek. Megtervezik, hogy milyen információkra és eszközökre van szükségük a munka elvégzéséhez. A poszter elkészítéséhez tanulmányozzák a rendelkezésre álló könyveket, kiadványokat. A hasznos információkat kigyűjtik, érikelik, és eldöntik, hogy melyiket, milyen formában használják fel a poszter elkészítéséhez. Megtervezik a posztert, döntéseket hoznak a képek és szöveg arányáról, elhelyezéséről, majd a megbeszélések alapján elkészítik a posztert.

Nyelvi fejlesztési célok fontossági sorrendben

A szövegértés fejlesztése

Beszédértés

A beszéd fejlesztése

Összefüggő beszéd

Interakció

A szövegértés fejlesztése

Olvasás

Az írásbeli szövegalkotás fejlesztése

Írásbeli szövegalkotás

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítását az alábbi fejlesztési szakaszok szerint javasoljuk:

<i>A fejlesztés szakaszai/Nyelvi szint</i>	A1-	A1
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	x	
A tanuló már olvas és ír idegen nyelven		x

A fenti ajánlás összhangban van a Nemzeti Alaptantervben előírt minimális nyelvi szintekkel. Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a nyelvi fejlesztés céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik és kumulatív jellegűek.

A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült

A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	
Fejlesztési terület	Várható eredmények
Beszédeértés	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes biztonsággal követni az idegen nyelven történeti óravezetést. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására és elsajátítására. - A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni az addig megszerzett tudására és egyéb, megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes egyszerű szövegben hallott információt más tevékenység során felhasználni. - A tanuló képes többféle forrásból hallott egyszerű (magnetofon, videokazetta, társak) szöveget követni, valamint az ehhez kapcsolódó feladatokat elvégezni.
SZÖVEGÉRTÉS	<p>Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> - hallott szöveg aktív, értő, odafigyelő követése előre meghatározott szempont szerint - hallott szöveg, pl. instrukciók meghallgatása után a hallott információnak megfelelő tevékenység elvégzése, pl. születésnapi meghívókártya készítése, rajz, képkártyák, szókártyák készítése, mozgás, utánpótlás, utánpótlás felmutatása - válaszadás rövid, egyszerű kérdésekre, utasításokra verbális, non-verbális módon - az órai tevékenységekben, pl. nyelvi játékokban való aktív részvétel

AI - szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	
Fejlesztési terület	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Interakció</p> <ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes aktívan, örömmel részt venni az interakciót igénylő tevékenységekben. - A tanuló képes egyszerű mesék, mondókák dramatizált, interaktív módon való előadására. - A tanuló képes beszédszándékát alapvető verbális és non-verbális nyelvi eszközökkel kifejezni. - A tanuló képes egyszerű kérdéseket feltenni, ill. a hozzá intézett hasonló kérdésekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. - A tanuló képes tisztázást, magyarázatot kérni, amennyiben a hozzá intézett beszédet nem érti. - A tanuló képes egyszerű, az osztálytermi rutincselekvésekhez kapcsolódó kommunikációt folytatni. - A tanuló képes a tanult témákban rövid párbeszédet folytatni. - A tanuló egyre inkább képes feladatmegoldás során társaival is a célnyelven kommunikálni. 	<ul style="list-style-type: none"> - mesék, mondókák, dalok előadásába bekapcsolódás verbálisan vagy non-verbálisan - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történő leírás, bemutatás - osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó egyszerű kérdésekre, kérésekre egyszerű válaszokkal vagy non-verbális eszközökkel való reagálás - aktív részvétel nyelvi, gyermek- és társasjátékokban, pl.: talalós kérdés, Szincépa, 'Simon says', szituációs játékok, - célnyelven történő kommunikáció projektmunka során - csoportos, páros felkészülés után közösen alkotott szöveg változtatlan és/vagy kis változtatással történő eljátszása (pl. párbeszéd)
<p>Összefüggő beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes rövid, egyszerű gyermekirodalmi mű memoritereként való felmondására. - A tanuló képes rövid szövegek, gyermekirodalmi művek, történetek felkészülés utáni előadására. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. - A tanuló képes a számára ismert témákban rövid, összefüggő leírást adni környezetében előforduló tárgyakról/élelményekről, eseményesorokról. - A tanuló megfelelő nyelvi előkészítés során képes részt venni szerepjátékokban, ill. egyéb nyelvi játékokban. 	<ul style="list-style-type: none"> - gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása, pl. - zenei kísérettel másik osztály, szülők, tanárok számára - egyszerű szerepjáték előadása gyakorlás, felkészülés után - saját vagy csoportban létrehozott alkotás, tárgy egyszerű, rövid bemutatása nagyobb közönség számára, pl. kiállítás, színházi előadás

BESZÉD

<p>Olvasás</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni, abban a számára ismerős nyelvi elemeket felismerni, elolvasni az addig megszerzett tudására és egyéb, a megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes olvasott szöveggel kapcsolatos, arra vonatkozó egyszerű feladatokat végezni. - A tanuló képes a tanár által irányított közös olvasásba aktívan bekapcsolódni. - A tanuló képes hangzó szöveg írott változatának követésére. - A tanuló képes észrevenni az anyanyelven és a tanult idegen nyelven történő olvasás különbségeit. 	<ul style="list-style-type: none"> - bekapcsolódás közös olvasásba, pl. események, szereplők felismerése képek alapján, érzelmek kifejezése, véleménynyilvánítás, találgatás - olvasott szövegből információk kiszűrése bizonyos szempontok alapján, pl. menetrendből indulási idő megtalálása, egy játék összeállítása leírás alapján - olvasott szöveg lényegének megértése és adott helyzetben való felhasználása, pl. történet elolvasása és befejezése - egymás írásbeli munkáinak megtekintése, elolvasása, pl. projektmunka, fogalmazás, leírások
<p>A1- szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült</p>		
<p>Fejlesztési terület</p> <p>Írásbeli szövegalkotás</p> <p>ÍRÁS</p>	<p>Várható eredmények</p> <ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes a feladatmegoldások során rövid szavakat pontosan leírni, lemásolni, ill. rövid szövegeket egy-egy szóval kiegészíteni. - A tanuló képes tanult szókincs felhasználásával egyszerű nyelvi feladatok, játékok készítésére társai számára. - A tanuló képes közösen olvasott szöveg olvasása után írásbeli feladatokat megoldani. - A tanuló képes minta alapján különböző, életkorának megfelelő egyszerű szövegek készítésére az eredeti szöveg kismértékű módosításával. - A tanuló képes hangzó szöveg írásban történő rögzítésére. - A tanuló képes részt venni írásbeli nyelvi játékokban. - A tanuló ismeri az angol ábécét. - A tanuló képes észrevenni az anyanyelven, ill. a tanult idegen nyelven történő írás különbségeit. 	<p>Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> - képes szótár készítése - szavak tematikus gyűjtése írásban a tanuló által ismert témakörökben - tanult, egyszerű szövegek másolása és illusztrálása - szövegvariációk készítése egy-egy szó megváltoztatásával, tanári segítséggel - egyszerű, ismert szöveg rekonstrukciója (összekevert szavak sorba rendezése, stb.) - játékos írásbeli feladatok megoldása és készítése (pl. szókereső, akasztófa, keresztirejtvény) - egyszerű szöveg alkotása tanári segítséggel, mintaadással, pl. képeskönyv készítése párban, csoportban, képregény rajzolása és szóbuborékok kitéltése, rajzos értékelőlap készítése

A tanuló már olvas és ír idegen nyelven

A1 szint: a tanuló már olvas és ír idegen nyelven		
Fejlesztési terület	Várható eredmények	Ajánlott nyelvi tevékenységek
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes követni a tanár által adott egyszerű utasításokat. - A tanuló képes felismerni és megérteni hallott szövegben szereplő, általa már ismert szavakat és kifejezéseket. - A tanuló képes megérteni hallott, rövid, egyszerű szöveget, pl. gyermekirodalmi művet átfogóan, ill. részleteiben. - A tanuló képes nyelvi feladatok megoldására a megértés érdekében - A tanuló képes kreatívan használni meglévő készségeit és ismereteit a számára részben vagy teljesen új nyelvi input értelmezéséhez. - A tanuló képes mások egyszerű közléscire érdemlegesen reagálni, a megértést, ill. a meg nem értést nyugtázni. - A tanuló képes útbajgazítást követni. - A tanuló követni tudja társai projektbemutatóját. 	<ul style="list-style-type: none"> - találgatás cím alapján: szavak, szereplők, helyszin, események találgatása - hallott szöveghez kapcsolódó feladatok elvégzése, pl. odaillő/ nem odaillő elemek kiválasztása, irányított, szövegértést segítő kérdések megválaszolása - az ismert lényegi tartalom kiszűrése - fontos, lényegi és tárgyyszerű információk szerzése egyszerű közlésekből - hallott szöveghez illusztráció készítése - mások által készített projektek megnézése, meghallgatása (pl. videó)
SZÖVEGÉRTÉS		

KER A1 szint: a tanuló már olvas és ír idegen nyelven	
Várható eredmények	
Fejlesztési terület	Ajánlott nyelvi tevékenységek
Interakció	<ul style="list-style-type: none"> - páros interakcióban való részvétel felkészülés után - rövid interjú készítése - rövid felmérés készítése ismert témakörben - óra eleji beszélgetés, beszámoló egyéni élményekről „Mit olvastál / láttál / csináltál a héten?” - szerepjátékban való részvétel - projekt munkával kapcsolatos beszélgetésben való részvétel (Mire van szükséged? Min kellene javítani?) - a projekt munka értékelésével kapcsolatos beszélgetésben való részvétel (pl. Kinek a munkája tetszik a legjobban? Miért?) - mesék, történetek feldolgozása, dramatiszálása
Összefüggő beszéd	<ul style="list-style-type: none"> - bemutató, bemutatkozás - humoros, a célnyelvi kultúrára jellemző rövid történetek, viccek mesélése - összefüggő szöveg, autentikus mű, pl. rövid történet, vice, vers stb. előadása különböző módokon (pl. bábjáték, árnjáték stb.) - dramatisztált szöveg, pl. gyermekirodalmi mű előadása másik osztály, szülők, tanárok számára - rövid, egyszerű szöveg felolvasása és/vagy elmondása, hangsúlyra történő felvétel felkészülés után, pl. csoportos prezentáció, rádióreklám készítése, mesefilmhez, filmrészlethez kísérőszöveg készítése - a társak munkájának értékelése
	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes részt venni egyszerű, irányított beszélgetésben. - A tanuló képes alapvető információkat cserélni. - A tanuló képes non-verbális kommunikációs eszközökkel kifejezőbbé tenni, alátámasztani mondanivalóját. - A tanuló képes hallott/látott jelenségekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. - A tanuló képes tisztázást, magyarázatot kérni, amennyiben a hozzá intézett beszédet nem érti. - A tanuló képes rövid, egyszerű instrukciókat adni. - A tanuló ismeri az alapvető udvariassági és üdvözlési formulákat. - A tanuló képes biztonsággal alkalmazni tanult szöveg előadásakor a helyes intonációt, hangsúlyt és kiejtést.
	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes egyszerű összefüggő szövegalkotásra minta alapján, tanári segítséggel. - A tanuló képes önállóan vagy társaival közösen, tanári segítséggel összefüggő szöveg bemutatására, előadására különböző módokon. - A tanuló képes a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) reprodukálására és elsajátítására. - A tanuló képes röviden leírni számára ismerős jelenségeket és történéseket. - A tanuló képes szavakat, kifejezéseket, szócsoportokat egyszerű lineáris nyelvi eszközökkel (és, de, azután stb.) összekapcsolni. - A tanuló képes elmondani számára ismerős, begyakorolt rövid szöveget. - A tanuló képes egyszerűen kifejezni érzéseit.

BESZÉD

	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes értékelni saját és társai munkáját egyszerű nyelvi eszközökkel. - A tanuló képes egyszerű nyelvi elemekkel saját és társai munkáját, pl. projektjét bemutatni. 	<ul style="list-style-type: none"> - érzések, tetszés, nemtetszés szavakba öntése - a tanuló által készített munka egyszerű nyelvi eszközökkel való bemutatása gyakorlás, felkészülés után - projekt ismertetése tágabb közönség számára (más osztályok, tanárok)
OLVASÁS	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes önálló, értő (néma) olvasásra. - A tanuló képes kreatívan használni meglévő készségeit a számára részben vagy teljesen új, olvasott nyelvi input értelmezéséhez. - A tanuló képes viszonylag egyszerű autentikus szöveget értően olvasni, arról fogalmat alkotni, a számára releváns információt kiszűrni, pl. egyszerű feliratokból, poszterekből, katalógusokból stb. - A tanuló képes ismert szövegek kifejező, élvezetes felolvasására. - A tanuló képes megérteni a leírt ismerős szavakat, kifejezéseket, mondatokat. - A tanuló képes felismerni az általa ismert/tanult szavakat, nyelvi jelenségeket nem tanórai kontextusban is. - A tanuló követni tudja a projektkészítés szóban ismertett lépéseit és instrukcióit írott formában is. 	<ul style="list-style-type: none"> - szöveg olvasása után arra vonatkozó összetettebb feladatok végzése: összegzés, kérdésekre válaszadás, állítások igazságtartalmának ellenőrzése, összetartozó elemek (pl. kép-szöveg, szövegrészek) párosítása, csoportosítása, új cím választása stb. - megadott szempontok alapján információk gyűjtése szövegből - olvasott szöveghez illusztráció készítése - szöveg elolvasását követően pantomim előadás - vers-, ill. mesemondóverseny - egyszerű szöveg lényegi tartalmának kiszűrése - fontos lényegi és tárgyszerű információ kiszűrése egyszerű szövegből
SZÖVEGÉRTÉS		

A1 szint: a tanuló már olvas és ír idegen nyelven	
Várható eredmények	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Fejlesztési terület</p> <p>Írásbeli szövegalkotás</p>	<ul style="list-style-type: none"> - írásos interjú készítése - a projektbemutató szövegének megírása - jelentés, rövid fogalmazás, beszámoló írása - egyszerű írott szöveg alkotása segítséggel, minta alapján, pl. könyvismertetés készítése (cím, szerző, szereplők, helyszín stb.), meseajánlás, rövid mese, vers írása, képregény, poszter, plakát, prospektus közös készítése, egy képzeletbeli utazás programjának megtervezése és leírása, hirdetések készítése (pl. TV-s, újság, faliújság, Internet), történetek hiányzó részeinek megalkotása, képeslap, üdvözlőlap írása stb. - mesekönyv készítése párban, csoportban - könyvtári értékelőlap készítése - önértékelő lap, napló kitöltése (pl. „megtanultam..., tudom, hogy kell ...; el tudom mondani, hogy...”) - tetszőleges elemeket megváltoztatva (pl. szereplők, helyszín stb.) új mű létrehozása - projektmunka (pl. rajz, poszter, fotósorozat stb. készítése- - kérdőíves felmérés készítése - nyomtatvány kitöltése - választott szempont (pl. kedvenc / nehéz stb. szavak), téma alapján szólista készítése
<p>Írás</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes megmanulandó anyag önálló összeállítására. - A tanuló képes önállóan vagy társaival kreatív írásra tanári irányítás mellett, minta alapján. - A tanuló képes komplex feladatok megoldására (pl. projektmunka) tanári irányítással. - A tanuló képes véleményét írásban kifejteni egyszerű kérdésekre választva, állításokra reagálva, felkínált lehetőségekből választva. - A tanuló képes saját teljesítményét írásban értékelni egyszerű kérdésekre választva, állításokra reagálva, felkínált lehetőségekből választva. - A tanuló képes egyedül vagy társaival együttműködve különböző szövegek, pl. gyermekirodalmi művek kreatív átdolgozására. - A tanuló képes formanyomtatványt kitölteni, a magára vonatkozó adatokat a formanyomtatvány megfelelő kategóriába beilleszteni. - A tanuló képes listát készíteni.

Módszertani ajánlások

Tevékenységalapú megközelítés. A 8–14 év közötti korosztály életkori sajátosságából adódóan tevékeny. Aktivitásuk forrása a mozgásigény, a kíváncsiság, a játék és a kreativitás. A hatékony és élményszerű tanulás lehetőségének megteremtése érdekében elengedhetetlenül fontos építeni a tanulóknak ezen életkori sajátosságaira. Felfogásunk szerint a tanulás a tanárt, a tanárt, a feladatot és a tanulási környezetet (osztály, iskola, kulturális közeg) magába foglaló dinamikus és komplex folyamat. A tanuló, bármely életkorban kezdik is el a nyelvtanulást, már számos ismerettel, tapasztalattal és készséggel rendelkezik, s minden új tanulási kontextusba magukkal hozzák korábbi tudásukat, tapasztalataikat, elvárásaikat. Új ismereteiket a már meglévő ismeretstruktúráikba sajátos, egyéni módon dolgozzák fel. Az aktivitás fenntartásához szükséges, hogy a tanuló érdekes, saját élethelyzetükhöz köthető és értelmezhető nyelvi közegbe ágyazva találkozzanak az idegen nyelvvel, és változatos, konkrét, gyakorlati tevékenységek során tapasztalják meg az idegen nyelven történő kommunikációt. A tevékenységeknek önmagukban kell aktív közreműködésre készíteniük a tanulókat, ezeknek során megfigyelhetik a nyelv sajátosságait, és változatos helyzetekben próbálhatják ki annak használatát.

Autentikus anyagok használata. Az idegen nyelv tanításakor kiemelt figyelmet kell fordítanunk arra, hogy már a kezdetektől a valódi, az anyanyelvi környezetben előforduló természetes nyelvhasználatot mutassuk be a tanulóknak. Számos lehetőséget rejt magában a gyermekkönyv használata is. Az olvasóvá válás és olvasóvá nevelés szempontjából komoly szerepet játszik a látszólag kevés ismeretet tartalmazó "képeskönyv" "olvasása" éppúgy, mint a tradicionális mesét vagy a célnyelvi kultúra részét képező történetet tartalmazó könyv is. Az idegennyelvtanítást a tanító és a tanuló együttes munkája során a gyermek a tanulási-tanítási folyamat aktív részeként vesz részt a mese, a vers, a mondóka megértésében, megélésében és a hozzá kapcsolódó tevékenységek elvégzésében is, így nemcsak passzív befogadó, hanem a jelentés megalkotója is lesz. Általánosan elmondható, hogy a gyermekirodalmi művekkel való foglalkozás során a tanuló számára számos lehetőség nyílik az önkifejezésre, a kreatív, játékos nyelvhasználatra. Nemcsak kiváló kontextust teremtenek a természetes nyelvhasználatához, hanem motivációs és szocializációs szempontból is kiemelkedő jelentőségűek.

Kooperatív tanulás Fontos alapelv a 8–14 éves korosztály tanításánál, hogy a nyelv elsajátítása aktív nyelvhasználat során történik. Kompetenciákat a kompetenciák aktivizálását igénylő feladatok megoldása közben, tevékenységek útján fejleszhetjük. A kommunikatív kompetencia fejlesztése esetében ez egyben azt is jelenti, hogy a feladatok nagy részét másokkal együttműködve végzik a tanuló. Ezért előtérbe kerülnek a társas tanulási módszerek, és a versenyt felváltja a kooperáció.

Önálló tanulóvá nevelés Azok a tanuló, akiknek van módjuk elsajátítani az önművelést és az autonóm tanulás technikáit, várhatóan nagyobb eséllyel tudják majd tartósan szabályozni tanulásukat, felismerni saját igényeiket és szükségleteiket, és képesek lesznek a hosszú távú önfejlesztésre, önképzésre, a változó körülményekhez való alkalmazkodásra. Az első lépéseket ezen az úton már a nyelvtanulás kezdetén érdemes megtenni.

Differenciálás A tanulásnak mint egyéni konstruktív folyamatnak a felfogásából következik az individualizálás és a differenciálás szükségessége. A differenciálás szempontjait és formáit a tanár az adott tanulócsoporthoz és az egyes tanulóknak ismeretében alakítja ki. Fokozatosan egyre nagyobb teret ad a tanulóknak számára, hogy választhassanak a különböző nehézségi fokú és/vagy különböző tevékenységformát igénylő, ill. lehetővé tevő feladatok közül, továbbá

lehetővé teszi, hogy a tanulók a kiválasztott feladatot jellegének megfelelő munkaformában (egyedül, párban vagy csoportban), a számukra megfelelő munkatempóban végezhessék el.

A tanórai nyelvhasználat. A 8–14 éves korcsoportnál a nyelvtanulás folyamatát a természetes nyelvelsajátítás folyamatához hasonlíthatjuk leginkább. Különösen fontos szerepe van a nyelvi input minőségének és mennyiségének. Ennek elsődleges forrása a célnyelvet tanító tanár, ezért fontos, hogy tanár a lehető leggazdagabb nyelvi környezetet biztosítsa a tanulók számára. Használja a célnyelvet a mindennapi osztálytermi interakciók, a tananyag feldolgozása és értékelése során. Amikor csak lehetséges, az újonnan felbukkanó szavakat, kifejezéseket próbálja a célnyelven megmagyarázni, támaszkodjon a tanulók tudására, kreativitására. A vizuális segédeszközök, a mozgás, a mesék, a rajzos feladatok és egyéb tevékenységek gazdag lehetőséget nyújtanak arra, hogy a tanulók a számukra megfelelő és világos nyelvi környezetben találkozzanak az idegen nyelvvel.

A *hibákat* a már meglévő ismeretek és készségek szintjére utaló, a következő lépéseket meghatározó jelenségekként a *tanulási folyamat természetes részeként kezeljük*. A tanulók nyelvi hibáinak javítása nem minden esetben szükséges, amennyiben a tevékenység végzése során a hangsúly a kommunikációra és a folyamatos beszédre tevődik. A nyelvtanulás kezdeti szakaszában alapvető fontosságú a biztosságot nyújtó osztálytermi légkör kialakítása, amelyben a tanulók bátran és örömmel kísérletezhetnek a nyelv használatával, melynek hibáit, és gondolataikat szívesen megosztják másokkal.

Értékelési alapelvek

Alapelvek Az általános iskola alsóbb évfolyamain az értékelésnek alapvetően a tanulók motiválását, önbizalmuk növelését kell szolgálni. Az 5–8. évfolyamokon az értékelés célja ezen felül a kívánt továbbhaladás irányának kijelölése a tanuló számára. A tanári visszajelzés elsősorban pozitív megerősítést tartalmazzon és a tanulókat holisztikus módon – egész személyiségüket figyelembe véve – értékelje és fejlessze. Növelje a nyelvtanuló önismeretét, önbecsülését. Értékelje az idegen nyelvhez és a tanulási folyamathoz való pozitív hozzáállást, a tevékenységekben való aktív részvételt, a társakkal és a tanárral való együttműködést, az interkulturális nyitottságot, az elsősorban fejlesztési területekre és kompetenciákra irányuló, ne nyelvi tartalmakra és ismeretekre. Legyen tekintettel a tanulók eltérő kiindulási nyelvi szintjére, haladási tempójára, egyéniségére és életkörülményeire. Az értékelés során a tanulók nyelvi szintjéről és szükségleteiről összegyűjtött információkat a tanár használja arra, hogy a tanulási folyamatot a tanulók változó igényeihez igazítsa. Lényeges, hogy az értékelés kommunikatív nyelvhasználat során történjen. Döntően legyen személyre szabott, szöveges. Állandó eleme legyen az önértékelés, és vonja be a tanulók egymásról alkotott véleményét. Legyen átlátható, ideje, módja legyen a tanuló számára ismert. A csoport teljesítményét együttesen, ne egyénekre bontva értékelje.

Kisiskolások esetében az értékelés történhet nemcsak a célnyelven, hanem anyanyelven, vagy a tanulók által megszokott és értelmezhető egyéb, non-verbális módokon is. A szakasz felsőbb évfolyamain elérendő célunk, hogy az értékelés kommunikatív nyelvhasználat során, a célnyelven történjen, döntően kvalitatív módon és szöveges formában.

Az értékelés növelje a nyelvtanulókat önismeretét, önbecsülését.

- Gyermekirodalmi gyűjtemény, portfólió készítését követően a tanulók bemutatják tanáruknak és társaiknak saját portfólióikat, elmondják, hogy melyik autentikus anyaghoz mit készítettek, melyik a kedvencük és miért stb. Önértékelésüket követően a társak és a tanár is véleményt mondanak a portfólió tartalmáról és kivitelezéséről.

Az értékelés kompetenciákra irányuljon, és kommunikatív nyelvhasználat során történjen.

- Portfólió: a tanár egy dobozban, dossziében összegyűjti a tanuló legjobb munkáit, pl. leveleket, történeteket, posztereket, előadások jegyzeteit és szemléltető anyagát, szerepjátékok, előadások, drámajátékok hangfelvételeit, videofelvételeket, fotókat stb., és kérdőív segítségével értékeli magát, majd ugyanezt a kérdőívet kitöltve megkapja egy tanulótól és a tanártól is. Az érdemjegy ezek összegzéséből születik.

Az értékelés segítse a tanulók autonóm nyelvtanulókká válását.

- A tanulók kitöltenek egy önértékelő lapot vagy naplót, majd párban megvitatják, miben fejlődtek, mit tanultak. Ezt követően tanárukkal hármasban vagy kis csoportban beszélgetnek arról, ki hogy látja a fejlődést, ill. az előttük álló tennivalókat. Önértékelő lap, napló tartalma: pl. „megtanultam...; tudom, hogy kell...; el tudom mondani, hogy... ez jól megy nekem...; ebben fejlődni kell...; ez sikerült...; ezzel problémám volt.”

Az értékelés legyen árnyalt és szöveges.

- A tanulók írásos munkájának (például meseátdolgozás) tartalmára a tanár írásban reagál, miközben helyes példákat ad azokra a nyelvi elemekre, amelyeket a tanulók helytelenül használtak.
- Szóban és írásban is visszajelzést kap a tanuló, ez kiemeli erősségeit, és annyi problémával szembesíti, amennyit a közeli jövőben reálisan képes megoldani.

Az értékelés legyen világos, átlátható

Az értékelés legyen csoportos értékelés kooperatív munkaformák esetén.

- A csoportmunka után a csoport összes tagja ugyanazt az értékelést kapja (szöveget, ill. érdemjegyet).
- A csoport tagjai elemzik, ki mivel járult hozzá az eredményhez. Egymásnak üzeneteket írnak, megfogalmazzák, hogy kitől mit várnak a következő együttes munka során.

Az értékelésnek legyen fontos része az önértékelés és a társak értékelése.

- Mielőtt a tanár saját maga értékelné a tanuló teljesítményét, önértékelést kér a tanulótól. Ennek a szempontjai megegyeznek a tanár által használt szempontokkal, és előre ismertették, ill. előzetesen, közösen alakították őket.

Az értékelés legyen pozitív, „mit tud?” alapú.

- A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol.
- A tanuló arról kap írásos visszajelzést egy szóbeli produkció után, hogy mit tudott jól megoldani.

Az értékelés vegye figyelembe az eltérő kiindulási nyelvi szinteket.

- Több megoldást is lehetővé tévő feladatokban értékel a tanár (pl. igen/nem választás helyett, skálát ad).

A TANÍTÁS/TANULÁS ANYAGAI

A 8–10 éves kezdő nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok típusai

Az idegen nyelv oktatásának kezdő szakaszát *angol és német nyelven három különböző*, de egymásra szervesen építő oktatási anyaggal segítjük. A kezdő nyelvi program elemei a *Bevezető szakasz*, a *Mese- vagy témafeldolgozás* és a *Témák és tevékenységek*. A tanári útmutatót és tanítási anyagokat tartalmazó programot a tanulók eltérő életkori és tanulási jellemzői, készségei és képességei, valamint anyanyelven szerzett tapasztalatai alapján két korcsoportba osztottuk. Külön programok kínálunk a 6–8 és a 9–10 éves *kezdő nyelvtanulóknak*. A program olyan módszertani elveken alapul, amelyek a 6–8, ill. 9–10 éves tanulók számára biztosítják a sikeres nyelvelsajátítást, mert figyelembe veszik ismereteiket, készségeiket és képességeiket, a lehető legnagyobb mértékben építenek ezekre, és a hollisztikus szemlélet jegyében a komplex nyelvi fejlesztésre helyezik a hangsúlyt.

Bevezető szakasz

A **Bevezető szakasz** az első 20 tanórához kínál elegendő oktatási anyagot. Részletes útmutatást nyújt a tanórák szervezésére és megvalósítására vonatkozóan. Taneszközrendszere változatos és igényes, motiváló a kisgyermek számára.

A Bevezető szakasz főbb céljai:

- az idegen nyelvi kommunikáció élményének megtapasztalása,
- ismerkedés a célnyelvi óravezetéssel,
- a kezdő szakaszra jellemző feladattípusok megismerése,
- szókincsfélesztés,
- beszédértés és beszédképesség megalapozása.

A nyelvi program *gazdag nyelvi mintát* tartalmaz, a kisiskolás tanulókat aktívan bevonja a tanulás folyamatába, de még nem várja el tőlük, hogy nyelvílleg önállóan megnyilváníuljanak. A tanulók a tevékenységek során többnyire *teljes csoportban vagy párokban dolgoznak* együtt, így egyrészt megismerik a különböző munkaformákat, másrészt együtt és egymástól tanulva növelik az önbizalmukat. A Bevezető szakasz a tartalmait *autentikus nyelvi forrásokból*, elsősorban a célnyelvi gyermekirodalomból, mondókákból, kiszámolókból, dalokból és versikékből meríti. A feldolgozás során a tanulók különböző tevékenységek keretében elsajátítják az egyes témákhoz kapcsolódó *alapszókészletet*, valamint megismerkednek az *osztálytermi kommunikáció* legfontosabb nyelvi elemeivel.

A Bevezető szakasz első része egy *„térkép”*, amely átfogóan mutatja meg a 20 óra tervét. Az ezt követő *részletes tanári útmutató* lépésről lépésre vezeti a nyelvtanárt: segíti az óravezetés és óravezetés terén, tartalmazza a nyelvi inputot, beleértve az óravezetés nyelvét is, és példát ad a várható tanulói beszédprodukciókra is. A *taneszközrendszer* olyan tanítási anyagokat tartalmaz, amelyek segítik a tananyag feldolgozását, a megértést, és lehetővé teszik, hogy a tanulók cselekvő részesei legyenek saját tanulási folyamatuknak.

A Bevezető szakasz 6–8 éveseknek szóló részében a fejlesztés középpontjában a szóbeli kommunikáció áll. A nyelv természetes közegeként, illusztrációkhoz kapcsolódóan esetenként megjelenik ugyan a szavak vagy szövegek (dalok, mondókák stb.) írott formája, de ezeket a tanulóknak nem kell elolvasni. Ha egy tanuló mégis önállóan kapcsolatot teremt a szó hangalakja és írott képe között, akkor teljesítményét természetesen megerősítjük, és pozitív visszajelzéssel ösztönözzük.

A 9–10 éveseknek szóló anyagban megjelenik az idegen nyelvi olvasás és írás, és a tanulók fokozatosan felkészülnek arra, hogy ezeket a készségeket is az idegen nyelvi kompetencia megszerzésének szolgálatába állítsák.

Az angol nyelvi program Bevezető szakasza egy ún. *Progress Book*-ot is tartalmaz. A tanulók által vezetett könyvecske célja a nyelvi fejlődés dokumentálása és a feladatlapok rendszerezése.

A Bevezető szakasz elemei angol és német nyelven:

Korcsoport	Angol nyelv	Német nyelv
6–8 éves nyelvtanulók	Me and Us	Ich und wir
9–10 éves nyelvtanulók	Me and You	In der Schule

Mese- vagy témafeldolgozás

A *Mese- vagy témafeldolgozás* egy 10 tanórás nyelvi fejlesztési programot nyújt egy-egy jól ismert mese vagy kedvelt téma feldolgozása kapcsán. Ez a szakasz közvetlenül kapcsolódik, és szervesen épít a *Bevezető szakasz fejlesztési eredményeire és nyelvi anyagára*. Egy mese vagy téma feldolgozása során olyan tevékenységek elvégzésébe vonja be a kisiskolás nyelvtanulókat, amelyek az idegen nyelvi fejlesztésen túl segítik az *általános készségek* fejlesztését és együttműködésre sarkallják őket. Ebben a szakaszban már bátran építhetünk a tanórák célnyelven történő vezetésére és a legtöbb feladat célnyelven történő bemutatására. A tanulók önbizalmának, sikerélményének és nyelvtanulási szokásainak megerősítése céljából olyan feladatokat és tevékenységeket is szerepeltetünk ebben a szakaszban, amelyek egy része fellelhető a Bevezető szakasz tevékenységei között.

A Mese- vagy témafeldolgozás szakaszának főbb céljai:

- a Bevezető szakaszban elsajátított szókincs és nyelvi input mélyítése,
- a Bevezető szakaszban megismert feladattípusok megerősítése,
- szókincsfejlesztés,
- hallás utáni megértés fejlesztése,
- a beszédkészség fejlesztése egy adott témakörben,
- 9–10 éves nyelvtanuló körében az idegen nyelvi olvasás és írás megalapozása,
- az együttműködés és a nyelvtanulási stratégiák fejlesztése.

A Mese- vagy témafeldolgozás tanítási anyaga *gazdag célnyelvi gyermekirodalmi forrást* tartalmaz mondókák, dalok, versikék formájában. A élményszerű nyelvtanulás kialakítása céljából olyan mindennapos, a kisgyermek számára *természetes nyelvi szituációkba* vonja be a tanulókat, mint a mesemondás vagy a szerepjátás. A feladatok és tevékenységek verbális és non-verbális kommunikációra ösztönzik a tanulókat, és elősegítik a spontán beszéd kialakulását.

Az angol nyelvi program egy-egy jól ismert mese, a német nyelvi program a kisiskolások körében kedvelt témák feldolgozását kínálja. A mesék és témák kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy a kisiskolás nyelvtanulók számára ismert és kedvelt mesékkel és témákkal ismerkedjenek meg a tanulók először idegen nyelven is. Ezzel kívánjuk erősíteni a tanulók önbizalmát és motivációját.

A Mese- vagy témafeldolgozás térképe a 10 tanóra áttekintését, összefoglalását adja meg. Az angol változat a térkép előtt egy *témaháló* is tartalmaz, amely a mesefeldolgozás főbb tevékenységeit rendező résztemák köré, és mintát ad egy más, a nyelvtanár által választott mese feldolgozásának lehetséges tervezésére. A *tanári útmutató* részletes óraleírásokat tartalmaz, és segítséget nyújt a nyelvtanárnak a célnyelvi óravezetéséhez, valamint motiváló és cselekedtető tevékenységeket tartalmaz, amelyet változatos munkaformákban dolgoz fel a nyelvtanulókkal. A **taneszközrendszer** igényes szemléltető eszközökből áll, amelyek egyrészt számos céllal felhasználhatóak, másrészt aktív feladatvégzésre ösztönzik a tanulókat.

A Mese- vagy témafeldolgozás szorosan épít a Bevezető szakaszra és hasonlóan a korábbiakhoz, külön a 6–8 és külön a 9–10 éves korcsoport számára kínál nyelvi fejlesztési programot. A két korcsoport számára készült program között az elérés a nyelvi fejlettség szintjében található meg. A legkisebbek tanítási anyagában a szóbeli fejlesztés mellett megjelennek az idegen nyelvi olvasás előkészítésének lépései is. A szövegek és képek illusztrációja mellett megtaláljuk a szóképeket, a szavak és szövegek írott formáját is. Az anyanyelv elsajátításához hasonlóan itt sem zárjuk ki az írott nyelvet a tevékenységekből, feladatokból, nyelvi anyagokból, de nem követeljük meg a tanulóktól azok önálló elolvasását. A szavak és szövegek írott formájának megadásával célunk, hogy a tanuló *természetes nyelvi közegben* ismerkedjen meg az idegen nyelvvel, és fokozatosan, saját fejlődési ritmusához mérten sajátítsa el azokat.

A Mese- vagy témafeldolgozás elemei angol és német nyelven:

Korcsoport	Angol nyelv	Német nyelv
6–8 éves nyelvtanulók	The Enormous Turnip	Hände
9–10 éves nyelvtanulók	The Three Little Pigs	Im Zirkus

Témák és tevékenységek

A kezdő nyelvtanulók nyelvi fejlesztési programjának következő eleme, a Témák és tevékenységek című rész épít a Bevezető szakasz és a Mese- vagy témafeldolgozás eredményeire, nyelvi anyagára, de funkciójában és szerkezetében eltér azoktól. Ebben a részben a két korcsoport számára olyan témák feldolgozásához kínálunk tevékenységeket, amelyek egyrészt megtalálhatóak más műveltségterületek témái között, másrészt a kisiskolás tanulók

érdeklődésére számíthatnak. Egy-egy téma feldolgozásához altémákba rendezett tevékenységet ajánlunk. Minden téma egy témahálóval kezdődik, amely hálós elrendezésben tartalmazza az altémákat és az altémákhoz kapcsolódó tevékenységeket.

A Témák és tevékenységek című rész főbb céljai:

- cselekedtető és kreatív tevékenységek feldolgozása a nyelvórán,
- egy-egy témához kapcsolódó szókincs és célnyelvi kommunikáció fejlesztése,
- spontán és természetes célnyelvi beszéd fejlesztése,
- a keresztantertvi kapcsolatok tudatos megjelenése a nyelvórán,
- változatos munkaformák szervezése.

A Témák és tevékenységek című rész elemei angol és német nyelven:

<i>Korcsoport</i>	<i>Angol nyelv</i>	<i>Német nyelv</i>
6–8 éves nyelvtanulók	Boys and Girls Circles Colours and shapes Forest sCAREd Vegetables Vehicles Water	Farben und Formen Gemüse Wald Verkehrsmittel Karten Mädchen and Jungen
9–10 éves nyelvtanulók	Books Camp Collections Faces In Space My Birthday	Burgen Geburtstag Indianer Kreise Meine Bücher Wasser

A 8–10 éves kezdő nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok felhasználása a gyakorlatban

Idegen nyelv	Korcsoport	nyelvi szint	A tanítási anyag típusa	Az oktatási anyag (modul) címe
ANGOL	6-8 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Me and Us The Enormous Turnip Boys and Girls Circles Colours and shapes Forest sCAREd Vegetables Vehicles Water
	9-10 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Me and You The Three Little Pigs Books Camp Collections Faces In Space My Birthday

Idegen nyelv	Korcsoport	Nyelvi szint	A tanítási anyag típusa	A tanítási anyag címe
NÉMET	8-9 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Ich und Wir Hande Farben und Formen Gemüse Wald Verkehrsmittel Karten Mädchen and Jungen
	9-10 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	In der Schule Im Zirkus Burgen Geburtstag Meine Bücher Kreise Indianer Wasser

A 10–14 éves nyelvtanulók számára készült tanítás/tanulási anyagok típusai

A 10–14 éves nyelvtanuló számára készült oktatási anyagok szerkezetükben jelentősen eltérnek a 6–10 éves korcsoport számára kidolgozott nyelvi programtól. A 10–13 éves korosztálynak az adott helyi programhoz vagy választott nyelvkönyvhöz csatlakozva kínálunk kiegészítő anyagokat. A kiegészítő oktatási anyagok célja nem az ismeretek bővítése, nyelvtani struktúrák átadása vagy mélyítése, hanem a tanult ismeretek alkalmazása életszerű és motiváló tevékenységekben. A tanítási tartalmakat három különböző típusú oktatási anyagba, modulgyűjteménybe rendezve kínáljuk: **MeseMondóka**, **Kreatív kommunikáció**, **Projektek a nyelvóráján**.

MeseMondóka

A MeseMondóka típusú program célja

A gyermekirodalom a tanulók holisztikus fejlődése szempontjából rendkívül gazdag pedagógiai és kulturális eszköztár. Hatékonyan segíti az általános nevelési célok megvalósítását, és autentikus célnyelvi tananyagként egyedülálló lehetőségeket nyújt a tanulók nyelvi készségeinek fejlesztéséhez is.

A MeseMondóka típusú oktatósi anyag elsődleges célja, hogy módszertanilag minden gyakorlati útmutatást megadva segítséget nyújtson a pedagógusoknak abban, hogy önállóan, magabiztosan és kreatívan legyenek képesek autentikus (nem nyelvtanítási céllal készült) anyagokra támaszkodó, változatos és színvonalas tanórai, ill. tanórán kívüli (szakkör, nyelvi klubdelután, nyelvi tábor) tevékenységek megszervezésére és sikeres lebonyolítására. A MeseMondóka típusú oktatósi anyag célul tűzi ki azt is, hogy a tanárok megismerjenek és elsajátítsanak az adott korosztály érdeklődési körének és életkori sajátosságainak megfelelő alkotásokat a célnyelvi gyermekirodalom témaköréből (gyermekdalok, mondókák, versek, mesék, kiszámoló, hagyományos gyermekjátékok és kórtáncok).

A tanulók korának és érdeklődési körének megfelelő témaválasztás, a célnyelvi környezet megteremtése, az állandó tevékenység, a változatos munkaformák alkalmazása, a játékos, az oktatósi anyagot végigkísérő ösztönzés a legfontosabb módszertani alapelvek. Különösen fontos szerepe van a nyelvi input minőségének és mennyiségének. A MeseMondóka típusú oktatósi anyag gazdag gyermekirodalmi anyaggal kiválóan alkalmas ennek biztosítására. Az anyanyelvhez hasonlóan az idegen nyelv elsajátítását is megelőzi egy egyénként eltérő hosszúságú, ún. 'csendes időszak'. Az oktatósi anyag jellegéből adódóan a tanulónak számos lehetőséget nyílik a gyermekirodalmi anyagok kapcsán arra, hogy non-verbális módon vegyenek részt a tanulási folyamatban. A nyelv rendszerének elsajátítása helyett az idegen nyelv eszközként való használatára a nyelvórák egyik meghatározó alapelve. Erre is remek lehetőséget nyújtanak a gyermekirodalmi művek köré épülő feladatok.

A MeseMondóka típusú program tartalma

A MeseMondóka típusú oktatósi anyag autentikus gyermekirodalmi forrásokra épül, és biztosítja mindazokat a gyakorlati módszertani ismereteket (pl. óraszervezési technikák, fejlesztendő területek, változatos munkaformákban végezhető sokszínű tevékenységi formák, értékelési módok stb.) a tanár számára, melyek segítségével az eltérő képességű, érdeklődésű, háttérű, motivációjú és intelligenciátípusú tanulók sikeresen bevonhatók a nyelvtanulási folyamatába.

A gyermekirodalom szerepe a nyelvtanításban

A gyermekirodalom változatos forrásaiból a MeseMondóka típusú oktatósi anyag szándéka szerint minél többet felhasznál. Olyan szövegeket tartalmaz, amelyek egyrészt eredeti vagy kissé átalakított formában a népköltészetből származnak, vagy amelyeket eredetileg is gyerekeknek írtak, illetve, amelyek eredetileg ugyan nem gyerekeknek szóltak, de átalakítva, átdolgozva a gyerekek olvasmányává váltak. Azokat a műveket is ide soroljuk, amelyeket maguk a gyerekek írtak. A gyermekirodalom műfajai közé tartoznak többek között a mesék, a versek, a mondókák, a kiszámoló, a nonszensz versek, a nyelvtróka, a találós kérdések, a gyermekjátékok, a dalok, a mesejátékok, a bábjátékok.

Fontos szerep jut a gyermekverseknek, amelyek típusaival már kora gyermekkorban megismerkednek a gyermekek. A gyermekköltészet mondókái, csiklandozós, lovagoltatós, tapsoltatós játékai, altatódalai zeneiségükkel, ritmusukkal, játékoságukkal, gazdag érzelmi töltetükkel és ősi kultúraelemekkel meghatározó örömforrássá és erős korai versélménnyé válhatnak a kisgyermek számára.

Külön említést érdemel a gyermekkönyv, amely megjelenési formája alapján kétféle lehet aszerint, hogy a képek vagy a szöveges részek dominálnak benne. Az olvasóvá válás és olvasóvá nevelés szempontjából komoly szerepet játszik a látszólag kevés inputot tartalmazó 'képeskönyv' olvasása. Az idegennyelvről a tanulók az együttes, interaktív olvasás során a tanulási-tanítási folyamat aktív részeseként vesznek részt a mese megértésében. Nem passzív befogadók, hanem a jelentés megalkotói lesznek. Általánosan elmondható, hogy a gyermekirodalmi művekkel való foglalkozás során a tanulók számára számos lehetőség nyílik az önkifejezésre, a kreatív, játékos nyelvhasználatra. Ezek a foglalkozások kiváló kontextust teremtenek a természetes nyelvsajátításnak, és mind motivációs, mind szocializációs szempontból kiemelkedő jelentőségűek.

A 10–14 éves nyelvtanulók számára készült tanítási anyagok felhasználása a gyakorlatban

A 10–14 éves nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok, modulok felhasználása rugalmas. A kiegészítő anyagok kiválasztása a nyelvtanár feladata. A korcsoport kiválasztása után a megfelelő nyelvi szint meghatározásával kiválaszhatja a nyelvtanár, hogy a készségfejlesztés fókusza szerint milyen modul típusból kíván integrálni egy-egy modult a tanmenetébe. A téma kiválasztását a tanulók érdeklődési körének megfelelően vagy a tankönyvi témához illeszkedve lehet a leghatékonyabban meghatározni. Később nyelvtanulókat is célszerű bevonni egy-egy téma kiválasztásába vagy a témák feldolgozási sorrendjének meghatározásába megfelelő szakmai irányítással.

Egy-egy modul többféle szempontból is illeszkedhet a helyi nyelvi programhoz. A modul lehet egy-egy tankönyvi téma kiegészítője, bevezető egy témához, helyettesítheti a tankönyvi fejezetet vagy felfrissülésként szolgálhat a mindennapos nyelvtanítási gyakorlatban. A modulok felhasználását az előre meghatározott célok teszik sikeressé és hatékonyá. A modulok gazdag kínálata lehetővé teszi, hogy a nyelvtanulók akár 50%-át a kompetenciafejlesztést célzó anyagok felhasználásával valósítsuk meg.

Idegen nyelv	Korcsoport	Nyelvi szint	A tanítási anyag típusa	A tanítási anyag (modul) címe
10-14 éves nyelvtanulók		A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	MeseMondóka	Cats, cats, The gingerbread man
		A1 (a tanuló már olvas és ír idegen nyelven)	MeseMondóka	Jack and the Beanstalk Snowman Girls in songs The three billy goats gruff Kids and teachers Six Dinner Sid
		A1+	MeseMondóka	Sing a Song The Four Musicians

Idegen nyelv	Korcsoport	Nyelvi szint	A tanítási anyag típusa	A tanítási anyag (modul) címe
NÉMET	10-14 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	MeseMondóka	Und heute ist Montag Zwanzig Zwerge machen einen Handstand Von Kopf bis Fuss Gesundheits-Abc Es gruselt mir / Katzenschule
		A1 (a tanuló már olvas és ír idegen nyelven)	MeseMondóka	Wer hat die Kokosnuss geklaut? Geschichten aus dem Mäuseloch Mamas Hände Lila Kuh & Co. Sagenhaftes Österreich
		A1+	MeseMondóka	Das Pfeifen ja die Spatzen von den Dächern

A 8–14 éves nyelvtanulóknak készült tanítási/tanulási anyagok összefoglalása

A 6–14 éves korosztály angol és német nyelvi fejlesztéséhez a kezdő szakaszban (6–10 éves korosztály) teljes, akár minden nyelvórárt lefedő nyelvi programot, a 10–14 éves korosztály számára kiegészítő nyelvi fejlesztő programot kínálunk. A korcsoportok és nyelvi szintek közötti eloszlást az oktatási anyagok típusának megjelölése mellett az alábbi táblázat tartalmazza.

1–6. évfolyam		
Korcsoport	8-9 évesek	9–10 évesek
Nyelvi szint	A1- nyelvi szinttől A1+ nyelvi szintig	
A1- A tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	
A1- A tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült		Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek
A1 A tanuló önállóan olvas és ír		Modulok: MeseMondóka
A1+		Modulok: MeseMondóka Modulok: MeseMondóka

Idegen nyelv	Korcsoport	Nyelvi szint	A tanítási anyag típusa	A tanítási anyag (modul) címe
	8-9 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)	Bevezető szakasz	Me and Us
			Mese- vagy témafeldolgozás	The Enormous Turnip
			Témák és tevékenységek	Boys and Girls Circles Colours and shapes Forest sCAREd Vegetables Vehicles Water
	9-10 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	Bevezető szakasz	Me and You
			Mese- vagy témafeldolgozás	The Three Little Pigs
			Témák és tevékenységek	Books Camp Collections Faces In Space My Birthday Cats, cats, cats
ANGOL	10-14 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	MeseMondóka	The gingerbread man
		A1 (a tanuló már olvas és ír idegen nyelven)	MeseMondóka	Jack and the Beanstalk Snowman Girls in songs The three billy goats gruff Kids and teachers Six Dinner Sid
		A1+	MeseMondóka	Sing a Song The Four Musicians

Idegen nyelv	Korcsoport	KER nyelvi szint	Az oktatási anyag típusa	Az oktatási anyag (modul) címe
NÉMET	8-9 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)	Bevezető szakasz	Ich und Wir
			Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Hande Farben und Formen Gemüse Wald Verkehrsmittel Karten Mädchen and Jungen
	9-10 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	Bevezető szakasz	In der Schule
			Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Im Zirkus Burgen Geburtstag Meine Bücher Kreise Indianer Wasser
	10-14 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	MeseMondóka	Und heute ist Montag Zwanzig Zwerge machen einen Handstand Von Kopf bis Fuss Gesundheits-Abc Es gruselt mir / Katzenschule
			MeseMondóka	Wer hat die Kokosnuss geklaut? Geschichten aus dem Mäuseloch Mamas Hände Lila Kuh & Co. Sagenhaftes Österreich
	A1+	MeseMondóka	Das Pfeifen ja die Spatzen von den Dächern	

INFORMATIKA

Célok, feladatok

Az információs társadalom elvárásai fokozott feladatot rónak leendő polgáira, ezen keresztül az iskolára is. Az információ szerepe megváltozott: gazdasági forrássá lett, s kívánatos, hogy a felnővekvő generációk megtanulják alkalmazni életvitelük során. Nem lexikális felhasználói ismeretek kívánatosak, hanem olyan kompetenciák, melyek az eligazodást, ismeretszerzést segítik a korszerű informatikai környezetben. A számítógépek, és az interaktív hálózati technológia elsősorban a problémamegoldás eszközeivé kell, hogy váljanak. Ezen kívánalomnak csak akkor tudnak majd eleget tenni a felnővekvő nemzedék tagjai, ha rendelkeznek az információk megszerzésének, szelektálásának, feladatorientált és kreatív felhasználásának kompetenciáival. Rendkívül fontos, hogy az informatikai eszközökkel segített problémamegoldás hassa át az iskolai élet egészét. Műveltségterületeket keresztülívelő megközelítésben példákat kell a tanulóknak elé tárni az informatika eszközök hatékony felhasználására, a hálózati technológiák hatékonyságára. Az info-kommunikációs technológiák (IKT) ismerete és kreatív felhasználása biztosítja az információs társadalomban élők között országhatárokat feletti kapcsolattartást, valamint a tanulásához, később munkavégzéshez, szórakozáshoz is szükséges korszerű kommunikációs formák ismeretét.

A média szerepe is felértékelődik az információs társadalomban. A médiumok használata egyre inkább informatizálódik, használatuk az ismeretszerzésben és a szabadidő eltöltésében egyaránt informatikai ismeretek feltételez.

Igen lényeges cél az esélyegyenlőség megteremtése is: azoknak a tanulóknak a részére is biztosítani kell a fenti kompetenciák elérését, akik regionális vagy szociális okokra visszavezethetően otthoni körülmények között sohasem találkozhatnak ezen technológiákkal. Az ő további érvényesülési esélyeiket is jelentősen megnöveli, ha ezt a kompetenciarendszert iskolai keretek között (is) alakítjuk ki.

Fontos célként tartottuk szem előtt a szoftverfüggetlenség elvét, tantervünk szoftverei ingyenesek, vagy ingyenes alternatívájuk rendelkezésre áll (pl. Open Office, StarOffice) Bizonyos szoftverek szerepelnek az OM Tiszta Szoftver programjában, illetve oktatási célú licencük ingyenes (Imagine).

A sajátos nevelési igényű tanulókra vonatkozó feladatok

Szemponatok a mozgássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Adaptált eszközök, például speciális egér, klaviatúravédő használata.

Szemponatok a látássérült tanulók fejlődésének támogatásához:

Gépfírással, speciális hangkijelzéssel ellátott számítógép megismerése.

Szemponatok a tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Kiemelten fontos, hogy elsajátítsák a gépfírást, szövegszerkesztő program használatát.

Szemponatok a pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatásához:

Mivel a számítógép a vizuális ismeretszerzés kintüntetett eszköze, ennek használata számukra különösen fontos.

Időkeret osztályonkénti bontásban

Osztály	4.	5.	6.	7.	8.
Óraszám/hét	1	1	1	1	1
Óra/év	32	32	48	54	54

1. sz. táblázat: Az informatika órakerete 4-8. osztályig

4. évfolyam**Célok és feladatok**

Alapfeladatként az informatikai eszközökhöz fűződő pozitív attitűd kialakítása a cél. Indokolt, és a gyerekek számára is hasznos, motiváló valós problémákat modelláló feladatokkal alapozzuk az alkalmazói alapkészségeket, tapasztalati bázist adunk az információ megjelenési formáinak bemutatására, a hétköznapi algoritmusokra. A számítógép használatával közvetlenül összefüggő készségeket alapozzuk, illetve alakítjuk játékos formában, konkrét cselekvéstől a számítógépes tevékenység felé haladva a fokozatosság alapelvének is megfelelően.

Fejlesztési feladatok

- Ismerkedés a számítógépes környezettel.
- A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás programokon keresztül.
- Egyszerű grafikái, zenei alkalmazások megfigyelése, használata.
- Információ kifejezése többféle formában.
- Egyszerű problémák megoldása informatikai környezetben, tanári segítségadással.
- Egyszerű algoritmusok felismerése, eljátszása.
- Ismerkedés az internettel.
- Ismerkedés az iskolai könyvtárral, tájékozódás.
- Felfedező keresés az életkornak megfelelő információhordozók között.

Témakör	Tartalom
Informatikai eszközök használata	<ul style="list-style-type: none"> • Ismerkedés a számítógépes konfigurációval • Programok futtatása (Pl. Comenius Logo (Imagine) gyermekjátékok). Az egérkezelés tanulása • Egyszerű oktató-játék szoftverek megismerése, futtatása (Pl. Fischer Price Toyland, Magical School Bus) • Programok futtatása, operációs rendszer kezelésének alapjai • Billentyűzet kezelésének alapjai
Alkalmazói ismeretek	<ul style="list-style-type: none"> • Rajzok készítése a Paint segítségével: szabad rajzolás, meseillusztrációk készítése. • Problémamegoldás: Vasútépítés a Comenius Logo (Imagine) Gyermekjátékokkal • A hétköznapi életben fellelhető adatok csoportosítása • Információforrások megismerése, használatuk alapjainak bemutatása
Problémamegoldás informatikai módszerekkel (Infotechnológia)	<ul style="list-style-type: none"> • Az információ megjelenési formáinak gyűjtése, vizsgálata közvetlen érzékszervi tapasztalás útján • Problémamegoldás egyszerű programokkal: Valós helyzetek szimulációja • A hétköznapi élet egyszerű algoritmusainak felismerése, eljátszása szituációs játékokkal • Az információ kifejezése különféle formákban, cselekvéssel, jelkel játékos szituációkban • Egyszerű adatok lejegyzése, megjelenítése rajzban • Egyszerű, mások által írt program végrehajtása, elemzése, paramétereinek megváltoztatása Comenius Logo (Imagine) környezetben
Kommunikáció a világhálón (Infokommunikáció)	<ul style="list-style-type: none"> • Ismerkedés az internettel pl. www.egyszervolt.hu
Médiainformatika	<ul style="list-style-type: none"> • Ismerkedés informatikai eszközöket is tartalmazó médiával pl. gyermekportálok www.minimax.hu
Könyvtári informatika	<ul style="list-style-type: none"> • Ismerkedés az iskolai könyvtárral • Könyvek megfigyelése az osztályban, otthon, a könyvtárban • Az olvasókönyvben szereplő versek, mesék szerzőinek gyűjtése, megjegyzése • A könyvek csoportosításának lehetőségei otthon, az osztályban

Várható eredmények a 4. évfolyam végén

A tanulók képesek lesznek tanítói segítséggel a számítógép bekapcsolására, belépésre a helyi hálózatba.

Képesek lesznek a számítógépre telepített egyszerű oktató és játékprogramok futtatására.

A jártasság szintjén tudják kezelni az egeret.

Ismerik a Paint alapfunkcióit.

Képesek lesznek egyszerű rajzok önálló elkészítésére.

Képesek lesznek többféle módon is információkat kifejezni (pl.: hangjelzéssel, kézzel, írásjellel).
Meg- és felismernek néhány, a hétköznapi életben is megtalálható algoritmust, pl.: házi feladat elkészítése, iskolatáskába való bepakolás.
Felismerik tanítói segítséggel ezen algoritmusok elemi lépéseit.
Képesek lesznek tanítói segítségadással weboldalak felkeresésére.
Ismerik a számítógéppel végzett munka balesetelhárító vonatkozásait.
Megismerik a könyvtári katalógizálás alapelveit

Az értékelés módjai

A tantárgy tanítása során általában nem alkalmazzuk a tények szó szerinti számonkérését, hanem valamilyen informatikai feladat megoldása során, alkalmazás közben vizsgáljuk azokat a képességeket, kompetenciákat, melyek fejlesztését feladatul tűztük ki.
A tanulók tevékenységei során **folyamatos, szóbeli formatív értékelést** alkalmazunk.

A formatív értékelés szintjei:

- egy adott feladat megoldása közben alkalmazott segítő, formáló értékelés;
- egy adott kisebb egység, pl.: egy önálló számítógépes feladat után alkalmazott formatív értékelés;
- egy adott tanítási szakasz végén alkalmazott formatív értékelés.

Egy-egy témakör lezárása után az ismeretek, képességek, kompetenciák szintjének értékelése egy komplex feladat megoldásával történik, melyben előre adott és a tanulók által ismert szempontok alapján szóveges, **szummatív értékelést végzünk**.

- A szummatív értékelés szintjei: egy adott, összetettebb feladategység végén végzett szóveges illetve második félévtől osztályzattal történő szummatív értékelés.
- Tantervi témakör végén végzett szóveges illetve második félévtől osztályzattal történő szummatív értékelés.

Diagnosztikus értékelés: egy adott témakör tanítása előtt azon ismeretek, képességek illetve kompetenciák vizsgálata, melyek nélkülözhetetlenek az adott témakör feldolgozásához.
Szükség esetén hiánypótlást alkalmazunk.

5. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- Adott informatikai környezet tudatos használata tanári segítségadással.
- Számítógéppel való interaktív kapcsolattartás, legszükségesebb perifériák megismerése.
- Könyvtár-struktúra és mappaszerkezet megismerése, alapvető állományműveletek megismerése.
- Rajzos, szöveges dokumentumok létrehozása, átalakítása.
- Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges elemek, szöveg, rajz szerkesztése.
- A feladat megoldásához szükséges, mások által létrehozott alkalmazói környezet létrehozása.
- Az információ értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök megismerése.
- Adatok csoportosítása, értelmezése.
- Információ különféle formáinak jellemző felhasználási lehetőségei, bemutatása.
- Problémák informatikai jellegű megfogalmazása.
- Egyszerű problémák önálló megoldása.
- Algoritmusok megvalósítása számítógépen.
- Táblázatok, diagrammok megismerése.
- Feladatmegoldás egyszerű fejlesztőrendszerrel.
- Oktatóprogramok paramétereinek megfigyelése.
- Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
- Csoportos kommunikációs eszközök, elektronikus levelezés megismerése.
- Internetes információs források használata.
- Személyes információk, személyes adatok fogalmának tisztázása.
- Az informatika történetének megismerése.
- Informatikai eszközök alkalmazásának etikai kérdései.
- Hagyományos és új informatikai eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése.
- Adott tanulmányi feladathoz kereső kérdések megfogalmazása tanári segítséggel.
- Egyszerű forrás és információkeresés direkt eszközökben és helyi adatbázisban.
- Médiумok csoportosítása.

Témakör	Tartalom
Informatikai eszközök használata	<ul style="list-style-type: none"> • Adott konfiguráció tudatos használata: további perifériák, pl. scanner használatának megismerése. • A már ismert perifériák használatának gyakorlása, mélyítése.
Alkalmazói ismeretek	<ul style="list-style-type: none"> • Alapműveletek a könyvtárstruktúrában: mappák létrehozása, átnevezése, adatmozgatás mappák között, meghajtó váltás. Rajzos, szöveges dokumentumok (a Paint mellett megjelenik a Word) létrehozása, alapformázások, vágólap műveletek. • Egyszerű szöveg bevitel és megformázása Word-ben. • Multimédiás dokumentumok előállítása: a prezentáció készítés alapjainak elsajátítása. • Adatok csoportosítása, táblázatba rendezése: egyszerű Word táblázatok. • Példakeresés különböző táblázatos információforrásokra, ezek modellezése egyszerű tanulói feladatokkal. • Néhány adat ábrázolása egyszerű grafikonon. (MS Graph.) • Ismerkedés az SDT-vel, egyszerű pontú keresés a digitális tudásbázisban.
Problémamegoldás informatikai módszerekkel (infotechnológia)	<ul style="list-style-type: none"> • Egyszerű problémák megfogalmazása, elemzése, megoldása informatikai eszközökkel • Algoritmusok megismerése, elemzése, egyszerű algoritmusok megalkotása, algofejtörök, példák keresése algoritmusokra • Az információ különböző formáinak csoportosítása a felhasználó szempontjából. • Egyszerű algo-fejtörök algoritvizálása és önálló megoldása. • Egyszerű Comenius Logo (Imagine) programok vizsgálat, paraméter módosítás eredményeinek megfigyelése. • A paraméter-változtatások és a program kimenetelének egybevetése
Kommunikáció a világhálón (Infokommunikáció)	<ul style="list-style-type: none"> • Az internetről történő információszerezés új lehetőségeinek bemutatása, keresés finomítása kulcsszavas keresőkben • Az elektronikus levelezés alapjainak bemutatása: új levél írás, válasz a kapott levélre.
Médiainformatika	<ul style="list-style-type: none"> • Példák vizsgálata informatikai eszközöket (is) alkalmazó médiatípusok esetén • internetes portálok, pl: Sulinet-diák használata, állományok feltöltése tanári segítséggel.
Információs társadalom	<ul style="list-style-type: none"> • Az interneten található források csoportosítása csoportos tapaszatalszerzéssel. • Az informatika fejlődéstörténete kooperatív módszerekkel feldolgozva. Az informatika történetének magyar vonatkozásainak megismerése.
Könyvtári informatika	<ul style="list-style-type: none"> • A könyvtár raktári rendje • Dokumentumtípusok • Betűrendes leíró katalógus szerkezete és használata

Várható eredmények

Képesek lesznek egy adott számítógépes konfiguráció önálló használatára, esetenként segítségkéréssel. Készség szinten alkalmazzák az egeret, valamint jártasság szintjén a billentyűzetet. (a gépmi tudás nem szerepel a várható eredmények között). Képesek lesznek egyszerű, néhány soros dokumentum elkészítésére a Word-ben. A jártasság szintjén kezelik a Paint program összes funkcióját. Képesek lesznek egyszerű formázásokra a Word-ben. Találkoznak számítógépes prezentációkkal, megismerik ezek elkészítésének alapelveit. (Önálló prezentációkészítés most még nem várható el.) Felismerik az adatokat és tisztában vannak az adatok jelentőségével. Képesek lesznek esetenkénti tanári segítséggel adott témakörben keresni. Képesek lesznek csoportosítani az információ különböző megjelenési formáit, az érzékelés típusa, illetve az érzékszervek alapján. Esetenkénti tanári segítséggel képesek lesznek egyszerű, hétköznapi algoritmusok megalkotására. Pl.: hogyan készülök fel a házi feladatom elkészítésére. Képesek lesznek egyszerű Comenius Logo (Imagine) programok elkészítésére esetenkénti tanári segítséggel. Használjanak önállóan valamilyen kulcsszavas keresőt. Képesek lesznek esetenkénti tanári segítséggel a kereső kifejezés finomítására. Ismerik az elektronikus levelezés alapjait. Képesek lesznek esetenkénti tanári segítséggel új levél megírására, új levél elküldésére, a postafiókba érkező levelek elolvasására. Önállóan használják gyerekek részére készített internetes portálokat. Ismerik az informatika fejlődésének néhány csomóponti állomását.

Az értékelés módjai

A tantárgy tanítása során általában nem alkalmazzuk a tények szó szerinti számonkérését, hanem valamilyen informatikai feladat megoldása során, alkalmazás közben vizsgáljuk azokat a képességeket, kompetenciákat, melyek fejlesztését feladatunk tűztük ki.

A tanulók tevékenységei során **folyamatos, szóbeli formatív értékelést** alkalmazunk.

A formatív értékelés szintjei:

- egy adott feladat megoldása közben alkalmazott segítő, formáló értékelés;
- egy adott kisebb egység, pl.: egy önálló számítógépes feladat után alkalmazott formatív értékelés;
- egy adott tanítási szakasz végén alkalmazott formatív értékelés.

Egy-egy témakör lezárása után az ismeretek, képességek, kompetenciák szintjének értékelése egy komplex feladat megoldásával történik, melyben előre adott és a tanulók által ismert szempontok alapján szöveges, **szummatív értékelést végzünk.**

A szummatív értékelés szintjei:

- egy adott, összetettebb feladategység végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.
- tantervi témakör végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.

6. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- Adott informatikai környezet tudatos használata önállóan.
- Számítógéppel való interaktív kapcsolattartás, további perifériák megismerése.
- Könyvtár-struktúra és mappaszerkezet megismerése, alapvető állományműveletek jártasság szintű alkalmazása.
- Rajzos, szöveges dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.
- Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges elemek, zene, digitális fotó szerkesztése.
- A feladat megoldásához szükséges, mások által létrehozott alkalmazói környezet létrehozása.
- Az információ értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök megismerése.
- Adatok csoportosítása, értelmezése, táblázatba rendezése.
- SDT alkalmazása, keresés az adatbázisban.
- Információ különféle formáinak jellemző felhasználási lehetőségei, bemutatása.
- Problémák megoldása algoritmusokkal.
- Egyszerű problémák önálló megoldása.
- Algoritmusok megvalósítása számítógépen.
- Táblázatok, diagramok, adatok rendezése.
- Feladatmegoldás egyszerű fejlesztőrendszerrel.
- Oktatóprogramok papamétereinek megfigyelése és módosítása.
- Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről
- Csoportos kommunikációs eszközök, elektronikus levelezés alkalmazása.
- Internetes információs források használatának mélyítése.
- Szabadon felhasználható források megismerése.
- Személyes információk, személyes adatok fogalmának tisztázása.
- Az informatika történetének további állomásainak megismerése.
- Informatikai eszközök alkalmazásának etikai kérdései
- Hagyományos és új informatikai eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése.
- Adott tanulmányi feladathoz kereső kérdések megfogalmazása önállóan.
- Egyszerű forrás és információkeresés direkt eszközökben és helyi adatbázisban.
- Médiумok irányított feldolgozása.

Témakör	Tartalom
Informatikai eszközök használata	<ul style="list-style-type: none"> • Adott géptermi konfiguráció további perifériáinak ismerete, a már ismert perifériák használatának gyakorlása, további mélyítése. • Digitális fényképezőgép megismerése, felhasználási lehetőségeinek bemutatása.
Alkalmazói ismeretek	<ul style="list-style-type: none"> • Újabb műveletek könyvtár-struktúrában • Másolás meghajtók között • Rajzos, szöveges dokumentumok létrehozásának további lehetőségei • Ábrák, képek besúrása Word dokumentumba • Egyszerű, néhány diából álló önálló prezentáció készítése • A tanulók életéből vett adatok táblázatos megjelenítése, táblázatok elemzése • Más tantárgyak tananyagainak keresése a tanult ismeretek kiegészítése az SDT-ben.
Infotechnológia	<ul style="list-style-type: none"> • Az információ terjedésének alapvető törvényszerűségeinek megismerése. • Algoritmusok elemzése • Algoritmusok önálló létrehozása • Egyszerű feladatok megoldása, pl.: síkidom-rajzolás, ismétlődő ábrasorok Comenius Logo (Imagine) környezetben • Egyszerű eljárások írása Comenius Logo (Imagine)-ben.
Infokommunikáció	<ul style="list-style-type: none"> • Logikai operátorok megjelenése a kereső kifejezésekben, pl. nem, és vagy • Az elektronikus levelezés új lehetőségeinek bemutatása, levelező listák nyomtatása • Gyerekek érdeklődésének megfelelő fórumok bemutatása
Médiainformatika	<ul style="list-style-type: none"> • Más tárgyak tanulmányában használható, illetve a gyerekek érdeklődésének megfelelő portálok felkeresése • Letöltések önállóan is
Információs társadalom	<ul style="list-style-type: none"> • A személyes adatok megjelenésének vizsgálata az interneten • Az adatvédelem alapjainak megismerése • Az internet veszélyeinek bemutatása
Könyvtári informatika	<ul style="list-style-type: none"> • Kézikönyvtár jellemző típusai. • Használati jellemzőik, szakértői feladatok megoldásában. • Könyvtártípusok: nemzeti könyvtár szak-, köz- és iskolai könyvtár

Várható eredmények a 6. évfolyam végén

Képesek lesznek egy adott géptermi konfiguráció készség szintű használatára.
Képesek lesznek az újonnan megismert perifériákat esetenkénti tanári segítséggel használni.
Képesek lesznek az újonnan megismert könyvtár szintű műveleteket jártasság szinten használni.
Képesek lesznek különböző másolási feladatokat végrehajtani
Ismerik a rajzos-szöveges dokumentumok létrehozásának tanult lehetőségeit
Képesek lesznek esetenkénti tanári segítséggel rajzoló programmal készített ábrákat Word dokumentumba beszúrní
Képesek lesznek önállóan, néhány diából prezentációt készíteni, egyéni érdeklődésüknek megfelelő témában
Képesek lesznek keresni esetenkénti tanári segítséggel különböző ismeretanyagokat az SDT-ben
Ismerik az információ terjedésének alapvető törvényszerűségeit
Képesek lesznek önállóan egyszerű síkidomokat rajzolni Comenius Logo (Imagine) környezetben
Tudnak – esetenkénti tanári segítséggel – összetett kereső kifejezést alkotni
Képesek lesznek önállóan gyermekek számára készült portálokat felkeresni
Tisztában lesznek a személyes adatok fogalmával
El tudnak eligazodni az iskolai könyvtár szabadpolcos állományában, legyen képes megkülönböztetni a főbb dokumentumtípusokat.

Az értékelés módjai

A tantárgy tanítása során általában nem alkalmazzuk a tények szó szerinti számonkérést, hanem valamilyen informatikai feladat megoldása során, alkalmazás közben vizsgáljuk azokat a képességeket, kompetenciákat, melyek fejlesztését feladatunk tűztük ki.

A tanulók tevékenységei során **folyamatos, szóbeli formatív értékelést** alkalmazunk.

A formatív értékelés szintjei:

- egy adott feladat megoldása közben alkalmazott segítő, formáló értékelés
- egy adott kisebb egység, pl.: egy önálló számológépes feladat után alkalmazott formatív értékelés
- egy adott tanítási szakasz végén alkalmazott formatív értékelés.

Egy-egy témakör lezárása után az ismeretek, képességek, kompetenciák szintjének értékelése egy komplex feladat megoldásával történik, melyben előre adott és a tanulók által ismert szempontok alapján szöveges, **szummatív értékelést végzünk.**

A szummatív értékelés szintjei:

- egy adott, összetettebb feladat egység végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.
- tantervi témakör végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.

7. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- Tájékozódás különböző informatikai környezetekben,
- A számítógép és perifériáinak megismerése,
- Az operációs rendszer és a fontos segédprogramok alapszolgáltatásainak bemutatása,
- Az informatikai eszközök működési elveinek bemutatása
- Szöveges- rajzos-táblázatos dokumentumok létrehozása
- Egyszerűbb multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz) készítése,
- Elektronikus faliújságok készítése,
- A feladat megoldásához szükséges alkalmazói környezet tanulmányozása,
- Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök illetve módszerek tanulmányozása,
- Adatok csoportosítása, értelmezése,
- Az adatbázisokból való információszerezés módjainak megismerése,
- A megtalált információ gyűjtése,
- Tematikus térképek keresése az interneten,
- A problémák megoldásához szükséges informatikai eszközök és módszerek megismerése,
- Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önállóan,
- Adott feladat megoldásához algoritmus elemek, algoritmusok tervezése,
- A problémamegoldás során szükséges adatok és az eredmény kapcsolata,
- Elemi és összetett adatok megkülönböztetése,
- Feladatok megoldása fejlesztő rendszerrel,
- Véletlen jelenségek modelljeinek megismerése,
- Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről
- Infokommunikációs eszközzel egyéni információ küldése és fogadása,
- A hagyományos médiumok (könyv, folyóirat, rádió, zene, film TV) informatikai eszközöket alkalmazó lehetőségei,
- Szerzői jogi alapfogalmak, a szabad felhasználás körébe tartozó adatok fogalmának tisztázása,
- Az informatikai biztonság kérdéseinek, illetve az információnak a hitelessége,
- Az informatika emberi kapcsolatokra gyakorolt hatása,
- Az infokommunikációs világban kialakult alapvető viselkedési szabályok megismerése,
- Az iskolai könyvtár eszköztárának teljes körű és készség szintű használata,
- Keresési szempontok megismerése,
- Irányított forrás- és információ keresés a direkt tájékoztató eszközöknek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával
- A tanulmányi problémának megfelelő médium kiválasztása a forrásfelhasználás algoritmusának és etikai szabályainak alkalmazásával,

Témakör	Tartalom
<p>Informatikai eszközök használata</p> <p>Alkalmazói ismeretek</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Az adott konfiguráció tudatos használata • Perifériák csatlakoztatása, pl.: képek letöltése digitális fényképezőgépekről • A már ismert perifériák tovább mélyítése: működésük beállítása, pl.: nyomtató alapbeállításai • Az operációs rendszer egyes segédprogramjainak bemutatása, pl.: Total Commander, valamely ingyenesen letölthető vírusirtó program • A számítógépes konfiguráció alapelemeinek működésének bemutatása, a központi egység működésének szemléltetése fekete doboz modellel. • Szöveges, rajzos, táblázatos dokumentumok létrehozása • Ábrák és táblázatok beszúrása, átalakítása, formázása • Több diából álló, interaktív elemeket is tartalmazó prezentáció készítése • Egyszerű képűjság létrehozása csoportos feladatként • Egy adott feladat megoldásához, pl.: osztály-újság szükséges alkalmazói felület kiválasztása tanári segítséggel • Mások által készített grafikonok megfigyelése, azok értelmezése, pl.: filmek nézettsége • Közhasznú adatbázisok használata önállóan, illetve tanári segítséggel • Információgyűjtés az egyéni szükségleteknek megfelelően, pl.: buszmenetrend keresése osztálykiránduláshoz • •
<p>Problémamegoldás informatikai módszerekkel (Infotechnológia)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tanári irányítással projekt megvalósítása: az iskola bemutatása informatikai eszközökkel is • Egyszerű adat-típusok megismerése • Bemenő adatok és kimenő adatok közötti összefüggés vizsgálata egyszerű Comenius Logo (Imagine) programokban • Véletlen számok generálása és azok felhasználása egyszerű programokban • Önálló kereső kifejezések alkotása kulcsszavas keresőkben • Matematikus keresők önálló használata • A keresés eredményeinek felhasználása önálló feladat megoldására • Valós idejű kommunikáció oktatási célú felhasználása, pl.: adott oktatási téma feldolgozása chat segítségével • Mobil-kommunikációs eszközök használatának megismerése (GPRS, WAP)
<p>Kommunikáció a világhálón (Infokommunikáció)</p>	

Médiainformatika	<ul style="list-style-type: none"> • Oktatási célú elektronikus folyóiratok tanulmányozása • internet, rádió és televízió megismerése • Az internet jogi vonatkozásainak megismerése, pl.: jogosultatlan letöltések, adatmódosítások és azok következményei • Szerzői jogi kérdések: mások szellemi alkotásainak elhelyezése saját dokumentumban • A hamis információk szűrésének lehetőségei: információk ellenőrzése több forrásból • A Netikett alapjainak bemutatása
Könyvtári informatika	<ul style="list-style-type: none"> • Tárgyi katalógusok

Várható eredmények

Képesek lesznek egy adott feladat megoldásához használni a számítógép-teremben található konfigurációt. Tudnak – esetenkénti tanári – segítséggel más perifériákat csatlakoztatni a számítógépes konfigurációhoz. Önállóan hajtanak végre nyomtatási feladatot.

Képesek lesznek tanári segítséggel víruskeresési és irtási feladatok végrehajtására.

Ismerik a táblázatok Word dokumentumba való beillesztésének módját.

Képesek lesznek esetenkénti tanári segítséggel interaktív elemeket illeszteni prezentációjukba.

Képesek lesznek önállóan elemezni egyszerű grafikonokat, s azokból következtetéseket levonni.

Képesek lesznek önállóan egy adott témában ismereteket gyűjteni az internetről.

Példákat tudnak mondani be- illetve kimenő adatokra, és látják az összefüggést ezek között.

Önállóan alkotnak összetett kereső kifejezést valamilyen kulcsszavas keresőben.

Képesek lesznek az interneten talált információt egy téma feldolgozása során önállóan beilleszteni ismeretrendszerükbe.

Ismerik a mobil kommunikációs eszközök felhasználási módját.

Tisztában vannak az internet használata során felmerülő, őket érintő jogi problémákkal.

Szakjelzet alapján képesek ismeretterjesztő műveket keresni a szabadpolcon.

Az értékelés módjai

A tantárgy tanítása során általában nem alkalmazzuk a tények szó szerinti számonkérését, hanem valamilyen informatikai feladat megoldása során, alkalmazás közben vizsgáljuk azokat a képességeket, kompetenciákat, melyek fejlesztését feladatunk tüztük ki.

A tanulók tevékenységei során **folyamatos, szóbeli formatív értékelést** alkalmazunk.

A formatív értékelés szintjei:

- egy adott feladat megoldása közben alkalmazott segítő, formáló értékelés
- egy adott kisebb egység, pl.: egy önálló számítógépes feladat után alkalmazott formatív értékelés
- egy adott tanítási szakasz végén alkalmazott formatív értékelés.

Egy-egy témakör lezárása után az ismeretek, képességek, kompetenciák szintjének értékelése egy komplex feladat megoldásával történik, melyben előre adott és a tanulók által ismert szempontok alapján szöveges, **szummatív értékelést végzünk**.

A szummatív értékelés szintjei:

- egy adott, összetettebb feladategység végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.
- tantervi témakör végén végzett szöveges illetve osztályzattal történő szummatív értékelés.

Diagnosztikus értékelés: egy adott témakör tanítása előtt azon ismeretek, képességek illetve kompetenciák vizsgálata, melyek nélkülözhetetlenek az adott témakör feldolgozásához.

Szükség esetén hiánypótlást alkalmazunk.

8. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A különböző informatikai környezetekben való jártasság elsajátítása.

A számítógép és perifériáinak kezelése felhasználói szinten.

Az operációs rendszer és a fontos segédprogramok alapszolgáltatásainak ismerete.

Az informatikai eszközök működési elveinek ismerete és az eszközök használata.

Szöveges- rajzos- táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása és formázása.

Összetettebb multimédiás dokumentumok (fénykép, animáció, film) készítése.

Kirakati bemutatók készítése.

A feladat megoldásához szükséges alkalmazói környezet kiválasztása.

Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök illetve módszerek elsajátítása.

Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.

Az adatbázisokból, számítógépes hálózatból való információszerezés módjainak megismerése.

A megtalált információ gyűjtése, értelmezése, feldolgozása.

Tematikus térképek keresése az interneten és azok használata.

A problémák megoldásához szükséges informatikai eszközök és módszerek alkalmazása.

Iskolához kapcsolódó problémák megoldása irányított csoportmunkában (projekt).

Adott feladat megoldásához algoritmus elemek, algoritmusok tervezése, megvalósítása és végrehajtása. Az algoritmikus absztrakció eszközei, a lépésenkénti finomítás elve.

A problémamegoldás során szükséges adatok és az eredmény kapcsolata.

Elemi és összetett adatok megkülönböztetése és kezelése.

Feladatok megoldása fejlesztő rendszerrel.

Véletlen jelenségek modelljeinek megismerése, a paraméter módosítás hatásainak megfigyelése.

Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről, információ elhelyezése az interneten.

Infokommunikációs eszközökkel egyéni információ küldése és fogadása, mobilkommunikációs eszközök.

A hagyományos médiumok (könyv, folyóirat, rádió, zene, film TV) informatikai eszközöket alkalmazó lehetőségei, azok alkalmazása a megismerési folyamatban.

Szerzői jogi alapfogalmak, a szabad felhasználás körébe tartozó adatok fogalmának tisztázása, dokumentumok példákön történő bemutatása.

Az informatikai biztonság kérdéseinek, illetve az információknak a hitelessége.

Az informatika emberi kapcsolatokra gyakorolt hatása példákkal: múlt és jelen.

Az infokommunikációs világban kialakult alapvető viselkedési szabályok bemutatása példákön.

Az iskolai könyvtár eszköztárának teljes körű és készségi szintű használata. A könyvtár típusok, az elektronikus könyvtár lehetőségei és alkalmazása a tanulási folyamatban, a közhasznú tájékozódásban.

Keresési szempontos kifejezése a könyvtár kódrendszerével.

Irányított forrás- és információ keresés a direkt és indirekt tájékoztató eszközöknek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával.

A tanulmányi problémának megfelelő médium kiválasztása és feldolgozása a forrásfelhasználás algoritmusának és etikai szabályainak alkalmazásával.

Témakör	Tartalom
Informatikai eszközök használata	<ul style="list-style-type: none"> • Perifériák használatának további lehetőségei, pl.: másolás scanner segítségével • Flash-drive csatlakoztatása • Merevlemez karbantartásának egyszerűbb feladatai • CD írás alapjai • Vírusellenőrzés önállóan • Fertőzött állományok fertőtlenítése • A vírusok ellen való védekezés alapelvei
Alkalmazói ismeretek	<ul style="list-style-type: none"> • Grafikonok elhelyezése Word dokumentumban • Egyszerű függvények alkalmazása pl.: sum a táblázat cellái között, Word vagy Excel • Videókat is tartalmazó illetve internet hivatkozásokat tartalmazó prezentáció készítése • Összetettebb feladathoz pl.: osztyákirándulás megtervezése illetve dokumentálása informatikai háttér megválasztása kooperatív formában és ennek kivitelezése • Az osztály életéből vett példákön keresztül grafikonok készítése, pl.: egy osztályban történő szavazás megjelenítése oszlop diagramban • Irodalmi források letöltése a MEK-ből, illetve közhasznú adatbázisok felhasználása kiselőadások készítéséhez
Infotechnológia	<ul style="list-style-type: none"> • Rekurzió Comenius Logo (Imagine) programokban: egyszerű, mások által írt programok vizsgálatával, illetve önálló programok készítésével, tanári segítséggel • Egyszerű játékok, (pl.: figura irányítása billentyűzettel Comenius Logo (Imagine) környezetben)
Infokommunikáció	<ul style="list-style-type: none"> • Tematikus és kulcsszavas keresők önálló használata, összetett keresési feladatok megoldásához • Feladatok önálló megoldása és eredményének eljuttatása a címzethez, pl.: tanár, szülő • Hálózati elemek működési elvének megismerése • Az otthoni hálózat elemeinek bemutatása

Médiainformatika	<ul style="list-style-type: none"> • Oktatási témájú folyóiratokból, hírlevelekből információk merítése egy adott tanulmányi témában
Információs társadalom	<ul style="list-style-type: none"> • Védekezés a jogosulatlan behatolásokkal szemben • Tűzfal működési elvének megismerése • Személyi adatok megszerzése ellen való védelem alapjai • Az internet társadalmi hatásainak megismerése
Könyvtári informatika	<ul style="list-style-type: none"> • Különböző témák feldolgozása könyvtári dokumentumokból.

Várható eredmények a 8. évfolyam végén

Képesek lesznek teljesen önállóan használni a számítógép termi konfigurációt, és tudjanak egyszerű alapbeállításokat módosítani. Tudnak önállóan használni valamilyen vírusirtó programot. Ismerik a vírusok elleni védekezés alapelveit. Képesek lesznek egy feladat megoldásához szükséges informatikai háttér kiválasztására s ezt a háttérrel kreatív módon alkalmazni kooperatív módszerekkel. Tudnak önállóan használni közhasznú adatbázisokat egy számukra fontos témával kapcsolatos ismeretek gyűjtésében. Képesek lesznek egyszerű Comenius Logo (Imagine) programokat elemezni, s a program alapján következtetni annak kimenetelére. Önállóan -esetenkénti tanári segítséggel- Comenius Logo (Imagine) környezetben egyszerű, interaktív elemeket is tartalmazó programokat terveznek és írnak. Képesek lesznek önállóan egyszerű, elektronikus levelezési feladatok megoldására. Ismerik a számítógépes adatvédelem különböző lehetőségeinek elméleti háttérét. Ismerik az internet és a helyi hálózatok alapelveit. Képesek lesznek egy adott, más tantárgyak ismeretanyagával összefüggő témában önálló keresésre az interneten és a talált forrás beillesztésére az interneten valamely dokumentumba. Képesek a könyvtár tájékoztató eszközeinek használatára. (Kézikönyvtár, katalógusok, internet, CD-ROM).

Az értékelés módjai

A tantárgy tanítása során általában nem alkalmazzuk a tények szó szerinti számonkérését, hanem valamilyen informatikai feladat megoldása során, alkalmazás közben vizsgáljuk azokat a képességeket, kompetenciákat, melyek fejlesztését feladatunk tüztük ki.

A tanulók tevékenységei során **folyamatos, szóbeli formatív értékelést** alkalmazunk.

A formatív értékelés szintjei:

- egy adott feladat megoldása közben alkalmazott segítő, formáló értékelés
- egy adott kisebb egység, pl.: egy önálló számítógépes feladat után alkalmazott formatív értékelés
- egy adott tanítási szakasz végén alkalmazott formatív értékelés.

Egy-egy témakör lezárása után az ismeretek, képességek, kompetenciák szintjének értékelése egy komplex feladat megoldásával történik, melyben előre adott és a tanulók által ismert szempontok alapján szóveges, **szummatív értékelést végzünk**.

A szummatív értékelés szintjei:

- egy adott, összetettebb feladategység végén végzett szöveges illetve osztályzattal törtéző szummatív értékelés.
- tantervi témakör végén végzett szöveges illetve osztályzattal törtéző szummatív értékelés.

A TANÓRÁN KÍVÜLI TEVÉKENYSÉGEK PROGRAMJA

Az otthonosság biztonsságot, természetességet jelent. Az iskolaotthonos, napközis gyerek otthon élménye érzelmi biztonsságot – felnőttek, társak elfogadják, „érvényes”, ahogy él köztiük – és szabadságot jelent. Anyai szabadságot, amennyi intézményes keretek között egyáltalán megteremthető.

IDŐBEOSZTÁS

A tanórán kívüli tevékenységekre fordított idő percekben napközis, iskolaotthonos, klubnapközis tanulók számára

Az 1 – 3. évfolyamú iskolaotthonos osztályok tantárgyi órának száma maximum napi 4, heti 20 óra

TEVÉKENYSÉGEK	1 – 3.	4 – 6.	7 – 8.
Étkezés + járulékos teendők	60	50	40
SZABADIDŐ + járulékos teendők, minimum	180	150	100
Ebből szabad téren mozgással töltött idő minimum	60	60	60
Ebből fakultatív passzív pihenés	50		
Önálló tanulás + járulékos teendők, maximum	40	50	70

Az iskolaotthon nagy lehetőségek: a tanító naponta visszajelzést kap arról, milyen hatásokkal tanított. Egyúttal különösen nagy veszély is: ha nem tudunk az önálló tanulás ideje és a szabadidő alatt kellő önállóságot nyújtani a gyerekeknek, hanem napi 8-9 órában irányítjuk őket, akkor felnőttől függő „alattvalókat” nevelünk, miközben mentálisan betegítjük őket.

1-3. OSZTÁLYOS ISKOLAOTTHON IDŐBEOSZTÁSA

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
7.45 – 8.00	Beszélgető kör	Beszélgető kör	Beszélgető kör	Beszélgető kör	Beszélgető kör
8.00 -	Tanóra A	Tanóra A	Tanóra A	Tanóra A	Tanóra A
	Tanóra A	Tanóra A	Tanóra A	Tanóra A	Tanóra A
	Tízórai, szabad játék	Tízórai, szabad játék	Tízórai, szabad játék	Tízórai, szabad játék	Tízórai, szabad játék
10.00 –	Tanóra B	Tanóra B	Tanóra B	Tanóra B	Tanóra B
	Önálló tanulás	Önálló tanulás	Önálló tanulás	Önálló tanulás	Önálló tanulás
11.30 – 12.15	Tisztálkodás, ebéd	Tisztálkodás, ebéd	Tisztálkodás, ebéd	Tisztálkodás, ebéd	Tisztálkodás, ebéd
12.30 – 14.00	Mozgás szabadban	Mozgás szabadban	Mozgás szabadban	Mozgás szabadban	Mozgás szabadban
14.00 – 14.45	Tanóra B	Tanóra B Tanóra B	Tanóra B	Tanóra B	Tanóra B
14.45 – 15.30	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység
15.30 – 15.45	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna
15.45 – 16.30	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység	Szabadidős tevékenység

A „Tanóra A” 1-2. évfolyamon: szövegértés – szövegalkotás, vagy matematika, vagy természetismeret vagy idegen nyelv.

A „Tanóra B” mozgás, sport; vagy művészetek, vagy mesterségek.

3. évfolyamon: szövegértés – szövegalkotás, vagy társadalomismeret.

NAPKÖZI OTTHONOS IDŐBEOSZTÁS

1-3. évfolyam		4. évfolyam	
11.45-12.30	Tisztálkodás Ebéd és járulékos teendők	11.45-12.30	Tisztálkodás, ebéd
12.30-13.00	Pihenés, beszélgetőkör/mesehallgatás	12.30-13.00	Pihenés, mesehallgatás, beszélgetőkör
13.00-14.15	Játék a szabadban	14.15-15.30	Előkészületek, önálló tanulás
14.15-14.30	Tisztálkodás, előkészületek	15.30-15.50	Uzsonna
14.30-15.15	Önálló tanulás	15.50-16.30	Szabadidő-tevékenységek
15.15-15.40	Uzsonna		
15.40-17.30	Szabadidő- tevékenységek		

Javasolt időbeosztás az 5-8. osztályosok számára

- 13.00-13.30 Tisztálkodás, ebéd
- 13.30-14.00 Pihenés, beszélgetőkör
- 14.00-14.45 Játék, sport a szabadban
- 14.45-15.00 Előkészületek
- 15.00-16.00 Önálló tanulás
- 16.00-17.00 Uzsonna, szabadidő-tevékenységek

A KLUBFOGLALKOZTATÁS PROGRAMJA

Klubfoglalkoztatás 5-8. osztályosok számára

A klubrendszer az 5-8. osztályosok tanórán kívüli foglalkoztatásának szervezeti formája.

Célja, hogy a 10-14 éveseknek a tanórán kívüli időben biztonságot adó *társas életet* nyújtson, megfelelő *tanulási környezetet* ahhoz, hogy a tanítási órákra minél önállóbban tudjanak felkészülni; *szabadidőt*, amelyben maguk választhatnak tevékenységeket.

A klubfoglalkoztatás a *diákok számára* azt jelenti, hogy

- részt vesznek tanórán kívüli programjaik, tevékenységeik megtervezésében, megszervezésében,
- a tanórákra való felkészülés idejére a tanulásban elért önállóságuk szerint alkotnak csoportokat,
- a klubtanácson keresztül közvetlenül, a klubgyűlésen közvetlenül befolyásolhatják az iskola tanórán kívüli életének alakulását.

A klubrendszerben dolgozó *pedagógusok számára* azt jelenti, hogy jelenti, hogy nem csak tanítási órákat vagy csak napközis foglalkozást, hanem tanórákat, tanórákra való felkészülést és szabadidő-tevékenységeket egyaránt vezetnek.

Klubrendszerben az iskola valamennyi tanórán kívüli időben rendelkezésére álló órákerettel gazdálkodik.

Példa a klubfoglalkoztatás szervezeti kereteire:

A klubfoglalkoztatás bevezetése előtt 1 felső tagozatos napközis, 1 tanulószobai csoport, 7 szakkör, sportkör és énekkar működik. Egésznapos foglalkoztatást 40-50 diák igényel, a kluboknak 100-120 gyerek tagja.

A rendelkezésre álló heti órakeret: a napközis csoport számára 22, a tanulószobára 15, a szakkörökre 18, a sportkörre 4, az énekarra 1 óra. A fejlesztő pedagógus kötelező óraszámából (24) 8 órát az intenzív tanári segítségre szoruló csoportjában tölt. **Összesen 70 óra**

A heti órakeretet klubrendszerben a következőképpen használhatjuk fel:

- a klubvezető órakedvezményére 13 óra, tanulásirányításra
- az önálló csoporttal való törődésre 2 óra,
- az ellenőrzött csoportban 7,5 óra,
- az intenzív segítséggel tanuló csoportjában 7,5 óra, szabadidő-tevékenységek vezetésére
- klubok vezetésére 14 óra
- szabadfoglalkozás naponta 1 óra, 3 csoportban, 5 napra 15 óra
- a klubokkal egy időben, 1 csoportban, napi 1,5 óra, 5 napra 6 óra
- ebédeltetésre 2 csoportban napi 1/2 óra, 5 napra 5 óra
- **Összesen 70 óra**

A tanórán kívüli foglalkoztatást **klubvezető** koordinálja. Cél szerű, hogy a klubvezető szabadidő-pedagógiai tapasztalatokkal is rendelkezze. A gyerekekkel **iskolagyűlésen** beszéljük meg a klubfoglalkoztatás kialakítását. Kérjük javaslatokat, beszéljük meg velük a tanórán kívüli foglalkozások leglényegesebb elemeit: különböző jellegű tanulócsoporthok, klubválasztás, klubtanács.

Az egésznapos foglalkoztatást igénylők – korábban napközisek, tanulószobások – számára önálló, ellenőrzött és intenzív tanári segítséggel tanulók csoportját szervezzük. A gyerekek különböző jelegű csoportba sorolásának egyetlen kritériuma: milyen mértékben *képesek és akarnak önállóan* tanulni. Azokban az iskolákban, amelyekben differenciált tanulás szervezés folyik, tehát a tanulók számukra optimális megerőltetést jelentő feladatokat kapnak, előfordulhat, hogy egy tanulásban akadályozott gyerek az önálló, és egy kitűnő képességű motiváltan az ellenőrzött csoportba kerül.

Önálló csoportba azok kerülnek, akik általában valamennyi tárgyból, képességeiknek megfelelően tudnak önállóan felkészülni. Az önálló csoport(ok) létszáma maximum 10-12 fő.

Ellenőrzött csoportba azok kerülnek, akiknek házi feladataik elkészítéséhez rendszeresen segítségre, ellenőrzésre van szükségük, de önálló feladatvégzésre, házi feladataik elkészítésére az esetek többségében képesek. Az ellenőrzött csoport(ok) létszáma 20–25 fő.

Az intenzív tanári segítségre szoruló csoportjába azokat fontos sorolni, akik különböző okok miatt – szövegértési nehézségek, figyelemkoncentrációs problémák stb. – önálló felkészülésre általában nem képesek. Az intenzív csoportlétszáma 6–8 fő.

A tanulócsoportha sorolása rugalmasan kövesse a gyerekek tanulási motivációjának, tanulási önállóságának alakulását. Az intenzív csoportba ellenőrzöttbe, ellenőrzöttből önálló csoportba kerülhetnek és fordítva – aszerint, hogyan változik tanulási teljesítményük saját korábbi teljesítményükhöz viszonyítva, azaz a relatív teljesítményváltozást vesszük figyelembe.

Az önálló csoportért a klubvezető a felelős, az ellenőrzött és intenzív csoportért, az oda beosztott nevelők. Az utóbbi két csoportban a legfontosabb teendő az egyéni tanulási módszerek tanítás/tanulása. (Lásd még az önállótanulásról szóló fejezetet.)

Szabadidőben klub- és szabadfoglalkozáson vehet részt az iskola bármelyik 5–8. osztályos tanulója, függetlenül attól, hogy igényel-e egésznapos foglalkoztatást vagy sem, s függetlenül attól is, hogy milyen a tanulmányi eredménye. A tanulmányi eredmény legfeljebb a választható klubok számát befolyásolhatja.

Szakkör helyett a klub szót használjuk, a névválasztással is hangsúlyozva, hogy bennük kötetlen, szabadidő-jellegű tevékenységek folynak. A klubfoglalkozások célja, hogy a gyerekekkel megismertessünk, megkedveltessünk különböző érdeklődésüknek megfelelő tevékenységeket. Vezetésük módszere a gyerekekkel közös program-tervezés, az egyéni/csoportos cselekedtetés. A tantárgyi jellegű klubok programjának megtervezésekor nem a szaktudomány logikájából, hanem a gyerekek érdeklődéséből célszerű kiindulni. A klubok három- vagy programmal rendelkeznek. Ha egy gyerek valamelyik klub programjára jelentkezett, akkor az adott klub programjára való felkészülés kezdete közötti időben, valamint a klubokkal azonos időben azok számára, akik aznap nem vesznek részt klubfoglalkozáson, szabadfoglalkozást kell szervezni.

A klubvezetőnek és a szabadfoglalkozást vezető nevelőknek különös gonddal kell törődniük azokkal a gyerekekkel, akik még egyetlen klubnak sem tagjai és azokkal, akiknek érdeklődése egyoldalú.

A gyerekek a tanórán kívüli iskolai életük irányításában közvetetten a klubtanácson, közvetlenül a klubgyűlésen keresztül vesznek részt. A klubtanácsban minden klubot és minden tanulási időben működő csoportot egy résztvevő képvisel. Törekedjünk arra, hogy idővel minél több gyerek legyen képes arra, hogy klubját a klubtanácsban képviselje.

A klubtanács részt vesz tanórán kívüli foglalkozások rendjének kialakításában, a programok tervezésében; véleményt nyilvánít arról, hogy melyik gyerek milyen jellegű (önálló, ellenőrzött, intenzív) tanulócsoportban dolgozzon.

A klubgyűlésen a klubvezető tájékoztatja a gyerekeket a tanórán kívüli időre vonatkozó, közérdeklődésre számot tartó eseményekről, tervekről problémákról; itt mutathatóknak be az egyes klubok is. (Amennyiben az iskola rendszeresen tart iskolagyűlést, külön klubgyűlés működtetésére nincs szükség, annak funkcióját az iskolagyűlés láthatja el.)

ÉTKEZÉS, PIHENÉS

Étkezés

A gyerekek többsége az óvodás korában megismeri és gyakorolja az egészséges életmód alapvető szokásait, A rendszeres kézmosást, tisztálkodást az óvodai nevelés követelményei megkívánják. Alapvető, hogy az iskola is biztosítsa az alapvető higiéniai és étkezési szokások gyakorlásához szükséges tárgyi feltételeket. Ha az első naptól kezdve nem alakítjuk ki a helyi sajátosságok figyelembe vételével a megfelelő szokástrendet, és nem törekszünk annak következetes betartására, akkor az óvodában megszokott és kialakított szokások néhány hét alatt lebomlanak.

A gyerekek ismerjék és alkalmazzák az alapvető higiéniai normákat és azok alkalmazásának fontosságát. (kézmosás, zsebkeendő, fésű, törölköző, fogkefe használata, WC használata, szellőztetés)

Fontos, hogy legyen mindenkinek saját pohara, fésűje. Használjanak törölközőt és szalvétát.

Vonjuk be őket a szabályok és szokástrend kialakításába, legyenek tisztában azok betartásának fontosságával.

Ismerjék és alkalmazzák a kulturált étkezés szokásait. Biztosítsunk számukra a tízórai, ebéd és uzsonna elfogyasztásához nyugodt, igényes környezetet. A tízórait és uzsonnát is ülve, szalvétá, tálca használatával fogyasszák el. Az ebédelés körülményeit az életkori sajátosságait figyelembe véve alakítsuk ki. Az étteremben legyen az asztalon abrosz, megfelelő evőeszköz és pohár; használjanak helyesen a kanalat, kést és a villát. Lehetőleg íálból vegyenek Jó, ha a nevelő a gyerekekkel együtt ebédel, így mintát ad a kulturált ebédeléshez és beszélgetéshez.

A pihenés

Elengedhetetlen, hogy az iskola biztosítsa a gyermeknek a megfelelő helyet a pihenéshez. Azok a tanulók, akik már reggel 7 órákor megérkeznek az iskolába, fontos, hogy nyugodt légkörben tölthessék el az időt az osztálytermi foglalkozások, tanórák kezdetéig. Fontos, hogy legyen az 1-6. osztályosok számára a terem egyik sarkában játékszőnyeg, ahova pihenni, beszélgetni le lehet ülni, heveredni, ebéd után különösen, voltaképpen bármikor, amikor valaki fáradtnak érzi magát.

Az 1-2. osztályosoknak különösen fontos ebéd után pihenniük. Célszerű, ha két egymás melletti teremben élő napközis, iskolaotthonos csoport fáradékony, alvást igénylő gyerekeit az egyik teremben az egyik nevelő felügyelete alatt pihenteti, míg a másik nevelő a két csoport nem pihenő gyerekei számára szabadidő játékokat szervez.

A nagyobb gyerekekkel is célszerű ebéd után legalább 15-20 percet az osztályteremben tölteni. Ilyenkor mesélhetünk, folytatatos regényt olvashatunk, beszélgethetünk a délelőtti eseményekről.

AZ ÖNÁLLÓ TANULÁS TANULÁSA

Az egész napos nevelést biztosító intézményekben lehetőséget kell teremteni tanórán kívüli foglalkozások keretében arra, hogy a diákok felkészüljenek a következő napra, tanóraira. Ez a foglalkozás a szóbeli és írásbeli házi feladatok megoldását jelenti, de valójában többről van itt szó. A tanulók a tanóraakra való felkészüléstük során ismerhetik meg tanulási stílusukat, tanulhatják meg a hatékony tanulási technikákat, sajátíthatják el az önálló tanulást. Az egész életen át tartó tanulás elengedhetetlen feltétele a tanulás iránti motiváció és az önálló tanulás képessége. Ahhoz, hogy a diákok, felnőttek képesek legyenek a különböző tanulási feladatokat, beszámolási helyzetek jól megoldására, szükségük van kitartásra, a jutalom nélküli munkára, időgazdálkodási- és kutatási készségre, illetve összefoglalási, emlékeztetőbe vésési és előadói technikákra. Ezek a képességek, kompetenciák nem sajátíthatók el, a passzív tanulói magatartás keretei között. A tanuló aktív részese kell, hogy legyen az ismeretek elsajátításának, személyisége fejlődésének, a diákoknak lehetőséget kell kapniuk a szabad, érdeklődésen, aktuális tudáson alapuló, önálló ismeretszerzésre, hiszen az ilyen módon elvégzett feladatok tapasztalatai mélyebb, tartósabb tudást eredményeznek.

Az önálló tanulás keretei az iskolaotthonos osztály/hapközis csoport/tanulószoza (továbbiakban tanórán kívüli tanulás) foglalkozásain

1. Biztosítani kell a megfelelő tanulási környezetet. Olyan tanteremre van szükség, ahol minden feltételt adott az önálló tanulásra.
  - A terem megfelelő *méretű* és megvilágosítású legyen. Fontos a természetes *fény*, a gyakori szellőztetés a tiszta, oxigén dús levegő érdekében és a megfelelő *hőmérséklet*.
  - Általánosan igaz, hogy a terem *esztétikuma* (színek, formák, dekoráció stb.) hatással van a közérzetre, és így a tanulási kedvre is.
  - A szabad mozgáshoz, önálló munkavégzéshez gyerekleptékű, az egészséges ülést-mozgást biztosító *bútorokra* és nyitott polcokra van szükség.
  - A tanulási hely (pad, asztal, szőnyeg) a konkrét tanulási feladat elvégzéséhez szükséges méretű kell legyen. Elférjen rajta minden segédeszköz, tankönyv, füzet. Speciálisabb feladatok esetén például: kísérlet, külön asztal is szükséges lehet a munkavégzéshez.
  - A padok-asztalok *elrendezésénél* figyelni kell a tanulás módjára, a szabad mozgás lehetőségének biztosítására.
  - Az önálló tanulás támogató *segédeszközök* – szöveggyűjtemény, szótárak, lexikonok, kézikönyvek, számítógép, más tanulói segédeszközök – elrendezésénél szempont az önálló elérhetőség és az eszközök állandó helye.
2. A hatékony tanuláshoz szükséges, hogy a diákok készen álljanak az elmélyült munkára. Ehhez *fiziológiai szükségleteik* kielégítésére kell (evés, ivás, mozgás stb.) Ebéd, pihenés és nagy udvari játék-mozgás után érdemes az önálló tanulást elkezdeni.
3. A gyerekek kiegyensúlyozott állapotban tudnak a leghatékonyabban tanulni. Ehhez *érzelmi és fizikai biztonságban* kell érezniük magukat. Ez többek között a csoporton belüli elfogadást, a megszégyenítés nélküli légkört, az egymásra figyelmet jelenti.
4. Az elmélyült munkához nyugodt környezetet van szükség. A *csend*, a rohangálástól mentes, lassú mozgás alapfeltétel.
5. A tapasztalatok és az elméleti megfontolások szerint is az a legkedvezőbb, ha az önálló tanulás megelőzi (iskolaotthon) vagy több órás szabadidős tevékenység után (napközi, tanulószoza) követi a tanítási órákat. Ez meghatározza, hogy a *napirendbe* hova építhető be az önálló munka.
6. A házfeladat-készítés, a felkészülés időtartama 1-2. osztályosok számára 30, 3-4. osztályosok számára 45, 5-8. osztályosok számára maximum 90 perc. Mindez fokozatosan növelve érendő el. Egyes korú, összevont csoportban a tanulási idő korosztályonként és tanulónként is eltérő lehet.

Az önálló tanulás ideje

1. A *pedagógus feladata* az előkészítés, a tanulás elindítása, a motiváció, menet közben a megfigyelés, az esetleges elakadások segítése, korrigálása, az önálló tanulásra még nem képes tanulók segítése kis csoportban vagy egyénileg, a tevékenység végén az ellenőrzés, értékelés.
2. Az önálló tanulás technikáit az iskolába lépéstől kezdve kell tanítani, fokozatosan eljutva a teljes önállósáig.
3. Az önálló tanulás, általában a tanulás legfőbb mozgatórugója a tanulási motiváció. A tartós és folyamatosan aktualizált iskolai teljesítménymotiváció kialakulását és a tanulási kedv megőrzését, az előzetes tapasztalatokon túl több tényező is befolyásolja: a tanár vezetési stílusa, a tanár-diák kapcsolat, a pedagógus és a kortárs csoport ösztönzése stb. A tanárok ellenőrző-értékelő tevékenysége meghatározza, hogy a tanulási motivációk hogyan fejlődnek a diákokban. A leghatékonyabban akkor alakul a motiváció, ha a tanítási légkör lehetővé teszi, hogy a tanulók saját teljesítményüket elemezzék, ellenőrizzék és értékeljék. Ilyen légkörben harmonikusan fejlődik ki a tanulók önellenőrző, önértékelő képessége, mely az önálló és tartós ismeretszerzés feltétele. Nem mindegy, hogy a környezet, a gyerekek fontos személyek hogyan reagálnak! Ha a gyerekek pozitív teljesítménye után elismerést, kudarc esetén biztatást, segítségnyújtást kap, pozitív tanulási tapasztalatai lesznek, ami segíti az önálló tanulásához, önfejlesztéshez való jó viszonyát, erősíti az önbizalmát és az önbecsülését. Ebben az esetben a tanuló képes lesz megfelelő nehézségű feladatokat választani és elérhető célokat kitűzni maga elé.
4. Az önálló tanulást először tanulni kell. A gyerekeknek meg kell ismerkedniük, ki kell próbálniuk a különböző technikákat, módszereket, meg kell találniuk saját tanulási stratégiájukat. Ez a pedagógus segítségével történik. Az önálló tanulás tanításánál tekintettel kell lenni az egyéni különbségekre. Mindenkinnek annyi időt, támogató segítséget kell nyújtani, amennyire szüksége van.
5. A tanuló csoportban végzett önálló tanulás működtetésének megvan a szabályai, amit célszerű a tanítási-tanulási folyamat elején közösen, a diákokkal együtt kialakítani. Ezek a szabályok, megállapodások konkrétan a tanulási időre vonatkoznak és bizonyos elemekben eltérnek a napközi, ill. iskolaotthon stb. egyéb szabályaitól. Itt az önálló tanulás feltételeinek a biztosítása a cél. (Pl.: a tanulásához szükséges csend, tudja, hogy mi a dolga, tudja, hogy hogyan kell megoldani, elakadás esetén kihez, hogyan fordulhat, a figyelemelterelő tényezők kiküszöbölése, egyezményes jelek, a tanulást korábban befejezők tevékenység-lehetőségei stb.)
6. Az önálló tanulás készségeit csak tapasztalati úton lehet elsajátítani. Nem elég a tanári magyarázat, konkrét feladatokon, helyzeteken keresztül gyakorolni, próbálgatni kell. Ez sok ismétlést jelent, amit minden tantárgyban biztosítani kell a bevésozéshez. Hosszú távon a célunk az, hogy az önálló tanulás belső igénnyé váljon.
7. Az önálló tanulás helyes módszereit meg kell tanítani-tanulni. Megtanítandó a hatékony szóbeli tanulás technikája, a verstanulás módszere, a kézikönyvhasználat, az egyes tantárgyak sajátos tanulási módszerei, az önellenőrzés stb.
8. Az önálló tanulás kiindulópontja, a feladatok értelmezése. Csak olyan feladatokat, tevékenységeket adhat önálló munkára a pedagógus, amelyeket a tanuló ért, amelyekhez rendelkezik minden előzetes tudással, képességgel, készséggel, kompetenciával. Ha a pedagógus azt tapasztalja, hogy a tanulók többsége nem ért egy feladatot, ismeretet, azt érdemes jelezni a tantárgyat tanító kollégának.
9. A tanulók eltérő tanulási technikával, tanulási stílussal rendelkeznek. Ha kialakult, hogy kinek mely tanulási mód a leghatékonyabb, azt el kell fogadni, tiszteletben kell tartani. Ez azt is jelenti, hogy ugyanazt a feladatot, ugyan abban a teremben a gyerekek esetenként különböző módon oldanak meg.
10. A házi feladat megjegyzése, lejegyzése, jelölése a diák dolga. Erre is meg kell tanítani a gyerekeket, majd elvárni, hogy a számukra megfelelő formában alkalmazzák a megfelelő technikákat. A táblára tanár által felírt nem támogatja a diákok önállóságát, felelősségvállalását.
11. Az önálló tanulás a tanulásához szükséges tanszerek, eszközök előkészítésével kezdődik. Ehhez a tanszerek, segédeszközök ismeretére van szükség. Tudni kell, hogy mi hol található, mire való, hogyan kell használni. Ha a tanszereket előkészítette, a feladatokat előkészítette, a feladatok áttekintése után a diáknak célszerű

- leellenőriznie, hogy minden szükséges eszköz rendelkezésre áll-e (önellenőrzés). A tevékenység tanulási folyamata alatt a pedagógus is ellenőrzi az előkészítést, majd fokozatosan csökken a nevelői ellenőrzés, míg végül megszűnik.
12. A tanulási fázisban a tanszerek, segédeszközök használatát is tanulni kell. Ezt frontálisan, csoportban és egyénileg tanítja a pedagógus.
13. A napi feladatok megtanulásának minden tanuló esetében van egy célszerű tanulási sorrendje, ami az egyéni tanulási stílustól, érdeklődéstől stb. függ. Hasznos, ha tudjuk, hogy a tanuló vizuálisan, auditív úton, vagy motorosan tud a leghatékonyabban ismereteket elsajátítani. Van, akinek a leghatékonyabb talán a kevert mód. A tanulási orientációra vonatkozó tapasztalat is fontos lehet. Más utat jár be az, aki holisztikus és más, aki szerialista utat követ. Az előzőben a szabad kalandozás, az utóbbiban a logikus végiggondolás dominál. Ezt tudatosítani kell a diákokban, alkalmazását a pedagógus tanítja saját megfigyeléseire, ellenőrzéseire alapozva. Ha a tanuló megtanulta a technikát az önálló tanulási idejét önmaga tervezheti meg.
14. Célszerű a tanulási sorrend, ha a tanuló a számára legkönnyebb feladattal kezd, mint bemelegítés. Másodikként a számára legnehezebb feladattal foglalkozik. A többi feladatot úgy szerencsés kiválasztani, hogy a tevékenységek váltakozzanak, eltérő jellegű feladatok váltásak egymást. Ha azonos témakörből szóbeli és írásbeli feladat is van, a tanulást a szóbelivel érdemes kezdeni, hisz az írásbeli feladat megoldása a szóbeliként megtanult ismeret alkalmazását kívánja meg.
15. A saját döntés alapján megtervezett, önálló út bejárásával járó tapasztalatszerzés, ismeretsajátítás mélységét a választás lehetőségének biztosítása is erősítheti. A tanulói választás, azaz a döntés lehetőségének pedagógiai jelentősége nagy. A tanítási-tanulási folyamat hatékonyságát befolyásolja, hogy a benne résztvevő diákoknak mekkora döntési teret biztosítunk. Szükség van arra, hogy a gyerekek maguk dönthessenek az őket érintő kérdésekben. Fontos, hogy a tanulókat fejlesztésre, egyéni igényeiket is figyelembe vevő feladatok, eszközök álljanak rendelkezésre. Ha a felkínált lehetőségek közül a diák választhat (dönt), érdekeltté válik. A maga által kitűzött célért saját felelősségére gyakorol. A saját döntéssel elkerülhető, hogy a diák a sikerességért vagy saját sikertelenségéért a felnőtre hárítsa a felelősséget. Ha én döntöttem valamiről, én is felelek érte, rajtam (is) múlik a teljesítményem. Ez a tapasztalat segítheti leghatékonyabban, hogy a tanuló az iskolából kikerülve választásra, döntésre képes, gondolkodó, aktív felnőtté váljon.
16. Az önálló tanulást időterv készítése segítheti. Ezt a 2. osztály II. félévétől érdemes alkalmazni, amikor már kialakult a tanuló időérzéke. Az időterv készítése során a tanuló meghatározhatja, hogy egy-egy tantárgyra, feladatra mennyi időt szán, mennyi a teljes tanulási idő hossza stb. Egy-egy feladat elvégzése után ellenőrizheti magát, hogy mennyire tudja tartani az előzetes tervet, ha kell módosíthat. Erre leginkább a lassú tanulási tempóval dolgozó tanulóknál lehet szükség. A tanulási időterv segíthet a tanulási akadályok feltárásában, orvoslásában (figyelem elterelődés, nem értés, érdekesebb tevékenységnél időzés stb.).
17. Az individuális tanulás hatékonyságát támogatja, ha a tanuló saját tanulási naplóval, feladattervezővel, lecke-füzetével stb. rendelkezik. Ebben nyomon lehet követni, hogy mi az önálló feladat, mi a kötelező, mi a választható, mire mennyi időt szán, mennyi időt vett igénybe, mivel van kész, mi van hátra stb. Ennek formája különböző lehet. Az alkalmazott formát az értelmezés és a használat elsajátítás után, a tanuló önállóan vezesse.
18. Az önállóan végzett feladatok után az első lépés az önkontroll. Az önellenőrzés során a gyerekek önmaguk kaphatnak visszajelzést munkájuk sikerességéről. A külső kontroll nélküli visszajelzés a hibák fusztráció nélküli felismerését és ezáltal a presztízvesztés nélküli kijavítását teszik lehetővé. Ez nagy hatással van a személyiség alakulására. Az önértékelés első lépésének tekinthető ez a tevékenység.
19. Hosszú, következetesen végigvitt folyamat eredménye, hogy a tanuló megtanulják önmagukat, önmaguk munkáját értékelni. Az önértékelés akkor lehet sikeres, ha a fejlődési fokokkal, a követelményekkel, az elérendő célokkal tisztában vannak a tanulók. Az első lépés, hogy a személyes formatív értékelés során, képesek legyenek a diákok, ellenőrizni elvégzett feladataikat. Az ellenőrzés, amely nem más, mint egy külső etalonhoz való viszonyítás, először ad jelzést a tanulónak arról, hogy mennyire tudta sikeresen megoldani a rábízott (választott) feladatot. Ehhez olyan kognitív

ismeretekkel kell rendelkeznie, mint az összehasonlítás (azonosság-különbég), válogatás, relációk stb. Csak ezek birtokában tudja megítélni munkáját. Az elkészített feladatok önálló javítása során tapasztalatot szerezhet arról, hogy mennyire képes egyedül kijavítani a vétett hibákat. Kiderülhet, hogy mi az oka a hibázásnak (egyszerű figyelmeztetés, tudásbeli hiány, motiváció hiánya stb.). A hibák is hozzájárulnak a helyes megoldás megtalálásához.

20. Hagyni kell, hogy hibázzanak a tanulók, hogy aztán a hibák elemzésével eljuthassunk a jó megoldáshoz. Ha mindent eldöntünk a diákok helyett, ha mindent készen kapnak, nem adunk nekik lehetőséget arra, hogy önállóan cselekedjenek, megtanuljanak dönteni, hogy megtapasztalják saját döntéseik, tetteik következményeit és hogy képesek legyenek cselekedeteik, eredményeik értékelésére, azaz az önértékelésre.
21. A tanulói önellenőrzés, mely elvezet a helyes önértékelésig, éppen úgy, mint minden egyéb tevékenység, egy hosszú tanulási folyamat eredménye. Apró lépésekkel, az aktuális életkori sajátosságokat figyelembe véve lehet megtanítani erre a tanulókat.
22. A tanítási-tanulási folyamat során hosszabb időszakok megtervezése is célszerű lehet, melynek során a gyerekek irányított vagy kötetlen formában fogalmazhatják meg vágyaikat, elérendő céljaikat. A gyermekek saját tanulásába eszközölt „befektetése” és a munka minősége egyaránt javul, ha a tanár bevonja őket az egyéni célok kitűzésében és saját fejlődésük felmérésébe. A tanuló saját célkitűzéseinek támogatása elősegíti, hogy a gyermek önálló tanulóvá váljon. A személyes célok kitűzésének és az azok elérésére vonatkozó törekvések modellezésével a tanárok elősegítik az önálló tanulást. Egy hosszabb, célkitűzésekkel megtervezett tanulási időszak végén a tervek megvalósulásának értékelése, a tanulságok levonása (segítséggel vagy önállóan) nagyon fontos. Az irányított önértékelés során célzott beszélgetések segítségével lehet értékelni az eltelt időszakot.
23. Az önálló tanulás végén, az önellenőrzés után a pedagógus is ellenőrizi a tanulók munkáját. Fontos, hogy a pedagógus az ellenőrzést úgy tervezze meg, hogy a tanulás idő után valamennyi diák felkészülését át tudja tekinteni. Az áttekintés során minden tanuló feladatát mennyiségi szempontú és naponta megtervezetten néhány gyerek tanulásának minőségi ellenőrzését végzi. Ezt a munkát segíti az ellenőrzés tanulópárokban, tantárgyfelelősökkel vagy kis csoportban történő megszervezése.
24. Az ellenőrzés után az értékelés következik. Az értékelésnél az önmagukhoz, saját eddigi teljesítményükhöz való viszonyítás az elsődleges. Az értékelés akkor igazán kedvező hatású, ha kiemeli a pozitívumokat, jelezi a hiányt, és utalás történik benne az aktuális teljesítmény javításának lehetőségeire.

SZABADIDŐ

Ajánlott tevékenységek

Milyen tevékenységet mikor kezdeményezzen a napközis/iskolaotthonos nevelő, a szabadidő-szervező tanár? Az ajánlott tevékenységek egy részéhez (testnevelési játékok, drámajáték, festés, mintázás) a vertikális tantervben találunk programot. A különbség a módszerekben van: tanítási órákon a tevékenységekben való részvétel kötelező, szabadidőben önkéntes.

Más tevékenységekhez (szöveg, batikolás, tűzzománc) bőseges szakirodalom van kereskedelmi forgalomban. Kerettantervünk a kevésbé ismert tevékenységek (origami, mandala-készítés, fonalazás, fafaragás programját tartalmazza).

A gyerekek szabadon választott szervezeti formában, aktív cselekvési lehetőségek megélésével által találhatnak maguknak szabadidős elfoglaltságot

A JÁTÉK

A szerepjáték kivétel, nem a pedagógus kezdeményezi: a gyerekek szabad képzelőtevénytől alapuló spontán játékot jelent. A kezdeményezés legfejlebb a különböző kellekek jelenléte.

Bevezetés

Az egész napos nevelést biztosító intézményekbe járó gyerekek, napi ébrenléti idejük mintegy 60%-át az iskolában töltik. Ahhoz, hogy az iskola biztosítani tudja az egészséges személyiségfejlődés feltételeit, nagy hangsúlyt kell fektetnie a fejlődést támogató környezetre és a kedvező ritmusban szervezett, változatos fejlesztési módokra, tevékenységekre. A gyerekek érdeklődésének, életkori sajátosságainak, aktuális fizikai, lelkiállapotának, intellektuális szükségleteinek megfelelő tanórán kívüli tevékenységeket kell biztosítani, elsősorban ilyen tevékenység lehet a játék.

TEVÉKENYSÉGEK/ÉVFOLYAMOK	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
JÁTÉK								
szerepjáték								
szabályjáték								
sportjáték								
DRÁMA								
BÁBOZÁS								
VIZUÁLIS TEVÉKENYSÉG								
festés								
mintázás								
ÉNEK ZENE								
Játék hangszeren								
KÉZMŰVES								
Fafaragás								
fonás								
origami								
mandala-készítés								
szövés								
batikolás								
ISKOLÁN KÍVÜLI PROGRAM								

A játék a gyermekkor legfőbb foglalatossága, alaptevékenysége, az indirekt és indirekt tanulás lényeges eszköze. A játéktevékenységben a gyerek ellazul, vidám, lelkesedik, izgalmat él át. A játéktevékenység állandó kísérője az öröm. Az öröm nem valamilyen szükséglet vagy vágy kielégüléséből fakad, hanem önmagából a tevékenységből. Ez a tevékenység mindig a jelenben érvényes. Maga a ténykedés, manipuláció, a kitalálás, elképzelés, a megoldás szerzi az

örömet. A játék feszültségcsökkenést eredményez. Azon túl, hogy a játék tevékenység és élvezet egyben, számos konkrét képességet, készséget képes fejleszteni: együttműködés, önismeret, problémamegoldás, a tanulás sikerességéhez szükséges pszichikus funkciók stb.

Gyakran tapasztalható, hogy az iskolában a játékok inkább időkitöltő tevékenységnek tekintik, mint az tanítás-fejlesztés-nevelés eszközeknek. Ha a játéknak van célja és felépítése az időkitöltésen és az örömszerzésen túl fejlesztő hatású is lehet, függetlenül attól, hogy a tevékenységet a gyerekek vagy a pedagógus irányítja.

Miért nélkülözhetetlen a játék az iskolában? Az iskoláskorú gyerekek számára a szervezett tanulás mellett a játék a fő tevékenységforma. Ezért támogatja a hatékony tanítást-tanulást, az életkori sajátosságokat, szükségleteket figyelembe vevő játéktevékenység.

A játék ismert és kedvelt cselekvési forma a gyerekek számára. Ezekben a tevékenységekben érti a tanuló, hogy mi a teendője, mit várnak el tőle, ettől biztonságban érzi magát. Ez a biztonságérzet az, ami megteremtí a nyitott, befogadó, cselekedni kész tanulói magatartást.

A játék örömforrás, ami segíti a jó közérzet és kiegyensúlyozottság fenntartását.

A játéktevékenységeknek feszültségoldó, feszültségcsökkentő hatásuk is van. A napi konfliktusok, tanulási nehézségek okozta frusztrációt oldja, segíthet a feldolgozásban, megértésben, éppen ezért megkönnyebbülés élményhez vezethet.

A játék fejleszti a gondolkodási műveleteket, kreativitást, segítheti a különböző műveltségi területek ismeretanyagának megértését, bevéését, elsajátítását.

Célok. A játék szabad képzetáramlason alapuló, szórakozásképp végzett spontán tevékenység. Az iskolai játék célja, hogy minél több gyerek esetében, minél több alkalommal valósulhasson meg, ez a szabad képzetáramlások által vezérelt, csoportosan vagy egyénileg folytatható, szabad tevékenység.

Az iskolai játéktevékenység azon túl, hogy időöltésül, szórakozásképp végzett elfoglaltság, lehetővé teszi több kompetencia, gondolkodási művellet elsajátítását és azoknak az értékeknek, pozitív beállítódásoknak a fejlődését, amely a csoporton belüli együttműködést segíti.

A tevékenység célja, hogy támogassa a szelektálás, a tudatos választás meganulását. Fontos, hogy a játék lehetőséget adjon a kipróbálásra, segítse a jó és értelmes játékok és a kevésbé hasznos játékok közötti szelektálás képességének kialakulását, mintát adjon a helyes szabadidő-felhasználásra, támogassa az önálló, tudatos tevékenységválasztás kifejlődését.

A tanórán kívüli foglalkozások keretében szervezett játék feladata, hogy hozzájáruljon a tanulók pihenéséhez, mozgásigényük kielégüléséhez, egyéni érdeklődésük kibontakoztatásához.

A játék keretei. A játék lehet spontán vagy kezdeményezett. A játékot tanár és diák egyaránt kezdeményezheti. Az eleinte kezdeményezett játék gyakran válik magától spontánná. Ilyenkor már a pedagógusnak nem kell beavatkoznia.

A tanórán kívüli játéktevékenység történhet szabadidősávbán és foglalkozási időben. A szabadidőben történő játékoknál a hangúly a spontán játékokon van. Egyénileg és csoportban játszhatnak, tanári irányítás nélkül. A kereteket, a szabályok betartása adja. Ha a diákok önállóan nem kezdeményeznek, ezt megteheti a pedagógus is. Fontos, hogy a felkínált lehetőségek közül a tanulók válasszanak.

A szakköri, diákköri tevékenységek között is lehet játékokat szervezni (dráma szakkör, elmemozdító játékok köre stb.). Itt maga a játék és a kör szabályai adják a keretet.

A játéktevékenység szervezeti keretei különbözőek lehetnek. Szerveződhetnek osztály, évfolyam, csoport szerint (ez elsősorban a szabad játékra jellemző), de lehet az érdeklődési kör, tevékenységi vagy szerinti is. A játékfajtaiknál meg kell jelölni a kívánatos résztvevőszámot, ez határozza meg a tanórán kívüli

foglalkozás csoportjának létszámát. A játéktevékenységek lehetnek egyéni, páros, kiscsoportos vagy nagy csoportos tevékenységek, időben párhuzamosak vagy egymást követőek. Az egyes tevékenységek elhalhatnak, átalakulhatnak, felerősödhetnek. Ezt a gyerekek igényei, aktuális állapota, a pedagógus bevonódása befolyásolhatja.

A játék helye, helyszíne lehet az iskola udvara, folyosója, tornaterme, játékszobája vagy a tanterem. A játék fajtája, szabályai határozzák meg, hogy melyik helyszínen érdemes leginkább játszani. A játéktevékenységekre külön időt kell biztosítani. Ez történhet a pihenő, szabadidőben, de lehet tanórán kívül foglalkozás keretében szervezett is.

A különböző játékokhoz, különböző eszközökre, alapanyagokra, játékokra van szükség. Csak akkor valósulhat meg szabadon a játéktevékenység, ha ennek tárgyi feltételei is biztosítottak. Az eszközök itt konkrét játékokat és alapanyagokat jelentenek, melyek az éppen aktuális játéktevékenység fejlődését biztosítani tudják. Ahogy a gyerekek születnek az ötletei, úgy kell azt támogatni a megvalósításhoz szükséges alapanyagokkal, eszközökkel. A szerepjátékok esetén ez jelenthet egy alap ruhakészletet, ami mindig alakítható aszerint, hogy milyen szereplőre van szükség. Jelenthet olyan alapanyagokat, melyek szintén sok funkciót tölthetnek be a játékban (egy kínai evőpálcika lehet evőpálcika, kötőtű, varáspálca stb. attól függően, hogy a történet milyen eszközt igényel). A kisiskolások fantáziája szárnyalóbb, nekik távolabbi formák is alkalmasak a megszemélyesítésre, a felső tagozatosoknak már fontosabb, hogy a felhasznált eszközök valahogyan kapcsolódjanak a tárgy funkciójához.

A szerepjátékok mellett, a szabadidő egyéb értelmesebb tevékenységeire is szükség van, társaságra van szükség, hanem eszközökre is. Ez pingpongasztalt, csocsót jelent a folyosókon, kosárpalánkot, labdát, ugróiskolát stb. az udvaron.

Alapvető, hogy olyan légkört alakítsunk ki a pedagógus a csoportban, ahol mindenki biztonságban érezheti magát, ahol nem elsősorban vagy kizárólagosan a győzelem a cél. A játék ötvözi az együttműködést és a versenyt – együtt kell működni másokkal az élvezetes, szabályok szerinti tevékenységekben és versenyezni kell a társakkal a győzelem, a siker eléréseért. E tevékenység során mégis lehessen fontos a részvétel és maga a játéktevékenység megélésének öröme. Mindez csak megfelelő csoport légkörben valósulhat meg maradéktalanul.

A pedagógus szerepe. A sikeres játéktevékenység alapja a jó csoportlégkör, ahol a pedagógus és a tanulók figyelnek egymásra. A pedagógus a gyerekek spontán kezdeményezéseire, érdeklődéseikre figyelve támogatja az egyes gyerekek vagy kiscsoportok olyan játéktevékenységeit, amely modellel szolgálhat a többi gyerek számára.

A tanulók szabadidő-tevékenységeibe bekapcsolódhat a pedagógus is, segítve ezzel, hogy a néhány gyerek által kezdeményezett kisebb játéktevékenység az egész csoportot megérintse. A nevelő bekapcsolódva modellnyújtó társ, mint modellnyújtó aktívan vagy együttérzően, együtt gondolkodó szemléllőként vehet részt a játékban.

A szabadidős tevékenységek során a pedagógus feladata a csoportra hangolt szemlélődés. Miközben beavatkozás nélkül kíséri a spontán folyamatokat, tudnia kell, hogy mikor van szükség a segítségére, irányítására. A nyugodt, elmélyült, színvonalas játékot új kezdeményezéssel nem szabad zavarni. Hagyni kell, hogy egy játék addig élhessen, ameddig a gyerekeknek arra szükségük van. Ehhez biztosítani kell az időt, helyet, eszközöket. Az unatkozó, csellengő gyerekekkel meg kell keresni azt a tevékenységet, ami őket érdekli, amivel szívesen foglalkoznak. Sokszor csak az elindulás, a kiválasztás az, ami egyedül nem megy. Tudatosan kell a játékot megbontó gyerekeket irányítani. Segíteni kell nekik abban, hogy megtalálják helyüket, szerepüket. Szükséges esetben, ezek a gyerekek egy időre ki is vonhatók a játékból.

Képességek, melyek fejlődését a játék támogatja. A játék gondolkodási stratégiákat, önismeretet, önszabályozást, együttműködést, barátságot tanít, tehát a kognitív képességeken túl, komplexen fejleszti a tanulók szociális kompetenciáit.

A játék által fejleszthető szociális kompetenciák: önszabályozás: érzelmek kezelése, tekintet másokra, tolerancia; én-hatékonyság: pozitív önértékelés, belső kontroll; kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás; társas kompetenciák: empátia, együttműködés, konfliktuskezelés.

Az együttes élmény fejleszti a közösségi szellemet, megteremt az összetartozás, az elfogadottság érzését, és segíti az egyének szocializációját, mindezekkel a csoport egészének működésére is hatással van.

Szabadtéri, szabadtéri mozgásos játékok, sport

A kisiskolás korosztály szívesen vesz részt a szabadtéri játékokban, életkorilag fontos nekik a sok mozgás, futás. Náluk nincs szükség komolyabb motivációra, legtöbbször spontán kezdeményezik a játékokat. A felső tagozatos gyerekek már nem mindig motiváltak kellőképpen a szabadtéri játékokra, miközben szerveztüknek éppen annyira van szükségük a friss levegőre és a mozgásra, mint kisebb társaiknak. Az ő esetükben lényeges, hogy legyenek megfelelő eszközök, ötletek, amelyek a tevékenységet támogatják. Fontos, hogy legyen pingpongasztal, ütő, labda, legalább egy kosárpalánk labdával, legyen labda, pálya, kapu a focihoz, legyen csocsóasztal stb. Ha van értelmesebb kedvelt tevékenységre lehetőség, a 10-14 évesek is bekapcsolódnak a játékba.

Szerepjáték – a „mintha” birodalma

A szerepjáték alkotó játék. A valóságot utánozó szerepjátékban az iskolás korra a cselekvés, majd tárgy dominanciája után kialakul a szerepek döntő fontossága. Ez azonban csak viszonylatban él meg, így szükség van a társakra. Így válik csoportos tevékenységgé a szerepjáték az iskolás korra. A kamaszoknál a történet, egy sors megélése lesz fontosabb a szerepnél. A szerepjátékokban a szereplők verbális úton alakítanak egy közösen elképzelt világot. A szerepjáték résztvevői a történet egy-egy kitalált szereplőit, s ezzel a szereppel a gyerekek azonosulnak. A gyerekek a szerepeket egyes szám első személyben adják elő, a beszédet kívülről nagy szerepet kap a metakommunikáció és a történetek teljes testtel, különböző tárgyakkal történő eljátszása. Az eljátszott történetek a játék során alakulnak, fejlődnek, szerepek állandósulnak vagy átalakulnak, a történet végkifejletének létrehozásában minden játékos részt vesz.

A szerepjáték alkotóelemei: a művelet, a szerep és a szabály.

Az iskola tanórán kívüli foglalkozásaiban jelen lehet a közönség nélküli gyermekjáték (képzelti játék) és a közönség elé vitt színjáték, azaz a dramatikus játék egyaránt. Az előbbi elsősorban a szabad játék sávjában, az utóbbi szervezett foglalkozások keretében valósítható meg.

Olyan iskolai légkört kell teremteni, ami oldott, derűs formában engedi a szerep és képzelti játékok kibontakozását. A csoportoknak rendelkezniük kell olyan anyag- és eszközkészlettel, amelyekkel a játékokkal a játékhoz kellékek készíthetők.

A szerepjáték fajtái:

6-9 évesek	10-14 évesek
<ul style="list-style-type: none"> • Spontán játék (képzelteti játék) • Dramatizálás • Színjátás • Báb 	<ul style="list-style-type: none"> • Drámajáték • Színjátás • Pantomim • Szimulációs játék

A tevékenység célja, az örömszerzésen, kellemes időtöltésen túl, a világ megismerése a játék által, segítségével. A szerepjátékok során fejlődik a tanulók képzelőereje, önismerete és intelligenciája.
A gyerekeknek biztosítani kell, hogy az életkoruknak megfelelő módon élhessék át és vegyenek részt a szerepjátékokban.

A 6-7 éves korban a szerepjáték végtelen, dramatikus formákat kevésbé betartó. Ebben a korban a játék közvetlen, áttétel nélküli, a gyerekek az, amit játszik. Itt a játék utánzás. Az improvizáció teljesen természetes, a beszéd ösztönösen fakad a helyzetből. A játékokra jellemző a végtelen ismétlés.

A 7-8 éveseknél folytatódik a 6-7 évesek improvizációja, de sokkal több témával, a gyerekek saját tapasztalatainak beépítésével. A rögtönzéseknek van kezdete, története és vége.

A dramatikusjátékok célja a 6-9 éves korosztályban az általános készségfejlesztésen túl a személyiség nyitása, a fölös gátlások oldása, a játékbátorság erősítése.

A pubertást megelőzően, 9-10 éves korban átalakul az improvizáció, kialakul a konfliktus követelménye, ami megoldást igényel- a jó győzelmet a rossz felett. Ez tudatos szerkezetűvé teszi a spontán játékot.

Ebben a korban is fontos a jó csoportlétkör, a nyitottság és az alkotási vágy megőrzése. A dramatizálások során figyelmet kell fordítani a társ, a másik gyerek teljesítményének elismerésére. Létre kell hozni olyan helyzeteket, amely fejleszti a tanulók szépség és igazságérzetét. Találkozzanak a tapintat fogalmával és gyakorlatával. Itt már számít a megnyilvánuló ember megértése és szándékának értelmezése.

A 12-14 éves korra erős érzelmi motívumokkal bővül az improvizáció. A becsület, a lovagiaság, az igazság iránti érdeklődésből indul a játék. A pubertásnak fontos a szatirikus megjelenítés, a testi ügyesség és a vagányabb játék.

A napi életből vett események eljátszásával legyennek képesek a diákok a nagyvonalúságra, a megbocsátásra, tudják saját érzelmi viszonyulásait érteni, értelmezni. Ismerkedjenek meg a kompromisszum fogalmával, tapasztalják meg az elfogadást, a vállalást is. A dramatikus játékok feladata, hogy segítsék a pubertások ön- és társel fogadását.

A játékok során biztosítani kell, hogy mindenki részt vehessen a játékokban, kapjon szerepet, mindenki érezhesse, hogy elfogadják, nincs megszégyenítés, kicsúfolás, kiközösítés. Ez a kellemes csoportlétkör biztosítását jelenti.

Szabályjáték

Az alkotó szerepjáték összetettebb formájából alakul ki a szabályjáték. Két alkotó eleme: a feladat és a szabály. A játéktevékenység meghatározott eredményre irányul, melyet megszabott feltételek között lehet elérni. Az ilyen gondolkodtató játékok célja, hogy a diákok jól szórakozzanak, miközben gyakorolják, fejlesztik készségeiket.

A szabályjátékok közé sorolhatók a népi játékok. Alaptípusai: énekes-táncos játékok, mondókák, dramatizáló játékok, társas és vetélkedő játékok, mozgásos játékok.

A szabályjátékok példát mutathatnak arra, hogy mi a racionális (ésszerű) viselkedés olyan helyzetekben, ahol minden résztvevő döntéseinek eredményét befolyásolja a többiek lehetséges választása, vagyis a stratégiai problémák elméletét próbálhatják ki általuk a résztvevők.

A szabályjáték új ismeretet, ill. tudást adhat, rendezhet, értelmezhet fogalmi sémákat.

A szabályjátékok lehetőséget adnak a logikai gondolkodás, a memorizálás, a kérdezés, a következtetés, a más nézőpont felvétele, a tervezési stratégiákhoz szükséges ismeretek és más kognitív képességek fejlesztésére.

A szabályjátékok által fejlesztett gondolkodási folyamatok: vizuális és verbális információk elemzése, szabályok alkalmazása, kategorizálás, ellenőrzés és javítás, ötletek, gondolatok kidolgozása, közlése, összehasonlítás, más szempontú gondolkodás, becslés, tippelés, értékelés, utasítások adása és betartása, szükséges információk kiválasztása, logikus gondolkodás, megfigyelés, sorrendezés, stratégiai gondolkodás, az ok, a következmény, a valószínűség megértése, nyelvi kifejezés.

A játékok segítik a gondolkodást gátló jelenségek, az „intelligenciacsapdák”: kapkodás, szüklátókörűség, szétszórtság kiküszöbölését.

Szabályjátékok

6-9 évesek	10-14 évesek
<ul style="list-style-type: none"> • Népi játékok • Kártyajátékok • Táblajátékok (Scrabble, Kígyók és létrák, sakk típusú, taktikai táblajátékok) • Dominójátékok • Logikai játékok (mátrix játék, geometriai játék, Tangram, rejtvények, fejtörők) • Kooperációs játékok • Kommunikációs játékok • Játékok papírral és ceruzával (amőba, csíráztatás stb.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kártyajátékok • Táblajátékok (Scrabble, Monopoly, sakk típusú, taktikai táblajátékok) • Dominójáték • Logikai játékok (mátrix játék, geometriai játék, Tangram, ördöglatat, rejtvények, fejtörők, tébéli feladványok, dilemmajátékok) • Kooperációs játékok • Kommunikációs játékok (Activity) • Stratégiai szerepjátékok (Carcassone, Alhambra) • Játékok papírral és ceruzával (amőba, csíráztatás stb.)

A szabályjátékok fajtáiktól függően játszhatók egyénileg, párban vagy csoportban, szabadidőn vagy teremben. Lehetnek szabadidős tevékenységek, önálló tanulás után időkitöltők vagy tanórán kívüli foglalkozások.

A szabályjátékok bizonyos részenél egyéni képességek fejlesztéséről van szó, így a játék ezekben az esetekben önálló tevékenységet jelent.

Meg kell találni a *számítógépes játékok helyét*, helyes arányát és erre meg kell tanítani a diákokat.

Szempontok:

- Tudjon minőségi alapon szelektálni a számítógépes játékok között.
- A tanuló legyen képes időkorlátokat betartani és szabni játéktevékenységéhez.
- A játékok fejlesszék a tanulók számítástechnikai tudását, önálló tanulását, gondolkodását.

BÁBJÁTÉK

A bábozás szinte valamennyi kommunikációs forma fejlesztéséhez hozzájárul, nagyfokú képességfejlesztő szerepe van a bábkészítés, szerepjáték által. Segíti a gyermek játékszükségletének kielégítését, reális énképének, önkifejező képességének kialakulását, teljes személyiségének alakítását. Hozzájárul a gyermek beszédének, mozgáskoordinációjának fejlődéséhez, lelki egészségének megőrzéséhez.

Mikor a gyerekek babákkal, állatfigurákkal játszanak, szinte észrevétlenül képezik le a külvilágot, annak szereplőit, saját vágyaikat, gondolataikat, sérelmeiket, indulataikat. Már akkor is színházat játszanak, ők a szereplők, rendezők, történetírók.

A paraván játék közben takarást nyújt, védő hatása miatt feloldódnak a gyerekek gátlásai, és elfojtott vágyaik, ösztöneik is felszínre kerülnek. Az iskolai bábjáték fontos tevékenység a gyermek teljes személyiségének megismerése és fejlődése szempontjából. Képszerűsége miatt megfelel a gyerekek vizuális beállítottságának, érvényesül dinamikusan, mivel cselekménye mozgássorra épül. A bábuk a gyerekek tevékenysége, beszéde által megelevenednek, azonosulni lehet velük, általuk érzelmeket lehet kifejezni. A szereplők előadás közben megtanulnak együttműködni, figyelni egymásra, és örülni egymás sikerének.

Célok és feladatok

- A gyerekek mozgáskoordinációjának fejlesztése, testséma, térérzékelés fejlesztése mozgásfejlesztő gyakorlatokkal.
- A bábjátékban meghatározó animációs (tárgyak megszemélyesítése, jellemmel való felruházása) gondolkodásmód fejlesztése a drámapedagógia eszközeivel.
- A finommotorikus mozgás fejlesztése a kézzjátékok, valamint bábkészítés által.
- Rögtönzés, kreatív szövegalkotás fejlesztése.
- Beszédfejlesztés beszédtechnikai gyakorlatokkal és spontán beszéddel.
- Kommunikációs készség fejlesztése, érzelmek megjelenítése bábok segítségével.
- Különböző anyagok tulajdonságainak, és eszközöknek a megismerése bábok és díszlet készítésekor.
- Egyszerű bábok, kellek készítése utánzással minta és fantázia alapján.
- Ismerkedés a különféle báb típusokkal.
- A bábelőadás befogadásának tanulása, bábszínház látogatása.
- Kooperáció fejlesztése a tevékenységek során.

- Versek, dalok, rövid mesék előadása egyszerű bábokkal önállóan és csoportban.
- Illem tanítása a szerepjátékok során.
- Esztétikai és erkölcsi értékek iránti fogékonyság kialakítása.

A bábjáték fejlesztésének területei

- I. Bábok mozgatása
  - Olyan célzott gyakorlatok végzése, amelyek a könnyed bábmozgatást segítik elő (nagy és finommozgások – ujj, csukló, kézgyakorlatok...)
  - A különböző típusú bábok mozgatásának megismerése, gyakorlása

II. Bábok típusai, tevékenységek

1. osztály	Improvizáció kézzel, egyszerű terménybábok, használati tárgyak, zacskó-, kesztyű-, gyűszű- és ujjbábok	Bábok megismerése, készítése Rögtönzés kézzel, különböző tárgyakkal, bábbal Bábeloadás megtekintése
2. osztály	Bővül a megismert bábtípusok köre – botos- és pálcikás báb, síkbáb	Bábok megismerése, készítése Versek, dalok, mesék, kialakított történetek eljátszása, szerepjáték, improvizáció Bábok kiállítása
3. osztály	Fejbáb, maszk	Bábok megismerése, készítése Mesék dramatizálása, bemutatása csoportban díszletkészítés
4. osztály	Marionett bábok – vezetőpálcás marionett – zsinóros marionett	A már megismert és elkészített bábokból előadás szervezése osztálykeretben A bábok megismerése, Bábeloadás megtekintése

III. Beszédfejlesztés

- beszédgyakorlatok végzése
- improvizációs gyakorlatok
- a „bábos” beszéd tanulása

- IV. Színpadtechnika
- paraván és díszletkészítés,
  - díszlet- és kellékhasználat
- V. Színpadi szereplés, esztétikai élmény befogadása
- VI. Dokumentáció készítése rajz, fotó, videó segítségével

Eszközök, technikák

Eszközök	Technikák
<p>1-2. osztály</p> <p>Termények (toboz, zöldségek, gyümölcsök, makk, stb) használati tárgyak (szűrőkanál, szita, reszelő stb. fantázia szerint) papírzacsok, kesztyű, gyűszű</p> <p>filc, ragasztó, olló, festék, zsirkréta</p> <p>paravánhoz lécek, vászon</p> <p>bábok tárolásához dobozok</p> <p>mesekönyvek</p> <p>Fakanál, hurkapálca, színes papír, textil, filc, ragasztó, festék, gyurma, fonal, tű, zsirkréta</p> <p>Mesekönyvek, filmek</p>	<p>Nyírás, ragasztás, színezés, rajzolás, hajtogatás, vízfestés esetleg, ujjal</p> <p>Nyírás, ragasztás, rajzolás, színezés, festés</p>
<p>3-4. osztály</p> <p>Rajzlap, színes és fehér kartonok, újságpapír, ragasztó, fonal, festék, textil, olló, zsirkréta</p> <p>mesekönyvek, filmek</p> <p>Eddig felhasznált eszközök</p> <p>filmek, könyvek</p> <p>audiovizuális eszközök</p>	<p>Nyírás, ragasztás, rajzolás, színezés, festés</p> <p>Kollázs készítési technikájának megismerése és alkalmazása</p> <p>Eddig elsajátított technikák</p>

Munkaformák

A tevékenységek végezhetőek egyéni, páros- és csoportmunkában.

Ajánlott módszerek

Megfigyelés, magyarázat, megbeszélés, vita, szemléltetés, tevékenykedtetés, szimuláció, szerepjáték, előadás
Kooperatív oktatási módszer, projekt módszer

A bábozással és bábkészítéssel való foglalatosság jelentősen kellemes élményt a gyerekeknek. Fontos, hogy a pedagógus ösztönözze, bátorítsa őket a tevékenységükben, adjon lehetőséget önálló gondolataik, ötleteik megvalósításához. Csak akkor lesznek képesek eredményesen alkotni, ha bizalomteli légkör veszi körül őket, ha érzik, hogy szabad tévedniük, amit csínálunk, az jó, és örömet szerez másoknak is. Így válhat a bábjáték prevenció, gyógyító, léleképítő tevékenységgé.

FONÁS, FONALAZÁS

Célok, feladatok

A tevékenység alapvető célja, hogy ezen ősi technikák megismerésével, a tanulóknak örömmel és lelkesedéssel végezhető, alkotó tevékenységre legyenek képesek, úgy hogy közben fejlődjen akaratuk, figyelmük és a tanuláshoz, a logikus gondolkodáshoz szükséges alapkészségeik, kompetenciáik.

A fonáltechnika alkalmazása, a téri irányok gyakorlásán, elmélyítésén (fent, lent, alatta, felette, jobb, bal stb.) túl az írás előkészítésének is fontos eszköze. Ebben a megközelítésben a fonás, fonalazás a kéz, az ujjak tudatosítását, tudatos használatát, a térbeli tájékozódást, az oldaliság (lateralitás dominancia), a szem- kézkoordináció, a sorrendiség (szerialitás), a figyelem és az emlékezet erősödését is segíti.

A fonalazás segítse az ujjakon való biztonságos eligazodást, az ujjak mozgékonyságának fejlesztését („a kéz intelligenciája”). Támogassa a gyerekek átlátó képességének, emlékezetből való felidézésének, folyamatkövetési képességének fejlődését.

A fonás, fonalazás ritmikusan ismétlődő mozzdulatok sorából áll, a gyakorlatok alkalmasak arra, hogy a tanulók megtapasztalják a begyakorlás, esetleg a monotónia túrés és az optimális mozgássor elérésének pozitív hatásait (pl.: a kezdetben szétbomló, egyetlen fonatból idővel esztétikus, tartós pánt jön létre).

A fonás alapanyagainak megismeréséhez megfogható, érzékszervi tapasztalásra használható mintákat kell használni. A tanulóknak egyénileg legyen módjuk megismerni az alapanyagokat.

Az alapanyagok érzékszervi tapasztalatszerzésen, kísérleteken alapuló vizsgálata során kell a fonalak tulajdonságaival megismertetni a diákokat (szakítószilárdság, darabolhatóság, sodorhatóság).

A tanulóknak, a rajzos folyamatábrán túl, más tanulási technikával is, legyen alkalmuk megismerni a fonalkészítés lépéseit (mese, dramatizálás stb.) Mindez a szókincsbővítés, a kommunikációs készségek fejlesztését is tegye lehetővé (nyűvés, tilolás, gerebenezés stb.).

A foglalkozás feladata, hogy találkozzon szinten lehetőségük legyen a tanulóknak a népművészetben, a hagyományokban megjelenő fonótevékenységek megismerésére.

A tevékenységek összeállításánál fontos figyelembe venni az életkori sajátosságokat és az érdeklődést.

A kínált témák, tevékenységek a fokozatosság elvét kövessék.

- Egyszerű fonástól a bonyolult csomózási technikák felé.
- A természetes alapanyagoktól a mesterséges alapanyagok felé.
- Kézrel végzett tevékenységek után a kéziszerszámok használata.
- Egyszerű tárgyak készítésétől (pl.: ostor) az összetettebb, több tevékenységi elemet igénylő tárgyak (pl.: állatfigurák) készítése felé.

A foglalkozás célja, az érdeklődés alapú, öntevékeny, praktikus tevékenységi formák végzése, mely segítheti a szabadidő élvezetes eltöltéséhez szükséges tevékenységek kiválasztását, sikerélmények megélését, sőt esetleg a későbbi pályaaorientációt.

Segítse az esztétikai érzék, a kreatív képességek kibontakozását.

A fonási technikák elsajátításán túl, jó, ha a tevékenységnek van egy végső produktuma, egy elkészítendő tárgya (öv, ostor, karkötő, virágtartó stb.). Az egyszerű használati tárgyak készítése során legyen lehetőségük a tanulóknak saját elképzeléseik megvalósításra (fejlessze ez az egyéni kreativitást, a választási, döntési képességet stb.).

A foglalkozás során nincs szükség a hagyományos értelemben vett értékelésre. A pozitív megerősítés segíti a lassabban haladó gyerekeket, erőt és lendületet kaphatnak általa az önálló, akár otthoni gyakorláshoz is.

Fontos a mások munkájának tiszteltetésben tartásának, elfogadásának megtanulása.

Segítse hozzá a tanulókat az igényes, fegyelmezett, minőségi munkavégzés elsajátításához.

Témák és tevékenységek

A foglalkozás alapvetően három célt szolgál: ősi tevékenységi formák, technikák tanítása, érdeklődés alapú tevékenység végzése, örömteli szabadidő eltöltés.

E három cél megvalósításához kínál az életkori sajátosságokat is figyelembe vevő tevékenységeket a tanterv.

A témák, tevékenységek összeállításánál szempont volt, hogy a munkadarabok elkészítése milyen tervezést, előkészítést, anyagokat és eszközöket igényel.

A tevékenységek koncentrikus elrendezésűek. Az életkori sajátosságok, és az érdeklődés figyelembe vételével lehet kiválasztani a megfelelő témát és annak mélységét. A foglalkozások során érdemes differenciáltan átadni az ismereteket.

Célszerű az eszközök rendelkezésrű, balesetmentes használatának, az egészségügyi szabályoknak (helyes testtartás, jó megvilágítás stb.) a megtanítása is.

6-9 éves	10-14 éves
<p>A fonalak csoportosítása eredetük szerint</p> <ul style="list-style-type: none"> • Növénnyi eredetű (len, kender szálaiból, gyapot) • Állati eredetű (gyapjú, bőr, hernyóselyem) • Mesterséges szálak (műanyag pl.: Scoubidou, kreatív kötözésinór) 	<p>A fonalak csoportosítása eredetük szerint</p> <ul style="list-style-type: none"> • Növénnyi eredetű (len, kender szálaiból, gyapot) • Állati eredetű (gyapjú, bőr, hernyóselyem) • Mesterséges szálak (kevert szálás, műanyag pl.: Scoubidou, kreatív műanyag kötözésinór)

<p>A fonallá válás útja</p> <ul style="list-style-type: none"> • A növényi eredetű fonalak alapanyagának termesztése, betakarítása (Z. Miler-E Petiska: A vakond nadrágja című mese alapján) • Az állati és növényi eredetű anyagok feldolgozási műveleteinek egyszerűsített bemutatása. <p>A fonás története</p> <p>A fonás megjelenése a mindennapokban, mint használati tárgy (ostor, halászhaló stb.) és a díszítőművészetekben, népművészetben</p> <ul style="list-style-type: none"> • Egyszerű példák tanulmányozása. 	<p>A fonallá válás útja</p> <ul style="list-style-type: none"> • A növényi eredetű fonalak alapanyagának termesztése, betakarítása, • Az állati és növényi eredetű anyagok feldolgozási műveleteinek részletes megismerése. • A selyemhernyó tenyésztése <p>A fonás története</p> <p>A fonás megjelenése a mindennapokban és a díszítőművészetekben, népművészetben</p> <ul style="list-style-type: none"> • A fonás történetének koronkénti megismerése • Fonás a használati eszközökben • Fonás a népművészetben (öltözködés, hajviselet, lakásdíszítés stb.)
<p>Egyszerű fonási technikák megismerése, a fonal alakítása</p> <ul style="list-style-type: none"> • hurkolás, kötözés, csomózás, • sodrás, gombolyítás • masnikötés • pompon készítés • fonaljátékok játszása 	<p>–</p>
<p>Különböző kézi fonási technikák</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laposfonás (egyes, kettős, hármas, négyes fonás) • Térbeli fonások (három szálal fonás, füge fonás) • Makramé (laposfonás, spirál, váltóhurok) 	<p>Különböző kézi fonási technikák</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laposfonás (egyes, kettős, hármas, négyes fonás) • Térbeli fonások (három szálal, csavart 3, 4 szálal, Takács-csomózás, hengerfonás, Kvadrát fonás, 6 szálal téglal fonás) • Makramé (spirál, váltóhurok, váltó laposcsomó, ferde irányú sörösomó) • Hálókötés • Különböző színű fonalak tudatos variálása, minta fonási szándékkal
<p>Fonás kézi eszközökkel</p> <ul style="list-style-type: none"> • karmocska, körmönfonás 	<p>Fonás kézi eszközökkel</p> <ul style="list-style-type: none"> • karmocska, körmönfonás • 9 lyukú sámán-szövőfa
<p>Fonás speciális alapanyagokkal</p> <ul style="list-style-type: none"> • bőr • virágok, egyéb növények 	<p>Fonás speciális alapanyagokkal</p> <ul style="list-style-type: none"> • bőr • lószőr

<p>Játék a fonállal</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bojtok, bojtbabák • Pomponból állatok készítése • Hukapántból csiga készítése • Népi játékszerek készítése 	<p>Játék a fonállal</p> <ul style="list-style-type: none"> • Népi játékszerek készítése • Sámankőfél készítése • Állatfigurák készítése Scoubidou-val
<p>Használati tárgyak készítése</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öv • Karkötő • Ostor • Könyvjelző 	<p>Használati tárgyak készítése</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öv, táskapánt, hajpánt • Karkötő, nyaklánc • Telefon- és táskadíszek • Ostor • Virágtartó készítése makramé technikával • Kosárlabda háló • Fallújság hálókötéssel (csipesszel lehet rárakni az egyéb gyerek munkákat)
<p>Hajfonatok készítése</p>	

Ajánlott módszerek

Az ujjak fejlesztése, ügyesítése fonaltechnikák által, az első osztályban hangsúlyos tevékenység, hiszen az írás előkészítésének egyik formája lehet. A nagyobb diákoknál a gyakorlatok bonyolultsága lehet a szempont. Itt az összetettebb feladatok megoldására lehet fókuszálni. A foglalkozások osztály, napközis csoport szinten és vegyes korosztályú, érdeklődési alapú csoportokban is szervezhetőek. Fontos szerepet kap a differenciálás és a választási lehetőségek biztosítása.

A fonás, fonalazás csoportban végzett tevékenység, mégis inkább önálló alkotásról van szó. Az elkészített produktumok általában egyénileg, esetleg párban, nagyon ritkán csoportban készülnek. Ehhez fontos a megfelelő környezet biztosítása (elegendő tér, világítás, egyéni segítségnyújtás lehetősége, bizalomteli, támogató légkör stb.).

Az új fonási technika tanulása során fontos az utánzás szerepe. Először a pedagógus mutatja be lassú kézmozgással, verbálisan támogatva a lépéseket, miközben a tanulók figyelik azt, majd lassan utánozhatják a tanár mozgását. Ha egy gyerek elsajátított egy technikát, a gyakorlás során segíthet a társainak, így az ismeretek nem csak a tanártól származhatnak. A páros munka alkalmas arra, hogy megakadályozza, hogy minden lépést megértett-e, tudja-e a gyakorlatban alkalmazni azokat. magyarázat, bemutatás közben a segítő diák számára kiderülhet, hogy minden lépést megértett-e, tudja-e a gyakorlatban alkalmazni azokat.

Az egyes lépések elsajátításánál vannak gyerekek, akiknek gondot okoz, ha szembefordulva látja a kézmozgásokat. Érdekes ezért a gyerekeknek félig háttal, felnyújtott karral, a nekik megegyező oldalon mutatni a műveleteket. Lehet a gyerekek mellé is állni vagy ülni, lényeg az irányok azonossága.

A pedagógus feladata nyomon követni, hogy minden diák elsajátítsa a tanulandó technikát.

A 6-9 éves korosztályban, de főleg az első osztályosoknál gyorsíthatja az elsajátítást, ha egy-egy történet, mese kapcsolódik a mozgáselemekhez. Segíthet a rím, a ritmus, a mondóka.

A nagyobb tanulók már nem igénylik ezt a támogatást, náluk a pontos, világos bemutatáson van a hangsúly a tanulási fázisában.

A munka kezdetén figyelni kell a csomókötésre, a megfelelő rögzítésre, a szálak elrendezésére. Csak ezután kezdődhet az érdemi munka. Az alkotás folyamataiban figyelni kell a szálak sorrendjére, a munkavégzés irányára (gyakori a balról jobbra, fentről lefele irány használata). A foglalkozásokon konkrét céllal is készülhetnek a tárgyak. Lehet ajándék valamilyen jeles alkalomra (karácsony, születésnap stb.), saját dísz, de az iskolai életet színesítő dekoráció is (pl.: farsangi dekoráció).

Eszközök

A foglalkozások eszközszerkezlete nem nagy. Különböző alapanyagú, minőségű, színű fonalakra és kéziszerszámokra (pl.: karmocska) van szükség. Az alapeszközökhöz tartozik az olló, a rögzítést segítő kampók, gyűrűk, a kemény kartonból vagy fából készített sablonok. Az alapanyagok beszerzésénél megoldás lehet a gyűjtés (pl.: otthonról, ismerősöktől begyűjtött maradék fonalak). A kéziszerszámok elkészíthetők technikaórára nyitott szülők révén. A élvezetes, színvonalas munkavégzéshez, az örömteli játékhoz, nem mindegy a fonal minősége. A kiválasztott fonal lehet pamut vagy műszál zsinór is, lényeg, hogy ne legyen túl merev, de túl nyúlós sem. A fonal vastagságát mindig az elkészítendő tárgy és az alkalmazott technika határozza meg. Az alaptéchnikákhoz általában a 3 mm körülméretű fonalak a legalkalmasabbak. A fonal színei tetszőlegesen lehetnek, esztétikai szempontok alapján érdemes mindig választani. A melírozott vagy színváltású fonalt festett fonal, illetve a különböző színű fonalak együttes használata amellett, hogy közel áll a gyerekek színvilágához, megkönyvíthatja a segítségadás módját is (pl.: Ahol kék, ott fogd meg a fonalat!). A pamutfonalak végét érdemes összecsomózni, a műszál fonalak végét forrasztani pl.: gyertyával, így könnyebb a használatuk (nehezebben sodródhatnak szét és kevésbé akadnak meg).

ORIGAMI

a papírhajtogatás, mint művészi tevékenység

Célok, feladatok

A papírhajtogatás tanórán kívüli foglalkozásainak célja, hogy a gyerekek szabadon választott szervezeti formában, aktív cselekvési lehetőségek megélése által találhassanak maguknak szabadidős, szabaddíós elfoglaltságot úgy, hogy az érdeklődésüknek, egyéni fejlődési ütemüknek megfelelő tevékenységekbe rejte fejlődhessenek készségeik, képességeik, kompetenciáik.

Az origami célja a játék, a művészet és a kézügyesség komplex fejlesztése.

A papírhajtogatás során a szem, az agy és az ujjak egyszerre történő mozgatásáról van szó. Ezért alkalmas ez a technika a szem-kéz koordináció, a finommotorika és az agy együttes fejlesztésére.

Az origami tevékenysége fejleszti az összerendezett kéz- és ujjmozgást, a ceruza fogást.

A foglalkozások megfelelő tervezésével, vezetésével megvalósítható a differenciált képességfejlesztés, a tehetség gondozás és a hátránykompenzáció egyaránt. Fontos a minőségi szabadidő eltöltés igényének kialakítása, az érdeklődésen alapuló tevékenység végzés által. Ezt támogatja az önálló tanulói tevékenységek és a választási lehetőségek biztosítása.

A modellek sikeres elkészítéséhez koncentrációra, kitartásra, pontosságra, ábraolvasásra, a kezek tudatos irányítására van szükség.

A foglalkozások feladata a fegyelmzett munkavégzés, az önfegyelem, az önbizalom erősítésén túl, a pontosság, az ötletesség, a rugalmasság fejlesztése mellett, a kódolási, dekódolási képesség alakítása, az alkotói öröm megéltetés.

A foglalkozások során, az elkészült munkák bemutatásával fejleszthető a saját és mások munkáinak reális megítélésének képessége.

A papírhajtogatás tevékenysége fejlessze a téri tájékozódást (alatta, felette, előtte stb.), bővítsa a szókinccset (átló, négyzet, háromszög, rombusz, vízszintes, függőleges stb.).

Az origami önálló készítése segíti a pontos ábrarolvasás képességének fejlődését.

Témák, tevékenységek

Az origami tanórán kívüli foglalkozás keretében történő tanítása nincs évfolyamhoz, tudásszinthez, előzetes tapasztalatokhoz kötve. Bármelyik évfolyamon beilleszthető a tevékenységek sorába. Szervezhető osztály, évfolyam, csoport szinten, de lehet választható szakkör vegyes korosztályú, összevont tanulócsoporthoz számára. Időtartamát tekintve lehet néhány hetes, egy féléves program, de lehet egy teljes tanévet átfogó, esetleg az iskola életében folyamatosan működő szakkör is. Eltérője, sikerességének titka az önkéntesség.

Mivel nincs évfolyamhoz kötve a foglalkozás elkezdése, így a témák és tevékenységek leírását sem lehet évfolyam formában megadni. Az, hogy ki milyen szintre jut a papírhajtogatás művészetében az elsősorban a gyakorlati alkalmak számától, az érdeklődéstől és kitartástól függ. Kevésbé befolyásolja ezt az életkor, de a fejlettségre, az életkori sajátosságokra mindig tekintettel kell lenni. Van, ahol már óvodában alkalmazzák ezt a tevékenységet.

A feldolgozás során bizonyos életkori sajátosságok (kézügyesség, gondolkodási műveletek fejlettségi szintje stb.) figyelembe vételén túl, a fokozatosság elvénél betartására kell figyelni. Az egyszerű alaphajtogatásoktól kell a bonyolultabb modellek készítése felé haladni.

Az első időkben a pedagógus által bemutatott hajtogatási lépések leutánzásával készítik el a modelleket a diákok.

Az alaphajtogatások, jelölések megismerése után tudják a tanulók a modellkészítési rajzok alapján elkészíteni a tárgyakat. A legnehezebb feladat a saját modell alkotása, illetve a speciális technikák alkalmazásával történő tárgykészítés, ezekre igazából a felső tagozaton képesek a tanulók.

Az azonos alaphajtogatásokat sokszor a szakirodalom különböző módon nevezi. Fontos, hogy a foglalkozásokon az elnevezés egységes és állandó legyen.

Ajánlott tevékenységek:

- Előkészítő gyakorlatok (a téri tájékozódás gyakorlása játékok segítségével: előtte, mögötte, alul, felül, jobbra, balra stb.).
- Alaphajtogatások megismerése tanári bemutatással, utánzással (vízszintes és függőleges hajtogatások, átlos hajtogatások).
- Alapformák, elnevezések megismerése tanári bemutatással, utánzással (zsebkioldó hajtás, szalvéta hajtás, boríték hajtás, tölcser- vagy papírsárkány hajtás, sátor hajtás, balyu hajtás).
- Jelölések megismerése (hajtás előre, hajtás hátra, jelölő hajtás előre majd vissza, a papír megfordítása, nagyított rajz, a papír behorpasztása, a papír jelzésig bevágása, pliszéhhajtás, lapító hajtás, beső/külső zsugorhajtás).
- A hajtogatási technika elemeinek elsajátítása gyakorlás segítségével (hajtás, simítás, élezés, átlok, felezők hajtogatása).
- Ábrarolvasás (egyszerűsített folyamatábrák olvasása tanári segítséggel majd önállóan).
- Az origami szakirodalom megismerése.
- Az origami történetének a megismerése.
- A papírfajták megismerése, vizsgálata.
- A papír előkészítése, méretre vágása.

- Hajtogatások négyzetekből kezdőknek tanári bemutatással, utánzással-tárgykészítés (sótartó, csipogó, házikó, malac, ajándékdoboz, nyuszi, bárka, Télapó stb.).
- Hajtogatások négyzetekből haladóknak tanári bemutatással vagy ábraolvasással-tárgykészítés (Csikóhal, denevér, éjjeli lepke, kabóca, hattyú, elefánt, gorilla, kenguru, rák, szarvasbogár stb.).
- Hajtogatás téglalapból kezdőknek tanári bemutatással, utánzással- tárgykészítés (repülőgép, pukkantó stb.).
- Hajtogatás téglalapból haladóknak tanári bemutatással vagy ábraolvasással-tárgykészítés (vadászrepülő, kígyó, egér, kínai sárkány stb.).
- Hajtogatás háromszögből tanári bemutatással vagy ábraolvasással-tárgykészítés (szöcske, denevér, langusza, kakas, kacsa stb.).
- Tematikus foglalkozások- tárgykészítés (állatfigurák, Origami az ósvilágban-dínók, repülők és egyéb repülő szerkezetek stb.).
- Bekapcsolódás az iskola, az osztály életébe- tárgykészítés (terem dekorációk, ajándékok stb. készítése).
- Speciális technikák: csik hajtogatás, GHian-Zhi / Ezer-papír, teatasak -hajtogatás, háromdimenziós origami.
- Origami tervezése, készítése saját ötlet alapján.

Ajánlott módszerek

A kényelmes munkához tiszta kézre, jó megvilágításra van szükség. Fontos sima felületű asztalt választani, ahol a kéz és a könyök jól megtámasztható. A nyugodt, koncentrációra alkalmas légkör megteremtése is nélkülözhetetlen.

Be kell tartani a fokozatosságot: az egyszerű hajtogatástól kell haladni a bonyolult felé.

A bonyolult hajtogatásnál különösen fontos a jó minőségű origamipapír.

A foglalkozás elején a pedagógus mutatja be az alaptelvekenyvségeket, az elnevezéseket, az alaphajtasokat, az egyszerű modellek elkészítést. Az elsősök, másodikosok könnyebben megjegyzik az alaphajtasokat, ha nevük valamilyen mozgásformához kapcsolódik (pl.: tölcsérhajtasnál aki elkészült, „fagyit nyalogathat” stb.)

A pedagógus először bemutatja a kész modellt, majd lépésenként az elkészítés menetét, a tanulók utánzással másolják a lépéseket. Fontos, hogy a tanár lassan, lépésenként, minden tanuló által jól láthatóan mutassa be a hajtasokat. Minden lépés után addig kell várni a következő lépés bemutatásával, amíg az összes gyerek meg nem hajja az adott fázist. Ebben a már elkészült gyerekek is segíthetnek lassabban haladó társaiknak. A különböző műveletek gyakran ismétlődnek, ezeket hamar be lehet gyakorolni.

A tőkéletes modell elkészítéséhez koncentrálni kell a csúcsokra és, hogy az oldalak/szélek mindig fedjék egymást. A pontos hajtáshoz hozzátartozik az is, hogy a hajtasok elég élesek legyenek. A hüvelykujj körmével kell erősen végighúzni a papírt.

A legtöbb figurát négyzet alakú papírból kell hajtogatni. Ahhoz hogy a végén tőkéletesen sikerüljön a figura, a papírt nagyon pontosan kell négyzetre vágni (az oldalhosszak megegyezzenek, a szögek pontosan derékszöveget zárnak).

Az alaphajtások, formák, jelölések elsajátítása után, a tanulók önállóan is készíthetnek modelleket origami könyvek, internetes letöltések segítségével. Ennek lépései:

- Az elkészítendő modell kiválasztása.
- A modellhez tartozó teljes ábrásor végignézése, a lépések értelmezése.
- Hajtogatás lépésenként a rajzos utasításoknak megfelelően. Itt egyszerre két ábrát érdemes megfigyelni, mert ami az elsőn csak jelölve van, az a következőn már elkészítve látható.

Az elkészült tárgyaknak funkciójuk is lehet. Készülhetnek ajándék, modellezés, dekorálás, tárolás vagy játék céljából. (Pl.: hajtogatott repülőmodellekkel lehet távdobászatot, pontgyűjtő játékot rendezni. Lehet kérdés, hogy kinek van legtovább a levegőben a repülője, vagy kinek megy legmesszebb?)

A papírhajtogatás során nincs jó vagy rossz megoldás. Minden munka értékelendő, függetlenül az elkészült tárgy esztétikumától. Magán a tevékenységen van a hangsúly és nem a minőségen. A kitartó gyakorlás mindig az egyre pontosabban és szebben elkészített modellekhez vezet. A pedagógus feladata, hogy mindig inspiráló, biztató, elismerő, magával ragadó legyen és megteremtse testi-lelki értelemben a biztonságos csoportlétkört.

Eszközök, anyagok

A papír minősége nagyon fontos tényező. Az origamidíszítés vékony, tömör és megfelelő színűnek kell lennie. Lényeges, hogy ne nyúljon semmilyen irányba. A kereskedelemben kapható kifejezetten ehhez a tevékenységhez gyártott papír. A vékonyabb géppapír is alkalmas lehet erre a célra, pontos méretre vágás után. Szintén alkalmas lehet az egy oldalán mintás csomagolópapír, az írólap vagy különlegesebb modellekhez a pauszpapír vagy az alufólia. Ez utóbbiak biztos technikát igényelnek, ezért ezek az alapanyagok inkább nagyobb gyerekeknek ajánlhatók.

A foglalkozások megtartásához, a modellek kiválasztásához számtalan könyv található a könyvesboltokban, de egészen biztos, hogy az iskolai könyvtárban is.

MANDALAKÉSZÍTÉS

Célok és feladatok

A mandalakisztó tevékenység célja a tanórán kívüli tevékenységekben a képességek fejlesztése, a szellemi, lelki tulajdonságok gyarapítása, az esztétikai fogékonyság, a fantázia, az érzékenységek fokozása. A "kéz intelligenciájának" működtetése, a manuális készség életkornak megfelelő módon történő fejlesztése.

A művészi önkifejezés, az alkotás és az azt kísérő elmélyedés megélésének biztosítása.

A saját kreatív teljesítmény másokéhoz való viszonyítás készségének fejlesztése.

A tevékenység feladata, hogy segítse a tanulók érzelmi gazdagodását, az empátia, az intuíció fejlődését, az önálló ízlés, belső igényesség, szabad választás képességének kialakulását, az önreflexió, az önismeret kialakulása révén a céltudatos önszabályozást.

A tevékenységek során cél a tervezés, konstruálás, kézügyesség fejlesztése. Fontos a folyamatot kísérő alkotási öröm megéltetése és az elkészült produktumok bemutatása, elismerése. Az elismerés megerősítés célú, így nincs rossz elkészített alkotás, csúnya mű.

Az alkotási folyamatok során különböző alapanyagokkal (természetes alapanyagok, mesterséges anyagok) ismerkedhetnek meg a tanulók. A foglalkozás feladata az anyagok megismerése, értő, biztonságos és kritikus használata (pl.: egy termék mandalát lehullott termésekből és nem az élő növényekről leszedettekből készítünk). Az anyagok és eredetük ismerete segítheti a környezettudatos magatartás, a helyes döntések és szokások kialakulását. A foglalkozások során mindig biztosítani kell a differenciált tevékenységválasztási lehetőséget. A mandalák egyszerű kikapcsolódási céllal, tanítási céllal vagy közösségépítő céllal is készíthetők. Fontos előre meghatározni a szándékot.

Témák, tevékenységek

A tantervben nem évfolyamonként lebontva fogalmazódnak meg az ajánlott témák, tevékenységek, hanem nagyobb korszakokban. Mivel a tevékenység elkezdése nincs évfolyamhoz, korcsoporthoz kötve, a feldolgozandó témák, tevékenységek a táblázatban koncentrikusan jelennek meg, ha egy csoportnak több tanévet is átölelő folyamata van, a már elsajátított tudáselemeket nem kell újra tanulni, arra építve lehet bővíteni azt. Vegyes korcsoportú foglalkozásokon életkor, érdeklődés alapján lehet differenciálni a feldolgozás mélységének tekintetében.

6-9 éves	10-14 éves
Mi a mandala? A mandala fogalmának egyszerűsített értelmezése <i>(megbeszélés, bemutatás)</i> A mandalakisztés menete A mandalakisztés lépéseinek életkornak megfelelő szintű megismerése, elsajátítása. <i>(Bemutató, gyakorlati alkalmazás)</i> Mandalák készítése <i>(alkotó alkalmazás)</i>	Mi a mandala? A mandala fogalmának tágabb értelmezése <i>(megbeszélés, bemutatás)</i> A mandalakisztés menete A mandalakisztés lépéseinek megismerése, elsajátítása. <i>(Bemutató, gyakorlati alkalmazás)</i> Mandalák készítése <i>(alkotó alkalmazás)</i>
A mandala motívum megjelenése a különböző korokban, kultúrákban <ul style="list-style-type: none"> • Barlangrajzok (Lascaux-barlang) • Inka-maja naptárak 	A mandala motívum megjelenése a különböző korokban, kultúrákban <ul style="list-style-type: none"> • Barlangrajzok (Lascaux-barlang) • Inka-maja naptárak • Kelta csigavonalas motívumok • Buddhista tankák és sztúpák stb.
Mandala a népművészetben, a természetben <ul style="list-style-type: none"> • népi motívumok • gyermekjátékok • termések, fa mintázata stb. (pörgős szoknya, margaréta, hópehely stb.) 	Mandala a népművészetben, a természetben <ul style="list-style-type: none"> • mezopotámiai minták • egyiptomi falfestmények • termések, fa mintázata stb.

<p>Mandala motívum a művészetekben</p>	<p>Mandala motívum a művészetekben</p> <ul style="list-style-type: none"> • Festők és festmények (pl.: Hunderwasser, M. C. Escher) • Gótikus katedrálisok rózsablakai • Renszánsz templomok kupolái stb.
<p>Színezési technikák</p> <ul style="list-style-type: none"> • Színes grafitceruza • Filctoll • Viaszkréta • Zsírkréta <p>A színezés technikájának megismerése, az egyenletes lefedés módja, színező eszközök helyes használata.</p> <p><i>(Bemutató, gyakorlati alkalmazás)</i></p>	<p>Színezési technikák</p> <ul style="list-style-type: none"> • Színes grafitceruza • Filctoll • Viaszkréta • Pasztellkréta • Golyóstoll • Akvarellkréta <p>A színezés technikájának megismerése, az egyenletes lefedés, színek, színátmenetek, kontúrvonalak, kontraszt, színező eszközök helyes használata.</p> <p><i>(Bemutató, gyakorlati alkalmazás)</i></p>
<p>Festési technikák</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tempera • akvarell <p>A megfelelő papír kiválasztása, az ecset használatának technikája.</p> <p><i>(Bemutató, gyakorlati alkalmazás)</i></p>	<p>Festési technikák</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tempera • akvarell • Akрил • Tus • Üvegfesték • Kerámia- és porcelán festék <p>Az alapanyagok megfelelő használata, a festékfajtából adódó javítási technikák.</p> <p><i>(Bemutató, gyakorlati alkalmazás)</i></p>
<p>Különleges technikák</p> <ul style="list-style-type: none"> • termések • kollázs, decoupage, ragasztás <p><i>(Bemutató, gyakorlati alkalmazás)</i></p>	<p>Különleges technikák</p> <ul style="list-style-type: none"> • termések • kollázs, decoupage, ragasztás • selyemfestés • lehúzható üvegmatricák • mozaik • homok, kavics • gyöngyfüzés <p><i>(Bemutató, gyakorlati alkalmazás)</i></p>

<p>A mandala szimbólumai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Számok • Formák • Színek <p>Néhány jellegzetes mandala szimbólum megismerése</p> <p>Különleges mandalák</p> <ul style="list-style-type: none"> • Termés mandalák • Mandala társasjátékok <p>Különleges mandalák megismerése, egyszerű kivitelezése</p> <p><i>(Bemutató, készítés)</i></p>	<p>A mandala szimbólumai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Számok • Formák • Színek <p>A jellegzetes mandala szimbólumok megismerése, jelentésük értelmezés</p> <p>Különleges mandalák</p> <ul style="list-style-type: none"> • Termés mandalák • Mandala társasjátékok • Saláta mandala • A mandala motívum alkalmazása hétköznapi helyzetekben (pl.: terítés) <p>Különleges mandalák megismerése, készítése, tervezése</p> <p><i>(Bemutató, készítés)</i></p> <p>Nagyítási, másolási módszerek, előrajzolás</p> <ul style="list-style-type: none"> • fénymásolás • kivetítés • rászterezés <p>A felmerülő első elképzelések, ötletek alapján kiválasztás, tervezés, kivitelezés.</p> <p>Mandalák tervezés, készítés</p> <p>A másolt, színezett, készített mandalák tapasztalataira építve, annak alkotó alkalmazásaként, saját mandala tervezése, készítése egyszerű eszközökkel.</p> <p>Mandala körzővel, vonalzóval, ceruzával</p> <p>Mandala és geometria – minták geometriája, mandala és a szimmetria, mandala és a sorozat, ciklikusság, tükrösség, tükrökép, tükrözés</p>

Ajánlott módszerek

Az alkotás lehet egyedül vagy közösen végzett tevékenység. A foglalkozások szervezhetőek osztály, évfolyam szerint vagy egyes korcsoportban.

A foglalkozásokon megfelelő körülményeket kell teremteni:

- Nyugodt légkör megteremtése a munkához.
- Világos, jó levegőjű terem, megfelelő asztalok és székek biztosítása.
- Halk, relaxációt támogató zene, esetleg mese hallgatása.
- Az elmélyült, nyugodt munkához szükséges idő biztosítása.

A kész művek kirakhatók, hazavihetők vagy elajándékozhatók.

A munka menete:

- Előkészítés: A környezet elrendezése, a minták, eszközök kiválasztása.
- Önálló tevékenység: Önálló, elmélyült alkotás.
- Lezárás: A munkák bemutatása, pozitívumainak kiemelése.

A foglalkozások elején aktív szerep jut a pedagógusnak. Az elmélyült munkához szükséges nyugodt légkör megteremtése, a kreativitás előhívása, a tanulók aktuális motiválása után, a foglalkozás témájának megbeszélése, minták, megvalósított variációk bemutatása a feladata. A foglalkozás elején lehet a munka menetét megbeszélni, új technikákat bemutatni. (ilyen lehet: a választás előtt tanulmányozni kell a mintákat és csak azután dönteni, a színezés iránya mindig kintről befelé halad, festési, színezési technikák stb.)

Amikor már mindenki kiválasztotta az aktuális tevékenységét, a diákokat hagyni kell, hogy önállóan dolgozzanak. Csak akkor lehet beavatkozni a folyamatba, ha a tanuló kér segítséget. Fontos, hogy csak irányt mutasson a pedagógus, és hagyja, hogy a konkrét megoldást a tanuló találja/válassza ki.

Anyagok, eszközök

A tevékenységhez nincs ajánlott tankönyv. A feldolgozáshoz javasolható források léteznek, melyek egy része az iskola könyvtárában, szertárában megtalálhatók.

A mandala-készítéshez színező eszközökre (színes ceruzák, filctollak, kréták, festékek stb.), papírra és másolható mintákra van alapvetően szükség.

FAFARAGÁS

A legszembetűnőbb, s talán legszebb, ami a gyermekben általános iskolás éveiben lejátszódik, az a növekedés. Növekedés testben, de szellemben és léleken is. A végtagok erőteljes növekedése és nyúlása – legmarkánsabban a 12-15 éves korban – világossá teszi, hogy a kezek tevékenységet igényelnek. A fa az élet, a növekedés szimbóluma, s ha a gyerek fával dolgozik, akkor az erőteljesen felnövekvő találkozik az élve növekvővel. Legyen bármilyen fa, amit a gyermek kezébe vesz, az eleven, de türelmes társa lesz, kihívó és kemény ellenfele, csodálatra és alázatra indító nevelője, amellyel kapcsolatot találhat, önismeretet nyerhet, amit becsülni, sőt szeretni tud.

Célok és feladatok

A fafaragás célja, hogy a gyermek érdeklődésének és egyéni fejlődésének megfelelő ütemben, önálló alkotómunkában során fejlessze akarátát, és a különböző tantárgyakban (természetismeret, fizika, matematika, rajz) elsajátított ismereteket tapasztalat útján átélje, a tanultakat gyakorlatban is felhasználja.

A fafaragás közben a kezek aszimmetrikus tevékenységet végeznek: az egyik visszatart, a másik nyom, tol, mozgat. A gyermek összeköti magát ezzel a folyamattal, s a rengeteg, egymást követő, ismételt vágásban növekszik akarata.

A famunkák elkészítéséhez biztos eszközhasználatra, fokozott kitartásra, elmélyülésre, pontosságra, figyelemre van szükség, hiszen semelyik anyag, amivel a gyermeknek dolga van, nem túl kemény, s nem követel túl nagy erőfeszítést a formáláshoz.

A tevékenység célja a figyelmet munkavégzés, önfegyelem, másokra való figyelem fejlesztése, az önálló alkotómunka örömeinek átélése.

A fafaragás fejleszti a téri tájékozódást, a kint és bent átélését, meglátását, megformálását azáltal, hogy megtanulják a külső és belső formákat megfélelő módon kidolgozni.

A fával való munkák során a tanulók közelebb kerülnek a természethez, megtanulják felismerni a fákat levelükről, terméstükről, alakjukról, s amikkel már dolguk volt, azokat szintükről, illatukról is.

Megismerik a különböző fámegmunkálási technikákat (baltázás, vésés, gyalulás, fűrészelés, vágás, reszelés, csiszolás, kézzel faragás), jártasságot szereznek és ezek felhasználásával tárgyakat készítenek.

Fontos sajátmunkájuk és mások munkájának elismerése, megbecsülése, valamint annak a felismerése, hogy a tanuló megélje, saját és környezete kialakításához, saját keze munkájával is hozzájárulhat.

Ajánlott tevékenységek

Az 1-3. évfolyamon a gyerekek kialakulatlan csontrendszere miatt a fafaragás előkészítése, a természet és a természeti törvények megismerése iránti vágy kibontása a cél egyszerű kézműves munkák elkészítése alapján. A munkák során más anyagokat (például textilt, fonalat, gyapjút) is felhasználhatnak.

A szabályszerű fafaragás s elkezdésére a tizenkettedik életévben (6. osztály) érik meg igazán a gyerekek. Fontos azonban, hogy itt sem szabad semmit elhamarkodni, mert hiába mondható a csontrendszer kialakultnak, a végtagokban, a kezekben a csuklócsontok és az ujjak még a tizenötödik életévig őriznek magukban valamennyit a gyermeki, és csak ezután lesznek teljesen kialakultak, megszilárdultak.

6-9 évesek

A gyerekek természetben talált gallyakkal, faágakkal, termésekkel dolgozzanak. Kevés és egyszerű megmunkálást igénylő, már szinte „kész” fákat gyűjtsenek, amelyeket csak fűrészelni, kézi fűróval fűrni, csiszolni, a tanár segítségével hasítani kell.

Ajánlott munkák

- ágakból összekötözött tutaj;
- állat és emberfigurák összerakása gesztenyéből;
- fa kötöttű csiszolás;
- göcsörtös ágacska alakítása, melyekben mesészerű lények bújnak meg;
- házikó formájú rönkök megformálása más anyagok felhasználásával is, hogy előbukkanjon az igazi kunyhó

10-14 évesek

A faragókés használatát kizárólag puha fákon vezetjük be (hárs, nyárfá, fűzfa, fenyő). Egyszerű használható tárgyakat, játékokat készíthetnek akár keményebb fából is, amennyiben csak fűrészelni, fűrni, csiszolni kell.

Ajánlott munkák

- kőrhinta, karácsonyfa egy darabjából dióhéj ülésekkel;
- habverő – szintén a karácsonyfa egy darabjából;
- kötélhágcsó fokai;
- gólyaláb;
- dobócocka, játékbábuk;
- fahasítás és darabolás tűzifa és gyújtós előkészítéskor.

Első lépésként egyszerű használati tárgyakat készítünk, főleg puhább fából.

A gyerekek kezdjék megélni a fa megmunkálás optimális sorrendjét, mindent, amit elejétől a végéig maguk végeznek:

- a fa hasítása, majd kellő méretre fűrészelése;
- nagyolás könnyű baltával;
- végső forma kialakítása faragókéssel, vésővel, ráspolygualuval;
- csiszolás;
- felületkezelés.

A legalapvetőbb kézi fagegmunkáló szerszámokkal való találkozás, valamint azok biztonságos és egyre hatékonyabb használatának elsajátítása a cél (ágfűrész, kisbalta, faragókés, véső, ráspoly, ráspolygualu, csiszolópapírok). A készülő munkadaraboknál fokozott hangsúlyt kap a szép, igényes kidolgozottság mellett a használhatóság.

Ajánlott munkák

- konyhai falapát;
- konyhai fakanál (esetleg merőkanál bográcsba, szaunába);
- papírvágókés, vajazókés;
- fagombok;
- pörgettyűk, egyéb kicsi, egyszerű játékok.

A későbbiekben nagyobb hangsúlyt kap a faveső használata és az azzal való vágás. Megjelennek keményebb fák, a munkák összetettebbek, hosszabbak, több kitaraszt igényelnek.

A fizika órán megismert mechanikát a gyakorlatban is ki lehet próbálni. Például az ingát, a csuklókart, a mérleghintát és az emelőrudat, daruk, malmok, propellerek készítésére használjuk fel.

Ajánlott munkák

- különböző méretű, formájú fatálak;
- kisebb-nagyobb hajók vájása kettéhasított rönkfából;
- kisház ablakokkal, rászertelt, működő ajtókkal, vajt belső térrel;
- mozgatható játékok (például kopácsoló harkály, kerekeken húzható totyogó kacsa).

A tapasztaltabb tanulók számára, akik éveken át tanultak fafaragást, a kialakult készségek birtokában a hangsúly eltolódik az önállóság felé. A faanyagok immár jórészt keményfák.

Ajánlott munkák

- gyertyatartó;
- „szobrászbunkó” amely a műhely szerszámai közt marad;
- szabadon választott önálló munkák (fedelese dobozka, diótörő);
- iskolai munkák a folyosók, osztálytermek számára (farönkből ülőke, osztálytermek felé „névtábla”);
- csoportos munkával több pallóból összeállított dombormű faragása a közösségi terek díszítésére.

Ajánlott módszerek

A foglalkozások szervezésénél fontos, hogy a résztvevő tanulók hasonló korúak legyenek, s számuk ne haladja meg a 15-17 főt. A tanár által bemutatott technikák így körbeállhatók, megfigyelhetők, az eszközigény is kisebb.

A tanár mutassa be a szükséges munkalépéseket, hívja fel a figyelmet arra, hogy mire kell ügyelni, (például ha ellenkező száírányból faragok, hasad a fa), mire kell vigyázni (biztonságos szerszámhasználat feltételei).

A tanár éljen együtt a faragás hangulatával, legyen a gyerekek között, a technikák, lépések közös bemutatásán túl egyénileg is finomítsa mozdulataikat. Saját munkájával adjon lehetőséget a „szakma fortélyaimak” ellesésére.

Fontos, hogy legyenek olyan első munkák, amikor minden tanuló ugyanazt a témát csinálja (például egy falapátot), és a tanár pontról pontra bemutatja az egymást követő lépéseket. Később, ha a fa természetében, formálásában jártasabbak, akkor előtérbe kerülhetnek az egyéni választások, ötletek.

Ha a gyermekek készülő munkái nem előrajzoltak, úgy jobban rákényszerülnek, hogy a vágások, mozdulatok hatását figyelemmel kísérjék. A önállóan kell a munkafolyamatban megtalálniuk a formát, magából a folyamatból kell felfedezniük a lehetőségeket.

A gyerekek különbözőnek erőben, ügyességben, szorgalmában. A tanár feladata felmérni, hol kell több segítséget nyújtania vagy jobban motiválnia, újabb feladatot kitalálnia.

Be kell tartani az életkorok és a technikai tudás által meghatározott fokozatosságot.

Fel kell hívni a figyelmet a szerszámok helyes használatára, fogására, veszélyeire, valamint ügyelni kell a rend fenntartására.

Eszközök

A különböző keménységű fák megmunkálásához csak jó minőségű, és folyamatosan karbantartott, éles szerszámok használhatók. (Elektromos köszörű, fénkövek.)

Vannak olyan eszközök, amelyekre egyszerre minden gyereknek szüksége lehet, így ezekből álljon akkora mennyiség rendelkezésre, ahány tanuló a foglalkozáson optimálisan részt vesz. (Pl. 600 grammos kisbalta, baltázórónk, faragókés, véső, szobrászbunkó, rögzítésre alkalmas satupad vagy pillanatcszorító.)

Más eszközökből kevesebb is elég, hiszen nincs folyamatos szerepük, illetve nem egyszerre van mindenkinek szüksége rájuk. (Például hasítófejsze, kalapács, ráspolyok, ráspolygatlak, reszelők, csiszolópapírok, fűrészek, fűrők.)

Faanyagból, minél sokfélebb van, annál jobb, hisz az anyagválasztásnál sarkalatos szempont, hogy a készülő tárgy funkciójának megfelelő fafajtából készüljön el.

A hasított nyersanyagfa – szemben a deszkára fűrészelttel – sokkal plasztikusabb, eredetibb, magán viseli a fa növekedésének változatosságát, sokféleségét, jobban lehetővé teszi természeti összefüggések megélését.

A felhalmazott fákat szakszerűen kell tárolni felhasználásukig (hűvös, szellős, csapadék

**A tanórán kívüli foglalkozások várható eredményei
Az önálló tanulásra nevelés várható eredményei****A 6-9 évesek**

A gyerekek ismerik és betartják a tanulási idő szabályait

Tudják, hogy milyen tevékenységet várnak tőlük önálló tanulás címén.

Biztonságot szereznek a házi feladat önálló lejegyzésében és a saját jegyzet értelmezésében.

Megismerkednek a tanulást segítő taneszközök célszerű használatával.

Tapasztalatot szereznek, és segítséggel alkalmazzák önálló tanulásuk során a célszerű tanulási sorrendet.

Ismeri és helyesen használja a segítségkérés módszereit.

Megismerkednek a hatékony szóbeli tanulás, a verstanulás, a kézikönyvhasználat lépéseivel.

Segítséggel képesek a tanulási idő kihasználására, az optimális tanulási tempó kialakítására.

Rendszeres gyakorlás révén, tapasztalatot szereznek az önellenőrzésben, a hibák önálló javításában.

A 10-14 évesek

A gyerekek ismerik és betartják a tanulási idő szabályait.

Tudja, hogy mi a házi feladata.

Tisztában van és önállóan alkalmazza a taneszközök célszerű használatát.

Ismeri és alkalmazni tudja a célszerű tanulási sorrendet.

Jártasságot szereznek a hatékony szóbeli tanulás, a verstanulás, a kézikönyvhasználat, az idegen nyelv tanulásának technikájában, az egyes tantárgyak sajátos tanulási módszereiben.

Képes segítséget kérni és nyújtani.

Figyelni tudnak az önálló tanulási időben a helyes időgazdálkodásra.

Képesek saját tanulási időterv megtervezésére és megfelelő tanulási tempójuk kialakítására.

Önállóan ellenőrzik munkájukat, javítják hibáikat.

Biológiai szükségletek kielégítése: étkezés, pihenés, tisztálkodás (és ennek előkészületei)

A kulturált életvitel elsajátítása érdekében, alakuljon ki az igény az illemszabályok, a kommunikáció normáinak betartására.

A gyerekek ismerjék meg és alkalmazzák az alapvető higiéniai normákat és azok alkalmazásának fontosságát. (kézmosás, zsebkeendő, fésű, törölköző, fogkefe használata, WC használata, szellőztetés)

Ismerjék és alkalmazzák a kulturált étkezés szokásait, használják helyesen a kanalat, kést és a villát.

Megismerkednek a saját és társaik tanszereinek, egyéb tárgyaitak, az osztályterem és az iskola más helyiségeinek megfelelő használatával.

Alakuljon ki a gyerekekben az igényes és esztétikus környezet kialakításának és megtartásának igényét.

Megismerkednek az évszakoknak és különféle tevékenységeknek megfelelő öltözködés normáival.

Eszközeik, ruhájuk rendben tartásával, alakuljon ki a tanulóknak az ápoltság iránti igényt.

Várható eredmények a szabadidő felhasználásban

Képesek a szabadidős szokásrend kialakításában való együttműködésre és a napirend szerinti életvitel betartására.

Ismerik és betartják be az egyéni szünetek szabályait.

Tapasztalatot szereznek az együttes tevékenységekre, ezzel is segítve a társas kapcsolatok kialakítását és ápolását.

Tudnak pihenni, kikapcsolódni.

Tapasztalatot szereznek a kezdeményezésben, az önállóságra, önmegvalósításra való törekvésben.

A diákok által szabadidőben választott tevékenységek

(szabadidő iskolaonthonban, napköziben, szakkörökben, diákkörökben, sportkörökben, iskolán kívüli programokon)

Képesek a játék örömeit megélni.

Tapasztalatot szereznek érzelmeik pontos azonosításában.

Tudnak tevékenységeket önmaguk megválasztani.

Megismerjék saját érzelmeik kezelésének lehetőségeit (siker-kezelés, kudarc-tűrés, kitartás).

Felelősséget tudnak vállalni önmaguk, társaik és környezetük iránt.

Tapasztalatot szereznek saját érzéseik, gondolataik pontos és egyértelmű kommunikálásában és mások verbális és non-verbális üzeneteinek helyes értelmezésében.

Találkoznak és élethelyzetben gyakorolják a kommunikációs készségeket: megtanulnak kérdezni, a kérdésekre válaszolni, kémi és szívességet elfogadni, javaslatot tenni vagy mások javaslataira reagálni, ha szükséges közbeszólni, és ellenvéleményt kifejezni.

Megtanulják megfogalmazni tapasztalataikat és egymást meghallgatni.

Megtanulják a társakkal és a felnőttekkel való együttműködés formáit.

Gyakorlatot szereznek a kompromisszumkötéses problémamegoldásban.

Elsajátítják a segítségkérést.

A rendszeres mozgás igényének felkeltése, az egészséges életmód elemi szokásrendszerének megalapozása.

Új technikákkal ismerkednek meg.

Alkotó tevékenységek

A tanulók megtapasztalják a begyakorlás, esetleg a monotonia túrés, és az optimális mozgássor elérésének pozitív hatásait.

Találkozás szinten megismerkednek a tanulók a népművészettel, a hagyományokkal.

Tapasztalatot szereznek az érdeklődés alapú, öntevékeny, praktikus tevékenységi formák végzésében, mely segítheti a szabadidő élvezetes eltöltéséhez szükséges tevékenységek kiválasztását, sikerélmények megélését, sőt esetleg a későbbi pályaorientációt.

Megtanulják mások munkájának tiszteltetben tartását, elfogadását.

Jártasságot szereznek az igényes, fegyelmezett, minőségi munkavégzésben.

Fejlődik a saját kreatív teljesítmény másokéhoz való viszonyításnak készsége.

Gazdagodik a tanulók érzelmi világa, empátiájuk, az intuíciójuk, az önálló ízlésük, belső igényességük, szabad választás képességük, az önreflexió, az önismeret kialakulása révén a céltudatos önszabályozásuk.

Az alkotási folyamatok során különböző alapanyagokkal (természetes alapanyagok, mesterséges anyagok) ismerkednek meg a tanulók.

FÜGGELÉK

Ajánlott tanulói és tanári nyomtatott és hangzó segédesszközök

SZÖVEGÉRTÉS-SZÖVEGALKOTÁS

Az 1-4. évfolyam tantervéhez készült nyomtatott taneszközök	
Kutiné Sahin-Tóth Katalin	Egereskönyv (munkatankönyv)
Kutiné Sahin-Tóth Katalin	Oszkár (A dőlt betűs íráshoz munkafüzet, átiró lapok)
Andoné Nagy Katalin – Petik Ágota – Ruzsa Ágnes	Jártunkban-keltünkben (munkafüzet)
Székelly Balázsné	Hétköznapi szövegek (feladatgyűjtemény)
Andóczy Balogh Éva, Palánkainé Sebők Zsuzsa, Rózsa Vincéné	Én, Te, mi I.... (olvasnivaló és feladatgyűjtemény)
Andóczy Balogh Éva, Palánkainé Sebők Zsuzsa, Rózsa Vincéné	Én, Te, mi...II. (Olvasnivaló és feladatgyűjtemény)
Fonyódi Gábor – Szabó Éva	Én, Te...mi III. (Olvasnivaló és feladatgyűjtemény)
Andoné Nagy Katalin – Petik Ágota – Ruzsa Ágnes	Ki van a dióhéjban? I. (Olvasnivaló és feladatgyűjtemény)
Andoné Nagy Katalin – Petik Ágota – Ruzsa Ágnes	Ki van a dióhéjban? II. (Olvasnivaló és feladatgyűjtemény) - k
Kálmán Katalin – Kolláth Erzsi	Nagy kaland, Négyszögletű kerek erdő (feladatgyűjtemény)
Korányi Margit – Rádi Orsolya	Pötyi és Anti (feladatgyűjtemény)
Fonyódi Gábor – Szabó Éva	Allatok közelről és távolról (Olvasnivaló és feladatgyűjtemény)
Fonyódi Gábor	Hétmérföldes masinák (Olvasnivaló és feladatgyűjtemény) - kö
Segédesszközök az adatbankban	
Az 5-8. osztály valamennyi témaköréhez tanulói munkatankönyvet és tanári útmutatót, a 3-6. évfolyam számára a tanulási teljesítmény értékeléséhez mérőlapokat találunk. Elérési útvonal: www.sulinet.hu linovadatbank.hu kompetencia alapú programcsomagok-adatbank-szövegegyítés-szövegalkotás-„A” csomag.	

Írás-olvasástanításhoz

Kulcsár Gábor: Az írás-olvasás tanítása a Waldorf-iskolában
 Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., Budapest 2004.

MATEMATIKA

Kocziha Miklós – Szeesódi János – Vincze Erzsébet: Számolás-mozgás-ritmus – Pedagógiai Alternatívák Központja, Budapest, 2005.

DRÁMA ÉS TÁNC

Gabnai Katalin: Drámajátékok – Bevezetés a drámapedagógiába Budapest Helikon Kiadó 1999.

Gabnai Katalin: Dráma Játék Színházak könyv Nemzeti Tankönyvkiadó

Gabnai Katalin: Drámajátéktár (Drámapedagógiai füzetek, A Magyar Drámapedagógiai Társaság és a Gödöllői Művelődési Központ kiadvány)

Kaposi László: Játékkönyv 2002. Marcibányi Téri Művelődési Központ

Kaposi László: A dráma tanítása – segédlet az 1-2. osztályban tanítók számára

Kereksztal Színházi Nevelési Központ 1999.

A dráma tanítása – segédlet a 3-4. osztályban tanítók számára 1997.

A dráma tanítása – segédlet a 5-6. osztályban tanítók számára 2002

Kereksztal. Gödöllő

Neelelds: (fordítás: Szauder Erik) Dráma a tanulás szolgálatában – Színházi füzetek

Magyar Drámapedagógiai Társaság 1994.

TÖRTÉNELEM

az általános iskolák 5-8. osztály számára írott tankönyvek;

történelmi fogalomtár;

történelmi topográfiai gyűjtemény;

vaktérképek;

történelmi kronológiák

forrásgyűjtemények, történelmi olvasókönyvek;

feladatgyűjtemények;

játékok, rejtvények;

fal térképek, atlaszok;

játék- és dokumentumfilmek;

képes krónikák;

életrajzi írások;

nagyobb történelmi korszakot összefoglaló művek;

albumok;

lexikonok;

múzeumi kiadványok

a kézműves foglalkozások alapanyagai, eszközei;

IKT eszközök: interaktív tábla, számítógép, video-lejátszó, televízió.

FÖLDÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK

Jónás Ilona, Dr. Kovács Lászlóné, Dr. Mészáros Rezsóné, Vízvári Albertné: Földrajz 7., Kontinensek földrajza, Mozaik Kiadó Q
 Jónás Ilona, Dr. Kovács Lászlóné, Dr. Mészáros Rezsóné, Vízvári Albertné: Földrajz munkafüzet,

Kontinensek földrajza, Mozaik Kiadó

Makádi Mariann, Taraczkózi Attila: A Föld amelyen élünk 7., Földrészek földrajza, Mozaik Kiadó Q

Makádi Mariann, Taraczkózi Attila: A Föld amelyen élünk munkafüzet, Földrészek földrajza, Mozaik Kiadó

Tölgyszéki Papp Gyuláné: Földrajz 6., Nemzeti Tankönyvkiadó

Tölgyszéki Papp Gyuláné: Földrajz 7., Nemzeti Tankönyvkiadó

Tölgyszéki Papp Gyuláné: Földrajz 7. feladatlapok, Nemzeti Tankönyvkiadó

Földrajzi atlasz a 10-16 éves tanulók számára, Cartographia

Jónás Ilona, Dr. Kovács Lászlóné, Vízvári Albertné: Földrajz 8., Közép-Európa és Magyarország földrajza, Mozaik Kiadó

Jónás Ilona, Dr. Kovács Lászlóné, Vízvári Albertné: Földrajz munkafüzet, Közép-Európa és Magyarország földrajza, Mozaik Kiadó

Makádi Mariann, Taraczkózi Attila: A Föld amelyen élünk 8., Közép-Európa és hazánk

Makádi Mariann, Taraczkózi Attila: A Föld amelyen élünk munkafüzet, Közép-Európa és hazánk, MozaikKiadó

Tölgyszéki Papp Gyuláné: Földrajz 8., Nemzeti Tankönyvkiadó

Földrajzi atlasz a 10-16 éves tanulók számára, Cartographia

FIZIKA**Tankönyvek**

Bonifert Domonkosné-Halász Tibor-Miskolczi Józsefné Molnár Györgyné:

Fizika tizenkét éveseknek

Fizika tizenhárom éveseknek

Fizika tizennégy éveseknek 3 kötet (MOZAIK Oktatási Stúdió- Szeged, IMOSOFT

Tanesszközök

Tanulókísérleti eszközök, demonstrációs eszközök, lexikonok, szakkönyvek, videofilmek, táblázatok, differenciált feladatlapok

KÉMIA**Tankönyvek:**

Keeskésné -Rozgonyiné: Kémia 7. (Nemzeti Tankönyvkiadó)

Keeskésné -Rozgonyiné -Kiss: Kémia 8. (Nemzeti Tankönyvkiadó)

Jakab Miklós: Természetismeret 7.

Jakab Miklós: Természetismeret 7. (Nemzeti Tankönyvkiadó)

Kémia 7-8. (Mozaik Kiadó)

IDEGEN NYELVEK

Boócz-Barna Katalin-Kovács Judit-Kuti Zsuzsa: Órarszlet gyűjtemény. CD. Educatio, 208.
Boócz-Barna Katalin-Kovács Judit-Kuti Zsuzsa: Útmutató és feladatok az órarszlet-gyűjteményhez, Educatio, 2008.

INTEGRÁLÁS

A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók óvodai nevelésének, iskolai oktatásának irányelveiről. (2005) OM

MÓDSZEREK, TANULÁSSZERVEZÉS

Spencer Kagan (2001): A kooperatív tanulás. Önkonet Kft. Budapest

FILMEK (DVD)

Gyermekek Háza (60 perc) SuliNova Kht – Pedagógiai Alternatívák Központja, Budapest, 2004.
Értékeljünk másképp (60 perc) SuliNova Kht – Pedagógiai Alternatívák Központja, Budapest, 2005.

SZABADIDŐ

Árvai Anikó-Vetó Mihály: Szövés karmantyúfán, Debrecen 2004.
B.Boros Ilona- Székely Éva: Batikolás. Móra Ferenc Kiadó.
Payne, Kym. Gyermekeink játékai. AKG Kiadó és Metodus-tan BT.)
Pólya Zoltán: Szalagszövés. Cser kiadó. 2005.

A PROGRAMELEMEK ALKALMAZÁSÁHOZ SZÜKSÉGES/AJÁNLOTT KÉPZÉSEK

Szükséges képzés:

A Mozgás, festnevelés kerettanterv szerinti tanításának feltétele a Magyar Waldorf Szövetség, illetve a Bothmer-képzés által vezetett, tanítók, illetve testnevelő tanárok számára szervezett továbbképzés elvégzése.

5. számú melléklet a ?/2008. (XII. 12.) OKM rendelethez

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– *Életpálya-építési kompetencia* –

BEVEZETÉS

„A” típus, 1–12. évfolyam

1. Fogalom meghatározás

Az életpálya-építés általános meghatározása

Az életpálya-építés olyan tevékenység, amely arra szolgál, hogy az egyén ambícióinak és lehetőségeinek megfelelően, tudatosan, tervszerűen alakítsa a sorsát. E tevékenység keretében az egyén életpályacélokra tűz ki, stratégiákat készít a célok eléréséhez, és a stratégiák szerint a célokat megvalósítja. Az életpálya-építés élethosszig tartó folyamat, melyben a tanuláshoz változó jelentőségű, de állandó szerepe van.

Az életpálya-építés akkor sikeres, ha

- a célkitűzés reális, illetve szükség esetén módosítható: azaz a megvalósításhoz és a módosításhoz szükséges feltételrendszer rendelkezésre áll vagy megteremthető;
- a célok eléréséhez vezető utak és stratégiák alkalmasak a célok eléréséhez, és lehetővé teszik a menet közbeni módosítást;
- a stratégiák megvalósításához a feltételrendszer rendelkezésre áll, illetve megteremthető;
- az utakat az egyén ténylegesen végigjárja, azokat kontrollálni, valamint szükség esetén a célokkal együtt módosítani képes.

Az életpálya-építés – mint tevékenység – az egyén magán és publikus szereprepertoárjára és szerepváltásaira egyaránt vonatkozik, mivel a személyiség megbonthatatlan, annak egésze vesz részt a folyamatban, illetve mert a két terület – magán és társadalmi szerepek, illetve életemények – kölcsönös függőségi feltételrendszert alkotnak. Az alábbiakban ezeknek a területeknek a legfontosabb elemeit listázzuk.

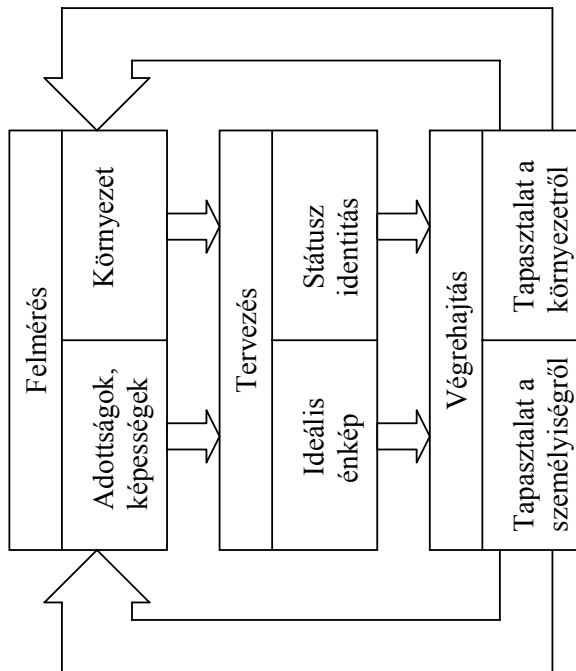
	Célkitűzés	Feltételrendszer	Stratégia
Megvalósítás	Fő célok meghatározása.	Az életpálya-építés tevékenységének legfontosabb elemei	Útkeresés és az út, utak kiválasztása.
	Részcélok: a fő cél részcélokra bontása, a célok időbeli meghatározása, sorrendezése.	Az egyén ambíciói. Az egyén képességei.	A célmegvalósítás módja és eszközei.
	A változtatás szükségességének felismerése után a célok módosítása.	Az egyén tényleges tudása (ismeretek, munkatapasztalatok). Az egyén dokumentálható tudása (pl. iskolai végzettség). Az egyénen kívül álló lehetőségek (pl. munkaerőpiaci, családi környezet, anyagi háttér).	A megvalósítás ütemezése.
			Helyzetértékelés kontroll, „minőségbiztosítás”.

Az életpálya-építés, mint pedagógiai feladat

Az életpálya-építésnek, mint bonyolult kompetenciastruktúrának a kifejlesztése az iskola minden szakaszát és területét érintő pedagógiai feladat, melynek célja, hogy a tanuló iskolai életszakaszában megteremtődjenek azok a feltételek (ismeretek, képességek stb.), amelyek alkalmazásá teszik az egész életen át tartó, tudatos és aktív életpálya-vezetésre. Ideális esetben az élethelyzet-döntések közelében ez az életpálya kép valóságos, így a döntések nem esetleges kényszerként, hanem természetesen automatizmusként születnek meg.

Az életpálya-építés tudatossága azt jelenti, hogy az egyén képes:

- felmérni lehetőségeit;
- saját adottságait, képességeit;
- az életpálya-építés szűkebb tágabb, társadalmi – kulturális – szociális-gazdasági környezetét;
- megtervezni életpályáját;
- saját személyiségének fejlesztését;
- az óhajtott, elérni kívánt státuszt, identitást;
- végrehajtani a tervezetteket.

A végrehajtás során szerzett tapasztalatok döntő momentuma, hogy:

- visszahatnak a személy önmagáról alkotott képére;
- szélesítik és mélyítik a környezetről rendelkezésre álló információkat, s ezáltal
- lehetővé teszik a tervek korrigálását, pontosítását.

Az iskolarendszerű oktatás-képzés a fenti folyamat minden elemére képes hatni, természetesen az életkor és a környezeti változók függvényében különböző mértékben, mélységben és fennhatósággal.

2. Az életpálya-építés keresztkompetencia helye, szerepe az iskolában; szemléleti kérdések

2.1 A programalkotás sajátosságai

Az életpálya-építés minden iskolai területet (tantárgyakat és szabadidőt), iskolai szakaszt, továbbá a személyiség egészét érintő kompetenciastruktúra, ezért eleme lehet valamennyi területnek.

A tartalmak meghatározásában valamennyi kompetenciaterület képviselője érintett.

A fentiekből következően, a szakértői kör létszáma és „főlésege” minden más területnél nagyobb.

A programalkotás sajátossága, hogy a tantervkészítés klasszikus szabályai: a „célok, tartalom, követelmények, értékelés” kongruenciája esetenként nehezen érvényesíthető, hiszen a célok sok esetben pszichés, szociális/viselkedésbeli tartalmakat határoznak meg, értékelésük a hagyományos iskolai eszközökkel kifejezhetően a célok ellen hat, a követelmények nem teljesítése szankcionálhatóan. (Természetesen ez nem a terület egészét érinti, de nem hagyható figyelmen kívül.)

2.2 A megvalósítás alkalmi, területei, résztvevői

- Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének iskolai alkalmi:

Tanórai keretek:

- teljes tanórákat lefedve, a műveltségterület aktuális tananyagtartalmait feldolgozva;
- nem teljes tanórákat lefedve, az óra aktuális tartalmához igazodva, egy-egy részfeladatot megvalósítva.

Tanórán kívüli keretek:

- saját tematikával rendelkező:
  - o szakkörök;
  - o önképző körök;
  - o tematikus klubok.

- A feladatra bevonható segítők:

- család;
- a szociális szakma képviselői;
- pszichológus;
- képzők;
- civilek.

2.3 A feladat tartalmának kidolgozásához köthető megközelítési módok

➤ Megközelítési módok:

- személyre fókuszáló;
- értékorientált.

2.4 Pedagógiai alapelvek

- *Folyamatosság, rendszeresség.* Az életpálya-építéssel kapcsolatos feladatvégzés nem lehet „kampánymunka”, a tanulók teljes iskolai előmenetelében, illetve a teljes tanévben folyik.
- *Személyesség, differenciálás.* Az életpálya-építést a pedagógus, illetve a munkába bekapcsolódó szakember a tanuló számára személyre szabottan fejleszti, figyelembe véve a tanuló életkorát, élethelyzetét, személyes képességeit, tudását, lehetőségeit, ambícióit.
- *Észélygyenlőség.* A pedagógus arra törekszik, hogy a személyes gondoskodást minden tanuló szükségletei és igényei szerint megkapja.
- *Tapasztalatszerzés lehetősége.* A pedagógus olyan pedagógiai, tanulási helyzeteket teremt, amelyben a tanuló kipróbálhatja önmagát, kellő próbálkozási (tévedési és korrekciós) lehetőséget kap. A pedagógus a tanuló tájékozódásához iskolai és iskolán kívüli alkalmakat teremt.
- *Együttműködés.* Az együttműködés alapelve azt jelenti, hogy a tanulókn kívül a pedagógus a munka során együttműködik a tanuló családjával, gondozójával, illetve azokkal a szakemberekkel, akik várhatóan támogatást tudnak nyújtani a munkához.
- *A pedagógus szerepe:* kutatásvezető, tanácsadó. A pedagógus ebben a szerepben támogatást nyújt a tanuló önálló, heurisztikus ismeretszerzéséhez, igény szerint tanácsokat, információkat nyújt döntési helyzetekben. Ha kell, vitatkozik, érvel. Érveiben kerüli a tekintélyérveket.

2.5 Módszerek, tanulászervezési módok

Hogy a célok, illetve a fenti alapelvek teljesüljenek, szakítani kell a frontális osztálymunkával, és előnyben kell részesíteni azokat az eljárásokat, tanulászervezési módokat, amelyekben lehetőség nyílik a tanulók együttműködésére, vitakultúrájának javítására, az önálló ismeretszerzésre. Ezek elsősorban a következők:

- projekt módszer;
- drámapedagógia;
- kooperatív tanulás;
- önálló ismeretszerzés;
- differenciált tanulás;
- heurisztikus tanulás önállóan és csoportban.

2.6 Értékelési módszerek

A terület sajátosságainál fogva a szóveges értékelés a javasolt. Természetesen az egyes műveltségterületek életpálya-építést célzó tevékenységeimél – a tevékenység tartalmától függően – a teljesítmény osztályozható.

3. A fejlesztés tartalma

3.1 A fejlesztés általános, az oktató-nevelő munka egészét érintő, személyre és a szociális értékekre fókuszáló területei

A fejlesztés általános területei	Tartalom
<p><i>Információkezelés</i></p> <p>Jelen esetben információnak bármit tekinthetünk, amiből adatokat nyerhetünk célunk megvalósításához. Így kommunikációs helyzeteket, szövegeket, számszerű adatokat, természetben előforduló jelenségeket egyaránt.</p>	<p>Adatgyűjtés. Adatok rendszerezése. Adatok közötti viszonyok felfedezése. Az adatok közötti viszonyok megteremtése. Az adatok közötti viszonyok feltételeinek megváltoztatása a viszonyok megváltoztatása érdekében. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: – lényegkiemelés; – koherenciateremtés. Tanulási technikák. Az információszerzés és átadás elektronikus eszköztára.</p>
<p><i>Az emberek közötti együttműködéssel kapcsolatos ismeretek, képességek, attitűdök.</i></p>	<p>Kooperativitás. Önérvényesítés. Normaismeret, normaalkalmazás. Szerepismeret. Kommunikációs helyzetlemzés és -értékelés (szerepviszonyok, körülmények, alkalmak és ezek összefüggései, önmeghatározás). A kommunikációs helyzethez, illetve a partnerhez, a partner előzetes ismereteihez való alkalmazkodás. A személyközi és publikus kommunikáció műfajainak és módjainak gyakorlati használata a drámapedagógia eszköztárából. Konfliktuskezelés.</p>
<p><i>Problémakezelés</i></p> <p>A problémakezelés az életpálya-építés valamennyi tevékenységének leképezése, a teljes iskolai életút során alkalmazható, valamennyi tantárgyban.</p>	<p>Problémafelismerés. Problémaelemzés. Megoldástervezés. Időkezelés: – időzítés; – időbeosztás; – út (utak) meghatározása. Döntéshozás (indoklás). Értékelés. Korrekción.</p>
<p><i>Önismeret-fejlesztés</i></p> <p>Olyan pedagógiai helyzetteremtés, amelyben a tanuló információkat szerezhet önmagáról. Ennek módszere elsősorban az, hogy a tanuló kellő próbálkozási lehetőséget kap ismereteinek, kompetenciáinak felismeréséhez, kipróbálásához, alkalmazásához.</p>	<p>Ismeretek szintje. Attitűdök. Képességek. Ambíciók. Lehetőségek (helyzet).</p>

<p><i>Pályaaorientáció</i> Az egyéni képességek és ambíciók, valamint a lehetőségek figyelembe vételével történő <u>aktuális</u> döntés megalapozása.</p>	<p>Információközzvetítés és információforrás kezelésben való pedagógiai közreműködés. A pálya-tapasztalatszerzés lehetőségeinek megteremtése. Az aktuális döntéshozatali folyamatának támogatása.</p>
---	---

3.2 Taneszköz-típusok

Diagnosztizáló

- tudás és képességmérő feladatlapok, szoftverek, kérdőívek.

Tevékenységvezető

- munkafüzetek;
- vezérfonal módszer lapok.

Ismeretközli

- tankönyvek;
- tájékoztató füzetek;
- elektronikus információhordozók.

Transzformátorok

- olyan szövegek, amelyeknek példanyaga vonatkoztatási kereteket nyújt, vitára, gondolkodásra inspirál: esetleírások, problémahelyzet-bemutatók, projektleírások.

4. Keretmátrix az életpálya-építés kerettanterv használatához

4.1 A kompetencia fogalma

A kezelhetőség érdekében a kompetencia fogalmát egyszerűsítettük. Ez lehetővé teszi a fogalom tartalmának strukturálását, illetve azt, hogy a fogalomdefiníció alapján közvetlenül feladatokat tudjuk meghatározni. A mátrix valamennyi oszlopát a tényleges programfejlesztés tervezési szakaszában érdemes és lehet úgy kitölteni, hogy az betöltsse funkcióját, azaz rendszerszerűvé tegye a munkafolyamatot, illetve orientálja azt.

A kompetencia az alkalmazáskészség komplex képesség- és tudásstruktúra. Tehát a kompetenciát úgy tekintjük, mint olyan strukturált képesség és ismeret(tudás)halmazt, amely adekvát helyzetben mozgósítható, és birtokában, valamely tevékenység elvégezhető. (Tudni valamit csinálni, megvalósítani.) A definíció szempontjából a tevékenység tartalma közömbös. Ugyanúgy lehet egy asztalláb, mint egy tudományos értekezés elkészítése.

Az alábbi kompetenciamátrix természetesen csak listázza, és nem sorrendezi a kompetenciatartományok domináns elemeit.

4.2 A keretmátrix alkalmazásának feltételei a különböző műveltségterületeken

Alapelvek:

A tanulónak minden esetben tisztában kell lennie:

- a kapott feladat céljával;
- a sikeres teljesítés kritériumaival;
- a mérhető, egyértelműen meghatározható követelményekkel.

A tanulóknak minden esetben

- kellő próbálkozási (tévedési) lehetőséget kell adni;
- lehetőséget és támogatást kell adni ahhoz, hogy problémáit megfogalmazza, hogy gondjainak megoldásához segítséget kérjen.

Az alkalmazott módszereknek és tanulásszervezési módoknak lehetővé kell tenniük:

- a személyes megnyilvánulást;
- a próbálkozást, kísérletezést;
- a kérdéssel, segítségkéréssel;
- a tanuló közötti együttműködést.

Szokássá kell alakítani a tanulás során:

- a tervezést;
- a döntések indoklását;
- a vélemény indoklását;
- az önállóságot;
- a kérdésfeltevést.

Teret kell adni, és értékelni kell:

- az egyéni megoldásokra való törekvést;
- a kritikusságot és önkritikusságot;
- a mások segítségét, a szolidaritást.

A fenti alapelveknek megfelelően, a keretmátrix konkrét feladatokkal kitölthető.

FEJLESZTENDŐ TERÜLETEK			
A KOMPETENCIÁK ÖSSZETEVŐI	A kompetenciaterületekhez közvetlenül kötődő legfontosabb képességek (részkompetenciák), tevékenységek	Ismeretek	Attitűdök, szemlélet, viselkedés, igények, törekvések
ÖNMEGHATÁROZÁS	Normakövetés.	Normaismeret.	Normatudas magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés.
	Helyzetelemzés.	Helyzetelemek: körülmények, magán- és publikus helyzetek.	A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye.
	Önellentőzés.	Standardok.	Önkontroll igénye.
	Szerep- és pozíciómeghatározás.	Szerepismeret.	A szereppel való viszony deklarálása.
	A saját teljesítőképesség becslése.	A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete.	- kudarctűrés; - kitartás; - próbálkozási hajlandóság; - küzdőképesség; - tolerancia.

	Alkalmazkodás	A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete.	Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.
ÖNBEMUTATÁS	Önismeret. Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatlápoló szövegtípusokban.	Elbeszélő, leíró, kapcsolatlápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutató céljának ismerete.	Megnyilvánulási igény. Önérték-érvényesítés.
STRATÉGIÁALKOTÁS	Tervezés: – célmeghatározás; – útkeresés; – az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása; – a tevékenységek tartalmának tervezése; – a tevékenységek ütemezése.	Tervkészítés elemei, módja. Modellalkotási ismeretek.	Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	Információkezelés: – adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés); – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése; – feltételek és viszonyok összefüggése; – információalkotás és -átadás; – szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés; – az információszerezés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.	Az információkezelés módszereinek ismerete: – adatgyűjtési módszerek; – adatrögzítési módszerek; – az információ átadás hatékony módszerei; – az információkezelés elektronikus eszköztárának ismerete.	Önállóság igénye. Kíváncsiság. Okkeresés igénye.
STRATÉGIÁMEGVALÓSÍTÁS	Kooperáció.	Cél- és feladat ismeret.	Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.
	A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén termódosítás.	A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete.	Céltudatosság. Pontosság. Időérzék. Kontrolligény.
	Kooperáció.	Cél- és feladat ismeret.	Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.

4.3 Az életpálya-építés kompetenciaterületeinek megjelenése az egyes műveltségterületeken

A kompetenciamátrixban leírtak, illetve az alapelvek alapján valamennyi műveltségterület (tantárgy) feladatainak meghatározása történhet oly módon, hogy a fenti kompetenciaterületek tervezett fejlesztésére helyeződik a hangsúly.

5. Az életpálya-építés időkeretei

Az életpálya-építés, mint keresztintertvi kompetencia minden műveltségterületen megjelenhet, de egy-egy műveltségterület óraszámának csak 15-25%-át kívánja igénybe venni teljes tanórákat lefedő tartalommal. A képzés az életpálya-építési kompetenciafejlesztés óráin is a műveltségterületek tananyag tartalmain folyik.

Óraszámjavaslatok évfolyamonként és műveltségterületenként

Műveltségi terület	Évfolyam			
	1.	2.	3.	4.
Ember és társadalom	24	24	24	24
Ember a természetben	24	24	24	24
Művészetek	24	24	24	24
Informatika				11
Életvitel és gyakorlati ismeretek	24	24	24	24
Testnevelés és sport	20	20	20	20
Összesen	116	116	116	127

Műveltségi terület	Évfolyam			
	5.	6.	7.	8.
Ember és társadalom	15	19	23	15
Ember a természetben	9	13	33	33
Földünk-környezetünk	10	6	11	11
Művészetek	25	22	14	22
Informatika	7	7	11	11
Életvitel és gyakorlati ismeretek	9	8	15	15
Testnevelés és sport	18	18	8	4
Osztályfőnöki óra	3	4	4	4
Összesen	96	97	119	115

Műveltségi területek	NAT 9-12. évf. %	Javasolt óraszámok gimnáziumban							
		9. évfolyam		10. évfolyam		11. évfolyam		12. évfolyam	
		össz.	ÉP	össz.	ÉP	össz.	ÉP	össz.	ÉP
Magyar nyelv és irodalom	10-15		30		30		30		26
Élő idegen nyelv	12-20		44		44		44		40
Matematika	10-15		22		22		22		26
Ember és társadalom	10-15		19		15		22		17
Ember a természetben	15-20		22		26		30		12
Földünk-környezetünk	4-8	1017,5	15	1017,5	15	1110	960		
Művészetek	9-15		18		18		11		9
Informatika	6-10		6		6		6		6
Életvitel és gyakorlati ismeretek	5-10		5		5		5		5
Testnevelés és sport	9-15		15		15		15		13
Osztályfőnöki			7		7		7		6
Szabadon tervezhető							30		32
Összesen		20%	203	20%	203	20%	222	20%	192

- *Életpálya-építési kompetencia* –
Általános iskola, 1-4. évfolyam

BEVEZETÉS
„A” típus, 1-4. évfolyam

1. A fejlesztés tartalma

A NAT meghatározza azokat a kiemelt fejlesztési feladatokat, melyek „az iskolai oktatás valamennyi elemét áthatják”. Az életpálya-építés kerettanterv kiemelten – kezelve az „élnékép, önismeret; hon- és népismeret; tanulás, testi és lelki egészség; felkészülés a felnőtt lét szerepeire” területeket – határozza meg célrendszerét, írja le a tartalmakat és a megvalósításhoz ajánlott tevékenységeket, amelyek egyben az információs és kommunikációs kultúra megalapozását is szolgálják.

1.1. Célok és feladatok

A programcsomag célja a tanulók képének gazdagítása, önértékelésének formálása, fejlesztése. Ennek érdekében fejlesztjük a szabálykövető és kritikai gondolkodást, az együttműködési képességeket. A sikeres életpálya-építés egyik legfontosabb feltétele az egyéni adottságok, készségek, képességek ismerete. Célunk a manuális és manipulációs adottságok, továbbá az intellektuális képességek feltárása. A program során, a tanulók ismerkedjenek meg népünk kulturális örökségével, hagyományával, speciálisan a hagyományos mesterségekkel, népszokásokkal. A természeti környezet változásainak bemutatása mellett célunk a természet és az ember viszonyának megfigyeltetése. Célunk felismertetni, hogy a természet körforgásába harmonikusan beilleszkedő ember minden cselekedetével felelős környezete védelméért, a fenntartható fejlődésért.

Az egész „életlen át tartó tanulás” ma már nem csupán egy jól hangzó pedagógiai frázis. A jövő felnőttjének egyre több kihívásra kell rugalmasan reagálnia, megtalálva a saját és a környezete nyújtotta lehetőségeket. Ehhez szüksége van ismereteinek bővítésére, képességeinek fejlesztésére. Célunk, hogy a tanulók tegyenek szert egyre nagyobb önállóságra a tanulás terén. Szerezzenek tapasztalatot és ismerjék meg a számukra leginkább eredményes tanulási módszereket, sajátítsanak el különböző tanulási technikákat.

Az így megszerzett tudást legyenek képesek alkalmazni különböző helyzetekben! Célunk, hogy fejlesszük döntéshozatali, problémamegoldó képességüket, konfliktus-megoldó technikákat ismertessünk meg velük.

A sikeres felnőtt lét alapja az egészség megőrzése, a harmonikus, kiegyensúlyozott életvitel. Célunk a pozitív beállítódások, magatartások és az egészségmegőrzéshez szükséges cselekvések, szokások kialakítása, a testi adottságok, fizikai képességek feltárása, a fogyasztókkal életről elfogadó magatartás erősítése. Ismerjük meg az egészséget károsító és veszélyeztető tényezőket, a megelőzés és elkerülés lehetőségeit.

A felnőtt lét szerepeire való felkészülést speciálisan szolgálja a munka világról szerzett ismeretek és tapasztalatok együttese. Célunk, hogy különböző tevékenységek során minél szélesebb körű tapasztalatra és ismeretre tegyenek szert az egyes foglalkozásokkal kapcsolatban. Legyen alkalmuk személyes tapasztalatszerzésre, találkozásra felnőttekkel! Az ismert, gyakori szakmák mellett célunk, hogy minél több „különleges” foglalkozást is megismerjenek, így is segítve a későbbi pályaválasztást. Emellett kiemelten kezeljük a környék adottságainak, lehetőségeinek megismerését, hiszen elsősorban a lakóhely lehetőségeit és kínálatát figyelembe véve tudják a jövőt tervezni.

2. A fejlesztés területei

A fejlesztést a négy (hat) évfolyamon keresztül végighúzó 7 területen végezzük. Ezek felölelik a gyermek életének legfontosabb tevékenységeit, melyek az életpálya építés általános és speciális feladatainak megoldásához járulnak hozzá.

2.1. A fejlesztés általános területei

Ön- és társismeret

A tanuló külső és belső tulajdonságai megismertetése, a változás és fejlődés észrevétele önmagán és társain. Tapasztalatszerzés saját szerepeiről a kortársakkal és a felnőttekkel való viszonyában. A pozitív énkép formálása, a szándékok és attitűdök alakítása.

Éljük az életet!

A tanuló szűkebb és tágabb környezetének, mindennapi élethelyzeteinek megismerése, megélése. A család, az iskola és a lakóhely, tágabban a nemzet szokásainak, hagyományainak tevékeny, tapasztalatokon alapuló megismerése.

A természet: a mi világunk

A lakóhely és környéke természeti értékeinek, élőhelyeinek, az élővilág megismerése az egyén felelős magatartásával kialakításával. Annak észrevétele, hogy az ember minden cselekedete hatással van környezetére. A természet és az ember kapcsolatának megtapasztalása, annak felismerése, hogy az ember a természet része.

Egészséges életmód

Az egészségmegőrzés szerepének megismerése az ember életében, az egyéni felelősség tudat kialakítása. Testi és lelki higiénés ismeretek. Az egészségkárosító tényezők elkerülésének módjai.

Hősök, példaképek, nagy egyéniségek

A tanuló az elsődleges mintától (anya) a jelenkor ismert személyiségeit és a történelmi múlt nagy alakjait megismerve példákat kap az életutak megtervezéséhez, tulajdonságokkal és tettekkel, döntésekkel való azonosuláshoz.

Tanulásmódszertan

Az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges képességek fejlesztéséhez tanulási szokások, módszerek megismerése, az egyéni sajátosságokhoz igazodó technikák elsajátítása és alkalmazása.

2. 2. A fejlesztés speciális területei

A felsőbb évfolyamokon kiemelten kezelt pályaaorientációt az első hat évfolyamon a legkülönbözőbb foglalkozások megismerésével készítjük elő. Az első két évfolyamon kézműves foglalkozásokon tapasztalatokat szereznek a hagyományos népi mesterségekről. 3–4. évfolyamon a mindennapjainkat segítők és a közvetlen környezetükben dolgozók munkájával ismerkednek meg. 5–6. osztályban a tanulók – történelmi tanulmányaikhoz kapcsolódva – az egyes szakmák alakulását kísérik figyelemmel a különböző korokban.

3. A fejlesztés megvalósításának lépései

A program a NAT szinte valamennyi műveltségterületének megjelölt tartalmait eszközként használva kívánja fejleszteni az életpálya-építési kompetenciák meghatározott elemeit (képesség, ismeret, attitűd), miközben átadja a műveltségterületekben meghatározott tartalmakat is. Mivel a *magyar nyelv és irodalom*, illetve a *matematika* területén készült a teljes óraszámot lefedő, kompetenciafejlesztést célzó programcsomag és -tanterv („B” típus), az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének „A” típusú programcsomagjai ezeket a műveltségterületeket nem érintik.

A tanterv évfolyamonként meghatározza a témaköröket és megjelöli a feldolgozása során lefedett fejlesztési feladatokat műveltségi területenként.

Az egyes évfolyamokon közvefített fejlesztési feladatok az életpálya-építés fejlesztési céljaimak megfelelően horizontálisan és vertikálisan is egymásra épülnek, de az egyes témakörök egymástól függetlenül is értelmezhetők.

Fontosnak tartjuk mind a tevékenységekben, mind az értékelésben a konkrét, egyéni képességek és sajátosságok figyelembevételét. Ezért az életpálya-építés kompetenciáihoz kapcsolódó követelményeket – a fejlesztés várható eredményei mellett – a tantervi leírásban témakörönként határoztuk meg.

4. A fejlesztés várható eredményei

- A program során gazdagodik és formálódik a tanuló énképe. Tapasztalatot szerez kommunikációs, együttműködési és szervezési képességeiről. Megismeri egyéni adottságait, készségeit, képességeit. Fejlődik a kritikai gondolkodása.
- Megismeri népünk kulturális örökségeit, hagyományait, a hagyományos mesterségeket, népszokásokat. Ismeri a természeti környezet változásait, képes lesz következtetéseket levonni megfigyelései alapján. Felismeri, hogy a jövő szempontjából kiemelt jelentősége van a környezetével harmóniában élő felnőtt létnek.
- Képessé válik az önálló tanulásra, alkalmazza a számára leginkább eredményes tanulási módszereket, tanulási technikákat.
- Fejlődik döntéshozatali, problémamegoldó képessége, alkalmazza a különböző konfliktusmegoldó technikákat.
- Szokássá válnak az egészségmegőrzéshez szükséges cselekvések. Kialakulnak pozitív beállítódások, magatartások és szokások, erősödik a fogyasztékkal élők iránti elfogadó magatartás. Ismeri az egészséget károsító és veszélyeztető tényezőket, a megelőzés és elkerülés lehetőségeit.
- A különböző tevékenységek során széles körű tapasztalatra és ismeretre tesz szert az egyes foglalkozásokkal kapcsolatban. A „hagyományos” szakmák mellett megismer több „különleges” foglalkozást.
- Megismeri lakóhelye adottságait, lehetőségeit.

Az életpálya-építés kerettantervi csomagjának (1–4. évfolyam; 5–6. évfolyam; 7–8. évfolyam; 9–12. évfolyam) általános bevezetőjében található kompetenciamátrix kijelöli a fejlesztendő képességek, ismeretek és attitűdök körét. Az alábbiakban rendszerezük azokat a további célzott rész-képességeket és képességeket, amelyeket az 1–4. évfolyamon kiemelten fejleszteni javasolunk.

Szociális kompetenciák

- A személyiség önvezérlő képessége: a belső igények felismerése és megfogalmazása.
- Realitásérzék: törvények és szabályok betartása.
- Személyiség: az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevételére.
- Szociális extenzivitás: a társadalomilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül.
- A legitimitás vizsgálata: a deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól.
- Önismeret:
  - reális és pozitív énkép – a reális énképhez minél közelebb álló éniideál kialakítása;
  - önbecsülés;
  - önkontroll;
  - önmotiválás;
  - szerepvállalás;
  - kooperativitás;
  - kötelezettségvállalás;
  - egyéni arculatformálás.
- Stratégiaalkotás és -megvalósítás:
  - információkezelés: információszerezés, információfeldolgozás, eszközhasználat;
  - hatékony kommunikáció;
  - gondolkodási képességek.

5. Az értékelés elvi alapjai

Az értékelés során kiemelt szerepet kap az önértékelés. A tanuló a modulok feldolgozása során saját magát, a társaihoz és a feladathoz való viszonyulásairól kapott benyomásokat rögzítve folyamatosan megfigyeli és értékeli teljesítményét az egyes modulokhoz kapcsolódó portfóliós értékelés segítségével. Így képet kap a tanulási folyamat egyes lépései mellett a képességeinek, attitűdjeinek változásairól, fejlődéséről.

Az önértékelést árnyalja, kiegészíti a társak értékelése, melynek során a tanuló értékeli társai munkáját, de őt is értékeli társai.

A pedagógus folyamatos szóbeli és írásbeli szóveges értékelést alkalmazva értékeli a tanuló munkáját, fejlődését a témakörönként meghatározott képességfejlesztési fókuszok mentén.

Mivel az életpálya-építés kompetencia fejlesztése során eszközként használjuk az egyes műveltségterületek által meghatározott tartalmakat, ismereteket, így azok elsajátítása bizonyos tantárgyakon belül kerül értékelésre, az intézmény pedagógiai programjában meghatározottak szerint.

Az egyes szakaszok végén (bevezető, kezdő és alapozó) kompetenciaalapú mérésekkel mutathatjuk ki a program hatékonyságát.

6. Javasolt éves óraszámkeret

Az alábbiakban megadott óraszámkeret a műveltségterületek éves óraszámának hozzávetőlegesen 15-25%-át veszik igénybe. Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének céljaira ezektől az óraszámoktól csak „lefelé” érdemes eltérni, tekintettel arra, hogy más kompetenciaterrület is igénybe veheti a műveltségterületek órakeretét.

A helyi tantervekben az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének céljaira a műveltségterületek mindegyikének igénybevétele sem kötelező. A sulinova Kht.-ban létrehozott, az életpálya-építési kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok tesztelése és bevezetése során heti 1-1,5 kompetenciafejlesztő óra már érzékelhető, elvárt irányú változást eredményezett a gyerekek munkájában.

Évfolyam/Műveltségi terület	1	2	3	4
Ember és társadalom	24	24	24	24
Ember a természetben	24	24	24	24
Művészetek	24	24	24	24
Informatika				11
Életvitel és gyakorlati ismeretek	24	24	24	24
Testnevelés és sport	20	20	20	20
Összesen	116	116	116	127

1. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök	Kapcsolódó műveltségterület	óraszám
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET	Ember és társadalom	6
		Ember a természetben	2
		Művészetek	2
		Testnevelés és sport	5
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1
2.	ÉLJÜK AZ ÉLETET! – MINDENNAPJAINK	Ember és társadalom	5
		Művészetek	2
		Testnevelés és sport	15
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1
		Ember és társadalom	3
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – NÉPSZOKÁSOK	Művészetek	7
		Ember a természetben	12
4.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – HELYEM A TERMÉSZETBEN	Művészetek	9
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	8
5.	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	Ember a természetben	2
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1

6.	FOGLALKOZÁSOK – NÉPI MESTERSÉGEK	Ember és társadalom	5
		Ember a természetben	7
		Művészetek	4
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	11
7.	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK	Ember és társadalom	5
		Ember a természetben	1
8.	TANULÁSMÓDSZERTAN	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
			Összesen: 116

TARTALOMVÁZLAT

ÖN- ÉS TÁRSISMERET

16

– **Ember és társadalom**

- o Kritikai gondolkodás
  - A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából.
- o A tartalom kulcselemei
  - Megismerjük az iskolai élet legfontosabb szabályait, és megvitassák azok szerepét, jelentőségét.
- o Ismeretszerzés, tanulás
  - Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése.
- o A reflexiót irányító kérdések
  - A tanulóknak legyen alkalmuk megtalálni a választ olyan kérdésekre, mint: *Melyek a saját tulajdonságaim? Miben vagyok másokhoz hasonló? Miben különbözöm másoktól? Mire vagyok képes? Mire nem vagyok képes? Milyen szeretnék lenni? Miért van szükség szabályokra?*

– **Ember a természetben**

- o Tájékozódás az élő és élettelen természetről.
- o Információ: az információk átadásának egyszerű módjai, az érzékelés mint információszerezés.

– **Művészetek – vizuális nevelés**

- o Kommunikációs képességek.

- o Az emberi gesztusok értelmezése.

– **Művészetek – dráma**

- o A csoportos játékhöz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása.

1. TÉMAKÖR / FEJEZET

Cím
Ajánlott óraszám

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK

Cím
Tematikus fókusz

- o Egyensúly-, ritmus-, és térérzékelés. Színek, hangok, formák, anyagok érzékelése, felismerése. Egyszerű mozgások és tartáshelyzetek utánzása, tükrözése. Állatmozgások és -hangok utánzása. Memória- és koncentrációfejlesztő játékok: mondókák, ki-számolók, találos kérdések, mozgások és szóveges figyelemfejlesztő játékok.
  - **Testnevelés és sport**
    - o Kúszások, mászások, statikus jellegű egyensúlygyakorlatok, egyéb természetes mozgások.
    - o A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe.
    - o Egyszerű szabályokon alapuló fogójátékok.
    - o A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe.
  - **Életvitel és gyakorlati ismeretek**
    - o A tevékenység és eredményének értékelése.
- Ismeret, megismerés: az egyéni különbségek felismerése az igények megfogalmazásakor.
- A reális énképhez minél közelebb álló éniideál kialakítása
  - Önbecsülés.
  - Kooperativitás.
  - Hatékony kommunikáció.
  - Analízis.
  - Lényegkiemelés.
  - Rendszerezés.
  - Egyéb nevének megtanulása – drámajátékok.
  - Saját név bemutatása: *miért kaptam, mit jelent?*
  - Becenevek, ragadványnevek megismerése.
  - Névnapi megkeresése a naptárban.
  - A bemutatkozás gyakorlása különböző helyzetekben – szerepjátékok.
  - Ismerkedés egymással: *mire vagy kíváncsi?*
  - Személyes tárgy gazdájának megkeresése, beszélgetés, információszerezés, majd ezek megosztása a társakkal.
  - Külső tulajdonságok megfigyelése.
  - Személyleírás készítése.
  - Személyleírás alapján saját magát és társait felismerése.
  - Egyéb felismerése hang alapján.
  - Csoportalkotások külső tulajdonságok és egyéb jellemzők alapján.
  - Pozitív, kedves gondolatok megfogalmazása egymásról.
  - Oszálytábla-készítés egész alakos fényképekből.
  - Testrészek megfigyelése, a test mérése (kézről, lábról körvonalrajz), a társakéval történő összehasonlítás – drámajáték.
  - A test ritmusának (szívverés, légzés) megfigyelése, mérése, változásainak oka. Az érzékszervek szerepe fontossága (érzékszervek kizárása): látás, hallás, szaglás, ízlelés, tapintás (szem, fül, orr, nyelv, bőr).
  - Érzékszerveink védelme.

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Kísérletek, megfigyelések kooperatívan – drámajátékok.</p> <p><i>Mire emlékszem rólad?</i></p> <p>Páros beszélgetés során szerzett információk megosztása a társakkal.</p> <p>Szituációs játékok: barátok egymás közt, testvérek, családtagok.</p> <p>Névhasználat, megszólítás.</p> <p>Bemutatkozás.</p> <p>Külső tulajdonságok.</p> <p>Hasonlóságok, különbözőségeik.</p> <p><i>Az én testem.</i></p> <p><i>Testrészeim, érzékszerveim.</i></p> <p><i>Gyerekek vagyok. Kapcsolataim a felnőttekkel (pedagógusok, rokonok) és a gyerekekkel (testvérek, barátok, társak).</i></p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p><i>Matematika.</i></p> <p>A tanuló törekedjen arra, hogy a megismert külső tulajdonságok alapján minél realisabb képet alkosson önmagáról és társairól!</p> <p>Ismerje fel és fogadja el az egyedi, megkülönböztető jegyeket!</p>
<p>2. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>Cím</p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>ÉLJÜK AZ ÉLETET! – MINDENNAPJAINK</p> <p>23</p> <p>Ember és társadalom</p> <ul style="list-style-type: none"> o Kritikai gondolkodás <ul style="list-style-type: none"> ▪ A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. <p>A tartalom kulcselemei</p> <ul style="list-style-type: none"> o Megismerjük az iskolai élet legfontosabb szabályait, és megvitassák azok szerepét, jelentőségét. o Megismerkedjenek néhány helyi hagyománnyal, néhány történettel a lakóhely múltjából, továbbá a környék, a lakóhely természeti értékeivel. <p>Művészetek – vizuális nevelés</p> <ul style="list-style-type: none"> o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. o Tájékozódás a lakóhelyen és annak környezetén. o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. o Vizuális jelek, jelképek alkotó használata. o Alkotóképességek. o Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése. o Élmények, elképzelt vagy valós események megfogalmazása. <p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <ul style="list-style-type: none"> o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, használata és veszélyei: a <i>fenntartható fejlődés</i> gondolata.

- o A mesterséges környezet: érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalatszerzés.
- o Szabálykövető magatartás a közvetlen mesterséges környezetben.
- **Testnevelés és sport**
  - o Egyszerű, koreografált játékok, gyermek- és népi játékok, táncok gyermekmondókákra, gyermekdalokra koreografált mozgássorok.
  - Normakövetés, normatudatos magatartás.
  - Törvények és szabályok betartása.
  - A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül.
  - Önkontroll.
  - Önmotiválás.
  - Kötelezettségvállalás.
  - Szerepvállalás.
  - Céltudatosság, pontosság, időérzék.
  - Információ-/tapasztalatszerzés, -megosztás.
  - Ismerkedés az iskola épületével, helyiségeivel, dolgozóival.
  - Iskolai helyiségek használatához kapcsolódó szabályok megbeszélése.
  - Az óvoda és az iskolai élet összehasonlítása. Azonosságok, különbségek keresése. (Méret, rendeltetés, napi beosztás stb.)
  - A tanórák rendje – rajzos órarend készítése.
  - Az iskolásléttel kapcsolatos kötelességek, feladatok: tanulás, házi feladat, rend a padban, a táskában, a tanulás feltételeinek megteremtése.
  - Felelősök választása, felelősi feladatok ellátása.
  - A tanterem otthonossá tétele, dekoráció készítése.
  - Beilleszkedés az iskola életébe: a hagyományok segítségével, azok továbbvitelével a közösség tagjaivá válunk.
  - A hagyományok közösségteremtő és közösségépítő szerepének megélése az aktív részvétel, felkészülés során.
  - Ismerkedés népi gyermekjátékokkal: a közös játék szabályainak megismerése.
  - A játékban előforduló hagyományos népi mesterségek megismerése.
  - A népi életforma jellegzetességeinek megismerése a játékokon keresztül is.
  - *Mikor, hol, kik játszották?*
  - Ismerkedés az iskolával.
  - Az iskolai élet szabályai.
  - Az iskola és az otthon összehasonlítása (hely, idő, szereplők, tevékenységek).
  - Az iskola helyiségei, használatuk és ahhoz kapcsolódó szabályok.
  - Az iskola és az óvoda összehasonlítása.
  - Az intézmény saját hagyományai (ünnepi ruházat, ünnepek, versenyek, tábor, testvérosztály stb.).
  - Énekes gyermekjátékok:
    - o „Fogyó, gyarapodójátékok” (*Festékes*);
    - o „Vonulás, kapuzós játékok” (*Új a csizmám, Egy kis várát*)

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK KÖVETELMÉNYEK	
<p>3. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>– Magyar nyelv és irodalom.</p> <p>– Matematika.</p> <p>– A tanuló törekedjen az iskolai élet törvényeinek és szabályainak megismerésére, betartására! Érdeklődésének megfelelően vegyen részt a játékokban!</p> <p>A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – NÉPSZOKÁSOK</p> <p>10</p> <p>– Ember és társadalom</p> <ul style="list-style-type: none"> o Térben-időben való tájékozódás <ul style="list-style-type: none"> ▪ Időmeghatározó kifejezések használata: „amikor kicsi (óvodás stb.) voltam; amikor szüleim gyerekek (fiatalok stb.) voltak; amikor nagyszüleim gyerekek stb. voltak; amikor karddal harcoltak stb.; nagyon régen.” ▪ Viszonyítások gyakorisága: <i>előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.</i> ▪ Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. o A tartalom kulcselemei <ul style="list-style-type: none"> ▪ Megismerjék az iskolai élet legfontosabb szabályait, és megvitassák azok szerepét, jelentőségét. <p>– Művészetek – vizuális nevelés</p> <ul style="list-style-type: none"> o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése. o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás <ul style="list-style-type: none"> ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. <p>– Művészetek – ének-zene</p> <ul style="list-style-type: none"> o Interpretáció <ul style="list-style-type: none"> ▪ A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. ▪ Népszokások megismeretése, dramatizált előadása akár báboz megjelöléssel vagy mozgással, táncal is. ▪ Felkészítés az ünnepekre a hangszerrel tanuló diákok bevonásával is. <p>– A belső igények felismerése és megfogalmazása.</p> <p>– Önmotiválás.</p> <p>– A társadalommal elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül.</p> <p>– Szerepvállalás.</p> <p>– Információszerzés.</p> <p>– Információfeldolgozás.</p> <p>– Eszközhasználat.</p> <p>– Lényegkiemelés.</p> <p>– Ok-okozati összefüggés.</p>

<p>...</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Rendszerezés. – Az ünnepkel kapcsolatos ismeretek felelevenítése, rendszerezése feladatlap segítségével – kooperatív tevékenység. – Karácsonyi dalok tanulása egybekötve valamilyen manuális tevékenységgel: mézeskalácssütés; ablak és bútordíszek ill. ajándékkészítés. – <i>A betlehemezés</i>, mint népszokás – dramatikus játék. – Ismeretek rendszerezése az egyik legősibb népszokásunkról képek, prospektusok segítségével: gyűjtőmunka. – A farsangi bál előkészületei: dekoráció, jelmez és „kiszebáb” készítése, dalok tanulása. – Az ünnepkel kapcsolatos ismeretek felelevenítése, rendszerezése feladatlap segítségével – kooperatív tevékenység. – Húsvéti dekoráció és a népszokás „kellékeinek” elkészítése: piros és/vagy himes tojás, tojástartó, tojásfá stb. – Locsoló versek, dalok – dramatikus játék. – Az ünnep eredete, jelentése. – Készülődés, karácsonyi díszek, szimbólumok készítése. – Betlehemezés. – A népszokás jelentése. – Ünnepi készülődés. – Télizés. – Az ünnep eredete, jelentése. – Húsvéti népszokás: locsolás, tojásfestés. – <i>Magyar nyelv és irodalom</i>. – <i>Matematika</i>. – A tanuló ismerkedjen az ünnepi szokásokkal! Érdeklődésének megfelelően vegyen részt a tanult népszokásokhoz kapcsolódó játékokban!
<p>4. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – HELYEM A TERMÉSZETBEN</p> <p>29</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> ○ Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. ○ Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A természeti és technikai tárgyakkal, jelenségekkel összefüggő elképzelések megfogalmazása, az ezekkel kapcsolatos megbeszélésekben való részvétel. ○ Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismerkedés a természet könnyen megfigyelhető ciklusaival. Ezek megfigyelése, az eredmények rögzítése. <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>

–	<p>Művészetek – vizuális nevelés</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése. ○ Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vizuális jelek jelképek alkotó használata. ○ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.
–	<p>Művészetek – ének-zene</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Interpretáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése. Népzenei dalanyag tanítása – többnyire hallás után. ○ Zenehallgatás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Életkornak megfelelő, zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények bemutatása.
–	<p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a <i>fenntartható fejlődés</i> gondolata. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ember, a társadalom, a természet és a technika kapcsolatrendszer: az ember, a technika és a természeti környezet kapcsolatának megértése, a tevékenység felfedezése konkrét példákban.
–	Az egyes tettek következményeinek belátása.
–	Önkontroll.
–	Kooperativitás.
–	Kötelezettségvállalás.
–	Eszközhasználat.
–	Információszerzés.
–	Információfeldolgozás.
–	Analízis.
–	Lényegkiemelés.
–	Ok-okozati összefüggés.
–	Rendszerzés.
–	Problémamegoldás.

Önmeghatározás

*Önbemutató
Stratégiaalkotás*

Stratégia megvalósítása

<p>– Kirándulás falusi gazdaságba, farmra.</p> <p>– A háziállatok megfigyelése,</p> <p>– élőhelyük megismerése,</p> <p>– tapasztalatszerzés gondozásukról: etetés, itatás, tisztántartás.</p> <p>– Az ismeretek rendszerezése, rögzítése feladatlappal.</p> <p>– <i>Pasztornapora</i> készítése.</p> <p>– Lehetőség szerint megnézni egy konyhakertet, vagy látogatást tenni piacon.</p> <p>– Tapasztalatszerzés, ismerkedés a kerti munkákkal, eszközökkel.</p> <p>– Az ismeretek rendszerezése feladatlap segítségével.</p> <p>– Növények csoportosítása évszakoknak megfelelően.</p> <p>– Ültetés (csíráztatás), növénygondozás (locsolás, hőmérséklet).</p> <p>– A növények fejlődésének megfigyelése.</p> <p>– Zöldség- és gyümölcsaláta készítése közösen.</p> <p>– Élelmiszerek, használati tárgyak válogatása aszerint, hogy miből készültek.</p> <p>– Tabló készítése: <i>miből, mi lesz?</i></p> <p>– Beszélgetéssel annak tudatosítása, hogy nem lehet a végtelenségig kihasználni a természetet.</p> <p>– Az évszakok által meghatározott életritmus felismerése, jellemzőinek kiemelése.</p> <p>– Gyűjtőmunka, tablókészítés.</p> <p>– Az évszaknak és az alkalomnak megfelelő, helyes öltözködés kialakítása öltöztető babával, szituációs játékokkal.</p> <p>– Ruhadarabok válogatása különböző szempontok szerint.</p> <p>– A háziállatok. Élőhelyük, gondozásuk.</p> <p>– Az állatokkal szembeni felelősség hangsúlyozása.</p> <p>– A konyhakert növényei. Ültetésük, gondozásuk, felhasználásuk.</p> <p>– Az időjárás befolyása a növénytermesztésre.</p> <p>– Az ember által termesztett növények és az ember által tartott, tenyésztett állatok.</p> <p>– <i>Miből, mi lesz?</i></p> <p>– Az évszakok által meghatározott életritmus: munkák (vetés, aratás) és ünnepek (karácsony, farsang, húsvét).</p> <p>– Az időjárásnak (évszaknak) és az alkalomnak megfelelő öltözködés.</p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>– <i>Matematika.</i></p> <p>– A tanuló életkorának és képességeinek megfelelő szinten szerezen ismereteket az élő természet és az ember kapcsolatáról!</p> <p>– Érdeklődésének megfelelően vegyen részt az ezzel kapcsolatos tevékenységekben!</p>	<p>EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD</p> <p>3</p> <p>– Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ember egészsége: törekvés a szervezet számára szükséges táplálékok ismeretére alapozott, megfelelő táplálkozási szokások kialakítására. Annak
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p> <p>5. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <hr/> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK

KÖVETELMÉNYEK

5. TÉMAKÖR / FEJEZET

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK

<p>felismerése, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Az egészséges életkörülmények igénylése.</p> <p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <ul style="list-style-type: none"> o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a <i>fenntartható fejlődés</i> gondolata. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A mesterséges környezet: szabálykövető magatartás a közvetlen mesterséges környezetben. o Konstruálás, kivitelezés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Szervezőkészség: a munkafolyamat irányított, majd önálló szervezése. A biztonság élménye a munkaszervezésben. ▪ Munkavégzési és tanulási szokások. ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: gyermekbalesetek okai, forrásai, megelőzésük. Jó testtartás. Elővigyázatosság az anyagalkatásban. A munkahely rendje, tisztasága. <p>A belső igények felismerése és megfogalmazása. Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevételé- le.</p>	<p>A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása. Önkontroll. Szerepvállalás. Információszerzés. Lényegkiemelés. Ok-okozati összefüggés. A helyes táplálkozási szokások megismerése: napi étrend összeállítása. Az egészséges napi étkezés körülményeinek megteremtése otthon és az iskolában. Terítés. <i>Mikor, hogyan, mivel tisztálkodom?</i> A tisztálkodás eszközeinek csoportosítása, tárolásuk, tisztántartásuk, használatuk. Kiemelten az étkezések előtti, a mosdóhasználat utáni kézmosás és a fogápolás fontossága. A fogsómos helyes technikájának megtanulása, gyakorlása. Öltözködés és tisztálkodás sportoláskor.</p>
<p>–</p>	<p>– Az otthoni balesetek okai, saját balesetek elmondása alapján. <i>Hogyan kerülhetünk volna el?</i> A megelőzés megfogalmazása. Szituációs játékok. – Az iskolai veszélyeztető tényezők megismerése, a megelőzés. – A megfelelő (változatos és rendszeres) táplálkozás fontossága. – Személyes higiénié, a napi, rendszeres tisztálkodás fontossága, helyes tisztálkodási szokások. – Az otthon és az iskolában előforduló gyermekbalesetek leggyakoribb okai, megelőzésük. <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> – A tanuló törekedjen az étkezési és tisztálkodási normák betartására! – Ismerje meg közvetlen környezete veszélyeztető tényezőit!</p>
<p>–</p>	<p>–</p>
<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiakalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>

6. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott óraszám	FOGLALKOZÁSOK – NÉPI MESTERSÉGEK 27
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	Tematikus fókusz	<ul style="list-style-type: none"> - Ember és társadalom <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. o A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Megismerkedjenek néhány magyar, nemzeti és etnikai kisebbségi népszóval, a hagyományos mesterségekkel. - Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> o Rendszer: a szó használata nélkül konkrét rendszerek konkrét elemzése. <i>(Miből áll? Milyen kapcsolatokban vannak az elemek? Hogyan működik? Mi történik a rendszerrel? stb.)</i> o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Anyagok a technikában és a hétköznap i életben: használati tárgyak anyagainak felismerése, egyszerűbb anyagok technikai formálása, használati tárgyak készítése. - Művészetek – ének-zene <ul style="list-style-type: none"> o Interpretáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólalatlata, az éneklési öröm felkeltése. ▪ Népzenei dalanyag tanítása többnyire hallás után. - Művészetek – vizuális nevelés <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Különböző tárgyak külső jegyeinek összehasonlítása. ▪ Tárgyak, műalkotások csoportosítása különböző szempontok alapján. ▪ Vizuális jelek, jelképek alkotó használata. - Életvitel és gyakorlati ismeretek <ul style="list-style-type: none"> o Problémafelismerés <ul style="list-style-type: none"> ▪ A technikai probléma megfogalmazása: technikai problémák és szakmák bemutatása. o Tervezés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A terv, elképzelés értékelése, megféleltetése az igénynek és a lehetőségeknek: a terv funkcionális és formai megfelelésének megállapítása. A választott anyag, szerkezet, eljárás helyességének megérzése, megítélése. A terv előfordulása a közvetlen munkakörnyezetben. o Konstruálás, kivitelezés (tárgyak, modellek, szerkezetek és agrotechnikai eljárások, háztartás- és egészségügyi megoldások). o A tevékenység és eredményének értékelése. o Munkavégzési és tanulási szokások. - A reális énképhez minél közelebb álló éniideal kialakítása. - Önbecsülés. - Önkontroll.
	Önmeghatározás	

*Önbemutató
Stratégiaalkotás*

Stratégia megvalósítása

–	Önmotiválás.
–	Kötelezettségvállalás.
–	Eszközhasználat.
–	Információszerzés.
–	Információfeldolgozás.
–	Analízis.
–	Lényegkiemelés.
–	Rendszerzés.
–	Problémamegoldás.
–	Látogatás múzeumba, skanzenbe, faluházba vagy tanyára.
–	Általános betekintés a népi életmódba, fókuszálva a kiemelt mesterségekre, foglalkozásokra.
–	Eszközök megfigyelése, összehasonlítása a ma használatosakkal.
–	Ezen ismeretek rendszerezése feladatlap segítségével.
–	Gyakorlati tapasztalatszerzés a gyapjú, a filc tulajdonságairól (nedvszívó képesség, tapadás, alakítás), felhasználási lehetőségeiről.
–	<i>Nemezlabda</i> készítése.
–	<i>Öltőtőbába</i> készítése.
–	Ruhák tervezése, kivitelezése népművészetből vett példák alapján.
–	Gyakorlati tapasztalatszerzés (tépés, nyírás, csomózás, teherbíró-képesség stb.) a fonal tulajdonságairól, felhasználási lehetőségeiről.
–	Ismerkedés a szövökereettel, annak alkalmazásával.
–	Kisszőnyeg szövése.
–	<i>Hármasfonás</i> .
–	Ékszerkészítés (karkötő, nyaklánc).
–	Gyakorlati tapasztalatszerzés a fa tulajdonságairól (hajlíthatóság, törlhetőség, rugalmasság, rugalmatlanság, keménység), felhasználási lehetőségeiről.
–	Karámkészítés vesszőből (hurkapálcikából).
–	A népi életforma. Ismerkedés a népi mesterségekkel (szövés-fonás, famegmunkálás, nemezelés).
–	Egyéni viszonyulás a megismert mesterségekhez.
–	Tapasztalatszerzés a fent említett mesterségekhez szükséges anyagokról, eszközökről.
–	A gyapjú tulajdonságai, felhasználása.
–	A filc. Népi motívumok.
–	Népvisolet, népi motívumok.
–	Papír és/vagy filc.
–	A fonal tulajdonságai, felhasználási lehetőségei.
–	A fonás, mint az anyag teherbíró képességét befolyásoló technika.
–	A fa tulajdonságai, felhasználási lehetőségei.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>– <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>– <i>Matematika.</i></p> <p>– A tanuló szerezzen ismereteket a népi életformával kapcsolatban!</p> <p>– Életkorának és érteklődésének, valamint képességeinek megfelelően vegyen részt a munkavégzésben!</p>
<p>7. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
<p>HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK</p> <p>6</p> <p>– Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tájékozódás az élő és élettelen természetről <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tér: térzet tudatosítása, tájékozódás a térben. ▪ Idő és mozgás: ismerkedés a természet könnyen megfigyelhető ciklusaival. ○ Tájékozódás a mindennapok időviszonyaiban. ▪ Evolúciós szemlélet: a születéssel, az egyedfejlődéssel és az öröklődéssel kapcsolatos gyermeki elképzelések felszínre hozása, összehasonlítása, más, köztük a tudományos nézetekkel való összevetése (természetesen csak a gyerekek létező, előzetes tudásával feldolgozható témákban). <p>– Ember és társadalom</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. ○ A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kommunikációt folytassanak olyan kérdésekről, mint a külső és belső jellemvonások, a jó és rossz tulajdonságok, a rokonság, a barátság, a rászorulóknak segítése. <p>– A belső igények felismerése és megfogalmazása.</p> <p>– Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.</p> <p>– A reális énképhez minél közelebb álló énídeál kialakítása.</p> <p>– Önbecsülés.</p> <p>– Szerepvállalás.</p> <p>– Kooperativitás.</p> <p>– Egyéni arculatformálás.</p> <p>– Hatékony kommunikáció.</p> <p>– Információszerzés.</p> <p>– Információfeldolgozás.</p> <p>– Analízis.</p> <p>– Lényegkiemelés.</p> <p>– Ok-okozati összefüggés.</p> <p>– Rendszerezés.</p> <p>– Problémamegoldás.</p>	

<p>– Természetfilmekből vett részletek megtekintése, újságcikkek, képek gyűjtése az állatvilág „családi” életéből.</p> <p>– A tér és idő jelentősége a kicsinyekről való gondoskodásban.</p> <p>– Saját élmények feldolgozása elbeszélés, rajz, fényképek segítségével.</p> <p>– Emlékezetes pillanatok, események felelevenítése az anyával, az apával.</p> <p>– Beszélgetés, rajz készítése.</p> <p>– Fényképekből családi tabló készítése.</p> <p>– Szerepjátékok: szülőszerepek.</p> <p>– Bensőséges pillanatok, események felelevenítése a nagyszülővel.</p> <p>– Szerepjátékok: nagyszülő-szerepek.</p> <p>– Generációs különbségek megjelenítése dramatizálással.</p> <p>– A szülő szerepe az állatvilágban: védelem, gondoskodás, felkészítés a „felőtt” létre.</p> <p>– A kisgyermek elsődleges mintái: anya, apa.</p> <p>– Hagyományos szerepek a családban.</p> <p>– A gyermek-szülő kapcsolat meghatározó tényezői, érzelmi elemei.</p> <p>– A nagyszülők szerepe a családban.</p> <p>– A háromgenerációs kapcsolati háló.</p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom</i></p> <p>– A tanuló ismerje fel a szülő-gyerekek kapcsolat lényegi elemeit mindennapi élethelyzetekből vett példák alapján!</p>	<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>
<p>TANULÁSMÓDSZERTAN</p> <p>2</p> <p>– Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <ul style="list-style-type: none"> o Munkavégzési és tanulási szokások <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: a munkahely rendje, tisztasága. Az érdeklődés, mint az időt meghatározó tényező. ▪ Megfigyelés, vizsgálat: a tapasztalat, mint egyéni élmény megfogalmazása. ▪ Technológiai rend, térszemlélet: a művelti és téri rend betartása a munka során. Gazdálkodás, környezettudatos magatartás: gazdálkodás a munkával és az idővel. A személyes ráfordítás jelentősége. ▪ Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás. Felkészülés a munkaformáira, különös tekintettel az egyéni tulajdonságok minőségére. <p>– A reális énképhez minél közelebb álló éniideál kialakítása.</p> <p>– Önkontroll.</p> <p>– Önmotiválás.</p> <p>– Kötelezettségvállalás.</p> <p>– Egyéni arculatformálás.</p> <p>– Eszközhasználat.</p>	<p>8. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p>

<p>----- <i>Stratégia megvalósítása</i> -----</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Hatékony kommunikáció. – Analízis. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – A tanulás feltételeinek megismerése, belátása szituációs játékokban. – Tapasztalatszerzés az idő múlásáról játékos gyakorlatokban. – Játékos feladatok az egyéni képességek feltérképezésére. – A tanulás külső körülményei (rend, fény, tisztaság, esend). – Időbeosztás. – Előkészületek, taneszközök használata. – Segítség igénybevétele. – Megismerő-képességek: figyelem, emlékezet. – <i>Matematika</i>. – <i>Magyar nyelv és irodalom</i>. – A tanuló ismerje fel a külső körülmények szerepét a tanulási tevékenységben!
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	

2. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No	Témakörök	Kapcsolódó műveltségterület	óraszám
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET	Ember és társadalom	7
		Testnevelés és sport	10
2.	ÉLJÜK AZ ÉLETEIT! – MINDENNAPJAINK	Ember és társadalom	7
		Művészetek	7
		Testnevelés és sport	10
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – NÉPSZOKÁSOK	Ember és társadalom	8
		Ember a természetben	4
		Művészetek	12
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	8
4.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – HELYEM A TERMÉSZETBEN	Ember és társadalom	12
		Művészetek – vizuális nevelés	5

5.	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	Ember a természetben	5
6.	FOGLALKOZÁSOK – NÉPI MESTERSÉGEK	Ember a természetben	3
7.	HŐSÖK, PÉLDÁKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK	Életvitel és gyakorlati ismeretek	13
8.	TANULÁSMÓDSZERTAN	Ember és társadalom	2
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
		Összesen:	116

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i>	ÖN- ÉS TÁRISMERET 17 óra – Ember és társadalom <ul style="list-style-type: none"> ○ Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. ○ A reflexiót irányító kérdések. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tanulóknak legyen alkalmuk megtalálni a választ olyan kérdésekre, mint: <i>Mire nem vagyok képesek? Mire nem vagyok képesek? Milyen szeretnék lenni? Miért van szükség szabályokra?</i> ○ A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kommunikációt folytassanak olyan kérdésekről, mint a viselkedési és illemszabályok, a kölcsönösség szerepe az illemben, a külső és belső jellemvonások, a jó és rossz tulajdonságok, a rokonság, a barátság, a rá- szorulóknak segítség. ○ Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. ○ Kommunikáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti témáról. Saját vélemény ért- hető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása. Események, történetek elbeszélése élőszóban. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról.
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐ- KUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	– Dráma <ul style="list-style-type: none"> ○ Szerepjáték tárgyakkal (<i>a tárgyak megváltoztatása nélkül</i>). ○ Játék megváltoztatott, átalakított tárgyakkal. ○ Csoportos improvizációs játékok tanári irányítással zajló játékban. ○ Egyszerű magatartásformák, viselkedések elemzése a csoportos improvizációk kapcsán.

<p>Önmeghatározás</p> <p>Önbemutató</p> <p>Stratégiaalkotás</p> <p>Stratégia megvalósítása</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Testnevelés és sport</p> <ul style="list-style-type: none"> o A tanulók beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe. o Egyszerű szabályokon alapuló fogójátékok. <p>Törvények és szabályok betartása.</p> <p>Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.</p> <p>Önbecsülés.</p> <p>Önkontroll.</p> <p>A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül.</p> <p>A deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól.</p> <p>Szerepvállalás.</p> <p>Kooperativitás.</p> <p>Hatékony kommunikáció.</p> <p>Dramajátékok, szituációs játékok páros és csoportos kommunikációs helyzetekben (veszegetés, csúfolódás, megsértődés, segítségnyújtás, együttérzés).</p> <p>Sportszerűség és csapatszellem megalapozása, kialakítása különböző csapat- és versenyjátékokban.</p> <p>Érzelmek, indulatok a kommunikációban.</p> <p>Viselkedési normák, együttműködési szabályok.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p><i>Matematika.</i></p> <p>A tanuló ismerje meg a társas együttlét írott és íratlan szabályait, és törekedjen azok betartására!</p>
<p>2. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p>ÉLJÜK AZ ÉLETTET!</p> <p>25</p> <p>Ember és társadalom</p> <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. o Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. o A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tanulók megismerkedjenek néhány helyi hagyománnyal, néhány történettel a lakóhely múltjából, továbbá a környék, a lakóhely természeti értékeivel. ▪ Kommunikációt folytassanak olyan kérdésekről, mint a viselkedési és illemszabályok, a kölcsönösség szerepe az illemben, a külső és belső jellemvonások, a jó és rossz tulajdonságok, a rokonság, a barátság, a rászoruló segítése. <p>Művészetek – vizuális nevelés</p> <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. ○ Kommunikációs képességek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fényképek „olvasása”, értelmezése. ○ Alkotóképességek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése.
–	<p>Művészetek – ének-zene</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Interpretáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tanult gyermek- és népdalok mozgással kísért csoportos előadása. ▪ Népzenei dalanyag tanítása – többnyire hallás után. ○ Dráma: a csoportos játékhoz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A játékátorság kialakítása, a csoport előtti megnyilvánulás gyakorlása és elfogadása. ▪ Népi gyermekjátékok (rímikus játékok dallal, mondókával).
–	<p>Testnevelés és sport</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Egyszerű koreografált játékok, gyermek-, népi játékok, táncok gyermekmondókákra, gyermekdalokra koreografált mozgássorok.
–	<p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a <i>fenntartható fejlődés</i> gondolata. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A mesterséges környezet: érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalatszerzés. ▪ Szabálykövető magatartás a közvetlen mesterséges környezetben.
–	A belső igények felismerése és megfogalmazása.
–	Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.
–	A deviancia felismerése, elhatárolás a szélsőséges magatartástól.
–	Önmotiválás.
–	Önkontroll.
–	A társadalomilag elfogadott magatartási normák betartása.
–	Szerepvállalás.
–	Kooperatívítás.
–	Információszerzés.
–	Információfeldolgozás.
–	Eszközhasználat.

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

<p>Séta az iskola környékén.</p> <p>Egy kulturális intézmény felkeresése.</p> <p>Gyűjtőmunka, tablókészítés a település nevezetességeiről.</p> <p>Gyalogos közlekedés a településen.</p> <p>Veszélyforrások, baleset megelőzés.</p> <p>Helyes és helytelen magatartás az utcán.</p> <p>A keresztevek jelentése (Ladó János: <i>Magyar utónévkönyv</i> c. könyv).</p> <p><i>Találók-e a családtagokra?</i></p> <p>A családnevek eredete, a család közös neve.</p> <p>Janikovszky Éva: <i>Velem mindig történik valami</i> című írás ismertetése – szerepjáték.</p> <p>Befejezetlen rajz: üres szoba bebútorozása és benépesítése.</p> <p>Segítségadás, segítségkérés: <i>kitől és mikor?</i></p> <p>Családi hagyományok: beszámoló, fényképek stb.</p> <p>Családok összehasonlítása: különbségek, hasonlóságok.</p> <p><i>Az én családom</i> című könyv elkészítése.</p> <p>Kedvenc gyűjtemények bemutatása.</p> <p><i>Mennyi idő kell egy-egy gyűjteményhez, milyen eszközöket igényel?</i> – beszélgetés.</p> <p><i>Mi történt el? Hová tettem?</i> – figyelemfeljlesztő drámajátékok.</p> <p><i>Legjobb barátodnak odaadnád-e legkedvesebb játékidat?</i></p> <p>Döntéshelyzetek. Bírósg – drámajáték. „<i>Cserébre fogadom, többet vissza nem adom.</i>”</p> <p>Gyalogos közlekedés, kulturális intézmények, szabadidős tevékenységek.</p> <p>Életmód, szokások, szerepek.</p> <p>Munkamegosztás a családban.</p> <p>A szülők foglalkozása.</p> <p>A család hagyományai, ünnepei.</p> <p>Részvétel a település jelentősebb eseményein.</p> <p>Egyéni gyűjtemények.</p> <p>Használati tárgyak, játékok.</p> <p>A saját tulajdon fogalmának tudatosítása.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p><i>Matematika.</i></p> <p>A tanuló érdeklődjön közvetlen környezete iránt, gyűjtjön róla ismereteket!</p> <p>Tevékenységeiben törekedjen a szabályok betartására, a normatív viselkedésre!</p>	<p>A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – MINDEN HÓNAP VALAKIÉ</p> <p>32</p> <p>– Ember és társadalom</p> <ul style="list-style-type: none"> o Terben-időben való tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: nap, hét, hónap, év. o A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tanulók megismerkedjenek néhány magyar, nemzeti és etnikai ki-sebbségi népszokással, a hagyományos mesterségekkel.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p> <p>3. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>	

<ul style="list-style-type: none"> – Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> ○ Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Természet: annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. ○ Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A természet megismerése: a természeti tárgyakkal, jelenségekkel összefüggő elképzelések megfogalmazása, az ezekkel kapcsolatos megbeszélésekben való részvétel. – Művészetek – ének-zene <ul style="list-style-type: none"> ○ Interpretáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Népzenei dalanyag tanítása többnyire hallás után. ▪ Népszokások megismeretése, dramatizált előadása, akár bábos megjelentéssel vagy mozgással, táncal is. – Életvitel és gyakorlati ismeretek <ul style="list-style-type: none"> ○ Konstruálás, kivitelezés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Konstruáló képesség, eszközhasználat, ügyesség: az egyszerű alapanyagok alakítása kézzel, egyszerű eszközökkel. Az anyagok alakítása, mint örömforrás. – A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Önmotiválás. – A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – Szerepvállalás. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Eszközhasználat. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Naptár készítése: az 'égigérő fa' minden ágán egy-egy hónap helyezkedik el (folyamatos készítése) – kooperáció. <ul style="list-style-type: none"> ○ „Lipem, lopom a szőlőt” (népi gyerekjáték). ○ Közmondások gyűjtése vetéssel kapcsolatban. ○ Mondóka tanulása. (<i>Mag, mag bizamag...</i>) ○ Szüreti bál szervezése – dramatikus játék. ○ Közösségépítő drámajátékok. ○ <i>Kalákázás</i> (kukoricából, csuhéból, kukoricaszárból különböző tárgyak készítése vagy valamilyen közös iskolai hasznos tevékenység végrehajtása). ○ <i>Katalin-ág</i> „készítése”. ○ <i>Adventi koszorú</i> alkotása. 	<p>Önmeghatározás</p> <p>Önbemutató</p> <p>Stratégiaalkotás</p> <p>Stratégia megvalósítása</p>
--	--

- Naptár készítése: az 'évigérő fa' kiegészítésének folytatása – kooperáció. Jeles napok kiemelése, az ezekhez kapcsolódó események, népszokások, hiedelmek megismerése:
  - o Ajándék-, képestaplakészítés.
  - o *Mikulásozás* (intézményen belüli testvérosztály vagy egymás megajándékozása).
  - o *Luca-napi búza* csíráztatása.
  - o Regélés – dramatizálás.
  - o Újévi énekes köszöntők.
  - o Táncmulás (készülődés a farsangi bálra).
  - o Iskolahivogatóra készülés – ajándékkészítés, toborozó kis műsor összeállítása.
  - o *Balzsolás* (torokfájás elleni védekezés): fahéjas alma sütés.
  - o Februári időjós naptár készítése (a csapadék gyakoriságának és az időjárás figyelemmel követése).
- Naptár készítése: az 'évigérő fa' kiegészítésének folytatása – kooperáció. Jeles napok kiemelése, az ezekhez kapcsolódó események, népszokások, hiedelmek megismerése:
  - o Facemete ültetése (lehetőség szerint).
  - o Bőjtös étel készítése: aszalt gyümölcsös joghurt.
  - o Barka-, zöldág-, aranyeső gyűjtése (virágoztatása), majd ezek díszítése festett, kifíjtt tojásokkal.
  - o Tojásfestés.
  - o *Tatnyolás* (tojáskocintós).
  - o *Májusfa* állítása, díszítése – drámajáték.
  - o Sorversenyek, társasjátékok, vetélkedők eredménye alapján a pünkösdi király/nő választása.
- Naptár készítése: az 'évigérő fa' kiegészítésének folytatása – kooperáció. Jeles napok kiemelése, az ezekhez kapcsolódó események, népszokások, hiedelmek megismerése:
  - o Kirándulás a megújult természetben.
  - o „*Eperszüret*”: eperlő készítése.
  - o Ismeretek rendszerezése az István-napi ünnepegekről.
- Szeptember – Szent Mihály hava. Október – Mindszent hava. November – Szent András hava. Jeles napok, a hónapokhoz kapcsolódó népszokások, hiedelmek megismerése:
  - o IX. 1. Egyed napja (a csöszök kezdik őrizni a szőlőt).
  - o IX. 21. Máté napja (őszi napéjegyenlőség).
  - o IX. 29. Szent Mihály napja (az őszi gabonavetés csúcspontja).
  - o X. Lukács napja (gesztenyeszüret napja).
  - o X. 26. Dömötör napja (őszi pásztortűnnepi nap – dömötörözés).
  - o XI. 1. Mindszentek napja (emlékezés a halottakra).
  - o XI. 25. Katalin-nap (Katalin kopog, karácsony locsog).
  - o XI. 30. András napja (kezdődik az advent).
- December – Karácsony hava. Január – Boldogasszony hava. Február – Bőjtelő hava. Jeles napok. A hónapokhoz kapcsolódó népszokások, hiedelmek megismerése:
  - o XII. 6. Miklós napja (mikulásoszás).
  - o XII. 13. Luca napja (*Luca-szék* a boszorkányok leleplezéséhez).
  - o XII. 22. A téli napforduló napja.

<ul style="list-style-type: none"> o XII. 24-25. Karácsony. o XII. 31. Szilveszter napja. o I. 1. Újév napja. o I. 6. Vízkereszt (védekezés a rossz szellemek ellen). o I. 25. Pál napja (megfordul a medve a barlangjában). o II. 2. Gyertyaszentelő napja (kijön a medve a barlangjából). o II. 3. Balázs napja (vidám, tréfálkozó iskolahívogató, balázsolás – a torokfájás elleni védekezés). o II. 14. Bálint napja (ezen a napon ültetik a kotlót a fészekre). o II. 24. Jégtörő Mátyás napja. (Ha nem talál jeget, csiná!; ha talál, akkor töri.) – Március – Bőjtmás hava. Április – Szent György hava. Május – Pünkösöd hava. Jeles napok. A hónapokhoz kapcsolódó népszokások, hiedelmek megismerése: <ul style="list-style-type: none"> o III. 12. Gergely napja (Komolyabb hangvételű iskolahívogató). o III. 21. Benedek napja (tavaszi napjegyeniőség). o Bőjtjű időszak (húsvét előtt 40 nappal kezdődik). o IV. 1. Áprilisiáratás napja. o Virágvasárnap napja (húsvét előtti vasárnap, barkaszentelés a betegség és gonosz ellen). o Nagycsütörtök, nagypéntek, nagyszombat (a bőjt utolsó fontos napjai). o Húsvét napja (első nap, amikor húst lehetett fogyasztani). o Húsvét hétfő (a locsolás napja). o IV. 24. Szent György napja (pásztorfogadó, állatkihajtó nap). o V. 1. Május első napja (májusfa állítás). o V. 12-14. Pongrác, Szervác, Bonifác napja (fagyosszentek napja). o Pünkösöd napja (a nyár bevonulásának napja, pünkösdi király/nő választása). – Június – Szent Iván hava. Július – Szent Jakab hava. Augusztus – Kisasszony hava. Jeles napok. A hónapokhoz kapcsolódó népszokások, hiedelmek megismerése: <ul style="list-style-type: none"> o VI. 8. Medárd napja (ha aznap esik, akkor 40 napig fog esni). o VI. 22. A nyári napforduló napja. o VI. 24. Szent Iván és Szent János napja (a nyári napforduló éjszakai ünneplése, tűzgrás). o VI. 29. Péter, Pál napja (az aratás kezdete, Szt. Péter a halászek védőszentje, eperszüret). o VII. 20. Mária-Magdolna napja (zivatarhozó nap). o VIII. 20. István napja (Szent István király, ill. az új kenyér ünnepe). – <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> – <i>Matematika.</i> – A tanuló ismerkedjen a népszokásokkal! – Érdeklődésének megfelelően vegyen részt a tanult népszokásokhoz kapcsolódó játékokban, tevékenységekben! 	<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>
---	--

4. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím	
	<i>Ajánlott óraszám</i>	
		A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÜLÖNBÖZŐ ÉLŐHELYEK AZ EMBER ÉLETÉBEN 17
		<ul style="list-style-type: none"> - Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> o Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgozása: változások felismerése, azok fontosabb okainak megnevezése tanítói segítséggel. A különböző tárgyak, élőlények, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szempontok és saját elképzelések alapján. Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert területeken.
	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> o Tájékozódás az élő és élettelen természetről <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az élőlények három „felsőbb” nagy országához tartozó fogalmak (állat, növény, gomba) kiszélesítése, az állat- és növényfogalom gazdagítása, a kezdeti gyermeki elképzelések meghaladása. Az élőlények egyszerű csoportokba sorolása, a hierarchikus osztályozás igényének felkeltése.
		<ul style="list-style-type: none"> - Művészetek – vizuális nevelés <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás <ul style="list-style-type: none"> ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.
	<i>Önmeghatározás</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Az egyes tettek következményeinek belátása.
	<i>Önbemutató</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Önkontroll.
	<i>Stratégiaalkotás</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Kooperativitás. - Kötelezettségvállalás. - Információszerzés. - Információfeldolgozás. - Eszközhasználat. - Analizálás. - Lényegkiemelés. - Ok-okozati összefüggés. - Rendszerezés. - Problémamegoldás.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	<ul style="list-style-type: none"> - A helyi adottságok szerint kirándulás vagy tábor keretében erdő, mező, vízpart megismerése, lehetőség szerint erdősz (vadász, halász, madarász) kíséretében. - Az erdő növény- és állatvilágának megismerése, rendszerezése. Az ember szerepének tisztázása életfeltételeik alakításában. - Az egyén és a közösség lehetőségei az erdő védelme érdekében. Az erdővel kapcsolatos foglalkozások, munkálatok és ezek szerepének megismerése. - Csoportosítás: a fafeldolgozás, fafelhasználás területei. - A mező növény- és állatvilágának megismerése, rendszerezése. - Az ember szerepének tisztázása életfeltételeik alakításában. - Az egyén és a közösség lehetőségei a mező védelme érdekében. - A mezővel kapcsolatos foglalkozások, munkálatok és ezek szerepének megismerése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A vízpart és a vizek növény- és állatvilágának megismerése, rendszerezése. - Az ember szerepének tisztázása életfeltételeik alakításában. - Az egyén és a közösség lehetőségei a vizek és vízpartok védelme érdekében. A vizekkel kapcsolatos foglalkozások, munkálatok és ezek szerepének megismerése. - A település élővilága. Vadon élő állatok, növények. Termesztett növények. Az ember és a természet. - Az erdő élővilága. - Az erdő védelme. - Az erdő munkája. - Fakitermeléssel, faültetéssel kapcsolatos foglalkozások. - A fa feldolgozása és felhasználása. - Gombászat. - A mező élővilága. - A mező védelme. - Mezei munkálatok. - Vadász, madarász, mezőőr. - Gyógynövénygyűjtés. - A vízpart és a vizek élővilága. - A vizek védelme. - A vízpart és a vizek munkálatai. - Halászat, vadászat, nádvágás, hajózás. - Környezetvédelem. (Fogyasztóvédelem!) - <i>Matematika.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - A tanuló életkorának és képességeinek megfelelő szinten szerezzen ismereteket az élő természet és az ember kapcsolatáról! - Érdeklődésének megfelelően vegyen részt az ezzel kapcsolatos tevékenységekben!
<p>5. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD</p> <p>5</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ember egészsége: törekvés a szervezet számára szükséges táplálékok ismeretére alapozott, megfelelő táplálkozási szokások kialakítására. Annak felismerése, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Az egészséges életkörülmények igénylése. ▪ Az élet: az élet értelmzésére vonatkozó gyermeki elképzelések felszínre hozása, ütköztetése más elképzelésekkel. Az életjelenségekhez kötött életértelmezés fokozatos erősítése. Az élő és élettelen összehasonlítása. o <i>Fenntarthatóság, a környezet védelme:</i> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formák kialakítása. <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>

<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A belső igények felismerése és megfogalmazása. - Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele. - A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása. - Önkontroll. - Szerepvállalás. - Információszerzés. - Lényegkiemelés. - Ok-okozati összefüggés. - Kényelmes, réteges öltözködés fontossága. - Megfelelő mennyiségű és minőségű táplálék, ital. - Baleset megelőzés és természetvédelem kirándulások során. - Helyes és helytelen viselkedés eldöntése szituációs játékok segítségével. - Hátizsák bepakolása. - Testünk fejlődése: megfigyelés, mérések végzése. - Magasság, testtömeg, kerületek. - Fejlődés: eredmények összevetése az előző éviekkel. - Életjelenségek, életműködésünk megfigyelése. - Szívverés, légzés, mozgás. - Felépítésünk, legfontosabb szerveink (csontváz, szív, tüdő, agy, gyomor) megnevezése, a szív, a tüdő és az izmok működése, védelme. - Helyes tisztartás. - A mozgás (a szabad levegőn), testedzés fontossága. - A pihenés, az alvás fontossága. - Megfelelő öltözködés, viselkedés a kirándulás során. - <i>Mit viszünk magunkkal?</i> - Mozgás, légzés, táplálkozás, fejlődés. - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - A tanuló ismerje meg az életműködésekkel kapcsolatos legfontosabb normákat, törekedjen azok betartására! - Óvja a természetet!
<p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p>6. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>FOGLALKOZÁSOK – NÉPI MESTERSÉGEK</p> <p>16</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> o Rendszer: a szó használata nélkül konkrét rendszerek konkrét elemzése. <i>(Miből áll? Milyen kapcsolatokban vannak az elemek? Hogyan működik? Mi történik a rendszerrel? stb.)</i> o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Anyagok a technikában és a hétköznapi életben: használati tárgyak anyagának felismerése, egyszerűbb anyagok technikai formálása, használati tárgyak készítése.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

- o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata.
  - Az ember, a társadalom, a természet és a technika kapcsolatrendszerese, a tevékenység felfedezése konkrét példákban.
- o Dokumentumismeret (tárgy, könyv, hálózati dokumentum).
  - Ismeretterjesztő forrásokból (pl. képes enciklopédia, ifjúsági tévéadás) információgyűjtés az alkotómunkához, a foglalkozásokhoz és a tervezéshez.
- o Az alkotás folyamata, a gyakorlati Problémafelismerési és problémamegoldó folyamat részei.
  - o Munkavégzési és tanulási szokások.

A reális énképhez minél közelebb álló énídeál kialakítása.

Önbecsülés.

Önkontroll.

Önmotiválás.

Kötelezettségvállalás.

Információszerzés.

Információfeldolgozás.

Eszközhaszárlat.

Analizálás.

Lényegkiemelés.

Rendszerezés.

Problémamegoldás.

A helyi adottságoknak, lehetőségeknek megfelelően múzeumi foglalkozás keretében, vagy a környéken népi mesterséget folytató személy vezetésével kézműves foglalkozáson való részvétel.

Gyakorlati tapasztalatszerzés a gyékény és csuhé tulajdonságairól (hajlíthatóság, darabolás, megmunkálhatóság), felhasználási lehetőségeiről. Poharatét gyékényből, *csuhébaba* (csuhakabacsa) készítése.

Gyakorlati tapasztalatszerzés a bőr tulajdonságairól (keménység, vastagság, zsírosság, nyújthatóság, megmunkálhatóság), felhasználási lehetőségeiről.

Ékszerkészítés laposfonással (karkötő, nyaklánc).

Kincses szütyő készítése.

További gyakorlati tapasztalatszerzés a fonal tulajdonságairól, felhasználási lehetőségeiről.

Kiskendő himzése ajándékba, monogram hímzése törölközőre.

Gyakorlati tapasztalatszerzés az agyag tulajdonságairól (gyúrhatóság, tapintás, megmunkálhatóság, égethetőség), felhasználási lehetőségeiről.

Az égetés szerepe, további díszíthetőség.

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Edény- és gyöngykészítés. - Parasztház összeállítás a gyaglapokból. - A népi életforma. Ismerkedés további népi mesterségekkel (gyékényszövés, csuhéfonás, bőrzés, hímzés, agyagozás). - Egyéni viszonyulás a megismert mesterségekhez. - Tapasztalatszerzés a fent említett mesterségekhez szükséges anyagokról, eszközökről. - A gyékény, csuhé tulajdonságai, felhasználásuk. - A bőr tulajdonságai, felhasználási lehetőségeinek széles skálája az élet minden területén. - A fonal tulajdonságairól szerzett tapasztalatok további bővítése. (Tehetséggondozás: horgolás, kötés.) - Az agyag tulajdonságai, felhasználási lehetőségei. Kiegészítés. - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - <i>Matematika.</i> - A tanuló szerezzen ismereteket a népi életformával kapcsolatban! - Életkorának és érdeklődésének, valamint képességeinek megfelelően vegyen részt a munkavégzésben! <p>HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK</p> <p>6</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ember és társadalom <ul style="list-style-type: none"> o Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Híres emberek, irodalmi, film- stb. hősök külső és belső tulajdonságainak felsorolása. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Ervek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Legyen alkalom a tanulóknak arra, hogy egy-egy magyar vagy külföldi híres ember (pl. <i>művész, felfedező, feltaláló, tudós, szent, uralkodó, politikus</i>) életével, tevékenységével, jellemvonásaival megismerkedjenek! <p>Hatékony kommunikáció. Információszerzés. Információfeldolgozás. Analízis. Lényegkiemelés. Ok-okozati összefüggés. Rendszerezés. Problémamegoldás. Kedvenc művészekkel kapcsolatos élmény felelevenítése. Gyűjtőmunka életükről, pályájukról. Alkotásaik megismerése (befogadás).</p>
<p>7. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i> <i>Önbemutató</i> <i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>– Olyan művészek megismerése, akik a gyerekekhez szólhatnak (meséírók, színészek, zeneszerzők stb.). – <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> – Érdeklődésének és életkorának megfelelően vegyen részt a tevékenységekben!</p>
<p>8. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <hr/> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Cím</i> <i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>TANULÁSMÓDSZERTAN</p> <p>2</p> <p>– Életvitel és gyakorlati ismeretek.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Munkavégzési és tanulási szokások <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: a munkahely rendje, tisztasága, az érdeklődés, mint az időt meghatározó tényező. ▪ Megfigyelés, vizsgálat: a tapasztalat, mint egyéni élmény megfogalmazása. ▪ Technológiai rend, térszemlélet: a művelési és téri rend betartása a munka során. Gazdálkodás, környezettudatos magatartás: gazdálkodás a munkával és az idővel. A személyes ráfordítás jelentősége. ▪ Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás; felkészülés a munkaformára, különös tekintettel az egyéni tulajdonságok minőségére. <p>– A reális énképhez minél közelebb álló éntétele kialakítása.</p> <p>– Önkontroll.</p> <p>– Önmotiválás.</p> <p>– Kötelezettségvállalás.</p> <p>– Egyéni arculatformálás.</p> <p>– Eszközhasználat.</p> <p>– Hatékony kommunikáció.</p> <p>– Analízis.</p> <p>– Lényegkiemelés.</p> <p>– Ok-okozati összefüggés.</p> <p>– Rendszerezés.</p> <p>– A tanulás feltételeinek megismerése, belátása szituációs játékokban.</p> <p>– Tapasztalatszerzés az idő múlásáról játékos gyakorlatokban.</p> <p>– Játékos feladatok az egyéni képességek feltérképezésére.</p> <p>– A tanulás külső körülményei (rend, fény, tisztaság, csend).</p> <p>– Időbeosztás.</p> <p>– Előkészületek, taneszközök használata.</p> <p>– Segítség igénybevétele.</p> <p>– Megismerő-képességek: figyelem, emlékezet.</p> <p>– <i>Matematika.</i></p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>– A tanuló ismerje fel a külső körülmények szerepét a tanulási tevékenységben!</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK KÖVETELMÉNYEK</p>	

3. ÉVFOLYAM
MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök	Kapcsolódó műveltségterület	óraszám
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET	Ember és társadalom Ember a természetben Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek	6 3 4 4
2.	ÉLJÜK AZ ÉLETET! – MINDENNAPJAINK	Ember és társadalom Művészetek Testnevelés és sport Életvitel és gyakorlati ismeretek	6 13 16 9
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE	Ember a természetben	8
4.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK	Ember a természetben	11
5.	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	Művészetek – vizuális nevelés Ember a természetben	2 2
6.	FOGLALKOZÁSOK – A MINDENNAPJAINKAT SEGÍTŐK	Ember és társadalom Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek	8 1 5
7.	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK	Ember és társadalom Művészetek – vizuális nevelés Testnevelés és sport Életvitel és gyakorlati ismeretek	4 4 4 4
8.	TANULÁSMÓDSZERTAN	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
Összesen:			116

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott óraszám	
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	Tematikus fókusz	<p>ÖN- ÉS TÁRSISMERET 17</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ember és társadalom <ul style="list-style-type: none"> o Tében-időben való tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Időmeghatározó kifejezések használata: „amikor kicsi (óvodás stb.) voltam; amikor szüleim gyerekek (fiatalok stb.) voltak.” o A reflexiót irányító kérdések. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tanulónak legyen alkalmuk megtalálni a választ olyan kérdésekre, mint: <i>Mélyek a saját tulajdonságaim? Miben vagyok másokhoz hasonló? Miben különbözöm másoktól?</i> o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. o Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritikai gondolkodás. ▪ Feltételek megfogalmazása igaz történetek szereplői cselekedeteinek viselkedésének mozgatórugóiról. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. - Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> o Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgozása: változások felismerése, azok fontosabb okainak megnevezése tanítói segítséggel. A különböző tárgyak, élőlények, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szempontok és saját elképzelések alapján. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Evolúciós szemlélet: a születéssel, az egyedfejlődéssel és az öröklődéssel kapcsolatos gyermeki elképzelések felszínre hozása, összehasonlítása, más – köztük a tudományos – nézetekkel való összevetése (természetesen csak a gyerekek létező, előzetes tudásával feldolgozható témákban). ▪ Idő és mozgás: tájékozódás a mindennapok időviszonyaiban. ▪ Az ember egészsége: az egészséges életkörülmények igénylése. A testi fogyatékkal élő emberek elfogadására való tudatos nevelés. - Művészetek – vizuális nevelés <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Megadott szempontok alapján tárgyak, anyagok gyűjtése. Különböző tárgyak külső jegyeinek összehasonlítása. ▪ Vizuális jelek jelképek alkotó használata. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.

- **Művészetek – dráma**
  - Rögtönzési és együttműködési képességek fejlesztése.
    - Fantáziajátékok elképzelt tárgyakkal, elképzelt személyekkel, elképzelt helyzetekben.
- **Művészetek – ének-zene**
  - Interpretáció.
    - A dalok élményekből kiinduló, szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, az éneklési öröm felkeltése.
  - Improvizáció.
    - A zenei fantázia fejlesztése, mozgósítása, énekes szabad rögtönzések bevezetése.
    - Zenehallgatás.
    - Az emocionális érzékenység kifejlesztése.
- **Életvitel és gyakorlati ismeretek**
  - A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata.
    - A mesterséges környezet: érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalatszerzés. Szabálykövető magatartás a közvetlen mesterséges környezetben.
    - A környezet használatát, élet a környezetben: a közvetlen környezet bírtokbavétele, a tapasztalati megismerés és annak élvezete.
  - Problémafelismerés.
    - Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: személyes igények, szükségletek megnevezése. Az egyéni indíttatású probléma megérzése, felismerése segítséggel.
  - Tervezés.
    - Tervezés, a megoldáshoz vezető út kitalálása: gondolati tervek, később vázlatok készítése.
  - Konstruálás, kivitelezés.
    - A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban.
- A belső igények felismerése és megfogalmazása.
- Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.
- A reális énképhez minél közelebb álló énídeál kialakítása.
- Önbecsülés.
- Önmotiválás.
- Szerepvállalás.
- Kooperativitás.

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

- Hatékony kommunikáció.
- Analízis.
- Lényegkiemelés.
- Ok-okozati összefüggés.
- Rendszerzés.
- Konvergens gondolkodás.
- Az én fejlődésének nyomon követése, bemutatása a születéstől kezdődően, felhasználva a családi „anekdotákat”, történeteket. „Önéletrajz” készítése.
- A testi tulajdonságok számbavétele, meghatározása.
- Társak közti összehasonlítások; az emberi test hasonlóságainak tudatosítása, illetve az egyedi vonások megállapítása. „Önarckép” elkészítése.
- A fogyasztással élő emberekre való odafigyelés, segítségadás.
- A másság elfogadásának kiemelése, a tolerancia fejlesztése.
- Szituációs játékok. (Integrálás esetén szerepcseré-játékok.)
- Napi- és heti rendünk értékelése különböző szempontok alapján (testi és lelki egészség, egyensúly a munkában és a pihenésben, fejlődés).
- A változtatás szükségességének és lehetőségeinek felismerése, megfogalmazása.
- Kedvenc foglalkozások, tevékenységek összegyűjtése (sport, hobbi stb.).
- Reklámkampány egy szabadon választott hobbi.
- A jelenlegi életmód összehasonlítása egy korábbi életszakasszal, megfigyelve az emberi élet állandóságait, változásait.
- A döntés szerepének kiemelése, tudatosítása az én fejlődésében.
- A felelősségvállalás, a következmény előrelátása, a döntéshozatal gyakorlása irodalmi példák feldolgozásán keresztül.
- Tágabb és szűkebb környezetünk megismerése, elemzése a mindennapi tevékenységeinkre gyakorolt hatásuk alapján.
- A szűkebb környezet sajátos arculatának alakítása.
- Épület-makett és lakberendezési terv készítése.
- Az érzelmeik, hangulatok, illetve a szituációk közti ok-okozati összefüggések megállapítása.
- A lelki történések külső (fizikai) megnyilvánulása, testi jeleinek megfigyelése (mimika, testbeszéd).
- Drámajátékok.
- Az ének és zene, mint az érzelmeik, hangulatok sajátosan emberi kifejezése.
- Az én fejlődése.
- Emlékek, emlékezet.
- Szüleim, testvéreim.
- *Milyen vagyok most?* – testi tulajdonságok.
- Egyéni különbségek, hasonlóságok.
- Fogyathétkosság, hátrányok.
- Életmód, napirend.
- Állandóságok és változások a különböző életkorokban.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p> <p>2. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Döntési helyzetek. - Mindennapi környezetem. - Érzelmek, hangulatok (öröm, bánat, elégedettség, féltetem, biztonságérzet, együttérzés, harag, irigység). Kifejezésük kommunikációs eszközökkel. - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - A tanulóban alakuljon ki igény az ér megismerésére, valamint környezetének és társas kapcsolatainak tudatos formálására a változások, a fejlődés nyomon követésével!
<p>Cím</p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>ÉLJÜK AZ ÉLETTET!</p> <p>44</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ember és társadalom <ul style="list-style-type: none"> o Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. ▪ Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. ▪ Feltevések megfogalmazása igaz történetek szereplői cselekedeteinek viselkedésének mozgatórugóiról. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o Térben-időben való tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: <i>perc, óra, nap, hét, hónap, év. Időmeghatározó kifejezések használata. „amikor kicsi (óvodás stb.) voltam; amikor szüleim gyerekek (fitatok stb.) voltak; amikor nagyszüleim gyerekek stb. voltak.”</i> ▪ Viszonyítások gyakorlása: <i>előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.</i> ▪ Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. o Kommunikáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Események, történetek elbeszélése élőszóban. ▪ Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. - Művészetek – vizuális nevelés <ul style="list-style-type: none"> o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén. ▪ Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése. ▪ Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.

<ul style="list-style-type: none"> – Művészetek – ének-zene <ul style="list-style-type: none"> o Improvizáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vizuális jelek jelképek alkotó használata. ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. o Zenehallgatás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A zenei fantázia fejlesztése, mozgósítása, énekes szabad rögtönzések bevezetése. Mozgásos improvizáció szervezése a fantázia szabadságával. ▪ A csend, a zaj, a zörej elkülönböztetése. ▪ Az emberi hang színének és a hangszerek hangszínének megismertetése, megkülönböztetése vizuálisan is. Az emocionális érzékenység kifejlesztése. ▪ Életkornak megfelelő, zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények bemutatása. – Testnevelés és sport. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Játékos testtartást javító feladatok és játékok, talpboltozatot erősítő testgyakorlatok. ▪ Hosszú távú futások saját tempóban. ▪ Rövid idejű, fokozatosan növekvő erőszükséglet jellegű szökdelések, ugrások saját erőbeosztással. ▪ Tanulási, testgyakorlási-edzési anyag játékokba, testnevelési játékokba, gyermektáncokba ágyazása. ▪ Higiéniai ismeretek növelése, szoktatás az alkalmazásukra. ▪ „Fogójátékok”, különböző sor- és váltóversenyek, fokozatosan nehezedő szabályokkal. ▪ Nehezedő labdakezelési gyakorlatok kézzel és lábbal, sor-, váltóversenyek részeként is gyakoroltatva, labdakezelés elmélyítése. A cselezés, a másik társ mozgással való becsapásának tanítása. ▪ Tanulási, testgyakorlási-edzési anyag sportágakat előkészítő, egyszerűsített szabályú játékokba ágyazása. – Életvitel és gyakorlati ismeretek <ul style="list-style-type: none"> o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a <i>fenntartható fejlődés</i> gondolata. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A mesterséges környezet: érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalatszerzés. ▪ Szabálykövető magatartás a közvetlen mesterséges környezetben. ▪ Az ember, a társadalom, a természet és a technika kapcsolatrendszer ▪ Az ember, a technika és a természeti környezet kapcsolatának megérzése, a tevékenység felfedezése konkrét példákban. – Törvények és szabályok betartása. – A társadalomilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – A deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól. – A reális énképhez minél közelebb álló éntétele kialakítása. 	<p><i>Önmeghatározás</i></p>
--	------------------------------

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

- Önbemutató.
- Önkontroll.
- Önmotiválás.
- Szerepvállalás.
- Kooperativitás.
- Kötelezettségvállalás.
- Információkezelés.
- Hatékony kommunikáció.
- Családi fényképek gyűjtése.
- A családtagok születés- és névnapiának észben tartása, felkösztöntésük.
- Anyák napjára meglepetés készítése (pl. reggeli, vers, virág).
- „Névtelen” ünnepek felidézése: „*Nagyon boldog voltam akkor, amikor...*”
- Elbeszélés, dramatizálás, szituációs játékok.
- *Hol helyezkedik el a település?; Melyik megyében?; Milyen tó, folyó vagy hegy van a közelében? stb.* – kooperatív foglalkozás.
- A mesterséges környezet (település) közlekedési eszközei, lehetőségei.
- Csoportmunkában megjeleníteni a település lakóházait (a típusokat), a fontosabb intézményeket – rajz, festés, kollázs, montázs.
- *Melyik közösségnek vagyok tagja? – szoborképek, pantomim (drámajáték).*
- A harmonia fogalmának meghatározása.
- *Kinek mit jelent?*
- *Miért jó, ha törekszünk rá?*
- A harmonia megteremtése szűkebb környezetünkben.
- A berendezési tárgyak, színek, formák és anyagok, mint a harmoniateremtés eszközei.
- A harmonia megfigyelése, felfedezése a természetes környezetben.
- A csend és a zaj elköltése, a hangok különbözőségeinek felfedezése.
- Az énekhang és a hangszerek.
- A különböző mozgásformák harmóniájának megfigyelése, megtapasztalása.
- Az ellazulás, relaxálás gyakorlása.
- A csapatszellem és a sportszerűség kritériumainak megismerése és gyakorlása sportjátékokban.
- Lakodalom, születés, keresztelek, anyák napja, nőnap.
- Családi történetek, anekdoták.
- *Különléges, különös emberek a családotomban.*
- *Hol lakom?*
- A település közlekedési eszközei, épületei, intézményei.
- A település közösségei.
- A *harmonia* jelentése.
- Szűkebb és tágabb környezetünk harmóniája.
- A zene és a mozgás harmóniája.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Mentálhigiénés ismeretek: a pihenés módjai. Az együttműködés szabályai. <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>A tanuló szerezzen tapasztalatokat közvetlen környezetéből (család, lakóhely)! Életkorának, képességeinek és érdeklődésének megfelelő tevékenységekkel vállaljon bennük szerepet! A társakkal való együttműködés során törekedjen a szabályok betartására, a normatív magatartásra!</p>
<p>3. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i> <i>Önbemutató</i> <i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE</p> <p>8</p> <p>Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Technika, technológia: a mindennapi életben használt, a gyerekek által jól ismert néhány technikai eszköz működésének magyarázata már ismert összefüggések vagy hétköznapi ismeretek segítségével. ▪ Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ismerethordozók használata a megismerési folyamatban: tanítói segítséggel tájékozódás egyszerűbb forrásanyagokban. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tér: térérzet tudatosítása, tájékozódás a térben, irányok, távolságok, hosszak, nagyságrendek meghatározása (becslés, mérés). <ul style="list-style-type: none"> ▪ A lakóhely, Magyarország. <p>Önkontroll. Szerepvállalás. Kooperativitás. Kötelezettségvállalás. Információkezelés. Absztrahálás. Ok-okozati összefüggés. Rendszerezés. <i>Tájékozódom:</i> az iskolában, az iskola környékén iránytűvel – égtájak. <i>Segítek egy vendégnek</i> – alaprajzkészítés. <i>Segítek egy turistának</i> – útvonaltérkép készítése. Térképalkotás szervezése. A saját település megjelölése térképen. <i>Településem térképe</i> – színezés, kiegészítés. Magyarország szomszédos országai. Kiscsoportos gyűjtőmunka: egy-egy szomszéd bemutatása röviden. A terpasztal „megmunkálása”: a különböző felszíni formák megismerése, megnevezése.</p>

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Térképről leolvasni különböző felszíni formákat. - <i>Füű, leány, állat...</i> – ismereti játék. - A településem, mint természeti környezet: tájkép vagy tabló az itteni domborzati formákról, növény és állatvilágról. - <i>Milyen szabadtűds tevékenységet lehet itt folytatni?</i> - <i>Hogyan alakítja az időjárás a természetet?</i> – terepasztalos bemutatás. - <i>Befolyásolja-e az ember a természet arculatának alakulását?</i> - Képek, újságcikkek, történetek gyűjtése ezzel kapcsolatban. - Alaprajz, útvonalrajz, térképvázzlat. Világtűjak. - A térkép fontos jelképei, színei. - A felszíni formák. Az időjárás felszínalakító munkája. - <i>Matematika, becslés, mérés.</i> - Fejldjön a tanuló térérzete! - Tapasztalja meg a tájékozódást segítő eszközök hasznát! - Szerezzen ismereteket az ember és a természet kapcsolatáról, a környezet védelmének szükségességéről saját tapasztalatok útján!
<p>4. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK</p> <p>13</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> o Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Megfigyelés, kísérletezés, mérés: a mindennapi életben fontos szerepet játszó mennyiségek és azok mérésének fokozatos megismerése, gyakorlása. A vizsgált jelenségekkel kapcsolatos előzetes tudás számbavétele a tanulás során mindinkább teret nyerő megfigyelések, kísérletek végzése előtt. o Tájékozódás az élő és élettelen természettről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Halmazállapot: a halmazállapotok bemutatása, a tudományos értelmezéseknek megfelelő megkülönböztetése. ▪ Halmazállapot-változás: halmazállapot-változások felismerése, besorolásuk a főbb típusokba. Konkrét halmazállapot-változások során annak bemutatása, elemzése, hogy az anyagok nem tűnnek el. ▪ Az élet: az élet értelmezésére vonatkozó gyermeki elképzelések felszínre hozása, ütköztetése más elképzelésekkel. Az élejelenségekhez kötött életértelmezés fokozatos erősítése. Az élő és élettelen összehasonlítása. ▪ Életműködések: a növények anyagcseréjével kapcsolatban kialakult gyermeki elképzelések feldolgozása, alternatívák felállítása. ▪ <i>Fenntarthatóság</i>, a környezet védelme: néhány könnyen átlátható, megérthető, a gyerekeket közvetlenül, a gyakorlatban is érintő, helyi környezetvédelmi problémával való foglalkozás. Egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formák kialakítása o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről.
<p>Cím</p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p>	
	<p><i>Tematikus fűkusz</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Természet: annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része.
-	<ul style="list-style-type: none"> o Művészetek – vizuális nevelés <ul style="list-style-type: none"> ▪ Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségének jellemzése. o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás <ul style="list-style-type: none"> ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. o Kommunikációs képességek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fényképek, újságképek, reklámképek csoportosítása, „olvasása”, értelmezése. o Alkotóképességek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése. ▪ Élmények, elképzelt vagy valós események megfogalmazása.
	<ul style="list-style-type: none"> o Önkontroll. o Szerepvállalás. o Kooperativitás. o Kötelezettségvállalás. o Információkezelés. o Analizálás. o Ok-okozati összefüggés. o Rendszerezés. o Problémamegoldás. o A mérés algoritmus. o Különböző mérések végzése (tömeg, hossz, hőmérséklet, idő), összehasonlítása. <i>Hányféle halmazállapot van a természetben, a lakásban?</i> o Kísérletek a vízzel. o <i>Milyen formában található meg a természetben a víz?</i> o Időjárás-jelenségek „reprodukálása”, megfigyelése (pl. eső, szivárvány, pára stb.) o Kísérletek végzése az életfeltételek vizsgálatához. o Feljegyzések készítése, a megfigyelés tapasztalatainak összegzése, következtetések levonása. o Az élő természet változásainak megfigyelése évszakonként. o Kampany az állatok megmentéséért. o Újságcikknek gyűjtése ezzel kapcsolatban. o Tabló készítése. o Állatok megmintaizása természetes anyagokból, elhelyezésük „természetes” környezetükben. o Az anyagok tulajdonságai, változások (hőmérséklet, halmazállapot). o Az élethez nélkülözhetetlen feltételek (víz, fény, megfelelő hőmérséklet, tápanyag, levegő). o Védett állatok, kihaltólételekben lévő állatok védelme. A probléma megértése a dinoszauruszok példáján keresztül.

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>– Matematika, becslés, mérés.</p> <p>– A tanuló szerezzen tapasztalatokat a megismerés sokféle útjáról!</p> <p>– Ismerje fel az összefüggéseket hétköznapi megfigyelései és a megszerzett új ismeretek között!</p>
<p>5. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i> <i>Stratégiaalkotás</i> <i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD</p> <p>2</p> <p>– Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Természet: annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. ○ Tájékozódás az élő és élettelen természetéről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ember egészsége: annak felismerése, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Az egészséges életkörülmények igénylése. <p>– Az egyes tettek következményeinek belátása.</p> <p>– A társadalomilag elfogadott magatartási normák betartása.</p> <p>– Önkontroll.</p> <p>– Szerepvállalás.</p> <p>– Információszerzés.</p> <p>– Lényegkiemelés.</p> <p>– Ok-okozati összefüggés.</p> <p>– Az egészséges életmóddal kapcsolatos korábbi ismeretek bővítése.</p> <p>– Tesztünk fejlődése: megfigyelés, mérések végzése, összehasonlítása az előző évi adatokkal.</p> <p>– Élejtelenlétek, életműködésünk megfigyelése, összefüggésük a helyes életvitel egyes normáival.</p> <p>– Gyakran előforduló balesetek otthon és az iskolában.</p> <p>– Teendők baleset esetén.</p> <p>– Gyakoribb betegségek (megfázás, gyomorrontás, bárányhimlő stb.).</p> <p>– A megelőzés módjai.</p> <p>– <i>Hogyan kell ápolni a beteg embert; mi tesz jót?</i></p> <p>– A betegápolgatás szabályai.</p> <p>– Kórházban.</p> <p>– Egészségünk őrzése.</p> <p>– Leggyakoribb betegségeink.</p> <p>– A védekezés lehetőségei.</p> <p>– Gyógyszerek, gyógynövények.</p> <p>– A szervezetre káros anyagok.</p> <p>– A betegség tünetei, betegápolás, betegápolgatás.</p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>– A tanuló törekedjen az életműködésekkel kapcsolatos legfontosabb életviteli normák betartására!</p> <p>– Szerezzen ismereteket a betegségek megelőzéséről, a gyógyulás feltételeiről!</p>

6. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott óraszám	FOGLALKOZÁSOK – A MINDENNAPIAINKAT SEGÍTŐK 14
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	Tematikus fókusz	<p>– Ember és társadalom</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. ○ Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. ▪ Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. ○ Kommunikáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi témáról. ▪ Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. ○ A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kommunikációt folytasanak olyan kérdéstről, mint a <i>részorulók segítése</i>. <p>– Művészetek – ének-zene</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Interpretáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tanult gyermek- és játékdalok mozgással kísért csoportos előadása. ○ Improvizáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mozgásos improvizáció szervezése a fantázia szabadságával. <p>– Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Problémafelismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: személyes igények, szükségletek megnevezése. Az egyéni indítatású probléma megérzése, felismerése segítséggel. ▪ A technikai probléma megfogalmazása: technikai problémák és szakmák bemutatása. ○ Konstruálás, kivitelezés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban. ○ A tevékenység és eredményének értékelése. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Magatartásformák: az alkotói és befogadói munka során a következményekért felelős magatartás tanúsítása. Más véleményének figyelembevétele. Az önellentőrzés fejlesztése, a pozitív énkép megalapozása. ○ Munkavégzési és tanulási szokások. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Technológiai rend, térszemlélet: konkrét példák különböző munkafolyamatokhoz, különböző pályaterületekhez.

<p>Önmeghatározás</p> <p>Önbemutató</p> <p>Stratégiaalkotás</p> <p>Stratégia megvalósítása</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p> <p>7. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>A belső igények felismerése és megfogalmazása.</p> <p>A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül.</p> <p>Önbecsülés.</p> <p>Önmotiválás.</p> <p>Szerepvállalás.</p> <p>Kötelezettségvállalás.</p> <p>Eszközhasználát.</p> <p>Információszerzés.</p> <p>Információfeldolgozás.</p> <p>Lényegkiemelés.</p> <p>Ok-okozati összefüggés.</p> <p>Rendszerezés.</p> <p>Az iskolában, az egészségügyi intézményekben zajló tevékenységek, főszereplőinek, illetve a vészhelyzetekben segítők megismerése, foglalkozási körük feltérképezése.</p> <p>Interjúkészítés.</p> <p>Kérdőív összeállítás, kitöltése.</p> <p>A mindennapok további szerepeivel történő ismerkedés.</p> <p>Saját élmény dramatikusan megjelenítése.</p> <p>Szerepjátékok.</p> <p>Egyes munkák közvetlen megtapasztalása: kenyér- (péksütemény-, perec-) sütés.</p> <p>Egyszerű étel, finom csemege készítése főzés nélkül.</p> <p>Ismerkedés a különböző textíliákkal.</p> <p><i>Ujjbáb, lábas, foga kesztyű</i> készítése.</p> <p>Gyertyakészítés méhviaszból.</p> <p>A dalok mozgásos, játékos megjelenítése egyénileg vagy csoportosan.</p> <p>Pedagógusok (gondozónő, óvónő, tanító, tanár, logopédus, pszichológus).</p> <p>Egészségügyi dolgozók (ápolónő, védőnő, orvos, gyógyszerész, közegészségügyi szakember).</p> <p>Gazdálkodó, mérnök, pék, hentes, szakács, cukrász, kéményseprő, szabó, cipész, iparosok (asztalos, kőműves, festő, víz-, gáz-, villanyszerelő, üveges), iparművész.</p> <p>A munkát kísérő érzelmek kifejezése népdalainkban.</p> <p>Rendőr, tűzoltó, mentő, biztonsági őr.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p><i>Matematika, becslés, mérés.</i></p> <p>A tanuló szerezzen ismereteket azokról a foglalkozásokról, amelyekkel közvetlen környezetében nap mint nap találkozhat személyesen vagy a terméken keresztül!</p> <p>Szerezzen tapasztalatokat a munka szerepéről az ember életében!</p> <p>HÓSÓK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK</p> <p>16</p> <p>Ember és társadalom</p> <ul style="list-style-type: none"> o Térben-időben való tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: <i>perc, óra, nap, hét, hónap,</i>
<p>Cím</p> <p>Ajánlott óraszám</p> <p>Tematikus fókusz</p>	

év. Időmeghatározó kifejezések használata: *amikor karddal harcoltak stb., nagyon régen.*

- Kommunikáció.
  - Események, történetek, jelenségek mozgásos, táncos, dramatikus megjelenítése.
- Kritikai gondolkodás.
  - Híres emberek, irodalmi, film- stb. hősök külső és belső tulajdonságainak felsorolása. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására.
- A tartalom kulcselemei.
  - Legyen alkalomuk a tanulóknak arra, hogy egy-egy magyar vagy külföldi híres ember (pl. művész, felfedező, feltaláló, tudós, szent, uralkodó, politikus) életével, tevékenységével, jellemvonásaival megismerkedjenek!
- **Művészetek – vizuális nevelés**
  - Alkotóképességek
    - Történetek, versek, kitalált dolgok vizuális megjelenítése.
    - Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése.
    - Dramatizált történet játéka közösen készített kártyákkal.
    - Élmények, elképzelt vagy valós események megfogalmazása.
- **Testnevelés és sport**
  - Rövid távú vágtafutások, gyors futások irányváltóztatással.
  - Célzás álló és mozgó tárgy(ak)ra, vízszintes és függőleges célirányokat képezve, a céltárgy mozgásának bonyolítása, a mozgás sebességviszonyainak variálása, a kiszámíthatatlansági tényezők növelése.
  - Testgyakorlási-edzési anyag ágyazása játékokba, testnevelési játékokba.
- **Életvitel és gyakorlati ismeretek**
  - Tervezés.
    - Tervezés, a megoldáshoz vezető út kitalálása: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és a szerkezetnek megfelelő szokásos megoldás kiválasztása, a terv elkészítése. Az öröm, az elégedettség szerepe a munkában.
  - Konstruálás, kivitelezés.
    - A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban.
    - Konstruáló képesség, eszközhasználat, ügyesség: az egyszerű alapanyagok alakítása kézzel, egyszerű eszközökkel. Az anyagok alakítása, mint örömförzés.
- **Önmotiválás.**
- **Szerepvállalás.**

*Önmeghatározás
Önbemutató*

<p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p>.....</p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>.....</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kooperativitás. - Kötelezettségvállalás. - Információkezelés. - Analizálás. - Ok-okozati összefüggés. - Rendszerezés. - Problémamegoldás. - A korabeli életmód jellemző elemeinek felelevenítése komplex feldolgozás keretében: <ul style="list-style-type: none"> o időmeghatározás; életmód megismerése mondák alapján (Komjáthy István: <i>Magyar mesék és mondák</i> és a <i>Honfoglalás</i> című film megtekintésével); o használati és harci eszközök; o lakhely makettjeinek elkészítése; o különböző események mozgásos, dramatikus megjelenítése; o a hősök külső és belső tulajdonságainak megismerése tetteiken keresztül. - A korabeli életmód és harcmodor. - A magyar honfoglalás mondaköréből megismert legendás személyiségek (Hunor és Magor, a hét vezér, Attila) szerepe. - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - <i>Matematika, becslés, mérés.</i> - A tanuló értelm szinten tapasztalja meg a változást a régműlthoz képest! - Képességeinek és érdeklődésének megfelelően vállaljon szerepet a közös tevékenységekben! - Használja fel képzését az információk feldolgozásához!
<p>8. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p>.....</p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p>.....</p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p>.....</p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p>.....</p>	<p>TANULÁSMÓDSZERTAN</p> <p>2</p> <ul style="list-style-type: none"> - Életvitel és gyakorlati ismeretek <ul style="list-style-type: none"> o Munkavégzési és tanulási szokások. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: a munkahely rendje, tisztasága. Az érdeklődés, mint az időt meghatározó tényező. ▪ Megfigyelés, vizsgálat: a tapasztalat, mint egyéni élmény megfogalmazása. ▪ Technológiai rend, térszemlélet: a művelti és téri rend betartása a munkasorán. Konkrét példák különböző munkafolyamatokhoz, különböző pályaterületekhez. ▪ Gazdálkodás, környezettudatos magatartás: gazdálkodás a munkával és az idővel. A személyes ráfordítás jelentősége. ▪ Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás. Felkészülés a munkafolyamatra, különös tekintettel az egyéni tulajdonságok minőségére. o A reális énképhez minél közelebb álló éntideál kialakítása. - Önkontroll. - Önmotiválás. - Kötelezettségvállalás. - Egyéni arculatformálás.

<p>Stratégiaalkotás</p> <p>Stratégia megvalósítása</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Eszközhasználat. - Analizálás. - Lényegkiemelés. - Ok-okozati összefüggés. - Rendszerezés. - A tanulás feltételeinek megismerése, belátása szituációs játékokban. - Tapasztalatszerzés az idő múlásáról játékos gyakorlatokban. - Játékos feladatok az egyéni képességek fejlesztésére. - A kíváncsiság és az érdeklődés, illetve a fáradtság megnyilvánulása a viselkedésben. - Dramatikus játékok. - A tanulás külső körülményei (rend, fény, tisztaság, csend). Időbeosztás. - Előkészületek, taneszközök használata. - Segítség igénybevétele. - A tanulás belső feltételei: figyelem, emlékezet, képzelet. - A tanulást kísérő érzelmek. - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - A tanuló ismerje fel a külső körülmények szerepét, és legyen figyelemmel ezekre a tanulási tevékenységben! - Törekedjen a munka és a pihenés egyensúlyának betartására!
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	

4. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök	Kapcsolódó műveltségterület	óraszám
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET	Ember és társadalom	8
		Ember és társadalom	4
		Ember a természetben	3
2.	ÉLJÜK AZ ÉLETTET! – MINDENNAPJAINK	Informatika	6
		Művészetek	3
		Testnevelés és sport	8
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	7
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFE-	Ember a természetben	8

DEZÉSE	Informatika	5
	Művészetek – vizuális nevelés	5
4.	Ember a természetben	8
	Életvitel és gyakorlati ismeretek	7
5.	Ember a természetben	5
	Művészetek	2
	Testnevelés és sport	8
6.	Ember és társadalom	8
	Művészetek	6
	Életvitel és gyakorlati ismeretek	5
7.	Ember és társadalom	4
	Művészetek	8
	Testnevelés és sport	4
8.	Életvitel és gyakorlati ismeretek	3
	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
	Összesen:	116

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i>	ÖN- ÉS TÁRSISMERET 5
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	– Ember és társadalom <ul style="list-style-type: none"> ○ Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. ○ Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. ○ Kommunikáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása. Események, történések elbeszélése előszóban. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról. ○ A reflexiót irányító kérdések. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tanulónak legyen alkalom megtalálni a választ olyan kérdésekre, mint: <i>Melyek a saját tulajdonságaim? Miben vagyok másokhoz hasonló? Miben különbözöm másoktól?</i>

	–	A belső igények felismerése és megfogalmazása.
	–	Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.
<i>Önmeghatározás</i>	–	A reális énképhez minél közelebb álló énídeál kialakítása.
	–	Önbecsülés.
	–	Önmotiválás.
<i>Önbemutató</i>	–	Szerepvállalás.
<i>Stratégiaalkotás</i>	–	Kooperativitás.
	–	Hatékony kommunikáció.
	–	Analízis.
	–	Lényegkiemelés.
	–	Ok-okozati összefüggés.
	–	Rendszerezés.
	–	Konvergens gondolkodás.
	–	Ön- és társismereti drámajátékok.
	–	Személyiségterkép készítése.
	–	Film megtekintése (pl. Mulan, Harry Potter és a bölcsek köve).
	–	Filmelmények feldolgozása egyéni élmények felidézésével beszélgetés során és írásbeli szövegalkotással.
	–	Társasjáték.
	–	Tudások, képességek gyűjtése – ötletbörze.
	–	<i>Ki mit tud?</i>
	–	<i>Mi mindent tudok?</i>
	–	<i>Hogyan jutottam el idáig?</i>
	–	Különlleges „tudások, képességek”.
	–	„Legek” napja.
	–	<i>Akinek nem inge, ne vegye magára!</i>
	–	A társak szerepe az önismeretben.
	–	Egyediség, különbség elfogadása.
	–	Nemi különbségek.
	–	Nemi szerepek.
	–	Szerelen.
	–	Ismerősök, barátok.
	–	Együtt, egyedül.
	–	Segítségkérés, segítségnyújtás.
	–	Tevékenységeim feltekerése (erősségeim, gyengeségeim).
	–	<i>Magyar nyelv és irodalom.</i>
	–	
<hr/>		
		AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
		ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK
		MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK

<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>– A tanulóban alakuljon ki igény az <i>én</i> megismerésére, valamint környezetének és társas kapcsolatainak tudatos formálására!</p> <p>– Életkorának és érdeklődésének megfelelően minél több területről szerezzен tapasztalatokat!</p>
<p>2. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>2. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p>29</p> <p>ÉLJÜK AZ ÉLETTET!</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ember és társadalom <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. ▪ Segédkönyvek, atlaszok, gyermeklexikonok használata. o Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. ▪ Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o Kommunikáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása. ▪ Események, történetek elbeszélése élőszóban. ▪ Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. o Térben-időben való tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: <i>perc, óra, nap, hét, hónap, év. Idő-meghatározó kifejezések használata: „amikor kicsi (óvodás stb.) voltam; amikor szüleim gyerekek (fiatalok stb.) voltak; amikor nagyszüleim gyerekek stb. voltak; amikor karddal harcoltak stb.; nagyon régen.”</i>. Viszonyítási sok gyakorlása: <i>előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.</i> – Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. <ul style="list-style-type: none"> o A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy: felismerjék, hogy az emberek régen másként éltek és másként gondolkodtak, mint ma; megismerkedjenek néhány történettel a lakóhely múltjából! ▪ Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy megismerkedjenek egy-egy történelmi eseménnyel, különösen a nemzeti ünnepeinkhez és jelképeinkhez kapcsolódó eseményekkel! – Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről <ul style="list-style-type: none"> ▪ Természet: annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. <p><i>Tematikus fókusz</i></p>

- o Természettudományos megismerés.
  - Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgozása: változások felismerése, azok fontosabb okainak megnevezése tanítói segítséggel. Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert területen.
- o Tájékozódás az élő és élettelen természetről.
  - Evolúciós szemlélet: a születéssel, az egyedfejlődéssel és az öröklődéssel kapcsolatos gyermeki elképzelések felszínre hozása, összehasonlítása, más, köztük a tudományos nézetekkel való összevetése (természetesen csak a gyerekek létező, előzetes tudásával feldolgozható témákban).
- **Művészetek – vizuális nevelés**
  - o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek.
    - Tájékozódás a lakóhelyen és annak környezetén.
    - Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése.
  - o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
    - Vizuális jelek jelképek alkotó használata.
    - Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.
- **Informatika**
  - o Könyvtári informatika.
    - Az iskolai könyvtár tér- és állomány szerkezetében való eligazodás.
  - o Médiainformatika.
    - Az új, informatikai eszközöket alkalmazó média egyes lehetőségeinek megismertetése.
  - o Infokommunikáció.
    - Információszerzés az internetről, irányított keresés.
- **Művészetek – ének-zene**
  - o Interpretáció.
    - A lakóhelyen gyűjtött és/vagy megismert népzenei dalanyag tanítása többnyire hallás után. Népszokások megismertetése, dramatizált előadása akár báboos megjelenítéssel vagy mozgással, táncsal is.
  - o Zenehallgatás.
    - Életkoruknak megfelelő, zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények bemutatása.
- **Életvitel és gyakorlati ismeretek**
  - o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata.
    - A mesterséges környezet: érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalat-szerzés.

- o Konstruálás, kivitelezés.
  - A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban.
  - o A tevékenység és eredményének értékelése.
    - Magatartásformák: az alkotói és befogadói munka során a következményekért felelős magatartás tanúsítása. Más véleményének figyelembevétele. Az önelnőrzés fejlesztése, a pozitív énkép megalapozása.
  - o Dokumentumismeret.
    - Ismeretterjesztő forrásokból (pl. képes enciklopédia, ifjúsági tévéadás) információgyűjtés az alkotómunkához, a foglalkozásokhoz és a tervezéshez.
  - o Tervezés.
    - Kommunikáció: a terv megjelenítése szóban, írásban, rajzban, anyagban; a gondolat megjelenítése anyagban, kész tárgyban és szóban. Kapcsolódó emóciók, élmények megfogalmazása.
- **Testnevelés és sport**
  - o „Fogójátékok”, különböző sor- és váltóversenyek, fokozatosan nehezedő szabályokkal.
  - o Nehezedő labdakezelési gyakorlatok kézzel és lábbal, sor-, váltóversenyek részeként is gyakoroltatva; labdakezelés elmélyítése. A cselezés, a másik társ mozgással való becsapásának tanítása.
  - o Tanulási, testgyakorlási-edzési anyag ágyazása sportágakat előkészítő, egyszerűsített szabályú játékokba.
    - o Gyermek-, népi játékok.
- Törvények és szabályok betartása.
- A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül.
- A deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól.
- A reális énképhez minél közelebb álló éntideál kialakítása.
- Önbecsülés.
- Önkontroll.
- Önmotiválás.
- Szerepvállalás.
- Tervezés.
- Kooperativitás.
- Kötelezettségvállalás.
- Információkezelés.
- Hatékony kommunikáció.
- Fekete István: *Kele* című műve részleteinek kooperatív feldolgozása a megadott szempontok alapján.
- Társasjáték.

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tanítói segítséggel olyan könyvek, folyóiratok, újságok, képek, reprodukciók gyűjtése, amelyek alapján „kideríthető” a település története. - A könyvtár informatikai rendszerének megismerése. - Tanítói segítséggel olyan információk keresése az interneten, amelyek alapján „kideríthető” a település története, ismeretek gyűjtése a történelmi eseményekről. - Rövid ismertető, tabló készítése: korokról, tevékenységekről, épületekről stb. – kooperatív feladat. - Rajzkészítés egy régi intézményről, ennek egyik belső részletéről, a lakóhely egy részletéről (pl. iskola és környéke) makett készítés. - Ismerkedés a történelmi eseményekkel dramatikus játék keretében, szerepjátékkal. - Jelek megismerése, készítése. - A közös játék szabályainak megismerése. A játékban előforduló hagyományos népi mesterségek megismerése. A népi életforma jellegzetességeinek előfordulása a népi gyermekjátékokban. <i>Mikor, hol, kik játszották?</i> Ismerkedés gyermek- és népi játékokkal: fogójátékok (pl. <i>pe-csenyeforgató, bakugrás</i>). - Születés, halál, fejlődés, hanyatlás, önállóság, felelősség, közösségbe tartozás. - Elvárások - A lakóhely történelmi áttekintése, megjelölése. - A lakóhelyhez, tájegységhez kapcsolódó dalok megismerése. - Nemzeti ünnepek: március 15., augusztus 20., október 23. - Nemzeti ünnepeink üzenete számunkra – egyéni vélemények, élmények. - Legfontosabb helyszínek, személyek, események. - Az ünneplés hagyományai (országos hagyományok). - Számítógép-használat. - Keresés az interneten, a talált adatok mentése. - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - <i>Matematika, becslés, mérés.</i> - A tanuló szerezzen tapasztalatokat közvetlen környezetében (család, lakóhely)! - Életkorának, képességeinek és érdeklődésének megfelelő tevékenységekkel vállaljon bennük szerepet! - Legyen tisztában a nemzeti jelképekkel! - A társakkal való együttműködés során törekedjen a szabályok betartására, a normatív magatartásra!
<p>3. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE</p> <p>18</p> <p>Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Technika, technológia: a mindennapi életben használt, a gyerekek által jól ismert néhány technikai eszköz működésének magyarázata már ismert összefüggések vagy hétköznapi ismeretek segítségével.
<p>Cím</p> <p>Ajánlott óraszám</p> <p>Tematikus fókusz</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A természeti környezetnek, mint a világ védelemre szoruló részének értékelése. Annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. ○ Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ismerethordozók használata a megismerési folyamatban: Tanítói segítséggel tájékozódás egyszerűbb forrásanyagokban. ○ Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tér: térérzet tudatosítása, tájékozódás a térben, irányok, távolságok, hosszak, nagyságrendek meghatározása (becslés, mérés). ▪ A lakóhely, Magyarország. ▪ Az ember egészsége: annak felismerése, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Az egészséges életkörülmények igénylése.
–	<p>Informatika</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Könyvtári informatika. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az iskolai könyvtár tér- és állomány-szerkezetében való eligazodás. ○ Médiainformatika. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az új, informatikai eszközöket alkalmazó média egyes lehetőségeinek megismertetése. ○ Infokommunikáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Információszerzés az internetről, irányított keresés.
–	<ul style="list-style-type: none"> ○ Művészetek – vizuális nevelés <ul style="list-style-type: none"> ○ Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén. ▪ Műalkotások, természeti látványok megfigyelése, leírása, esztétikai minőségeinek jellemzése. ○ Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vizuális jelek jelképek alkotó használata. ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. ○ Alkotóképességek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Átélt, elképzelt vagy hallott esemény vizuális megjelenítése. ▪ Élmények, elképzelt vagy valós események megfogalmazása.
	<ul style="list-style-type: none"> – Önkontroll. – Szerepvállalás. – Kötelezettségvállalás. – Tervezés. – Kooperativitás. – Információkezelés. – Absztrahálás. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés.
	<i>Önmeghatározás</i>
	<i>Önbemutató</i>
	<i>Stratégiaalkotás</i>
	<i>Stratégia megvalósítása</i>

<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Magyarország tájegységei – mi alapján határozhatók meg? <i>Melyik tájegységen élek?</i> A térképen való megjelölés, tájékozódás. Kirándulás a természetben. A tanultak gyakorlati megtapasztalása, megfigyelése. Tanulmányrajzok, fotók készítése. Útitkönyv érdeklődőknek: <i>kinek, miért ajánlom ezt a helyet?</i> – egyéni beszámoló, fogalmazás sok egybegyűjtése. Tanítói segítséggel információk keresése az interneten távoli tájakról. A környék nevezetességeinek megkeresése az interneten. Településünk honlapja. <i>Mennyire tiszta az iskola udvara és környéke?</i> – megfigyelés séta közben. Környezetbarát magatartás – szemégyűjtés a megfelelő higiénia betartásával (gumi- vagy nejlonkesztyű, szemeteszák használata). A gyerekek is hozzá tudnak járulni a környezet kíméléséhez – ötletpörze. A jövő környezetbarát járműve. A természet 2100-ban – rajzpályázat. A tájegység fogalma, jellemzői, növény és állatvilága. Környezetvédelem, környezetszennyezés. <i>Hogyan járulhatok hozzá a környezet kíméléséhez?</i> Számítógép-használat. Keresés az interneten, a talált adatok mentése. <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>– A tanuló szerezzen tapasztalatokat tájegységének földrajzi jellegzetességeiről! – Életkorának és érdeklődésének megfelelően vegyen részt a tevékenységekben! Ismerje a környezetbarát magatartás lehetőségeit!</p>
<p>4. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>Cím Ajánlott óraszám</p> <p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p>Tematikus fókusz</p>	<p>A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK</p> <p>15</p> <p>– Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> o Természettudományos megismerés <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgozása: a különböző tárgyak, élőlények, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szempontok és saját elképzelések alapján. Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert területeken. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az élővilág szerveződési szintjei: a szerv-, szervezet-, fajta-, fajsziintekkel való ismerkedés példákon keresztül, megnevezések tanulása már ismert „egységekkel” kapcsolatban.

- Életműködések: a növények anyagcserejével kapcsolatban kialakult gyermeki elképzelések feldolgozása, alternatívák felállítása.
- Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről.
  - Tudomány-technika-társadalom: természettudományos ismeretekkel tárgyalható technikai, társadalmi kérdések megfogalmazása a családi környezetből hozott s az életkornak megfelelő ismeretrendszeréből kiindulva.
  - Természet: a természeti környezetnek, mint a világ védelemre szoruló részének értelmezése. Annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része.
- **Életvitel és gyakorlati ismeretek**
  - Problémafelismerés.
    - Problémaérzékelenség, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: személyes igények, szükségletek megnevezése. Az egyéni indíttatású probléma megértése, felismerése segítségével
  - Konstruálás, kivitelezés.
    - A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban.
  - A tevékenység és eredményének értékelése.
    - Magatartásformák: az alkotói és befogadói munka során a következményekért felelős magatartás tanúsítása. Más véleményének figyelembevétele. Az önellentörzés fejlesztése, a pozitív énkép megalapozása.
  - A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata.
    - A technika feladata, az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása: a saját élményből adódó problémák technikai oldalának felismerése. Technikai érdekességek, természeti „találmányok” megfigyelése. A felkészültség és a tudás szerepének belátása.
  - Dokumentumismeret (tárgy, könyv, hálózati dokumentum).
    - Ismeretterjesztő forrásokból (pl. képes enciklopédia, ifjúsági tévéadás) információgyűjtés a foglalkozásokhoz.
  - Munkavégzési és tanulási szokások.
    - Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás, jártasság a legegyszerűbb eszközök használatában.
- Önkontroll.
- Szerepvállalás.
- Tervezés.
- Kooperativitás.
- Kötelezettségvállalás.

Önmeghatározás
Önbemutató

Stratégiaalkotás

<p style="text-align: center;"><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Információkezelés. - Analizálás. - Ok-okozati összefüggés. - Rendszerezés. - Problémamegoldás. - Az élőlények az életkörülményeikhez való alkalmazkodásának megfigyelése. - Az élőhelyek megfigyelése. - Az élőlények és az élőhelyek közötti összefüggések megállapítása. - A lakóhely környékén zajló kirándulás megfigyeléseinek összesítése. - A tej útja. - <i>Hogyan lesz a búzából kenyér?</i> (Pl. látogatás pékségben.) - A papírgyártás technikája. - Fából építőanyag, bútort. - Egyéni tapasztalatok és ötletek megbeszélése. - Alapvető iskolai eszközök megismerése, megismertetése, rendeltetészerű használatuk – tani-tói és egyéni bemutatás. - A legfontosabb háztartási eszközök megismerése, nélkülözhetetlen mivoltuk tudatosítása, rendeltetészerű használatuk. - <i>Melyek azok az eszközök, amelyeket a gyerekek is használhatnak?</i> – ötletbörze. - Képsorok, leírások alapján összerakni, összeszerelni egyszerű tárgyakat, ill. működtetni ezeket. - A lakóhely környékének élőhelyei. - Leggyakoribb vadon élő állatok és növények lakóhelyünk környékén. - Növényi és állati termékek (feldolgozás, felhasználás). - Az iskolai és háztartási eszközök megismerése. - Leírások, képsorok szerepe. - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - <i>Matematika, becslés, mérés.</i> - A tanuló értse az ok-okozati összefüggéseket az élőhely, életmód és testfelépítés között! - Szerezzen életkorának megfelelő gyakorlati tapasztalatokat a technikai eszközök működésében, működtetésében!
<p style="text-align: center;">AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p style="text-align: center;">EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD</p> <p style="text-align: center;">15</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> o Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Természet: annak fokozatos belátása, hogy az emberi tevékenység és maga az ember a természeti folyamatok szerves része. o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ember egészsége: annak felismerése, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Az egészséges életkörülmények igénylése.
<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p style="text-align: center;">Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p style="text-align: center;">KÖVETELMÉNYEK</p>	<p style="text-align: center;">5. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p style="text-align: center;"><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p style="text-align: center;"><i>Tematikus fókusz</i></p> <p style="text-align: center;">KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>

<p>– Művészetek – vizuális nevelés</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Megadott szempontok alapján tárgyak, anyagok gyűjtése. ▪ Vizuális jelek, jelképek alkotó használata. ▪ Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. ○ Kommunikációs képességek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Egyszerű közlő ábrák értelmezése, készítése. ▪ Fényképek, újságképek, reklámképek csoportosítása, „olvasása”, értelmezése. ○ Problémamegoldó képesség. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A kapott feladat értelmezése. <p>– Testnevelés és sport</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Egyszerűbb sportági technikai elemek tanítása (szertorna, RG, atlétikai jelle- gű technikai elemek). ▪ Eszközhasználatú sportági technikák tanulása (labda, karika, szalag, kislabda stb.) a gyermek méreteihez és erejéhez igazodó szersúly kiválasztásával; sportágat előkészítő játékok tanulása. 	<p>– Az egyes tettek következményeinek belátása.</p> <p>– A társadalomilag elfogadott magatartási normák betartása.</p> <p>– Önkontroll.</p> <p>– Szerepvállalás.</p> <p>– Tervezés.</p> <p>– Kooperáció.</p> <p>– Információszerzés.</p> <p>– Lényegkiemelés.</p> <p>– Ok-okozati összefüggés.</p> <p>– A már kialakult szokások (pl. zuhanyozás, fogmosás, nassolás, túlzott tévénézés stb.) csoport- töltésa egészségmegőrző ill. káros szerepük szerint.</p> <p>– A helyes szokások kialakítása.</p> <p>– Ismerkedés a vitaminokkal.</p> <p>– A vitamindús táplálkozás előnyei.</p> <p>– A káros szokások kialakulásának elkerülése.</p> <p>– Sportágak megismerése.</p> <p>– Kedvenc reklámjaink.</p> <p>– Reklámkészítés.</p> <p>– Az életmódot befolyásoló szokások.</p> <p>– A sport szerepe és helye életünkben.</p> <p>– A reklám, mint a gondolkodásunkat és életmódunkat befolyásoló tényező.</p> <p>– A reklámok célja, valóság tartalma.</p> <p>– <i>Informatika (internetes információgyűjtés).</i></p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p>
<p>Önmeghatározás</p> <p>Önbemutató</p> <p>Stratégiaalkotás</p> <p>Stratégia megvalósítása</p>	<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p>

<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló szerezzen ismereteket az egészséges életmód lehetőségeiről! - Érdeklődésének és életkorának megfelelően vegyen részt különböző sporttevékenységekben! - A társakkal való együttműködés során törekedjen a szabályok betartására, a normatív magatartásra!
<p>6. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>FOGLALKOZÁSOK – A MINDENNAPIAINKAT SEGÍTŐK</p> <p>19</p>
<p>Cím <i>Ajánlott óraszám</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ember és társadalom <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés, tanulás. ▪ Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. o Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. ▪ Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvék gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o Kommunikáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi témáról. ▪ Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. o A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kommunikációt folytassanak olyan kérdésről, mint a <i>rászorulók segítése!</i>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Művészetek – ének-zene <ul style="list-style-type: none"> o Interpretáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tanult gyermek- és játékdalok mozgással kísért csoportos előadása. o Improvizáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mozgásos improvizáció szervezése a fantázia szabadságával. o Zenehallgatás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Életkornak megfelelő, zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények bemutatása. - Művészetek – vizuális nevelés <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tárgyak, műalkotások csoportosítása különböző szempontok alapján. ▪ Műalkotások származási helyének megkeresése térképen. ▪ Elemző beszélgetés műalkotásokról. - Művészetek – dráma és tánc <ul style="list-style-type: none"> o A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A szereplő és helyszín. ▪ A színház formai elemeinek megfigyelése látott előadásban, illetve alkalmazása saját rögtönzésekben: egyszerű jelmezek, kellekék, berendezési tárgyak. - Életvitel és gyakorlati ismeretek <ul style="list-style-type: none"> o Problémafelismerés.

- Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: személyes igények, szükségletek megnevezése. Az egyéni indíthatású probléma megérzése, felismerése segítséggel.
- Konstruálás, kivitelezés.
  - A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban.
  - A tevékenység és eredményének értékelése.
    - Magatartásformák: az alkotói és befogadói munka során a következményekért felelős magatartás tanúsítása. Más véleményének figyelembevétele. Az önel-lenörzés fejlesztése, a pozitív önkép megalapozása.
- A belső igények felismerése és megfogalmazása.
- A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül.
- Önbecsülés.
- Önmotiválás.
- Szerepvállalás.
- Kötelezettségvállalás.
- Tervezés.
- Kooperáció.
- Eszközhasználat.
- Információszerzés.
- Információfeldolgozás.
- Lényegkiemelés.
- Ok-okozati összefüggés.
- Rendszerezés.
- Néhány szolgáltató foglalkozás, illetve a közlekedésben dolgozók foglalkozásának megismerése.
- Saját élmény dramatikus megjelenítése.
- Szerepjátékok.
- Levélfeladás, csekkbefizetés, vásárlás.
- Egyes munkák közvetlen megtapasztalása: „nagyakarítás” az osztályteremben, az iskolában, iskolaudvaron.
- Osztálykönyvtár kialakítása, könyvtárként való működtetése.
- A könyvtáros munkájának megismerése egyrészt Saját élmény alapján, másrészt beszélgetés alapján.
- Előadás tervezése, szervezése forgatókönyv alapján (berendezés, felelősök, reklám, jegyek stb.)
- Részvétel az iskolai újság munkájában, vagy osztályújság készítése – rövid hírek, tudósítások, élménybeszámoló, képek, versek, rajzok. (Beszélgetés a helyi tv, rádió egyik munkatársával.)

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A művészpálya sajátosságainak, területeinek megismerése. Ezzel kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok szerzése. - A tevékenységek során különös hangsúlyt kell fektetni a szabályalkotásra, normakövetésre! - Postai dolgozók (postás, futár, postai kiszolgáló). - Bevásárló helyek dolgozói (eladó, árufeltöltő, pénztáros, raktáros, anyagbeszerző). - Fodrász. - Takarításban, közterületek tisztántartásában részt vevők. - Állatorvos. - Könyvtáros. - Jegyeladó, programszervező. - Média (rádió, tv, újság). - Járművezető, pénztáros, ellenőr, légiutas-kísérő, diszpécser. - Színész, bábművész. - Író, költő. - Zeneművész, énekes. - Képzőművész (festő, szobrász, grafikus, illusztrátor). - Artista, balett-táncos. - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - <i>Informatika (internetes információgyűjtés).</i> - A tanuló szerezen ismereteket azokról a foglalkozásokról, amelyekkel közvetlen környezetében nap mint nap találkozik személyesen vagy a terméken keresztül! - Szerezen tapasztalatokat a munka szerepéről az ember életében! - A társakkal való együttműködés során törekedjen a szabályok betartására, a normatív magatartásra!
<p>7. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>Cím <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK</p> <p>19</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ember és társadalom <ul style="list-style-type: none"> o Terben-időben való tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: <i>perc, óra, nap, hét, hónap, év. Időmeghatározó kifejezések használata: amikor karddal harcoltak stb., nagyon régen.</i> o Kommunikáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Események, történetek, jelenségek mozgásos, táncos, dramatikus megjelenítése. o Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Híres emberek, irodalmi, film- stb. hősök külső és belső tulajdonságainak felsorolása. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o A tartalom kulcselemei.

- **Művészetek – vizuális nevelés**
  - o Alkotóképességek.
    - Legyen alkalmuk a tanulónak arra, hogy egy-egy magyar vagy külföldi híres ember (pl. művész, felfedező, feltaláló, tudós, szent, uralkodó, politikus) életével, tevékenységével, jellemvonásaival megismerkedjenek!
- **Testnevelés és sport**
  - Rövid távú vágtafutások, gyors futások irányváltóztatással.
  - Célzás álló és mozgó tárgy(ak)ra, vízszintes és függőleges célirányokat képezve, a céltárgy mozgásának bonyolítása, a mozgás sebességviszonyainak variálása, a kiszámíthatatlansági tényezők növelése.
  - Testgyakorlási-edzési anyag ágyazása játékokba, testnevelési játékokba.
- **Életvitel és gyakorlati ismeretek**
  - o Tervezés.
    - Tervezés, a megoldáshoz vezető út kitalálása: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és a szerkezetnek megfelelő szokásos megoldás kiválasztása, a terv elkészítése. Az öröm, az elégedettség szerepe a munkában.
  - o Konstruálás, kivitelezés.
    - A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése mintakövetéssel – eleinte gondolati terv alapján. A mintakövetés jelentősége az alkotásban.
    - Konstruáló képesség, eszközhasználat, ügyesség: az egyszerű alpanyagok alakítása kézzel, egyszerű eszközökkel. Az anyagok alakítása mint örömforgás.
- **Önmotiválás.**
- **Szerepvállalás.**
- **Kooperativitás.**
- **Kötelezettségvállalás.**
- **Tervezés.**
- **Kooperáció.**
- **Információkezelés.**
- **Terv szerinti haladás.**
- **Analizálás.**
- **Ok-okozati összefüggés.**
- **Rendszerezés.**
- **Problémamegoldás.**

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A korabeli életmód jellemző elemeinek felelevenítése komplex feldolgozás keretében: időmegtartozás; életmód megismerése mondák alapján használati és harci eszközök, lakhely makettjainak elkészítése, különböző események mozgásos, dramatikus megjelenítése. - A hősök külső és belső tulajdonságainak megismerése tetteiken keresztül. - A korabeli életmód és harcmodor. - A magyar honfoglalás mondaköréből megismert legendás személyiségek szerepe. - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - <i>Informatika (internetes információgyűjtés).</i> - A tanuló élményszinten tapasztalja meg a változást a régmúlthoz képest! - Képességeinek és érdeklődésének megfelelően vállalon szerepet a közös tevékenységekben! - Használja fel képzéletét az információk feldolgozásához!
<p>8. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmegtartozás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>TANULÁSMÓDSZERTAN</p> <p>2</p> <ul style="list-style-type: none"> - Életvitel és gyakorlati ismeretek <ul style="list-style-type: none"> o Munkavégzési és tanulási szokások. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: a munkahely rendje, tisztasága. Az érdeklődés, mint az időt meghatározó tényező. <ul style="list-style-type: none"> o Megfigyelés, vizsgálat: a tapasztalat, mint egyéni élmény megfogalmazása. ▪ Technológiai rend, térszemlélet: a műveti és téri rend betartása a munka során. Konkrét példák különböző munkafolyamatokhoz, különböző pályaterületekhez. ▪ Gazdálkodás, környezettudatos magatartás: gazdálkodás a munkával és az idővel. A személyes ráfordítás jelentősége. ▪ Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás. Felkészülés a munkafolyamatra, különös tekintettel az egyéni tulajdonságok minőségére. - A reális énképhez minél közelebb álló énídeál kialakítása. - Önkontroll. - Önmotiválás. - Kötelezettségvállalás. - Egyéni arculatformálás. - Eszközhasználat. - Analizálás. - Lényegkiemelés. - Ok-okozati összefüggés. - Rendszerezés. - A tanulás feltételeinek megismerése, belátása szituációs játékokban. - Tapasztalatszerzés az idő múlásáról játékos gyakorlatokban. - Játékos feladatok az egyéni képességek fejlesztésére. - A kíváncsiság és az érdeklődés, illetve a fáradtság megnyilvánulása a viselkedésben.
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Dramatikus játékok. - A tanulás külső körülményei (tend, fény, tisztaság, csend). Időbeosztás. - Előkészületek, taneszközök használata. - Segítség igénybevétele. - A tanulás belső feltételei: figyelem, emlékezet, képzelet. - A tanulást kísérő érzelmek. - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - A tanuló ismerje fel a külső körülmények szerepét, és legyen figyelemmel ezekre a tanulási tevékenységben! - Törekedjen a munka és a pihenés egyensúlyának betartására!
--	---

5–6. évfolyam

BEVEZETÉS

„A” típus, 5–6. évfolyam

1. A kerettanterv szerkezete, kapcsolata az életpálya-építés más tanterveivel

Az életpálya-építés 5–6. évfolyamra vonatkozó kerettanterve szorosan kapcsolódik az 1–4. évfolyamok kerettantervéhez. Cél- és feladatrendszere, a fejlesztés általános és speciális területei megegyeznek az 1–4. évfolyaméval, de a lefedett műveltségterületek köre bővül a *Földünk, környezetünk* műveltségterülettel. Ez a szoros követés megkönnyíti az olyan iskolák helyi munkáját, ahol az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének feladatát 5–6. évfolyamon, a nem szakrendszerű oktatás keretében szeretnék megoldani.

Акár a szakrendszerű, akár a nem szakrendszerű képzésbe emelve szeretnék megoldani az 5–6. évfolyamon az életpálya-építési kompetenciák fejlesztését; a helyi tantervekben nem feltétlen szükséges az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének céljaira a műveltségterületek mindégylegének igénybevétele.

Mind a nem szakrendszerű, mind a szakrendszerű képzést folytató intézményekben el lehet témi egy-egy műveltségterületen az ajánlott óraszámoktól. A suliNova Kht.-ban létrehozott, az életpálya-építési kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok tesztelése és bevezetése során, az alkalmazó pedagógusok véleménye szerint, a heti legalább 1-1,5 kompetenciafejlesztő óra – függetlenül attól, hogy hányféle és milyen műveltségterületen valósult meg – már érzékelhető, elvárt irányú változást eredményezett a gyerekek munkájában.

A szakrendszerű képzésbe emelt életpálya-építési kompetenciafejlesztés jól előkészíti ezeknek a kompetenciáknak magasabb évfolyamokon való, további fejlesztését.

2. A fejlesztés tartalma

A NAT meghatározza a kiemelt fejlesztési feladatokat, melyek „*az iskolai oktatás valamennyi elemét áthajlik*”. Az életpálya-építés kerettanterv – kiemelten kezelve az „*énkép, önismeret; hon- és népismeret; tanulás, testi és lelki egészség; felkészülés a felnőtt lét szerepeire*” területeket – határozza meg célrendszerét, írja le a tartalmakat és a megvalósításhoz ajánlott tevékenységeket, amelyek egyben az információs és kommunikációs kultúra megalapozását is szolgálják.

2.1. Célok és feladatok

A programcsomag célja: a tanulók énképének gazdagítása, önértékelésének formálása, fejlesztése. Ennek érdekében fejlesztjük a szabálykövető és kritikai gondolkodást, az együttműködési képességeket. A sikeres életpálya-építés egyik legfontosabb feltétele az egyéni adottságok, készségek, képességek ismerete. Célunk a manuális és manipulációs adottságok, továbbá az intellektuális képességek feltárása.

A program során a tanulók ismerkedjenek meg népünk kulturális örökségével, hagyományával, speciálisan a hagyományos mesterségekkel, népszokásokkal! A természeti környezet változásainak bemutatása mellett célunk, a természet és az ember viszonyának megfigyeltetése. Célunk felismertetni, hogy a természet körforgásába harmonikusan beilleszkedő ember minden cselekedetével felelős környezete védelméért, a *fenntartható fejlődésért*.

Az „*egész életet át tartó tanulás*” ma már nem csupán egy jól hangzó pedagógiai frázis. A jövő felmőjtjének egyre több kihívásra kell rugalmasan reagálnia, megtalálva a saját és a környezete nyújtotta lehetőségeket. Ehhez szüksége van ismereteinek bővítésére, képességeinek fejlesztésére. Célunk, hogy a tanulók legyenek szert egyre nagyobb önállóságra a tanulás terén! Szerezzenek tapasztalatot és ismerjék meg a számukra leginkább eredményes tanulási módszereket, sajátítsanak el különböző tanulási technikákat!

Az így megszerzett tudást legyenek képesek alkalmazni különböző helyzetekben! Célunk, hogy fejlesszük döntéshozatali, problémamegoldó képességüket, és konfliktusmegoldó technikákat ismertessünk meg velük.

A sikeres felnőtt lét alapja az egészség megőrzése, a harmonikus, kiegyensúlyozott életvitel. Célunk a pozitív beállítódások, magatartások és az egészségmegőrzéshez szükséges cselekvések, szokások kialakítása, a testi adottságok, fizikai képességek feltárása, a fogyatékkal élők iránti elfogadó magatartás erősítése. Ismerjék meg az egészséget károsító és veszélyeztető tényezőket, a megelőzés és elkerülés lehetőségeit!

A felnőtt lét szerepeire való felkészülést speciálisan szolgálja a munka világról szerzett ismeretek és tapasztalatok együttese. Célunk, hogy különböző tevékenységek során minél szélesebb körű tapasztalatra és ismeretre tegyenek szert az egyes foglalkozásokkal kapcsolatban. Legyen alkalmuk személyes tapasztalatszerzésre, találkozásra felnőttekkel! Az ismert, gyakori szakmák mellett célunk, hogy minél több „különleges” foglalkozást is megismerjenek, így is segítve a későbbi pályaválasztást. Emellett kiemelten kezeljük a környék adottságainak, lehetőségeinek megismerését, hiszen elsősorban a lakóhely lehetőségeit és kínálatát figyelembe véve tudja a tanuló a jövőt tervezni.

3. A fejlesztés területei

A fejlesztést a két (hat) évfolyamon keresztül végigvezető, 7 területen végezzük. Ezek felelelik a gyermek életének legfontosabb tevékenységeit, melyek az életpályaépítés általános és speciális feladatainak megoldásához járulnak hozzá.

3.1. A fejlesztés általános területei

Ön- és társismeret

A tanuló külső és belső tulajdonságai megismeretése, a változás és fejlődés észrevétele önmagán és társain. Tapasztalatszerzés saját szerepeiről a kortársakkal és a felnőttekkel való viszonyában. A pozitív énkép formálása, a szándékok és attitűdök alakítása.

Éljük az életet!

A tanuló szűkebb és tágabb környezetének, mindennapi élethelyzeteinek megismerése, megélése. A család, az iskola és a lakóhely, tágabban a nemzet szokásainak, hagyományainak tevékeny, tapasztalatokon alapuló megismerése.

A természet: a mi világunk

A lakóhely és környéke természeti értékeinek, élővilág megismerése az egyén felelős magatartásának kialakításával. Annak észrevétele, hogy az ember minden cselekedete hatással van környezetére. A természet és az ember kapcsolatának megtapasztalása, annak felismerése, hogy az ember a természet része.

Egészséges életmód

Az egészségmegőrzés szerepének megismerése az ember életében, az egyéni felelősség tudat kialakítása. Testi és lelki higiénés ismeretek. Az egészségkárosító tényezők elkerülésének módjai.

Hősök, példaképek, nagy egyéniségek

A tanuló az elsődleges mintától (anya) a jelenkori ismert személyiségeken és a történelmi múlt nagy alakjait megismerve példákat kap az életutak megtervezéséhez, a tulajdonságokkal és tettekkel, döntésekkel való azonosuláshoz.

Tanulásmódszertan

Az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges képességek fejlesztéséhez tanulási szokások, módszerek megismerése, az egyéni sajátosságokhoz igazodó technikák elsajátítása és alkalmazása.

3.2. A fejlesztés speciális területei

A felsőbb évfolyamokon kiemelten kezelt pályaaorientációt az 5–6. évfolyamon a legkülönbözőbb foglalkozások megismerésével készítjük elő. Az első két évfolyamon a tanulók – kézműves foglalkozásokon – tapasztalatokat szerezhetnek a hagyományos népi mesterségekről. 3–4. évfolyamon a mindennapi élet segítői és a közvetlen környezetükben dolgozók munkájával ismerkedhetnek meg. 5–6. osztályban a tanulók – történelmi tanulmányaikhoz kapcsolódva – az egyes szakmák alakulását kísérhetik figyelemmel a különböző korokban.

4. A fejlesztés megvalósításának lépései

A program a NAT szinte valamennyi műveltségterületének megjelölt tartalmait eszközként használva kívánja fejleszteni az életpálya-építési kompetenciák meghatározott elemeit (képesség, ismeret, attitűd), miközben átadja a műveltségterületekben meghatározott tartalmakat is. Mivel a *magyar nyelv és irodalom*, illetve a *matematika* területén készült a teljes óraszámot lefedő, kompetenciafejlesztést célzó programcsomag és tanterv, az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének „A” típusú programcsomagjai ezeket a műveltségterületeket nem érintik.

A tanterv évfolyamonként meghatározza a témaköröket és megjelöli a feldolgozása során lefedett fejlesztési feladatokat műveltségi területenként.

Az egyes évfolyamokon közvefített fejlesztési feladatok az életpálya-építés fejlesztési céljaimak megfelelően horizontálisan és vertikálisan is egymásra épülnek, de az egyes témakörök egymástól függetlenül is értelmezhetők.

Fontosnak tartjuk mind a tevékenységekben, mind az értékelésben a konkrét, egyéni képességek és sajátosságok figyelembevételét. Ezért az életpálya-építés kompetenciáihoz kapcsolódó követelményeket – a fejlesztés várható eredményei mellett – a tantervi leírásban témakörönként határoztuk meg.

5. A fejlesztés várható eredményei

- o A program során gazdagodik és formálódik a tanuló énképe. Tapasztalatot szerez kommunikációs, együttműködési és szervezési képességeiről. Megismeri egyéni adottságait, készségeit, képességeit. Fejlődik a kritikai gondolkodása.
- o Megismeri népiünk kulturális örökségeit, hagyományait, a hagyományos mesterségeket, népszokásokat. Ismeri a természeti környezet változásait, képes lesz következtetéseket levonni megfigyelései alapján. Felismeri, hogy a jövő szempontjából kiemelt jelentősége van a környezetével harmóniában élő felhőtt létnek.
- o Képessé válik az önálló tanulásra, alkalmazza a számára leginkább eredményes tanulási módszereket, tanulási technikákat.
- o Fejlődik döntéshozatali, problémamegoldó képessége, alkalmazza a különböző konfliktusmegoldó technikákat.
- o Szokássá válnak az egészségmegőrzéshez szükséges cselekvések. Kialakulnak pozitív beállítódások, magatartások és szokások, erősödik a fogyasztókkal élők iránti elfogadó magatartás. Ismeri az egészséget károsító és veszélyeztető tényezőket, a megelőzés és elkerülés lehetőségeit.
- o A különböző tevékenységek során széles körű tapasztalatra és ismeretre tesz szert az egyes foglalkozásokkal kapcsolatban. A „hagyományos” szakmák mellett megismer több „különleges” foglalkozást.
- o Megismeri lakóhelye adottságait, lehetőségeit.

Az életpálya-építés kerettantervi csomagjának (1–4. évfolyam; 5–6. évfolyam; 7–8. évfolyam; 9–12. évfolyam) általános bevezetőjében található kompetenciamátrix kijelöli a fejlesztendő képességek, ismeretek és attitűdök körét. Az alábbiakban rendszerezük azokat a további célzott részképességeket és képességeket, amelyeket az 5–6. évfolyamon kiemelten fejleszteni javasolunk.

Szociális kompetenciák

- A személyiség önvezérlő képessége: a belső igények felismerése és megfogalmazása.
- Realitásérzék: törvények és szabályok betartása.
- Személyiség: az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevételével.
- Szociális extenzivitás: a társadalomilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül.
- A legitimitás vizsgálata: a deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól.
- Önismeret:
  - o reális és pozitív énkép – a reális énképhez minél közelebb álló énidéal kialakítása;
  - o önbecsülés;
  - o önkontroll;
  - o önmotiválás;

- szerepvállalás;
  - kooperativitás;
  - kötelezettségvállalás;
  - egyéni arculatformálás.
- Stratégiaalkotás és -megvalósítás:
- információkezelés: információszerezés, információfeldolgozás, eszközhasználat;
  - hatékony kommunikáció;
  - gondolkodási képességek.

6. Az értékelés elvi alapjai

Az értékelés során kiemelt szerepet kap az önértékelés. A tanuló a modulok feldolgozása során saját magát, a társaihoz és a feladathoz való viszonyulásairól kapott benyomásokat rögzítve folyamatosan megfigyeli és értékeli teljesítményét az egyes modulokhoz kapcsolódó portfóliós értékelés segítségével. Így képet kap a tanulási folyamat egyes lépései mellett a képességeinek, attitűdjeinek változásairól, fejlődéséről.

Az önértékelést árnyalja, kiegészíti a társak értékelése, melynek során a tanuló értékeli társai munkáját, de őt is értékeli társai.

A pedagógus – folyamatos szóbeli és írásbeli szöveges értékelést alkalmazva – értékeli a tanuló munkáját, fejlődését a témakörönként meghatározott képességfejlesztési fókuszok mentén.

Mivel az életpálya-építés kompetencia fejlesztése során eszközként használjuk az egyes műveltségterületek által meghatározott tartalmakat, ismereteket, így azok elsajátítása az egyes tantárgyakon belül kerül értékelésre, az intézmény pedagógiai programjában meghatározottak szerint.

Az egyes szakaszok (bevezető, kezdő és alapozó) végén kompetenciaalapú mérésekkel mutathatjuk ki a program hatékonyságát.

7. Javasolt éves óraszámkeret

Az alábbiakban megadott óraszámkeret a műveltségterületek éves óraszámának hozzávetőlegesen 15-25%-át veszi igénybe. Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének céljaira ezektől az óraszámoktól csak „lefelé” érdemes eltérni, tekintettel arra, hogy a más kompetenciaterrület is igénybe veheti a műveltségterületek órakeretét.

Műveltségi terület/évfolyam	5.	6.
Ember és társadalom	15	19
Ember a természetben	9	13
Földünk-környezetünk	10	6
Művészetek	25	22
Informatika	7	7
Életvitel és gyakorlati ismeretek	9	8
Testnevelés és sport	18	18
Osztályfőnöki óra	3	4
Összesen	96	97

5. ÉVFOLYAM
MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök	Kapcsolódó műveltségterület	óraszám
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET – VALLOMÁSOK	Osztályfőnöki óra	3
2.	ÉLJÜK AZ ÉLETTET!	Ember és társadalom	5
		Ember a természetben	2
		Földünk-környezetünk	2
		Művészetek	13
		Informatika	4
		Testnevelés és sport	5
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
		Ember a természetben	3
		Földünk-környezetünk	4
		Informatika	3
4.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK	Ember a természetben	1
		Földünk-környezetünk	1
5.	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	Ember a természetben	2
		Földünk-környezetünk	2
		Művészetek	1
		Testnevelés és sport	13
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1
		Ember és társadalom	8
6.	FOGLALKOZÁSOK – A MIN-DENNAPJAINKAT SEGÍTŐK	Művészetek	6
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	2

7.	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK	Ember és társadalom	2
		Ember a természetben	1
		Földünk-környezetünk	1
		Művészetek – vizuális nevelés	5
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
8.	TANULÁSMÓDSZERTAN	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
Összesen:			96

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím <i>Ajánlott óraszám</i>	3
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	Tematikus fókusz	– Énkép, önismeret – osztályfőnöki óra „ <i>Ahhoz, hogy tanuljunk képesek legyünk énképünkbe integrálni az újabb és újabb ismereteket, folyamatosan gondoskodnunk kell arról is, hogy egyre kompetensebbnek érezzék magukat saját nevelésük, személyes biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakításában.</i> ”
	Önmeghatározás	– A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Törvények és szabályok betartása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.
	Önbemutató Stratégiaalkotás	– A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül. – A reális énképhez minél közelebb álló énídeál kialakítása. – Önkontroll. – Önmotiválás. – Egyéni arculatformálás. – Hatékony kommunikáció. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Problémamegoldás. – Az iskolai házi rend megbeszélése, értelmzése. – Szabályok gyűjtése. A szabályozás szerepe az életünkben. – Jogok és kötelességek. – Szabálykövető játékok. – Saját szabályok közös alkotása. – Tulajdonságok összegyűjtése, csoportosítása: adott, változhat.
	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Saját maga bemutatása különböző szempontok alapján: „<i>ha jó képet akarok festeni magamról...</i>”</p> <p><i>Akkor érzem jól magam, ha...</i></p> <p><i>Roszul érzem magam, ha...</i></p> <p>Téma feldolgoása vitában: érvek és ellenérvek.</p> <p>A véleménynyilvánítás formái: vélemények megfogalmazása, mondatok átfogalmazása.</p> <p>Döntések az életünkben.</p> <p><i>Hogyan kell nemet mondani?</i></p> <p>Normakövetés, szabálytudat.</p> <p>Negatívnak értékelt, elutasított tulajdonságok, helyzetek.</p> <p>Véleményalkotás, véleménynyilvánítás, önértékesítés.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom</i></p> <p><i>Testnevelés és sport.</i></p> <p>A tanuló csoportélményekben szerezzen tapasztalatokat belső igényeinek, vágyainak, konfliktusainak kifejezésére!</p>
<p>2. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>Cím</p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>ÉLJÜK AZ ÉLETET!</p> <p>33</p> <p>– Ember és társadalom – Társadalomismeret – Történelem</p> <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből. Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban. Segédkönyvek, atlaszok használata. o Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. o Kommunikáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. o Térben-időben való tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben ezekhez a kiemelt időpontokhoz képest. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. o A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzuk! <p>– Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> o Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ismerethordozók használata a megismerési folyamatban: ismerethordozók (könyvek, térképek, táblázatgyűjtemények, az internet) csoportmunkában.

- o Tájékozódás az élő és élettelen természetről.
  - Az ismert tér fokozatos kitágítása, távolságra vonatkozó becslések. Tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén. A tájékozódási feladatokban hely, irány és távolság.
- **Földünk-környezetünk**
  - o Általános fejlesztési feladatok.
    - Az egyén és a kisebb-nagyobb társadalmi közösségek szerepének belátása a környezet értékeinek, harmóniájának megóvásában. Annak felismerése, hogy a közvetlen környezetben élő emberek – kultúrájuk, értékrendjük alapján – különbözőnek egymástól, de emberi mivoltában mindenki egyenrangú.
  - o Tájékozottság a földrajzi térben.
    - Az ismert tér fokozatos kitágítása.
    - Tájékozódás a lakóhelyen, valamint annak szűkebb és tágabb környékén. Vázlatrajz készítése a lakóhelyről és környékéről. Eligazodás domborzati, közigazgatási, egyszerű tematikus és a lakóhelyi környezetet ábrázoló térképeken.
  - o Tájékozottság hazai földrajzi-környezeti kérdésekben.
    - A helyi környezet természeti, társadalmi, környezeti értékeinek és problémáinak felismerése.
- **Művészetek – ének-zene**
  - o Interpretáció.
    - A dallam és a szöveg kapcsolatára épülő megfelelő előadásmód kialakítása.
    - Népdaléneklés összekapcsolása a néptánc alapelemeivel.
    - Életkornak megfelelő magyar, európai és Európán kívüli népi- és műdalok megőszóltatása.
  - o Improvizáció.
    - Gyermekversek ritmizálása, „megzenésítése”, szabad dallam- és ritmusrögtönzések segítése.
    - Zenehallgatás.
    - A zenemű üzenetének befogadása, értelmezése.
- **Művészetek – vizuális nevelés**
  - o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
    - Elemző beszélgetés műalkotásokról. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.
  - o Alkotóképességek.
    - Reflektálás irodalmi, zenei, filmes élményekre saját kifejező szándékú alkotásokban.
  - o Problémamegoldó képesség.
    - A gyakorlati feladatok fokozottan önálló előkészítése, megoldása.
    - Tervvázlatok készítése.
    - A gyakorlati feladatok fokozottan önálló előkészítése, megoldása.
- **Művészetek – dráma**
  - o Ismeretszerzési, tanulási, problémamegoldó képességek erősítése, kifejezőkészség fejlesztése.

- Dramatikus improvizációk – a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján.

Informatika

- Infokommunikáció.
  - Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
  - Csoportos kommunikációs eszközök segítségével információ küldése és fogadása. Az elektronikus levelezés alapjai.
- Médiaformatika.
  - Internetes portálok, szöveges és képi információforrások használata.

Testnevelés és sport

- Olyan képességek kialakítása a tanulóknak, amelyek képessé teszik őket, hogy számukra ismeretlen terepen eligazodjanak, csapatban mozogjanak, feladatok megoldásához ki tudják jelölni a megfelelő társukat. Figyeljenek egymásra, közlekedésükben figyeljenek a balesetveszélyek elhárítására, életkoruknak megfelelő, felelősségteljes döntést tudjanak hozni.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

- A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, használata és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata.
  - A technika feladata, az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása: családtagok, barátok, iskolatársak technikai eszközökkel kielégíthető szükségleteinek felismerése. A szakképzettség szerepének és jelentőségének felismerése.

- Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.

Önmeghatározás

Önmotiválás.

Önbemutató

Szerepismeret.

Stratégiaalkotás

Kooperatívítás.

Kötelezettségvállalás.

Eszközhasználat.

Információszerezés.

Információfeldolgozás.

Hatékony kommunikáció.

Analízis.

Lényegkiemelés.

Ok-okozati összefüggés.

Rendszerezés.

- A szülőktől, nagyszülőktől kapott információk alapján a rokoni kapcsolatok ábrázolása farajzon. Statisztikai adatok gyűjtése a találkozások gyakoriságáról – ábrázolás diagramon.

- Szülő (nagyszülő) elbeszélésének rögzítése olyan sorsfordulóról vagy meghatározó élményről, amely rokoni ráhatással kapcsolatos.

Stratégia megvalósítása

- Népdalok, műzenei szemelvények megismerése a családi, rokoni kötelekkel érzelmi kifejezésére.
- Gyermekversek ritmizálása, improvizációs megzenésítése a témához kapcsolódva.
- Képzőművészeti alkotások megismerése, elemzése az anya-gyermek, a család ábrázolásáról. Saját élmény megjelenítése szabadon választott technikával.
- Vonzódások – ellenérzések (drámajáték).
- Kérdőív összeállítása feldolgozott szempontok mentén. Interjúkészítés a családtagokkal, elérhető távolabbi rokonokkal.
- Beszámoló tartása (elbeszélés, prezentáció, drámajáték). Adatok rendszerezése a munkavégzés tárgya szerint.
- Példák gyűjtése az élethosszig tartó tanulás szükségességének felismerésére.
- A saját megye kiszínezése a térképen, a megyeszékhely és a lakóhely jelölése.
- Útvonalterv készítése – irányok, az útvonal hossza, igénybe vett közlekedési eszközök jelölésével.
- A megtekintendő objektumok közös kiválasztása. Információk gyűjtése különböző ismerethordozókból (könyv, térkép) a megyeszékhely történelméről, egyes épületeiről. A megfigyelés szempontjainak kidolgozása.
- Információ gyűjtése az interneten megyénkről, és a megyeszékhelyről.
- Megfigyelők: kiscsoportokban a gyerekek jegyzeteket, rajzokat, fotókat készítenek (feladatlap segítségével) út közben a természeti és mesterséges környezetéről – kooperáció.
- Feladatlap segítségével ismeretek szerzése a nagyváros épületeiről (típusok, sűrűségük), intézményeiről (ezek sokaságáról), különlegességéről.
- Kutatómunka: a megfigyelt épületekben folyó tevékenységek vagy a hozzájuk kapcsolódó események.
- Osztálytermi összegzés, kiállítás szervezése.
- Rokoni kapcsolatok.
- *Ki, kicsoda a családban?*
- A szűkebb és a „nagycsalád”, távoli rokonok.
- A kapcsolatok ápolása, hatásuk az egyén és a család életére.
- A családi, a rokoni kötelek megjelenítése különböző művészeti ágakban (zene, képzőművészet).
- A családtagok foglalkozásai.
- A munkavégzés körülményei, feltételei.
- A különböző foglalkozások lényegi elemei, rendszerező elvei. *Az élethosszig tartó tanulás fogalma.*
- Térképismeretek bővítése.
- A természeti és mesterséges környezet megfigyelése utazás során.
- Internethasználat
- Hasznos portálok az interneten: a megyeszékhely honlapja, megyei kulturális információk.
- A megyeszékhely természeti adottságainak, a város kialakulásának és fejlődésének megismerése.
- *A nagyvárosi élet forgatagában...* – közlekedési eszközök, épületek, intézmények, lakosság száma, szektorok stb.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>– <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>– <i>Matematika, becslés, mérés.</i></p> <p>– A tanuló szerezzen ismereteket szűkebb (család) és tágabb (lakóhely) környezete életéről, munkájáról!</p> <p>– Keressen összefüggéseket egyéni érdeklődése alapján!</p>
<p>3. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p>A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE</p> <p>10</p> <p>– Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások elemzése. ○ Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ismerethordozók használata a megismerési folyamatban: ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata csoportmunkában. <p>– Földünk-környezetünk</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés és -feldolgozás projekt módszerrel, közvetlen tanári irányítással egy természetföldrajzi témakörrel kapcsolatban (pl. a lakóhelyi környezet földrajzi jellemzőiről). ○ Tájékozottság a környezet kölcsönhatásaiban. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások és az azokból adódó problémák felismerése, megoldási módok keresése. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok megismerése. ○ Tájékozottság regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A természet- és a környezetvédelem alapvető céljainak megismerése saját tapasztalatok alapján. Annak felismerése, hogy a környezet védelméért mindannyian személyesen is felelősek vagyunk. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok felismerése a lakóhelyen és környékén. <p>– Informatika.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Informatika-alkalmazói ismeretek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges alapelemek (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) szerkesztése. ▪ A feladat megoldásához szükséges, mások által összeépített alkalmazói környezet használata. <p>– A belső igények felismerése és megfogalmazása.</p> <p>– Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.</p> <p>– Önmotiválás.</p> <p>– Szerepvállalás.</p> <p>– Kooperativitás.</p>
<p>Cím</p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p>	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p>

<p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p>.....</p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kötelezettségvállalás. - Tervezés. - Eszközhasználat. - Információszerzés. - Információfeldolgozás. - Hatékony kommunikáció. - Analízis. - Lényegkiemelés. - Ok-okozati összefüggés.. - Rendszerzés. - Előzetes ismeretgyűjtés a felszínre ható emberi tevékenységekről. - Felkészülés a lakóhelyen és környékén történő megfigyelésre: ember alkotta felszínformák gyűjtése, saját jelmagyarázat készítése. - A helyszíneken látottak rögzítése térképvázlaton.
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Az ismeretek rendszerezése, az ok-okozati összefüggések és a lehetséges következtetések megfogalmazása. - A lakóhely arculatát meghatározó tényezők számbavétele. - Előzetes feltevések a hasznosítás során bekövetkező szennyeződésről. - Ónálló megfigyelések a környeztkárosító magatartásokról, tevékenységekről. - Felmérés készítése a lakóhelyen élők és lakóhelyük kapcsolatáról. - Kérdőív készítése és feldolgozása a lakóhely egy fontosnak tartott problémájáról. - Gyűjtőmunka a helyi média környezetvédelmi témájú híradásaiból. - Kérdések, tapasztalatok összegyűjtése – felkészülés egy beszélgetésre az önkormányzat környezetvédelmi eladójával (felelősével). - Turisztikai és környezetvédelmi témájú plakátok készítése. - Egyszerű Power Point prezentáció készítése a környék bemutatására. - Felszínformáló tevékenységek (erdőirtás, bányászat, ipartelepítés, út-, vasútépítés stb.). - Az emberi tevékenység nyomai a felszíne, szántóföld, rét és legelő, meddőhányó, bányató, út, vasút, töltés, útbevágás, terasz stb.). - Multimédiás eszközök használata. - Az <i>MS Power Point</i> használata. - <i>Magyar nyelv és irodalom</i>. - <i>Művészetek – vizuális nevelés</i>.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló érdeklődésének és képességeinek megfelelően tudjon a tevékenységekben aktív részt vállalni!
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Szerezzen tapasztalatokat arról, hogy az ember minden tevékenysége hatással van környezetünkre, a természetre! - Ismerje fel saját lehetőségeit a környezetvédelem mindannyiunk közös kötelességében!

<p>4. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>	<p>A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK</p> <p>2 – Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> o Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Megfigyelés, kísérletezés, mérés: rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérés elvégzése vizsgálódásokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldásokhoz kötötten, önállóan és csoportmunkában is. Az eszközök balesetmentes használata. ▪ Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgoása: bekapcsolódás a kísérletek eredményeinek elemzésébe. A megfigyelések, tapasztalatok, megszerzett ismeretek és azok előzetes elképzelésekhez való viszonyának saját szavakkal törtéző nyelvre helyes megfogalmazása és írásban való rögzítése. Az előzetes elképzelések, előtejelzések, valamint a megfigyelt jelenségek és a mért értékek közötti eltérések felismerése. Törekvés ezeknek az eltéréseknek a magyarázatára. <p>Földünk-környezetünk</p> <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés és -feldolgozás projekt módszerrel, közvetlen tanári irányítással egy természetföldrajzi témakörrel kapcsolatban. <p>Önbecslés. Önkontroll. Önmotiválás. Kötelezettségvállalás. Tervezés. Eszközhasználat. Információszerzés. Információfeldolgozás. Analízis. Lényegkiemelés. Ok-okozati összefüggés. Rendszerzés. Rendszeres megfigyelés. Mérés, kísérletezés egyszerű eszközökkel, a közvetlen környezetben előforduló anyagok felhasználásával. Az előzetes elképzelések és a tapasztalatok egybevetése. A tapasztalatokból adódó tényfeltárás és összefüggések keresése. A kísérletek rögzítése írásban és rajzban. A kísérlet tapasztalatainak felhasználása egy gyakorlati probléma megoldásában. Életműködések. Az anyagok tulajdonságai. <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> <i>Matematika, becslés, mérés.</i> A tanuló szerezzen tapasztalatokat a kísérletek, tudományos megfigyelések során végzett tevékenységek feltételeiről, szabályairól (fegyelem, pontosság, rend, eszközhasználat)!</p>
<p>4. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>KÉPESÉGFELFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>

5. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott óraszám	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD
	19	<ul style="list-style-type: none"> - Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ember egészsége: az emberi szervezet felépítésének és működésének alap-szintű ismerete, a rendszerszerűség belátása. Az egyes szervrendszerek fonto-sabb, gyakoribb betegségeinek, a megelőzés és a gyógyítás mindenki számára el-sajátítandó módozatainak ismerete. ▪ <i>Fenntarthatóság</i>, a környezet védelme: a szennyező anyagokkal való óvatos bá-nás mód megismerése. A természet jövőjéért, fenntarthatóságáért érzett felelősség vállalása, a környezet, s különösen a talaj, a víz, a levegő és a táj értékeinek vé-delme, megóvása.
		<ul style="list-style-type: none"> - Földünk-környezetünk <ul style="list-style-type: none"> o Tájékozottság regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az életmódban, a szokásokban bekövetkezett változások érzékelése (pl. a táplál-kozásban, a ruházkozásban, az építkezésben, a közlekedésben, a kereskedelem-ben és a háztartásban). Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok felismerése a lakóhelyen és környékén.
		<ul style="list-style-type: none"> - Művészetek – vizuális nevelés <ul style="list-style-type: none"> o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készség-ek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján, a célirányos figyelem fejlesz-tése céljából. ▪ Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbözőségek tudatosítá-sa.
		<ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. ▪ Rajzos és írásos válasz szóbeli vagy írásbeli kérdésekre. o Kommunikációs képességek. o Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.
		<ul style="list-style-type: none"> - Testnevelés és sport <ul style="list-style-type: none"> o Általános testtartást javító, gerinc-, csípőízületi mozgékonyt, talpboltozatot fejlesz-tő gyakorlatok, törzserősítés változatos módon, a törzserősítés minden formája. „Rajtolási” versenyek különböző jelkre, szituációkra. o A tanult sportági technikai-taktikai elemek játék-, versenyszerű helyzetbe állítása. o Kizdősportok alapjai (elsősorban fiúk, kisebb küzdő jellegű versengések), esztétikai sportok alapjai (lányok). o Esékek, gurulások, vetődések minden formája sportág-előkészítő egészségmegőrző jel-leggel. o Tanult úszástechnikák fejlesztése, folyamatos úszás távolságnövelő céllal, kisebb verse-nyek már jónak nevezhető technikai tudásszint elérése esetén.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐ-KUSZOK	Tematikus fókusz	

	<p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <ul style="list-style-type: none"> o Problémafelismerés <ul style="list-style-type: none"> ▪ Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: a probléma felismerése, az egyéni, a családi és az iskolai környezetben, valamint a munka világában. Különös tekintettel az emberi szervezetet károsító anyagokkal való kapcsolatba kerülés lehetőségére (pl. a kábítószerek, alkohol stb.).
	<ul style="list-style-type: none"> – Önmotiválás. – Kooperáció. – Szerepismertet. – Tervezés. – Eszközhasználat. – Pontosság. – Időérzék. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerzés. – Konvergens gondolkodás. – Problémamegoldás. – A hazai természetű gyümölcs- és zöldségfajták szerepe és jelentősége az egészséges táplálkozásban. – A növények csoportosítása a táplálkozásban betöltött szerepük szerint. – Vitaminok, nyomelemek a növényekben. – Látogatás biogazdaságban, biopiacon. Ismeretszerzés ismeretterjesztő irodalomból. – Plakát, animációs jelenetek készítése az egészséges táplálkozás reklámozására, vagy <i>felszólítás a környezetvédelemre</i> témában. – A növényvédőszerrek hatása. – A tartósítószerrek és adalékanyagok csoportosítása a káros hatás mértéke szerint. – A tanuló saját táplálkozásának megfigyelése, a bennük előforduló káros anyagok mértéke szerint. – Általános bemelegítés, iramváltásos, és irányváltásos futások. – Társas gyakorlatok. – Egyensúly-gyakorlatok. – Relaxációs gyakorlatok. – Esés technikák – átgördülések, az esést hatástalanító tompítások, az esés közbeni helyes légzési mechanizmus kialakítása. – Küzdőjátékok: kakasviadal, „<i>Ki a legény a csárdában?</i>”, <i>grundbirkózás</i>. – Fogójátékok.

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Gimnasztika a parton, rövid játékok, a tanult és elsajátított úszásnemen bemelegítő úszás. – A gyümölcsök és zöldségfélék szerepe táplálkozásunkban. A biotermesztés jelentősége. – Káros anyagok az élelmiszerekben. – A bemelegítés, ellazulás fontossága. – A megfelelő felszerelés, öltözet kiválasztása. – A páros, csoportos gyakorlatok, versenyek szabályai. – Baleseti források. – Vészhelyzetek kezelése. – <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> – A tanuló szerezzen ismereteket az életmód és a környezetre gyakorolt hatás összefüggéseiről! Legyen képes ezeket saját élményeiből, tapasztalataiból példákat találni! – A tanulóknak legyenek képesek: <ul style="list-style-type: none"> o a tanult technikák fegyelmzett, egymás után többszöri végrehajtása; o a test-teszt elleni küzdelem sportszerű végzésére; o a kudarcok, játékesztés elviselésére! – A játék ideje alatt végig betartsák a szabályokat, képességeiknek megfelelően igyekezzenek maximális teljesítményre, fogadják el társuk esetleges gyengébb képességeit, és az esetleges vereséget sportszerűen fogadják el, gratuláljanak a győzteseknek! – Tudják használni a tanult úszásnemek technikáit! Tartásuk be az uszodában érvényes speciális szabályokat! A játékban törekedjenek a szabályok betartásával a minél sikeresebb végrehajtásra!
<p>6. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>FOGLALKOZÁSOK – NINCS ÚJ A NAP ALATT</p> <p>16</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ember és társadalom – történelem, emberismeret <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. o Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. o A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák a tanulók! Ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak az emberek hét-köznapjai a különböző korokban és kultúrákban! – Művészetek – vizuális nevelés <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Elemző beszélgetés műalkotásokról. Tárgyakkal, jelenségekkel, műalkotásokkal kapcsolatos információk gyűjtése. A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendezés kapcsolatainak elemzése. o Kommunikációs képességek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A sík- és térbeli kifejezés, közlés vizuális nyelvi elemek (vonal, sík, forma, szín) <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>

	<p>korosztályi szintű használata különböző célú kompozíciókban.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Alkotóképességek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tervvázlatok készítése. Tárgytervezői feladatoknál természeti „előképek” alkalmazása. Felületek dekoratív kialakítása. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása.
	<p>Művészetek – dráma</p> <ul style="list-style-type: none"> o Történetek feldolgozása komplex drámaórák keretében. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dramatikus improvizációk ismert történelmi események kapcsán. Eljátszás, kidolgozás, folytatás, fordulatépítés.
	<p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <ul style="list-style-type: none"> o Konstruálás, kivitelezés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A terv megvalósítása anyagban, térben: a rendelletésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő megoldás kiválasztása és elkészítése saját vázlat, tervrajz, minta alapján. Az alkotás örömeinek átélése a tevékenységben. ▪ Ismeretek (anyag, szerkezet, technológia, forma, funkció): a gyakorlati tapasztalatra és tanult tudásra épülő forma-, anyag-, szerkezet- és eljárási ismeret. Az ehhez kapcsolódó pályakörök meghatározása. o A tevékenység és eredményének értékelése. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeret, megismerés: egyszerű emberi szükségletek felismerése és a technikai lehetőségek belátása. A rendelletés, a jelentés (forma), az anyag, a szerkezet, az eljárás és a gazdaságosság összefüggéseinek megismerése. Ennek hatása az individuális életszervezésre.
	<ul style="list-style-type: none"> – A belső igények felismerése és megfogalmazása. – Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.
<i>Önmeghatározás</i>	<ul style="list-style-type: none"> – A deviancia felismerése, elhárítólódás a szélsőséges magatartástól. – A reális énképhez minél közelebb álló éniideál kialakítása.
<i>Önbemutató</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Önkontroll. – Kooperativitás. – Szerepvállalás. – Egyéni arculatformálás. – Terv szerinti feladatmegvalósítás. – Eszközhasználat.
<i>Stratégiaalkotás</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Hatékony kommunikáció. – Információszerzés. – Információfeldolgozás. – Absztrahálás. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – Divergens és konvergens gondolkodás.
<i>Stratégia megvalósítása</i>	

<p>Problémamegoldás. Az ókori kereskedő és a mai üzletember munkájának összehasonlítása. Gyűjtőmunka. Az ismeretek rendszerezése. Szerepjátékok. Ismeretterjesztő film megtekintése a témával kapcsolatban (pl. <i>A selyemút</i>). Az ókori és a modernkori építészeti csodák bemutatása. <i>Az építész szerepe akkor és ma</i>. Projektmunka. Kiadás vagy diaképek, albumok megtekintése. Szerepjáték saját tervezésű, készítésű díszletekkel (makett). Filmrészlet: <i>Asterix és Obélix: A Kleopátra-küldetés</i>. <i>Egyén és közösség az ókorban és ma</i>. Az ismeretek rendszerezése. Látogatás a területi képviselőnél (esetleg meghívása). Beszélgetés életútjáról. Feladatkörének megismerése. Szerepjátékok (választási kampány). Betekintés egy parlamenti ülés közvetítésébe. Vita szimuláció egy törvény elfogadására az osztály életéből. Komplex drámafoglalkozás. A katonai szerep az ókorban és napjainkban. Gyűjtőmunka, az ismeretek rendszerezése. Egy ókori csata felelevenítése saját készítésű, tervezési díszletekkel, eszközökkel. Fantáziajáték: a béke végső győzelme. Komplex drámaóra. Kereskedelem az ókortól napjainkig. A kereskedelem kialakulása, szükségessége a gazdasági életben. A történelmi változások csomópontjai, jellegzetességei. Feladatkörök, kompetenciák az ókorban és napjainkban. Az építészeti fejlődése az ókortól napjainkig. A földrajzi fekvés és a lakóhely, valamint az építészeti összefüggései. A történelmi változások csomópontjai, jellegzetességei. Rabszolgaság és uralom. A demokrácia gyökerei. Mai politikai szerepek. Harcok az ókorban. A béke védelme napjainkban. <i>Magyar nyelv és irodalom</i>. <i>Matematika, becslés, mérés</i>. A tanuló saját élményeken keresztül mélyítse el ismereteit a történelmi jelenségek változásairól, és vegye észre azok hatását az egyes emberek életére!</p>	<p>;</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>
---	---

7. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím <i>Ajánlott óraszám</i>	<p>8 – HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ember és társadalom <ul style="list-style-type: none"> ○ Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. ○ Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. ○ A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák. – Ember a természetben <ul style="list-style-type: none"> ○ Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tudomány, tudományos világkép, a tudomány természete: az egyéni és a tudományos elképzelések összehasonlítása, a tudományos vizsgálódások hatékonyságának, fontosságának, fejlődésének vizsgálma, kaland jellegének érzékeltetése, meglátatása. ▪ Tudománytörténet: a tudománytörténet néhány nagy alakjának élettörténetével, munkásságával, eredményeivel való ismerkedés. – Földünk-környezetünk <ul style="list-style-type: none"> ○ Tájékozottság hazai földrajzi-környezeti kérdésekben. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Magyarország nemzetközi hírének megismerése és tudatosulása (pl. jelentős személyiségek, szellemi és gazdasági termékek, hungarikumok által). – Művészetek – ének-zene <ul style="list-style-type: none"> ○ Interpretáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Életkornak megfelelő magyar, európai és Európán kívüli nép- és műdalok megszólaltatása. ○ Zenehallgatás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az emberi hangfajták és hangszerek felismeretése, megnevezése hangzás és alak alapján. ▪ A zenei karakterek megfigyeltetése, azonosítása. Eredeti népzenei – vokális és hangszeres – felvételek megismertetése. – Művészetek – vizuális nevelés <ul style="list-style-type: none"> ○ Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mozgásművek megjelenítése. ▪ Időbeli folyamatok, változások megfigyelése, ábrázolása. ○ Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	

- Különböző mozgások vizuális rögzítése, síkbeli, térbeli megjelenítése.
  - Ismerkedés műalkotásokkal.
  - Elemző beszélgetés műalkotásokról.
  - Tárgyakkal, jelenségekkel, műalkotásokkal kapcsolatos információk gyűjtése.
  - Kommunikációs képességek.
    - A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata.
    - Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.
- Életvitel és gyakorlati ismeretek**
- A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, használata és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata.
    - Az ember, a társadalom, a természet és a technika kapcsolatrendszer: a társadalmi és a természeti környezet összefüggésének megismerése, gyakorlati példákhoz kapcsolható tevékenységek, pályák.
- A belső igények felismerése és megfogalmazása.
- Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétel.
- Kooperatívitás.
- Önbecsülés.
- Önmotiválás.
- Szerepvállalás.
- Egyéni arculatformálás.
- Terv szerinti feladatmegvalósítás.
- Eszközhasználat.
- Hatékony kommunikáció.
- Információszerzés.
- Információfeldolgozás.
- Absztrahálás.
- Ok-okozati összefüggés.
- Rendszerezés.
- Divergens és konvergens gondolkodás.
- Problémamegoldás.
- Kutatómunka (forráskeresés, adatgyűjtés).
- Az életrajzi adatok közül a lényegesek kiemelése, rendszerbe foglalása.
- Tablokészítés. Kiválasztott jellemző epizód dramatikus, képi vagy szöveges megjelenítése.
- Kooperatív munka.
- Az ókori utazók céljainak és életkörülményeinek megismerése történelmi és irodalmi forrásokból, összevetésük hazánk más korokban élő felfedezőivel.
- A különbségek okainak feltárása szituációs játékokban, vitában.
- Közlekedési eszközök a tárgyalt korokban.

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Múzeumlátogatás vagy modell készítése.</p> <p>Sporttörténet: ismeretek gyűjtése, rendszerezése.</p> <p><i>Fontos-e egyáltalán a sport, a mozgás az ember számára?</i></p> <p>Vita.</p> <p>„Fittségi” tesztkészítés.</p> <p>Napjaink élsportolói: hazai élsportolók megismerése; a Sidney-i és athéni olimpia magyar győztesei.</p> <p>Filmfelvételek, hanganyagok meghallgatása.</p> <p>Cikkek, fotók gyűjtése.</p> <p>Személyes találkozó megszervezése egy híres vagy a lakóhelyen élő profi sportolóval.</p> <p>Különböző sportágak jellegzetes mozgáselemeinek, mozdulatainak rögzítése síkban vagy térben.</p> <p>Piktogramok tervezése.</p> <p>Vágycak, célok az ember életében – és a hozzájuk vezető út.</p> <p>Küzdelem és lemondás.</p> <p>Magyar felfedezők példázata az egyén sorsformáló szerepére: <i>Julianus barát, Körösi Csoma Sándor stb.</i></p> <p>Idegen tájakon az ember közös nyelve: a zene.</p> <p>Felfedezők az ókorban.</p> <p>Az utazás technikai feltételei: a közlekedés fejlődése.</p> <p>A sport története, helye az ember életében.</p> <p>Híres sportemberek megismerése.</p> <p>Cél, eredmény, kudarc, kitartás összefüggései.</p> <p>A görög embereszmény, a sport megjelenítése a képzőművészetben.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>A tanuló szerezzen ismereteket történelmi és kortárs személyiségekről!</p> <p>Cselekedetük, magatartásuk alapján keressen olyan tulajdonságokat bennük, amivel azonosulni tud, illetve olyanokat, amelyekkel nem!</p> <p>Választása mellett tudjon érvelni, cáfolni!</p>
<p>8. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>TANULÁSMÓDSZERTAN</p> <p>2</p> <p>Életvitel és gyakorlati ismeretek</p> <ul style="list-style-type: none"> o Munkavégzési és tanulási szokások. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás: a munkahely rendje, tisztasága. Az érdeklődés, mint az időt meghatározó tényező. <ul style="list-style-type: none"> o Megfigyelés, vizsgálat: a tapasztalat, mint egyéni élmény megfogalmazása. ▪ Technológiai rend, természetlélet: a művelési és téri rend betartása a munka során. Konkrét példák különböző munkafolyamatokhoz, különböző pályaterületekhez. ▪ Gazdálkodás, környezettudatos magatartás: gazdálkodás a munkával és az idővel. A személyes ráfordítás jelentősége. <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>

<p>Önmeghatározás</p> <p>Önbemutató</p> <p>Stratégiakalkotás</p> <p>Stratégia megvalósítása</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eszközhasználat, munkaszervezés: jó testtartás. Felkészülés a munkafolyamatra, különös tekintettel az egyéni tulajdonságok minőségére. – A reális énképhez minél közelebb álló énéideál kialakítása. – Önkontroll. – Önmotiválás. – Kötelezettségvállalás. – Egyéni arculatformálás. – Eszközhasználat. – Analizálás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – A tanulás feltételeinek megismerése, belátása szituációs játékokban. – Tapasztalatszerzés az idő múlásáról, játékos gyakorlatokban. – Játékos feladatok az egyéni képességek fejlesztésére. – A kíváncsiság és az érdeklődés, illetve a fáradtság megnyilvánulása a viselkedésben. – Dramatikus játékok. – A tanulás külső körülményei (rend, fény, tisztaság, csend). Időbeosztás. – Előkészületek, taneszközök használata. – Segítség igénybevétele. – A tanulás belső feltételei: figyelem, emlékezet, képzelet. – A tanulást kísérő érzelmek. – <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> – A tanuló ismerje meg az életkorának megfelelő tanulási módszereket, és legyen figyelemmel ezekre a tanulási tevékenységben! – Törekedjen a munka és a pihenés egyensúlyának betartására!
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	

6. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök	Kapcsolódó műveltségterület	óraszám
1.	ÖN- ÉS TÁRSISMERET – ÉN ÉS MÁSON	Ember és társadalom	9
		Művészetek	7
		Informatika	7
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
		Osztályfőnöki óra	1

2.	ÉLJÜK AZ ÉLETET!	Ember és társadalom	2
		Ember a természetben	1
		Földünk-környezetünk	1
		Művészetek	3
		Testnevelés és sport	8
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	4
		Oszályfőnöki óra	2
		Ember a természetben	3
3.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE	Földünk-környezetünk	4
		Művészetek	3
4.	A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK	Ember a természetben	1
		Földünk-környezetünk	1
5.	EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	Ember a természetben	2
		Művészetek	4
		Testnevelés és sport	10
		Ember és társadalom	8
6.	FOGLALKOZÁSOK – EZ MÁR ITT A XXI. SZÁZAD	Művészetek	3
		Életvitel és gyakorlati ismeretek	1
7.	HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK	Ember a természetben	6
		Művészetek –vizuális nevelés	2
8.	TANULÁSMÓDSZERTAN	Életvitel és gyakorlati ismeretek	2
		Összesen:	97

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott óraszám	
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	Tematikus fókusz	<p>26</p> <p>– ÖN- ÉS TÁRSISMERET – ÉN ÉS MÁSONK</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ember és társadalom <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Embert magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. ▪ A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. o Kommunikáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagosságról és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele. o A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy felkészültségüknek megfelelő szinten kommunikációt folytassanak olyan témakörökről, mint az <i>emberek közötti különbségek, a nemek közötti kapcsolatok, az egyén és a közösség viszonya, a gazdálkodás kérdései!</i> o A reflexiót irányító kérdések. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők: <i>Miben vagyunk mindannyian hasonlóak? Honnan erednek az emberek közötti különbségek? Miért gondolkodnak másként a különböző életkori emberek?</i> ▪ <i>Mi mindentől függhet a döntések és tettek megítélése? Miért vannak szegények és gazdagok? Milyen mértékben határozza meg a természeti környezet az emberek mindennapi életét és kultúráját? Miért van az, hogy ugyanazt a történelmi eseményt vagy jelenséget különböző emberek különbözőképpen élik át?</i> <p>– Művészetek – ének-zene</p> <ul style="list-style-type: none"> o Interpretáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Népdaléneklés összekapcsolása a néptánc alapelemeivel. A néphagyományok jellegzetességeinek megismertetése. Életkorok megfelelő magyar, európai és Európán kívüli nép- és műdalok megszólaltatása. o Improvizáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zenei karakterek megfigyeltetése, majd motorikus, akár táncos megjelenítése (csoportos/egyéni rögtönzések). o Zenehallgatás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Eredeti népzenei – vokális és hangszeres – felvételek megismertetése. <p>– Művészetek – vizuális nevelés</p> <ul style="list-style-type: none"> o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján, a célirányos figyelem fejlesztése céljából.

- Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbözőségek tudatosítása.
- o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
  - A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendeltetés kapcsolatának elemzése.
  - Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.
- o Alkotóképességek.
  - Szabad asszociációs játékok. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása.
- **Művészetek – dráma**
  - o A csoportos játékhöz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása.
    - Nem verbális kommunikációs játékok. Páros bizalomgyakorlatok.
  - o Ismeretszerzési, tanulási, problémamegoldó képességek erősítése, kifejezőkészség fejlesztése.
    - Egyszerű kifejezési formák megismerése és alkalmazása, pl. gondolatalkövetés, mimes játék, levél és napló, telefonbeszélgetés, állókép.
    - Az alapvető fogalmak (pl. mese, cselekmény, szándék, feszültség, konfliktus, fordulópont) ismerete és alkalmazása a saját játékok értékelő megbeszélése során.
- **Informatika**
  - o Infokommunikáció.
    - Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
    - Csoportos kommunikációs eszközök segítségével információ küldése és fogadása. Az elektronikus levelezés alapjai.
  - o Médiainformatika.
    - Internetes portálok, szöveges és képi információforrások használata.
  - o Informatika-alkalmazói ismeretek.
    - Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges alapelemek (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) szerkesztése.
    - A feladat megoldásához szükséges, mások által összeépített alkalmazói környezet használata.
- **Életvitel és gyakorlati ismeretek**
  - o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, használata és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata.
    - A technika feladata, az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása: családtagok, barátok, iskolatársak technikai eszközökkel kielégíthető szükségleteinek felismerése. A szakképzettség szerepének és jelentőségének felismerése.
    - A környezet használata, élet a környezetben: a környezet, a tárgyak használata, a célszerű környezet szépsége. A tárgyak, mint eszközök funkcióinak felismerése a környezetlakításban.

- o Dokumentumismeret.
  - A dokumentumok (modellek, tárgyak a mindennapi életben, lexikonok, szótárak, technikai-háztartási mindentudók, műszaki szakkönyvek, zsebkönyvek és összefoglalók) használata. A segédletek alkalmazásának indoklása, és kapcsolódása az egyéni pályatervekhez.
- o Problémafelismerés.
  - A technikai probléma megfogalmazása: a probléma lényegének megfogalmazása szóban és vázlatrajzban. A probléma gyakori előfordulása pályaterületenként.
- o **Osztályfőnöki óra – énkép, önismeret**
  - o Kiemelt fejlesztési feladat.
    - *„Ahhoz, hogy tanulóink képesek legyenek énképükbe integrálni az újabb és újabb ismereteket, folyamatosan gondoskodnunk kell arról is, hogy egyre kompetensebbnek érezzék magukat saját nevelésük, személyes biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakításában.”*
- A belső igények felismerése és megfogalmazása.
- Törvények és szabályok betartása.
- Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevételé.
- A társadalmilag elfogadott magatartási normák betartása csoporton belül.
- A reális énképhez minél közelebb álló énídeál kialakítása.
- Önkontroll, önmotiválás.
- Kooperativitás,
- Egyéni arculatformálás.
- Tervezés.
- Hatékony kommunikáció.
- Információszerzés.
- Információfeldolgozás.
- Ok-okozati összefüggés.
- Rendszerezés.
- Önértékelés – problémamegoldás.
- Vita, szerepjátékok.
- Az érdekek, igények megfogalmazása, kapcsolatuk felismerése a szükségletekkel.
- A szükségletek kielégítésének technikai és emberi oldalának elemzése.
- Gyűjtőmunka, kooperatív munka, tablókészítés, *Power Point prezentáció* készítése.
- A nemzet fogalmának megértése a kultúra egy választott területének jellemzőin keresztül.
- Projektmunka.
- Kutatómunka, információkeresés az interneten, az ismeretek rendszerezése papíralapú és digitális dokumentumokban.
- Szerepjátékok.
- A témához kapcsolódó gondolatok, érzések vizuális megfogalmazása szabadon választott technikával.

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Beszélgetés, vita, filmrészlet megtekintése, hírek, információk gyűjtése, feldolgoása a médiából. Dramatizálás.</p> <p><i>Helyem a családban, az iskolában, a kortársaim között.</i></p> <p>Az előítéletek, a nemzetiégi ellentétek főbb megnyilvánulásai a tanult történelmi korszakokban. Saját élmények a probléma mai vetületének feltérképezéséhez.</p> <p><i>Hogyan érzem magam mint lány/fiú? Mit várok a másik nemtől? Hogyan viselkednek velem a felnőtt férfiak/nők? Mit tehetnek, ha zaklatnak, erőszakoskodnak?</i></p> <p>Gyerekek, serdülők a társadalomban régen és ma.</p> <p>A szükségletek hierarchiája.</p> <p>A nemzeti identitás.</p> <p>A nemzeti hovatartozás érzésének megjelenése a zenében és a képzőművészetben.</p> <p>Hazánkban élő nemzetiségek.</p> <p>Határon túli magyarok, szerepük a magyar kultúrában.</p> <p>Rokonszenvenv-ellensszenv, előítéletek.</p> <p><i>A másság.</i></p> <p>A nemek közti kapcsolat a serdülőkorban.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>A tanuló ismerje meg saját helyét, szerepét közvetlen környezetében, valamint törekedjen az ezekhez kapcsolódó magatartási normák betartására!</p> <p>Szerezzen ismereteket saját nemzeti, valamint a környezetében élő más nemzetek kultúrájáról!</p>
<p>2. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>ÉLJÜK AZ ÉLETTET!</p> <p>21</p> <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p>Ember és társadalom – történelem, emberismeret</p> <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. o Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. o A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák a tanulók! Ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak az emberek hét-köznapjai a különböző korokban és kultúrákban! <p>Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Fenntarthatóság</i>, a környezet védelme: a szennyező anyagokkal való óvatos bánásmód megismerése. A természet jövőjéért, fenntarthatóságáért érzett felelősség vállalása, a környezet, s különösen a talaj, a víz, a levegő és a táj értékeinek védelme, megóvása. <p><i>Tematikus fókusz</i></p>

Földünk-környezetünk

- o Tájékozottság a környezet anyagaiban.
  - A háztartásban használt energiahordozók és nyersanyagok jelentőségének ismerése. Az energia iránti igény és az energiatakarékosság fontosságának felismerése. Az energiatakarékos magatartás megalapozása.
- o Tájékozottság regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben.
  - Az életmódban, a szokásokban bekövetkezett változások érzékelése (pl. a táplálkozásban, a ruházatközlésben, az építkezésben, a közlekedésben, a kereskedelemben és a háztartásban).

Művészetek – vizuális nevelés

- o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek.
  - Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján, a célirányos figyelem fejlesztése céljából.
  - Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbözőségek tudatosítása.
- o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
  - A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendeltetés kapcsolatainak elemzése.
  - Ónálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.
- o Alkotóképességek.
  - Szabad asszociációs játékok. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása.

Művészetek – dráma

- o A csoportos játékhöz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása.
  - Egyszerűbb interakciós játékok.
- o Ismeretszerzési, tanulási, problémamegoldó képességek erősítése, kifejezőkészség fejlesztése.
  - Egyszerű kifejezési formák megismerése és alkalmazása, pl. gondolatkövetés, mimes játék, levél és napló, telefonbeszélgetés, állókép. Az alapvető fogalmak (pl. mese, cselekmény, szándék, feszültség, konfliktus, fordulópont) ismerete és alkalmazása a saját játékok értékelő megbeszélése során.

Testnevelés és sport

- o Alapvető közlekedési szabályok ismerete, veszélyforrások a közlekedésben, azok megelőzése.
  - o A kerékpározás élettani hatásai.
    - A szervezet felkészítése az erős igénybevételre, sérülések megelőzése, a megfelelő ruházat kiválasztása az időjárási viszonyok függvényében.
  - o Az országúti és a terepkerékpározás közötti különbség megismerése.
    - A célnak megfelelő kerékpár kiválasztása.
-

- o A kosárlabda technikai elemeinek utcai változatban való alkalmazása, koordinációs képességek fejlesztése, a speciális körülmények közötti taktika ismerete, az eltérő szabályok gyakorlatban való alkalmazása, a szabadidő hasznos eltöltésének ajánlott tevékenysége.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

- o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, használata és veszélyei: *a fenntartható fejlődés* gondolata.
  - A mesterséges környezet: a személyes hatások, lehetőségek és szerep felismerése a közvetlen környezet kialakításában. A mesterséges környezettel kapcsolatos helyes viselkedés. A technika feladata, az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása: családtagok, barátok, iskolatársak technikai eszközökkel kielégíthető szükségleteinek felismerése. A környezet használatát, élet a környezetben: a környezet, a tárgyak használata, a célszerű környezet szépsége. A tárgyak, mint eszközök funkcióinak felismerése a környezetalakításban.
- o Dokumentumismeret (tárgy, könyv, hálózati dokumentum).
  - A dokumentumok (modellek, tárgyak a mindennapi életben, lexikonok, szótárak, technikai-háztartási mindentudók, műszaki szakkönyvek, zsebkönyvek és össze-foglalók) használata.
- o Problémafelismerés.
  - Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása: a probléma felismerése, az egyéni, a családi és az iskolai környezetben, valamint a munka világában.
- o A terv, elképzelés értékelése, megfontolása az igénynek és a lehetőségeknek.
  - A terv funkcionális és formai megfelelésének, valamint az eljárás célszerűségének és gazdaságosságának megállapítása. A gazdaságosság szerepe.
- o A tevékenység és eredményének értékelése.
  - Ismeret, megismerés: egyszerű emberi szükségletek felismerése és a technikai lehetőségek belátása. A rendeltetés, a jelentés (forma), az anyag, a szerkezet az eljárás és a gazdaságosság össze-függéseinek megismerése. Ennek hatása az individuális életszervezésre, közvetlen környezet kialakításában.

Oszályfőnöki óra – énkép, önismeret

- o Kiemelt fejlesztési feladat:
  - *„Ahhoz, hogy tanuljunk képesek legyünk énképünkbe integrálni az újabb és újabb ismereteket, folyamatosan gondoskodnunk kell arról is, hogy egyre kompetensebbnek érezzük magunkat saját nevelésük, személyes biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakításában.”*
- Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.
- Normakövetés.
- Normatudatos magatartás.
- Önmotiválás.

Önmeghatározás

–	Kooperativitás.	
–	Kötelezettségvállalás.	
–	Tervezés.	
–	Pontosság.	
–	Időérzék.	
–	Eszközhasználat.	
–	Információszerzés.	
–	Információfeldolgozás.	
–	Hatékony kommunikáció.	
–	Analizálás.	
–	Lényegkiemelés.	
–	Ok-okozati összefüggés.	
–	Rendszerezés.	
–	Megfigyelések, tapasztalatok gyűjtése, szerepvállalás.	
–	Háztartási „Kisokos” összeállítása csoportmunkában.	
–	A család pénztárkönyve: a vágyak alapján fiktív, majd tényleges költségvetés készítése.	
–	Gyűjtőmunka a fogyasztói szokások rendszerezéséhez.	
–	Kiállítás a semmire sem használható, „csak költsd a pénzed” tárgyakkból.	
–	Plakátkészítés a fogyasztás és a fenntarthatóság kapcsolatáról.	
–	Egyéni projekt készítése. Keretjáték: „Meggályázom az Élet Kapuját”. A cél megfogalmazása.	
–	Előnyök és hátrányok (drámajáték). A feltételek összegyűjtése, rendszerezése (kutatómunka). A megvalósítás lépései (kooperatív munka). <i>Lehetőségeim, korlátaim...</i> (drámajáték). Támogatók (szerepjáték).	
–	Fokozó futások irányváltozásokkal, 4- és 8-ütemű gimnasztikai gyakorlatok, szökdelések, nyújtó, lazító („stretching”) gyakorlatok önállóan és társal, önálló munkával a tanult mozgásanyagok elvégzése, a <i>fokozatosság elve</i> alapján.	
–	A <i>fokozatosság elvét</i> szem előtt tartva a kerékpározás mennyiségének és tempójának növelése a kívánt teljesítmény eléréséig.	
–	Gimnasztika, ugró- és szökdelő gyakorlatok, egyéni és társas labdás gyakorlatok.	
–	Rendszerezés teendők, váratlan helyzetek a háztartásban.	
–	Munkák a házban és a ház körül. Főzés, mosás, takarítás, javítások. Energiatakarékosság.	
–	Bevételek kiadás. A pénz beosztása, tervezés. Takarékoság.	
–	Szükségletek – egészség. A fogyasztói társadalom csapdái. A <i>fenntarthatóság</i> , a környezetvédelem és a fogyasztói szokások.	
–	Egyéni célok, tervek, vágyak álmok. Az elképzelések érzelmi, motivációs és ismereti, önismereti elemei.	
–	A közúti közlekedés szabályai.	
–	Magyarország kerékpártútvonalai.	
–	A „streetball” szabályai.	
–	A kosárlabda alapvető technikai elemei.	

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>– <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>– <i>Matematika.</i></p> <p>– A tanuló szerezzen ismereteket az életvitellel, az életmóddal kapcsolatos tevékenységek és a <i>fenntarthatóság</i> kapcsolatáról, az egyéni felelősségről!</p> <p>– Életkorának megfelelő szinten foglalkozzon a jövő tervezésével, saját vágyainak megfogalmazásával, kifejezésével!</p> <p>– A tanuló ismerje meg és tudja alkalmazni a KRESZ kerékpárra vonatkozó szabályait és utasításait, készségi szinten ismerje a balesetmentes közlekedés követelményeit! Ismerje a térképhasználatot, legyen képes rövidebb-hosszabb útvonal megtervezésére, mérje fel fizikai teljesítőképességének határait a terepviszonyok függvényében!</p> <p>– Tudja a fizikai terhelés és pihenés közötti összefüggéseket gyakorlatban alkalmazni!</p> <p>– A tanuló ismerje a „streetball” speciális szabályait, ennek keretében tudja alkalmazni a kosárlabdában tanult technikai és taktikai elemeket.</p>
<p>3. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>Cím <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – A KÖRNYÉK FELFEDEZÉSE</p> <p>10</p> <p>– Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Természet: a környezetre kifejített emberi, társadalmi hatások elemzése. ○ Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ismerethordozók használata a megismerési folyamatban: ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata csoportmunkában. <p>– Földünk-környezetünk</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés és -feldolgozás projekt módszerrel, közvetlen tanári irányítással, egy természetföldrajzi témakörrel kapcsolatban (pl. a lakóhelyi környezet földrajzi jellemzőiről). ○ Tájékozottság a környezet kölcsönhatásában. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A földrajzi környezetre kifejített emberi, társadalmi hatások és az azokból adódó problémák felismerése, megoldási módok keresése. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok megismerése. A földrajzi környezetre kifejített emberi, társadalmi hatások és az azokból adódó problémák felismerése, megoldási módok keresése. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok megismerése. ○ Tájékozottság regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A természet- és a környezetvédelem alapvető céljainak megismerése saját tapasztalatok alapján (pl. tanulmányi séta, tanulmányi kirándulás, erdei iskola). Annak felismerése, hogy a környezet védelméért mindannyian személyesen is felelősek vagyunk. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok felismerése a lakóhelyen és környékén.

Művészetek – vizuális nevelés

- o Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek.
  - Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján, a célirányos figyelem fejlesztése céljából.
  - Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbözőségek tudatosítása.
- o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
  - Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése.
- o Alkotóképességek.
  - A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása.

Művészetek – ének-zene

- o Interpretáció.
  - Népdaléneklés összekapcsolása a néptánc alapelemeivel. A néphagyományok jellegzetességeinek megismertetése. Életkornak megfelelő magyar, európai és Európán kívüli nép- és műdalok megszólaltatása.
- o Improvizáció.
  - Zenei karakterek megfigyeltetése, majd motorikus, akár táncos megjelenítése (csoportos/egyéni rögtönzések).
- o Zenehallgatás.
  - Eredeti népzenei – vokális és hangszeres – felvételek megismertetése.

Normakövetés.

Normatudas magatartás.

Önmotiválás.

Kooperativitás.

Kötelezettségvállalás.

Tervezés.

Pontosság.

Időérzék.

Eszközhasználat.

Információszerzés.

Információfeldolgozás.

Hatékony kommunikáció.

Analizálás.

Lényegkiemelés.

Ok-okozati összefüggés.

Rendszerezés.

Előzetes ismeretgyűjtés a felszínre ható emberi tevékenységekről.

Felkészülés a lakóhely és környékén túl, a megye jellegzetes területein történő megfigyelésre: útvonalterv készítése, objektumok bejelölése.

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>– A helyszíneken látottak rögzítése térképvázlaton előre megtervezett jelekkel.</p> <p>– Az ismeretek rendszerezése, az ok-okozati összefüggések és a lehetséges következtetések megfogalmazása.</p> <p>– Az <i>Útitkalauz</i> kibővítése.</p> <p>– A lakóhely arculatát meghatározó tényezők számbavétele (víz, talaj).</p> <p>– Előzetes felvételek a hasznosítás során bekövetkező szennyeződésről.</p> <p>– Önálló megfigyelések a környezetkárosító magatartásokról, tevékenységekről. Beszámoló, drámatikus megjelenítés.</p> <p>– Gyűjtőmunka a helyi média környezetvédelmi témájú híradásaiból.</p> <p>– Megyei környezetvédelmi feladatok stratégiai tervének elkészítése.</p> <p>– Sajtó szerepvállalások kijelölése.</p> <p>– A megyének a tájhoz, az otthonhoz kapcsolódó népzenei alkotásainak megismerése, előadásuk a néptánc elemeivel.</p> <p>– Felszínformáló tevékenységek a lakóhelyen és környékén túl (erdőirtás, bányászat, ipartelepítés, út-, vasútépítés).</p> <p>– Az emberi tevékenység nyomai a felszínen (régizdálkodás, földművelés, meddőhányó, út, vasút).</p> <p>– Vizuális fantáziaterv a természetben tapasztalt károk rekreációja után.</p> <p>– A tájhoz, az otthonhoz kapcsolódó népzenei szemelvények.</p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>– <i>Informatika.</i></p> <p>– A tanuló érdeklődésének és képességeinek megfelelően tudjon a tevékenységekben aktív részt vállalni!</p> <p>– Szerezzen tapasztalatokat arról, hogy az ember minden tevékenysége hatással van környezetünkre, a természetre!</p> <p>– Ismerje fel saját lehetőségeit és felelősségét a környezetvédelem mindannyiunk közös kötelességében!</p> <p>– Szerezzen élményeket a táj és az ember érzelmi viszonyának kifejeződéséről!</p>
<p>4. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>A TERMÉSZET: A MI VILÁGUNK – KUTATUNK, KÍSÉRLETEZÜNK</p> <p>2</p> <p>– Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Természettudományos megismerés. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Megfigyelés, kísérletezés, mérés: rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérés elvégzése vizsgálódásokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldásokhoz kötötten, önállóan és csoportmunkában is. Az eszközök balesetmentes használata. ○ Az ismeretszerzés eredményeinek feldolgozása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bekapcsolódás a tanár által ajánlott ellenőrző kísérletek eredményeinek elemzésébe. A megfigyelések, tapasztalatok, megszerzett ismeretek és azok előzetes elképzelésekhez való viszonyának saját szavakkal történő, nyelvtileg helyes megfogalmazása és írásban való rögzítése. Az előzetes elképzelések, előrejelzések, valamint a megfigyelt jelenségek és a mért értékek közötti eltérések felismerése. <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>

<p>–</p> <p>Földünk-környezetünk</p> <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés és -feldolgozás projekt módszerrel, közvetlen tanári irányítással, egy természetföldrajzi témakörrel kapcsolatban (pl. a lakóhelyi környezet földrajzi jellemzőiről). o Tájékozottság a környezet anyagaiban. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A lakóhely és környékének környezetét leginkább károsító anyagok és folyamatok, valamint a környezetkárosítás-csökkenés lehetőségeinek megismerése. <p>– Normakövetés.</p> <p>– Önbecsülés.</p> <p>– Önkontroll.</p> <p>– Önmotiválás.</p> <p>– Tervezés.</p> <p>– Pontosság.</p> <p>– Eszközhasználat.</p> <p>– Információszerzés.</p> <p>– Információfeldolgozás.</p> <p>– Analizálás.</p> <p>– Lényegkiemelés.</p> <p>– Ok-okozati összefüggés.</p> <p>– Rendszerezés.</p> <p>– A lakóhely és környékén túl, a levegő, a víz és a talaj tisztaságának vizsgálata, egyszerű mérőszközökkel.</p> <p>– A tapasztalatokból adódó tényfeltárás, összefüggések keresése a különböző, természetet károsító emberi tevékenységekkel.</p> <p>– A kísérletek leírása, lerajzolása. Az előző évi mérések eredményeivel való összehasonlítás, az azonosságok és eltérések magyarázata a hely és idő figyelembevételével.</p> <p>– A levegő, a víz és a talaj szennyezettsége meggyökben.</p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>– <i>Informatika.</i></p> <p>– A tanuló szerezzen tapasztalatokat a kísérletek, tudományos megfigyelések során végzett tevékenységek felteiről, szabályairól (fegyelem, pontosság, rend, eszközhasználat).</p>	<p>Törekvés ezeknek az eltéréseknek a magyarázatára.</p>
<p>–</p> <p>EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD</p> <p>16</p> <p>– Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> o Tájékozódás az élő és élettelen természetről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az ember egészsége: az emberi szervezet felépítésének és működésének alapszintű ismerete, a rendszerszerűség belátása. Az egyes szervrendszerek fontosabb, gyakoribb betegségeinek, a megelőzés és a gyógyítás mindenki számára el-sajátítandó módozatainak ismerete. 	<p>–</p>
<p>–</p> <p>5. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>–</p> <p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>
<p>–</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>–</p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>

-
- **Művészetek – ének-zene**
    - Improvizáció.
      - Zenei karakterek megfigyeltetése, majd motorikus, akár táncos megjelenítése (csoportos/egyéni rögtönzések).
      - Zenehallgatás.
      - Olyan műzenei szemelvények bemutatása, amelyek témái a korosztálynak megfelelően énekelhetők, vagy ritmikájuk megszóllathatók, vagy valamely zenei összetevőjük könnyen reprodukálhatók (akár hangszeren is).
  - **Művészetek – vizuális nevelés**
    - Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek.
      - Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján, a célirányos figyelem fejlesztése céljából.
      - Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbözőségek tudatosítása.
    - Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás.
      - Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.
      - Rajzos és írásos válasz szóbeli vagy írásbeli kérdésekre.
    - Kommunikációs képességek.
      - Képi utastások követése, illetve ilyenek létrehozása.
  - **Művészetek – dráma.**
    - A csoportos játékhöz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása.
      - Nem verbális kommunikációs játékok. Páros bizalomgyakorlatok.
    - Ismeretszerzési, tanulási, problémamegoldó képességek erősítése, kifejezőkészség fejlesztése.
      - Egyszerű kifejezési formák megismerése és alkalmazása, pl. gondolatkövetés, mimes játék, levél és napló, telefonbeszélgetés, állókép.
      - Az alapvető fogalmak (pl. mese, cselekmény, szándék, feszültség, konfliktus, fordulópont) ismerete és alkalmazása a saját játékok értékelő megbeszélése során.
  - **Testnevelés és sport**
    - A helyes testtartás kialakítása, a tartáshibákból eredő egészségügyi problémák kiküszöbölése, tartásjavító torna, mint az egészséges életmód fontos része.
    - A test-test elleni küzdelemben kialakult virtus pozitív irányú felhasználása. Az egészséges küzdőszellem kialakítása, a szervezet sokoldalú felkészítése a terhelésre, mozgás-szerv-rendszer megerősítése.
    - A röplabda technikai elemeinek végrehajtása természetes környezetben. Az egészséges életmód kialakításához ajánlott kis szerigényű tevékenységforma megismertetése, a szabadidő hasznos eltöltésének egyik lehetséges módzata.
-

Önmeghatározás	<p>A belső igények felismerése és megfogalmazása. Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevételé.</p>
Önbemutató	<p>A deviancia felismerése, elhatárolódás a szélsőséges magatartástól. Kooperativitás. Önbecsülés. Önkontroll. Önmotiválás. Szerepismeret. Szerepválasztás. Tervezés. Pontosság. Időérzék. Eszközhasználat. Információszerzés. Információfeldolgozás. Lényegkiemelés. Ok-okozati összefüggés. Rendszerezés. Konvergens gondolkodás. Önértékelés.</p>
Stratégiaalkotás	<p>Problémamegoldás. Gyűjtőmunka, esettanulmány készítése saját tapasztalat vagy a médiában megismert történet alapján. A személyiség fejlődésének talán legnehezebb szakaszával kapcsolatos élmények, érzések – főleg a kifejezése, megosztása dramatikus, valamint zenei eszközökkel (klasszikus és modern zenéi alkotások és improvizációk segítségével). „Stretching”, a helyes testtartás kialakítása, megéreztető, tudatosítást rávezető gyakorlatokkal (tükör segítségével). Birkózás – technika a földön: túlsó karbehúzás, húzás, állástechnika: „mögé kerülés” karberántással, „mögé kerülés” hónaljfogással. Gimnasztika, szökdelések, rajtgyakorlatok, gyorsfutások.</p>
Stratégia megvalósítása	<p>A tisztálkodás, a testápolás, a táplálkozás és a testmozgás jelentősége, a káros anyagok kerülése – az erre vonatkozó ismeretek rendszerezése, bővítése. A grundbirkózás szabályai, fogások, technikai elemek. A zsúroládba, strand és parkróládba szabályai, technikai és taktikai alapelemek. <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> <i>Informatika.</i></p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK

<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló szerezzen ismereteket saját testi és lelki működéséről, a személyes higiéné szabályairól! - Ismerje fel saját esetében ezek betartásának feltételeit, lehetőségeit! - Érdeklődésének és képességeinek megfelelően törekedjen – saját érzelmeinek megfelelő kifejezésére – eszközeit bővíteni! - A tanuló ismerje meg a helyes testtartás egészségvédő és megelőző hatását! Tudjon legalább 5-6 olyan gyakorlatot, amelyet saját maga is el tud végezni testtartásának javítása érdekében otthon, munkahelyen, tanteremben! - A tanuló ismerje a sportszerű küzdelem szabályait, s a tanult technikák végrehajtását! - A tanulók képesek legyenek alkalmazni a tanult technikai és taktikai elemeket a speciális időjárási és terepviszonyok között is! Képesek legyenek csapattaktika és stratégia kidolgozására és végrehajtására!
<p>6. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p>FOGLALKOZÁSOK – EZ ITT MÁR A XXI. SZÁZAD! 12</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ember és társadalom – társadalom- és emberismeret <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés, tanulás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. A tanulnak felhasználása új feladathelyzetekben. o Kritikai gondolkodás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. o A tartalom kulcselemei. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák! Ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak az emberek hétköznapijai a különböző korokban és kultúrákban! - Művészetek – vizuális nevelés <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalat témával kapcsolatban. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. ▪ Elemző beszélgetés műalkotásokról. Tárgyakkal, jelenségekkel, műalkotásokkal kapcsolatos információk gyűjtése. A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendeltetés kapcsolatának elemzése. o Kommunikációs képességek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A sík- és térbeli kifejezés, közlés, vizuális nyelvi elemek (vonal, sík, forma, szín) korosztályi szintű használata különböző célú kompozíciókban. o Alkotóképességek. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Szabad asszociációs játékok. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása ▪ Tervvázlatok készítése. Tárgytervezői feladatoknál természeti „előképek” alkalmazása. Felületek dekoratív kialakítása. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása. <p><i>Tematikus fókusz</i></p>

Életvitel és gyakorlati ismeretek

- o A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszná-
és veszélyei: a *fenntartható fejlődés* gondolata.
  - A technika feladata, az emberi szükségletekből adódó technikai problémák meg-
oldása: technikatörténeti érdekességek megismerése. A szakképzettség szerepé-
nek és jelentőségének felismerése.
- o Konstruálás, kivitelezés.
  - Itélőképesség a teljes alkotófolymat minden pontján: véleményformálás a mun-
ka (eredmény) funkcionális és formai megfeleléséről, az eljárás célszerűségéről
és gazdaságosságáról. Ízlésképesség a feladat megfigyelés alapján. Az egymást helyettesítő
személyiségjelölő jelölések szerepének megismerése az eredményességben.
  - Szervezőkészség: az önálló munkaszervezés, munkamegosztás kialakítása. Az
időbeosztás és a tempó, mint egyéni sajátosság szerepe.

A belső igények felismerése és megfogalmazása.

Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevétele.

A deviancia felismerése, elhárítási módok a szélsőséges magatartástól.

A reális énképhez minél közelebb álló énkép kialakítása.

Önkontroll.

Kooperativitás.

Szerepvállalás.

Szerepismeret.

Kooperativitás.

Egyéni arculatformálás.

Tervezés.

Pontosság, időérzék.

Eszközhasználat.

Hatékony kommunikáció.

Információszerzés.

Információfeldolgozás.

Absztrahálás.

Ok-okozati összefüggés.

Rendszerezés.

Divergens és konvergens gondolkodás.

Problémamegoldás.

Gyűjtőmunka.

Az ismeretek rendszerezése.

Csoportos vita a pénz szerepéről, jelentőségéről.

A megismert szakmák és a családi költségvetés, pénzkezelés közötti összefüggések feldolgozása
keretjében.

Keretjáték: riport, tudósítás, interjú, reklám stb. készítése szakmák, foglalkozások (különleges
vagy hétköznapi), életutak bemutatására.

Önmeghatározás

Önbemutató

Stratégiaalkotás

Stratégia megvalósítása

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

	<p>– A vendéglátás történelmileg kialakult hagyományainak megismerése. Kutatómunka.</p> <p>– A gyűjtött anyagok vizsgálata különböző aspektusokból (gazdasági, társadalmi, lélektani). Szerepjáték saját készítésű diszletekkel.</p> <p>– Kutatómunka (forráskeresés, adatgyűjtés, rendszerezés). Interjú vagy beszélgetés ismerős informatikussal.</p> <p>– Egy kisebb cég (pl. könyvelőiroda vagy a helyi önkormányzat egy osztálya) látogatása, ahol a munkavégzés a számítógép használatára épül.</p> <p>– Kooperatív munka.</p> <p>– A pénz megjelenése, jelentősége régen és ma. Cél vagy eszköz? A gazdaság és a gazdálkodás. „Pénzes” szakmák „Bankár” a családban.</p> <p>– Médiafajták. A televízió, rádió, újságok szerepe, hatása az élet legkülönbözőbb területein. Az újságíró, tudósító kompetenciái, felelőssége.</p> <p>– A vendéglátás régen és ma. Mai „vendéglátós” szakmák.</p> <p>– A számítástechnika szerepe a munkavégzésben. A számítástechnika „saját” szakmái. Az informatikus kompetenciái. Sikertörténetek, lehetőségek, veszélyek, buktatók. <i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p>– <i>Matematika.</i></p> <p>– <i>Informatika.</i></p> <p>– A tanuló szerezzen ismereteket az adott szakmák szerepéről a társadalomban! Keressen összefüggéseket a jelen követelményei és azok történelmi előzményei között! Érdeklődésének megfelelően vállalon szerepet az adott tevékenységekben!</p>
<p>8</p> <p>– HŐSÖK, PÉLDAKÉPEK, NAGY EGYÉNISÉGEK</p> <p>– Ember a természetben</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásáról, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tudomány, tudományos világkép, a tudomány természete: az egyéni és a tudományos elképzelések összehasonlítása, a tudományos vizsgálódások hatékonyságának, fontosságának, fejlődésének vizsgálata, kaland jellegének érzékeltetése, megglátatása. ▪ Tudománytörténet: a tudománytörténet néhány nagy alakjának élettörténetével, munkásságával, eredményeivel való ismerkedés. <p>– Művészetek – ének-zene</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Interpretáció. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Életkornak megfelelő magyar, európai és Európán kívüli nép- és műdalok megismerése, szóhallgatása. ○ Zenehallgatás. 	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <hr/> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p> <p>7. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Az emberi hangfajták és hangszerek felismertetése, megnevezése hangzás és alak alapján. A zenei karakterek megfigyeltetése, azonosítása. Eredeti népzenei – vokális és hangszeres – felvételek megismertetése.
	<p>A belső igények felismerése és megfogalmazása.</p> <p>Az egyes tettek következményeinek belátása, a társak igényeinek, problémáinak figyelembevételé.</p>
Önmeghatározás	<p>Önbecsülés.</p> <p>Önmotiválás.</p> <p>Szerepvállalás.</p> <p>Szerepismeret.</p> <p>Kooperativitás.</p> <p>Tervezés.</p> <p>Eszközhasználat.</p> <p>Információszerzés.</p> <p>Információfeldolgozás.</p> <p>Hatékony kommunikáció.</p> <p>Analizálás.</p> <p>Absztrahálás.</p> <p>Lényegkiemelés.</p> <p>Ok-okozati összefüggés.</p> <p>Rendszerezés.</p> <p>Kutatómunka (forráskeresés, adatgyűjtés).</p> <p>Az életrajzi adatok közül a lényegesek kiemelése, rendszerbe foglalása.</p> <p>A felfedezés (találmány) jelentőségének elemzése, hatása a mai életre.</p> <p>Tablókészítés.</p>
Önbemutató	<p>Kiválasztott jellemző epizód dramatikusság, képi vagy szóveges megjelenítése.</p> <p>Kooperatív munka.</p>
Stratégiaalkotás	<p>Egyéni beszámoló egy-egy önállóan kiválasztott zenésztől, énekesről: cikkek, fotók, hanghordozók bemutatása.</p> <p>Hanganyagok meghallgatása; videoklip, esetleg dokumentum/játékfilm megtekintése.</p> <p>Az érdeklődés, képesség, munka, tudás, alkotás összefüggései, hatásuk az egyénre és a társadalomra.</p>
Stratégia megvalósítása	<p>Magyar kutatók példázata (pl. <i>Semmelweis Ignác, Neumann János, Richter Gedeon, Szent-Györgyi Albert</i> stb.).</p> <p>A könyvtárban kiemelt alakjainak megismerése.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom.</i></p> <p><i>Informatika.</i></p> <p>A tanuló ismerkedjen meg a tudomány történetéből néhány magyar kutató, tudós életútjával, ismerje fel rajtuk keresztül a tudomány fejlődésében az egyén szerepét!</p> <p>Tudjon különbséget tenni a népszerű és a valódi, maradandó értéket létrehozó személyiségek között!</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	

<p>8. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p><i>Cím</i> Ajánlott óraszám Tematikus fókusz</p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>TANULÁSMÓDSZERTAN</p> <p>2</p> <ul style="list-style-type: none"> – A reális énképhez minél közelebb álló énídeál kialakítása. – Önkontroll. – Önmotiválás. – Kötelezettségvállalás. – Egyéni arculatformálás. – Tervezés. – Időérzék. – Eszközhasználat. – Információkezelés. – Analizálás. – Lényegkiemelés. – Ok-okozati összefüggés. – Rendszerezés. – A tanulás feltételeinek megteremtése. – Szituációs játékok. – Tanulási módszerek megismerése, igazításuk az egyéni sajátosságokhoz. – Drámajáték. – A saját képességek feltérképezése játékos feladatokban. – A tanulás külső és belső feltételei. – Időbeosztás. – Tanulási módszerek, tanulási képességek. – A tanulást kísérő érzelmek. – <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> – <i>Informatika.</i> – A tanuló ismerje meg az életkorának megfelelő tanulási módszereket, és legyen figyelemmel ezekre a tanulási tevékenységben! – Szerezzen tapasztalatokat saját képességeinek megismeréséhez! – Törekedjen a munka és a pihenés egyensúlyának betartására!
--	---

BEVEZETÉS

„A” típus, 7–8. évfolyam

Az életpálya-építési kompetenciafejlesztés és a kompetenciaalapúság

A Nemzeti alaptanterv VII. része az alábbiak szerint határozza meg a kompetenciaalapúság kritériumait:

1. Első értelmezésben a kompetenciaalapúság a tanterv taxonómiáját meghatározó szakmai elkötelezettséget jelenti. A kompetencia alapú tanterv hátterében egy olyan személyiségelmélet húzódik, amely a személyiség fő alkotóelemeiként a kompetenciákat (személyes, kognitív, szociális és speciális kompetenciák) jelöli meg, és – az azo-komponensrendszerként értelmezve – komplex képességek, készségek és rutinok hierarchikusan felépített rendszerét használja.
2. A második értelmezés az ember által elvégezhető tevékenységekhez, megoldható feladatokhoz köti a kompetenciákat (valaki kompetens valamilyen tevékenységgel összefüggésben, ha képes megoldani az ahhoz a tevékenységhez tartozó szokásos feladatokat). A tantervben e kompetenciák, továbbá fejlesztési feladatok, tevékenységek, készségek és készségek kapnak szerepet, mindig feltételezve mögöttük egy tudásrendszert is.
3. A kompetencia fogalma a kognitív pedagógiai szakirodalomban a következőképpen jelenik meg: a kompetencia a „tudásnak arra a formájára utal, amelynek elsajátítása természetes közegben, életszerű tapasztalatok révén történik, és így alkalmazása is természetes könnyedséggel és hatékonysággal valósul meg. Hasonlóan ahhoz, ahogy az anyanyelvet megtanuljuk, majd végtelenül sokféle gondolat megfogalmazására alkalmazzuk”. Ebben a tekintetben a kompetencia az értékes, érvényes, hasznosítható tudás egyik kategóriája.
4. Az Európai Unió által elfogadott értelmezésben a kompetencia a vonatkozó ismeret, képesség és attitűd rendszerét tekintti. A különböző kompetencia-rendszerek közül a magyarországi Nemzeti alaptanterv az EU konvencióját tekinti irányadónak. Bizonyos értelemben az itt meghatározott kulskompetenciák egyfelől megrajzolnak egy általános műveltségképet, másfelől meghatároznak egy korszerű neveléscélprogramot is.

Az életpálya-építés kerettanterveinek közös bevezetőjében bemutatott keretmátrixot az első értelmezéssel összevetve, a fejlesztés kompetenciaalapúság iránti elkötelezettsége egyértelmű.

A keretmátrixot a második értelmezéssel összevetve, látható, hogy a keretmátrix első oszlopában meghatározott tevékenységek, részkompetenciák és képességek olyan ismeretekkel és attitűdökkel társítottak, amelyek együttes fejlesztése alkalmassá teszi a tanulókat az adott feladat megoldására, azaz a mátrix célkitűzéseit kielégítik a második értelmezésben foglaltakat.

Az életpálya-építés kerettanterveinek közös bevezetője az alábbi alapelveket fogalmazza meg:

A tanulóknak minden esetben tisztában kell lennie:

- a kapott feladat céljával;
- a sikeres teljesítés kritériumaival;
- a mérhető, egyértelműen meghatározható követelményekkel.

A tanulóknak minden esetben:

- kellő próbálkozási (tévedési) lehetőséget kell adni;
- lehetőséget és támogatást kell adni ahhoz, hogy problémáit megfogalmazza, hogy gondolatainak megoldásához segítséget kérjen.

Az alkalmazott módszereknek és tanulás szervezési módoknak lehetővé kell tenniük:

- a személyes megnyilvánulást;
  - a próbálkozást, kísérletezést;
  - a kérdéssel, segítségkéréssel;
  - a tanuló közötti együttműködést.
- Szokássá kell alakítani a tanulás során:
- a tervezést;
  - a döntések indoklását;

- a vélemény indoklását;
- az önállóságot;
- a kérdésfő ltevést.

Teret kell adni, és értékelni kell:

- az egyéni megoldásokra való törekvést;
- a kritikusságot és önkritikusságot;
- a mások segítségét, a szolidaritást.

Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése során fontos cél, hogy az iskolai munkatevékenységek metodikája közelítsen a hétköznapi munka metodikájához, biztosítva az iskolából a munkába való átmenet zökkenőmentesebbé tételét!

Ez természetesen azt is jelenti, hogy a harmadik értelmezésben foglaltaknak megfelelően igyekeznünk kell az ismeretek, képességek, kompetenciák elsajátítását olyan természetes munkaformákba és munkakörnyezetbe szervezni, amelyben azok a legjobb hatékonysággal válnak „értékes, érvényes, hasznosítható” tudássá!

A Nemzeti alaptanterv III. része külön foglalkozik a kulcskompetenciák fejlesztésével. Bár az életpálya-építési kompetencia nem kulcskompetencia, a keretmátrixban meghatározott képességek, ismeretek és attitűdök átfedik a kulcskompetenciák által meghatározott képességek, ismeretek és attitűdök rendszerét.

Emellett az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése során természetesen igényként kell megjelennie az *egész életen át tartó tanulásra* való felkészülésnek-felkészítésnek. Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének egyik kulcsterülete éppen ez.

Az életpálya-építési kompetenciafejlesztés és a műveltségterületek

Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének egyik sajátossága, hogy a kompetenciatertület formálisan nem köthető közvetlenül egyik műveltségterülethez vagy tantárgyhoz sem.

Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése az alábbi hét műveltségterület tananyagtartalmain történik:

- ember és társadalom;
- ember a természetben;
- földünk-környezetünk;
- művészetek;
- informatika;
- testnevelés és sport;
- életvitel és gyakorlati ismeretek.

További kritériumok:

- A fejlesztés nem sértheti a műveltségterületek integritását, meg kell felelnie a NAT-ban megfogalmazott műveltségterületi fejlesztési céloknak!
- A fejlesztés egy-egy műveltségterületen a műveltségterület óraszámának legfeljebb 15-25%-át veheti igénybe!
- Az életpálya-építés specifikus ismeretek és kompetenciáinak oktatását az osztályfőnöki órák, a szabad sávok és az életvitel és gyakorlati ismeretek keretében kell megoldani!

7. évfolyamtól az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése nem önálló témakörökhöz, hanem a műveltségterületek által meghatározott témákhoz, témakörökhöz kötődik. Kivételt képez az informatika, mivel az informatikát 7. évfolyamtól egyre inkább eszközként kívánjuk használni, így az több műveltségterületi tartalom feldolgozásakor is megjelenik.

Óraszámok

Az egyes műveltségterületeken/tantárgyakban igénybevert órák számát, illetve az életpálya-építés évfolyamonkénti ajánlott óraszámát az alábbi táblázatok tartalmazzák:

Műveltségterületek	Évfolyam	
	7.	8.
Ember és társadalom	23	15
Ember a természetben	33	33
Földünk-környezetünk	11	11
Művészetek	14	22
Informatika	11	11
Testnevelés	15	15
Életvitel és gyakorlati ismeret.	8	4
Osztályfőnöki	4	4
Összesen	119	115

Műveltségterületek/tantárgyak	Évfolyamok	
	7.	8.
Ember és társadalom	23	15
<i>Történelem</i>	15	15
<i>Társadalomismeret</i>	8	
Ember a természetben	33	33
<i>Fizika</i>	11	11
<i>Biológia és egészségtan</i>	11	11
<i>Kémia</i>	11	11
Földünk-környezetünk	11	11
<i>Földrajz</i>	11	11
Művészetek	14	22
<i>Ének</i>	7	7
<i>Rajz</i>	7	7
<i>Mozgókép</i>		8
Informatika	11	11
<i>Informatika</i>	11	11
Testnevelés	15	15
Életvitel és gyakorlati ism.	8	4
<i>Technika és életvitel</i>	8	4
Osztályfőnöki	4	4
Összesen	119	115

7. ÉVFOLYAM
MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Javasolt óra-szám
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom + Informatika	6
2.	Társadalmi normák – társadalmi szerepek		8
3.	Munkavállalók – munkahelyek Informatika		9
4.	Mozgások	Ember a természetben + Informatika (Az informatikát eszközként használva több témakör is igénybe veszi. Ezért nem kap saját témakörszámokat.)	1
5.	Tudománytörténet Informatika		7
6.	Alkálifémek és alkáli földfémek Informatika		9
7.	Az élő világ Informatika		1
8.	A fejlődés pólusai a fejlődő világban Informatika		6
9.	Európa természeti földrajza, és gazdasági-társadalmi kihatásai Informatika	1	
10.	Kontinensek természeti, gazdasági földrajzának összehasonlítása	11	
11.	A hangok világa Informatika	3	
12.	Mit látunk?	4	
13.	Kép-zelet	1	
14.	A megismerés	5	
15.	A személyes testkultúra megalapozása	2	
16.	A versenyszellem a küzdőképesség és az önfegyelem	Földünk-környezetünk + Informatika	2
17.	Szerepek és kommunikáció a csapatjátékokban		2
		Művészetek + Informatika	7
		Testnevelés és sport	1
			3
			2
			2
			5
			8
			2

18.	Ember és munkája	Osztályfőnöki + Életvitel és gyakorlati ismeretek + Informatika	2
19.	Informatika		1
20.	Pályaismeret		6
	Önismeret – pályaválasztás		4
		Összesen:	119

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i>	ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD 6
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Együttélés – együttműködés. <ul style="list-style-type: none"> o Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. o A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. o Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétel. o Események, történetek elbeszélése emlékezetből előszóban. o Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. - Az öltözködés társadalomtörténete. <ul style="list-style-type: none"> o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy <ul style="list-style-type: none"> ▪ a történelmi múlt egy-egy térben és időben határolt darabját mélységében tanulmányozzák; ▪ egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák!
	<i>Önmeghatározás</i>	Együttműködési készség. Munkamegosztás, önellenzés.
	<i>Önbemutató</i>	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás. Lényegkiemelés, prezentáció.
	<i>Stratégiaalkotás</i>	Célmeghatározás, a tevékenység ütemezése.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés, adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és átadás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. - Bemutatók, kísérőadások. - Szimulációs játékok. - Tréningek. - Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<ul style="list-style-type: none"> - Bevezetésképpen direkti készségfejlesztő gyakorlatok és játékok. A divat társadalomtörténete. - Az öltözködéshez kapcsolódó társadalmi tevékenységek. - Az öltözködéssel kapcsolatos tervezői és kivitelezői munka.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Magyar nyelv és irodalom. - Művészet. - Élevtel és gyakorlati ismeretek
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produkció készítése.
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	TÁRSADALMI NORMÁK – TÁRSADALMI SZEREPEK
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>8</p> <ul style="list-style-type: none"> - Társadalmi szokások – társadalmi beilleszkedés. <ul style="list-style-type: none"> o Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvék gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. o Ellenérvek gyűjtése meghatározott álláspontok cáfolására. o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy <ul style="list-style-type: none"> ▪ ismerkedjenek olyan köznap és kiélezett élethelyzetekkel, konfliktusokkal, amelyek rávilágítanak az erkölcsi értékmínőségek és az emberi helytállás jelentőségére, illetve az azokkal kapcsolatos problémákra! - Gyerek- és felnőtt szerepek a múltban és jelenben. <ul style="list-style-type: none"> o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy <ul style="list-style-type: none"> ▪ ismereteket szerezenek arról, milyenek voltak az emberek hétköznapijai a különböző korokban és kultúrákban; ▪ egy-egy jelenség változását – az időben több korszakot átfogóan – is tanulmányozzák!
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>Önmeghatározás</p> <p>Önbemutató</p> <p>Stratégiaalkotás</p> <p>Stratégia megvalósítása</p> <p>Szerep- és pozíciómeghatározás, helyzetelemek: körülmények, magán- és publikus helyzetek, szabálykövetés, együttműködés.</p> <p>Önérték-érvényesítés, megnyilvánulási igény.</p> <p>A tevékenységek tartalmának tervezése. A haladás módjának meghatározása.</p> <p>Adatok közötti viszony felfedezése, lényegkiemelés.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. - Bemutatók, kiselőadások. - Szimulációs játékok.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - A társadalmi szabályok fogalma és tartalma. - Hagyományok és szokások kultúrtörténete. - A szocializáció fogalma és tartalma. - A szerep fogalma és tartalma. - Szereptípusok. - Gyermek és felnőtt szerepek a múltban.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Földünk-környezetünk. - Magyar nyelv és irodalom.

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Élvtitel és gyakorlati ismeretek.</i> - <i>Művészet.</i> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése.
<p style="text-align: center;">3. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p style="text-align: center;">KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p style="text-align: center;">MUNKAVÁLLALÓK – MUNKAHELYEK</p> <p>9+1</p> <ul style="list-style-type: none"> - A társadalmi munkamegosztás. <ul style="list-style-type: none"> o Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyelésből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. o A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. o Információk gyűjtése adott témához az iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumban, az interneten.. o Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. o A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételemondattal meghatározása, szöveg-tömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint - Az öltözködéssel kapcsolatos eszközök, szakmák, munkahelyek. <ul style="list-style-type: none"> o Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. o Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal. o Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. - Vállalkozók a múltban és jelenben. <ul style="list-style-type: none"> o Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése. Fellevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. o Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Hatékony, célrudas információszerzés az internetről. o Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. o Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.
	<p><i>Cím</i></p> <p><i>Ájánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>
	<p><i>Önmeghatározás</i></p>
	<p><i>Önbemutató</i></p>
	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. - Bemutatók, kiselőadások. - Szimulációs játékok. - Tréningek. - Tervezés és gyakorlati tevékenység. - A munkamegosztás fogalma és tartalma. - A munkamegosztás történelmi formái. - Munkaeszközök, szakmák, munkahelyek. - Vállalkozói típusok.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Földünk-környezetünk.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - <i>Élvtel és gyakorlati ismeretek.</i> - <i>Művészet.</i>
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív kis csoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produktó készítése.
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív kis csoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produktó készítése.
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p style="text-align: center;">MOZGÁSOK</p> <p style="text-align: center;">7</p>
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<ul style="list-style-type: none"> - Az egyenes vonalú mozgások megismerése, vizsgálata. Saját élmény, kísérlet segítségével. - A bolygómozgások megismerése. <p>Normakövetés, kooperáció, alkalmazkodás.</p> <p>Szöbéli és írásbeli szövegalkotás, megnyilvánulási igény, prezentáció.</p> <p>Célmeghatározás, a tevékenység tartalmának tervezése, tevékenység ütemezése.</p> <p>Információkezelés: adatgyűjtés, adatok közötti viszonyok megteremtése.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Elméleti háttér elsajátítása. - Kísérlettervezés csoportban. - Kísérletezés, kísérletelemzés csoportban. - Az eredmények prezentálása. - Drámajáték.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Egyenes vonalú, egyenletes mozgás. - Bolygómozgások.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Technika és élvtel.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - <i>Matematika: számítások.</i>

KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív részvétel a csoport munkájában. - Az önálló feladatok pontos elvégzése. - Jegyzetkészítés. - Részvétel a drámajátékban.
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p>TUDOMÁNYTÖRTÉNET</p> <p>9+1</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - A fizika nagy magyarái: a fizikátörténet legnagyobb magyar tudósai. - A kémia korszakformáló személyiségei. - Informatika: <ul style="list-style-type: none"> o hatékony, céltudatos információszerezés az internetről; o iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában; o adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p>Helyzetelemzés, szerep- és pozíciómeghatározás, önellenzés, saját teljesítőképesség becslése, küdarcátírás, kitartás, kooperáció.</p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás, megnyilvánulási igény, önismeret.</p> <p><i>Stratégiakalkotás</i></p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése.</p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>Adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és viszonyok összefüggése, információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés, az információszerezés és -átadás elektronikus eszköztáranak alkalmazása.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Kiosztott informáló-szövegek feldolgozása csoportmunkában. - Életrajzokból lényegkiemelés, korabeli nyelvezetű tudományos leírások értelmezése. - Hiányzó „láncszemek” (adatok) keresése interneten. - Képgyűjtemény összeállítása arcképek, korabeli kísérleti eszközök, laboratóriumok. - A magyar természettudósok, fizikusok szerepe a magyar tudomány fejlődésében és világtudományban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Az alapvető kémiai ismeretek fejlődéstörténete, a kémia történet kiemelkedő személyiségei: görög természettudósok. - Atomelméletek – Dalton, Rutherford, Lavoisier, Mengyelejev - Önálló és csoportos gyűjtőmunka.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember és társadalom.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - <i>Technika és életrajz.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - Pontos önálló munka. - Aktív részvétel a csoport munkájában . - Prezentációkészítés, -bemutató. - Az új ismeretek rögzítése.

6. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>ALKÁLIFÉMEK ÉS ALKÁLIFÖLDFÉMEK 6+1</p> <ul style="list-style-type: none"> - A periódusos rendszer használata, az atomszerkezeti ismeretek felhasználásával; az ionképződés, ionvegyületek kialakulásának értelmezése. - Informatika: <ul style="list-style-type: none"> o hatékony, céltudatos információszerezés az internetről; o iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában; o adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.</p> <p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, szövegtípusokban.</p> <p>Célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Új információk keresése írott forrásokban és az interneten, az információ feldolgozása kis csoportban. - Tanári kísérlet megfigyelése, értelmezése csoportmunkában. - Tanulókísérlet párbaj, csoportban, a megfigyelések rögzítése, értelmezése, prezentálása. - A periódusos rendszer felépítése. - Az alkálifémek és alkáliföldfémek atomszerkezete. - Az alkálifémek és alkáliföldfémek ionvegyületeinek részletes elemzése (ion, ionvegyület, ionképzés, anyagszerkezeti ismeretek, vízben való oldhatóság, vizes oldat kémhatása, a vegyületek gyakorlati felhasználása). - <i>Matematika: számítások.</i> - Aktív egyéni munka. - Aktív csoportos munka. - Bemutató elkészítése. - Látottak, hallottak rögzítése. - Jegyzőkönyv.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		
KÖVETELMÉNYEK		
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>AZ ÉLŐ VILÁG 11+3 óra</p>

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>– Az ember szexualitása. A gombák. Rovarok megfigyelése.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ A tudományos ismeretszerzés iránti határozott igény kialakítása. ○ A tudományos ismeretek alkalmazása. ○ Önálló forráshasználat. <ul style="list-style-type: none"> ○ A gyűjtés során nyert ismeretek áttekinthető rendezése, pontos megfogalmazása, kész diagramok, grafikonok adatainak leolvasása, értelmezése. ○ Kész ábrák, rajzok értelmezése. <p>– Informatika</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. ○ Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. ○ Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. ○ Informatika-alkalmazói ismeretek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. ▪ Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése.
	<i>Önmeghatározás</i>	<p>Normatudas magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normához való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Helyzetelemzés, a helyzetelemek: körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerete. A másokhoz való odafordulás igénye, helyzetértékelés igénye, önelemzés igénye.</p>
	<i>Önbemutató</i>	<p>Szövegi és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszél, leír, kapcsolatlápoló szövegtípusokban. Önértékelés, érvegyesítés. Megnyilvánulási igény.</p>
	<i>Stratégiaalkotás</i>	<p>Célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	<p>Adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés). Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciaeremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – Adott olvasnivalóból – meghatározott szempontok szerinti – információk gyűjtése. Az információgyűjtés önálló vagy csoportmunkában történő tervezése, kivitelezése és értékelése. – Önálló forráshasználat. A számítógépes, illetve multimédiás eszközök használatát. A gyűjtés során nyert ismeretek áttekinthető rendezése, a pontos megfogalmazása. Kész diagramok, grafikonok adatainak leolvasása, értelmezése. Kész ábrák, rajzok értelmezése. – A gyűjtött információkból következtetések megfogalmazása. Az eredmények prezentálása. – Az elsődleges és másodlagos nem jellegű, a nem szervek felépítésének és működésének ismerése. – A mindennapokban is szükséges gombászatú ismeretek. – Rovarok megfigyelése, azonosítása. – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> – <i>Művészetek: rajz.</i>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		

<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A gyűjtött információ pontos rögzítése. Jegyzőkönyv. - Látottak, hallottak rögzítése, jegyzetelés. - Aktív egyéni munka. - Aktív csoportos munka. - Kiselezés, bemutató elkészítése. - A saját és a csoport által végzett munka reális értékelése.
<p>8. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>A FEJLŐDÉS PÓLUSAI A FEJLŐDŐ VILÁGBAN 4+1 óra</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Átfogó kép kialakítása a fejlődő világ helyzetét kialakító történelmi, társadalmi stb. viszonyokról, a természeti, társadalmi, gazdasági erőforrásokról, a problémák általánosan megfogalmazható ismérveiről. Kutakat keresni, esetenként párhuzamokat felfedezni más régiókkal, vagy hazánkkal! - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről. o Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. o Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. o Informatika-alkalmazói ismeretek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. ▪ Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése.
<p><i>Önmeghatározás</i></p>	<p>Önellenőrzés, standardok, önellenőrzés igénye. Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetési tudása.</p>
<p><i>Önbemutató</i></p>	<p>Önismertet, szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatioló szövegtípusokban. Önértékelés, pontosság, időérzék.</p>
<p><i>Stratégiaalkotás</i></p>	<p>Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciaerősítés, az információszerezés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – Információgyűjtés önállóan és csoportban. – Forrásfeldolgozás önállóan és csoportban. Tájékozódás térképen, vaktérképen. – Bemutató készítése adott szempontok alapján egyénileg és csoportban. – Kiselőadások egyénileg és csoportban. – Afrika természetföldrajza. – Afrika a terepszínlapon. – Afrika jól elkülönülő természeti, gazdasági fejlettségi területeinek bemutatása. – Esőerdők, „Száhel-öv”. – Afrika leg súlyosabb problémái. – <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> – <i>Ember és társadalom: gyarmatosítás, társadalmi problémák.</i> – <i>Ember a természetben: környezeti problémák.</i> – <i>Művészetek: afrikai zene, műalkotások, használati tárgyak.</i> – A gyűjtött információ pontos rögzítése. Jegyzőkönyv. – Látottak, hallottak rögzítése, jegyzetelés. – Aktív egyéni munka. – Aktív csoportos munka. – Kiselőadás, bemutató elkészítése. – A saját és a csoport által végzett munka reális értékelése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	
9. TÉMAKÖR / FEJEZET	EUROPA TERMÉSZETFÖLDRAJZA, ÉS GAZDASÁGI-TÁRSADALMI KIHATÁSAI
A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	5+2 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<ul style="list-style-type: none"> – Európa természetföldrajzának, és az ebből következő gazdasági-társadalmi következményeinek elemzése, az összefüggések felfedezése. – Informatika <ul style="list-style-type: none"> ○ Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. ○ Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. ○ Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. ○ Informatika-alkalmazói ismeretek <ul style="list-style-type: none"> ▪ Szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. ▪ Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése. <p>Önellenőrzés, standardok, önellenőrzés igénye. Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.</p>
Önmeghatározás	
Önbemutató	
Stratégiaalkotás	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>

	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés, az információszerezés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – Információgyűjtés önállóan és csoportban. – Forrásfeldolgozás önállóan és csoportban. Tájékozódás térképen, vaktérképen. – Bemutató készítése adott szempontok alapján egyénileg és csoportban. – Kiselőadások egyénileg és csoportban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<ul style="list-style-type: none"> – Európa természeti adottságai, felszíne, vízrajza. – Európa nagytípusai. – A domborzati adottság és a közlekedés. – A gazdaság telepítő tényezői.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – <i>Ember és társadalom: Európa történelme.</i> – <i>Életvitel és gyakorlati ismeretek.</i>
KÖVETELMÉNYEK		<ul style="list-style-type: none"> – A gyűjtött információ pontos rögzítése. Jegyzőkönyv. – Látottak, hallottak rögzítése, jegyzetelés. – Aktív egyéni munka. – Aktív csoportos munka. – Kiselőadás, bemutató elkészítése. – A saját és a csoport által végzett munka reális értékelése.
10. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i>	KONTINENSEK TERMÉSZETI, GAZDASÁGI FÖLDRAJZÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA
	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	2 óra
	<i>Tematikus fókusz</i>	A kontinensek természeti adottságainak összevetése, a szak kifejezések pontos használata.
	<i>Önmeghatározás</i>	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	<i>Önbemutató</i>	Önismeret, szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolátpólo szövegtípusokban.
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés, az információszerezés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – Vaktérkép készítése, grafikonok elemzése, készítése, egyéni és csoportmunkában. Játék, társasjáték készítése a témával kapcsolatban. – A kontinensekről eddig tanult ismeretek.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		<i>Ember a természetben: a kontinensek élővilága.</i>

KÖVETELMÉNYEK	
<ul style="list-style-type: none"> – Aktív egyéni munka. – Aktív csoportos munka. – Bemutató elkészítése. – A saját és a csoport által végzett munka reális értékelése. 	<p>A HANGOK VILÁGA</p>
<p>11. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>Cím A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p>7</p> <p>Tematikus fókusz</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zajos világ. – Hang-játék. – A hangok kifejező ereje. – <i>Mire való a dal?</i> – A művészetoktatásba beépülő életpálya modulok mindegyike azonos célokat tűz maga elé. <ul style="list-style-type: none"> o A tantárgyi kereteket a lehető legjobban feloldva közelíti meg a témákat, ezzel a szaktudományok által tantárgyakra bontott világ egységének élményét kívánja átélhetővé tenni. o Arra törekszik, hogy a diák a művészet eszközeit, módszereit használva új ismeretekhez jusson önmagáról és a világról. Ezek az ismeretek tudatosabbá, így sikeresebbé tehetik választásait. o A művészet eszközkészletét megismerve új önkifejezési, kommunikációs eszközökhöz jut a diák, s ezzel több esélyhez mások megértésére, önmaga hatékony kifejezésére, gondolatait, érzelmei megértésére. <i>A szavakba nem foglaltható</i> is kifejezhetővé, és a <i>szavakon túli</i> is megérthetővé válik. o A modulok mindegyike játékos tevékenységre épül. Az örömteli, kreatív tevékenység mintául szolgál arra, hogy a problémák megoldása gyakran a játékos utakon a leghatékonyabb, a kísérletezés és a játék a legjobb útkezes technikák közé tartoznak. Ez a fajta tevékenység olyan képességeket fejleszt, melyek a munkaerőpiacon igen értékesek. o A csoportos tevékenységek, a folyamatos együttműködést igénylő játékok fontos életpálya-építési kompetenciákat fejlesztenek. A „csapatjátékos” tulajdonságai minden munkaterületen értékesek. – Informatika-alkalmazói ismeretek. <ul style="list-style-type: none"> o Szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése. <p>Helyzetelemzés. Helyzetelemzés ismerete: körülmények, magán- és publikus helyzetek. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. A saját teljesítőképesség becslése, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség. Tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás követelményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete.</p> <p>Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatépítő szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés, tervkészítés elemei, tervkészítés módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés, adatkezelés, lényegkiemelés, koherenciateremtés, információ átadás, önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.</p>
	<p>Önmeghatározás</p>
	<p>Önbemutató</p>
	<p>Stratégiaalkotás</p>
	<p>Stratégia megvalósítása</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – Kreatív játék. Információ- és adatgyűjtés adott szempontok alapján és önállóan, egyénileg, vagy csoportmunkában. – Saját produktumok, pl. hangfelvételek, saját zene létrehozása, a produktumok bemutatása, prezentálása. – A saját és a társak produktumainak, prezentációinak értékelése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>A hangok és a zene szerepe életünkben, a dalok típusai. Néhány egyszerű, hétköznapi tárgy felhasználásával hangszerkészítés és ezek megszólaltatása. Szép és furcsa hangszerek megismerése. Beszéd szavak nélkül. A hangok mágikus szerepe a mitológiákban, mesékben. A dal szerepe személyes életünkben. Ritmikái, melodikái, dinamikai ismeretek; a munkadal.</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Ember és társadalom: korok zenéje.</i> – <i>Élevtel és gyakorlati ismertek: hangszerkészítés.</i> – <i>Ember a természetben: a hangszerek működése.</i>
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
KÖVETELMÉNYEK	

12. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	MIT LÁTUNK? 3
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>– A látás társadalmi és kulturális meghatározottsága. – Csalóka látszatok. – A művészetoktatásba beépülő életpályamodulok mindegyike azonos célokat tűz maga elé. o A tantárgyi kereteket a lehető legjobban feloldva közelíti meg a témákat, ezzel a szaktudományok által tantárgyakra bontott világ egységének élményét kívánja átélhetővé tenni. o Arra törekszik, hogy a diák a művészet eszközeit, módszereit használva új ismeretekhez jusson önmagáról és a világról. Ezek az ismeretek tudatosabbá, így sikereiből tehetősebbé tehetik választásait. o A művészet eszközkészletét megismerve új önkifejezési, kommunikációs eszközök-höz jut a diák, s ezzel több esélyhez mások megértésére.</p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p>önmaga hatékony kifejezésére, gondolatai, érzelmei megértésére. <i>A szavakba nem foglaltható</i> is kifejezhetővé, és a <i>szavakon túli</i> is megérthetővé válik. o A modulok mindegyike játékos tevékenységre épül. Az örömteli, kreatív tevékenység mintául szolgál arra, hogy a problémák megoldása gyakran a járattalan úton a leg-hatékonyabb, a kísérletezés és a játék a legjobb útkereső technikák közé tartoznak. Ez a fajta tevékenység olyan képességeket fejleszt, melyek a munkaerőpiacon igen értékesek. o A csoportos tevékenységek, a folyamatos együttműködést igénylő játékok fontos életpálya-építési kompetenciákat fejlesztenek. A „csapatjátékos” tulajdonságai minden munkaterületen értékesek.</p>	<p>Helyzetelemzés. Helyzetelemek ismerete: körülmények, magán- és publikus helyzetek. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. A saját teljesítőképesség becsülése, kudarcitűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség. Tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete.</p> <p>Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolótápoló szövegípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés, tervkészítés elemei, tervkészítés módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés, adatkezelés, lényegkiemelés, koherenciateremtés, információátadás, önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.</p> <p>– Játékok: látvány és kommunikáció, varázsképek, háromdimenziós képek, két kép közti minimális különbségek felismerése. – Feladat: képrejtvények készítése.</p> <p>– Optikai csalódások, az optikai csalódásra épített művek. – Vizuális kommunikáció: a nézőpont, a fény-árnyék, a távlat mint a vizuális hatás eleme. – A látvány az orvoslásban: a színtévesztés vizsgálata, egyéb vizsgálatok.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		

<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p><i>KÖVETELMÉNYEK</i></p>	<p>– <i>Matematika: geometria.</i></p> <p>– <i>Ember és társadalom: a látás társadalmi és kulturális meghatározottsága.</i></p> <p>– <i>Ember a természetben: optika.</i></p> <p>– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait!</p> <p>– Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</p> <p>– Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismeretait éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!</p>
<p>13. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>KÉP-ZELET</p> <p>2</p>
<p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p>– Az emberi képalkotás.</p> <p>– A művészetoktatásba beépülő életpályamodulok mindegyike azonos célokat tűz maga elé.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ A tantárgyi kereteket a lehető legjobban feloldva közelíti meg a témákat, ezzel a szaktudományok által tantárgyakra bontott világ egységének élményét kívánja átélhetővé tenni. ○ Arra törekszik, hogy a diák a művészet eszközeit, módszereit használva új ismeretekhez jusson önmagáról és a világról. Ezek az ismeretek tudatosabbá, így sikeresebbé tehetik választásait. ○ A művészet eszközkészletét megismerve új önkifejezési, kommunikációs eszközökhöz jut a diák, s ezzel több esélyhez mások megértésére, önmaga hatékony kifejezésére, gondolatait, érzelmei megértésére. <i>A szavakba nem foglalható is kifejezhetővé és a szavakon túli is megérthetővé válik.</i> ○ A modulok mindegyike játékos tevékenységre épül. Az örömteli, kreatív tevékenység mintául szolgál arra, hogy a problémák megoldása gyakran a járatan úton a leghatékonyabb, a kísérletezés és a játék a legjobb útkezes technikák közé tartoznak. Ez a fajta tevékenység olyan képességeket fejleszt, melyek a munkaerőpiacon igen értékesek. ○ A csoportos tevékenységek, a folyamatos együttműködést igénylő játékok fontos életpálya-építési kompetenciákat fejlesztenek. A „csapatjátékos” tulajdonságai minden munkaterületen értékesek. <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p>Helyzetelemzés. Helyzetelemek ismerete: körülmények, magán- és publikus helyzetek. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. A saját teljesítőképesség becslése, kudarcitűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség. Tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete.</p> <p><i>Önismertető, Elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatói céljának ismerete.</i></p>
<p><i>Önmeghatározás</i></p>	<p>Helyzetelemzés. Helyzetelemek ismerete: körülmények, magán- és publikus helyzetek. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. A saját teljesítőképesség becslése, kudarcitűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség. Tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete.</p>
<p><i>Önbemutató</i></p>	<p>Önismertető, Elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutatói céljának ismerete.</p>

	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Tervezés, tervekészítés elemei, tervekészítés módja, céltudatosság, pontosság, időérzék</p> <p>Információkezelés, adatközelés, lényegkiemelés, koherenciateremtés, információátadás, önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.</p> <p>– Asszociációs játékok. Az asszociációk nyomán keletkező képzetek megjelenítése, képben, mozgásban, életképben.</p> <p>– <i>Tárgy- és környezetkultúra: régi, ismeretlen, érdekes tárgyak.</i></p> <p>– <i>Képzőművészet: művészettörténeti példák a XVII–XIX. századig.</i></p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegalkotás.</i></p> <p>– <i>Ember és társadalom: a képzelt lények szerepe a hivvilágban, mitológiában, vallásban.</i></p> <p>– <i>Földünk-környezetünk.</i></p> <p>– <i>Ember a természetben: korabeli utleírások – új, vagy képzelt lények leírásai.</i></p> <p>– <i>A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait!</i></p> <p>– <i>Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</i></p> <p>– <i>Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppígy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		
KÖVETELMÉNYEK		
14. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>A MEGISMERÉS</p> <p>2</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>– Megjelenítés-megismerés.</p> <p>– A láthatatlan megmutatása.</p> <p>– A művészetoktatásba beépülő életpályamodulok mindegyike azonos célokat tűz maga elé.</p> <p>○ A tantárgyi kereteket a lehető legjobban feloldva közelíti meg a témákat, ezzel a szaktudományok által tantárgyakra bontott világ egységének élményét kívánja átélhetővé tenni.</p> <p>○ Arra törekszik, hogy a diák a művészet eszközeit, módszereit használva új ismeretekhez jusson önmagáról és a világról. Ezek az ismeretek tudatosabbá, így sikeresebbé tehetik választásait.</p> <p>○ A művészet eszközkészletét megismerve új önkifejezési, kommunikációs eszközökhöz jut a diák, s ezzel több esélyhez mások megértésére, önmaga hatékony kifejezésére, gondolatai, érzelmei megértésére. <i>A szavakba nem foglaltható is kifejezhetővé és a szavakon túli is megérthetővé válik.</i></p>

<ul style="list-style-type: none"> o A modulok mindegyike játékos tevékenységre épül. Az örömteli, kreatív tevékenység mintául szolgál arra, hogy a problémák megoldása gyakran a játékosan a leg-hatékonyabb, a kísérletezés és a játék a legjobb útkezes technikák közé tartoznak. Ez a fajta tevékenység olyan képességeket fejleszt, melyek a munkaerőpiacon igen értékesek. o A csoportos tevékenységek, a folyamatos együttműködést igénylő játékok fontos életpálya-építési kompetenciákat fejlesztenek. A „csapatjátékos” tulajdonságai minden munkaterületen értékesek. 	
<p>Helyzetelemzés. Helyzetelemzés ismerete: körülmények, magán- és publikus helyzetek. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. A saját teljesítőképesség becslése, kudarcutírás, kitarítás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség. Tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete.</p>	<p><i>Önmeghatározás</i></p>
<p>Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutató céljának ismerete.</p>	<p><i>Önbemutató</i></p>
<p>Tervezés, tervkészítés elemei, tervkészítés módja, céltudatosság, pontosság, időérzés. Információkezelés, adatkezelés, lényegkiemelés, koherenciateremtés, információátadás, önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.</p>	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> – A környezetet ismert, vagy kevésbé ismert lényeinek, tárgyainak ábrázolása. – A készült művek összevetése egymással és a valósággal. – A valóság és a művészi ábrázolás összevetése. A tudomány és a technika lehetőségeinek bemutatása a valóságábrázolásban. 	<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Az ábrázolás szerepe a megismerésben. Tudományos, technikai és művészi ábrázolás. Az ábrák szerepe mindennapi életünkben, piktogramok, használati utasítások. 	<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés.</i> – <i>Ember a természetben: az ábrázolás technikai lehetőségei.</i> – <i>Élvtel és gyakorlati ismeretek: szerelési feladat ábra alapján.</i> 	<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>
<ul style="list-style-type: none"> – A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni! 	<p>KÖVETELMÉNYEK</p>

15. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	A SZEMÉLYES TESTKULTÚRA MEGALAPOZÁSA
	5	<ul style="list-style-type: none"> - A bemelegítés. <ul style="list-style-type: none"> o A szervezet felkészítése az edzésre, sérülések elkerülése, élettani alapok, a szervezet önálló felkészítése terhelésre. - <i>Hogyan öltözzünk fel és hol futunk?</i> <ul style="list-style-type: none"> o Felszerelés kiválasztásának fontossága: a megfelelő sportfelszerelés a sérülések megelőzésében és az egészség megővésében. o Élettani alapok, a fejlődő csontozat és vázrendszer megővése.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p>	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.</p>
	<i>Önbemutató</i>	<p>Önismeret, adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önértékelés, érvényesítés. Megnyilvánulási igény.</p>
	<i>Stratégiaalkotás</i>	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	<p>A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás. Kontrolligény.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Fokozó futások irányváltozásokkal. - 4 és 8 ütemű gimnasztikai gyakorlatok, szökdelések, nyújtó, lazító („stretching”) gyakorlatok önállóan és társal, önálló munkával a tanult mozgásanyagok elvégzése, a <i>fokozatosság elve</i> alapján. - A <i>fokozatosság elvét</i> szem előtt tartva a futás mennyiségének és tempójának növelése a kívánt teljesítmény eléréséig.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<ul style="list-style-type: none"> - Futómozgás, gimnasztikai gyakorlatok, alapvető élettani ismeretek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - <i>Matematika: időbecslés.</i> - <i>Ember a természetben: alapvető élettani ismeretek, a réteges öltöztetés elve.</i>
KÖVETELMÉNYEK		<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló ismerje meg a bemelegítés fontosságát, a sérülések elkerülésének jelentőségét, önálló munkával tudja magát felkészíteni a terhelésre, és ellenőrzés nélkül végezze el azt! - A tanuló ismerje meg a futás technikáját, intenzitásának és mennyiségének szakaszait (egészségmegőrző futás, a kondíció megszerzése és megőrzése, a testtömeg csökkentése, kondíció fejlesztése)!

16. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	A VERSENYSZELLEMEK, A KÜZDŐKÉPESSÉG ÉS AZ ÖNFEGYELEM 7
KÉPESSÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	Tematikus fókusz Önmeghatározás	<ul style="list-style-type: none"> - Teljesítmény és versenyfutás. <ul style="list-style-type: none"> o Felkészülés a versenyszerű futásra. - A judo szellemiségének megismerése. <ul style="list-style-type: none"> o Bevezetés a judóba. o Az önfegyelem fejlesztése, az ellenfél tisztelete, törekvés a tiszta küzdelemre. <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.</p> <p>Önismeret, adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önérdekvérvényesítés. Megnyilvánulási igény.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás. Kontrolligény.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	Stratégiaalkotás Stratégia megvalósítása	<ul style="list-style-type: none"> - Iramjáték és váltakozó intenzitású futás ismételt, időközi és piramisedzés. - Esések, zuhanások tompítása, az önfegyelem fokozása. - Gurulások, esések tompítással, páros küzdő és ügyességi gyakorlatok, vándormászás kötéllel feladatokkal, lovascsata, fojtásból szabadulás – ellentámadással, csuklócsavarral. Az ellenfél tisztelete, törekvés a tiszta küzdelemre.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<ul style="list-style-type: none"> - A futás intenzitásának és mennyiségének szakaszai, és a versenyfutás közötti különbség. - A judo szellemiségének megismerése, technikák megismerése, elsajátítása, alapvető önvédelmi ismeretek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Matematika: időtartam becslés. - Ember a természetben: élettani ismeretek.
KÖVETELMÉNYEK		<ul style="list-style-type: none"> - A tanulók lássák be, hogy a versenyszintű sport csak annak ajánlott, aki fizikailag felkészült, megfelelően edzett! - Tudják ellenőrizni pulzusszámukat, ismerjék meg a versenyzés fiziológiai következményeit! - A judo tanult anyagában a tanulók ériék el a jártasság szintjét, tudjanak szabályosan küzdeni, biztos szinten sajátítsák el az esések tompítását! - A tanulók legyenek képesek megítélni, hogy szükség esetén mit tudnának biztonsággal végrehajtani!

17. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	SZEREPEK ÉS KOMMUNIKÁCIÓ A CSAPATJÁTÉKOKBAN
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	2 <i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Együttműködés a csapatjátékokban, a legjobb helyzetben lévő társ kiválasztása, közösség kialakítása. - Az edző, csapatkapitány által választott taktika elfogadása, követése. - A csapatjáték hierarchiájának megismerése: edző (tanár), csapatkapitány, játékos szerepei. - Az egyéni érdek alárendelése a közösségi érdekeknek. - A körülményekhez és/vagy a partnerekhez (csapatárshoz) való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. - A saját és a partner (csapatárs) érdekeinek felismerése. - A csapat számára optimális teljesítmény és szerepvállalás megtalálása. - A siker és a kudarc feldolgozása, a sztárhelyzet kezelése, a siker és a vereség elemzése.
	<i>Önmeghatározás</i>	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.
	<i>Önbemutató</i>	Önismeret, adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önérdekvérvényesítés. Megnyilvánulási igény.
	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<i>Stratégia megvalósítása</i>	A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás. Kontrolligény.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<ul style="list-style-type: none"> - Labdás játékok, amelyet az osztály minden tagja egy időben játszhat. - Csapatjátékok kialakítása. - Régen játszott csapatjátékok felidézése.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - A célszerű helyezkedés, a pontos és jól kezelhető átadás, a célzott dobás alapvető követelményeinek kialakítása a játék során. - Szabályismeret, taktikai elemek ismerete.
KÖVETELMÉNYEK		<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember és társadalom (történelem): régi idők játéka. A régió (kerület, város, kisváros, község) legendás csapatai.</i> - A szabályok megismerése és betartása a játék során (a csapatjáték lényege). - A társak közül a legjobb helyzetben lévők kiválasztása.

18. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	EMBER ÉS MUNKÁJA 2+1
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>Véleménykérés kérdőíves módszerrel: a munka megtervezése (feladatok, ütemezés, felelősök kijelölése).</p> <p>Feladatmegosztás, segítőkészség, együttműködési készség, értékelés.</p> <p>Kérdőív véglegesítése (elektronikus eszközzel), adatgyűjtés, feldolgozás, összesítés, megjelenítés.</p> <p>A közös munka eredményének bemutatása, előadás, látatás, véleményalkotás.</p> <p>A gyűjtött adatokból következtetések levonása.</p> <p>Informatika.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről. o Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. o Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. 	<p>Véleménykérés kérdőíves módszerrel: a munka megtervezése (feladatok, ütemezés, felelősök kijelölése).</p> <p>Feladatmegosztás, segítőkészség, együttműködési készség, értékelés.</p> <p>Kérdőív véglegesítése (elektronikus eszközzel), adatgyűjtés, feldolgozás, összesítés, megjelenítés.</p> <p>A közös munka eredményének bemutatása, előadás, látatás, véleményalkotás.</p> <p>A gyűjtött adatokból következtetések levonása.</p> <p>Informatika.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről. o Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. o Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.
Önmeghatározás	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
Önbemutató	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban.	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban.
Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időértékek.	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időértékek.
Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciaeremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárainak alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén termódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciaeremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárainak alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén termódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – Osztályon, évfolyamon belüli kérdőíves felmérés az emberi boldogságról, elégedettségéről. – Kapott kérdőív véglegesítése, feladatok meghatározása, ütemezése. Adatgyűjtés lebonyolítása. – Kérdőívek összegyűjtése, csoportos feldolgozása. – A kérdőívre érkező válaszok feldolgozása, bemutatása, kiértékelése, megbeszélése. – Következtetések levonása. 	<ul style="list-style-type: none"> – Osztályon, évfolyamon belüli kérdőíves felmérés az emberi boldogságról, elégedettségéről. – Kapott kérdőív véglegesítése, feladatok meghatározása, ütemezése. Adatgyűjtés lebonyolítása. – Kérdőívek összegyűjtése, csoportos feldolgozása. – A kérdőívre érkező válaszok feldolgozása, bemutatása, kiértékelése, megbeszélése. – Következtetések levonása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> – Az emberi boldogság összetevői. – A munka jelentősége, szerepe az ember életében, boldogulásában, boldogságában, a társadalomban (megélhetés, kibontakozás, alkotási vágy, önmegvalósítás, társas kapcsolatok, jövőkép, a társadalom gazdagodása). – Információkezelés. 	<ul style="list-style-type: none"> – Az emberi boldogság összetevői. – A munka jelentősége, szerepe az ember életében, boldogulásában, boldogságában, a társadalomban (megélhetés, kibontakozás, alkotási vágy, önmegvalósítás, társas kapcsolatok, jövőkép, a társadalom gazdagodása). – Információkezelés.

<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, véleményalkotás és értékelés. – Matematika: gondolkodási módszerek, statisztika, adatok elemzése. – Ember és társadalom: társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, emberismeret. – Életvitel és gyakorlati ismeretek: háztartásban (pénzgazdálkodás, munkaszervezés). – Tervezze meg a kérdőíves felmérés feladatait! – Legyen képes a terv végrehajtására! – Csoportban, másokkal együtt munkálkodva dolgozza fel a kapott válaszokat, segítse a bemutatást! – Fogalmazza meg saját véleményét, érveljen! – Következtessen a kapott adatokból!
<p>19. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>PÁLYAISMERET</p> <p>6</p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Sikeres emberek – foglalkozási sikerek. – <i>Mit tud egy...? Mihiyen a jó...? Mit csinál a...?</i> – Változások – fordulópontok az ember életében. – Diáklét, felnőtt szerep, munkaszerep megkülönböztetése. Hierarchia, függetlenség. – Szakmai, emberi képességek megismerése, megnevezése, önfejlesztési célok, saját felelősség megfogalmazása. – Információ-gyűjtés, rendszerezés, megjelenítés, meghatározott szempontok szerint, munkatervvel és csoportmunkában. – A gyűjtött adatokból következtetések levonása.
<p>Önmeghatározás</p>	<p>Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzettértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.</p>
<p>Önbemutató</p>	<p>Szöveges írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolató szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolató szövegtípusok ismerete. Adott helyzet céljának ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutató céljának ismerete.</p>
<p>Stratégiaalkotás</p>	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időtervek.</p>
<p>Stratégia megvalósítása</p>	<p>Információkezelés: adatgyűjtés-adatkezelés; adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszervezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén tervmódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Gyűjtőmunka előkészítése, felkészülés az interjúra (szempontok a beszélgetésekhez, kérdések összeállítás). Találkozók, beszélgetések lebonyolítása. Hallottak megbeszélése, összegzése. – Gyűjtőmunka „Mit csinál a...? Mit tud a...? Különböző információk meghatározása, forrásból foglalkozások gyűjtése, szakmai, emberi elvárások, képességek megfogalmazása. Rendszerezés, összehasonlítás, megjelenítés (tablókészítés/osztálytársak készítése).

	<ul style="list-style-type: none"> - A gyűjtött anyagból kiemelt szempont (külső, belső változás szerinti) példakeresés. Általánosítás, új tapasztalat, következtetés levonása. Tablón történető megjelenítése. - Pálya, szakma, foglalkozás, beosztás, munkakör, képesítés, végzettség tartalmának megismerése. - Képességek, elvárások, tulajdonságok. - Életpálya és szakmai pályaszakaszok elkülönítése, pályaválasztási, pályamódosítás értelmezése. - Alkalmazotti szerep, vállalkozói lét, munkapiac, munkanélküliség tartalmának tisztázása. - <i>Magyar nyelv és irodalom: interjúkészítés, szövegértés-szövegalkotás, véleményalkotás és -értékelés.</i> - <i>Ember és társadalom: életpályák, életutak. Emberismeret (pszichikus működésünk, személyiségünk, gondolkodás, kommunikáció, tanulás, az emberi szellem, mozgatóink, az egyes ember fejlődése).</i> - <i>Élvetel és gyakorlati ismeretek: technika (technikai történet: jelentős magyar és külföldi feltalálók). Tablókészítés.</i>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A diák aktívan, saját szempontjait, lehetőségeit kifejezve vegyen részt a gyűjtőmunka előkészítésében, tervezésében és végrehajtásában! Ennek keretei között határozza meg saját feladatát, és hajtsa végre, működjön együtt csoportjával, egyes társaival! Mozgósítsa más tantárgyak keretei között megismert híres emberek életútjára vonatkozó ismereteit! - Vegyen részt a gyűjtött anyag rendszerezésében, megjelenítésében! - Az életutak alapján tudja beazonosítani az egyes életutakban a pálya, szakma, foglalkozás, beosztás, munkakör, képesítés, végzettség, munkapiac fogalmakat! - Gyűjtsön képességeket, elvárásokat, tulajdonságokat, és értse ezek jelentését, jelentőségét adott foglalkozásokban! - Ismerjen alkalmazotti és vállalkozói szerepeket! - Példákon keresztül értse a változásokhoz való alkalmazkodás jelentőségét, kényszerét, a munkanélküliség problémáját! - A megismerteket vonatkoztassa magára, jövőjére!
<p>20. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>ÖNISMERET – PÁLYAALKALMASSÁG – PÁLYAVÁLASZTÁS</p> <p>4</p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Milyen vagyok? Milyen szeretnék lenni?</i></p> <p>Tájékozódás a pályaválasztáshoz.</p> <p>Saját képességek megismerése, megnevezése, helyzetelemzés, szerep-meghatározás, öntfejlesztési célok, saját felelősség megfogalmazása.</p> <p>Saját célok, tennivalók 5-10-15 évre.</p> <p>Információforrás keresés, elektronikus eszköztárak meghatározása.</p> <p>„<i>Különbözőségünk érték</i>” felismerése és elismerése, eltérő képességek, eltérő érdekek megnevezése, tudatosítása.</p> <p>Együttműködés egymás megismerésében, a tájékozódásban.</p>
<p>Önmeghatározás</p>	<p>Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.</p>

	<p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatlápoló szövegtípusokban. Önismertet. Elbeszélő, leíró, kapcsolatlápoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutató céljának ismerete.</p>
	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.</p>
<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén termódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Önismerteti tesztek kitöltése, értékelése. Különböző játékos eszközök készítése a tulajdonságok feltárására. Önismerteti kártya/lap elkészítése. – Jövőkép, fejlesztési célok, tervek megfogalmazása („<i>útlevél</i>” ...-<i>világába</i>). – Könyvtárlátogatás, internet, kézikönyvek használata, alkalmazása információszerezés céljából. – Szempontok megfogalmazása, szempont alapján információkeresés. – Értékelés.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Önismeret, önérték, képességek, tulajdonságok és ezek érettsége. – Jövőkép, pályaalkalmasság, pályaválasztás értelmezése, saját magára történő konkrét alkalmazása. – Iskolák összehasonlításának, értékelésének szempontjai. – Információforrások meghatározása, használata, meghatározott szempont szerinti információgyűjtés.
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Ember és társadalom: emberismeret (pszichikus működésünk, személyiségünk, gondolkodás, kommunikáció, tanulás, az emberi szellem, mozgatóink, az egyes ember fejlődése).</i> – <i>Könyvtárhasználat (dokumentumismeret, kézikönyvek).</i> – <i>Számítástechnika.</i>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Önismerteti tesztek, egyéb eszközök segítségével saját tulajdonságok, képességek meghatározása, önismerteti kártyára/lapra összegzése. – Működjön együtt társaival a képességek meghatározásában! Segítse mások önmegismerését! Kérje társai véleményét! – Határozza meg saját rövid és hosszabb távú céljait, ezzel kapcsolatos feladatait! Kezdje meg a jövőre vonatkozó „<i>útlevélnek</i>” kidolgozását! – Céljaival összhangban foglalmazzon meg kérdéseket, információigényeket! Keresse meg az információforrásokat (könyvtár, internet, kézikönyvek, szakember, tanácsadó stb.), kérjen segítséget, gyűjtsön információt, kísérje meg a választást.! – Összegezze a szerzett információkat!

8. ÉVFOLYAM
MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Javasolt óra-szám
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom + Informatika	3
2.	Társadalmi normák – Társadalmi szerepek		6
3.	Terepelt környezeteink Informatika		6 2
4.	Elektromosság	Ember a természetben + Informatika	4
5.	Optika		7
6.	Kalcium és magnéziumvegyületek Informatika		5 1
7.	Háztartáskémia		4
8.	Vizeink kémiája Informatika		2 1
9.	Embertan Informatika	11 2	
10.	Környezeti problémák	Földünk-környezetünk + Informatika	3
11.	Vízföldrajz Informatika		8 2
12.	Ritmus Informatika		7 1
13.	Mozgás, idő	Művészetek + Informatika	3
14.	Kézművesség Tudjuk-e használni? Informatika		4 4 1
15.	Éppen úgy, mint az életben...? Informatika		4 1
16.			4 1

17.	Havas sportok	Testnevelés és sport	5
18.	A futás kiegészítő sportjai		5
19.	„Floorball”		5
20.	Felvételi a középiskolába	Osztályfőnöki + Életrvitel és gyakorlati ismeretek	3
21.	Önismertet		3
22.	Felnőtt vagyok? Gyerek vagyok?		2
			Összesen:

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i>	ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD	
	<i>Ajánlott óraszám</i>	3	
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK		– Élelmód – lakókörnyezet. <ul style="list-style-type: none"> o Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal. o Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. 	
	<i>Tematikus fókusz</i>	– A lakókörnyezet tudatos megválasztásának és alakításának elősegítése, az emberi lakókörnyezet történetének megismerése.	
		– Környezettudatosság, igényesség, esztétikai, etikai értékek, közösségi együttműködés elősegítése, valamint a vizuális, verbális, manuális és mimetikus képességek.	
		– Legyen alkalom a tanulóknak arra, hogy: <ul style="list-style-type: none"> o további ismereteket szerezzenek a helyi hagyományokról, a lakóhely múltjáról, továbbá a környék, a lakóhely természeti értékeiről, az azokat fenyegető veszélyekről és a megóvásukra tett erőfeszítésekről! 	
	<i>Önmeghatározás</i>	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontrol igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.	
	<i>Önbemutató</i>	Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolátpólo szövegtípusokban.	
	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.	
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.	
	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Tervezés és gyakorlati tevékenység.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Történeti barangolás az emberi lakókörnyezet körül. - <i>A természeti és társadalmi környezet határárn.</i> - A lakókörnyezet – az ember támogató rendszerei. - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Földünk-környezetünk.</i> - <i>Életvitel és gyakorlati ismeretek.</i>
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produktum készítése.
KÖVETELMÉNYEK	<p>TÁRSADALMI NORMÁK – TÁRSADALMI SZEREPEK</p>
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<ul style="list-style-type: none"> - A felnőtte válás folyamata a múltban és a jelenben. <ul style="list-style-type: none"> o A felnőtté válási folyamat történeti változásainak megismerése. Az alapvető társadalmi rétegződés bemutatása, a mai magyar társadalom tagozódásának vázlatos megjelenítése. - Társadalmi rétegződés – érdekvizonyok. <ul style="list-style-type: none"> o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy: <ul style="list-style-type: none"> ▪ a történelmi múlt egy-egy térben és időben határolt darabját mélységében tanulmányozzák; ▪ egy-egy jelenség változását – az időben több korszakot átfogóan – is tanulmányozzák! <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontrol igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.</p>
Önmeghatározás	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatpoló szövegtípusokban.
Önbemutató	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
Stratégiaalkotás	Információkezelés: adatgyűjtés (tápasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és információátadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és átadás elektronikus eszköztáranak alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. - Bemutatók, kiselőadások. - Szimulációs játékok. - Tréningek. - Tervezés és gyakorlati tevékenység.

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A szocializáció művelődéstörténete. - A szocializáció folyamata. - Az alapvető társadalmi rétegeképítő jegyek. - A társadalom érdekviszonyok. - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Művészetek.</i> - <i>Élevtétel és gyakorlati ismeretek.</i> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produktum készítése.
<p>3. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>TEREMTETT KÖRNYEZETEINK</p>
<p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>6</p> <ul style="list-style-type: none"> - Teremtett környezetek. - Az ember természetátalakító munkájának, az ember által kialakított „mesterséges környezetek” különböző típusainak bemutatása. - Az építészethez, építőiparhoz kötődő szakmák bemutatása. - A társadalmi szerepek gyakorlása. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről. o Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában. o Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontrol igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.</p> <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontrol igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.</p> <p>Szövegtípusok: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban.</p> <p>Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és információátadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszközökkel történő alkalmazása.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Szövegfeldolgozás. - Lakóhelyvédő mozgalom létrehozása. - Kialtványtervezet, logó és szimbólumok készítése. - Információgyűjtés, -elemzés. - Lakás vagy közösségi szintű megtervezése.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Egy település/lakás működésének legfontosabb elemei, követelmények. - A lakókörnyezet létrehozásával kapcsolatos foglalkozások, munkahelyek (a tervezéstől az építkezésig, környezetlakástól a berendezésig). - Kreatív gyakorlatok: az én világom, az én házam szobám megtervezése stb. - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i> - <i>Matematika: egyszerű számítási feladatok.</i> - <i>Földünk-környezetünk.</i> - <i>Ember a természetben.</i> - <i>Életvitel és gyakorlati ismeretek.</i>
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produktum készítése.
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produktum készítése.
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	ELEKTROMOSSÁG
	4
	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
	<p><i>Tematikus fókusz</i></p>
	<p><i>Önmeghatározás</i></p>
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK	<p><i>Önbemutató</i></p>
	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Információkezelés: adat/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és információátadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. - A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás. - Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. - Az áramkör. - Egyszerű kapcsolások.

	<ul style="list-style-type: none"> - A fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása. - Az elektromos áram hatásai. - Munka, teljesítmény. - <i>Matematika: számítási műveletek.</i> - <i>Élvtel és gyakorlati ismeretek: elektromos eszközök.</i> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	OPTIKA
	7
	<ul style="list-style-type: none"> - A fény természetének és az optikai alapfogalmak megismerése. <ul style="list-style-type: none"> o A fény egyenes vonalú terjedése. o Fényvisszaverődés. o Optikai lencsék.
	<p>Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolátpólo szövegtípusokban. Önértékelés, megnyilvánulási igény.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p> <p>A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Kiseleléadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekessegek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában. - Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. - A fény tulajdonságai, optikai alapfogalmak. - <i>Matematika: szerkesztések.</i> - <i>Élvtel és gyakorlati ismeretek: optikai eszközök, játékok.</i>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	

KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	KALCIUM ÉS MAGNÉZIUMVEGYÜLETEK
	5+1
Cím	Ajánlott óraszám
Tématiskezet	<ul style="list-style-type: none"> - Kalcium- és magnéziumvegyületek a természetben, vizek keménysége. - Építkezzünk! Kalciumvegyületek az építőiparban. - Az iskolai tananyagban helyet kapott elméleti ismeretek és a mindennapi élet követelte gyakorlati tapasztalatok közötti összefüggés megvilágítása és elmélyítése. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése.
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladat ismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becsülése.</p> <p>Szöveges és írásbeli szöveggel: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolatépítő szövegtípusokban. Önerdeklődés, megfigyelés, megfigyelési igény.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
	<p>Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p> <p>A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. - Oldhatóság. - A természetben előforduló vizes oldatok, oldhatósági adatok értelmezése. - Csapadékkiválás, cseppkőképződés. - Mészégetés, mészlás, karbonátosodás kémiai folyamatai. - Építőanyagok, környezetünk anyagainak megismerése.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<p>– <i>Matematika: számítási feladatok.</i></p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i></p> <p>– <i>Földünk-környezetünk: karsztok.</i></p> <p>– <i>Életvitel és gyakorlati ismeretek: építőanyagok és használati módjuk.</i></p> <p>– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése.</p> <p>– Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül.</p> <p>– Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	HÁZTARTÁSKÉMIA
	4
	<p>– Mosószerek mosóhatása.</p> <p>– Élelmiszereink kémiaiája.</p> <p>– Az iskolai tananyagban helyet kapott elméleti ismeretek és a mindennapi élet követelte gyakorlati tapasztalatok közötti összefüggés megvilágítása és elmélyítése.</p> <p>– Az ismeretek kísérletekkel és a háztartásban megszerezhető tapasztalatokkal történő elmélyítése.</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladat ismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önértékesítés, megnyilvánulási igény.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és átadás, lényegkiemelés, koherencia teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p> <p>A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>– Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában.</p> <p>– A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában.</p> <p>– A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában.</p> <p>– Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.</p> <p>– Játékos csoportmunka.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>– Szappanok kémiai összetétele, <i>detergens</i>ek, a víz fizikai tulajdonságai, vizek keménysége.</p> <p>– Mosószerek „működése”, mosás különböző keménységű vizekben, háztartási ismeretek.</p> <p>– Élelmiszereink energia- és tápértéke.</p> <p>– Élelmiszereinkben megtalálható szerves anyagok.</p> <p>– Az élelmiszerekkel kapcsolatos kémiai ismeretek.</p>

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<p>– <i>Matematika: számítási feladatok.</i></p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i></p> <p>– <i>Élevtel és gyakorlati ismeretek: háztartástan.</i></p> <p>– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése.</p> <p>– Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül.</p> <p>– Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	VIZEINK KÉMIAJA
	2+1
	<p>– Ivóvíz, szennyvíztisztítás, <i>eutrofizáció.</i></p> <p>– A kémiai tanulmányok felhasználásával a gyakorlati élet problémáinak megismertetése.</p> <p>– Informatika.</p> <p>○ Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve mód- szerek megismerése.</p>
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>Önellenzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p> <p>Szöbéli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró szövegtípusokban.</p> <p>A tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adat/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>– Diagramértelmezés.</p> <p>– Folyamatábra alkotás.</p> <p>– Rajzkészítés.</p> <p>– Szerepjáték.</p> <p>– Definiálóalkotás ábra alapján.</p> <p>– Hiányos ábrák, szövegek kiegészítése.</p> <p>– Ivóvízkészleteink bemutatása.</p> <p>– Az ivóvíz-felhasználás mindennapi kérdéseinek tárgyalása.</p> <p>– A szennyvíztisztítás környezeti kérdéseinek felvetése.</p> <p>– A tavak emberi hatásra történő szakszerűségi folyamatainak bemutatása (<i>eutrofizáció kérdése</i>).</p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i></p> <p>– <i>Földünk-környezetünk: ökológia.</i></p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	<p>– A kapott/szerzett információk pontos rögzítése.</p> <p>– Aktív egyéni, páros, csoportos munka: feladatmegoldás tanári segítséggel és anélkül.</p> <p>– Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.</p>

9. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott óraszám	EMBERTAN 11+2
	<p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Az emberi szervezet felépítése, működése. <ul style="list-style-type: none"> o Az ember csontrendszere. o Az egészséges táplálkozás, táplálék és tápanyag. o Az ember légző működése. o Az ember keringési rendszerének felépítése és működése. o Az ember embrionális és posztembrionális fejlődése. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve mód- szerek megismerése. o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése. o Elektronikus bemutatók készítése.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐ- KUSZOK	<p><i>Önmeghatározás</i></p>	<p>Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladat ismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenzés, helyzetlelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p>
	<p><i>Önbemutató</i></p>	<p>Szövegi és írásbeli szöveggalkorítás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önerdek- értvényesítés, megnyilvánulási igény.</p>
	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p>	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időér- zék.</p>
	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Információkezelés: adat-/tapszlatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megte- remtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherencia teremtés. Az információszervezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazá- sa. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. - Játékos csoportmunka.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<ul style="list-style-type: none"> - Az emberi csontrendszer felépítésének megismerése. - Az emberi tápcsatorna felépítése és működése. - Az egészséges táplálkozás alapelvei. - Az emberi légzőszerv felépítése, és működése. - Az emberi szív és érrendszer felépítése, működésének alapelvei, a keringési rendszer megbetegede- dése. - Az ember méhen belüli fejlődésének legfontosabb történései. - A születés utáni élet szakaszai, azok legfontosabb jellemzői.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i> – <i>Testnevelés és sport: a sportmozgások hatása az emberi szervezetre.</i> – <i>A kapott/szerzett információk pontos rögzítése.</i> – <i>Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül.</i> – <i>Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.</i>
KÖRNYEZETI PROBLÉMÁK	
10. TÉMAKÖR / FEJEZET	3
	<i>Cím</i>
	<i>Ajánlott óraszám</i>
	<i>Tematikus fókusz</i>
	<i>Önmeghatározás</i>
	<i>Önbemutató</i>
	<i>Stratégiaalkotás</i>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKÜSZÖK	<p>A természet- és a környezetvédelem alapvető céljai, közös és sajátos feladatai.</p> <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye, önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetfelfelfedezés, saját teljesítőképesség becslése.</p> <p>Szövebeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolóalkotó szövegtípusokban. Önértékelés, érvényesítés, megnyilvánulási igény.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és információátadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p> <p>A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Megfigyelések, vizsgálódások, mérések tanári irányítással csoportmunkában és önállóan.</i> – <i>Válogatás tanári segítséggel a különböző információk anyagokban és ezek gyűjteményeiben.</i> – <i>A hírekben hallott földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezése.</i> – <i>Folyamat, jelenség, történet elmondása megfigyelés alapján és emlékezetből.</i> – <i>A szakkiírások megismerése és helyes használatuk gyakorlása az életkori sajátosságoknak megfelelően.</i> – <i>A különféle nézetek megfogalmazása, kifejtése esetelemzés, vita és egyszerű szerepjáték során.</i> – <i>A legfontosabb környezeti veszélyek. Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok.</i> – <i>A társadalomra háruló felelősség a természetes és egészséges környezet megőrzésében.</i> – <i>Posztív és negatív regionális példák.</i> – <i>Az energia- és víztakarékos magatartás.</i> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i> – <i>Ember a természetben: kémia, biológia, légkör, a talaj és a vizek kémiája, biológiája.</i>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i> – <i>Ember a természetben: kémia, biológia, légkör, a talaj és a vizek kémiája, biológiája.</i>

KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
11. TÉMAKÖR / FEJEZET	VÍZFÖLDRAJZ
	<p>8+2</p> <ul style="list-style-type: none"> - Felszín alatti és felszíni vizek földrajza. <ul style="list-style-type: none"> o Felszín alatti vizek, a karsztosodás. o Felszíni vizek: óceánok, folyóvizek, tavak. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve mód-szerek megismerése. o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése. o Elektronikus bemutatók készítése.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudas magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Hely-zetértékelés igénye, önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidari-tás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesí-tőképesség becslése.</p>
	Szóbeli és írásbeli szöveggalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolátpólo szövegtípusokban. Önerdek-értvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időér-zék.
	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megte-remtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazá-sa.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A térkép és a valóság kapcsolatának elemzése. - Szemléleti térképolvasás önállóan, oktejtő térképolvasás tanári irányítással. - Megfigyelések, vizsgálódások, mérések tanári irányítással csoportmunkában és önállóan. - A legegyszerűbb eszközök, mérőműszerek gyakorlati alkalmazása, balesetmentes használata. - A szakkiifejezések megismerése és helyes használatuk gyakorlása az életkori sajátosságoknak megfelelően. - A hírekben hallott földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezése. - A hétköznapi életben felhasználható (praktikus) földrajzi-környezeti tudás elemeinek elsajátítása. - Folyamat, jelenség, történet elmondása megfigyelés alapján és emlékezetből. - Talajmedvesség, talajvíz, belvíz. - Rétegvíz, artézi víz, ásványvíz, hévíz. - Karsztosodás: oldás, kicsapódás, karsztos formák. - A természetföldrajzi adottságok gazdaságra gyakorolt hatása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	

	<ul style="list-style-type: none"> - A tengerek, óceánok tulajdonságai: kémiai, fizikai jellemzők, tengeráramlások, árapály. - Folyóvizek jellemzői: vízállás, árvek, folyószakaszok, folyószabályozás, torkolatok - Tavak kialakulása és pusztulása. A víz körforgása. - <i>Matematika: számítások.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i> - <i>Ember a természetben: kémia, biológia, karstosodás, vizek élővilága.</i> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	
12. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>RITMUS</i></p> <p>7+1</p> <ul style="list-style-type: none"> - A ritmus szerepe mindennapi életünkben és a művészetekben. <ul style="list-style-type: none"> o A világ ritmusa. o Életünk ritmusa. o Ritmusok a művészetben. o Kreatív rögtönzések. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve mód- szerek megismerése. o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése. o Elektronikus bemutatók készítése. <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló norma- választás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellen- őrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerete. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.</p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutatók céljának ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Célfudatosság, pontosság, időér- ték.</p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges in- formáció esetén: lényegtémelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztáranak alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.</p>
	<p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutatós</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Adott zenét adott jelenséghez párosítani. - Játék: a „szférák zenéjének” megalkotása. - Játékok: a zenei ritmusok vizuális megjelenítése, képek, épületegyüttesek, rajzok ritmusát eltap- solni, egyéb módon hallhatóvá tenni. - Ritmuszene létrehozása. - Meghatározó ismétlődések: bolygók mozgása, évszakok váltakozása, stb. - Az élőlények alkalmazkodása a természet ritmusához. - Az évszakok, napszakok, természeti jelenségek a zenében. - A különböző életkorú emberek zenei fogyasztási szokásai, zenei ízlése. - Az emberi életút ritmusa: értelmezések arról, milyen az ember élete (A <i>Szifinx</i> rejtélyétől, a kele- ti filozófiákon keresztül <i>Steinerig</i>.) - A ritmus megjelenése a képzőművészetben, az építészetben. - A filmek ritmusa, a filmzene szerepe, hangulatkelő hatása. - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok</i> - <i>Matematika: a zene matematikája, a ritmusképletek matematikai leírása, szerkesztése.</i> - <i>Ember a természetben: biológiai (bio)ritmusok.</i> - <i>Életvitel és gyakorlati ismeret: zeneszerszám készítése.</i>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉ- GEK	
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekez- zék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
13. TÉMAKÖR / FEJEZET	MOZGÁS, IDŐ
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐ- KUSZOK	<p>3</p> <ul style="list-style-type: none"> - A különböző mozgásokhoz és az időhöz kötődő jelenségek hétköznapi és művészi megjelenítése. <ul style="list-style-type: none"> o A megdermedt idő. o A rohanó idő. o Az elfolyó idő. <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló norma- választás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellen- őrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetismeret: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerete. A másokhoz való odafigyelés igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.</p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatózó szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatózó szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutató céljának ismerete.</p>
	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott órászám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p>

	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időértek. Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Mozgásfázisok ábrázolása, egymásra vetítése. - Képregény készítése. - Játékos elemzések, viták. - A mozgás a festményeken. - Mozgás fotókon, a film előzményei. - A színművek, filmek időkezelése: a sűrítés eszközei. - Templomi festmények, egyéb epikus ábrázolások; képregény. - Az időtlenség. - Az álomidő: az álom megjelenítése képzőművészeti alkotásokon <i>Gulácsytól Dalvig.</i> - <i>Ember a természetben: idő a természettudományokban, fizikában, az élővilágban.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásban, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit építgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
KÖVETELMÉNYEK		KÉZMŰVÉSSÉG
14. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i>	4
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Ismerkedés a hagyományos, népi kézműves mesterségekkel. A hobbiművészkedés lehetőségeinek megismerése. <ul style="list-style-type: none"> o Ősi mesterségek. o Kézműves hobbik. - A hobbi kézműve, hobbiművészet háttérpára: segédanyagok, kellékek, minták feltérképezése.
	<i>Önmeghatározás</i>	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	<i>Önbemutató</i>	Szöveges és írásbeli szövegalkotás: Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időértek.

	<i>Stratégia megvalósítása</i>	<p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, Okkeresség igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A diákok egy településhez közeli skanzenben, tájházban, a Néprajzi Múzeumban vagy a kecskeméti Játékmúzeumban, esetleg egy mester műhelyét meglátogatva ismerkedjenek meg valamely népi mesterséggel! - Valamely tevékenység, üvegfestés, mozaik, intarzia, gipszöntés stb. kipróbálása. - A népi mesteriség anyagai, szerszámjai, technikái. - A választott hobbiművészet anyagai, technikái, eszközei. - <i>Élvtitel és gyakorlati ismeretek.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok, népmesék, szokások.</i> - <i>Matematika: szerkesztések, számítások.</i> <p>A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait!</p> <p>Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</p> <p>Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		
KÖVETELMÉNYEK		
15. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i>	TUDJUK-E HASZNALNI? 4+1
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> - A tudatos „információfogyasztás” megvalósítása. <ul style="list-style-type: none"> o Az információ dömpingje. o A hatás és a hitelesség. o Reklámok csábításai. - Informatika <ul style="list-style-type: none"> o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről, információ elhelyezése az interneten. o Elektronikus fájlújságok, kirakati bemutatók készítése. <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetlelemzés: helyzetlelemk, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerete, A másokhoz való odafigyelés igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.</p>
	<i>Önmeghatározás</i>	
	<i>Önbemutató</i>	<p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutató céljának ismerete.</p>

	<p><i>Stratégiakalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciaeremtés. Az információszerezés és átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Anyaggyűjtés: egy napunk információi: újságok, tv, rádió, óriásplakátok, internet, sms. ... - Elemzés: lényeges és lényegtelen információk, ismétlődések. <i>Milyen eszközökkel mutatják be ugyanazt a hírt?</i> - Játék: egy hír tolmácsolása különböző stílusban, különböző médiumokban, igaz és hamis hírek megkülönböztetése, egy kitalált termék reklámhadjáratának megtervezése: szlogen, plakátok, filmek stb. - A hatáskelés eszközei az írott sajtóban, a tévében, a rádióban. - Az írott és az elektronikus média műfajai. - A hitelesség kérdése: <i>Mi a „kacsa”?</i> <i>Miért születik? Mi a következménye, ha kiderül: hamis információ átadott valamelyik médium?</i> - <i>Mi a rémhír? Mikor, miért, ki gyártja? Milyen következményekkel járhat?</i> - Egy kis reklámtörténet, a reklámok hatásmechanizmusa. <i>Mi a szerepe a reklámoknak a médiumok fenntartásában?</i> - A reklámok hatáskelő eszközei, kultúrateremtő ereje, a reklám mint a médiumok fenntartója. - <i>Ember és társadalom: reklámtörténet.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i> - A diák fogadja el az egytűműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmét, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>		
<p>16. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>ÉPPEŰ ÜGY, MINT AZ ÉLETTBEN ...?</p> <p>4+1</p> <ul style="list-style-type: none"> - A tudatos „médiafogyasztás” megalapozása. <ul style="list-style-type: none"> o A szappanoperák világa. o A valóságjátékok. o A dokumentumok. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről, információ elhelyezése az interneten. o Elektronikus falújságok, kirakati bemutatók készítése.

	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló norma-választás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás követelményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete. A másokhoz való odafigyelés igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarációja.</p>
	<p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutató céljának ismerete.</p>
	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzések.</p>
	<p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és -átadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Játék: szappanopera egy-egy jelenetének elemzése, a szituáció összevetése a valósággal, lehetséges megoldásai. - Kockázatelemzés: <i>milyen konfliktusok alakulhatnak ki? Kik és miért vállalkoznak az ezekben való szereplésre?</i> Játék: elképzelt karrier egy nyertes és egy vesztes számára. - A lakóhelyhez vagy az iskolához közel dokumentumfilm vagy szociofotó témákat gyűjteni. - Dokumentumfilm egy napról: mindenki a saját forgatókönyvét készíti el. - A szappanoperák népszerűségének lehetséges okai. A szappanoperák típusai, sztereotípiái. - Mi a valóságos a „valóságshow”-kban? - A szociofotók műfaja, története. A világ, mely megjelenik ezeken a fotókon. A dokumentumfilmek témái, forgatásuk nehézsége. - <i>Ember és társadalom: a szociofotó társadalmi háttere.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: műfajok.</i>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit építggy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat. Merjen játszani, kísérletezni!

17. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím	HAVAS SPORTOK
	Ajánlott óraszám	5
	Tematicus fókusz	Az állóképesség fejlesztése szabad levegőn, télen.
	Önmeghatározás	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarcitűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	Önbemutató	Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – Szánkó lökése, szánkó húzása, szánkó tolása, szánkózás a lejtőn – kanyarodás és fékezés technikája – ülve és hason fekve. – Sífutás – járás, futás és játékos síkon. Járás lejtőn fölfelé, ellepegetés, egyenes síklás. – Szánkó, bob, futó, lesikló, ugróléc, hódeszka. – A szánkózás és a sifutás mozgásformái. – Bemelegítés téli sportokhoz. – Öltözködés havas sportokhoz. – SI-KRESZ. – Balesetvédelem.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		Ember a természetben: biológia, egészségtan. A nagy hideg élettani hatásai.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		A tanulók ismerjék meg téli körülmények közötti szabadban üzhető legegyszerűbb sportolási lehetőségeket!
KÖVETELMÉNYEK		<ul style="list-style-type: none"> – Legyenek képesek a megfelelő felszerelés, ruházat összeállítására! – Ismerjék a téli sportokhoz szükséges bemelegítő gyakorlatokat, és végezzenek bemelegítést! – Ismerjék és tartásák be a balesetek megelőzésének szabályait!

18. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott óraszám	A FUTÁS KIEGÉSZÍTŐ SPORTJAI
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	Tematikus fókusz Önmeghatározás Önbemutató Stratégiaalkotás Stratégia megvalósítása	5 A futás monotonitását megtörő sportágak ismerete minimális szerigénnyel, az egyéni edzéstervben való beépítésük. Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarcitűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények ki-elégítésének késleltetni tudása. Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismertet. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék. Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye. – Ugrókötélhajítás, előlről – hátulról helyben futás közben egy és páros lábon való szökdeléssel. – Kötélhajítás nyolcas alakban, páros gyakorlatok. – Séta sík terepen, lépéshossz és tempóváltoztatással, lejtőn fölfelé és lefelé, változó terepen. – Úszás, az ismert úszásnemekben csak kar, csak lábtempóval, deszkával, tenyérellenállással. – A szív- és érrendszer terhelhetősége, és az edzettség szintjének megállapítása pulzusméréssel. – Egyéni edzésterv felépítése. – <i>Ember a természetben: biológia, egészségtan.</i> – <i>Földünk-környezetünk.</i>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	A tanulók: – ismerjék a futás kiegészítő sportjait; – legyenek képesek a megfelelő felszerelés, ruházat összeállítására; – ismerjék és tartsák be a balesetek megelőzésének szabályait; – legyenek képesek olyan egyéni edzéstervet készíteni, amelyben beépítik a lehetséges kiegészítő sportokat is!
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	Cím Ajánlott óraszám	„FLOORBALL” 5
KÖVETELMÉNYEK	Tematikus fókusz Önmeghatározás	Együttműködés a csapjátékokban: „floorball”. Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarcitűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények ki-elégítésének késleltetni tudása.
19. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott óraszám	Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismertet. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	Tematikus fókusz Önbemutató	5 Együttműködés a csapjátékokban: „floorball”. Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarcitűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények ki-elégítésének késleltetni tudása.

	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Ökkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – Rajtgyakorlatok. – Irányváltoztató futások. – Akadálykerülés. – Labdás képességfejlesztő gyakorlatok. – Játék.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<ul style="list-style-type: none"> – A csapatjáték hierarchiájának megismerése: edző (tanár), csapatkapitány, játékos szerepei. – A „floorball” szabályai. – Labdakezelési technikák. – A „floorball” taktikai elemei.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – <i>Ember a természetben: biológia, egészségtan.</i> – <i>Ember és társadalom: labdajátékok története.</i>
KÖVETELMÉNYEK		<p>A tanulók:</p> <ul style="list-style-type: none"> – legyenek képesek a játékhoz szükséges megfelelő felszerelés, ruházat összeállítására; – ismerjék meg a „floorball” labdakezelési technikáit; – ismerjék meg a „floorball” taktikai elemeit: legyenek képesek játék közben megtalálni a legjobb helyzetben lévő társat; – ismerjék és tartsák be a balesetek megelőzésének szabályait; – legyenek képesek a csapat számára optimális teljesítmény és szerepvállalás megtalálására!
20. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i>	FELVÉTELI A KÖZÉPISKOLÁBA
	<i>Ajánlott óraszám</i>	3
	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> – A továbbtanulás feltételeinek, lehetőségeinek megismerése. <ul style="list-style-type: none"> o Pályaválasztás. o „Készülők a felvételre”.
	<i>Önmeghatározás</i>	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás követelményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	<i>Önbemutató</i>	Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismeret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutató céljának ismerete.
	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megértése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén termvmódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK		

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – A 7. évfolyamon gyűjtött információk frissítése, aktuális felvételi szabályok, eljárások megismérése. (Személyesen, interneten, könyv, kiadvány stb. alapján tájékozódás.) – Saját célok meghatározása. – Célok lehetőségek, követelmények mérlegelése, esélylatolgatás, alternatívák meghatározása. – Döntéshozatal. – Készülés a felvételire.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> – A magyar iskolarendszer elemei és az egyes iskolatípusok feladatai. A további tanulási aktuális lehetőségei az adott térségben. – A felvételi eljárás szabályai, ütemezése, feladatai. – Egyéni utak, lehetőségek, alternatívák. A felvételi pontrendszer. – A nem tantárgyi felkészülés lehetőségei, az írásbeli és szóbeli felvételi helyzet.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Könyvtárhasználat (dokumentumismeret).</i> – <i>Tánc és dráma (életjátékok).</i> – <i>Emberismeret (választás és döntés, mozgatóinok).</i> – <i>Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek (közoktatás, szakoktatás, felsőoktatás).</i> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<p>A tanulók</p> <ul style="list-style-type: none"> – ismerjék meg az egyes középiskola típusokat, a felvételi szabályait, a pontrendszert; – vegyenek részt a továbbtanulási eljárásban, határozzák meg saját céljaikat; – legyenek képesek kérdéseket megfogalmazni saját igényeik szerint, és a válaszhoz személyi, tárgyi segítséget igénybe venni; – készüljenek fel a felvételire!
21. TÉMAKÖR / FEJEZET	ÖNISMERET
	3
	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>
	<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p>
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
<p>Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladat ismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.</p> <p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szöveg típusokban. Önisméret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.</p> <p>Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megfontolása és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén termvmódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.</p>	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Önismereti teszttel, akaratpróbbával, önfigyelem, önbizalom-vizsgálattal az <i>Önismereti kártya</i> gazdagítása, önfejlesztési célok meghatározása. - A vizsgadrukk kezelésének technikái, ezek gyakorlása. - Az akarat, önfigyelem, önbizalom jelentésének és jelentőségének megismerése a felvétellel, pályaválasztással összefüggésben. - A vizsgadrukk kezelési technikák ismerete, alkalmazása (relaxáció, összpontosítás, légzés-technika, beszédtechnikai elemek). - <i>Ember és társadalom: emberismeret – személyiségünk, pszichikus működésünk, mozgatóink.</i> - <i>Testnevelés és sport (légző-gyakorlatok, relaxációs gyakorlatok).</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - A tanulók - ismerjék meg saját viselkedésüket vizsgahelyzetben, tudjanak felkészülni a jó teljesítményre; - ismerjenek olyan technikákat amelyek segítenek a vizsgadrukk kezelésében; - legyenek képesek az akaratuk, önfigyelmitük, önbizalmuk, erőforrásaik mozgósítására, céljaik megvalósítása érdekében!
KÖVETELMÉNYEK	
22. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p>
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>Gyerek és felnőtt szerepkülönbség összetevőinek megértése, saját helyzetváltozás értékelése, dinamizálás, konfliktuslehetőségek felismerése.</p> <p>Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladat ismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.</p> <p>Szövevény és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsoló szövegtípusokban. Önismert. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás, és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időértékelés.</p> <p>Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás. Elemzés, értékelés. Szükség esetén termvmódosítás. A tervben szereplő célok, utak, eljárások ismerete. Kontrolligény.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Saját helyzet megértésére gyerek és felnőtt szerepek gyűjtése, elemzése. - Szerepváltozások példáinak gyűjtése. (Irodalmi példa.) - Konfliktuslehetőségek helyzetgyakorlatokban, részvétel és értékelés (szerepgyakorlatok).

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> – Gyerek státusz, felnőtt státusz a családban, iskolában, a mindennapi életben. – A szerepek változása az életkor függvényében. – A státuszkülönbségből adódó konfliktuslehetőségek. A változásból következő belső és külső konfliktusok. – A konfliktusok kezelési lehetőségei (empátia, értő hallgatás) és gyakorlata. – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.</i>
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	<p>A tanulók</p> <ul style="list-style-type: none"> – értelmazzék a gyerek státusz, felnőtt státusz alakulását, szerepét a családban, iskolában, a mindennapi életben; – keressenek példákat a szerepek változására saját életükben; – ismerjék fel a státuszkülönbségből adódó konfliktus lehetőségeket és ezek kezelési lehetőségeit; – legyenek képesek nézőpontváltásra, keressenek példákat saját élethelyzetükből az empátia jelenlétére, vagy hiányára!

9–12. évfolyam

BEVEZETÉS

„A” típus, 9–12. évfolyam

Az életpálya-építési kompetenciafejlesztés és a kompetenciaalapúság

A nemzeti alaptanterv VII. része az alábbiak szerint határozza meg a kompetenciaalapúság kritériumait:

1. Első értelmezésben a kompetenciaalapúság a tanterv taxonómiáját meghatározó szakmai elkötelezettséget jelenti. A kompetencia alapú tanterv háttérében egy olyan személységelmélet húzódik, amely a személység fő alkotóelemeiként a kompetenciákat (személyes, kognitív, szociális és speciális kompetenciák) jelöli meg, és – azokat komponensrendszerként értelmezve – komplex képességek, készségek és rutinok hierarchikusan felépített rendszerét használja.
2. A második értelmezés az ember által elvégezhető tevékenységekhez, megoldható feladatokhoz köti a kompetenciákat (valaki kompetens valamilyen tevékenységgel összefüggésben, ha képes megoldani az ahhoz a tevékenységhez tartozó szokásos feladatokat). A tantervben e kompetenciák, továbbá fejlesztési feladatok, tevékenységek, képességek és készségek kapnak szerepet, mindig feltételezve mögöttük egy tudásrendszert is.
3. A kompetencia fogalma a kognitív pedagógiai szakirodalomban a következőképpen jelenik meg: a kompetencia a „tudásnak arra a formájára utal, amelynek elsajátítása természetes közegben, életszerű tapasztalatok révén történik, és így alkalmazása is természetes könnyedséggel és hatékonysággal valósul meg. Hasonlóan ahhoz, ahogy az anyanyelvet megtanuljuk, majd végtelenül sokféle gondolat megfogalmazására alkalmazzuk”. Ebben a tekintetben a kompetencia az értékes, érvényes, hasznosítható tudás egyik kategóriája.
4. Az Európai Unió által elfogadott értelmezésben a kompetencia a vonatkozó ismeret, képesség és attitűd rendszerét tekintti. A különböző kompetencia-rendszerek közül a magyarországi Nemzeti alaptanterv az EU konvencióját tekintti irányadónak. Bizonyos értelemben az itt meghatározott kulcskompetenciák egyfelől megrajzolnak egy általános műveltség-képet, másfelől meghatároznak egy korszerű nevelés-felfogást is.

Az életpálya-építés kerettanterveinek közös bevezetőjében bemutatott keretmátrixot az első értelmezéssel összevetve, a fejlesztési kompetenciaalapúság iránti elkötelezettsége egyértelmű.

A keretmátrixot a második értelmezéssel összevetve, látható, hogy a keretmátrix első oszlopában meghatározott tevékenységek, részkompetenciák és képességek olyan ismeretekkel és attitűdökkel társítottak, amelyek együttes fejlesztése alkalmasá teszik a tanulókat az adott feladat megoldására, azaz a mátrix célkitűzései kielégítik a második értelmezésben foglaltakat.

Az életpálya-építés kerettanterveinek közös bevezetője az alábbi alapelveket fogalmazza meg:

A tanulóknak minden esetben tisztában kell lennie :

- a kapott feladat céljával;
- a sikeres teljesítés kritériumaival;
- a mérhető, egyértelműen meghatározható követelményekkel.

A tanulóknak minden esetben:

- kellő próbálkozási (tévedési) lehetőséget kell adni;
- lehetőséget és támogatást kell adni ahhoz, hogy problémáit megfogalmazza, hogy gondjainak megoldásához segítséget kérjen.

Az alkalmazott módszereknek és tanulásszervezési módoknak lehetővé kell tenniük:

- a személyes megnyilvánulást;
- a próbálkozást, kísérletezést;
- a kérdést, segítségkérést;
- a tanulóknak közötti együttműködést.

Szokássá kell alakítani a tanulás során:

- a tervezést;
- a döntések indoklását;
- a vélemény indoklását;
- az önállóságot;
- a kérdésfőltevést.

Teret kell adni, és értékelni kell:

- az egyéni megoldásokra való törekvést;
- a kritikusságot és önkritikusságot;
- a mások segítségét, a szolidaritást.

Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése során fontos cél, hogy az iskolai munkatevékenységek metodikája közelítsen a hétköznapi munka metodikájához, biztosítva az iskolából a munkába való átmenet zökkenőmentesebbé tételét!

Ez természetesen azt is jelenti, hogy a harmadik értelmezésben foglaltaknak megfelelően igyekeznünk kell az ismeretek, képességek, kompetenciák elsajátítását olyan természetes munkafarmákba és munkakörnyezetbe szervezni, amelyben azok a legjobb hatékonysággal válhatnak „értékes, érvényes, hasznosítható” tudássá.

A Nemzeti alaptanterv III. része külön foglalkozik a kulcskompetenciák fejlesztésével. Bár az életpálya-építési kompetencia nem kulcskompetencia, a keretmátrixban meghatározott képességek, ismeretek és attitűdök átfedik a kulcskompetenciák által meghatározott képességek, ismeretek és attitűdök rendszerét.

Emellett az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése során természetes igényként kell megjelennie az egész életen át tartó tanulásra való felkészülésnek-felkészítésnek. Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének egyik kulcsterülete éppen ez.

Az életpálya-építési kompetenciafejlesztés és a műveltségterületek

Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztésének egyik sajátossága, hogy a kompetenciatertület formálisan nem köthető közvetlenül egyik műveltségterülethez vagy tantárgyhoz sem.

Az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése az alábbi hét műveltségterület tananyag tartalmain történik:

- ember és társadalom;
- ember a természetben;
- földünk-környezetünk;
- művészetek;
- informatika;
- testnevelés és sport;
- életvitel és gyakorlati ismeretek.

További kritériumok:

- A fejlesztés nem sértheti a műveltségterületek integritását, meg kell felelnie a NAT-ban megfogalmazott műveltségterületi fejlesztési céloknak!
- A fejlesztés egy-egy műveltségterületen a műveltségterület óraszámának legfeljebb 15-25%-át veheti igénybe!
- Az életpálya-építés specifikus ismereteinek és kompetenciáinak oktatását az osztályfőnöki órák, a szabad sávok és az életvitel és gyakorlati ismeretek keretében kell megoldani!

A 9–12. évfolyamon az életpálya-építési kompetenciák fejlesztése nem önálló témakörökhöz, hanem a műveltségterületek által meghatározott témákhoz, témakörökhöz kötődik. Kivételt képez az informatika, mivel az informatika az eddigre feltételezhetően kialakult digitális írástudást alkalmazva egyre inkább eszközként kívánjuk használni, így az több műveltségterületi tartalom feldolgozásakor is megjelenik.

Óraszámok

Az egyes műveltségterületeken/tantárgyakban igénybevett órák számát, illetve az életpálya-építés évfolyamonkénti ajánlott óraszámát az alábbi táblázatok tartalmazzák:

Műveltségterületek/tantárgyak	Évfolyamok					
	9.	10.	11.	12.	11.	12.
Ember és társadalom	19	15	33	28		
Történelem	15	11	22	19		
Társadalomismeret	4	4	4	3		
Emberismeret és etika			7			
Bevezetés a filozófiába				6		
Ember a természetben	22	37	30	13		
Fizika	11	15	15			
Biológia		7	15	13		
Kémia	11	15				
Művészetek	18	18	11	9		
Ének	7	7				
Rajz	7	7				
tánc	4	4				
Mozgókép			4	3		
Művészetek			7	6		
Informatika	11	11	7	7	7	7
Testnevelés	15	15	15	15	15	13
Földünk-környezetünk	15	15				
Földrajz	15	15				
Osztályfőnöki	7	7	7	7	7	6
Szabadon tervezhető					20	20
Összesen	107	107	118	118	123	96

9. ÉVFOLYAM
MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Óraszám
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom + Informatika	3
2.	Társadalmi normák – társadalmi szerepek		6
	Informatika		1
3.	Munkavállalók – munkahelyek		10
	Informatika		2
4.	Konyhakémia		8
	Informatika	1	
5.	Halmazállapotok	Ember a természetben + Informatika	4
	Informatika		1
6.	Lakóhelyünk természeti értékei		10
	Informatika		1
7.	Az ókori csillagászat nagy alakjainak gondolatmenete		3
	Informatika		1
8.	Lemeztektonika, vulkanológia		5
	Informatika		1
9.	Az általános légkörzés – a szoláris éghajlati övek kialakulása, módosulásai, szélrendszerek és helyi szelek	Földünk-környezetünk + Informatika	4
	Informatika		1
10.	Ausztrália, Óceánia és a Déli-sarkvidék természetföldrajzi képe és emberföldrajza		3
	Informatika		1
11.	Hang-kép	Művészetek	4
12.	A zenei szépség és funkció		3
13.	A színék beszéde		3
14.	Tartalom és forma a vizuális művészetekben		4
15.	Testbeszéd		4
16.	Tájékozódás ismeretlen terepen verseny keretében	Testnevelés és sport	4
17.	Nyújtás, és még több...		3
18.	Aerobic		3

19.	Küzdőjátékok párban és csapatban	2
20.	Röplabda szabadban	3
21.	Önismeret	2
22.	Lássuk, miből élünk?!	2
	Informatika	1
23.	Személyes tájékozódás a munka világában	3
Összesen:		107

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím	ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD
	<i>Ajánlott óraszám</i>	3
		<ul style="list-style-type: none"> – Az étkezés társadalomtörténetének megismerése, ezen keresztül saját étkezési kultúránk gyökereinek megértése. – Alapvető konyhai ismeretek közvetítése, és közvetett iránymutatás az egészséges életmód, táplálkozás terén. – Az asztali illem szabályainak megismertetése és megértése. – Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. – Információk gyűjtése adott témához könyvtárban, médiatárban, múzeumban, az interneten. A gyűjtött információk önálló rendszerezése és értelmezése. – A történelmi múlt rekonstrukciója különböző jellegű források alapján. – Az olvasmányokról lényegyet kiemelni, pontos és részletes jegyzetek készítése. – Előadás önálló jegyzetelése. – A legfontosabb történelmi, társadalomtudományi kézikönyvek, atlaszok, lexikonok ismerete és használata. – A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben.
	<i>Tematikus fókusz</i>	
	<i>Önmeghatározás</i>	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.
	<i>Önbemutató</i>	Szöveges és írásbeli szöveggalkotás: közli, elbeszél, leír, kapcsolható szövegtípusokban.
	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adatgyűjtés (tapszlatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. - Bemutatók, kiselőadások. - Szimulációs játékok. - Tréningek. - Tervezés és gyakorlati tevékenység. - Az étkezés kultúrtörténete. - A vendéglátás kultúrtörténete. - Étkezési szokások, társadalmi viszonyok. - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Élvtitel és gyakorlati ismeretek: háztartástan.</i> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>6+1</p> <ul style="list-style-type: none"> - Erkölc és jog. - Fiatalok, majd öregek – generációs kérdések. - A szabálykövető és együttműködő társadalmi magatartás megapozása. - Az életkorból adódó társadalmi (nem biológiai) sajátosságok, hasonlóságok és különbözőségek bemutatása. - Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. - A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételek meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint. - Többféle képpel értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása. - Különböző társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése, kész dokumentumok átalakítása. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. <p><i>Tematikus fókusz</i></p>
Önmeghatározás	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.</p>
Önbemutató	<p>Szövegi és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolató szövegtípusokban.</p>
Stratégiaalkotás	<p>Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
Stratégia megvalósítása	<p>Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztáranak alkalmazása.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Forráselemzés (mozgóképf, hanganyagok, tanulmány, szemelvények a napi sajtóból stb.). - Bemutatók, prezentációk, kiselőadások létrehozása. - Szimulációs játékok, drámajáték. - Projekttervezés és megvalósítás. - A felelősség kérdése. - Erkölcsi kérdések. - Erkölcs és jog viszonya. - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Osztályfőnöki óra.</i> - Aktív egyéni, és kiscsoportos tevékenység. - Aktív részvétel a megbeszélésekben, vitákban. - Tolerancia, nézőpontváltás, a sajáttól eltérő vélemény akceptálása. - Pontos munkavégzés. - Elemzés, értékelés. - Reális önértékelés.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Az étkezéshez, vendéglátáshoz kapcsolódó foglalkozások. - Termelés – közvetítés – fogyasztás. - Életpályák, karrieretek. - Az alapvető társadalmi-gazdasági folyamatok működési mechanizmusának bemutatása. - Különböző társadalmi minták, sikeres életutak bemutatása. - Az étkezéshez, vendéglátáshoz kapcsolódó foglalkozások megismertetésével lehetőséget biztosítani a diákoknak olyan ismeretek megszerzésére, amelyek a mindennapi életben is kamatoztathatóak, és emellett a pályaválasztásban is segítséget nyújthatnak. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Kommunikációs eszközök összekapcsolása. <p>Normakövetés, normaismeret, normatudas magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.</p> <p>Szövebeli és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolápoló szövegtípusokban.</p> <p>Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Beszélgetés – vita. - Gyűjtőmunka. - Forráselemzés (mozgóképf, hanganyagok, tanulmány, szemelvények a napi sajtóból stb.). - Terepgyakorlatok: látogatás vendéglátóhelyen. - Játék.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Az étkezéshez, vendéglátáshoz kapcsolódó foglalkozások. - A termelőktől a feldolgozókon át a fogyasztókig. - Idegenforgalom – falusi turizmus. - Gazdálkodási alapfogalmak (cégformák, adóformák stb.).
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Oszályfőnöki óra.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Élevtel és gyakorlati ismeretek: háztartástan.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív egyéni, és kiscsoportos tevékenység. - Aktív részvétel a megbeszélésekben, vitákban. - Tolerancia, nézőpontváltás, a sajáttól eltérő vélemény akceptálása. - Pontos munkavégzés. - Elemzés, értékelés. - Reális önértékelés.
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	KONYHAKÉMIA
	8+1
	<ul style="list-style-type: none"> - Konyhakémia. - A mindennapi életben használt, minket körülvevő anyagok kémiai elemzése, előtérben az élelmi-szerekkel.
	<p style="text-align: center;"><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Az iskolában tanult elmélet és a napi gyakorlat összehangolása. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközök összekapcsolása.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p>Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p>
	<p><i>Önbemutató</i></p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önértékelés, meggyőztetés, meggyőztetés igénye.</p>
	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>Információkezelés: adat-/tapszolgáltatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megismerése és/vagy elemzése, feltevések és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciaeremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. – Szerves kémiai anyagcsoportok. – Szénhidrátok. – Fehérjék. – Zsírok, olajok. – Vitaminok. – <i>Matematika: számitási műveletek.</i> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> – <i>Élvtel és gyakorlati ismeretek: háztartástan.</i> – <i>Ember a természetben: biológia.</i> – A kapott/felkutatott információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítség nélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása. – Önértékelés: a saját és a csoport által végzett teljesítmény értékelése, elemzése, konklúziók megfogalmazása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p>4+1</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanulók hétköznapi tapasztalatainak rendezése, egyszerű önálló kísérletek elvégzésével tapasztalatgyűjtés, a már meglévő és a kísérletek során megszerzett tapasztalatok értelmezése modell segítségével. – A modell szerepének érzékeltetése a természettudományos leírásban. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Kommunikációs eszközök összekapcsolása. <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p>Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becsülése.</p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p>Szöveges írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önértékelés, érvényesítés, megnyilvánulási igény.</p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatos, pontos, időerőforrás-tervezés.</p>

	<p>Stratégia megvalósítása</p>	<p>Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. 	<ul style="list-style-type: none"> - Anyagok jellegzetes tulajdonságai. - A halmazállapotok összehasonlítása, rendezése. - Az anyag részecskemodeljének kialakítása. - A halmazállapot változások vizsgálata. - A nyomás szerepe.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - <i>Matematika: számitási feladatok.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Életvitel és gyakorlati ismeretek: halmazállapot-változás alapján működő eszközök.</i> - <i>Földünk-környezetünk: a halmazállapot-változások éghajlati hatásai.</i>
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/felkutatott információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítség nélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása. - Önértékelés: a saját és a csoport által végzett teljesítmény értékelése, elemzése, konklúziók megfogalmazása.
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		
<p>6. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>Cím Ajánlott óraszám</p>	<p>LAKÓHELYÜNK TERMÉSZETI ÉRTÉKEI 10-H</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>Tematikus fókusz</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A lakóhely környezetének vizsgálata természettudományos módszerekkel. - A természet egységére vonatkozó koncepció tudatos alkalmazása. - Az ember természeti folyamatokban játszott szerepének kritikus vizsgálata. - A jelentkező társadalmi problémák előtérbe állítása, a problémák megoldását célzó egyéni és közösségi cselekvés lehetőségeinek felismerése, elfogadása. - A tudomány–technika–társadalom komplex összefüggésrendszer kritikus elemzése, problémák felvetése, alternatív megoldások megismerése, egyéni álláspontok kialakítása. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ kioldása és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.

	<p>Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p>
	<p>Szövevényesség, meggyőzőképesség, szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsoló szövegtípusokban. Önértékelés, meggyőzőképesség, meggyőzőképesség.</p>
	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatos, pontos, időérzékeny.</p>
	<p>Stratégiaalkotás: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megismerése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Információgyűjtés egyéni, páros és csoportmunkában. - Forrásfeldolgozás egyéni, páros és csoportmunkában. - Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. - Terepgyakorlatok.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Természeti érték fogalma. - Oxigéntermelő és széndioxid-elnyelő képesség. - „Biotóp”. - „Ökológiai lábnyom”. - Az ökológiai lábnyom változása. - Megújuló energiaforrások. - Szemét- és hulladékkezelés.
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika: számítási feladatok. - Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás. - Ember és társadalom: lakóhelyünk környezeti múltja. - Földünk-környezetünk: a környezet általános állapota. - Élelvel és gyakorlati ismeretek: a háztartási gépek energia és anyagfelhasználása, biotermesztés.
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/felkutatott információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítség nélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása. - Önértékelés: a saját és a csoport által végzett teljesítmény értékelése, elemzése, konklúziók megfogalmazása.

7. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott óraszám	AZ ÓKORCSILLAGÁSZAT NAGY ALAKJAINAK GONDOLATMENETE
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	Tematikus fókusz	3+1 – Az ókor nagy gondolkodóinak munkásságán keresztül a világkép alakulásának bemutatása, különös tekintettel a tudományos világkép kialakulására; nézőpontváltás, kísérletezés. – Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszervezés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Önbemutató	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önértékelés, érvelés, meggyőztetés, meggyőztetés igénye.
	Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatos, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tápasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszervezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		– Az információ önálló kezelésének gyakorlása. <ul style="list-style-type: none"> o Önálló adatkeresés. o Az adatok rögzítése, tárolása. o Az adatok közötti viszonyok felismerése és leírása. o Az adatok prezentálása. – Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése. <ul style="list-style-type: none"> o A tevékenység lépésekre bontása. o Feladatok meghatározása, feladatvállalás. o A feladatok ütemezése. o A tervek megvalósítása. o Terv szerinti haladás. o Önellenőrzés, elemzés, értékelés. o Tervek szükség szerinti módosítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		– A kor embere csillagászati ismereteinek számbavétele: <i>milyen törvényszerűségek ismerhetők fel az égitestek mozgásában?</i> – A legnagyobb ókori kultúrák térképi megjelenítése. – Szerepvállalások: „ <i>csillagászként</i> ” <i>Görögországban</i> stb. – szerepjáték. – A naptár kialakulása és a kor csillagászati ismeretei. – A nagy folyamvölgyi kultúrák és a természetföldrajzi adottságok összefüggéseinek számbavétele, a kor emberének megfigyelései.

	<ul style="list-style-type: none"> – Vallás és természettudomány az ókorban, tudományágak képviselői a megosztott tudóstársadalomban – vita. – <i>Heliocentrikusok és geocentrikusok</i> vitája az ókori Görögországban. – Az ókori kultúrák által ismert égitestek összehasonlítása a mai csillagászati világgal. – Egy-egy gondolatmenet bemutatása szemléltetéssel. – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> – <i>Ember és társadalom: az ókori tudomány.</i> – A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	LEMEZTEKTONIKA, VULKANOLÓGIA
KÖVETELMÉNYEK	5+1
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Lemeztektónikai elmélet bemutatása induktív módszerrel, kísérletezéssel, modellek felállításának segítségével. – A Föld erőinek hatása a mindennapi életünkre. – Katasztrófahelyzetekhez való helyes hozzáállás. – A televíziós hírek értelmezése. – Informatika. <ul style="list-style-type: none"> ○ Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. ○ Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. ○ Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafigyelés igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p> <p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önértékelés, érvényesítés, megnyilvánulási igény.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ítemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adat-/tápaszlatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megismerése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Az információ önálló kezelésének fejlesztése <ul style="list-style-type: none"> o Önálló adatkeresés. o Az adatok rögzítése, tárolása. o Az adatok prezentálása. - Egyéni és csoportos tevékenységek (kísértetek, megfigyelések) önálló tervezése. <ul style="list-style-type: none"> o A tevékenység lépésekre bontása. o Feladatok meghatározása, feladatvállalás. o A feladatok ütemezése. - A tervek megvalósítása. <ul style="list-style-type: none"> o Terv szerinti haladás. o Önellenzés, elemzés, értékelés. o Tervek szükség szerinti módosítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - A vulkáni tevékenység modellezése, térképi megjelenítése. - A vulkanizmus típusainak begyakorlása, pl. fotósorozattal. - Festmények, grafikák, fotók elemzése régi kitérősekről. - Vulkanokkal kapcsolatos rejtvények. - Korabeli krónikák, újságcikkek, irodalmi szemelvények értelmezése. - Szituációs játékok (katasztrófahelyzet). - Szimulációs játékok (földrengések hatása különböző építményekre). - A nagy kőzetlemezek összetakós játék újján való megismerése. - Úszási kísérlet az <i>izosztázia</i> intuitív fogalmának kialakításához. - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Ember és társadalom: híres vulkánkitörések (Vezív – Pompei; Herculaneum; Krakatau).</i> - <i>Ember a természetben: fizika; a nyomás.</i>
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerinti való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
KÖVETELMÉNYEK	<p>AZ ÁLTALÁNOS LÉGKÖRZÉS – A SZOLÁRIS ÉGHAJLATI ÖVEK KIALAKULÁSA, MÓDOSULÁSAI, SZELRENDSZEREK ÉS HELYI SZELEK</p>
9. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p>Cím Ajánlott óraszám</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>Tematikus fókusz</p> <ul style="list-style-type: none"> - A légköri képződmények alapvető formáinak megismerése kísérletezéssel, modellek felállításának segítségével. A Föld erőinek hatása mindennapi életünkre. - Az időjárás-jelentések és a műholdkép hordozta információk értelmezése. - Az időjárási viszonyokhoz való helyes alkalmazkodás és a kapott információk felhasználása mindennapi életünkben. <ul style="list-style-type: none"> o Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.

	<p><i>Önmeghatározás</i></p>	<p>Normakövetés, normaismeret, normatadatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p>
	<p><i>Önbemutató</i></p>	<p>Szöveges írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolótápoló szövegtípusokban. Önértékelés, érvényesítés, megnyilvánulási igény.</p>
	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p>	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időértékelés.</p>
	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Információkezelés: adat-/tapszitalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Az információ önálló kezelésének fejlesztése. <ul style="list-style-type: none"> o Önálló adatkeresés. o Az adatok rögzítése, tárolása. o Az adatok prezentálása. - Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése. <ul style="list-style-type: none"> o A tevékenység lépésekre bontása. o Feladatok meghatározása, feladatvállalás. o A feladatok ütemezése. - A tervek megvalósítása. <ul style="list-style-type: none"> o Terv szerinti haladás. o Önellenőrzés, elemzés, értékelés. o Tervek szükség szerinti módosítása.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Földgömb, modellek segítségével <i>besugárzási szögek</i> meghatározása. - A besugárzás energiájának, a besugárzott terület nagyságának modellezése. - <i>Coriolis erő</i>, ciklon-tevékenység tanulmányozása úrfelvételken keresztül. - Társasjáték helyi szelek nevelés. - A szélrendszerek megnyilvánulásai a korabeli krónikákban. - Időjárás-jelentések egyes részeinek elemzése (tv, újságok). - Filmbemutatók értelmezése. - Kiselőadások szélvíharokról, forgószellekről, okok kiemelése – csoportmunka.
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember a természetben: fizika – aerodinamika, hidrodinamika.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerinti való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.

10. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím	AUSZTRÁLIA, ÓCEÁNIA ÉS A DÉLI-SARKVIDÉK TERMÉSZETFÖLDRAJZI KÉPE ÉS EM-BERFÖLDRAJZA
	Ajánlott óraszám	3+1
	Tematikus fókusz	<ul style="list-style-type: none"> - Ausztrália, Óceánia és a Déli-sarkvidék természet és emberföldrajzának megismerése önálló, egyéni, páros és csoportos tevékenységeken keresztül. - Forráskutatás és feldolgozás, kiselőadás. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz vá-lasztása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommuni-kációs formák. Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Hely-zetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidari-tás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesí-tőképesség becslése.
	Önbemutató	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatpoló szöveg típusokban. Önérdék-értvényesítés, megnyilvánulási igény.
	Stratégiakalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időér-zék.
	Stratégia megvalósítása	Információkezelés: adat-/tapszitalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megte-remtése és/vagy elemzése, feltelemek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciatermelés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazá-sa. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.
	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Az információ önálló kezelésének fejlesztése. <ul style="list-style-type: none"> o Önálló adatkeresés. o Az adatok rögzítése, tárolása. o Az adatok és azok összefüggéseinek bemutatása. - Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése. <ul style="list-style-type: none"> o A tevékenység lépésekre bontása. o Feladatok meghatározása, feladatvállalás. o A feladatok ütemezése. o A tervek megvalósítása. - Terv szerinti haladás. <ul style="list-style-type: none"> o Ellenőrzés, elemzés, értékelés. o Tervek szükség szerinti módosítása.
	ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Régi korok emlékeinek értelmezése. - Egy valós expedíció alapján Ausztrália domborzati és éghajlati sajátosságainak elemzése. - Ausztrália őslakosságának és az újkori betelepülők mai gondjai. - A munkakeresés nehézségei – <i>mihez kezdenél őslakosként Ausztráliában?</i> - <i>Dátumválasztó vonal</i> fogalmának tisztázása keresztrejtvény segítségével. - Óceánia névanyagának elmélyítése versenyfeladatokkal.

	<p>Nyaralás megtervezése gyűjtött információk alapján. <i>Milyen veszélyek leselkedhetnek ránk?</i> Új-Zéland legfontosabb jellemzőinek feldolgozása <i>Activity-játék</i> segítségével. <i>Emelkedik-e az óceánok vízszintje a globális felmelegedés következtében?</i> (Kísérleti megközelítés.) Északi- és Déli-sark jellemzőinek összehasonlítása fényképek segítségével. Az első magyar <i>Antarktisz-expedíció</i> részvevőivel való kapcsolatteremtés – <i>riporter keresztetik!</i> <i>Ember és társadalom: Ausztrália felfedezése, benépesítésének története.</i> <i>Ember a természetben: az ózonlyuk hatásai az élővilágra.</i> <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i></p> <p>A tanulók:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ismerjék fel a természet- és társadalom-földrajzi jelenségeket; – tájazzák föl a földtörténeti változások és a terület élővilágának kialakulása közötti összefüggéseket; – legyenek tisztában a fejlett világ fejlődésének, a harmadik világ társadalmára gyakorolt hatásaival; – értssék meg, hogy a népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai hogyan befolyásolhatják gazdasági helyzetüket, gondolkodásmódjukat, világszemléletüket; – tudjanak logikusan felépített kiselőadásokat, írásbeli beszámolókat, bizonyításokat és cáfolatokat készíteni, megfigyelés vagy híryanag alapján folyamatokat, jelenségeket, történeteket elmondani; értelmezzék, értékeljék és véleményezzék a hírekben hallott földrajzi-környezeti tartalmú információkat; – értelmezzék és értékeljék a környezetben lezajló változásokat; – ismerjék fel és nevezzék meg a térképen a földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat; – pontosan rögzítsék a kapott/szerzett információkat; – vegyenek részt aktívan az egyéni, páros és csoportos munkában; – oldják meg a tervezést és a terv szerint való haladást tanári segítséggel és anélkül!
11. TÉMAKÖR / FEJEZET	HANG-KÉP
	4
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p>
	<p>– A látvány és a zene – A nyelv és a zene. – A művészet eszközkészletét megismerve új önkifejezési, kommunikációs eszközközhöz jut a diák, s ezzel több esélyhez mások megértésére, önmaga hatékony kifejezésére, gondolatai, érzelmei megértésére. – <i>A szavakba nem foglaltható</i> is kifejezhetővé, és a <i>szavakon túli</i> is megérthetővé válik.</p> <p>Normakövetés, normaismeret. Normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontrol igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás követelményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetlemzés: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerete. A másokhoz való odafigyelés igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.</p>

KÖVETELMÉNYEK

	<p><i>Önbemutató</i></p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismertet. Elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutató céljának ismerete.</p>
	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A látvány zenei megjelenítése és a hangok megidézete látvány. - Festményekhez zene választása, a választás indokolása. - Programzenék hallgatása után megbeszélés, a felidézett kép megjelenítése. - Különböző társadalmi/társasági eseményeket (táncmulatság, esküvő, valamilyen ünnep stb.) megjelölt képekhez zene választása, a választás megindoklása. - Versritmus megjelenítése: <i>hexaméter, distichon, Rap</i>-szövegek. - Zenemű szövegből: feleletős, tempóváltás, hangmagasság-váltás, kánon. - Közös szövegmű alkotása megadott témára (pl. valamilyen elsajátítandó definíció, évszámok stb.).
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A látvány zenei megjelenítése és a hangok megidézete látvány. - A nyelv zenéje. - Zenei szerkezetek, formák; népzene, programzene. - Improvizáció.
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	<p>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, verstan, hangvers.</p> <p>Ember és társadalom: kultúrtörténet, a különböző kultúrák ünnepei, zenéi, rítusai.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismeretait éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!

12. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>	<p>A ZENEI SZÉPSÉG ÉS FUNKCIÓ</p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>3</p> <ul style="list-style-type: none"> - A hangzás szépsége. - Hasznos hangok. - A művészetoktatásba beépülő életpályamodulok mindegyike azonos célokat tűz maga elé. <ul style="list-style-type: none"> o A tantárgyi kereteket a lehető legjobban feloldva közelíti meg a témákat, ezzel a szaktudományok által tárgyakra bontott világ egységének élményét kívánja átélhetővé tenni. o Arra törekszik, hogy a diák a művészet eszközeit, módszereit használva új ismeretekhez jusson önmagáról és a világról. Ezek az ismeretek tudatosabbá, így sikereiből sebbé tehetik választásait. 	<p>3</p>
<p>Önmeghatározás</p>	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetelemzés: helyzetelemek, körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafigyelés igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása. Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatózó szövegtípusok ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutató szövegtípusok ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutató szövegtípusok ismerete.</p>	<p>Önmeghatározás</p>
<p>Önbemutató</p>	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>	<p>Önbemutató</p>
<p>Stratégiaalkotás</p>	<p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciaeremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresség igénye.</p>	<p>Stratégiaalkotás</p>
<p>Stratégia megvalósítása</p>	<p>A beszédhangok jellemzése. Gyakorlat: a beszédhangok jellemzése, felismerése. A „beszélő ember” foglalkozásai: bemondó, színész, rádiós, televíziós, újságíró.</p>	<p>Stratégia megvalósítása</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>Játék: harmonikus és diszharmonikus hangzások improvizációja.</p> <p>A harmónia és a diszharmonia megjelenítése zenei eszközökkel. Feladat: zenehallgatás – a megjelölt tartalom és forma összehangjának felismerése. A slágerek hangzásvilága.</p> <p>Szignálók felismerése, jellemzésük: <i>mit fejtenek ki, milyen tartalmat sugallnak?</i> Az egyéni szignálók: testre szabott csengőhangok.</p> <p>Játék: megszólal a telefon – <i>mit tudunk meg a csengőhangból a tulajdonosról?</i></p> <p>Gyakorlat: himnuszok felismerése, azonosítása.</p>	<p>Ajánlott tevékenységek</p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Hangfélékek, összhangzatok.</p> <p>Éneklés, zenehallgatás: népzenei felvételek, magyar és európai zeneirodalmi alkotások, improvizáció.</p> <p>A hangok jelző szerepe: szignálók, hangjelek.</p>	<p>Ismeretek, tananyagtartalmak</p>

<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás. Matematika: a zene matematikája. Ember és társadalom: zeneforténet felharmonikusok.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
<p>13. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>A SZÍNEK BESZÉDE</p>
<p>Cím Ajánlott óraszám</p>	<p>3</p>
<p>Tematikus fókusz</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Színek és érzelmek. A színesítés. - Az adott információk újszerű feldolgozása: kreativitás, játék. Önismeret, önkifejezés: a saját érzetek, érzelmek tudatosítása, azok kifejezése az adekvát eszközökkel. - Mások pontosabb megfigyeléséből származó megértés, elfogadás; az együttműködés képességének fejlődése. - Megfigyelés, észlelés: a jó értelemben vett érzékenység, az észlelés finomságának fejlesztése.
<p>Önmeghatározás</p>	<p>Normakövetés, normaismeret. Normatudatos magatartás: a norma és helyzetismereten alapuló norma-választás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontrol igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetlelemzés: helyzetlelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerete. A másokhoz való odaforulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szeretp- és pozíciómeghatározás: szeretpismeret, a szereppel való viszony deklarálása.</p>
<p>Önbemutató</p>	<p>Szöbéli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutató céljának ismerete.</p>
<p>Stratégiakalkotás</p>	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
<p>Stratégia megvalósítása</p>	<p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciaeremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A színek alkalmazása a mindennapokban: különböző tartalmak jelzéseként, az öltözködésben, a környezet színvilágának kialakításában. - Játék: egy tér arányainak, hangulatának megváltoztatása színekkel. - Nonfiguratív festmények alapján: milyen hangulatot, érzelmet jelenítenek meg pusztán színekkel?

	<ul style="list-style-type: none"> - Feladat: érzelmek megjelenítése pusztán színek segítségével. - Színesztéziát tartalmazó szövegek vizuális megjelenítése. Az illatszernek színének, csomagolásának üzenete. - Személyek jellemzése színesztézia segítségével: láthatatlan összefüggések, merész képzetársítások felmutatása. - A színek lélektani hatásai: megnyugtató, zaklató, szomorú, vidám stb. színek. - <i>A színesztézia költői képe.</i> - <i>Ember a természetben: a hang és a szín, mini rezgés, a hangok és a színek összekapcsolásának logikája.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismeretét éppígy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	
14. TÉMAKÖR / FEJEZET	TARTALOM ÉS FORMA A VIZUÁLIS MŰVÉSZETEKBE
	4
	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<ul style="list-style-type: none"> - A szépség a képzőművészeti alkotásokban. A környezet esztétikája. Szépség és hasznosság. - A művészi szépség mindennapi életünkben, környezetünkben, használati tárgyainkban. - A szépség mindennapi jelenlétének fontossága. - A saját szépségideálok megkeresése, kiválasztása, megfogalmazása. <p>Normakövetés, normaismeret. Normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetlemzés: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerete. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.</p> <p>Szöbbeli és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céldatatság, pontosság, időérzék.</p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltetelek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztáranak alkalmazása. Önállóság igénye, kiváncsiság, okkeresés igénye.</p>

	<p>– Szobrok és festmények elemzése: a megjelenített téma és a megjelenítés módja. Gyakorlat – <i>Válasszuk szét: szép dolgokat szépen, csúf témát csúf eszközökkel jelenít meg a művész!</i></p> <p>– Gyakorlat – <i>Újságokból válasszuk ki és jellemezzük korunk néhány szépségideál-típusát! Milyen tartalmakat sugallnak ezek az alakok?</i></p> <p>– Feladat: különböző festményeken és fotográfiákon megjelenített környezetek (külső és belső terek) értelmezése: <i>mire is szolgál ez a tér, milyen hangulatot kelt, milyen eszközökkel éri ezt el?</i></p> <p>– Játék: különböző figurákat kell különböző környezeteket ábrázoló képekbe beilleszteni, majd a választást indokolni. A figurák tevékenységét is mutassák be a gyerekek, s mondják el, vajon hogyan is érzik magukat ezek a figurák környezetükben!</p> <p>– Játék – <i>Pakoljuk táskánkat, s nézzük meg, az előkerülő tárgyak közül melyiket tartjuk különösen hasznosnak, melyiket szeretjük, s melyik értéktelen vagy felesleges számunkra! Miért gondoljuk így? Mi mindent jelenít meg egy tárgy? Mit mondhat el a tulajdonosáról?</i></p> <p>– A tárgyak funkcionalitása. Néhány furcsa eszköz megismerése: ki kell találni, mire is való!</p> <p>– A dolgok mértéke maga az ember. <i>És ha az ember másilyen?</i> Hasznos apróságok: használati tárgyak balkezeseknek. Mozgáskorlátozottak tárgyai, a pénzfajtiak elkülöníthetősége <i>nem látók</i> számára.</p> <p>– Játék: sok-sok tárgy elemzése a fenti szempontok alapján (népviseletől a siruháig, trónszéktől a főnök bőrszékéig, kéregkosártól a szelektív hulladékgyűjtő konténerig).</p> <p>– Szobrok és festmények elemzése: a megjelenített téma és a megjelenítés módja.</p> <p>– A hazug szépség világa: <i>a giccs</i>.</p> <p>– A szépségideál megjelenési formái napjainkban.</p> <p>– A szépség mint árucikk.</p> <p>– A lázadás esztétikája: az ellenkultúrák szépségideáljai (<i>punk, Manson stb.</i>)</p> <p>– A formatervezés főbb szempontjai: gazdaságosság, funkcionalitás, szépség. <i>Hogyan érvényesülnek ezek tárgyainkban?</i></p> <p>– Tárgy- és környezetkultúra: használati tárgyaink világa.</p> <p>– Városunk, lakóhelyünk, munkahelyünk arculata.</p> <p>– <i>Ember és társadalom: a szépségideál változásai a történelem során.</i></p> <p>– <i>Élvtétel és gyakorlati ismeretek: lakóter, használati tárgyak tervezése.</i></p> <p>– <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i></p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait!</p> <p>– Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</p> <p>– Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!</p>

15. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott óraszám	TESTBESZÉD
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	Tematikus fókusz	<p>4</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mozgás, testtartás. Gesztusok. Mimika. - A jó értelemben vett érzékenység, az észlelés finomságának fejlesztése. - Az eddig öntudatlan megnyilvánulások tudatosodása, az önkifejezés eszköztárának gazdagodása. - Mások pontosabb megfigyeléséből származó megértés, elfogadás; az együttműködés képességének fejlődése.
	Önmeghatározás	<p>Normakövetés, normaismeret. Normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normamaválás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. A saját és a partner érdekeinek ismerete. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Helyzetlemzés: helyzetelemek, körülmények, magán- és publikus helyzetek ismerete. A másokhoz való odafigyelés igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Szerep- és pozíciómeghatározás: szerepismeret, a szereppel való viszony deklarálása.</p>
	Önbemutató	<p>Szövegi és írásbeli szövegalkotás közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismeret. Elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Az önbemutató céljának ismerete.</p>
	Stratégiaalkotás	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
	Stratégia megvalósítása	<p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Helyzetgyakorlatok. <ul style="list-style-type: none"> o Az utcai járókelők megjelenítése: gyerek, öregember, háziasszony, kutyasétáltató, hajléktalan. o <i>Hogy még hazáig a suliból, ha ötöst kapszál vagy ha egyest?</i> o Két ember viszonyát kell kifejezni a testtartással, s a csapatnak értelmeznie kell a viszonyt: hűvös, barátságos, „nyomulós”-védekezés stb. - Csoportképek beállítása. Csoportjelenetet ábrázoló festmény értelmezése: a szereplők jellemzése, viszonyaik elemzése. A csoportjelenet beállítása egy rendező segítségével, majd a szereplők megszólaltatása akár csak egy-egy mondatra. - Játék: néma jelenetet adnak elő néhányan, s a többiek megpróbálják kitalálni, mi történt, kik a szereplők, milyen viszonyban vannak egymással. A jelenet szinkronizálható. - Képek értelmezése: festményeken, fotókon megjelenített arckifejezések értelmezése. - Játék: <i>arcod fejezen ki lelkisimplyt, elismerést, kérdést, csodálkozást stb.!</i> - Játék: <i>maradjon kifejezéstelen, mozdulatlan az arcod, bármi is történik körülöttem!</i>

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Mit lehet leolvasni egy ember látványáról? És ha megmozdul? Testtartása, mozgásának minősége, tempója, rendezettsége, az emberek között való mozgása (távolságtartás, érintés stb.) mit jeleznek?</i> - <i>Gesztusaimak jelentése, célzott és spontán gesztusok. Az emberek gesztusainak egy része mesterséges jel, más részük önkéntelen. A mesterséges jelekről: milyen jeleket ismerünk? Miért születtek ezek? Mikor, milyen alkalomból használjuk?</i> - <i>Mit fejez ki az arcjáték? Milyen grimaszokat vágunk? Mit jelentenek ezek? Ellenmondának szavainak vagy alátámasztják azokat? Miért nem szólalunk meg, amikor akarunk? Miért jó olvasni a tekintetéből? Miért jó „pokerarcúnak” vagy nyílt arcúnak lenni?</i> - <i>Ember és társadalom: a gesztusok jelentésének változása. A társadalomilag elfogadott és elfogadhatatlan gesztus és mimika. Az illem változása.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait!</i> - <i>Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</i> - <i>Gondolkodásban, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!</i>
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	
<p>16. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>TÁJÉKOZÓDÁS ISMERETLEN TEREPEN VERSENY KERETÉBEN</p>
<p>Cím</p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p>	<p>4</p>
<p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>A speciális tájfutó térkép és iránytű használatának megismerése, a terepiárgyak azonosítása, térkép alapján a legrövidebb út kiválasztása, és a tájékozódási pontok sorrendjének meghatározása.</i> - <i>A szervezet felkészítése különleges időjárási és terepviszonyok leküzdésére, speciális állóképesség megszerzése.</i> - <i>A szabadban végzett fizikai terhelés által bekövetkezett élettani jelenségek és változások ismerete.</i>
<p><i>Önmeghatározás</i></p>	<p>Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarcűrész, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények ki-elégítésének késleltetni tudása.</p>
<p><i>Önbemutató</i></p>	<p>Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.</p>
<p><i>Stratégiaalkotás</i></p>	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Különböző iramú futások terepen, térkép- és iránytű használatát futás közben.</i>

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – A szabadban történő sporttevékenység élettani hatásai, a kullancscsípés megelőzésének lehetőségei. A tájfutás szabályai, dokumentumai. – <i>Földünk-környezetünk: térképismeret.</i> – <i>Matematika: távolságbecslés.</i> – Tájékozódás ismeretlen terepen térkép és iránytű segítségével. – Verseny feltételeinek és szabályainak maradéktalan betartása. – A baleseti források és elhárításuk ismerete. – A környezet természetes állapotának sértetlenül hagyása. – Az időjárási viszonyoknak megfelelő öltözet önálló összeállítása. – Az önálló feladatmegoldásra való körültekintő felkészülés.
KÖVETELMÉNYEK	
17. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i> <i>Tematikus fókusz</i></p> <p>3</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az idegrendszer, a keringés és az izmok felkészítése a terhelésre, a terhelés utáni regeneráció meggyorsítása, a reggeli ébredés utáni „<i>stretching</i>” beépítése a mindennapokba. <p>Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények ki-elégítésének késleltetni tudása.</p> <p>Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Légző, relaxációs és „stretching”-gyakorlatok önállóan, párban, illetve egynemű és koedukált csoportokban. – Légző-gyakorlatok – Relaxációs gyakorlatok. – Egyéni „stretching”-gyakorlatok. – Páros „stretching”-gyakorlatok. – <i>Ember a természetben, biológia: az izületek, izmok terhelhetősége, a lazítás anatómiája.</i> – A gyakorlatok önálló végrehajtása. – Testre szabott gyakorlatsor összeállítása. <p>AEROBIC</p> <p>3</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	
18. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i> <i>Tematikus fókusz</i></p> <p>3</p> <ul style="list-style-type: none"> – A koordinációs és kondicionális képességek valós ismerete a zene, a koreográfia és az időtartam függvényében. – Olyan program megismertetése, amelynek segítségével a tanuló szabadidejében akár otthon, egyedül vagy társakkal rendszeres testedzést építhet be mindennapjaiba.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	

	<p>Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarcűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények ki-elégítésének késleltetni tudása.</p> <p>Önismertet. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Célfudatosság, pontosság, időér-zék.</p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aerobic-gyakorlatok önállóan, vezített, vagy élő bemutatót követve, egyedül, párban, vagy csoportban. - Bemelegítés. - Lazító-gyakorlatok. - Aerobic-gyakorlatok, vezető-gyakorlatok. - <i>Tánc és dráma.</i>
<p>Önmeghatározás</p> <p>Önbemutató</p> <p>Stratégiaalkotás</p> <p>Stratégia megvalósítása</p>	<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>
<p>19. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>KÜZDŐJÁTÉKOK PÁRBAN ÉS CSAPATBAN</p> <p>2</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az erő, a gyors erő, állóképesség, ügyesség, lazaság, küzdőképesség, gyors cselekvés, fájdalomtűrés, akarat, teherbíró képesség, önfigyelem, bátorság fejlesztése. <p>Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarcűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények ki-elégítésének késleltetni tudása.</p> <p>Önismertet. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Célfudatosság, pontosság, időér-zék.</p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Húzd be, told ki a körbőlt”, kakasviadal. - Kötélhúzás, kötélabda. - A törzs izomzatának erősítése, támaszgyakorlatok, hasizom-erősítés. - Az alsó végtag erősítése, szökdelések, guggolások.
<p>Cím</p> <p>Ajánlott óraszám</p> <p>Tematikus fókusz</p>	<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉ- GEK	– Bemelegítő, állóképesség-fejlesztő, erőfejlesztő gyakorlatok. – <i>Ember és társadalom, az olimpiák története, sporttörténet.</i>
KÖVETELMÉNYEK	– Aktív részvétel az egyéni bemelegítő, fejlesztő gyakorlatokban. – Aktív részvétel a páros és csapatküzdelmekben.
20. TÉMAKÖR / FEJEZET	RÖPLABDA SZABADBAN
	3
	– Ismerkedés a röplabda különböző körülmények között üzhető változataival: strandröplabda, park- röplabda.
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐ- KUSZOK	Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények ki-elégítésének késleltetni tudása.
	Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevé- kenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	– Gimnasztika, vágtafutások, szökdelések, labdás bemelegítés párbab és csapatban, játékok.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	– A röplabdajáték technikai elemei, alapállás, labdakezelés, labdaérintés, a röplabda, strandröplab- da, parkröplabda szabályai.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉ- GEK	– <i>Ember a természetben: fizika – ferde hajtás.</i>
KÖVETELMÉNYEK	– A technikai elemek: alapállás, labdakezelés, labdaérintés alapfokú elsajátítása. – Aktív részvétel az egyéni bemelegítő, technikai fejlesztő gyakorlatokban. – Aktív részvétel a páros és csapatjátékokban.
21. TÉMAKÖR / FEJEZET	ÖNISMERET
	2
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐ- KUSZOK	A személyiségek különbözőségeit vizsgáló típusban, és egyéb önismereti játékok segítségével az önis- meret erősítése, pontosítása, és a pályaválasztással összhangba hozása. Helyzetelemzés. A másokhoz való odaforulási igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperá- ció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	Szöbveli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolóalkotó szövegalkotásokban. Önisme- ret. Szövegalkotások ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismer- rete. Önismutatók céljának ismerete
	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevé- kenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.

	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – Forrásfeldolgozás (előadás és/vagy írott forrás). Személyiségelméletek, személyiségtipusok megismerése, személyek azonosítása. Bejegyzések az <i>Önismereti könyvtárral/lapra</i>. – „<i>Milyen foglalkozáshoz, milyen személyiségtypus előnyös?</i>” értelmezés, megbeszélés, vita. Szituációs játékok szerepkonfliktusra. Változások az „<i>Útlevelemben</i>”.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<p>Típusstanok</p> <ul style="list-style-type: none"> – Galenus: szangvinikus, kolerikus, melankolikus, flegmatikus. – Kretchmer: piknikus, leptoszom, atletikus. – Extrovertált, introvertált. – Foglalkozásokhoz jobban árnyalt 9 típus (szociális, mechanikus, uralkodó, kreatív, alkalmazkodó, segítő, objektív, nem szociális, változatoság-kedvelő. – „<i>Johari ablak</i>”.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – <i>Emberismeret. Boldogulás, boldogság, biztonság összefüggése. Szerepek, kapcsolatok.</i> – <i>Magyar nyelv és irodalom. szövegértés, szövegalkotás.</i>
KÖVETELMÉNYEK		<ul style="list-style-type: none"> – Ismerje a főbb személyiségtypusokat és ezek jelentőségét a foglalkozásokban, pályaválasztásban! – Próbálja meg a személyiségtypusok ismeretében saját önismeretét tovább erősíteni, gazdagítani! – Tegyen kísérletet a környezetében élő személyek személyiségtypusának felismerésére, előnyük, hátrányuk szituációfüggő értékelésére! – Ismerjen fel, értelmezen szerepkonfliktusokat!
22. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i>	LÁSSUK, MIBŐL ÉLÜNK?
	<i>Ajánlott óraszám</i>	2+1
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Statisztikai kiadványokból, újságokból és/vagy internetről, statisztikai adatokból, grafikonokból ismeretek merítése, szabatosan megfogalmazott megállapítások. – Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
	<i>Önmeghatározás</i>	Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladat ismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.
	<i>Önbemutató</i>	Szöbéli és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtypusokban. Önismert. Szövegtypusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutató céljának ismerete.
	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időtervezés.

	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciatermelés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Információ-feldolgozás: statisztikai adatok csoportokban történő feldolgozása: <ul style="list-style-type: none"> o foglalkozások és keresetek összefüggése, időbeli változása; o foglalkozások presztízs-rangsora; o családi jövedelmi szerkezete (bevételek, kiadások összetétele), jövedelmi különbségek. – Demográfiai adatok (hosszabb távú változások), ezek jelentősége. – Foglalkoztatottak, munkanélküliek aránya a nemzetgazdaságban, az EU-ban. – A feldolgozás eredményének közlése (táblák/cikk/beszámoló) ábrák, táblák, diagramok, szövegek alkotása.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Foglalkoztatás, a háztartás költségvetése, bevétel szerkezete (munkajövedelmek, főkejövedelmek, társadalmi juttatások, egyéb jövedelmek), kiadások összetétele, kereset, bér, korfa, csökkenő népesség, foglalkoztatottság szerkezete, munkanélküliség. – Statisztikai táblák, ábrák, diagramok.
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	<p>Ember és társadalom; állampolgári ismeretek: források keresése statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból; gazdasági ismeretek: háztartások bevételei, jövedelemszerzési módok.</p> <p>Földünk-környezetünk: népesség- statisztika, gazdaság – társadalom – környezet – életminőség összefüggése; statisztikai adatok, tematikus térképek.</p> <p>Informatika: diagramok, grafikonok készítése.</p> <p>Életvitel és gyakorlati ismeretek; háztartástan: költségvetés-készítés; pályaorientáció: foglalkozási viszonyok, munkaerő-piaci helyzet, munkanélkülieket segítő helyek.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – A csoportmunka keretei között, a kapott feladat értelmezése, információk feldolgozása és – közlése céljából – megjelenítése. – Az információk feldolgozásával értse meg az egyes munkafajták, foglalkozási csoportok társadalmi hasznosságát, végzettség iránti igényét, ennek kifejeződését a keresetben! – Legyen képes a munkavégzés egyéni, családi, társadalmi, nemzetgazdasági jelentőségét, összefüggését megmagyarázni! – Ismerje fel a demográfiai, földrajzi-természeti összefüggéseket a munkaerőpiaccal! – Legyen képes időbeli változásokban ok-okozati összefüggéseket felismerni, jelenségeket komplexen megközelíteni, magyarázni! – Tudja különböző szempontok szerint értékelni a diákmunkákat!

23. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott óraszám	SZEMÉLYES TÁJÉKOZÓDÁS A MUNKA VILÁGÁBAN
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	3	<ul style="list-style-type: none"> - Diákmunka. Álláshirdetések, álláskeresés. - Tájékoztatóhoz szóbeli, írásbeli kérdések feltevése, saját álláspont, helyzet bemutatása, képviselése. - Megfelelő stílus megválasztása. - Hivatalos nyelvhasználat. - Körülmények és saját helyzet viszonyának értelmezése és értékelése alapján saját célok meghatározása.
	Helyzetértékelés	<p>Helyzetértékelés. A másokhoz való odaforulási igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladatismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.</p>
	Önbemutató	<p>Szóbeli és írásbeli szöveggalkorítás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatépítő szövegtípusokban. Önismeret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Önbemutató céljának ismerete.</p>
	Stratégiaalkotás	<p>Tervezés: célmeghatározás, ütköztetés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.</p>
	Stratégia megvalósítása	<p>Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Diákmunka – ötlet és tapasztalatbörze: <i>hol, mit és mennyiért lehet dolgozni?</i>; személyes beszámolók, élmények, tapasztalatok, források gyűjtése. - Tájékoztató álláslehetőségekről újságokból, hirdetésekben, internetről, személyes kapcsolatokból, egyéb lehetőségek. - Álláshirdetések elemzése, szakmai tudás, képességek, elvárások, a munkavégzés körülményeinek, feltételeinek megismerése. - Telefonos/személyes tájékoztató. - Szituációs játékok, szerepek; tájékoztató; munkaadói, munkavállalói szerep; eltérő szempontok, érdekek. - Ismerkedés az önéletrajz formájával, a kísérő levéllel, munkaszerződéssel.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<ul style="list-style-type: none"> - Diákmunka, álláshirdetés, munkaviszony, munkaszerződés, munkafeltételek, jogok, köteleességek. - Önéletrajz és fő részei. - Kísérőlevél. - Hivatalos stílus.

<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Magyar nyelv és irodalom: szövegalkotás hivatalos stílusban, kommunikációs készség helyzetnek megfelelő stílusban; munkahely, munkaszervezés. – Élő idegen nyelv: nyári munka, munkavállalási szokások, megélhetés. – Ember és társadalom: helyzetek több szempontú megközelítése, érdekek elérése. – Társadalmi, állampolgári, gazdasági ismeretek: a munka világa, munkaviszony, munkavállaló, munkaszervezés, vállalkozások sikeressége. – Emberismeret: közösség és társadalom, erkölcsi normák a szakmában. – Természetismeret: munka és egészség, munka és természet összefüggése. – Életvitel és gyakorlati ismeretek: pályorientáció; álláshirdetések formái, álláskereső folyamat, elvárások a munkavállalókkal szemben.
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A tanuló</p> <ul style="list-style-type: none"> – ismerjen információforrásokat munkalehetőségek megismerésére a lakókörnyezetben és távolabb; tudja értelmezni, értékelni az álláshirdetések szövegét; – legyen képes tájékozódni meghirdetett állásokról: saját szempontok, kérdések megfogalmazása, személyes tájékozódás; – a feldolgozott információk alapján alakítson ki stratégiát; kísérje meg a stratégia végrehajtását; fogalmazza meg a tapasztalatokat!

10. ÉVFOLYAM

MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Óraszám	
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom + Informatika	3	
2.	Társadalmi normák – társadalmi szerepek			6
	Informatika			1
3.	Munkavállalók – munkahelyek			6
	Informatika			1
4.	Gáztorvények		Ember a természetben + Informatika	3
5.	Elektromos áram, elektromos jelenségek	7		
	Informatika	1		
6.	Hőtan	5		
	Informatika	1		
7.	Molekulák modellezése		3	

8.	Alkoholok		3
	Informatika		1
9.	Kémiai egyensúlyok		3
	Informatika		1
10.	A környezet kémiaja		6
	Informatika		1
11.	A madarak testfelépítése és rendszertana		3
12.	A növények alkalmazkodása a szárazföldi életmódhoz		2
13.	A rovarok rendszere		2
14.	A regionális gondolkodás		5
	Informatika		1
15.	Magyarország természeti földrajzának áttekintése	Földünk-környezetünk + Informatika	5
	Informatika		1
16.	A világ vallásföldrajza		3
17.	Világ gazdasági tendenciák		2
18.	A kultusz tárgya: a zene		2
19.	A gyógyító zene		2
20.	Az alkalmazott zene		3
21.	A tárgyak világa	Művészetek + Informatika	4
	Informatika		1
22.	Környezetünk		3
23.	Ez volnék én?		2
24.	Emberi történetek		2
25.	Edzés gépeken		5
26.	Aerobic edzésprogramok	Testnevelés és sport	5
27.	Krosszfutás		5
28.	Pályaválasztások – tantárgyválasztások/szakmaválasztás	Osztályfőnöki + Életvitel és gya- korlati ismeretek + Informatika	4
29.	Munkapiac		3
	Informatika		1
Összesen:			118

TARTALOMVÁZLAT

ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD	
1. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím <i>Ajánlott óraszám</i>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>
	<i>Önmeghatározás</i>
	<i>Önbemutató</i>
	<i>Stratégiaalkotás</i>
	<i>Stratégia megvalósítása</i>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím <i>Ajánlott óraszám</i>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>

3	– Szabadidő és szórakozás. – A munka és szabadidő viszonyának, történeti változásainak megismertetése, a szabadidő-eltöltéssel kapcsolatos szokások tudatos alakítása. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása. Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatépítő szövegtípusokban. Tervezés: tervekészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék. Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciaeremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. – Adatgyűjtés, forráskeresés. – Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások létrehozása. – Szimulációs játékok. – Tervezés és gyakorlati tevékenység. – A szabadidő fogalma – ma, a múltban és a jelenben. – A szabadidő és a szórakozás összehasonlító kultúrtörténete. – <i>Időmérleg-vizsgálat.</i> – <i>Élvtétel és gyakorlati ismertek: háztartástan.</i> – <i>Magyar nyelv- és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> – Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat” szerzése. TÁRSADALMI NORMÁK – TÁRSADALMI SZEREPEK 6+1 – Jogi alapismeretek. – A munkavállalók jogai és kötelezségei. – A társadalom és az állam szabályozórendszerei: a jog. – Informatika. o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
---	---

	<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.</p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszlő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban.</p> <p>Tervezés: tervekészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Adatgyűjtés, forráskeresés. - Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. - Bemutatók, kiselőadások létrehozása. - Szimulációs játékok. - Tervezés és gyakorlati tevékenység. - A jogrendszer szerkezete. - A jogágak sajátosságai – esettanulmányok. - A munkavállalók alapvető jogai és kötelezettségei. - A szerződés. - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegtérítés-szövegalkotás, a jog nyelve, hivatalos stílus.</i>
3. AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		
KÖVETELMÉNYEK		
3. TÉMAKÖR / FEJEZET		
	<p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p>	<p>MUNKAVÁLLALÓK – MUNKÁHELYEK</p> <p>6+1</p> <ul style="list-style-type: none"> - Művészek és sportolók az elüzletiesedő világban. - Sikeres pályamódosítók. - A művészet és a sport, mint a társadalom egyik speciális alrendszere. - A művészet és a sport, mint áru. - Társadalmi minták, a sikeres életpályák bemutatása, a „siker” előnyei és hátrányai. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p>	
		<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.</p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszlő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban.</p> <p>Tervezés: tervekészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
	<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p>	

	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – Adatgyűjtés, forráskeresés. – Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások létrehozása. – Szimulációs játékok. – Tervezés és gyakorlati tevékenység. – A művészek és a sportolók társadalmi státusának változása a történelem folyamán. – Ismert emberek és művészek életpályája. – Életutak. – <i>Művészetek: a legnagyobb művészek életútja.</i> – <i>Testnevelés és sport: ismert sportolók életútja.</i> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> – Aktív kiscsoportos együttműködés. – Ismertetés, bemutatás. – Összehasonlító elemzés készítése. – Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat” szerzése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		
KÖVETELMÉNYEK		
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i>	GÁZTÖRVENYÉK 3
	<i>Tematikus fókusz</i>	– A gáztörvényekkel kapcsolatos ismeretek elmélyítése, megerősítése tanári és tanulói kísérletek segítségével.
	<i>Önmeghatározás</i>	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Önbemutató</i>	Szöbéli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatépítő szövegtípusokban. Önértékelés, meggyőztetés, meggyőztetés igény.
	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termőmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Az ideális gáz abszolút hőmérséklete (T), nyomása (p) és térfogata (V) – közötti matematikai összefüggések. - A „<i>Boyle-Mariotte</i>”-törvény. - A „<i>Gay-Lussac</i>”-törvény - A „<i>Charles</i>”-törvény - Az egyesített gáztörvény. - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Matematika: számítási feladatok.</i> - <i>Élevtel és gyakorlati ismeretek: főzés nyomástartó edényben.</i> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
<p>5. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>ELEKTROMOS ÁRAM, ELEKTROMOS JELENSÉGEK</p>
	<p>7+1</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - Az elektromossággal kapcsolatos ismeretek elmélyítése, megerősítése tanári és tanulói kísérletek segítségével. - Egyenáramok. - Állandó mágnes, elektromágnes. - Elektrosztatika a hétköznapokban. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
<p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p>Önnevelő képesség: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p>
	<p>Önbecslés és irásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolátpólo szövegtípusokban. Önértékelés, meggyőztetés, megnyilvánulási igény.</p>
	<p>Stratégiaalkotás: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
	<p>Stratégia megvalósítása: adat- /tapszitalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megismerése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás. Lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. - Kapcsolások: fogyasztó/kapcsolók párhuzamos, soros kapcsolása. - A kapcsolásokhoz tartozó képletek, számítások.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Matematika: a matematikai logika elemei, számítási feladatok.</i> - <i>Életvitel és gyakorlati ismeretek: elektronos gépeink.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i>
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	HŐTAN
	5+1
	<ul style="list-style-type: none"> - A hőtan I. és II. főtétele. - Néhány termikus kölcsönhatáson alapuló mérés, jelenség megismerése. A hőtan első és második főtételeinek értelmezése gyakorlati példákon keresztül. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>Tematikus fókusz</p> <p>Önmeghatározás</p> <p>Önbemutató</p> <p>Stratégiaalkotás</p> <p>Stratégia megvalósítása</p>
	<p>Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladat ismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetlelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önértékelés, meggyőztetés, meggyőztetés igénye.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkerésés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megismerése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Kísérletek, megfigyelések egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek és megfigyelések alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Olvadáshő. - Hőmennyiség. - Fajhő. - Csapadékok. - Hatásfok. - Energia-megmaradás.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Földünk-környezetünk: időjárás, csapadékok.</i> - <i>Ember és társadalom: technikatörténet, az örökmozgók.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	MOLEKULÁK MODELLEZÉSE
	3
	A modellezés elvi lényegének megismerése. Molekulamodellekkel való munka: modellek értelmezése, tervezése, készítése.
	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelmezés, saját teljesítőképesség becslése.
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önértékelés, érvelés, meggyőzés, megnyilvánulási igény.
	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megismerése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.
	Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Kíselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekessegek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában. - Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Modell és makett. - Képlet, elektronszerkezeti rajz. - Pálcikamodell. - Térkitöltős modell. - Molekulapálya-modell.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember a természetben, fizika: halmazállapotok.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	ALKOHOLOK
	3+1
	<ul style="list-style-type: none"> - Az alkoholok fizikai és kémiai tulajdonságai, az etilalkohol, mint élvezeti cikk. Az alkohol, mint kultúrtörténeti, az ember történelmét végigkísérő anyag. - Az etanol élettani hatásai. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Tematikus fókusz</i>
	<ul style="list-style-type: none"> - Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelmezés, saját teljesítőképesség becslése.
	<ul style="list-style-type: none"> - Szövevényesség, meggyőzőképesség, leírás, elbeszélés, leírás, kapcsolattalpoló szövegtípusokban. Önértékelés, érvelés, megnyilvánulási igény.
	<ul style="list-style-type: none"> - Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontos-ság, időérzés.
	<ul style="list-style-type: none"> - Információkezelés: adat-/tapszlatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megismerése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Kísérletalkotások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekeségek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában.

		<ul style="list-style-type: none"> - Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. - Az alkoholfogyasztás kultúrtörténete. - A különböző szeszitalok gyártási folyamatának sematizálása. - Az alkohollok funkcionális csoportja. - Az alkohollok homológ sora és elnevezése. - Az anyagok csoportjainak jellemzése anyagszerkezeti ismeretek alapján (szerves vegyületek), az e csoportokon belüli legfőbb csoportok jellemzése, főbb tulajdonságaik. - Az emberi szervezetet veszélyeztető anyagok szervezetre gyakorolt fontosabb hatásainak megismerése, az alkohol egészségkárosító hatásainak megismerése, az egészség személyes és társadalmi érdekként történő értelmezése. - <i>Ember és társadalom: az étkezés és vendéglátás kultúrtörténete.</i> - <i>Ember a természetben, biológia, egészség: az alkohol élettani hatásai.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Matematika: számítások.</i> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		
KÖVETELMÉNYEK		
9. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i>	KÉMIAI EGYENSÚLYOK 3+1
	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Grafikonok, képek, ábrák, animációs filmek, kísérletek segítségével a kémiai egyensúlyi folyamatok megértésének elmélyítése. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o A problémák megoldásához szükséges informatikai eszközök és módszerek, azok komplex alkalmazása. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Önmeghatározás</i>	Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelmezés, saját teljesítőképesség becslése.
	<i>Önbemutató</i>	Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önértékelés, megnyilvánulási igény.
	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontos-ság, időérzék.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adat-/tapszlatgyűjtés, az adatok rendezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltevések és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában.

	<ul style="list-style-type: none"> – A kísérletek, megfigyelések, modellezés alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. – Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekessegek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. – Az egyensúlyok modellezése számítógépes program segítségével; az egyensúlyok értelmezése. – Egyensúlyi állapot, dinamikus egyensúly. – Egyensúlyi állandó. – $A\ 2\ NO_2 - N_2O_4$ egyensúly. – „Le Chatelier”-elv. – Az ammóniaszintézis. – Sav-bázis egyensúlyok. – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> – A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
10. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A légkör kémiája. – Az iskolai tananyagban helyet kapott elméleti ismeretek – molekulák tulajdonsága, savak vizes oldata, anyagismeret – és a környezeti kémia követelte környezetvédelmi ill. természetvédelmi összefüggések megvilágítása és elmélyítése (globális felmelegedés, „ózonlyuk”, savas esők hatása, szmog). – Egy környezetvédelmi témával kapcsolatos dramatikus játék: a játék célja, hogy a gyerekek számára cselekvési mintát adjon. – Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről. <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p>

	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megte- remtése és/vagy elemzése, feltevések és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazá- sa. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Forrásgyűjtés és feldolgozás egyéni, páros és csoportmunkában. – A forrásfeldolgozás tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. – A tapasztalatok, prezentációk alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és cso- portmunkában. – Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekeségek gyűjtése egyéni, páros és csoport- munkában. – Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. – Környezetpusztító és környezetbarát termékek. – Az üvegházhatás és a hatásért felelős anyagok, reakciók. – Savas esők kialakulása, hatásai. – A kommunális és ipari szennyvezők összetétele, hatásuk a felszíni, felszín alatti vizekre és a talaj- ra.
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉ- GEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> – <i>Földünk-környezetünk: környezeti problémák.</i> – <i>Ember a természetben: a környezetkárosítás biológiai folyamatai.</i> – <i>Magyar nyelv- és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> – A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban. – Aktív részvétel a drámajátékban, a szerepek értelmezése.
<p>1.1. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>	<p>A MADARAK TESTFELEPÍTÉSE ÉS RENDSZERTANA 3</p>
	<p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – A tanulók játékos, ugyanakkor saját aktivitásukat igénylő módon szerezzék meg a madarak test- felépítésével, életműködésével és rendszerezésével kapcsolatos alapvető ismereteket!
	<p><i>Önmeghatározás</i></p>	<p>Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési kész- ség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelem- zés, saját teljesítőképesség becsülése.</p>
<p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐ- KUSZOK</p>	<p><i>Önbemutató</i></p>	<p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önérdek- érvényesítés, megnyilvánulási igény.</p>
	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p>	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időér- ték.</p>
<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>		<p>Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megte- remtése és/vagy elemzése, feltevések és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazá- sa. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Forrásgyűjtés és feldolgozás egyéni, páros és csoportmunkában. - A forrásfeldolgozás tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A tapasztalatok, prezentációk alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában; feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. - A gerinces osztályok összehasonlító jellemzése. - A halak, a kétlélűek és a hullók leszármazása. - A halak, a kétlélűek és a hullók alapvető szervezettani jellemzői, életmódjuk, szaporodásuk és egyedfejlődésük. - A madarak szervezetének, felépítésének alapvető jellemzői, életmódjuk, szaporodásuk, egyedfejlődésük.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Földünk-környezetünk: természetföldrajz.</i> - <i>Életvitel és gyakorlati ismeretek: madárvédelem.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i>
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
KÖVETELMÉNYEK	<p>A NÖVÉNYEK ALKALMAZKODÁSA A SZÁRAZFÖLDI ÉLETMÓDHOZ</p>
12. TÉMAKÖR / FEJEZET	2
	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
	<p><i>Tematikus fókusz</i></p>
	<p><i>Önmeghatározás</i></p>
	<p><i>Önbemutató</i></p>
	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciaeremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Forrásgyűjtés és feldolgozás egyéni, páros és csoportmunkában. - A forrásfeldolgozás tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában. - A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A tapasztalatok, prezentációk alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Kiselőadások létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában. - Feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. - <i>Miilyen feltételeket kell teljesíteni egy növénynek ahhoz, hogy szárazföldi életmódra térjen át?</i> - Ismert növények jellemzése a szárazföldi életmódhoz való alkalmazkodás szempontjából. - <i>A klíma (hőmérséklet és csapadékmennyiség) hogyan befolyásolja egy terület növénytakarójának kialakulását és jellemzőit?</i> - A Kárpát-medence klímazonális erdőtipusai. - A tölgyes, a bükkös és a fenyves erdő tulajdonságai. - <i>Földünk-környezetünk: a földtörténet korai.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	
13. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p>A ROVAROK RENDSZERE</p>
	2
	<p>- Az izeltlábuak legnépesebb osztálya: a rovarok áttekintése a tanulók aktivitására, képességeik, készségeik fejlesztésére alapozva.</p>
	<p>Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p>
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>Szöbelsi és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolatpoló szövegtípusokban. Önerdekvényesítés, megnyilvánulási igény.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérték.</p>
	<p>Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódóssítás.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Forrásgyűjtés és feldolgozás egyéni, páros és csoportmunkában. - A forrásfeldolgozás tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - Kísérletek, megfigyelések, modellezés egyéni, páros és csoportmunkában.

	<ul style="list-style-type: none"> - A kísérletek, megfigyelések, modellezés tapasztalatainak értékelése, prezentálása egyéni, páros és csoportmunkában. - A tapasztalatok, prezentációk alapján törvényszerűségek megfogalmazása egyéni, páros és csoportmunkában. - Kiselemlések létrehozása, a témához kapcsolódó érdekességek gyűjtése egyéni, páros és csoportmunkában, feladatmegoldás egyéni, páros és csoportmunkában. - Az izellábúak testfelépítésének általános jellemzői. - A rovarok testfelépítése. - A rovarok testtájai, a kültakaró felépítése és szerepe. - A rovarok mozgásformái. - A nyílt keringsi rendszer. - A légsórszender felépítése. - A rovarok fontosabb érzékszervei. - Rovarak egyedfejlődésének típusai. - <i>Földünk-környezetünk: sáskajárások a harmadik világban.</i> - <i>Élvtel és gyakorlati ismeretek: a rovarok szerepe a mezőgazdaságban, hasznuk és kártevésük.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i>
<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	
<p style="text-align: center;">MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	
<p style="text-align: center;">KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
<p style="text-align: center;">14. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p style="text-align: center;">A RÉGIONÁLIS GONDOLKODÁS</p>
<p style="text-align: center;">KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p style="text-align: center;"><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - A földtörténeti, a természetföldrajzi, a társadalmi-gazdasági folyamatok, történelmi események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeinek értelmezése. - A hétköznapi életben felhasználható (praktikus) földrajzi, környezeti tudás elemeinek elsajátítása. - A hírekben hallott földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezése. - A szakkiíjezések megismerése és helyes használatuk. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről. <p style="text-align: center;"><i>Önmeghatározás</i></p>
<p style="text-align: center;"><i>Önbemutató</i></p>	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p> <p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszlő, leíró, kapcsolatlatoló szövegtípusokban. Önértékelés, megnyilvánulási igény.</p>

	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adat-/tápaszlatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciatermelés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Az információ önálló kezelésének fejlesztése: <ul style="list-style-type: none"> o önálló adatkeresés; o az adatok rögzítése, tárolása; o az adatok prezentálása. - Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése: <ul style="list-style-type: none"> o a tevékenység lépésekre bontása; o feladatok meghatározása, feladatvállalás; o a feladatok ütemezése. - A tervek megvalósítása. <ul style="list-style-type: none"> o terv szerinti haladás; o ellenőrzés, elemzés, értékelés; o tervek szükség szerinti módosítása. - A térkép és a valóság kapcsolatának elemzése. - Szemléletű térképolvasás önállóan, októjtó térképolvasás tanári irányítással. - Megfigyelések, vizsgálódások, mérések tanári irányítással csoportmunkában és önállóan. - A régió fogalma. - Magyarország régiói. - A régiók adottságait befolyásoló tényezők. - A tényezők hatása egymásra, a köztük lévő kapcsolat vizsgálata. - A különböző körzetek jellemzése statisztikák segítségével. - <i>Ember és társadalom: Magyarország történelmi régiói, elhelyezések.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Matematika: statisztikák feldolgozása.</i> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerinti való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		
KÖVETELMÉNYEK		
15. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i>	MAGYARORSZÁG TERMÉSZETI FÖLDRAJZÁNAK ÁTTEKINTÉSE
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Ajánlott óraszám</i>	5
	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> - A földtörténeti, a természetföldrajzi, a társadalmi-gazdasági folyamatok, történelmi események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeinek értelmezése. - A hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése a hazához való kötődés kialakítása, és a reális alapon nyugvó nemzettudat erősítése érdekében.

	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafigyelés igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenőrzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.
	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatlápoló szövegtípusokban. Önérdekvérvényesítés, megnyilvánulási igény.
<i>Stratégiakalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adat-/tapszitalaggyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Az információ önálló kezelésének fejlesztése: <ul style="list-style-type: none"> o önálló adatkeresés; o az adatok rögzítése, tárolása; o az adatok prezentálása. - Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése: <ul style="list-style-type: none"> o a tevékenység lépésekre bontása; o feladatok meghatározása, feladatvállalás; o a feladatok ütemezése. - A tervek megvalósítása: <ul style="list-style-type: none"> o terv szerinti haladás; o ellenőrzés, elemzés, értékelés; o tervek szükség szerinti módosítása. - A térkép és a valóság kapcsolatának elemzése. - Szemléleti térképolvasás önállóan, okfejtő térképolvasás tanári irányítással. - Megfigyelések, vizsgálódások, mérések tanári irányítással csoportmunkában és önállóan. - Asványkincs-kutatás. - Bányabezárások értelmezése újságcikkek segítségével. - Díszburkolat keresése. - Időjósításokkal kapcsolatos szólások, mondások gyűjtése. - Éghajlati adatok gyűjtése. - Földrajzi elnevezések az ételekben. - Éghajlati diagramok készítése gyűjtött vagy megadott adatsorok alapján. - Éghajlati térképek elemzése. - Szélsőséges időjárási helyzetek megbeszélése. - A globális felmelegedés témájának elemzése Magyarország szemszögéből. - Magyarország genetikai talajterképének elemzése. - Folyók jellemző adatainak összegyűjtése.

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Magyarország határai. - Magyarország lemeztékonikái kialakulása. - Párhuzamok a magyarországi kőzetek kialakulási környezete és jelenkori helyszínek között. - Éghajlati adatok. - Éghajlati térképek. - Szélsőséges időjárási helyzetek. - Magyarország genetikai talajtérképe. - Folyók, felszíni és felszín alatti vizek jellemzői. - <i>Művészetek: a magyar tájfestészet.</i>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése . - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
<p>16. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>A VILÁG VALLÁSFÖLDRAJZA</p> <p>3</p>
<p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - A világvallások eredete, elhelyezése a világban. - A világvallások lényeges tanításai. - Világvallások ma – a vallások helyzete, földrajzi elterjedése, híres zarándokhelyek. - Hit és vallási tolerancia.
<p><i>Önmeghatározás</i></p>	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becslése.</p>
<p><i>Önbemutató</i></p>	<p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegípusokban. Önértékelésvényesítés, megnyilvánulási igény.</p>
<p><i>Stratégiaalkotás</i></p>	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Információkezelés: adat-/tapasztalatgyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciaeremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén termódosítás.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Diákok kérdőívvel, internettel, számítógéppel segített csoportmunkája. - Alapvető vallási fogalmak tisztázása beszélgetés, előadás formájában. - Az előforduló helynevek megkeresése az Atlaszban. - Az információ önálló kezelésének fejlesztése: <ul style="list-style-type: none"> o önálló adatkeresés; o az adatok rögzítése, tárolása; o az adatok prezentálása.

	<ul style="list-style-type: none"> – Egyéni és csoportos tevékenységek (kísérletek, megfigyelések) önálló tervezése: <ul style="list-style-type: none"> o a tevékenység lépésekre bontása; o feladatok meghatározása, feladatvállalás; o a feladatok ütemezése. – A tervek megvalósítása: <ul style="list-style-type: none"> o terv szerinti haladás; o ellenőrzés, elemzés, értékelés; o tervek szükség szerinti módosítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> – Világvallások. – Egyezések és eltérések a vallások tanításaiban. – Szent helyek. – Ünnepek, rítusok.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Ember és társadalom: vallások keletkezése, története, vallásháborúk, szent háborúk a múltban és napjainkban.</i> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> – A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerinti való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
17. TÉMAKÖR / FEJEZET	VILÁGGAZDASÁGI TENDENCIÁK
	2
	Cím Ajánlott óraszám
	Tematikus fókusz
	Önmeghatározás
	Önbemutató
	Stratégiaalkotás
	Stratégia megvalósítása
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<ul style="list-style-type: none"> – Multinacionális vállalatok. – Nemzetközi szervezetek: WTO, Világbank, Nemzetközi Valutaalap. – Globalizáció, információs társadalom, pénzügyi világ, adósságválság. <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. A másokhoz való odafigyelés igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció, alkalmazkodás: cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. Önellenzés, helyzetelemzés, saját teljesítőképesség becsülése.</p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatépítő szövegípusokban. Önértékelés, megújulás, megújulás iránti igény.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adat-/tápasztalagyűjtés, az adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, feltételek és összefüggések. Információalkotás és -átadás, lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. A terveknek megfelelő haladás, elemzés, értékelés, szükség esetén tervmódosítás.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – Számadatok kiértékelése és grafikonkészítés. – Kísérletek létrehozása/meghallgatása: Világbank, Nemzetközi Valutaalap, Világkereskedelmi Szervezet (WTO).

	<ul style="list-style-type: none"> - Keresztretjéveny a világ országainak pénzemeiből. - Szituációs játékok: <i>ünnep és a globalizáció ellen</i>. - Adósságállományok számadatainak, cikkeinek magyarázata, grafikonkészítés. - <i>Tabu-játék</i> pénzügyi fogalmakkal. - Nagyrubázakban megjelenő termékek. - Világtermékek. - Multinacionális vállalatok. - <i>A Csata Prágában</i> c. újságcikk értelmezése. - A pénz története. - Globalizáció. - Információs társadalom. - <i>Az adósság</i> fogalmának értelmezése. - <i>Ember és társadalom: a világ kapitalizálódása, ipari forradalmak, a globalizáció története.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Matematika: statisztikák, grafikonok feldolgozása.</i> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása szóban és írásban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	
18. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
KÉPESÉGFELFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<ul style="list-style-type: none"> - A zenei világ stárjainak mögöttes világa: <i> mennyiben és miért „csinált” figura egy sztár?</i> - Betekintés a sztárkultusz történetébe. - Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontrol igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás követelményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. - Szöveges és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozitív ismerete. - Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék. - Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye. - A zenei világ stárjainak azonosítása, elhelyezése térben, időben. - A sztárrá válás feltételeinek összegyűjtése. - Sztár-csináló játékok: a csoportok kitálatl személyt vagy valakit maguk közül emelnek sztárrá: kitálatlálják karrierjét, reklámját, relikviát, életformáját stb. - Bemutatójuk egymásnak alkotásukat.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - A sztárra válás feltételei. - Sztárok a zene világában: a komolyzene, a jazz és a pop zene csillagai. - A sztárkultusz története a Mozarttól napjainkig. - A sztárok életének veszélyei, fény- és árnyoldalai. - A sztárcsinalás marketingje; a „<i>Megasztár-jelenség</i>”. - A szubkultúrák és a zene.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Zene és művészet történet, kiemelkedő alkotók, előadók.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásban, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppígy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
19. TÉMAKÖR / FEJEZET	A GYÓGYÍTÓ ZENE
	2
	A zene terápiás hatásának ismerete, az ide kapcsolható saját élmények felidézése; képalkotás a terapeútia munkájáról.
	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló norma-választás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás követelményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítségkérés, együttműködési készség.
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	Szövevény és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időtérzék.
	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szövevény információ esetén: lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszűrés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Egyéni és közös mozgás zenére, közös zenélés, a zene keltette érzések megbeszélése. - A zene gyógyító ereje a különböző kultúrák szerint. - Napjaink zeneterápiás törekvései.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember és társadalom: varázslat és gyógyítás a természetközeli kultúrákban.</i> - <i>Földünk-környezetünk: az alternatív orvoslás elterjedése világszerte.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i>

KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> – A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
20. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Alkalmi zenék, aláfestő zenék. – A filmzene. – A hobbizene. – A zene mindennapjainkban való jelenlétének tudatosítása és az alkalmazott muzsikához kapcsolódó ismeretek. – A kép és a zene összefüggéseinek felismerése. A filmzene, mint alkalmazott művészet megismerése. – Az amatőr és a hivatásos művészet összefüggéseinek vizsgálata. <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kiváncsiság. Okkeresés igénye. – Megfelelő alkalmakra zenét kell választani az egyik csoportnak, míg a másiknak ki kell találnia az alkalmat. – Az alkalmazás terei: filmjelenetek zene nélkül és megfelelő aláfestő zenével. – Néhány egyszerű hangtechnikai trükk kipróbálása. „karaoke”, örömmzene stb. – A zene mint alkalmazott művészet. – A technika nyújtotta lehetőségek a hangzásban. – <i>Élvtel és gyakorlati ismeretek: rendezvény szervezés.</i> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	

KÖVETELMÉNYEK	<p>– A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait!</p> <p>– Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</p> <p>– Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!</p>
21. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>A TÁRGYAK VILÁGA 4+1</p> <p>– A használati tárgyak sokféleségére való rácsodálkozás: szembesülés azzal, hogy mennyi tárgy főlegesen, milyen sok a speciális tárgy és, hogy egy-egy tárgy, egy-egy funkció mennyire kötődik egy adott kultúrához.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ <i>Mire való?</i> ○ <i>Hogyan készül?</i> ○ <i>Miért épp ilyen?</i> <p>– Annak megtapasztalása, hogyan lehet egyszerre <i> kreatív és fegyelmezett</i> a tevékenység: az adott kereteken belül szabadon lehet alkotni, ám az alkotás folyamatának pontos dokumentációját is létre kell hozni! Egy tárgy tervezési folyamatának megismerése, saját tárgy tervezésének kipróbálása. A tanulók megismerkednek a tervezés ergonomiai szempontjaival.</p> <p>– Informatika.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. ○ Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. ○ Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
Önmeghatározás	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.</p>
Önbemutató	<p>Szöveges és írásbeli szövegalkotás: Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.</p>
Stratégiaalkotás	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
Stratégia megvalósítása	<p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Hangszerek, konyhai eszközök, bútorok, gyerekszállító alkalmatosságok csoportba rendezése, stílus alapján. - Különböző tárgyak kipróbálása, pl. evés pálcikával vagy evőeszköz nélkül, vagy csigatásza, derelye készítése stb. - Megadott funkcióra tárgy készítése a meglévő anyagokból, pl. evőeszköz vagy ülőalkalmatosság (jellegzetes nomádtábori feladat). - Használati tárgy tervezése megadott szempontok alapján. A terv bemutatása. - Különböző kultúrák örök azonos célra készült tárgyainak összehasonlítása. - A tárgyak tervezésének szempontjai, folyamata. - Ergonómia.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Élvtel és gyakorlati ismeretek: tárgyak tervezése, elkészítése.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i> - <i>Matematika: ábrázolási, szerkesztési feladatok.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásban, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppígy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
22. TÉMAKÖR / FEJEZET	KÖRNYEZETÜNK
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<ul style="list-style-type: none"> 3 - <i>Ahol dolgozunk.</i> - <i>Ahol dolgozni szeretnénk.</i> - Többféle munkahely megismerése. - A munkahely minősége és a piac összefüggésének tudatosítása. - Az iskolai munkakörülmények elemzése. - Alkotó tevékenység. - Tudatos tervezés, jóváképp megfogalmazása. - A munkakörülmények kialakításához szükséges feltételek tudatosítása, megfogalmazása.
	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés.</p> <p>Önellenzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítségkérés, együttműködési készség.</p>
	Szövebeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.

	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztáranak alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A munka és a hozzá tartozó munkahely párosítása. - Azonos munkák végzésének körülményei régen és ma; ugyanaz a munka a világ különböző részein. Az olcsó termelés lehetséges okai. - Jelenlegi munkahelyünk (iskola, osztályterem) elemzése. - A saját munkahely berendezése a lehető legtöbb szempont figyelembevételével: <i>milyen munkát végzünk, milyen körülményekre vágyunk?</i> - A munkahelyek kialakításának szempontjai: technológia, minőség, munkavédelem. - Sokféle munkahely megismerése (különböző tevékenységek, tervek, idők). - Munkahelyi veszélyek. - <i>Élvtívet és gyakorlati ismereteket: tárgyak tervezése, elkészítése.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i> - <i>Matematika: ábrázolási, szerkesztési feladatok.</i> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	
23. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p>ÖNISMERET</p> <p>2</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott órászám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ez volnék én?</i> - Ön- és társismereti játékok. - Mások pontosabb megfigyeléséből származó megértés, elfogadás; az együttműködés képességének fejlődése.
	<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés.</p> <p>Önellenzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.</p>
	<p><i>Önbemutató</i></p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.</p>
Stratégiaalkotás	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>

	<i>Stratégia megvalósítása</i>	<p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztáranak alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ön- és társismereti játékok: ezek előkészítik a történet megalkotását. – Szerepjátékok, szerepeserék, jellemző tulajdonságokat meghatározó játékok stb. – Önmeghatározás, önismeret, együttműködés. – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok. Drámajáték.</i> – A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismeretait éppígy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		
KÖVETELMÉNYEK		
24. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i>	EMBERI TÖRTÉNETEK 2
	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>A mi történetünk.</i> – Közösen kitalált történet megrendezése, szereposztása, eljátszása. – Munkaerő-piaci ismeretek: a kelendő munkaerő szükséges képességei, az első interjúk sémája, a tudatos életpálya tervezése.
	<i>Önmeghatározás</i>	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontrol igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség. Szöbéli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Önbemutató</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztáranak alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – Közösen kitalált történet megrendezése, szereposztása, eljátszása: két csoport dolgozik külön-külön, majd a két történetet „kicserélik” a csoportok, s mindegyik a másikat folytatja: <i>XY friss szakképesítésével munkát keres; X. Y. 10 év múlva...</i> – Munkaerő-piaci ismeretek: a kelendő munkaerő szükséges képességei, az első interjúk sémája, a tudatos életpálya tervezése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember és társadalom: munkaerőpiac.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i> - <i>Drámajáték.</i> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
KÖVETELMÉNYEK	
25. TÉMAKÖR / FEJEZET	EDZÉS GÉPEKEN
Cím	5
Ajánlott óraszám	
Tematikus fókusz	<ul style="list-style-type: none"> - A szervezet felkészítése az edzésre, sérülések elkerülése, élettani alapok, a szervezet önálló felkészítése terhelésre. - A megfelelő felszerelés szerepe a sérülések megelőzésében és az egészség megóvásában, a felszerelés kiválasztása. - Élettani alapok: a fejlődő csontozat és vázrendszer megóvása. Az erősítőgépek és szabadsúlyok használatának technikája – a gerincszlop és izületek sérüléseinek elkerülése.
Önmeghatározás	<p>Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás követelményeinek ismerete adott helyzetben. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.</p>
Önbemutató	Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szöveg típusokban. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
Stratégiaalkotás	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Gimnasztika, „stretching”, körözés. - Állóképességi edzés – kerékpár, futópad, ellipszis járó, evezőgép. - Erőedzés, edzés egy- és kétkaros súlyzókkal, edzés csigásgépeken.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - A csont- és izomrendszer terhelhetőségének életkori sajátosságai, a szabadsúlyok és gépek helyes használata.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember a természetben: az izomműködés fziológiája, az edzőgépek, mint egyszerű gépek.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértési, szövegalkotási feladatok.</i>

KÖVETELMÉNYEK		<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló ismerje meg a bemelegítés fontosságát, a sérülések elkerülésének jelentőségét! Önálló munkával tudja magát felkészíteni a terhelésre, és ellenőrzés nélkül végezze el azt! – Legyen képes az edzőtermi gépek helyes használatára, tudjon saját edzéstervet készíteni, ismerje a fokozatosság elvét, a helytelen végrehajtásból létrejövő sérülések megelőzését saját fizikai állapotát!
26. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>AEROBIC-EDZÉSPROGRAMOK</p> <p>5</p> <ul style="list-style-type: none"> – Az egész test mozgatása zenére, különböző fázisok összeállítása, a rendszeres testmozgás iránti igény fenntartása; mozdulatok összhangban a zenével. – A zene ütemére megfelelő koreográfia megtervezése, elkészítése. <p>Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarcűrész, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás követelményeinek ismerete adott helyzetben. Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópólo szövegtípusokban. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozitív ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Gimnasztika, „stretching”. – Az aerobic mozgásformái. – Ének-zene. – Dráma és tánc. – Ember a természetben: az aerobic életteni hatása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló legyen képes egy legalább 10 perces koreográfia megtervezésére és végrehajtására, saját maga által választott zenére!
KÖVETELMÉNYEK		<p>KROSSZFUTÁS</p> <p>5</p> <ul style="list-style-type: none"> – A megszerzett általános állóképesség olyan speciális képességgé fejlesztése, amely képes megbirkózni a versenyszerű terheléssel. <p>Normakövetés, a normák ismerete, normatudatos magatartás. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. A saját teljesítőképesség becslése. A követelmények eléréséhez szükséges kompetenciák, tudások ismerete, kudarcűrész, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Alkalmazkodás. Szóbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópólo szövegtípusokban. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p>
27. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK		

<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉ- GEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Egyenletes futás. - Váltakozó futás. - „Fartlek”. - „Stretching”. - A futóedzés módszerei. - <i>Ember a természetben: a futás élettani hatása.</i>
<p>28. TÉMAKÖR / FEJEZET</p> <p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>PÁLYAI RÁNYOK – TANTÁRGYVÁLASZTÁS</p> <p>4</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tájékozódás az iskola tantárgyi kínálatáról, az egyes tantárgyak követelményrendszeréről, a tan- tárgyválasztás és a továbbtanulás összefüggéséről, a felvételi pontrendszeréről. - A tantárgyválasztás előkészítése. <ul style="list-style-type: none"> o <i>Emelt szint? Közép szint? Szaknaválasztás.</i> o <i>Mi akarok lenni?</i> <p>Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következmé- nyeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladat ismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.</p> <p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önisme- ret. Szövegtípusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismer- rete. Önbemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevė- kenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérzék.</p> <p>Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megte- remtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazá- sa. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az iskola szakmai profiljának, valamint a településen még elérhető szakmai kínálatnak megismer- tetése: előadás, írott forma, felsőbb évfolyamos tapasztalatok, látogatás. - Saját célok meghatározása. Célok lehetőségek, követelmények mérlegelése, esélylatolgatás, alter- natívák meghatározása. Döntéshozatal. - Az életpálya aktuális szakasza, funkciója. - Szakmák, tantárgyak tartalma, követelményrendszere. - A szakmaválasztás és az egyéni életpályák összefüggése. - Rövid és hosszú távú tervezés az életpályán. - Döntési alternatívák tervszerű feltárásának módja. - A racionális döntés elemei.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	

<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p><i>Ember és társadalom: rend és szabadság, közösség és társadalom.</i> <i>Allampolgári ismeretek: közoktatás, szakoktatás, felsőoktatás.</i> <i>Mozgóképkuhra és médiáismeret: interaktív hálózatok.</i> <i>Élő idegen nyelv: pályaválasztás.</i> <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.</i> <i>Könyvtár-használat: könyvtárismeret, dokumentumismeret.</i></p> <p>– Ismerje az akarat, önfejelem, önbizalom jelentőségét az ember célkitűzéseiben, céljai megvalósításában, saját erőforrásai mozgósításában!</p> <p>– Legyen képes ezeket a felvételi helyzetre alkalmazni!</p> <p>– Ismerje meg saját viselkedését vizsgahelyzetben, tudjon felkészülni a jó teljesítményre. Ismerjen technikákat az izgalmi szint (vizsgadrukk) kezelésére!</p>
<p>29. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>MUNKAPIAC</p>
<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>3+1</p> <p>– A legfontosabb munkaerő-piaci ismeretek körének összeállítása, az ismeretek forrásainak feltárása.</p> <p>– Aktuális információk gyűjtése.</p> <p>– <i>Munkapiacra lépések.</i></p> <p>– A rugalmas munkaerő.</p> <p>– Informatika.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
<p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKÜSZÖK</p>	<p>Helyzetelemzés. A másokhoz való odafordulás igénye. Helyzetértékelés igénye. Önelemzés igénye. Kooperáció. Alkalmazkodás. A körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben. Cél- és feladat ismeret. Szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség.</p>
<p><i>Önmeghatározás</i></p>	<p>Szöbéli és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szöveg típusokban. Önisméret. Szöveg típusok ismerete. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete. Ön bemutatás céljának ismerete.</p>
<p><i>Önbemutató</i></p>	<p>Tervezés: cél meghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. Céltudatosság. Pontosság. Időérték.</p>
<p><i>Stratégiáalkotás</i></p>	<p>Információkezelés: adatgyűjtés – adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Egyes jogforrások megismerése, értelmezése. - Tapasztalatok gyűjtése, majd ezek alapján tanulások levonása. - Tájékozódás jogszabályokból, álláslehetőségek, munkajogi információk az interneten. - A munkajogi, munkajogi tájékozódáshoz szükséges információforrások megismerése. - Különböző munkahelyi elvárások megismerésén keresztül az állandó változáshoz való alkalmazkodás gyakorlása szituációs játékokban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Alapvető munkajogi ismeretek, jogok és kötelességek. Munkahelyi elvárások, munkaköri leírások. - Élethosszig tartó tanulás tartalma, értelmezése példákon keresztül.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Emberismeret: az ember, mint értékelő lény, mozgatóink.</i> - <i>Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek: a munka világa.</i> - <i>Tánc és dráma: szituációs játékok.</i> - <i>Élő idegen nyelv: a munka világa.</i> - <i>Életvitel és gyakorlati ismeretek: pályorientáció, tájékozódás a munkapiacon.</i> - <i>Informatika: információkeresés.</i> - <i>Könyvtár-használat, könyvtárismeret.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló ismerje a munka törvénykönyvet és ebből egyes konkrét jogszabályokat! - Tudja értelmezni az olvasott szöveget! - Legyen képes munkajogi, munkajogi tájékozódáshoz szükséges információforrásokat megtalálni, használni! - Ismerje meg különböző munkahelyek hirdetésekben megfogalmazott elvárásait! - Szituációs játékokban gyakorolja a különböző munkahelyi elvárásokhoz való alkalmazkodást!

11. ÉVFOLYAM MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Óraszám	
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom	9	
2.	Társadalmi normák – társadalmi szerepek			12
3.	Munkavállalók – munkahelyek			12
	Informatika			1
4.	Hang és látvány		Ember a természetben + Informatika	6
5.	Sugárzó energia			6
	Informatika			1

6.	A magyar tudomány		3
7.	Biokémiai folyamatok Informatika		7 1
8.	Élettani folyamatok		6
9.	Embertan		2
10.	A valóság megjelenítése	Művészetek	4
11.	Kölcsönhatások: alkotás – befogadás, alkotó – befogadó		7
12.	Vállalkozás és sport Informatika	Testnevelés és sport	15 2
13.	Önismereti program		8
14.	Továbbtanulás Informatika		7 1
15.	Tanulás és munka – munka és tanulás Informatika	Osztályfőnöki & szabad sáv + Informatika	4 1
16.	A munkavállaló		8
			Összesen: 123

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím	ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD
	<i>Ajánlott óraszám</i>	9
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	– Együttélés, együttműködés – készségfejlesztő modul.
		– Világképek, gondolkodásmódok.
		– Tradicionális és modern világ.
		– Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése.
		– Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról.
		– Történelmi jelek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból.
		– Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről.
		– Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására.
		– Különböző értékek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása.
		<i>Önmeghatározás</i>

	<i>Önbemutató</i>	Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolátpólo szövegtípusokban.
	<i>Stratégiakalkotás</i>	Tervezés: tervekészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. - Bemutatók, kiselőadások. - Szimulációs játékok. - Tréningek. - Tervezés és gyakorlati tevékenység. - Szimulációs játékokra épülő készségfejlesztő program. - Világképek, vallás, filozófia. - A tradicionális és modern világ összehasonlítása. - <i>Élvevitel és gyakorlati ismeretek.</i> - <i>Oszályfőnöki óra.</i> - <i>Dráma és tánc.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produkció készítése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		
KÖVETELMÉNYEK		
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i>	TÁRSADALMI NORMÁK – TÁRSADALMI SZEREPEK 12
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Társadalmi státuszok és foglalkozások – pályaaorientáció. - Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése. - Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. - Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. - Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. - Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. - Különféle értékrendek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása.
	<i>Önmeghatározás</i>	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetni tudása.
	<i>Önbemutató</i> <i>Stratégiakalkotás</i>	Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolátpólo szövegtípusokban. Tervezés: tervekészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.

	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerzés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. - Bemutatók, kiselőadások. - Szimulációs játékok. - Tréningek. - Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Társadalmi rétegződés és iskolaválasztás összefüggése. - Tudás és rang (hatalom?). - A pályorientáció alapvető kérdései. - Tréningek.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Élevtel és gyakorlati ismeretek.</i> - <i>Osztályfőnöki óra.</i> - <i>Dráma és tánc.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produkció készítése.
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	MUNKAVÁLLALÓK – MUNKAHELYEK
	12+1
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - A közalkalmazottak helyzete és munkája. - A társadalmi mobilitás. - <i>Hátrányos helyzetből indulva...</i> - Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése. <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. - Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. - Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. - Különméretű értékek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.

	<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiataalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudas magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.</p> <p>Szövebeli és írásbeli szövegalkotás: közli, elbeszélő, leíró, kapcsolóalpoló szövegtípusokban.</p> <p>Tervezés: tervekészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. - Bemutatók, kiselőadások. - Szimulációs játékok. - Tréningek. - Tervezés és gyakorlati tevékenység.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<ul style="list-style-type: none"> - Az állami foglalkoztatás jellege. - A közalkalmazottak munkája. - A mobilitás fogalma és mai gyakorlata. - Hátrányos helyzetet a munkaerőpiacon.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - <i>Élvtétel és gyakorlati ismeretek.</i> - <i>Osztályfőnöki óra.</i> - <i>Dráma és tánc.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> - <i>Földünk-környezetünk.</i>
KÖVETELMÉNYEK		<ul style="list-style-type: none"> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produkció készítése.
4. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím	HANG ÉS LÁTVÁNY
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	Ajánlott óraszám	6
	Tematikus fókusz	<ul style="list-style-type: none"> - A hangszerekkel való ismerkedés, a hullámtanban és a hangtanban tanultak elmélyítése. <ul style="list-style-type: none"> o Hangszerek. - Néhány gyakorlatban és ritikában megfigyelhető természeti jelenség, és ezek magyarázatának megismerése. <ul style="list-style-type: none"> o Légköri fényjelenségek. o Légköri kutatómunka, prezentációkészítés. - Önálló kutatómunka, prezentációkészítés.
Önmeghatározás		<p>Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarcutírás, kitarítás, próbálkozásai hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudas magatartás.</p>

	<i>Önbemutató</i>	Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismertető, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.
	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerete. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: információ-adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén termódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. - A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. - Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. - A prezentációk, kiselőadások értékelése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<ul style="list-style-type: none"> - Hullámtervezés. - Hangtervezés. - Optika.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> - <i>Földünk-környezetünk: időjárás jelenségek.</i> - <i>Életritét és gyakorlati ismeretek: egyszerű hangszerek készítése.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Matematika: hullámtervezés számítások.</i>
KÖVETELMÉNYEK		<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerinti való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i>	SUGÁRZÓ ENERGIA
	<i>Ajánlott óraszám</i>	6+1
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKÖZSZEK	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> - A radioaktivitás, a napenergia és a lézerek néhány gyakorlati alkalmazásának megismerése, mindennapi életünkben betöltött szerepük bemutatása, fontosságuk tudatosítása. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszközválasztás. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
	<i>Önmeghatározás</i>	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarcátűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.
	<i>Önbemutató</i>	Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatápoló szövegtípusokban. Önismertető, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.

	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervek készítésének elemeinek és módjainak ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén termódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. – A prezentációk, kiselőadások értékelése. – A radioaktivitás gyakorlati alkalmazásai: eszközök, eljárások. – A napenergia befogásának, hasznosításának lehetőségei, a napenergia, mint alternatív, megújuló, környezetbarát energiaforrás. – A lézerek gyakorlati alkalmazásai; a lézert használó eszközök, eljárások. – <i>Földünk-környezetünk: napenergiában gazdag területek.</i> – <i>Élvtel és gyakorlati ismeretek: „Stirling-motor” modell készítése, a napenergia hasznosítása.</i> – <i>Matematika: számítások.</i> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.</i> – A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerinti való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i>	MAGYAR TUDÓSOK
	<i>Ajánlott óraszám</i>	3
	<i>Tematikus fókusz</i>	A XX sz. világhírű magyar tudósainak munkássága, szerepük a világ tudományában.
	<i>Önmeghatározás</i>	Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarc-tűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.
	<i>Önbemutató</i>	Szöbéli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolóalkotó szövegtípusokban. Önismert, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Stratégiaalkotás</i>	Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervek készítésének elemeinek és módjainak ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	<i>Stratégia megvalósítása</i>	Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén termódosítás, kontrolligény.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. - A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. - Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. - A prezentációk, kiselőadások értékelése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	- <i>Szilárd Leó, Wigner Jenő, Teller Ede, Neumann János, és Gábor Dénes élete és munkássága.</i>
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	- <i>Ember és társadalom: tudománytörténet; a „Manhattan-projekt”; a II világháború története.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
7. TÉMAKÖR / FEJEZET	BIOKÉMIAI FOLYAMATOK
	7+1
	<ul style="list-style-type: none"> - Kémiai ismeretek alapján, a fotoszintézis és a glükóz lebontása, kémiai folyamatainak megismertetése. <ul style="list-style-type: none"> o A szénhidrátok felépítése és lebontása. - A fehérjékkel kapcsolatos alapvető elméleti ismeretek elsajátítása után, azok alapos elmélyítése modellezés, képi megjelenítés segítségével. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközrel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.</p> <p>Szöveges és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsoló szövegtípusokban. Önismertetés, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerete. Céltudatosabb, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén termódosítás, kontrolligény.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. - A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. - Folyamatok modellezése, kísérletezés csoportban. - A modellek, kísérletek eredményeinek értékelése, értelmezése, rendszerezése. - Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - A prezentációk, kiselőadások értékelése. - Az enzimek és koenzimek felépítése és működése. - A NAD⁺, a NADP⁺ és a koenzim-A működésének alapjai. - Az oxidáció és a redukció fogalma. - Színanyag, pigment-rendszer, szintest. - A kromatográfia elve és gyakorlatja - A fehérjék szerkezete, tulajdonságai. - Fehéjlesztézis. - Enzimreakciók.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember a természetben: kémia.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.</i> - <i>Matematika: számítások.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	ÉLETTANI FOLYAMATOK
	6
	<ul style="list-style-type: none"> - A vér felépítését és feladatai, az immunrendszer működése. - A sejtostódás folyamatai.
	<ul style="list-style-type: none"> - Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. - A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<ul style="list-style-type: none"> - Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismertet, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete. - Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerete. Céltudatosság, pontosság, időérzék.
	<ul style="list-style-type: none"> - Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkítás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. - A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. - Folyamatok modellezése, kísérletezés csoportban. - A modellek, kísérletek eredményeinek értékelése, értelmezése, rendszerezése. - Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. - A prezentációk, kiselőadások értékelése. - Játékos feladatmegoldások párban és csoportban.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - A vér alkotórészei, az alkotórészek felépítése és feladatai. - A fehérvérsejtek és az immunrendszer. - Sejtciklus, kromoszómaciklus. - RNS, DNS. - Mitózis. - Meiózis.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
9. TÉMAKÖR / FEJEZET	EMBERTAN
	2
	<ul style="list-style-type: none"> - A férfi és női egy összehasonlítása, az agy felépítésének, működésének és egészségétanának összefoglalása.
	<p>Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat.</p> <p>A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismert, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerete. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén termékosztás, kontrolligény.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. - A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése. - Folyamatok modellezése, kísérletezés csoportban. - A modellek, kísérletek eredményeinek értékelése, értelmezése, rendszerezése. - Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. - A prezentációk, kiselőadások értékelése. - Játékos feladatmegoldások párbaj és csoportban.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<ul style="list-style-type: none"> - Az emberi agy megfigyelőképességének vizsgálata. - A férfi és női agy működésének és problémamegoldó mechanizmusainak összehasonlítása. - Az idegrendszer betegségei.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.</i>

KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> – A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. – Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. – Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
10. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> Ajánlott óraszám</p> <p>4</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – A sajtófotók művészi és dokumentatív ereje. – A dokumentumfilmek és a fikciók. – Rendkívüli emberi teljesítmények és akcióhősök.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontroll igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás következményeinek ismerete adott helyzetben.</p> <p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.</p> <p>Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Filmfelvételek, dokumentum- és sajtófotók, leírások összevetése, elemzése. – Felvételek katasztrófákról és katasztrófafilmek összevetése. – Tudományos ismeretterjesztő filmek és „sci-fi”-k összevetése. – A helytállás emlékei, hősei (<i>Pompeitől a Nagy dunai árvízig</i>). – Orvosi, tudományos teljesítmények dokumentumai (úrséta, szervátültetés stb.) – <i>Ember a természetben.</i> – <i>Földünk-környezetünk.</i> – <i>Ember és társadalom: tudósítások, leírások katasztrófákról, természeti jelenségekről.</i>
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! – Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
KÖVETELMÉNYEK	

11. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím Ajánlott órászám	KÖLCÖNTHATÁSOK: ALKOTÁS – BEFOGADÁS, ALKOTÓ – BEFOGADÓ
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	Tematikus fókusz	<ul style="list-style-type: none"> – Megfigyelés, információazonosítás, értelmezés, elemzés, tolerancia. – Kritikai gondolkodás, problémaérzékenység. – A művész szerepe, társadalmi státusza a különböző kultúrákban műalkotásokban és dokumentumok tükrében. – A művészi létforma mítoszai és valósága. – A művész szerepéhez kötődő viselkedési formák. – A műtárgy, műalkotás, mint árucikk. – A mecénás, szponzor, gyűjtő. – Az alkotó. – A befogadó.
	Önmeghatározás	Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontrol igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás követelményeinek ismerete adott helyzetben.
	Önbemutató	Szöbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.
	Stratégiaalkotás	Cél tudatosság, pontosság, időérzék.
	Stratégia megvalósítása	Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltetelek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – Árverési katalógusok elemzése: <i>mi tetszik, mi elismert, mi mennyit kóstál?</i> – <i>Kik és hogyan támogattak művészeket?</i> – Szövegek elemzése. – Vita és beszélgetés az alkotásról és az alkotás befogadásáról. – Hírek gyűjtése művészekről. – Műelemzési játékok: egy mű több értelmezési lehetősége, egy tárgy vagy szöveg „műalkotásá avatása” elemző értelmezés segítségével. – A művész-lét mítoszai: bohémosság, szegénység, betegség (<i>Bohémélet</i>). – A művész-lét valósága: „polgári” foglalkozás, rendszeres munka (pl. <i>Arany János</i>). – Sikeres és sikertelen világnagyságok (<i>Dabó, Rippl-Rónay, Mogdiliani, Csontváry</i>). – Képzőművészet: a művészeti galériák, gyűjtők, aukciók; a magán- és állami mecenatúra régen és ma (<i>a Mediciektől Luáwívig</i>). – Film: szponzorok, forgalmazók. – Irodalom: kiadók, terjesztők. – Az alkotók műveik értelmezéséről.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> – <i>Ember és társadalom: alkotó és a befogadó szerepek változása, a művészi alkotás szerepe a társadalomban, a hétköznapi életben.</i>

KÖVETELMÉNYEK	
12. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
	<p>15+2</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tanári támogatással, de önállóan, egy olyan 7–10 napos magyarországi (vízi) túra megszervezése, amire a szervezőkön kívül az iskola bármelyik tanulója jelentkezhet, és a részt vevők egészségének megóvását, fizikai állóképességének, kondíciójának javulását szolgálja. <ul style="list-style-type: none"> o <i>Vállalkozzunk vízi túrára!</i> o <i>Mitől indul el a hajó?</i> o <i>Feladatok vizen, vízparton...</i> - A szervező osztály tanulóit a megtervezett túra lebonyolítását is elvégzik. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről. <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafigyelés igénye, helyzetértékelés igénye. Kooperáció, cél- és feladat ismeret, szolidaritás, segítőkészség, alkalmazkodás, a saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképeség becslése, kudarcűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia.</p> <p>Szöbéli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismertet, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervezítés elemeinek és módjának ismerete. Céltudatos, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszérének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén termódosítás, kontrolligény.</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésre álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni! <p>VALLALKOZÁS ÉS SPORT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Információgyűjtés, az információ rendszerezése, a rendezett információk prezentálása.

	<ul style="list-style-type: none"> - A prezentációk alapján vita és döntéshozatal. - A projekt és a feladatok előrehaladásának nyomon követése. - A túra meghirdetése. - A részt vevők regisztrálása. - A részvételi díjak összeszedése. - A részt vevők elméleti felkészítése. - A részt vevők fizikai felkészítése. - A részt vevők oda- és visszautójának megszervezése. - Az eszközök oda- és visszazállításának megszervezése. - Az utazással, az eszközökkel, a szállással, az étkezéssel kapcsolatos foglalkások elintézése. - A hajóba ülési rend és menetsorrend elkészítése. - A függőben maradt operatív feladatok megoldása.
<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A (vizi) közlekedés szabályai. - Gyakorlati baleset-elhárítás és elsősegélynyújtás. - A táborozásra vonatkozó jogszabályok. - A vállöv bemelegítő gyakorlatai. - A törzs izmainak bemelegítése. - A láb izomzatának bemelegítése. - Egyensúlygyakorlatok. - Mászókötél-gyakorlatok. - Bordásfal-gyakorlatok. - Erő- és állóképesség-fejlesztő gyakorlatok. - Erőfejlesztés gumikötéllel. - Függeszekedések. - Medicinlabdás gyakorlatok. - Páros gyakorlatok. - Köredzés. - Csapatjátékok. - Evezési gyakorlatok. - Kikötési gyakorlatok. - A vízből mentés gyakorlatai.
<p style="text-align: center;">MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Földünk-környezetünk: Magyarország hajózható folyói, térképismeret, térképpohasás, tájékozódás iránnyal, térképpel.</i> - <i>Ember és társadalom: helytörténeti emlékek a túra útvonalán mentén.</i> - <i>Ember a természetben, biológia, egészségtan: elsősegélynyújtás, életmentés.</i>
<p style="text-align: center;">KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! - Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat.!

	<p>– Hajtsa végre a felkészítő gyakorlatokat, a legnagyobb gondossággal segítse a túra résztvevőinek fizikai és elméleti felkészítését!</p>
<p>13. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p>ÖNISMERETI PROGRAM</p>
	<p>8</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p>Az önismereti program előnye: A személyiség erősségeinek, gyengeségeinek feltérképezése, énkép fogalmának tisztázása, önértékelés javítása mások visszajelzése alapján. A szorongás testi és viselkedési jegei, a saját szorongásos állapotok azonosítása, szorongáscsökkentő relaxációs technikák tanulása. A magabiztos, asszertív viselkedés fejlesztése, gyakorlása, előnyben részesítése az agresszív viselkedéssel szemben. Az interperszonális élmények megosztása.</p>
	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafigyelés igénye, helyzetértékelés igénye. a saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése, kudarcútrítás, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia.</p>
	<p>Szövebeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolátpótló szövegtípusokban. Önismert, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutatók céljának ismerete.</p>
	<p>Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
	<p>Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> – Önismert fogalmának tisztázása. – Költség-hason elemzés. – Csoportszabályok tisztázása. – Önjellemzés, társak jellemzése. – Személyes tárgyakból történet alkotása. – Saját szorongás feltérképezése. – Progresszív relaxáció. – A villámgyors ellazulás elsajátítása. – Szorongáscsökkentés mások segítségével, szerepjátékok. – A magabiztos viselkedés gyakorlása szerepjátékkal. – Szerepjátékok az asszertívitás gyakorlására. – Az önismereti programon átelt élmények, tapasztalatok megbeszélése. – Reklám készítése az önismereti programról.
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Önismert fogalma. – Introspekció. – Empátia. – Visszajelzés. – A szorongás fogalma. – A szorongás testi jelei. – A magabiztos viselkedés jellemzői. – Asszertív viselkedés jellemzői.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<p><i>Ember a természetben: embertan, pszichoszomatikus jelenségek.</i></p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i></p> <p>A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait!</p> <p>Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikereiről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</p> <p>Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!</p>
KÖVETELMÉNYEK	
14. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p>TOVÁBBTANULÁS</p> <p>7+1</p> <ul style="list-style-type: none"> – A továbbtanulási elképzelések, tervek motívumainak feltárása. – A továbbtanulási lehetőségek önálló felkutatása. – Ismerkedés a tanfolyami rendszerű továbbtanulás lehetőségeivel. – A külföldön való továbbtanulás lehetőségeinek, feltételeinek megismerése. – Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről. <p>Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarcélmény, kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.</p> <p>Szöveges írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsoló szövegtípusokban. Önismertet, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tevékenységek elemeinek és módjának ismertetése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén termékmódosítás, kontrolligény.</p>
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. – Élethelyzetek szimulálása. – Kérdésmegbeszélés létrehozása a gyűjtött információk szelktálására. – A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése csoportban. – Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása.

	<ul style="list-style-type: none"> – A prezentációk, kiselőadások értékelése. – Játékos feladatmegoldások párbaj és csoportban. – Tanfolyami kínálat. – A magyar felsőoktatás kínálata. – <i>A bolognai rendszer.</i> – A továbbtanulás lehetőségei, feltételei Európában. – A felsőoktatás intézményei külföldön. – Diákintézmények külföldön. – Fial felnőtként külföldön. – <i>Ember és társadalom: az Európai Unió.</i> – <i>Élő idegen nyelv: kapcsolatteremtés.</i> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> – <i>Matematika.</i>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> – A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! – Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikereiről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! – Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit építgató mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!
15. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismerkedés a tanulás melletti munkavállalás magyarországi lehetőségeivel. – Rövid projekt keretében életterv készítése, és az ügyintézés gyakorlása az EU-ban, szimulált körülmények között. – Annak megbeszélése, hogy miért van szükség munka mellett a tanulásra. – Informatika. <ul style="list-style-type: none"> ○ Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. ○ Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. ○ Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről. <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p>
	<p>TANULÁS ÉS MUNKA – MUNKA ÉS TANULÁS</p> <p>4+1</p> <p>– Ismerkedés a tanulás melletti munkavállalás magyarországi lehetőségeivel.</p> <p>– Rövid projekt keretében életterv készítése, és az ügyintézés gyakorlása az EU-ban, szimulált körülmények között.</p> <p>– Annak megbeszélése, hogy miért van szükség munka mellett a tanulásra.</p> <p>– Informatika.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. ○ Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. ○ Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről. <p>Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat.</p> <p>A saját teljesítőképesség becslése. Kudarctűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.</p> <p>Szöveges és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismertető, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.</p>

	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p>	<p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjának ismerte. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adataalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén termódosítás, kontrolligény.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. - Életszituációk szimulálása: a tanulás és a munka összeegyeztetethezőse. - Kritiszumsziszter létrehozása a gyűjtött információk szelektálására. - A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése csoportban. - Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. - A prezentációk, kiselőadások értékelése. - Játékos feladatmegoldások párbán és csoportban: munkakeresés. - Beszélgetés és vita osztálykeretben.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Diákmlunka, diákszövetkezet. - A diákmlunka jogi és adóügyi szabályozása. - A külföldön való megélhetés feltételei. - A külföldi diákok, munkavállalók szervezetei az EU-ban, különösen a legnépszertűbb célszországokban. - <i>Az élethosszig tartó tanulás jelentése, jelentősege.</i> - <i>Ember és társadalom: az Európai Unió.</i> - <i>Élő idegen nyelv: kapcsolatteremtés.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Matematika.</i>
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>		
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! - Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában. Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!
<p>16. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>	<p>A MUNKAVÁLLALÓ 8</p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>Az álláskeresési technikák alkalmazásának gyakorlása. A munkavállalás lehetőségeinek felderítése az EU legnépszertűbb célszágaiban. A munkaközvetítők szerepének bemutatása. Az adózás és a társadalombiztosítás szerepének tisztázása a társadalom életében.</p>
<p>Önmeghatározás</p>		<p>Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becsülése. Kudarcztűrés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.</p>

	<p><i>Önbemutató</i></p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.</p>
	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemének és módjának ismertetése. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>
	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p> <p>Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén termódosítás, kontrolligény.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. - Élethelyzetek szimulációja: munkakeresés, állásinterjú. - Képzési rendszer létrehozása a gyűjtött információk szelektálására: álláshirdetések, munkaközvetítők szelektálása. - A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése csoportban, ellenőrzőlista készítése. - Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. - A prezentációk, kiselőadások értékelése. - Játékos feladatmegoldások párbaj és csoportban. - Álláskereső technikák. - Önéletrajz, EU-önéletrajz. - Állásinterjú fajták. - Viselkedési technikák, stratégiai állásinterjú. - A legális munkavállalás lehetőségei az egyes EU-országokban. - A munkaközvetítők szerepe. - Hogyan adóznak az egyes EU-országokban? - Társadalombiztosítás, egészségbiztosítás és adózás.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember és társadalom: az Európai Unió, az adózás és a társadalombiztosítás szerepe.</i> - <i>Élő idegen nyelv: kapcsolatteremtés.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Matematika.</i>
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésre álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait!
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismeretét építgató mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!

12. ÉVFOLYAM
MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSOK

No.	Témakörök/fejezetek	Kapcsolódó műveltségterület	Óraszám	
1.	Életmód – gondolkodásmód	Ember és társadalom	9	
2.	Társadalmi normák – társadalmi szerepek		10	
3.	Munkavállalók – munkahelyek		9	
4.	A globális természet Informatika	Ember a természetben	13 1	
5	A média társadalmi szerepe	Művészetek	3	
6	Tabló Informatika		6 2	
7	Vállalkozás és sport Informatika		13 2	
8	Önismereti program	Osztályfőnöki & Életvitel és gyakorlati ismeretek	8	
9	Merre, s hogyan? Informatika		7 1	
10	Az első munkahely Informatika		11 1	
Összesen:			96	

TARTALOMVÁZLAT

1. TÉMAKÖR / FEJEZET	Cím	ÉLETMÓD – GONDOLKODÁSMÓD
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Ajánlott óraszám</i>	9
	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> - A társadalmi munkamegosztás történeti állomásai. <ul style="list-style-type: none"> o Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése. o Fellelések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. o Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. - Az öltözködéssel kapcsolatos eszközök, szakmák, munkahelyek.

<ul style="list-style-type: none"> o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy <ul style="list-style-type: none"> ▪ további ismereteket szerezzenek a helyi hagyományokról, a lakóhely múltjáról, továbbá a környék, a lakóhely természeti értékeiről, az azokat fenyegető veszélyekről és a megóvásukra tett erőfeszítésekről; ▪ egy-egy történelmi témát (a politika-, a gazdaság-, a társadalom-, a tudomány-, a technika- vagy a művelődéstörténet, illetve a történelmi ökológia köréből) mélységében tanulmányozzanak! – Vállalkozók a múltban és jelenben. <ul style="list-style-type: none"> o Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. o Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. o Különböző értékredek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása. o Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy <ul style="list-style-type: none"> ▪ felkészültségüknek megfelelő szinten kommunikációt folytassanak olyan témakörökről, mint a <i>mai magyar társadalom és gazdaság, a vállalkozás, a munkavállalás!</i> 	
<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.</p>	<p><i>Önmeghatározás</i></p>
<p>Szövevény- és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolóalkotó szövegtípusokban.</p>	<p><i>Önbemutató</i></p>
<p>Tervezés: tervképzés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.</p>	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p>
<p>Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p>	<p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> – Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. – Bemutatók, kiselőadások. – Szimulációs játékok. – Tréningek. – Tervezés és gyakorlati tevékenység. 	<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Bevezetékben, direkt készségfejlesztő gyakorlatok és játékok (összehasonlítás, lényegkiemelés, együttműködési játékok). – A divat társadalomtörténete. – Az öltözködéshez kapcsolódó társadalmi tevékenységek. – Az öltözködéssel kapcsolatos tervezői és kivitelezői munka. 	<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Élevtel és gyakorlati ismeretek.</i> – <i>Osztályfőnöki óra.</i> – <i>Dráma és tánc.</i> – <i>Magyar nyelv és irodalom.</i> 	<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>

KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produkció készítése.
2. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Társadalmi szokások – társadalmi beilleszkedés. - Gyerek és felnőtt szerepek a múltban és jelenben. - Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. - Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. - Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. - Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. - Különféle értékretek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása. <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.</p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Szöveges elemzés, leírás, elbeszélés, leírás, kapcsolattaloló szövegtípusokban. - Tervezés: tervkészítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék. - Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciateremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása. - Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. - Bemutatók, kiselőadások. - Szimulációs játékok. - Tréningek. - Tervezés és gyakorlati tevékenység. - A társadalmi szabályok fogalma és tartalma. - Hagyományok és szokások kultúrtörténete. - A <i>szocializáció</i> fogalma és tartalma. - A <i>szerep</i> fogalma és tartalma. - Szereptípusok. - Gyermek és felnőtt szerepek a múltban. - <i>Életrajz és gyakorlati ismeretek.</i> - <i>Osztályfőnöki óra.</i> - <i>Dráma és tánc.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	

KÖVETELMÉNYEK	
3. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
KÉPESSÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése. - Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”. - Önálló produkció készítése.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>MUNKAVALLALÓK – MUNKAHELYEK</p> <p>9</p> <ul style="list-style-type: none"> - Történelmi szereplők, társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése. - Felvevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. - Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. - Érték gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. - Különművele értékredek összehasonlítása, a saját értékek tisztázása. <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás, önellenőrzés, önkontroll igénye. Kooperáció, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat, saját szükségletek és igények kielégítésének késleltetmi tudása.</p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatópoló szövegtípusokban.</p> <p>Tervezés: tevékenítés elemei, módja, céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: adatgyűjtés (tapasztalatgyűjtés), adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése, információalkotás és -átadás, szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherencia-teremtés. Az információszerezés és információátadás elektronikus eszköztárának alkalmazása.</p>
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Esettanulmányok, filmrészletek csoportos feldolgozása. - Bemutatók, kiselőadások. - Szimulációs játékok. - Tréningek. - Tervezés és gyakorlati tevékenység. - <i>A munkamegosztás fogalma és tartalma.</i> - <i>A munkamegosztás történelmi formái.</i> - <i>Munkaeszközök, szakmák, munkahelyek.</i> - <i>Vállalkozói típusok.</i> - <i>Élvtel és gyakorlati ismeretek.</i> - <i>Osztályfőnöki óra.</i> - <i>Dráma és tánc.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<ul style="list-style-type: none"> - Aktív kiscsoportos együttműködés. - Ismertetés, bemutatás. - Összehasonlító elemzés készítése.

4. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p>– Gyakorlati tevékenység, „munkatapasztalat”.</p> <p>– Önálló produkció készítése.</p> <p>A GLOBÁLIS TERMÉSZET</p> <p>12</p> <p>– A természet egészének változását kiváltó jelenségek és ezek okainak megismerése. A természet egészében végbemenő folyamatok megismerése.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Mutációk. o Grafikonok és ábrák elemzése és értelmezése a <i>környezeti tényezők</i> témakör kapcsán. o Anyagok körforgása a természetben. o Társulások. o Az élővilág evolúciója. <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p>– Informatika.</p> <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről. <p>Kooperáció, cél- és feladatismeret, szolidaritás, segítőkészség, együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése. Kudarcűrűs, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia. Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás.</p> <p>Szöveges írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsoláspólo szövegtípusokban. Önismertet, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemeinek és módjainak ismerete. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherencia-teremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén termékmódosítás, kontrolligény.</p>
Cím	Ajánlott óraszám
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>– Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban.</p> <p>– A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése.</p> <p>– Folyamatok modellezése, kísérletezés csoportban.</p> <p>– A modellek, kísérletek eredményeinek értékelése, értelmezése, rendszerezése.</p> <p>– Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása.</p> <p>– A prezentációk, kiselőadások értékelése.</p> <p>– A <i>mutáció</i> fogalma, kiváltó okai.</p> <p>– Folyamatokat leíró grafikonok, ábrák értelmezése, kiértékelése.</p> <p>– Anyagforgalom.</p> <p>– A szén, a nitrogén, a foszfor és a kén körforgása.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	

	<ul style="list-style-type: none"> - Biokémiai ciklusok. - A társulásokkal kapcsolatos alapfogalmak. - A társulások felépítése és kapcsolattrendszere. - A társulások működése. - Veszélyeztetett társulások. - Az evolúció elmélete. - <i>Földünk-környezetünk: környezeti problémák.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> - <i>Matematika: számítások, grafikonok értelmezése.</i> - A kapott/szerzett információk pontos rögzítése. - Aktív egyéni, páros, csoportos munka: a tervezés és a terv szerint való haladás megoldása tanári segítséggel és anélkül. - Az eredmények önálló elemzése, konklúziók önálló megfogalmazása.
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	A MÉDIA TÁRSADALMI SZEREPE
KÖVETELMÉNYEK	
5. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i>
	3
	<i>Tematikus fókusz</i>
	<i>Önmeghatározás</i>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Önbemutató</i>
	<i>Stratégiataalkotás</i>
	<i>Stratégia megvalósítása</i>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - Feladat: <i>hogyan lehet megjelteni egy hírt különböző médiumokban?</i> - Feladat: <i>Mi a nap híre? Miért? Honnan tudjuk?</i> - Elemzés: egy-egy ismert politikus „arculatának” (külsőjének, beszédstílusának, viselkedésének) elemzése. - Az aktuális óriásplakát-kiállítás anyagának elemzése: <i>milyen reklámeszközöket használ fel, milyen mondanivalók kifejezésére? Mi lehet a pályázat sikerének kulcsa?</i> - A hírek felépítése, különböző médiumokban; különböző megjelenési formái. - A hírek fontosságának és valóság tartalmának ellenőrzési lehetőségei. - A média szerepe a politikában: a politikus mint médiaszár. - A média felelőssége, pl. a „gyűlöletbeszéd” kapcsán. - A fogyasztás kényszere, a reklám szerepe.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember a természetben.</i> - <i>Földünk-környezetünk.</i> - <i>Ember és társadalom: tudósítások, leírások katasztrófákról, természeti jelenségekről.</i> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait! - Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismeretait építggy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!
KÖVETELMÉNYEK	<p>TABLÓ</p> <p>6+2</p> <ul style="list-style-type: none"> - Megfigyelés, információazonosítás, -értelmezés, -elemzés, tolerancia. - Kritikai gondolkodás, problémaérzékenység. - Mások pontosabb megfigyeléséből származó megértés, elfogadás; az együttműködés képességének fejlődése. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről. <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás: a norma- és helyzetismereten alapuló normaválasztás, a helyzetben működő normákhoz való igazodás, vagy azoktól való tudatos eltérés. Önellenőrzés, az önkontrol igénye. Alkalmazkodás: a körülményekhez és/vagy a partnerekhez való igazodás követelményeinek ismerete adott helyzetben.</p> <p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás. Önismeret. Adott helyzet normáinak ismerete. Adott helyzetben a saját pozíció ismerete.</p> <p>Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Tapasztalatgyűjtés. Adatkezelés: adatok rendszerezése, adatok közötti viszonyok megteremtése és/vagy elemzése. Feltételek és viszonyok összefüggése. Információalkotás és -átadás. Szöveges információ esetén: lényegkiemelés, koherenciaeremtés. Önállóság igénye, kíváncsiság. Okkeresés igénye.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A csoport egy bemutatkozó-anyagot készít önmagáról. - Papíralapú- vagy elektronikus formában mutat be dokumentumokat magáról. Ebből az alkalomból készített, vagy régebbi fotókat, rajzokat, filmfelvételeket is felhasználhatnak. Az elkészült anyagoknak átgondoltnak, esztétikailag megtervezettnek kell lennie! Ez lehet egy rendezhető érettségi tábló is. - A tanulók rövid jelenetet/jeleneteket adnak elő eddigi közös életükről vagy elképzelt jövőükről. Bemutadják tehetségüket, vágyaikat, megjelenítik féltelmeiket. Az előadást egységes keretbe kell foglalniuk! Ez az előadás (továbbfejlesztve) megjelenhet aztán akár a ballagáson, akár a szalagavatón.
6. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p>Cím</p> <p>Ajánlott óraszám</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	<p>A projekt elkészítéséhez minden iskolában tanult, és azon kívül szerzett ismereteket, tapasztalataikat mozgósítják.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember és társadalom: az alkohól és a befogadó szerepek változása, a művészi alkotás szerepe a társadalomban, a hétköznapi életben.</i> - <i>A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait!</i> - <i>Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</i> - <i>Gondolkodásban, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!</i>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>VÁLLALKOZÁS ÉS SPORT</p> <p>13+2</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Tanári támogatással, de önállóan, egy olyan 7-10 napos külföldi (si)túra megszervezése, amire a szervezőkön kívül az iskola bármelyik tanulója jelentkezhet, és a részt vevők egészségének megővését, fizikai állóképességének, kondíciójának javulását szolgálja.</i> <ul style="list-style-type: none"> o <i>Kalandozzunk idegen sítépeken!</i> o <i>Tájékozódás a lehetőségekről, a csoport felkészítése.</i> o <i>Csatoljunk fel, és siklás!</i> - <i>A szervező osztály tanuló a megtervezett túra lebonyolítását is elvégzi.</i> - <i>Informatika.</i> <ul style="list-style-type: none"> o <i>Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása.</i> o <i>Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák</i> o <i>Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.</i>
<p>7. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>Ajánlott óraszám</i></p>
<p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
<p>A projekt elkészítéséhez minden iskolában tanult, és azon kívül szerzett ismereteket, tapasztalataikat mozgósítják.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember és társadalom: az alkohól és a befogadó szerepek változása, a művészi alkotás szerepe a társadalomban, a hétköznapi életben.</i> - <i>A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozáson és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait!</i> - <i>Munkája közben működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</i> - <i>Gondolkodásban, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat! Merjen játszani, kísérletezni!</i> 	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafordulás igénye, helyzetértékelés igénye. Kooperáció, cél- és feladat ismeret, szolidaritás, segítőkészség, alkalmazkodás, a saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése, kudarcátírás, kitartás, próbálkozási hajlandóság, kiűzőképesség, tolerancia.</p> <p>Szöveges és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolató szövegtípusokban. Önismertet, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.</p> <p>Tervezés: célmeghatározás, útkeresés, az utak közötti választás és a haladás módjának meghatározása, a tevékenységek tartalmának tervezése, a tevékenységek ütemezése. A tervkészítés elemének és módjának ismerete. Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Információkezelés: információ-/adatgyűjtés, adatkezelés, az adatok közötti viszonyok elemzése, koherenciateremtés. Információ-/adatalkotás, -átadás. Az információkezelés elektronikus eszközrendszerének ismerete. Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresség igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - A helyszín kiválasztása. - Az útvonalterv elkészítése. - A szállás- és étkezési helyek kijelölése. - A szállás- és étkezési helyekről információ szerzése. - A napi programok összeállítása, alternatív lehetőségekkel. - Információszerzés az útvonal mentén rendelkezésre álló egészségügyi ellátásról. - A felszerelés bérleti és szállítási lehetőségeinek felkutatása. - Költségvetés készítése a túra egészére és egyénekre bontva. - Az úticsomag-javaslat összeállítása. - A szállás- és étkezési helyek lefoglalása. - Poggyászslista készítése. - Az oda- és visszaút megszervezése a részt vevők számára. - Az oda- és visszaút megszervezése az eszközök számára. - A túra meghirdetése. - Jelenkezők regisztrálása. - A részvételi díj beszedése. - A foglaltások (szállás, az étkezés stb.) lebonyolítása. - A részt vevők utaztatásával kapcsolatos intézményi lebonyolítása. - Az eszközök szállításával kapcsolatos intézményi lebonyolítása. - A részt vevők tájékoztatása. - A részt vevők elméleti felkészítése. - A részt vevők fizikai felkészítése.
<p style="text-align: center;">AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Gyakorlati baleset-elhárítás és elsősegélynyújtás. - A megfelelő ruházat és felszerelés. - Közlekedés, mozgás a pályákon. - A pályák technikai eszközei. - A megfelelő fizikai állapot és kondíció elérését segítő gyakorlatok: <ul style="list-style-type: none"> o gyakorlatok álló helyzetben vagy terpeszállásban; o gyakorlatok guggolásban vagy guggoló támaszban; o gyakorlatok ülésben vagy terpeszülésben; o gyakorlatok mellő fekvőtámaszban vagy terpesztett mellő fekvőtámaszban; o gyakorlatok négykézláb, hanyatt fekvésben, hason fekvésben; o páros gyakorlatok; o gyakorlatok futás közben; o csapatban végzett gyakorlatok; o gyorsaságot fejlesztő gyakorlatok; o egyensúlyérzéklet fejlesztő gyakorlatok; o az izomerőt fejlesztő egyéni, páros és csoportos gyakorlatok; o állóképességet fejlesztő gyakorlatok; o hajlékonyságot fejlesztő gyakorlatok; o gyorsasági feladatok ügyességi elemekkel.

MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Földünk-környezetünk: síterek a környező országokban.</i> – <i>Ember és társadalom: helytörténeti, történeti emlékek, nevezetességek a túra helyszínén és a közelben.</i> – <i>Ember a természetben, biológia, egészségtan: elsősegélynyújtás.</i> – <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás.</i> – <i>Matematika: számítások.</i>
KÖVETELMÉNYEK	<p>A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmét, benyomásait!</p> <p>Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</p> <p>Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!</p> <p>Hajtsa végre a felkészítő gyakorlatokat, a legnagyobb gondossággal segítse a túra résztvevőinek fizikai és elméleti felkészítését!</p>
8. TÉMAKÖR / FEJEZET	<p><i>Cím</i> <i>Ajánlott óraszám</i></p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Önmeghatározás</i></p> <p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>8</p> <p>Saját igények, elvárások, félelmek megfogalmazásának gyakorlása. Empátiafejlesztés mások meghallgatása által. A problémamegoldás csoportos és egyéni technikájának megtanítása, az átgondolt döntéshozatal elősegítése. A <i>team-munka</i> gyakorlása. együttműködés fejlesztése, szerepek tudatosítása csoportos feladatmegoldások által. Interperszonális élmények megosztása.</p> <p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafordulás igénye, helyzetértékelés igénye. a saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése, kudarcűrítés, kitiartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia.</p> <p>Szóbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatpoló szövegtípusokban. Önismert, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.</p> <p>Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Emlékeztet élmények feldolgozása csoportos formában. – Problémák összegyűjtése. – Impulzív problémamegoldás demonstrálása. – Egyéni problémamegoldás gyakorlása. – Csoportos beszélgetés. – Játék párokban. – Döntések lehetséges következményeinek mérlegelése. – Több, egyformán jónak tűnő döntés rangsorolása.

	<ul style="list-style-type: none"> - Környezet hatásának megtagasztalása. - Csatmunka közös történet írásával. - Csoportos együttműködés és versengés. - Együttműködés, csoportélmény megtagasztalása. - Visszajelzések adása. - Hatékony kommunikáció, együttműködés megtagasztalása. - Szerepek tudatosítása, együttműködés, csapatépítés. - Csapatverseny. - Az önismereti programon átélt élmények, tapasztalatok megbeszélése. - Önismeret fogalma. - Introspekcio. - Empátia. - Visszajelzés. - Egyéni problémamegoldó technikák. - Csoportos problémamegoldó technikák. - Csoportdinamikai alapfogalmak. - A hatékony kommunikáció és együttműködés alapelemei.
<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember a természetben: embertan, az ember társas viselkedése.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, drámajátékok.</i> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! - Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!
<p style="text-align: center;">MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ember a természetben: embertan, az ember társas viselkedése.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, drámajátékok.</i> - A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait! - Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben! - Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!
<p style="text-align: center;">9. TÉMAKÖR / FEJEZET</p>	<p style="text-align: center;">MÉRRE, S HOGYAN?</p>
<p style="text-align: center;">KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK</p>	<p style="text-align: center;">7+1</p> <ul style="list-style-type: none"> - A munka és hivatás fogalmak összehasonlítása és megkülönböztetése. Azoknak a motívumoknak az összegyűjtése, amelyek befolyásolhatják a felsőoktatási intézmény és pályaválasztást. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
<p style="text-align: center;">Önmeghatározás</p>	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafigyelés igénye, helyzetértékelés igénye. a saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése, kitartás, próbálkozásai hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia.</p>

	<p><i>Önbemutató</i></p> <p><i>Stratégiaalkotás</i></p> <p><i>Stratégia megvalósítása</i></p>	<p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolatlápoló szövegtípusokban. Önismert, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.</p> <p>Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. - Életszituációk szimulálása. - Képzőművészeti létrehozása a gyűjtött információk szeliktálására. - A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése csoportban, ellenőrzőlista készítése. - Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. - A prezentációk, kiselőadások értékelése. - Játékos feladatmegoldások párbaj és csoportban. - Hivatás és munka, képzési területek. - Életpálya, karrier, munkaerőpiac. - <i>Ember és társadalom: a tanuló felhőtt státusza.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, drámajátékok.</i> <p>A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmeit, benyomásait!</p> <p>Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről!</p> <p>Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</p> <p>Gondolkodásban, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK		
KÖVETELMÉNYEK		
10. TÉMAKÖR / FEJEZET	<i>Cím</i>	AZ ELSŐ MUNKAHELY
	<i>Ajánlott óraszám</i>	11+1
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Az állaspályázatok világa. - Munkajogi és gyakorlati ismeretek. - Beilleszkedés a munkahelyre; a munkahely légköre, kollegák és főnökök. - Informatika. <ul style="list-style-type: none"> o Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása. o Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. o Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről.
	<i>Önmeghatározás</i>	<p>Normakövetés, normaismeret, normatudatos magatartás. Helyzetelemzés, helyzetelemek: körülmények, magán és publikus helyzetek ismerete, a másokhoz való odafigyelés igénye, helyzetértékelés igénye. A saját és a partner érdekeinek ismerete együttműködési készség, csoporttudat. A saját teljesítőképesség becslése, kudarcűrítés, kitartás, próbálkozási hajlandóság, küzdőképesség, tolerancia.</p>

	<p>Önbemutató</p> <p>Stratégiaalkotás</p> <p>Stratégia megvalósítása</p>	<p>Szöbeli és írásbeli szövegalkotás: közlő, elbeszélő, leíró, kapcsolátpólo szövegtípusokban. Önismeret, az adott helyzet normáinak ismerete, adott helyzetben a saját pozíció ismerete, az (ön)bemutató céljának ismerete.</p> <p>Céltudatosság, pontosság, időérzék.</p> <p>Az önállóság igénye, kíváncsiság, okkeresés igénye. Terv szerinti haladás, elemzés értékelés, szükség esetén tervmódosítás, kontrolligény.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Önálló információgyűjtés, forráskutatás csoportban. - Életszituációk szimulálása: munkakeresés, állásinterjú. - Képzési rendszer létrehozása a gyűjtött információk szelktálására. - A gyűjtött információ értékelése, értelmezése, rendszerezése csoportban, ellenőrzőlista készítése. - Az értelmezett, rendszerezett információkból kiselőadás, prezentáció létrehozása. - A prezentációk, kiselőadások értékelése. - Játékos feladatmegoldások párbán és csoportban.
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Önéletrajzok formai és tartalmi követelményei, az aktualizált, testreszabott önéletrajz. - A kísérő (motivációs) levél formai, tartalmi követelményei. - Extrém állásinterjúk. - A munkaviszonyra, munkavégzésre vonatkozó jogi és gyakorlati alapismeretek. - A kollegiális viszony. - Munkahelyi hierarchia, főnöktípusok. - <i>Ember és társadalom: a munkavállaló státusa.</i> - <i>Magyar nyelv és irodalom: szövegértés-szövegalkotás, drámajátékok.</i>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		
<p>MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p>		
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<p>A diák fogadja el az együttműködés szabályait! Aktívan vegyen részt a foglalkozásokon, és igyekezzék végrehajtani a feladatokat! A rendelkezésére álló eszközökkel fogalmazza meg véleményét, elvárásait, érzelmait, benyomásait!</p> <p>Munkája közben aktívan működjön együtt a többiekkel pár- és csoportmunkában! Mutassa be munkája eredményét a csoportnak, számoljon be a megvalósítás menetéről, a nehézségekről és sikerekről! Hallgassa meg mások beszámolóját, vegyen részt a közös értékelésben!</p> <p>Gondolkodásában, tevékenységében legyen nyitott, hétköznapi ismereteit éppúgy mozgósítsa, mint a más tantárgyak keretében tanultakat!</p>

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– *Idegen-nyelvi kompetencia* –

Kiegészítő tananyag a 6–13 éves tanulók angol és német nyelvi kompetenciájának fejlesztéséhez

1. BEVEZETÉS

Korunk társadalmát a nemzetközi gazdasági, kulturális és személyes emberi kapcsolatok sokfélesége jellemzi. Minden korábbinál nagyobb mértékű az információ- és árucserre, valamint az országok közötti népszerűvándorlás. A szabadidő eltöltésének mind többek által kedvelt formája az utazás, amely gyakran irányul külföldre, így az iskoláskorú gyerekek jelentős része találkozik az anyanyelvétől eltérő nyelven történő kommunikáció szükségességével és jelentőségével. A telekommunikáció, a média és az informatika szintén közös vérkeringésbe kapcsolta a világ népeit. Az egyéni kapcsolattartáson túl, az Európai Unió is számos törekvéssel és programmal igyekszik elősegíteni a közösség országában tanuló gyerekek és fiatalok együttműködését.

Az idegennyelv-tanulás fontosságát jelzi, hogy egyre több ország vezette be a nyelvtanítást a közoktatási intézmények alsóbb osztályaiban, Magyarországon ez jelenleg az általános iskolák 4. osztályát jelenti. Az alapfokú idegennyelv-oktatás feladata, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését az idegen nyelvek tanulása iránt, felkészítse a tanulókat a további sikeres nyelvtanulásra, és képessé tegye őket a korosztályukkal történő sikeres kommunikációra az életük legtöbbszörösebb területein.

A gyermekkori nyelvtanítás sikerét megalapozhatjuk a korszerű tanulásméltéti, illetve nyelvvelismereti megközelítések alkalmazásával. A holisztikus nyelv- szemlélet, a nyelvet, mint organikus rendszert egységében és tejségében kívánja bemutatni a tanuló számára, általuk értelmezhető szituációkon és kommunikációs helyzeteken keresztül. A tanulók a beszélt nyelven keresztül találkoznak az idegen nyelvvel, értik meg, illetve gyakorolják azt. A nyelvtanulás első szakaszában kiemelt szerepet szánunk szókincsfejlesztésnek és szóbeli interakciónak.

Az alapfokú program anyagai a tanulás szociál-konstruktivista megközelítést kívánják tükrözni. Ez a felfogás ötvözi *Piaget*, *Donaldson* és *Bruner* kognitív pszichológiai nézeteiken alapuló konstruktívizmusát, *Rogers* humanisztikus szemléletét, valamint *Vygotsky* és *Feuerstein* álláspontját a tanulásról, mint társas kapcsolatokra épülő interakción. A konstruktivista felfogás központjában az a felfeés áll, miszerint a tanuló bármilyen tanulási kontextusba magával meglévő ismeretét, tapasztalatait, elvárásait, és az új ismereteket már meglévő ismeret-struktúráiba sajátos, egyéni módon asszimilálja. A tanuló tehát a tanulás folyamataiban jelentésszámolóként és problémamegoldóként aktív módon vesz részt. A tanulási folyamat során a tanuló egész személyisége formálódik, alakul, általános és nyelvi kompetenciái állandó kölcsönhatásban fejlődnek. A holisztikus szemlélet követése alapvető fontosságú a gyermekkori nyelvtanulás esetén, amelynek megvalósítása nagy körültekintést igényel mind a tananyagok tervezésében, felhasználásában, és a tanórák megszervezésében, illetve levezetésében is. A tanulók életkori sajátosságai, érdeklődésének, kognitív, érzelmi, szociális fejlettségének meghatározó szerepe van mind a módszertani döntések meghozatalában, és a gyermekkori nyelvtanulás és tanítás céljainak meghatározásában is.

1. 1. A kerettanterv és a Nemzeti alaptanterv kapcsolata

Az idegen nyelvi kulcskompetencia fejlesztésének akkreditációra benyújtott tanterve teljes mértékben összhangban áll mind a Közös Európai Referenciakeret, mind pedig a NAT irányelveivel és szándékával. A programcsomag összességét képező egységek az idegennyelv-tanítási gyakorlat megújítását, vagyis a használható nyelvtudás, a kommunikatív nyelvi kompetencia fejlesztését célozzák meg.

A tanterv, az idegen nyelvi kulcskompetencia fejlesztésének jellegeből következően nem a teljes éves órakeretet, hanem annak minimum 30%-át fedi le, rugalmasan integrálható, kiegészítő, moduláris tananyagok formájában. A helyi szabályozás részét képező helyi tantervek kiegészítéseként alkalmazható, az erőteljes kompetencia alapú fejlesztés segítésére. A készségfejlesztést és a nyelv eszközként való használatát célul tűzve ki, a tananyagok helyi tantervbe, majd a tanmenetekbe való beépítése a gyakorlatban jól megvalósítható, integrálása során könnyen illeszthető bármely nyelvi programhoz, nyelvkönyvhöz. A fejlesztés során a kipróbáló iskolák tanárai a felkészítés keretében szakmai segítséget kaptak a tananyag helyi tantervbe és tanmenetekbe történő integrálására, amelyet sikerrel oldottak meg.

Fontos megjegyezni, hogy a nem teljes óraszámú lefedettség nem okoz helyrehozhatatlan torzulásokat a NAT fejlesztési feladatainak teljesítésében. Ennek igazolására az alábbiakban ismertetjük az idegennyelvi-kerettantervek a NAT alapelveivel, céljaival, a fejlesztési feladatok szerkezetével, a kulcskompetenciákkal, illetve a NAT kiemelt fejlesztési feladataival való összefüggést.

A kerettanterv a NAT-ban élő idegen nyelvként megjelölt nyelvek közül az angol és német nyelv tanítására nyújt be kerettantervet az 1–6. évfolyamok számára. A kerettanterv, minden vonatkozásban, összhangban áll az alaptanterv többi területének céljaival és tartalmával. A NAT értelmében az alapfokú (1–6. évfolyam) idegennyelvi-oktatás legfőbb célja, hogy felkészítse a tanulókat az idegen nyelvek tanulása iránt, felkészítse a tanulókat a további sikeres nyelvtanulásra, és képessé tegye őket a korosztályukkal történő sikeres kommunikációra az életük legkülönbözőbb területein. Feladata továbbá az élethosszig tartó és iskolai kereteken túlmutató önálló nyelvtanuláshoz szükséges tanulási készségek kialakítása, ill. fejlesztése, valamint a motiváció fenntartása és annak egyre növekvő mértékben belső motivációvá való alakítása.

Az oktatási anyagok fejlesztése során különös figyelmet fordítottunk a NAT-ban megjelenő azon alapelvekre, miszerint a nyelvtanulás az első évfolyamokon elsősorban játékos ismerkedést jelentsen az idegen nyelvvel, majd később, fokozatosan kialakított, tudatos nyelvhasználatot. A holisztikus szemlélet követése alapvető fontosságú a gyermekkori nyelvtanulás esetén, amelynek megvalósítása nagy körültekintést igényel mind a tananyagok tervezésében, felhasználásában, mind a tanórák szervezésében, illetve vezetésében is. A tanulók életkori sajátosságainak, érdeklődésének, kognitív, érzelmi, szociális fejlettségének meghatározó szerepe van a módszertani döntések meghozatalában, a gyermekkori nyelvtanulás és a nyelvtanítás céljainak meghatározásában is.

A holisztikus szemlélet gyakorlatban való megvalósításának egyik módja a kerettantervi megközelítés szisztematikus alkalmazása, mind a tananyag témái, mind pedig a készségfejlesztés során. Az idegen nyelvi programcsomagban fejlesztendő készségek számos kapcsolatot mutatnak a NAT-ban meghatározott **többi kulcskompetenciával** és támogatják azok fejlesztését. A kommunikatív nyelvi kompetencia integrálja a tanulási képességeket és az anyanyelvi kompetenciát. Kiemelkedően szoros kapcsolat mutatkozik még a szociális és állampolgári kompetencia, az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség, illetve a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia területén, de a fejlesztett tananyag egyes részei elősegítik a matematikai, a természettudományos kompetenciák fejlesztését is. (Példák a fent említett kompetencia területek megjelenésére az oktatási anyagokban: 9–10 éves korosztály számára – *Water, Gesundheits-ABC*, 10–13 éves korosztály számára – *Animania, Underwater World, Along the Danube, Wasser ist Leben*.)

A NAT **kiemelt fejlesztési feladatai** a kulcskompetenciákra épülnek, így ezek kiegyensúlyozott megjelenése is biztosított az oktatási anyagokban. Fontos cél, hogy az egyén fokozatosan képes legyen az önrreflexióra az idegennyelvi-tanulás során (Énkép, önismeret), képes legyen értékelni nemzeti kultúránk értékét, s ezt összefüggésbe hozni és harmonizálni tágabb környezetünk és a célnyelvi kultúra megismerésével (Hon-, és népismeret, Európai azonosság-tudat-egyetemes kultúra). Az anyagok témái lehetőséget adnak, pl. a környezettudatosságra nevelés, a testi és lelki egészség fejlesztésére is. (Például: 10–13 éves korosztály számára – *Seize the Day!, Gemeinsam für die Umwelt, China – Look into your Personality, Ich Mappe, Das bin ich, Das kann ich*.) A tananyagok feldolgozása során fontos szerepet kap a tanulás folyamatának tudatosítása, az előzetes tudás és tapasztalat mozgósítása, az egyénre szabott tanulási módszerek kialakítása, a csoportos tanulás, a kooperatív munka, amelyek a NAT-ban 'A tanulás tanítása' kiemelt fejlesztési feladatában jelennek meg. (Például: 10–13 éves korosztály számára – *Ancient Greece-We are the Champions', In the city- Let's design a new shopping centre, Umwelt Detektive*.) Az idegen nyelvi oktatási koncepció és kerettanterv részletesen bemutatja az idegen nyelv területének általános és nyelvi fejlesztési céljait, az oktatási anyagok mögött álló módszertani alapelveket, az értékelés alapelveit és az oktatási anyagok típusát.

Az **oktatási anyagok szerkezete és rendszere** figyelembe veszi az idegen nyelv bevezetésének hazai körülményeit, és teljes nyelvi programot (lefedettséget) kínál a kötelező kezdés előtti időszak szakmai támogatására is az adott korosztály életkori sajátosságának, a korszerű tanulásmódszertani, és nyelvfejlesztési kutatások eredményeinek a tananyagba történő integrálásával. A fejlesztési feladatok minden nyelvfejlesztési szinten magukban foglalják a NAT-ban meghatározott egységeket: beszédértés, beszéd-készség, olvasásértés és írás.

A **fejlesztési feladatok** tekintetében a NAT minden diák számára előírja a minimális szintet, amelyet a 4 alapkészség területén kell teljesíteni. A helyi tantervekben ennél magasabb szint is előírható, ezért az akkreditációra ajánlott tanterv különböző korosztályra készült tananyagait több nyelvi szintre kínálják megoldást. A korosztályok és nyelvi szintek összefüggése, és az egyes kategóriákra készült anyagok listája a *Mellékletben* található.

Az idegen nyelvi fejlesztés kidolgozása során gondot fordítottunk a sajátos nevelési tanuló idegen nyelvi fejlesztésére is, de ezeket a programokat a HEFOP 2.1-es program valósította meg.

Az **oktatási anyagok nyelvi szintjei** harmonizálnak a Közös Európai Referenciakeretben szereplő szintekkel, amelyeket a korai kezdés miatt kiegészítettünk az európai minimumszint (A1) alatti A1-szinttel. Ezen belül szükséges volt külön megjelölni az írásbeliség bevezetése előtti időszakra készült oktatási anyagokat is. Az A1 nyelvi szintet két részre osztottuk és A1 és A1+-szal jelöltük, hogy lehetőséget adjunk a tananyagok leghatékonyabb kiválasztására egy adott korosztály számára.

A NAT-ban definiált programcsomag elemek egybeesnek az idegen nyelvi programcsomag elemeivel. Jelen dokumentum, mint kerettanterv tartalmazza a tananyag céljait, a készségfejlesztés területeit, valamint a módszertani és értékelési elveket.

2. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS CÉLJAI

2.1. A 6–10 éves kezdő nyelvtanulók idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztési céljai

2.1.1. Általános fejlesztési célok

Az idegennyelv-oktatás legfőbb célja a tanuló idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és folyamatos fejlesztése. Kisiskolás korban a legfontosabb cél az idegen nyelv és a nyelvtanulás iránti pozitív attitűd és motiváció kialakítása és fenntartása. Ezen kívül fontos szerepe van a hatékony nyelvtanulási stratégiák megismertetésének, elsajátításának a fokozatosan kialakítandó önálló tanulás érdekében.

Általános fejlesztési célok olyan célokat értünk, amelyek nem közvetlenül a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányulnak, hanem szélesebb körben, tantárgytól függetlenül fejleszthető életviteli, tanulási, önismereti készségeket céloznak meg. Az általános célok megfogalmazásával azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a nyelvtanulás egy nagyobb, átfogó nevelési program része, melynek során a tanuló abban segítjük, hogy önmagát és környezetét ismerő, maga és mások számára haszonnal tevékenykedő, autonóm, fejlődésre, boldogulásra és boldogságra képes felhőtű váljon. A kerettantervnek ez a része felsorolja a kiemelten fontos általános fejlesztési célokat, és példákat ad arra, hogyan integráljuk ezeket a célokat a nyelvi tevékenységekbe.

1. Alakuljon ki és növekedjen a tanulóban a nyelvtanuláshoz való pozitív beállítódás, az adott idegen nyelv iránti motiváció és érdeklődés!

- A tanuló lelje örömet a nyelvi órákon végzett tevékenységekben, autentikus gyermekirodalmi művekkel való megismerkedésben!
- A tanuló örömmel és aktívan vegyen részt az órai játékokban!
- A tanuló kapcsolja össze a nyelvi órákon tanultakat a való életben, a környezetében fellelhető nyelvi inputtal!
- A tanuló egyre inkább törekedjen az órákon kívül is bővíteni nyelvtudását!

Példa:

Különböző nyelvi és egyéb játékok, pl. Bingo, memory, dominó, kártyajátékok, kitalálósdiók, társasjátékok, mozgásos játékok, gyerekjátékok stb.; mesék, mondókák, dalok, versek tanulása.

2. Maradjon meg, illetve növekedjen a tanuló életkorából ösztönösen adódó megismerési és tanulási vágy!

- A tanuló legyen nyitott minden, számára érthető nyelvi input befogadására, és tudatosan is keresse azokat!
- A tanuló legyen képes sikerrel alkalmazni a világról szerzett ismereteit, már kialakult készségeit az élet bármely területén!
- A tanuló legyen képes egyre nagyobb tudatossággal kezelni a nyelvtanulási folyamatot és benne saját szerepét, erősségeit, céljait stb.!

Példa:

Könyvek, gyermekmagazinok, tv, internet, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb az élet bármely területén szerzett élmények stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önálló hozzájárulása az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével, és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók.

3. Növekedjen a tanuló kreativitása a nyelvhasználatban, illetve a nyelvórán alkalmazott tevékenységek végzésében!

- A tanuló legyen képes meglévő ismereteit, tudását, készségeit újszerűen, ötletesen használni!
- A tanuló legyen képes a nyelvi és kognitív szintjének megfelelő feladatok megoldása érdekében értelmezni a számára csak részleges jelentéssel bíró információkat!
- A tanuló legyen képes az idegen nyelvi input által kiváltott bizonytalanságot egyre magabiztosabban, tudatosabban kezelni az inputot kísérelő metakommunikációs jelekre támaszkodva (illusztrációk, tanári értelmezés, testbeszéd, mimika stb.)

- A tanuló legyen képes reagálni verbális és non-verbális eszközökkel azokra a feléje irányuló idegen nyelvi megnyilvánulásokra, amelyek kognitív és idegen nyelvi szintjének megfelelőek!
  - A tanuló legyen képes a nyelvtanulás során szerzett tapasztalatait, készségeit, élményeit fokozatosan egyre növekvő tudatossággal beépíteni az általános tanulási folyamatba, s azokat más területeken is alkalmazni!
  - A tanuló legyen képes és kész arra, hogy fantáziáját, egyéni ötleteit, önálló és közös munka során is alkalmazni tudja!
- Példa:**
Rajzolás, színezés, eljátszás, jellegzetességek felismerése, illetve felhasználása kitalálás játékokban, rajzos rejtvényekben, hiányos információt tartalmazó feladatlapok pártmunkában történő rekonstrukciója stb.

4. Növekedjen a tanuló interkulturális nyitottsága, a tanuló törekedjen a célnyelvi kultúra minél szélesebb körű megismerésére!

- A tanuló fokozatosan ismerkedjék meg a célnyelvi kultúra legfontosabb, legjellemzőbb elemeivel, a mindennapi élet jellegzetességeivel!
- A tanuló legyen képes elfogadni a célnyelvi kultúra számára szokatlan, új elemeket!
- A tanuló legyen képes az anyanyelvi kultúrát és a célnyelvi kultúrát egymás tükrében, prioritás nélkül egyenrangúként szemlélni, az anyanyelvi kultúra és a célnyelvi kultúra elemeit összekapcsolni!
- A tanuló fokozatosan ismerkedjék meg a célnyelvi kultúrára jellemző szokásokkal, hagyományokkal (pl. ünnepek), a mindennapi élet jellegzetességeivel (pl. étkezési közlekedési szokások)!
- A tanuló legyen képes örömet lelni más népek gyermekirodalmi alkotásaiban, gyerekjátékaiban!

Példa:

A célnyelvi kultúra gyermekirodalmának nyelviileg egyszerűbb elemei, versek, mondókák, dalok, nyelvtörők, kiszámolók, gyermekjátékok stb. feldolgozása, a célnyelvi kultúra hagyományainak, szokásainak, jellemző elemeinek megismerése.

5. Növekedjen a tanuló önismerete, önbizalma és önbecsülése!

- A tanuló lelje örömet a nyelvi órákon végzett tevékenységekben!
- A tanuló legyen képes megbecsülni saját munkáját és teljesítményét!
- A tanuló legyen képes építeni korábbi tanulási tapasztalataira!
- A tanuló legyen képes egyre nagyobb kihívást jelentő feladatok megvalósítása során erőfeszítéseket tenni!

Példa:

Gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese), szituáció, párbeszéd előadása.

Tevékenységet, pl. projekt munkát lezáró bemutató során a tanulók – életkoruknak, nyelvi szintjüknek megfelelő formában – megfogalmazzák a tevékenység során szerzett tapasztalataikat: mit találtak könnyűnek, nehéznek, érdekesnek a munka során, mire büszkék, mi sikerült a legjobban számukra.

6. Fokozatosan alakuljon ki és növekedjen a tanuló együttműködésre való képessége!

- A tanuló legyen képes együttműködve, társait segítve részt venni a nyelvi óra különböző tevékenységeiben!
- A tanuló legyen képes társaival együtt játszani a szabályok betartása mellett, minimális tanári irányítással vagy anélkül!
- A tanuló legyen képes egyre inkább felismerni, hogy a tanulási folyamat során nemcsak a tanár és egy-egy tanuló között jöhet létre interakció, hanem a tanulók között is, így a tanulók egymástól is sokat tanulhatnak!
- A tanuló legyen képes saját és társai munkáját értékelni!

Példa:

Körjáték, társasjáték, hagyományos gyermekjátékok játéka.

Mese, dal, mondóka, nyelvtörő, találós-kérdés alkotása. Kép, montázs, poszter, plakát, prospektus, hirdetések stb. készítése közösen.

Előadás megtervezése, begyakorlása, a díszletek stb. elkészítése.

- 7. A tanuló ismerjen meg alapvető nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, és ezeket részben önállóan kezdje alkalmazni!**
- A tanuló legyen képes a feladatok megoldása érdekében értelmezni a számára csak részleges jelentéssel bíró információkat és egyre tudatosabban kezelni az idegen nyelvi input által kiváltott bizonytalanságot!
  - A tanuló legyen képes összekapcsolni a nyelvi órákon tanultakat és a világban szerzett ismereteit és alkalmazni ezeket az élet más területein!
  - A tanuló egyre nagyobb tudatossággal legyen képes kezelni a nyelvtanulási folyamatot és benne saját szerepét, erősségeit, céljait stb.!
  - A tanuló egyre inkább törekedjen az órákon kívül is bővíteni nyelvtudását!
  - A tanuló legyen képes egyre inkább felismerni, hogy a tanulási folyamat során nemcsak a tanár és egy-egy tanuló között jöhet létre interakció, hanem a tanulók között is, így a tanulók egymástól is sokat tanulhatnak!

Példa:

Könyvek, gyermekmagazinok, tv, internet, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb az élet bármely területén szerzett élmények stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önálló hozzájárulása az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével, és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók. Értékelő/önértékelő lapok használata.

2. 1. 2 Nyelvi fejlesztési célok

Ez a fejezet nyelvi szintenként határozza meg a nyelvi fejlesztés területeit, a kiemelten fontos fejlesztendő kompetenciákat, és ajánlást tesz lehetséges nyelvi tevékenységekre. A kerettanterv kumulatív jellegű, tehát minden magasabb nyelvi szint magában foglalja az előző szinten felsorolt kompetenciákat.

A nyelvi fejlesztés célja a tanulók kommunikatív nyelvhasználati képességének a kialakítása, fejlesztése. Ezen felül fontos cél a nyelv eszközként, saját célokra való használata, a tanultak kreatív, a tanulók egyéni környezete, érdeklődése szerinti alkalmazása. Specifikus cél még az autentikus gyermektrodalom művészi és interkulturális értékeinek felfedeztetése, ezáltal a nyelv kreatív, esztétikai és játékos használata.

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítása érdekében alkalmazott tevékenységek lehetnek produktív, receptív, interaktív és közvetítő jellegűek, valamint szóbeliek és írásbeliek. (KER 4.3.4 – 4.3.5 fejezet) Mindezeknek megfelelően a fontossági sorrend a 6–10 éves korosztály fejlesztése szempontjából a következő:

Szövegértés fejlesztése

1. Beszédértés

Beszéd fejlesztése

2. Interakció
3. Összefüggő beszéd

Szövegértés fejlesztése

4. Olvasás (ezen a szinten nem jelenik meg)

Írás fejlesztése

5. Írásbeli szövegalkotás (ezen a szinten nem jelenik meg)

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítását az alábbi fejlesztési szakaszok szerint javasoljuk:

A fejlesztés szakaszai/Nyelvi szint	A1-
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll	x
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	x

A fenti ajánlás összhangban van a KER-ben leírt és a NAT-ban előírt minimális nyelvi szintekkel. Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a nyelvi fejlesztés céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik, és kumulatív jellegűek.

1. A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll		Ajánlott nyelvi tevékenységek
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló képes hallott szövegben az általa már tanult nyelvi elemeket felismerni. - A tanuló képes a jelentést felépíteni az inputot kísérő segítségekre (illusztrációk, vizuális stimulus, testnyelv stb.) támaszkodva. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására. - A tanuló képes a tanár által felolvasott, elmesélt, eljátszott, elmondott szöveg tartalmát különböző módokon megjeleníteni (pl. vizuálisan, mozgással, hangeffektusokkal, zenével stb.). - A tanuló képes különböző forrásból (tanár, magnetofon, tv, videó kazetta, számítógép stb.) hallott egyszerű beszédet követni és ahhoz kapcsolódó feladatokat elvégezni. 	<ul style="list-style-type: none"> - reagálás egyszerű tanári utasításokra tevékenységekkel, pl. mozgás, rajzolás, szókártyák manipulálása stb.; - hangzó szöveg aktív, értő követése, pl. vers, dal szövegéhez illusztráció készítése; - tevékenységgel való reagálás hallott szövegre, vagy annak bizonyos részeire pl., mozgás, utánpótlás, képek vagy tárgyak felmutatása, hangeffektusok stb.; - össze függő szövegből információ kigyűjtése és az alapján való cselekvés, pl. színészes, megfelelő kép megjelölése, kiválasztása, sorba rendezés, rajz kiegészítése, rajzolás stb.; - nyelvi játékokban való részvétel.
SZÖVEGÉRTÉS		

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll		Ajánlott nyelvi tevékenységek
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	
Interakció	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló képes bekapcsolódni egyszerű játékos feladatokba. A tanuló képes adekvát válaszok adására különböző órai verbális és nem verbális szituációkban. - A tanuló képes aktívan, örömmel részt venni az interakciót igénylő, célnyelvi gyermek-játékokban. - A tanuló képes egyszerű mesék, mondókák dramatizált, interaktív módon való előadására, pl. érzelmek kifejező bemutatására, a szereplők hangjának, mozgásának utánzására. - A tanuló képes testbeszéddel, mimikával kíséni az előadott mondat, verset, dalt. - A tanuló képes non-verbális és korlátozott verbális eszközökre támaszkodva, illetve tevékenységekkel kommunikálni. - A tanuló képes utasításokat, kéréseket követni. 	<ul style="list-style-type: none"> - utasításokra tevékenységgel vagy rövid egyszerű válaszkal való reagálás; - nyelvi-, gyermek- és társasjátékokba való bekapcsolódás verbálisan illetve non-verbálisan, pl. Activity, Szincápa, 'Simon says' 'Memory', dominó, kártyák Mr Crocodile, Bingo stb.); - mesék, mondókák, dalok előadása verbálisan vagy non-verbálisan; - irányított, egy-egy szavas tanulói megnyilatkozást igénylő beszélgetés; - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történő leírás, bemutatás; - gyermekirodalmi mű feldolgozásába aktívan, szóval vagy tevékenységgel történő bekapcsolódás.
Összefüggő beszéd	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes rövid, egyszerű szöveg, pl. mondóka, versike memorizálni, ritmikusan elmondására. - A tanuló képes önállóan, vagy társaival közösen, tanári segítséggel egyszerű szöveg, párbeszéd előadására különböző módokon. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. - A tanuló képes egyszerű nyelvi eszközökkel bemutatni munkáját. 	<ul style="list-style-type: none"> - egyszerű szöveg, pl. vers, mondóka, dal, mese, párbeszéd előadása különböző módokon, pl. bábjáték, árnyjáték, hagyományos előadás stb., esetleg nagyobb közönség számára; - tanulói munkák kiállítása, pl. mesekönyv készítése, majd annak mások számára való szóbeli bemutatása.

2. A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült		Ajánlott nyelvi tevékenységek
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására és elsajátítására. - A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni az addig megszerzett tudására és egyéb, megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes egyszerű szövegben hallott információt más tevékenység során felhasználni. - A tanuló képes többféle forrásból, pl. tanár, magnófon, videokazetta, társak stb. hallott egyszerű szöveget követni, valamint az ehhez kapcsolódó feladatokat elvégezni. 	<ul style="list-style-type: none"> - hallott szöveg aktív, értő, odafigyelő követése és a hallott információknak megfelelő tevékenység elvégzése, pl. rajz, képkártyák, szókártyák készítése, mozgás, utazás, képek vagy tárgyak felmutatása; - válaszadás rövid, egyszerű kérdésekre, utasításokra verbális, non-verbális módon; - az órai tevékenységekben való aktív részvétel.
SZÖVEGÉRTÉS		

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült		Ajánlott nyelvi tevékenységek
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	
Interakció	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes aktívan, örömmel részt venni az interakciót igénylő tevékenységekben. - A tanuló képes egyszerű mesék, mondókák dramatizált, interaktív módon való előadására. - A tanuló képes beszédzándékát alapvető verbális és non-verbális nyelvi eszközökkel kifejezni. - A tanuló képes egyszerű kérdéseket feltenni, illetve a hozzá intézett hasonló kérdésekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. - A tanuló képes egyszerű, az osztálytermi rutineselek vésekéhez kapcsolódó kommunikációt folytatni. - A tanuló képes a tanult témákban rövid párbeszédeket folytatni. 	<ul style="list-style-type: none"> - mesék, mondókák, dalok előadásába bekapcsolódás verbálisan vagy non-verbálisan - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történet leírás, bemutatás; - osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó egyszerű kérdésekre, kéreésekre egyszerű válaszokkal, vagy non-verbális eszközökkel való reagálás; - aktív részvétel nyelvi- gyermek- és társasjátékokban, pl.: találós kérdés, Szincapa, 'Simon says', szituációs játékok.
BESZÉD		
Összefüggő beszéd	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes rövid, egyszerű gyermekirodalmi mű memoritereként való felmondására. - A tanuló képes rövid szövegek, gyermekirodalmi művek, történetek felkészülés utáni előadására. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. - A tanuló képes a számára ismert témákban rövid, összefüggő leírást adni környezetében előforduló tárgyakra/élelőlényekről, eseményokról. - A tanuló megfelelő nyelvi előkészítés során képes részt venni szerepjátékokban, illetve egyéb nyelvi játékokban. 	<ul style="list-style-type: none"> - gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása, pl. zenei kísérettel másik osztály, szülők, tanárok számára - egyszerű szerepjáték előadása gyakorlás, felkészülés után saját, vagy csoportban létrehozott alkotás, tárgy egyszerű, rövid bemutatása nagyobb közönség számára, pl. kiállítás, színházi előadás.
KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
Fejlesztési terület		
Olvasás	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni, abban a számára ismerős nyelvi elemeket felismerni, elolvasni az addig megszerzett tudására és egyéb, a megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes olvasott szöveggel kapcsolatos, arra vonatkozó egyszerű feladatokat végezni. - A tanuló képes a tanár által irányított közös olvasásba aktívan bekapcsolódni. - A tanuló képes hangzó szöveg írott változatának követésére 	<ul style="list-style-type: none"> - bekapcsolódás közös olvasásba, pl. események, szereplők felismerése képek alapján, érzelmek kifejezése, vélemény-nyilvánítás, találgatás; - olvasott szövegből információk kiszűrése bizonyos szempontok alapján, pl. menetrendből indulási idő megtalálása, egy játék összeállítása leírás alapján; - olvasott szöveg lényegének megértése és adott helyzetben való felhasználása, pl. történet elolvasása és befejezése.
SZÖVEGÉRTÉS		

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák
Írásbeli szó- vegyekötés	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes a feladatmegoldások során rövid szavakat pontosan leírni, lemásolni, illetve rövid szövegeket egy-egy szóval kiegészíteni. - A tanuló képes tanult szókinccs felhasználásával egyszerű nyelvi feladatok, játékok készítésére lársai számára. - A tanuló képes közösen olvasott szöveg olvasása után írásbeli feladatokat megoldani.
ÍRÁS	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes minta alapján különböző, életkorának megfelelő egyszerű szövegek készítésére az eredeti szöveg kismértékű módosításával. - A tanuló képes ismert hangzó szöveg, írásban történő, rögzítésére. - A tanuló képes részt venni írásbeli nyelvi játékokban. - A tanuló ismeri az angol ABC-t. - A tanuló képes észrevenni az anyanyelvén, illetve a tanult idegen nyelven történő írás különbségeit.
	Ajánlott nyelvi tevékenységek <ul style="list-style-type: none"> - képes szótár készítése; - szavak tematikus gyűjtése írásban a tanuló által ismert témakörökben; - tanult, egyszerű szövegek másolása és illusztrálása; - szövegvariációk készítése egy-egy szó megváltoztatásával, tanári segítséggel; - játékos írásbeli feladatok megoldása és készítése (pl. szókereső, akasztófa, keresztrejtvény); - egyszerű szöveg alkotása tanári segítséggel, mintaadással, pl. képeskönyv készítése párban, csoportban, képregény rajzolása és szóbuborékok kitöltése, rajzos értékelőlap készítése.

2. 2. A 10–13 éves nyelvtanulók idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztési céljai

Az idegennyelv-oktatás legfőbb célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és folyamatos fejlesztése. Kisiskolás korban a legfontosabb cél az idegen nyelv és a nyelvtanulás iránti pozitív attitűd és motiváció kialakítása és fenntartása. Ezen kívül fontos szerepe van a hatékony nyelvtanulási stratégiák megismertetésének, elsajátításának a fokozatosan kialakítandó önálló tanulás érdekében.

2. 2. 1. Általános fejlesztési célok

Általános fejlesztési célokon olyan célokat értünk, amelyek nem közvetlenül a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányulnak, hanem szélesebb körben, tantárgytól függetlenül fejlesztendő életviteli, tanulási, önismereti készségeket céloznak meg. Az általános célok megfogalmazásával azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a nyelvtanulás egy nagyobb, átfogó nevelési program része, melynek során a tanulót abban segítjük, hogy önmagát és környezetét ismerő, maga és mások számára haszonnal tevékenykedő, autonóm, fejlődésre, boldogulásra és boldogságra képes felnőtte váljon. A kerettantervnek ez a része felsorolja a kiemelten fontos általános fejlesztési célokat, és példákat ad arra, hogyan integráljuk ezeket a célokat a nyelvi tevékenységekbe.

1. Alakuljon ki és növekedjen a tanulóban a nyelvtanuláshoz való pozitív beállítódás, az adott idegen nyelv iránti motiváció és érdeklődés!

- A tanuló leje örömet a nyelvi órákon végzett tevékenységekben!
- A tanuló kapcsolja össze a nyelvi órákon tanultakat a való életben, a környezetében fellelhető nyelvi inputtal!
- A tanuló egyre inkább törekszen az órákon kívül is bővíteni nyelvtudását!

- A tanuló lelje örömet autentikus gyermekirodalmi művekkel való megismerkedésben!
- A tanuló legyen képes önállóan is autentikus gyermekirodalmi művek megismerésére!

Példa:

Óra eleji beszélgetés, egyéni beszámoló, könyvek, mozi, tv, videó, internet, gyermekmagazinok stb. felhasználása a tanulás során.

2. Maradjon meg, illetve növekedjen a tanuló életkorából ösztönösen adódó megismerési és tanulási vágy!

- A tanuló legyen nyitott minden, számára relevánsnak ítélt nyelv input befogadására, és tudatosan is keresse azokat!
- A tanuló legyen képes sikerrel alkalmazni a tanulási folyamat egyéb helyszínén szerzett ismereteit, készségeit és azokat a tanulási folyamat egyre több területére transférálni!
- A tanuló egyre nagyobb tudatossággal legyen képes kezelni a nyelvtanulási folyamatot és benne saját szerepét, erősségeit, céljait stb.!

Példa:

Könyvek, mozi, tv, videó, internet, gyermekmagazinok stb. felhasználása a tanulás során.

3. Növekedjen a tanuló kreativitása a nyelvhasználatban, illetve a nyelvórán alkalmazott tevékenységek végzésében!

- A tanuló legyen meglévő ismereteit, tudását, készségeit újszerűen, ötletesen használni!
- A tanuló legyen képes a nyelvi és kognitív szintjének megfelelő feladatok megoldása érdekében értelmezni a számára csak részleges jelentéssel bíró információkat, valamint kezelni az idegen nyelvi input által kiváltott bizonytalanságot!
- A tanuló legyen képes reagálni verbális és non-verbális eszközökkel azokra a feléje irányuló idegen nyelvi megnyilvánulásokra, amelyek kognitív és idegen nyelvi szintjének megfelelőek!
- A tanuló legyen képes fokozatosan és egyre tudatosabban alkalmazni az anyanyelv-elsajátítás során alkalmazott nyelvtanulási stratégiákat az idegennyelv-tanulás folyamataiban!
- A tanuló legyen képes a nyelvtanulás során szerzett tapasztalatait, készségeit, élményeit fokozatosan egyre növekvő tudatossággal beépíteni az általános tanulási folyamatba, s azokat más területeken alkalmazni!
- A tanuló legyen képes és kész arra, hogy fantáziáját, egyéni ötleteit, önálló és közös munka során is alkalmazni tudja!
- A tanuló legyen képes arra, hogy különböző kifejezési eszközöket használva színesebbé egyénibbé, kifejezőbbé tegye kommunikációját és feladatmegoldásait!

Példa:

Hiányos információt tartalmazó feladatlapok pármunkában történo rekonstrukciója. Információszerzés.

Történetalkotás képek alapján.

4. Növekedjen a tanuló interkulturális nyitottsága, a tanuló törekedjen a célnyelvi kultúra minél szélesebb körű megismerésére!

- A tanuló legyen képes elfogadni a célnyelvi kultúra számára szokatlan, új elemeit!
- A tanuló legyen képes örömet lelmi más népek gyermekirodalmi alkotásaiban!
- A tanuló törekedjék a célnyelvi kultúrára jellemző szokások, hagyományok (pl. ünnepek), a mindennapi élet jellegzetességeinek (pl. étkezési, közlekedési szokások) megismerésére!
- A tanuló legyen képes az anyanyelvi kultúrát és a célnyelvi kultúrát egymás tükrében, prioritás nélkül egyenrangúként szemlélni, az anyanyelvi kultúra és a célnyelvi kultúra elemeit összekapcsolni!
- A tanuló legyen képes összehasonlítani a célnyelvi kultúra és az anyanyelvi kultúra alapvető jellegzetes elemeit!

Példa:

Humoros, a célnyelvi kultúrára jellemző rövid történetek, viccek mesélése.

5. Növekedjen a tanuló önismerte, önbizalma és önbecsülése!

- A tanuló legyen képes előadni gyermekirodalmi művet saját és mások örömeire!
- A tanuló egyre inkább legyen képes felmérni, értékelni és megbecsülni saját munkáját és teljesítményét!

- A tanuló legyen képes építeni korábbi tanulási tapasztalataira!
  - A tanuló egyre inkább legyen képes saját maga számára reális, egyre nagyobb kihívást jelentő célokat megfogalmazni és ezek eléréséért erőfeszítéseket tenni!
- Példa:**
Gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása.
Projekt munkát lezáró bemutató során a tanulók – életkoruknak, nyelvi szintjüknek megfelelő formában – megfogalmazzák a projekt során szerzett tapasztalataikat: mit találtak könnyűnek, nehéznek, érdekesnek a munka során, mire büszkék, mi sikerült a legjobban számukra.

6. Fokozatosan alakuljon ki és növekedjen a tanuló együttműködésre való képessége!

- A tanuló legyen képes együttműködve, társait segítve részt venni a nyelvi óra különböző tevékenységeiben!
- A tanuló legyen képes társaival együtt játszani a szabályok betartása mellett, minimális tanári irányítással vagy a nélkül!
- A tanuló legyen képes társaival közös produktumot létrehozni!
- A tanuló legyen képes egyre inkább felismerni, hogy a tanulási folyamat során nemcsak a tanár és egy-egy tanuló között jöhet létre interakció, hanem a tanulók között is, így a tanulók egymástól is sokat tanulhatnak!
- A tanuló legyen képes egyre inkább felismerni saját erősségeit, és a csoportmunkára épülő tevékenységekben e szerint választani magának feladatot, szerepet!
- A tanuló legyen képes az elvégzendő munkát részfeladatokra bontani, azokat társaival megosztva elvégezni!
- A tanuló legyen képes véleményét kifejteni, érveket és ellenérveket felhozni, majd társaival együtt a legjobb döntést meghozni!
- A tanuló törekedjék saját és társai hibáinak felállítására és kijavítására!
- A tanuló legyen képes saját és társai munkáját értékelni!

Példa:

Mese, dal, mondóka, nyelvtörő, találós-kérdés, vicc alkotása. Poszter, plakát, prospektus, hirdetések készítése közösen.
Előadás megtervezése, díszletek stb. elkészítése.
Körjáték, társasjáték, hagyományos gyermekjátékok játszása.

7. A tanuló ismerjen meg alapvető nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, és ezeket részben tanári segítséggel, részben önállóan kezdje alkalmazni!

- A tanuló legyen nyitott minden, számára relevánsnak ítékező nyelvi input befogadására, és tudatosan is keresse azokat!
- A tanuló legyen képes alkalmazni a tanulási folyamat egyéb helyszínein szerzett ismereteit, készségeit!
- A tanuló legyen képes egyre inkább felismerni, hogy a tanulási folyamat során nemcsak a tanár és egy-egy tanuló között jöhet létre interakció, hanem a tanulók között is, így a tanulók egymástól is sokat tanulhatnak!
- A tanuló legyen képes a nyelvi és kognitív szintjének megfelelő feladatok megoldása érdekében értelmezni a számára csak részlegesen jelentéssel bíró információkat, valamint kezelni az idegen nyelvi input által kiváltott bizonytalanságot!
- A tanuló legyen képes fokozatosan és egyre tudatosabban alkalmazni az anyanyelv-elsajátítás során alkalmazott nyelvtanulási stratégiákat az idegennyelv-tanulás folyamataiban!
- A tanuló legyen képes és kész arra, hogy fantáziáját, egyéni ötleteit, önálló és közös munka során is alkalmazni tudja!
- A tanuló egyre inkább legyen képes saját maga számára reális, egyre nagyobb kihívást jelentő célokat megfogalmazni és ezek eléréséért erőfeszítéseket tenni!

Példa:

Könyvek, gyermekmagazinok, tv, internet, videó, DVD, mozi, utazási és egyéb az élet bármely területén szerzett élmények stb. felhasználása a tanulás során. A tanuló önállóan hozzáférülése az órákhoz rajzok, plakátok stb. készítésével, és olyan tárgyakkal, amelyek tanítási eszközként használhatók. Értékelő/önértékelő lapok használata.

8. A tanuló fokozatosan váljon autonóm tanulóvá és személyiséggé!

- A tanuló egyre inkább legyen képes tudatosítani saját tanulásának lépéseit!
- A tanulóban fokozatosan alakuljon ki a képesség saját céljai megfogalmazására!

- A tanulóban fokozatosan alakuljon ki a képesség feladatai megtervezésére!
- A tanuló legyen képes egy adott feladat megoldásához megszerezni a szükséges információt, anyagokat és eszközöket!
- A tanuló legyen képes az ötletek, javaslatok közül kiválasztani a legjobbat, illetve a megvalósíthatót!
- A tanuló legyen képes a beszerzett információk, anyagok és eszközök segítségével a legjobbnak tartott ötletet megvalósítani!
- A tanuló egyre inkább legyen képes munkáját átgondoltan értékelni!

Példa:

A tanulók csoportokban posztert készítenek. Megtervezik, hogy milyen információkra és eszközökre van szükségük a munka elvégzéséhez. A poszter elkészítéséhez tanulmányozzák a rendelkezésre álló könyveket, kiadványokat. A hasznos információkat gyűjtik, értékelik és eldöntik, hogy melyiket, milyen formában használják fel a poszter elkészítéséhez. Megtervezik a posztert, döntéseket hoznak a képek és szöveg arányáról és elhelyezéséről, majd a megbeszéltek alapján elkészítik a posztert.

2. 2. 2. Nyelvi fejlesztési célok

Ez a fejezet nyelvi szintenként határozza meg a nyelvi fejlesztés területeit, a kiemelten fontos fejlesztendő kompetenciákat, és ajánlást tesz lehetséges nyelvi tevékenységekre. A kerettanterv kumulatív jellegű, tehát minden magasabb nyelvi szint magában foglalja az előző szinten felsorolt kompetenciákat. A nyelvi fejlesztés célja a tanulók kommunikatív nyelvhasználati képességének a kialakítása, fejlesztése. Ezen felül fontos cél a nyelv eszközként, saját célokra való használata, a tanulók kreatív, a tanulók egyéni környezete, érdeklődése szerinti alkalmazása. Specifikus cél még az autentikus gyermekirodalom művészi és interkulturális értékeinek felfedeztetése, ezáltal a nyelv kreatív, esztétikai és játékos használata. A nyelvi fejlesztési célok megvalósítása érdekében alkalmazott tevékenységek lehetnek produktív, receptív, interaktív és közvetítő jellegűek, valamint szóbeliek és írásbeliek.

Míndezeknek megfelelően a fontossági sorrend a következő:

Szövegértés fejlesztése

1. Beszédértés

Beszéd fejlesztése

2. Összefüggő beszéd

3. Interakció

Szövegértés fejlesztése

4. Olvasás

Írásbeli szövegalkotás fejlesztése

5. Írásbeli szövegalkotás

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítását az alábbi fejlesztési szakaszok szerint javasoljuk:

A fejlesztés szakaszai/Nyelvi szint	A1-	A1
A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	x	
A tanuló már olvas és ír idegen nyelven		x

A fenti ajánlás összhangban van a KER-ben leírt és a NAT-ban előírt minimális nyelvi szintekkel. Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a nyelvi fejlesztés céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik, és kumulatív jellegűek.

1. A tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes biztonsággal követni az idegen nyelven történő óravezetést. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) utánzására és elsajátítására. - A tanuló képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni az addig megszerzett tudására és egyéb, megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes egyszerű szövegben hallott információt más tevékenység során felhasználni. - A tanuló képes többféle forrásból hallott egyszerű (magnetofon, videokazetta, társak) szöveget követni, valamint az ehhez kapcsolódó feladatokat elvégezni.
SZÖVEGÉRTÉS	<ul style="list-style-type: none"> - hallott szöveg aktív, értő, odafigyelő követése előre meghatározott szempont szerint; - hallott szöveg, pl. instrukciók meghallgatása után a hallott információknak megfelelő tevékenység elvégzése, pl. születésnapi meghívókártya készítése, rajz, képkártyák, szókártyák készítése, mozgás, utánzás, képek vagy tárgyak felmutatása; - válaszadás rövid, egyszerű kérdésekre, utasításokra verbális, non-verbális módon; - az órai tevékenységekben, pl. nyelvi játékokban való aktív részvétel.

KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák
Interakció	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes aktívan, örömmel részt venni az interakciót igénylő tevékenységekben. - A tanuló képes egyszerű mesék, mondókák dramatizált, interaktív módon való előadására. - A tanuló képes beszédszándékát alapvető verbális és non-verbális nyelvi eszközökkel kifejezni. - A tanuló képes egyszerű kérdéseket feltenni, illetve a hozzá intézett hasonló kérdésekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. - A tanuló képes tisztázást, magyarázatot kérni, amennyiben a hozzá intézett beszédet nem érti. - A tanuló képes egyszerű, az osztálytermi rutineszelekvésekhez kapcsolódó kommunikációt folytatni. - A tanuló képes a tanult témákban rövid párbeszédet folytatni. - A tanuló egyre inkább képes feladatmegoldás során társaival is a célnyelven kommunikálni.
BESZÉD	<ul style="list-style-type: none"> - mesék, mondókák, dalok előadásába bekapcsolódás verbálisan vagy non-verbálisan; - egyszerű nyelvi eszközökkel (rövid mondat, egy-egy szó, non-verbális válasz) történő leírás, bemutatás; - osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó egyszerű kérdésekre, kérésekre egyszerű válaszokkal, vagy non-verbális eszközökkel való reagálás; - aktív részvétel nyelvi-, gyermek- és társasjátékokban, pl.: találós kérdés, Szincápa, 'Simon says', szituációs játékok; - célnyelven történő kommunikáció projekt munka során; csoportos, páros felkészülés után közösen alkotott szöveg változatlan és/vagy kis változtatással történő előjátszása (pl. párbeszéd).

Összefüggő beszéd	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes rövid, egyszerű gyermekirodalmi mű memoritereként való felmondására. - A tanuló képes rövid szövegek, gyermekirodalmi művek, történetek felkészülés utáni előadására. - A tanuló törekszik a helyes kiejtés (intonáció, hangsúly stb.) elsajátítására. - A tanuló képes a számára ismert témákban rövid, összefüggő leírást adni környezetében előforduló tárgyakról/élelményekről, eseményesokról. - A tanuló megfelelő nyelvi előkészítés során képes részt venni szerepjátékokban, illetve egyéb nyelvi játékokban. 	<ul style="list-style-type: none"> - gyermekirodalmi mű (vers, mondóka, dal, mese) előadása, pl. zenei kísérettel másik osztály, szülők, tanárok számára; - egyszerű szerepjáték előadása gyakorlás, felkészülés után; - saját, vagy csoportban létrehozott alkotás, tárgy egyszerű, rövid bemutatása nagyobb közönség számára, pl. kiállítás, színházi előadás.
SZÖVEGÉRTÉS	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes a nyelvi tudás szintjének megfelelő szöveget megérteni, abban a számára ismerős nyelvi elemeket felismerni, elolvasni az addig megszerzett tudására és egyéb, a megértést segítő elemekre támaszkodva. - A tanuló képes olvasott szöveggel kapcsolatos, arra vonatkozó egyszerű feladatokat végezni. - A tanuló képes a tanár által irányított közös olvasásba aktívan bekapcsolódni. - A tanuló képes hangzó szöveg írott változatának követésére. - A tanuló képes észrevenni az anyanyelven, és a tanult idegen nyelven történő olvasás különbségeit. 	<ul style="list-style-type: none"> - bekapcsolódás közös olvasásba, pl. események, szereplők felismerése képek alapján, érzelmek kifejezése, véleménynyilvánítás, találgatás; - olvasott szövegből információk kiszűrése bizonyos szempontok alapján, pl. menetrendből indulási idő megtalálása, egy játékok összehasonlítása leírás alapján; - olvasott szöveg lényegének megértése és adott helyzetben való felhasználása, pl. történet elolvasása és befejezése; - egymás írásbeli munkáinak megtekintése, elolvasása, pl. projektmunka, fogalmazás, leírások.
KER A1-szint: a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült		
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	
Írásbeli szövegalkotás	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes a feladatmegoldások során rövid szavakat pontosan leírni, lemásolni, illetve rövid szövegeket egy-egy szóval kiegészíteni. - A tanuló képes tanult szókincs felhasználásával egyszerű nyelvi feladatokat, játékok készítésére társai számára. - A tanuló képes közösen olvasott szöveg olvasása után írásbeli feladatokat megoldani. - A tanuló képes minta alapján különböző, életkorának megfelelő egyszerű szövegek készítésére az eredeti szöveg kismértékű módosításával 	Ajánlott nyelvi tevékenységek
ÍRÁS	<ul style="list-style-type: none"> - képes szótár készítése; - szavak tematikus gyűjtése írásban a tanuló által ismert témakörökben; - tanult, egyszerű szövegek másolása és illusztrálása; - szövegvariációk készítése egy-egy szó megváltoztatásával, tanári segítséggel; - egyszerű, ismert szöveg rekonstrukciója (összekevert szavak sorba rendezése stb.); - játékos írásbeli feladatok megoldása és készítése (pl. szókereső, akasztófa, keresztrejtvény); 	

2. A tanuló már olvas és ír idegen nyelven

KER A1-szint: a tanuló már olvas és ír idegen nyelven	
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes követni a tanár által adott egyszerű utasításokat. - A tanuló képes felismerni és megérteni hallott szövegben szereplő, általa már ismert szavakat és kifejezéseket. - A tanuló képes megérteni hallott rövid, egyszerű szöveget, pl. gyermekirodalmi művet átfogóan, illetve részleteiben. - A tanuló képes nyelvi feladatok megoldására a megértés érdekében - A tanuló képes kreatívan használni meglévő készségeit és ismereteit a számára részben vagy teljesen új nyelvi input értelmezéséhez. - A tanuló képes mások egyszerű közléseire érdemlegesen reagálni, megértést, illetve meg nem értést nyújtani. - A tanuló képes útbagazítást követni. - A tanuló követni tudja társai projektbemutatóját.
SZÖVEGÉRTÉS	<p>Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> - találgatás cím alapján: szavak, szereplők, helyszínek, események találgatása; - hallott szöveghez kapcsolódó feladatok elvégzése, pl. odaillő/nem odaillő elemek kiválasztása, irányított, szövegértést segítő kérdések megválaszolása; - az ismert lényegi tartalom kiszűrése; - fontos, lényegi és tárgyyszerű információk szerzése egyszerű közlésekből; - hallott szöveghez illusztráció készítése; - mások által készített projektek megnézése, meghallgatása (pl. videó).

KER A1-szint: a tanuló már olvas és ír idegen nyelven	
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák
Írásbeli szövegalkotás	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes megmutatni a tanár által adott egyszerű utasításokat. - A tanuló képes felismerni és megérteni hallott szövegben szereplő, általa már ismert szavakat és kifejezéseket. - A tanuló képes megérteni hallott rövid, egyszerű szöveget, pl. gyermekirodalmi művet átfogóan, illetve részleteiben. - A tanuló képes nyelvi feladatok megoldására a megértés érdekében - A tanuló képes kreatívan használni meglévő készségeit és ismereteit a számára részben vagy teljesen új nyelvi input értelmezéséhez. - A tanuló képes mások egyszerű közléseire érdemlegesen reagálni, megértést, illetve meg nem értést nyújtani. - A tanuló képes útbagazítást követni. - A tanuló követni tudja társai projektbemutatóját.
ÍRÁS	<p>Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> - írásos interjú készítése; - a projektbemutató szövegének megírása; - jelentés, rövid fogalmazás, beszámoló írása; - egyszerű írott szöveg alkotása segítséggel, minta alapján, pl. könyvismertetés készítése (cím, szerző, szereplők, helyszínek stb.), meseajánlás, rövid mese, vers írása, képregény, poszter, plakát, prospektus közös készítése, egy képzeletbeli utazás programjának megtervezése és leírása, hirdetések készítése (pl. tv-s, újság, faliújság, internet), történetek hiányzó részeinek megalkotása, képeslap, üdvözlőlap írása stb.;

	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes egyedül vagy társaival együttműködve, különböző szövegek, pl. gyermekirodalmi művek kreatív átdolgozására. - A tanuló képes formanyomtatványt kitölteni, a magára vonatkozó adatokat a formanyomtatvány megfelelő kategóriáiba beilleszteni. - A tanuló képes listát készíteni. 	<ul style="list-style-type: none"> - mesekönyv készítése párbán, csoportban; - könyvtári értékelőlap készítése; - önértékelő lap, napló kitöltése (pl. „megtanultam.: tudom, hogy kell...; el tudom mondani, hogy...”); - tetszőleges elemeket megváltoztatva (pl. szereplők, helyszín stb.) új mű létrehozása; - projekt munka (pl. rajz, poszter, fótószorozat stb. készítése); - kérdőíves felmérés készítése; - nyomtatvány kitöltése; - választott szempont (pl. kedvenc / nehéz stb. szavak), téma alapján szólista készítése.
--	--	--

3. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS MÓDSZERTANI ALAPELVEI

3.1. Tevékenység alapú megközelítés

A 6–13 év közötti korosztály életkori sajátosságából adódóan aktív és tevékeny. Aktivitásuk forrása a mozgásigény, a kíváncsiság, a játék és a kreativitás. A hatékony és élményszerű tanulás lehetőségének megteremtésének érdekében – elengedhetetlenül fontos építeni a tanuló ezen életkori sajátosságaira. Az itt található tananyagok a szociálkonstruktivista tanulásméleti megközelítésre épülnek, mely szerint a tanulás a tanuló, a tanárt, a feladatot és a tanulási kontextust (osztály, iskola, kulturális közeg) magába foglaló dinamikus és komplex folyamat. A tanuló, bármely életkorban kezdik is el a nyelvtanulást, már számos ismerettel, tapasztalattal és készséggel rendelkeznek, s minden új tanulási kontextusba magukkal hozzák korábban szerzett tudásukat, tapasztalataikat, elvárásaikat. Új ismereteiket a már meglévő ismeretstruktúráikba sajátos, egyéni módon asszimilálják, a tanulási folyamatban aktív módon vesznek részt. Az aktivitás fenntartásához szükséges, hogy a tanuló érdekelt, saját élethelyzetükhöz köthető és értelmezhető nyelvi közegbe ágyazva találkozzanak az idegen nyelvel, és változatos konkrét, gyakorlati tevékenységek során tapasztalják meg az idegen nyelven történő kommunikációt. A tevékenységek önmagukban kell, hogy aktív közreműködésre készítsék a tanulókat, amely során megfigyelhetik a nyelv sajátosságait, és változatos helyzetekben próbálhatják ki annak használatát.

3.2. Autentikus anyagok használata

Az idegen nyelv tanításakor kiemelt figyelmet kell fordítanunk arra, hogy már a kezdetektől a valódi, az anyanyelvi környezetben előforduló természetes nyelvhasználatot mutassuk be a tanulóknak. Ezzel valódi nyelvhasználatra adunk példát, kulturális ismereteket közvevünk, felkelthetjük a tanuló kíváncsiságát az adott nyelv, a célnyelvi ország iránt. A nem kifejezetten nyelvtanuló számára írt anyagok, pl. újságcikkek, brosrák, poszterek, filmek régóta jelen vannak a nyelvórákon, ám ezek az autentikus anyagok – csak korlátozottan alkalmasak a 6–13 éves korú gyerekek tanítására. A nyelvtanulás kezdeti szakaszában sikeresen alkalmazható autentikus anyagok közé tartoznak a gyermekirodalom különböző műfajai: – mesék, versek, mondókák, kiszámoló, nonszensz versikék, nyelvtörők, találós kérdések, gyermekjátékok, dalok, mesejátékok, vagy bábjátékok. Anyanyelvi fejlődésük során a tanuló már korábban megismerkednek a gyermekversekkel, s a gyermekköltészet mondókái, csiklandozós, lovagoltatós, tapsoltatós játékaival, erős pozitív élményeket hívhatnak elő bennük.

Számos lehetőséget rejt magában a gyermekkönyv használata is. Az *olvasóvá válás* és *olvasóvá nevelés* szemponijából komoly szerepet játszik a látzólag kevés inputot tartalmazó ’képeskönyv’ ’olvasása’ éppúgy, mint a tradicionális mesét, vagy a célnyelvi kultúra részét képező történetet tartalmazó könyv is. Az idegennyelvről a tanító és a tanuló együttes munkája során a gyermek a tanulási-tanítási folyamat aktív részeseként vesz részt a mese, vers, mondóka megértésében, megélésében és a hozzá kapcsolódó tevékenységek elvégzésében. Nem passzív befogadó, hanem a jelentés megalkotója. Általában elmondható, hogy a gyermekirodalmi művekkel való foglalkozás során a tanuló számára számos lehetőség nyílik az önkifejezésre, a kreatív, játékos nyelvhasználatra. Nemcsak kiváló kontextust teremtenek a természetes nyelvsajátításhoz, hanem motivációs és szocializációs szempontból is kiemelkedő jelentőségűek.

3. 3. Keresztantertvi megközelítés

A nyelvtanulás az egész személyiségre ható folyamat, amelynek során a teljes személyiség formálódik. Ez különösen igaz gyermekkorban, amikor a tanulók, személyiségük minden sznjén, szellemi, fizikai, érzelmi tekintetben is intenzív fejlődésen mennek keresztül. A holisztikus szemlélet figyelembe veszi azt, hogy a kisl-kolások számára a világ megismerése, az új tudás, illetve készségek elsajátítása nem kötődik külön tantárgyukhoz, nem tagolódik önálló, külön részekre. E szemlélet gyakorlati megvalósítását segíti a keresztantertvi megközelítés, amely segít a tanulóknak megőrizni a tanulás egységét.

Egy adott témát körüljárva a tevékenységek során érinthetjük az iskolai tantárgyak tartalmi elemeit, illetve fejleszthetjük az adott tantárgyra jellemző kompetenciákat is. A tantárgyakat egységben szemlélő pedagógia kiváló alkalmat teremt arra, hogy a tanuló kapcsolatot teremtsenek a korábbi ismeretek között, újragondolják és átismételjék a más tárgyakban tanultakat, így ismeretük mélyebbek, és használhatóbbak legyenek. Ezáltal a tanulás érdekesebbé és emlékezetesebbé válhat.

A holisztikus, személyiségfejlesztő megközelítéssel elősegíthetjük a motiváció fenntartását, a világ iránti kíváncsiság felkelését, a tanulói autonómia és problémamegoldó képesség fejlesztését, illetve elősegíthetjük az iskolai tantárgyak összekapcsolását, összességében elősegíthetjük a tanuló egész személyiségének a nyelvi képzésbe ágyazott, kiegyensúlyozott fejlesztését.

3. 4. Kooperatív tanulás

Fontos alapelv a 6–13 éves korosztály tanításánál, hogy a nyelv elsajátítása aktív nyelvhasználat során történik. Kompetenciákat a kompetenciák aktivizálását igénylő feladatok megoldása közben, tevékenységek útján fejleszthetünk. A kommunikatív kompetencia fejlesztése esetében ez egyben azt is jelenti, hogy a feladatok nagy részét másokkal együttműködve végzik a tanulók. Ezért előtérbe kerülnek a társas tanulási módszerek, és a versenyt felváltja a kooperáció. A tanulóknak az órák során meg kell tanulniuk azokat a technikákat, melyek az együttműködéshez szükségesek, hogy tudatosuljon bennük, mennyire funkcionál jól a csoportjuk; mit kapnak a csoporttól, illetve, hogy mennyire tudják saját, egyéni szociális képességeiket használni a csoport segítése, a hatékony munkakapcsolat kiépítése érdekében.

A tanár feladata az, hogy a mindenkori pedagógiai célnak megfelelő tanulási módot válassza ki a kooperatív, a versenyszerű, vagy az egymástól független tanulási módok közül, hiszen az ideális osztályban mindhárom pedagógiai technika jelen van. A három eltérő technika segítségével a tanulók megtanulják, hogyan dolgozzanak együtt másokkal, máskor kedvetlve versenyezzenek egymással, s egyes esetekben a saját munkájukat mégis önállóan végezzék. A tananyag elvégzése során a tanulóknak lehetőségük van mindhárom tevékenységi módban történő munka kipróbálására és begyakorlására, de a fejlesztés során különösen nagy figyelmet fordítotunk a kooperatív technikáknak a tananyagba való beépítésére.

3. 5. Önálló tanulóvá nevelés

Mai világunk állandó jellemzője a változás. Gyorsan és folyamatosan nő az információ mennyisége, fejlődik a technika. A változó körülményekhez való alkalmazkodóképesség és rugalmasság elengedhetetlen a sikeres tanulásához, később a munkavállaláshoz. Azok a tanulók, akiknek van módjuk elsajátítani az ön-irányítás és az autonóm tanulás technikáit várhatóan, nagyobb eséllyel tudják majd tartósan szabályozni tanulásukat, felismerni saját igényeiket és szükségleteiket, és képesek lesznek a hosszú távú önfejlesztésre, önképzésre, a változó körülményekhez való alkalmazkodásra.

Az első lépéseket ezen az úton már a nyelvtanulás kezdetén érdemes megtenni. Az önértékelés különböző formáinak bevezetése segít abban, hogy a tanulók jobban megértsek a tanulás folyamatát, és észrevegyék azt, hogy a tanulás folyamata nem ér véget az iskolai órák befejeztével. E szemlélet gyakorlatban való alkalmazása nagyfokú figyelmet és rugalmasságot igényel a tanártól is, és a hagyományos tanári szerepek megváltozásával jár. Fontos, hogy a tanár figyelme a tanításról a tanulás folyamatára tevődjön át, hogy nyitott legyen a tanuló gondolataira, ötleteire, és véleményének elfogadására, hogy alternatív feladatokkal és differenciáltan közelítsen az egyéni igényekhez, és a tanulókkal közösen alakítsa ki a közös munka szabályait és az értékelés formáit. Ezáltal a tanár is tanulóvá válik a munka során, és a tanulás sikerének felelőssége megoszlik a tanár és a tanuló között.

3. 6. Differenciálás

A tanulásnak, mint egyéni konstruktív folyamatnak a felfogásából következnek az individualizálás és a differenciálás szükségessége. A differenciálás szempontjait és formáit a tanár az adott tanulócsoporthoz, és az egyes tanulók ismeretében alakítja ki. Fokozatosan egyre nagyobb teret ad a tanuló számára, hogy választhassanak a különböző nehézségi fokú és/vagy különböző tevékenységformát igénylő, illetve lehetővé tevő feladatok közül, továbbá lehetővé teszi, hogy a tanuló a kiválasztott feladatot jellegének megfelelő munkaformában (egyedül, párban vagy csoportban) és a számára megfelelő munkatempóban végezhessek el. A tanuló ezáltal lehetőséget kapnak arra, hogy ismeretszintjüknek, érdeklődésüknek, szükségleteiknek és intelligenciátípusuknak leginkább megfelelő módon bővítsék ismereteiket, fejlesszék készségeiket és képességeiket.

A differenciálás céljának, módjának kialakításakor tekintetbe kell venni, hogy a tanuló, tudásszintjük különbözősége mellett, még sok más szempontból is különböznek egymástól, és biztosítani kell a tanuló számára az egyéni utakat. Eltérő lehet, pl. a tanuló érzékszervi beállítottsága, ami meghatározza, hogy melyik érzékszervi csatornájukat tudják eredményesebben használni a tanulásra. További differenciálásra ad lehetőséget, pl. a nemek közti különbözőség, vagy az érdeklődési kör.

3. 7. Tanári és diákszerepek

A tananyagban szereplő tevékenységformák együtt járnak a tanári és tanulói szerepek megváltozásával. A tanár már nem, mint a tudás egyetlen birtokosa és közvetítője áll a tanuló előtt, hanem mint szervező, megfigyelő, segítő. Ez egyben azt is jelenti, hogy a tanulóknak aktívabban, önállóbban, illetve együttműködőbbben kell részt venni a tanulási folyamatban. Ezért fontos, hogy a program keretén belül fejlesszük a tanulói autonómiát, felelősséget, illetve együttműködési készséget is, és biztosítsuk, hogy a megővekedett önállósághoz és felelősségvállaláshoz a tanuló megfelelő tanulási stratégiákat, tanulási módszereket és nyelvtanulói készségeket sajátítsanak el. A fentebb említett módszertani alapelvek gyakorlatban történő alkalmazása meghatározza a tanuló és a tanár egymáshoz való viszonyát.

A tanár feladata, hogy új ismeretekhez juttassa a tanulókat, de ennek során építsen is a gyerekek meglévő tudására, tanulási tapasztalataira. A tanuló kreativitása kibontakoztatható azáltal, hogy a témák, feladatok megválasztásánál bevonjuk őket a tanulási folyamat szervezésébe és a tanulási – tanulói teljesítmény értékelésébe, visszacsatolunk a gyerek teljesítményére, fejlődésére, elsősorban az elért eredményeket hangsúlyozva. Hasznosnak bizonyulhat a szabályoknak a tanulókkal történő közös kialakítása és világos kinyilvánítása. Ez hozzájárulhat a kölcsönös bizalom kialakításához, és a nyugodt, sikeres tanuláshoz szükséges környezeti megteremtéséhez.

3. 8. A tanórai nyelvhasználat

A 6–13 éves korcsoportnál a nyelvtanulás folyamatát a természetes nyelvelsajátítás folyamatához hasonlíthatjuk leginkább. Különösen fontos szerepe van a nyelvi input minőségének és mennyiségének. Ennek elsődleges forrása a célnyelvet tanító tanár, ezért fontos, hogy tanár a lehető leggazdagabb nyelvi környezetet biztosítsa a tanuló számára. Használja a célnyelvet a mindennapi osztálytermi interakciók, a tananyag feldolgozása és értékelése során. Amikor csak lehetséges, az újonnan felbukkanó szavakat, kifejezéseket próbálja a célnyelven megmagyarázni, támaszkodjon a tanuló tudására, kreativitására. A vizuális segédeszközök, a testbeszéd, a mozgás, a mesék, a rajzos feladatok és egyéb tevékenységek gazdag lehetőséget nyújtanak arra, hogy a tanuló a számára megfelelő és világos nyelvi környezetben találkozzanak az idegen nyelvvel.

A tanuló, az idegen nyelvi fejlődésük sebességében és ritmusában – csakúgy, mint az anyanyelvi fejlődésükben – jelentős különbségeket mutathatnak. A kezdeti időszakban sok tanuló még nem áll készen arra, hogy megszólaljon, beszélgetést kezdeményezzen, vagy akár aktívan részt vegyen abban. Ezt a tanulási folyamat elején tiszteletben kell tartani. Hiszen non-verbális vagy mozgásos tevékenységeken keresztül a tanuló fejlődését így is figyelemmel lehet kísérni.

A hibákat a már meglévő ismeretek és készségek szintjére utaló, a következő lépéseket meghatározó jelenségekként, mint a tanulási folyamat természetes részét kezeljük. A tanuló nyelvi hibáinak javítása nem minden esetben szükséges, amennyiben a tevékenység végeztése során a hangsúly a kommunikációra, és a folyamatos beszédre tevődik. A nyelvtanulás kezdeti szakaszában alapvető fontosságú a biztonságú a bizalmat nyújtó osztálytermi légkör kialakítása, amiben a tanuló bátran és örömmel, kísértetelzhetnek a nyelv használatával, mernek hibázni, és gondolataikat szívesen megosztják másokkal.

4. Értékelési alapelvek és módszerek

4. 1. Alapelvek

Az általános iskola alsóbb évfolyamain az értékelés alapvetően a tanulók motiválását, önbizalmuk növelését kell, hogy szolgálja. Az 5–6. évfolyamokon az értékelés célja ezen felül a kívánt továbbhaladás irányának kijelölése a tanuló számára. A tanári visszajelzés elsősorban pozitív megerősítést tartalmaz és a tanulókat holisztikus módon – egész személyiségüket figyelembe véve – értékeli és fejleszti. Növelje a nyelvtanuló önismeretét, önbecsülését. Értékelje az idegen nyelvhöz és a tanulási folyamathoz való pozitív hozzáállást, a tevékenységekben való aktív részvételt, a társakkal és a tanárral való együttműködést, az interkulturális nyitottságot, azaz elsősorban fejlesztési területekre és kompetenciákra irányuljon, ne nyelvi tartalmakra és ismeretekre. Legyen tekintettel a tanulók eltérő kiindulási nyelvi szintjére, haladási tempójára, egyéniségére és életkörülményeire. Az értékelés során a tanulók nyelvi szintjéről és szükségleteiről összegyűjtött információkat a tanár használja arra, hogy a tanulási folyamatot a tanulók változó igényeihez igazítsa.

Lényeges, hogy az értékelés kommunikatív nyelvhasználat során történjen. Döntően legyen személyre szabott, kvalitatív és szöveges. Állandó eleme legyen az önértékelés, és vonja be a tanulók egymásról alkotott véleményét. Legyen transzparens, azaz szemponyjai, ideje, módja legyenek a tanuló számára ismertek. A csoport teljesítményét együttesen, ne egyénekre bontva értékelje.

Kisiskolások esetében az értékelés történhet nemcsak a célnyelven, hanem anyanyelven, vagy a tanulók által megszokott és értelmezhető egyéb, non-verbális módokon. A szakasz felsőbb évfolyamain elérendő célunk, hogy az értékelés kommunikatív nyelvhasználat során, a célnyelven történjen, döntően kvalitatív módon és szöveges formában. Legyen transzparens: szemponyjai, módja, ideje legyen a tanulók számára ismert. Állandó eleme legyen az önértékelés és a tanulók egymás munkájától alkotott véleménye, ezáltal is fejlesztve a tanulói autonómiát. A tanulók legyenek képesek megfogalmazni, mit tanultak, miben fejlődtek ők vagy társaik az autentikus anyagokkal való foglalkozás során. Kooperatív munkaformák esetében a csoport teljesítményét együttesen, és ne egyénekre bontva értékeljük.

4. 2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Portfólió

A tanulói munkák meghatározott, közösen kialakított elvek szerinti gyűjteménye. Egy-egy tanulási szakaszban általában előre meghatározott darabszámú és jellegű (pl. műfajú) munkát tartalmaz, összeállításában a tanárnak és a diáknak is van szerepe. Bármikor áttekinthető, a tanulási folyamat egészéről ad képet, növeli a tanulói felelősséget.

Egymás értékelése (peer review)

A tanulók párban vagy csoportban, előre (általában közösen) megállapított szempontok alapján értékelik a tanulási folyamatot, akár a csoport, párok szintjén. Erősen megnöveli a felelősséget, tudatosítja a tanulási folyamat egyes elemeinek szerepét. A folyamatra koncentrálni, nem a végeredményre. Tárgya lehet egyetlen tevékenység, egy tanóra vagy egy teljes modul.

Tanulói önértékelés

Ennek az értékelési módszernek az alapfeltetele, hogy megtörténjék az egyéni (esetleg páros vagy csoportos) tanulási célok kitűzése, és ez illeszkedjék az egyéni fejlődési szükségletekhez, valamint mérhető legyen.

Egy tanuló értékeli a csoport munkáját

Előre megadott szempontok alapján, mindig más végzi az értékelést, és általában egy-egy óra sikere, eredményessége mérhető vele. Fontos, hogy módot adjunk a főbbi ek hozzászólására is.

Csoportmegbeszélés

A nyelvtanulói csoportnál kisebb, az adott feladatot együtt végző diákok megbeszélése ez, különösen szükséges a hosszabb, projekt jellegű tevékenységek során az addig elért eredmények megbeszélésére és a további lépések meghatározására.

Tanulói napló vagy a kompetenciákat felsoroló eredménylista

A naplónak sablont kell tartalmaznia, amely alkalmas az elért eredmények rögzítésére, a hiányosságok feltárására és a követendő lépések meghatározására. Egyszerű formája a követelményeket tartalmazó részletes lista, amelyet a tanulási folyamat (szakasz) elején állít össze a tanár, a tanuló, pedig bármikor kipipálhatja azt az elemet, amelyet elért.

Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Példákat adunk arra, hogy a fenti értékelési alapelvek milyen értékelési módszerekkel valósíthatók meg. A példák zöme több értékelési alapelvet is megvalósít, ezért sok az átfedés. Az ismételtségek végett csak egy, a legjellemzőbbnek ítélt elvhez tüntettünk fel minden példát.

Az értékelés növelje a nyelvtanulók önismeretét, önbecsülését!

- Gyermekirodalmi gyűjtemény, portfólió készítését követően a tanulók bemutaják tanáruknak és társaiknak saját portfólióikat, elmondják, hogy melyik autentikus anyaghoz mit készítettek, melyik a kedvencük és miért stb. Önértékelésüket követően a társak és a tanár is véleményt mondanak a portfólió tartalmáról és kivitelezéséről. Portfólió: a tanulók egy dobozban, dossziében összegyűjtik mindazt, amit az autentikus anyagok (gyermekirodalmi művek) feldolgozása során készen kaptak, illetve egyedül vagy társaikkal saját maguk készítettek el pl.: mondókák, versek, történetek, azok illusztrációi, képek, rajzok, poszterek, bábook, maszkok, szorgalmi feladatként önállóan gyűjtött anyagok stb.)
- A tanuló „Oklevelet” kap, amelyben rögzítjük, ha valamit megtanult, elsajátított, vagy megalkotott.
- A tanulók előadását a társak és a tanár tapssal jutalmazzzák.
- A tanulót megdicsérezzük, ha valamit sikerrel oldott meg.
- A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol.
- A tanuló írásos munkájának tartalmára a tanár írásban válaszol, miközben helyes példákat ad azokra a nyelvi elemekre, amiket a tanuló helytelenül használt.

Az értékelés kompetenciákra irányuljon, és kommunikatív nyelvhasználat során történjen!

- Portfólió: a tanár egy dobozban, dossziében összegyűjti a tanuló legjobb munkáit, pl. leveleket, történeteket, posztereket, előadások jegyzeteit és szemléltető anyagát, szerepjátékok, előadások, drámajátékok hangfelvételeit, videofelvételeket, fotókat stb., és kérdőív segítségével értékeli magát, majd ugyanezt a kérdőívet kitöltve megkapja egy tanulótól és a tanártól is. Az érdemjegy ezek összegzéséből születik.
- Kommunikációs feladat során előre ismertetett/egyeztetett szempontok szerint megfigyeljük a tanuló nyelvi viselkedését és regisztráljuk. A portfólióba tesszük a feljegyzést.
- A projektmunka során a tanár egy mappában összegyűjti a tanuló munkáit, pl. leveleket, történeteket, posztereket, előadások jegyzeteit és szemléltető anyagát, szerepjátékok, előadások, drámajátékok hangfelvételeit, videofelvételeket, fotókat stb. és a projekt befejezése után közösen megtekintik azokat. Mind a tanár, mind a tanuló értékelnék, véleményt formálnak az elkészült munkákról.
- A szóbeli értékelésen túl a tanulók kérdőív segítségével is értékelhetik magukat. Ugyanezt a kérdőívet megkapják más tanulók, illetve a tanár, és ezeket össze hasonlítják az önértékeléssel.

Az értékelés segítse a tanulók autonóm nyelvtanulókává válását!

- A tanulók kitöltenek egy önértékelő lapot vagy naplót, majd párban megvitatják, miben fejlődtek, mit tanultak. Ezt követően tanárunkkal hármásban vagy kis csoportban beszélgetnek arról, ki hogy látja a fejlődést, illetve az előttük álló tennivalókat. Önértékelő lap, napló tartalma: pl. *„megtanultam...; tudom, hogy kell ...; el tudom mondani, hogy...ez jól megy nekem...; ebben fejlődniem kell...; ez sikerült...; ezzel problémám volt.”*
- A tanulók kis csoportokban vagy párban olyan társasjátékkal játszanak, amely az önértékelést illetve egymás értékelését segíti oly módon, hogy az elsajátított anyaguk vonatkozó kérdéseket, feladatokat fogalmaz meg. (pl. *lépj egyet – ha, tudod melyik mondókanak, mesének a szereplője a képen látható alak, – ha kitalálsz a társaid elmutogatása alapján...*)
- A projektfeladat megoldása után időt adunk arra, hogy a tanuló saját munkájára reflektáljon és rögzítse az eredményt.

Az értékelés legyen kvalitatív és szöveges!

- A tanulók írásos munkájának (pl. meseátoldozás) tartalmára a tanár írásban reagál, miközben helyes példákat ad azokra a nyelvi elemekre, amiket a tanulók helytelenül használtak.
  - Szóban és írásban is visszajelzést kap a tanuló, ez kiemeli erősségeit, és annyi problémával szembesíti, amennyit a közeli jövőben reálisan képes megoldani.
- #### Az értékelés legyen transzparens!
- Egy gyermekirodalmi mű előadását követően, mielőtt a tanár saját maga értékelné a tanulók teljesítményét, önértékelést kér a tanulóktól. Ezeknek a szempontjai megegyeznek a tanár által használt szempontokkal, és előre ismertettek, illetve előzetesen közösen alakították ki őket. (Pl. piros pont, ötös jár...)
  - A tanterem falára kifüggesztik a félév elején közösen kialakított értékelési szempontokat (szöveges vagy rajzos formában).

Az értékelés legyen csoportos értékelés kooperatív munkaformák esetén!

- A csoportmunka után a csoport összes tagja ugyanazt az értékelést kapja (szövegeset, illetve érdemjegyet).
- A csoport tagjai elemzik, ki mivel járult hozzá az eredményhez. Egymásnak üzeneteket írnak, megfogalmazzzák, hogy kitől mit várnak a következő együttes munka során.

Az értékelésnek legyen fontos része az önértékelés és a társak értékelése!

- Mielőtt a tanár saját maga értékelné a tanuló teljesítményét, önértékelést kér a tanulótól. Ennek a szempontjai megegyeznek a tanár által használt szempontokkal, és előre ismertették, illetve előzetesen közösen alakították őket.
- A tanuló a feladatok megoldása után kap időt, hogy saját munkájára, hozzájárulására reflektáljon, értékelését rögzítse.
- Konferencia: a tanulócsoporthoz és a tanár közösen nézik meg és értékelik az elkészült feladatokat, műveket, gyűjteményt (portfólió). A tanár a csoport egy tagja, egy szavazata van.
- A tanuló tanulási naplót vezet.
- A tanuló tanulási „könyvelést” vezet a következő lehetséges fejlécekkel: „Ez jól megy nekem / Ebben fejlődőnöm kell / Ez sikerült / Ezzel problémám volt.”

Az értékelés legyen pozitív, „mit tud?” alapú!

- A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol.

Az értékelés vegye figyelembe az eltérő kiindulási nyelvi szinteket!

- Több megoldást is lehetővé tévő feladatokban értékel a tanár (pl. igen/nem választás helyett, skálát ad).

5. A TANANYAG RENDSZERE ÉS TARTALMA

5.1. A tananyag rendszere: a modulok

A kerettanterv az idegen nyelvi kompetencia fejlesztéséhez kidolgozott részben vagy egészében választható **modulrendszerű kiegészítő anyag**, amelyet az általános iskolák 6–13 éves tanulók idegen nyelvi fejlesztéséhez, tanórai munkájához ajánlunk. A kerettanterv tartalmaz minden olyan elemet, amely a megvalósításhoz szükséges úgy a tanuló, mint a tanár számára.

A kiegészítő tananyag moduláris rendszerben épül fel. Egy-egy modul általában 5 tanórát ölel fel. A modulok felhasználása a tanmenet minimum 30%-ában ajánlott, rugalmas alkalmazásuk révén felhasználásuk kötetlen. A tananyagmodulok a NAT követelményeire támaszkodnak, de nem követik egyik kerettantervet és tankönyvet sem. Olyan általános és nyelvi készségek fejlesztését szolgálják, és olyan a korosztály számára érdekes és motiváló témákkal foglalkoznak, amelyek lehetővé teszik, hogy bármelyik helyi tantervbe és tanári tanmenetbe beilleszthetők legyenek.

A tananyagok megválasztása, kidolgozása és elrendezése, a feldolgozásukra javasolt lépések, munkaformák stb. lehetővé teszik a tanulócsoporthoz tartozó tanulóknak a tananyagok megválasztását, valamint a teljes tanuló személyiség aktivizálását épp úgy, mint mélyre szabott, azaz **differenciált oktatást**, a különböző nyelvi szinteknek megfelelő feladatválasztást, valamint a teljes tanuló személyiség aktivizálását épp úgy, mint

a tanulói kreativitás kiaknázását és sokirányú fejlesztését. A moduláris rendszer lehetővé teszi, hogy a modul típust alkalmazó tanár válasszon a felkínált anyagok közül és a megfelelőnek ítélt modulokat úgy integrálja tanmenetébe, ahogy azt az adott tanulócsoporthoz a leginkább megfelelőnek ítéli.

5.2. A tananyag tartalma: Oktatási anyagok a 6–10 éves kezdő nyelvtanulók számára

Az idegennyelv-oktatásának kezdő szakaszát angol és német nyelven három különböző, de egymásra szervesen építő oktatási anyaggal segítjük. A kezdő nyelvi program elemei a *Bevezető szakasz*, a Mese- vagy témafeldolgozás és a Témák és tevékenységek. A tanári útmutatót és tanítási anyagokat tartalmazó programot a tanulók eltérő életkori és tanulási sajátosságai, képességei, az anyanyelven szerzett tapasztalatuk valamint kognitív fejlettségük alapján két korcsoportba osztottuk az alsó tagozaton. Külön programok kínálunk a 6–8 és a 9–10 éves kezdő nyelvtanulóknak. A program elemei olyan nyelvtanítási módszerekre építenek, amelyek sikeresen alkalmazhatóak a 6–10 éves kezdő nyelvtanulók körében, mert figyelembe veszik a gyermek magával hozott tudását, képességeit, max. imálisán építenek ezekre, és szem előtt tartva a gyermek holisztikus fejlődését a komplex nyelvi készségfejlesztést helyezik a hangsúlyt.

5.2.1. Bevezető szakasz

A *Bevezető szakasz* egy kb. 20 tanórás programot nyújt az idegen nyelvi fejlesztés megkezdésére az első tanórától kezdve. Olyan részletes leírást ad, amely segíti a nyelvtanítók szervezését és vezetését a tapasztalt és kevésbé tapasztalt nyelvtanítók számára. Taneszköz rendszere változatos, igényes és motiváló a kisgyermek számára.

A Bevezető szakasz főbb céljai:

- az idegen nyelvi kommunikáció bemutatása és megalapozása;
- a célnyelvi óravezetés bevezetése;
- a kezdő szakasz nyelvtanulásában leggyakrabban szereplő feladattípusok bemutatása;
- a hallás utáni megértés fejlesztése és
- a szókinccs bővítése.

A nyelvi programban számos olyan tevékenység található, amely gazdag nyelvi inputot tartalmaz, a kisiskolás tanulókat aktívan vonja be a tanulás folyamatába, és folyamatosan cselekedtetni őket, de még nem várja el tőlük az önálló beszédprodukción. A legtöbb tevékenység teljes csoportban vagy párban végezhető, egyrészt a változatos munkaformák megismertetése céljából, másrészt az önbizalom fejlesztése céljából. A *Bevezető szakasz* különböző témákból merítve tartalmaz egy alap szó-készletet, változatos tevékenységekhez kapcsolódva tartalmazza az osztálytermi nyelvet, és nagymértékben épít a célnyelvi gyermekirodalomból olyan mondókákra, kiszámolóokra, dalokra és versikékre, amelyek az autentikus nyelvi forrást biztosítják a kisiskolás nyelvtanulóknak.

A *Bevezető szakasz* első része egy térkép, amely a 20 tanóra áttekintését, összefoglalását adja meg. A részletes tanári útmutató lépésre vezeti a nyelvtanítót az órák szervezésében és vezetésében, megadja a nyelvi inputot, leírja az óravezetés nyelvtanítói példát ad a várható tanulói beszédprodukción is. A taneszközrendszer olyan tanítási anyagokat tartalmaz, amelyek szemléltetik a tanítási anyag feldolgozását, segítik a megértést, és aktívan bevonják a kisiskolásokat a nyelvtanulási folyamatába.

A *Bevezető szakasz* 6–8 és 9–10 évesek számára külön programot kínál. A fiatalabb korcsoport számára elsősorban a szóbeli kommunikációra épülő tevékenységek jellemzik a nyelvi programot. A nyelvi természetes közegeként – illusztrációk mellett – ugyan megjelenik a szavak vagy szövegek (dalok, mondókák stb.) írott formája, de nem várjuk el a tanulóktól ezek elolvasását. Ha azonban a tanuló saját fejlődési üteméhez mérten önállóan kapcsolatot teremt a szó jelentésének képe és írott alakja között, vagy a világból szerzett ismeretei alapján felismeri ezeket, akkor megerősíthjük ebben, és pozitív visszajelzéssel ösztönözzük.

A 9–10 éves nyelvtanulók kognitív fejlettségük és az anyanyelven szerzett tapasztalatuk, ismeretük alapján fokozatosan ismerkednek meg az idegen nyelvi olvasás és írás előkészítésének lépéseivel és alkalmazzák az ezen képességeket az idegen nyelv tanulásában.

Az angol nyelvi program *Bevezető szakasz* egy ún. *Progress Book*-ot is tartalmaz. A tanuló által vezetett könyvecske célja a nyelvi fejlődés dokumentálása és a feladatlapok rendszerbe foglalása. Ebben a könyvecskébe kerülnek mindazok a mellékletek és feladatlapok, amelyek nyelvi anyaggal (pl.: szókinccs, mondóka, dal) a

tanulók már megismerkedtek, vagy amelynek anyagát már elsajátították. Ezeken a feladatlapokon az illusztráció mellett megjelenik a szavak és szövegek írott formája, amely leginkább a nyelvtanárak vagy a szülőknek szolgál útmutatásul. A nyelvtanulóktól nem várjuk el ezeknek a szövegeknek az el- vagy felolvasását, de fokozatosan bevezetjük őket az idegen nyelvi olvasás és írás lépésébe.

A két korcsoportnak készült program tartalmában és tevékenységeiben több közös elemet tartalmaz, de a feldolgozás szintjében eltér. A *Bevezető szakaszt* a Mese- vagy témafeldolgozás követi.

A *Bevezető szakasz* elemei angol és német nyelven:

Korcsoport	Angol nyelv	Német nyelv
6–8 éves nyelvtanulók	Me and Us	Ich und wir
9–10 éves nyelvtanulók	Me and Us	In der Schule

5. 2. 2. Mese- vagy témafeldolgozás

A Mese- vagy témafeldolgozás egy kb. 10 tanórás nyelvi fejlesztési programot nyújt egy-egy jól ismert mese vagy kedvelt téma feldolgozása során. Ez a szakasz közvetlenül kapcsolódik, és szervesen épít a *Bevezető szakasz* fejlesztési eredményeire és nyelvi anyagára. Egy mese vagy téma feldolgozása során olyan tevékenységek elvégzésébe vonja be a kisiskolás nyelvtanulókat, amelyek az idegen nyelvi fejlesztésen túl segítik az általános készségek fejlesztését és együttműködésre sarkallják őket. Ebben a szakaszban már bátran építhetünk a tanórák céljainak történő vezetésére és a legtöbb feladatot célnyelven történő bemutatására. A tanulók önbizalmának, sikerélményének és nyelvtanulási szokásainak megerősítése céljából olyan feladatok és tevékenységek is szerepelnek ebben a szakaszban, amelyek egy része fellelhető a *Bevezető szakasz* tevékenységei között.

A Mese- vagy témafeldolgozás szakaszának főbb céljai:

- a *Bevezető szakaszban* elsajátított szókinés és nyelvi input mélyítése;
- a *Bevezető szakaszban* megismert nyelvtanulási feladatok megerősítése;
- a szókinésfejlesztés;
- a hallás utáni megértés fejlesztése;
- a beszédképesség fejlesztése egy adott témakörben;
- 9–10 éves nyelvtanuló körében az idegen nyelvi olvasás és írás megalapozása;
- az együttműködés és a nyelvtanulási stratégiák fejlesztése.

A Mese- vagy témafeldolgozás tanítási anyaga gazdag célnyelvi gyermekirodalmi forrást tartalmaz mondókák, dalok, versikék formájában. A élményszerű nyelvtanulási kialakítása céljából olyan mindennapos, a kisgyermek számára természetes nyelvi szituációkba vonja be a tanulókat, mint a mesemondás vagy a szerepjátás. A feladatok és tevékenységek verbális és non-verbális kommunikációra ösztönzik a tanulókat és elősegítik a spontán beszéd kialakulását.

Az angol nyelvi program egy-egy jól ismert mese, a német nyelvi program a kisiskolások körében kedvelt témák feldolgozását kínálja. A mesék és témák kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy a kisiskolás nyelvtanulók számára ismert és kedvelt mesékkel és témákkal ismerkedjenek meg a tanulók először idegen nyelven is. Ezzel kívánjuk erősíteni a tanulók önbizalmát és motivációját.

A Mese- vagy témafeldolgozás térképe a 10 tanóra áttekinthetőségét, összefoglalását adja meg. Az angol változat a térkép előtt egy témahálót is tartalmaz, amely a mesefeldolgozás főbb tevékenységeit rendező résztémák köré és mintát ad egy más, a nyelvtanár által választott mese feldolgozásának lehetséges tervezésére. A tanári útmutató részletes óraterveket tartalmaz, és segítséget nyújt a nyelvtanárnak a célnyelvi óravezetéséhez. A kisiskolások számára motiváló és cselekedtető tevékenység-

geket tartalmaz, amelyet változatos munkaformákban dolgoz fel a nyelvtanulókkal. A tanítási eszköztanrendszer igényes szemléltető eszközökből áll, amelyek egyrészt számos céllal felhasználhatóak, másrészt aktív feladatvégzésre ösztönzik a tanulókat.

A Mese- vagy témafeldolgozás szorosan épít a *Bevezető szakaszra* és hasonlóan a korábbiakhoz, külön a 6–8 és külön a 9–10 éves korcsoport számára kínál nyelvi fejlesztési programot. A két korcsoport számára készült program között az eltérés a nyelvi fejlettség szintjében található meg. A legkisebbek tanítási anyagában a szóbeli fejlesztés mellett megjelennek az idegen nyelvi olvasás előkészítésének lépései is. A szövegek és képek illusztrációja mellett megtaláljuk a szóképeket, a szavak és szövegek írott formáját is. Az anyanyelv elsajátításához hasonlóan itt sem zárjuk ki az írott nyelvet a tevékenységekből, feladatokból, nyelvi anyagokból, de nem követeljük meg a tanulóktól azok önálló elolvasását. A szavak és szövegek írott formájának megadásával célunk, hogy a tanuló természetes nyelvi közegben ismerkedjen meg az idegen nyelvvvel és fokozatosan, saját fejlődési ritmusához mérten sajátítsa el azokat.

A Mese- vagy témafeldolgozás elemei angol és német nyelven:

Korcsoport	Angol nyelv	Német nyelv
6–8 éves nyelvtanulók	The Enormous Turnip	Hände
9–10 éves nyelvtanulók	The Three Little Pigs	Im Zirkus

A Mese- vagy témafeldolgozást a szabadon felhasználható *Témák és tevékenységek* című szakasz követi.

5. 2. 3. Témák és tevékenységek

A kezdő nyelvtanulók nyelvi fejlesztési programjának következő eleme, a *Témák és tevékenységek* című rész épít a *Bevezető szakasz* és a Mese- vagy témafeldolgozás eredményeire, nyelvi anyagára, de funkciójában és szerkezetében eltér azoktól. Ebben a részben a két korcsoport számára olyan témák feldolgozásához kínálunk tevékenységeket, amelyek egyrészt megtalálhatóak más műveltségterületek témái között, másrészt a kisiskolás tanulók érdeklődésére számíthat. Egy-egy téma feldolgozásához altémákba rendezett tevékenységet ajánlunk. Minden téma egy témahálával kezdődik, amely hálós elrendezésben tartalmazza az altémákat és az altémákhoz kapcsolódó tevékenységeket. Egy-egy téma átlagosan 4 altémát, egy-egy altémán belül 4-6 tevékenységet tartalmaz. Az egy témához tartozó 15-20 tevékenység gazdag kínálatot nyújt a kereszttantervi kapcsolatokat átfogó feldolgozásához.

A *Témák és tevékenységek* című rész főbb céljai:

- cselekedtető és kreatív tevékenységek feldolgozása a nyelvtanulón;
- egy-egy témához kapcsolódó szókincs és célnyelvi kommunikáció fejlesztése;
- spontán és természetes célnyelvi beszéd fejlesztése;
- a kereszttantervi kapcsolatokat tudatos megjelenése a nyelvtanulón;
- változatos munkaformák szervezése.

A *Témák és tevékenységek* című rész részletes tevékenység-leírásokat tartalmaz, de nem ad óraleírásokat. A nyelvtanár feladata, hogy egy kiválasztott téma feldolgozását a felsorolt tevékenységekből kiválasztva megtervezzék, előkészítsék és a tanulócsoport igényeire adaptálja. Egy-egy téma bőséges kínálatot ad cselekedtető és kreatív tevékenységekből. A tevékenységek elvégzésének időtartama változó, 10 perctől akár egy egész tanórát átfogó tevékenységeket is találunk a leírások között. A nyelvtanár szakmai kompetenciája és döntése, hogy egy téma feldolgozásához a tanulócsoport számára mely tevékenységeket válassza ki és azokat milyen sorrendbe szervezve végzi el a tanulóival. Az egy témához tartozó tevékenységek feldolgozásának óraszámát a fejlesztési célokkal és a tanulók érdeklődésével összhangban kell megtervezni. A tevékenységekhez tartozó taneszközök elsősorban a nyelvtanárnak szólnak, példát vagy mintát adnak a taneszközök fejlesztéséhez, kivitelezéséhez.

A témák alacsonyabb és magasabb nyelvi és általános kompetenciákra építő tevékenységeket is tartalmaznak, így a nyelvtanár a legmegfelelőbb tevékenységeket tudja kiválasztani az adott tanulócsoportnak.

A *Témák és tevékenységek* című rész elemei angol és német nyelven:

Korcsoport	Angol nyelv	Német nyelv
6–8 éves nyelvtanulók	Boys and Girls Circles Colours and shapes Forest sCAREd Vegetables Vehicles Water	Farben und Formen Gemüse Wald Verkehrsmittel Karten Mädchen and Jungen
9–10 éves nyelvtanulók	Books Camp Collections Faces In Space My Birthday	Burgen Geburtsstag Indianer Kreise Meine Bücher Wasser

5. 3. Oktatási anyagok a 10–13 éves nyelvtanulók számára

A 10–13 éves nyelvtanuló számára készült oktatási anyagok szerkezetükben jelentősen eltérnek a 6–10 éves korcsoport számára kidolgozott nyelvi programtól. Míg a legkisebbek számára az idegen nyelvi tanórákat lefedő teljes nyelvi program készült, addig ennek a korosztálynak az adott helyi programhoz vagy választott nyelvkönyvhöz csatlakozva kínálunk a nyelvi készségfejlesztés különböző területeire nyelvtanítási kiegészítő anyagokat. A tanítási tartalmakat három különböző típusú oktatási anyagba, modulgyűjteménybe rendezve kínáljuk: **MeseMondóka**, **Kreatív Kommunikáció**, **Projektek a nyelvórában**.

Egy adott típusú oktatási anyaghoz, pl. MeseMondóka több modul, azaz 5 tanórát lefedő kiegészítő anyag tartozik. A modulok egyrészt témaválasztásukban, másrészt a Közös Európai Referenciakeret alapján meghatározott nyelvi szintekben különböznek egymástól. Így valósítható meg a kiegészítő anyagok között az a rugalmas tananyag-elrendezés, amely egyszerre alkalmazkodik a tanulók életkorához, nyelvi szintjéhez, érdeklődési köréhez és a készségfejlesztés fókuszához is. A kiegészítő anyagok egyetlen nyelvkönyvhöz sem csatlakoznak.

5. 3. 1. MeseMondóka

A MeseMondóka típusú oktatási anyag célja

A gyermekirodalom a tanulók holisztikus fejlődése szempontjából rendkívül gazdag pedagógiai és kulturális eszköztár. Hatékonyan segíti az általános nevelési célok megvalósítását, és autentikus célnyelvi tananyagként egyedülálló lehetőségeket nyújt a tanulók nyelvi készségeinek fejlesztéséhez is.

A MeseMondóka típusú oktatási anyag elsődleges célja, hogy módszertanilag minden gyakorlati útmutatást megadva segítséget nyújtson a pedagógusoknak abban, hogy önállóan, magabiztosan és kreatívan legyenek képesek autentikus (nem nyelvtanítási céllal készült) anyagokra támaszkodó változatos és színvonalas tanórái, illetve tanórán kívüli (szakkör, nyelvi klubdelután, nyelvi tábor) tevékenységek megszervezésére és sikeres lebonyolítására. A MeseMondóka típusú oktatási anyag célul

tízi ki azt is, hogy a tanárok megismerjenek és elsajátítsanak az adott korosztály érdeklődési körének és életkori sajátosságainak megfelelő alkotásokat a célnyelvi gyermekirodalom témaköréből (gyermekdalok, mondókák, versek, mesék, kiszámolók, hagyományos gyermekjátékok és körtáncok).

A tanulók korának és érdeklődési körének megfelelő témaválasztás, a célnyelvi környezet megteremtése, az állandó tevékenység, a változatos munkaformák alkalmazása, a játékoság, az oktatási anyagot végigkísérő ösztönzés a legfontosabb módszertani alapelvek. Különösen fontos szerepe van a nyelvi input minőségének és mennyiségének. A MeseMondóka típusú oktatási anyag gazdag gyermekirodalmi anyaggal kiválóan alkalmas ennek biztosítására. Az anyanyelvhez hasonlóan, az idegen nyelv elsajátítását is megelőzi egy egyénenként eltérő hosszúságú ún. 'csendes időszak'. Az oktatási anyag jellegéből adódóan a tanulóknak számos lehetőségük nyílik a gyermekirodalmi anyagok kapcsán arra, hogy non-verbális módon vegyenek részt a tanulási folyamatban. A nyelv rendszerének elsajátítása helyett az idegen nyelv eszközként való használata a nyelvórák egyik meghatározó alapelve. Erre is remek lehetőséget nyújtanak a gyermekirodalmi művek köré épülő feladatok.

A MeseMondóka típusú oktatási anyag tartalma

A MeseMondóka típusú oktatási anyag autentikus gyermekirodalmi forrásokra épül és biztosítja mindazokat a gyakorlati módszertani ismereteket (pl. óravezési technikák, fejlesztendő területek, változatos munkaformákban végezhető sokszínű tevékenységi formák, értékelési módok stb.) a tanár számára, melyek segítségével az eltérő képességű, érdeklődésű, háttérű, motivációjú és intelligenciátípusú tanulók sikeresen bevonhatók a nyelvtanulási folyamatába.

A GYERMEKIRODALOM SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN

A gyermekirodalom változatos forrásaiból a MeseMondóka típusú oktatási anyag szándéka szerint minél többet felhasznál. Olyan szövegeket tartalmaz, amelyek egyrészt eredeti vagy kissé átalakított formában a népköltészetből származnak, vagy amelyeket eredetileg is gyerekeknek írtak, illetve melyek eredetileg ugyan nem gyerekeknek szóltak, de átalakítva, átdolgozva a gyerekek olvasmányává váltak. Azokat a műveket is ide soroljuk, amelyeket maguk a gyerekek írtak. A gyermekirodalom műfajai közé tartoznak többek között a mesék, versek, mondókák, kiszámolók, nonszensz versek, nyelvtörők, találós kérdések, gyermekjátékok, dalok, mesejátékok, bábjátékok.

Fontos szerep jut a gyermekverseknek, amelyek típusaival már kora gyermekkorban megismerkednek a gyermekek. A gyermekköltészet mondókái, csiklandós, lovagoltatós játékai, altatódalai zeneiségükkel, ritmusukkal, játékoságukkal, gazdag érzelmi töltetükkel és ősi kultúra-elemeikkel meghatározó örömforrás és erős korai versélménnyé válhatnak a kisgyermek számára.

Külön említést érdemel a gyermekkönyv, amely megjelenési formája alapján kétféle lehet, aszerint, hogy a képek vagy a szöveges részek dominálnak benne. Az olvasóvá válás és olvasóvá nevelés szempontjából komoly szerepet játszik a látszólag kevés inputot tartalmazó 'képeskönyv' olvasása. Az idegennyelv-órán a tanító és a tanulók együttes, interaktív olvasás során, a gyermek a tanulási-tanítási folyamat aktív részeként vesz részt a mese megértésében. Nem passzív befogadó, hanem a jelentés megalkotója. Általánosan elmondható, hogy a gyermekirodalmi művekkel való foglalkozás során a tanulók számára számos lehetőség nyílik az önkifejezésre, a kreatív, játékos nyelvhasználatra. Ezek a foglalkozások kiváló kontextust teremtenek a természetes nyelvelsajátításnak, és mind motivációs, mind szocializációs szempontból kiemelkedő jelentőségűek.

5. 3. 2. Kreatív kommunikáció

A Kreatív kommunikáció típusú oktatási anyag célja

A Kreatív kommunikáció típusú oktatási anyag fő célja, hogy fejlessze a tanulók azon általános készségeit és kommunikatív nyelvi kompetenciáit, amelyek a célnyelven való kreatív kommunikációt lehetővé teszik, és ezzel hozzájáruljon ahhoz, hogy a tanulók a közoktatásban folyó nyelvi képzés során használható nyelvtudást szerezzenek.

A Kreatív kommunikáció típusú oktatási anyag kiemelt célja a kommunikatív kompetencián belül a tanulók beszédkészségének és beszédértésének fejlesztése olyan tevékenységeken keresztül, amelyek egy adott témakörhöz kapcsolódnak, és közel állnak a korosztály mindennapos tevékenységeihez, érdeklődéséhez. A tanulók

számára ismerős kontextus, a világos céllal rendelkező feladatok lehetővé teszik, hogy a gyerekek magabiztosan használják megszerzett tudásukat véleményük, érzéseik kifejezésére. A pozitív osztálytermi légkör, a játékos feladatok teret adnak a kreatív önkifejezésnek.

Az önálló tanulás mellett, az osztálytermi tevékenységek során a gyerekek megtanulnak társaikkal együttműködni párban, illetve nagyobb csoportban is eredményesen, kreatívan dolgozni, véleményüknek hangot adni. Célunk, hogy mind az egyéni, mind a kooperatív munka során a tanulók többféle tanulási stratégiával ismerkedjenek meg, és ezzel párhuzamosan, megtanulják tisztelni és értékelni a társak eltérő hozzájárulását a feladatokhoz. Ez elmélyíti érzékenységüket más emberek, kultúrák iránt is.

A Kreatív kommunikáció típusú oktatási anyag tartalma

Az oktatási anyag fókuszában, hangsúlyosan kommunikatív és kreatív jellege miatt főként a receptív és szóbeli, később a szóbeli és a produktív készségek állnak: interakció, összefüggő beszéd és kreatív írás. A tananyagok megválasztása, kidolgozása és elrendezése lehetővé teszi a tanulócsoporthoz belüli személyre szabott tanulást, a különböző nyelvi szinteknek megfelelő feladatválasztást és a teljes tanulói személyiség bevonását éppúgy, mint a tanulói kreativitás kiaknázását és sokirányú fejlesztését.

A KREATÍV KOMMUNIKÁCIÓ SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN

A Kreatív Kommunikáció típusú oktatási anyag a használható nyelvtudás megalapozását célozza. Használható nyelvtudáson olyan nyelvtudást értünk, amely biztosítja a tanuló számára, hogy a nyelv segítségével a való életben cselekedni, tevékenykedni tudjon. Ez a nyelvtudás tehát nyelvi tevékenységekben nyilvánul meg, nyelvi tevékenységek közben fejleszhető, és nyelvi tevékenységekben mérhető. Ebből következően a használható, cselekvőképes nyelvtudást célként megjelölő program is a kommunikatív nyelvi kompetenciákra és nyelvi tevékenységekre koncentrálnak és nem a nyelvi rendszerre (szókincs, nyelvtan, kiejtés), vagyis fő tartalmát a kommunikatív nyelvi kompetenciák fejlesztését szolgáló nyelvi tevékenységek adják.

A kommunikáció során a nyelvhasználat mindenkor kreatív: a beszélő saját célja, a saját mondanivalójának, a helyzetnek és egyéniségének megfelelően választ és rak össze elemeket a nyelv hatalmas készletéből. A kreatív kommunikáció kifejezéssel az átél, valós tartalmaknak ezt az egyéni módon való kreatív közvetítését kívánjuk hangsúlyozni. A feladatok nem csak a nyelv funkcionális használatára, hanem annak kifejező (érzelmi, művészi) aspektusára is hangsúlyt fektetnek.

A tanulók kommunikatív nyelvi kompetenciáit olyan téma központi nyelvi tevékenységekkel kívánjuk fejleszteni, melyek természetes tevékenységei az adott életkornak. A valós kommunikáció a feladatok megismerése, végrehajtása és értékelése folyamán jelenik meg, alapja az osztálytermi kommunikáció, mely a tanár iránnyításával és a gyerekek közreműködésével zajlik.

A feladatok megtervezésénél fontos szempont, hogy a különböző tanulási stílusokat előnyben részesítő tanulók is sikerélményhez jussanak. Az oktatási anyag a feladatokon keresztül úgy differenciál, hogy pl. az auditív, a vizuális, a kinestetikus, a nyomatottízüveg-orientált és a csoportorientált tanulók is lehetőséget kapnak, hogy erősségeik kihasználásával érthessenek el sikereket a tanulási folyamat során. Ugyanez igaz a különböző intelligencia fajtákra (nyelvi, térbeli, testi-kinesztetikai, zenei, interperszonális, intraperszonális, logikai-matematikai) is. A Kreatív Kommunikáció típusú oktatási anyag korszerű tanítási anyagok és a hozzájuk tartozó tanítási eljárások, tanulási stratégiák, és értékelési eszközök biztosításával kíván hozzájárulni a használható nyelvtudás megszerzéséhez.

5. 3. 3. Projektek a nyelvórán

A Projektek a nyelvórán típusú oktatási anyag célja

A projekt világosan körülírható feladatosság, amelyet meghatározott idő alatt, pontos céllal és előre kiválasztott tevékenységeken keresztül végzünk el. A nyelvórán végzett projektmunka átfogó célja az, hogy a tanulók számára értelmezhető kontextusban, ismert szituációkba ágyazott nyelvi közegben, számukra átéltető

feladatokon keresztül biztosítson lehetőséget konkrét, valódi produktum létrehozására, pl. poszterkészítés és annak bemutatása, bábelőadás, kérdőíves felmérés, képregény készítése, utazás megtervezése, divatbemutató szervezése. A sikerrel befejezett projekt sikerélményt és megelégedést nyújt mind a tanár, mind a tanuló számára, a projekt produktuma pedig gyakran a tágabb közönség számára is bemutatatható (más osztályok, szülők, tanárok). Ez újabb lehetőséget teremthet a nyelv valós szituációkban való használatára. Az osztályteremtől különböző kontextusban történő sikeres kommunikáció felmutatja a tanuló számára a fejlődést, és további motivációt jelent a tanulásban. A projekt munka során a tanuló az idegen nyelv elemeit saját céljaiknak megfelelően alakítja, rendezik és használják fel, ami elősegíti azt, hogy átlátható, valós élményt szerezzenek a nyelvtanulás valódi céljairól: a sikeres kommunikációról.

A Projektek a nyelvtanulás típusú oktatási anyag tartalma

A Projektek a nyelvtanulás oktatási anyag különösen sok lehetőséget ad a differenciálásra, hiszen a projekt munka lényegéből adódóan, az elvégzendő tevékenységeket a tanulók felosztják egymás között. Ennek során, természetes módon találhatunk megfélelő feladatokat a különböző képességű, érdeklődésű és igényű tanulók számára.

Az oktatási anyagban található projektek általában 4-6 tanóra alatt végezhetőek el. Az egyes modulok tematikájából, céljaiból adódóan jól illeszthetők különböző tanítási helyzetű, eltérő helyi program alapján működő, különféle nyelvkönyvet használó csoportok éves munkájába is.

A projektleírásokba beépítve megtalálhatók a projekttevékenység legfontosabb lépései: a projekt bevezetése a tanár által, input, ráhangoló feladatok, a projekt munka elindítása, cél meghatározása, csoportok kialakítása, közös tervezés, anyaggyűjtés, csoportmunka: problémamegoldás, alternatívák felvonultatása, döntéshozatal, a projekt végső formában való elkészítése, a projekt bemutatása, a projekt értékelése.

A PROJEKT MUNKA SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN

A projekt munka tanórai alkalmazását fontosnak tartjuk, mert a projekt munka során a tanuló teljes személyisége aktívan részt vesz a tevékenységekben. A tanuló hasznosítja korábbi ismereteit, az iskolában és azon kívül elsajátított készségeit, felhasználja kreatív ötleteit, képzeletét, érzéseit, és fizikálisan is aktív.

A projekttevékenység alatt a tanulók változatos munkaformákban dolgoznak. Lehetőségük van egyéni munkára, valamint párban és csoportban való tevékenykedésre is. Ennek nagy jelentősége van abban, hogy megtanulják világosan kifejezni gondolataikat, meghallgatni és értékelni mások ötleteit, megosztani a feladatokat, vagy éppen közösen felelős döntéseket hozni. A feladatmegoldások során szükségessé válik, hogy a különféle helyzetek megoldására a tanulók önálló megoldásokat keressenek, és megtanuljanak különböző forrásokból információhoz jutni.

A tevékenységközpontú tanulás szervezése során a tanulók cselekvő módon vesznek részt a feladatmegoldásokban. A hajtóerőt számukra általában a konkrét, és általuk érdekesnek ítélt projektkérdések létrehozása jelenti. A feladatok előkészítése, végrehajtása és bemutatása során azonban számtalan lehetőség nyílik a tanuló számára értelmezhető és sokoldalú nyelvhasználatra. Ez jelenti egyfelől a gazdag nyelvi közeg és input megteremtését, másfelől a tanuló számára a sokoldalú nyelvi tevékenységek biztosítását. Míg a tanuló számára inkább az a fontos, amit a nyelv segítségével létrehoz, addig a tanár mindig világosan látja a nyelvi célokat, bár ezt nem minden esetben fogalmazza meg a tanulók számára.

A projekttevékenység minden fázisát átszövi a tanár jelenléte és segítségnyújtása mind a csoport, mind pedig az egyes tanulók szintjén. Amennyiben a tanár jól ismeri, és megfelelően alkalmazza a segítségnyújtás különféle lehetséges formáit, elősegítheti a tanulók fokozatos önállóvá válását, új ismeretek és készségek megszerzéséhez hozzásegítő stratégiák és technikák felfedezését és gyakorlati alkalmazását. A tanár szerepe a tanulási folyamat résztvevői (tanuló, tananyag, feladat, segédanyagok stb.) közötti kapcsolat fenntartásában és a tanulók aktuális tudás- és készség szintjéhez alkalmazkodó segítségnyújtásban határozható meg.

6. A KIEGÉSZÍTŐ TANANYAG INTEGRÁLÁSA A HELYI TANTERVBE

6.1. A 6-10 éves kezdő nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok felhasználása

A 6-10 éves kezdő nyelvtanulók számára olyan komplex idegen nyelvi programot kínálunk angol és német nyelven, amely hatékonyan alkalmazható az általános iskola első 3 évfolyamán. A nyelvi program a kezdeti szakaszban (összesen kb. 30 órában) részletes óraleírásokat tartalmaz az idegen nyelv bevezetésére (lásd: **Bevezető szakasz, Mese- vagy témafeldolgozás**). Ezt követi azoknak a **Témáknak és tevékenységeknek** a feldolgozása, amelyet szabadon alakíthat a nyelvtanár a helyi

tanmenethez és a tanulócsoporthoz igazodva. A témák feldolgozása kötetlen sorrendben és időtartamban bőséges tanítási anyagot kínál változó intenzitású nyelvtanulási program mellett is. A témák feldolgozása így akár egy egész tanévre elegendő tanítási anyagot ad a kezdő kisiskolások számára. A korcsoportok és nyelvi szintek közötti eloszlást, az oktatási anyagok típusának megjelölése mellett a Melléklet tartalmazza.

Angol nyelvi program	Bevezető szakasz (20 tanóra)	Mese- vagy témafeldolgozás (10 tanóra)	Témák és tevékenységek (kötetlen időkeret)
6–8 éves nyelvtanulók	Me and Us (for 6–8-year-old learners)	The Enormous Turnip	Boys and Girls Circles Colours and shapes Forest sCAREd Vegetables Vehicles Water
9–10 éves nyelvtanulók	Me and Us (for 9–10-year-old learners)	The Three Little Pigs The Enormous Turnip The Three Little Pigs	Books Camp Collections Faces In Space My Birthday
Német nyelvi program	Bevezető szakasz (20 tanóra)	Mese- vagy témafeldolgozás (10 tanóra)	Témák és tevékenységek (kötetlen időkeret)
6–8 éves nyelvtanulók	Ich und wir	Hände	Farben und Formen Gemüse Wald Verkehrsmittel Karten Mädchen and Jungen
9–10 éves nyelvtanulók	In der Schule	Im Zirkus Hände Im Zirkus	Burgen Geburtstag Indianer Kreise Meine Bücher Wasser

Amennyiben a tanuló 9–10 éves korában kezdi el az idegen nyelv tanulását, életkorából adódóan, az eltelt iskolai évek tapasztalatainak segítségével, sokféle tanulási rutin megszerzésével gyorsabb haladásra is képes. Lehetőség van arra, hogy a 9–10 éveseknek készült *Bevezető szakasz* után, a 6–8 éves korosztály számára készült Mese- vagy témafeldolgozás részzel, az idegen nyelvi olvasás és írás előkészítését még csak érintőlegesen tartalmazó anyaggal, folytassa a nyelvi programot, vagy a 9–10 éves korosztálynak készült az idegen nyelvi olvasás és írás fokozatos bevezetésére építő Mese- vagy témafeldolgozás részzel folytassa a nyelvtanulást. Bármelyik

utat is választja a nyelvtanár, a *Bevezető szakasz* után a 9–10 éves korosztálynak készült *Mese- vagy témafeldolgozással* folytathatja a nyelvi képzést. Fontos megjegyezni, hogy bármelyik évfolyamon kezdje el a tanuló az idegen nyelv tanulását a *Bevezető szakasz* szükséges elvégzése után.

6.2. A 10–13 éves nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok felhasználása

A 10–13 éves nyelvtanulók számára készült oktatási anyagok, modulok felhasználása rugalmas. A kiegészítő anyagok kiválasztása a nyelvtanár feladata. A csoport kiválasztása után a megfelelő nyelvi szint meghatározásával kiválaszthatja a nyelvtanár, hogy a készségfejlesztés fókuszát milyen modultypusból kíván integrálni egy-egy modul a tanmenetbe. A téma kiválasztását a tanulók érdeklődési körének megfelelően vagy a tankönyvi témához illeszkedve lehet a leghatékonyabban meghatározni. Hosszútávon a nyelvtanulók is lehet vonni egy-egy téma kiválasztásába vagy a témák feldolgozási sorrendjének meghatározásába megfelelő szakmai irányítással.

A **modulok** tantervbe történő integrálását segíti a modulok elején található **modultérkép**. A térkép tartalmazza mindazt az információt, ami segíti a tanárt abban, hogy meg tudja ítélni, mennyire felel meg a modul az adott csoportnak. A modultérkép röviden ismerteti a modul témáját, típusát, KER szerinti nyelvi szintjét és tartalmát. Részletezi a fejlesztési célokat, a várható nyelvi eredményt, a produktumot és a várható egyéb készségek fejlődését (pl. tanulási stratégiák, énkép, kereszttantervi ismeretek stb.).

Ennél részletesebb információt kap a tanár a **modulcímke**ből. Itt részletes felsorolást talál a tanár a modulhoz szükséges nyelvi ismeretekről és kompetenciákról, a modul időtervéről, az értékelés konkrét módszereiről és a tevékenységekről. A modulcímke tartalmazza a referenciákat a konkrét tananyaghoz, amely nagyban megkönnyíti a tanár órára való felkészülését. A modul leírása kiter a tananyag rugalmasságára, különböző utakat kínál olyan csoportokra, amelyek valamilyen szempontból eltérnek az átlagostól (pl. nagy létszámú csoportok, lassan olvasó csoportok, vegyes nyelvi szintű csoportok stb.). A modul leírásban megtalálhatóak a differenciálást és egyéni instrukciót segítő konkrét feladatok, feladatlapok és azok leírásai is.

Egy-egy modul többféle szempontból is illeszkedhet a helyi nyelvi programhoz. A modul lehet egy-egy tankönyvi téma kiegészítője, bevezető egy témához, helyettesítheti a tankönyvi fejezetet vagy felfrissülésként szolgálhat a mindennapos nyelvtanítási gyakorlatban. A modulok felhasználását az előre meghatározott célok teszik sikeressé és hatékonná. A modulok gazdag kínálatát lehetővé teszi, hogy a nyelvtanár akár 50%-át a kompetenciafejlesztést célzó anyagok felhasználásával válósítsuk meg. (A modulok listáját lásd a Mellékletben.)

6.3. A 6–13 éves nyelvtanulóknak készült oktatási anyagok összefoglalása

A 6–13 éves korosztály angol és német nyelvi fejlesztéséhez a kezdő szakaszban (6–10 éves korosztály) teljes, akár minden nyelvtanulót lefedő nyelvi programot, a 10–13 éves korosztály számára kiegészítő nyelvi fejlesztő programot kínálunk. A korcsoportok és nyelvi szintek közötti eloszlást, az oktatási anyagok típusának megjelölése mellett az alábbi táblázat tartalmazza.

Korcsoport Nyelvi szint	1-6. évfolyam		
	6-8 évesek	9-10 évesek	10-13 évesek
A1-	A1- nyelvi szinttől A1+ nyelvi szintig		
A tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Témák és tevékenységek
A1- A tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült		Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Témák és tevékenységek

A1			Modulok: MeseMondóka Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvórán	Modulok: MeseMondóka Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvórán
A1+			Modulok: MeseMondóka Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvórán	Modulok: MeseMondóka Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvórán

7. A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom

- Brewster, J., G. Ellis, and D.: Girard: The Primary English Teacher's Guide. Harmondsworth: Penguin, 1922
- Ellis, G. and Brewster J.: The Storytelling Handbook for Primary Teachers. London: Penguin, 1991
- Halliwell, S.: Teaching English in the Primary Classroom. Longman: London and New York, 1992
- Hegedűs G.: Projekt módszer I. Keskeméti Tanítóképző Főiskola, 1998
- Hortobágyi K.: Projekt Kézikönyv. Iskolafejlesztési Alapítvány, Budapest –OKI Iskolafejlesztési Központ, 1991
- Hutchinson T.: Introduction to Project Work, Oxford, OUP, 1991
- Kovács Judit és Trentinné Benkő Éva: Angol Módszertani és Gyermekirodalmi Szöveg- és Feladatgyűjtemény. ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar jegyzete, 2003
- Moon, J., Nikolov, M.: Research into Teaching English to Young Learners. University Press Pécs: Pécs, 2000
- Phillips D., Burwood S. and Dunford H.: Projects with Young Learner, Oxford, OUP, 1999
- Reilly, V. & S. M. Ward: Very Young Learners. Oxford: OUP, 1997
- Williams, M. and R. Burden: Psychology for Language Teachers. Cambridge University Press. Cambridge, 1997
- Wright A.: Art and Crafts with Children. Oxford: OUP, 2001
- Wright, A.: Creating Stories with Children. Oxford: OUP, 1997

8. MELLÉKLET

8.1 . táblázat. Angol idegen nyelvi oktatási anyagok a 6–13 éves korosztály számára

Korcsoport	KER nyelvi szint	Az oktatási anyag típusa	Az oktatási anyag (modul) címe
6–8 éves nyelvtanulók	A1-	Bevezető szakasz	Me and Us
	(a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)	Mese- vagy témafeldolgozás	The Enormous Turnip
		Témák és tevékenységek	Boys and Girls
			Circles
			Colours and shapes
		Forest	
		sCAREd	
		Vegetables	

				Vehicles Water Me and You The Three Little Pigs Books Camp Collections Faces In Space My Birthday Cats, cats, cats The gingerbread man This is us Winter Cookies Let's Party – Treasure Hunt Survive! – Creating our own islands Round the world with a cup of tea – 'Nice smell, nice taste!' Ancient Egypt – 'You look great!!' Jack and the Beanstalk Snowman Girls in songs The three billy goats gruff Kids and teachers Six Dinner Sid My Goldfish is the perfect Pet Books – 'Books are fun' Leisure – 'Let's have fun!' Animania – Animals all around Castles – Discover the world of castles! Clothes from head to Toe Underwater World Seize the day! – Festivals across the World Travelling in time 1 – 'Explore our history!' Travelling in time 2 – 'Travel with us!' Ancient Greece – 'We are the champions' Action! – Making a film about our school
		Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás		
9–10 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	Témák és tevékenységek	MeseMondóka	
10–13 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	Kreatív kommunikáció	Projekttek a nyelvórán	
		MeseMondóka		
		Kreatív kommunikáció	Projekttek a nyelvórán	
		MeseMondóka		
		Kreatív kommunikáció		
	A1 (a tanuló már olvas és ír idegen nyelven)			

		MeseMondóka	Sing a Song The Four Musicians Dream Land Home Sweet Home China – 'Look into your personality!' Let's roll it together! – Organising a rock festival Along the Danube – Danube Day In the city – Let's design a new shopping centre
	A1+	Kreatív kommunikáció Projekttek a nyelvórán	

8.2 . táblázat. Német idegen nyelvi oktatási anyagok a 6–13 éves korosztály számára

Korcsoport	KER nyelvi szint	Az oktatási anyag típusa	Az oktatási anyag (modul) címe
6–8 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll)	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Ich und Wir Hande Farben und Formen Gemüse Wald Verkehrsmittel Karten Mädchen and Jungen In der Schule Im Zirkus Burgen Geburtstag Meine Bücher Kreise Indianer Wasser Und heute ist Montag Zwanzig Zwerge machen einen Handstand Von Kopf bis Fuss Gesundheits-Abc Es gruselt mir / Katzenschule Zauberer Schrappeleschrut Farben Walpurgisnacht
9–10 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	
10–13 éves nyelvtanulók	A1- (a tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült)	MeseMondóka Kreatív kommunikáció	

	Projekttek a nyelvórán	Unsere Wörter
	MeseMondóka	Wer hat die Kokosnuss geklaut? Geschichten aus dem Mäuseloch Mamas Hände Lila Kuh & Co. Sagenhaftes Österreich Nüsse knacken Wetterfrosch Hallo roter Fuchs Ich Mappe. Das bin ich. Das kann ich. Blättertanz. Die vier Jahreszeiten Streng geheim. Alte Schriften und geheime Schriften Wasser ist Leben. Vier Elemente Isst du gern Palatschinken? Rezepte aus Ungarn und dem Ausland Bücher, die wir lesen Mein Sport, dein Sport... Wir treiben Sport ... Aber du bist doch ein Mädchen Marchenwelt – Welt der Phantasie Gemeinsam für die Umwelt Lernwerkstatt Musik-Werkstatt Die Geschichte von den Rosinenbrötchen Steine
A1 (a tanuló már olvas és ír ide- gen nyelven)	Kreatív kommunikáció	
	Projekttek a nyelvórán	
	MeseMondóka	Das Pfeifen ja die Spatzen von den Dächern Welche Farbe hat Afrika?
A1+	Projekttek a nyelvórán	Umwelt-Detektive

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– Idegen-nyelvi kompetencia –

Általános iskola, középiskola Kiegészítő tananyag a 12–19 éves tanulók *angol, német* és a 14–19 éves tanulók *francia* nyelvi kompetenciájának fejlesztéséhez

1. BEVEZETÉS

A NAT és a Közös Európai Referenciakeret (a továbbiakban KER) (2002) szellemiségének megfelelően, az iskolai nevelés-oktatás, és ezen belül is kiemelten az idegennyelv-oktatás közös értékei a demokráciázmus, a humanizmus, az egyéniség tisztelése és fejlődése, az alapvető közösségek együttműködésének kibontakoztatása, a nemek esélyegyenlősége, a szolidaritás és a tolerancia. A NAT fontos szerepet szán a nemzeti hagyományok fejlesztésének, ugyanakkor az európai, humanista érték-rendre és azokra a tartalmakra összpontosít, amelyek Európához tartozásunkat erősítik. A NAT hangsúlyozza a különböző kultúrák iránti nyitottság fontosságát, amit az oktatásban azzal kíván szolgálni, hogy teret ad más népek hagyományainak, kultúrájának, szokásainak, életmódjának és nyelvének a megismerésére. A NAT az iskolai pedagógiai munka középpontjába a tanulók képességeinek, kompetenciáinak, egész személyiségének fejlesztését állítja, és ez által ösztönzi a holisztikus, a teljes személyiséget bevonó és fejlesztő, tevékenységalapú oktatást.

A NAT értelmében a középszintű (7–12. évfolyam) idegennyelv-oktatás legfőbb célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása, illetve folyamatos fejlesztése. Ez a fejlesztés az első hat évfolyam anyanyelvi és idegen nyelvi készségfejlesztésére épül, legfőbb nyelvi célja a tanulók független nyelvhazsnálói szintre való eljuttatása. Feladata továbbá az élethosszig tartó és iskolai kereteken túlmutató, önálló nyelvtanuláshoz szükséges tanulási készségek kialakítása, illetve további fejlesztése, valamint a motiváció fenntartása és egyre növekvő mértékben belső motivációvá való alakítása. A holisztikus, személyiségfejlesztő oktatás keretein belül megfogalmazott célok egyben hozzájárulnak a tanuló kreatív és önkifejezésre képes felnőtt személyiséggé való formálásához.

Az idegen nyelvi kompetencia fejlesztésére és a fent leírt, kiemelt fejlesztési területek céljainak megvalósítására jött létre három programcsomag: a 'Kreatív kommunikáció', a 'Projektek a nyelvórán', valamint az 'Internet a nyelvórán' című modul típus, melyek középpontjában a tanuló egész személyiségének a nyelvi képzésbe ágyazott, kiegyensúlyozott fejlesztése áll. A modul típusok olyan tanórai tevékenységeket tartalmaznak, amelyek fejlesztik a tanulók kommunikatív nyelvi kompetenciáit, kreativitását, önismeretét, önbecsülését, együttműködési készségét, interkulturális kompetenciáját, segítik autonóm személyiséggé válásukat. A 'Kreatív kommunikáció' folyamatleírásokat és taneszközöket biztosít olyan nevelési, tanítási-tanulási folyamatokhoz, amelyek révén osztálytermi keretek között lehetőség nyílik az idegen nyelven folyó valós kommunikációra és az önkifejezésre. A 'Projektek a nyelvórán' modul típusban leírt tanítási-tanulási folyamat teret ad a feladatközpontú tanításnak az osztályteremben, elősegíti a megszerzett tudás és képesség transferálását. Az 'Internet a nyelvórán' modul típusban, a fent megfogalmazott célok elérését a számítógép és az internet, mint eszköz segíti elő. A modul típus célja, hogy a számítógép a mindennapi nyelvtanári munka részévé váljon, ami szükségessé teszi a nyelvtanár önképzését is, de nagyobb tanulási felelősséget hagy a nyelvtanuló számára is.

1.1. A Nemzeti alaptanterv és az idegen nyelvi kerettanterv kapcsolata

Az idegen nyelvi kulcskompetencia fejlesztésének akkreditációra benyújtott tanterve teljes mértékben összhangban áll a mind a Közös Európai Referenciakeret, mind pedig a NAT irányelveivel, és szándékával. A programcsomag összességét képező egységek az idegennyelv-tanítási gyakorlat megújítását, vagyis a használható nyelvtudás, a kommunikatív nyelvi kompetencia fejlesztését célozzák.

A tanterv, az idegen nyelvi kulcskompetencia fejlesztésének jellegéből következően nem a teljes éves órakeretet, hanem annak minimum 30%-át fedi le, rugalmasan integrálható, kiegészítő, moduláris tananyagok formájában. A helyi szabályozás részét képező helyi tantervek kiegészítéseként alkalmazható, az erőteljes kompetencia alapú fejlesztés segítésére. A készségfejlesztést és a nyelv eszközként való használatát célul tűzve ki, a tananyagok helyi tantervbe, majd a tanmenetekbe való

beépítése a gyakorlatban jól megvalósítható, integrálása során könnyen illeszthető bármely nyelvi programhoz, nyelvkönyvhöz. A fejlesztés során a kipróbáló iskolák tanárai a felkészítés keretében szakmai segítséget kaptak a tananyag helyi tantervbe és tannemetekbe történő integrálására, amelyet sikerrel oldottak meg.

Fontos megjegyezni, hogy a nem teljes óraszámú lefedettség nem okoz helyrehozhatatlan torzulásokat a NAT 2007 fejlesztési feladatainak teljesítésében. Ennek igazolására az alábbiakban ismertetjük az idegennyelvi-kerettantervnek a NAT alapelveivel, céljaival, a fejlesztési feladatok szerkezetével, a kulcskompetenciákkal, illetve a NAT kiemelt fejlesztési feladataival való összefüggését.

A tanterv, a 7–12. évfolyamok vonatkozásában, a NAT-ban élő idegen nyelvként megjelölt nyelvek közül az angol és a német nyelv, 9–12. évfolyamon a francia nyelv területén nyújt be kerettantervet. A kerettanterv minden vonatkozásban összhangban van az alaptanterv többi területének céljaival és tartalmával. A holisztikus szemlélet követése alapvető fontosságú az iskolai nyelvtanulás esetén, amelynek megvalósítása nagy körültekintést igényel mind a tananyagok tervezésében, felhasználásában, mind a tanórák megszervezésében, illetve levezetésében is. A tanulók életkori sajátosságainak, érdeklődésének, kognitív, érzelmi, szociális fejlettségének meghatározó szerepe van a módszertani döntések meghozatalában, a nyelvtanulás és a nyelvtanítási céljainak meghatározásában is.

A holisztikus szemlélet gyakorlatban való megvalósításának egyik módja a kerettantervi megközelítés szisztematikus alkalmazása mind a tananyag témái, mind pedig a készségfejlesztés során. Az idegen nyelvi programcsomagban fejlesztendő készségek számos kapcsolatot mutatnak a **NAT-ban meghatározott többi kulcskompetenciával**, támogatják azok fejlesztését. A kommunikatív nyelvi kompetencia integrálja a tanulási képességeket és az anyanyelvi kompetenciát. Kiemelkedően szoros kapcsolat mutatkozik még a szociális és állampolgári kompetencia, az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség, illetve a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia területén, de a fejlesztett tananyag egyes részei elősegítik matematikai, a természettudományos kompetenciák fejlesztését is. (Példák a fent említett kompetencia területek megjelenésére az oktatási anyagokban: 12–15 éves korosztály számára – *Our wonderful 20th century*; 14–16 éves korosztály számára – *Klimawandel in der Diskussion*; 16–19 éves korosztály számára – *Environment*).

A **NAT kiemelt fejlesztési feladatai** a kulcskompetenciára épülnek, így ezek kiegyensúlyozott megjelenése is biztosított az oktatási anyagokban. Fontos cél, hogy az egyén fokozatosan képes legyen az önreflexióra az idegen nyelvtanulás során (Enkép, önismeret), képes legyen értékelni nemzeti kultúránk értékeit, s ezt összefüggésbe hozni és harmonizálni tágabb környezetünk és a célnyelvi kultúra megismerésével (Hon-, és népismeret, Európai azonosságudat-egyetemes kultúra). Az anyagok témái lehetőséget adnak, pl. a környezettudatosságra nevelés, a testi és lelki egészség fejlesztésére. A tananyagok feldolgozása során fontos szerepet kap a tanulás folyamatában tudatosítása, az előzetes tudás és tapasztalat mozgósítása, az egyénre szabott tanulási módszerek kialakítása, a csoportos tanulás, a kooperatív munka, amelyek a NAT-ban 'A tanulás tanítása' kiemelt fejlesztési feladatában jelennek meg. (Például: 14–16 éves korosztály számára – *This is us*; 14–16 éves korosztály számára – *Gegenstände in meiner Mikrowelt*). Az idegen nyelvi oktatási koncepció és kerettanterv részletesen bemutatja az idegen nyelv területének általános és nyelvi fejlesztésének céljait, az oktatási anyagok mögött álló módszertani alapelveket, az értékelés alapelveit, az oktatási anyagok típusait.

Az idegen nyelvi fejlesztés kidolgozása során gondot fordítottunk a sajátos nevelésű tanulók idegen nyelvi fejlesztésére is, de ezeket a programokat a HEFOP 2.1-es program valósította meg.

Az **oktatási anyagok szerkezete és rendszere** figyelembe veszi az idegen nyelv bevezetésének hazai körülményeit, és segítséget nyújt az adott korosztály életkori sajátosságának, a korszerű tanuláselméleti, és nyelvészajátítási kutatások eredményeinek a tananyagba történő integrálásával. A fejlesztési feladatok minden nyelvelsajátítási szinten magukban foglalják a NAT-ban meghatározott egységeket: beszédértés, beszédalkotás, olvasásértés és írás. A **fejlesztési feladatok** tekintetében a NAT előírja a minden diák számára a minimális szintet, amelyet a 4 alapkészség területén kell teljesíteni. A helyi tantervekben ennél magasabb szintet is előírhat, ezért az akkreditációra ajánlott tanterv különböző korosztályra készült tananyagai azonos korosztályok tekintetében több nyelvi szintre kínálhatnak megoldást. A korosztályok és nyelvi szintek összefüggése, és az egyes kategóriákra készült anyagok listája a *Mellékletben* található. Az **oktatási anyagok nyelvi szintjei** harmonizálnak a Közös Európai Referenciakeretben szereplő szintekkel (A1-B2 szinteken).

A NAT-ban definiált programcsomag-elemek egybeesnek az idegen nyelvi programcsomag elemeivel. Jelen dokumentum, mint kerettanterv tartalmazza a tanterv céljait, a készségfejlesztés területeit, valamint a módszertani és értékelési elveket.

2. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS CÉLJAI

2.1. Általános fejlesztési célok

Általános fejlesztési célok olyan célok értünk, amelyek nem közvetlenül a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányulnak, hanem szélesebb körben, tantárgytól függetlenül fejleszthető életviteli, tanulási, önismereti készségeket céloznak meg. Az általános fejlesztési célok megfogalmazásával azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a nyelvtanulás egy nagyobb, átfogó nevelési program része, melynek során a tanulót abban segítjük, hogy önmagát és környezetét ismerő, maga és mások számára haszonnal tevékenykedő, autonóm, fejlődésre, boldogságra és boldogságra képes felnőtté váljon. A nyelvtanulás keretében számos lehetőség nyílik az általános kompetenciák és a kommunikatív nyelvi kompetenciák integrált fejlesztésére.

Az idegen nyelvi kerettanterv kiemelten fontos általános fejlesztési céljai az alábbiak:

1. *Növekedjen a tanuló kreativitása.*

- Legyen képes egy adott feladat megoldásához megszerezni a szükséges ismereteket, anyagokat és eszközöket!
- Legyen képes a meglévő ismereteket, anyagokat, eszközöket ötletesen, újszerűen ill. szokatlan funkcióban használni!
- Legyen képes a meglévő ismereteket, anyagokat, eszközöket az újonnan szerzett ismeretekkel, anyagokkal, eszközökkel hatékonyan ötvözni!
- Legyen képes egy adott feladat elvégzéséhez rendelkezésre álló ötletek, javaslatok, lehetőségek közül kiválasztani a legjobbat, ill. a megvalósíthatót!
- Legyen képes a rendelkezésre álló ismeretek, anyagok és eszközök segítségével a legjobbnak / megvalósíthatónak tartott ötletet megvalósítani!
- Legyen képes fantáziája segítségével tágitani tapasztalatai, élményei körét!
- Legyen képes arra, hogy különböző kifejezési eszközöket használva színesebbé, egyénibbé, kifejezőbbé tegye kommunikációját!

Példa:

A tanulók kis csoportban egyszerű tárgya(ka)t kapnak (pl. egy doboz gemkapcsot). Listát írnak, hogy mi mindenre lehetne használni (öket), majd egy újabb listát, amire szerinülük nem lehetne az adott tárgya(ka)t használni. A második listáról kiválasztanak egy elemet, és megmutatják (rajzban, ténylegesen megcsinálják), hogy hogyan lehetne a tárgya(ka)t mégis arra a funkcióra használni. Megoldásukat bemutatják az osztály többi tagjának.

2. *Növekedjen a tanuló önismerete és önbecsülése.*

- Ismerje erősségeit és tudjon rájuk építeni!
- Ismerje gyengéit és tudja azokat elfogadni ill. igyekezzon azokat kiküszöbölni.
- Fogadja el és szeresse önmagát!
- Legyen képes kiállni önmagáért, érdekeiért, igazáért!
- Legyen képes a saját magáról alkotott képet mások róla alkotott képével összevetni, és szükség esetén változtatni a magatartásán, szokásain!

Példa:

A tanuló fotómontázst készít magáról, amihez kis bemutatkozó szöveget, verset ír, amit előad, ill. kiállít.

3. *Váljon autonóm tanulóvá és személyiséggé.*

- Legyen képes saját tudását felmérni!
- Legyen képes megfogalmazni (tanulási) céljait!
- Legyen képes saját tanulását megtervezni!
- Legyen képes kiválasztani a céljai eléréséhez szükséges, leginkább megfelelő módszereket, eszközöket!
- Legyen képes meglévő elemeket, ismerteket újszerűen, ötletesen használni!
- Legyen képes az ötletek, javaslatok közül kiválasztani a legjobbat, ill. a megvalósíthatót!
- Legyen képes megvalósítani a beszerzett információk, anyagok és eszközök segítségével a legjobbnak / megvalósíthatónak tartott ötletet!
- Legyen képes fantáziája segítségével tágitani tapasztalatai, élményei körét!

- Legyen képes arra, hogy különböző kifejezési eszközöket használva színesebbé, egyénibbé, kifejezőbbé tegye kommunikációját!
  - Legyen képes egy adott eszközt más, szokatlan funkcióban használni!
  - Ismerjen és tudjon alkalmazni számos tanulási- és problémamegoldó stratégiát!
  - Legyen képes értékelni az elért eredményeket!
  - Legyen képes megállapítani, hogy mi az, amit már jól tud, és milyen területeken kell még fejlődnie!
- Példa:*
A tanuló egy párbeszédet követően összeírja, amit jól mondott, és azt, amit nem tudott elég világosan megfogalmazni, majd tájékoztodik, segítséget kér, és újra eljuttat egy hasonló párbeszédet.
4. *Legyen képes az együttműködésre.*
- Legyen képes megállapodásra jutni, közös döntést hozni társaival!
  - Legyen képes az elvégzendő munkát részfeladatokra bontani, azokat társaival megosztva elvégezni, majd integrálni!
  - Legyen képes véleményét kifejteni, érveket és ellenérveket felhozni, majd társaival a legjobb döntést meghozni!
  - Legyen képes közös produktumot létre hozni társaival!
  - Legyen képes a munkamegosztásra, az önálló csoportbeli szerepek vállalására!
  - Legyen képes saját és tanulótársai munkája iránt felelősséget érezni, mások véleményét tiszteltben tartani!
  - Legyen képes társait a közös munkában támogatni!
  - Legyen képes saját és társai hibáinak feltárására és kijavítására!
  - Legyen képes saját és társai munkáját értékelni!
- Példa:*
A tanulók megvitatják és közösen eldöntik, hogy egy számos elemet tartalmazó listából melyik néhány legfontosabb elemet viszik magukkal egy sarkvidéki túrra. Ezt követően csoportos prezentációt tartanak az „expedíció többi tagjának”, amelynek során döntéseiket megindokolják. Előadásukat közösen készített eszközökkel teszik szemléletessé.
5. *Fejldjenek a tanuló interkulturális kompetenciái.*
- Ismerje meg saját kultúrájának aspektusait, beleértve a magyarországi kisebbségi kultúrákat is!
  - Ismerje meg az idegen nyelvi kultúra alapvető eredményeit (híres embereit, épületeit, épületeit; városait, múzeumait stb.)!
  - Ismerje meg az anyanyelvi beszélők alapvető ünnepeit, szokásait, udvariassági fordulatait!
  - Legyen képes nyitottan, érdeklődően, empátiával és segítő szándékkal fordulni más népek képviselői felé!
  - Legyen tudában az emberi élethelyzetek sokféleségének és az alapvető emberi azonosságoknak!
  - Növekedjen az érdeklődése az idegen nyelvi kultúra szokásainak kialakulása iránt!
  - Legyen képes összehasonlítani az idegen nyelvi kultúrát a sajátjával, és így elemezze saját kultúráját!
  - Legyen képes előítéletek nélkül kommunikálni a tanult idegen nyelven!
  - Legyen képes személyes kapcsolatokat teremteni az anyanyelvi beszélőkkel!
- Példa:*
A diákok nemzetközi projektben vesznek részt elektronikus levelezés segítségével, melynek során a különböző országok diákjai összehasonlítják országaik egy bizonyos jellemző kulturális termékét (pl. népmeséket, ünnepi szokásokat stb.).
6. *A tanuló ismerje meg és használja fel az internet által nyújtott tanulási és kommunikációs lehetőségeket.*
- Ismerje meg az internet működését felhasználói szinten, legyen képes használni a böngészőt, az elektronikus levelezést saját céljaira!
  - Legyen képes ellenőrizni az internetes információk helyességét!
  - Ismerje meg azokat a portálokat, amelyek saját céljaihoz megbízható kiindulást nyújthatnak!
  - Ismerje meg a virtuális közösségek jellemzőit, legyen tisztában az elővigyázatossági szabályokkal!

- Legyen képes hatékonyan információt keresni és publikálni az interneten; ismerje a felhasználás jogi és erkölcsi normáit!
- Legyen képes saját céljai érdekében képeket, hangokat, videókat rögzíteni, másolni, módosítani a számítógépen!
- Legyen képes saját céljainak megfelelően rendszerezni és tárolni az adatait!
- Ismerje meg azokat a portálokat, amelyek segítik nyelvtanulását (pl. interaktív nyelvi tesztoldalak, on-line nyelvtanuló újságok, hírportálok oldalai nyelvtanulókknak stb.)!
- Legyen képes az internet kínálta lehetőségeket saját tanulási céljaira használni!

Példa:

A diákok páronként ülnek a számítógépnél, képekre kattintva kell eldönteniük az idegen nyelvet használva, hogy a megadott honlapon megjelenő képek valódiak-e, vagy képszerkesztő segítségével hozták létre őket. Közösen kell a helyes választ bejelölniük döntésüknek megfelelően.

2.2. Nyelvi fejlesztési célok

A kommunikatív nyelvi kompetenciákon alapuló használható nyelvtudás ma már fontos feltétele a munkahely megszerzésének és megtartásának, illetve a mindennapi életnek. Ugyanakkor azt tapasztaljuk, hogy meglehetősen nagy szakadék tátong a társadalom nyelvtudásának és a lakosság tényleges nyelvismerete között. A közoktatási gyakorlatot mind a mai napig a hagyományos szemléletű nyelvtanítás jellemzi, amelyben nagyobb hangsúlyt kap a nyelv rendszerének ismerete, mint a nyelv kommunikatív használata. A leggyakoribb osztálytermi eljárások még mindig a nyelvtani és szókincsgyakorlatok, a hangos olvasás, a drillek, amelyek nem teszik lehetővé a kommunikatív nyelvi tevékenységeket, ezáltal nem fejlesztik a nyelvhasználati kompetenciákat. Azok a tevékenységek, amelyek kommunikációt eredményezhetnek az osztályteremben, mint pl. a szerepjátékok, a szimulációk, a párbeszéd és a különböző nyelvi játékok, viszonylag ritkán fordulnak elő. Az idegen nyelvi kerettanterv fő nyelvi fejlesztési célja, hogy javítsa a tanulók azon általános és kommunikatív nyelvi kompetenciáit, amelyek a célnyelven történő kreatív kommunikációt lehetővé teszik, és ezzel hozzájáruljon ahhoz, hogy a tanulók a közoktatásban folyó nyelvi képzés során használható nyelvtudást szerezzenek. Használható nyelvtudáson olyan nyelvtudást értünk, amely biztosítja az egyén számára, hogy a nyelv segítségével a való életben cselekedni, tevékenykedni tudjon. Ez a nyelvtudás tehát nyelvi tevékenységekben nyilvánul meg, nyelvi tevékenységek során fejleszhető, és nyelvi tevékenységekben mérhető. A használható nyelvtudás fejlesztését célként megjelölő program szükségszerűen nem a nyelv rendszerét (szókincs, nyelvtan, kiejtés) állítja a középpontba. Fő tartalmát a kommunikatív nyelvi kompetenciák kialakítását és fejlesztését szolgáló nyelvi tevékenységek adják.

A valós kommunikáció során a nyelvhasználat mindenkor kreatív: a beszélő céljai megvalósítása érdekében mondanivalójának, a helyzetnek és egyéniségének megfelelően választ ki és alkalmaz elemeket a nyelv hatalmas készletéből. A kreatív kommunikáció kifejezéssel az átélt, valós tartalmaknak ezt az egyéni módon való, kreatív közvetítését kívánjuk hangsúlyozni. Fontosnak tartjuk, hogy a nyelvhasználatnak ne csak a funkcionális, hanem az önkifejező, játékos és művészi aspektusai is megjelenjenek a képzésben, amelyek nagymértékben hozzájárulnak ahhoz, hogy a nyelvtanuló személyisége részévé tegye az idegen nyelvet, s ezáltal fokozottan motivált legyen arra, hogy idegen nyelvi kompetenciáit az iskolai tanulmányok befejezése és a vizsgák letétele után is fejlessze, szinten tartsa.

Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a kerettantervhez tartozó nyelvi fejlesztés céljait. A célokat kompetenciákban fogalmaztuk meg, melyek az ajánlott tevékenységekkel fejleszhetőek az adott szinteken. A nyelvi tevékenységek felsorolása a fokozatosság elvét követi. Minden szinten csak új, vagy magasabb szinten megfogalmazott kompetenciákat és tevékenységeket sorolunk fel. Ez megmutatja a tanterv használói számára, hogy egy-egy szinten milyen új kompetencia és lehetséges tevékenység jelenik meg. Ez egyben azt is jelenti, hogy minden következő szint magában foglalja az előtte lévő összes korábbi szint kompetenciáit és lehetséges tevékenységeit.

KER A1-szint

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Interakció</p>	<p>Alapvető közvetlen szükségleteinek kielégítése céljából tud egyszerű közléseket tenni, felszólítani, interakcióban részt venni.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Röviden, egyszerűen útba tud igazítani. • Másoktól dolgokat tud kérni. • Rövid, egyszerű instrukciókat tud adni. • Tud számokat, mennyiségeket, költségeket és időt kezelni. • Be tud mutatkozni, és be tud mutatni másokat. • Tud üdvözölni, elbúcsúzni, alapvető udvariassági formulákat használni, azokra reagálni. • Képes alapvető személyes információkra rákérdezni és ilyen információkat adni. • Információcsere érdekében interakcióban vesz részt • Felkészülés után váratlan elem megjelenésével interakcióban vesz részt. <p>Egyszerű kompenzációs stratégiákat tud használni, hogy megértse magát, illetve megértse beszétpartnerét.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gesztusokat, mimikát célszerűen tud használni. • A jelentés tisztázását röviden kémi tudja. • A hallottak lassú, tagolt megismétlését kémi tudja. 	<p>☞</p> <ul style="list-style-type: none"> • Betanult szerepet változtatás nélkül és/vagy kis változtatással eljátszik. • Csoportos, páros felkészülés után interakcióban vesz részt. • Információcsere érdekében interakcióban vesz részt. • Nagyon egyszerű tranzakciót bonyolít (pl. jegyet vesz). • Nagyon egyszerű interjúban vesz részt. <p>☺</p> <ul style="list-style-type: none"> • Irányított feladat: betanult egyszerű kérdések/válaszok projekt bemutatás után <p>☞</p> <ul style="list-style-type: none"> • Csoportos, páros felkészülés után bemutat egy honlapot. • Egyszerű elektronikus levelet fogalmaz, ismeretlen diáktársának elküldi, kérdéseket tesz fel. • Nyelvtanulóknak szóló virtuális világban üdvözöl más részt vevőket.
BESZÉD		

	Összefüggő beszéd	<p>Ismerős, személyes témában néhány egyszerű mondatot tud mondani.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ismerős személyekről, tárgyokról és helyekről egyszerű közléseket tud tenni. • Leírást tud adni saját magáról, foglalkozásáról. • Fel tud olvasni / emlékezetből el tud mondani egy nagyon rövid, egyszerű bejelentést. 	<p>Felkészülés után ismerős, személyes témában röviden informál.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rövid és egyszerű írott szöveget felkészülés után felolvas. • Egyszerű szövegű dalt gyakorlás után elénekel. • Elpróbált egyszerű szerepet eljátszik. • Elkészült munkáját egy-egy mondatdal ismerteti. • Rövid csoportos prezentációban néhány mondat erejéig részt vesz. <p>😊</p> <ul style="list-style-type: none"> • Saját projektjét bemutatja többnyire betanult formában (pl. táblán található segítségével) <p>📄</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elektronikus időjárás jelentést készít és felolvas.
SZÖVEG-ÉRTÉS	Beszédértés	<p>Képes megérteni ismerős szavakat és nagyon alapvető fordulatokat, amelyek személyére, vagy a közvetlen környezetében előforduló konkrét dolgokra vonatkoznak.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Képes mások közvetlen szükségleteire irányuló közléseire, felszólításaira reagálni. • Képes egyszerű instrukciókat követni. • Tudja követni az egyszerű útbaigazítást. 	<p>👉</p> <ul style="list-style-type: none"> • A legegyszerűbb közlések lényegi tartalmát kiszűri. • A legegyszerűbb közlésekből megszerzi a neki fontos lényegi és tárgyszerű információt. <p>😊</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vizuális segédeszközök segítségével meg tudja érteni a projektje forrásaként használt szöveg üzenetét és a fő információt • Ismétléseket tartalmazó, a projekt forrásaként használt egyszerű szövegeket hallás után megért • Követni tudja a projekt készítés lépéseit. • Megérti a különböző munkaformák szervezéséhez használt instrukciókat. <p>📄</p> <ul style="list-style-type: none"> • Megállapítja, hogy egy adott információ megtalálható-e egy honlapon • Szóbeli utasítás alapján egyszerű számítógépes feladatokat végre tud hajtani.

	Olvasás	<ul style="list-style-type: none"> • Képes megérteni az ismerős szavakat, nagyon egyszerű mondatokat egyszerű rövid szövegekben. • Egyszerű feliratokon, posztereken ismerős szavakat, fordulatokat meg tud érteni. • Egyszerű informatív szövegekből (pl. prospektus, menürend) alapvető tárgyismerő információt tud szerezni. • Követni tud rövid, egyszerű írásos útbaigazítást. 	<ul style="list-style-type: none"> • Általános tájékozódás céljából nagyon egyszerű szöveget olvas. • A legegyszerűbb szövegek lényegi tartalmát kiszűri. • A legegyszerűbb szövegekből megszerzi a neki fontos tárgyismerő információt. • Megérti, vizuális segítséggel, a projektje forrásaként használt szöveg fő üzenetét és azokat az információkat, amire projektjéhez szüksége van • Követni tudja a projekt lépéseinek sorrendjét
ÍRÁS	Írásbeli szövegalkotás	<p>Képes szavakból, vagy nagyon rövid mondatokból álló tárgyismerő írásbeli közlésre.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Listát tud írni. • Egyszerű képeslapot tud írni. • Saját és mások alapvető személyes adataival formanyomtatványt tud kitölteni. • Magáról, ismert és kitalált személyekről egyszerű fordulatokat és mondatokat tud írni. • Rövid, egymondatos üzenetet tud hagyni. 	<ul style="list-style-type: none"> • Virtuális városnézésen vesz részt, melynek során figyeli a feliratokat. • Nyomtatványt tölt ki. • Listát ír. • Egyszerű üdvözlő lapot ír. • Posztert készít. • Rövid üzenetet, sms-t ír. • Listaverset készít saját magáról, vagy általa ismert személyről, helyről, dologról, helyzetről. • Egyszerű fordulatokkal és mondatokkal („és”, „vagy”, „mert” kötésvak használatával) projektjét írásban be tudja mutatni • Elektronikus levelezőlapot küld csoporttársainak. • Elektronikus formanyomtatványt kitölt.

KER A2 szint

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Interakció</p> <p>BESZÉD</p>	<p>Tud kommunikálni egyszerű és közvetlen információcsere-igénylő helyzetekben és nagyon rövid társasági beszélgetések során ismerős témákkal és tevékenységekkel kapcsolatban.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tud meghívni és javaslatot tenni, illetve ezekre reagálni, programot, tervet egyeztetni. • Igénybe tud venni mindennapi szolgáltatásokat, ill. szolgáltatásokat tud biztosítani; pl. vásárol – elad, ételt rendel, felszolgálgal, jegyet vesz, elad, orvoshoz megy. • Egyszerű, tényyszerű információkat meg tud szerezni és tovább tud adni. • Részt tud venni mindennapos gyakorlati kérdések megvitatásában. • Egyszerű módon ki tud fejezni véleményét, gondolatot és attitűdöt, ill. ezekre rá tud kérdezni. <p>Egyre változatosabb kompenzációs stratégiákat tud használni.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Várható kommunikációs helyzetre képes tudatosan készülni, megfelelő fordulatokat begyakorolni. • Egyszerűsíti, átfogalmazza és módosítja mondanivalóját a kommunikáció fenntartása érdekében. • Ismétlést, magyarázatot kér, visszakérdez. 	<ul style="list-style-type: none"> • Egyéni felkészülés után interakcióban vesz részt. • Strukturált, előre látható szituációban spontán módon kommunikál. • Gyakorlati, célirányos tevékenység közben kommunikál. • Tranzakciókat bonyolít. • Egyszerű, ismerős és konkrét témákban véleménycsere érdekében kommunikál. • Interjúban vesz részt. • Röviden megindokolja a projektjéhez kapcsolódó véleményeket, terveket és cselekedeteket, valamint meg tud birkózni a bemutatást követő korlátozott számú lényegi kérdéssel. • Internetes csevegésben vesz részt saját csoporttársaival, egy meghívott anyanyelvi beszélővel.

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
Összefüggő beszéd	<p>Röviden és egyszerű nyelvi eszközökkel, de már hosszabb ideig összefüggően tud beszélni az őt és környezetét érintő konkrét témákban.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ki tudja fejteni gyakorlati problémákkal kapcsolatos véleményét. • Élményeit, tapasztalatait el tudja mesélni. • Helyeket, szereplőket, állatokat, eseményeket le tud írni, jellemezni és összehasonlítani. • Képes egyszerű eseményeket, történeteket összefűzni, elmesélni. • Képes terveket, előkészületeket egyszerűen bemutatni. • Egyszerűen meg tudja indokolni véleményét, tervét, cselekedeteit és hogy miért szeret, vagy nem szeret valamit. • Rövid, begyakorolt bejelentést tud tenni. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elpróbált szerepet eljátszik. • Szerephelyzetben ismerős témában improvizál. • Rövid élménybeszámolót tart. • Konkrét, őt érintő témákban, vitában vesz részt: témát fejt ki, véleményét nyilvánít. • Előkészített jegyzetből beszél. • Csoportos prezentációban vesz részt. • Rövid beszámolót, előadást tart számára ismert, konkrét és releváns témában. • Énekel. • Projekt bemutatását (a tanár segítségével) meg tudja tervezni és érthetően elő tudja adni. • Power Point használatával bemutatja a családi nyaralást, digitális fényképekkel illusztrálva.
Beszéderítés	<p>Meg tudja érteni a gyakran használt szavakat és fordulatokat az őt és környezetét érintő konkrét témákban. Képes megérteni a rövid, világos és egyszerű bejelentések és üzenetek lényegét.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rövid, társasági beszélgetés során meg tudja érteni, ki tudja következtetni a beszélgetés témáját, lényegi mondanivalóját. • Meg tudja határozni a televíziós hírműsorok, tudósítások fő gondolatait. • Mindennapi témájú, konkrét, rövid megnyilatkozások általános jelentésének segítségével a szövegösszefüggésből ki tudja következtetni az ismeretlen szavak valószínű jelentését. 	<ul style="list-style-type: none"> • Egyszerű közlések, közérdekű bejelentések lényegi tartalmát kiszűri. • Egyszerű közlésekből, közérdekű bejelentésekből megszerzi a neki fontos lényegi és tárgyias információt. • Egyszerű hírműsort, tudósítást, riportot, interjút, történetet hallgat vagy néz és értelmez. • Világos, köznyelvi beszédből kiszűri a projekthez szükséges információt. • Követi és megérti társai projektjének fő vonalát. • On-line rádióállomás témáját megpróbálja kitalálni.

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Olvasás</p>	<p>El tud olvasni rövid, egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegeket a számára ismerős témakörökben.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Egyszerű hétköznapi szövegekben (pl. hirdetések, menetrendek, prospektusok, étlapok) meg tudja találni a számára lényeges információkat. • Képes megérteni rövid, egyszerű leveleket. • Meg tudja érteni és követni tudja az egyszerű nyelven írt előírásokat (pl. biztonsági előírások), használati utasításokat, instrukciókat. • Képes megérteni a közhasználatú táblákat, feliratokat, kiírásokat (pl. utcán, nyilvános helyen, veszélyre figyelmeztető táblák). • Mindennapi témájú, konkrét, rövid írásos anyagok általános jelentésének segítségével a szövegösszefüggésből ki tudja következtetni az ismeretlen szavak valószínű jelentését. 	<p> Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Általános tájékozódás céljából olvas. • Információszerzés céljából olvas. • A lényeg kiszűrése céljából olvas. • Szórakozás céljából olvas. <p></p> <ul style="list-style-type: none"> • Megérti a projektje forrásaként használt szöveg fő üzenetét és azokat az információkat, amire projektjéhez szüksége van • Követi az egyszerű, rövid, írásos, a projektjével kapcsolatos instrukciókat <p></p> <ul style="list-style-type: none"> • On-line hirdetési újságban információt keres. • On-line menetrend alapján virtuális kirándulást tervez. • Egyszerű feladatlapot információkkal kitölt.

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Írásbeli szövegalkotás</p> <p style="text-align: center;">ÍRÁS</p>	<p>Közvetlen szükségletekre vonatkozó egyszerű szöveget tud írni. Egyszerű történeteket össze tud írásban foglalni. Leírást tud írni.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Üzeneteket, feljegyzéseket tud írni állandósult kifejezések használatával. • Képes egyszerű magánlevelet írni állandósult kifejezések használatával (pl. elnézést kér, köszönetet mond). • Egyszerű életrajzot tud írni magáról ill. más ismert, vagy kitalált személyről. • Összeülő mondatokban tud írni környezetét mindennapi aspektusairól (pl. emberek, helyek, tanulás). • Nagyon rövid, alapvető leírást tud adni valós és kitalált eseményekről, múltbeli tevékenységekről és személyes élményekről. 	<p>A következő szövegtípusokat olvassa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • magánlevelek • szabványlevelek / faxok /e-mailek (pl. tudakozódás, megrendelés, foglalás, visszaigazolás) • egyszerű, mindennapi szövegek (pl. étlap, menürend, prospektus, hirdetés, felirat, recept, használati utasítás, biztonsági előírás, programfüzet, telefonkönyv, szaknévsor). • egyszerűbb írásos anyagok (pl. brosrák, eseményleíró újságcikkek) • egyszerű, rövid történetek, mesék, versek <p>☞</p> <ul style="list-style-type: none"> • Üzenetet, feljegyzést ír. • Vázlatot készít. • Magánlevelet ír. • Egyszerű életrajzot ír. • Jellemzést, leírást ír. • Élménybeszámolót ír. • Történetet egyszerűen összefoglal. • Diktálás után ír. • Szerephez monológot és dialógust ír. • Egyszerű, személyes témában verset ír. <p>☺</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rövid, alapvető leírást tud adni a projektjében dolgokról, eseményekről, múltbeli tevékenységekről és személyes élményekről. • Projektjéhez jegyzeteket készít <p>☞</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elektronikus levélben levelezőtársának levelet ír. • Mesét ír nemzetközi mese projektben. • Önletrajzot ír szövegszerkesztőben.

KER B1 szint

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Interakció</p>	<p>A mindennapi élet legtöbb helyzetével képes spontán módon megbirkózni.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A mindennapi élethez szükséges ügyekben, tranzakciókban nyelviileg képes helytállni (pl. tud reklamálni, panaszt tenni) • Képes részletes instrukciókat adni. • Részletekről folyó információcserében részt tud venni. <p>Gondolatokat tud cserélni elvont témákban.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Képes olyan kulturális témákban kommunikálni mint pl. zene, film, könyv, művészet. • Röviden össze tud foglalni elbeszélést, újságcikket, előadást, eszmecserét, interjút, hírt, dokumentumfilmet stb., véleményt tud mondani róluk és tud további részleteket adni. • Problémamegoldással kapcsolatos véleményét, gondolatait meg tudja világítani. • Össze tud vetni különböző alternatívákat. • Vitában a megfelelő udvariassági formákat be tudja tartani. • Ki tud olyan érzelmet fejezni mint pl. meglepetés, boldogság, szomorúság, érdeklődés, közömbösség, és reagálni is tud rájuk. <p>Kommunikációs és kompetációs stratégiai alkalmazásuk arra, hogy ismerős témában aktívan befolyásolja a beszélgetés menetét.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Képes arra, hogy beszélgetést kezdeményezzen, fenntartsa, újra kezdjen és befejezzen. • Képes megismételni, átfogalmazni a hallottakat, hogy ellenőrizze, hogy ő és beszélőpartnere ugyanúgy értik-e a mondottakat. • Körülírást, szinonimát tud használni. • Ismétlést, összegzést, lényegkiemelést, körülírást, magyarázatot tud kérni. 	<p>Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Szituációs és szerepjátékban, szimulációban spontán módon kommunikál, improvizál. • Információszerzés céljából interakcióban vesz részt. • Elvont témákban véleményesere érdeklődik kommunikál. • Vitában vesz részt. • Részletes instrukciót ad. • Gyakorlati, célirányos tevékenység tervezésében és aktív alakításában vesz részt. • Formális interakcióban vesz részt. <p>☺</p> <ul style="list-style-type: none"> • Csoportban össze tud gyűjteni és meg tud vitatni projektjével kapcsolatos kérdéseket • Össze tudja foglalni az eszmecserében addig elhangzottakat, és képes társai figyelmét a lényegre összpontosítani • Másokat be tud vonni az eszmecserébe • Megjegyzéseket tud tenni mások nézeteire • Tud instrukciókat adni • El tudja magyarázni, hogy valami miért jelent problémát <p>☹</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az interneten tájékozódik, milyen filmek mennek valamelyik moziban. Megpróbál társaival kiscsoportban meg egyezni, melyiket válasszák közösen. • Windows Messenger rendszerben meghívott anyanyelvi beszélővel beszélget. • Csoportmunkában egy számítógépen diáktársaival keres, az információkat megvitatják és értékelik.

BESZÉD

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Összefüggő beszéd</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Képes magát ellenőriztetni, javítást, megerősítést kérni. • Félreérthető megfogalmazását beszédpartnerre jelzésére képes javítani. <p>Egyszerű, összefüggő fordulatokkal képes leírni konkrét dolgokat.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Képes élményeket, eseményeket, tervet, történeteket, ill. könyveket, filmek cselekményét elmondani. • Események, történések részleteiről be tud számolni. <p>Egyszerű, összefüggő fordulatokkal röviden képes elvontabb tartalomról beszélni.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Képes elmondani álmait, vágyait, céljait. • Képes megfogalmazni véleményét. • Gondolatait képes lineárisan összekapcsolva előadni. • Tud indokolni, érveket kifejteni és magyarázni. • El tudja mondani, hogy egy esemény, film, könyv hogyan hatott rá. 	<ul style="list-style-type: none"> • Szerephelyzetben improvizál. • Konkrét és elvont témájú vitában témát fejt ki, véleményt nyilvánít, részletez. • Csoportos prezentációt kordínál. • Előkészített jegyzetből beszél. • Rövid beszámolót, előadást tart számára ismert elvont témában. • Hallottakat, olvasottakat összefoglal. • Történetet mond, mesél. • Saját projektjét be tudja mutatni. • Meg tudja oldani, hogyan közölje projektjével kapcsolatos mondanivalóját legfontosabb pontjait • Be tud gyakorolni és ki tud próbálni új kombinációkat, kifejezéseket • Ugyanazt a hírt többfajta hírportálon is elolvassák a diákok, röviden összefoglalják, megbeszélnek a különbségeket. • Powerpoint prezentációs szoftver segítségével bemutat egy sporteseményt, képekkel illusztrálva. • Csoportmunkában társainak saját keresési eredményeit elmondja.

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Beszédértés</p> <p>SZÖVEG-ÉRTÉS</p>	<p>Fő vonalaiban képes megérteni a köznyelvi beszédet, ha számára releváns és ismerős témáról van szó. A legfontosabb információkat ki tudja szűrni élő és rögzített megnyilatkozásokból, ha azok aktuális eseményekről, ill. érdeklődési körébe eső témákról szólnak, elvontabb témákat is beleértve.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Képes a fő mondanivalót azonosítani. • Képes megérteni egyes részleteket. • Képes követni hosszabb és részletesebb útbaigazítást és instrukciót. • Meg tudja érteni a közlésekben kifejezett olyan érzelmeket, mint pl. meglepetés, boldogság, szomorúság, érdeklődés, közömbösség. • A megnyilatkozások általános jelentésének segítségével a szóvesztés megértéséből ki tudja következtetni az ismeretlen szavak valószínű jelentését. 	<p>☞</p> <ul style="list-style-type: none"> • Előadást, beszédet, monológot, interjút hallgat. • Tévéműsort néz. • Hírműsort néz / hallgat. • Rádiójátékot, drámarészletet hallgat / néz. • Filmrészletet néz. • Hosszabb és részletesebb útbaigazítást és instrukciót követ. <p>☺</p> <ul style="list-style-type: none"> • Megéri a projektje forrásaként használt tanár által közve-tített vagy felvett hanganyag információtartalmát, annak lényegét, amennyiben a beszéd viszonylag lassú és világos • Követni tudja és megéri társai projektjének fő mondanivalóját, és az egyes részleteket is <p>☞</p> <ul style="list-style-type: none"> • On-line rádióhallgatás során információkat gyűjt. • On-line videó vagy tévéműsor főbb témáit jegyzeteli.

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
Olvasás	<p>Képes megérteni azokat a szövegeket, amelyek első sorban gyakran előforduló, hétköznapi témákról szólnak. A ténytudást megérteni a szövegben megfogalmazott érzelmeket, kívánságokat.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Képes hosszabb szöveget átfésülve megtalálni a kívánt információkat. • Képes arra, hogy egy hosszabb szöveg különböző részeiből és több szövegből beszeresse a kívánt információt. • Világosan kifejtett érvelésekben képes követni az érvelés fonálát, és képes megérteni a főbb következtetéseket. 	<p>Olvasott szövegtípusok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • levelek • újságcikkek • történetek, mesék • versek • drámarészek • Regényrészletek <p>☞</p> <ul style="list-style-type: none"> • Részletes megértés céljából olvas. • Érvek keresése céljából olvas <p>☺</p> <ul style="list-style-type: none"> • Megérti, és ki tudja választani a projektjéhez szükséges információt hosszabb szövegekből. • Különböző szövegekből össze tudja gyűjteni a szükséges információt. • Világosan kifejtett érvelésekben megérti a főbb következtetéseket. • Felismeri az érvelés fonálát. <p>☞</p> <ul style="list-style-type: none"> • On-line levelezőtársat keres és elektronikus levelez. • Információt keres összefüggő internetes ismertetőben (pl. könyvismertető). • Saját érdeklődésének megfelelően levelezőlistára iratkozik fel.

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Írásbeli szó- vegalkotás</p> <p style="text-align: center;">ÍRÁS</p>	<p>Meg tud fogalmazni egyszerű, összefüggő szöveget ismert, vagy őt érdeklő konkrét és elvont témákban.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lényegre koncentráló, részletes leírást tud adni. • Képes cselekményt, történetet leírni. • Tényszerű információkat össze tud foglalni. • Jegyzetelni tud. • Képes szövegeket átfogalmazni. • Érzéseit, reakciót le tudja írni. • Képes írásban véleményét kifejteni, indokolni és érvelni. 	<ul style="list-style-type: none"> • Levelez. • Történetet ír. • Riportot ír. • Cikket ír. • Olvasott szövegből jegyzetel. • Hallott szövegből jegyzetel. • Saját ötlethez jegyzetet készít. • Szöveget átfogalmaz. • Összefoglalót, kivonatot, feljegyzést készít. • Informatív esszét ír. • Elvontabb témában verset ír. • A projektjéhez összegyűjtött információt bizonyos mértékig magabiztosan össze tudja foglalni, és ki tudja fejezni a témával kapcsolatos véleményét. • A folyamat-központú írás aspektusait alkalmazni tudja. • Virtuális városnézés élményeit leírja. • Rövid mesét ír, Wordben illusztrálja. • Internetes fórumon többször hozzászóll, kifejti véleményét az idegen nyelven.

KER B2 szint

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Interakció</p>	<p>Képes folyékonyan, helyesen és hatékonyan használni a nyelvet anélkül, hogy láthatóan korlátoznia kellene a mondanivalóját.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tudja indokolni és fenntartani nézeteit. • Képes a gondolatok közötti kapcsolatot világosan megjelölni. • Összetett érveléseket képes meggyőzően előadni, ill. tud illekre reagálni. • Képes hipotéziseket felállítani és azokra reagálni. • Képes a körülményeknek megfelelő stílust alkalmazni. • Ki tudja fejezni az események és élmények személyes jelentőségét és különböző érzelmi fokozatokat. • Nyelviileg boldogulni tud egy nézeteltérés megvitatásakor ill. alku esetén. • Összegezni tud több forrásból származó információt és érvet. <p>Körülírással és átfogalmazással kompenzálhatja tudja hiányosságait a szókincs és a nyelvtan területén. Képes aktívan befolyásolni és irányítani az interakció menetét.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ismeri jellegzetes hibáit. • Beszédét képes tudatosan ellenőrizni. • Állandósult szókapcsolatokat tud használni azért, hogy időt nyerjen és megtartsa a szót, amíg megfogalmazza mondanivalóját. • Spontán módon reagál és rákérdez arra, amit beszédpartnere mond. • A szó átvételének szabályait hatékonyan tudja alkalmazni. • Ismerős témában terelme tudja a beszélgetés irányát, és elő tudja segíteni az eszmecsere kibontakozását, pl. tud közbeszólni, visszajelzést adni, kommentálni, másokat képes bevonni a megbeszélésbe. • Képes tisztázni a homályos pontokat. 	<p>☞</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kötetlen társalgásban vesz részt. ill. irányítja. • Eszmecsereben, vitában vesz részt ill. irányítja. • Gyakorlati, célirányos tevékenység tervezését és munkát irányítja. • Formális interakcióban, értekezleten vesz részt ill. irányítja. • Tárgyaláson vesz részt. • Percepció és szemléleti különbség kifejezése és tisztázása érdekében kommunikál. • Érzelmek, attitűdök kifejezése és tisztázása érdekében kommunikál. <p>☺</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pontosan tudja kifejezni gondolatait és véleményét • Meggyőzően tud előadni összetett érveléseket, ill. tud azokra reagálni • Értékeli tudja az alternatív javaslatokat, hipotéziseket állít fel, és reagál azokra • Összegezni és jelteni tud a feladatvégzés szakaszairól, problémáiról stb. <p>☞</p> <ul style="list-style-type: none"> • Többféle véleményt keresnek az interneten a diákok, azok alapján kigyűjtik az érveket, majd vitáznak róla. • A diákok egy szakértőt kérdeznek érdeklődési területük-ről internetes telefon program segítségével. • Csoportmunka során közösen megvitadják a lehetőségeket.
BESZÉD		

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Összefüggő beszéd</p>	<p>Világos és részletes leírást tud adni az őt érdeklő témák széles köréről. Ki tudja fejteni álláspontját.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Világos, szisztematikusan kifejtett leírást és bemutatást tud adni. • Képes szisztematikusan érvelni, gondolatait kiegészítő adatokkal és példákkal kifejezni és alátámasztani. • Képes fontos gondolatokat kiemelni. • Képes megvilágítani alternatívákat, előnyöket, hátrányokat. • Előre megírt, vagy megtervezett szövegtől képes célszerűen, a konkrét helyzetnek megfelelően eltérni. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bejelentést rögtönöz. • Előadást, prezentációt tart. • Előadás, vita közben rögtönöz. • Világos, szisztematikusan kifejtett prezentációt tart projektjéről. • Kiemelni projektje fontos gondolatait és megfelelő érvekkel alátámasztani azokat. • Kifejti a projektben leírt különböző alternatívák előnyeit és hátrányait. • Reagál a hallgatóság által felvetett szempontokra • Mimi internetes kutatási projekt eredményeit ismerteti. • Virtuális látogatásról felkészülés nélkül beszél. • Internetes oldalakat ismertet felkészülés nélkül. • Jellemző épületet, hidat, festményt mutat be az adott kultúrából, projektor segítségével.

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>Beszéddértés</p> <p style="text-align: right;">SZÖVEG-ÉRTÉS</p>	<p>Meg tudja érteni a tartalmi és nyelvi szempontból összetett standard beszédet, legyen az akár élő- akár rögzített beszéd mind ismerős, mind újszerű témában.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Némileg ismerős témában képes hosszabb előadásokat és összetettebb érveléseket követni. • Képes megérteni a hírműsorokat és a játékfilmek többségét, ha köznyelven beszélnek. • Meg tudja érteni a beszélő nézeteit és attitűdjét, érzékeli hangulatát, hangszínét. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tartalmilag és nyelviileg is összetett előadásokat, beszédek, beszámolókat, prezentációkat hallgat. • Játékfilmet néz. • Dokumentumfilmet néz. • <i>Talk show</i>-t, interjút néz. • Színdarabot néz. • Értelmezi a hallott szövegben lévő utalásokat. <p style="text-align: center;">☺</p> <ul style="list-style-type: none"> • A projekt forrásaként használt szövegek, hangfelvételek, tv, CD előadások stb. meghallgatja. • Követi társainak prezentációt • Önállóan jegyzeteket készít. • A tervezést, prezentációt követő vitát követi. <p style="text-align: center;">☺</p> <ul style="list-style-type: none"> • Többször meghallgat digitális hírműsort, abból jegyzetel. • Dialektusokat összehasonlít. • Előadás alapján számítógépen jegyzetel. • Számítógépen hallott zene szövegét elemzi.

Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
Olvasás	<p>El tudja olvasni és értelmezni tudja a jelenkor problémáival foglalkozó cikkeket és beszámolókat, ill. a kortárs irodalom prózai szövegeit.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Magas fokú önállósággal tud olvasni. • A különböző szövegeknek és céloknak megfelelően képes változtatni olvasási stílusát és sebességét. • Gyors átnézés után képes dönteni arról, hogy érdemes-e a szöveget alaposabban is tanulmányoznia. • Képes megérteni az író álláspontját, azonosítani tudja szemzőgét. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hosszabb szövegről rövid átnézés után véleményt mond. • Érvelő prózát, szakszöveget olvas. • Kortárs regényt, novellát olvas. • Kortárs drámát olvas. • A szövegben lévő utalásokat értelmezi. • A projekt céljainak megfelelően tudja változtatni olvasási stílusát és sebességét. • Szelektíven használja a referenciaforrásokat. • Gyorsan el tudja dönteni, hogy érdemes-e a szöveget alaposabban is tanulmányozni. • Több, megadott honlapról információt gyűjt megadott témában. • Nemzetközi projektekben vesz részt, annak tartalmáról és céljairól olvas. • Internetes diákújságot olvas. • Az adott ország ünnepeiről olvas hosszabb szövegeket.
Írásbeli szövegalkotás	<p>Világos, jól szerkesztett és részletes szöveget tud írni az őt érdeklő témák széles körében.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ki tudja fejteni érveit egy adott álláspont mellett vagy ellen ill. másokéra reagálni tud. • A gondolatok közötti kapcsolatot világos és összefüggő módon tudja jelölni. • Több forrásból származó információt, érvelést és véleményt képes szintetizálni. • Meg tudja fogalmazni az események vagy élmények személyes jelentőségét. • Ki tudja fejezni az érzelmi fokozatokat. • Képes követni az adott műfaj hagyományait. 	<ul style="list-style-type: none"> • Véleménykifejtő esszét ír. • Újságcikket ír. • Értékelést ír. • Film-, könyv-, lemez- vagy színdarab-ismertetőt ír. • Műfaji és / vagy attitűdváltással szöveget átfogalmaz. • Projektjében kifejti és hangsúlyozza a lényeges pontokat és az azokat alátámasztó gondolatokat. • Megmagyarázza a különböző alternatívák előnyeit és hátrányait. • Több forrásból származó információt és érvelést tud szintetizálni. • Röviden leírja véleményét egy tárgykörben. • Honlapot értékel írásban. • Internetes diákújságban publikál verset, rövid írásművet.

ÍRÁS

A nyelvi fejlesztési célok megvalósítását évfolyamonként az alábbi szinteken javasoljuk:

Nyelvi szint/évfolyam	A1	A2	B1	B2
7. évfolyam	X	X		
8. évfolyam	X	X		
9. évfolyam		X	X	
10. évfolyam		X	X	
11. évfolyam			X	X
12. évfolyam			X	X

A fenti ajánlás összhangban van a KER-ben leírt és a NAT-ban előírt nyelvi szintekkel.

A fenti táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a modulpushoz tartozó nyelvi fejlesztés céljait. A célokat kompetenciákban fogalmaztuk meg, melyek az ajánlott tevékenységekkel fejleszthetők az adott szinteken. A nyelvi tevékenységek felsorolása a fokozatosság elvét követi. Minden szinten csak új, vagy magasabb szinten megfogalmazott kompetenciákat és tevékenységeket sorolunk fel. Ez megmutatja a tanterv használói számára, hogy egy-egy szinten milyen új kompetencia és lehetséges tevékenység jelenik meg. Ez egyben azt is jelenti, hogy minden következő szint magában foglalja az előtte lévő összes korábbi szint kompetenciáit és lehetséges tevékenységeit.

2.3. Technikai fejlesztési célok

Technikai fejlesztési célok olyan célokat értünk, amelyek segítik a tanulót abban, hogy az Internetet, mint eszközt saját képességeinek fejlesztésére tudja használni. A kerettantervnek ez a része felsorolja a modulpushoz tartozó kiemelten fontos technikai fejlesztési célokat, és példákat ad arra, hogyan integráljuk ezeket a nyelv-órai tevékenységbe.

3. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS MÓDSZERTANI ALAPELVEI

A kerettanterv módszertani koncepciója úgy került kialakításra, hogy teljesüljön az alábbi három alapvető kritérium:

- A program hatékonyan járuljon hozzá ahhoz, hogy a nyelvtanulás eredménye megfeleljen mind a társadalom, mind az egyén szükségleteinek, elvárásainak.
- A program tegye lehetővé a hatékony nyelvsajátítást tanórai keretek között.
- A módszer feleljen meg a 12–19 éves korosztály igényeinek.

A kerettanterv a (nyelv)tanulást mint konstruktív folyamatot értelmezi. Abból indulunk ki, hogy a tanulók mindenkor magukkal hozták meglévő ismereteiket, tapasztalataikat, elvárásait, és az új ismereteket a tanulás során integrálják a már meglévő ismeretstruktúrákba, még pedig a maguk sajátos, egyedi módján. A tanulók tehát a tanulás folyamatában jelentésmegoldóként és problémamegoldóként aktív módon vesznek részt. A tanulási folyamat során a tanulók egész személyisége formálódik, alakul, általános és nyelvi kompetenciáik állandó kölcsönhatásban fejlődnek, az új ismeret könnyebben értelmezhető és könnyebben is rögzül, ha már meglévő ismeretekhez kapcsolható. Ebben az összefüggésben a hibák is új értelmezést nyernek. A hibákat a már meglévő ismeretek és készségek szintjére utaló, és a következő lépéseket meghatározó természetes és hasznos jelenségekként kezeljük.

A nyelvtanulás célja a többnyelvű és plurikulturális kompetencia megszerzése, melyek a nyelvtanulás, majd a nyelvhasználat során állandóan változnak, módosulnak. Ez változást, bizonyos egyenetlenséget is magában hordoz, melyet a KER (2002) is kiemelten kezel: a tanulók általában az egyik idegen nyelven magasabb szintű nyelvi kompetenciával rendelkeznek, egyes részkompetenciáik különböző szinten állnak, plurikulturális kompetenciájuk különbözik a többnyelvi kompetenciától

(pl. kulturális ismeretek jobb, mint a nyelvi). Ez az egyenlenség azonban természetes velejárója a mindenkori nyelvhasználatnak, attól függ, milyen kompetenciákra, illetve részkompetenciákra van szükség az adott szintéren. Kiemelten kezelendő a stratégiai kompetencia fejlesztése, mely ma már egyes korszerű tananyagok alapvető célja, és ehhez rendszeresen kínálnak feladatokat is. (Elhhez kapcsolódóan fel kell hívni a figyelmet a tanulási és vizsgastratégiák, illetve a kommunikatív stratégiák gyűjteményére a „Profile deutch“-ban.)

A nyelvtanulás az egész személyiségre ható folyamat, ezért a nyelvi készségek fejlesztése az általános készségek fejlesztésével integrálva jelenik meg a programban olyan feladatok formájában, amelyek azt is figyelembe veszik, hogy az érzelmi hatások jelentősen befolyásolják a tanulási képességet és a kreativitást. Ezért fontos biztosítanunk azt, hogy a tanulók ne csak az értelmükkel, hanem az érzelmeikkel is részt vegyenek a tanulási folyamatban.

3.1. Tevékenység alapú megközelítés

A modern idegennyelv-tanítás valós nyelvhasználati szükségletekre épül, ezért a tanítási-tanulási folyamat középpontjában a cselekvő tanuló áll. A tanulási folyamatban olyan szerepekre kell felkészíteni a nyelvtanulókat, melyek jelenlegi, illetve tervezett életük részei. A nyelvtanulás-tanítás a cselekvés-orientáltságon alapul, amely a nyelvtanítás számára mérhető KER (2002) meghatározása szerint azt jelenti, hogy a nyelvtanuló mindenkor valamely konkrét szociális közegben, az adott szerepből következően cselekvő személy, aki meghatározott körülmények között kommunikatív feladatokat teljesít. A kommunikatív feladat pedig olyan célirányos cselekvés, amelyek elvégzését a cselekvő szükségesnek tart egy meghatározott eredmény elérése érdekében, miközben a szükséges stratégiákat célirányosan alkalmazza. A tanítás célja, hogy ennek kivitelezésére képessé tegye a nyelvtanulókat.

A hatékonyság érdekében arra van szükség, hogy a kommunikatív, tevékenységközpontú nyelvtanításra jellemző tevékenység- és feladattípusokat és tanulói, tevékenységközpontú, a nyelvi készségeket fejlesztő módszereket alkalmazzunk, mint pl. a pár- és egyéni, illetve csoportmunkában megvalósuló információ-, adat- és véleményserzés, vita, szerepjátékok, drámajátékok, szimuláció, nyelvi játékok, prezentációk, kreatív írás, alkotó tevékenységek, problémamegoldás. A tanítás-tanítási folyamatban elő kell segítenünk a valós, diákok közötti kommunikációt, és folyamatosan törekednünk kell arra, hogy a nyelvhasználat eredményeképpen létrejövő egyfajta produktum, mint például megegyezés, döntés, ismeret- vagy véleményösszegzés, előadás, alkotás, írásmű stb.

3.2. Autentikus anyagok használata

A tanítás-tanulás tartalmának meghatározásánál kiindulópontként szolgálunk a tanulók számára a jelenben és a kiszámítható jövőben releváns élethelyzetek, élethelyzetek, szerepek, tevékenységek. Ez alapján kell kiválasztanunk a célok eléréséhez szükséges szövegfajtaikat és szövegeket.

A nyelvtanulás során különös szerepet játszik a szöveg. A recepció folyamatának négy fázisában, amely során az írott vagy hallott szöveget észleljük, a szöveget mint számunkra lényegeset beazonosítjuk, azt mint nyelvi egységet szemanitkai és kognitív szinten felfogjuk és a közlést a maga kontextusában értelmezzük, számos készség működik közre: az észlelési, az emlékeztet, a dekodolási, következtetés levonása, képzelő erő, az új összekapcsolása a már ismerttel, stb. (KER, 2002). Ezeket a készségeket folyamatosan fejleszteniünk kell. Az önálló szövegprodukciónál pedig erre építve a nyelvtanulóknak meg kell valósítaniuk a tervezés kivitelezését, ellenőrzését és javítás fázisait. Tehát ráhangolódni, felkészülni a kommunikatív feladatok elvégzésére, a kommunikatív feladatok elvégzésére, a szükséges technikák alkalmazásával hatékonyan és sikeresen végrehajtani, a felhasznált eszközök és technikák hatását felülvizsgálni, majd ezeket korrigálni, amennyiben szükséges. Hogy a nyelvtanulók mindezt kivitelezhessék, olyan szövegfajtaakra, illetve szövegekre van szükség, amelyek a tanulók számára lényeges kommunikatív szituációkban fordulnak elő. A szövegek kiválasztásakor nem csak arra kell ügyelnünk, hogy a tanulók képet kapjanak a célnyelvi ország(ok)ról. Legalább ilyen fontos, hogy azok felkeltsek a tanulók kíváncsiságát, elgondolkodtassák őket, lehetőséget kapjanak, hogy kibontakozzon kreativitásuk.

Kiemeljük, hogy a projektek megvalósítása és az Internet használata során a nyelvtanulók autentikus kommunikációs környezetbe kerülhetnek, amelynek megteremtése a hagyományos tanteremben igen nehéz. A számítógép, illetve az Internet használata komoly motivációt is jelent a nyelvtanulók többségének. Egy izgalmas virtuális környezetben az adott kultúra részeseivé válhatnak, kapcsolatot teremthetnek anyanyelvükön beszélőkkel, viszonylag biztonságos környezetben próbálhatják ki nyelvtudásukat.

3.3. Keresztantertvi megközelítés

A kommunikatív, tevékenységközpontú, interkulturális megközelítésen alapuló fejlesztési programunk nem izoláltan kezeli az idegen nyelv elsajátítását. Ezt nem is teheti, hiszen e módszertani felfogás szerint, mint azt már hangsúlyoztuk, nem a nyelv rendszerének elsajátítása az idegennyelv-tanulás és -tanítás célja, hanem a nyelv kommunikációs eszközként történő használata, melynek segítségével a nyelvtanuló kommunikatív, interkulturális és egyúttal általános kompetenciái is. A programban ebből következően építünk a nyelvtanulók más tantárgyak tanulására és életük egyéb területén szerzett tudására és tapasztalataira. A modul típusokban az ismeretkörök és témakörök változatosságát kínáljuk és valósítjuk meg, bevonunk más tárgykörbe, tudományágba, tantárgyba tartozó témákat (pl. zene, természet, szórakozás), amik köztudottan érdeklik a korosztályba tartozók nagy részét. A más tárgyakkal folyó kölcsönhatás nemcsak a keresztantertvi tartalmakra vonatkozik, hanem módszerekre, eljárásokra, melyek átvétele gazdagítja a nyelvi eszköztárat. A feladatok megvalósítása során (különösen projekt jellegű vagy internetes feladatoknál) ösztönözzük a nyelvtanulókat arra, hogy az idegen nyelven „kutatásokat” végezzenek a választott tárgykörben, melynek következtében nemcsak nyelvi kompetenciáik fejlődnek, hanem az adott másik műveltségi területen is gazdagodik tudásuk. E folyamat alapfeltétele, hogy a tanulási-tanítási folyamat tervezése és kivitelezése során a nyelvtanulók kapcsolatban tartsanak a többi érintett tanárral, beszéljenek egymással a haladás folyamatáról, az esetlegesen szükséges módosításokról és természetesen az elért tanulói sikerekről, eredményekről. Ez által az idegennyelv-tanulás kölcsönhatásba kerül a többi érintett tantárggyal, és így a kompetenciafejlesztés mindegyik területen komplexebbé és következetesebben hatékonyabbá válik.

3.4. Kooperatív tanulás

A nyelv elsajátítása aktív nyelvhasználat során történik, ebből következően a kompetenciákat azok aktivizálását igénylő feladatok megoldása közben, tevékenységek útján fejleszhetjük. Egy olyan programban, amelynek célja a kommunikatív kompetencia fejlesztése, ez egyben azt is jelenti, hogy a feladatok nagy részét másokkal együttműködve végzik a tanulók. Ezért előtérbe kerülnek a társas tanulási módszerek, és a kooperáció. Különösen érvényesülhet ez a projektek megvalósításának folyamatában, melyben a tanulók maguk döntik el, hogy milyen projektet valósítsanak meg, milyen célokat tűznek ki maguk elé, milyen produktumot akarnak létrehozni, majd együtt tervezik meg és osztják fel a munkát. E folyamatban a tevékenységüket önmaguk irányítják, melynek során illetve a projektmunka végén önmagukat, társaikat, a produktumot és a megvalósítás lépéseit értékelik. A csoportban való együttműködés e formája elősegíti az interperszonális kapcsolatok fejlődését, a probléma-megoldás és konfliktuskezelés módszereinek elsajátítását is.

Fontos megemlíteni ugyanakkor, hogy a tanuló, amikor csak lehet, választhassanak a különböző nehézségi fokú és/vagy különböző tevékenységformát igénylő, illetve lehetővé tevő feladatok közül, azokat a feladat jellegének megfelelő munkafORMÁBAN – egyedül, párban vagy csoportban-, a számára számukra megfelelő munkatempóban végezhessek. Ezáltal lehetőséget kapjanak arra, hogy ismeretszintjükhöz, érdeklődésükhöz, szükségleteiknek, tanulótípusuknak, intelligenciatípusuknak stb. leginkább megfelelő módon bővítsék ismereteiket, fejlesszék készségeiket és képességeiket.

3.5. Önálló tanulóvá nevelés

A tanulói autonómia fejlesztése éveken átívelő, időigényes folyamat, melynek kezdeti szakaszában segítenünk kell a nyelvtanulókat szükségleteik felismerésében, saját céljaik kitűzésében, támogatunk kell őket a tanulás szakaszainak és azok időbeli kereteinek megtervezésében. A fejlesztés során fokozatosan képessé válnak arra, hogy kiválasszák a célok eléréséhez szükséges forrásokat, hatékony módszereket, stratégiákat és technikákat, ezeket célirányosan alkalmazzák, miközben másokkal kooperatíván együttműködnek. Megtanulják az önellenőrzés és önértékelés módszereit, saját nyelvtanulási folyamatuk átgondolását, és az ehhez szükséges metakognitív stratégiákat. A reflektálást követően képesek arra, hogy új szükségleteket felismerjék, és azt követően megtervezzék további tanulási szakaszt.

A tanulási stratégiák és technikák elsajátításának előfeltétele, hogy a nyelvtanulók megismerjék, mely tanulótípushoz tartoznak, és a tanulás folyamatában lehetőséget kapjanak arra, hogy próbálkozzanak, megoldási kísérletek értékelése során megtapasztalják, mi segíti, illetve mi gátolja őket a tanulásban. Nagyon fontos, hogy minden nyelv tanításának folyamatába beépítsük a tanulók metakognitív kompetenciáinak fejlesztését, rendszeresen alkalmazzuk a tudatos tanulás módszereit. Vagyis kisebb-nagyobb egységek lezárása előtt ösztönözzük a tanulókat arra, hogy elgondolkozzanak az általuk alkalmazott módszerekről, stratégiákról, azok hatékonyságáról, megállapítsák, hol tartanak most, milyen szintet értek el, milyen téren kell még fejlődniük, hogy a kitűzött célokat (részcélokat) elérjék. Mindez megvalósítható, ha az

általunk használt eszközök használatába beavatjuk, és alkalmazásában segítjük a nyelvtanulóinkat. Az önálló tanulóvá nevelés végső célja, hogy a tanulók képesek legyenek felelősséget vállalni saját tanulási folyamatukért.

3.6. Differenciálás

A tanulásnak, mint egyéni konstruktív folyamatnak a felfogásából következik az individualizálás és a differenciálás szükségessége. A differenciálás a tanulási-tanítási folyamat tervezését, szervezését és megvalósítását érinti, amikor is a folyamat egészében vagy egy részében a különböző egyéni sajátosságokkal rendelkező tanulók párhuzamosan, eltérő módon, testre szabott, speciális feladatot végeznek.

A tanulót és a tanulást a középpontba helyező programnak tekintetbe kell vennie, hogy a tanulók tudásszintjük különbözősége mellett még sok más szempontból is különböznek egymástól, és biztosítania kell a tanulók számára az egyéni utakat. Eltérő lehet, pl. a tanulók érzékszervi beállítottsága, ami meghatározza, hogy melyik érzékszervi csatornájukat tudják eredményesebben használni a tanulásra. A program az érzékszervi csatornák változatosságát, váltakozását és választhatóságát kívánja megvalósítani, ami azt jelenti, hogy a tanulás folyamatában a tanulóknak lehetőségük nyílik arra, hogy több érzékszervüket is bevonják a tanulásba: hallják, látják, tapintásák, szagolják, eljártsszák stb., amit tanulnak.

A tanulók eltérnek intelligenciátípusukban is. Howard Gardner (1993) nyolc intelligenciát különböztet meg (vizuális-térbeli, testi-kinesztetikus, verbális-nyelvi, zenei-ritmikai, matematikai-logikai, intraperszonális, interperszonális, természettudományi, természetbúvár). Ebben a programban minden intelligencia-típus igényeit figyelembe kívánjuk venni.

A tanulók különböznek egymástól abból a szempontból is, hogy a kreatív folyamatok mely szakaszaiban és szerepeiben működnek a leghatékonyabban (pl. az információ- és anyaggyűjtés, az ötletelés, a végső megoldás kiválasztása a szempontok mérlegelésével vagy az ötlet megvalósítása). A tanulóknak alkalmat kell kapniuk, hogy kipróbálják magukat a különböző szerepekben, gyakorolják azokat, és ha lehetőségük van rá, tudatosan válasszanak közülük.

A számítógéppel segített órák során a források és a lehetséges feladatok bősége alkalmat ad az egyéni tanulási módszerek figyelembevételére, a lemaradók szükségleteiknek megfelelő fejlesztésre, a tehetséggondozásra, illetve a fejleszendő készségek, területek szerinti differenciálásra is. A nyelvórák szerzett számítógépes tapasztalatok visszahatnak az egyéni tanulásra, a nyelvtanulók sikeresen használhatják az Internetet iskolán kívüli, önálló tanulásra is. Egységeseitünk kell az írásmódot: Internet vagy internet helyesen?

3.7. Tanári és diák szerepek

Az idegennyelv-tanítást a többi tantárgytól eltérően a tanítási nyelv kettős funkciója jellemzi, vagyis az, hogy az idegen nyelv tananyag, egyúttal az órai kommunikáció eszköze is. Alapvetően ebből következnek a nyelvtanári és nyelvtanulói szerepek sajátosságai, melyek a nyelvtanulás-tanítás céljaitól, az alkalmazott módszerektől függően változnak. Nem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül, hogy a nyelvtanári szerep tudatos, ill. akaratlan megválasztás, mint minden más kommunikációs helyzetben, a szituáció és a szerepek értelmezése is befolyásolja. A szerepértelmezés természetesen nem vonatkoztatható el a környezet és a kommunikáció részvevőinek szerepekre vonatkozó elvárásaitól. A nyelvtanári szerepek megválasztását és gyakorlását – mint minden más szakos tanár esetében is – egyúttal a célok függvényében választott didaktikai-módszertani eljárás is befolyásolja.

A modern idegen nyelv tanulás-tanítás céljainak megfelelően a nyelvtanár feladata, hogy a nyelvtanulót felkészítse a majdani kommunikációs szerepeire, hozzászoktassa az idegen nyelvi cselekvéshez szükséges kompetenciák, ismeretek elsajátításához, olyan stratégiák alkalmazásához, melyek segítségével a nyelvtanuló fokozatosan átveszi saját tanulási folyamatának irányítását. Ennek megvalósítása paradigmaváltást, és ebből következően a nyelvtanári és a nyelvtanulói szerepek átértelmezését feltételezi. A szükséges kompetenciákat ugyanis abban az esetben sajátíthatja el a nyelvtanuló, ha a tanulási folyamat során a legkülönfélébb szerepekben kipróbálhatja magát, és ha nemcsak befogadó, hanem a tanulási-tanítási folyamat aktív részese.

A régi és az új tanulási paradigma közötti néhány lényeges különbség felvázolásában Majorosi Anna (2006) megközelítésére támaszkodunk, mely szerint az új paradigmában a kívülről meghatározott tanulást az egyén által meghatározott tanulást, az instrukcióközpontú tanulást a feladat- és projektközpontú tanulás, az elméleti-verbális tanulást a gyakorlati központi szituatív tanulás, a tanár-tanuló interakciót a tanuló és problémamezők közötti interakció váltja fel. Az új paradigmát továbbá aktív tudáskonstrukció és tudásmegújítás jellemzi, a tanulás az osztálytermen kívül sokféle más környezetben folyik.

A tanulás-tanítás tervezése során nem az a kérdés, hogyan közvetíti a tanár a tananyagot a tanulóknak, hanem egyre inkább az, hogyan alakítsa ki a teret a nyelvtanulók számára ahhoz, hogy a tanulók önállóan dolgozhassanak a tananyagon, hogy egyedül, ill. társaikkal közösen felfedezhessék az újat, miközben alkalmazzák ismereteiket, és kipróbálják a már korábban elsajátított stratégiákat, technikákat. A célok elérése érdekében a nyelvtanulók a nyelvtanulási-tanítási folyamatban fokozatosan egyre több szerepet vesznek át, a nyelvtanár pedig következetesen háttérbe vonul és közvetlen irányító szerepei helyett más szerepek, dominálnak. A hagyományos szerepeink túl – ismeretközlő, előadó, instrukciókat osztó, értékelő, oszálózó, nevelő, a kommunikatív, cselekvés-orientált nyelvtanításban idegen nyelvi modell és kommunikációs partner – a tanácsadó és moderátor szerepei kerülnek előtérbe. Tanácsadóként vezet a nyelvtanulót az adott nyelvi jelenségek felismeréséhez, tanulási és kommunikációs stratégiák elsajátításához, eljuttatja őket saját tanulási folyamat megszervezéséhez és értékeléséhez. Mindez úgy valósítható meg, hogy a tanár egyre kevésbé avatkozik be az adott tanulási folyamat kivitelezésébe, hanem figyelemmel kíséri, hogyan folyik a tevékenység, hogyan értékeli a tanulók önmagukat, ill. a társaikkal együttesen végzett munkában saját és társaik szerepét és teljesítményét, és szükség esetén tanácsot ad. Ez a tanácsadói szerep az jelenti, hogy az adott folyamat és eredmények ismeretében a tanár megfigyeléseinek visszatükrözésével, tényfeltáró kérdéseivel elvezeti a tanulókat a probléma felismeréséig és megoldásáig anélkül, hogy ő maga konkrét javaslatokat tenne.

A nyelvtanár a következő tanítási helyzetekben alapvetően moderátori szerepet tölt be: az egyénileg vagy csoportban létrehozott munka eredményének bemutatása (és közös értékelése), egy-egy témáról folytatott beszélgetés, vita, probléma-megoldó beszélgetés, konfliktuskezelés során, melynek célja, hogy a tanulók kicserélhessék egymással gondolataikat, megismerhessenek a sajátjuktól eltérő véleményt, álláspontot és ütköztethessék azt egymással, ill. közösen hozzanak döntést. Ez egy semleges szerep, mely során a moderátor betartja az általános kommunikációs szabályokat, ill. ügyel azok betartására, lehetőségét és teret nyújt minden résztvevőnek a megnyilvánulásra, anélkül, hogy maga véleményt nyilvánítana, befolyásolná a gondolat-menetet, vagy értékelné a hozzászólásokat. A moderátori szerepet megfelelő előkészítés után természetesen átadhatja a tanár a tanulócsoport valamelyik tagjának is.

A tanórai tevékenységformák együtt járnak a tanári és tanulói szerepek megváltozásával. A tanulónak aktívabban, önállóbban, illetve együttműködőbben kell a tanulási folyamatban részt venniük. Ezért fontos, hogy a program keretén belül a tanulók autonómiáját és együttműködési készségét is fejlesszük, illetve biztosítsuk, hogy a megváltozott tanulói szerep gyakorlásához megfelelő tanulási és kooperatív stratégiákat sajátítsanak el.

A számítógéppel segített nyelvtanítás során tovább differenciálódik a tanár- és diákszerep. A középiskolás diákok többsége jobban ért a technikához, mint a nyelvtanár. Így a diákok olyan tudás birtokában vannak, amellyel elősegíthetik nyelv előrehaladásukat, míg a tanár támogatja őket a tanulás módszertana, illetve a nyelvi készségek elsajátításában. Ez a felolvasás-megosztás az oktatás egészét demokratikusabbá, ezáltal hatékonyabbá is teszi. A diákok felolvasást vállalnak előrehaladásukért, szívesen segítenek az apró technikai problémák megoldásában. Természetesen nem kezdhet a nyelvtanár Internetet használni a nyelvtanórán anélkül, hogy alapvető felhasználói ismeretei lennének. Nem kell azonban arra várnia, hogy valamilyen elképzelt profi szintre jusson. A tanulási-tanítási folyamat alapfeltétele, hogy a nyelvtanár önmaga is folyamatosan reflektálja saját tanítását, módszereit, tapasztalásait, és a folyamatban játszott mindenkori szerepét.

3.8. A tanórai nyelvhasználat

A kommunikatív, cselekvésorientált tanítás-tanulás folyamatában kívánatos, hogy az óravezetés nyelve a célnyelv legyen. A kezdő évfolyamokon a fokozatosság elvét azonban be kell tartani, ha el akarjuk kerülni, hogy a tanulók a *meg nem értésből* adódó bizonytalan érzés miatt elveszítsék tanulási kedvüket. Fontos az anyanyelv használata azért is, hogy a tanulónak lehetőségük legyen aktívan részt venni a témák kialakításában és a tartalmak feldolgozásában. Mivel a tanulás folyamatában fontos szerepet játszanak a hozott ismeretek, tapasztalataik, véleményük, melyeket a tanulónak bizonyos szakaszokban csakis az anyanyelvükön képesek megosztani tanárukkal és társaikkal, természetesen és előrevívőnek kell tekintenünk az anyanyelv időszakos bevonását. Ugyanakkor lényeges, hogy minden anyanyelven megvalósított lépéshez kapcsolódjon egy vagy több olyan feladat is, mely csakis a rendelkezésre álló célnyelvi ismeret birtokában oldható meg. Építünk kell továbbá a tanulók másik idegen nyelv tanulása során szerzett ismereteire és kompetenciáira, alkalom adtán érdemes bevonnunk ezeket, főként, ha a tanulók maguk kezdeményezik azt.

Az anyanyelv használata nemcsak a kezdő nyelvtanulóknál elfogadott, bizonyos tevékenységek során (pl. önértékelés, javaslattevel, spontán véleménynyilvánítás) a későbbiekben is használhatják, különösen, ha alkalmazásának kommunikatív vagy érzelmi okai vannak. Cél szerű azonban a kommunikációt, amint lehet, visszavezetni a célnyelvre. Célunk az is, hogy minél több valós, igazi beszélgetés folyjon az órán. Ennek megvalósítása érdekében a nyelvtanárnak ki kell használnia azokat a tanítási helyzeteket is, melyek a szervezési szakaszokban és a „figyelmezési” helyzetekben kínálkoznak, és melyek sokszor nem a célnyelven folynak, holott ezekben a szituációkban a jövőre nézve sok hasznos nyelvi ismeretet és kommunikációs stratégiát sajátíthatnának el a nyelvtanulók.

4. ÉRTÉKELÉSI ALAPELVEK ÉS MÓDSZEREK

Ahogy a nyelvi fejlesztési célok megfogalmazásánál fentebb már láttuk, az idegen nyelvi kerettanterv célja a program minden szintjén a tanulók idegen nyelvi kompetenciájának és ezen belül elsősorban produktív nyelvi készségeinek a fejlesztése. Ezért alapvetően fontos, hogy az értékelés is a célként megjelölt *kompetenciákra irányuljon*, ne a nyelvi rendszer elemeire (szókincs, nyelvtan). Ennek alapvető feltétele, hogy az értékelés *kommunikatív nyelvhasználat során történjen*, melynek kellékei: kommunikációs helyzet, kommunikációs szándék, és valamilyen ismeretbeli, felfogásbeli, vagy véleménybeli különbség, amit a beszélőtársak a kommunikáció során áthidalhatnak. Az értékelés legfőbb kritériuma pedig az, hogy a kommunikáció során teljesül-e a kommunikatív szándék, megvalósul-e az ismeretközlés ill. véleményátadás, létrejön-e a kívánt tranzakció, és hogy a kommunikáció módja megfelel-e a kommunikatív helyzetnek. Az ilyenfajta nyelvi tevékenység értékelése *szubjektív*. Szubjektív értékelésen azt értjük, hogy a feladatnak nincs egyetlen, objektív kulcsként alkalmazható megoldása, aminek a teljesítményt mérni lehet, hanem minden megoldás a végtelen számú lehetséges változatok egyike, amelyről az értékelő személy előre meghatározott szempontok szerint véleményt alkot, és amit *kvalitatív módon és szöveges formában* jellemez. Az értékelés szempontjainak meghatározásában hasznos segítséget nyújthat a KER „A szóbeli nyelvhasználat minőségi szempontjai” című táblázata (KER, 2002:36-37), mely a következő kritériumokat írja le az egyes nyelvi szinteken: választékosság (nyelvi eszközök használata); nyelvhelyesség; folyékonyág; interakció és koherencia.

Az idegen nyelven való kommunikáció, különösen a közönség előtt zajló verbális kommunikáció nagy kockázatvállalást jelent a nyelvtanuló számára, mert kiszolgáltatja, sérülékenyvé teheti az egyént. Fontos, hogy a kommunikatív nyelvtanóra olyan légkörben folyjon, amiben a tanulók könnyen vállalják ezt a kockázatot. Ennek a bizalommal teli légkörnek a megteremtésében kiemelkedő szerepe van azoknak az értékelés során a tanár által alkalmazott módszereknek, amelyekkel *nővelni lehet a nyelvtanuló önbizalmát, önbecsülését, önismeretét*. Az ilyen értékelés *fejlesztő jellegű*, azt emeli ki, amit a tanuló már megtanult, amit tud, s a hibát mint a tanulási folyamat természetes velejáróját kezeli, ami a tanár és a tanuló számára egyaránt lényeges információkat hordoz.

Mivel a közoktatásban ritkák a homogén tanulócsoporthok, ez egyben azt is jelenti, hogy az értékelésnek *tekintettel kell lennie a tanulók eltérő kiindulási nyelvi szintjére*, eltérő képességeire, haladási ütemére stb. Célzerű a tanulók értékelésére differenciált kommunikatív tevékenységeket és/vagy kritériumokat használni, s az elért teljesítményt nem (csak) a csoporthoz, hanem a tanuló korábbi teljesítményeivel viszonyítva is megállapítani.

Egy idegen nyelv elsajátításának és a megszerzett nyelvtudás fenntartásának feladata nem ér véget az osztályteremben és nem zárul le a szervezett oktatással, hanem egy életen át tartó folyamat. Ezért fontos, hogy a tanulókat autonóm nyelvtanulókká neveljük. Ennek fontos eleme az *önértékelés*.

A tanulói kooperáció szempontjából döntő fontosságú, hogy a közös csoportmunkában nyújtott teljesítményt együttesen, a *teljes csoportra* vonatkozóan értékeljük, ne egyénekre bontva, illetve hogy az értékelésbe vonjuk be a tanulók egymásról alkotott véleményét. Mind az önértékelésnek, mind a tanulótársak értékelésének feltétele az osztálytermi demokratikus légkör, melynek fontos eleme, hogy az értékelés *transzparens* módon zajlik, vagyis szempontjai, ideje, módja a tanuló számára ismert, illetve a tanulókkal közösen kialakított.

Egyetlen előre megírt program sem szól egyetlen adott tanulócsoporthoz és egyetlen konkrét tanulóhoz sem, hanem valami általánost céloz meg. A tanár az, aki a programot az adott tanulócsoporthoz és az adott diákok szükségleteihez és céljaihoz tudja igazítani. Ennek a finom hangolásnak is kiváló eszköze az értékelés. A tanár a tanulók nyelvi szintjéről és szükségleteiről összegyűjtött információkat arra is fel tudja használni, hogy a *folyamatot a tanulók változó igényeihez, aktuális nyelvi szintjéhez igazítsa*.

A modul típusú értékelési alapelveinek kialakításakor figyelembe vettük a pedagógiai kutatások és fejlesztések eredményeit. A három alapvető értékelési forma (szummatív, diagnosztikus és formatív) közül a formatív értékelés módjait dolgoztuk ki részletesebben. Nem jeleztük a szummatív (a tanulási folyamat rész- vagy végeredményét mérő) értékelési lehetőségeket, mert ezeket minden pedagógus ismeri és alkalmazza. Azzal, hogy minden modul megvalósítása során értékelhető produktum keletkezik, illetve valós tanulási folyamat megy végbe, melynek kimeneti sikerességét mérni lehet, biztosítjuk a szummatív értékelés feltételeit. Félhívjuk ugyanakkor a figyelmet, hogy mint minden értékelési módszerrel, a szummatív értékeléssel sem csak a tanulói teljesítményt mérjük, hanem a tanári munka sikerét is. Az alacsony tanulói teljesítményszintnek mindig maga után kell vonnia a pedagógiai magatartás korrigálását.

A diagnosztikus mérésrel sem foglalkozunk, a szükséges fejlesztési irányok általános meghatározásának nem az egyes modulok, hanem a teljes tanítási program (tanmenet, helyi tanterv) szintjén kell megtörténnie. Ugyanakkor a modulok feldolgozása során a tanárok és a diákok találkozhatnak olyan standardizált tesztekkel is, amelyekre a tervezés alapozható. Természetesen a diagnosztikus mérés is alkalmas lehet az egyéni fejlődési utak egyes pontjain a szükséges lépések meghatározására.

Az idegen nyelvi kerettanterv eszközöket és megoldásokat kínál ahhoz, hogy a tanár a tanulási folyamatot egyéniesítse, a fejlődést az egyes tanulók színjén ve-
gye észre, és az egyéni tanulási utakat ennek megfelelően tervezze meg, lehetőleg az érintett diák bevonásával. Bár a formatív értékelés is járhat osztályozással, mégsem
az a lényege. Sokkal fontosabb a vele járó személyes figyelem és irányítás. Célja a pozitívumok megerősítése, valamint a szükséges fejlődéshez vezető lépések meghatá-
rozása. A formatív értékelés az egész életen át tartó tanulás képességének fejlesztését szolgálja azzal, hogy hozzájárul a tanulói felelősség kialakulásához és a tanulási
módszerek fontosságának tudatosításához.

Értékelési alapelvek	
Kompetenciákra irá- nyuljon és kommuni- katív nyelvhasználat során történjen	<p>Példák lehetséges értékelési módszerekre</p> <p><i>Porrfólió:</i> a tanulói munkák meghatározott, közösen kialakított elvek szerinti gyűjteménye. Egy-egy tanulási szakaszban általában előre megha- tározott darabszámú és jellegű (pl. műfajú) munkát tartalmaz, összeállításában a tanárnak és a diáknak is van szerepe. Tárolható valósá- gos vagy digitális mappában. Bármikor áttekinthető, a tanulási folyamat egészéről ad képet, megbízhatóbb, mint a szummatív értékelés, növeli a tanulói felelősséget.</p> <p>Sokféle formája és ennek sokféle eleme létezik. Pl. Egy dobozban, dosszióban összegyűjti a tanuló a munkáit pl. leveleket, történeteket, posztereket, előadások jegyzetait és szemléltető anyagát, szerepjátékok, előadások, drámajátékok hangfelvételeit, videó felvételeket, fo- tókat stb., és egy kérdőív segítségével értékeli magát, majd ugyanezt a kérdőívet kiöltve megkapja egy tanutólól és a tanártól is. Az ér- demjegy ezek összegzéséből születik.</p> <p>Kommunikációs feladat során előre ismertetett/egyeztetett szempontok szerint megfigyeljük a tanuló nyelvi viselkedését, és regisztráljuk. Az így készült feljegyzést is a portfólióba tesszük.</p> <p><i>Egy tanuló értékeli a csoport munkáját:</i> Előre megadott szempontok alapján, mindig más végzi az értékelést, és általában egy-egy óra sikere, eredményessége mérhető vele. Fontos, hogy módot adjunk a többiek hozzászólására is.</p> <p><i>Kommentár (tanári vélemény):</i> Szóban és írásban is szóveges visszajelzést kap a tanuló, – érdemjegy, pontszám és százalékok nélkül. Az érté- kelés kiemeli erősségeit, és annyi problémával szembesíti, amennyit a közeli jövőben reálisan képes megoldani.</p> <p><i>A társak értékelése (Peer review)</i> A tanulók párbán vagy csoportban, előre (általában közösen) megállapított szempontok alapján értékeli a tanulási folyamatot akár a csoport, akár a tanuló pár színjén. Erősen megnöveli a felelősséget, tudatosítja a tanulási folyamat egyes elemeinek szerepét. A folyamatra kon- centrál, nem a végeredményre. Tárgya lehet egyetlen tevékenység, egy tanóra vagy egy teljes modul.</p> <p><i>Csoportmegbeszélés:</i> A nyelvtanulói csoportnál kisebb, az adott feladatot együtt végző diákok megbeszélése ez, különösen szükséges a hosz- szabb, projekt jellegű tevékenységek során az addig elért eredmények megbeszélésére és a további lépések meghatározására.</p>
Növelje az önismere- tet, önbizalmat, önbe- esülést	<p><i>Önértékelés:</i> Ennek az értékelési módszernek az az alapfeltétele, hogy megtörténjék az egyéni (esetleg páros vagy csoportos) tanulási célok kitűzése, és ez illeszkedjék az egyéni fejlődési szükségletekhez, valamint mérhető legyen. Pl. a tanuló a modul kompetencia-listájának segítségével a modul elvégzése után megállapítja, hogy mit tanult.</p> <p><i>Dicséret, jutalmazás:</i> A tanuló pl. „Oklevelet” kap, ha valamit megtanult vagy pozitívan alakított, ünneplik, ha valamit sikerrel megoldott. A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol.</p> <p><i>Kommentár:</i> A tanuló írásos munkájának tartalmára a tanár írásban válaszol, miközben helyes példákat ad azokra a nyelvi elemekre, amiket a tanuló helytelenül használt.</p>

<p>Legyen fontos része az önértékelés és a társak értékelése</p>	<p><i>Az önértékelés további módjai:</i> Mielőtt a tanár saját maga értékelné a tanuló teljesítményét, önértékelést kér a tanulótól. Ennek szempontjai megegyeznek a tanár által használt szempontokkal (ezeket közösen dolgozzák ki, de legalább előre megismerték) A tanuló a feladatok megoldása után kap időt, hogy saját munkájától, hozzájárulásától reflektáljon, azt lerögzítse.</p> <p><i>Csoportos értékelés</i> <i>Konferencia:</i> A tanulócsoport és a tanár közösen nézik meg és értékeli az elkészült feladatokat, műveket, gyűjteményt (portfólió). A tanár a csoport egy tagja, egy szavazat.</p> <p><i>Tanulói napló vagy a kompetenciákat felsoroló eredménylista:</i> A naplónak sablont kell tartalmaznia, amely alkalmas az elért eredmények rögzítésére, a hiányosságok feltárására és a követendő lépések meghatározására. Egyszerű formája a követelményeket tartalmazó részletes lista, amelyet a tanulási folyamat (szakasz) elején állít össze a tanár, a diák pedig bármikor kipipálhatja azt az elemet, amelyet elért. Pl. A tanuló tanulási „könyvelést” vezet a következő lehetséges fejlécekkel: “Ez jól megy nekem / Ebben fejlődni kell / Ez sikerült / Ezzel problémám volt.”</p>
<p>Legyen pozitív, „mit tud?” alapú</p>	<p><i>Jó megoldások a táblán:</i> A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol. <i>Jó megoldások írásbeli visszajelzésnél:</i> A tanuló arról kap írásos visszajelzést egy szóbeli produkció után, hogy mit tudott jól megoldani.</p>
<p>Legyen transzparens</p>	<p><i>Kritériumok:</i> A tanulási célok és a sikerkritériumokat közösen és előzetesen megállapítja a tanár és a csoport. Előre egyeztetett időpontban a tanuló pl. előadást tart. Az értékelés szempontjait előre kézbe kapja. Az érdemjegyek tartalmi követelményeit előre írásban közöljük / alakítjuk a tanulókkal (pl. Ötöst érdemel az, aki... típusú leírásokban).</p>
<p>Alkalmazza a csoportos értékelést</p>	<p><i>Közös csoportértékelés:</i> A csoportmunka után a csoport összes tagja ugyanazt az értékelést kapja (szövegeset, ill. érdemjegyet). Utána a csoport értékelőlappal irányított módon elemzi, hogy ki mivel járult ehhez hozzá. Egymásnak üzeneteket írnak, amiben megfogalmazzák, hogy kitől mit várnak a következő együttes munka során.</p>
<p>Vegye figyelembe az eltérő kiindulási nyelvi szinteket</p>	<p><i>Szintezett feladatok értékelése:</i> Olyan feladatok keretében értékel a tanár, melyeknek több megoldása is létezik (pl. igen/nem választás helyett többfokozatú skálát ad meg) Olyan feladatok keretében értékel a tanár, melyek több nyelvi szinten is megoldhatók (pl. egy szerepjáték két szerepe nem azonos szintű interakciót kíván: az egyik szerep inkább rutinszerű elemekből áll, a másikban több az improvizatív elem).</p>

5. A TANANYAG RENDSZERE ÉS TARTALMA

5.1. A tananyag rendszere: a modulok

Az idegen nyelvi kerettanterv az idegen nyelvi kompetencia fejlesztéséhez kidolgozott részben vagy egészében választható **modulrendszerű kiegészítő anyag**, amelyet a közoktatásban az általános iskolák, a gimnáziumok és szakközépiskolák 12–19 éves diákjainak idegen nyelvi fejlesztéséhez, tanórai munkájához ajánlunk. A kerettanterv tartalmaz minden olyan elemet, ami a megvalósításhoz szükséges úgy a tanuló, mint a tanár számára.

A kiegészítő tananyag **moduláris rendszerben** épül fel. Egy-egy modul általában 5 tanórát ölel fel (11–12. évfolyamon 3 tanórát). A modulok felhasználása a tanmenet minimum 30%-ában ajánlott, rugalmas alkalmazásuk révén felhasználásuk kötelelen. A tananyagmodulok a NAT követelményeire támaszkodnak, de nem követik egyik kerettantervet és tankönyvet sem. Olyan általános és nyelvi készségek fejlesztését szolgálják, és olyan a korsztály számára érdekes és motiváló témákkal foglalkoznak, amelyek lehetővé teszik, hogy bármelyik helyi tantervbe és tanári tanmenetbe beilleszthetők legyenek.

A program fókuszában, annak kommunikatív és kreatív jellege miatt, a produktív készségek állnak: az interakció, az összetűgő beszéd és az írásbeli szövegalkotás. Ezeket belül pedig a szóbeliség élvezetesebbé teszi. A produktív készségek fejlesztése természetesen itt sem válik el a receptív készségek fejlesztésétől, eszupán a hangsúly toódik el a beszéd és az írásbeli produktív irányába. A hallás utáni értés és az olvasás mintegy azokat „kiszolgálva”, pl. témát, ismeretet, információt, motivációt, modellt szolgáltatva jelenik meg.

A tananyagok megválasztása, kidolgozása és elrendezése, a feldolgozásukra javasolt lépések, munkaformák stb. lehetővé teszik a tanulócsoporton belüli személyre szabott, azaz **differentiált oktatást**, a különböző nyelvi szinteknek megfelelő feladatválasztást, valamint a teljes tanulói személyiség aktivizálását épp úgy, mint a tanulói kreatív kiaknázását és sokirányú fejlesztését. A moduláris rendszer lehetővé teszi, hogy a modul típust alkalmazó tanár válasszon a felkínált anyagok közül és a megfelelőnek ítélt modulokat úgy integrálja tanmenetébe, ahogy azt az adott tanulócsoport szempontjából a leginkább megfelelőnek itéli.

5.2. Projektek a nyelvórán

A projekt egy világosan körülírható komplex feladat-egység, amelyet meghatározott idő alatt, pontos céllal és előre kiválasztott tevékenységeken keresztül végzünk el. A projekt átfogó célja az, hogy valós, élményt nyújtó kontextusban lehetővé tegye a konkrét, valódi produktum létrehozására. A projekt munka autentikus módon integrálja a tanuló nyelvi készségeit és fejleszti az olyan egyéb általános tanulási képességeket, mint tervezés, információszerezés, kooperatív tanulás stb. A projekt munka tanulóközpontú, mert a tanuló a projekt munka során az idegen nyelvi elemeket saját céljaiknak megfelelően alakítják, rendezik és használják fel, tehát ideális kontextus a fent említett szociál-konstruktivista tanulási elmélet gyakorlati megvalósítására.

A projekt munka lehetőséget ad arra, hogy tanítsuk azokat a stratégiákat és gondolkozási folyamatokat, amiket a sikeres tanuló használ. A gondolkozási stratégiák tudatosítása és fejlesztése sok időt vesz igénybe, ezért tanításunk során fokozatosan, rendszeresen és szisztematikusan kell munkálkodnunk rajtuk. A tanítási stratégiáknak az a célja, hogy a tanulási folyamatokat a tanuló számára láthatóvá/megfoghatóvá tegyük. A gondolkozási stratégiák fejlesztése során a tanulóknak állandó segítségre van szükségük (segítő kérdések) mindaddig, amíg a stratégia-alkalmazás belsővé válik.

A tanár kétértelműen segítheti a tanuló tanulását a projekt folyamán. Először is segítheti a tanuló aktivitását úgy, hogy alkalmat ad a tanár, tanuló, tananyagok közötti folytonos interakcióra. Másrészt úgy, ha segíti minden olyan új ismeret és képesség elsajátítását, ami a tanuló fejlődését elősegítheti, azaz a tanulási folyamatokban olyan fokozatos és egyénre szabott, a tanuló változó kompetencia-szintjéhez igazodó segítséget ad, amivel elősegítheti a szükséges képességek és stratégiák elsajátítását és az önálló tanulótá válást. A modul típus moduljában a tanuló csoportmunkában, interaktív- és önálló információ-szerzéssel jutnak el a kívánt ismeretekhez probléma-megoldó és felfedező tanulási technikák, feladatlapú tevékenységek és a folyamatközpontú írás alkalmazása során. A tanár, mint azt fentebb kifejtettük, nem, mint a tudás egyetlen birtokosa és közvetítője áll a tanuló előtt, hanem mint szervező, monitoráló, segítő egy-egy feladat elvégzése során.

5.3. Kreatív kommunikáció

Korunk társadalmát a nemzetközi gazdasági, kulturális és személyes emberi kapcsolatok sokfélesége jellemzi. Minden korában nagyobb mértékű az információ- és árucserre, valamint az országok közötti népességvándorlás. Ennek következtében Magyarországon is a munkahelyek egy részében a kollégák ill. a vevő- vagy ügyfél-kör egy része nem beszél magyarul. Egyre nő azoknak a száma, akik nemzetközi munkacsoportokban dolgoznak, külföldön tanulnak, vagy ott vállalkoznak munkát. A szabadság elfőtésének mind többek által kedvelt formája az utazás, mely gyakran irányul külföldre. A telekommunikáció, a média és az informatika egy közös vérkering-

gésbe kapcsolta a világ népeit, jelentősen felgyorsítva az információáramlást. Ilyen körülmények között az iskolai idegennyelv-oktatás feladata, hogy felkészítse a tanulókat a nemzetközi kommunikációra az élet legkülönbözőbb területein.

E cél elérése érdekében, mint fentebb részleteztük, szem előtt kell tartani, hogy az oktatás valós nyelvhasználati szükségletekre épül, a tanítási-tanulási folyamat középpontjában a tanuló áll, aki szükségletei kielégítésére az idegen nyelv alkalmazásával kommunikatív tevékenységeket hajt végre.

A modul típus a nyelvtanulást, mint konstruktív folyamatot értelmezi, a tanulás *szocial-konstruktivista* megközelítését képviseli. Abból indulunk ki, hogy a tanuló bármilyen tanulási kontextusba magával hozza *meglévő ismereteit*, tapasztalatait, elvárásait, és az új ismereteket a már meglévő ismeret-struktúrába sajátos, *egyéni módon* asszimilálja. A tanulási folyamat során a tanuló *egész személyisége* formálódik, általános és nyelvi kompetenciái állandó kölcsönhatásban fejlődnek. Cél szerű tehát az új ismeretek prezentálását megelőzően aktivizálni a már meglévő ismereteket.

A tanulásnak, mint egyéni konstruktív folyamatnak a felfogásából következik az individualizálás és a differenciálás már említett szükségessége. Fontos, hogy a tanuló, amikor csak lehet, választhasson a különböző nehézségi fokú és/vagy különböző tevékenységformát igénylő ill. lehetővé tevő feladatok közül, lehetőséget kapjon arra, hogy ismeretszintjének, érdeklődésének, tanulótípusának, stb. leginkább megfelelő módon fejlessze készségeit és képességeit. A nyelvtanulás az egész személyiségre ható folyamat, ezért a nyelvi készségek fejlesztése az *általános készségek fejlesztésével integrálva* jelenik meg ebben a modul típusban is, még pedig olyan feladatok formájában, amelyek azt is figyelembe veszik, hogy az érzelmi hatások jelentősen befolyásolják a tanulási képességet és a kreativitást.

A 12 – 19 éves korosztály a kamaszok elejétől a felnőttkor elejéig ivelő életszakasz. Ebben az életszakaszban egyre nagyobb hangsúlyt kap a tudatos nyelvelsajátítás és a belső motiváció, melyek kialakítása és fejlesztése különösen fontos feladata a *Kreatív kommunikáció* modul típusnak. Ugyanakkor azok a nyelvtanulók, akik első idegen nyelvtanulást kisiskoláskorban kezdték tanulni, ill. a média és informatika által rendszeresen kapcsolatban állnak legalább egy idegen nyelvvel, megőrzik spontán nyelvtanulói készségük egy részét, melynek fenntartása és kiaknázása szintén lényeges feladat. Ezekből adódóan a modul típusban a tudatos, explicit és spontán, implicit nyelvtanulást lehetővé tevő tevékenységformákat egyaránt alkalmazunk.

A kamaszokra jellemző ez a két nagy kérdés: „Ki vagyok én?” „Kikhez tartozom?”. A nyelvoktatás kiváló alkalmat teremt olyan nyelvfejlesztő gyakorlatokra, melyekben az egyéni, vagy a tanuló csoporton van a hangsúly, az egyén ill. tanuló csoport szolgáltatja a kommunikáció tartalmát. Ezekben a feladatokban lehetőség nyílik érzések és gondolatok megosztására, a csoportban a hasonlóságok és különbségek feltérképezésére. A szerepjátékok, a szimulációk és a drámajátékok pedig kiváló alkalmat nyújtanak a tanulóknak arra, hogy más identitásba rejtözve megnyilatkozzanak, ill. hogy egy lehetséges emberi szerepet kipróbáljanak.

Az egyre növekvő tudatosság, én- és csoporttudat azt is jelenti, hogy a kamaszok általában nagyra értékelik, ha választási lehetőségek, és döntési, vagy véleményezési joguk van őket érintő kérdésekben. Ezért a modul típusban a választáshoz szükséges elvét is szem előtt tartjuk. Fontos kérdés a kamaszok érdeklődési köre és ismeretei, hiszen ezeket építhetjük a program megvalósítása során.

5.4. Internet a nyelvórán

Az internet 2003 óta minden középiskolában elérhető a tanárok és a diákok számára is. A nyelvtanárok hamar felismerték az ebben rejlő lehetőségeket, sokan használják a világhálót arra, hogy anyagaikat autentikus képekkel, szövegekkel színesítsék. Nagyon kevesen használják azonban az internetet a tanórán, a diákokkal együtt. Ennek legfőbb oka az, hogy maguk a tanárok sem ismerik eléggé az interneten található tanulási lehetőségeket, valamint kevés tapasztalatuk van a számítógép tanórai használatának módszertanát illetően. Először fel kell fedeznünk a lehetőségeket, csak ezután tudják átadni azokat a nyelvi, technikai és tanulás-módszertani ismereteket, amelyek később a diákok önálló tanulását segíthetik.

Az internet használatára épülő órák által nyerhető legjelentősebb hozzáadott érték az információkeresés és – feldolgozás, az írás tanításának a megszokottól kissé eltérő, kreatív módjai, a digitális kommunikáció lehetőségeinek kihasználása. A tananyagmodulok olyan tevékenységeket kínálnak, amelyek az internet nélkül nem vagy kevésbé érdekesen valósíthatók meg. A modulokat tanár által irányított tanórai feldolgozásra szántuk. Nem kívántuk megoldani a nyelvtanítás és nyelvgyakorlás összes problémáját, és moduljainkkal nem támogatjuk a tanulás egyéni, tanórától független módját és a pusztán nyelvtani gyakorlást sem.

Az idegen nyelv elsajátítása során a szinteket természetesen nem az évfolyam, hanem a nyelvtanulással megelőzően eltöltött évek és órák száma, a nyelvtanulás eredményessége határozza meg. Minden modulban szerepel a differenciálás néhány lehetséges módja, de a tanárnak érdemes tájékozódnia a teljes kínálatban, mielőtt csoportja vagy egyes diákjai számára modult, feladatot választ.

A modulok általában 5 (3-6) órányi tevékenységet fednek le, de az órák közül csak 1-3 zajlik számítógépes környezetben, mert az iskolák általában nem tudják megoldani, hogy a nyelvi csoportok bármikor számítógépterembe juthassanak. Az eltérő technikai feltételekhez is kínálunk megoldásokat, de abból indulunk ki, hogy a

nyelvtanítás csoportbontásban, nyelvi vagy informatikai laboratóriumban történik, ahol minden diák külön gépnél ülhet, ha a feladat jellege ezt kívánja. A nem számítógépes (előkészítő és lezáró) órák esetében is sokszor adunk olyan internetes forrásokat, amelyeket a tanár használhat a modul egyéniesítéséhez, illetve megadjuk azokat a forrásokat, amelyeket a tananyagkészítők használtak. Némi gyakorlatot szerezve a nem számítógépesre tervezett órák jelentős részét is meg tudják tartani a tanárok számítógépes formában, ha erre a feltételek biztosítottak.

Minden esetben olyan órát tervezünk, amelyet előkészítéssel indít és azzal is zár le a tanár. Minden modulban születik olyan produktum, amelyet a tanár és a diák is kézbe vehet, megismerlélhet, értékelhet. Ajánlásunk szerint a modulok megvalósítása során (nem csak a végén!) a folyamatot magát értékeli a tanár és a diák is, az adott tanulási folyamat sikerességét, vagyis azt, hogy történt-e valamilyen fejlődés a nyelvhasználat és az idegen nyelvi együttműködés terén. Egy-egy munka eredményének a folyamattól és a diák korábbi képességeitől és nyelvi szintjétől független, személytelen értékelését nem javasoljuk.

Magyarországon az iskolák számítógépes ellátottsága az utóbbi évtizedben sokat javult, és általában megfelelőnek vagy kifejezetten jónak mondható. A technikai felszereltség adta lehetőségek azonban még nem eredményezték az informatikai eszközök tanórai alkalmazásának elterjedését: a számítógépet főleg a számítástechnika tantárgy oktatására használják. Ezen a helyzeten minden bizonnyal változatiatni fog az a tömeges tartalomfejlesztés, amely minisztériumi kezdeményezésre, állami finanszírozással folyik, és amelyhez előbb-utóbb bizonyára gazdag tanár-továbbképzési kínálat is kapcsolódik majd.

A modern nyelvek oktatására akkor is kiválóan alkalmas az internet, ha tudjuk, hogy ebben a nagyszabású fejlesztési folyamatban nyelvtanulásra, nyelvoktatásra szánt anyagokat nem készítenek. Az interneten megtalálható autentikus anyagok túlnyomó része angol, német vagy francia nyelvű. Ugyanakkor az internetes kommunikáció (elektronikus levelezés, nyilvános fórumok, csevegő csatornák stb.) elsődleges nyelvei is ezek. Az internet használata során a nyelvtanuló autentikus kommunikációs környezetbe kerülhet, amelynek megteremtése a hagyományos tanteremben igen nehéz.

A számítógép, illetve az internet használata komoly motivációt is jelent a nyelvtanulók többségének. Fontosnak tartjuk ismételtlen hangsúlyozni, hogy ebben az izgalmas, virtuális környezetben az adott kultúra részeseivé válhatnak, kapcsolatot teremthetnek anyanyelvi beszélőkkel, viszonylag biztonságos környezetben próbálhatják ki nyelvtudásukat. A számítógéppel segített órák munkaformái legalább olyan gazdagok, mint azt a modern nyelvoktatás gyakorlatában már tapasztalhatjuk. A források és a lehetséges feladatok bősége alkalmas arra, hogy az egyéni tanulási módszerek figyelembe vételére, a lemaradók szükségleteiknek megfelelő fejlesztésére, a tehetséggondozásra, illetve a fejlesztendő készségek, területek szerinti differenciálásra is. A nyelvórán szerzett számítógépes tapasztalatok visszahatnak az egyéni tanulásra, a nyelvtanulók sikeresen használják az internetet iskolán kívüli, önálló tanulásra is.

A modern, kommunikáció központú nyelvoktatás az internet kínálta lehetőségekkel kiegészítve is tevékenységeken alapul. A modul típus fókuszra a nyelvhasználat, a nyelvi készségeket integráltan tanítja. A technikai magyarázatok, segédletek kiválóan alkalmasak arra, hogy az osztálytermi kommunikáció is autentikus, kétirányú idegen nyelvi kommunikáció legyen, kiaknázza a tanulók kreativitását, és aktivizálja korábban és máshol szerzett ismereteiket.

A számítógéppel segített nyelvoktatás során, mint a Módszertani alapelveknél említettük, megváltozik a hagyományos tanári és diákszerep is. A középiskolás diákok többsége jobban ért a technikához, mint a nyelvtanár. Így a diákok olyan tudás birtokában vannak, amellyel elősegíthetik nyelvi előrehaladásukat, míg a tanár támogatja őket a tanulás módszertana, illetve a nyelvi készségek elsajátításában. A diákok felelősséget vállalnak előrehaladásukért, szívesen segítenek az apró technikai problémák megoldásában. Természetesen nem kezdhet a nyelvtanár internetet használni a nyelvórán anélkül, hogy alapvető felhasználati ismereteket lennének. Nem kell azonban arra várnia, hogy valamilyen elképzelt profi szintre jusson.

A kívánatos pedagógiai paradigmaváltás lényege a személyre szabott vagy „egyénesített” tanulás, a tudás csoportban és egyénileg, tevékenységek által történő építése. A számítógép nyelvórai használata kiváló alkalmas erre. Szerencsére a nyelvitanítás gazdag módszertana a többi tantárgy pedagógiájára is termékenyítőleg hat, nem vagyunk tehát nagyon elmaradva a kor kívánalmaitól. A számítógép használatakor ez a gazdag eszköztár teljes összhangban van egymással, ráadásul az autentikus források és helyzetek bősége nemcsak izgalmasabbá, motiválóbbá, hanem eredményesebbé is teheti a nyelvtanulást.

Különösen gazdag a számítógéppel is segített értékelési lehetőségek tára. A munkákat digitális portfólió (egyszerű mappa) formájában is gyűjthetjük, de ennél is sokkal fontosabb, hogy az egyes, kiragadott elemek értékelése helyett a folyamatra tolódik a hangsúly: a tanulás eredményességét nem esetleges töredékek alapján, hanem egészében vizsgálhatjuk, láthatóvá válik a diákok önmagukhoz mért fejlődése, megtörténhet problémáink diagnosztizálása, ami elengedhetetlen az egyéni tanulási utak kialakításához.

6. A KIEGÉSZÍTŐ TANANYAG INTEGRÁLÁSA A HELYI TANTERVBE

A 12–19 éves nyelvtanulók számára olyan komplex idegen nyelvi programot kínálunk angol, német és francia nyelven, amely rugalmasan alkalmazható a közoktatás 7–12. évfolyamán tanuló diákok nyelvoiktatására. A modulok témák szerint épülnek fel, amelyeket a nyelvtanár szabadon alakíthat a helyi tanmenethez és a tanuló-csoport igényeihez igazodva. A témák feldolgozása kötetlen sorrendben és időtartamban bőséges tanítási anyagot kínál változó intenzitású nyelvtanulási program mellett is. A témák feldolgozása így akár egy egész tanévre elegendő tanítási anyagot ad a tanulóknak számára.

Egy-egy modul többféle szempontból is illeszkedhet a helyi nyelvi programhoz. A modul lehet egy-egy tankönyvi téma kiegészítője, bevezető egy témához, helyettesítheti a tankönyvi fejezetet vagy felfrissülésként szolgálhat a mindennapos nyelvtanítási gyakorlatban. A modulok felhasználását az előre meghatározott célok teszik sikeressé és hatékonná. A modulok gazdag kínálata lehetővé teszi, hogy a nyelvórák akár 100%-át a kompetenciafejlesztést célzó anyagok felhasználásával valósítsuk meg.

A modulok tantervbe történő integrálását segíti a modulok elején található **modulterkép**. A térkép tartalmazza mindazt az információt, ami segíti a tanárt abban, hogy meg tudja ítélni, mennyire felel meg a modul az adott csoportnak. A modulterkép röviden ismerteti a modul témáját, típusát, KER szerinti nyelvi szintjét és tartalmazza a fejlesztési célokat, a várható nyelvi eredményt, a produktumot és a várható egyéb készségek fejlődését (pl. tanulási stratégiák, énkép, kereszttantervi ismeretek, stb.).

Ennél részletesebb információt kap a tanár a **modulcímkéből**. Itt részletes felsorolást talál a tanár a modulhoz szükséges nyelvi ismeretekről és kompetenciákról, a modul időtervéről, az értékelés konkrét módszereiről és a tevékenységekről. A modulcímké tartalmazza a referenciákat a konkrét tananyaghoz, amely nagyban megkönnyíti a tanár órára való felkészülését. A modul leírása kiter a tananyag rugalmasságára, különböző utakat kínál olyan csoportokra, amelyek valamilyen szempontból eltérnek az átlagostól (pl. nagy létszámú csoportok, lassan olvasó csoportok, vegyes nyelvi szintű csoportok, stb.). A modul leírásban megtalálhatóak a differenciálást és egyéni instrukciót segítő konkrét feladatok, feladatlapok és azok leírásai is.

A korcsoportok és nyelvi szintek közötti eloszlást, az oktatási anyagok típusának megjelölése mellett a melléklet tartalmazza.

7. A kerettanterv feldolgozásához ajánlott szakirodalom

- Ahmad et al. (1985). *Computers, Language Learning and Language Teaching*. Cambridge : Cambridge University press.
- Anderson B., et al. (1996). *Teaching On-Line : Internet Research, Conversation and Composition*. New York : Harper Collins Publishers.
- Bandler, R.&Grinder, J. (1990) *Frogs into Princes, The Introduction to Neuro-Linguistic Programming*. Enfield, UK: Eden Grove Editions.
- Bimmel, P. (2001). *Lernerautonomie und Lernstrategien. Fernstudienheiten*. München: Langenscheidt.
- Bimmel, P.&Kast, B & Neuner, G. (2006): *Deutschunterricht planen. Arbeit mit Lehrwerklectionen*. Fernstudienheiten 18, Berlin: Langenscheidt.
- Böocz-Barna, K. (1997): *Nyelvtanári szerepek*. In: *Pedagógiai Lexikon* (Báthory Zoltán – Falus Iván főszerk.). Budapest: Keraban Kiadó, 1997. II. kötet, 633. szócikk
- Buzan, T. (1995). *Use Your Head*. London: BBC Books.
- De Bono, E. (1985). *Six Thinking Hats*. Viking.
- Ellis, G. & Sinclair, B. (1989). *Learning to Learn English*. Cambridge: CUP.
- Falus, I. & Kimmel, M. (2003). *A portfolió*. Budapest: Gondolat Kiadói Kör.
- Fremdsprache Deutsch, Stuttgart: Klett. Thematisches Heft „Unterrichtsprojekte” Heft 4/91, 1991.
- Gardner, H. (1993): *Frames of Mind*. Fontana Press (HarperCollins).
- Glaboniat, M. et al. (2002): *Profilé deutsch*. München: Langenscheidt.
- Horváth, Zs. & Lukács, J. (Szerk.) (2006). *Új érettségi Magyarországon. Honnan, hová, hogyan? Egy folyamat állomásai*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet.
- Kontráné Hegybíró, E. & Kormos, J. (Szerk.). (2004). *A nyelvtanuló, Sikerek, módszerek, stratégiák*. OKKER
- Közös Európai Referenciakeret. *Nyelvtanulás. Értékelés*. (eredeti angol nyelvű változat 2000, magyar fordítás 2002) Strasbourg: Európa Tanács Közokta-

- tási Bizottsága, Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya
 Majorosi, A. (2006). *Überlegungen zu der aktuellen Problematik der Lehrerfort- und -weiterbildung*. Frankfurt a.M.: Peter Lang (Europäische Hochschulschriften. Reihe IX. Pädagogik).
- Moon, J. (2000). *Children Learning English*. London: Macmillan Heinemann.
- Nemzeti alaptanterv 2003*. (2004) Budapest: Oktatási Minisztérium.
- Nisbet, J. & Shucksmith, J. (1986). *Learning Strategies*. London: Routledge.
- Norman, S. (Ed). (2003). *Transforming Learning – Introduction to SEAL Approaches*. London: Saffire Press.
- Pollard, A. (1997). *Reflective Teaching in the Primary School*. London: Cassell.
- Scharle, Á. & Szabó, A. (2000). *Learner Autonomy, A guide to activities which encourage learner responsibility*. Cambridge: CUP
- Schwerdtfeger, I. (2001). *Gruppenarbeit und innere Differenzierung*. Fernstudieninheit 29, Berlin: Langenscheidt.
- Stevick, E. (1990). *Humanism in Language Teaching*. Oxford: OUP
- Von Oech, R. (1992) *A Wack on the Side of the head*. Menlo Park, California: Creative Think.
- Vygotsky, L. (1986). *Thought and Language*. The MIT Press.
- Warschauer, M. (1995). *E-mail for English Teaching*. Alexandria, VA : TESOL Inc.
- Wood, D. (1988). *How Children Think and Learn*. Oxford: Blackwell.
- Ziebell, B. (1999). *Materialien zur Unterrichtsbeobachtung*. Unter Mitarbeit und mit einer Einführung von H.-J. Krumm. München: Goethe-Institut.

8. MELLÉKLET

8.1 . táblázat. Angol idegen nyelvi oktatási anyagok, modulok a 12–19 éves korosztály számára

Korcsoport	KER nyelvi szint	Az oktatási anyag típusa	Az oktatási anyag (modul) címe	
12–15 éves nyelvtanulók	A1	Kreatív kommunikáció	Fine Day	
			AniMate	
		Internet a nyelvórán	Questions, questions, questions!	
			World of kitchen	
		Kreatív kommunikáció	Tiny world	
			Money	
		Projekt a nyelvórán	Smart Moves	
			Our wonderful 20TH century – Our year	
		A1+	Projekt a nyelvórán	A leap in time – Ten years from now
				Play with English – (Rhythmic, rhyming and other poems)
Our wonderful 20TH century – A day in the life of ...				
Exhibition for the blind				
Internet a nyelvórán		Musical instruments		
		Christmas		
			Secret agents	

		Kreatív kommunikáció	Theme Park Detective Work Communication
A2		Projektek a nyelvórán	Our wonderful 20th century – Save what we have left Teen Magazine The Best Book of the Class Mysteries tv mystery programme Journey into cyberspace – Get Your Web Licence! Our wonderful 20TH century – See the 20th century with us! You Must Be Joking! Extreme Broker Game Going places Five minutes fame What's in a picture? Leisure is pleasure Easter in Europe Sports – Olympic Games This is us Life now and some time ago Holidays on the NET – Our Calendar City legends – Publishing a Local Legend Your ecological footprint – sustainable development
A2+		Internet a nyelvórán	
A1		Kreatív kommunikáció	
A1+		Kreatív kommunikáció	
		Projekt a nyelvórán	
A2		Internet a nyelvórán	
	14–17 éves nyelvtanulók	Kreatív kommunikáció	Nature Films Problem solving Wining and dining Interculturally yours Add your own ad An apple a day – alternative healing Meet the authors! -Story writing
B1		Projekt a nyelvórán	Junk food Stereotypes, prejudices Who am I and who are you? Inventions Nobel prize
	16–19 éves nyelvtanulók	Kreatív kommunikáció	
A2+		Projektek a nyelvórán	
		Internet a nyelvórán	

	Kreatív kommunikáció	Act! Volunteering and charity Protest – Young people for change Youth Culture – Art, Music, Styles and Fashion created by Young People Young enterprise – Set up your own business Young technology
B1	Projektek a nyelvórán Internet a nyelvórán	A day in the life of ... – The job interview game Here is the news, where is the news – different worlds in the media Huff and puff – smoking is bad for you. Or is it?
B2	Projektek a nyelvórán Internet a nyelvórán	Your story – How to write a mini saga Children around the world – love, care and responsibility

8.2 . táblázat. Német idegen nyelvi modulok 12–19 éves korosztály számára

Korcsoport	KER nyelvi szint	Az oktatási anyag típusa	Az oktatási anyag (modul) címe
12–15 éves nyelvtanulók	A1	Kreatív kommunikáció	Konfliktfeld Schule – Schüler und Lehrer -Alltag in der Schule Menschen um uns – wie sind sie? Charaktereigenschaften Zusammen sind wir stark
		Projektek a nyelvórán	Geheimnisvolle Gegenstände: Ist das nicht der Hammer? RÄTSEL-SALAT – Rätselpaß zum Spielen und Nachdenken Schule macht spaß
		Internet a nyelvórán	E-Spaß
		Kreatív kommunikáció	Alles paletti, oder? – Über das Leben miteinander Fernsehen, Fernsehen, Fernsehen...
		Projektek a nyelvórán	Kennst du den Film? Ein Osterhase in der Krise ACTIVITY-SHOW – ... fast wie im Fernsehen
	A2	Internet a nyelvórán	Jeopardy – Ein Spiel der Fragen Spielemacher Alles gute zum Geburtstag! – Geburtstagsgrüße und Geschenke Blinde Kuh Im Klub der Filmexperten Lesespaß
		Kreatív kommunikáció	KOCHEN? – Kein Problem!
		Projektek a nyelvórán	Blinde Kuh und kalter hund – Junges Gemüse in die Küche!
		Internet a nyelvórán	Die goldene Schullocke – kleine filme der grossen idole Veni, vidi ... viva! – Leben ist Musik

14–17 éves nyelvtanulók	A2	Kreatív kommunikáció	Bunte Jugendkultur
			Abenteuer Sprachen
A1+	Kreatív kommunikáció	Projekttek a nyelvórán	Wanderungen in der Welt der modernen Musik
			Auf den Spuren
14–17 éves nyelvtanulók	A2	Kreatív kommunikáció	Japan auf Deutsch
			Wer bin ich?
			Gegenstände in meiner Mikrowelt
			Der Natur auf der Spur
			Hüfthose oder ...?
			Hobby, Abenteuer, Herausforderung
			Gefährliche und harmlose Aktivitäten
			Gesund leben?!
			Farben der Welt – Welt der Farben
			Du bist was du isst
			Kennst du deine Stadt? – Stadtbefichtigung
			Wanderungen auf der Landkarte von Europa
16–19 éves nyelv- tanulók	B1	Kreatív kommunikáció	Zeitreisen in meiner nächsten Umgebung
			Tierklassen – klasse Tiere: Rekorde in der Tierwelt
			Nixalstrich – Die gallische Dorfidee
			Die bewegte Stadt – Hallo, ich bin Ihr Personalberater!
			Rotkäppchen am Scheideweg – Alternative Geschichten
			www.sagen.at
			In 3 Tagen um die Stadt – Programme in Städten des deutschen Sprachgebietes
			www.vorleser.net
			Journalisten am Werk – Unsere eigene Schulzeitung
			Liebe ist alles
			Die große Hygienemesse
			Presselandschaft, Presseschau
B1	Kreatív kommunikáció	Projekttek a nyelvórán	Unser Leben vor dem Computer
			Ich werbe, also bin ich?
			Vor-Urteile
			Klimawandel in der Diskussion
			Die Sieben Weltwunder
			Mein Sommerjob bei www.schuelerjobs.de
B1+	Kreatív kommunikáció	Projekttek a nyelvórán	Folge 2357 – Seifenoper

		Sprachen der Welt – Unsere Sprachen
	Kreatív kommunikáció	litteratur.digital@daf.hu
B2	Projektek a nyelvórán	Kaum zu glauben
	Internet a nyelvórán	Greenpeace4kids
B2+	Kreatív kommunikáció	Schau nicht weg! Ein Tabuthema sucht Öffentlichkeit

8.3 . táblázat. Francia idegen nyelvi oktatási anyagok, modulok 14–19 éves korosztály számára

Korcsoport	KER nyelv- vi szint	Az oktatási anyag típusa	Az oktatási anyag (modul) címe
14–17 éves nyelvtanulók	A1	Kreatív kommunikáció	Les Relations familiales Auberge de jeunesse Ville A nous les gâteaux! Faites de la musique á la Fête de la musique! Viola la France Vive le Carneval! Voyage virtuel á Paris La bande dessinée Mon festival culturel Parlez-moi d’amour Polar Quizz Tour de France Santé de Fer Vision du futur Créer une radio scolaire Histoire paralleles Il était une fois un conte... – Atelier d’écriture créative Journal télévisé – Créer son journal d’informations Notre île imaginaire Francophonie Jeux T’aime Le médias français
		Projektek a nyelvórán	Régym
		Internet a nyelvórán	Planning familial Travailler a l’étranger
	A1+	Internet a nyelvórán	
		Internet a nyelvórán	
		Internet a nyelvórán	
	A2	Kreatív kommunikáció	
		Projektek a nyelvórán	
		Internet a nyelvórán	
		Projektek a nyelvórán	
16–19 éves nyelvtanulók	A2	Projektek a nyelvórán	
	A2+	Kreatív kommunikáció Internet a nyelvórán	

			Arts
			Confiture
			Santé
			Tol-ère
			Orientation express
			Dépendances
			Environnement
			Stratégie d'apprentissage
			Europass
			Étudilemme
			Révolte en volts
B1	Kreatív kommunikáció		
	Projektek a nyelvórán		
	Internet a nyelvórán		
B1+	Kreatív kommunikáció		
	Kreatív kommunikáció		
B2	Projektek a nyelvórán		
	Internet a nyelvórán		
B2+	Kreatív kommunikáció		

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve***Matematika, több műveltségterületet érintő (bevezető-kezdő szakasz) és tanórán kívüli fejlesztés*****MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET****1–12. évfolyam****Célok és feladatok**

A matematikatanítás célja, hogy a gondolkodás örömeinek és hasznosságának felfedeztetésével párhuzamosan megismertesse a tanulókat környezetük mennyiségi és térbeli viszonyaival, megalapozza a korszerű, a mindennapi életben, a többi tantárgy tanulása során és különböző problémaszituációkban jól használható, továbbfejlesztésre alkalmas matematikai műveltségüket. Ezen cél megvalósításának folyamatában elsősorban a matematikai kompetencia különböző komponenseit fejlesztjük, valamint a matematikai nevelés folyamatában rejülő lehetőségeket kihasználva hozzájárulunk a többi kulcskompetencia (anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, természettudományos kompetencia, digitális kompetencia, a hatékony, önálló tanulás, szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőkéesség és vállalkozói kompetencia, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség) megerősítéséhez.

A fenti célok megvalósításának komplex folyamata biztosítja a kulcskompetenciákra épülő kiemelt fejlesztési feladatok (énkép, önismeret, hon- és népismeret, európai azonosság-tudat-egyetemes kultúra, aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés, gazdasági nevelés, környezettudatos nevelés, a tanulás tanítása, testi és lelki egészség, felkészülés a felnőtt lét szerepeire) megvalósítását is.

A kerettanterv az 1–12. évfolyamokon folyó kompetencia alapú matematikai nevelés fejlesztési feladatait konkretizálja a következő területek megjelölésével:

- tartalmak (témakörök), ismeretrendszer,
- a követelmények teljesítéséhez javasolt időkeret,
- fejlesztendő képességek, kompetenciák,
- javasolt tevékenységek átfogó rendszere,
- évfolyamonkénti követelmények,
- értékelési eljárások, módszerek.

A kerettantervi tartalmakhoz kapcsolódóan jelennek meg az iskolai egészségfejlesztéssel, fogyasztóvédelemmel és környezetvédelemmel összefüggő feladatok, elsősorban a matematikai alkalmazások területén.

A matematikai kompetencia matematikai ismeretek, matematika-specifikus készségek és képességek, általános készségek és képességek, valamint motívumok és attitűdök együttese. A fogalom pontos tartalma a matematikai kompetencia komponensrendszerként való értelmezésével írható le.

A kerettanterv hangsúlyai elsősorban a matematikai kompetencia következő készség- és képesség-komponensei köré szerveződtek:

Készségek	Gondolkodási képességek	Kommunikációs képességek	Tudásszerző képességek	Tanulási képességek
számolás, számolás,	rendszeres kombinativitás	relációsórkincs	problémaérzékenység	figyelem
memorisági következtetés, becslés, mérés, mértékegységváltás, szövegesfeladat-megoldás	deduktív következtetés induktív következtetés valószínűségi következtetés érvelés, bizonyítás	szövegértés, szövegértelmezés	probléma-reprezentáció eredetiség, kreativitás	rész-egész észlelés emlékezet
		térlátás, térbeli viszonyok	problémamegoldás	feladatartás
		ábrázolás, prezentáció	metakogníció	feladatmegoldási sebesség

A táblázat dőlt betűvel írt részei a matematika tanulása, a matematikai kompetencia szempontjából különösen meghatározó jelentőségűek, ezek közül valók a kiemelt fejlesztési területek, amelyek kiütöttemett figyelmet kapnak.

A kerettanterv jellemzői, alkalmazhatósága

A kompetencia alapú kerettanterv a KT által előírt szakaszolást és a mindennapi gyakorlatot figyelembe véve az 1–12. évfolyamok számára készített matematika kerettanterv szakaszolására az alábbiak szerint biztosít lehetőséget:

- I. Bevezető-kezdő szakasz (1–4. évfolyam).
- II. Alapozó szakasz (5–6. évfolyam)
- III. Fejlesztő szakasz (7–8. évfolyam)
- IV. Középfokú nevelés-oktatás szakasza (9–12. évfolyam)
- V. Szakiskolai szakasz (9–10. évfolyam) – a szakiskolák részére külön kerettantervet készítettünk, ez nincs benne ebben az anyagban.

Jelen kerettanterv és az erre épülő teljes program anyagai a magyar közoktatás nevelő és oktató munkája különböző pedagógiai szakaszait kiszolgálja. A modern követelményekkel, módszerekkel, eszközökkel az 1–12. évfolyamok következetes építkezési ívét meg nem törve, a fentebb jelzett szakaszolást figyelembe véve, a mai gyakorlatban megtalálható iskolaszervezet bármelyikében alkalmazható.

A kerettanterv a magyar matematikai nevelés jó hagyományait, értékeit megőrizve a következő területeken foglalkozik meg kiemelten hangsúlyos feladatokat:

1. **Fejlesztés-közponitúság megvalósítása** két fő területen: a tanulók komplex fejlesztése; valamint a matematikai tartalmak fokozatos felépítése, mélyítése, bővítése. Ez a szemlélet megkívánja, a felépítés lehetővé teszi a tanulók differenciált foglalkoztatását, az egyéni bánásmód megvalósítását is.
2. **Az esélyegyenlőtlenség csökkentése**, a különböző adottságú, képességű tanulók felzárkóztatásának illetve tehetségük kibontakoztatásának változatos módszerekkel történő megvalósítása (például a matematikatörténeti érdekességek, a különböző játékok, mint alapvető tevékenységi formák használata a motiváltság erősítésében stb.). Az inkluzív nevelésben részt vevő **sajátos nevelési igényű tanulók** számára ajánlásokat találhatunk a kerettanterv 13. mellékletében.
3. **A matematika hasznosságának**, gyakorlati hasznosíthatóságának, más műveltségterületeken történő alkalmazásának hangsúlyosabb szerepeltetése a kulcskompetenciák fejlesztése érdekében.

4. A kerettanterv új szemléletét megerősítő tevékenységi formák, módszertani ajánlások megjelenítése (pl.: páros és csoportmunka, kooperatív tanulási eljárások megismertetése).

5. Az értékelési módszerek változatosságának hangsúlyozása (az értékelést is a fejlesztés szolgálatába állítva, például megerősíti az egyén önmagához képesti fejlődésének pozitív értékelését is). Az értékelési módszerek között – összhangban a kompetencia alapú programcsomagok tananyag-szervezési – módszertani megoldásaival (játék és eszközhasználat, kooperatív tanulási technikák, tévedés és a vita lehetősége, jó munkalétkör biztosítása) a szokásos egyéni értékelés mellett nagyobb hangsúlyt kapnak a páros és csoportos értékelési formák.

6. A matematikai fogalmak fokozatos fejlesztése, az életkori sajátosságoknak megfelelő tevékenységgel megerősített megjelenítése, a tudatosan átgondolt, spirális tananyag-felépítés.
Ezt a kerettantervet – mely kis kiegészítéssel helyi tantervként is használható – ajánljuk minden olyan matematika tantárgyi programhoz, amelyik a matematikai nevelőmunka megújítására törekszik.

A kerettanterv egy gyakorlati megvalósítását biztosító komplex eszköztanrendszer készült el. (HEFOP 3.1.1.) Ezen dokumentumok (feladatlapok, könyvek, tanári segédletek, eszközök, stb.) moduláris építkezése lehetővé teszi az 1–12. évfolyamok bármelyikén való – akár önálló – alkalmazásukat, és biztosítja azon középiskolák számára is a 9. évfolyam matematikai nevelésének megszervezését, ahol a középiskolai tanulmányokat nyelvi évfolyamok szervezésével kezdik.

A modulok a tanórai fejlesztéseket (A típus), más műveltségterületek által támogatott matematikai kompetenciafejlesztést (B típus) és a tanórán kívüli foglalkozásra tervezett fejlesztést (C típus) jelentik meg.

Az elkészült eszköztanrendszer részei a tanulói munkafüzetek (eszközmellékletekkel), tanári útmutatók (módszertani, értékelési javaslatokkal, ajánlásokkal, alternatív eljárások bemutatásával, a szükséges eszközökkel).

Általánosan megfogalmazható, hogy az 1–4. évfolyamok dokumentumai a fogalmak és ismeretek megalapozáshoz kiváló előkészítést adnak. Dominálnak a cselekvéshez kötött, tapasztalatokra építő eljárások. Az alsóbb évfolyamok folytatásaként a felső tagozaton is sok, a tanár által előre megtervezett tudatos tevékenység kíséri a fogalmak bevezetését, megértését, értelését.

A kerettanterv egységesen kezeli az 5–8. évfolyamokat, azonban a bevezető utáni elkülönített, az alapozó szakasról és a fejlesztő szakasról külön-külön szóló összefoglaló segítséget nyújt a kerettanterv alkalmazásához a hat osztályos középiskolák számára is.

Ez az iskolaszakasz összekötő szerepet tölt be az alsós évfolyamok szemléletformáló, tevékenykedtető, felfedeztető fejlesztő munkája és a 9–12. évfolyamok deduktív gondolkodásra nevelő fejlesztő munkája között.

Itt jegyezzük meg, hogy a közoktatás 9–12. évfolyamán a matematikai nevelés közös tartalma mindenütt ugyanaz, hiszen a kimeneti szabályozás, azaz az érettségi (valószínűleg hosszú időre) meghatározza az azonos elvárásokat. Természetesen a megvalósítás során a tartalmi hangsúlyok kismértékű eltérései is előfordulhatnak az alkalmazások (feladatok, problémák, projektek, stb.) szakmacsoportokhoz való igazítása szükségességéből.

A matematika kerettanterv az 1–12. évfolyamokon az alapórára épít (4-4-4-3-4-3-3-3-3-3-3-3 óra/hét), de a témakörök mélyítésének és kiterjesztésének lehetőségeit bemutatja, hogy emelt óraszám esetén is alkalmazható legyen.

A kerettanterv szerkezete

Minden szakaszhoz külön bevezető tartozik:

- I. Bevezető-kezdő szakasz (1–4. évfolyam).
- II. Alapozó szakasz (5–6. évfolyam)
- III. Fejlesztő szakasz (7–8. évfolyam)
- IV. Középfokú nevelés-oktatás szakasza (9–12. évfolyam)

A bevezető után következnek a kerettantervek évfolyamonként. Minden évfolyam végén mellékletet találunk, melyben az adott évfolyam A és C típusú moduljait soroljuk fel a javasolt óraszámokkal. A modulok a sulinova.kht.competenciafejlesztő programcsomagjának elemei, az előtűk található kódszám első két jegye az évfolyamot, utolsó két jegye az évfolyamon belüli sorszámot jelenti (a C modulok esetén a kód középen megjelenik a C betű). A kód megkönnyíti a modulok visszakeresését (pl. 0141: 1. évf., 41. modul, 05C04: 5. évf., C4. modul).

I.

Bevezető az 1–4. évfolyamok matematika kerettantervéhez

Pedagógiai-szakmai koncepció

1. Célok és feladatok

- A fejlesztés-központúság megvalósítása

Kiemelten hat kompetenciakomponens fejlesztését tervezzük meg a természetes fejlődési törvényekkel szinkronban és hozzáillesztjük a matematikai tevékenységekhez. Ezek: a számlálás, számolás; a mennyiségi és valószínűségi következtetés; a mérés, mértékváltás; a rendszerezés, kombinativitás; a szöveges feladatok, problémamegoldás, metakognitív; és az induktív és deduktív folyamatok, induktív és deduktív következtetés.

- Az esélyegyenlőség csökkentése

Gondot fordítunk a különböző adottságokhoz, képességekhez és nehézségekhez, a különféle tanulási módokhoz, érdeklődéshez való alkalmazkodásra. Különös figyelmet igényel az olyan hiányosságok pótlása, amelyek a megértés és a továbbhaladás lehetőségét korlátozzák. A fogalmi rendszer gazdag valóság tartalommal való kiépítése, megőlése kiemelten fontos a szegényes szociális háttérű tanulók számára.

- A gyakorlati problémákban való jobb eligazodás szolgálata

Az elméleti ismeretek elsajátítása mellett nagy figyelmet szentelünk ezek beágyazására a köznap élet helyzetéibe, problémáiba, a köznap és a különféle műveltségterületeken való alkalmazásokra.

2. Tartalom

A tartalmi leírás a tanítói munka matematikai tartalmának, ismereteinek, a fejlesztendő képességeknek, kompetenciáknak és a gyerekek tárgyi és szellemi tevékenységeinek átfogó rendszerét tervezi meg. A fogalmi rendszer építését és a képességek fejlődésének felerősödését, hatékonyságát a tanulás helyes szervezésével, módszereivel szolgálhatjuk, ezért a fejlesztő munkát a matematikai tevékenységek rendszerébe építve tervezzük.

3. „Bemenetvezérlésű” építkezés

A fejlesztés tartalmát elsődlegesen az határozza meg, hogy ki-ki honnan indul, de nem tévesztjük szem elől, hogy milyen célok felé akarunk haladni. Az irányt tudhatjuk, amerre haladni kívánunk, és a fejlesztés várható (de nem feltétlenül elvárható) eredményeit. **Meghatározzuk a pedagógus alapvető felelősségét annak megítélésében, hogy csoportjában és egyénileg tanítványával honnan indul, milyen tempóban halad, milyen speciális eljárásokat, módszereket követ.** Nem fogalmazunk meg egy nagyon határozottan körvonalazott, egységes követelményrendszert, azonban az egyes szakaszok végére kijelöljük az elérendő minimális szinteket ahhoz, hogy a következő szakasz munkája biztonságosan elkezdhető legyen.

4. Módszertani ajánlások

- A matematikatanulás lényegi összetevői a tartalmak mellett a tanulási módszerek. Ugyanaz a tananyagot sokféleképpen fel lehet dolgozni, de a módszerek megválasztásához nagyon fontos néhány alapvetést figyelembe venni.

- A matematika kettős öröm forrása lehet, ha a gyerekek átélhetik a világ egyre jobb megértésének izalmát és a saját szellemi gyarapodásuknak élményét.
- A kisiskolás gyerekek valódi ismeretekhez nem juthatnak elvont közlésekből, magyarázatokból. A matematikatanulás az első szakaszban a **cselekvő, személyes tapasztalatszerzéssel kezdődik, és sok esetben még nem is léphet túl rajta**. Ha a kisgyerekek megtanul helyezkedni, képeket, történeteket megfigyelni, ezeket rekonstruálni, eljátszani, lerajzolni, elmondani, leírni, jelekkel kifejezni, akkor megtette az első lépést a megismerés útján. Az absztrakció alapja a sokszínű, sokféle konkrétum megismerése.
Hasonlóan: a **problémák manipulatív, tárgyi tevékenységgel való, cselekvő megoldása lesz alapja a gondolati problémamegoldásnak**, s ez által a világ megértésének és a gondolkodás fejlődésének is.
- A cselekvő tapasztalatszerzéshez és problémamegoldáshoz **eszközökre** van szükség, amelynek egy része a gyerekek saját teste és természetes környezetének tárgyai, más része viszont mesterséges, határozott céllal készített eszközök.
- A **pedagógus szerepe** a tanulási helyzetek megteremtése, megszervezése, a megfelelő problémafelvetés, a megoldáshoz használható eszközök, és esetenként a megfelelő támogatás biztosítása. Az ő feladata a nyugodt munkalétkör és a megfelelő motiváció kialakítása is. Ehhez járul hozzá a munka szükséges mértékű irányítása, ellenőrzése.
- A matematikai problémák játékba ágyazása sok esetben alkalmas formája a fejlesztő, nevelő munkának, hiszen a **gyerekeknek az egyik leginkább megfelelő tevékenysége a játék**. Ezt nem kell a tanítási órán kívülre száműznünk, hanem célszerű a tanulás legszervezesebb részévé tennünk. Ugyanakkor, a tanórán kívüli foglalkozásokra tervezett játékok, játékos tevékenységek hatékonyságát növelhetjük, ha ezek kapcsolódnak a tanítási órákra tervezett fejlesztési folyamathoz. Ezek megválasztását támogatják a mellékletben megjelenő (C típusú) javaslatok.

5. Értékelés, számonkérés

Fontos annak megállapítása, hogy ki az, aki önállóan is képes a feladatokat elvégezni, kinek van szüksége segítségre, és milyen szinten. Ezért kiemelt szerepet kap az önellenőrzés, önértékelés fejlesztése. A hibákat, a tévedéseket a tanulási folyamat részeként kezeljük.

A kerettantervben valamennyi témakörnél a **módszertani orientációban** szerepel az **értékelés módja** szoros összefüggésben az utána következő **követelményekkel**, mert itt fogalmazódik meg, mi az értékelés tárgya, fókusza.

Ugyanakkor az ajánlott modulok modulvázslatai konkrét segítséget adnak a modulban végzett tevékenységek értékeléséhez.

A **B** és **C** modulokban elsősorban képességfejlesztés folyik gyakran párokban, vagy csoportokban, így a közös tevékenységben való részvétel, az együttműködés lesz az értékelés alapja.

Jelölések az évfolyamonkénti leírásban

„Ajánlott tevékenységek”, „Ismeretek, tananyagtartalmak”, „Követelmények”:

- **vastag betűtípussal kiemelt megfogalmazások: kiemelten fontos területek**, amelyek nélkülözhetetlenek a továbbhaladáshoz. Az ilyen tevékenységek végzését minden tanuló fejlesztéséhez biztosítanunk kell, az ilyen ismereteket alapszinten, minden tanulótól el kell várjunk;
- nem dőlt betűvel szedett megfogalmazások: azok a tevékenységek, illetve tananyagtartalmak, amelyek minden tanuló számára fontosak, ezért ezeket mindenki számára biztosítanunk kell;
- *dőlt betűvel szedett megfogalmazások*: kitekintés a tehetséges tanulók számára.

I. ÉVFOLYAM

Óraszám: 148 óra, 37 hét, 4 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	8-12 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számítan-algebra	124-128
III.	Geometria, mérés	12
IV.	Függvények, sorozatok	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
V.	Valószínűség, statisztika	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)

Témakörök	Tartalom	Javasolt óraszám
Kapcsolódó témakörök		
I. Gondolkodási módszerek II., III., IV., V.	1. TULAJDONSÁGOK, RELÁCIÓK, ÁLLÍTÁSOK	8-12 óra (+ folyamatos)
II. Számítan-algebra I., IV.	2. A SZÁMFOGALOM ELŐKÉSZÍTÉSE	8-12 óra
II., Számítan-algebra I., III., IV., V.	3. HALMAZOK SZÁMOSSÁGA, MENNYISÉGEK MÉRŐSZÁMA	9 óra (+ folyamatos)
II., Számítan-algebra I., III., IV.	4. ISMERKEDÉS A SZÁMOKKAL KÖZELEBBRŐL	27-30 óra
II., Számítan-algebra I., III., IV.	5. AZ ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS ÉRTELMEZÉSEI	22-26 óra
II., Számítan-algebra I., III., IV., V.	6. SZÁMOK 10-TŐL 20-IG	10-16 óra
III Geometria, mérés I., IV.	7. GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS	12 óra
II., Számítan-algebra I., III., IV., V.	8. SZÁMOK TULAJDONSÁGAI, SZÁMKAPCSOLATOK	5 óra
II., Számítan-algebra I., III., IV., V.	9. SZÁMOLÁSI ELJÁRÁSOK	36 óra

1. ÉVFOLYAM – 1. TÉMAKÖR
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

TULAJDONSÁGOK, RELÁCIÓK, ÁLLÍTÁSOK
8–12 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FOKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Tulajdonságok tudatosítása	A tudatos megfigyelés fejlesztése; kifejezése tevékenységgel, szóval; tulajdonságok kiemelése.
Viszonyok tudatosítása	A tudatos megfigyelés fejlesztése; kifejezése tevékenységgel, szóval; egyszerű köznapvi viszonyok kiemelése.
Emlékezet fejlesztése	Rövid távú memória fejlesztése elvégzett tevékenység emlékezet alapján való megismétlésével; hosszú távú memória fejlesztése: tudatos bevésés.
Rendszerezés, kombinativitás	Azonosítás, megkülönböztetés; adott feltétel figyelembevételével.
Induktív lépések, deduktív lépések	Tárgyak, személyek, tulajdonságok, viszonyok megnevezése Ráismerés, besorolás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<i>A tanév elejétől:</i>	
– Megfigyelt helyzet, kép olvasása.	
– „Mi változott meg?” játék. A felismert változás kifejezése visszaváltoztatással, szóval.	
– „Kakuktkojás” játék.	
– Adott tulajdonságú tárgyak kiválogatása.	
– Tárgyak szétválogatása saját, adott és felismert szempont szerint.	
– Adott szempontú válogatás javítása.	
– Állítások igazságáról való döntés.	
– Nyitott mondatok lezárása egy-egy elem, elempár behelyettesítésével.	
<i>Később:</i>	
– Tárgyak, személyek, összességek, helyzetek, alakzatok, számok egyes tulajdonságainak kiemelése, megnevezése szavakkal is.	
– Nyitott mondatok lezárása egy-egy elem, elempár behelyettesítésével. Döntés a keletkező állítás igazságáról.	
– Tájékozódás az időben: előbb, később... tegnap, ma, holnap.	
– Tájékozódás nagymozgással az iskolában, az iskola közvetlen környezetében.	
– Tájékozódás az osztályteremben mozgással, szavakkal: elől, hátul, előtte, mögötte, előrébb, hátrébb, mellette, közöttük, fent, lent, felette, alatta.	
– Tájékozódás a táblán, a füzetben, a könyvben, a pad síkjában.	
– Tárgyak sorbarendezése; zászlószínezés; kiválasztás.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Tartalom részletezése	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	– Összehasonlítás összképben és tulajdonságok szerint, tulajdonságok, viszonyok, változások megfigyelése, a megfigyeltetek kifejezése tevékenységgel, szavakkal.
Az iskolai tanulás fontos jellemzője a tudatosság és szándékosság. Az első időszakban azokra a közös, majd páros, illetve egyéni tevékenységekre helyezték a hangsúlyt, amelyekben a megfigyelés, az emlékezetbe vésés és a felidézés egyre tudatosabbá válhat. E közben kihasználjuk a kedvező lehetőségeket a személyes kapcsolatok építésére, az egymással és a tanító-	– Állítások, nyitott mondatok. – Tájékozódás térben: síkban, gömbön.

val való kommunikáció helyes irányba terelésére, fejlesztésére. A gyerekek feladata a kutatás, vizsgálódás, próbálgatás, a feltételnek megfelelő elemek, elem-párok kiválasztása; a párok megkülönböztetése.	Elemek sorakoztatása: a sorrendek megkülönböztetése. Adott feltételeknek megfelelő elemek, elem-párok kiválasztása; a párok megkülönböztetése.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Minden más témakörök része eszközként, megjelenési formaként.	Az olvasás-, írástanítás előkészítése Környezetismeret
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. játékok,
<i>Módszertani eszközár</i>	A gyerekek saját teste és tágabb környezete, hétköznapi tárgyak, logikai készletek.
<i>Értékelés módja</i>	Egyéni megerősítés.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Tájékoztató a tanulók egyéni (testi, szellemi, szociális) adottságairól, fejlettségéről, hiányokról. A szocializáció minél teljesebb biztosítása; nyelvi nehézségek esetén a tevékenységek előtérbe helyezése.

KÖVETELMÉNYEK
A közös munkában való részvétel.

1. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR SZÁMTAN-ALGEBRA

A SZÁMFOGALOM ELŐKÉSZÍTÉSE 8–12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Megfigyelés, összehasonlítás	Tapasztalatszerzés különféle érzékszervek segítségével: Darabszám szerinti összehasonlítás; a több, kevesebb észlelése nagyobb eltérések esetén; párosítás; a több, kevesebb megállapítása kisebb eltérések esetén is; ugyanannyi. A figyelem irányíthatóságának és tartósságának növelése.
Tájékoztató mennyiségi viszonyokban	Mennyiségek összehasonlítása nagyobb különbségek esetén; összemérések kisebb különbségek esetén; ugyanakkora (ugyanolyan hosszú, ugyanolyan magas...)
Egyszerű kérdések és utasítások megértése	Egyszerű, szituációkba ágyazott problémák megoldása tevékenységgel.
Finommotoros mozgáskoordinációk	Tárgyak rakosgatása; sorrendjük megfigyelése; ritmizálás mozgással, hanggal.
Tájékoztató térben, időben; mennyiségi viszonyokban	Sorbarendezés; szétválogatások; azonosítás, megkülönböztetés.
A tapasztalatok tudatosítása	Tulajdonságok, viszonyok megnevezése. Ráismerés, besorolás.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> – Mennyiségek átélése mozgással – A több, kevesebb érzékelése látással, mozgással, tapintással, hallással nagyobb különbségek esetén. – Összemérésék mennyiségi tulajdonságok szerint. Az összemérés módszereinek és eszközeinek megismerése és használata. – A több, kevesebb, ugyanannyi megállapítása, ellenőrzése párosító tevékenységekkel. – Az ugyanannyi kapcsolat változatlanóságának megfigyelése az elemek szétválasztása, összekeverése, más tulajdonságú elemekre való cseréje... esetén. – Összemérés közvetítéssel. – A <, >, = jelkártyák elhelyezése, leolvasása. 	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>A természetes szám fogalmát két tapasztalati bázisra építjük: darabszám és mérőszám-tartalmát alakítjuk. Az első szakaszban mindkét tartalom alakításánál az érzékszervek segítségével szereznek tapasztalatot a gyerekek a tevékenységek során.</p> <p>A több, kevesebb; nagyobb, kisebb szavak tartalmát először nagy különbségek esetén szerzik meg. Kisebb különbségeknél, amikor már nem tudnak a gyerekek dönteni érzékszervi úton, kialakul az összemérés és a párosítás igénye. Ez vezet el a nagyobb, kisebb kapcsolatok mellett az ugyanakkora, illetve a több, kevesebb kapcsolatok mellett az ugyanannyi viszony felismeréséhez.</p> <p>Az „ugyanannyi” és az „ugyanakkora” viszony legfontosabb jellemzője az állandóság és a közvetítődés.</p> <p>A tárgyak, dolgok tulajdonságai változhatnak, de darabszámuk illetve mennyiségi tulajdonságaik állandók maradnak. A kapcsolatok közvetítődése biztosítja, hogy az összemérés és az összehasonlítás tevékenységéhez közvetítő eszköz használjunk.</p> <p>Ezek a viszonyok a meghatározók a számfogalom alakulásában, a számlálás tevékenységében.</p>	<p>Tartalom részletezése</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tárgyak összehasonlítása mennyiségi tulajdonságok szerint nagyobb és kisebb eltérések és egyenlőség esetén is (magasabb, alacsonyabb, ugyanolyan magas, nehezebb, könnyebb, ugyanolyan nehéz; több, kevesebb, ugyanannyi fél bele; hosszabb, rövidebb, ugyanannyi ideig tart). – Összeségek összehasonlítása „párosítással”: több, kevesebb, ugyanannyi. – Összemérések és összeségek összehasonlítása közvetítő eszköz segítségével. – A <, > jel használata; az = jel bevezetése, használata. – Tárgyak és halmazok sorba rendezése mennyiségi relációk alapján; a szélső elemek (leghosszabb...) kiválasztása.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>Tulajdonságok, relációk, állítások témakör.</p> <p>Minden további, számfogalomhoz kapcsolódó téma.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Környezetismeret (megfigyelés, összehasonlítás); Anyanyelvi nevelés: szövegértés, megfogalmazás; Testnevelés</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p><i>Tanítási eljárások</i></p> <p>Egyéni, páros és közös tevékenységtervezés</p> <p>A tanulási eszközök fokozatos megismerése, szabad és irányított játékok, tevékenységek</p> <p>Megbeszélés</p>	<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p> <p>Egyéni, páros és közös tevékenységtervezés</p> <p>A tanulási eszközök fokozatos megismerése, szabad és irányított játékok, tevékenységek</p>
<p><i>Módszertani eszközök</i></p> <p>Apró tárgyak, korongok, szinesrud-készlet; a hosszúság, tömeg és irtartalom összehasonlítását és összemérését szolgáló tárgyak, eszközök. Tapasztalatszerző tevékenységek, játékok.</p>	<p>Egyéni megfigyelés; szóbeli megerősítés; a hibajavítás segítése.</p> <p>A tanuló munkájának egyéni szintű figyelemmel kísérése, segítése.</p> <p>A tevékenységek kifejezett gondolatok szavakba öntése, tudatosítása, megerősítése.</p>
<p><i>Értékelés módja</i></p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Egyéni megfigyelés; szóbeli megerősítés; a hibajavítás segítése.</p> <p>A tanuló munkájának egyéni szintű figyelemmel kísérése, segítése.</p> <p>A tevékenységek kifejezett gondolatok szavakba öntése, tudatosítása, megerősítése.</p>

KÖVETELMÉNYEK
<p>(Nem feltétlenül azonos időpontra teljesülnék, de a továbbhaladáshoz minden egyes tanulónak szüksége van a következőkre.) Képes a hosszúság, tömeg, űrtartalom és darabszám szerinti érzékszervi összehasonlításra nagyobb eltérések esetén; a megállapítást kifejezi megmutatással, esetleg szóban is. Össze tud mérni hosszúságot, tömeget, és össze tud hasonlítani összességeket párosítás segítségével darabszám szerint kisebb eltérések és egyenlőség esetén is. A megállapítást kifejezi megmutatással, esetleg szóban, és jellel.</p>

HALMAZOK SZÁMOSSÁGA, MENNYISÉGEK MÉRŐSZÁMA 9 óra (+ folyamatos)

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás	Mozdulatok, hangjelek meg- és leszámolása. Tárgyak meg- és leszámolása, a tárgyak elmozdításával, érintésével és csak tekintettel követve a tárgyakat; számnevek a 20-as számkörben; sorrendtartás.
Mennyiségi összehasonlítás, mérés	Hosszúságok, tömegek összehasonlítása, összemérése. Hosszúságmérés alkalmi egységgel.
Szóban megfogalmazott utasítások megértése, követése; egyszerű kérdések megválaszolása	Egyszerű, szituációkba ágyazott problémák megoldása eljárással, kirakással, megmutatással.
Megfigyelés, összehasonlítás	Mennyiségek sorbarendezése; összességek szétválogatása: darabszám szerinti megegyezés (ugyanannyi).
Azonosítás, megkülönböztetés	Mennyiségi viszonyok megállapítása. Adott viszonyban levő mennyiség-párok, halmaz-párok létrehozása, kiegészítése; adottnál nagyobb, kisebb mennyiségek létrehozása, keresése. Mennyiséghez, halmazhoz szám, számhoz halmaz, mérőszámhoz és egységhez hosszúság hozzárendelése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> – Gyümölcsötálalak, tolltartók... válogatása a szerint, hogy melyekben van ugyanannyi; a bennük lévő gyümölcsök... megszámlálása, a számok jelének elhelyezése. – Mozdulatok, hangok meg- és leszámolása. Mozgatható tárgyak megszámlálása, számlálás megértésével, mutatással, tekintettel való követéssel. – A mérendő hosszúság kirakása egyenlő egységekkel: pálcikák, korongok, faragatlan ceruzák, színes rudak...; a kirakott egységek megszámlálása. – Egységgel és mérőszámmal megadott hosszúságú színes rúd keresése. – Bontott alakú számoknak megfelelő helyzetek, képek előállítása tevékenységgel, rajzzal. – Számok leolvasása az elemek tulajdonságainak megfelelően. – „Szónyegezek” leolvasása színekkel, számokkal, szóban. – Egyszerű szabályjátékok tárgyakkal (egy tulajdonság – szín, alak, méret... egyféle módon való megváltoztatása), összességekkel (valamilyen tulajdonságú elem kiválasztása, elhagyása; ugyanannyi, ugyanakkora). – Egyszerű grafikon építése, olvasása. – Számok jelének olvasása (0-10-ig), a +, 1, 2, 3, 4 írása nagy méretben. 	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Folytatás Továbbra is fontos szerepet kap az „ugyanannyi” és az „ugyanakkora” viszony, amelyekhez hozzákapsoljuk a számok nevét, majd a jelét. A számszavak sorolása megfelelő sorrendben és ezek hozzákapsolása egy-egy tárgyhöz (pl. megérintve azt) a számlálást eredményezi. Törekszünk arra, hogy a sokféle tevékenység hatására a gyerekek egyre több tárgyat tudnak majd egyszerre (globálisan) megragadni, és számlálás nélkül is képesek lesznek elemszámuk megállapítására. Ez teszi lehetővé a különféle bontásban, tagolásban látható képek számosságának gyors és biztonságos felismerését.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Válogatás az „ugyanannyi” reláció szerint. Számok nevének és jelének hozzákapsolása az összevágatott halmazokhoz. – Kis számok (1–4) felfogása megszámlálás nélkül (globális tulajdonságként). – Meg- és kiszámlálás (kb. 12-ig). – Hosszúságok alkalmi egységekkel való mérése. – Különféle tulajdonságú elemekből álló halmazok elemszámának megadása bontott alakban. – Számok azonosítása különféle alakjukban. – Az egyetlen jel ilyen értelmű használata.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Írás, olvasás; kommunikáció; Környezetismeret; Ének, zene; Testnevelés
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	<p>Közös, páros, egyéni tevékenykedtetés. A tanulási eszközök fokozatos megismerése, szabad és irányított tevékenységek, játékok; eszközhasználat a strukturált ismeretszerzésben felhívó irányítással. Beszélgetés.</p>
<i>Módszertani eszköztár</i>	Számlálható és mérhető tárgyak, termékek; korongok; dobókocka; dominó; színesrúd-készlet; gyorsolvasási gyakorlatot támogató képek. Számképek; számkártyák.
<i>Értékelés módja</i>	Az egyéni munka és a közös munkában való részvétel figyelemmel kísérése; a teljesítmények megerősítése.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	<p>A közös munkában való tényleges, az egyéni képességeknek megfelelő részvétel biztosítása; A tevékenységgel történő kifejezés értelmezése; átvevése verbális formára, a megjelenő szóbeliség megerősítése. Az egyéni teljesítmények kiemelése.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>A több, kevesebb, ugyanannyi viszony megállapítási tudása a 20-as számkörben. Az „ugyanannyi” viszonyban levő halmazokhoz ugyanannak a számnak a hozzákapsolása kb. 10-ig. Számhoz megfelelő halmaz létrehozása. A hosszúság szerinti összehasonlítások biztos végzése; adott hosszúság megjelenítése alkalmi egységekkel; a mérőszám megállapítása. Mérőszámhoz és adott egységhez megfelelő hosszúság létrehozása.</p>	

ISMERKEDÉS A SZÁMOKKAL KÖZELEBBRŐL
27-30 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás	Kis számosságok felfogása számolás nélkül. Meg- és leszámolás. Számolás 0-tól növekvő sorrendben, adott számtól növekvő és csökkenő sorrendben egyesével; Számok szomszédjai a feldolgozott számkörben.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés	Mennyiségek összehasonlítása, összemérése; Mérés alkalmi egységekkel; nagyobb mennyiséghez nagyobb szám, kisebb mennyiséghez kisebb szám becslése azonos egység esetén.
Szövegértés, problémamegoldás	Situációval vagy szóval adott probléma értelmezése (megjelenítése); megoldás tevékenység-gel. Megoldás tevékenység és kép közvetítése nyomán művelettel is.
Rendezés, szabálykövetés; a figyelem terjedelmének növelése	Sorba rendezés; sorrend megfordítása. Szétválogatás. Adott szempontból összetartozó párok keresése. A számok sorszámtartalma.
Induktív és deduktív lépések	Valóság és szám kétirányú megfeleltetése; a számok különféle bontott alakjainak és a tárgyak elrendezés, vagy tárgyi tulajdonságok szerinti bontott alakjának két irányú megfeleltetése. A számok értékmerő tartalma.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– Tapasztalatok, élmények a számokról. (Miből van 1, miből 2, miből 3, miből 4?...). Leltározás. „Tabló” készítése egyes számokról közösen.	
– Gyorsolvasási gyakorlatok; a sokféle bontott alak érzékszervi felfogása és szám-alakokkal való kifejezése.	
– Meg- és leszámolás nagyobb számok körében is (20-ig).	
– Számolás egyesével 0-tól növekvő sorrendben; számolás adott számtól kezdődően növekvő és csökkenő sorrendben.	
– Hosszúságmérés alkalmi egységekkel (pálcikákkal, gyufaszálakkal, színes rúddal). Tömegmérés pl. egyenlő tömegű vadgesztenyével, érmével, színes rudakkal... A nagyobb hosszúságot, nehezebb tárgyat több egységgel lehet megmérni, (több egységgel lehet kirakni, kiegyensúlyozni). Ugyanahhoz a számhoz tartozó hosszúság és tömeg kimérése kisebb és nagyobb egység választásával. Ötegységnyi, hategységnyi... hosszúság szönyvegzése; leolvasás számmal. Úrtartalommérés alkalmi egységekkel.	
– Adott elem sorszámanak megállapítása, adott sorszámu elem keresése az elemek átrendezéseivel. Szomszédok keresése a tárgyak, személyek között. Számszomszédok.	
– A számegyenes előkészítése.	
– Számkártyák megválasztása adott képhez; kép kirakása, megjelenítése, lerajzolása adott szám-alakhoz.	

<ul style="list-style-type: none"> – Számok jelének olvasása írása Füzetben is. – Összességek számának, hosszúságokhoz tartozó mérőszámoknak összehasonlítása bontott alakban is. – A számok bontott alakjainak megismerése, összekapcsolása képekkel, gyors kifejezése mozgással, hanggal, képpel. – Igaz, nem igaz állítások tárgyakról, képekről, összességekről megjelentették után. Állítások igazságának megítélése, nyitott mondatok igazzá, tévessé való lezárása a számok megjelenítése után. – Képvásas; elképzelt történet elmondása képről a látott hiány alapján. – Ismeretek leolvasása, gyűjtése és „memorizálása” az egyes számokhoz (több, kevesebb, nagyobb, kisebb), helyük jelölése, keresése a számsorban, szomszédjaik, másodsorszámújaik, (továbbszámlálással, visszászámolással), jelölés számvonalon) kéttagú bontott alakjaik megjelölése; néhány többtagú bontott alak; egy-két különbség-alakjuk. Pótlás adott számra. – Megjelenítés pénzzel többféleképpen. – Vásárló játékok a 10 körében: fizetés különféleképpen; fizetés visszaadással is. – Számépitő játékok: számalakot adott feltétellel. 	<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>Folytatás A számfogalom-építés második szakaszában megismerjük a számok jelét, sokféle alakjukat. Nagyságrendi összehasonlításukat, helyük megkeresését a számsorban nagymértékben segíti a számegyenesen való ábrázolásuk. A tevékenységek során ismerkedünk meg a számok sorszám és értékmérő tartalmával. Konkrét tevékenységekhez kapcsolva kezdjük vizsgálni a számok tulajdonságait, kapcsolatait (pároság, számszomszédok, bontott alakjaik).</p>	<p style="text-align: center;">KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK</p>	<p style="text-align: center;">Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.</p> <p style="text-align: center;">MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK</p> <p>Írás, olvasás; Ének-zene; Testnevelés; Környezetismeret</p> <p style="text-align: center;">MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p> <p><i>Tanítási eljárások</i> Egyéni, páros, kis csoportos és közös tevékenykedtetés. A tanulási eszközök használatának fokozatos megismerése: szervezett, irányított tevékenységek. Beszélgetés; szövegalkotás. Közös ellenőrzés, értékelés: az észlelt valósággal való összevetés. Tudatos memorizáltatás.</p>
--	--	--	---

<i>Módszertani eszközár</i>	Színesrúd-készlet, játékpénz, apró tárgyak és termékek. Korongok, pálcikák, golyók. Számkártyák, számegyenes. Képek, feladatlapok.
<i>Értékelés módja</i>	Egyéni teljesítmények szóbeli értékelése előre adott szempont szerint. Közös elemzés, értékelés előre adott szempont szerint. A saját munka megítélése előre adott és saját szempontok alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A saját munka megítélése előre adott és saját szempontok alapján; az egyéni nehézségek okainak nyomon követése, egyéni segítségadás; társak bevonása a segítségadásba.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Statikus képek olvasása; a számok kép szerint bontott (összeg-, különbség-) alakjának leolvasása darabszám és mérőszám tartalommal. Számok bontott alakjához megfelelő képek alkotása.</p> <p>A számokról gyűjtött ismeretek megjegyzése, megmutatni tudása: nagyságviszonyuk, helyük a számsorban, számszomszédok, párosság, páratlanság, kétfajú bontott alakjaik. Pótlás 10-re.</p> <p>Elemek sorszámanak megállapítása adott sorozatban.</p> <p>Állítások igazságának megítélése. Nyitott mondatok lezárása igazzá, nem igazzá.</p> <p>A számok jelének ismerete: biztonságos olvasása, felismerhető írása.</p>	

AZ ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS ÉRTELMEZÉSEI 22-26 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Számok megjelenítése tárgyak kiszámlálásával. Számlálás egyesével: 0-tól felfelé, adott számtól fel- és lefelé. Számszomszédok. Számlálás kettesével: (előbb a közbülső számok néma kimondásával).
Változások megfigyelése; megfogalmazása	Hozzátevésel több lesz; elvétellel kevesebb lesz.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés	Összehasonlítás, összemérés. Mérés alkalmi egységekkel; összefüggések megfigyelése egység, mennyiség és mérőszám között.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Mondott történet értelmezése, eljátszása, megjelenítése kirakással, rajzzal. A változás tudatosítása. Situációban adott és szavakban megfogalmazott problémák megoldása tevékenységgel.

Rendezés; alkotás	Sorozatok alkotása. Időbeli rendezés.
Döntés, megítélés	Állítások igazságának megítélése; nyitott mondatok lezárása igazzá, tévessé.
Induktív és deduktív folyamatok	Észlelt történetek eljátszása; eljátszás egyszerűsített modellen (pl. ujjakon, korongokon), két képhe sűrítés, számokkal leolvasott művelet – és a fordított út bejárása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
–	Képolvasások; a kis számok bontott alakjainak összehasonlítása, állítások megfogalmazása, igazságuk megítélése; képekkel összekötött számokra vonatkozó nyitott mondatok igazzá, tévessé való lezárása.
–	Mi változott meg? Változtasd vissza! –így mi változott? Mi volt előbb, mi lett belőle? Több lett, kevesebb lett, könnyebb lett, nehezebb lett, hosszabb, rövidebb lett...
–	Hozzátevés, elvevés tárgyakkal, megtoldás, levágás szalaggal, megtoldás, letakarás színes rudakkal, folyadék hozzáöntése, kiöntése. A történet megfigyelése, a teljes folyamat tudatosítása szavakban. A kiinduló és a véghelyzet leolvasása, rögzítése két képhe, leírása számokkal, a változás tudatosítása, lejegyzése a két kép között futó nyílon, majd teljes művelettel.
–	Adott számtól továbbszámolás és visszszámolás egyesével.
–	Képpár olvasása, amely szám szerinti változást fejez ki, (történet megfogalmazása), megfelelő művelet értelmezése; leolvasás a képek időrendi felcserélése után; hozzáadás és elvétel azonos képpárok alapján.
–	Adj hozzá – vedd vissza!
–	Egyszerű változást kifejező szabály-játékok tárgyakkal, tárgyhalmazokkal, hozzájuk kapcsolódó számokkal.
–	Két tálgyümölcs átrendezése egy közös tálba; sütemény áthelyezése két tálról egy tálra. Két, egyenként megmért rúd összetoldása, együttes hosszuk mérése; két, egyenként megmért gyümölcs együttmérése; két, egyenként megmért úrtartalmú edényből a folyadék összeöntése és mennyiségének megmérése.
–	Egy, valamilyen tulajdonságával bontott összesség egyik részének leolvasása, a többi mellőzésével. (Pl. a sárga tulipánok száma: az összesből a pirosak száma...)
–	„Babos játék”: hány szem van a két kézben együtt? És ha megcserelem a két kezemet? Tudod, hogy mennyi az összes, és látod valamelyiket. Mennyi van a másik kezében?
–	Pótlás.
–	Nyitott mondat igazzá tevése képekkel megjelenítve.
–	Számok és műveletek írása füzetbe is.
–	Eljátszott, megfigyelt történetek, események utánzása, elmesélése, leírása művelettel.
–	Elmondott események, történetek eljátszása, kirakása, lerajzolása 2 vagy 1 képhe; arról művelet leírása.
–	Elmondott események, történetek kérdéssel; a válaszadás megfogalmazása esetenként műveletek leírása nélkül is; megjelenítés után művelettel való leírás, s a válasz megfogalmazása a művelet eredményével.
–	Összeadást és kivonást értelmező történetek, képpárok, képek olvasása, leírása művelettel.
–	Szöveges feladatok megjelenítése, leírása műveletekkel, megoldása.
–	Két összesség összehasonlítása becsüléssel: melyik a több, melyik a kevesebb. Összemérésűk párosítással; annak értelmezése, megállapítása, hogy az egyik mennyivel több (mennyivel kevesebb) a másiknál. Leolvasás mindkét irányban. (Pl. a 7 alma 2-vel több, mint az 5 alma; az 5 alma 2-vel kevesebb, mint a 7 alma.)
–	Két hosszúság összehasonlítása, összemérése; az eltérésük megjelenítése pl. egy színes rúddal; annak megmutatása, megállapítása, hogy az egyik mekkora darabbal hosszabb (rövidebb), mint a másik. Leolvasás mindkét irányban.
–	A műveletek értelmezése megjelenítéssel. Játékok 2 dobókockával.

<ul style="list-style-type: none"> – Számítások elvégzése koronggal, pálcikával, az ujjakkal: továbbszámolással is; számítás elképzelt tevékenységgel. – A számok jelének írása; műveletek leírása fűzetben. – Darabszámokat megjelenítő képek összehasonlítása; kiegészítés adott relációhoz. (Pl. az egyik kép egy részét letakarjuk, és a két kép közé =, vagy <jelet írunk. Mennyi lehet letakarva?) A leolvasott nyitott mondat leírása számszámokkal. A nyitott mondatba „bepróbált” számoknak megfelelően kiegészített kép segítségével döntés az állítás igazságáról. – Képhez, szöveghez megfelelő nyitott mondat alkotása közösen; nyitott mondat leolvasása, megjelenítése képpel, tevékenységgel, szöveggel. Behelyettesítés; döntés a keletkező állítás igazságáról. – Adott összességnél 1-gyel, 2-vel, 3-mal... több, kevesebb elemű összesség előállítása; az elemek számának leírása összeadással, illetve kivonással. Adott hosszúságnál 1, 2, 3 ... egységnyivel nagyobb, kisebb hosszúság megjelenítése; nagyságának leírása összeadással, illetve kivonással. – Két összesség összehasonlítása: mennyivel több, mennyivel kevesebb, a különbség leírása kivonással. Két hosszúság összehasonlítása: „mennyivel hosszabb?”, „mennyivel rövidebb?”, kérdések alapján; a különbség kimondása, leírása kivonással. – Szöveges feladatok az összeadás, kivonás különféle értelmezéseire. (Megoldás megjelenítés közvetítésével és művelettel.) 	ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Folytatás</p> <p>Sokféle tevékenységhez kapcsoljuk az összeadás és a kivonás különféle értelmezéseit. A gyerekek számára könnyebb lesz a műveletek kapcsolatának megismerése, ha ezeket az értelmezéseket egymás mellett tárgyaljuk.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Összeadás hozzátévesztéssel, kivonás elvétellel. – Összeadás egyesítéssel, az összes egy részének megállapítása (bontás); – Összeadás, kivonás összehasonlítással. <p>A fenti értelmezéseket követheti a különbségek megállapítása.</p> <p>A műveletek értelmezésénél is ügyelünk arra, hogy a természetes számok kétféle tartalommal jelenjenek meg (darabszám és mérőszám).</p> <p>Fokozatosságot kell követnünk</p> <ul style="list-style-type: none"> – az eszközök megválasztásában (a konkrét, valóságiralmú eszközöktől, tárgyaktól haladunk az absztraktabb megjelenítés felé); – a tevékenységek megválasztásában (a kirakás, eljátszás tevékenységét követheti a rajzról, képről való leolvasás); – a munkaforma választásában (a közös, csoportos, páros tevékenységek után próbálkozhatunk az önálló munka igénylésével). 	<ul style="list-style-type: none"> – A 6-os számkör számai körében gyűjtött tapasztalatok, ismeretek folyamatos „működtetése”, felhasználása az újabb ismeretek feldolgozásához. – Változások megfigyelése, időbeli sorrend tudatosítása. Darabszám-változás; mennyiségek változása. – Hozzáadás és elvétel sokféle konkrét tartalommal; leolvasás és matematikai jelölés. – A két művelet kapcsolata: változás és visszaváltozás. – Egyesítés tartalmú tevékenységek megfigyelése; a kialakuló kép értelmezése a történésszerint; róla összeadás értelmezése. A kép egyik részének megfigyelése; leolvasás az összes másik részének „leszámításával”. – Megfigyelések az összeadás tagjainak felcserélhetőségéről és az összeadás-kivonás kapcsolatáról. – Történetek megjelenítése; a kialakult képekről számfeladat leolvasása, leírása. – Történetek kérdéssel; válaszkérés és művelet elvégzésével. – A kétféle értelmezés mélyítése, gyakorlása: leolvasás, leírás művelettel, értelmezés megjelenítéssel. Szöveges feladatok. A műveletek eredményének leolvasása az eljátszott tevékenységről. Kiszámolás más modellel és elképzelt tevékenység alapján. – Összehasonlítások darabszámok és mérőszámok körében; az 1-gyel, 2-vel, 3-mal több, kevesebb értelmezése az elemek párosítása segítségével; az 1, 2, 3 egységnyivel nagyobb, kisebb mennyiség értelmezése a mennyiségek összemérése és az eltérés mérése segítségével. – Jelölés a „kisebb”, „nagyobb” reláció jelével és a szátrak közé írt számmal. – Nyitott mondatok. Darabszámmal kapcsolatos nyitott mondat értelmezése képpel, leírása számokkal. – Lezárás; annak megítélése, hogy igaz lett-e a kapott állítás. – Egy számmal adott összeggel nagyobb, kisebb szám előállítása konkrét megjelenítés segítségével; a keletkező szám megadása összeadással, kivonással. – Két szám összehasonlítása: „mennyivel nagyobb?”, „mennyivel kisebb?”, kérdések alapján; a különbség kifejezése kivonással.

Játékos tevékenységgel (babos játék) kezdjük felismertetni az összeadás tagjainak felismerhetőségét, természetesen csak konkrét műveletekhez kapcsolva.	KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Írás, olvasás; Környezetismeret; Ének, zene, Testnevelés	
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ		
<i>Tanítási eljárások</i>	Egyéni, páros, csoportos tevékenyekedtetés. A tanulási eszközök használatának fokozatos kiterjesztése újabb problémák értelmezésére, megoldására; az eszközök egyre önállóbb használatára: ismert típusú tevékenységek végrehajtása; gondolatok megjelenítése, bemutatása; ellenőrzés. Rajzok értelmezése, alkotása.	
<i>Módszertani eszköztár</i>	Apró tárgyak, termékek. Színesrúd-készlet, számegyenes. Szám- és műveletkártyák, változtató-kártyák. Papírcsíkok, szalagok, kétkarú mérleg; edények.	
<i>Értékelés módja</i>	A gyerekek tevékenységének folyamatos egyéni megfigyelése. Eredménymérés a számlálás, mérés tevékenységéről és a műveletértelmezésről. Eredménymérés a számolásokról elvégezni tudásáról (eszközök használatával).	
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A tanulási eszközeinek használatában való jártasság biztosítása. Egyéni segítségadás; a társak bevonása egymás segítségébe.	
KÖVETELMÉNYEK		
Biztos tudás a számlálás és az egységgel való mérés végzésében.		
A számokról tanultak ismerete és megmutatni tudása.		
A műveletek értelmezni tudása tevékenységről, történésről, képpárról, képről való leolvasás alapján darabszámokkal és mérőszámokkal (esetleg segítségével).		
A műveletek elvégezni tudása önálló megjelenítés alapján (esetleg fejben is).		

SZÁMOK 10-TŐL 20-IG
10-16 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás Analogiás gondolkodás	Számolás egyesével növekvő és csökkenő sorrendben; hangos és néma számolás; számlálás kettesével. A számnevek és számjelek képzési rendjének megfigyelése; analógiák a 0-10-es és a 10-20-as szakasz között (a 10 egység „becsologatásával”). Számszomszédok, másodszozszédok. Számok helye számvonalon.
Mennyiségi következtetés Becsülés, mérés	Tapasztalatszerzés a következő összefüggésekről és a tapasztalatok felhasználása becsülésben: – Azonos egység esetén: nagyobb mennyiség – nagyobb mérőszám; kisebb mennyiség – kisebb mérőszám. – Adott mennyiség esetén: nagyobb egység – kisebb mérőszám; kisebb egység – nagyobb mérőszám. – Azonos mérőszám esetén: kisebb egység – kisebb mennyiség; nagyobb egység – nagyobb mennyiség.
Szövegesfeladat-megoldás, probléma-megoldás, metakognitív	Situációkban adott probléma megoldása tevékenységgel. Szavakba foglalt probléma értelmezése tevékenységgel, eljárással, rajzzal, átfogalmazásokkal; megoldás a megjelenítés közvetítésével. Képileg és szavakkal megfogalmazott problémához megfelelő matematikai modell (egyszerűsített kirakás, egyszerűsített rajz, számfeladat, nyitott mondat, sorozat, táblázat, grafikon) keresése, készítése. Képileg és szavakkal megfogalmazott probléma megoldása matematikai modell segítségével is.
Rendszerezés, kombinativitás	Elemek szétválogatása. Elemek sorba rendezése különféle szempontok szerint. Összetartozó párok keresése, kiválogatása, rendezése; táblázatkészítés.
Induktív és deduktív lépések, folyamatok	Képhez szám; számhoz kép kapcsolása bontott alakjukban is. Átélt illetve elmondott történésekről statikus képek, képsorok választása, készítése, egyszerűsített képsorok, lényegkiemelés, matematikai modell hozzárendelése (műveletértelmezés, nyitott mondat értelmezése, sorozat, táblázat értelmezése) – és a folyamat megfordítása: matematikai modellhez képsorok átvalóságos illetve elmesélt történések alkotása, illesztése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>– Tapasztalatok a 10-nél nagyobb számokról:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nagyobb összességek meg- és leszámítása; becslése; a becslés ellenőrzése; • hosszúságok, tömegek, úrtartalmak meg- és kimérése alkalmi egységekkel; „mérőszalag” készítése és használata (pl. egyenlő hosszú szívószál-darabokból, egyenlő nagyságú gyöngyökből, vagy gemkapcsokból fűzve; a gyerekek által rajzolt mérőszalag...) • pénzzámítás különböző érme használataival; • a számok jelének olvasása; írása, másolással, diktálás után, számlált, mért, gyűjtött adatok jegyzésére, gondolat, számítási eredmény kifejezésére; hozzákapcsolás a megfelelő összességekhez, mennyiségekhez. (Nem tudatosítjuk meg a tízes számrendszeres alak szerkezetének magyarázatát.) • melyik nagyobb, melyik kisebb? • nagyság szerinti növekvő és csökkenő sorba rendezésük; • mennyivel nagyobb? mennyivel kisebb? • helyük a számsorban; szomszédok, másodsomszédok; tovább- és visszazámítás adott számtól egyesével, kettesével; • távolságuk a 10-től, a 20-tól; • sokféle összegalakjuk, különbözőalakjuk leolvasása helyzetekről, képekről; megjelenítésük megfelelő elrendezéssel vagy tulajdonságokkal; • kétféle összegalakjuk, ahol az egyik tag a 10; • két egyenlő szám összege; két szomszédos szám összege; • párossága, páratlansága; ennek bemutatása párosítással; 2 egységnyi hosszúsággal való kirakással; • számjegyek száma; <p>– Képhez, szöveghez megfelelő nyitott mondat alkotása közösen; nyitott mondat leolvasása, megjelenítése képpel, tevékenységgel, szöveggel. Behelyettesítés; döntés a keletkező állítás igazságáról.</p>	<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p style="text-align: center;">Tartalom részletezése</p> <p>– A 10-nél nagyobb számok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • valóság és szám; • a számok jelének írása, olvasása, összekapcsolása a megfelelő elemszámú összességekkel, mennyiségekkel; • tapasztalatok és megállapítások a nagyságviszonyokról, helyük a számsorban, a számvonalon; (leolvasás, vagy ellenőrzés konkrét, önálló megjelenítés segítségével); • sok különböző nevű; néhány „fontos” nevük kiemelése; • néhány tulajdonsággal való jellemzésük. <p>– Számfeladatok.</p> <p>– Számokra vonatkozó nyitott mondatok értelmezése képpel, szöveggel; leolvasás, megjelenítés; a behelyettesítés utáni ellenőrzés képi úton.</p>
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	
<p>Folytatás</p> <p>Folytatjuk a számok megismerését 20-ig. A korábban használt tevékenységek mellett építünk az analógias gondolkodásra is. Megfigyeljük a számnevek épülését, a számok írását, elhelyezkedésüket a két tízes szakaszon. Számszomszédjaik megfigyelése; a 10-től való távolságuk megállapítása hozzájárul a számsorban való biztonságos elhelyezkedéshez, nagyság szerinti rendezésükhöz.</p>	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A számokkal és műveletekkel kapcsolatos témák.	Anyanyelv; Környezetismeret; Vizuális nevelés
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Közös, csoportos, páros és egyéni tevékenykedtetés. Az absztrahálás és a konkretizálás útjainak sokszori bejárása. A tanulási eszközök használatának ügyesebbé, önállóbbá és sokrétűbbé tétele az ismeretszerzésben, gondolatok kifejtésében, önellenőrzésben.
<i>Módszertani eszközök</i>	Apró tárgyak, termékek. Hosszúságok, tömegek, úrtartalmak meg- és kimérésére alkalmas eszközök, edények. Színesrud-készlet, szám-egynes; mérőszalag. Játékpénz. Számkártyák.
<i>Értékelés módja</i>	Az egyéni haladás folyamatos figyelemmel kísérése; a teljesítmények megerősítése. A 0-20 számok számlálással, méréssel való megállapításának, tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníteni tudásának; a számok írásának, olvasásának, a nagyságviszony megállapításának diagnosztikus mérése. A műveletek tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníteni tudásának diagnosztikus mérése. Az összeadások, kivonások kiszámítási tudásának diagnosztikus mérése (az eszközhasználat megengedésével).
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Az eszközhasználatban való további segítségnyújtás; a társak segítségének bevonása. Az egyéni teljesítmények folyamatos tudatosítása, elismerése. A közös munkában való értékes részvétel biztosítása a mindenkinek megfelelő részfeladat kínálásával.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>A 0, 1, 2, ... 20 számok alkalmazásra érett, de még a konkrétumokhoz szorosan kapcsolódó fogalmi tartalma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - darabszám és mérőszám megállapítása egyesével való számlálással és alkalmi egységekkel való méréssel (hosszúság, tömeg, úrtartalom); - számok írása, olvasása (diktálás után, számlálás után, számlálás, mérés eredményének, saját gondolatnak és műveleteknek a lejegyzésére, mások gondolatának megértésére is); - számok nagyságviszonyának megítélése; a nagyságviszony valóság tartalmának ismerete; - számok különféle (összeg- és különbség-) alakjainak azonosítása értéktük szerint. <p>Eljárt, képeken megjelenített, vagy szavakban megfogalmazott tevékenységekhez, helyzetekhez hozzá tudja kapcsolni a megfelelő összeadást, kivonást. Meg tud jeleníteni adott összeadást, kivonást tevékenységgel, rajzzal, szöveggel. Ki tud számolni összegeket, különbségeket eszközzel (vagy anélkül); meg tudja keresni a hiányos összeadás, kivonás hiányzó számát. Képes felszólításra ellenőrizni saját munkáját, összevetni a valósággal, és alakul az igénye az önellenőrzésre.</p>	
SZÁMOK TULAJDONSÁGAI, SZÁMKAPCSOLATOK	
5 óra	
KÉPESSÉGFEJLESZÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Számlálás egyesével növekvő és csökkenő sorrendben; számszomszédok. Lépegetés kettesével, harmasával, négyesével számvonalon (pl. megfelelő színes rudakkal). Csoportosítás kettesével, harmasával, négyesével. Számsorozatok alkotása egyenletes lépésekkel és váltakozó különbséggel.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Helyzettel és szóban adott, számítajandonságokkal kapcsolatos problémák értelmezése; megoldása tevékenységgel, a megoldás leolvashatósága számokkal.
Rendszerezés, kombinatívitás	Az egymás után következő, azonos tulajdonsággal rendelkező számok elhelyezkedése a számsorban.
Alkító gondolkodás	Adott feltételeknek megfelelő számok válogatása, gyűjtése.
Szabálykövetés, összefüggés-látás	Adott szabályú gépek összetartozó elempárjainak gyűjtése; összetartozó elempárokból gépek lehetséges szabályának felismerése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kiseb számok körében szerzett tapasztalatok tudatosítása, kiterjesztés nagyobb számokra sejtésként, a sejtés ellenőrzése nagyobb számokra.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
– Tapasztalatok gyűjtése egy-egy tulajdonság különböző értelmezéséhez (pl.: keressük azokat a rudakat, amelyek kirakhatók csupa rózsaszínnel – azokat, amelyek kirakhatók 2 egyenlő hosszú rúddal; ha a fehérrel mérünk, mindkét esetben ugyanazokat a páros számokat nyerjük.)	
– Számok szétválogatása adott tulajdonság szerint.	
– Számpárok gyűjtése adott viszonyhoz, pl. adott nyitott mondatot igazgató párok, olyanok, amelyek között 2 a különbség...	
– Szabály-játékok.	
– Függvényre vezető szöveges feladatok.	
– Számok alkotása adott feltételekkel (pl. csupa kettesből építve; kétféle adott hosszúságú rudakból összetoldva...).	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatás	
<i>A számok párosságát és páratlanágát most is konkrét tevékenységek során vizsgáljuk, de már felismertettük, hogy a páros számok két egyenlő szám összegére, a páratlan szám pedig két szomszédos szám összegére bontható.</i>	– A „páros” tulajdonság kétféle megjelenése: kettesével csoportosítható; két egyenlő szám összege.
<i>További érdekességeket gyűjtünk a számokról, illetve adott tulajdonsághoz keressünk számokat.</i>	– A „páratlan” tulajdonság: kettesével csoportosításnál kimarad 1; két szomszédos szám összege.
<i>Megfigyeljük a számok elhelyezkedését a számsorban, pl. azt, hogy a páros és a páratlan számok egymást váltva következnek, hogy a 0-val kezdődő és hármassával növekvő számokkal megadható tárgyak csoportosíthatók hármassával, vagy három egyenlő részre oszthatók...</i>	– „Lépcsős” számok.
	– Jegyek száma.
	– Számpárok keresése adott összefüggéshez.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A számokkal és a műveletekkel kapcsolatos témák.	Ének, zene; Testnevelés; Anyanyelvi nevelés; Vizuális nevelés
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Cselekvő tapasztalatszerzés egyedi számokról. Cselekvő tapasztalatszerzés egyedi tulajdonságokról az ismert számok esetén; a számok szétválogatása adott tulajdonság szerint. Cselekvő tapasztalatszerzés számpárok viszonyáról; számpárok keresése adott viszonyhoz, kapcsolathoz. Beszélgetés a tapasztalatokról.
<i>Módszertani eszközök</i>	Apró tárgyak, termékek. Színesrúd-készlet, számegyenes; mérőszalag. Játékpénz. Számkártyák. Képek; feladatlapok. Gépjátékok.

<i>Értékelés módja</i>	Egyéni munka folyamatos figyelemmel kísérése; a tanulási szándék és a teljesítmények megerősítése, elismerése.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Differenciált motiválás és értékelés. A közös munkában való pozitív és aktív részvétel biztosítása és elismerése.
KÖVETELMÉNYEK	
A megismert tulajdonságok tárgyi tevékenységgel, képpel való bemutatni, értelmezni tudása.	
Számok összehasonlítása, szétválogatása adott tulajdonság szerint (konkrétumokon való tapasztalás alapján).	
Annak ellenőrizni tudása, hogy két adott szám adott (ismert) viszonyban van-e egymással.	

SZÁMOLÁSI ELJÁRÁSOK 36 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Számok helye a számsorban, számvonalon. Szomszédok. Analogiák a 0-10-es és a 10-20-as szakaszok között.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószerűségi következtetés	Mérés felhasználása számok és műveletek értelmezésében, számításokban; becslés során a tapasztalt összefüggések egyre tudatosabb használata. A véletlen és a nem véletlen megkülönböztetése játékok és a mindennapi események megítélése során. (Biztos-e, lehetséges-e...?)
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Helyzettel adott és megfogalmazott problémák értelmezése megjelenítéssel, képpel, átfogalmazással Problémák megoldása tevékenységgel; matematikai modell használata.
Megfigyelés, azonosítás	Analogiás következtetések. Számok szétválogatása adott tulajdonságaik szerint.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Művelési tulajdonságok és kapcsolatok tapasztalása, tudatosítása konkrét egyedi esetekre; felhasználás számolási eljárások kialakításában, alkalmazásában.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> – Lépegetés a számvonalon egyesével, kettesével, számsorozatok. – Kettesével való számlálás „fő” és „le”-; 4 hozzáadása, elvétele két kettes lépéssel. 	

<ul style="list-style-type: none"> – Hozzáadás, elvétel továbbszámlálással, visszaszámlálással. – 1 és 2 hozzáadás, elvétele mindegyik számból indulva. – Az egyenlő számok összeadása; ezeknek az eseteknek a megjegyzése – a megfelelő kivonások. – Az egyenlőnél eggyel nagyobb, eggyel kisebb szám hozzáadása, elvétele. – Számok hozzáadása 10-hez, 10 hozzáadása egyjegyű számokhoz – és a megfelelő kivonások. Számok hozzáadása 9-hez, a 9 hozzáadása az egyjegyű számokhoz. – A 6-nál nagyobb számok bontásainak gyakorlása; a 10-re való pótlás. A tízes-átlépéses módszer. – Analógiák 0-10 és 10-20 között. – Nagyobb számok különbsége összehasonlítás alapján (elvétel helyett). – Nyitott mondatok. – Több művelet egymás után. – Játékok; kedvelt feladatok. – Szöveges feladatok megoldása képi megjelenítés közvetítésével és a nélkül. 		ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok		Tartalom részletezése	
Folytatás		<ul style="list-style-type: none"> – Összetűgések megfigyelése és tudatosítása (pl. az összeg és a különbség változása, illetve változatlanlansága); számolási eljárás hozzákapcsolása. – Szöveges feladatok értelmezése, megoldása. 	
<p>Számolási eljárások megismerése teszi gyorsabbá és biztonságosabbá a számolást a 20-as számkörben.</p> <p>A számolási eljárások kimunkálása is tevékenységek során szerzett megfigyelések alapján történik.</p> <p>A megismert eljárásokat alkalmazzuk számfeladatok, nyitott mondatok, szöveges feladatok megoldása során.</p>			
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK			
Kapcsolódó tantervi témák		Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	
A számokkal és a műveletekkel kapcsolatos témák.		Környezetismeret; Vizuális nevelés; Testnevelés; Ének-zene	
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ			
<i>Tanítási eljárások</i>	<p>A tapasztalatok tevékenységgel, képekkel való újra-átélése, tudatosítása.</p> <p>Az ismeretek konkrétumokban való megfogalmaztatása, használata az egyes számolási esetekben.</p> <p>Különléle eljárások kidolgozása, gyakorlása.</p> <p>Számfeladatok végeztetése: az alkalmazott eljárás tudatosítása: megmutatása, elmondása, megbeszélése.</p>		
<i>Módszertani eszköztár</i>	Korongok, golyós számológépek. Színesrúd-készlet, számegyenes; mérőszalag. Játék pénz. Számkártyák. Képek; feladatlapok. Gépjátékok.		
<i>Értékelés módja</i>	Egyéni tevékenységek folyamatos megfigyelése; korrekcio, értékelés.		
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Szummatív mérések (több órán át, alkalmanként 10-12 percben).		
	A tapasztalt nehézségek folyamatos feltárása; egyéni segítségnyújtás. Az eszközhasználat biztosítása, segítése; a tapasztalatok bejáratásának sokszori gyakorlása.		
KÖVETELMÉNYEK			
<p>Tapasztalati ismerete van az összeadás felcserélhetőségéről (pl. hogy a $3+9=9+3$), az összeadás és kivonás kapcsolatáról, az összeadás tagjainak csoportosíthatóságáról, ezeket segítségével fel tudja használni számolásban, számok összehasonlításában (pl. hogy a $6+7=6+4+3$).</p> <p>Tudja a kétféle különbségek 20-ig; ezeket le tudja jelezni a műveleti jelek és az =, <, > szabályos használatával.</p> <p>Ki tud számolni háromtagú összegeket, meg tudja keresni a hiányos összeadás, kivonás hiányzó számát.</p> <p>Saját munkáját képes felszólításra ellenőrizni, ösztövezetni a valósággal.</p> <p>Megérti, és a megjelenítés közvetítése után számokkal, műveletekkel, jelekkel is leírja az egyszerű szöveggel adott helyzetet.</p> <p>Megérti a kérdést; és megoldja a problémát tárgyi tevékenységgel vagy szám-feladattal. Szóban feleletet ad a kérdésre.</p>			

1. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA, MÉRÉS

GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS

12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Tájékozódás	Tájékozódás a síkban és a síkon ábrázolt térben.
Megfigyelés, azonosítás	Geometriai tulajdonságok megfigyelése, kiemelése, osztályba sorolása tevékenységgel.
Számlálás, számolás	Egységek számlálása.
Mennyiségi következtetés	A mért hosszúság és az egységek száma közti viszony megfigyelése (nagyobb mennyiség több egységgel, kisebb mennyiség kevesebb egységgel rakható ki.)
Becslés, mérés, valószerűségi következtetés	Hosszúságmérés alkalmi egységekkel; elvégzett mérés után újabb (nagyobb, kisebb) hosszúságok mérőszámának becslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szituációkban átértékelt problémák megoldása tevékenységgel. Problémák megfogalmazása, értelmezése. Szavakkal megfogalmazott probléma értelmezése és megoldása tevékenységgel; a megoldás „elmagyarázása a társaknak”. (Mondd el, hogyan oldottad meg!)
Rendszerezés, kombinativitás	Adott egyszerű feltétel szerinti alkotások összegyűjtése, azonosítása, megkülönböztetése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Alkotások során átértékelt geometriai tulajdonságok kiemelése (pl. összehasonlításokkal, a kontraszt felhasználásával, kiválogatással, szétválogatással); egyes egyszerű tulajdonságok megnevezése (köznyelvi, gyermeki szavakkal). Adott tulajdonságú építmények, síkbeli alkotások létrehozása; a tulajdonság ellenőrzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
–	Gyűjtésdobozból, színes rudakból, más építőelemekből alkotások létrehozása; az alkotott építmény megnevezése; másolása (pl. házak, hársorok...) ugyanilyen legyen; ugyanilyen legyen, de más színű; máshogyan is állíts ugyanilyent...; kémény legyen; csukott doboz legyen, 12 rózsaszín rúdból építs...
–	Gyűjtött és alkotott tárgyak válogatása, rendezgetése saját szempontok szerint.
–	Lyukas és nem lyukas, szögletes és nem szögletes, üreges és tömör, tükrös és nem tükrös testek alkotása pl. gyurmázással.
–	Mozaiklapokból képek, szép sor- és terület-minták kirakása, másolása (ugyanúgy, más helyzetben).
–	Hajtogatással házfal, háztető, vonat-kocsi... létrehozása; a csúcsok számlálása; az oldalak számlálása.
–	Síkbeli alkotások válogatása saját szempontok szerint; válogatás adott tulajdonság szerint.
–	Tájékozódás a közvetlen környezetben (iskolában, osztályban, az iskola környékén, a lakóhely környékén) nagymozgással.
–	Tájékozódás a táblán, a fűzetben; a hely és irány jelölését kifejező szavak (névutók) értelmezése, használata.
–	Rajzolás az irány és a vonalhossz megadásával.
–	Tükrökép nézegetése nagymozgások közben; utánzása.
–	Tárgy, kép és tükröképének együtt-nézése.
–	Szimmetrikus formák létrehozása festékkeltől összehajtott lapból való nyírással.
–	Hosszúságok összehasonlítása, mérése alkalmi egységekkel; a hossz és az egységek száma közti viszony megfigyelése (nagyobb hosszúság, több egység...)

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Kézetben elsősorban a globális alakfelismerést, azonosítást, megkülönböztetést fejlesztjük, a tulajdonságok kiemelése, megnevezése csak ezután következik. A geometriai tulajdonságokról szerzett tapasztalatokat csak hosszú érlelési idő után összegezzük.</p>	<p>Építések testekből; síkbeli kirakások mozaiklapokból szabadon és másolással.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Építések egyszerű feltétel követésével. – Mozaiklapokból kirakás, papírhajtogatással alakzatok létrehozása: háromszög, négyzet, ötszög... – Rajzolás hálón. – Téri tájékozódás. – Tükrözés valódi síktükör segítségével; kétdoldali szimmetria globális érzékelése mozgással és látványként. <p>Hosszúságmérés alkalmi egységekkel.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Számтан, algebra: A természetes szám mérőszám tartalma.	Vizuális nevelés; Ének, zene; Anyanyelvi élmények
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Cselekvő tapasztalatszerzés; a tapasztalatok tudatosítása újra-átéléssel, utánzással, válogatásokkal, szavakkal adott feltétel követésével, megfogalmaztatás saját, köznyelvi szavakkal
<i>Módszertani eszközár</i>	Építőelemek, mozaiklapok, gyurma, hajtogatólapok, tükrök.
<i>Értékelés módja</i>	A közösen átélt élmények örömeinek kifejezése. Egyéni megerősítés.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Az egyéni képességek tudatosítása, erősítése. Közös munkában való aktív és pozitív részvétel biztosítása az egyéni fejlettség tiszteletben tartásával, felhasználásával.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Egyszerű utasítások, megértése, követése. A tevékenységgel kapcsolatos kérdések megértése. A közös tevékenységekben való aktív részvétel. Egyszerű hosszúságmérés alkalmi egységek kirakásával és megszámlálásával.</p>	

1. Melléklet az 1. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) modulok:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

- 0101 Tájékozódjunk, tanuljunk!
- 0111 Nyitott mondatok (szóbeli) előkészítés
- 0142 Számtulajdonságok tapasztalati megismerése; számok válogatása tulajdonságok szerint
- 0143 Számok kapcsolatai; számpárok válogatása kapcsolataik szerint

SZÁMTAN, ALGEBRA

- 0102 Nagyobb, kisebb
- 0103 Több, kevesebb
- 0104 Nagyobb, kisebb, ugyanakkora
- 0105 Több, kevesebb, ugyanannyi
- 0106 Darabszám; számok jele 10-ig
- 0107 Számok sokféle neve (összegalak)
- 0108 Mérés: hosszúságmérés alkalmi egységgel
- 0112 Sorozatok, számszomszédok
- 0109 Számjelek (1, 2, 3, 4) írása
- 0110 Ismeretek a kis számokról: 1, 2, 3, 4
- 0113 Számok különböző alakjai
- 0114 Az 5
- 0115 A 6
- 0121 A 7
- 0122 Páros, páratlan
- 0123 A 8
- 0126 A 9
- 0128 A 10
- 0117 Hozzáadás, elvétel; szóveges feladatok
- 0119 Egyesítés, egyik rész; szóveges feladatok
- 0120 Egyesítés, és az egyik rész kapcsolata; szóveges feladatok
- 0124 Összeadás és kivonás gyakorlása
- 0127 Összeadás, kivonás 9-ig
- 0129 Összeadás, kivonás 10-ig; nyitott mondatok
- 0130 Összeadás, kivonás összehasonlításra építve; nyitott mondatok
- 0116 Számolás elvégzése a számok különféle megjelenítései segítségével; szóveges feladatok
- 0131 A 10-nél nagyobb számok (egyesével számológép; alkalmi egységgel mérőműszer)
- 0132 Számolás elvégzése a számok különféle megjelenítései segítségével; szóveges feladatok
- 0133 Számolás elvégzése a számok különféle megjelenítései segítségével; szóveges feladatok
- 0134 Az összeadás, kivonás értelmezéseinek gyakorlása; szóveges feladatok
- 0135 Számolás elvégzése a számok különféle megjelenítései segítségével; szóveges feladatok
- 0136 Analógiák a számításokban a 0-10-es és a 10-20-as szakasz között; szóveges feladatok
- 0139 Számológépek tapasztalati megismerése; számok válogatása tulajdonságok szerint
- 0108 Számok kapcsolatai; számológépek válogatása kapcsolataik szerint
- 0144 Számológépek használata: hozzáadás, elvétel csoportosításokkal. Gyakorlás, ellenőrzés, hiányok pótlása
- 0145 Számológépek használata: hozzáadás, elvétel csoportosításokkal. Gyakorlás, ellenőrzés, hiányok pótlása
- 0147 Számológépek használata: Egyenlő számok összeadása, a szám felének elvétele. Gyakorlás, ellenőrzés, hiányok pótlása
- 0148 Számológépek használata: Az egyik tag 1-gyel, 2-vel nagyobb, kisebb. Gyakorlás, ellenőrzés, hiányok pótlása
- 0149 Számológépek használata: Az egyik tag a 9, a 8, a 7 (boltozott módszer). Gyakorlás, ellenőrzés, hiányok pótlása

- 0150 Számolási eljárások: Számok bontása és 10-re való pótlás.
 0151 Tíz-es-átlépéses módszer. Gyakorlás, játékok, ellenőrzés, hiányok pótlása
 0152 Számolási eljárások: Nagyobb számok különbsége számegyenes és színes rudak használatával. Gyakorlás, játékok, ellenőrzés, hiányok pótlása
 0153 Számolási eljárások tudatos használata számításokban, önellenőrzésben. Gyakorlás, játékok, ellenőrzés, hiányok pótlása.
 0154 Több tagú összeadások, összeadás és kivonás együtt. Gyakorlás, játékok, ellenőrzés, hiányok pótlása

GEOMETRIA, MÉRÉS

- 0101 Tájékozódjunk, tanuljunk
 0125 Építések, kirakások (geometria és kombinatorika)
 0137 Építések szabadon és másolással
 0138 Építések egyszerű feltételek szerint
 0139 Mozaikozás (szabadon és másolással)
 0140 Rajzoljunk síkban, gömbön
 0141 Ismerkedés a tükörrel

A típusú modulokhoz kapcsolódó Fejlesztési keresztmodulok:

A fenti A modulokhoz kapcsolódik évi 8 órai **FEJLESZTÉSI KERESZTMODUL**, a matematika tanulási nehézségekkel küzdő tanulók számára.
 Az A modulok alapján készült néhány **mintamodul az SNI-s tanulók fejlesztéséhez** (l. 13.melléklet)

B típusú modulok (matematikai kompetenciafejlesztés más tantárgyakban):

A B típusú modulok a tanórai képességfejlesztést egészítik ki.

Testnevelés órán elsősorban a **számolási és számolási készséget**,
 az Ember a természetben modulokkal a **becslés-mérés készségeket**,
 a Művészetek modulokkal az **alapkészségeket fejlesztjük**.

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

- 01C01 Alakzatok, színek, ritmus Észlelés, figyelem, képzelet, emlékezet, kreativitás fejlesztése
 01C02 Táblás játékok 1 Tapasztalatszerzés a mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása.
 Tapasztalatszerzés az egyenlőtlenség fogalmára.
 Szóban adott relációk értelmezése, ábrázolása.
 01C03 Gyűjtsd össze! A szám- és műveletfogalom alapozása.
 01C04 Memória A látottak, hallottak egymásutánosságának kódolása, a téri orientáció javítása, a lateralitás biztosabbá tétele a játék során. Tudatos emlékezet, memória fejlesztése.
 01C05 Mérés A játékban történő perceptuális folyamatok, mozgás, beszéd, képzelet, gondolkodás komplexére építve a megértés elősegítése.
 Fejleszti a helyzetfelismerést, a problémamegoldást, a következtetést.

- 01C06 Hányféleképpen?
A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.
A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése.
Tájékozódás a síkon.
- 01C07 Lerakó
- 01C08 Labirintusok, tetriszek, és pakolás játékok
- 01C09 Melyik nagyobb?
Az érzékszervek tudatos működtetése; az összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás) képességének fejlesztése. A megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése tevékenységgel.
A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.
- 01C10 Kié nagyobb?
- 01C11 Titkosírás
- 01C12 Szerencsekerék
- SZÁMTAN, ALGEBRA**
- 01C01 Alakzatok, színek, ritmus
Összefüggések felismerése. Szabálykövetés.
Számítás, számfelismerés különböző szituációkban.
Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. A számok nagyságviszonyai. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.
Számítás. Több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata. Tapasztalatszerzés az egyenlőtlen ségről.
- 01C03 Gyűjtsd össze!
Szabályértés, szabálykövetés.
Számolási készség fejlesztése
Számítás egyesével, kettesével. Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. Számok nagyságviszonyai. Több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata, összeadások
- 01C04 Memória
- 01C05 Mérés
Analízáló- megfigyelő-, összehasonlító-, azonosító-, megkülönböztető-képesség fejlesztése.
Konkrét mennyiségek és azok mérésének megtapasztalása nem szabvány mérőeszközökkel. Hosszúságok és irtartalmak becslése, összehasonlítása, megmérése és kimérése alkalmi egységekkel.
Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. A számok nagyságviszonyai. Számlálás.
- 01C06 Hányféleképpen?
- 01C07 Lerakó
A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Szám- és műveletfogalom fejlesztése. Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. Számok nagyságviszonyai. Több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata.
Tapasztalatszerzés az egyenlőtlen ség fogalmáról.
- 01C09 Melyik nagyobb?
Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. A számok nagyságviszonyainak mélyítése.
- 01C10 Kié nagyobb?
Több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata.
Műveleti tulajdonságok megfigyelése, a tapasztalatok alkalmazása a játékok során.
Adott összefüggéshez szám párok keresése.
Számolási készség fejlesztése. Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása.

A számok nagyságviszonyai. Több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata. Verbális képességek, kommunikáció, szabálytudat fejlesztése. Számolási készség fejlesztése. Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. A számok nagysági viszonyainak mélyítése. Párosítás az „ugyanannyi” reláció szerint. Számok azonosítása különféle alakjukban. Számok sokféle neve, jele. Számok összeg-és különbségalakjai. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Szabály megértése, követése, betartása. Számolási készség fejlesztése. Természetes számok 20-as számkörben. Számok helye számegyenesen, számszomszédok. Összeadás, kivonás 20-as számkörben. Számsorozatok szabályának felismerése, sorozatok kiegészítése. Nyitott mondatok.

Síkidomok tulajdonságainak tapasztalati úton való megismerése. A térben és síkban való tájékozódás fejlesztése összekapcsolva a mozgáskoordináció és a manipuláció javításával.

Tájékozódás a síkon. Tapasztalatszerzés az egyenes vonal, törött vonal fogalmakra. Egyenes és törött vonal előállítása. Hosszabb, rövidebb fogalmak használata.

Területfogalom alapozása. Tapasztalatszerzés a terület méréséről lefedéssel. Különböző alakú, azonos területű síkidomok megfigyelése.

Tájékozódás a síkon, tengelyes szimmetria megfigyelése.

Geometriai ismeretek alapozása.

Tájékozódás a térben, síkon. Térirányok értelmezése, meghatározása.

Tájékozódás a síkon.

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása tárgyi tevékenységgel. Tájékozódás a síkon.

Síkfedések egy, több szempont szerint.

2. ÉVFOLYAM

Óraszám: 148 óra, 37 hét, 4 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	24 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számtan-algebra	92-100 (+ folyamatos)
III.	Geometria, mérés	16
V.	Függvények, sorozatok	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
V.	Valószínűség, statisztika	8 (+ folyamatos)

01C12 Szerencsekerék

01C11 Titkosírás

GEOMETRIA, MÉRÉS

01C01 Alakzatok, színek, ritmus

01C02 Táblás játékok I

01C03 Gyűjtsd össze!

01C06 Hányféleképpen?

01C07 Lerakó

01C08 Labirintusok, tetriszek, és pakolás játékok

Témakörök Kapcsolódó témakörök	Tartalom	Javasolt óraszám
I. Gondolkodási módszerek II., III., IV., V.	1. TUDATOS MEGISMERÉSI FOLYAMATOK	24 óra + folyamatos
II. Számтан-algebra I., III., IV., V.	2. SZÁMOK A SZÁZAS SZÁMKÖRBE	12 óra
II. Számтан-algebra I., III., IV., V.	3. ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS A SZÁZAS SZÁMKÖRBE	28 óra (+ folyamatos)
II. Számтан-algebra I., III., IV., V.	4. SZORÓ-ÉS BENNFOGLALÓTÁBLÁK FELEPÍTÉSE ÉS A RÉSZEKRE OSZTÁS ELŐ-KÉSZÍTÉSE	22-26 óra
II. Számтан-algebra I., III., IV., V.	5. TÖBB MŰVELET EGYÜTT	12 óra
II. Számтан-algebra I., III., IV.	6. SOKSZOROZÁS, OSZTOZKODÁS	18 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	7. GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TÉRBE, SÍKBAN	8 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	8. TÜKRÖZÉSEK	4 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	9. TÁJÉKOZÓDÁS	4 óra
V. Valószínűség, statisztika I., II., IV.	10. VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTEKOK	8 óra + folyamatos

2. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

TUDATOS MEGISMERÉSI FOLYAMATOK

24 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számlálás	Számok szétválogatása adott vagy választott tulajdonságuk szerint; megkezdett válogatás folytatása. Számalkotások adott feltételek szerint. A számnevek képzési rendjének megfigyelése, számlálás a felismert rend megtartásával. Analogiák alkalmazása az összeadás és a kivonás számolási eljárásaiban. Számfeladatokhoz kapcsolódó állítások igazságának megítélése, a hibák javítása. Számhalmazokon értelmezett nyitott mondatok igazgató tevése. Hiányos sorozatok kiegészítése, számsorozatok folytatása.

Mennyiségi összehasonlítás	Mennyiségek meg- és kimérése alkalmi mértékegységgel.
Becslés, mérés	Mennyiségek összerakása, részekre bontása; a művelet eredményének becslése; ellenőrzése mérésrel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognitív	Egyszerű helyzettel adott és szavakba öntött problémák megoldása tevékenységgel, számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerezés, kombinativitás	Sorbarendezés; szétválogatások; azonosítás, megkülönböztetés.
Induktív, deduktív lépések	Hiányos sorozatok kiegészítése, elemek rendezése fa-diagramon. Tulajdonságok, viszonyok megnevezése. Ráismerés, besorolás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok, sorozatok, összességek összehasonlítása; azonosítása, megkülönböztetése; azonos és eltérő tulajdonságok kiemelése.	
Tárgyak, személyek, szavak, alakzatok, számok szétválogatása, a részekről állítások gyűjtése.	
Kétféle válogatások; tulajdonságok és tagadásuk (barkochbák, kakuktojás játékok...). Az egész és a rész viszonya (egy elem kiválasztása halmazszűkítéssel).	
Események, mesék jellemző történéseinek időbeli sorbaállítása.	
Tárgyak, képek, rajzok, számok sorbarendezése, hiányos sorozatok kiegészítése; különbség-játékok; elemek rendezése fa-diagramon...	
Nyitott mondatok értelmezése helyzetekkel, szóveges feladatokkal.	
Állítások igazágértékének eldöntése; nyitott mondatot igazzá, tévesse tevő elemek keresése.	
Az összeadás és kivonás tulajdonságainak és kapcsolatuknak tudatosítása, megfogalmazása saját szavakkal, helyzetek bemutatásával.	
A szorzás és az osztás kapcsolatának tudatos alkalmazása becslésekben, konkrét számolásokban.	
Számolási algoritmusok alakítása, követése; értelmezése konkrét tevékenységgel.	
Analógiák értelmezése, követése konkrét tevékenységgel.	
Szabályjátékok; gépek összekapcsolása; „két nyíl helyett egy nyíl” típusú feladatok; „boltos-játék”.	
Kombinatorikus játékok: 3, (4), 2 elem lehetséges sorrendje; párok kiválasztása sokféle konkrét tartalommal.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Miközben tudatosan igaz és nem igaz állításokat fogalmazhatnak meg a gyerekek adott képről, helyzetről vagy számokról eldönthetik mások állításának igazságát, kiegészíthetnek nyitott mondatokat igazzá, nem igazzá, fokozatosan szokásukká válik az állítások és a tapasztalt tények összevetése, alakul önellenőrző képességük.	Szétválogatások elemek közös tulajdonsága alapján; a részek jellemzése állításokkal.
A számkör bővítésével és az új műveletek értelmezésével (szorzás bennfoglalás és egyenlő részekre osztás) a megtanulandó esetek száma ugrásszerűen megnő. Ez a tanulás elképzelhetetlen a kapcsolatok, összefüggések feltárása nélkül.	Sorozatok tárgyakkal, jelekkel, számokkal. Rendezés az elemek különbözősége alapján. Szám tulajdonságok és számkapcsolatok felismerése; a sejtések ellenőrzése konkrét számok vizsgálatával. Analógiák értelmezése. Számolási algoritmusok követése. Felismert, tudatosított összefüggések felhasználása újabb esetek értelmezésében, memorizálásban. Páralkotások.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Természetes számok és műveletek százas számkörben. Geometria: alakítások azonosítása, megkülönböztetése. Relációk, függvények, sorozatok.	Anyanyelv; Környezetismeret; technika; Testnevelés; Ének-zene

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Tevékenységek, feladataikotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
<i>Módszertani eszközár</i>	A számtan, algebra és a geometria témakör eszközei.
<i>Értékelés módja</i>	Diagnosztikus mérés a szám- és műveletfoglalomról a 30-as számkörben. Folyamatos visszajelzés a tevékenységek során
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A hiányok pótlása, a megértés biztosítása eszközhasználattal. Differenciált feladatok alkalmazása.

KÖVETELMÉNYEK	
Egyedi elemekről, illetve elem párokról szóló állítások igazságának megítélése; igaz állítások alkotása. Elemek közös tulajdonságának felismerése, a felismerés kifejezése újabb elem besorolásával vagy a tulajdonság megfogalmazásával; válogatás adott tulajdonság szerint. A kétféle válogatás során létrejött rész és kiegészítő rész tulajdonságának megfogalmazása. Hiányos sorozatok kiegészítése. Nyitott mondatok igaz téve konkrét elemek behelyettesítésével. Számfeladatok, nyitott mondatok alkotása egyszerű, egyenes és fordított szöveges feladatokhoz; szöveges feladatok alkotása egy műveletet tartalmazó számfeladatokról, nyitott mondatokról. Felismert analógiák bemutatása konkrét feladatokkal, választott modell alkalmazásával (pl.: $4+3 = 7$, $40+30 = 70$ kirakása játékpénzzel, színes rúddal; megjelenítése számevényesen).	

2. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR

SZÁMTAN – ALGEBRA

SZÁMOK A SZÁZAS SZÁMKÖRÖBEN

12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Meg- és tesztlálás egyesével, kettesével, ötösével, tízesével 100-ig. Számítás növekvő és csökkenő sorrendben; számlálás adott számtól kezdve. Sorszámítás. Természetes számok és tulajdonságaik 100-ig.
Mennyiségi összehasonlítás Beecslés, mérés	Mennyiségek meg- és kimérése alkalmi és szabványos mértékegységekkel, amelyekben a mérés eredménye 100-nál nem nagyobb. A szám mint értékmérő.
Összehasonlítás; analógiás gondolkodás Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognitív	Számok helye táblázatokban, a számevényes tízes szakaszain. Szöveges feladatok, amelyekben számok összehasonlítása, szám tulajdonságok felismerése a cél.

Rendszerezés, kombinativitás	Számok összehasonlítása, rendezése; többféle sorozat indírtása néhány elem sorbarakásával; adott tulajdonságú számok válogatása.
Induktív, deduktív lépések	Összességhez számalkotás; számhoz képződés, számtulajdonsághoz konkrét számok válogatása. Elvontabb modellek használata: lépések a számegyenesen, számtáblázatokon.
Absztrahálás, konkretizálás	Különböző számalkotások közötti kapcsolatok felismerése. A számszisztemek modelljeinek megértése, konkrét számok megjelölése a különböző modelleken.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Tárgyak, termékek, eszközök, dolgok, hangok, mozgások, szavak, betűk, rajzok, jelek...	meg- és leszámolás egyesével, kettesével, ötösével, tízesével 100-ig. Grafikonolvasás.
Pénzszámolás.	
Hosszúság meg- és kimérése	
- alkalmi egységekkel és az egység többszöröseivel;	
- centiméterrel és méterrel;	
Az 1 m = 100 cm tapasztalása	
Úrtartalmak, tömegek és területek mérése alkalmi mértékegységekkel; mennyiségek összehasonlítása, viszonyítása a választott mértékegységhez.	
Úrtartalmak mérése szabvány mértékegységgel, az 1 l = 10 dl tapasztalása.	
Mérés literrel és ugyanannak az úrtartalomnak a mérése deciliterrel is.	
Tájékozódás sorozatokban, táblázatokban; számegyenesen; analógiák felismerése és használata a tízes szakaszokon.	
Csomagolások, csoportosítások, pénzüsszegek előállítás, pénzváltás, különböző értékű érmék használata. Római számok 100-ig.	
A számok előállítás tízesek és egyesek összegeként. Vásárlások, kifizetések.	
A párosság tapasztalása csupa kettesből való kirakással és két egyenlő szám összegeként való előállítással.	
Válogatások különböző számtulajdonságok alapján.	
Számalkotások halmazszűkítéssel.	
Számalkotások különböző feltételekkel.	
Nyitott mondatok, szabályjátékok.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Tovább bővíjük a számfogalmat 100-ig. Most is, mint 1. osztályban sokféle tevékenységgel érzékeltejük a számok darabszám és mérőszám-tartalmát. Az egyesével számolás mellett megjelenik a valahányszával való számolás, és a többféle egységgel való mérés. Elkészítjük alakítani a számszisztem fogalmát, amelynek megértését a valahányszával történő csomagolások biztosítják. A tízes számszisztem lényegének megértését segíti – a más számszisztemekben szerzett tapasztalatok mellett – a játékpénz használata. Kirakásokkal, illetve absztraktabb modellek használatával szerzett tapasztalatot a 100-as számkör számainak tulajdonságairól illetve kapcsolatairól.	A szám és a valóság összekapcsolása: - meg- és leszámolás valahányszával; - meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; annak tapasztalása, hogy * ha azonos egységgel mérünk, akkor a nagyobb mennyiséghez nagyobb mérőszám tartozik, a kétszer, háromszor nagyobb mennyiséget kétszer, háromszor nagyobb mérőszám fejezi ki; * a kisebb egységből több, a nagyobb egységből kevesebb fejezi ki ugyanazt a mennyiséget; fele, harmada akkora egységgel mérve kétszer, háromszor akkora mérőszám, kétszer, háromszor akkora egységgel mérve fele, harmada akkora mérőszám fejezi ki ugyanazt a mennyiséget. - sorszámolás. Számok olvasása, írása; sokféle alakban való megjelenítése, ennek megfelelően: sokféle neve.

	<p>Szám tulajdonságok (pároság, viszonyítás adott számhoz) és számkapcsolatok (számszomszédok, tízes szomszédok, számok összehasonlítása, rendezése, adott nyitott mondatot igazzá tevő párok gyűjtése) felismerése; a sejtések ellenőrzése konkrét számok vizsgálatával.</p>	
KAPCSOLÓDÓ TÉMAK		
Kapcsolódó tantervi témák		Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>Minden további, számfogalomhoz kapcsolódó téma. Természetes számok a százas számkörben. Összeadás és kivonás a 100-as számkörben A szorzás és az osztás műveleteinek értelmezése, kapcsolatok</p>		<p>Környezetismeret, technika, ének, zene, testnevelés.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ		
<i>Tanítási eljárások</i>	Tevékenységek, számmegoldás kooperatív és önálló munkában.	
<i>Módszertani eszközök</i>	Apró tárgyak, termékek, korongok, golyók, színesrúd-készlet, a hosszúság, tömeg és úrtartalom mérését szolgáló tárgyak, eszközök. Gyölyös számológép. A számszoros gondolkodás formálását támogató eszközök; játékpénzek. Színes képek, számkártyák. Az önálló munkát adó feladatlapok.	
<i>Értékelés módja</i>	A tanulói tevékenységek megfigyelése; a személyes részvétel elismerése a közös munkavégzések során. Diagnosztikus mérés a 100-as számkörben.	
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A számszoros képzési rendjének tudatosítása. A tízes számszoros számalkjainak értelmezése olyan eszközökkel, amelyek a tízesekben még megtapasztalható a tíz-tíz egység jelenléte. Számok összehasonlítása, adott szám(ok) felismert szám tulajdonságainak belátása szabadon választott eszközhasználatl.	
KÖVETELMÉNYEK		
<p>Számok (100-ig) darabszám és mérőszám-tartalmának ismerete, ezek kifejezése tevékenységgel. A számok írása, olvasása; szerkezetük gyakorlati ismerete. Nagyszámrendi viszonyok, helyük a számszorosban. Számszomszédok (egyes, tízes), pároság, egyébként szám tulajdonságok megállapítása, értelmének bemutatása tevékenységgel.</p>		

ÖSSZEADÁS ÉS KIVONÁS A SZÁZAS SZÁMKÖRÖBEN
 28 óra (+ folyamatos)

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Továbbszámlálás, visszaszámlálás egyesével, tízesével, ötösével. Számlálás 0-tól egyenlő lépésekkel a szorzótáblák előkészítésére. Az összeadás és kivonás számolási eljárásainak kidolgozása, a műveletek kapcsolata. Az összeg és a különbség változásai, változatlanúsága.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Összerakott, szétválasztott mennyiségek becslése, mérése különböző egységválasztások esetén. Összefüggések megfigyelése azonos egységgel való mérések és két-két különböző egységgel való mérés során. A reális és a lehetetlen adatok szétválasztása.
Analogiás gondolkodás	Kerek tízesek összeadása, kivonása az egyjegyűekkel való analógia alapján.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognitív	Alkalmazásra képes műveletvégzés valószínűségi szituációkban.
Rendszerezés, kombinativitás	Rész-egész viszonyok, kifejezések rajzzal, számfeladattal, nyitott mondatl. A műveleti tulajdonságok tapasztalása számok sorrendjének megváltoztatásával.

Alkotás és kreativitás	Kirakásról, képről számfeladat, nyitott mondat alkotása; írása. Számfeladathoz, nyitott mondathoz, más modellhez problémaalkotás.
Induktív, deduktív folyamatok	Következtetés meglévő eredményből más művelet eredményére a műveletek monoton tulajdonságának felhasználásával.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> - Szituációkhoz, történésekhez a megfelelő művelet hozzárendelése. - A műveletek megjelenítése eljátszással, kirakással, képpel, szöveges feladatokkal. - Kerek tízesek összeadása, kivonása az egyjegyűekkel való analógia alapján. - Pótlás kerek tízesre, pótlás 100-ra, ellenőrzés zsebszámológéppel. - Tapasztalatok gyűjtése az összeadás és kivonás kapcsolatáról a nagyobb számok körében. - Kerek tízesek és egyjegyűek összeadása, teljes kétjegyűből az egyesek illetve a tízesek elvétele. - Hozzáadás, elvétel több lépésben. („Gépes” szemlélet.) A csoportosíthatóság, felbonthatóság alkalmazása a teljes kétjegyűek és egyjegyűek tízes átlépést igénylő összeadásaiban, kivonásaiban. - A 9 és a 8 hozzáadása, elvétele (játékpénz, golyós számológép, számegyenes, számtáblázat, két gép összekapcsolásának alkalmazásával). - Növekvő és csökkenő sorozatok egyenlő lépésekkel; adott sorozat valahányadik tagjának becslése; ellenőrzés számítással. - Teljes kétjegyűek összeadása, kivonása különféle eljárások és műveleti tulajdonságok alkalmazásával. Az alkalmazott tulajdonság „igazolása” kirakással, számegyenesen való megjelenítéssel, játékpénzzel, számtáblázatokban, összekapcsolt gépekkel, mérőssel, folyadék töltőgéppel... 	
Szöveges feladatok megoldása, a megoldás lépéseinek tudatosítása. Adatok gyűjtése, rendezése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatás Az összeadás és a kivonás különféle értelmezései 100-as számkörben való-ságtartalmú problémafelvetésekben jelennek meg. A számolási eljárások kimunkálását a 20-as számkörben végzett műveletek ismeretére alapozzuk, építve az analógias gondolkodásra, a műveletek tulajdonságaira és az összeadás és a kivonás kapcsolatára.	A műveletek és a valóság összekapcsolása (képekről, számfeladatokról történet alkotása; szöveges feladatok eljátszása, modellezése). Műveletvégzések szemléletesen kiépített analógiák alapján. Műveleti tulajdonságok alkalmazása számolási eljárásokban. Az összeadás és kivonás kapcsolatának mélyítése, alkalmazása számolási eljárásokban. Egyenlő tagú összeadások; egyenlő számok elvétele. Az összeg és a különbség változása és változatlanlansága. A műveletek gyakorlati alkalmazása.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Környezetismeret; Életvitel; Testnevelés
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	A műveletek megjelenítését segítő eljárások, tevékenységek; a matematikai tartalmak felismerését támogató sokféle eszköz alkalmazása. A matematika és a valóság kapcsolatának felismerését erősítő problémafelvetések; a lehetséges megoldások megbeszélése.
Módszertani eszköztár	A valóság tartalmú problémafelvetésekben szereplő vagy azok modellezését támogató tárgyak, eszközök. Golyós számológép. Játékpénz. Számtáblázatok; számegyenes. Játékok, játékos feladatok, amelyek hozzájárulnak a számolási készség fejlesztéséhez.
Értékelés módja <i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Szummatív mérés a 100-as számkörben (természetes számok, összeadás, kivonás). Játékok szervezése, amelyekben a lassabban haladók is sikerélményhez juthatnak. Mennyiségi és minőségi differenciálás a számolási eljárások kiépítése és gyakorlása során. Gondolati és szükség esetén külső képzőanyagok segítségével.

KÖVETELMÉNYEK

Számok összeadása és kivonása a 100-as számkörben, számolási eljárások alkalmazása (esetenként még segítséggel). A műveletek alkalmazása szöveges feladatok és nyitott mondatok megoldása során.

SZORZÓ-ÉS BENNFOGLALÓTÁBLÁK FELEPÍTÉSE ÉS A RÉSZEKRE OSZTÁS ELŐKÉSZÍTÉSE
22-26 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	Számolás valahányasával; 0-tól induló számtani sorozatok tagjainak meghatározása. A szorzó- és bennfoglaló táblák felépítése, a műveletek kapcsolata. A műveletek tulajdonságainak felismerése, alkalmazása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A szorzat és a hányados változása, változatlanúsága. Meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; a tapasztalatok alkalmazása egyszerű kapcsolatok felismerésekor * ha azonos egységgel mérünk, akkor a nagyobb mennyiséghez nagyobb mérőszám tartozik, a kétszer, háromszor nagyobb mennyiséget kétszer, háromszor nagyobb mérőszám fejezi ki; * a kisebb egységből több, a nagyobb egységből kevesebb fejezi ki ugyanazt a mennyiséget; fele, harmada akkora egységgel mérve kétszer, háromszor akkora mérőszám; kétszer, háromszor akkora egységgel mérve fele, harmad akkora mérőszám fejezi ki ugyanazt a mennyiséget.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Kis kétégyűek többszörözése becsléssel, a reális és a lehetetlen adatok szétválasztása. Ellenőrzés zsebszámológéppel. A szorzás és osztás alkalmazása valóság tartalmú problémafelvételekben. Matematizálás. Egyenes és fordított szöveges feladatok matematikai modelljének megalkotása. Számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerzés, kombinatívítás	Halmaz – részalmaz viszony felismerése tevékenység során, sorozatokban, táblázatokban, számegyenesen. A feltétel-változtatás következményének felismerése. Fadiagram, táblázat, útdiagram használata. A műveleti tulajdonságok tapasztalása számok sorrendjének megváltoztatásával. Adott számokból többtényezős szorzatok előállítása.
Induktív, deduktív következtetések	Kirákról, képről számfeladat, nyitott mondat alkotása; írása; Számfeladathoz, nyitott mondat, más modellhez problémaalkotás. Következtetés meglévő műveleti eredményből más művelet eredményére a műveletek monoton tulajdonságának felhasználásával.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Szorzás, bennfoglaló osztás és egyenlő részekre osztás</p> <ul style="list-style-type: none"> – leolvasása, megfogalmazása eljátszott és szavakkal elmondott történekekről, helyzetekről, képpárokról; a jelölések bevezetése; – műveletekhez történekek, szöveges feladatok, képek alkotása, kapcsolása; – tárgyak kirakásával, mennyiségek mérésével, játékpénzzel, hajtogatós lapokkal, képről olvasással, képalkotással, zsebszámológéppel... <p>A 10 többszöröseinek felezése; az 5 többszöröseinek 2-szerese.</p> <p>A 2 többszöröseinek 2-szerese és 2-szer 2-szerese. Felezések, negyedelesek. Egyenlő szorzatok keresése, az egyenlőség okának „indoklása” tárgyi tevékenységgel.</p>	

<p>A 3 többszörösöknek 2-szerzése és 3-szorozása; felelések és harmadolások. Két szorzótáblából a harmadik megalkotása; indoklás tárgyi tevékenységgel, hajtogatással.</p> <p>Többféle művelet leolvasása kirakásról, rajzról; egyenlőségeket tartalmazó számfeladatok igazságának megállapítása kirakással, rajzzal. Nyitott mondatok, gépes-játékok.</p> <p>A megismert szorzótáblák összegyűjtése, a hiányzó számok pótlása. Érdekeségek a kisegyszerű táblázatában.</p> <p>A 7 többszörösével megegyező számok keresése más szorzótáblákban, az egyenlőségek okainak „indoklása”.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Folytatás</p> <p>A szorzás értelmezésénél fontos megkülönböztetni és következetesen használni a szorzandót és a szorzót, hiszen a művelet tulajdonságainak felismeretése és alkalmazása csak a művelet értelmezése után történhet meg. Ugyancsak lényeges különbség van a bennfoglalás és a részekre osztás között, ezért ezek értelmezésére és tudatos alkalmazására nagy figyelmet fordítunk.</p> <p>A műveletek megértését, a köztük lévő kapcsolat felismerését segíti, ha egy kirakásról vagy képről mindhárom műveletet leolvassák a gyerekek.</p> <p>A szorzótáblák megtanulását és megjegyzését is támogatja, ha a szorzótáblakon belüli és a szorzótáblák közötti kapcsolatokat is megfigyeljük és felhasználjuk akár már a felépítésük során.</p> <p>Egyszerű, egyenes és fordított szöveges feladatok értelmezése, megoldása tevékenységgel, illetve a szövegben felismerhető kapcsolat lejegyzése nyitott mondatokkal (többféleleppén), hozzájárul a műveletek értelmezéséhez és kapcsolataik feltárásához.</p>	<p>A műveletek értelmezése, jelölése</p> <ul style="list-style-type: none"> – a szorzás bevezetése egyenlő tagú összeadásként; – a szorzás megjelenítése halmazok szorzatának számosságaként; – bennfoglalás egyenlő nagyságú csoportok kialakításával, a csoportok számának megálapításával és egyenlő számok elvételével; – egyenlő részekre osztás adott számú egyenlő nagyságú csoport kialakításával, és a csoportok elemszámának megálapításával. <p>A szorzótáblák és bennfoglaló táblák kiépítése kapcsolatrendszerbe ágyazva (kapcsolatok a szorzótáblákon belül és a szorzótáblák között).</p> <p>A tényezőik felelősségének tapasztalása egyedi szorzások összehasonlításával, téglalapos elrendezés kétféle leolvasásával.</p> <p>A szorzás széttagolhatóságának és csoportosíthatóságának tapasztalati előkészítése képekkel, mobil modellekkel.</p> <p>A felépítés sorrendje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 10, 5 és 2 szorzó- és bennfoglaló-táblái; – 2, 4 és 8 szorzó- és bennfoglaló-táblái; – 3, 6 és 9 szorzó- és bennfoglaló-táblái. <p>További tapasztalatok gyűjtése a szorzás műveleti tulajdonságairól (monotonitás, felcserélhetőség, csoportosíthatóság, széttagolhatóság) és a három művelet kapcsolatáról.</p> <ul style="list-style-type: none"> – A 9-es és a 10-es szorzótáblák összehasonlítása; más szomszédos szorzótáblák vizsgálata; – a 7-es szorzó- és bennfoglaló-tábláinak felépítése, kapcsolata más szorzótáblákkal.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Anyanyelv, környezetismeret, vizuális nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek, ének-zene.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	A szorzó- és bennfoglaló táblák felépítése sokféle eszközzel végzett tevékenységek segítségével. A szorzótáblák kapcsolatainak felismertetése csoportban szervezett munkaformában.
Módszertani eszközár	Apró tárgyak és termékek. Korongok, pálcikák, golyós számológépek. Színesrúd-készlet, játékpénz. Számítáblázatok; számegyenes. Képek, feladatlapok.

<i>Értékelés módja</i>	Tanítói megfigyelése a csoportban végzett tevékenységnek és az önálló munkának. A szorzótáblák rögzítése, biztonságos használata a tanév végén.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Játékok szervezése, amelyekben a lassabban haladók is sikerélményhez juthatnak. A hibák okainak felkutatása, korrigálása. Gondolati és szükség esetén külső képző segítség.
KÖVETELMÉNYEK	
A kisegyszeregy ismerete (szükség esetén segítséggel): a szorzótáblák kapcsolatainak alkalmazása a számításokban, ellenőrzésben. Olyan külső és belső kép kiépítése, hogy tudják kiszámolni a kisegyszeregynek megfelelő bennfoglalásokat, lássák a kapcsolatot a szorzás és a bennfoglalás között.	

TÖBB MŰVELET EGYÜTT 12 óra

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Tapasztalatok gyűjtése műveleti tulajdonságokról és műveletek közti kapcsolatokról konkrét egyedi esetekben; ezek alkalmazása konkrét számításokban.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Néhány, a számításokban, döntésekben, önellenoérésben jól felhasználható műveleti tulajdonság és kapcsolat felismerése, megértése konkrétan megjelenített modellek segítségével. Példák és ellenpéldák vizsgálatával – műveleti tulajdonságokra épülő – egyenlőségek vagy egyenlőtlenségek szükségesszerűségének illetve lehetetlenségének megállapítása. Következtetés a maradékos osztás lehetséges maradékaira.
Összefüggések felismerése	Adott szám közelítő előállítása adott számokból az alpműveletek alkalmazásával.
Szövegesfeladat-megoldás, metakogníció	Szabálykövetések illetve szabályfelismerés sorozatokban, táblázatokban és gépes játékok során. Egy vagy két művelettel, nyitott mondattal leírható szöveges feladatok leírása jelekkel a kialakított értelmező képek segítségével és elképzelés alapján. Szöveg alkotása egy vagy két műveletet tartalmazó számfeladathoz, nyitott mondathoz.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott számok előállítása szorzat és szám összegeként; maradékosztályok elemeinek gyűjtése adott osztó esetén. Alpműveleteket tartalmazó kétváltozós nyitott mondatok igazzá tévése számpárok kipróbálásával. Számépitő játékok.
Induktív, deduktív következtetések	Műveleti tulajdonságokra épülő gépes játékok, „két nyíl helyett egy nyíl” típusú feladatok segítségével az egyedi esetek alapján műveleti tulajdonságok és kapcsolatok felismerése (általánosított megfogalmazás nélkül).
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Műveleti tulajdonságokhoz kapcsolódó kirakásokról, képekről számfeladatok alkotása többféleképpen; több műveletet tartalmazó számfeladathoz képző, olvasás a kialakult képről másféleképpen. Két művelettel megoldható szöveges feladatok többféle megoldási móddal. Szövegalkotás két műveletet tartalmazó nyitott mondatokhoz. „Gondoltam egy számot...”	
Zárójelket tartalmazó műveletsorok összehasonlítása. Képbemenetű gépek. „Célba dobás” szorzással. Szorzatképzés húzott, dobott vagy választott számjegyekből. Olyan – szorzást tartalmazó – nyitott mondatok, amelyekben a szorzó az ismeretlen.	

<p>Tapasztalatok gyűjtése kirakásokkal, a kialakult kép lejegyzése matematikai jelekkel; fordított irányú tevékenység. Tapasztalatszerzés konkrét számokról kirakással, felcsavart számegegnyessel, sokféle óra használatával, játékpénzzel... Számok közlése szorzatokkal, az eltérések vizsgálata. Bennfoglalás maradékkal; a maradékos osztás kétféle lejegyzési formája. Számok szétválogatása az osztás lehetséges maradékai szerint.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Folytatás Kiterjesztjük a számolási eljárásokat kis kéjegyű számok szorzására, illetve a szorzótáblán kívüli eső számok osztására. Ehhez további tapasztalatokat gyűjtünk a műveletek tulajdonságairól tevékenységekkel, és feladatsorokban végzett megfigyelésekkel. Bevezetjük a maradékos osztást, és szétválogatjuk a számokat adott számmal való osztási maradékaik szerint. Megfigyeljük a zárójel szerepét, és alkalmazzuk a szóveges feladatokban megfigyelhető összefüggések számfeladattal történő lejegyzéseket.</p>	<p>Összeg vagy különbség szorzása számmal; szorzat növelése vagy csökkentése. Összeg vagy különbség osztása számmal. Számok bontása szorzatok összegére; a szorzat változtatlansága. Kis kéjegyűek szorzása, osztása egyjegyű számmal. Kétváltozós, illetve 1 változót 2 helyen tartalmazó nyitott mondatok megoldása behelyettesítéssel. Szám előállítás szorzat és szám összegeként.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.	Anyanyelv, környezetismeret, vizuális nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek, ének-zene.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés; sokféle játék. A konkrét egyedi esetekben gyűjtött tapasztalatok megbeszélése, alkalmazása problémamegoldásokban, számításokban.
<i>Módszertani eszközár</i>	Játékpénz, színesrúd-készlet, számegegnyes. Hajtogató-lapok, változtató-kártyák.
<i>Értékelés módja</i>	Felcsavart számegegnyes, sokféle óra (3, 4, 5 számmal). Szóveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján. Diagnosztikus mérés az egyéni hiányok, hibák felmérése, a fejlesztés további tervezése érdekében.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Olyan tevékenységek, játékok, alkotások szervezése, amelyeknek több lehetséges megoldása van. A diagnosztikus mérés során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Egyedi esetekben, a gyakorlatban a tagok, tényezők felcserélhetőségének, a tagok, tényezők csoportosíthatóságának ismerete. Becslések, számítások során annak alkalmazása, hogy nő vagy csökken az összeg, különbség, szorzat, hányados, ha az egyik számot növelem, csökkentem. Kirakás (eljátszás) után tudja kiszámítani az egyszerűbb maradékos osztásokat.</p>	

SOKSZOROZÁS, OSZTOZKODÁS
18 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	A szorzás, bennfoglalás, részekre osztás fogalma, kapcsolataik; számolási eljárások.
Mennyiségi következtetés	A szorzandó és a szorzat változásainak felismerése adott szorzó esetén.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Az osztandó és a hányados változásainak megfigyelése adott osztó esetén. Osztás célba dobással, a becslést érték ellenőrzése szorzással. Egységörték értelmezése tevékenységgel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szorzással, bennfoglalással és részekre osztással megoldható szöveges feladatokhoz alkalmas modell használata. Egy műveletet igénylő egyenes illetve fordított szövegeztető feladatok összefüggéseinek felismerése.
<i>Rendszerzés, kombinatívitás</i>	Szorzást, osztást tartalmazó feladatokban a feltételek változtatásának hatására bekövetkező változások megsejtése, ellenőrzés a műveletek elvégzésével. Fadiagram, táblázat, útdiagram használata. Adott számok előállítása szorzással, részekre osztással.
Induktív, deduktív következtetések	Konkrét egyedi esetek megfigyelése alapján következtetés kis kétfüggékkel való szorzás illetve osztás eredményére. Ellenőrzés számológéppel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
„Céla dobás” szorzással. Szorzatképzés húzott, dobott vagy választott számjegyekből. Olyan – szorzást tartalmazó – nyitott mondatok, amelyekben a szorzandó az ismeretlen.	
Tapasztalatok gyűjtése kirakásokkal, a kialakult kép lejegyzése matematikai jelekkel; fordított irányú tevékenység. Számképzések számjegyekből, adott feltételnek megfelelően.	
Tapasztalatszerzés konkrét számokról képek, rudak, papírcsíkok, pénzek... több egyenlő részre osztásával (negyedelés 2-szer kétfelé osztással...).	
Összekapcsolt gépek.	
Tapasztalatszerzés valóságos tárgyak (gyümölcsök, csokoládék...) egyenlő részekre osztásával.	
Adott egységörték előállítása többféle mennyiség, különféle egységválasztása mellett vágással, tépéssel, hajtogatással, színezéssel; a részek összemérése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatás	Számok kétfelé osztás bontása.
A szorzó- és bennfoglaló táblák elég stabil ismerete után kerül sor a részekre osztások mélyítésére. A szervezett tevékenységek tovább erősítik a műveletek kapcsolatát, hozzájárulnak a számolási készség további fejlesztéséhez.	Szorzások állandó szorzóval és megfordításaiik.
A tárgyak, termékek, csokoládék egyenlő részekre osztásával elkezdjük az egységörték fogalmának alapozását.	Számok összehasonlítása, hányzor akkora, hányada.
	Számok többfelé osztása két (vagy több) lépésben. Az egységörték előkészítése.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A számokkal és műveletekkel kapcsolatos témák.	Környezetismeret, zenei nevelés, testnevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Tevékenységek szervezése – sokféle eszköz alkalmazásával – az adott számmal való szorzás és a részekre osztás kapcsolatának tapasztaltatására. Egységörték előkészítése az egész egyenlő részekre osztásával.
<i>Módszertani eszközök</i>	Tárgyak, termékek, csokoládék, gyümölcsök.... Papírsíkok, szalagok, folyadékok... és szétmésztésre alkalmas eszközök, edények. Szinesrúd-készlet; mérőszalag. Játékpénz. Feladatlapok, játékok és játékos feladatok.
<i>Értékelés módja</i>	Akarati tényezők szerinti szöveges értékelés.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Heterogén csoportok szervezése, egymás munkájának segítése.
KÖVETELMÉNYEK	
Tudja a kisegyszerűnek megfelelő bennfoglalásokat, részekre osztásokat; látja a kapcsolatot a szorzás és a kétféle osztás között.	
Az egységül választott mennyiséget a lehetséges pontossággal osztja egyenlő részekre adott egységörtéknek megfelelően; helyesen megnevezi a leolvasott törtszámot.	

2. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA, MÉRÉS

GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TÉRBEN, SÍKBAN 8 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számítás, számolás	Adott számú elemből újabb alakzatok létrehozása. Alakzatok számokkal jellemezhető tulajdonságainak megállapítása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Kiscsokkából épített testek részeinek beváltása nagyobb rudakra. Színes rudakból megépített testek felépítése kiscsokkából. Tapasztalati következtetés az építőelemek számára. Adott terület kirakása alakzatokból, a formák és az alkotóelemek számának becslése, ellenőrzése kirakással.
Szövegsfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szöveggel adott feltételek értelése, figyelembevétele az alkotások során.
Rendszerezés, kombinativitás	Válogatások adott és választott tulajdonságok szerint. Alakzatok válogatása, rendezése a csúcsok száma szerint. Építés adott alaprajzra adott számú elemből. Sorminták és területminták kirakása.

Induktív, deduktív következtetések	Adott tulajdonságú elem kiválasztása. Megkezdett válogatás folytatása, rossz válogatás javítása.
Alkotóképeség	Építések kis kockákból, testekből.
Ellenőrzés	Annak eldöntése, hogy a megalkotott test megfelel a feltételeknek.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
T estek válogatása többféle adott vagy választott szempont szerint; megkezdett válogatás folytatása, a felismert tulajdonság kifejezése a válogatás folytatásával. Kétféle válogatás; a különbözőválogatott részekbe tartozó elemek közös tulajdonságának megnevezése. Építés modellelről; emlékezetből; alaprajzon. Megépített test kódolt alaprajzának elkészítése; azonos alaprajzú testek összehasonlítása. T estek építése szóbeli utasítás követésével; az alkotóelemek számának, formájának megköltésével; a test tulajdonságának megadásával (pl.: tükrös legyen!). Tangram játékok; alakzatok lefedése; különböző formák előállítása egyforma lapokból. Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a síkbeli ritmus (szimmetriák) követése. Síkbeli formák megváltoztatása; a változások megfigyelése, <i>megnevezése</i> . Előállított és gyűjtött síkidomok szétválogatása megadott és felismert geometriai tulajdonságok szerint. Megkezdett válogatás folytatása, rossz válogatás javítása. Sokszögek oldalainak, csúcsainak számlálása, alakzatok válogatása, rendezése a csúcsok száma szerint. Tükrös használata. Téglalap, négyzet összehajtása, oldalainak összemérése. Derékszög, téglalap hajtogatása. Négyzet hajtogatása téglalappól.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A geometriai tevékenykedések közben szerzett tapasztalatok mind fontosak lesznek később. Ebben az időszakban még maga a tapasztalatszerzés a leglényegesebb. Amikor valamilyen feltétel szerint alkotnak alakzatokat, akkor nem az összes lehetséges eset előállítása válik lényegessé. Jó, ha sokfélelt alkotnak, de a kulcskérdés az, hogy szem előtt tartásuk a kijelölt szempontokat.	Tárgyak, testek – válogatása különböző tulajdonságaik szerint; – építése testekből; – kódolt alaprajzának készítése; – alkotása adott feltételeknek megfelelően. Síkidomok – kirakása síkidomokból; azonosítás, megkülönböztetés globális látványként; azonosítógok és különbözőségek keresése; – hajtogatása, nyírása adott kép vagy elbeszélés alapján; – válogatása adott vagy választott tulajdonság szerint; – összehasonlítása, a különbözőségek megfogalmazása. Tükrös alakzatok kirakása, nyírása, vizsgálata összehajtatással. Téglalap, négyzet előállítása hajtogatással.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Gondolkodási módszerek Relációk, függvények, sorozatok A geometria, mérés többi témaköre	Vizuális nevelés, környezetismeret, technika.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
<i>Módszertani eszközök</i>	Tárgyak, testek, síkidomok
<i>Értékelési módja</i>	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételtől, a csoportban létrehozott alkotások összevetése az adott feltételekkel.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Tud adott építőelemekből (testekből) építeni, mozaiklapokból formát, mintát kirakni szabadon. Képes 6-12 elemből álló építményt, síkbeli kirakást lemásolni a mintával megegyező elemekből; sormintát, síkmintát folytatni; tud másolni más elemek felhasználásával (pl. színben eltérő elemekkel, több darab kisebb elemmel); felismeri az alak és az állás változását; tudja korrigálni tévedését; tudja használni egyszerű rajzolásban a sablont, vonalzót. Érti, és alkotásában tudja követni a szóban adott feltételt, feltételeket. Szét tudja válogatni megnevezett geometriai tulajdonság szerint a gyűjtött, megalkotott testeket, síkidomokat. Felismeri a téglalapot, négyzetet, téglalappal, kockát; helyesen használja ezeket a szavakat; hajtogatással meg tudja mutatni egy négyszögről, hogy az négyzet, vagy téglalap.</p>	

TÜKRÖZÉSEK

4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Sorminta készítése sorozatos tükrözéssel; az egyforma állású alakzatok sorszámának megfigyelése. Kétszeres tükrözéssel.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Négyzetóra rajzolt alakzatok területének megállapítása a négyzetek megszámlálásával, következtetés a tükrözött alakzat területére. A tükrökép valószínűsíthető helyzete az alakzat vagy a tükrör helyzetének változtatásával. Ellenőrzés zsebtükrökkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szavakkal megfogalmazott utasítások értelése, követése.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok egymáshoz viszonyított helyzetének változtatása, a változások követése a tükröképekben. Eredeti és tükrökép összehasonlítása, azonosságok és különbözőségek keresése.
Induktív, deduktív következtetések	Tükrökkel végzett tevékenységek során megfigyelt tulajdonságok alkalmazása alakzat tükröképek képzelet alapján való kirakásánál; ellenőrzés tükrökkel.
Ellenőrzés	Tengelyes tükrösség ellenőrzése összehajtatással.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Mozgások tükrör előtt; a tükrör helyzetének változtatása. Térbeli és síkbeli alkotások és tükröképek kirakása. Tükrősík keresése a tükrör mozgásával, tükrötengely keresése összehajtatással. Tengelyesen szimmetrikus alakzatok létrehozása festéklappal, tépéssel, nyírással, átfordítással. Tükrös és nem tükrös figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján hálón. Síkbeli tükrözés másolópapírral. Sorminta készítése sorozatos tükrözéssel.</p>	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése Azonosságok és különbözőségek megfigyelése alakzatok és tükörképük összehasonlításával; változások megfigyelése a tükör helyzetéhez viszonyítva. A tükörkép megalkotása. Tengelyesen szimmetrikus síkidomok vizsgálata, előállítás.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek Vizuális nevelés, környezetismeret, technika, ének-zene.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
<i>Módszertani eszközár</i>	A gyerekek saját teste, alakzatok, síkidomok, masolópapír, tükör.
<i>Értékelés módja</i>	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való aktivitásról; az önálló tevékenység végrehajtásáról, az önellenőrzés során felismert hibák javításáról.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása. A manipulációs tevékenységben kevésbé fejletett tanulók számára egyszerűbb alakzatok választása.
KÖVETELMÉNYEK	
Összképben és a két kéz mozgásával meg tudja különböztetni egy tárgy, síkidom tükörképét az eltolással kapott (az eredetivel egyállású) képtől; felismeri tárgyak, síkidomok tükörszimmetriáját. Elképzelés után ki tudja rakni egyszerű térbeli, síkbeli alakzat tükörképét, kirakását ellenőrizni tudja zsebtükörrel. A sík mozgatásával végre tudja hajtani a tengelyes tükrözést, az eltolást segítségével.	
TÁJÉKOZÓDÁS 4 óra	
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben Alakzatok (pontok) helyének megadása vonalon 1., síkban 2 adattal. Írányal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal. Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (iskolába indulás előtt vagy után 1 órával, születésed előtt vagy után 3 évvel, az utcában a harmadik szomszédotok ...).
Számolás, számolás	
Mennyiségi következtetés	
Becsülés, mérés, valószínűségi következtetés	

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Útvonalak valódi és terepasztalon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.
Rendszerzés, kombinativitás	Tájékozódás a számgyenesen, táblázatokban.
Induktív, deduktív következtetések	Adott helyek elérése különböző útvonalak bejárásával. Tájékozódás útdiagramokon. Útvonalak fordított irányú bejárása. Útvonal kiválasztása adott pontok érintésével.
	Adott útvonalon található jellemző pontok (épületek, nevezetességek...) felismerése. Az irányváltoztatás hatása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Útvonalak valódi és terepasztalon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.	
Hőmérsékletmérés; mikor van melegebb, hidegebb?	
Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (időben adott pillanat előtt, után; adott magassági szint alatt, fölött...).	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A téri tájékozódás képessége rendkívül fontos az ismeretszerzésben, nemcsak a matematika területén. A térképek, alaprajzok használata, a gömbön való tájékozódás a természetismeret műveltség területéhez kapcsolja a témát. A gömbfelülettel való aktív ismerkedés a síkbeliség megismerését is segíti a vele való összevetéssel. Előkészítés: Negatív szám fogalma.	Útvonalak követése, bejárt útvonalak megadása szóban. A jobbra, balra, előtte, mögötte, középre, szemben szavak használata. Írányal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal (szabványos jelölés nélkül).
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Számтан algebra: Az egész számok. A geometria többi témaköre.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, zenei és vizuális nevelés, informatika.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Tanulmányi séták szervezése; játékos szituációk teremtése. Rajzolás papíron és a gömbön.
<i>Módszertani eszközár</i>	Gyerekek saját teste, hőmérő, sík lapok és gömb.
<i>Értékelés módja</i>	Önértékelés a kitűzött céllal való összehasonlítás alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Tapintatos segítés, szükség esetén többféle érzékszerv bevonása.
KÖVETELMÉNYEK	
Le tud olvasni hőmérsékleti értéket 0 fok alatt is. Képes biztonságos mozgásos tájékozódásra.	
Érti az irányokat kifejező szavakat, képes azok követésére mozgásokban, tudja használni azokat elvégzett vagy képzelt mozgás megadására. Tudja azonosítani, megkülönböztetni a mozgás irányát és síkban az alakzatok állását.	

2. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK
8 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Megfigyelt események bekövetkezésének összeszámlálása. A közösen elkészített táblázat és diagram adatainak összeszámlálása.
Mennyiségi következtetés Beecsülés, mérés, valószínűségi következtetés	Tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a biztos eseményről játékok során. Tippelés egy esemény bekövetkezésére; a kísérlet elvégzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Véleményalkotás determinisztikus és véletlen események bekövetkezéséről. Felesleges és egymásnak ellentmondó adatokat tartalmazó szöveges feladatok megoldása. Találkozás olyan feladatokkal, amelyeknek nincs megoldása.
Rendszerzés, kombinativitás	A kísérlet kiterjesztése játékokhoz kapcsolódó kísérletek lehetséges kimeneteleinek áttekintésére. A „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges” események különválasztása.
Induktív, deduktív következtetések	Szűtések megfogalmazása, miszerint az egyik esemény bekövetkezése valószínűbb, a másiké kevésbé valószínű.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van; találkozás nagyobb és kisebb valószínűségű eseményekkel. Megfigyelések, kísérletek a „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges” megkülönböztetésére. A „biztos” cáfolása ellenpélda megmutatásával, a „lehetetlen” cáfolása példa felmutatásával.	
Kísérlet során megfigyelt esemény gyakoriságának megállapítása. Elvégzett kísérlet adatainak jegyzése, táblázatra foglalása, diagram készítése közösen; a táblázat és a diagram adatainak olvasása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A számolás gyakorlásának egyik legeredményesebb módja, ha az egyébként esetleg már unalmas tennivalóhoz játékos lehetőséget kínálunk. A játékok egy része alkotó tevékenység, ezért vonzó a gyerekek számára, más részének pedig az ad érdekességet, hogy a véletlennek is van szerepe bennük.	Tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a biztos eseményről játékok során. Egyszerű kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése; elkészített táblázat olvasása.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A számtan algebra témakör minden eleme. Gondolkodási módszerek.	Vizuális nevelés, környezetismeret, életvitel és gyakorlati ismeretek, anyanyelvi nevelés, informatika.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Jó hangulatú valószínűségi játékok szervezése.
<i>Módszertani eszköztár</i>	Dobókockák és más dobótestek, pörgettyűk, korongok, számkártyák.
<i>Értékelés módja</i>	Szóbeli értékelés a tanulói aktivitás, motiváltság, feladat tudat, mások segítése megfigyelése alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A visszahúzódnó tanulók bevonása a közös játékokba. Az egészséges versenyszellem mellett a toleráns magatartás biztosítása.
KÖVETELMÉNYEK	
Részvétel a közös tevékenységben és a közös gondolkodásban.	
A sorozatok, táblázatok, grafikonok adatainak leolvasása.	
A biztos, lehetetlen és véletlen események megkülönböztetése egyszerű megfigyelt, eljátszott szituációkban.	

2. melléklet a 2. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) modulok listája:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

- 0201 Válogatások, válogatások kétféle
- 0204 Számok tulajdonságai; válogatás kétféle
- 0206 A szorzás, osztás előkészítése; kombinatorikus játékok

SZÁMTAN, ALGEBRA

- 0202 Számok 20-ig, 30-ig (számlálás, alkalmi egységekkel való mérés)
- 0203 Az idő mérése; hét, nap, óra, perc; periodikus sorozatok
- 0205 Összeadás, kivonás tevékenységgel, szöveges feladatokkal (mindegyik értelmezéssel)
- 0207 Összeadás és kivonás egyre ügyesebben
- 0208 Tárgyak, dolgok, jelek, hangjelek, mozdulatok, érintések... meg- és leszámlálása a 100-as körben egyesével.
- 0209 Tárgyak, dolgok, jelek, hangjelek, mozdulatok, érintések... meg- és leszámlálása a 100-as körben egyesével és alkalmi csoportosítások szerint. A pénz.
- 0210 Mérések alkalmi egységgel; mérőszalaggal, az egység többszörösével.
- 0211 Tömegmérés; úrtartalommérés egységgel és az egység többszöröseivel.
- 0212 Tájékozódás számvonalon, számtáblázatokon.
- 0213 Kerek tízesek összeadása, kivonása tárgyi tevékenységgel (a tízesek különféle megjelenítésével); analógiák értelmezése és építése. Szöveges feladatok.
- 0214 Kerek tízesekhez egyjegyűek hozzáadása, teljes kétjegyűből a tízesek elvétele. Szöveges feladatok
- 0215 Teljes kétjegyű számhoz egyjegyű hozzáadása és teljes kétjegyűből egyjegyű elvétele tízes-átlépés nélkül; analógiák építése, alkalmazása. Szöveges feladatok.

- 0216 Teljes kétjegyű számhoz egyjegyű hozzáadása és teljes kétjegyűből egyjegyű elvétele tízes-átlépéssel; analógiák építése, alkalmazása. A szorzás és bennfoglalás előkészítése egyenletes lépegetéssel. Szöveges feladatok.
- 0217 A 9 és a 8 hozzáadása, elvétele
- 0218 Teljes kétjegyűek és kerek tízesek összeadása; teljes kétjegyűből kerek tízesek elvétele. Szöveges feladatok.
- 0219 Teljes kétjegyűek összeadása, kivonása tízes-átlépés nélkül. Szöveges feladatok.
- 0220 Teljes kétjegyűek összeadása, kivonása tízes-átlépéssel. Szöveges feladatok.
- 0221 Szöveges feladatok a 100-as számkörben
- 0222 Az összeadás és kivonás tulajdonságait és kapcsolatukat; nyitott mondatok
- 0223 Teljes kétjegyűek összeadása és kivonása különféle eljárásokkal és a műveleti tulajdonságok felhasználásával; szöveges feladatok
- 0229 A 10-es, 2-es és 5-ös szorzótáblák és kapcsolataik; a 4-es szorzó- és bennfoglaló tábla felépítése. Szöveges feladatok.
- 0230 A szorzótáblák kapcsolatai és gyakorlásuk. Egyenlő részekre osztások. Egy képhez több művelet. Szöveges feladatok
- 0231 A 8-as szorzó- és bennfoglaló tábla; kapcsolatuk. Egy képhez több művelet. Szöveges feladatok.
- 0232 A 3-as és 6-os szorzó- és bennfoglaló tábla; kapcsolatuk. Szöveges feladatok.
- 0233 A 9-es szorzó- és bennfoglaló tábla; kapcsolatuk a 10-es táblákkal; kapcsolatuk a 3-as, 6-os táblákkal. Szöveges feladatok.
- 0234 A tényezők felcserélhetősége. A 7-es szorzótábla felépítése.
- 0235 Nyitott mondatok. Bennfoglalás maradékkal.
- 0240 Maradékos osztás szöveges feladatokkal értelmezve
- 0238 Összeadás és kivonás együtt szöveges feladatokkal értelmezve
- 0239 Több művelet együtt (összeg, különbség szorzása is)
- 0241 Kétszerezés, felezés, négyeszeres, negyedelés. A fél és a negyed leolvasása sokféle mennyiség sokféle egysége esetén.
- 0242 Nyolcszorozás, nyolcadrés-keresés. Kapcsolatok a megismert többszörzések, egyenlő részekre osztások között
- 0243 Szorzás 3-mal, 6-tal, 9-cel; 3, 6, 9 egyenlő részre osztás. A harmad és a hatod előállítás, leolvasása.
- 0244 Szorzás, egyenlő részekre osztás 10-zel, 5-tel
- 0245 Szorzás, egyenlő részekre osztás 7-tel
- 0246 Vizsgálódás a szorzótáblákban; összefüggések keresése, indoklása
- 0249 Feladatok, játékok; Műveleti tulajdonságok tudatosítása Ellenőrzés; hiányok pótlása
- 0250 Feladatok, játékok; Összefüggések tudatosítása Ellenőrzés; hiányok pótlása
- GEOMETRIA, MÉRÉS**
- 0225 Ismerkedés a gömbbel
- 0226 Építések dobozokból, egyéb testekből
- 0227 Alkotások síkban mozaiklapokkal; szívoszállal
- 0236 Tapasztalatok tükkörrel a kézben
- 0237 Tükkörzés a sík átfordításával
- 0224 Tájékozódás egyenesen; a negatív szám fogalmának előkészítése irányított mennyiségekhez kapcsolva (út, hőmérséklet, idő)
- 0228 Tájékozódás térben, síkon, gömbön
- VALÓSÍNŰSÉG, STATISZTIKA**
- 0247 Feladatok, játékok; Valósínűségi játékok. Ellenőrzés; hiányok pótlása
- 0248 Feladatok, játékok; Valósínűségi megfigyelések. Ellenőrzés; hiányok pótlása

A típusú modulokhoz kapcsolódó Fejlesztési keresztmodulok:

A fenti A modulokhoz kapcsolódik évi 8 órás **FEJLESZTÉSI KERESZTMODUL**, a matematika tanulási nehézségekkel küzdő tanulók számára.
Az A modulok alapján készült néhány **mintamodul az SNI-s** tanulók fejlesztéséhez (ld. 13. melléklet)

B típusú modulok (matematikai kompetenciafejlesztés más tantárgyakban):

A B típusú modulok a tanórai képességfejlesztést egészítik ki.

Testnevelés órán elsősorban a **számolási és számlálási készséget**, az Ember a természetben modulokkal a **becslés-mérés készségeket**, a Művészetek modulokkal az **alapkészségeket fejlesztjük**.

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

02C02 Csere-bere

02C03 Memória 2

02C04 Alakzatok, színek, ritmus

02C07 Lerakó

02C08 Titkosírás

SZÁMTAN, ALGEBRA

02C01 Táblás játékok 2

02C05 Hány darab?

02C06 Mérés

02C07 Lerakó

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Szabály megértése, követése.

A figyelem és az emlékezet terjedelmének, tartosságának, a figyelem szelektivitásának, koncentrációjának, valamint a figyelmi váltásnak, az aktív felidézésnek a fejlesztése verbális és vizuális memória terén egyaránt.

A tanuláshoz szükséges pszichikus funkciók erősítése; a vizuális, az audiatív, a taktilis és kinesztikus észlelés, diszkrimináció (vizuális és audiatív észlelőkor az információk megkülönböztetése, szelektálása) valamint az ezzel kapcsolatos tapasztalatok értelmezésének fejlesztésével. Az események és tárgyak minél több szempontból való szemlélése. Összefüggések felismerése.

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése pártban és kis csoportban.

Szabály megértése, követése, betartása.

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése.

Természetes számok 20-as, 30-as, 100-as számkörben (számszomszédok, sorozatok). Összeadás, kivonás 30-as számkörben.

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.

Tapasztalatszerzés a mennyiségi tulajdonságokról, a megfigyelt tulajdonságok megnevezése, összehasonlítása. A számok nagyságviszonyainak mélyítése. Tapasztalatszerzés az egyenlőtlenségről.

Számlált mennyiségek összehasonlítása. Összeadás 20-as, illetve 100-as számkörben. A számok nagyságviszonyai 100-ig. Kitekintés nagyobb számkörre. Több, kevesebb, ugyanannyi valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata.

Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása.

Mennyiségek becslésének realitásba tétele tapasztalatszerzéssel.

Hosszúságok és űrtartalmak összehasonlításának, megmérésének, összegzésének, mennyiségek közti különbség megállapításának gyakorlása. Alkalmi és szabvány mértékegységek és mérőeszközök használata. Rész-egész viszony észlelése.

Szabály megértése, követése, betartása.

Szám és műveletfogalom fejlesztése, számolási rutin fejlesztése.

Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembevételével.

Szövegértés, értelmezés. Műveltségzési sebesség növelése.

02C08 Titkosírás
Szabály megértése, követése, betartása. Számolási készség fejlesztése. Természetes számok 20-as, 30-as, 100-as számkörben (szám-
szomszédok, sorozatok). Összeadás, kivonás 30-as számkörben. Teljes kétjegyű számok összeadása, kivonása. Zárjelhasználat.
02C09 Színkirakó
Számok nagyságviszonyai; számlálás; több, kevesebb, ugyanannyi, valamennyivel több, kevesebb fogalmak használata; két- háromta-
gyú összeadások; az összeg változásainak megfigyelése; több lehetőség keresése; legjobb megoldás kiválasztása.
A szám- és műveletfogalom mélyítése. Műveleti tulajdonságok megfigyelése. Számolási készség fejlesztése. Problémamegoldó gon-
dolkodás fejlesztése.

GEOMETRIA, MÉRÉS

02C01 Táblás játékok 2
A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Tájékozódás a síkon. Tapasztalatszerzés az egyenes vonal, törött vonal
fogalmakra. Egyenes és törött vonal előállítása. Hosszabb, rövidebb fogalmak használata.

02C02 Csere-bere
Területfogalom alapozása. Tapasztalatszerzés a terület mérésére lefedéssel. Területek összehasonlítása. Különböző alakú, azonos terü-
letű síkidomok megfigyelése. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkról.

02C04 Alakzatok, színek,
rítmus
A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése.
Transzformációk előállítása tevékenységgel. Tájékozódás a síkon. Térlátás, térbeli viszonyok értelmezése, kifejezése tevékenységgel.
A tanuláshoz szükséges pszichikus funkciók erősítése; a vizuális, az auditív, a taktilis és kinezetikus észlelés, diszkrimináció (vizuális és auditív
észleléskor az információk megkülönböztetése, szelektálása), valamint az ezzel kapcsolatos tapasztalatok értelmezésének fejlesztésével.
02C05 Hány darab?
Síkidomok tulajdonságainak tapasztalati úton való megismerése, felismerése. A térben, illetve a síkban való tájékozódás fejlesztése
összekapcsolva a mozgáskoordináció és a manipuláció javításával.

02C07 Lerakó
Tájékozódás a térben, síkon.
Térlátás, térbeli viszonyok lejegyzése, értelmezése, kifejezése tevékenységgel. Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek ala-
pozása: Adatok ábrázolása táblázattal, piktogrammal, oszlopdigrammal. Az ábrázolt, adott relációk értelmezése.

02C09 Színkirakó
Tájékozódás a síkon. Zárt görbék létrehozása görbe vonalakból. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkról (tengelyes tükrözés).
Ezen transzformációk előállítása tevékenységgel. Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása: Szóval adott relációk
értelmezése, ábrázolása. Táblázattal, grafikonnal adott relációk értelmezése.

Tájékozódás a síkon. Elemek összehasonlítása, rendezése adott és felismert szempont szerint. Területek összehasonlítása.

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

02C01 Táblás játékok 2
Szabály megértése, követése, betartása. Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembevételével. A stratégia
módosítása.

Adatok gyűjtése, rendszerezése táblázatba, grafikonba.

Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összetartozó értékpárok felismerése.

Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.

02C04 Alakzatok, színek,
rítmus
Az események és tárgyak több szempontból való szemlélése. Azonos tartalom többféle megnyilvánulásának megtapasztalása. Össze-
függések felismerése. Szabálykövetés.

02C05 Hány darab?

Adatok gyűjtése, rendszerezése táblázatba, piktogramba, diagramba.

Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összetartozó értékpárok felismerése.

Szabály megértése, követése, betartása.

Feltételeknek megfelelő stratégia tervezése, végrehajtása. Kívánt helyzetek létrehozása. Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy
több szempont figyelembevételével. A stratégia módosítása.

Adatok gyűjtése, rendszerezése táblázatba, grafikonba (diagramba).

Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, az összetartozó értékpárok felismerése.

Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.

02C09 Színkirakó

A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése: adott feltételnek megfelelő minél több eset előállítása, rendezése. Szabály megértése, követése, betartása.

Saját stratégia készítése, végrehajtása. A stratégia módosítása, az ellenfél tevékenységének függvényében.

3. ÉVFOLYAM

Óraszám: 148 óra, 37 hét, 4 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	6 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számтан-algebra	104
III.	Geometria, mérés	21
IV.	Függvények, sorozatok	9 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
V.	Valószínűség, statisztika	8 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)

Témakörök	Tartalom	Javasolt óraszám
Kapcsolódó témakörök		
II. Számтан-algebra I., III., IV., V.	1. ISMÉTLÉS	24 óra + folyamatos
II. Számтан-algebra I., III., IV., V.	2. SZÁMOK AZ EZRES SZÁMKÖRÖBEN	16 óra
V. Valószínűség, statisztika I., II., III., IV.	3. HÁNYFÉLEKÉPPEN? MI A VALÓSZÍNŰBB?	4 óra
II. Számтан-algebra I., III., IV., V.	4. SZÓBELI MŰVELETEK AZ EZRES SZÁMKÖRÖBEN	23 óra + folyamatos
IV. Függvények, sorozatok I., II., III., V.	5. SZÓVEGES FELADATOK, NYITOTT MONDATOK, TÁBLÁZATOK	9 óra
I. Gondolkodási módszerek II., III., IV., V.	6. TULAJDONSÁGOK KIEMELÉSE, TUDATOSÍTÁSA; VÁLOGATÁSOK	6 óra + folyamatos
III. Geometria, mérés I., IV.	7. GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS; GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TERBEN, SÍKBAN	10 óra
II. Számтан-algebra I., III., IV., V.	8. ÍRÁSBELI ÖSSZEADÁS, KIVONÁS	15 óra

II. Számтан-algebra I., III., IV.	9. TÖRTSZÁMOK	7 óra
II. Számтан-algebra I., III., IV.	10. EGÉSZ SZÁMOK	4 óra
II. Számтан-algebra I., III., IV.	11. ÍRÁSBELI SZORZÁS	8 óra + folyamatos
III. Geometria, mérés I., IV.	12. TÉGLATEST, KOCKA, GÖMB – TÉGLALAP, NÉGYZET, KÖR	4 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	13. TÁJÉKOZÓDÁS SÍKON ÉS GÖMBÖN	3 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	14. HALADÓ ÉS FORGÓ MOZGÁS, TÜKRÖZÉS	4 óra
V. Valószínűség, statisztika I., II., III., IV.	15. VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK	4 óra
II. Számтан-algebra I., III., IV., V.	16. SZÖVEGES FELADATOK	7 óra

**3. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK**

TULAJDONSÁGOK KIEMELÉSE, TUDATOSÍTÁSA; VÁLOGATÁSOK
6 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Számok válogatása tulajdonságaik alapján. Adott tulajdonságú számok gyűjtése, alkotása.
Mennyiségi következtetés	Mennyiségek szétválogatása fajtájuk (hosszúság, tömeg ...) szerint.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Hianyzó mértékegységek megadása. Elemek válogatása a címkenek megfelelően. Következtetés elemek közös tulajdonságára.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Függvényre vezető szöveges feladat megoldáshalmazának megállapítása adott alaphalmaz alapján.
Rendszerzés, kombinatívítás	Rész- és kiegészítő halmaz alkotása, a halmazt meghatározó tulajdonság megfogalmazása.
Induktív, deduktív következtetések	Elemek közös tulajdonságának keresése, adott alaphalmaz bővítése, szűkítése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Adott alaphalmaz elemeinek válogatása kétféle; az együvé kerülő elemek közös tulajdonságainak keresése, megnevezése. A tevékenységhez kötött szóbeli kifejezés gyakorlása, javíthatása („Milyeneket tettél ide?”, „Miért nem való ez ide?”, „Melyik címke hova való?”, „Mi igaz biztosan az adott részből véletlenül kivett dologra?” ...). Az elemek elhelyezéséhez kapcsolódó megállapítások: a „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük olyan”, „nem mind” kifejezések használata.</p> <p>„Címkézés” (olyan tulajdonság megnevezése, amely az adott részben minden elemre igaz, a többi elemre pedig nem igaz). A kiegészítő rész felcímkézése: a logikai „nem” értő, tudatos használata.</p> <p>Elemek elhelyezése egyszerre két tulajdonság figyelembevételével; Venn-diagram használata. A szétválogatás szigorú rendjének betartása. Az egyes részekre jellemző tulajdonságok keresése. A logikai „és” használata.</p> <p><i>Elemek elhelyezése olyan ábrán, amelyen két-két halmaz különféle viszonyban van egymással; egyszerű alá-fölerendelt fogalmak, mellérendelt fogalmak megjelenése halmazábrán.</i></p> <p>Tárgyi tevékenységhez kapcsolt kijelentések alkotása tárgyakról, személyekről, dolgokról, összségekről, (halmazokról); számokról, testekről, síkidomokról, helyzetekről, történésekről, műveletekről; tárgyak, dolgok, számok, alakzatok, jelenségek kapcsolatáról.</p> <p>Egyszerű, a gyerekek előtt álló tárgyakról, személyekről, összségekről, számokról, térbeli és síkbeli alakzatokról, térbeli elhelyezkedésükről, és elemek kapcsolatáról szóló állítások igazságának eldöntése felszólításra és öntevékenyen.</p> <p>A számolásokban felhasználható analógiák alkalmazása.</p> <p>Írásbeli műveletek algoritmusának értelmezése, használata.</p>	<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>Tartalom részletezése</p> <p>Osztályozás, elemek elhelyezése halmazokba egy és egyszerre két tulajdonság szerint.</p> <p>A részalmazt meghatározó tulajdonság és a kiegészítő halmazának meghatározó tulajdonsága; a logikai „nem”.</p> <p>Válogatások. Halmazok jellemzése állításokkal, tulajdonsággal. Címkézés.</p> <p>Válogatás kétszer kétféle egyszerre. Venn-diagram. A logikai „és”.</p> <p>Két-szemponitú rendezés; a szempontok sorrendje; táblázat, fadiagram.</p> <p>Analógiák megfigyelése, követése.</p> <p>Algoritmusok követése.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>Számítan algebra témakörön belül: Számtulajdonságok, számkapcsolatok; számítások és becslések keret százasokkal; írásbeli összeadás, kivonás és szorzás.</p> <p>Geometria.</p> <p>Relációk, függvények, sorozatok.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Környezetismeret, zenei nevelés, testnevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek, vizuális nevelés.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p><i>Tanítási eljárások</i></p> <p><i>Módszertani eszközár</i></p> <p><i>Értékelés módja</i></p> <p><i>Az esélyegyenlőség kezelése</i></p>	<p>Válogatást igénylő tevékenységek szervezése kooperatív munkában.</p> <p>A válogatás elemei, tárgyai, az elemek szétválogatását, elkülönítését szolgáló fonalkarikák, diagramok.</p> <p>Akarati tényezőik szerinti szóveges értékelés.</p> <p>Heterogén csoportok szervezése, egymás munkájának segítése.</p> <p>Differenciálás egy-egy elemre vagy adott összességre vonatkozó tulajdonság megfigyelését illetően.</p>

KÖVETELMÉNYEK
<p>Konkrét, elvégzett kétféle válogatásokban felismeri az elemek közös, a részalmaidt meghatározó tulajdonságát, használja a tulajdonság tagadását a részalmaidba nem tartozó elemek közös tulajdonságának megtagadására.</p> <p>Felismeri adott szempontú válogatások hibáját, ki tudja javítani elemek áthelyezésével, megnevezéssel. Adott két tulajdonság szerint el tudja helyezni az alaphalmaz elemeit elemenkénti döntéssel. <i>„Az azonos részbe kerülő elemeket tudja jellemezni a logikai „és” helyes használatával.</i></p> <p>Ki tudja fejteni megfigyeléseit, gondolatait egyszerű, elemekre és összességekre vonatkozó állításokkal az előtte kialakuló helyzetekben. Érti az ilyen (konkrét szituációra vonatkozó) állításokat, meg tudja ítélni igazságukat.</p> <p>Fejlik a megfigyelő- és az ítéloképessége; az absztrakciós képessége; a szóbeli kifejezőképessége; az igazság megítélésének igénye.</p>

3. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR SZÁMTAN–ALGEBRA

ISMÉTLÉS
24 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok Számítás, számolás	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben Természetes számok és tulajdonságaik 100-ig. Az összeadás és kivonás, a műveletek kapcsolata. A szorzó- és bennfoglaló táblák, a műveletek kapcsolata. A műveletek tulajdonságai.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; a mérőszám és a mértékegység kapcsolatának mélyítése. Kis kétfélek többszörözése becsléssel, a reális és a lehetetlen adatok szétválasztása.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Alkalmazásra képes műveletvégzés valóságos szituációkban, szöveges feladatokban. Szöveges feladathoz számfeladat, számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok összehasonlítása, rendezése; többféle sorozat indítása néhány elem sorba rakásával, adott tulajdonságú számok válogatása. Számok helye táblázatokban. A műveleti tulajdonságok tapasztalása számok sorrendjének megváltoztatásával.
Induktív, deduktív lépések	Szám tulajdonsághoz konkrét számok válogatása. Elvontabb modellek használatát: lépések a számegyenesen, számtáblázatokon. Következtetés meglévő műveleti eredményből más művelet eredményére a műveletek monoton tulajdonságának felhasználásával. Műveleti tulajdonságokra épülő gépes játékok, „két nyíl helyett egy nyíl” típusú feladatok.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<i>A század számkör számai</i>	
<ul style="list-style-type: none"> – Tárgyak meg- és leszámlálása egyesével, kettesével, ötösével. – Alkalmilag választott egységekkel és ennek többszörösével (kétszeresével, tízszeresével, ötszörösével) hosszúság, tömeg, irtartalom meg- és kimérése. 	

<ul style="list-style-type: none"> – Pénzösszegek meg- és kiszámolása. – Számok írása, olvasása, táblázatba rendezésük; római számok. <p>Játékok számtulajdonosságok gyakorlására</p> <ul style="list-style-type: none"> – Számjegyek száma, tízesek és egyesek száma. – Sorba rendezés adott szempont vagy felismert tulajdonosság szerint. Számok összehasonlítása, rendezése. – Számok egyes, tízes szomszédjai; számok helye számegyenesen. – Számtulajdonosságok (páros, páratlan, megvan benne a 3 maradék nagyobb, kisebb...). – Tárgyak, számok, alakzatok szétválogatása saját szempont szerint; mások válogatásában felismert szempontok szerint. Adott szempontú válogatás hibájának felismerése, javítása. <p style="text-align: center;"><i>Műveletek a százas számkörben</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Szituációhoz kötött szóbeli kifejezés gyakorlása, javítása. Történésről, tevékenységről, képpárról, képről műveletek leolvasása, leírása. – Szöveges feladat leírása művelettel (vagy más matematikai modellel), műveletről szöveges feladat alkotása. – Kijelölt művelet kiszámítása, nyitott mondat megoldása. Nyitott mondatok értelmezése szituációkkal, szöveges feladatokkal. Nyitott mondatok lezárása elemek, elempárok behelyettesítésével, s az így kapott állítások igazságának megítélése. – Játékok során a tagok, tényezők felcserélhetőségének, a tagok csoportosíthatóságának alkalmazása. – Műveletek kapcsolatát erősítő problémafelvetések. Gépek megfordítása. A fordított kapcsolat megfogalmazása a fordított táblázatból, vagy az eredeti szabályból. – Gépek összekapcsolása. Összekapcsolt gépek szabályának megfogalmazása; annak megfigyelése, hogy a működés szabálya függhet az összekapcsolás sorrendjétől. 	<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>Tartalom részletezése</p> <p>Számfogalom a 100-as számkörben. Darabszám, mérőszám, értékmérő tartalom.</p> <p>Számrendszeres, helyértékes írásmód. (Számegyenes, számtáblázat...)</p> <p>Elemek (tárgyak, szavak, számok) szétválogatása kétféle: részhalmoz és kiegészítő halmaz, tulajdonosság és tagadása. Adott viszonyban levő elemek összeválogatása, összeválogatott elempárok közötti azonos viszony keresése.</p> <p>Számok tulajdonosságai, kapcsolatai.</p> <p>Kombinatorikus alkotások.</p> <p>Állítások alkotása, értése</p> <p>Nyitott mondatok kiegészítése igazzá, nem igazzá (nemcsak a számok körében).</p> <p>Műveletek a 100-as számkörben: összeadás, kivonás, szorzás, osztás</p> <p>Képről számfeladat, számfeladatról kép alkotása.</p> <p>Nyitott mondat, szöveges feladat a 100-as számkörben.</p> <p>Hiányos műveletek; műveletek inverze.</p> <p>Összeadás, kivonás, zárójelhasználat</p> <p>Szorzás, osztás</p> <p>Két egyszerű szabályú függvény összekapcsolása.</p>
<p>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>Hosszabb időt szánunk a 2. osztályban tanultak ismétlésére, hiszen 3. osztályban a Számítan-algebra témakörben a korábban elindított vagy előkészített fogalmak kiterjesztését illetve továbbfejlesztését folytatjuk. Ezért szükséges felidézni, megerősíteni és tovább mélyíteni a korábban megszerzett ismereteket. Az erre szánt hosszabb időszakamban megpróbálkozunk apróbb lépéseket, kitekintéseket is tenni a továbbhaladás irányában. E közben megfigyelhetjük, milyen mértékben építhetünk a tanulók megfigyeléseire, analógias gondolkodására. Tapasztalatokat szerezhettünk arról, hogy meglévő tudásuk és képességük alkalmazása teszi-e őket alkotó gondolkodásra, mennyire tudnak kreatívan hozzájárulni a szám- és műveletfogalom továbbépítéséhez. Ezek az információk könnyítik a módszerválasztást a fejlesztési folyamat tervezésekor.</p>	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Tulajdonságok kiemelése, tudatosítása; válogatások témakör Minden további, szám- és műveletfoglalomhoz kapcsolódó téma: Számolás, mérés 1000-ig. Számok neve, jele, nagysága. Szám tulajdonságok, számkapcsolatok. Számítások és becslések kerek századokkal. Összeadás, kivonás az egy 0-ra végződő számok körében. Összeg és különbség számítása és becslése tízesekre kerekített értékekkel. Szorzatok számítása, maradékos osztás becslése...	Anyanyelv, környezetismeret, technika, testnevelés, ének, zene
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Tevékenységek, feladatalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
<i>Módszertani eszközök</i>	Az ismétlés időszakában differenciálhatunk az eszközök használatában, a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a problémamegoldás önállóságában.
<i>Értékelés módja</i>	Diagnosztikus mérés a szám- és műveletfoglalomról a 100-as számkörben.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A hiányok pótlása, a megértés biztosítása eszközhasználattal. Differenciált feladatok alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Széles valóságfelfogalomra épülő, tovább bővíthető, gazdag, természetes számfogalom a 100-as számkörben; megbízható számérzet. Gazdag valóságfelfogalom, összeadás-, kivonás-, szorzás- és osztás-fogalom; a műveleti tulajdonságok gyakorlati alkalmazása egyedi, konkrét esetekben. Alapszintű jó számolási készségek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – jól megértett és helyesen működő számolási eljárások a 100-as számkörben az összeadásra, kivonásra; kidolgozott algoritmusok követése; – a kisegyszerű és a megfelelő bennfoglalások, részekre osztások tudása, további esetek értelmezés utáni kiszámítási tudása. <p>A valóság és a számfogalom, valóság és műveletek közti kétirányú „átjárás” biztonságossá válása.</p>	
SZÁMOK AZ EZRES SZÁMKÖRÖBEN	
16 óra	
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	Meg- és leszámlálás valahányasával; közelítő számlálások; a szám, mint értékmérő.
Mennyiségi összehasonlítás	Mennyiségek összehasonlítása, becslése, összemérése, mérése.
Becslés, mérés	Becslés a mennyiség, egység, mérőszám közti összefüggés alapján.

Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A gyakorlati mérések tapasztalatainak felhasználása szöveges feladatokban.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok összehasonlítása, rendezése; számkalkuláció. A feltétel megváltoztatásától függően a lehetőségek változásának figyelése.
Induktív, deduktív lépések	A helyiértékrendszer kiterjesztése ezres számkörre. Kapcsolatok felismerése mérés közben különféle mennyiségek között.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Halmazok, mennyiségek becslésszerű összehasonlítása, becslése.	
Meg- és leszámolás valahányszal: egyesével, tízesével, húszszal, ötötével, ötvenesével stb.; meg- és kimérés választott egységgel, az egység többszöröseivel (pl. kirakás 10, 100 egységenként). Mérőszalag, más skálázott mérőeszközök használata.	
Elvégzett mérések eredményének magyarázata a mennyiség, egység, mérőszám közt megfigyelt összefüggés alapján. Az összefüggések tudatosítása. Egyszerű át- és beváltások konkrétan elvégzett mérésekhez kapcsolva.	
Közelítő számlálások; adott pontosságú mérések: hosszúságmérés deciméter-, centiméter-, milliméter-pontossággal.	
A pénz használata: „vásárlások” kifizetése különféle alapszám szerint; a tizes számszoros szerinti váltások; „súlysorozat”, pénz, más, alkalmi szimbólumok használata. Az abakusz és a csoportosítások, váltások különféle alapszám szerint; a tizes számszoros szerinti váltások; „súlysorozat”, pénz, más, alkalmi szimbólumok használata. Az abakusz és a szorobán megismerése, elemi használata.	
A helyiértékrendszer kiterjesztése; számírás, számolvasás. A római számírás.	
Egy-egy szám sokféle (összeg-, különbség-, szorzat-, hányados- és összetettebb) alakja az érzékelt valóságnak vagy az elképzelésnek megfelelően. Egyenlőségik; helyük a számegyenesen.	
Számok összehasonlítása sokféle, a nagyságviszonyukat jellemző kapcsolat szerint. Sorba rendezésük. Helyük, közelítő helyük megkeresése az egyesével, tízesével, húszszal, százszal beosztott és a beosztás nélküli számegyenesen.	
Szomszédjaik, tízes, százszomszédjaik, kerekített értékek megállapítása; (százszakra, tízesekre kerekített érték). Kerekítés százszakra: a legközelebbi kerek százzal való helyettesítés; kerekítés tízesekre: a legközelebbi kerek tízesel való helyettesítés. További „megállapodásos” szabály: 50-et és 5-öt fölfelé kerekítünk. Ohyan számok gyűjtése, amelyeknek ugyanaz a százszakra/tízesekre kerekített értékük.	
Szám tulajdonságok (adott számmal való oszthatóság, jegyek száma, adott számhoz képest a szám nagysága, százszakra kerekített értéke, az 1000-tól való távolsága, közelítő távolsága stb.). Számkapcsolatok értelmezése.	
Számok jellemzése, összehasonlítása, szétválogatása adott tulajdonságok szerint; közös és eltérő tulajdonságok kiemelése.	
Szám párok keresése adott számkapcsolatokhoz (pl. állandó összeg, állandó különbség; más nyitott mondatlall megadható viszonyok ...).	
Gyakorlati mérések, a mérési tapasztalatok felhasználása egyszerű számításokban és szöveges feladatokban.	
Mérés közben kapcsolatok felismerése különféle mennyiségek között (pl. a terület változása az oldalak változásai közben, a térfogat változása különféle hosszúságú függvényében, azonos anyagú, de eltérő alakú és nagyságú tárgyak, edények térfogatának, űrtartalmának összehasonlítása ...).	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatás	Számkörbővítés 1000-ig. Darabszám, mérőszám, értékmérő tartalom.
A százszal számkör alapos ismeretere építjük az ezres számkörre való kiterjesztést.	Mértékegység, mennyiség és mérőszám kapcsolatai.
A számok valóságértelmezését megismerését szolgálják a számlálási és mérési tevékenységek. A szabvány mértékegységek bevezetése, a velük való mérések ismertetése fel a mértékrendszerek és a tizes számszoros kapcsolatát.	Néhány szabványos mértékegység gyakorlati használata: m, dm, cm, mm; kg, dl, g; l, dl, cl; óra, perc, másodperc; továbbiak megközelítése: km; t, hl.
Ebben a számkörben gyakran válik szükségessé a közelítő számolás és	Pontos szám, közelítő szám. Számok kerekített értéke.
	Mennyiségek becslése, mérése, a mérés pontatlansága; adott pontatlansággal való mérés.
	Számok írása, olvasása.

<p>mérés, ezért hangsúlyt kell helyezni a különböző pontossággal való mérésekre, a kerekített értékek megismerésére.</p> <p>A közelítő értékek használata támogatja a szám nagyságának megítélését, könnyebbé teszi a becslést, a számok összehasonlítását és rendezését, és alkalmazásuk nélkülözhetetlen lesz a műveletek eredményének előrebecslésénél.</p> <p>A számok tulajdonságainak vizsgálata hozzájárul a számok növekvő sorozatában megtalálható rendezettség felismeréséhez, a számolást megkönnyítő, gyorsabb és pontosabb műveletvégzést biztosító számolási eljárások elsajátításához.</p>	<p>Számok szárendszeres alakja; Helyérték-rendszer tapasztalati kiépítése; a számjegyek alakí-, helyi- és valódi értéke.</p> <p>Kombinatorikus alkotások</p> <p>Táblázatok és fadiagramok használata.</p> <p>Szám tulajdonságok, számkapcsolatok</p> <p>Számok sokféle neve; az egyenlőség szimmetriája.</p> <p>Tapasztalatok a számok nagyságviszonyairól; tájékozódás számegyeneseken, számtáblázatokon.</p> <p>A számok nagyságviszonyának különféle összetevői: melyik nagyobb, melyik kisebb; nagyság szerinti sorba rendezésük, mennyivel nagyobb, kisebb, hányszorosa, hányada, körülbelül hányszorosa. Helyük, közelítő helyük a számegyenesen.</p> <p>Szomszédjaik, tízes, százas szomszédok; százásokra, tízesekre kerekített értékük.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>A számfogalom alakításával foglalkozó témák:</p> <p>Számok valóságértelmezése 100-as számkörben.</p> <p>Számrendszeres gondolkodás.</p> <p>Számtulajdonságok, számkapcsolatok.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Környezetismeret, technika, testnevelés.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p><i>Tanítási eljárások</i></p>	<p>Tevékenységek, számmalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.</p>
<p><i>Módszertani eszközök</i></p>	<p>Célszerű, jól működő eljárások megismertetésével fejlesztünk ki a valóságban is használható beszési képességet. Érzékeltejük a pontos szám és a közelítő szám közötti különbséget, célszerű használatukat. Sokféle, főleg csoportban szervezett tevékenységgel szerzett tapasztalatot az 1000-es számkör egyes elemeiről, közös tulajdonsággal rendelkező részhalmazairól, az elemek kapcsolatairól.</p>
<p><i>Értékelés módja</i></p> <p><i>Az esélyegyenlőség kezelése</i></p>	<p>Diagnosztikus mérés az 1000-es számkörben.</p> <p>A számnemek képzési rendjének tudatosítása. A számérzet formálása különféle konkrétizációkkal, becslést segítő eljárások megismerésével.</p> <p>Számok összehasonlítása, adott számok felismert tulajdonságainak, kapcsolatainak belátása szabadon választott eszközhasználattal.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Rendelkezik az 1000-es számkörben helyes, széles valóságértelmezéssel épülő, tovább bővíthető, gazdag természetes számfogalommal és fejlődő számérzettel.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> – Képes darabszámot megállapítani pontosan és jó közelítéssel. – Tud mérni alkalmi egységekkel. – Tudja használni a milliméter, centiméter, méter, centiliter, deciliter, liter, gramm, dekagramm, kilogramm, kilogramm egységeket mérésben. Ismeri az óra, nap, hét, hónap, év, perc, másodperc, kilométer, hektoliter és tonna egységeket. – Mérési eredményének mérlegelésében és becslésében egyre tudatosabb annak gyakorlati alkalmazása, hogy azonos egységek esetén a 2-szer, 3-szor... nagyobb mérőszám és a 2-szer, 3-szor... nagyobb mennyiség tartozik össze; és hogy ugyanazt a mennyiséget fele, harmada... nagyságú egységgel mérve 2-szer, 3-szor... nagyobb mérőszám fejezi ki, a 2-szer, 3-szor... nagyobb egységgel mérve pedig fele, harmada akkora a mérőszám. – Képes értelmezni a különböző egységekkel való mérésekben kifejeződő viszonyokat, érti a mértékváltás gondolatát. – Egyre könnyedebb a valóság (elképzelt valóság) és a számfogalom közti kétirányú „átjárás”, s ezáltal egyre biztonságosabb a számokkal való munka. 	

<ul style="list-style-type: none"> – A mérés pontatlanságát kifejezi a „körülbelül” szó tudatos használatával, vagy más módon; tisztában van a pontosság mértékének jelentésével. – Biztonságos gyakorlati ismerete van a pénz értékéről, használatáról. – A tízes számrendszer alapfogolatának és a helyiérték-rendszernek a gyakorlati ismeretével tudatosan és készségi szinten írja és olvassa a számokat (alakérték, helyiérték és valódi érték). – Ki tudja fejteni és azonosítani tudja a számokat különféle alakjaikban. – Jó számérzetre, műveletfogalmakra építve és a helyiértékes számalak értelmezése szerint meg tudja ítélni számok nagyságát, nagyságrendjüket (gyakorlati ismeretként!). <ul style="list-style-type: none"> • Tud sorba állítani megadott számokat nagyság szerint növekvő és csökkenő sorrendben. • Tájékozódik a számegetyenes és egyszerű számtáblázatokon.   – Tudja a számok egyes, tízes, százaz szomszédjait; meg tudja adni tízesekre, százazokra kerekített értéküket. – Ismer, és számok, számpárok jellemzésére, megválasztására használ néhány számtulajdonságot, számkapcsolatot.

SZÓBELI MŰVELETEK AZ EZRES SZÁMKÖRÖBEN
23 óra + folyamatos

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Műveletek értelmezése az ezres számkörben. Műveleti tulajdonságok és azokra épülő számolási eljárások megismerése a gyorsabb és pontosabb számolás érdekében.
Mennyiségi következtetés Becsülés, mérés, valószínűségi következtetés	Meg- és kimérés alkalmi és szabvány egységekkel és többszöröseikkel; a mennyiség, a mértékegység és a mérőszám kapcsolatának erősítése. Közeliítő számolás becsléssel; a reális és a lehetetlen adatok szétválasztása. Ellenőrzés zsebszámológéppel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Műveletek alkalmazása valóság-tartalmú problémafelvetésekben. Modellkeresés, matematizálás. Egyszerű és összetett szöveges feladatok matematikai modelljének megalkotása. Számfeladathoz szövegalkotás.
Rendszerezés, kombinativitás	Műveletek az ezres számkörben analógiákra építve. A műveleti tulajdonságok alkalmazása a számolás megkönnyítése érdekében a tagok és a tényezők sorrendjének megváltoztatásával.
Induktív, deduktív következtetések	Adott szám megközelítése véletlenszerűen előállított elemekből és célszerűen megválasztott műveletekből. Problémák szemléltetése szakaszokkal való ábrázolással. Számfeladathoz, nyitott mondatokhoz, más modellhez problémaalkotás. Következtetés műveleti eredmények nagyságviszonyára becsülés és a műveletek tulajdonságai alapján.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Műveletfogalmak (összeadás, kivonás, szorzás, osztás) továbbépítése.	
Elvontabb modell kidolgozása: szakaszokkal való ábrázolás, számegetyenesen való lépések. Kiterjesztés közeliítő számokkal végzett műveletekre.	
Korábban megismert műveleti tulajdonságok újbóli értelmezése, fennállásának ellenőrzése a nagyobb számok körében.	
A sokszor ellenőrzött tulajdonságok felhasználása az eredmény előre becsülésében, számolási eljárásokban, önellenőrzésben. Az általánosítás alapozása elvontabb modellekre (hajtogatások, szakaszos ábrák) segítségével.	
Az összeadás és kivonás kapcsolatának, a szorzás és kétféle osztás kapcsolatának erősítése; a hiányos műveletek ismeretlen elemének kapcsolata az inverz művelettel.	

<p>A műveletek eredményének változása illetve változatlansága. Több műveletből álló művelet sor zárójelzése a szituáció, szöveg értelmezése szerint. Fejlesztési eljárások gyakorlása a 100-as számkör számaival. A 100-as számkör eljárásaival analóg fejlesztési eljárások kidolgozása az 1000-es számkörben. Teljes háromjegyű számok különbségének becslése. Szorzás, osztás fejszámolással Maradékos osztások egyjegyű osztóval a 100-as számkörben és kerék tízes osztóval a 1000-es számkörben; számok szétválogatása adott számmal való osztás maradékaik szerint. Műveletek összekapcsolása; műveleti sorrend betartása; zárójelzés. Nyitott mondatok a számok körében; egyenletek, egyenlőségek. Megoldáskeresés véges alaphalmazon, az elemek behelyettesítésével.</p> <p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p style="text-align: center;">Tartalom részletezése</p> <p>Műveletek 1000-es számkörben. A négy alapművelet értelmezésének mélyítése, kiterjesztés a közelítő számokkal végzett műveletek körére. Összeadás, kivonás Azonosságok, különbözőségek kiemelése, megfogalmazása. Analogiák megfigyelése, alkalmazása. (Becslés, kerekített értékekkel való közelítés). Mennyiségek becslése, mérése. Szöveges feladatok, táblázatok, nyitott mondatok. Szóbeli szorzás, osztás, maradékos osztás; kerék tízesek szorzása egyjegyűvel. Két-három művelet összekapcsolása.</p> <p>A műveleti tulajdonságok és kapcsolatok érvényességének kiterjesztése az 1000-es számkör számaira; az általánosítás alapozása. Felhasználásuk számolásban, ellenőrzésben.</p> <p>Számolási eljárások; számolási készségek. Összeadás, kivonás 0-ra végződő háromjegyűekkel (analogiák és műveleti tulajdonságok, kapcsolatok alapján) begyakorlása. Teljes háromjegyű számok összegeinek, különbségeinek becslése. Változások megfigyelése. Az összeg és a különbség változásai. A becslések finomítása. Igaz állítások alkotása. A szorzótáblák és bennifoglaló táblák ismeretének mélyítése. Műveletek összekapcsolása (összeg, különbség szorzása, osztása; növelés, csökkentés szorzattal, hányadossal). Szöveges feladatok, nyitott mondatok, táblázatok 1000-es számkörben. Hiányos műveletek. Sorozatok, gépes játékok. Számalkotások.</p>
<p>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>Folytatás A műveletek különféle értelmezéseit az 1000-es számkörben valóság tartalmú szöveges problémafelvetésekkel mélyítjük.</p> <p>A számolási eljárások kimunkálását megkönnyítik az analogiák felismertetése, a százas számkörben végzett műveletekkel való kapcsolatok felhasználása. Gyakorlatosság elérése szükséges a kerék számokkal való műveletvégzésben a jó becslésekhez az írásbeli műveletvégzések területén is. A becslések finomítását, majd a számolás pontosítását segítik a műveleti eredmények változásának és változatlanságának megfigyelése. Ezek a megfigyelések egyben hozzájárulnak sokféle képesség fejlesztéséhez (összefüggés-felismerés, összesség-látás, általánosítás, szabálykövetés, becslés, megítélés).</p> <p>Alkalmazásra képes szóbeli számolási készséget kívánunk kifejleszteni sokféle problémafelvetéssel, a matematika és a valóság sokféle modelljének alkalmazásával, játékokkal, játékos tevékenységekkel.</p>	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák. Műveletek a 100-as számkörben: összeadás, kivonás; a műveletek tulajdonságai, számolási eljárások. Műveletek a 100-as számkörben: szorzás, osztás; a műveletek tulajdonságai, számolási eljárások. A műveletek kapcsolatai, műveleti tulajdonságok. Számolás, mérés 1000-ig. Számok neve, jele, nagysága. Szám tulajdonságok, számkapcsolatok. Az ismeretek alkalmazása.	Anyanyelv, környezetismeret, vizuális nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek, ének-zene.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	A műveletek tulajdonságainak felismertetése csoportban szervezett munkaformában, számológép használatával. A becslés és a számolási eljárások alkalmazása gyakorlati problémák megoldása során.
<i>Módszertani eszközök</i>	Összetett feladatokat részekre bontása (analízis), a részfeladatok megoldása munkamegosztással, a térszeredmények alapján az összetett probléma megoldása (szintézis).
<i>Értékelés módja</i>	Egy probléma önálló megoldása, a megoldásokhoz vezető utak összehasonlítása, megvitatása (érvelés, cáfolat).
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Tanítói megfigyelése a csoportban végzett tevékenységnek és az önálló munkának. Játékok szervezése, amelyekben a lassabban haladók is sikerélményhez juthatnak. A hibák okaimak felkutatása, a nehézségek áthidalását támogató módszerek tervezése, a hibák korrigálása. Gondolati és szükség esetén külső képpalkotás segítése.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Helyesen és gyakorlatlan értelmezi a négy alapműveletet különféle tartalmaikban és elvontabb modelleken is:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A műveletek értelmezéséhez képes egyszerűsített modelleket is használni (pl. szakaszos ábrát) a számok különféle valóságértelmezésétől függetlenül is. – Helyesen válaszolja meg a megfelelő műveleteket összetettebb szituációkhoz is. Érti a zárójel szerepét, és segítséggel használja műveleti sorrend kijelölésére szituáció, szöveges feladat értelmezése alapján. – A valóság (elképzelt valóság) és a műveletek közti kétirányú „átjárás” könnyedé, s ezáltal a számolás biztonságossá válik az 1000-es számkörben. További tapasztalatokat szerez műveleti tulajdonságokról és műveletek közti kapcsolatokról konkrét egyedi esetekben. <p>Gyakorlati ismerete van</p> <ul style="list-style-type: none"> – a műveletek monotonitásáról. Ez az ismerete a becslés, számolás, önellenőrzés önállóan és öntevékenyen működtetett eszközévé válik. – Más műveleti tulajdonságokat felhasznál számításokban, új eljárások értelmezésében, döntésekben, ítéletek igazolásában. <p>A tulajdonságok és kapcsolatok értelmezéséhez általánosítást segítő, jellemző (generikus) modelleket tud keresni, készíteni; alkalmazni.</p> <p>Fejlesztés:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Jól megértett és helyesen működő számolási eljárásokat ismer az összeadásra, kivonásra, szorzásra, osztásra 0-ra végződő 3-jegyű számokkal. – Jó fejszámolási jártasságot ér el a 100-as számkörben, és az analóg esetekben az 1000-es számkörben. – Értve alkalmazza a fenti eseteket közelítő számításokban, becsléseiben. – Megérti és elfogadja a becslés szerepét, alapszintű becslőképességre tesz szert mind a négy alapművelet körében. <p>Értve alkalmazza a zárójelést szituációknak megfelelően; számításában gyakorlatosságot szerez a zárójellel kifejezett sorrend figyelembevételében.</p> <p>Gyakorlatosságot szerez egyszerű egyenletek, egyenlőtlenségek próbálgatással való megoldásában véges alaphalmazban esetén.</p>	

ÍRÁSBELI ÖSSZEADÁS, KIVONÁS
15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás	Az összeg és a különbség számítása, az eredmény ellenőrzése. A helyiérték-rendszerekben való tájékozódás; a tizes számrendszerben li át- és beváltások
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Az összeg és a különbség becslése számfeladatokban, nyitott mondatokban, szöveges feladatokban. Mennyiségek közti különbség számítása.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Az írásbeli összeadás és kivonás eljárásainak alkalmazása összetett szöveges feladatok megoldása során, megkezdett sorozatok folytatásában. Alkalmazásra képes műveletvégzés valóságos szituációkban.
Rendszerezés, kombinativitás	Az összeg és a különbség változásainak és változatlanóságának tapasztalása.
Induktív, deduktív lépések	A különféle számrendszerben tapasztalt analógiák átélése, tudatosítása; az általánosítás kezdete. Problémák értelmezéséhez és megoldásához megfelelő modellek keresése, alkotása; számfeladathoz, nyitott mondatához, szakaszos ábrához problémalkotás. Következtetés meglévő műveleti eredményből más művelet eredményére a műveletek tulajdonságainak felhasználásával.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A számrendszeres gondolkodás továbbépítése; az írásbeli műveletek előkészítése:</p> <ul style="list-style-type: none"> – át- és beváltások eszközrel különféle alapú számrendszerekben; – műveletek végzése helyiértékek szerint bontott számokkal. <p>Az írásbeli összeadás eljárásának megismerése sokféle eszközzel (Dienes-készlet, játékpénz, abakusz), tevékenységre építve, (váltás nélkül, váltással, hiányos összeadás – az írásbeli kivonás előkészítése, többletagú összeadás – az írásbeli szorzás előkészítése), gyakorlása.</p> <p>Az írásbeli kivonás eljárásainak (elvétele, pótlás) kidolgozása; a pótlásos eljárás begyakorlása.</p> <p>Becslések.</p> <p>Az összeg illetve a különbség változásának figyelése a szereplő számok függvényében.</p> <p>Az összeadás és kivonás közötti kapcsolat érvényességének kiterjesztése, ellenőrzése nagyobb számokra.</p> <p>Ellenőrzési módszerek alkalmazása.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatás	Az írásbeli összeadás és kivonás eljárásának megismerése, alkalmazása.
<p>A teljes háromjegyűek összeadásának és kivonásának érdekében vezettük be az írásbeli műveleteket. Fontosnak tartjuk, hogy a műveletek algoritmusát értve végezzék a gyerekek, ezért gyakran ki kell mondatni, hogy mekkora értékeket jelölnek adott helyen a számjegyek.</p>	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák. Számítások és becslések kerek százasokkal. Összeadás, kivonás az egy 0-ra végződő számok körében. Egyszerű szóveges feladatok, sorozatok, függvények, nyitott mondatok. Összeg és különbség számítása és becslése tízesekre kerekített értékekkel.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, életpitel és gyakorlati ismeretek.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Tevékenységek, feladatalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában. Játékos feladatok a műveletek eljárásainak gyakorlására és összefüggések, műveleti tulajdonságok megfigyelésére.
<i>Módszertani eszköztár</i>	A gyakorlati időszakában differenciálhatunk az eszközök használatában (Dienes készletek, abacus, játékpénz), a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a problémamegoldás önállóságában.
<i>Értékelés módja</i>	A csoportban végzett tevékenységek és az önálló munkák tanítói megfigyelése. Diagnosztikus mérés a műveleti eljárások ismeretéről, alkalmazni tudásáról.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A megértés biztosítása eszközhasználattal, a hiányok pótlása. A tanulók egymás segítségére irányuló tevékenységének szervezése; a kooperatív munkaformák megteremtése. Differenciált tevékenységek és feladatlapok alkalmazása.

KÖVETELMÉNYEK

Ismeri, és értve alkalmazza az írásbeli összeadás, kivonás eljárásait. Eredményeit tudja ellenőrizni előzetes becslések, műveleti tulajdonságok vagy más műveletválasztás segítségével.

TÖRTSZÁMOK 7 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Egység törttek előállítása egyenlő részekre osztással és többszöröseik megalkotása.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Egység törttek és többszöröseinek előállítása külféle mennyiségeken. Mennyiségek mérése egységtörttel. Mennyiségek összemérése: az összemérés eredménye egységtört; összemérés két lépésben: az összemérés eredménye egységtört többszöröse.
Szóvegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Törttek illetve törttrészek előállítását igénylő szóveges feladatok. A probléma értelmezéséhez és megoldásához alkalmas modell választása.
Rendszerezés, kombinativitás Induktív, deduktív lépések	Azonos törttek többféle alakja. A törttek rendezése. Mégmérés és kimérés törttek körében. Következtetés mennyiség törttrészére.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Az 1 egész egyenlő részekre osztásával kapott egyszerű egység törték értelmezése különféle mennyiségeken (hosszúság, tömeg, irtartalom, terület, szög), ilyen egység törtök többszöröseinek előállítása, megnevezése (jelölés: a nevező betűkkel, a számláló számmal).</p> <p>Mennyiség mérése az egység valamely egység tört részével (pl. fél egységgel, negyeddel, harmaddal...).</p> <p>Különféle egységválasztásnál kis nevezőjű egység törtök megjelenítése vágással, színezéssel, a részek összeillesztésével egység törtök többszöröseinek előállítása.</p> <p>Előállított törték összehasonlítása: nagyság szerinti sorrend megállapítása, egyenlők keresése.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Folytatás</p> <p>1 egész egyenlő részekre osztásával értelmezzük az egység tört fogalmát sokféle mennyiséghez kapcsolva.</p> <p>Fontos, hogy a tevékenységek során tisztuljon a „fél” és a „harmad” és a „harmada” ... közti kapcsolat és a különbség. Csak úgy válhatnak a gyerekek számára a törték is számmá, ha ezeket valóban számként és nem viszonyként használjuk.</p> <p>Az egység törtökről és többszörösekről a harmadik osztályban szerzett sokirányú tapasztalatot a 4. osztályban tovább mélyítjük.</p>	<p>Egység törtök és többszöröseik kis nevezők esetén.</p> <p>Megjelenített törtszámok egyenlősége, nagyságviszonyai.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>Szorzás, osztás; mennyiség becslése, mérése:</p> <p>Szorzatok számítása.</p> <p>Szorzatok becslése és maradékos osztás.</p> <p>A becslések finomítása.</p>	<p>Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, vizuális nevelés, zenei nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p><i>Tanítási eljárások</i></p> <p><i>Módszertani eszközár</i></p> <p><i>Értékelés módja</i></p> <p><i>Az esélyegyenlőség kezelése</i></p>	<p>Tevékenységek, feladatmegoldások kooperatív és önálló munkában.</p> <p>A törtfogalmat mennyiségek egyenlő részekre osztásával alakítani csak konkrét tevékenységekhez kapcsolódva: vágással, tépéssel, hajtogatással, kirakással, színezéssel, szétméréssel, szétöntéssel. Ezzel biztosítjuk a fogalom megértését.</p> <p>Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján.</p> <p>A megértés biztosítása eszközhasználatlaltal, a hiányok pótlása. A törtfogalom absztrahálódásának elősegítése egység törtök és többszöröseik különféle konkrétizációjával.</p> <p>A tanulók egymásnak nyújtható segítségének szervezése egyes szintű csoportokban végzendő feladatokhoz.</p> <p>Differenciált feladatlapok alkalmazása.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Adott egységek egyenlő részekre osztásából és ezek többszörözéséből származó mennyiségek nagyságának kifejezése kis nevezőjű törtökkel (megmérés).</p> <p>Különféle mennyiségekből kis nevezőjű egység törtök és többszöröseik előállítása (1 egész 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12 egyenlő részre osztásával és az így kapott egység törtök többszörözésével) (kimérés);</p> <p>Alkalmos eszközhasználatlaltal törtök összehasonlítása, rendezése.</p>	

EGÉSZ SZÁMOK
4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Negatív számok előállítása különféle értelmezésekben.
Tájékozódás	A múlt, jelen, jövő megértése és használata adott pillanatban, a megfelelő viszonyszavak használatával.
Mennyiségi következtetés Beecsülés, mérés, valószínűségi következtetés	Hőmérsékletmérés, hőmérsékletváltozás eredményének leolvasása hőmérőmodellről. Lépegetés úton, időszalagon, számegyenesen.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Valóság tartalmú történetek eljátszása, modellen való megjelenítése. Rajzokról történet alkotása.
Rendszerzés, kombinativitás	Egy szám sokféle névnek előállítása. Kis abszolút értékű számok rendezése a megválasztott modellen belüli értelmezéssel.
Induktív, deduktív folyamatok	Különféle modellekben, különféle értelmezések szerinti tartalmak közös lényegének megközelítése. Annak tapasztalása, hogy a hozzátevés nem jár mindig növekedéssel, az elvétel pedig csökkenéssel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiséget a nagyságán kívül az irányával is kell jellemezni (adott ponttól 5 lépésre jobbra vagy balra, időszámításunk előtt vagy után a 10. évszázadban, negyed fordulat jobbra vagy balra...).</p> <p>Hőmérsékletmérés: mit jelent, ha 2 fokot mutat a hőmérő? Mit mutat a hőmérő, ha 2 fokról 5 fokot csökken a hőmérséklet?</p> <p>A negatív szám értelmezése hiányként, a készpénz és az adósság szembeállítása; a vagyoni helyzet megállapítása, összehasonlítása, egyenlő vagyoni helyzetek különféle előállításai.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatás A negatív számokról a pozitív számok ellentettjeként szerzik meg a gyerekek az első tapasztalatokat azáltal, hogy lépegetnek a számegyenesen vagy az idővonalon, megfigyelik a téli, 0 °C alatti hőmérsékleteket. Nem marad el a szemléltetés a negatív számok adósságként történő értelmezésénél sem. 4. osztályban folytatjuk az itt megkezdett fogalomalkítást.	A negatív szám kétféle típusú tapasztalati alapja: számegyenes-modell (irányított mennyiséghez kapcsolódik) és adósság (hiányt jelöl). Megjelenített egész számok egyenlősége, nagyság szerinti sorrendje.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A számokkal és a műveletekkel kapcsolatos témák. Kétféle válogatás.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, vizuális nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Tevékenységek, feladatmegoldások, alkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
<i>Módszertani eszközök</i>	A fogalomalkotás során kizárólag eszközhasználathoz, rajzon való megjelenítéshez kapcsoljuk a problémafelvetéset.
<i>Értékelés módja</i>	Szöveges értékelés egyénileg, az aktivitás alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A megértés biztosítása eszközhasználatlaltal, a hiányok pótlása. Differenciált feladatlapok alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK	
A negatív számok néhány tapasztalati háttérének ismerete.	
A negatív számok előállítása többféleképpen.	
Az egész számok nagyság szerinti rendezése konkrét tartalmukban (mikor van melegebb, mi volt előbb, kinek jobb az anyagi helyzete ...?).	

ÍRÁSBELI SZORZÁS
8 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	Egyjegyűvel való szorzás eredményének számítása.
Mennyiségi következtetés	Egyjegyűvel való szorzás becslése. Egyjegyűvel való osztás becslése, a becslés ellenőrzése visszaszorzással.
Becslés, mérés, valószerűségi következtetés	Az írásbeli szorzás alkalmazása valóságtartalmú szöveges feladatok megoldásában.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognitív	A szorzat változásának és változatlanságának megfigyelése a tényezők változtatásával.
Rendszerelés, kombinativitás	Következtetés szorzatok nagyságviszonyára becslés és a művelet tulajdonságai alapján.
Induktív, deduktív következtetések	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Az egyjegyű szorzóval való írásbeli szorzás	
– tapasztalati előkészítés eszközhasználatlaltal különböző számrendszerekben;	
– eszközhasználat tízes számrendszerben (játékpénz, abakusz, szorobán);	
– több egyenlő tag írásbeli összeadása;	
– a szorzatok nagyságának becslése;	
– az eljárás begyakorlása;	
– alkalmazása problémamegoldásokban.	
Egyjegyűvel való osztások eredményének megbecslése, a hányados javítása, közelítése visszaszorzásokkal.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Folytatás Az egyjegyűvel való írásbeli szorzást egyenlő tagú összeadásokkal vezetjük be sokféle eszköz alkalmazásával. A szorzási eljárás során vétett hiba felismerését segíti a kerekített értékekkel végzett becslés, vagy a várható eredmény két érték közé szorítása.</p>	<p>Egyjegyű szorzóval való szorzás eljárásának megismerése, alkalmazása.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A számokkal és a műveletekkel kapcsolatos témák. Szorzatok számítása. Szorzatok becslése és maradékos osztás.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, életvitel és gyakorlati ismeretek.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Tevékenységek, feladatmegoldás és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.
<i>Módszertani eszköztár</i>	A gyakorlati időszakban differenciálhatunk az eszközök használatában, a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a problémamegoldás önállóságában.
<i>Értékelés módja</i>	Szöveges értékelés egyénileg, a pontos számolás, a jó becslés alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Az önálló munka során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával. A hiányok pótlása, a megértés biztosítása eszközhasználattal. Differenciált feladatlapok alkalmazása.
KÖVETELMÉNYEK	
Ismeri, és értve alkalmazza az egyjegyűvel való szorzás eljárását. Eredményeit ellenőrzi előzetes becslések alapján.	
SZÖVEGES FELADATOK	
7 óra	
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	A szöveges feladatot leíró számfeladat, nyitott mondat megoldása; a függvényre vezető szöveges feladatokhoz tartozó táblázatok kitöltése; a sorozatra vezető szöveges feladathoz tartozó sorozat tagjainak számítása.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Szöveges feladatok eredményeinek becslése, a számított eredmény összevetése a becsléssel és a valósággal.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szöveges feladatok megértése, modellezése, a numerikus megoldás értelmezése az eredeti problémára.

Rendszerezés, kombinativitás	A több megoldásra vezető szöveges feladatok lehetséges megoldásainak keresése. A megoldások összevetése a valósággal.
Induktív, deduktív következtetések	Az adatok közti összefüggések felismerése, következtetés a hiányzó adatra.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Szóban és írásban kapott egyszerű és összetett szöveges feladatok értelmezése: megjelenítése, átfogalmazása. Fordított szövegezésű feladatokban a kapcsolatok, időbeli sorrend megfordítása. A kérdés megértése.</p> <p>A megoldás elképzelése, megbecslése.</p> <p>Az értelmezett szöveges feladathoz alkalmas modell keresése, készítése; leírása jelekkel (műveletekkel vagy másképpen).</p> <p>A modellbe átfogalmazott feladat megoldása; ellenőrzése. A megoldás értelmezése az eredeti probléma megoldásaként. Ennek összevetése az eredeti feltételekkel, valósággal. Felelet megfogalmazása a kérdésre, a várt eredménnyel, a valósággal.</p> <p>Adott képhez, számfeladathoz, egyéb modellhez szöveges feladat alkotása.</p> <p>Szöveges feladatokhoz többféle megoldási mód keresése, célszerűségének, szépségének, egyszerűségének mértékelése.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatás	Egy és két művelettel leírható, és más modellel értelmezhető egyenes és fordított szövegezésű feladatok megoldása, ellenőrzése.
Eddig a szöveges feladatokat elsősorban a műveletek értelmezéséhez, megértéséhez használtuk. A problémamegoldó gondolkodás fejlesztésében úgy tölthetik be legjobban a szerepüket, ha sokféle modell nyújt segítséget az összefüggések szemléltetésére, lejegyzésére.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A számokkal és a műveletekkel kapcsolatos témák. Egyszerű szöveges feladatok, sorozatok, függvények, nyitott mondatok. Problémamegoldások, szöveges feladatok.	Mindegyik tantárggyal
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés, modellkeresés; szituációs játékok. A többféle megoldási mód összehasonlítása, azonosságok és különbségek keresése.
Módszertani eszközök	Fokozatot tartunk a feladatok összetettségében, szövegezésében, a modell megválasztásában, a problémamegoldás önállóságában.
Értékelés módja	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás és az önállóság alapján. Diagnosztikus mérés a problémamegoldás önállóságának megítélése érdekében.
Az esélyegyenlőség kezelése	Mennyiségi és minőségi differenciálás a feladatok megválasztásában, differenciálás a segítségnyújtás mértékében.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Fejlődik a szóbeli és írásbeli szövegértése, értelmzőképessége:</p> <ul style="list-style-type: none"> – egyre önállóbban használ alkalmas eszközöket (eljátszás, konkrétabb és elvontabb rajz, táblázat...); – a megértés érdekében képes kérdéseket megfogalmazni. Érti az adatok és a kérdés kapcsolatát. <p>Fejlődik a problémamegoldó gondolkodása:</p> <ul style="list-style-type: none"> – képes egyszerű illetve összetett szöveges feladatokhoz alkalmas modellt választani, alkotni (számfeladat, nyitott mondat, számtáblázat, diagram, szakaszos ábra); – képes az egyszerű szöveges feladatok egyre önállóbb megoldására a választott modell segítségével, vagy a nélkül. Eredményét tudja ellenőrizni. – Szóban és írásban meg tudja fogalmazni a választ, azt össze tudja vetni az eredeti feltételekkel, a valósággal. 	

**3. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR
GEOMETRIA, MÉRÉS**

**GEOMETRIAI TAPASZTALATSZERZÉS; GEOMETRIAI ALKOTÁSOK TÉRBEN, SÍKBAN
10 óra**

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Térbeli építések adott számú testből, síklapokból; síkbeli alkotások adott számú lapból, pálcból.
Memnysiségi következtetés	Tertületefedések különféle elemekkel.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Alkotások szöges táblán, hálóra rajzolással, különféle feltételek megkötésével.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szöveggel megfogalmazott feltétel értése, érvényesítése az alkotások során.
Rendszerezés, kombinatívítás	Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítás, a létrehozott alakzatok válogatása, a válogatás alapját képező tulajdonság megnevezése.
Induktív, deduktív következtetések	Testek, síkidomok szétválogatása különféle geometriai tulajdonságok szerint. Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a folytatás lehetőségének belátása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Térbeli építések testekből, síklapokból; síkbeli alkotások (kirakás, nyírás, tépés, hajtogatás) lapokból, pálcból (pl. szívószáלבól) és rajzolás szabadkézzel hálón, pont-rácson, vonalzóval, sablonhasználattal, körzővel: szabadon, másolással, emlékeztetőből és szavakban adott feltételek szerint. Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítása, megkülönböztetése; egyszerű esetekben az összes lehetséges alkotás keresése csoportos munkával.</p> <p>Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a síkbeli ritmus (szimmetriák) követése; „parkettázás” kirakással, sablonnal, szögestáblán, hálóra rajzolással.</p> <p>Előállított és gyűjtött testek, síkidomok szétválogatása különféle geometriai tulajdonságok, kapcsolatok (pl. hasonlóság, egybevágóság) szerint.</p> <p>Az egybevágóság és a hasonlóság szemléletes fogalma az alak és a nagyság összehasonlításával.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Hasonlóan az elmúlt évhez, geometriai alkotások közben ismerkednek a gyerekek geometriai tulajdonságokkal, kapcsolatokkal.	Alkotások térben, síkban
Testek testekből építését követi a lapokból való alkotás. Az építkezések, kirakások során ráirányul a figyelem a lapok, élek, csúcsok számára, a testek tömörségére, a tükrösségükre. A megépített testek összehasonlítása során a változatlan forma felismerése alapozza a hasonlóságot.	Tulajdonságok és kapcsolatok
A síkbeli alkotások során is hasonló utat járunk be. Lapokból való kirakás, tépés, nyírás, hajtogatás során szerzi meg a kisgyerekek a síkidomokról azt a tapasztalatot, amely képessé teszi arra, hogy a pálcikákból kirakott, gumikarikával körbekerített, sablonnal, vonalzóval korberajzolt síktartományt síkidomnak tudjon látni.	Az eddig megismert és néhány további, testeket és síkidomokat jellemző tulajdonság és kapcsolat. (Testek: lapok, csúcsok, élek száma; konvexitás; a lapok alakja, egybevágósága. Síkidomok: oldalak, csúcsok száma, oldalak nagysága, szögek nagysága. Alakra jellemző tulajdonságok: hosszúság, tömzsi, kövérkés, karcsú...) Az egybevágóság és a hasonlóság szemléletes és alkotó előkészítése. Alakzatokban azonososságok és különbözőségek keresése (ugyanolyan, ugyanakkora, ugyanannyi lapja van, ugyanakkorák a szögei...).
	Geometriai alkotások válogatása. Állítások alkotása, értése. Kombinatorikus alkotások.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Téglatest, kocka, gömb – téglalap, négyzet, kör. Tájékozódás síkon és gömbön. Haladó és forgó mozgás, tükrözés.	Vizuális nevelés, környezetismeret, technika.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
<i>Módszertani eszközök</i>	Testekből és síkidomokból testek, síkidomokból és pálcikákból síkidomok alkotása változatos feltételekkel. A megalkotott testek illetve síkidomok közös tulajdonságának megragadása, ennek kifejezése tevékenységgel, esetleg szóbeli megfogalmazással.
<i>Értékelés módja</i>	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételről, a csoportban létrehozott alkotások összevetése az adott feltételekkel.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.
KÖVETELMÉNYEK	
Képes egyszerű 2-3 feltételnek megfelelő térbeli és síkbeli alakzat létrehozására saját fantáziája szerint. Egyszerűbb esetekben adott feltételeknek megfelelő minél többféle alakzatot meg tud alkotni, és meg tudja ítélni, hogy a létrehozott konstrukciók rendelkeznek-e a megadott feltételekkel. Figyelme kiterjed adott térbeli és síkbeli alakzatokra jellemző azonos és különböző tulajdonságok felismerésére: képes az alakzatokat egybevágóság és hasonlóság szerint azonosítani, megkülönböztetni összképük alapján különböző elfordított helyzetekben is; és néhány egyszerű, megnevezhető tulajdonságuk (pl. az alakjukra, oldalméretekre, szögek nagyságára vonatkozó megfigyelések) alapján rámutatni a különbözőségeikre. Ismeri (érti és helyesen használja) a megismert testek és a síkidomok nevét.	

TÉGLATEST, KOCKA, GÖMB – TÉGLALAP, NÉGYZET, KÖR
4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képeségfejlesztési fókuszok	A képeségfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Alakzatok csúcsainak, lapjainak számolása.
Mennyiségi következtetés	Geometriai mennyiségfogalmak alakítása, gyakorlati mérések (hosszúság, terület, térfogat és szög).
Becsülés, mérés, valószerűségi következtetés	A szövegesen megfogalmazott feltételek értelmezése, megértése, követése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A felismert tulajdonságok megfogalmazása szavakkal. Állítások igazságának megítélése.
Rendszerezés, kombinativitás	Testek, síkbeli alakzatok alkotása adott építőelemekből; osztályozások különböző megismert tulajdonságok szerint. A kocka is téglatest. A négyzet is téglalap.
Induktív, deduktív következtetések	A síkban és a gömbön létrehozott alkotások összehasonlítása. Hasonlóságok és különbözőségek megfogalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A téglatest, kocka, téglalap, négyzet tulajdonságainak vizsgálata. Építés színes rudakból, a megépített alakzatok válogatása, összehasonlítása (hasonlók, nem hasonlók), a lapok vizsgálata. Téglalap, négyzet azonosítása különféle helyzetekben; összehajtogatás (szimmetriájuk), oldalaik, szögek összemérése. Síkidomok összehasonlítása (hasonlók, nem hasonlók). A gömb alakú és a szögletes testek összehasonlítása. Körök rajzolásával minták készítése.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Már korábban is foglalkoztunk téglatesttel, kockával, gömbbel, illetve síkban téglalappal, négyzettel, körrel is. Ezekhez a vizsgálódásokhoz az alakzatok szemléletes fogalmát használtuk. Most ezeket a fogalmakat pontosítjuk a testek és síkidomok különféle tulajdonságainak vizsgálatával.</p>	<p>A téglatest, kocka, gömb tulajdonságainak megfigyelése. A téglalap, négyzet, kör vizsgálata, előállítás.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>Minden más geometriai téma.</p>	<p>Környezetismeret, vizuális nevelés, technika, testnevelés</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p><i>Tanítási eljárások</i></p> <p><i>Módszertani eszközár</i></p> <p><i>Értékelés módja</i></p> <p><i>Az esélyegyenlőség kezelése</i></p>	<p>Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása. Testekből és síkidomokból téglatestek, síkidomokból és pálcikából téglalapok alkotása. A megalkotott testek illetve síkidomok közös tulajdonságának megragadása, ezek szóbeli megfogalmazása. Alakzatok kétféle válogatása. Alkotások síkon és gömbön. Szöveges értékelés a közös tevékenységben való részvételről. Az alkotások összevetése a feltételekkel. Rövid diagnosztikus mérés arról, felismeri-e a téglalapot különböző helyzetekben is, felfigyel-e két alakzat közös és eltérő tulajdonságaira. Heterogén csoportokban egymás munkájának segítése. Páros tevékenységek szervezésénél a társ személyének gondos megválasztása.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Tud két-két alakzatot összehasonlítani – azonosítani, megkülönböztetni – néhány megismert tulajdonság szerint. Felismeri a téglatestet és a téglalapot különféle helyzetekben is. Tudja ellenőrizni összehajtogatással, hogy egy adott négyszög téglalap-e, négyzet-e.</p>	

TÁJÉKOZÓDÁS SÍKON ÉS GÖMBÖN
3 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Adott pontok elérése irány és távolság ismeretében. Útvonalak, ábrák rajzolása diktálás alapján.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Írányal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal. Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (iskolába indulás előtt vagy után 1 órával, születésed előtt vagy után 3 évvel, az utcában a harmadik szomszédotok...).
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Útvonalak valódi és terepszaton való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.
Rendszerezés, kombinatívítás	Tájékozódás a számegyenesen, táblázatokban. Adott helyek elérése különféle útvonalak bejárásával. Tájékozódás útdiagramokon. Útvonalak fordított irányú bejárása. Útvonalak tervezése adott pontok érintésével.
Induktív, deduktív következtetések	Adott útvonalon található jellemző pontok (épületek, nevezetességek...) felismerése. Az irányváltoztatás hatása. A tapasztalatok alapján következtetés elképzelt helyzetekre, tájékozódás az önmagunkhoz rögzített mozgó „koordinárendszerben”.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Útvonalak bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával, lerajzolásával, a megfigyelt objektumok megjelölésével.</p> <p>Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával való tájékozódás udvaron, erdőben; utca, házszám és emelet alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával osztályban, sakkasztán, torpedójátékban; térbeli malomjáték.</p> <p>Írányra, állásra és távolságra vonatkozó utasítások követése, ill. megfogalmazása síkban, gömbön; adott ponttól indulva, adott pont elérése.</p> <p>Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján, kész ábrák másolása irányváltoztatással vagy a rács méretének megváltoztatásával.</p>	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>A téri és síkbeli tájékozódásnak fontos szerepe van az ismeretszerzésben. A térképen való tájékozódás és az égtájak használata összekapcsolja a témát a természetismeret műveltségterülettel. Ugyanakkor előkerülnek olyan fogalmak is, amik szorosabban kapcsolódnak a matematika más területeihez: távolságmérés; szög, mint elfordulás; koordinátákkal való tájékozódás.</p> <p>A síkbeli és a gömbi tájékozódás egymást segítik a hasonlóságok és különbségek kiemelésével. Ezért indokolt a kettő egymás mellett való megjelenése.</p>	<p>Tájékozódás a térben Útvonalak követése, jelölése (kézmozdulattal, nyíllal, szavakkal, képpel...), a megfigyelések rögzítése. A tér egy pontjának megadása 3 adattal, pontok jellemzése síkban és gömbön 2 adattal.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Minden más geometriai téma.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, zenei és vizuális nevelés, informatika.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Tanulmányi séták szervezése; játékos szituációk teremtése. Rajzolás papíron és a gömbön.
<i>Módszertani eszköztár</i>	Nyílak, útjelzők, egyszerű térképek; gömbi eszközök.
<i>Értékelés módja</i>	Önértékelés a kitűzött céllal való összehasonlítás alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Tapintatos segítés, szükség esetén többféle érzékszerv bevonása.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Jól tájékozódik az iskola környékén és a lakóhelyen. Képes a környezetében megjelölt útvonalak és azokról készített egyszerű térképek összekapcsolására; bejárt útvonalon készített fotók kiválasztására.</p> <p>Eligazodik a síkban, gömbön irány és távolság megadása szerint, illetve más két adat alapján; térben 3 (független) adat szerint.</p> <p>Mozgással, rajzzal, egyszerűbb esetekben képzetelen, utasítások alapján megtalál kitűzött helyeket, elér célpontokat.</p>	

HALADÓ ÉS FORGÓ MOZGÁS, TÜKRÖZÉS
4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Haladó és forgó mozgás kifejezése irányított mennyiséggel.
Mennyiségi következtetés	A szög mérése hajtogatott derékszög törtrészével.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A szóbeli utasítások megértése, követése.
Szövegszöveg-feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A síkon és a gömbön szerzett tapasztalatok összehasonlítása, azonososságok és különbözőségek gyűjtése.
Rendszerezés, kombinatívítás	Alakzat és tükröképére vonatkozó tulajdonságok (alak és nagyság-egyeztetés, tükrőtől való távolságegyenlőség) kiemelő-dése. Következtetés tükrözések egymásutánjáról.
Induktív, deduktív következtetések	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Testek, síkdíomok tükröképének, eltolt képének, elforgatottjának megépítése, kirakása, rajzolása másolópapír segítségével, a sík mozgatásával. Tükrözés párhuzamos tengelyekre, annak megfigyelése, hogy minden második kép ugyanúgy áll. Tükrözés metsző tengelyekre, az elfordulás megfigyelése. A szög mérése hajtogatott derékszöggel, vagy annak felével, harmadával.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A téma ebben az időszakban a tapasztalatszerzést szolgálja.	További tapasztalatok a tükrözésről és az elfordulásról. Ismerkedés az elforgatással. Elfordulás, szög, szögmérés.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Minden más geometriai téma. Törték.	Vizuális nevelés, környezetismeret, technika, ének-zene.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Csoportos, páros és egyéni tevékenységek szervezése, a közös tapasztalatszerzés biztosítása.
<i>Módszertani eszközár</i>	A tanulói tapasztalatokról nem feltétlenül szóbeli megfogalmazás, hanem inkább a tanulói tevékenységek alapján szerzhető információt.
<i>Értékelés módja</i>	Szöveges értékelés a közös tevékenységben való aktivitásról; az önálló tevékenység végrehajtásáról, az önellenőrzés során felismert hibák javításáról.

<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Minden tanuló számára lehetőséget teremtünk, hogy saját fantáziája és képessége alapján nyírással, hajtogatással, színezéssel vagy másolópapír segítségével hozzon létre számára tetsző parkettamintákat, szimmetrikus alakzatokat.
KÖVETELMÉNYEK	
Felismeri és egyszerű esetekben előállítja alakzat tükröképét, eltolt képét, elforgatottját kirakással, megépítéssel, a sík mozgatásával.	
Sor- és síkmintákon érzékeli a tükröződő nyugalmat, ritmust, dinamikát.	

3. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

SZÖVEGES FELADATOK, NYITOTT MONDATOK, TÁBLÁZATOK 9 óra

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Számsorozatok készítése adott és felismert szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott és felismert összefüggés szerint. Nyitott mondatok megoldásának keresése tervszerű próbálgatással.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mennyiségeket tartalmazó valóságos problémafelvetések, hiányzó adatok pótlása, eredmények becslése. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásának becslése, a becslés pontosítása, a megoldás ellenőrzése számítással.
Szövegszövegszerű feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Függvényre vezető szöveges feladatok modelljének keresése, ellenőrzése, néhány lehetséges megoldás megadása, annak belátása, hogy a felvetett problémának több megoldása is van.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok közti kapcsolatok felismerése, tudatosítása, kifejezése különféle módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, táblázat és oszlopdiaagram, sor-oszlop alakú diaagram készítése, kiegészítése).
Induktív, deduktív következtetések	Szabályok formálásának kezdete. Táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Elemek (tárgyak, alakzatok, mennyiségek, jelenségek, számok ...) közti kapcsolatok felismerése, tudatosítása, kifejezése különféle módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, táblázat és oszlopdiaagram, sor-oszlop alakú diaagram készítése, kiegészítése; összekapcsolás vonallal, nyíllal, $a <$, $a >$, $a =$, $a \neq$, $a \approx$, $a \geq$ <i>jelek használata</i>), mindig az adott elem párokra vonatkoztatva. Különféle képpen kifejezett kapcsolatok megértése, értelmezése, leolvasása.</p> <p>Adatok gyűjtése, sorozatba, táblázatba rendezése, a megfigyelt jelenség jellemzése a rendezett adatokkal segítségével (pl. a változás iránya, gyorsasága ...).</p> <p>Tárgy- és számsorozatok készítése adott szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint.</p> <p>Sorozat néhány tagjából különféle összefüggések felismerése, ehhez a különbségsorozat megfigyelése. A sorozat folytatása, kiegészítése, szabályának megfogalmazása <i>többféle képpen</i> (az egymást követő elemek közti összefüggéssel – pl. a 3, 10, 17, 24, 31, 38, 45, 52, ... sorozat 3-tól kezdve egyenletesen növekszik 7-esével – vagy a sorozat függvényében – pl. az ötödik szám 5-ször 7-ből 4, a hatodik 6-szor 7-ből 4...).</p>	

<p>Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása. Az összefüggés kifejezése szavakkal. Az általánosítás alapozása: nyitott mondatokkal, nyíljelöléssel leírt összefüggések kiválasztása a táblázatba gyűjtött összes pár ellenőrzése után; szabályok formálásának kezdete (önálló megfogalmazás, ellenőrzés a párok behelyettesítésével). <i>Kapcsolatok kifejezése általános összefüggésként nyíljelöléssel, nyitott mondatokkal.</i></p> <p>Egy-egy táblázathoz többféle szabály keresése.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>A matematika eszközei csak akkor nyújthatnak segítséget a valóságos problémák megoldásához a gyermekek számára, ha megtalálják a megfelelő modellt, ha képesek a köznyelven megfogalmazott problémát lefordítani a matematika nyelvére.</p> <p>A nyitott mondatok megoldása során az összes – nyitott mondatot igazgató – szám megkeresése még nem kizárható el logikai úton. Meghagyjuk a lehetőséget annak, hogy a gyerekek egyenként próbálják ki a megengedett számokat, majd azután döntenek egyenként mindegyikről. A behelyettesítések elvezetnek egy nagyon fontos feladat-megoldási módszerhez, a tervszerű próbálgatáshoz.</p>	<p>Összefüggés-keresés</p> <p>Sorozatban, táblázatban felismert összefüggés megadása szavakkal, jelekkel. Nyíljelölés, nyitott mondatok.</p> <p>Összefüggés ellenőrzése.</p> <p>Függvényre vezető szöveges feladatok.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.</p> <p>Számítások és becslések kerek századokkal.</p> <p>Összeadás, kivonás az egy 0-ra végződő számok körében.</p> <p>Összeg és különbség számítása és becslése tízesekre kerekített értékekkel.</p> <p>Szorzatok számítása.</p> <p>Szorzatok becslése és maradékos osztás.</p> <p>A becslések finomítása.</p>	<p>Anyanyelv, környezetismeret, vizuális nevelés, életvitel és gyakorlati ismeretek, ének-zene, testnevelés.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Egyéni és csoportos tevékenykedtetés; sokféle játék. A konkrét egyedi esetekben gyűjtött tapasztalatok megbeszélése, alkalmazása problémamegoldásokban, számításokban.
<i>Módszertani eszközár</i>	Adott szabályú sorozatok, táblázatok, szabály-játékok folytatása, kiegészítése, lehetséges szabályok megfogalmazása, ellenőrzése; alkotom-teremtés szabályalkotásra.
<i>Értékelés módja</i>	Szöveges értékelés egyénileg, a csoportos munkában való aktivitás alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Diagnosztikus mérés az egyéni hiányok, hibák felmérése, a fejlesztés további tervezése érdekében.
	Differenciálás <ul style="list-style-type: none"> • adott szabály követése, felismerése illetve alkotása területén; • a lehetséges megoldások megadásának mennyiségében és minőségében; • a felkínált segítség mértékében és módjában. <p>A diagnosztikus mérés során feltárt egyéni elmaradások, hibák kezelése egyéni foglalkozások alkalmával.</p>

KÖVETELMÉNYEK
<p>Tud folytatni adott szabályú sorozatokat, kiegészíteni adott szabályú táblázatokat. Felszólításra tudja ellenőrizni adott szabály érvényességét. Felismer összefüggéseket számlálással, méréssel gyűjtött, vagy adott elemek sorozatában, táblázatában, ezt ki tudja fejteni szóban, egyszerűbb esetekben nyíl jelöléssel, nyitott mondatlall.</p> <p>Adott számpárok ismeretében képes adott szabályokról kipróbálással dönteni, hogy alkalmasak-e számok közötti összefüggés leírására. Tud választani szöveghez nyitott mondatot, ábrát vagy más modellt.</p>

3. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR VALÓSÍNŰSÉG, STATISZTIKA

HÁNYFÉLEKÉPPEN? MI A VALÓSÍNŰBB? 4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számlálás	Számalkotások különféle feltételekkel.
Menyiségi következtetés	Determinált és véletlen jelenségek felismerése, megkülönböztetése.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Törekvés események esélyegyenlőségének biztosítására, egy-egy esemény bekövetkezési esélyének növelésére.
Szöveges feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Történetek, szituációk eljátszásával a szövegértési kompetencia fejlesztése. Különbségek keresése, felismerése a különböző értelmezések, megvalósítások között.
Rendszerezés, kombinativitás	Elemek sorba rendezése, kiválasztása; az összes lehetőség keresése táblázatba rendezéssel vagy fadiagramon történő elhelyezéssel.
Induktív, deduktív folyamatok	Megkezdett rendezések folytatása, hiányzó komplexumok keresése, pótlása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van (pl. kockadobással, korongok, érmék dobásával, golyóhúzással, kártyák húzásával, rendezésével, pörgettyűkkel); stratégiák alakítása, kipróbálása, módosítása.</p> <p>Elemek sorba rendezései; 3. 4 elem esetén az összes lehetőség keresése, elrendezése saját szempontok szerint. Elrendezés adott táblázatban vagy fadiagramon. Hiányzó sorrend megkeresése az alakuló rendszer segítségével.</p> <p>Elemek, elem párok, hármasok kiválasztása; 3-6 elemből az összes lehetséges pár, hármas kiválasztása egyszerre vagy egymás után. <i>Egy feltétel megváltoztatásától függően a lehetőségek változásának figyelése.</i></p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A valószínűség fogalmának alapozása gyakorlati mérésekhez, kísérletekhez kapcsolódva, hosszú értelemű idő alatt történik. Kiemelt jelentőséget kap a megfigyelések, az adatok lejegyzésének, illetve feldolgozásának egyre tudatosabb volta.	Adott feltételnek megfelelő alkotások létrehozása, azonosítás, megkülönböztetés. Tapasztalatok gyűjtése a különböző eséllyel bekövetkező eseményekről játékok során, esélylatolgatás.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A számtan, algebra témakör minden témája. Gondolkodási módszerek.	Környezetismeret, életvitel, ének-zene, testnevelés, vizuális nevelés.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Közös és csoportos játékok.
<i>Módszertani eszköztár</i>	Változatos játékokban szerzettünk tapasztalatot kísérletek lehetséges kimeneteleiről, bekövetkezési esélyeiről, azok módosulásáról a feltételek változásával.
<i>Értékelés módja</i>	A játékban való részvétel, aktivitás alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Játékok szervezése heterogén csoportokban, amelyekben a lassabban haladókat segítjük gyorsabb gondolkodású társaik.
KÖVETELMÉNYEK	
Jó gyakorlottságot ér el a kísérleti adatok rendezésében, szemléletes rögzítésében. Létre tud hozni adott feltételnek megfelelő konstrukciókat; ezeket azonosítja egymással, megkülönbözteti egymástól, összeveti a feltételekkel. A létrehozott objektumokat rendezni tudja valamilyen (önállóan megalkotott, vagy követett) rend szerint. Ki tudja egészíteni a rendszert a hiányzó lehetőségek megkeresésével. Alkotásaiban törekszik a teljességre, rendszer kialakítására. Fejldődik a teljesség és a rendszerépítés igénye.	

VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK 4 óra

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Egy kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a gyakoriságok összeszámlálása.
Mennyiségi következtetés	Események előfordulási esélyeinek megsejtése.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Események előfordulási esélyére tett sejtések megfogalmazása. Gyakorisági diagramok elemzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egy kísérlet lehetséges kimeneteleinek gyűjtése, rendezése, a kimenetek lejegyzése.
Rendszerzés, kombinativitás	Tapasztalatszerzés események bekövetkezési esélyeinek változásáról a feltételek változtatásának hatására.
Induktív, deduktív következtetések	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van (pl. kockadobással, korongok dobásával, golyóhúzással...); stratégiák alakítása, kipróbálása, módosítása. Gyakorisággal, valószínűséggel kapcsolatos sejtések megfogalmazása. Megfigyelések, kísérletek jegyzése, tervezése a sejtések ellenőrzésére. Mért, számlolt adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba. Grafikon készítése közösen vagy egyénileg. Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról, grafikonról: egyenlő adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A számolás gyakorlásának egyik legeredményesebb módja, ha a tennivalókhoz játékos lehetőséget találunk. Ily módon a téma nem csak a valószínűségi szemlélet formálását célozza, szorosan kapcsolódik a számtan, algebra témakörhöz.	Játékok, megfigyelések valószínűbb és kevésbé valószínű eseményekkel kapcsolatosan. Próbálgatások tárgyi tevékenységekkel, sejtések megfogalmazása, a sejtések ellenőrzése további kísérletekkel, indoklások megfogalmazása. Adott kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése, adott események gyakorisági diagramjának készítése. Adott kísérlet eseményeinek sorba állítása bekövetkezésük esélye szerint. A sejtések ellenőrzése kísérettel.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Minden számtan, algebra témakörhöz tartozó téma.	Anyanyelvi nevelés, környezetismeret, életvitel és gyakorlati ismeretek
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Közös és csoportos kísérletek, játékok.	
<i>Tanítási eljárások</i>	Kísérletek, játékok során szerzettünk tapasztalatot a lehetséges kimenetelekről, azok bekövetkezési esélyeiről, és az esélyek módosulásáról a feltételek változásával.
<i>Módszertani eszközök</i>	A kísérettel, játékok való részvétel, aktivitás alapján.
<i>Értékelés módja</i>	Kísérletek, játékok szervezése heterogén csoportokban, amelyekben a lassabban haladókat segítik gyorsabb gondolkodású társaik.
KÖVETELMÉNYEK	
Képes a kísérleti adatok összegyűjtésére , rendezésére, rögzítésére . Sejtéseit össze tudja vetni a megfigyelt és a kísérettelben gyűjtött adatok gyakorlati isméréseivel.	

3. melléklet a 3. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) modulok listája:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

0324 Kétfelé válogatás

0327 Kétszer kétfelé válogatás

SZÁMTAN, ALGEBRA

0301 Számok valószínűségi tartalma 100-as számkörben

0302 Számrendszeres gondolkodás

0303 Számtulajdonságok, számkapcsolatok

0304 Műveletek a 100-as számkörben: összeadás, kivonás; a műveletek tulajdonságai, számolási eljárások

0305 Műveletek a 100-as számkörben: szorzás, osztás; a műveletek tulajdonságai, számolási eljárások

- 0306 A műveletek kapcsolatai, műveleti tulajdonságok
0308 Diagnosztikus mérés a 100-as számkörben
0309 Számlálás, mérés 1000-ig
0310 Számok neve, jele, nagysága
0311 Számtulajdonságok, számkapcsolatok
0312 Az ismeretek alkalmazása
0314 Diagnosztikus mérés
0315 Számítások és becslések kerek százassal
0316 Összeadás, kivonás az egy 0-ra végződő számok körében
0318 Összeg és különbség számítása és becslése tízesekre kerekített értékekkel
0319 Sorozatok számítása
0320 Sorozatok becslése és maradékos osztás
0321 A becslések finomítása
0322 Problémamegoldások, szöveges feladatok
0323 Diagnosztikus mérés
0329 Írásbeli műveletek előkészítése; csoportosítások, leltározás
0330 Írásbeli összeadás
0331 Írásbeli kivonás
0332 Műveletek kapcsolatai
0333 Diagnosztikus mérés
0334 Törtszámok, mérések
0335 Több egyenlő rész
0336 Egész számok
0337 Írásbeli szorzás előkészítése, többtagú összeadások, többszörzések
0338 Írásbeli szorzás eljárásai
0339 Szorzás és osztás kapcsolata; hányados keresése becsléssel
0341 Diagnosztikus mérés
0347 Feladatok év végére
0348 Diagnosztikus mérés
- GEOMETRIA, MÉRÉS**
0325 Testek alkotása
0326 Síkidomok alkotása
0328 Parkettázás
0340 Téglalapt, kocka, gömb – téglalap, négyzet, kör
0342 Tájékozódás a síkon
0343 Tájékozódás a gömbön
0344 Forgatás, szögmérés
- FÜGGVÉNYEK, SZOROZATOK**
Sorozatok, függvények, nyitott mondatok
0322 Problémamegoldások, szöveges feladatok

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

0307 Véletlen?

0313 Hányféleképpen?

0345 Valószínűségi játékok

A típusú modulokhoz kapcsolódó Fejlesztési keresztmodulok:

A fenti A modulokhoz kapcsolódik évi 8 órát **FEJLESZTÉSI KERESZTMODUL**, a matematika tanulási nehézségekkel küzdő tanulók számára.

B típusú modulok (matematikai kompetenciafejlesztés más tantárgyakban):

A **B** típusú modulok a tanórai képességfejlesztést egészítik ki.

Testnevelés órán elsősorban a **számolási és számlálási készséget**, a Művészetek modulokkal elsősorban a **becslés-mérés képességet fejlesztethetjük**.

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:**GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK**

03C01 Kő, papír, olló és a snóbli

03C05 Lerakós, tologatós játékok

03C07 Logi

03C10 Vásárolunk

Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése táblázatba, grafikonba, diagramba.

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése.

Modell készítése a probléma megoldásához.

Egy probléma megoldhatóságának több úton való megközelítése, az adott helyzetben legjobbnak tűnő megoldás megkeresése.

A mindennapi élet, és a matematika kapcsolatának megmutatása. A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése. A számolási rutin fejlesztése. Írott, beszélt szöveg értelmezése, értelmezése, adatok gyűjtése, összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint. Az ellenőrzés igényének alakítása.

SZÁMTAN, ALGEBRA

03C01 Kő, papír, olló és a snóbli

03C04 Melyikhez tartozom?

03C06 Mágikus négyzetek

03C03 Hová tegyem?

03C10 Vásárolunk

Szabály megértése, követése, betartása.

Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembevételével. A stratégia módosítása az ellenfél tevékenységének függvényében. Gondolkodási sebesség fokozása, a versenyhelyzet által

Számlálás, számolás. A négy alapművelet gyakorlása adott számkörben. Maradékosztályok meghatározása.

Számlálási készség fejlesztése. A számfogalom bővítése, mélyítése. Számok írása, olvasása 1000-es számkörben.

Teljes háromjegyűek felismerése helyiértékes alakban. Teljes háromjegyűek felismerése százask, tízesek, egyesek összege alapján. Teljes háromjegyűek kerékitése tízesekre.

Feltétel, feltételrendszer megértése. Adott feltételeknek elegendő tevő táblázatok celláinak meghatározása.

Számlálás, számolás. A négy alapművelet gyakorlása az adott számkörben.

A zárójelhasználát, az összeadás, kivonás, szorzás gyakorlása. Műveleti tulajdonságok megfigyelése, a tapasztalatok alkalmazása a játékok során. A szám- és műveletfogalom bővítése, elmélyítése. Műveleti tulajdonságok megfigyelése, alkalmazása.

A mindennapi élet, és a matematika kapcsolatának megmutatása.

A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése.

A számolási rutin fejlesztése. A négy alapművelet gyakorlása, becslés, fejszámolás.

03C10 Pontvadászat

GEOMETRIA, MÉRÉS

03C02 Tangramok

03C05 Lerakós, tologatós játékok

03C07 Logi

FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

03C08 Magyar kártya

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

03C05 Lerakós, tologatós játékok

03C08 Magyar kártya

03C01 Kő, papír, olló és a snóbli

Ismerkedés a negatív számokkal. Egész számok előállítása kirakásokkal, nagyság szerinti összehasonlításuk, rendezésük.

Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.

Tájékozódás a síkon. Síklefedések adott szempont szerint. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (eltolás, forgatás) Ezen transzformációk előállítása tevékenységgel. Tapasztalatszerzés a területfogalom alakításához. Stratégia készítése, módosítása, végrehajtása adott szempont figyelembevételével. Finommanipuláció, percepció fejlesztése.

Hagyományos, egyszerű játékok megtanulása, a játékokhoz kapcsolható matematikai háttér megtapasztalása, felfedezése, alkalmazása.

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése.

Tájékozódás a síkon. Gráf bejárás, egyszerű színezési problémák megoldása. Tapasztalatszerzés a kerület- és területfogalom alakításához. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkról. Ezek előállítása, vizsgálata.

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, tapasztalatok megfogalmazása szóban, felhasználása tárgyi tevékenységben. Tapasztalatgyűjtések síkidomokról. Szétválogatások geometriai tulajdonságok alapján. Tulajdonság és tagadásának megfogalmazása. Geometriai tulajdonságok tudatosítása. Tengelyes szimmetria megfigyelése, tükrökép készítése kirakással, tükrös alakzatok kirakása. A kerületfogalom alakítása. Derékszög keresése négyszögekben.

Sorozat létrehozása, szabály keresése, több megoldás keresése. Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összetartozó értékpárok felismerése. Táblázattal, grafikkal adott relációk értelmezése.

Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése táblázatba, grafikonba, diagramba. Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.

Hagyományos, egyszerű játékok megtanulása, a játékokhoz kapcsolható matematikai háttér megtapasztalása, felfedezése, alkalmazása.

Kombinatorikai ismeretek alapozása. Kiválasztások, sorrendezések gyakorlása kevés számú elemmel. Modell készítése a probléma megoldásához.

Feltételeknek megfelelő stratégia tervezése, végrehajtása.

Valószínűségi kísérletek végzése. 3-4 elem rendezése, kiválasztása (ismétlés nélküli permutáció, variáció, kombináció, ismétléses variáció). Modellalkotás.

Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembevételével. A stratégia módosítása a pár tevékenységének függvényében.

4. ÉVFOLYAM

Óraszám: 111 óra, 37 hét, 3 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	7 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számítan-algebra	64
III.	Geometria, mérés	24
IV.	Függvények, sorozatok	9 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
V.	Valószínűség, statisztika	7 (+ folyamatos, beépül a teljes tananyagba)

Témakörök	Tartalom	Javasolt óraszám
Kapcsolódó témakörök		
II. Számítan-algebra I., III., IV., V.	1. A TERMÉSZETES SZÁM FOGALMÁNAK ALAKÍTÁSA 10 000-IG	10 óra + folyamatos
II. Számítan-algebra I., III., IV., V.	2. MŰVELETFOGALMAK TOVÁBBÉPÍTÉSE; A MŰVELETI TULAJDONSÁGOK ÉS KAPCSOLATOK	5 óra + folyamatos
II. Számítan-algebra I., III., IV., V.	3. SZÁMOLÁS FEJBEN; KÖZELÍTŐ SZÁMÍTÁSOK	12 óra + folyamatos
II. Számítan-algebra I., III., IV., V.	4. ÍRÁSBELI MŰVELETEK	16 óra + folyamatos
II. Számítan-algebra I., III., IV., V.	5. NYITOTT MONDATOK; EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK	5 óra + folyamatos
II. Számítan-algebra I., III., IV., V.	6. SZÖVEGES FELADATOK	7 óra + folyamatos
II. Számítan-algebra I., III., IV., V.	7. EGÉSZ SZÁMOK	3 óra
II. Számítan-algebra I., III., IV., V.	8. TÖRTEK	6 óra
III. Geometria, mérés I., IV.	9. GEOMETRIA, MÉRÉS	24 óra
IV. Függvények, sorozatok I., III., IV.	10. RELÁCIÓK, FÜGGVÉNYEK, SZOROZATOK	9 óra + folyamatos

V. Valószínűség, statisztika I., II., III., IV.	11. STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG	7 óra + folyamatos
I. Gondolkodási módszerek II., III., IV., V.	12. GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	7 óra + folyamatos

4. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

7 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK		
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben	
Számlálás, számolás	Számok alkotása számjegyeikből – kombinatorikus megközelítéssel. Számok halmazokba válogatása oszthatósági tulajdonságok szerint. Közös osztók, illetve közös többszörösök gyűjtése.	
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mennyiségek, mértékegységek rendszerbe foglalása. Becslések ellenőrzése; valószínűségi sejtések megfogalmazása, ellenőrzése.	
Szövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szövegértelmezést segítő eljárások: eljátszás, eljátszás egyszerűsítő modellel, szabad és irányított beszélgetés a szituációval kapcsolatban; adatok válogatása, adatok és kapcsolataik ábrázolása; az ábrázolt viszonyok leolvasása, adott kérdés szerint fontos és lényegtelen adatok szétválasztása, felesleges adatok kiszűrése, ellentmondó adatok felismerése.	
Rendszerzés, kombinatívítás	Elemek válogatása, rendezése. Elemek elhelyezése egyszerre két halmazba (alá- illetve mellérendelt fogalmak. Kiválasztott, sorba rakott elemek táblázatba rendezése, a lehetőségek összegyűjtése fá-diagram segítségével.	
Induktív, deduktív következtetések	Egyszerű következtetések.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
Elemek válogatása, osztályozása saját vagy adott szempont szerint; felismert szempont követése. Elemek elhelyezése adott diagramban. A kétféle válogatás szigorú szabályának követése.	Elemekhez és címkekhez diagram készítése. Elkészült diagram részeinek jellemzése halmazra vonatkozó állítással és a benne levő elemek közös, meghatározó tulajdonságával.	
Az elemek elhelyezéséhez kapcsolódó szóhasználat gyakorlása: „mindegyik”, „egyik sem”, „van közöttük olyan”, „nem mind”; a logikai „nem” értő, tudatos használata; a logikai „és” használata; a logikai „vagy” értelmezése.		
Különféle viszonyban levő tulajdonságoknak (fogalmaknak) megfeleltetése halmazábrák értelmezése, bennük elemek elhelyezése, ilyen ábrák keresése, készítése. Elemek elhelyezése olyan ábrán, amelyen két-két halmaz különféle viszonyban van egymással; egyszerű alá-fölerendelt fogalmak, mellérendelt fogalmak megjelenése halmazábrákon.		
Megállapítások két tulajdonság viszonyával kapcsolatban a kialakult ábra alapján (pl. oszthatósággal kapcsolatos viszonyok; alakzatok közti kapcsolatok).		
Kétszempontú rendezések; táblázatok és fadiagram használata (soros és táblázatos rendszerek). Az elemek tulajdonságának megfogalmazása.		

<p>Elemek kiválasztása tulajdonságaik szerint barkochba játékkal, halmazszűkítéssel. Nyitott mondatokhoz elemek válogatása adott alaphalmazon, melyek teszik igazzá, melyek tévesse. Nyitott mondat igazsághalmazának keresése kis véges alaphalmazon. Kombinatorikus alkotások (véges sok elem rendezése, valahány elem kiválasztása), elhelyezésük fá-diagramon.</p>	
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	
<p>Tartalom részletezése</p>	
<p>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>A harmadik osztályos tevékenységek folytatása mellett immár a kétszer kétféle válogatásra helyezük a hangsúlyt. Ezzel az építkezéssel párhuzamosan tudatosítjuk azokat a kijelentéseket, amelyek egy-egy halmazra vonatkoznak. A logikus gondolkodásnak fontos eleme az összességlátás, és az, hogy az összességekre vonatkozó állításokat, kérdéseket meg tudjanak fogalmazni. Ezeknek jellemzője a „mind egyik”, „egyik sem”, „van köztük...”, „nincs olyan...” kifejezések egyre tudatosabb használata.</p> <p>A nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásait alsó tagozaton csak véges alaphalmazon keressük.</p>	<p>Elemek elhelyezése egyszerre két adott halmazba ezek különféle viszonyai esetén; a halmazok által képviselt fogalmak egymáshoz való viszonya: alá-főlerendeltség, mellérendeltség, egy-mást kizáró fogalmak, egymást kiegészítő fogalmak; a logikai nem tudatos használata.</p> <p>Állítások igazságának megítélése, a logikai „és”, illetve „vagy” használata. Összességre jellemző tulajdonság megfogalmazása („minden”, „van olyan” ...).</p> <p>Nyitott mondatok lezárása igazzá, tévesse. Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése kis véges alaphalmazon.</p> <p>Logikai játékok tulajdonságok értelmezésével és a tagadás alkalmazásával (barkochbák, szűkítések).</p> <p>Néhány elem lehetséges sorrendjének előállítás, elemek kiválasztása; rendezésük táblázatba, fá-diagramon.</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK</p>	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>A gondolkodási módszerek megismerése nem önálló témakörként jelenik meg. A következő témák feldolgoása során koncentráltan van jelen: Csoportosítások, műveletek különféle számrendszerekben eszközökkel. Írásbeli összeadás, kivonás.</p> <p>A műveleti sorrend számításokban és szóveges feladatok megoldása során. Műveleti tulajdonságok, a műveletek közti kapcsolatok. Szám tulajdonságok, számkapcsolatok felismerése, kifejezése tevékenységekkel, állításokkal. Törtek. A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség. Ezen témák mindegyike lehetőséget ad a kívánt tartalom megjelenítésére.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás. Kompetencia terület szerint: szociális és környezeti.</p>
<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p>	
<p>Tanítási eljárások</p> <p>Tárgyak, számok, alakzatok... válogatása, az egyes elemekről, és az elemek összességéről gyűjtött tulajdonságok segítik a fogalmak közti viszony felismerését.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás. Kompetencia terület szerint: szociális és környezeti.</p>
<p>Módszertani eszközök</p> <p>A tevékenységek, az elemek azonosságára illetve a különbözőségére irányított figyelem segíti az összességlátást. A barkochba játékok jó lehetőséget teremtenek a halmazok-logika fogalmainak játékos alakítására.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás. Kompetencia terület szerint: szociális és környezeti.</p>
<p>Értékelés módja</p> <p>Szóveges értékelés a csoportos tevékenységekben való aktivitás alapján.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás. Kompetencia terület szerint: szociális és környezeti.</p>
<p>Az esélyegyenlőség kezelése</p> <p>Differenciálhatunk a válogatás szempontjának kiválasztásában, a válogatásra szánt elemek számában, az állítások összetettségében, illetve a segítségnyújtás mértékében.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás. Kompetencia terület szerint: szociális és környezeti.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	
<p>Képes adott, véges halmaz elemeinek adott illetve választott szempont szerinti szétválogatására. Tudja jellemezni a diagramban elhelyezett elemeket közös, meghatározó tulajdonságaikkal. Használja a tulajdonság tagadását a halmazba nem tartozó elemek közös tulajdonságának megragadására.</p> <p>Képes konkrét, kis elemszámú halmaz elemek két-szempontú válogatására. El tudja helyezni adott alaphalmaz elemeit halmazábrákon. Helyesen használja a logikai „és”, „-t”, „érti a logikai „vagy” -ot.</p>	

El tud helyezni elemeket két-két különféle viszonyban levő halmazt szemléltető ábrán; érti az egyszerű alá-fölrendelt fogalmak, illetve a mellérendelt fogalmak viszonyát, azok megjelenését halmazábrákon.
Megtalálja elemek különböző sorrendjét, azokat táblázatba tudja rendezni, fadiagramon el tudja helyezni.

4. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR SZÁMTAN–ALGEBRA

A TERMÉSZETES SZÁM FOGALMÁNAK ALAKÍTÁSA 10 000-IG 10 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Pontos szám, közelítő szám számláláshoz, méréshez, értékekhez kapcsolódóan. Számrendszeres gondolkodás; helyiérték-rendszer.
Mennyiségi összehasonlítás Becslés, mérés	Mérés és elemi mértékismeret. A mennyiség, mértékegység és mérőszám összefüggései alapján történő becslés, mérés, következtetés.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Mennyiségekkel kapcsolatos hiányos szöveges feladatok; hiányzó adatok pótlása mérésekkel.
Rendszerezés, kombinativitás	Számok szétválogatása tulajdonságaik szerint; nagyságviszonyok, nagyság szerinti rendezések. Számok alkotása számjegyeikből; számok elhelyezése egymással különféle viszonyban levő halmazokba adott számtulajdonságok szerint.
Induktív, deduktív lépések	Mértéktáblázatban való tájékozódás; a helyiérték-táblázat alkalmazása mértékekre. Kis számok körében tapasztalt összefüggések ellenőrzése nagyobb számok között; sejtés, a sejtés megerősítése példákkal; okkeresés; általánosításra törekvés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Halmazok, mennyiségek összehasonlítása becsléssel, a darabszám és a mérőszám becslése, a becslés finomítása közelítő számlálással. Pontos és közelítő meg- és leszámolás valahányszor is; különféle mennyiségek körében (hosszúság, tömeg, úrtartalom, idő) meg- és kimérés különféle egységekkel (alkalmi és szabvány egységekkel), az egység többszöröseivel. A terület, térfogat és szög mérése alkalmi mértékegységekkel.	
A mennyiség, egység és mérőszám közti összefüggések alkalmazása becslésben, a mérés egyszerűsítésében, számításokban és ellenőrzésben (a használandó mértékegységek: milliméter, centiméter, méter, kilométer, milliliter, centiliter, deciliter, liter, gramm, dekagramm, kilogramm, tonna, másodperc, perc). Mértékváltások konkrét mérésekhez kapcsolva, elvégzett méréstől egyszerű következtetések más (a rendszerben szomszédos, másod- és harmadszomszédos) egységgel való mérés várható eredményére.	
Mérések adott pontossággal; a mérés pontosságának kifejezése.	
Adott összeg kifizetése többféleképpen.	
Csoportosítások, váltások különféle alapszám szerint; a tízes számrendszer szerinti váltások többféle eszköz használatával.	
Számirás, számolás. A helyiértékes írásmód tudatos építése, kiterjesztése nagyobb számok felé. A római számjelek, számok olvasása, írása.	
Egy-egy szám sokféle (összeg-, különbség-, szorzat-, hányados- és összetettebb) alakja.	
Számok összehasonlítása, sorba rendezésük. Helyük, közelítő helyük a különféle beosztású számegyeneseken. A számegyenes beosztásának finomításával adott szám elhelyezésének pontosítása. Célyszerű egység választása a számegyenesen adott számok ábrázolásához. Számok helye számtáblázatokban.	

<p>Szám tulajdonságok, számkapcsolatok felismerése, megfogalmazása, alkalmazása (számszomszédok; kerekített értékek; a számjegyek tulajdonságai; oszthatóság adott számmal, osztók keresése, számok felépítése primitívyezőkből...).</p> <p>Számok összehasonlítása, alkotása, kiválasztása, szétválogatása különféle tulajdonságok, számkapcsolatok szerint. Halmazábrák alkotásával két-két számtulajdonság viszonyának kifejezése.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Tartalom részletezése	
<p>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>A számérzet formálásához a 10 000-es számkörben is hozzátartozik, hogy a gyerekek számlájának, mérjenek nagy számokkal jellemezhető összességüket és mennyiségeket. Fontos szerep jut a közelítő számlálásnak és mérésnek, valamint a számok értékmérő tartalmának. Meg kell tapasztalniuk ebben a számkörben is a számok tulajdonságait, kapcsolatait.</p>	<p>A természetes szám fogalmának bővítése 10 000-ig, számlálás, mérés, közelítő számlálás, adott pontosságú mérés, számegyenesen való tájékozódás, kerekítés. Pontos szám, közelítő szám értékekhez kapcsolódóan. Számrendszer-építés. Mérés és elemi mértéksimeret. Számok írása, olvasása. Számok sokféle neve. Számtulajdonságok és -kapcsolatok (nagytság, szomszédok, kerekített értékek; oszthatósággal kapcsolatos tartalmi és formai jegyek).</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>Tulajdonságok kiemelése, tudatosítása; válogatások témakör.</p> <p>Minden további, számfogalomhoz kapcsolódó téma:</p> <p>Számlálás, mérés 1000-ig.</p> <p>Számok neve, jele, nagysága.</p> <p>Számtulajdonságok, számkapcsolatok.</p> <p>Számítások és becslések kerek százassal.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p>Tanítási eljárások</p>	<p>Tapasztalatszerző tevékenységek szervezése, feladatalkotások és problémamegoldás kooperatív és önálló munkában.</p>
<p>Módszertani eszközár</p>	<p>Az ismétlés és a gyakorlat időszakában differenciálhatunk az eszközök használatában, a felvetett probléma minőségében és mennyiségében, a segítségnyújtás mértékében és módjában, a problémamegoldás önállóságában. Az új ismeretek tanulását a tanulók aktív részvételével szervezzük meg.</p>
<p>Értékelés módja</p>	<p>Diagnosztikus mérés az 1000-es és a 10 000-es számkörben.</p>
<p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>A hiányok pótlása 1000-es számkörben egyénileg, a megértés biztosítása 10 000-es számkörben a természetes számok többféle értelmezésében, többféle eszközhasználattal.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Széles valóságtartalomra épülő, tovább bővíthető, gazdag természetes számfogalom a 10 000-es számkörben. A közelítő szám fogalmának, a helyiértékes szerkezet szerepének gyakorlati megértése.</p> <p>Darabszám és mérőszám becslése, megállapítása valahányasával való pontos és közelítő számlálással, alkalmi és szabvány egységgel és többszöröseivel való méréssel, adott pontossággal.</p> <p>A természetes számok értékmérő tartalmának ismerete; át- és beváltások.</p> <p>A számok írása és olvasása 10 000-ig; a számrendszer (kiemelten a tízes) fogalmának (alapszám, a számjegy alaki-, helyi- és valódi értéke) értése.</p> <p>Számok kifejezése többféle alakban.</p> <p>Számok összehasonlítása, sorba rendezésük nagyság szerint; tájékozódás a számegyenesen.</p> <p>Számok jellemzése tulajdonságaikkal és kapcsolataikkal, ezek alkalmazása számkapcsolatokban, válogatásokban.</p>	

MŰVELETFOGALMAK TOVÁBBÉPÍTÉSE; A MŰVELETI TULAJDONSÁGOK ÉS KAPCSOLATOK
5 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	A műveletek kapcsolatának és tulajdonságainak erősítését szolgáló sejtések ellenőrzése.
Mennyiségi összehasonlítás Beérés, mérés	Egyenlőségek és egyenlőtlenségek becslése, összehasonlítása.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A műveletek értelmezésének és kapcsolatának felújítása egyenes és fordított szöveges feladatokkal.
Rendszerezés, kombinativitás	A műveleti tulajdonságok tudatosítása, a műveleti sorrend megváltoztatásának hatása.
Induktív, deduktív lépések	A műveleti tulajdonságok és kapcsolatok kiterjesztése 10 000-es számkörre.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A műveletek értelmezésének felújítását; kapcsolataik tudatosítását; a tulajdonságok megfigyelését, alkalmazását támogató tevékenységek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – műveletek megválasztása adott helyzetekhez, képekhez, képpárokhoz, szöveges feladatokhoz; – műveletekhez képek, kirakások, elvontabb modell(ek) keresése, alkotása; – műveleteket értelmező helyzetekben, képeken, szöveges feladatokban az eredmény előre becslése; – az eredmény változásainak megfigyelése az összetevők változásainak függvényében, a műveleti tulajdonságok felismerése konkrét egyedi esetekben, alkalmazások becslésekben, számításokban, az eredmény ellenőrzésében, <i>összetett alakú számok összehasonlításában</i>; – műveletes alakban adott számok összehasonlítása, sorba rendezése (a műveletek elvégzése nélkül); – közelítések; – a műveletek helyes sorrendjének megválasztása zárójellek tartalmazó művelet sorokban is, a zárójel-elhagyásra vonatkozó megállapodás alkalmazása, <i>adott érték elérése műveletek és zárójellek különféle megválasztásával.</i> 	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Tartalom részletezése	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Folytatás</p> <p>A számolási eljárások kiterjesztése előtt felújítjuk a műveletek értelmezéseit, erősítjük a művelet és inverzének kapcsolatát.</p> <p>A műveletek eredményének előrebecslése a műveleti tulajdonságok alkalmazásával történik, ezért ezek tudatosabbá válása könnyebbé teszi az alkalmazást, a becslést és a pontos érték közti különbség nagyságrendjének megítélését.</p>	<p>Az összeadás és kivonás értelmezéseinek felújítása. A műveletek mélyítése szöveges feladatokkal, szituációkkal, pontos és közelítő számokkal. A két művelet kapcsolata.</p> <p>Az összeadás, kivonás tulajdonságainak tudatosítása és felhasználása konkrét esetekben (mitől és hogyan változik az összeg, a különbség; mikor marad változatlan; a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága, a műveletek monoton tulajdonsága).</p> <p>A szorzás, osztás értelmezéseinek felújítása szöveges feladatokkal, szituációkkal, számolásokban. A műveletek kapcsolata.</p> <p>Néhány fontos tulajdonságuk megfigyelése, tudatosítása konkrét esetekben (a szorzat, hányados változásai; a tényezők felcserélhetősége, csoportosíthatósága, a szorzás és osztás monotonitása).</p> <p>Több művelet összekapcsolása, a szorzás összeadásra és kivonásra vonatkozó disztributivitása. A műveleti sorrend megváltoztatása, a zárójel-elhagyásra vonatkozó megállapodás megismerése, a zárójel-áthelyezés illetve elhagyás eredményváltató hatásának megfigyelése.</p>

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A műveletek értelmezései, tulajdonságaik alkalmazásra kerülnek a számolási eljárások, szöveges problémamegoldások, nyitott mondatok igazzá tévése során, ezért a téma szinte minden témánál megjelenik.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	A műveletértelmezések 10 000-es számkörre történő kiterjesztéséhez választott szöveges feladatok eljátszása, modellezése. A műveletek állandóságának és változásának felfedeztetése kooperatív és önálló munkában.
<i>Módszertani eszközök</i>	A tanulói tevékenységeket az egyéni képességek figyelembe vételével, a problémamegoldást támogató eszközhasználat-tal szervezzük.
<i>Értékelés módja</i>	Szöveges értékelés az egyéni képességek figyelembe vételével.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A kooperatív problémamegoldások során minden tanuló számára olyan feladatot jelölünk ki, amely őt sikerélményhez juttathatja.
KÖVETELMÉNYEK	
Tudja a négy alapműveletet különféle tartalmakban értelmezni, a megfelelő műveleteket megválasztani összetettebb szituációkhoz is. Ismeri, és helyesen alkalmazza a zárójeleket, jól választja meg a műveletek sorrendjét. Hiteles becslések, és számolások megkönnyítése biztonságosabb végzése érdekében alkalmazza a műveletek tulajdonságait és kapcsolatait a tízezres számkörben.	

SZÁMOLÁS FEJEBEN; KÖZELÍTŐ SZÁMÍTÁSOK 12 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Fejlesztés a tízes számrendszerben.
Mennyiségi következtetés	Számlálásokhoz, közelítő számolásokhoz, mérésekhez, közelítő mérésekhez kapcsolódó műveletvégzések ezresekkel.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Nem kerek számokkal végezhető műveletek eredményének becslése kerekített értékekkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A műveletvégzést könnyítő számolási eljárás megválasztása; a művelet eredményének közelítése, a „hiba” csökkentése. Annak tudatosítása, hogy mitől válik pontosabbá egy becslés.
Rendszerezés, kombinativitás	Analógiák egyjegyű, 0-ra végződő kéjegyű, 00-ra végződő háromjegyű és a 000-ra végződő négyjegyű számokkal végzett műveletek között.
Induktív, deduktív folyamatok	Fejlesztések a 10 000-es számkörben analógiákra építve.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Összeadás, kivonás fejtszámolással:	
– összeadás és kivonás kerek tízesekkel, kerek százassal, kerek ezresekkel;	
– 00-ra, 0-ra végződő és teljes négyjegyű számok összeadása kerek ezresekkel; kerek ezresek elvétele;	
– pótlások 100-ra, 1000-re, 10 000-re több lépéssel;	

<ul style="list-style-type: none"> – 00-ra végződő négyjegyű és kerek háromjegyű számok összeadása, a megfelelő kivonások; – 900 és 800 hozzáadása, elvétele 1000 – 100 illetve 1000 – 200 alakban; – 00-ra végződő négyjegyűek összeadása, elvétele különféle eljárásokkal. <p>Összeg, különbség becslése a számok kerekítésével:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 0-ra végződő és teljes négyjegyű számok összegének és különbségének becslése; – közelítés a műveletvégzésben résztvevő számok ezrekre kerekítésével; a „hiba” nagyságának megfigyelése; – a becslés finomítása a műveletvégzésben résztvevő számok százatokra kerekítésével és más módokon (pl. a monotonitás alkalmazásával). <p>Szorzás, osztás fejszámolással:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a szorzó- és bennfoglalótáblák gyakorlása; többszörözés az érték növelésével, osztás az érték csökkentésével; – kerek tízesek, századok, ezrek szorzása egyjegyűvel; – egyjegyűek és teljes kétjegyűek szorzása 10-zel, 100-zal, 1000-rel és a megfelelő osztások; – egyjegyűek szorzása kerek tízesekkel, kerek századokkal, kerek ezrekkel; és a megfelelő osztások; – egyjegyűek és teljes kétjegyűek szorzása kis kétjegyű számokkal a szorzó összegre vagy különbségre bontásával; – a szorzat és a hányados becslése a műveletvégzésben résztvevő számok kerekítésével, kétoldali közelítéssel. <p>Maradékos osztások egyjegyű osztóval a 100-as számkörben és kerek tízes, kerek század osztóval az 1000-es, 10 000-es számkörben.</p>	<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>Folytatás</p> <p>A szóbeli számolási készség fejlesztése 10 000-es számkörben is az analógiák alapján történhet.</p> <p>Egyre tudatosabbá válik az egyedi esetekben megfigyelt műveleti tulajdonságok alkalmazása a művelet eredményének előre becslésében, a számolási eljárások érvényességének kiterjesztésében a nagyobb számkörre.</p> <p>Ezen ismeretek hasznossága tudatosodik a valóság tartalmú problémamegoldások megoldása során, valamint később, az írásbeli műveletvégzéseknél.</p>	<p style="text-align: center;">Tartalom részletezése</p> <p>Összeadás, kivonás; szorzás, osztás fejszámolással.</p> <p>Közeltítő számítások a műveletvégzésben résztvevő számok kerekítésével; a „hiba” nagyságának megfigyelése, csökkentése.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK		
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>A szám- és műveletfogalmak alakításával foglalkozó témák.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.</p>	
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ		
<p><i>Tanítási eljárások</i></p> <p>Az analógiákra építő feladatok párhuzamba állításával segítjük az azonosságok és különbözőségek megfigyelését. A játékpénzek, abakuszok használata szemléletessé és egyszerűvé teszi az értéknövelést és az értékcsokkentést.</p>	<p><i>Módszertani eszközök</i></p> <p>A manuális és gondolati tevékenységek, és az azonosságokra irányított figyelem segíti a meglévő ismeretek aktivizálását és kiterjesztését a nagyobb számok körére.</p>	
<p><i>Értékelés módja</i></p> <p><i>Az esélyegyenlőség kezelése</i></p> <p>Az írásbeli műveletek tárgyalása előtt végzett diagnosztikus mérés alapján.</p> <p>Játékpénzt vagy abakuszt biztosítunk minden tanulónak addig, amíg annak használatát igényli.</p>		

KÖVETELMÉNYEK

Jó fejszámolási jártasság elérése összeadásban, kivonásban a 100-as számkörben, és az analóg esetekben az 1000-es, 10 000-es számkörökben. Értve és egyre önállóbban alkalmazza a kerekített értékekkel való közelítő számolást becslésekben és az ellenőrzések során. Szerezzen gyakorlatosságot szorzásban, osztásban 10-zel, 100-zal, 1000-rel, kerek tízesekkel, egyszerű kétjegyűvel.

ÍRÁSBELI MŰVELETEK
16 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK

Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Írásbeli műveletek végzése a megismert algoritmusok alapján.
Menyiségi következtetés	A műveletek eredményének előrebecslése.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A műveletek eredményének ellenőrzése különféle módokon. A választott ellenőrzési mód indokolhatósága.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Az írásbeli műveletek algoritmusainak értő alkalmazása. A lépések kötött és változtatható sorrendje.
Rendszerezés, kombinativitás	Az ellenőrzéshez választott eljárás tudatos alkalmazása (pl.: ha fele akkora számmal osztunk, 2-szer akkora hányadoshoz kell jutnunk).
Induktív, deduktív következtetések	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK

A szárendszeres gondolkodás továbbépítése; az írásbeli műveleti eljárások alapozása. A műveletek eredményének becslése.

Az írásbeli összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás kiterjesztése nagyobb számok körére, gyakorlása. Ellenőrzés a becsléssel, valamint a műveleti tulajdonságok és kapcsolatok felhasználásával.

Szorzat becslése kerekített számokkal végzett szóbeli számolással.

A két- és háromjegyű szorzóval való írásbeli szorzás eljárásának megismerése (szorzás 10-zel, kerek tízesel, teljes kétjegyűvel két lépésben, illetve szorzás 100-zal, kerek százassal, teljes háromjegyűvel három lépésben), az eljárás begyakorlása. Többféle ellenőrzési mód megismerése (összevetés a becsléssel, valósággal; határok közé szorítás; összeadásokkal való helyettesítés; tényezők cseréje; a szorzó vagy a szorzandó tényezőkre bontása; a részletszorzatok számítási sorrendjének megváltoztatása).

Az egyjegyű osztóval való írásbeli osztás előkészítése tárgyi tevékenységgel: egyenlő részekre osztás különféle pénzermék (Dienes-készletek, szinesrudak) használatával váltás nélkül és felváltással egy-egy „helyen”. Hiányos szorzásban az egyik tényező keresése becsléssel, közelítéssel.

Hányados becslése; a becslés finomítása szorzással. Az egyjegyűvel való írásbeli osztás eljárásának megismerése, gyakorlása; ellenőrzés különféle módokon (összevetés a becsléssel, valósággal; határok közé szorítás; a maradék közé szorítás; a maradék szorzással való hozzáadásával).

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Folytatás A többjegyűvel való szorzás és az egyjegyűvel való osztás algoritmusainak megértését az eszközhasználat biztosítja. A hibák felismerését a műveletek előrebecsélése és a többféle ellenőrzési módszer támogatja.</p>	<p>Írásbeli műveletek a) összeadás, kivonás, szorzás egyjegyű szorzóval b) szorzás többjegyűvel c) osztás egyjegyűvel A műveletek eredményének előrebecsélése, majd ellenőrzése különböző módokon.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>Az írásbeli műveletek megértésének nélkülözhetetlen feltétele a helyiérték-rendszer biztonságos ismerete, a szóbeli számolási eljárások értéke és tudatos alkalmazása, valamint a különböző pontosságú kerekítésekre alapozott becslések végzése. Ezek fejlesztése szinte a tanítási órák mindegyikén megvalósul.</p>	<p>Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	<p>Az írásbeli műveletek algoritmusai az előző évben megismert algoritmusokra épülnek. A korábbi ismeretekre alapozott fejlesztés épít a tanulói megfigyelésekre, a konstruktív gondolkodásra. A többféle ellenőrzési mód kidolgozása tovább erősíti a műveletek kapcsolatát és tulajdonságait.</p>
<i>Módszertani eszközár</i>	<p>A korábban is használt eszközök (játékpénzek, abakuszok, Dienes-készletek) támogatják az eljárások 10 000-es számkörben való alkalmazását, illetve a többjegyűvel való szorzás és az egyjegyűvel való osztás algoritmusainak megértését.</p>
<i>Értékelés módja</i>	<p>Az írásbeli műveletek megértését és eljárásainak ismeretét vizsgáló diagnosztikus mérés alapján.</p>
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	<p>Eszközhasználatot biztosítunk minden tanulónak addig, amíg azt igényli. Szükség esetén irányítjuk, más esetben lehetőséget teremtünk az ellenőrzési mód tetszőleges megválasztására.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Ismeri, és érte alkalmazza az írásbeli összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás eljárását. Ismeri, és helyesen alkalmazza a két- és háromjegyű szorzóval való szorzást, az egyjegyű osztóval való osztás eljárását. Eredményeit tudja ellenőrizni előzetes becslések vagy műveleti tulajdonságok alapján.</p>	

NYITOTT MONDATOK; EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK
5 óra + folyamatos

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Adott nyitott mondat megoldásának ellenőrzése kipróbálással.
Mennyiségi következtetés	Adott nyitott mondatot igazzá tevő elem becslése. A műveleti monotonitás alapján egy ellenőrzött megoldásból következtetés a nyitott mondat több megoldására.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Szöveges feladatokban megfogalmazott összefüggések lejegyzése nyitott mondatokkal. Döntés a választott elem behelyettesítésével létrejött állítás igazságáról.
Rendszerezés, kombinativitás	Adott véges alaphalmaz elemeinek szétválasztása a szerint, hogy adott nyitott mondatot igazzá vagy tévessé tesznek.
Induktív, deduktív következtetések	Elsőfokú egyismeretlenes egyenlet és egyenlőtlenség megoldásának keresése tervszerű próbálgatással, a műveleti monotonitás egyre tudatosabb felhasználásával.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Nyitott mondatok lezárása elemek, elempárok behelyettesítésével, s az így kapott állítások igazságának megítélése. Az összes igazzá tevő elem megkeresése véges alaphalmazon; a tervszerű próbálgatás módszerének alkalmazása a műveletek monoton tulajdonságának alkalmazásával. Vita, érvelés. Olyan nyitott mondatok megoldása, amelyek az alaphalmaz egyetlen elemére sem válnak igazzá, illetve az alaphalmaz minden elemére igazzá válnak.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatás A nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásait alsó tagozaton csak véges alaphalmazon keressük oly módon, hogy a gyerekek kipróbálják az alaphalmaz elemeit, és megvizsgálják, hogy igaz lett-e az állítás. Ezek a kipróbálások már elvezethetnek sejtések megfogalmazásához, és egyszerű következtetések levonásához.	Nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek – Nyitott mondat lezárása; döntés a kapott állítás igazságáról – Adott véges alaphalmaz elemeinek szétválogatása a szerint, hogy az adott egyenletre kétváltozós egyenletet, egyenlőtlenséget igazzá teszünk, vagy tévessé teszünk. Olyan egyenletek, illetve egyenlőtlenségek megoldása, amelyeket adott alaphalmazon nem lehet tévessé tenni, olyanok, amelyeket nem lehet igazzá tenni. <i>Annak megsejtése, hogy bővebb halmazon is így van-e.</i> – Egy- és kétváltozós egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása tervszerű próbálgatással (közéletes módszerrel, a műveleti monotonitás felhasználásával). Ellenőrzés kipróbálással, egyszerű következtetéssel.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A nyitott mondatok a műveltségterületek gyakorlásának, összefüggések, műveleti tulajdonságok és kapcsolatok leírásának lehetséges eszköze; a szöveges feladatok lehetséges matematikai modellje. Ezért, minden olyan témához kapcsolódik, amelyekben ezen tartalmak valamelyike előfordul.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	A nyitott mondatok lehetséges lezárásai közül a behelyettesítés (kipróbálás) módszerét alkalmazzuk véges alaphalmazon. Ebből kiindulva jutunk el a tervszerű próbálgatás módszeréhez, amely lehetővé teszi, hogy az alaphalmaz egy részalmazáról kipróbálás nélkül eldöntsük, hogy hozzátartozik-e a nyitott mondat megoldásához. Ezek a következtetések becslésre, illetve műveleti tulajdonságokra alapozhatók.
<i>Módszertani eszközár</i>	A nyitott mondatok megoldásának keresése tervszerű próbálgatással sejtéseket is tartalmaz, ezért nem nélkülözhető a sejtés ellenőrzése kipróbálással. Fontos, hogy találkozzanak a gyerekek olyan nyitott mondatokkal, amelyeknek az adott alaphalmazon nincs megoldása, illetve az alaphalmaz minden eleme megoldása a nyitott mondatnak.
<i>Értékelés módja</i>	A tanulók önálló munkájának megfigyelése alapján szóbeli értékelés.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A tanulók képességének és gyorsaságának figyelembevételével differenciálhatunk a nyitott mondat alaphalmazának megválasztásában.
KÖVETELMÉNYEK	
Nyitott mondatokat igazzá, tévessé tud tenni; meg tudja keresni nyitott mondat megoldását (teljes igazsághalmazát) adott, véges alaphalmazon. Használja a tervszerű próbálgatás módszerét, sejtéseit a műveletek monoton tulajdonságára alapozza. Elképzeléseit kipróbálással ellenőrzi.	

SZÖVEGES FELADATOK

7 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	A szöveges feladathoz választott illetve készített számfeladat, nyitott mondat megoldása; táblázat kitöltése; sorozat folytatása.
Mennyiségi következtetés	A szöveges feladat hiányzó adatának pótlása becsléssel, méréssel. Az eredmény megbecslése.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	A probléma megértése; az adatok kigyűjtése, pótlása; modellkeresés az ismert és a keresett adat közti összefüggés feltárásához, leírásához; a megoldás megkeresése, ellenőrzése; a kérdés megválaszolása.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Adott probléma megoldása többféle modellel, a különféle megoldási módok összehasonlítása.
Rendszerezés, kombinativitás	Egyszerű diszkussziók: a megoldás változása az adatok függvényében.
Induktív, deduktív következtetések	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Elmondott, olvasott, egyenes és fordított szövegezésű, egyszerű és összetett szöveges feladatok megjelenítése, átfogalmazása, értelmezése. A kérdés megértése. A kérdés és az adatok közti kapcsolat megértése, ábrázolása. Felesleges adatok kiszűrése; hiányok pótlása adatgyűjtéssel (mérés, számolás), érdeklődéssel. Ellentmondó adatok kiszűrése.	
A megoldás elképzelése, megbecslése.	
Matematikai modell keresése, készítése; leírás jelekkel (műveletekkel, sorozattal, táblázattal, vagy másképpen), megoldása, ellenőrzése.	
<i>A különféle megoldási módok elemzése, értékelése (célszerűség, egyszerűség, öltettség, ötletesség, szépség szempontjából).</i>	
Adott képhez, számfeladathoz, egyéb modellhez szöveges feladat alkotása.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Folytatás</p> <p>Ismét a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése kap hangsúlyt. A szöveges feladatokban megfogalmazott kapcsolatok megértését egyre absztraktabb ábrákkal, szakaszokkal szemléltetjük. Fontos szerepet szánunk a kétrányú tevékenységnek: szöveghez ábra készítése, illetve adott ábrához szöveg alkotása.</p> <p>Megfigyeléseket végeztünk arról, hogy az adatok változása hogyan befolyásolja a feladat megoldását.</p>	<p>Szöveges feladatok</p> <p>a) A megértés, elemzés technikái; eljárás közvetlenül, eljárás egyszerűsített eszközökkel, szabad és irányított beszélgetés a szituációval kapcsolatban, rajz vagy egyéb ábrázolás, egyszerű következtetések, adatok válogatása (adott kérdés szerint fontos és lényegtelen adatok szétválasztása, felesleges adatok kiszűrése, ellentmondó adatok felismerése); adatok és kapcsolataik ábrázolása; az ábrázolt viszonyok leolvashatósága, a lehetséges válaszok előre vetítése, mérlegelése.</p> <p>b) A matematikai modellek értelmezése; átfordítások különféle modellekké: számfeladatok, nyitott mondatok, sorozatok, táblázatok, grafikonok, diagramok választása, készítése, mérlegelés a célszerűség, egyszerűség, szépség szempontjai alapján.</p> <p>c) A matematikai modellen belüli megoldás, és ennek ellenőrzése.</p> <p>d) Visszafordítás az eredeti problémára, a kapott válasz értelmezése, ellenőrzés az adatok, a valóság és az előrevetített eredmény szerint.</p> <p>e) <i>Egyszerű esetekben diskussziók.</i></p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>Szöveges feladatokat nem csak a problémamegoldó képesség fejlesztése érdekében végzünk. Fontos szerepük van a műveletek értelmezése, összefüggések megfogalmazása, műveleti kapcsolatok konkrétizálása területén is. Alkalmos eszközök a matematika és a valóság kapcsolatának átélésére. Ezért a szöveges feladatok szerepet kapnak minden olyan területen, amelyekben ezek a tartalmak megjelennek.</p>	<p>Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizualis nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	<p>A szöveges feladatok értelmezését, az összefüggések feltárását segítő sokféle modell megismertetése lehetővé teszi az önálló problémamegoldást támogató modell megválasztását. Ezért nem algoritmusokat építünk, hanem lehetséges megoldási módokat kínálunk a tanulók számára. Megfigyeljük a megoldások módosulását az adok változásának hatására, ezzel felkeljük a diskusszió igényét.</p> <p>A valóság tartalmú problémamefelvetések eljátszása bizonyítja a matematika mindennapi életben betöltött nélkülözhetetlen szerepét. Az ilyen problémák matematizálása és a matematika eszközeivel való megoldása megmutatja a tanult ismeretek hasznosságát.</p> <p>A megoldási módok egyszerűségének és szépségének elemzése; a különféle modellválasztással készített megoldási folyamatok összehasonlítása. Önértékelés az önálló munka megbeszéléseit követően. Egyéni értékelés diagnosztikus mérés alapján.</p>
Módszertani eszközök	<p>Az egyéniségnek megfelelő szerepvállalás biztosítása a szöveges feladatok „életszerű” eljátszása során. Differenciált tanácsadás a modellválasztáshoz; differenciálás a segítségnyújtás mértékében.</p>
Értékelés módja	KÖVETELMÉNYEK
Az esélyegyenlőség kezelése	<p>A szöveges feladat megértése, átfogalmazása; kérdések megfogalmazása.</p> <p>Adatok gyűjtése, pótlása; az ellentmondó és felesleges adatok kiszűrése.</p> <p>A kérdés megértése.</p> <p>A szöveges feladat problémájához felhasználható matematikai modell kiválasztása, illetve megalkotása.</p> <p>A probléma megoldásának megbeszélése.</p> <p>A modellbe „lefordított” probléma megoldása.</p> <p>Az eredmény ellenőrzése, összevetése a becsléssel és a valósággal; a kérdés megválaszolása.</p>

EGÉSZ SZÁMOK
3 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Egyenlő összeges alakú számok gyűjtése.
Mennyiségi következtetés	Irányított mennyiségek mérése: az idő, magasság (különléte 0-pontokhoz való viszonyítás, adott növekedési irány).
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Szóveges feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció
Rendszerezés, kombinatívítás	Kis abszolútértékű egész számok nagyság szerinti rendezése megválasztott modellben.
Induktív, deduktív következtetések	Tapasztalatok a negatív számokról, annak felismerése, hogy negatív számmal jellemezhető mennyiség hozzátevése értékcsökkenést, míg elvétele érték növekedést eredményez.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Irányított mennyiségek mérése, jellemzése előjeles számokkal (hőmérséklet; idő). Mennyiség jellemzése előjeles számmal a növekedés adott irányja esetén, választott 0-ponthoz való viszonyítással (idő; magasság és mélység). Vagyoni helyzetek jellemzése előjeles számokkal (készpénz és adósság). Nagyság szerinti rendezés különféle konkrétizálásokkal (hőmérsékletek, időpontok, magasságok és mélységek összehasonlítása, rendezése; vagyoni helyzetek összehasonlítása); a számok sokféle neve (egyenlő vagyoni helyzetek különféle előállításai). <i>Vagyoni helyzetek változása hozzátevés és elvétel hatására.</i>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Folytatás A 3. osztályban megkezdett értelmezéshez hasonlóan folytatjuk a fogalom alakítását. Valóság-tartalmú problémafelvetésekkel biztosítjuk, hogy a gyerekek megértsek a viszonyítási pont lényegét. Érzékeltejük, hogy egy kitüntetett irány (például a növekedés irányának) megválasztása tetszőleges, de ez egyértelműen meghatározza az ezzel ellentétes irányt. Az adósság-készpénz modell a negatív szám hiányként való értelmezését támogatja. Ez a modell segíti a számok tulajdonságainak vizsgálatát, a számok nagyság szerinti összehasonlítását, sokféle alakjának előállítását, a paritás vizsgálatát, a tevékenységek jól előkészítik a felső tagozaton sorra kerülő művelési értelmezéseket az egész számok körében.	Tapasztalatok a negatív számokról; az egész számok körében való tájékozódás (különléte szemléltető konkrétizálások, nagyság szerinti összehasonlítás, rendezés, egyenlő összeges alakú számok).

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A negatív számokat irányított mennyiségként és hiányként értelmezzük, ezért a modul közvetve kapcsolódik minden olyan modulhoz, amelyben előfordulnak hasonló tevékenységek (művelet és inverze; számok rendezése növekvő illetve csökkenő sorrendbe; sorozatok folytatása a növekedés és a csökkenés irányába; mozgások adott irányba és ellentétesen; viszonyítás adott értékhez; adatok összehasonlítása....)	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizualis nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Többféle modellen (hőmérő, időszalag, készpénz- és adóssághártyák) végzett tevékenység alapozza az egész számok fogalmát.
<i>Módszertani eszközök</i>	Az előjeles számokkal való ismerkedés kizárólag eszközhasználat nélkül, többnyire csoport illetve páros munkaszervezéssel.
<i>Értékelés módja</i>	Szöveges értékelés a közös illetve páros munkában való részvétel alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A csoportok illetve a párok alakításánál különös gondot fordítunk a nehézségekkel küzdő tanuló elhelyezésére, a segítségnyújtásra alkalmas tanulótárs(ak) kiválasztására.
KÖVETELMÉNYEK	
Tud irányított mennyiségeket mérni, jellemezni előjeles számokkal.	
Érti, hogy egy pont helyzetének jellemzése viszonylagos.	
Tud vagyoni helyzeteket jellemezni előjeles számokkal.	
Képes előjeles számokat nagyság szerint rendezni különböző modellhasználattal. Tud kis abszolút értékű egész számokat sokféle alakban megjeleníteni.	

TÖRTEK
6 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Tájékozódás a törtalakú számok körében: különféle mennyiségek körében való megjelenítés, nagyság szerinti rendezés, egyenlő törték.
Mennyiségi következtetés Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Mennyiségek mérése az egység törttrészeivel. Törték helye a számegyenesen.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Számok törttrészeinek meghatározását igénylő szöveges feladatok.
Rendszerezés, kombinativitás	Törték nagyság szerinti rendezése. Egyenlő törték sokféle alakban
Induktív, deduktív következtetések	Egyenlő nevezőjű illetve egyenlő számlálójú törték összehasonlítása tárgyi megjelenítésük alapján; egyenlő törték tulajdonságának felismerése.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Egységörtek megnevezése illetve előállítása:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Különféle mennyiségek körében megjelenített egységörtek leolvasása, megnevezése, összehasonlítása. – Az 1 egész mennyiség részére osztással kapott egységörtek (fél, negyed, nyolcad, harmad, hatod, tizenketted, ötöd, tízed, tizenötöd, huszad, heted, tizenharmad) megjelenítése különféle mennyiségeken (hosszúságok, területek, tömegek, irtartalmak, szögek egyenlő részekre osztása). – Az egész és az egységört viszonya. <p>Egységörtek többszöröse:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Egységörtek többszöröseinek előállítása, megnevezése. A törtronalas jelölés bevezetése. – Egészek és törtek „mérése” más törtekkel (pl. a fél mérése negyedekkel, hatodokkal, nyolcadokkal..., a 2 egész mérése felekkel...). – Különféle egységválasztásnál egységörtek megjelenítése vágással, hajtogatással, szímezéssel; egészek és törtek kirakása egységörtekből. – <i>Törtrészről következtetés az egészre.</i> – A modellek felhasználása törtalakú számok összehasonlítására, köztük különféle alakú egyenlő számok keresésére. – Törtalakú számok összehasonlítása, nagyság szerinti rendezése, egyenlők keresése kijelölt modell használatával; vagy választható modell segítségével; formai jegyek megfigyelése. Törtszámok helye a számegyenesen. <p>Mennyiségek mérése többféle egységgel; <i>törtek és mértékegységek kapcsolata.</i></p> <p>Számok törtrészeinek keresése.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Folytatás</p> <p>Tudatosan végigjárjuk újra azokat a tevékenységeket – talán már kicsit gyorsítva – amelyeket harmadik osztályban végeztünk. Nem mondunk le a konkrét és absztraktabb, egyedi és általánosabb közötti sokszori oda-visszalépésekről, mert biztonságos, megértett, továbbbepíthető fogalmakat, fogalmi rendszert akarunk építeni. A fogalomépítés 5. osztályban folytatódik.</p>	<p>Tapasztalatok a tört számokról (egységörtek és többszöröseik; törtek és egészek viszonya).</p> <p>A törtalakú számok körében való tájékozódás (leolvasás, megjelenítés, nagyság szerinti rendezés, egyenlő törtek, helyük a számegyenesen).</p> <p>Számok törtrészeinek előállítása.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>A törffogalom alakítását mennyiségek egyenlő részekre osztásával végezzük. Ezért a modul közvetve kapcsolatban van minden olyan modullal, amelyben szerepet kap mennyiségek mérése, illetve a részekre osztás tevékenysége.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizualis nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	<p>A törffogalom alakítása során gondosan ügyelünk a tört és a törtrész elkülönítésére, megértetésére, a szóhasználatra. Mennyiségek egyenlő részekre osztásával hozunk létre egységörteket és azok többszöröseit. Darabokkal, kirakásokkal, szímezésekkel állítunk elő törtteket, az előállított törtteket hasonlítjuk össze.</p>

<i>Módszertani eszközjár</i>	Kétfirányú tevékenységet szervezünk: <ul style="list-style-type: none"> – mennyiséghez rendelünk törtalakú számot; – törtalakú számhoz rendelünk mennyiséget.
<i>Értékelés módja</i>	A tevékenységek során mutatott aktivitás alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	Mennyiségi és minőségi differenciálás a törtek előállításánál. Az egyémi képességek figyelembevételével az eszközválasztásnál.
KÖVETELMÉNYEK	
Egyszerű egység törttek és többszöröseik megnevezése, megjelenítése, jelölése. Törtek összehasonlítása tapasztalati alapon. Egyenlő törttek felismerése, az egyenlőség értelmezése, magyarázata. Mennyiségek mérése az egység törtre osztásával.	

4. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA, MÉRÉS

24 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Egységekkel kirakott területek, térfogatok meghatározása az egységek számlálásával.
Mennyiségi következtetés	Síkidomok területének, testek térfogatának, szögek nagyságának becslése, összehasonlítása, mérése.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Tájékozódás síkban, térben.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A téglalap, kocka, téglalap, négyzet, gömb, kör tulajdonságainak rendszerezése. A téglalapot és a kocka fogalmak viszonya; a téglalap és négyzet fogalmak viszonya.
Rendszerezés, kombinativitás	Hasonló síkidomok területének, hasonló testek térfogatának meghatározása. Transzformációk- kal létrehozott sík- és térbeli minták vizsgálata, melyek hogyan készíthetők.
Induktív, deduktív következtetések	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p> szabad alkotások térben, síkban: Térbeli építések testekből, síklapokból, élváz-építőkből; síkbeli alkotások (kirakás, nyírás, tépés, hajtogatás) lapokból, pálcákból (pl. szívószálpól) és rajzolás szabadkézzel hálón, pontrácson, vonalzóval, sablonhasználattal, körzővel: szabadon.</p> <p> Térbeli, síkbeli alkotások: másolás modell alapján a mintával azonos, nagyított, kicsinyített, illetve nem hasonló elemekkel. Az egybevágóság és a hasonlóság fogalmának intuitív alapozása (alakazonosítás, megkülönböztetés).</p> <p> A nagyított testek megépítése az eredeti elemekből is. <i>A távolságok azonos arányú változásának megfigyelése.</i></p> <p> Síkbeli nagytítás az eredetivel azonos hálón, leszámálással rajzban, az alak megmaradásának megfigyelése. Nyújtás, zsugorítás, torzítás ellenpéldaként.</p> <p> Néhány tulajdonság és reláció tudatosítása: görbült, síkbeli, szögletes, konvex, lyukas, üreges, tömör, sokszög, szimmetria, oldalak, szögek egyenlősége, lapok, élék párhuzamossága, merőlegessége. A téglalapot, kocka, téglalap, négyzet, gömb, kör tulajdonságainak vizsgálata, tudatosítása és rendszerezése.</p> <p> Testek, síkidomok szétválogatása különféle tulajdonságaik szerint.</p>	

<p>Feltételek szerinti alkotások: Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítása, megkülönböztetése; egyszerű esetekben az összes lehetséges alkotás keresése csoportos vagy egyéni munkával. Testek hálójának kiterítése.</p> <p>Testek tükröképének, eltolt képének, elforgatottjának megépítése, kirakása, síkidomok tükröképének rajzolása másolópapír segítségével, a sík mozgatásával. Két transzformáció végrehajtása egymás után.</p> <p>Síklap sor- és síkminiták, parkettaminiták kirakása, rajzolása (az egybevágósági transzformációk alkalmazásával), színzése (szimmetriatulajdonságok szerint). Ilyen miniták vizsgálata, ellenőrzése, melyik hogyan készülhetett. A követett szabály megfogalmazása, bemutatása.</p> <p>Mérések, becslések alkalmi egységek kirakásával, skálázott eszközökkel. A különféle egységekkel való mérések eredményének összehasonlítása.</p> <p>Hosszúságok összemérése, mérése alkalmi és szabványos egységekkel. Méréshez kapcsolódó egyszerű következtetés a szomszédos, második-, harmadszomszédos szabványos egységekben kifejezett mérőszámra.</p> <p>Területek összehasonlítása, összemérése; területmérés: lefedés különféle alakú és méretű lapokkal. Területek meghatározása hálón való leszámítással; a téglalap területének mérése, számítása a sorok számának és az egy sorba kirakható egységek számának szorzataként. Hasonló síkidomok területének mérése.</p> <p>Térfogatok összehasonlítása; mérés különféle módszerekkel: felépítés egységkockákból, doboz kitöltése egységekkel, kiszorított folyadék mérése. A téglatest térfogatának mérése.</p> <p>A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség fogalmának formálása; szögmérés teljeskörűelfordulás-egységgel, derékszöggel, derékszög felével, harmad, negyed derékszöggel.</p> <p>Útvonalak bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal elmondásával. Ilyen útvonalak bejárása a valóságban jól ismert terep „térképén”. Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával, vagy térkép szerint való tájékozódás udvaron, erdőben; utca, házszám és emelet alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával osztiátlapban, sakktáblán, alakzatok rajzolása diktálás alapján; térbeli malomjáték. Tájékozódás a gömbön.</p> <p>Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján, kész ábrák másolása irányváltottatással vagy a rács méretének megváltoztatásával, torzítása adott irányú nyújtással, vagy ferde rácsra másolással.</p>	<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>Tartalom részletezése</p> <p>A megismert geometriai tulajdonságok és relációk tudatosítása (térbeli, síkbeli és adott más felülethez tartozó alakzatok megkülönböztetése; görbült, szögletes; lyukas, lyukatlan; írges, tömör; sokszög és nem sokszög; konvex, nem konvex; szimmetriák; alakzatok egybevágósága, hasonlósága (globális látványként), lapok, élek párhuzamossága, merőlegessége. Testek alkotása testekből és lapokból; néhány testháló kiterítése, megalkotása. Elvzárak alkotása. Lapok, élek csúcsok számítására a megalkotott testeken; összefüggés keresése; lapok kölcsönös helyzete, (szomszédos, szemközti, metsző, merőleges, párhuzamos), egybevágósága; élek kölcsönös helyzete, egyenlőségük. Téglatest, kocka, gömb; alapvető tulajdonságaik. Síkidomok alkotása mozaiklapokból, hajtogatással, hálón, pontrácson való rajzolással, sablonnal, vonalzóval, körzővel való rajzolás. Síkidom, sokszög, háromszög, négyzet, ötszög... Téglalap, négyzet, kör; alapvető tulajdonságaik. Oldalak, csúcsok, átlók, szög (mint alakzat), derékszög. Oldalak kölcsönös helyzete, egyenlősége; szögek összehasonlítása. Néhány alakzat felismerése, szakszerű megnevezése és jellemzése a tudatosított tulajdonságok és viszonyok alapján (téglatest, kocka, gömb, téglalap, négyzet, kör). Hasonlóság és egybevágóság a térben és a síkon (alak-, illetve alak- és méretazonosság); hasonlósági transzformáció végzése hasonló elemek használatával és hosszmeretek többszörözésével, osztásával; egybevágósági transzformációk végzése a tér és a sík mozgatásával, valamint tükrözéssel.</p>
<p>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>A téri tájékozódás egyik fontos összetevője a formák világában való tájékozódás. A testek és síkidomok között úgy fog tudni „elgazodni” a gyerek, ha először látni tanul meg: ha minél érzékenyebben tud felismerni egyre kisebb eltéréseket szemmel, kézzel, testmozgással; és érzékszerveivel, mozgásával, egyre jobban tudja azonosítani a formákat különféle helyzetekben. Ehhez járul hozzá a fokozatosan bevezetett kifejezések megismerése és használata. Javasoljuk, hogy a szakszavak bevezetésével ne siessünk. Az alkalmas helyzetek között tartjuk számon a kapcsolódó játékokat, de ide sorolhatjuk a szabad alkotásokat, a másolásokat, a szóbeli információk alapján való alkotásokat, a feltételek szerinti konstruálásokat. Folytatásként továbbfejlesztjük a gyerekek formálását, miközben a hasonlóság geometriai fogalmát egyre szorosabban összekapcsoljuk a nagytípusú, kicsinyítéssel, illetve az egybevágósággal. A téma azonban két másik témához is szervesen illeszthető: a számok világában megfigyelhető analógiákhoz, benne az alapszámmal és hatványaival való szorzáshoz, és a mértékszerekhez.</p> <p>Bár a mértékváltás nehéz mesterségét lehetetlennek tartjuk a gyakorlati mértéstől elszakítani az alsó tagozaton, negyedik osztályra sok gyerekekben</p>	

kialakul az igény, hogy valamilyen rendszert kezdjünk alakítani a használt egységek között.	Téri tájékozódás; irány, szomszédosság és távolság; köznapi koordináták; tájékozódás térképen; tájékozódás a gömbön. Méretes geometriai tulajdonságok és mérések (hosszúság, terület, térfogat és szög). A szabványos hosszúság-egységek nagysága; viszonyuk.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák Számtan, algebra. Minden geometria téma kapcsolódik egymáshoz.	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Alkotások, megfigyelések, összehasonlítások, válogatások segítik kiemelni az alakzatok tulajdonságait.
<i>Módszertani eszközár</i>	A tapasztalatszerző tevékenységeket sokféle eszközzel végzik a gyerekek többnyire páros vagy csoportmunkában.
<i>Értékelés módja</i>	Szöveges értékelés az egyéni aktivitás alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A gyengébb motorikus képességgel rendelkező tanulókat ügyes, empátiás társ segíti.
KÖVETELMÉNYEK	
Jó gyakorlottságot ér el a térbeli és síkbeli alkotásokban, képes adott feltételnek megfelelő alkotást létrehozni.	
Tud alakzatokat összehasonlítani összképiük alapján különféle helyzetekben: egybevágóság és hasonlóság szerint azonosítani, megkülönböztetni; és néhány egyszerű, megnevezhető, az alakzat részeinek tulajdonságai alapján rámutatni a különbözőségeikre.	
Ismeri a téglatest, kocka, téglalapot, téglalapot legfontosabb tulajdonságait, a téglalapot és kocka, a téglalap és kocka fogalmak egymáshoz való viszonyát.	
Képes alakzat tükröképét, elforgatottját előállítani kirakással, megépítéssel, a sík mozgatásával.	
Létre tud hozni adott egyszerű alakzathoz hasonlót (ugyanolyan alakút) építéssel, kirakással, nagytított, kicsinyített elemekkel és az eredetivel egybevágó elemekkel is, és ezeket meg tudja különböztetni a nyújtott, zsugorított, forszított alakzatoktól.	
Biztonságosan tájékozódik az iskola környékén és a lakóhelyen; egyszerű térképeken.	
Tud hosszúságokat, területeket, térfogatokat, szögeket összehasonlítani, összemérni, alkalmi egységekkel becsléni, meg- és kimérni.	
4. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR	
FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	
RELÁCIÓK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK 9 óra + folyamatos	
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	Növekvő és csökkenő számsorozatok állandó különbséggel az ezres körben. Állandó különbségű és állandó hányadosú sorozatok képzése.

<p>Mennyiségi következtetés Beccslés, mérés, valószerűségi következtetés</p>	<p>Időtől függő mennyiségek alakulásának vizsgálata; (út-idő függvény egyenletes sebességű, egyenes vonalú mozgásnál és változó sebességű mozgásnál; teljesítmények jellemzése) Összefüggések felismerése mért adatok között. Tapasztalatok gyűjtése a négyzet számokról. Tapasztalati függvények; tapasztalatok gyűjtése az egyenes arányosságról. Hasonló testek hosszmeretei és térfogata közti kapcsolat; ismerkedés köbszámokkal. Memnység, egység és mérőszám közti összefüggés tudatosítása a különféle mennyiségek méréséhez kapcsolódva. Függvényre vezető szöveges feladatok megoldása.</p>
<p>Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció</p>	
<p>Rendszerezés, kombinatívítás</p>	<p>Egyenes arányosság és egyéb lineáris függvények jellemzése az egyenletes változással; ábrázolás; leírás nyíl-jelöléssel, nyitott mondatlall.</p>
<p>Induktív, deduktív következtetések</p>	<p>Összefüggés-felismerés és kifejezés sorozatokban, táblázatokban.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Elemek közti kapcsolatok kifejezése különféle, megismert módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, nyíldiagram és táblázat készítése, kiegészítése, ábrázolás párhuzamos számegyenes-páron; összekapcsolás vonallal, nyíllal, a <, >, =, ≠, ∞, ≤, ≥ jelek használatával). Adott alaphalmazon az összes ilyen relációban levő elem pár megkeresése. A kapcsolat kifejezése általános összefüggésként nyíl-jelöléssel, nyitott mondatlall.</p>	
<p>A kapcsolat „megfordítása”: a megcserélt párok kapcsolatának kifejezése. A megfordított kapcsolat megfogalmazása szavakkal. <i>Egyszerű következtetések az elemek között, fennálló további kapcsolatokra (a szimmetria és az átállíthatóság megsejtése; a reláció tagadása, családkapcsolatok, számok közti relációk összetétele).</i></p>	
<p>Számsorozatok készítése gyűjtött adatokból, adott szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint. Sorozat lehetséges szabályainak felismerése néhány tagjából, ehhez a különbségsorozat felhasználása; a sorozat folytatása, kiegészítése, a folytatás szabályának megfogalmazása. A szabály érvényességének ellenőrzése az elemek behelyettesítésével.</p>	
<p>Számsorozatok különbségsorozatának, hányados-sorozatának felírása; növekedés, csökkenés kifejezése, egyenletes és változó különbségek figyelése. <i>A sorozat növekedési sebességének megfigyelése.</i></p>	
<p>Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása. A talált általános összefüggés kifejezése szavakkal; nyitott mondatokkal, nyíljelöléssel leírt összefüggések kiválasztása, alkotása, ellenőrzése. Táblázatok bemenő adatainak növekvő sorrendbe rendezése, a kijövő adat változásának megfigyelése. A függvényértékek változásának, a változás egyenletességének, egyenletlenségének megfigyelése.</p>	
<p>Gépek megfordítása; a megfordított gép szabályának keresése, tudatosítása. Gépek összekapcsolása; annak megfigyelése, hogy a működés szabálya függhet az összekapcsolás sorrendjétől. Összetett szabályú gép helyettesítése két egyszerű gép összekapcsolásával.</p>	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok Ebben az évben folytatásként jelenik meg az analógiákra építő szabályfelismerés sorozatában, táblázatokban (pl. olyan sorozatok, amelyek más-más kezdőszámmal, de azonos különbségsorozattal épülnek; olyan összetett sorozatok, ahol az egyjegyűek körében felismert szabály ismétlődik meg kerek tízesekkel, kerek századokkal, kerek ezresekkel...).	Tartalom részletezése Tapasztalati függvények, sorozatok készítése, elemzése megfigyelt, gyűjtött, számlált és mért adatokkal; ilyenek ábrázolása; visszaolvasása, jellemzése. Függvények, sorozatok készítése szituációban, szöveges feladatban, geometriai vagy egyéb matematikai jelenségben adott kapcsolathoz (pl. mozgás jellemzése mért adatokkal; sokszög átlóinak számlálása; poliéderek lapjai, csúcsai és élei közti összefüggés keresése; szöveges feladatban adott viszony feltárása számpárok gyűjtésével; hasonló alakzatok megfelelő szakasz-párainak hossza közti összefüggés...) Sorozatokban megadott adatpárok, adathármasok közti összefüggések, viszonyok keresése, táblázatban megadott adatpárok, adathármasok közötti összefüggés... mondattal; a felismert összefüggés („szabály”) ellenőrzése behelyettesítéssel. <i>Néhány tulajdonság megfigyelése, amellyel egy számsorozat, szám-szám függvény jellemezhető (monotonitás, növekedés, csökkenés, egyenletes, gyorsuló, lassuló változás, periodikusság; a lineáris függvények egyenletes változásának és a szabályát leíró nyitott mondatnak a kapcsolata).</i>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák A relációk, függvények, sorozatok témakör fogalmait eszközként minden témakörben felhasználjuk.	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek Anyanyelvi nevelés, Éleltvitel és gyakorlati ismeretek, Vizualis nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i> Sokféle, változatos kapcsolat megismerése alapozza az összefüggésfelismerő-képességet. A tanulók által megfogalmazott kapcsolat „jó-ságát” az dönti el, hogy a megadott elem párok, elemhármasok mindegyikére érvényes.	Az összefüggés felismerése többféle módon segíthető. Például: válogatással, rendezéssel, újabb elem párok megadásával...
<i>Módszertani eszközök</i> Az ötletesség kiemelésével.	Az ötlethez vezető eszközhasználatban és a segítségnyújtás mértékében.
<i>Értékelés módja</i> Az esélyegyenlőség kezelése	KÖVETELMÉNYEK
Felismer elemek közt fennálló kapcsolatokat valóságos helyzetekben és elvontabb adatok között. Ezeket ki tudja fejteni különféle módokon. Tud folytatni adott szabályú sorozatokat, kiegészíteni adott szabályú táblázatokat, tudja ellenőrizni adott, vagy talált, (megsejtett) szabály érvényességét. Talált összefüggéseket számlálással, mérésel gyűjtött vagy adott elemek sorozatában, táblázatában, ezt ki tudja fejteni szóban, nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal. Tudja képezni számsorozatok különbség- és hányados-sorozatát, s ezzel jellemezni a sorozat „menetét”. Képes kifejezni egyszerű szabály inverzét (a megfordított gép szabályát) táblázat segítségével.	

4. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG

7 óra + folyamatos

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Események gyakoriságának összeszámlálása, jellemző adatok megállapítása. Átlag számítása. Relatív gyakoriságok meghatározása, összehasonlítása.
Mennyiségi következtetés	Mért adatok táblázatba rendezése, grafikonok készítése, olvasása.
Becslés, mérés, valószínűségi következtetés	Események gyakoriságainak illetve egyszerű esetekben relatív gyakoriságainak összehasonlításával a valószínűségek nagyságviszonyának becslése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Játékszabályok értése, követése.
Rendszerezés, kombinativitás	Kísérletek lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése. Kísérlet adatainak rendezése.
Induktív, deduktív következtetések	Események bekövetkezési esélyének megsejtése, oknyomozás.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Mért, számolt adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba. Grafikon készítése közösen, vagy egyénileg. Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról, grafikonról; egyenlő adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása, az összes adatot együtti jellemző adat keresése, a medián, a leggyakoribb adat (módusz) és az átlag meghatározása. Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van; stratégiák alakítása, kipróbálása, értékelése, módosítása. Kísérletek lehetséges kimeneteleinek számbavétele, az egyes események bekövetkezéseinek megfigyelése, rögzítése. Gyakorisággal, valószínűséggel kapcsolatos sejtések megfogalmazása. Kísérletek tervezése és végrehajtása a sejtések ellenőrzésére, <i>magyarázatok keresése a tapasztalatok okaira.</i>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A számolás gyakorlásának egyik legeredményesebb módja továbbra is, ha a tennivalóhoz játékos lehetőséget találunk. Ily módon a téma nem csak a valószínűségi szemlélet formálását célozza, szorosan kapcsolódik a számtan, algebra témakörhöz. A valószínűségi szemlélet fejlesztése pedig nem csak a célzottan erre irányuló órákon valósulhat meg. Folytatásként jelenik meg az adatsokaságok gyűjtése, rendezése, ábrázolása a gyerekeket érdeklő témában; jellemző adatok keresése; (szélső adatok, terjedelem, középérték, leggyakoribb adat). Olyan adat keresése intuitív módon, amellyel az összes adatot helyettesítve az összesség nem változik.	Tapasztalatok gyűjtése játékokban, megfigyelésekben, kísérletekben a véletlen és a biztos megkülönböztetésére. Sejtések megfogalmazása, ellenőrzése, elméletek készítése az oknyomozás során, kipróbálása további megfigyelésekben, kísérletekben. A valószínűségek becslése és összehasonlítása tapasztalati gyakoriságok valamint tapasztalati relatív gyakoriságok alapján. <i>Elméleti relatív gyakoriságok számítása egyszerű kombinatorikus esetekben.</i> Megfigyelésekben, kísérletekben gyűjtött adatok rendezése, ábrázolása; az adatsokaságot jellemző adatok leolvasása, (terjedelem, medián, módusz), átlag számítása.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Minden témakör lehetővé teszi a valószínűségi szemlélet fejlesztését.	Anyanyelvi nevelés, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális nevelés, Testnevelés, Környezeti nevelés, Énkép, önismeret, Tanulás.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<i>Tanítási eljárások</i>	Kísérletekkel, játékokkal teremtünk lehetőséget a gyerekeknek a statisztika és a valószínűség alapvető fogalmainak megismerésére.
<i>Módszertani eszközár</i>	A sok kísérlet és játék mellett egyre több alkalmat teremtünk arra, hogy a gyerekek oknyomozást végezzenek.
<i>Értékelés módja</i>	Szöbéli értékelés az okkeresésben és a véleménynyilvánításban való részvétel alapján.
<i>Az esélyegyenlőség kezelése</i>	A kísérletek, játékok során minden gyereknek adódik lehetősége sikerélményre.
KÖVETELMÉNYEK	
Adatok sorozatba, táblázathoz rendezésével és grafikonkészítéssel képes egyszerű jelenségekről információkat gyűjteni és közvetíteni. Egyszerű adatsokaság jellemzésére értően használja a középső adatot és az adatok számtani közepét (átlagát).	
Kísérleti tapasztalatok alapján tud sejtéseket megfogalmazni véletlen események valószínűségének összehasonlítására vonatkozóan, és tudja összevetni sejtéseit megfigyelt és kísérletben gyűjtött adatok gyakorlatával.	

4. melléklet a 4. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) modulok listája:

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

- 0403 Csoportosítások, műveletek különféle számrendszerekben eszközökkel.
  - 0409 Írásbeli összeadás, kivonás. A műveleti sorrend számításokban és szöveges feladatok megoldása során.
  - 0410 Szám tulajdonságok, számkapcsolatok felismerése, kifejezése tevékenységekkel, állításokkal.
  - 0412 Törték. A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség.
  - 0421 Műveleti tulajdonságok, a műveletek közti kapcsolatok. Ellenőrzés. Játék.
- SZÁMTAN, ALGEBRA**
- 0401 Számok az ezres számkörben
  - 0402 Számlálás, számolás kerekített értékekkel
  - 0403 Csoportosítások, műveletek különféle számrendszerekben eszközökkel
  - 0404 A számfogalom kiterjesztése 10 000-ig. Fejlesztés ezresekre kerekített értékekkel
  - 0407 Szorzás, osztás fejtszámolással.
  - 0405 Fejtszámolás a tízeses számkörben a kéjgyűekkel analóg esetekben
  - 0406 Számok tulajdonságai, közelítő helyük a számegetyenesen. Egyenlőtlenségek.
  - 0409 Írásbeli összeadás, kivonás. A műveleti sorrend számításokban és szöveges feladatok megoldása során.
  - 0410 Szám tulajdonságok, számkapcsolatok felismerése, kifejezése tevékenységekkel, állításokkal.
- .....Az összeadás és a kivonás monotonitása
- .....A szorzás és osztás műveleti tulajdonságai
- 0421 Műveleti tulajdonságok, a műveletek közti kapcsolatok. Ellenőrzés. Játék.
  - 0415 Írásbeli szorzás. Nyitott mondat megoldása tervszerű próbálgatással.

- 0417 Írásbeli osztás egyjegyű osztóval
 0406 Számok tulajdonságai, közfélítő helyük a számegyenesen. Egyenlőtlenségek.
 0420 Mennyiségek mérése; mértéktrendszerek
 0411 Egész számok
 0412 Törtek. A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség.
GEOMETRIA, MÉRÉS
 0407 Szorzás, osztás fejszámolással. A hasonlóság fogalmának intuitív alapozása. Területek összehasonlítása, összemérése; területmérés.
 0408 Nagytítás, kicsinyítés. Térfiguratok összehasonlítása; mérés.
 0412 Törtek. A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség.
 0413 Alkotások térben, síkban
 0414 A szorzás és osztás műveleti tulajdonságai. Tükrözés, eltolás síkban, Elforgatás. 0414 Parkettaminták tervezése; szimmetria-tulajdonságok.
 0418 Alakzatok és tulajdonságaik
FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK
 0404A számfogalom kitejesztése 10 000-ig. Fejszámolás ezresekre kerekített értékekkel
 0411 Egész számok.
 0412 Törtek. A szög mint az elfordulást jellemző mennyiség.
VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA
 0416 Adatsokaságok gyűjtése, rendezése, ábrázolása.
 0418 Alakzatok és tulajdonságaik.
 0420 Mennyiségek mérése; mértéktrendszerek.

A típusú modulokhoz kapcsolódó Fejlesztési keresztmodulok:

A fenti A modulokhoz kapcsolódik évi 8 órai **FEJLESZTÉSI KERESZTMODUL**, a matematika tanulási nehézségekkel küzdő tanulók számára.

B típusú modulok (matematikai kompetenciafejlesztés más tantárgyakban):

A **B** típusú modulok a tanórai képességfejlesztést egészítik ki.

Testnevelés órán elsősorban a **számolási és számlálási készséget fejlesztjük.**

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

SZÁMTAN, ALGEBRA

04C02 Színkirakó

A szám-és műveletfogalom bővítése, elmélyítése. Műveleti tulajdonságok megfigyelése. A számolási készség fejlesztése. A számok nagyságviszonyainak mélyítése. Számlálás. Több, kevesebb, ugyanannyi valamennyivel több, kevesebb fogalmak használat. Két- háromtagú összeadások egész számokkal. Az összeg változásainak megfigyelése. Szorzás 2-vel, 3-mal Több elhelyezési lehetőség keresése, a lehetséges legjobb (legtöbb pontot érő) megoldás kiválasztása.

A mindennapi élet, és a matematika kapcsolatának megmutatása.

A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése. A számolási rutin fejlesztése.

04C05 A térkép

A négy alapművelet gyakorlása. A becslés, a fejszámolás és az írásbeli műveletek algoritmusának gyakorlása. Következtetések. Az ellenőrzés igényének alakítása.

Induktív és deduktív lépések gyakorlása

04C06 Miért tanulunk matematikát?
04C07 Étteremben

A szám-és memységfogalom elmélyítése. A számolási készség fejlesztése: Az írásbeli műveletek gyakorlása (összeadás, kivonás, szorzás, osztás egy-és kéjegyű számmal).

A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése. A számolási rutin fejlesztése.
A négy alapművelet gyakorlása. A kerékítés. Az írásbeli műveletek algoritmusának gyakorlása. Az ellenőrzés igényének alakítása.

Írott, beszélt szöveg értelése, értelmezése. Adatok gyűjtése, összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.

GEOMETRIA, MÉRÉS

04C02 Színkirakó

Tájékozódás a síkon. Elforgatások végrehajtása síkon. Elemek összehasonlítása, rendezése adott és felismert szempont szerint. Területek összehasonlítása, a kisebb, nagyobb, egyenlő fogalmak használata.

04C03 Titkosítás

Problémamegoldó gondolkodás, kreativitás fejlesztése.

Tapasztalatszerzés a tengelyes tükrözés tulajdonságairól.

04C04 Játék a síkon

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, kifejezésének gyakorlása szóban, és tárgyi tevékenységgel.

Térszemlélet fejlesztése. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Rész-egész kapcsolatok megfigyelése. Tájékozódás a síkon. Nem periodikus síklefedések. Kerület- és területfogalom alakítása. Becslés, mérés. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkról (tengelyes, középpontos tükrözés, forgatás, torzítás). Ezen transzformációk előállítása tevékenységgel.

04C05 A térkép

A mindennapi élet, és a matematika kapcsolatának megmutatása. A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése.

Tájékozódás a térképen.

04C06 Miért tanulunk matematikát?

04C01 Ki vagyok én?

Mérések. A tömeg, a hosszúság, az űrtartalom mértékegységeinek használata. Téglalapok területének kiszámítása.
Mégfigyelés, az összefüggések felismerése. Ok- okozati összefüggések felismerése, magyarázata. Következtetések és indoklások a felismert összefüggések alapján.

04C03 Titkosítás

Táblázattal adott reláció felfedezése, értelmezése, megalkotása, követése, alkalmazása. Maradékostályok vizsgálata.

A megfigyelés, összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás), koncentráció fejlesztése. Az induktív és deduktív gondolkodás fejlesztése. Rész és egész észlelése.

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

04C01 Ki vagyok én?

Rajzról leolvasható kapcsolatok felismerése. Állítások igazságának eldöntése. Állítások, következtetések megfogalmazása. A megfigyelt tulajdonság, kapcsolat kifejezése szóban, összehasonlítás, megkülönböztetés, azonosítás, ok- okozati összefüggések felismerése, magyarázata, következtetések és indoklások a felismert összefüggések alapján. Biztos, lehetséges, lehetetlen esetek megfogalmazása.

04C04 Játék a síkon

Az összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás) képességének fejlesztése, a megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése tevékenységgel. Kívánt helyzetek létrehozása. Feltevételeknek megfelelő stratégia tervezése, végrehajtása.

II–III. Bevezető az 5–8. évfolyamok matematika kerettantervéhez

Célok és feladatok

Az 5–8. évfolyamokra készült kerettanterv szerves része az **1–12 évfolyamokra készült kerettantervnek**, amely a kompetencia fejlesztésén alapuló matematikatanítást segíti elő. Ezért az 1–12 évfolyamra készült kerettanterv bevezetőjében leírt általános megállapítások, alapelvek irányadóak a felső tagozatra is. Ott részletezzük a matematikai kompetencia fogalmát, a fejlesztés legfőbb területeit. A következőkben kifejezettebben a felső tagozat jellegzetességeire térünk ki. Külön rövid bevezető szöveggel kiemeljük a felső tagozat két elkülöníthető szakaszát, az 5–6 és a 7–8. évfolyamokat.

Az általános iskola felső tagozata összekötő szerepet tölt be az alsós évfolyamok szemléletformáló, tevékenykedtető, felfedezettő fejlesztő munkája és a 9–12. évfolyamok deduktív gondolkodásra nevelő fejlesztő munkája között.

Ennek megfelelően a felső tagozatos matematika oktatásában nagy hangsúlyt kell fektetni mind a konkrét, gyakorlati tevékenységekre, a gyerekek élményeinek a tanításba való bevonására, mind pedig az absztrakt gondolkodás fejlesztésére. Bár a hangsúlyok fokozatosan eltolódnak a konkrét tevékenységtől az absztrakció felé, ez a kétféle megközelítés a felső tagozaton végig párhuzamosan jelen van. A felső tagozatos matematikatanításnak az egyik fontos feladata éppen az, hogy a gyerekeket megtanítsa arra, hogy az absztrakt fogalmaktól mindig vissza tudjanak térni a konkrét, gyakorlati jelentéshez és természetesen fordítva, a konkrét jelenségek világában felfedezzék az általánosat.

A matematikatanítás anyagának összeállításában, a módszerek kiválasztásában sokféle szempontot kell figyelembe vennünk. Ezek közül a leglényegesebbek a matematika belső struktúrája (1), a matematikatanulás pszichológiai jellegzetességei (2), az iskolák adottságai (3) és a mai világ elvárásai (4). Vegyük szemügyre kicsit részletesebben ezeket a szempontokat, és azt, hogy ezeket hogyan tudtuk figyelembe venni a tantervkészítés során!

1. A matematika egy szigorúan építkező tudomány, ennek tükröződnie kell a tananyag felépítésében is. Ráadásul a fogalmak kialakítása hosszú fejlődési folyamat eredménye. Ez a szempont alapvetően a tananyag spirális, összefüggésekben gazdag építkezésében valósul meg.

2. A matematika tanítása során a gyerekekben könnyen kialakíthatunk olyan gátásokat, melyek messzire ronthatják a későbbi rendkívül nehezen oldható fel. A gondolkodás absztrakciós szintje életkortól, témától, gyerektől függően nagyon különböző lehet. Ebből következően nagyon lényeges, hogy a **követelményeket** igen körültekintően állapítsuk meg. A matematika tanulásában gyakran előfordul, hogy a gyerekek úgy érzik, hogy a képességeit meghaladó feladatokkal áll szemben. Ez indokolja, hogy a matematika tanításában különösen nagy jelentősége van a folyamatos ismétlésnek, rendszerezésnek, többféle modell alkalmazásának. Emellett az érdeklődés fenntartása, a sikerélmények biztosítása is kiemelten fontos feladatok. Ezt a célt szolgálhatják a játékos munkaformák, matematikortörténeti érdekességek, projektmunkák és a sokféle tevékenykedtetés.

A koraszály jellegzetessége, hogy a gyerekek közötti különbségek minden tekintetben – testi, érzelmi, értelmi fejlettség területén – nagyon megnőnek a korábbiakhoz képest. Tehát ez az iskolatípus jellemzően nagy létszámú, nagyon vegyes képességű gyerekekkel foglalkozik. Ebből következően ebben az iskolaszakaszban csak nagyon változatos tanári munkaformákkal és módszerekkel lehet biztosítani azt, hogy minden gyerek a lehetőségeihez képest megfelelően fejlődjön. Ebből adódik az is, hogy ebben a szakaszban mind a felzárkóztatás, mind a tehetséggondozás különösen kiemelt feladatot jelent. Ha erre nem fektetünk hangsúlyt, akkor a gyerekek egy része a matematika tanítás szigorú építkezése miatt végérvényesen leszakadhat. Vagy éppen ellenkezőleg egy tehetséges gyerek érdektelenné válhat.

Mindezen problémák megoldásához a tantervünk sokféle segítséget nyújt. Az **ismeretek, tananyagtartalmak** mellett változatos **tevékenységeket ajánl** a tananyag feldolgozásához, javaslatot ad a lehetséges **tanítási munkaformákra, az ellenőrzésre, a felhasználható módszertani eszközökre, és az esélyegyenlőség kezelésére**.

3. Az iskolai feltételek nem minden esetben optimálisak a tantervi célok, feladatok megvalósítására, nagy különbségek vannak a gyerekek otthoni háttére, képességei, az iskolák felszereltsége és személyi feltételei között, továbbá abban is, hogy az anyagot milyen óraszámban dolgozzák fel. Emiatt a tantervben többféle lehetőséget is kínálunk a feldolgozandó anyag mennyiségét és eszközigényét tekintve is. A tananyagot három szintre bontottuk:

alapszint, ezt félkövér betűtípus jelzi
középszint, ezt normál betűtípussal szedjük
kitekintés, ez dőlt betűs.

Emellett külön megfogalmaztuk a **tananyagtartalom fókuszaként** azokat az ismereteket és fejlesztési területeket, amelyeket egy-egy témakörben kulcsfontosságúnak, vagy különösen hangsúlyosnak gondoltunk

4. A mai világ elvárásai meglehetősen szerteágazóak és sokszor ellentmondásosak, kiszámíthatatlanok.

Mind a pontosság, kitartás, fegyelmezettség, monotonitástűrés, önellenőrzés mind a kreativitás, rugalmasság, ötletesség, nagyvonalúság olyan képességek, melyeket fejlesztenünk kell és lehet a matematikatanításában is.

A matematika nagyon alkalmas arra, hogy fejlesszük a gyerekeket abban, hogy merjenek próbálkozni, kísérletezni, nem szokványos feladatokat megoldani, alkalmazkodni a megváltozott feltételekhez, miközben pontosságra, kitartásra, fegyelmezett munkára és monotonitástűrésre is nevel.

Arra is nagyon alkalmas, hogy betekintést nyújtson az alapvető gazdasági, pénzügyi kérdésekbe, eszközöket adjon a megértésükhöz, a helyes fogyasztói magatartás kialakításához. Sok lehetőséget kínál arra is, hogy más műveltségi területekhez kapcsolódjon, így biztosítva a gyerekek harmonikus fejlesztését. Megjelenjen benne a környezettudatosságra, a családi életre, egészséges életmódra nevelés is.

A matematika anyag kiválasztása alkalmat ad arra is, hogy a gyerekeket megismertessük a globalizáció előnyeivel és hátrányaival. Így a Földünkért felelős, más kultúrákat elfogadó és értékeit tisztelő emberekké váljanak.

A mai világ elvárásai közé tartozik az is, hogy a gyerekek megtanuljanak teamekben dolgozni, munkát keresni, saját érdekeiket és érdekeiket megfelelően képviselni. Ezt szolgáljuk azzal, hogy a kooperatív technikákat, projektmunkákat intenzíven beépítsük a tanítási, tanulási folyamatokba.

Ennek a kornak szinte elengedhetetlen elvárása a modern technikai eszközök használata. Ezért fontos, hogy ezeket a tanár a lehetőségek szerint bevonja a tanári és tanuló munkák körébe. Számítógép, Internet, szerkesztő programok, interaktív gyakorlati programok, vetítők, digitális táblák, fényképezőgépek, kalkulátor használata mind fontos eszközei a fejlesztésnek. A tanterv megvalósításában erre is tettünk sok helyen javaslatokat.

Összefoglalva az eddig leírtakat: a tanterv megtervezésekor alapvetően azt kellett figyelembe vennünk, hogy a matematikatanításnak két jól elkülöníthető feladata van:

Az egyik feladat az ismeretátadás. Bizonyos ismereteket megfelelő logikai rendben meg kell tanítanunk. Ezen ismeretek meglétét többféleképpen ellenőrizhetjük, felméréssel, a gyerekek munkájának megfigyelésével. Az egyes témakörökhöz tartozó ismereteket tartalmazza az **ismeretek, tananyagtartalmak** feliratu része a tantervnek.

A másik feladat a fejlesztési feladatok szerteágazó rendszere. A gyerekeknek fejlesztenünk kell a matematikai gondolkodását, szemléletét, a fejükben levő fogalmakat, és emellett sok más, általános emberi képességüket. Ezeket a fejlesztési lehetőségeket minden témakörnél felsoroltuk a **képességfejlesztési fókuszok** feliratu részében a tantervnek.

Mindkét feladatot nagyon fontosnak tartjuk. Szerencsére a matematika kiválóan alkalmas arra, hogy ezek egy jól tervezett folyamatban egyszerre és egyenrangian valósuljanak meg. A jól kiválasztott ismeretanyag jó lehetőségeket biztosíthat a fejlesztési feladatok megvalósításához, és fordítva, a jól megtervezett fejlesztés sokat segíthet az ismeretek alkalmazáskészség, biztos, megértett elsajátításában.

A tantervben mind a két célt párhuzamosan mindegyik témakörben részletezve megadtuk: a **képességfejlesztés fókuszai** illetve az **ismeretek, tananyagtartalmak** címszavak alatt. A kétféle feladat szintézisét adja minden témakörben az a rövid módszertani útmutatás, ami a **tartalmi fókuszok** címszó alatt szerepel.

5. Értékelés, számonkérés

Fontos annak megállapítása, hogy ki az, aki önállóan is képes a feladatokat elvégezni, kinek van szüksége segítségre, és milyen szinten. Ezért kiemelt szerepet kap az önellenőrzés, önértékelés fejlesztése. A hibákat, a tévedéseket a tanulási folyamat részeként kezeljük.

A kerettantervben valamennyi témakörnél a **módszertani orientációban** szerepel **az értékelés módja** szoros összefüggésben az utána következő **követelményekkel**, mert itt fogalmazódik meg, mi az értékelés tárgya, fókuszja.

A kerettanterv egy gyakorlati megvalósítását biztosító komplex eszkörendszer készült el a sulNova Kht. keretében lezajlott fejlesztési folyamat során. Ezen dokumentumok (feladatlapok, könyvek, tanári segédletek, eszközök, slb.) moduláris építkezése lehetővé teszi az 1–12. évfolyamok bármelyikén való – akár önálló – alkalmazásukat, és biztosítja azon középiskolák számára is a 9. évfolyam matematikai nevelésének megszervezését, ahol a középiskolai tanulmányokat nyelvi évfolyamok szervezésével kezdik.

A modulok a tanórai fejlesztéseket (A típus), más műveltségterületek által támogatott matematikai kompetenciafejlesztést (B típus) és a tanórán kívüli foglalkozásra tervezett fejlesztést (C típus) jelentik meg.

Az elkészült eszkörendszer részei a tanulói munkafüzetek (eszközmellékletekkel), órákra lebontott tanári útmutatók (**módszertani, értékelési javaslatokkal**, ajánlásokkal, alternatív eljárások bemutatásával, a szükséges eszközökkel), ezek az anyagok az Interneten megtalálhatók

A kerettantervben minden évfolyam végén mellékletben csatoltuk a megfelelő témakörökhöz kapcsolódó A és C típusú modullistát, ez segíti a kompetencia fejlesztésén alapuló tanításhoz alkalmas helyi tanterv elkészítését. A mellékletben szerepel a C típusú modulok leírása is. Ez lehet egy a differenciálást szolgáló kiegészítő csomag tervezete is, amely részben a felzárkóztatást, részben a tehetséggondozást segíti.

A C modulokban elsősorban képességfejlesztés folyik gyakran párokban, vagy csoportokban, így a közös tevékenységben való részvétel, az együttműködés lesz az értékelés alapja.

A tematika több tanulói önellenőrzésre vonatkozó tesztet, tudásfelmérőt tartalmaz. Ezek kifejezetten a tanulók önellenőrzését szolgálják, és nem tekinthetők dolgozatoknak.

5–6. évfolyamok – alapozó szakasz

Ez a szakasz az alsó tagozat közvetlen folytatása. A tananyag jelentős részét teszi ki a számolás, mérés témaköre. A természetes számkör fokozatos bővítése, a műveletek kiterjesztése alapvető fontosságú feladata ennek az időszaknak. Miközben ezek a témakörök szerves folytatásai az alsó tagozatos matematikatanításnak, a számolási, mérési feladatok során elő is készítik és meg is alapozzák a következő években sorra kerülő absztraktabb matematikai témaköröket: az algebrát, a transzformációk tanítását, a függvények témakörét, a geometria deduktívabb tárgyalását.

A számolási készség fejlesztése mellett ebben az időszakban nagy hangsúly van a szövegértés fejlesztésén. Nagyon sok iskolai kudarcnak állhatnak a háttérben ezzel kapcsolatos problémák. Szövegek olvastatása, értelmezése a matematika óráknak is nagyon fontos feladata.

Továbbvisszük az alsó tagozaton megkezdett módszereket is. Sok és változatos tapasztalatszerzés, eszközhasználat és játék, a konkrétól az általános felé haladó fogalomépítés jellemzi ezt az időszakot.

A gyerekek gondolkodása ekkor még elsődlegesen induktív. Szívesen keresnek szabályosságokat, mintázásokat, ezek általánosításában is egyre ügyesebbek, bár jobban érdekli őket a „hogyan?”, mint a „miért?”. Mindezek ellenére már ebben a korban is szükséges és fontos, hogy lehetőségeket teremtsünk érvelésekre, vitákra, állítások igazságának alátámasztására, esetleg cáfolatára.

Lényeges ez az időszak a tanulási szokások kialakítása szempontjából is. A tanítás során kiemelt figyelmet kell fordítanunk a rendszeres próbálkozás, becslés, ellenőrzés képességének a fejlesztésére, a megoldások előretervezésére, és a megoldási menet érthető leírására.

Kulcsfontosságú feladata még ennek az időszaknak a gyerekek felkészítése a felsőbb évfolyamokra, a felzárkóztatás, a differenciálás.

7–8. évfolyamok – fejlesztő szakasz

Ez a szakasz már a középiskola közvetlen előkészítése. Az itt tárgyaltakra kerülő anyagok szinte mind folytatódnak a középiskolában is. Ebben a szakaszban már módszeresebben építkezünk, rendszerezjük az korábbi évek tapasztalatait, sok esetben pontos megfogalmazásokat adunk, melyeket a későbbiekben már nem kell tovább finomítani.

Ennek a szakasznak a legfontosabb feladata az, hogy az algebra, a függvények, a geometria középiskolai tanításához konkrét tapasztalatokra támaszkodó, mélyen megértett és alaposan begyakorolt alapokat hozzunk létre. A hangsúly ezeken a területeken nem a mennyiségen, hanem az elsajátítás minőségén van.

Miközben folytatódik a tevékenységeken, tapasztalatszerzésen keresztül történő fogalomépítés, egyre nagyobb hangsúlyt kap a rendszerezés, pontos megfogalmazás, az összefüggések felismerése, a következtetésen alapuló okoskodás. Az ismeretszerzés folyamatában az induktív gondolkodás még mindig vezető szerepet játszik, azonban egyre jelentősebb szerepet kapnak a deduktív következtetések.

Ennek a szakasznak nagyon fontos feladata még a szociális kompetenciák fejlesztése. Ebben az életkorban is a gyerekek szívesen tevékenykednek, és már hatékonyan tudnak dolgozni csoportmunkában, projekteken. Továbbra is nagyon fontos feladat a differenciálás, aminek össze kell kapcsolódnia a pályaválasztásra való felkészítésel is.

5. ÉVFOLYAM

Óraszám: 148 óra, 37 hét, 4 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számítan-algebra	86
III.	Geometria	56
IV.	Függvények	6
V.	Valószínűség, statisztika	(és emellett folyamatos, beépül a teljes tananyagba)

Témakörök	Tartalom	Javasolt óraszám
Kapcsolódó témakörök		
I. Gondolkodási módszerek II., II., IV., V.	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	
II. Számítan-algebra I., III., IV., V.	TERMÉSZETES SZÁMOK, MŰVELETEK A TERMÉSZETES SZÁMOK KÖRÉBEN	31
II. Számítan-algebra I., IV.	EGÉSZ SZÁMOK	15
II., Számítan-algebra I., III., IV., V.	TÖRTEK	20
II., Számítan-algebra I., III., IV., V.	TIZEDESTÖRTEK	20
III Geometria I., II., IV.	ALAKZATOK	34

III. Geometria I., II., IV.	MÉRÉSEK, KERÜLET, TERÜLET, FELSZÍN, TÉRFOGAT	22
IV. Függvények I., II, III., V,	SZÁMEGYENES, DERÉKSZÖGŰ KOORDINÁTA – RENDSZER	6
V. Valószínűség, statisztika I., II., IV.	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés		

Kövré betűtípus jelzi a kulcsfontosságú részleteket, a normál betűtípussal szedett részletek még mindig a törzsanyaghoz tartoznak, feltétlenül tanítandók, de kevésbé hangsúlyosak az előzőeknél. Időhiány vagy egyenle képességű osztály esetén ezeken a részekben haladhatunk át gyorsabban. Dólt szedéssel a kitekintések anyagát jelöljük.

5. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számítás, számolás	Fejlesztés, a műveleti tulajdonságok felfedezése, megértett alkalmazása, általánosítása más számkörökben. A számkörök közötti analógiák felismerése.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása, adott szabályokhoz halmazok, sorozatok képzése. Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Változatos tartalmú szövegek értelmezése. Összehasonlításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl.: egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább, legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan).
Rendszerzés, kombinativitás Halmazszemlélet fejlesztése.	Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem sorba rendezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek megismerése. (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célszerű elkészítési módjai)
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Könyvtárhasználat.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
<p>Valóság és aktuális tananyag összekapcsolása. Az absztrakt fogalmakhoz valóság-közeli interpretáció készítése, a környező világból illusztrációk gyűjtése. A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Modellalkotás.</p> <p>Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolataik feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítása az aktuális tananyagnak megfelelően.</p> <p>Sejtések megfogalmazása, érvelések, naiv indukción.</p> <p>Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Szöveges feladat tartalmának eljátszása.</p> <p>Fejtoró feladatok megoldása.</p> <p>A témakörökhöz kapcsolódó barkochba játékok.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK
<p>Folyamatos, beépül a teljes tananyagba</p>
KÖVETELMÉNYEK
<p>A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkretizálódnak</p>

5. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR SZÁMTAN, ALGEBRA

TERMÉSZETES SZÁMOK, MŰVELETEK A TERMÉSZETES SZÁMOK KÖRÉBEN 31 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
<p>Számlálás, számolás. A számfogalom mélyítése, a számkör bővítése Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés</p> <p>Beccsés, mérés Önellentőrzés igényének és képességének a fejlesztése.</p> <p>Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.</p> <p>Rendszerezés, kombinativitás</p> <p>Deduktív következtetés, induktív következtetés</p> <p>Egészséges életmódra, környezettudatosságra nevelés</p>	<p>A természetes számok körének kiterjesztése millióig, számok írása, olvasása, műveletvégzés. A 0, valamint a 10, 100, 1000... számok szerepe a szorzás és osztás műveletekben. Osztó, többszörös fogalmak mélyítése.</p> <p>Műveleti tulajdonságok megfigyelése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata, egyszerű arányosági következtetések, mértékváltások.</p> <p>Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerékités. Összeadás, kivonás valamint szorzás, osztás eredményének becslése és közelítő illetve pontos kiszámítása. Az eredmény ellenőrzése.</p> <p>Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.</p> <p>Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Minimum, maximum és egyéb feladatok megoldása számjegyek változtatása mellett. Számok felírása sokféle alakban, tízes és esetleg más számrendszerekben.</p> <p>A számrendszer kiterjesztése nagy számokra, műveleti tulajdonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása. Ezekhez a témakörökhöz kapcsolódó szöveges és mérési feladatok.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Nagy számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világól vett példákkal – kutató- gyűjtemunka, játékos feladatok.</p> <p>Tízest és más számrendszereket modellező játékok</p> <p>Játékok számjegykártyákkal, számkorongokkal.</p> <p>Műveletek gyakorlása játékos fejtőfeladatok megoldásához kapcsolva.</p> <p>Fejlesztési játékok.</p> <p>Játékok osztókkal, többszörösökkel.</p> <p>Mérések végzése.</p> <p>Szöveges feladat tartalmának eljátszása.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>A természetes számok írása olvasása ismétlődő rész, közben kicsit tovább is fejleszti az alsóban tanultakat.</p> <p>Itt kulcsfontosságú a helyiértékes írásmód értése, ezen belül is a kerek számokkal való szorzás-osztás.</p> <p>A műveletekkel és tulajdonságaikkal foglalkozó részben folytatjuk az alaptulajdonságaitól és tulajdonságaitól a tapasztalat-szerzést. Elkezdjük ezeket megfogalmazni és általánosítani, előkészítve az algebrát.</p> <p>Kulcsfontosságú a műveleti sorrend ismerete összetett művelet sorok esetén.</p> <p>Nagyon fontos, hogy a műveleti tulajdonságok megismerése ne az algebra tanításakor kezdődjön el.</p> <p>Hangsúly van a csak összeadás-kivonás, illetve csak szorzás-osztás tartalmazó művelet sorokban a sorrend felcserélhetőségén. Továbbá, hogy ugyanezekben az esetekben tapasztalatot szerezzenek a zárójel szerepéről, a műveletek csoportosíthatóságáról.</p> <p>A becslés, közelítés, mérés rendkívül fontos témakör, a teljes tananyag-nak szinte minden területén szerepelnie kell. Konkrét mérési feladatok végzése, összekötése a kerékítés becsléssel kulcsfontosságú.</p>	<p>Tartalom részletezése</p> <p>Nagy természetes számok írása, olvasása (valóságból vett példák), Számlálás – mérés nagy számok körében,</p> <p>Számok írása-olvasása tízes számrendszerben,</p> <p>Helyi érték és mértékegység táblázatok, át és beváltás,</p> <p>Szorzás – osztás tíz hatványával.</p> <p>Hosszúság, idő, űrtartalom és tömeg mérése választott és szabvány egységekkel.</p> <p>Számrendszerek, tízes, kettes és egyéb alappal, számlálás, modellek használata (tökeletes pénztárgép, Djones készlet, papírtépkedés...).</p> <p>Közelítések, mérések</p> <p>Közelítő számlálás, közelítő mérés,</p> <p>kerékítés, kerékített érték meghatározása, arányossági következtetések.</p> <p>Eredmény becslése és közelítő kiszámítása.</p> <p>Alpmtűveletek a természetes számok körében.</p> <p>Összeadás-kivonás, szóban és írásban.</p> <p>Szorzás-osztás szóban és írásban. A nulla a szorzásban és osztásban. Osztás kétjegyűvel becsléssel-visszaszorzással, osztási algoritlussal.</p> <p>Műveletek tulajdonságai, összeg, különbség, szorzat és hányados változásai.</p> <p>Műveletek sorrendje az alpműveletek körében, összeg és különbség szorzása-osztása.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMAK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>A fejezet szervesen kell, hogy kapcsolódjék az alsó tagozatban megkezdett tevékenységekhez, feladattípusok-hoz és folytatódnia kell a számkörök fokozatos kiterjesztése során, elsősorban a következő területeken:</p> <p>5. osztály:</p> <p>Egész számok</p> <p>Számegyenes, koordináta-rendszer</p> <p>Törtek</p> <p>Tízest törtek</p> <p>7. osztály</p> <p>Számokról és műveletekről tanultak összefoglalása.</p> <p>Algebra</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Természeti ismeret (leggyakrabban előforduló mértékek), tömeg és űrtartalom mérése. Térbeli tájékozódás (iránytű, térkép, földgömb).</p> <p>Informatika (kettes számrendszer, algoritmusok).</p>

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Frontális, differenciált csoportmunka, a tanulók egyéni megfigyelése, kooperatív munkaformák.
Módszertani eszköztár	Helyiérték-táblázatok, Dienes-készlet, korongok, színes rúd készlet, fóliák, művelet és relációsjel kártyák, játékpénzek, mérőeszközök. Digitális tananyagok
Értékelés módja	Folyamatos verbális, diagnosztizáló mérések, értékelő felmérések.
Az esélyegyenlőség kezelése	Folyamatos ismétlés, differenciálás, egyéni képességfejlesztés, interaktív számítógépes programok használata.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>A tanult számkörben számok írása, olvasása, a tízes számrendszer biztos ismerete.</p> <p>A számok számegyeneseen való ábrázolása, nagyság szerinti rendezése, kerекitése.</p> <p>Írásbeli osztás kétjegyű osztóval. A négy alapművelet és a műveleti sorrend helyes alkalmazása. Egyszerű feladatok megoldása a felsorolt témakörökben, milliós számkörben.</p> <p>Egyszerű szöveges feladatokhoz a megfelelő műveletek megkeresése, a feladatok megoldása.</p> <p>Kerекített érték megadása, adott pontosságú mérés végzése.</p> <p>Következtetés mérési eredményből illetve kerекített értékből a lehetséges pontos értékekre, egyszerű esetekben.</p> <p>Fejlesztés, becslés, közelíté számlálás adott korosztálynak megfelelő szintű elvégzése. Számok sokféle alakban való felírása, használata a feladatok elvégzésekor.</p>	

EGÉSZ SZÁMOK 15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számlálás.	A természetes számok körének kiterjesztése az egész számokkal. Az alapműveletek – összeadás, kivonás, természetes számmal való szorzás, osztás – értelmezése az egész számok körében.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok megfigyelése. Biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata.
Becslés, mérés	Kise abszolút értékű számok esetén a műveletek eredményének kiszámolása fejben, majd ellenőrzése eszközök használatával
Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.	A valóságos viszonyokat tükrözé modellek használata a fogalom kialakítására, ezeknek a viszonyoknak az átfogalmazása számok és műveletekre és fordítva. Egyszerű szöveges feladatok megoldása. Nyitott mondatok megoldásának vizsgálata különböző számhalmazokon.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognició	Negatív számok előállítás többféleképpen. Rendezésük különböző szempontok szerint, osztályozásuk.
Érté-elemző olvasás fejlesztése.	Természetes számok és a negatív számok körében megismert műveleti tulajdonságok összehasonlítása, általánosítása.
Rendszeres, kombinatívítás	Hőmérsékletváltózással kapcsolatos forrásmunkák gyűjtése, feldolgozása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	
Környezettudatosság	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Negatív szám fogalmát megalapozó játékok hőmérő modellel, adósság és készpénz cédulákkal stb.</p> <p>Negatív szám gyűjtése a körülvevő világból.</p> <p>Egy szám előállítás sokféleképpen adósság és készpénz együtteseként.</p> <p>Történet készítése műveletorshoz, nyitott mondathoz és fordítva, szöveg lefordítása a matematika nyelvére.</p> <p>Játékok számjegy-kártyákkal, betű-szám kártyákkal, számkorongokkal.</p> <p>Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva.</p>	

Fejlesztési játékok. Szöveges feladat tartalmának eljatszása. Interneten, tudományos folyóiratokban fellelhető, a globális hőmérsékletváltozással kapcsolatos anyagok gyűjtése, feldolgozása	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Az alsótagozat előkészítette. A hatodik osztályban befejeződik, utána folyamatosan használják.	Negatív számok fogalma és modelljei, ábrázolásuk számegyenesen, összehasonlításuk. Ellentett és abszolútérték fogalma. Műveletek egész számokkal, összeadás-kivonás eszközök segítségével, szorzás-osztás természetes számmal. Nyitott mondatok.
Hangsúlyos gondolatok: Kulcsfontosságú a negatív szám fogalmának megértése. Tudjon a negatív számokat értelmezni, negatív számhoz mennyiséget társítani és fordítva. Kis számokkal, modellel, érte tudjon összeadni és kivonni, természetes számmal szorozni és osztani. Tudja, hogy a hozzáadás és az elvétel mikor növeli, mikor csökkenti az eredeti számot. Lásson példákat arra, hogy a nyitott mondatok megoldáshalmaza mennyire függ az alaphalmaz megválasztásától, és hogy egy picit módosítás a nyitott mondatban mennyire tudja befolyásolni megoldáshalmazt. Ez az egyenletek módszeres tárgyalásához, az azonosság, azonos átalakítás, megoldáshalmaz... fogalmak előkészítéséhez nagyon fontos.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák A modul szervezen kell, hogy kapcsolódjék az alsó tagozatban megkezdett tevékenységekhez, feladattípusokhoz. A felső tagozaton megelőzi: A természetes számokról tanultak összefoglalása, továbbfejlesztése. A témakör a későbbiekben szinte minden témakörben benne van. Közvetlen folytatása: 5. osztály Koordináta-rendszer, törtek, tizedes törtek 6. osztály Egész számok, algebra 7. osztály Számokról és műveletekről tanultak ismétlése	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek Természetismeret (vízállás, tengerszint alatti és feletti magasság) hőmérséklet. Történelem (időskála). Fizika (olvadás, fagyás). Testnevelés (mozgás és visszafelé mozgás) Környezeti nevelés (globális felmelegedés)
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Beszélgetések. Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Irányított játékok. Rajzok értelmezése és alkotása. Tudatos memorizáltatás.
Módszertani eszközár	Demonstrációs és egyéni készpénz- és adósság-cédulák, hőmérő modell, hegy – és vízrajz térkép, számegyenes, számológép.
Értékelés módja	A műveletek tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníteni tudásának diagnosztizáló mérése. A műveltség tudásának diagnosztizáló felmérése (eszközhasználat megengedett).
Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. Eszközhasználat idejének kitolása.
KÖVETELMÉNYEK	
A téma hatodikban újra előkerül, akkor kerül sor arra, hogy nagyobb számok körében is végezzünk műveleteket. Itt ebben a témakörben a követelmény annyi, hogy legyenek képek egész számok helyét számegyenesen megtalálni, nagyság szerint sorba állítani. Értsék az ellentett és abszolút érték szavakat. Tudjanak műveleteket végezni eszközök segítségével, 30-nál nem nagyobb abszolút értékű egész számok körében. Tudjanak egyszerű negatív számokhoz is kapcsolódó szöveges feladatokat megoldani, és fordítva, műveletekhez szöveges értelmezést találni.	

TÖRTEK
23 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás. A számfogalom mélyítése, a számkör bővítése. Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés. Becslés, mérés. Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése. Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció. Értő-elemző olvasás fejlesztése. Rendszerzés, kombinativitás. Deduktív következtetés, induktív következtetés. Egészséges életre nevelés.	Számkör bővítés, törffogalom megalapozása. Törték kétféle értelmezése. Törték többféle alakja, összehasonlítása Mennyiségek törtrészenek számítása. Műveleti tulajdonságok megfigyelése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata. Egyszerű események relatív gyakoriságának megfigyelése Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerekítés. Eredmény becslése és közelítő kiszámítása. Eredmény becslése, számítása, majd a becslés, számítás ellenőrzése eszköz használatával Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés. Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Számok felírása sokféle alakban. Adott feltételek mellett az összes megoldás keresése. Műveletek kiterjesztése a törték körére, analógiák keresése. Ritmuszerek fejlesztése, mozgás és tér-érzékelés fejlesztése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Törtmennyiségek leolvasása a környezetünkben levő tárgyakról, rajzokról... Törték előállítása vágással, hajtogatással, kirakással, összeméréssel Törték megjelenítése különféle modellekkel, csoki, torta, szalag, színes rúd készlet, Dienes készlet stb. Közös játékok, társasjátékok, kártyajátékok a műveletek és az egyszerűsített bővített alakok megértéséhez: Palacsintastűtés és osztás. Mérések végzése különféle mértékegységekkel	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Alsó tagozaton elkezdődött a tapasztalatszerzés, itt ezeket rendszerezjük, megfogalmazzuk, továbbépítjük és gyakoroljuk. Hatodikban befejezzük, utána már csak fenn kell tartani az ismeretet. Kulcsfontosságú a tört fogalmának megértése, többféle értelmezése, az egyszerű tört pozitív egészszel (kicsi) való osztásának átlátása, annak megértése, hogy egy tört sokféle alakban írható, elsősorban az egyszerűsítés-bővítés tiszta átlátása.	A törtékről tanultak felelevenítése: egység törték . A pozitív tört más értelmezései: közülük kiemelve a több egész egyenlő részekre osztását. Egyenlő nevezőjű, egyenlő számláló-jú törték összehasonlítása. Egység törték egyenlő részekre osztása. Egyszerűsítés-bővítés , különböző nevezőjű törték összehasonlítása bővítéssel. Törték ábrázolása számegyenesen. Ismerkedés a negatív törtékkel. Műveletek törtékkel eszközrel vagy anélkül: összeadás-kivonás ,

A fentiek birtokában tudjon egyszerű modelleket találni, amelyek segítik kicsi nevezőjű törtek összeadásában, kivonásában, pozitív egésszel való szorzás-osztásában.	szorzás természetes számmal, osztás pozitív egész számmal egyszerű esetekben (a számláló osztható az osztóval, vagy pedig kicsi a nevező). Egyszerűsítés-bővítés, különböző nevezőjű törtek összehasonlítása bővítéssel. Törtek ábrázolása számegyenesen.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>A modulnak szervesen kell kapcsolódnia az alsó tagozatban megkezdett tevékenységekhez, feladattípusokhoz, valamint a felsős anyagból szorosan építeni a következő témákra:</p> <p>Természetes számok szorzása, osztása. Az alpműveletek sorrendje a természetes számok körében. Negatív számok fogalma és modelljei</p> <p>A téma szinte minden további fejezetben szerepel, közvetlen folytatása:</p> <p style="margin-left: 20px;">5. osztály</p> <p style="margin-left: 20px;">6. osztály</p> <p style="margin-left: 20px;">Egész számok. Törtek</p> <p style="margin-left: 20px;">7. osztály</p> <p>Számokról és műveletekről tanultak ismétlése</p>	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
<p>Természetismeret, fizika, biológia,</p> <p>Technika, ének-zene, tánc.</p>	
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p>Tanítási eljárások,</p> <p>Módszertani eszköztár</p> <p>Értékelés módja</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Irányított játékok. Tanulási eszközök használatának segítése. Egyéni rajzkészítés.</p> <p>Színes rudak, Dienes-készlet, körcikkek, pontrácsok, mérőedények, hosszúság-, területmérés-, tömeg- és térfogatmérés egységei. Óra.</p> <p>A műveletek tevékenységgel, eszközzel, rajzzal való megjeleníteni tudásának diagnosztikus mérése. A műveltség tudásának diagnosztizáló mérése (eszközhasználat megengedett).</p> <p>A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az eszközhasználat kitolása. Interaktív gyakorlást segítő tanulói anyagok használata.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Legfontosabb követelmény, hogy minél rugalmasabb törtszám fogalmat alakítsunk ki. Legyenek képesek a törtszámokat elképzelni, – számhoz mennyiséget, mennyiséghez számot társítani, különböző egységválasztás mellett is. Tudjanak egy törtet többféle különböző alakban felírni, szerzenek jártasságot az egyszerűsítésben és a bővítésben. Tudjanak a 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 15, 20, 50, 100 nevezőjű törteket összeadni, kivonni, egész számmal szorozni illetve osztani. Tudják ezeket számegetesen ábrázolni, nagyság szerint rendezni.</p>	

TIZEDES TÖRTEK
18 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás.	Törtek írása tízes számrendszerben, tizedes törtek írása, olvasása, alaki érték, helyi érték fogalmak értelmezése a tízedes törtek körében, műveletvégzés.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Arányos következtetések. Mértékváltások. Adatgyűjtés, esélyek latolgatása, kísérletek eredményének kiértékelése
Becslés, mérés.	Közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés adott pontossággal, kerekítés. Eredmény becslése és közelítő és pontos kiszámítása. Az eredmény ellenőrzése
Szövegszöveg-feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció.	Valós életről vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.
Rendszerezés, kombinativitás.	Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. Minimum, maximum és egyéb feladatok megoldása számjegyek változtatása mellett. Számok felírása sokféle alakban A természetes számok körében megismert szabályosságok és algoritmusok alkalmazása tizedes törtekre.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Kis mennyiségek mérése nagyobb egységekkel.</p> <p>A természetes számokhoz kapcsolódó analógiák folyamatos felfedeztetése és tudatos felhasználása a számok összehasonlításában és a műveletvégzésben.</p> <p>Játékos fejszámolásos tevékenységek a 10-zel, 100-zal, 1000-zal való szorzás és osztás gyakorlására</p> <p>Tizedes törtek írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok.</p> <p>Tízes és más számrendszereket modellező játékok. Számlálás, lépegetés tízedes tört lépésekkel.</p> <p>Játékok számjegykártyákkal, műveleti és relációjel kártyákkal, számkorongokkal.</p> <p>Műveletek gyakorlása játékos fejtörő feladatok megoldásához kapcsolva.</p> <p>Fejszámolási játékok.</p> <p>Szöveges feladat tartalmának eljátszása.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A törtékről és a helyi érték számírásról tanultakhoz kapcsolódik elsősorban. Hetedikben fejeződik be a hatványozás és normálalak megismerésével.	A tízedestörtek bevezetése. A tízedes törtek értelmezése, ábrázolása a számegyenesen; A tízedes törtek egyszerűsítése, bővítése, kerekítése A tízedes törtek összeadása, kivonása, az eredmény becslése A tízedes törtek szorzása, osztása, kerekítése
Kulcsfontosságú hogy lássák a törtek és tízedes törtek kapcsolatát, át tudják törttalakba írni a tízedes törteket. Továbbá, hogy lássák az analógiát az egész számok helyi érték írásával. Tudjanak biztonságosan szorozni, osztani 10-zel, 100-zal, 1000-zal, és ezeket alkalmazni a mértékváltások során.	Közelítő számítások, mérések, kerekítések Adatgyűjtés, esélylatolgatás

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>Megelőző témák</p> <p>Természetes számok írása olvasása</p> <p>Számrendszerek</p> <p>Írásbeli műveletek</p> <p>Törtek</p> <p>A téma szerves folytatása</p> <p>6. osztály</p> <p>Törtek</p> <p>7. osztály</p> <p>A normálalak</p> <p>Amúgy mindenütti folyamatos a tizedes törtek használata.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Természetismeret, környezeti nevelés, technika, rajz.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p>Tanítási eljárások,</p> <p>Módszertani eszköztár</p> <p>Értékelés módja</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Irányított játékok. Tanulási eszközök használatának segítése.</p> <p>Dienes készlet, számjegykártyák, betű-szám kártyák, számkorongok, demonstrációs számegyenesek, játékpénzek, mértékegység-táblázatok Interaktív digitális tananyagok.</p> <p>A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. A tizedes törtekkel való számolás diagnosztizáló és értékelő felmérés.</p> <p>A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. Digitális tanulói gyakorlati anyagok</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Legyen képes tizedes törteket helyiérték-táblázatban többféleképpen is megadni, nagyság szerint sorba állítani, tizedekkel, századokkal számlálni, tizedes törteket összeadni, kivonni, 10-zel, 100-zal, továbbá más természetes számokkal szorozni és osztani egyszerű tizedes törtek (legfeljebb 4 értékes jegyet tartalmazó számok) kö- rében.</p> <p>Tudjon adott pontossággal mérni, szomszédos mértékek között mértékváltásokat végezni tizedes tört váltószámokkal is.</p>	

5. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA, MÉRÉS

ALAKZATOK
34 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, adott tulajdonságú ponthalmazok keresése, ábrázolás síkon és gömbön.
Számlálás, számolás	A hosszúság, és szög nagyságának meghatározása választott és szabvány egységekkel. 360 felosztása egész számú egyenlő részre. Szorzás-osztás 10, 100, ... és 60 számokkal. Távolságok mérése pontok és összetettebb alakzatok között is.
Mennyiségi következtetés, valószerűségi következtetés	Szakaszok, szögek összehasonlítása, korlátos és korlátlanul kiterjedő alakzatok összehasonlítása.
Becslés, mérés	Szakaszok, szögek, összehasonlítása, hosszúság és szögmérés. (Mértékváltások, a tanult műveletek használata. Különböző beosztású skálákról való leolvasások.)
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Sík és tér, sík és gömb összehasonlítása, kritikai gondolkodás. Szöveggel adott tulajdonságnak megfelelő ponthalmazok megkeresése a síkon. Rajzzal adott alakzat tulajdonságainak szöveges megfogalmazása.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok osztályozása, tulajdonságaik megfigyelése. Testek éleinek, csúcsainak, lapjainak leszámolása, egy adott készletből (sokszögoldalok, tartományok) különböző alakzatok előállítása. Alapvető alakzatokból új összetett alakzatok képzése. Halmazok közös részének és uniójának megadása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Alakzatokról szerzett tapasztalatok általánosítása. Analógiák megfigyelése a síkon és a gömbön. Egyszerű érvelések az eddig megismert alakzatokhoz kapcsolódva.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Használati tárgyak gyűjtése, megfigyelése, osztályozása. Testek építése gyurmából, szivószalakból, kartonpapírból, sokszöglapokból. Testek csoportosítása adott tulajdonságok alapján Szögartomány és sáv előállítása félsíkok színes fóliából készült modelljeinek metszeteként. Háromszögek és egyéb sokszögek előállítása pálcikából, szivószalból, papírhajtogatással, pontrácson, négyzetrácscon, (véges ponthalmazon). Távolság meghatározása méréssel valóságos tárgyaktól, illetve gyerekekkel, korongokkal szemléltetett ponthalmazoktól Adott tulajdonságú pontok keresése méréssel, a pontok szemléltetése gyerekekkel (udvaron, tornateremben adott tulajdonságú pontok helyére állnak), korongokkal. Tükrös alakzatok tengelyeinek meghajtogatása. Szögmérések. Mérőegységként használt szögek – derékszög, derékszög fele – előállítása hajtogatással. Szögmérő használata. Szerkesztő eszközök, körző, vonalzó, szögmérő használata síkon és gömbön is. Sokszög szögeinek mérése. Kísértetek a Lénárt-féle gömbön kisebb és nagyobb csoportokban.	

Több feltételnek megfelelő ponthalmazok előállítása tartományok metszeteként, átlátszó papír, kartontól, vagy színes fóliából kivágott tartományok metszeteként. Kör és gömb alakú tárgyak megfigyelése, gyűjtése a környezetükben. Mintázatok készítése körökből és egyenesekből. Háromszögek szerkesztése körző segítségével előre adott szakaszokból. Kellő tapasztalatszerzés a háromszög-egyenlőtlenség megfogalmazásához. Egyenlő szárú és egyenlő oldalú háromszögek előállítása hajtogatással, szerkesztéssel. Körző és egyéltű vonalzó használata. Derékszögű vonalzó használata párhuzamos és merőleges egyenesek előállításakor.

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok

Az alsótagozaton megismerkedtek sokféle alakzattal, geometriai tulajdonsággal, ezeket most elkezdjük kicsit módszeresebben rendszerezni, meghatározni. Foglalkozunk a geometria alapalakzataival – pont, egyenes, fél-egyenes, szakasz, sík, félsík – és ezekből metszetként vagy unióként építhető, vagy ezek által határolt alakzatokkal. Megismerkedünk az alakzatok megadásának egy másik fontos módjával, adott tulajdonságú pontok halmazaként is előállítjuk a kört, a síksávot. Ezzel megalapozzuk azt a folyamatot, melynek során a gyerekek elkezdhetnek távolodni a szemléletlől és közeledni a deduktív gondolkodás felé.

A mélyebb megértést segíti a sík és gömbi alakzatok analóg tárgyalása.

A hangsúly az elnevezések felelevenítésén, használatán van, azon, hogy a gyerekek megbarátkozzanak a végtelenbe nyúló alakzatokkal is. Kulcsfontosságú a szögtartomány és a síksáv bevezetése két félsík közös részeként is. Nagyon fontos, hogy a szögmérő használatát jól megértésük és begyakorolják.

Hangsúlyos, hogy a gyerekek megtapasztalják, hogy a pont és egyenes között a legrövidebb távolság a merőleges szakasz, továbbá, hogy adott egyszerű tulajdonsághoz meg tudják a hozzátartozó ponthalmazt adni. Fontos, hogy három oldalából tudjanak háromszöget szerkeszteni, és hogy tapasztalatot szerezzenek a háromszögek oldalai és szögei közötti összefüggésekről.

Kapcsolódó tantervi témák

5. osztály

A terület fogalom kialakítása; síkidomok területének meghatározása méréssel, számítással

Számegyenes, koordináta-rendszer

6. osztály

Síkidomok

Tartalom részletezése

Pont és egyenes a síkon, pont és gömbi egyenes, vagyis főkör a gömbön. Két egyenes kölcsönös helyzete a síkon; két főkör kölcsönös helyzete a gömbön.

A síkbeli és gömbi távolságmérés. Egység választása síkon és gömbön. Mérészközök. Alakmazás földrajzi távolságmérésre

A szögtartomány és szögmérés. A szögek fajtái. *Forgásszög fogalma.*

Síkbeli és gömbi szög mérése, síkbeli és gömbi szögmérő használata.

Merőlegesség és párhuzamosság a síkon és a gömbön.

Konvexitás fogalma

Ponthalmazok távolsága. Távolság segítségével adott ponthalmazok:

kör és gömb, definíció elmélyítése. Körvonal, kör belső és külső tartománya, körlap, középpont, sugár, átmérő, húr és körcikk, körív, körszelet. Koncentrikus körök, körgyűrű. Gömbi körök.

Pont és egyenes távolsága, egyenesre merőleges szakasz, rajzolóása derékszögű vonalzóval.

Pont és kör távolsága. **Egyenestől adott távolságra levő pontok halmaza, Párhuzamos egyenesek távolsága, párhuzamos egyenesek rajzolóása két vonalzóval.**

Több feltételnek megfelelő ponthalmazok.

Két ponttól egyenlő távolságra levő pontok halmaza: szakaszfelező merőleges, felező merőleges előállítása, szerkesztése.

Két egyenestől egyenlő távol levő pontok halmaza: szögfelező, középpárhuzamos előállítása.

Háromszögek, négyszögek, **háromszög szerkesztése három oldalból, háromszög-egyenlőtlenség.**

Tapasztalatszerzés alakzatok egybevágóságáról.

Ismerkedés párhuzamos oldalú négyszögekkel: trapéz, paralelogramma, rombusz.

KAPCSOLÓDÓ TÉMAK

Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek

Természettudomány (iránytű használata, égtájak).

Térbeli tájékozódás (iránytű, térkép, földgömb).

Technika (mérések, párhuzamos és merőleges egyenesek, testek halója, merőleges vetületek).

Vizuális kultúra. Informatika. Testnevelés,

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Szabad és irányított játékok. Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítés. Tanulási eszközök használatának segítése. Tudatos memorizáltatás.
Módszertani eszköztár	Sík és térmertani modellező készlet. Táblai szerkesztési eszközök. Lyukas tábla. Fóliák. Használati eszközök, mértani testek. Lénárt-féle gömb, szívószálak, korongok,
Értékelés módja	Hibajavítás segítése. Eszközhasználat diagnosztizáló mérése. A tanulók egyéni megfigyelése. Az eszközhasználat diagnosztizáló felmérése. Pont és egyenes távolságának, kör fogalmának, egy ponttól adott távolságnál közelebb... fogalmak ismeretének ellenőrzése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Tájékoztató a tanulók egyéni (testi, szellemi adottságairól). A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Társak bevonása a segítségadásba. A verbalitás segítése.
KÖVETELMÉNYEK	
A fejezet fő célja az ismétlés és alapozás. Ismerjék fel a gyerekek az egyszerű geometriai alakzatokat. Értsék a szakasz és egyenes, sík, félsík, él, csúcs, lap, tartomány, konvex, konkáv szavakat. Legyen fogalmuk a sík, a félsík, az egyenes, a félegyenes hatartalanságáról. Tudjanak merőlegest és párhuzamost, téglalapot, négyzetet előállítani vonalzóval és hajtogatással is. Értsék a szögtartomány fogalmát, származtatásait, ismerjék a szögek fajtáit, tudjanak szakaszt és szöveget mérni.	
Tudják, hogy pont és egyenes között a legrövidebb szakasz a merőleges és hogy ennek hossza a pont és egyenes távolsága. Ismerjék a gyerekek a ponttól és egyenestől adott távolságra, annál közelebb, illetve távolabb által alkotott halmazokat, (kör, párhuzamos egyenes pár, sáv), legyenek képesek ezeket előállítani két vonalzó segítségével. Közös munkában, csoportban vagy tanár által vezetett foglalkozáson legyenek képesek összetettebb alakzatok távolságát is megtalálni, több feltételnek megfelelő ponthalmazokat előállítani, felező merőlegest szerkeszteni. Ismerjék az egyenlő szárú, illetve egyenlő oldalú háromszög kifejezéseket. Tudjanak három oldalból háromszöget szerkeszteni. Tudják a szerkesztéseknél alkalmazni a háromszög-egyenlőtlenséget. Legyen tapasztalatuk arról, hogy egy háromszögben nagyobb szöggel szemben nagyobb oldal van.	

MÉRÉSEK, TERÜLET, FELSZÍN, TÉRFOGAT
22 óra

KÉPESSÉG-FEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Testekhez vetületi ábrák, alaprajzok, hálózatok készítése. Alakzatok előállítása adott feltételeknek megfelelően.
Számlálás, számolás	A számfogalom mélyítése a mérési feladatokon keresztül, számolás gyakorlása,
Mennyiségi következtetés, valószerűségi következtetés	Mért, számított eredmények változásának megfigyelése az adatok, illetve a mérés egységének megváltozása esetén.
Becsülés, mérés	Közelítő és pontos mérések, mértékváltás, becslés, közelítő számítások.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati helyzetekhez, szöveggel leírt helyzetekhez matematikai interpretáció készítése és fordítva.

Rendszerezés, kombinatívítás	Téglatest és kocka tulajdonságainak összefoglalása, rendszerezése. Sorbarendezés a hosszúság, kerület, terület, felszín illetve a térfogat nagysága szerint. Egységnégyzetekből kirakható, adott területű téglalapok építése. Egységkockákból kirakható, adott térfogatú téglatestek építése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Tapasztalati kerület-, terület-, felszín- és térfogatomérések általánosítása, egyszerű képletek alkotása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Hosszúságmérések az iskolában és az iskola körül. Tesháló készítése, testek építése. Közéltű és pontos mérések választott és szabványmértékegységekkel. Mérések, idő, tömeg, hosszúság, kerület, terület, térfogat mérése szabadon választott és standard mértékegységekkel. Térfogat mérése egységkockákkal és úrtartalomként is. Téglatest építése egységkockákból és színes rudakból, testek térfogatának összehasonlítása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok Az iskolai geometria anyaguk két nagy, fő vonulata van. Az egyik az alakzatok, transzformációk, szerkesztések, a másik a mérések témaköre. Ez a két témakör persze nagyon sok ponton érintkezik, mégis két önálló résznek tekinthető. A hosszúság- és területmérés alapozása az alsó tagozat feladata. Ezen az évfolyamon ismételnünk és az eddig szerzett ismereteket kiegészítjük a téglalap és négyzet területképletnek, illetve a téglatest és a kocka térfogatképletnek megfogalmazásával. A téglalap, négyzet területének, a téglatest, kocka térfogatának tanítása itt befejeződik, a továbbiakban fenntartjuk és használjuk az itt tanultakat. Erre építjük a későbbi osztályokban a háromszögek és négyszögek területének, a hasábok, gúla térfogatának tanítását. A hangsúly itt a kerület, terület illetve a felszín, térfogat fogalmak megértésén van. A képletek mechanikus alkalmazása helyett kulcsfontosságú a megértett alkalmazás. Nem elsősorban a képletek ismeretén van a hangsúly, hanem mérésekben való tapasztalatszerzésen a gyerekek, és azon, hogy a számításokat ezekkel a mérési tapasztalatokkal kössék össze a gyerekek. A terület-, illetve a térfogatképletek alkalmazását előzze meg az egységnégyzetek, illetve egységkockák tesztelése. Nagyon fontos, hogy téglalap területszámítása, és a téglatest térfogatának kiszámítása közötti analógia megtapasztalása. A téglatest rudakkal, rétegekkel történő kitöltése is segíti ezt a folyamatot. A képleteket ebben a témakörben csak akkor vezetjük be, ha meggyőződünk arról, hogy az már csak egy megértett tartalomnak a rövidített lejegyzési módja a gyerekek számára.	Tartalom részletezése Négyzet, téglalap tulajdonságai. Kerület fogalma, sokszögek kerülete. Terület fogalma, sokszögek területe téglalap, négyzet területképlete. Testek hálójai. Hálók színezése. Téglatest felszínének mérése, számítása. Mértékváltások. Térfogat mérése, számítása téglatest, kocka térfogatképlete, gyakorlati életből vett példák, mérések végzésére alapozott feladatok. Mérés eredményének becslése, kerekítése
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák 6. osztály Geometriai számítások 7. osztály <i>Kerület, terület</i> Hasáb henger 8. osztály Gúla, kúp	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek Természettudomány, fizika, kémia, földrajz, vizuális kultúra, technika.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítések. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Játékok. Egyéni hibajavítások. Az absztrahálás és a konkretizálás útjainak sokszoros bejárása. Az eszközök használatában való gyakorlottság és a szóbeli kifejezőkészség segítése.
Módszertani eszköztár	Lukas tábla. Elvázak. Szívószálak, Babilon-készlet. Sík- és térmértani modellező készlet. Milliméterpapír. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók, építőjátékok, összehúzható, fonalas testhálók, Interneten elérhető térgeometriai programok.
Értékelés módja	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Diagnosztizáló mérések. Téglalap kerület-, terület- és kerület-számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinék a megfelelő részfeladat kiválasztásával.
KÖVETELMÉNYEK	
	Legyenek képesek kiválasztani azokat a mérőeszközöket, mértékegységeket, melyek a terület, a terület illetve a felszín és a térfogat mérésére alkalmasak.
	Legyenek képesek méréseket végezni a hosszúság, a terület és térfogat körében. Legyen egy jó, közelítő elképzelésük azoknak a mértékegységeknek a nagyságáról, amelyekkel rendszeresen találkozhatnak. Tudják ezek körében a szomszédos mértékegységek közötti viszonyokat mérőeszközökről leolvasni, és matematikai formulával leírni a. Ezek alapján legyenek képesek kicsit távolabbi egységek viszonyára következtetni.
	Tudják sokszögek kerületét körző-vonalzó segítségével kielégítő pontossággal mérni.
	Ismerjék a négyzet és téglalap fogalmát, tulajdonságait.
	Legyenek képesek alakzatok területét kirakással megbecsülni.
	Ismerjék és értsek a téglalap kerület- és területképletét.
	Legyenek képesek testek térfogatát kirakással, átöntéssel megbecsülni, térfogatokat összehasonlítani. Ismerjék és képesek legyenek közelítőleg felismerni a térfogat egyszerű, standard mértékegységeit. Tudják a szomszédos mértékegységek közötti viszonyokat mérőeszközökről leolvasni és matematikai formulával leírni. Ezek alapján legyenek képesek kicsit távolabbi egységek viszonyára következtetni.
	Ismerjék és értsek a téglatest térfogatképletét.

5. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

SZÁMEGYES, DERÉKSZÖGŰ KOORDINÁTA-RENDSZER 6 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Számegyenesen, koordináta-rendszerben való tájékozódás, műveletvégzés.
Memorizációs következtetés, valószerűségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Táblázatban, grafikonon összefüggések keresése.
Becsülés, mérés	Helymeghatározás a környezetünkben, becsléssel, méréssel egybekötve.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Annak ellenőrzése próbálgatással, hogy a koordináta-rendszer egy pontja rendelkezik-e egy adott tulajdonsággal vagy sem. Összefüggés felismerő képességfejlesztése.
Rendszerzés, kombinativitás	Adott tulajdonságú halmazok keresése, közös részük, uniójuk előállítása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kísérletezés önkényesen választott pontokkal, következtetés a teljes megoldáshalmazra.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Mozgásos játékok – „Fuss a megadott koordinátájú helyre...”	
Egyéb koordinátákat használó játékok – torpedó, sakk stb. Tájékozódás térképen, földgömbön. Kísérletek és játékok a földgömbön, tájékozódás a Lénárt-féle gömbön.	

<p>Barokchba a jelzőszámokkal. Szám párokkal adott képek megrajzolása. Szabályjátékok, sorozatok folytatása. Helymeghatározás konkrét, gyakorlati szituációkban.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>A függvények témaköre teljesen átiszví az egész anyagot. Hozzárendelések, szabályjátékok... minden anyagrészen megjellemek. Ismert szabály alapján ismeretlen elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása, több megoldás keresése végig jelen van a tanítási folyamatban. A természetes számokkal foglalkozó anyagrészen részletesen foglalkozunk az összeg, különbség, szorzat, hányados változóival, de erre visszatérünk minden új számkör bevezetésekor. Külön óraszámot kap a koordináta-rendszerrel való ismerkedés. Ezért ezt részletesebben is taglaljuk.</p>	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Az alsó tagozatból ismert a számegyenest, ennek fogalmát összefoglaljuk, mélyítjük, továbbépítjük a koordináta-rendszer bevezetésével. Előkészítjük a függvények ábrázolását. Hangsúlyos a biztos tájékozódás a számegyenes és a koordináta-rendszerben. Fontos feladat pontthalmazok meghatározása jelzőszámok közötti összefüggéseknek megfelelően.</p>	<p>Ismerkedés a koordináta-rendszerrel.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák Szinte minden anyagrészen szerepel. Szorosan kell kapcsolódnia a függvényekkel foglalkozó témákhoz 7. osztály Hozzárendelések, sorozatok 8. osztály Függvények</p>	
MÁS MŰVELTSÉGTERÜLETI KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEK	
<p>Természetismeret, földrajz, fizika, történelem, informatika, testnevelés.</p>	
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni rajzkészítés. Önellenőrzés segítése.
Módszertani eszköztár	Lyukas tábla, koordináta-rendszer, 1 forintos érmék, sakktabla, térképek, földgömb.
Értékelés módja	Szóbeli értékelés, megerősítés, hibajavítás. Diagnosztizáló mérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba. Interaktív számítógépes játékok.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Értsék, hogy a jelzőszámok rendezett számpárok, az első, második jelzőszám – vagy x, y koordináta – szavakat. Legyenek képesek tájékozódni a derékszögű koordináta-rendszernek az origó közelében lévő részében (–10 és +10 közötti jelzőszámok), ebben a tartományban adott pontok koordinátáit leolvasni illetve adott számpárokat ábrázolni. Csoportos munkában legyenek képesek egyszerű összefüggésekhez a hozzátartozó pontthalmazt megkeresni. Egyszerű utasítást értsenek meg és legyenek képesek azt végrehajtani. Egyszerű szabály szerint egy elemhez hozzárendelt elemet (elemeket) megadni, egyszerű szabállyal megadott sorozatot folytatni. Tudjanak néhány elemmel (elempárral) megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni.</p>	

**5. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR
VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA**

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás.	Tömegjelenségek előfordulási gyakoriságának megszámlálása.
Menyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása. A biztos és a lehetetlen események felismerése egyszerű esetekben.
Beecslés, mérés.	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció.	A kísérlet feltételeinek értelmezése, a feltételek teljesülésének megítélése, a megadott szabályok követése Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás.	Adatok gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása
Deduktív következtetés, induktív következtetés.	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.
Egészséges életmód, környezettudatosság.	Környezetvédelemhez kapcsolódó kérdésekkel, egészséges életmóddal kapcsolatos statisztikai adatok gyűjtése, elemzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés Valószínűségi játékok, kísérletek Jegyzőkönyvkészítés Egyéni vagy kiscsoportos kísérletezések eredményének közös összefoglalása, kiértékelése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangstúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ötödikben, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, elkezdjük használni a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmakat, és összekötjük ezt a gyerekek intuitív valószínűségfogalmával.	Folyamatos, beépülhet a tananyagba Egyes témakörökben az összes eset összeszámlálása, fa-diagrammal, vagy más rendszerezéssel, egyes elemi események valószínűségének becslése, leggyeszeztűbb esetekben számítása is.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Számтан, algebra, függvények, sorozatok	Informatika, technika, természetismeret, környezeti nevelés, anyanyelv, idegen nyelv, zene.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése..
Módszertani eszköztár	Statistikai zsebkönyvek, újságok, Internet, ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék..., nyelvi játékok. Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valószínűségi kísérletek
Értékelés módja	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján, diagnosztizáló mérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	A sok tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.
KÖVETELMÉNYEK	
Adatokat el tud rendezni sorozatba, táblázatba, ábrázolni tudja azokat grafikonon; Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszazavarni; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középérték, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távoltságát, a leggyakoribb adatot); Ki tudja számítani az adatok átlagát. Képes megfogalmazni sejtést véletlen eseményekkel kapcsolatban, (melyik valószínűbb, melyik kb. hányszor fog előfordulni a következő 30 próbában, melyik nem fog előfordulni egyszer sem...) sejtését össze tudja vetni a megfigyelt események gyakoriságával.	

5. melléklet az 5. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

II. TÉMAKÖR SZÁMTAN, ALGEBRA	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 87 óra
TERMÉSZETES SZÁMOK, MŰVELETEK A TERMÉ- SZETES SZÁMOK KÖRÉ- BEN	0511	Ismerkedés a nagy számokkal	4 óra
	0512	Számrendszerek	3 óra
	0513	Írásbeli műveletek	6 óra
	0514	Az összeadás és kivonás fogalmának mélyítése	3 óra
	0515	Természetes számok szorzása, osztása	3 óra

	0516	Az alapműveletek sorrendje a természetes számok körében	5 óra
	0517	Közelítő számolás, mérés, kerekítés	5 óra
	0518	Tömegjelenségek gyakoriságának vizsgálata	2 óra
Kapcsolódó C modulok	05C01	<i>Dominó</i>	
	05C05	<i>A. Csupa talány</i>	
EGÉSZ SZÁMOK	0541	Negatív számok fogalma és modelljei	3 óra
	0542	Egész számok ábrázolása számegyenesen, az egész számok abszolútértéke	2 óra
	0543	Összeadás és kivonás az egész számok körében	4 óra
	0544	Egész számok szorzása, osztása pozitív egész számmal	2 óra
	0545	A műveletek tulajdonságai az egész számok körében	4 óra
Kapcsolódó C modulok	05C01	<i>Dominó</i>	
	05C05	<i>B. Csupa talány</i>	
TÖRTEK	0561	Egységtörtek	2 óra
	0562	Egységtörtek többszörösei	3 óra
	0563	Törtek összehasonlítása	2 óra
	0564	Törtek egyszerűsítése, bővítése	3 óra
	0565	Törtek összeadása és kivonása	5 óra
	0566	Törtek szorzása, osztása természetes számmal	4 óra
	0567	Törtek összefoglalása	2 óra
	0568	Esélylatolgatás kísérletek, játékok tapasztalatai alapján	2 óra
	05C01	<i>Dominó</i>	
Kapcsolódó C modulok	05C02	<i>A kocka</i>	
	05C03	<i>Memória</i>	

	05C04	<i>Játék a síkon</i>		
	05C06	<i>A gyufa</i>		
TIZEDES TÖRTEK	0581	Tizedes törtek bevezetése		4 óra
	0582	Összeadás, kivonás tizedes törtek körében		4 óra
	0583	Tizedes törtek szorzás, osztása		4 óra
	0584	Tizedes törtek – közelítő számítások, mérések, becslések		4 óra
III. TÉMAKÖR GEOMETRIA, MÉRÉS	A modul sorszáma és címe			Ajánlott óraszám 56 óra
	0521	A geometria tárgya – Pont és egyenes síkon és gömbön		4 óra
	0522	Távolság és távolságmérés síkon és gömbön		3 óra
	0523	Szög tartomány és szögmérés síkon és gömbön		6 óra
	0524	Gyakorlás, mérés		2 óra
	0571	Két pont, két ponthalmaz, pont és egyenes távolságának meghatározása		6 óra
	0572	Nevezetes ponthalmazok: szakaszfelező merőleges, szögfelező egyenesek		4 óra
	0573	Ponthalmazok vizsgálata a térben		1 óra
	0574	Háromszögek és négyszögek alkotása, vizsgálata síkon, háromszögek alkotása, vizsgálata gömbön		8 óra
	0531	A kerület fogalom kialakítása; síkidomok kerületének meghatározása mérésrel, számítással		3 óra
	0532	A terület fogalmának kialakítása; a terület mértékegységeinek megismerése; téglalap, négyzet területének kiszámítása		4 óra
	0533	A felszín fogalma; hálózatkészítés; téglalatest felszínének kiszámítása		5 óra
	0591	A testek térfogatának mérése, mértékegységei		4 óra
	0592	A téglalatestek térfogata		4 óra
	0593	Gyakorló feladatok		2 óra
	MÉRÉSEK, KERÜLET, TERÜLET, FELSZÍN, TER- FOGAT			

Kapcsolódó C modulok	05C01	<i>Dominó</i>	A modul sorszáma és címe	Ajánlott óraszám 6 óra
	05C02	<i>A kocka</i>		
	05C03	<i>Memória</i>		
	05C04	<i>Játék a síkon</i>		
	05C06	<i>A gyufa</i>		
IV. TÉMAKÖR ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGG- VÉNYEK, SOROZATOK	0551	Számegyenes	3 óra	
	0552	Koordinátarendszer	3 óra	
	05C03	<i>Memória</i>		
Kapcsolódó C modulok	05C04	<i>Játék a síkon</i>		
	05C05	<i>C. Csupa talány</i>		

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

051. TERMÉSZETES SZÁMOK, MŰVELETEK A TERMÉSZETES SZÁMOK KÖRÉBEN

05C01 Dominó
05C05 Csupa talány

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Számolási rutin fejlesztése.

052. ALAKZATOK

Biztos, lehet, lehetetlen fogalmak használat problémahelyzetekben.

05C01 Dominó

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Csoportban való tevékenykedés, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése, erre válasz tevékenységgel. Szabály megértése, követése, betartása, felismerése, alkotása

Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembe vételével. A stratégia módosítása, a pár tevékenységének függvényében.

Geometria ismeretek alapozása. Tájékozódás a síkon. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (forgatás) Ezen transzformáció előállítás tevékenységgel. Adott feltételeknek megfelelő nyílt és zárt alakzat előállítás.

- 05C02 A kocka
Térszemlélet fejlesztése. A sík és a tér közötti kapcsolat megtapasztaltatása. Tájékozódás a térben, síkon. Nézeti képek értelmezése, előállítás. Testháló készítése. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra (forgatás).
Formaészlelés.
- 05C03 Memória
- 05C04 Játék a síkon
Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. Az életkori sajátosságokra alapozva fejleszteni a tanulók tudatos és alkalmazkodás ismeretrendszerét. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.
Térszemlélet fejlesztése. Ábrázolás, prezentáció. Rész-egész kapcsolatok megfigyelése.
Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a síkon. Terület fogalom alakítása játékos feladatokkal.
Szerkesztési ismeretek gyakorlása. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (tengelyes, középpontos tükrözés, forgatás, eltolás) torzításra.
- 05C06 A gyufa
Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. A tudatos észlelés, a megfigyelés és figyelem fejlesztése. A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése. Kreativitás fejlesztése.
Térszemlélet fejlesztése, tájékozódás a síkon a területfogalom tapasztalati alakítása.
- 053. MÉRÉSEK, KERÜLET, TERÜLET, FELSZÍN**
05C01 Dominó
A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.
Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a síkon. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra (forgatás). Ezen transzformáció előállítás tevékenységgel. Adott feltételeknek megfelelő nyílt és zárt alakzat előállítás.
- 05C02 A kocka
Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.
Térszemlélet fejlesztése. A sík és a tér közötti kapcsolat megtapasztaltatása. Finommanipuláció, percepció fejlesztése.
Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a térben, síkon. Nézeti képek értelmezése, előállítás. Testháló készítése. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra (forgatás).
- 05C04 Játék a síkon
Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejlesztése. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.
Térszemlélet fejlesztése. Ábrázolás, prezentáció. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Rész-egész kapcsolatok megfigyelése.
Geometriai ismeretek alapozása. Tájékozódás a síkon. Terület fogalom alakítása játékos feladatokkal. Szerkesztési ismeretek gyakorlása. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (tengelyes, középpontos tükrözés, forgatás, eltolás) torzításra.
- 05C06 A gyufa
Térszemlélet fejlesztése, a területfogalom alakítása. Játékhelyzetben, versenyhelyzetben, elvárható viselkedés gyakorlása.
- 054. EGÉSZ SZÁMOK**
05C01 Dominó
A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, megtapasztalások kifejezésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.
Aritmetikai ismeretek, számolási rutin fejlesztése.

05C05 Csupa talány

Biztos, lehet, lehetetlen fogalmak használat problémahelyzetekben.

055. SZÁMEGYENES, DERÉKSZÖGŰ KOORDINÁTA-RENDSZER

05C03 Memória

Önkéntelen folyamatokat mobilizáló játékos cselekvésből kiindulva a figyelem és az emlékezet fejlesztése. Különös tekintettel a figyelem és az emlékezet terjedelmére, tartosságára, a figyelem szelektivitására, koncentrációjára, valamint a figyelmi váltásra az aktív felidézésre a verbális és a vizuális memória terén egyaránt. A látottak, hallottak egymás utánosságának kódolása, a téri orientáció javítása, a laterális biztosabbá tétele a játék során.

05C04 Játék a síkon

Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejtésére. Az életkori sajátosságokra alapozva fejleszteni a tanulók tudatos és alkalmaszámú ismeretrendszerét.

05C05 Csupa talány

Tájékozódás a síkon. Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapoza: Elemivel adott relációk értelmezése, ábrázolása. Ismerkedés a derékszögű, és nem derékszögű sík koordináta-rendszerekkel. Tájékozódás ezekben a koordináta-rendszerekben. Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejtésére. Tézisemlélet fejlesztése. Ábrázolás, prezentáció. Ismerkedés a derékszögű, és nem derékszögű sík koordináta-rendszerekkel. Tájékozódás ezekben a koordináta-rendszerekben. Problémamegoldás, problémaérzékenység és kreativitás fejlesztése.

057. PONTALMAZOK

05C01 Dominó

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése Saját megfigyelések, meg tapasztalások kifejtésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel.

Aritmetikai ismeretek, számolási rutin fejlesztése.

05C02 A kocka

Geometriai ismeretek alapoza. Tájékozódás a térben, síkon.

05C03 Memória

Önkéntelen folyamatokat mobilizáló játékos cselekvésből kiindulva a figyelem és az emlékezet fejlesztése. Különös tekintettel a figyelem és az emlékezet terjedelmére, tartosságára, a figyelem szelektivitására, koncentrációjára, valamint a figyelmi váltásra az aktív felidézésre a verbális és a vizuális memória terén egyaránt. A látottak, hallottak egymás utánosságának kódolása, a téri orientáció javítása, a laterális biztosabbá tétele a játék során. Formaészlelés.

05C04 Játék a síkon

Tézisemlélet fejlesztése. Ábrázolás, prezentáció. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Rész-egész kapcsolatok megfigyelése. Ritmusérzék fejlesztése.

Geometriai ismeretek alapoza. Tájékozódás a síkon. Szerkesztési alapismeretek gyakorlása.

059. MÉRÉSEK, GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK

05C02 A kocka

Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejtésére. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, meg tapasztalások kifejtésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Egyénileg, párbán, illetve csoportban való tevékenykedés, együttműködés, egymásra való figyelés.

Tézisemlélet fejlesztése. A sík és a tér közötti kapcsolat meg tapasztalata

Finommanipuláció, percepció fejlesztése.

05C04 Játék a síkon

Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejtésére. A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése Saját megfigyelések, meg tapasztalások kifejtésének gyakorlása szóban, valamint tárgyi tevékenységgel. Egyénileg, párbán, illetve csoportban való tevékenykedés, együttműködés, egymásra való figyelés. Tézisemlélet fejlesztése. Ábrázolás, prezentáció. Finommanipuláció, percepció fejlesztése. Rész-egész kapcsolatok megfigyelése.

A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A C modulok nemcsak tanórán kívül alkalmazhatók a képességfejlesztésre.

A kipróbálók visszajelzéseit szerint a lemaradók illetve a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztésében is nagy segítséget jelentenek a C modulokban javasolt tevékenységek, eszközök, játékok.

05C01 Dominó

Megismerési képességek alapozása:

Az érzékszervek tudatos működtetése; az összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás) képességének fejlesztése

A megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése, verbálisan, illetve tevékenységgel.

Kívánt helyzetek létrehozása.

Feltételeknek megfelelő stratégia tervezése, végrehajtása.

Tudatos és akaratlagos emlékezés fejlesztése.

Szabályértés, -követés, -alkotás, -felfedezés.

Tájékozódás a síkon.

Területfogalom tapasztalati alakítása.

Tapasztalatszerzés geometriai transzformációra (forgatás).

A kommunikációs képesség fejlesztése; csoportokban való működtetése.

Csoportban való tevékenység gyakorlása. Az induktív és deduktív lépések gyakorlása.

Megismerési képességek alapozása:

Az érzékszervek tudatos működtetése; az összehasonlítás (megkülönböztetés, azonosítás) képességének fejlesztése.

A megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése, verbálisan, illetve tevékenységgel.

Kívánt helyzetek létrehozása.

Szabályértés, -követés, -alkotás, -felfedezés.

Tájékozódás a síkon, a térben.

Tapasztalatszerzés geometriai transzformációra, (forgatás).

A kommunikációs képesség fejlesztése; csoportokban való működtetése.

Csoportban való tevékenység gyakorlása. Az induktív és deduktív lépések gyakorlása.

Formaészlelés.

Analizáló képesség.

Szerialitás.

Aktív felidézés.

Rekonstrukció.

Megfigyelő képesség.

Összehasonlítás.

Azonosítás.

Megkülönböztetés képessége.

Gondolkodási képességek alapozása:

rendszerzés, kombinativitás, induktív, deduktív következtetés .

A kommunikációs képesség fejlesztése; csoportokban való működtetése.

A megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése verbálisan, illetve tevékenységgel.

Rész –egész észlelése, észlelési sebesség növelése,

Az érzékszervek tudatos működtetése.

05C04 Játék a síkon

Párban, csoportban való tevékenység gyakorlása.
 Tudásszerző képességek alapozása:
 Feladatmegoldás, problémamegoldás, problémaérzékenység és kreativitás fejlesztése, kívánt helyzetek létrehozása.
 A kommunikációs képesség fejlesztése; csoportokban való működtetése.
 Csoportban való tevékenység gyakorlása.
 Problémaérzékenység fejlesztése.
 Rendszerezés, kombinatívítás fejlesztése.
 Az induktív és deduktív lépések gyakorlása,
 Asszociatív, és értelmes memória fejlesztése.
 Szövegértés, értelmezés gyakorlása.
 Rész-egész viszonyának érzékelése.
 Modellezés gyakorlása.
 Megismerési képességek alapozása:
 Az érzékszervek tudatos működtetése; az összehasonlítás (megtülböztetés, azonosítás) képességének fejlesztése.
 A megfigyelt tulajdonság, viszony kifejezése tevékenységgel.
 Szabályértés, -követés, -alkotás, -felfedezés.
 Tájékozódás a síkon. Területfogalom tapasztalati alakítása.
 Feltételeknek megfelelő stratégia tervezése, végrehajtása. Ellenőrzés, önellenőrzés fejlesztése.
 A kommunikációs képesség fejlesztése; csoportokban való működtetése.
 Csoportban, párban való tevékenység gyakorlása. A feladatok megoldásával többet lehet megvalósítani, mint a „gyakorlás”, itt kialakítható a jó együttműködés, és ez pozitív élményként élhető meg.
 Önálló munka gyakorlása. Az induktív és deduktív következtetések gyakorlása.

05C05 Csupa talány

05C06 A gyufa

6. ÉVFOLYAM**Óraszám: 111 óra, 37 hét, 3 óra/hét**

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	2 (és emellett folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számtan-algebra	72
III.	Geometria	37
IV.	Függvények	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
V.	Valószínűség, statisztika	2 (és emellett folyamatos, beépül a tananyagba)

Témakörök Kapcsolódó témakörök	Tartalom	Javasolt óraszám
I. Gondolkodási módszerek II., III., IV., V.	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	2
II. Számтан, algebra I., IV., V.	EGÉSZ SZÁMOK	15
II., Számтан, algebra I., III., IV., V.	TÖRTEK, ARÁNY, ARÁNYOSSÁG, STATISZTIKA	33
II. Számтан, algebra I., IV., V.	SZÁMELMÉLET	12
II. Számтан, algebra I., IV.	EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK	12
III Geometria, mérés I., IV.	SÍKIDOMOK	13
III. Geometria, mérés I., IV.	TENGELYES TÜKRÖZÉS	15
III. Geometria, mérés I., II., IV.	GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK	9
IV. Összefüggések, függvények, sorozatok I., II., III.	HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SZOROZATOK	
V. Valószínűség, statisztika I., II., IV.	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	

Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés.

Kövér betűtípus jelzi a kulcsfontosságú részleteket, a normál betűtípussal szedett részletek még mindig a törzsanyaghoz tartoznak, feltétlenül tanítandók, de kevésbé hangsúlyosak az előzőeknél. Időhiány vagy gyenge képességű osztály esetén ezeken a részekben haladhatunk át gyorsabban. Dőlt szedéssel a kitekintések anyagát jelöljük.

6. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

2 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	A műveleti tulajdonságok felfedezése, alkalmazása, általánosítása más számkörökben. A számkörök közötti analógiák felismerése.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása. Összetett arányossági következtetések Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására.

<p>Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés</p> <p>Szövegszámítás-megoldás, problémamegoldás, metakogníció</p> <p>Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal. Modellalkotás.</p> <p>A nyelv logikai elemeinek helyes használata.</p> <p>Rendszerezés, kombinatívítás Halmazszemlélet fejlesztése.</p> <p>Összes lehetőség rendszerezett felsorolása. Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése</p> <p>Deduktív következtetés, induktív következtetés</p> <p>Az elsajátítás képességének fejlesztése.</p> <p>Pozitív motiváció kialakítása.</p> <p>Kommunikációs készség fejlesztése.</p>	<p>Megoldások megtervezése, eredmények előre becslése, ellenőrzése.</p> <p>Változatos tartalmú szövegek értelmezése.</p> <p>Összehasonlításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl.: egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább, legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan).</p> <p>A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban. Egyszerű, matematikai mód-szerekkel is értelmezhető szituációk megfogalmazása szóban és írásban.</p> <p>Rendszeres próbálgatás, összes eset számbavétele.</p> <p>Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése.</p> <p>Néhány elem sorba rendezése.</p> <p>Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések.</p> <p>Általános módszer keresése, az eredmények általánosítása, különbözőképpen megfogalmazott feladatokban a közös matematikai gondolat felfedezése.</p> <p>A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célzerű elkészítési módjai).</p> <p>Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikaitörténeti érdekességek. Könyvtárhasználat.</p> <p>Informatikai eszközök használata.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Modellalkotás.</p> <p>Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolatainak feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítás az aktuális tananyagnak megfelelően.</p> <p>Sejtések megfogalmazása, érvelések, naiv indukción.</p> <p>Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Szöveges feladat tartalmának eljátszása.</p> <p>A lehetséges esetek számának előzetes megbecslése</p> <p>Kombinatorikai feladatok megoldása az összes esetek leszámolásával. kirakosgatással, eljátszással.</p> <p>Az összes esetek rendszerbe állítása, kitekintés az általánosítás felé.</p> <p>A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületekről, a gyerekek életéből.</p> <p>A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren.</p>	
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>Folyamatos, beépült a teljes tananyagba. A gondolkodási módszereket változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük. Ezen belül néhány órát célzottan a kombinatorikus gondolkodás fejlesztésére használunk.</p>	
<p>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>Két órát teljes egészében a kombinatorikai gondolkodás fejlesztésére szánunk. Ez a folyamatos fejlesztésnek egy állomása, amelynek célja elsősorban a tudatosítás, a rendszerezés, az össze-foglalás.</p> <p>Kulcsfontosságú, hogy egy-egy feladattípusnál a kirakosgatás vagy eljátszás összekapcsolódjon a rendszerezéssel, szabályosságok megfogalmazásával, és – az osztály képességeitől függő mértékben – az általánosítással.</p>	
<p>Tartalom részletezése</p> <p>Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása tervszerű próbálgatással és következtetéssel.</p>	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Minden modul tartalmazhat kapcsolódó feladatokat.	A reáliárgyak mellett a nyelvtannal szoros a kapcsolata, de természetes módon kapcsolódhat az irodalom, az ének-zene és a testnevelés tanításához is.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Feladatok megjelenítése játékosan is, csoportos- vagy osztálymunkában. Kirakosgatás, leszámolás egyénileg vagy csoportban, általánosítás, ellenőrzés csoportban és/vagy frontálisan
Módszertani eszköztár	Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljátszása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák..., előre elkészített fa-diagrammok
Értékelés módja	A gyerekek munkájának megfigyelése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Heterogén csoportmunka és játékok.
KÖVETELMÉNYEK	
A gyerekek legyenek képesek arra, hogy egyszerű kombinatorikai kérdéseket módszeres próbálgatással megoldjanak. Legyenek képesek néhány elem összes lehetséges sorrendjének összeszámlálására fadiagram segítségével. Tudják az összes lehetőséget leolvasni egyszerű fa- és út-diagrammokról.	

6. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR

SZÁMTAN, ALGEBRA

EGÉSZ SZÁMOK 15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás. A számfogalom és műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése.	Szorítás kiterjesztése negatív szorzóra a szorzat változásának vizsgálatával. A negatív számmal osztás bevezetése a szorzás inverz műveletként. A műveleti tulajdonságok tudatosítása, elszakadás a modellektől. Gyakorlati élethez kapcsolódó feladatok.
Mennyiségi következtetés,	Műveleti tulajdonságok megfigyelése. Egyszerű arányossági következtetések az egész számok körében is.
Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése. Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Az egész számok összeadása-kivonása nagyobb számok körében. Gyakorlatosság fejlesztése az eredmény előjelének és az abszolút érték nagyságának előre-elképzelésében, többtényezős szorzás-osztás előjelének előzetes megállapításában. Negatív számok valóság tartalma, a modellek értelmezése, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés.

Rendszerezés, kombinativitás	A szorzás és osztás műveletének megfigyelése műveletsorokban és a tapasztalatok, megfigyelt analógiák felhasználása a műveletek fogalmának kiterjesztésére. Számok előállítása sokféleképpen.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Negatív számmal való szorzás értelmezésekor a természetes számok körében megismert műveleti szabályok általánosítása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A műveletek értelmezése, eljátszása az adósság-vagyon modellben, a „számegyenesen sétálós” modellben és esetleg még más modellekben. A műveletvégzés gyakorlása játékos feladatokon is, fejben és írásban – dominó, memória láncszámolás... Negatív számok gyűjtése a körülvevő világból. Egy szám előállítása sokféleképpen pozitív és negatív számok összegeként. Történet készítése művelet sorhoz, nyitott mondat-hoz és fordítva, szöveg lefordítása a matematika nyelvére. Fogalomépítő játékok az összeadás és kivonás műveletek, valamint az előjelek kapcsolatainak, a műveleti sorrend felcserélhetőségének mélyebb megértése érdekében. Szöveges feladat tartalmának eljátszása. A szorzás és osztás műveletének megfigyelése különböző sorozatokban és a tapasztalatok, megfigyelt analógiák felhasználása a műveletek fogalmának kiterjesztésére.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A negatív számok, a velük végzett alapműveletek tanítása itt befejeződik. A továbbiakban ezeket az ismereteket gyakoroljuk, fenntartjuk, használjuk. Nagyon fontos, hogy visszatérjünk a negatív számok értelmezésére, ne elégedjünk meg a műveleti szabályok felidézésével. Fontos, hogy a gyakorlás mellett minél több alkalmat adjunk arra, hogy megértsék, miért úgy végezzük a műveleteket negatív számokkal, ahogy bevezettük. Térjünk ki a műveletvégzés sorrendjére is! A nagyobb számokkal való műveletvégzés kevésbé fontos, gyenge osztályban megelégedhetünk azzal, hogy kis számokkal – százastól kezdve – biztonsággal dolgozzanak. Kulcsfontosságú az ellentett és abszolút érték fogalmának felelevenítése, elmélyítése a műveletvégzés ismétlése előtt, egész számok összehasonlítása, ábrázolása számegyenesen.	Egész számokról tanultak ismétlése Negatív számok fogalma, modelljei, ellentett, abszolút érték, ábrázolás számegyenesen. Egész számok összeadása-kivonása nagyobb számok körében, egész számok szorzása, osztása negatív számmal is, többtényezős szorzat előjele. Műveletek sorrendje. Nyitott mondatok megoldása.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Ötödik osztályból a természetes számokról, egész számokról és törtkekről, tízedes törtkekről szóló fejezetek, a későbbiekben a törtkekről, valamint az egyenletek –egyenlőtlenségekről szóló fejezetek moduljai. A hetedik osztályban a hatványozás bevezetése, számokról, műveletekről tanultak összefoglalása.	Természettudomány, történelem.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Beszélgetések. Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Irányított játékok. Az összeadás-kivonás eljátszása mozgással is. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.

Módszertani eszközár	Adósság és vagyon cédulák, demonstrációs számejegyek, piros-kék korongok, számkártyák, művelet és relációjel kártyák. Digitális tananyagok.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérés. Témazáró dolgozat.
Az esélyegyenlőség kezelése	A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Eszközök használatának biztosítása a gyerek igénye szerint. Digitális tanulói anyagok felhasználása differenciált munkavégzéshez
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Legyenek képesek egész számok helyét számejegyenesen megtalálni, nagyság szerint sorba állítani. Értsék az ellentett és abszolút érték szavak jelentését. Teljes bizton-sággal tudják megállapítani kéttagú összeadás-kivonás, illetve akárhány tagú szorzás-osztás előjelét, szeresseznek jártasságot az eredmény abszolút értékének meg-becsülésében. Tudjanak műveleteket végezni – egész számokat összeadni, kivonni, szorozni és osztani – eszközök nélkül, viszonylag nagyobb számok körében is. Egy-szerű nyitott mondatok megoldásait tudja megkeresni adott alaphalmazon tervszerű próbálgatással, a műveletek tulajdonságai alapján, vagy lebontogatással.</p>	

TÖRTEK, ARÁNY, ARÁNYOSSÁG, 33 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás. A szám- és műveletfogalom mélyítése, kiterjesz-tése.	A törték körében szerzett számolási készség mélyítése és továbbfejlesztése. Szorzás, osztás műveletének kiterjesztése tört-vel való szorzásra és osztásra. A tízes számrendszerben végzett műveletek kiterjesztése a tízedes törték körére. Az újonnan megismert műveletek – szorzása, osztás törttel, tízedes törttel – alkalmazása, elmélyítése. A tört, a százalék és az arány kapcsolata.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi követ-keztetés	A szorzat-hányados változásai. Szorzás-osztás tízedes törtalakú számmal. A tört rész kiszámítása egészről, az egész rész kiszámítása tört részből következtetéssel és törttel való szorzással-osztással. Arányossági következtetések egyenes és fordított arányosságok esetén, százalékszámításban, egyszerű és összetettebb fel-adatokban.
Függvényszemlélet	Az arányosságoknál az együtt változó mennyiségek megfigyelése.
Becsülés, mérés Önellentőrzés igényének és képességének a fej-lesztése.	Tízedes törték kerekítése, mérések tízedes tört pontossággal is, mértékváltási feladatok. A mérőszámok és a mértékegységek közötti arányosságok vizsgálata.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Valós életből vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés. Arányossági következtetést kívánó szöveges feladatok.
Rendszerezés, kombinaivitás	Számok felírása sokféle alakban. Adott feltételek mellett az összes megoldás keresése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A törttel való osztás visszavezetése szorzásra. Tízedes törttel való szorzás-osztás visszavezetése tört számokkal, illetve egész számokkal végzett szorzásra, osztásra.
Gazdasági élellet kapcsolatos kompetenciák	Népszaporulat, átlagkereset, infláció, GDP fogalmak tárgyalása az arányosság témakörében

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Törtmennyiségek leolvashatósága a környezetünkben levő tárgyakról, rajzokról, stb.</p> <p>Törték megjelenítése különféle modellekkel, csoki, torta, szalag, szinesrúd-készlet, Dienes készlet stb.</p> <p>Törték előállítás különféle alakban, tizedes tört alakban is. Csoportversenyek, egyenlő számok összehasonlításával, kártyajátékokkal, egy szám sokféle kirakása szám és műveletkártyák segítségével, törték előállítás szorzatalakban.</p> <p>Az osztás felírása különböző módokon, törtvonalal, osztásjellel, és fordítva a tört felírása osztással.</p> <p>Érdekes periodikus tizedes törték megfigyelése.</p> <p>Mérés különböző egységekkel – mérőszám változásának megfigyelése.</p> <p>Törtéket tartalmazó szövegek gyűjtése.</p> <p>A százalékos szemléltetése eszközökkel: korongokkal, négyzethálón, stb.</p> <p>Az arányos osztás gyakorlati alkalmazásai: pl. egyszerű ételreceptek, osztózkodási feladatok.</p> <p>Összetartozó értékpárok, egyenesen, illetve fordítottan arányos mennyiségek gyűjtése, csoportosítása.</p> <p>Grafikonok értelmezése, grafikus ábrázolás.</p> <p>Térképek, alaprajzok alapján arányossági következtetések.</p> <p>.Százalékokat tartalmazó valóságos adatok gyűjtése, értelmezése.</p>	<p style="text-align: center;">ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p style="text-align: center;">Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>A törték alótagozaton megkezdett tanítása itt folytatódik és be is fejezzük a törtékről, a velük végzett alpműveletekről tanultakat. A továbbiakban ezeket az ismereteket gyakoroljuk, fenntartjuk, használjuk. Elkezdődik a törték egy fontos alkalmazása – a százalékszámítás.</p> <p>Hangsúlyos a fejezetben a tört értelmezésének felelevenítése, a törték mint hányadosnak a jelentése. A tört sokféle alakban való felírása az algebra előkészítése szempontjából nagyon fontos.</p> <p>Kulcsfontosságú, hogy tudják, hogy a törttel való szorzás az meggyezik a törttrész kiszámításával. Ez itt még nem feltétlenül épül be a gyerekek gondolkodásába, ezt a gondolatot még sokszor végig kell járni a későbbi alkalmazások során.</p> <p>Legyenek a gyerekek tisztában a műveleti sorrendekkel!</p> <p>A százalékszámítás tanításakor ebben a fejezetben a legfőbb hangsúly a fogalom többoldalú megértésén van.</p> <p>A gyerekeknek sok tapasztalata van mind az egyenes, mind a fordított arányossággal kapcsolatban. Ezeket rendszerezzük, pontosítjuk, a szabályokat matematikailag is megfogalmazzuk. A százalékszámítást arányossági feladatokként vezetjük be.</p> <p>A százalékszámítással kapcsolatos fogalmak tisztázása ebben az évfolyamban megtörténik, de a gyakorlás, elmélyítés, alkalmazás folytatódik a további évfolyamokon a matematikában is, a többi természettudományos tárgyaikban is.</p>
Tartalom részletezése	<p>Törtékről tanultak ismétlése: törték értelmezése, különféle alakjai, egyszerűsítés bővítés, ábrázolásuk számegyenesen. az eddig megismert műveletek felelevenítése, elmélyítése, zárójteles feladatok is</p> <p>Törték felírása tizedes tört alakban. Törték és tizedes törték összehasonlítása.</p> <p>A végtelen tizedes törték. Tizedes törték bővítése, egyszerűsítése.</p> <p>A törték arányként való értelmezése. Törték előállítás negatív és pozitív egészek hányadosaként.</p> <p><i>A racionális szám fogalma.</i></p> <p>A törttel való szorzás értelmezése területmodellel is.</p> <p>A törttrész kiszámítása, törttel való szorzással is.</p> <p>Szorzás negatív törttel</p> <p>A reciprok érték fogalma. Osztás törtalakú számmal.</p> <p>A négy alpműveletet és zárójeleket is tartalmazó összetett feladatok (kicsi tört számokkal) megoldása.</p> <p>Szorzás tizedes törtalakú számmal. Osztás tizedes törtalakú számmal.</p> <p>A négy alpműveletet és zárójeleket is tartalmazó összetett feladatok (kicsi tizedes törtalakú számokkal) megoldása.</p> <p>A százalék fogalma. Tört, arány, százalék kapcsolata. A százaléktörték kiszámítása következtetéssel, szorzással.</p> <p>Szöveges feladatok, százaléktörték kiszámítására is. Nyitott mondatok.</p> <p>Egymással összefüggő értékpárok vizsgálata. Egyenes arányosság fogalma és tulajdonságai, grafikonja.</p>

<p>Az arányossági feladatokban kapott arányok megnevezése, pl: teljesítmény, sűrűség, sebesség, népsűrűség, átlagkereset, stb. Hangsúlyozottan fontos, hogy az egyítettváltozó mennyiségek közül ki tudják választani az egyenes és fordított arányosságokat, tudjanak ezekre mutatni példákat és ellenpéldákat keresni. Fontos, hogy a következőket lásd a gyerekek: Az egyenes arányosság esetében ahányszorosára változik az egyik mennyiség, ugyanannyiszorosára változik a másik mennyiség is, ami ugyanazt jelenti, hogy az összetartozó értékek hányadosa állandó. A fordított arányosság esetében ahányszorosára változik az egyik mennyiség, reciprokszorosa változik a másik mennyiség, azaz az összetartozó értékek szorzata (0-tól különböző) állandó.</p>	<p>Egyenesen arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel. Arányos osztás szöveges feladatok megoldása. A százalékláb és százalékalap kiszámítása egyszerű esetekben, következtetéssel, nyitott mondattal is. Fordított arányosság fogalma, grafikonja és tulajdonságai. Fordítottan arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel. <i>Összetett arányossági feladatok megoldása.</i></p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>Ötödik osztályból a természetes számokról, egész számokról és törtokről, tizedes törtokről szóló fejezetek, a későbbiekben az egyenletek-egyenlőségekről szóló fejezetek moduljai, függvények, sorozatok, geometriai számítások. 7. osztályban a számokról műveletekről tanult összefoglalása, koordináta-rendszer, függvények.</p>	<p>Természetismeret, fizika, kémia, biológia, technika, gyakorlati élet sok területe.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Különbféle kooperációs módszerek alkalmazása. A törtek és az arány szemléletes fogalmának felidézése, továbbfejlesztése. A műveletek kiterjesztésének közös megalkotása, megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
Módszertani eszköztár	Többféle modell használata, egyéni és csoportversenyek, irányított játékok. A százalék fogalmának sokféle szemléltetése.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérés. Témazáró dolgozat.
Az esélyegyenlőség kezelése	Az új fogalmak sokféle modellel való megközelítése, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Értsék a törtek, tizedes törtek jelentését, tudjanak hozzájuk konkrét tartalmat párosítani. Legyenek képesek egyszerű esetekben tört és tizedes tört alakban megadott számok helyét számegyenesen megtalálni, és a számokat nagyság szerint sorba állítani. Teljes biztonsággal tudjanak alapműveleteket végezni – összeadni, kivonni, szorozni és osztani „egyszerű törtekkel” – például, melyek nevezője vagy előáll két-három tizedes szám szorzataként, vagy kerek szám egyszerű többszöröse, vagy legfeljebb egy, két tizedes jegyet tartalmazó tizedes tört. Tudjanak műveleteket végezni – racionális számokat összeadni, kivonni, szorozni és osztani nagyobb számok körében is. Legyenek képesek egyenes és fordított arányosság felismerésére, hiányzó értékek kiszámítására egyszerű esetekben, össze függő mennyiségek közötti kapcsolat ábrázolására, mennyiségek arányos szétosztására. Ismerjék a különböző arány és arányosság közötti kapcsolatot egyszerű százalékszámítási feladatokat megoldani, bármelyik hiányzó szereplőt – százaléktérteket, százalékalapot is számítani. Tudjanak egyszerű százalékszámítási feladatokat megoldani, bármelyik hiányzó szereplőt – százaléktérteket, százalékalapot is számítani.</p>	

SZÁMELMÉLET
12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás.	Természetes számok műveleti tulajdonságainak mélyebb megértése (elsősorban a szorzás-osztás és maradékos osztás esetében).
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés.	Oszthatóság, maradékok felismerése változatos – szöveggel, rajzzal, egyéb módon megadott, vagy eljátszott – szituációkban.
Becslés, mérés Önellenzés igényének és képességének a fejlesztése.	Feladatok többféle megoldása, a megoldások összevetése.
Szövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció.	Szöveggel megadott számelméleti problémák megoldása.
Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Egyszerű kombinatorikai feladatok. Prímtenyezős felbontás előállítás, prímtenyezőkből az összes lehetséges kombináció kirakása, az összes osztó megkeresése.
Rendszeres, kombinatívítás.	Összefüggések keresése, sejtések megfogalmazása, egyszerű számelméleti bizonyítások.
Deduktív következtetés, induktív következtetés.	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
	Gyakorlati példák a maradékok szerepére, játékok a maradékok megállapítására, számlálás Nagy számok osztási maradékának megállapítása összegre bontással, szorzótenyezőkre való bontással. Összeg, különbség, szorzat adott számmal való oszthatósága összegre bontással, szorzótenyezőkre való bontással. <i>Pascal –háromszög színezését adott számmal való osztási maradékok szerint.</i> Korongok, kisautók, egyéb tárgyak 10-es sorokba rendezése, ezzel párhuzamosan a 2-vel, 4-gyel, 5-tel, 25-tel, 10-zel, 100-zal való oszthatóság szabályának megállapítása. A 3-mal, 9-cel való oszthatósági szabály működése hátterének bemutatása néhány konkrét példán. Valószínűségi játékok. Oszthatóságon alapuló „bűvész trükkök”. Prímszámok keresése: Eratoszthenészi „szita”. Szám építése prímtenyezőkből, vagyis prímek szorzataként, osztók, közös osztók, legnagyobb közös osztó előállítás a prímtenyezőkből, közös többszörösök, legkisebb közös többszörös előállítás a prímtenyezőkből. Prímszámok eloszlása, statisztikus vizsgálódások. Matematika történeti érdekességek a számelmélet témakörében (ikerprímek, barátságos számok, stb.). Összes osztó megkeresése osztópárokkal.
	ISMERETEK, TANANYAG-TARTALMAK
	Tartalom részletezése
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Az oszthatóságról, maradékos osztásról tanultakra alapoz. Bevezeti az oszthatósági szabályokat, alkalmat ad egyszerű érvelésekre. Tovább folytatódik hetedik osztályban, majd középiskolában. Kulcsfontosságú gondolatok: a maradékokkal való számolás, és ennek alkalmazása az oszthatóság megállapításában; annak megapasztalása, hogy minden számot egyértelműen építhetünk fel prímekből, és hogy az osztókat alkotó prímeke az eredeti szám prímjai közül kerülnek ki, annak egy rész-halmazát alkotják.	Osztható, osztó, többszörös fogalma Számolás a maradékokkal: összeg, szorzat osztási maradéka Oszthatósági szabályok: az utolsó jegyek alapján: 2-vel, 5-tel, 8-cal, 125-tel, 1000-rel, a számjegyek összege alapján: 3-mal, 9-cel való oszthatóság. Összetett oszthatósági szabályok Prímszám és összetett szám, felbontás prímek szorzatára, építés prímek szorzataként Közös osztók és közös többszörösök, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös megkeresése kicsi számok körében, relatív prímek fogalma.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
5. osztályban a természetes számok és az alapműveletek tulajdonságai, 6.-ban a törtek témaköre előzi meg közvetlenül ezt a témakört. 7. osztályban folytatódik a számelmélet tanítása, 8.-ban pedig a az algebrai összeg-, szorzat-alakú kifejezések tárgyalása kapcsolódik a legszorosabban ehhez az anyaghoz.	Természetismeret, informatika rajz, zene, irodalom, történelem...
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Frontális, Közös, páros és egyéni tevékenykedtetés. Irányított játékok. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Tanulói kiselőadások, vetítések lehetőségének biztosítása, támogatása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Differenciált csoportmunka, a tanulók egyéni megfigyelése, kooperatív munkaformák.
Módszertani eszköztár	Számkártyák, prímszámkorongok, gyakorlati példák megfigyelése, különféle tárgyakkal való manipuláció, specializálás és általánosítás. Interneten, vagy egyéb forrásból elérhető matematikatoréteti érdekességek. beillesztése.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának megfigyelése, diagnosztizáló felmérés. A kiselőadások értékelése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Motiváció. Változatos absztrakciós szintet igénylő feladatok, heterogén és homogén csoportokban végzett munka változatossága. Kiselőadások felajánlása.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Legyenek képesek egy szám osztási maradékának megállapítására különböző módszerekkel, az osztás elvégzése nélkül is. Tudják mit jelent, hogy egy szám osztója többszöröse egy másiknak. Ismerjék és tudják alkalmazni a tanult oszthatósági szabályokat. Tudjanak egy számot prímtényezőik szorzataként felírni és ebből az alakból osztókat keresni.</p> <p>Tudjanak két számhoz közös osztókat, közös többszörösöket keresni. Tudják ezt törtek egyszerűsítésére, bővítésére használni.</p>	

EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK 12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Behelyettesítések, mellékszámítások, ellenőrzési feladatok.
Mennyiségi következtetés,	Egyenes és fordított arányosság használata.
Függvényismeretet	A behelyettesítéssel kapott értékek megfigyelése, az igazsághalmaz ábrázolása számegegyenesen. Ábrázolás koordinátarendszerben is.
Becslés, mérés	Az eredmények becslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, metakogníció	A valóságból vett problémák matematikai leírása, a megoldás értelmes ellenőrzése, a megoldhatóság feltételeinek vizsgálata. Hiányos, felesleges feltételeket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok. A megoldások ábrázolása számegegyenesen, a feladatok megoldásának értelmezése, ellenőrzése. Megoldási terv készítése.
Rendszerzés, kombinativitás	Az adatok és az összefüggések rendszerzése. Egyszerű egyenletek többféle úton történő megoldása.
Indukció, dedukció	Ekvivalens és nem ekvivalens átalakítások vizsgálata.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése, Lebontogatás szemléltetése. Tevékenységek mérleggel. Mérleggel végzett műveletek írása az algebra nyelvére és fordítva – egyenletek, megoldási lépések értelmezése mérleges szituációként. Becsülési versenyek. Szöveges feladat tartalmának eljátszása.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Az általános iskola 1. osztályától kezdve a középiskola végéig folyamatosan jelenlévő és gazdagodó témakör. Itt vezetjük be a mérlegelvést, ez az egyetlen teljesen új gondolat a fejezetben.</p> <p>Az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmak tisztázása itt nagyon fontos, azért is, hogy világos legyen annak jelentősége, hogy a mérlegelv alkalmazása nem változtatja meg a nyitott mondat igazsághalmazát.</p> <p>Kulcsfontosságú, hogy a mérlegelvhez szemléletes képet társítsunk. A mérleg-modell ne csak egy bevezető szemléltetés legyen, engedjük a gyerekeket, hogy ezt-egy ideig felhasználhassák a feladatok megoldásában.</p>	<p>Nyitott mondatok: alaphalmaz, igazsághalmaz, azonosság, azonos egyenlőtlenség. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása tervszerű próbálgatással, lebontogatással. Művelet és fordított művelet megfigyelése.</p> <p>Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása mérlegelvel. A két oldal egyenlő változtatásának tapasztalati megalapozása tárgyi tevékenységre épülő felfedeztetéssel (kétkarú mérleggel vagy mérlegmodelllel). A mérlegmodell helyettesítése absztraktabb eszközökkel majd rajzokkal. Az egyenletmegoldás gyakorlása.</p> <p>Szöveges feladatok megoldása tervszerű próbálgatással, logikai úton, egyenlettel: a szöveg értelmezése, összefüggések megfogalmazása, megoldási terv készítése. Becslés. Az eredmény összevetése a becsült értékkel a szöveg alapján.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>I. osztálytól kezdve a középiskola végéig folyamatosan jelen van a tananyag algebra témakörhöz tartozó fejezeteiben.</p>	<p>Természettudományok.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p>Tanítási eljárások,</p> <p>Módszertani eszköztár</p> <p>Értékelés módja</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Kísérletezés, a tapasztalatok frontális megbeszélése. Irányított játékok. Gyakorlás csoportos munkában.</p> <p>Mérleg, demonstrációs számegyenesek, számkártyák, versenyfeladatok. Digitális tananyagok</p> <p>A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az egyenlet és egyenlőtlenség-megoldás diagnosztizáló és értékelő felmérése.</p> <p>A tanulók munkájának egyéni segítése szükség esetén. Társak bevonása a segítségadásba. Eszközhasználat biztosítása, digitális gyakorló tanulói anyagok hozzáféréseinek biztosítása.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Ismerjék és értsek az alaphalmaz, igazsághalmaz, azonosság fogalmakat. Tudjanak egyszerű egyenleteket megoldani lebontogatással vagy mérlegelvel és ellenőrizni a megoldás helyességét. Tudjanak egyszerű szöveges feladathoz egyenletet, vagy egyenlőtlenséget készíteni, azt megoldani és az eredményt a szöveggel összevetni.</p>	

6. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA, MÉRÉS

SÍKIDOMOK

13 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, adott tulajdonságú ponthalmazok keresése, ábrázolás síkon és gömbön. Szimmetriák felismerése.
Szövegszövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Adott tulajdonságú ponthalmazok uniójának és metszetének megkeresése, szerkesztési eljárás megtervezése, a megoldhatóság feltételének megállapítása.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Alapvető alakzatokból új összetett alakzatok képzése. Összetett alakzatok szimmetriáinak megfigyelése. Halmazok közös részének és uniójának megadása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A háromszög belső szögeinek összegére alapozva a külső szögek összegének, és a négyszög külső és belső szögei összegének meghatározása következtetéssel. Szimmetriára alapozott, egyszerű bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Több feltételnek megfelelő ponthalmazok előállítása tartományok metszeteként, átlátszó papír, kartonból, vagy színes fóliából kivágott tartományok metszeteként. Átlátszó papírra rajzolt és egymásra helyezett összetett alakzatok megfigyelése. Szimmetrikus alakzatok együttes szimmetriáinak megfigyelése. Egyszerű szerkesztési feladatok párhuzamos vizsgálata a síkon és a gömbön. Szerkesztések körzővel, vonalzóval. Adott feltételeknek megfelelő pontok keresése osztálymunkában, játékos próbálgatással, a sík pontjainak színezésével.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Ebben a részben az alakzatokról, szerkesztésről eddig szerzett ismereteket fejlesztjük tovább. Átismételjük, mélyítjük, gyakoroljuk az adott tulajdonságú ponthalmazokról, kör és egyenes kölcsönös helyzetéről, tengelyesen szimmetrikus alakzatokról, szerkesztésekről tanultakat. Bevezetjük a háromszög néhány nevezetes vonalát. Hangsúlyos: hogyan értsek meg a szög nagysága és a bele rajzolt körív hossza közötti kapcsolatot, lássák ennek szerepét a szögek másolásában	A szerkesztés fogalmának elmélyítése. A szögekről tanultak ismétlése. A körrel szerzett ismeretek összefoglalása, rendszerezése: a kör definíciója, sugár, átmérő és húr fogalmának ismétlése. Középponti szög fogalma. Háromszög belső és külső szögeinek összege. A négyszög belső és külső szögeinek összege. A háromszög-egyenlőtlenség ismétlése. A szelő és az érintő szemléletes fogalma. Az érintő és az érintési pontba húzott sugár merőlegesége, szerkesztése.

<p>hogy ismerjék fel az alakzatokban a tengelyes szimmetriákat és tudják ezt felhasználni az alakzat tulajdonságainak megállapítására. hogy gyakorolják a megismert alapszerkesztéseket, miközben elkezdhetnek ismerkedni a háromszög nevezetes vonalaival.</p>	<p>Szögekkel kapcsolatos szerkesztések, szögmásolás, szögfelező és néhány speciális szög, a 60°-os és a 180°-os szögekből szögfelezéssel kapható szögek szerkesztése.</p> <p>Összetett szerkesztési feladatok, háromszögek és négyszögek szerkesztése, több feltételnek megfelelő pontok szerkesztése</p> <p>Háromszögek nevezetes vonalai: oldalfelező merőlegessék, szögfelezők, magasságvonalak.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>Az 5. osztályból az alakzatokról és a pontthalmazokról, 6. osztályból a szimmetrikus háromszögek és négyszögekről tanultakra építünk első sorban. A későbbi évek geometria anyagából legszorosabban a háromszögek egybevágóságánál és a szerkesztési feladatok megoldásakor használjuk az itt tanultakat. A háromszögek szögeinek összegéről tanult összefüggést a későbbiekben folyamatosan használjuk szinte minden területen.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Rajz, vizuális kultúra, technika, informatika.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p>Tanítási eljárások,</p>	<p>Különféle kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakorlatias. Frontális munkában az alakzatok tulajdonságainak közös rendszerezése, megfogalmazása.</p>
<p>Módszertani eszköztár</p>	<p>Másolópapír, körző, vonalzó használata, próbálgatások, síkszínezések. Geometriai szerkesztőprogramok használata, sík és térmértani modellezőkészlet</p>
<p>Értékelés módja</p>	<p>A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérés.</p>
<p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek. A lassabban haladókkal való egyéni törődés</p>
<p style="text-align: center;">KÖVETELMÉNYEK</p> <p>A fejezet tanításakor a hangsúly a körről és a szögekről tanultak rögzítésén van. A háromszögekről és négyszögekről szerzett ismereteket itt még érleljük és a szerkesztések tanításának pedig még az alapozása történik a fejezetben. Ennek megfelelően tudják a gyerekek meghatározni a kört, mint adott tulajdonságú pontok halmazát, ismerjék a húr és érintő szimmetriatulajdonságait. Tudjanak szakaszfelező merőlegest és szögfelezőt szerkeszteni, szöget másolni, egyenes adott pontjában merőlegest állítani. Oldalakhöz és szögekből egyszerű esetekben háromszöget, tükrös négyszöget szerkeszteni. Tudják kiszámítani háromszögek és négyszögek ismeretlen szögeit. Tudják megszerkeszteni egy háromszög adott oldalhoz tartozó magasságát, ismerjék a szögfelező és súlyvonal fogalmakat.</p>	

TENGELYES TÜKRÖZÉS
15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS

<p>Képességfejlesztési fókuszok</p>	<p>A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben</p>
<p>Térszemlélet fejlesztése</p>	<p>Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, sík- és tengelyes szimmetria felismerése. Testek merőleges vetületeinek megrajzolása, merőleges vetületekből testek megépítése.</p>
<p>Függvénytáblázat</p>	<p>A tengelyes tükrözés, síkra vonatkozó tükrözés, mint pontokon értelmezett hozzárendelések.</p>

Rendszerzés, kombinativitás	Egymásnak megfelelő részletek keresése. Egy alakzat többféle szimmetriájának a felismerése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Egyszerű, a szimmetria tulajdonságokra alapozott deduktív érvelések.
Játékok a tükröl, kép és tükrökép megfigyelése. Számok, betűk, hétköznapi tárgyak, épületek összehasonlítása a tükröképpükkel. Képek és tükröképek keresése a környező világban.	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Egyszerű – gyufásdobozból, színes papírból, testépítő készletekből, színes rúd készletből készült– testek tükröképének megépítése. Szimmetrikus testek építése a színes rúd-készlet elemeiből, adott számú kockából. Adott testek közül a síkra szimmetrikusak kiválasztása	Tükrözés hajtogatással, összehajtott lap átszúrásával, kivágásával és mozgatással, áttetsző papírral. Tengelyes tükrökép szerkesztése másolópapírral. Tengelyes tükrözés koordináta-rendszerben, kockás papíron, illetve ennek eljátszása mozgással.
Mozgatógépekkel megadott transzformációk.	Megfelelő részletek keresése alakzaton és tengelyes tükröképén
A tengelyes tükrözés tulajdonságainak összegyűjtése képek segítségével.	Pont tengelyes tükröképének szerkesztése körzővel-vonalzóval.
Szimmetrikus alakzatok gyűjtése, poszter készítése.	A legegyszerűbb alakzatok – pont, egyenes, félsík, sáv, szögtartomány, kör, körívek –szimmetriáinak megállapítása a tengelyek meghajtogatásával. Szimmetrikus alakzatok építése két alakzat együtteseként.
Tengelyesen szimmetrikus háromszögek és négyszögek építése, szimmetrikusan elhelyezkedő pontok segítségével illetve sávok és szögtartományok közös részeként.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Ezt a témát az alsó tagozaton és 5. osztályban a transzformációkról szerzett tapasztalatok készítették elő, a későbbiekben folytatódik a középpontos tükrözés, eltolás és hasonlóság tanításával.	Tengelyes tükrözés meghatározása, előállítása másolópapír segítségével, tulajdonságai.
A másolópapír használatával a transzformációkat, mint mozgásokat vezetjük be. Ez segítséget ad egy jól megalapozott egybevágóság fogalom kialakításában.	Tengelyes tükrökép szerkesztése, merőleges egyenes szerkesztése.
Kulcsfontosságú ebben a részben, hogy a gyerekek biztonsággal tudjanak képen és tükröképén, szimmetrikus alakzatokon egymásnak megfelelő részleteket keresni.	Tengelyes szimmetria fogalma.
A legfontosabb feladat a tengelyesen szimmetrikus háromszögek, négyszögek tanításakor, hogy lássák a gyerekek, milyen tengelyre szimmetrikus az alakzat, továbbá, hogy ebből le tudják olvasni a megfelelő szimmetriatulajdonságokat.	Tengelyesen tükrös háromszögek és négyszögek.
Az alapszerkesztések tanításában a megértett alkalmazáson van a hangsúly.	Kör és egyenes kölcsönös helyzete, érintő, szelő.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
6. osztályban elsősorban a szimmetrikus alakzatokkal foglalkozó részek.	Elsősorban a rajz, képzőművészetek, zene, biológia, környezetismeret, tánc.
A következő osztályokban erre épül a geometriai transzformációk tanítása, speciálisan a középpontos tükrözés, az eltolás tanítása. Sok gondolat kapcsolódik a függvények témaköréhez is.	Kiseb mértékben az összes természettudományok, irodalom, testnevelés...

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Különléte kooperációs módszerek. A transzformációk eljátszása mozgással is. A transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Poszterek, diavetítések, kiselőadások készítése.
Módszertani eszköztár	Másolópapír, körző, vonalzó használata, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal. Párhuzamos megfigyelések a síkon és a Lénárt-féle gömbön. Digitális tananyagok felhasználása.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérés. Témazáró dolgozat.
Az esélyegyenlőség kezelése	Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek, sokféle nem-verbális fogalomépítési módszer, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Segítségadás a kiselőadások, diavetítések, poszterek elkészítésében.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Legyenek képesek a gyerekek tengelyesen szimmetrikus alakzatok felismerésére, a tükrökép előállítására másolópapírral, körzővel-vonalzóval egyszerű esetekben. Legyenek képesek egymásnak megfelelő részeket – szakaszokat, pontokat, köríveket, szögeket... – találni szimmetrikus alakzatokon, képen és tükröképén. Ismerjék a tengelyes tükrözés legfontosabb tulajdonságait.</p> <p>Tudjanak egy egyenesre merőleges egyenest szerkeszteni külső pontból is, tudjanak szögfelezőt szerkeszteni.</p> <p>Tudják, hogy kör és egyenes, valamint két kör hogyan helyezkedhet el egymáshoz képest.</p> <p>Ismerjék a szimmetrikus négyyszögek elveit, tudjanak a szimmetria alapján a tulajdonságokra következtetni. Ezt a képességet itt kezdjük fejleszteni, fokozatosan érleljük a transzformációk tanítása során.</p> <p>Tudjanak szimmetrikus háromszögeket, négyyszögeket szerkeszteni.</p>	

GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK 9 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Testekhez vetületi ábrák, alaprajzok, hálózatok készítése. Alakzatok előállítása adott feltételeknek megfelelően.
Számolás, számolás	Térület-, térfogat-számítási feladatok, fejből, írásban és kalkulátor használatával.
Becslés, mérés	Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások, az ezekhez kapcsolódó mértékváltási feladatok.
Szöveges feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati élethelyből vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, az ezekhez kapcsolódó számítási feladatok megoldása.
Rendszeres, kombinatorikus	Térület, térfogat meghatározása ismert területű, térfogatú alakzatok átdarabolásával, illetve összeillesztésével, többféleképp.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Altalános képletek alkotása a háromszögek, speciális négyyszögek területének meghatározására. Egyszerű bizonyítások.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Parkettázás, háromszögekkel, négyszögekkel. Hajtogatások. Gömbi háromszögek megfigyelése. Speciális, tükrös négyszögek készítése, kivágása, hajtogatással, átdarabolással és téglalappá való kiegészítéssel. Testek építése téglalatestekből, kockákból. Az így nyert összetett alakzatok felszínének és térfogatának számítása. Éleinek, csúcsainak, lapjainak leszámolása.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Emnek a fejezetnek az anyaga a téglalap területéről és a téglalatest térfogatának számításáról tanultakat gyakorolja, alkalmazza összetettebb helyzetekben, előkészítve a sokszögek területének, valamint a hasáb henger térfogatának módszeres tanítását.</p> <p>Ebben a résznek egyik legfontosabb, hogy a gyerekek a téglalap területéről tanultakat tudják alkalmazni összetettebb helyzetekben is, téglalapok összeépítésekor és szétvágásakor is, valamint ugyanezt tudják, téglalatestekből összetett testek felszínének, térfogatának számításakor is, egyszerűbb feladatokban.</p>	<p>Az alakzatokról tanultak rendszerezése (síkidom, sokszög, konvex, csúcsok, átlók). Terület és kerületszámítás gyakorlása Téglalap területére visszavezethető területszámítási feladatok A derékszögű háromszög területe, a tükrös háromszög területe Konvex és konkáv deltoid, rombusz, négyzet területének számítása az átlójából. Térfogat és felszínszámítás gyakorlása Téglalatestből és kockából összeépített testek felszíne és térfogata.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>5. osztály Négyzet, téglalap területe és kerülete, téglalatest felszíne és térfogata 7. osztály <i>Kerület, terület</i> Hasáb henger 8. osztály Gúla, kúp</p>	<p>Természetismeret, fizika, kémia, földrajz, vizuális kultúra, technika.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p>Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában. Építések, kirakások szétvágások egysebnégyszögekből, egysebnégyszögekből, téglalapokból, téglalatestekből. Demonstrációs síkidomok és testek, testháló. Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítás feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése. Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinek a megfelelő részfeladat kiválasztásával.</p>	
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Lássa, hogy egy derékszögű háromszög területe fele a befogói által alkotott téglalapénak. Tudja ennek területét kiszámolni. Tudja egyenlőszárú háromszög területét a derékszögű háromszög, vagy közvetlenül a téglalap területére visszavezetni. Legyen képes téglalatestekből épített testek felszínét és térfogatát kiszámolni.</p>	

**6. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR
ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK**

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Függvényszemlélet	A gyakorlati élethől vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása. Geometriai transzformációk megismerése, arányosságok tulajdonságainak vizsgálata.
Számlálás, számolás	Számegyenesen, koordinátarendszerben való tájékozódás, műveletvégzés.
Mennyiségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Táblázatban, grafikonon összefüggések keresése.
Beéslés, mérés	Helymeghatározás a környezetünkben, becsléssel, méréssel egybekötve. A mérés, mint hozzátartozás.
Szövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Összefüggés felismerő képesség fejlesztése.
Indukció, dedukció	Fordítottan arányos mennyiségek ismeretlen értékeinek meghatározása következtetéssel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Mozgásos játékok Barkochba a jelzőszámokkal. Szabályjátékok, sorozatok folytatása. Helymeghatározás konkrét, gyakorlati szituációkban. Összetartozó értékpárokból adathalmazok gyűjtése, megfigyelése, osztályozása. Transzformációs játékok „mozgatógépekkel”, koordinátarendszer pontjain adott hozzátartozásokkal. Grafikonok készítése, értelmezése	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
A függvények témaköre teljesen átszövi az egész anyagot. Hozzárendelésekkel, szabályjátékokkal, együttváltozó mennyiségekkel szinte minden anyag rész tanulása során találkoznak. Ismert szabály alapján ismeretlen elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása, több megoldás keresése végig jelen van a tanítási folyamatban.	
Hatodik évben a függvényszemlélet fejlesztésének két kiemelkedően fontos területe az arányosságokkal foglalkozó téma és a geometriai transzformációk – a tengelyes tükrözés – módszeres vizsgálata. Az arányosságok bevezetésekor együttváltozó mennyiségekkel foglalkoznak, megfigyelik ezek tulajdonságait, kiemelik közülük az egyenes és a fordított arányosságot. Az egyenes arányosságok tanulmányozása közvetlenül előkészíti a lineáris függvény témakörét, a meredekség fogalmát. A tengelyes tükrözés példát ad pontokon értelmezett hozzárendelésekre. A későbbiekben ez hozzásegít néhány, a függvényekkel kapcsolatos alapfogalom mélyebb megértéséhez, mint pl. alaphalmaz, képhalmaz, invertálhatóság...	
KAPCSOLÓDÓ TÉMAK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Szinte minden anyag részben szerepel. Szorosan kell kapcsolódnia a függvényekkel foglalkozó témákhoz 7. osztály Hozzárendelések, sorozatok 8. osztály Függvények	Természetismeret, földrajz, fizika, történelem, irodalom, informatika, testnevelés.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni grafikon-készítés. Adatgyűjtés csoportmunkában, egyéni és csoportos tapasztalatgyűjtés, a tapasztalatok frontális kiértékelése
Módszertani eszköztár	A adatok, grafikonok, diagramok gyűjtése, elemzése, letörölhető koordináta-rendszer, mozgásos transzformációs játékok.
Értékelés módja	Szóbeli értékelés, megerősítés, hibajavítás. Az aktuális témához kapcsolódó diagnosztizáló mérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba. Csoportos, páros játékok, interaktív számítógépes játékok. Önellenzés segítése
KÖVETELMÉNYEK	
Értsék, hogy a jelzőszámok rendezett számpárok, az első, második jelzőszám – vagy x, y koordináta – szavakat. Legyenek képesek tájékozódni a derékszögű koordináta-rendszernek az origó közelében lévő részében (–10 és +10 közötti jelzőszámok), ebben a tartományban adott pontok koordinátáit leolvasni illetve adott számpárokat ábrázolni. Csoportos munkában legyenek képesek egyszerű összefüggésekhez a hozzátartozó ponttalmazi megkeresni. Egyszerű utasítást értsenek meg és legyenek képesek azt végrehajtani: egyszerű szabály szerint egy elemhez hozzárendelt elemet (elemeket) megadni, egyszerű szabállyal megadott sorozatot folytatni. Tudjanak néhány elemmel (elempárral) megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni.	

6. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA 2 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	Számolást is igénylő kísérletek végzése
Függvényszemlélet	Adatok értelmezése, jellemzése, ábrázolása (például a leggyakoribb adat, szélső adatok), kördiagram, oszlopdiagram, vonaldiagram. Adathalmaz jellemzése – átlag, leggyakrabban előforduló elem...
Valószínűségi, statisztikai szemlélet	Valószínűségi játékok, kísérletek. Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása. Átlagszámítások
Becslés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylajtolgatás
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A kísérlet feltételeinek értelmezése, a feltételek teljesülésének megítélése, a megadott szabályok követése. Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.
AJANLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés	
Valószínűségi játékok, kísérletek	
Jegyzőkönyvkészítés, Egyéni vagy kiscsoportos kísérletek eredményének közös összefoglalása, kiértékelése.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ötödik osztálytól, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, elkezdjük használni a gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmakat, és összekötjük ezt a gyerekek intuitív valószínűségfogalmával. Ebben az évben a hangsúly elsősorban a statisztikai szemlélet fejlesztésén van. Adatok gyűjtése, adathalmazok jellemzése diagramokkal: kördiagram, oszlopdiagram, vonaldiagram, adathalmazok jellemzése: átlag, leggyakrabban előforduló elem, az év során több helyen fontos szerepet kapnak.	Statisztikai alapfogalmak előkészítése. Adathalmazok jellemzése diagramokkal: kördiagram (szög, tört, százalékszámítás); oszlopdiagram (területszámítás); vonaldiagram (derékszögű koordináta-rendszer). Az adathalmaz átlaga, módusza (leggyakrabban előforduló eleme). Folyamatos, beépül a tananyagba
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Számтан, algebra, függvények, sorozatok, geometriai transzformációk, geometriai számítások	Informatika, technika, természetismeret, környezeti nevelés, anyanyelv, idegen nyelv, zene.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni és csoportos adatgyűjtés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése.
Módszertani eszköztár	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, NET ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék ..., nyereményjátékok. Adatgyűjtés a környező dolgokról, emberekről. Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valószínűség kísérletek
Értékelés módja	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	A sok játékon, egyéb tevékenységen alapuló tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.
KÖVETELMÉNYEK	
Adatokat el tud rendezni sorozatba, táblázatba, ábrázolni tudja azokat grafikonon; jellemezni tudja diagramokkal: kördiagrammal, oszlopdiagrammal, vonaldiagrammal.	
Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvashat; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távoltságát, a leggyakoribb adatot.)	
Ki tudja számítani az adatok átlagát.	
Képes megfogalmazni sejtést véletlen eseményekkel kapcsolatban, (melyik valószínűbb, melyik kb. hányszor fog előfordulni a következő 30 próbában, melyik nem fog előfordulni egyszer sem...) sejtését össze tudja vetni a megfigyelt események gyakoriságával.	
Konkrét helyzetekben felismeri a biztos illetve lehetetlen eseményeket.	

6. melléklet a 6. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

I. TÉMAKÖR GONDOLKODÁSI MÓD- SZEREK	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 2 óra
GONDOLKODÁSI MÓD- SZEREK	0611	Hány eset van?	2 óra
<i>Kapcsolódó C modulok</i>	06C01	<i>Kő, papír, olló és a snóblit</i>	
	06C02	<i>Tangramok</i>	
	06C03	<i>Lerakós, tologatós játékok</i>	
	06C04	<i>A kocka</i>	
	06C05	<i>A magyar kártya</i>	
	06C06	<i>Talány</i>	
	06C07	<i>Mágikus négyzetek</i>	
	06C08	<i>Színcserélgetős táblás játékok</i>	
	06C09	<i>A buliban</i>	
II. TÉMAKÖR SZÁMTAN, ALGEBRA	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 72 óra
EGÉSZ SZÁMOK 15 óra	0621	Mít tudunk az egész számokról?	2
	0622	Egész számok összeadása és kivonása	5
	0623	Szorzás és osztás egész számokkal	4
	0624	Műveletek sorrendje	2
	0625	Gyakorlás, mérés	2

Kapcsolódó C modulok	06C01	<i>Kő, papír, olló és a snóblit</i>	
	06C07	<i>Mágikus négyzetek</i>	
	06C09	<i>A buliban</i>	
TÖRTEK, ARÁNY, ARÁNYOSSÁG 33 óra	0651	A törtékről tanultak ismétlése	3 óra
	0652	A racionális szám fogalma	2 óra
	0653	Szorzás törttel, osztás törttel	7 óra
	0654	Szorzás és osztás tizedes törttel, százalék fogalma, százalékvérték kiszámítása	6 óra
	0655	Összefoglalás, mérés	3 óra
	0671	Arány, arányos osztás	2 óra
	0672	Egyenes arányosság	4 óra
	0673	Fordított arányosság	4 óra
	0675	Gyakorlás, mérés	2 óra
	06C07	<i>Mágikus négyzetek</i>	
SZÁMELMÉLET 12 óra	0641	Számoljunk maradékokkal!	4 óra
	0642	Számok osztói, oszthatósági szabályok	4 óra
	0643	Törzsszám (prímszám), összetett szám, prímtenyezős felbontás	1 óra
	0644	Közös osztók, közös többszörösök	1 óra
	0645	Gyakorlás, mérés	2 óra
Kapcsolódó C modulok	06C01	<i>Kő, papír, olló és a snóblit</i>	
	06C07	<i>Mágikus négyzetek</i>	
EGYENLETEK, EGYENLŐTLENSÉGEK 12 óra	0691	Nyitott mondat, egyenlet, egyenlőtlenség	3 óra
	0692	Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása mérleg-elvvel	6 óra
	0693	Szöveges feladatok megoldása	3 óra

III. TÉMAKÖR GEOMETRIA, MÉRÉS	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 37 óra
SÍKIDOMOK 13 óra	0661	Adott tulajdonságú ponthalmazok szerkesztése	2 óra
	0662	Kör és szög	4 óra
	0663	Háromszögek, nevezetes vonalak	3 óra
	0664	Háromszögek és négyszögek szerkesztése	3 óra
	0665	Gyakorlás, mérés	1 óra
Kapcsolódó C modulok	06C02	<i>Tangramok</i>	
	06C03	<i>Lerakós, tologatós játékok</i>	
	06C08	<i>Színcseréltetős táblás játékok</i>	
TENGELYES TÜKRÖZÉS 15 óra	0631	Képek és tükröképek	4 óra
	0632	Tengelyes tükrözés, szimmetrikus alakzatok	6 óra
	0633	Tengelyesen szimmetrikus alakzatok	5 óra
GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK 9 óra	0681	Vegyes terület- és térfogatszámítási feladatok	4 óra
	0682	Testek térfogata és felszíne	3 óra
	0684	Gyakorlás, mérés	2 óra

IV. TÉMAKÖR ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGG- VÉNYEK, SOROZATOK	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám
<i>Kapcsolódó C modulok</i>	06C01	<i>Kő, papír, olló és a snóblí</i>	
	06C04	<i>A kocka</i>	
	06C05	<i>A magyar kártya</i>	
	06C09	<i>A buliban</i>	
V. TÉMAKÖR VALÓSZÍNŰSÉG, STA- TISZTIKA	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 2 óra
STATISZTIKA	0674	Bevezetés a statisztikába	2 óra

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

II. SZÁMTAN, ALGEBRA

06C01 Kő, papír, olló és a snóblí

Szabály megértése, követése, betartása. Párban, csoportban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése.

A Kő, papír, olló, és a snóblí játékokban az eredmény mindig a játékosok döntéseinek összegzésétől, illetve egymáshoz viszonyításától függ.

Saját stratégia készítése, végrehajtása két vagy több szempont figyelembe vételével. (szabály és a pár tevékenysége). A stratégia módosítása, a pár tevékenységének függvényében.

Aritmetikai ismeretek alapozása. Számolás, a négy alpművelet gyakorlása az adott számkörben, oszthatósági vizsgálatok, maradékosztályok meghatározása.

Halmazelméleti és logikai műveletek alapozása:

Logikai és, vagy fogalmak, negáció, de Morgan azonosságok.

Statisztika, függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása:

Tevékenység alapján kapott adatok rendezése táblázatba, grafikonba (diagramba).

Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összetartozó érték párok felismerése.

Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.

Táblázattal, grafikonnal adott relációk értelmezése.

06C06 Talány

A gondolkodás rugalmasságának fejlesztése.
 Tapasztalatszerzés logikai műveletekre (negáció, konjunkció, diszjunkció, implikáció, ekvivalencia).
 Aritmetikai ismeretek alapozása, számolás, a négy alapművelet gyakorlása adott számkörben, írásbeli műveletek gyakorlása.

Valószínűségi kísérletek végzése, biztos, van olyan, minden, lehetséges, lehetetlen, biztosan nem kifejezések alkalmazása.
 Írott, hallott szöveg értése, értelmezése, adatok gyűjtése, összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint, adatok rendezése táblázathoz, tervszerű próbálkozás, indirekt, direkt következtetések, ellentmondások kiszűrése.
 Csoporthozzárt erősítése, önismeret fejlesztése.

Tapasztalatszerzés: 3-ad, 4-ed rendű latin négyzet, ortogonális latin négyzetek megalkotására, elemzésére. Harmad- és negyedrendű bűvös négyzetekre.

Feltétel, feltételrendszer megértése, Adott feltételeknek eleget tevő táblázatok celláinak meghatározása.

Párban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése, megértése.

Aritmetikai ismeretek alapozása:

Számlálás, számolás

A négy alapművelet gyakorlása az adott számkörben

Statisztika, függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása:

Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése táblázathoz.

Adatok leolvasása táblázathoz, összetartozó értékek felismerése.

Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.

Táblázattal adott relációk értelmezése.

III. GEOMETRIA, MÉRÉS

06C02 Tangramok

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése.

Stratégia készítése, módosítása, végrehajtása adott szempont figyelembe vételével.

Párban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése.

Finommanipuláció, percepció fejlesztése.

Geometria ismeretek alapozása: Tájékozódás a síkon. Síkliefedések adott szempont szerint. Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (eltolás, forgatás) Ezen transzformációk előállítása tevékenységgel.

Tapasztalatszerzés a területfogalom alakításához.

Hagyományos malom és a lerakó játék megtanulása, a játékokhoz kapcsolható matematikai háttér megtapasztalása, felfedezése, alkalmazása.

06C03 Lerakós, tologató játékok

A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése.

Stratégia készítése, módosítása, végrehajtása adott szempont figyelembe vételével.

Párban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése.

Finommanipuláció, percepció fejlesztése.

Kombinatorikai ismeretek alapozása.

Kiválasztások gyakorlása kevés számú elemszámmal, majd általánosítás.

Modell készítése a probléma megoldásához.

Geometria ismeretek alapozása.

Tájékozódás a síkon. Gráf bejárás, egyszerű színézési problémák megoldása,

Tapasztalatszerzés a hatszög tulajdonságaira, hatszög szerkesztése.

Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, előállításukra, szerkesztése (forgatás, tükrözés, eltolás).

- 06C04 A kocka
- Logikai ismeretek alapozása.
  - Egy, illetve több feltételnek elegendő tevő tevékenység végrehajtása,
  - Következtetések, tapasztalatszerzés az implikációra és az ekvivalenciára
  - Szemléletfejlesztés, a problémaérzékenység kifejtése. Az életkori sajátosságokra alapozva fejleszteni a tanulók tudatos és alkalmazásképes ismeretrendszerét.
  - A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése. Saját megfigyelések, meg tapasztalások kifejtésének gyakorlása szövegben, valamint tárgyi tevékenységgel.
  - Egyénileg, párban, illetve csoportban való tevékenykedés, együttműködés, egymásra való figyelés.
  - Térszemlélet fejlesztése. A sík és a tér közötti kapcsolat meg tapasztaltatása.
  - Finommanipuláció, percepció fejlesztése.
  - Kreativitás fejlesztése önálló alkotások létrehozásával, mások alkotásaink értelmezésével.
  - Geometria ismeretek alapozása.
  - Tájékozódás a térben, síkon.
  - Nézeti képek értelmezése, előállítása.
  - Testháló készítése.
  - Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, (forgatás).
  - Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása:
  - Elemeivel adott relációk értelmezése, előállítása.
  - Kombinatorikai látásmód fejlesztése.
  - A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése.
  - Stratégia készítése, módosítása, végrehajtása adott szempont figyelembe vételével.
  - Párban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés, a pár tevékenységének értelmezése.
  - Finommanipuláció, percepció fejlesztése.
  - Kombinatorikai ismeretek alapozása.
  - Kiválasztások gyakorlása kevés számú elemszámmal.
  - Modell készítése a probléma megoldásához.
  - Geometria ismeretek alapozása.
  - Tájékozódás a síkon.
  - Tapasztalatszerzés a hatszög tulajdonságaira, hatszög szerkesztése.
  - Tapasztalatszerzés geometriai transzformációkra, előállításukra, szerkesztése (forgatás, tükrözés, eltolás).
  - Logikai ismeretek alapozása.
  - Egy, illetve több feltételnek elegendő tevő tevékenység végrehajtása.
  - Tapasztalatszerzés struktúrák különböző megjelenítésére, megmutatni a kapcsolatot a relációk, gráfok és kombinatorikai feladatok között.
  - A tudatos észlelés, a megfigyelés és a figyelem fejlesztése.
  - Csoportban való tevékenykedés gyakorlása, együttműködés, egymásra való figyelés.
  - Kombinatorikai ismeretek alapozása:
  - Kiválasztások gyakorlása kevés számú elemszámmal, majd általánosítás.
  - Modell készítése a probléma megoldásához.
  - Geometria ismeretek alapozása:
  - Tájékozódás a síkon, gráf értelmezése, megrajzolása.
  - Halmazelmélet, logikai ismeretek alapozása:
  - Egy, illetve több feltételnek elegendő tevő tevékenység végrehajtása.
- 06C08 Színcserélgétes, táblás játékok
- 06C09 A buliban

Következtetések, tapasztalatszerzés az implikációra és az ekvivalenciára.
 Venn-diagram értelmezése, megrajzolása
 Relációk, függvények:
 Binér relációk értelmezése, vizsgálata.
 Tapasztalatszerzés reflexív, tranzitív, szimmetrikus tulajdonságokra.
 Gráfelméleti ismeretek alapozása: tapasztalatszerzés a gráf, él, hurok, kör stb. fogalmakra.

IV. ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

06C01 Kő, papír, olló és a snóbli

Statisztika, függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása:
 Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése táblázatba, grafikonba (diagramba).
 Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összehasonlító értékpárok felismerése.
 Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.

06C04 A kocka

Táblázattal, grafikonnal adott relációk értelmezése.
 Függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása:

06C05 A magyar kártya

Elemivel adott relációk értelmezése, előállítás.
 Sorozatok, függvények, relációk.
 Sorozat létrehozása, szabály keresése, több megoldás keresése.
 Adatok leolvasása diagramról, összehasonlító értékpárok felismerése.
 Diagrammal adott relációk értelmezése.

06C09 A buliban

Relációk, függvények
 Binér relációk értelmezése, vizsgálata.
 Tapasztalatszerzés reflexív, tranzitív, szimmetrikus tulajdonságokra.

V. VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

06C01 Kő, papír, olló és a snóbli

Statisztika, függvényekkel, relációkkal kapcsolatos ismeretek alapozása:
 Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése táblázatba, grafikonba (diagramba).
 Adatok leolvasása táblázatból, grafikonról, összehasonlító értékpárok felismerése.

06C05 A magyar kártya

Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.
 Táblázattal, grafikonnal adott relációk értelmezése.
 Adatok leolvasása diagramról, összehasonlító értékpárok felismerése.
 Diagrammal adott relációk értelmezése.

Kombinatorika, valószínűség:
 Valószínűségi kísérlet végzése, tapasztalatszerzés (nagy számok törvénye).

Tapasztalatszerzés 4 elem rendezésére, kiválasztására (ismétlés nélküli permutáció, variáció, kombináció, ismétléses variáció).

Modellalkotás, logikai következtetés.

Statisztikai ismeretek alapozása:

Tevékenység alapján kapott adatok rendszerezése diagramba.
 Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.

06C06 Talány

Valószínűségi kísérletek végzése, biztos, van olyan, minden, lehetséges, lehetetlen, biztosan nem kifejezések alkalmazása.
 Írott, hallott szöveg értése, értelmezése, adatok gyűjtése, összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint, adatok rendezése táblázatba, tervszerű próbálkozás, indirekt, direkt következtetések, ellentmondások kiszűrése.

06C07 Mágikus négyzetek

06C09 A buliban

Adatok leolvasása táblázatból, összetartozó értékek felismerése.

Adatok összehasonlítása, elemzése adott szempontok szerint.

Táblázattal adott relációk értelmezése.

Kombinatorikai ismeretek alapozása: Kiválasztások gyakorlása kevés számú elemszámmal, majd általánosítás. Modell készítése a probléma megoldásához.

Egy, illetve több feltételnek eleget tevő tevékenység végrehajtása.

Következtetések, tapasztalatszerzés az implikációra és az ekvivalenciára. Venn-diagram értelmezése, megrajzolása.

Relációk, függvények: Binér relációk értelmezése, vizsgálata. Tapasztalatszerzés reflexív, tranzitív, szimmetrikus tulajdonságokra.

Gráfelméleti ismeretek alapozása: tapasztalatszerzés a gráf, él, hurok, kör stb. fogalmakra.

7. ÉVFOLYAM

Óraszám: 111 óra, 37 hét, 3 óra/hét

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	(folyamatos, beépül a teljes tananyagba)
II.	Számtan, algebra	57
III.	Geometria	42
IV.	Összefüggések, függvények, sorozatok	10
V.	Valószínűség, statisztika	2 (emellett beépül a tananyagba)

A 7. és 8. évfolyamok fejlesztő szakasza már a középiskola közvetlen előkészítése. Az itt tárgyalt anyagok szinte mind folytatódhatnak a középiskolában is. Ebben a szakaszban már módszeresebben építkezünk, rendszerezjük a korábbi évek tapasztalatait, sok esetben pontos megfogalmazásokat adunk, melyeket a későbbiekben már nem kell tovább finomítani.

Ennek a szakasznak a legfontosabb feladata az, hogy az algebra, a függvények, a geometria középiskolai tanításához konkrét tapasztalatokra támaszkodó, mélyen megértett és alaposan begyakorolt alapokat hozjunk létre. A hangsúly ezeken a területeken nem a mennyiségen, hanem az elsajátítás minőségén van.

Miközben folytatódik a tevékenységeken, tapasztalatszerzésen keresztül történő fogalomépítés, egyre nagyobb hangsúlyt kap a rendszerezés, pontos megfogalmazás, az összefüggések felismerése, a következtetésen alapuló okoskodás. Az ismeretszerzés folyamatában az induktív gondolkodás még mindig vezető szerepet játszik, azonban egyre jelentősebb szerepet kapnak a deduktív következtetések.

Ennek a szakasznak nagyon fontos feladata még a szociális kompetenciák fejlesztése. Ebben az életkorban is a gyerekek szívesen tevékenykednek, és már hatékonyan tudnak dolgozni csoportmunkában, projekteken.

Továbbra is nagyon fontos feladat a differenciálás, aminek össze kell kapcsolódnia a pályaválasztásra való felkészítéssel is.

Témakörök Kapcsolódó témakörök	Tartalom	Javasolt óraszám
I. Gondolkodási módszerek II., II., IV., V.	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	
II. Számтан, algebra I., IV., V.	HATVÁNYOZÁS	6
II. Számтан, algebra I., IV., V.	SZÁMOKRÓL ÉS MŰVELETEKRŐL TANULTAK ÖSSZEFOGLALÁSA	15
II., Számtan-algebra I., III., IV., V.	ARÁNY, ARÁNYOSSÁG, SZÁZALEKSZÁMÍTÁS	9
II. Számtan, algebra I., IV., V.	SZÁMELMÉLET	10
II. Számtan, algebra I., IV.	ALGEBRA	17
III. Geometria I., IV.	SOKSZÖGEK, HASÁB, HENGER	12
III. Geometria I., IV.	GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK	12
III. Geometria I., II., IV.	GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK	18
IV. Összefüggések, függvények, sorozatok I., II., III.	HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	10
V. Valószínűség, statisztika I., II., IV.	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	2
	Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés	

Kövér betűtípus jelzi a kulcsfontosságú részleteket, a normál betűtípussal szedett részletek még mindig a törzsanyaghoz tartoznak, feltétlenül tanítandók, de kevésbé hangsúlyosak az előzőeknél. Időhiány vagy gyenge képességű osztály esetén ezeken a részeken haladhatunk át gyorsabban. Dólt szedéssel a kitérítések anyagát jelöljük.

**7. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK**

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Az eddig megismert számkörök és műveletek közötti összefüggések, analógiák felismerése.
Menyiségi következtetés	Szabályosságok felismerése. Szabályok alkalmazása.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, eredmények előre becslése, ellenőrzése
Szövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Változatos tartalmú szövegek értelmezése. A nyelv logikai elemeinek helyes használata. Az „és”, „vagy”, „ha”, „...akkor”, „nem”, „van olyan”, „minden” kifejezések jelentése A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban.
A nyelv logikai elemeinek helyes használata.	
Rendszeres, kombinatív Halmazszemlélet fejlesztése.	Rendszeres próbálgatás, összes eset számbavétele Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése, néhány elem sorba rendezése. Kiválasztási lehetőségek összehasonlása kicsi elemszám esetén
Összes lehetőség rendszeres felsorolása. Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése	Szabályok keresése, a felismert szabályosságok általánosítása. Állítások igazságának eldöntése, egyszerű érvelések Egyszerű („minden”, „van olyan”, típusú) állítások igazolása, cáfolata konkrét példák kapcsán. A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célszerű elkészítési módjai)
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikaitörténeti érdekességek. Könyvtárhasználat. Informatikai eszközök használata, adatgyűjtésre, információszerezésre
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	
Pozitív motiváció kialakítása.	
Kommunikációs készség fejlesztése.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A fogalmak kialakulását segítő játékok és eszközök használata. Az ismeretek halmazokba rendezése, logikai kapcsolataik feltárása. Több feltételnek megfelelő halmazok előállítása az aktuális tananyagnak megfelelően. Sejtések megfogalmazása, érvelések, egyszerű bizonyítások. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése. Kombinatorikai kérdések megfogalmazása, a lehetséges esetek számának előzetes megbecslése, szabályosságok felfedezése, általánosítása A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületekről, a gyerekek életéből. A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren, vagy más egyéb módon. Fejtoró feladatok megoldása Stratégiai játékok	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Folyamatos, beépült a teljes tananyagba. A gondolkodást változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük.	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Minden modul tartalmazhat kapcsolódó feladatokat.	A reáliárgyak mellett a nyelvtannal szoros a kapcsolata, de természetesen módon kapcsolódhat irodalom, ének-zene és testnevelés tanításához is.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Feladatok játékos megjelenítése csoportos-, vagy osztálymunkában, sejtések, általánosítások, érvelések alkotása egyénileg vagy csoportban, ellenőrzés csoportban és/vagy frontálisan
Módszertani eszköztár	Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljátszása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák...
Értékelés módja	A gyerekek munkájának megfigyelésével.
Az esélyegyenlőség kezelése	Különböző képességű gyerekekből összeállított csoportmunka és játék által.
KÖVETELMÉNYEK	
A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkretizálódnak.	

7. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR SZÁMTAN, ALGEBRA

HATVÁNYOZÁS 6 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás. A műveletfoglalom bővítése, a számfoglalom mélyítése.	A műveletek körének bővítése a hatványozással. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok közötti tájékozottság fejlesztése a hatványozás, normálalak segítségével. Gyakorlati élethez kapcsolódó feladatok. Zsebszámológépek használata.
Mennyiségi következtetés, Beclés, mérés Önellentőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Műveleti tulajdonságok megfogalmazása, általánosítása. Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata.
Szövegfeladat-megoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	A 10 hatványainak és a mértékváltásoknak a kapcsolata. Olvasmányok, Internetről, egyéb forrásokból keresett, nagyon nagy és nagyon kicsi számokkal kapcsolatos szövegek egyéni és közös feldolgozása, ismertetése a társakkal.

Rendszerezés, kombinatoritás	Számok felírása sokféle alakban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Hatványozás azonosságaim generikus bizonyításai. Analógiák keresése, műveleti rokonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Játékok hatványtáblázatokkal, műveleti és számkártyákkal. Matematikátörténeti érdekességek gyűjtése könyvekből, vagy az Internetről. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok. Játékok számjegy-kártyákkal, számkorongokkal. Műveletek gyakorlása játékos fejtörőfeladatok megoldásához kapcsolva – számlabirintusok, számkeresztrejtvények... Fejlesztési játékok. Hatványtáblázatok és mértékváltás táblázatok megfigyelése, összehasonlítása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Bevezetjük a hatványozást. Ezt a témát nyolcadikban továbbvizsgáljuk az azonosságok általánosításával, a középiskola pedig a negatív és tört, emelt szinten még az irracionális kitevős hatványozással. A normálalak ennek egy alkalmazása. A hatványozásról szóló fejezetben kulcsfontosságú, hogy az egész kitevős hatvány definícióját világosan értsek a gyerekek, hogy mindig vissza tudják térni hozzá. Fontos, hogy konkrét esetekben felismerjék a szabályosságokat, amelyeket később azonosságként általánosan is megfogalmazzunk. Ezeket egyelőre nem kell megjegyezniük, az a lényeg, hogy kis kitevők esetén fel tudják ezeket a szabályosságokat fedezni, tudják azokat alkalmazni és a definícióra visszavezetni. A normálalak tanításakor a helyi értékes írásmóddal való kapcsolaton a legényegesebb, itt valójában a kerek számokkal való szorzás osztás szabályainak általános megfogalmazásáról van szó.	Hatványozás, definíciója – 0 kitevős hatvány is – azonosságai konkrét számok esetén, negatív kitevős hatványok Számok normálalakja, mértékváltások Számkörök – matematikátörténeti áttekintés, A számok különféle alakjai, tizes számrendszerbeli alak, összeg-, szorzat-, (primitív) szorzat-, hatvány-, normál-, tört-, százalék-... alak. <i>Más számrendszerek, irracionális számok.</i>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Ismerkedés a nagy és kicsi számokkal, számírás, szorzás-osztás 10 hatványaival. Arány, arányosság, százalékszámítás, Számelmélet. Mérés.	Fizika, kémia, biológia, mindennapi élet, gazdasági számítások...

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Gyűjtemény, változatos forrásokból szedett adatok értelmezése, egyénileg és közösen. Irányított játékok. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
Módszertani eszköztár	Hatványtáblázatok, mértékegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, egyes képességű csoportok szervezése
KÖVETELMÉNYEK	
Tudják a természetes szám kitevőjű hatvány jelentését. Tudják felírni ezeket azonos tényezők szorzataként. Tudjanak egyenlő tényezőkből álló szorzatot hatványalakban felírni. Tudjanak normálalakba írni számokat átírni tízes számrendszerbe és fordítva.	

SZÁMOKRÓL ÉS MŰVELETEKRŐL TANULTAK ÖSSZEFOGLALÁSA 15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás. A műveletfogalom bővítése, a számfogalom mélyítése. Mennyiségi következtetés, valószerűségi következtetés Becslés, mérés Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése. Szövegszövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	A számkörök közötti összefüggések megvilágítása – matematikátörténeti háttérrel, kitekintés a valós számok felé. Biztos műveletvégzés a különböző számkörökben. Számok felírása többféle alakban. Számolási képesség fejlesztése nagyon nagy és nagyon kicsi számok körében. Előrettekintés az algebra felé. Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése, biztos, lehetetlen, lehet, de nem biztos kifejezések használata. Eredmény becslése és közelítő kiszámítása különböző számkörökben. Valós életről vett problémák megoldása, szöveges feladatok megoldása, ellenőrzés. Nagy számokról szóló szövegek értelmezése, ismertetése a társakkal. Több megoldás keresése, lehetséges megoldások száma. A lehetséges eredmények száma, ha rögzített értékeket tartalmazó műveletsorba zárójelket helyezünk el, vagy változtatjuk a benne szereplő műveleteket, vagy cserélgetjük a műveletvégzés sorrendjét. Számok felírása sokféle alakban. Analogiák keresése, műveleti rokonságok megfigyelése, azonosságok megfogalmazása.
Rendszerezés, kombinativitás	
Deduktív következtetés, induktív következtetés	

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Matematikatörténeti érdekességek gyűjtése könyvekből, vagy az Internetről. Nagyon nagy és nagyon kicsi számok írásának és olvasásának összekapcsolása a valóságos világból vett példákkal – kutató- gyűjtőmunka, játékos feladatok.</p> <p>Játékos számkártyákkal, betű-szám kártyákkal, számkorongokkal.</p> <p>Műveletek gyakorlatias játékos fejtőfeladatok megoldásához kapcsolva</p> <p>Fejlesztési játékok.</p> <p>A különböző műveletek tulajdonságainak általánosítása, ezek összehasonlítása, eltérések, hasonlóságok megfogalmazása.</p> <p>A számkörök felépülésének áttekintése, játékos, az irracionális számok felé vezető feladatok</p> <p>Különléle számtáblázatok – hatványtáblázatok, Pitagorasz számnégyszög... – vizsgálata</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Összefoglaljuk a számokról, műveletekről eddig tanultakat.</p> <p>Ezeket az ismereteket folyamatosan gyakoroljuk, alkalmazzuk továbbra is, majd továbbépítjük őket az algebrai feladatokhoz.</p> <p>Fontos, hogy lássák, milyen számköröket ismernek, és ezek hogyan viszonyulnak egymáshoz, továbbá hogy biztonságosan tudjanak (nem túl nagy számokkal) a megismert számkörökben alapműveleteket végezni. Nagyon lényeges, hogy ismerjék a műveletvégzés sorrendjét, a zárójelek szerepét a számolásban.</p> <p>Az algebra megértése szempontjából kulcsfontosságú, hogy minél gazdagabb tapasztalatanyaguk legyen a műveleti tulajdonságokról, a műveleti sorrendekről, a zárójelek elhagyhatóságáról csak összeadást-kivonást, illetve csak szorzás-osztást tartalmazó művelet sorokban.</p>	<p>Számkörök – matematikatörténeti áttekintés</p> <p>A számok különféle alakjai, tizes számrendszerbeli alak, összeg-, szorzat-, (prím)tenyezős szorzat), hatvány-, normál-tört-, százalék-... alak, <i>más számrendszerek, irracionális számok.</i></p> <p>Műveletek ismétlése</p> <p>Összeadás és kivonás a különböző számkörökben, szorzás és osztás a különböző számkörökben, hatványozás, a műveletvégzés sorrendje, zárójeles kifejezések, műveleti azonosságok, műveleti rokonságok. Százalékszámítás.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>A fejezet összefoglalása egy sor korábbi témának, szervelesen kell kapcsolódnia az ezekben megkezdett tevékenységekhez, feladattípusokhoz és folytatódnia kell az algebrai kifejezésekkel foglalkozó fejezetekben.</p> <p>Legfontosabb kapcsolódó témakörök:</p> <p>Ismerkedés a nagy és kicsi számokkal, számírás, szorzás-osztás 10 hatványaival, Negatív számok, törtek, arány, arányosság, százalékszámítás, algebrai kifejezések, egyenletmegoldás, számelmélet.</p>	<p>Fizika, kémia, biológia, mindennapi élet, gazdasági számítások...</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Gyűjtőmunka, változatos forrásokból szedett szövegek értelmezése, egyénileg és közösen. Kiselőadások. Irányított játékok. Felfedezettés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
Módszertani eszköztár	Hatványtáblázatok, mértékegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérés. Témazáró dolgozat
Az esélyegyenlőség kezelése	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bővséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, egyes képességű csoportok szervezése A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása..

KÖVETELMÉNYEK	
	<p>Ismerjék és értsek a természetes szám, negatív szám, egész szám, racionális szám fogalmakat. Ismerjék, és legyenek képesek halmazként ábrázolni a megismert számkörök egymáshoz való viszonyát.</p> <p>Tudjanak alapszámításokat végezni a hozzájuk tartozó számokkal fejből, írásban, egyszerű számokat tartalmazó műveletsorokban. Tudják a műveletvégzés sorrendjét, ismerjék a zárójelek szerepét. Ismerjék és alkalmazzák a tanult műveleti azonosságokat.</p> <p>Tudjanak becsléseket és közelítő számításokat végezni ezekben a számkörökben.</p>

ARÁNY, ARÁNYOSSÁG, SZÁZALÉKSZÁMÍTÁS
9 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás, informatikai eszközök használata	Arányossági következtetést, százalékszámítást kívánó számolási feladatok megoldása fejből, írásban, vagy kalkulátorral.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Arányossági következtetések, százalékszámítási feladatok, arányos osztások. Relatív gyakoriság számítása.
Függvényszemlélet	Arányosságok grafikus ábrázolása
Becslés, mérés Önellentőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Méréssel egybekötött számítási feladatok megoldása, a számított eredmények előzetes becslése, utólagos nagyságrendi ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Gyakorlati életből gyűjtött, illetve méréssel nyert adatokon alapuló problémák matematikai megfogalmazása, az eredmény egybevetése a valósággal. Százalékszámítási és egyszerű kamatszámítási feladatok Alkalmazás projekt munkában, pl. táborozásszervezéssel kapcsolatos feladatok megoldására.
Rendszerezés, kombinativitás	Táblázatok készítése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A tapasztalt összefüggések általánosítása, matematikai formába öntése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Gyakorlati példák gyűjtése egyenes és fordított arányosságra, valamint más típusú kapcsolatokra összetartozó érték párok között. Az arányossági tényező szemléletes jelentésének megfogalmazása a konkrét egyenes illetve fordított arányosságok esetén.</p> <p>Egyenes, illetve fordított arányosságok kiválasztása vegyes hozzárendelések közül.</p> <p>Valószínűségi kísérletekhez kapcsolódóan relatív gyakoriságok számítása.</p> <p>Mérések és számítások végzése rögzített mérőegységgel, illetve ugyanazon mennyiség mértékének a megállapítása méréssel illetve számítással. Mértékváltási feladatok.</p>	

Mérések arányosan nagyított, vagy kicsinyített képek alapján, térképen, szabásmintákon, alaprajzokon... Projekt munkához, pl. táborozás tervezéséhez kapcsolódó gyakorlati alkalmazás Grafikonok készítése mért, vagy táblázatokban adott adatok alapján, grafikonok értelmezése, százalékosan adott adatok.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Az arány, arányosság, százalékszámítás témakörét hatodikban bevezettük, itt tovább érleljük és be is fejezzük ezt a témakört, ami azonban folyamatosan jelen van továbbra is a matematikában is, a többi természettudományos tárgyaikban is.</p> <p>Hangsúlyos gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – az együttváltozó mennyiségek közül ki tudják választani az egyenes és fordított arányosságokat. – tudják az egyenes és a fordított arányosságot is kétféleképpen is leolvasni, lássák, hogy két-két összetartozó értékpár esetén két érték hányadosa egyenes arányosságnál megegyezik a megfelelő értékek hányadosával, fordított arányosságnál pedig a megfelelő értékek hányadosának reciprokával. Lássák azt is, hogy az egyenes arányosság esetében az összetartozó értékek hányadosa, fordított arányosság esetén ezek szorzata állandó <p>Kulcsfontosságú, hogy ennek az állandónak a jelentését minden konkrét arányossági feladatban megfogalmazzuk. (ez lehet egységár, sebesség, százalékláb, munkatempó...terület, összmunka....).</p>	<p>Arány, arányos következtetés, aránypár fogalma, százalékszámítás.</p> <p>A törtr, az arány és a százalék kapcsolata, az egység illetve a 100% szerepe, arányos osztás (kettő vagy több részre), kapcsolata a törttel való szorzással, illetve a százalékszámítással.</p> <p>Egyenes arányosság, kapcsolatok megfogalmazása többféleképpen is a változók között. Egyenes arányosság, grafikonja. Példák lineáris változásokra.</p> <p>Fordított arányosság, kapcsolatok megfogalmazása többféleképpen is a változók között. Fordított arányosság, grafikonja.</p> <p>Összetett arányossági következtetések.</p> <p>Mérés és arányosság, mérőszám és mennyiség kapcsolata rögzített egység mellett egyenes arányosság, mértékváltás, mérőszám és mértékegység kapcsolata azonos mennyiség mérésekor fordított arányosság.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Elsősorban a törtokről, százalékszámításról tanultakat ismétli, mélyíti és támaszkodik rá. Amúgy az egész fejezet mindkét fő témája, az arányosság és a statisztika is keresztantervi kulcsfogalmak. Szorosan kapcsolódik hozzá a későbbiekben a függvények témaköre, elsősorban a lineáris függvények, a me-redekség tanítása	Természetismeret, fizika, kémia, biológia, környezeti nevelés Technika, gyakorlati élet sok területe.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Különléle kooperációs módszerek alkalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg. Projektmunka csoportokban. Az elmélet és a gyakorlat összevetése.
Módszertani eszköztár	Gyakorlati életből vett példák gyűjtése, a tanultak alkalmazása ilyen problémák megoldására
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérés. A projektek eredményeinek közös megbeszélése, értékelése.
Az esélyegyenlőség kezelése	A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása

KÖVETELMÉNYEK	
	<p>Legyen képes egy mennyiség törtrészét, illetve megadott százalékát kiszámítani lehetőleg többféleképpen, következtetéssel, törttel való szorzással. Ismerje fel egyszerű esetekben az egyenes, illetve a fordított arányosságokat, és ezek esetében tudjon hiányzó adatokra helyesen következtetni. Tudja megrajzolni egyenes arányosság grafikonját! Lehetőleg lássa az összefüggést az egyenes arányosság allandója és a grafikon meredeksége között. Értse, hogy rögzített mérőegységgel való mérésnél a mérendő mennyiség és a mérőszám egyenesen arányosak; azonban amikor egy adott mennyiséget mérek meg (vagy számítok át mértékváltáskor) különféle egységekkel, akkor a mérőszám fordítottan arányosak.</p>

SZÁMELMÉLET
10 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás.	Számolási feladatok a természetes számok (és a törtek körében), maradékos és maradék nélküli osztás, számolási „trükkök”.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok – elsősorban az osztás tulajdonságai -megfigyelése, felhasználása mennyiségi következtetések-re. Biztos, lehetetlen, lehet de nem biztos kérdések eldöntése.
Becslés, mérés	Legnagyobb közös osztó felhasználása közös mérték keresésére.
Önellentőzés igényének és képességének a fejlesztése.	A jelenségek világában megfigyelhető ritmikuság, periodikuság matematikai átfogalmazása, kapcsolódó problémák metakogníció
Szövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Megoldása. Matematikátörténeti olvasmányok feldolgozása
Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Oszthatósággal kapcsolatos leszámolási feladatok megoldása: osztók száma, adott tulajdonságú számok keresése..., adott területű, egész oldalú téglalapok száma....
Rendszerezés, kombinatívítás	Egyszerű érvelések állítások igazságának eldöntésére, példák, ellenpéldák keresése, egyszerű bizonyítások.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Egyszerű számelméleti összefüggések ábrázolása koordináta-rendszerben
Függvényszemlélet	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
	<p>Nagy számok osztási maradékának megállapítása összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással. Összeg, különbség, szorzat adott számmal való oszthatósága összegre bontással, szorzótényezőkre való bontással. <i>Pascal –háromszög színezei adott számmal való osztási maradékok szerint.</i> Prím számok eloszlása, statisztikus vizsgálódások. Matematika történeti érdekességek a számelmélet témakörében (ikerprímek, barátságos számok, stb.). Szám építése prímek szorzataként, osztók előállítása a prímtenyezőkből, közös osztók, legnagyobb közös többszörösök, legkisebb közös többszörös előállítása a prímtenyezőkből. Összetett oszthatósági szabályok leolvasása, egyszerű számelméleti következtetések a számok prímtenyezés felbontása alapján. Játékos versenyek az oszthatóságról. Számelméleti tulajdonságokhoz kapcsolódó valószínűségi játékok</p>

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>A hatodik osztályban elkezdett témát itt befejezzük. Az ott kimondott oszthatósági szabályokat bizonyítjuk, a maradékokról, prímfelbontásról tanulmányt tovább mélyítjük. A továbbiakban ezt néhány témakörben használjuk, de majd csak a középszintre építik tovább ezt a témát.</p> <p>Kulcsfontosságú gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a maradékokkal való számolás, és ennek alkalmazása az oszthatóság megállapításában – annak megértése, megtapasztalása, hogy számok prímfelbontásából hogyan olvashatók ki az osztók, hogyan állapíthatók meg a közös osztók, közös többszörösök... – első tapasztalataikat szerzik a gyerekek a bizonyításról, fontos, hogy ez próbálgatással, az állítás induktív megsejtésével kezdődjön, de azt is tapasztalhatjuk meg, hogy nem tudunk minden esetet kipróbálni, a bizonyossághoz más is kell, mint a próbálkozás. 	<p>Oszthatóság fogalma, megállapítása maradékokból, oszthatósági szabályok ismétlése, alkalmazása, összetett oszthatósági szabályok (2, 4, 5, 8, 10, 20, 25, 50, 100, 3, 9)</p> <p>a 3-mal és a 9-cel való oszthatósági szabály bizonyítása.</p> <p>Prímszámok, összetett számok fogalma, oszthatóság megállapítása szorzatalakból, szám felbontása prímeke szorzatára, számok építése prímeke szorzataként.</p> <p>Összes osztó, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös megkeresése a prímtényezőkből.</p> <p>Összetett oszthatósági szabályok.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>Hozzárendelések, sorozatok</p> <p>Ismerkedés nagy számokkal és 1-nél kisebb számokkal</p> <p>Alapműveletek a természetes számok körében</p>	<p>Természettudományok, rajz, zene, irodalom...</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p>Tanítási eljárások,</p> <p>Módszertani eszköztár</p> <p>Értékelés módja</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Kooperációs csoportmunka és frontális megbeszélések. Próbálkozás, módszeres kísérletezés, közös megbeszélés és egyéni gyakorlatias. Viták, érvelések. Valószínűségi játékok.</p> <p>Prímszámkorongok, dobókocka, számelméleti TOTÓ,</p> <p>A tanulók egyéni megfigyelése, diagnosztizáló felmérés.</p> <p>Segítségadás biztosítása egyes heterogén csoportban, a társak részéről is, és egyéni feladatok és tevékenységek.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Ismerje az osztó, többszörös, prímszám, összetett szám fogalmakat. Ismerje és tudja alkalmazni a fent felsorolt oszthatósági szabályokat. Értse a közös osztó, közös többszörös kifejezéseket.</p> <p>Legyen képes számokat prímeke szorzatára bontani, prímeke szorzatánál előállított számokról osztókat, számvégződésre, egyéb egyszerű számelméleti tulajdonságokra következtetni.</p>	

ALGEBRA
17 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Behelyettesítések az azonosságok kiprobálása és az egyenletek megoldásának ellenőrzése során.
Mennyiségi következtetés,	Összetett mennyiségi következtetések alkalmazása a szöveges egyenletek megoldását megbeesültető játékok során.
Függvényszemlélet	A behelyettesítéssel kapott értékek megfigyelése, ábrázolása számegyenesen, koordinátarendszerben
Beeslés, mérés	Helyettesítési értékek előre beeslése, szöveges feladat megoldásának nagyságrendi ellenőrzése. Az eredmények beeslése, ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Valós gyakorlati, vagy elképzelt, szövegesen elmesélt helyzet lefordítása a matematika nyelvére, az eredmény előzetes elképzelése, utólagos egyeztetése a probléma kontextusával.
Rendszeres, kombinatorikus	Algebrai kifejezésekhez többféle alak keresése, műveleti sorrendek lehetséges változatai, kiinduló adatok változtatása szöveges feladatokban...
Indukció, dedukció	Azonosság fogalma, ekvivalens átalakítás fogalmának előkészítése. Azonos és ekvivalens átalakítások. A lépések megfordíthatósága.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Algebrai fogalmakat előkészítő játékok: Játékok betű és számkártyákkal, nyitott mondatokkal. Játékok algebrai kifejezések többféle alakban való megadására. Szabályjátékok, számegyenes színezések, fordítás a matematika nyelvére. Az egyenletmegoldás különböző módszereihez kapcsolódó játékok: lebontogatás „leporcella-módszerrel”, mérleget szemléltetése mérleggel, vagy mérleget utánozó tevékenységekkel, módszeres próbálgatást fejlesztő játékok, egyenletkészítő játékok. Szöveges feladat megoldásának előre beeslése versenyszerűen, egyes gyerekek, vagy csoportok között. Szöveges feladatok tartalmának eljátszása, vagy ahhoz illusztráció készítése, a megoldás megfigyelése a kiinduló adatok változtatása mellett.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Ebben a fejezetben tovább folytatjuk az egyenlet-, egyenlőtlenség-megoldás tanítását. Emellett elkezdjük az algebra alapjainak módszeres tárgyalását. A téma természetesen tovább bővíti nyolcadikban, majd a középiskolában. Az itt tanultakat szinte minden témakörben, folyamatosan használjuk.</p> <p>Hangsúlyos gondolatok: – bár az algebrai kifejezésekkel való munka közben magától értetődőnek vesszük, mégis rendkívül fontos, hogy ne kerüljön háttérbe, hogy a betűk számokat helyettesítenek;</p>	<p>Algebrai kifejezések, helyettesítési érték kiszámítása, képletből változó kifejezése. Műveleti azonosságok, azonosságok, összeg, szorzat fogalma, egynemű kifejezések, összevonás egyszerű esetekben, az egyírtható fogalma. Egyenlet megoldási módszerek átismétlése, módszeres próbálkozás, lebontogatás, mérleget. Egyenlőtlenségek megoldása, a megoldások ábrázolása számegyenesen, a határpontok megkeresése.</p>

<p>– fontos, és nem egyszerű gondolat annak megértése, hogy melyek az egynemű kifejezések, mi az együttítható, hogyan kell összevonni, (egyszerű kifejezéseket adjunk, de legyeknek törtek is köztük);</p> <p>– kulcsfontosságú, hogy lássák a különbséget egytagú kifejezések szorzása, osztása és többtagú kifejezés szorzása, osztása között</p> <p>– az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmának tovább értelése;</p> <p>– azonos átalakítás, ekvivalens átalakítás fogalmak alapozása</p> <p>– az egyenletmegoldás és az egyenlőtlenség-megoldás összevetése, annak megtapasztalása, hogy (általában) az egyenlőtlenségek megoldásai a számegyenesen tartományok, melyeket a megfelelő egyenletek megoldásaihoz tartozó pontok választanak el.</p>	<p>Szöveges feladatok megoldása, a szöveg lefordítása egyenletté vagy egyenlőtlenséggé, ellenőrzés</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>A betűkkel – változókkal, paraméterekkel – és nyitott mondatokkal való ismerkedés folyamatos munka az első osztálytól kezdődően, elsősorban a számokkal, műveletekkel foglalkozó fejezetekben. Ez a fejezet összefoglalja, megfogalmazza ezeket a régtől érlelt ismereteket. Új anyag benne a mérlelvel való ismerkedés, ami a nyolcadik osztályos algebra fejezetekben folytatásra, elmélyítésre kerül.</p>	<p>Fizika, kémia, biológia, földrajz.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Kísérletezés, a tapasztalatok frontális megbeszélése. Irányított játékok. Gyakorlás csoportos munkában.
Módszertani eszköztár	Mérleg, demonstrációs számegyenesek, számkártyák, versenyfeladatok.
Értékelés módja	A tanulók munkájának egyéni megfigyelése. Az egyenlet és egyenlőtlenség-megoldás diagnosztizáló és értékelő felmérése.
Az esélyegyenlőség kezelése	A tanulók munkájának egyéni segítése szükség esetén. Társak bevonása a segítségadásba.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Értse az algebrai kifejezés jelentését egyszerű esetekben. Tudja, hogy az algebrai kifejezésekben a betűk számokat jelentenek, tudja a kifejezés helyettesítési értékét kiszámolni. Legyen tapasztalata az egynemű algebrai kifejezések felismerésében, tudjon ilyeneket összevonni.</p> <p>Tudja ezeket értelmezni, algebrai kifejezéshez szöveget, szöveghez algebrai kifejezést párosítani.</p> <p>Szerezzen tapasztalatot az azonosság és az egyenlet fogalmak különbségéről.</p> <p>Tudjon egyszerű egyenleteket lebontogatással vagy mérlelvel megoldani. Szerezzen tapasztalatot egyszerű egyenlőtlenségek megoldásáról is.</p> <p>Tudja az algebrai ismereteit szöveges feladatok megoldására felhasználni.</p>	

7. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR
GEOMETRIA, MÉRÉS
SOKSZÖGEK, HASÁBOK, HENGEREK
 12 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Térlátás, térbeli viszonyok észlelése, ismerkedés a tér alapvető alakzataival, a hasábbal és a hengerrel, analógiák felfedezése sík- és térbeli alakzatok között. Szimmetriák felismerése
Számolás, számolás	Számolási feladatok elsősorban a sokszögek külső illetve belső szögeivel kapcsolatban..
Menyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Szögekkel illetve szabályos sokszögek oldalszámaival kapcsolatos következtetési feladatok megoldása. Valószínűségi kísérletek különböző alakú "dobókockákkal.
Beecslés, mérés	Háromszög szögeinek összegéről szóló tétel megsejtése, alátámasztása mérésekkel.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Több megoldás keresése szerkesztési feladatok megoldása során, adott eszközökből többféle sokszög megalkotása. A hasáb élei, csúcsai és lapjai számának meghatározása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Állítások megfogalmazása, és igaz vagy hamis voltának eldöntése. Egyszerű következtetési feladatok megoldása, érvelés általánosan vagy ellenpéldával. Definíció és tulajdonság közötti különbség tételének fokozatos alapozása. Tapasztalatokon alapuló általánosítás és bizonyítás – induktív illetve deduktív következtetés – közötti különbség megállapítása, a háromszögek és négyszögek szögösszegéről szóló állításokhoz kapcsolódva. Szimmetriára alapozott, egyszerű bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Játékok a megismert sokszögeket tartalmazó kártyakészletekkel.	
Szimmetrikus sokszögekben megfelelő részletek keresése, ennek alapján oldalak és szögek egyenlőségének leolvasása.	
Szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek építése egybevágó háromszögekből.	
Szögek összegének szemléltetése hajtogatással, tépéssel, parkettázással.	
Háromszögek nevezetes vonalainak és pontjainak előállítását hajtogatással.	
Szerkesztések körzével, vonalzóval.	
Több megoldás keresése, megoldás feltételeinek keresése.	
Hasábok hengerek építése, gyűjtése, hasonlóságik és különbözőségeik felfedezése, jellemző tulajdonságaik összegyűjtése, sokféle test közül a hasábok illetve hengerek kiválasztása.	
Összefüggések a hasáb alapsokszögének oldalszáma és a hasáb élleinek, lapjainak és csúcsainak száma között.	
A kocka és a téglatest tulajdonságainak összevetése a hasábok általános tulajdonságaival, a hasáb alapjával kapcsolatos problémák (melyik oldal a téglatest alapja?)	
Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összehasonlítására, egyenes és ferde hasáb hálójának összehasonlítása.	
Valószínűségi kísérletek különböző alakú "dobókockákkal, az eredmények összevetése a felhasznált hasábok lapjainak területével.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Ebben a részben a sokszögekről eddig szerzett ismereteket fejlesztjük tovább. Átismételjük, mélyítjük, a tengelyesen és középpontosan szimmetrikus alakzatokról tanultakat. A háromszögek és négyszögek szögeinek összegéről tapasztalat alapján megállapított összefüggéseket itt bizonyítjuk is. Továbbá megismerjük a háromszögek nevezetes vonalait, magasság, szögfelező, súlyvonal. Összetettebb szerkesztési feladatokban is alkalmazni.</p> <p>Bevezetjük a hasáb és henger fogalmát, a téma a nyolcadikban folytatódik a kúp és gúla fogalmának bevezetésével.</p> <p>Hangsúlyos gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ebben a részben egyik fő hangsúly az érveléseken van. Azon, hogy megéreztessük a gyerekekkel azt, hogy a geometria tele van összefüggésekkel, melyek alapján egy ismeretből sok más levezethető. Szép példája ennek a háromszögek szögeinek összegéről szóló tétel bizonyítása, de a speciális négyszögek sok más egyszerű érvelésre is lehetőséget adnak – nagyon fontos ismeretek itt a háromszögek egybevágóságának alapeseteiről szóló megállapítások, ezek a későbbiekben alapjául szolgálnak sok szerkesztésnek, és érvelésnek, bizonyításnak is. Ezeket itt a megfelelő szerkesztési feladatok egyértelmű megoldhatóságával kapcsoljuk össze. Fontos, hogy megértsék, hogy abból, hogy bizonyos adatokból a háromszög egyértelműen szerkeszthető, az is következik, hogy ha ezek az adatok két háromszögben megegyeznek, akkor a két háromszög egybevágó. 	<p>Megismert sokszögekről – háromszögek, köztük a speciális háromszögek, speciális négyszögek, szabályos sokszögek – tanultak átisméltése, különös tekintettel a szimmetriatulajdonságaikra.</p> <p>Háromszögek nevezetes vonalait, magasság, szögfelező, súlyvonal.</p> <p>Háromszögek, négyszögek, sokszögek szögeinek összege bizonyítás.</p> <p>Háromszögek egybevágósága.</p> <p>Sokszögek szerkesztése.</p> <p>Hasáb és henger fogalma, jellemzése.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>A sokszögekről, tengelyes és középpontos szimmetriáról, háromszögek és négyszögek szögeinek összegéről, a téglalatról, a kockáról szóló korábbi anyagok.</p> <p>A későbbiekben a gúla és kúp bevezetésénél, illetve a terület, felszín és térfogatszámításoknál alapozunk legszorosabban az itt tanultakra.</p>	<p>Rajz, vizuális kultúra, technika</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Különléte kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakoroltatás. Frontális munkában az alakzatok tulajdonságainak közös rendszerezése, megfogalmazása. Vita, érvelés, bizonyítás.
Módszertani eszközök	Kísérletezés síkon és a Lénárt-féle gömbön, másolópapír, körző, vonalzó használata, sík és térmértani modellek építése, használata, mindennapi tárgyak bevonása a tanításba.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek. A gyerekek tapasztalatanyagához közelálló tárgyak, tevékenységek bevonása a tanításba. A lassabban haladókkal való egyéni törődés.

KÖVETELMÉNYEK

Legyenek képesek a gyerekek a háromszögeket osztályozni szögeik és oldalaik nagysága szerint is, ismerjék a speciális háromszögek és négyszögek, valamint a szabályos sokszögek szimmetriatulajdonosságait. Tudjanak ezekből következtetni oldalak, illetve szögek egyenlőségére.

Tudják kiszámítani háromszögek és konvex négyszögek belső szögeinek összegét.

Tudják elvégezni a háromszögekkel kapcsolatos alapszerkesztéseket, ismerjék a háromszög-egyenlőtlenséget

Ismerjék fel, több test közül tudják kiválasztani az egyenes hasábot és körhengert. Tudják ezeken az alaplapokat és a magasságot megmutatni, akkor is, ha az nem standard, vagyis nem függőleges helyzetben áll.

GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK
12 óra

KÉPESÉGFELJESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Középpontos és tengelyes tükrözés illetve szimmetria megfigyelése párhuzamosan síkon és gömbön
Függvényszemlélet, transzformációs szemlélet	Középpontos, tengelyes tükrözés, és egyéb pontokon értelmezett hozzárendelések, alaphalmaz, megfordíthatóság, transzformáció-tulajdonosságok vizsgálata.
Számlálás, számolás	Számolási feladatok a koordináta-rendszer pontjainak transzformációihoz kapcsolódva.
Menyiségi következtetés	Transzformáció tulajdonosságok megfigyelése, ezekre alapozott következtetések. Szögek, szakaszok nagyságáról szóló tulajdonosságokra alapozott következtetések.
Becslés, mérés	Szögtartás, távolságtartás megállapítás mérésekkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Önkényesen választott, vagy valós problémán alapuló szerkesztési problémák megoldása, a szerkesztés helyességének ellenőrzése.
Rendszerzés, kombinativitás	Egy másnak megfelelő részletek keresése. Egy alakzat minél több szimmetriájának a felismerése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Transzformációk osztályozása, háromszögek, négyszögek osztályozása, halmazokba rendezése, játékok véletlenszerűen összepárosított sokszögtulajdonosságokkal. Ha akkor állítások helyességének vizsgálata, ellenpéldák szerepe, fordított állítás megalkotása, helyességének vizsgálata. Egyszerű, szimmetria tulajdonosságokra alapított bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Játékok ponttranszformációkkal: a transzformációk eljátszása iskolaudvaron, hiányos ábrák kiegészítése, szabályjátékok pontokkal. Mozgatógépes játékok koordináta-rendszerben.	
Transzformációk végzése másolópapírral segítségével.	
Szimmetriák, szimmetrikus ábrák, tárgyak keresése, gyűjtése, megfigyelése a körülvevő világban. Poszter készítése.	
Megfelelő részletek keresése szimmetrikus ábrákon, múalkotásokon, szimmetrikus tárgyakon.	
Egy, két, ... n pontból álló szimmetrikus (középpontosan, tengelyesen) alakzatok készítése színes korongokból, vagy mágnesláblán színes mágnesekből. Tengelyesen illetve középpontosan szimmetrikus négyszögek építése egybevágó háromszögekből, négyszögekből.	
Szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek előállítás, szimmetrikus sorminták, tapétamintázatok készítése egybevágó alapelemekből.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok

A hatodikos, tengelyes tükrözésről szóló fejezet folytatása. Elmélyíti az egybevágósági transzformációkról tanultakat, alaposabban tárgyalja a párhuzamrammát, annak szimmetriatulajdonságait, bevezeti a váltószögek fogalmát. Folytatódik az eltolás és hasonlóság tanításával.

Hangsúlyos gondolatok

- Kulesfontosságú ebben a részben is, hogy a gyerekek biztonsággal tudjanak képen és (tengelyes vagy középpontos) tükrözéssel, szimmetrikus alakzatokban egymásnak megfelelő részleteket keresni.
  - Fontos, hogy a paralelogrammáról lássák, hogy középpontosan szimmetrikus, továbbá, hogy ebből maguk tudják leolvasni a paralelogramma tulajdonságait
  - Fontos, hogy visszatérjünk a legalapvetőbb alakzatokra, amelyekkel ötétdikben foglalkoztunk részletesen, és megismertessük a gyerekekkel ezek szimmetriáit
- Fontos, hogy lássák azt, hogyan lehet tengelyesen, illetve középpontosan szimmetrikus alakzatokat építeni két szimmetrikus alakzat együtteseként, közös részeként, vagy pedig két egybevágó alakzat együtteseként.

Tartalom részletezése

Vegyes ponttranszformációk vizsgálata, ismerkedés a legfontosabb transzformáció tulajdonságokkal, (távolságtartás, szögértartás, egyenesértartás)

Transzformációk osztályozása (torzító transzformációk, hasonlósági transzformációk, egybevágósági transzformációk).

Egybevágósági transzformációk megadása mozgatókkal.

A középpontos tükrözés, középpontos és tengelyes tükrözés közötti párhuzam, a középpontos tükrözés elváltása többféleképpen, szerkesztéssel, körzővel-vonalzóval, mozgatókkal, másolópapír segítségével.

A középpontos tükrözés tulajdonságai.

Párhuzamos szárú szögek, (egyállású szögek, váltószögek, fordított állású szögek, kiegészítő szögek).

Szimmetriák, középpontosan szimmetrikus négyszögek, szabályos sokszögek,

Parallelogramma, tulajdonságai, szerkesztése, párhuzamos egyenesek szerkesztése.

Középpontosan és tengelyesen is szimmetrikus négyszögek, rombusz és téglalap, négyzet.

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK**Kapcsolódó tantervi témák**

Szorosan kapcsolódik a hatodikos tengelyes tükrözésről, és a nyolcadikos eltolásról, hasonlóságról szóló modulokhoz. Egyébként elsősorban az alakzatokkal foglalkozó geometria fejezeteket valamint a függvényekkel foglalkozó fejezeteket támogatja.

Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek

Képzőművészetek, vizuális kultúra

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ

Tanítási eljárások, Különművelethez tartozó módszerek. A feldolgozandó anyag egy részének szétosztása csoportok között, poszterek készítése, csoportbemutatók, az eredmények összehasonlítása, a transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyéni-

Módszertani eszközök, Másolópapír, körző, vonalzó használata, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal. Párhuzamos megfigyelések a síkon és a Lénárt-féle gömbön.

Értékelési módok, A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérés.

Az esélyegyenlőség kezelése Változatos, érdekes, motiváló feladatok és tevékenységek, játékok, a mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása.

KÖVETELMÉNYEK

Értse a távolságtartó, szögértartó transzformáció kifejezéseket és egyszerű esetekben képes legyen egy transzformációról, hogy rendelkezik-e ezekkel a tulajdonságokkal vagy sem. Képes legyen értelmesen használni az egybevágóság kifejezést, két – ismert típusú – alakzatról eldönteni, hogy egybevágóak-e, és ezt a döntést megindokolni.

Ismerje a középpontos tükrözés szabályát. Tudja pontok középpontos tükrözését megismerkedni, tudjon adott ponton át egy egyeneshez párhuzamost és merőleges szerkeszteni.

Ismerje a középpontos szimmetria fogalmát, tudjon középpontosan szimmetrikus ábrákon egymásnak megfelelő részleteket keresni.

Ismerje a paralelogramma definícióját, értse, hogy a rombusz, téglalap és a négyzet speciális paralelogrammák és ismerje ezek fontosabb tulajdonságait. Tudjon példákat és ellenpéldákat keresni egyszerű, paralelogrammákról szóló állításokhoz.

GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK
18 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Testek síkbeli ábrázolása, hálójának kiterítése, testek és testhálók összepárosítása
Számlálás, számolás	Térület-, térfogat-számítási feladatok, fejben és kalkulátor használatával egybekötve.
Mennyiségi következtetés, statisztikai szemlélet	Méréseken alapuló adatgyűjtés a kör kerületképletének megalkotásához. Annak felfedezése, hogy a kör alakú tárgyak kerületének és átmérőjének aránya közelítőleg egyenlő.
Becslés, mérés	Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások, mértékváltási feladatok a kibővült számkörben.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati élethől vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, kapcsolódó számítási feladatok megoldása. Megoldási terv készítése terület-, területszámítási feladatoknál.
Rendszerezés, kombinatívítás	Térület, térfogat előállítás ismert területű alakzatok átábrázolásával, illetve összeillesztésével, többféleképpen. Analógiák megfigyelése a térbeli és síkbeli számítási feladatok között.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Általános képletek alkotása a háromszögek, speciális négyszögek területének meghatározására. Egyszerű bizonyítások. Általános képletek alkotása a hasábok és hengerek térfogatának, felszínének meghatározására
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Térületek átábrázolása vágással, lefedéssel, hajtogatással, rajzban pont rácson - Kör alakú tárgyak kerületének megmérése fonállal, adatok összevetése, közös kiértékelése, zsebszámológép használata. Kör alakú tárgyak területének megmérése lefedéssel, leszámolással milliméterpapíron... Gyakorlati élethől vett feladatok, számítások és mérések. Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összepárosítására, egyenes és ferde hasáb hálójának összehasonlítása. Valós élethől vett feladatok megoldása számításal.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Ennek a fejezetnek az anyaga közvetlenül a téglalap területének számításáról tanultakra épül. Átismétli és továbbfejleszti derékszögű és egyenlőszárú háromszög, valamint a deltoid területéről hatodikban tanult anyagot. Bevezeti a középvonal fogalmát ennek tulajdonságait, szerepét a terület kiszámításában. Művezi a kör kerületének és területének számításával folytatjuk. Erre és a téglalaptól térfigatáról tanultakra épülnek a térgeometriai számítások, a hasáb-henger felszíne és térfogata, valamint a nyolcadik osztályban a kúp-gúla felszínének és térfogatának számítása.	A paralelogramma és területe. Háromszög területének meghatározása rácson – téglalappá kiegészítéssel – paralelogramma kettévágásával és számításal. Egyszerű bizonyítások. Deltoid és húrtrapéz területéről tanultak ismétlése. A háromszögek és a trapézok középvonala, tulajdonságai, felhasználásuk a terület-számításban. Szabályos sokszögek átábrázolása paralelogrammává, kerületük és területük közötti összefüggés. Kör kerülete. Kör kerületének és átmérőjének aránya , (méréssel, zsebszámológép használatával), pi bevezetése, a kör kerületének képlete.

<p>Hangsúlyos gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fontos, hogy a magasság fogalmát pontosan értsek, tompaszögű háromszögek, paralellogrammák esetén is. Altalában tetszőleges trapéznál lássák, hogy minden oldalhoz több (végfelen sok) magasság is tartozik, hogy ez a magasság annak a sávnak a szélességét jelenti, amelybe a trapéz belefoglalható. Hasonlóan fontos, hogy lássák azt is, hogy a hasáb-henger magassága sok helyen berajzolható, elképzélhető, valójában a két alapsík távolságával egyenlő. - A sokszögek területének számításánál eddig is hangsúlyt helyeztünk arra, hogy lássák, hogyan lehet felarabolni, vagy átdarabolni egy sokszöget, itt rendkívül fontos, hogy lássák, hogyan kapjuk meg a területképleteket a téglalap területének ismeretében. - A kör területének számításánál a legfőbb hangsúly azon van, hogy lássák, hogy megkapasztatják, hogy a kör sugara és kerülete egyenesen arányosak. - Fontos, hogy lássák a rokonságot a hengerek és a gútlák között, hiszen a kétféle test – az egyenes hasáb és az egyenes körhenger – felszínének és a térfogatának számítása szinte teljesen azonos, ugyanakkor ezek a számítások a hasábok körében sokkal könnyebben érthetőek. 	<p>A kör területe. A kör területének becslése kirakással, következtetés a területre a kerületből, szabályos sokszögek mintájára vagy heurisztikusan a kör átdarabolásával, a kör területének képlete.</p> <p>Egyenes hasáb, egyenes körhenger felszíne, kiterített hálójuk megfigyelése, felszín-képlet megalkotása, felszínszámítások, gyakorlati példák,</p> <p>Térfogat, téglatest térfogatáról tanultak ismétlése, térfogat mérése egy ségkockákkal (egyéb, nem standard mérőegységgel) való kítöltéssel, illetve úrtartalomként, fél-téglatest térfogata, az alapterület és a magasság szerepének megértése a térfogat számításában, az egyenes hasábok és hengerek térfogatképletének megalkotása,</p> <p><i>a,ferde testek térfogatképletének szemléletes megindoklása.</i></p> <p>Egyszerű mértékváltások a terület-, térfogat- és hosszúság- mértékegységek körében.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>Korábbi kerület és területszámítással, valamint a téglatestből építhető testek felszínének és térfogatának számításával foglalkozó modulok. Előkészíti a gúla és kúp című nyolcadikos fejezetet, ahol, amellet, hogy az itt megkezdett fogalmak tovább épülnek, ismétlésre, további gyakorlásra, elmélyítésre is kerülnek.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Természetismeret, fizika, kémia, földrajz, vizuális kultúra, képzőművészetek, technika.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p>Tanítási eljárások,</p>	<p>Manipulációs tevékenységek, területátdarabolások, más síkidom- és testépítések. Valóságos tárgyak adatainak mérése, számítása. Méréseken alapuló adatgyűjtés a kör területképletének megalkotásához. A tapasztalatok elemzése, az általános szabályok megfogalmazása, képletté formálása frontális osztiálmunkában. Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában..</p>
<p>Módszertani eszköztár</p>	<p>Építések, kirakások, területátdarabolások. Demonstrációs síkidomok és testek, tesztalók. Olló, körző, vonalzó</p>
<p>Értékelés módja</p>	<p>Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.</p>
<p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Társak bevonása a segítségadásban. Értékes részvétel biztosítása mindenkinek a megfelelő részfeladat kiválasztásával.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Ismerje a téglalap területképletét. Tudjon paralellogrammával egyenlő területű téglalapot előállítani. Tudja meghatározni a paralellogramma adott oldalhoz tartozó magasságát, kiszámítani a területét. Tudja meghatározni a háromszög területét paralellogrammává vagy téglalappá kiegészítéssel és számítással. Tudjon területképletet egyszerű érveléssel igazolni.</p> <p>Legyen képes kiszámítani adott sugarú kör területét és kerületét. Tudja egyszerű gyakorlati helyzetekben alkalmazni a tudását. Legyen tapasztalata arról, hogy az egyenes hasáb és körhenger palástja kiteríthető egy téglalappá, melynek egyik oldala a magasság, másik az alapterület. Ismerje, értse a felszín és térfogat fogalmak jelentését. Szeressen tapasztalatot egyszerű hasábok, hengerek felszínének, térfogatának számításában, a számítható szükséges adatok kiválasztásában, megmérésében. Tudja, hogy a téglatest is hasáb. Tudja teljes biztonsággal a téglatest felszínét és térfogatát számítani.</p>	

7. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR
ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SZOROZATOK
HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SZOROZATOK
10 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Függvényismerlet	A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása. Néhány főbb függvénytípus felismerése képletből, grafikon alapján. A függvényfogalom többféle megközelítése.
Számlálás, számolás	Számolás gyakorlása, műveleti tulajdonságok megfigyelése, szabályjátékokkal való foglalkozás során, sorozatok elemeinek kiszámítása, függvényértékek kiszámolása.
Mennyiségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Mennyiségek együttes változásának megfigyelése
Beelés, mérés	Táblázatok, grafikonok, statisztikák vizsgálata.
Szöveges feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati életben talált hozzátrendelések körében matematikai összefüggések keresése.
Rendszeres, kombinativitás	Módszeres próbálgatás a függvényábrázolásnál a grafikus egyenletmegoldás előkészítésére.
Indukció, dedukció	Következtetés a sorozatképzési szabályból az n -dik elemre, esetenként „naiv indukció”-s bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Grafikonkészítés elképzelt, vagy valóságosan eljátszott vagy csak elképzelt folyamatokról (meggyújtott gyertya magasságváltozásának megfigyelése....). Valóságos folyamatokról készült grafikonok és a folyamatok leírásának összepárosítása Néhány egyszerű, nem lineáris függvény, pl. x^2+3 , $x-80$, $\dots$, „érdekes helyeinek” megkeresése módszeres próbálgatással. Sorozat szabályának kitalálása, folytatása, esetenként visszafelé is. Matematikaitörténeti érdekességek keresése. Érdekes sorozatok gyűjtése, kutatómunka.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Szabályjátékokkal, sorozatokkal, hozzátrendelésekkel, különféle grafikonokkal sok témakörben, sokféle formában találkozhat a gyerekek az első osztálytól kezdve. Itt most az eddig tanultakat rendszerbe foglaljuk, elkezdünk általánosabb megfogalmazásokat és jelöléseket használni. Szinte minden fogalmat érintünk, amivel a középiskolában tovább fogunk dolgozni. A lineáris függvények témájának feldolgozását nyolcadik osztályban be is fejezzük.	Grafikonkészítés táblázatok, mérési eredmények alapján, grafikonolvasás, mozgás és egyéb grafikonok készítése Egyszerű hozzátrendelések ábrázolása derékszögű koordinátarendszerben, lineáris, abszolút érték, másodfokú függvények képe, egyszerű esetekben táblázat alapján,

<p>Hangsúlyos gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A függvény sokarcú fogalom – egyértelmű reláció, eszköz a változások leírására, grafikon... – fontos, hogy megmutassuk mi a közös ezekben. – Kulcsfontosságú, hogy a függvényábrázolásról helyes képet adjunk a gyerekeknek. Itt nem az az elsődleges, hogy egy-egy alapfüggvény ábrázolására recepteket tanítsunk, hanem azt kell tisztáznunk, hogy egy tetszőleges szabállyal adott függvény grafikonja egy mértani hely a koordinátarendszerben, azon pontok mértani helye, melyek az adott szabályt kielégítik. – A lineáris függvény grafikonjával ismerkednek részletesebben, itt a legfontosabb a meredekség fogalmának minél mélyebb megismertetése, az egyenes arányosság állandójával való kapcsolat bemutatása. – A sorozatelemek indexekkel ellátott jelölésének gondos bevezetése – A számtani sorozat sokoldalú bemutatása, a fogalom gondos megalkotása. Az n-edik elem kiszámítására szolgáló képletet nem kell elvárni minden gyerektől, de arra törekedhetünk, hogy egy tetszőleges, de konkrét sorszámmal ki tudják számolni a megfelelő elemet egy adott számtani sorozat esetén. 	<p>Az elsőfokú függvény definíciója, a lineáris függvény. A meredekség fogalma, értelmezése gyakorlati példák, egyenes arányosságok esetében. Valóságos folyamatokról készült grafikonok vizsgálata. Sorozatok vegyesen-többféle sorozat, többféle megadási mód – köztük számtani és mértani sorozatok is. Lehetséges szabályok megfogalmazása, jelölések, Különbség és hányados sorozat megfigyelése, észrevételek megfogalmazása. Számtani sorozat, tulajdonságai, elemek számtani közepének megfigyelése. n-edik elem képzési szabálya, összegsorozat megfigyelése, gyakorlati példák. Egyszerű mértani sorozatok megfigyelése, elsősorban a számtani sorozatokkal való összevetés szempontjából.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>A függvényekkel, sorozatokkal való ismerkedés folyamatos munka az első osztálytól kezdődően, elsősorban a számokkal, műveletekkel, számegyenest és koordinátarendszerben való tájékozódással foglalkozó fejezetekben. Ez a fejezet összefoglalja, megfogalmazza ezeket a régtől értelt ismereteket majd szervesen továbbfolytatódik a nyolcadik osztályos függvényekről szóló, valamint algebra fejezetekben.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Természetismeret, földrajz, fizika, kémia, biológia, zene, vizuális kultúra, történelem, irodalom, informatika, testnevelés.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p>Tanítási eljárások,</p>	<p>Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Csoportos tapasztalatgyűjtés, frontális, kérdve kifejtő megbeszélések, egyéni grafikon-készítés. Poszterkészítés, csoportbemutatók.</p>
<p>Módszertani eszköztár</p>	<p>Adatok, grafikonok, diagramok gyűjtése, elemzése, letörölhető koordináta-rendszer, mozgásos transzformációs játékok. Hozzárendelések megjelenítése változatos módszerekkel, rajzokkal, nyíldiagramokkal, a változók szerepének, a közöttük levő kapcsolatoknak az eljátszásával.</p>
<p>Értékelés módja</p>	<p>Szóbeli értékelés, megerősítés, hibajavítás. A csoportbemutatók közös értékelése. Az aktuális témához kapcsolódó diagnosztizáló mérés.</p>
<p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Egyéni megerősítés. Társak bevonása a segítségadásba.. Önellenőrzés segítése</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Legyen képes egyszerű szabályok esetén egy értékhez a hozzárendelt értéket megadni, grafikonról olvasni, táblázat alapján grafikon készíteni. Tudjon egyszerű szám-szám – hozzárendelési szabályokat kielégítő pontokat derékszögű koordinátarendszerben ábrázolni. Ismerje az elsőfokú algebrai kifejezés fogalmát, egyszerű esetekben ismerje fel azokat a hozzárendelési szabályokat, melyek grafikonja egyenes. Értse az egyenes meredekségének fogalmát, lehetőleg tudja a meredekséget grafikonról leolvasni.</p>	
<p>Tudjon néhány taggal megadott sorozathoz lehetséges szabályt keresni, egyszerű esetekben, a sorozatot néhány elemmel folytatni mindkét irányban. Tudja a számtani sorozat definícióját, legyen képes adott kezdőelem és adott differencia mellett folytatni, tetszőleges, konkrét sorszámú elemet kiszámítani.</p>	

**7. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR
VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA**

2 óra, emellett beépül a tananyagba

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számlálás	Adatokat statisztikai jellemzőinek számolása: átlag kiszámítása, központi elem keresése
Valószínűségi, statisztikai szemlélet	Adatokat elemzése Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása.
Beecslés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás
Szövegszövegfeldolgozás, problémamegoldás, metakogníció	Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése.
Rendszerezés, kombinativitás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.
AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK	
Adatokat gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Mérési eredmények kiértékelése, elemzése Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Poszter készítés Számelméleti tulajdonságokhoz kapcsolódó valószínűségi játékok kísérletek Jegyzőkönyvkészítés	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen van. Ötödikben, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, elkezdjük használni a valószínűségi, relatív valószínűség fogalmait, és összekötöttük ezt a gyerekek intuitív valószínűségi fogalmával. Ezt elsősorban különböző valószínűségi játékokkal továbbfejlesztjük. Folytatódik a statisztikai szemlélet fejlesztése is, főként a módszeres adatgyűjtés, és kiértékelés területén.	Adatgyűjtés megtervezése, végrehajtása, értékelése, ábrázolása grafikonok segítségével. Az arányosság alkalmazása a mintavétel tervezésében és az adatok értékelésében. Tapasztalatgyűjtés a statisztika gazdasági alkalmazásáról. Valószínűségi játékokhoz kapcsolódva a valószínűség, relatív valószínűség fogalmak mélyítése.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	
A kör kerületképletének. A nem geometriai részek mindegyikéhez (függvények, arány, arányosság, százalékszámítás, számelmélet, algebra) kapcsolódik A geometriában a kör kerületének tanításában kap fontos szerepet, a kerületképlet megalkotása mérési szerzett adathalmaz kiértékelésén keresztül történik.	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek informatika, technika, természetismeret, környezeti nevelés, anyanyelv, idegen nyelv, zene.

MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Egyéni és csoportos adatgyűjtés. Egyéni vagy páros kísérletezés eredményeinek közös kiértékelése..
Módszertani eszköztár	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, NET ismeretterjesztő könyvek, játékkocka, pénzérmék..., nyereményjátékok. Adatgyűjtés mérésel. Koordináta-rendszer, jegyzőkönyvek. Számítógépes valósztintűségi kísérletek
Értékelés módja	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján.
Az esélyegyenlőség kezelése	A sok játékon, egyéb tevékenységen alapuló tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valósztintűségi gondolkodását.
KÖVETELMÉNYEK	
Sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvass; talál az egész adat-együttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távolságát; az átlagot), adatsokaságot változatos módokon ábrázolni képes.	
Ismeri a gyakoriság fogalmát	

7. melléklet a 7. évfolyam kerettantervéhez
A típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

I. TÉMAKÖR GONDOLKODÁSI MÓD- SZEREK	A modul sorszáma és címe	Ajánlott óraszám
<i>Kapcsolódó C modulok</i>	07C06 <i>Karácsony előtt</i>	
	07C09 <i>Már vége?</i>	
II. TÉMAKÖR SZÁMTAN, ALGEBRA	A modul sorszáma és címe	Ajánlott óraszám
HATVÁNYOZÁS 6 óra	0711 A hatványozás fogalma és tulajdonságai	4 óra
	0712 Számok normálalakja, mértékváltások	2 óra
SZÁMOKRÓL ÉS MŰVE- LETEKRŐL TANULTAK ÖSSZEFOGLALÁSA 15 óra	0713 Racionális számok	5 óra
	0714 Alapműveletek számok különböző alakjaival	5 óra
	0715 Műveletek tulajdonságai	5 óra
<i>Kapcsolódó C modulok</i>	07C01 <i>Egész számország</i>	
	07C02 <i>Tördelés</i>	

ARÁNY, ARÁNYOSSÁG, SZÁZALÉKSZÁMÍTÁS 9 óra	0731	Az arány fogalmának bevezetése és gyakorlása	4 óra	
	0732	Egyenes és fordított arányosság	5 óra	
Kapcsolódó C modulok	07C03	<i>Százados</i>		
SZÁMELMÉLET 10 óra	0741	Osztathóság, számolás maradékokkal, primitényező felbontás	10 óra	
	07C05	<i>Ki marad a végén?</i>		
ALGEBRA 17 óra	0771	Fordítás az algebra nyelvére	2 óra	
	0772	Az algebra alapfogalmai	5 óra	
	0773	Egyenletek, egyenlőtlenségek	5 óra	
	0774	Szöveges feladatok gyakorlása	5 óra	
	07C04	<i>Betűzés</i>		
Kapcsolódó C modulok				
III. TÉMAKÖR GEOMETRIA	A modul sorszáma és címe			Ajánlott óraszám 42 óra
	0751	A sokszög szögeinek összege	2 óra	
	0752	A háromszögek nevezetes vonalai	3 óra	
	0753	Háromszögek szerkesztése, egybevágósága	3 óra	
	0754	Speciális négyszögek és sokszögek	2 óra	
	0781	Hasáb, henger fogalma	2 óra	
	07C08	<i>Síkban, térben (Kirákos)</i>		
GEOMETRIAI TRANSZ- FORMÁCIÓK 12 óra	0721	Transzformációk, középpontos tükrözés, párhuzamos szárú szögek	6 óra	
	0722	Szimmetrikus alakzatok, paralelogramma, szabályos sokszögek	6 óra	

GEOMETRIAI SZÁMÍTÁSOK 18 óra	0761	Sokszögek területe	6 óra
	0762	Kör kerülete	3 óra
	0763	Kör területe	3 óra
	0782	Hasáb, henger felszíne	3 óra
	0783	Hasáb, henger térfogata	3 óra
	07C08	<i>Síkban, térben (Kárvanár, Síkban nézem, térben látom)</i>	
<i>Kapcsolódó C modulok</i>			

VI. TÉMAKÖR ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK 10 óra	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 10 óra
	0791	Hozzárendelések, függvények, lineáris függvény	7 óra
	0792	Sorozatok	3 óra
<i>Kapcsolódó C modulok</i>			
	07C07	<i>Ez függ ettől, az meg amattól?</i>	

V. TÉMAKÖR VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 2 óra
	0733	Statiztika	2 óra

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

07C01 EGÉSZ SZÁMORSZÁG	
A modul célja	<p>A tanulók érdeklődésének felkeltése. Számolás változatos módon egész számokkal (játékkal, játékos problémafejtetésekkel). A tanulók számolási készségének, kombinációs és figyelem összpontosító képességének fejlesztése, az együttműködési készség és döntőképesség kialakítása. A foglalkozások lehetőségét nyújtanak a tanárnak, hogy megfigyelje az egyes tanulók kreativitását, ötletességét, probléma tránti érdeklenségét, számolási készségét, önállóságát, együttműködési készségét.</p>
Időkeret	3 foglalkozás

Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Képzőművészet Szűkebb környezetben: saját programcsomagunkon belül a 2. modul Ajánlott megelőző tevékenységek: aktív tanórai foglalkozások
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, mennyiségi következtetés, kombinativitás, kreativitás, rendszerezés, megfigyelőképesség, szövegértés, problémamegoldás
07C02 TÖRDELEÉS	
A modul célja	Számolás változatos módon törtékekkel (játékkal, Escher képek elemzésével, a témakörbe illeszthető jelenet írásával, előadásával). A tanulók számolási készségének, kreatív gondolkodásának, absztrakciós képességének, kommunikációs továbbá szövegértési és értelmezési, és tájékozódási képességének fejlesztése. A foglalkozások lehetőségét nyújtanak a tanárnak, hogy megfigyelje az egyes tanulók kezdeményező készségét, gyakorlati érzékét, kreativitását, ötletességét, számolási készségét, absztraháló képességét, érvelésének milyenségét.
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Képzőművészet, színművészet, előadó-művészet Szűkebb környezetben: saját programcsomagunkon belül az 1. és 3. modul
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, mennyiségi következtetés, mérés, becslés, kombinativitás, kreativitás, prezentáció, kommunikációs képesség, rendszerezés, megfigyelőképesség, szövegértés és értelmezés, problémamegoldás
07C03 SZÁZADOS	
A modul célja	A százalékszámítás alkalmazása változatos módon (valószínűségi kísérletek végrehajtása, relatív gyakoriság kiszámítása, egy adózási forma, és a közületi számlaadás megismerése). A tanulók számolási készségének fejlesztése, a gyakorlati élet bizonyos területein való jártasság kialakítása, az ott használt fogalmak megismerése. Ezek a foglalkozások lehetőséget nyújtanak a jobb manuális képességekkel rendelkező, illetve a gyakorlati életben nagyobb jártassággal rendelkező tanulók előtérbe kerüléséhez. A tanár a foglalkozásokon megfigyelheti, hogy az egyes tanulók mennyire kitartóak, milyen érdeklődést mutatnak gyakorlati problémák megoldása iránt, mennyire mély a százalékszámítási ismeretük.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: sávós adózás, üzletben kapott számla értelmezése Szűkebb környezetben: saját programcsomagunkon belül a 2. modul
A képességfejlesztés fókuszai	Valószínűségi következtetés, mennyiségi következtetés, relációszókincs, szövegértés és értelmezés problémamegoldás
07C04 BETŰZÉS	
A modul célja	A tanórán már megismert betűkifejezésekkel kapcsolatos ismeretek elmélyítése. A sok ötletet, kreativitást, nyelvismeretet kívánó betű- és képrajtvények megfejlesztésével fejleszteni a tanulók elemző, szintetizáló, kombinatív képességét. Irodalmi alkotásokból is ismert titkosírásokkal való ismerkedés során – az előbb felsorolt képességek fejlesztésén túl – a tanulók érdeklődésének felkeltése az adott irodalmi művek iránt.

Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: irodalom Szűkebb környezetben: ennek a modulnak a feldolgozását meg kell, hogy előzze a 2. modul.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, színterizálás, kreativitás, problémamegoldás, metakogníció
07C05 KI MARAD A VÉGÉN?	
A modul célja	A számelméleti ismeretek elmélyítése (kiszámolós mondatok elemzésén, táblai társasjáték tervezésén, szabályjátékokon, mutatványok bemutatásán, hármas számrendszerben számoló család költségvetésének megtervezésén keresztül).
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: irodalom Szűkebb környezetben: ennek a modulnak a feldolgozását meg kell, hogy előzze az 1. modul.
A képességfejlesztés fókuszai	Számlálás, elemzés, rendszerezés, deduktív és induktív következtetés, érvelés, bizonyítás, problémamegoldás
07C06 KARÁCSONYY ELŐTT	
A modul célja	A karácsonyi készülődésben részvétel, mégpedig (szerkesztéssel) díszítő elem megalkotásával. Tréfás nyelvi játékokkal ötletesség, kreativitás, nyelvi fejlettség, elemző képesség fejlesztése
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: nyelvtan Szűkebb környezetben: bármelyik modul foglalkozásai közé beilleszthető
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, rendszerezés, érvelés, problémamegoldás
07C07 EZ FÜGG ETTŐL, AZ MEG AMATTÓL?	
A modul célja	A függvény fogalmának mélyebb megértése. Szövegben megadott információk rendszerezése, mennyiségek közötti összefüggések felismerése, azok matematika nyelvén való megfogalmazása. Tanulói környezetben a fogalom alkalmazhatósági területeinek felismerése.
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészet, földrajz, építészet, irodalom, történelem Szűkebb környezetben: A tanórai függvénytan ismeretekkel egy időben, azokkal párhuzamosan javasolt a modul feldolgozása.
A képességfejlesztés fókuszai	Probléma-reprezentáció, elemzés, rendszerezés, szövegértelmezés, együttműködési készség, érvelés, relációsdiagramok, problémamegoldás

07C08 SÍKBAN, TÉRBEN	
A modul célja	A térszemlélet formálása. Síkbeli alakzatokon a rész és egész észlelése, alkotó elemek felismerése.
Időkeret	3 foglalkozás.
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: ábrázoló geometria, képzőművészet. Szűkebb környezetben: A modul feldolgozása a tanórai térgeometriai alapismeretek megismerése után javasolt.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, rendszerezés, ötletesség, térlátás, rész és egész észlelése, nézőpont rugalmas változtatása, tapasztalatokból következtetés levonása, együttműködési készség.
07C09 MÁR VÉGE?	
A modul célja	Kétszemélyes stratégiai játékok megismerése, a játék során a tudományos kutatási folyamatok szimulálása: tapasztalatszerzés, elemzés, „elmélet” kialakítása, az elgondolások kipróbálása, az újabb tapasztalatok elemzése. Feladatok felelevenítése, „gyártása”.
Időkeret	2 foglalkozás.
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: elméleti tantárgyak Szűkebb környezetben: A modul feldolgozása a tanév végén javasolt, utolsó modulként.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, rendszerezés, tapasztalatokból következtetés levonása, logikai következtetés, együttműködési készség.

8. ÉVFOLYAM**Óraszám: 111 óra, 37 hét, 3 óra/hét**

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek (folyamatos, beépül a teljes tananyagba)	
II.	Számtan-algebra	36
III.	Geometria	45
IV.	Függvények, sorozatok	20
V.	Valószínűség, statisztika	10 (emellett beépül a tananyagba)

Témakörök Kapcsolódó témakörök	Tartalom	Javasolt óraszám
I. Gondolkodási módszerek II., II., IV., V.	GONFOLKODÁSI MÓDSZEREK	
II. Számтан-algebra I., III., IV., V.	ALGEBRA	19
II., Számтан-algebra I., III., IV., V.	SZÖVEGES FELADATOK	13
II. Számтан-algebra I., III., IV., V.	GYÖKVONÁS	4
III Geometria I., IV.	PITAGORASZ TÉTEL	6
III. Geometria I., IV.	GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK	15
III. Geometria I., II., IV.	GÚLA, KÚP, GÖMB	9
III Geometria I., IV.	GEOMETRIA ISMÉTLÉS	15
IV. Függvények, sorozatok I., II., III.	FÜGGVÉNYEK, SZOROZATOK	20
V. Valószínűség, statisztika I., II., IV.	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA	10
	Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés	

Kövér betűtípus jelzi a kulcsfontosságú részleteket, a normál betűtípussal szedett részletek még mindig a törzsanyaghoz tartoznak, feltétlenül tanítandók, de kevésbé hangsúlyosak az előzőeknél. Időhiány vagy gyenge képességű osztály esetén ezeken a részeken haladhatunk át gyorsabban. Dólt szedéssel a kitekintések anyagát jelöljük.

8. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Analogiák felismerése számok és az algebrai kifejezések között.
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása. Becslés, mérés	Megoldások megtervezése, ellenőrzése Szöveges feladatok értelmezése, megoldási terv készítése, az eredmények előre becslése, a feladat megoldása és szöveg alapján történő ellenőrzése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal.	Gondolatok helyes szóbeli és írásbeli kifejezése. Változatos tartalmú szövegek értelmezése. A nyelv logikai elemeinek helyes használata. Állítások megfordítása, tagadása A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban. Az algebra nyelvének egyre otthonosabb használata.
Rendszeres, kombinatorikus Halmazszemlélet fejlesztése. Tervezés és ellenőrzés képességének fejlesztése	Egyszerű, vegyes kombinatorikai feladatok megoldása változatos módszerekkel (fádiagram, táblázatok készítése). Elemek halmazokba rendezése, halmazok elemeinek összepárosítása. A tanult halmazműveletek alkalmazása konkrét feladatokban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Szabályok keresése, a felismert szabályosságok általánosítása. Ismerkedés a matematikai bizonyítás fogalmával: sejtések, kísérletezés, módszeres próbálkozás, cáfolás. Állítás és megfordítása közötti különbség felismerése. Ellenpéldák szerepe
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Játékos tevékenységek, rejtvények, kooperatív munkaforma. Matematikatörténeti érdekességek. Híres matematikusok. Könyvtárhasználat. Informatikai eszközök használata, adatgyűjtésre, információszerezésre
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Az új fogalmak kialakulását, összefüggése, kapcsolatok felismerését segítő játékok és eszközök használata. Sejtések megfogalmazása, kísérletezés, módszeres próbálkozás, ellenpéldák cáfolás, érvelések, egyszerű bizonyítások. Összetettebb szövegek közös feldolgozása, értelmezése, változatos játékos becslési versenyek. Kombinatorikai kérdések megfogalmazása, a lehetséges esetek számanak előzetes megbecsülése, szabályosságok felfedezése, általánosítása A megoldott feladatok átfogalmazása, hozzájuk hasonló kérdések gyűjtése más műveltségterületekről, a gyerekek életéből. A rokon feladatok összegyűjtése, megjelenítése poszteren, vagy más egyéb módon. Fejdtörő feladatok megoldása Stratégiai játékok	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Folyamatos, beépül a teljes tananyagba. A gondolkodást változatos formákban, a tananyag minden területén fejlesztjük.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Minden modul tartalmazhat kapcsolódó feladatokat.	A reáliárgyak mellett a nyelvvel szoros a kapcsolata, de természetesen módon kapcsolódhat irodalom, ének-zene és testnevelés tanításához is.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Feladatok játékos megjelenítése csoportos-, vagy osztálymunkában, kísérletezés csoportban, sejtések, általánosítások, érvelések alkotása egyénileg vagy csoportban, az eredmények közös megbeszélése, megvitatása, érvelés, cáfolás lehetőségének biztosítása.
Módszertani eszköztár	Bármilyen eszköz a feladatok konkrét megjelenítésére – a feladatok eljátszása, korongok, számkártyák, gyöngyök, dobókockák... Informatikai eszközök, Internet, könyvtár, ismeretterjesztő matematikai irodalom, folyóiratok
Értékelés módja	A gyerekek munkájának megfigyelésével.
Az esélyegyenlőség kezelése	Különböző képességű gyerekekből összeállított csoportmunka és játék által, változatos nehézségi, a gyerekek érdeklődését felkeltő feladatokon és tevékenységeken keresztül.
KÖVETELMÉNYEK	
A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkretizálódnak.	
KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás. A műveletfogalom bővítése, a számfogalom mélyítése.	Az alapműveletek és a hatványozás átismétlése, a számokról tanultak összefoglalása. Számítások egyszerűsítése például azonosságok felismerésével. Normálalak használata. Statisztikák készítése. Zsebszámológépek alkalmazása.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Műveleti tulajdonságok megfigyelése, arányosság következtetések, valószínűség- számítási feladatok Biztos, lehet, lehetetlen kifejezések használata.
Becslés, mérés. Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	Eredmény becslése és közelítő kiszámítása. Azonosságok ellenőrzése behelyettesítéssel. Az ellenőrzés fontosságának beláttatása, és helyes elvégzésének ismétlése. Az önellenőrzés fejlesztése erre a célra tervezett feladatsorokon keresztül

**8. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR
SZÁMTAN, ALGEBRA**

**ALGEBRA
19 óra**

<p>Szövegsfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció. Értő-elemző olvasás fejlesztése.</p>	<p>Geometriai és egyéb szituációk interpretálása az algebra nyelvén és fordítva, algebrai kifejezések interpretálása konkrét helyzetekre. A megismert műveleti tulajdonságok algebrai megfogalmazása Valós életpől vett problémák megoldása, szöveges feladatok átirása algebrai alakba. Műveletek sorrendjének módszeres áttekinthetése.</p>
<p>Rendszerezés, kombinativitás</p>	<p>Hatványozás azonosságainak bizonyítása. Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése. Tapasztalatszerzés, érvelés, általánosítás a kiemelés és zárójelfelbontás szabályainak megalkotása során. Analogiák a számok oszthatósága és az algebrai kifejezések szorzattá alakíthatósága között.</p>
<p>Deduktív következtetés, induktív következtetés</p>	<p>Műveletek sorrendjének módszeres áttekinthetése. Hatványozás azonosságainak bizonyítása. Azonosság, egyenlőség megkülönböztetése. Tapasztalatszerzés, érvelés, általánosítás a kiemelés és zárójelfelbontás szabályainak megalkotása során. Analogiák a számok oszthatósága és az algebrai kifejezések szorzattá alakíthatósága között.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Algebrai kifejezések építőelemeinek a vizsgálata. Kártyajátékok a szorzat, összeg fogalmak gyakorlására. Szorzat szétbontása tényezőkre, összeg szétbontása tagokra. Behelyettesítést gyakorló számolási versenyek. Dominójáték az egynemű kifejezések, azonosságok, ekvivalens egyenletek felismerésére. Az egyenlet megoldását megelőző becslésjáték. Hatványozásra vezető kombinatorikai és valószínűségi játékok. Fejben történő műveletvégzés, számokkal, algebrai kifejezésekkel. Számolási trükkök, számkitalalós játékok. Számok felírása sokféle szorzatalakban, algebrai kifejezések átalakítása minél többféleképpen. Algebrai kifejezések és geometriai ábrák összepárosítása, szorzattá alakítások téglalapok kirakásával párosítva. Egyenletmegoldás gyakorlása kooperatív módszerekkel.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok</p> <p>Ebben a részben ismételjük, gyakoroljuk, mélyítjük, alkalmazzuk az algebrairól eddig megtanultakat, összetettebb – zárójeles, törtes – kifejezésekre. Továbblépünk az algebrai kifejezések átalakításában, szorzatok összegg, illetve összeg szorzattá alakításában. Ez egy fontos állomás annak a hosszú, középiskolában is folytatódó folyamatnak, melynek során a gyerekek megtanulnak algebrai kifejezésekkel bánni, azokat azonosan átalakítani.</p> <p>Hangsúlyos gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – értsék, hogyan épül fel egy algebrai kifejezés, hogy vannak benne „láthatatlan szorzójelek”, és lehetnek benne „láthatatlan zárójeltek” – biztonságosan tudják, melyek az egynemű kifejezések ezeket hogyan lehet összevonni, mi az egyűthető, mi a különbség az egytagú és a többtagú kifejezések között – a hatványozás azonosságainak megértett alkalmazása, az alaphalmaz, igazsághalmaz és azonosság fogalmának tovább értelese, azonos átalakítás, ekvivalens átalakítás fogalmak alapozása. 	<p>Tartalom részletezése</p> <p>Egytagú, többtagú algebrai kifejezések, változó és egyűthető, egynemű kifejezés fogalmak elmélyítése.</p> <p>Algebrai kifejezések helyettesítési értékének meghatározása, ábrázolásuk koordináta-rendszerben.</p> <p>Számolás különböző számkörökben</p> <p>Műveletek tulajdonságai, műveletek sorrendje az alapműveletek körében</p> <p>Összeg, szorzat fogalma Az összeg és a szorzat kapcsolata, a disztributív műveleti tulajdonság.</p> <p>összeg és különbség szorzása-osztása.</p> <p>Hatványozás azonosságai, normálalak ismétlése</p> <p>Elsőfokú, vagy arra visszavezethető gyenletek, egyenlőtlenségek megoldása A laphalmaz, megoldáshalmaz. Grafikus egyenletmegoldás.</p> <p>Szorzat összegg alakítása. Összeg szorzása összegg.</p> <p>Algebrai kifejezések szorzattá alakítása. Kiemelés.</p>

<p>– minél több és minél változatosabb tapasztalatot szerezzenek arról, hogyan lehet egy egytagú kifejezést két vagy több tényező szorzatára – minél többféle képpel – felbontani. Ha ezt jól megértik és begyakorolják, akkor a kiemelés sokkal kisebb gondot jelent, mint egyébként.</p>	<p>Algebrai egész kifejezés és egész szám analógiája, egész számok és egész kifejezések oszthatóságának analógiája, egész számok szorzattá alakításának és algebrai kifejezések szorzattá alakításának analógiája. Geometriai szemléltetés. Zárójeles és törtegyüthetős egyenletek megoldása. Egyszerű bizonyítások algebrai átalakítások segítségével – számolási algoritmusok, számelméleti tulajdonságok.</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ TÉMAK</p>	
<p>Kapcsolódó tantervi témák Minden témakör kapcsolódik ehhez az anyagrészhöz. Szorosan épül az eddig megismert műveleti tulajdonságokra, az algebrai kifejezésekről, egyenlőtlenség-megoldásról, függvényekről szerzett ismeretekre, különösen szoros a kapcsolata a számelmélettel. Szervesen kapcsolódik a geometriához és a valószínűségi ismeretekhez is. Alapját képezi a középiskolai algebra anyagnak.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek Fizika, kémia, biológia, mindennapi élet, gazdasági számítások, környezeti nevelés Mindentfele – főleg természettudományos – tárgyakhoz, környezetünkben vett gyakorlati problémákhoz kapcsolódó szövegek átírása algebrai alakba.</p>
<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p>	
<p>Tanítási eljárások,</p>	<p>Frontális, differenciált csoportmunka, kooperatív munkaformák. Kiselőadások. Irányított játékok. Rajzok értelmezése, alkotása. Egyéni rajzkészítés. Tanulási eszközök használatának segítése. Tudatos memorizáltatás. Felfedeztetés frontális osztálymunkában. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.</p>
<p>Módszertani eszköztár</p>	<p>Kártya és dominókészletek algebrai kifejezésekkel és nyitott mondatokkal, főliák, betű-szám kártyák, téglalapkészlet szorzattá alakítás-hoz, kártyakészletek kooperatív foglalkozásokhoz. Négyzethálós tábla, vagy kivethető koordináta-rendszer, mágneses, vagy egyéb tapadós korongokkal. A gyerekeknek műanyag táblácska, sokszor felhasználható, letörölhető koordináta-rendszerrel. Milliméterpapír. Zsebszámológép, hatványtáblázat. A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Folyamatos verbális mérések. A kiselőadások értékelése. Diagnosztizáló és értékelő felmérések. Témazáró dolgozat</p>
<p>Értékelés módja</p>	<p>A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített foglalkozások, vegyes képességű csoportok szervezése. Hibajavítás segítése. A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Folyamatos ismétlés, differenciált feladatkiértékelés.</p>
<p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített foglalkozások, vegyes képességű csoportok szervezése. Hibajavítás segítése. A mérésnél mindenki számára megfelelő nehézségi szintű feladatok biztosítása. Folyamatos ismétlés, differenciált feladatkiértékelés.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	
<p>A betűszimbólumok megértett használata. Legyen képes egyszerű algebrai egész kifejezéseknek behelyettesítéssel értéket adni. Tudja, melyek az egyenmű kifejezések ezeket hogyan lehet összevonni, mi az egyírtatható, mi a különbség az egytagú és a többtagú kifejezések között. Értse a hatványozás műveletét, tudja a hatványjelölést biztonságosan használni, egy hatvány értékét kiszámolni, zsebszámológéppel is, és egyszerű esetekben a nélkül is. Ismerje és tudja alkalmazni a hatványozás azonosságait. Ismerje az azonosság és egyenlőség közötti különbséget, tudja algebrailag is megfogalmazni a legegyszerűbb műveleti azonosságokat. Teljes biztonsággal tudja a műveletvégzés sorrendjét az alapműveletek körében. Tudja összeggé alakítani össze és egytagú kifejezés, valamint két kétagú kifejezés szorzatát. Legyen képes a kiemelés az egyszerű esetekben elvégezni. Tudjon egyszerű, zárójeleket is tartalmazó elsőfokú egyenleteket megoldani, a megoldást ellenőrizni.</p>	

SZÖVEGES FELADATOK

13 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás, informatikai eszközök használata	Behelyettesítések, mellékszámítások, ellenőrzési feladatok.
Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés	Arányos következtetések az út-idő-sebesség, munka-teljesítmény, százalékszámítás fogalomkörökben. Egyenes és fordított arányosság.
Függvényszemlélet	A szövegesen adott problémák grafikus szemléltetése
Becslés, mérés	Az eredmények becslése, ellenőrzése.
Önellentőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A valóságból vett problémák matematikai leírása, a megoldás értelmes ellenőrzése, a megoldhatóság feltételeinek vizsgálata.
Értő-elemző olvasás fejlesztése.	Szöveges feladatok megoldása. (pl. gazdaságossági számítások, adó kiszámítása, termékek összetétele, közlekedési problémák)
Rendszerzés, kombinativitás	Az adatok és az összefüggések rendszerezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Ekvivalens és nem ekvivalens átalakítások vizsgálata. Hiányos, felesleges feltételeket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A szöveg tartalmának szemléltetése rajzzal, táblázattal. Szöveghez nyitott mondat, nyitott mondathoz szöveg készítése. A szöveg megértését segítő tevékenységek: A szöveges feladat eredményének előzetes megpipelése fejszámolással. Versenyjáték, ki tudja a legjobb becslést adni, mielőtt a szöveges feladatot megoldaná. A végeredmény összevetése a feladat szövegével. A különböző szövegi, de azonos matematikai tartalmú (egyforma gondolatmenetet igénylő) feladatok gyűjtése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A szöveges feladatok megoldása az első osztálytól kezdve folyamatosan értelet kulcsfontosságú fejlesztési feladat. Ennek során a korábbi években fontosnak tartottuk, hogy ne feladat típusokat tanítsunk, hanem a feladat megértésére helyezzük a hangsúlyt. Itt az eddig szerzett tapasztalatokat összefoglaljuk oly módon, hogy egy-egy fontosabb típust külön is megvizsgálunk, megoldási trükköket kínálunk hozzájuk.	Szövegek fordítása a matematika nyelvére. Mozgásos feladatok Munkavégzéses feladatok A százalékszámítás alapfogalmai Egyenletekre, egyenlőtlenégekre vezető szöveges feladatok (kamatos kamat, keverés, mozgás stb.)

<p>Hangsúlyos gondolatok:</p> <p>– a legfontosabb feladat ennek a területnek a tanításában az, hogy a gyerekek ne szakadjanak el a szövegkörnyezettől, legyen a kapcsolat a szöveg és az algebra között minél szorosabb. Ebben sokat segíthet az eredmény előre megbecsülése, továbbá a kapott eredmény értelmezése. Jól szolgálja ezt a célt a kapott algebrai kifejezések elemzése, bennük a szöveg egyes részleteinek felismerése.</p> <p>– Az arányosság mindegyik feladattípusban alapvető szerepet játszik, tudatosítsuk ezt a gyerekekben, idézzük fel és használjuk az erről szerzett korábbi ismereteiket.</p>	<p>Kapcsolat a fizika, kémia, biológia, földrajz tantárgyakkal, a gyakorlati élettel: elektromosság, fénytan, népsűrűség, oldatok, tápanyagok, gazdaságossági számítások, adó kiszámítása, termékek összetétele, környezetvédelemmel kapcsolatos problémák stb. (Hányos, felesleges feltételeket, ellentmondó adatokat tartalmazó feladatok.)</p> <p>Egyszerű szöveges feladatmegoldás következtetéssel, egyenlettel.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>Minden témakörben fontos feladat a szöveg értelmezésének, a szöveggel megfogalmazott probléma matematikai átfogalmazásának a képessége.</p> <p>Legszorosabban az algebrai ismeretekhez, egyenlet-, egyenlőtlenség-megoldásról, függvényekről tanul-takhoz kapcsolódik.</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Természettudományos tárgyak, fizikai, kémiai számítások, környezeti nevelés. Technika, gyakorlati élet sok területe. hétköznapi életben felmerülő problémák, fejtörők.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
<p>Tanítási eljárások,</p>	<p>Egyéni munka, frontális megbeszéléssel párosítva, többféle kooperatív foglalkozás, szöveges feladatok megjelenítése tárgyakkal, a szöveg eljátszásával, lerajzolásával. Projektmunka csoportokban. Az elmélet és a gyakorlat összevetése.</p>
<p>Módszertani eszközár:</p>	<p>Tankönyv, banki számlakivonatok, áruházi prospektusok. Gyakorlati életből vett példák gyűjtése, a tanultak alkalmazása ilyen problémák megoldására.</p>
<p>Értékelés módja</p>	<p>A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérés. A projektek eredményeinek közös megbeszélése, értékelése.</p>
<p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>A gyerekek saját tapasztalatainak, élményeinek bevonása a tanítási-tanulási folyamatba, a segítségadás biztosítása.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Tudjanak a tanulók egyszerű, mennyiségekkel kapcsolatos szövegeket, szituációkat megfogalmazni a matematika nyelvén. Tudják megoldani a megfelelő egyenletet és értelmesen ellenőrizni a feladat megoldását. Ismerjék és tudják matematikailag megfogalmazni az egyenletes mozgással, illetve az egyenletes munkavégzéssel kapcsolatos arányosságokat, a százalékos fogalmát.</p>	

GYÖKVNÁS

4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZÉS	
<p>Képességfejlesztési fókuszok</p>	<p>A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben</p>
<p>Számlálás, számolás</p>	<p>Megismertetjük a gyerekeket a gyökvonással. Mélyítjük a hatványozás ismeretét, kitekintünk az irracionális számok világába.</p>
<p>Mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés</p>	<p>A négyzetre-emelést használva visszafelé következtetünk a négyzetgyökre. Az oldalak négyzetösszegéből következtetünk a háromszög alakjára.</p>
<p>Függvényismerlet</p>	<p>A négyzetgyök függvény bevezetése</p>
<p>Becslés, mérés</p>	<p>A 10 hatványainak és a mértékváltásoknak a kapcsolata</p>
<p>Önellentőrzés igényének és képességének a fejlesztése.</p>	<p>Matematikatörténeti érdekességek gyűjtésére biztatjuk a gyerekeket, olvasnivalókat kínálunk ebben a témában.</p>
<p>Szövegszövegszerű feladat-megoldás, problémamegoldás, metakognitív</p>	<p>Értő-elemző olvasás fejlesztése.</p>
<p>Rendszerezés, kombinativitás</p>	<p>Számok felírása sokféle alakban. A különféle, megismert számkörök kapcsolatának vizsgálata</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Számok négyzetgyökének keresése próbálgatásos közelítéssel. Négyzetszámok keresése. Rácsnégyzetek rajzolása. Területük leolvasása átdarabolásokkal. Átdarabolás rajzzal is és ollóval is. Zsebszámológép használata. Négyzetgyök megközeleltése próbálgatással és/vagy táblázat segítségével, csoportverseny, ki jut legközelebb a számítógépen kapott értékhez. Grafikonkészítés, koordinátarendszer színezése gyököt is tartalmazó nyitott mondat alapján, osztályjátékban.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
<p>Ez a témakör szorosan épül a hatványozásról tanultakra, azt is gyakoroltatjuk, mélyítjük, miközben tapasztalatokat szerzünk a négyzetgyökvonás műveletéről, előkészítjük annak részletes, középiskolában történő tárgyalását.</p> <p>Hangsúlyos gondolatok: – A legfontosabb, hogy lássák a négyzetgyökvonás kapcsolatát a négyzetre emeléssel, hogy meg tudják becsülni 0,01 és 10000 közötti számok négyzetgyökét nagyságrendben.</p>	<p>Rácsnégyzetek területének leolvasása, ráspontok távolságának összehasonlítása rácsnégyzetek területének segítségével. Racionális szám fogalma, példák nem racionális számokra. A négyzetgyök fogalma. Közelítő értékek leolvasása megadott grafikonról, táblázatból. Számok négyzetgyökének meghatározása zsebszámológéppel.</p>
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Hatványozás, racionális számok, számkörök, függvények, Pítagorasz tétel	Fizika, kémia, biológia, mindennapi élet, gazdasági számítások....
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Tapasztalatszerzés, kísérletezés, az észrevételek közös megvitatása, új fogalom bevezetése frontális munkában az egyéni és csoportos tapasztalatok alapján. Játékos fejszámolási, becslési feladatok. Gyakorlás csoportmunkában és egyénileg.
Módszertani eszköztár	Négyzetrácsos lapok, hatványtáblázatok, mértekegység-táblázatok, számkártyák, ismeretterjesztő szövegek, zsebszámológépek
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése.
Az esélyegyenlőség kezelése	A gyerekek mindennapi tapasztalatainak bevonása, bőséges tapasztalatszerzésre épített fogalomalkotás, egyes képességű csoportok szervezése
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Ismerje a négyzetgyök fogalmát. Nem túl nagy számok körében ezres számkör legyen képes megbecsülni számok négyzetét, illetve számok négyzetgyökét – legalább nagyságrendben – fejben, illetve pontosan meghatározni ezeket zsebszámológép segítségével.</p>	

8. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA

PITAGORASZ-TÉTEL

6 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Sík- és térbeli alakzatok megfigyelése. Síkidomokon és testeken derékszögű háromszögek felfedezése, megfelelő síkmet-szetek felismerése a térbeli ábrákban.
Számlálás, számolás	Geometriai feladatokhoz szorosan kötődő számolási feladatok.
Beecslés, mérés	Mért adatok alapján végeztünk számításokat.
Bevezetésfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Matematikatörténeti érdekességek gyűjtésére bíztaitjuk a gyerekeket, olvasnivalókat kínálunk ebben a témában.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok csoportosítása különböző szempontok szerint Tulajdonságaik megfigyelése. Több megoldás keresése szerkesztési feladatok megoldása során, adott eszközökből többféle sokszög megalkotása. A hasáb élei, esüsei és lapjai számának meghatározása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A Pitagorasz-tétel tanításának során végigjártuk az induktív tapasztalatszerzést, sejtés megfogalmazása, deduktív bizonyítás lépcsőfokait.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Pitagorasz-tétel felfedeztetése differenciált csoportmunkában. Pitagorasz-tételre vezető feladatok gyűjtése a környezetünkben. Matematikatörténeti érdekességek gyűjtése Posztier készítés. Valóságos tárgyak méretének meghatározása Pitagorasz-tétel segítségével.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Ebben a részben bevezetjük a Pitagorasz-tételt, ami fontos, új eszköz a geometriai számításokhoz. Eddig a háromszög szögeinek összegéről és a terület, kerület, térfogatszámításról szóló ismereteket tudták használni számítási feladatokban. Ez ebben az évben tovább bővül a hasonlóság tanításakor, azután a középiskolában ennek folytatása a trigonometria, a koordinátageometria és a vektorgeo-metria. Ugyanakkor ez az első „klasszikus bizonyítás”, amivel a gyerekek az iskolában találkozhatnak Hangsúlyos gondolatok: a gyerekek már eddig is sokszor találkoztak érvelésekkel, indoklásokkal, itt talán először kerülnek szembe egy olyan gondolatsorral, amivel egy egyáltalán nem magától értetődő, nem szemléletes állítást bizonyítunk. A hangsúly itt a bizonyítással való ismerkedésen van.	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák A sokszögekről, tengelyes és középpontos szimmetriáról, háromszögek és négyszögek szögeinek összegéről, a téglalatról, a kockáról szóló korábbi anyagrészek. A későbbiekben a gúla és kúp bevezetésénél, illetve a terület, felszín és térfogatszámításoknál alaposunk leg-sorosabban az itt tanultakra.	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek Rajz, vizuális kultúra, technika
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Különléte kooperációs módszerek, csoportos, páros és egyéni kísérletezés, felfedeztetés, gyakoroltatás. Frontális munkában az észrevéte-lek közös rendszerezése, sejtések megfogalmazása. Vita, érvelés, bizonyítás.
Módszertani eszközztár	Kísérletezés síkon, körző, vonalzó használata. Négyzettrácsos lapok, szétvágható, a bizonyítást demonstráló modellek, kalkulátor, mérő-eszközök használata, mindennapi tárgyak bevonása a tanításba.
Értékelés módja	A gyerekek munkájának folyamatos megfigyelése. Diagnosztizáló felmérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Csoportmunka, differenciált feladatkiűzés és differenciált követelmények.
KÖVETELMÉNYEK	
Ismerje a Pitagorasz-tételt (bizonyítás nélkül) és legyen képes alkalmazni egyszerű, síkbeli számítási feladatokban. Tudja a tétel egyszerű következményeit a Pitagorasz-tételre visszavezetni. Tudja a tétel térbeli feladatok megoldására is felhasználni.	

GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK 15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térsejtel fejlesztése	Középpontos nagyítás vagy kicsinyítés, eltolás megfigyelése a körülvevő világ tárgyain, épületein...
Függvényszemlélet, transzformációs szemlélet	Középpontos hasonlóság és eltolás, mint újabb pontokon értelmezett hozzátelések transzformáció-tulajdonságainak vizsgálata, megfigyelésük koordinátarendszerben.
Számlálás, számolás	Hasonlósághoz, illetve a koordinátarendszer pontjainak transzformációihoz kapcsolódó számolási feladatok
Mennyiségi következtetés	Szögek, szakaszok nagyságáról szóló tulajdonságokra alapozott következtetések. Hasonlósági arányok megfigyelése.
Beeslés, mérés	Szögtartás, távolsgártás megállapítás mérésekkel.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Önkényesen választott, vagy valós problémán alapuló szerkesztési problémák megoldása, a szerkesztés helyességének ellenőrzése.
Rendszerezés, kombinativitás	Egymásnak megfelelő részletek keresése. Transzformációk osztályozása. A vektornak, mint irányított szakaszok egy osztályának a fogalma
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Ha akkor állítások helyességének vizsgálata, ellenpéldák szerepe, fordított állítás megalkotása, helyességének vizsgálata. Egyszerű bizonyítások.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Játékok pont transzformációkkal: hiányos ábrák kiegészítése, szabályjátékok pontokkal. Mozgatógépes játékok koordinátarendszerben. Transzformációk végzése másolópapír segítségével. Mégfelelő részletek keresése szimmetrikus ábrákon, műalkotásokon, szimmetrikus tárgyakon.	

Szimmetrikus sorminták, tapétamintázatok készítése egybevágó alapelemekből. Nagytítás, kicsinyítés megfigyelése a gyakorlati életben, ilyen példák gyűjtése, poszterkészítés. Szerkesztés körzével, vonalzóval.		ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok		Tartalom részletezése	
<p>A hatodikos, és hetedikes tengelyes illetve középpontos tükrözésről szóló fejezeteket folytatja. Megismerteti a gyerekekkel az eltolást és futólag a forgatást is. Elmélyíti az egybevágósági transzformációkról tanultakat, kiegészíti egy nem távolságtartó transzformáció, a hasonlóság bevezetésével.</p> <p>Hangsúlyos gondolatok</p> <ul style="list-style-type: none"> – Fontos, hogy a vektor fogalmát minél alaposabban megértsék a gyerekek. Lássák minél világosabban, hogy mit jelent két vektor egyenlősége. Hogy egy vektornak „sokféle alakja lehet”, végtelen sok nyíl – azaz irányított szakasz – mindegyike ugyanazt a vektort jelentheti – A párhuzamos szárú szögek biztosságot felismerése fontos és hasznos, ebben sokat segíthet, ha megismertetjük velük az egyállású és fordított állású félegyenes pár fogalmát. 		<p>Vektorok, mint az eltolások jellemzői. Az eltolt kép szerkesztése, az eltolás tulajdonságai, egyállású és fordított állású félegyenesek fogalmának bevezetése, párhuzamos szárú szögek fajtái. A forgatás tulajdonságai, alakzatok elforgatása 90°-kal, merőleges szárú szögek.</p> <p>A hasonlóság fogalma. A hasonlóság aránya. Középpontos hasonlóság, középpontosan hasonló kép szerkesztése, a középpontos hasonlóság tulajdonságai. A háromszögek hasonlóságának alapesetei.</p> <p>Transzformációkról tanultak összefoglalása.</p> <p>Valamilyen pont transzformációk vizsgálata. A legfontosabb transzformáció tulajdonságok összegyűjtése. Transzformációk osztályozása.</p>	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK			
Kapcsolódó tantervi témák		Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	
Szorosan kapcsolódik a korábban megismert, tengelyes és középpontos tükrözésről szóló modulokhoz. Alapot ad a téma középiskolai folytatásához. Egyébként elsősorban geometriai számításokkal foglalkozó geometria fejezeteket valamint a függvényekkel foglalkozó fejezeteket támogatja.		Képzőművészetek, vizuális kultúra Irodalom, technika, fizika, biológia	
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ			
Tanítási eljárások,	Különbféle kooperációs módszerek. A feldolgozandó anyag egy részének szétosztása csoportok között, poszterek készítése, csoportbemutatók, az eredmények összehasonlítása, a transzformáció-tulajdonságok közös megfogalmazása. Gyakorlás csoportmunkában és egyéni- leg..		
Módszertani eszközök	Geometriai transzformációk főliasorozat. Másolópapír, körző, vonalzó használat, környezetükben szereplő tárgyak, képek megfigyelése, gyűjtése, összevetése a geometriából tanultakkal.		
Értékelés módja	A gyerekek munkájának megfigyelése, csoportos értékelés projektmunka alapján, diagnosztizáló felmérés.		
Az esélyegyenlőség kezelése	Változatos képességeket foglalkoztató feladatok, eszközhasználat, differenciált csoportmunka		
KÖVETELMÉNYEK			
<p>Tudja eldönteni két vektorról, hogy egyenlők-e vagy sem. Ismerje az eltolás szabályát. Tudja pontok eltolt képét előállítani másolópapírral és szerkesztéssel is. Egyes- rű ábrákon ismerje fel az egyállású és fordított állású szögeket.</p> <p>Ismerje a hasonlóság fogalmát, képes legyen értelmesen használni a hasonlóság kifejezést, két alakzatról eldönteni, hogy hasonlóak-e, és ezt a döntést megindokolni.</p> <p>Tudja megfogalmazni a különbséget hasonlóság és egybevágóság között. Ismerje a középpontos hasonlóság transzformáció szabályát, legfontosabb tulajdonságait.</p> <p>Tudja pontok, alakzatok nagyított, kicsinyített képét megszerkeszteni. Tudjon szakaszt egyenlő részekre osztani.</p> <p>Tudjon hasonló alakzatokról megegyező arányokat leolvasni.</p>			

GÚLA, KÚP, GÖMB
9 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térszemlélet fejlesztése	Testek síkbeli ábrázolása, hálójának kiterítése, testek és testhálók összepárosítása. Gömbök szimmetriáinak, metszeteinek vizsgálata
Számolás, számolás	Térület-, térfogat-számítási feladatok, fejben és kalkulátor használatával egybekötve.
Mennyiségi következtetés, statisztikai szemlélet	Azonos felszínű, különböző térfogatú, illetve azonos térfogatú, különböző felszínű testek összehasonlítása.
Becslés, mérés	Méréssel egybekötött problémamegoldások, mértékváltási feladatok. Térfogatok arányának megbecslése.
Szövegszöveg-feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati helyzetekben, környezetünkben a gúlák, kúpok felismerése, kapcsolódó számítási feladatok megoldása.
Rendszerezés, kombinativitás	A gúla élei, csúcsai és lapjai számának meghatározása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Általános képletek alkotása a gúlák és kúpok jellemző adatainak meghatározására: térfogat, felszín...
	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Gúlák és kúpok építése, gyűjtése, hasonlóságik és különbözőségeik felfedezése, jellemző tulajdonságaik összegyűjtése, sokféle test közül a hasábok és gúlák, illetve a hengerek és kúpok kiválasztása.	
Összefüggések a gúla alapsokszögének oldalszáma és éleinek, lapjainak és csúcsainak száma között.	
Testépítések, kiterített háló megfigyelése, játékok hálók és testek összepárosítására.	
Gúlák, kúpok, gömbök térfogatának mérése, folyadékba merítéssel, azonos alapú és magasságú gúla és hasáb, illetve kúp és henger térfogatának összehasonlítása.	
Poszter készítés.	
Valós életből vett feladatok megoldása számítással.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
Ennek a fejezetnek az anyaga közvetlen folytatása a hetedik osztályban a hasábról és hengerről tanultaknak. Bevezetjük a gúla és a kúp fogalmát, felszínük és térfogatuk számítását, a gömb felszínének és térfogatának számításával együtt. Az itt szereplő egyszerű számítási feladatok a középiskolában összetettebb térgeometriai számításokkal folytatódhatnak.	Gúla jellemző adatai, meghatározása. Felszíne és térfogata Forgáskúp meghatározása, jellemzése kiterített hálójá. Forgáskúp térfogata Gömb jellemző adatai, összehasonlítása a körrel. Képletek a gömb felszínének és térfogatának kiszámítására.
Hangsúlyos gondolatok: – Ebben a részben nagyon lényeges annak megértése, milyen testeket nevezünk kúpoknak és gúlának. Fontos az is, hogy lássák a rokonságot ezek között, és a rokonságot a hasábokkal és hengerekkel is. Sokat segíthet a térszemlélet fejlesztésében is és a számítási feladatok megoldásában is. – Nagyon fontos, hogy a szemléletes képük alakuljon ki a gúla és a kúp magasságáról, lássák, hogy ez éppen a csúcs és az alapsík távolságával egyenlő.	Egyszerű mértékváltások a terület, térfogat és hosszúság-mértékegységek körében.

KAPCSOLÓDÓ TÉMAK	
Kapcsolódó tantervi témák A téma közvetlenül folytatja a hasábról, hengerről tanultakat. Itt csak a legegyszerűbb esetekben végzünk számításokat, ez a középiskolában bonyolultabb, összetettebb feladatok megoldásával folytatódik, ahol, amellyel, hogy az itt megkezdett fogalmak tovább épülnek, ismétlésre, további gyakorlásra, elmélyítésre is kerülnek.	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek Természetismeret, fizika, kémia, földrajz, vizuális kultúra, képzőművészetek, építészet, technika.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Valóságos tárgyak adatainak mérése, számítása. Méréseken alapuló adatgyűjtés a térfiguratív képelemek megalkotásához. A tapasztalatok elemzése, az általános szabályok megfogalmazása frontális osztálymunkában. Összetett feladatok megoldása egyéni, páros és csoportos munkában..
Módszertani eszköztár	Építések, kirakások, területábrák. Demonstrációs síkidomok és testek, testhálók. Olló, körző, vonalzó
Értékelés módja	Szóbeli megerősítés, hibajavítás. Terület- és kerületszámítási, térfogat számítási feladatok megoldásának diagnosztizáló és értékelő felmérése.
Az esélyegyenlőség kezelése	Társak bevonása a segítségadásban. A szemléltető közeli, konkrét tárgyakhoz kapcsolódó számítási feladatok. Egyéni segítségnyújtás.
KÖVETELMÉNYEK	
Ismerje a gúla és kúp, valamint a hasáb és henger fogalmakat, többféle test közül legyen képes kiválasztani ezeket. Tudja, mit jelentenek a felszín és térfogat szavak. Legyen képes egyszerű esetekben testek felszínét, valamint hasábok, hengerek, gúla és kúpok térfogatát kiszámítani. Ismerje a gömbbel kapcsolatos alapvető fogalmakat, valamint tudja kiszámítani a gömb felszínét és térfogatát képlet segítségével.	

GEOMETRIA ISMÉTLÉS

15 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Térsejtésfejlesztés	A sík és térbeli alakzatokról tanultak áttekintése, kapcsolatok, összefüggések keresése
Számolás, számolás	Vegyes, összetett számítási feladatok, fejtű és kalkulátor használatával egybekötve.
Becsülés, mérés	Méréssel, becsléssel egybekötött problémamegoldások.
Szöveges feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati élethelyből vett feladatok átfogalmazása matematikai problémává, kapcsolódó számítási feladatok megoldása. Megoldási terv készítése számítási feladatoknál, a szerkesztés lépéseinek megtervezése szerkesztési feladatoknál.
Rendszerezés, kombinativitás	Alakzatok előállítása sokféleképpen. Az eddig megszerzett ismeretek rendszerezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Definíció és tulajdonság megkülönböztetése, állítások igazságának eldöntése, érvelés, ellenpélda. Összefüggések, kapcsolatok, analógiák felfedezése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Ismétlés statéta játékkal. A legfontosabb fogalmak, állítások összegyűjtése. Játékok definíció és tulajdonságkártyákkal, csoportosítási feladatok, többek között, válasz ki, ami igaz a gömbön is. Színezés mértani helyek. „Szerkesztés háttal ülve” játék. Mérés, mértékváltás, becslés, számítási feladatokhoz kapcsolódva.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok Ebben a fejezetben összefoglaljuk az összes fontos ismeretet, amit eddig geometriából tanítottunk, és amit szeretnénk, hogy a középiskolában építeni lehessen rá. Hangsúlyos gondolatok: - Ennek a résznek a legfőbb feladata, hogy az eddig szerzett ismereteket egységben lássák a gyerekek. Lássák a kapcsolatokat a különböző anyagrészek között. Annál, hogy minden képletet, definíciót tudjanak fejből fontosabb, hogy tudják ezeket használni, tudjanak egyikből a másikra következtetni, és minél több összefüggést lássanak a különböző részek között.	Tartalom részletezése Háromszögek, négyszögek, sokszögek csoportosítása adott szempontok szerint; Nevezetes mértani helyek. Alakzatok előállításra adott tulajdonságú pontok halmazaként, vagy tartományok egyesítése illetve közös részeként, kisebb elemek összeépítésével. Szögszámítások; mértékváltások. Szerkesztések: alapszerkesztések átismétlése, alkalmazása egyszerű, vegyes szerkesztési feladatokban. Sokszögek kerülete és területe; a kör és részei, kerülete és területe; a hasáb, henger felszíne és térfogata. Számítási feladatok egyesesen.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák A teljes általános iskolai geometriaanyag.	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek Technika, fizika, vizuális kultúra, képzőművészetek.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások,	Ismétlés játékosan, frontális megbeszélés. Egyéni és csoportos feladatmegoldás.
Módszertani eszköztár	Körző, vonalzó kalkulátor, definíció és tulajdonságkártyák, mérőeszközök.
Értékelés módja	Verbális értékelés, ellenőrző és értékelő felmérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	Folyamatos ismétlés, differenciált feladatokon való gyakorlás.
KÖVETELMENEK	
<p>Ismerje a legegyszerűbb síkbeli alakzatokat, a kört, háromszögeket, négyszögeket, azok fontosabb típusait. Legyen képes ezekkel kapcsolatos, egyszerű állításokról eldönteni, hogy igazak vagy hamisak.</p> <p>Ismerje a felsorolt alapszerkesztéseket.</p> <p>Legyen képes megoldani egyszerű terület és térfogat-számítási feladatokat, legyen biztos ismerete a téglalap, négyzet és háromszög és kör területének, a téglalatest felszínének és térfogatának, valamint a hasáb és henger térfogatának kiszámításában.</p> <p>Tudja ezeket az ismereteket alkalmazni egyszerű, gyakorlati helyzetekben.</p>	
8. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR	
FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	
HOZZÁRENDELÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK	
20 óra	
KÉPESÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben Néhány főbb függvénytípus felismerése képletből, grafikon alapján. A lineáris függvény részletekbe menő megismerése. Grafikus egyenlet-, egyenlőtlenség-megoldás, lehetőség szerint számítógépen is.
Függvényismerélet	Sorozatok elemeinek kiszámítása, függvényértékek kiszámolása.
Számlálás, számolás	

	Kamatos kamatszámolás.
Mennyiségi következtetés	Összetartozó számpárok keresése, ábrázolása. Mennyiségek együttes változásának megfigyelése
Becslés, mérés	Táblázatok, grafikonok, statisztikák vizsgálata. Grafikus egyetlenmegoldás segítségével közelítő megoldások keresése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Gyakorlati életből vett feladatok matematikai megfogalmazása, szöveges problémákhoz függvényábrára készítése.
Indukció, dedukció	Következtetés a sorozatképzési szabályból az n -dik elemre, esetenként „naiv indukció”-s bizonyítások. Képlet alkotása a számtani és mértani sorozat n -edik elemének meghatározására.
$Az a \cdot x; x + a; x + a ; x^2 + a; (x + a)^2$ függvények „érdekes helyeinek” (zérus hely, töréspont, szélsőértékhely, ...) megkeresése módszeres próbálgatással. Összetett függvények, inverz függvények szemléltetése játékgépekkel.	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Nyitott mondatok megoldásainak keresése játékos próbálgatással, és a játékhöz kapcsolódva a grafikus megoldás bemutatása. Grafikonkészítés elképzelt, vagy valóságosan eljátszott mozgásokról és más egyéb folyamatokról (meggyújtott gyertya magasságváltozásának megfigyelése...).	
Sorozat szabályának kitalálása, láncszámozások, összeg és különbségsorozatok képzése. Periodikus sorozatok n -edik elemének kitalálása.	
	ISMEREKTEK, TANANYAGTARTALMAK
	Tartalmi fókuszok
Folytatjuk a függvényekről korábban szerzett tapasztalatok hetedikben elkezdett rendszerezését, az általános függvényfogalom alapozását, a grafikus egyenlet és egyenlőtlenség megoldás tanítását.	Tartalom részletezése
A lineáris függvények témáját be is fejezzük.	A lineáris függvény grafikonja és tulajdonságai (egyenes arányosság), fordított arányosság és grafikus képe.
A sorozatok témakörét tovább bővítjük a mértani sorozatok tanulmányozásával	Egyszerű nyitott mondatokat igazzá tevő pontok ábrázolása koordináta-rendszerben.
Hangsúlyos gondolatok:	Grafikonkészítés táblázatok, mérési eredmények alapján, grafikonolvasás, mozgás és egyéb grafikonok készítése.
– Nagyon fontos, hogy bőséges tapasztalatanyagot nyújtsunk az alaphalmaz, képhalmaz fogalmak megértéséhez, a különböző jelölések használatához.	Az abszolút érték és a másodfokú függvény grafikonja.
– Kulcsfontosságú, hogy értsék hogy mit jelent az, hogy egy pont rajta van a grafikonon, vagy nincs rajta, alatta van, vagy fölötte van; hogy grafikus egyenlet-egyenlőtlenség megoldásánál tisztán lássák, milyen kapcsolat van a grafikonok, és a nyitott mondatok között.	Egyenesek egyenlete. Egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása.
Találkozzanak nem csak lineáris esetekkel.	Sorozatok vegyesen, jelölések, különbség és hányados-sorozat megfigyelése
– Ismerjék meg, mi a menete a másodfokú és az abszolút érték függvényeknek, tudjanak ennek alapján ilyen kifejezéseket tartalmazó egyenletek megoldásainak számára következtetni.	Számítási sorozatról tanultak ismétlése.
- Sorozatok tanításánál nagyon fontos, hogy értsék a jelöléseket, tisztában legyenek a használt szimbólumok jelentésével. Tudjanak ezek között összefüggéseket keresni, ezeket matematikai formában megfogalmazni.	Mértani sorozat, definíciója, egyszerű gyakorlati alkalmazások. tulajdonságai, n -edik elem képzési szabálya, gyakorlati példák.
	KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A tananyag minden témaköréhez kapcsolódik, különösen szoros a kapcsolata az egyenlet, egyenlőtlenség-megoldásról, geometriai transzformációkról, geometriai számításokról szóló témakörökkel.	Természetismeret, földrajz, fizika, kémia, biológia, zene, vizuális kultúra, történelem, irodalom, informatika, testnevelés, egészséges életre nevelés, környezeti nevelés.
	MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ
Tanítási eljárások,	Irányított játékok. Közös, páros és egyéni tevékenykedés. Csoportos tapasztalatgyűjtés, frontális, kérdve kifejtő megbeszélések, egyéni grafikon-készítés.
Módszertani eszköztár	Függvények fölirasorozat, négyzethálós tábla, vagy kivetíthető koordináta-rendszer, mágneses, vagy egyéb tapadós korongokkal. A gyerekeknek műanyagátlátszó, sokszor felhasználható, letörölhető koordináta-rendszerrel. Milliméterpapír, zsebszámológép.

Értékelés módja	Szóbeli értékelés, diagnosztizáló és ellenőrző felmérés. Témazáró dolgozat a fejezet anyagából.
Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciált feladatkitűzés.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Legyen képes egyszerű szabályok esetén egy értékhez a hozzárendelt értéket megadni, grafikonról olvasni, táblázat alapján grafikonot készíteni. Tudjon egyszerű – szám-szám – hozzárendelési szabályokat kielégítő pontokat derékszögű koordináta-rendszerben ábrázolni.</p> <p>Ismerje az elsőfokú algebrai kifejezés fogalmát, ismerje fel azokat a hozzárendelési szabályokat, melyek grafikonja egyenes. Értse az egyenes meredekségének fogalmát, tudja a meredekséget grafikonról leolvasni.</p> <p>Tudjon egyszerű egyenleteket, egyenlőtlenségeket grafikusán megoldani, legyen képes a megoldásokat grafikonról leolvasni nem lineáris egyenleteknél is, egyszerű esetekben.</p> <p>Tudja a számtani sorozat definícióját, legyen képes adott kezdőelem és adott differencia mellett tetszőleges sorszámú elemet kiszámítani, az n-edik elemet képlettel is megadni.</p> <p>Ismerje a mértani sorozat definícióját, tudja a mértani sorozatot valamely megadott elemtől mindkét irányban folytatni, az n-edik elemet képlettel is megadni.</p>	

8. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSÍNŰSÉG, STATISZTIKA

10 óra, emellett beépül a tananyagba

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Valósínűségi, statisztikai szemlélet	Adatsokaságok elemzése Események gyakoriságának megállapítása elvégzett kísérletekben. Különböző események gyakoriságának összehasonlítása.
Függvény szemlélet	Adatsokaság szemléltetése, grafikonok készítése
Becslés, mérés	Egy-egy jelenség előfordulási gyakoriságából nagyságrendi következtetés levonása, esélylatolgatás, adatgyűjtés, mérési pontosság becslése
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Egyéni vagy kiscsoportos eredmények megosztása, közös értelmezése. Statisztikai adatok elemzése, értelmezése.
Rendszerezés, kombinatívítás	Adatok tervszerű gyűjtése, rendszerezése. A kísérlet lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése, a megfigyelt események osztályba sorolása, kombinatorikus valószínűség számítása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Kis elemszámú kísérlet megfigyelése alapján következtetés nagyobb elemszámú kísérlet lehetséges kimeneteleire, az események előfordulási gyakoriságából szabályosságok megállapítása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Valósínűségi játékok, kísérletek. A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, grafikonok gyűjtése és elemzése. A környező világból, újságokból, könyvekből, Internetről, adatsokaságok gyűjtése és elemzése, grafikonon való megjelenítése. Poszter készítés. Jegyzőkönyvkészítés	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Helye a tananyagban, tartalmi fókuszok	Tartalom részletezése
A téma folyamatosan jelen van első osztálytól kezdve a tananyagban. A hangsúly azonban mindvégig a tapasztalatszerzésen volt. Ebben a fejezetben, a tapasztalatok további gazdagítása mellett, néhány egyszerű statisztikai fogalmat is bevezetünk, miközben összefoglaljuk mindazt, ami az eddigi tanulmányaik alapján, a korosztály szintjén, megfogalmazható.	Valószínűség szemléletes fogalma. Valószínűségek előzetes becslése Összes lehetőség meghatározása Esemény, gyakoriság, relatív gyakoriság, biztos esemény, lehetetlen esemény. Kombinatorikus valószínűség, geometriai valószínűség. Adathalmazok elemzése, grafikonok. Számtani közép, módusz, medián.
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
A nem geometriai részek mindegyikéhez, de elsősorban a függvényekhez kapcsolódik.	informatika, technika, természetismeret, környezeti nevelés, anyanyelv, idegen nyelv, zene.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Kísérletezés, játék, gyűjtőmunka, poszter készítés. Csoportmunka és frontális megbeszélések.
Módszertani eszköztár	Statisztikai zsebkönyvek, újságok, Internet ismeretterjesztő könyvek, játékkocsa, pénzérmék, nyereményjátékok...
Értékelés módja	Szóbeli értékelés megfigyelés alapján, diagnosztizáló mérés.
Az esélyegyenlőség kezelése	A sok tapasztalatszerzés biztosítja, hogy mindenkinek fejlesszük a valószínűségi gondolkodását.
KÖVETELMÉNYEK	
Legyen képes egyszerű esetekben az összes eset meghatározására, a biztos és lehetetlen események felismerésére, a valószínűségek összehasonlítására, megbecslésére. Tudja egy adatsokaság átlagát kiszámolni, legyen képes a mediánt és a móduszt megállapítani.	

8. melléklet a 8. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

I. TÉMAKÖR GONDOLKODÁSI MÓD- SZEREK	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám
	Kapcsolódó C modulok	<i>08C01</i>	
	<i>08C05</i>	<i>Karácsonyi szín</i>	
	<i>08C12</i>	<i>Búcsúzás</i>	

II. TÉMAKÖR SZÁMTAN, ALGEBRA	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 36 óra
ALGEBRA	0811	Játékos ismétítő feladatok számokkal és algebrai kifejezésekkel	3 óra
	0812	Azonosságok	5 óra
	0813	Egyenletek, egyenlőtlenségek	5 óra
	0821	Beszorzás és kiemelés. Algebrai kifejezések szorzata alakítása	6 óra
<i>Kapcsolódó C modulok</i>	08C02	<i>Kiszámoló</i>	
	08C03	<i>Betűzzük ki!</i>	
	08C05	<i>Osztagató</i>	
	08C07	<i>Üzend meg!</i>	
SZÖVEGES FELADATOK	0831	Szöveges feladatok I.	5 óra
	0832	Szöveges feladatok II.	8 óra
GYÖKVNÉS	0841	A négyzetgyök fogalmának bevezetése	4 óra
III. TÉMAKÖR GEOMETRIA	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 45 óra
	0842	Pitagorasz-tétel	3 óra
PITAGORASZ-TÉTEL	0843	Vegyes feladatok a négyzetgyökvonás és a Pitagorasz-tétel gyakorlására	3 óra

GEOMETRIAI TRANSZ-FORMÁCIÓK	0871	Eltolás	4 óra	
	0872	A pont körüli elforgatás	2 óra	
	0873	Hasonlóság	3 óra	
	0874	Geometriai transzformációk rendszerező ismétlése	7 óra	
	08C11	<i>Transzformáljunk!</i>		
GÚLA, KÚP, GÖMB	0881	Ismerkedés a gúlával, kúppal	3 óra	
	0882	A gúla, a kúp, a gömb felszíne	3 óra	
	0883	A gúla, a kúp, a gömb térfogata	3 óra	
GEOMETRIA ISMÉTLÉS	0851	Az alakzatokról tanultak ismétlése	3 óra	
	0852	Geometriai szerkesztések ismétlése	3 óra	
	0853	Terület síkon és gömbön	3 óra	
	0854	Kerület-, terület-, felszín-, térfogatszámítás ismétlése	4 óra	
Kapcsolódó C modulok	08C08	<i>Sík és tér</i>		
IV. TÉMAKÖR ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGG- VÉNYEK, SZOROZATOK	A modul sorszama és címe			Ajánlott óraszám 20 óra
	0861	Grafikonok vizsgálata, hozzárendelések, függvények	6 óra	
	0862	Függvények grafikus ábrázolása, egyen- lőtlenések grafikus megoldása	7 óra	
	0863	Sorozatok	5 óra	
	0864	Felmérés	2 óra	
	08C06	<i>Attól függ!</i>		
	08C09	<i>Hol a vége?</i>		
	Kapcsolódó C modulok			

V. TÉMAKÖR VALÓSZÍNŰSÉG, STA- TISZTIKA	A modul sorszáma és címe		Ajánlott óraszám 10 óra
VALÓSZÍNŰSÉG, STA- TISZTIKA	0891	Statisztika	4 óra
	0892	Valószínűség	5 óra
	0893	Felmérés	1 óra
<i>Kapcsolódó C modulok</i>	08C10 <i>Átlagos?</i>		

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

08C01 HOGY IS VAN?	
A modul célja	A logikus gondolkodás, a logikai képességek és a gondolkodási módszertan eszköztárának fejlesztése.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészetek. Szűkebb környezetben: e fejlesztő sorozat 4. modulja.
A képességfejlesztés fókuszai	Ajánlott megelőző tevékenységek: Kombinatorikai, geometriai, számelméleti alapismeretek. Induktív és deduktív következtetés, érvelés, a gondolkodási sebesség fejlesztése, szövegértés, szövegértelmezés, nyelvi fejlettség.
08C02 KISZÁMOLÓ	
A modul célja	Számolás változatos formában egész és racionális számokkal. Százalékszámítás. Számolás nagyon nagy, illetve nagyon kicsi számokkal. A modul lehetőségét ad arra, hogy a tanár felmérje az egyes tanulók számolási képességét, problémák iránti érzékenységet.
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: fizika, csillagászat. Szűkebb környezetben: statisztika.
A képességfejlesztés fókuszai	Ajánlott megelőző tevékenységek: nevezetes számhalmazok ismerete, százalékszámítás, hatványozás, normálalak Számolási képesség, műveletvégzési sebesség, szövegértés, szövegértelmezés.

08C03 BETŰZŐK KI:	
A modul célja	A betűs kifejezések elfogadása. A tanulói ismeretek tudatosítása, különféle játékokkal az eddigi ismeretek elmélyítése. A szövegértelmezési, szövegteljesítő képesség fejlesztése.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: fizika, kémia. Szűkebb környezetben: saját programcsomagunkban a 2. modul. Ajánlott megelőző tevékenységek: tanórai algebrai ismeretek.
A képességfejlesztés fókuszai	Problémaérzékeltség, problémamegoldás, együttműködés eredetiség, kreativitás, asszociatív memória, szövegértés, szövegértelmezés, rendszerezés, gondolkodási sebesség.
08C04 OSZTOGATÓ	
A modul célja	A tanulók számelméleti ismereteinek elmélyítése, ismeretek tudatosítása, elemző képességük fejlesztése.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: tapasztalatszerzés (NAT szerint). Szűkebb környezetben: kombinatorika, valószínűségszámítás, a programcsomag első modulja.
A képességfejlesztés fókuszai	Ajánlott megelőző tevékenységek: tanórai számelméleti ismeretek. Deduktív következtetés, induktív következtetés, mennyiségi következtetés, érvelés, bizonyítás, szövegértés, szövegértelmezés.
08C05 KARÁCSONYI SZÁM	
A modul célja	Térítés nyelvi játékokkal az ötletesség, kreativitás, nyelvi fejlettség, grafikus feladatokkal az elemző képesség és a rendszerezés fejlesztése.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: nyelvtan.
A képességfejlesztés fókuszai	Szűkebb környezetben: bármely modulba beilleszthető. Elemzés, rendszerezés, érvelés, problémaérzékeltség, problémamegoldás
8C06 ATTÓL FÜGG?	
A modul célja	A halmazokkal kapcsolatos fogalmak elmélyítése, a halmazműveletek pontos értelmezése. A hozzárendelések közül a függvények felismerése. Függvények alkotása változatos szövegek környezetében, a függvénytani alapfogalmak elmélyítése. Grafikonolvasás fejlesztése.

Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: hétköznapi tevékenységek (Menetrend, tévéműsor olvasása stb.) Szűkebb környezetben: tanórai halmazelméleti, függvénytan ismeretek
A képességfejlesztés fókuszai	Rendszerezés, problémaérzékenység, problémareprezentáció Eredetiség, kreativitás, nyelvi fejlettség, szövegértelmezés, relációsóköncs.
08C07 ÜZEND MEG!	
A modul célja	A kódolás és dekódolás fogalmának megismerése. Titkosítási eljárások megismerése.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: informatika Szűkebb környezetben: számrendszerek, számelmélet.
A képességfejlesztés fókuszai	Rendszerezés, kombinatorika, eredetiség, kreativitás, problémaérzékenység, szövegértés, szövegértelmezés.
08C08 SIK ÉS TÉR	
A modul célja	A tanulók térszemléletének fejlesztése. Darabolási feladatokon keresztül a kombinatív készség fejlesztése. A síkgeometriai fogalmak elmélyítése.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészetek. Szűkebb környezetben: maradékos osztás, leszámítási feladatok. Ajánlott megelőző tevékenységek: Sík és térgeometriai alapismeretek
A képességfejlesztés fókuszai	Térkép, térbeli viszonyok felismerése, ábrázolás, elemzés, hosszúság (terület, térfogat) becslés, szövegértés, szövegértelmezés.
08C09 HOL A VÉGE?	
A modul célja	A végtelen fogalmának megismertetése, elmélyítése, a végtelen különböző formáinak megjelenése, a fraktálalakzatok vizsgálata, a végtelen mértani sorok vizsgálata.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészet. Szűkebb környezetben: E programcsomagban a 2., 7. és 8. modul.

A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, mennyiségi következtetés, mérés, becslés, kreativitás, prezentáció, megfigyelőképesség, szövegértés és értelmezés, problémamegoldás.
--------------------------------------	--

08C10 ÁTLAGOS?	
A modul célja	A statisztikai mutatók (átlag, medián, módusz) fogalmának elmélyítése, statisztikai adatok vizsgálata, diagramok vizsgálata.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: földrajz Szűkebb környezetben: statisztika, valószínűségszámítás. Ajánlott megelőző tevékenységek: statisztikai mutatók ismerete, grafikonok ismerete.
A képességfejlesztés fókuszai	Deduktív következtetés, induktív következtetés, valószínűségi következtetés, problémaérzékenység, eredetiség, kreativitás, szövegértés, szövegértelmezés.

08C11 TRANSZFORMÁLJUNK!	
A modul célja	Geometriai transzformációk ismeretének mélyítése, alkalmazása. Különböző parkettázási problémák elemzése, megoldása
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészet, népművészet. Szűkebb környezetben: rajz és vizuális nevelés. Ajánlott megelőző tevékenységek: egybevágósági transzformációk ismerete.
A képességfejlesztés fókuszai	Probléma-reprezentáció, elemzőképesség, pontosság, ábrázolás, prezentáció, rész-egész észlelése, figyelem koncentráció, problémamegyezés, gondolkodási sebesség, ismeretek rendszerezése, rugalmas gondolkodás, problémamegoldás, metakogníció.

08C12 BÚCSÚZÁS	
A modul célja	A foglalkozások értékelése, a tanév lezárása játékokkal.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Szűkebb környezetben: a modul feldolgozása a tanév végén javasolt, utolsó modulként.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, rendszerezés, logikai következtetés, együttműködési készség.

Bevezető a 9–12. évfolyamok matematika kerettantervéhez

Ezt a kerettantervet ajánljuk minden olyan matematika tantárgyi programhoz, amelyik a matematikai nevelőmunka megújítására törekszik, része annak a kerettantervnek, amely az 1–12. évfolyamokon folyó kompetencia alapú matematikai nevelés fejlesztési feladatait konkretizálja a következő területek megjelenítésével:

- tartalmak (témakörök), ismeretrendszer,
- a követelmények teljesítéséhez javasolt időkeret,
- fejlesztendő képességek, kompetenciák,
- javasolt tevékenységek átfogó rendszere,
- évfolyamonkénti követelmények,
- értékelési eljárások, módszerek.

A kompetencia alapú kerettanterv a Köznevelési Törvény által előírt szakaszolást és a mindennapi gyakorlatot figyelembe véve az 1–12. évfolyamok számára készített matematika kerettanterv szakaszolására az alábbiak szerint biztosít lehetőséget:

- I. Bevezető-kezdő szakasz (1–4. évfolyam).
- II. Alapozó szakasz (5–6. évfolyam)
- III. Fejlesztő szakasz (7–8. évfolyam)
- IV. Középfokú nevelés-oktatás szakasza (9–12. évfolyam)
- V. Szakiskolai szakasz (9–10. évfolyam)

Jelen kerettanterv és az erre épülő teljes program anyagai a magyar közoktatás nevelő és oktató munkája különböző pedagógiai szakaszait kiszolgálja.

A modern követelményekkel, módszerekkel, eszközökkel az 1–12. évfolyamok következetes építkezési ívét meg nem törve, a fentebb jelzett szakaszolást figyelembe véve, a mai gyakorlatban megtalálható iskolaszervezet bármelyikében alkalmazható.

A kerettanterv egy gyakorlati megvalósítást biztosító komplex eszköztan készült el a suliiNova Kht. keretében lezajlott fejlesztési folyamat során. (Educatio – suliiNova program HEFOP 3.1.1.) Ezen dokumentumok (feladatlapok, könyvek, tanári segédletek, eszközök, stb.) moduláris építkezése lehetővé teszi az 1–12. évfolyamok bármelyikén való – akár önálló – alkalmazásukat, és biztosítja azon középiskolák számára is a 9. évfolyam matematikai nevelésének megszervezését, ahol a középiskolai tanulmányokat nyelvi évfolyamok szervezésével kezdik.

A modulok a tanórai fejlesztéseket (A típus), más műveltségterületek által támogatott matematikai kompetenciafejlesztést (B típus) és a tanórán kívüli foglalkozásra tervezett fejlesztést (C típus) jelentik meg.

Az elkészült eszköztan részai a tanulói munkafüzetek (eszközmellékletekkel), tanári útmutatók (módszertani, értékelési javaslatokkal, ajánlásokkal, alternatív eljárások bemutatásával, a szükséges eszközökkel).

A kerettanterv a magyar matematikai nevelés jó hagyományait, értékeit megőrizve a következő területeken hangsúlyos feladatokat.

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja és feladata a tanulók önálló, rendszerezett, logikus gondolkodásának kialakítása, fejlesztése. A matematikai nevelés sokoldalú eszközökkel fejleszti a tanulók kreatív gondolkodását, modellalkotó tevékenységét, kialakítja a megfogalmazott összefüggések, hipotézisek bizonyításának igényét, megmutatja a matematika hasznosságát, az emberi kultúrában betöltött szerepét.

A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technikai, a humán műveltségterületek, a mindennapi problémák értelmezéséhez, leírásához és kezeléséhez, a gazdasági, pénzügyi kérdések áttekintéséhez, a helyes döntések meghozatalához. Szükségessé vált, hogy a matematikatanítás során felvetett problémák kapcsolódjanak a környezeti neveléshez, a családi életre neveléshez, egészségneveléshez és a helyes fogyasztói magatartás kialakításához, továbbá, hogy a tanulók ismerkedjenek meg a matematika kultúrtörténeti vonatkozásaival is.

Fontos, hogy a tanulók képessé váljanak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, törekedjenek az önellenzésre, legyenek képesek a várható eredmények becslésére. Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságuk fejlesztésére, ugyanakkor képesek legyenek a problémák közös megoldására is. Ennek érdekében szaktassuk a tanulókat a kooperatív munkaformához, az erre alkalmas tananyagok egyes részleteinek csoportmunkában való feldolgozásával, a feladatmegoldások megbeszélésével. A csoportmunkában elvégzett feladatok értelmezése és bemutatása közben a tanulók kommunikációs képessége is fejlődik. Differenciált munkaformákkal biztosítsuk a tehetséggondozást, és az elmaradók felzárkóztatását. Fokozatosan alakítsuk ki a matematika szaknyelvének pontos használatát és jelölésrendszerének alkalmazását.

Középiskolában is nagy hangsúlyt kell fektetni a szemléltetésre, a tanulók önálló tevékenységére annak ellenére, hogy általános iskolai tanításhoz képest a deduktív módszerek is előtérbe kerülnek.

E kerettanterven alapuló középiskolai tananyag egy sikeres középszintű érettségi vizsgára készíti fel a tanulókat. Az emeltszintű érettségi vizsgához szükséges többlettudást a fakultatív oktatási rendszerben kapják meg a tanulók.

A fejlesztési célok és kompetenciák

- Tájékozódás
  - Tájékozódás a térben
  - Tájékozódás az időben
  - Tájékozódás a világ mennyiségi viszonyaiban
- Megismerés
  - Tapasztalatszerzés
  - Képzlet
  - Emlékezés
  - Gondolkodás
  - Ismeretek rendszerezése
  - Ismerethordozók használata
- Ismeretek alkalmazása
- Problémakezelés és – megoldás
- Alkotás és kreativitás: alkotás öntevékenyen, saját tervek szerint; alkotások adott feltételeknek megfelelően; átirukturálás
- Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatos értékek

- Kommunikáció
  - Együttműködés
  - Motiváltság
  - Önismeret, önértékelés, reflektálás, önszabályozás
- A helyes tanulási szokások kialakítása**
- A négy év során tudatosan kell fejleszteni a tanulók lényegkiemelő, analízis és diszkussziós képességét, átfogó, nagyobb összefüggések felfedezésére is képes gondolkodását. Erre irányul a matematikaoktatásban a sokféle logikai feladat, a felfedezettő tanítás, az ismétlés, a rendszerezés, a szöveg-elemzés, a megoldások vizsgálata.
  - Szöveges feladatokon keresztül fejlesztjük a tanulók szövegértését, lényegkiemelő képességét. A mindennapi életből vett problémák matematikai megoldását összevetjük a reális, elvárható eredménnyel. Ezért fontos a becslési képesség fejlesztése is.
  - A geometriai feladatok különösen alkalmasak a precíz munkavégzés elsajátítására. Vázlat elkészítésére, annak elemzésére, a feladathoz kapcsolódó ismeretanyag tudatos szintetizálására szoktatjuk a tanulókat. A kivitelezésnél a tanulók esztétikai érzékét, a megoldások számának elemzése során pedig diszkussziós képességüket fejlesztjük.
  - A térszemlélet fejlesztése segíti a világban való eligazodást. A valóság tárgyait modelleken keresztül szemléltetve, önállóan elkészített mértani testen keresztül ismerik meg a tanulók. A felfedezett összefüggéseket a gyakorlati problémák megoldása közben is alkalmazzák.
  - A zsebszámológépet készség szinten használják, ismerik a grafikus kalkulátort, és a tanuláshoz használható matematikai programokat, valamint az internetes weblapokat.
  - A csoportmunkában a tanár által összeállított feladatokon keresztül a tanulók a régi ismereteik alkalmazásával közösen fedezik fel az új matematikai összefüggéseket. Az új ismeretek tanári irányítással, frontális munkaforgatóban rögzülnek. Az együttműködés folyamatában a közös eredmény érdekében előtérbe kerül egymás tiszteltetben tartása, a szolidaritás, a tolerancia, a segítőkészség, valamint fejlődik a vitakészség és az érvelés képessége. Ebben a szocializációs folyamatban könnyebben kialakul az intenzív érdeklődés és a kíváncsiság. Ez alapvető feltétele a világ dolgaihoz való pozitív viszonyulásnak, a nyitottságnak, az élethosszig tartó tanulás megalapozásának.
  - Felhívjuk az érdeklődő tanulók a figyelmét a szakirodalomra, a szakfolyóiratokra, kiemelten a Középsikolai Matematikai és Fizikai Lapokra.

Értékelés, számonkérés

- A fejlesztendő képességek:
  - Az alapvető fogalmak, definíciók, tételek memorizálása, alkalmazása
  - Az alapvető algoritmusok elsajátítása és alkalmazása
  - Az összefüggések megértése, alkalmazása
  - Lényegkiemelés a mindennapi életből merített problémákban
  - A matematikai szaknyelv és jelrendszer alkalmazása
- Az értékelés a tanulók tudásszintjének megismerését szolgálja, visszajelzést ad a tanulónak, a tanárnak és a szülőnek a fejlődés mértékéről, ezért alapvetően fontos a tanulók előrehaladása érdekében. A tantervben „követelmények” című szó alatt található a középszintű érettséghez szükséges ismeretek, *dőlt betűvel* pedig a kiegészítő tananyagok, melyek elmélyítéshez vagy kitekintésre szolgálnak.
- A diagnosztizáló felmérések segítségével megállapítható, hogy a tanulók eljutottak-e arra a szintre, ahonnan tanulmányaikat tovább folytathatják. Ezekre a felmérésekre nem adunk osztályzatot. A mérés elvégzése után a lemaradókkal célszerű az adott anyag részben a továbbiakban differenciáltan foglalkozni.

- Kisebbségi anyagrészek lezárásakor ajánlott röpdolgozatot íratni, amelyet tanári gyakorlatnak megfelelően osztályzattal értékelünk. Ha a tanulók tudásában nagy hiányosságokat tapasztalunk, akkor az osztályzástól eltekinthetünk. Ebben az esetben a hiányok pótlása vagy folyamatosan végezhető, vagy a nagyon nehéznek tűnő anyagrészre később lehet visszatérni.
- A jelentősebb fejezetek lezárásakor témazáró felmérést íratás javasolt. A felmérés csak a továbbhaladáshoz szükséges ismereteket kérje számon. Az egyes feladatok megoldását pontozással javasolt értékelni, ügyelve a helyes részeredmények pozitív értékelésére is. A dolgozat eredményét százalékkal és érdemjeggyel minősítjük. Így a minősítés a tanuló és a szülő számára is egyértelmű.
- A szóbeli számonkérés a matematikában nem túl gyakori a középszintű érettségi kizárólagos írásbeli követelménye miatt.
- Értékelhető szóbeli megnyilvánulás a projektmunkák előadása: matematika történeti vonatkozások ismertetése, a művészetek és a matematika kapcsolata, az elkészített portfóliók magyarázata, a mindennapi élethez kapcsolódó gyakorlati feladatok bemutatása.
- A csoportmunkát nem szükséges minden esetben értékelni. Ha értékeljük, akkor a csoport minden tagja azonos minősítést kap, mely lehet osztályzat vagy a tanári gyakorlatnak megfelelő egyéb jelerendszer.
- Az év végi ismétléskor írathatunk olyan felmérést, amelyeknek feladatai az érettségi vizsga első részéhez hasonlóan csak rövid válaszokat, számolást, indoklást igényelnek.
- A 12. évfolyamon az érettségire való felkészítés miatt 45+135 perces felmérést is célszerű íratni a korábbi évek érettségi feladatsorai alapján, hogy ezzel a vizsgaformával megismerkedjenek a tanulók. Mivel ez külön szervezést igényel, javasoljuk évfolyamszintű próbaérettségi íratását.

A kerettanterv alkalmazhatósága

A kerettantervhez szervesen illeszkedik a sulINova Kht megbízásából kidolgozott modulrendszerű programcsomag. Egy modul egy tananyag-egységet dolgoz fel, a legkorszerűbb oktatási módszerek alkalmazásával. A kis tanegységekre való felbontás miatt más matematika tanítási koncepció esetén is alkalmazható.

- A kerettantervhez illeszkedő részletes tanmenet az iskolák helyi tantervének elkészítését segíti.
- A tanuló munkafüzet kidolgozott példákat, ezt követően a felvetett problémák következményeként az elméleti tananyag összefoglalását, további feladatokat és az adott tanegységhez kapcsolódó kislétszámú tartalmat.
- A tanárok számára kézikönyv készült, melyben megtalálhatók az egyes évfolyamok tanmenetei, a feladatok megoldásai, a különböző tanítási módszerek részletes leírásai, az előre gyártott tanszövegek, az egyes témakörökhöz esztendővel kapcsolatos internetes weblapok és az oktatásban használható programok. A kézikönyv diagnosztizáló felmérést, röpdolgozatokat és témazáró felmérést is tartalmaz. Ehhez elektronikus formátumban lehet hozzáférni, felcsatolva az évfolyamok végén a mellékletekben található. A táblázatban szereplő modulok után (*dőlt betűkkel*), az úgynevezett C típusú modulokat soroljuk fel, amelyek magasabb heti matematika óraszám esetén, a többlet órán kerülnének feldolgozásra, vagy délutáni foglalkozás keretében javasoljuk felhasználásukat a tanulásban lemaradt, illetve a témakör iránt érdeklődő tehetséges tanulók foglalkoztatására. A C modulok vázlatosa a megfelelő évfolyam tanterve végén, a mellékletben található.
- A középiskolai programcsomag minden A típusú moduljában a tanári modulvázlat külön részletes javaslatokat ad **az adott modul értékelésére**.

Az értékelés szerepe és módja a C típusú programcsomagokban:

- A fenti irányelveken túl a matematika több tanulói önellenzésre vonatkozó tesztet, tudásfelmérőt tartalmaz. Ezek kifejezetten a tanulók önellenzését szolgálják, és nem tekinthetők dolgozatnak.
- A 11. és 12. osztályok számára készült C modulok elérnek a korábbiaktól. Itt a képességfejlesztés már kifejezetten feladatmegoldásokon keresztül valósul meg. Ezek a foglalkozások szorosan kapcsolódnak a tanórák tananyagához, a tanult tananyag elmélyítését, a középszintű érettségire való felkészítést szolgálják.
- A témakörök végén a tanulók a szerzett ismereteik mélységét egy-egy tudáspróbában mérhetik le. Ezek is a tanulók önellenzését szolgálják.

9. ÉVFOLYAM
37 tanítási hét, heti 3 óra, összesen 111 óra

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	15
II.	Algebra	32
III.	Geometria	27
IV.	Függvények	15
V.	Valószínűség, statisztika	8

A tananyag feldolgozására 97 órát osztottunk ki, ezeken kívül 8 órát szántunk a témazáró dolgozatokra. (Az éves óraszámból fennmaradó további órák ismétléste, a nehezebben elsajátítható témák elmélyítésére szolgálnak.)

9. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

15 óra

KÉPESÉGFELJESZTÉS	
Képességfelkészítési fókuszok	A képességfelkészítés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Halmaz elemeinek száma, végtelen elemszámú halmazok, számosság.
Beclsés, mérés, valószínűségi szemlélet	Halmazok közös részének és egyesítésének elemszáma logikai szítával.
Szövegsfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Kombinatorikus gondolkodás segítségével fejlesztjük a valószínűségi szemléletet. Pontos szövegértés, szövegelemzés, a szöveges feladatokban megfogalmazott hétköznapi problémák átemelése a matematikai logikai rendszerébe, a metakogníció fejlesztése.
Rendszerelés, kombinativitás	Különböző dolgok, tárgyak, elemek, fogalmak adott szempont szerinti csoportosítása, rendezése, összefüggések keresése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A kombinatív gondolkodás fejlesztése összetett, több irányba is nyitott végű probléma megoldása során. Következtetés a speciális, konkrét megfigyelésektől az általános esetre, az induktív gondolkodás fejlesztése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Konkrét dolgok csoportosítása adott, vagy a tanulók által javasolt szempontok szerint. Szituációs játék, barkochba játék egy-egy elem kitalálására. Kevés számú elem esetén az összes sorrend megszámlálása, egyéni illetve csoportos kísérletek elvégzése során, ismétlődő elemek esetén is. Kiválasztási problémák konkrét bemutatása, megfigyelése. Adott síkbeli alakzatok, térformák csoportosítása, egyéni manipulációval. Játék számkártyákkal, dobókockával, bármilyen általunk felíratozott kártyával.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>A halmaz fogalma, ábrázolása: Venn-diagram, megadása, halmazok egyenlősége, a halmaz elemei, a halmaz elemeinek száma, logikai szita, üres halmaz, részhalmaz, komplementer halmaz.</p> <p>Műveletek halmazokkal: metszet, unió, különbség.</p> <p>Számhalmazok, a valós számok halmaza.</p> <p><i>Egyszerű pontthalmazok a koordinátasíkon</i>, nevezetes pontthalmazok</p> <p>Kombinatorikai feladatok megoldása, sorba rendezés, kiválasztás, ismétlődő elemek esetén is.</p> <p>Állítások és tagadásuk megfogalmazása, azok igaz, hamis voltának eldöntése, az „és”, „vagy”, „vagy” műveletek alkalmazása. Egyszerű következtetések, állítások és megfordításuk megfogalmazása. A definíció és a tétel különbözősége.</p>	
KAPCSOLÓDÓ TÉMAK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségi területi kapcsolódási lehetőségek
<p>Függvények, oszthatósági feladatok, geometriai alakzatok rendszerezése, pontthalmazok síkon, koordinátasíkon, térben.</p> <p>Gráfok.</p> <p>Valószínűség-számítás kombinatorikus úton.</p> <p>A logika elemei a matematika minden témakörében.</p> <p>Halmazok, adatsokaságok, statisztika.</p>	<p>Halmazszemlélet a földrajz, a biológia a kémia tudományban.</p> <p>Formák, motívumok periodicitása a képzőművészetben és a zenében.</p> <p>Számítástechnika.</p> <p>Az összes lehetőség megkeresése egy valóságos probléma megoldásakor (Pl. egy elektromos hálózat, vagy vízvezeték hálózat javítása során).</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Tájékozottság a valós számkörben.</p> <p>Részhalmaz, unió, metszet, két halmaz különbségének ismerete és alkalmazása.</p> <p>A logika alapvető műveleteinek alkalmazása minden napi problémák megoldásában.</p>	

9. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR

ALGEBRA

32 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Konkrét számolási feladatok a valós számkörben, a számfogalom elmélyítése, egy szám többféle felírása, hatványozás, nagyságrendi viszonyok. A folytonosság érzékelése.
Mennyiségi következtetés	Ismerkedés az irracionális számok tulajdonságaival, azok racionális számmal való szorzásával és osztásával, egyenes, fordított és egyéb arányossági következtetési szemlélet fejlesztése a valós számkörben.
Beccsés, mérés, valószínűségi szemlélet	Az arányossági feladatok eredményének becslése. A becslült eredmények valószínű, valószínűtlen voltának eldöntése (szemléletfejlesztés).
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Mennyiségek mérése, azonos mértékrendszer használata, összetett mennyiségek ismerete (Pl. sebesség, sűrűség, Ft/db, népsűrűség : db/m ² stb.) A mennyiségfogalom fejlesztése. A szövegerős tudatos fejlesztése, hétköznapi szöveg „lefordítása” a matematika nyelvére, a valóságbeli problémák matematikai értelmezése (a metakogníció fejlesztése).

Rendszerezés, kombinatoritás	A szükséges adatok kikeresése, a fölösleges adatok mellőzése, a lényegkiemelő képesség fejlesztése. A korábbi matematikai ismeretek beépítése, a lehetséges alkalmazások megkeresése, a tanult új ismeret beillesztése, a rendező szemlélet alakítása. Számok felépítése prímszámokból, számok osztóinak és többszöröseinek kapcsolata.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Azonosságok, igaz, hamis egyenlőségek, konkrét számoktól az általános eset megfogalmazásáig (induktív gondolkodásmód fejlesztése). Azonosságok alkalmazása konkrét esetekben (deduktív gondolkodás fejlesztése).
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Számolási feladatok írásban, fejben, önállóan, programozott lépések szerint.	
Elemi számelméleti összefüggések, prímszámok, összetett számok keresése.	
Oszthatósági szabályok, osztók, többszörösök meghatározása.	
Egyszerű szöveges összefüggések leírása matematikai jelekkel, hallás és olvasás alapján.	
Szöveges feladatok értelmezését szolgáló nyelvi játékok.	
Szöveges feladatok megoldása előtt a várható eredmények közös becslése, a megoldott egyenletek eredményének ellenőrzése, értelmezése, szöveges válasz a felvetett szöveges problémára.	
Egyéni, csoportos munkában arányosságok felfedezése sík és térbeli alakzatok tulajdonságai között, képletek, összefüggések elemzése.	
Gyűjtőmunka (egyéni, csoportos): szakácskönyvek, gépjármű katalógusok, stb. tanulmányozása, arányosságok keresése.	
Kutatói projektek (előadás, vagy írásbeli feldolgozás)	
– matematikátörténeti témában, (pl.: a negatív számok, az irracionális számok kialakulása),	
– az arányosságok vizsgálata más tudományokban,	
– az „isteni arány”, az aranymetszési arány a művészetekben, stb.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Műveleti azonosságok a valós számok halmazában, kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás.	
A műveletek sorrendje, kifejezések szorzattá alakítása.	
Hatványozás egész kitevőre, a hatványozás azonosságai.	
A számok normálalakja.	
<i>Számrendszerek.</i>	
Nevezetes azonosságok: $(a + b)^2$, $(a - b)^2$, $a^2 - b^2$.	
Műveletek algebrai törtekkel, összetett algebrai kifejezések azonos átalakítása.	
Arányosságok, következtetések, százalékszámítás.	
Elsőfokú egyenletek.	
Egyszerű abszolút értékű egyenletek.	
Elsőfokú egyenlőtlenségek.	
Elsőfokú két ismeretlenes egyenletrendszerek.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	
Műveletek racionális számkörben.	
Logikai műveletek, halmazok.	
Négyzetgyök és n -edik gyök, gyökfüggvények.	
A logaritmus, exponenciális, függvények.	
Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	
Normálalak használata: kémia, fizika, földrajz, csillagászat, statisztikai mutatók.	
Arányosságok a valóságban, a természetben, a művészetekben.	

KÖVETELMÉNYEK	
<p>A másodfokú azonosságok alkalmazása. A négy alaplüvelet elvégzése algebrai kifejezésekkel. Arányosságok felismerése, alkalmazása szöveges feladatokban és a mindennapi problémákban. Szövegértés, szövegelemzés. Oszthatósági szabályok biztos ismerete. Összetett számok prímtényezős alakja. Elsőfokú egyenletek biztos megoldása. Egyszerűbb egyenletrendszerek biztos megoldása.</p>	

9. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA

27 óra

KÉPESÉGFELJESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Geometriai alakzatok mennyiségi jellemzői, csúcsok, élek, lapok száma, kerület, terület, élváz hossza, felület, térfogat nagysági viszonyai, mérőszámok összehasonlítása, rendezése, a számolási készség alkalmazása a valóság tárgyain, illetve azok geometriai modelljein.
Mennyiségi következtetés	A sík- és térbeli alakzatok építése, következtetések megfogalmazása mennyiségi jellemzőik között. A mennyiségek folytonossága, fogalmának továbbfejlesztése.
Becslés, mérés, valósíntéségi szemlélet	Síkidomok kerületének, területének, térbeli alakzatok élvázának, felületének, térfogatának becslése. Valóságos tárgyak, modellek elkészítéséhez felhasználandó anyagok mennyiségének közelítő meghatározása, az ehhez szükséges képességek fejlesztése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szövegértelmezés továbbfejlesztése a lényegkiemelő képesség fejlesztése. A valóság tárgyainak geometriai modellezéséhez szükséges képességek, a térlátás fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Síkbeli és térbeli analógiák felfedezése. A valóság tárgyainak jellemzése a geometriai fogalmak segítségével, absztrakciós képesség fejlesztése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Összefüggések, képletek felfedezése gyakorlati tapasztalatból kiindulva, azok általánosítása és alkalmazása más esetekben. AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK
<p>Tárgyak, testek, síkidomok csoportosítása megadott, vagy egyéni szempontok szerint. Csoportmunka: a sík ill. a tér kitöltése különböző formákkal. A síkon és a gömbön rajzolt alakzatok tulajdonságainak megfigyelése: hasonlóságok, különbségek. Kütiómunka: (előadás, vetítés számítógéppel, interaktív programok az Internetről). – Térformák, poliéderek, szimmetriák a síkban és a térben. – Geometriai motívumok a képzőművészetben. – Arányok a zenében, a természetben, stb.</p>	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>Tételek és viszonyaik. Testek, elnevezések. Testek geometriai tulajdonságai, élváz, háló, felszín, térfogat (tapasztalati szinten). Háromszögek jellemzése, alapfogalmak, kerület, terület. Háromszögek nevezetes vonalai, körei, definíciók, tételek (bizonyítás nélkül). Pitagorasz-tétel, Thalész-tétel (bizonyítással), a tételek alkalmazása. Négyyszögek, sokszögek belső és külső szögei. Négyyszögek osztályozása, speciális négyyszögek: trapézok, paralelogrammák, deltoidok, húr- és érintőnégyyszögek (bizonyítás nélkül), kerület- és területszámítás, szerkesztési feladatok. Kőr és a szabályos sokszögek. Kőr és részei, kerületük, területük, a szög ívmértéke. Transzformációk: szimmetriák, eltolás, elforgatás (tapasztalatgyűjtés, manipuláció). Szimmetriák a térben: a valóságban, a természetben. Vektorok jellemzése, alkalmazása. <i>Térbeli transzformációk.</i></p>	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>Halmazok, logika. Korábbi tanulmányok a síkidomokról és testekről. Nevezetes ponthalmazok, szögfelező, szakaszfelező merőleges.</p>	<p>Képzőművészet, zene, építészet, informatika, természeti környezet, modellezés, kerítészet, szabás-varrás.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Tájékozottság a megismert síkidomok és testek tulajdonságaiban. Speciális háromszögek, négyyszögek és szabályos sokszögek tulajdonságainak ismerete. Nevezetes tételek: Pitagorasz-, Thalész-tétel alkalmazása. Kőr részeinek ismerete, az ívmérték használata. Szimmetriák felismerése, alkalmazása geometriai modelleken. Vektorok alkalmazása.</p>	
9. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR	
FÜGGVÉNYEK	
15 óra	
KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
<p>Számlálás, számolás</p>	<p>Az adott helyhez tartozó függvényértékek kiszámítása, a függvények tulajdonságainak (pl.: növekedési és fogyási viszonyainak) meghatározása. A grafikus megjelenítés a függvényértékek közötti reláció meghatározását képi formában is meg erősíti.</p>
<p>Mennyiségi következtetés</p>	<p>Mozgás-, hőingadozási- stb - grafikonok, egyéb statisztikai adatokat szemléltető grafikonok segítségével tovább mélyíthető a mennyiségi következtetés képessége. A folytonos, a szakaszos és a diszkrét változások elemzése.</p>
<p>Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet</p>	<p>A grafikus ábrázolás közelítő képi megjelenítést biztosít. A valóság folyamatait leíró grafikonok, és a matematikai függvények grafikonjainak különbsége, hasonlósága.</p>

Szövegszámítás-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A valóságból merített szöveges feladatok algebrai megfogalmazása, az így leírt kétváltozós összefüggések ábrázolása a koordináta-rendszerben, többszörös gondolkodást igényel, az ehhez szükséges képességek fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	<p>Kombinatív gondolkodás és az összefüggések felismerésének képességét feltételezik az alábbi műveletek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – többféle grafikon együttes megfigyelése, a képi megjelenés és a valós folyamat kapcsolatára. – a geometriai transzformációk alkalmazása a függvény-transzformációk vegrehajtásánál. – a halmazszemlélet, az algebrai összefüggések és a geometriai tulajdonságok párhuzamos alkalmazása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Konkrét számokkal és összefüggésekkel megadott függvényekről, át lépés az általános képletekkel megadottakra, illetve az általánosítás után azok konkrét alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>Játék: tájékozódás térben, időben (csoporthoz), „torpedó” (páros).</p> <p>Tájékozódás térképen, földgömbön (párban).</p> <p>Adott tulajdonságú pontok keresése, pl. bar-kochba játékkal.</p> <p>Grafikonok készítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – milliméterpapírra (egyéni), – mágnes táblán (csoporthoz), – írásvetítőn, egymáson elmozdítható fóliákkal (tanári irányítással). – függvényábrázoló programokkal pendrive-ra, aktív táblára (tanári irányítással). 	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>Tájékozódás a koordináta-rendszerben, pontok, tartományok keresése.</p> <p>A valóság változó jelenségeinek megfigyelése, az adatok lejegyzése, azok ábrázolása. Arányosságok megállapítása.</p> <p>Tanult összefüggések, képletek alkalmazása, az összetartozó értékek ábrázolása.</p> <p>Ábrázolás geometriai, fizikai képletek alapján.</p> <p>A függvény fogalmának előkészítése, bevezetése.</p> <p>A lineáris függvény jellemzése, milyen folyamatok leírására szolgálhat.</p> <p>Függvénytulajdonságok: meredekség, növekedés, fogyás, zérushely, tengelymetszet.</p> <p>Az abszolútérték-függvény, új tulajdonság: szélsőérték</p> <p>A másodfokú függvény, milyen folyamatok leírására szolgálhat.</p> <p>Egyszerű függvénytranszformációk.</p>	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>Halmazok, ponthalmazok, algebrai azonosságok, műveletek a valós számkörben, arányosságok, sorozatok, geometriai transzformációk.</p> <p>Nevezetes ponthalmazok (ellipszis, hiperbola, parabola).</p> <p>Egyenletek, egyenletrendszerek grafikus megoldása.</p> <p>Ponthalmazok uniója, közös része: halmazok, logika.</p> <p>Táblázatok, grafikonok olvasása (statisztika).</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Alkalmazás fizikai, kémiai törvényszerűségek leírására.</p> <p>A valóság folytonos, illetve diszkrét folyamatai.</p> <p>Grafikonok alkalmazása a képzőművészetben.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Az alapfüggvények grafikonjának ismerete.</p> <p>A valóság folyamatainak grafikus megjelenítése.</p> <p>Adott grafikonok értő olvasása.</p>	

9. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR
VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

8 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Statistikai adatoknál számlálás, gyakorlás, relatív gyakorlás. Esetek leszámítása.
Mennyiségi következtetés	Egyszerű számítások relatív gyakorlásokkal. Gráfok és diagramok alkalmazása a szemléltetésre.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	Egy kísérlet kimenetelének relatív gyakorlása és valószínűsége közötti kapcsolat. Szubjektív valószínűségi becslések és ellenőrzésük tapasztalatok elemzésével.
Szövegszövegadat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Olyan mindennapi szituációk értelmezése, ahol a véletlennek vagy a bizonytalanságnak szerepe van. Tömegjelenségek, újságcikkek olvasása és értelmezése. Egyszerű valószínűségi állítások jelentése a mindennapi életben.
Rendszerezés, kombinativitás	A adatok rendszerezése, táblázatok, diagramok értelmezése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A statisztikai kijelentéseknek és következtetéseknél a klasszikus logikától eltérő tulajdonságai.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Adatgyűjtés statisztikai zsebkönyvből, Internetről, újságokból, szaklapokból, vagy saját felméréssel. Adatok feldolgozása, számológép és számítógép szerepe. Játékok és megfigyelések, adatgyűjtés. Vita különböző esélylátogatásról, csoportos munka.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Statisztikai adatok fajtái, grafikonok, diagramok: oszlop, kör, sáv és vonaldiagram. Statisztikai adatok jellemzői: átlag, medián, módusz.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák Törték Függvények és grafikonok Kombinatorika Algebra	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek Társadalomtudományok, szociológia, földrajz, nyelvtudományok.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	
Tanítási eljárások	Csoportos munka, beszámoló szervezése, számítógépterem Internet hozzáféréssel. Számítógép, projektor, aktív tábla. Frontális módszer. Feladatlapok.
KÖVETELMÉNYEK	
Adatok szemléltetése, jellemzők megadása. Gyakorlás, relatív gyakorlás.	

9. melléklet a 9. évfolyam kerettantervéhez

A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

I. TÉMAKÖR	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
			15 óra
A modul sorszáma és címe	0901	Halmazok	6 óra
	0902	Logika	3 óra
	0903	Kombinatorika	6 óra
<i>Kapcsolódó C modulok</i>	09C06	<i>Gondolkodom, tehát vagyok</i>	
	09C09	<i>Sakkmatek</i>	
II. TÉMAKÖR	ALGEBRA		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
			32 óra
A modul sorszáma és címe	0904	Műveletek a valós számkörben	10 óra
	0905	Arányosság, százalék	6 óra
	0916	Algebrai azonosságok	6 óra
	0917	Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenlet-rendszerek	10 óra
	09C02	<i>Számolgtunk?</i>	
<i>Kapcsolódó C modulok</i>	09C03	<i>A szorzattá alakítás művészete</i>	
	09C04	<i>Osztozzunk!</i>	
	09C05	<i>Karácsonyi szám</i>	
III. TÉMAKÖR	GEOMETRIA		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
			27 óra
A modul sorszáma és címe	0906	Térgeometria	5 óra
	0907	Háromszögek	6 óra
	0908	Négyzetek, sokszögek	3 óra

Kapcsolódó C modulok	0914	Vektorok	3 óra
	0915	Egybevágósági transzformációk	6 óra
	0919	A kör	4 óra
	09C01	<i>Időben a térben</i>	
	09C08	<i>Szimmetrikus?</i>	
	09C09	<i>Sakktmatek</i>	

IV. TÉMAKÖR	FÜGGVÉNYEK		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
			15 óra
A modul sorszáma és címe	0909	Össze függések, képletek	3 óra
	0910	Függvénytulajdonságok	3 óra
	0911	Lineáris függvények	3 óra
	0912	Abszolút érték függvény	3 óra
	0913	Másodfokú függvények	3 óra
	09C10	<i>Mi függ mitől?</i>	
Kapcsolódó C modulok	09C12	<i>Lineáris programozás</i>	

V. TÉMAKÖR	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
			8 óra
A modul sorszáma és címe	0918	Statisztikai alapfogalmak	8 óra
	09C07	<i>Véletlen?</i>	
Kapcsolódó C modulok			

C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

09C01 IDŐBEN A TÉRBEN	
A modul célja	A tanulók érdeklődésének felkeltése, térszemléletének fejlesztése. Térhatási ábrák rajzollatása. A foglalkozás lehetőségét nyújtja a tanárnak, hogy megfigyelje az egyes tanulók térlátásának fejlettségét, elemző képességét.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészet, biológia, kémia. Szűkebb környezetben: térgeometria. Ajánlott megelőző tevékenységek: aktív, tanulói foglalkoztatást előtérbe helyező tanórai foglalkozások.
A képességfejlesztés fókuszai	Térlátás, térbeli viszonyok felismerése, ábrázolás, elemzés.
09C02 SZÁMOLGATUNK	
A modul célja	Számolás változatos módon törtékel (játékkal, játékos problémák felvetésével, gyakorlati helyzetekben). Modell alkotása a nagyon nagy illetve nagyon kicsi pozitív számok nagyságrendjének érzékelésére. A tanulók számolási készségének, kombinációs képességének fejlesztése, az együttműködési készség és döntőképeség alakítása. A foglalkozások lehetőségét nyújtanak a tanárnak, hogy megfigyelje az egyes tanulók számolási készségét, probléma iránti érzékenységét, önállóságát, együttműködési készségét.
Időkeret	3 foglalkozás
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, mennyiségi következtetés, kombinativitás, valószínűségi következtetés, szövegértés, szövegértelmezés, problémamegoldás, rendszerezés, becslés.
09C03 A SZORZATTÁ ALAKÍTÁS MŰVÉSZETE	
A modul célja	A tanulók eddigi algebrai ismereteinek tudatosítása. Memória játékkal az asszociatív és értelmes memória fejlesztése. A tanulók bizonyítási igényének felkeltése, továbbá segítség nyújtás az önálló tanulói bizonyítások végrehajtásához. (Azonoságokhoz olyan szöveges feladat gyártása, amelynek megoldásában felhasználható a megadott azonosság.)
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: fizika, kémia, későbbi matematika tanulmányok Szűkebb környezetben: saját programcsomagunkban a 2. („Számogatunk” című) modul Ajánlott megelőző tevékenységek: tanórai algebrai ismeretek.
A képességfejlesztés fókuszai	Problémaérékenység, problémamegoldás, együttműködés, kreativitás, metakogníció, érvelés, asszociatív memória, értelmesség, memória.

09C04 OSZTOZZUNK!	
A modul célja	A tanulók számmelméleti ismereteinek elmélyítése. A tanulói ismeretek tudatosítása, elemző képességük fejlesztése.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: NAT szerinti: tapasztalatszerzés, tapasztalatok tudatosítása. Szűkebb környezetben: kombinatorika, valószínűségszámítás. Ajánlott megelőző tevékenységek: tanórai számmelméleti ismeretek.
A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, szövegértés, szövegértelmezés, szöveg összefüggések keresése, kombinativitás, kreativitás, mennyiségi következtetés, problémaérzékenység, problémamegoldás, metakogníció
09C05 KARÁCSONYI SZÁM	
A modul célja	A tréfás nyelvi játékokkal, a logikai fejtörők és betűrejtvények megoldásával a tanulók kreativitásának, nyelvi fejlettségének, elemző képességének fejlesztése.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: magyar nyelvű, irodalom. Szűkebb környezetben: bármelyik modul közé beiktatható.
A képességfejlesztés fókuszai	Ajánlott megelőző tevékenységek: nem igényel. Elemzés, szövegértés, szövegértelmezés, szöveg összefüggések keresése, nyelvi fejlettség kombinativitás, kreativitás, problémaérzékenység, problémamegoldás.
09C06 GONDOLKODOM, TEHÁT VAGYOK	
A modul célja	A logikus gondolkodás, a logikai képességek és a gondolkodási módszertan eszköztáranak fejlesztése.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: tájékozódás a hétköznapi életben, a kijelentések értelmzése. Szűkebb környezetben: a matematika minden területe.
A képességfejlesztés fókuszai	Gondolkodási képességek: induktív és deduktív következtetés, érvelés, a gondolkodási sebesség fejlesztése. Kommunikációs képességek: szövegértés, szövegértelmezés, nyelvi fejlettség.
09C07 VÉLELTLEN?	
A modul célja	A relatív gyakoriság és a valószínűség kapcsolatának megismerése és megértése. Az események valószínűségének a becslése a relatív gyakoriság alapján. A kombinatív gondolkodás fejlesztése. Két esemény valószínűségének összehasonlítása, és becslés a relatív gyakoriságukra. Grafikonok értő olvasása, a grafikus manipulációk felismerése.

Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: mérések kiértékelése a fizikában, kémiában, biológiában. Szűkebb környezetben: valószínűségszámítás, kombinatorika. Ajánlott megelőző tevékenységek: statisztikai alapfogalmak ismerete. Ajánlott követő tevékenységek: valószínűségszámítás.
A képességfejlesztés fókuszai	A gondolkodási képességek fejlesztése: rendszerezés, kombinativitás, deduktív és induktív következtetés, valószínűségi következtetés. Vizuális képességek fejlesztése: Tájékozódás a vizuális információk között, ábrázolás
09C08 SZIMMETRIKUS?	
A modul célja	A szimmetriák felismerése, alkalmazása.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészetek, játékok. Szűkebb környezetben: geometria, gondolkodási képességek. Ajánlott megelőző tevékenységek: egybevágósági transzformációk ismerete.
A képességfejlesztés fókuszai	Gondolkodási képességek: rendszerezés, problémaérzékenység, probléma-reprezentáció, kreativitás. Vizuális képességek fejlesztése: térlátás, térbeli viszonyok, ábrázolás. Kommunikációs képességek: szövegértés, szövegértelmezés.
09C09 SAKKMATEK	
A modul célja	A kombinatorikai, gráfelméleti és geometriai tapasztalatok elmélyítése, és bővítése
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: építészet, művészetek, játékok. Szűkebb környezetben: kombinatorika, gráfelmélet, (területszámítás) geometria, gondolkodási képességek. Ajánlott megelőző tevékenységek: kombinatorikai és gráfelméleti alapismeretek.
A képességfejlesztés fókuszai	Gondolkodási képességek: induktív és deduktív következtetés, érvelés, gondolkodási sebesség fejlesztése, kombinativitás Kommunikációs képességek: szövegértés, szövegértelmezés.
09C10 MI FÜGG MITŐL?	
A modul célja	A függvény fogalmának mélyebb megértése. Szövegben megadott információk rendszerezése, mennyiségek közötti összefüggések felismerése, azok matematika nyelvén való megfogalmazása. A függvény alapfogalmainak biztos ismerete.
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Irodalom, képzőművészet, földrajz, építészet. Szűkebb környezetben: A tanórai függvénytani ismeretekkel parhuzamosan, vagy azok utána javasolt a feldolgozása. Ajánlott megelőző tevékenységek: Saját anyagunkban az „Osztozzunk!” című modul után javasolt a feldolgozása.

A képességfejlesztés fókuszai	Elemzés, szövegértés, szövegértelmezés, szövegösszefüggések keresése, kreativitás, problémaérzékenység, problémamegoldás, együttműködési képesség, érvelés
09C11 EGY KEVÉS MATEMATIKATÖRTÉNET	
A modul célja	Azon ókori görög matematikusok életének és munkásságának megismerése, akikről már hallhatott a tanuló tanórán, vagy olvashatott róla a tankönyvben. Az önálló ismeretszerzés „tanulása”, a szakirodalom (Internetről, könyvekből) tanulmányozása (projekt munka). A számirás történetének megismerése.
Időkeret	1 vagy 2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Internet használata Szűkebb környezetben: Geometria, szám fogalma
A képességfejlesztés fókuszai	Ajánlott megelőző tevékenységek: A Tálész-, és a Pitagorasz-tételének ismerete Együttműködési készség és képesség, nyelvi fejlettség, szövegértelmezés, kreativitás
09C12 LINEÁRIS PROGRAMOZÁS	
A modul célja	A koordináta geometriai ismeretszerzés előkészítése, függvény fogalmának elmélyítése. Szövegértés fejlesztése, a szövegben megadott információk rendszerezése, a mennyiségek kapcsolatának algebrai megfogalmazása.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Gazdasági élet, tanulói környezet Szűkebb környezetben: Koordináta geometria, lineáris függvények, szélsőérték keresésére épülő problémák megoldása
A képességfejlesztés fókuszai	Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a lineáris egyenletrendszer megoldása, lineáris függvény ábrázolása Együttműködési készség és képesség, szövegértelmezés, szövegértés, rendszerezés, kreativitás, valóságérzet

10. ÉVFOLYAM

37 tanítási hét, heti 3 óra, összesen 111 óra

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	8
II.	Algebra	32
III.	Geometria	30
IV.	Függvények	19
V.	Valószínűség, statisztika	11

A tananyag feldolgozására 100 órát osztottunk ki, ezeken kívül 8 órát szántunk a témazáró dolgozatokra. Az éves óraszámból fennmaradó további órák ismétlésre, a nehezebben elsajátítható témák elmélyítésére szolgálnak.

10. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

8 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Céltudatos módszerek kialakítása a lehetséges esetek összeszámlálásakor.
Mennyiségi következtetés	Az elemek számának megváltozásából a lehetséges esetek számának változására való következtetés.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	Kombinatorikus gondolkodás segítségével a valószínűségi szemléletet fejlesztése.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Pontos szövegértés, szövegelemzés, a szöveges feladatokban megfogalmazott hétköznapi problémák átemelése a matematikai logikai rendszerébe, a metakogníció fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Különböző dolgok, tárgyak, elemek, fogalmak adott szempont szerinti csoportosítása, rendezése, összefüggések keresése. A kombinatív gondolkodás fejlesztése összetett, több irányba is nyitott végű probléma megoldása során.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A modellezési képesség fejlesztése a felvetett problémák gráfokkal való szemléltetésével. Következtetés a speciális, a konkrét megfigyelésektől az általános esetre, az induktív gondolkodás fejlesztése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Konkrét dolgok csoportosítása adott, vagy a tanulók által javasolt szempontok szerint. Kevés számú elem esetén az összes sorrend megszámlálása egyéni, illetve csoportos kísérletek elvégzése során, ismétlődő elemek esetén is. Kiválasztási problémák konkrét bemutatása, megfigyelése. Játék számkártyákkal, szabályos dobótestekkel, bármilyen általunk feliratozott kártyával. A felvetett problémákban megjelenő kapcsolatok modellezése gráfokkal, a megoldások adaptálása az eredeti szövegkörnyezetbe.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Számhalmazok, a valós számok halmaza. Kombinatorikai feladatok megoldása, sorba rendezés, kiválasztás, ismétlődő elemek esetén is. Állítások és tagadásuk megfogalmazása, azok igaz, hamis voltának eldöntése, az „és” ill. a „vagy” műveletek alkalmazása. Egyszerű következtetések, állítások és megfordításuk megfogalmazása. A definíció és a tétel különbözősége. <i>Skatulyaelv.</i> Gráfelméleti alapfogalmak.	
Kapcsolódó tantervi témák	KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK
Függvények. Valószínűség-számítás kombinatorikus úton. A logika elemei a matematika minden témakörében. Adatsokaságok, statisztika. Gráfok a geometriában.	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek A logika műveleteinek helyes alkalmazása más tudományokban. Számítástechnika. Az összes lehetőség megkeresése egy valóságos probléma megoldásakor. Út- illetve hálózattervezési, és egyéb tervezési problémák megoldása.

KÖVETELMÉNYEK
<p>Definíciók, tételek pontos megfogalmazása. Egyszerű sorba rendezési, kiválasztási és egyéb kombinatorikai feladatok megoldása. A logika alapvető műveleteinek alkalmazása mindennapi problémák megoldásában. Egyszerű feladatok szemléltetése gráfokkal, és azok megoldása.</p>

10. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR

ALGEBRA

32 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	<p>Konkrét számolási feladatok a valós számkörben, <i>a valós számok „megszámíthatatlansága”</i>, a valós szám fogalmának elmélyítése a négyzetgyökvonás bevezetésével. A racionális és az irracionális számokkal végzett műveletekkel a számolási készség továbbfejlesztése. A valós számok és a számegyenes pontjai közötti kölcsönösen egyértelmű megfeleltetés, a folytonosság fogalmának előkészítése.</p>
Mennyiségi következtetés	<p>Különböző mennyiségekkel megfogalmazott szöveges feladatokban az összefüggések algebrai jelekkel történő felírása, a következtetés képességének fejlesztése.</p>
Beccsés, mérés, valószínűségi szemlélet	<p>Az irracionális számok racionális számokkal való közelítése, az irracionális számok értékének becslése. A becstől eredmények valószínű vagy valószínűtlen voltának eldöntése, a valóságos folyamatok megismerési képességének fejlesztése. A szélsőérték fogalmának kialakítása a számtani és a mértani közép közötti összefüggés segítségével, az alulról, illetve a főlülről történő becslés képességének fejlesztése.</p>
Szöveges feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	<p>A szövegértés tudatos fejlesztése, a hétköznapi szöveg „lefordítása” a matematika nyelvére, a valóságbeli problémák matematikai értelmezése. A kapott megoldások ellenőrzése és adaptációja az eredeti szövegkörnyezetbe, amely a magabiztos-ságot, az önértékelést fejleszti.</p>
Rendszerezés, kombinativitás	<p>A szükséges adatok kikeresése, a fölösleges adatok mellőzése, a lényegkiemelő képesség fejlesztése. Szöveges, másodfokú egyenletek megoldásakor a felvetett problémának nem megfelelő hamis gyök kiszűrése, a diszkusszió igényének fejlesztése. A lehetséges alkalmazások megkeresése, a tanult új ismeret beillesztése a korábbi ismeretek rendszerébe, a rendszerező szemlélet alakítása.</p>
Deduktív következtetés, induktív következtetés	<p>Azonosságok kimondása, konkrét számtól az általános eset megfogalmazásáig (induktív gondolkodásmód fejlesztése). Azonosságok alkalmazása konkrét esetekben (deduktív gondolkodás fejlesztése). Konkrét másodfokú egyenletek megoldása után a megoldóképlet levezetése, és alkalmazása.</p>
AJANLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Egyszerű szöveges összefüggések leírása matematikai jelekkel. Szöveges feladatok értelmezését szolgáló nyelvi játékok.	

<p>Szöveges feladatok megoldása előtt a várható eredmények becslése, a megoldott egyenletek eredményének értelmezése, ellenőrzése. Szöveges válasz megfogalmazása a felvett szöveges problémára.</p> <p>Egyéni, csoportos munkában azonosságok felfedezése, azok alkalmazása.</p> <p>Kutatói projektek (előadás, vagy írásbeli feldolgozás):</p> <ul style="list-style-type: none"> – matematikaitörténeti témában, (az irracionális számok kialakulása, egyenlet-megoldási módszerek), – az arányosságok vizsgálata más tudományokban, – az „isten arány”, az aranymetszési arány a művészetekben, – Internet használat. 	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>Műveleti azonosságok a valós számok halmazában, a négyzetgyökvonás azonosságai.</p> <p><i>A nevező gyöktelenítése.</i></p> <p>Nevezetes azonosságok: $(a + b)^2$, $(a - b)^2$, $a^2 - b^2$, $(a + b)^3$, $(a - b)^3$, $a^3 - b^3$.</p> <p>Másodfokú egyenletek, megoldó képlet.</p> <p>Egyszerű másodfokú egyenletrendszerek.</p> <p>Négyzetgyökös egyenletek.</p> <p>Számítási és mértani közép összefüggésének ismerete.</p>	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>Hatványozás kiterjesztése.</p> <p>Terület-, térfogatszámítás.</p> <p>Pitagorasz-tétel.</p> <p>Gráfelmélet.</p> <p>Függvények: másodfokú, négyzetgyök, logaritmus, exponenciális, logaritmus.</p> <p>Statisztika: szórás</p>	<p>Fizika, csillagászat.</p> <p>Arányosságok a valóságban, a természetben, a művészetekben.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>A négyzetgyök azonosságainak alkalmazása egyszerű esetekben.</p> <p>A valós számok tízeses tört alakja, az irracionális szám fogalmának és közelítő értékének ismerete.</p> <p>A valós számok és a számegyenes pontjai kölcsönösen egyértelmű megfeleltetés.</p> <p>Azonosságok alkalmazása.</p> <p>Szövegértés, szövegelemzés.</p> <p>Másodfokú egyenletek megoldása.</p> <p>Egyszerű négyzetgyökös egyenletek megoldása és ellenőrzése.</p> <p>Egyszerű másodfokú egyenletrendszerek megoldása.</p> <p>Két pozitív szám számtani és mértani közepének fogalma.</p>	

10. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA

30 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	A kör és részei közötti összefüggésekkel a hiányzó adatok kiszámolása, az irracionális számokkal való számolás a valós szám fogalom elmélyítését segíti. Zsebszámológép biztos használatának elsajátítása.
Mennyiségi következtetés	Hasonló alakzatok adatai közötti összefüggések (lineáris, másodfokú és harmadfokú arányok) alkalmazása valóság-közeli feladatok megoldásánál az arányérzéklet fejlesztésére. A valós mérőszámmal megadott mennyiségek, a folytonosság fogalmának továbbfejlesztése.
Beérés, mérés, valószínűségi szemlélet	Irracionális mértékű szakaszok és görbe vonalak hosszának közelítése racionális számokkal. A valóságos tárgyak méretei, és azok geometriai modellje közötti arány becslése. Síkidomok kerületének, területének, térbeli alakzatok felszínének becslése.
Szövegszövegfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szövegtérlemezés továbbfejlesztése a lényegkiemelő képesség fejlesztésére. A valóság tárgyainak geometriai modellezéséhez szükséges képességek továbbfejlesztése. A geometriai feladatok algebrai megoldása során keletkező hamis gyökök kiválasztásának képessége.
Rendszerezés, kombinativitás	A geometriai feladatok algebrai megoldása során keletkező hamis gyökök kiválasztásának képességeinek fejlesztése. Geometriai fogalmak segítségével az absztrakciós képesség fejlesztése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Összefüggések, képletek felfedezése gyakorlati tapasztalatból kiindulva, azok általánosítása és alkalmazása más esetekben, más tantárgyakban. Geometriai tételek bizonyítása során használt logikai műveletekkel, az induktív illetve a deduktív következtetés képességének fejlesztése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Körívvel készíthető motívumok tervezése. Makettek, modellek készítése a hasonlóság felhasználásával. Csoportmunka: <ul style="list-style-type: none"> – hasonló háromszögek megfelelő szögeinek összehasonlítása. – parkettázás hasonló síkidomokkal. – hasonló testek hálójának elkészítése Kutatómunka: <ul style="list-style-type: none"> – matematikatörténeti érdekességek. (kör, hasonlóság) – előadás, vetítés számítógéppel, aktív táblán, interaktív programok az Internetről. – geometriai motívumok a képzőművészetben. 	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>Tételek és viszonyaik. A kör és részeinek kerülete, területe (ívhossz, körcikk, körszelet). Kerületi és középponti szögek, húrmérszög fogalma. A kör érintője, érintőnégszög fogalma. Középpontos hasonlóság, hasonlósági transzformáció. Hasonló síkidomok kerületének és területének aránya. Háromszögek hasonlósága. Háromszög súlyvonalai, súlypontja. Arányossági tételek a derékszögű háromszögben. A hegyesszög szögfüggvényei, alkalmazásuk derékszögű háromszögben. Nevezetes szögek szögfüggvényei. A háromszög területe két oldalával és azok közbezárt szögével.</p>	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Kapcsolódó tantervi témák</p> <p>Korábbi tanulmányok a síkidomokról és testekről. Egyenes arányosság. Statisztika. Háromszögek egybevágóságának alapesetei. Egybevágósági transzformációk. Nevezetes pontthalmazok, szögfelező, szakaszfelező merőleges, magasságvonal. Él- és lapszögek meghatározása ismert testeken. Forgásszög szögfüggvényei, trigonometrikus függvények.</p>	<p>Más műveltségtérületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Képzőművészet, építészet, modellezés. Természeti környezet, modellezés, kertépítés. Fizika, csillagászat.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Kör részeinek ismerete. Kör érintője (adott körbeli pontban és külső pontból). Háromszögek hasonlóságának alapesetei. Háromszögek nevezetes vonalainak ismerete. Hasonló síkidomok kerületének és területének aránya. Hegyesszögek szögfüggvényei. Egyszerű feladatok derékszögű háromszögekben.</p>	

10. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR

FÜGGVÉNYEK

19 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	Az adott helyhez tartozó függvényértékek kiszámításával. A függvények tulajdonságainak meghatározásával, a függvényértékek közötti relációban kijelölt műveletek elvégzésével a nagysági viszonyok megértésének elmélyítése. Mozgás-grafikonok, illetve az egyéb mennyiségi összefüggéseket ábrázoló grafikonok segítségével a mennyiségi következtetés képességének fejlesztése.
Mennyiségi következtetés	A szélsőértékek meghatározásával a kisebb, nagyobb reláció fogalmának elmélyítése. A folytonos, a szakaszos és a diszkrét változások elemzésével a valóság mennyiségi viszonyainak jobb megértése. A grafikus ábrázolás közelítő képi megjelenítést biztosít. A mindennapi élet folyamatait leíró grafikonok, és a matematikai függvények grafikonjainak különbözősége, hasonlósága fejleszt a valóság-szemléletet.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A valóságból merített szöveges feladatok algebrai megfogalmazása, az így leírt kétváltozós összefüggések ábrázolása a koordináta-rendszerben. Az ezekhez szükséges többszörös gondolkodás képességek fejlesztése.
Szövegszámítás-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Kombinatív gondolkodást és az összefüggések felismerésének képességét feltételezik az alábbi műveletek: – többféle grafikon együttes megfigyelése, a képi megjelenés és a valós folyamat kapcsolata – geometriai transzformációk alkalmazása a függvény-transzformációk végrehajtásánál – periodicitás a mindennapi életben és a függvényeknél Konkrét számokkal megadott transzformációs lépések után, áttérés az általános képletekre megadottakra, illetve az általánosítás után azok konkrét alkalmazása.
Rendszerezés, kombinativitás	
Deduktív következtetés, induktív következtetés	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Grafikonok készítése:	
– milliméterpapíra (egyéni)	
– mágnestáblán, csomagolópapíron (csoportokban)	
– írásvetítőn, egymáson elmozdítható fóliákkal (tanári irányítással)	
– grafikus kalkulátor használatával	
– függvényábrázoló programokkal pendrive-ra, aktív táblára (tanári irányítással).	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Tájékozódás a koordináta-rendszerben, pontok, tartományok keresése. Intervallum fogalma, alkalmazása. A valóság változó jelenségeinek megfigyelése, az adatok lejegyzése, azok közötti kapcsolatok ábrázolása. Arányosságok megállapítása. A lineáris függvény jellemzése: meredekség, tengelymetszet, zérushely, monotonitás. A lineáris törtfüggvény (aszimptota). A másodfokú függvény és transzformációi (paritás, szélsőérték). <i>Másodfokú egyenlőtleniség grafikus megoldása.</i>	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
<p>Inverz függvény fogalma. Négyzetgyökfüggvény és egyszerű transzformációi. Trigonometrikus függvények: $\sin x$, $\cos x$, $\operatorname{tg} x$ (periodicitás).</p>	<p>Más műveltségtérületi kapcsolódási lehetőségek Alkalmazás fizikai, biológiai, kémiai törvényszerűségek leírására. A valóság folytonos, illetve diszkrét folyamatai. Grafikonok alkalmazása a képzőművészetben.</p>
<p>Kapcsolódó tantervi témák Halmazok, ponthalmazok, algebrai azonosságok, műveletek a valós számkörben, arányosságok. Geometriai transzformációk. Másodfokú egyenletek megoldása. Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek grafikus megoldása. Számítási és mértani közép közötti összefüggés. Ponthalmazok uniója, közös része: halmazok, logika. Táblázatok, grafikonok olvasása (statisztika) Hegyszögök szögfüggvényei. Egyszerű trigonometrikus egyenletek megoldása.</p>	<p>KÖVETELMÉNYEK</p> <p>Szövegesen megfogalmazott függvény megadása képletel. A valóság folyamatainak grafikus megjelenítése. A tananyagban felsorolt függvények jellemzése adott intervallum fölött. A tananyagban felsorolt függvények grafikonjainak és egyszerű transzformációinak ismerete. Függvénytulajdonságok ismerete: értékészlet, zérushely, monotonitás, szélsőérték, periodicitás, paritás, aszimptota.</p>

10. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

11 óra

KÉPESÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számítás, számolás	Statistikai adatoknál számítás, gyakoriság, relatív gyakoriság kiszámolása, az adatsokaság elemeinek megszámlálása a számfogalom továbbfejlesztését segíti.
Mennyiségi következtetés	A relatív gyakoriságok meghatározásával, a valószínűségszámítási feladatok megoldásával, az alkalmazott arányossági összefüggésekkel a következtetési képességet fejlesztjük (additívítás, szorzási szabály, komplementer esemény esélye).
Beecslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A mindennapi életben lejátszódó folyamatok valószínűségének becslése. Statistikai valószínűség és a relatív gyakoriság kapcsolatának elemzése. Az események valószínűségének becslése. Tömegjelenségek vizsgálata.
Szöveges feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Újságcikkek olvasása és elemzése. Olyan mindennapi szituációk értelmezése, ahol a véletlennek vagy a bizonytalanságnak fontos szerepe van. A mindennapi életben megfogalmazott valószínűségi állítások vizsgálata.

Rendszerezés, kombinatoritás	Az összes eset és a kedvező esetek felsorolásával, kombinatorikai módszerrel megoldható valószínűségek kiszámításával fejlesztjük a kombinatív gondolkodást.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A valószínűségi és statisztikai kijelentések és következtetések a klasszikus logikától eltérő tulajdonságaimak ismerete. Nagy elemszámú eseteket tartalmazó valószínűségek megadása induktív módszerrel.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Adatgyűjtés tényleges tevékenységgel: Internetről, újságokból, egyéb módon, pl. felmérések készítése. Adatok feldolgozása zsebszámológéppel, grafikus kalkulátorral és számítógéppel. Csoport munka: a gyűjtött adatok elemzése	
– adatok táblázatba rendezése, oszlopba sorolása	
– statisztikai mutatók meghatározása	
– grafikonok készítése	
– (statisztikai mutatók, grafikonok, táblázatok)	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Statisztikai adatok jellemzése:	
– átlag, medián, módusz,	
– terjedelem, szórás, átlagos abszolút eltérés,	
– grafikonok, diagramok.	
Valószínűségszámítás:	
– gyakoriság, relatív gyakoriság,	
– kombinatorikus valószínűségszámítás,	
– <i>szerecszejtők elemzése.</i>	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Műveletek racionális számokkal Függvények és grafikonok Kombinatorika	Statisztika alkalmazása a tudományokban és az élet minden területén
KÖVETELMÉNYEK	
Adatok szemléltetése, táblázatba rendezése, Gyakorisági diagram, grafikonok készítése. Adatok oszlopba sorolása. Adatsokaság átlagának, móduszának, mediánjának, terjedelmének, szórásának meghatározása. Gyakoriság, relatív gyakoriság ismerete. Kombinatorikus valószínűségszámítás	

10. melléklet a 10. évfolyam kerettantervéhez
A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok listája:

I. TÉMAKÖR	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
			8 óra
A modul sorszáma és címe	1001	Logika	4 óra
	1010	Gráfelméleti alapfogalmak	4 óra
<i>Kapcsolódó C modulok</i>	10C01	<i>Definiáljunk!</i>	
	10C05	<i>Kis karácsony...</i>	
II. TÉMAKÖR	ALGEBRA		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
			32 óra
A modul sorszáma és címe	1002	Négyzetgyök fogalma	4 óra
	1003	Algebrai azonosságok, másodfokú egyenletek	10 óra
	1006	Másodfokú egyenltre vezető problémák	8 óra
	1007	Négyzetgyökös egyenletek	6 óra
	1014	Számítási és mértani közép, nevezetes egyenletek	4 óra
	10C02	<i>Hol a hiba?</i>	
	10C04	<i>A lehető legjobbat kérem!</i>	
III. TÉMAKÖR	GEOMETRIA		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
			30 óra
A modul sorszáma és címe	1004	Körrel kapcsolatos fogalmak	10 óra
	1008	Hasonlóság és alkalmazásai	10 óra
	1009	Hegyszögök szögfüggvényei	10 óra

Kapcsolódó C modulok	10C07	<i>Utazás a Föld körül</i>	AJÁNLOTT ÓRASZÁM
	10C08	<i>Terv és valóság</i>	
	10C09	<i>Bohyai-geometria</i>	
IV. TÉMAKÖR	FÜGGVÉNYEK		19 óra
A modul sorszáma és címe	1005	Függvények, ismétlés	10 óra
	1012	Forgásszögek szögfüggvényei	9 óra
V. TÉMAKÖR	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA		11 óra
A modul sorszáma és címe	1011	Valószínűségszámítás	7 óra
	1013	Statisztiika	4 óra
Kapcsolódó C modulok	10C03	<i>Kinek higgyek?</i>	
	10C06	<i>Kódoltam</i>	
	10C10	<i>Sorbanállítás</i>	

A C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

10C01 DEFINÍCIÓK:	
A modul célja	A tanulók fogalomalkotó képességének fejlesztése: Különléle játékokon keresztül (hárombetűs, asszociációs játék, fele sem igaz, barkochba) esizolhatják kifejezőkészségüket, és valhatnak igényessé tárgyak, fogalmak körülírásában. Lehetősége nyílik a tanulóknak különbözőképpen megfogalmazott definíciók ekvivalenciájának vizsgálatára, számukra ismeretlen matematikai fogalmak értelmezésére pusztán a fogalmak megnevezése alapján.
Időkeret	3 foglalkozás

Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: irodalom. Szűkebb környezetben: bármelyik tantárgy, amelyik igényli a tanulók önálló fogalomalkotó képességét.
A képességfejlesztés fókuszai	Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a fogalomalkotást megelőzően a fogalommal kapcsolatos tapasztalatok gyűjtése. Szövegértés, szövegértelmezés, nyelvi fejlettség, problémamegoldás, metakogníció, rendszerezés, kombinativitás, érvelés
10C02 HOL A HIBA?	
A modul célja	Szövegben rejlő összefüggések felismertetése, a hibakeresés néhány módjának megismerése, bizonyítási igény felkeltése, paradoxonok felismerése.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: képzőművészet. Szűkebb környezetben: rajz, kémia, fizika. Ajánlott megelőző tevékenységek: elsőfokú egyenletek megoldása.
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés, szöveges feladat megoldása, probléma megoldás, metakogníció, rendszerezés, kombinativitás.
10C03 KINEK HIGGYEK?	
A modul célja	A matematikai ismeretek alkalmazása három területen: pénz lekötése bankban, fogyasztási árúhitel (vagy személyi kölcsön) felvétele személyi jövedelemadó bevallása
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Mindennapi élet Szűkebb környezetben: Matematika (mérési sorozatok) Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a százalékszámítási alapismeretek elsajátítása
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, becslés, mérés, szövegértés, szövegértelmezés, probléma megoldás, metakogníció, rendszerezés
10C04 A LEHETŐ LEGJOBBAT KÉREM!	
A modul célja	Matematikai alapismeretek alkalmazása gyakorlati életben (egy négytagú család lakásának megtervezése, a kivitelezés tervének elkészítése valódi adatok felhasználásával).
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Mindennapi élet Szűkebb környezetben: Térgeometria (Testek különböző nézete, térfogata, felszíne, élváza. Szélsőérték-problémák) Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a másodfokú függvények ábrázolása, számtani és mértani közép, és a közöttük fennálló reláció ismerete
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, becslés, mérés, szövegértés, szövegértelmezés, probléma megoldás, metakogníció, rendszerezés, elemzőképesség

10C05 KIS KARÁCSONYY ...	
A modul célja	A matematikában használatos szellemi tevékenységek, illetve fogalmak felismerése szépirodalmi alkotásokban.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Irodalom, népköltészet Ajánlott megelőző tevékenységek: Transzitiv tulajdonság ismerete
A képességfejlesztés fókuszai	Szövegértés, nyelvi fejlettség, probléma megoldás, kreativitás, problémaérzékenység
10C06 KÓDOLTAM	
A modul célja	Ismerkedés a kódolás alapismereteivel (kódelmélet, kriptográfia). A mindennapi életben gyakran látott kódok megismerése (árak vonalkódja, könyvek ISBN száma).
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Irodalom Szűkebb környezetben: Bármelyik tantárgy, amelyik igényli a tanulók elemző képességét.
A képességfejlesztés fókuszai	Ajánlott megelőző tevékenységek: A százalékszámítás és a kettős számrendszer, a valószínűség és relatív gyakoriság fogalmának ismerete. Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, kombinativitás, valószínűségi következtetés, becslés, mérés, mennyiségi következtetés, szövegértés, szövegértelmezés, probléma megoldás, metakogníció, rendszerezés, elemző képesség
10C07 UTAZÁS A FÖLD KÖRÜL	
A modul célja	A matematika órán tanult ismeretek alkalmazása. Matematika történeti ismeretek további bővítése körutazás során (Parlament, a székesfehérvári Szent Anna templom rózsaszobora, Görögország, Königsberg-Kalinyingrád, a tanulók saját városa). A tanulók városához kötődő feladatok készítése (projekt munka).
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Történelem, építészet Szűkebb környezetben: Bármelyik tantárgy, amelyik igényli a tanulók önálló kutató munkáját.
A képességfejlesztés fókuszai	Ajánlott megelőző tevékenységek: Pitagorasz-tételének, továbbá a háromszögek hasonlóságának ismerete. Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, becslés, mérés, szövegértés, szövegértelmezés, kreativitás, eredetiség, relációszókincs, probléma megoldás, metakogníció, rendszerezés, kombinativitás, együttműködési készség
10C08 TERV ÉS VALÓSÁG	
A modul célja	A tanuló környezetében lévő tárgyak, épületek hosszúságadatainak mérése, a már tanult trigonometriai ismeretek alkalmazása, a matematika órán hallott geometriai feladatok adatainak „szembesítése” a mért adatokkal. Közeliítő számítási alapismeretek elsajátítása.
Időkeret	3 foglalkozás

Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Földmérők munkája, eszközei Szűkebb környezetben: Matematika órán: a „köznap életből vett” geometriai feladatok megoldása. Fizika órán: hibakorlátok megállapítása.
A képességfejlesztés fókuszai	Ajánlott megelőző tevékenységek: Szögfüggvények ismerete derékszögű háromszögben Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, deduktív következtetés, becslés, mérés, szöveges feladatmegoldása, szövegértés, szövegértelmezés, probléma megoldás, metakogníció
10C09 BOLYAI-GEOMETRIA (HIPERBOLIKUS GEOMETRIA)	
A modul célja	A Bolyai-geometria legelembib fogalmainak ismertetése összehasonlítva a síkgeometria és a gömbi geometria megfelelő fogalmaival
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Egyetemes és magyar tudománytörténet, a modern természet- és társadalomtudományok szemléletmódja Szűkebb környezetben: Síkgeometria, gömbi geometria, földrajz, fizika Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a síkgeometria és a gömbi geometria alapfogalmainak elsajátítása (a modul nagyon röviden összefoglalja ezekről a területekről is a szükséges tudnivalókat)
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, becslés, mérés, rendszerezés, kombinativitás
10C10 SORBANÁLLÁS	
A modul célja	A tanulók kombinatorikai ismereteinek kreatív alkalmazása, a kombinatorikus gondolkodási mód fejlesztése.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Szűkebb környezetben: Bármelyik tantárgy, amelyik igényli a tanulók önálló problémafelvető képességét Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanórán a kombinatorikai alapismeretek megismerése tapasztalatgyűjtéssel
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés, szövegértés, szövegértelmezés, érvelés, bizonyítás, probléma megoldás, rendszerezés, metakogníció

11. ÉVFOLYAM

37 tanítási hét, heti 3 óra, összesen 111 óra

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	2
II.	Algebra	20
III.	Geometria	32
IV.	Függvények	13
V.	Valószínűség, statisztika	6

A tananyag feldolgozására 73 órát osztottunk ki, ezeken kívül 8 órát szántunk a témazáró dolgozatokra. Az éves óraszámból fennmaradó további órák ismétlése, a nehezebben elsajátítható témák elmélyítésére szolgálnak. Ez a tanterv a **középszintű érettségire** szükséges tananyagtartalmakat foglalja magába.

11. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

2 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	A klasszikus valószínűségszámítás kapcsán a lehetséges esetek összeszámlálásának céltudatos módszerének kialakítása, a logikai szita alkalmazása.
Mennyiségi következtetés	Az elemek számának változása és a lehetséges esetek számának kapcsolata. A deduktív gondolkodási mód továbbfejlesztése, és a levont sejtés közötti kapcsolat megfogalmazásának és indoklásának kialakítása.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	Kombinatorikus gondolkodás segítségével fejlesztjük a valószínűségi szemléletet. A statisztikai adatsokaság értelmezésével, és annak jellemzőinek megkeresésével fejlesztjük az összekapcsolódó fogalmak közötti kapcsolatok értelmezését. A valószínűségi szemlélet továbbfejlesztése, a szerenesejátékok működési elvének megismerésével közelíthetjük a matematikát és a valós életet egymáshoz. Ezzel fejlesztjük a tanulók döntési, és becslési képességét is.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Pontos szövegértés, szövegelemzés, a szöveges feladatokban megfogalmazott hétköznapi problémák átemelése a matematikai rendszerébe, a metakogníció továbbfejlesztése.
Rendszerezés, kombinatívítás	Különböző dolgok, tárgyak, elemek, fogalmak adott szempont szerinti csoportosítása, rendezése, összefüggések keresése. A kombinatív gondolkodás fejlesztése összetett, több irányba is nyitott végű probléma megoldása során.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Következtetés a speciális, konkrét megfigyelésektől az általános esetre, a szemléltetés fontossága az induktív gondolkodás fejlesztése. Egyre nagyobb hangsúlyt kap ennél a korosztálynál a deduktív gondolkodásra való képesség fejlesztése is.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<p>A kombinatorika ismétlésekor kevés számú elem esetén az összes sorrend megszámlálása, egyéni illetve csoportos kísérletek elvégzése során, ismétlődő elemek esetén is. Kiválasztási problémák konkrét bemutatása, megfigyelése. Játék számkártyákkal, dobókockával, urnából kihúzott kísérletek elvégzése. A valószínűség értékének becslése, majd a kapott eredmény értelmezése.</p>	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>Kombinatorikai feladatok megoldása, sorba rendezés, kiválasztás, ismétlődő elemek esetén is, és ezek felhasználása a klasszikus valószínűség-számításban. Állítások és tagadásuk megfogalmazása, azok igaz, hamis voltának eldöntése, az „és” ill. a „vagy” műveletek alkalmazása. Egyszerű következtetések, állítások és megfordításuk megfogalmazása. A definíció és a tétel különbözősége. Szükséges és elégséges feltétel biztos alkalmazása. Skatulyaelv alkalmazása konkrét feladatokban.</p>	
Ezen az évfolyamon is alapvető feladat a logikus gondolkodás fejlesztése, ezért a logikai műveletek egyéb alkalmazásai a többi témakör moduljaiba beépítve jelennek meg.	

11. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR

FÜGGVÉNYEK

20 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Konkrét számolási feladatok a valós számkörben, a matematika legkülönbözőbb területein. Ezzel is mélyítjük a valós számok fogalmát Műveletek racionális és irracionális számokkal. A valós számok és a számegyenes pontjai közötti kölcsönösen egyértelmű megfeleltetés, a folytonosság érzékeltetése.
Mennyiségi következtetés	Szögméris különféle egységei közötti átváltás, ívmérték, fok. A közelítő értékekkel való számolás valamint a zsebszámológép használata (hatványértékek, logaritmus, trigonometria) miatt kiemelten elengedhetetlen a becslés szerepe. A kapott eredmények realitásának eldöntésére szoktassuk a tanulókat.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A szövegértés tudatos fejlesztése, hétköznapi szöveg „lefordítása” a matematika nyelvére, a valóság problémáinak matematikai értelmezése (a metakognitívó továbbfejlesztése). A természet jelenségeinek értelmezése, azok matematikai modellezése, az exponenciális és logaritmusos folyamatok szövegben való alkalmazása. A szükséges adatok kikeresése, a főlétes adatok mellőzése, a lényegkiemelő képesség fejlesztése folyamatos a középiskolai évek alatt is. A hatványértékek nagyságrendjének rendszerezése az alapok változása szerint, ez a különböző alapú hatványfüggvények megértését készíti elő. Az inverz függvény fogalmának további elmélyítése az exponenciális és logaritmus függvények kapcsolatán. A lehetséges alkalmazások megkeresése, a tanult új ismeret beillesztése, a rendszerező szemlélet alakítása.
Rendszerezés, kombinativitás	Azonosságok, konkrét számoktól az általános eset megfogalmazásáig (induktív gondolkodásfejlesztése). Azonosságok alkalmazása konkrét esetekben (deduktív gondolkodásfejlesztése). <i>A permanencia elvének felfedezése, annak megértése a hatványozás kiterjesztésekor.</i>
Deduktív következtetés, induktív következtetés	AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK
Egyszerű szöveges összefüggések leírása matematikai jelekkel. Szöveges feladatok értelmezését szolgáló nyelvi játékok. Szöveges feladatok megoldása előtt a várható eredmények közös becslése, a megoldott egyenletek eredményének ellenőrzése, értelmezése, szöveges válasz a felvetett szöveges problémára. Egyéni, csoportos munkában azonosságok felfedezése, azok alkalmazása. Kutatói projektek (előadás, vagy írásbeli feldolgozás) – matematikátörténeti témában (logaritmus kialakulása, az első logaritmus táblázatok, logaritéc) – Internet használata: exponenciális és logaritmusos jelenségek a természetben	
Hatványozás kiterjesztése racionális kitevőre. A hatványozás azonosságai. A logaritmus értelmezése.	ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

A logaritmus azonosságai. Egyszerű exponenciális és logaritmus egyenletek megoldása. Egyszerű trigonometrikus egyenletek megoldása.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Matematikai azonosságok. Irracionális számok definíciója, helyük a számsyívenesen. Terület-, térfogatszámítás. Függvények. Statisztika: szórás.	Fizika, csillagászat. Kamatos kamat számítás. Exponenciális és logaritmusos folyamatok a valóságban, a természetben, a művészetekben.
KÖVETELMÉNYEK	
A hatványozás definíciója racionális kitevőre. <i>Irracionális kitevőjű hatvány:</i> A hatványozás azonosságainak használata. Az $\sqrt[n]{a}$ fogalma. A gyökvonás azonosságainak alkalmazása. A logaritmus fogalma, azonosságainak alkalmazása egyszerűbb esetekben. Exponenciális és logaritmusos egyenletek megoldása a definíciók és az azonosságok közvetlen alkalmazásával. <i>Logaritmusos egyenlőségek megoldása.</i> Egyszerű trigonometrikus egyenletek megoldása. <i>Trigonometrikus egyenlőségek megoldása.</i>	

11. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA

32 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képesséfejlesztési fókuszok	A képesséfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számítás, számolás	A vektorokkal végzett műveletek helyes végrehajtása (rendezett számpár szerepének tudatos alkalmazása). Alakzat pontjainak koordinátái közötti kapcsolatok kiszámolása. Háromszögek hiányzó adatainak kiszámolása (előzmény: derékszögű háromszögben való eligazodás). Zsebszámológép biztos használata.
Menyiségi következtetés	A tanulók biztos eligazodása a koordinátasíkon. Ismert adatokból logikus rend szerint ismeretlen adatok meghatározása. Vázlat elkészítése, az ismert adatok célszerű színezésével.
Beccslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A mennyiségek folytonossága fogalmának továbbfejlesztése. Egy feladatok várható eredményének becslése, különösen a szóveges feladatok esetén. Valóságból vett mért értékű feladatok matematikai átfogalmazása, azok megoldása, és az eredmények visszakontvertálása a valós problémába. Koordinátákkal adott feladatok esetén az eredmények ellenőrzése a koordináta-rendszerben.

Szövegsfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szövegértelmezés továbbfejlesztése a lényegkiemelő képesség fejlesztése. A valóság tárgyainak geometriai modellezéséhez szükséges képességek továbbfejlesztése. A geometriai feladok algebrai megoldása során keletkező hamis gyökök kiválasztásának képessége.
Rendszerezés, kombinativitás	A geometriai feladatok megoldási tervének elkészítési képessége. A geometriai feladatok algebrai eszközökkel történő megoldásának képessége. A megoldások helyességének és számának vizsgálatra, a diszkussziós képesség fejlesztése. Geometriai fogalmak segítségével az absztrakciós képesség fejlesztése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Összefüggések, képletek felfedezése gyakorlati tapasztalatból kiindulva, azok általánosítása és alkalmazása más esetekben.
AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK	
Csoportmunkában egy-egy feladat többféle megközelítése, megoldása. Kutatómunka: – Matematikátörténeti érdekességek az analitikus geometria kialakulásáról. – Előadás, vetítés számítógéppel, aktív táblán, interaktív programok az Internetről.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
A vektorokról tanultak áttekintése (vektorműveletek és tulajdonságaik). Szakasz osztópontjának meghatározása helyvektor segítségével. Két vektorok skaláris szorzata, a skaláris szorzás tulajdonságai és alkalmazási területeinek ismerete. Az alakzat egyenletének fogalma. Az egyenest jellemző matematikai mennyiségek (normál- és irányvektor, iránytangens) és a közöttük levő kapcsolatok ismerete. Az egyenes egyenlete. Két egyenes kölcsönös helyzete (metszéspont, párhuzamosság, merőlegesség). Két pont távolságának koordinátákkal történő meghatározása. A kör egyenlete és a kör érintőjének egyenlete. Trigonometriai alapismeretek ismétlése (szögfüggvények és a közöttük levő kapcsolatok). Koszinusz- és szinusztétel.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák Korábbi tanulmányok a vektorokról. Egyenesek kölcsönös helyzetének ismerete. A háromszögek nevezetes vonalai: szögfelező, szakaszfelező merőleges, magasságvonal. A kör érintőjének elemi geometriai tulajdonságai. Hegyszögök szögfüggvényei, a szögfüggvények kiterjesztése.	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek Képzőművészet, építészet, modellezés. Természeti környezet. Fizika, csillagászat.
KÖVETELMÉNYEK	
Vektorműveletek és tulajdonságaik (összeadás, kivonás, skalárral való szorzás, skaláris szorzás). Műveletek koordinátákkal megadott vektorokkal. Szakasz felezőpontjának meghatározása. Szakasz osztópontjának koordinátái. Háromszög súlypontja. Az egyenes egyik egyenletének biztos ismerete. Két egyenes metszéspontjának meghatározása. A kör egyenlete, a kör és az egyenes kölcsönös helyzete. A szinusz- és a koszinusztétel ismerete és alkalmazása egyszerű esetekben.	

11. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR

FÜGGVÉNYEK

13 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben	
Képességfejlesztési fókuszok	Az adott helyhez tartozó függvényértékek kiszámítása, a függvények tulajdonságainak meghatározása. A függvényértékek közötti relációban kijelölt műveletek elvégzése.
Számlálás, számolás	A szélsőértékek meghatározásával a kisebb, nagyobb reláció fogalmának elmélyítése.
Mennyiségi következtetés	A folytonos, a szakaszos és a diszkrét változások elemzése.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A grafikus ábrázolás közelítő képi megjelenítést biztosít. A valóság folyamatait leíró grafikonok, és a matematikai függvények grafikonjainak különbözősége, hasonlósága, különös tekintettel a természetben exponenciális illetve logaritmus tulajdonságú jelenségekre.
Szövegszámítás-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A valóságból merített szöveges feladatok algebrai megfogalmazása, az így leírt kétváltozós összefüggések ábrázolása a koordináta-rendszerben, ami többszörös gondolkodást igényel, az ehhez szükséges képességek fejlesztése.
Rendszerezés, kombinativitás	Kombinatív gondolkodást és az összefüggések felismerésének képességét feltételezik az alábbi műveletek: – többféle grafikon együttes megfigyelése, a képi megjelenés és a valós folyamat kapcsolata. – a geometriai transzformációk alkalmazása a függvénytranszformációk végrehajtásánál. – konkrét függvények tulajdonságaiból következtetések levonása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Konkrét számokkal és összefüggésekkel megadott függvényekről, átlépés az általános képletekkel megadottakra, illetve az általánosítás után azok konkrét alkalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Grafikonok készítése	ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK
– milliméterpapírra (egyéni)	
– mágnestáblán, csomagolópapíron (csoportokban)	
– írásvetítőn, egymáson elmozgatható fóliákkal (tanári irányítással)	
– grafikus kalkulátor használata	
– függvényábrázoló programokkal pen-drive-ra, aktív táblára (tanári irányítással)	
Tájékozódás a koordináta-rendszerben, pontok, tartományok keresése.	
A valóság változó jelenségeinek megfigyelése, az adatok lejegyzése, azok ábrázolása.	
Hatványfüggvények egyszerűbb kitevőkre, és egymáshoz való viszonyuk	
Inverz függvény fogalma.	
<i>n</i> -edik gyökfüggvény egyszerűbb kitevőkre, és egymáshoz való viszonyuk.	
<i>A hatvány- és gyökfüggvények kapcsolata.</i>	
Hatványozás kiterjesztése, és egyszerűbb kitevőjű hatványfüggvények ismerete.	
Exponenciális és logaritmus függvények ismerete egyszerűbb alapok esetén.	
Forgásszög szögfüggvényei, trigonometrikus függvények ($\sin x$, $\cos x$, $\operatorname{tg} x$).	
A függvények alapvető tulajdonságainak ismeret (zérushely, monotonitás, periodicitás, szélsőérték hely, korlátosság és a paritás)	

KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Halmazok, ponthalmazok, algebrai azonosságok, műveletek a valós számkörben. Geometriai transzformációk. Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek grafikus megoldása. Táblázatok, grafikonok olvasása (statisztika). Hegyesszögek szögfüggvényei. Egyszerű trigonometrikus egyenletek megoldása.	Alkalmazás fizikai, biológiai, kémiai törvényszerűségek leírására. A valóság folytonos, illetve diszkrét folyamatai. Grafikonok alkalmazása a képzőművészetben.
KÖVETELMÉNYEK	
Egyszerűbb hatvány, exponenciális, logaritmikus és trigonometrikus függvények grafikonjának ismerete, a függvények tulajdonságainak alkalmazása feladatok megoldásakor. A függvények grafikonjának ábrázolása adott intervallum felett. Szövegesen megfogalmazott függvény megadása képlettel. A valóság folyamatainak grafikus megjelenítése. A tananyagban felsorolt függvények grafikonjainak és egyszerű transzformációinak ismerete. Függvénytulajdonságok ismerte: értékészlet, zérushely, monotonitás, szélsőérték, periodicitás, paritás.	

11. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

6 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás, számolás	Halmazok elemeinek különböző tulajdonságok alapján való tudatos, tervszerű összehasonlítása. Az eseménytér együttesen bekövetkező eseményeinek felfedezése, a valószínűség kiszámításánál ennek figyelembevétele. Az adatsokaság elemeinek megszámlálása.
Mennyiségi következtetés	Egyszerű számítások relatív gyakoriságokkal, kombinatorikus módszerekkel megoldható valószínűség-számítási feladatok. (additívítás, szorzási szabály, komplementer esemény valószínűségének meghatározása után következtetés levonása a keresett esemény valószínűségére).
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A mindennapi életben lejátszódó folyamatok valószínűsége. Statisztikai valószínűség és a relatív gyakoriság kapcsolata, Az események valószínűségének becslése. Véges sok kimenetel esetén szimmetria megfontolások alkalmazása a valószínűség meghatározásánál egyszerűbb feladatokban.
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Geometriai valószínűség-számítási problémák reális eredményének becslése. Azon mindennapi szituációk értelmezése, ahol a véletlennek vagy a bizonytalanságnak szerepe van. Egyszerű valószínűségi állítások jelentése a mindennapi életben.

Rendszerezés, kombinatoritás	Az összes eset és a kedvező esetek felsorolása. Kombinatorikai típusú valószínűségek számítása. A geometria metrikus adatai és a valószínűség összekapcsolása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A valószínűségi és statisztikai kijelentések és következtetések a klasszikus logikától eltérő tulajdonságai.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
A kombinatorika ismétlésekor a rendszerezés különböző módjainak végrehajtása (esetek összeszámlálása, fadiagram...) csoportmunkában. Adatgyűjtés tényleges tevékenységgel, Internetről, újságokból, statisztikai zsebkönyvből. Adatok feldolgozása zsebszámológéppel, grafikus kalkulátorral és számítógéppel. Csoportmunka: a gyűjtött adatok elemzése (statisztikai mutatók, grafikonok, táblázatok). Szerencsejátékok szabályrendszerének megértéséhez a megfelelő játékok bemutatása, esetleg kipróbálása (különböző típusú lottószelvények kitöltése, totó, rulett, kaparós sorsjegyek...).	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Statisztikai adatok jellemzése: <ul style="list-style-type: none"> – átlag, medián, módusz, – terjedelem, szórás, átlagos és abszolút eltérés, – grafikonok, diagramok. Valószínűségszámítás: <ul style="list-style-type: none"> – gyakoriság, relatív gyakoriság és a valószínűség fogalma, – kombinatorikus valószínűségszámítás, – geometriai valószínűségszámítás, – szerencsejátékok elemzése. 	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Műveletek racionális számokkal. Függvények és grafikonok. Kombinatorika. Statisztika. Elemi geometria terület és térfogatszámítás.	Más műveltségtérületi kapcsolódási lehetőségek Statisztika alkalmazása a tudományokban és az élet minden területén
KÖVETELMÉNYEK	
Adatok szemléltetése, táblázatba rendezése, adatsokaság átlagának, móduszának, mediánjának, szórásának meghatározása. Tudjon adatsokaságokat összehasonlítani a tanult statisztikai mutatók segítségével. Gyakorisági diagram, grafikonok készítése. Gyakoriság, relatív gyakoriság ismerete. Kombinatorikus valószínűség-számítás. Az elemi és az összetett események megkülönböztetése. A klasszikus (Laplace-) modell ismerete. <i>Valószínűségek kiszámítása visszatérő mintánál esetén, a binomiális eloszlás ismerete.</i>	

11. melléklet a 11. évfolyam kerettantervéhez
A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok felsorolása:

Az ajánlott óraszám on fejtűl jelezztük a gyakorlatáshoz ajánlott óraszámokat is, mivel a kapcsolódó C modulok 30 gyakorlati órája a tanórákon is felhasználható.

I. TÉMAKÖR		GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
A modul sorszáma és címe		1101	Kombinatorika (valószínűségszámítás)	2 óra 2 óra
II. TÉMAKÖR		ALGEBRA		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
A modul sorszáma és címe		1102	Hatványozás kiterjesztése	4 óra
		1103	Exponenciális egyenletek	4 óra
		1104	Logaritmikus egyenletek	7 óra
		1108	Trigonometrikus egyenletek	5 óra
<i>Kapcsolódó C modulok</i>		11C02	<i>Csak permanensen!</i>	2 óra
		11C04	<i>Mindig csak a kitévő?</i>	4 óra
III. TÉMAKÖR		GEOMETRIA		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
A modul sorszáma és címe		1105	Vektorok	7 óra
		1106	Koordinátageometria ₁ az egyenes	8 óra
		1107	Koordinátageometria ₂ a kör és az egyenes	9 óra
		1109	Színusz- és koszinusztétel	8 óra
<i>Kapcsolódó C modulok</i>		11C05	<i>Arra, annyival!</i>	2 óra
		11C06	<i>Egyenesen előre!</i>	3 óra

	11C07	Körbe, körbe, karikába	4 óra
	11C09	Háromszögek, sokszögek	4 óra
IV. TÉMAKÖR	FÜGGVÉNYEK		AJÁNLOTTÓRASZÁM
			13 óra+ 6 óra
A modul sorszáma és címe	1102	Hatvány- és gyökfüggvények	3 óra
	1103	Exponenciális függvények	3 óra
	1104	Logaritmikus függvények	4 óra
	1108	Trigonometrikus függvények	3 óra
Kapcsolódó C modulok	11C03	Exponenciálisan nő vagy csökken?	3 óra
	11C08	Goniometria	3 óra

V. TÉMAKÖR	VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
			6 óra+3 óra
A modul sorszáma és címe	1101	Kombinatorika, valószínűségszámítás	6 óra
Kapcsolódó, kiegészítő modulok	11C01	Mennyire lehetséges?	3 óra

A C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

11C01 MENNYIRE LEHETSÉGES?	
A modul célja	Az eseményalgebrai és a valószínűségszámítási ismeretek bővítése sok játékos feladattal. Mindhárom foglalkozás segít elmélyíteni a tananyagbeli fogalmakat, ismereteket, a kombinatorikus gondolkodásmód elsajátítását.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Biológia, fizika, szociológia. Szűkebb környezetben: Kombinatorika. Ajánlott megelőző tevékenységek: A valószínűségszámítás klasszikus modellje, binomiális eloszlás. Ajánlott követő tevékenységek: Hatvány fogalmának kiterjesztése.
A képességfejlesztés fókuszai	Kombinativitás, valószínűségi következtetés, mennyiségi következtetés, érvelés, bizonyítás.

11C02 CSAK PERMANENSEN!	
A modul célja	A hatvány azonosságok ismeretének elmélyítése, azok alkalmazása készség szinten. A hatvány fogalmának kiterjesztése racionális kitevőre. Az adott témakörben szerzett tanórai ismeretek rendszerezése, elmélyítése.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Csillagászat és mikrofizika. Szűkebb környezetben: Algebrai kifejezések azonos átalakítása. Hatványfüggvény, gyökfüggvény fogalma, értelmezési tartománya, értékészlete. Egyenletek és egyenlőtlenségek megoldása. Ajánlott megelőző tevékenységek: Hatvány azonosságai. A hatvány fogalmának kiterjesztése valós kitevőre. Számok normálalakja. Valószínűségszámítási alapismeretek. Ajánlott követő tevékenységek: Exponenciális függvények, azok tulajdonságai. Exponenciális egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. Az exponenciális függvények alkalmazása a kutatómunkában.
A képességfejlesztés fókuszai	Számolás, számlálás, számítás (A szám fogalmának elmélyítése. A számok különböző alakja. Műveleti tulajdonságok.) Rendszerezés, kombinatív gondolkodás (Az adott témakörben tanult ismeretek alkalmazási lehetőségének felismerése különböző szöveggörnyezetben. Igaz-hamis állítások kiválasztása. A kreatív gondolkodási mód fejlesztése.)
11C03 EXPONENCIÁLISAN NŐ VAGY CSÖKKEN?	
A modul célja	Adott szempontok alapján exponenciális egyenlőtlenségek önálló megalkotása, azok megoldása. Ismeretek gyakorlati alkalmazása. Az adott témakörben jártasság kialakítása.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Laboratóriumi kísérletek adatainak elemzése, azok függvényekkel közelítése Szűkebb környezetben: Exponenciális függvények monotonitása. Exponenciális egyenletek és egyenlőtlenségek önálló létrehozása és megoldása. Algebrai kifejezések azonos átalakítása. Egyenletek, egyenlőtlenségek ekvivalenciája. Ajánlott megelőző tevékenységek: Exponenciális függvények ábrázolása. Valószínűségszámítási alapismeretek. Ajánlott követő tevékenységek: A logaritmus fogalma és azonosságai. A logaritmus függvények grafikonja, tulajdonságai
A képességfejlesztés fókuszai	A problémaérzékeltség, eredetiség, kreativitás, metakogníció, szövegértés, deduktív következtetés, kombinativitás, relációszókincs.
11C04 MINDIG CSAK A KITEVŐ?	
A modul célja	A logaritmus fogalmának elmélyítése, azonosságainak alkalmazásában a jártasság kialakítása. A szerzett ismeretek tudatosítása.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, kémia, biológia. Szűkebb környezetben: Egyenletek, egyenlőtlenségek ekvivalenciája, azonosságok alkalmazása. Ajánlott megelőző tevékenységek: Logaritmus fogalmának, azonosságainak ismerete. Ajánlott követő tevékenységek: Trigonometriai számítások, térfogat és felszínszámítás.
A képességfejlesztés fókuszai	A problémaérzékeltség, eredetiség, kreativitás, deduktív következtetés, metakogníció, szövegértés, szövegértelmezés, érvelés, bizonyítás, relációszókincs.

11C05 ARRA, ANNYIVAL!	
A modul célja	A vektor fogalmának, a vektorokkal végzett műveletek (összeadás, kivonás, skaláris szorzás) elmélyítése feladatokon keresztül.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika. Szűkebb környezetben: Eltolás, koordinátagometria. Ajánlott megelőző tevékenységek: Vektor fogalma, különböző megadási módjai. Műveletek vektorokkal. Ajánlott követő tevékenységek: Koordinátagometria ismeretek
A képességfejlesztés fókuszai	Rendszerzés, érvelés, bizonyítás, problémaérzékenység, probléma-reprezentáció, ábrázolás, térlátás, prezentáció, kombinativitás, metakogníció
11C06 EGYENESEN ELŐRE!	
A modul célja	A koordinátagometria fogalmak elmélyítése (ponthalmaz és egyenlet összekapcsolása), az egyenes egyenlet ismereték alkalmazása.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika. Szűkebb környezetben: Algebra, elemi geometria. Ajánlott megelőző tevékenységek: Az egyenes különböző megadási módjai, iránytangens, normálvektor fogalma. Az egyenes normálvektoros egyenletének ismerete. Ajánlott követő tevékenységek: A kör egyenlete.
A képességfejlesztés fókuszai	Metakogníció, ismeretek rendszerezése, elmélyítése, számolási képesség, műveletvégzési sebesség, ábrázolás, értelmes memória
11C07 KÖRBE, KÖRBE, KARIKÁBA	
A modul célja	A körrel és egyenessel kapcsolatos koordinátagometria eljárások, módszerek elmélyítése Mértani helyek (megadott ponthalmazok) megkeresése koordinátagometria módszerek alkalmazásával.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika. Szűkebb környezetben: Algebra, elemi geometria, halmazok Ajánlott megelőző tevékenységek: A kör egyenletének ismerete. Ajánlott követő tevékenységek: Trigonometria.
A képességfejlesztés fókuszai	Metakogníció, ismeretek rendszerezése, elmélyítése, elemzőképesség

11C08 GONIOMETRIA	
A modul célja	A szögfüggvények definíciójának elmélyítése, alkalmazása egyszerű egyenletek megoldásában. Trigonometrikus függvények grafikonjának értő vizsgálata.
Időkeret	3 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, földrajz. Szűkebb környezetben: Koordinátageometria, analízis, sík- és térgeometriai feladatok megoldása. Ajánlott megelőző tevékenységek: Szögfüggvények definíciójának ismerete. Trigonometrikus alapfüggvények ábrázolása. Függvénytranszformációk alkalmazása trigonometrikus függvényeknél. Ajánlott követő tevékenységek: A szinusz- és koszinusz-tétel alkalmazása háromszögekben és sokszögekben.
A képességfejlesztés fókuszai	Deduktív következtetés, kreativitás, eredetiség, gondolkodási sebesség, metakogníció, ismeretek rendszerezése, elmélyítés, értelmes memória, ábrázolás, reprezentáció.
11C09 HÁROMSZÖGEK, SOKSZÖGEK	
A modul célja	A trigonometriában tanult ismeretek alkalmazása: derékszögű háromszögben, szinusz- és koszinusz tétel alkalmazása háromszögben, sokszögekben, gyakorlati feladatokban.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, földrajz. Szűkebb környezetben: Sík- és térgeometriai számítások. Ajánlott megelőző tevékenységek: Hegyesszögek szögfüggvényeinek értelmezése derékszögű háromszögben. Szinusz- és koszinusz-tétel ismerete.
A képességfejlesztés fókuszai	Ajánlott követő tevékenységek: A tanév anyagának ismétlése feladatokon keresztül. Szövegértés, szövegértelmezés, deduktív következtetés, érvelés, bizonyítás, gondolkodási sebesség, metakogníció, ismeretek rendszerezése, elmélyítése, értelmes memória, ábrázolás, reprezentáció, tértájtás, térbeli viszonyok, terület becslése.
11C10 EZT MÁR MIND TUDJUK?	
A modul célja	Ebben a tanévben tanult új ismeretek felelevenítése, elhelyezése az eddigi ismeretek rendszerébe.
Időkeret	2 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, kémia. Szűkebb környezetben: Vektorműveletek. A függvény fogalma, értelmezési tartománya, értékészlete. Egyenletek, egyenletrendszerek és egyenlőtlenségek megoldása. Síkgeometria. Ajánlott megelőző tevékenységek: Szögfüggvények fogalma, alkalmazása számolási feladatokban. Trigonometrikus függvények ábrázolása. Az egyenes és a kör egyenlete. Hatványozás értelmezése valós kitevőre, logaritmus fogalma, tulajdonságai. Valószínűség számítás.
A képességfejlesztés fókuszai	Rendszerezés, kombinatív gondolkodás, metakogníció. Az adott témakörben tanult ismeretek alkalmazási lehetőségének felismerése különböző szövegek környezetében. Igaz-hamis állítások kiválasztása. Hibás gondolatmenet felismerése. A kreatív gondolkodási mód fejlesztése.

12. ÉVFOLYAM
32 tanítási hét, heti 3 óra, összesen 96 óra

	Témakörök	Javasolt óraszám
I.	Gondolkodási módszerek	(folyamatos, beépítve a tananyagba)
II.	Algebra	(folyamatos, beépítve a tananyagba)
III.	Geometria	20
IV.	Függvények, sorozatok	16
V.	Valószínűség, statisztika	4

Ez a tanterv a **középszintű érettségire** szükséges tananyagtartalmakat foglalja magába. A feldolgozásra szánt minimális óraszám 40, az első félévben, ehhez csatlakozik még 2 témazáró dolgozat. A 12. évfolyam második félévében **rendszeres összefoglalással** készítjük fel a tanulókat a középszintű érettségire. Ezt a szaktanári gyakorlatnak megfelelően végezzük, erre a célra nagyon széles könyv-választék áll a kollégák rendelkezésére. A táblázatban szereplő modulok után *(dólt betűvel)*, úgynevezett C modulokat soroltunk fel, amelyek magasabb heti matematika óraszám esetén, a többlet órákon kerülhetnek feldolgozásra, vagy délutáni foglalkozás keretében javasoljuk felhasználásukat, a tanulásban lemaradt, illetve a témakör iránt érdeklődő tehetséges tanulók foglalkoztatására. Ezek a C modulok a rendszerező össze-foglaláshoz is segítséget nyújtanak (lásd. 5. modul, 12C05), és alkalmasak a középszintű érettségi vizsgakövetelményeiben szereplő témakörökben az **emelt szintű érettségire** való felkészítésre is. A C modulok vázlatát az évfolyam tanterve végén, a mellékletben találhatók.

12. ÉVFOLYAM – I. TÉMAKÖR

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

KÉPESÉGFELJESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	A zsebszámológép biztos használata, a műveleti sorrendek tudatos alkalmazása a valós számkörben.
Memnyiségi következtetés	A deduktív gondolkodásmód továbbfejlesztése. A konkrét számpéldák, és a belőlük levont sejtés közötti kapcsolat megfogalmazásának és indoklásának kialakítása, különösen a sorozatok képzési szabályainak felismerésekor.
Beecslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A térgometria feladatoknál különösen nagy szerepe van a mérésnek és a becslésnek. A modell mért adatainak konvertálása a valóságba.
Szövegesfeladat-megoldás, problémameg-oldás, metakogníció	Pontos szövegértés, szövegelemzés, a szöveges feladatokban megfogalmazott hétköznapi problémák átemelése a matematika logikai rendszerébe, a metakogníció fejlesztése.

Rendszerezés, kombinatívítás	A tanév végi rendszerező összefoglalásnál felfedeztetjük a matematika bizonyos területeinek szoros kapcsolatát. A térszemlélet fejlesztése, eligazodás a világban.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Következtetés a speciális, konkrét megfigyelésekből az általános esetre, a szemléletes fontossága, az induktív gondolkodás fejlesztése. Egyre nagyobb hangsúlyt kap ennél a korosztálynál a deduktív gondolkodás képességének fejlesztése is.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Nyitott végű igaz-hamis állításokkal fejlesztjük a tanulók szintetizáló képességét. A deduktív gondolkodás tudatos fejlesztése.	
A sejtések helyes cáfolata (az ellenpélda szerepe), vagy a sejtések indoklása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Állítások és tagadásuk megfogalmazása, azok igaz, hamis voltának eldöntése, az „és” ill. a „vagy” műveletek alkalmazása. Egyszerű következtetések, állítások és megfordításuk megfogalmazása. A definíció és a tétel különbözősége. Szükséges és elégséges feltétel biztos alkalmazása. Az ekvivalencia és az implikáció tudatos alkalmazása.	

12. ÉVFOLYAM – II. TÉMAKÖR

ALGEBRA

KÉPESÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Konkrét számológépi feladatok a valós számkörben, a matematika legkülönbözőbb területein. Ezzel is valós számok fogalmát mélyítjük. Műveletek racionális és irracionális számokkal. Az arányosság alkalmazása hasonló alakzatok méreteinek összehasonlításakor.
Mennyiségi következtetés	A közelítő értékekkel számolás, valamint a zsebszámológép állandó használata (gazdasági matematika, térgeometria, fel- szín és térfogat számítás) miatt kiemelten elengedhetetlen a becslés szerepe. Szoktassuk a tanulókat a kapott eredmények realitásának eldöntésére!
Becslés, mérés, valósíntéségi szemlélet	A szövegértés tudatos fejlesztése, hétköznapi szöveg „lefordítása” a matematika nyelvére, a valóságbeli problémák mate- matikai értelmezése (a metakognitív továbbfejlesztése).
Szövegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakognitív	A természet jelenségeinek értelmezése, azok matematikai modellezése. A szükséges adatok kikeresése, a főlétséges adatok mellőzése, a lényegkiemelő képesség fejlesztése.
Rendszerezés, kombinatívítás	A tanult azonosságok és összefüggések kiválasztásának képessége szükséges a geometriai és a függvénytani feladatok megoldásánál.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Szöveges összefüggések leírása matematikai jelekkel. Szöveges feladatok megoldása előtt a várható eredmények becslése, a kapott eredmények ellenőrzése, értelmezése, szöveges válasz a felvetett szöveges problémára. A tér- és síkgeometriai feladatok modellezése, a felvetett probléma megoldásához szükséges összefüggések felfedezése.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
A korábbi években a matematika különböző témaköreinél tanult fogalmak, definíciók, tételek, összefüggések, azonosságok, algoritmusok. Közéltő értékekkel való rutinos számolás.	

12. ÉVFOLYAM – III. TÉMAKÖR

GEOMETRIA

20 óra

KÉPESSÉGFELJESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	A műveleti sorrend biztos alkalmazása, különösen a térgeometria összetettebb képleteinél, behelyettesítéskor. Zsebszámológép biztos használata.
Mennyiségi következtetés	Ismert adatokból logikus rend szerint az ismeretlen adatok meghatározása. Vázlat készítése, az ismert adatok célszerű színezésével. A mennyiségek folytonossága, fogalmának továbbfejlesztése.
Beecslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A feladatok várható eredményének becslése, különösen a szóveges feladatok esetén. Valóságból vett feladatok matematikai átfogalmazása, azok megoldása, és az eredmények értékelése az adott valós probléma alapján.
Szóvegesfeladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Szóvegeértelmezés továbbfejlesztése, a lényegkiemelő képesség fejlesztése. A valóság tárgyainak geometriai modellezéséhez szükséges képességek továbbfejlesztése. A geometriai feladatok algebrai megoldása során keletkező hamis gyökök kiválasztásának képessége. A geometriai feladatok megoldásának elemzése, diszkussziója
Rendszerzés, kombinativitás	A tanult síkidomok kerületének és területének rendszerező áttekintése. Ugyanazon síkidom területének többféle képlete közötti kapcsolat felfedeztetése. A geometriai feladatok megoldási tervének elkészítési képessége. A geometriai feladatok megoldása algebrai eszközökkel. Az adatok rendszerzése, a feladatban szereplő adatok illesztése a megválasztott egységhez. Geometriai fogalmak segítségével az absztrakciós képesség fejlesztése.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Összefüggések, képletek felfedezése gyakorlati tapasztalatból kiindulva, azok általánosítása és alkalmazása más esetekben.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Csoportmunkában egy-egy feladat többféle megközelítése. Testek építése, és azokon különböző tulajdonságaik felfedezése. Kutatómunka: - Matematikátörténeti érdekességek az egyes mértani testekkel kapcsolatban. - Arkhimédész sírfelirata - Fraktálok - Félig szabályos testek - Csillagpolihéderek - Az építészet és a szobrászat remekei - Előadás, vetítés számítógéppel, bemutató az aktív táblán, interaktív programok használata az internetről.	

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>A terület és a terület szemléletes fogalma. A háromszögek területének meghatározása különböző adatokból. Speciális négyszögek kerülete, területe. Szabályos sokszögek kerülete, területe. Kör, körívek, körszelet, körgyűrű kerülete és területe. A felszín és a térfogat szemléletes fogalma. A poliéderek szemléletes definíciója, alapfogalmak ismerete (pl.: alkotó, alaplap, magasság). A hasáb, a gúla, a csónka gúla felszínének és térfogatának kiszámítása. Forgáshenger és forgáskúp felszíne és térfogata. Csónka kúp felszínének és térfogatának kiszámítása A gömb felszínének és térfogatának ismerete. Egyszerű, több testből álló térbeli alakzatok adatainak, síkmetszeteinek meghatározása.</p>	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
<p>Korábbi tanulmányok síkidomokról, testekről. Kerület- és területszámítás bizonyos síkidomok esetében. Tételek kölesős helyzete, hajlasszögük. Bizonyos testek felszínének és térfogatának ismerete. A Pitagorasz-tétel és a trigonometria biztos alkalmazása. Hasonlóság ismerete, hasonló síkidomok kerület- és terület aránya, hasonló testek felszín- és térfogat aránya.</p>	<p>Képzőművészet, építészet, modellezés. Természeti környezet. Fizika, csillagászat.</p>
KÖVETELMÉNYEK	
<p>Háromszögek, négyszögek, sokszögek kerületének és területének meghatározása bizonyos adatok ismeretében. A körrel kapcsolatos fogalmak ismerete, és a kör és részeinek kerülete, területe. A megismert felszín és térfogatképletek alkalmazása feladatokban.</p>	
12. ÉVFOLYAM – IV. TÉMAKÖR	
FÜGGVÉNYEK	
16 óra	
KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számolás	<p>A zsebszámológép biztos használata. A műveleti sorrend tudatos alkalmazása a valós számkörben minden tanult műveletre nézve. A százalékszámítás alapelemeivel biztos használata. A kifejezések helyettesítési értékének meghatározása különösen a rekurzív definíció esetén.</p>

Mennyiségi következtetés	Adott sorozatbeli elemek alapján definiált szabály szerint a többi elem kiszámolása, sorozatbeli elemek összegzése.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A gazdasági matematikában a várható reális eredmények megbecslése, és összevetése a kiszámolt értékekkel.
Szövegszámítás-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	A valóságból merített szöveges feladatok algebrai megfogalmazása, átültetése a matematika jelölésrendszerébe. Ez többszörös gondolkodást igényel, az ehhez szükséges képességek fejlesztése. Az összefüggések felismerésének képességét feltételezi a sorozatok elemei közötti kapcsolatok vizsgálata, a sorozatok tulajdonságainak meghatározása.
Rendszerezés, kombinatorika	A sorozat elemeinek megfigyelése grafikonon, a képi megjelenés és a valós folyamat kapcsolata. Konkrét sorozatok tulajdonságaiból következtetések levonása.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	Konkrét számokkal és összefüggésekkel megadott sorozatokból átlépés az általánosításra, illetve az általánosítás után azok konkrét alkalmazása. A kapott eredmények értelmezése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
<ul style="list-style-type: none"> - Grafikonok készítése. - Bankok ajánlatainak összehasonlítása. - Áremelések és ártesztaillációs katalógusok gyűjtése, és a bennük található adatok feldolgozása. 	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>A sorozat fogalma, megadási módjai. Sorozatok tulajdonságai. Sorozatok grafikonja. Számítási sorozat definíciója, tulajdonságai, a_n, S_n. Mértani sorozat definíciója, tulajdonságai, a_n, S_n. Kamatos kamatszámítás.</p>	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Algebrai azonosságok, műveletek a valós számkörben. Százalékszámítás. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. Elemi függvények grafikonja, és a függvények tulajdonságai.	Alkalmazás fizikai, biológiai, kémiai törvényszerűségek leírására. A valóság diszkrét folyamatai. Közgazdasági alapismeretek és fogalmak.
KÖVETELMÉNYEK	
<p>A számsorozat fogalma és különböző megadási módjai. Alapvető összefüggések alkalmazása a számítási és a mértani sorozatoknál. A sorozatok alkalmazása a valóságból vett problémák megoldásakor. A kamatos kamatra vonatkozó alapvető képletek használata, és azokból bármelyik ismeretlen adat kiszámítása.</p>	

12. ÉVFOLYAM – V. TÉMAKÖR
VALÓSZÍNŰSÉG, SATISZTIKA

4 óra

KÉPESSÉGFEJLESZTÉS	
Képességfejlesztési fókuszok	A képességfejlesztés megvalósulási lehetőségei a témakörben
Számlálás, számolás	Az adatsokaság elemei közötti összefüggések kiszámítása. Az azonos tulajdonságú elemek előfordulási valószínűségének meghatározása. Statistikai diagramok elkészítése, azokból arányok illetve százalékok meghatározása
Mennyiségi következtetés	Összetett következtetési gondolatmenetek a sorozatoknál és a geometriai feladatok megoldásakor.
Becslés, mérés, valószínűségi szemlélet	A mindennapi életben lejátszódó folyamatok valószínűsége. Statistikai adatok alapján valószínűség és a relatív gyakoriság kapcsolata. Statistikai diagramok elkészítése előtt az adatsokaság specifikus jellemzőinek becslése.
Szöveges feladat-megoldás, problémamegoldás, metakogníció	Olyan mindennapi szituációk értelmezése, ahol a véletlennek vagy a bizonytalanságnak meghatározó szerepe van. Egyszerű valószínűségi állítások jelentése a mindennapi életben. A valószínűség és a statistika szoros kapcsolatának felismerése feladatokon keresztül.
Rendszerezés, kombinativitás	Az azonos tulajdonsággal rendelkező elemek halmába rendezése, a halmaz számosságának meghatározása, majd az alaphalmaz számosságával összevetve valószínűségek és statisztikai mutatók meghatározása, és azok értelmezése az adott problémák kapcsán.
Deduktív következtetés, induktív következtetés	A véges mérési eredmények kiterjeszhetősége nagyobb alaphalmazon. Nagyobb alaphalmazon létrehozott statisztikai mutatók értelmezhetősége kisebb alaphalmazon.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
Adatgyűjtés tényleges tevékenységgel, Internetről, újságokból, statisztikai zsebkönyvből. Adatok feldolgozása zsebszámológéppel, grafikus kalkulátorral és számítógéppel. Csoportmunka: a gyűjtött adatok elemzése (statisztikai mutatók, grafikonok, táblázatok).	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
A korábban tanult valószínűség-számítási és statisztikai fogalmak rendszerezése.	
KAPCSOLÓDÓ TÉMÁK	
Kapcsolódó tantervi témák	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek
Műveletek valós számokkal. Függvények, grafikonok. Kombinatorikai, klasszikus valószínűség-számítás. Statisztikai alapismeretek.	Az élet minden területén előforduló jelenségek valószínűségének és statisztikai mutatóinak meghatározása és értelmezése.

KÖVETELMÉNYEK	
<p>Adatok szemléltetése, táblázatba rendezése, adatsokaság átlagának, móduszának, mediánjának, terjedelmének, szórásának meghatározása. Az adatsokaságok összehasonlítása a tanult statisztikai mutatók segítségével. Gyakorisági diagram, grafikonok készítése. Gyakoriság, relatív gyakoriság ismerete. Kombinatorikus valószínűség-számítás. Elemi és összetett események megkülönböztetése A klasszikus (Laplace-) modell ismerete. <i>Valószínűségek kiszámítása visszatéves mintavétel esetén, binomiális eloszlás ismerete.</i></p>	

**12. melléklet a 12. évfolyam kerettantervéhez
A típusú (tanórai) és C típusú (tanórán kívüli) modulok listája**

I. TÉMAKÖR	GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK	AJÁNLOTT ÓRASZÁM									
Önálló modulként nem szerepel	Ezen az évfolyamon is alapvető feladat a logikus gondolkodás fejlesztése, ezért a logikai műveletek egyéb alkalmazásai a többi témakör moduljaiba beépítve jelennek meg.	0 óra									
II. TÉMAKÖR	ALGEBRA	AJÁNLOTT ÓRASZÁM									
Önálló modulként nem szerepel	Ezen az évfolyamon az algebra korábban tanult ismereteit, eljárásait, algoritmusait a geometriai, a függvénytani és a valószínűségszámítás témakörökben alkalmazzuk.	0 óra									
III. TÉMAKÖR	GEOMETRIA	AJÁNLOTT ÓRASZÁM									
A modul sorszáma és címe	<table border="1"> <tr> <td style="text-align: center;">1203</td> <td>Síkdomok kerülete és területe</td> <td style="text-align: center;">6 óra</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1204</td> <td>Poliéderek felszíne és térfogata</td> <td style="text-align: center;">6 óra</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1205</td> <td>Felszín- és térfogatszámítás</td> <td style="text-align: center;">8 óra</td> </tr> </table>	1203	Síkdomok kerülete és területe	6 óra	1204	Poliéderek felszíne és térfogata	6 óra	1205	Felszín- és térfogatszámítás	8 óra	20 óra+6 óra
1203	Síkdomok kerülete és területe	6 óra									
1204	Poliéderek felszíne és térfogata	6 óra									
1205	Felszín- és térfogatszámítás	8 óra									
Kapcsolódó C modulok	<table border="1"> <tr> <td style="text-align: center;">12C02</td> <td><i>Telek és kerítés</i></td> <td style="text-align: center;">2 óra</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">12C03</td> <td><i>A mi területünk</i></td> <td style="text-align: center;">4 óra</td> </tr> </table>	12C02	<i>Telek és kerítés</i>	2 óra	12C03	<i>A mi területünk</i>	4 óra				
12C02	<i>Telek és kerítés</i>	2 óra									
12C03	<i>A mi területünk</i>	4 óra									

IV. TÉMAKÖR	FÜGGVÉNYEK		AJÁNLOTTÓRASZÁM
			16 óra+6 óra
A modul sorszáma és címe	1201	Sorozatok	12 óra
	1202	Gazdasági matematika	4 óra
Kapcsolódó C modulok	12C01	Sorban, egymás után	5 óra
	12C04	Ismételjünk!	1 óra

V. TÉMAKÖR	VALÓSZÍNŰSÉG, SATISZTIKA		AJÁNLOTT ÓRASZÁM
			4 óra
A modul sorszáma és címe	1206	Valószínűségszámítás, statisztika	4 óra

A C típusú (tanórán kívüli) modulok kapcsolódási tartalma:

12C01 SORBAN, EGYMÁS UTÁN	
A modul célja	Sorozat fogalma, ábrázolása, nevezetes sorozatokkal való megismerkedés. A mindennapi életben előforduló gazdasági matematika kérdések megválaszolása. A bankok reklámszövegeinek értelmezése.
Időkeret	5 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Mindennapi életben. Szűkebb környezetben: Függvények ábrázolása, százalékszámítás. Ajánlott megelőző tevékenységek: Területszámítás. Ajánlott követő tevékenységek: Tanév végi ismétlés.
A képességfejlesztés fókuszai	Szövegértés, szövegértelmezés, deduktív és induktív következtetés, kombinativitás, problémaértekenység, összefüggések felismerése, mennyiségi következtetés
12C02 TELEK ÉS KERÍTÉS	
A modul célja	Sokszövegről tanultak átismétlése, a sokszögek és a kör részei területének és kerületének kiszámítása.
Időkeret	2 foglalkozás

Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika. Szűkebb környezetben: Térfogat és felszín kiszámítása. Szögfüggvények alkalmazása derékszögű háromszögben, koszinusztétel. Ajánlott megelőző tevékenységek: Sorozatok. Ajánlott követő tevékenységek: Testek térfogatának és felszínének kiszámítása.
A képességfejlesztés fókuszai	Mennyiségi következtetés, hosszúság és terület becslése, rendszerezés, metakogníció, kombinatorikai gondolkodás-mód, számolási képesség, szövegértés
12C03 A mi terünk	
A modul célja	A térfogat- és felszínszámítási ismeretek alkalmazása gyakorlati feladatok megoldásában.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, kémia, biológia. Szűkebb környezetben: Szögfüggvények alkalmazása derékszögű háromszögben, sokszögek tulajdonságai. Ajánlott megelőző tevékenységek: Területszámítás. Ajánlott követő tevékenységek: Tanévvégi ismétlés.
A képességfejlesztés fókuszai	Térlátás, térbeli viszonyok felismerése, ábrázolás, reprezentáció, térfogat és terület becslése, mennyiségi következtetés, rendszerezés, metakogníció, kombinatorikai gondolkodásmód, számolási képesség, szövegértés, probléma-reprezentáció
12C04 MÉG EGYSZER!	
A modul célja	A 12. osztályban tanult új ismeretek áttekintése.
Időkeret	1 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, gazdaságtan. Szűkebb környezetben: Függvények, síkgeometria. Ajánlott megelőző tevékenységek: Térfogat és felszínszámítás. Ajánlott követő tevékenységek: Tanévvégi ismétlés.
A képességfejlesztés fókuszai	Értelmes memória, térlátás, térbeli viszonyok felismerése, mennyiségi következtetés, becslés, rendszerezés, metakogníció
12C05 ISMÉTLÉS A TUDÁS ANYJA	
A modul célja	A középszintű érettségi vizsgakövetelményeiben szereplő ismeretanyag ismétlése feladatokon keresztül.
Időkeret	14 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Fizika, biológia, földrajz, gazdaságtan, szociológia. Szűkebb környezetben: A középiskolai matematika tananyag a modulcímek által megadott témakörökben.

	<p>Ajánlott megelőző tevékenységek: A 12-edik osztályos tananyag ismétlése. Ajánlott követő tevékenységek: Próba érettségi feladatSOR megírása.</p> <p>Rendszerzés, érvelés, bizonyítás, problémaérzékenység, probléma-reprezentáció, ábrázolás, térítés, prezentáció, kombinativitás, induktív és deduktív következtetés, mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés, szövegértés, szövegértelmezés, relációsókinés, értelmés memória, metakogníció.</p>
<p>Az ismétlé foglalkozások címei (Az egyes foglalkozások jóval bővebb, mint amennyi feldolgozható egy óra alatt.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. foglalkozás: Halmazok 2. foglalkozás: Számok különböző alakban 3. foglalkozás: Függvények 4. foglalkozás: Szöveges egyenletek 5. foglalkozás: Egyenletek 6. foglalkozás: Egyenlőtlenségek 7. foglalkozás: Sorozatok 8. foglalkozás: Háromszög nevezetes vonalai, pontjai és körei 9. foglalkozás: Hasonlóság 10. foglalkozás: Trigonometria 11. foglalkozás: Geometriai számolási feladatok 12. foglalkozás: Koordináta geometria 13. foglalkozás: Statisztika 14. foglalkozás: Kombinatorika és valószínűség számítás 	

12C06 PRÓBAÉRETTSÉGI	
A modul célja	Az írásbeli érettségi vizsga helyzetének kipróbálása, a középszintű érettségi vizsgakövetelményekben szereplő ismeretek felmérése.
Időkeret	4 foglalkozás
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Szociológia, gazdaságtan. Szűkebb környezetben: A matematika érettségi vizsgakövetelményeiben szereplő ismeretanyag. Ajánlott megelőző tevékenységek: Tanérvégi ismétlés.
A képességfejlesztés fókuszai	Rendszerzés, kombinativitás, deduktív következtetés, valószínűségi következtetés, számolási képesség, probléma-megoldás, szövegértés, szövegértelmezés, térítés, ábrázolás, összeffüggések felismerése.

13. melléklet: A sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztésének támogatása

„Keretanterv tanórán kívüli foglalkoztatást is működtető általános iskolák számára, Szabad Iskolákért Alapítvány, Bpest., 2008” (Kereszty Zsuzsa)

A mozgáskorlátozott tanulók fejlődésének támogatása

- Tekintettel kell lennünk arra, hogy a mozgás kivitelezése elvonhatja a figyelmet a feladatról, a feladatmegjegyzésében, értelmezésében támogatunk kell.
- Nem tudhatjuk, hogy a mennyiségi viszonyokat (kicsi, nagy, vastag, vékony stb.) tapintással, mozgással átélte-e, ezek megtapasztaltatása szükség esetén nélkülözhetetlen.
- A számlálás, számolási készségek fejlesztése során szánjuk több időt a gyakorlati tevékenykedtetésre.

- Ha néma olvasással nem sikerül a szöveges feladatokat értelmeznie, hangos olvasással segíthetünk.
  - El kell fogadnunk, ha pontos, tetszetős, gyors kivitelezésre – például szerkesztéseknél – nem képes.
- A nagyothalló tanulók fejlődésének támogatása**
- Matematikai tapasztalatait minden témakörben gazdagítani szükséges.
  - Mervev gondolkodásának rugalmasabbá tételére.
  - Absztrakt gondolkodásának fejlesztésére.
  - Nyelvi fejlesztésre a szokásosnál intenzívebben kell törekednünk.
- A látássérült tanulók fejlődésének támogatása**
- Igen fontos ügyelnünk a bemutatott tárgyak, tárgyképek méretére, megvilágítására, és arra az időtartamra, amíg a tanulók megfigyelhetik azokat; tárgyak esetében rövidebb, tárgyképek esetében hosszabb exponálási időre van szükség.
  - Formák érzékelésekor is – például geometriai témaköröknél – hosszabb exponálási időre van szükség.

A tanulásban akadályozott tanulók fejlődésének támogatása

- Segíteni kell, hogy cselekvéseiket hallhatóan kommentálják, megfogalmaztatva velük a következő lépést is;
  - A megszokottnál több ismétlésre van szükségük a tapasztalatszerzésben és a tapasztalatok megfogalmazásában is.
  - Különösen fontos az önkontroll (önellenőrzés) fejlesztése.
- A beszédfigyafatókos tanulók fejlődésének támogatása**
- Ha figyelmét, emlékezetét kell használnia, mindig adjunk vizuális támpontot.
  - Mivel fogalmi gondolkodásuk sérült, a megszokottnál több gyakorlati cselekvésre van szükségük.
  - Célserű megtanítani a helyes ujjszámlálást, ez sokáig segítheti.
  - Ahhoz, hogy segíteni tudjunk, feltétlenül meg kell ismernünk a gyerek megoldáshoz vezető gondolati lépéseit.
  - Ha megoldását szavakkal nem tudja megmagyarázni, a verbális közlést egészítse ki mutogatással.

Az autisztikus tanulók fejlődésének támogatása

- Sok gyakorlásra van szükségük azokban az esetekben, amikor az általánosból az egyesre, az egyesből az általánosra következtetünk. Például: valóság és szám megfeleltetése, számok bontott alakjai, képhez szám kapcsolása, kisebb számok körében szerzett tapasztalatok kiterjesztése nagyobb számok körére, műveleti tulajdonságok alkalmazása egyedi esetekben, geometriai tulajdonságok kiemelése.
- Kiemelkedő képességet mutathatnak tulajdonságok, azonosságok, különbségek megállapításában.
- Ha műveleteket sokféle eszközzel végeztetünk, segítséget igényelhetnek.
- Szöveges feladatoknál a megértés kontrollálására nagy figyelmet kell fordítanunk.
- Frontális feladathelyzetben fontos a rövid, pontos, a gyermek által már megtanult instrukció alkalmazása.
- A kooperatívításra legkönnyebben páros helyzetben taníthatjuk őket.

A pszichés fejlődés zavara miatt akadályozott tanulók fejlődésének támogatása

- A magartási problémával küzdő gyereket abba az ún. aktivitási térbe célszerű ültetni, amelyben a tanár a leg többet tartózkodik (nem a „kieső térbe”); figyelme, motivációja így tartható leginkább fenn.

- Mivel az önértékelés és a szociális érzékelés általában sérült, ezért nagyon fontos a gyerekek állapotát, érzéseit megérteni és minősítés nélküli értelmezni („most nagyon mérges vagy”).
- Diszkalkulációs tanulók esetében több tapasztalatszerzésre, gyakorlásra van szükség főleg a következő esetekben: egyenetlen ritmúsú számlálás, mennyiségi relációk helytelen értelmezése, számok kihagyása, felcserélése, irányítévesztés, számok hibás grafikus megjelenítése, alapműveletek és inverzinek értelmezési nehézsége, nehézség a szabályok felismerésében, a megtanultak alkalmazásának nehézsége.

Mintamodulok a kompetencia alapú programcsomagok alkalmazásához a sajátos nevelési igényű gyermekek együttnevelésekor

MATEMATIKA

A kidolgozott mintamodulok (1. és 2. évfolyam) elektronikusan érhetőek el, az ajánlások alapján ezek felhasználásával további modulok írhatók.

Fogyatékossági típus	Évfolyam	Modul száma	Téma
Autizmussal élő	-	-	-
Beszédfigyatekos	1	5	Több, kevesebb, ugyanennyi
Beszédfigyatekos	1	49	Számolási eljárások
Beszédfigyatekos	2	33	A 9 szorzó és bennfoglaló tábla
Beszédfigyatekos	2	35	Nyitott mondatok, bennfoglalás maradékkal
Értelmileg akadályozott	1	49	Számolási eljárások
Értelmileg akadályozott	2	33	A 9 szorzó és bennfoglaló tábla
Értelmileg akadályozott	2	35	Nyitott mondatok, bennfoglalás maradékkal
Gyengénlátó (látássérült)	-	-	-
Mozgáskorlátozott	1	5	Több, kevesebb, ugyanennyi
Mozgáskorlátozott	1	49	Számolási eljárások
Mozgáskorlátozott	2	33	A 9 szorzó és bennfoglaló tábla
Mozgáskorlátozott	2	35	Nyitott mondatok, bennfoglalás maradékkal
Nagyothalló (hallássérült)	-	-	-
Pszichés fejlődés zavarával küzdő	1	49	Számolási eljárások
Pszichés fejlődés zavarával küzdő	2	33	A 9 szorzó és bennfoglaló tábla
Siket (súlyos hallássérült)	-	-	-
Tanulásban akadályozott	-	-	-
Vak (súlyos látássérült)	1	5	Több, kevesebb, ugyanennyi
Vak (súlyos látássérült)	2	33	A 9 szorzó és bennfoglaló tábla
Vak (súlyos látássérült)	2	35	Nyitott mondatok, bennfoglalás maradékkal

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– *Matematikai kompetencia* –
3-12. évfolyam

Több műveltségterületet érintő fejlesztés

1. Az oktatási programról, melynek alapja a kerettanterv

A matematikai kompetencia más tantárgyak keretei közötti fejlesztésének koncepcióját egyrészt a matematikai kompetenciaterület általános fejlesztési (szakmai koncepciója) alapján, másrészt az érintett készségek és képességek fejlődésére és fejleszthetőségére vonatkozó szakirodalmi források, kutatási előzmények figyelembevételével kell kialakítanunk.

Ez azt jelenti, hogy a más tantárgyak keretei közötti fejlesztés során is kiemelten kell kezelniünk az általános fejlesztési koncepcióban meghatározott kompetencia-komponensek fejlesztését (1. számlálás, számolás; 2. mennyiségi és valószínűségi következtetés; 3. becslés, mérés, mértékegység-váltás; 4. szöveges feladat- és problémamegoldás; 5. rendszerezés, kombinativitás; 6. deduktív és induktív gondolkodás). A koncepció alapján adott a fejlesztés alapvető stratégiája is (tartalmas direkt fejlesztés), mely a más tantárgyak keretei közötti fejlesztésnek egyébként is szinte az egyedül szóba jöhető formája. Ugyancsak az általános koncepció része, hogy a kritikus készségek, képességek esetében kritérium-orientált fejlesztést célszerű alkalmazni.

2. A más tantárgyak keretei között történő fejlesztés stratégiája és módszerei

A matematikai kompetencia fejlesztésének általános koncepciója szerint a fejlesztés javasolt alapstratégiája a tartalmas direkt fejlesztés. Ennek a fejlesztési stratégiának a lényege, hogy a készségeket és képességeket a tanítási órákon, az egyébként is feldolgozandó tantárgyi tartalmak felhasználásával, azok kismértékű átalakításával fejlesztjük.

A korábbi kutatások eredményei alapján azonban az is ismert, hogy a tartalmas direkt fejlesztéssel csak abban az esetben gyorsítható meg a készségek, képességek fejlődése, ha a fejlesztést megfelelő gyakorisággal, következetesen, és természetesen a megfelelő iskolázatási szakaszban végezzük. Jelentős fejlesztő hatás csak attól a programtól remélhető, amelyben a fejlesztés hosszabb időszakon át, lehetőleg hetente többször sorra kerül. A hatás valószínűségét növeli, ha ugyanazoknak a készségeknek, képességeknek a fejlesztése egyszerre több tantárgyban, párhuzamosan folyik.

A matematikai kompetenciafejlesztésre kiválasztott komponensei, készségei és képességei között számos alapvető fontosságú, ún. kritikus készség és képesség van, melyek esetében a kritérium-orientált fejlesztés látszik célszerűnek. A kritérium-orientált fejlesztés alapelve az, hogy meghatározzuk a készség, képesség elerendő, optimális szintjét, és a fejlesztést minden tanuló esetében addig folytatjuk, amíg ezt a szintet el nem éri vagy legalábbis eléggé meg nem közelíti.

A fejlesztés számára legkedvezőbb iskolázatási szakaszok meghatározása fontos szempont, hiszen az egyes készségek, képességek fejleszthetőségi esélyei nem minden iskolázatási periódusban azonosak, ezért a fejlesztési programot életkorfüggően kell kialakítani. A legtöbb esetben a fejlesztési feladatok zömét egy-két iskolázatási szakaszban kell megoldani, ez azonban nem jelenti azt, hogy az adott szakasz(ok) végére minden tanuló elérje a kívánatos fejlettségi szintet, és az is előfordulhat, hogy jó néhány tanuló már a szakasz(ok) lezárása előtt megfélelő szintet ér el. Ezért minden iskolázatási szakaszban gondolnunk kell az átlagosnál lényegesen lassabban és lényegesen gyorsabban fejlődők fejlesztési igényeire is.

3. A fejlesztésre javasolt kompetenciakomponensek iskoláztatási szakaszok és képességsoportok szerint

A kiemelten kezelendő komponensek csoportja a rendszerezés, kombinativitás, valamint a deduktív és induktív gondolkodás olyan általános készségeket, képességeket tartalmaz, amelyek nemcsak a különböző tantárgyakban, hanem a mindennapi élet számos területén is gyakran szükségesek, fejlettségük az intellektus fontos jellemzője. Ezért ezeknek a komponenseknek a fejlesztése szinte minden tantárgyban lehetséges, jóllehet a fejlesztő feladatok beillesztésének, illetve a fejlesztés hatékonyságának az esélyei az egyes tantárgyakban nem azonosak.

A négy kompetenciakomponens fejlesztésre javasolt összetevőit az 1. táblázat foglalja össze. A táblázatban a komponenseket a képességek kutatás és fejlesztés hazai szakirodalmában szokásos terminológiát követve rendszerező képesség, kombinatív képesség, deduktív gondolkodás, induktív gondolkodás címszavak alatt soroltuk fel. Felhívtük azt is, hogy az egyes készségek, képességek fejlesztését mely iskoláztatási szakaszokban, illetve milyen képességű tanuló számára javasoljuk (G: az átlagosnál lényegesen gyorsabban haladók, A: átlagos ütemben haladók, L: az átlagosnál lényegesen lassabban haladók). Az utóbbi szempontokból mind a négy képességrétegen belül sokféle változat előfordul, a fejlesztés hangsúlyai tehát nemcsak iskoláztatási szakaszokként, hanem a tanulók képességszintje, fejlődési üteme szerint is eltérhetnek.

A táblázat tartalma javaslat, melyet matematikai és szakmódszertani szakértők bevonásával szükséges megvitatni, illetve lehet véglegesíteni.

1. táblázat: A rendszerező és kombinatív képesség, valamint a deduktív és induktív gondolkodás fejlesztendő komponensei iskoláztatási szakaszok és képességszintek szerint

D. Kompetenciakomponens	1-4. évfolyam	5-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Rendszerező képesség	G, Á	G, Á, L	Á, L
Halmazképzés, besorolás	G, Á	G, Á, L	Á, L
Definiálás	G	G, Á	G, Á, L
Felosztás	G, Á, L	Á, L	L
Sorképzés	G, Á, L	Á, L	L
Hierarchikus oszállyozás	G	G, Á	G, Á, L
Kombinatív képesség	G, Á	G, Á, L	Á, L
Permutálás	Á, L	L	-
Variálás	G, Á	G, Á, L	Á, L
Kombinálás	G, Á	G, Á, L	Á, L
Összes részalmaz képzése	G	G, Á	G, Á, L
Descartes-szorzat képzése	G, Á	G, Á, L	Á, L
Deduktív gondolkodás	G, Á	G, Á, L	G, Á, L
Kapcsolás	Á, L	L	-
Választás	G, Á	G, Á, L	Á, L
Feltételképzés	G	G, Á	G, Á, L
Előrelépő következtetés	Á, L	L	-
Visszalépő következtetés	G, Á, L	G, Á, L	Á, L
Választó következtetés	G, Á	G, Á, L	G, Á, L
Lánckövetkeztetés	G, Á	G, Á, L	G, Á, L
Kvantorok	G	G, Á	G, Á, L
Induktív gondolkodás	G, Á	G, Á, L	G, Á, L
Kizárás	G, Á	G, Á, L	Á, L

Átkódolás

Analogiák képzése

Sorozatok képzése

G

G, A

G

G, A

G, A, L

G, A

G, A, L

A, L

G, A, L

A rendszerző képesség matematikai alapját a halmazokkal és relációkkal kapcsolatos műveletek képezik, a képesség fejlesztése azonban természetesen nem ezeknek a műveleteknek a megtanítását és gyakoroltatását jelenti, hanem az ezekre épülő gondolkodási sémák különböző tartalmakon való alkalmazását. A táblázatban látható részkapességek közül a halmazképzés, besorolás, illetve a definiálás legjobban a fogalomkialakítással kapcsolatban működtethető, például dolgok közös tulajdonságai alapján halmazok alkotását, megnevezését, vagy dolgoknak adott halmazokba való besorolását, illetve fogalmak adott tulajdonságok felhasználásával történő pontos meghatározását kérhetjük. A sorképzés és a hierarchikus osztályozás a dolgok közötti viszonyok alapján történő rendezésre épül, a sorképzés egydimenziós rendezést (idősor, mennyiségi sor, tartalmazási sor), a hierarchikus osztályozás pedig elágazó struktúrájú rendezést igényel.

A kombinatív képesség matematikai hátterében a kombinatorikai műveletek állnak, de a képességfejlesztés itt sem ezeknek a tudatosítását, gyakorlását jelenti, hanem a megfelelő gondolkodási műveletek, halmazképzési algoritmusok konkrét tartalmakon való alkalmazását. A felsorolt részkapességek közül a permutálás adott halmaz elemeinek sorbarendevezését, a variálás adott halmazból meghatározott elemszámú rendezett részhalmazok kiválasztását, a kombinálás pedig adott halmazból meghatározott elemszámú, de nem rendezett részhalmazok kiválasztását jelenti. Az összes részhalmaz képzése hasonló a kombináláshoz, de az összes lehetséges elemszámú részhalmazt ki kell választani, a Descartes-sorozat képzése során pedig két halmaz elemeiből kell rendezett elempárokat kialakítani.

A deduktív gondolkodás matematikai alapja a klasszikus logika, de a fejlesztés során itt sem logikatanításról van szó. A felsorolt részkapességek három csoportot képeznek. Az első csoportba a kétváltozós műveletek tartoznak, a kapcsolás az „és”, a választás a „vagy” és a „vagy...”, a feltételekzés a „ha..., akkor” és az „akkor és csak akkor...”, ha” nyelvi elemek alkalmazásával képezhető összetett mondatok értelmezését igényli. A második csoport a következtetések csoportja, ezek közül az előrelépő és a visszalépő következtetés egyaránt a feltételekzés műveletét használja, de az első az előtag megerősítésével, a második pedig az utótag tagadásával. A lánckövetkeztetés már két feltételes állításra épül, ahol az első állítás utótagja és a második állítás előtagja azonos. A választó következtetésben a választás művelete szerepel, az egyik tag állításából vagy tagadásából kell a másik tagra következtetni. A kvantorok feladataiban a „minden” és a „van olyan” nyelvi sémákat és szinonimákat kell alkalmazni.

Az induktív gondolkodás matematikai háttere a szabályfelismerés és szabályalkotás. A fejlesztés lényege itt sem a matematikai módszerek tanítása, hanem a szabályfelismerés és szabályalkotás műveletének gyakorlása konkrét tartalmakon. Például az ebbe a csoportba tartozó kompetenciakomponensek közül a kizárás szabályfelismerést, illetve a kivétel megtalálását igényli, lényegében „kakuktktojás” feladat. Az átkódolás konkrét példák felismerését jelenti újabb konkrét esetben. Az analógiák képzése a konkrét példával bemutatott kapcsolat felismerésére és további alkalmazására épül, a sorozatok képzéséhez pedig néhány elem alapján a sorozat műveleti szabályának felismerése és ennek alapján további elemek előállítása szükséges.

A négy kompetenciakomponens rövid jellemezése mutatja, hogy mindegyik készség, képesség alapját matematikai struktúrák képezik, de a pedagógusnak a nem matematikai tantárgyi tartalmakon végzett fejlesztéséhez nincs szüksége a háttérstruktúrák alaposabb ismeretére. A fejlesztő programok felépítésének mélyebb megértését azonban segítheti a kapcsolódó matematikai témakörök, a felhasznált matematikai struktúrák felismerése és a képességek hátterében álló matematikai struktúrákat semmiképpen nem kell ismernünk, a más tantárgyakban történő fejlesztés során azokat nemcsak hogy nem kell megtanítani, hanem meg sem kell említeni. A halmazok, relációk, a kombinatorika, a logika, a szabályfelismerés és szabályalkalmazás tanítása, gyakoroltatása a matematikatanítás feladata.

4. A más tantárgyak keretei közötti fejlesztés tartalmi és szervezési kérdései

A matematikai kompetencia fejlesztendő komponensei elvileg igen sokféle tartalommal működtethetők, tehát sokféle nem matematikai környezetben is fejleszthetők. Az iskolai, tantárgyi keretek között történő kompetenciafejlesztés lehetőségeit azonban korlátozza az, hogy a valóban eredményt ígérő, tehát megfelelő gyakoriságú, következtetes, lehetőleg az egész tanévre elosztott fejlesztés csak olyan tantárgyakban lehetséges, amelyeknek tananyagában viszonylag gyakran és egyenletesen fordulnak elő a képességfejlesztő feladatok beillesztésére alkalmas anyagrészek. Ez a feltétel a matematikai kompetencia néhány komponense (elsősorban a rendszerezés, kombinatívítás, illetve a deduktív és induktív következtetés) esetében több tantárgyban is teljesül, míg más komponensek (különösen az erősebben matematika-specifikus készségek, képességek) esetében csak egyes tantárgyak egyes témakörei alkalmasak ilyen jellegű fejlesztésre.

A matematikai kompetencia kiemelten fejlesztendő komponensei és a fejlesztésre alkalmas tantárgyak közötti lehetséges megfeleltetéseket a 2. táblázatban foglaltuk össze. A táblázat csak olyan tantárgyakat sorol fel, amelyek anyagába a korábbi képességfejlesztő kísérletek tapasztalatai alapján nagy valószínűséggel beilleszthető a megfelelő mennyiségű és minőségű fejlesztő feladat. A táblázatban egy-egy kompetenciakomponenshez és iskolázati szakaszhoz több tantárgy is tartozik, ez választási lehetőségeket jelent. A fejlesztés ugyanakkor hatékonyabb, ha párhuzamosan több tantárgyban is zajlik, ezért célszerű minden készséget, képességet minden évfolyamon legalább két-három tantárgyban fejleszteni.

2. táblázat: A matematikai kompetencia kiválasztott komponenseinek fejlesztésére javasolt iskolázati szakaszok és tantárgyak

Kompetenciakomponens	Kompetenciakomponens	
	1-4. évfolyam	5-8. évfolyam
Rendszerezés	magyar nyelv és irodalom, környezetismeret	magyar nyelv és irodalom, természetismeret, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem
Kombinatívítás	magyar nyelv és irodalom, környezetismeret	magyar nyelv és irodalom, természetismeret, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem
Deduktív következtetés	magyar nyelv és irodalom, környezetismeret	magyar nyelv és irodalom, természetismeret, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem
Induktív következtetés	magyar nyelv és irodalom, környezetismeret	magyar nyelv és irodalom, természetismeret, biológia, fizika, kémia, földrajz, történelem

Mivel a matematikai kompetencia komponensei leginkább a természettudományi tárgyak készségeivel és képességeivel mutatnak rokonságot, ezért érthető, hogy a táblázatban felsorolt tantárgyak nagyobb része is ebbe a körbe tartozik. Ugyanakkor a természettudományi tárgyak, különösen a fizika, kémia viszonylag kis óraszámú és emellett zsúfolt tananyaga nem mindig kedvez a képességfejlesztésnek. A korábbi képességfejlesztő kísérletek tapasztalatai azt mutatják, hogy a biológia, földrajz, sőt a humán tantárgyak (a magyar, történelem) sokszor rugalmasabb kereteket kínálnak a képességfejlesztő feladatok beillesztésére.

A fejlesztés keretétől szolgáló tantárgyak kijelölése után ki kell választanunk azokat a témaköröket, tartalmakat, amelyekhez a fejlesztő feladatokat kapcsoljuk. Erre a célra olyan témakörök alkalmasak, amelyek viszonylag nagyobb terjedelműek, több tanítási órán is sorra kerülnek, így az ezekhez készült feladatok több alkalommal is használhatók lesznek, ugyanakkor a tartalmak újbóli felidézése nem lesz erőltetett. Célszerű, ha a kiválasztott témakörök egyenletesen helyezkednek el a tanév anyagában, mert így megoldható az is, hogy a fejlesztésre megfelelő gyakorisággal kerüljön sor, esetleg az egész tanévet átfogva.

A képességfejlesztő feladatok beillesztése során meg kell határoznunk azok alkalmazásának helyét és módját is. Ennek korlátja általában a tananyag viszonylagos zsúfoltsága, illetve a tanmenet szerinti haladás kényszere. Ezért a készség- és képességfejlesztő feladatok elvégzését úgy kell ütemoznünk, hogy az ezekkel történő foglalkozás legfeljebb tanóránként 10-12 percet vegyen igénybe. Még így is számolnunk kell azzal, hogy a fejlesztésre csak akkor számíthatunk megfelelő mennyiségű időt, ha a tananyag egyes részeit lerövidítjük, szükség esetén elhagyjuk.

Végül megtervezendők és kidolgozandók a tartalmas direkt, egyes esetekben kritérium-orientált fejlesztés céljait szolgáló eszközök is. A fejlesztéshez általában öt-féle eszköz lehet szükséges. A tanári kézikönyv minden esetben elkészítendő, a pedagógusok ebből ismerhetik meg a fejlesztés koncepcióját, módszereit, illetve ebben találják meg az alkalmazásra javasolt feladatokat. Az értékelő eszközök mindazon készségek és képességek esetében szükségesek, amelyekre a fejlesztés célváltozói épülnek, azaz amelyek fejlettségét többé-kevésbé rendszeresen értékelni kell. Tanulói munkafüzetre nem minden esetben van szükség, képességfejlesztéséhez van szükség, mivel egyes esetekben az egyébként is meglevő tananyagok, munkafüzetek is jól használhatók. Speciális eszközök csak néhány esetben jöhetnek szóba, ezek egyrészt a tanári szemléltetést, másrészt a tanulói munkát segítik. Végül a fejlődési mutató a kritérium-orientált készség- és képességfejlesztés nélkülözhetetlen kelleke, ennek segítségével követhető nyomon a fejlődés menete és határozható meg a hátralevő fejlesztési feladatok.

KERETTANTERV

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET
„B”-típus 3- 4. évfolyam

MATEMATIKA KOMPETENCIATERÜLET 3-4. ÉVFOLYAM	<p>Anyanyelv és irodalom</p> <p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>A gondolkodás fejlesztése a magyar nyelv és irodalom tantárgy tartalmi keretei között</p> <p>Évfolyamonként 25 × 10–12 perc</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)</p>	<p>Tematikus fókusz</p> <p>Rendszerező képesség</p> <p>Kombinatív képesség</p> <p>Deduktív gondolkodás</p> <p>Induktív gondolkodás</p>	<p>3. évfolyam</p> <p>A mesék és a történelmi olvasmányok néhány jellemzője</p> <p>Ismerkedés a könyvtárral</p> <p>Helyesírási ismeretek</p> <p>4. évfolyam</p> <p>A népköltészet néhány jellemzője</p> <p>Az ünnepek, a történelmi események és a szülőföld megjelenése irodalmi művekben</p> <p>Nyelvi játékok</p> <p>Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző és hierarchikus osztályozás.</p> <p>Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz és Descartes-szorzat képzése.</p> <p>Kapcsolás, választás, feltételképzés, következtetés</p> <p>Kizárás, átkódolás, analógiák és sorozatok képzése</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Szövegből vett információk összefüggéseinek megkeresése, rendszerezése, megjelenítése táblázatok, halmazábrák formájában. - Definíciók alkotása adott elemekből - Fogalmak csoportosítása, besorolása - Jellemzőjegyek kiválogatása - Logikai műveletek (pl. választás, következtetés stb.) végzése - Szabályosság felismerése, szabályalkotás - Fogalmak, nyelvi elemek sorba rendezése - Kapcsolatok keresése fogalmak, nyelvi elemek között. Az összes kapcsolódási lehetőség számba vétele. - Helyesírási szabályok alkalmazása - Tanulási technikák elsajátítási képességének fejlesztése - Az előzetes tudás felidézésére való képesség fejlesztése
<p>AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		<p>3. évfolyam</p> <p>A mese jellemzői</p> <p>Alapszófajok: <i>ige, főnév, melléknév, számnév</i></p> <p>Helyesírási ismeretek: Rövid és hosszú mássalhangzók jelölése a melléknévekben,</p> <p>A tulajdonnevek nagy kezdőbetűje, a szó végén álló magánhangzók időtartamának megfigyelése, j és ly megkülönböztetése az alapszóképzésben</p>

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p>Cím:</p>	<p>4. <i>évfolyam</i> Történelmi olvasmányok Ünnepek, jeles napok <i>Fontosabb népköltészeti műfajok: népdal, népmese, népmonda</i> Alapszófajok: <i>ige, főnév, melléknév, számnév, névmás</i> Az igék módja és ideje A személynevek</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK</p>	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>3. <i>évfolyam</i> 1. MODUL: A mesék 2. MODUL: Könyvtári ismeretek 3. MODUL: Történelmi olvasmányok 4. MODUL: A szófajok 5. MODUL: Helyesírás</p> <p>4. <i>évfolyam</i> 1. MODUL: Népköltészet – irodalmi ismeretek 2. MODUL: Nyelvtani ismeretek – nyelvi játék 3. MODUL: Ünnepeink, jeles napok, közmondások 4. MODUL: Szülőföldünk 5. MODUL: Ez történt</p> <p>Modulonként 5 × 10–12 perc</p>
<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p>	<p>Kapcsolódó keresztantervi kompetenciák</p> <p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Tanítási eljárások,</p> <p>Értékelés módja</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret</p> <p>Matematika Informatika-könyvtárhasználat Kooperatív órászervezés, differenciálás, egyéni vagy páros munka Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés.</p> <p>Szövebeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.</p> <p>Differenciálás mennyiségi és minőségi szempontból. Az ajánlott differenciálási lehetőség során figyelembe kell venni az adott tanuló aktuális háttér tudását, olvasási és írástempóját, a szövegértés szintjét, logikus gondolkodásának szintjét és munkatempóját.</p> <p>Tudjon megadott szavakat csoportosítani szófajok szerint (a tanult szófajok körében). Ismerje és alkalmazza írásban a személynevek, állatnevek, címek, gyakran használt földrajzi fogalmak tulajdonnévnek vagy kezdőbetűjét.</p> <p>Egyszerű feladatok megoldásával bizonyítsa, hogy követte az utasítást, megértette a feladatot. Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		

<p>MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET 3–4. ÉVFOLYAM</p>	<p>Földünk és környezetünk A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>A gondolkodás fejlesztése a környezetismeret tantárgy tartalmi keretei között. Évfolyamonként 25 × 10–12 perc</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)</p>	<p>Tematikus fókusz Rendszerező képesség Kombinatív képesség Deduktív gondolkodás Induktív gondolkodás</p>	<p>Termések, erdő élete – fák; Irányok-iránytű, időjárási jelenségek, tájtipusok sajátosságai, társas kapcsolatok, reklám, táplálkozás, tisztálkodás, szenvedélyek; Környezeti problémák, hazánk természeti értékei, változások a természetben; Országismeret; Élet a mezőn, élet az erdőn, vizes élőhelyek növény és állatfajai. Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás. Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmoz képzése, Descartes-sorozat képzése. Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok. Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.</p>
<p>AJÁNLOTT TVÉKENYSÉGEK</p>		<p>A tanult növényekhez állatokhoz kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása, a rendszerező képességhez szükséges séma kialakítása A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása A problémamegoldó gondolkodás és érvelő képesség kompetencia fejlesztése A tájak kialakulásához, felszínformálódáshoz kapcsolódó ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása, a rendszerező képességhez szükséges séma kialakítása A természetes élőhelyek (erdő, füves területek, vizes élőhelyek) állatokhoz, növényeihez kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása, a rendszerező képességhez szükséges séma fejlesztése</p>
<p>AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		<ul style="list-style-type: none"> - A természeti környezetnek mint a világ védelemre szoruló részének megismerése - Növény- és állatfajok leírásának fejlesztése algoritmus megadásával - Változások felismerése, azok fontosabb okainak megnevezése tanítói segítséggel. - Az időjárás elemei, azok kialakulása. Az időjárási jelenségek megfigyelése és magyarázata. - A különböző tárgyak, élőlények, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szempontok és saját elképzelések alapján. Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert területeken. - Anyagfajták különbözőségeinek felismerése, anyagnevek anyagfajtákhoz rendelése. Az anyagfajta és használat közti összefüggés felismerése konkrét példán. - Hazánk természetes élőhelyein élő élőlények fajismerete, a fajok életmódjának bemutatása algoritmus szerinti - Élet Budapesten és a városban Összefüggések és jelenségek megfigyelése és magyarázata.

<p>MODULOK (A fejezet részeiségei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p>Cím:</p>	<p><i>3. évfolyam</i></p> <p>1. MODUL: Egészséges életmód 2. MODUL: Változások a természetben 3. MODUL: Az időjárás, az évszakok 4. MODUL: A tájékozódás 5. MODUL: Országismeret, környezetvédelem</p> <p><i>4. évfolyam</i></p> <p>1. MODUL: Barangolás a természetben 2. MODUL: Életlen környezetünk 3. MODUL: Az ember egészsége 4. MODUL: Tájékozódás 5. MODUL: „Nekem szülőházam”</p> <p>Modulonként 5 × 10–12 perc</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK</p>	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p>Kapcsolódó keressztantervi kompetenciák</p> <p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Tanítási eljárások</p> <p>Értékelés módja</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret Környezeti nevelés Testi-lelki egészségvédelem</p> <p>Matematika Vizuális kultúra Magyar nyelv és irodalom Egyéni és páros munka Csoportmunka szervezése: kooperatív tanulás Differenciálás</p> <p>Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott. Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>
<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p>		

KERETTANTERV

MATEMATIKAI KOMPETENCIA TERÜLET
„B”-típus 5–6. évfolyam

MATEMATIKAI KOMPETENCIA TERÜLET 5. – 6. ÉVFOLYAM	Anyanyelv és irodalom A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	A gondolkodás fejlesztése a magyar nyelv és irodalom tantárgy tartalmi keretei között. Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	Tematikus fókusz	<p><i>5. évfolyam</i></p> <p>A hangok képzése, felosztása, hangtani törvények ismerete Az állandósult szókapcsolatok felismerése, használata A magyar helyesírás alapelveinek Az elválasztás szabályainak alkalmazása</p> <p><i>6. évfolyam</i></p> <p>A szavak megkülönböztetése, csoportosítása jelentésük alapján. Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.</p> <p>Rendszerező képesség</p> <p>Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmoz és Descartes-szorzat képzése.</p> <p>Kombinatív képesség</p> <p>Kapcsolás, választás, feltételképzés, következtetés.</p> <p>Deduktív gondolkodás</p> <p>Kizárás, átkódolás, analógiák és sorozatok képzése.</p> <p>Induktív gondolkodás</p> <ul style="list-style-type: none"> - Szövegből vett információk összefüggéseinek megkeresése, rendszerezése, megjelenítése táblázatok, halmazábrák formájában. - Definíciók alkotása adott elemekből - Fogalmak csoportosítása, besorolása - Jellemzőjegyek kiválogatása - Logikai műveletek (pl. választás, következtetés stb.) végzése - Szabályosság felismerése, szabályalkotás - Fogalmak, nyelvi elemek sorba rendezése - Kapcsolatok keresése fogalmak, nyelvi elemek között. Az összes kapcsolódási lehetőség számba vétele. - Helyesírási szabályok alkalmazása - Tanulási technikák elsajátítási képességének fejlesztése - Az előzetes tudás felidézésére való képesség fejlesztése
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<p><i>5. évfolyam</i></p> <p>A magánhangzók és a mássalhangzók képzésének eltérései A hangok kapcsolódásának törvényszerűségei A helyesírás alapelvei: <i>kiejtés, szóelemzés, hagyomány, egyszerűsítés</i></p>
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		

<p>MODULOK (A fejezet részekéi, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p>Az állandósult szókapcsolatok: <i>közmondás, szólás, szóláshasonlat</i> Az elválasztás szabályai 6. <i>évfolyam</i> Az alapszófajok jellemzői: <i>ige, főnév, melléknév, számnév, névmás</i> Az alapszófajok helyesírására vonatkozó szabályok 5. <i>évfolyam</i> 1. MODUL: A magánhangzók és a magánhangzótorvények 2. MODUL: A mássalhangzótorvények 3. MODUL: Az állandósult szókapcsolatok 4. MODUL: Az elválasztás 5. MODUL: A helyesírás alapelvei 6. <i>évfolyam</i> 1. MODUL: Az ige 2. MODUL: A főnév 3. MODUL: A melléknév 4. MODUL: A számnév 5. MODUL: A névmás</p>
<p>Cím:</p>	<p>Modulonként 5 × 10–12 perc</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK</p>	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret Matematika Informatika-könyvtárhasználat Kooperatív óraszervezés, differenciálás, egyéni vagy páros munka Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Értékelés módja Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott. MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ: Differenciálás mennyiségi és minőségi szempontból. Az ajánlott differenciálási lehetőség során figyelembe kell venni az adott tanuló aktuális háttértudását, olvasási és írástempóját, a szövegértés szintjét logikus gondolkodásának szintjét és munkatempóját.</p>

	<p>KÖVETELMÉNYEK</p> <p>Ismerje és megfelelően használja a tanuláshoz kapcsolódó köznap, szaknyelvi és irodalmi szavakat, kifejezéseket. Törekedjen az iskolai tanulmányokban, a magánéletben gyakran használt szavak megfelelő helyesírására.</p> <p>Ismerje és alkalmazza beszédében a kiejtés fő szabályait. <i>(Magán- és mássalhangzók időtartama, a kiejtésben érvényesülő mássalhangzó-ötörvények)</i></p> <p>Önállóan alkalmazza az egyszerűbb helyesírási szabályokat. Legyen képes ismereteinek rövid szóbeli és írásbeli összefoglalására. Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>
<p>MATEMATIKAI KOMPETENCIA-TERÜLET 5–6. ÉVFOLYAM</p> <p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK <i>(A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)</i></p>	<p>Ember és társadalom A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p>A gondolkodás fejlesztése a történelem tantárgy tartalmi keretei között. Évfolyamonként 25 × 10–12 perc</p> <p>5. évfolyam Az őskor Az ókori Kelet Az ókori Görögország Az ókori Róma A magyar nép eredete és vándorlása</p> <p>6. évfolyam Európa a kora középkorban Magyarország az Árpád-házi uralkodók idején Magyarország a virágzó középkorban Az újkor kezdetén Magyarország az újkor kezdetén</p> <p>Rendszerező képesség Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorkepző osztályozás, hierarchikus osztályozás.</p> <p>Kombinatív képesség Permutálás, variálás, kombinálás, összes részalmaz képzése, Descartes-sorozat képzése.</p> <p>Deduktív gondolkodás Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok. Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.</p> <p>Induktív gondolkodás Ismeretszerzés, tanulás Kritikai gondolkodás Kommunikáció Tájékozódás térben-időben A tartalom kulcselemei A reflexiót irányító kérdések</p> <p>5. évfolyam Élet az őskorban, Az ókori Kelet világa, Az ókori görögök életéből, Az ókori Róma évszázadai, A kereszténység születése, A magyar történelem kezdetei.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	
<p>AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	

	<p><i>6. évfolyam</i> Képek a középkori Európa életéből, Magyarország az Árpádok idején, Virágzó középkor Magyarországon, Az újkor kezdetén, Magyarország az újkor kezdetén.</p> <p><i>5. évfolyam</i> 1. MODUL Az őskor 2. MODUL Az ókori Kelet 3. MODUL Az ókori Görögország 4. MODUL Az ókori Róma 5. MODUL A magyar nép eredete és vándorlása</p> <p><i>6. évfolyam</i> 1. MODUL Európa a kora középkorban 2. MODUL Magyarország az Árpád-házi uralkodók idején 3. MODUL Magyarország a virágzó középkorban 4. MODUL Az újkor kezdetén 5. MODUL Magyarország az újkor kezdetén</p> <p>Modulonként 5 × 10–12 perc</p>
<p>MODULOK (A fejezet részekéig, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p>Cím:</p>
	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>
	<p>Kapcsolódó keresztantervi kompetenciák</p> <p>Énkép, önismeret Hon- és népismeret Európai azonosság tudat – egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés A tanulás tanítása</p>
	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Magyar nyelv és irodalom Matematika Földünk – környezetünk Művészetek</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK</p>	<p>Tanítási eljárások</p> <p>Egyéni munka (játék), differenciált csoportmunka (beszélgetés-vita), egyéni munka (szereplés), páros munka (dramatizálás), kooperatív csoportmunka (beszélgetés-vita), differenciált csoportmunka (szereplés), frontális osztálymunka (kérdve kifejtés).</p>
	<p>Értékelés módja</p> <p>Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés.</p> <p>Egységes, differenciált és egyénre szabott, ellenőrzési-értékelési eljárások alkalmazása: társak értékelése, tanulói önértékelés, megbeszélések, csoportmegbeszélés, visszajelzések, rávezetés.</p>
	<p>Az esélyegyenlőség kezelése</p> <p>A tanulók tanulási nehézségeinek feltárása, problémái megoldásának segítése. A tanulók személyiségének megismerése, az ahhoz illeszkedő pedagógiai módszerek alkalmazása. A tanulók önmagukhoz és másokhoz viszonyított teljesítményeinek, tehetségjegyeinek feltárása, fejlesztése. Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>

<p>MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET 5-6. ÉVFOLYAM</p>	<p>Ember a természetben A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>A gondolkodás fejlesztése a természetismeret tantárgy tartalmi keretei között. Évfolyamonként 5 × 10–12 perc</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)</p>	<p>Tematikus fókusz</p>	<p>5. évfolyam Ősz a kertben – őszi kerti növények, zöldségfélék Tájékozódás a térképen, térkép és tájolás Időjárás és az éghajlati elemek, jellemzői A földfelszín változásai – hazánk tipikus tájai és a felszín kialakulása, változása Tavasza a kertben – tavaszi növények – virágok, termések, kerti kártevők</p> <p>6. évfolyam Naplrendszer, térképek fajtái, kontinensek, helymeghatározás, forgás – keringés és következményük Magyarország természetföldrajzi jellemzői – hazánk nagy tájai, gazdasága Élet az erdőben – az erdő mint élőhely: hazánk erdei növényei, gombák-mohák, erdei állatok, Vizek, vízpartok élővilága: tavak, folyók élővilága, vizes élőhelyek A füves területek élővilága – gyepek, füves élőhelyek</p> <p>Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás. Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmozat képzése, Descartes-sorozat képzése. Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok. Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.</p> <p>A hasznónövényekhez használatokhoz, kártevőkhöz kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása. A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása. A tájak kialakulásához, felszínformálódáshoz kapcsolódó ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása. A természetes élőhelyek (erdő, füves területek, vizes élőhelyek) állatokhoz, növényeihez kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása. A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása. A tájak kialakulásához, felszínformálódáshoz kapcsolódó ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hasznónövények, használatok leírása a tanult algoritmus szerint - Kártevők bemutatása tanult algoritmus szerint - Az időjárás és az éghajlat elemei, azok kialakulása. Az időjárási jelenségek megfigyelése és meggyarazata. Az időjárás és az éghajlat közötti különbségek. Az időjárás előrejelzésének eszközei. A meteorológus munkája. - Tájtipusok leírása - Térképfajták és jelrendszerük, tájolás, helymeghatározás, égitestek – kontinensek-óceánok
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>Rendszerező képesség Kombinatív képesség Deduktív gondolkodás Induktív gondolkodás</p>	<p>A hasznónövényekhez használatokhoz, kártevőkhöz kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása. A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása. A tájak kialakulásához, felszínformálódáshoz kapcsolódó ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása. A természetes élőhelyek (erdő, füves területek, vizes élőhelyek) állatokhoz, növényeihez kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása. A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása. A tájak kialakulásához, felszínformálódáshoz kapcsolódó ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hasznónövények, használatok leírása a tanult algoritmus szerint - Kártevők bemutatása tanult algoritmus szerint - Az időjárás és az éghajlat elemei, azok kialakulása. Az időjárási jelenségek megfigyelése és meggyarazata. Az időjárás és az éghajlat közötti különbségek. Az időjárás előrejelzésének eszközei. A meteorológus munkája. - Tájtipusok leírása - Térképfajták és jelrendszerük, tájolás, helymeghatározás, égitestek – kontinensek-óceánok
<p>AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>A hasznónövényekhez használatokhoz, kártevőkhöz kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása. A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása. A tájak kialakulásához, felszínformálódáshoz kapcsolódó ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása. A természetes élőhelyek (erdő, füves területek, vizes élőhelyek) állatokhoz, növényeihez kapcsolódó fogalomalkotás algoritmus szerinti feldolgozása. A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása. A tájak kialakulásához, felszínformálódáshoz kapcsolódó ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hasznónövények, használatok leírása a tanult algoritmus szerint - Kártevők bemutatása tanult algoritmus szerint - Az időjárás és az éghajlat elemei, azok kialakulása. Az időjárási jelenségek megfigyelése és meggyarazata. Az időjárás és az éghajlat közötti különbségek. Az időjárás előrejelzésének eszközei. A meteorológus munkája. - Tájtipusok leírása - Térképfajták és jelrendszerük, tájolás, helymeghatározás, égitestek – kontinensek-óceánok

	<p>- Hazánk természetes élőhelyein élő élőlények fajismerete, a fajok bemutatása, leírása a tanult algoritmussal</p> <p>- Az élőlények közötti kapcsolat bemutatása tanult algoritmus szerint (tápláléklánc)</p> <p>- Élet hazánk nagy tájain, azok kialakulása, gazdasági jelentősége, kiemeltebb városaink. Összeállítás és jelenségek megfigyelése és magyarázata.</p> <p>- Élőhelyek leírása</p> <p>5. <i>évfolyam</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL: Ősz a kertben 2. MODUL: Tájékozódás a térképen 3. MODUL: Időjárás és az éghajlati jellemzői 4. MODUL: A földfelszín változásai 5. MODUL: Tavasz a kertben <p>6. <i>évfolyam</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL: Földünkéről dióhéjban 2. MODUL: Amit Magyarországról tudni kell 3. MODUL: Élet az erdőben 4. MODUL: Vizek, vízpartok élővilága 5. MODUL: A füves területek élővilága
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p> <p>Cím:</p>	<p>Modulenként 5 × 10–12 perc</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK</p>	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p>Kapcsolódó keresztantervi kompetenciák</p> <p>Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret Környezeti nevelés Testi-lelki egészségvédelem</p> <p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Matematika Informatika – könyvtárhasználat Magyar nyelv és irodalom Földünk és környezetünk</p>
	<p>Tanítási eljárások</p> <p>Egyéni és páros munka Csoportmunka szervezése: kooperatív tanulás Differenciálás</p>
<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p>	<p>Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Az esélyegyenlőség kezelése</p> <p>Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>

KERETTANTERV

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET
„B”-típus 7–8. évfolyam

MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET 7–8. ÉVFOLYAM	<p>Anyanyelv és irodalom A gondolkodás fejlesztése a magyar nyelv és irodalom tantárgy tartalmi keretei között</p> <p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám Évfolyamonként 25 × 10–12 perc</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)</p>	<p>7. évfolyam Alapvető ismeretek a szószervezetek a szóösszetételek és a mondatok fajtáiról szerkezetéről, csoportosításuk szempontjairól</p> <p>8. évfolyam A mondatok szerkezetének áttekintése Az alá- és mellérendelő mondatok fajtáinak ismerete A szöveg jellemzőinek megismerése, különös tekintettel a sajtószövegekre. Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, felosztás, sorképzés, sorképzés és hierarchikus osztályozás. Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz és Descartes-szorzat képzése. Kapcsolás, választás, feltételképzés, következtetés. Kizárás, átkódolás, analógiák és sorozatok képzése.</p> <p>Rendszerező képesség Kombinatív képesség Deduktív gondolkodás Induktív gondolkodás</p> <ul style="list-style-type: none"> - Szövegekből vett információk összefüggéseinek megkeresése, rendszerezése, megjelenítése táblázatok, halmazábrák formájában. - Definiálók alkotása - Fogalmak csoportosítása, besorolása - Jellemzőjegyek kiválogatása - Logikai műveletek (pl. választás, következtetés stb.) végzése - Szabályosság felismerése, szabályalkotás - Tanult helyesírási szabályok alkalmazása - Fogalmak, nyelvi elemek sorba rendezése - Kapcsolatok keresése fogalmak, nyelvi elemek között. Az összes kapcsolódási lehetőség számba vétele. - Tanulási technikák elsajátítási képességek fejlesztése - Az előzetes tudás felidézésére való képesség fejlesztése <p>A mondatok csoportosítása szerkezet, a beszélő szándéka, és a mondat logikai minősége szerint Az egyszerű mondat felépítése, részei: <i>alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző</i> Az alá- és mellérendelő szóösszetételek fajtái, használata</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p>7. évfolyam</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL: A mondat fogalma, fajtái 2. MODUL: A mondat fő részei 3. MODUL: Szószervezetek az egyszerű mondatban

		<p>4. MODUL: A tárgyias szó szerkezet jellemzői</p> <p>5. MODUL: A szóösszetételek</p> <p><i>8. évfolyam</i></p> <p>1. MODUL: A mondatok osztályozása szerkezetük szerint</p> <p>2. MODUL: A mellérendelő összetett mondat és fajtái</p> <p>3. MODUL: Az alárendelő összetett mondat és fajtái</p> <p>4. MODUL: A szöveg jellemzői</p> <p>5. MODUL: A tömegkommunikáció – sajtószerűségek</p> <p>A feldolgozás sorrendje tetszőleges.</p> <p>Modulonként 5 × 10–12 perc</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK</p>	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	
<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p>	<p>Kapcsolódó kereshattantantéri kompetenciák</p> <p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Tanítási eljárások</p> <p>Értékelés módja</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése</p> <p>Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása</p> <p>Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése</p> <p>Énkép, önismeret</p> <p>Matematika</p> <p>Informatika-könyvtárhasználat</p> <p>Kooperatív óravezetés, differenciálás, egyéni, páros vagy csoportos munka</p> <p>Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés.</p> <p>Szövebeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.</p> <p>Differenciálás mennyiségi és minőségi szempontból. Az ajánlott differenciálási lehetőség során figyelembe kell venni az adott tanuló aktuális háttértudását, olvasási tempóját, a szövegértés szintjét, logikus gondolkodásának szintjét és munkatempóját.</p> <p>Legyen képes a grammatikai ismeretek összefoglaló felidézésére a nyelvi elemek és a szabályrendszer felismerésével és megnevezésével.</p> <p>Rendelkezzék alapfokú ismeretekkel a tömegkommunikációs helyzetekben és műfajokban, elsősorban a befogadás oldaláról.</p> <p>Legyen jártas a mondatnyi elemzésbe.</p> <p>Ismerje fel: a mondatéssz, a tagmondatok és a mondatrészek (szintagmák) szerkezetét, jelentését egyszerűbb esetekben</p> <p>Ismerje és alkalmazza a központozás, az egybe- és különírás szabályait.</p> <p>Legyen képes tanári segítséggel jegyzetet, vázlatot készíteni az önálló tanulás elősegítésére.</p> <p>Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		

<p>MATEMATIKAI KOMPETENCIA-TERÜLET 7-8. ÉVFOLYAM</p> <p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)</p>	<p>Ember és társadalom A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p>Tematikus fókusz</p> <p>Rendszerező képesség</p> <p>Kombinatív képesség</p> <p>Deduktív gondolkodás</p> <p>Induktív gondolkodás</p>	<p>A gondolkodás fejlesztése a történelem tantárgy tartalmi keretei között Évfolyamonként 25 × 10–12 perc</p> <p><i>7. évfolyam</i> A polgári átalakulás kora, A polgárosodás kezdetei Magyarországon, Nemzetállamok kora, A dualizmus kora, Az első világháború</p> <p><i>8. évfolyam</i> Világtörténet az 1920-as és 1930-as években, Magyarország története a két világháború között, A világ és hazánk története a második világháború idején, Világtörténet 1945-től 1990-es évekig, Magyarország története a második világháború befejezésétől napjainkig</p> <p>Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorkepző osztályozás, hierarchikus osztályozás. Permutálás, variálás, kombinálás, összes felhasználás képzése, Descartes-sorozat képzése.</p> <p>Választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.</p> <p>Kizárás, átkódolás, analógiák képzése, sorozatok képzése.</p> <p>Ismeretszerzés, tanulás, Kritikai gondolkodás, Kommunikáció, Tájékozódás térben-időben, A tartalom kulcselemei, A reflexiót irányító kérdések</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		<p><i>7. évfolyam</i> <i>A polgári átalakulás kora:</i> a mezőgazdaság és a gépek forradalmát, a társadalmi változásokat, valamint a felvilágosodást. <i>A polgárosodás kezdetei Magyarországon:</i> az áprilisi törvények, a polgárosodó Magyarországot, Kossuth Lajos és Széchenyi István programja. <i>Nemzetállamok kora:</i> az olasz és a német egység, valamint az Amerikai Egyesült Államokon belül Észak és Dél ellentéte. <i>A dualizmus kora:</i> kiegyezés és a dualizmus-kori társadalom. <i>Az első világháború:</i> a háború eseményei, Párizs környéki békek.</p> <p><i>8. évfolyam</i> A világ a 20-as és 30-as években, Magyarország a két világháború között, A második világháború, A globalizálódó világ, Magyarország története napjainkig</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p> <p>Cím:</p>		<p><i>7. évfolyam</i> 1. A polgári átalakulás kora 2. A polgárosodás kezdetei Magyarországon 3. Nemzetállamok kora 4. A dualizmus kora 5. Az első világháború</p> <p><i>8. évfolyam</i> 1. Világtörténet az 1920-as és 1930-as években 2. Magyarország története a két világháború között 3. A világ és hazánk története a második világháború idején 4. Világtörténet 1945-től 1990-es évekig 5. Magyarország története a második világháború befejezésétől napjainkig</p>

KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p>Kapcsolódó keresztтанtervi kompetenciák</p> <p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Tanítási eljárások</p> <p>Értékelés módja</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Modulonként 5 × 10–12 perc</p> <p>Énkép, önismeret Hon- és népismeret Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés A tanulás tanítása</p> <p>Magyar nyelv és irodalom Matematika Földünk – környezetünk Művészetek</p> <p>Egyéni munka (játék), differenciált csoportmunka (beszélgetés-vita), egyéni munka (szereplés), páros munka (dramatizálás), kooperatív csoportmunka (beszélgetés-vita), differenciált csoportmunka (szereplés), frontális osztálymunka (kérdve kifejtés).</p> <p>Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés.</p> <p>Egységes, differenciált és egyénre szabott, ellenőrzési-értékelési eljárások alkalmazása: társak értékelése, tanulói önértékelés, megbeszélések, csoportmegbeszélés, visszajelzések, rávezetés.</p> <p>A tanulók tanulási nehézségeinek feltárása, problémái megoldásának segítése.</p> <p>A tanulók személyiségének megismerése, az ahhoz illeszkedő pedagógiai módszerek alkalmazása.</p> <p>A tanulók önmagukhoz és másokhoz viszonyított teljesítményeinek, tehetséggyeinek feltárása, fejlesztése.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ		<p>Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés.</p> <p>Egységes, differenciált és egyénre szabott, ellenőrzési-értékelési eljárások alkalmazása: társak értékelése, tanulói önértékelés, megbeszélések, csoportmegbeszélés, visszajelzések, rávezetés.</p> <p>A tanulók tanulási nehézségeinek feltárása, problémái megoldásának segítése.</p> <p>A tanulók személyiségének megismerése, az ahhoz illeszkedő pedagógiai módszerek alkalmazása.</p> <p>A tanulók önmagukhoz és másokhoz viszonyított teljesítményeinek, tehetséggyeinek feltárása, fejlesztése.</p>
KÖVETELMÉNYEK	<p>Ember a természetben</p> <p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p>Tematikus fókusz</p>	<p>Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p> <p>A gondolkodás fejlesztése a biológia, fizika, kémia tantárgy tartalmi keretei között.</p> <p>Évfolyamonként és tantárgyanként 25 × 10–12 perc</p> <p>8. <i>évfolyam, Biológia</i> Az emberi test szerveződése, szerveződési szintek: sejtek, szövetek, szervek, szervrendszerek, szervezet. Az emberi bőr szerkezete és funkciója, a mozgás, a csontok felépítése, kapcsolódása és funkciói, az izmok részei, rögzítése és funkciói, a táplálkozás, a légzés, a keringés, a kiválasztás, a szaporodás, az ember egyedfejlődése, az embrionális és a posztembrionális fejlődés főbb jellemzői, az idegi és hormonális szabályozás, a látás és a hallás szerveinek főbb jellemzői és működése, az íz és a szag érzékelése, a bőrérzékelés, az idegrendszer tagolódása, akaratlagos és akaratától független működése, a lelki egészség, az idegrendszer működését befolyásoló élvezeti és kábítószeres káros hatása, szenvedélybetegségek.</p> <p>8. <i>évfolyam, Fizika</i> Az elektromos áram fogalma, az elektromos áramkör részei, egyszerű áramkörök az áramerősség és mérése, a feszültség és mérése, Ohm törvénye, az elektromos ellenállás fogalma, fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása, az áram hőhatásán alapuló eszközök (olvadási biztosíték,</p>
MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET 7. – 8. ÉVFOLYAM		
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)		

	<p>izzólámpa), háztartási berendezések teljesítménye és fogyasztása, mágneses alapjelenségek, az elektromos áram mágneses hatása, az elektromos áram mágneses hatásának alkalmazása, a váltakozó áram jellemzése, hatásai, a transzformátor</p> <p>A fényvisszaverődés jelenségének kísérleti vizsgálata, a tükrös fényvisszaverődés törvénye, a gömb- és síktükör képzésének kísérleti vizsgálata, a sík- és gömbtükrök gyakorlati alkalmazásai, a fénytörés jelensége, domború és homorú lencsék és alkalmazási lehetőségei (fényképezőgép, emberi szem, szemüveg), a fehér fény színekre bontása és újra egyesítése.</p> <p><i>7. évfolyam, Kémia</i></p> <p>Szervetlen és szerves anyagok, változások a természetben, környezetünkben, különbség a fizikai, a kémiai és a biológiai változások között, a keverékek és a vegyületek elkülönítése, az égés, oxidáció, redukció, egyesülés és bomlás, belső energia, exoterm és endoterm reakció, sav, bázis, savas, semleges, lúgos, indikátor, közömbösítés, só, az atomok és felépítésk: elemi részecskék, elem, vegyjel, a periódusos rendszer, csoport, periódus, vegyértékelektronok, molekulák, molekulamodell, a részecskék anyagmenyisége, moláris tömeg, halmazállapotok, kristályrács, rácsozatterítő erő, a kémiai egyenlet.</p> <p>Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.</p>
Rendszerező képesség	
Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmoz képzése, Descartes-szorzat képzése.
Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.
Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak értelmezése, szakszerű használata, a szakkifejezések helyes használata.</p> <p>Önálló információgyűjtés és feldolgozás</p> <p>Jelenségek, tapasztalatok elemzése, következtetések levonása, ok-okozati kapcsolatok felismerése.</p> <p>A tanult jelenségek értelmezése szóban vagy írásban.</p> <p>Egyéni és csoportos oktatási-tanulási tevékenységek</p> <p>A kerettantervben meghatározott ismeretek és tananyagtartalmak.</p>
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	<p>Cím:</p> <p>8. <i>évfolyam, Biológia</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL Testfelépítés 2. MODUL Anyagszere 3. MODUL Szaporodás 4. MODUL Idegrendszer 5. MODUL Egészségtan <p>8. <i>évfolyam, Fizika</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL Elektromos alapjelenségek 2. MODUL Az egyenáram 3. MODUL Az elektromos munka és teljesítmény, az elektromos áram hatásai 4. MODUL Az elektromágneses indukció, a váltakozó áram 5. MODUL Fénytan

		<p>7. évfolyam, Kémia</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL Anyagi változások 2. MODUL Anyagi halmazok 3. MODUL Atomszerkezet 4. MODUL A kémiai részecskék kapcsolatai 5. MODUL A kémiai jelrendszer
	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>Tantárgyanként, modulonként 5 × 10–12 perc</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK</p>	<p>Kapcsolódó keresztintertantárgyi kompetenciák</p>	<p>Releváns kommunikáció IKT eszközök használata Együttműködési készség javítása Helyes énkép és önismeret kialakulásának segítése Saját tanulás szervezése egyénileg és csoportban Idővel és információval való gazdálkodás Együttműködési készség, empátia Kezdeményező készség Konfliktuskezelés Meggülönböztetés mentesség Matematika – a rendszerező képesség, a kombinatív képesség, az induktív gondolkodás és a deduktív gondolkodás fejlesztése. Magyar nyelv és irodalom – szövegek önálló feldolgozása, értelmezése Egyéni munka, kooperatív csoportmunka, önálló ismeretfeldolgozás, vita és érvelés, egyéni tanulási utak biztosítása, differenciálás Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal törtéző értékelés. Egyéni és csoportos munka folyamatos, formatív értékelése, egyéni és csoportos önértékelés, a tanulók önmagukhoz képest való előrehaladásának szóbeli értékelése Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni igényei szerint. Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>
<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p>	<p>Értékelés módja</p>	
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	
<p>MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET</p>	<p>Földünk és környezetünk</p>	<p>A gondolkodás fejlesztése a földrajz tantárgy tartalmi keretei között. Évfolyamonként 25 × 10–12 perc</p>
<p>7–8. ÉVFOLYAM</p>	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)</p>	<p>Tematikus fókusz</p>	<p>7. évfolyam Afrika, a forró kontinens – Afrika ipari és mezőgazdasági országainak gazdasága, trópusi éghajlat, gazdálkodási formák Sarkkörtől sarkkörig. Amerika természetföldrajza – hideg és mérsékelt öv éghajlatai, Amerika fejlett és fejlődő országai Ázsia, a legnépesebb kontinens – Ázsia országainak gazdasága</p>

<p>Észak- és Nyugat-Európa – Európai Unió, észak és nyugat Európa országainak gazdasága – fejlett országok az EU-ban</p> <p>Dél- és Kelet-Európa – mediterrán dél-európai országok gazdasága, kelet európa fejlett és fejlődő országainak gazdasági sajátosságai</p> <p>8. <i>évfolyam</i></p> <p>Közép-Európa országainak gazdasági sajátosságai, kapcsolatrendszerük, kereskedelem</p> <p>Magyarország természeti viszonyai – hazánk természeti adottságainak kialakulása, domborzat, vízrajz, ásványkincsek, tájértékek</p> <p>Magyarország gazdasági élete – gazdasági szerkezetünk, húzóágazataink, iperi – mezőgazdasági sajátosságaink, termékeink, szolgáltatás és kereskedelem, közlekedés Magyarországon</p> <p>A főföldjeink – kialakulása, természeti – gazdasági adottságai</p> <p>Hegységeink – kialakulása, természeti – gazdasági adottságai</p>	
<p>Rendszerező képesség</p>	
<p>Kombinatív képesség</p>	
<p>Deduktív gondolkodás</p>	
<p>Induktív gondolkodás</p>	
<p>A természeti adottságok felismerése és hatása az országok gazdaságára</p> <p>A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása</p> <p>A problémamegoldó gondolkodás és érvelő képesség kompetencia fejlesztése</p> <p>A kontinensek tipikus tájainak kialakulása, felszínformálódása és a hozzájuk kapcsolódó gazdasági ágazatok, az országok gazdaságának ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása, a rendszerező képességhez szükséges séma kialakítása.</p>	<p>- Éghajlatok bemutatása tanult algoritmus szerint</p> <p>- A jelentősebb országok, ország csoportok bemutatása tanult algoritmus szerint</p> <p>- Gazdasági ágazatok és természeti – társadalmi feltételeik</p> <p>- A kontinensek tipikus tájainak leírása</p> <p>- Tájékozódás tematikus és domborzati térképen (Névanyag ismerete, logikai és szemléleti térképolvasás)</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>7. <i>osztály</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL: Afrika, a forró kontinens 2. MODUL: Sarkkörtől sarkkörig. Amerika természetföldrajza 3. MODUL: Ázsia, a legnépesebb kontinens 4. MODUL: Észak- és Nyugat-Európa 5. MODUL: Dél- és Kelet-Európa
<p>AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Cím:</p> <p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>

		<p>8. <i>osztály</i></p> <p>1. MODUL: Közép-Európa 2. MODUL: Magyarország természeti viszonyai 3. MODUL: Magyarország gazdasági élete 4. MODUL: Alföldjeink 5. MODUL: Hegységeink</p> <p>Modulonként 5 × 10–12 perc</p>
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret Társadalomismeret Környezeti nevelés
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Ember és természet Történelem Informatika – könyvtárhasználat
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	Tanítási eljárások	Egyéni és páros munka Csoportmunka szervezése: kooperatív tanulás Differenciálás
	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott. Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint
KÖVETELMÉNYEK	Az esélyegyenlőség kezelése	Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

KERETTANTERV

MATEMATIKAI KOMPETENCIA TERÜLET
„B”-típus 9–10. évfolyam

MATEMATIKAI KOMPETENCIA TERÜLET 9–10. ÉVFOLYAM	Anyanyelv és irodalom	A gondolkodás fejlesztése a magyar nyelv és irodalom tantárgy tartalmi keretei között.
	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	Tematikus fókusz	9. évfolyam Ismeretek a közeleleti írásbeli és szóbeli kommunikációról.

	<p>A kommunikációs folyamat és az alapvető leíró nyelvtani kategóriák (szószervezetek, szófajok, mondatok) fogalma, jellemzői, összefüggései A szöveg sajátosságai</p> <p><i>10. évfolyam</i></p> <p>A szövegtani, mondattani, stilisztikai ismeretek fogalmi szintű, önálló megfogalmazási képessége, elemzési jártasság.</p> <p>A művelt köznyelv (regionális köznyelv), szaknyelv biztos használatára írásban és szóban</p>
<p>(A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)</p>	<p>Rendszerező képesség</p> <p>Kombinatív képesség</p> <p>Deduktív gondolkodás</p> <p>Induktív gondolkodás</p> <p>Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorkezelés, sorképzés, sorképző és hierarchikus osztályozás.</p> <p>Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz és Descartes-szorzat képzése.</p> <p>Kapcsolás, választás, feltételképzés, következtetés.</p> <p>Kizárás, átkódolás, analógiák és sorozatok képzése.</p> <p>- Nyelvtani és irodalmi szövegekből vett információk összefüggéseinek megkeresése, rendszerezése, megjelenítése táblázatok, halmazábrák formájában.</p> <p>- Definiációk alkotása</p> <p>- Fogalmak csoportosítása, besorolása</p> <p>- Jellemzőjegyek kiválogatása</p> <p>- Logikai műveletek (pl. választás, következtetés stb.) végzése</p> <p>- Szabályosság felismerése, szabályalkotás</p> <p>- Fogalmak, nyelvi elemek sorba rendezése</p> <p>- Kapcsolatok keresése fogalmak, nyelvi elemek között. Az összes kapcsolódási lehetőség számba vétele.</p> <p>- Tanulási technikák elsajátítási képességének fejlesztése</p> <p>- Az előzetes tudás felidézésére való képesség fejlesztése</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>A kommunikáció alapfogalmai, a szószervezetek fajtái, a szófajok típusai, a mondatfajták, a szöveg általános jellemzői</p>
<p>AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p> <p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p> <p>Cím:</p>	<p><i>9. évfolyam</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL: A kommunikáció 2. MODUL: A szószervezet 3. MODUL: A szófajok 4. MODUL: A mondat 5. MODUL: A szöveg <p><i>10. évfolyam</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL: Könyv- és könyvtárhasználat 2. MODUL: Szövegtípusok 3. MODUL: Retorika 4. MODUL: A beszéd megszólaltatása 5. MODUL: Anyanyelvünk változatai <p>A feldolgozás sorrendje tetszőleges.</p>

		A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	Modulonként 5 × 10–12 perc
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK		Kapcsolódó keresztтанtervi kompetenciák	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret
		Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Informatika-könyvtárhasználat
		Tanítási eljárások,	Kooperatív óravezetés, differenciálás, egyéni, páros vagy csoportos munka
		Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ		Az esélyegyenlőség kezelése	Differenciálás mennyiségi és minőségi szempontból. Az ajánlott differenciálási lehetőségek során figyelembe kell venni az adott tanuló aktuális háttér tudását, olvasási tempóját, a szövegértés szintjét, logikus gondolkodásának szintjét és munkatempóját. Legyen képes a kulturált véleménynyilvánításra, vitaközásra, érvelésre magán- és közéleti kommunikációs körben. Törekedjen mások álláspontjának megértésére, saját vélemény indoklására! Ismerje fel és alkalmazza saját fogalmazásában a szövegösszetartó erő eszközeit. Legyen képes a grammatikai ismeretek összefoglaló felidézésére a nyelvi elemek és a szabályrendszer felismerésével és megnevezésével. Az anyanyelvi grammatikai tudását használja fel az idegen nyelv tanulásában. Legyen képes tárgyszerű, világosan felépített beszédmű, folyamatosságra törekvő előadására: pl. <i>ismertetés, véleménykifejezés</i> . Tudjon a témának, a címzettnek megfelelően felépített, önálló írásbeli és szóbeli felelet adni. Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.
KÖVETELMÉNYEK			A gondolkodás fejlesztése a történelem tantárgy tartalmi keretei között. Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
MATEMATIKAI KOMPETENCIA-TERÜLET 9. – 10. ÉVFOLYAM		Ember és társadalom A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	<i>9. évfolyam</i> Az ókori Kelet Az ókori Hellasz A Római Köztársaság Az ókor és a középkor határán A magyar nép története az államalapításig <i>10. évfolyam</i> Európa a virágzó feudalizmus idején Magyarország az Árpád-házi királyok korában A vegyesházi királyok uralma Magyarországon
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FŐKÜSZÖK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)		Tematikus fókusz	

	<p>A táguló világ és az öreg kontinens Magyarországot két nagyhatalom szorításában</p> <p>Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.</p> <p>Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmoz képzése, Descartes-szorzat képzése.</p> <p>Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.</p> <p>Kizárás, átkódolás, analógiák képzése, sorozatok képzése.</p> <p>Ismeretszerzés, tanulás, Kritikai gondolkodás, Kommunikáció, A tartalom kulcselemei, A reflexiót irányító kérdések.</p> <p><i>A szaknyelv alkalmazása, Források használata és értékelése, Tájékozódás térben és időben, Eseményeket alakító tényezők feltárása, Történelmi események és jelenségek tematikus szempontú (problémaközpontú) bemutatása</i></p> <p><i>Az ókor és kultúrája, A középkor, A középkori magyar állam megteremtése és virágkora, Szellemi, társadalmi és politikai változások az újkorban, Magyarország függetlenségét harcai</i></p>
Rendszerező képesség	
Kombinatív képesség	
Deduktív gondolkodás	
Induktív gondolkodás	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>9. évfolyam</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL Az ókori Kelet 2. MODUL Az ókori Hellasz 3. MODUL A Római Köztársaság 4. MODUL Az ókor és a középkor határán 5. MODUL A magyar nép története az államalapításig <p>10. évfolyam</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL Európa a virágzó feudalizmus idején 2. MODUL Magyarország az Árpád-házi királyok korában 3. MODUL A vegyesházi királyok uralma Magyarországon 4. MODUL A táguló világ és az öreg kontinens 5. MODUL Magyarország két nagyhatalom szorításában
MODULOK (A fejezet részcsoportjai, a modulok feldolgozási sorrendje)	Cím:
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p>Modulonként 5 × 10–12 perc</p> <p>Kapcsolódó keresztintantervi kompetenciák</p> <p>Énkép, önismeret Hon- és népismeret Európai azonosság tudat – egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés A tanulás tanítása</p> <p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Magyar nyelv és irodalom Matematika Földünk – környezetünk Művészetek</p>

	<p>Tanítási eljárások</p> <p>Értékelés módja</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Differenciált csoportmunka (beszélgetés-vita), egyéni munka (szereplés), páros munka (dramatizálás), kooperatív csoportmunka (beszélgetés-vita), differenciált csoportmunka (szereplés), frontális osztálymunka (kérdve kifejtés).</p> <p>Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés.</p> <p>Egységes, differenciált és egyénre szabott, ellenőrzési-értékelési eljárások alkalmazása: társak értékelése, tanulói önértékelés, megbeszélések, csoportmegbeszélés, visszajelzések, rávezetés.</p> <p>A tanulók tanulási nehézségeinek feltárása, problémái megoldásának segítése.</p> <p>A tanulók személyiségének megismerése, az ahhoz illeszkedő pedagógiai módszerek alkalmazása. A tanulók önmagukhoz és másokhoz viszonyított teljesítményeinek, tehetségjegyeinek feltárása, fejlesztése.</p> <p>Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>
<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p> <p>KÖVETELMÉNYEK</p> <p>MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET</p> <p>9. – 10. ÉVFOLYAM</p> <p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)</p>	<p>Ember a természetben</p> <p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p>Tematikus fókusz</p>	<p>A gondolkodás fejlesztése a biológia, fizika, kémia tantárgy tartalmi keretei között.</p> <p>Évfolyamonként és tantárgyanként 25 × 10–12 perc</p> <p><i>10. évfolyam, Biológia</i></p> <p>A vírusok, a prokarióták és az eukarióta egysejtűek, autotróf és heterotróf baktériumok, a baktériumok egészségügyi jelentősége és szerepe a bioszférában, az állatok testszerveződésének és életműködésének általános jellemzői. az önfenntartó életműködések összefüggése, gerinctelen állatok, a gerinces állatok, az állatok öröklött és tanult magatartása, az állatok társas viselkedése, kommunikációja, az állatok szexuális viselkedése, az ivadékgondozás különböző formái, a növényi és állati sejt felépítésének összehasonlítása, az autotróf és heterotróf anyagcsere összehasonlítása, telepes növények, a szövetes növények testfeleépítése, anyagforgalma, a szövetes növények mozgásai, a növényi hormonok, a szövetes növények szaporodása, a gombák testfeleépítésének sajátosságai, a gombák életmódja, gyakorlati és egészségügyi jelentősége.</p> <p><i>9. évfolyam, Fizika</i></p> <p>A tehetetlenség törvénye, Newton II. törvénye, hatás-ellenhatás törvénye, erőtörvények, erők együttes hatása, a lendület-megmaradás, körmozgás dinamikai vizsgálata, munka, energia, a munka értelmezése, mechanikai energia-fajták, a mechanikai energia-megmaradás törvénye, a teljesítmény és hatásfok.</p> <p><i>10. évfolyam, Kémia</i></p> <p>Szerves kémia, a szén központi szerepe, a földgáz és a kőolaj, telített szénhidrogének, aromás szénhidrogének, a kőolajipar és -felhasználás környezeti problémái, telítetlen szénhidrogének, polimerizáció, diének, alkének, halogénezett szénhidrogének, alkoholok, főbb fizikai sajátosságai, jelentősége, éghetősége, az aldehidek, ketonok, karbonsavak, karbonsavszterek, gliceridek, szappanok, mosószerek, szénhidrátok, fehérjék, aminok, aminosoprot, amidok, az amidosoprot szerkezete, nukleinsavak, a szénvegyületekkel kapcsolatos nitrogéntartalmú szerves vegyületek, drog (alkohol, nikotin, tein, koffein, kábitoszterek), hatásmechанизmus, hozzászokás, függőség, hatások az egyén és a társadalom szintjén, energiagazdálkodás, a fenntartható fejlődés és a környezet.</p>

	<p>Rendszerező képesség</p> <p>Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.</p> <p>Kombinatív képesség</p> <p>Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmoz képzése, Descartes-szorzat képzése.</p> <p>Deduktív gondolkodás</p> <p>Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkezés, kvantorok.</p> <p>Induktív gondolkodás</p> <p>Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak értelmezése, szakszerű használata, a szakkifejezések helyes használata.</p> <p>Önálló információgyűjtés és feldolgozás</p> <p>Jelenségek, tapasztalatok elemzése, következtetések levonása, ok-okozati kapcsolatok felismerése.</p> <p>A tanult jelenségek értelmezése szóban vagy írásban.</p> <p>Egyéni és csoportos oktatási-tanulási tevékenységek</p> <p>A kerettantervben meghatározott ismeretek és tananyagtartalmak.</p>
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Cím:</p> <p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p> <p><i>10. évfolyam, Biológia</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL A fejlődés kezdetei 2. MODUL A gerinctelen állatok 3. MODUL A gerinces állatok 4. MODUL A növények rendszerezése 5. MODUL A zárvatermő növények szervei <p><i>9. évfolyam, Fizika</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL Kinematika 2. MODUL Dinamika 3. MODUL Munka, energia, teljesítmény 4. MODUL Megmaradási tételek 5. MODUL Egyensúlyi helyzetek, körmozgás, bolygómozgás <p><i>10. évfolyam, Kémia</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL Telített szénhidrogének 2. MODUL Telítetlen és aromás szénhidrogének és műanyagok 3. MODUL Heteroatomokat tartalmazó szerves vegyületek 4. MODUL Oxigéntartalmú szerves vegyületek 5. MODUL Biológiaiilag fontos szerves vegyületek
KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p>Tantárgyanként, modulonként 5 × 10–12 perc</p> <p>Kapcsolódó keresttantervi kompetenciák</p> <p>Releváns kommunikáció IKT eszközök használata Együttműködési készség javítása Helyes énkép és önismeret kialakulásának segítése Saját tanulás szervezése egyéni és csoportban Idővel és információval való gazdálkodás</p>

	<p>Együttműködési készség, empátia Kezdeményező készség Konfliktuskezelés Megtürelmőztetés mentesség</p> <p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Matematika – a rendszerező képesség, a kombinatív képesség, az induktív gondolkodás és a deduktív gondolkodás fejlesztése.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom – szövegek önálló feldolgozása, értelmezése</p> <p>Egyéni munka, kooperatív csoportmunka, önálló ismeretfeldolgozás, vita és érvelés, egyéni tanulási utak biztosítása, differenciálás</p> <p>Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés.</p> <p>Az egyéni és csoportos munka folyamatos, formatív értékelése, egyéni és csoportos önértékelés, a tanulók önmagukhoz képest való előrehaladásának szóbeli értékelése</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p> <p>Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerinti, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint</p> <p>Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	<p>Tanítási eljárások,</p> <p>Értékelés módja</p>
KÖVETELMÉNYEK	<p>Földünk és környezetünk A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p><i>9. évfolyam</i></p> <p>A Föld és környezete:- bolygók és csillagok, a Föld mozgása, égitestek jellemzői</p> <p>A geoszféra – kőzetek és ásványok, földtörténet, kőzetlemez mozgása, hegységképződés, vulkanizmus</p> <p>A légkör – a légkör összetétele, tagozódása, légköri jelenségek, légkör védelme</p> <p>Földünk vízei édes vizek – óceánok, a víz felszínformáló munkája, tavak kialakulása, vizek védelme</p> <p>A Földrajzi övezetesség – a szoláris éghajlati övek, éghajlati területek jellemzői</p> <p><i>10. évfolyam</i></p> <p>A világgazdaság jellemzői- világgazdasági folyamatok, mutatók, gazdaság történet</p> <p>A gazdasági ágak, a gazdaság szerkezete – ipar, mezőgazdaság, szolgáltatások, K+F ágazatai, telepítő tényezői, húzóágazatai</p> <p>A fejlett és fejlődő országok gazdasága – ország csoportok jellemzése</p> <p>A magyar gazdaság – húzóágazataink, iparvidékeink, régióink gazdasága</p> <p>Globális környezeti problémák – talaj, légkör, víz, védelem , egyéb szennyezések, nemzeti parkok és természetvédelem,</p> <p>Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.</p> <p>Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmozat képzése, Descartes-sorozat képzése.</p> <p>Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.</p> <p>Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.</p>
MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET 9. – 10. ÉVFOLYAM	
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	<p>Tematikus fókusz</p> <p>Rendszerező képesség</p> <p>Kombinatív képesség</p> <p>Deduktív gondolkodás</p> <p>Induktív gondolkodás</p>

<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>A természeti és társadalmi adottságok felismerése és hatása az országok gazdaságára A vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére irányuló képességek fejlesztése, megfigyelések dokumentálása A problémamegoldó gondolkodás és érvelő képesség kompetencia fejlesztése Az országok, ország csoportok gazdaságának jellemzői, és a hozzájuk kapcsolódó gazdasági ágazatok, az országok gazdaságának ismeretek algoritmus szerinti feldolgozása, a rendszerező képességhez szükséges séma kialakítása. Gazdasági folyamatok és jelenségek megismerése, jellemzése (vulkanizmus, légköri jelenségek, globalizáció, iparosodás, gazdasági integrációk)</p>
<p>AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>- A földi környezetelemek (pl. óceánok, kontinensek, domborzati formák, légköri, vízvízrajzi és ökológiai jellemzők, népesség, gazdálkodás) méreteinek, számszerűen kifejezhető adataik nagyságrendjének érzékelése, összehasonlítása. Mennyiség halmazképzés és rendszerezés önállóan. - Térismerlet fejlesztése az ábrázolt térben való tájékozódással (a földgömb, a térkép koordináta-rendszerével). - A logikai gondolkodás képességének fejlesztése érvék láncolatának követésével, tanári irányítással (pl. természetföldrajzi összefüggésekben). - A kritikai és a kreatív gondolkodás képességének fejlesztése a gondolkodási technikák megismerésével (pl. természet- és társadalom-földrajzi elemek közötti összefüggésekben). - Fejlett és fejlődő országok bemutatása tanult algoritmus szerint - A jelentősebb gazdasági ágak és folyamatok bemutatása tanult algoritmus szerint - Gazdasági ágazatok és természeti – társadalmi feltételeik - A globális problémák ismerete és megoldási lehetőségeik elemzése</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p>9. évfolyam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL: A Föld és környezete 2. MODUL: A geoszféra 3. MODUL: A légkör 4. MODUL: Földünk vizei 5. MODUL: A Földrajzi övezetesség <p>10. évfolyam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL: A világgazdaság jellemzői 2. MODUL: A gazdasági ágak, a gazdaság szerkezete 3. MODUL: A fejlett és fejlődő országok gazdasága 4. MODUL: A magyar gazdaság 5. MODUL: Globális környezeti problémák
<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>Modulonként 5 × 10–12 perc</p>

KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK	Kapcsolódó keresztantervi kompetenciák	Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret Társadalomismeret Környezeti nevelés
	Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek	Matematika Ember és természet Történelem Informatika – könyvtárhasználat
	Tanítási eljárások	Egyéni és páros munka Csoportmunka szervezése: kooperatív tanulás Differenciálás
MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ	Értékelés módja	Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: miben jó, mit nem tud, miben hibázott.
KÖVETELMÉNYEK	Az esélyegyenlőség kezelése	Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni képességei szerint. Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.

KERETTANTERV**MATEMATIKAI KOMPETENCIA TERÜLET
„B”-típus 11–12. évfolyam**

MATEMATIKAI KOMPETENCIA TERÜLET 11–12. ÉVFOLYAM	Anyanyelv és irodalom A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	A gondolkodás fejlesztése a magyar nyelv és irodalom tantárgy tartalmi keretei között Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
--	--	---

<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)</p>	<p>Tematikus fókusz</p> <p>Rendszerező képesség</p> <p>Kombinatív képesség</p> <p>Deduktív gondolkodás</p> <p>Induktív gondolkodás</p>	<p><i>11. évfolyam</i></p> <p>A nyelv mint jelrendszer</p> <p>A nyelvhasználat</p> <p>Stilisztikai ismeretek rendszerezése</p> <p><i>12. évfolyam</i></p> <p>Leíró nyelvtani rendszerek</p> <p>Az indoeurópai és az uráli nyelvek sajátosságai</p> <p>Nyelvhasználat</p> <p>Nyelvemlékeink</p> <p>Szöveg és kommunikáció</p> <p>Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorkepzés, sorképzés, sorképző és hierarchikus osztályozás.</p> <p>Permutálás, variálás, kombinálás, összes felhasználás és Descartes-szorzat képzése.</p> <p>Kapcsolás, választás, feltételképzés, következtetés</p> <p>Kizárás, átkódolás, analógiák és sorozatok képzése</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Szövegből vett információk összefüggéseinek megkeresése, rendszerezése, megjelenítése táblázatok, halmazábrák formájában. - Definíciók alkotása adott elemekből - Fogalmak csoportosítása, besorolása - Jelmezjegyek kiválogatása - Logikai műveletek (pl. választás, következtetés stb.) végzése - Szabályosság felismerése, szabályalkotás - Fogalmak, nyelvi elemek sorba rendezése - Kapcsolatok keresése fogalmak, nyelvi elemek között. Az összes kapcsolódási lehetőség számba vétele. - Helyesírási szabályok alkalmazása - Tanulási technikák elsajátítási képességének fejlesztése - Az előzetes tudás felidézésére való képesség fejlesztése
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p><i>11. évfolyam</i></p> <p>A jel és a jelentés kapcsolata</p> <p>A stílus, stilisztikai ismeretek</p> <p>Nyelvművelés, nyelvhelyesség</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Szövegből vett információk összefüggéseinek megkeresése, rendszerezése, megjelenítése táblázatok, halmazábrák formájában. - Definíciók alkotása adott elemekből - Fogalmak csoportosítása, besorolása - Jelmezjegyek kiválogatása - Logikai műveletek (pl. választás, következtetés stb.) végzése - Szabályosság felismerése, szabályalkotás - Fogalmak, nyelvi elemek sorba rendezése - Kapcsolatok keresése fogalmak, nyelvi elemek között. Az összes kapcsolódási lehetőség számba vétele. - Helyesírási szabályok alkalmazása - Tanulási technikák elsajátítási képességének fejlesztése - Az előzetes tudás felidézésére való képesség fejlesztése 	<p><i>11. évfolyam</i></p> <p>A jel és a jelentés kapcsolata</p> <p>A stílus, stilisztikai ismeretek</p> <p>Nyelvművelés, nyelvhelyesség</p>
<p>AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p><i>11. évfolyam</i></p> <p>A jel és a jelentés kapcsolata</p> <p>A stílus, stilisztikai ismeretek</p> <p>Nyelvművelés, nyelvhelyesség</p>	<p><i>12. évfolyam</i></p> <p>Leíró nyelvtani ismeretek: <i>nyelvi szintek, hangtani törvények</i></p> <p>A nyelvtanúság bizonyítékai</p> <p>A nyelv változásai: a kiejtés változása, jövevényszók</p> <p>Nyelvhasználati ismeretek: <i>hangalak és jelentés kapcsolata, alakzatok, stílusérték</i></p> <p>Szövegnyelvi ismeretek: <i>a szöveg szerkezeti egységei, szövegípusok, az értekezés</i></p>	<p><i>12. évfolyam</i></p> <p>Leíró nyelvtani ismeretek: <i>nyelvi szintek, hangtani törvények</i></p> <p>A nyelvtanúság bizonyítékai</p> <p>A nyelv változásai: a kiejtés változása, jövevényszók</p> <p>Nyelvhasználati ismeretek: <i>hangalak és jelentés kapcsolata, alakzatok, stílusérték</i></p> <p>Szövegnyelvi ismeretek: <i>a szöveg szerkezeti egységei, szövegípusok, az értekezés</i></p>

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p>Cím:</p>	<p><i>11. évfolyam</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL: Jelek, jelrendszerek 2. MODUL: A szókincs stilisztikája; a szóalakok és a mondatformák mint stíluseszközök; az alakzatok 3. MODUL: A szóképek, a képszerűség egyéb stíluseszközei 4. MODUL: Stílusrétegek, stílusárnyalatok 5. MODUL: Nyelvművelés, nyelvhelyesség, nyelvhasználát <p><i>12. évfolyam</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL: Nyelv – ember – társadalom 2. MODUL: A magyar nyelv története 3. MODUL: Leíró nyelvtan 4. MODUL: Nyelvhasználát 5. MODUL: Szöveg és kommunikáció <p>A feldolgozás sorrendje tetszőleges. Modulonként 5 × 10–12 perc</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK</p>	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>Együttműködési-szociális kompetenciák fejlesztése Tanulási képesség fejlesztése: tanulási technikák, módszerek elsajátítása Az információs és kommunikációs képesség fejlesztése Énkép, önismeret</p>
<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p>	<p>Matematika Informatika-könyvtárhasználat Művészetek – vizuális kultúra, mozgókép-kultúra és médiaismeret Kooperatív óraszervezés, differenciálás, egyéni vagy páros munka</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Értékelés módja</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Szóbeli értékelés a tanulási folyamat közben, egyéni és csoportos értékelés és önértékelés. A jó, illetve hibás megoldások megbeszélése. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: mi a jó, mi nem tud, mi a hibás. Differenciálás mennyiségi és minőségi szempontból. Az ajánlott differenciálási lehetőség során figyelembe kell venni az adott tanuló aktuális háttér tudását, olvasási és írástempóját, a szövegértés szintjét logikus gondolkodásának szintjét és munkatempóját. Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>

MATEMATIKAI KOMPETENCIA-TERÜLET 11–12. ÉVFOLYAM	Ember és társadalom A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	A gondolkodás fejlesztése a történelem tantárgy tartalmi keretei között. Évfolyamonként 25 × 10–12 perc
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)	Tematikus fókusz	<p><i>11. évfolyam</i></p> <p>A felvilágosodás százada Magyarország a 18. században A reformkor A dualizmus kora A nemzetállamok kora</p> <p><i>12. évfolyam</i></p> <p>Magyarország a két világháború között Egyetemes történelem a két világháború között A világ 1945 után Hazánk történelme 1945 után Allampolgári ismeretek</p>
	Rendszerező képesség	Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, sorképzés, sorképző osztályozás, hierarchikus osztályozás.
	Kombinatív képesség	Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmaz képzése, Descartes-szorzat képzése.
	Deduktív gondolkodás	Kapcsolás, választás, feltételképzés, előreleépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	Induktív gondolkodás	Kizárás, átkódolás, analógiák képzése, sorozatok képzése. Ismeretszerzés, tanulás, Kritikai gondolkodás, Kommunikáció, A tartalom kulcselemei, A reflexiót irányító kérdések. <i>A szaknyelv alkalmazása, Források használata és értékelése, Tájékozódás térben és időben, Eseményeket alakító tényezők feltárása, Történelmi események és jelenségek tematikus szempontú (problémaközpontú) bemutatása</i>
AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<i>A polgári átalakulás, a nemzetállamok és az imperializmus kora, Magyarország függetlenségi harca és újjászerveződése a Habsburg Birodalomban, A polgárosodás kezdetei és kibontakozása Magyarországon</i>

<p>MODULOK (A fejezet részeségei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p>Cím:</p>	<p><i>11. évfolyam</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL A felvilágosodás százada 2. MODUL Magyarország a 18. században 3. MODUL A reformkor 4. MODUL A dualizmus kora 5. MODUL A nemzetállamok kora <p><i>12. évfolyam</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL Magyarország a két világháború között 2. MODUL Egyetemes történelem a két világháború között 3. MODUL A világ 1945 után 4. MODUL Hazánk történelme 1945 után 5. MODUL Állampolgári ismeretek <p>Modulonként 5 × 10–12 perc</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK</p>	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>Énkép, önismeret Hon- és népismeret Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés A tanulás tanítása Magyar nyelv és irodalom Matematika Földünk – környezetünk Művészetek</p>
<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p>	<p>Tanítási eljárások</p>	<p>Differenciált csoportmunka (beszélgetés-vita), egyéni munka (szereplés), páros munka (dramatizálás), kooperatív csoportmunka (beszélgetés-vita), differenciált csoportmunka (szereplés), frontális osztálymunka (kérdve kifejtés).</p> <p>Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Értékelés módja</p> <p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p>Egységes, differenciált és egyénre szabott, ellenőrzési-értékelési eljárások alkalmazása: társak értékelése, tanuló önértékelés, megbeszélések, csoportmegbeszélés, visszajelzések, rávezetés.</p> <p>A tanulók tanulási nehézségeinek feltárása, problémái megoldásának segítése.</p> <p>A tanulók személyiségének megismerése, az ahhoz illeszkedő pedagógiai módszerek alkalmazása.</p> <p>A tanulók önmagukhoz és másokhoz viszonyított teljesítményeinek, tehetségeiknek feltárása, fejlesztése.</p> <p>Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>

<p>MATEMATIKAI KOMPETENCIATERÜLET 11. – 12. EVFOLYAM</p>	<p>Ember a természetben A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>A gondolkodás fejlesztése a biológia, fizika tantárgy tartalmi keretei között. Évfolyamonként és tantárgyanként $25 \times 10-12$ perc</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK (A fejlesztési tevékenységek kiemelt kulcskompetenciái)</p>	<p>Tematikus fókusz</p>	<p><i>Biológia</i> Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése, több tulajdonság egyidejű öröklődése, a gének és a környezet hatása a tulajdonságok kialakításában. a genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai, a populációk tulajdonságai és változásai, az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai, ökológiai rendszerek, természetes és mesterséges életközösségek, az evolúció alapjai és bizonyítékai, az evolúció folyamata, az ember evolúciója, a bioszféra jelene és jövője</p> <p><i>Fizika</i> Mechanikai rezgések, a harmonikus rezgőmozgás, a rezgést jellemző mennyiségek a rezgés energiája, a rezgést befolyásoló külső hatások következményei (csillapodás, rezonancia kísérleti vizsgálata), a hullám mint a közegben terjedő rezgésállapot, longitudinális és transzverzális hullám, a hullámot jellemző mennyiségek: hullámhossz, periódusidő, terjedési sebesség, hullámok visszaverődése és törése, elhajlás, interferencia, állóhullámok a hang terjedése közegben, elektromágneses indukció, a mágneses tér jellemzése, árammal átjárt vezetők mágneses térben, a mozgási indukció, az indukált feszültség változó feszültség, váltóáram fogalma és jellemzése a nyugalmi indukció önimdukció, a transzformátor, a változó elektromos tér mágneses tere, az elektromágneses hullám fogalma, jellemzése, a fény tulajdonságainak vizsgálata, a fény terjedése vákuumban és anyagban, visszaverődés, törés, a fehér fény színekre bontása, színkeverés. Interferencia, fénypolarizáció a fényelektromos jelenség – a fény részecske természet, a fotocella, napelem, az elektron mint részecske, Thomson féle atommodell, Rutherford-modell (az atommag). Bohr-modell, kvantummechanikai atommodell, a nukleonok (proton, neutron), a nukleáris kölcsönhatás jellemzése. Tömegdefektus, alfa-, béta- és gammabomlás jellemzése, a természetes és mesterséges radioaktivitás a maghasadás jelensége, láncreakció, sokszorozási tényező. Atombomba, atomerőmű, az atomenergia felhasználásának előnyei és kockázata, a magfúzió jelensége, a csillagok energiatermelése, a hidrogénbomba, a Newton-féle gravitációs törvény; a gravitációs állandó, a heliocentrikus világkép, Kepler-törvények, a csillagok születése, fejlődése és pusztulása, a világtűr megismerése.</p> <p>Rendszerező képesség Halmazképzés, besorolás, definiálás, felosztás, felosztás, sorképzés, osztlalozás, hierarchikus osztlalozás.</p> <p>Kombinatív képesség Permutálás, variálás, kombinálás, összes részhalmoz képzése, Descartes-szorzat képzése.</p> <p>Deduktív gondolkodás Kapcsolás, választás, feltételképzés, előrelépő következtetés, visszalépő következtetés, választó következtetés, lánckövetkeztetés, kvantorok.</p> <p>Induktív gondolkodás Kizárás, átkódolás, analógiák képzése.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<p>A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak értelmezése, szakszerű használata, a szakkifejezések helyes használata. Önálló információgyűjtés és feldolgozás Jelenségek, tapasztalatok elemzése, következtetések levonása, ok-okozati kapcsolatok felismerése. A tanult jelenségek értelmezése szóban vagy írásban.</p>

<p>AJÁNLOTT ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Egyéni és csoportos oktatási-tanulási tevékenységek A kerettantervben meghatározott ismeretek és tananyagtartalmak.</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p> <p>Cím:</p>	<p><i>Biológia</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL A DNS-től az emberig 2. MODUL Az egyedtől a bioszféráig 3. MODUL Az emberi szervezet felépítése és működése I. 4. MODUL Az emberi szervezet felépítése és működése II. 5. MODUL A sejtek biológiája és kémiaja <p><i>Fizika</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MODUL Rezgések 2. MODUL Mechanikai és elektromágneses hullámok 3. MODUL Optika 4. MODUL Modern fizika 5. MODUL Magfizika, csillagászat <p>Tantárgyanként, modulonként 5 × 10–12 perc</p>
<p>KAPCSOLÓDÓ KOMPETENCIÁK ÉS MŰVELTSÉGTERÜLETEK</p>	<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p>Releváns kommunikáció IKT eszközök használata Együttműködési készség javítása Helyes énkép és önismeret kialakulásának segítése Saját tanulás szervezése egyénileg és csoportban Idővel és információval való gazdálkodás Együttműködési készség, empátia Kezdeményező készség Konfliktus kezelés Megtülböztetés mentesség</p>
<p>MÓDSZERTANI ORIENTÁCIÓ</p>	<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p> <p>Matematika – a rendszerező képesség, a kombinatív képesség, az induktív gondolkodás és a deduktív gondolkodás fejlesztése. Magyar nyelv és irodalom – szövegek önálló feldolgozása, értelmezése</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Egyéni munka, kooperatív csoportmunka, önálló ismeretfeldolgozás, vita és érvelés, egyéni tanulási utak biztosítása, differenciálás</p>
<p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p>	<p>Ezen feladatok célja a gondolkodási képességek fejlesztése. Ezért nem javasolt az osztályzattal történő értékelés. Az egyéni és csoportos munka folyamatos, formatív értékelése, egyéni és csoportos önértékelés, a tanulók önmagukhoz képest való előrehaladásának szóbeli értékelése.</p>
<p>Tamítási eljárások</p>	<p>Egyéni ütemű haladás biztosítása, differenciálás a tanulók tudásszintje és haladási üteme szerint, tanári irányítás a tanulók egyéni igényei szerint</p>
<p>Értékelés módja</p>	<p>Előrehaladás a saját gondolkodási képességének szintjéhez képest.</p>
<p>Az esélyegyenlőség kezelése</p>	<p></p>

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– *Matematikai kompetencia* –

Szakiskola, 9–10. évfolyam

Bevezető a szakiskola matematika kerettantervéhez

Célok és feladatok

A matematikatanítási célja, hogy biztosítson a tanuló számára szilárd, korszerű matematikai műveltséget. A tanuló rendelkezzen olyan matematikai képességekkel, matematikai kompetenciával, ami megfelelő alapot képez a választott szakmájuk elsajátításához, és tanulmányait tovább folytatásához. Képesek legyenek alkalmazni az elsajátított alapvető matematikai ismereteket, elveket, gondolkodási folyamatokat a további ismeretszerzésben, az életvitelükben és a szakmájukban adódó problémák megoldásában.

Tantervünk figyelembe veszi a szakiskolába kerülő tanuló speciális oktatási és nevelési igényeit. Ezért igen nagy jelentőséget kap a hiányos előismeretekkel érkező tanuló felzárkóztatása, az alapkészségek fejlesztése.

Ugyancsak nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy a szakiskolai képzésbe kapcsolódó tanuló közti jelentős számban vannakingerszegény környezetből érkező, hátrányos helyzetű tanuló. Ezért a matematikai kompetencia fejlesztése közben ki kell használni minden lehetőséget a tanuló egész személyiségének értékeken alapuló nevelésére is.

Ennek következtében képesek legyenek figyelem összpontosításra, kitartó, pontos munkára, saját munkájuk ellenőrzésére, teljesítményük reális értékelésére. Tudjanak csoportban, közösségekben együtt dolgozni, egymást segíteni, egymással kulturáltan kommunikálni. Véleményüket elmondani, másokét meghallgatni, és tudjanak logikusan érvelni.

Fejlesztési feladatok és követelmények

A matematikai kompetencia fejlesztése

A NAT-ban a „Matematikai kompetencia” kulcskompetencia. Ennek fejlesztése komplex módon megjelenik a tanterv minden rovatában.

A matematikai szemlélet fejlesztése

A szakiskolai matematikaoktatásban a szemléletesen kialakított fogalmak megerősítésére és tovább fejlesztésére kell törekednünk. A már meglévő ismereteket, folyamatokat, eljárásokat valamely rendezési elv alapján erősítsük meg és fejlesszük tovább. Ez az elv a mi tananyagfeldolgozási módszerünkben a halmaz-, függvény-szemlélet.

Alkossunk halmazokat a körülöttünk lévő tárgyakból, a tanuló által ismert fogalmakból, folyamatokból. Rendezzük halmazokba a már megismert számokat, majd fejlesszük tovább a számfogalmat a valós számok halmazának szemléletes megismeréséig.

Fordítsunk nagy gondot a megbízható számolási készség kialakítására. Végezzünk becsléseket, ellenőriztessük eredményeket. Használjanak a tanuló zsebszámológépet. Hívjuk fel figyelmüket annak értelmes használatára, különös tekintettel a műveleti sorrendre.

Idézzük fel és egészítsük ki az általános iskolából hozott függvény fogalmat. Keressünk és létesítsünk kapcsolatokat halmazok elemei közt, vizsgáljunk különböző hozzárendeléseket, ennek alapján fejlesszük a reláció fogalmát, és a függvény fogalmát. Mutassuk meg, hogy a változó mennyiségek közti kapcsolatok egy része leírható függvényekkel.

Készítsünk grafikonokat és elemezzünk függvényeket többféle módon. Mutassuk meg, hogy a síkban, a térben egy adott hely (adott pont) koordináta-rendszerrel és rendezett számpárossal, számhármassal meghatározható.

Fejlesszük a mérés fogalmát. Fordítsunk gondot a mértékegységek biztonságos átváltására.

A környezetünk tárgyaiból kiindulva, geometriai modellek segítségével fejlesszük a tanulók sík- és térszemléletét. Vizsgáljuk a függvényeket a geometriában: geometriai transzformációk, szögfüggvények.

Gyakorlottság a tanult ismeretek alkalmazásában

A tanult ismeretek egy részét, közvetlenül, az újabb matematikai ismeretek elsajátításában alkalmazzuk (halmazokról tanultakat a függvények fogalmának fejlesztésében, függvényekről tanultakat az egyenlet megoldások során, a sík geometriai ismereteket a térgeometriában, stb.). Ez megkönnyíti a matematikai ismeretek elsajátítását, és egyszeres rendszerbe foglalását.

A matematika oktatás döntő fontosságú feladata, hogy az egyén képes legyen a tanult ismereteket, jártasságokat alkalmazni az életvitelében, szakmájában felmerülő problémák megoldásában.

Ezért bőséges mennyiségű példát kell adnunk a mindennapi élet legkülönbözőbb területein, és a választhatószakmákban történő alkalmazásra.

Ezt megfelelő szöveges feladatok válogatásával tudjuk elérni. Ezek közti kiemelt jelentőségűek az arányossági, az ezen alapuló százalékszámítási feladatok, a szövegek alapján egyenletek felírása, megoldása, továbbá a geometriai számításos feladatok: kerület, terület, felszín és térfogat számítások.

A matematikai ismeretszerzés és gondolkodási műveletek fejlesztése

A matematikai kompetenciához a valóság megismerése vezet. Ehhez a szemléletből kiindulva sokféle tapasztalatszerzés szükséges, amely alapos figyelmet igényel. A tapasztalatokat vizsgálni, elemezni, rendszerezni kell, a lényeges jegyeket kiemelni, a lényegtelenit elválasztani, ennek alapján általánosítani, majd megalkotni a megfelelő modellt.

A matematikai megismerés folyamata nem merül ki a modellalkotással. Az egyszerű modellekből kiindulva ezt követi a logikai következtetések sora, amelyek újabb és újabb modellek, folyamatok megismeréséhez vezetnek. Lényegében ez folyamat a logikus gondolkodás.

Eközben olyan személyiségjegyek fejlődnek, mint ítézőképesség, kritikai érzék, önkritika, a gondolkodás fegyverzettsége, alaposság, körültekintés, ötletesség, találati konyság, kitartás.

A megszerzett ismereteket valamilyen formában meg is kell fogalmazni, rögzíteni, le is kell jegyezni.

Itt újabb fejlesztési területeknek jut szerep: kifejezőképesség, esztétikai érzék, kézügyesség fejlesztése.

Az ismeretszerzés fontos része az ismerethordozók és technikai segédletek használatának képessége (Digitális kompetencia). Ez a szakiskolában többnyire a zsebszámológépek értelmes használatának képességét jelenti, de módunk van kapcsolódni az informatikai technológiai kritikus használatának fejlesztéséhez is.

Az ismeretszerzés, képességfejlesztés osztálykeretben történik. A közösségben végzett munka újabb fejlesztési lehetőségeket nyújt: helyes közösségi magatartás, jól értelmezett segítőkészség, szóbeli kifejezőképesség, vitakészség, siker és kudarc elviselésének képessége, igazi belátáson, nem tekintélyalapon történő véleményváltóztatás képessége.

A tantervben a NAT egyéb kulcskompetenciái és kiemelt fejlesztési feladatai, amelyekre az anyag részfeldolgozása során fokozott hangsúlyt helyezünk, a „Fejlesztési feladatok, kapcsolatok más területekkel” című rovatában jelennek meg.

Ezért megszámoztuk azokat a következőképpen:

Kulcskompetenciák

1. Anyanyelvi kommunikáció
  2. Idegen nyelvi kommunikáció
  3. Matematika kompetencia
  4. Természettudományos kompetencia
  5. Digitális kompetencia
  6. A hatékony, önálló tanulás
  7. Szociális és állampolgári kompetencia
  8. Kezdeményzőképesség és vállalkozói kompetencia
  9. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
- A szövegben a jelölésük: **(4. K)**, 4. Természettudományos kompetencia

Kiemelt fejlesztési feladatok

1. Enkép, önismeret
2. Hon és népismeret
3. Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
4. Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
5. Gazdasági nevelés
6. Környezettudatosságra nevelés
7. A tanulás tanítása
8. Testi és lelki egészség
9. Felkészülés a felnőttélet szerepeire

A szövegben a jelölésük: **(5. F)**, 5. Gazdasági nevelés

Mivel a „matematikai kompetencia a matematikai gondolkodás fejlesztésének és alkalmazásának képessége”, ezért ennek fejlesztése általában is a gondolkodás fejlesztése, ezáltal felkészíti az egyént a mindennapok problémáinak megoldására is. (NAT)

Ílymódon lényegében majdnem minden kulcskompetenciához, és fejlesztési feladathoz bizonyos mértékben hozzá kapcsolható.

Az *anyanyelvi kommunikáció* jelentősége a matematikai kompetencia fejlesztésében is elsőrendű fontosságú.

Szövegtörtés, a mondanivaló pontos kifejezése szóban és írásban nélkülözhetetlen. A problémák többsége szöveg alapján, vagy egyéb kommunikáció során fogalmazódik meg. A matematika és az anyanyelv kapcsolata nem korlátozódik pusztán a szöveges feladatok értelmezésére, megoldására, hanem szerves része a kognitív képességek fejlődésének.

A hatékony *önálló tanulás képessége* szorosan kapcsolódik az anyanyelvi kompetenciához. A tanulás tanítása, a saját tanulási stratégia kialakítása folyamatosan meg kell, hogy jelenjék a tanításban. Ez általában egyénre szabott, de vannak olyan általános eljárások, amelyekre fel kell hívni a tanulókat a tanulás során.

Az eredményes tanulás első feltétele a megfelelő időbeosztás. Készítsen a tanuló időbeosztási tervet. Ezután fogjon hozzá a tanuláshoz. Olvassa el és értelmezze a feladatot, keresse meg a problémamegoldáshoz szükséges adatokat. Készítsen megoldási tervet, és mindig ellenőrizze eredményeit.

Ha a megoldáshoz szükséges, valamely ismeret hiányzik, vagy feledésbe merült, akkor nézzen utána tankönyvben, lexikonban, Interneten. Meg kell a tanulókat tanítani ezeknek a segédeszközöknek a használatára.

Végül pedig tudatosítanunk kell a tanulóknak, hogy vannak olyan ismeretek, adatok, amiket meg kell jegyezni. Ezeket többszöri ismétléssel, gyakorlással lehet rögzíteni. Segíthet, ha ezeket maguknak kigyűjtik, lejegyzik. Például kártyákat, számokra nehezen megjegyezhető képletekből képlegyűjteményt, mértékegység átváltáshoz átváltási arány-táblázatot készítenek.

A *természettudományos kompetencia* a matematikaoktatásban ugyancsak kiemelt szerepet kap, különösen a szakiskolai képzésben. Hiszen „A természettudományos kompetencia birtokában az egyén képes mozgósítani a természettudományos és műszaki műveltségét, a munkájában és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldása során. Gyakorlatias módon tudja a tudást alkalmazni új technológiák, berendezések megismerésében és működtetésében”. (NAT)

Fontosnak tartjuk kiemelni még a *kezdőéletpéldák kompetenciát*, és az ehhez kapcsolható *gazdasági, illetve környezettudatosságra nevelés* fontosságát. Ezekben való jártasság ma már, ugyanúgy, mint a műszaki és informatikai műveltség, az általános műveltség része.

A matematikaoktatásnak, a megfelelő feladatok kiválasztásával, gyakorlatilag lehetősége van a kiemelt fejlesztési feladatok csaknem minden nevelési területére hatást gyakorolni.

A szakiskolában, tekintettel a jelentős arányú hátrányos helyzetű tanulóakra, különös figyelmet kell szentelnünk a *szociális érzékenység* fejlesztésére.

Meg kell még említenünk az *esztétikai kifejezőképesség* fejlesztését. A tanulók munkadarabokat, használati- és dísz tárgyakat fognak készíteni. Lényeges, hogy ezek praktikuságuk mellett esztétikusak is legyenek. Ehhez fontos, hogy iskolai munkáik, füzeteik, rajzaik is esztétikusak legyenek.

A szakiskolai tanulók általában korábban helyezkednek el a munka világában, mint a többi középiskolai tanuló, továbbá a hátrányos helyzetű tanulók nem rendelkeznek megfelelő családi háttérrel, ezért ebben az iskolatípusban fokozottabb figyelmet kell fordítanunk a *felmőltlére történő felkészítésre* is. Ezt megfelelő feladatok, problémák, felvetésével tudjuk biztosítani. Erre szolgálnak a szakmai, továbbá az eredményes vállalkozásra, gazdálkodásra, egészséges életmódra vonatkozó feladatok.

A kidolgozott **modulrendszerű tanulási és tanítási anyag** beilleszthető a következőkben ismertetett tantervbe. A tantervben több helyen történik utalás a **beépíthető modulokra, és az egyes matematikai témakörök szakmai alkalmazására.**

A kidolgozott modulok számát a következőképpen jelöljük a tanterv „Tartalom” rovatában: **(9.1. M)** jelentése: 9.1. modul: Gondolkodjunk, rendszerezzzünk!

9. ÉVFOLYAM tervezett órakeret: 74 óra

1. Gondolkodási módszerek

(4 óra, a még szükséges idő beépül az egyes témák órakeretébe)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.	Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása következtetéssel	Legegyszerűbb kombinatorikai fogalmak. (9.1.M)	
A halmaz fogalmának felidézése, továbbfejlesztése. Pontos szövegértés. A definíciók fogalmának előkészítése. Kapcsolatok keresése, felismerése, egyéb területekkel: Halmazba rendezések, csoportosítás, a halmazszemlélet alkalmazása más műveltségi területeken, tantárgyakban, szakmai problémák megoldásában. (1.K), (4.K)	Konkrét dolgok csoportosítása adott szempontok szerint. Közös tulajdonság keresése egy konkrét elemekből álló halmaz esetén. Halmazok megadása közös tulajdonsággal (ha van ilyen). Venn-diagram készítése, értelmezése. Halmazok megadása, közös rész elemeinek felismerése. A közös rész, különbség elemei számának megállapítása konkrét feladat alapján. Halmazok közös részének keresése, halmazok egyesítése. Kevés számú elem-ből álló halmazok számságának megállapítása.	A halmaz szemléletes fogalma, megadása. Halmazok elemeinek száma. Véges és végtelen halmazok. Halma-zok közös része, egyesí-tett halmazok. Rész-sített halmazok. Rész-halmaz fogalma. Számhalmazok. (9.1.M)	A tanulók ismerjék a hal-maz szemléletes fogalmát, megadását.

2. Racionális számok, műveletek racionális számokkal
(24 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>A számfogalom kiterjesztésének előkészítése, a racionális számok nem fedik le a számegyenes minden pontját. Függvénykapcsolat, hozzárendelés felidézése (a számegyenes pontjaihoz számok rendelése).</p>	<p>Racionális számok ábrázolása a számegyenesen.</p>	<p>A racionális szám fogalma. Számok helye a számegyenesen. Tízes számrendszer elve. (9.2.M)</p>	<p>Ismerjék a racionális szám fogalmát. Tudják a racionális számokat ábrázolni számegyenesen. Értsék a tízes számrendszer elvét.</p>
<p>Kellő pontossági becslések számítások, előtt. A becslés, kerekítés reális voltának eldöntése. A zsebszámológép értelmes használatának fejlesztése. (5. K)</p>	<p>Műveletek végzése a racionális számok körében fejben, írásban, zsebszámológéppel. A műveleti tulajdonságok alkalmazása műveletvégzés megkönnyítése érdekében. Becslések, kerekítések végeztetése, eredmények ellenőrzése.</p>	<p>Alapműveletek a racionális számok körében. Műveleti tulajdonságok: kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás. Műveletek sorrendje. (9.2.M)</p>	<p>Biztonságosan el tudják végezni a négy alapműveletet a racionális számok körében. Ki tudják számítani egyszerű algebrai kifejezések értékét adott racionális számok esetén. Az eredményt meg tudják becsülni, és szükség esetén tudjanak kerekíteni. Tudják elvégezni a műveleteket zsebszámológéppel is, és tudják ellenőrizni eredményüket.</p>
<p>Algoritmikus gondolkodások fejlesztése. Néhány lépéses algoritmusok készítése (osztók, közös osztók keresése).</p>	<p>Oszthatóság alkalmazása törtes műveletek végzése során. Közös osztók, közös többszörösök keresése konkrét feladatokban.</p>	<p>Oszthatóság, oszthatósági szabályok (2-vel, 3-mal, 4-gyel, 5-tel, 6-tal, 8-cal, 9-cel, 25-tel, 10 hatványaival). Közös osztó, közös többszörös. (9.2.M)</p>	<p>Tudjanak közös nevezőt találni a különböző nevezőjű törttelkel végzett műveletek esetében.</p>
<p>Matematikai szövegek, szöveges feladatok értelmezése, elemzése. (1.K) Matematikai fogalmak, összefüggések alkalmazása a gyakorlatban, illetve a szakmai számításokban. Kapcsolatok keresése, felismerése.</p>	<p>Arányosság felismerése egyenes és fordított arányosság esetén. (Hányszorosra, hanyadrésze) Egyszerűbb arányossági feladatok megoldása következtetéssel, illetve aránypárral, egyenes és fordított arányosság esetén. Gyakorlatból vett problémák alapján mennyiségek feloszlása adott arányban. A gyakorlatban előforduló, százalékszámításra vezető feladatok megoldása. Kamatszámítás (1-3 évre).</p>	<p>Arány, arányosság fogalma. Egyenes és fordított arányosság. Százalékszámítás. (9.3.M), (9.4.M)</p>	<p>A tanuló értse az arány fogalmát (hányszorosra, hanyadrésze). Ismerjék az arányos mennyiségeket egyenes és fordított arányosság esetén. Tudjanak egyszerű arányossági feladatokat következtetéssel és aránypár segítségével megoldani.</p>

<p>Szöveges feladatok megoldása az életvitel kapcsán felmerülő problémák, és a szakmacsoport speciális igényei alapján.</p> <p>Arányosság, százalékszámítás alkalmazása: pl. élelmiszerek kalóriatartalma, összetevők százalékos aránya, pénzügyek intézése során kamatszámítás.</p> <p>Gazdaságföldrajzi adatok összehasonlítása, népességi adatok, éghajlati adatok stb. Kémiában oldatok készítése, keverési arányok, százalékok, stb.</p> <p>Vállalkozások gazdaságossága, adó- és járulékszámítás, részekre osztás.</p> <p>Munkavégzéssel kapcsolatos teljesítési százalékok, hibaszázalékok. (8.K), (5.F), (6.F), (9.F)</p>			<p>Meg tudjanak oldani a gyakorlatban előforduló százalékszámítási, és egy-szerűbb esetekben (1-3 év) kamatszámítási feladatokat.</p>
<p>Kellő pontosságú becslések mérések előtt.</p> <p>Annak felismerése, hogy vannak mennyiségek, amelyek nem jellemezhetők racionális számokkal.</p> <p>Határérték fogalmának megsejtetése (mérések pontossága). Kapcsolatok keresése, felismerése. Bizonyos szakmák speciális mértékegységei, ezek átváltása. (4.K), (5.K), (9.F)</p>	<p>Mérések saját maguk választotta és egyezményes mértékegységekkel. A leggyakrabban használt mértékegységek átváltása.</p>	<p>Mérés fogalma, a leggyakrabban használt mértékegységek. (9.3.M), (9.4.M)</p>	<p>Ismerjék fel a leggyakrabban használt mértékegységeket és tudjanak mértékegységeket átváltani.</p>

3. Összefüggések, függvények (10 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKSEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>Változó mennyiségű fogalmának továbbfejlesztése. A szemléletes függvényfogalom továbbfejlesztése.</p>	<p>Különböző típusú összefüggések felismerése, leírása matematikai jelekkel, ábrázolásuk. Hozzárendelések, összefüggések keresése, felismerése, vizsgálata, nem csak számokhoz számot</p>	<p>Függvények szemléletes fogalma, megadási módjai. (9.6.M), (9.7.M), (9.8.M)</p>	<p>A tanulók ismerjék a függvény szemléletes fogalmát, megadási módjait.</p>

<p>Egyértelműség felismerése, egy-egy értelműség: relációk, függvények. Induktív gondolkodás fejlesztése. Tapasztalat, konkrét megfigyelések alapján következtetés általános esetre.</p> <p>Annak felismerése, hogy vannak megfordítható, és vannak meg nem fordítható állítások. Ok és okozat felismerése.</p> <p>Deduktív gondolkodás fejlesztése.</p> <p>A függvények hozzárendelési szabályának ismeretében konkrét függvények tulajdonságaira következtetés.</p> <p><u>Kapcsolatok keresése, felismerése:</u> A függvényekről tanultak kiterjesztése más műveltségi területekre, tantárgyak ismereteire, összefüggéseire. Pl. fizikában út-ideő függvények, grafikonok. Tájékozódás, helymeghatározás koordinátákkal.</p> <p>(4.K)</p>	<p>rendelő hozzárendelések esetén. Függvénykapcsolatok felismerése konkrét példák alapján.</p>		
	<p>Függvények ábrázolása különböző módszerekkel (nyíldiagram, koordináta-rendszer, stb.) képletek, táblázatok, egyéb hozzárendelések alapján is.</p> <p>Függvénygrafikonok alapján a függvénykapcsolat szabályának (ha van ilyen) felismerése és leírása matematikai képlettel (ha lehetséges). Függvények menetének vizsgálata</p>	<p>Derékszögű koordináta-rendszer. Számpárok ábrázolása koordináta-rendszerben. A koordináta-rendszer síkjában megadott pontok koordinátái. Függvény értelmezési tartománya, értékkészlete.</p> <p>Lineáris függvény szemléletes fogalma. Lineáris függvény képe. A lineáris függvény megadása $x \rightarrow ax+b$ alakban. Az a és b paraméterek jelentése. Az egyenes arányosság, mint lineáris függvény.</p> <p>Abszolútérték-függvény: $x \mapsto x$, példák nem lineáris függvényekre: fordított arányosság, mint függvény, számokhoz a négyzetüket rendelő függvény. (9.5.M), (9.6.M), (9.7.M), (9.8.M)</p>	<p>Ismerjük a derékszögű koordináta-rendszert és tudjanak adott számpárokat ábrázolni és adott pontot koordinátaival megadni.</p> <p>Értsék a lineáris függvény fogalmát, ismerjék tulajdonságait. Tudjanak lineáris függvényeket ábrázolni.</p> <p>Tudják, hogy a lineáris függvény megadható $x \rightarrow ax+b$ alakban.</p> <p>Ismerjék az abszolútérték-függvényt, és a fordított arányosságot kifejező függvényt.</p>
<p>Kapcsolatok keresése, felismerése:</p> <p>A szakmacsoport speciális igényei alapján konkrét feladatok, statisztikai problémák megoldása, amelyek a függvények bizonyos tulajdonságainak ismeretében egyszerűen megoldhatók.</p> <p>(4.K), (5. K), (5.F), (9.F)</p>	<p>Statisztikai adatok rendezése. Adatok rendezése adott szempontok szerint, táblázatok készítése, adatok ábrázolása grafikonon, grafikonok értelmezése. Átlag kiszámítása.</p>	<p>Statisztikai adathalmaz. Táblázatok, grafikonok, levonható következtetések. Átlagszámítás.</p> <p>Egyszerű statisztikai függvények.</p>	<p>Tudjanak statisztikai adatokat, grafikonon ábrázolni, értelmezni.</p> <p>Tudjanak átlagot számolni.</p>

4. Egyenlet, egyenlőtlenség
(13 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>Reláció fogalmának fejlesztése. Nagysági relációk leírása matematikai jelekkel. Szakkifejezések pontos használata. Szövegértés tudatos fejlesztése. (1.K)</p>	<p>Konkrét esetekben a megfelelő nagysági reláció felismerése és leírása. Az adott relációkat kielégítő számhalmazok ábrázolása a számegyenesen.</p>	<p>Nagysági relációk: „kisebb”, „nagyobb”, „ugyanannyi”, „legalább annyi”, „legfeljebb annyi”, „legfeljebb annyi”. (9.9.M)</p>	<p>A tanulók értsek a „kisebb”, „nagyobb”, „ugyanannyi”, „legalább annyi”, „legfeljebb annyi” relációkat. Konkrét esetekben le tudják írni a fennálló nagysági relációkat.</p>
<p>Induktív gondolkodás fejlesztése. Konkrét esetekből általános szabályok, eljárások felismerése, megalkotása. Következtetés több lépésben. Ígaz és hamis állítások. Deduktív gondolkodás fejlesztése. Azonosságok, egyenlőségek alkalmazása konkrét esetekre.</p>	<p>Összefüggések alapján képletek felírása (ha lehetséges). Algebrai ki-fejezések helyettesítési értékének kiszámolása. Egyenlőségek felírása. Egyszerű elsőfokú egy-ismeretlenes egyenletek megoldása próbálgatással, következtetéssel, majd algebrai módszerrel, mérlegelv segítségével. Egyenletek megoldása algebrai és grafikus úton. Keresni a megoldások számát, figyelembe véve az adott halmazt, amin az egyenletnek értelme van.</p>	<p>Elsőfokú, egyismeretlenes egyenletek és egyenlőtlenségek. (9.10.M), (9.11.M).</p> <p>Egyenlet megoldása algebrai módszerrel, mérlegelv. Egyszerű egyenlőtlenség algebrai megoldása. Az egyenlet, egyenlőtlenség megoldása során alkalmazott azonos átalakítások. Egyenlet, egyenlőtlenség megoldása grafikus módszerrel. Egyenlet megoldhatóságának feltételei. Megoldások száma. Azonosság fogalma. (9.10.M), (9.11.M9), (9.12.M)</p>	<p>Meg tudjanak oldani egyszerű elsőfokú egy-ismeretlenes egyenleteket algebrai úton (mérlegelv segítségével).</p>
<p>Szövegértés, rendszerezés, szükséges adatok kikeresése. Lényegkiemelési képesség kifejlesztése (1.K) Számolási készség fejlesztése, zsebszámológép alkalmazása (5. K)</p>	<p>Szöveggel megadott problémák alapján, egyszerűbb esetekben, egyenletek és egyenlőtlenségek felírása és megoldása. A kapott eredmény behelyettesítése az egyenletbe, egyenlőtlenségbe és a szövegbe.</p>	<p>Egyszerű szöveges feladatok alapján egyenlet, egyenlőtlenség felírása és annak megoldása. (9.13.K)</p>	<p>Szöveg alapján, egyszerűbb esetekben, fel tudjanak írni egyenletet és egyenlőtlenséget, és meg tudják ezeket oldani. Eredményüket ellenőrizni tudják.</p>

5. Geometriai alapismeretek
(11 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVEKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Sík- és térgeometriai szemlélet fejlesztése. Sík- és térbeli analógiák felismerése. Induktív ismeretszerzés geometriai alakzatokról, azok tulajdonságairól. Absztrakciós képesség fejlesztése: valóságos tárgy, geometriai alakzat.	Konkrét tárgyak, modellek vizsgálata alapján sík és térbeli alakzatok tulajdonságainak felismerése, elmondása. Csúcsok, élek, lapok száma.	Alakzatok síkban, térben (pont, egyenes, félegyenes, szakasz). (9.14.M)	A tanulók ismerjék a pont, az egyenes, a szakasz, a sík szemléletes fogalmát.
Igaz, hamis állítások vizsgálata. Állítás megfordítása, megfordítható és meg nem fordítható állítások. Szövegértés fejlesztése, definíciók megfogalmazása, értelmezése. (1.K)	Síkbeli alakzatok, sokszögek, kör és részei tulajdonságainak vizsgálata. Ennek kapcsán szögek, párhuzamosság, merőlegesség felismerése. Szögek, szögfajták felismerése.	Párhuzamosság, merőlegesség. Szög fogalma, fajtái. Távolság fogalma. (9.14.M)	A tanulók ismerjék a szög szemléletes fogalmát. Ismerjék a párhuzamosság és merőlegesség fogalmát.
Rendszerező, csoportosító képesség fejlesztése. Halmaz fogalmának továbbfejlesztése.	Síkbeli alakzatok (háromszögek, négyszögek) csoportosítása adott tulajdonságok szerint.	A leggyakrabban előforduló síkidomok (háromszögek, négyszögek, sokszögek, kör) legegyszerűbb tulajdonságai. (9.15.M)	Ismerjék a háromszög, a négyszög, sokszög fogalmát fajtáit és tulajdonságait. Ismerjék kör tulajdonságait.
Rajzkészítés fejlesztése. Pontosság, esztétikai érzék fejlesztése. (9.K) Egyszerű algoritmusok a geometriában: szerkesztések lépései.	Merőleges és párhuzamos egyenesek rajzolása, körző, vonalzó használata. Szakaszok, szögek másolása, felezése.	Egyszerűbb rajzok, szerkesztések, körző, vonalzó használata. (9.14.M), (9.15.M)	Tudják használni a vonalzó, körzőt egyszerű rajzok, szerkesztések elvégzésére.
Mérés fogalmának továbbfejlesztése. Geometriai alakzatok jellemzése mérőszámokkal. Becslés, kerekítés. Folytonosság fogalmának továbbfejlesztése. A racionális számkör kiterjesztése, valós szám fogalmának előkészítése. Kapcsolatok keresése, felismerése. Konkrét geometriai problémák megoldása az életvitel kapcsán felmerülő problémák és a szakmacsoport speciális igényei alapján. Kerületre, területre vonatkozó adatok értelmezése más műveltségi területeken, tantárgyakban (pl. földrajz), mérések, terület-, térfogatszámítás (pl. fizika,	Szögek mérése szögmérővel. Síkídomok (háromszögek, négyszögek, kör) rajzolása. Szakasz hosszának becslése, mérése. A mérés pontosságának becslése, kerekítése. Sokszögek kerületének mérése. Négyzet, téglalap kerületének kiszámítása. Mértékegységek átváltása. Sokszögek területének becslése, mérése választott és egyezményes mértékegységekkel.	Mérések a geometriában, a mérés pontossága. Kerület, terület fogalma, kiszámítása a tanult síkidomok esetében. Számolás kerekített értékekkel. (9.14.M)	Ismerjék a kerület, terület szemléletes fogalmát és ki tudják számolni, négyzet, téglalap, háromszög és kör kerületét, területét.

<p>kémia). A tanult terület-, felszín- és térfogatszámítás alkalmazása szakmai feladatokban. Szakrajz olvasása, értelmezése, rajz alapján munkadarab készítése. Szakrajz készítése.</p> <p>Geometria a művészetben. (4.K), (5. K) (9.K), (9.F)</p>	<p>Négyzet, téglalap és háromszög területének kiszámítása. Sokszögek területének kiszámítása hátrahagyott területekre bontással. Kerekítés, számolás kerekített értékekkel. Területmértékegységek átváltása. Megmutatni a kör kerülete, területe közelítő mérésének elvét. A képletek megadása. Kör kerületének, területének kiszámítása.</p>		
<p>Absztrakciós képesség fejlesztése: valós alakzat – mértani test fogalma.</p>	<p>Modellek segítségével vizsgálni az egyszerű térbeli alakzatok, kocka, hasáb a gúla, a henger és kúp legegyszerűbb tulajdonságait. Modellek készítése.</p> <p>Kocka, hasáb, gúla, henger és kúp felszínének kiszámítása a síkidomok területszámításának ismerete alapján.</p> <p>Kocka, hasáb, gúla, henger és kúp térfogatának mérése. Becslés, kerekítés. Térfogat mértékegységei. Kocka, téglalap, henger, kúp térfogatának kiszámítására vonatkozó képletek megadása.</p> <p>Térfogatszámítási feladatok megoldása, a legegyszerűbb esetekben, adott képletek segítségével. Mértékegységek átváltása.</p>	<p>Egyszerűbb testek (kocka, téglalap, hasáb, henger, gúla, kúp, gömb) tulajdonságai.</p> <p>Felszín, térfogat szemléletes fogalma.</p> <p>Kocka, téglalap, henger és kúp esetében felszínének, térfogatának kiszámítása, egyszerű, az eddig tanultakra visszavezethető esetekben. (9.14.M), (9.15.M)</p>	<p>Ismerjék a környezetükben előforduló egyszerűbb testeket és azok legegyszerűbb tulajdonságait.</p> <p>Ismerjék a felszín és a térfogat szemléletes fogalmát, és ki tudják számolni a tanult testek felszínét és térfogatát az eddig tanult módszerekkel, illetve ismeretek felhasználásával.</p>

6. Egybevágóság, egybevágósági transzformációk
(12 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>Rendszerező, csoportosítási képesség fejlesztése. Szükséges és elégséges adatok közti különbség. Állítások igazságtartalmának felismerése.</p>	<p>Síkbeli alakzatok kivágása, egymásra helyezése az egybevágóság fogalmának megismeréséhez. Egybevágó háromszögek vizsgálata, hány adat szükséges az egybevágóság megállapításához, az alapesetek felfedezése.</p>	<p>Egybevágóság fogalma. Háromszögek egybevágóságának alapesetei. (9.16.M)</p>	<p>A tanulók ismerjék a síkidomok egybevágóságának fogalmát, annak feltételeit.</p>
<p>Függvényfogalom továbbfejlesztése: geometriai síktranszformáció, a sík pontjaihoz a sík pontjait rendelni valamely szabálya alapján. Rajzkészség fejlesztése. Több eset vizsgálatából sejtés megfogalmazása. Általánosítás. (Thalész- tétel megsejtése) Sejtés és állítás megkülönböztetése. Bizonyítási igény felkeltése.</p>	<p>Tengelyes és középpontos tükrözések végzése, a tükrözések tapasztalt tulajdonságainak megállapítása. A paralelogrammák legáltalvetőbb tulajdonságainak vizsgálata, paralelogrammák rajzolása. Szögek mérése szögmérővel, a kapott érték kifejezése ívmértékben, és ívmérték átszámítása fokokra (egyszerűbb esetekben). Szögek átváltása zsebszámológéppel. Szabályos sokszögek rajzolása, vizsgálata, tulajdonságaik megfogalmazása. Tengelyes és középpontos szimmetria felfedezése a természetben, tárgyakban, műalkotásokban.</p>	<p>Tengelyes és középpontos tükrözés. Pont körüli elforgatás, forgásszögek és méréstük. Ívmérték fogalma. Szimmetrikus síkidomok. Paralelogramma és kör tulajdonságai. (9.16.M)</p>	<p>Ismerjék a tengelyes és a középpontos tükrözés tulajdonságait. Ismerjék a paralelogrammák legáltalvetőbb tulajdonságait. Ismerjék a szabályos sokszög fogalmát és tulajdonságait. Ismerjék az ívmérték fogalmát, és ha a szakma igényli, tudjanak azzal számolni.</p>
<p>Rajzkészség fejlesztése.</p>	<p>Félkör átmérőjére rajzolt háromszögek szögeinek mérése. A Thalész-tétel megsejtése. Síkbeli alakzatok elforgatása pont körül. A pont körüli elforgatás tulajdonságainak vizsgálata egyszerűbb esetekben. Néhány forgásszimmetrikus síkidom vizsgálata. Forgásszimmetrikus alakzatok keresése a körülöttünk lévő tárgyak közt. Egyszerű alakzatok eltolása a síkban, vektorral adott irányban és nagyságban.</p>	<p>Eltolás a síkban, vektor szemléletes fogalma. Eltolás nagysága, iránya.</p>	<p>Ismerjék a vektor szemléletes fogalmát, mint eltolás irányát és nagyságát.</p>

<p>Rajzkészség fejlesztése.</p> <p>A matematikai szaknyelv bővítése. Szöveges feladatok értelmezése. (1.K)</p> <p>Számítások, eredmények pontossága, ellenőrzés igénye.</p> <p>(5. K)</p> <p><u>Kapcsolatok keresése, felismerése:</u></p> <p>A tanult transzformációk alapján megismert szimmetriák felismerése a képzőművészetekben, zenében, építészetben, a természetben, és környezetünk tárgyaiban.</p> <p>A transzformációk alkalmazása a szakrajzban, esztétikus tárgyak, munkadarabok készítése során. (9.K), (9.F)</p>	<p>Egyszerű szerkesztési feladatok elvégzése a transzformációk alkalmazásával.</p> <p>Kerület-, területszámítási feladatok végzése az egybevágóság, a szimmetriák ismeretének segítségével.</p>	<p>A tanultak alkalmazása síkidomok kerületének és területének kiszámítása során.</p> <p>(9.16.M)</p>	
---	---	--	--

10. évfolyam

tervezett órakeret: 74 óra

1. Gondolkodási módszerek

(4 óra, a még szükséges idő beépül az egyes témák órakeretébe)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>Kombinatorikus gondolkodás tovább fejlesztése</p> <p>Valószínűség szemléletének bevezetése, fejlesztése Sejtés, kísértelzés, módszeres próbálgatás.</p> <p>Halmazfogalom továbbfejlesztése számhalmazok, ponthalmazok tulajdonságainak vizsgálatával.</p> <p>Kapcsolatok keresése, fel-ismerése egyéb területeken: halmazokról tanultak alkalmazása más műveltségi területeken, tantárgyakban, szakmai problémák megoldásában.</p> <p>(4.K), (9.F)</p>	<p>Kombinatorikai feladatok megoldása. Sorrendbe rendezés.</p> <p>Néhány elem kiválasztása nem túl nagy adathalmazból.</p> <p>Események, mint adatok gyűjtése, rendszerezése.</p> <p>Táblázatok készítése.</p> <p>Venn-diagram készítése szöveg alapján.</p> <p>Szöveggel adott problémák megoldása halmazműveletek segítségével.</p> <p>Nevezetes ponthalmazok:</p> <p>Adott ponttól, pontoktól, egyenesektől adott távolságra lévő, adott távolságnál kisebb, nagyobb, egyenlő távolságra lévő ponthalmazok rajzolása, illetve felismerése a síkban, térben.</p>	<p>Adott elemek összes lehetséges sorrendje.</p> <p>Kiválasztási lehetőségek száma. (10.6.M)</p> <p>Valószínűségi kísérletek, gyakoriság.</p> <p>Halmazműveletek</p> <p>Unió, metszet, részhalmaz</p> <p>Ponthalmazok, síkban, térben, koordinátarendszerben.</p> <p>(9.1.M)</p>	<p>Néhány elem összes lehetséges sorrendjének megállapítása.</p> <p>A tanulók ismerjék az unió, a részhalmaz és a metszet fogalmát.</p> <p>Meg tudják állapítani, hogy mely elemek tartoznak két halmaz uniójába, metszetébe, részhalmazába.</p>

	Koordinátákkal megadott ponthalmazok ábrázolása koordináta rendszerben.	
--	---	--

2. Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszer
(9 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>Fogalom kiterjesztése. Az elsőfokú egyismeretlenes egyenletről tanult alkalmazása és kiegészítése egy új problémára, a két ismeretlenes egyenletek értelmezésére és megoldására.</p>	<p>Lineáris függvények ábrázolása, egyszerű egyenletek megoldása. A tanulók találkoznak olyan feladatokkal, amelyekben nem csak egy (pontosabban két-több) ismeretlen mennyiség szerepel.</p>	<p>Függvényábrázolás, egyenletmegoldás felidézése. Elsőfokú kétismeretlenes egyenlet. Megoldáshalmaz. Egyenes egyenlete. Állítások igazsághalmaza. (10.1.M)</p>	<p>Szöveg alapján a tanulók fel tudjanak írni egyszerű elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszert. Meg tudják ezt oldani valamilyen algebrai módszerrel (helyettesítéssel). Eredményeiket ellenőrizni tudják az egyenletben és a szövegben.</p>
<p>Két változó fogalmának megismerése. Következtetések az egyik változó ismeretében a szóba jöhető másik változóra. Analogiák keresése az egyismeretlenes egyenlet és a kétismeretlenes egyenletek megoldásával kapcsolatban.</p>	<p>Kétismeretlenes egyenletre vezető problémák felvetése, az összefüggések felírása két egyenlettel. Kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása grafikusán. A grafikus megoldás vizsgálata alapján a megoldhatóság feltételeinek megállapítása Az egyenletrendszer két egyenlete megoldáshalmazának ábrázolása, a két halmaz közös részének keresése. Kétismeretlenes egyenletet kielégítő számpárok felírása következtetés segítségével. Az egyenletmegoldás algebrai megoldása helyettesítéssel.</p>	<p>Kétismeretlenes egyenletrendszer, megoldása grafikus és algebrai módszerekkel. Megoldások száma, megoldhatóságuk feltétele. (10.1.M)</p>	<p>Tudjanak a tanulók megoldani kétismeretlenes egyenletrendszert.</p>
<p>Szövegértés fejlesztése. Szöveges problémák megfogalmazása a matematika nyelvén. (1.K) Lényegkiemelés, kombinatív gondolkodás. Eredmények becslése, ellenőrzése. Szöveges feladat esetén szöveges válasz megfogalmazása.</p>	<p>Szöveges feladatok megoldása. Eredményeik ellenőrzése egyenletbe helyettesítéssel és a szöveg alapján.</p>	<p>Szöveges feladatok alapján egyenletrendszer felírása és megoldása. (10.1.M)</p>	

<p>Kapcsolatok keresése, felismerése: Az életvitel során felmerülő, illetve szakmai számítá- sokban a kétszemerletes egyenletrendszerrel tanultak alkalmazása. (4.K), (5.K), (9.F)</p>	

3. Pitagorasz-tétel, négyzetgyökök, valós számok (9 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>Gondolkodási módszerek továbbfejlesztése. Összefüggések felfedezése gyakorlati tapasztalat- ból. Definíció pontos kimondása. Tétel, tétel megfordítása, bizonyítás. Geometriai bizonyítás során használt logikai műveletek. Igaz, hamis állítások vizsgálata. Állítás megfordí- tása, megfordítható és meg nem fordítható állítá- sok. Szükséges és elégséges feltételek, „akkor”, illetve „akkor és csak akkor” értelmezése. Induktív, és deduktív gondolkodási képesség fej- lesztése.</p>	<p>Számolják ki négyzethalós lapon, speciáli- san felvett derékszögű háromszögek olda- laira rajzolt négyzetek területét. Ennek alapján a Pitagorasz-tétel megfogalmazása. A bizonyítás igényének felkeltése közis- mert átdarabolási példákkal. Tétel bizonyí- tása. A tétel megfordításának megfogalma- zása (bizonyítás nélkül). Példák megfordít- ható és meg nem fordítható állításokra.</p>	<p>Pitagorasz-tétel. Tétel és meg- fordítása. Sejtés, bizonyítás, szemléletes úton, konkrét esetben. (10.2.M)</p>	<p>A tanulók ismerjék és tudják alkalmazni a Pitagorasz-tételt és ismerjék annak megfordítását.</p>
<p>Számfogalom fejlesztése: irracionális szám (szá- mok négyzetgyöke). Közeliítő érték becslése. Két határ közé szorítás, határérték létezésének sejtetése. A zsebszámológép értelmes használata az újabb funkciók bevezetésével. (Négyzetre emelés, gyök- vonás) (5. K) Művelti sorrendről tanultak továbbfejlesztése. Permanencia elv.</p>	<p>Számok négyzetgyökének értelmezése és kiszámítása egyszerű esetekben (teljes négyzetből). Példák alapján számok négy- zete és négyzetgyöke közti összefüggés felismerése. Négyzetgyök kiszámítása táblázattal vagy zsebszámológéppel. A várt eredmény bec- slése. Irracionális számok előállítása, nem csak négyzetgyökkel.</p>	<p>Számok négyzete, négyzet- gyöke. Irracionális szám fo- galma. Négyzetre emelés és négyzet- gyökvonás, táblázattal vagy zsebszámológéppel. (10.2.M)</p>	<p>Ismerjék a számok négyzete és négyzet- gyöke fogalmát, a számok négyzete és négyzetgyöke közti összefüggést. Ismerjék az irracionális szám szemléle- tes fogalmát. Tudjanak zsebszámológépet alkalmazni a feladatmegoldások során, négyzetre emelés és gyökvonás esetén is.</p>
<p>Szövegértés fejlesztése szöveges feladatok érte- mezése során. A probléma megfogalmazása a matematika nyel- vén. (1.K) Eredmény ellenőrzése.</p>	<p>Pitagorasz-tétel alkalmazása kerület-, terü- let-, felszín- és térfogatszámítási feladatok- ban.</p>	<p>Pitagorasz-tétel alkalmazása számításos geometriai felada- tok megoldásában (10.2.M)</p>	<p>Tudják alkalmazni a Pitagorasz-tételt ke- rület-, terület-, és a legegyszerűbb fel- szín- és térfogatszámítási feladatokban.</p>

<p>Vektorfogalom fejlesztése. Kapcsolatok keresése, felismerése. Vektorokról tanultak alkalmazása fizikában és szakmai számításokban. A Pitagorasz-tétel alkalmazása a mindennapi gyakorlatban és szakmai számításokban a derékszögű háromszögre visszavezethető számításos feladatokban. (4.K), (5.K), (9.F)</p>	<p>Vektor számszorosának, két vektor összegének, különbségének megrajzolása. Vektor felbontása adott irányú összetevőire paralelogramma-szabály segítségével. Eredő vektor, vektor összetevők hosszának kiszámítása derékszögű háromszögre visszavezethető, speciális esetekben.</p>	<p>Műveletek vektorokkal, paralelogramma-szabály. Eredő vektor, illetve vektor összetevők hosszának kiszámítása derékszögű háromszögre visszavezethető esetekben. (10.2.M)</p>	<p>Ismerjék a vektor szemléletes fogalmát. Ki tudják számítani az eredő vektor hosszát, il-letve a vektor összetevőinek hosszát, derékszögű háromszögre visszavezethető, speciális ese-tekben, Pitagorasz-tétel segítségével.</p>
--	--	---	---

4. Másodfokú függvény, másodfokú egyenletek (12 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>A matematikai szaknyelv fejlesztése. (1.K) Induktív gondolkodás: Műveleti tulajdonságok általánosítása a valós számok halmazára, továbbá az algebrai kifejezésekre. Deduktív gondolkodás fejlesztése: a tanult azonosságok, képletek alkalmazása.</p>	<p>Műveletek végzése algebrai kifejezésekkel. Egy- és többtagú algebrai (egész) kifejezések összeadása, kivonása, szorzása egytagú és kéttagú kifejezéssel. A nevezetes azonosságok felfedeztetése.</p>	<p>Műveletek és műveleti azonosságok a valós számok halmazán. Kéttagú algebrai kifejezések szorzása. Két tag négyzetére és két tag négyzetének különbségére vonatkozó azonosság. (10.3.M)</p>	<p>Tudjanak kéttagú algebrai kifejezéseket összeadni, kivonni és összeszorozni.</p>
<p>Függvényfogalom tovább fejlesztése. Folytonosság fogalmának továbbfejlesztése. A transzformáció fogalmának fejlesztése, függvénytranszformáció.</p>	<p>Számok négyzete táblázat készítése. Táblázat alapján a legegyszerűbb másodfokú függvény ábrázolása koordinátarendszerben. A másodfokú függvény tulajdonságainak vizsgálata. Egy-két transzformációs lépés felismertetése a függvény grafikonjának vizsgálatával.</p>	<p>Másodfokú függvény fogalma, tulajdonságai, ábrázolása koordináta-rendszerben. (10.2.M)</p>	<p>A tanulók ismerjék a másodfokú függvényét és tulajdonságait.</p>
<p>Szöveges feladatok értelmezése, a matematika nyelvére fordítása. Becsülés, kerékités. Ellenőrzés módja, ha az eredmény irracionális szám. Kapcsolatok keresése, felismerése. A másodfokú egyenletekről tanultak alkalmazása más műveltségi területeken, tantárgyakban (fizikában, kémiában), a mindennapi gyakorlatban és szakmai számításokban. (4.K), (5. K), (9.F)</p>	<p>Másodfokú egyenlet felírására vezető problémák vizsgálata, másodfokú egyenlet felírása és megoldása. A megoldás során alkalmazott lépések vizsgálata, ellenőrzése. Az eredmény ellenőrzése olyan esetben, ha az eredmény irracionális szám. (zsebszámológéppel elfogadható hibahatárral). Ellenőrzés a szöveg alapján.</p>	<p>Másodfokú egyenlet fogalma, megoldása grafikus és algebrai úton, megoldóképlet megadásával. Szöveges feladatok alapján másodfokú egyenlet felírása és megoldása. (10.3.M)</p>	<p>Ismerjék a másodfokú egyenlet megoldóképletét, segítségével tudják megoldani az egyszerűbb másodfokú egyenleteket. Tudjanak felírni szöveg alapján egyszerűbb másodfokú egyenletet, és meg tudják ezt oldani. Megoldásokat tudják ellenőrizni.</p>

5. Hasonlóság és alkalmazásai
(12 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>A geometriai transzformációkról tanultak tovább fejlesztése: a geometriai transzformáció ponthoz pontot rendelő függvény. Rajzkészség fejlesztése. Pontosság, esztétikai érzék fejlesztése. (9.K)</p> <p>Állítások megfogalmazása, szükséges és elégséges feltételek vizsgálata, értése.</p>	<p>Szakaszok, alakzatok nagytitása, kicsinyítése a sík egy kijelölt pontjából. Ennek alapján megfigyelni a középpontos hasonlóság tulajdonságait.</p> <p>Hasonló alakzatok felismerése. Hasonlóság tulajdonságainak, feltételeinek vizsgálata. Konkrét példák alapján a síkidomok hasonlóságának feltételeit megállapítani. A háromszögek hasonlóságának alapeseteit megállapítani. Síkidomok valódi méreteinek kiszámítása adott arányú ábra alapján, illetve valódi méretek alapján adott arányú ábra készítése. Hasonló síkidomok területének kiszámítása, a területek arányára vonatkozó összefüggés felismerése.</p>	<p>Szakaszok aránya. Nagytitás, kicsinyítés. Középpontos hasonlóság tulajdonságai. (10.4.M)</p> <p>Hasonló alakzatok, háromszögek hasonlósága. Hasonló síkidomok megfelelő szakaszainak aránya. Hasonló síkidomok területének aránya. (10.4.M)</p>	<p>Tudjanak szakaszokat adott arányban felbontani, adott arányú kicsinyítéseket és nagytításokat végezni.</p> <p>A tanulók ismerjék a hasonlóság szemléletes fogalmát. Tudjanak adott arány alapján való alakzatokról tervrajzot készíteni, illetve tervrajz alapján a valódi méreteket kiszámítani.</p>
<p>Függvényfogalom tovább fejlesztése. A derékszögű háromszög hegyes szögéhez meghatározott arányokat rendelünk. Számfogalom tovább fejlesztése. Irracionális számok ismeretének kibővítése. Irracionális méretű szakaszok közelítése racionális számokkal.</p> <p>A matematikai szaknyelv bővítése, használata. (1.K)</p> <p>Induktív gondolkodás: következtetés egy esetről végtelen sok hasonló esetre.</p>	<p>Két vagy több hasonló derékszögű háromszögben a megfelelő oldalpárok arányának kiszámítása. Ennek alapján a szinusz-, koszinusz-, tangens- és kotangensfüggvények megismerése. A szögfüggvények felvehető értékeinek vizsgálata a derékszögű háromszögben. Hogyan változnak a szögfüggvényértékek a szögek változásának következtében.</p>	<p>Nevezetes arányok a derékszögű háromszögekben. Szinusz-, koszinusz-, tangens-, kotangensfüggvények. (10.4.K)</p>	<p>Ismerjék a derékszögű háromszögben a szinusz-, koszinusz-, tangens és kotangens szögfüggvényeket.</p>

<p>Számolási készség fejlesztése. Számolás irracionális számokkal zsebszámológép segítségével. Eredmények ellenőrzése. Beeslés, kerekítés, hibalehetőség irracionális számokkal történő számítások során. (5. K) Kapcsolatok keresése, felismerése: A hasonlóságról tanultak alkalmazása a napi gyakorlatban és szakmai számításokban (kicsinyítés, nagyítás, adott arányú részekre osztás, térkép, tervrajz értelmezése). Szögfüggvények alkalmazása a fizikában és szakmai számításokban. (5. K)</p>	<p>Szögfüggvények alkalmazása derékszögű háromszögre visszavezethető sík- és térgeometriai számítási feladatokban. Eredő vektor, és vektorösszeadók hosszának kiszámítása derékszögű háromszögre visszavezethető vektorműveletekben. Zsebszámológép használata szögfüggvényekkel történő számításokban.</p>	<p>Szögfüggvények alkalmazása derékszögű háromszögre visszavezethető geometriai számításokban és derékszögű háromszögre visszavezethető vektorműveletekben. Számolás szögfüggvényekkel zsebszámológép alkalmazásával.</p>	<p>Tudják a szögfüggvényeket alkalmazni sík- és térgeometriai számításos feladatokban. Tudják zsebszámológépet használni szögfüggvényekkel történő számításaikban.</p>
--	---	---	--

6. Hatványozás (11 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>Matematikai fogalmak kiterjesztése. Induktív gondolkodás, konkrét ismeretek általánosítása. Analógia.</p>	<p>Számok adott pozitív kitevőre hatványozása, táblázatok készítése. A hatványozás fogalmának kiterjesztése. Értelmezzük a hatványozást tetszőleges (valós) alap esetén 0, pozitív és negatív egész kitevőre.</p>	<p>Negatív egész, és nulla kitevőjű hatvány. (10.5.M)</p>	<p>A tanuló ismerjék a hatványozás fogalmát tetszőleges (valós) alap esetén 0, pozitív és negatív egész kitevőre.</p>
<p>Algoritmikus gondolkodás fejlesztése.</p>	<p>Összetett számok törzstényezőre bontása, törzstényezők hatványalakban történő felírása.</p>	<p>Számok törzstényezőre felbontása. (10.5.M)</p>	
<p>Permanencia-elv bemutatása</p>	<p>Megmutatjuk, hogy a kiterjesztést úgy végezzük, hogy a tanult műveleti tulajdonságok megmaradjanak. A hatványozás azonosságainak megmutatása.</p>	<p>A hatványozás azonosságai, műveletek hatványokkal. (10.5.M)</p>	<p>Ismerjék a hatványozás azonosságait, tudják ezeket alkalmazni egyszerűbb számítási feladatokban.</p>
<p><u>Kapcsolatok keresése, felismerése:</u> A hatványozástól tanultak alkalmazása más tantárgyakban (fizika, kémia), szakmában: igen nagy és igen kicsi mérőszámok normálalakban történő megadása és értelmezése. (4.K)</p>	<p>Számok normálalakban történő felírása, műveletek végzése normálalakban adott számokkal.</p>	<p>Számok normálalakja. 10. 5.M)</p>	<p>Tudjanak értelmezni nagyon kicsi és nagyon nagy, normálalakban adott számokat, és tudjanak ezekkel műveleteket végezni.</p>

7. Kombinatorika, valószínűség, statisztika
(7 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>Kombinatorikus gondolkodás továbbfejlesztése.</p> <p>A kombinatorikai ismeretek rendszerezése, kiegészítése.</p> <p><u>Kapcsolatok keresése, felismerése:</u></p> <p>Kombinatorika alkalmazása, gyakorlati problémák megoldása során: pl. számkombinációs zár kinyitása, szállítási feladatok megoldása, lehetséges utak keresése stb.</p> <p>Az életvitel során adódó, kombinatorikus gondolkodást igénylő feladatokban, szakmai feladatokban a lehetséges összes eset megkeresése, kiválasztások elvégzése. (4.K)</p>	<p>A mindennapi gyakorlatban előforduló kombinatorikai problémák vizsgálata, megoldása. Néhány elem lehetséges sorrendjei számának megállapítása. Bizonyos számú elem kiválasztása, a lehetséges kiválasztások számának megállapítása – nem túl nagy számú – adott elemről. Szemléltető ábrák alkalmazása a kombinatorikában (fa-, údiagram, táblázat).</p> <p>Kombinatorikai feladatok megoldása következtetéssel.</p>	<p>Kombinatorikai feladatok megoldása: sorbarendezés, kiválasztás következtetéssel.</p> <p>Kombinatorikai feladatok megoldása egyszerű gráfok rajzolásával, táblázatalkészítéssel.</p> <p>(10.6.M)</p>	<p>Tudjanak a tanulók egyszerű sorbarendezési, és kiválasztási feladatokat következtetéssel megoldani.</p>
<p>Valószínűség szemléltetének fejlesztése.</p> <p>Mindennapi élet eseményeivel kapcsolatos valószínűségek vizsgálata, becslése.</p> <p>Szaknyelv bővítése. (1.K)</p> <p>Kapcsolatok keresése, felismerése:</p> <p>Kombinatorika és valószínűségszámítás alkalmazása sportesemények, különböző versenyek, játékok kimenetelének vizsgálata becslése során.</p> <p>Gazdaságossági tendenciák várható kimene-tele.</p> <p>Környezetváltozás várható hatásai. (8.K), (5.F), (6.F)</p>	<p>Napi életvitelünk során történő, ismétlődő események valószínűségének vizsgálata, becslése.</p> <p>Események kimeneteli lehetőségének vizsgálata. Konkrét példákon megmutatni, hogy mikor van értelme a valószínűség kiszámításának.</p> <p>Valószínűség kiszámítása egyszerű esetekben, a tanult kombinatorikai módszerekkel.</p> <p>A köztudatban élő téves valószínűség-szemlélet vizsgálata, cáfolása (pl. hogy a lottóban azokat a számokat kell bejelölni, amelyeket mostanában nem húztak ki).</p> <p>Megmutatni, hogy vigyázni kell az összes lehetséges esemény megállapításakor, mert lehet, hogy azok egyenként nem egyenlően valószínűek. (Fiúk vagy lányok születésének valószínűsége.)</p>	<p>A valószínűség kombinatorikus kiszámítása.</p> <p>(10.6.M)</p>	<p>Tudják a kombinatorikát alkalmazni egyszerű valószínűségi feladatok megoldásában.</p>
<p>Statisztikai adatok alapján következtetések levonása.</p>	<p>Konkrét információk, újságcikkek, egyéb adathalmazok gyűjtése.</p>	<p>Statisztikai adathalmaz fogalma. Rendezési elvek, grafikonok,</p>	<p>Tudjanak adathalmazt adott szempontok szerint táblázatba rendezni.</p>

<p>Kapcsolatok keresése, felismerése: A statisztika módszereinek alkalmazása fizikában, kémiában, szakmai számításokban. Sorozatos mérési eredmények értékelése, hiba becslése. A statisztikai ismeretek alkalmazása a legkülönbözőbb területek statisztikáinak értelmezése során (gazdaság, társadalomtudomány, természettudomány, szakma stb.). (4. K), (5.K), (7.K), (8.K), (5.F), (6.F)</p>	<p>Adathalmazok rendezése különböző szempontok szerint, a különböző sorbarendezésekből levonható következtetések. Átlag kiszámítása. Leggyakrabban előforduló érték megállapítása, középérték megállapítása. A különbözőképpen rendezett adathalmazok ábrázolása grafikonon. Az egyes grafikon-típusok vizsgálata, melyik mikor adja a legjobb információt.</p>	<p>Levonható következtetések. Gyakoriság, relatív gyakoriság, középérték fogalma. Átlag kiszámítása. Statisztikai adatok ábrázolása grafikonon. Grafikonok készítése, értelmezése. (10.6.M)</p>	<p>Tudják értelmezni a statisztikai táblázatokat, grafikonokat. Tudjanak átlagot számolni. Tudjanak következtetéseket levonni rendezett statisztikai adatok alapján.</p>
--	---	--	--

8. Térgeometria (10 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, KAPCSOLATOK MÁS TERÜLETEKKEL	TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
<p>Absztrakció fejlesztése. A térszemléletnek, a mérés fogalmának továbbfejlesztése. Definíciók értelmezése, alkotása. Induktív és deduktív gondolkodás fejlesztése.</p>	<p>Valóságos alakzatok vizsgálata. A térelemek (pont, vonal, egyenes, szakasz, felület, sík, tér) szemléletes fogalmának vizsgálata.</p>	<p>Térelemek, térelemek kölcsönös helyzete, szöge. Két térelem távol-sága. (10.7.M)</p>	<p>A tanulók ismerjék a térelemek (pont, vonal, egyenes, szakasz, felület, sík, tér) szemléletes fogalmát.</p>
<p>Geometriai alakzatok csoportosítása, hal-mazba rendezése.</p>	<p>A tanult síkidomok és testek tulajdon-ságainak vizsgálata, valós tárgyak és modellek segítségével.</p>	<p>A leggyakrabban előforduló testek tulajdonságai: hasáb, henger, gúla, kúp, csonkagúla, csonkakúp, gömb. (10.7.M)</p>	<p>Ismerjék a tanult síkidomok és testek tulajdonságait.</p>
<p>A mérés fogalmának továbbfejlesztése. Görbe vonallal határolt síkbeli alakzatok, görbe felületek mérése. Beeslés, közeli érték. Analogiák felfedezése a hengerszerű és kúp-szerű testek származtatásában, felszintük és térfogatuk kiszámításában. A tanult tételek (egybevágóság, Pitagoras-z-tétel, hasonlóság, szögfüggvények) komplex alkalmazása a felszín és térfogatszámítások-ban. Zsebszámológép használata. (5.K)</p>	<p>Testek adatainak lemérése, és a nem mérhető adatok kiszámítása. A tanult síkidomok kerületének, területének, a tanult testek (hasáb, henger, gúla, kúp, csonkagúla, csonkakúp, gömb) felszínének, térfogatának ki-számítása a tanult tételek (Pitagoras-z-tétel és szögfüggvények) alkalmazásá-val.</p>	<p>Testek felszíne, térfogata. (10.7.M)</p>	<p>Ki tudják számítani a tanult síkidomok kerületét, területét, a tanult testek (ha-sáb, henger, gúla, kúp, csonkagúla, csonkakúp, gömb) felszínét, térfogatát.</p>

<p>Kapcsolatok keresése, felismerése: A tanult ismeretek alkalmazása a mindennapi gyakorlatban, a szakmában előforduló tér-geometriai feladatok megoldása során, és szakmai számításokban. (4. K), (5. K)</p>			
--	--	--	--

Javaslatok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés feladata a tanuló előrehaladásának, fejlődésének nyomon követése, valamint a tanári munka eredményességének megállapítása. A tanterv „A továbbhaladás feltételei” rovatában a minimális elvárások szerepelnek. Az egyes tanulók, tanulói csoportok képessége, a választható szakmák igénye ennél magasabb követelményeket is támaszthat.

Az értékelés célja többféle lehet.

– Az egyes évfolyamokra bekerülő tanulók felkészültségének diagnosztizálása. Ezek általában több témakörre vonatkozó, azok alapismereteit vizsgáló, írásbeli dolgozatok.

– Egyes anyagrészek feldolgozása közben annak ellenőrzése, hogy a fejlesztés során meddig jutottak az egyes tanulók, megfélel-e az alkalmazott tanári módszer a kívánt eredmény elérésére. Milyen területen, fejlődési szinten vannak hiányosságok. Ezek általában „röpdolgozatok”.

Mindkét értékelési forma diagnosztizáló értékelés. Ezeket nem osztályozzuk és a tanulókkal is közöljük, hogy a tanár ennek alapján dönti el a további munkát, a hiányok pótlását, illetve a továbbfejlesztést. A jó, illetve hibás megoldásokat, hiányokat értékelhetjük szövegesen. Fontos, hogy a tanuló is szembesüljön azzal: mit nem tud, miben hibázott.

– Témazáró dolgozatok, felmérések. A feladatok összeállítása során figyelemmel kell lenni arra, hogy a feladatok megfelelően reprezentálják a tanult anyagrészt, továbbá a különböző képet adjanak az elsajátítás szintjéről is.

A feladatok a könnyebbektől a nehezebbekig különböző szinteket képviseljenek. Legyenek közöttük a továbbhaladás legalapvetőbb ismereteit, eljárásait igénylő feladatok, és nehezebb, igényesebb, az alapkövetelményeken túlmutató feladatok is. Ezeket a dolgozatokat osztályozzuk. Nagyon vigyázzunk a feladatok kitűzésekor, hogy a megoldások megoldása beférjen a tanuknak a megoldásokra biztosított időkeretbe!

A fenti értékelések írásbeli munkát igényelnek.

Lehetnek továbbá olyan hosszabb írásbeli beszámolók is, amelyek otthon készülnek: kutatási beszámolók, vagy projektek kidolgozása. Például: matematikai érdekességek, matematikatörténeti események gyűjtése, leírása, vagy például egy nyári tábor megszervezésével és lebonyolításával kapcsolatos tervezés és gazdasági számítások kidolgozása. Ezeket készítheti egy személy, de lehet csoportmunka is. Mindkét esetben lehet a teljesítményt, ha az, színvonalas, jó érdemjeggyel értékelni. Ha a csoportmunkában az egyes részfeladatokat felosztják és azokat az egyes részt vevők, egyedül végzik, lehet a teljesítményt egyénileg értékelni, esetleg pontozással, ami később osztályzatra váltható. Ha a csoportban a részfeladatokat is közösen végzik, akkor a csoport tagjait lehet egyformán értékelni, de lehet a csoport véleménye alapján az egyes részt vevők munkáját külön-külön is értékelni.

Az ilyen projekt-munka igen hasznos, és nagy a személyiségfejlesztő hatása. Azonban meglehetősen időigényes, és gondos előkészítést igényel.

A kutatási beszámoló történetnek szóban is, az értékelés ebben az esetben is a fentiek szerint értékelhető.

A szóbeli felelet a kommunikációs képesség fejlesztése érdekében igen fontos. Frontális osztálymunkában, az aktívan résztvevő tanuló, teljesítményéért értékelhető. Önálló osztály-munka, vagy csoportmunka esetén is, felkérhetünk egy vagy több tanulót, hogy megoldásait ismertesse. Teljesítményüket mindenképpen értékeljük, a konkrét szituációból adódóan szóbeli értékeléssel, pontozással, osztályzással.

MELLÉKLET

PROGRAMTANTERV

a szakiskolák 9. és 10. osztálya számára

A szakiskolai képzés szükségyszerűen különbözik a középiskolai 9–10. osztályos képzéstől. A program megtervezésekor ezeket a különbözőségeket figyelembe vettük. Anélkül, hogy ennek az iskolatípusnak sajátosságait részletesen kifejtjünk, két igen fontos tényezőre kívánjuk felhívni a figyelmet.

Az utóbbi időben a szakiskolai képzésbe az eddigieknél lényegesen gyengébb felkészültségű tanulók kerülnek. Ezek a tanulók mind a képességeiket, mind pedig az ismereteiket tekintve lényegesen alacsonyabb szinten állnak, mint a többi középfokú intézménybe jelentkező társaik. Ezért azokat a hiányokat pótolni kell, amelyeket egyébként az általános iskolát elvégzett tanulóknál már nem feltételeztünk. Mind a fejlesztési feladatokkal, mind pedig az ismeretanyaggal erőteljesen vissza kell nyúlni az általános iskolában elvárható szintre. A követelményeket is minimum szinten, a továbbhaladáshoz feltétlenül szükséges követelményként szabad megfogalmaznunk. A tartalom és a tevékenységek köre ennél lényegesen tágabb, de ezek nagy része nem írható elő követelményként mindenki számára. A tartalom és a tevékenységek köre ennél lényegesen tágabb, de ezek nagy része nem írható elő követelményként mindenki számára. A tartalom és a tevékenységek köre ennél lényegesen tágabb, de ezek nagy része nem írható elő követelményként mindenki számára. A tartalom és a tevékenységek köre ennél lényegesen tágabb, de ezek nagy része nem írható elő követelményként mindenki számára.

A másik szempont a motiváció. Ezek a tanulók úgy kerülnek a szakképzésbe, hogy az általános iskolában számukra már bebizonyosodott, hogy nem tudnak az ottani elvárásoknak megfelelni. Ebből adódóan nem lehet az ott el nem sajátított képességeket és ismereteket egyszerűen „újra tanítani”. Meg kell próbálnunk ezt úgy tenni, hogy új formában találkozzék ezekkel a tanuló. Erre ad lehetőséget a fejlesztési program újszerű feldolgozási módja mellett az is, ha az elsajátítandó szakma, szakmai alapozó ismereteihez kapcsolódóan végezzük a fejlesztést, illetve az ismeretek elsajátítását. Ez nem könnyű, hiszen a 9–10. évfolyamon még nem jelenik meg karak-terisztikusan a szakma, de az orientációs szakaszban már lehet bizonyos szakmacsoportok igényei alapján végezni a fejlesztést, tanítást. A tevékenységek, a probléma-felvetések, feladatok kapcsolódhatnak az iskolában tanított szakmákhoz. Természetesen ezeknek a szakmákhoz kapcsolódó feladatoknak többnyire olyanoknak kell lenniük, hogy különösebb szakmai ismeretek nélkül is megoldhatók legyenek. Nem végzünk itt teljes szakmai számításokat, hanem annak csak bizonyos, olyan részfeladatait, amelyek az egyes matematikai témákhoz kapcsolhatók. Szakmai számításokat majd akkor végeznek, amikor a szakmájukat tanulják. Biztosan megkönnyíti szakma-tanulásukat, ha ezt bizonyos alapozó ismeretekkel előkészítjük.

A szakmai jellegű feladatoknak itt elsősorban a motiváció szempontjából van jelentősége. Tudatosuljon a tanulóknak, hogy a tanult a matematika ismeretekre szükségük van bármely szakmában. Tehát a matematika tanulása szükséges és hasznos. Az sem elhanyagolható szempont, hogy ez az előkészítés segítheti a konkrét szakma megválasztását is, hiszen így a tanulók különböző, egyszerű szakmai alkalmazások során valamilyen képet kaphatnak az egyes szakmákról, és ez kiegészítheti, erősítheti számukra az orientációs szakaszt.

A programterv megvalósításának támogató rendszere:

- Modulonként az internetes felületről letölthető tanári kézikönyvek, színes háttérrel megkülönböztetett módszertani megjegyzésekkel, általános- és szakmai jellegű feladatokkal, valamint a feladatok megoldásával.
- A tanári kézikönyvekhez kapcsolódó tanulói modulok, melyekhez szakmai jellegű feladatok gyűjteménye társul, (megoldás nélküli)
- Tanári és tanulói eszköztárszer: kártyakészletek, főlíák, ajánlott internetes portálok, stb.
- További segítséget adhat a szakiskolában tanítóknak, hogy a suliNova internetes felületről letölthetik az általános iskolai és a középiskolai évfolyamok moduljait is.

A modulok Interneten feltüntetett ajánlott órakerete némiképpen eltér (összességében kevesebb) a programtervben, az egyes témakörökhöz feltüntetett, ajánlott óraszámoktól. **A modulok tartalma azonban lefedi a teljes szakiskolai matematika tananyagot.** Az eredeti koncepció szerint a kidolgozott anyagrészeknek (kézikönyveknek, tanulói segédleteknek) le kell fedniük a teljes tantervi anyagot, akkor tudják csak a programot a szakiskolában a legjobban alkalmazni. Az ajánlások szerint a fennmaradó időkeretet az igen bőséges általános- és szakmai feladatanyag feldolgozására, (a választható szakmák speciális igényeinek figyelembevételével) használhatják fel a tanárok. A NAT 2007. évi módosítása a szakiskolai matematika ajánlott órakeretét csökkentette (kb. 74 óra) Ezért alábbi tanterv javasolt órakerete, a kötelező NAT 2007 fejlesztési feladatainak teljesítésében nem okoz torzulásokat, sőt, jobban megfelel annak.

9. évfolyam, kidolgozott modulok:

- 9.1. modul: Gondolkodjunk, rendszerezzünk!
- 9.2. modul: Műveletek a racionális számok körében
- 9.3. modul: Arány, arányosság
- 9.4. modul: Egyenes és fordított arányosság, százalékszámítás
- 9.5. modul: Tájékozódás a koordinátarendszerben
- 9.6. modul: Függvény fogalma, tulajdonságai
- 9.7. modul: Egyenes arányosság és a lineáris függvények
- 9.8. modul: Abszolútérték-függvény és más nemlineáris függvények
- 9.9. modul: Nagysági relációk
- 9.10. modul: Műveletek végzése betűkkel
- 9.11. modul: Egyenletek, egyenlőségek megoldása
- 9.12. modul: Elsőfokú törte egyenletek
- 9.13. modul: Szöveges feladatok
- 9.14. modul: Geometriai alapfogalmak
- 9.15. modul: Síkidomok
- 9.16. modul: Egybevágóságok

10. évfolyam, kidolgozott modulok

- 10.1. modul: Elsőfokú, kétismeretlenes egyenletrendszerek megoldása
- 10.2. modul: Pitagorasz-tétel, négyzetgyök, valós számok
- 10.3. modul: Másodfokú függvény, másodfokú egyenletek
- 10.4. modul: Hasonlóság és alkalmazásai
- 10.5. modul: Hatványozás
- 10.6. modul: Kombinatorika, valószínűség, statisztika
- 10.7. modul: Térgeometria

A kerettanterv a sulit Nova Kht. által kidolgozott programcsomag alkalmazása nélkül, vagy csak részbeni alkalmazásával is alkalmas a NAT-ban feltüntetett kulcskompetenciákra, és fejlesztési feladatokra épülő helyi tantervek elkészítéséhez.

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– *Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák* –
1–6. évfolyam

A környezeti kompetenciák fejlődését támogató program

I. BEVEZETÉS

1. A program jellege

A kerettanterv a Nemzeti Fejlesztő Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programja keretében, 2004 és 2007 között megszületett Én és a világ című alapfokú kompetenciafejlesztő programcsomag iskolai alkalmazását támogatja.

Ez az első olyan hazai oktatási programcsomag, amely rendszerszerűen, és az iskolai alapozó szakasz teljes időtartamát átfogva, igyekszik támogatni a tanulók társas képességeinek és környezeti tudatosságának összehangolt fejlesztését.

Középpontjában tartalmi szempontból az ember és környezete közötti kapcsolatrendszer sokoldalú bemutatására, valamint az a törekvés áll, hogy az életkoruknak megfelelő szinten elsajátíttassa a gyerekekkel a biztonságos életvitelhez szükséges ismereteket és készségeket. Ugyancsak fontos szerepet játszik benne az a szándék, hogy normává tegye a gyerekek számára az emberiség értékeinek védelmét, megalapozza bennük a világ iránti nyitottságot, valamint a természeti és a társas környezetért érzett felelősséget.

2. Illeszkedések

Az Én és a világ programcsomag szakmai fejlesztői törekedtek arra, hogy a megszülető programok szervesen illeszkedjenek az alapfokú oktatás érvényben lévő szabályozási rendszeréhez.

Kapcsolódás a Nemzeti alaptantervhez

Az Európai Unió ajánlása nyomán a NAT-ban megjelenő *kulcskompetenciák* közül a programcsomag középpontjában a személyes és a szociális, valamint a természeti-tudományos kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszere révén azonban erőteljesen hozzájárul az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció
- Esztétikai-művészeti kifejezőképesség
- Kezdeményezőképesség
- Hatékony, önálló tanulás

A Nemzeti alaptanterv *kiemelt/fejlesztési feladatai* közül a programcsomag erősen hozzájárul a következő területeken folyó fejlesztéshez:

- Énkép, önismeret
- Hon- és népismeret
- Környezettudatoságra nevelés
- Testi és lelki egészség

A fentiek mellett közepes erősséggel támogatja a tanulás tanítását célzó kiemelt fejlesztési feladat megvalósulását is.

A programcsomag moduljaiban megjelenő tartalmak elsősorban az alábbi *műveltségterületek* képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseire kapcsolódnak, és a maguk eszközeivel erőteljesen szolgálják ezeket:

- Ember és társadalom,
- Ember a természetben
- Földünk és környezetünk
- Művészetek
- Életvitel – gyakorlati ismeretek

A programcsomag tekintettel van azokra a teendőkre, amelyeket kizárólagosan egyetlen életszakaszhoz vagy nevelési területre sem rendelhető, *közös feladatokként* határoz meg a Nemzeti alaptanterv. Ezek közül a program különösen az alábbiak támogatására alkalmas:

- A *személyiség- és közösségfejlesztés* feladatai (családi és kortárs- kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, a testi és lelki egészség megőrzése, a fogyasztóvédelmi nevelés)
- Az olyan *nyitott iskola* megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülőkkel.

A programcsomag következetesen alkalmazza az egységes alapokra épülő *differentiálás* alapelvét. Moduljait *tevékenységközpontúság*, az aktív tanulás lehetőségeinek megteremtése jellemzi, és azok rendszerint többféle párhuzamos tevékenység lehetőségét kínálják fel ugyanazon célok eléréséhez, illetve ugyanazon tartalmak különböző megközelítéséhez. Konzekvensen építenek a diákok *előzetes tudására és élményeire*, informális és nem iskolai tanulási helyzetekben megszerzett tapasztalataira. A csomagban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetlen módon hozzájárul az önművelés igényének, és az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges alapképességek kialakításához is.

Kapcsolódás az iskolai tevékenységrendszerhez

Az *En és a világ* című programcsomag olyan modulokból épül fel, amelyek minden nehézség nélkül beilleszthetők az iskolai olyan tantárgyak keretébe, amelyek témája a természeti és az emberi környezet megismerése, az ebben való eligazodás segítése.

A moduláris felépítés lehetővé teszi a témakörök sorrendjének helyi igények szerinti kialakítását. A gazdag tartalmi kínálat következtében pedig sokféle tanórai fejlesztési cél kiszolgálására alkalmas a program. Ugyanakkor természetesen előfordulhat, hogy nem minden olyan téma szerepel a csomagban, amit a felhasználók fontosnak tartanak. Ez esetben érdemes a meglévő sorozatot – a csomagban szereplő foglalkozástervek mintája alapján – új, helyileg elkészülő modulokkal kiegészíteni.

A program eredményes iskolai megvalósításának feltétele a kerettantervi célok és az elvárt eredmények integrálása az iskola munkáját szabályozó pedagógiai programba, valamint a helyi tantervbe abban az esetben, ha ezek eredetileg nem, vagy csak részlegesen szerepelhének bennük.

Kapcsolódás más programcsomagokhoz

Az *En és a világ* programcsomag szervesen kapcsolódik két másik, ugyancsak az 1–6. évfolyamos tanulók számára készült oktatási csomaghoz. Az **En dimenziói** című programcsomag középpontjában az önismeret fejlesztésének célkitűzése áll, és tanórán kívüli felhasználásra tervezett modulokból épül fel. Az **En és a másik** című programcsomag moduljai a társakkal való kapcsolat fejlődését segítik, és a sikeres együttműködéshez szükséges készségek megalapozását támogatják. Ez utóbbi csomag moduljai a magyar nyelv és irodalom, az ének-zene, a vizuális kultúra és a matematika tantárgyak tanóráiba építve használhatók fel – egyszerre támogatva az adott területeken való ismeretszerzést és a szociális kompetenciák fejlesztését.

A három programcsomag összehangolt, egymást kiegészítő alkalmazása sokszorosára növelheti a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák iskolai fejlesztésének hatékonyságát.

3. Helyzetértékelés

Az eredményes kompetenciafejlesztés alapfeltétele, hogy a kezdetén világos képtünk legyen a fejlesztés szempontjából fontos attitűdök, készségek és képességek kiinduló állapotáról, illetve, hogy ezek változásait folyamatosan nyomon kövessük.

A helyzetértékelés alapját a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák alakulását befolyásoló tényezők megismerése és elemzése képezi. Ennek során fontos, hogy képet kapjunk a *családról*, mint a gyerekek mikro-környezetéről, amely döntő mértékben meghatározza a gyerekek életét befolyásoló tapasztalatok világát. Magába foglalja a fizikai környezetet, a mikroközösségi kapcsolatokat és azokat a társas mintákat, amelyekben a mindennapi rutinok zajlanak. Ez az interakciók, kölcsönösen aktívált szerepek világa, a konkrét, személyes élményeké. Az itt szerzett tapasztalatokat nagymértékben befolyásolják a gyereket körülvevő család sajátosságai, a szülők jellemzői, nevelési elképzelései, a körükben eltöltött idő mennyisége. A nagyobb gyerekek esetében fontos információkkal szolgálhat a tágabb környezet – *iskolán kívüli baráti kör, helyi közösségek* – hatásainak elemzése is.

Fontos támpontokat adhat a feladatok megtervezéséhez az iskolai *nevelési elvek és értékek összevetése* a gyerekek iskolán kívüli környezetében azonosított elvekkel, értékrendekkel, viselkedési mintákkal, kommunikációs és konfliktuskezelési formákkal. Abban az esetben ugyanis, ha a közvetlen környezet értéktrendje, az általuk elvárt viselkedés jól illeszkedik az iskolához, értelemszerűen más feladatokkal kell majd számolni, mint akkor, ha ez nem így van.

Vannak kérdések, amiket a tanulócsoporthoz szintjén is érdemes megvizsgálni. Ilyen például az, hogy aktuálisan milyen mértékben szükség *önismereti* fejlesztésére. Biztosan fontos lehet ez például az iskolakezdetkor, a jelentős fiziológiai és pszichés változásokkal járó 8-10 éves kor körül, vagy akkor, amikor a 6. évfolyamon felmerül a középiskola-választás kérdése. De ugyanígy lényeges lehet annak időnkénti megvizsgálása, hogy milyen színvonalúak, mennyire teherbíróak a tanár-diák, illetve a diák-diák *kapcsolatok* az egyes osztályokban, s milyen a szereplők közti együttműködés.

Az összegyűjtött információk tárolására a legalkalmasabb eszköz a **portfólió**, egy olyan – hagyományos vagy elektronikus – mappa, amelyben az egyes tanulók munkáit, valamint a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolhatjuk és rendszerezhetjük. Az így tárolt információk segítségével követhetővé válik az egyes tanulók fejlődése is. Tanári dossziék természetesen nem csak egyes tanulókról, hanem tanulócsoporthokról is készülhetnek. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfóliót, amely segítheti a program során született saját produktumaik rendszerezését és hozzájárulhat önismeretük fejlesztéséhez.

4. Adaptáció

A kerettanterv, illetve az ennek megvalósulását segítő programcsomag tartós iskolai befogadásának első fázisa a fejlesztési célok integrálása, valamint az elvárt eredmények rögzítése az intézmény pedagógiai programjában és helyi tantervében.

Ennek részeként az alábbi lépéseket érdemes megtenni:

- A tantesztület 2-3 olyan tagja, aki érdeklődik a téma iránt, áttekintti a programcsomagot, és bemutatja annak legfontosabb vonásait a testület egészének.
- Ha helyzetértékelésünk alapos, árnyalt, akkor tudjuk, hogy iskolánk egészének, benne egy-egy évfolyamnak, esetleg külön egy-egy osztálynak a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztése szempontjából mi mindenre van szüksége. (Például valamennyi osztályban különösen fontos lenne az együttműködési képesség fejlesztése; a hatodik évfolyamon nagy szükség lenne a konfliktuskezelés technikáinak megtanulására; az integrációban első éve résztvevő negyedik osztályban fontos lenne a másság tolerálása stb.) A szükségletek ilyen fajta felmérése jó alapul szolgál a célrendszer hangsúlyainak meghatározásához.
- Érdemes számba venni, kik azok a kollégák, akiket különösen érdekel e kompetenciacsoporthoz fejlesztése, akik olyan kapcsolatban vannak tanítványaikkal, hogy várhatóan hiteles és eredményes vezetői lesznek az ilyen típusú foglalkozásoknak. Ugyanakkor azt is fontos látni, hogy kik azok, akik még nem készek e tevékenységre, de esetleg megfelelő továbbképző tréningben való részvétel segítségével képessé válhatnak rá.

- Ezután azt célszerű megvizsgálni, hogy a tevékenységek vezetésére már kész kollégák mely osztályokban dolgoznak, és milyen jellegű foglalkozások időkeretében tudják beilleszteni a kompetenciafejlesztő tevékenységeket.
- Végül ki kell egészíteni az iskola pedagógiai programját, illetve helyi tantervét néhány olyan mondattal, amely azt rögzíti, hogy mik azok a lépések, amiket a nevelői közösség minden évben meg kíván tenni a kitűzött kompetenciafejlesztési célok megvalósítása érdekében.

Egy fontos szempont a modulok kiválasztásához

Amikor kiválasztjuk a feldolgozásra szánt modulokat, illetve meghatározzuk azok sorrendjét, fontos tudatosítani magunkban, hogy *milyen célokat* szeretnénk elérni azok segítségével. A célokat többféle szempont is meghatározhatja, vagy befolyásolhatja. Ilyenek lehetnek például, hogy a tanév melyik szakaszában vagyunk, milyenek az osztályban éppen jellemző társas kapcsolatok, melyek a legnagyobb aktuális problémáink a szociális és környezeti kompetenciák terén, sikerült-e a szülőket bevonni az iskolai folyamatok támogatásába, vagy éppen most akarjuk ezt a célt elérni, stb.

Az osztályonkénti célokat az iskolai pedagógiai program és a helyi tanterv is alakíthatja. Fontos, hogy általában véve milyen tanulási/nevelési célokat szeretnénk első-sorban érvényesíteni az adott életszakaszban. Ha például a közösségi nevelést vagy a gyerekek énképének erősítését választjuk kiemelt feladatként – meg lehet ugyan-azon modulokkal dolgozunk –, de a hangsúlyokat biztosan máshová fogjuk majd tenni. Még valójában azonban, hogy a különböző célok megközelítéséhez különböző modulokat fogunk választani.

Néhány gondolat az alkalmazás előkészítéséhez

A modulok úgy készültek, hogy különböző módokon működő iskolák számára egyaránt használhatók legyenek. A modulleírások és a gyerekek ismerete alapján minden pedagógus meg tudja tervezni azt az optimális feldolgozási utat – a tevékenységek forgatókönyvét –, amelynek megvalósításához az adott intézményben a legkedvezőbbek a feltételek.

Fontos, hogy ennek során mindig annak az osztálynak a sajátosságaihoz igazodva válasszuk ki a *csoportalakítás* szempontjait, amellyel éppen dolgozunk. A leírásokban gyakran többféle ajánlás is szerepel, de e tekintetben mindig a gyerekeket ismerő pedagógus tapasztalata a döntő. Ha még nincs elég gyakorlatunk a csoportalakítási szempontok önálló meghatározásában, akkor első alkalommal célszerű az ajánlott módot választani. Am ha az nem működött a várakozásunknak megfelelően, nyugodtan lehet változtatni rajta.

Az *idő* tervezésénél – különösen a program kezdeti szakaszában – legyünk tekintettel arra, hogy a gyerekek nemcsak a konkrét tartalom feldolgozásával foglalkoznak, hanem menet közben tanulják meg az együttműködés szabályait is. Eközben folyamatosan próbálgatják magukat, szembesülnek saját erősségeikkel és gyengeségeikkel. Ez a folyamat a pedagógus számára is fontos, mivel a munka megfigyelése közben olyan árnyalt képet kaphat tanítványairól, amilyenre a hagyományos tanulásszervezési formák alkalmazásakor csak kevésbé van lehetőség.

A tanulási folyamatnak szerves része a rendszeres *értékelés*. Fontos, hogy a gyerekek sokszor és sokféle visszajelzést kapjanak és adjanak munkájukról egymásnak és a pedagógusnak. Az idő tervezésekor ezt is figyelembe kell venni.

A foglalkozás megkezdése előtt gondosan készítsük elő a munkához szükséges *eszközöket*, és *anyagokat*. Törekedjünk arra, hogy a tanteremben minden szükséges kellék könnyen és biztonságosan elérhető helyen legyen.

Mindig tisztazzuk a gyerekekkel, hogy pontosan milyen *teljesítményt várunk el* tőlük, és ehhez mennyi idő áll a rendelkezésükre. Célszerű a tanteremben ezeket a megállapodásokat mindenki számára jól látható helyre ki is írni.

Teremtjük meg a feltételeket arra, hogy a gyerekek rendszeresen *bemutathassák* egymásnak a munkáikat, és a *testület egésze is megismerhesse* az egyes osztályokban folyó tevékenységet. Sőt az is fontos, hogy a szülők is minél többet láthassanak belőle.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele

A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoportokban való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik. (Az SNI-szemponutú módszertani segédletek felsorolását lásd a tantervhez kapcsolódó eszköztárat részletesen bemutató fejezetben.) Ugyanezt a munkát támogató pedagógusok által kiegészített, illetve megjegyzésekkel ellátott – a Sulinova Adatbankban szabadon hozzáférhető, és a jövőben a gyakorló pedagógusok által folyamatosan gyarapítható – modulok, amelyek mintául szolgálhatnak a helyi adaptációk elvégzéséhez.

5. Tanulási környezet

A tanulási környezet fogalma azoknak a tényezőknek az együttesét jelöli, amelyek befolyásolják a gyerekek tanulását. A tanulási környezetnek egyaránt részét képezik a gyerekek és az őket tanító pedagógusok tudásrendszerei, az osztályterem berendezési tárgyai, a rendelkezésre álló könyvek és más a tanulást segítő eszközök. A kerettanterv céljai szerint megvalósuló, eredményes kompetenciafejlesztés kívánatos tanulási környezetét az alábbiak jellemzik.

A pedagógus

A tanulási környezet egyik legfontosabb eleme a pedagógus személyisége és módszertani tudása. Fontos, hogy a pedagógus munkája természetes részének tekintse az *önismeretre, önkontrollra való törekvést*, a gyerekekkel, az iskola valamennyi munkatársával, tanítványai szüleivel való *kapcsolatának kontrollálását*, együttműködésnek főmódotját. Kívánatos, hogy olyan *módszertani tudással* rendelkezzen, amely lehetővé teszi a gyerekek igényeinek megfelelő, változatos tanulásszervezési formák eredményes megszervezését. Ennek mindenképp részét képezik a következő vonások:

- Nyitott új módszerek és technikák megismerésére.
- Törekszik a gyerekek személyiségének és előzetes tudásának megismerésére, és erre alapozva végzi tervezőmunkáját.
- Változatos módszer-készlettel rendelkezik, ismeri a kooperatív tanulásszervezési formákat, és ezeket céljainak megfelelően változatosan alkalmazza.
- Napi gyakorlatában alkalmazza a formáló értékelést.
- Nyitott a gyerekek és a környezet változásaira.

Gyerekek és szülők

A gyerekek és a szülők előzetes tudása, az önismeretéről, az együttműködéséről, a tanulásról és a tanulás módszereiről alkotott előzetes képük, az ezekkel kapcsolatos várakozásaik fontosak a tanulási folyamat eredményessége szempontjából. Kívánatos, hogy minél rövidebb idő alatt jellemzővé váljanak a tanulási környezetre az alábbiak:

- A gyerekek fokozatosan elsajátítják el az eredményes együttműködés eszközeit.
- Egyre tudatosabban figyelnek saját és társaik személyiségére és teljesítményére.
- A pedagógus, a szülő és a gyerekek töreksenek a gyerek érdekében való együttműködésre.

Az iskolai környezet és az osztályterem

Az iskola elfogadja a gyerekek különböző fejlettségének tényét, és azt, hogy ebből adódó fejlődési ütemük is eltérő. Ehhez kapcsolódóan:

- Olyan környezetet működtet – illetve ilyen kialakításra törekszik –, amelyben a gyerekek bátran és nyíltan vállalhatják önmagukat, miközben fejlődésükhöz minden támogatást megkapnak. Sokféle tehetséget tekint értékeknek, és ennek megfelelő pedagógiai gyakorlatot folytat.
- A tanterem úgy van kialakítva, hogy mozgatható berendezései könnyen lehetővé teszik a tér többféle változtatását. Lehetőség van benne különálló kis csoportok elmélyült munkájára építve, mint a közös beszélgetésekre és a játéokra.

- A gyerekek rendelkezésére állnak a tanuláshoz szükséges könyvek és különféle eszközök. Ezek biztonságosan, és a gyerekek által ismert módon használhatók. Az eszközök használatának szabályai világosak, és a gyerekekkel együttműködésben alakították ki őket.
- A teremben, vagy annak közelében lehetőség van a gyerekek munkáinak rendszeres bemutatására, közzétételére.

6. Módszertani alapelvek

A 6–8 éves gyerekek elsősorban **érzékszervi tapasztalatszerzés** útján szereznek információt és tudást. Értékeket, szabályokat, viselkedési formákat mintakövetés útján sajátítanak el. Gondolkodásuk elsősorban **képi gondolkodás**. Az állatok, a növények, az életfelfogás teremtés megismeréséhez ezért a program a vizsgálatokat ajánlja, amelyeknek a tapasztalatait elsősorban rajzban rögzítik, illetve szóban fogalmazzák meg a gyerekek.

Az ilyen korú gyerekek még elsősorban a meséket és a játékokat szeretik. Szívesen hallgatják például a vízsepp kalandjairól szóló mesét (amelyben persze megfelelő formában megjelenhet a víz körforgásának tudományos háttere is). „Csodaként” jelenhet meg előtűnik például a csirázás jelensége, amelynek feltételei ekkor még nem foglalkoztatják őket. Az iskoláskor első éveiben ezért nem a törvényszerűségek megállapítása, és az odavezető oknyomozó vizsgálódás a cél, hanem maga a **tevékenység**, amely olyan, mint a jó játék.

Az értekszocializációt, a környezet számára kedvező társas magatartást ebben az életszakaszban elsősorban tevékenységek révén – például közös szabályalkotással, szimulációs játékokkal –, **modellnyújtással** lehet elősegíteni.

9–12 éves korban azonban a játék és tapasztalatszerzés fokozatosan kibővíthető **vizsgálatok tudatos megtervezésével és végrehajtásával**. A tanulók egyszerű vizsgálati módszereket alkalmazhatnak, adatokat gyűjthetnek. Méréseket végezhetnek. Saját adataikat, vagy másfajta vizsgálatok eredményeit bemutató táblázatokat készíthetnek, grafikonok olvasását gyakorolhatják. Feltételezéseket fogalmazhatnak meg, összefüggéseket ismerhetnek fel.

Az életkorok megfelelő formában mind a kicsik, mind a nagyobbak tanulásában helyet kaphatnak az alábbi, szemléletformáló szempontok:

- Olyan feladatokat adjunk nekik, amelyek alkalmasak arra, hogy megerősítsék bennük a természet szeretetét.
- Mindig törekedjünk arra, hogy az ökológiai rendszert ne csak az ember, hanem valamilyen érintett élőlény, illetve élőközösség nézőpontjából mutassuk be.
- Tegyük világossá számukra, hogy mik azok a döntések, amiket saját életükben meghozhatnak annak érdekében, hogy maguk is hozzájáruljanak a természeti környezet megóvásához (pl. újra-papír és hajtógáz nélküli dezodor használata, takarékos villany- és vízhasználat stb.)

Az ismeretszerzés mindkét szintjén jó kereteket a munkának a **projekt módszer** alkalmazása, amely sokféle – szociális értelemben is fejlesztő hatású – tevékenység összehozására alkalmas. Együtt jól fejleszti az ember és természet viszonyáról való rendszeres gondolkodást. Ezért, amikor csak lehetőség van rá, érdemes a gyerekekkel hosszabb időszakokat átfogó projekteket dolgozni.

A tanulás eredményességét erősen növeli, és együtt kiválóan alkalmas az együttműködési készség fejlesztésére a **kooperatív tanulási technikák** használata. A kooperatívitás a gyerekek természetes együttműködési hajlandóságára, egymás iránti érdeklődésére épít, az ebben rejlő erőt használja fel és irányítja. A modulok jelentős része ezért ezt a tanulásszervezési módot ajánlja.

A csoportos munkaformák további előnye, hogy lehetőséget nyújtanak sokféle spontán, kreatív megnyilvánulásra, a társakkal és a tanárral folytatott folyamatos **párbeszéd** pedig rendszeres, ösztönző **viSSZACSATOLÁST** nyújt a benne résztvevő gyerekek számára.

7. Az értékelés alapelvei

A szociális kompetencia fejlődése döntően érést jelent. Folyamat-jellegéből következők, hogy értékelésének a fejlődés folyamati jellegét kell követnie. A gyerekek, az osztály, egy-egy csoport (esetleg már érett közösség), önmagához viszonyított fejlődését kell a középpontba állítani.

A szociális kompetencia fejlettségének, állapotának értékelésekor a fejlesztő, *minősítés nélküli* értékelést kell alkalmazni, amely

- folyamatos, diák-diák, diák-pedagógus, pedagógus-szülő interakcióban zajlik, épít az önértékelésre és az önreflexióra,
- az adott teljesítményt értékeli, de tekintettel van a gyerek egyedi személyiségére, aktuális állapotára,
- fejlettségi állapotot jelez, s együttáll hozzásegít a tovább-fejledéshez,
- személyre szabottan, és a külső követelményrendszer elérésében a diáknak megfelelő módon ad támogatást.

A jól alkalmazott fejlesztő értékelés segítséget nyújt a tanuló egyéniségéhez legjobban illő tanulási stratégiák kialakításához, illetve kiválasztásához. Elősegíti a reális énkép és igény szint, valamint a pozitív önértékelés kialakulását, s mindennek eredményeként az énhatékony-ság-érvés megerősödését. S végül differenciáltabbá és szilárdabbá válik általa az egyes tanulók, illetve az osztály egészének értékrendje.

II. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS TANTERVE

1. CÉLOK ÉS KIEMELT FEJLESZTÉSI FELADATOK

A fejlesztés célcsoportja az általános iskolába járó 6-12 éves tanulók köre. A munkát – a részcélok kitűzése és a tartalmak kiválasztása szempontjából – a konkrét helyi viszonyok ismeretében, a gyakorlatban érdemes a Nemzeti alaptantervben körülírt szakaszokra tagolni az alábbiak szerint:

- Bevezető szakasz: 1–2. évfolyam.
  - Kezdő szakasz: 3–4. évfolyam.
  - Fejlesztő szakasz: 5–6. évfolyam
- Ehhez szolgálnak kiindulópontul az alábbi stratégiai célok és feladatok:
- A programban való részvétel segítse hozzá a gyerekeket ahhoz, hogy képessé váljanak az őket körülvevő hétköznapi világban való *elgazodásra*.
  - A természeti és az emberi világ megismerését célzó tapasztalatszerzés közben örizzék meg *kíváncsiságukat*, és fejlődjen érdeklődésük a környezet jelenségei iránt.
  - Fokozatosan alakuljon ki bennük az összefüggések keresésének igénye. Válgon természetessé számukra a jelenségek rendszerszemléletű, *holisztikus megközelítésének* igénye, s alapozódjon meg bennük e látásmód képessége.
  - Szerezzenek gyakorlatot a különféle forrásokból származó *információk gyűjtésében*, s alapozódjon meg bennük ezek *rendszeresítésének* képessége.
  - Alakuljon ki bennük az a törekvés, hogy *kapcsolatokat keressenek* a különféle tartalmi területeken szerzett információk között, s igyekezzenek ezeket minél több szempontból egymáshoz fűzni.
  - Tudatosuljon bennük az a tény, hogy sokféle *kölcsönhatás* áll fenn az emberi tevékenység és a természeti környezet között. Válganak képessé arra, hogy *feltevéseket fogazzanak meg* ezzel kapcsolatban.
  - A kérdezés és a különféle szempontú elemzések gyakorlása révén sajátítsák a *kritikai gondolkodás* alapjait.
  - A vizsgált témákhoz kapcsolódó tevékenységek közben fejlődjen *kreatívításuk*.
  - Ismerjék meg azokat a *problémákat*, amelyek jellemző módon előfordulhatnak mindennapi életük során. Igazodjanak el ezek lehetséges megoldásai között. Le-gyenek képesek mindennapi problémáik – segítségkéréssel vagy önálló módon való – megoldására.
  - Válganak *érzékeny* kortársaik problémáinak befogadására, és érezzenek belső késztetést arra, hogy *segítséget nyújtsanak* nekik ezek megoldásában.
  - Sajátítsák el az életkoruknak megfelelő, *biztonságos életritét* legfontosabb viselkedésbeli elemeit.
  - A programba illeszkedő mozgások tevékenységek és játékok járuljanak hozzá testi adottságaik és *mozgáskultúrájuk* fejlődéséhez.
  - Sajátítsák el, és legyenek képesek tanítói irányítás nélkül is alkalmazni a másokkal való *együttműködés*, illetve a csoportmunka alapvető technikáit.
  - Válganak képessé a saját életükhöz és tevékenységeikhez kapcsolódó *szabályokat* alkotására, s alakuljon ki bennük a belső késztetés a közösen kialakított nor-mák betartására.

2. A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A programcsomag létrehozói a modulok megtervezése során az alábbi képességtérületek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelemben, ahogy e fogalmak itt körvonalazódnak. (Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok kidolgozó a HEFOP program keretében valamennyien használtak, illetve azokkal, illetve azokkal, amelyek a kompetenciatérülethez kapcsolódó – Oláh Attila munkacsoportja által létrehozott – mérőszköz alkalmas. A kerettanterv I. mellékletben található táblázat is e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be a modulok rendszerét.)

A) Az önismerettel összefüggő kompetenciák

Az érzelmek tudatossága (1)

Érzelmek pontos azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmeit. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legfőbb szór tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmet kiváltó okokat is. Az érzelmek tudatossága alapozza meg az érzelmei szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kitartással, a lelkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

Önállóság, autonómia (2)

Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségletünk is, hogy tevékenységünket önmagunk által megválasztottnak éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módján teheti azt, amit tesz, döntéseit/választásait pedig valódi énjét fejezik ki.

Identitás, hitelesség (3)

Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenézzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reális szemlével és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettkben való kifejezésének az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtöbb esetben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (igazi) énjünk szerint élünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcérvés, kitartás (4)

Az érzelmek kezelése saját érzelmek szabályozásának a képességét jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelem szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciókat legatolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitartás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerekedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.

A hatékony érzelmszabályozáshoz egyidejűleg kell uralnunk érzelmünket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelmszabályozás hozzájárul az ember jólétéhez, érzelmi egyensúlyához, énhatekonyságának kifejlődéséhez. A sikeres érzelmszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

Felelősségvállalás (5)

A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos.

A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítésre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

Törődés, tekintet másokra (6)

A másokkal való törődés, a jógszerűség, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaiként határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegből érkezetekhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanoknál, akik mások, mint ők és értékelni tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)

A tolerancia szintje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszallás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden embernek az egyéni és csoportkülönbségekhez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a miénktől eltérő közegeből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Énhatékonyság-érzés

Pozitív önértékelés (8)

A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-éértékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)

A konstruktív self-éértékelés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő” ember tisztában van a képességivel és azokkal a helyzetekkel, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-éértékelés egészséges önbizalmat jelent, amely a kitartás alapja, és bizonyos mértékig azt is meghatározza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-éértékelésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellett is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségelteli helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)

Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejlettsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)

Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és realizitikus azonosításához, valamint a hatékony megoldásukhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problémáik helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékelik, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmeknek, és reálisan kell értékelnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)

A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusan tudja értékelni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusan viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorsága alkalmanként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)

A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükségessé rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttlételet és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könyvnyelben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha önmaga is megélté a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetetlen együttítéleti normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)

A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezőt hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata.

A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.

A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletekre, érzésekre és értékekre való válaszkészséget jelenti. Motivációs alapja a kíváncsiság. A kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzeletőri- ben, esztétikai érzékenységben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) Társas kompetenciák

Empátia (15)

A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit. A perspektíva-felvétel nehezíti, hogy nincs mindig megfelelés az emberek arckifejezése és belső állapota között. Az arckifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A másik nézőpontját átvenni képes ember osztozni tud a többiek érzéseiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások esetségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)

A kommunikációs készségtár legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének készsége, illetve mások verbális és non-verbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az az ember, aki e készségeket magas szinten bírta, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információkra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzeneteit. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik. A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)

Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legegyszerűbb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerekek (például a tanár-diák) együttműködésre való képessége. Lényeges megnyilvánulása a játék és a munka közbeni együttműködés, valamint az értékeléssel társuló helyzetekben való együttműködési képessége.

Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)

A kompromisszumkészségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszük, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)

A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Visszautasítás (20)

A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)

Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közös érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jólétének előmozdítására.

A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – önmaga lehetőségeit figyelembe véve – jobbá tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Érzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvételt és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjön velük.

F) Környezeti kompetencia

Környezeti tudatosság (22)

A környezeti tudatosság középpontjában a rövid távú profit- és növekedésközpontú gondolkodás helyett a hosszú távra tekintő fenntarthatóság gondolata van. Az ennek kialakítását célzó pedagógiai középpontjában az ún. TE.T koncepció áll. A mozaikszó betűi a következő tartalmakat jelölik: T = Tudományos ismeretek: különböző tárgyakból származó háttértudás, E = Értérendszer: mindazon tényezők, amelyek alapvetően meghatározzák az egyének döntéseit, T = Társadalmi gyakorlatok: egyéni és társas szokások, melyek összefüggésbe hozhatók a környezethez való viszonyval, valamint befolyásolják azokat.

A kívánt eredmény elérése szempontjából fontos, hogy a tanulás során szerepet kapjanak a megválaszolatlan, illetve kételkedést ébresztő tudományos kérdések, s a különböző tudományos eredményeket ne megdönthetetlen igazságokként mutassuk be, hanem egy folyamatosan fejlődő, változó rendszer részeként.

Ember és természet kölcsönös függőségének megértése (23)

Az ökoszisztéma különböző élőlényközösségek, társulások, és azok élőhelyeinek rendszere, amelyen belül kölcsönös egymásra utaltság áll fenn az adott területen élő élőlények és a természeti környezet között. Mára a világ egyik központi problémájává vált az a tény, hogy a mindennapi életünk szempontjából természetesként elfogadott tevékenységek sokasága alapvetően befolyásolja a környezet állapotát. Az ember és természet kölcsönös függőségének megértése annak elfogadását jelenti, hogy az ember nem élhet úgy, mintha a természet erőforrásai korlátlanok lennének, s tettei során – saját maga hosszú távú érdekében is – mindig mérlegelnie kell, miként hatnak tettei a természeti környezetre.

A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás (24)

E tudás középpontjában egy ökológiai ismeretrendszer áll, amelynek központi elemei a különböző szervezetek közötti energia- és anyagszállításra, az energia- és anyagcsere folyamataira, valamint az élőhelyekre vonatkozó ismeretek. Ugyancsak alapvető ebből a szempontból annak ismerete, hogy milyen helyet foglal el az ember az ökológiai rendszerben, s milyen hatással van az emberi tevékenység a természetben évezredek alatt kialakult egyensúlyokra.

A környezetiért felelős magatartásformák (25)

A környezeti tudatosság cselekvésben megnyilvánuló formája a környezettudatos magatartás, amelynek vezérlő elve a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” ma már széles körben elfogadott gondolata. Az iskolai programok jelentős mértékben hozzájárulhatnak olyan apró, de a magatartásba szervesen beépülő, felelősséget kifejező környezetkimélő szokásoknak a kialakításához, amelyek döntőek lehetnek a felnőttkori viselkedést átható környezettudatos szemlélet kialakulása szempontjából.

3. IDŐKERETEK

A programcsomag a megcélzott korosztály mind a hat évfolyama számára viszonylag nagyszámú modul biztosít, éves átlagban több mint 100 tanórányi anyaggal (A modulok által lefedett időkeret minden évfolyamon 116 óra. Kivételt csak a 4. évfolyam képez, amely számára 58 tanórányi foglalkozásterv készült a fejlesztés során.) A kidolgozott modulok jól beilleszthetők a bevezetőben jelzett műveltségterületekhez kapcsolódó tantárgyak anyagába. Tartalmilag azonban valószínűleg bizonyos mértékű kiegészítést igényelnek majd a helyi szükségleteknek megfelelően.

A modulok megvalósítása 2 x 45 vagy 3 x 45 vagy 3 x 45 percet igényel. Ez az időkeret lehetővé teszi, hogy szabadban szervezett programok, munka- és eszközigényes megfigyelések, vizsgálatok, illetve alkotó tevékenységek is teljes értékűen beépülhessenek a foglalkozásokba.

A kompetenciafejlesztés tantervi céljainak eléréséhez az szükséges, hogy éves szinten a gyerekek legalább 60 tanórányi tevékenységben jelenjenek meg a programcsomag által ajánlott tartalmak és munkaformák. A szociális kompetenciák fejlődése során a legnagyobb hatás azonban természetesen attól várható, ha a 6-12 éves tanulók iskolai tevékenységében általános gyakorlattá válik a kooperatív tanulás, a tanítók módszertárában pedig kiütemített helyet kapnak a személyközpontú pedagógia elemei.

4. TARTALMI STRUKTÚRA

A modulok az első négy évfolyamon a közvetlen fizikai és szociális környezetből, a hétköznapi élet jelenségeiből, eseményeiből, a gyerekek közösségi élményeiből merítik témáikat, illetve nyújtanak segítséget ezek feldolgozásához. Az 5–6. évfolyam anyagában megjelenő nagy témakörök a következők: szokások, hagyományok és értékek, étkezés, mozgás, felnőtté válás – a szervezetünk változásai, pályaválasztás, tanulás és szórakozás, közlekedés, fogyasztás, szennvedélyek, itthon és a nagyvilágban, az energia, a média és az informatika világa, természet/erdei iskola.

Az életkori sajátosságoknak megfelelően minden évfolyamon figyelmet fordít a program az életvitel és a fogyasztói szokások alakítására. Nyomon követi az emberi test fejlődésével járó változásokat. Az egészséges életmód értékeinek közvetítése mellett káros szokásokra is, és mindvégig törekszik a természeti környezethez való viszony formálására. Ezek a témák spirális szerkezetben, különböző mélységben és megközelítésekben, minden évfolyamon megjelennek.

A modulokban megjelenő évfolyamonkénti témakörök és azokon belüli tartalmi egységek a következők:

1. évfolyam

1. Otthon és iskola

Tájékozódás a közvetlen környezetben. Olyan emberi helyzetek felismerése és megoldása, amelyek a gyerekek napi kapcsolataiban alakulnak ki. Az énkép formálása. A biztonságos gyalogos közlekedés elsajátítása. Család, családtagok, generációk, életkorok és változások. Lakás, otthon, napi elfoglaltságok, étkezés. A mindennapi élet eseményei, helyzetei. Együttélési szabályok. Szokásos közlekedési útvonalak és eszközök, közlekedési szabályok.

2. Az egészség:

A szervezet felépítése, működése, változások. A saját szervezettel kapcsolatos adatok, megfigyelési tapasztalatok gyűjtése. Az egészséges életvitel igényének és szokásainak kialakítása. Egészség és betegség. A betegség megelőzés. Orvosnál. Napi ritmusok, személyi higiéné, a táplálkozás és a mozgás szerepe az életünkben. Táplálkozási szokások, ételek.

3. Szülőföldünk

Tájékozódás a lakóhelyen. A lakóhellyel kapcsolatos tapasztalatok bővítése: természeti környezet, emberek, hagyományok. Lakóhely, lakcím, település, falu, város, főutás, közintézmények, közérdekű telefonszámok, segítségkérés és segítségadás, tájékoztatás. Tájékozódás az időben.

4. Élőlények körülöttünk

Élőlények, életműködésük. Növények és állatok az ember környezetében és a szabad természetben. Az ismert élőlények életfeltételei. A gyerekek élőlényekhez való viszonyának, a természeti környezettel kapcsolatos pozitív érzelmi beállítódás fejlesztése. Tapasztalatszerzés az élőlények megfigyelésében. A környezetben lévő veszélyforrások felismerése. Ezek megszüntetésének lehetőségei.

5. Tárgyak és anyagok körülöttünk

Honnan származhatnak, miből készülnek az ételek? Ételkészítési gyakorlat. Élő és élettelen anyagok, tulajdonságaik. Ajándék- és játékkészítés különféle anyagokból. A mindennapi tevékenységek során keletkező hulladék és sorsa. Újrahasznosítás, takarékoság. Jelenségek megfigyelése, értelmezése: hangadás és hang, égés, fény és fényjelenségek, víz és levegő. Ezek szerepe az életünkben. A környezettel kapcsolatos felelősség alakítása.

6. Emberek között

Tapasztalatok szerzése az emberek különböző csoportjaiban kialakult szokásokról, hagyományokról. Egészséges életrend, napi időbeosztás, rendszeres mozgás kialakítása. Életkorok, életkorral járó változások. Egészséges életmód a különböző életkorokban. Egészség és sport a különböző életszakaszokban. Ünnepek, szokások. Egyformák és különbözőek vagyunk – a másság és elfogadása. Együttélés a családban és az osztályban. Az ehhez szükséges szabályok és hagyományok.

2. évfolyam

1. Otthon és iskola

Az otthoni és az iskolai környezet megfigyelése. Az e helyszínekhez kötődő tevékenységek. Az eredményes tanuláshoz szükséges közös és egyéni feltételek. Az önálló tanulási képesség megapozása. Együttműködés, mások egyéni szükségleteinek tiszteltében tartása.

A lakás, otthon berendezése, életterek a lakásban és az osztályteremben. A családtagok életterei a közös lakásban. Együttélési szabályok és életterek az osztályban, iskolában.

Fontosabb tevékenységek otthon és az iskolában. Házimunka és tanulás.

2. Egészséges fiúk és lányok

Az ember fejlődése az újszülött kortól a kiskamaszkorig. Saját élmények, szülőkkel, nagyszülőkkel folytatott beszélgetések. A fiúk és lányok, férfiak és nők közötti különbségek és hasonlóságok. Orvosi vizsgálatok. Bizalomépítés az orvos, a gyógyszerésztől iránt. Az egészség, mint érték megjelenítése. Gyerekek a családban. Kistésvér szűrése és gondozása. Egy újszülött „napirendje”. Az emberi szervezet, életműködéseink. Életmód és egészség. Az egészséghez szükséges sport, mozgás. Táplálkozási szokások, a napi életritmus megfelelő kialakítása. Idősebb testvérek és ismerősök társaságában. Egészségtelen szokások. (Cigaretta, alkohol, meddig maradjunk ébren? stb.)

3. Tegnap, ma, holnap – múlt, jelen jövő

Az időben való tájékozódás fejlesztése a család életének eseményein, valamint lakóhely történetén keresztül. A lakóhely története, történelmi események. Az énkép és a jövőkép formálása. Időszalag készítése, néhány kiválasztott esemény elhelyezése időszalagon. Családfa készítése, adatgyűjtés a szülőktől, nagyszülőktől az ő gyermekkorukkal kapcsolatban. A saját jövő elképzelése.

4. Lakóhely, szülőföld

Tapasztalatszerzés a tágabb környezetben. Az utazásokkal kapcsolatos saját élmények. Tapasztalatgyűjtés a településeken belüli és azok közötti távolságokkal kapcsolatban. A megszerzett tapasztalatok rendszerezése. Az utazással összefüggő teendők és szabályok. A kapcsolattartás más eszközeinek használata. A távolsági közlekedési eszközök, jegyváltás, pályaudvar. Színház vagy mozi látogatás. Kapcsolattartás más településen élő ismerősökkel, rokonokkal. Üdvözlőlap, levél küldése.

5. Életünk az élővilágban

Az élővilággal kapcsolatos tapasztalatok bővítése. A környezettudatos magatartás megapozása, alakítása. A legközelebbi természetes élőhely megfigyelésén keresztül, az élőlények közötti kapcsolat megismerése. Néhány növény és állat testfelépítésének, életműködésének tanulmányozása. A környezet állapotával kapcsolatos megfigyelések végzése.

6. Anyu, vegyél nekem...

Áruk és árak. Gazdálkodás. A reklám, és ami mögötte van. A szükségletek, az igények és a vágyak megkülönböztetése. Vásárlás, vásárlási szokások. Termékek és csomagolási módok. A csomagolóanyagok és a környezetszennyezés. Környezetbarát megoldások. A vásárlás során mérlegelendő szempontok számbavétele. A vágy-kielégítés kielégítésének gyakorlása.

7. Kontinensek, országok, városok, emberek

A gyerekek Földdel kapcsolatos elképzelései. Ismerkedés néhány más kontinensen, illetve más országban élő nép szokásaival. Magyarország a Földön és a kontinensen. A Magyarországon élő különböző népcsoportokhoz tartozó emberek – a honfitársaink.

8. Évszakok és változások

Az időjárás elemeinek megfigyelése, az adatok rögzítése, évszakok jellemzése, időjárás jellemzése, időjárás jelentések értelmezése. Ezek jelentősége az életünkben. Alkalmazkodási példák a természetben. Az ember alkalmazkodása az évszakokhoz (öltözködés, fűtés-hűtés, ezek hatása a környezetre, racionális takarékoság és környezetkímélő megoldások)

3. évfolyam

1. Amíg egy épületből otthon lesz

Az építkezés. Terv, folyamat, eredmény. Szakma, foglalkozás, hivatás. Építőanyagok. Ellátó rendszerek: víz, áram, gáz. Szép épületek. Otthonos otthon.

2. Az egészség

Egészség és betegség.
Biztonságos tájékozódás hétköznapi helyzetekben

3. Az én városom, az én hazám

Tájékozódás a tágabb környezetben. Kapcsolat a lakóhely értékeivel, az emberekkel. Nemzeti jelképek. A helyi tantervben megjelenő helyförténeti tartalmak. Intézmények a lakóhelyen. Kisebbségek, társadalmi csoportok.

4. A világ körülöttünk

Tájékozódás a tulajdonviszonyokban. A tulajdon formái, eredete. A tulajdon védelme. Intézmények, intézményrendszerek.

5. Anyagok a környezetünkben

Biztonságos tájékozódás az élettelen és az élő világ jelenségei között. Az anyag különböző formái és állapotai. Anyagok, vegyszerek biztonságos alkalmazása. Felkészülés az erdei iskolai programra.

6. Emberek, népek és országok Európában

Tájékozódás a közvetlen környezetben, az egészséges táplálkozás. Emberek, népek, nemzetek sokfélesége, értékeik.

7. Miért készítették, hogyan használjuk?

Tájékozódás a közvetlen környezetben, önálló és közös alkotás – különböző anyagokból

4. évfolyam

1. Az emberek körülöttünk otthon és az iskolában

A segítő alkalmazottak napi munkájának megismerése, megtapasztalása, megbecsülése. A gyerekek közvetlen (iskolai) környezetében működő szokások, szabályok eredete, létrejötte, oka. A családi kapcsolatok erősítése, mélyítése. Egyezségek, szabályok és születésük: létező „házi rendek” vizsgálata, saját hasonló elkészítése. Látó-

gátás az iskolai Diákönkormányzat valamilyen megbeszélésén. A vendégül hívott szülők segítségével a szülők bevonása a gyerekek jövőképeinek, terveinek alakításába. Kitekintés a majdani pályaválasztás irányába.

A diákok jövőképeinek formálása, a „belátott”, „belakott” időhorizont tárgtása. Az ökoesszimizmus oldása.

2. Fiúk és lányok

A két nem sajátosságai, az interperszonális érintkezés alapsémái, a hagyományos nemi szerepek. A korosztályra jellemző érzések, a saját identitás. Az érzelmek kifejezése, különös tekintettel az iskolai kommunikációra. A „cikizés”, a megszégyenítés, a kibeszélés kínos pillanatai és lelki következményei. Az emberi test felépítése és működése, a test higiénája.

A hagyományos társadalmi nemi szerepek megismerésével egy saját jövőbeni család képzeletbeli megrajzolása. A korosztályra és a korra jellemző öltözködés: a nemek és a stílusok közti különbségek, hasonlóságok.

3. Lakóhelyünk

A társadalmi környezet elemei és azok feladatai. Egy fiktív kisváros vagy falu „alapítása”, majd működtetése: a szerepek, feladatok számbavétele, kiosztása (polgármesteri hivatal, posta, oktatási intézmények, egészségház, tűzoltóság stb.) – az ezekhez tartozó funkciók, feladatok tervezésén keresztül a kisváros életének „működtetése”.

4. Az élővilág körülöttünk

Az élővilág sokfélesége, az élőlények alkalmazkodása, általános és egyedi tulajdonságok.

Az erdő élővilága, napi, évszakos ritmusa. Színek, alakok és az életfolyamatok összefüggései. Az élővilág alkalmazkodási formái. Az élőlények túlélési technikái.

5. Anyagok és emberek, változások és kapcsolatok

A környezet állapota, helyi problémák, és megoldási lehetőségeik. A mindennapi életben legfontosabb táplálékok előállításának megismerése. A világ más tájain élő emberek kultúrái.

A környezet anyagai és állapota. A termőtalaj, a vizek és a levegő védelme. A mezőgazdasági tevékenység környezeti hatásai. Élekezési szokásaink. Néhány alapvető élelmiszer elkészítési módja, története. „Alapélelmiszerek” a világ más tájain. Kenyérkészítés, gabonafélék feldolgozása, fontosabb tápanyagok.

5. évfolyam

1. Étkezés, mozgás, életmód

A természetes, egészséges életmód és életvitel igényének alakítása. A tápanyagok az emberi szervezet anyagforgalmának és a bioszférának az összekapcsolója. A sokoldalú kölcsönhatás.

Az életelek megválasztásának szempontjai. Élekezési szokások, mozgás. Az erőnlét és a testalkat összefüggései.

2. Felnetté válás – a szervezettünk

Az emberi szervezet felépítése és működése. Az ember természetes fejlődése, változásai. Szervek, szervrendszerek pontos neve, funkciója. A természetes működések és a betegségek jelei. Okaik, megelőzésük. Az emberi egyedfejlődés jellegzetességei. Serdülőkori változások.

3. Életrend, tanulás

Egyéni érdeklődés, egyéni célok és közösségi tevékenység összhangja. Közösségi célok megvalósítása.

A tanulás sokféle formájának megismerése, gyakorlása. Változatos ismeretszerzési lehetőségek gyakorlása.

4. Közlekedés

A biztonságos közlekedéshez szükséges tevékenységek körének bővítése. Tájékozódás. A közlekedési eszközök fejlődése, előnyök, környezeti hatások.

5. Fogyasztás

A tudatos, a valós szükségleteknek megfelelő fogyasztói magatartás. Igények és szükségletek. Kapcsolat a globális kereskedelmen keresztül az egész világgal. Kölcsönhatások. A fogyasztás környezeti hatásai.

6. Szenvédélyek

Az egészséges életmód, ételtvitel, szokások igényének megerősítése. A dohányzás és az egészség.

7. Itthon és a nagyvilágban

A lakóhely értékei, jellegzetességei. Kapcsolatok, egymás megismerése. Égtájak. Kontinensek, óceánok. Földrajzi helyek, országok és események, emberek összekapcsolása.

Magyarország és a lakóhely jellemzői, nevezetességei. A szomszédos országok főbb jellemzői (lakosság, nyelv, fizetőeszköz stb.)

8. A természet

Az anyag szerkezete, szerveződési szintjei. A tudományos megismerés. Egyszerű vizsgálati eszközök használata. Az érdeklődés fenntartása a természet, a természettudományos eredmények és módszerek iránt.

9. Az energia

Az ember a bioszféra része. Erőforrások, kölcsönhatások. Táplálékaink eredete. A technika és a civilizáció eredményeinek és nem kívánatos hatásainak mérlegelése. Gyakran használt műszaki eszközök. Energia, energiahordozók, energia-átalakulások.

10. Szokások, hagyományok és értékek

A hagyományok szerepe életünkben. Hagyományok eredete, jelentősége.

6. évfolyam**1. Étkezés, mozgás, sport**

Viselkedési formák a szabadban és a terepen. Táplálkozási szokások, egészséges étrend. Biztonságos tájékozódás, mozgás a terepen.

2. Felöltté válás, pályaválasztás

Tájékozódás a közvetlen környezetben. A mindennapi kommunikációhoz szükséges szókincs bővítése. A munka világa. Tanulás, szaktudás, szakma, mesterség, hivatás. Kereset, jövedelemforrások.

- 3. Szervezetünk változásai**
Család, családtagok, generációk, életkorok és változások. A nemi szerepek. A kamaszkor anatómiai, élettani és lelki változásai. A reklám és a divat. A nemi szerepek a mindennapi életben és műalkotásokban. Öltözködés, szórakozás, zene.
- 4. Tanulás, szórakozás**
Változatos tanulási módok és helyszínek. Önálló ismeretszerzés a közgyűjtemények segítségével.
Nem csak könyvekből tanulhatunk.
Tanulási stratégiák. Történeti és természeti értékek a közgyűjteményekben.
- 5. Közlekedés**
Szokásos közlekedési útvonalak és eszközök, közlekedési szabályok. Távolsági közlekedés. Menetrendek. Természeti és társadalmi földrajzi szempontok az utazás megtervezésében.
- 6. Fogyasztás, gazdálkodás**
Szükségletek és igények felismerése, megkülönböztetése. Társadalmi csoportok megismerése, a társadalmi igazságosság igénye. A fogyasztói társadalom jellemzői. A globális gondok, és a saját életvitel összefüggései. A társadalmi gazdasági egyenlőtlenség háttere. A nemzetgazdaság szempontjai, a közösségi érdekek, a közvagyon.
- 7. Szenvédélyek**
Az egészséges életvitel. A kritikus szemlélet és az önismeret fejlesztése. Társadalmi összefüggések felismerése a szenvédélybetegségekkel kapcsolatban. Drog, alkoholfogyasztás tágabb társadalmi összefüggései. Üzleti érdekek, reklám és a szenvédélyek. Függőséghez vezető tevékenységek. Személyis számítógép és televízió.
- 8. Média, informatika**
Az információáramlás és a tanulás összefüggései. Változatos ismeretszerzési módok.
Tanulási stratégiák és lehetőségek. Hírközlési csatornák. Izgalmas tudományos felfedezések története.
- 9. Természet/erdei iskola**
Önálló ismerkedés a természettel. Tervszerű, közös tapasztalatszerzés. Az egészséges életvitel igénye. Természeti jelenségek, adottságok és az emberi tevékenység összefüggései. Országismeret.
- 10. Energia, gazdálkodás**
A bioszféra és a technoszféra kapcsolatai. A fejlődés és a fenntartható fejlődés. Az ökológiai lábnyom.
- Bár a programcsomag valamennyi moduljában szerepel annak megjelölése, hogy mely évfolyam számára készült az adott foglalkozásterv, ehhez nem kell feltétlenül ragaszkodni. Az, hogy melyik modul melyik évfolyamon alkalmazzuk, elsősorban diákjaink szükségleteitől, érdeklődésüktől és aktuális fejlettségüktől függ.
- 5. ESZKÖZÖK**
- Az Én és a világ programcsomag szinte minden olyan tartalmi segédletet magában foglal, amelyre a kompetenciafejlesztés sikeres helyi megvalósításához szükség van. A program eszköztárát csupán azokkal a tanulói eszközökkel kell kiegészíteni, amiket a gyerekek a rajz és a technika tantárgyak órán szoktak használni.

Tanulói eszközök

A tanulói eszközök között a modulokhoz készült **munkalapok** gyűjteménye a legfontosabb, amelynek lapjai a gyerekek tevékenységének segítése, szervezése célozzák. Ezek mellett természetesen bármilyen tankönyv is használható az órakon a szükséges információk összegyűjtéséhez, s fontos szerephez juthat a munkában az **iskolai könyvtár** is. A gyerekek gyakran kapnak önálló vagy csoportos megfigyelési és gyűjtési feladatokat. Ahhoz, hogy ezek a gyűjtemények hogyan rendszerezhetők, tárolható vagy mutathatók be másoknak, a modulleírások minden esetben adnak ajánlásokat. De célszerű lehet egy a helyi adottságokat figyelembe vevő, a javasoltaktól eltérő rendszer kialakítása is.

A tanulói tevékenységek során leggyakrabban olyan eszközök használatára kerül sor, amelyekkel a gyerekek egyébként is dolgoznak az iskolai munka során. Ilyenek például a következők: **rajzeszközök, filctollak, olló, vonalzó, ragasztó.**

Tanári eszközök

A program megvalósítását segítő dokumentumok között fontos a **tanári kézikönyv**nek. Ebben minden olyan pedagógiai-módszertani alapvetés megtalálható, amely támogatja a pedagógust a napi munka megtervezésében és megszervezésében. A kézikönyv módszertani része az egyes munkaformákkal való ismerkedést segíti. Ezek konkrét alkalmazásához pedig a modulleírásokban találhatóak részletesebb tájékoztató a pedagógusok.

A programos **modulleírásai** részletes útmutatást adnak ahhoz, hogy hogyan szervezze meg, és bonyolítsa le a pedagógus az egyes foglalkozásokat. E leírások útmutatást adnak az értékeléshez is. A modulleírások áttekintést adnak az adott foglalkozáshoz kapcsolódó a tanulói segédletekről. Bemutadják, hogy melyek azok, amikre minden tanulónak szüksége lehet az órai munka során, s mik azok, amikből kisebb példányszám is elegendő. Azok a segédletek (pl. szókártyák, társasjáték-leírások, szövegek, hang- és képanyagok) amelyeket a közös munka során kell használni, a tanári modulleírások mellékletében találhatóak.

A **kísérletek és megfigyelések eszközeit** legtöbbször csoportmunkában használják a gyerekek. A tevékenységekben gyakran kap szerepet az **iskolai könyvtár**, a gyerekek **saját könyvei** és az **internet** is. A modulok azonban úgy vannak kialakítva, hogy azok az iskolák is megtalálhassák bennük az általuk bejárható tanulási utat, amelyek a kívánatos tanulási környezet egyik, vagy másik elemével nem rendelkeznek.

A modulok megvalósításához néhány esetben szükség van olyan **helyi előkészületekre**, amelyet csak a gyerekek és az iskola környezetét jól ismerő pedagógus tud megoldani. Ilyen például, amikor egy közeli élőhelyet kell kiválasztani a kitanulási célpontjaul, vagy az iskola épületét illetve annak környezetét bemutató vázlatrajzot kell a gyerekek munkájához előkészíteni. Ezekre a modulleírásban minden esetben felhívják a figyelmet, hiszen a feladatok természetéből fakadóan ezek központilag nem megoldható feladatok. A csoportok gyakran kapnak plakát-, illetve tablókészítési feladatot. Ennek egyik leginkább költségkímélő módja az egyszerű csomagolópapír és a gyurmárgasztó használata.

Kapcsolódó segédletek

A központi programfejlesztés keretében elkészült egy olyan **teszt** is, amit a szakemberek a **szociális kompetenciák mérésére** alakítottak ki. A teszt a következő öt rész-területet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek. A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e tesztisorozat kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

Az 1–6. évfolyamon tanuló **gyerekek szülei számára készült tájékoztató füzet** közérthető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. Bemutatja a kompetenciaterülethez kapcsolódó új programcsomagokat, érdekelteit annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetenciaterületen.

Ajánlások a modulok SNI-szemponitú adaptációjához

A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák integrált tanulócsoporthoz való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, a diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi, az iskolán és a tantermen belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporthal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatók különböző sérüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldására vonatkozóan.

A további tíz kötet sérültségi területenként ad nagyon konkrét fogódzókát a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb fűlélem nélkül vállalhassák a sérült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közérthető formában ismerteti az adott sérülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az adott sérültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetenciafejlesztő módszerei, tanulászervezési eljárásai és értékelés eszközei az adott sérüléssel élő gyermek számára.

Az ajánlások az autizmussal élő, a beszédfigyeltékos, az értelmileg akadályozott, gyengénlátó, mozgáskorlátozott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és alglátó gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez kínálnak módszertani segítséget.

6. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A szociális kompetencia fejlődése lényegét tekintve a szociális kompetenszkészletek gyarapodása (vagyis szokások, minták, attitűdök, meggyőződések, készségek, ismeretek sokaságának elsajátítása), amely az egyéni szociális értékrend erősödése és a kreativitás növekedése révén valósul meg. A kompetenciafejlesztési feladatok „teljesítése”, a „követelmények” hagyományos formában való megadásával ezért alig értelmezhető.

Az egyes fejlesztési szakaszok várható eredményeit az adott szakaszra megfogalmazott helyi fejlesztési célrendszer, az életkorra általában jellemző szociális kompetenciák sajátosságai, valamint a fejlődést befolyásoló tényezők alapján a fejlesztésben együttműködő pedagógusok közösen határozhatják meg. Az ehhez viszonyított egyéni fejlődési eredmények azonban mindig nagy különbségeket mutathatnak, ami az egyéni érés-fejlődés ütemének eltéréseiből fakad.

Általánosságban azonban mégis körvonalazhatók egy kívánatosnak tartott állapot azon legfontosabb vonásai, amelyek egy sikeres fejlesztési folyamat végére jellemezhetik a 12 éves **tanulókat**. Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is. Ennek sajátosságai a következők:

- A gyerekeket *elgazodnak* az őket körülvevő szűkebb és tágabb környezetben. Átlátják ennek kapcsolatrendszerét, és tisztában vannak vele, hogy kihez milyen viszony fűzi őket. E körön belül képesek megoldani mindennapi életük, hétköznapi problémáit.
- *Kíváncsisággal* tekintenek a természeti és az emberi világ jelenségeire.
- Tudnak adott szempontok szerinti *megfigyeléseket végezni* önmaguk életére, a természet jelenségeire, valamint az emberi viszonyokra vonatkozóan. Tudják rögzíteni megfigyeléseik eredményeit.
- Tudnak *kérdéseket feltenni* a megismert jelenségekhez, illetve információforrásokhoz kapcsolódóan. Tudják az adott jelenséget, illetve forrást e kérdések alapján *elemezni*.
- Életkoruknak megfelelő szintű gyakorlattal rendelkeznek a különféle forrásokból származó *információk gyűjtésében*, s ezek különféle szempontok szerinti *rendszerezésében*.
- Tisztában vannak azzal, hogy sokféle *kölcsönhatás* áll fenn az emberi tevékenység és a természeti környezet között.
- Igényük van arra, hogy keressék a megtapasztalt *jelenségek okait*. Természetesen tartják, hogy az okok több elemről tevékenykedhetnek össze.
- Tisztában vannak *biztonságos életvitel* életkoruknak megfelelő legfontosabb viselkedései elemeivel, és a gyakorlatban is ezek szerint élnek.
- Átlátják saját életük és közösségeik működésének alapvető *szabályait*, és betartják ezeket. Önmaguk is képesek a különféle tevékenységeiket segítő szabályok alkotására.
- Képesek gondolataikat és érzéseiket szóban, illetve más módon (rajzban, dramatikus játékok keretében stb.) *kifejezni*.

- *Érzékennyé* kortársaik problémáinak befogadására, és belső készletet éreznek arra, hogy *segítségét nyújtásnak* rászoruló társaiknak azok megoldásában.
- Gyakorlatlan *dolgoznak együtt társaikkal* a tanórai, illetve tanórán kívüli csoportos tevékenységek keretében.
- Viselkedésükben megjelennek a *környezeti tudatosság* jellemzői, választásaikban életkoruknak megfelelő mértékben előnyben részesítik a fenntartható fejlődés szempontjait.

Feltételezhető, hogy a programban való részvételnek hatást fog gyakorolni a tanulócsoporthra, a pedagógusokra és a szülőkre is, az alábbiak szerint:

- A **tanulócsoporthok** tagjaik között kialakul az összetartozás és a szolidaritás érzése. Az így megerősödő közösségek biztosítják, hogy senki ne érezze idegennek vagy kirekesztettnak magát a csoportban. A felmerülő nézeteltéréseket képesek kulturált formában megvitatni, és olyan kompromisszumokat kötni, amelyeket azután mindenki el tud fogadni.
- A diákokkal való újszerű munka közben a **pedagógusok** maguk is olyan ismeretekkel gyarapodnak, amelyek révén fejlődnek szociális kompetenciáik és differenciálódik világ látásuk. Megfogalmazódik bennük az a felismerés, hogy saját pedagógiai törekvéseiket – a tanulók fejlesztése érdekében – össze kell hangolniuk a többi tanár szándékaival, s ennek mindig illeszkednie kell a diákok aktuális képességszintjéhez. Új módszerek (kooperatív tanulási technikák, projekt módszer, drámajáték, vita, fejlesztő értékelés) megismerésével és gyakorlati alkalmazásával bővül módszertani eszköztáruk, ami visszahat a programon kívüli pedagógiai tevékenységükre is.
- A programról informált, és abba lehetőség szerint bevont **szülők** nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.

MELLÉKLET

Az Én és a világ programcsomag moduljaimak képességfókuszok szerinti jegyzéke

A táblázat fejlécében szereplő számok feloldása az 1–4. évfolyam esetében:

1. Anyanyelv és irodalom (magyar nyelv és irodalom; kisebbségi nyelv és irodalom)
2. Környezetismeret (természetismeret; egészség-társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, emberismeret; történelem)
3. Művészetek (ének-zene; tánc, dráma; vizuális kultúra, mozgókép-kultúra és médiaismeret)
4. Életvitel és gyakorlati ismeretek (technika; háztartástan és gazdálkodás; pályaaorientáció)
5. Testnevelés és sport

A táblázat fejlécében szereplő számok feloldása az 5–6. évfolyam esetében:

1. Anyanyelv és irodalom (magyar nyelv és irodalom; kisebbségi nyelv és irodalom)
2. Természetismeret (természetismeret; egészség-tan)
3. Történelem (társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, emberismeret; történelem)
4. Művészetek (ének-zene; tánc, dráma; vizuális kultúra, mozgókép-kultúra és médiaismeret)
5. Életvitel és gyakorlati ismeretek (technika; háztartástan és gazdálkodás; pályaaorientáció)
6. Testnevelés és sport

Táblázat 1.
Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák
A1

A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE

BEVEZETŐ SZAKASZ – I. ÉVFOLYAM

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
A) ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK							
1. Érzelmek tudatossága: érzelmek pontos azonosítása	Természetes és mesterséges anyagok, Milyen anyagból készülnek játékaink (Szka101_30)	x	x		x		3 x 45'
2. Önállóság, autonómia	A világ körülöttünk II. (Szka101_03)	x	x				3 x 45'
	Kedvenc ételtem. „Az vagy, amit eszel” (Szka101_04)		x		x		2 x 45'
3. Identitás, hitelesség	Egy napom otthon. A szabadidő hasznos eltöltése (Szka101_05)	x	x				2 x 45'
	Együtt, vagy egymással? (Szka101_09)	x					2 x 45'
	Mennyit nőtem, ügyesedtem! (Szka101_16)		x				3 x 45'
	Együtt, vagy egymással? (Szka101_09)		x		x		2 x 45'
	Az emberi test (Szka101_11)		x		x		3 x 45'
	Nagyapapa, meséj! Tapasztalatok megosztása a családban, különös tekintettel az időbeosztásra (Szka101_41)		x	x			3 x 45'
B) ÖNSZABÁLYOZÁS							
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcátírás, kitartás	Nincs.						
5. Fetelelősségvállalás	Érkezünk egészségesen! (Szka101_13)		x				3 x 45'
	Orvosnál, beteglátogatásban (Szka101_15)		x		x		3 x 45'
	Kérlek, segíts! (Szka101_23)				x		2 x 45'
	Séta a természetben (Szka101_24)		x	x	x		2 x 45'
	Szerinted melyik élőlény? (Szka101_25)		x				2 x 45'
	Élet az ember közelében (Szka101_27)		x	x			3 x 45'
	Gondozunk, ültessünk növényeket! (Szka101_28)		x		x		3 x 45'
	A víz és a levegő körülöttünk. Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünkben (Szka101_33)		x				3 x 45'
	Barátaink az állatok (Szka101_29)		x	x			2 x 45'
	Hogy is van ez városunkban? A hulladék kezelésének lehetőségei (Szka101_35)		x				3 x 45'
	Az úgy van nálunk... Szokások, szabályok (Szka101_38)		x				3 x 45'
	Ma ünnepnap van náluk Születésnap, karácsony, szilveszter (Szka101_40)	x	x	x			3 x 45'
	Nagyapapa, meséj! Tapasztalatok megosztása a családban, különös tekintettel az időbeosztásra (Szka101_41)		x	x			3 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény	
		1	2	3	4	5		
6. Törődés, tekintet másokra	Biztos, hogy beteg vagyok? (Szka101_14)		x				3 x 45'	
	Orvosnál, beteglátogatásban (Szka101_15)		x		x		3 x 45'	
	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45'	
	Játék a szabadban (Szka101_01)			x		x	2 x 45'	
	A világ körülöttünk II (Szka101_04)		x				2 x 45'	
	Egy napom otthon. A szabadidő hasznos eltöltése (Szka101_05)	x	x				2 x 45'	
	Az én családom, a te családod (Szka101_08)	x	x	x			2 x 45'	
	Az én birodalmam (Szka101_10)	x	x				3 x 45'	
	Mozogni jó! (Szka101_12)				x	x	3 x 45'	
	Étkezünk egészségesen! (Szka101_13)		x				3 x 45'	
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Biztos, hogy beteg vagyok? (Szka101_14)		x				3 x 45'	
	Sportoljunk együtt! (Szka101_37)					x	3 x 45'	
	C) ÉNHATÉKONYSÁGÉRZÉS							
	8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Nincs.						
	9. Konstruktív self-értékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	A világ körülöttünk II. (Szka101_03)	x	x				3 x 45'
		A világ körülöttünk II (Szka101_04)		x	x			3 x 45'
		Hol laksz? Hogyan jössz iskolába? Közlekedjünk biztonságosan (Szka101_17)		x		x		3 x 45'
		Közlekedjünk (Szka101_189)		x		x		3 x 45'
		Az úgy van nálunk... Szokások, szabályok (Szka101_38)		x				3 x 45'
		Együtt az osztály (Szka101_39)		x				3 x 45'
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK								
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése, információfeldolgozás	Egy napom otthon A szabadidő hasznos eltöltése (Szka101_05)	x	x				2 x 45'	
	Mikor tanulsz, hogyan tanulsz? (Szka101_07)	x					2 x 45'	
	Az emberi test (Szka101_11)		x		x		3 x 45'	
	Biztos, hogy beteg vagyok? (Szka101_14)		x				3 x 45'	
	Mennyit nőttem, ügyesedtem! (Szka101_16)		x				3 x 45'	
	Közintézmények és közterek (Szka101_20)		x				3 x 45'	
	Tervezzünk játszótérrel! (Szka101_21)		x	x			2 x 45'	
	Séta a természetben (Szka101_24)		x	x	x		2 x 45'	
	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45'	
	A víz és a levegő körülöttünk. Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünk (Szka101_33)		x				3 x 45'	
	Tudod-e hol van? (Szka101_22)		x		x		2 x 45'	
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	Kérlek, segíts! (Szka101_23)				x		2 x 45'	
	Szerinted melyik élőlény? (Szka101_25)		x				2 x 45'	

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
12. Kritikai gondolkodás	Mikor tanulsz, hogyan tanulsz? (Szka101_07)	x					2 x 45'
	Az úgy van nálunk... Szokások, szabályok (Szka101_38)		x				3 x 45'
13. Szabályalkotás, szabálykövetés	Játék a szabadban (Szka101_01)			x		x	3 x 45'
	A világ körülöttünk II. (Szka101_03)	x	x				3 x 45'
	A világ körülöttünk II (Szka101_04)	x	x	x			3 x 45'
	Egy napom otthon. A szabadidő hasznos eltöltése (Szka101_05)	x	x				2 x 45'
	Az én családom, a te családod (Szka101_08)	x	x	x			2 x 45'
	Együtt, vagy egymással? (Szka101_09)		x		x		2 x 45'
	Az emberi test (Szka101_11)		x		x		3 x 45'
	Mozogni jó! (Szka101_12)				x	x	3 x 45'
	Étezzünk egészségesen! (Szka101_13)		x				3 x 45'
	Közlekedünk (Szka101_18)		x		x		3 x 45'
	Biztos, hogy beteg vagyok? (Szka101_14)		x				3 x 45'
	Gondozunk, ültessünk növényeket! (Szka101_28)		x		x		3 x 45'
	Játék a fényvel, a hanggal. Fények és árnyak, hangutánzások (Szka101_32)	x	x	x			3 x 45'
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	A víz és a levegő körülöttünk Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünkben (Szka101_33)		x				3 x 45'
	Sportoljunk együtt! (Szka101_37)					x	3 x 45'
	Az úgy van nálunk... Szokások, szabályok (Szka101_38)		x				3 x 45'
	Ma ünnepnap van náluk. Születésnap, karácsony, szilveszter (Szka101_40)	x	x	x			3 x 45'
	Az én birodalmam (Szka101_10)	x	x	x			3 x 45'
	Természetes és mesterséges anyagok, Milyen anyagból készülnek játékaink (Szka101_30)	x	x		x		3 x 45'
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK	Játék a fényvel, a hanggal. Fények és árnyak, hangutánzások (Szka101_32)	x	x	x			3 x 45'
	Egy napom otthon. A szabadidő hasznos eltöltése (Szka101_05)	x	x				2 x 45'
	Orvosnál, beteglátogatásban (Szka101_15)		x		x		3 x 45'
	Mennyit nőttem, ügyesedtem! (Szka101_16)		x				3 x 45'
	Természetes és mesterséges anyagok, Milyen anyagból készülnek játékaink (Szka101_30)	x	x		x		3 x 45'
15. Empátia	Ma ünnepnap van náluk. Születésnap, karácsony, szilveszter (Szka101_40)	x	x	x			3 x 45'
	Hol laksz? Hogyan jössz iskolába? Közlekedjünk biztonságosan (Szka101_17)		x		x		3 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	Mikor tanulsz, hogyan tanulsz? (Szka101_07)	x					2 x 45'
	Az én birodalmam (Szka101_10)	x	x	x			3 x 45'
	Éikezzünk egészségesen! (Szka101_13)		x				3 x 45'
	Élet az ember közelében (Szka101_27)		x	x			3 x 45'
	Gondozunk, ültessünk növényeket! (Szka101_28)		x		x		3 x 45'
	Játék a fényel, a hanggal. Fények és árnyak, hangutánzások (Szka101_32)	x	x	x			3 x 45'
	Hogy is van ez városunkban? A hulladék kezelésének lehetőségei (Szka101_35)		x				3 x 45'
	Nagypapa, mesélj! Tapasztalatok megosztása a családban, különös tekintettel az időbeosztásra (Szka101_41)		x	x		x	3 x 45'
	Játék a szabadban (Szka101_01)			x			3 x 45'
	A világ körülöttünk II. (Szka101_03)	x	x				3 x 45'
17. Együttműködés	A világ körülöttünk II (Szka101_04)		x	x			3 x 45'
	Mikor tanulsz, hogyan tanulsz? (Szka101_07)	x					2 x 45'
	Együtt, vagy egymással? (Szka101_09)		x		x		2 x 45'
	Mozogni jó! (Szka101_12)				x	x	3 x 45'
	Élet az ember közelében (Szka101_27)		x				3 x 45'
	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45'
	Játék a fényel, a hanggal. Fények és árnyak, hangutánzások (Szka101_32)	x	x	x			3 x 45'
	A víz és a levegő körülöttünk. Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünkben (Szka101_33)		x				3 x 45'
	Sportoljunk együtt! (Szka101_37)					x	3 x 45'
	Nincs.						
18. Konfliktuskezelés	Kérlek, segíts! (Szka101_23)				x		2 x 45'
	Nincs.						
	Nincs.						
19. Segítségkérés	Nincs.						
	Nincs.						
	Nincs.						
20. Visszaautásítás	Nincs.						
	Nincs.						
	Nincs.						
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkézség	Orvosnál, beteglátogatásban (Szka101_15)		x		x		3 x 45'
	Hogy is van ez városunkban? A hulladék kezelésének lehetőségei (Szka101_35)		x				3 x 45'
	Együtt az osztály (Szka101_39)		x				3 x 45'
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA	Nagypapa, mesélj! Tapasztalatok megosztása a családban, különös tekintettel az időbeosztásra (Szka101_41)		x	x			3 x 45'
	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45'
	Hogy is van ez városunkban? A hulladék kezelésének lehetőségei (Szka101_35)		x				3 x 45'
22. Környezeti tudatosság	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45'
	Hogy is van ez városunkban? A hulladék kezelésének lehetőségei (Szka101_35)		x				3 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
23. Ember és természet kölcsönös függőségének megértése	A világ körülöttünk II. (Szka101_04)		x				3 x 45'
	Séta a természetben (Szka101_24)		x	x	x		2 x 45'
	Szerinted melyik élőlény? (Szka101_25)		x				2 x 45'
24. A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	A víz és a levegő körülöttünk. Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünkben (Szka101_33)		x				3 x 45'
	Barátaink az állatok (Szka101_29)	x	x	x			2 x 45'
25. A környezetért felelős magatartásformák	A víz és a levegő körülöttünk. Nélkülözhetetlen anyagok a környezetünkben (Szka101_33)		x				3 x 45'
	Séta a természetben (Szka101_24)		x	x	x		2 x 45'
	Gondozunk, ültessünk növényeket! (Szka101_28)		x		x		3 x 45'
	Hogy is van ez városunkban? A hulladék kezelésének lehetőségei (Szka101_35)		x				3 x 45'

BEVEZETŐ SZAKASZ – 2. ÉVFOLYAM

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
A) ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK							
1. Érzelmek tudatosága: érzelmek pontos azonosítása	A mi osztályunk. Egy más megismerése (Szka102_01)	x		x			3 x 45'
	Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)			x	x		2 x 45'
2. Önállóság, autonómia	Színházba (moziba) megyünk (Szka102_22)	x		x			2 x 45'
	Eletmód és egészség. A táplálkozás, az öltözködés és a tisztálkodás szerepe egészségünk megőrzésében (Szka102_08)	x		x	x		3 x 45'
	Mit mutat az óra? Az időfogalom alakítása, gazdagítása (Szka102_15)		x				2 x 45'
3. Identitás, hitelesség	A mi osztályunk. Egy más megismerése (Szka102_01)	x		x			3 x 45'
	Fiúk, lányok együtt (Szka102_13)	x	x				2 x 45'
	Az idő vén fája (Szka102_16)		x	x			2 x 45'
	Családunk története. Családfa (Szka102_17)	x					2 x 45'
	Amikor a nagyszüleim gyermekek voltak. A múlt és a jelen összehasonlítása, a múlt és a jelen kapcsolata (Szka102_18)	x	x				2 x 45'
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcűrés, kitartás	Lakóhelyem. A saját lakóhely megismerése (Szka102_26)		x				3 x 45'
	Más népek játéka, Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102-41)	x		x		x	2 x 45'
B) ÖNSZABÁLYOZÁS							
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcűrés, kitartás	Együttélés otthon és az iskolában (Szka102_03)	x	x				3 x 45'
	Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)			x	x		2 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
5. Felelősségvállalás	Iskolaorvosnál és iskolafofászatton (Szka102_10)	x	x				2 x 45'
	Uszodában (sportközponban) (Szka102_23)		x			x	2 x 45'
	Növények a környezetünkben. Kertben láttuk (Szka102_29)		x	x			2 x 45'
	Alkalmazkodás az élővilágban. Hogyan hat az évszakok változása az élővilágra? (Szka102_48)	x	x				2 x 45'
	Családom története. Családfa (Szka102_17)	x					2 x 45'
	Színházba (moziba) megyünk (Szka102_22)	x		x			2 x 45'
	Egy kisállat közös gondozása. Élőlények megismerése, megértése, felelősségvállalás irántuk (Szka102_28)	x	x				3 x 45'
	Növények a környezetünkben. Kertben láttuk (Szka102_29)		x	x			2 x 45'
	Más népek játékai, Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_41)	x		x		x	2 x 45'
	Mozgás a szabadban (Szka102_46)				x	x	3 x 45'
6. Törődés, tekintet másokra	Alkalmazkodás az élővilágban. Hogyan hat az évszakok változása az élővilágra? (Szka102_48)	x	x				2 x 45'
	Nincs.						
	7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom						
	C) ÉNHATÉKONYSÁGÉRZÉS						
	8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	x		x			3 x 45'
	9. Konstruktív self-értékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll				x		2 x 45'
	A mi osztályunk. Egy más megismerése (Szka102_01)			x			2 x 45'
	Én nem akarom! (Cigaretta, egészségkárosító és tudatmódosító szerek) (Szka102_14)				x		2 x 45'
	Mit mutat az óra? Az időfogalom alakítása, gazdagítása (Szka102_15)		x				2 x 45'
	Az idő vén fája (Szka102_16)		x	x			2 x 45'
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Biztosan szükség van rá? Vágyaim és szükségleteim (Szka102_34)	x	x				2 x 45'
	Melyiket válasszam? Környezeti szempontok a vásárlásban (Szka102_37)	x	x	x			3 x 45'
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét? (Szka102_38)		x		x		2 x 45'
	Mozgás a szabadban (Szka102_46)				x	x	3 x 45'
	D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK						
	10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése, információfeldolgozás		x	x	x		2 x 45'
	Mit ettem ma? „Mindennap egy alma az egészség oltalma” (Szka102_12)		x	x			2 x 45'
	Az idő vén fája (Szka102_16)		x	x			2 x 45'
	Amikor a nagyszüleim gyermekek voltak. A múlt és a jelen összehasonlítása, a múlt és a jelen kapcsolata (Szka102_18)	x	x				2 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény	
		1	2	3	4	5		
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	Levelet kaptam. A kapcsolattartás eszközei (Szka102_24)	x		x			2 x 45'	
	Nővények és állatok (Szka102_25)		x		x		3 x 45'	
	Séta a vízparton (Szka102_27)		x	x			3 x 45'	
	Biztosan szükség van rá? Vágyaim és szükségleteim (Szka102_34)	x	x				2 x 45'	
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét (Szka102_38)		x		x		2 x 45'	
	Készítsünk időjárás – jelentést! Ismerkedés meteorológiával és az- zal, ahogyan a mindennapokban használhatjuk (Szka102_44)	x	x				2 x 45'	
	Alkalmazkodás az élővilágban. Hogyan hat az évszakok változása az élővilágra? (Szka102_48)	x	x				2 x 45'	
	Szerintem, azt kellene tenni... Részlet a közvetlen lakókörnyezet veszélyterképéből. Mit tehetünk? (Szka102_32)		x	x			2 x 45'	
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét (Szka102_38)						2 x 45'	
	Én nem akarom! (Cigaretta, egészségkárosító és tudatmódosító szerek) (Szka102_14)		x		x		2 x 45'	
	Áruk és árak (Szka102_33)		x	x			2 x 45'	
	Biztosan szükség van rá? Vágyaim és szükségleteim (Szka102_34)	x	x				2 x 45'	
	Melyiket válasszam? Környezeti szempontok a vásárlásban (Szka102_37)	x	x	x			3 x 45'	
	12. Kritikai gondolkodás	Együttélés otthon és az iskolában (Szka102_03)	x	x				3 x 45'
Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)			x	x			2 x 45'	
Így működik az emberi test (Szka102_07)			x	x			2 x 45'	
Mit mutat az óra? Az időfoglalom alakítása, gazdagítása (Szka102_15)			x				2 x 45'	
Séta a vízparton (Szka102_27)			x	x			3 x 45'	
Egy kisállat közös gondozása. Élőlények megismerése, megértése, felelősségvállalás irántuk. (Szka102_28)		x	x				3 x 45'	
A természet alkotásai. Életünk az élővilágban (Szka102_30)			x	x			3 x 45'	
Szerintem, azt kellene tenni... Részlet a közvetlen lakókörnyezet veszélyterképéből. Mit tehetünk? (Szka102_32)			x	x			2 x 45'	
Más népek játékai, Kontinensek, országok, városok, várak, emberek (Szka102_41)		x		x		x	2 x 45'	
Együttélés otthon és az iskolában (Szka102_03)		x	x				3 x 45'	
Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)					x		2 x 45'	
Így működik az emberi test 8 Szka102_07)			x	x			2 x 45'	
13. Szabályalkotás, szabálykövetés								2 x 45'
								2 x 45'
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság							2 x 45'	
							2 x 45'	

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK 15. Empátia	Hurrá, utazunk! Közlekedési eszközök, szabályok, szokások (Szka102_20)	x	x				3 x 45'
	Ismered Budapestet? Magyarország fővárosa (Szka102_21)	x	x	x			3 x 45'
	Színházba (mozi) megyünk (Szka102_22)						2 x 45'
	Uszodában (sportközpontban) (Szka102_23)		x	x		x	2 x 45'
	Milyen az iskolánk környéke? (Szka102_31)		x	x			2 x 45'
	Időjárás és a mindennapi élet (Szka102_43)		x	x			2 x 45'
	Öltözködés és évszakok (Szka102_45)		x	x	x		2 x 45'
	A mi osztályunk. Egy más megismerése (Szka102_01)	x		x			3 x 45'
	A mozgás öröme. A mozgás különböző megjelenési formái életünkben: napi mozgásaink, sport, tánc (Szak102_09)			x			3 x 45'
	Napirend. A rendszeresség, a helyes időbeosztás mindennapjainkban (Szak102_11)	x		x	x		2 x 45'
Én nem akarom! (Cigaretta, egészségkárosító és tudatmódosító szerek) (Szka102_14)		x		x		2 x 45'	
Hol élünk a földön? Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_39)	x	x	x			3 x 45'	
Más népek szokásai. Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_40)	x	x	x			2 x 45'	
Alkalmazkodás az élővilágban. Hogyan hat az évszakok változása az élővilágra? (Szka102_48)	x	x				2 x 45'	
A mi iskolánk. Az iskolához kapcsolódó pozitív érzelmek erősítése (Szka102_02)		x	x		x	2 x 45'	
Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)			x	x		2 x 45'	
Életmód és egészség. A táplálkozás, az öltözködés és a tisztálkodás szerepe egészségünk megőrzésében (Szak102_08)	x		x	x		3 x 45'	
A mozgás öröme. A mozgás különböző megjelenési formái életünkben: napi mozgásaink, sport, tánc (Szak102_09)			x		x	3 x 45'	
Iskolaorvosnál és iskolafogászaton (Szka102_10)	x	x				2 x 45'	
Fiúk, lányok együtt (Szka102_13)	x	x				2 x 45'	
Én nem akarom! (Cigaretta, egészségkárosító és tudatmódosító szerek) (Szka102_14)		x		x		2 x 45'	
Családom története. Családfá (Szka102_17)	x					2 x 45'	
Ismered Budapestet? Magyarország fővárosa (Szka102_21)		x				3 x 45'	
Uszodában (sportközpontban) (Szka102_23)		x				2 x 45'	
Levelet kaptam. A kapcsolattartás eszközei (Szka102_24)	x		x			2 x 45'	
A természet alkotásai. Életünk az élővilágban (Szka102_30)		x	x			3 x 45'	

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
17. Együttműködés	Milyen az iskolánk környéke? (Szka102_31)		x	x			2 x 45'
	Áruk és árak (Szka102_33)		x	x			2 x 45'
	Biztosan szükség van rá? Vágyaim és szükségleteim (Szka102_34)	x	x				2 x 45'
	Melyiket válasszam? Környezeti szempontok a vásárlásban (Szka102_37)	x	x	x	x		3 x 45'
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét? (Szka102_38)		x		x		2 x 45'
	Időjárás és a mindennapi élet (Szka102_43)		x	x			2 x 45'
	Öltözködés és évszakok (Szka102_45)		x	x	x		2 x 45'
	A mi osztályunk. Egy más megismerése (Szka102_01)	x		x			3 x 45'
	A mi iskolánk. Az iskolához kapcsolódó pozitív érzelmek erősítése (Szka102_02)		x	x		x	2 x 45'
	Együttélés otthon és az iskolában (Szka102_03)	x	x				3 x 45'
	Használjuk biztonságosan! Eszközök, gépek (Szka102_04)			x	x		2 x 45'
	Így működik az emberi test (Szka102_07)		x	x			2 x 45'
	Életmód és egészség. A táplálkozás, az öltözködés és a tisztálkodás szerepe egészségünk megőrzésében (Szka102_08)	x		x	x		3 x 45'
	Napirend. A rendszeresség, a helyes időbeosztás mindennapjainkban (Szka102_11)	x		x	x		2 x 45'
	Én nem akarom! (Cigaretta, egészségkárosító és tudatmódosító szerek) (Szka102_14)		x		x		2 x 45'
	Mit mutat az óra? Az időfogalom alakítása, gazdagítása (Szka102_15)		x				2 x 45'
	Az idő vén fája (Szka102_16)		x	x			2 x 45'
Családom története. Családfá (Szka102_17)	x					2 x 45'	
Amikor a nagyszüleim gyermekek voltak. A múlt és a jelen összehasonlítása, a múlt és a jelen kapcsolata (Szka102_18)	x	x				2 x 45'	
Hurrá, utazunk! Közlekedési eszközök, szabályok, szokások (Szka102_20)	x	x				3 x 45'	
Színházba (moziba) megyünk (Szka102_22)	x		x			2 x 45'	
Levelet kaptam. A kapcsolattartás eszközei (Szka102_24)	x		x			2 x 45'	
Növények és állatok (Szka102_25)		x		x		3 x 45'	
Séta a vízparton (Szka102_27)		x	x			3 x 45'	
Hol élünk a földön? Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_39)	x	x	x			3 x 45'	
Más népek szokásai. Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_40)	x	x	x			2 x 45'	
Mozgás a szabadban (Szka102_46)				x	x	3 x 45'	

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény	
		1	2	3	4	5		
18. Konfliktuskezelés	Alkalmazkodás az élővilágban. Hogyan hat az évszakok változása az élővilágra? (Szka102_48)	x	x				2 x 45'	
	Egy kisállat közös gondozása. Élőlények megismerése, megértése, felelősségvállalás irántuk (Szka102_28)	x	x				3 x 45'	
	Más népek játékaik, Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_41)	x		x		x	2 x 45'	
	Nincs.							
	Nincs.							
	A mi iskolánk. Az iskolához kapcsolódó pozitív érzelmek erősítése (Szka102_02)		x	x		x	2 x 45'	
	Fiúk, lányok együtt (Szka102_13)	x	x				2 x 45'	
	Lakóhelyem. A saját lakóhely megismerése (Szka102_26)		x				3 x 45'	
	Más népek szokásai. Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_40)	x	x	x			2 x 45'	
	F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA							
	22. Környezeti tudatosság	Lakóhelyem. A saját lakóhely megismerése (Szka102_26)		x				3 x 45'
		Milyen az iskolánk környéke? (Szka102_31)		x	x			2 x 45'
		Szerintem, azt kellene tenni... Részlet a közvetlen lakókörnyezet veszélytérképéből Mit tehetünk? (Szka102_32)		x	x			2 x 45'
		Melyiket válasszam? Környezeti szempontok a vásárlásban (Szka102_37)	x	x	x	x		3 x 45'
		Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét? (Szka102_38)		x		x		2 x 45'
		Hol élünk a földön? Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_39)	x	x	x			3 x 45'
		Más népek szokásai. Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_40)	x	x	x			2 x 45'
		Más népek játékaik, Kontinensek, országok, városok, emberek (Szka102_41)	x		x		x	2 x 45'
Én már jártam külföldön. Ismerkedés a „külföld” fogalmával, környező idegen országok szokásaival, jellegzetességeivel (Szka102_42)		x	x				2 x 45'	
Növények és állatok (Szka102_25)			x				3 x 45'	
Séta a vízparton (Szka102_27)			x	x			3 x 45'	
Egy kisállat közös gondozása. Élőlények megismerése, megértése, felelősségvállalás irántuk. (Szka102_28)		x	x				3 x 45'	
Növények a környezetünkben. Kertben láttuk (Szka102_29)			x				2 x 45'	
A természet alkotásai. Életünk az élővilágban (Szka102_30)			x				2 x 45'	
23. Ember és természet kölcsönös függőségének megértése								

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
24. A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Időjárás és a mindennapi élet (Szka102_43)		x	x			2 x 45'
	Készítsünk időjárás – jelentést! Ismerkedés meteorológiával és az- zal, ahogyan a mindennapokban használhatjuk (Szka102_44)	x	x				2 x 45'
	Öltözködés és évszakok (Szka102_45)		x	x	x		2 x 45'
	Fűtés és takarékoság. Fűtési módok megismerése, takarékos en- giafelhasználási szokások (Szka102_47)		x	x			2 x 45'
	Növények és állatok (Szka102_25)		x		x		3 x 45'
	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét? (Szka102_38)		x		x		2 x 45'
	Fűtés és takarékoság. Fűtési módok megismerése, takarékos en- giafelhasználási szokások (Szka102_47)		x	x			2 x 45'
	Egy kisállat közös gondozása. Élőlények megismerése, megértése, felelősségvállalás irántuk. (Szka102_28)	x	x				3 x 45'
	Növények a környezetünkben. Kertben láttuk (Szka102_29)		x				3 x 45'
	A természet alkotásai. Életünk az élővilágban (Szka102_30)		x				3 x 45'
	Milyen az iskolánk környéke? (Szka102_31)		x	x			2 x 45'
	Szerintem, azt kellene tenni... Részlet a közvetlen lakókörnyezet veszélytérképéből Mit tehetünk? (Szka102_32)		x	x			2 x 45'
	Melyiket válasszam? Környezeti szempontok a vásárlásban (Szka102_37)	x	x	x	x		3 x 45'
25. A környezetért felelős magatartás- formák	Lehet harmonikusan is. Hogyan csökkenthetjük az otthoni hulladék mennyiségét? Szka102_38		x		x		2 x 45'
	Fűtés és takarékoság. Fűtési módok megismerése, takarékos en- giafelhasználási szokások (Szka102_47)		x	x			2 x 45'
	Jeles napok. Felkészülés a természettel összefüggő jeles napok ün- neplésére (Szka102_49)		x		x		3 x 45'

KEZDŐ SZAKASZ – 3. ÉVFOLYAM

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
A) ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK							
I. Érzelmek tudatossága: érzelmeink pontos azonosítása	Az otthonunk (Szka103_06)	x	x	x			3 x 45'
	Ne féljünk a betegségekfő! (Szka103_08)		x		x	x	3 x 45'
	Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)	x	x		x		2 x 45'
	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x	x	3 x 45'
	Allampolgársága magyar (Szka103_14)	x	x	x			3 x 45'
Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x	x			2 x 45'	

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
2. Önállóság, autonómia	Közlekedés (Szka103_10)		x				2 x 45'
	Lakóhelyünk felfedezése. Jól csak a szívével lát az ember (Szka103_16)	x	x	x			3 x 45'
	Közbiztonság. Veszélyforrások mindennapjainkban (Szka103_24)		x		x		3 x 45'
	Ég a város. „Játék” a tűzzel (Szka103_25)		x	x	x		3 x 45'
	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45'
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruházban (Szka103_29)		x		x		3 x 45'
	Felfedezzük a Fűvészkertet (Szka103_34)		x				3 x 45'
	Az a véleményem... (Szka103_38)	x	x	x			3 x 45'
	Az otthonunk (Szka103_06)	x	x	x			3 x 45'
	Állampolgársága magyar (Szka103_14)	x	x	x			3 x 45'
3. Identitás, hitelesség	Lakóhelyünk emlékhelyei (Szka103_15)	x	x	x			3 x 45'
	Lakóhelyünk felfedezése. Jól csak a szívével lát az ember (Szka103_16)	x	x	x			3 x 45'
	Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x				2 x 45'
	Az önkormányzat. Mire való az önkormányzat? (Szka103_18)	x	x		x		3 x 45'
	Együttélés a lakóhelyemen (Szka103_19)	x	x		x		3 x 45'
	Szegények és gazdagok (Szka103_27)	x	x	x			2 x 45'
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x	x			3 x 45'
	Sokfélék vagyunk (Szka103_37)		x				3 x 45'
	Épül a házunk (Szka103_01)		x		x		3 x 45'
	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x	x	3 x 45'
B) ÖNSZABÁLYOZÁS	Mozgás, sport a szabadban (tavasz) (Szka103_12)				x	x	3 x 45'
	Mozgás, sport a szabadban (tél) (Szka103_13)				x	x	3 x 45'
	Közbiztonság. Veszélyforrások mindennapjainkban (Szka103_24)		x		x		3 x 45'
	Az a véleményem... (Szka103_38)	x	x	x			3 x 45'
	Barkácsoljunk! Nem minden hulladék szemét (Szka103_40)		x		x		3 x 45'
	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45'
	Ne féljünk a betegségektről! (Szka103_08)		x		x	x	3 x 45'
	Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)	x	x		x		2 x 45'
	Közlekedés (Szka103_10)		x		x		2 x 45'
	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x	x	3 x 45'
5. Felelősségvállalás	Lakóhelyünk felfedezése. Jól csak a szívével lát az ember (Szka103_16)	x	x	x			3 x 45'
	Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x				2 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
6. Törődés, tekintet másokra	Az önkormányzat. Mire való az önkormányzat? (Szka103_18)	x	x		x		3 x 45'
	Köztulajdon, magántulajdon. Tulajdonok tisztieletben tartása (Szka103_21)		x		x		3 x 45'
	Biztonság-otthon, utcán (Szka103_23)		x		x		3 x 45'
	Ég a város. „...láték” a tüzzel (Szka103_25)		x	x	x		3 x 45'
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45'
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45'
	Felfedezzük a Fűvészkeret (Szka103_34)		x				3 x 45'
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x	x			3 x 45'
	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45'
	A legszebb ház (Szka103_05)		x	x			2 x 45'
	Az otthonunk (Szka103_06)		x	x			3 x 45'
	Szemüveg (Szemünk fénye) (Szka103_07)		x		x		3 x 45'
	Ne féljünk a betegségtől! (Szka103_08)		x		x	x	3 x 45'
	Mozgás, sport a szabadban (tavasz) (Szka103_12)					x	3 x 45'
	Mozgás, sport a szabadban (tél) (Szka103_13)					x	3 x 45'
	Együttélés a lakóhelyemen (Szka103_19)		x	x		x	3 x 45'
	A lakható város (Szka103_26)		x	x	x	x	3 x 45'
	Szegények és gazdagok (Szka103_27)		x	x	x		2 x 45'
	Felfedezzük a Fűvészkeret (Szka103_34)		x				3 x 45'
	Felfedezzük az Allatkertet (Szka103_35)			x			3 x 45'
Sokfélék vagyunk (Szka103_37)		x				3 x 45'	
Az a véleményem... (Szka103_38)		x	x	x		3 x 45'	
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Épül a házunk (Szka103_01)		x		x		3 x 45'
	Szemüveg (Szemünk fénye) (Szka103_07)		x		x		3 x 45'
	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x	x	3 x 45'
	Állampolgársága magyar (Szka103_14)		x	x	x		3 x 45'
	Lakóhelyünk emlékhelyei (Szka103_15)		x	x	x		3 x 45'
	Lakóhelyünk felfedezése. Jól csak a szívvel lát az ember (Szka103_16)		x	x	x		3 x 45'
	A rendőrség. Általános ismeretek a rendőri munkáról (Szka103_22)		x		x		3 x 45'
	A lakható város (Szka103_26)		x	x	x		3 x 45'
	C) ÉNHATÉKONYSÁGÉRZÉS						
	8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Mozgás, sport a szabadban (tavasz) (Szka103_12)				x	x
Mozgás, sport a szabadban (tél) (Szka103_13)					x	x	3 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
9. Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	Közbiztonság. Veszélyforrások mindennapiainkban (Szka103_24)		x		x		3 x 45'
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45'
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK							
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése, információfeldolgozás	Épül a házuk (Szka103_01)		x		x		3 x 45'
	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45'
	Allampolgársága magyar (Szka103_14)	x	x	x			3 x 45'
	Lakóhelyünk emlékhelyei (Szka103_15)	x	x	x			3 x 45'
	Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x				2 x 45'
	Az önkormányzat. Mire való az önkormányzat? (Szka103_18)	x	x		x		3 x 45'
	Együttélés a lakóhelyemen (Szka103_19)	x	x		x		3 x 45'
	A rendőrség. Általános ismeretek a rendőri munkáról (Szka103_22)		x		x		3 x 45'
	Szegények és gazdagok (Szka103_27)	x	x	x			2 x 45'
	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45'
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruházban (Szka103_29)		x		x		3 x 45'
	Ásványkincsek, ércék. Hétköznapi kincsei (Szka103_31)		x	x	x		3 x 45'
	Felhő, hó, eső Halmazállapotok (Szka103_32)	x	x		x		3 x 45'
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45'
	Felfedezzük a Fűvészkertet (Szka103_34)		x				3 x 45'
	11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	Ne féljünk a betegségtől! (Szka103_08)		x		x	
Közutalajdon, magántalajdon. Talajdonok tiszteletben tartása (Szka103_21)			x		x		3 x 45'
Biztonság-otthon, utcán (Szka103_23)			x		x		3 x 45'
A lakható város (Szka103_26)			x	x	x		3 x 45'
Felfedezzük az Allatkertet (Szka103_35)			x		x		3 x 45'
Sokfélék vagyunk (Szka103_37)			x				3 x 45'
Barkácsoljunk! Nem minden hulladék szemét (Szka103_40)			x		x		3 x 45'
Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)							
Közlekedés (Szka103_10)			x		x		2 x 45'
Közutalajdon, magántalajdon Talajdonok tiszteletben tartása (Szka103_21)			x		x		3 x 45'
13. Szabályalkotás, szabálykövetés	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45'
	A legszebb ház (Szka103_05)		x	x			2 x 45'
	Ne féljünk a betegségtől! (Szka103_08)		x		x		3 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
	Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)						
	Közlekedés (Szka103_10)		x		x		2 x 45'
	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x		3 x 45'
	Mozgás, sport a szabadban (tavasz) (Szka103_12)				x		3 x 45'
	Mozgás, sport a szabadban (tél) (Szka103_13)				x		3 x 45'
	Allampolgársága magyar (Szka103_14)	x	x	x			3 x 45'
	Együttélés a lakóhelyemen (Szka103_19)	x	x		x		3 x 45'
	Köztulajdon, magántulajdon. Tulajdonok tiszteltetésben tartása (Szka103_21)		x		x		3 x 45'
	Szegények és gazdagok (Szka103_27)	x	x	x			2 x 45'
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45'
	Ásványkincsek, ércek. Hétköznapi kincsei (Szka103_31)		x	x	x		3 x 45'
	Oldatok (ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45'
	Felfedezzük az Allatkeret (Szka103_35)		x				3 x 45'
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Az otthonunk (Szka103_06)	x	x	x			3 x 45'
	Lakóhelyünk emlékhelyei (Szka103_15)	x	x	x			3 x 45'
	Az önkormányzat		x		x		3 x 45'
	Mire való az önkormányzat? (Szka103_18)		x				3 x 45'
	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45'
	Barkácsoljunk! Nem minden hulladék szemét (Szkja103_40)		x		x		3 x 45'
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK							
15. Empátia	Épül a házunk (Szka103_01)		x		x		3 x 45'
	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45'
	Szemüveg (Szemünk fénye) (Szka103_07)		x		x		3 x 45'
	Közlekedés (Szka103_10)		x		x		2 x 45'
	Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x				2 x 45'
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45'
	Ásványkincsek, ércek. Hétköznapi kincsei (Szka103_31)		x	x	x		3 x 45'
	Felhő, hó, eső Halmazállapotok (Szka103_32)	x	x		x		3 x 45'
	A legszebb ház (Szka103_05)		x		x		2 x 45'
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	Lakóhelyünk felfedezése		x				3 x 45'
	Jól csak a szívvel lát az ember (Szka103_16)	x	x	x			3 x 45'
	A lakható város (Szka103_26)		x		x		3 x 45'
	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45'
	Ásványkincsek, ércek. Hétköznapi kincsei (Szka103_31)		x	x			3 x 45'
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45'
	Felfedezzük a Fűvészkertet (Szka103_34)		x				3 x 45'
	Felfedezzük az Állatkertet (Szka103_35)		x				3 x 45'
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x	x			3 x 45'
	Az a véleményem... (Szka103_38)	x	x	x			3 x 45'
	Miből van a...? (Szka102_39)		x		x		3 x 45'
17. Együttműködés	Épül a házunk (Szka103_01)		x		x		3 x 45'
18. Konfliktuskezelés	Miből? Hol? Miért? Hogyan? (Az épített környezet anyagai) (Szka103_03)		x		x		3 x 45'
19. Segítségkérés	Mozgás, sport a szabadban (Szka103_11)		x		x	x	3 x 45'
20. Visszaállítás	Mozgás, sport a szabadban (tavasz) (Szka103_12)				x	x	3 x 45'
	Mozgás, sport a szabadban (tel) (Szka103_13)				x	x	3 x 45'
	Idős emberek. Család, szeretet, gondoskodás (Szka103_17)	x	x				2 x 45'
	Az önkormányzat. Mire való az önkormányzat? (Szka103_18)	x	x		x		3 x 45'
	Közutalajdon, magántulajdon. Tulajdonok tiszteletben tartása (Szka103_21)		x		x		3 x 45'
	A rendőrség. Általános ismeretek a rendőri munkáról (Szka103_22)		x		x		3 x 45'
	Biztonság-otthon, utcán (Szka103_23)		x		x		3 x 45'
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruhában (Szka103_29)		x		x		3 x 45'
	Ásványkincsek, ércek. Hétköznapi kincsei (Szka103_31)		x	x			3 x 45'
	Felhó, hó, eső Halmazállapotok (Szka103_32)	x	x		x		3 x 45'
	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45'
	Felfedezzük a Fűvészkertet (Szka103_34)		x				3 x 45'
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x	x			3 x 45'
	Barátságjaink!		x				3 x 45'
	Nem minden hulladék szemét (Szkja103_40)		x		x		3 x 45'
	Sokféle vagyunk (Szka103_37)		x				3 x 45'
	Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)	x	x		x		2 x 45'
	Közbiztonság. Veszélyforrások mindennapijainkban (Szka103_24)		x		x		3 x 45'
	Eg a város. „Játék” a tüzzel (Szka103_25)		x	x	x		3 x 45'
	Felhó, hó, eső Halmazállapotok (Szka103_32)	x	x		x		3 x 45'
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x	x			3 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény	
		1	2	3	4	5		
21. Társadalmi részvétel: csoportokhoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkézség	Közbiztonság. Veszélyforrások mindennapiainkban (Szka103_24)		x		x		3 x 45'	
	Szemüveg (Szemünk fénye) (Szka103_07)		x		x		3 x 45'	
	Segítségkérés, segítségnyújtás (Szka103_09)	x	x		x		2 x 45'	
	Állampolgársága magyar (Szka103_14)	x	x	x			3 x 45'	
	Együttélés a lakóhelyemen (Szka103_19)	x	x		x		3 x 45'	
	Szegények és gazdagok (Szka103_27)	x	x		x		2 x 45'	
	Rokonok, barátok külföldön (Szka103_36)	x	x		x		3 x 45'	
	F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA							
	22. Környezeti tudatosság	Lakóhelyünk emlékhelyei (Szka103_15)	x	x				3 x 45'
		Lakóhelyünk felfedezése. Jól csak a szívvel lát az ember (Szka103_16)	x	x	x			3 x 45'
Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)			x		x		3 x 45'	
Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruházban (Szka103_29)			x		x		3 x 45'	
23. Ember és természet kölcsönös függőségének megértése	Felfedezzük a Fűvészkeretet (Szka103_34)		x				3 x 45'	
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruházban (Szka103_29)		x		x		3 x 45'	
24. A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Oldatok (Ismerkedés a víz tulajdonságaival, oldódással, olvadással, előfordulásával a természetben) (Szka103_33)		x		x		3 x 45'	
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruházban (Szka103_29)		x		x		3 x 45'	
	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45'	
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruházban (Szka103_29)		x		x		3 x 45'	
	Barkácsoljunk! Nem minden hulladék szemét (Szka103_40)		x		x		3 x 45'	
25. A környezetért felelős magatartásformák	Vegyszerek a háztartásban (Szka103_28)		x		x		3 x 45'	
	Vegyszerek a környezetben. Veszélyes anyagok áruházban (Szka103_29)		x		x		3 x 45'	

KEZDŐ SZAKASZ – 4. ÉVFOLYAM

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
A) ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK							
1. Érzelmek tudatossága: érzelmek pontos azonosítása	„Úgy érzem, hogy...” (Szka1_0401)	x					3 x 45'
	Színek és alakok az élővilágban (Szka1_0413)		x		x		2 x 45'
2. Önállóság, autonómia	Hímmem-nőnem (Szka1_0403)	x			x		3 x 45'
	Feladatmegosztás a családban (Szka1_0419)	x	x				2 x 45'
3. Identitás, hitelesség	Apa mosdik, anya főz (Szka1_0404)	x	x				2 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy					Időigény
		1	2	3	4	5	
B) ÖNSZABÁLYOZÁS							
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcátűrés, kitartás	Kérlek, meséld el (Szka1_0411.)	x		x			3 x 45'
5. Felelősségvállalás	Pedellustól az iskolatitkárig (Szka1_0409)	x			x		3 x 45'
6. Törődés, tekintet másokra	Feladatmegosztás a családban (Szka1_0419)	x					2 x 45'
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Divat nem divat (Szka1_0405)	x		x			2 x 45'
C) ÉNHATÉKONYSÁGÉRZÉS							
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	30 év múlva szerintem (Szka1_0421)		x				1 x 45'
9. Konstruktív self-értékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	Szerelmeslevél (Szka1_0402)	x		x			2 x 45'
	Életben akarok maradni (Szka1_0414)		x	x			2 x 45'
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK							
10. Információkezelés...	Földön, vízen, levegőben (Szka1_0406)	x			x		3 x 45'
	Ami az asztalra kerül (Szka1_0407)	x		x			4 x 45'
11. Problémakezelés...	Kérlek, meséld el (Szka1_0411)	x		x			3 x 45'
12. Kritikai gondolkodás	Divat nem divat (Szka1_0405)	x		x			2 x 45'
	Ami az asztalra kerül (Szka1_0407)	x		x			4 x 45'
13. Szabályalkotás, szabálykövetés	Úton-dűlőn (Szka1_0410)	x					3 x 45'
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Miről mesének a kövek (Szka1_0420)	x		x			2 x 45'
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK							
15. Empátia	Ami az asztalra kerül (Szka1_0407)	x		x			4 x 45'
	Mindennapi kenyérünk (Szka1_0408)	x		x			5 x 45'
	Egy öreg fa naplója (Szka1_0412)						4 x 45'
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	Lakóhelyünk IV (Szka1_0418)	x		x			3 x 45'
17. Együttműködés	Miről mesének a kövek (Szka1_0420)	x					2 x 45'
	Lakóhelyünk III (Szka1_0417)	x		x			3 x 45'
	Lakóhelyünk I (Szka1_0415)	x		x			3 x 45'
	Egy öreg fa naplója (Szka1_0412)						4 x 45'
18. Konfliktuskezelés	Úton-dűlőn (Szka1_0410)	x					3 x 45'
19. Segítségkérés	Pedellustól az iskolatitkárig (Szka1_0409)	x					3 x 45'
20. Visszaütatás	Egy öreg fa naplója (Szka1_0412)						4 x 45'
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség	„Úgy érzem, hogy...” (Szka1_0401)	x					3 x 45'
	Szerelmeslevél (Szka1_0402)	x		x			2 x 45'
	Lakóhelyünk I (Szka1_0415)	x					3 x 45'
	Lakóhelyünk II (Szka1_0416)	x		x			3 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	Mutasd meg, hogyan tanulsz! (Szka1_0507)	x	x	x	x	x	3 x 45'	
	Azi olvasztam az Interneten... (Szka1_0518)		x	x		x	3 x 45'	
	Talaj, víz, levegő (Szka1_0527)	x	x	x	x	x	3 x 45'	
	A kenyér (Szka1_0529)	x	x	x		x	3 x 45'	
	Mutasd meg, hogyan tanulsz! (Szka1_0507)	x	x	x	x	x	3 x 45'	
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK								
15. Empátia	Életem az ételed (Szka1_0501)	x	x				3 x 45'	
	Kontinensek, országok 2. (Szka1_0520)	x	x	x	x		3 x 45'	
	Vendég érkezik lakóhelyünkre (Szka1_0521)	x		x			3 x 45'	
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	Mutasd meg, hogyan tanulsz! (Szka1_0507)	x	x	x	x	x	3 x 45'	
	Kontinensek, országok 2. (Szka1_0520)	x	x	x	x	x	3 x 45'	
	Vendég érkezik lakóhelyünkre (Szka1_0521)	x	x	x	x		3 x 45'	
	Életem a Földön (Szka1_0526)	x	x	x	x		3 x 45'	
	Megszólalnak a természet anyagai (Szka1_0531)		x				3 x 45'	
17. Együttműködés	A kerék és más nagy találmányok (Szka1_0532)	x	x	x	x	x	3 x 45'	
	Kirándul az osztály (Szka1_0509)	x	x	x	x		3 x 45'	
	Az erdőben (Szka1_0528)	x	x		x		3 x 45'	
	A kenyér (Szka1_0529)	x	x	x		x	3 x 45'	
	A tej (Szka1_0530)	x	x	x	x		3 x 45'	
18. Konfliktuskezelés	Hiába kínálok, nekem nem kell! (Szka1_0516)	x	x		x		3 x 45'	
	„Anyu, ne gyűjts rá!” (Szka1_0517)	x	x		x		2 x 45'	
	Kerékpárral az iskolába (Szka1_0510)	x	x	x	x		3 x 45'	
	„Anyu, ne gyűjts rá!” (Szka1_0517)	x	x		x		2 x 45'	
	Hiába kínálok, nekem nem kell! (Szka1_0516)	x	x		x		2 x 45'	
19. Segítségkérés	Hiába kínálok, nekem nem kell! (Szka1_0516)	x	x		x		2 x 45'	
	Utazás régen és ma (Szka1_0511)	x	x	x	x		3 x 45'	
	Oszd be a pénzt! (Szka1_0514)	x	x	x	x		3 x 45'	
	Hiába kínálok, nekem nem kell! (Szka1_0516)	x	x		x		3 x 45'	
	„Anyu, ne gyűjts rá!” (Szka1_0517)	x	x		x		2 x 45'	
20. Visszautastítás	Barátság (Szka1_0508)	x		x	x		3 x 45'	
	Amit a természet már elengedett (Szka1_0515)	x	x	x	x		3 x 45'	
	Amiről a kövek mesélnek (Szka1_0525)	x	x		x		3 x 45'	
	Életem a Földön (Szka1_0526)	x	x	x	x		3 x 45'	
	Talaj, víz, levegő (Szka1_0527)	x	x	x	x	x	3 x 45'	
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA								
22. Környezeti tudatosság	Kirándul az osztály (Szka1_0509)	x	x	x	x		3 x 45'	
	„Anyu, ne gyűjts rá!” (Szka1_0517)	x	x		x		2 x 45'	
	Amiről a kövek mesélnek (Szka1_0525)	x	x		x		3 x 45'	
	Talaj, víz, levegő (Szka1_0527)	x	x	x	x	x	3 x 45'	
	A kenyér (Szka1_0529)	x	x	x	x	x	3 x 45'	

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
23. Ember és természet kölcsönös függőségének megértése	Kerékpárral az iskolába (Szka1_0510)	x	x	x	x			3 x 45'
	Hogyan utazunk holnap? (Szka1_0512)	x	x	x	x	x		3 x 45'
	Kontinensek, országok, emberek 2. (Szka1_0520)	x	x	x	x	x		3 x 45'
	Az erdőben (Szka1_0528)	x	x		x			3 x 45'
	A tej (Szka1_0530)	x	x			x		3 x 45'
	Utazás régen és ma (Szka1_0511)	x	x	x	x	x		3 x 45'
24. A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Kontinensek, országok ... 1. (Szka1_0519)		x	x				3 x 45'
	Vendég érkezik lakóhelyünkre (Szka1_0521)		x	x	x			3 x 45'
	Helyünk az Univerzumban (Szka1_0523)	x	x	x				3 x 45'
	Az anyag regénye (Szka1_0524)		x	x	x	x		3 x 45'
	Az energia 1. (Szka1_0533)	x	x	x	x	x		3 x 45'
25. A környezetért felelős magatartásformák	Utazás régen és ma (Szka1_0511)	x	x	x	x	x		3 x 45'
	Oszd be a pénzt! (Szka1_0514)	x		x				3 x 45'
	Amit a természet már elengedett (Szka1_0515)	x	x	x	x	x		3 x 45'
	Élet a Földön (Szka1_0526)	x	x	x	x			3 x 45'
	A kerék és más nagy találmányok (Szka1_0532)	x	x	x	x	x		3 x 45'
	Az energia 1. (Szka1_0533)	x	x	x	x	x		3 x 45'
	Értékek alakulása (Szka1_0539)		x	x	x			3 x 45'

FEJLESZTŐ SZAKASZ – 6. ÉVFOLYAM

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
A) ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK								
1. Érzelmek tudatossága: érzelmek pontos azonosítása	SZKA1_0608 Munkanélküliek	x		x			c	3 x 45'
	SZKA1_0626 Maradj köztünk!		x	x				5 x 45'
	SZKA1_0627 „Kóla „	x	x	x		x		3 x 45'
2. Önállóság, autonómia	SZKA1_0636 Erdei iskola – nálunk	x	x	x	x	x	x	3 x 45'
	SZKA1_0603 Étteremben, vendéglőben	x	x	x	x	x		3 x 45'
	SZKA1_0612 Divatos és menő... 1.			x	x			3 x 45'
	SZKA1_0619 Utazások Magyarországon		x	x				3 x 45'
	SZKA1_0617 Tanulás a Neten	x		x				3 x 45'
3. Identitás, hitelesség	SZKA1_0629 Tanulás az egész életen át	x		x				3 x 45'
	SZKA1_0610 Fiúk, lányok		x	x				3 x 45'
	SZKA1_0639 Van rá energiánk, lesz rá energiánk		x	x	x	x		3 x 45'
	SZKA1_0640 Hol dolgoznak a szüleink		x	x	x	x		3 x 45'

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
B) ÖNSZABÁLYOZÁS 4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarctürelem, kitartás 5. Felelősségvállalás 6. Törődés, tekintet másokra 7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	SZKAI_0604 Mozgás a szabadban 1.		x				x	3 x 45'
	SZKAI_0605 Mozgás a szabadban 2.		x				x	3 x 45'
	SZKAI_0618 A vándormadarak nyomában		x	x				3 x 45'
	SZKAI_0640 Hol dolgoznak a szüleink		x	x				3 x 45'
	SZKAI_0601 Kiránduljunk együtt!	x	x	x	x			3 x 45'
	SZKAI_0625 Adót fizetünk		x	x	x			3 x 45'
	SZKAI_0636 Erdei iskola – nálunk	x	x	x	x			3 x 45'
	SZKAI_0606 Mozgás a szabadban 3.							3 x 45'
	SZKAI_0608 Munkanélküliek	x						3 x 45'
	SZKAI_0624 Észak és Dél országai	x	x	x	x			3 x 45'
C) ÉNHATÉKONYSÁGÉRZÉS 8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban 9. Konstruktív self-értékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	SZKAI_0612 Divatos és menő... 1.			x	x			3 x 45'
	SZKAI_0612 Divatos és menő... 2.			x	x			3 x 45'
	SZKAI_0629 Tanulás az egész életen át	x	x	x				3 x 45'
	SZKAI_0634 A föld és az élővilág érdekességei	x	x	x				3 x 45'
	SZKAI_0611 Barátság és szerelem	x	x					3 x 45'
	SZKAI_0629 Tanulás az egész életen át	x	x	x				3 x 45'
	SZKAI_0633 Erdei iskolába megyünk!	x	x					3 x 45'
	SZKAI_0640 Hol dolgoznak a szüleink		x	x				3 x 45'
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK 10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése, információfeldolgozás 11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	SZKAI_0609 Kereset és jövedelem		x	x			x	3 x 45'
	SZKAI_0614 Tanulás a múzeumban			x	x			3 x 45'
	SZKAI_0615 Fűvészkert, botanikus kert		x	x				3 x 45'
	SZKAI_0617 Tanulás a Neten	x	x	x				3 x 45'
	SZKAI_0629 Tanulás az egész életen át	x	x	x				3 x 45'
	SZKAI_0630 Hogy működik a mobilod?	x	x	x				3 x 45'
	SZKAI_0638 Halmazállapotok		x	x	x			3 x 45'
	SZKAI_0601 Kiránduljunk együtt!	x	x	x	x			3 x 45'
	SZKAI_0614 Tanulás a múzeumban			x	x			3 x 45'
	SZKAI_0615 Fűvészkert, botanikus kert		x	x				3 x 45'
	SZKAI_0622 Szükségletek és igények		x	x				3 x 45'
SZKAI_0637 Anyagok és műanyagok		x				x	3 x 45'	

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
12. Kritikai gondolkodás	SZKA1_0608 Munkanélküliek	x		x		x		3 x 45'
	SZKA1_0617 Tanulás a Neten	x		x				3 x 45'
	SZKA1_0622 Szükségletek és igények		x	x				3 x 45'
	SZKA1_0625 Adót fizetünk		x	x		x		3 x 45'
13. Szabályalkotás, szabálykövetés	SZKA1_0602 Sütés, főzés a szabadban		x	x	x	x		3 x 45'
	SZKA1_0603 Étteremben, vendéglőben	x	x		x	x		3 x 45'
	SZKA1_0606 Mozgás a szabadban 3.						x	3 x 45'
	SZKA1_0614 Tanulás a múzeumban			x	x	x		3 x 45'
14. Kreativitás: nyitottság, rugalmasság	SZKA1_0609 Kereset és jövedelem		x	x		x		3 x 45'
	SZKA1_0621 Tudósítások a világból	x	x	x	x	x		3 x 45'
	SZKA1_0629 Tanulás az egész életen át	x	x	x				3 x 45'
	SZKA1_0631 Tudományos kutatás – kalandok és véletlenek	x	x	x				3 x 45'
E) TÁRSAS KOMPETENCIÁK								
15. Empátia	SZKA1_0607 Foglalkozások, mesterségek		x	x		x		3 x 45'
	SZKA1_0616 Allatkerti séta	x	x	x				3 x 45'
	SZKA1_0620 Utazások Európában	x	x	x	x	x		3 x 45'
	SZKA1_0623 Szegények és gazdagok		x	x	x			3 x 45'
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	SZKA1_0603 Étteremben, vendéglőben	x	x		x	x		3 x 45'
	SZKA1_0607 Foglalkozások, mesterségek		x	x		x		3 x 45'
	SZKA1_0612 Divatos és menő... 2.			x	x			3 x 45'
	SZKA1_0621 Divatos és menő... 1.	x	x	x	x	x		3 x 45'
	SZKA1_0621 Tudósítások a világból		x	x	x	x		3 x 45'
	SZKA1_0625 Adót fizetünk		x	x		x		3 x 45'
	SZKA1_0632 Robinson utódai		x	x		x		3 x 45'
17. Együttműködés	SZKA1_0635 Az emberek		x	x	x	x		3 x 45'
	SZKA1_0602 Sütés, főzés a szabadban		x	x	x	x		3 x 45'
	SZKA1_0620 Utazások Európában	x	x	x	x	x		3 x 45'
	SZKA1_0632 Robinson utódai		x	x		x		3 x 45'
18. Konfliktuskezelés	SZKA1_0633 Erdei iskolába megyünk!	x	x				x	3 x 45'
	SZKA1_0634 A föld és az élővilág érdekességei	x	x	x		x	x	3 x 45'
	SZKA1_0604 Mozgás a szabadban 1.		x				x	3 x 45'
	SZKA1_0605 Mozgás a szabadban 2.		x				x	3 x 45'
19. Segítségkérés	SZKA1_0635 Az emberek		x	x	x	x		3 x 45'
	SZKA1_0637 Anyagok és műanyagok		x				x	3 x 45'
	SZKA1_0616 Allatkerti séta	x	x	x				3 x 45'
	SZKA1_0626 Maradj közöttünk!		x	x				5 x 45'
SZKA1_0635 Az emberek		x	x	x	x		3 x 45'	

Kompetenciák	Modulok (kódszámok)	Műveltségterület / tantárgy						Időigény
		1	2	3	4	5	6	
20. Visszaütastás	SZKAI_0611 Barátság és szerelem	x	x		x			3 x 45'
	SZKAI_0626 Maradj köztünk!		x	x				5 x 45'
	SZKAI_0628 Szórakozás	x		x				3 x 45'
	SZKAI_0639 Van rá energiánk, lesz rá energiánk		x	x		x		3 x 45'
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkézség	SZKAI_0602 Sütés, főzés a szabadban		x	x	x			3 x 45'
	SZKAI_0628 Szórakozás	x		x				3 x 45'
	SZKAI_0630 Hogy működik a mobilod?	x	x	x				3 x 45'
	SZKAI_0632 Robinson utódai		x	x		x		3 x 45'
SZKAI_0639 Van rá energiánk, lesz rá energiánk		x	x		x		3 x 45'	
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA								
22. Környezeti tudatosság	SZKAI_0601 Kiránduljunk együtt!	x	x	x	x			3 x 45'
	SZKAI_0607 Foglalkozások, mesterségek		x	x		x		3 x 45'
	SZKAI_0609 Kereset és jövedelem		x	x		x		3 x 45'
	SZKAI_0622 Szükségletek és igények		x	x				3 x 45'
23. Ember és természet kölcsönös függőségének megértése	SZKAI_0636 Erdei iskola – nálunk	x	x	x	x		x	3 x 45'
	SZKAI_0616 Állatkerti séta	x	x	x				3 x 45'
	SZKAI_0620 Utazások Európában	x	x	x	x			3 x 45'
	SZKAI_0623 Szegények és gazdagok		x	x	x			3 x 45'
24. A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	SZKAI_0624 Észak és Dél országai	x	x	x	x			3 x 45'
	SZKAI_0639 Van rá energiánk, lesz rá energiánk		x	x		x		3 x 45'
	SZKAI_0602 Sütés, főzés a szabadban		x	x	x			3 x 45'
	SZKAI_0617 Tanulás a Neten	x		x				3 x 45'
25. A környezetért felelős magatartásformák	SZKAI_0627 „Kóla „	x	x	x		x		3 x 45'
	SZKAI_0631 Tudományos kutatás – kalandok és véletlenek	x	x	x				3 x 45'
	SZKAI_0634 A föld és az élővilág érdekességei	x	x	x		x		3 x 45'
	SZKAI_0638 Halmazállapotok		x	x		x		3 x 45'
	SZKAI_0615 Fűvészert, botanikus kert		x	x				3 x 45'
	SZKAI_0616 Állatkerti séta	x	x	x				3 x 45'
	SZKAI_0618 A vándormadarak nyomában		x	x				3 x 45'
	SZKAI_0621 Tudósítások a világból	x	x	x	x			3 x 45'
	SZKAI_0630 Hogy működik a mobilod?	x	x	x				3 x 45'
	SZKAI_0632 Robinson utódai		x	x		x		3 x 45'
SZKAI_0633 Erdei iskolába megyünk!	x	x				x	3 x 45'	

– *Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák* –

1–6. évfolyam

Az önismeret és a társas kapcsolatok fejlődését támogató program

I. BEVEZETÉS

1. A program jellege

A kerettanterv céljainak megvalósulását két programcsomag segíti. Az én dimenziói című csomag az önismeret épülését támogatja, az Én és a másik című csomag pedig a társakkal való kapcsolat fejlődését segíti. A két csomag közös felhasználása jól fejleszti az 1–6. évfolyamos tanulók személyes és a társas képességeit.

A programok a magyar nyelv és irodalom, az ének-zene, a vizuális kultúra, a természetismeret/környezetismeret és a matematika tantárgyak tanóráinak keretében, valamint az iskola tanórákon kívüli (extracurriculáris) keretben – napközis, iskolaotthonos, szakköri foglalkozások részeként – egyaránt jól használhatók.

A kerettanterv az alábbi négyféle felhasználási módot ajánlja a programcsomag összehangolt iskolai alkalmazásához:

1. változat

Az *együttműködés* tanulása egymásra épülő kooperatív módszerekkel, külön erre a célra biztosított órakeretben. Ebben az esetben az elsődleges cél az együttműködés tanulása.

2. változat

Az *önismeret és az önkontroll* tanulása egymásra épülő tevékenységrendszerrel, külön erre a célra biztosított órakeretben. Itt az önismeret és az önkontroll fejlesztése az elsődleges cél.

3. változat

Az együttműködés fejlesztését célzó modulok feldolgozása tantárgyi keretekben, és az önismeretet, önkontrollt erősítő modulok feldolgozása tanórán kívüli (extracurriculáris), keretekben. Ez esetben a különféle *tartalmak feldolgozása* áll a gyerekekkel végzett munka középpontjában, amit kapcsolódó elemként kísér az együttműködés formáinak, valamint az önismeretnek és az önkontrollnak a megtanulása.

4. változat

A személyes és szociális kompetenciák *képességfókuszonkénti* fejlesztése, amelynek során az iskola az egyes részkompetenciák szerint válogat a modulok között, s ezeket tanórán, illetve tanórán kívüli keretekben dolgozza fel. Ez esetben a hangsúly a kiválasztott részkompetenciák fejlődésének a támogatására esik.

Az iskola, illetve az egyes osztályok diákjait jellemző személyes és szociális kompetenciák állapotából, társas magatartásuk aktuális nehézségeiből kiindulva, azokra is reflektálva célszerű eldönteni, hogy az ajánlott változatok közül éppen melyiket lenne érdemes választania az iskolának, illetve az egyes tanulói csoportoknak.

2. Helyzetértékelés

Ahhoz, hogy különböző életkorú diákok és csoportjaik számára megtervezhesük a szociális kompetenciafejlesztés céljait, a fejlesztés tartalmát és módszereit, s a fejlesztés folyamata eredményes legyen, mindig szükség van az aktuális helyzet körültekintő előzetes elemzésére. Ennek során lényegében azoknak a tényezőknek az állapotát, feltételezhető hatásait vizsgáljuk meg, amelyek befolyásolják a szociális kompetenciák alakulását.

A helyzetértékelés alapját a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák alakulását befolyásoló tényezők megismerése és elemzése képezi. Ennek során fontos, hogy képet kapjunk a *családról*, mint a gyerekek mikro-környezetéről, amely döntő mértékben meghatározza a gyerekek életét befolyásoló tapasztalatok világát. Magába foglalja a fizikai környezetet, a mikroközösségi kapcsolatokat és azokat a társas mintákat, amelyekben a mindennapi rutinok zajlanak. Ez az interakciók, kölcsönösen aktívált szerepek világa, a konkrét, személyes élményeké. Az itt szerzett tapasztalatokat nagymértékben befolyásolják a gyereket körülvevő család sajátosságai, a szülők jellemzői, nevelési elképzelései, a körükben eltöltött idő mennyisége. A nagyobb gyerekek esetében fontos információkkal szolgálhat a tágabb környezet – *iskolán kívüli baráti kör, helyi közösségek* – hatásainak elemzése is.

Fontos támpontokat adhat a feladatok megtervezéséhez az iskolai *nevelési elvek és értékek összevetése* a gyerekek iskolán kívüli környezetében azonosított elvekkel, értékrendekkel, viselkedési mintákkal, kommunikációs és konfliktuskezelési formákkal. Abban az esetben ugyanis, ha a közvetlen környezet értékrendje, az általuk elvárt viselkedés jól illeszkedik az iskolához, értelemszerűen más feladatokkal kell majd számolni, mint akkor, ha ez nem így van.

Vannak kérdések, amiket a tanulócsoporthoz szintjén is érdemes megvizsgálni. Ilyen például az, hogy aktuálisan milyen mértékben van szükség *önismeret* fejlesztésére. Biztosan fontos lehet ez például az iskolakezdetkor, a jelentős fiziológiai és pszichés változásokkal járó 8-10 éves kor körül, vagy akkor, amikor a 6. évfolyamon felmerül a középiskola-választás kérdése. De ugyanígy lényeges lehet annak időnkénti megvizsgálása, hogy milyen színvonalúak, mennyire teherbíróak a tanár-diák, illetve a diák-diák *kapcsolatok* az egyes osztályokban, s milyen a szereplők közti együttműködés.

Az összegyűjtött információk tárolására a legalkalmasabb eszköz a **portfólió**, egy olyan – hagyományos vagy elektronikus – mappa, amelyben az egyes tanulók munkáit, valamint a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolhatjuk és rendszerezhetjük. Az így tárolt információk segítségével követhetővé válik az egyes tanulók fejlődése is. Tanári dossziék természetesen nem csak egyes tanulókról, hanem tanulócsoporthokról is készülhetnek. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfóliót, amely segíti a program során született saját produktumaik rendszerezését és hozzájárulhat önismeretük fejlesztéséhez.

3. Adaptáció

A kerettanterv, illetve az ennek megvalósulását segítő programváltozatok tartós iskolai befogadásának első fázisa a fejlesztési célok integrálása, valamint az elvárt eredmények rögzítése az intézmény pedagógiai programjában és helyi tantervében.

Ennek részeként az alábbi lépéseket érdemes megtenni:

- A tantestület 2-3 olyan tagja, aki érdeklődik a téma iránt, áttekinti a tantervet és a két programcsomagot, majd bemutatja azok legfontosabb vonásait a testület egészének.
- Ha helyzetértékelésünk alapos, árnyalt, akkor tudjuk, hogy iskolánk egészének, benne egy-egy évfolyamnak, esetleg külön egy-egy osztálynak a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztése szempontjából mi minderre van szüksége. (Például valamennyi osztályban különösen fontos lenne az együttműködési képesség fejlesztése; a hatodik évfolyamon nagy szükség lenne a konfliktuskezelés technikáinak megtanulására; az integrációban első éve résztvevő negyedik osztályban fontos lenne a másság tolerálása stb.) A szükségletek ilyen fajta felmérése jó alapul szolgál a céltárszer hangúlyaimak meghatározásához.

- Érdemes számba venni, kik azok a kollégák, akiket különösen érdekel e kompetenciacsoporthoz való fejlesztése, akik olyan kapcsolatban vannak tanítványiakkal, hogy várhatóan hiteles és eredményes vezetői lesznek az ilyen típusú foglalkozásoknak. Ugyanakkor azt is fontos látni, hogy kik azok, akik még nem készek e tevékenységre, de esetleg megfelelő továbbképző tréningre való részvétel segítségével válhatnak rá.
- Ezután azt célszerű megvizsgálni, hogy a tevékenységek vezetésére már kész kollégák mely osztályokban dolgoznak, és milyen jellegű foglalkozások időkeretében tudják beilleszteni a kompetenciafejlesztő tevékenységeket.
- Végül ki kell egészíteni az iskola pedagógiai programját, illetve helyi tantervét néhány olyan mondattal, amely azt rögzíti, hogy mik azok a lépések, amiket a nevelői közösség minden évben meg kíván tenni a kitűzött kompetenciafejlesztési célok megvalósítása érdekében.

Egy fontos szempont a modulok kiválasztásához

Amikor eldöntjük, hogy a kerettantervben ajánlott variánsok közül melyiket akarjuk megvalósítani, és kiválasztjuk a feldolgozásra szánt modulokat, illetve meghatározzuk azok sorrendjét, fontos tudatosítani magunkban, hogy mindezzel *milyen célokat* szeretnénk elérni. Az aktuális célokat többféle szempont is meghatározhatja, vagy befolyásolhatja. Ilyenek lehetnek például, hogy a tanév melyik szakaszában vagyunk, milyenek az osztályban éppen jellemző társas kapcsolatok, melyek a legnagyobb aktuális problémáink a szociális és környezeti kompetenciák terén, sikerült-e a szülőket bevonni az iskolai folyamatok támogatásába, vagy éppen most akarjuk ezt a célt elérni stb.

Az osztályonkénti célokat az iskolai pedagógiai program és a helyi tanterv is alakíthatja. Fontos, hogy általában véve milyen tanulási/nevelési célokat szeretnénk első sorban érvényesíteni az adott életszakaszban. Ha például a közösségi nevelést vagy a gyerekek énképének erősítését választjuk kiemelt feladatnak – lehet, hogy ugyanazon modulokkal dolgozunk –, de a hangsúlyokat biztosan máshová fogjuk majd tenni. Még valószínűbb azonban, hogy a különböző célok megközelítéséhez különböző modulokat fogunk választani.

Néhány gondolat az alkalmazás előkészítéséhez

A modulok úgy készültek, hogy különböző módokon működő iskolák számára egyaránt használhatók legyenek. A modulleírások és a gyerekek ismerete alapján minden pedagógus meg tudja tervezni azt az optimális feldolgozási utat – a tevékenységek forgatókönyvét –, amelynek megvalósításához az adott intézményben a legkedvezőbbek a feltételek.

Fontos, hogy ennek során mindig annak az osztálynak a sajátosságaihoz igazodva válasszuk ki a *csoporthatározás* szempontjait, amellyel éppen dolgozunk. A leírásokban gyakran többféle ajánlás is szerepel, de e tekintetben mindig a gyerekeket ismerő pedagógus tapasztalata a döntő. Ha még nincs elég gyakorlatunk a csoportalakítási szempontok önálló meghatározásában, akkor első alkalommal célszerű az ajánlott módot választani. Am ha az nem működött a várakozásunknak megfelelően, nyugodtan lehet változtatni rajta.

Az *idő* tervezésénél – különösen a program kezdeti szakaszában – legyünk tekintettel arra, hogy a gyerekek nemcsak a konkrét tartalom feldolgozásával foglalkoznak, hanem menet közben tanulják meg az együttműködés szabályait is. Eközben folyamatosan próbálják meg magukat, szembesülnek saját erősségeikkel és gyengeségeikkel. Ez a folyamat a pedagógus számára is fontos, mivel a munka megfigyelése közben olyan árnyalt képet kaphat tanítványairól, amilyenre a hagyományos tanulásszervezési formák alkalmazásakor csak kevésbé van lehetőség.

A tanulási folyamatnak szerves része a rendszeres *értékelés*. Fontos, hogy a gyerekek sokszor és sokféle visszajelzést kapjanak és adjanak munkájukról egymásnak és a pedagógusnak. Az idő tervezésekor ezt is figyelembe kell venni.

A foglalkozás megkezdése előtt gondosan készítsük elő a munkához szükséges *eszközöket*, és *anyagokat*. Törekedjünk arra, hogy az adott helyszínen minden szükséges kellék könnyen és biztonságosan elérhető helyen legyen.

Mindig tisztázzuk a gyerekekkel, hogy pontosan milyen *teljesítményt várunk el* tőlük, és ehhez mennyi idő áll a rendelkezésükre. Célszerű a foglalkozás helyszínén ezeket a megállapodásokat mindenki számára jól látható helyre ki is írni.

Teremtjük meg a feltételeket arra, hogy a gyerekek rendszeresen *bemutathassák* egymásnak a munkáikat, és a *testület egésze is megismerhesse* az egyes osztályokban folyó tevékenységet. Sőt az is fontos, hogy a szülőik is minél többet láthassanak belőle.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele
 A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoportokban való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik. (Az SNI-szemponitú módszertani segédletek felsorolását lásd a tantervhez kapcsolódó eszköztárat részletesen bemutató fejezetben.) Ugyanezt a munkát támogatójaként azok a gyógypedagógusok által kiegészített, illetve megjegyzésekkel ellátott – a Sulinova Adatbankban szabadon hozzáférhető, és a jövőben a gyakorló pedagógusok által folyamatosan gyarapítható – modulok, amelyek mintául szolgálhatnak a helyi adaptációk elvégzéséhez.

4. Tanulási környezet

A tanulási környezet fogalma azoknak a tényezőknek az együttesét jelöli, amelyek befolyásolják a gyerekek tanulását. A tanulási környezetnek egyaránt részét képezik a gyerekek és az őket tanító pedagógusok tudásrendszerei, az osztályterem berendezési tárgyai, a rendelkezésre álló könyvek és más a tanulást segítő eszközök. A kerettanterv céljai szerint megvalósuló, eredményes kompetenciafejlesztés kívánatos tanulási környezetét az alábbiak jellemzik.

A pedagógus

A tanulási környezet egyik legfontosabb eleme a pedagógus személyisége és módszertani tudása. Fontos, hogy a pedagógus munkája természetes részének tekintse az *önismeretre, önkontrollra való törekvést*, a gyerekekkel, az iskola valamennyi munkatársával, tanítványai szüleivel való *kapcsolatának kontrollálását*, együttműködésének finomítását. Kívánatos, hogy olyan *módszertani tudással* rendelkezzen, amely lehetővé teszi a gyerekek igényeinek megfelelő, változatos tanulásszervezési formák eredményes megszervezését. Ennek mindenképpen részét képezik a következő vonások:

- Nyitott új módszerek és technikák megismerésére.
- Törekszik a gyerekek személyiségének és előzetes tudásának megismerésére, és erre alapozva végzi tervezőmunkáját.
- Változatos módszer-készlettel rendelkezik, ismeri a kooperatív tanulásszervezési formákat, és ezeket céljainak megfelelően változatosan alkalmazza.
- Napi gyakorlatában alkalmazza a formáló értékelést.
- Nyitott a gyerekek és a környezet változásaira.

Gyerekek és szülők

A gyerekek és a szülők előzetes tudása, az önismeretről, az együttműködésről, a tanulásról és a tanulás módszereiről alkotott előzetes képük, az ezekkel kapcsolatos várakozásaik fontosak a tanulási folyamat eredményessége szempontjából. Kívánatos, hogy minél rövidebb idő alatt jellemzővé váljanak a tanulási környezetre az alábbiak:

- A gyerekek fokozatosan elsajátítják el az eredményes együttműködés eszközeit.
- Egyre tudatosabban figyelnek saját és társaik személyiségére és teljesítményére.
- A pedagógus, a szülő és a gyerekek töreksenek a gyerekek érdekében való együttműködésre.

Az iskolai környezet és az osztályterem

Az iskola elfogadja a gyerekek különböző fejlettségének tényét, és azt, hogy ebből adódó fejlődési ütemük is eltérő. Ehhez kapcsolódóan:
 Az iskola elfogadja a gyerekek különböző fejlettségének tényét, és azt, hogy ebből adódó fejlődési ütemük is eltérő. Ehhez kapcsolódóan:
 • Olyan környezetet működtet – illetve ilyen kialakításra törekszik –, amelyben a gyerekek bátran és nyíltan vállalhatják önmagukat, miközben fejlődésükhöz minden támogatást megkapnak. Sokféle tehetséget tekint értéknek, és ennek megfelelő pedagógiai gyakorlatot folytat.
 • A tanterem úgy van kialakítva, hogy mozgatható berendezései könnyen lehetővé teszik a tér megváltoztatását. Lehetőség van benne különálló kis csoportok elmélyült munkájára éppúgy, mint a közös beszélgetésekre és a játéokra.
 • A gyerekek rendelkezésére állnak a tanuláshoz szükséges könyvek és különféle eszközök. Ezek biztonságosan, és a gyerekek által ismert módon használhatók. Az eszközök használatának szabályai világosak, és a gyerekekkel együttműködésben alakították ki őket.
 • A teremben, vagy annak közelében lehetőség van a gyerekek munkáinak rendszeres bemutatására, közzétételére.

5. Módszertani alapelvek

A programban alkalmazott módszerek közös alapelve, hogy *interakciókban átél*t és *feldolgozott saját tapasztalataikra épülnek*. Valamennyi módszer épít a tanulók körében megszerzett tapasztalataira, megszólítja az érzelmeiket, önkifejezésre, alkotásra, véleménynyilvánításra ösztönöz, így teremtve valódi szociális közeget a szociális tanuláshoz.

Az a mód, ahogy egy gyerek kimutatja az érzéseit, az iskoláskor alatti sokat csiszolódik. A korai iskolai években sokszor még nem tudják kifejezni az érzéseiket szavakkal, ezért szükséges, hogy egy-egy témakört *több szempontból, és különböző tevékenységi formákkal* közelítsünk meg.

Amit alkot a gyerekek, abban örömet lel. A hétköznapiakban a felnőttek is úgy tanulnak a legtöbbet, hogy *saját alkotásaikat szemlélik*. Miközben alkot a gyerek, megtanul felelősséget is vállalni az alkotásáért, illetve önmagáért. Elképzeli valamit, és azt láthatóvá teszi. Gondolkodik, érez, és ez a sok energia az alkotásban értelmet nyel. Megszületik a mű, amelyet értékelni lehet, amihez viszonyulni lehet. Ami belső folyamat volt eddig, azt most kívülről is lehet támogatni; ez már *együttműködést* jelent.

Fontos szempont, hogy a tanórakon kívüli időt is a szociális kompetenciafejlesztés idejének, az iskolán kívüli világot pedig lehetséges színterének tekintjük. Ugyanakkor elengedhetetlen, hogy az iskolaotthonos vagy napközis szabadidőben a pedagógus által kezdeményezett tevékenységekben a diák kizárólag saját választása alapján vegyen részt.

Alapelv, hogy az eltérő szociális-kulturális háttérű, más-más tapasztalatokkal és képességekkel rendelkező tanulók fejlődését saját aktuális állapotukból kiindulva támogassuk. A modulok ezért ugyanahhoz a tanulási folyamathoz különböző utakat, és többféle módszert is kínálnak, amelyek közül a pedagógus diákjai ismeretében válogathat.

A módszertani alapelvek érvényesítése a tanártól és a tanulóktól több szempontból is a hagyományostól eltérő magatartást kíván, ami mindkét fél számára tanulási folyamatot jelenthet. A pedagógus szerepei között előtérbe kerül a szervező, moderáló, támogató magatartás, a tanulók pedig az önálló és saját munkájukért felelősséget viselő, egymás szempontjait figyelembe vevő cselekvő ember szerepébe kerülnek.

A két programcsomagban található modulok előnyben részesítik azokat a tanulásszervezési eljárásokat, amelyek a tanulók társas együttműködésén alapulnak. Ezek közül az alábbiak a legfontosabbak:

- A különféle típusú **csoporthalmazokban** lehetőség nyílik a spontaneitás, illetve a kreativitás érvényesítésére, a társakkal és a tanárral folytatott párbeszéd pedig rendszeres ösztönző visszacsatolást nyújt. A **kooperatív tanulás** a gyerekek természetes együttműködési hajlandóságára, egymás iránti érdeklődésére épít, az ebben rejlő erőt használja és irányítja. A **projekt** olyan közös tevékenység, amelynek során a diákok közös célt, munkamegosztásban dolgoznak, és együtt hoznak létre valamilyen produktumot.
- A **beszélgetőkör** jól használható módszer a nap bármelyik szakaszában. A tanítási nap elején az egymásra hangolódást, a nap közös és egyéni programjainak feladatainak megbeszélését szolgálhatja. A nap folyamán bármely tevékenység közben a gondolatok és vélemények megosztására, a közös tevékenység értékelésére és önértékelésre alkalmas. A rendszeres beszélgetőkör a közösség saját hagyományainak egyik alapja is lehet.
- A **dramajáték** a gyerekek már meglévő tapasztalatait és képzelőerejét használja ki új tapasztalatok megszerzése érdekében. Így egy-egy téma, tananyag összeállítását a diákok nem a tanári magyarázat, hanem saját élményük alapján élhetik át. A drámajáték közben átélte helyzetek mély tapasztalatként őrződnek meg a gyerekekben.

6. Az értékelés alapelvei

A szociális kompetencia fejlődése érést jelent. Folyamat-jellegéből következően, hogy értékelésének összhangban kell lennie a fejlődés folyamataival, a gyerek, az osztály, egy-egy csoport (esetleg már közösség), önmagához viszonyított fejlődését állítva a középpontba.

A szociális kompetencia fejlettségének, állapotának értékelésekor a fejlesztő, *minősítés nélküli* értékelést alkalmazzuk, amely

- folyamatos, diák-diák, diák-pedagógus, pedagógus-szülő interakcióban zajlik, épít az önértékelésre és az önreflexióra,
- az adott teljesítményt értékeli, de tekintettel van a gyerek egyedi személyiségére, aktuális állapotára,

- fejlettségi állapotot jelez, s egyúttal hozzásegít a tovább-fejlődéshez,
- személyre szabottan, és a külső követelményrendszer elérésében a diáknak megfelelő módon ad támogatást.

A jól alkalmazott fejlesztő értékelés segítséget nyújt a tanuló egyéniségéhez legjobban illő tanulási stratégiák kialakításához, illetve kiválasztásához. Elősegíti a reális énkép és igény szint, valamint a pozitív önértékelés kialakulását, s mindennek eredményeként az énhatékony-ság-érvés megerősödését. S végül differenciáltabbá és szilárdabbá válik általa az egyes tanulók, illetve az osztály egészének értéktrendje.

7. Illeszkedések

A programcsomagok fejlesztői törekedtek arra, hogy a megszülető programok szervesen illeszkedjenek az alapfokú oktatás érvényben lévő szabályozási rendszeréhez. A Nemzeti Fejlesztési Terv keretében megvalósuló központi program részeként vezető szerepet játszottak a kompetencia alapú tanítás/tanulás alapelveinek és módszereinek implementálásában is. Ezért szerves összhangban vannak a velük párhuzamosan korrigált alaptanterv, a NAT 2007 elvárásaival.

Kapcsolódás a Nemzeti alaptantervhez

Az Európai Unió ajánlása nyomán a NAT-ban megjelenő *kulcskompetenciák* közül a programcsomag középpontjában a személyes és a szociális, valamint a természettudományos kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszere révén azonban erőteljesen hozzájárul az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció
- Esztétikai-művészeti kifejezőképesség
- Kezdeményezőképeség
- Hatékony, önálló tanulás

A Nemzeti alaptanterv *kiemelt fejlesztési feladatai* közül a programcsomagok nagymértékben hozzájárulnak a következő területeken folyó fejlesztéshez:

- Énkép, önismeret
- Testi és lelki egészség
- A fentiek mellett közepes erősséggel támogatja a tanulás tanítását célzó kiemelt fejlesztési feladat megvalósulását is.
- A programcsomagok moduljaiban megjelenő tartalmak kapcsolódnak az alábbi *műveltségterületek* képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseiseihez:

- Anyanyelv és irodalom
- Matematika
- Ember és társadalom
- Ember a természetben
- Művészetek

Mindkét programcsomag tekintettel van azokra a teendőkre, amelyeket egyetlen életszakaszhoz vagy nevelési területre nem rendelhető, *közös feladatokként* határoz meg a Nemzeti alaptanterv. Ezek közül különösen az alábbiak támogatására alkalmas:

- A *személyiség- és közösségfejlesztés* feladatai (családi és kortárs- kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, a testi és lelki egészség megőrzése, a foglalkoztatási nevelés)
- Az olyan *nyitott iskola* megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülőkkel.
- A programcsomagok az egységes alapokra épülő *differenciálás* alapelveit alkalmazták és következetesen építettek a diákok sokféle *előzetes tudására*, informális, nem iskolai tanulási helyzetekben megszerzett tapasztalataira, segítve ezzel *társadalmi esélyegyenlőség* és az *integráció* megvalósulását is. A modulokat *tevékenységközpontúság*, az aktív tanulás lehetőségeinek megteremtése jellemzi, és rendszerint többféle párhuzamos tevékenység lehetőségét kínálják ugyanazon célok eléréséhez, illetve ugyanazon tartalmak különböző megközelítéséhez. A csomagokban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetett módon hozzájárul az önművelés igényének, és az *egész életen át tartó tanuláshoz* szükséges képességeknek a kialakításához is.

Kapcsolódás az iskolai tevékenységrendszerhez
A program eredményes megvalósításának feltétele a kerettantervi célok és a várható eredmények integrálása az iskola munkáját szabályozó pedagógiai programba, valamint a helyi tantervbe abban az esetben, ha ezek eredetileg nem szerepelnek benne.

A moduláris felépítés lehetővé teszi, hogy a programcsomagok sokféle konkrét, egyedi formában illeszkedjenek az iskola tevékenységrendszerébe. A két csomag összességében számos, kompetenciafejlesztő hatású tartalmat, amelyeket fele részben tanórai, fele részben pedig tanórán kívüli felhasználásra készített a fejlesztők.

A modulrendszer rugalmasan hozzáilleszhető a sokféle helyi elváráshoz, másrészt viszont nyitott – különféle szintű, hasonló logikájú, helyi fejlesztési modulokkal egészíthető ki, az iskola mindenkori aktuális igényeinek és lehetőségeinek megfelelően.

Kapcsolódás más programcsomagokhoz

Az Én dimenziói, illetve az Én és a másik című programcsomag szervesen kapcsolódik egy harmadik, az ugyancsak az 1–6. évfolyamos tanulók számára készült oktatási csomaghoz. Az **Én és a világ** programcsomag középpontjában az ember és környezete kapcsolatának kérdései állnak. Képességfejlesztési céljai és alkalmazott módszerei révén azonban jól segíti mindazon személyes és szociális részkompetenciák fejlődését, amelyek gyarapítását a jelen kerettanterv is megcélozza.

8. A kompetenciafejlődés észlelése

A kompetenciaszint emelkedését a kiindulási helyzettel jellemzővel egybevetve tudjuk megállapítani a tanulási folyamat későbbi időszakaiban. Az ekkor elvégzett mérések eredményei alapján tudjuk azonosítani a bekövetkezett változásokat – a fejlődés irányát és intenzitását –, s ennek fényében tudjuk felülvizsgálni saját munkánkat is. A diagnosztizálás és a folyamatkövetés legfontosabb módszerei:

- Az értékeléshez szükséges információk gyűjtését segítő módszerek közül a legáltalánosabb a **megfigyelés**, amely valamennyi évfolyamon jól használható. Ennek nehézsége azonban, hogy a megfigyelést végző személy gyakran saját előzetes elvárásainak szemüvegén keresztül tekint a megfigyelt folyamatra, s így olykor nem csak azt rögzíti, amit valóban lát, hanem azt is, amit látni vél. Ezt a veszélyt csökkentheti a megfigyelési szempontok pontos, minél egzaktabb megfogalmazása és az, ha a pedagógus a megfigyeléshez alkalmanként egy-egy munkatársa részvételét is kéri.
- Az 3-6. évfolyamos tanulókkal már **egyéni interjú is készíthető**. Ez esetben nagyon fontos, hogy a kérdező pedagógus előzőleg tisztázza magában a beszélgetés célját, s végig képes legyen erre koncentrálni. Ugyancsak lényeges a nyugodt kommunikációt elősegítő optimális feltételek – helyszín, időpont, időtartam stb. – megteremtése. A beszélgetőpartnerre szintén kíváncsi interjúkészítőnek akkor van jó esélye e módszer eredményes alkalmazására, ha sikerül megnyertnie a beszélő bizalmát, ha empátiával és segítőkészséggel közelít hozzá. A beszélgetésből nyert információk feldolgozását segíti a menet közbeni jegyzetelés vagy a magnófelvétel, amelyek alapján részletes emlékeztető készíthető.
- A tanulók véleményeire kíváncsi **csoporthoz beszélgetés** akkor szolgáltatt érdemi információkat, ha ennek során a diákok a beszélgetést vezető pedagógussal egyenrangúnak érezhetik magukat, s átélhetik, hogy mindannyiuk gondolatai egyformán érdekesek és fontosak. A pedagógusnak vigyáznia kell arra, hogy miközben hitelesen képviseli saját értékrendjét, ne erőltesse rá véleményét tanítványaira, ne sértse érzékenységet, emberi méltóságukat, etnikai, kulturális és politikai identitásukat. (A szociális kompetenciát fejlesztő modulokban gyakran megjelenő beszélgetőkört is a csoportos beszélgetés alkalmainak tekinthetjük.)

- Bizonyos témákhoz **kérdőívek** vagy **tesztek** segítségével is gyűjthet információkat a pedagógus. A személyes életre vonatkozó témák esetében azonban óvatossággal kell bánni a tanulóknak intim szférájába tartozó kérdésekkel, és megfelelő tapintattal kell közelíteni ezekhez. Az értékre, az aktuális társadalmi jelenségekre vonatkozó vélemények vizsgálata esetén számolni kell azzal, hogy nem léteznek általánosan elvárható válaszok. Egy plurális demokráciában meglehetősen széles az elfogadható álláspontok köre. Ilyenkor csupán egy-egy állapot meghatározására lehet törekedni, s a pedagógusnak óvakodnia kell a feltárt helyzet minősítésétől. A kapott vélemények ilyenkor elsősorban csoportos beszélgetések, viták indíthatóságát szolgálják. E módszerek jellegéből adódik, hogy alkalmazásukat kizárólag az 5–6. évfolyamon ajánljuk.

A folyamat során összegyűjtött információk ugyanazokba a mappákba, **portfóliókba** kerülhetnek, amelyeket a helyzetfelmérés során alakítottak ki a pedagógusok.

II. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS TANTERVE

1. CÉLOK ÉS KIEMELT FEJLESZTÉSI FELADATOK

A kerettanterv stratégiai célja a személyes és társas kompetenciák fejlődésének sokoldalú támogatása két programcsomag révén. Ennek részeként a programcsomagok az alábbi célok megvalósulásában tudnak részt vállalni.

A személyes dimenzióban:

- a reális önismeret, az önbizalom és az önfejelem kialakulásának elősegítése,
- a kreativitás fejlesztése,
- a személyiség által meghatározott lehetőségek és korlátok közötti előigazodás képességének megalapozása,
- a személyes célok reális kitűzésének gyakorlása,
- az egyéni érzések felismerésének és megnevezésének gyakorlása.

A társas dimenzióban:

- a nyitottság és a mások iránti bizalom kialakítása,
- a véleményalkotási és cselekvési autonómia, valamint a felelősségérzet megalapozása,
- a konstruktív konfliktusmegoldáshoz szükséges attitűdök és képességek megalapozása, gyakorlat szerzése az életkornak megfelelő hiteles kommunikációban,
- a hatékony együttműködéshez szükséges attitűdök megalapozása, és az együttműködés alapvető eszköztárának kialakítása.

A kognitív dimenzióban:

- a pozitív kritikai attitűd megalapozása,
- gyakorlat szerzése a különféle formában megjelenő információk kezelésében,
- a problémamegoldó gondolkodás technikáinak megalapozása.

2. A KÉPESÉGFELFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A programcsomag létrehozói a modulok megtervezése során az alábbi képességterületek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelemben, ahogy e fogalmak itt körvonalazódnak. (Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok kidolgozó a HEFOP program keretében valamennyien használtak, illetve azokkal, illetve azokkal, amelyeket a kompetenciaerőltetéshez kapcsolódó mérőeszköz alkalmaz. A kerettanterv I. mellékletben található táblázat is e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be a modulok rendszerét.)

A) Az önismerettel összefüggő kompetenciák

Az érzelmek tudatossága (1)

Érzelmünk pontos azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmét. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legtöbbször tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmet kiváltó okokat is. Az érzelmek tudatossága alapozza meg az érzelmek szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kitartással, a lelkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

Önállóság, autonómia (2)

Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségletünk is, hogy tevékenységeinket önmagunk által megválasztottnak éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módjában teheti azt, amit tesz, döntései/választásai pedig valódi enjét fejezik ki.

Identitás, hitelesség (3)

Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenézzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reálisan szemlélve és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettekben való kifejezésének az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtöbb esetben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (tízazi) énünk szerint élünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcutírás, kitartás (4)

Az érzelmek kezelése saját érzelmünk szabályozásának a képességét jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelem szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciót legátolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitartás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerekedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.

A hatékony érzelmszabályozáshoz egyidejűleg kell uralnunk érzelmünket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelmszabályozás hozzájárul az ember jóllétéhez, érzelmi egyensúlyához, énhatékonyságának kifejlődéséhez. A sikeres érzelmszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

Felelősségvállalás (5)

A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos. A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítésre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

Törődés, tekintet másokra (6)

A másokkal való törődés, a jogszerűség, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaiént határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegből érkezőkhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanokkal, akik mások, mint ők és értékelni tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)

A tolerancia színje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszsallás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden embernek az egyéni és csoportkülönbségeihez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a mentől eltérő közegből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Énhatékony-ság-ézés

Pozitív önértékelés (8)

A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-ézés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)

A konstruktív self-ézés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő” ember tisztában van a képességgel és azokba a helyzetekbe, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-ézés egészséges önbizalmat jelent, amely a kiartás alapja, és bizonyos mértékig azt is meghatározza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-ézésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellett is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségterhelő helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)

Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejltsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)

Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és reális azonosításához, valamint a hatékony megoldásokhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problémáik helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékelik, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmeinek, és reálisan kell értékelnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)

A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusan tudja értékelni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusan viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorisága alkalmanként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)

A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükséges rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttlételet és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könyvebben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha önmaga is megélte a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetően együttléti normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)

A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezett hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata.

A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.

A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletre, érzésekre és értékekre való válasz-készséget jelenti. Motivációs alapja a kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzőművészetben, esztétikai érzékenységben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) Társas kompetenciák

Empátia (15)

A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit. A perspektíva-felvétel nehezíti, hogy nincs mindig megfelelés az emberek arckifejezése és belső állapota között. Az arckifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A másik nézőpontját átvenni képes ember osztozni tud a többiek érzéseiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások esetségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)

A kommunikációs készségtár legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének képessége, illetve mások verbális és non-verbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az az ember, aki e készségeket magas szinten bírta, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információkra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzenetét. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik. A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)

Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legelembb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerekek (például a tanár-diák) együttműködésére való képesség. Lényeges megnyilvánulása a játék és a munka közbeni együttműködés, valamint az értékeléssel társuló helyzetekben való együttműködés képessége.

Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)

A kompromisszumkészségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszik, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)

A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Visszautasítás (20)

A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)

Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közös érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jólétének előmozdítására.

A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – önmaga lehetőségét figyelembe véve – jobbá tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Erzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvételt és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjön velük.

F) Környezeti kompetencia

Környezeti tudatosság (22)

A környezeti tudatosság középpontjában a rövid távú profit- és növekedésközpontú gondolkodás helyett a hosszú távra tekintő fenntarthatóság gondolata van. Az ennek kialakítását célzó pedagógiai középpontjában az ún. TÉT koncepció áll. A mozaikszó betűi a következő tartalmakat jelölik: T = Tudományos ismeretek: különböző tárgyakból származó háttértudás, E = Értéktrendszer: mindazon tényezők, amelyek alapvetően meghatározzák az egyének döntéseit, T = Társadalmi gyakorlatok: egyéni és társas szokások, melyek összefüggésbe hozhatók a környezethez és természethez való viszonyval, valamint befolyásolják azokat.

A kívánt eredmény elérése szempontjából fontos, hogy a tanulás során szerepet kapjanak a megválaszolatlan, illetve kételkedést ébresztő tudományos kérdések, s a különböző tudományos eredményeket ne megdönthetetlen igazságokként mutassuk be, hanem egy folyamatosan fejlődő, változó rendszer részeként.

Ember és természet kölcsönös függőségének megértése (23)
 Az ökoszisztéma különböző élőlényközösségek, társulások, és azok élőhelyeinek rendszere, amelyen belül kölcsönös egymásra utaltság áll fenn az adott területen élő élőlények és a természeti környezet között. Mára a világ egyik központi problémájává vált az a tény, hogy a mindennapi életünk szempontjából természetesként elfogadott tevékenységek sokasága alapvetően befolyásolja a környezet állapotát. Az ember és természet kölcsönös függőségének megértése annak elfogadását jelenti, hogy az ember nem élhet úgy, mintha a természet erőforrásai korlátlanok lennének, s tettei során – saját maga hosszú távú érdekében is – mindig mértéglelnie kell, miként hatnak tettei a természeti környezetre.

A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás (24)
 E tudás középpontjában egy ökológiai ismeretrendszer áll, amelynek központi elemei a különböző szervezetek közötti energia- és anyagszállításra, az energia- és anyagszállításra, valamint az élőhelyekre vonatkozó ismeretek. Ugyancsak alapvető ebből a szempontból annak ismerete, hogy milyen helyet foglal el az ember az ökológiai rendszerben, s milyen hatással van az emberi tevékenység a természetben évezredek alatt kialakult egyensúlyokra.

A környezetért felelős magatartásformák (25)
 A környezeti tudatosság cselekvésben megnyilvánuló formája a környezettudatos magatartás, amelynek vezérlő elve a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” ma már széles körben elfogadott gondolata. Az iskolai programok jelentős mértékben hozzájárulhatnak olyan apró, de a magatartásba szervesen beépülő, felelősséget kifejező környezetkimélő szokásoknak a kialakításához, amelyek döntőek lehetnek a felnőttkori viselkedést átható környezettudatos szemlélet kialakulása szempontjából.

3. A TARTALOM SZERKEZETE

A kerettanterv által támogatott két programcsomag szervesen kiegészíti egymást. Felépítésük azonban eltérő. Az én dimenziói csomag koncentrikusan építkezik, minden évben visszatérő nagy témakörökkel. Az Én és a másik csomag moduljai viszont évenként új tematikus csomópont köré rendeződnek. Felépítésük a következő:

a) Az én dimenziói (a döntő betűs kiemelések az adott év leghangúlyosabb témáit jelölik)

<i>Témakör</i>	<i>Jelképek</i>	<i>Találkozások</i>	<i>Mesék, történetek, versek, életek</i>	<i>Terek</i>	<i>Gondolataink, érzéseink</i>
<i>Évfolyam</i>					
1.	Jeleink	Otthon	<i>Magyar népmesék</i>	Az én tájamb, újjaim	Mik a kedvenc helyeink?
2.	A fa	<i>Ünnepek</i>	Lázár Ervin: Szegény Dzsóni és Árnika	Játéktér	Legkedvesebb játékaink
3.	<i>Motívumok különböző kultúrákban</i>	Barátságok,	Versek	Lakótér Miért szeretem?	Mit tudunk magunkról, mit tudunk másokról?
4.	A kapu	<i>A változás</i>	Teremtésmítoszok	Lakótér régen és ma	Mi a rend és a rendtelenség viszonya?

5.	Tükör	Mit tudok én adni?	Pandora szelencéje, A gyáva nyulak Kam tükre	Különleges természeti és ember alkotta terek	Mit változtatnál a világban?
6.	Szimbólumok	Előítéletek	Hana bóröndje	Közösségi és személyes terek	Miért tudunk felelősséget vállalni?

b) Én és a másik

Évfolyam	Központi témakörök
1.	Az együttlét
2.	Az együttlét, a bizalom és az elfogadás
3.	A csoport és a közösség
4.	A barátság
5.	A konfliktus
6.	Az őszinteség és a hazugság, a bizalom, az önbizalom, a féltelenség és hitelesség

Az első két évfolyamon szociális kompetencia fejlődése elsősorban az együttműködési formák gyakorlása során, és a rejtetten beáramló élmények révén, *közvetett módon* jön létre; a tudatos szembesülés, mértegelés, általában a tudatos viszonyulás ebben a szakaszban még korai lenne, nincs összhangban a 6–8 évesek életkori sajátosságaival. Az *első és a második évfolyamon* az együttműködést egyszerű csoportos játékok keretében tanuják a gyerekek, a szabálytartás nehézségeit kreatív, örömteli okozó feladatok segítségével enyhítve. Nagy súlyt helyeződik az élményszerítésre is, ami a személyes tevékenységben, a játékban, a közös problémamegoldásban és a felnőttől hallott mesék átélésében egyaránt megjelenik. Az ajánlott tevékenységek olyan mesékhez kapcsolódnak, amelyek sok generációnak voltak kedves olvasmányai (pl. Macóka meséi, Misi Mókus kalandjai, A. Tolsztoj répameséje, Andersens meséje a rüt kiskacsáról stb.)

A *harmadik és negyedik évfolyamon* a korábbi elemek kiegészülnek a tudatosítás lehetőségeivel is. Olyan kérdéseket jártnak körül a gyerekek, mint az együttes élmény, együttes cselekvés, a közösségi szerepek, egyezések, különbözőségek, a másság megértése, konfliktusok a csoportban. Majd a kortársi kapcsolatban mélyedhetnek el a diákok (pl. miért és mitől jó a barátság, konfliktusok, fordulóponatok a barátságban stb.), különös tekintettel arra a kérdésre, hogy „Milyen barát is vagyok?”

Az *ötödik és hatodik osztályosok* programjában is fontos szerepet kap a problémák tudatosítása, és az a szempont, hogy a gyerekek hogy viszonyulnak ezekhez. A modulok a hagyományos tantárgyi szempontok szerint jobban elkülönülnek egymástól, és szokatlan tartalmak is megjelennek bennük. Ilyenek elsősorban a Harry Potter sorozat egyik kötetét feldolgozó modulok, amelyekben a gyerekek számára izgalmas és motíváló irodalmi élményhez kapcsolódóan olyan kérdéseket vizsgálhatnak meg, mint például az önmagunkról és a másiktól alkotott kép. egymás ki nem mondott gondolatainak megértése, konfliktusaink forrása vagy a konfliktusok megoldási lehetőségei, az őszinteség, a hazugság, a bizalom, az önbizalom, a féltelenség és mindezek összefüggései.

4. IDŐTERV

A programcsomagok modul-rendszerű felépítése lehetővé teszi, hogy azokat többféle módon illeszkedjenek a tanítás időkeretébe. Az egy-egy témához tartozó modulok feldolgozásának időtartama – mind a négy programban – az adott osztály, napközis vagy szakóri csoport szükségleteitől, érdeklődésétől, az ezt tekintetbe vevő tanári megítélésétől függ. A javasolt időtartamok ezért a helyi viszonyok függvényében rugalmasan kezelhetők.

A modulok egyszer, kétszer, háromszor vagy négyszer 45 percesek, s a leírások jelzik, hogy hol érdemes szünetet tartani bennük. De természetesen ezek is csak tájékoztató jellegűek. Azí, hogy egy-egy témának mi a legjobb tagolási módja, szintén csak helyben dönthető el.

Azt azonban mindenképp fontos figyelembe venni, hogy eredményes kompetenciafejlesztés nem képzelhető el bizonyos mennyiségű idő ráfordítása nélkül. A célzottan a szociális kompetenciák fejlesztésére szánt időnek ezért – tanórai, illetve tanórán kívüli keretben összesen – minimálisan el kell érnie az évfolyamonkénti 30-60 tanórát.

5. ESZKÖZÖK

A fejlesztő program mind a négy változatának sikeres megvalósításához szükséges, hogy a terem, amely a foglalkozásoknak otthont ad, egy-, két vagy több személyes mozgatható asztalokkal legyen berendezve. Fontos, hogy a **helyszín** a különböző tevékenységekhez gyorsan és rugalmasan átrendezhető legyen, hiszen már térbeli felteletet kíván az egyéni és kiscsoportos alkotómunka, másokat a különféle dramatikus játékok és kooperatív gyakorlatok, és megint másokat a beszélgetőkör. A tanulói tevékenységek során leggyakrabban olyan eszközök használatára kerül sor, amelyekkel a gyerekek egyébként is dolgoznak az iskolai munka során. Ilyenek például a következők: **rajz- és festőeszközök, filctollak, olló, vonalzó, ragasztó**.

A két programcsomag összesen mintegy **180 különböző foglalkozás részletes leírását** tartalmazza. Valamennyi modulnak részét képezik az adott foglalkozás megvalósításához szükséges tanulói eszközök és pedagógiai segédletek, illetve ezek szabadon sokszorosítható alappéldányai. Ugyancsak részletes útmutatást tartalmaznak a leírások arra vonatkozóan, hogy melyik eszközt miként érdemes felhasználni.

A központi programfejlesztés keretében elkészült egy olyan **teszt** is, amit a szakemberek a **szociális kompetenciák mérésére** alakítottak ki. A teszt a következő öt részterületet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek. A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e tesztisorozat kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák **integrált tanulócsoporthoz** való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, a diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi, az iskolán és a tantermen belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporthal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatók különböző sérüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldására vonatkozóan.

A további tíz kötet sérültségi területenként ad nagyon konkrét fogódzókat a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb félelem nélkül vállalhassák a sérült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közérthető formában ismerteti az adott sérülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az adott sérültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetenciaterület általános fejlesztési módszerei, tanulás-szervezési eljárásai és értékelési eszközök az adott sérültséggel élő gyermek számára.

Az **ajánlások** az autizmussal élő, a beszédfigyatelékos, az értelmileg akadályozott, gyengélátó, mozgáskorlátózott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és aliglátó gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez kínálnak módszertani segítséget.

Az 1–6. évfolyamon tanuló **gyerekek szülei számára készült tájékoztató füzet** közerthető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. Bemutatja a kompetenciaterülethez kapcsolódó új programcsomagokat, érzékelteti annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetenciaterületen.

6. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

Abban az esetben, ha a szociális kompetenciák fejlesztésére szánt időkeret folyamatosan eléri az évfolyamonkénti minimum 30-60 tanítási órát, mind a négy javasolt variáció használata esetén elvárható az alábbi eredmények megszületése.

A diákok 12 éves korukra

Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is.

- Életkoruknak megfelelő reális énképpel rendelkeznek.
- Önállóságuk, döntésképeségük és magatartásbeli tudatosságuk meghaladja a hasonló képzésben nem részesülő kortársaikét.
- Kialakult bennük az önmagukkal, másokkal és környezetükkel kapcsolatos felelősségérzet.
- Kíváncsiak és nyitottak az őket körülvevő világ jelenségeire. Pontosan fogalmazzák meg kérdéseiket. Képesek megkeresni a válaszokhoz szükséges információkat, s azokat különböző szempontok szerint rendszerezni is tudják.
- Az életkoruknak megfelelő szövegeken belül el tudják különíteni egymástól a tényeket és a véleményeket. Felismerik a manipulációs szándékot, ki tudják vonni magukat annak hatása alól.
- Gyakorlatuk van abban, hogy eligazodjanak a különböző szerepek és szabályok között. Képesek az általánosan elfogadott közösségi normák betartására.
- Képesek a beltről vezérelt cselekvésre.
- Véleményüket szabatosan fejezik ki, véleményük mellett képesek érvelni.
- Tapasztalatokkal rendelkeznek különféle problémák és konfliktusok azonosításában, illetve megoldásában.
- Rá tudnak hangolódni mások érzelmi állapotára, be tudják fogadni gondolataikat. Gyakorlatuk van abban, hogy kölcsönössé tegyék a kommunikációt.
- Képesek együttműködni másokkal. Ismerik a kooperatív tanulásban használt alapvető módszereket. Társaikkal együtt képesek közös célokat megvalósítására, közös feladatokat megoldására.
- Általában előnyben részesítik az egyenrangúságon alapuló emberi viszonyokat az alá-fölérendeltséget képviselő viszonyokkal szemben. Rendelkeznek néhány elmélyült kapcsolattal.
- Értékként tudják elfogadni az emberek sokféleségét, többé-kevésbé védettek a romboló társadalmi előítéletekkel szemben.
- Úrrá tudnak lenni indulataikon, érzelmeiken, illetve képesek azokat a helyzetnek megfelelő módon és kulturáltan kifejezni.
- Motiváltak segítségnyújtásra és a felajánlott segítség elfogadására.
- Motiváltak az alkotó munkára.
- Esélyük van arra, hogy örömeiket találják a tanulásban.

A tanulócsoporthoz esetében

- A közös munka során az osztályban gyakran jelenik meg az összetartozás érzése, ami hozzájárul azok igazi közösséggé kövacsolódásához.
- Az osztály egésze nagy intenzitással, felszabadult légkörben dolgozik a közös célok megvalósításáért, ami visszatartja tagjaik személyes fejlődésére.
- Mivel a diákok egymás iránt nyitottabbakká, érdeklődőbbekké, elfogadóbbakká válnak a foglalkozások során, ez háttérbe szorítja az osztályon belüli versenyt.

A pedagógusok esetében

- A foglalkozásokat vezető pedagógusok megtanulják a tanulmányítás új módszereit. Meggyőződnek diákjaik önálló tanulási és cselekvési képességeiről. Pozitív tapasztalatokat szereznek az órai fegyelem fenntarthatóságáról, valamint a kooperatív tanulás motíváló erejéről.
- Diákjaikat új oldalaikról ismerhetik meg. Képessé válnak arra, hogy nagyobb mozgás- és beszédszabadságot engedélyezzenek nekik. Megtapasztalják, hogy időről időre lemondhatnak a teljes körű tanári ellenőrzésről a tanórán, s nagyobb bizalmat érezhetnek diákjaik iránt.
- Saját magukat is új oldalról ismerik meg. Önbizalmuk és kreativitásuk erősödik. Megtapasztalják, hogy az új módszerekkel jelentősen csökkenthető az órai stressz mértéke, valamint azt, hogy milyen módon segíti elő a kooperatív tanulás a gyengébb teljesítményű diákok felzárkózását, illetve a nehezen beilleszkedő diákok integrálását.
- Tapasztalatot, esetleg gyakorlatot is szerezhetnek a kollégáikkal való folyamatos együttműködésben.
- Módszertani eszköztáruk bővülése visszahat a programon kívüli pedagógiai tevékenységeikre is.

A szülők esetében

- A programról informált, és abba lehetőség szerint bevont szülők nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.
- Többet fognak beszélgetni gyerekeikkel, és ennek következtében talán könnyebben fognak majd megbirkózni a közeledő kamaszkor várható családi konfliktusaival.

Variációk

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

B1, C1

III. FELHASZNÁLÁSI JAVASLATOK

A kerettantervhez kapcsolódó két programcsomag, illetve ezek moduljai, sokféle variációban használhatók fel – a mindenkori helyi igényeknek megfelelően. Az alábbi javaslatosor a felhasználáshoz kíván támpontokat adni, négy különböző részterületre összpontosító változat ajánlásával.

1. VÁLTOZAT

Az együttműködés tanulása egymásra épülő kooperatív módszerekkel, külön erre a célra biztosított órakeretben. Ebben az esetben az elsődleges cél az együttműködés tanulása.

Cél

Az elsődleges cél ebben az esetben az együttműködési képességek fejlesztése. Mivel a modulokban szereplő tevékenységek feltételezik, hogy a tanulók valamilyen szinten tudnak már olvasni, ezt a programot célszerű a második évfolyamon kezdeni.

Ráhangolás

Az együttműködés tanulását a legegyszerűbb, kooperatív játékok és drámajátékok révén érdemes bevezetni. Ennek megfelelően minden egyes modul csoporttalakító, az együttműködésre és a foglalkozás témájára ráhangoló játékos feladatokkal kezdődik. Ilyenek például a következők:

- utánzásra épülő kreatív-mozgásos feladatok,
- dramatikus megjelenítések (szoborjáték, állókép, némajáték),
- csoportos játékok (fagyott babzsák, közös térfoglalás),

- csoportalakítást is célzó játékok (keveredj, állj meg, csoportosulj; keresd a páros, keresd a csoportod),
- bizalomjátékok (vakhernyó),
- motíváló közös feladat (rejtvényfejtés).

Módszerek

A mindkét csomagon belül legtöbbször alkalmazott, egymásra épülő kooperatív módszerek a következők: *páros munka, kerekasztal, szóforgó, egyidejű diákkvartett, diákkvartett, szakértői mozaik, három lépcsős interjú*; a kerekasztalhoz csatlakozó módszerek a *képtárlatgatás* és az *ellenőrzés csoportforgással*. A modulok e módszereket eleinte a legegyszerűbb feladatokkal kapcsolják össze. A következőkben új tartalmú, de hasonló típusú feladatok erősítik meg a tanulók kooperatív tudását. Később kerül sorra a *diákkvartett*, a közös döntést személyes veszteség nélkül létrehozó *köls el egy húszast*, a közös *plakátkészítés*, és a *szakértői mozaik* egyszerű feladattal (pl. beszélgetés különböző témákról), majd a kezdetben alkalmazott módszereket bonyolultabb feladatokkal kapcsolják össze a modulok. A többségükben együttműködésre ösztönző foglalkozástervek egyszerű, kreatív szerepjátékokat is tartalmaznak.

Minden modul *összegzéssel, közös értékeléssel* zárul, melyek javasolt formája legtöbbször a beszélgetőkör. Ha a modulban *mesé* feldolgozása szerepel, igen fontos, hogy először – lehetőleg kívülről – a tanító meséljen. Ha a tanulók már tudnak olvasni, a történettel való ismerkedés differenciált feladatként is adható nekik – csoportonként és/vagy gyerekenként az olvasási készségeikhez igazítva. Fontos, hogy a differenciáláshoz mindig álljon rendelkezésre több szövegváltozat (teljes és rövidített szöveg, csupa nagybetűs illetve szótagolt szöveg), és bizzuk a gyerekekre a választást.

Javasolt modulok

Mivel ebben az esetben az együttműködési készség megalapozása a fő cél, mindkét programcsomagból az első és a második évfolyam számára tervezett (szkb101, szkb102, szke101 és szke102 jelű) modulokból érdemes válogatni, többé-kevésbé betartva a modulok sorszáma által megjelölt sorrendet. A modulok ugyanis egymásra épülve vezetik be a kooperatív tanulás módszereit.

PÉLDA

A módszerek és a feladatok egymásra épülésére

Segítség, amit kaphatok (Szkb101_01)

A blokk első modulja, csoportépítő játékokkal és feladatokkal.

Ráhangelés: Add tovább a mozdulatot!

Csoportalakítás: keresd a párod! (vagy: keresd a csoportod!) – egyszerű számfeladattal.

Csoportépítés: csoportnév választása, a szóforgó (a megszólalások sorrendjét szabályozó módszer) és a kerekasztalt bevezetése (mindenki egy betűt ír le, saját színnel), majd csoportok bemutatkozása.

Játék: a csoportok eljátszanak a többieknek egy szót (egyszerű szoborjáték). A többiek ezt a szót felírják egy papírra, és megbeszélt jelre felmutatják. Ez az egyidejű diákkvartett bevezetése.

Az egész osztály számára közös, együttműködést igénylő játék: fagyott babzsák.

Zárás: beszélgetőkör

Gombamese 1. (Szkb101_02)

Ráhangelés: némajáték

Közös élmény: a tanító mesét olvas fel.

Csoportalakítás: szókértővel (keresd a csoportod!)

Csoportnév választása: milyen állattal varázsoljon a tündér?

Csoportbeszámoló csoport-szóforgóval.

Kerekasztal: állatok a mesében, írás saját színnel (hangya, egér stb.).

Szoborjáték: állatok bemutatása.

Messzolvasás: differenciált feladatadás (egyéni olvasás öndifferenciálással, ellenőrzés párban, a csoportnak csak 1 vagy 2 tagja olvas, szóforgó)

Kerekasztal: mesevázat készítése – egyszerűbb: képek és megnevezésük időrendi sorrendbe állítása (ahogyan a mesében megjelennek), bonyolultabb: mondatok sorba rendezése.

A kerekasztal ellenőrzése: csoportforgóval (az ellenőrzés egyszerű, mivel minden csoportnak ugyanaz volt a feladata)

A mese egy-egy jelenetének eljátszása.

Zárás: beszélgetőkör

Gombamese 2. (Szkb101_03)

Ráhangelés: közös mozgásos, térfoglaló játék (Hogyan férünk el?)

Csoporthaladás: Keveredj, állj meg, csoportosulj!

Szabad csoportfeladat: ugróiskola készítése.

Képtárlátogatás: egymás ugróiskolájának megnézése (különlélek lesznek az ugróiskolák)

Kerekasztal: területlefedések négyzetekkel (kreatív feladat) – ellenőrzése: képtárlátogatással.

A mozaik módszer bevezetése: memory-készítés.

A játék kipróbálása (kerekasztal)

Zárás: közös megbeszélés csoportokban és az osztályban.

A tükör két oldala (Szkb101_04)

Ráhangelés: játék tükörrel – egyéni, majd közös mozgásos, utánzásos (az előző napi csoportokban).

Kerekasztal: képek elhelyezése a megfelelő helyre (tükörképek).

Ellenőrzés: csoportforgóval (minden csoportnak azonos a feladata, van helyes megoldás), itt a „javításokat” közös megbeszélés, érvelés követi (csoport-szóforgó).

Függelős: a módszer bevezetése – mindenki által látott tárgyokról kell igaz és hamis állításokat fogalmazni.

Zárás: beszélgetőkör,

Boltos játék (Szkb101_08)

Ráhangelés: kedvenc ételek gyűjtése kerekasztallal. Ez kicsit nehezebb, mint a korábbi kerekasztal-feladatok, mivel írni kell, és nem előre megadott szavakat, hanem azt, amire a gyerekek az adott pillanatban gondolnak (az előző napi csoportokban).

Diákkvartett: melyik étel miből készül?

Költés el egy húszast! – Melyik étel egészséges?

Közös plakát készítése (egy étkezés étlapja).

Szabályjáték a kerekasztal mintájára: boltos játék – egyszerűbb változat: csak két különböző szerep van; bonyolultabb változat: négy különböző szereplő van.

Zárás: közös beszélgetés a játékról.

Répmese (Szkb101_09)

Ráhangelés: bizalomjáték (vakhernyó, százlábú).

A bizalomjátékot élménybeszámoló, közös beszélgetés követi.

Jelenet eljátszása (otthoni segítés), a jelenetek megbeszélése.

Kerekasztal: szókártyák készítése, majd szókártyák csoportosítása.

Képtárlátogatás (a csoportok munkái különbözőek).

Mese tanítói bemutatása, majd egyéni vagy páros olvasás.

A mese jeleneteinek eljátszása – szerepjáték.

Kerekasztal, hozzárendeléssel: ki mondta? (itt már kétféle szó és mondatkártya van!).
Zárás: beszélgetőkör.

Eltevétt veréb (Szkb101_05)

Ráhangelés: tapasztalat, élmény, asszociáció megosztása a csoportban szóforgóval (nehezebb a korábbi szóforgóknál, mivel itt saját mondanivalót kell megfogalmazni, és a motiváló feladat ellenére türelmesen kell várni).

Csoportszóforgó: beszámoló a csoportban elhangzottakról (az emlékezet és a méltányosság fontossága miatt nehezebb, mint az eddigi csoportbeszámolóknak).

Páros munka: közös útvonaltervezés.

Kerekasztal: utasítások alapján bejárni egy útvonaltervet.

A feladatkiadás módszerének bevezetése: útvonaltervet készíteni kerekasztallal és továbbadni.

Dramajáték: saját élmény megjelenítése (eltévedés).

Mesolvasás.

Kerekasztal: a meséhez kapcsolódó szövegek összerakása szókérdőívvel (nehéz feladat).

Zárás: beszélgetés.

Képp Kopp és Tipp Topp (Szkb101_06)

Ráhangelés: erre csörög a dió.

Élménybeszámoló.

Meshallgatás, jelenet eljátszása, differenciált olvasás.

Szóforgó: írásgyakorlat a helyesírás szóbeli megbeszélésével (ellenőrzés kerekasztallal a csoportban, vagy frontálisan).

Zárás: beszélgetés a meséről, a közös munka értékelése a csoportokban.

Osztályfű (Szkb101_13)

(Az eddig együttműködő csoportok munkájának közös lezárása, nagyrészt spontán együttműködéssel)

Ráhangelés: diákkvartett (mit tudunk a fáról).

Játék: add tovább a mozdulatot!

Játék: szoborjáték.

Fa részeinek és féléveleknek az elkészítése csoport- és egyéni munkában.

Közös tablókészítés.

Zárás: beszélgetőkör.

2. VÁLTOZAT

Az önismeret és az önkontroll tanulása egymásra épülő tevékenységrendszerrel, külön erre a célra biztosított órák keretében. Itt az önismeret és az önkontroll fejlesztése az elsődleges cél.

A tanulási folyamat szervezete

A témák mindig a személyesből indulnak, majd kitágulnak, felölelik az adott életkorú gyerekek számára befogható világot, majd ezzel a tapasztalattal újra a személyeshez térnek vissza.

Ez a szerkezet *egy-egy téma* feldolgozásnak *egy-egy évfolyamon* belül. Például az első évfolyamon a saját jeltől a jelszínházig (Jeleink I. Ez én vagyok! szkc 101-01 – Jeleink III.: szkc 101-03); a már bejárt terektől a képzelemben bejárható terekig (Az én útjaim I.: szkc 101-10 – A képzület útjain szkc 101-12.) A hatodik évfolyamon a „milyen helyzetben érzem magam biztonságban?” tudatosításától „hogyan alakíthatok ki megalapozott véleményt valamiről?” tapasztalatáig vezetni a gyereket az előítélet feldolgozására (Előítélet I. szkc 106-04 – Előítélet III. szkc 106-06).

Ugyanerre a gondolatra épül a hat évfolyam valamennyi témájának közös szerkezete: a program legelső témája a hat-hétéveseknek abban kezd el segíteni (és segít majd tovább témáról témára, évről évre), hogy megértsék kik is ők valójában, a tízenkét évesektől a program legutolsó témája azt kérdezi, hogy ez a személy, akit elkezdünk megismerni, miért vállalhat felelősséget. (Ez én vagyok! szkc 101-01 – Miért tudok felelősséget vállalni? I-III. szkc106–13-15.)

A feldolgozás javasolt sorrendje

Ebből a szerkezetből következik, hogy a feldolgozás javasolt sorrendje megegyezik a modulok sorrendjével. Ha valamennyi téma feldolgozásához nem tudunk elegendő időt teremteni, akkor válasszuk ki az adott évfolyam témái közül az adott diákcsoport és a feldolgozást vezető tanár számára legfontosabb témákat. Mivel az egyes életpályák sajátosságaihoz illeszkednek, így semmiképpen sem maradhatnak ki az adott évfolyamon hangsúlyos témák. (1. évfolyam: népmesék, 2. évfolyam: ünnepek, 3. évfolyam: motívumok különböző kultúrákban, 4. évfolyam: változások, 5. évfolyam: különleges terek, 6. évfolyam: miért tudok felelősséget vállalni?)

PÉLDA

A módszerek és a feladatok egymásra épülésére

Az ötödik évfolyam hangsúlyos témájának feldolgozása során – a módszerek és a feladatok szempontjából – így biztosíthatjuk a fokozatosságot:

Tükör I. Visszatükröződések (szkc105_01)

Módszerek: drámajáték, kreatív írás

Feladattípusok: megfigyelés, tények alkalmazása új helyzetben

Tükör II. Az arcodra van írva (szkc105_02)

Módszerek: drámajáték, kreatív írás, közös festés

Feladattípusok: közös alkotás révén az énkép tudatosítása

Tükör III. Tudok bánni az érzelmemmel (szkc105_03)

Módszerek: kreatív írás, állókép, némajáték

Feladattípusok: a másik megismerését szolgáló feladatok

Terek I. Új helyen (szkc105_10)

Módszerek: állókép, forgószínpad, kiállítás

Feladattípusok: új tér komfortossá alakítását szolgáló feladatok

Terek II. Mit gondol a sivatag? Mit gondol a Mount Everest? (szkc105_11)

Módszerek: drámajáték, kreatív írás, tervezés, szóforgó

Feladattípusok: hogyan lehet kedvező körülmények alakulását elősegíteni különleges tereken, helyszíneken?

Terek III. Különös, titokzatos helyek (szkc105_12)

Módszerek: drámajáték, kreatív írás, feladatküldés

Feladattípusok: felfedező utak képzeletben

3. VÁLTOZAT

Az együttműködés fejlesztését célzó modulok feldolgozása tantárgyi keretekben, és az önismeret, önkontrollt erősítő modulok feldolgozása tanórán kívüli (extracurriculáris), keretekben. Ez esetben a különféle *tartalmak feldolgozása* áll a gyerekekkel végzett munka középpontjában, amit kapcsolódó elemként kísért az együttműködés formáinak, valamint az önismeretnek és az önkontrollnak a megtanulása.

E variáció választása esetén az alábbi csoportosításban érdemes felhasználni a rendelkezésre álló modulokat:

Magyar nyelv és irodalom:

- Szkb101_02 Gombamese I.
- Szkb101_09 Répamese
- Szkb101_10 A rút kis kacsa
- Szkb101_06 Kipp Kopp és Tipp Topp
- Szkb102_02 Macóka húsz fillére
- Szkb102_08 Misi Mókus
- Szkb102_10 Illa berek, nádak, erek
- Szkb102_14 Ahány ház, annyi szokás
- Szkb103_01 Macóka és a piknik
- Szkb103_02 A közös cselekvés öröme
- Szkb103_08 Más nyelven beszéltek – hogyan értjük meg egymást?
- Szkb103_09 Félreértések, félrehallások
- Szkb103_10 Konfliktusok a közösségben
- Szkb103_11 Eltérő vélemények, másság
- Szkb103_12 Konfliktusok megjelenése a szólásokban, közmondásokban
- Szkb103_14 Meseváros
- Szkb104_01 Barátság születik
- Szkb103_03 Mitől jó a barátság?
- Szkb104_04 A barátom másnyelven, mint a többiek
- Szkb104_05 Hogyan ápoljuk a barátságot?
- Szkb104_06 Milyen barát vagyok én?
- Szkb104_08 Barátság fiúk és lányok között
- Szkb104_09 Fiúk, lányok barátsága
- Szkb104_10 Minden felnőtt más
- Szkb104_12 Néha nehéz dönteni
- Szkb104_13, 14 Körön kívül, körön belül I.-II.
- Szkb104_15 Fordulópontok a barátságban
- Szkb105_03, 04, 06, 07, 08 Titkok a Titkok Kamrájából I-II-III-IV-V.
- Szkb106_06 Öszinteség és hazugság
- Szkb106_07 Öszinteség, titok, hazugság
- Szkb106_08 Oknyomozás a félelem körül
- Szkb106_09 Szörnyek és hősök
- Szkb106_10 Bizalom a bizalomban
- Szkb106_11 Bizalom és bizalmatlanság

Szkb106_12 A siker ösvénye az önbizalom
Szkb106_13 Vállalni a nyilvános kiállást?

Matematika:

Szkb101_03 Gombamese 2.
Szkb101_04 A tükör két oldala
Szkb101_08 Boltojáték
Szkb102_06 Segítünk egymásnak – A matematika nem játék?
Szkb102_12 Út egymáshoz II.
Szkb102_13 Munkánk gyümölcse
Szkb103_05 Egyezőségek és különbözőségek
Szkb105_01 Próbáljuk meg együtt!
Szkb105_05 Az én céloom, az ő célja, a mi célunk
Szkb105_09 Most már megy?
Szkb105_12 Csak egy út van?
Szkb105_15 Hallgass meg! – meghallgatlak
Szkb106_01 Az arány fogalma, arányosság
Szkb106_02, 03 Arányosságok I-II.
Szkb106_04 A százalék fogalma
Szkb106_05 Százalékszámítás alkalmazása

Környezetismeret:

Szkb101_03 Gombamese 2.
Szkb101_08 Boltojáték
Szkb101_05 Az eltévedt veréb
Szkb101_06 Kipp Kopp és Tipp Topp
Szkb102_03 Tóban és tóparton
Szkb102_04, 05 A mi tavunk I-II.
Szkb102_07 Méhek
Szkb102_09 A dolgok sem egyformák – halmazállapotok
Szkb102_11,12 – Út egymáshoz I-II.
Szkb102_13 Munkánk gyümölcse
Szkb102_14 Ahány ház, annyi szokás
Szkb103_03 Összetartozás, kirekesztettség
Szkb103_04 Közösségi szerepek
Szkb103_06 Kitekintés a világra
Szkb103_07 A hagyományok szerepe a közösség életében
Szkb103_11 Eltérő vélemények, masság

Társadalomismeret:

Szkb105_02 A miniszter tanácsadói
Szkb106_06 Öszimteség és hazugság

Szkb106_09 Szörnyek és hősök
 Szkb106_11 Bizalom és bizalmatlanság
 Szkb106_13 Vállalmi a nyilvános kiállást?
 Szkb106_14 Nyilvános kiállítás és hitelesség

Vizuális kultúra, alkotás:

Szkb101_03 Gombamese 2.
 Szkb101_13 Osztiályfa
 Szkb102_04,05 A mi tavunk I-II.
 Szkb102_08 Misi Mókus
 Szkb102_12 Út egymáshoz II.
 Szkb103_11 Eltérő vélemények, másság
 Szkb103_14 Meseváros
 Szkb104_06 Milyen barát vagyok én?
 Szkb104_07 Szerepek a barátságban
 Szkb104_15 Fordulópontok a barátságban
 Szkb106_06 Ószinteség és hazugság

Hasonló módon összeállítható tevékenység-közponitú szabadidős foglalkozássorozat az **iskolaotthonos**, illetve **nappközi** gyerekek számára. Elsősők számára például az alábbi modulokból:

Szkc101_13 Legkedvesebb játékaink I.

- Játsszunk, tapasztaljunk!
- Milyen a világ, ha valamelyik érzékszervünk nem jól működik?

Szkc101_14 Legkedvesebb játékaink II.

- Játsszani jó, nem csak győzni!

Szkc101_15 Legkedvesebb játékaink III.

- Játsszunk – labdával

Ugyanígy, jó kompetenciafejlesztő tevékenységsorozat állítható össze a rendelkezésre álló modulokból **szakköri** formában való megvalósításhoz – ötödikesek számára például a következő elemek felhasználásával:

Szkc105_07 Történetek I. A remény

- Mesék, történetek, versek, életek
- Pandora története
- A remény szerepe az emberek és a saját életünkben.

Szkc105_08 Történetek II.

- Nyúl vagy oroszlán?
- Az én tudásom és mások tudása

- Mesék, történetek, versek, életek
- A tudás és a tapasztalat szerepe életünkben
- Beszélgetés különböző forrásokból származó információk hitelességéről, mikor higgyük el, és mikor ne?

Szkc105_09 Történetek III.

- Ki vagyok én?
- Önmagunk és mások megismerése
- Mesék, történetek, versek, életek
- Mesefeldolgozás, a tükörmotívum segítségével beszélgetés arról, hogyan látom saját magam, és mennyire ismernek a társaim.

4. VÁLTOZAT

A személyes és szociális kompetenciák *képességfókuszokénti* fejlesztése, amelynek során az iskola az egyes részkompetenciák szerint válogat a modulok között, s ezeket tanórai, illetve tanórán kívüli keretekben dolgozza fel. Ez esetben a hangsúly a kiválasztott részkompetenciák fejlődésének a támogatására esik.

Aki ilyen logika szerint szeretné megtervezni a saját programját, az a kerettanterv 1. számú mellékletére támaszkodva tudja kiválasztani a szociális kompetencia egyes részterületeihez kapcsolódó, és a tanulók életkorának is megfelelő modulokat.

MELLÉKLETEK

I. A MODULOK KÉPESÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE

- a) Az én dimenziói programcsomag
- b) Az Én és a másik programcsomag

II. A MODULOK TÉMAKÖRÖNKÉNTI JEGYZÉKE

- a) Az én dimenziói programcsomag
- b) Az Én és a másik programcsomag

Melléklet 1.

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

B1, CIA MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE

a) Az én dimenziói programcsomag

1–2. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Önismerettel összefüggő kompetenciák (érzelmelek tudatossága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)	Jeleink I. (szkc101_01)
	Jeleink II. (szkc101_02)
	Jeleink III. (szkc101_03)
	Oththon I. (szkc101_04)
	Oththon II. (szkc101_05)
	Oththon III. (szkc101_06)
	Magyar népmesék I. (szkc101_07)
	Magyar népmesék II. (szkc101_08)
	Magyar népmesék III. (szkc101_09)
	Az én útjaim I. (szkc101_10)
	Az én útjaim II. (szkc101_11)
	Az én útjaim III. (szkc101_12)
	Legkedvesebb játékaink I. (szkc101_13)
	Legkedvesebb játékaink II. (szkc101_14)
	Legkedvesebb játékaink III. (szkc101_15)
	A fá I. (szkc102_01)
	A fá II. (szkc102_02)
	A fá III. (szkc102_03)
	Ünnepek I. (szkc102_04)
	Ünnepek III. (szkc102_06)
Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ármika I. (szkc102_07)	
Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ármika II. (szkc102_08)	
Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ármika III. (szkc102_09)	
Játéktér I. (szkc102_10)	
Játéktér II. (szkc102_11)	
Játéktér III. (szkc102_12)	
Játsszunk, tapasztaljunk! (szkc102_13)	
Játszani jó, nem csak győzni! (szkc102_14)	
Jeleink II. (szkc101_02)	
Jeleink III. (szkc101_03)	
Hozzuk létre az otthonunkat! (szkc101_05)	
Magyar népmesék III. (szkc101_09)	
Legkedvesebb játékaink II. (szkc101_14)	
Önszabályozás (érzelmelek kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)	

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	<p>Ünnepek III. (szkc102_06) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ámika I. (szkc102_07) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ámika II. (szkc102_08) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ámika III. (szkc102_09) Játéktér I. (szkc102_10) Játéktér II. (szkc102_11) Játéktér III. (szkc102_12) Játsszunk, tapasztaljunk! (szkc102_13) Játszani jó, nem csak győzni! (szkc102_14) Játsszunk labdával! (szkc102_15)</p>
Énhatékonyagérzés (pozitív önértékelés, konstruktív self- érzékelés)	<p>I. legkedvesebb játékaim I. (szkc101_13) Ünnepek I. (szkc102_04) Ünnepek II. (szkc102_05) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ámika I. (szkc102_07) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ámika II. (szkc102_08) Játéktér I. (szkc102_10)</p>
A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)	<p>Jeleink I. (szkc101_01) Jeleink III. (szkc101_03) Otthon I. (szkc101_04) Otthon II. (szkc101_05) Otthon III. (szkc101_06) Magyar népmesék I. (szkc101_07) Magyar népmesék I. (szkc101_08) Magyar népmesék II. (szkc101_09) Magyar népmesék III. (szkc101_10) Az én újaim I. (szkc101_11) Az én újaim II. (szkc101_12) Az én újaim III. (szkc101_13) A fá I. (szkc102_01) A fá II. (szkc102_02) A fá III. (szkc102_03) Ünnepek I. (szkc102_04) Ünnepek II. (szkc102_05) Ünnepek III. (szkc102_06) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ámika I. (szkc102_07) Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ámika II. (szkc102_08) Játéktér I. (szkc102_10) Játéktér II. (szkc102_11) Játéktér III. (szkc102_12) Játsszunk, tapasztaljunk! (szkc102_13)</p>

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)	Játszani jó, nem csak győzni! (szkc102_14)
	Játsszunk labdával (szkc102_15)
	Jeleink III. (szkc101_03)
	Otthon I. (szkc101_04)
	Magyar népmesék I. (szkc101_07)
	Magyar népmesék II. (szkc101_08)
	Magyar népmesék III. (szkc101_09)
	Az én újaim I. (szkc101_10)
	Az én újaim II. (szkc101_11)
	Az én újaim III. (szkc101_12)
	Legkedvesebb játékaim I. (szkc101_13)
	Legkedvesebb játékaim III. (szkc101_15)
	A fá I. (szkc102_01)
	A fá II. (szkc102_02)
	A fá III. (szkc102_03)
	Ünnepek I. (szkc102_04)
	Ünnepek II. (szkc102_05)
	Ünnepek III. (szkc102_06)
	Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ámika I. (szkc102_07)
	Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ámika II. (szkc102_08)
Játéktér I. (szkc102_10)	
Játéktér II. (szkc102_11)	
Játéktér III. (szkc102_12)	
Játsszunk, tapasztaljunk! (szkc102_13)	
Játszani jó, nem csak győzni! (szkc102_14)	
Játsszunk labdával (szkc102_15)	

3–4. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Önismerettel összefüggő kompetenciák (érzelmeik tudatossága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)	Motívumok különböző kultúrákban I. (szkc103_01)
	Motívumok különböző kultúrákban II. (szkc104_02)
	Motívumok különböző kultúrákban III. (szkc104_03)
	„Déli felhők” Mesék, történetek, életek (szkc103_09)
	Az én helyem, az én kuckóm. I. (szkc103_10)
	Az én helyem, az én kuckóm. II. (szkc103_11)
	Szivarvány. Gondolataim, érzéseim (szkc103_14)
	Barátságok (szkc103_05)
	Terek itt és ott I. (szkc104_10)
	Terek itt és ott III. (szkc104_12)
	Rend és rendetlenség III. (szkc104_15)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Önszabályozás (érzelmek kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)	A titkos barát (szkc103_04) Barátságok (szkc103_05) A titkos barát leleplezések (szkc103_06) „Andris beszélget” (szkc103_07) „Erdőkerülők bolija” (szkc103_08) Sokféleség (szkc103_15) Kapu II. (szkc104_02) Kapu III. (szkc104_03) Egymás között II. (szkc104_05) Terek itt és ott II. (szkc104_11)
Énhatékonyságerzés (pozitív önértékelés, konstruktív self-érzékelés)	Motívumok különböző kultúrákban I. (szkc103_01) A titkos barát (szkc103_04) Barátságok (szkc103_05) „Erdőkerülők bolija” (szkc103_08) „Déli felhők” Mesék, történetek, életek (szkc103_09)
A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)	Motívumok különböző kultúrákban I. (szkc103_01) Motívumok különböző kultúrákban II. (szkc103_02) Motívumok különböző kultúrákban III. (szkc103_03) Déli felhők” Mesék, történetek, életek (szkc103_09) Az én helyem, az én kukóm. I. (szkc103_10) Az én helyem, az én kukóm. II. (szkc103_11) Az én helyem, az én kukóm. III. (szkc103_12) Megfigyelés (szkc103_13) Szivárvány. Gondolataink, érzéseink (szkc103_14) Kapu II. (szkc104_04) Világteremtés (szkc104_07) Óselemek (szkc104_08) A Nap születése (szkc104_09) Terek itt és ott I. (szkc104_10) Terek itt és ott III. (szkc104_12) Rend és rendetlenség I. (szkc104_13) Rend és rendetlenség II. (szkc104_14) Rend és rendetlenség III. (szkc104_15)
Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)	Barátságok (szkc103_05) A titkos barát leleplezések (szkc103_06) „Andris beszélget” (szkc103_07) „Erdőkerülők bolija” (szkc103_08) „Déli felhők” (szkc103_09) Az én helyem, az én kukóm. I. (szkc103_10) Az én helyem, az én kukóm. II. (szkc103_11)

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	<p>Az én helyem, az én kukóm III. (szkc103_12)</p> <p>Megfigyelés (szkc103_13)</p> <p>Szivárvány (szkc103_14)</p> <p>Sokféleség (szkc103_15)</p> <p>Kapu II. (szkc104_04)</p> <p>Világteremtés (szkc104_07)</p> <p>Őselemek (szkc104_08)</p> <p>A Nap születése (szkc104_09)</p> <p>Terek itt és ott I. (szkc104_10)</p> <p>Terek itt és ott III. (szkc104_12)</p> <p>Rend és rendetlenség I. (szkc104_13)</p> <p>Rend és rendetlenség II. (szkc104_14)</p> <p>Rend és rendetlenség III. (szkc104_15)</p>

5–6. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
<p>Önismerttel összefüggő kompetenciák (érzelmeik tudatosága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)</p>	<p>Tükör I. (szkc105_01)</p> <p>Tükör II. (szkc105_02)</p> <p>Tükör III. (szkc105_03)</p> <p>Hidak (szkc105_04)</p> <p>Történetek I. (szkc105_07)</p> <p>Történetek II. (szkc105_08)</p> <p>Terek I. (szkc105_10)</p> <p>Mit változathatnék a világban? I. (szkc105_13)</p> <p>Mit változathatnék a világban? II. (szkc105_14)</p> <p>Mit változathatnék a világban? III. (szkc105_15)</p> <p>Előítélet I. (szkc106_04)</p> <p>Előítélet II. (szkc106_05)</p> <p>Miért tudunk felelősséget vállalni? I. (szkc106_13)</p> <p>Miért tudunk felelősséget vállalni? II. (szkc106_14)</p> <p>Tükör I. (szkc105_01)</p> <p>Tükör I. (szkc105_02)</p> <p>Tükör I. (szkc105_03)</p> <p>Egy kis jó cselekedet (szkc105_05)</p> <p>Emberék köztünk, mi az emberék között (szkc105_06)</p> <p>Történetek III. (szkc105_09)</p> <p>Terek I. (szkc105_10)</p> <p>Terek II. (szkc105_11)</p> <p>_12 Terek III. (szkc105_12)</p> <p>Mit változathatnék a világban? I. (szkc105_13)</p>
<p>Önszabályozás (érzelmeik kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)</p>	

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
<p>Énhatékonyságérzés (pozitív önértékelés, konstruktív self-érzékelés)</p>	<p>Előítélet I. (szkc106_04) Előítélet II. (szkc106_05) Miért tudunk felelősséget vállalni? I. (szkc106_13) Miért tudunk felelősséget vállalni? II. (szkc106_14) Tükör I. (szkc105_01) Tükör II. (szkc105_02) Tükör III. (szkc105_03) Hidak (szkc105_04) Történetek I. (szkc105_07) Történetek II. (szkc105_08) Terek I. (szkc105_10) Mit változathatnék a világban? I. (szkc105_13) Mit változathatnék a világban? II. (szkc105_14) Mit változathatnék a világban? III. (szkc105_15)</p>
<p>A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)</p>	<p>Tükör I. (szkc105_01) Hidak (szkc105_04) Emberök közöttünk, mi az emberek között (szkc105_06) Terek I. (szkc105_10) Terek III. (szkc105_12) Mit változathatnék a világban? II. (szkc105_14) Mit változathatnék a világban? III. (szkc105_15) Szimbólumok I. (szkc106_01) Szimbólumok II. (szkc106_02) Szimbólumok III. (szkc106_03) Előítélet III. (szkc106_06) Hana börtöndje III. (szkc106_09) A mi szigetünk (szkc106_10) Miért tudunk felelősséget vállalni? III. (szkc106_15)</p>
<p>Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)</p>	<p>Tükör I. (szkc105_01) Tükör II. (szkc105_03) Hidak (szkc105_04) Emberök közöttünk, mi az emberek között (szkc105_06) Történetek I. (szkc105_07) Történetek II. (szkc105_08) Terek I. (szkc105_10) Terek II. (szkc105_11) Mit változathatnék a világban? I. (szkc105_13) Mit változathatnék a világban? II. (szkc105_14) Mit változathatnék a világban? III. (szkc105_15) Szimbólumok I. (szkc106_01)</p>

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	<p>Szimbólumok II. (szkc106_02) Szimbólumok III. (szkc106_03) Előítélet I. (szkc106_04) Előítélet II. (szkc106_05) Előítélet III. (szkc106_06) Hana böröndje I. (szkc106_07) Hana böröndje II. (szkc106_08) Hana böröndje III. (szkc106_09) A mi szigetünk (szkc106_10) A falon túl (szkc106_11) A kerítés meséje (szkc106_12) Miért tudunk felelősséget vállalni? I. (szkc106_13) Miért tudunk felelősséget vállalni? II. (szkc106_14) Miért tudunk felelősséget vállalni? III. (szkc106_15)</p>

b) Az Én és a másik programcsomag

1–2. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
<p>Önismerettel összefüggő kompetenciák (érzelmek tudatossága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)</p>	<p>Segítünk egymásnak (szkb102_06) Méhek (szkb102_07) Misi Mókus (szkb102_08) A dolgok sem egyformák (szkb102_09) Illa berek, nádak, erek (szkb102_10) Ahány ház, annyi szokás (szkb102_14) A segítség, amit kaphatok (szkb101_01) Gombamese I. (szkb101_02) A tükör két oldalán (szkb101_04) Répamese (szkb101_09) Tóban és tóparton (szkb102_03) Út egymáshoz I. (szkb102_11) Munkánk gyümölcse (szkb102_13) Ahány ház, annyi szokás (szkb102_14)</p>
<p>Önszabályozás (érzelmek kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)</p>	<p>Gombamese I. (szkb101_02) Gombamese II. (szkb101_03) Egy eltévedt kicsi veréb (szkb101_05) Kipp Kopp és Tipp Topp (szkb101_06) Répamese (szkb101_09) Ezt együtt csinálunk – Oszályfa (szkb101_13) Macóka húsz fillére (szkb102_02)</p>
<p>A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)</p>	<p>Gombamese I. (szkb101_02) Gombamese II. (szkb101_03) Egy eltévedt kicsi veréb (szkb101_05) Kipp Kopp és Tipp Topp (szkb101_06) Répamese (szkb101_09) Ezt együtt csinálunk – Oszályfa (szkb101_13) Macóka húsz fillére (szkb102_02)</p>

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	<p>A mi tavunk I. (szkb102_04) A mi tavunk II. (szkb102_05) Misi Mókus (szkb102_08) Illa berek, nádak, erek (szkb102_10) Út egymáshoz I. (szkb102_11) Út egymáshoz II. (szkb102_12) Ahány ház, annyi szokás (szkb102_14)</p>
Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)	<p>Gombamese I. (szkb101_02) Gombamese II. (szkb101_03) A tükör két oldalán (szkb101_04) Egy eltvedt kicsi veréb (szkb101_05) Kipp Kopp és Tipp Topp (szkb101_06) Boltosjáték (szkb101_08) Répamese (szkb101_09) A rút kiskacsa (szkb101_10) Ezt együtt csináltuk – Osztyálya (szkb101_13) Segítség, amit adhatok (szkb102_01) Macóka húsz fillére (szkb102_02) Tóban és tóparton (szkb102_03) A mi tavunk I. (szkb102_04) A mi tavunk II. (szkb102_05) Segítünk egymásnak (szkb102_06) Misi Mókus (szkb102_08) A dolgok sem egyformák (szkb102_09) Illa berek, nádak, erek (szkb102_10) Út egymáshoz I. (szkb102_11) Út egymáshoz II. (szkb102_12) Munkánk gyümölcse (szkb102_13) Ahány ház, annyi szokás (szkb102_14)</p>

3–4. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
Önismerettel összefüggő kompetenciák (érzelmeik tudatossága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)	<p>Meseváros (szkb103_14) Barátság születik (szkb104_01) Milyen barát vagyok én? (szkb104_06) Körön kívül, körön belül I. (szkb104_13)</p>
Önszabályozás (érzelmeik kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)	<p>A hagyományok szerepe a közösség életében (szkb103_07) Más nyelven beszéltek – Hogyan értjük meg egymást? (szkb103_08) Féltreírások, félrehallások (szkb103_09)</p>

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
<p>A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)</p>	<p>Eltérő vélemények, másság (szkb103_11) Játék – közösség – önismeret (szkb103_13) Miért jó a barátság? (szkb104_02) Mitől jó a barátság? (szkb104_03) A barátom másnyelven, mint a többiek (szkb104_04) Barátság fiúk és lányok között (szkb104_08) Macóka és a piknik (szkb103_01) A közös cselekvés öröme (szkb103_02) Közösségi szerepek (szkb103_04) Kitekintés a világra (szkb103_06) Más nyelven beszéltek – Hogyan értjük meg egymást? (szkb103_08) Féltreírások, félrehallások (szkb103_09) Eltérő vélemények, másság (szkb103_11) Konfliktusok megjelenése szólamokban, közmondásokban (szkb103_12) Játék – közösség – önismeret (szkb103_13) Meseváros (szkb103_14) Barátság születik (szkb104_01) Miért jó a barátság? (szkb104_02) Mitől jó a barátság? (szkb104_03) A barátom másnyelven, mint a többiek (szkb104_04) Hogyan ápoljuk a barátságot? (szkb104_05) Milyen barát vagyok én? (szkb104_06) Szerepek a barátságban (szkb104_07) Barátság fiúk és lányok között (szkb104_08) Fiúk, lányok barátsága (szkb104_09) Minden felnőtt más (szkb104_10) Néha nehéz dönteni (szkb104_12) Körön kívül, körön belül I. (szkb104_13) Körön kívül, körön belül II. (szkb104_14) Fordulópontok a barátságban (szkb104_15)</p>
<p>Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)</p>	<p>Macóka és a piknik (szkb103_01) A közös cselekvés öröme (szkb103_02) Összetartozás, kirekesztettség (szkb103_03) Közösségi szerepek (szkb103_04) Egyezőségek és különbözőségek (szkb103_05) Kitekintés a világra (szkb103_06) A hagyományok szerepe a közösség életében (szkb103_07) Más nyelven beszéltek – Hogyan értjük meg egymást? (szkb103_08) Féltreírások, félrehallások (szkb103_09) Konfliktusok a közösségben (szkb103_10) Eltérő vélemények, másság (szkb103_11)</p>

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	<p>Konfliktusok megjelenése szólásokban, közmondásokban (szkb103_12)</p> <p>Játék – közösség – önismeret (szkb103_13)</p> <p>Meseváros (szkb103_14)</p> <p>Barátság születik (szkb104_01)</p> <p>Miért jó a barátság? (szkb104_02)</p> <p>Mitől jó a barátság? (szkb104_03)</p> <p>A barátom másmilyen, mint a többiek (szkb104_04)</p> <p>Hogyan ápoljuk a barátságot? (szkb104_05)</p> <p>Milyen barát vagyok én? (szkb104_06)</p> <p>Szerepek a barátságban (szkb104_07)</p> <p>Barátság fiúk és lányok között (szkb104_08)</p> <p>Fiúk, lányok barátsága (szkb104_09)</p> <p>Minden felnőt más (szkb104_10)</p> <p>Néha nehéz dönteni (szkb104_12)</p> <p>Körön kívül, körön belül I. (szkb104_13)</p> <p>Körön kívül, körön belül II. (szkb104_14)</p> <p>Fordulópontok a barátságban (szkb104_15)</p>

5–6. évfolyam

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
<p>Önismerettel összefüggő kompetenciák (érzelmelek tudatossága, önállóság, autonómia, identitás, hitelesség)</p>	<p>A modul címe (és kódja)</p> <p>Titkok a Titkok Kamrájából II. (szkb105_04)</p> <p>Az én céloom, az ő célja, a mi célunk (szkb105_05)</p> <p>Csak egy út van? (szkb105_12)</p> <p>Hallgass meg! – meghallgatlak (szkb105_15)</p> <p>Az arány fogalma, arányosság (szkb106_01)</p> <p>Arányosságok I. (szkb106_02)</p> <p>A százalékok fogalma (szkb106_04)</p> <p>Százalékszámítás alkalmazása (szkb106_05)</p> <p>Bizalom a bizalomban (szkb106_10)</p> <p>A siker ösvénye az önbizalom (szkb106_12)</p> <p>Vállalni a nyilvános kiállást? (szkb106_13)</p> <p>Nyilvános kiállítás és hitelesség (szkb106_14)</p> <p>Próbáljuk meg együtt! (szkb105_01)</p> <p>Az én céloom, az ő célja, a mi célunk (szkb105_05)</p> <p>Titkok a Titkok Kamrájából III. (szkb105_06)</p> <p>Most már megy? (szkb105_09)</p> <p>Csak egy út van? (szkb105_12)</p> <p>Hallgass meg! – meghallgatlak (szkb105_15)</p>
<p>Önszabályozás (érzelmelek kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, tolerancia)</p>	

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
<p>A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek (információkezelés, problémakezelés, kritikai gondolkodás, szabályalkotás, szabálykövetés, kreativitás)</p>	<p>Az arány fogalma, arányosság (szkb106_01) Arányosságok I. (szkb106_02) Arányosságok II. (szkb106_03) A százalékfogalom (szkb106_04) Százalékszámítás alkalmazása (szkb106_05) Öszinteség, titok, hazugság (szkb106_07) Oknyomozás a félelem körül (szkb106_08) Bizalom a bizalomban (szkb106_10) Nyilvános kiállítás és hitelesség (szkb106_14) A miszter tanácsadói (szkb105_02) Titkok a Titkok Kamrájából III. (szkb105_06) Titkok a Titkok Kamrájából IV. (szkb105_07) Titkok a Titkok Kamrájából V. (szkb105_08) Most már megy? (szkb105_09) Csak egy út van? (szkb105_12) Arányosságok II. (szkb106_03) Öszinteség és hazugság (szkb106_06) Öszinteség, titok, hazugság (szkb106_07) Oknyomozás a félelem körül (szkb106_08) Szörnyek és hősök (szkb106_09) Bizalom és bizalmatlanság (szkb106_11) A siker ösvénye az önbizalom (szkb106_12) Próbáljuk meg együtt! (szkb105_01) A miszter tanácsadói (szkb105_02) Titkok a Titkok Kamrájából I. (szkb105_03) Titkok a Titkok Kamrájából II. (szkb105_04) Az én céltom, az ő célja, a mi célunk (szkb105_05) Titkok a Titkok Kamrájából III. (szkb105_06) Titkok a Titkok Kamrájából IV. (szkb105_07) Titkok a Titkok Kamrájából V. (szkb105_08) Most már megy? (szkb105_09) Csak egy út van? (szkb105_12) Hallgass meg! – meghallgatniak (szkb105_15) Az arány fogalma, arányosság (szkb106_01) Arányosságok I. (szkb106_02) Arányosságok II. (szkb106_03) A százalékfogalom (szkb106_04) Százalékszámítás alkalmazása (szkb106_05) Öszinteség és hazugság (szkb106_06) Öszinteség, titok, hazugság (szkb106_07) Oknyomozás a félelem körül (szkb106_08) Szörnyek és hősök (szkb106_09)</p>
<p>Társas kompetenciák (empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés, segítségkérés, visszautasítás, társadalmi részvétel)</p>	<p>Az arány fogalma, arányosság (szkb106_01) Arányosságok I. (szkb106_02) Arányosságok II. (szkb106_03) A százalékfogalom (szkb106_04) Százalékszámítás alkalmazása (szkb106_05) Öszinteség, titok, hazugság (szkb106_07) Oknyomozás a félelem körül (szkb106_08) Bizalom a bizalomban (szkb106_10) Nyilvános kiállítás és hitelesség (szkb106_14) A miszter tanácsadói (szkb105_02) Titkok a Titkok Kamrájából III. (szkb105_06) Titkok a Titkok Kamrájából IV. (szkb105_07) Titkok a Titkok Kamrájából V. (szkb105_08) Most már megy? (szkb105_09) Csak egy út van? (szkb105_12) Arányosságok II. (szkb106_03) Öszinteség és hazugság (szkb106_06) Öszinteség, titok, hazugság (szkb106_07) Oknyomozás a félelem körül (szkb106_08) Szörnyek és hősök (szkb106_09) Bizalom és bizalmatlanság (szkb106_11) A siker ösvénye az önbizalom (szkb106_12) Próbáljuk meg együtt! (szkb105_01) A miszter tanácsadói (szkb105_02) Titkok a Titkok Kamrájából I. (szkb105_03) Titkok a Titkok Kamrájából II. (szkb105_04) Az én céltom, az ő célja, a mi célunk (szkb105_05) Titkok a Titkok Kamrájából III. (szkb105_06) Titkok a Titkok Kamrájából IV. (szkb105_07) Titkok a Titkok Kamrájából V. (szkb105_08) Most már megy? (szkb105_09) Csak egy út van? (szkb105_12) Hallgass meg! – meghallgatniak (szkb105_15) Az arány fogalma, arányosság (szkb106_01) Arányosságok I. (szkb106_02) Arányosságok II. (szkb106_03) A százalékfogalom (szkb106_04) Százalékszámítás alkalmazása (szkb106_05) Öszinteség és hazugság (szkb106_06) Öszinteség, titok, hazugság (szkb106_07) Oknyomozás a félelem körül (szkb106_08) Szörnyek és hősök (szkb106_09)</p>

Képességfókuszok	A modul címe (és kódja)
	Bizalom a bizalomban (szkb106_10)
	Bizalom és bizalmatlanság (szkb106_11)
	A siker ösvénye az önbizalom (szkb106_12)
	Vállalni a nyilvános kiállást? (szkb106_13)
	Nyilvános kiállítás és hitelesség (szkb106_14)

Melléklet 2.**Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák****B1, C1****II. A MODULOK TÉMAKÖRÖNKÉNTI JEGYZÉKE****a) Az én dimenziói programcsomag**

Témakörök	Évfolyam	A modulok témái (és kódjaik)
Jelképek	1.	Jeleink I-II-III. (szkc101_01, 02, 03)
	2.	A fá. Jeleink I-II-III. (szkc102_01, 02, 03)
	3.	Motívumok különböző kultúrákban Jeleink I-II-III. (szkc103_01, 02, 03)
	4.	A kapu I-II-III. (szkc104_01, 02, 03)
	5.	Tükör I-II-III. (szkc105_01, 02, 03)
	6.	Szimbólumok I-II-III. (szkc106_01, 02, 03)
Találkozások	1.	Ötthon I-II-III. (szkc101_04, 05, 06)
	2.	Ünnepek I-II-III. (szkc102_04, 05, 06)
	3.	Barátságok I-II-III. (szkc103_04, 05, 06)
	4.	A változás I-II-III. (szkc104_04, 05, 06)
	5.	Mit tudok én adni? I-II-III. (szkc105_04, 05, 06)
	6.	Előítéletek I-II-III. (szkc106_04, 05, 06)
Mesék, történetek, versek, életek	1.	Magyar népmesék I-II-III. (szkc101_07, 08, 09)
	2.	Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika I-II-III. (szkc102_07, 08, 09)
	3.	Versék I-II-III. (szkc103_07, 08, 09)
	4.	Teremtésmítoszok I-II-III. (szkc104_07, 08, 09)
	5.	Pandora szelencéje (szkc105_07) A gyáva nyulak (szkc105_08) Kam túlkre (szkc105_09)
	6.	Hana bőrdíjje I-II-III. (szkc106_07, 08, 09)

Terek	1.	Az én tájaim, újaim I-II-III. (szkc101_10, 11, 12)
	2.	Játéktér I-II-III. (szkc102_10, 11, 12)
	3.	Lakótér – Miért szeretem? I-II-III. (szkc103_10, 11, 12)
	4.	Lakóterek régen és ma I-II-III. (szkc104_10, 11, 12)
	5.	Különleges természeti és ember alkotta terek I-II-III. (szkc105_10, 11, 12)
	6.	Közösségi és személyes terek I-II-III. (szkc106_10, 11, 12)
Gondolataink, érzéseink	1.	Mik a kedvenc helyeink? I-II-III. (szkc101_13, 14, 15)
	2.	Legkedvesebb játékaink I-II-III. (szkc102_13, 14, 15)
	3.	Mit tudunk magunkról, mit tudunk másokról? I-II-III. (szkc103_13, 14, 15)
	4.	Mi a rend és a rendtelenség viszonya? I-II-III. (szkc104_13, 14, 15)
	5.	Mit változtatnál a világban? I-II-III. (szkc105_13, 14, 15)
	6.	Miért tudunk felelősséget vállalni? I-II-III. (szkc106_13, 14, 15)

b) Az Én és a másik programcsomag

1–2. évfolyam

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
Élettelen természet	Szkb101_11 A madarak vándorlása szkb102_09 A dolgok sem egyformák
Élő természet	szkb102_03 Tóban és tóparton szkb102_04 A mi tavunk I. szkb102_05 A mi tavunk II. szkb102_07 Méhek
Természet- és társadalom- földrajzi környezetünk, lakóhe- lyünk	szkb101_05 Egy eltévedt kicsi veréb szkb102_12 Út egymáshoz II.
Tér	szkb101_03 Gombamese II. szkb101_13 Ezt együtt csináltuk! – Osztályfa szkb102_05 A mi tavunk II.
Testünk és élet- működéseink	szkb101_03 Gombamese II. szkb101_04 A tükör két oldalán szkb101_08 Boltojsjáték szkb102_13 Munkánk gyümölcse
A társadalom és a gazdaság	szkb101_08 Boltojsjáték
Pszichikus működésünk, szemé- lyiségünk	szkb101_01 A segítség, amit kaphatok szkb101_03 Gombamese II. szkb101_04 A tükör két oldalán

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
	szkb101_05 Egy eltévedt kicsi veréb szkb101_06 Kipp Kopp és Tipp Topp szkb101_08 Boltojáték szkb102_01 A segítség, amit adhatok szkb102_05 A mi tavunk II. szkb102_06 Segítünk egymásnak szkb102_08 Misi Mókus szkb102_09 A dolgok sem egyformák szkb102_10 Illa berek, nádadak, erek szkb102_11 Út egymáshoz I. szkb102_12 Út egymáshoz II.
Kommunikáció	szkb101_01 A segítség, amit kaphatok szkb101_02 Gombamese I. szkb101_09 Répamese szkb102_02 Macóka húsz fillére szkb102_11
Kapcsolatok	szkb101_01 A segítség, amit kaphatok szkb101_05 A tükör két oldalán szkb101_06 Kipp Kopp és Tipp Topp szkb101_10 A rüt kiskacsa szkb101_13 Ezt együtt csináltuk! – Osztyálya szkb102_01 A segítség, amit adhatok szkb102_03 Tóban és tóparton szkb102_04 A mi tavunk I. szkb102_05 A mi tavunk II. szkb102_06 Segítünk egymásnak szkb102_07 Méhek szkb102_08 Misi Mókus szkb102_09 A dolgok sem egyformák szkb102_11 Út egymáshoz I. szkb102_12 Út egymáshoz II. szkb102_13 Munkánk gyümölcse szkb102_14 Ahány ház, annyi szokás

3–4. évfolyam

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
Élő természet	szkb103_03 Összetartozás, kirekesztettség szkb103_04 Közösségi szerepek
A társadalom és a gazdaság	szkb103_02 A közös cselekvés öröme szkb103_07 A hagyományok szerepe a közösség életében szkb103_12 Konfliktusok megjelenése szólásokban, közmondásokban szkb104_01 Barátság születik szkb104_14 Körön kívül, körön belül II.
Pszichikus működésünk, személyiségünk	szkb103_04 Közösségi szerepek szkb103_05 Egyezőségek és különbözőségek szkb103_11 Elterő vélemények, másság szkb103_13 Játék – közösség – önismeret szkb104_01 Barátság születik szkb104_02 Miért jó a barátság? szkb104_03 Mitől jó a barátság? szkb104_04 A barátom másmilyen, mint a többiek szkb104_05 Hogyan ápoljuk a barátságot? szkb104_06 Milyen barát vagyok én? szkb104_08 Barátság fiúk és lányok között szkb104_09 Fiúk, lányok barátsága szkb104_10 Minden felnőt más szkb104_12 Néha nehéz dönteni szkb104_13 Körön kívül, körön belül I. szkb104_15 Fordulópontok a barátságban
Kommunikáció	szkb103_04 Közösségi szerepek szkb103_08 Más nyelven beszélék – hogyan értjük meg egymást? szkb103_09 Félreértések, félrehallások szkb103_12 Konfliktusok megjelenése szólásokban, közmondásokban szkb103_14 Meseváros szkb104_01 Barátság születik szkb104_02 Miért jó a barátság? szkb104_05 Hogyan ápoljuk a barátságot? szkb104_07 Szerepek a barátságban szkb104_13 Körön kívül, körön belül I.
Kapcsolatok	szkb103_01 Macóka és a piknik szkb103_02 A közös cselekvés öröme szkb103_03 Összetartozás, kirekesztettség szkb103_04 Közösségi szerepek szkb103_05 Egyezőségek és különbözőségek szkb103_06 Kitekintés a világra

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
	szkb103_07 A hagyományok szerepe a közösség életében szkb103_08 Más nyelven beszéltek – hogyan értjük meg egymást? szkb103_10 Konfliktusok a közösségben szkb103_11 Elterő vélemények, másság szkb103_12 Konfliktusok megjelenése szólásokban, közmondásokban szkb103_13 Játék – közösség – önismeret szkb103_14 Meseváros szkb104_01 Barátság születik szkb104_02 Miért jó a barátság? szkb104_03 Mitől jó a barátság? szkb104_04 A barátom másnyelven, mint a többiek szkb104_05 Hogyan ápoljuk a barátságot? szkb104_06 Milyen barát vagyok én? szkb104_07 Szerepek a barátságban szkb104_08 Barátság fiúk és lányok között szkb104_09 Fiúk, lányok barátsága szkb104_10 Minden felnőtt más szkb104_12 Néha nehéz dönteni szkb104_13 Körön kívül, körön belül I. szkb104_14 Körön kívül, körön belül II. szkb104_15 Fordulópontok a barátságban

5–6. évfolyam

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
A társadalom és a gazdaság Pszichikus működésünk, személyiségünk	szkb106_05 Százalékszámítás alkalmazása szkb105_01 Próbáljuk meg együtt! szkb105_02 A miniszter tanácsadói szkb105_03 Titkok a Titkok Kamrájából I. szkb105_04 Titkok a Titkok Kamrájából II. szkb105_05 szkb105_06 Titkok a Titkok Kamrájából III. szkb105_07 Titkok a Titkok Kamrájából IV. szkb105_08 Titkok a Titkok Kamrájából V. szkb105_09 Most már megy? szkb105_12 Csak egy út van? szkb105_15 Hallgass meg! – meghallgatlak szkb106_01 Az arány fogalma, arányosság

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
	szkb106_02 Arányosságok I. szkb106_03 Arányosságok II. szkb106_04 A százalélek fogalma szkb106_05 Százalékszámítás alkalmazása szkb106_06 Öszintesség és hazugság szkb106_07 Öszintesség, titok, hazugság szkb106_08 Oknyomozás a felelem körül szkb106_09 Szörnyek és hősök szkb106_10 Bizalom a bizalomban szkb106_11 Bizalom és bizalmatlanság szkb106_12 A siker ösvénye az önbizalom szkb106_13 Vállami a nyilvános kiállást? szkb106_14 Nyilvános kiállás és hitelesség
Kommunikáció	szkb105_03 Titkok a Titkok Kamrájából I. szkb105_04 Titkok a Titkok Kamrájából II. szkb105_06 Titkok a Titkok Kamrájából III. szkb105_07 Titkok a Titkok Kamrájából IV. szkb106_06 Öszintesség és hazugság szkb106_07 Öszintesség, titok, hazugság szkb106_08 Oknyomozás a felelem körül szkb106_09 Szörnyek és hősök szkb106_10 Bizalom a bizalomban szkb106_11 Bizalom és bizalmatlanság szkb106_12 A siker ösvénye az önbizalom szkb106_13 Vállami a nyilvános kiállást? szkb106_14 Nyilvános kiállás és hitelesség

Témakörök	A modulok kódszáma és címe
Kapcsolatok	<p>szkb105_01 Próbáljuk meg együtt!</p> <p>szkb105_02 A miniszter tanácsadói</p> <p>szkb105_03 Titkok a Titkok Kamrájából I.</p> <p>szkb105_05 Az én célom, az ő célja, a mi célunk</p> <p>szkb105_06 Titkok a Titkok Kamrájából III.</p> <p>szkb105_07 Titkok a Titkok Kamrájából IV.</p> <p>szkb105_08 Titkok a Titkok Kamrájából V.</p> <p>szkb105_09 Most már megy?</p> <p>szkb105_12 Csak egy út van?</p> <p>szkb105_15 Hallgass meg! – meghallgatlak</p> <p>szkb106_01 Az arány fogalma, arányosság</p> <p>szkb106_02 Arányosságok I.</p> <p>szkb106_03 Arányosságok II.</p> <p>szkb106_04 A százalék fogalma</p> <p>szkb106_05 Százalékszámítás alkalmazása</p> <p>szkb106_06 Öszinteség és hazugság</p> <p>szkb106_07 Öszinteség, titok, hazugság</p> <p>szkb106_08 Oknyomozás a félelem körül</p> <p>szkb106_10 Bizalom a bizalomban</p> <p>szkb106_11 Bizalom és bizalmatlanság</p> <p>szkb106_12 A siker ösvénye az önbizalom</p> <p>szkb106_13 Vállalni a nyilvános kiállást?</p> <p>szkb106_14 Nyilvános kiállítás és hitelesség</p>

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

7–12. évfolyam

Reflektálás a jelenre, felkészülni a jövőre

ELŐSZÓ

A három programcsomag különböző dimenziók középpontba állításával, de egymást szervesen kiegészítve ugyanazt a fő célt tűzi ki maga elé: a középiskolákból kikerülő fiatalok rendelkezzenek olyan szociális, életviteli és környezeti kompetenciákkal, amelyek birtokában saját magukért és a környezetükért felelősséget vállaló, egészséges és harmonikus személyiségű felnőttekké válhatnak.

A programcsomagok közös jellemzője a tevékenység- és élményközpontúság. A fenti cél eléréséhez szükséges kompetenciák ugyanis csak hosszú időn keresztül tartó fejlesztéssel, és sokféle közegben tesztelt gyakorlatiassal alakíthatók ki, amelynek során a tanulók folyamatosan gyarapodó tudást szereznek önmagukról, valamint állandóan változó szűkebb és tágabb környezetükről.

A **Toleranciára nevelés** programcsomagjának központi gondolata önmagunk és mások elfogadása. A képességfejlesztés fókuszában itt a kíváncsiság ösztönzése, a nyitottság és a rugalmasság erősítése, valamint a másságtól való féltélem és az előítéletek leküzdése áll.

A **Felkészülés a felnőtt szerepekre** című programcsomag sokoldalú képet ad a nemi és életkori, valamint a családi csoportokban és a munka világában betölthető szerepekről, kapcsolatokról, konfliktushelyzetekről, és hangsúlyosan az ezek ellátásához szükséges képességek, készségek, attitűdök fejlesztését célozza.

A **Polgár a demokráciában** programcsomag elsősorban azokra a képességterületekre összpontosít, amelyekre az aktív állampolgári létezés és a társadalomban való civil szerepvállalásához van szükség. Ennek megfelelően a programban megjelenő tevékenységek – a másik két programcsomagban is megcélzott képességterületek mellett – hangsúlyozottan fejlesztik az információkezelés, a véleményalkotás és a döntés képességét, a vitakészséget, a szociális érzékenységet, a konfliktuskezelő és probléma-megoldó képességet, s ösztönöznék a helyi társadalom életében való aktív részvételre.

A három csomag együttesen olyan középiskolai taneszköz-rendszert alkot, amelynek moduljai egyrészt különféle tantárgyak keretébe illeszthetők, másrészt változatos tanórán kívüli tanulási helyzetekben hasznosíthatók, és összetételük a helyi igényeknek megfelelően, rugalmasan alakítható ki.

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

1.A kompetenciafejlesztő program illeszkedése a középfokú oktatás szabályozó rendszeréhez és az iskolai tevékenységekhez

A programcsomag kidolgozói törekedtek arra, hogy a megszülető anyagok szervesen illeszkedjenek a középfokú oktatás érvényben lévő szabályozó rendszeréhez. Együttel – a Nemzeti Fejlesztési Terv keretében megvalósuló központi fejlesztésről lévén szó – vezető szerepet játszottak a kompetenciaalapú oktatás alapelveinek és módszereinek kidolgozásában is. A programok ezért szerves összhangban állnak a velük párhuzamosan korrigált alaptanterv, a NAT elvárásaival.

a) A programcsomagok kapcsolódása a Nemzeti alaptantervhez

Az Európai Unió ajánlásai nyomán a NAT-ban megjelenő **kulcskompetenciák** közül mindhárom programcsomag középpontjában a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszerük révén ugyanakkor a csomagok erőteljesen hozzájárulnak az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció
- Digitális kompetencia

- A hatékony, önálló tanulás
  - Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia
  - Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
- Mindezek mellett – a feldolgozott témakörök révén – kisebb mértékben szerepet vállalnak a diákok természettudományos kompetenciájának és idegen nyelvi kommunikációjának fejlesztésében is.

A Nemzeti alaptanterv **kiemelt fejlesztési feladatai** közül a programcsomagok támogatják az alábbi tartalmi területeken folyó fejlesztést:

- Énkép, önismeret
  - Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
  - Környezettudatosságra nevelés
  - Testi és lelki egészség
  - Felkészülés a felnőtt lét szerepeire
- A fentiek mellett közepes erősséggel támogatják a következő területekhez kapcsolódó fejlesztést is:
- Hon- és népismeret
  - Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
  - Gazdasági nevelés
  - A tanulás tanítása

A programcsomagok moduljaiban megjelenő tartalmak kapcsolódnak az alábbi **műveltségterületek** képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseivel, és a maguk eszközeivel jól szolgálják ezeket:

- Magyar nyelv és irodalom,
- Élő idegen nyelv,
- Ember és társadalom,
- Földünk és környezetünk,
- Ember a természetben,
- Művészetek,
- Életvitel és gyakorlati ismeretek.

Mindhárom programcsomag szem előtt tartja azokat a teendőket, amelyeket szűkebb életszakaszokhoz vagy nevelési területekhez nem rendelhető, **közös feladatokként** határoz meg a Nemzeti alaptanterv. Ezek közül a csomagok különösen az alábbiak támogatására alkalmasak:

- A *személyiség- és közösségfejlesztés* feladatai (Erkölcsi ismeretek nyújtása, a családi és közösségi kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, tudatosítása és csökkentése, a testi és lelki egészség megőrzése, a bűnmegelőzés, a drogprevenció és a fogyasztóvédelmi nevelés)
- A *nyitott iskola* megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülővel és a helyi társadalom különböző szervezeteivel.

A programcsomagok magukénak vallják az egységes alapokra épülő **differentiálás** alapelvét. Moduljaikat **tevékenységközpontúság**, az aktív tanulás lehetőségeinek felkínálása jellemzi, és rendszerint többféle párhuzamos tevékenységet ajánlanak ugyanazon célkhoz, illetve tartalmakhoz kapcsolódóan. Következtesen építenek a diákok **előzetes tudására**, informális és nonformális tanulási helyzetekben megszerzett korábbi tapasztalataira. A csomagokban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetett módon hozzájárul az önművelés igényének, és az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges képességeknek a kialakításához.

b) A programcsomagok illeszkedése az érettségi vizsgarendszerhez

A három programcsomag a következő pontokon kapcsolódik a 2005-ben bevezetett, kétszintű érettségi vizsga követelményeihez.

- A három csomag együttesen alkalmas arra, hogy segítségével a tanulók felkészüljenek a társadalomismeret moduliantárgy kompetenciaközpontú érettségi vizsgájára.

- A csomagok hozzá tudnak járulni ahhoz, hogy a tanulók felkészüljenek az érettségi vizsga kompetencia-elvárásaként megfogalmazott egyes követelményeinek teljesítésére a magyar nyelv és irodalom (szövegértés, írásbeli és szóbeli szövegalkotás), a történelem (információkezelés, kritikus gondolkodás, rendszerszemlélet) és a földrajz tantárgyhoz (információk feldolgozása, környezeti jelenségek értelmezése) kapcsolódóan.
- Az érettségivizsgán számon kérhető tárgyi tudás egészén belül – a történelem tantárgyhoz kapcsolódóan –, a programcsomagok hozzá tudnak járulni az „Egyn, közösség, társadalom”, „A modern demokráciák működése”, „A politikai intézmények, eszmék, ideológia”, valamint a „Kontinentális, világméretű konfliktusok és nemzetközi együttműködés” című témakörök feldolgozásához. A földrajzhoz kapcsolódóan támogatni tudják a „Népesség- és településföldrajz”, „A világ világa társadalmi-gazdasági képe”, valamint „A globális válságproblémák földrajzi vonatkozásai” című témakörök feldolgozását. A biológián belül pedig fontos szempontokat tudnak adni az ember és környezete, illetve az egészség és betegség témakörébe sorolható kérdések feldolgozásához.

c) A programcsomagok kapcsolódása az iskolai tevékenységrendszerhez

A program eredményes megvalósításához elengedhetetlen a jelen kerettantervi célok és kimeneti elvárások integrálása az iskola munkáját szabályozó pedagógiai programba, valamint a helyi tantervbe abban az esetben, ha ezek a célok és elvárások eredetileg nem szerepelnének e dokumentumokban.

A moduláris felépítés lehetővé teszi, hogy a programcsomagok anyaga igen sokféle konkrét, egyedi formában kaphasson helyet az iskolák világában. A három csomag összességében nagy mennyiségű, kompetenciafejlesztő hatását tekintve egyenértékű modul tartalmaz, amelyek között tanórai, illetve tanórán kívüli keretben feldolgozhatók egyaránt találhatók.

A rendszer ugyanakkor nem csupán jól adaptálható a helyi viszonyokhoz, hanem nyitott is – különféle szintű, hasonló logikájú, helyi fejlesztésű modulokkal egészíthető ki, a mindenkori aktuális igényeknek és lehetőségeknek megfelelően.

2. A kompetenciafejlesztés folyamatának néhány lényeges sajátossága

A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák hosszú idő alatt, lassan kialakuló attitűdökből és képességekből épülnek fel, s nagyon sokféle tartalmi terület ismeret-elemeit olvasztják magukba. Formálódásuk nem kapcsolódik dominánsan az iskolához, különféle spontán hatások sokasága fejlesztí öket, a célirányos és tudatos pedagógiai munka azonban nagymértékben hozzájárulhat a megerősödésükhöz.

A különféle forrásokból származó hatások az évek során olyan komplex tudássá és értékrenddé állhatnak össze, amely aztán minden fontos személyes és társas helyzetben jól mobilizálható, s hozzájárulhat ahhoz, hogy az iskolából kikerülő fiatalok kiegyensúlyozott életet élj, boldog és együttáll a társadalom egésze számára is hasznos felöltökhé váljanak. Mindennek elengedhetetlen feltétele azonban a tanuláshoz szükséges impulzusok megélt tapasztalattá és belsőleg is elfogadott motívumokká válnak.

A kompetenciafejlesztés szempontjából ezért fontos, hogy a program erősen építsen a tanulók közvetlen tapasztalataira és az őket körülvevő világ aktuális kihívásaira. A tanulási folyamatban pedig helyet kell kapnia a megszerzett tudáselemek gyakorlati alkalmazásának.

E sajátosságokból fakadóan a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésére irányuló programok csak akkor lehetnek sikeresek, ha a készen kapott terveket és segédleteket az iskola, illetve a pedagógus „testre szabja”, mindig a helyi igényekhez és lehetőségekhez igazítja.

3. Iskolai adaptáció és helyi tervezés

A kerettantervhez kapcsolódó három programcsomag moduljai többféle módon is beilleszthetők az intézmények munkájába. A modulok jelentős része szervesen kapcsolódik valamilyen közismereti tantárgy tartalmához, de szép számmal vannak olyanok is, amelyek feldolgozásához az osztályfőnöki órák kínálnak optimális keretet.

Az összes foglalkozásterv egyharmad része pedig a leghatékonyabban tanórán kívüli körülmények között valósítható meg. Ez utóbbiakhoz jó keretet kínálhatnak a különféle szakköri jellegű foglalkozások (színjátszó kör, beszélgető kör, önismereti kör, filmklub, honismereti kör stb.), a diák-önkormányzatfoglalkozások, az iskolai témanapok és témahetek, az emléknapiak vagy ünnepek, a tanulmányi kirándulások, a táborok vagy az erdei iskola.

Az egy-egy korcsoport számára rendelkezésre álló modulkinálat egésze valószínűleg meghaladja azt a mennyiséget, amit egy középiskola – egyéb feladatainak megvalósítása mellett – egy-egy tanévben be tud fogadni. Szükség van tehát a program helyi változtatának a megtervezésére. Átgondolást igényel az a szempont is, hogy melyek azok az iskolai technikák, amelyek használatára leginkább építeni tud a program. Ha van rá mód, a kompetenciafejlesztés jól összekapcsolható például az iskolaújság, az iskolarádió vagy az intézményi honlap működésével – de persze ezek megélté nélkül is számos kiváló lehetőség kínálkozik.

A program az által válik tartósan az iskolai munka részévé, ha integrálódik az intézmény pedagógiai programjába és helyi tantervébe. A tervezéskor fontos számba venni, hogy milyen személyi feltételekre építhet a képességfejlesztés, illetve, hogy milyen új lehetőségek megteremtésére van reális esély az intézményben. Érdemes áttekinteni a helyi társadalom adottságait, feltételeit, lehetőségeit is. A lakókörzet hagyományainak megismerése, a megőrzésükbe való bekapcsolódás ugyanúgy részévé válhat a szociális kompetenciákat fejlesztő programnak, mint a helyi problémák felszámolására szerveződő környezetvédő vagy segítő civil szervezetek tevékenységének megismerése, és az ezekben való szerepvállalás.

Mind az iskola, mind a tanulócsoporthoz szintjén alapvető szempont a tanulók összetételének, szükségleteinek, érdeklődésének és képességeinek figyelembevétele, hiszen a fejlesztés valójában csak ebből indulhat ki. Nem hagyhatók figyelmen kívül a szülői háttér sajátosságai sem. Akármilyen helyzetben kerül is sor a három programcsomag moduljainak befogadására, szükség van bizonyos mértékű adaptáció elvégzésére annak érdekében, hogy a program szervesen beilleszkedjen az iskola életébe. S ezt az átfogó adaptációt követően, minden évben szükség van egy – a tanulócsoporthoz szintjén megjelenő – fínon illesztés elvégzésére is annak érdekében, hogy a ténylegesen megvalósuló tevékenységek minél közelebb álljanak a tanulók világához és személyes problémáihoz, s így fejlesztő hatásuk is optimális legyen.

Az adaptációnak mindkét szinten esetében a kerettanterv céljaiból és a kimenetként elvárt eredményekből érdemes kiindulnia az alábbi lépések szerint haladva.

Az iskolai szintű adaptáció lépései:

- Az iskola **pedagógiai programjának** és **helyi tantervének** áttekintése abból a szempontból, hogy mely pontokon kapcsolhatók hozzá a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésének kerettantervi céljai és az elvárt kimeneti eredmények.
- A pedagógiai program és a helyi tanterv feltárt kapcsolódási pontjainak elemzése, abból a szempontból, hogy milyen **tanórai és tanórán kívüli lehetőségeket** kínálhat a képességfejlesztő program számára, és ennek alapján a kompetenciafejlesztés lehetséges iskolai kereteinek rögzítése.
- Az intézményben rendelkezésre álló és a program során használható **technikai feltételek** (számítógép, kivetítő, DVD stb.) és **kommunikációs fórumok** (iskolaújság, honlap, chat fórum stb.) áttekintése.
- Annak számbavétele, hogy milyen lehetősége kínálkozik az iskola **helyi társadalmi csoportokkal** (kortársi közösségekkel, civil szervezetekkel stb.) lehet majd együttműködni a program megvalósítása során.
- A **diákok** életkori, érdeklődésbeli, szociális és kulturális **összetételéből** adódó kifejezett vagy látnak **elvárások** feltérképezése.
- Minden esetben a **kompetenciafejlesztés helyi súlypontjainak meghatározása** és annak rögzítése, hogy milyen szempontokat kell, illetve lehet figyelembe venni az egyes tanulócsoporthoz tevékenységét tervező pedagógusoknak.
- A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésével kapcsolatos alapvető intézményi elképzelések **integrálása a pedagógiai programba és a helyi tantervébe.**

A tanulócsoporthoz szintjén megvalósuló adaptáció

Az egyes tanulócsoporthozban felhasználható kompetenciafejlesztési terveket **egy-egy tanú** érdemes elkészíteni, időben nem sokkal a felhasználásuk előtt. Csak így biztosítható ugyanis, hogy a tevékenységek a diákok aktuális helyzetéből, adottságából induljanak ki, és szorosan nyomon kövessék fejlődésüket a kompetencia egyes részterületein belül. A tervezés legfontosabb lépései a következők lehetnek:

- Először **helyzetelemzés** keretében meg kell határozni, hogy – a kerettantervi célok, az elvárt eredmények, valamint a kompetencia terület fejlesztési fókuszai szempontjából – melyek az adott tanulócsoporthoz legfontosabb aktuális jellemzői, esetleges problémái a kompetencia egyes részterületein.
- A helyzetelemzésre alapozva, szükséges meghatározni, hogy melyek lehetnek az adott tanú **reálisan kitűzhető kompetenciafejlesztési céljai** a csoport egészének, illetve azon belül szükség szerint az egyes diákoknak a szintjén.
- A fejlesztési célokat és a korábban rögzített iskolai keretek elemeit egy közös **mátrixba** rendezve, tanácsos áttekinteni, hogy az adott tanulócsoporthoz esetében mely célok milyen keretek között érhetőek el a legnagyobb valószínűséggel.

- A mátrix segítségével kirajzolódó pontokra alapozva válaszolható fel a tanulócsoporthoz az éves kompetenciafejlesztési tervének vázlatának az összeállításába érdemes bevonni az érintett tanulókat is. A közös tervezés ugyanis nem csak motiváltságukat növeli, de hozzájárul ahhoz is, hogy növekedjék bennük a saját maguk fejlődése iránti felelősségérzet.
- A vázlatot célszerű annak a pedagógusnak elkészítenie, aki helyzeténél fogva az adott csoport első számú felelőse (a legtöbb intézményben ez az osztályfőnök, de természetesen lehet más is). Ezt követően azonban feltétlenül meg kell keresnie az intézményben és azon kívül is mindazokat, akikkel együtt kíván majd működni a hatékony kompetenciafejlesztés érdekében. Vagyis létre kell hozni a közös célért összehangoltan dolgozó munkacsoportját.
- A tanév fejlesztő munkájának tervét a képességfejlesztésben érintett kollégáknak közösen kell véglegesíteniük. Ennek során meghatározzák, hogy milyen időkeretben, a tanév mely szakaszában, milyen konkrét tanulási körülmények között milyen modulokat dolgoznak majd fel. Célszerű megállapodniuk abban is, hogy a tanév folyamán milyen módon kerül sor közöttük a tapasztalatok cseréjére, ki vállalkozik új taneszköz kidolgozására, bemutató foglalkozás megtartására stb.
- Mivel a program egésze szempontjából fontos, hogy a szülők támogató háttérrel bíratosítsanak hozzá, jó, ha az előkészítő munka utolsó fázisában készül egy **szülőknél szóló tájékoztató** is, amit minden család megkap a tanítási év kezdetén.

Az adaptáció mikro szintje

A program minden modulja többféle tevékenységi lehetőséget kínál a pedagógusok, illetve a diákok számára. Azt, hogy ezek közül mikor, melyik a legalkalmasabb az adott csoport számára, csak **helyben** és többnyire csak **aktuálisan** lehet eldönteni. Az előzetes terv ezért valamilyen mértékben mindig keretjellegű, és mindig szükség van rá, hogy a tanár kész legyen helyben meghozott döntéseivel érzékenyen **reflektálni** a tanulócsoporthoz zajló érzelmi vagy intellektuális folyamatokra. A tanulói **részvétel intenzitása** ugyanis épp olyan erővel befolyásolja a kompetenciafejlesztés mértékét, mint a megélt tevékenységfajták sokfélesége. Ez pedig csak úgy biztosítható, ha programban dolgozó pedagógusok kellő érzékenységgel és **rugalmassággal** – a távlati célokat és a pillanatnyi helyzetet egyszerre figyelembe véve – tudják irányítani a tanulási folyamatot.

Együttműködés más intézményekkel

Az adaptációnak mindenhol lehetnek olyan szempontjai, amelyek **több térségi intézményben** azonosak, mivel azok a közös földrajzi, társadalmi és/vagy kulturális sajátosságokból fakadnak. Ez esetben érdemes körvonalazni a közös célokat, fejlesztési szempontokat, tartalmi elemeket vagy tevékenység típusokat, s ezekhez kapcsolódóan közös – minden térségi intézményben egyaránt használható – helyi modulokat és/vagy eszközöket is kifejleszteni. A tanórán kívüli tevékenységek esetében számos lehetőség kínálkozik intézményközi programok szervezésére.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele

A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoporthoz való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik. (Az SNI-szemponthoz módszertani segédletek felsorolását lásd a tantervhez kapcsolódó eszközleírás részesítésben.) Ugyanezt a munkát támogatják azok a gyógypedagógusok által kiegészített, illetve megjegyzésekkel ellátott – a Sulinova Adatbankban szabadon hozzáférhető, és a jövőben a gyakorló pedagógusok által folyamatosan gyarapítható – modulok, amelyek mintául szolgálhatnak a helyi adaptációk elvégzéséhez.

4. A kiinduló helyzet elemzése és a folyamat nyomon követése

Kívánatos, hogy a szociális kompetenciák fejlesztési programja az osztály (esetleg valamilyen más keretben működő csoport) aktuális helyzetének előzetes elemzésére épüljön. Megalapozott és reális fejlesztési célokat kitűzni, a megfelelő tartalmakat és módszereket megválasztani ugyanis csak az érintett tanulócsoporthoz tartozó, fejlettségi szintjének, érdeklődési körének, a tagjai közötti kapcsolatteremtésnek és értéktrendjének ismeretében lehet. Az induló helyzet diagnosztizálása fontos azért is, mert ezzel tudja összevetni a pedagógus a tanulási folyamat későbbi időszakában elvégzett mérések eredményeit. Ennek alapján tudja azonosítani a bekövetkezett változásokat – a fejlődés irányát és intenzitását –, s ennek fényében tudja felülvizsgálni saját munkáját is. A bekövetkező változások okainak feltárásához azonban a két diagnosztizáló mérés közötti időszak folyamatainak követésére is szükség van. A menet közben szerzett benyomások azonban csak akkor lesznek jól felhasználhatók, ha a pedagógus valamilyen formában dokumentálja és archiválja ezeket.

A diagnosztizálás és a folyamatkövetés módszerei

A helyzet megismerését szolgáló legelterjedtebb módszerek a különböző **dokumentumok** (osztálynapló, ellenőrzők stb.) **elemzése**, a tanulócsoporthal foglalkozó pedagógusokkal készített **interjúk** és a tanulócsoporthal belső kapcsolatrendszerét feltárni hivatott több szempontú **szociometriai vizsgálat**.

Az értékeléshez szükséges információk gyűjtését segítő módszerek közül a legáltalánosabb a **megfigyelés**. Ennek nehézsége, hogy a megfigyelést végző személy gyakran saját előzetes elvárásainak szemüvegén keresztül tekint a megfigyelt folyamatra, s így olykor nem csak azt rögzíti, amit valóban lát, hanem azt is, amit látni vél. Ezt a veszélyt csökkentheti a megfigyelési szempontok pontos, minél egzaktabb megfogalmazása.

Az **egyéni interjú** készítésénél fontos, hogy a kérdező pedagógus tisztázza magában a beszélgetés célját, s végig képes legyen erre koncentrálni. Ugyancsak lényeges a nyugodt kommunikációt elősegítő optimális feltételeket –helyszín, időpont, időtartam stb. – megteremtése. A beszélgetőpartnerre őszintén kíváncsi interjúkészítőnek akkor van jó esélye e módszer eredményes alkalmazására, ha sikerül megnyernie a beszélő bizalmát, ha empátiával és segítőkészséggel közelít hozzá. A kapott információkat pedig minden körülmények között diszkrétén kell kezelnie. A beszélgetésből nyert információk feldolgozását segíti a menet közbeni jegyzetelés vagy a magnófelvétel, amelynek alapján részletes emlékeztető készíthető.

A tanulók véleményeire kíváncsi **csoportos beszélgetés** akkor szolgáltató érdemi információkat, ha ennek során a diákok a vitavezető pedagógussal egyenrangúnak érzetik magukat, s átélhetik, hogy mindannyiuk gondolatai egyformán érdekesek és fontosak. A pedagógusnak vigyáznia kell arra, hogy miközben hitelesen képviseli saját értékrendjét, ne erőltesse rá véleményét tanítványára, ne sértse érzékenységet, emberi méltóságukat, etnikai, kulturális és politikai identitásukat.

Bizonyos témákhoz **kérdőívek** vagy **tesztek** segítségével is gyűjthet információkat a pedagógus. A személyes életre vonatkozó témák esetében azonban óvatosan kell bánni a tanulók intim szférájába tartozó kérdésekkel, és megfelelő tapintattal kell közelíteni ezekhez. Az értékrendre, az aktuális társadalmi jelenségekre vonatkozó vélemények vizsgálata esetén számolni kell azzal, hogy nem léteznek általánosan elvárható válaszok. Egy plurális demokráciában meglehetősen széles az elfogadható álláspontok köre. Ilyenkor csupán egy-egy állapot meghatározása lehet törekedni, s a pedagógusnak óvakodnia kell a feltártul helyzet minősítésétől. A kapott vélemények ilyenkor elsősorban csoportos beszélgetések, viták indítását szolgálhatják.

Az összegyűjtött információk tárolására legalkalmasabb eszköz a **portfólió**, egy olyan mappa, amelyben a tanár az egyes tanulók munkáit, a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolja és rendszerezi. Az összegyűjtött anyag ma már elektronikus formában is jól kezelhető. A rendszerezett információkat tartalmazó gyűjteményből értékelhetővé válik az egyes tanulók fejlődése és követhető lesz az a folyamat, ahogy beépülnek gondolkodásába a megszerzett ismeretek, formálódnak különböző kompetenciái, készségei. Tanári dosszié természetesen nem csupán az egyes tanulókról, hanem az adott tanulócsoporthal is készíthető. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfóliót (illetve alakíthatnak ki maguknak elektronikus tárhelyet), amely segítheti a program során született saját produktumaik rendszerezését és hozzájárul önismeretük fejlesztéséhez.

5. A programcsomagok és a diákok fejlődés-lélektani sajátosságainak összefüggései

A programcsomagok az általános iskolák és a különböző típusú középiskolák 7–12. évfolyamos diákjai, tehát 13-18 éves tanulók számára készültek.

A serdülőkort gyakran emlegetik átmenetként, határok mentén létező, nehezen megfogható és nehezen kezelhető korszakként. A viselkedéses megnyilvánulások hátterében lévő erőteljes érzelmi-indulati aktivitás, és a kognitív teljesítőképesség megnövekedése egyaránt jellemzők erre az életszakaszra. A társadalmi szabályok elsajátítása, az értékorientáció, a kortárs közösségi és egyéni értékek meghatározása, elfogadása vagy elutasítása ebben az időszakban gyakran kerül konfliktusba a felnőttek világával, miközben a fiatalok már a felnőtt szerepeket is próbálgatják, izlelgetik.

A sokféle átalakulás jellemző következménye a serdülőkori identitásváltság. A programcsomagok fejlesztői ezért különösen fontosnak tekintették, hogy segítséget nyújtsanak a diákoknak új, differenciált identitásuk megtalálásához, 17-18 éves korban pedig saját kötődéseikben való megerősödésükhöz is. A megfelelő önismeret és önel fogadás, illetve az ezeken alapuló önbizalom ugyanis alapvető feltétele minden szociális eredményességnek.

A fenti folyamatok éveken át zajlanak, mindig bizonyos kulturális háttérnyezők által meghatározott közegekben, és egyik kiemelt színterük az iskola.

A serdülőkori legfontosabb emocionális és intellektuális jellemzői:

- A fiatalok a korábbinál érettebb kapcsolatokat alakítanak ki társaikkal. Kapcsolataikon belül egyre fontosabb az azonos neműek barátkozása, amely a közös tevékenységek köré szerveződik. A kortárs kapcsolatok befolyásoló hatása 15 éves kor körül válik alapvetővé. Erősödik a diákokban a hasonlók keresése, a valóhova tartozás, a hasonló ízlésű, érdeklődésű emberekhez, csoportokhoz vonzódás. Bizonyos értékek, külső és belső azonosságok mentén az iskolában is megjelennek a különböző szubkulturák változatai. A gyerekek számára egyszerre válik fontossá, hogy magukat másoktól megkülönböztessék, valamint az, hogy megélik a „beavatottság”, a valamint „belül lét” érzését.
- Ez az életszakasz alapvető fontosságú a heteroszexuális kapcsolat alakulása szempontjából is. Ebben a korban sajátítják el a tanuló a felnőtt korra jellemző férfias és nőies szerepeket.
- Ekkor kell megteremtenuik a szülőktől és más felnőttektől való függetlenségüket is. A 12-18 éves kor a lázadások, konfliktusok időszak. Jelentősen módosul a szülőkkel való kapcsolat. Csökken az együtt töltött idő, és szaporodnak a családon belüli konfliktusok. Ezek többnyire látszólag izlésbeli kérdések körül fordulnak, a valós probléma azonban általában a serdülők önállóságát korlátozó szülői kontroll. A szülő leghatásosabb eszköze ebben a korban a párbeszéd és a meggyőzés.
- A tanulók többségében kialakul egy korábbiaktól minőségileg eltérő információfeldolgozási technika, a módszeres gondolkodás. Képesé válnak a lehetőségek mérlegelésére, hipotézisek megfogalmazása, előrelátásra, a megszokás korlátainak meghaladására. Megjelennek, illetve felerősödnek gondolkodásukban az erkölcsi szempontok. A társas jelenségek értékelése során képesé válnak nézőponijuk áthelyezésére. A 12-18 éves tanulók képesek a lényegi megértésre, és ugyanakkor gondolatok, filozófiák, érzelmeik, sorsok, helyzetek mély megélésére is. Az iskola felső hat évében, ezáltal a rendszerezés olyan lehetősége nyílik meg, amely a fogalmi és érzelmi keretek komplex szervezését, tervezését teszi lehetővé.
- Megnő az emlékezetük terjedelme. Jobb hatásfokkal kezdik el használni a különféle szintű szabályokat. Képesé válnak elvont fogalmak befogadására és használatára. Számos újfajta tevékenységbe kezdenek.
- Döntően ebben az életszakaszban kell átvenniük a megelőző generáció képviselőitől a kulturális értékeket és etikai normákat. Meg kell tanulniuk felelősséget vállalni saját magukért és másokért. Fel kell készülniük a közéletben való aktív részvételre. Mindezen átalakulások és sok-sok új elem befogadása közben pedig meg kell őrizniük személyiségük integritását, és fel kell építeni magukban saját identitásukat.

Az életkori sajátosságok és a program moduljai

A program tartalmi felépítése koncentrikus jellegű. A legfontosabb témák – az életkori sajátosságoknak megfelelően – más-más megközelítésben, hangsúlyokkal és mélységben, gyakran egymásra épülve több évfolyamon is megjelennek. A teljes tanulási időn belül az első szakaszban a személyes tapasztalatok mobilizálása, és az egyedi helyzetek, esetek elemzését lehetővé tevő témák dominálnak. Az utolsó két évfolyamon azonban már hangsúlyosan megjelennek az intézményeket bemutató témák is. Ennek az a magyarázata, hogy az utóbbiakról csak megfelelő élmény- és tudásanyag birtokában tudnak érdemben gondolkodni a tanulók.

A program nagy témakörei között – időben egyre táguló és összetettebb formában – helyet kap a szociális kompetenciák alkalmazását igénylő valamennyi szint: a személyközi kapcsolatok világa, a helyi társadalom és a közvetlen lakóhelyi környezet, a lakókönyezetet körülvevő régió, a magyar állam és az Európai Unió, mint az állampolgári lét jogi keretei, valamint az Európán kívüli területekhez, illetve a világ egészéhez kapcsolódó témák szintje.

Érzékeny témák feldolgozása a programcsomagokban

A csomagokban számos olyan modul található, amely magánéleti témákat vagy személyes érzelmeket érint. Az e modulok által ösztönzött beszélgetések célja, hogy felszínre hozza a gyerekek belső érzettségét, érzéseit, tapasztalatait. Jól segítheti ezt a folyamatot, ha a pedagógus saját maga vagy más felnőttek élettapasztalatát kínálja fel ráhangolásként, vagy erőteljes érzelmi hatású irodalmi szemelvényeket, művészeti alkotásokat használ erre a célra.

Mivel ilyen esetekben az egész folyamat a személyességre épül, a tanári reagálás és a tanulók egymás közti kommunikációja során egyaránt ügyelni kell arra, hogy tiszteltetben tartsák egymás igényeit és érzéseit, mindenki segítségét kapjon saját véleménye megfogalmazásához és tartózkodjon az értéktételektől. Ez alól csak az olyan típusú tevékenység képez kivételt, amikor kifejezetten bizonyos értékek mellett érvelés a feladat.

Ha a beszélgetés során a tanulók megszólalása, véleményalkotása értéktéletté válna, a pedagógusnak közbe kell lépnie, és segítenie kell a hozzászólót abban, hogy mondanivalóját átfogalmazza. Fontos, hogy a foglalkozás vezetője, amikor csak teheti, pozitív visszajelzést adjon a diákoknak, ha aktivitást, együttműködési készséget,

segítőkézséget, ügyes megfogalmazást tapasztal. Célyszerű rögzíteni azt is, hogy az egymás iránti bizalom feltétele, hogy senki „nem viszi ki” a teremből, nem mondja el másoknak, amit a téma kapcsán egymással megosztottak.

Fajsúlyosabb, érzelmileg felkavaró témáknál elengedhetetlen a foglalkozást lezáró közös szóbeli értékelés. Ennek során lehetőséget kell biztosítani minden résztvevő számára a megnyilatkozásra, de ezt a helyzetet – ahogy máskor is – rugalmasan kell kezelni, biztosítva a megszólalás önkéntességét.

II. FEJLESZTÉSI TERV

1. CÉLOK

A kompetenciafejlesztés célcsoportja a kerettantervhez kapcsolódó mindhárom programcsomag esetében a középiskolák 7–12. évfolyamán tanuló, 13-18 éves diákok köre. A fejlesztő program legfontosabb céljai a következők:

- Különféle gyakorlatok révén elősegíteni, hogy *reális énkép* alakuljon ki a diákokban. Az ezen alapuló *önismeret és önbizalom* birtokában sikeresen oldják meg az életkoruknak megfelelő különféle feladatokat, s megtalálják helyüket a különböző kortársi közösségekben.
- Hozzájárulni ahhoz, hogy a diákokban kialakuljon egy olyan attitűdrendszer, amelynek jellemzői a társas jelenségek iránti *kíváncsiság és nyitottság*, a *tolerancia*, a *szolidaritás*, a véleményformálási és cselekvési *autonómia*, a közösség életében való *aktív részvételre* és a *felelősségvállalásra* való hajlandóság.
- Társas élmények nyújtása és különféle közösségi gyakorlatok révén, érzékelhető mértékben megerősíteni a tanulóknak a *szabálykövetés* és a *szabályalkotás* képességét, az *empátiát* és az *együttműködés* képességét, a *kritikai gondolkodás*, a *véleményalkotás* és a *döntés* képességét, valamint a konstruktív *konfliktuskezelés* és a hatékony *problémamegoldás* képességét.
- A szükséges komplex tudás (ismeretek, attitűdök, készségek és képességek) kialakítása és az értékek közötti választás gyakorlása révén képessé tenni a tanulókat arra, hogy az életkoruknak megfelelő mélységben mindenkor *el tudjanak igazodni* az őket körülvevő, szűkebb és tágabb világban, illetve érvényes, és a maguk számára megnyugtató módon értelmezni tudják annak jelenségeit.
- Annak elősegítése, hogy a diákok *pozitív éleltszemlélettel*, az *egészséges és biztonságos életvitelre* való képességgel és *reális jövőképpel* lépjenek ki az iskolából, s később önmagukkal és környezetükkel harmóniában élő, tevékeny felnőttekké váljanak.

A fenti, kitüntetett célok megvalósítása mellett a kompetenciafejlesztő program tevékeny részt kíván vállalni a következő célok megvalósításában is:

- A diákok *információkezelési, gondolkodási, kommunikációs és önkifejezési* képességeinek fejlesztésében – magyar, illetve egyes modulok esetében idegen nyelven is.
- A tanulócsoporthoz *kohéziójának* erősítésében, s abban, hogy a diákok e csoportokban megélhessék az egymásra utaltság érzését, illetve a közösséghez tartozásban rejlő értékeket.
- A tanárok *módszertani eszköztárának* gazdagításában, s a pedagógusok közötti *együttműködés* erősítésében.
- A szülők és gyermekeik közötti *kommunikáció* elősegítésében.

2. A KÉPESSÉGFELFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

A fejlesztők mindhárom programcsomag esetében az alábbi képességtérletek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelemben, hogy e fogalmak itt körvonalazódnak.

(Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok kidolgozói használtak, illetve azokkal, amelyeket a kompetenciaaterülethez kapcsolódó mérőszköz alkalmaz. A kerettanterv I. mellékletben található össze foglaló, e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be rendelkezésre álló modulok rendszerét.)

A) Az önismerettel összefüggő kompetenciák

Az érzelmek tudatossága (1)

Érzelmek pontos azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmeit. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legtöbbször tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmet kiváltó okokat is. Az érzelmek tudatossága alapozza meg az érzelmek szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kitartással, a lelkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

Önállóság, autonómia (2)

Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségleteinket önmagunk által megválasztottnak éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módjában pedig valódi énjét fejezik ki.

Identitás, hitelesség (3)

Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenezzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reálisan szemlélve és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettkében való kifejezésnek az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtöbb esetben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (igazi) énjét szerint éltünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcélmény, kudarctűrés, kitartás (4)

Az érzelmek kezelése saját érzelmek szabályozásának a képességét jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelm szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciót legátolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitartás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerelkedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.

A hatékony érzelmszabályozáshoz egyidejűleg kell uralnunk érzelmeket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelmszabályozás hozzájárul az ember jóllétéhez, érzelmi egyensúlyához, énhatékonyosságának kifejlődéséhez. A sikeres érzelmszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

Felelősségvállalás (5)

A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos.

A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítéstre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

Törődés, tekintet másokra (6)

A másokkal való törődés, a jogszerűség, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaként határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegekből érkezetekhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanokkal, akik mások, mint ők és értékelni tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)

A tolerancia szintje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszállás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden emberek az egyéni és csoportkülönbségekhez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a miénktől eltérő közegekből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Énhatékony-ság-érzés

Posztív önértékelés (8)

A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-értékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)

A konstruktív self-értékelés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő” ember tisztában van a képességivel és azokba a helyzetekbe, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-értékelés egészséges önbizalmat jelent, amely a kitartás alapja, és bizonyos mértékig azt is meghatározza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-értékelésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellett is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségteli helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)

Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejlettsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)

Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és reálisabb azonosításához, valamint a hatékony megoldásukhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problémáik helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékeli, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmeknek, és reálisan kell értékelnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)

A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusan tudja értékelni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusan viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorsága alkalmanként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)

A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükséges rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttlételet és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könyvebben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha önmaga is megélte a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetetlen együttítélési normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)

A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezett hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata.

A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.

A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletekre, érzésekre és értékekre való válaszkapcsolat jelenti. Motivációs alapja a kíváncsiság. A kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzési- és esztétikai érzékenységben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) Társas kompetenciák

Empátia (15)

A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit.

A perspektíva-felvételt nehezíti, hogy nincs mindig megfelelés az emberek arckifejezése és belső állapota között. Az arckifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A másik nézőpontját átvenni képes ember osztozni tud a többiek érzéseiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások esetségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)

A kommunikációs készségát legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének képessége, illetve mások verbális és non-verbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az az ember, aki e készségeket magas szinten bírta, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információkra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzenetét. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik. A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)

Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legegyszerűbb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerekek (például a tanár-diák) együttműködésre való képessége. Lényeges megnyilvánulása a játék és a munka közbeni együttműködés, valamint az értekezéssel társuló helyzetekben való együttműködési képessége.

Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)

A kompromisszumkészségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszük, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)

A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Visszautasítás (20)

A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)

Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közös érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jólétének előmozdítására.

A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – önmaga lehetőségeit figyelembe véve – jobbra tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Érzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvételt és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjön velük.

F) Környezeti kompetencia

Környezeti tudatosság (22)

A környezeti tudatosság középpontjában a rövidtávú profit- és növekedésközpontú gondolkodás helyett a hosszú távra tekintő fenntarthatóság gondolata van. Az ennek kialakítását célzó pedagógiai középpontjában az ún. TE.T koncepció áll. A mozaikszó betűi a következő tartalmakat jelölik: T = Tudományos ismeretek: különböző tárgyakból származó háttértudás, E = Értérendszer: mindazon tényezők, amelyek alapvetően meghatározzák az egyének döntéseit, T = Társadalmi gyakorlatok: egyéni és társas szokások, melyek összefüggésbe hozhatók a környezethez való viszonyval, valamint befolyásolják azokat.

A kívánt eredmény elérése szempontjából fontos, hogy a tanulás során szerepet kapjanak a megválaszolatlan, illetve kételkedést ébresztő tudományos kérdések, s a különböző tudományos eredményeket ne megdönthetetlen igazságokként mutassuk be, hanem egy folyamatosan fejlődő, változó rendszer részeként.

Ember és természet kölcsönös függőségének megértése (23)

Az ökoszisztéma különböző élőlényközösségek, társulások, és azok élőhelyeinek rendszere, amelyen belül kölcsönös egymásra utaltság áll fenn az adott területen élő élőlények és a természeti környezet között. Mára a világ egyik központi problémájává vált az a tény, hogy a mindennapi életünk szempontjából természetesként elfogadott tevékenységek sokasága alapvetően befolyásolja a környezet állapotát. Az ember és természet kölcsönös függőségének megértése annak elfogadását jelenti, hogy az ember nem élhet úgy, mintha a természet erőforrásai korlátlanok lennének, s tettei során – saját maga hosszú távú érdekében is – mindig mértékelnie kell, miként hatnak tettei a természeti környezetre.

A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás (24)

E tudás közepontjában egy ökológiai ismeretrendszer áll, amelynek központi elemei a különböző szervezetek közötti energia- és anyagszállításra, az energia- és anyagszállításra, valamint az élőhelyekre vonatkozó ismeretek. Ugyancsak alapvető ebből a szempontból annak ismerete, hogy milyen helyet foglal el az ember az ökológiai rendszerben, s milyen hatással van az emberi tevékenység a természetben évezredek alatt kialakult egyensúlyokra.

A környezetért felelős magatartásformák (25)

A környezeti tudatosság cselekvésben megnyilvánuló formája a környezettudatos magatartás, amelynek vezérlő elve a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” ma már széles körben elfogadott gondolata. Az iskolai programok jelentős mértékben hozzájárulhatnak olyan apró, de a magatartásba szervesen beépülő, felelősséget kifejező környezetkimélő szokásoknak a kialakításához, amelyek döntőek lehetnek a felnőttkori viselkedést átható környezettudatos szemlélet kialakulása szempontjából.

Az itt bemutatott kompetenciafókuszok többsége olyan jellegű, hogy önmagában is szervezőjévé vált egy-egy modul tartalmának. Van azonban köztük néhány olyan is, amelyik – bár nagyon fontos –, önmagában nem képezi alapját egyik modulnak sem. Ezek az elemek más fejlesztési területekkel összekapcsolva jelennek meg a modulokban. Ez az oka annak, hogy az I. mellékletben vannak olyan sorok, amelyek üresek maradtak.

3. TARTALMI EGYSÉGEK

Tartalmi szempontból a három programcsomag moduljaiban az alábbi nagy témakörök (számokkal jelölve), illetve altémák (betűkkel jelölve) jelennek meg koncentrikusan építkezve, a hatévnyi képzési időszakon belül más szinten vagy más nézőpontból többször is visszatérve.

(1) Ki vagy, honnan jössz, hová tartozol?

- a) Önismeret – éazonosság, b) Családi identitás, c) Kulturális identitás

(2) Honismeret – magyarságtudat

- a) A múlt üzenetei a mának, b) Magyarok a Kárpát-medencében, c) Magyarok a nagyvilágban

(3) Felelősségvállalás önmagunkért: a test és a lélek egészsége

- a) Mentálhigiénié, b) Egészségmegőrzés, c) Káros szenvedélyek

(4) Mások elfogadása, társas kapcsolataink

- a) Kommunikáció, b) A családban marad, c) Egymást követő nemzedékek, d) Társaink, barátaink, e) Mindenkihez van közünk!

(5) Feszültségek, konfliktusok

- a) Elfogadni egymást, megbizni egymásban, b) Erőszak – erőszakmentesség, c) Vajon kinek van igaza?

- (6) Politikai harcok, háborúk a múltban és a jelenben**
a) Politikai harcok, b) Hogyan látja az utókor?, c) Háború..., d)...és béke
- (7) Szabályalkotás, szabálykövetés**
a) Szabályok különböző élethelyzetekben, b) Elvek és szabályok, c) Változó világ – hiányos szabályrendszer
- (8) Etikai normák – erkölcsi döntéshelyzetek**
a) „Miért legyenek tisztességes...?” b) Döntés és felelősség, c) Döntés az élet határhelyzeteiben
- (9) Esélyegyenlőség-esélyegyenlőtlenség**
a) Szociális hátrányok, b) Fogyatékkal élők, c) Öregek, d) Kisebbségek, e) Idegenek
- (10) Közösség – demokrácia**
a) Tanulócsoportból osztályközösség, b) Demokrácia az iskolában, c) Demokrácia a közéletben
- (11) A civil világ mozgásteré**
a) Civil kezdeményezések, b) Hogyan segíthetünk a szükségét szenvedőknek és a bajba jutottaknak? c) Mit tehetünk szűkebb környezetünkért?
- (12) A jog szabályai, törvények, törvényesség**
a) Műltbéli törvények tanulságai, b) A gyermekek jogai, c) Néhány jogi intézmény, d) A törvény állampolgárt védő funkciója
- (13) Helyünk a világban?**
a) Pályaorientáció, b) Az egész életen át tartó tanulás, c) Helyünk a végtelen világban, d) Hitek, hiedelmek, babonák, e) Jövő – jövőkép – jövőkutató
- (14) Globalizáció**
a) Globalizálódó világ, b) Nemzetközi politika, c) A tudomány lehetőségei – a tudósok felelőssége, d) Katasztróféhelyzetek elhárítása, e) A nyilvánosság hagyományos és új formái, f) A média, mint hatalom
- (15) A fenntartható fejlődésért**
a) Veszélyeztetett környezet, b) Az állatok védelmében, c) Fenntarthatóság, d) Környezettudatosság
- (16) Gazdálkodás, kereskedelem, pénzügyvilág**
a) Történelmi piacokon, b) Érték a mérték, c) Gazdálkodás, d) Gazdaság, e) Pénzügyvilág
- (17) Szociális globalizáció**
a) Eltérő életesélyek, b) Segélyezés és/vagy fejlesztés, c) Sikeres megoldások
- (18) A világ kulturális sokszínűsége**
a) Ahány ház, annyi szokás, b) Kultúrák találkozása, c) Multikulturalitás, d) Ifjúsági szubkultúrák

(19) A közelmúlt történelme

a) A II. világháborút követő évek, b) A fordulat évtől a forradalomig, c) A Kádár-korszak, d) A vasfüggöny két oldalán

4. MÓDSZERTANI ALAPELVEK

A program uralkodó tanulási formája a **tapasztalatokon alapuló, aktív tanulás**. A demokratikus magatartás készségei ugyanis mindenek előtt gyakorlás, használat, alkalmazás révén művelődnek ki. A tevékenység terepe szimulált és valóságos helyzet egyaránt lehet. A kettő azonban nem helyettesíti egymást, hiszen más a funkciójuk.

A **szimulált helyzet** védett közeget biztosít a tanulók számára, amelyben lehet tévedni, és többféle megoldást is ki lehet próbálni. Mód van arra, hogy ugyanazt a helyzetet több oldalról – nézőpontot vagy szerepet váltva – is megéjjék a tanulók. Az így szerzett tapasztalatok azonban még nem elégségesek ahhoz, hogy a kialakult készségek biztonságosan működjenek a valóságos, előre nem ismert, nem mindig kiszámítható módon alakuló társas helyzetekben.

A megvalósuló programban ezért jelentős teret kell kapnia a **tényleges felelősséggel** és következményekkel járó választásoknak, döntéseknek, cselekvéseknek – és az ezekből fakadó, megélt egyedi tapasztalatoknak is. A tanulásnak tehát össze kell kapcsolódnia a helyi közösségek (az osztály, az iskola és a lakóhelyi közösségek) életében való tényleges, aktív, alkotó részvétellel.

Ezért a program egészét áthatja a **projektszemlélet**. A modulok túlnyomó többsége olyan kereteket kínál, amelyekben lehetőséget van az önálló tanulói kutató- és alkotómunkára. Ez olykor a fejlesztők által pontosan megtervezett keretek között történhet. Máskor viszont – amennyiben a körülmények ezt lehetővé teszik – a helyi adaptáció során nöhetnek nagyobb projektekké az eredetileg 1–2 tanórányi időre tervezett modulok.

A program csak **személyközpontú** pedagógiai módszerek alkalmazása mellett tudja elérni a kívánt fejlesztő hatást. A direkt nevelés eszközeit kifejezetten kerülni kell a megvalósítás során. Kívánatos viszont, hogy a közreműködő tanárok ne elszigetelten, hanem **csapatként** dolgozzanak a tervezéstől a kivitelezésig, rendszeresen konzultálva és együttműködve, közös felelősséget érezve a diákok fejlődéséért.

A szociális kompetenciafejlesztés összetett jellegéből adódik, hogy módszertani eszköztárában nagyon sokféle eljárás jelenhet meg. Egyaránt helyet kaphatnak benne a hagyományos és az interaktív, élményközpontú módszerek is. Összességükben azonban ez utóbbiaknak kell dominánsnak lenniük.

A tanítás-tanulás „klasszikus” módszerei a programban

- **Előadás:** a tanári összefoglalások és az önálló tanulói munkák bemutatása, a tapasztalatok megosztása során.
- **Magyarázat:** olyan helyzetekben, amikor a cél a lényeg kiemelése, egy-egy kérdés tisztázása. Ez a forma a legkülönbözőbb munkaformákba beépíthető.
- **Megbeszélés, beszélgetés:** egy-egy jelenség, esemény, folyamat, tapasztalat, probléma több szempontú feldolgozása, vélemények egymással való megosztása esetén. Segít az egyeztetésben, mások megértésében és a közös gondolkodásban.
- **Szemléltetés:** szembesít a valósággal – tárgyak, jelenségek közvetlen megtapasztalásával, vagy folyamatok észlelése, elemzése révén. Segít a fogalomalkotásban, rendszerezésben, összefüggések megértésében, a lényeg kiemelésében, a figyelem felkeltésében.

Interaktív, résztvevő, saját élményen alapuló módszerek a programban

- **Kooperatív tanulás:** csoportos tanulási forma, amely talán a legjobban fejleszti a diákok személyes felelősségvállalását, a hatékony együttműködéshez szükséges készségeket és a tolerancia kialakulását.
- **Szerepjáték:** egy-egy jelenség, szituáció, probléma feldolgozása dramatikus formában. Jól fejleszti az empátiát, és segíti az összefüggések saját élmények általi megértését.
- **Vita:** támogatja az ismeretek elsajátítását, a gondolkodás és a kommunikációs készségek fejlesztését – a tanulók nagyfokú önállóságot kaphatnak benne, gyakorolhatják álláspontjuk képviselését, de egyúttal mások gondolatainak befogadását is.

Speciális, előkészítő, elmélyítést/elmélyülést, terepvyakorlatot lehetővé tevő módszerek

- **Interjúkészítés:** legfőbb sajátossága, hogy nyitott kérdésekre épül. Jól segítheti az egyedi esetek, illetve helyzetek belső összefüggéseinek mélyebb megismerését.
- **Kutatás, megfigyelés, mini-terepmunka:** az emberek, csoportok, jelenségek természetes környezetében végzett adatgyűjtés, amelynek fő célja a vizsgált emberek világának jobb megértése. A személyes részvétel, valamely közösséggel, csoporttal fenntartott folyamatos kapcsolat eredményeként megtanulható mások életének, szociális helyzetének, problémáinak saját szempontú látása. A megfigyelő gyakorolni tudja, hogy maga mögött hagyva saját személyes és kulturális korlátait. Valóban beleéli magát mások helyzetébe, és ezzel az előítéletes gondolkodás és diszkrimináció felületességét átélve valóban toleránsá válhat.

5. TANULÁSI KÖRNYEZET

A szociális, életvitel és környezeti kompetenciák fejlesztését az olyan **tárgyi környezet** támogatja leginkább, amely derűs és barátságos. Mozgatható berendezésével pedig lehetőséget kínál arra, hogy a teret beszélgetéshez, csoportmunkához, szerepjátékhoz vagy vitához egyaránt megfelelő módon lehessen kialakítani.

A személyi feltételeket tekintve, nagymértékben segítheti a szociális tanulás eredményességét, ha helyet kap benne a **családdal való együttműködés**. Erre azonban csak akkor lehet számítani, ha a szülőket az iskola pontosan tájékoztatja a program céljairól, módszereiről, várható eredményeiről. Ha ezt időben és megfelelő formában teszi, akkor valószínűsíthető, hogy a szülők szívesen hallgatják majd meg gyerekeik beszámolóját az iskolai munkákról, és remélhetőleg arra is nyitottak lesznek, hogy válasszjanak nekik az órai feladatokhoz kapcsolódó kérdéseikre. Sőt sokan talán arra is készek lesznek, hogy megosszák gondolataikat gyermekeikkel a különféle témákhoz kapcsolódóan.

A **pedagógusoktól** a hagyományostól eltérő attitűdöket és módszereket vár el a program, bár sokan vannak, akik a **személyközpontú pedagógia** elveit magukénak vallva, mindezt már más óráik keretében is sikeresen alkalmazzák. Fontos, hogy

- a programban résztvevő pedagógusok szemléletükben és alapértékeikben egységes, műhelymunkára kész csapatot alkossanak;
- a tanárok egyenrangú, partneri kapcsolatban legyenek a szülőkkel, minél több lehetőséget biztosítsa számukra a kölcsönös információcserére és a kapcsolattartásra;
- és partneri kapcsolatot alakítsanak ki a diákokkal is, amelynek keretében természetes módon kap helyet a közös gondolkodás, tervezés és normateremtés.

Tanári attitűdök és képességek

A program értékeit csak olyan pedagógusok tudják hitelesen képviselni, akik birtokában vannak a demokratikus magatartás attitűd- és képességbeli elemeinek, amelyek a gyerekekkel szembeni viselkedésüket is érezhetően áthatják. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- Az **önreflexió** képessége, amelynek birtokában a pedagógus képes kontrollálni önmagát, miközben követi diákjai előrehaladását. E képesség teszi lehetővé a személyiség korlátainak belátását és az erősségek kibontakoztatását a tanári szerepkörben.
- Szabad gondolatcsere és véleményalkotás csak akkor alakul ki egy csoportban, ha a gyerekek érzik, hogy tiszteletben tartják véleményüket, megadva nekik a tévedés jogát is. Ezért fontos, hogy a pedagógus **le tudjon mondani a tekintélyelvű megoldásokról**, képes legyen érvekkel vitatkozni, és a szokásosnál személyesebb módon részt venni a diákokkal folytatott kommunikációban.
- A program által támogatni kívánt kreativitás és a közös munkában a személyiség egészével való részvétel csak **szorongásmentes légkörben** alakul ki. A pedagógusnak ezért képesnek kell lennie bátorító, oldott, bizalmas légkör kialakítására.
- A programban alkalmazott egyes módszerek (a differenciálás, a kooperatív tanulás, a drámajáték, a projektek megvalósítása) **jó szervezőkészséget és megszorgalmat** kívánnak, valamint azt, hogy a pedagógus megfelelően tudjon **bánni az idővel**.

- Szerepét tekintve, ebben a programban a tanár nem a tudás legfőbb letéteményese, hiszen a tartalom jellege ilyen fajta szerepet nem is kímál fel senkinek. A pedagógus fő feladata az, hogy **a tanulás felhótt segítője** legyen, aki a maga eszközeivel támogatja az egyes diákokat, illetve tanulói csoportokat a különféle egyedi utak megtalálásában.

Módszertani felkészültség

A program sokféle módszer alkalmazását igényli, illetve kímálja fel lehetőségként. Ezek között vannak olyanok, amelyek jellegükből fakadóan természetes elemei a szokásos pedagógiai eszközkészletnek. Ilyen például a beszélgetés és a vita.

A viszonylag új, még kevésbé elterjedt eljárások, tanulásszervezési módok viszont speciális felkészültséget és gyakorlatot igényelnek. Ilyenek a kooperatív tanulási technikák, a drámajáték, az internet és a számítógép, valamint a projektmódszer tanórai alkalmazása. Az e területeken esetleg még hiányzó tudást azonban ma már számos akkreditált továbbképzés keretében meg lehet szerezni.

Tárgyi tudás

Mivel a modulok különféle tantárgyakhoz, valamint az osztályfőnöki órák foglalkozásaihoz, kapcsolódnak, illetve szabadidős keretbe illeszthetők, a program megvalósítása lényegében nem igényel olyan többlet tárgyi tudást, amellyel egy jó szaktanár ne rendelkezne a maga területén, illetve amit ne tudna szükség esetén – akár a tanulókkal közösen – a nyomtatott és/vagy az elektronikus szakirodalomból könnyen pótolni.

6. AZ ÉRTÉKELÉS ALAPELVEI

A program nem tartalmaz olyan eszközöket, amelyek a tárgyi tudás gyarapodásának hagyományos módon, osztályzatokkal történő értékelését támogatnák. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a program keretében megvalósuló foglalkozáson a diákok ne kaphatnának – a helyi szokások szerint – olykor szummatív vagy minősítő értékelést is. Fontos azonban, hogy ilyen esetben a követelmények mindig pontosan és előre megismerhetők, illetve érthetők legyenek a diákok számára.

A szociális kompetenciák fejlődésének követésére és értékelésére azonban általánosságban véve alkalmazható a program moduljai. Ezek között egyaránt szerepet kap közöttük a tanulói önértékelés, a társak általi csoportos visszajelzés, és a tanári értékelés sokféle formája. De helyet ad a program a tanári munka diákok általi értékelésének is. Ez utóbbi, a demokrátiás tapasztalatok nyújtása mellett ahhoz is hozzájárulhat, hogy a gyakorlati megvalósítás során a pedagógus mindvégig érzékeny maradjon a tanulói igényekre.

A szociális kompetenciák fejlettsége nehezen mérhető, direkt módon nem is igen figyelhető meg. Érzékeny, nehezen megfogható készség és képesség-együttesről, attitűdökről van szó, amelyeket kevésbé előnyös, sőt néha lehetetlen számszerűsíteni. Következtetni lehet azonban rá viselkedéses, verbális és érzelmi megnyilvánulási formákból, s így fejlődésük mégis érzékelhető és nyomon követhető. A véleményt nyilvánító tanármak azonban mindig árnyalt megközelítést kell alkalmaznia, amelynek lényege sosem az ítélet, hanem az adott állapot méltatása egy korábbihoz képest, illetve a további lehetőségek megfogalmazása.

A programcsomagokban megjelenő értékelési formák legfőbb közös jellemzői:

- A tanulók egész személyiségének fejlesztését célozzák.
- Döntően szóbeli vagy írásos, szöveges visszajelzések.
- Lehetőség szerint minden munkafolyamathoz és produktumhoz hozzákapcsolódnak, függetlenül attól, hogy egyéni vagy csoportos tanulási helyzetről van-e szó.
- A nehézségek, hiányosságok feltárása, megbeszélése mellett elsősorban a pozitívumok megerősítésére koncentrálnak.
- Fontos funkciójuk a diákok tanulási képességének fejlesztése.
- Az egyéni sajátosságra való odafigyelés révén felébredtik, illetve fenntartják a tanulók motiváltságát.
- Segítségnyújtásnak a diákoknak a hozott hátrányok, illetve a tanulási folyamat során szerzett kudarcok feldolgozásában.
- Építenek a tanulói önértékelésre és önreflexióra.

A program moduljai a legtöbb esetben külön bekezdést szentelnek az értékelés témájának, és megoldásokat javasolnak a pedagógusoknak.

7. A FEJLESZTÉS IDŐKERETEI

A kitűzött célok megvalósulásához szükség van rá, hogy az érintett tanulócsoporthoz évente minimálisan 60 órányi olyan – tanórai vagy tanórán kívüli – foglalkozáson vegyenek részt, amely a jelen tantervnek megfelelő módon, kifejezetten a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célozza.

A hatást természetesen csak növeli, ha az e célra felhasznált időkeret ennél nagyobb, s ha az iskolában megvalósuló foglalkozások terepmunkával, illet a helyi társadalom civil szervezetiben végzett önkéntes gyakorlatokkal egészülnek ki.

8. A PROGRAM ESZKÖZTÁRA

a) Foglalkozástervek

A közös rendszerben használható három programcsomag összesen 358 kész modul tartalmaz. A modulok mindhárom csomagban azonos felépítésűek, s teljes értékűen tartalmazza a tanulók által használható eszköztárat, valamint azokat a segédleteket, amelyek közvetlenül támogatják a pedagógusok munkáját az egyes foglalkozások során.

Helyi adaptációk esetén a programcsomagok eszközei az eredeti modulokból kiemelve, saját foglalkozástervekbe illesztve is felhasználhatók. A modulokban szereplő eszközök ugyanakkor olyan mintáknak is tekinthetők, amelyek alapján a diákok vagy a pedagógusok hasonló típusú segédleteket állíthatnak elő saját, helyileg kifejlesztett vagy adaptált foglalkozásterveikhez kapcsolódóan.

A fejlesztők által biztosított eszközök mellett számos téma esetében feldolgozható, kommentálható és rendszerezhető forrásanyagként kezelhető minden olyan egyéb információ is, amely az adott témakörhöz kapcsolódóan a diákok számára elérhető és érdekes – a közvetlenül megismerhető tapasztalati világ részleteitől a média által közvetített valóságig.

A tantárgyhoz kapcsolódó modulok sok esetben építenek azokra az általánosan meglévő iskolai eszközökre is, amiket a diákok és a tanárok a szaktárgyi órákon különben is használnak. Ilyenek például a különféle falitérképek, képek és tematikus táblók.

A modulokhoz tartozó tanulói eszközök jellemzői

A programcsomagokhoz – annak érdekében, hogy azok tartalma jól variálható és a helyi igényekhez adaptálható legyen – nem készültek sem tankönyvek, sem kötött füzet munkafüzetek. A foglalkozások keretében használható tanulói eszközök alappéldányai szükség szerinti mennyiségben sokszorozhatók. A modulok leírásai mindig tartalmaznak arra vonatkozó útmutatást, hogy melyik eszközből milyen mennyiségre van szükség egyik vagy másik módszertani megoldás választása esetén.

A tanulói eszközök legfontosabb típusai:

- Írott szövegek (különféle források, irodalmi szemelvények, esettételek stb.). Ezek jellemző sajátossága, hogy kisebb szakaszokra tagolódnak, és a csoportmunka igényei szerint részekre vághatók.
- Szómagyarzatok, lexikoncikkek a foglalkozás tartalmi anyagához kapcsolódóan.
- Kinyomtatható képek, grafikonok, térképvázlatok és adatsorok.
- Egyéni, páros és csoportos használatra tervezett feladatlapok, illetve feladatleírások.
- Különféle típusú kérdőívek és interjúvázlatok – a családból, a kortársi csoportból és a helyi társadalomból nyerhető információk összegyűjtéséhez.
- Az önálló egyéni, páros vagy csoportos munkát segítő szempontok (vitához, projektmunkához, adatgyűjtéshez, elemzéshez, információfeldolgozáshoz, véleménykérdések megfogalmazásához stb.).
- Az önálló projektmunkát segítő tervező sablonok.
- Szétvágható lapokra nyomtatható különféle kártyák (tabu, memory vagy activity játékhöz felhasználható kártyák, fogalom- és definíció kártyák, információkártyák, szerepkártyák, témakártyák, csoporttalálathoz használható kártyák, helyzetkártyák, problémakártyák, kérdéskártyák, véleménykártyák stb.).
- Szerepjátékokhoz, szituációs gyakorlatokhoz használható, sokszorozható kellek (részvények, játékpénzek stb.)

- Érvélesi gyakorlatok, viták során felhasználható kulesmondatok.
- Jegyzőkönyv-úrlapok a különböző tevékenységekkel kapcsolatos reflexiók rögzítéséhez. Szavazó, illetve pontozólapok, amelyek segítségével véleményüket fejezhetik ki a diákok egyéni vagy csoportos formában.
- Értékelő lapok egyéni vagy csoportos felhasználásra.

A tanulói eszközök nagyobb része a foglalkozások keretében felhasználható, olyan segédlet, aminek nem nagyon van az adott helyzetet kívüli értéke. A munka során azonban számos olyan írás vagy egyéb alkotás is születhet azonban, ami intellektuális vagy lelki értelemben értéket képvisel, s mint ilyen megőrzésre érdemes. Az egyéni munkákat (személyes reflexiók, fantáziagyakorlatok, interjúk, terepmunkák vagy megfigyelések jegyzőkönyvei stb.) érdemes minden diáknak egy-egy hagyományos vagy elektronikus mappában összegyűjtenie.

A csoportmunkák eredményei – jellegtől függően – többféle módon is archiválhatók. A tablók egy időre, közszemlére tehető az iskola valamilyen nyilvános terében, majd megőrizhető az iskola könyvtárában, vagy lefényképezhető egy elektronikus dokumentumtár számára. A kiállításokról, szerepjátékokról, bemutató előadásokról szintén készíthetők fényképek vagy akár filmfelvételek is. Végül minden, amit sikerült elektronikus formában rögzíteni, helyet kaphat az iskola honlapján. A kutatómunkák eredményeként megszülető anyagokból pedig olyan tanulmánykötetek vagy albumok állhatnak össze, amiket a könyvtár őrizhet, és később bárki megtekinthet vagy felhasználhat.

A modulokhoz tartozó tanári eszközök jellemzői

A tanári segédlettár fő funkciója, hogy időt takarítson meg a pedagógus számára, készen kínálva neki mindazon információt és gyakorlati útmutatást, amelyre építve nagyobb előkészítő erőfeszítések nélkül megvalósíthatja az általa kiválasztott modulokat.

Számos esetben megjelennek a leírásokban arra vonatkozó ötletek is, hogy ha valaki több osztályban, visszatérően kíván dolgozni valamilyen eszközzel, hogyan készíthet magának tartósabb segédleteket a rendelkezésre álló, sokszorosítható alappéldányokból.

A tanári eszközök legfontosabb típusai:

- Háttér információk a vizsgált témához kapcsolódóan (szövegek, adatok, kronológiák stb.).
- Szómagyarzatok a modulban szereplő kulcsfogalmak értelmezéséhez.
- Írásvetítő fóliára nyomtatható szövegek képek, ábrák.
- A tanár által felolvasható szövegek (forrásszemelvények, regényrészletek, versek, vélekedések stb.)
- A szerepjátékokhoz illeszkedő tanári narráció szövege, ami teljes terjedelmében felhasználható, vagy lényegét megőrző saját szöveggé alakítható.
- Módszertani útmutatók egy-egy tanulói tevékenység irányításához, játékleírások.
- Megoldási kulcsok a különböző feladatlapok értékeléséhez.
- Szempontok a beszélgetések irányításához, a különböző gyakorlati tevékenységek, illetve produktumok értékeléséhez.
- Könyv- és filmismertető, szakirodalmi ajánlások, internetes linkajánlók.
- Minták a gondolatok frontális rendszerezése során használható táblázatokhoz és ábrákhoz.
- Kiveithető digitális képek, illetve kész prezentációk – az adott témára való ráhangolódáshoz, asszociációs gyakorlatokhoz vagy vizuális információként.
- Hangfájlok (zenék, hírek, interjúrészletek, kabaréjelenetek).
- Filmrészletek – közvetlenül lejátszható módon, vagy olyan ajánló formájában, amely pontosan megjelöli, hogy melyik részlet kapcsolódik a modul témájához. Tekintettel azonban arra, hogy a filmvetítés esetleg nem oldható meg mindenhol, ennek mindig van alternatívája a modulokon belül.

b) Egyéb eszközök

A három programcsomagot létrehozó központi fejlesztés eredményeként a kerettanterv felhasználóinak rendelkezésre álló segédanyagok a következők:

Tanári kézikönyv a szociális kompetencia fejlesztéséhez, I–12. évfolyam

A 2007 folyamán elkészült kötet magában foglalja a HEFOP keretében a témakörrel kapcsolatban szerzett fejlesztői és kipróbálói tapasztalatot, s alapvető segítséget nyújt mindazoknak, akik fontosnak tartják a szociális kompetenciák iskolai fejlesztését.

Megvilágítja a fejlesztő munka elméleti hátterét, bemutatja a kompetenciaterület fejlesztését célzó különböző programcsomagokat, részletes útmutatást ad a legfontosabb tanulászervezési eljárások és módszerek használatához, valamint a fejlesztő értékelés eszköztáranak alkalmazásához. A kötet külön fejezetben foglalkozik a roma gyerekek nevelésének néhány kérdésével és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának kérdéseivel. S végül bemutatja azt a mérőszekert, amelynek célja a szociális kompetenciák fejlődésének tesztelése.

A szociális kompetenciák mérésére kialakított teszt

A teszt a következő öt részterületet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek.

A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e tesztcsomagot kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

Ajánlások a modulok SNI-szemponitú adaptációjához

A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák integrált tanulócsoporthoz való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, a diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi, az iskolán és a tantermen belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporthal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatóak különböző sérüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldására vonatkozóan.

A további tíz kötet sérültségi területenként ad nagyon konkrét fogódzokat a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb félelem nélkül vállalhassák a sérült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közérthető formában ismerteti az adott sérülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az adott sérültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetenciaterület általános fejlesztő módszerei, tanulászervezési eljárásai és értékelés eszközei az adott sérüléssel élő gyermek számára.

Az ajánlások az autizmussal élő, a beszéd fogyatékos, az értelmileg akadályozott, gyengénlátó, mozgáskorlátozott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és aliglátó gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez kínálnak módszertani segítséget.

Szülői tájékoztató anyagok

A 7–12. évfolyamon tanuló gyerekek szülei számára készült füzet közérthető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. Bemutatja az iskolákban kerülő új programcsomagokat, érzékelteti annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetenciaterületen.

9. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A programban megcélzott társas jellegű attitűdök, készségek és képességek többsége olyan természetű, hogy inkább csak közelíteni lehet hozzájuk, mintsem egyszer s mindenkorra tökéletesen elérni azokat. Aktuális működésük pedig minden ember esetében sok szempontból függ a pillanatnyi körülményektől.

Általánosságban azonban mégis megfogalmazható, hogy a program akkor tekinthető sikeresnek, ha a benne folyamatosan részt vevő tanulókra, csoportokra, pedagógusokra és szülőkre a 12. iskolai évfolyam befejezésekor az alábbi vonások válnak jellemzővé.

a) A diákok

(Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is.)

- Reális énképpel rendelkeznek. Tiszttában vannak legfontosabb képességeikkel, gyengéikkel és erősségeikkel. Életkori sajátosságaiknak megfelelő mértékben körvonalazódtak előttük a saját jövőjük alakításával kapcsolatos lehetőségeik és feladataik.
- Életkori sajátosságaiknak megfelelő mértékben stabilizálódtak az identitásuk. Meg tudják határozni a szűkebb és a tágabb emberi világ különböző csoportjaihoz fűződő viszonyaikat.
- Képesek az ifjú korhoz kapcsolódó különféle szerepek vállalására, és az ezekkel összefüggő tevékenységek önálló elvégzésére. Felelősséget éreznek saját soruk alakulása iránt. Világos képük van arról, hogy felnőttként milyen szerepeket kell majd ellátniuk, és lelkiileg készek ezek vállalására.
- Képesek eligazodni a szabályok és a normák világában, befájtják azok értelmét, és tudják követni is őket. Ugyanakkor maguk is képesek szabályrendszerek kialakítására.
- Képesek saját gondolkodásuk és viselkedésük felülvizsgálatára és szükség szerinti korrigálására a társas visszajelzések alapján.
- Személyes tetteiket differenciált motívumrendszer alakítja, amelyen belül fontos szerepet játszik a szűkebb és tágabb közösségeik iránti felelősség érzése is.
- Kíváncsiak a körülöttük lévő világra. Megőrzendő értékek tekintik a világ kulturális sokszínűségét. Nyitottak más emberek, illetve más kultúrák eltérő jellegzetességeinek befogadására.
- Képesek arra, hogy ugyanazt a jelenséget több nézőpontból vizsgálják meg. Véleményalkotásukban kerülnek a sztereotípiák használatát. Felismerik és elutasítják az előítéletes gondolkodást, illetve a társadalmi csoportok diszkriminálására, szegregálására irányuló törekvéseket.
- Képesek az érdeklődésüknek megfelelő kérdések pontos megfogalmazására, és az ezekre válaszoló információk különféle forrásokból való összegyűjtésére.
- Képesek strukturálatlan információhalmazok különböző szempontok szerinti rendezésére, és ezek elemzésére.
- Sikeresen el tudják különíteni egymástól a tényeket és a véleményeket. Képesek információkat, a jelentés sérelme nélkül áthelyezni egyik jelrendszerből a másikba. Ismerik és alkalmazzák az információk felhasználáshoz kapcsolódó, alapvető szerzői jogi normákat.
- A személyközi és a tömegkommunikációs helyzetekben egyaránt felismerik a manipulációs szándékokat, és ki tudják vonni magukat ezek hatása alól.
- A különféle jelenségek értékelésével kapcsolatban belső igénytük van az autonóm vélemény kialakítására, valamint a belülről vezérelt cselekvésre, s amennyiben a csoportnyomás akadályozza őket ebben, képesek ellenállni e nyomásnak.
- Véleményüket szóban és írásban egyaránt szabatosan fejtik ki. Nézetüket képesek viták során is megvédeni, és érvekkel alátámasztani. Gondolataikat nagyobb nyílvanosság előtt is el tudják mondani.
- Konfliktus esetén képesek uralni és kifejezni érzelmeiket, indulataikat. Higgadtan tudják elemezni az adott helyzeteket. Azonosítani tudják a konfliktus okait, és képesek a konszenzus keresésére. Szükség esetén képesek kompromisszumok elfogadására is.
- Személyes vagy közösségi probléma esetén azonosítani tudják annak lényegét, és képesek reális célokat megfogalmazni az adott probléma megoldására vonatkozóan. Meg tudják tervezni a kitűzött célhoz vezető út állomásait.
- Képesek megszervezni egy probléma megoldására irányuló terv megvalósítását úgy, hogy a megvalósítási folyamat során nem veszítik szem elől az eredeti célt.
- A távlati cél elérése érdekében azonban szükség esetén módosítani is tudják az előzetes tervet.
- Részt tudnak venni különféle problémák megoldására irányuló csoportos gondolkodásban. Ismerik a közös problémamegoldás alapvető szabályait, és szükség esetén irányítani is tudják az ilyen fajta szellemi tevékenységet.
- Komplex tevékenységek megvalósítása során együtt tudnak működni másokkal. Szükség esetén, meghatározott ideig képesek irányítani is kisebb csoportok céljának alárendelt közös tevékenységét.

- Képesek kapcsolatba lépni másokkal. Rá tudnak hangolódni mások érzelmi állapotára. Be tudják fogadni gondolataikat. Meg tudják érteni motívumaikat és szándékaikat. Tudnak úgy kommunikálni, hogy velük szemben mások is meg tudják tenni ugyanezt.
- Fontosnak tartják, hogy különféle közösségekhez tartozzanak. Felelősséget éreznek a körülöttük élő emberek sorsa, a szűkebb és tágabb környezet természeti, illetve a kulturális értékeinek megőrzése iránt.
- Belső késztetést éreznek arra, hogy ne csupán szemléltői, hanem tevékeny alakítói is legyenek szűkebb és tágabb világuk történéseinek, s birtokában vannak azon képességeknek, amelyek révén befolyást tudnak gyakorolni a környezetükre. Nyitottak arra, hogy részt vegyenek különböző kortársi csoportok, illetve a helyi közösségek életében.
- Képesek jóváképpel rendelkező, boldog és alkotó emberként élni a világban.

b) A tanulócsoportok

- Tagjaik között kialakul az összetartozás és a szolidaritás érzése. A tanulócsoportok, mint közösségek biztosítják, hogy senki ne érezze idegennek vagy kirekesztettnek magát a csoporttagok közül.
- A csoportok tagjai képesek közös céljaik érdekében eredményesen együttműködni, és egyéni problémák megoldásában is segítséget tudnak nyújtani egymásnak.
- A csoportokon belüli nézeteltéréseket képesek kulturált formában megvitatni, és olyan kompromisszumokat kötni, amelyeket azután mindenki el tud fogadni.

c) A tanárok

- A diákokkal való újszerű munka közben maguk is olyan ismeretekkel gyarapodnak, amelyek révén fejlődnek szociális kompetenciáik és differenciálódik világ látásuk.
- Tapasztalatokat, és jó esetben gyakorlatot is szereznek egy kész program helyi adaptálásában, valamint a kollégákkal való együttműködésben.
- Megfogalmazódik bennük az a felismerés, hogy saját pedagógiai törekvéseiket – a tanulók fejlesztése érdekében – össze kell hangolniuk a többi tanár szándékaival, s ennek mindig illeszkednie kell a diákok aktuális képesszínijéhez.
- Új módszerek (kooperatív tanulási technikák, projekt módszer, drámajáték, vita, fejlesztő értékelés) megismerésével és gyakorlati alkalmazásával bővül módszertani eszköztáruk, ami visszahathat a programon kívüli pedagógiai tevékenységükre is.
- Mindez együtt hozzájárulhat feladataik belső újra értelmezéséhez, vagyis ahhoz, hogy a dominánsan ismeretkövetítő pedagógusi szerepet mindinkább a tanulói fejlődést segítő, tanulást támogató szerepként értelmezzék.

d) A szülők

- A programról informált, és abba lehetőség szerint bevont szülők nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.
- A programban szereplő feladatok révén könnyebbé válik a generációk közötti párbeszéd, szülők és gyerekek kölcsönösen fontos információkhoz jutnak egymástól.
- A szülők az átlagosnál jobban meg fogják érteni kamasz gyermekeik problémáit, és jobb esélyük lesz arra, hogy eredményesen kezeljék az esetleges generációs konfliktusokat.

MELLÉKLETEK

I. A program moduljainak képességfókuszok szerinti jegyzéke

II. A program moduljainak témakörök szerinti jegyzéke

Táblázat 1.**Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák****A MODULOK KÉPESSÉGFOKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 7. ÉVFOLYAM**

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9		
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK												
1. Érzelmek tudatossága: érzelmek pontos azonosítása	Az osztály önarcképe (Szka207_23)			x								2 x 45'
	Ismerd meg önmagad! Ki vagyok én? Hogyan látnak mások? Milyen szeretnék lenni (Szkb207_01)		x	x							x	3 x 45'
	Társas kapcsolatok, barátok. Kiből lesz a jó barát? (Szkb207_05)			x								
2. Önállóság, autonómia	Jólet és jólét. Avagy: alkoss államot a saját elképzeléseid szerint (Szka207_32)	x	x							x		3 x 45'
	Versenyben az euróval. Senki többet.. harmadszor? Társasjáték. (Szka207_39)		x	x						x		2 x 45'
	Haverod vagy barátod? (Szkb207_06)			x								3 x 45'
3. Identitás, hitelesség	Gazdálkodj okosan (Szkb207_08)		x	x								3 x 45'
	Nemzetiségek nemzete. Táltsok a magyar történelemben (Szka207_02)	x									x	2 x 45'
	Hagyományörzés és lépéstartás Európával Fejezetek a magyar történelemből (Szka207_07)	x	x									3 x 45'
	Honnan jövök, ki vagyok? Földrajzi és társadalmi mozgások a családokon belül (Szka207_29)		x	x							x	3 x 45'
	Kikhez tartozunk? Az identitások hálója a családtól az emberiségig (Szka207_30)		x	x								3 x 45'
	Gyökörek I. Családkutatás. „Személyes történelem” című kiállítás rendezése (Szkb207_02)		x	x								3 x 45'
B) ÖNSZABÁLYOZÁS												
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcűrítés, kitartás	Testi-lelki-szellemi adottságok. A teljesítményszorongás tudatosítása és mások megértése (Szkc207_01)			x								3 x 45'
	Eg a gyertya, ég... Gyűjtsünk gyertyát, emlékezzünk! (Szka207_12)			x					x			3 x 45'
5. Felelősségvállalás	Szökőár Délkelet-Ázsiában, 2004. A természeti jelenség és az emberek reakciói (Szka207_20)		x								x	4 x 45''

Kompetenciafókuszok	Modulcímekek (modulókódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
6. Törődés, tekintet másokra	A lázas Föld. Sikolyok az üvegházból (Szka207_22)		x				x				4 x 45'
	Az üldöződ magad leszel! A cserbenhagyásról és félelemlétről (Szka207_27)			x							2 x 45'
	Gyerekközársaság. Szabályalkotás, önkormányzás (Szka207_35)		x								3 x 45'
	A Nílus vizét el kell vezetni? Természeti problémák és éhségvezeték Afrikában (Szka207_18)		x					x			3 x 45'
	Csillagok, csillagok, szépen ragogjatok Hitek és tévhitek a csillagokról (Szka207_09)	x						x			3 x 45'
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Esőtánc és gyerekkatonák. A darfuri katasztrófa (Szka207_38)	x						x			3 x 45'
	Naptárak és ünnepek I-II. Népek naptárai, ünnepei és szokásai (Szka207_04-05)	x						x			6 x 45'
	A világ gyermekei I. Gyermekek sorsok és életek, örömeik és nehézségeik (Szka207_10)		x								3 x 45'
	Nincs.										
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív értékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Szemet szemért. A bosszú kötelessége és a megbékélés lehetősége (Szka207_25)		x								2 x 45'
	Egy híron pendülünk? Zene, divat? Ifjúsági szubkulturák (Szka207_08)		x								3 x 45'
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK											
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és feloldozása	Karthágót pedig el kell pusztítani (Szka207_01)	x									3 x 45'
	Árnyék a fényben. Aramkimaradás által okozott katasztrófahelyzetek (Szka207_10)						x				3 x 45'
	A kultúra arcai I. Különböző kultúrák megjelenése a körülöttünk levő világban (Szka207_06)	x		x					x		3 x 45'
11. Problémakezelés: problémaazonosítás, reális célkitűzés, problémamegoldás	Az idő pénz. Az idő kezelése a mindennapi életben (Szk207_07)		x								3 x 45'
	Sajtóhír-elemzés. Azonos témájú különböző hírek összehasonlítása (Szka207_27)		x								3 x 45'
12. Kritikai gondolkodás	„Mert minden ember egyenlőnek született” (Szka207_03)		x								2 x 45'
	Mindennapi szabályaink (Szka207_31)		x								2 x 45'
	Szabályok dzsungelében. Szükség van-e szabályokra a mindennapi életben? (Szk207_03)			x							3 x 45'
13. Szabályalkotás, szabálykövetés											

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modul kódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9		
		F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA										
22. Környezeti tudatosság	Táplálkozás és környezet (Szka208_25)					x						2 x 45'
	Kerek egy esztendő. Ciklusok a természetben és az emberi világban (Szka208_38)		x								x	1 x 45'
	Új Eldorádó (Szka208_34)		x							x		2 x 45'
	A naplopó. Az égből kapott energia (Szka208_39)		x						x			1 x 45'
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	Kisrendszerek – zárt rendszerek? Hulladékok az osztályban és a háztartásban (Szka208_40)		x								x	3 x 45'
	Egy nemzetközi környezetvédő szervezet: a Greenpeace (Szka208_24)		x						x			2 x 45'
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Zöld- és barnamezős beruházások (Szka208_37)		x								x	3 x 45'
	Vásárlás tudatosan (Szka208_41)										x	2 x 45'
	Helyi öröm- és bánattérkép készítése (Szk208_06)		x						x			9 x 45'

A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 9. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modul kódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9		
		A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK										
1. Érzelmek tudatossága: érzelmek pontos azonosítása	Szorongás a csoportban. Mások ítéletei miatti szorongásaink, saját véleményünk másokról és ezek hatása (Szk209_01)		x									3 x 45'
	Ahogy az időnkkel bánunk. Van heti menetrended? (Szk209_04)		x						x			3 x 45'
	Ki vagy te? Kultúrák találkozása a népvándorlás korában (Szka209_05)		x							x		2 x 45'
2. Önállóság, autonómia	Ösemberek a kertek alatt. A lakóhely körzetében található régészeti emlékek megismerése (Szka209_10)		x									3 x 45'
	Bölcsőd e táj. A tájhoz fűződő kapcsolat fejlesztése, a saját helyvel való azonososság erősítése (Szka209_18)		x							x		3 x 45'
3. Identitás, hitelesség	Gyökerek II. Családkutatás: Ki vagyok? Honnan jövök? (Szk209_01)		x								x	3 x 45'
B) ÖNSZABÁLYOZÁS												
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcátűrés, kitartás	Valóban a részvétel a fontos? Coubertin báró álma és az újkori olimpiák (Szka209_29)		x									3 x 45'
	Virtuális világok. Vajon a szerverek után a személyiség-cserék jönnek? (Szka209_24)		x							x		4 x 45'

A MODULOK KÉPESSÉGFÓKUSZOK SZERINTI JEGYZÉKE – 10. ÉVFOLYAM

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
A) AZ ÖNISMERETTEL ÖSSZEFÜGGŐ KOMPETENCIÁK											
1. Érzelmek tudatossága: érzelmek pontos azonosítása	Boszorkányok nincsenek! (Szka210_12)	x	x	x							2 x 45'
2. Önállóság, autonómia	Beszélgessünk a drogról! (Szka210_20) Hová tűnt az erkölcsi halál? (Szka210_41) Az információs társadalom (Szka210_45) Te mindent lenyelsz? Drogkérdés (Szkc210_08)		x	x	x						3 x 45' 2 x 36' 3 x 45' 3 x 45'
3. Identitás, hitelesség	Nincs.		x	x							3 x 45'
B) ÖNSZABÁLYOZÁS											
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcátűrés, kitartás	Elfogadásunk határai (Szka210_40)		x	x							3 x 45'
5. Felelősségvállalás	Miért pont én? (Szka210_37) Toleranciával és törvénnyel. Az egyenlő bánásmódot (Szka210_48) Itthon vagy külföldön? Magunkat mindenhová magunkkal viszzük! (Szkb210_07) Eleiben maradni. Eltérő életesélyek a világ különböző pontjain (Szka210_52)		x	x	x						2 x 45' 3 x 45' 3 x 45'
6. Törődés, tekintet másokra	„A már megtette kötelességét...” (Szka210_13)		x	x							1 x 45'
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Népek és kultúrák keveredése Magyarországon (Szka210_16) Animizmus – világvallás? Természeti vallások a világ különböző részein (Szka210_29) Zulejka és társai (Szka210_49)		x	x							2 x 45' 4 x 45'
C) ÉNHATÉKONYSÁG											
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	Távol keleti kultúrák (Szka210_24)		x	x							2 x 45'
9. Konstruktív self-értékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	Öltöny vagy overall? (Szka210_35) Büszkeség és balítélet. Önmagam és a másik megismerése (Szkb210_05) Stressz – relax (Szkc210_01) Én és a kultúráim – önismeret és kultúra (Szkc210_06)		x	x	x						3 x 45' 6 x 45' 3 x 45' 3 x 45'

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9				
16. Kommunikációs készségek: véleményalkotás, vitakészség	Bizánc vagy Róma? (Szka210_02)	x											1 x 45'	
	Erdély három nemzete. A kolozsmonostori egyezmény és a kápolnai unió (Szka210_08)	x	x										1 x 45'	
	Hogy mondjam, hogy megérted végre?! (Szka210_39)		x	x								x	2 x 45'	
17. Együttműködés	Megelevenedik a visegrádi királytalálkozó (Szka210_06)	x											2 x 45'	
	Irány az úr! (Szka210_17)					x							4 x 45'	
	A szatmári béke. Áruuló volt-e Károlyi? (Szka210_09)	x	x										1 x 45'	
18. Konfliktuskezelés	Kössünk békét! Az augsburgi vallásbéke (Szka210_11)	x											1 x 45'	
	Vigyázo szemetek Párizsra vessétek! (Szka210_32)	x	x	x				x					2 x 45'	
	Ki nevet a végén? (Szkb210_02)		x	x									3 x 45'	
19. Segítségkérés	Érted? Érted! (Szkb210_03)		x	x		x							3 x 45'	
20. Visszautasítás	Nincs.													
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	Kívülről vagy belülről? A segítkezés és a fejlesztés (Szka210_34)		x	x						x			2 x 45'	
	A véleménynyilvánítás iskolai keretei. Kommunikációs diáktréning (Szka210_36)		x	x									4 x 45'	
	Európai elvek és autonóm közösségek A LEADER + Kö-zösség program (Szka210_47)		x	x						x			2 x 45'	
	Fekete, fehér, igen, nem. Szavazok, ha nem szavazok? (Szkb210_01)		x	x									6 x 45'	
	„Gazdag szegények – szegény gazdagok” (Szkc210_03)	x	x	x									3 x 45'	
	Ki az ombudsman? (Szkc210_09)	x	x	x									3 x 45'	
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA														
	Vezetők a csúcson (Szka210_22)		x									x		3 x 45'
	Aramlatok, amelyek megrázzák a világot (Szka210_25)		x											3 x 45'
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	Tudomány csecsemőkorbán. A történeti ökológia (Szka210_01)	x	x									x		2 x 45'
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	Az ökológiai lábnyom (Szka210_23)		x	x										3 x 45'
	A csoki útja (Szka210_31)		x	x										2 x 45'
	Fenntarthatóság az életben (Szkb210_06)		x	x	x				x					6 x 45'
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	Csernobil 1986 (Szka210_18)		x	x						x				6 x 45'
	A nepáli lokta-papír program. Egy sikeres fejlesztési projekt (Szka210_27)		x	x								x		1 x 45'

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9		
B) ÖNSZABÁLYOZÁS												
4. Érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcátűrés, kitartás	A vudu. Egy vallás misztikuma és realitái (Szka212_25)		x	x					x			2 x 45'
	A családi élet ciklusai. A család mint állandóság és változás (Szb212-01)			x						x		3 x 45'
	Amerikai história X. Szélsőséges nézetek az ifjúság körében (Szkc212_09)	x	x	x								3 x 45'
5. Felelősségvállalás	Kékcédulás válaszások (Szka212_05)	x										2 x 45'
	Hitelkártyavárunk! Hitelkártya! Várunk? (Szka212_18)		x	x								2 x 45'
	Elválni vagy együtt maradni? Családi örömök és veszteségek (Szka212_02)		x	x								3 x 45'
	A világ jövője – az én jövőm (Szkb212_06)		x	x								3 x 45'
6. Törődés, tekintet másokra	Nincs.											
7. Tolerancia: nyitottság, véleményelfogadás, bizalom	Historia Romani II. Romák és a nemzeti identitás kérdése (Szka212_15)	x	x	x								2 x 45'
	„Kulturális önismeret” Utazás, mások megismerése és az önismeret (Szkc212_05)	x	x	x					x			3 x 45'
	Dívat vagy kulturális szimbólum? Testdíszítés, ékszerek használata kulturális tükrében (Szkc212_08)	x	x	x					x			3 x 45'
C) ÉNHATÉKONYSÁG												
8. Pozitív önértékelés: optimista érzések önmagukkal kapcsolatban	De huncut is a világ, kinek szoros, kinek tág! A mobilitásról (Szkb212_05)			x								3 x 45'
9. Konstruktív self-értékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll	Munkahelykeresés. Önéletrajz és állásinterjú (Szkb212_04)		x	x								3 x 45'
D) A SZOCIÁLIS KOMPETENCIÁKHOZ SZÜKSÉGES KOGNITÍV KÉSZSÉGEK												
10. Információkezelés: információgyűjtés, információk rendszerezése és fel dolgozása	Diktátorok görbe tükre. XX-XXI. századi diktátorok kortársi ábrázolása (Szka212_01)	x	x								x	2 x 45'
	A berlini fal. A kettészakított világ egyetlen városban (Szka212_03)	x	x									1 x 45'
	A vasfüggöny két oldalán. Személyes élmények a közelmúltból (Szka212_08)	x	x									3 x 45'
	Rendszerváltás Magyarországon (Szka212_27)	x	x									5 x 45'
	Falvak – kulturák II. A hagyományos népi kultúra átalakulása, továbbélése (Szkc212_02)	x	x	x						x		3 x 45'

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)*	Tantárgyi területek**									Időigény
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
	Az iskolai hagyományok, ünnepek megújítása II. (Szk212_08)	x	x	x							3 x 45'
	Az iskolai közélet megújítása (Szk212_09-10)	x	x	x							6 x 45'
	Idegen az idegenek között. A menekültek helyzetéről (Szk212_10)	x	x	x							3 x 45'
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA											
	22. Környezeti tudatosság										
	23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága										
	24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás										
	25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása										

Táblázat 2.

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

A MODULOK TÉMAKÖRÖK SZERINTI JEGYZÉKE – A KAPCSOLÓDÁSOK MEGJELÖLÉSÉVEL

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Alttéma	Modul			
				Cím (kódszám)	Típus		
Ki vagy, honnan jössz, hová tartozol?	Cél A serdülők önismeretének fejlesztése. Segítségnyújtás saját iskolai teljesítményük reális megítélésében, a kapcsolódó szorongások oldásában, rábresztésük iskolai eredményeik iránti felelősségükre. Családi és kulturális identitásuk tudatosítása, ösztönzés családjuk történetének megismerésére. A családjukhoz és a szülőföldjükhez való érzelmi kötődés erősítése	Kiemelt fejlesztési feladat: énekp-önismeret	Önismeret – énazonosság	Ismerd meg önmagad! (szkb207_01)	B		
				Nem vagyok már gyerek (szkb208_02)	B		
			Mire vagyok képesek?	Ember és társadalom: Ismeretszerzés (infomációgyűjtés) térben-időben való tájékozódás	Családi identitás	Testi, lelki, szellemi adottságok. (szkc207_01)	C
						Tanári értékelés – önértékelés (szkc208_01)	C
			Családi identitás	Honnan jövök, ki vagyok? (szka207_29)	A		
				Kikhez tartozunk? (szka207_30)	A		
			Kulturális identitás	Gyökerek I. Családkutatás, személyes történelem. (szkb207_02)	A		
				Különbözőek az emlékeink (szka208_31)	A		
				Gyökerek II. (szkb209_01)	B		
				Szülőföldem (szkb208_07)	B		
				Fekete vagy fehér, magyar vagy nem magyar? A vegyes házasságok és a gyerekek identitása (szka208_29)	A		

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
	Képességfókuszok: önismeret, felelősségvállalás, kitarítás, érzelmek tudatosítása, identitás,			Bölcsőd e táj. A tájhoz fűződő kapcsolat fejlesztése, a saját helyvel való azonososság erősítése (szka209_18)	A	9.
				Én és a kultúráim – önismeret és kultúra (szkc210_06) „Kulturális önismeret” – utazás, mások megismerése és az önismeret (szkc212_05)	C	10.
					C	12.
Honismeret – magyarságtudat	Cél: Ösztönözni a tanulókat arra, hogy minél többet tudjanak meg lakó- és szülőhelyük, hazájuk történetéről, hagyományairól. Tudatosítani bennük a régi események mának szóló üzeneteit. Erősíteni bennük az érdeklődést a határon túl élő magyarok élete és sorsa iránt.	<u>Kiemelt fejlesztési feladatok:</u> Hon- és népismeret Ember és társadalom: Kritikai gondolkodás, térben-időben való tájékozódás	A múlt üzenetei a mának	Hagyományörzés és lépéstartás Európával. (szka207_07) Király vagyok! Mátyás a népi emlékezetben és a forrásokban (szka209_07) Őseimbek a kertek alatt. A lakóhely körzetében található régészeti emlékek megismerése (szka209_10) Kié március 15-e? Nemzeti ünnepünk megítélésének változásai (szka212_24) Együtt a Kárpát-medencében (szka208_27) Akiken átléptek az országhatárok. Szelmenc, a kettézárt falu (szka210_33) Magyarok a nagyvilágban (szka208_28)	A	7.
	Képességfókuszok Identitás, nyitottság, információfeldolgozás, kritikai gondolkodás, véleményalkotás		A Kárpát-medence lakói		A	9.
			Magyarok a nagyvilágban	Óseimbek a kertek alatt. A lakóhely körzetében található régészeti emlékek megismerése (szka209_10) Kié március 15-e? Nemzeti ünnepünk megítélésének változásai (szka212_24) Együtt a Kárpát-medencében (szka208_27) Akiken átléptek az országhatárok. Szelmenc, a kettézárt falu (szka210_33) Magyarok a nagyvilágban (szka208_28)	A	9.
				Ithon vagy külföldön? Magamat minden-hová magammal viszem (szkb210_07) Kivándorló diplomások (szka212_21)	B	10.
					A	12.
Felelősségvállalás önmagunkért: a test és a lélek egészsége	Cél: Az egészségmagatartás szokásrendszerének megalapozása, fejlesztése, a test és a lélek egészsége közötti kapcsolat tudatosítása, az egészséges életvitel jelentőségének belátatása, a káros szenvedélyek veszélyeinek felismeretése, kialakulásuk megelőzése,	<u>Kiemelt fejlesztési feladatok:</u> Testi és lelki egészség <u>Ember a természetben:</u> Az ember egészsége	Mentálhigiéné	A lélek láthatatlan kék folijai (szka208_50) Stressz-relax (szkc210_01) Ami a testünkre hat, az létkérdés (szkb209_02) Ahogy a testünkkel bánunk (szkb209_04) Vegyületek az asztalunkon (szka210_19) Érted? Érted. (szkb210_03) HIV/AIDS. Mit tudunk róla, mit tehetünk ellene? (szkc211_10)	A	8.
			Egészségmegőrzés		C	10.
					B	9.
					B	9.
					A	10.
					B	10.
					C	11.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	segítségnyújtás a veszélyeztetett helyzetben lévő fiataloknak <u>Képességfókuszok</u> Felelősségvállalás, belső kontroll, segítségkérés, visszautasítás		Káros szenvedélyek	Te meddig bírod? Haverok, buli, pia (szkc208_08) Ne szívd mellre! (szkc209_08) Beszélgesünk a drogokról (szka210_20)	C C	8. 8.
				Te mindent lenyelsz? Drogkérdés (szkc210_08) Szenvedélyek és divatok. Internetfüggőség és játékszenvedély (szkc211_08)	A C	10. 10.
Mások elfogadása: társas kapcsolataink	<u>Cél:</u> Az eredményes kommunikációhoz, a tartalmas és bizalomteli kapcsolatok kialakításához és működtetéséhez szükséges kompetenciák fejlesztése. Segítségnyújtás a személyes életben előforduló kapcsolati problémák kezelésében. A mások iránti felelősség tudat erősítése <u>Képességfókuszok:</u> törődés, tekintet másokra, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés	<u>Kiemelt fejlesztési feladatok:</u> Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	Kommunikáció A családban marad. – A családban marad?	Összefont karral. Válaszaink a testbeszéd nyelvén (szka207_34) Hoztam neked piros rózsát (szkb209_06) Hogy mondjam, hogy megérted végre? (szka210_39) Édes mostoha – bővíl a család (szkb208_03) Családi KRESZ, különböző családípusok (szkc208_02) „A te gyereked meg az én gyerekem veri a mi gyerekünket” (szkc210_02) A család szerepei (szkb211_02) Családi ünnepek, rítusok (szkb211_03) Elválni vagy együtt maradni? Családi örökök és veszteségek (szkb212_02) Változó szerepek a családban. Vannak az életben megoldhatatlan helyzetek (szkb212_03)	A B C C B B B B	7 9 10 8 8 10 11 11 12 12
			Nemzedékek	Generációk párbeszéde (szkb208_01) Apám hitte... (szka210_43) Társas kapcsolatok, barátok (szkb207_05)	B A B	8 10 7
			Társak és barátok	Haverod vagy barátod (szkb207_06) Zsák a foltját (szkb209_05) Szomszédságok I: Jó szomszédság áldás, rossz szomszédság iörök átok (szkc207_01) Örökbefogadás. Az apám hülye ötletei (szka209_33)	B B B C	7 9 7 7
			Mindenkihez van közünk		A	9

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul						
				Cím (kódszám)	Típus					
				Szomszédságok II. Az ember nem más, mint amivé önmagát teszi (szkc209_02)	C	9				
Feszültségek, konfliktusok	<p>Cél:</p> <p>Tudatosítani a személyközi konfliktusok okait, megelőzősük lehetőségeit. Fejleszteni a konstruktív konfliktuskezeléshez szükséges képességeket.</p> <p><u>Képességfókuszok</u></p> <p>Érzelmeik tudatossága, felelősségvállalás, vitakészség konfliktuskezelés</p>	Ember és társadalom kritikai gondolkodás, kommunikáció	Elfogadni egymást, megbízni egymásban	Meglátni és megítélni (szka208_41)	A	8.				
				Kékszemű a barnaszeműek között (szka208_55)	A	8.				
				Kapcsolati konfliktusok (szkb209_07)	B	9.				
				Elfogadásunk határai (szka210_40)	A	10.				
				Ki nevet a végén? (szkb210_02)	B	10.				
				Szemét szemért. A bosszú kötelessége és a megbékélés lehetősége (szka207_25)	A	7.				
				Elkerülhető-e az erőszak? (szka209_28)	A	9.				
				Értékkonfliktusok (szkc211_04)	C	11.				
				Senkinek sincs a zsebében a bölcsek köve (szka212_23)	A	12.				
				Politikai harcok, háborúk a múltban és a jelenben	<p>Cél:</p> <p>A múlt és a jelen politikai küzdelmei, háborúi közötti azonos és eltérő vonások megállapítása.</p> <p>A múltbeli események mához szóló tanulságainak tudatosítása.</p> <p>A nézőpontváltás gyakorlása történelmi dilemmahelyzetek elemzésével.</p> <p>Az megbékélés, az erőszakmentes megoldások esélyeinek mérlegelése a különböző történelmi korokban és a jelenben.</p> <p><u>Képességfókuszok</u></p> <p>Információkezelés, problémaazonosítás, kritikai gondolkodás, véleményalkotás, vita-</p>	Ember és társadalom Kritikai gondolkodás, kommunikáció, térben-időben való tájékozódás	Politikai viták, döntések	Róluk – nélkülük. Reformkori viták a jobbágyok felszabadításáról (szka207_04)	A	7.
								Szenátorok egymás közt. A római köztársaság korár megidéző szerepjáték (szka209_07)	A	9.
Viták a népgyűlésen. A közvetlen demokrácia működésének az ókori görög világban (szka209_08)	A	9.								
Két választás Athénban. (szka209_09)	A	9.								
Megelevenedik a visegrádi királytalálkozó (szka210_06)	A	10.								
Az utókor esküdtbírósa előtt. Az első kínai császár tetteinek megítélése (szka209_06)	A	9.								
Bizánc vagy Róma? (szka210_02)	A	10.								
Mi lett volna, ha...? Az oligarchák világa (szka210_05)	A	10.								
Széchenyi és Kossuth vitája (szka211_06)	A	11.								
Karthagót pedig el kell pusztítani (szka207_01)	A	7.								
			Háború...							

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
	készség, konfliktuskezelés			„Európából jöttünk” – Harc a világ újra-felosztásáért (szka207_05)	A	7.
				Társolyodban a marsallbot. Az actiumi csata modellezése (szka209_04)	A	9.
				Erdély három nemzete. A kolozsmonostori egyezmény és a kápolnai unió (szka210_08)	A	10.
				Hutuk és tuszik – Kinek van igaza? Etnikai konfliktusok Ruandában (szka210_28)	A	10.
				Terroristák – kommandósok (szka210_46)	A	10.
				A szarajevói merénylet (szka211_08)	A	11.
			...és béke	Zrínyi és Szulejmán egymás mellett (szka207_06)	A	7.
				A szatmári béke. Áruló volt-e Károlyi? (szka210_09)	A	10.
				Kössünk békét! Az augsburgi vallásbéke (szka210_11)	A	10.
				A vesztfáliai béke. Társasjáték és a valóság (szka210_15)	A	10.
Szabályalkotás-szabálykövetés	Cél: Tudatosítani az életünk kereteit meghatározó szabályok jelentőségét, és betartásuk fontosságát. Megtapasztaltni, hogy egyes szabályok ütközhetnek az egyén közvetlen érdekeivel, elveivel. Felismertetni, hogy az új technikai eszközök új szabályok létrehozását igénylik. Képességfókuszok belső kontroll, szabályalkotás, szabálykövetés, problémakezelés	Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	Szabályok különböző élethelyzetekben	Mindennapi szabályaink (szka207_31)	A	7.
				Szabályok dzsungelében (szkb207_04)	B	7.
				Melyiket válasszam? Írott és íratlan törvények az ókorban (szka209_01)	A	9.
				Szabályaink (szka209_31)	A	9.
				Iskolakerülés (szkb210_04)	B	10.
				„Tűzszekerek” Aldozaotok, amelyeket elveinkért hozunk meg (szkb207_03)	B	7.
				Fair play. Az ókori és a mai olimpiák szabályai (szka209_02).	A	9.
				Valóban a részvétel a fontos? Coubertin báró álma és az újkori olimpiák (szka209_29)	A	9.
				Csak lógok a neten. A tévé, az internet és a mobiltelefon-használat csapdái (szkc207_08)	C	7.
				Csőrögi rám! (szkb208_04)	B	8.
Marokvilág hiányzó etikettje (szka211_19)	A	11.				

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul									
				Cím (kódszám)	Típus								
Étikai normák – erkölcsi döntéshelyzetek	<p><u>Cél:</u> Tudatosítani a tanulóknál személyes felelősségüket a saját és közvetlen környezetükre vonatkozó erkölcsi döntések meghozatalában. Fejlesztani a felelős döntéshoz szükséges kompetenciáikat. Élményszerűen megtapasztalítani velük, hogy az igazságnak általában több oldala van, és a felelős döntést minden esetben gondos mérlegelésnek kell megelőznie.</p> <p><u>Képességfókuszok</u> önállóság, felelősségvállalás, véleményfogadás, belső kontroll, kritikai gondolkodás, véleményalkotás, vitakészség</p>	<p><u>Kiemelt fejlesztési feladatok:</u> Énkép, önismeret, Felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p> <p>Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció</p>	<p>„Miért legyenek tisztességes...?” (József Attila)</p> <p>Döntés és felelősség</p>	<p>Az üldözöd magad leszel (szka207_27)</p> <p>Csak egy csoki volt ... (szka208_46)</p> <p>A lelkiismeretfurdalástól a szankcióig (szka208_47)</p> <p>Ne félj, mások is így csimájják (szka209_34)</p> <p>Mennyibe kerül a becsület? Az értékek piacán (szka210_38)</p> <p>„Vétkesek közt cinkos, aki néma”. Az erkölcsi döntés szabadsága és kivülálló felelőssége (szka209_27)</p> <p>Parancsra tettem (szka209_32)</p> <p>Miért pont én? (szka210_37)</p> <p>Hová tűnt az erkölcsi halál? (szka210_41)</p> <p>Minden eladói Minden eladói? (szka211_23)</p> <p>Egy a Világ Igazai közül: Szeihlo Gábor, evangélikus lelkes (szka211_11)</p> <p>Mégis, kinek a gyermeke? – A bérnyaság problémája (szka211_06)</p> <p>Mégis, kinek az élete? I. – Az eutanázia (szka212_06)</p> <p>Mégis, kinek az élete? – Erkölcsi dilemma-vita a halálbüntetésről (szka212_07)</p>	<p>A</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>C</p> <p>C</p> <p>C</p>	<p>7.</p> <p>8.</p> <p>8.</p> <p>9.</p> <p>10.</p> <p>9.</p> <p>10.</p> <p>10.</p> <p>11.</p> <p>11.</p> <p>11.</p> <p>12.</p> <p>12.</p>							
							Esélyegyenlőség – esélyegyenlőtlenség	<p><u>Cél:</u> Elfogadtatni a tanulókkal valamennyi ember egyenlő esélyekhez fűződő alkotmányos jogát. Tudatosítani bennük, hogy a társadalom egyes csoportjainak tagjai – önhitbajukon kívül</p>	<p><u>Kiemelt fejlesztési feladatok:</u> felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p>	<p>Szociális hátrányok</p>	<p>Koldus és királyfi. Nem mindegy, hogy hová születünk (szka207_24)</p> <p>„Arvácska” Mit jelent szegénynek, kiszolgáltatottnak lenni? (szka207_03)</p> <p>Hátrányos helyzetben (szka208_29)</p> <p>A szükséglet nem kell igazolni (szka208_43),</p> <p>Betiltható-e a koldulás? (szka209_25)</p>	<p>A</p> <p>C</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>A</p>	<p>7.</p> <p>7.</p> <p>8.</p> <p>8.</p> <p>9.</p>

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul						
				Cím (kódszám)	Típus					
Közösség – demokrácia	<p>kerülhetnek hátrányos helyzetbe.</p> <p>Megtapasztalhatni velük a hátrányos helyzet következményeit az egyes emberek, családok életében.</p> <p>Felbresztteni és erősíteni bennük a szolidaritást és a segítségkészséget a hátrányos helyzetben élő emberek iránt.</p> <p>Képességfókuszok:</p> <p>törődés, tekintet másokra, információfeldolgozás, problémaazonosítás, empátia, szociális érzékenység, szolidaritás</p>	<p>Ember és társadalom kritikai gondolkodás</p>		„Gazdag szegények – szegény gazdagok (szkc210_03)	C	10.				
				Hová születünk? (szkb211_01)	B	11.				
				Fogyatékkal élők	A teljes élet esélye I. (szka207_26)	A	7.			
					A teljes élet esélye II. (szka209_26)	A	9.			
					A teremtés nyolcadik napja (szka212_14)	A	12.			
				Öregek	Az idősek a társadalomban (szka211_20)	A	11.			
					Lassan megöregszünk... Előregező társadalmak (szka211_21)	A	11.			
				Kisebbségek		Az utolsó padban (szka207_33)	A	7.		
						A világ létra, amelyen az egyik fel- a másik lemegy. A magyarországi cigányság kultúrája és szociális helyzete (szkc209_03)	C	9.		
						Vigyázo szemetek Párizsra vessétek! (szka210_32)	A	10.		
				Idegenek		Csokoládé – az idegenekkel szembeni előítéletek (szkc211_05)	C	11.		
						Idegen az idegenek között. A menekültek helyzetéről (szkc212_10)	C	12.		
Tanuló csoportból osztályközösség	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok</p> <p>Felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok</p> <p>Felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p>		Az osztály önarcképe. Ilyenek vagyunk, milyenek leszünk? (szka207_23)	A	7.				
				Kell egy csapat I., II. (szkb207_09–10)	B	7.				
				Szorongás a csoportban. Mások fiéletei miatti szorongásaink, saját véleményünk másokról és ezek hatása (szkc209_01)	C	9.				
				Büszkeség és balítélet. Önmagunk és mások megismerése (szkb210_05)	B	10.				
				Az osztály önarcképe. Ilyenek vagyunk, milyenek leszünk? (szka207_23)	A	7.				
				Gyerekközösségek (szka207_35)	A	7.				
				Nemzeti dal a kulisszák mögött. Egy iskolai ünnep mint a résztvevő megfigyelés terepe I., II. (szkc208_04-05)	C	8.				
				A véleménynyilvánítás iskolai keretei. Kommunikációs diáktrening (szka210_36)	A	10.				
				Az iskolai hagyományok, ünnepélyek megújítása I., II. (szkb212_07, 08)	B	12.				
				Demokrácia az iskolában				Az osztály önarcképe. Ilyenek vagyunk, milyenek leszünk? (szka207_23)	A	7.
								Gyerekközösségek (szka207_35)	A	7.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
	Képességfókuszok nyitottság, bizalom, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, csoporthoz tartozás, feladatvállalás		Demokrácia a közéletben	Az iskolai közélet megújítása (szkb212_10) Jólét és jólét. Avagy: alkoss államot a saját elképzeléseid szerint (szka207_32) Fiatalok a közösségben, fiatalok a közösségért (szka207_36) Fekete, fehér, igen, nem. Szavazok, ha nem szavazok (szkb210_01) Együtt másokért. Szociális érzékenységet fejlesztő közösségi projektek (szkb210_08_09_10) Európai elvek és autonóm közösségek. A LEADER + Közösség program (szka210_47) Kommuna. Egy ideálisan működő életközösség terve (szka211_04)	B A A B B A A A A A C A A A B B A B	12. 7. 7. 10. 10. 10. 11. 10. 11. 8. 10. 11. 11. 7. 7. 8. 8. 9. 9.
A civil világ mozgásteret	Cél: A saját közösségért, a lakó- és iskolai környezetért végzett tevékenység jelentőségének tudatosítása. Ösztönzés közösségi projektek kezdeményezésére és önkéntes tevékenységre az iskolán belül és kívül. Tájékoztatás a hazai civil szervezetek törvényes lehetőségeiről, és szerepvállalásukról, szociális, egészségügyi és környezeti problémák megoldásában. Képességfókuszok szabályalkotás, szabálykövetés, empátia, együttműködés, társadalmi részvétel, szociális érzékenység, szolidaritás, civil kezdeményezőkészség	Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	Civil szerveződések Hogyan segíthetünk a szükséglet szenedőknél és a bajba jutottaknak? Mit tehetünk szűkebb környezetünkért?	Európai elvek, autonóm közösségek (szka210_51) Civil kezdeményezések (szka211_22) Segítő szolgálatok, segítő szakemberek (szka208_48) A szolidaritás éjszakája (szka210_44) Egy csepp emberség. A Csodalámpa Alapítvány (szka211_15) Mentőkutyák, kutyás mentők (szkc211_09) Közösségek a lakókörnyezetben. Ismerkedés a civil szervezetekkel (szka207_28) Tereprendezés II. Tervek készítése a lakótelepi iskolai környezet barátságosabbá alakítására, modellezés (szka207_40) Helyi öröm és bánatterkép (szkb208_06) Tervezzünk várost! (szkb208_10.) Szűkebb hazám. Az iskola és környékének örömnövekedés-bánat térképe (szka209_20) Tervezzünk várost! II: (szkb209_09)	A A A A A C A A A B B A B A B A B	10. 11. 8. 10. 11. 11. 7. 7. 8. 8. 9. 9.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
A jog szabályai, törvények, törvényesség	<p>Cél: Az erkölcsi és a jogi szabályok közötti különbségek tudatosítása.</p> <p>A történelmi múltban hozott törvényeknek a jelen szemszögéből való értelmezése.</p> <p>Az egyetemes emberi és gyermeki jogok megismerése, értékesítésük lehetőségeinek és gátjainak tudatosítása.</p> <p>Tapasztalatszerzés a törvényességnek a jogállamban, az állampolgár védelmében játszott szerepéről.</p> <p>Képességfókuszok: információkezelés, problémaazonosítás, szabálykövetés, véleményalkotás, vitakészség, szolidaritás</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p> <p>Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, térben-időben való tájékozódás</p>	<p>Múltbéli törvények tanulságai</p>	„Mert minden ember egyenlőnek született” (szka207_03)	A	7.
				A fehérvári országjáró napok és az Aranybulla utóélete (szka209_03)	A	9.
				Társadalmi szerződés. „Tanulj élni jogaidat, és ne feledd a kötelességeidet!” (szka211_01)	A	11.
				Polgármak lenni jó! Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata (szka211_02)	A	11.
				Egy öreg alkotmány. Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya (szka211_07)	A	11.
				Polgármak lenni jó! Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata (szka211_02)	A	11.
				Egy öreg alkotmány. Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya (szka211_07)	A	11.
				A világ gyermekei I. Gyermeksorsok – életek, sorsok és nehézségek (szkc207_10)	C	7.
				A világ gyermekei II. Tudod-e, ki készített-e? (szkc208_10)	C	8.
				A gyermekek jogai és az UNICEF (szka209_37)	A	9.
				A világ gyermekei III. A víz világnapján minden ötödik gyermek pohara félig üres (szkc209_10)	C	9.
A világ gyermekei IV. Mi az ára egy gyermeknek? (szkc210_10)	C	10.				
Parlamentari patkó (szkc209_09)	C	9.				
Az ENSZ intézményrendszere (szka210_30)	A	10.				
Ki az ombudsman? (szkc210_09)	C	10.				
Csak a törvény a tiszta beszéd (szka210_42)	A	10.				
Toleranciával és törvénnyel az egyenlő bánásmódot (szka210_48)	A	10.				
			Néhány jogi intézmény			
			A törvény állampolgárt védő funkciója			

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
Helyünk a világban	<p><u>Cél:</u> megismertetni a tanulókat a munka, a munkaerőpiac dinamikusan változó világával, fejleszteni a munkaerőpiacon történő boldoguláshoz szükséges kompetenciákat. Meggyőzni őket az egész életen át tartó tanuló szükségességéről. Tudatosítani bennük, hogy életpályájuk alakulása nagyrészt azon múlik, hogy képesek-e megismerni és tudatosan fejleszteni belső erőforrásaikat, társas kompetenciáikat és megfelelően reflektálni a várt és váratlan változásokra.</p> <p><u>Képességfókuszok:</u> önállóság, sikerkezelés, kudarcűrész, kitartás, belső kontroll, reális célkitűzés, nyitottság, rugalmasság</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok felkészülés a felnőtt élet szerepeire</p>	Pályaorientáció	Öltöny vagy overall? (szka210_35)	A	10.
				Mesterek és mesterségek (szkb211_04)	B	11.
				Első lépések a munka világában (szkb211_07)	B	11.
				Munkahelykeresés. Önletrajz és állásinterjú (szkb212_04)	B	12.
				A siker. A leghosszabb út is az első lépéssel kezdődik (szkb211_05)	B	11.
				A jó pap is holtig tanul. Az egész életen át tartó tanulás(szkb211_06)	B	11.
				Mit jelent a műveltség nekünk és másoknak? A tanulás-művelődés szinterei a bozótiskolától az egyetemig (szke212_04)	C	12.
				Az idő pénz (szkb207_07)	B	7.
				Távol és közel. Helyünk a világban, beszélgetés a végtelenről a térben (szka209_13)	A	9
				Az első három perctől az utolsóig. Helyünk a világban, beszélgetés a végtelenről az időben (szka209_14)	A	9.
				De huncut is a világ, kinek szoros, kinek tág (szkb212_05)	B	12.
				Hitek, hiedelmek, babonák		
Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok. Hitük és tévhitek a csillagokról (szka207_09)	A	7.				
Szegénységekkel zavarba hoztok minket. A vállalt szegénység (szke208_03)	C	8.				
Boszorkányok nincsenek! (szka210_12)	A	10.				
Távol-keleti kultúrák (szka210_24)	A	10.				
Animizmus-világvallás Természeti vallások a világ különböző részein (szka210_29)	A	10.				
Miben hiszünk? Hit, vallás, tolerancia (szke211_07),	C	11				
A vudu. Egy vallás misztikuma és realitásai (szka212_25)	A	12.				

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
			Jövő – jövőkép – jövőkutatás	A Föld2 bolygó. Emberi települések megtervezése egy „Föld-típusú” lakható bolygón (szka209_23)	A	9.
				Virtuális világok. Vajon a szervcserek után a személyiségszerék jönnek? (szka209_24)	A	9.
				Pillantás a kristálygömbbe. Jövőkutatás, ahogyan mi látjuk (szka209_38)	A	9.
				Irány az űr! (szka210_17)	A	10.
				Falanszter – egy elképzelt világ (szka211_05)	A	11.
				Vajon milyen lesz a világ jövője? Globális forgatókönyvek (szka211_14)	A	11.
				A világ jövője – az én jövőm (szkb212_06)	B	12.
Globalizáció	<p>Cél:</p> <p>Felkelteni a tanulók érdeklődését a globális problémák és megoldásuk lehetőségei iránt. Bemutatni a nemzetközi szolidaritás példáit katasztrófabehelyzetek esetében.</p> <p>Felismeretni, hogy milyen megoldási módokat kínál a tudomány, és hogy milyen súlyos felelősség terheli a tudósokat a világ jövőjét illetően,</p> <p>Szembesíteni őket a nyilvánosság erejével, felelősségével és a technikai fejlődés következtében változó és egyre növekvő lehetőségeivel.</p> <p>Felhívni a figyelmüket a manipuláció veszélyeire, felkészíteni őket e veszélyek kivédésére.</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok</p> <p>információs és kommunikációs kultúra</p> <p>Ember és társadalom</p> <p>kritikai gondolkodás, térben-időben tájékozódás</p> <p>Informatika</p> <p>információs társadalom</p> <p>Földünk – környezetünk</p> <p>tájékozottság a földrajzi térben</p>	Globalizálódó világ	„Az istenek a fejükre estek” A félsivatagi népek és környezetük (szka207_15)	A	7.
				Esőtánc és gyerekkatonák (szka207_38)	A	7.
				Ne dugd homokba fejed! Az afrikai Száhel-övezet nomád közösségek életmódja (szka207_14)	A	7.
				A Nilus vizét el kell vezetni...?	A	7.
				Természetvédelmi problémák és éhség-övezetek Afrikában (szka207_18)	A	7.
				A Klímavándzáró gyermekei. Tanzánia és Kenya földműves, vándorló népei és természetvédelmi problémák (szka209_21)	A	9.
				Vezetők a csúcson (szka210_22)	A	10.
				Aramlatok, amelyek megrázzák a világot (szka210_25)	A	10.
				Az 1000-szeres akkumulátor. Egy kis doboz elindul, hogy megváltoztassa a világot (szka207_11)	A	7.
				Napló (szka208_39)	A	8.
				Gondolkozz, Einstein! A tudomány és a tudósok felelőssége a világgal szemben (szka209_16)	A	9.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
	Képességfókuszok: autonómia, nyitottság, problémamegoldás, nyitottság, véleményalkotás		Katasztrófák megelőzése – nemzetközi segítségnyújtás katasztrófa-helyzetekben	Arnyék a fényben. Aramkimaradás által okozott katasztrófa-helyzetek (szka207_10) Ég a gyertya, ég... Gyűjtsünk gyertyát, emlékezzünk! (szka207_12) Szökőár Délkelet-Ázsiában 2004. december 26. A természeti jelenség és az emberek reakciói (szka207_20) Az emlékezés esomói. "A legkisebb eselőkédet is érhet többet a leghosszabb szónoklatnál!" (szka209_11) Csernobil 1986 (szka210_18) Sajtóhír-elemzés (szka207_37)	A A A A A A	7. 7. 7. 9. 10. 7.
			A nyilvánosság hagyományos és újabb formái	World Press Photo. Fotókiállítás a Néprajzi Múzeumban vagy az interneten (szka208_36) Sok kicsi sokra megy. Közmondások, szólások és falfrkák üzenetei (szka209_30) Reformkori újság szerkesztése (szka211_03) Szenzáció Ki mit tud (szka208_53) A rábeszélőgépj (szka208_54)	A A A A A A	8. 9. 11. 8. 8.
			A média mint hatalom	Információs társadalom (szka210_45) Aldokumentumok, hatáseltés, manipuláció (szka211_18) A Watergate-ügy (szka212_19) Magántörténelem. Magánélet a tömegmédia korában (szka212_20) Mit üzennek a falak? – a valóságos és a virtuális „falak” üzenetei, falfrkák, plakátok, reklámok, internetes fórumok, blogok stb. (szka212_03)	A A A A A	10. 11. 12. 12.
A fenntartható fejlődés	Cél: tájékoztató és folyamatos tájékozódás a környezeti válságjelenségekről és konfliktusokról.	Kiemelt fejlesztési feladatok környezeti nevelés	Veszélyeztetett környezet	Vízet viszek... (szka207_13) Fától az erdőt (szka207_17) „Nincs ingyen ebéd” Az észak-európai népek viszonya a környezethez (szka207_19)	A A A C	7. 7. 7. 12.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	<p>A fenntartható fejlődés jelentőségének tudatosítása. A természeti környezet iránti felelősség erősítése. A környezettudatos magatartás készségeinek kialakítása.</p> <p><u>Képességfókuszok</u> felelősségvállalás, véleményelfogadás, problémaazonosítás, problémamegoldás, társadalmi részvétel, feladatvállalás</p>	<p>Ember és társadalom kritikai gondolkodás</p> <p>Földünk – környezetünk tájékozottság hazai, regionális és globális környezeti kérdésekben</p>	<p>Az állatok védelmében</p> <p>Fenntarthatóság</p> <p>Környezet-tudatosság</p>	A lázas Föld (szka207_22)	A	7.
				Legfontosabb természeti kincstünk: a talaj (szka208_26)	A	8.
				Új Eldorádó (szka208_34)	A	8.
				Cián a Tiszában (szka209_36)	A	9.
				Az állatok is érző lények (szka208_09)	A	8.
				Egét- és Paikányföld nevében vádolom... Bíróági tárgyalás az állatkísérletek viszszaosztásáért (szka209_17)	A	9.
				Az energia termelése és elosztása Vajon béke lesz vagy háború, amikor az utolsó olajkút kiszárad? (szka209_12)	A	9.
				Hulla- hulla- hulladék. Kvízió az újrahasznosításról és a hulladék-kezelésről (szka209_15)	A	9.
				Olajválság a láthatáron (szka210_21)	A	10.
				Tudomány csecsemőkorban Történeti ökológia (szka210_01)	A	10.
				Az ökológiai lábnyom (szka210_23)	A	10.
Zöldhullám. Alakítsunk zöld szervezeteket! (szka207_09)	C	7.				
Egy nemzetközi környezetvédő szervezet a Greenpeace (szka208_24)	A	8.				
Táplálkozás és környezet (szka208_25)	A	8.				
Kisrendszerek – zárt rendszerek? Hulladékok az osztályban és a háztartásban (szka208_40)	A	8.				
Zöld- és barnamezős beruházásaink (szka208_37)	A	8.				
Mitől döglök a légy? Úton a társadalmi részvétel felé – tájékoztatás környezeti ügyekben (szka209_40)	A	9.				
Fenntarthatóság az életben (szkb210_06)	B	10.				
Csak ne az én kertembe... A felelőségek rendszere és a környezetetika (szka211_09)	A	11.				

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
Gazdálkodás – gazdaság	<p><u>Cél:</u> Tudatosítani a múltbeli és a jelenlegi gazdasági élet alapvető szabályait, normáit. A napi gazdálkodással kapcsolatos gyakorlati kérdések felvetése, megvitatása. Modellek bemutatása gazdasági válsághelyzetek megoldására. Reflektálás az üzleti világ aktuális jelenségeire</p> <p><u>Képességfókuszok:</u> önállóság, felelősségvállalás, nyitottság, véleményelfogadás, problémaazonosítás, szabálykövetés</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p> <p>Életvitel és gyakorlati ismeretek gazdálkodás-ismeretek</p>	<p>Történelmi piacokon</p> <p>Érték a mérték</p> <p>Gazdálkodás</p> <p>Gazdaság</p> <p>Pénzvilág</p>	Alkudozzunk! A piac szerepe az ókori Rómában (szka209_03)	A	9.
				A középkori városok költségvetési vitája (szka210_10)	A	10.
				Mértékkel méj, értékkel értékelj! Zsibvásár a fizikaórán (szka207_08)	A	7.
				Vásárlás tudatosan (szka208_41)	A	8.
				Gazdálkodj okosan (szkb207_08)	B	7.
				Mi lenne, ha neked kellene megkeresned és beosztanod a pénzed? (szkb209_08)	B	8.
				New Deal. Válság és kiütközés (szka208_03)	A	8.
				Szilíciumvölgy (szka208_20)	A	8.
				Versenyben az euróval. Senki többet... harmadszor? (szka207_39)	A	7.
				A pénzvilág templomai (szka210_26)	A	10.
				Modern mecénások. Az üzleti élet szereplői a kultúra támogatásában (szka211_13)	A	11.
				Hitelkártyávarunk! Hitelkártya! Várunk? (szka212_18)	A	12.
A világ kulturális sokszínűsége	<p><u>Cél:</u> Tudatosítani a tanulóknak, hogy a Földön sokfajta kultúra létezik, mindegyiknek joga van saját értékeihez, hagyományaihoz, és éppen e sokféleség révén válik érdekesebbé, gazdagabbá a világ. Ösztönözni őket, hogy igyekezzenek minél több kultúrát minél alaposabban megismerni. Erősíteni nyitottságukat, a többi kultúra iránti elfogadó attitűdjüket.</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok európai azonosságtudat – egyetemes kultúra</p> <p>Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció térben-időben való tájékozottság</p>	<p>Ahány ház, annyi szokás</p>	Naptárak és ünnepek I., II. Népek naptárai, ünnepei és szokásai (szkc207_04-05)	C	7.
				A kultúra arcai. Különböző kultúrák megjelenése a körülöttünk lévő világban (szkc207_06)	C	7.
				A kultúra arcai II. Napi ritmus, napi ritmus (szkc208_06)	C	8.
				Naptárak és ünnepek III., IV. Népek naptárai, ünnepei és szokásai (szkc209_04-05)	C	9.
				A kultúra éjszakai és nappali arca (szka210_51)	A	10.
				Tárgyak, eszközök használata a különböző kultúrákban (szkc211_04)	C	11.
				Falvak, kultúrák I. A csángó kultúra (szkc212_01)	C	12.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul	
				Cím (kódszám)	Típus
	Ösztönözni őket arra, hogy az ifjúsági divatok közül törekedjenek a saját igényeiknek, egyéniségüknek, izlésüknek megfelelő választani, és legyenek képesek elutasítani az antihumánus, szélsőséges nézeteket, viselkedési formákat.			Falvak, kultúrák II. A hagyományos népi kultúra átalakulása, továbbélése (szke212_02)	C
	Képességfókuszok: autonómia, hitelesség, tolerancia, bizalom, információkezelés, nyitottság, véleményalkotás, együttműködés, visszautasítás	Földünk – környezetünk tájékozottság a földrajzi térben	Kultúrák találkozás	Kultúrák találkozás (szka208_33) Ki vagy te? Kultúrák találkozás a népvándorlás korában (szka209_05) 80 nap alatt a Föld körül. Interkulturális társasjáték (szka209_19) Kultúrák találkozás. Hogyan látjuk a másik ember kultúráját? (szke209_06) Jertek Magyarországra! Beteleptiók és betelepülők a XIII. századi Magyarországon (szka210_04) Népek és kultúrák keveredése Magyarországon (szka210_16) A mostani öreg híd. Hídépítés egymás között (szka212_12)	A A A C A A A
			Multikultura litás	A világ legnagyobb állam nélküli nemzete: a kurdok (szka208_13) Maszkok tánca. Ausztrália természeti népei és környezetéhez való viszonyuk (szka209_22) Zuleika és „sorsírsai” (szka210_49) Mi jelent zsidónak lenni? A zsidó kultúra (szke210_04-05) Historia Romani I. Romák a történelemben Mária Teréziától napjainkig. (szka211_17) Historia Romani II: Romák és a nemzeti identitás kérdése (szka212_15) Egy hűron pendülünk? Zene, divat, ifjúsági szubkultúrák (szke207_07) A szabadság farkaskölykei (szka208_54) Szubkultúrák a divatban (szke208_07) Te is más vagy, te sem vagy más (szke209_07) A társadalmon belül vagy kívül. A hippi mozgalom értékvilága (szke211_02)	A A C A A C C C C
			Ifjúsági szubkultúrák		

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
Szociális globalizáció	<p>Cél: Tájékoztató a világ elmaradott térségeinek problémáiról és az ennek megoldása érdekében tett erőfeszítésekről. A szolidaritás fontosságának tudatosítása.</p> <p>Képességfókuszok törődés, tekintet másokra, nyitottság, problémaazonosítás, szociális érzékenység, szolidaritás</p>	<p>Ember és társadalom Kritikai gondolkodás, térben való tájékozódás</p> <p>Földünk – környezetünk tájékozottság a földrajzi térben</p>	<p>Eltérő életéselyek</p> <p>Segélyezés és/vagy fejlesztés</p> <p>Sikeres megoldások</p>	Divat vagy kulturális szimbólum? Testdísztés, ékszerek használata kulturális tükrében (szkc212_08)	C	12.
				Amerikai história X. Szélsőséges nézetek az ifjúság körében (szkc212_09)	C	12.
				We are the children. A nemzetközi szolidaritásról (szka209_35)	A	9.
				A csoki útja (szka210_31)	A	10.
A közelmúlt történelme	<p>Cél: Az utolsó fél évszázad tárgyi emlékei, a szemtanúk személyes elbeszélései, korabeli dokumentumok, sajtótermékek, művek, filmek felhasználásával élményszerűvé tenni a közelmúlt eseményeit. Segítségnyújtani ahhoz, hogy a fiatalok képesek legyenek minél árnyaltabb és objektívebb képet alkotni erről az időszakról. Észrevétetni velük a közelmúlt közvetlen hatását a jelenkori folyamataira. Segíteni őket abban, hogy több</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p> <p>Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció</p>	<p>A II. világháborút követő évek</p> <p>A fordulat évétől a forradalomig</p>	Méltányos kereskedelem (szka211_16)	A	11.
				A nepáli lokta-papír program. Egy sikeres fejlesztési projekt (szka210_27)	A	10.
				A szegények bankára. Muhammad Junusz a 2006. évi Nobel-békedíj kitüntetettje (szka211_10)	A	11.
				Orvosok Határok Nélkül (szka211_12)	A	11.
				Egy vezér élete. Rákosi Mátyás portréja (szka208_08)	A	8.
				Sej, a mi lobogónkat...! (szka208_09)	A	8.
				A kommunizmus áldozatai – iskolai emléknapp (szka208_15)	A	8.
				Az ÁVO és társai (szka208_10)	A	8.
				Diktátorok görbe tükré. (XX-XXI. századi diktátorok kortársi ábrázolása) (szka212_01)	A	12.
				A németek kitelepítése. Etnikai alapú sorstragédiák a II. világháború után (szka212_04)	A	12.
Kékcédulás választások (szka212_05), A Rajk per. Egy koncepció per anatómiaja. (szka212_07)	A	12.				
Azok az ötvenes évek... A személyi kultusz világa (szka211_24)	A	11.				

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
	<p>nézőpontból legyenek képesek megközelíteni és megítélni a közelmúlt történelmét és napjaink eseményeit.</p> <p>Képességfókuszok: Érzelmeik tudatosítása, hitelesség, tolerancia, véleményelfogadás, bizalom, információkezelés, kritikai gondolkodás, véleményalkotás, vitakészség</p>			Mikor szakad el a céma? 1956. október 6. Rajk László újratemetése (szka212_22)	A	12.
				1956. Polgár a forradalomban (szka211_25)	A	11.
				Vicc, szamizdat, kabaré (szka210_50)	A	10.
				A kommunista rendszerek áldozatai (szka210_15)	A	10.
				A három T. Szabad ország szabad fia azt csinál, amit szabad (szka212_13)	A	12.
				A Kádár korszak (szka212_26)	A	12.
				A legvidámabb barakk. Rendszerváltás Magyarországon (szka212_27)	A	12.
				„Berlin fölött az ég...” A berlini blokáidőszakának megidézése (szka212_02)	A	12.
				A berlini fal. A kettészakított világ egyetlen városban (szka212_03)	A	12.
				A vasfüggöny két oldalán. Személyes élmények a közelmúltból (szka212_08)	A	12.
				A Gulag szigetcsoport. Az irracionális és kiszolgáltatottság „szigetei” (szka212_09)	A	12.
				A lengyel Szolidaritás mozgalom. A sztrájk mint az érdekvédelem egyik eszköze (szka212_10)	A	12.
				Peresztrojka (szka212_11)	A	12.
				A Szabad Európa Rádió (szka212_06)	A	12.
				Bányászok sztrájkja Angliában (szka212_17)	A	12.

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– *Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák* –

Szakiskola, 9–10. évfolyam

ELŐSZÓ

A kerettanterv a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programja keretében, 2004 és 2007 között megszületett, három kompetenciafejlesztő oktatási programcsomag felhasználására épül.

E három programcsomag különböző dimenziók középpontba állításával, de egymást szervesen kiegészítve ugyanazt a fő célt tűzte ki maga elé: az érettségit adó középiskolából kikerülő fiatalok rendelkezzenek olyan szociális, életviteli és környezeti kompetenciákkal, amelyek birtokában saját magukért és a környezetükért felelősséget vállaló, egészséges és harmonikus személyiségű felnőttekké válhatnak.

- A **Toleranciára nevelés** programcsomagjának központi gondolata önmagunk és mások elfogadása. A képességfejlesztés fókuszában itt a kíváncsiság ösztönzése, a nyitottság és a rugalmasság erősítése, valamint az idegenségtől való féltelenség és az előítéletek lektüzdése áll.
- A **Felkészülés a felnőtt szerepekre** című programcsomag sokoldalú képet ad a nemi és életkori, valamint a családi, a kortársi csoportokban és a munka világában betölthető szerepekről, kapcsolatokról, konfliktushelyzetekről, és az ezek ellátásához szükséges képességek, készségek, attitűdök fejlesztését célozza meg.
- A **Polgár a demokráciában** programcsomag elsősorban azokra a képességterületekre összpontosít, amelyekre az aktív állampolgári létezés és a társadalomban való civil szerepvállalásához van szükség. Ennek megfelelően a programban megjelenő tevékenységek – a másik két programcsomagban is megcélzott képességterületek mellett – hangsúlyozottan fejlesztik az információkezelés, a véleményalkotás és a döntés-képességet, a vitakészséget, a szociális érzékenységet, a konfliktuskezelő és problémamegoldó képességet, s ösztönöznék a helyi társadalom életében való aktív részvételre.

A jelzett képességterületek fejlesztése a szakiskolát végzett fiatalok számára ugyanolyan fontos, mint azok számára, akik érettségi vizsgát szereznek. Ezért fontos, hogy a kompetenciafejlesztő program adaptált változata helyet kaphasson a szakiskolákban is. A programfejlesztés során a három csomag moduljait számos szakiskolában is tesztelték. Az ennek során szerzett tapasztalatok már beépültek a kerettanterv elvárás-rendszerébe, s ezeken alapul az intézménytípus számára ajánlott modulok jegyzéke is.

A három elkészült programcsomagra építve sokféle sikeres helyi adaptáció készíthető. Fontos azonban rögzíteni, hogy hosszabb távon érdemes lenne egy kifejezetten a szakiskolák számára készülő – az intézménytípus igényeihez tantervi tartalom és tanulói képességszint szempontjából szorosabban illeszkedő – kompetenciafejlesztő programcsomagot létrehozni.

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

1. A kompetenciafejlesztő program illeszkedése az oktatás központi szabályozó rendszeréhez és az iskolai tevékenységekhez

a) A programcsomag kapcsolódása a Nemzeti alaptantervhez
Az Európai Unió ajánlásai nyomán a NAT-ban megjelenő **kulcskompetenciák** közül mindhárom programcsomag középpontjában a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszerük révén ugyanakkor a csomagok erőteljesen hozzájárulnak az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció
- Digitális kompetencia
- A hatékony, önálló tanulás
- Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia
- Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Mindezek mellett – a feldolgozott témakörök révén – kisebb mértékben szerepet vállalnak a diákok természettudományos kompetenciájának fejlesztésében is.

A Nemzeti alaptanterv **kiemelt fejlesztési feladatai** közül a programcsomagok támogatják az alábbi tartalmi területeken folyó fejlesztést:

- Énkép, önismeret
- Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
- Környezettudatosságra nevelés
- Testi és lelki egészség
- Felkészülés a felnőtt lét szerepeire.

A fentiek mellett közepes erősséggel támogatják a következő területekhez kapcsolódó fejlesztést is:

- Hon- és népismeret
- Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
- Gazdasági nevelés
- A tanulás tanítása.

A programcsomagok moduljaiban megjelenő tartalmak kapcsolódnak az alábbi **műveltségterületek** képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseivel, és a maguk eszközeivel jól szolgálják ezeket:

- Anyanyelv és irodalom
- Ember és társadalom,
- Földünk és környezetünk
- Ember a természetben
- Művészetek
- Életvitel és gyakorlati ismeretek.

Mindhárom programcsomag szem előtt tartja azokat a teendőket, amelyeket szűkebb életszakaszokhoz vagy nevelési területekhez nem rendelhető, **közös feladatokként** határoz meg a Nemzeti alaptanterv. Ezek közül a csomagok különösen az alábbiak támogatására alkalmasak:

- A *személyiség- és közösségfejlesztés* feladatai (Erkölcsi ismeretek nyújtása, a családi és közösségi kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, tudatosítása és csökkentése, a testi és lelki egészség megőrzése, a bűnmegelőzés, a droggprevenció és a fogyasztóvédelmi nevelés)
- A *nyitott iskola* megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülővel és a helyi társadalom különféle szervezeteivel.

A programcsomagok magukénak vallják az egységes alapokra épülő **differentiálás** alapelvét. Moduljaikat **tevékenységközpontúság**, az aktív tanulás lehetőségeinek felkínálása jellemzi, és rendszerint többféle párhuzamos tevékenységet ajánlanak ugyanazon célokhoz, illetve tartalmakhoz kapcsolódóan. Következtesen építenek a diákok **előzetes tudására**, informális és nonformális tanulási helyzetekben megszerzett korábbi tapasztalataira. A csomagokban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetett módon hozzájárul az önművelés igényének, és az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges képességeknek a kialakításához.

b) A programcsomagok és a szakiskolai kerettanterv kapcsolata

Bár a három programcsomag a tanulmányokat érettségi vizsgával záró középiskolák számára készült, a tanulók életkori sajátosságainak azonossága következtében számos ponton kapcsolhatók a szakiskolai kerettantervi elvárásokhoz is. A mellékletben ajánlott modulok – a megfelelő helyeken – beilleszthetők a szakiskolák alábbi **tantárgyainak** anyagába:

- Történelem és társadalomismeret
- Természetismeret, egészségtan
- Biológia, egészségtan
- Földünk és környezetünk.

Az ajánlott modulok jelentős mértékben hozzá tudnak járulni a szakiskola – fenti tantárgyakhoz kapcsolódóan megfogalmazott – **attitűd- és képességfejlesztési céljainak** megvalósulásához az alábbi részterületeken belül:

Információkezelés

- Adott szempontok szerinti megfigyelések végzése.
- A megfigyelés tapasztalatainak elemzése, rendszerezése.
- Adott szempontok szerinti információk gyűjtése szöveges és képi forrásokból.
- A forrásokból összegyűjtött információk rendszerezése, következtetések levonása.
- A lényeges és a vizsgált téma szempontjából lényegtelen információk szétválasztása.
- A tények és a vélemények egymástól való elkülönítése.
- Különböző forrásokból származó információk összevetése.
- Ugyanazon helyzet, esemény, jelenség több nézőpontból való vizsgálata.
- Tabló készítése gyűjtött képekből.

Kifejezőkészség, véleményalkotás

- Egyszerű társadalmi összefüggések saját szavakkal való bemutatása.
- Néhány mondatos önálló vélemény kifejtése egy-egy témában.
- Rövid kiselőadások tartása.
- A kulturált vita szabályainak ismerete és alkalmazása.
- Személyek, helyzetek, események értékelése. Az értékítéletek indoklása.

Attitűdök és életvezetési jellemzők

- Környezettudatos magatartás, a környezeti értékek védelme.
- Az egészséges és harmonikus életvezetés iránti igény.
- A jelen társadalmi kérdései iránti érdeklődés.
- A jogilag szabályozott demokratikus viszonyok alapelveinek és értékeinek elfogadása.
- Készenlét a demokratikus közéletben való tudatos részvételre.

- Felelősségérzet a saját élet és a társak életének minőségéért.
- Készenlét és képesség a másokkal való együttműködésre.
- Az egészséges életmód és az emberi együttélés alapvető szabályainak ismerete.

2. A kompetenciafejlesztés folyamatának néhány lényeges sajátossága

A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák hosszú idő alatt, lassan kialakuló attitűdökből és képességekből épülnek fel, s nagyon sokféle tartalmi terület ismeret-elemeit olvasztják magukba. Formálódásuk nem kapcsolódik dominánsan az iskolához, különféle spontán hatások sokasága fejlesztí öket. A célirányos és tudatos pedagógiai munka azonban nagymértékben hozzájárulhat a megerősödésükhöz.

A különféle forrásokból származó hatások az évek során olyan komplex tudássá és értékrenddé állhatnak össze, amely aztán minden fontos személyes és társas helyzetben jól mobilizálható, s hozzájárulhat ahhoz, hogy az iskolából kikérülő fiatalok kiegyensúlyozott életet élj, boldog és együttal a társadalom egésze számára is hasznos felnőttekké váljanak. Mindennek elengedhetetlen feltétele azonban a tanuláshoz az az eleme, amelynek során a külső impulzusok megélt tapasztalattá és belsőleg is elfogadott motívumokká válnak.

A kompetenciafejlesztés szempontjából ezért fontos, hogy a program erősen építsen a tanulók közvetlen tapasztalataira és az őket körülvevő világ aktuális kihívásaira. A tanulási folyamatban pedig kapjon helyet a megszerzett tudáselemek gyakorlati alkalmazása is.

E sajátosságokból fakadóan a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésére irányuló programok csak akkor lehetnek sikeresek, ha a készen kapott terveket és segédleteket az iskola, illetve a pedagógus „testre szabja”, mindig a helyi igényekhez és lehetőségekhez igazítja.

3. Iskolai adaptáció és helyi tervezés

Mivel a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó három nagy programcsomag eredetileg érettségit adó középiskolák számára készült, a csomagok moduljai csak részben használhatók fel változtatás nélkül a szakiskolákban.

A **tantárgyi** modulok mélysége és szövegkezelési igénye általában messze meghaladja azt a szintet, amely a szakiskolai tanulók számára jól kezelhető. Az ilyen típusú modulok ezért változtatás nélkül nem vihetők be a szakiskolai tanulócsoporthoz. Kreatív pedagógusok azonban e modulokban is bőven találhatnak olyan motíváló hatású, érdekes tevékenységeket és tanulói segédleteket, amiket a modulokból kiemelve, sikerrel használhatnak a saját maguk által megtervezett foglalkozások keretében.

A három csomagban található összes foglalkozásterv egy része kifejezetten **tanórán kívüli** körülmények közötti hasznosításra készült. Ezekhez jó keretet kínálhatnak a különféle szakköri jellegű foglalkozások (színjátászó kör, beszélgető kör, önismereti kör, filmklub, honismereti kör stb.), a diák-önkormányzati foglalkozások, az iskolai témanapok és témahetek, az emléknapok vagy ünnepnapok, a tanulmányi kirándulások vagy a táborok. Az ilyen típusú modulok között sok olyan található, amely az életkor azonossága következtében ugyanolyan jól felhasználható a szakiskolákban, mint a gimnáziumokban.

Akár tanórai, akár azon kívüli modulokról van azonban szó, a program csak akkor válik tartósan az iskolai munka részévé, ha integrálódik az intézmény pedagógiai programjába és helyi tantervébe. Ennek megtervezésekor fontos számba venni, hogy milyen személyi feltételekre építhet a képességfejlesztés, illetve, hogy milyen új lehetőségek megteremtésére van reális esély az intézményben. Erdemes áttekinteni a helyi társadalom adottságait, feltételrendszerét, lehetőségeit is. A lakókörzet hagyományainak megismerése, a megőrzésükbe való bekapcsolódás ugyanúgy részévé válhat a szociális kompetenciákat fejlesztő programnak, mint a helyi problémák felszámolására szerveződő környezetvédő vagy segítő civil szervezetek tevékenységének megismerése, és az ezekben való szerepvállalás.

Átgondolandó érdemel az a szempont is, hogy milyenek az iskola technikai lehetőségei, milyen eszközök használatára tud leginkább építeni a program. Ha van rá mód, a kompetenciafejlesztés jól összekapcsolható például az iskolai újság, az iskolarádió vagy az intézményi honlap működtetésével.

Mind az iskola, mind a tanulócsoporthoz alapvető szempont a tanulók összetételének, szükségleteinek, érdeklődésének és képességeinek figyelembevétele, hiszen a fejlesztés valójában csak ebből indulhat ki. Nem hagyhatók figyelmen kívül a szülői háttér sajátosságai sem.

Az iskolai szintű adaptáció lépései:

- Az iskola **pedagógiai programjának** és **helyi tantervének** áttekintése abból a szempontból, hogy mely pontokon kapcsolhatók hozzá a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésének kerettantervi céljai és az elvárt kimeneti eredmények.
- A pedagógiai program és a helyi tanterv feltárt kapcsolódási pontjainak elemzése, abból a szempontból, hogy milyen **tanórái és tanórán kívüli lehetőségeket** kínálnak a képességfejlesztő program számára, és ennek alapján a kompetenciafejlesztés lehetséges iskolai kereteinek rögzítése.
- Az intézményben rendelkezésre álló, és a program során használható **technikai feltételek** (számítógép, kivetítő, DVD stb.) és **kommunikációs fórumok** (iskolaújság, honlap, chat fórum stb.) áttekintése.
- Annak számbavétele, hogy milyen lehetőségek kínálkoznak a **terepmunkára** az iskola környezetében, és milyen **helyi társadalmi csoportokkal** (kortársi közösségekkel, civil szervezetekkel stb.) lehet majd együttműködni a program megvalósítása során.
- A **diákok** életkori, érdeklődésbeli, szociális és kulturális **összetételéből adódó** kifejezett vagy látns **elvárások** feltérképezése.
- Mindennek alapján a **kompetenciafejlesztés helyi súlypontjainak meghatározása** és annak rögzítése, hogy milyen szempontokat kell, illetve lehet figyelembe venni az egyes tanulócsoporthoz tevékenységét megtervező pedagógusoknak.
- A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésével kapcsolatos alapvető intézményi elképzelések **integrálása a pedagógiai programba és a helyi tantervbe**.

A tanulócsoporthoz szintjén megvalósuló adaptáció

Az egyes tanulócsoporthoz felhasználható kompetenciafejlesztési terveket **egy-egy tanévre** érdemes elkészíteni, időben nem sokkal a felhasználásuk előtt. Csak így biztosítható ugyanis, hogy a tevékenységek a diákok aktuális helyzetéből, adottságaiból induljanak ki, és szorosan nyomon kövessék fejlődésüket a kompetencia egyes részterületein belül. A tervezés legfontosabb lépései a következők lehetnek:

- **Először helyzetelemzés** keretében meg kell határozni, hogy – a kerettantervi célok, az elvárt eredmények, valamint a kompetenciafejlesztési fókuszai szempontjából – melyek az adott tanulócsoporthoz legfontosabb aktuális jellemzői, esetleges problémái a kompetencia egyes részterületein.
- A helyzetelemzésre alapozva, szükséges meghatározni, hogy melyek lehetnek az adott tanév **reálisan kitűzhető kompetenciafejlesztési céljai** a csoport egészének, illetve azon belül szükség szerint az egyes diákoknak a szintjén.
- A fejlesztési célokat és a korábban rögzített iskolai keretek elemeit egy közös **mátrixba** rendezve, tanácsos áttekinteni, hogy az adott tanulócsoporthoz esetében mely célok milyen keretek között érhetők el a legnagyobb valószínűséggel.
- A mátrix segítségével kirajzolódó pontokra alapozva vázolható fel a tanulócsoporthoz **éves kompetenciafejlesztési terve**. Ennek a vázlatnak az összeállításába érdemes bevonni az érintett tanulókat is. A közös tervezés ugyanis nem csak motiváltságot növel, de hozzájárul ahhoz is, hogy növekedjék bennük a saját maguk fejlődése iránti felelősségérzet.
- A vázlatot célszerű annak a pedagógusnak elkészítenie, aki helyzeténél fogva az adott csoport első számú felelőse. Ezt követően azonban feltétlenül meg kell keresnie az intézményben és azon kívül is mindazokat, akikkel együtt kíván majd működni a hatékony kompetenciafejlesztés érdekében. Vagyis létre kell hozni **a közös célt összehangoltan dolgozó munkacsoportját**.
- A tanév fejlesztési munkájának részletes tervét a képességfejlesztésben érintett kollégáknak **közösen kell véglegesíteniük**. Ennek során meghatározandó, hogy milyen időkeretben, a tanév mely szakaszában, milyen konkrét tanulási körülmények között milyen modulokat dolgoznak majd fel. Célszerű megállapodni abban is, hogy a tanév folyamán milyen módon kerül sor közöttük a tapasztalatok cseréjére, ki vállalkozik esetleg új taneszköz kidolgozására, vagy bemutató foglalkozás tartására.
- Mivel a program egésze szempontjából fontos, hogy a szülők támogató háttérrel biztosítsanak hozzá, jó, ha az előkészítő munka utolsó fázisában készül egy **szülőknél szülő tájékoztató** is, amit minden család megkap a tanítási év kezdetén.

Az adaptáció mikroszinjje

A program minden modulja többféle tevékenységi lehetőséget kínál a pedagógusok, illetve a diákok számára. Azt, hogy ezek közül mikor, melyik a legalkalmasabb az adott csoport számára, csak **helyben** és többnyire csak **aktuálisan** lehet eldönteni. Az előzetes terv ezért valamilyen mértékben mindig keretjellegű, és mindig szükség van rá, hogy a tanár kész legyen helyben meghozott döntéseivel **reflektálni** a tanulócsoporthoz zajló érzelmi vagy intellektuális folyamatokra.

A tanulói **részvétel intenzitása** ugyanis épp olyan erővel befolyásolja a kompetenciafejlődés mértékét, mint a megélt tevékenységfajta sokfélesége. Ez pedig csak úgy biztosítható, ha programban dolgozó pedagógusok kellő érzékenységgel és **rugalmassággal** – a távlati célokat és a pillanatnyi helyzetet egyszerre figyelembe véve – tudják irányítani a tanulási folyamatot.

Együttműködés más intézményekkel

Az adaptációnak mindenhol lehetnek olyan szempontjai, amelyek **több térségi intézményben** azonosak, mivel azok a közös földrajzi, társadalmi és/vagy kulturális sajátosságokból fakadnak. De szép számmal lehetnek olyan szempontok is, amelyek az **azonos szakmai területhez kapcsolódó iskolákat** kapcsolják össze, és ilyen szempontból vetnek fel közös tartalmi igényeket.

Ilyen esetekben érdemes körvonalazni a közös célokat, fejlesztési szempontokat, tartalmi elemeket vagy tevékenység típusokat, s ezekhez kapcsolódóan közös – minden térségi intézményben, illetve minden azonos profilú szakiskolában egyaránt használható – speciális modulokat és/vagy eszközöket is kifejleszteni.

A tanórán kívüli tevékenységek esetében ugyancsak számos lehetőség kínálkozik a különböző jellegű, intézményközi programok szervezésére.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele

A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoporthoz való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik. (Az SNI-szempontú módszertani segédletek felsorolását lásd a tantervhez kapcsolódó eszközleírást részletesen bemutató fejezetben.) Ugyanezt a munkát támogatják azok a gyógypedagógusok által kiegészített, illetve megfigyzésekkel ellátott – a Sulinova Adatbankban szabadon hozzáférhető, és a jövőben a gyakorló pedagógusok által folyamatosan gyarapítható – modulok, amelyek mintául szolgálhatnak a helyi adaptációk elvégzéséhez.

4. A kiinduló helyzet elemzése és a folyamat nyomon követése

Kívánatos, hogy a szociális kompetenciák fejlesztési programja a tanulócsoporthoz aktuális helyzetének előzetes elemzésére épüljön. Megalapozott és reális fejlesztési célokat kitűzni, a megfelelő tartalmakat és módszereket megválasztani ugyanis csak az érintett diákközösség érettségének, fejlettségi szintjének, érdeklődési körének, a tagjai közötti kapcsolatrendszernek és a csoport értékrendjének ismeretében lehet.

Az induló helyzet diagnosztizálása fontos azért is, mert ezzel tudja majd összevetni a pedagógus a tanulási folyamat későbbi időszakában elvégzett mérések eredményeit. Ennek alapján tudja azonosítani a bekövetkezett változásokat – a fejlődés irányát és intenzitását –, s ennek fényében tudja felülvizsgálni saját munkáját is.

A bekövetkező változások okainak feltárásához azonban a két diagnosztizáló mérés közötti időszak folyamatainak követésére is szükség van. A menet közben szerzett benyomások azonban csak akkor lesznek jól felhasználhatók, ha a pedagógus valamilyen formában dokumentálja és archiválja ezeket.

A diagnosztizálás és a folyamatkövetés módszerei

Az értékeléshez szükséges információk gyűjtését segítő módszerek közül a legáltalánosabb a **megfigyelés**. Ennek nehézsége azonban, hogy a megfigyelést végző személy gyakran saját előzetes elvárásainak szemüvegén keresztül tekint a megfigyelt folyamatra, s így olykor nem csak azt rögzíti, amit valóban lát, hanem azt is, amit látni vél. Ezt a veszélyt csökkentheti a megfigyelési szempontok pontos, minél egzaktabb megfogalmazása.

Az **egyéni interjú** készítésénél fontos, hogy a kérdező pedagógus tisztázza magában a beszélgetés célját, s végig képes legyen erre koncentrálni. Ugyancsak lényeges a nyugodt kommunikációt elősegítő optimális feltételek –helyszín, időpont, időtartam stb. – megteremtése. A beszélgetőpartnerre ószintén kíváncsi interjúkészítőnek akkor van jó esélye a módszer eredményes alkalmazására, ha sikerül megnyernie a beszélő bizalmát, ha empátiával és segítőkészséggel közelít hozzá. A beszélgetésből nyert információk feldolgozását segíti a menet közbeni jegyzetelés vagy a magnófelvétel, amelyek alapján részletes emlékeztető készíthető.

A tanulók véleményeire kíváncsi **csoporthoz beszélgetés** akkor szolgáltat érdemi információkat, ha ennek során a diákok a vitavezető pedagógussal egyenrangúnak érzetik magukat, s átélhetik, hogy mindannyiuk gondolatai egyformán érdekesek és fontosak. A pedagógusnak vigyáznia kell arra, hogy miközben hitelesen képviseli saját értékrendjét, ne erőltesse rá véleményét tanítványaira, ne sértse érzékenységüket, emberi méltóságukat, etnikai, kulturális és politikai identitásukat.

Bizonyos témákhoz kérdőívek vagy tesztek segítségével is gyűjthet információkat a pedagógus. A személyes életre vonatkozó témák esetében azonban óvatosan kell bánni a tanulók intim szférájába tartozó kérdésekkel, és megfelelő tapintattal kell közelíteni ezekhez. Az értékrendre, az aktuális társadalmi jelenségekre vonatkozó vélemények vizsgálata esetén számolni kell azzal, hogy nem léteznek általánosan elvárható válaszok. Egy plurális demokráciában meg lehetőséget szélés az elfogadható álláspontok köre. Ilyenkor csupán egy-egy állapot meghatározása lehet törekedni, s a pedagógusnak óvakodnia kell a feltártul helyzetet minősítésétől. A kapott vélemények ilyenkor elsősorban csoportos beszélgetések, viták indítását szolgálhatják.

Az összegyűjtött információk tárolására legalkalmasabb eszköz a **portfólió**, egy olyan mappa, amelyben a tanár az egyes tanulók munkáit, a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolja és rendszerezi. Az összegyűjtött anyag ma már elektronikus formában is jól kezelhető. A rendszerezett információkat tartalmazó gyűjteményből értékelhetővé válik az egyes tanulók fejlődése és követhető lesz az a folyamat, ahogy beépülnek gondolkodásukba a megszerzett ismeretek, formálódnak különböző kompetenciáik, készségeik. Tanári dosszié természetesen nem csupán az egyes tanulókról, hanem az adott tanulócsoporthól is készíthető. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfóliót (illetve alakíthatnak ki maguknak elektronikus tárhelyet), amely segítheti a program során született saját produktumaik rendszerezését és hozzájárulhat önismeretük fejlesztéséhez.

5. A programcsomagok és a diákok fejlődés-lélektani sajátosságainak összefüggései

A szakiskola 9–10. évfolyamának tanulói általában serdülőkortúak. A program tervezésekor és megvalósításakor fontos tisztában lenni ennek az életkori szakasznak az alábbi sajátosságaival.

A serdülőkort gyakran nevezik átmeneti, határok mentén létező, nehezen megfogható és nehezen kezelhető korszaknak. A viselkedéses megnyilvánulások háttérben lévő erőteljes érzelmi-indulati aktivitás, és a kognitív teljesítőképesség megnövekedése egyaránt jellemzők erre az életszakaszra. A társadalmi szabályok elsajátítása, az értékorientáció, a kortárs közösségi és egyéni értékek meghatározása, elfogadása vagy elutasítása ebben az időszakban gyakran kerül konfliktusba a felnőttek világával, miközben a fiatalok már a felnőtt szerepeket is próbálják, izlelgetik.

A sokféle átalakulás jellemző következménye a serdülőkori identitásválság is. A programfejlesztők ezért különösen fontos feladatuknak tekintették – az ebben az élet-szakaszban megnyilvánuló fejlesztési lehetőségek kiaknázása mellett – azt, hogy segítséget nyújtsanak a diákoknak új, differenciált identitásuk megtalálásához. A megfelelő önismeret és önmegfogadás, illetve az ezeken alapuló önbizalom ugyanis alapvető feltétele minden szociális eredményességnek.

A serdülőkort legfontosabb emocionális és intellektuális jellemzői:

- A fiatalok a korábbinál érettebb kapcsolatokat alakítanak ki társaikkal. Kapcsolataikon belül egyre fontosabb az azonos neműek barátkozása, amely a közös tevékenységek köré szerveződik. A kortárs kapcsolatok befolyásoló hatása 15 éves kor körül válik alapvetővé. Erősödik a diákokban a hasonló keresése, a valahova tartozás, a hasonló izlésű, érdeklődésű emberekhez, csoportokhoz való vonzódás. Bizonyos értékek, külső és belső azonosságok mentén az iskolában is megjelennek a szubkulturák különböző változatai. A gyerekek számára egyre inkább fontossá válik fontossá, hogy magukat másoktól megkülönböztessék, valamint az, hogy megélik a „beavatottság”, a valamin „belül lét” érzését.
- Ez az életszakasz alapvető fontosságú a heteroszexuális kapcsolatok alakulása szempontjából is. Ebben a korban sajátítják el a tanulók a felnőtt korra jellemző férfias és nőies szerepeket.
- Ekkor kell megteremtenuik a szülőktől és más felnőttektől való függetlenségüket is. Ez a kor a lázadások, a konfliktusok időszaka. Jelentősen módosul a szülővel való kapcsolat. Csökken az együtt töltött idő, és szaporodnak a családon belüli nézeteltérések. Ezek többnyire látszólag izlésbeli kérdések körül forognak, a valós probléma azonban általában a serdülők önállóságát korlátozó szülői kontroll. A szülő leghatásosabb eszköze ebben a korban a párbeszéd és a meggyőzés.

- A tanulók többségében kialakul egy korábbiaktól minőségileg eltérő információfeldolgozási technika, a módszeres gondolkodás. Képesé válnak a lehetőségek mérlegelésére, hipotézisek megfogalmazására, előrelátásra, a megszokás korlátainak meghaladására. Megjelennek, illetve felerősödnek gondolkodásukban az értékcsúszempontok. A társas jelenségek értékelése során képessé válnak nézőpontjuk áthelyezésére.
- Megnő az emlékezetük terjedelme. Jobb hatásfokkal kezdik el használni a különféle szintű szabályokat. Képessé válnak elvont fogalmak befogadására és használatára. Számos újfajta tevékenységbe kezdenek.
- Ez az az életkor, amikor lassan meg kell tanulniuk felelősséget vállalni saját magukért és másokért. Fel kell készülniük a közéletben való aktív részvételre.
- Mindezen átalakulások és sok-sok új elem befogadása közben pedig meg kell őrizniük személyiségük integritását, és fel kell építeni magukban saját identitásukat.

Az életkori sajátosságok és a program moduljai

A három programcsomag egészének tartalmi felépítése koncentrikus jellegű. A legfontosabb témák más-más megközelítésben, hangsúlyokkal és mélységben többször is megjelennek. A nagy témakörök között – időben egyre táguló és összetettebb formában – helyet kap a szociális kompetenciák alkalmazását igénylő valamennyi szint: a személyközi kapcsolatok világa, a helyi társadalom és a közvetlen lakóhelyi környezet, a lakókörnyezetet körülvevő régió, a magyar állam és az Európai Unió, mint az állampolgári lét jogi keretei, valamint az Európán kívüli területekhez, illetve a világ egészéhez kapcsolódó témák szintje.

A szakiskolákban módosítás nélkül felhasználható, s a mellékletben feltüntetett modulok középpontjában az önfelkészítés iránti igény felkeltése, az egészséges életvitelhez szükséges készségek és képességek kialakítása, a saját maguk és közvetlen környezetük iránti felelősségvállalás, valamint a társadalmi szolidaritás fontosságának tudatosítása, az aktuális társadalmi történések jelenségszintű megismerése, illetve az erre való reflektálni tudás képességének megerősítése áll.

Érzékeny témák feldolgozása a programcsomagokban

A csomagokban számos olyan modul található, amely magánéleti témákat vagy személyes érzelmeket érint. Az e modulok által ösztönzött beszélgetések célja, hogy felszínre hozzák a gyerekek belső érzetességét, érzéseit, tapasztalatait. Jól segítheti ezt a folyamatot, ha a pedagógus saját maga vagy más felnőttek élettapasztalatait kínálja fel ráhangolásként, vagy erőteljes érzelmi hatású irodalmi szemelvényeket, művészeti alkotásokat használ erre a célra.

Mivel ilyen esetekben az egész folyamat a személyességre épül, a tanári reagálások és a tanulók egymás közti kommunikációja során egyaránt ügyelni kell arra, hogy tisztelgetően tartás egymás igényeit és érzéseit. Fontos, hogy mindenki segítségét kapjon saját véleménye megfogalmazásához és tartózkodjon az értéktételektől. Ez alól csak az olyan típusú tevékenység képez kivételt, amikor kifejezetten bizonyos értékek melletti érvelés a feladat.

Ha a beszélgetés során a tanulók megszólalása, véleményalkotása értéktételetté válna, a pedagógusnak közbe kell lépnie, és segítenie kell a hozzászólót abban, hogy mondanivalóját átfogalmazza. Fontos, hogy a foglalkozás vezetője, amikor csak teheti, pozitív visszajelzést adjon a diákoknak, ha aktivitást, együttműködési készséget, segítőkészséget, ügyes megfogalmazást tapasztal. Célszerű rögzíteni azt is, hogy az egymás iránti bizalom feltétele, hogy senki „nem viszi ki” a teremből, nem mondja el másoknak, amit a téma kapcsán egymással megosztottak.

Fajsúlyosabb, érzelmileg felkavaró témáknál elengedhetetlen a foglalkozást lezáró közös szóbeli értékelés. Ennek során lehetőséget kell biztosítani minden résztvevő számára a megnyilatkozásra, de ezt a helyzetet – ahogy máskor is – rugalmasan kell kezelni, biztosítva a megszólalás önkéntességét.

II. FEJLESZTÉSI TERV

1. CÉLOK

A kompetenciafejlesztés célcsoportja a szakiskolák 9–10. évfolyamán tanuló, többségükben 15–17 éves diákok köre. A fejlesztő program legfontosabb céljai a következők:

- Különféle gyakorlatok révén elősegíteni, hogy *reális énkép* alakuljon ki a diákokban. Az ezen alapuló *önismeret és önbizalom* birtokában sikeresen oldják meg az életkoruknak megfelelő különféle feladatokat, s megtalálják helyüket a különböző kortársi közösségekben.
- Hozzájárulni ahhoz, hogy a diákokban kialakuljon egy olyan attitűdrendszer, amelynek jellemzői a társas jelenségek iránti *kíváncsiság és nyitottság*, a *tolerancia*, a *szolidaritás*, a véleményformálási és cselekvési *autonómia*, a közösség életében való *aktív részvételre* és a *felelősségvállalásra* való hajlandóság.

- Társas élmények nyújtása és különféle közösségi gyakorlatok révén, érzékelhető mértékben megerősíteni a tanulóknak a *szabálykövetés* és a *szabályalkotás* képességét, az *empátiát* és az *együttműködés* képességét, a *kritikai gondolkodás*, a *véleményalkotás* és a *döntés* képességét, valamint a konstruktív *konfliktuskezelés* és a hatékony *problémamegoldás* képességét.
- A szükséges komplex tudás (ismeretek, attitűdök, készségek és képességek) kialakítása és az értékek közötti választás gyakorlása révén képessé tenni a tanulókat arra, hogy az életkoruknak megfelelő mélységben mindenkor *el tudjanak igazodni* az őket körülvevő, szűkebb és tágabb világban, illetve érvényes, és a maguk számára megnyugtató módon értelmezni tudják annak jelenségeit.
- Annak elősegítése, hogy a diákok *pozitív életszemlélettel*, az *egészséges és biztonságos életvitelre* való képességgel és *reális jövőképpel* rendelkező fiatalokká, majd önmagukkal és környezetükkel harmóniában élő, tevékeny felnőttekké váljanak.

A fenti, kitüntetett célok megvalósítása mellett a kompetenciafejlesztő program tevékeny részt kíván vállalni a következő célok megvalósításában is:

- A diákok *információkezelési, gondolkodási, kommunikációs és önkifejezési* képességeinek fejlesztésében.
- A tanulócsoporthoz *kohéziójának* erősítésében, s abban, hogy a diákok e csoportokban megélhessék az egymásra utaltság érzését, illetve a közösséghez tartozásban rejlő értékeket.
- A tanárok *módszertani eszköztárának* gazdagításában, s a pedagógusok közötti *együttműködés* erősítésében.
- A szülők és gyermekeik közötti *kommunikáció* elősegítésében.

2. A KÉPESSÉGFELJESZTÉS FÓKUSZAI

A fejlesztők mindhárom programcsomag esetében az alábbi képességtérületek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelemben, hogy e fogalmak itt körvonalazódnak.

(Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok kidolgozó a HEFOP program keretében valamilyen használtak, illetve azokkal, amelyeket a kompetenciatérülethez kapcsolódó mérőszköz alkalmaz. A kerettanterv I. mellékletben található ajánló is e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be a közvetlen szakiskolai felhasználásra javasolt modulok rendszerét.)

A) Az önismerettel összefüggő kompetenciák

Az érzelmek tudatossága (1)

Érzelmünk pontos azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmeit. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legtöbbször tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmet kiváltó okokat is. Az érzelmek tudatossága alapozza meg az érzelmek szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kiartással, a telkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

Önállóság, autonómia (2)

Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségletünk is, hogy tevékenységeinket önmagunk által megválasztottuk éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módján teheti azt, amit tesz, döntései/választásai pedig valódi énjét fejezik ki.

Identitás, hitelesség (3)

Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenézzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reálisan szemlélve és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettekben való kifejezésé-

nek az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtágabb értelemben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (igazi) énünk szerint élünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcátírás, kitarítás (4)

Az érzelmek kezelése saját érzelmeink szabályozásának a képességét jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelem szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciót legátolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitarítás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerelkedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.

A hatékony érzelmszabályozáshoz egyidejűleg kell uralnunk érzelmeinket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelmszabályozás hozzájárul az ember jóllétéhez, érzelmi egyensúlyához, éhhatékonyosságának kifejlődéséhez. A sikeres érzelmszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

Felelősségvállalás (5)

A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos.

A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítőre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

Törődés, tekintet másokra (6)

A másokkal való törődés, a jogszűrés, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaiként határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegből érkezettekhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanokkal, akik mások, mint ők és értékelnik tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)

A tolerancia szintje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszallás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden embernek az egyéni és csoportkülönbségekhez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a mentől eltérő közegből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Éhhatékony-ság-érzés

Pozitív önértékelés (8)

A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-értekelés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)

A konstruktív self-értekelés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő” ember tisztában van a képességivel és azokba a helyzetekbe, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-értekelés egészséges önbizalmat jelent, amely a kitartás alapja, és bizonyos mértékig azt is megha-

tárhozza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-érzékelésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellett is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségelteli helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)

Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejllettsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)

Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és realisztikus azonosításához, valamint a hatékony megoldásokhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problematikus helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékélik, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmeinek, és reálisan kell értékélnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)

A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusán tudja értékélni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusán viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorsága alkalmazkodiként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)

A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükséges rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttlételet és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könyvebben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha ön maga is megélte a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetetlen együttélési normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)

A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezőt hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata. A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.

A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletekre, érzésekre és értékekre való válaszkészséget jelenti. Motivációs alapja a kíváncsiság. A kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzélerőben, esztétikai érzékenységben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) Társas kompetenciák

Empátia (15)

A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit. A perspektíva-felvétel nehezíti, hogy nincs mindig megfelelés az emberek arckifejezése és belső állapota között. Az arckifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A mások nézőpontját átvenni képes ember osztózni tud a többiek érzelmeiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások elesettségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)

A kommunikációs készségár legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének képessége, illetve mások verbális és non-verbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az ember, aki e készségeket magas szinten bírta, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információkra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzenetét. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik. A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)

Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legelőkelőbb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerekek (például a tanár-diák) együttműködésre való képesség. Lényeges megnyilvánulása a játékos és a munka közbeni együttműködés, valamint az értékeléssel társuló helyzetekben való együttműködés képessége.

Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)

A kompromisszumkészségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszik, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)

A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Viszautasítás (20)

A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)

Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közjó érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jóllétének előmozdítására.

A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – ön maga lehetőségeit figyelembe véve – jobba tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Érzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvételt és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjön velük.

F) Környezeti kompetencia

Környezeti tudatosság (22)

A környezeti tudatosság középpontjában a rövid távú profit- és növekedésközpontú gondolkodás helyett a hosszú távra tekintő fenntarthatóság gondolata van. Az ennek kialakítását célzó pedagógiai középpontjában az ún. TÉT koncepció áll. A mozaikszó betűi a következő tartalmakat jelölik: T = Tudományos ismeretek: különböző tárgyakból származó háttértudás, É = Értérendszer: mindazon tényezők, amelyek alapvetően meghatározzák az egyének döntéseit, T = Társadalmi gyakorlatok: egyéni és társas szokások, melyek összefüggésbe hozhatók a környezethez való viszonytal, valamint befolyásolják azokat.

A kívánt eredmény elérése szempontjából fontos, hogy a tanulás során szerepet kapjanak a megválaszolatlan, illetve kételkedést ébresztő tudományos kérdések, s a különböző tudományos eredményeket ne megdönthetetlen igazságokként mutassuk be, hanem egy folyamatosan fejlődő, változó rendszer részeként.

Ember és természet kölcsönös függőségének megértése (23)

Az ökoszisztéma különböző élőlényközösségek, társulások, és azok élőhelyeinek rendszere, amelyen belül kölcsönös egymásra utaltság áll fenn az adott területen élő élőlények és a természeti környezet között. Mára a világ egyik központi problémájává vált az a tény, hogy a mindennapi életünk szempontjából természetesként elfogadott tevékenységek sokasága alapvetően befolyásolja a környezet állapotát. Az ember és természet kölcsönös függőségének megértése annak elfogadását jelenti, hogy az ember nem élhet úgy, mintha a természet erőforrásai korlátlanok lennének, s tettei során – saját maga hosszú távú érdekében is – mindig mértelegnie kell, miként hatnak tettei a természeti környezetre.

A környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás (24)

E tudás középpontjában egy ökológiai ismeretrendszer áll, amelynek központi elemei a különböző szervezetek közötti energia- és anyagszállításra, az energia- és anyagszállításra, valamint az élőhelyekre vonatkozó ismeretek. Ugyancsak alapvető ebből a szempontból annak ismerete, hogy milyen helyet foglal el az ember az ökológiai rendszerben, s milyen hatással van az emberi tevékenység a természetben évezredek alatt kialakult egyensúlyokra.

A környezetért felelős magatartásformák (25)

A környezeti tudatosság cselekvésben megnyilvánuló formája a környezettudatos magatartás, amelynek vezérlő elve a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” ma már széles körben elfogadott gondolata. Az iskolai programok jelentős mértékben hozzájárulhatnak olyan apró, de a magatartásba szervesen beépülő, felelősséget kifejező környezetkímélő szokásoknak a kialakításához, amelyek döntőek lehetnek a felnőttkori viselkedést átható környezettudatos szemlélet kialakulása szempontjából.

Az itt bemutatott kompetenciafókuszok többsége olyan jellegű, hogy önmagában is szervezőjévé vált egy-egy modul tartalmának. Van azonban köztük néhány olyan is, amelyik – bár nagyon fontos –, önmagában nem képezi alapját egyik modulnak sem. Ezek az elemek más fejlesztési területekkel összekapcsolva jelennek meg a modulokban. Ez az oka annak, hogy az I. mellékletben vannak olyan sorok, amelyek üresek maradtak.

3. TARTALMI EGYSÉGEK

A kompetenciafejlesztéshez felhasználható három nagy programcsomag összesen több mint 350 különböző modul tartalmaz. Ezek bármelyik használható nyersanyagként a helyi program kialakításakor. Van azonban közöttük 66 olyan, amelyik különösebb átalakítás nélkül is könnyen befogadhatónak látszanak egy szakiskolai programba. Az ajánlott modulok közül 43 a Polgár a demokráciában, 12 a Felkészülés a felnőtt szerepekre, 11 pedig a Toleranciára nevelés programcsomagjában található.

E modulok természetesen többféle módon is logikus sorokba rendezhetők. De az első önálló tervezéshez talán jó segítséget nyújt az alábbi csoportosítás. A tanterv mellékleteiben szereplő modulok jól beilleszthetők az alábbi témakörökbe, illetve altémákba:

(1) Felelősség önmagunk iránt

Önismeret
Hazaszeretet
Magyarságtudat
Tudatos és felelős életvitel

(2) A test és a lélek egészsége

Mentálhigiéné
Egészségmegőrzés
Káros szenvedélyek

(3) Egymás között

Kommunikáció
Család
Társak és barátok
Ifjúsági szubkultúra

(4) Konfliktusaink

Elfogadás, bizalom
Erőszak – erőszakmentesség
Kulturális különbségek

(5) Szabályalkotás-szabálykövetés

Szabályok az életünkben
Szabályok a sportban
Szabályok és szabálytalanságok a változó világban

(6) Felelős döntések

Ha furdal a lelkiismeret...
Döntéseink felelőssége

(7) Azonosságok és különbségek

Szegények és gazdagok
Sérült embertársaink
Cigányok és magyarok
Jog az egyenlőségre

(8) Közösség – demokrácia

Közösségeink
Civil társadalom

(9) Globalizáció

Egységesülő világunk
Szociális globalizáció

(10) Földünk és környezetünk

Környezetünk aktuális állapota
Fenntartható fejlődés
Személyes felelősségvállalás a környezetért

A modulok közötti válogatásnál, illetve ezek tematikus elrendezésénél jó szolgálatot tesz az egyes modulokat bevezető leírás, amelyből megismerhető az adott foglalkozás célja és rövid tartalma. Megtudható, hogy a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák egészén belül milyen részterületek fejlesztését tekintni fő feladatának az adott modul. S e nyitólapról látható az is, hogy hozzávetőleg mennyi időt igényel a modul megvalósítása. Ez utóbbi persze inkább csak tájékoztató ajánlás.

4. MÓDSZERTANI ALAPELVEK

A program uralkodó tanulási formája a **tapasztalatokon nyugvó, aktív tanulás**. A demokratikus magatartás készségei ugyanis mindenek előtt gyakorlás, használat, alkalmazás révén művelődnek ki. A tevékenység terepe szimulált és valóságos helyzet egyaránt lehet. A kettő azonban nem helyettesíti egymást, hiszen más a funkciójuk.

A **szimulált helyzet** védett közeget biztosít a tanulóknak számára, amelyben lehet tévedni, és többféle megoldást is ki lehet próbálni. Mód van arra, hogy ugyanazt a helyzetet több oldalról – nézőpontot vagy szerepet váltva – is megélik a tanulók. Az így szerzett tapasztalatok azonban még nem elégségesek ahhoz, hogy a kialakult készségek biztonsággal működjenek a valóságos, előre nem ismert, nem mindig kiszámítható módon alakuló társas helyzetekben. A megvalósuló programban ezért érdemes jelentős teret adni a **tényleges felelősséggel** és következményekkel járó választásoknak, döntéseknek, cselekvéseknek – és az ezekből fakadó, megélt egyedi tapasztalatoknak is.

A program egészét áthatja a **projektszemlélet**. A modulok túlnyomó többsége olyan kereteket kínál, amelyekben lehetőség van az önálló tanulói kutató- és alkotómunkára. Ez olykor a fejlesztők által pontosan megtervezett keretek között történhet. Máskor viszont – amennyiben a körülmények ezt lehetővé teszik – a helyi adaptáció során nőhetnek nagyobb projektekké az eredetileg 1–2 tanórányi időre tervezett modulok.

A program csak **személyközpontú** pedagógiai módszerek alkalmazása mellett tudja elérni a kívánt fejlesztő hatást. A direkt nevelés eszközeit kifejezetten kerülni kell a megvalósítás során. Kívánatos viszont, hogy a közreműködő tanárok ne elszigetelten, hanem **csapatként** dolgozzanak a tervezéstől a kivitelezésig, rendszeresen konzultálva és együttműködve, közös felelősséget érezve diákjaik fejlődéséért.

A szociális kompetenciafejlesztés összetett jellegéből adódik, hogy módszertani eszköztárában nagyon sokféle eljárás jelenhet meg. Egyaránt helyet kaphatnak benne a hagyományos és az interaktív, élményközpontú módszerek is. Összességükben azonban ez utóbbiaknak kell dominánsnak lenniük.

A tanítás-tanulás „klasszikus” módszerei a programban

- **Előadás:** a tanári összegzések és az önálló tanulói munkák bemutatása, a tapasztalatok megosztása során.
- **Magyarázat:** olyan helyzetekben, amikor a cél a lényeg kiemelése, egy-egy kérdés tisztázása. Ez a forma a legkülönbözőbb munkaformákba beépíthető.
- **Megbeszélés, beszélgetés:** egy-egy jelenség, esemény, folyamat, tapasztalat, probléma több szempontú feldolgozása, vélemények egymással való megosztása esetén. Segít az egyeztetésben, mások megértésében és a közös gondolkodásban.
- **Szemléltetés:** szembesít a valósággal – tárgyak, jelenségek közvetlen megtapasztalásával, vagy folyamatok észlelése, elemzése révén. Segít a fogalomalkotásban, rendszerezésben, összefüggések megértésében, a lényeg kiemelésében, a figyelem felkeltésében.

Interaktív, résztvevő, saját élményen alapuló módszerek a programban

- **Kooperatív tanulás:** csoportos tanulási forma, amely talán a legjobban fejleszti a diákok személyes felelősségvállalását, a hatékony együttműködéshez szükséges készségek és a tolerancia kialakulását.
- **Szerepjáték:** egy-egy jelenség, szituáció, probléma feldolgozása dramatikus formában. Jól fejleszti az empátiát, és segíti az összefüggések saját élmények általi megértését.
- **Vita:** támogatja a gondolkodás és a kommunikációs készségek fejlesztését – a tanulók nagyfokú önállóságot kaphatnak benne, gyakorolhatják álláspontjuk képviselését, de egyúttal mások gondolatainak befogadását is.

Speciális, előkészítő, elmélyítést/elmélyülést, terepnyakorlatot lehetővé tevő módszerek

- **Interjúkészítés:** legfőbb sajátossága, hogy nyitott kérdésekre épül. Jól segítheti az egyedi esetek, illetve helyzetek belső összefüggéseinek mélyebb megismerését.
- **Kutatás, megfigyelés, mini-terepmunka:** az emberek, csoportok, jelenségek természetes környezetében végzett adatgyűjtés, amelynek fő célja a vizsgált emberek világának jobb megértése. A személyes részvétel, valamely közösséggel, csoporttal fenntartott folyamatos kapcsolat eredményeként megtanulható mások életének, szociális helyzetének, problémáinak saját szempontú látása. A megfigyelő gyakorolni tudja, hogy maga mögött hagyva személyes és kulturális korlátait. Valóban beleéli magát mások helyzetébe, és ezzel az előítéletes gondolkodás és diszkrimináció felületes gondolkodás és diszkrimináció felületességét átélve tényleg toleránsá válhat.

5. TANULÁSI KÖRNYEZET

A szociális, életvitel és környezeti kompetenciák fejlesztését az olyan **tárgyi környezet** támogatja leginkább, amely derűs és barátságos. Mozgatható berendezésével pedig lehetőséget kínál arra, hogy a teret beszélgetéshez, csoportmunkához, szerepjátékokhoz vagy vitához egyaránt megfelelő módon lehessen kialakítani.

A személyi feltételeket tekintve, nagymértékben segítheti a szociális tanulás eredményességét, ha helyet kap benne a **családdal való együttműködés**. Erire azonban csak akkor lehet számítani, ha a szülőket az iskola pontosan tájékoztatja a program céljairól, módszereiről, várható eredményeiről. Ha ezt időben és megfelelő formában teszi, akkor valószínűsíthető, hogy a szülők szívesen hallgatják majd meg gyerekeik beszámolóit az iskolai munkákról, és remélhetőleg arra is nyitottak lesznek, hogy vállalkozzanak nekik az órai feladatokhoz kapcsolódó kérdéseikre. Sőt sokan talán arra is készek lesznek, hogy megosszák gondolataikat gyermekeikkel a különféle témákhoz kapcsolódóan.

A **pedagógusoktól** a hagyományostól eltérő attitűdöket és módszereket vár el a program, bár sokan vannak, akik a **személyközpontú pedagógia** elveit magukénak vallva, mindezt már más óráik keretében is sikeresen alkalmazzák. Fontos, hogy

- a programban résztvevő pedagógusok szemléletükben és alapértékeikben egységes, műhelymunkára kész csapatot alkossanak;
- a tanárok egyenrangú, partneri kapcsolatban legyenek a szülőkkel, minél több lehetőséget biztosítsva számukra a kölcsönös információcserére és a kapcsolattartásra;
- s partneri kapcsolatot alakítsanak ki a diákokkal is, amelynek keretében természetes módon kap helyet a közös gondolkodás, tervezés és normateremtés.

Tanári attitűdök és képességek

A program értékeit csak olyan pedagógusok tudják hitelesen képviselni, akik birtokában vannak a demokratikus magatartás attitűd- és képességbeli elemeinek, amelyek a gyerekekkel szembeni viselkedésüket is érezhetően áthatják. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- Az **önreflexió** képessége, amelynek birtokában a pedagógus képes kontrollálni önmagát, miközben követi diákjai előrehaladását. E képesség teszi lehetővé a személyiség korlátainak belátását és az erősségek kibontakoztatását a tanári szerepkörben.
- Szabad gondolatcsere és véleményalkotás csak akkor alakul ki egy csoportban, ha a gyerekek érzik, hogy tiszteletben tartják véleményüket, megadva nekik a tévedés jogát is. Ezért fontos, hogy a pedagógus **le tudjon mondani a tekintélyelvű megoldásokról**, képes legyen érvekkel vitalkozni, és a szokásosnál személyesebb módon részt venni a diákokkal folytatott kommunikációban.
- A program által támogatni kívánt kreativitás és a közös munkában a személyiség egészével való részvétel csak **szorongásmentes légkörben** alakul ki. A pedagógusnak ezért képesnek kell lennie bátorító, oldott, bizalmas légkör kialakítására.
- A programban alkalmazott egyes módszerek (a differenciálás, a kooperatív tanulás, a drámajáték, a projektek megvalósítása) **jó szervezőkészséget és megszorgolt figyelmet** kívánnak, valamint azt, hogy a pedagógus megfelelően tudjon **bánni az idővel**.
- Szerepét tekintve, ebben a programban a tanár nem a tudás legfőbb letéteményese, hiszen a tartalom jellege ilyen fajta szerepet nem is kínál fel senkinek. A pedagógus fő feladata az, hogy **a tanulás felnőtt segítője** legyen, aki a maga eszközeivel támogatja az egyes diákokat, illetve tanulói csoportokat a különféle egyedi utak megtalálásában.

Módszertani felkészültség

A program sokféle módszer alkalmazását igényli, illetve kínálja fel lehetőségeként. Ezek között vannak olyanok, amelyek jellegükből fakadóan természetes elemei a szokásos pedagógiai eszköztáznak. Ilyen például a beszélgetés és a vita.

A viszonylag új, még kevésbé elterjedt eljárások, tanulás-szervezési módok azonban speciális felkészültséget és gyakorlatot igényelnek. Ilyenek a kooperatív tanulási technikák, a drámajáték, az internet és a számítógép, valamint a projekt módszer tanórai alkalmazása. De az e területeken esetleg még hiányzó tudást ma már számos akkreditált továbbképzés keretében meg lehet szerezni.

6. AZ ÉRTÉKELÉS ALAPELVEI

A szociális kompetenciák fejlődésének követésére és értékelésére általánosságban véve alkalmatlan forma az osztályozás. Erre a célra eredményesen csak a formatív vagy fejlesztő értékelés használható, amelyhez gazdag eszköztárat kínálnak a program moduljai. Ezek között egyaránt szerepet kap a tanulói önértékelés, a társak általi csoportos visszajelzés, és a tanári értékelés sokféle formája. De helyet ad a program a tanári munka diákok általi értékelésének is.

A szociális kompetenciák fejlettsége nehezen mérhető, direkt módon nem is igen figyelhető meg. Érzékeny, nehezen megfogható készség- és képesség-együttesről, attitűdokról van szó, amelyeket kevésbé előnyös, sőt néha lehetetlen számszerűsíteni. Következtetni lehet azonban rá viselkedéses, verbális és érzelmi megnyilvánulási formákból, s így fejlődésük mégis érzékelhető és nyomon követhető. A véleményyt nyilvánító tanármak azonban mindig árnyalt megközelítést kell alkalmaznia, amelynek lényege sosem az ítélet, hanem az adott állapot méltatása egy korábbihoz képest, illetve a további lehetőségek megfogalmazása.

A modulokban megjelenő értékelési formák legfőbb közös jellemzői:

- A tanulók egész személyiségének fejlesztését célozzák.
- Döntően szóbeli vagy írásos, szöveges visszajelzések.
- Lehetőség szerint minden munkafolyamathoz és produktumhoz hozzákapcsolódnak, függetlenül attól, hogy egyéni vagy csoportos tanulási helyzetről van-e szó.
- A nehézségek, hiányosságok feltárása, megbeszélése mellett elsősorban a pozitívumok megerősítésére koncentrálnak.
- Fontos funkciójuk a diákok tanulási képességének fejlesztése.
- Az egyéni sajátosságra való odafigyelés révén felbresztik, illetve fenntartják a tanulók motiváltságát.
- Segítséget nyújtanak a diákoknak a hozott hátrányok, illetve a tanulási folyamat során szerzett kudarcok feldolgozásában.
- Építenek a tanulói önértékelésre és önreflexióra.

A program moduljai a legtöbb esetben külön bekezdést szentelnek az értékelés témájának, és megoldásokat javasolnak a pedagógusoknak.

7. A FEJLESZTÉS IDŐKERETEI

A kitűzött célok megvalósulásához szükség van rá, hogy az érintett tanulóscsoportok évente minimálisan 60 órányi olyan – tanórai vagy tanórán kívüli – foglalkozáson vegyenek részt, amelyek a jelen tantervnek megfelelő módon, kifejezetten a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célozzák.

A hatást természetesen csak növeli, ha az e célra felhasználható időkeret ennél nagyobb, s ha az iskolában megvalósuló foglalkozások terpmunkával, illetve a helyi társadalom civil szervezetiben végzett önkéntes gyakorlatokkal egészülnek ki.

8. A PROGRAM ESZKÖZTÁRA

a) Foglalkozástervek

A három programcsomagból felhasználásra javasolt 66 kész modul – akárcsak az összes többi – azonos felépítésű, s mindegyik tartalmazza a tanulók által használható eszköztárat, valamint azokat a segédleteket, amelyek közvetlenül támogatják a pedagógusok munkáját az egyes foglalkozások megtartásában.

Helyi adaptációk esetén a programcsomagok eszközei az eredeti modulokból kiemelve, saját foglalkozástervekbe illeszve is felhasználhatók. A modulokban szereplő eszközök ugyanakkor olyan mintáknak is tekinthetők, amelyek alapján a diákok vagy a pedagógusok hasonló típusú segédleteket állíthatnak elő saját, helyileg kifejlesztett vagy adaptált foglalkozásterveikhez kapcsolódóan.

A fejlesztők által biztosított eszközök mellett számos téma esetében feldolgozható, kommentálható és rendszerezhető forrásanyagként kezelhető minden olyan egyéb információ is, amely az adott témakörhöz kapcsolódóan a diákok számára elérhető és érdekes – a közvetlenül megismerhető tapasztalati világ részleteitől a média által közvetített valóságig.

A modulokhoz tartozó tanulói eszközök jellemzői

A foglalkozások keretében használható tanulói eszközök alappéldányai szükség szerint mennyiségben sokszorosíthatók. A modulok leírásai mindig tartalmaznak arra vonatkozó útmutatást, hogy melyik eszközből milyen mennyiségre van szükség egyik vagy másik módszertani megoldás választása esetén.

A tanulói eszközök legfontosabb típusai:

- Írott szövegek (különféle források, irodalmi szemelvények, eseteírások stb.). Ezek jellemző sajátossága, hogy kisebb szakaszokra tagolódnak, és a csoportmunka igényei szerint részekre vághatók.
- Szómagyarazatok, lexikoncikketek a foglalkozás tartalmi anyagához kapcsolódóan.
- Kinyomtatható képek, grafikonok, térképvázlatok és adatsorok.
- Egyéni, páros és csoportos használatra tervezett feladatlapok, illetve feladatleírások.
- Különféle típusú kérdőívek és interjúvázlatok – a családból, a kortársi csoportból és a helyi társadalomból nyerhető információk összegyűjtéséhez.
- Az önálló egyéni, páros vagy csoportos munkát segítő szempontok (vitához, projekt munkához, adatgyűjtéshez, elemzéshez, információfeldolgozáshoz, vélemény-érzések megfogalmazásához stb.).
- Az önálló projekt munkát segítő tervező sablonok.
- Szétvágható lapokra nyomtatható különféle kártyák (tabu, memory vagy activity játékhoz felhasználható kártyák, fogalom- és definíció kártyák, információ kártyák, szerepkártyák, témakártyák, csoportalkításhoz használható kártyák, helyzetkártyák, problémakártyák, kérdéskártyák, véleménykártyák stb.).
- Szerepjátékokhoz, szituációs gyakorlatokhoz használható, sokszorosítható kellekék (részvények, játékpénzek stb.).
- Érvelesi gyakorlatok, viták során felhasználható kulesmondatok.
- Jegyzőkönyv-űrlapok a különböző tevékenységekkel kapcsolatos reflexiók rögzítéséhez. Szavazó, illetve pontozólapok, amelyek segítségével véleményüket fejtegethetik ki a diákok egyéni vagy csoportos formában.

- Értékelő lapok – egyéni vagy csoportos felhasználásra.

A tanulói eszközök nagyobb része a foglalkozások keretében felhasználható, olyan segédlet, aminek nem nagyon van az adott helyzeten kívüli értéke. A munka során azonban számos olyan alkotás is születet, ami intellektuális vagy lelki értelemben értéket képvisel, s mint ilyen megőrzésre érdemes.

Az egyéni munkákat (személyes reflexiók, fantáziagyakorlatok, interjúk, terepmunkák vagy megfigyelések jegyzőkönyvei stb.) érdemes minden diáknak egy-egy hagyományos vagy elektronikus mappában összegyűjtenie.

A csoportmunkák eredményei – jellegüktől függően – többféle módon is archiválhatók. A tablók egy időre közszemlére tehető az iskola valamilyen nyilvános terében, majd megőrizhetők az iskola könyvtárában, vagy lefényképezhetők egy elektronikus dokumentumtár számára. A kiállításokról, szerepjátékokról, bemutatkozó előadásokról szintén készíthetők fényképek vagy akár filmfelvételek is. Végül minden, amit sikerült elektronikus formában rögzíteni, helyet kaphat az iskola honlapján.

A modulokhoz tartozó tanári eszközök jellemzői

A tanári segédlet fő funkciója, hogy időt takarítson meg a pedagógus számára, készen kínálva neki mindazon információt és gyakorlati útmutatást, amelyre építve nagyobb előkészítő erőfeszítések nélkül megvalósíthatja az általa kiválasztott modulokat.

Számos esetben megjelennek a leírásokban arra vonatkozó ötletek is, hogy ha valaki több csoportban, visszatérően kíván dolgozni valamilyen eszközzel, hogyan készíthet magának tartósabb segédleteket a rendelkezésre álló, sokszorosítható alappéldányokból.

A tanári eszközök legfontosabb típusai:

- Háttér információk a vizsgált témához kapcsolódóan.
- Szómagyarázatok a modulban szereplő kulcsfogalmak értelmezéséhez.
- Írásvetítő fóliára nyomtatható szövegek képek, ábrák.
- A tanár által felolvasható szövegek (forrásszemelvények, regényrészletek, versek, vélekedések stb.)
- A szerepjátékokhoz illeszkedő tanári narráció szövege, ami teljes terjedelmében felhasználható, vagy lényegét megőrző saját szöveggé alakítható.
- Módszertani útmutatók egy-egy tanuló tevékenység irányításához, játékleírások.
- Megoldási kulcsok a különféle feladatlapok értékeléséhez.
- Szempontok a beszélgetések irányításához, a különféle gyakorlati tevékenységek, illetve produktumok értékeléséhez.
- Könyv- és filmszemlétők, szakirodalmi ajánlások, internetes linkajánlók.
- Minták a gondolatok frontális rendszerezése során használható táblázatokhoz és ábrákhoz.
- Kivethető digitális képek, illetve kész prezentációk – az adott témára való ráhangolódáshoz, asszociációs gyakorlatokhoz vagy vizuális információként.
- Hangfájlok (zenék, hírek, interjúrészletek, kabaréjelenetek).
- Filmrészletek – közvetlenül lejátszható módon, vagy olyan ajánló formájában, amely pontosan megjelöli, hogy melyik részlet kapcsolódik a modul témájához.

Tekintettel azonban arra, hogy a filmvetítés esetleg nem oldható meg mindenhol, ennek mindig van alternatívája a modulokon belül.

b) Egyéb eszközök

A három programcsomagot létrehozó központi fejlesztés eredményeként a kerettanterv felhasználóinak a foglalkozástervek mellett rendelkezésére állnak a következő segédanyagok is:

Tanári kézikönyv a szociális kompetencia fejlesztéséhez, I–12. évfolyam

A 2007 folyamán elkészült kötet magában foglalja a HEFOP keretében a témakörrel kapcsolatban szerzett összes fejlesztői és kipróbálói tapasztalatot, s alapvető segítséget nyújt mindazoknak, akik fontosnak tartják a szociális kompetenciák iskolai fejlesztését.

Megvilágítja a fejlesztő munka elméleti hátterét, bemutatja a kompetenciatertület fejlesztését célzó különböző programcsomagokat, részletes útmutatást ad a legfontosabb tanulászervezési eljárások és módszerek használatához, valamint a fejlesztő értékelés eszköztárának alkalmazásához. A kötet külön fejezetben foglalkozik a roma gyerekek nevelésének és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának néhány kérdésével. Végül pedig bemutatja azt a mérőeszközt, amelynek célja a szociális kompetenciák fejlődésének tesztelése.

A szociális kompetenciák mérésére kialakított teszt

A teszt a következő öt részterületet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek.

A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e testsorozat kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

Ajánlások a modulok SNI-szemponitú adaptációjához

A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák integrált tanulócsoporthoz való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi, az iskolán és a tantermen belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporthal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatóak különböző sérüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldására vonatkozóan.

A további tíz kötet sérültségi területenként ad nagyon konkrét fogódzkodókat a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb félelem nélkül vállalhassák a sérült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közzétehető formában ismerteti az adott sérülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az adott sérültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetencia-terület általános fejlesztő módszerei, tanulás-szervezési eljárásai és értékelés eszközei az adott sérüléssel élő gyermek számára.

Az ajánlások az autizmussal élő, a beszédfigyelmet, az értelmileg akadályozott, gyengénlátó, mozgáskorlátozott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és aliglátó gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez kínálhatnak módszertani segítséget.

Szülői tájékoztató füzet

A 7–12. évfolyamon tanuló gyerekek szülei számára készült füzet közzétehető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. Bemutatja az iskolákban kerülő új programcsomagokat, érzékelteti annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetencia-területen.

Ez a füzet mintaként használható a szakiskolába járó tanulók szüleinek készülő tájékoztatók összeállításánál.

9. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A programban megcélzott társas jellegű attitűdök, készségek és képességek többsége olyan természetű, hogy inkább csak közelíteni lehet hozzájuk, mintsem egyszer s mindenkorra tökéletesen elérni azokat. Aktuális működésük pedig minden ember esetében sok szempontból függ a pillanatnyi körülményektől.

Általánosságban azonban mégis megfogalmazható, hogy a program akkor tekinthető sikeresnek, ha a benne folyamatosan részt vevő tanulóira, csoportokra, pedagógusokra és szülőkre két év múltán jellemzővé válnak az alábbi vonások.

a) A diákok

Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is.

- Tisztaban vannak saját erősségeikkel és gyengeségeikkel, s készek a tudatos önfejlesztésre.
- Felelősséggel, nyitottsággal és elfogadó attitűddel fordulnak a környezetükben lévő emberek felé, képesek a kölcsönös tiszteltelen és bizalmatlan alapuló kapcsolatok kialakítására.
- Képesek eligazodni a hétköznapi szabályok és a normák világában, belátják azok értelmét, és tudják követni is őket. Képesek saját közösségeiknek szabályokat alkotni, és e szabályokat felelősen működtetni.
- Képesek saját gondolkodásuk és viselkedésük felülvizsgálata, és szükség szerinti korrigálására a társas visszajelzések alapján.
- Kíváncsiak a körülöttük lévő világra. Megőrzendő értéknek tekintik a világ kulturális sokszínűségét. Nyitottak más emberek, illetve más kultúrák eltérő jellegzetességeinek befogadására.
- Képesek arra, hogy ugyanazt a jelenséget több nézőpontból vizsgálják meg. Véleményalkotásukban kerülnek a sztereotípiák használatát. Felismerik és elutasítják az előítéletes gondolkodást.

- Képesek az érdeklődésüknek megfelelő kérdések pontos megfogalmazására, és az ezekre választ adó információk különféle forrásokból való összegyűjtésére.
  - A személyközi és a tömegkommunikációs helyzetekben egyaránt felismerik a manipulációs szándékokat, és ki tudják vonni magukat ezek hatása alól.
  - Gondolataikat nagyobb nyílvanosság előtt is el tudják mondani.
  - Személyközi konfliktus esetén képesek uralni és kifejezni érzelmeiket. Higgadtan tudják elemezni az adott helyzeteket.
  - Komplex tevékenységek megvalósítása során együtt tudnak működni másokkal. Szükség esetén, meghatározott ideig képesek irányítani is kisebb csoportok célinak alárendelt közös tevékenységét.
  - Képesek kapcsolatba lépni másokkal. Rá tudnak hangolódni mások érzelmi állapotára. Be tudják fogadni gondolataikat. Meg tudják érteni motívumaikat és szándékaikat. Tudnak úgy kommunikálni, hogy velük szemben mások is meg tudják tenni ugyanezt.
  - Fontosnak tartják, hogy különféle közösségekhez tartozzanak. Felelősséget éreznek a körülöttük élő emberek sorsa, a szűkebb és tágabb környezet természetét, illetve a kulturális értékeinek megőrzése iránt.
  - Nyitottak arra, hogy részt vegyenek különböző kortársi csoportok, illetve a helyi közösségek életében.
  - Képesek jóváképpel rendelkezni, boldog és alkotó fiatalként élni a világban.
- b) A tanulóscsoportok
- Tagjaik között kialakul az összetartozás és a szolidaritás érzése. A tanulóscsoportok, mint közösségek biztosítják, hogy senki ne érezze idegennek vagy kirekesztettnek magát a csoporttagok közül.
  - A csoportok tagjai képesek közös céljaik érdekében eredményesen együttműködni, és egyéni problémák megoldásában is segítséget tudnak nyújtani egymásnak.
  - A csoportokon belüli nézeteltéréseket képesek kulturált formában megvitatni, és olyan kompromisszumokat kötni, amelyeket azután mindenki el tud fogadni.
- c) A tanárok
- A diákokkal való újszerű munka közben maguk is olyan ismeretekkel gyarapodnak, amelyek révén fejlődnek szociális kompetenciáik és differenciálódik világ látásuk.
  - Tapasztalatokat, és jó esetben gyakorlatot is szereznek egy kész program helyi adaptálásában, valamint a kollégákkal való együttműködésben.
  - Megfogalmazódik bennük az a felismerés, hogy saját pedagógiai törekvéseiket – a tanulók fejlesztése érdekében – össze kell hangolniuk a többi tanár szándékaival, s ennek mindig illeszkednie kell a diákok aktuális képesszintjéhez.
  - Új módszerek (kooperatív tanulási technikák, projekt módszer, drámajáték, vita, fejlesztő értékelés) megismerésével és gyakorlati alkalmazásával bővül módszertani eszköztáruk, ami visszahat a programon kívüli pedagógiai tevékenységükre is.
  - Mindez együtt hozzájárulhat feladataik belső újra értelmezéséhez, vagyis ahhoz, hogy a dominánsan ismeretkövetítő pedagógusi szerepet mindinkább a tanulói fejlődést segítő, tanulást támogató szerepként értelmezzék.
- d) A szülők
- A programról informáltak, és abba lehetőség szerint bevont szülők nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.
  - A programban szereplő feladatok révén könnyebbé válik a generációk közötti párbeszéd, szülők és gyerekek kölcsönösen fontos információkhoz jutnak egymásról.
  - A szülők az átlagosnál jobban meg fogják érteni kamasz gyermekeik problémáit, és jobb esélyük lesz arra, hogy eredményesen kezeljék az esetleges generációs konfliktusokat.

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9		
21. Társadalmi részvétel: csoporthoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkézség	A teljes élet esélye II. A fogyatékkal élők jogai, e jogok érvényesülésének lehetőségei és gátjai (Szka209_26)		x	x								2 x 45'
	„Árvácska” Mit jelent szegénységnek, kiszolgáltatottnak lenni? (Szk207_03)		x	x								3 x 45'
	„We are the children” A nemzetközi szolidaritásról (Szka209_35)		x	x								2 x 45'
	A szegények bankára. Muhammad Junusz a 2006. évi Nobel-békedíj kitüntetettje (Szka211_10)		x	x								3 x 45'
	A szolidaritás éjszakája (Szka210_44)		x	x							x	3 x 45'
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA												
22. Környezeti tudatosság	Kisrendszerek – zárt rendszerek? Hulladék az osztályban és a háztartásban (Szka208_40)		x	x							x	3 x 45'
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	A világ gyermekei II. A víz világnapján minden ötödik gyermek pohara félig üres (Szk209_10)	x								x		3 x 45'
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	A Föld2 bolygó. Embri települések megtervezése egy „Föld típusú” lakható bolygón (Szka209_23)		x	x	x							10 x 45'
	Az ökológiai lábnyom (Szka210_23)		x	x							x	3 x 45'
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	Fenntarthatóság az életben (Szk210_06)		x	x	x							6 x 45'
	„Nincs ingyen ebéd”. Az észak-európai népek viszonya a környezethez (Szka207_19)		x								x	3 x 45'
	Zöld- és barnamezős beruházások (Szka208_37)		x	x							x	3 x 45'

Táblázat 2.

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák
Szakiskola

Melléklet II.

A SZAKISKOLÁKNAK AJÁNLOTT MODULOK TÉMAKÖRÖK SZERINTI JEGYZÉKE 9–10. ÉVFOLYAM

Témakör	Pedagógiai célok és képesség-fókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altréma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Felelősség önmagunk iránt	Cél A serdülők önismeretének fejlesztése. A hazához való érzelmi kötődés erősítése Ismeretek nyújtása a határon kívül élő magyarokról.	Kiemelt fejlesztési feladat: énekp-önismeret	Önismeret – Hazaszeretet	Ismerd meg önmagad! (szkb207_01)	B	9.
				Nem vagyok már gyerek (szkb208_02)	B	9.
				Szülföldem (szkb208_07)	B	10.
			Bölcsöd e táj. A tájhoz fűződő kapcsolat fejlesztése, a saját hellyel való azonosítás erősítése (szka209_18)	A	10.	

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	A tudatos életvitel jelentőségének beláttatása Képességfókuszok: önismeret, identitás, empátia, felelősségvállalás		Magyarságtudat	Együtt a Kárpát-medencében (szka208_27) Magyarok a nagyvilágban (szka208_28)	A	9.
			Tudatos és felelős életvitel	Gazdálkodik okosan! (szkb207_08) Mi lenne, ha neked kellene megkeresned és beosztanod a pénzed? (szkb209_08) Első lépések a munka világában (szkb211_07)	A B B B	10. 9. 9.. 10.
A test és a lélek egészsége	Cél: Az egészségmagatartás szokásrendszerének megalapozása, fejlesztése, a káros szenvedélyek veszélyeinek felismertetése, kialakulásuk megelőzése, segítségnyújtás a veszélyeztetett helyzetben lévő fiataloknak Képességfókuszok Felelősségvállalás, belső kontroll, segítségkérés, visszautasítás	<u>Kiemelt fejlesztési feladatok:</u> Testi és lelki egészség Ember a természetben: Az ember egészsége	Mentálhigiéné	A lélek láthatatlan két foltyjai (szka208_05) Stressz-relax (szkb210_02) Ami a testünkre hat, az létkérdés (szkb209_02) Ahogy a testünkkel bánunk (szkb210_03) Érted? Érted.(szkb210_03) Te meddig bírod? Haverok, buli, pia (szkc208_08) Ne szívj mellre! (szkc209_08) Beszéljessünk a drogokról (szkc210_08) Te mindent lenyelsz? Drogkérdés (szkc210_08)	A C B B C C A C	9. 10. 9. 9. 10. 9. 9. 10. 10.
Egymás között	Cél: A társas kompetenciák fejlesztése. Segítségnyújtás a személyes életben előforduló kapcsolati problémák kezelésében. A mások iránti felelősségtudat erősítése Képességfókuszok: törődés, tekintet másokra, empátia, kommunikációs készség	<u>Kiemelt fejlesztési feladatok:</u> Felkészülés a felnőtt lét szerepeire <u>Ember és társadalom:</u> kritikai gondolkodás, kommunikáció	Kommunikáció	Összefont karral. Válaszaink a testbeszéd nyelvéen (szka207_34) Hogy mondjam, hogy megérted végre? (szka210_39) Családi KRESZ, különböző családtípusok (szkc208_02) Apám hitte (szka210_43) Társas kapcsolatok, barátok (szkb207_05) Haverod vagy barátod (szkb207_06) Te is más vagy, te sem vagy más (szkc209_07)	A A C A B B C	9. 10 9. 10 9. 10. 10.
			Család			
			Társak és barátok			

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
	ségek, együttműködés, konfliktuskezelés		Ifjúsági szubkultúrák	Egy híron pendülünk? Zene, divat, ifjúsági szubkultúrák (szkc207_07) Szubkultúrák a divatban (szkc208_07)	C	9.
Konfliktusaink	Cél: Tudatosítani a személyközi konfliktusok okait, megelőzősük lehetőségeit. Fejleszteni a konstruktív konfliktuskezeléshez szükséges képességeket. <u>Képességfókuszok</u> Érzelmeik tudatossága, felelősségvállalás, vitakészség konfliktuskezelés	Ember és társadalom kritikai gondolkodás, kommunikáció	Elfogadás, bizalom	Meglátni és megfílni (szka208_41) Kékszemű a barmaszeműk között (szka208_55) Kapcsolati konfliktusok (szkb209_07) Elfogadásunk határai (szka210_40)	A A B A	9 9 10. 10.
			Erőszak – erőszakmentesség	Szemet szemért. A bosszú köteleessége és a megbékélés lehetősége (szka207_25) Elkerülhető-e az erőszak? (szka209_28)	A A	9. 10.
			Kulturális különbségek	Kultúrák találkozása. Hogyan látjuk a másik ember kultúráját? (Szkc208_33) Népek és kultúrák keveredése Magyarországon (szka210_06)	C A	9. 10.
Szabályalkotás-szabálykövetés	Cél: Megtapasztaltatni, hogy egyes szabályok ütközhetnek az egyén közvetlen érdekeivel, elveivel. Az internet-és a mobil- használat szabályainak tudatosítása <u>Képességfókuszok</u> belső kontroll, szabálykövetés,	Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	Szabályok az életünkben Szabályok a sportban Szabályok és szabálytalanságok a változó világban	Mindennapi szabályaink (szka207_31) Szabályok dszungelében (szka207_04) Szabályaink (szka209_31) Fair play. Az ókori és a mai olimpiák szabályai (szka209_02) Valóban a részvétel a fontos? Coubertin báró álma és az újkori olimpiák (szka209_29) Csak lógok a neten. A tévé, az internet és a mobiltelefon-használat csapdái Csörögni rám! (szkb208_04) Mit üzennek a falak? – a valóságos és a virtuális „falak” üzenetei, falfirák, plakátok, reklámok, internetes fórumok, blogok stb. (szkc212_03)	A B A A A	9. 9. 9 10. 10.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Felelős döntések	Cél: Tudatosítani a tanulóknban személyes felelősségüket a döntéseik meghozatalában. Fejlesztani a felelős döntéshez szükséges kompetenciáikat. Képességfókuszok önállóság, felelősségvállalás, véleményelfogadás, belső kontroll, kritikai gondolkodás véleményalkotás, vitakészség	Kiemelt fejlesztési feladatok: Énkép, önismeret, Felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció	Ha furdal a lelkiismeret...	Az üldözöd magad leszel (szka07_27)	A	9..
				Csak egy csoki volt (szka208_46)	A	9.
Azonoságok és különbségek	Cél: Felbreszteni és erősíteni a szolidaritást és a segítő-készséget a hátrányos helyzetben élő emberek iránt. Az emberi és gyermeki jogok ismerete, érvényesülésének, illetve érvényesülésük gátjainak felismerése Képességfókuszok: törődés, tekintet másokra, empátia, szociális érzékenység, szolidaritás, problémaazonosítás	Kiemelt fejlesztési feladatok: felkészülés a felnőtt lét szerepeire Ember és társadalom kritikai gondolkodás, térben-időben való tájékozódás	Döntéseink felelősége	A lelkiismeretfurdalástól a szankcióig (szka208_47) Miért pont én? (szka210_37)	A	10.
			Szegények és gazdagok	Parancsra tettem (szka209_32)	A	10.
				Mégis, kinek az élete? – Erkölségi dilemma-vita a halálbüntetéstől (szka212_03)	C	10.
			Sértült embertársaink	Koldus és királyfi. Nem mindegy, hogy hová születünk (szka207_24)	A	9.
				„Arvácska” Mit jelent szegénynek, ki szolgáltattottnak lenni? (szka207_03)	C	10.
			Jog az egyenlőségre	A teljes élet esélye I. (szka207_26)	A	9.
				A teljes élet esélye II. (szka209_26)	A	10..
				Az utolsó padban (szka207_33)	9..	
				A világ létra, amelyen az egyik fel- a másik lemegy. A magyarországi cigányság kultúrája és szociális helyzete (szka207_03)	C	10.
						Historia Romani II: Romák és a nemzeti identitás kérdése (szka212_15)
„Mert minden ember egyenlőnek született” (szka207_03)	A	9.				
A gyermekek jogai és az UNICEF (szka209_37)	A	9.				
A világ gyermekei I. Gyermezsorsok – életek, sorsok és nehézségek (szka207_10)	C	10..				
			A világ gyermekei II. Tudod-e, ki készítette? (szka208_10)	C	10..	

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Közösség – demokrácia	<p><u>Cél:</u> Az osztály mint közösség fejlesztése, a társadalmi közélet, első sorban a civil szervezetek tevékenysége iránti érdeklődés felkeltése</p> <p>Ösztönzés közösségi tevékenységben való részvételre</p> <p><u>Képességfókuszok</u> nyitottság, bizalom, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, feladatvállalás</p>	<p><u>Kiemelt fejlesztési feladatok</u> Felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p> <p>Ember és társadalom kritikai gondolkodás, kommunikáció</p>	Közösségeink	Az osztály önarcképe. Ilyenek vagyunk, milyenek leszünk? (szka207_23)	A	9.
				Együtt másokért. Szociális érzékenységet fejlesztő közösségi projektek (szkb210_08,09,10)	B	10.
				Európai elvek, autonóm közösségek (szka210_47)	A	10.
				Közösségek a lakókörnyezetben. Ismerkedés a civil szervezetekkel (szka207_28)	A	9.
Globalizáció	<p><u>Cél:</u> Megismertetni a tanulókat a globalizáció következményeivel. Felhívni a figyelmüket a nemzetközi összefogás jelentőségére a globális problémák megoldásában</p> <p><u>Képességfókuszok:</u> nyitottság, problémaazonosítás, tolerancia, szolidaritás</p>	<p><u>Kiemelt fejlesztési feladatok</u> információs és kommunikációs kultúra</p> <p>Ember és társadalom kritikai gondolkodás, térben-időben tájékozódás</p> <p>Földünk – környezetünk tájékozottság a földrajzi térben</p>	Civil társadalom	Civil kezdeményezések (szka211_22)	A	10.
				A szolidaritás éjszakája (szka210_44)	A	10.
				„Az istenek a fejükre estek” A felsívatagi népek és környezetük (sszka207_15)	A	9.
				Esőtánc és gyerekkatonák (szka207_38)	A	9.
Globalizáció	<p><u>Cél:</u> Megismertetni a tanulókat a globalizáció következményeivel. Felhívni a figyelmüket a nemzetközi összefogás jelentőségére a globális problémák megoldásában</p> <p><u>Képességfókuszok:</u> nyitottság, problémaazonosítás, tolerancia, szolidaritás</p>	<p><u>Kiemelt fejlesztési feladatok</u> információs és kommunikációs kultúra</p> <p>Ember és társadalom kritikai gondolkodás, térben-időben tájékozódás</p> <p>Földünk – környezetünk tájékozottság a földrajzi térben</p>	Egységessülő világunk	80 nap alatt a Föld körül. Interkulturális társasjáték (szka209_19)	A	9.
				We are the children. A nemzetközi szolidaritásról (szka209_35)	A	10.
				Életben maradni. Eltérő élethesélyek a világ különböző pontjain (szka210_52)	A	10.
				A szegények bankára. Muhammad Junusz a 2006. évi Nobel-békedíj kitüntetettje (szka211_10)	A	10.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Földünk és környezetünk	<p>Cél: Felhívni a figyelmet a környezetvédelem globális jelentőségére és a lokális cselekvési lehetőségeire. Példákat mutatni a környezeti problémák helyi megoldására. A személyes felelősség fontosságának tudatosítása a fenntartható fejlődés érdekében</p> <p>Képességfókuszok: Információfeldolgozás, problémaazonosítás, szolidaritás, felelősségvállalás</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok: Környezeti nevelés</p> <p>Földünk – környezetünk: Tájékozottság hazai, regionális és globális környezeti kérdésekben</p>	<p>A környezet aktuális állapota</p> <p>Fenntartható fejlődés</p> <p>Személyes felelősségvállalás a környezetért</p>	A lázas Föld (szka207_22)	A	9.
				Cián a Tiszában (szka209_36)	A	9.
				Olajváltás a láthatáron (szka210_21)	A	10.
				„Nincs ingyen ebéd” Az észak-európai népek viszonya a környezethez (szka207_19)	A	10.
				Hulla- hulla- hulladék. Kvízzjáték az újrahasznosításról és a hulladékkezelésről (szka209_15)	A	9.
				Zöld- és barnamezős beruhásaink (szka208_37)	A	10.
				A Föld2 bolygó. Emberi települések megtervezése egy „Föld-típust” lakható bolygón (szka209_23)	A	10.
				Táplálkozás és környezet (szka208_25)	A	9.
				Kisrendszerek – zárt rendszerek? Hulladékok az osztályban és a háztartásban (szka208_40)	A	10.
				Az ökológiai lábnyom (szka210_23)	C	10..
Fenntarthatóság az életben (szkb210_06)	A	10.				

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

- *Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák* –
Szakiskola, 9–10. évfolyam

ELŐSZÓ

A kerettanterv a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programja keretében, 2004 és 2007 között megszületett, három kompetenciafejlesztő oktatási programcsomag felhasználására épül.

E három programcsomag különböző dimenziók középpontba állításával, de egymást szervesen kiegészítve ugyanazt a fő célt tűzte ki maga elé: az érettségit adó középiskolákból kikerülő fiatalok rendelkezzenek olyan szociális, életviteli és környezeti kompetenciákkal, amelyek birtokában saját magukért és a környezetükért felelősséget vállaló, egészséges és harmonikus személyiségű felnőttekké válhatnak.

- **A Toleranciára nevelés** programcsomagjának központi gondolata önmagunk és mások elfogadása. A képességfejlesztés fókuszában itt a kíváncsiság ösztönzése, a nyitottság és a rugalmasság erősítése, valamint az idegenségtől való féltelenség és az előítéletek leküzdése áll.
- **A Felkészülés a felnőtt szerepekre** című programcsomag sokoldalú képet ad a nemi és életkori, valamint a családban, a kortársi csoportokban és a munka világában betölthető szerepekről, kapcsolatokról, konfliktushelyzetekről, és az ezek ellátásához szükséges képességek, készségek, attitűdök fejlesztését célozza meg.
- **A Polgár a demokráciában** programcsomag elsősorban azokra a képességterületekre összpontosít, amelyekre az aktív állampolgári létezés és a társadalomban való civil szerepvállalásához van szükség. Ennek megfelelően a programban megjelenő tevékenységek – a másik két programcsomagban is megcélzott képességterületek mellett – hangsúlyozottan fejlesztik az információkezelés, a véleményalkotás és a döntés képességét, a vitakészséget, a szociális érzékenységet, a konfliktuskezelő és problémamegoldó képességet, s ösztönöznek a helyi társadalom életében való aktív részvételre.

A jelzett képességterületek fejlesztése a szakiskolát végzett fiatalok számára ugyanolyan fontos, mint azok számára, akik érettségi vizsgát szereznek. Ezért fontos, hogy a kompetenciafejlesztő program adaptált változata helyet kaphasson a szakiskolákban is. A programfejlesztés során a három csomag moduljait számos szakiskolában is tesztelték. Az ennek során szerzett tapasztalatok már beépültek a kerettanterv elvárás-rendszerébe, s ezeken alapul az intézménytípus számára ajánlott modulok jegyzéke is.

A három elkészült programcsomagra építve sokféle sikeres helyi adaptáció készíthető. Fontos azonban rögzíteni, hogy hosszabb távon érdemes lenne egy kifejezetten a szakiskolák számára készülő – az intézménytípus igényeihez tantervi tartalom és tanulói képességszint szempontjából szorosabban illeszkedő – kompetenciafejlesztő programcsomagot létrehozni.

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

1. A kompetenciafejlesztő program illeszkedése az oktatás központi szabályozó rendszeréhez és az iskolai tevékenységekhez

a) A programcsomagok kapcsolódása a Nemzeti alaptantervhez

Az Európai Unió ajánlása nyomán a NAT-ban megjelenő **kulcskompetenciák** közül mindhárom programcsomag középpontjában a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztésének célkitűzése áll. Tevékenység- és feladatrendszerük révén ugyanakkor a csomagok erőteljesen hozzájárulnak az alábbi kulcskompetenciák fejlesztéséhez is:

- Anyanyelvi kommunikáció
- Digitális kompetencia

- A hatékony, önálló tanulás
  - Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia
  - Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
- Mindezek mellett – a feldolgozott témakörök révén – kisebb mértékben szerepet vállalnak a diákok természettudományos kompetenciájának fejlesztésében is.

A Nemzeti alaptanterv **kiemelt fejlesztési feladatai** közül a programcsomagok támogatják az alábbi tartalmi területeken folyó fejlesztést:

- Énkép, önismeret
  - Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
  - Környezettudatosságra nevelés
  - Testi és lelki egészség
  - Felkészülés a felnőtt lét szerepeire.
- A fentiek mellett közepes erősséggel támogatják a következő területekhez kapcsolódó fejlesztést is:
- Hon- és népismeret
  - Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
  - Gazdasági nevelés
  - A tanulás tanítása.

A programcsomagok moduljaiban megjelenő tartalmak kapcsolódnak az alábbi **műveltségterületek** képességfejlesztési és ismeretbővítési célkitűzéseikhez, és a maguk eszközeivel jól szolgálják ezeket:

- Anyanyelv és irodalom
- Ember és társadalom,
- Földünk és környezetünk
- Ember a természetben
- Művészetek
- Életvitel és gyakorlati ismeretek.

Mindhárom programcsomag szem előtt tartja azokat a teendőket, amelyeket szűkebb életszakaszokhoz vagy nevelési területekhez nem rendelhető, **közös feladatokként** határoz meg a Nemzeti alaptanterv. Ezek közül a csomagok különösen az alábbiak támogatására alkalmasak:

- A *személyiség- és közösségfejlesztés* feladatai (Erkölcsi ismeretek nyújtása, a családi és közösségi kapcsolatok elmélyítése, az előítéletek felismerése, tudatosítása és csökkentése, a testi és lelki egészség megőrzése, a bűnmegelőzés, a drogprevenció és a fogyasztóvédelmi nevelés)
- A *nyitott iskola* megteremtése, amely aktívan együttműködik a szülővel és a helyi társadalom különféle szervezeteivel.

A programcsomagok magukénak vallják az egységes alapokra épülő **differentiálás** alapelvét. Moduljaikat **tevékenységközpontúság**, az aktív tanulás lehetőségeinek felkínálása jellemzi, és rendszerint többféle párhuzamos tevékenységet ajánlanak ugyanazon célkhoz, illetve tartalmakhoz kapcsolódóan. Következtesen építenek a diákok **előzetes tudására**, informális és nonformális tanulási helyzetekben megszerzett korábbi tapasztalataira. A csomagokban megjelenő tevékenységrendszer egésze közvetett módon hozzájárul az önművelés igényének, és az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges képességeknek a kialakításához.

b) A programcsomagok és a szakiskolai kerettanterv kapcsolata

Bár a három programcsomag a tanulmányokat érettségi vizsgával záró középiskolák számára készült, a tanulók életkori sajátosságainak azonossága következtében számos ponton kapcsolhatók a szakiskolai kerettantervi elvárásokhoz is. A mellékletben ajánlott modulok – a megfelelő helyeken – beilleszthetők a szakiskolák alábbi **tantárgyainak** anyagába:

- Történelem és társadalomismeret
- Természetismeret, egészségtan

- Biológia, egészségtan
  - Földünk és környezetünk.
- Az ajánlott modulok jelentős mértékben hozzá tudnak járulni a szakiskola – fenti tantárgyakhoz kapcsolódóan megfogalmazott – **attitűd- és képességfejlesztési céljainak** megvalósulásához az alábbi részterületeken belül:

Információkezelés

- Adott szempontok szerinti megfigyelések végzése.
- A megfigyelés tapasztalatainak elemzése, rendszerezése.
- Adott szempontok szerinti információk gyűjtése szöveges és képi forrásokból.
- A forrásokból összegyűjtött információk rendszerezése, következtetések levonása.
- A lényeges és a vizsgált téma szempontjából lényegtelen információk szétválasztása.
- A tények és a vélemények egymástól való elkülönítése.
- Különböző forrásokból származó információk összevetése.
- Ugyanazon helyzet, esemény, jelenség több nézőpontból való vizsgálata.
- Tabló készítése gyűjtött képekből.

Kifejezőkészség, véleményalkotás

- Egyszerű társadalmi összefüggések saját szavakkal való bemutatása.
- Néhány mondatos önálló vélemény kifejtése egy-egy témában.
- Rövid kiselőadások tartása.
- A kulturált vita szabályainak ismerete és alkalmazása.
- Személyek, helyzetek, események értékelése. Az értékítéletek indoklása.

Attitűdök és élevezetési jellemzők

- Könyvezettudatos magatartás, a környezeti értékek védelme.
- Az egészséges és harmonikus élevezetés iránti igény.
- A jelen társadalmi kérdései iránti érdeklődés.
- A jogilag szabályozott demokratikus viszonyok alapelveinek és értékeinek elfogadása.
- Készenlét a demokratikus közéletben való tudatos részvételre.
- Felelősségérzet a saját élet és a társak életének minőségéért.
- Készenlét és képesség a másokkal való együttműködésre.
- Az egészséges életmód és az emberi együttélés alapvető szabályainak ismerete.

2. A kompetenciafejlesztés folyamatának néhány lényeges sajátossága

A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák hosszú idő alatt, lassan kialakuló attitűdökből és képességekből épülnek fel, s nagyon sokféle tartalmi terület ismeret-elemeit olvasztják magukba. Formálódásuk nem kapcsolódik dominánsan az iskolához, különféle spontán hatások sokasága fejleszti őket. A célirányos és tudatos pedagógiai munka azonban nagymértékben hozzájárulhat a megerősödésükhöz. A különféle forrásokból származó hatások az évek során olyan komplex tudássá és értékrenddé állhatnak össze, amely aztán minden fontos személyes és társas helyzetben jól mobilizálható, s hozzájárulhat ahhoz, hogy az iskolából kikerülő fiatalok kiegyensúlyozott életet élő, boldog és egyúttal a társadalom egésze számára is hasznos

felnőttekké váljanak. Mindenek elengedhetetlen feltétele azonban a tanulásnak az az eleme, amelynek során a külső impulzusok megélt tapasztalattá és belsőleg is elfogadott motívumokká válnak.

A kompetenciafejlesztés szempontjából ezért fontos, hogy a program erősen építsen a tanulók közvetlen tapasztalataira és az őket körülvevő világ aktuális kihívásaira. A tanulási folyamatban pedig kapjon helyet a megszerzett tudáselemek gyakorlati alkalmazása is.

E sajátságából fakadóan a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésére irányuló programok csak akkor lehetnek sikeresek, ha a készen kapott tervekhez és segédletekhez az iskola, illetve a pedagógus „testre szabja”, mindig a helyi igényekhez és lehetőségekhez igazítja.

3. Iskolai adaptáció és helyi tervezés

Mivel a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó három nagy programcsomag eredetileg érettségig adó középiskolák számára készült, a csomagok moduljai csak részben használhatók fel változtatás nélkül a szakiskolákban.

A **tantárgyi** modulok mélysége és szövegkezelési igénye általában messze meghaladja azt a szintet, amely a szakiskolai tanulók számára jól kezelhető. Az ilyen típusú modulok ezért változtatás nélkül nem vihetők be a szakiskolai tanulócsoporthoz. Kreatív pedagógusok azonban e modulokban is bőven találhatnak olyan motíváló hatású, érdekes tevékenységeket és tanulói segédleteket, amiket a modulokból kiemelve, sikerrel használhatnak a saját maguk által megtervezett foglalkozások keretében.

A három csomagban található összes foglalkozásterv egy része kifejezetten **tanórán kívüli** körülmények közötti hasznosításra készült. Ezekhez jó keretet kínálhatnak a különféle szakköri jellegű foglalkozások (színjátékos kör, beszélgető kör, önismereti kör, filmklub, honismereti kör stb.), a diák-önkormányzati foglalkozások, az iskolai témnapok és témahetek, az emléknapok vagy ünnepségek, a tanulmányi kirándulások vagy a táborok. Az ilyen típusú modulok között sok olyan található, amely az életkor azonossága következtében ugyanolyan jól felhasználható a szakiskolákban, mint a gimnáziumokban.

Akár tanórai, akár azon kívüli modulokról van azonban szó, a program csak akkor válik tartósan az iskola munká részévé, ha integrálódik az intézmény pedagógiai programjába és helyi tantervébe. Ennek megtervezésekor fontos számba venni, hogy milyen személyi feltételekre építhet a képességfejlesztés, illetve, hogy milyen új lehetőségek megteremtésére van reális esély az intézményben. Érdemes áttekinteni a helyi társadalom adottságait, feltételrendszerét, lehetőségeit is. A lakókörzet hagyományainak megismerése, a megőrzésükbe való bekapcsolódás ugyanúgy részévé válhat a szociális kompetenciákat fejlesztő programnak, mint a helyi problémák felszámolására szerveződő környezetvédő vagy segítő civil szervezetek tevékenységének megismerése, és az ezekben való szerepvállalás.

Átgondolást érdemel az a szempont is, hogy milyenek az iskola technikai lehetőségei, milyen eszközök használatára tud leginkább építeni a program. Ha van rá mód, a kompetenciafejlesztés jól összekapcsolható például az iskolai újság, az iskolarádió vagy az intézményi honlap működésével.

Mind az iskola, mind a tanulócsoporthoz szintjén alapvető szempont a tanulók összetételének, szükségleteinek, érdeklődésének és képességeinek figyelembevétele, hiszen a fejlesztés reálisnak csak ebből indulhat ki. Nem hagyhatók figyelmen kívül a szülői háttér sajátosságai sem.

Az iskolai szintű adaptáció lépései:

- Az iskola **pedagógiai programjának** és **helyi tantervének** áttekintése abból a szempontból, hogy mely pontokon kapcsolhatók hozzá a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésének kerettantervi céljai és az elvárt kimeneti eredmények.
- A pedagógiai program és a helyi tanterv felírt kapcsolódási pontjainak elemzése, abból a szempontból, hogy milyen **tanórai és tanórán kívüli lehetőségeket** kínálhat a képességfejlesztő program számára, és ennek alapján a kompetenciafejlesztés lehetséges iskolai kereteinek rögzítése.
- Az intézményben rendelkezésre álló, és a program során használható **technikai feltételek** (számítógép, kivetítő, DVD stb.) és **kommunikációs fórumok** (iskolaújság, honlap, chat fórum stb.) áttekintése.
- Annak számbavétele, hogy milyen lehetőségek kínálkoznak a **terepmunkára** az iskola környezetében, és milyen **helyi társadalmi csoportokkal** (kortársi közösségekkel, civil szervezetekkel stb.) lehet majd együttműködni a program megvalósítása során.
- A **diákok** életkori, érdeklődésbeli, szociális és kulturális **összetételéből adódó** kifejezett vagy látnak **elvárások** feltérképezése.

- Mindenek alapján a **kompetenciafejlesztés helyi súlypontjainak meghatározása** és annak rögzítése, hogy milyen szempontokat kell, illetve lehet figyelembe venni az egyes tanulócsoporthoz tevékenységét megtervező pedagógusoknak.
- A szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztésével kapcsolatos alapvető intézményi elképzelések **integrálása a pedagógiai programba és a helyi tantervbe**.

A tanulócsoporthoz szintjén megvalósuló adaptáció

Az egyes tanulócsoporthoz felhasználható kompetenciafejlesztési terveket **egy-egy tanúra** érdemes elkészíteni, időben nem sokkal a felhasználásuk előtt. Csak így biztosítható ugyanis, hogy a tevékenységek a diákok aktuális helyzetéből, adottságából induljanak ki, és szorosan nyomon kövessék fejlődésüket a kompetencia egyes részterületein belül. A tervezés legfontosabb lépései a következők lehetnek:

- Először **helyzetelemzés** keretében meg kell határozni, hogy – a kerettantervi célok, az elvárt eredmények, valamint a kompetenciatertület fejlesztési fókuszai szempontjából – melyek az adott tanulócsoporthoz legfontosabb aktuális jellemzői, esetleges problémái a kompetencia egyes részterületein.
- A helyzetelemzésre alapozva, szükséges meghatározni, hogy melyek lehetnek az adott tanú **reálisan kitűzhető kompetenciafejlesztési céljai** a csoport egészének, illetve azon belül szükség szerint az egyes diákoknak a szintjén.
- A fejlesztési célokat és a korábban rögzített iskolai keretek elemeit egy közös **mátrixba** rendezve, tanácsos áttekinteni, hogy az adott tanulócsoporthoz esetében mely célok milyen keretek között érhetők el a legnagyobb valószínűséggel.
- A mátrix segítségével kirajzolódó pontokra alapozva vázolható fel a tanulócsoporthoz **éves kompetenciafejlesztési terve**. Ennek a vázlatnak az összeállításába érdemes bevonni az érintett tanulókat is. A közös tervezés ugyanis nem csak motiváltságukat növeli, de hozzájárul ahhoz is, hogy növekedjék bennük a saját maguk fejlődése iránti felelősségérzet.
- A vázlatot célszerű annak a pedagógusnak elkészítenie, aki helyzeténél fogva az adott csoport első számú felelőse. Ezt követően azonban feltétlenül meg kell keresnie az intézményben és azon kívül is mindazokat, akikkel együtt kíván majd működni a hatékony kompetenciafejlesztés érdekében. Vagyis létre kell hozni **a közös célért összehangoltan dolgozó munkacsoportját**.
- A tanú fejlesztő munkájának részletes tervét a képességfejlesztésben érintett kollégáknak **közösen kell véglegesíteniük**. Ennek során meghatározzák, hogy milyen időkeretben, a tanú mely szakaszában, milyen konkrét tanulási körülmények között milyen modulokat dolgoznak majd fel. Célszerű megállapodniuk abban is, hogy a tanú folyamán milyen módon kerül sor közöttük a tapasztalatok cseréjére, ki vállalkozik esetleg új tanszék kidolgozására, vagy bemutatót foglalkozás tartására.
- Mivel a program egésze szempontjából fontos, hogy a szülők támogató háttérrel biztosítsanak hozzá, jó, ha az előkészítő munka utolsó fázisában készül egy **szülőknél szülő tájékoztató** is, amit minden család megkap a tanítási év kezdetén.

Az adaptáció mikroszintje

A program minden modulja többféle tevékenységi lehetőséget kínál a pedagógusok, illetve a diákok számára. Azt, hogy ezek közül mikor, melyik a legalkalmasabb az adott csoport számára, csak **helyben** és többnyire csak **aktuálisan** lehet eldönteni. Az előzetes terv ezért valamilyen mértékben mindig keretjellegű, és mindig szükség van rá, hogy a tanár kész legyen helyben meghozott döntéseivel érzékenyen **reflektálni** a tanulócsoporthoz zajló érzelmi vagy intellektuális folyamatokra.

A tanuló **részvétel intenzitása** ugyanis épp olyan erővel befolyásolja a kompetenciafejlődés mértékét, mint a megélt tevékenységfajta sokfélesége. Ez pedig csak úgy biztosítható, ha a programban dolgozó pedagógusok kellő érzékenységgel és **rugalmassággal** – a távlati célokat és a pillanatnyi helyzetet egyszerre figyelembe véve – tudják irányítani a tanulási folyamatot.

Együttműködés más intézményekkel

Az adaptációnak mindenhol lehetnek olyan szempontjai, amelyek **több térségi intézményben** azonosak, mivel azok a közös földrajzi, társadalmi és/vagy kulturális sajátosságokból fakadnak. De szép számmal lehetnek olyan szempontok is, amelyek az **azonos szakmai területhez kapcsolódó iskolákat** kapcsolják össze, és ilyen szempontból vetnek fel közös tartalmi igényeket.

Ilyen esetekben érdemes körvonalazni a közös célokat, fejlesztési szempontokat, tartalmi elemeket vagy tevékenység típusokat, s ezekhez kapcsolódóan közös – minden térségi intézményben, illetve minden azonos profilú szakiskolában egyaránt használható – speciális modulokat és/vagy eszközöket is kifejleszteni. A tanórán kívüli tevékenységek esetében ugyancsak számos lehetőség kínálkozik a különböző jellegű, intézményközi programok szervezésére.

A sajátos nevelési igények figyelembevétele

A programcsomagok alkalmasak az olyan integrált tanulócsoportokban való felhasználásra is, amelyek munkájában sajátos nevelési igényű diákok vannak. Az ilyen szempontú adaptációt sérültségi területenként kidolgozott részletes módszertani ajánlások segítik. Ugyanezt a munkát támogatják azok a gyógypedagógusok által kiegészített, illetve megjegyzésekkel ellátott – a Sulmova Adatbankban szabadon hozzáférhető, és a jövőben a gyakorlati pedagógusok által folyamatosan gyarapítható – modellek, amelyek mintául szolgálhatnak a helyi adaptációk elvégzéséhez.

4. A kiinduló helyzet elemzése és a folyamat nyomon követése

Kívánatos, hogy a szociális kompetenciák fejlesztési programja a tanulócsoport aktuális helyzetének előzetes elemzésére épüljön. Megalapozott és reális fejlesztési célokat kitűzni, a megfelelő tartalmakat és módszereket megválasztani ugyanis csak az érintett diákközösség érettségének, fejlettségének, érdeklődési körének, a tagjai közötti kapcsolatszerkezetnek és a csoport értéktrendjének ismeretében lehet.

Az induló helyzet diagnosztizálása fontos azért is, mert ezzel tudja majd összevetni a pedagógus a tanulási folyamat későbbi időszakában elvégzett mérések eredményeit. Ennek alapján tudja azonosítani a bekövetkezett változásokat – a fejlődés irányát és intenzitását –, s ennek fényében tudja felülvizsgálni saját munkáját is.

A bekövetkező változások okainak feltárásához azonban a két diagnosztizáló mérés közötti időszak folyamatainak követésére is szükség van. A menet közben szerzett benyomások azonban csak akkor lesznek jól felhasználhatók, ha a pedagógus valamilyen formában dokumentálja és archiválja ezeket.

A diagnosztizálás és a folyamatkövetés módszerei

Az értékeléshez szükséges információk gyűjtését segítő módszerek közül a legáltalánosabb a **megfigyelés**. Ennek nehézsége azonban, hogy a megfigyelést végző személy gyakran saját előzetes elvárásainak szemüvegén keresztül tekint a megfigyelt folyamatra, s így olykor nem csak azt rögzíti, amit valóban lát, hanem azt is, amit látni vél. Ezt a veszélyt csökkentheti a megfigyelési szempontok pontos, minél egzaktabb megfogalmazása.

Az **egyéni interjú** készítésénél fontos, hogy a kérdező pedagógus tisztázza magában a beszélgetés célját, s végig képes legyen erre koncentrálni. Ugyancsak lényeges a nyugodt kommunikációt elősegítő optimális feltételek –helyszín, időpont, időtartam stb. – megteremtése. A beszélgetőpartnerre őszintén kíváncsi interjúkészítőnek akkor van jó esélye a módszer eredményes alkalmazására, ha sikerül megnyernie a beszélő bizalmát, ha empátiával és segítőkészséggel közelít hozzá. A beszélgetésből nyert információk feldolgozását segíti a menet közbeni jegyzetelés vagy a magnófelvétel, amelyek alapján részletes emlékeztető készíthető.

A tanulók véleményeire kíváncsi **csoporthoz beszélgetés** akkor szolgált érdemi információkat, ha ennek során a diákok a vitavezető pedagógussal egyenrangúnak érzetik magukat, s átélhetik, hogy mindannyiuk gondolatai egyformán érdekesek és fontosak. A pedagógusnak vigyáznia kell arra, hogy miközben hitelesen képviseli saját értéktrendjét, ne erőltesse rá véleményét tanítványaira, ne sértse érzékenységüket, emberi méltóságukat, etnikai, kulturális és politikai identitásukat.

Bizonyos témákhoz **kérdőívek** vagy **tesztek** segítségével is gyűjthet információkat a pedagógus. A személyes életre vonatkozó témák esetében azonban óvatosan kell bánni a tanulók intím szférájába tartozó kérdésekkel, és megfelelő tapintattal kell közelíteni ezekhez. Az értéktrendre, az aktuális társadalmi jelenségekre vonatkozó vélemények vizsgálata esetén számolni kell azzal, hogy nem léteznek általánosan várható válaszok. Egy plurális demokráciában meglehetősen széles az elfogadható álláspontok köre. Ilyenkor csupán egy-egy állapot meghatározása lehet törekedni, s a pedagógusnak óvakodnia kell a feltartult helyzet minősítésétől. A kapott vélemények ilyenkor elsősorban csoportos beszélgetések, viták indítását szolgálhatják.

Az összegyűjtött információk tárolására legalkalmasabb eszköz a **portfólió**, egy olyan mappa, amelyben a tanár az egyes tanulók munkáit, a róluk készült pedagógiai feljegyzéseket tárolja és rendszerezi. Az összegyűjtött anyag ma már elektronikus formában is jól kezelhető. A rendszerezett információkat tartalmazó gyűjteményből értékelhetővé válik az egyes tanulók fejlődése és követhető lesz az a folyamat, ahogy beépülnek gondolkodásukba a megszerzett ismeretek, formálódnak különböző kompetenciáik, készségeik. Tanári dosszié természetesen nem csupán az adott tanulócsoporthól is készülhet. Sőt, a diákok maguk is készíthetnek portfóliót (illetve alakíthatnak ki maguknak elektronikus tárhelyet), amely segítheti a program során születtett saját produktumaik rendszerezését és hozzáférhetővé teszi az őnszemerük fejlesztéséhez.

5. A programcsomagok és a diákok fejlődés-lélektani sajátosságainak összefüggései

A szakiskola 9–10. évfolyamának tanulói általában serdülőkortúak. A program tervezésekor és megvalósításakor fontos tisztában lenni ennek az életkori szakasznak az alábbi sajátosságaival.

A serdülőkort gyakran nevezik átmeneti, határok mentén létező, nehezen megfogható és nehezen kezelhető korszaknak. A viselkedéses megnyilvánulások háttérében lévő erőteljes érzelmi-indulati aktivitás, és a kognitív teljesítőképesség megnövekedése egyaránt jellemzők erre az életszakaszra. A társadalmi szabályok elsajátítása, az értékorientáció, a kortárs közösségi és egyéni értékek meghatározása, elfogadása vagy elutasítása ebben az időszakban gyakran kerül konfliktusba a felnőttek világával, miközben a fiatalok már a felnőtt szerepeket is próbálgatják, izlelgetik.

A sokféle átalakulás jellemző következménye a serdülőkori identitásválság is. A programfejlesztők ezért különösen fontos feladatuknak tekintették – az ebben az élet-szakaszban megnyíló fejlesztési lehetőségek kiaknázása mellett – azt, hogy segítséget nyújtsanak a diákoknak új, differenciált identitásuk megtalálásához. A megfelelő önismeret és önélfogadás, illetve az ezeken alapuló önbizalom ugyancsak alapvető feltétele minden szociális eredményességnek.

A serdülőkort legfontosabb emocionális és intellektuális jellemzői:

- A fiatalok a korábbinál érettebb kapcsolatokat alakítanak ki társaikkal. Kapcsolataikon belül egyre fontosabb az azonos neműek barátkozása, amely a közös tevékenységek köré szerveződik. A kortárs kapcsolatok befolyásoló hatása 15 éves kor körül válik alapvetővé. Erősödik a diákokban a hasonló keresése, a való-hova tartozás, a hasonló izlésű, érdeklődésű emberekhez, csoportokhoz való vonzódás. Bizonyos értékek, külső és belső azonosságok mentén az iskolában is megjelennek a szubkulturák különböző változatai. A gyerekek számára egyre válik fontossá, hogy magukat másoktól megkülönböztessék, valamint az, hogy megélik a „beavatottság”, a valamin „belül lét” érzését.
- Ez az életszakasz alapvető fontosságú a heteroszexuális kapcsolatok alakulása szempontjából is. Ebben a korban sajátítják el a tanulók a felnőtt korra jellemző férfias és nőies szerepeket.
- Ekkor kell megteremtenuik a szülőktől és más felnőttektől való függetlenségüket is. Ez a kor a lázadások, a konfliktusok időszaka. Jelentősen módosul a szülő-lökkel való kapcsolat. Csökken az együtt töltött idő, és szaporodnak a családon belüli nézeteltérések. Ezek többnyire látszólag izlésbeli kérdések körül forognak, a valós probléma azonban általában a serdülők önállóságát korlátozó szülői kontroll. A szülő leghatasosabb eszköze ebben a korban a párbeszéd és a meggyőzés.
- A tanulók többségében kialakul egy korábbiaktól minőségileg eltérő információfeldolgozási technika, a módszeres gondolkodás. Képesé válnak a lehetőségek mérlegelésére, hipotézisek megfogalmazására, előre látásra, a megszokás korlátainak meghaladására. Megjelennek, illetve felerősödnek gondolkodásukban az erkölcsei szempontok. A társas jelenségek értékelése során képesé válnak nézőpontjuk áthelyezésére.
- Megnő az emlékezetük terjedelme. Jobb határfokkal kezdik el használni a különféle szintű szabályokat. Képesé válnak elvont fogalmak befogadására és használatára. Számos újfajta tevékenységbe kezdenek.
- Ez az az életkor, amikor lassan meg kell tanulniuk felelősséget vállalni saját magukért és másokért. Fel kell készülniük a közéletben való aktív részvételre. Mindezen átalakulások és sok-sok új elem befogadása közben pedig meg kell őrizniük személyiségük integritását, és fel kell építeni magukban saját identitásukat.

Az életkori sajátosságok és a program moduljai

A három programcsomag egészének tartalmi felépítése koncentrikus jellegű. A legfontosabb témák más-más megközelítésben, hangsúlyokkal és mélységben többször is megjelennek. A nagy témakörök között – időben egyre táguló és összetettebb formában – helyet kap a szociális kompetenciák alkalmazását igénylő valamennyi szint: a személyközi kapcsolatok világa, a helyi társadalom és a közvetlen lakóhelyi környezet, a lakókörnyezetet körülvevő régió, a magyar állam és az Európai Unió, mint az állampolgári lét jogi keretei, valamint az Európán kívüli területekhez, illetve a világ egészéhez kapcsolódó témák szintje.

A szakiskolákban módosítás nélkül felhasználható, s a mellékletben feltüntetett modulok középpontjában az önfejlesztés iránti igény felkeltése, az egészséges életvitelhez szükséges készségek és képességek kialakítása, a saját maguk és közvetlen környezetük iránti felelősségvállalás, valamint a társadalmi szolidaritás fontosságának tudatosítása, az aktuális társadalmi történések jelenségszintű megismerése, illetve az erre való reflektálni tudás képességének megerősítése áll.

Érzékeny témák feldolgozása a programcsomagokban

A csomagokban számos olyan modul található, amely magánéleti témákat vagy személyes érzelmeket érint. Az e modulok által ösztönzött beszélgetések célja, hogy felszínre hozzák a gyerekek belső érnittségét, érzését, tapasztalatait. Jól segítheti ezt a folyamatot, ha a pedagógus saját maga vagy más felnőttek élettapasztalatait kínálja fel ráhangolásként, vagy erőteljes érzelmi hatású irodalmi szemelvényeket, művészi alkotásokat használ erre a célra.

Mivel ilyen esetekben az egész folyamat a személyességre épül, a tanári reagálások és a tanulók egymás közti kommunikációja során egyaránt ügyelni kell arra, hogy tiszteljenben tartásuk egymás igényeit és érzéseit. Fontos, hogy mindenki segítségét kapjon saját véleménye megfogalmazásához és tartózkodjon az értéktételektől. Ez alól csak az olyan típusú tevékenység képez kivételt, amikor kifejezetten bizonyos értékek mellett érvelés a feladat.

Ha a beszélgetés során a tanulók megszólalása, véleményalkotása értéktéletté válna, a pedagógusnak közbe kell lépnie, és segítenie kell a hozzászólót abban, hogy mondanivalóját átfogalmazza. Fontos, hogy a foglalkozás vezetője, amikor csak teheti, pozitív visszajelzést adjon a diákoknak, ha aktivitást, együttműködési készséget, segítőkészséget, ügyes megfogalmazást tapasztal. Célszerű rögzíteni azt is, hogy az egymás iránti bizalom feltétele, hogy senki „nem viszi ki” a tereméből, nem mondja el másoknak, amit a téma kapcsán egymással megosztottak.

Fajsúlyosabb, érzelmileg felkavaró témáknál elengedhetetlen a foglalkozást lezáró közös szóbeli értékelés. Ennek során lehetőséget kell biztosítani minden résztvevő számára a megnyilatkozásra, de ezt a helyzetet – ahogy máskor is – rugalmasan kell kezelni, biztosítva a megszólalás önkéntességét.

II. FEJLESZTÉSI TERV

1. CÉLOK

A kompetenciafejlesztés célcsoportja a szakiskolák 9–10. évfolyamán tanuló, többségükben 15–17 éves diákok köre. A fejlesztő program legfontosabb céljai a következők:

- Különféle gyakorlatok révén elősegíteni, hogy *reális énkép* alakuljon ki a diákokban. Az ezen alapuló *önismeret* és *önbizalom* birtokában sikeresen oldják meg az életkoruknak megfelelő különféle feladatokat, s megtalálják helyüket a különböző kortársi közösségekben.
- Hozzájárulni ahhoz, hogy a diákokban kialakuljon egy olyan attitűdrendszer, amelynek jellemzői a *társas jelenségek iránti kíváncsiság* és *nyitottság*, a *tolerancia*, a *szolidaritás*, a véleményformálási és cselekvési *autonómia*, a közösség életében való *aktív részvételre* és a *felelősségvállalásra* való hajlandóság.
- Társas élmények nyújtása és különféle közösségi gyakorlatok révén, érzékelhető mértékben megerősíteni a tanulóknak a *szabálykövetés* és a *szabályalkotás* képességét, az *empátiát* és az *együttműködés* képességét, a *kritikát gondolkodás*, a *véleményalkotás* és a *döntés* képességét, valamint a konstruktív *konfliktuskezelés* és a hatékony *problémamegoldás* képességét.
- A szükséges komplex tudás (ismeretek, attitűdök, készségek és képességek) kialakítása és az értékek közötti választás gyakorlása révén képessé tenni a tanulókat arra, hogy az életkoruknak megfelelő mélységben mindenkor *el tudjanak igazodni* az őket körülvevő, szűkebb és tágabb világban, illetve érvényes, és a maguk számára megnyugtató módon értelmezni tudják annak jelenségeit.
- Annak elősegítése, hogy a diákok *pozitív életszemlélettel*, az *egészséges és biztonságos életvitelre* való képességgel és *reális jövőképpel* rendelkező fiatalokká, majd önmagukkal és környezetükkel harmóniában élő, tevékeny felnőttekké váljanak.

A fenti, kitüntetett célok megvalósítása mellett a kompetenciafejlesztő program tevékeny részt kíván vállalni a következő célok megvalósításában is:

- A diákok *információkezelési*, *gondolkodási*, *kommunikációs* és *önkifejezési* képességeinek fejlesztésében.
- A tanulócsoporthoz *kohéziójának* erősítésében, s abban, hogy a diákok e csoportokban megélhessék az egymásra utaltság érzését, illetve a közösséghez tartozásban rejlő értékeket.
- A tanárok *módszertani eszköztárának* gazdagításában, s a pedagógusok közötti *együttműködés* erősítésében.
- A szülők és gyermekeik közötti *kommunikáció* elősegítésében.

2. A KÉPESSÉGFELJESZTÉS FÓKUSZAI

A fejlesztők mindhárom programcsomag esetében az alábbi képességtérületek fejlesztésére koncentráltak – abban az értelemben, hogy e fogalmak itt körvonalazódnak.

(Az itt bemutatott kategóriák azonosak azokkal, amelyeket a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célzó programcsomagok kidolgozó a HEFOP program keretében valamenynyen használtak, illetve azokkal, amelyeket a kompetenciaterülethez kapcsolódó mérőszköz alkalmaz. A kerettanterv I. mellékletben található ajánló is e szempontrendszer szerint csoportosítva mutatja be a közvetlen szakiskolai felhasználásra javasolt modulok rendszerét.)

A) Az önismerettel összefüggő kompetenciák

Az érzelmek tudatossága (1)

Érzelmünk pontos azonosítása azt jelenti, hogy az ember helyesen ismeri fel, és helyesen azonosítja saját érzelmeit. A fejlett érzelmi tudatossággal jellemezhető egyén legfőbb szór tisztában van azzal, hogy éppen milyen érzelmet él át. Tudatában lenni érzelmi állapotainknak nemcsak élményállapotaink megnevezését jelenti, hanem azt is, hogy felismerjük az érzelmek kiváltó okokat is. Az érzelmek tudatossága alapozza meg az érzelmek szabályozását és a hatékony problémamegoldást. Ez a kompetencia összefügg megnyilvánulásaink kontrollálásával (az impulzuskontrollal), a kitartással, a lelkesedéssel, és az önmotivációval, valamint alapvető az empátia és a szociális készségek szempontjából is.

Önállóság, autonómia (2)

Az autonómia a környezeti nyomástól független cselekvésre való törekvést jelent. Ide tartozik az a szükségletünk is, hogy tevékenységünket önmagunk által megválasztottnak éljük meg. Az autonóm személy számára fontos, hogy miközben valamilyen módon viselkedik, azalatt úgy érezze, hogy döntéseit/választásait érdeklődése és értékei határozzák meg, és szabadon, a maga stílusában és/vagy módjában teheti azt, amit tesz, döntéseit/választásait pedig valódi énjét fejezik ki.

Identitás, hitelesség (3)

Az identitás az integrált én érzését jelenti. A hitelesség hajlandóság arra, hogy védekezés nélkül szembenézzünk önmagunkkal, vállalva erősségeinket és korlátainkat. A hibák, tökéletlenségek, tudásban való hiányosságok, és más korlátok elismerésében (reális szemlével és elfogadva ezeket), saját erősségek felismerésében és nagyra értékelésében nyilvánul meg. Viselkedésünkben következetes, kiszámítható magatartásként jelenik meg. A hitelesség a megélt érzések és azok tettkében való kifejezésnek az összhangja. A hitelesség feltétele a vállalt identitás. Legtöbb esetben a hitelesség és a vállalt identitás azt jelenti, hogy mindig úgy viselkedünk, amilyenek valójában vagyunk, valós (igazi) éntünk szerint élünk.

B) Önszabályozás

Az érzelmek kezelése: sikerkezelés, kudarcátírás, kitartás (4)

Az érzelmek kezelése saját érzelmünk szabályozásának a képességét jelenti. Nem pusztán a feszültségek megszüntetését vagy impulzusaink elfojtását, hanem egy-egy érzelem szándékos megjelenítését is. Az impulzuskontroll az a viselkedési forma, amellyel egy rövid távú kielégülést hozó akciót legátolunk azért, hogy az esetleges későbbi negatív következményeket elkerüljük. A kitartás azt a képességet jelenti, hogy az egyén akadályok vagy balszerencse ellenére is felülkerelkedik negatív érzelmi reakcióin, és folytatja céljai megvalósítását.

A hatékony érzelemszabályozáshoz egyidejűleg kell uralnunk érzelmünket, s képesnek lenni az őszinte és hiteles kommunikációra. Az optimális érzelemszabályozás hozzájárul az ember jóllétéhez, érzelmi egyensúlyához, énhatékonyosságának kifejlődéséhez. A sikeres érzelemszabályozás serkenti a szociális problémák azonosítását és megoldását, és alapját képezi a hatékony segítségnyújtásnak.

Felelősségvállalás (5)

A felelősségvállalás képessége több területen nyilvánul meg. A szociálisan kompetens ember felelősséget vállal közvetlen fizikai környezetéért (ideértve a természetet és a tárgyakat is), önmagáért és másokért. A környezet iránti felelősségvállalás többek között a környezet épségének megőrzését, a rend és a tisztaság védelmét, a természet iránti tiszteletet és a felelős állattartást jelenti. Az ember önmagáért való felelősségvállalása elsősorban az egészséges és biztonságos életvitellel azonos.

A kortársakért való felelősségvállalás az ellenséges viszonyulással és a kiközösítésre való hajlammal szemben nyitottságot, pozitív odafordulást, a szükség szerinti segítségnyújtás képességét is jelenti.

Törődés, tekintet másokra (6)

A másokkal való törődés, a jógszerűség, a korrektség, a jóindulat és az együttérzés megnyilvánulásaiént határozható meg. Az ezzel a kompetenciával jellemezhető emberek jól tudnak viszonyulni a más közegekből érkezettekhez, megértést mutatnak az általuk képviselt eltérő világszemlélet iránt. Az ilyen emberek jól ki tudnak jönni olyanokkal, akik mások, mint ők és értékelnik tudják azt, ha mások más módon viszonyulnak ugyanahhoz a dologhoz. A különbözőségek méltányolása az előítéletektől való megszabadulás alapja.

Tolerancia: nyitottság, véleményfogadás, bizalom (7)

A tolerancia szintje az elfogadott viselkedések körét jelzi, vagyis azt, hogy hol kezdődik bennünk a rosszállás. A tolerancia azt jelenti, hogy tekintettel vagyunk másokra és elfogadjuk, méltányoljuk minden embernek az egyéni és csoportkülönbségekhez való jogát, s képesek vagyunk elfogadni a mienktől eltérő közegekből érkező embereket. Megnyilvánul abban is, hogy az egyén képes a személyes és a közösségi érdekek harmonikus összeegyeztetésére, valamint a szociális interakciókban keletkező feszültségek elviselésére.

C) Énhatékony-ság-érzés

Pozitív önértékelés (8)

A pozitív önértékelés optimista érzéseket jelent önmagunkkal kapcsolatban. Megnyilvánul abban, hogy az ember inkább pozitívan, mint negatívan gondolkodik önmagáról, és gyakrabban él át pozitív, mint negatív érzelmeket.

Konstruktív self-érzékelés: egészséges önbizalom, belső kontroll (9)

A konstruktív self-érzékelés azt jelenti, hogy az ember olyan személyként tekint magára, mint aki képes a mindennapi kihívások kezelésére. Ez a fajta önmagunkra tekintés reális önismereten alapul, amely inkább pozitív, mint negatív töltetű. A pontos önértékelés saját erősségeink és korlátaink torzítatlan felismerését jelenti. Az önmagát „konstruktívan észlelő” ember tisztában van a képességgel és azokba a helyzetekbe, amelyek e képességeket kívánják, magabiztosan, optimistán lép be. Az önismeret és az önbizalom szoros összefüggésben áll egymással. A konstruktív self-érzékelés egészséges önbizalmat jelent, amely a kitartás alapja, és bizonyos mértékig azt is meghatározza, hogy az ember milyen érzelmeket él át a leggyakrabban. Konstruktív self-érzékelésre van szükség ahhoz, hogy az egyén képes legyen népszerűtlen nézetek mellett is kiállni, és ez a kompetencia segíti a bizonytalan, feszültségterhelő helyzetekben való döntések meghozatala során is.

D) A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek

Információkezelés (10)

Az információkezelés képessége az egyik legfontosabb kognitív kompetencia. Fejllettsége és fejlesztése minden típusú tanulási folyamat előfeltétele és része. Magában foglalja az információk összegyűjtésének, rendszerezésének és feldolgozásának a képességét.

Problémakezelés (11)

Ez a kompetencia a szociális problémák pontos és reálisabb azonosításához, valamint a hatékony megoldásukhoz szükséges képességeket tartalmazza. A szociálisan kompetens emberek többféle megoldást tudnak generálni problémáik helyzetekben, mert képesek rá, hogy különböző nézőpontokból gondolják át azokat. Reálisan értékeli, hogy az adott helyzetet milyen mértékben lehet kontrollálni, illetve, hogy a különböző megoldások milyen kockázatokkal járnak. A hatékony problémamegoldáshoz az embernek tudatában kell lennie az adott helyzetben átélt érzelmének, és reálisan kell értékelnie, hogy az adott körülmények között mire lesz képes.

Kritikai gondolkodás (12)

A kritikai gondolkodás szociális kompetenciákkal összefüggő területe a szociális normák kritikus kezelése. Az a képesség, amellyel az ember kritikusan tudja értékelni a különböző szociális és kulturális források, illetve a média által közvetített üzeneteket. A fejlett szociális kompetenciával jellemezhető ember egyrészt képes viselkedését a szociális szabályoknak megfelelően megszervezni, másrészt kritikusan viszonyul magukhoz a normákhoz is. Önbizalmától függ, hogy milyen mértékben hisz a szabályok és a bevett formulák megkerülhetőségében, és van-e bátorsága alkalmanként figyelmen kívül hagyni azokat.

Szabályalkotás, szabálykövetés (13)

A szabályok életünk fontosabb törvényszerűségeit rögzítik, és a körülöttünk lévő szükséges rend feltételeit teremtik meg. Ha a szabályok ésszerűek, a másokkal való együttléte és a közösség fejlődését valóban megkönnyítik, akkor az egyén ezeket segítségként és nem kényszerként éli meg. A szabályok követésének képessége könyvebben alakul ki, ha az egyén aktív résztvevője kialakításuknak, illetve ha önmaga is megélté a szabály hiányának negatív következményeit. Fontos, hogy a diákok a közösen létrehozott iskolai szabályokat nélkülözhetetlen együttélési normaként interiorizálják, tegyék belsővé.

Kreativitás, rugalmasság, nyitottság (14)

A kreativitás új és hasznos dolgok, ötletek előállításának összetett képessége. Alapvető kritériumai az újszerűség, a hatékonyság és a hitelesség. Az újszerűség azt jelenti, hogy valami eddig nem létezőt hozunk létre. A hatékonyság azt, hogy a produktum az egyén és/vagy a társadalom számára hasznos. A hitelesség pedig azt, hogy a létrejött dolog az egyén saját produktuma, nem mások termékeinek másolata.

A rugalmasság arra vonatkozik, hogy a személy mennyire alkalmazkodik jól az új helyzetekhez kognitív téren és a szociális viselkedés szempontjából. A rugalmas személyek nemcsak tolerálják, de szeretik is a kétértelműséget, azt, hogy a dolgokat több oldalról is átgondolják. Képesek a véleményük megváltoztatására, és a negatív helyzetekre többféle választ is tudnak adni.

A nyitottság az újszerű gondolatokra, ötletekre, érzésekre és értékekre való válasz-készséget jelenti. Motivációs alapja a kíváncsiság. A kíváncsi ember külső ösztönzők nélkül is érdeklődik a körülötte zajló történések iránt, keresi az újszerű élményeket, a változatosságot és a kihívásokat. A nyitottság megnyilvánulhat fejlett képzeletőrből, esztétikai érzékenyebben vagy különböző értékeket valló emberek megértésében és elfogadásában is.

E) Társas kompetenciák

Empátia (15)

A beleérző képesség, az empátia bázisát az úgynevezett perspektíva-felvétel alkotja. Ez az alapja annak, hogy helyesen ismerjük fel mások érzelmeit. A perspektíva-felvétel nehezíti, hogy nincs mindig megfelelés az emberek arcifejezése és belső állapota között. Az arcifejezések olykor szimbólumokként is működhetnek. Mások érzelmi állapotainak megértéséhez ezért fontos figyelembe venni az adott szituáció körülményeit is. A másik nézőpontját átvenni képes ember osztotni tud a többiek érzéseiben, együtt tud örülni velük, képes átélni mások esetségét. A beleérző-képesség előfeltétele az éntudatosság. Az empátia és a felelősségérzet együtt tesz képessé bennünket a hatékony, s esetenként önzetlen segítségnyújtásra. Hiánya pedig gyakran viselkedési problémákkal jár együtt.

Kommunikációs készségek, véleményalkotás, vitakészség (16)

A kommunikációs készségtár legfontosabb alkotórészei: a saját érzéseink, gondolataink pontos és egyértelmű kifejezésének képessége, illetve mások verbális és non-verbális üzeneteinek helyes értelmezése. Az ember, aki e készségeket magas szinten bírta, képes beszélgetéseket kezdeményezni és fenntartani különböző társas helyzetekben, és általában nem ért félre másokat. Világosan, nyíltan (pozitív és negatív információtokra egyenlő figyelmet fordítva), érthetően fejezi ki üzeneteit. Odafigyel másokra és kölcsönös megértésre törekszik. A kommunikációs készségek az együttműködési képesség alapját képezik, s az együttműködés gyakorlása közben maguk is fejlődnek. A kommunikációs készségek minden szociális készség alapjának tekinthetők.

Együttműködés (17)

Az együttműködési készség teszi lehetővé, hogy részt vegyünk páros és csoportos társas helyzetekben, és képesek legyünk a megfelelő szociális szerep felvételére. Az együttműködés legegyszerűbb formája a barátságok kezdeményezése, illetve a baráti kezdeményezések elfogadása. Fontos típusa a felnőtt-gyerekek (például a tanár-diák) együttműködésre való képessége. Lényeges megnyilvánulása a játék és a munka közbeni együttműködés, valamint az értékeléssel társuló helyzetekben való együttműködési képessége.

Az együttműködéshez szükség van a szociális szabályok és a konstruktív kritika elfogadására. Fontos feltétele az empátia és a fejlett kommunikációs készség. Az együttműködésre való képesség a hatékony problémamegoldás és a konfliktuskezelés előfeltételének tekinthető.

Konfliktuskezelés (18)

A kompromisszumkészségünkön múlik, hogy képesek vagyunk-e békésen, mások érzéseinek és perspektívájának figyelembevételével megoldani konfliktusainkat. Egy problémát akkor oldunk meg kompromisszummal, ha egy vitás helyzetben mindkét fél többé-kevésbé egyenlő mértékben mond le tulajdon érdekeiről, és arra törekszik, hogy olyan megoldást találjon, amely mindkét fél számára a leginkább működőképes.

Segítségkérés (19)

A segítségkérésnek nagyon sok fajtája van jelen az életünkben. A tanártól való segítségkérés a tanulók esetében olyan kompetencia, amely közvetlenül befolyásolhatja iskolai teljesítményüket. A segítségkéréshez elsősorban konstruktív self-érzékelésre van szükség.

Visszautasítás (20)

A visszautasítás a nemet mondás képességét, majd e döntés következetes végig vitelét jelenti annak érdekében, hogy elkerüljük az olyan helyzeteket, amelyekben mások nyomást gyakorolhatnak ránk. A visszautasítás képessége szükséges ahhoz, hogy az ember egyenrangú/szimmetrikus kapcsolatokat tudjon kiépíteni kortársaival, illetve általában véve másokkal. Ennek hiányában az ember könnyen alárendelődhet, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. A visszautasítási képesség alapját a szociális normák kritikus kezelésének képessége adja.

Társadalmi részvétel és szolidaritás (21)

Az önkéntes társadalmi részvétel külső kényszer nélküli feladatvállalást jelent a közös érdekében. Ebben az esetben fontos a csoporthoz tartozás, és az a gondolat, hogy a csoporttagoknak időt és energiát kell fordítaniuk közösségük jólétének előmozdítására.

A szolidaritás szociális felelősségvállalást jelent. Az ennek fejlett szintjével jellemezhető személy felelősséget érez azért, hogy – önmaga lehetőségeit figyelembe véve – jobbá tegye a világot, s hajlandó időt és energiát is szánni erre. Érzékeny a szociális és gazdasági egyenlőtlenségekre, fontos számára, hogy segítsen azokon, akik nehéz helyzetben vannak. Részvételt és szánalmat érez azok iránt, akik bajban vannak, és erkölcsi kötelességének érzik, hogy törődjön velük.

F) Környezeti kompetencia**Környezeti tudatosság (22)**

A környezeti tudatosság középpontjában a rövid távú profit- és növekedésközpontú gondolkodás helyett a hosszú távra tekintő fenntarthatóság gondolata van. Az ennek kialakítását célzó pedagógiai középpontjában az ún. TÉT koncepció áll. A mozaikszó betűi a következő tartalmakat jelölik: T = Tudományos ismeretek: különböző tárgyakból származó háttértudás, E = Értéktudás: mindazon tényezők, amelyek alapvetően meghatározzák az egyének döntéseit, T = Társadalmi gyakorlatok: egyéni és társas szokások, melyek összefüggésbe hozhatók a környezethez és természethez való viszonyval, valamint befolyásolják azokat.

A kívánt eredmény elérése szempontjából fontos, hogy a tanulás során szerepet kapjanak a megválaszolatlan, illetve kételkedést ébresztő tudományos kérdések, s a különböző tudományos eredményeket ne megdönthetetlen igazságokként mutassuk be, hanem egy folyamatosan fejlődő, változó rendszer részeként.

Ember és természet kölcsönös függőségének megértése (23)

Az ökoszisztéma különböző élőlényközösségek, társulások, és azok élőhelyeinek rendszere, amelyen belül kölcsönös egymásra utaltság áll fenn az adott területen élő élőlények és a természeti környezet között. Mára a világ egyik központi problémájává vált az a tény, hogy a mindennapi életünk szempontjából természetesként elfogadott tevékenységek sokasága alapvetően befolyásolja a környezet állapotát. Az ember és természet kölcsönös függőségének megértése annak elfogadását jelenti, hogy az ember nem élhet úgy, mintha a természet erőforrásai korlátlanok lennének, s tettei során – saját maga hosszú távú érdekében is – mindig mértékelnie kell, miként hatnak tettei a természeti környezetre.

A környezetet védelmezni és megőrzéséhez szükséges tudás (24)

E tudás középpontjában egy ökológiai ismeretrendszer áll, amelynek központi elemei a különböző szervezetek közötti energia- és anyagszállításra, az energia- és anyagcsere folyamataira, valamint az élőhelyekre vonatkozó ismeretek. Ugyancsak alapvető ebből a szempontból annak ismerete, hogy milyen helyet foglal el az ember az ökológiai rendszerben, s milyen hatással van az emberi tevékenység a természetben évezredek alatt kialakult egyensúlyokra.

A környezetért felelős magatartásformák (25)

A környezeti tudatosság cselekvésben megnyilvánuló formája a környezettudatos magatartás, amelynek vezérlő elve a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” ma már széles körben elfogadott gondolata. Az iskolai programok jelentős mértékben hozzájárulhatnak olyan apró, de a magatartásba szervesen beépülő, felelősséget kifejező környezetkímélő szokásoknak a kialakításához, amelyek döntőek lehetnek a felnőttkori viselkedést átható környezettudatos szemlélet kialakulása szempontjából.

Az itt bemutatott kompetenciafókuszok többsége olyan jellegű, hogy önmagában is szervezőjévé vált egy-egy modul tartalmának. Van azonban közöttük néhány olyan is, amelyik – bár nagyon fontos –, önmagában nem képezi alapját egyik modulnak sem. Ezek az elemek más fejlesztési területekkel összekapcsolva jelennek meg a modulokban. Ez az oka annak, hogy az I. mellékletben vannak olyan sorok, amelyek üresek maradtak.

3. TARTALMI EGYSÉGEK

A kompetenciafejlesztéshez felhasználható három nagy programcsomag összesen több mint 350 különböző modult tartalmaz. Ezek bármelyik használható nyersanyagként a helyi program kialakításakor. Van azonban közöttük 66 olyan, amelyik különösebb átalakítás nélkül is könnyen befogadhatónak látszanak egy szakiskolai programba. Az ajánlott modulok közül 43 a Polgár a demokráciában, 12 a Felkészülés a felnőtté válásra, 11 pedig a Toleranciára nevelés programcsomagjában található.

E modulok természetesen többféle módon is logikus sorokba rendezhetők. De az első önálló tervezéshez talán jó segítséget nyújt az alábbi csoportosítás. A tanterv mellékleteiben szereplő modulok jól beilleszthetők az alábbi témakörökbe, illetve altémákba:

- (1) **Felelősség önmagunk iránt**
 Önismeret
 Hazaszeretet
 Magyarságtudat
 Tudatos és felelős életvitel
- (2) **A test és a lélek egészsége**
 Mentálhigiéné
 Egészségmegőrzés
 Káros szenvedélyek
- (3) **Egymás között**
 Kommunikáció
 Család
 Társak és barátok
 Ifjúsági szubkultúra
- (4) **Konfliktusaink**
 Elfogadás, bizalom
 Erőszak – erőszakmentesség
 Kulturális különbségek
- (5) **Szabályalkotás-szabálykövetés**
 Szabályok az életünkben
 Szabályok a sportban
 Szabályok és szabálytalanságok a változó világban
- (6) **Felelős döntések**
 Ha furdal a lelkismeret...
 Döntéseink felelőssége
- (7) **Azonosságok és különbségek**
 Szegények és gazdagok
 Sérült embertársaink
 Cigányok és magyarok
 Jog az egyenlőségre
- (8) **Közösség – demokrácia**
 Közösségeink
 Civil társadalom
- (9) **Globalizáció**
 Egységesítő világunk
 Szociális globalizáció
- (10) **Földünk és környezetünk**
 Környezetünk aktuális állapota
 Fenntartható fejlődés
 Személyes felelősségvállalás a környezetért

A modulok közötti válogatásnál, illetve ezek tematikus elrendezésénél jó szolgálatot tesz az egyes modulokat bevezető leírás, amelyből megismerhető az adott foglalkozás célja és rövid tartalma. Megtudható, hogy a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák egészén belül milyen részterületek fejlesztését tekintti fő feladatának az adott modul. S e nyitólapról látható az is, hogy hozzávetőleg mennyi időt igényel a modul megvalósítása. Ez utóbbi persze inkább csak tájékoztató ajánlás.

4. MÓDSZERTANI ALAPELVEK

A program uralkodó tanulási formája a **tapasztalatokon nyugvó, aktív tanulás**. A demokratikus magatartás készségei ugyanis mindenek előtt gyakorlás, használat, alkalmazás révén művelődnek ki. A tevékenység terepe szimulált és valóságos helyzet egyaránt lehet. A kettő azonban nem helyettesíti egymást, hiszen más a funkciójuk.

A **szimulált helyzet** védett közeget biztosít a tanulók számára, amelyben lehet tévedni, és többféle megoldást is ki lehet próbálni. Mód van arra, hogy ugyanazt a helyzettől több oldalról – nézőpontot vagy szerepet váltva – is megéljék a tanulók. Az így szerzett tapasztalatok azonban még nem elégségesek ahhoz, hogy a kialakult készségek biztonságosan működjének a valóságos, előre nem ismert, nem mindig kiszámítható módon alakuló társas helyzetekben.

A megvalósuló programban ezért érdemes jelentős teret adni a **tényleges felelősséggel** és következményekkel járó választásoknak, döntéseknek, cselekvéseknek – és az ezekből fakadó, megélt egyedi tapasztalatoknak is.

A program egészét áthatja a **projektszemlélet**. A modulok túlnyomó többsége olyan kereteket kínál, amelyekben lehetőség van az önálló tanulói kutató- és alkotómunkára. Ez olykor a fejlesztők által pontosan megtervezett keretek között történhet. Mások viszont – amennyiben a körülmények ezt lehetővé teszik – a helyi adaptáció során nőhetnek nagyobb projekteké az eredetileg 1–2 tanórányi időre tervezett modulok.

A program csak **személyközpontú** pedagógiai módszerek alkalmazása mellett tudja elérni a kívánt fejlesztő hatást. A direkt nevelés eszközeit kifejezetten kerülni kell a megvalósítás során. Kívánatos viszont, hogy a közreműködő tanárok ne elszigetelten, hanem **csapatként** dolgozzanak a tervezéstől a kivitelezésig, rendszeresen konzultálva és együttműködve, közös felelősséget érezve diákjaik fejlődéséért.

A szociális kompetenciafejlesztés összetett jellegéből adódik, hogy módszertani eszköztárában nagyon sokféle eljárás jelenhet meg. Egyaránt helyet kaphatnak benne a hagyományos és az interaktív, élményközpontú módszerek is. Összességükben azonban ez utóbbiaknak kell dominánsnak lenniük.

A tanítás-tanulás „klasszikus” módszerei a programban

- **Előadás:** a tanári összefoglalások és az önálló tanulói munkák bemutatása, a tapasztalatok megosztása során.
- **Magyarozat:** olyan helyzetekben, amikor a cél a lényeg kiemelése, egy-egy kérdés tisztázása. Ez a forma a legkülönbözőbb munkaformákba beépíthető.
- **Megbeszélés, beszélgetés:** egy-egy jelenség, esemény, folyamat, tapasztalat, probléma több szempontú feldolgozása, vélemények egymással való megosztása esetén. Segít az egyeztetésben, mások megértésében és a közös gondolkodásban.
- **Szemléltetés:** szembesít a valósággal – tárgyak, jelenségek közvetlen megtapasztalásával, vagy folyamatok észlelése, elemzése révén. Segít a fogalomalkotásban, rendszerezésben, összefüggések megértésében, a lényeg kiemelésében, a figyelem felkeltésében.

Interaktív, résztvevő, saját élményen alapuló módszerek a programban

- **Kooperatív tanulás:** csoportos tanulási forma, amely talán a legjobban fejleszti a diákok személyes felelősségvállalását, a hatékony együttműködéshez szükséges készségek és a tolerancia kialakulását.
- **Szerepjáték:** egy-egy jelenség, szituáció, probléma feldolgozása dramatikus formában. Jól fejleszti az empátiát, és segíti az összefüggések saját élmények általi megértését.
- **Vita:** támogatja a gondolkodás és a kommunikációs készségek fejlesztését – a tanulók nagyfokú önállóságot kaphatnak benne, gyakorolhatják álláspontjuk képviselését, de egyúttal mások gondolatának befogadását is.

Speciális, előkészítő, elmélyítést/elmélyülést, terapevutkorlatot lehetővé tevő módszerek

- **Interjúkészítés:** legfőbb sajátossága, hogy nyitott kérdésekre épül. Jól segítheti az egyedi esetek, illetve helyzetek belső összefüggéseinek mélyebb megismerését.
- **Kutatás, megfigyelés, mini-terepunka:** az emberek, csoportok, jelenségek természetes környezetében végzett adatgyűjtés, amelynek fő célja a vizsgált emberek világának jobb megértése. A személyes részvétel, valamely közösséggel, csoporttal fenntartott folyamatos kapcsolat eredményeként megismerhető mások életének, szociális helyzetének, problémáinak saját szempontú látása. A megfigyelő gyakorolni tudja, hogy maga mögött hagyva személyes és kulturális korlátait. Valóban beleéli magát mások helyzetébe, és ezzel az előítéletes gondolkodás és diszkrimináció feltüreltségét átélve tényleg toleránssá válhat.

5. TANULÁSI KÖRNYEZET

A szociális, életvitel és környezeti kompetenciák fejlesztését az olyan **tárgyi környezet** támogatja leginkább, amely derűs és barátságos. Mozgatható berendezésével pedig lehetőséget kínál arra, hogy a teret beszélgetéshöz, csoportmunkához, szerepjátékhöz vagy vitához egyaránt megfelelő módon lehessen kialakítani.

A személyi feltételeket tekintve, nagymértékben segítheti a szociális tanulás eredményességét, ha helyet kap benne a **családdal való együttműködés**. Erre azonban csak akkor lehet számítani, ha a szülők pontosan tájékoztatják a program céljairól, módszereiről, várható eredményeiről. Ha ezt időben és megfelelő formában teszik, akkor valószínűsíthető, hogy a szülők szívesen hallgatják majd meg gyerekeik beszámolóját az iskolai munkákról, és remélhetőleg arra is nyitottak lesznek, hogy válasszanak nekik az órai feladatokhoz kapcsolódó kérdéseikre. Sőt sokan talán arra is készek lesznek, hogy megosszák gondolataikat gyermekeikkel a különféle témákhoz kapcsolódóan.

A **pedagógusoktól** a hagyományostól eltérő attitűdöket és módszereket vár el a program, bár sokan vannak, akik a **személyközpontú pedagógia** elveit magukénak vallva, mindezt már más óráik keretében is sikeresen alkalmazzák. Fontos, hogy

- a programban résztvevő pedagógusok szemléletükben és alapértékeikben egységes, műhelymunkára kész csapatot alkossanak;
- a tanárok egyenrangú, partneri kapcsolatban legyenek a szülőkkel, minél több lehetőséget biztosítva számukra a kölcsönös információcserére és a kapcsolattartásra;
- s partneri kapcsolatot alakítsanak ki a diákokkal is, amelynek keretében természetes módon kap helyet a közös gondolkodás, tervezés és normateremtés.

Tanári attitűdök és képességek

A program értékeit csak olyan pedagógusok tudják hitelesen képviselni, akik birtokában vannak a demokratikus magatartás attitűd- és képességbeli elemeinek, amelyek a gyerekekkel szembeni viselkedésüket is érezhetően áthatják. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- Az **önreflexió** képessége, amelynek birtokában a pedagógus képes kontrollálni önmagát, miközben követi diákjai előrehaladását. E képesség teszi lehetővé a személyiség korlátainak belátását és az erősségek kibontakoztatását a tanári szerepkörben.
- Szabad gondolatcsere és véleményalkotás csak akkor alakul ki egy csoportban, ha a gyerekek érzik, hogy tiszteletben tartják véleményüket, megadva nekik a tévedés jogát is. Ezért fontos, hogy a pedagógus **le tudjon mondani a tekintélyelvű megoldásokról**, képes legyen érvekkel vitatkozni, és a szokásosnál személyesebb módon részt venni a diákokkal folytatott kommunikációban.
- A program által támogatni kívánt kreativitás és a közös munkában a személyiség egészével való részvétel csak **szorongásmentes légkörben** alakul ki. A pedagógusnak ezért képesnek kell lennie bátorító, oldott, bizalmas légkör kialakítására.
- A programban alkalmazott egyes módszerek (a differenciálás, a kooperatív tanulás, a drámajáték, a projektek megvalósítása) **jó szervezőkészséget és megszokott figyelmet** kívánnak, valamint azt, hogy a pedagógus megfelelően tudjon **bánni az idővel**.
- Szerepét tekintve, ebben a programban a tanár nem a tudás legfőbb letéteményese, hiszen a tartalom jellege ilyen fajta szerepet nem is kínál fel senkinek. A pedagógus fő feladata az, hogy **a tanulás felnőtt segítője** legyen, aki a maga eszközeivel támogatja az egyes diákokat, illetve tanulói csoportokat a különféle egyedi utak megtalálásában.

Módszertani felkészültség

A program sokféle módszer alkalmazását igényli, illetve kínálja fel lehetőségként. Ezek között vannak olyanok, amelyek jellegükből fakadóan természetes elemei a szokásos pedagógiai eszközkészletnek. Ilyen például a beszélgetés és a vita.

A viszonylag új, még kevésbé elterjedt eljárások, tanulás szervezési módok azonban speciális felkészültséget és gyakorlatot igényelnek. Ilyenek a kooperatív tanulási technikák, a drámajáték, az internet és a számítógép, valamint a projekt módszer tanórai alkalmazása. De az e területeken esetleg még hiányzó tudást ma már számos akkreditált továbbképzés keretében meg lehet szerezni.

6. AZ ÉRTÉKELÉS ALAPELVEI

A szociális kompetenciák fejlődésének követésére és értékelésére általánosságban véve alkalmatlan forma az osztályozás. Erre a célra eredményesen csak a formatív vagy fejlesztő értékelés használható, amelyhez gazdag eszköztárat kínálnak a program moduljai. Ezek között egyaránt szerepet kap a tanulói önértékelés, a társak általi csoportos visszajelzés, és a tanári értékelés sokféle formája. De helyet ad a program a tanári munka diákok általi értékelésének is.

A szociális kompetenciák fejlettsége nehezen mérhető, direkt módon nem is igen figyelhető meg. Erzékeny, nehezen megfogható készség- és képesség-együttesről, attitűdokról van szó, amelyeket kevésbé előnyös, sőt néha lehetetlen számszerűsíteni. Következtetni lehet azonban rá viselkedéses, verbális és érzelmi megnyilvánulási formákból, s így fejlődésük mégis érzékelhető és nyomon követhető. A véleményt nyilvánító tanármag azonban mindig árnyalt megközelítést kell alkalmaznia, amelynek lényege sosem az ítélet, hanem az adott állapot méltatása egy korábbihoz képest, illetve a további lehetőségek megfogalmazása.

A modulokban megjelenő értékelési formák legfőbb közös jellemzői:

- A tanulók egész személyiségének fejlesztését célozzák.
- Döntően szóbeli vagy írásos, szöveges visszajelzések.
- Lehetőség szerint minden munkafolyamathoz és produktumhoz hozzákapcsolódnak, függetlenül attól, hogy egyéni vagy csoportos tanulási helyzetről van-e szó.
- A nehézségek, hiányosságok feltárása, megbeszélése mellett elsősorban a pozitívumok megerősítésére koncentrálnak.
- Fontos funkciójuk a diákok tanulási képességének fejlesztése.
- Az egyéni sajátosságra való odafigyelés révén felbresztik, illetve fenntartják a tanulók motiváltságát.
- Segítséget nyújtanak a diákoknak a hozott hátrányok, illetve a tanulási folyamat során szerzett kudarcok feldolgozásában.
- Építenek a tanulói önértékelésre és önreflexióra.

A program moduljai a legtöbb esetben külön-külön bekezdést szentelnek az értékelés témájának, és megoldásokat javasolnak a pedagógusoknak.

7. A FEJLESZTÉS IDŐKERETEI

A kitűzött célok megvalósulásához szükség van rá, hogy az érintett tanulócsoporthoz évente minimálisan 60 órányi olyan – tanórai vagy tanórán kívüli – foglalkozáson vegyenek részt, amelyek a jelen tantervnek megfelelő módon, kifejezetten a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák fejlesztését célozzák.

A hatást természetesen csak növeli, ha az e célra felhasználható időkeret ennél nagyobb, s ha az iskolában megvalósuló foglalkozások terepmunkával, illet a helyi társadalom civil szervezetiben végzett önkéntes gyakorlatokkal egészülnek ki.

8. A PROGRAM ESZKÖZTÁRA

a) Foglalkozástervek

A három programcsomagból felhasználásra javasolt 66 kész modul – akárcsak az összes többi – azonos felépítésű, s mindegyik tartalmazza a tanulók által használható eszköztárat, valamint azokat a segédleteket, amelyek közvetlenül támogatják a pedagógusok munkáját az egyes foglalkozások megtartásában.

Helyi adaptációk esetén a programcsomagok eszközei az eredeti modulokból kiemelve, saját foglalkozástervekbe illesztve is felhasználhatók. A modulokban szereplő eszközök ugyanakkor olyan mintáknak is tekinthetők, amelyek alapján a diákok vagy a pedagógusok hasonló típusú segédleteket állíthatnak elő saját, helyileg kifejlesztett vagy adaptált foglalkozásterveikhez kapcsolódóan.

A fejlesztők által biztosított eszközök mellett számos téma esetében feldolgozható, kommentálható és rendszerezhető forrásanyagként kezelhető minden olyan egyéb információ is, amely az adott témakörhöz kapcsolódóan a diákok számára elérhető és érdekes – a közvetlenül megismerhető tapasztalati világ részleteitől a média által közvetített valóságig.

A modulokhoz tartozó tanulói eszközök jellemzői

A foglalkozások keretében használható tanulói eszközök alappéldányai szükség szerintni mennyiségben sokszorosíthatók. A modulok leírásai mindig tartalmaznak arra vonatkozó útmutatást, hogy melyik eszközből milyen mennyiségre van szükség egyik vagy másik módszertani megoldás választása esetén.

A tanulói eszközök legfontosabb típusai:

- Írott szövegek (különféle források, irodalmi szemelvények, esetleírások stb.). Ezek jellemző sajátossága, hogy kisebb szakaszokra tagolódnak, és a csoportmunka igényei szerint részekre vághatók.
- Szómagyarazatok, lexikoncikkék a foglalkozás tartalmi anyagához kapcsolódóan.
- Kinyomtatható képek, grafikonok, térképvázlatok és adatsorok.
- Egyéni, páros és csoportos használatra tervezett feladatlapok, illetve feladatleírások.
- Különféle típusú kérdőívek és interjúvázlatok – a családból, a kortársi csoportból és a helyi társadalomból nyerhető információk összegyűjtéséhez.
- Az önálló egyéni, páros vagy csoportos munkát segítő szempontok (vitához, projektmunkához, adatgyűjtéshez, elemzéshez, információfeldolgozáshoz, vélemények-érzések megfogalmazásához stb.).
- Az önálló projektmunkát segítő tervező sablonok.
- Szétvágható lapokra nyomtatható különféle kártyák (tabu, memory vagy activity játékhoz felhasználható kártyák, fogalom- és definíció kártyák, információkártyák, szerepkártyák, témakártyák, csoportalakításhoz használható kártyák, helyzetkártyák, problémakártyák, kérdéskártyák, véleménykártyák stb.).
- Szerepjátékokhoz, szituációs gyakorlatokhoz használható, sokszorosítható kellekék (részvények, játékpénzek stb.).
- Érvelesi gyakorlatok, viták során felhasználható kulcsmondatok.
- Jegyzőkönyv-űrlapok a különböző tevékenységekkel kapcsolatos reflexiók rögzítéséhez. Szavazó, illetve pontozólapok, amelyek segítségével véleményüket fejezhetik ki a diákok egyéni vagy csoportos formában.
- Értékelő lapok –egyéni vagy csoportos felhasználásra.

A tanulói eszközök nagyobb része a foglalkozások keretében felhasználható, olyan segédlet, aminek nem nagyon van az adott helyzetben kívüli értéke. A munka során azonban számos olyan alkotás is születet, ami intellektuális vagy lelki értelemben értéket képvisel, s mint ilyen megőrzésre érdemes.

Az egyéni munkákat (személyes reflexiók, fantáziagyakorlatok, interjúk, terepmunkák vagy megfigyelések jegyzőkönyvei stb.) érdemes minden diáknak egy-egy gyománnyal vagy elektronikus mappában összegyűjtenie.

A csoportmunkák eredményei – jellegüktől függően – többféle módon is archiválhatók. A tablók egy időre közszemlére tehető az iskola valamilyen nyilvános terében, majd megőrizhető az iskola könyvtárában, vagy lefényképezhető egy elektronikus dokumentumtár számára. A kiállításokról, szerepjátékokról, bemutatott előadásokról szintén készíthetők fényképek vagy akár filmfelvételek is. Végül minden, amit sikerült elektronikus formában rögzíteni, helyet kaphat az iskola honlapján.

A modulokhoz tartozó tanári eszközök jellemzői

A tanári segédlettár fő funkciója, hogy időt takarítson meg a pedagógus számára, készen kínálva neki mindazon információt és gyakorlati útmutatást, amelyre építve nagyobb előkészítő erőfeszítések nélkül megvalósíthatja az általa kiválasztott modulokat.

Számos esetben megjelennek a leírásokban arra vonatkozó ötletek is, hogy ha valaki több csoportban, visszatérően kíván dolgozni valamilyen eszközzel, hogyan készíthet magának tartósabb segédleteket a rendelkezésre álló, sokszorosítható alappéldányokból.

A tanári eszközök legfontosabb típusai:

- Háttér információk a vizsgált témához kapcsolódóan.
- Szómagyarazatok a modulban szereplő kulcsfogalmak értelmezéséhez.

- Írásvetítő fóliára nyomtatható szövegek képek, ábrák.
- A tanár által felolvasható szövegek (forrásszemelvények, regényrészletek, versek, vélekedések stb.)
- A szerepjátékokhoz illeszkedő tanári narráció szövege, ami teljes terjedelmében felhasználható, vagy lényegét megőrző saját szöveggé alakítható.
- Módszertani útmutatók egy-egy tanuló tevékenység irányításához, játékleírások.
- Megoldási kulcsok a különféle feladatlapok értékeléséhez.
- Szemponatok a beszélgetések irányításához, a különféle gyakorlati tevékenységek, illetve produktumok értékeléséhez.
- Könyv- és filmismertető, szakirodalmi ajánlások, internetes linkajánlók.
- Minták a gondolatok frontális rendszerezése során használható táblázatokhoz és ábrákhoz.
- Kivethető digitális képek, illetve kész prezentációk – az adott témára való ráhangolódáshoz, asszociációs gyakorlatokhoz vagy vizuális információkért.
- Hangfájlok (zenék, hírek, interjúrészletek, kabaréjelenetek).
- Filmrészletek – közvetlenül lejátszható módon, vagy olyan ajánló formájában, amely pontosan megjelöli, hogy melyik részlet kapcsolódik a modul témájához. Tekintettel azonban arra, hogy a filmvetítés esetleg nem oldható meg mindenhol, ennek mindig van alternatívája a modulokon belül.

b) Egyéb eszközök

A három programcsomagot létrehozó központi fejlesztés eredményeként a kerettanterv felhasználóinak a foglalkozástervek mellett rendelkezésére állnak a következő segédeszközök is:

Tanári kézikönyv a szociális kompetencia fejlesztéséhez, I–II. évfolyam

A 2007 folyamán elkészült kötet magában foglalja a HEFOP keretében a témakörrel kapcsolatban szerzett összes fejlesztői és kipróbálói tapasztalatot, s alapvető segítséget nyújt mindazoknak, akik fontosnak tartják a szociális kompetenciák iskolai fejlesztését.

Megvilágítja a fejlesztő munka elméleti hátterét, bemutatja a kompetenciaterület fejlesztését célzó különböző programcsomagokat, részletes útmutatást ad a legfontosabb tanulászervezési eljárások és módszerek használatához, valamint a fejlesztő értékelés eszköztáranak alkalmazásához. A kötet külön fejezetben foglalkozik a roma gyerekek nevelésének és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának néhány kérdésével. Végül pedig bemutatja azt a mérőeszközt, amelynek célja a szociális kompetenciák fejlődésének tesztelése.

A szociális kompetenciák mérésére kialakított teszt

A teszt a következő öt részterületet vizsgáló skálából áll: (1) éntudatosság és mások perspektívájának átvétele, (2) pozitív attitűdök és értékek, (3) felelősségteljes döntéshozás, (4) kommunikációs készségek, (5) szociális készségek.

A feladatok különböző érzelmi információkat tartalmazó képekből és rövid történetekből állnak. A képek többségükben arckifejezéseket ábrázoló fotók, amelyek e testsorozat kidolgozásához készültek. A feladatgyűjteményt az érzelmi intelligencia, a szociális kompetencia és az érzelmi fejlődés szakirodalmának áttekintése alapján dolgozta ki a pszichológusokból álló munkacsoport.

Ajánlások a modulok SNI-szemponτού adaptációjához

A programcsomagokkal párhuzamosan 11 db olyan kiadvány készült el, amelynek célja, hogy hatékony segítséget nyújtson a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák integrált tanulócsoporthoz való, személyre szabott fejlesztéséhez. A sorozat első, bevezető kötete az inkluzív nevelés általános kérdéseit tekinti át. A tanárok, diákok és a szülők kapcsolatának sajátosságait elemzi, az iskolán és a tanterem belüli akadálymentesség – a tárgyi és személyi feltételek – megteremtéséhez ad tanácsokat. Ezt követően a befogadó pedagógussal, illetve tanulócsoporthal szembeni elvárásokat fogalmazza meg. Felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nehézségek várhatóak különböző sértüléstípusok esetén, és javaslatokat fogalmaz meg az esetleges problémák megoldására vonatkozóan.

A további tíz kötet sértülési területenként ad nagyon konkrét fogódzókat a pedagógusok számára ahhoz, hogy komolyabb félelem nélkül vállalhassák a sértült tanulók befogadását. Bevezetőjében mindegyik ajánlás közzétehető formában ismerteti az adott sértülés jellemző tüneteit, s az ilyen gyermekek integrációjával kapcsolatos pedagógiai lehetőségeket. Ezt követően részletesen elemzi, hogy a szociális kompetenciafejlesztés általános célkitűzései közül mi, milyen mértékben valósítható meg az

adott sérültséggel élő gyermekek esetében. Tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy milyen módon adaptálhatók a kompetenciaterület általános fejlesztő módszerei, tanulászervezési eljárásai és értékelés eszközei az adott sérültséggel élő gyermek számára. Az ajánlások az autizmussal élő, a beszédfigyeltéves, az értelmileg akadályozott, gyengénlátó, mozgáskorlátozott, nagyothalló, pszichés fejlődési zavarokkal küzdő, súlyosan hallássérült, tanulásban akadályozott, vak és aliglátó gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez kínálnak módszertani segítséget.

Szüllői tájékoztató füzet

A 7-12. évfolyamon tanuló gyerekek szülei számára készült füzet közzétehető formában írja le a szociális kompetencia fogalmának lényegét. Bemutatja az iskolákban kerülő új programcsomagokat, érkezteti annak az új típusú tanulási folyamatnak a tartalmi és módszertani jellemzőit, amely a szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan várhatóan megvalósul majd az intézményekben, s körvonalazza, hogy a szülők milyen módon tudják segíteni gyermekeik fejlődését ezen a kompetenciaterületen.

Ez a füzet mintaként használható a szakiskolába járó tanulók szüleinek készülő tájékoztatók összeállítására.

9. VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A programban megcélzott társas jellegű attitűdök, készségek és képességek többsége olyan természetű, hogy inkább csak közelíteni lehet hozzájuk, mintsem egyszer s mindenkorra tökéletesen elérni azokat. Aktuális működésük pedig minden ember esetében sok szempontból függ a pillanatnyi körülményektől. Általánosságban azonban mégis megfogalmazható, hogy a program akkor tekinthető sikeresnek, ha a benne folyamatosan részt vevő tanulóira, csoportokra, pedagógusokra és szülőkre két év múltán jellemzővé válnak az alábbi vonások.

a) A diákok

Az SNI-tanulók esetében az egyéni fejlődés elérhető mértékét természetesen befolyásolja sérültségük jellege és aránya is.

- Tisztaban vannak saját erősségeikkel és gyengeségeikkel, s készek a tudatos önfejlesztésre.
- Felelősséggel, nyitottsággal és elfogadó attitűddel fordulnak a környezetükben lévő emberek felé, képesek a kölcsönös tiszteleten és bizalmon alapuló kapcsolatokat kialakítására.
- Képesek elgondolni a hétköznapi szabályok és a normák világában, belátják azok értelmét, és tudják követni is őket. Képesek saját közösségeiknek szabályokat alkotni, és e szabályokat felelősen működtetni.
- Képesek saját gondolkodásuk és viselkedésük felülvizsgálatára, és szükség szerinti korrigálására a társas visszajelzések alapján.
- Kíváncsiak a körülöttük lévő világra. Megőrzendő értéknek tekintik a világ kulturális sokszínűségét. Nyitottak más emberek, illetve más kultúrák elhárító jellegzetességeinek befogadására.
- Képesek arra, hogy ugyanazt a jelenséget több nézőpontból vizsgálják meg. Véleményalkotásukban kerülnek a sztereotípiák használatát. Felismerik és elutasítják az előítéletes gondolkodást.
- Képesek az érdeklődésüknek megfelelő kérdések pontos megfogalmazására, és az ezekre választ adó információk különféle forrásokból való összegyűjtésére.
- A személyközi és a tömegkommunikációs helyzetekben egyaránt felismerik a manipulációs szándékokat, és ki tudják vonni magukat ezek hatása alól.
- Gondolataikat nagyobb nyitvatartással elmondják.
- Személyközi konfliktus esetén képesek uralni és kifejezni érzelmeiket, indulataikat. Higgadtan tudják elemezni az adott helyzeteket.
- Komplex tevékenységek megvalósítása során együtt tudnak működni másokkal. Szükség esetén, meghatározott ideig képesek irányítani is kisebb csoportok céljának alárendelt közös tevékenységét.
- Képesek kapcsolatba lépni másokkal. Rá tudnak hangolódni mások érzelmi állapotára. Be tudják fogadni gondolataikat. Meg tudják érteni motívumaikat és szándékaikat. Tudnak úgy kommunikálni, hogy velük szemben mások is meg tudják tenni ugyanezt.

- Fontosnak tartják, hogy különféle közösségekhez tartozzanak. Felelősséget éreznek a körülöttük élő emberek sorsa, a szűkebb és tágabb környezet természeti, illetve a kulturális értékeinek megőrzése iránt.
- Nyitottak arra, hogy részt vegyenek különböző kortársi csoportok, illetve a helyi közösségek életében.
- Képesek jövőképpel rendelkezni, boldog és alkotó fiatalként élni a világban.

b) A tanulócsoporthok

- Tagjaik között kialakul az összetartozás és a szolidaritás érzése. A tanulócsoporthok, mint közösségek biztosítják, hogy senki ne érezze idegennek vagy kirekesztettnek magát a csoporttagok közül.
- A csoportok tagjai képesek közös céljaik érdekében eredményesen együttműködni, és egyéni problémák megoldásában is segítséget tudnak nyújtani egymásnak.
- A csoportokon belüli nézeteltéréseket képesek kulturált formában megvitatni, és olyan kompromisszumokat kötni, amelyeket azután mindenki el tud fogadni.

c) A tanárok

- A diákokkal való újszerű munka közben maguk is olyan ismeretekkel gyarapodnak, amelyek révén fejlődnek szociális kompetenciáik és differenciálódik világlátásuk.
- Tapasztalatokat, és jó esetben gyakorlatot is szereznek egy kész program helyi adaptálásában, valamint a kollégákkal való együttműködésben.
- Megfogalmazódik bennük az a felismerés, hogy saját pedagógiai törekvéseiket – a tanulók fejlesztése érdekében – össze kell hangolniuk a többi tanár szándékaival, s ennek mindig illeszkednie kell a diákok aktuális képességszintjéhez.
- Új módszerek (kooperatív tanulási technikák, projekt módszer, drámajáték, vita, fejlesztő értékelés) megismerésével és gyakorlati alkalmazásával bővül módszertani eszköztáruk, ami visszahathat a programon kívüli pedagógiai tevékenységükre is.
- Mindez együtt hozzájárulhat feladataik belső újra értelmezéséhez, vagyis ahhoz, hogy a dominánsan ismeretközvetítő pedagógusi szerepet mindinkább a tanulói fejlődést segítő, tanulást támogató szerepként értelmezzék.

d) A szülők

- A programról informáltak, és abba lehetőség szerint bevont szülők nyitottabbá fognak válni az iskolával való együttműködésre.
- A programban szereplő feladatok révén könnyebbé válik a generációk közötti párbeszéd, szülők és gyerekek kölcsönösen fontos információkhoz jutnak egymásról.
- A szülők az átlagosnál jobban meg fogják érteni kamasz gyermekeik problémáit, és jobb esélyük lesz arra, hogy eredményesen kezeljék az esetleges generációs konfliktusokat.

MELLÉKLETEK

- A szakiskoláknak ajánlott modulok képességfokuszok szerinti jegyzéke
- A szakiskoláknak ajánlott modulok témakörök szerinti jegyzéke

Megjegyzések

A táblázatokban szereplő modulcímek melletti kódok, illetve a modulok típusmegjelölései arra utalnak, hogy melyik programcsomagban található az adott modul:

- A típus – Szka2-kezdetű kód = Polgár a demokráciában,
- B típus – Szkb2-kezdetű kód = Felkészülés a felnőtt szerepekre,
- C típus – Szkc2-kezdetű kód = Toleranciára nevelés.

Kompetenciafókuszok	Modulcímek (modulkódok)	Tantárgyi területek*									Időigény	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9		
21. Társadalmi részvételi csoportokhoz tartozás, szociális érzékenység, szolidaritás, feladatvállalás, önkéntesség, civil kezdeményezőkészség	A teljes élet esélye II. A fogyatékkal élők jogai, e jogok érvényesülésének lehetőségei és gátlói (Szka209_26)		x								2 x 45'	
	„Árvácska” Mít jelent szegénynek, kiszolgáltatottnak lenni? (Szkc207_03)		x								3 x 45'	
	„We are the children” A nemzetközi szolidaritásról (Szka209_35)		x								2 x 45'	
	A szegények bankára. Muhammad Junusz a 2006. évi Nobel-békedíj kitüntetettje (Szka211_10)		x								3 x 45'	
	A szolidaritás éjszakája (Szka210_44)		x							x	3 x 45'	
F) KÖRNYEZETI KOMPETENCIA												
22. Környezeti tudatosság	Kisrendszerek – zárt rendszerek? Hulladék az osztályban és a háztartásban (Szka208_40)		x								x	3 x 45'
23. Ember- természet kölcsönös függősége és egymásrautaltsága	A világ gyermekei II. A víz világnapján minden ötödik gyermek pohara félig üres (Szkc209_10)	x								x		3 x 45'
24. Környezet védelméhez és megőrzéséhez szükséges tudás	A Föld bolygó. Emberi települések megtervezése egy „Föld típusú” lakható bolygón (Szka209_23)		x		x							10 x 45'
	Az ökológiai lábnyom (Szka210_23)		x							x		3 x 45'
25. Környezettel kapcsolatos felelős magatartásformák kialakítása	Fenntarthatóság az életben (Szkb210_06)		x		x					x		6 x 45'
	„Nincs ingyen ebéd”. Az észak-európai népek viszonya a környezethez (Szka207_19)		x							x		3 x 45'
	Zöld- és barnamezős beruházások (Szka208_37)		x								x	3 x 45'

Táblázat 2.

Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák
Szakiskola

Melléklet II.

A SZAKISKOLÁKNAK AJÁNLOTT MODULOK TÉMAKÖRÖK SZERINTI JEGYZÉKE 9–10. ÉVFOLYAM

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
Felelősség önmagunk iránt	<p><u>Cél:</u> A serdülők önismertetének fejlesztése. A hazához való érzelmi kötődés erősítése Ismeretek nyújtása a határon kívül élő magyarokról. A tudatos életvitel jelentőségének beláttatása</p> <p><u>Képességfókuszok:</u> önismeret, identitás, empátia, felelősségvállalás</p>	<p><u>Kiemelt fejlesztési feladatok:</u> éknép-önismeret <u>Ember és társadalom:</u> térben-időben való tájékozódás</p>	<p>Önismeret –</p> <p>Hazaszeretet</p> <p>Magyarságtudat</p> <p>Tudatos és felelős életvitel</p>	Ismerd meg önmagad! (szkb207_01)	B	9.
				Nem vagyok már gyerek (szkb208_02)	B	9.
				Szülföldem (szkb208_07)	B	10.
				Bölesöd e táj. A tájhoz fűződő kapcsolat fejlesztése, a saját helytel való azonosítás erősítése (szka209_18)	A	10.
A test és a lélek egészsége	<p><u>Cél:</u> Az egészségmagatartás szokásrendszerének megalapozása, fejlesztése, a káros szenvedélyek veszélyeinek felismertetése, kialakulásuk megelőzése, segítségnyújtás a veszélyeztetett helyzetben lévő fiataloknak</p> <p><u>Képességfókuszok</u> Felelősségvállalás, belső kontroll, segítségkérés, visszautasítás</p>	<p><u>Kiemelt fejlesztési feladatok:</u> Testi és lelki egészség Ember a természetben: Az ember egészsége</p>	<p>Mentálhigiéné</p> <p>Egészségmegőrzés</p> <p>Káros szenvedélyek</p>	A lélek láthatatlan két foltyjai (szka208_05)	A	9.
				Stressz-relax (szkb210_02)	C	10.
				Ami a testünkre hat, az létkérdés (szkb209_02)	B	9.
				Ahogy a testünkkel bánunk (szkb210_03)	B	9.
				Érted? Érted (szkb210_03)	B	10.
				Te meddig bírod? Haverok, buli, pia (szkc208_08)	C	9.
				Ne szívd mellre! (szkc209_08)	C	9.
				Beszélgessünk a drogokról (szkc210_08)	A	10.
				Te mindent lenyelsz? Drogkérdés (szkc210_08)	C	10.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Egymás között	<p><u>Cél:</u> A társas kompetenciák fejlesztése. Segítségnyújtás a személyes életben előforduló kapcsolati problémák kezelésében. A mások iránti felelősségtudat erősítése</p> <p><u>Képességfókuszok:</u> törődés, tekintet másokra, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p>	<p>Kommunikáció</p>	Összefont karral. Válaszaink a tesztbe-széd nyelvén (szka207_34)	A	9.
				Hogy mondjam, hogy megértés végre? (szka210_39)	A	10.
				Családi KRESZ, különböző családtípusok (szkc208_02)	C	9.
				A párn hitte (szka210_43)	A	10.
Egymás között	<p><u>Képességfókuszok:</u> törődés, tekintet másokra, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés</p>	<p>Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció</p>	<p>Társak és barátok</p>	Társas kapcsolatok, barátok (szkb207_05)	B	9.
				Haverod vagy barátod (szkb207_06)	B	10.
				Te is más vagy, te sem vagy más (szkc209_07)	C	10.
				Egy híron pendülnünk? Zene, divat, ifjúsági szubkulturák (szkc207_07)	C	9.
Egymás között	<p><u>Képességfókuszok:</u> törődés, tekintet másokra, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, konfliktuskezelés</p>	<p>Ember és társadalom: kritikai gondolkodás, kommunikáció</p>	<p>Előadás, bizalom</p>	Subkulturák a divatban (szkc208_07)	C	10.
				Meglátni és megítélni (szka208_41)	A	9.
				Kékszemű a barnaszeműek között (szka208_55)	A	9.
				Kapcsolati konfliktusok (szkb209_07)	B	10.
Egymás között	<p><u>Képességfókuszok:</u> Érzelmeik tudatossága, felelősségvállalás, vitakészség konfliktuskezelés</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p>	<p>Erőszak – erőszakmentesség</p>	Előadásunk határai (szka210_40)	A	10.
				Szemet szemért. A bosszú kötelessége és a megbékélés lehetősége (szka207_25)	A	9.
				Elkerülhető-e az erőszak? (szka209_28)	A	10.
				Kulturális különbségek	C	9.
Szabályalkotás-szabálykövetés	<p><u>Cél:</u> Megtapasztaltatni, hogy egyes szabályok ütközhetnek az egyén közvetlen érdekeivel, elveivel. Az internet-és a mobil-használat szabályainak tudatosítása</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p>	<p>Szabályok az életünkben</p>	Mindennapi szabályaink (szka207_31)	A	9.
				Szabályok dzsungelében (szka207_04)	B	9.
				Szabályaink (szka209_31)	A	9.
				Fair play. Az ókori és a mai olimpiák szabályai (szka209_02)	A	10.
Szabályalkotás-szabálykövetés	<p><u>Cél:</u> Megtapasztaltatni, hogy egyes szabályok ütközhetnek az egyén közvetlen érdekeivel, elveivel. Az internet-és a mobil-használat szabályainak tudatosítása</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok: Felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p>	<p>Szabályok a sportban</p>	Valóban a részvétel a fontos? Coubertin báró álma és az újkori olimpiák (szka209_29)	A	10.
					A	10.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
	<u>Képességfókuszok</u> belső kontroll, szabálykövetés,	<u>Ember és társadalom:</u> kritikai gondolkodás, kommunikáció	Szabályok és szabálytalanságok a változó világban	Csak lógok a neten. A tévé, az internet és a mobiltelefon-használat csapdái Csörögni rám! (szkb208_04) Mit üzennek a falak? – a valóság és a virtuális „falak” üzenetei, falfrkák, plakátok, reklámok, internetes fórumok, blogok stb. (szkc212_03)	C B	9. 10.
Felelős döntések	Cél: Tudatosítani a tanulóban személyes felelősségüket a döntéseik meghozatalában. Fejlesztani a felelős döntéshozzához szükséges kompetenciákat. <u>Képességfókuszok</u> önállóság, felelősségvállalás, véleményfogadás, belső kontroll, kritikai gondolkodás véleményalkotás, vitakészség	<u>Kiemelt fejlesztési feladatok:</u> Énkép, önismeret, Felkészülés a felnőtt lét szerepeire <u>Ember és társadalom:</u> kritikai gondolkodás, kommunikáció	Ha furdal a lelkiismeret...	Az üldözöd magad leszel (szkas07_27) Csak egy csoki volt (szka208_46) A lelkiismeretfurdalástól a szankcióig (szka208_47) Miért pont én? (szka210_37) Parancsra tettem (szka209_32) Mégis, kinek az élete? – Erkölcsei dilemma-vita a halálbüntetéstől (szkc212_03)	A A A A A A C	9.. 9. 9. 10. 10. 10.
Azonosságok és különbségek	Cél: Felbreszteni és erősíteni a szolidaritást és a segítőkészséget a hátrányos helyzetben élő emberek iránt. Az emberi és gyermeki jogok ismerete, érvényesülésének, illetve érvényesülésük gátjainak felismerése <u>Képességfókuszok:</u> törődés, tekintet másokra, empátia, szociális érzékenység, szolidaritás, problémaazonosítás	<u>Kiemelt fejlesztési feladatok:</u> felkészülés a felnőtt lét szerepeire <u>Ember és társadalom</u> kritikai gondolkodás, térben-időben való tájékozódás	Szegények és gazdagok Sérült embertársaink Cigányok és magyarok	Koldus és királyfi. Nem mindegy, hogy hová születünk (szka207_24) „Árvácska” Mit jelent szegénynek, kiszolgáltatottnak lenni? (szkc207_03) A teljes élet esélye I. (szka207_26) A teljes élet esélye II. (szka209_26) Az utolsó padban (szka207_33) A világ létra, amelyen az egyik fel- a másik lemegy. A magyarországi cigányság kultúrája és szociális helyzete (szkc207_03) Historia Romani II: Romák és a nemzeti identitás kérdése (szka212_15) „Mert minden ember egyenlőnek született” (szka207_03) A gyermekek jogai és az UNICEF (szka209_37)	A C A A C	9. 10. 9. 10.. 9.. 10. 10. 9.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altréma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	
				A világ gyermekei I. Gyermezsorsok – életek, sorsok és nehézségek (szkc207_10)	C	10..
				A világ gyermekei II. Tudod-e, ki készítette? (szkc208_10)	C	10..
Közösség – demokrácia	<p>Cél: Az osztály mint közösség fejlesztése, a társadalmi közélet, első sorban a civil szervezetek tevékenysége iránti érdeklődés felkeltése</p> <p>Ösztönzés közösségi tevékenységben való részvételre</p> <p>Képességfókuszok nyitottság, bizalom, empátia, kommunikációs készségek, együttműködés, feladatvállalás</p>	<p><u>Kiemelt fejlesztési feladatok</u> Felkészülés a felnőtt lét szerepeire</p> <p>Ember és társadalom kritikai gondolkodás, kommunikáció</p>	Közösségeink	Az osztály önarcképe. Ilyenek vagyunk, milyenek leszünk? (szka207_23)	A	9.
				Együtt másokért. Szociális érzékenységet fejlesztő közösségi projektek (szkb210_08,09,10)	B	10.
				Európai elvek, autonóm közösségek (szka210_47)	A	10.
			Civil társadalom	Közösségek a lakókörnyezetben. Ismerkedés a civil szervezetekkel (szka207_28)	A	9..
				Civil kezdeményezések (szka211_22)	A	10.
				A szolidaritás éjszakája (szka210_44)	A	10.
Globalizáció	<p>Cél: Megismertetni a tanulókat a globalizáció következményeivel. Felhívni a figyelmüket a nemzetközi összefogás jelentőségére a globális problémák megoldásában</p> <p>Képességfókuszok: nyitottság, problémamegoldás, tolerancia, szolidaritás</p>	<p><u>Kiemelt fejlesztési feladatok</u> információs és kommunikációs kultúra</p> <p>Ember és társadalom kritikai gondolkodás, térben-időben tájékozódás</p> <p>Földünk – környezetünk tájékozottság a földrajzi térben</p>	Egységesülő világunk	„Az istenek a fejükre estek” A felsivattagi népek és környezetük (szka207_15)	A	9.
				Esőtánc és gyerekkatonák (szka207_38)	A	9.
				80 nap alatt a Föld körül. Interkulturális társasjáték (szka209_19)	A	9.
				We are the children. A nemzetközi szolidaritásról (szka209_35)	A	10.
				Életben maradni. Eltérő élethesélyek a világ különböző pontjain (szka210_52)	A	10.
			Szociális globalizáció	A szegények bankára. Muammad Junusz a 2006. évi Nobel-békedíj kitüntetettje (szka211_10)	A	10.

Témakör	Pedagógiai célok és képességfókuszok	Kapcsolódás a NAT-hoz	Altéma	Modul		
				Cím (kódszám)	Típus	Évf.
Földünk és környezetünk	<p><u>Cél:</u> Felhívni a figyelmet a környezetvédelem globális jelentőségére és a lokális cselekvés lehetőségeire. Példákat mutatni a környezeti problémák helyi megoldására. A személyes felelősség fontosságának tudatosítása a fenntartható fejlődés érdekében</p> <p><u>Képességfókuszok:</u> Információfeldolgozás, problémamegzonosítás, szolidaritás, felelősségvállalás</p>	<p>Kiemelt fejlesztési feladatok: Környezeti nevelés</p> <p>Földünk – környezetünk: Tájékozottság hazai, regionális és globális környezeti kérdésekben</p>	<p>A környezet aktuális állapota</p> <p>Fenntartható fejlődés</p> <p>Személyes felelősségvállalás a környezetért</p>	A lázas Föld (szka207_22)	A	9.
				Cián a Tiszában (szka209_36)	A	9.
				Olajválság a láthatáron (szka210_21)	A	10.
				„Nincs ingyen ebéd” Az észak-európai népek viszonya a környezethez (szka207_19)	A	10.
				Hulla- hulla- hulladék. Kvizjáték az újrahasznosításról és a hulladékkezelésről (szka209_15)	A	9.
				Zöld- és barnamezős beruházásaink (szka208_37)	A	10.
				A Föld2 bolygó. Emberi települések megtervezése egy „Föld-tipust” lakható bolygón (szka209_23)	A	10.
				Táplálkozás és környezet (szka208_25)	A	9.
				Kisrendszerek – zárt rendszerek? Hulladék az osztályban és a háztartásban (szka208_40)	A	10.
				Az ökológiai lábnyom (szka210_23)	C	10.
Fenntarthatóság az életben (szkb210_06)	A	10.				

Kompetenciafejlesztő oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettanterve

– *Szövegértés-szövegalkotás kompetencia* –

Általános iskola ill. középiskola, 5–12. évfolyam

Magyar nyelv és irodalom

5. ÉVFOLYAM

Témakörök	Javasolt óraszám	Modulszám
1. OTTHON	30	6
2. TÖRTÉNETEK ÁLLATOKRÓL	20	4
3. KAPCSOLATOK	25	5
4. VISSZA A MESEHEZ!	26	5
5. VARÁZSBIRODALMAK I.	30	10
6. VARÁZSBIRODALMAK II.	14	4
7. AZ ÉN MESEKÖNYVEM – PROJEKT	16	4
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelméresek, ellenőrzés, értékelés	19	

1. FEJEZET KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	Cím	OTTHON
	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	30 óra
	<i>Tematikus fókusz</i>	A család élete időben és térben, családtörténet. Az együtt élők és az együttélés szűkebb és tágabb helyszíne.
	<i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i>	A bensőségesség kifejezőeszközei; A hangulati elemek kifejezőeszközei. Hely-, idő és személymegjelölések azonosítása, kapcsolatok feltárása elbeszélésben, leírásban, társalgásban. Kérdezés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<i>Szövegalkotási fókusz</i>	Lakhelyleírás, vázlatos családtörténet elbeszélése, ezekről való csevegés. Transformáció: szövegből családfebrára, családfebrából szöveg: prózából vers, versből próza alkotása. A partnereknek és a beszédhelyzetnek megfelelő megszólítások (tegezés, magázás stb.). Levélírás. Kérdezés. Szereplők családi és térbeli viszonyainak azonosítása folyamatos szöveg alapján, ill. folyamatos családtörténet-elbeszélő szöveg és családfebrára összevetése. Hallott és olvasott rövid családtörténetek megértése és rekonstrukciója. Párbeszédfebról elbeszélés, elbeszélés alapján párbeszéd készítése a családról, lakhelyről: irodalmi művek, saját szövegek és újságcikkek alapján. A nyelvtani személyek használatának megfigyelése, a megfigyelt jelenségek rendszerezése, talált problémák megvitatása. A jelenségek összevetése a tanult idegen nyelvben található hasonló jelenségekkel. Kapcsolatépítő szövegtípusok gyakorlása: csevegés, sztorizás; monologikus és dialogikus szövegalkotás, dramatikuss játékok, szereposcra.

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek, szövegek: A rest leány (népmese) Török Mónika: Az újgenerációs nagycsalád Petőfi Sándor: A tintástüveg</p> <ul style="list-style-type: none"> • Családi történetek • Janikovszky Éva: Mi újság? • Romhányi József: Mézga Aladár különös kalandjai (részlet) • Durrell, Gerald: családom és egyéb állatfajták • Petőfi: Egy estém otthon • Petőfi: Füstbement terv • Arany János: Családi kör <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A kommunikáció létrejöttének elengedhetetlen feltételei. • Monológ, dialóg. • Nyelvtani szám-személy. • Nem nyelvi kommunikáció. • Befogadó. • A családi viszonyok. • A kérdések szerepe a kapcsolatokban. • A kérdések fajtái. • Valódi és különleges kérdések. • Családfa. • Háttérzöveg. • Vers és próza különbsége. • Időmértékes verselés. • Életkép, történet, jelenet, szereplők.
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Megérkezés-ismerkedés. 2. Beszélgetés iskolai helyzetekben. 3. Családok közel és távol. 4. Jó a kérdés! 5. A Mézga család és egyéb családok. 6. Otthonról, családról – versben. <p>5-4-5-5-5-6 óra</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESÉGFOKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>Az életpálya-építési kompetencia fejlesztése. A szociális kompetencia fejlesztése. A matematikai kompetencia fejlesztése. Ember és társadalom, Művészetek.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a kommunikációs helyzet létrehozásakor és elemzésekor az elengedhetetlen feltételek figyelembevételére; • megválasztani a kommunikációs helyzethez illeszkedő köszönési formákat;

	<ul style="list-style-type: none"> • megkülönböztetni a monologikus és dialogikus formát; • megfelelő módon alkalmazni a nyelvtani számot és személyt; • a nem nyelvi kommunikációs üzenetek dekódolására; • párbeszédet létrehozni annak szerkezeti elemei figyelembevételével; • normatívan alkalmazni a tegezés-magázás szabályait; • megkülönböztetni a hagyományos levelet az sms-tól és az e-mailtől; • a szükségleteiknek megfelelő kérdések megfogalmazására, az alapvető kérdéstípusok kommunikációs helyzetben való megkülönböztetésére; • reagálni a háttérszövegre, megfogalmazni annak célját; • különbséget tenni a vers és a próza között.
	<p>TÖRTÉNETEK ÁLLATOKRÓL</p> <p>20 óra</p>
2. FEJEZET	
	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<p>Az állatok, mint társak, mint látványosságok, és mint a megismerés tárgyai – szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben. Érintetlenség és az ember által meghódított természet.</p> <p>A leírás eszközei, tannesse, példázat.</p> <p>Általánosítások és alátámasztó részletek viszonya. Látszólag azonos tárgyú valójában merőben eltérő szövegtípusok összevetése. Meggyőzőési technikák tanulmányozása.</p> <p>Leíró, magyarázó, meggyőző és instruáló szövegek alkotása.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>Biológia tankönyvből, állatmagazinokból anyagok gyűjtése. Állatokról szóló televíziós műsorok (National Geographic, Animal Planet) szöveges összefoglalása. Állatokról készült fényképek szöveges jellemzése. Állatmesék tanulságának levonása. Szépirodalmi és ismeretterjesztő állatleírás, állatjellemzés olvasása, összevetése. Szülő rábeszélése, kistestvér lebeszélése állatvásárlásról, állattartásról. Érvek az állatok állatkertben tartása ellen és mellette. Állatvédő, állatkerlences újságcikk írása. Válaszcikk ugyanerről. Állattartási útmutató írása.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lexikonszócikkek, ismeretterjesztő cikkek részletei • Konrad Lorenz: Salamon király gyűrűje (részlet) • Deveseri Gábor: Állatkerti útmutató (részlet) • Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen (részlet) • La Fontaine: A farkas és a kecskegida • Romhányi József: Interjú egy farkassal, aki állítólag megezte Piroskát • Darvasi László: A nagymamát nem eszi meg a farkas! És Piroskát se! • Jókai Mór: A kőszívű ember fiai (részlet) • Gárdonyi Géza: Egri csillagok (részlet) • Fekete István: Tüskevár (részlet) • Szilágyi Domokos: Nádiverebek • Gerald Durrell: Állatkert a kastély körül (részlet) • Nagy Lajos: Képtelen természetrajz (A kutya) • Nemes Nagy Ágnes: Majomka • Széchenyi Zsigmond: A vadászatról

	<p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> A névszói szerkezetek. Leírás. Az állatok kommunikációja. A jelzői és határozói módosítók. A szófajok. Határozott és határozatlan névszói kifejezés. Általánosító mondatok. A tanítómese. Meggyőzőési, rábeszélési technikák. Találás kérdés, közmondás.
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Allatkerti séták. 2. A farkas és a kecskegida. 3. Madarak. 4. Történetek állatokról. <p>6-6-3-5</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFOKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>Életpálya-építési kompetencia. Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra. Énkép, önismeret. Környezeti nevelés; Földünk-környezetünk, Ember a természetben, Életvitel és gyakorlati ismeretek.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> névszói szerkezeteket felismerni és létrehozni; néhány jellemzővel megkülönböztetni az embereket és az állatok kommunikációját; a jelzői és határozói módosítók alkalmazására; a kiemelt szófajokat a kommunikációs célnak megfelelően használni; a határozott és határozatlan névszói kifejezéseket a kommunikációs célnak megfelelően alkalmazni; a meggyőzőési, rábeszélési technikákat a kommunikációs célnak megfelelően alkalmazni. <p>KAPCSOLATOK</p> <p>25 óra</p>
<p>3. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p> <p>Barátság, ellenszenv, konfliktusok a mindennapi életben. Mintakövetés: a felnőttek világának tükröződése a gyerekek kapcsolataiban, a szereplők viselkedésében, érzés- és gondolatvilágában. Határozott és határozatlan leírások.</p> <p>A regény, a regény eseményének tagolódása. Az események és a szereplők értékelésének alakulása közötti kapcsolat. Jelképes regényteretek.</p> <p>Általánosító állításokhoz alátámasztó részletek gyűjtése személyjellemzésben. A hasonlítás, a párhuzam és az ellentét szerepe a szöveg jelentésének megteremtésében.</p> <p>Jellemzések, leírás és esemény-beszámoló, szerkezeti vázlat. Névszói csoportok szerkesztése, a határozottság megfelelő használata.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>Jellemzések és jellemzett személyek azonosítása. Hibás jellemzőmozzanatok kiszűrése. Általánosító állítások és alátámasztó részletek összekapcsolása a jellemzésben. Jellemzőkészítés anyaggyűjtés nyomán; helyszínelírás szóban és írásban. Ellentézésre épített leírás. Dramatizált jelenetek előadása. Különböző névszói csoportok gyűjtése, a határozottság szerepének megfigyelése, kísérletezés, a szó-veggalkotásban való alkalmazása, a talált problémák megvitatása. A jelenségek összevetése a tanult idegen nyelvben található hasonló jelenségekkel.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk • Karinthy Frigyes: Röhög az egész osztály (részlet) • Békés István: Szegény ember gazdag városban (részletek) • Ingrid Sjöstrand: A felnőttek furcsák néha; Gyerekeknek lenni azért rossz • Siv Widerberg: A városban <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regény. Cselekmény és fordulatok, a cselekmény tagolása. Az ismétlődő jelenetek szerepe. Jelképes regényterek. A regényalakok változása. Szereplők, szereplőcsoportok és az általuk képviselt értékek. Az elbeszélő közvetlen értékelő szerepe. Főhősök és mellékalakok. Kétféle utánpótlás, eszményítés. • A költő és a vers beszélője. • Szabadvers és gondolatrímus. • Szatíra. • Utánpótlás. • A névszói szerkezetek mondatbeli szerepei. • Tárgyi rész. • Mennyiségjelölés, számológó. • A toldalékok és a mondatbeli szerepek.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk I. 2. Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk II. 3. Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk III. 4. A névszói szerkezetek mondatbeli szerepei 5. A felnőtt- és a gyermeklét különbségei és azonosságai <p>6-4-7-5-3 óra</p>
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESÉGFOKUSZ-VÁLTÁS)	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintertví modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>Életpálya-építési kompetencia. Európai azonosságudat – egyetemes kultúra. Énkép, önismeret.</p> <p>Ember és társadalom, Művészetek.</p>

KÖVETELMÉNYEK	<p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a cselekmény felidézésére; • a szereplők és szereplőcsoportok jellemzésére; • helyszínek bemutatására; • különféle nyelvi szempontoknak megfelelő szövegalkotásra.
<p>4. FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p>VISSZA A MESEHEZ! 26 óra</p> <p>Alapvető emberi kapcsolatok, életproblémák és mesei megoldások. Az eseményekre (folyamatokra, állapotokra stb.) és szereplőkre való utalás eszközei.</p> <p>Népmese, műmese, mesehős, próbatételek és mesei igazságtétel. Hétköznapi és csodás, valószerűség és fantaszitkum.</p> <p>Általánosítások és kifejeleti jóslatok megfogalmazása; műfaji minták szerepe a cselekményvezetésben és a szövegyszerkesztésben. A szereplők kihagyhatósága.</p> <p>Mesefolytatások, mesebefejezések írása; meseírás minták alapján (pl. láncmese, hazudós mese). A szereplőkre való utalás elhagyhatósága.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>Mesék csoportosítása; mesetípus műfaji-szerkezeti jellemzőinek általánosító megfogalmazása; kifejeleti jóslatok alkotása szóban és írásban. Meseírás minta alapján, meseparódia írása szereplő vagy helyszín elcsúsztatásával. Komikus hatású szöveg alkotása a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával. Komikus hatású szöveg írása népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával. Általánosítások megfogalmazása, kísérletezés.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A Magyar Olvasástársaság felhívása: A népmese napja • Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen (részlet) • A kóró és a kismadár (Arany László feldolgozása) • Fehértófia (Arany László feldolgozása) • Kiss Anna: Legkisebb fiú • Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika • A kán mestersege (kazak mese) • Nagyotmondó huszárok (népmese) • A férj, az asszony és a munka (szerb népmese) • Grimm-testvérek: A suszter manói (részlet) • Csali mese • Mészöly Miklós: Tréfás mese • Hazug mese (Krizsa János gyűjtése) • Kósa László – Szemerkenyi Agnes: Apáról fiúra (részletek) <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mese, mesehős, mesei igazságtétel, mesei fordulatok, meseszámok, próbatétel. • Népmese, műmese, láncmese, hazudós mese, varázsmese, novellamese. • Hogyan lesz a mondatokból összefüggő szöveg? (utaló szerepű szavak).

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<p>1. Fehérlófia 2. Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Ámika 3. Mesék fiúknak és lányoknak 4. A meseszöveg és más szövegek mondatai 5. Hiszitek, nem hiszitek... 6. Itt a vége, fuss el véle 5-5-4-3-4-5</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> <i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i> <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>Életpálya-építési kompetencia fejlesztése. Szociális kompetencia fejlesztése. Földünk és környezetünk.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kifejletti jöslatok alkotására; • meseírásra minta alapján; • általánosítások megfogalmazására; • mondatokból szövegek építésére. <p>VARÁZSBIRODALMAK I. – PETÓFI SÁNDOR: JÁNOS VITÉZ 30 óra</p>
<p>5. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	
<p>KÉPESSÉGFELFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>Az út motívuma, a boldogságkeresés. A verses mese. Az elbeszélő költemény naiv elbeszélője. Hétköznapi és csodás, valószerűség és fantasztikum keveredése. A szökepek szerepe. Ok-okozati kapcsolatok a szövegben; párhuzamok és ellentétek. Cselekmény-összefoglalás, tömörítés. Belehelyezkedés érvelés.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK</p>		<p>Jelölt ok-okozati kapcsolatok azonosítása; jelöletlen ok-okozati kapcsolatok feltárása. Események időrendi sorrendbe állítása. Valószínű és fantasztikus elemek megkülönböztetése. A világszintek közötti átlépés megfigyelése, megállapítása. Lényegkiemelő felolvasás. Dramatizálás. A János vitéz cselekményéhez kapcsolódó képzelt párbeszéd és monológok alkotása. Jelenetek illusztrálása. Párhuzamokra és ellentétekre építő rövid szöveg alkotása. Metaforák hasonlaltá, hasonlatok metaforákká alakítása.</p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tündérszép Ilona és Árgyelus • A császár lánya és a kiskondás • Petőfi Sándor: János vitéz <p>Fogalmak, tartalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Idő és tér viszonya az elbeszélésben, az út jelentései • Valószínű és csodaszzerű-fantasztikus • Mesei elemek a János vitézben (pl. a hős, a próbatételek, a meseszámok)

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A naiv elbeszélői szemlélet író és elbeszélő megkülönböztetése. • A hasonlat és a metafora. Ellentét és párhuzam. Ütemhangsúlyos verselés. • Névszó, a névszó fajtái <ol style="list-style-type: none"> 1. Két mese a párjára találó ifjúról 2. János vitéz a falujában (1–4. fejezet) 3. A vándorlás és a zsványtanya (5–6. fejezet) 4. Találkozás a huszárokkal – Az út Franciaországig (7–10. fejezet) 5. A győztes francia hadjárat és hőse (11–13. fejezet) 6. Jancsiból János vitéz (14–15. fejezet) 7. Hazatérés és halálhír – A befejezés lehetősége és a világszint váltás (16–18. fejezet) 8. Az őriások földjén és a sötétség birodalmaiban (19–22. fejezet) 9. Vándorlás és celba érés (23–27. fejezet) 10. Kukorica Jancsiból János vitézig (Összefoglalás) <p>2-5-4-3-3-2-3-2-3-3 óra</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> <i>Kapcsolódó kereszttantervi modulok</i> <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>Szociális kompetencia. Életpálya-építési kompetencia. Matematikai kompetencia. Ember és társadalom, Földünk és környezetünk.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jelölt ok-okozati kapcsolatok azonosítására; • események időrendi sorrendbe állítására; • valószerű és fantasztikus elemek megkülönböztetésére; • lényegkiemelő felolvasásra; • a János vitéz cselekményéhez kapcsolódó képzelt párbeszéd és monológok alkotására; • metaforák hasonlaltá, hasonlatok metaforákká alakítására. <p>VARÁZSBIRODALMAK II. 14 óra</p>
<p>6. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>Ájtárók, utazások a hétköznapok és a fantasztikum között – átlagosság és különység. Fantasztikus, szatirikus túlzás. Hasonlóság és ellentét. Mintakövetéssel szatirikus vagy parodisztikus szöveg alkotása.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<p>Összehasonlítás (pl. a tanuló iskolája és a Roxfort, pl. A János vitéz és a Harry Potter, pl. a Harry Potter és a Május 35 között – a szekrény és 9 és 3/4-ik vágány, pl. a Május 35 egyik „országá” és a mi világunk , pl. egy Harry Potter-részlet és megfilmesítése között). Naplójegyzés írása, levélírás, egy filmjelenet írásbeli összefoglalása.</p>

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	
Művek, szövegek:	<ul style="list-style-type: none"> • Petőfi: János vitéz • Kiss-Csapó Gergely: Kaszmir, Ladakh, Magas-Himalája – India – 1998. (részlet) • Petőfi Sándor: Úri levelek (részlet) • Erich Kastner: Május 35 (részlet) • Voltaire: Candide (részlet) • Lois Lowry: Az emlékek óre (részlet) • J. K. Rowling: Harry Potter és a bölcsek köve (részlet) <p>Fogalmak, tartalmak: Utópia, negatív utópia. Felvilágosodás. Eldorádó.</p>
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	<p style="text-align: center;"><i>Cím</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p><i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	<p>Életpálya-építési kompetencia. Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra. Énkép, önismeret. Ember és társadalom, Földünk és környezetünk.</p>
KÖVETELMÉNYEK	<p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • összehasonlítás, naplóbefejtés és levél írására. <p>AZ ÉN MESEKÖNYVEM 16 óra</p>
7. FEJEZET	<p style="text-align: center;"><i>Cím</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK	<p>Közös mesekönyv létrehozása . . . A mindennapok és az ünnepek meséi. Hasonlóság és ellentét. Mímtakövetéssel, gyűjtéssel szöveg alkotása, szerkesztése.</p>
AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK	<p>Mese gyűjtés, -írás, szerkesztés, illusztrálás szempontok szerint. Meseírás minta alapján, meseparódia írás szereplő vagy helyszín elcsúsztatásával. Komikus hatású szöveg alkotása a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával. Komikus hatású szöveg írás népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával. Dramatizálás.</p>

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	Cím	1. A projektterv elkészítése. 2. Életemények megjelenítése különböző típusú mesékkel. 3. A mesék tematizálása, rendezése, összegyűjtése. 4. Az én mesekönyvem. 4-4-4-4 óra
	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	4-4-4-4 óra
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	<i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i> <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i>	Szociális és életviteli kompetencia, Matematikai-logikai kompetencia, Életpálya-építési kompetencia. Ember és társadalom, Művészetek
KÖVETELMÉNYEK	A gyerekek legyenek képesek: <ul style="list-style-type: none"> • meseírásra; • meseparódia írására szereplő vagy helyszíni elcsúsztatásával; • komikus hatású szöveg alkotására a meséhez nem illő stílusregiszter alkalmazásával; • komikus hatású szöveg írására népmesei stílus nem népmesei tárgyra való alkalmazásával. 	

6. ÉVFOLYAM

Témakörök	Javasolt óraszám	Modulszám
1. JÁTÉK	29	4
2. KAPCSOLATOK	50	12
3. ÖRÖKSÉGÜNK	22	5
4. KALAND	24	6
5. SZÓBELISÉG-ÍRÁSBELISÉG	21	5
6. SZÜLETÉS – TEREMTÉS	18	5
7. MINDENT KIDERÍT... – PROJEKT	16	4

1. FEJEZET	Cím	JÁTÉK
	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	22 óra
KÉPESSÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	A játék fogalmának és szabályainak körülírása, az alkotás folyamata. Szabályok a játékokban és a nyelvben – néhány nyelvi játék, játékos nyelvhasználati mód megismerése. Szerepjáték és formai játék. A magyar beszédhangok és rendszerük.
	<i>Poétikai fókusz</i>	Hanghatások felismerése a költészetben (alliteráció, rím, rítmus), rimes játékok, képvess. A játékosság fogalmának értelmezése. Hangtani játékok, alakitani játékok, mondattani játékok – a költészet, mint nyelvi játék.
	<i>Szövegértési fókusz</i>	A forma, a domináns nyelvi elem, mint meghatározó szövegalkító tényező. A forma hangulati, érzéki jelentése.
	<i>Szövegalkotási fókusz</i>	Egyszerű szövegszervező elvek felismerése és mintakövető, reprodukív alkalmazása.

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<ul style="list-style-type: none"> • Nem nyelvi és nyelvi társasjátékok felsorolása, némelyikük órai kipróbálása. • A közös jegyek keresése: fogalmi általánosítás. • Logikai játékok, rímjátékok. • Eszperante játékok, láncjátékok. • Halandzsaszöveg írása, ill. értelmezése. • Halandzsaszavak közé megfelelően toldalékoltt jelentéssel szavak beillesztése. • A beszédhangok hasonlóságainak és különbségeinek felfedezése, a képzési módok megfigyelése, a képzésmód szerinti rendszerezésük. A saját nyelvváltozatból ismert hangok eltéréseit egymástól és a normatív változattól. A tanult idegen nyelv beszédhangjaival való összevetés.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Benedek Elek: A hétszépű királykisasszony • Choli Daróczy József: Sóhaj • J. K. Rowling: Harry Potter és a Bölesek Köve • Karinthy Frigyes: Följelenem az emberiséget, 1. kötet • Kiss Dénes: Korong forog • Kosztolányi Dezső: A játék, Emlékezet, Ujjgyakorlat, Badarok • Ladik Katalin: Jégmadár • Lázár Ervin: Pávárbevezetőd • Mikszáth Kálmán: Kőszöntő • Montágh Imre: Nyelvművesség. A beszéd művészete • Nagy László: Ónarkép • Örkény István: Nápolyi • Papp Tibor: Pogány istentisztelet • Petőfi Sándor: Befordultam a konyhára • Vidor Miklós: Nyelvyötörök • Weöres Sándor: Téma és variációk, Hangsoprotok, Keresztöltés • Darvasi László: Trapiti (részlet), nyelvtörök, mondókák, nyelvi és logikai játékok ** • József Attila: Regös ének • Romhányi József-versek*** • Zalai Tibor: ...Halandzsa és <p>Tartalmaink, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rím; • alliteráció; • ritmus; • szójáték; • logikai szerkezetek; • zenei szerkezetek;

	<ul style="list-style-type: none"> • formai képletek; • formaalkotó szabályszerűségek. <p>Nyelvi ismeretek, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • beszélszervek; • hangképzési módok; • magánhangzó, mássalhangzó; • hosszúság, rövidség; • a magyar beszédhangok; • szótag; • a magyar hangrendszer nyelvjárási eltérései; • idegen nyelvi hangrendszerek.
<p>MODULOK</p> <p>(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Játék – szabály – játékszabály 2. A magyar beszédhangok 3. 3. csupa-csupa ritmus 4. 3. a taktikus hangtan – fonotaktika <p>Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés</p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p>2-7-5-6-2 óra</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK</p> <p>(KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p>Szociális, Matematikai és Életpálya-építési kompetencia.</p> <p>Idegen nyelv, Művészetek, Testnevelés.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A gyerekek ismerjék:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a beszédszervek felépítését és működését. <p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nem nyelvi és nyelvi társasjátékok felsorolására; • a közös jegyek általánosítására; • a szabályok alkalmazására logikai, eszperente, lánc- és rímjátékokban; • halandzsaszöveg írására, ill. értelmezésére; • halandzsaszavak közlé megfelelően todatékokt jelentéssé szavak beillesztésére; • felismerni a beszédhangok legjellemzőbb képzési sajátosságait; • felismerni a beszédhangok legjellemzőbb hangzásbeli sajátosságait; • felismerni a beszédhangok nyelvjárási eltéréseit; • felismerni a beszédhangok nyelvközi eltéréseit; • megállapítani a szótagok „súlyát”; • megkülönböztetni a magyar nyelv és a tanult idegen nyelv sajátos hangtani jellemzőit.

2. FEJEZET	<i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	KAPCSOLATOK 29 óra
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i>	A kamaszkor: konfliktusok és kompromisszumok. A kortárskapcsolatok szerepe. Csoport-hovatartozás. Helyzetelemzés, helyzetértékelés. Problémamegoldás. Az ige alakjai. A névszói állítmány és az azonosítást kifejező mondatok. Nézőpont-nézőpontváltás. Hangulati elemek. A szerepviszonyoknak megfelelő hangnem. Az elhallgatás. Tény és vélemény megkülönböztetése. Érvek, értékítéletek. Igaz-hamis állítások megkülönböztetése. A humor, irónia, gúny, eufémizmus nyelvi eszközei irodalmi és köznyelvi szövegekben. Konfliktusos helyzetek. Nyelvi tudatosság, nyelvrzék, analitikus gondolkodás, összehasonlító képesség, rendszerlátás, világismeret és a nyelv összefüggésének látása. A probléma típusától függő alternatív nyelvi cselekvések. Konfliktusos helyzetek bemutatása, értékelése. Konfliktustípusok alapján konfliktushelyzetek szimulálása. Tényszerű és ironikus jellemzések és önjellemzések.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> A szövegekben szereplő állítások megfeleltetése a tárgyra vonatkozó, másképpen megfogalmazott több (igaz és hamis) állítás közül egyet vagy többet. A szövegekben szereplő tények és vélemények tartalmának és nyelvi jegyeinek megkülönböztetése. A sikeres kommunikációs magatartásmód elemzése, értékelése: a bizalmas vagy távolságtartó témakifejtés, a normák követése a kommunikációs viselkedésben. A konfliktusos helyzetek megkülönböztetése a rutinhelyzetektől. Konfliktusos helyzetek elemzése, szimulálása. A humor, az irónia, a gúny és az eufémizmus keresése irodalmi és köznyelvi szövegekben. Tényszerű és ironikus jellemzések és önjellemzések alkotása szóban és írásban. Film és regény összehasonlítása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		Művek: <ul style="list-style-type: none"> Marcello D'Orta: Beszélj a padszomszédodról Móra Ferenc: A másik csaló Részletek Jacqueline Wilson Tracy Baker története című regényéből Erich Kastner: Emil és a detektívek Gárdonyi Géza: Bűntárgyalás Jacqueline Wilson: Tracy Beaker története Részletek Louis Sachar Bradley Az osztály réme című regényéből Mándy Iván: Csutak és a szürke ló Mark Twain: Tom Sawyer kalandjai Galla Ágnes: Lánykerés, Barátaim@chaten.hu* Petőfi Sándor: János vitéz (részletek) Siv Widerberg: Szerelem

	<p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gúny, irónia, paródia, eufemizmus; • kértelműség; • sejtetés; • késleltetés; • a jellemzés eszközei; • konfliktustípusok; • multikulturalizmus; • nyelvi fogalmak, ismeretek: <ul style="list-style-type: none"> - egyeztetés alannal és tárggyal; - igeidők, „összehangolásuk” módosítókkal, igemódok; - állítmányi rész, tárgyi rész; - névszói állítmány és annak sajátosságos szerepe; - az azonosítást kifejező mondatok; - melléknévi igenév; - feltételes módú igealak, feltételes mondat; - múlt idejű igealak.
<p>MODULOK (A fejezet részségei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Első látásra – Az igeidők és az igemódok 2. Emil és a detektívek – Hajdan és ma – Az igealakok egyeztetési tulajdonságai 3. Botrányhősök. Botrányhősök? – Az igei funkciójú mondatok 4. Én és mások – Az igei funkciójú mondatok <p>Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés.</p> <p>7-8-7-6-2 óra</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p><i>Cím</i></p> <p>Szociális, Matematikai, Életpálya-építési kompetencia.</p> <p>Ember és társadalom, Művészetek, Testnevelés, Idegen nyelv.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a kommunikációs célt azonosítani; • adott helyzetet szempontok szerint elemezni, értékelni; • a megismert normák analog helyzetben való azonosítására, elemzésére, alkalmazására; • a normákhoz való célszerű alkalmazkodásra és az azoktól való alkotó eltérésre; • megkülönböztetni az elbeszélői és szereplői nézőpontot; • a szöveg különböző nézőpontoknak megfelelő interpretálására; • a hangulati elemek irodalmi művekben való értékelésére és a helyzethez illeszkedő tudatos alkalmazásukra; • a tény és a vélemény megkülönböztetésére; • állításhoz érvek megfogalmazására; • megkülönböztetni a tényeszerű, az ironikus és a gúnyos nyelvi viselkedést; • a konfliktushelyzetek leírására; a konfliktusban álló felek és a konfliktus okainak azonosítására;

	<ul style="list-style-type: none"> • megkülönböztetni a kompromisszumos és konszenzusos megoldást; • alkalmazni a magyar nyelvben használt időket és módokat; • összehasonlítani a magyar idők és módok kifejezőeszközzeit a tanult idegen nyelv hasonló funkciójú elemeivel, tudja összehasonlítani a két nyelvben az egyeztetést, illetve a névszói állítmányt; megkülönböztetni és alkalmazni a határozott és határozatlan igeragozást; • az alannyal való egyeztetés különböző eseteire; • felismerni és megkülönböztetni egymástól az igés állítmányt, a névszói állítmányt és az azonosító mondatot.
<p>3. FEJEZET</p>	<p>ÖRÖKSÉGÜNK 50 óra</p>
	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p>A közös emberi és nemzeti emlékezet és hőseinek elevenen tartása. Bűnök és büntetések. Archaikus szóhasználat. Az igazság és igazságosság: az ítélkezés, mint cselekedet. Képes kifejezések, szólások, idiómák, közhelyek.</p>
	<p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p>Az elbeszélő viszonya tárgyához, az epizódok és a kihagyások szerepe az elbeszélésben. A jelenetelés az elbeszélésben. Az archaizálás és a tájnyelv funkciója. Egyszerűbb képek, alakzatok felismerése, értelmezése.</p>
	<p><i>Szövegtértési fókusz</i></p> <p>Eseménysorrend és ok-okozati összefüggések viszonya; jellemzés, összehasonlítás, szembeállítás. Ki nem mondott összefüggések explicitté tétele. Nehéz (régies, népies) szókincsű szöveg szavainak, mondatainak megértése kontextusból és segédforrásokból.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p> <p>Archaikus szöveg jelentésének visszaadása mai nyelven – „fordítás” a komikus modernizálás elkerüléseivel. Vélemény megfogalmazása, érvelő szövegek alkotása szóban és írásban.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Részlet-összefoglalás, szövegtömörítés. • Mai nyelven ki nem mondott következtetések levonása, megfogalmazása. • Szövegelemzési gyakorlatok: különböző korok szövegeinek értelmezése és összehasonlítása. • Szótárkészítés különböző korok nyelvhasználatára alapján: magyar-magyar. • Szómagyarázatok készítése. • Érzelmi és cselekvési dilemmák megfogalmazása egyes szám harmadik és első személyben. • Események, szereplők, helyzetek mai, társalgási nyelven való jellemzése. • Jelenetek előadása, dramatizálása. • Lehetőség, de a Toldiban nem szereplő monológok, ill. párbeszéd írása. • Szerkezetek szó szerinti és átvitt jelentésének összevetése, magyarázata, idiómák gyűjtése, rendszerezése.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A Bibliából <ul style="list-style-type: none"> - A bűnbeesés - Káin és Ábel - Bábel tornya - A tékozló fiú

	<ul style="list-style-type: none"> • Népballada: <ul style="list-style-type: none"> - Körmives Kelemen • Arany János: A walesi bárdok • Orbán Ottó: A walesi pártok • Arany János: Toldi • Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek? • Kallós Zoltán: Ez az utazólevelem. Balladák új könyve nyomán • Petőfi Sándor: János vitéz (részlet) • Újsághírek erőszkakos tetteket sújtó bírósági ítéletekről és indoklásukról; bűn és erkölcsi ítélkezés példája a tv talk-showinak egyikében <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ballada; • ismétlés; • előhang; • epizód; • mottó; • ütemhangsúlyos verselés. <p>Nyelvi fogalmak, ismeretek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • állandósult szókapcsolat, idióma; • archaizmus; • szállóige.
<p>MODULOK</p> <p>(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bibliai bűnök és bűnhődések – Az implicit információról tanultak ismétlése 2. Körmives Kelemené balladája és szövegváltozatai – Szótárzás, szöszedet készítése 3. Arany János: A walesi bárdok – A névszói szerkezetek felépítéséről, szörendjéről tanultak ismétlése 4. Arany János: Toldi – Előhang 5. Arany János: Toldi – Első ének – A nyelv régiségének tapasztalata 6. A képes kifejezésekől az idiómákig 7. Arany János: Toldi – Összeütközés és bűnbeesés (II–III.) 8. Arany János: Toldi – IV–VI. ének 9. Szólások, közszhelyek, fordulatok, közmondások, az ezekben megörzött archaizmusok 10. Arany János: Toldi – Miklós és György (VII–VIII.) 11. Arany János: Toldi – Epizód, mélypont, fordulópont (IX–X.) 12. Arany János: Toldi – Győzelem és befejezés a tetőponon (XI–XII.) 13. A Toldi kompozíciója, a három emelkedő jelentőségű próba – az epizódok átértelmeződése; jellemek, műfaji és stilisztikai sajátosságok 14. A Toldi és a János vitéz

	<p>15. Képes kifejezések, idiómák a tanult idegen nyelvben</p> <p>Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés</p> <p>3-4-4-3-4-3-3-3-3-3-3-2-2-6 óra</p>	
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VALTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>Szociális, Matematikai és Életpálya-építési kompetencia .</p> <p>Ember és társadalom, Idegen nyelv, Művészetek (Ének-zene, Dráma és tánc, Mozgóképkultúra és médiaismeret), Testnevelés.</p>
<p><i>Karbantartandó képességek</i></p>		<p>Hely-, idő- és személymegjelölések azonosítása, hangulatok feltárása elbeszélésben, leírásban.</p> <p>A bensőségesség kifejezőeszközökének felismerése.</p> <p>Cselekmény-összefoglalás, tömörítés, belehelyezkedés érvelés.</p>
<p><i>KÖVETELMÉNYEK</i></p>		<p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • saját vélemény megfogalmazására és megvédésére a témának és a beszédhelyzetnek megfelelően; • mások véleményének meghallgatására, megértésére többszereplős helyzetekben; • az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerésére, értelmezésükre; • a szereplők cselekedeteinek, jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértésére; • gondolatok, vélemények, érzelmek, képzetek kifejezésére különböző nézőpontokból rövidebb fogalmazások formájában; • az összefoglalás sajátosságainak és szerepének megapasztyalására, megértésére; • a mai és korábbi nyelvtálat különbségének felismerésére a korosztálynak megfelelő szinten. • az igazság és az igazságosság: az ítékezés, mint cselekedet felismerésére mindennapi szövegekben és különféle műalkotásokban; • a szereplők külső és belső jellemzőit azonosítani; • felismerni és megkülönböztetni egymástól archaizmus, idiomatikus kifejezés és költő kép egyszerű esetet; • kifejezéseket alkotni; • felismerni a képes kifejezések és idiómák egyszerű eseteit a neologizmusok körében is; • megkülönböztetni egyértelmű esetekben egy kifejezés „szó szerinti” jelentését a „nem szó szerinti” jelentésétől; • kikövetkeztetni egyszerű idiomatikus kifejezés alapjául szolgáló képet. • Tudja, hogy az idiómák nyelvenként eltérőek; tudjon néhány ismert idiómát lefordítani a tanult idegen nyelvre.

<p>4. FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>KALAND</p> <p>24 óra</p> <p>Kétfajta kalandhős: az izgalomvágyó és az erények képviselője. Egyéni kalandvágy és közösségi szolidaritás, felelősségvállalás. Az igék bővítményei, a vonzatok.</p> <p>A hős mint a kalandokat összefűző formai elem. Késletetés és sejtetés. A több szálon futó regénycselekmény. Kalandregény vagy történelmi regény?</p> <p>Nagy terjedelmű szöveg távoli eseménymozzanatainak összekapcsolása. A visszautalások szerepének megfigyelése. Vázlatpontok helyes sorrendbe rakása. Hibás történet-összefoglaló javítása. Visszatérő motívumok gyűjtése és értelmezése.</p> <p>Cselekmény-összefoglalás különböző szereplői nézőpontokból.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Hiányos-szegényes cselekmény-összefoglaló mondatok bővítése különböző vonzatokkal. • Egyszerű állításokat tartalmazó mondatok összeépítése egyetlen sokbóvítményű esemény-összefoglaló mondattá. • Képregény-készítés. Képregény-alírások készítése. Képregény-elemek sorba rendezése. • Hibás cselekmény-összefoglalók javítása. • Ismétlődő motívumok gyűjtése, kikeresése. • Időrendi táblázat készítése a regény cselekményéről, életrajzi vázlat készítése a főszereplőkről. • Cselekmény-összefoglalás Jumurdzsák, Bornemissza Gergely, Dobó, Sárközi és Cecei Éva közeppontba állításával. • A szereplők „furcsa” kifejezése. • Ige-vonzat kapcsolatok gyűjtése, megfigyelése. • Ige-vonzat kapcsolatok gyűjtése és megfigyelése a tanult idegen nyelven.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gárdonyi Géza: Egri csillagok • Várkonyi Zoltán: Egri csillagok (film) • Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részlet) <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • késletetés és sejtetés; • a több szálon futó regénycselekmény; • kalandregény; • történelmi regény; • motívum. <p>Nyelvi ismertek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vonzatok és egyéb bővítmények a mondatban; • jelzői módosítók; • szabad határozók.

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kedvcsináló részletek felolvasása a regényből – megszaktírással a legérdekesebb pontokon. 2. Megtörtént és képzelt kalandok – az ajánlott olvasmányokból, illetve az ezekből készült filmekből szemelvények elolvasása, részletek megtekintése az órán – Nyelvi ismétlés: A „szereplők”, a szereplőket jelölő toldalékok, a szereplők elhagyhatósága (a vizsgált szemelvényekhez kapcsolódó nyelvi feladatok formájában). 3. Az ostrom előtti három nagy rész – a bonyodalom forrásai, a szerelemeket elválasztó tényezők, a feszültségfokozás eszközei. 4. Eger ostroma (a 4–5. rész) – a történelmi regény és a kalandszál összesodrása. 5. A regény motívumrendszere (amulett-gyűrű, csillag, hold, kard, térkép, zászló, vár, festmények) – a tárgyak szerepe a cselekménybonyolításban, ill. egyes tárgyak metaforikus-szimbolikus jelentése. 6. Történetmondás eltérő szereplők középpontba helyezésével egyes szám harmadik és egyes szám első személyben – szóban és írásban – Nyelvi ismétlés: szereplők, módosítók, idiómák a szövegben (szövegalkotási gyakorlat formájában). 7. Az ige bővítményei, vonzatok – a magyarban és a tanult idegen nyelvben. <p>Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés</p> <p>2-4-3-3-3-4-2 óra</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>Szociális, Matematikai és Életpálya-építési kompetencia.</p> <p>Ember és társadalom, Ember a természetben, Idegen nyelv</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<p>A gyerekek tudjanak példákat mondani:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bővítmények szinte teljesen idiomatikus és szinte teljesen áttetsző jelölésére; • egy-egy toldalék, tagmondatípus stb. különböző szerepeire (arra, hogy milyen típusú bővítményeket jelölhet); • arra, hogy a tanult idegen nyelvben mi jellemzi a bővítmények jelölését, • a magyartól való eltérése. <p>Legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bemutatni, hogy a hős milyen szerepet játszik az események összefűzésében; • nyelvi és képi információ összekapcsolására a cselekményrekonstrukció során; • a tanult művekből példákat mondani a készletésre, a sejtetésre és az előreutalásra; • a több szálon futó cselekmény szálatnak megkülönböztetésére és a szálat összekapcsolódási helyének és módjának bemutatására; • nagy terjedelmű epikus szöveg távoli eseménymozzanatainak összekapcsolására, a visszautalások szerepének felismerésére; • a cselekmény egy-egy kulcsfordulatának és egy-egy hosszabb szakaszának összefoglalására különböző szereplők nézőpontjából; • hibás történet-összefoglalás javítására, hiányos történet-összefoglalás bővítésére;

	<ul style="list-style-type: none"> • a tanult regényben visszatérő motívumok összegyűjtésére és az ismétlődés szerepének értelmezésére; • érvelni a fejezet középpontjában álló regény többféle regénytípusba való besorolhatósága mellett!
<p>5. FEJEZET</p>	<p>SZÓBELISÉG-ÍRÁSBELISÉG 19 óra</p>
<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>A szóbeliség és az írásbeliség különbségei és hasonlóságai. A klasszikusan szóbeli és klasszikusan írásbeli műfajok sajátosságai. A tmeneti „műfajok”. Archaikus szóbeli műfajok és rögzülések. A szöveg tartalmának és megjelenési formájának kapcsolata.</p> <p>Írásbeli és szóbeli szövegtípusok normái irodalmi és köznyelvi szövegekben: tudatos és nem tudatos, illetve célszerű normaszegés. Egy téma – különböző formákban.</p> <p>A szerepeknek megfelelő beszédmód, viselkedés. A szereplők közötti viszony azonosítása a szöveg stílusa alapján. Hallás utáni szövegértés különböző szövegtípusokkal. Azonos téma, különböző korokban. A vizuális és a verbális információk szerepe a szövegértésben.</p> <p>A nonverbális kommunikációs jelek értelmezése, közlések felfogása elektronikus csatornák esetében. A közlemény érthetőségének kapcsolata a helyes ejtés és a helyesírás normáival. A szöveg célja és a befogadó személyének vizsgálata.</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Azonos témájú szövegek vizsgálata újságban, folyóiratban, irodalmi és köznyelvi szövegekben. • A vizuális és a verbális információk összehasonlítása. • Újságkészítés: szövegek alkotása, tipográfia-tervezés. • Szövegalkotás szóban és írásban. • Szóbeli szöveg lejegyzett változatának vizsgálata. • Leírt szöveg szóbeli interpretálása. • A csak írott és jellemzően csak beszélt nyelvi szövegek vizsgálata. • Különböző korok szövegeinek összehasonlítása. • A magyar és más nyelvek helyesírási normáinak összehasonlítása. • Hogyan hat a szóképzés bővítése, a jövevényszavak, az idegen szavak magyarosodása a helyesírásra. • Helyesírás az irodalmi és a köznyelvi szövegekben. • Szinkron és feliratozás. • Transzformációs gyakorlatok. • Kísérletek az elektronikus kommunikáció világában.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek Biblia – Jób könyve Biblia (Károli Gáspár ford.) – Az asszony teremtése Komáromi Gabriella: Lázár Ervin köszöntése Lammel Annamária – Nagy Ilona: Parasztbiblia Tartalmak, fogalmak: Cím Bevezetés Hipertextus</p>

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<p>Nyelvi ismertek: Átmeneti szövegtípusok. Latin ábécé, mellékelj, hangjelölés, szótagírás, fogalomjelölő írás.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ugyanazt másképp 2. Mit, kinek, hogyan szoktunk mondani, illetve leírni? 3. Helyesírás 4. Idegen írásfajták 5. Párbeszéd a színház és a film világában 6. Szóbeliség és írásbeliség a világhálón <p>Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés</p> <p>3-4-2-2-4-3-2</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> <i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i> <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>Szociális, Életpálya-építési kompetencia.</p> <p>Ember és társadalom, Művészetek, Idegen nyelv.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p><i>Cím</i></p>	<p>SZÜLETÉS – TEREMTÉS</p>
<p>6. FEJEZET</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>20 óra</p>
<p>KÉPESSÉGFELFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>A születés, a teremtés, az eredet fogalma. Világmagyarázat, eredetmagyarázat. – Idegen írásfajták. Mitológia, mítosz, teremtéstörténet, rítus, természeti erők megszemélyesítése. Különböző stílusú szövegek közös és eltérő elemeinek felismerése, kiemelése, szimbólumok jelentésének értelmezése. Lényegkiemelés, tartalmi összefoglalás. A mítoszokban szereplő hősök magatartásmintáinak értékelése, önálló szövegalkotás megadott szempontok alapján. Olvasási és felolvasási technikák, diktálásból és emlékezetből írás; félreproduktív írás.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Előismeretek felhasználása az irodalmi művek értelmezésében, a tanultak elhelyezése egy tágabb ismeretkörbe (ének-zene, vizuális kultúra, vallásismeret). • Példák gyűjtése arra, hogy a mítoszok és a szimbolikus ösképek (archetípusok) a tömegkultúrában is megjelennek. • Mítikus történetek eseményeinek és szereplőinek lerajzolása, ill. fotomontázzsal való megjelenítésük. • Ismerkedés idegen írásfajtákkal. • Olvasási, felolvasási és lejegyzési technikák gyakorlása. • Olvasási, szövegalkotási, szövegértési gyakorlatok, érvelési technikák alkalmazása.
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Egyiptomi, görög, iszlám, kínai, héber, szláv, finn(ugor) teremtésmítoszok, mítoszok az istenek születéséről, özönvíztörténetek, világvége mítoszok • Kamarás István: Csigamese – Csigaház

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pilinszky János: A nap születése** • Román József: Zeusz, görög mítoszok (részletek) • Trencsényi-Waldapfel Imre: Mitológia (részletek) • Arany János: Rege a csodaszarvasról <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mitológia, mítosz, mítikus gondolkodás; • eredetmagyarozó mítosz; • rítus; • idegen kultúrák, archaikus közösségek világlképe; • hőstípusok az olvasott művekben; • állatszimbólumok; • műfaj és világlátás különbségei a mesében és a mítoszban. <p>Nyelvi ismertek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az írásbeliség másodlagos jellege; • hang-, szótag-, szóelem-jelölő írások, hieroglifák; • mellékjelek, többjegyű betűk néhány közeli nyelvben; • a tanulói idegen nyelv írásrendszere.
<p>Cím</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Miért születnek mítoszok? 2. Mítosz vagy mese? 3. A világ teremtése. 4. Pusztulásmítoszok. 5. Mítikus állatok. 6. Idegen írásfajták. 7. Mai mítoszok. <p>Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés.</p>
<p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>1–2-4-3-3-3-2 óra</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p>Matematikai, Szociális, Életpálya-építési kompetencia.</p> <p>Ember és társadalom, Ember a természetben, Művészetek, Idegen nyelv.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • előismeretek felhasználására az irodalmi művek értelmezésében; • a tanultak elhelyezésére egy tágabb ismeretkörbe; • példákat gyűjteni annak bizonyítására, hogy a mítoszok és a szimbolikus ösképek (archetípusok) a tömegkultúrában is megjelennek; • a tanulót olvasási, felolvasási, szövegalkotási, érvelési és lejegyzési technikák alkalmazására. • Tudják elhelyezni a magyar írásrendszert az egyéb írásrendszerek között. • Ismerjék a latin betű fogalmát! • Tudjanak példát mondani más népek írásfajtaira: cirill, görög, héber és arab írás és rovásírások!

<ul style="list-style-type: none"> • Mondjanak példákat arra, hogy a környező nyelvek és a tanult idegen nyelvek milyen írásrendszereket használnak! • Legyen tisztában a nem hangjelölő írásrendszerek fajtáival, tudjon arról, hogy léteznek kínai, japán, koreai írás és egyiptomi hieroglif írás! 	
<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	
<p>7. FEJEZET</p>	
<p><i>Tematikus fókusz</i></p>	
<p><i>Poétikai fókusz</i></p>	
<p><i>Szövegértési fókusz</i></p>	
<p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Munkaterv készítése. • Együttműködési terv készítése. • Idő- és feladatütemezés. • A történetstruktúra szöveges megjelenítése. • „Somópontok”. • A történetstruktúra képi megjelenítése. • Megadott elemek beépítésével produktív szövegalkotás. • Szöveg-transzformáció. • Szerepjáték. 	
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	
<p>Fogalmak, tartalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • projekt; • háttérszöveg; • konfliktus; • kompromisszum; • humor; • irónia; • önirónia; • gúny; • tény; • tárgyszerűség; • elfogultság; • túlzás; • tapintat; • hazugság. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Mondjanak példákat arra, hogy a környező nyelvek és a tanult idegen nyelvek milyen írásrendszereket használnak! • Legyen tisztában a nem hangjelölő írásrendszerek fajtáival, tudjon arról, hogy léteznek kínai, japán, koreai írás és egyiptomi hieroglif írás!
	<p>A DETEKTÍV MINDENT KIDERÍT! – PROJEKT 16 óra</p>
	<p>Az 1-5. fejezetben tanultak kreatív alkalmazása. Egy – kooperatív csoportmunkával – megalkotott társasjáték.</p>
	<p>A tényállítások, vélemények kifejezőeszközei. A háttérszövegek és elhallgatások jelentése és jelentősége. Hangnem és hangulat kifejezőeszközei és összefüggésük a szerepviszonyokkal.</p>
	<p>Különböző stílusú szövegek közös és eltérő elemeinek felismerése, kiemelése, szimbólumok jelentésének értelmezése. Lényegkiemelés, tartalmi összefoglalás.</p>
	<p>Ok-okozati összefüggések megjelenése a szövegben. Vélemények, ítéletek megfeleltetése igaz-hamis állítások valamelyikének. Történetstruktúra megalkotása. Szerepek és szerepviszonyok konstruálása és rekonstruálása. Párbeszédalkotása, a történet szerkezetének vizuális ábrázolása.</p>

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hogy fogjunk hozzá? 2. A történet és a szereplők. 3. A szövegek véglegesítése. 4. A regény szerkesztése, korrekkturázása, tipográfiajának elkészítése. 5. Jelenetek <i>A detektív mindent kiderít!</i> című regényből. <p>Ismétlés, összefoglalás, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés.</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>2-4-4-3-2-1</p> <p>Matematikai, Szociális, Életpálya-építési kompetencia.</p> <p>Művészetek.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<p>A gyerekek legyenek képesek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a kitűzött célnak megfelelő munkaterv elkészítésére; • az együttműködési terv elkészítésére; • a társakkal való együttműködésre; • idő- és feladatütemezésre; • hiányzó történetrészek pótlására; • önálló szövegalkotásra; • csoportos szövegalkotásra; • a történetben konfliktusok felfedezésére, azok megírására; • a történetstruktúra képi megjelenítésére; • szövegtranszformációra; • adott szerepnek megfelelő szövegalkotásra, beszédmódra!

7. ÉVFOLYAM

	Témakörök	Javasolt óraszám	Modulszám
1.	KISFIÚK ÉS NAGYFIÚK	20	6
2.	NEVETŐ IRODALOM	34	11
3.	PLETYKA ÉS TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ	15	5
4.	POÉTAI ISKOLA	16	6
5.	HARRY POTTER ÉS A TITKOK KAMRÁJA	10	5
6.	ITTHON VAGYOK	20	6
7.	MÁS LETTEM	14	6
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés		11	

1. FEJEZET	<i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	KISFIÚK ÉS NAGYFIÚK 20 óra
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Egyén és közösség – beilleszkedés, csoportnorma. • Az elbeszélő művek alapvető tényezői – tagolása. • A kimondottból következtetni a ki nem mondottira; az elbeszélő nézőpontjára, értékelésére vonatkozó nyelvi jegyek fölismerése. • Atképzeléses fogalmazás; a meg nem írt, de kikövetkeztethető részek megfogalmazása (kisértettfejezetek írása). Ervelés szereplők magatartása mellett / ellen.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> • Megszakításos tanári felolvasás során kifejeleti jósálatok alkotása. Választás alternatív megoldások közül: az elbeszélés folytatásának ismerete nélkül, ill. annak ismeretében, csak eltérő nyelvi megfogalmazások közül a történet leírására a legalkalmasabbat megtalálva. Választás lehetséges összeállítás-megfogalmazások közül, megfogalmazott következtetések közül. Következtetések önálló megfogalmazása a szöveg alapján. Atpépzeléses (nézőpont-felvétel történetmondás), kísérete fejezet-írás. Szóbeli és írásbeli ervelés magatartásválaszok mellett és ellen. • Kísérletezés különböző szórendi lehetőségekkel, a hozzájuk tartozó intonációkkal és diskurzusbeli funkciókkal. • Az összegyűjtött adatok csoportosítása, rendszerezése. A csoportosítási szempontok összefüggéseinek megtalálása. Problémás esetek számbavétele. Összevetés a tanult idegen nyelvvvel.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<p>Művek, szövegek:</p> <p>Biblia – Tízparancsolat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kosztolányi Dezső: Esti Kornél (Második fejezet) • Vámos Miklós: Kisfiúk és Nagyfiúk (A pofon) • Békés Pál: Otília (in. Törzsi viszonyok) • Vámos Miklós: Kisfiúk és nagyfiúk – Pofon, A rajzlap • Herrmann Hesse: Sziddhártha (részlet) • Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panasza és Szabó Lőrinc Tücsökzene című kötetéből (pl. Az iskolában hatvanan vagyunk; Elemi) • Mikszáth Kálmán: Az aranykisasszony, A kaszát vásárló paraszt • Madách Imre: Az ember tragédiája (részlet) • Zombor István: Lovagok és lovagrendek (részlet) • Bulvárlapból erőszak-beszámoló, neves személyiség emlékezése iskolai tapasztalataira; pszichológus népszerűen megfogalmazott szövege az iskolai beilleszkedés problémáiról; levél egy diák iskolai közérzetéről <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Csoportnorma, szerepelvárás, szerep. • Magatartásminták, konfliktusmegoldás. Norma, szabály. • Tér, idő, cselekmény, szereplők és nézőpont az elbeszélésben – kompozíciós egységekre tagolás. • A fókusz és a kontrasztív topik, ismert és új információ, visszavágás, helyeslés, rövid válaszok.

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <p>1. Kisfiúk és nagyfiúk, kislányok és nagylányok – szerepek és normák a csoportban (közösségben) – a téma előkészítése szépirodalmi szövegek nélkül. 2. Vámos Miklós: A pofon – megszaktírtásos felolvasás, kifejezeti jóslatok – válaszok az erőszakra – Intonációs és szórendi megfigyelések. 3. Vámos M.: Rajzlap, Békés Pál: Ottília – szerepek, normák, magatartásminták – – Mondatkombinatorikai gyakorlatok, célzott anyaggyűjtés. A hangsúly, a hangjelzés megfigyelése. Az egyes mondatok intonációjának rögzítése. 4. Kosztolányi Dezső: Vörös ökör (Esti Kornél 2.) – szerepelvárások a beilleszkedés nehézségei; elbeszélések kompozíciós egységekre tagolása. 5. Párhuzamok a tanult novellákkal (pl. Az iskolában hatvanan vagyunk, Elkéstem; pszichológiai ismeretterjesztő szöveg, élménybeszámoló) – hasonló lélektani kérdések, eltérő műfaji és poétikai megoldások – Rövid válaszok, kezdő- és folytatásmondatok. 6. A megismert mondattani jelenségek rendszerezése.</p> <p>1-4-3-4-4-3 óra</p>
<p>2. FEJEZET</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p>NEVETŐ IRODALOM</p> <p>34 óra</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Emberi (ezen belül kamaszkori) gyarlóságok, társadalmi visszasságok. • A komikum, a nevetés szerepe életünkben, konfliktusaink feldolgozásában. • A szóalkotás (képzés, összetétel stb.). <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • A komikum forrásai, változatai, műfajai. • A nyelvi ismétlődés „normális” és komikus esetei. <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • A nyelv szabálysértő alkalmazása, mint komikumforrás hétköznapi és irodalmi szövegekben. • A humor, irónia szerepe, hatása a kommunikációs folyamatban. <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vicc, anekdota elmesélése; különböző módaitású szövegek alkotása ugyanarról a témáról; paródia alkotása.
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vicceselés, anekdoták gyűjtése, (le)írása – gyűjtés és előadása (vicc- és anekdotameselő verseny). • Viccek csoportosítása. • Mintakövetéssel természetrajzi szócikk és egyperces írása. Paródiatírák. • Nyelvi hibák keresése a viccekben s más komikus szövegekben. • A hibás, furcsa nyelvhasználat elemeinek gyűjtése, csoportosítása, jellemzése. • Néhány kiinduló példa alapján más szavakból álló szavak gyűjtése. Az adatok csoportosítása: a fő szóalkotási módok elkülönítése. Néhány szabályszerűség megfigyelése. Problémás esetek „határesetek” megvitatása. • Kísérletezés: Milyen potenciális szavakat létehezni a megismert szabályszerűségek alapján?
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek: Karinyth: Magyarázom a bizonyítványom, A jó tanuló felel, A rossz tanuló felel, Így írtok ki (részletek)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nagy Lajos: A sas, A kutya, A farkas, A búvár hencser, A milliomos-állat • Mrožek: Piroška

<ul style="list-style-type: none"> • Czako Gábor: A tudás öröklése • Örkény István: Arról, hogy mi a groteszk, Högylétemről, Szakmai önérzet, Az autóvezető, Gondolatok a pincében, Apróhirdetés, In memoriam Dr. K. H. G. • Molière: A fősvény • Petőfi: Okatootaia, Orbán, Pató Pál úr, Magyar nemes • viccek • Plautus: A hetvenkedő katona (részlet) • Rejtő Jenő: A láthatatlan légit (részlet), A három testőr Afrikában (részlet), Pizskos Fred, a kapitány (részlet), A szöke ciklon (részlet), Pizskos Fred közbelép (részlet), Vesztegzár a Grand Hotelben (részlet) • Beaumarchais: Figaro házassága (részlet) • Queneau: Stílusgyakorlatok (részletek) • Varró Dániel: Változatok egy gyermekdalra <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komikumforrások: pl. emberi vagy nyelvi hiba, ismétlődés, túlzás, kontraszt. Stílusrétegek. • Humor, szatíra, ironia, vice. • Anekdota, paródia. • Komédia. Helyzet és jellemkomikum. A komédia szerepkörei, konvenciói. • Commedia dell'arte • Összetétel, képzés, rövidítés stb. 	<p><i>Cím</i></p> <p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Min nevetünk? I. – köznap példák 2. Min nevetünk? II. – néhány jellemző komikumforrás; két-három irodalmi példa (Nagy Lajos, Karinth, Mrozek) 3. Karinth és Nagy Lajos további karcolatai, komikus Petőfi-versek – a komikum forrásai, mintakövető saját alkotások 4. A vicemeselés technikája 5. Czako rémmeséje – a regiszterkeverés, humor, szatíra, ironia A különböző szóalkotási módok megfigyelése 1. 6. Szóalkotási módok, összetétel, szóképzés 7. A komikus hatás nyelvi forrásairól – fura szószervezetek, fura szóalkotások – a szóalkotás 2. 8. Örkény-egypercesek – a groteszk. Groteszk, fantasztkikum jegyében álló egyperces írása és előadása mintakövetéssel – a művek előadása 9. A paródia 10. Molière: A fősvény – jellem és helyzetkomikum – jelenetek előadása és elemzése 11. A komédia szerkezete és a váratlan megoldás 12. Részletek a Hetvenkedő katonából és a Figaro házasságából – lehetőleg az egyik darab megtekintése színházban vagy felvételtől – a komédia konvenciói, szerepkörei
---	---

	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	1–2-5-1–2-3-2-3-2-3-2-4 óra
	<i>Cím</i>	PLETYKA ÉS TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ
3. FEJEZET	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	15 óra
	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A közvélemény természetrajza, az előítélet. • A humoros anekdota és a nagyszerkezet. • Elemi formák összehasonlítása nagyobb formákkal. • Az élőbeszéd szerkesztés az írott szövegben. • Anekdotamentés. Hír, tudósítás, beszámoló írása. • Magán és nyilvános szövegműfajok. • Anekdotamentés, anekdotagyűjtés, szólaggyűjtés. • Ugyanarról az eseményről. • Témáról pletykálkodás, hír és tudósítás, illetve magán és hivatalos levél írása. • Lapok hír- és pletykarovatának tanulmányozása.
	<i>Szövegalkotási fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Magán és nyilvános szövegműfajok. • Anekdotamentés, anekdotagyűjtés, szólaggyűjtés. • Ugyanarról az eseményről. • Témáról pletykálkodás, hír és tudósítás, illetve magán és hivatalos levél írása. • Lapok hír- és pletykarovatának tanulmányozása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
	ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Benedek Elek: A tarcali vásár, A rodostói kakukk • Lengyel Dénes: Régi magyar mondák (részletek: Mátyás király és az öreg szántóvető, Mátyás király és a szőlőmunkások, Kossuth Lajos, a régi király) • Petőfi Sándor: Levél • Móricz Zsigmond: Levél • Hírek napilapokból; pletykák, tudósítások bulvármagazinokból, a tévé műsoraiból • Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <p>Anekdota, anekdotikus elbeszélésmód, anekdotikus regény. Egyenes beszéd, függő beszéd, szabad függő beszéd, kommentár. Karrierregény, lélektani regény, nevelődési regény, pikareszk regény. Realizmus. Szépirodalmi szövegmű és hétköznapi szöveg.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A pletykák terjedése régen és most; aktuális hírek különböző formái. 2. Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője – a regény két helyszíne, két cselekményszála és két anekdota köré. 3. Előreutalások, késleltetések és véletlenek a regényben – a két cselekményszál találkozása. 4. A regény tér- és időszerkezete. 5. A közvélemény természetrajza a regényben és a mában – a humor és az ironia forrásai.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	<i>Cím</i>	
	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	2-3-2-2-4 óra
4. FEJEZET	<i>Cím</i>	POÉTAI ISKOLA
	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	16 óra

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FOKUSZOK	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Tematikus fókusz</i> • <i>Poétikai fókusz</i> • <i>Szövegértési fókusz</i> • <i>Szövegalkotási fókusz</i> 	<p>A költészet, a nyelvi zene, a képi asszociálás, mint örömfórrás.</p> <p>Lírai művek már ismert jellegzetességeinek tudatosítása, további jegyek megismerése.</p> <p>Domináns elemek fölismerése a mű egészében.</p> <p>Kreatív-produktív feladatok révén/során közelebb jutni a műalkotás természetéhez.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ady Endre: Ifjú szívemben élek (részlet), Magyar jakobinus dala (részlet) • Arany János: Szondi két apródja (részlet) • Babits Mihály: Messze... messze..., Itália (részlet) • Bella István: Tél közeledtén • Berzsenyi Dániel: Levéltörredék barátémhoz (részlet) • Biblia – Példabeszédek könyve (részlet), Énekek éneke (részlet), Zsoltárok könyve (részlet) • Illyés Gyula: Újévi ablak • Kosztolányi Dezső: Szeptemberi áhítat (részlet), Negyven pillanatkép (részletek) • József Attila: Levegőt! (részlet), Útrahívás, Hexameterek, Holt vidék (részlet), Falu (részlet), Holt vidék (részlet), Margaréta (részlet), (Jön a vihar) (részlet), Harmatocska (részlet), Ősz, Tiszazug, Fagy (részlet), A fán a levelek (részlet), Határ (részlet), Kúlvárosi éj (részlet), Őszi alkonyat (részlet), Invokáció (részlet) • Kányádi Sándor: Őszeleji kívánság, Volt egyszer egy varga, Nyári reggel • Király László: Ablakok • Lukács László (Tankesapda): Mennyeország tourist • Nemes Nagy Ágnes: Napforduló, Dalok (részlet), A formátlan • Oravecz Imre: Eitotot és Aholi azokról, akik értik a teremítő tervét, és azokról, akik nem értik a teremítő tervét, Ünnepe előtt, Beavatás • Orbán Ottó: Csodák, csodák, csodák • Petőfi Sándor: János vitéz (részlet), Föltámadott a tenger (részlet), Szabadság, szerelem, Egy estém otthon (részlet) • Radnóti Miklós: Pontos vers az alkonyatról • Szilágyi Ákos: Holdbéli mandolin • Szittyá Attila Bendegúz: Az én paradicsomom • Tokyo, Mэготловés, Bauxit (Belga): Királyok a házban (részlet) • Vajda János: A vaáli erdőben • Paul Verlaine: Őszi chanson, Őszi dal • Weöres Sándor: Ha vihar jó a magasból, Paripám csodaszép pejkő, Csupa fehér, A tündér, Rongyszőnyeg (részlet) • Zend Robert verseiből <p>Tartalmak, fogalmak: Vers, líra. A rím fajtái. Ütemhangsúlyos és időmértékes verselés.</p>	

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <p>Hangszimbolika, alliteráció, gondolatritmus. Szóképek: metafora, metonímia, megszemélyesítés, hasonlat, szinestézia. Posztimodem költészetelmélet.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A ritmus. 2. Hangszimbolika, hangalakzatok. 3. Rímek, rímjátékok. 4. A gondolatritmus. 5. Az ütemhangsúlyos verselés. 6. Az időmértékes verselés. 7. A szóképek – hasonlat, metafora, szimbólum. <p>1-1-2-2-2-2-3 óra</p>
<p>5. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i></p> <p>HARRY POTTER ÉS A TITKOK KAMRÁJA (ha korábban nem került sor Harry Potter-regény feldolgozására)</p> <p>10 óra</p> <ul style="list-style-type: none"> • A származás kérdésének helye, fontossága a valós és fiktív világban felelősség tetteinkért. • Népszerűség és népszerűtlenség. Közösségi szerep és magány. • Regény kiadó, de nem mindentudó elbeszélővel. • Történet megértése a végkifejlet felől, előreutalások; a „jó” és a „rossz” megítélésének változása • A „jó” és a „rossz” megítélésének változása ’objektív’ és ’szubjektív’ hangon; a <i>mulgus</i> értelmezése, az olvasó, mint <i>mulgus</i>. • „Kettősított napló”, kvízzjáték, jellemzés napló- és levélformában. • Kifejleti jóslatok alkotása. • Újságcikk (tudósítás) és olvasói levél írása. • Varázslatok és különös tárgyak komoly és humoros definiálása (szómagyarázat). • Szerepjáték, szituációs játék. • Kérdésalkotás.
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FŐKÜLSZOK</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p><i>Cím</i></p> <p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p><i>Cím</i></p> <p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • J.K. Rowling: Harry Potter és a Titkok kamrája <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A komikum forrásai: kontraszt, túlzás. • Sejtetés és előreutalások.
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A második kötet helye a sorozatban. 2. <i>A Titkok Kamrája</i> mint, mese és mint krimi 3. Iskolaregény – nevelődési regény, identitás – előítéletek, 4. Komikum a regényben; a regény és a <i>Henvenkedő katona</i>, 5. A regény és a filmadaptáció összevetése. <p>1-1-3-2-2 óra</p>

6. FEJEZET	Cím	ITTHON VAGYOK
	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	20 óra
	<i>Tematikus fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> Nemzeti identitástudat, haza és emberiség, haza és egyén viszonya; a nemzet és nemzettudat fogalma és történetisége.
	<i>Poétikai fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> Azonos téma és eltérő formák, retorikai és poétikai sajátosságok vizsgálata; intertextualitás.
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FŐKUSZOK	<i>Szövegértési fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> A szövegben kifejezésre jutó értékek és magatartásformák felismerése, beszédhelyzet azonosítása; nyelvi eszközök (régiek és maiak) és jelentés összefüggéseinek felismerése.
	<i>Szövegalkotói fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> Szónoki beszéd utólagos vázlatának és összefoglalásának elkészítése. Érvek pro és kontra, szóban és írásban.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> A fejezetben tanult órákra, más műfajú versekre és prózai művekre jellemző beszédhelyzet (megszólított viszony) változatainak azonosítása. Retorikai elemek funkciójának azonosítása a múlt órákban, szónoklat- és tanulmányrészletekben. Az utalások és rájátszások szerepének felismerése a kulturális azonosítástudat kifejezésében. Szónoki beszéd utólagos vázlatának és összefoglalásának elkészítése. Szövegek, illetve a szövegekben választott álláspontok melletti, illetve elleni érvek megfogalmazása szóban és írásban. A mai nyelvben is használatos régies alakok gyűjtése. Idiómák, összetételek, képzeti szavak között talált régiségek felismerése, gyűjtése. Új képzések, összetételek, változásra utaló jelenségek gyűjtése. Az adatok csoportosítása, részletes elemzése. Néhány jellegzetes változási út feltárása. Vita: Van-e iránya, értelme a változásnak? Régi és új változatok „értéke”.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> Radnóti Miklós: Nem tudhatom Vörösmarty: Szózat Kölcsey: Himnusz, Zrínyi dala, Parainesis Kölcsey Kálmánhoz (részlet) Ady Endre: Nekünk Mohács kell, Az idő rostájában, A föl-földobott kő, Góg és Magóg Arany János: Válasz Petőfinék Balassi Bálint: Egy katonának, Ó én édes hazám... Berzsenyi Dániel: Magyarokhoz (részlet) Államok, népek himnuszai: Szovjet himnusz, Az Amerikai Államok himnusza, Lengyel himnusz, Székely himnusz, Rákóczi-nóta, Finn himnusz, Cigány himnusz, Francia himnusz, Orosz himnusz, Cseh himnusz, Matrai Sándor: A hazáról és az államról, Haza Kosztolányi: Lenni vagy nem lenni, Abécé a nyelvről és lélekről Kövesdy Zsuzsa (szerk.): Kedves hallgatóim! Orbán Ottó: Melyben Balassi módjában fohászkodik Ottlik Géza: iskola a határon (részlet) Örkény István: Budapest Janus Pannonius: Pannónia dicsérete Shakespeare: Hamlet (részlet, Arany J. ford.), Hamlet (részlet, Nádasdy Á. ford.) Széchenyi István: Ez a magyar lenni vagy nem lenni

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p>Vergilius: Aeneis (részlet) Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részlet), Az török áfium ellen való orvosság</p> <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hagyomány, egyéni és kollektív önazonosság. • Szövegköziség, utalások és emlékezet. • Óda, tanulmány, szónoklat. • Idiómák, archaizmusok. <p>1. Radnóti Miklós: Nem tudhatom – hazafiság és hagyomány 2. Vörösmarty Mihály: Szózat 3. Kölcsey Ferenc: Hymnus 4. Szövegparhuzamok 5. A költő és hazája 6. Költői önarcképek</p> <p>2-3-5-4-3-3-óra</p>
<p>7. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p> <p>MÁS LETTEM 14 óra</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kamaszokról szóló irodalmi művek és szakszövegek feldolgozása a konfliktusok, kompromisszumok, az empátia fogalmának értelmezésével. • Mintakövetés és lázadás, kortárskapcsolatok, végtelen érzelmek. • A testi változások lelki feldolgozása. • Hasonló problémák különböző korban keletkezett, különböző műfajú és modalitású művekben. • Szereplők és tettek motivációjának megértése. • Általánosítások megfogalmazása. • Célzás és elhallgatás felismerése; jelöletlen ok-okozati viszonyok felismerése. • Következtetések megfogalmazása. • Megadott stílusmintákban monológikus és dialogikus szövegek kiegészítése. • Házirend-készítés. • Levél- és naplórás. • Ismeretterjesztő szövegek feldolgozása: lényegkiemelés. • Ismétlődő motívumok keresése és értelmezése a regényben. • Eltérő stílusú kamaszbeszédmódok összevetése. • Féltoldalas párbeszéd, illetve töredékes naplórészlet megfelelő stílusban való kiegészítése. • Szülői, ill. tanári hivataltal és magánlevél kiegészítése. <p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek? • Ágai Ágnes: Kamaszágok • Sue Townsend: Adrian Mole titkos naplója (részlet) • Aidan Macfarlane–Ann McPherson: Örültem egészséges vagyok! (részlet) • Karinthy Frigyes: Skarriát • Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan (részlet)
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • Ranschburg Jenő: Gepárd-kölykök. Gyermekismeret (részlet) • Vajda Zsuzsanna: A gyermek pszichológiai fejlődése (részlet) • Szabó Magda: Abigél • I. Sjöstrand: Anyuban azt nem bírom • Georg Kühlewind: Csillaggyerekek. (részlet) • Leírás egy kollégiumról, egy kollégiumi rendtartás, házirend részlete. <p>Tartalmak, fogalmak: Önéletrajz, napló, önvallomás, emlékirat.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ez volték én? (választható) 2. Kedves Naplóm! (választható) 3. Szabó Magda: Abigél 4. A felnőtte vásár regénye 5. Tudományos ismerterjesztő szövegek 6. Karinthy: Skarlát <p>2-2-2-2-2-2 óra</p>	
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>

KÖVETELMÉNYEK

- A komikum forrásainak és változatainak felismerése, megkülönböztetése.
- Egy komédia alapos ismerete.
- A tanult művek alapos ismerete.
- Önálló vázlatkészítés rövidebb szöveg alapján.
- 2 Petőfi-vers megtanulása. Egy drámarészlet előadása.
- Legyen a tanulóknak olvasói tapasztalata a regényről!
- Tudjon állást foglalni, ezt legyen képes érvekkel alátámasztani, tudjon önállóan rövid kritikát, véleményt írni!
- A tanuló legyen képes a mű elolvasására, elemzésére, értelmezésére!
- A tanuló legyen képes az új ismeretek befogadására, gyakorlására, elemzésére, értelmezésére!
- Ismerjen fel összefüggéseket, kapcsolatokat, motívumokat a különböző műfajú és típusú szövegekben!
- Ismerje fel a két tanult nyelvi kulcsfogalom, a fókusz és a kontrasztív topik közti különbségeket; ismerje fel ezeket köznapi szövegekben, és legyen tisztában ezek használatának stílusi jellemzőivel!
- Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni!
- Törekegjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát (csoportmunkák végzése során)!
- Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra!
- A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait)!
- Tudjon különbséget tenni a lírai szövegben a jelenetezés belső képei és a metafora között!
- Tudjon szakszöveget alkalmazni a gyakorlatban!
- Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait!
- Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni!

- Tudjon önállóan műelemző esszét írni!
- Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát!
- Szóbeli megnyilatkozásában törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra!
- A művekben megjelenő szemléletmód, szerepek, csoportnormák és értékek, illetve hangnemek felismerése és azonosítása, a retorikai elemek, illetve az utalások, rájátszások azonosítása és funkciójuk értelmezése.
- A szóbeli beszéd eszközeinek, szerkezetének felismerése, a meggyőzés képességének elsajátítása.
- Érvék és ellenérvek gyűjtése lírai és epikus szövegekből, illetve önállóan megadott témában. Az érvék elrendezése, önálló vélemény megfogalmazásának képessége.
- A művekben megjelenő elvárások, szerepek, csoportnormák és értékek felismerése és azonosítása, az elbeszélői nézőpont azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben. A kamaszlét – mint a felnőttség és a gyermekség közti időszak – a tanult művekben megjelenő tartalmainak, jelentéseinek megfogalmazása.
- Az olvasott regény esetében: a szereplők rendszerének bemutatása; a regény terének, idejének, szereplőinek és cselekményének azonosítása. Az elbeszélői nézőpont felismerése, a kompozíciós egységek elkülönítése.

8. ÉVFOLYAM

	Témakörök	Javasolt óraszám	Modulszám
1.	A KÖLTÉSNET NYELVTANA – A NYELVTAN KÖLTÉSNETE	36	8
2.	A SZIGET MINT „KÍSÉRLETI LABORATORIUM”	24	8
3.	ANAKREÓN FELTÁMADÁSAI	13	4
4.	NYELVROKONSÁG	11	3
5.	AMIT A PAD ALATT OLVASUNK – NÉPSZERŰ PRÓZA	11	4
6.	NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK	14	6
7.	VÁLTOZATOK RÓMEÓKRA ÉS JÚLIÁKRA	12	4
8.	HÉTAKOZNAPI ÉS MŰVÉSZI KOMMUNIKÁCIÓ	19	4
1. FEJEZET	<i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	A KÖLTÉSNET NYELVTANA – A NYELVTAN KÖLTÉSNETE 36 óra	
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Rend és szabály a művészetben, az alkotásban. • Szerkezetek és kiemelt pozíciók a mondaton belül. • A szófajok és a mondat szerkezetek szerepe a versben. • Jellemző grammatikai jegyek mit versszerző elvek (minden pont archimédész!). • Csak adott szempont alapján való fogalmazás a műről; címadás. • Különböző nyelvi eszközök funkciójának felismerése a versben (pl. az ígétlenség és a mondattani párhuzamok, a főnévi igenév, a versmondat hosszúsága). • Elliptikus szerkezetű szövegek megértése, szabálytalan vagy bonyolult mondat szerkezetű szövegek megértése; lírai szövegmontázsok készítése, reklámfilm- és antireklámfilm-forgatókönyv írása. • A hangszimbolika, a ritmus szerepének felismerése, a retorikai alakzatok és szóképek azonosítása és versbeli funkciójuk értelmezése. • A mondattani témakörökkel kapcsolatos adatok gyűjtése, rendszerezése, megvitatása, a problémás esetek azonosítása, kísérletezés, a tanult idegen nyelvvvel való összevetés. 	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK			

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Művek:

- Adamis Anna: Menni kéne
- József Attila: Klárisok
- Kosztolányi Dezső: Októberi táj, Azon az éjjel (részlet)
- Babits Mihály: Messze, messze...
- Kölcsey Ferenc: Elfojtódás
- Vajda János: A vaáli erdőben
- Ady Endre: Sími, sími, sími, A Hortobágy poétája, A Tisza-parton, A magyar ugaron, Kocsi-út az éjszakában, Órizem a szemed, Vízió a lápon, A Gare de L'Esten (részletek), Párisban járt az ősz, Lelkek a pályván, A magyar messiások
- Áprily Lajos: Március (részlet)
- Vörösmarty Mihály: A Gutttenberg-albumba, Ábránd
- Arany János: Reg és est, A walesi bárdok
- Babits Mihály: Esti kérdés, Messze... messze...
- Baudelaire, Charles: Romantikus naplemente
- Biblia (Károli Gáspár ford.) – Prédikátor könyve (részlet)
- Csokonai Vitéz Mihály: Az estve (részlet)
- Horváth Elemér: Halandó
- Jókai Mór: Az arany ember (részletek)
- József Attila: Örökkön háborog a tenger, Klárisok, Rejtelmek
- Juhász Gyula: Tiszai csönd
- Karinthy Frigyes: Így írtok ti – A „klasszikus gyomorgöresök” ciklusból Futuram Exactum
- Kölcsey Ferenc: Elfojtódás
- Márton László: Arnyas fűtca, Testvériség I. Kényszerű szabadulás (részletek)
- Nagy László: Tengeritörők
- Petőfi Sándor: Orbán, Szeptember végén (részlet), Reszket a bokor, mert (részlet), A pusztia, télen (részlet), A XIX. század költői
- Pilinszky János: Infinitívusz
- Radnóti Miklós: Éjszaka, Két karodban
- Szabó Lőrinc: Nyár
- Tóth Árpád: Az arany park
- Vajda János: A vaáli erdőben
- Weöres Sándor: Variációk, Rongyszőnyeg – 99

Tartalmai, fogalmak:

Stílus.

Versmondat, prózamondat.

Összetett mondat, tagmondat, mellérendelés, alárendelés, vonatkozó mellékmondat, utalószó, kötőszó.

T opik, komment.

Intonáció.

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. A nyelvten költészete? – Nyelvten és stílus. 2. Igétlen versek – a névszói állítmány, a hiányos mondat. 3. A főnévi igenév a költészetben – Az igeneves szerkezetek és a mellékmondatok viselkedésének megfigyelése versekben és köznapri szövegekben. 4. Versmondattan – a hosszú mondatok, állítmány- és főmondat-késleltetések 5. És egy kis „próza-mondattan” – A mondat csoportokkal és mellékmondatokkal kifejezett részei. Különleges pozíciók a magyar mondatban (tagadás, speciális kvantorok, igekötő). 6. Az ismétlődés szintjei. – Mellérendelés és alárendelés a szövegben és a mondatban. 7. Több nyelvli szint elemzése együtt – pl. Ady: A Tisza-parton. Arany: Reg és est vagy Csokonai: A Reményhez – Feltételes mondatok; a feltételes mód használata. A közőmód használatainak, szerepének felfedezése. Egyéb mellékmondati sajátosságok (pl. az „e” szócska, függő kérdés). A mondat szerkesztés stílusis jellegzetességei. 8. Önálló verselemzési gyakorlat.
<p>2. FEJEZET</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>1-4-4-4-6-6-7-3</p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i></p>	<p>A SZIGET MINT „KÍSÉRLETI LABORATÓRIUM”</p>
	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>24 óra</p>
	<p><i>Tematikás fókusz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barbárság és civilizáció, ösztön és értelem.
	<p><i>Poétikai fókusz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Modellszerűség: szó szerinti és mögöttes jelentések.
	<p><i>Szövegértési fókusz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sorok között és mögött olvasás; történet idejének, helyének lehetséges rekonstrukciója; szereplők motivációjának árnyalt értelése; motívumok kibontása.
	<p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Beszámoló (E/I) a szigeten történetekről: pl. naplóban, levélben; hasonló tematikájú művek összehasonlítása táblázatban; különböző hosszúságú összefoglalók készítése (lényegkiemelés, hierarchizálás elemek között).
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> • A jelképes jelentésszintek, a példázatszerűség, a modellisztikus stírtés és a szimbólumok felismerése. • Egy regény több lehetséges olvasatával való megismerkedés. • Tapasztalatszerzés a különféle kulturális kódok működéséről az értelmezés során. • Szociometria térkép és regénycselekmény megfeleltetése egymásnak. • A cselekmény drámában és regényben való megjelenítésének összehasonlítása. • Élettörténet-rekonstrukció párbeszéd alapján. • A dráma egyik szereplője interjúhelyzetben („villamoszékben”). • Drámarészletekből <i>drámaegész</i> kibontása. • Szerkezeti vázlat segítségének igénybevétele a dráma cselekményének megértésében, rekonstruálásában. • Vezetőmotívumok azonosítása regényben és drámában, a cselekményszálak összekapcsolásának magragadása. • Napló- és levélírás a szereplők helyzetében. • Fakultatív: szociálpszichológiai játékok (döntésjáték a csoportdinamika elemzésével).

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • William Golding: A Legyek Ura • Jules Verne: Kétévi vakáció (választható) • Jókai Mór: Az arany ember (részletek) • W. Shakespeare: A vihar • Hoffmann, E. T. A.: Az arany virágcserep • Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig (részlet) • Milne, A. A.: Micimackó • R.L. Stevenson: A kincses sziget (választható) • Huxley: Szép új világ (választható) <p>Tartalmai, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Motivum. • Kalandregény. • Utópia, civilizáció. • Többjelentésűség.
<p>MODULOK (A fejezet részeit, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bevezető szigetjáték – alternatívaként: A kétévi vakáció megbeszélése 2. W. Golding: A Legyek Ura – a szigetlakókat vezérlő célok – szereplők és kapcsolatok. A szigetlakók levelei és naplói 3. A cselekmény és az ismétlődő (vezér) motívumok rendszere 4. A regény értelmezési lehetőségei 5. Egy másik sziget: Shakespeare: A vihar – az első két jelenet elemzése 6. Párhuzamok a Golding-regény és a Shakespeare-dráma között – a hatalomvágy és az ösztönök szerepe – Alternatíva: a Kétévi vakáció és A Legyek Ura gyermekcsoportjainak és „történelmének” összevetése 7. A dráma három cselekményszála és az összekötő motívumok; a szereplők tükörrendszere VAGY: Párhuzamok más utópiával vagy szigetregénnyel (Kétévi vakáció) <p>2-4-3-3-2-3-2</p>
<p>3. FEJEZET</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Cím</i></p> <p>ANAKREÓN FELTÁMADÁSAI</p> <p>13 óra</p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • A boldogság forrásai (Vagy: szerelem, öregség, bor, halál). • Egy költői hagyomány továbbélése és változásai. • A tematikus és formai konvenció követése és az attól való részleges eltérés. • Hasonlóságok és különbségek észrevétele.
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hasonlóságok és különbségek megfogalmazása vázlatban, ábrával, rövid összefoglalóban. • Versek motívumvilágának összevetése. • Különbségek és hasonlóságok vázlatoszerű listázása. • Vázlatból összefüggő szöveg, összefüggő szövegből vázlat készítése.

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A különbségek összekapcsolása értékrendek és korok különbözőségével. • A stiliaris különbségek történetiségéről való tapasztalat megfogalmazása. <p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anakreón: Alkimosz, te kedves., Artemiszre, Artemónra. Dionüszoszhoz, Egy leányhoz, Elégedetlenség, Erősz mint kovács, Güésszel mit törődöm, Ifjak barátja, Poszeitdon hava..., Reggeliztem, Bordal, Engem a szerelem, Szerelmi párviadal, Szerenád, Szerény látogatók, Óh, dacos szemű..., Gyűlöltöm, Törédék a halálról, Tücsök • Anakreóni dalok: Kötődik a fehérmép..., Erősz a rózsaszirmon, A rózsalugasban felt Erősz • Arany János: V. László (részlet) • Csokonai Vitéz Mihály: Anakreón s Ovid, Az alvó Lillára, A versszépítő, A Reményhez, Az álomhoz, Lillához, A szeplő, A számóca, A hévség, A leánykákhoz, Egy tulipánhoz, A bódoltság, A búkergető, Az anakreóni versek, Tartózkodó kérelem, Kurta filozófia (részlet) • Vajda János: Húsz év múlva (részlet) • Babits Mihály: (Anakreónról) • József Attila: Flóra • Juhász Gyula: Anna örök, Anakreóni légdal, Anakreóni dallam • Vas István: Mégsem, Mit bánom én, Folytassuk!, Megyek, Piroska, Csúnya szeptember, Korán sötétedik, Kibírta • Weöres Sándor: Önkarikatúra (részlet), Rongyszőnyeg (91.) • Géher István: 13., 15., 43., 44., 45., 46., 47. • Parti Nagy Lajos: Egy hosszú kavé • Csehly Zoltán: (Anakreón redivivus) (újjaéledő, felámadó Anakreón) • Németh István Péter: Anakreón őszi dala, Anakreón egy arácsi eperfához <p>Tartalmak, ismeretek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • két jellegzetes anakreóni versforma; • visszatérő anakreóni motívumok; • a rokokó, a felvilágosodás, az epikureizmus; • időszerkezet.
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A bódoltság forrása? Verseik összeolvasása – közös és eltérő motívumok, versformák kiemelése. (bor, szerelem, költészet, öregség; ionicus a minore, negyedfeles jambus) 2. Anakreón: Reggeliztem ... – Csokonai: A bódoltság (összehasonlító verselemzés) 3. Vas István és Csokonai anakreóni versei – eltérő természetet és világkép 4. Újabb s régebbi Anakreónok (pl. Géher István) <p>3-3-3-3</p>
<p>4. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i></p> <p>NYELVRONKSÁG</p>
<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>12 óra</p>

KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<p>--- <i>Tematikus fókusz</i></p> <p>--- <i>Poétikai fókusz</i></p> <p>--- <i>Szövegértési fókusz</i></p> <p>--- <i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A magyar nyelv rokonai; a nyelvrokonság. • Táblázatos formában kapott adatok értelmezése, ismeretterjesztő szövegek olvasása. • Vita, érvelés, esszé. • Adatok megismerése. (Ennél a témánál először a gyerekek számára még ismeretlen adatokból kell kiindulnia az elemzésnek. A magyarral rokon nyelvek, illetve a tanult idegen nyelv rokon nyelveiből vett adatokkal kell megismerkedniük.) • A megismert adatok feldolgozása, csoportosítása, rendszerezése. • Szabályosságok, következtetések megfogalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> • Adatok megismerése. (Ennél a témánál először a gyerekek számára még ismeretlen adatokból kell kiindulnia az elemzésnek. A magyarral rokon nyelvek, illetve a tanult idegen nyelv rokon nyelveiből vett adatokkal kell megismerkedniük.) • A megismert adatok feldolgozása, csoportosítása, rendszerezése. • Szabályosságok, következtetések megfogalmazása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Tartalmak, ismeretek:</p> <p>A nyelvrokonság fő kritériumai, a magyar nyelv és a tanult idegen nyelv rokonsági viszonyai. Nyelvrokonság, alapszókinccs, szabályos jangmegfelelés. Finnugor nyelvek, indoeurópai nyelvek. Nyelvi jellegzetességek, amelyekben a nyelvek eltérnek egymástól (pl. toldalékok-előljárások, szórend, igeidők).</p>
MODULOK (A fejezet részeit, a modulok feldolgozási sorrendje)	<p><i>Cím</i></p> <p>--- <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Magyar és más finnugor szavak közötti rendszeres hasonlóságok 2. A tanult idegen nyelvrokonsági viszonyai 3. A nyelvrokonság kritériumai, kísérletek a magyar nyelv alternatív rokonításaira <p>4-4-3</p>
5. FEJEZET	<p><i>Cím</i></p> <p>--- <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>AMIT A PAD ALATT OLVASUNK – NÉPSZERŰ PRÓZA</p> <p>11 óra</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<p>--- <i>Tematikus fókusz</i></p> <p>--- <i>Poétikai fókusz</i></p> <p>--- <i>Szövegértési fókusz</i></p> <p>--- <i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Olesó-e, ami népszerű? • „Magas” művészet és népszerűség viszonya, műfajok keveredése; önálló olvasmány (ponyva) feldolgozása. • Irónia, köznyelv, tudás és fikció szétválása. • Különböző modalitású szövegek alkotása; könyvismertetés, elmarasztaló kritika. • Vita, reklámirás, elmarasztaló kritikák ismertetése, ill. alkotása. • Hiba- és erénykeresés. • Az ízléstételt indoklása. • A cselekményszövés, a jellemalkotás és a nyelvi-stílus réteg elválasztása az ítéletalkotásban. • Olvasásszociológiai, ill. olvasástörténeti szakcikkek olvasása. • Lényegkiemelés, szóbeli ismertetés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> • Vita, reklámirás, elmarasztaló kritikák ismertetése, ill. alkotása. • Hiba- és erénykeresés. • Az ízléstételt indoklása. • A cselekményszövés, a jellemalkotás és a nyelvi-stílus réteg elválasztása az ítéletalkotásban. • Olvasásszociológiai, ill. olvasástörténeti szakcikkek olvasása. • Lényegkiemelés, szóbeli ismertetés.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek, szövegek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rejtő Jenő – részletek vagy egy teljes regény • Szerb Antal: A Pendragon legenda • Egy a diákok által választott aktuális kedvenc • Dicsérő és elmarasztaló kritikák; részletek a populáris irodalomról szóló tanulmányokból.

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<p>Tartalmak, ismeretek: Lektűr, bestseller, ponyva, kultuskönyv.</p> <p>1. „Ponyvairódalom?” Mire jó és mire nem a népszerű irodalom? Vannak-e az értékek állandó mércéi? A lehetséges mércék. A ponyva történeti perspektívában.</p> <p>2. Rejtő titkai – cselekmény, szereplők, nyelv (választható)</p> <p>3. Szerb Antal: A Pendragon legenda</p> <p>4. A diákok által választott népszerű regény olvasása, szemponttáblázat alapú elemzése és kritikája – könyvvajárlás, könyvbírálat olvasása, bemutatása és írása</p> <p>3-2-2-3</p>
<p>6. FEJEZET</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>NYELVEK KÖZÖTTI KÜLÖNBSEGEK</p> <p>11 óra</p> <ul style="list-style-type: none"> • A nyelvek közötti különbségek és hasonlóságok. • Ami a fordításban elvész. • Idegen nyelvű szövegnek (prózának, versnek) és magyar fordításának összevetése. • Következtetés, általánosítás, „jóslás” megfogalmazása. • Fordítás. • Az 5. osztálytól folyamatosan előkerülő, a tanult idegen nyelvvel, illetve más nyelvekkel való összehasonlítások újbóli áttekintése. • Következtetések megfogalmazása. • Lehetséges általánosítások megfogalmazása. • „Jóslás”: A tapasztalt szabályszerűségek alapján elvárások megfogalmazása és tesztelése.
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>Művek: Milne, A. A.: Micimackó (eredeti, Karinthy Frigyes fordítása, Lenárd Sándor fordítása) Apollinaire: A Mirabeau-híd Villon, F.: A felakasztását váró Villon négy sora</p> <p>Tartalmak, ismeretek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lexéma, homonímia, szinonéma, poliszémia, rokon értelmű kifejezések • Parafrázis • Jelnyelvek • Univerzálé
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p><i>Cím</i></p>	<p>1. A tanult idegen nyelv és a magyar főbb különbségei (összefoglaló)</p> <p>2. Grammatikalizáció (az egyik nyelv nyelvtani eszközökkel fejezi ki azt, amit a másik nem)</p> <p>3. Szövegnyelvi és stílusi különbségek nyelvek között</p> <p>4-4-3 óra</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	

7. FEJEZET	Cím	VÁLTOZATOK RÓMEÓKRA ÉS JÚLIÁKRA
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>14 óra</p> <ul style="list-style-type: none"> Rómeók és Júliák a változó időben és művészeti ágakban. Az adaptáció (művészeti ág, helyszín, kor, stb. szerepe). Hasonlóságok és különbségek felismerése drámában, filmben; a változások szerepe, értelme a művek egészében. Egyéni és kiscsoportos vélemény megfogalmazása az adaptációról; érvelés; megfogalmazása; képi nyelv fogalmi nyelvre való áttétele.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> A fabula (történet) megfogalmazása, elvonása a filmadaptáció cselekményéből – összehasonlítása, pl. Lamb történet-összefoglalásával, az írott darab történet-összefoglalásával. A képi nyelv fogalmi nyelvre való áttétele. A térbeli, időbeli és az alak-transzformációk összefüggésének vizsgálata: annak vizsgálata, hogy az időbeli áthelyezés hogyan hat a szereplők átalakítására, hogy a szereplők átforgalmazása hogyan kapcsolódik össze a cselekmény átforgalmazásával. Szöveg és kép viszonyának vizsgálata. „Vallatószer”: a szereplők helyzetébe belehelyezkedett diák kifaggatása. A dráma helyükről kiemelt szövegrészeknek elhelyezése segítség nélkül, illetve képi segítséggel. A filmből kiemelt képek sorba rakása, megfeleltetése szövegekkel. Esetleg: képsorok értelmező átmondtirozása.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> Shakespeare: Romeo és Júlia West Side Story F. Zeffirelli: Romeo és Júlia Baz Luhrman: Romeo+Júlia John Madden: Szerelmes Shakespeare (kiegészítő anyag) Hartai László és Muli Klára: Mozgóképkultúra és médiaismeret <p>Tartalmak, ismeretek:</p> <p>Fabula, cselekmény, szüzsé, történet. Hangnemek keveredése. Montázs, képkivágások fajtái.</p> <ol style="list-style-type: none"> Egy fabula – három szüzsé? A filmfeldolgozások „nyersanyaga”: Shakespeare Romeo és Júliája Az indítások elemzése – Az alaptörténet áthelyezése Szereplők az írott drámában és az adaptációkban A három erkélyjelenet összevetése A tragikus fordulat két adaptációban
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	Cím	
	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	3-3-2-3-2

8. FEJEZET	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>HÉTKÖZNAPI ÉS MŰVÉSZI KOMMUNIKÁCIÓ</p> <p>19 óra</p> <ul style="list-style-type: none"> • A művészet, az irodalom funkciója. • A művészi (irodalmi) kommunikáció sajátosságai. • Irodalmi szövegek denotatív és a konnotatív jelentésének megkülönböztetése a szövegértésben. • A konnotatív jelentés, többletjelentés változatai óvatos megfogalmazásának gyakorlása. • Szövegek vizsgálata hétköznapi kontextusban – áthelyezésük irodalmi kontextusba. • A címadás és a cím által sugallt értelmezési instrukciók követése • Látszólag tagolatlan szöveg bekezdésekre tagolása. A dokumentum-jelleget megteremtő nyelvi eszközök feltárása és az áldokumentum leleplezése. „Talált” szövegek gyűjtése és közös értelmezése, montázs- és kollázskészítés.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<p>Művek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arany János: Vojtina ars poétikája • François Truffaut: Fahrenheit 451 • Ismeretlen szerző: Cikk a Hölgyvilágból • József Attila: Tiszta szívvel • Örkény István: Mi mindent kell tudni • Tar Sándor: Hangulajjelentés – Még csak • Nagy László: Himmusz minden időben • Kosztolányi Dezső: Esti Kornél (Tízennyolcadik fejezet) • Shakespeare: Lear király (részlet) • Spiró György: Csirkefej (részlet) • Tóth Árpád: Jó éjszakát! <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A kommunikáció tényezői és funkciói és a kommunikációs tényezők megkettőződése az irodalmi kommunikációban. • Az esztétikai konvenció és poivalencia-konvenció. • A metaforikus referencia, a konnotatív jelentés előtérbe kerülése. • Tabu.
MODULOK (A fejezet részségei, a modulok feldolgozási sorrendje)	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> 1. Egy szöveg a hétköznapokban és versben vagy novelláskötetben – kontextus-változás, jelentésváltozás; olvasási konvenciók 2. A konnotatív jelentés; Két villamosutazás – Örkény és Kosztolányi novellája egymás tükrében 3. A valóságosság látszata: Tar Sándor: Még csak – a közlésfolyamat tényezőinek megváltozásáról – a költő hazudj 4. Költő hazudj 5. A művészet szerepe, állandó és változó funkciói – Nagy László: Himmusz minden időben <p>2-2+3-2-2-1</p>

KÖVETELMÉNYEK

- Érvelés, meggyőzés, magabiztos fellépés; logikus gondolkodás, együttműködés fejlesztése.
- A művekben megjelenő szemléletmód, szerepek, csoportnormák és értékek, illetve hangnemek felismerése és azonosítása, a retorikai elemek, illetve az utalások, rájáratások azonosítása és funkciójuk értelmezése.
- A szónoki beszéd eszközeinek, szerkezetének felismerése, a meggyőzés képességének elsajátítása.
- Érvék és ellenérvek gyűjtése lírai és epikus szövegekből, illetve önállóan megadott témában. Az érvek elrendezése, önálló vélemény megfogalmazása.
- A tanuló
  - tudja, mi a jelentés és miben különbözik a jelöltől;
  - ismerje a jelentés matematikus voltát, a több jelentés lehetőségeit;
  - tudja hozzávetőlegesen, hogyan működik a konnotáció;
  - ismerje az egyszerűbb nyelvi implikaturákat és előfeltételeket;
  - beszédhelyzetekben fedezze fel és értse meg szövegekben;
  - ismerje a magyar és a tanult idegen nyelv eltéréseit és hasonlóságait;
  - a konnotáció és több jelentés problematikájának vonatkozásában!
- A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét epikai és drámai szövegekben (a szöveg jellemző szerveződése, magatartás- és szemléletforma, időiség, kifejezőmód, szövegforma)!
- Ismerje és alkalmazza a regényértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot!
- Választott munkáihoz tudjon grafikai szervezőt választani és használni!
- Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan értelmező esszét írni!
- Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni!
- Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát!
- Szobeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra!
- A tanuló tudja, hogy a finn rokona a magyarnak és miért az (legalább 2-3 erős érv megértett elsajátítása)!
- Tudjon megnevezni a finnen kívül legalább 2-3 másik finnugor nyelvet, tudja, hogy az egyes rokon nyelveket körülbelül hányan és hol beszélik!
- Ismerjen meg néhány módszert arra, hogy miképp használhatjuk a szabályos hangváltások ismeretét idegen nyelvek tanulásakor
- Megfelelően előkészített adatok birtokában tudjon mondattani és alakítani párhuzamot is vonni két rokon idegen nyelv közt, és ezt is képes legyen a nyelvtanulásában alkalmazni!
- Legyen fogalma arról, hogy körülbelül hány nyelv van a világon, ismerje a jelentősebb nyelvsaládokat, tudjon példát elszigetelt nyelvekre!
- Ismerjen a finnugoron kívüli fontosabb rokonítási kísérleteket és azok érvelésének hibáosságát!
- Tudjon állást foglalni a magas művészet és népszerű művészet kérdéseiben, ezeket legyen képes érvekkel alátámasztani, tudjon rövid kritikát és könyvismertetést írni stb.!
- A tanuló legyen képes művek elolvasására, elemzésére, értelmezésére!
- Az új ismeretek gyakorlása, elmélyítése, az új fogalmak megtanulása, alkalmazása!
- Ismerjen fel összefüggéseket, kapcsolatokat, motívumokat különböző korok szerzőinek műveiben!
- Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni!
- Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát (csoportmunkák végzése során)!
- Szobeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra!
- A tanuló tudjon megnevezni néhány sajtóságot, amelyben a különböző nyelvek eltérhetnek egymástól!
- A tanuló tudjon egy ismeretlen nyelv adataiból minimális következtetéseket megfogalmazni a nyelvre nézve!
- A tanuló tudjon glosszázott nyelvi adatokkal bánni!
- A tanuló tudjon fordított szövegeket kritikusan olvasni, tudja a fordítások esetleges hibáit korrigálni!

- A tanuló tudjon a tanult idegen nyelvből – a nyelvtudásának megfelelő szinten – fordítani magyarra!
- A tanuló tudja a kényelvű és az egy nyelvű szótárakat biztonsággal használni!
- A tanuló legyen képes a stílus mibenlétének árnyalt megfogalmazására!
- Tudjon különböző stílusárnyalatú szöveget alkotni!
- Legyen képes a stílusban megnyilatkozó értékelés felismerésére!
- Ismerje fel és legyen képes megfogalmazni a nyelvi eszközök szerepét a stílushatás létrejöttében!
- Ismerje fel az alábbi sajátos nyelvi jellegzetességeket lírai szövegekben: igétlenség, infinitívuszi szerkezet dominanciája, hiány, hosszú, összetett versmondat, késleltetés, rendszerszerű ismétlődés!
- Legyen képes ezek stílusértékének megfogalmazására!
- Legyen képes a hangszimbolika, a ritmus szerepének felismerésére, a retorikai alakzatok és szóképek azonosítására és versbeli funkciójuk értelmezésére!
- Legyen képes a nyelvi eszközökről tanultak alkalmazására ismeretlen szövegeken!
- A fejezet végére tudjon önállóan (képeségeinek megfelelő segítséggel) verset elemezni!
- A tanuló tudja megkülönböztetni az alá- és a mellérendelő viszonyok főbb jellemzőit!
- A tanuló legyen képes szerkezeteket tagmondattá és tagmondatokat névszói szerkezeté alakítani!
- Tudja, hogy az egyes szövegszerkezeti jellemzőknek milyen a stílushatásuk!
- Legyen képes az összetett mondatok szerkezetéről tanultakat alkalmazni bonyolultabb szövegek elemzésekor!
- Tudja a magyar mondat speciális pozícióit (kérő kifejezések helye, tagadószó lehetséges helyei, mennyiségielölős kifejezések helye)!
- Tudja összevetni a magyar mondat szerkezetét a tanult idegen nyelvi mondatok megfelelő szerkezeteivel!
- Tudja alkalmazni és mozgósítani a mondat szerkezetéről szerzett tudását irodalmi művek elemzésekor!

9. ÉVFOLYAM

Témakörök	Javasolt óraszám	Modulszám
1. BEAVATÁS	23	6
2. EPOSZOK RÉGEN ÉS MA	18	6
3. A BIBLIA ÉS AZ IRODALOM – A NYELVI TEVEKENYSÉG MINT VILÁGALKÍTÁS ÉS MINT KAPCSOLATTARTÁS	19	8
4. KONFLIKTUSOS DRÁMÁK	14	5
5. ARS POETICÁK	16	6
6. ANEKDOTIKUS EPIKAI HAGYOMÁNYUNK	11	4
7. A NYELVTAN ALAPFOGALMAI – A SZERKEZETI ELEMZÉS MÓDSZEREI	18	5
8. A CSAVARGÓ ALAKJA A MŰVÉSZETBEN	17	7
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés	4	

<p>1. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i> : A feldolgozáshoz ajánlott óraszám : Tematikus fókusz</p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>BEAVATÁS 23 óra</p> <p><i>Beavatás, felhőtű váltás, szocializáció – A beavatás során feltáruló világ törvényei, szerepek és normák.</i> <i>A kontextus fogalma: a kommunikációs környezet (szituáció, cselekvés, téma) és a nyelvi környezet (kontextus).</i></p> <p>Novellaértelmezési modellek. Hogyan olvassunk, értelmezzünk egy novellát? Olvasás, értelmezés és kritika tevékenységeinek megkülönböztetése és tudatos egymásra építése.</p> <p>Szereplők, problémák, konfliktusok, elbeszélői nézőpontok azonosítása szépirodalmi szövegekben Ismétlések és ellentétpárok jelentéseinek felismerése. <i>A szituációs kontextus szerepének értelmezése a deiktikus nyelvi elemek segítségével. A cselekvés kontextusának értelmezése az alapvető beszédaktusok segítségével.</i></p> <p>Történetek más nézőpontból való elmondása, átírása. Szóbeli prezentáció készítése ismertető szöveg alapján.</p>	<p>Szövegértési feladatok ellenőrző irányított kérdésekkel. Saját kérdések megfogalmazása. "Kísértettejzetek" írása, a cselekmény újrainírása más nézőpontból. Befejezés-változatok írása. Idősíkok megkülönböztetése az elbeszélő szövegekben.</p> <p>Beavatási szertartás kitalálása és eljátszása csoportmunkában. A tanulók közötti belüli szerepkonfliktusok és a tanult művek konfliktusainak összevetése. Gyűjtőmunka. Elemzészázlatok készítése.</p> <p>Művek, szövegek: A. A. Milne: Micimackó (részlet) Oravecz Imre: Beavatás; Mario Vargas Llosa: A város és a kutyák (részlet) Bodor Ádám: Egy rossz kinézésű ember (részlet) F. M. Dosztojevszkij: Feljegyzések az egérlyukból (részlet) Zolnay Vilmos: A művészetek eredete; Mitológiai enciklopédia; Mircea Eliade: A szent és a profán (részlet) Népszabadság, 2004. március 12. Hír Szabó Zoltán: Beavatási rítusok a középiskolákban: Bokafogó Ismeretlen szerző: Beavatási szertartás a dél-amerikai jamanáknál Kosztolányi Dezső: A kulcs Ernest Hemingway: Indián tábor Sylvia Plath: Beavatás Sánta Ferenc: Emberavatás Csehov: A csinovnyik halála; Mikszáth: Péri lányok szép hajáról Esterházy Péter: Pápai vizeken ne kalózkodj! (részlet)</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		

	<p>Kertész Imre: Sorstalanság (részlet) Lázár Ervin: Krimi (részlet) Závada Pál: Jadviga párnája (részlet) Tartalmak, fogalmak: Archetípus, ritus, a novella, mint problémamegoldási folyamat, a novella mint ellentétpárok rendszere. Olvasás, értelmezés, implicit tartalom, kritika. Nézőpont és látókör (beszédhelyzet): Ki beszél, ki lát, ki értékel? Kontextus, ko-textus, beszédaktus, tranzakció, interakció. Előítélet, felkészültség, attitűd. Beavatás. Illokúció.</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A beavatás fogalma, ritusa, változatai, mai megvalósulásai – A beszédaktusok 2. Kosztolányi Dezső: A kulcs 3. Összehasonlító novellaelemzés (<i>A kulcs</i> és az <i>Indián tábor</i>) – A kontextus és a szereplők tudása a kommunikációs folyamatban 4. Sylvia Plath: Beavatás 5. A novella, mint ellentétpárok rendszere és cselekménye mint állapotváltozási folyamat – A kommunikációs maximák és megsértésük következményei 6. Szabadon választott novella feldolgozása kiscsoportban, tanult szempontok alapján. <p>4-5-5-2-5-2</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfokusz-váltás)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>A pszichológia, vallástörténet, szociológia bizonyos területei.</p> <p>Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése Az izlés kontextuális függőségének megértése stb.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A tanuló legyen képes azonosítani szereplőket, konfliktusokat és elbeszélői nézőpontokat szépirodalmi és hétköznapi szövegekben. • Tudja felismerni az ismétlések és ellentétpárok jelenségeit. • A diákok legyenek képesek felismerni a novella műfaji sajátosságait és az elbeszélői nézőpont sajátosságaiból adódó jelentésbeli különbségeket. • Ismerjék meg, hogy a szövegek értelmezése dialektikus folyamat, legyenek képesek alapvető kérdéseket megfogalmazni szépirodalmi szövegekkel kapcsolatban. • Ismerjék a fejezetben előforduló legfontosabb fogalmakat (beavatás, archetípus, ritus, illokúció, performatív mondat). • A szituációs kontextus szerepének értelmezése a deiktikus nyelvi elemek segítségével. A cselekvés kontextusának értelmezése az alapvető beszédaktusok segítségével. Ismerje és ismerje fel a szövegben lévő alapvető nyelvi kapcsolatokat.

2. FEJEZET	<i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	EPOSZOK RÉGEN ÉS MA 18 óra
KÉPESSÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i>	<p>Az eposzok emberképe, hőstípusai (az utazó hős, az apját kereső hős, a szerelmes hősnő stb.). Művek párbeszéde.</p> <p>Az eposz konvenciókínese.</p> <p>Információk keresése verses szövegekben.</p> <p>A hexameter mint a magyar nyelvhez könnyen alkalmazkodó forma. Paródiák alkotása irodalmi és nem irodalmi szövegekhez.</p> <p>Skandálás, hangos olvasás, szövegek együtt látása, parodisztikus elemek és egymásra felelő szöveghe-lyek keresése.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<p>Művek, szövegek:</p> <p>Eposzindítások (propozíciók): Íliász (I. 1–12.); Odüsszeia (I. 1–10.); Aeneis (I. 1–11.); Varró: Túl a Maszat-hegyen (Előhang); Szigeti veszedelem (I. 1–6. Versszak); Csokonai: Dorottya (bevezetés); Toldi (Előhang)</p> <p>Szabó Árpád: Odüsszeusz kalandjai (részlet); Odüsszeia, 9. ének (Küklopeia), 9–12. ének (az utazás)</p> <p>Petőfi: A helység kalapácsa</p> <p>Theokritosz: A szerelmes küklópsz</p> <p>Dante: Isteni színjáték, 26. ének: Odysseus utolsó utazása</p> <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <p>Eposz, eposzi kellekék.</p> <p>Metrikus verselés (verslábak, hexameter)</p> <p>Mitológiai személyek, mitológiai történetek</p>
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	<i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Az eposzi hagyomány – eposzindítások; A propozíció ma 2. Az <i>Odüsszeia</i> 9. éneke – az eposz nyelve és az eposzi kellekék 3. Odüsszeusz és Polüphémosz – a rész helye és ellenpontjai az egészben; A hír 4. <i>A helység kalapácsa</i> 1. (szakaszos szövegfeldolgozás); A szöveg részei 5. <i>A helység kalapácsa</i> 2. – eposzparódia és stílusparódia 6. Az eposzok utóéletéből <p>3-3-4-4-2-2</p>
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfókusz-váltás)	<i>Kapcsolódó keresztantervi modulok</i> <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i>	<p>A tanulási képesség fejlesztése.</p> <p>Önálló jegyzetkészítés gyakorlása tanári segítséggel és anélkül. (pl. kulcsszavak kiemelése, szerkezeti tagolás).</p> <p>Az ítéletképeség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A tanuló jól ismerje az Odüsszeia 9. énekét, el tudja helyezni és megtalálni párhuzamait-ellenpontjait a mű egészében. • Ismerje az Odüsszeia kompozíciójának lényeges vonalait.
KÖVETELMÉNYEK		

	<ul style="list-style-type: none"> Jellemezni tudja az eposz hősét a 9. ének alapján, értékelni tudja fejlődésének lényeges állomásait a műegészben. Jól ismerje az eposz konvenciókincsének lényeges elemeit, az eposzi kellekkeit. Ezeket képes legyen megfogalmazni a három eposzindítás egyike, az Odüsszeia 9. éneke és a mű egésze alapján. Képes legyen felismerni őket újonnan olvasott szövegben. Jól ismerje <i>A helység kalapácsának</i> felépítését, cselekményét és szereplőit. Jellemezni tudja az eposzi konvenció megjelenését és átformalódását a paródiában. Ismerje az eposz- és stílusparódia eszköztárát, képes legyen ezeket az eszközöket <i>A helység kalapácsából</i> vett példákon bemutatni és ismeretlen szövegben felismerni. Képes legyen a két olvasott mű közötti kapcsolatokat megfogalmazni.
<p>3. FEJEZET</p>	<p>A BIBLIA ÉS AZ IRODALOM – A NYELVI TEVÉKENYSÉG MINT VILÁGALAKÍTÁS ÉS MINT KAPCSOLATTARTÁS</p> <p>19 óra</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalakítási fókusz</i></p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>A Bibliának, mint az európai kultúra legalapvetőbb kódjának bemutatása: egy szöveg különféle vallások, világnézetek, olvasatok és korok keresztjeződésében.</p> <p>A Biblia műfaji sokszínűsége – példák a továbbelő hagyományra néhány történet, motívum és műfaj utóéletéből.</p> <p>A háttérismeretek szerepe a bibliai szövegek megértésében.</p> <p>A szövegértési, mint megér(tet)ési módok: utasítások, elbeszélések és leírások, meggyőzés és véleménynyilvánítás.</p> <p>Archaikus utasító, elbeszélő-leíró és meggyőző-véleménynyilvánító szövegek modernizáló átírása</p> <p>Bibliai szállógék eredeti helyének megkeresése. Történetekhez, személyekhez, motívumokhoz, irodalmi, képzőművészeti és zenei illusztrációk, előfordulások párosítása, illetve keresése. Bibliai történetek és parafraízisának összevetése. Utókorai szépirodalmi szöveg bibliai utalásának azonosítása, értelmezése. Jellegetes bibliai szövegtípusok és irodalmi műfajok mai megfelelőinek keresése.</p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek:</p> <p>A bibliai teremtéstörténet (1 Móz);</p> <p>a Tízparancsolat (2 Móz);</p> <p>a Magyar Köztársaság Alkotmánya 1949. évi XX. törvény</p> <p>Ábrahám és Izsák története (1 Móz)</p> <p>Zsoltárok: 55., 23. (és Weöres Sándor parafraízisa), 90. (és Szent Molnár Albert átköltése);</p> <p>Példabeszédek: A hegyi beszéd (Máté 5–7), A tékozló fiú (Lukács 15.); Pál apostol levele a korinthusbeliekhez; János Jelenések 10.</p> <p>A bibliai Jónás könyve;</p> <p>Czeglédy Károly: A bibliai nyelvészet útjain (részlet)</p> <p>H. v. Glasenapp: Az öt világvallás (részlet)</p> <p>Hésziodosz: Munkák és napok (részlet)</p> <p>Ovidius: Átváltozások – A világ keletkezése (részlet), A világ négy korszaka (részlet)</p> <p>Babits Mihály: A lírikus epiológia, Jónás könyve; Jónás imája</p> <p>Juhász Gyula: Krisztus a vargával</p> <p>József Attila: Kész a leltár</p> <p>Kosztolányi Dezső: Boldog.. szomorú dal</p>

	<p>Petri: Horgodra tüztél... Bodor Ádám: Egy rossz kinézésű ember; Szenci Molnár Albert: XC. zsoltár Ady: A nagy Hittető; A fajok cirkuszában Pilinszky: Harmadnapon, Introitusz Szabó Lőrinc: Az Egy álmai Radnóti Miklós: Járkálj csak, halálraítélt Vas István: Az új Tamás Weöres Sándor: XXIII. zsoltár Rapcsányi László szerk.: A Biblia világa (részletek) Tartalmak, fogalmak: Kánon, apokrif, apostol, genezis, exodus, parabola (példázat), zsoltár, himnusz, stb. Történetmondás és világteremtés. Törvények, parancsolatok, érvek a Bibliában és a modern szövegvilágban. Intertextualitás: bibliai alakok, történetek, motívumok, idiómák és műfajok továbbélése az irodalomban és a közbeszédben. A szövegfajták, mint megért(eti)ési módok: procedurális megért(eti)és (utasítások), narratív megért(eti)és (leírás és elbeszélés), argumentatív megért(eti)és (meggyőzés és véleménynyilvánítás). A szövegtípusok (beszédműfajok és irodalmi műfajok) mint elvárások rendszerei A szövegek közötti (egyéb) kapcsolatok: az intertextualitás lehetőségei</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A Biblia részei, keletkezése, nyelvei – helye kultúránkban. A sugallott szöveg koncepciója 2. A Teremtés és a Törvény – elbeszélés és utasítás a kinyilatkoztató beszédmódban és a mai nyelvhasználatban – szövegfajták és megértési módok 3. Ábrahám és Izsák – a Biblia „homályos” beszédmódja 4. A zsoltárok és utóéletük – egy-egy példával 5. A példabeszédek és utóéletük 6. Egy bibliai történet és parafrázisa (Jónás könyve a Bibliában és Babitsnál) 7. Egy modern evangéliumi parafrázis: Bodor Ádám: Egy rossz kinézésű ember. A Biblia és a költészet 8. A Biblia és a képzőművészet <p>2-3-2-2-3-3-2</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztantervi modulok</i></p> <p><i>Más minveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>Szociális és életviteli kompetencia, Elempálya-építési kompetencia, Történelmi, művészettörténeti megértés,</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	

<p>4. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i> A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>KONFLIKTUSOS DRÁMÁK 14 (16) óra</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>Rend és lázadás, a hatalomhoz való viszony különböző stratégiái, A tragédia, a drámai konfliktus, a konfliktusos dráma. Véleménynyilvánítás és érvelés különbsége, érvtípusok. Érvelés szóban és írásban, vádbeszéd, védőbeszéd. Drámaírás elemzéséből az alaphelyzet kibontása. A szereplők érveinek mai nyelven való megfogalmazása és ütköztetése. Az érvek típusainak azonosítása. A darabban szembe nem kerülő szereplőknek és érveiknek szembeesítése. („Kimaradt” epeiszódon megírása és eljátszása.) Elhangzott érvelés vázlatának utólagos megalkotása. <i>Szónoki beszéd kiöltése, elrendezése, formába öntése és előadása (invenció, diszpozíció és elokúció)</i>. Az epikus és a drámai történetmondás, idő-, tér- és cselekményszervezés, illetve a jellemalkotás közötti különbségek megfigyelése. (mitosz – dráma). A drámai közlésmód jellemző szövegtípusainak felismerése. Drámai szituációk feszültségforrásainak azonosítása. Különböző típusú drámai művek elemzésének képessége. A különböző művészeti ágak közlés módjainak összehasonlítása (dráma – film).</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek, szövegek: Szophoklész: Antigoné; A thébai mondakör mítoszaiból (Szabó György: Mitológiai kislexikon nyomán) W. Shakespeare: Julius Caesar (részletek) Kálmán – Nádasdy: Hárompercesek a nyelvről Fogalmak, tartalmak: A tragédia műfaji jellemzői (tragikus, konfliktus, tragikus hős, tragikus vétség, hübrisz, katarzis, világrend, konfliktusos dráma, a színjátszás eredete, a görög színház. Erkölcsi és jogi törvények különbözősége, érvényességi köre. A hatalommal rendelkezők és a közemberek felelőssége. Tekintélyérvek, sztereotípiák, előítéletek. <i>Induktív érvek és deduktív érvek (enthiimémák)</i>. A hősiesség, az önfeláldozás értelme, megítélése. A hagyományok őrzésének, illetve felrúgásának következményei. A generációk közti ellentétek feloldhatósága, feloldhatatlansága</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<p>1. A vita (1). Mítosz és drámai történet. A drámai alaphelyzet rekonstruálása a prologusból. A vita (2) 2. Két igazság harca és a középponti konfliktushoz közvetve kapcsolódó szereplők. Kinek a tragédiája? – Az Antigoné párhuzamos jelenetei és különböző értelmezési lehetőségei 3. Az Antigonéhoz kapcsolódó védő- és vádbeszédek. A kimaradt Haimón–Antigoné epeiszódon megtervezése és előadása (kiegészítő óra) 4. Részletek W. Shakespeare <i>Julius Caesar</i>-jából – Antonius vádbeszédének elemzése 5. Modern védő- és vádbeszédek</p>

	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	4-4-2+1–2-3/2
	<i>Kapcsolódó keresztantervi modulok</i>	Matematikai-logikai kompetencia.
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfókusz-váltás)	<i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i>	Ember és társadalom – szociális kompetenciák Az igazság és morál az egyén életében és a társadalomban. A jog és a morál összefüggéseinek reflektálása. Tudatos, jogkövető és reflektáltan morális cselekvés elsajátítása. Igény és képesség a morális kérdésekben való tájékozódásra. Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére. Egyéni konfliktuskezelési eljárások kialakításának képessége.
		A tanulási képesség fejlesztése Önálló jegyzetkészítés gyakorlása tanári segítséggel és anélkül (pl. kulcsszavak kiemelése, szerkezeti tagolás). • A tanuló legyen képes azonosítani a konfliktusos dráma és a tragédia néhány jellemzőjét (konfliktus, alapszituáció, tettváltás-sorozat, tragikum)! • Legyen képes felismerni a drámában megjelenő magatartásformák, értékek közti különbségeket. Ismerje fel a drámai dialógusokban a vita, a meggyőzés különböző eszközeit. Legyen képes különböző érveket gyűjteni, alkalmazni köznapi témában! • Ismerje fel a szónoki beszéd jellemzőit! • Tudjon szónoki beszédet írni egy szűkebb közösség számára! • Legyen képes önállóan vázlatot készíteni egy rövidebb ismeretterjesztő vagy tankönyvi szövegről!
	<i>Cím</i>	ARS POETICAK
	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	16 óra
	<i>Tematikus fókusz</i>	Költő, szerep, szerepvállalás, vátesz, hitvallás, tanító költészet. Az írás-költés, mint szakma. A fogalom tágabb és szűkebb jelentései A mű, mint alkotás, csinálmány, készítmény. A művész, mint poeta doctus és mint zseni. A művész és/vagy művének kultusza. A művészek és stílusok egymáshoz való viszonya.
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<i>Poétikai fókusz</i>	A műfaj és az abba tartozó szövegek közötti viszony. A mű és a reprezentált irányzat, törekvés viszonya Tartalom és forma viszonya egy olyan műfaj esetében, ahol a tartalom maga a formálás mikéntjére vonatkozik.
	<i>Szövegrértési fókusz</i>	Az érvelő szerkezet vizsgálata lírai, illetőleg verses művekben: tételek és érvek, tételek és példák viszonya.
	<i>Szövegalkotási fókusz</i>	Ars poeticák összehasonlító elemzése rövid értekezésben. Nem költői, hanem emberi vagy szakmai (diák-) sportolói vagy hobby- „ars poeticák”, hitvallások megfogalmazása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		A művek létrehozó-mozgató elemek, mechanizmusok felismerése. A művek és az értelmezés körfüggőségének evidenssé tétele, begyakorlatalása. Az alkotások történeti, filozófiai stb. hátterének megismerésére irányuló utánajárás rutinjának megszerzése, fejlesztése. Ars poeticák összevetése egymással és szerzőik egy-egy művével. Annak vizsgálata, hogy az egyes mű hogyan értelmezi saját műfaját, milyen értelmet ad az ars poetica kifejezésnek.

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Annak vizsgálata, hogy az adott ars poetica mennyiben valósítja meg a benne hirdetett formálási elveket.</p> <p>Ars poetikák átfogalmazása prózai receptekké! Utasítással és leírással. Az ars poetica szemléltető eszközeinek, didaktikus jellegének vizsgálata. Az adott műben az utasító, az érvelő-magyarázó és a leíró-elbeszélő szövegtípusok arányának, viszonyának vizsgálata.</p> <p>Művek:</p> <p>Horatius: Ars poetica (részletek)</p> <p>Boileau, Nicolas: Ars poetica – részlet</p> <p>Zrínyi Miklós: Nem írom pennával</p> <p>Arany János: Vojtina ars poetica (részlet), Leteszem a lantot, Mindvégig</p> <p>Petőfi Sándor: A természet vadvirága; A helység kalapácsa (részlet); Egy gondolat bánt engemet...; Petőfi Sándor: Dalaim; A XIX. század költői;</p> <p>Vörösmarty Mihály: A vén cigány</p> <p>Petri György: Horgodra tűztél, uram;</p> <p>Verlaine: Költészettan</p> <p>Ady Endre: Góg és Magóg fia vagyok én...; Egy csúf rontás;</p> <p>Babits Mihály: Szonettek; Csak posta voltál (részlet); Az őszi tücsökhöz</p> <p>Berzsenyi Dániel: A poézis hajdan és most</p> <p>Csokonai Vitéz Mihály: Lócsre</p> <p>Esterházy Péter: Pápai vizeken ne kalózkodj!</p> <p>József Attila: (Ha lelked logikád)...; „Költőnk és Kora”; Majd...; Hazám, Ars poetica, Kész a leltár</p> <p>Weöres Sándor: A legfurcsább magyar falunévek, Tánccal – részlet, [versrészletek]</p> <p>Pilinszky János: Cimerem;</p> <p>Nemes Nagy Ágnes: Mesterségemhez;</p> <p>Parti Nagy Lajos: Öszológiai gyakorlatok, [versrészletek]</p> <p>Pompéry János: „Dardanus”</p> <p>Tóth Krisztina: Ráolvasó;</p> <p>Tristan Tzara: [egy dadaista vers elkészítéséhez]</p> <p>Kovács András Ferenc: Fragmentum; Dallamvázlat egy lírai istálló falára</p> <p>Várady Szabolcs: Ars poetica? Mellébeszéd</p> <p>Simonyi Zsigmond: A magyar nyelv – Az ortográfiai szó jelentése</p> <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <p>Szűkebb és tágabb értelemben vett költői hitvallás (ars poetica). Klasszicista és romantikus típusú hitvallások. Az impresszionista ars poetica. Stílusirányzatot és egyéni törekvést kifejező ars poetikák. Romantikus forma- és nyelvtérmentés, a szabálytörés színije („a szerves forma”, a versforma szabálytalansága, nyelvtérmentés „szabálytalan” szavak, szintagmák).</p> <p>Petrarca-i szonett, shakespeare-i szonett.</p> <p>Rapszódia.</p> <p>A közlés személyessége.</p> <p>Zsenikultusz.</p> <p>Paradoxon.</p>
-------------------------------------	--

<p>MODULOK</p> <p>(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<p>1. Előíró költészettanok 2. Egy romantikus ars poetica 3. Tágabb értelemben vett ars poetická 4. Egy irányzatos ars poetica és formai önellentmondásai – Verlaine: <i>Költészettan</i> 5. Ady és Babits ars poetická 6. Ars poetická a XX. század 30-as éveitől a XXI. század elejéig 3-3-4-1-2-3</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> <i>Kapcsolódó kereszttantervi modulok</i> <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>A pszichológia, a fi lozói a, a történelem és az etika bizonyos tartalmai, társművészetek, médiaismeret, társadalomismeret, életpálya-építés</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> • A tanuló ismerje az ars poetica fontosabb tartalmi és nyelvi jellemzőit, ezeket legyen képes különféle szövegekben azonosítani és ilyen jellegű hétköznapi szövegeket alkotni! • Legyen képes megkülönböztetni és értelmezni konkrét ars poetickákat: <ul style="list-style-type: none"> – szűkebb és tágabb értelmét, – kommunikációs szándékát, beszédhelyzetét, a beszélő és a közönség viszonyát, – irodalmi szövegekben költői szerepeket, költészettel fogásokat, – metaforikus jelentéseket! • Tudjon megállapításokat tenni tartalom és forma, konvenció (hagyomány) és innováció (újítás) viszonyáról! • Legyen képes összehasonlító szempontok megfogalmazására, érvényesítésére az elemzésben! • Tudjon a szöveg szerkezeti és poétikai megformáltságával kapcsolatos megállapításokat tenni, azokat érvekkel alátámasztani! • Viszonyuljon reflexíven a szövegekhez: kritikai attitűd, véleményalkotás! • Összehasonlító elemzéshez legyen képes megfelelő grafikai szervezők (halmazábra, szemponttáblázat) segítségével anyagot gyűjteni, megadott szövegalkotási szempontokat hosszabb írásműben érvényesíteni! • Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni! • Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát! • Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra!
<p>6. FEJEZET</p> <p>KÉPESSÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> <i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>ANEKDOTIKUS EPIKAI HAGYOMÁNYUNK 11 óra</p> <p>Az anekdotához lársított (kedélyes, lekerékítő) szemléletmód és „világnézet” bemutatása; az anekdotahősök kellekai.</p> <p>Az anekdota jellemzőinek és a tanult művek anekdotikus vonásainak, illetve anekdotikus részleteinek felismerése, az anekdotikus rész és a cselekmény-egész viszonyának vizsgálata.</p> <p>Az élőbeszéd imitációja az írott szövegben.</p> <p>Az anekdota egyszerű történeté rontása (sűrtítése); történet anekdotikussá formálása.</p>

AJÁNLOTT TEVEKENYSÉGEK	<p>Az anekdota szépirodalmi és nem szépirodalmi; szóbeli és írásbeli változatai közötti különbség megfigyelése. Anekdotagyűjtés, anekdotameselés.</p> <p>Különböző irodalomtörténeti vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok megfigyelése, vélemény megfogalmazása szóban és írásban. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása, alkalmazása. A kompozíciós egység és a bekezdések/fejezetek viszonyának felismerése. A kompozíció meghatározó elemeinek (pl.: tematikus szerkezet, tér-, időszervezet stb.) megismerése és azonosítása. Az anekdotikus jellemzés eszközeinek azonosítása. A közvetett tér- és időmegjelölések azonosítása, belőlük következtetések levonása. Az elbeszélői nézőpont és beszédhelyzet érzékelése. A regényekben kikerült (nem exponált) konfliktusok megfogalmazása, komor történetvariációk megtalálása, vitákat és kritika írása.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek, szövegek:</p> <p>Gárdonyi Géza: Koncz Márton számítása</p> <p>Móricz: Úri muri (részlet);</p> <p>Tóth Béla: A magyar anekdotakincs (részlet);</p> <p>Mikes Kelemen: Törökországi levelek (részlet)</p> <p>Mikszáth: Ne nyitogassuk a történelmet; Beszterce ostroma</p> <p>Móra: Tápéi diplomataik; A gyevi törvény</p> <p>Krúdy: Jellegetes úriember a keresztanyám falujából;</p> <p>Kosztolányi: Április bolondja;</p> <p>Esterházy: Kis magyar pomográfia (részletek);</p> <p>Örkény: Az öregember és az autó</p> <p>Turgenyev: Hamlet és Don Quijote (részlet)</p> <p>Vélemények az anekdotáról (Ady Endre, Alexa Károly, Ambrus Zoltán, Balassa Péter, Fábian István, Mikszáth Kálmán, Nagy Miklós)</p> <p>Tartalmak, fogalmak:</p> <p>Az anekdota, az anekdotikus novella néhány típusa; az anekdotikus forma átalakulása Kosztolányinál (lélektaniség) és/vagy Krúdynál (elégikusság, líraiság, nyitottság)</p> <p>Anekdoták a regényben és a regényé szerveződő anekdotafűzér. Életkép és jelenet a regényben, antipacáció (sejtetés), késleltetés és titok, idill és ironikusan kezelt idill, véletlenek a cselekményben, jelképes tárgyak és visszatérő motívumok; humoros és szatirikus figurák, szatirikus cselekményfordulatok, elbeszélői nézőpont és a cselekmény elemei a regényben, beszédhelyzet és elbeszélői módor Mikszáthnál</p>
<p>MODULOK</p> <p>(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Klasszikus anekdoták – anekdotameselő verseny 2. Mikszáth és Móra anekdotikus novelláiból 3. A műfaj átváltozása Krúdynál és Kosztolányinál, Örkénynél és Esterházynál 4. Egy 19. századi anekdotikus regény: Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma <p>2-3-2-4</p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott oraszám</i></p>

ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	<p><i>Kapcsolódó keresztantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>A fejezetben lévő modulok összekapcsolhatók elsősorban a történelem, illetve bizonyos lélektani (pszichológiai) témákkal, valamint a média tantárggyal is. Tágabb összefüggésben erkölcsi, etikai témákhoz is kapcsolódhatnak.</p>
KÖVETELMÉNYEK		<ul style="list-style-type: none"> • A művekben megjelenő szemléletmód, szerepek, csoportnormák és értékek felismerése és azonosítása, az elbeszélői nézőpont azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben. • Az anekdotáknak és az anekdotikus regénynek, a tanult, olvasott művekben megjelenő tartalmainak, jelentéseinek megfogalmazása, elemzése, értelmezése. • Az olvasott regény esetében: a szereplők rendszerének bemutatása; a regény terének, idejének, szereplőinek és cselekményének azonosítása. Az elbeszélői nézőpont felismerése, a kompozíciós egységek elkülönítése.
7. FEJEZET	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>A NYELVTAN ALAPFOGALMAI – A SZERKEZETI ELEMZÉS MÓDSZEREI</p> <p>18 óra</p>
KÉPESSÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegtérítési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>A nyelvtan alapfogalmai</p> <p>Adatsorok értelmezése, összevetése, következtetések levonása</p> <p>Táblázatok, adatsorok összeállítása</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		<ul style="list-style-type: none"> • Néhány nyelvészeti elemzési módszer megismerése és alkalmazása („kipróbálása”). Beszélgetés az alapfogalmak meghatározásáról, tartalmáról. • Néhány kiemelt nyelvi jelenség magyarázata. • Alternatív elemzések által adott magyarázatok vizsgálata. • Az elemzések kritikája.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<p>Tartalmak, fogalmak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A disztribúciós elemzés alapjai, a nyelvi szintek alapfogalmai, elkülönítésük nehézségei (hangtan, alaktan, mondatlan, jelentéstan, pragmatika; fonéma, morféma, szó, mondatrészt, mondat, szöveg). • A paradiigma fogalma, az analógia szerepe a nyelv szerveződésében. • A jelentés szerepe, a jelentések és a disztribúció alapján megkülönböztethető jeltypusok megfelelése és diszkrpanciái.
MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. A disztribúciós elemzés alapjai 2. A disztribúciós módszer alkalmazása a magyarra és a tanult idegen nyelvre 3. Paradigmák, szófajok 4. A mondat szerkezetének megállapítása disztribúciós módszerekkel 5. A nyelvtan részei, a nyelvi szintek és alapfogalmak <p>4-5-3-3-3</p>

ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)	<p><i>Kapcsolódó keresztantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>Matematikai logika, társadalomismeret.</p> <p>Matematika.</p> <ul style="list-style-type: none"> A „szónégyzet” használata. Váltakozás, kiegészítő megoszlás, szabad váltakozás. A morf, az allomorf, a morféma fogalma. A magyar névszók és igék alakjai, az „igenevek” problémája. A szófaj problémája. A mondat összetevőinek megtalálására szolgáló alapvető módszerek. Az összetevő fogalma. Felcserélhetőség és helyettesíthetőség a különböző nyelvi szinteken.
KÖVETELMÉNYEK		<p>A CSAVARGÓ ALAKJA A MŰVÉSZETBEN – egy toposz értelmezése</p> <p>17 óra</p>
8. FEJEZET	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>A társadalom perifériáján élés, a be nem illeszkedés, kivülállás vagy kitaszítottság problémája; a szabadság értelmezési lehetőségei.</p>
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p>	<p>Toposzvizsgálat (archetípus, motívum)</p> <p>Hasonló téma eltérő hangnemből, műfajban, korban való megjelölésének stilisztikai és szövegnyelvi következményei. Az értékelés bizonyosságát vagy bizonytalanságát kifejező nyelvi tényezők azonosítása.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>Eltérő beszédhelyzetben és eltérő értékelési pozícióból való átalakítása az olvasott szövegeknek.</p> <p>A toposz történeti alakváltozatának összevetése, az állandó és a változó jegyek listába gyűjtése. Metaforikus és szó szerinti kijelentések közötti különbségtétel megkísérlése különböző korú és műfajú szövegeknél. Illusztrációkészítés. Illusztrációk alapján leírás, illetve rövid történet írás. Következtetések levonása a művek szereplőinek kijelentéseiből: előtörténetükre, ruházatukra, tapasztalataikra, az általuk elhagyott, az őket kivétő közegre vonatkozóan.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<p>Művek, szövegek:</p> <p>Lázár Ervin: A bárányfelhő-bodorító (részlet); Szegénylegény vagyok én... (magyar népdal); Carmina Burana (részletek); Villon: A Nagy Testamentum (részletek: Jó tanítás balladája a rossz életűeknek; 146. oktáva; Apró képek balladája; 16. oktáva; Ballada a vastag Margot-ról; 14. oktáva); Petőfi: A vándorlegény, Önkénytelen az ember... Rimbaud: Kóborlásaim; Ginsberg – Hobo Blues Band: A leplek bitang; Kerouac, Jack: Úton (részlet)</p> <p>Kiss Benedek: Csavargó-ének; Faludy György: Ballada a senki fiáról; [Villonról] József Attila: Tiszta szívvel; Tverdota György: [a Tiszta szívvel című versről] Lator László: [Villonról] Szerb Antal: [Villonról] Petri György: Már csak, [saját magáról és költészetéről] Tersánszky Józsi Jenő: Misi mókus (részlet)</p>

	<p>Salinger: Zabhegyező Kassák Lajos: Csavargók, alkotók (részlet), Egy ember élete (részlet) Polez Alaine: A gyermekek haláltudata Montágh Imre: Nem nyelvi kifejezőeszközaink (részlet) Nagy Z. Róbert: [Cikk a Magyar Hírlap-ból]</p> <p>Tartalmak, fogalmak: Vágánsköltészet. Ballada. Pikareszk. Szleng. Toposz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A nem verbális kommunikáció eszközei • A csavargó toposza lírai szövegekben • A vágánsok és Villon • A toposz 20. századi megjelenései József Attilánál és Petri Györgynél • J. D. Salinger: Zabhegyező • Kassák Lajos: Csavargók, alkotók – a csavargó-toposz esszészövegben • Hajléktalanok
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p>2-4-2-5-1-1</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfókusz-váltás)</p>	<p>Emberismeret.</p> <p>Etika.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Legyen képes a tanuló a toposz fogalmát megérteni, azonosítani szépirodalmi szövegekben. He-lyezze el a műveket a keletkezésük korában. • Legyen képes néhány mű szöveghű tolmácsolására. Legyen képes fikatív vagy valós riportot készí-teni.
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	

10. ÉVFOLYAM

	Témakörök	Javasolt óraszám	Modulszám
1.	HORATIUS NOSTER – A MI HORATIUSUNK	18	4
2.	**ILLÜZIÓK ELVESZTÉSE – REGÉNYEK BEN ÉS DRÁ-MÁKBAN	22	8
3.	IRODALMI ÉLET MAGYARORSZÁGON A FELVILÁGOSO-DÁS KORÁBAN ÉS A REFORMKORBAN	21	7
4.	A NYELVI VÁLTOZÁS ÉS A NYELVVÁLTOZATOK	12	6

5.	MÉLYFŰRÁS: KOSZTOLÁNYI, A LÍRIKUS ÉS A PRÓZAIRO	22	6
6.	BŰNÜGYI TÖRTÉNETEK	19	6
7.	KORSZAK, KORSTÍLUS, STÍLUSIRÁNY	22	6
Ismétlés, összefoglalás, prezentációk, a differenciálást lehetővé tevő szintfelmérések, ellenőrzés, értékelés			
		4	

1. FEJEZET	<i>Cím</i>	HORATIUS NOSTER – A MI HORATIUSUNK	
	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	18 óra	
KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	Az én válasza a változó külvilágra: sztoicizmus és epikureizmus. Szerpelők, művek párbeszéde, hagyományteremtés, korok és kultúrák kapcsolódása.	
	<i>Poétikai fókusz</i>	Utánzás és utalás. Hasonlóság és kontraszt. Motívumtörténet, hatástörténet. „Kontrasztív intertextualitás” (szembeállító szövegeköziség).	
	<i>Szövegerítési fókusz</i>	Különböző jelentésrétegek felírása, erkölcsi magatartásformák értelmezése, értelmezési lehetőségek.	
	<i>Szövegalkotási fókusz</i>	Önálló műértelmezés, művek összehasonlítása közösen kiválasztott szempontok alapján. Meggyőző-véleményalkotó, leíró-elbeszélő és utasító szövegek alkotása megadott szempontok alapján.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Egymással összeolvasott versek közös motívumainak felfedezése. A motívumok átalakulásának, deformációjának jellemzése, az átalakulás értelmezése. Motívumok, variánsok, megfélelések, illetve hiányuk táblázatos listázása. A táblázat rövid értekezés-sé, összehasonlító elemzéssé alakítása. A motívumok átértelmezésére ható társadalom és eszmetörténeti összefüggések megismerése. A régi művek értelmezése önmagukban, illetve a későbbi művek és műértelmezések bevonásával: a jelentés részleges nyitottságának, alakuló voltának megfigyelése. Prózai, bölcsesleti szövegek és versek értelmező összeolvasása. Az összehasonlítás elfogadható és túlhajtott, elfogadhatatlan elemei, módjai közötti határ-kitapogatása.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<p>Művek:</p> <p>Petri György: Horatiusi; Viturbius Acer fennmaradt verse; Ó, Leuconoe Horatius: Thaliarchushoz; Leuconoéhoz; Barátaihoz; Licinius Murenához; Aristius Fuscushoz; Melpomenéhez Bertsenyi Dániel: Horác; Osztiályrészem Bertsenyi-értelmezések az Osztiályrészemről (Részletek Horváth János, Makay Gusztáv, Mezei Márta, Merényi Oszkár, Szegedy-Maszák Mihály, Csetri Lajos, Szerb Antal és Németh László tanulmányai-ból); Ritók Zsigmond Horatiusról Kerényi Károly: Horatius noster Epikétoz: A rosszal ne küzdj!, Mi a veszteség?, Hogyan viselkedik a bölcs a szidalmak és a megalázás közepette? Marcus Aurelius: Elmélkedések (részletek) Ovidius: Átváltozások (részlet) Petőfi Sándor: Viseld egyformán...; A pusztai télen (részlet)</p>	

	<p>Jókai Mór: Az új földesúr – részlet Zrínyi Miklós: Peroratio Vörösmarty Mihály: Szózat Illyés Gyula: Peroráció: Záróbeszéd Kepes Géza: Halhatatlanság Radnóti Miklós: À la recherche... Vas István: Vides ut alta stet; Elveszett otthonok (részlet) Puskín: Az emlékmű – Exegi monumentum Ezra Pound: In a station of metro</p> <p>Tartalmak és fogalmak: Utánzás és utalás (imitáció és intertextuális felidézés). Kontraszt a felidézett és a felidező mű világa, illetve a stílusrétegek között; a kontraszt funkciója. Hagyományképződés és hatásfőrténet. Az utókor teremtő félreértései a befogadásban és az alkotásban. Sztoicizmus, epikureizmus, életbölcselet.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Petri György: Horatiusi; Szövegen belüli és szövegek közötti kapcsolatok 2. Versegek párbeszéde (Horatius és Berzsenyi) 3. A heves ifjú és a váróterem lakója (Berzsenyi Dániel és Petri György versei) 4. Horatius segít... <p>... kibírni ... függetlennek maradni ... büszkének lenni ... hűségeseznek maradni</p> <p>4-5-5-4</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztantantvi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VALTÁS)</p>	<p>Történelmi, kultúrtörténeti és filozófiai tartalmak</p> <p>Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése. A műalkotás mint normakövető és normákat megújító jelenség – új és régi párbeszédének átélése a művészetben; A mű befogadásának közösségi és egyéni aspektusa – az elsajátítás és kreativitás kettőségének megértése a művek befogadásában. A történeti másság befogadói aktivitást követelő szerepének tudatosulása.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A tanuló képes legyen az olvasott szövegek közös motívumainak felismerésére, a motívumok átalakulásának jellemzésére és értelmezésére. • Képes legyen a rájátszás és utalás felismerésére, és a megfélelések, különbségek alapján összehasonlító értelmezés készítésére. • Ismerje a szövegekben és a szövegek között lévő kapcsolatok fajtáit; tudja szövegszerűen bizonyítani intertextuális kapcsolatok meglétét, képes legyen önállóan felismerni a szövegköziség különböző nyelvi megjelenési formáit.

	<ul style="list-style-type: none"> • Be tudja látni a motívumok átértelmezésére ható társadalmi és eszméleti összefüggéseket, ebben próbálja mozgósítani történelmi ismereteit és egyéb olvasmányait. Képes legyen tudatosítani a befogadás naiv folyamata és a strukturalista, ill. hatástörténeti megközelítés különbségeit. • Meg tudja figyelni a jelentés nyitottságát és folytonos újraformálódását. • A tanuló képes legyen lírai művek, bölcséleti szemelvények és az ezeket értelmező szövegek egybevető olvasására. Képes legyen továbbá az összehasonlítás elfogadható, ill. túlhajtott módjai közötti határ megvonására. • Végül képes legyen a vizsgált szövegben megformálódó életbölcességeket saját élettapasztalatainak mérlegén is megmérni, és azokat nyitottan, kritikusan befogadni.
<p>2. FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>ILLÚZIÓK ELVESZTÉSE – REGÉNYEKEN ÉS DRÁMÁKBAN</p> <p>22 óra</p> <p>Képmutatás és az öncsalás az érvényesülés érdekében. Tisztelesség és érvényesülés, boldogság és boldogulás. Hazugságok és az igazságok relativitása.</p> <p>Cselekmény és jellemek összefüggése a realista regényben. A dráma küzdelme a epikus, illetve a prózai életanyaggal: az analitikus dráma és a csehovi dráma.</p> <p>Szimbolikusság, metaforikusság töltődő ismétlődő motívumok azonosítása és értelmezése.</p> <p>A regényszereplők dilemmáinak, döntési alternatíváinak összegyűjtése. A helyszínelírások karakterizáló és anticipáló szerepének vizsgálata. Összefoglaló narrátori, gyakorlati-életképi és drámai-jelenetező elbeszélésmód megkülönböztetése. Szereplők, illetve kapcsolatrendszereik közötti párhuzamok vizsgálata. A regény nyelvi nézőpontjának és látókörének – ill. ezek változásának – azonosítása. A drámák időkezelésének vizsgálata.</p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek:</p> <p>Balzac: Goriot apó;</p> <p>Gautier, Théophile: [Balzacról] (részlet); Estreházy Péter: [Balzacról] (részlet)</p> <p>Tolsztoj: Ivan Iljics halála; Anna Karenina – részletek;</p> <p>Stendhal: Vörös és fekete – részletek;</p> <p>G. Flaubert: Bovaryné – részletek;</p> <p>F. Scott Fitzgerald: A nagy Gatsby;</p> <p>Ibsen: A vadkacsa;</p> <p>Arthur Miller-Volker Schlöndorff: Az ügynök halála (a dráma filmadaptációja)</p> <p>Tartalmak és fogalmak:</p> <p>Analitikus dráma, melodráma.</p> <p>A múlt idézésének technikái.</p> <p>Manipulatív kommunikáció.</p> <p>Ellipszis.</p> <p>Implicit tartalom, társalgási implikátúra.</p>

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Balzac: Goriót apó 2. Stendhal: Vörös és fekete – részletek és tanulói kiselőadások alapján 3. Egy huszadik századi amerikai karrierregény: F. Scott Fitzgerald: A nagy Gatsby 4. Asszonyorsók a realizmus későtizenkilencedik századi regényeinek tükrében – G. Flaubert: Bovaryné és L. Ny. Tolsztoj: Anna Karenina (részletek) 5. L. Ny. Tolsztoj: Iván Iljics halála 6. Ibsen: A vadkacsa. Az illúziók sorsa a drámában; az analitikus drámatípus 7. Az amerikai álom mint illúziók, élethazugságok csoka. Arthur Miller: Az ügynök halála 8. A regények és drámák határán – szövegértési, szövegelmzési feladatok <p>3-2-3-2-2-4-4-2</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfókusz-váltás)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> <i>Kapcsolódó kereszttemtervi modulok</i> <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>Rajz-művészettörténet, történelem, pszichológia, filmművészet.</p> <p>Média és mozgóképismeret.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> • A tanuló legyen képes a művek elolvasására, elemzésére, értelmezésére. • Az új ismeretek gyakorlása, elmélyítése, az új fogalmak megtanulása, alkalmazása. • Ismerjen fel összefüggéseket, kapcsolatokat, motívumokat különböző korok szerzőinek műveiben. • Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan elemző esszét, kritikát, szövegvariantát megírni. • Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban, szóban és írásban kérdéseket feltenni, véleményt, kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni. • Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát (csoportmunkák végzése során). • Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjen határozottságra, világosságra, tartalmasságra. • Ismerje és szövegben ismerje fel az együttműködési alapevkeket. • vagy azok megértését, önálló megfigyelés alapján tudjon párbeszédet elemezni.
<p>3. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>IRODALMI ÉLET MAGYARORSZÁGON FELVILÁGOSODÁS KORÁBAN ÉS A REFORMKORBAN</p> <p>21 óra</p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>Az irodalom mint társadalomtörténeti jelenség. Bemutatása a magyar irodalom egy olyan jeles korának, ahol politikai közélet és irodalmi élet különösen erőteljesen fonódott össze.</p> <p>Retorika és irodalom. A magyar romantika sajátosságai.</p> <p>Romantikus költői szövegek és reformkori szónoki beszédek elemző megértése</p> <p>Vád- és védőbeszédek, nyilvános beszédek alkotása és előadása. A szónoki beszéd megalkotása: invenció, diszpozíció, elokúció.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<p>Szalonok. A korszak(ok) orgánumai, a lapok programja és karaktere: a Kassai Magyar Múzeumtól, az Uránian át, az Élet és Irodalomig, az Auróraig, az Athenaeumig, a divatlapokig (az Életképig) és a Pesti Naplótól; példák, izellítők, tallózások a szépirodalmi és kritikai anyagban, a tartalomjegyzékek-</p>

	<p>ben; a lapok világirodalmi tájékozódása. A klasszicista, a romantikus, a biedermeier és a népies ízlés. Szemelvények Költsey, Bajza és Toldy kritikáiból; Vita Petőfi költészetéről és az irányköltészetéről. Hajdani országgyűlési beszédek szerkezetének elemzése, érvitápusainak azonosítása. Mai iskolai kortesbeszéd, közpolitikai beszéd előkészítése, megalkotása és elmondása.</p> <p>Tanulmányok, tanulmányrészletek olvasása. Bekapcsolódás hajdani és mai irodalmi, nyelvi és politikai vitákba fiktív válaszokkal, (olvasói) levelekkel. Vázlatkészítés meggyőző szövegek (szónoklatok, publicisztikai írások, tudományos dolgozatok stb.) létrehozásához</p> <p>Metaforikus és metonimikus nyelvi kifejezések gyűjtése a mindennapi kommunikáció különböző szintereiről (reklámszlogenek, slágerszövegek, tankönyvek, médiaműfajok stb.) és a szépirodalomból, valamint funkciójuk értelmezése. Alakzatok gyűjtése a mindennapi kommunikáció különböző szintereiről (reklámszlogenek, slágerszövegek, tankönyvek, médiaműfajok stb.) és a szépirodalomból, valamint funkciójuk értelmezése. Kreatív-produktív feladatok, amelyek a különböző szóképek és alakzatok létrehozását célozzák meg. Stb.</p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek:</p> <p>Bessenyei György: Magyarország (részletek); D. Diderot: Enciklopédia (szócikk) Kármán József: Uránia (részlet); A nemzet csinosodása (részlet) Kazinczy Ferenc: Hercules, Nyelvrontók; Dayka Gábor: A hív Leányka; Csokonai Vitéz Mihály: A fogadástétel; Parasztidai; A csikóbőrös kulaeshoz Kisfaludy Sándor: A boldog szerelem (41. Dal); Költsey Ferenc: Csokonai Vitéz Mihály munkáinak kritikái megítéléstések (részletek); Levél Kazinczyhoz (1817); Zrínyi dala; Huszt; Parainesis Kólcsey Kálmánhoz (részlet) Katona József: Bánk bán; Mi az oka, hogy Magyarországbán a játékszíni költőmesterség lábra nem tud kapni? (részlet); Kerényi Ferenc: Magyar színháztörténet (részlet) Karaes Terézia: A régi magyar színészetről (részlet) Költsey Ferenc: Huszt, Nemzeti hagyományok (részletek), Mohács (részletek), Parainesis Kólcsey Kálmánhoz (részletek) Eötvös József: [Petőfiről] Jókai Mór: [Petőfiről] Petőfi Sándor: Poharamhoz, Meredek a pincegádor, A Honderűhöz, [Levél Arany Jánoshoz], Napló (részlet) Széchenyi István: [a Bánk bánról] Szerb Antal: A magyar irodalom története – részletek Petőfiről és Kazinczyról Vahot Imre: Pezítőfiről Harkányi Endre: Magyarország társadalma 1790–1867 című befejezetlen munkájának 1910-ben megjelent részletéből Hegedűs Géza: A magyar irodalom arcképcsarnoka (részlet) Tartalmaink és fogalmak: A felvilágosodás filozófiája (empirizmus, racionalizmus, felvilágosodás).</p>

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Az irodalom kezdeményezői 2. Kazinczy és kora 3. A kritikus Kölcsy 4. Katona József: Bánk bán 5. Az értekező Kölcsy 6. Petőfi és „az irodalom gépezete” 7. Az érvelő szöveg felépítése, a bekezdés, a tételemondat és a mondatfömb; Reklámok és az érzelmi befolyásolás
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (Képességfókusz-váltás)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>3-3-2-4-3-2-4</p> <p>Idegen nyelvű szöveg (mondatok) megértése kétnyelvű szótár használatával; – idegen nyelvi kompetencia fejlesztése, tudatosítása</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<p>A tanuló legyen képes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • megkülönböztetni és azonosítani a különböző nyelvi szinteken végbement változások típusait; • említeni legalább egy-egy példát a magyar nyelvtörténetből a hangtani, alaktani, mondattani, jelentéstani változásokra; • megkülönböztetni saját nyelvváltozatát (nyelvjárását) más magyar nyelvváltozatoktól, és tudja megnevezni azon nyelvi jegyeket, amelyekben a változatok különböznek. • Fontos cél, hogy a tanulók elfogadján, toleránsan viszonyuljanak más nyelvváltozatokhoz és azok beszélőjéhez; ismerjék fel annak veszélyét, hogy az egyes nyelvváltozatok.
<p>4. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>A NYELVI VÁLTOZÁS ÉS A NYELVVÁLTOZATOK</p> <p>12 óra</p> <p>A nyelvi változás törvényszerűségei; a nyelvváltozatok fajtái.</p> <p>A szövegek régiségének tapasztalata, a nyelv változó volta.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<p>Múltbeli és jelenbeli változások megfigyelése saját adatgyűjtés alapján. Egy-egy nyelvi változó mentén készíthető minifelemzés a mai változásokról. A nyelvváltozatokkal és a nyelvi változással kapcsolatos kérdések megvitatása néhány „forrásszöveg” alapján. Nyelvi hiedelmek, babonák érvekre támaszkodó kritikája. A szóbeli és az írásbeli nyelvhasználat összehasonlító elemzése. Szövegek átalakítása: nyelvváltozatok közötti „fordítás”, Az SMS és az e-mail nyelvének vizsgálata. Vitatás a nyelvváltozatokról, a nyelv műveléséről. Nyelvművelő szövegek érveinek rekonstrukciója; ellenérvek gyűjtése.</p>

<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek: Halotti beszéd (részletek); Benkő Lóránd-féle olvasat) Ómagyar Mária-siralom (Pais Dezső olvasata) Heltai Gáspár: A kakasról és a gyöngyről Ismeretlen szerző: Prodigal son get too muchee nice kind luau András T. László–Kövecses Zoltán: Magyar–angol szlengszótár</p> <p>Tartalmak és fogalmak: A nyelvi változás fő típusai (jelentésbővítés, hasonlóságon alapuló jelentésváltozás, jelentésszűkülés, kapcsolaton v. érintkezésen alapuló jelentésváltozás, stb.), a nyelvváltozatok fajtái (dialektusok, csoportnyelvek, szociolektusok). Nyelvemlék, szorványemlék, szövegemlék. Etimológia Kétnyíltszótagos tendencia Közvetfőnyelv, lingua franca A hangtani változások fajtái Alaktani és mondattani változások A jelentésváltozás A nyelvemlékek Nyelvváltozatok a magyarban és a tanult idegen nyelvben; szociolingvisztika Nyelvváltozatok, csoportnyelvek. Vita a nyelvművelésről</p>
<p>MODULOK (A fejezet részeit a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>
<p>ALTERNATÍV MEG- OLDÁSOK (KÉPES- SÉGFŐKUSZ- VÁLTOZÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> Kapcsolódó keresztintertemű modulok <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>Ember és társadalom, Művészetek</p> <p>A tanuló legyen képes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • megkülönböztetni és azonosítani a különböző nyelvi szinteken végbement változások típusait; • említeni legalább egy-egy példát a magyar nyelvtörténetből a hangtani, alaktani, mondattani, jelentéstani változásokra; • megkülönböztetni saját nyelvváltozatát (nyelvjárását) más magyar nyelvváltozatoktól, és tudja megnevezni azon nyelvi jegyeket, amelyekben a változatok különböznek. • Fontos cél, hogy a tanulók elfogadjon, toleránsan viszonyuljanak más nyelvváltozatokhoz és azok beszéltéhez; ismerjék fel annak veszélyét, hogy az egyes nyelvváltozatok megbélyegzése komoly hátrányt okozhat azok beszélőinek.
<p>5. FEJEZET</p>	<p>MÉLYFURÁS: KOSZTOLÁNYI, A LÍRIKUS ÉS A PRÓZAIRO</p>
<p>KÉPESÉGFELJESZ- TÉSI FŐKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> <i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i></p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>A pályakép különböző szakaszairól származó reprezentatív versek összevetése. Egy verses és egy novelláskötet szerkezetének behatóbb tanulmányozása. A mű és a szerzői öntételemezés összevetése egy lírai és egy prózaepikai mű esetében. A kortársak és az (ezredvégi) utókor véleményének összevetése néhány reprezentatív kritikarészlet összevetésével. Rövid szó- és írásbeli magyarázatikísérettel az értékelés változására.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek: Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszaiból; Mint aki a sinék közé esett; Menj kisgyerek; Múlt este én is jártam ottan; Mostan színes tintákról álmodom; Mély éjeken hányzor nézlek, te tértkép; A rút varangyot véresen megöltük; A bús férfi panaszaiból: Nem tudtam én dalolni nektek az újról, csak a régiről; Most harminckét éves vagyok; Boldog, szomorú dal; Magánbeszéd; „Ábécé a versről és a költőről” (részletek) „Próza”; „Hogy születik a vers és a regény”; Önmagammól (részlet) Pacsirta (részletek) Az amerikai fiatalember (részletek); Fürdés; Omlatte á Wobum; Esti Kornél (részletek) Esti Kornél éneke; Vendég Őszi reggeli; Halotti beszéd; Hajnali részegség Ismeretlen szerző: Halotti beszéd és könyörgés Arany János: Mindvégig (részlet) Babits Mihály: Jónás könyve (részlet); „A tömeg és a nemzet” (részlet); Ady Endre: „Egy bűnös vers – Rohanunk a forradalomba”, részlet; Nem feleltem magamnak; Nektünk Mohács kell (részlet); Karinthy Frigyes: Így irtok ti, A szegény kis trombitás szimbolista klapec nyoszörgései című ciklusból „Négy fal között – Kosztolányi Dezső verseskönyve” (részlet) Esterházy Péter: „Ünnepi beszéd és rekonstrukció” (részlet); A szavak csodálatos élete (részlet) Darvasi László: Sípos, a jós Kovács András Ferenc: Kompletórium Nemes Nagy Ágnes: „Ízlésváltozások a Kosztolányi-vers körül” (részlet) Szabó Árpád: „Polgári költészet – népi költészet” (részlet) Fogalmak, tartalmak: Modernség, klasszikus modernség, szimbolizmus, esztétizmus, szecesszió, impresszionizmus, expresszionizmus, avantgárd, kései modernség, posztmodernség. A játékosság és a szerepek. Halálutadat. A gyermeki nézőpont. Versciklus. Novellaciklus. Mélylélektani regény. Ciklikusság. Agnoszticizmus. Próza és vers váltakozása.</p>

MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok fel- dolgozói sorrendje)	Cím	1. A nagy belépő és „továbbírása” 2. Számvetés és lírai hangkeresés: versek a Szegény kisgyermek panaszai és a Számadás közti kötetekből 3. A nagy regényíró 4. A novellista Kosztolányi 5. Az Ady-vita és a Kosztolányi-vita 6. A Számadás-kötet
ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESÉG-FOKUSZ-VÁLTÁS)	<i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> <i>Kapcsolódó keresztintertív modulok</i>	4-2-3-2+4-2-5 A pszichológia, a filozófia, a történelem, az etika, a drámapedagógia bizonyos tartalmai.
KÖVETELMÉNYEK	<i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i>	<ul style="list-style-type: none"> • A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai és epikai szövegekben (a szövegjellemző szerveződése, magatartás- és szemléletforma, időiség, kifejezőmód, szövegforma). • Ismerje és alkalmazza a vers- és novellaértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. • Legyen tisztában az írás folyamatjelleivel, segítségével tudja lépésről lépésre végigjárni a folyamatot (ötlet, anyaggyűjtés, vázlatkészítés, piszkolat, korrekúra, tisztázás, közzététel). • Az anyaggyűjtéshez és a vázlatíráshoz tudjon grafikai szervezőt választani és használni. • Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan novellaelemző esszét írni. • Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményét, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni. • Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. • Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
6. FEJEZET	<i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	BÜNÜGYI TÖRTÉNETEK 19 óra
KÉPESÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szöveggalkotási fókusz</i>	A bűn elkövetése, felderítése, oknyomozás, az indítékok feltárása: erkölcsi és jogi megítélés. Azonos téma, eltérő szöveghagyományok, a szépirodalom és a populáris irodalom műfaji hagyományai, téma és forma összefüggéseinek vizsgálata. Az előretulások és a késleltetések felismerése, funkciójuk megfogalmazása. Ok-okozati kapcsolatok szerepe, az információviszartartás, információadagolás megfigyelése. A szövegkohézió biztosításának pragmatikai, grammatikai és jelentésbeli kapcsolóelemei. Jelentésírás

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>A drámaiság, a feszültségkeltés eszközeinek különböző azonosítása különböző műnemekben, ill. műfajokban (novella, regény, dráma). A leírások funkciójának értelmezése, a jellemzés eszközeinek azonosítása. A szereplők rendszerének és lélektani motivációjának bemutatása. A szöveg nyelvtani kapcsolóelemeinek azonosítása. A szöveg jelentésbeli kapcsolóelemeinek azonosítása. Hiányzó kapcsolóelemek kipótlása. Mondathalmazból szöveg alkotása a kohézióteremtő elemek megjelenésével. Felesleges kapcsolóelemek, redundáns ismétlések kiiktatása. Stilisztikailag retorikailag hatékony ismétlések beiktatása.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek: Hamvas Béla: Az emberi lét állomásai (részletek) Dante: Isteni színjáték, A Pokol beosztása Bartos Tibor feldolgozása: Miért van a mi urunk, Jézus, három szeggel felfeszítve Franz Kafka: A Törvény kapujában Arany János: Ágnes asszony Milán Kundera: A regény művészet (részlet) Vitényi Iván: A népszerű regény világképe (részlet) Chesteron [a krimiről] E. A. Poe: A Morgue utcai kettős gyilkosság Conan Doyle: Az eltűnt menyasszony James F. O'Brien: Milyen vegyész volt Sherlock Holmes? Móricz Zsigmond: Barbárok; Szegény emberek Csáth Géza: A kis Emma Balzac: A számbőr (részlet) Agatha Christie: Tíz kiesi néger Szabó István: A lázadó Kosztolányi Dezső: Édes Anna Részletek Balassa Péter, Kodolányi János, az Édes Annáról szóló tanulmányaiból Arany János: Vörös Rébék Rostás-Farkas György: Cigányságom vállalom Juhász Júlia: Találkoztam boldoguló cigányokkal is (részlet) Oláh Vera – Szarka Zsuzsanna: A rasszizmus Rajko Djuric: Elveszett lelkek nyomában Pál József és Újvári Edit szerk.: Szimbólumtár Kapcsolódó szövegek: hírek, szociológiai tanulmány bűnesetekről, riport, grafikonok, diagramok bűnesetekről</p> <p>Fogalmak, tartalmak: Lélektani és társadalmi motiváció. Információadagolás–információ-visszatartás. A szereplőkkel való azonosulás módjai és elérésük eszközei. Mitől válik valami szöveggé? Retorikai kapcsolatok, a koherenciát biztosító nyelvi eszközök. A szöveg témája, a mondatok topikja/témája és kommentje/rémája. A szövegek fajtái, a műfaji sajátosságok legfontosabb velejárói. A vita, mint szóbeli műfaj; az érvelésen alapuló szövegtípusok vizsgálata. Etnikai csoport, előítélet, rasszizmus, szegregáció, integráció.</p>

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bűn – bűnhődés – ítélet 2. Két klasszikus krimi összevetése 3. Móricz Zsigmond: Barbárok és Szegény emberek 4. Közösen választott bünténynovella 5. Kosztolányi Dezső: Édes Anna 6. Egy fiktív büntügyi tárgyalás <p>2-4-4-3-4-2</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESÉGFOKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>A pszichológia, a filozófia, a történelem, az etika, a drámapedagógia bizonyos tartalmai.</p> <p>Idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<ul style="list-style-type: none"> • A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét populáris és szépirodalmi szövegekben. • Legyen képes azonosítani a drámaiság és feszültségkeltés eszközeit különböző műnemekben és műfajokban. • Legyen képes a leírások funkciójának értelmezésére, a jellemzés eszközeinek azonosítására. • Legyen képes felismerni populáris szövegek belső logikai kapcsolatait. • Legyen képes megérteni és értelmezni epikus művekben a szereplők rendszerét és lélektani motívációt. • Az anyagyűjtéshez és a vázlatíráshoz tudjon grafikai szervezőt választani és használni. • Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan rövid esszét írni. • Legyen képes forrásmunkák alapján önálló véleményt alkotni. • Törekedjen együttműködésre, empátiára, toleranciára. • Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra. • Legyen képes töredékes, hiányos szöveget megérteni, ebben ismerje fel a tematikus kapcsolatot, tematikus építkezést. • Ismerje az aktuális tagolás alapfogalmait, tudja megkülönböztetni a szövegmondatok témáját és rémáját. Ismerjen fel különböző tematikus progressiófajtákat.
<p>7. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>KORSZAK, KORSTÍLUS, STÍLUSIRÁNY</p> <p>22 óra</p>
<p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>Utólagos rendszerezés, előzetes áttekintés a módszeres irodalomtörténeti stúdiumok előtt.</p> <p>Az egyes korstílusokra, stílusirányzatokra jellemző stílusjegyek. Stílus, stílusjegy. Világítás és stílus összefüggése, a nyelvi és ábrázolásbeli kódok változása. Konvenció és eltérés a konvenciótól.</p> <p>A szövegek régiségének tapasztalata, a nyelv változó volta.</p> <p>Stílusimitációk félreproductív feladatokban.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>		<p>A korstílusra, stílusirányzatra jellemző stílusjegyek (alakzatok, szóképek megnevezése, mondatalakítási eljárások), műfajok azonosítása, gyűjtése. A stílusra jellemző műfajok azonosítása. Időrendi és műfaji táblázatok kitöltése, illetve alkotása. Képzőművészeti (esetleg zenei) példák gyűjtése és a rokon vonások kiemelése, jellemzése.</p>

	<p>Az adott szövegben szereplő nyelvi megoldások stílusértékének jellemzése a különböző szociokulturális változók mentén (pl. választékos-közömbös-durva, régies-közömbös-újyszerű, informális-közömbös-formális stb.).</p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Szövegek, szövegrészek: Babits Mihály: A gazda bekeríti házát Francis Bacon: Az olvasásról; Descartes, René: Értekezés a módszerről (részlet) Futó Péter: Word Heine, Heinrich: A romantikus iskola (részlet) Hugo, Victor: Az Hernani előszava (részlet) Kálnoky László: Shakespear : XIX. Henrik (részlet) Kant, Immanuel: Válasz a kérdésre: Mi a felvilágosodás? (részletek) Kosztolányi Dezső: Most harminckét éves vagyok Kölcsey Ferenc: Parainesis (részletek) Pico della Mirandola: Az ember méltóságáról; Montaigne: Az életről és a testi örömök egészséges élvezetéről; Leonardo da Vinci: A festő a természetet kövesse; Szendrői hegedős ének; Lorca, F. G.: Részegség és éjszaka Madame de Staël: Előszó Az irodalomról című művéhez (részlet) Marinetti: Óda a verseny-automobiloz Esztergomi apokrif Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (V.) Mikes Kelemen: Törökországi levelek (1773. április 8.); Descartes: Értekezés a módszerről; Winckelmann: Gondolatok a görög festészet és szobrászat remekeinek utánzásáról; Rousseau: Vallomások Novalis: Heinrich von Ofterdingen; Friedrich Schlegel: 116. töredék; Wordsworth: Előszó a lírai balladákhoz; Petőfi Sándor: Az őrrült; Futurista kiáltvány; Tristan Tzara 1919-es kiáltványából; Egy egész élet; A szürrealisták három kiáltványából; Két expresszionista kiáltványból; Toller, E.: Agyonlőttek fala; Örkény István: Üveghalál Tandori Dezső: Sátán körbemutogatja Krisztusnak a világot; Romhányi József: A nagyralátó görény; Weöres Sándor: Fughetta; Parti Nagy Lajos: Egy hosszú kávé</p>

	<p>Fogalmak, tartalmak: A stílus, mint választás és elrendezés eredménye. A stíluseszközök nyelvi szintjei (a hangzás, a szavak és a mondatok stílusrésze). Beszédhelyzet és stílus, beszédített és stílus. Szóképek és alakzatok. Korszílusok, stílusirányzatok: reneszánsz, barokk, klasszicista, romantikus, naturalista, szimbolista, impresszionista, avantgárd. A modernség fázisai. A stílusminták: tipikus szituációhoz, cselekvéshez, témához, illetve tipikus szöveghez (műfajokhoz) kötődő tipikus megformálási módok. A stílusrészték: a különböző nyelvi tartományok (hangzás, szó, mondat, jelentés) szerepe a szöveg stílusának kialakításában. A stíluselemzés: konkrét mindennapi és szépirodalmi szövegek stílusának átfogó jellemzése.</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A korszakolásról. A reneszánsz 2. A barokk 3. A klasszicizmus 4. A romantika 5. A modernség 6. A posztmodern <p>4-3-3-4-5-3</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZ-VÁLTÁS)</p>	<p>A filozófia, a történelem, az etika, a művészettörténet, a művelődéstörténet bizonyos tartalmai.</p> <p>A kiemelt fejlesztési feladatokból:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Hon- és népismeret. – Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra. – Információs és kommunikációs kultúra.
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét a különböző korokban. • Ismerje és alkalmazza a műelemzés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. • Legyen képes gyűjtőmunkára a környezetében, legyen képes alaposan megfigyelni környezetét épített kultúráját. • Legyen képes portfoliót összeállítani, azt igényesen és szépen kivitelezni. • Legyen képes elméleti szövegek legfontosabb állításainak azonosítására, logikájának rekonstrukciójára és kritikus vizsgálatára. • Legyen képes azonosítani egy korszak művészeti törekvéseit. • Legyen képes felismerni a műalkotásokban megtestesülő művészeti-esztétikai elveket, törekvéseket. • Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát. • Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjen határozottságra, világosságra, tartalmasságra.

11. ÉVFOLYAM

	Témakörök	Javasolt óraszám	Modulszám
1.	AZ ANTIKVITÁS IRODALMA	10	4
2.	A KÖZÉPKOR IRODALMA	10	5
3.	A RENESZÁNSZ ÉS A REFORMÁCIÓ IRODALMA	15	4
4.	A BAROKK IRODALOM MAGYARORSZÁGON	10	2
5.	KLASSZICIZMUS ÉS FELVILÁGOSODÁS	13	5
6.	ÉSZMEK ÉS LÁTOMÁSOK A ROMANTIKUS LÍRÁBAN ÉS DRÁMÁBAN	21	3
7.	ARANY ÉS A ROMANTIKA KORÁNAK SZÉP-PRÓZÁJA		3

1. FEJEZET		AZ ANTIKVITÁS IRODALMA	
	<i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i>	10 óra	
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<i>Tematikus fókusz</i>	Isteni és emberi akarat, egyén és közösség, sors és emberi tettek, döntések viszonya a homéroszi eposzokban, a görög tragédiában és az antik líra néhány kiemelkedő darabjában. A közösségi értékrend, annak képviselése és az azzal való szembefordulás. Az értékrend transzcendens és evlági legitímációja, a legitímációk elbizonytalanodása és az értékrend átalakulása. A homéroszi eposzok, a Szophoklész-tragédia és az egyénközpontú líra hőse.	
	<i>Poétikai fókusz</i>	A különböző műnemek és korszakok egy-egy reprezentatív alkotásának viszonya a mítoszokhoz. A görög tragédia szövegtagolása és cselekményszerkezete. Történetmondás és történetmegjelenítés külfönbsége. A mítosz ismeretéből (is) adódó drámai vagy tragikus irónia. A lírai személyesség és közvetlenség, illetve érzelmi intenzitás retorikai-stilisztikai kifejezőeszközei Szapphó és Catullus költészetében. A versek beszédhelyzetének, idő- és értékszerkezetének felismerése.	
	<i>Szövegértési fókusz</i>	Rész-egész viszony a drámában: a szövegrészek helyi értékének érzékelése; a kettős időszerkezet érzékelése az <i>Oidipusz király</i> ban; a néző-olvasó és a szereplők eltérő tudásának érzékelése és értelmezése.	
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		Műértelmezések kulcsmondatainak kiemelése. Különböző értelmezések alátámasztó érveinek azonosítása az értelmező szövegben, illetve megtalálása az értelmezett műben. A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete megteremt az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét.	
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		Művek: Homérosz: Iliász, Odüsszeia Szophoklész: Oidipusz király Anakreón: Gyűlöltöm...; Szapphó: Anaktoriaéhoz (Ez lovasrajt...), Aphroditéhez, Úgy tűnik nékem...; Catullus: LI., V., VIII., XLI., XLII., LII., LXXXV., XCIII.;	

Petri György: Kivagy, Catullusom

Tartalmak és fogalmak:

- Utánzás és utalás (imitáció és intertextuális felidézés). Kontraszt a felidézett és a felidéző mű világa, illetve a stílusrétegek között; a kontraszt funkciója. Hagyományképződés és hatástörténet. Az utókor teremtmő félreértései a befogadásban és az alkotásban. Sztoicizmus, epikureizmus, életbölcselet.
- Támogató rendszer, szakirodalom:**
- Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethóné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése. PTE, 2002
- Pethóné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás. Korona Kiadó, Budapest, 2005
- Trencsényi–Waldapfel Imre: Mitológia. Gondolat, 1963
- Kerényi Károly: Görög mitológia. Gondolat, 1977
- Kerényi Károly: Hermész, a lelekvezető. Európa Könyvkiadó, 1979
- G. S. Kirk: A mítosz. Holnap Kiadó, 1993
- E. R. Dodds: A görögség és az irracionálitás. Gond–Palatinus, 2002
- Arisztotelész: Poétika. Kossuth Könyvkiadó, 1992
- Jan Assmann: A kulturális emlékezet. Atlantisz Kiadó, 1992
- Babits Mihály: Az európai irodalom története. Szépirodalmi, 1979
- Goethe: Antik és modern. Gondolat, 1981
- Falus Róbert: Az antik világ irodalmi. Bp. 1981
- Ritókó Zsigmond – Sarkady János – Szilágyi János György: A görög kultúra aranykora. Gondolat Kiadó, 1984
- G. W. F. Hegel: Esztétikai előadások III. Akadémiai Kiadó, 1980
- Friedrich Nietzsche: A tragédia születése. Európa Kiadó, 1986
- Szabó Árpád: Homérosz világa. Bp. 1956
- Ritókó Zsigmond: A görög énekmondók. Bp. 1973
- Karsai György: Odüsszeia. Bp. 1998
- Moses I. Finley: Odüsszeusz világa. Fordította Fridli Judit Bp. 1985
- Erich Aurebach: Mimézis (az Odüsszeusz sebhelye c. fejezet). Gondolat, 1985
- Babits Mihály: Oidipusz király. In: Esszék, tanulmányok I., Szépirodalmi Kiadó, 1978
- Bécsy Tamás: A dráma esztétikája. Kossuth, 1988
- Erika Fischer-Lichte: A dráma története. Jelenkor Kiadó, 2001
- Francis Fergusson: Oedipus király: a cselekvés tragikus ritmusa. In: A színház nyomában. Európa Kiadó, 1986
- Michel Foucault: Oidipusz király: az ember, aki túl sokat tudott. Valóság, 1990/7.
- Sigmund Freud: Álomfejtés. Helikon Kiadó, 1996
- Hans-Georg Gadamer: Igazság és módszer (103–107. o.) Gondolat, 1984
- Koeciszky Éva: Hölderlin [Hölderlin és a német klasszika, ill. romantika Oidipusz-értelmezéseiről] Századvég Kiadó, 1994
- Péterfy Jenő: Szophoklész. In: Válogatott művei. Szépirodalmi, 1983
- Simon Áttila: Oidipusz tragédiája. In: Kötelezők. JAK–Kijárat, 1999
- Szabó Árpád: Szophoklész tragédiái. Gondolat, 1985

	<p>Szophoklész: Antigoné, Oedipus király. Szerkesztette, sajtó alá rendezte, jegyzetekkel és kíséző tanulmányokkal ellátta Bolonyai Gábor, Ikon, 1994</p> <p>Peter Szondi: A modern dráma elmélete. Gondolat, 1979</p> <p>Adamik Tamás: Bevezetés. In: Catullus versei. Auciores Latini XV. Tankönyvkiadó, 1971</p> <p>Borzák István: Otium Catullianum. In: Antik tanulmányok 1955./II.</p> <p>Devesçeri Gábor: Catullus-utószava. In: Catullus összes versei. Magyar Helikon, 1967</p> <p>Horváth István Károly: Catulli Veronensis Liber. In: Antik tanulmányok, 1965</p> <p>Kerényi Károly: Iter Catullianum. In: Catus Valerius Catullus összes költeményei. 2. kiadás. Officina Kiadó, 1942</p> <p>Kőrözs Imre: Szerencsétlen-e Catullus, és ha igen, miért nem. Holmi, 2003/12</p> <p>Németh György: Sappho nostra. In: Szapphó Fennmaradt versei és töredékei. Szerkesztette Németh György. Helikon Kiadó, 1990</p> <p>Szepes Erika: Catullus szerelmei. In: Olvassuk együtt! Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995</p> <p>Szepessy Tibor utószava a Görög költők antológiájához. Európa, 1982</p> <p>Szilágyi János György: Catullus noster. In: Antik tanulmányok. 1978. 236–242.</p> <p>Stríbi Ferenc: Catullusi. In: Az örökhétfőtől a napsütötté sávig. Szerk. Fenyő D. György. Krónika Nova, 2004</p> <p>Ritókó Zsigmond, Szegedy-Maszák Mihály, Veres András, Horváth Iván, Zemplényi Ferenc: Irodalom I. Krónika Nova Kiadó, 1999</p> <p>Pethóné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 9., Korona Kiadó, Budapest, 2002</p> <p>Gintli Tibor–Schein Gábor: Az irodalom rövid története. A kezdetektől a romantikáig, Jelenkor Kiadó, Pécs, 2003</p> <p>Boda Edit, Forgács Anna, Osztoivits Szabolcs: Irodalom I., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996</p> <p>Bánki István, Forgács Anna, Pála Károly: Irodalom a 9. osztály számára (Apáczai K. 2001)</p> <p>Arató László–Pála Károly: A szöveg vonzásában III. Kiérők, Műszaki, 1999</p> <p>Arató László: Illúziók tragédiái – analitikus drámák In: Nézőpontok, motívumok (szerk. Fenyő D. György), Krónika Nova Kiadó, 2001</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Az <i>Oidipusz király</i>, a homéroszi eposzok és a görög mitológia viszonya 2. Az <i>Oidipusz király</i> szerkezete – jósátságok, tanúvallomások, reakciók 3. Az Oidipusz király kulcskérdései és néhány értelmezési lehetősége 4. Két pillanatkép az antik lírából <p>2-2-3-3</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>A filozófia, a történelem, az etika, emberismeret (pszichológia), a drámapedagógia bizonyos tartalmai, művésztörténet.</p> <p>Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés;</p> <p>Képesség a szövegek kapcsolatainak és különbségeinek felismerésére és értelmezésére (tematikus, motívikus kapcsolatok, utalások);</p> <p>Az epikus és a drámai történetmondás, idő-, tér- és cselekményszervezés, illetve jellemalkotás közötti különbségek megfigyelése. A drámai közlés mód jellemző szövegtípusainak felismerése;</p>

	<p>A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése;</p> <p>Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok háttérének megértésére;</p> <p>Dramai szituációk feszültségforrásainak azonosítása;</p> <p>Különböző típusú drámai művek elemzésének, értelmezésének képessége;</p> <p>Az igazság, a morál az egyén életében és a társadalomban. A jog és a morál összefüggéseinek reflektálása;</p> <p>Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző korokban keletkezett művekben;</p> <p>A lírai művek értékstruktúrájának felismerése, azonosítása;</p> <p>Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése;</p> <p>Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Önálló jegyzetkészítés;</p> <p>Különléte beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése;</p> <p>Önbecsülés és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója;</p> <p>Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére;</p> <p>A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása;</p> <p>A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése;</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A tanuló legyen képes a homéroszi eposzokban és a tanult tragédiában a mítoszok szerepének, felhasználásának, hatásmechanizmusának értelmezésére.</p> <p>Legyen képes a tanult epikai, lírai és drámai művek szöveg- és időszervezetnek bemutatására.</p> <p>Legyen képes a művekben megmutatkozó központi érték, értékrend, értékstruktúra azonosítására.</p> <p>Legyen képes a felelősségnek és az önismeretnek a tanult antik művekben megjelenő értelmezésének bemutatására.</p> <p>Legyen képes a tragédia szerkezetének, a sorsfordulatnak, a retorikai párhuzamosságoknak és párhuzamos jeleneteknek az azonosítására.</p> <p>Legyen képes számot adni a tanult tragédia jelentésének időbeli alakulásáról, néhány klasszikus és modern értelmezéséről.</p> <p>Legyen képes bemutatni a tanult lírai művek beszédhelyzetét, a megszólító– megszólított viszonyt, a bennük megjelenő epikus elemeket és funkcióikat.</p> <p>Ismerje fel és jellemezze a művekben megjelenő közösségi és egyéni értékrendet, közélet és magánélet viszonyát.</p> <p>A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait, versformáját).</p> <p>Tudjon szakszöveget alkalmazni a műelemzés gyakorlatában.</p> <p>Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni.</p> <p>Tudjon összevetni műveket összehasonlítási szempontok alapján.</p> <p>Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.</p> <p>Szövegei megnyilatkozásaiban törekedjen határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>

2. FEJEZET	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>A KÖZÉPKOR IRODALMA</p> <p>10</p> <p>A korszakot meghatározó szellemi-kulturális élet jellemzői, a korban megjelenő, szépirodalom körébe tartozó művek tárgyalása: himnusz, vallomás, legenda, lovagi epika, trubadúrköltészet, vágánsköltészet.</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>A különböző verses, lírai és prózai beszédmódok összehasonlítása, a himnuszos, zsolnáros beszédmód sajátosságainak megfogalmazása, a különbségek tudatosítása.</p> <p>Archaikus, tematikailag, nyelviileg a diákok nyelvi világától távol lévő szövegek értő megközelítése. Ez igen komoly feladat, egy-két kivételtől eltekintve csak régi szövegek kerülnek a foglalkozások középpontjába.</p> <p>A régi(es) szövegek mai nyelvív é alaktása.</p> <p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete megteremtí az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<p>Művek:</p> <p>Kenneth Clark: Nézeteim a civilizációról, Grüll Tibor: Az európai művelődés története (részletek), Umberto Eco: A róza neve, Friedrich Kittler: Egyetemek az információs korszakban, Szent Benedek regulája, Bánhegyi B. Miksa: A benecés monostorok olvasáskultúrája a középkorban (részletek); Celanói Tamás: Enek az utolsó ítéletről (Dies irae), Assisi Szent Ferenc: Naphimnusz, 148. zsolnár, részlet a Jókai-kódexből, Assisi Szent Ferenc perugiai legendája, Jacobus de Voragine: Legenda Aurea (részlet), Jacopone da Todi: Himnusz a fájdalom anyjáról (Stabat mater...), Lukács 23, 26-49, Georges Duby: A katedrálisok kora (részlet), Ómagyar Mária-siralom, Szent Ágoston: Vallomások. A kert jelenet részletei, Dante: Isteni Színhjáték (részletek), Margit-legenda (részlet), Roland-ének (részlet), Jaufré Rudel: A nap májusban hosszú már, Walther von der Vogelweide: A hársfágak esendés árnyán, Rabelais: Gargantua és Pantagruel (hangoskönyv, részlet), Félre könyvek, doktrinák, Ó, Fortuna, Földönfutó pap vagyok, Tavasz édes mámorában (Carmina Burana), Villon: Záróballada</p> <p>Tartalmak és fogalmak:</p> <p>A középkori irodalom meghatározó műfajai: prédikáció, legenda, fabliau, himnusz, moralitás, haláltánc, minnesang, trubadúr-líra, középkori regény, lovagi eposz</p> <p>A középkori népi nevetéskultúra</p> <p>A középkori egyetem</p> <p>Támogató rendszer, szakirodalom:</p> <p>Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethóné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002</p> <p>Pethóné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó Budapest, 2005</p> <p>Pethóné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 9. Korona Kiadó Budapest, 2002</p> <p>Gintli Tibor–Schein Gábor: Az irodalom rövid története. A kezdetektől a romantikáig, Jelenkor Kiadó, Pécs, 2003</p> <p>Kenneth Clark: Nézeteim a civilizációról, Gondolat Kiadó, Budapest, 1985</p>

	<p>Egon Friedell: Az újkori kultúra története, Holnap kiadó, Budapest, 1993 Johan Huizinga: A középkor alkonya, Európa Kiadó, Budapest, 1979 Georges Duby: A katedrálisok kora, Gondolat Kiadó, Budapest, 1984 Szabics Imre: A trubadúrlíra és Balassi Bálint szerelmi költészete, itk.iti.mta.hu/1996-56/szabics.htm – 165k Bán Imre: Dante-tanulmányok, Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1988 Peter Burke: Népi nevetéskultúra a kora újkori Európában, Századvég Kiadó, Budapest, 1991</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A középkor szellemi és anyagi kultúrája 2. A templom és kolostor irodalma 1. A himnuszok 3. A templom és kolostor irodalma 2. Belső utak 4. A főúri udvarok irodalma 5. Az egyetem és a vásártér, piac <p>2-2-2-2-2</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÜKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>A filozófia, a történelem, az etika bizonyos tartalmai, művészettörténet</p> <p>Érvelés, vitakultúra, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés. Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése. A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása, sorokba tördelés nélküli lírai szövegek felismerése. Önálló – szépirodalmi és műértelmező – szövegalkotás. Verbális és képi (rajz, festmény) információk közötti kódváltás.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait). Tudjon különbséget tenni a lírai szövegekben a jelenetezés belső képei és a metafora között. Tudjon szakszöveget alkalmazni a gyakorlatban. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni. Tudjon összevethető műveket összehasonlítani. Tudjon régi (archaikus) szövegeket értelmezni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>
<p>3. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p>A RENESZÁNSZ ÉS A REFORMÁCIÓ IRODALMA.</p> <p>15</p>

<p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p>A korszakot meghatározó szellemi-kulturális élet jellemzői, a korban megjelenő, szépirodalom körébe tartozó művek tárgyalása.</p> <p>A petrarkista szerelmi költészet és ennek hatása Balassi Bálint költészetére Az életöröm lírai életképekben is megfogalmazott jelentősége.</p> <p>A személyre szabott vallásosság megjelenése lírai művekben.</p> <p>A reneszánsz individualizmus s ezen keresztül szerep és személyiség viszonyának problematikusága.</p> <p>Különböző lírai beszédmódok összehasonlítása, a jelenetezés és a metaforikus képek elválasztása, az én-formálás egy-egy lehetőségének felismerése.</p> <p>A <i>Hamlet</i> lineáris-kauzális és tematikus-ellenpontozó kettős szerkezetének feltárása.</p> <p>Archaikus, tematikailag, nyelvilag a diákok nyelvi világától távol lévő szövegek értő megközelítése. Annak felismerése, hogy a legrégebb, önálló életművet megteremtő magyar költő műveit mai fordításban, mai nyelven olvassuk.</p> <p>Annak felismerése, hogy az egyszerű cselekménymotiváció elhomályosítása hogyan hoz létre bonyolult és nyitott lélektani és bölcséleti értelmezési vagy jelentéslehetőségeket a Shakespeare-drámában.</p> <p><i>Régi(és) szövegek mai nyelvív é alakítása.</i></p> <p>A fejezetet (illetve annak első három modulját) záró műelemző esszé-feladat az eddig tanultak alkalmazását várja el.</p> <p>A negyedik modulhoz tartozó portfólió egyénileg választott szövegértési, szövegalkotási, kreatív – dramaturgi-rendezői – szövegalkotási tevékenységet és metakogníciós (a jelentésteremtés folyamatára hosszabb összefüggő szöveggel reflektáló) írásbeli munkát vár el.</p> <p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer- és eljáráskészlete megteremt az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek:</p> <p>Petrarca: <i>Ti szerencsés füvek, Pó, földi kérgem</i>; Balassi: <i>Hogy Juliára találta, így köszöne néki, Az ő szerelmének örök és maradó voltáról</i>; Boccaccio: <i>Dekameron – Hetedik nap hatodik novella</i></p> <p>Balassi: <i>Egy katonának</i>; Rimay János: <i>Ez világ, mint egy kert...</i>; Janus Pannonius: <i>Pannónia dicsérete</i>, <i>Egy dunántúli mandulafáról</i>; Petrarca levele a Mount Ventoux megmászásáról (részlet); Balassi: <i>Borivóknak való</i>; Ady Endre: <i>Mátyás bolond diákja</i>, <i>A Hortobágy poétája</i></p> <p>Luther 95 pontja, ill. Ertekezés a keresztény ember szabadságáról (részletek); Balassi: <i>Adj már csendességet...</i>; a 42. zsoltár részlete három fordításban; Heltai Gáspár: <i>Harmincnyolcadik fabula</i>; Kányádi Sándor: <i>A tücsök és a hangya</i></p> <p>Shakespeare: <i>Hamlet</i>; Csehov: <i>Sirály</i>; Stoppard: <i>Rosencrantz és Guildenstern halott</i></p> <p>Tartalmak és fogalmak:</p> <p>A reneszánsz és a reformáció foglalmi.</p> <p>Petrarkizmus, petrarcai és shakespeare-i szonett</p> <p>Barokk dráma.</p> <p>Individuum, szerep, személyesség.</p> <p>Támogató rendszer, szakirodalom:</p> <p>Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethóné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: <i>A kritikai gondolkodás fejlesztése</i>. PTE, 2002</p>

- Pethóné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadasközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás. Korona Kiadó, Budapest, 2005
- Pethóné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 9. Korona Kiadó, Budapest, 2002
- Pethóné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 11. Korona Kiadó, Budapest, 2004
- Gintl Tibor–Schein Gábor: Az irodalom rövid története. A kezdetektől a romantikáig. Jelenkor Kiadó, Pécs, 2003
- Szőnyi György Endre: Az énfórmálás petrarkista technikái Balassi Bálint és Philip Sidney költészetében. ItK, CIII. évf. (1999), 3-4. szám
- Egon Friedell: Az újkori kultúra története. Holnap kiadó, Budapest, 1993
- Johan Huizinga: A középkor alkonya. Európa Kiadó, Budapest, 1979
- Tóth Tünde: Balassi Bálint és az inventio poetica. magyar-irodalom.elte.hu/palimpszeszt/08_szam/02.htm – 66k –
- Szabics Imre: A trubadúr líra és Balassi Bálint szerelmi költészete. Irodalomtörténeti Közlemények 1996, 5–6.sz.
- Székely Júlia: Balassi Bálint énekei és komédiája. Talantum műelemzések, Akkord kiadó, [H. n.], 2001
- Shakespeare az évszázadok tükrében (szerk. Szenczi Miklós. Gondolat, 1965) [Többek között Goethe, A.W. Schlegel, S.T. Coleridge és A. Kettle írásai]
- Magyar Shakespeare-tükör (szerk. Mailer Sándor-Ruttkay Kálmán) Gondolat, 1984
- Arató-Pála: A szöveg vonzásában II. – Ajtárók, Műszaki Kiadó, első kiadás 1997, legutóbbi 2007
- A.C. Bradley: Shakespeare tragikus jellemei. Palatinus, 2006
- Cs. Szabó László: Dráma vagy szerep. In: Shakespeare. Esszék. Gondolat, 1987
- T.S. Eliot: Hamlet. In: Káosz a rendez. Gondolat Kiadó, 1981
- Fabiny Tibor: „O az én profétia lelke!” Diakonia, 1984/1. szám
- Fabiny Tibor: Shakespeare szövegei a Hamlet két nyelvű Matura-kiadásához. IKON Kiadó, 1993
- Fodor Géza: Nagyon tühegyre vennék, ha így vennék? In: Zene és színház, Argumentum, 1998
- Fodor Géza: Shakespeare Hamlet-filmje. In: Shakespeare-olvasókönyv. Cserépfalvi-Szépirodalmi, 1991
- Géher István: Hamlet, dán királyfi. In: Shakespeare-olvasókönyv. Cserépfalvi-Szépirodalmi, 1991
- Géher István: A magyar „Hamlet”. Arany János furcsa álcája. Holmi, 2005/12.
- Gellért Marcell és Jancsó Daniella Hamlet-tanulmányai a Shakespeare-kollégium című tanulmánykötetben (szerk. Géher István) Eötvös Műhely, 2000
- Stephen Greenblatt: Géniusz földi pályán. HVG Könyvek, 2005
- Hankiss Elemér: Shakespeare Hamletjének szerkezeti modellje. In: Az irodalmi mű mint komplex modell. Magvető Kiadó, 1985
- Hankiss Elemér: Hamlet színeváltozásai. Savaria University Press, 1995
- Harold Jenkins kritikai kiadásának tanulmányai és jegyzetei. Arden Shakespeare, 1982 [a többi idézett angol nyelvű forrás (pl. Frye, Eagleton, Brennan, Hawkes, Bloom) könyvészeti adatait a világhálón, ill. Kékesi Kun könyvében és Fabiny Hamlet-kiadásában találhatja meg az érdeklődő]
- Kékesi Kun Árpád: Drámaelmélet és történetiség. Hamlet-olvasat. In: Tükrök árulása. JAK-Kijárat, 1998
- Kékesi Kun Árpád: T. Stoppard: Rosencrantz és Guildenstern halott. In: Thália árnyékában. Veszprém Egyetemi Kiadó, 2000
- Kéry László: Talán álmodni. Hamlet-tanulmányok. Bp. 1989

	<p>Kis János: Hamlet: egy olvasat olvasata. Holmi, 1998/12. Kiséry András: Se füle, se farka: Shakespeare a Hamletben. In: Kötelezők. JAK-Kijarat, 1999 Jan Kott: Hamlet a század közepén. In: Kortársunk Shakespeare. Bp. 1970 Mihályi Gábor: Hamletekre emlékezve. In: Színházról vitázva. Bp. é.n. Uő: Korszakváltó Hamlet-előadások. In A moderntől a posztmodernig. Új Világ Kiadó, 1999 Nádás Péter: Hamlet szabad. In: Nézőtér. Magvető-JAK, 1983 Stríbk Ferenc: Stoppard Rosncrantz és Guildenstern halott című művének elemzése és tanítása c. tanulmánya. http://www.freeweb.hu/magyartanarok/stribk.rtf Szényi György Endre: A posztmodern Hamletre várva. Buksz. 1991. nyár</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A korszak világtépe. Személyesség és érzelem 2. A személyiség én-formálása 3. Személyesség és vallásosság 4. Shakespeare <i>Hamletje</i> <p>3-3-3-6</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>A filozófia, a történelem, az etika, emberismeret (pszichológia), a drámapedagógia bizonyos tartalmai, művészettörténet. Érvelés, vitakultúra, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés. Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése. A művek műtaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; sokba tördelés nélküli lírai szövegek felismerése. Önálló – szépirodalmi és műértelmező – szövegalkotás. Verbális és képi (rajz, festmény), információk közötti kódváltás.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai és drámai szövegekben (ismerje fel a lírai és drámai szövegek legjellemzőbb sajátosságait). Tudjon különbséget tenni a lírai szövegben a jelenetkezés belső képei és a metafora között. Tudjon szakszöveget szembesíteni a műalkotás szövegével. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével drámai szöveget értelmezni. Tudjon összevethető műveket összehasonlítani. Tudjon régi (archaikus) szövegeket értelmezni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra. Alkalmazza megfelelően a tanulói portfólió létrehozásának megadott szempontjait. Tudjon a jelentésteremtés folyamataira reflektáló esszét írni a portfólió létrehozásának folyamatáról. Tudjon színpadképet értelmezni, illetve jeleneteket a szöveg alapján díszlet- és vagy jelmeztervet készíteni (vizuális vagy a képi megjelenítést szavakkal körülíró nyelvi eszközökkel). Tudjon színielőadásokról önálló kutatási-anyaggyűjtési feladatot végezni könyvtárban vagy a világhálón.</p>

4. FEJEZET	Cím	A BAROKK IRODALOM MAGYARORSZÁGON
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	A feldolgozáshoz ajánlott óraszám	10
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	Tematikus fókusz	A barokk kori keresztény heroizmus világa, a hős és a tanú.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	Poétikai fókusz	A barokk eposz és a rokokó irodalmi levél.
	Szövegértési fókusz	Régi verses elbeszélés olvasása, részletek feldolgozása az egész helyett.
	Szövegalkotási fókusz	Jegyzetelés és kisebb szövegalkotási gyakorlatok mellett egy nagyobb lélegzetű önálló kutatómunka készítése.
		A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben. Módszer és eljáráskészlete igyekszik az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét szolgálni.
		Művek:
		Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem
		Tasso: Megszabadított Jeruzsálem
		Horatius: Licinius Murenához;
		Máté evangéliuma 25. 14–30.
		Mikes Kelemen: Törökországi levelek
		Amade László: Szivem csöngetője,
		Faludi Ferenc: A pipárul,
		Csokonai: Az alvó Lillára
		Tartalmak és fogalmak:
		Barokk, barokk eposz
		Rokokó
		Levélirodalom
		Támogató rendszer, szakirodalom:
		Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalom-tanítás, Korona Kiadó, 2005
		<i>A jegyzetek</i> jórészt két kiadás alapján készültek:
		Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem. Szerkesztette, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Király Erzsébet. Mátúra Klasszikusok, 1993
		Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem. Az török áfium ellen való orvosság. A szöveggondozás és magyarázatok Kovács Sándor Iván és Kulcsár Péter munkája. Európa Diákkönyvtár, 2001
		A költői életmű legújabb kiadása:
		Zrínyi Miklós összes versei. Szerkesztette Kovács Sándor Iván. A Magyar Költészet Kincsesháza sorozat. Bp. 1995
		<i>Felhasznált irodalom:</i>
		Arany János: Zrínyi és Tasso. A. J. Összes művei. 10. kiadás. Szerk. Keresztúry Mária, Bp. 1962
		Király György: Zrínyi és a reneszánsz. In: A filológus kalandorzásai. Bp. 1980, 207–216.
		Horváth János: A magyar irodalom fejlődéstörténete. Bp. 1976
		Horváth János: Barokk ízlés irodalmunkban. In: Esszépanoráma. Bp. 1978, I. kötet, 567–592.
		Klanciczay Tibor: Zrínyi Miklós. 2. kiadás, Bp. 1964
		Klanciczay Tibor: A múlt nagy korszakai. Bp. 1973

<p>Bán Imre: A barokk. Bp. 1968 Vas István: Jó szerenese – Zrínyi kilenc soráról. In: Az ismeretlen isten. Bp. 1974, 947–953. Kovács Sándor Iván: Az író Zrínyi Miklós. Bp. 2006 Szerb Antal: Magyar irodalomtörténet. Bp. 1934 Gintli Tibor–Schein Gábor: Az irodalom rövid története. Pécs, 2003 Szegedy-Maszák–Veres–Bojtár–Horváth–Szörényi–Zemplényi: Irodalom a gimnázium II. osztálya számára. Bp. 1985 (A barokk-fejezetet Szörényi László írta.)</p>	
<p>1. A barokk eposz mestere, Zrínyi Miklós 2. A rokokó próza mestere, Mikos Kelemen</p>	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>
<p>A művészettörténet és kultúrtörténet tartalmai, nemzeti identitásunk elemei.</p> <p><i>1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése</i> Érvelés: érvek felkutatása, rendszerezése, vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása. Törekvés a rendszeres önreflexióra és önkorrekcióna. Önbecsüléssel és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. <i>2. Olvasás, írott szöveg megértése</i> A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások, megközelítési módok ismeretének elmélyítése. A mai nyelvhasználattól eltérő (rég, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése. Különböző korstílusokat, stílusirányzatokat, nyelvi stílusrétegeket reprezentáló szövegek megismerése, sajátosságaik felismerése, értelmezése. <i>3. Írásbeli szövegek alkotása, írásképp, helyesírás</i> Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására. Hosszabb felkészülést igénylő esszé, pályázat, értekezés, műértelmezés megalkotásának gyakorlása. <i>4. A tanulási képesség fejlesztése</i> Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása. A könyvtárismeret bővítése, gyakorlása, múzeumi információk. Az információ-felhasználás néhány további normájának megismerése, alkalmazása (pl. a források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai, jegyzetek készítése). <i>6. Ismeretek az irodalomról</i> Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése és azonosítása, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése. A műfaji konvenció és az attól való eltérés jelentéshordozó szerepének bemutatása néhány művön. A stílusirányzat, a műfaj és az egyéni írói törekvés megmutatkozása a szereplők megalkotottságának módjában. Törekvés a közvetlenül adott jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek, megismert irodalmi konvenciók és elemzési technikák bevonásának segítségével. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományával, kódjaival.</p>	<p><i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i> <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p> <p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	

<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>7. <i>Az ítéliképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése</i> Különbféle műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat. A történelmi másság befogadói aktivitást követelő szerepének tudatosulása. A történelmi érzék tudatos és önálló fejlesztése.</p> <p>A tanuló képes legyen önálló kutatómunka megtervezésére, az anyaggyűjtésre, elrendezésre, kivitelezésre és prezentálására. Képes legyen mindezt mással együttműködve megvalósítani.</p> <p>Képes legyen képzőművészeti alkotások stílusjegyeinek megállapítására. A barokk művészet jellemzőit képekről leolvassa már tanult ismeretekhez kapcsolni, és mindezt irodalmi szövegeken újra felfedezni. Képes legyen arra, hogy egy képet gondolkodása kiindulópontjává tegyen, ill. gondolatmenetében felhasználjon. És viszont: képes legyen irodalmi szövegben megértett poétikai eljárást más művészeti ág eszközei között felismerni, alkalmazásukban hasonlóságokat és különbségeket megfogalmazni (festmény, film).</p> <p>Képes legyen régi verses elbeszélő szöveg részleteinek olvasására, értelmezésére. A részletekből az egészre vonatkozó következtetések levonására.</p> <p>Képes legyen tankönyvi olvasmányok és tanulmányrészletek önálló feldolgozására. Szövegrészletek, gondolatmenetek összehasonlítására, párhuzamok és ellentétek megfogalmazására.</p> <p>Képes legyen műfaji sajátosságok felismerésére (eposzi kellékek, a levél műfaja). Fölhasználásukban a korstílus és a személyes alkotói jegyek, törekvések kiemelésére.</p> <p>Képes legyen egy régi kor eszméinek befogadására, saját korával és hiteivel való reflektálására (csoda, hit, sors, hőstesség, pátosz stb.)</p>
<p>5. FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p>Cím <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> <i>Tematikus fókusz</i></p> <p>KLASSZICIZMUS ÉS FELVILÁGOSODÁS 13</p> <p>Kinyilatkoztatott, hagyományozott-spekulatív tudás és tapasztalati tudás konfliktusa. A racionalizmus szűkebb és tágabb felfogása. A racionalista emberkép és határai, problematizálódásai.</p> <p>A helyzet- és a jellemkomikum dramaturgiai és eszmetörténeti összefüggései Molière komédiájában.</p> <p>A komikus sztereotípiák mögötti mélyebb lélektani problémák. Az eszmék társadalmi és irodalmi szerepe, a gondolati változás szociológiai összefüggései. Eszmei és irodalmi hatások az elmaradottabb magyar társadalmi és kulturális viszonyok között. Csokonai és Berzsenyi költészetének viszonya a mintákhoz, stílus- és műfaj történeti előzményekhez. Az epikureus, a sztoikus és a rousseau-i emberkép egyéni értelmezései. Költészet, természet, ember, hagyomány- és nyelvfelfogások küzdelme a két nagy lírikus műveiben. A romantika előtti retorikai hatásesztétika és a személyes líra közötti útkeresések. Költészet és életbölcselet viszonya. A költészet funkciójáról alkotott többféle felfogás és a lírai személyesség többféle felfogása a két költő néhány reprezentatív versében. Csokonai néhány versének boldogság, illetve más verseinek magányfelfogása. Berzsenyi költészetének időfelfogása(i).</p> <p>A média konvencióiról és hatásmechanizmusáról tanultak bővítő felelevenítése. Eszmék és irodalmiság kapcsolata a felvilágosodás értekező prózájában és a felvilágosodás hatása alatt álló lírikusok költészetében. A <i>klasszicizmus</i> tiszta műfajai (óda, elégia, didaktikus leiró-elmelkedő vers, dal) és az <i>érzékenység</i> jegyében létrejövő műfaji ötvözetek. Stílusok (barokk, rokokó, klasszicizmus, érzékenység, neoklasszicizmus) együttlélése és ötvöződése. Az allegorikus alakot megszólító ódai hagyomány átalakulása Csokonai elégió-ódáiban. A nyelv zeneisége, illetve a hangszimbolika szerepe Csokonai, illetve Berzsenyi néhány kiemelkedő költeményében. Az antik versformák hatása Berzsenyinéél, a</p>

	<p>népszerűség jelentkezése Csokonainál. A jelenetkeret (szcenika) és a trópusok viszonya a tanult versekben. Az ellentét különböző változatai és az idő- és értékszembeállítás mint versszerző elv.</p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p>Értekező szövegek évszerkezeteinek rekonstrukciója. Lírai szövegek tagolási szempontjainak (pl. leíró és elmélkedő részek, időjelölések, a kommunikációs helyzet, ill. funkció jelölései és módosulásai, a személyesség kifejezőmódjai, általánosítás és példa) mint szövegtagoló tényezőknél felismerése.</p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p> <p>Érvelés, összehasonlító elemzés, esszé; kreatív írás. rész megoldások szövegegység: kiselőadása, esszévé formálása.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete megteremt az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek:</p> <p>Részlet Boileau <i>Költészettanából</i>, Molière: <i>Tartuffe</i>; részletek az Enciklopédiából, részletek Rousseau I. és II. értekezéséből és Politikai töredékeiből Részletek Spiró György: <i>Az imposztor</i> c. drámájából Csokonai Vitéz Mihály: <i>Az estve, Konstancinápoly, A vidám természetű poeta, Rút ábrázat s szép ész, A számóca, A bődögség, Tartózkodó kérelem, Az alvó Lillára, Szerelmedd a csikóbőrös kulacsához, A Magánossághoz, A Tihanyi Ekhóhoz, A Reményhez, Jegyzések és értekezések az anákreoni dalokhoz (részletek)</i> Batsányi János: <i>A látó</i> Bercsenyi Dániel: <i>Horác, Osztyáhrészem, Magyarokhoz I., Magyarokhoz II., A közelítő tél, Levéltörődék barátémhez</i>; Friedrich Hölderlin: <i>Az élet fele</i> Tartalmak és fogalmak: Az eszméletörténeti, a művelődéstörténeti és a stílustörténeti korszakolás összefüggéseinek és feszültségeinek megismerése, az erről szerzett tapasztalatok felelevenítése és bővítése. A művek és a korszakolás közötti nem problémamentes viszonytal való szembesítés. A korábban szerzett, alkotókra vonatkozó, illetve műfaji és műismeretre alapozó tájékozódás a francia klasszicizmus, illetve a magyar felvilágosodás korszakában, a kor két legjelentősebb magyar lírikusának, Csokonainak és Bercsenyinek az életművében. A klasszicista komédia szerkezeti és szemléleti sajátosságainak, illetve a klasszicista dráma és a racionalizmus, illetve a klasszicista dráma és az abszolutizmus közötti kapcsolatnak a megismerése. Az empirista és a racionalista ismeretelmélet, illetve a hozzájuk kapcsolódó, rájuk épülő stílusirányzatok szemléleti jellemzőinek vizsgálata. Az újkori ismeretelméleti irányzatok és a felvilágosodás szemléti-társadalmi mozgalma közötti összetett kapcsolat belátása. Tapasztalatszerzés ismeretelméleti irányzatok és etikai felfogások közötti kapcsolatokról. Filozófia és irodalom, illetve lírai műfajok (elsősorban az óda, az elégia és a dal, illetve a leíró és a gondolati költészet) viszonyának tanulmányozása. Világkép, emberkép, értékrend és műfajok összefüggésének tanulmányozása. Tapasztalatszerzés a felvilágosodás gondolkodói-összekötő és megosztó kérdésekről: a tudomány, a</p>

művelődés, a természet- és az emberkép néhány változásáról és változatáról, elsősorban Rousseau társadalom- és emberképeinek néhány, a későbbi századok kultúrkritikájában nagy szerepet játszó gondolatairól.

Tapasztalatszerzés a klasszicista lírai nyelvi-műfaji konvenciók és az új bensőségesség, új személyesség, új – a természetet morális forrásként fölfogó – emberkép és énkép nyelv- és költészetalkító küzdelméről.

Támogató rendszer, szakirodalom:

- Szegedy-Maszák Mihály, Veres András, Bojtár Endre, Horváth Iván, Szörényi László, Zemplényi Ferenc: Irodalom II. Krónika Nova Kiadó, 1999
- Arató László–Pála Károly: A szöveg vonzásában III. Kitérők, Műszaki, 1999
- Pethőné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 10., Korona Kiadó, Budapest, 2003
- Gintli Tibor–Schein Gábor: Az irodalom rövid története. A kezdetektől a romantikáig, Jelenkor Kiadó, Pécs, 2003
- Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethőné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: *A kritikai gondolkodás fejlesztése*. PTE, 2002
- Pethőné Nagy Csilla: *Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás*. Korona Kiadó, Budapest, 2005
- Mortier, Roland: „Világosság és felvilágosodás”. *Egy kép és egy fogalom története a XVII. és a XVIII. században*. In: R. M.: Az európai felvilágosodás fényei és árnyai. Válogatott tanulmányok. Budapest, Gondolat, 1983, 67–141.
- Chaunu, Pierre: *Felvilágosodás*. Bp., 1998, 69–126., 278–315.
- Im Hof, Ulrich: *A felvilágosodás Európája*. Bp., 1995, 137–193.
- Haberma, Jürgen: *Filozófiai diskurzus a modernségről. Tizenkét előadás*. Bp., 1998, 91–112., 196–219.
- Ludassy Mária: *Négy Arckép*. Bp., 1989; *Moralisták és terroristák*. Bp. 1987
- Bíró Ferenc: *A felvilágosodás korának magyar irodalma*. Bp. 1994
- Csetri Lajos: *Folytonosság és változás a felvilágosodás kori magyar irodalomban*. In: Folytonosság vagy fordulat? (A felvilágosodás kutatásának időszéri kérdései). Szerk. Debreczeni Attila. Debrecen, 1996, 13–33. (Az Amathus c. kötetben is)
- Csokonaihoz**
- Csetri Lajos: *Amathus. Válogatott tanulmányok I-II*. Bp. 2007-2008 – Különösen a II. kötet Csokonai-elemzései (A Reményhez, Szerlemdal a csikóbőrös kulacsához)
- Szauder József: *Az estve és az álom*. Bp. 1970
- Julow Viktor: *Árkádia körül*. Bp., 1975; Uő.: *Csokonai Vitéz Mihály*. Bp., 1975
- Szegedy-Maszák Mihály: *Csokonai: A Magánossághoz*. In: Világkép és stílus. Bp. 1980
- A „Miért szép? A magyar líra Csokonaitól Berzsenyig” c. kötet Csokonai-elemzései: különösen Bíró Ferenc A boldogság-, Pándi Pál A Tihanyi Ekhoéhoz- és Görömbel András Szerlemdal-elemzése (szerk. Mezei M. és Kulin F.) Bp., 1975
- Debreczeni Attila: *Csokonai, az újrakezdekések költője*. Debrecen, 1998
- Debreczeni Attila: *A Magánossághoz*. Irodalomtanítás a harmadik évezredben (főszerk. Sipos Lajos), Bp. 2006
- Borbély Szilárd: *Árkádiában*. Debrecen, 2006 (A kötet Csokonai-tanulmányai)
- Hermann Zoltán (szerk.): „S végre mivé leszel?” Bp. 2007, Csokonai-tanulmányok

	<p>Onder Csaba: <i>A kétélű képletei</i>. In: A magyar irodalom története II. (Szerk. Szegedy-Maszák Mihály és Veres András) Bp., 2007</p> <p>Berzenyihez</p> <p>Horváth János: <i>Berzenyi és iróbarátai</i>. Bp., 1960</p> <p>Barta János: <i>A magyarokhoz (Forr a világ...)</i> In: <i>Miért szép?</i> Bp., 1975</p> <p>Korompay János: <i>Berzenyi Dániel: Levéltrédék barátimhoz</i>. In: <i>Miért szép?</i>, Bp., 1975</p> <p>Orosz László: <i>Berzenyi Dániel</i>. Bp., 1976</p> <p>Csetri Lajos: <i>Nem sokaság hanem lélek</i>. Bp. 1984</p> <p>Bécsy Ágnes: <i>„Halljuk, miket mond a lekötött kalóz”</i>. Bp., 1985, 1998</p> <p>Mártonffy Marcell: <i>Kép és idő – Berzenyi metaforáiról</i>. In: <i>Uő.: Folyamatos kezdet</i>, Pécs, 1999</p> <p>Vaderna Gábor: <i>A temetőkert költője</i>. Sztoizmus és epikureizmus Berzenyi Dániel költészetében. In: <i>Nympholeptusok</i>. Bp.2004.</p> <p>écsy Ágnes: B. D. : <i>A közelítő tél</i>. In: <i>Irodalomtörténet és harmadik évezredben</i> (főszerk. Sipos Lajos), Bp. 2006.</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Korszakfogalmak és egy komédia: Molière: Tartuffe 2. A felvilágosodás eszméi a magyar költészetben 3. Csokonai, a vidám természetű poéta 4. Csokonai, a szentimentalizmus költője 5. Berzenyi Dániel <p>3-3-2-2-3</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintertvri modulok</i></p> <p><i>Más minveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>A filozófia, a történelem, az etika, emberismeret (pszichológia), a drámapedagógia bizonyos tartalmai, művészettörténet.</p> <p>Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés.</p> <p>Képesség a szövegek kapcsolatainak és különbségeinek felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások).</p> <p>A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben. Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése.</p> <p>Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére.</p> <p>Dramai szituációk feszültségforrásainak azonosítása.</p> <p>Különböző típusú drámai művek elemzésének, értelmezésének képessége.</p> <p>Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző korokban keletkezett művekben.</p> <p>A lírai művek értékszerkezetének felismerése, azonosítása.</p> <p>Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése.</p> <p>Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására. Önálló jegyzetkészítés.</p> <p>Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése.</p> <p>Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója.</p>

	<p>Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétégeinek feltárására és értelmezésére.</p> <p>A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása.</p> <p>A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése.</p> <p>A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban.</p> <p>Önkifejező és kreatív szövegalkotás.</p> <p>Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A tanuló legyen képes a klasszicizmus és a klasszikus fogalmának árnyalt jellemzésére s többféle klasszicizálás megkülönböztetésére.</p> <p>Legyen képes klasszicista művek, illetve a klasszicista formaeszmény jelentkezésének, megvalósulásának azonosítására, illetve ilyenén besorolásuk igazolására, esetleg cáfolására.</p> <p>Legyen képes a <i>Tartuffe</i> expozíciójának és végkifejletének elemző bemutatására.</p> <p>A tanuló legyen képes a felvilágosodás eszmeáramlatának és mozgalmának jellemzésére, ezen eszmeáramlat s mozgalom előzményeihez való kapcsolódásának s az azoktól való különbözésének bemutatására.</p> <p>Legyen képes a felvilágosodás önértelmezésének ismertetésére és az önértelmezés korlátainak, önkénységének megvilágítására.</p> <p>Legyen képes a felvilágosodás gondolkodástörténeti újdonságának és belső megosztottságának, belső vitakérdéseinek exponálására – különös tekintettel Rousseau álláspontjára.</p> <p>Legyen képes a tanult lírai és drámai művek szöveg-, idő- és érték szerkezetének bemutatására.</p> <p>Legyen képes a művekben megmutakozó központi érték, értékrend, érték szerkezet azonosítására, illetve arra, hogy megvilágítsa, ha az adott értékrend kapcsolódik a felvilágosodás valamelyik alapvető eszméjéhez, törekvéséhez vagy problémaköréhez.</p> <p>Legyen képes a tanult lírai művek stílustörténetileg jellegzetesen klasszicista vagy rokokó vagy az érzékenységhöz, ill. a neoklasszicizmushoz tartozásukat bizonyító elemeinek és sajátosságainak az azonosítására és jellemzésére.</p> <p>Legyen képes bemutatni a tanult lírai művek beszédhelyzetét, a megszólító–megszólított viszonyt, a bennük megjelenő leíró elemeket és funkciójukat.</p> <p>Legyen képes a tanult lírai művek ódai, elégikus és dalszerű vonásainak az azonosítására, a tisztá és a kevert műfajiság jellemzésére.</p> <p>Ismerje fel és jellemezze a művekben megjelenő közosségi és egyéni értékrendet, a felvilágosodás eszméihez, valamely irányához való esetleges kapcsolódásukat.</p> <p>A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait, versformáját).</p> <p>Tudjon szakszöveget alkalmazni a műelemzés gyakorlatában.</p> <p>Tudjon megadott szempontok figyelembevételével lírai szöveget értelmezni.</p> <p>Tudjon összevethető műveket összehasonlítani. (Pl. Csokonai két választott versének magányfelfogását vagy Berzsenyi két választott versének időfelfogását vagy Csokonai két versének természetképét.)</p> <p>Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.</p> <p>Szövegei megnyilatkozásaiban törekedjen határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>

6. FEJEZET	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>ESZMÉK ÉS LÁTOMÁSOK A ROMANTIKUS LÍRÁBAN ÉS DRÁMÁBAN</p> <p>21</p> <p>Költői programok, eszmék és látomások a romantikus lírában és drámában</p> <p>A romantika természetszemlélete, látvány és látomás: a romantikus képpalkotás jellemzői, a romantikus teremtésztétika és eredetiség, szubjektivitás, szabadságeszmény és determinizmus, fejlődéselvű és ciklikus történelemfelfogás: történelmi tudat, nemzetudat és létudat alakulástörténetének nyomon követése; műfaji konvenciótörténet (óda, drámai költemény, kétszintes dráma), mítoszteremtés.</p> <p>denotatív és konnotatív jelentések megkülönböztetése, intertextuális kapcsolatok azonosítása és értelmezése, maszkok, szerepek, lírai perszónák költészetben és drámában, műfaji kódok, interpretációs stratégiák alkalmazása, elsajátítása, összehasonlító elemzések.</p> <p>olvasói reflexivitás: esszé, érvelés, összehasonlítás, kreatív írás.</p> <p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.</p>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK		
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK		
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK		<p>Művek:</p> <p>Shelley: Óda a nyugati szélhez, Keats: Óda egy görög vázához, Wordsworth: Táncoló tűzliomok, Coleridge: Kubla kán, Byron: Childe Harold búcsúja, Novalis: Himnuszok az éjszakához, Heine: A dal szárnnyára veszteg, Lamartine: A tó</p> <p>Kölcsy Ferenc: Vanitatum vanitas, Himnusz</p> <p>Idézetek Kölcsey prózájából: Vilma, Mohács, Országgyűlési napló, Parainesis, Levél Szalay Lászlóhoz; intertextuális vonatkozások – részletek: Biblia, Nyéki Vörös Máttyás : A Földi Részeg Szerencsének és Dicsőségnek Alhatatlan Lakodalmában Tobzódók Jóra Intó Csengettyűje, Marcus Aurelius: Elmélkedések, Villon: Ballada tüntetők asszonyairól, Kölcsey Ferenc: Zrínyi éneke, Berzsenyi Dániel: A Magyarokhoz, Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem, Tinódi Lantos Sebestyén: Az szalkai mezőn való viadalról, Farkas András: A zsidó és magyar nemzettről, Debreceni S. János: Militaris congratulatio,</p> <p>Rimay János: Oh szegény megromlott s elfogyott magyar nép, Rákóczi-nóta</p> <p>Vörösmarty Mihály: Szózat, Gondolatok a könyvtárban</p> <p>Dante Alighieri: Isteni színjáték – részlet, Öszörvetség: Babel tornya, Vörösmarty Mihály: A Guttenberg-albumba, részletek Az emberekből, részlet: Batsányi János: A látó, Csokonai Vitéz Mihály: Halotti versek</p> <p>Vörösmarty Mihály: Előszó</p> <p>Részletek a bibliai apokaliptikából, Hésziodosz Munkák és napok, valamint Istenek születése című műveiből és Vörösmarty Mihály A vén cigány című verséből</p> <p>Részletek: Arany János : Rendületlenül, Magányban, Szilágyi Domokos: Apokrif Vörösmarty-kézirat 1850-ből / Palimpszeszt, Orbán Ottó: Kiket a mag a hó alól 2. Vörösmarty tévé, Kukorelly Endre: "Míg oly magas lesz, mint a csillagok"</p> <p>Petőfi Sándor: Világosságot!</p> <p>Részlet az Akarki c. moralitásból, részletek Goethe Faust c. művéből</p> <p>Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Madách Imre: Az ember tragédiája</p>

Részletek Samuel Beckett: Godot-ra várva, Friedrich Dürrenmatt: Angyal szállt le Babilonba és Sütő András: Káin és Ábel c. műveiből

Tartalmak és fogalmak:

Betekintés az európai romantikus líra néhány kiemelkedő alkotásába, a magyar romantikus történelem- és létbölcsélet meghatározó műveinek (újra)olvasása és (újra)értelmezése, egy jellegzetesen romantikus műfaj, az emberiségköltemény történeti kontextusban való elhelyezése, kiemelkedő magyar darabjainak elemzése, értelmezése.

Olvasói tapasztalatokon keresztül ismerkedés a romantika világ- és emberképének, művészi alkotás-módjának néhány fontos jellemzőjével.

Támogató rendszer, szakirodalom:

BÁRDOSSY Ildikó–DUDÁS Margit–PETHŐNÉ NAGY Csilla–PRISKINÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002

PETHŐNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 005.

A romantika költészete a világirodalomban:

BABITS Mihály: Az európai irodalom története. Auktor Könyvkiadó, 1991

BOJTÁR Endre: „Az ember feljő...? A felvilágosodás és a romantika a közép- és kelet-európai irodalomban. Magvető Kiadó, Bp., 1986

KELEMEN Hajna (szerk.): A romantika az európai irodalomban, Holnap Kiadó, 1993

BÁRDOS László–SZABÓ B. István–VASY Géza: Irodalmi fogalmak kisszótára kiegészítésekkel, Tanlexikon, Korona Kiadó, Bp., 2001

PETHŐNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 10. Korona Kiadó, 2004

GINTLI Tibor–SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története I., Jelenkor, Pécs, 2004.

Történelem- és létbölcsélet a magyar romantikus költészetben:

BALASSA Péter: E zűr-mindent látni, Világosság, 1997/9–10.

BARTA János: A romantikus Vörösmarty, Nyugat, 1937/12. és 1938/1.

BORBÉLY Szilárd: A Vanitatum vanitas szövegvilágáról, Kőlcsey Társaság, Fehérgyarmat, 1995, 7. füzet

BULTMANN, Rudolf: Történelem és eszkatológia, Atlantisz, 1994

CSORBA Sándor (szerk.): Válogatás a XX. század Hymnus-értelmezéséből, Kőlcsey Társaság, Fehérgyarmat, 1997, 9. füzet

DAVIDHÁZI Péter: A Hymnus paraklétszi szerephagyománya, Alföld, 1996/12.

GERE Zsolt: „Megment, köztársasága volnánk anyagi lényeknek” Vörösmarty történetfilozófiai fel-fogásának néhány jellemzőjéről, in: Takáts József (szerk.): Vörösmarty és a romantika, Pécs–Budapest, 2001

GRAY, John: Liberalizmus, Tanulmány Kiadó, 1996

LÖWITZ, Karl: Világtörténelem és üdvtörténet, Atlantisz, 1996

MARGÓCSY István: Petőfi Sándor, Korona Kiadó, Bp., 1999

MÁRTON László: „Törvényem él” – A sors princípiuma Kőlcsey költészetében, Holmi, 1990. augusztus

MILBACHER Róbert: Az Előszó egy lehetséges értelmezése, Tisztaíj. Diákmelléklet, 2001/12.

MILBACHER Róbert: Az Előszó filológiájának bizonytalanságairól, in: Takáts József (szerk.): Vö-

	<p>rösmarty és a romantika, Pécs–Budapest, 2001</p> <p>S. VARGA Pál: „...az ember véges állat...”, Kőlcsey Társaság füzetek, Fehérgyarmat, 1998, 10. füzet</p> <p>S. VARGA Pál: A gondviseléstől a vitalizmusig, Csokonai Kiadó, 1994</p> <p>S. VARGA Pál: A hagyomány elvének érvényre jutása Kőlcsey gondolkodásában, ITK, 2003/4-5.</p> <p>S. VARGA Pál: „...a kozmopolitizmusnak szükségképpen patriotizmusnak kell lennie...” Egy elfelejtett diskurzus és Vörösmarty Gondolatok a könyvtárban című verse, in: Takáts József (szerk.): Vörösmarty és a romantika, Pécs–Budapest, 2001</p> <p>SZAJBÉLY Mihály (szerk.): Mesterek és tanítványok, Magvető, 1999</p> <p>SZILASI László: Hájlam a bura (a magyar irodalom panaszos alaphangjának retorikai gyökerei a régiségben): www.itj.mta.hu/Gyula/TANULMANYOK/Szilasi_L.pdf</p> <p>SZÖRÉNYI László: Nihilizmus vagy skolasztika? Magyar Napló, 2000/4.</p> <p>Z. KOVÁCS Zoltán: „Mit tanít?” A Vanitatum vanitas, a romantikus ironia és az irodalomtörténet szomorúsága, in: Z. Kovács – Milbacher: A maradék öröme, Osiris-Pompeji, 2001</p> <p>Z. KOVÁCS Zoltán: Mérlegelés és/vagy megértés – A Gondolatok a könyvtárban (történeti) (olvasásának) allegorizmusáról, in: Z. Kovács – Milbacher: A maradék öröme, Osiris-Pompeji, 2001</p> <p>ZENTAI Mária: <i>Vörösmarty Mihály: Az emberek</i>, ITK 1986/1–2.</p> <p>A romantikus emberiségköltemény – egy jellegzetesen kevert műfaj, valamint elő- és utóélete:</p> <p>KERÉNYI Ferenc (szerk.): Madách Imre, Az ember tragédiája, Mátúra klasszikusok, 1992</p> <p>KERÉNYI (szerk.): Madách Imre, Az ember tragédiája, Mátúra klasszikusok, 1992</p> <p>KERÉNYI Ferenc: Madách Imre, Kalligram Kiadó, 2006</p> <p>SKALICZKI Orsolya: A Csongor és Tünde jelképrendszere, Iskolakultúra, 1994/6.</p> <p>GINTLI Tibor–SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története I., Jelenkor, Pécs, 2004.</p> <p>PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 11. Korona Kiadó, 2003</p>
<p>MODULOK</p> <p>(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A romantika költészete a világirodalomban 2. Történelem- és létbólcelet a magyar romantikus költészetben 3. A romantikus emberiségköltemény – egy jellegzetesen kevert műfaj, valamint elő- és utóélete <p>5–8-8</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>A filozófia, a történelem, az etika, a drámapedagógia bizonyos tartalmi, művészettörténet.</p> <p>Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés;</p> <p>Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése;</p> <p>Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motívikus kapcsolatok, utalások);</p> <p>Értékek, motívációk, magatartásformák felismerése, értelmezése;</p> <p>Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására;</p> <p>Verbális és nem verbális információk együttes kezelése;</p> <p>Önálló jegyzetkészítés;</p> <p>Különléte beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése;</p>

	<p>Önbecstülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója;</p> <p>Képesség a különböző műfajú és rendeltetéstű szövegek szerkezetének és jelentésrétégeinek feltárására és értelmezésére;</p> <p>A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása;</p> <p>A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése;</p> <p>A mai nyelvhasználatól eltérő (rég, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése;</p> <p>A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban;</p> <p>Önkifejező és kreatív szövegalkotás;</p> <p>Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása;</p> <p>Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.</p>
<p style="text-align: center;">KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a romantika világképi és esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra lírai és drámai szövegekben (a szövegjellemző szerveződése, műfaja, magatartás- és szemléletformák, időiség, kifejezőmód, szövegforma).</p> <p>Legyen képes a műveket történeti nézőpontból közelíteni, a művekben megjelenő esztétikai, lét- és történelemfilozófiai kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve értelmezni.</p> <p>Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni.</p> <p>Ismerje és alkalmazza a vers- és drámaértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot.</p> <p>Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszé írni, elmélyült kutatást végezni, anyagot elrendezni és reflektálni.</p> <p>Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni.</p> <p>A művek értelmezési folyamatában tudjon képzőművészeti, színpadi alkotásokkal termékeny kapcsolatot teremteni.</p> <p>Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.</p> <p>Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjen határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>
<p style="text-align: center;">7. FEJEZET</p>	<p style="text-align: center;"><i>Cím</i></p> <hr/> <p style="text-align: center;"><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>
	<p style="text-align: center;">PETŐFI SÁNDOR, A ROMANTIKA KORÁNAK MAGYAR SZÉPPRÓZÁJA, ARANY JÁNOS</p>

<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p> <p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>Tematikus változatosság, a szabadságélmény különböző megnyilvánulásai Petőfi költészetében. A Jókai-regény és a Mikszáth-kispróza, a fikcióalkotás néhány jellegzetes témája a magyar romantika korában.</p> <p>Romantikus beszédmód és költőszerepek Petőfi verseiben és Az apostolban.</p> <p>Vezérmotívumok, motívumhálók Jókai és Mikszáth olvasott műveiben. A cselekményszövés, a tér- és időkezelés, a jellemformálás, az ember- és világgép, a műióteremtés sajátosságai Jókainál és Mikszáthnál. Az elbeszélői hang, szerep és a nézőpontok jellegzetességeinek vizsgálata. Történetelvűség és szövegelvűség.</p> <p>Denotatív és konnotatív jelentések megkülönböztetése, tematikus, motívikus és poétikai hasonlóságok és különbségek azonosítása és értelmezése, interpretációs stratégiák alkalmazása, elsajátítása, összehasonlító elemzések.</p> <p>Epikus művek műfaji kódjainak működtetése, műfajidentitások felismerése és értelmezése, újító prózapoétikai vonások azonosítása és elemzése. Elbeszélőciklus és/vagy regényként olvashatóság, szövegváltások, nézőpontváltások, a nézőpont rögzíthettségének azonosítása.</p> <p>Olvasói reflexivitás: esszé, értekezés, érvelés, összehasonlítás, kreatív írás.</p> <p>Önálló kutatómunka, motívumelemzés, egy írásfolyamat lépésről lépésre való végig vitele.</p> <p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.</p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>		<p>Művek:</p> <p>Petőfi Sándor: Hull a levél a virágról...., A pusztia télen, Mögöttem a múlt...., Emlékezet...., Ha jóne oly nagy fergeteg...., Mi a dicsőség?, A bánat? Egy nagy óceán, Gyertyám homályosan lobog...., El-mém ezen sokat gondolkodik...., Földét a földmives...., Mivé lesz a föld?...., Szeretője-e vajon...., Va-jon mi ér?, Fejemben éj van...., Minek nevezzetek?, Az ítélet, Az apostol, A szabadsághoz, Itt benn vagyok a férfikor nyarában....</p> <p>Részletek a következő versekből: Ereszkedik le a felhő...., Oda járok, hova...., Mikor a lánc lehull...., Reszket a bokor, mert...., Mi volt nekem a szerelem?, Birom végre Juliskámat...., Mily szép a világ!, Beszél a fákkal a bús őszi szél...., Szeptember végén, Itt van az őszi, itt van újra...., Pacsirtaszót hallok megint, Szabadság, szerelem!</p> <p>Tóth Árpád: Esti sugárkoszorú, József Attila: Óda.</p> <p>Részletek: Ady Endre Petőfi nem alkuszik, Kosztolányi Dezső Petőfi Sándor, Pilinszky János Levél Petőfi Sándorhoz, Nemes Nagy Ágnes A Tisza, Esterházy Péter Petőfi, a légtornász.</p> <p>Búza, búza... (népdal)</p> <p>Kólcsey Ferenc: Hervadsz.</p> <p>Lisznay Kálmán: Gyenge bú, gyenge bú!, Piros rózsák, fehér rózsák sügátok meg... (magyar nóta), Kisfaludy Sándor: A boldog szerelem 30.</p> <p>Jókai Mór: Az aranyember; József Attila: A Dunánál – részlet, Petri György: A Dunánál – részlet, Esterházy Péter: Hahn-Hahn grófnő pillantása – részletek, E. T. A. Hoffmann: Az arany virágcserep – részlet, Novalis: Heinrich von Ofterdingen – részlet, Emily Brontë: Úvöltő szelek – részlet, Honoré de Balzac: Goriot apó – részlet, Gustave Flaubert: Bovaryné – részlet, Lev Nyikolajevics Tolsztoj: Anna Karenina – részlet, Lev Nyikolajevics Tolsztoj: Ivan Iljics halála – részlet.</p>

Mikszáth Kálmán: Az arany-kisasszony, A bágyi csoda, Szegény Gélyi János lovai, Arany János: Vörös Rébék – részlet,
 Részletek A jó palócok elbeszéléskötetből: Galandáné asszonyom, A néhai bárány, Hova lett Gál Magda? Az a pogány Filcsik, A gözoni Szűz Mária, A gyerekek, Péri lányok szép hajjáról, Timár Zsófi özvegye, A „királyné szoknyája”.
 Nyikolaj Vasziljevics Gogol: A köpönyeg – részlet, részletek Krúdy Gyula Szindbád-novelláiból: Szindbád második útja, A hídon, Duna mentén, Utazás éjjel, Szindbád álma.
 Részletek Kosztolányi Dezső Esti Kornél-novelláiból: Első fejezet, Második fejezet, Tízennyolcadik fejezet.
 Részlet Temesi Ferenc Por című regényéből.
Tartalmak és fogalmak:
 Petőfi költészetével való ismerkedés folytatása, a költői pálya és a művek új szempontú megközelítése; költői szerepváltozatok szerinti értelmezése. A tanulmányok olvasottak szintézisének megteremtése. A romantika és a realizmus prózájával összefüggésben újabb olvasói tapasztalatok szerzése Jókai Mór és Mikszáth Kálmán prózaművészetéről.
Támogató rendszer, szakirodalom:
 BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHÓNÉ NAGY Csilla – PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002.
 PETHÓNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 005.
 BÁRDOS László-SZABÓ B. István- VASY Géza: Irodalmi fogalmak kiadványra készített kiegészítésekkel, Tanlexikon, Korona Kiadó, Bp., 2001.
Petőfihez:
 MARGÓCSY István: Petőfi Sándor, Korona Kiadó, Bp., 1999.
 PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 10. Korona Kiadó, 2004.
 GINTLI Tibor-SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története I., Jelenkor, Pécs, 2004.
 S. VARGA Pál: *A gondviselésről a vitalizmussig*, Csokonai Kiadó, 1994.
 Biblia. Szent István Társulat, az Apostoli Szentírást Könyvkiadója, Bp. 1979
 GASZNER Tibor (szerk.): Népiesség és realizmus a XIX. századi magyar irodalomban. Holnap Kiadó, 1993.
 MILBACHER Róbert: „... te pogány Anakreon”. Petőfi és a magyar irodalomrendszer karnevalizációjának kísérlete.
 NEMES NAGY Ágnes – LENGYEL Balázs: A tűnékeny alma. Jelenkor Kiadó, Pécs, 1995
 VERES András (szerk.): Petőfi Sándor: A helység kalapácsa, Az apostol. Mátúra klasszikusok, IKON Kiadó, 1993
 SZILÁGYI Márton: Lisznai Kálmán. Irodalomtörténeti Füzetek 149. Argumentum Kiadó, 2001.
 SZEGEDY-MASZÁK Mihály: A romantikus Petőfi. in. Újraértelmezések. Krónika Nova Kiadó, Bp. 2000.
 SZILI József: „Légy, ha bírsz, te »világköltő«...”. in. A magyar líra a XIX. század második felében. Balassi Kiadó, Bp. 1998.

	<p>VARGYAS Lajos: Szerelmi-erotikus szimbolika a népköltészetben in. Hoppál Mihály – Szepes Erika (szerk.) A szerelem kertjében. Osiris, Bp. 2001.</p> <p><i>Jókaihoz és Mikszáth-hoz:</i></p> <p>NAGY Miklós: Jókai Mór, Korona Kiadó, 1999.</p> <p>EISEMANN György: Mikszáth Kálmán, Korona Kiadó, 1998.</p> <p>VADAI István: A majornoki hegyszakadék, Tiszatáj, 1997/1.</p> <p>EISEMANN György: A kozmosztól a szigetig (Romantizálás és regényforma. Az arany emberben, Irodalomtörténet, 1991/2).</p> <p>SZILÁGYI Zsófia: Műfaj és szövegtér (A tót atyafiak – A jó palócok értelmezéséhez), ItK, 1998/3-4. 514-534.</p> <p>KÁDÁR Judit: Jókai Mór: Az arany ember, ItK, 1992/4.</p> <p>HAJDU Péter, Az elbeszélésciklusok elmélete, Literatura, 2003/2</p> <p>BEZECZKY Gábor, Az elbeszélésciklus poétikája, Literatura, 2003/2</p> <p>HAJDU Péter, Novella vagy regényrészlet? Avagy adalékok Mikszáth poétikájához = Látókörök met-szése. Írások Szegedy-Maszák Mihály születésnapjára, szerk. Zemplényi Ferenc és tsai, Budapest, Gondolat, 2003.</p> <p>TAKÁTS József: Mikszáth-szövegek relativizmusa, Holmi, 1997/11.</p> <p>GINTLI Tibor – SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története I., Jelenkor, Pécs, 2004.</p> <p>PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalom 10, Korona Kiadó, 2003.</p> <p>PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalom 11, Korona Kiadó, 2004.</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p>1. Szerepek és szerepidelemek Petőfi Sándor költészetében</p> <p>2. A romantika korának magyar szépprózája</p> <p>3. Arany János epikája és költészete</p> <p>8-7-</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KEPESÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztantantvi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>A filozófia, a történelem, az etika, a néprajz (folklor) bizonyos tartalmai, művészettörténet.</p> <p>Értvelés, önrreflexióra és önrkorrekcióra való törekvés;</p> <p>Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése;</p> <p>Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások);</p> <p>Értekek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése;</p> <p>Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására;</p> <p>Verbális és nem verbális információk együttes kezelése;</p> <p>Önálló jegyzetkészítés;</p> <p>Különrféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése;</p> <p>Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója;</p> <p>Képesség a különbözö műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére;</p>

	<p>A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; A mai nyelvhasználatól eltérő (rég, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása. Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése. A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben. A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése és ezek összefüggése a műben megjelenő értékekkel. Az előreutalások, késleltetések és az elbeszélő művek motivikus-metaforikus szintjének értelmezésére való törekvés.</p>
<p style="text-align: center;">KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a romantika világmépi és esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra (a szöveg jellemző szerveződése, műfaja, magatartás- és szemléletformák, költői szerepek, szerepdilemmák, időiség, kifejezőmód, szövegforma). Legyen képes a műveket történeti nézőpontból közelíteni, a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszét, értelezést írni, elmélyült kutatást végezni, anyagot elrendezni és reflektálni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni. A művek értelmezési folyamatában tudjon képzőművészeti alkotásokkal termékeny kapcsolatot teremteni. Törekegjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra. Legyen képes elbeszélő művek karaktereit elemezni, jellemezni, a jellemformálás sajátosságait azonosítani, a szereplők közti viszonyrendszert és annak változását vizsgálni. A globális megértésen túl tudja kiemelni és értelmezni epikus szövegek eszékmenyét, tér-és idő koordinátáira vonatkozó indexeit, legyen képes a valószerű és a fikció megkülönböztetésére, a probléma szövegből vett példázására, bizonyítására. Tudjon azonosítani epikus szövegben működtetett különböző műfajokat (mese, mítosz, anekdota, ballada), értse ezek szerepét, hatását.</p>

Legyen képes az elbeszélőmód, az elbeszélői hang és szerep árnyalt vizsgálatára, nyelvi jellegzeteségeinek feltárására és értelmezésére, a nézőpontok és szölamok elkülönítésére.
Tudjon nyomon követni egy motívumot epikus szövegben, legyen képes a motívum jelentésváltozásainak érzékelésére, árnyalt értelmezésére, a vezérmotívumhoz kapcsolódó egyéb motívumok, toposzok jelentéshálóba rendezésére.

12. ÉVFOLYAM

Témakörök	Javasolt óraszám	Modulszám
1. A MODERNSÉG KEZDETEI A VILÁGIRODALOMBAN	6	3
2. A NYUGAT ÉS KÖRNYEZETE	12	1
3. ADY ENDRE	8	1
4. BABITS MIHÁLY KÖLTÉSzetéből	7	1
5. AZ AVANTGÁRD – KASSÁK	4	3
6. A MODERN VILÁGIRODALOM NÉHÁNY MEGHATÁROZÓ ALKOTÁSA	14	8
7. A KISEPIKA ALAKVÁLTOZATAI – ELBESZÉLŐMÓDOK A TÁGAN ÉRTELT MODERNSÉGBEN	7	1
8. MODERN ÉS KÉSŐMODERN MAGYAR REGÉNYEK	9	6
9. JÓZSEF ATTILA	8	1
10. Irányok és művek a modern és késő modern magyar lírából	10+2	5
11. EGY MODERN MAGYAR DRÁMA – ÖRKÉNY ISTVÁN: TÖTEK	3	1
12. Irányok és művek a közelmúlt magyar epikájából és lírájából	10	5

1. FEJEZET		A MODERNSÉG KEZDETEI A VILÁGIRODALOMBAN
Cím		6
A feldolgozáshoz ajánlott óraszám		6
Tematikus fókusz		Néhány alkotás Baudelaire költészetéből; Dosztojevszkij: <i>Bűn és bünhődés</i> ; Csehov: <i>Három nővér</i>
Poétikai fókusz		Költői önértelmezés, valamint poétikai megoldások a romantikus és a modern lírában. A polifonikus regény és a dialogikus narratopoétikai fogalmának tisztázása és értelmezése. A drámai dráma sajátosságai a hagyományos drámához való viszonylatában. A tiszta műfajok érvényességének megvizsgálása. Csehov drámáinak komikus jellege.
Szövegértési fókusz		Tematikus és poétikai hasonlóságok és különbségek azonosítása és értelmezése, interpretációs stratégiák alkalmazása, összehasonlító elemzés, intertextuális viszonyok értelmezése, szereplői szölamok és

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>elbeszélői sajátosságok értelmezése. A dráma fontosabb kommunikációs helyzeteinek, szerkezeti elemeinek és értéktartalmainak azonosítása és a köztük levő összefüggések feltárása.</p> <p>Olvasói reflexivitás: összehasonlító elemzés, esszé, tanult szempontok alkalmazása: értekezés.</p> <p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra. Módszer- és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.</p>
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek: Baudelaire: Találkozás egy ismeretlennel, Himnusz a szépséghez (részlet), Kapcsolatok, Himnusz; Verlaine: Költészettan (részlet), Rimbaud: Deliriumok (A szó alkímiaja – részlet) Csehov: Három nővér</p> <p>Tartalmak és fogalmak:</p> <p>A modern líra (Baudelaire költészete) kapcsolódása a romantikus hagyományhoz, miben teljesíti azt ki, és miben érhető tetten az a poétikatörténeti fordulat, amit már modernségnek nevezünk.</p> <p>Dosztojevszkij regénypoétikájának jellemzése és prózatörténeti jelentőségének felmutatása a <i>Bűn és bűnhődés</i> című regényének értelmezésén keresztül.</p> <p>A drámaiatlan dráma sajátosságai, a hagyományos drámai forma átalakulása. A modern kor világ-szemléletének és értékrendjének töredékessége és viszonylagossága – és ennek következményeként az egyén lét- és identitásproblémáinak radikálisan újszerű felvetődése –.</p> <p>A Csehov-dramák szimbolikája és humora, különös tekintettel a szerzői távolságtartást és kritikát hordozó iróniára. Csehov nyelvsemleletének sajátosságai.</p> <p>Támogató rendszer, szakirodalom:</p> <p>BÁRDOSSY Ildikó–DUDÁS Margit–PETHÓNÉ NAGY Csilla–PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002</p> <p>PETHÓNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 2005</p> <p>GINTLI Tibor–SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története II. A realizmustól máig. Jelenkor Kiadó, 2007</p> <p>PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalom 11. Korona Kiadó, 2004</p> <p>EISEMANN György–H. NAGY Péter–KULCSÁR-SZABÓ Zoltán: Irodalom tankönyv 16-17 éveseknek. Korona Kiadó, 1999</p> <p>BÓKAY Antal: József Attila poétikái. Gondolat Kiadó, 2004</p> <p>BAHTYIN, Mihail: Dosztojevskij poétikájának problémái. Osiris, Bp., 2001</p> <p>SZONDI, Peter: A modern dráma elmélete. Osiris Kiadó, 2002</p> <p>RÉV Mária: Csehov századfordulója. Universitas Kiadó, 1995</p> <p>FISCHER-LICHTE, Erika: A dráma története.</p> <p>1. Változások a lírában – Charles Baudelaire 2. Változások a prózában – Dosztojevskij: Bűn és bűnhődés 3. A drámaiatlan dráma – Csehov: Három nővér 1-3-2</p>
MODULOK (A fejezet részekétségei, a modulok feldolgozási sorrendje)	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>

ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	<p>Kapcsolódó keresztantervi modulok</p> <p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p>	<p>Filozófia, esztétika, történelem</p> <p>Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szövegek kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Verbális és vizuális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A lírai művek szövegfeldolgozási eljárásainak ismerete és alkalmazása; Elemző és önkifejező szövegalkotás; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása; Értekek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő szövegek írása; Tudjon véleményyt, kritikát formálni, álláspontját érvekkel alátámasztani.</p>
KÖVETELMÉNYEK		<p>A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a romantikus és modern líra esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra. Legyen képes a dosztojevskiji regénypoétika jellemzőinek azonosítására, a központi kategóriák (polifonikus regény, dialogikusság) értő használatára. A kellő szövegismeret birtokában tudja jellemezni a <i>Bűn és bünhődés</i> elbeszélés-technikai sajátosságait, a regény felépítését és a szereplőket, illetve azok viszonyait. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a vers- és regényértelmezés tanult közelítési szempontjait. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszéírn, anyagokat elrendezni és reflektálni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban összehasonlító észrevételeket tenni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Legyen képes a tanult drámainterpretációs eljárások alkotó, összevető felhasználására, a drámaiatlanság drámapoétikai eszközeinek azonosítására és értelmezésére. A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló átfogó ismerete Csehov drámájáról.</p>
2. FEJEZET	<p>Cím</p> <p>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>A NYUGAT ÉS KÖRNYEZETE</p> <p>12</p>

KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>Tematikai és műfaji változatosság (szépirodalmi és publicisztikai szövegek) a Nyugat meghatározó szerzőitől.</p> <p>Romantikus költészerpek és beszédmód továbbélése Ady költészetében; Babits szecessziós-szimbolikus képalakítása és József Attila tárgyas költészete.</p> <p>Publicisztikai (és részben tudományos) műfajok kódjainak működtetése, a műfaji sajátosságok felismerése, értelmezése és alkotó alkalmazása; tematikus és poétikai hasonlóságok és különbségek azonosítása és értelmezése, interpretációs stratégiák alkalmazása, elsajátítása; összehasonlító elemzések.</p> <p>Olvasói reflexivitás: esszé, ajánlólevél, összehasonlítás, kreatív írás.</p> <p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.</p>
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek:</p> <p>Móricz Zsigmond: <i>Osvát Ernő, a Nyugat szerkesztője. Nyugat 1923/11–12.</i></p> <p>Ignotus: <i>Kelet népe. Nyugat 1908/1., Az úr az irodalomban. Nyugat 1912/4.</i></p> <p>Schöpfung Aladár: <i>A magyar író. Nyugat 1908/21., Új nemzedék. Nyugat 1914.</i></p> <p>Ambrus Zoltán: <i>Mozi Bandi kalandjai</i></p> <p>Fenyő Miksa: <i>Ady Endre</i></p> <p>Gellért Oszkár: <i>A harmadik emeletről. Nyugat 1909/10–11.</i></p> <p>Hatvany Lajos: <i>Petőfi-könyvtár. Nyugat 1908/16.</i></p> <p>Szabolcska Mihály: <i>A Szajna partján</i></p> <p>Ady Endre: <i>A Szajna partján; Humn, új legenda; Óh, furcsa élet; A Halál-tó fölött</i></p> <p>József Attila: <i>A Dunánál, Egy költőre, A város peremén, Ady-émlékezete; Az Istenek halmak, az Emberek él. Tárgyi kritikái tanulmány Babits Mihály verseskötetéről.</i></p> <p>Kosztolányi Dezső: <i>Esti Kornél (Ötödik fejezet, részlet)</i></p> <p>Babits Mihály: <i>Gondok kereplője, Az írástudók árulása (részlet)</i></p> <p>Tóth Krisztina: <i>Amikor verset ír az ember</i></p> <p>Szini Gyula: <i>Irodalmi kávéházak. Nyugat 1917/1.</i></p> <p>Tartalmak és fogalmak:</p> <p>Betekintést nyújtani a 20. század elejének eleven szellemi, irodalmi, közösségi (kávéházi) életébe, bemutatni az induló Nyugat mint folyóirat, mozgalom és szellemi műhely céljait, törekvéseit, meghatározó szerzőit; a korabeli uralkodó irodalmi ízléssel, a konzervatív értelmiséggel való ütközését és szellemiségének tényverését a kortársi és az utóidejű (mai) recepciók egymás mellé állításával. Közéleti szempontokat adni a modernség, az irodalmi modernizáció mibenlétének megragadásához; bemutatni, hogy a folyóirat egyes alkotói (Ady Endre) révén mennyiben kapcsolódik a nemzeti klasszicizmus kánonához, és az indulásakor érvényes esztétizáló, szecessziós-szimbolikus költői beszédmód hogyan szembesítődik a '30-as évek elején a tárgyas költészettel.</p> <p>Támogató rendszer, szakirodalom:</p> <p>BARDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHŐNÉ NAGY Csilla – PRISKINNÉ RIZNER Erika: <i>A kritikái gondolkodás fejlesztése. PTE, 2002</i></p> <p>PETHŐNÉ NAGY Csilla: <i>Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás. Korona Kiadó, 2005</i></p>

	<p>BÁRDOS László – SZABÓ B. István – VASY Géza: Irodalmi fogalmak kisszótára kiegészítésekkel. Tanlexikon, Korona Kiadó, Bp., 2001</p> <p>KENYERES Zoltán: Etika és esztétizmus. Tanulmányok a Nyugat koráról. Anonymus, 2001</p> <p>A Nyugat-jelenség (1908–1998). Szerkesztette: Szabó B. István Anonymus Kiadó, Bp., 1998</p> <p>KENYERES Zoltán: Ady Endre. Korona Kiadó, 1998</p> <p>TVERDOTA György: József Attila. Korona Kiadó, 1999</p> <p>BÓKAY Antal: József Attila poétikái. Gondolat Kiadó, 2004</p> <p>BALÁZS Eszter: Az irodalom emancipációja és az „új értelmiségiek” (1908–1914). Az értelmiségi szerepminta és funkció vizsgálata a főbb hazai irodalmi-világnézeti lapokban (megjelenés alatt) 100 éves a Nyugat. Holmi XX. évf. 1. szám (2008. január)</p> <p>PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalom 11. Korona Kiadó, 2004</p> <p>PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalom 12. Korona Kiadó, 2001</p>
<p>MODULOK</p> <p>(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p> <p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	
<p>Cím</p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>a filozófia, az esztétika, az etika bizonyos tartalmi, művelődéstörténet</p> <p>Érvelés, önrreflexióra és önkorrekcióna való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szövegek kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motívikus kapcsolatok, utalások); Értekek, motívációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különműve beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelése, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére; A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motívációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; A mai nyelvhasználatot eltérő (rég, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.</p>

	<p>A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a Nyugat két korszakának (10-es évek és 30-as évek eleje) esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra. Legyen képes a műveket történeti nézőpontból közelíteni, a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve értelmezni.</p> <p>Tudja azonosítani a publicisztika különböző műfajait (kritika, tanulmány, jegyzet, esszé, politikai pamflet), értse ezek szerepét, hatását.</p> <p>Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni.</p> <p>Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait; tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot.</p> <p>Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszét írni, anyagokat elrendezni és reflektálni.</p> <p>Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, összehasonlító észrevételeket tenni.</p> <p>Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.</p> <p>Szövegei megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>
<p>3. FEJEZET</p>	<p>ADY ENDRE</p> <p>8</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p>Tematikus és motívikus változatosság Ady költészetében, alaptémák, a témák bővülése, alakulása az életműben.</p> <p>Hagyomány és újítás. Az Ady-költészet mint a magyar utóromantikus líra folytatása és lezárása és mint a modern líra korszerű szemléletformáihoz kapcsolódó opus, kitekintéssel arra a szemléleti fordulatra, amellyel költészete hozzájárult a magyar lírának az 1920-as években bekövetkezett fordulatához.</p> <p>A szubjektumfelfogás, az én-pozicionálásnak, a kijelentő és a kérdező beszédmódnak nyelvi eszközei; képi (szecessziós-szimbolista) és fogalmi versnyelv.</p> <p>Önálló szempontállítás, kérdésfeltevés, összehasonlítás, érvelés.</p> <p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>Művek:</p> <p>Ady Endre: A lelkek temetője, Egy párizsi hajnalon, Léda a hajón, Vörös szekér a tengeren, Ének a porban, Új vizeken járok, Meg akarlak tartani, Búgnak a tárnák, A Gare de L' Est-en, A Szajna partján, A Hortobágy poétája, Vad szirttétőn állunk, Özvegy legények tánca, Vér és arany, A halál rokona, Lédával a bálban, Sötét vizek partján, A Holnap elébe, Az Ős-Kaján, A magyar messiások, Dalok tüzes szekerén, Párizsban járt az Ősz, Mi urunk: a Pénz, Beszélgetés egy székfüvel, Új vizeken járok, A vár fehér asszonya, A fekete zongora, Héja-nász az avaron, Lédával a bálban, Harc a Nagyról, Góg és Magóg fia vagyok én, Vén faun üzenete, Egy párizsi hajnalon, Ha fejem lehajtom, Midász király sarja, A muszáj-Herkules, Az Úr érkezése, A nagy Cethalhoz, Almom: az Isten, Uram, ostorozz meg, Hiszek hitetlenül Istenben, Bosszús, halk virágének, A Sion-hegy alatt, Istenhez hanyatló árnnyék, A bölcsesség áldozása, A hosszú hársfa-sor, Sípja régi babonának, Humn, új</p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	

legenda, Mesebeli János, Krónikás ének 1918-ból, Az eltévedt lovas, lelkek a pályán, részlet az Új s új lovat c. versből, Hunyhat a máglya, Órizem a szemed, Vad szirttétőn állunk, De ha mégis? Üdvözlet a győzőnek (A felsorolt Ady-versek tejjességükben vagy részleteik)

részletek Arany János: Reményem, Horatius Flaccus: Licinius Murenához, Berzsenyi Dániel: Osztyá-részem, Charles Baudelaire: Az utazás, Vörösmarty Mihály: A vén cigány és Kiss József: De profundis II., Petri György: Álljon meg a menet! c. verseiből.

Tartalmai és fogalmak:

Ady Endre költészetével való ismerkedés folytatása, a költői pálya tematikus és poétikai szempontú alakulásának megismerése, az eddig olvasott Ady-szövegekkel és a modernségről tanultakkal való színtézis teremtése.

Támogató rendszer, szakirodalom:

BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHÓNÉ NAGY Csilla –

PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002

PETHÓNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 2005

PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 11., Korona Kiadó, 2004

KULCSAR SZABÓ Ernő: Az én utópiája és létesülése = Kabdebó Lóránt et al. (szerk.): Újraolvasó – Tanulmányok Ady Endréről, Anonymus, 1999

H. NAGY Péter: Szimbólum és/vagy allegória = H. Nagy Péter (szerk.): Ady-értelmezések, Iskolakultúra-könyvek 2002

PALKÓ Gábor: Hangszer – hang – meghallás = H. Nagy Péter szerk.: Ady-értelmezések, Iskolakultúra-könyvek, 2002

FRÁTER Zoltán: Elhallgatás, elfojtás, hiány az Ady-versben, Iskolakultúra, 2006/7-8.

KABDEBÓ Lóránt et al. (szerk.): Újraolvasó – Tanulmányok Ady Endréről, Anonymus, 1999

GINTLI Tibor: Ady beszédmódja az istenes versekben, Iskolakultúra, 2006/7-8.

GINTLI Tibor – SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története II., Jelenkor, Pécs, 2007.

TVERDOTA György: „Rákóczi, akarki, jöjjön valahára”, Iskolakultúra, 2006/7-8.

IGNOTUS: Ady körül, Nyugat, 1928/12. <http://epa.oszk.hu/00000/00022/00445/13917.htm>

FENYŐ Miksa: Ady Endre, Nyugat, 1909/10-11.

VERES András: Ady szimbolizmusának kérdéséhez, Iskolakultúra, 2006/7-8.

PALKÓ Gábor: Ősi dalok visszhangja = H. Nagy Péter szerk.: Ady-értelmezések, Iskolakultúra-könyvek, 2002

KENYERES Zoltán: Ady Endre, Korona Kiadó, 1998

H. NAGY Péter: Az innováció-kényszer kiiktatása, Tiszatáj, 2002/2.

EISEMANN György: „Mégis új ...” – A romantikus költészet modern retorikája Ady lírájában, Iskolakultúra, 2006/7-8.

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>Kapcsolódó keresztintertvii modulok</i> <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>Történelem, művészettörténet</p> <p>Érvelés, önreflexióra és önkorrrekcóra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelenségek megkülönböztetése; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értekek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülés és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A mai nyelvhasználatól eltérő (rég, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegealkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.</p> <p>A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló átfogó ismerete Ady költészetéről, a költői pálya alakulásáról. Legyen képes a versekben szerepek, szerepfelfogások, én-pozíciók, értékállítások azonosítására, értelmezésére. Tudja megkülönböztetni a képi és a fogalmi nyelvhasználatot, kiemelni a szeccszíós és szimbolista versbeszéd poétikai jellemzőit. Tudja megkülönböztetni Ady költészetének romantikus és modern vonásait, különös tekintettel a szubjektum- és nyelvfelfogásra, a hagyományhoz való viszonyra. Legyen képes a művekben megjelenő műfaji rájátszások, kapcsolatok azonosítására és értelmezésére, az archaizálás műfaji, formai, nyelvi eszközeinek azonosítására és szerepének értelmezésére. Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		

	<p>Tudjon megadott vagy önálló szempontok figyelembevételével szövegeket, szöveget és képzőművészeti alkotást összehasonlítani, erről grafikai szervezőkkel anyagot gyűjteni és elrendezni, esszét, értekezést írni.</p> <p>Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményyt, udvarias kritikát formálni.</p> <p>Törekedjön együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.</p> <p>Szövegei megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>
<p>4. FEJEZET</p>	<p>BABITS MIHÁLY KÖLTÉSÉTELBŐL</p> <p>7</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>Az életmű tematikus változásai és ezek összefüggése.</p> <p>A tematikai változások mellett megfigyelhető poétikai állandóság a versek szerkesztésében és a versmondattan alakításában. A hagyomány és az újítás megjelenési formái Babitsnál.</p> <p>A tárgyias lírai beszédmód jellemzői; a szecessziós-szimbolista versnyelv sajátosságai; esszéészletek értelmezése.</p> <p>Önálló szempontállítási, kérdésfeltevési, összehasonlítás, érvelés.</p> <p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.</p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek:</p> <p>Babits Mihály: <i>Az örök folyosó; Hegeso sirja; Fekete ország; Himmusz Iríshez; Fortissimo; Mint külonös hirmondó...; Balázsolás; Bónára mint a megfagyott tag, 1917. – részlet; Zsoltár gyerekkhangra – részletek; Futurizmus; Magyar irodalom, Istenkáromlás, A jó halál, Ágoston</i></p> <p>Hamvas Béla: <i>Babits Mihály mint a modernnek klasszikusa; Nietzsche: A vidám tudomány, Harmadik könyv, 125. rész;</i></p> <p>John Keats: <i>Óda egy görög vázához;</i></p> <p>Rainer Maria Rilke: <i>Archaikus Apolló-torzó;</i></p> <p>Tandori Dezső: <i>Cézanne: A tenger L'Estaque-nál;</i></p> <p>Pilinszky János: <i>Költemény;</i></p> <p>Petőfi Sándor: <i>Az apostol (részlet), Jeremiás siralmai 2, 19-21.</i></p> <p>Arany János: <i>Bolond Istók (részlet);</i></p> <p>Goethe: <i>Prometheus – részlet;</i></p> <p>Weöres Sándor: <i>Babits emléke</i></p> <p>Tartalmaink és fogalmak:</p> <p>Megismerkedés Babits költészetének főbb jellemzőivel, a költői pálya tematikus és poétikai szempontú alakulásának tanulmányozása. Összefüggés-teremtés az eddig olvasott Babits-szövegekkel és a modernségről tanultakkal.</p>

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p> <p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KEPESSÉGFÓKUSZVALTÁS)</p>	<p>Támogató rendszer, szakirodalom: Gintli Tibor – Schein Gábor: Az irodalom rövid története II., Pécs, Jelenkor, 2007. Kelevész Ágnes: A keletkező szöveg esztétikája, Bp., Argumentum, 1998. Nemes Nagy Ágnes: <i>A hegyi költő</i>, Budapest, 1984 Németh G. Béla: <i>Babits a másik, a másképpen megújító</i>. In: <i>Uő.: Kérdések és kétségek</i>. Bp., 1995 Németh G. Béla: <i>Babits Mihály: Mint különös hirmondó. Szerep, vállalás, identifikáció</i>. In: <i>Uő.: Századutórol – századelőről</i>, Bp., 1985, 265–281. o. Németh G. Béla: <i>A szenvedés verse. Babits Mihály: Baltázsolás</i>. In: <i>Versek és korok</i>. Bp., é.n., 110–123. o. Rába György: <i>Babits Mihály költészete 1903–1920</i>. Bp., 1981 Rába György: <i>Babits Mihály</i>, Bp., Gondolat, 1983. Sipos Lajos: <i>Babits Mihály</i>, Bp., Elektra, 2003.</p>
<p>Cím <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> <i>Kapcsolódó keresztantertvi modulok</i> <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>Történelem, művészettörténet</p>
	<p>Érvelés, önrreflexióra és önrkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motívikus kapcsolatok, utalások); Értekek, motívációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Önálló jegyzetkészítés; Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztellete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A mai nyelvhasználattól eltérő (rég, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikus szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.</p> <p>A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló átfogó ismerete Babits költészetéről, a költői pálya alakulásáról. Tudja megkülönböztetni a képi és a fogalmi nyelvhasználatot, kiemelni a szeccsiós és szimbolista versbeszéd poétikai jellemzőit. Tudja feltárni a Babits verseiben megjelenő késleltető versszerkezetek jellemzőit.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	

	<p>Tudja feltárni, hogy Babits költeményeiben miért és hogyan válik jelentésteremtő tényezővé a mondat szerkesztés és a versszerkezet.. Legyen képes megfogalmazni a művek alapján a poétikai és kulturális hagyományhoz való viszony alakulását Babits pályáján. Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzéklni és értelmezni. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tudjon megadott vagy önálló szempontok figyelembevételével szövegeket, illetve szöveget és képzőművészeti alkotást összehasonlítani, erről grafikai szervezőkkel anyagot gyűjteni és elrendezni, esszét, értekezést írni. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményét, udvarias kritikát formálni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>
<p>5. FEJEZET</p>	<p>AZ AVANTGÁRD – KASSÁK 4</p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i> <i>Tematikus fókusz</i> <i>Poétikai fókusz</i> <i>Szövegértési fókusz</i> <i>Szövegalkotási fókusz</i></p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>A korszakot meghatározó szellemi, kulturális élet jellemzői, a mindennapok társadalmi, politikai kérdéseinek irodalmi közegbe emelése. Kassák korai ars poétikájának világirodalmi gyökereibe helyezése, a lírai önletrajz egy-egy részletének értő befogadása. A szabad vers jellemzőinek feltárása, annak feltárása, hogy milyen módszerekkel, narratív technikákkal érvényteleníti a műben megszólaló önmaga állításait, milyen közléstechnikákkal érhető el a metaforikus és metonimikus szövegrészek egységesítő, illetve eltávolító módszere. A szabad, képzettársításos szövegek értő megközelítése. A fejezet arra fókuszál, hogy a régi(es) szövegek mai nyelvívétételét szorgalmazza A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete megteremtí az interaktív és reflektív tanulás lehetőségét.</p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek: André Bazin: Mi a film? – részletek Kassák Lajos: Mesteremberek, A ló meghal, a madarak kirepülnek Walt Whitman: Hallom Amerika dalát Bortnyik: Vörös mozdony Braque: Hangszerek Moholy-Nagy: Hidak</p>

	<p>Tartalmak és fogalmak: A 20. század tízes éveitől megjelenő különböző avantgárd irányzatok jellemzőinek áttekintése. Kassák Lajos húszas évek elejéig tartó alkotói korszakának szemlélő felírása. A fejezet nagy hangsúlyt fektet arra, hogy feltárja Kassák költészetének társadalmi elkötelezettségét, érzékeltesse a programköltészet lényegi sajátosságait. A harmadik modulban a metonimikus összefüggés és metaforikus jelentés megkülönböztetése kap kitüntetett figyelmet.</p> <p>Támogató rendszer, szakirodalom: Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethőné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002 Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, Budapest, 2005 Pethőné Nagy Csilla: Irodalomkönyv 11. Korona Kiadó, Budapest, 2004 Aczél Géza: Kassák Lajos. Irodalomtörténeti könyvtár 42. Akadémiai kiadó, Budapest, 1999 Bónus Tibor: Avantgarde, történetiség, szubjektum. A ló meghal, a madarak kirepülnek értelmezéséhez. In: Tanulmányok Kassák Lajosról. Újraolvasó. Anonymus, 2000, 106–134. Kulcsár Szabó Ernő: Ki üdvözöl téged születő pillanat – alanyiség és depersonalizáció a húszas évek Kassákjánál. In: Kulcsár Szabó Ernő: Beszédmód és horizont. Argumentum, 1996 Suhajda Péter: A konstruktívizmus retorikája. Parnasszus, 2007. ősz XIII. évf. III. szám 49–52. Sz. Molnár Szilvia: Memorial service A ló meghal a madarak kirepülnek című versnek. Parnasszus, 2007. ősz XIII. évf. III. szám 62–67. old. L. Varga Péter: A Kassák-kód „felnyitása” – Jegyzetek az avantgárd hagyomány felnyitásához. Parnasszus, 2007. ősz XIII. évf. III. szám Kecskés András: Kassák Lajos: A ló meghal, a madarak kirepülnek. In: Irodalomtanítás a harmadik évezredben. Krónika Nova Kiadó, Budapest, 2006</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i> 1. Az avantgárd néhány vonása 2. Kassák és ars poeticája 3. Kassák Lajos: A ló meghal, a madarak kirepülnek 1–2-1</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFŐKUSZVÁLTÁS)</p>	<p>Történelem, művészettörténet</p> <p>Érvelés, vitakultúra, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; metaforikus és metonimikus szövegössze- függések értő megkülönböztetése; A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; Önálló – szépirodalmi és műértelmező – szövegalkotás; Verbális és képi (rajz, festmény), információk közötti kódváltás</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>A tanuló legyen képes a metaforikus és metonimikus szövegösszetartó erő megkülönböztetésére. Ismerje fel a metaforikus szövegháló kiépülésének jellemzőit. Legyen képes azonosítani és értelmezni a nyelvi megalkotottság néhány jellemzőjét lírai szövegekben (ismerje fel a lírai szövegek legjellemzőbb sajátosságait).</p>

	<p>Tudjon összekapcsolni irodalmi és irodalmon kívüli információkat. Tudjon szakszöveget alkalmazni a gyakorlatban. Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közéleti szempontjait. Tudjon összevetni műveket összehasonlítani. Törekedjön együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>
<p>6. FEJEZET</p>	<p>A MODERN VILÁGIRODALOM NÉHÁNY MEGHATÁROZÓ ALKOTÁSA 14+4</p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i> A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p>A modern és késő modern európai regény, líra és dráma néhány változata. Egészében olvasott szövegeken keresztül modern elbeszélői eljárások, prózapoétikai sajátosságok felvillantása. Átfogó tájékoztató irányok a késő modernitás lírájának nyelvfelfogásával kapcsolatban és a rilkei nyelvi transzcendencia eseményszerűsége A nézői aktivitást speciális módokon játékba hozó epikus és abszurd színház világméretű modelljeivel és dramaturgiai dinamikájával való ismerkedés.</p> <p><i>Poétikai fókusz</i> Modern elbeszélői eljárások, költészetpoétikai jelenségek, drámapoétikai formák.</p> <p><i>Szövegértési fókusz</i> Modern és késő modern szövegek értő olvasása.</p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i> Önálló szempontállítást, kérdésfeltevés, összehasonlítás, érvelés, esszéírás</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelemmel fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.</p>
<p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>Művek: F. Kafka: Átváltozás Th. Mann: Halál Velencében M. Bulgakov: A Mester és Margarita R. M. Rilke: A labda, Szonettek Orpheuszhoz IX., Archaikus Apolló-torzó B. Brecht: Koldusopera S. Beckett: Godot-ra várva</p> <p>Tartalmak és fogalmak: A modern és késő modern európai regény, líra és dráma néhány változata. Egészében olvasott szövegeken keresztül modern elbeszélői eljárások, prózapoétikai sajátosságok felvillantása. Átfogó tájékoztató irányok a késő modernitás lírájának nyelvfelfogásával kapcsolatban és a rilkei nyelvi transzcendencia eseményszerűsége A nézői aktivitást speciális módokon játékba hozó epikus és abszurd színház világméretű modelljeivel és dramaturgiai dinamikájával való ismerkedés.</p> <p>Támogató rendszer, szakirodalom: Gintl Tibor – Schein Gábor: Az irodalom rövid története (A realizmustól máig). Jelenkor Kiadó, Pécs, 2007.; Irodalomtörténet az ezredfordulón (Főszerk.: Sipos Lajos), Pauer Westermann Könyvkiadó, Celldömölk, 1998.; Jelenlét (Főszerk. Fűrjes Péter) h.n., 1975.; Irodalomelmélet és bibliai hermeneutika. (Szerk.: Fabiny Tibor és Lukács Tamás). Hermeneutikai Kutatóközpont, Szeged, 1992.; Balassa Péter: Majdnem és talán. Bp., T-Twins, 1995.; Peter Szondi: A modern dráma elmélete. Bp., Osiris, 2002.;</p>

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p>	<p>Erika Fischer-Lichte: A dráma története. Jelenkor, Pécs, 2001.; Pór Péter: Léted felirata. Bp., Balassi Kiadó, 2002.;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A modern regényről (ismeretközlő szöveg) 2. Egy rejtélyes metamorfózis (Kafka: Atvaltozás) 3. Egy író és az istenek (Thomas Mann: Halál Velencében) 4. Mihail evangéliuma (Bulgakov: A Mester és Margarita) 5. A modern líráról (ismeretközlő szöveg) 6. A tárgyak és Orpheusz (Rilke költészetéről) 7. A színpad mint laboratórium (Brecht: Koldusopera) 8. Egy világvégi fa alatt (Beckett: Godot-ra várva) <p>1-2-(2)-2-1-2-(2)-2</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>A filozófia, a pszichológia, a történelem, a művelődéstörténet, az etika, a néprajz (folklor) bizonyos tartalmi, művészettörténet</p> <p>Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tiszteltetése, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére; A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; A mai nyelvhasználatól eltérő (rég, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.</p>

	<p>A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a modern és későmodern prózai, lírai és drámai szövegek esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra (a szöveg jellemző szerveződése, műfaja, az elbeszélői helyzet és nézőpont, a szereplői tudat ábrázolásának poétikai eszközei, időiség, kifejezés mód, szövegforma, metafora- és személyiség-dekonstrukció, nyelvi autoreferencialitás megformáltságot).</p> <p>Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni.</p> <p>Képes legyen írónia és szatíra felismerésére, a groteszk és tragikomikus esztétikai minőségeinek érzékelésére és az értelmezésben való felhasználására.</p> <p>Ismerje fel a szöveg metaforikus jelentéseit, vegye észre és tudatosítsa a több olvasat, több értelmezés egyidejű lehetőségét.</p> <p>Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni.</p> <p>Ismerje és alkalmazza a próza-, líra- és drámaértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot.</p> <p>Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszét, értelmezést írni, elmélyült kutatást végezni, anyagot elrendezni és reflektálni.</p> <p>Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, vitakozni, összehasonlító észrevételeket tenni.</p> <p>Képes legyen személyes és családtörténetét, szociokulturális tapasztalatait és ismeretét az olvasott művek világával kapcsolatba hozni.</p> <p>A művek értelmezési folyamatában tudjon képzőművészeti alkotásokkal termékeny kapcsolatot teremteni.</p> <p>Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.</p> <p>Szövegei megnyilatkozásaiban törekedjen határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>
<p>7. FEJEZET</p>	<p>A KISEPIKA ALAKVÁLTOZATAI – ELBESZÉLÉSMÓDOK A TÁGAN ÉRTETT MÓDERNISÉGEBEN</p> <p>7</p>
<p>KÉPESÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p>Betekintés a modern magyar kispróza világába.</p> <p>Hagyomány és újítás, történetyszerűség és szövegszerűség, elbeszélésmódok, szövegformálások (pl. fragmentáltság, utalástechnika) a modern kisepikában.</p> <p>Az ok-okozati viszonyok fellazulása, metaforikus jelentések, a szintaxis és a nyelvhasználat jellemzői, filmszerűség, az utalás, a hiány, a töredékesség/vágás, az ismétlés jelentésszolgáltató szerepe, a nyitott elbeszélés következményei az olvasási stratégiákra, illetve a befogadói magatartásra.</p> <p>Összehasonlítás, önálló szempontállítást, kérdésfeltevés, az értelemzői szövegalkotási feladataira való felkészülés.</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.</p>

KÖVETELMÉNYEK

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Művek:

Krúdy Gyula: A híd; részletek: Szindbád, a hajós – Első utazás, Szindbád második útja, Női arckép a kisvárosban – A harmadik út c. novellákból; Mészöly Miklós: Térkép Aliscáról; részletek Esterházy Péter Mészöly Miklós tündöklése c. esszéjéből; Örkény István: Leltár, Arról, hogy mi a groteszk, Hír, A termelés zavartalanul folyik, Fiaink, Sír, Használati utasítás, In memoriam dr. K. H. G., Gondolatok a pincében; Grádvozt Endre: Játék, Spleen, Magyar módra, Családtervezés, Művészet; Mándy Iván: Diákszerelem, Bodor Ádám: Behavazott lábnymok, Fodor Akos: Idő, járás, jelentés, Bodor Ádám: A krétaszag eredete

Tartalmak és fogalmak:

Krúdy Gyula, Mészöly Miklós, Örkény István, Mándy Iván és Bodor Ádám elbeszéléseinek olvasásával és értelmezésével tapasztalat szerzése a tágan értett modernség magyar rövidprózájának néhány jellegzetes alakváltozatáról, az elbeszélismódok hasonló és eltérő vonásairól, a novellahagyományhoz való viszony alakulásáról.

Támogató rendszer, szakirodalom:

PRISKINNE RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése, PTE, 2002
 PETHÓNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona Kiadó, 2005
 PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 11. Korona Kiadó, 2004
 PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 12. Korona Kiadó, 2001
 KULCSÁR SZABÓ Emőke: A magyar irodalom története, 1945–1991-ig, Argumentum Kiadó, 1993
 EISEMANN György: Az emlékezés ízei, Pannonhalmi Szemle, 1996/4.
 GINTLI Tibor: „Valaki van, aki nincs”. Személyiségbeszélés és identitás Krúdy Gyula regényeiben, Akadémiai Kiadó, 2005
 GINTLI Tibor – SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története II., Jelenkor, Pécs, 2007.
 BALASSA Péter: Észjárások és formák, Korona Nova Kiadó, 1998
 THOMKA Beáta: Mészöly Miklós, Kalligram Könyvkiadó, 1995
 THOMKA Beáta (szerk.): Az irodalom elméletei I–V. Jelenkor Kiadó, 1997
 THOMKA BEÁTA: A pillanat formái, Újvidék, 1986
 POZSVAI György: Bodor Ádám, Kalligram Könyvkiadó, 1998
 SÁGHY Miklós: A tekintet hatalma. A filmszakadás mint reflexív funkció Mándy Iván *Diákszerelem* című novellájában, Tiszatáj, 2006/Január – Diákmelléklet
 ENDRÓDI Edit: Mándy Iván, Balassi Kiadó, 1992
 A pálya szélén. In memoriam Mándy Iván, Nap Kiadó, 1992
 NAGY András: Magyar groteszk, Árgus, 2003/1.
 BODOR Ádám interjú, <http://www.korunk.org/oldal.php?ev=2001&honap=11&cikk=3466>
 SZABÓ Árpád Töhötöm: Miért él Bundás Rekk sivatagban? Helikon, 2006/4.
 SZOLLÁTH Dávid: Kummia és Kártigám. Megjegyzések Grendel Lajos A tények mágiája. Mészöly

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p> <p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	<p>Miklós időskori prózája c. könyvéhez, www.tti.mta.hu/szollath.html-6k GRENDÉL Lajos: A tények mágiája. Mészöly Miklós időskori prózája, Kalligram Kiadó, 2002 BALASSA Péter: Bodor Ádám novelláiról = Balassa Péter: A látvány és a szavak, Magvető Kiadó, 1987 BERTHA Zoltán: A szellem jelzőfényei, Magvető Kiadó, 1988, 143–260. o. TARJÁN Tamás: A sötétségről való tudás, Forrás, 1993/10. HÓZSA Éva: A novella új neve, Mándy Iván novelláinak tipológiája és szövegközi értelmezése, Újvidék, 2003 BÁNYAI János: Hagyománytörténet. Irodalmi tanulmányok, Újvidék, 1998 SÁGHY Miklós: Főszerepben Mándy Iván (Mándy Iván szövegeinek filmes kapcsolatairól) = Sággy-Tóth (szerk.) Elmélet, irodalomtörténet, a komparatív megértés lehetőségei, Szeged, 2004 1. A kispika alakváltozatai – elbeszélésmódok a tágan értett modernségben</p>
<p>Cím A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</p>	<p>7</p>
<p>Kapcsolódó keresztintertvi modulok Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p>	<p>Történelem, művészettörténet: film- és fotóművészet Érvelés, önrreflexióra és önkorrektóra való törekvés; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Érvek felkutatása, rendszerezése, vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Kortárs, magyar epikai művek elemzése és értelmezése; Különböző korstílusokat, stílusirányzatokat, nyelvi stílusrtegeket reprezentáló szövegek megismerése, sajátosságaik felismerése, értelmezése; Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése; A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben; A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése és ezek összefüggése a műben megjelenő értékekkel; Az előreutalások, keseltetések és az elbeszélő művek motivikus-metaforikus szintjének értelmezésére való törekvés; Felkészülés a nagyobb anyagvűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különművele beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülés és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója.</p>

	<p>A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.</p> <p>A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló, szintetizáló jellegű tudása a magyar modernség rövidprózájáról. Legyen nyitott a modern, szövegelvű elbeszélsmódokra, tudjon kortárs epikai művekhez olvasói stratégiát, termékeny szempontokat választani (szövegszerveződés, tér/idej játszma, elbeszélői nézőpontok, nézőpontváltások, utalástechnika, a hiány jelentésképző szerepe, nyelvi-szerkezeti redukció), a műveket ezek mentén elemezni, értelmezni. Legyen képes parabolikus olvasatok megalkotására. Legyen képes a művekben megjelenő műfaji rájátszások, kapcsolatok azonosítására és értelmezésére, ezek formai, nyelvi eszközeinek azonosítására és szerepének értelmezésére. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Tudjon megadott vagy önálló szempontok figyelembevételével hosszabb terjedelmű írásművet megtervezni, anyagot gyűjteni, elrendezni, kivitelezni. Legyen képes saját és mások írásműveinek szövegkritikájára, (ön)korrekcióra és (ön)értékelésre. Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, többféle olvasatot kialakítani, illetve végiggondolni, érvekkel alátámasztani vagy cáfolni. Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>	<p>MODERN ÉS KÉSŐMODERN MAGYAR REGÉNYEK</p> <p>9</p>
<p>8. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p>
<p>KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p> <p>Az iskola és a felnőtté válás beavató élményei, a házasság és a szex témája az olvasott művekben. Az ember tudattalan vágyainak, lelki folyamatainak megjelenítése. Az én-elbeszélések változatai (emlékirat, önéletrajz, én-regény), a tudatnak, illetve az én és a másik viszonyának ábrázolási lehetőségei a modern és későmodern magyar regényekben.</p> <p>A modern és későmodern próza narratológiai sajátosságai/változatai (az E/1-es elbeszélői helyzet, szabadfüggő beszéd, a tudatábrázolás poétikai eszközei).</p> <p>Műfaji kódok szövegbeli megjelenésének felismerése/értelmezése, metaforikus jelenségek kibontása, értelmezése, elbeszélés-technikai eljárások tudatosítása és értelmezése, a jelentés rögzíthetlenségének szövegbeli felismerése, értelmezése, interpretációs stratégiák alkalmazása, elsajátítása, összehasonlító elemzések.</p> <p>Olvasói reflexivitás: esszé, értekezés, érvelés, összehasonlítás, kreatív írás.</p> <p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.</p>

Művek:

Móricz Zsigmond: *Az Isten háta mögött*.
Flaubert: *Bovaryné*. Gyergyai Albert fordítása.

Mészöly Miklós: *Saulus*

Németh László: *Iszony*

Füst Milán: *A félszegem története*

Márai Sándor: *Egy polgár vallomásai*

Illyés Gyula: *Puszták népe*

Ottlik Géza: *Iskola a határon*

Tartalmak és fogalmak:

Ismerkedés a modern és későmodern magyar regény változataival. Egészében és részleteiben olvasott szövegeken keresztül a modern elbeszélői eljárások, prózapoétikai sajátosságok felvillantása

Támogató rendszer, szakirodalom:

Stribik Ferenc: *Élet Az Isten háta mögött*. In: *A kifosztott Móricz? Tanulmányok*. Bp. 2001, 186–224.
Herczeg Gyula: *Móricz Zsigmond stílusa*. Bp. 1982, 53–56. 68–71. 110–113. (a szabad függő beszéd-ről)

Kulcsár Szabó Ernő: *Beszédaktus, szerepkör, irónia. Az Isten háta mögött mint elbeszélés*. In: *A magvető nyomában. Móricz Zsigmondról. Tanulmányok*. Szerk. Szabó B. István. Bp. 1993, 24–52.

Gintli Tibor: *Bovary úr vagy Bovaryné*. In: *Az újraolvasott Móricz. Tanulmányok*. Nyíregyháza, 2005, 68–79.

Gintli Tibor – Schein Gábor: *Az irodalom rövid története II.*, Jelenkor, Pécs, 2007.

Balassa Péter Móricz-szemináriumból. Lejegyezte Szarka Judit. In: Balassa Péter: *Magatartások találkozája*. Bp. 2007, 193–199.

Tamás Abel: *Móricz és Horatius – A hajóallegória Az Isten háta mögött-ben*.

www.szv.hu/cikkek/moricz-es-horatius

Dorrit Cohn: *Áttetsző tudatok*. in: *Az irodalom elméletei II*. szerk: Thomka Beáta, Jelenkor, Pécs, 1996
Szegedy-Maszák Mihály: *Ottlik Géza*. Pozsony, Kalligram, 1994

Tulp doktor: <http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/rembrandt/1630/nicolaes-tulp.jpg>

Las Meninas: <http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/velazquez/velazquez-meninas.jpg>

Thomka Beáta: *Prózai archívum. Szövegközi műveletek*. Kijárat Kiadó, Budapest, 2007

Thomka Beáta: *Mészöly Miklós*. Kalligram, Pozsony, 1995

Szent Pál, Ravenna: http://www.hp.uab.edu/image_archive/ulj/mosaic33.jpg

Kulcsár Szabó Ernő: „A regényi fikció három modellje (Németh László: *Iszony*; Déry Tibor: *G. A. úr*

X.-ben; Ottlik Géza: *Iskola a határon*)” in: *Műalkotás – Szöveg – Hatás, Magvető, Budapest, 1987*

Szrávai János: „Füst Milán a világirodalomban” in: *Magyar írók a világirodalomban*, Krónika

Nova Kiadó, Budapest, 2002

Angyalosi Gergely: „Narratívitás és valószerűség”, in: *uő: A keltő hét bordája, Latin Betűk, Debrecen, 1996*

Schein Gábor: „Az én-regényben a másik: a kapitány és felesége” in: *Irodalomtörténet, 2007/4*.

Mekis János: *Az önéletrajz mintázatai*, Budapest, FISZ, 2002

<p>MODULOK</p> <p>(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p>Cím</p>	<p>Viktor Zmegac: <i>Történeti regényepoétika</i>. in: <i>Az irodalom elméletei 1.</i> szerk.: Thomka Beáta, Jelenkor, Pécs 1996</p> <p>Pethőné Nagy Csilla: <i>Irodalomkönyv 12.</i> Korona Kiadó, Budapest, 2007</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Móricz Zsigmond: <i>Az Isten háta mögött</i> (2 óra) 2. Ottlik Géza: <i>Iskola a határon</i> (3 óra) 3. Márai Sándor: <i>Egy polgár vallomásai és Illyés Gyula: Puszták népe</i> (mindkét műből részletek) (2 óra) – választható modul 4. Németh László: <i>Iszony</i> (részletek) (1 óra) – választható modul 5. Füst Milán: <i>A feleségem története</i> (részletek) (1 óra) – választható modul 6. Mészöly Miklós: <i>Saulus</i> (részletek) (2 óra) <p>2-3-2-(1)-(1)-2</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztintantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>a filozófia, a pszichológia, a történelem, a művelődéstörténet, az etika, a néprajz (folklor) bizonyos tartalmi, művészettörténet</p> <p>Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés;</p> <p>Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése;</p> <p>Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások);</p> <p>Értékek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése;</p> <p>Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására;</p> <p>Verbális és nem verbális információk együttes kezelése;</p> <p>Önálló jegyzetkészítés;</p> <p>Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése;</p> <p>Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tiszteltetése, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója;</p> <p>Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére;</p> <p>A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása;</p> <p>A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése;</p> <p>A mai nyelvhasználatól eltérő (rég, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése;</p> <p>A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban;</p> <p>Önkifejező és kreatív szövegalkotás;</p> <p>Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása;</p> <p>Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása</p>

	<p>A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a modern és későmodern prózai szövegek esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra (a szöveg jellemző szerveződése, műfaja, az elbeszélői helyzet és nézőpont, a szereplői tudat ábrázolásának prózapoétikai eszközei, időiség, kifejezés mód, szövegforma).</p> <p>Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzéklni és értelmezni.</p> <p>Képes legyen írónia és szatíra felismerésére és az értelmezésben való felhasználásra.</p> <p>Ismerje fel a szöveg metaforikus jelentéseit, vegye észre és tudatosítsa a több olvasat, több értelmezés egyidejű lehetőségét.</p> <p>Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni.</p> <p>Ismerje és alkalmazza a prózaértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot.</p> <p>Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszé, értekezést írni, elmélyült kutatást végezni, anyagot elrendezni és reflektálni.</p> <p>Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni, érvelni, vitatkozni, összehasonlító észrevételeket tenni.</p> <p>Képes legyen személyes és családtörténetét, szociokulturális tapasztalatait és ismereteit az olvasott művek világával kapcsolatba hozni.</p> <p>A művek értelmezési folyamatában tudjon képzőművészeti alkotásokkal termékeny kapcsolatot teremteni.</p> <p>Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.</p> <p>Szövegei megnyilatkozásaiban törekedjen határozottságra, világosságra, tartalmasságra</p>
	<p>JÓZSEF ATTILA</p>
<p>9. FEJEZET</p>	<p>8</p>
	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>
<p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p>	<p>A későmodern líra egyik meghatározó életművének behatóbb megismerése, a későmodern én- és világtapasztalat (az egészélvőség fenntarthatatlansága, a személyiség osztottságának tapasztalata) változatai József Attila lírájában.</p> <p>Személyiség-, én-felfogás és én-konstrukciók: az én megalkotásának módzatai, önéletrajzi narratívák; a költészet, mint a világ elfrendezésének, a lét megértésének, értelmezésének lehetősége.</p> <p>A szecessziós-szimbolista versnyelvvel való szakítás, a tárgyas kifejezés mód és a képalakítás későmodern jellemzői.</p> <p>Összehasonlító elemzés: egy vers és újiratai, egy pályaszakasz adott szempontú, elemző bemutatása, több szöveg együttes, rendszerező értelmezésével.</p> <p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.</p>

KÖVETELMÉNYEK

ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK

Művek: Részletek: A szolnoki hídon, Hozzál!, Akkor, Nem tudunk élni, Utráhrívás, Kovács, Szocialisták, Fohászokodó ének, A multkor, szerda este... c. versekből.

Tiszta szívvel, Nincsen apám, nincsen anyám – népdalrészlet, Ady Endre: Sem utódja, sem boldog őse... – részlet, Babits Mihály: Cigánydal – részlet, Ady Endre: Nem feleltem magamnak – részlet, Babits Mihály: Csak posta voltál – részlet, Szabó Lőrinc: Az Egy álmai – részlet, Curriculum vitae – részlet, Születésnapomra, József Attila, Nemzett József Áron, Toth Krisztina: Porhó, Toth Krisztina: Futrinka utca, Orbán Ottó: Születésnapomra, Kovács András Ferenc: Bírálóihoz. Születésnapomra. Plágium!

Gyöngy, A hetedik, Téli éjszaka, Eszmélet, Óda, Ki-be ugrál, Kései sirató, Gyermekké tettel, Nem emel föl, Karóval jöttél, Szabad ötletek jegyzéke két ülésben – részletek

Tartalmaink és fogalmak:

József Attila-versek értelmezésével a későmodern magyar líra kiemelkedő, a későbbi köllőnemenzedé-
kekre is meghatározó hatást gyakorló életművével való alaposabb megismerkedés. Olvasói tapasztalat
szerzése a szecessziós-szimbolista versnyelvvel való szakításról, tárgyias, a belső és külső lét párhü-
zamára figyelő költészetéről és poétikákról, a személyiség gyökeresen új megértéséről.

Támogató rendszer, szakirodalom:

BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHÓNÉ NAGY Csilla –
PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése,
PTE, 2002

PETHÓNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv –
befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás, Korona
Kiadó, 2005

PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 12. Korona Kiadó, 2001

KULCSÁR SZABÓ Ernő: A magyar irodalom története,
1945–1991-ig. Argumentum Kiadó, 1993

BÓKAY Antal: Líra és modernitás – József Attila én-poétikája, Gondolat Kiadó, 2006

BÓKAY Antal: József Attila poétikái, Gondolat Kiadó, 2004

TVERDOTA György: József Attila, Korona Kiadó, 1999

N. HORVÁTH Béla: „Egy, ki márványból rak falut...”, Babits Kiadó, 1992

IGNOTUS: Vers és verselés, Nyugat, 1926/18.

NÉMETH László: Nincsen anyám, se apám. József Attila versei, Nyugat, 1929. december

TVERDOTA György: József Attila költészetének kozmológiai vonatkozásai,
<http://members.iif.hu/visontav/ponticulum/rovatok/hidverok/tverdota.html>

TVERDOTA György: József Attila I. – József Attila a XX. században

N HORVÁTH Béla: József Attila II. – Az elvegyülés és kiválás poétikája

AGÁRDI Péter: József Attila III. – Egy kényes kérdés: József Attila és a szocializmus

VERES András: József Attila IV. – A kései korszak verstípusairól

BÓKAY Antal: József Attila V. – A személyiség újírása

TÓTH Krisztina: József Attila VI. – A személyiség újírása

SCHEIN Gábor: József Attila VII. – Az idegenség nyelve József Attila lírájában, Irodalomtörténet,

2005/4.

(I-VII.: <http://univtvweb.pte.hu/nyitotegyetem//index.php?action=mediatar>)

	<p>SELYEM Zsuzsa: Versből van – József Attila Szabad-ötletek jegyzékének egy szigorúan posztmodern olvasata, Korunk, 2005. március</p> <p>GINTLI Tibor – SCHEIN Gábor: Az irodalom rövid története II., Jelenkor, Pécs, 2007.</p> <p>VALACHI Anna: „Láttam, hogy a múlt meghasadt” – terápiás modellből önteremtési rítus, http://orange.mitapi.hu/thalassa/200023/tanulmany/01valachi.htm</p> <p>BORI Imre: József Attila költészete, http://www.forumliter.co.yu/pdf/books/Bori%20Imre%20Jozsef%20Attila.pdf</p> <p>KABDEBŐ Lóránt et al. (szerk.): Újraolvasó – Tanulmányok József Attiláról, Anonymus, 2001</p> <p>CHASE, Cynthia: Arcot adni a névnek. De Man figurái, fordította Vástyán Rita és Z. Kovács Zoltán, Pompeji, 1997/2-3.</p> <p>DE MAN, Paul: Az önéletrajz mint arcrongálás, fordította Fogarasi Gergely, Pompeji, 1997/2-3.</p> <p>KULCSÁR SZABÓ Ernő: A „szerelmi” líra vége, Alföld, 2005/2.</p> <p>TVERDOTA György: József Attila szerelmi ódája. Irodalomtörténet, 1999/1.</p> <p>N. HORVÁTH Béla (szerk.): József Attila Esmélet, In memoriam sorozat, Nap Kiadó, 2004</p> <p>NÉMETH G. Béla: 7 kísérlet a kései József Attiláról, Tankönyvkiadó, 1982</p>
<p>MODULOK</p> <p>(A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFOKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>Filozófia, esztétika, történelem, művészettörténet, pszichológia</p> <p>A lírai beszédmód változatainak, általános és korhoz, illetve szituációhoz kötött különös jegyeinek értelmezése; korszakjellemző beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése.</p> <p>Költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása, jelentésteremtő szerepük megértése és értelmezése a tanult versekben.</p> <p>A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése.</p> <p>Törekvés a műnemek és műfajok közötti kapcsolatok és átmenetek megértésére. A műfaji konvenció és az attól való eltérés jelentéshordozó szerepének bemutatása.</p> <p>A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása.</p> <p>A lírai művek értékstruktúrájának felismerése, azonosítása, megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motívációk, magatartásformák értelmezése.</p> <p>Versszervező élvek felismerése és értelmezése.</p> <p>A szövegértési technikák ismeretének bővítése, gyakorlása, alkalmazása.</p> <p>Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motívikus kapcsolatok, utalások).</p> <p>Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására. Önálló jegyzetkészítés.</p> <p>Érvelés: érvek felkutatása, rendszerezése, vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása. Törekvés a rendszeres önrreflexióra és önkorrekcióna.</p>

		<p>Önbecstülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója.</p> <p>A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban.</p> <p>Önkifejező és kreatív szövegalkotás.</p> <p>Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.</p> <p>A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló átfogó ismerete József Attila költészetéről, a költői pálya alakulásáról.</p> <p>Legyen képes olvasott és ismeretlen versekben én-pozíciók, én- és világkonstrukciók értelmezésére, értékállítások, magatartásformák azonosítására, értelmezésére, véleményezésére.</p> <p>Tudja megkülönböztetni a képi és a fogalmi nyelvhasználatot, kiemelni a tárgyas versnyelv poétikai jellemzőit.</p> <p>Értse és tudja megkülönböztetni a klasszikus és a későmodern világ- és személyiségtapasztalat különbségeit.</p> <p>Legyen képes értően példázni József Attila költészetének hatását a későbbi, illetve kortárs irodalomban, különös tekintettel az intertextuális vonatkozásokra.</p> <p>Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzéklni és értelmezni.</p> <p>Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani és az értelmezési folyamatban következetesen alkalmazni néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot.</p> <p>Tegyen különbséget az önéletrajzi vonatkozások és a lírai szöveg megalkotott, fikciós volta között.</p> <p>Tudjon megadott vagy önálló szempontok figyelembevételével szövegeket, összehasonlíthatni, erről grafikai szervezőkkel anyagot gyűjteni és elrendezni, esszét, értelmezést írni.</p> <p>Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, udvarias kritikát formálni.</p> <p>Törekedjön együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.</p> <p>Szövegei megnyilatkozásaiban törekedjen határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<p>IRÁNYOK ÉS MŰVEK A MODERN ÉS KÉSŐ MODERN MAGYAR LÍRÁBÓL</p> <p>10+2</p>
<p>10. FEJEZET</p> <p>KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Cím</i></p> <p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Tematikus fókusz</i></p> <p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p><i>Szövegalkotási fókusz</i></p>	<p>10+2</p> <p>Poétikai változatosság, a témák bővülése, átrendeződése a modern és a kléső modern magyar lírában. Hagyomány és újítás. A váteszköltői hagyomány újabb inetrpretációs lehetőségei szimultán a szemlélettel való költői hang új világmodelleivel. Kitekintés arra a szemléleti fordulatra, amellyel e korszak egyes életművei (Füst, Szabó, Weöres, Pilinszky, Nemes Nagy) hozzájárultak a késő modern magyar líra radikális poétikai újításaihoz.</p> <p>A szubjektumfelfogás, dialogikus és monologikus viszonyok, a tárgyiasság különböző típusainak nyelvi eljárásai, tradíció-affirmációs és -dekonstrukciós folyamatok nyelvi megformálása.</p> <p>Önálló szempontállítás, kérdésfeltevés, összehasonlítás, érvelés.</p>

AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	<p>Művek: Füst Milán: Tél, Levél Oidipusz haláláról Szabó Lőrinc: Az Egy álmai, Semmiért egészen, Te meg a világ Pilinszky János: Radnóti: VIII. ecloga, Járkálj, csak, halálraítélt, Erőtletet menet, A la recherche, I. ecloga; Pilinszky: Apokrif, Ravensbrücki passió, Gótika Weöres Sándor: Kockajáték, Rongyszőnyeg 4, Harmadik szimfónia Nemes Nagy Ágnes: Nyári rajz, Ekhnáton jegyzeteiből, Között Nagy László: Vállamon bárányos éggel, Záróra, fejlődés, Ajándék Tartalmak és fogalmak: A modern és késő modern magyar líra poétikai sokféleségének érzékeltetése. Néhány fontosabb, paradigmaváltó poétikai jelenség (pl. személyiségzóródás, maszkyszerűség, ornamentalitás, többféle típusú tárgyas látásmód) fokozottabb reflexiója.</p> <p>Támogató rendszer, szakirodalom: BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHŐNÉ NAGY Csilla – PRISKINNÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése. Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: <i>Elkallódni megkerülni. Versék kreatív megközelítése szövegtani keretben.</i> Országos Továbbképző, Taneszközfejlesztő és Értékesítő Vállalat, Veszprém, 1992 Kulcsár Szabó Ernő: <i>A magyar irodalom története 1945–1991.</i> Argumentum Kiadó, Bp., 1993 <i>A magyar irodalom története. 1920-tól napjainkig</i> (Szerk.: Szegedy-Maszák Mihály, Veres András). Gondolat Kiadó, Bp., 2007 (A megfelelő fejezetek oldalszámai az egyes modulleírásokban.) Gintli Tibor – Schein Gábor: <i>Az irodalom rövid története II., Jelenkor Kiadó, Pécs, 2007</i> Schein Gábor: <i>Nevetők és boldogtalanok (Füst Milán művészete 1909-1927).</i> Akadémiai Kiadó, Bp., 2006 Ferencz Győző: <i>Radnóti Miklós élete és költészete. Kritikai életrajz.</i> Osiris Kiadó, Bp., 2005 Radnóti Sándor: <i>A szenvedő misztikus (Misztika és líra összefüggése).</i> Budapest, Akadémiai, Opus Irodalomelméleti Tanulmányok 7., 1981 Schein Gábor: <i>Poétikai kísérlet az Újhold költészetében.</i> Bp., Universitas Könyvkiadó, 1998 Radnóti Sándor: <i>Recrudescunt vulnere.</i> Budapest, Cserépfalvi, 1991 Tolcsvai Nagy Gábor: <i>Nagy László.</i> Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1998 Vasy Géza: <i>Nagy László-tanulmányok.</i> Mikszáth Kiadó, Veszprém, 1993</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Maszkok a végtelemben – Füst Milán költészetéről 2. Az egy, mint sokaság – Szabó Lőrinc költészetéről 3. Két lírai szenvedéstörténet Auschwitz árméykáiban. Radnóti–Pilinszky 4. Világlátások játékai. Weöres Sándor és Nemes Nagy Ágnes költészetéről (3+1 óra) 5. Egy kései vátesz – Nagy László költészetéről <p>1+2+3(+1)+ 3(+1)+1</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <p>----- <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>

ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)	<p>Kapcsolódó keresztintantervi modulok</p> <p>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</p>	<p>Történelem, művészettörténet, filozófia</p> <p>Érvelés, öreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése; Képesség a szöveg kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére (tematikus, motívikus kapcsolatok, utalások); Értékek, motívációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására; Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelése, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; A mai nyelvhasználatról eltérő szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása.</p>
KÖVETELMÉNYEK		<p>A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló ismerete az értelmezett költői szövegekről.</p> <p>Legyen képes a versekben szerepek, szerepfelfogások, én-pozíciók, illetve azok megszűnésének, értékkálítások és azok dekonstrukciójának azonosítására, értelmezésére.</p> <p>Tudja megkülönböztetni a képi és a fogalmi nyelvhasználatot, a lírai szubjektivitást előtérbe helyező és a beszélő hangot tárgyasító versbeszéd poétikai jellemzőit.</p> <p>Tudja reflektálni a vizsgált szövegekben a késő romantikus és modern vonásokat, különös tekintettel a szubjektum- és nyelvfelfogásra, a hagyományhoz való viszonyra.</p> <p>Legyen képes a művekben megjelenő műfaji rájátszások, kapcsolatok azonosítására és értelmezésére, a különféle kulturális tradíciókhoz való affirmatív vagy dekonstruktív viszony nyelvi eljárásainak reflektálására.</p> <p>Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan érzékelni és értelmezni.</p> <p>Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni.</p> <p>Ismerje és alkalmazza a versértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot.</p> <p>Tudjon megadott vagy önálló szempontok figyelembevételével szövegeket, összehasonlíthatni, erről grafikai szervezőkkel anyagot gyűjteni és elrendezni, esszét, értelmezést írni.</p> <p>Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményét, udvarias kritikát formálni.</p>

	Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát. Szóbeli megnyilatkozásaiban törekedjék határozottságra, világosságra, tartalmasságra.
	EGY MODERN MAGYAR DRÁMA – ÖRKÉNY ISTVÁN: TÓTÉK
11. FEJEZET	3
	<i>Cím</i> A feldolgozáshoz ajánlott óraszám
	<i>Tematikus fókusz</i>
KÉPESÉGFEJLESZTÉSI FÓKUSZOK	A naturalista valóságelv fellazulása, a közép-európai groteszk és az abszurd. Drámainterpretációs stratégiák alkalmazása, differenciált, kritikus viszonyulás. Rövidebb, kritikai attitűdöt igénylő szövegek megalkotása.
AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK	A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer- és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.
ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK	Művek: Örkény István TótéK Albert Camus: Szisziphosz mítosza Tartalmak és fogalmak: Örkény István <i>TótéK</i> című drámájának értelmezésével benyomások szerzése a modern magyar drámáról. Elsősorban arról, hogy a magyar dráma az 1960-as évektől kísérelte meg a felzárkózást a valóság-utánpótlással szembeállított európai színjátszáshoz. Ugyanakkor a modernség második szakaszában is megőrizte azt a hitet, hogy a világnak létezik egy ideális, szimbolikus rendje, amihez viszonyítva bizonyul a dráma világ képtelenségének, torznak, vigasztalatlannak, nevelésgesnek vagy tragikusnak. Támogató rendszer, szakirodalom: BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHÓNÉ NAGY Csilla – PRISKINÉ RIZNER Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése. PTE, 2002 PETHÓNÉ NAGY Csilla: Módszertani kézikönyv – befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás. Korona Kiadó, 2005 PETHÓNÉ NAGY Csilla: Irodalomkönyv 12. Korona Kiadó, 2004 KULCSÁR SZABÓ Ernő: A magyar irodalom története, 1945–1991-ig. Argumentum Kiadó, 1993 BALASSA PÉTER: A részvét grimaszai = Örkény István emlékkönyv. Szerk.: Fráter Zoltán, Radnóti Zsuzsa. Bp., Pesti Szalon, 1995 BÉCSY TAMÁS: „E kor nekünk szülönk és megölönk” (az önismeret kérdései Örkény István drámáiban). Tankönyvkiadó, Bp., 1987 FÖLDES ANNA: Örkény a színpadon. Palatinus, Bp., 2006 P. MÜLLER PÉTER: A groteszk dramaturgiája. Magvető Könyvkiadó, Bp., 1990 RADNÓTI ZSUZSA: Lázadó dramaturgiák. Drámairoportrék. Palatinus, Bp., 2003 TARJÁN TAMÁS: Örkény István TótéK. Talantum műelemzések. Akkord Kiadó, Bp., 1998

<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>1. Egy modern magyar dráma – Örkény István: Tóték 3</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>Kapcsolódó keresztintertvi modulok</i> <i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p>	<p>Történelem, filmművészet, pszichológia</p>
<p>KÖVETELMÉNYEK</p>		<p>A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása; Művek közötti kapcsolatok (kontextuális és intertextuális) felismerése, értelmezése; Művészeti ágak eszközei közötti kapcsolat – hipertextualitás – felismerése; Értekek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; Önálló vázlat- és jegyzetkészítés; Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelése, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban</p> <p>A tanulónak legyen szövegismereten, olvasói-értelmezői tapasztalaton alapuló, átfogó ismerete Örkény drámájáról.</p> <p>Ismerje és szövegben ismerje fel az együttműködési alapelveket vagy azok megsértését, önálló megfigyelés alapján tudjon drámai helyzetet, cselekményt, párbeszédet elemezni.</p> <p>Legyen képes a korábban tanultak adaptív alkalmazására, érse a groteszk és abszurd konkrét drámai vonatkozásait, a nyugati abszurditól eltérő vonásait.</p> <p>Legyen képes a műben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, alternatív megközelítésekkel értelmezni.</p> <p>Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt, kritikát formálni.</p> <p>Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.</p> <p>Szövegei megnyilatkozásaiban törekedjen határozottságra, világosságra, tartalmasságra.</p>
<p>12. FEJEZET</p>	<p><i>Cím</i> <i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p>	<p>IRÁNYOK ÉS MŰVEK A KÖZELMŰLT MAGYAR EPIKÁJÁBÓL ÉS LIRÁJÁBÓL 10</p>
<p>KÉPESSÉGFELJESZTÉSI FÓKUSZOK</p>	<p><i>Tematikus fókusz</i></p>	<p>A kulturális tradícióhoz való viszony alapvető ambivalenciája. A tapasztalat visszanyerésének, esztétikai megteremtésének módja az énelbeszélés és az Auschwitz-tapasztalat újfajta összekapcsolása révén. Az idegenség, a másság mint tapasztalatra nyitott létmód: az értelmezési keretek és a tapasztalat viszonya. A dezillúzió és a kiszolgáltatottság mint történeti és mint mítikus tapasztalat. A nyelv lehetőségeit a megismerésben és a kifejezésben. A személyiség határainak posztmodern újrajrjolása. A múlt újraalkothatósága, megszólalhatósága, a szerelmes beszéd érvényességének visszanyerésére irányuló kísérlet, egy az emlékek és az emlékező önanonosságát, az emlékek uraként birtokba vehető személyiségét kikezdő emlékezés színrevitele, nemi szerepviszonyok ironikus elbizonytalanítása Tóth Krisztina költészetében. Kísérlet az elmúlásról való személytelen beszédre, a gócs és a hétköznapi vagy az alatti nyelv integrálása, nyelvi szolidaritás.</p>

	<p><i>Poétikai fókusz</i></p> <p>Az utalás és rájátszás kiemelt szerepe az értelmezésben (intertextualitás, kulturális kódok). A verset szervező hiányok, elhallgatások jelentésképző szerepe. A referencialitás elbizonytalanítása, a megismerés és a kifejezhetőség kérdései: erős nyelvi reflektáltság és játékoság. Hagyományosnak tekintett költői témák és megszólalásmódok háttérbe szorítása, elrejtése.</p> <p>A tudatfolyam és szubjektív időkezelés narratológiai struktúrái Nádás Péternél. A naplószerű énekbeszélés nem-szubjektív időkezelés narratológiai struktúrái Nádás Péternél. A naplószerű énekbeszélés nem-mimetikus radikalizálása és az ironia változatai Kertész Imre Nobel-díjas regényében. Az intertextualitás funkciója és az allegorikus alakteremtés összefüggése és új formái a <i>Fuهارosok</i>ban. Az utalás és rájátszás kiemelt szerepe a Tandori-versek értelmezésben (intertextualitás, kulturális kódok). A verset szervező hiányok, elhallgatások jelentésképző szerepe. A referencialitás elbizonytalanítása, a megismerés és a kifejezhetőség kérdései: erős nyelvi reflektáltság és játékoság. Hagyományosnak tekintett költői témák és megszólalásmódok háttérbe szorítása, elrejtése. A dalszerűség és az alanyiság átértelmezése Tóth Krisztinánál, a megszólalás megkerülhetetlen hagyományba ágyazottságának tudatosítása, a hagyományhoz fűződő kettős viszony: meghaladhatatlanságának és újrateljesíthetőségének egyidejű belátása Tóth és Parti Nagy költészetében. Annak felismerése Parti Nagynál, hogy a hagyomány mindig csak töredékesen vehető birtokba, intertextualitás.</p> <p><i>Szövegértési fókusz</i></p> <p>Idősíkok szimultán kezelése, szubjektív időtapasztalat, a történeti tudat és a lélektani önismereti munka kölcsönösségének dinamikája Nádásnál. Az utólagos tudástól megfosztott beszéd ironikus jelentésteremtő funkciója a <i>Sorsztalanság</i>ban. Az epika lírai stilizációja és az idézetek jelentésmező-tágító szerepe a <i>Fuهارosok</i>ban. A hiány, az elhallgatás, a nyelvi játék és az ironia Tandorinál. Megfejtő-dekódoló olvasási kódok felváltása a nyelv megállíthatatlan önmozgására, folyton jelentéseket termelő potenciájára fogékony, azt érteni és élvezni tudó befogadói attitűddel Parti Nagy olvasásakor. A társadalmi és irodalmi konvenciók konvenciókként történő felismerése, annak felismerése, hogy a szövegek képesek átrendezni, átstrukturálni ezeket a sémákat.</p> <p>önálló értelmezés, műelemző esszé</p>
<p>AJÁNLOTT TEVÉKENYSÉGEK</p> <p>ISMERETEK, TANANYAGTARTALMAK</p>	<p>A fejezet az együttműködésen alapuló tanulást (pármunka, csoportmunka) részesíti előnyben, figyelmet fordít a differenciálásra a fejlesztésben. Módszer és eljáráskészlete az interaktív és reflektív tanulásra épül.</p> <p>Művek:</p> <p>Nádás Péter: Egy családregény vége Esterházy Péter: Fuهارosok Kertész Imre: Sorsztalanság Tandori Dezső: Minden hogy kitárgult...; Elenged...; A létkozló, Egy sem, Töredék Hamletnek, Koan I., Megritkultsz...; A damaszkszi út, Változatok homokórára, Horror, Les adieux, Kant- emlékjai, Hogy ki ne jöjjünk a gyakorlatból, A puszta létege szomorúsága, A bellehemi istállóból egy kis jószág kinéz, Táj két figurával, A gyalog lépésének jelölhetetlensége osztatlan mezőn, 1976823/a₂ – Előszó Paul Klee-hez Tóth Krisztina: <i>Az árnyékember, Óda az ötvenes férfiakhoz</i> Petri György: <i>Eszmék és tánclemezek</i>.</p>

Juhász Gyula: *Anna örök,*

Vas István: *Óda a tegnapi asszonyokhoz,*

Parti Nagy Lajos: *Lóncsölő kislány, Rókatárgy alkonyatkor, Dallszöveg*

Tartalmak és fogalmak:

Bevezetés a kortárs magyar költészet és próza világába három mai költő és három mai regényíró művein keresztül. Ismerkedés a Nadas Péter-i próza metaforaképzési és narratológiai eljárásaival, valamint az európai kulturális tradíció nagy konstrukcióival szembeni ambivalens attitűdjével. Ismerkedés azzal a nézőponttechnikával és nyelvhasználati móddal, amelynek révén Kertész Imre *Sorsatlanság* című regénye az Auschwitz-tapasztalat radikális esztétikai újraformálásához és a nevelődési regény műfajának dekonstrukciójához hozzájárult. Ismerkedés Esterházy Péternek a posztmodern és a késő modern határán álló, a műfaj és a szöveg zárttságát, eleve adott voltát megkérdőjelező, idézetek szövevényéből építkező „regényével”, a *Fuهارosok*kkal. Ismerkedés a posztmodern költészet poétikai eszköztárával és olvasási technikáival.

Támogató rendszer, szakirodalom:

Balassa Péter: *Nadas Péter.* Kalligram Kiadó, Pozsony, 1997

Molnár Gábor Tamás: *Fikcióalkotás és történelemszemlélet.* Alföld 1996/8 (=Molnár, 1986)

Radnóti Sándor: *Auschwitz mint szellemi életforma.* Holmi, 1991/3

Spiró György: *Non habent sua fata.* In: Spiró György: *Magániktató.* Bp., 1985

Szirák Péter: *Kertész Imre.* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2003

Szirák Péter: *Folytonosság és változás.* Debrecen, 1998 (= Szirák, 1998)

Vári György: *Kertész Imre. Buchenwald fölött az ég.* Kijárat Kiadó, 2003

Az értelmezés szükségessége. Tanulmányok Kertész Imréről. Szerk. Scheibner Tamás és Szűcs Zoltán Gábor. Bp., 2002 (=Scheibner, 2002)

Arató László: *Sorsatlanság.* In: Irodalom Tanári Kincsestár, Raabe Kiadó, 2004. február

Szirák Péter: *A saját sors idegensége.* In: A magyar irodalom történetei III. (Szerk. Szegedy-Maszk-Veres). Bp., 2007

Szőrényi László: *Esterházy Péter: Fuهارosok.* Mózgó Világ 1983/9. Imre László: *Esterházy Péter: Fuهارosok.* Alföld, 1983

Balassa Péter: *Az ősi rend.* Jelenkor, 1984/1. (In: B.P.: *Segédigék,* 2005)

Szegedy-Maszk Mihály: *A kimondatlan költészete (Esterházy Péter: Fuهارosok)* Kortárs, 1984/1 *Dipnychon. Elemenések Esterházy Péter és Nadas Péter műveiről.* 1986–88. Szerk.: Balassa Péter. Magvető Kiadó, Budapest, 1988, 7–134. p.

Kulcsár Szabó Ernő: *Esterházy Péter.* Pozsony, Kalligram, 1996, 285. p.

Dobos István: *A vallásos horizont Esterházy Péter regényében.* In: A népiségtől a posztmodernig: tanulmányok korunk magyar irodalmáról. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1997, 95–102. p. Selyem Zsuzsa: *Az és angyala I. Az Esterházy-recepció vázlatos áttekintése.* = Látó, 1997, 5. sz. 85–92. p.

Selyem Zsuzsa: *Az és angyala II. Meddig tart a regény.* = Látó, 1997, 7. sz. 58–63. p.

Szilasi László: *Zsófia szüzessége.* Jelenkor, 1999, 1. sz. 66–72. p. Odorics Ferenc: *Nem (a)*

Fuهارosokat olvasom. Jelenkor, 1999, 1. sz. 73–78. p.

Müllner András: *Hipertextuális Fuهارosok.* = Bárka, 1999, 1/2. sz. 158–173. p.

Müllner András: *Irodalomtudomány, számítógép, játék: A Fuهارosok CD-ROM-on* = Korunk, 2001, 10. sz. 37–45. p.

	<p>Radnóti Sándor: <i>Talált tárgyak költészete (Tandori Dezső második kötetéről)</i>. 1974. In: R. S.: Mi az, hogy beszélgetés? Bírálatok. Bp., 1988, 212–223. old.</p> <p>Kálmán C. György: <i>A részek győzelme a józan egész fölött</i>. In: A magyar irodalom története. Szerk. Szegedy-Maszák Mihály, Bp., 2007, III. kötet, 661–671. old.</p> <p>Fogarassy Miklós: <i>Megtalált töredékek, megtisztított tárgyak, Egy talált tárgy megtisztítása</i>. In: F. M.: Tandori-kalauz. Bp., 1996, 20–56. old.</p> <p>Veres András: <i>Irodalom. Bevezetés az irodalmi művek olvasásába</i>. Bp., 2001</p> <p>Bedecs László: <i>Beszélni nehéz. Tanulmányok T. D. költészetéről</i>. Bp., 2006</p> <p>Gintli Tibor – Schein Gábor: <i>A világirodalom rövid története. A realizmustól máig</i>. Bp., 2007</p> <p>Gács Anna: <i>Miért nem elég nekünk a szöveg?</i> Bp., 2002</p> <p>Németh Zoltán: <i>Parti Nagy Lajos</i>. Pozsony, 2006</p>
<p>MODULOK (A fejezet részegységei, a modulok feldolgozási sorrendje)</p>	<p><i>Cím</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Testek és a történelem labirintusában – Nádas Péter: Egy családregény vége 2. Kertész Imre: Sorsialanság 3. Esterházy Péter: Fuharosok 4. Tandori Dezső költészete 5. Néhány kortárs költő (Parti Nagy Lajos, Kovács András Ferenc, Tóth Krisztina) <p>2+2+2+2+2</p>
<p>ALTERNATÍV MEGOLDÁSOK (KÉPESSÉGFÓKUSZVÁLTÁS)</p>	<p><i>A feldolgozáshoz ajánlott óraszám</i></p> <p><i>Kapcsolódó keresztantervi modulok</i></p> <p><i>Más műveltségterületi kapcsolódási lehetőségek</i></p> <p>a filozófia, a művészettörténet bizonyos területei, a XX. századi történelem bizonyos időszakai (különös tekintettel a totalis diktatúrákra)</p> <p>Szó szerinti és metaforikus jelentések megkülönböztetése, a ki nem fejtett tartalmak felismerése a szöveg alapján. A szövegtérési technikák ismeretének bővítése és alkalmazása.</p> <p>A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása.</p> <p>Szövegek kapcsolatának és különbségének felismerése és értelmezése (tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások).</p> <p>A líra különböző műfajában és hangnemeiben a klasszikus és kortárs magyar és világirodalom köréből válogatott művek olvasása, feldolgozása. A lírai beszédmód változatának általános, és korhoz, ill. szituációhoz kötött különös jegyeinek értelmezése.</p> <p>Költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása, jelentésteremtő szerepük megértése és értelmezése. A költői nyelvhazsnálat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése. A műfaji konvenció és az attól való eltérés jelentéshordozó szerepének bemutatása.</p> <p>A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományával, kódjaival.</p> <p>Összetett modalitású szövegek értelmezése. A humor kulturális és időbeli változékonyságának felismerése.</p> <p>A műalkotás mint normakövető és normákat megújító jelenség. Új és régi párbeszédének átélése a művészetben. Az elsajátítás és a kreativitás kettősségének megértése a művek befogadásában.</p> <p>Érvelés, önreflexióra és önkorrekcióra való törekvés;</p> <p>Értekek, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése;</p> <p>Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására;</p>

	<p>Verbális és nem verbális információk együttes kezelése; Önálló jegyzetkészítés; Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése; Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában, az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelése, adott esetben tömör reprodukciója; saját vélemény megvédése vagy korrekciója; A szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, et-kölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése; A hétköznapi nyelvhasználatról eltérő szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése; A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája szóban és írásban; Önkifejező és kreatív szövegalkotás; Az összefoglalás eljárásának gyakorlása, önálló alkalmazása. Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétégeinek feltárására és értelmezésére; A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása;</p>
	<p>A tanuló legyen képes szokatlan költői megszólalások értelmezésére. A töredékesség és grammatikai hiány jelentésképző szerepének felismerésére. A nyelv és referencialitás újszerű kérdéseinek megközelítésére. Legyen fogékony a nyelvről szóló nyelv, a versről szóló vers reflektáltságának jelenségeire. Legyen fogékonysága az iróniára, a játékra. Legyen képes tanult ismereteinek mozgósítására, az újban a régi felfedezésére, új és régi kapcsolatainak feltárására, értelmezésére. Képes legyen képzőművészeti alkotások és a költészet hasonló törekvéseinek összekapcsolására. Legyen képes szemelvények olvasásában egy szempontot végigkövetni, egy válogatás alapján az egészre következtetni, majd az általános megfigyeléseket egy szöveg komplex értelmezésében felhasználni. Legyen képes megfigyeléseit, benyomásait rövid értelmezésben összegezni, ill. a tanultak felhasználásával saját választása és értelmező munkája nyomán önálló műértelmezést írni. A tanuló legyen képes azonosítani és értelmezni a későmodern próza szövegek esztétikai-poétikai jellemzőit, különös tekintettel a nyelvi megalkotottságra (a szöveg jellemző szerveződése, műfaja, az elbeszélői helyzet és nézőpont, a szereplői tudat ábrázolásának prózapoétikai eszközei, időiség, kifejezés mód, szövegforma). Legyen képes a művekben megjelenő kérdéseket és válaszokat árnyaltan, a változásokra, változatokra is figyelve érzékelni és értelmezni. Képes legyen irónia és tragikum felismerésére és az értelmezésben való felhasználásra. Ismerje fel a szöveg metaforikus jelentéseit, vegye észre és tudatosítsa a több olvasat, több értelmezés egyidejű lehetőségét. Tudjon szövegekben intertextuális utalásokat, vonatkozásokat azonosítani és értelmezni, következtetéseket levonni. Ismerje és alkalmazza a prózaértelmezés tanult közelítési szempontjait, tudjon kiválasztani néhány, az adott szöveghez adekvát szempontot. Tudjon megadott szempontok figyelembevételével önállóan esszét, értelmezést írni, elmélyült kutatást végezni, anyagot elrendezni és reflektálni.</p>

KÖVETELMÉNYEK

Legyen képes az olvasott szövegekkel kapcsolatban kérdéseket feltenni, véleményt alkotni, legyen személyes és családörténetét, szociokulturális tapasztalatait és ismereteit az olvasott művek világával kapcsolatba hozni.

Törekedjen együttműködésre, gyakorolja az empátiát és a toleranciát.

Szövegei megnyilatkozásaiban törekedjen határozottságra, világosságra, tartalmasságra. udvarias kritikát formálni, érvelni, vitakozni, összehasonlító észrevételeket tenni.

IX. Az Országos Választási Bizottság állásfoglalásai és határozatai

Az Országos Választási Bizottság 355/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a B. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 13-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„EGYETÉRT-E ÖN AZZAL, HOGY A KÖVETKEZŐ MAGYARORSZÁGI SZERVEZETEK TAGJAINAK MINIMUM EGYHARMADÁNAK NŐNEK KELL LENNIE: MAGYAR KORMÁNY, LEGFELSŐ BÍRÓSÁG, ORSZÁGOS VÁLASZTÁSI BIZOTTSÁG ÉS AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG?”

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy a kérdés burkoltan az Alkotmány módosítására irányul, hiszen alapvetően alakítaná át az érintett intézmények összetételét és létrehozásának jelenlegi rendjét.

Az Országos Választási Bizottság megállapítja továbbá, hogy az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. §-ának (1) bekezdése értelmében a népszavazásra feltehtet konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. A kezdeményezés a fenti követelménynek nem felel meg, mert nem egyértelmű, hiszen egy kezdeményezésben foglalja össze több eltérő funkciójú és létrehozási módú állami szerv nemek

szerinti összetételének kérdését. A kérdésben szereplő szervek azonban annyira különböző állami feladatot látnak el, működési rendjük is oly mértékben különbözik, hogy egy kérdésben való szerepeltetésük kizárja az egyértelműség érvényesülését, mert a választópolgárok nem tudnak az egyes intézmények kérdésében külön-külön véleményt nyilvánítani. Külön megjegyzi az Országos Választási Bizottság, hogy a kérdésben szereplő „LEGFELSŐ BÍRÓSÁG” kifejezés szintén kizárja a kérdés egyértelműségét, hiszen ilyen intézmény a Magyar Köztársaságban nem létezik.

I.

A határozat az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának *c)* pontján, 13. § (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 356/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a B. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 13-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„EGYETÉRT-E ÖN AZZAL, HOGY A NEMZETKÖZI VALUTAALAP ÉS MAGYARORSZÁG KÖZÖTT 2008 ÉVBEN MEGKÖTÖTT HITELSZER-

ZÖDÉS DOKUMENTUMAIT TELJES KÖRBEN HOZ-
ZA NYILVÁNOSSÁGRA A MAGYAR KORMÁNY?”

A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 28/B. § (1) bekezdése alapján országos népszavazás tárgya csak az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdés lehet. A Nemzetközi Valuta Alappal (IMF) történő együttműködés technikai lebonyolítása azonban nem az Országgyűlés, hanem a Kormány, ezen belül elsősorban a pénzügyminiszter, valamint a Magyar Nemzeti Bank hatáskörébe tartoznak, ezen feladatokkal kapcsolatban az Országgyűlés egyedi ügyben utasítást nem adhat.

II.

A határozat az Alkotmány 28/B. § (1) bekezdésén, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának a) pontján, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
357/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének b) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a B. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát hitelesíti.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 13-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„EGYETÉRT-E ÖN AZZAL, HOGY MINDEN EGYES CIGARETTÁS DOBOZ MELLÉ EGY OLYAN KÖNYVECSKÉT KELL CSOMAGOLNIA A DOHÁNYÁRÚ FORGALMAZÓJÁNAK AMELY A DOHÁNYZÁS LESZOKTATÁSI MÓDSZEREKET MUTAT BE?”

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy az aláírásgyűjtő ív a törvényben meghatározott formai, valamint a népszavazásra feltenni kívánt kérdésre vonatkozó tartalmi követelményeknek eleget tesz, ezért a hitelesítésének akadályja nincs.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
358/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének b) pontjában foglalt hatáskörében eljárva az Értelmi Sérültek és Családjaik Jogvédő Egyesülete (1592 Budapest, Pf. 525) képviselőjében eljáró Goldner Ibolya által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát hitelesíti.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 19-én aláírásgyűjtő ív mintapéldányát nyújtotta be az Országos Választási Bi-

zottsághoz hitelesítés céljából. Az aláírásgyűjtő íven a következő kérdés szerepelt:

„Akarja-e Ön, hogy a magyar Országgyűlés hozzon olyan törvényt, mely az állandó felügyeletre szoruló súlyosan fogyatékos személyeknek, a népszavazást követő január 1-jétől az ellátási helyüktől (család, állami-, önkormányzati-, egyházi-, civil fenntartású intézmények) függetlenül diszkrimináció mentesen azonos mértékű, az állandó felügyeletükre és gondozásukra szolgáló gondozásidőjüket állapítsa meg.”

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy az aláírásgyűjtő ív a törvényben meghatározott formai, valamint a népszavazásra feltenni kívánt kérdésre vonatkozó tartalmi követelményeknek eleget tesz, ezért a hitelesítésének akadályja nincs.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

—————

**Az Országos Választási Bizottság
359/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon a jelen népszavazást követő év január 1-jétől a közüzemi távhőszolgáltatásért ne kelljen alapdíjat fizetni?”

A közüzemi távhőszolgáltatás árszabályozása a települési önkormányzatok képviselőtestületeinek hatásköre, tehát a szabályozás nem tartozik az Országgyűlés hatáskörébe.

A kérdés továbbá oly mértékben korlátozza a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 9. § (2) bekezdésében foglalt gazdasági verseny szabadságát, hogy eredményes népszavazás esetén az Alkotmány módosítása válna szükségessé.

Az Alkotmánybíróság több határozatában is [2/1993. (I. 22.) AB, 25/1999. (XI. 22.) AB, 28/1999. (VII. 7.) AB, 40/1999. (XII. 21.) AB, 50/2001. (XI. 22.) AB, 48/2003. (X. 27.) AB határozatok] kifejtett következetes gyakorlata tekintettel az Alkotmány nem módosítható választópolgári kezdeményezésre induló népszavazással.

II.

A határozat az Alkotmány 9. § (2) bekezdésén, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *a)* és *b)* pontjain, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. § (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

—————

**Az Országos Választási Bizottság
360/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon közüzemi távhőszolgáltatás esetében az országgyűlés jelen népszavazást követő év január 1-jétől ne tegye lehetővé alapdíj alkalmazását?”

A közüzemi távhőszolgáltatás árszabályozása a települési önkormányzatok képviselőtestületeinek hatásköre, tehát a szabályozás nem tartozik az Országgyűlés hatáskörébe.

A kérdés továbbá oly mértékben korlátozza a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 9. § (2) bekezdésében foglalt gazdasági verseny szabadságát, hogy eredményes népszavazás esetén az Alkotmány módosítása válna szükségessé.

Az Alkotmánybíróság több határozatában is [2/1993. (I. 22.) AB, 25/1999. (XI. 22.) AB, 28/1999. (VII. 7.) AB, 40/1999. (XII. 21.) AB, 50/2001. (XI. 22.) AB, 48/2003. (X. 27.) AB határozatok] kifejtett következetes gyakorlata tekintettel az Alkotmány nem módosítható választópolgári kezdeményezésre induló népszavazással.

II.

A határozat az Alkotmány 9. § (2) bekezdésén, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *a)* és *b)* pontjain, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. § (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
361/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon jelen népszavazást követő év január 1-jétől a közüzemi távhőszolgáltatás ÁFA mentességet élvezzen?”

A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 28/C. § (5) bekezdésének *a)* pontja alapján nem lehet országos népszavazást tartani a költségvetésről, a költségvetés végrehajtásáról, a központi adónemekről és illetékekről, a vámokról, valamint a helyi adók központi feltételeiről szóló törvények tartalmáról. A népszavazásra feltenni kívánt kérdés az általános forgalmi adónemben kíván új tárgyi adómentességet bevezetni, ezért a kezdeményezés nem hitelesíthető.

II.

A határozat az Alkotmány 28/C. § (5) bekezdésének *a)* pontján, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *b)* pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
362/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát hitelesíti.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon a közüzemi távhőszolgáltatás díjának meghatározása a kormány hatáskörébe kerüljön?”

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy az aláírásgyűjtő ív a törvényben meghatározott formai, valamint a népszavazásra feltenni kívánt kérdésre vonatkozó tartalmi követelményeknek eleget tesz, ezért a hitelesítésének akadálya nincs.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 363/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási

Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Akarja-e Ön, hogy Magyarországon az ingatlan vásárlási célú hitelek kezelési költségének mértékét a hitelező ne változtathassa meg egyoldalúan a hitelszerződés aláírását követően?”

Az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. §-ának (1) bekezdése értelmében a népszavazásra feltett konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. A kezdeményezés sem a választópolgárok, sem a jogalkotó számára nem egyértelmű, mivel az „ingatlan vásárlási célú hitelek” fogalma nem pontos, érthető alatta ingatlan vásárlására felvett hitel, vagy ingatlanra kötött jelzálog.

A kérdés ezen kívül oly mértékben korlátozza a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 9. § (2) bekezdésében foglalt gazdasági verseny szabadságát, hogy eredményes népszavazás esetén az Alkotmány módosítása válna szükségessé.

Az Alkotmánybíróság több határozatában is [2/1993. (I. 22.) AB, 25/1999. (XI. 22.) AB, 28/1999. (VII. 7.) AB, 40/1999. (XII. 21.) AB, 50/2001. (XI. 22.) AB, 48/2003. (X. 27.) AB határozatok] kifejtett következetes gyakorlatára tekintettel az Alkotmány nem módosítható választópolgári kezdeményezésre induló népszavazással.

II.

A határozat az Alkotmány 9. § (2) bekezdésén, az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának *b)* és *c)* pontjain, 13. § (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 364/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997.

évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b*) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Akarja-e Ön, hogy Magyarországon az ingatlan vásárlási célú hitelek kamatát a hitelező ne változtathassa meg egyoldalúan a hitelszerződés aláírását követően?”

Az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. §-ának (1) bekezdése értelmében a népszavazásra felteht konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. A kezdeményezés sem a választópolgárok, sem a jogalkotó számára nem egyértelmű, mivel az „ingatlan vásárlási célú hitelek” fogalma nem pontos, érthető alatta ingatlan vásárlására felvett hitel, vagy ingatlanra kötött jelzálog.

A kérdés ezen kívül oly mértékben korlátozza a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 9. § (2) bekezdésében foglalt gazdasági verseny szabadságát, hogy eredményes népszavazás esetén az Alkotmány módosítása válna szükségessé.

Az Alkotmánybíróság több határozatában is [2/1993. (I. 22.) AB, 25/1999. (XI. 22.) AB, 28/1999. (VII. 7.) AB, 40/1999. (XII. 21.) AB, 50/2001. (XI. 22.) AB, 48/2003. (X. 27.) AB határozatok] kifejtett következetes gyakorlata tekintettel az Alkotmány nem módosítható választópolgári kezdeményezésre induló népszavazással.

II.

A határozat az Alkotmány 9. § (2) bekezdésén, az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának *b*) és *c*) pontjain, 13. § (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 365/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b*) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a T. E. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 20-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Akarja-e Ön, hogy Magyarországon az ingatlan vásárlási célú hitelek előtörlesztési díjának mértékét a hitelező ne változtathassa meg egyoldalúan a hitelszerződés aláírását követően?”

Az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. §-ának (1) bekezdése értelmében a népszavazásra felteht konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. A kezdeményezés sem a választópolgárok, sem a jogalkotó számára nem egyértelmű, mivel az „ingatlan vásárlási célú hitelek” fogalma nem pontos, érthető alatta ingatlan vásárlására felvett hitel, vagy ingatlanra kötött jelzálog.

A kérdés ezen kívül oly mértékben korlátozza a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 9. § (2) bekezdésében foglalt gazdasági verseny szabadságát, hogy eredményes népszavazás esetén az Alkotmány módosítása válna szükségessé.

Az Alkotmánybíróság több határozatában is [2/1993. (I. 22.) AB, 25/1999. (XI. 22.) AB, 28/1999. (VII. 7.) AB, 40/1999. (XII. 21.) AB, 50/2001. (XI. 22.) AB, 48/2003. (X. 27.) AB határozatok] kifejtett következetes gyakorlata tekintettel az Alkotmány nem módosítható választópolgári kezdeményezésre induló népszavazással.

II.

A határozat az Alkotmány 9. § (2) bekezdésén, az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának *b)* és *c)* pontjain, 13. § (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
366/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a K. A. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 21-én aláírásgyűjtő ív mintapéldányát nyújtotta be az Országos Választási Bizottsághoz. Az aláírásgyűjtő íven az alábbi kérdés szerepelt:

„Egyet ért-e Ön azzal, hogy az évi rendszeres nyugdíj-emelések az alacsony és a magas összegű nyugdíjasoknál, minden nyugdíjas és rokkantnyugdíjas az átlag nyugdíjösszeg után kiszámított átlag összeget, azaz átlag egyforma nyugdíjösszeg legyen?”

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy a kezdeményezés nem felel meg az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. § (1) bekezdésében foglaltaknak, amely szerint a népszavazásra feltett konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. Mind a jogalkotó mind a választópolgárok szá-

mára megnehezíti a kérdés értelmezését, hogy az egyes mondatrészek egyeztetése nem megfelelő. Emellett az „alacsony és a magas összegű nyugdíjas” és az „átlag nyugdíjösszeg után kiszámított átlag összeget, azaz átlag egyforma nyugdíjösszeg” szövegrészekből a választópolgári egyértelműség hiánya mellett a jogalkotó jogalkotási feladata sem határozható meg.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, a 10. § *c)* pontján, a 13. § (1) bekezdésén a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
367/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b)* pontjában foglalt hatáskörében eljárva a K. A. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. november 21-én aláírásgyűjtő ív mintapéldányát nyújtotta be az Országos Választási Bizottsághoz. Az aláírásgyűjtő íven az alábbi kérdés szerepelt:

„Egyet ért-e Ön azzal, hogy az évi rendszeres nyugdíj-emelések az alacsony és a magas összegű nyugdíjasoknál, a nyugdíjösszegek nagyságredjétől függetlenül minden nyugdíjas és rokkant nyugdíjas az átlag nyugdíjösszeg után kiszámított átlag összeget, azaz átlag egyforma nyugdíjösszeg legyen?”

Az Országos Választási Bizottság megállapítja, hogy a kezdeményezés nem felel meg az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. § (1) bekezdésében foglaltaknak, amely szerint a népszavazásra feltett konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. Mind a jogalkotó, mind a választópolgárok számára megnehezíti a kérdés értelmezését, hogy az egyes mondatrészek egyeztetése nem megfelelő. Emellett az „alacsony és a magas összegű nyugdíjas” szövegrészből a választópolgári egyértelműség hiánya mellett a jogalkotó jogalkotási feladata sem határozható meg.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, a 10. § c) pontján, a 13. § (1) bekezdésén a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 368/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. §-a (3) bekezdésének b) pontjában foglalt hatáskörében eljárva az F. L. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A kezdeményező 2007. augusztus 7-én nyújtotta be az országos népszavazási kezdeményezés aláírásgyűjtő ívének mintapéldányát hitelesítés céljából. Az íven a következő kérdés szerepelt:

„Egyetért-e ön azzal, hogy a Magyar Országgyűlés törvényt alkosson június 4-e, a Trianoni-békeszerződés évfordulója Trianon-emléknappá nyilvánítása céljából?”

Az aláírásgyűjtő ív hitelesítését az Országos Választási Bizottság a 314/2007. (VIII. 23.) OVB határozatában megtagadta, arra hivatkozva, hogy a Magyar Köztársaság államhatárait nemzetközi egyezmények határozzák meg. A trianoni békeszerződés megkötése napjának nemzeti emléknappá nyilvánítása kétségesse tenné a magyar államnak az Alkotmány 5. §-ában is rögzített és kinyilvánított kötelezettségvállalását a nemzetközi szerződésben rögzített államhatárok tiszteletben tartására és védelmére. Ezért az aláírásgyűjtő íven szereplő kérdésben az eredményes népszavazás olyan törvényalkotási kötelezettséget keletkeztetne az Országgyűlés számára, mely az Alkotmány 5. §-ában rögzített állami kötelezettségvállalás relativizálását jelentené, így a törvényi szintű szabályozás burkolt alkotmánymódosítást eredményezne.

Az Alkotmánybíróság a 48/2008. (IV. 22.) AB határozatában az OVB határozatát megsemmisítette, és az Országos Választási Bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában utalt arra, hogy az OVB határozatának felülvizsgálata – az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény 1. § h) pontjának megfelelően a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 130. §-a alapján – lefolytatott jogorvoslati eljárás, melyben az Alkotmánybíróság – a beérkezett kifogás keretei között – vizsgálja meg, hogy az aláírásgyűjtő ív és a népszavazásra szánt kérdés megfelel-e a jogszabályi feltételeknek, továbbá, hogy az OVB az aláírásgyűjtő ív hitelesítési eljárásában az Alkotmánynak és az irányadó törvényeknek megfelelően járt-e el.

Az Alkotmánybíróság a hozzá beérkezett két kifogás alapján részben azt vizsgálta, helytálló-e az OVB álláspontja a kezdeményezés burkolt alkotmánymódosításra irányuló jellegéről. Az Alkotmánybíróság határozata szerint az adott kérdéssel lefolytatott eredményes népszavazás nem eredményezne olyan kötelezettséget, melyet a törvényalkotó csak az Alkotmány módosításával teljesíthetne, ezért a kérdés alkotmánymódosításra irányuló volta miatt a kezdeményezés nem tagadható meg.

Az OVB – tekintettel arra, hogy a népszavazási kezdeményezés burkolt alkotmánymódosító jellegét elegendő indoknak ítélte – eljárásában és határozatában nem vizsgálta azt, hogy az aláírásgyűjtő íven szereplő kérdés esetleg az Alkotmány 28/C. § (5) bekezdésében felsorolt tiltott tárgykörök valamelyikébe ütközik-e. Az Alkotmánybíróság azonban az OVB határozata ellen benyújtott kifogások

alapján külön megvizsgálta azt is, hogy a népszavazási kezdeményezés ellentétben áll-e az OVB határozatának indokolásában szereplő, a Magyar Köztársaság államhatárait megállapító nemzetközi szerződésekkel.

Az Alkotmánybíróság – az eljárás jogorvoslati jellegére tekintettel is – a kezdeményezésnek az 1920-ban Trianonban kötött békeszerződéshez, illetőleg az 1947. évi párizsi békeszerződéshez való viszonyát értékelte, és ebből vonta le azt a következtetést, hogy az aláírásgyűjtő íven szereplő kérdés nem érinti e hivatkozott nemzetközi megállapodásokban vállalt kötelezettségeket.

II.

Az Országos Választási Bizottság a megismételt eljárásban a tényállás teljes feltárása érdekében fontosnak tartotta részletesen megvizsgálni, hogy a Magyar Köztársaság államhatárait megállapító nemzetközi egyezményeken túl van-e olyan nemzetközi megállapodásban vállalt más kötelezettség, mely kizárja a kezdeményezésben szereplő kérdésben a népszavazást.

Az Országos Választási Bizottság megállapította, hogy

– a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között Párizsban, 1995. március 19-én aláírt, a jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről szóló Szerződés (a továbbiakban: a szlovák alapszerződés; kihirdette: 1997. évi XLIII. tv.) 3. cikkének (1) bekezdése,

– a Magyar Köztársaság és Románia között Temesvárott, 1996. szeptember 16-án aláírt, a megértésről, az együttműködésről és a jószomszédiségről szóló Szerződés (a továbbiakban: román alapszerződés; kihirdette: 1997. évi XLIV. tv.) 4. cikke,

– Magyar Köztársaság és Ukrajna között a jószomszédiség és az együttműködés alapjairól Kijevben, az 1991. évi december hó 6. napján aláírt Szerződés (a továbbiakban: ukrán alapszerződés; kihirdette: 1995. évi XLV. tv.) 1. és 2. cikke,

kötelezi Magyarországot a határok sérthetlenségének tiszteletben tartására.

A román alapszerződés preambulumban, 1. és 5. cikkében, az ukrán alapszerződés preambulumban, 1. és 5. cikkében, továbbá

– a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között Budapesten, 1992. december 1-jén aláírt barátsági és együttműködési Szerződés (a továbbiakban: szlovén barátsági szerződés; kihirdette: 1995. évi XLVI. tv.) preambulumban, 1. és 7. cikkében,

– a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között Budapesten, 1992. december 16-án aláírt, a baráti kapcsolatokról és együttműködésről szóló Szerződés (a továbbiakban: horvát barátsági szerződés; kihirdette: 1995. évi XLVII. tv.) preambulumban, 1. és 8. cikkében

a Magyar Köztársaság arra vállalt kötelezettséget, hogy a két ország kapcsolatait a jószomszédiség, a bizalom és a baráti együttműködés szellemében fejleszti.

A Magyar Köztársaság aláírta továbbá a Helsinki Záróokmányt, melyben Európa 35 állama, továbbá az Egyesült Államok és Kanada elismerték a II. világháború után létrejött európai határok sérthetlenségét, az emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletben tartását, valamint gazdasági, tudományos, humanitárius és más területeken való együttműködésről is rendelkeztek. Hasonlóképpen csatlakoztunk az Új Európáról szóló Párizsi Chartához, melyet az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten résztvevő államok 1990. november 21-én írtak alá. A Charta a hidegháborús korszak lezárásaként – egyebek mellett – megerősítette a Helsinki Záróokmányban megfogalmazott eszméket és alapelveket.

A Helsinki Záróokmány és a Párizsi Charta nem minősül nemzetközi egyezménynek. Azáltal azonban, hogy a hivatkozott kétoldalú alapszerződésekben és barátsági szerződésekben ezeket a két ország közötti megállapodás részévé tették, az aláíró államok az egymás közötti viszonyukban nemzetközi jogi kötelezettséget is vállaltak a Záróokmányban, illetőleg a Chartában foglaltak betartására. Ezért a trianoni emléknappal ellentmond felsorolt nemzetközi kötelezettségeinknek, s a legkevesebb az, hogy a kérdésszerű párbeszédre köteleznék a magyar felet, mielőtt arról törvényt alkotna.

Mindezekből következően a Magyar Köztársaságot nemzetközi szerződések egész sora kötelezi a határok tiszteletben tartására, továbbá más államokkal, de különösen a szomszédos államokkal a jószomszédi kapcsolatok, az együttműködés és a baráti kapcsolatok fenntartására.

A trianoni emléknapról szóló népszavazás mindenképpen – kimondva vagy kimondatlanul – érinti a Magyar Köztársaság jelenlegi határait, – s egyben szükségképpen a velünk szomszédos államok határait is –, sértené a Magyar Köztársaságnak a szomszédos államokkal való jószomszédi kapcsolatok, az együttműködés és a baráti kapcsolatok fenntartására vonatkozó kötelezettségeit.

Mindezek következtében az Országos Választási Bizottság álláspontja szerint a trianoni emléknapról való népszavazás az Alkotmány 28/C. § (5) bekezdés b) pontja szerinti tiltott népszavazási tárgykörbe tartozó kérdésnek minősül.

III.

A határozat az Alkotmány 28/C. § (5) bekezdésének b) pontján, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának b) pontján, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
369/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b*) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a K. L. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2007. július 9-én az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a helyi önkormányzatok egészségügyi feladataik ellátásának módjáról szabadon dönthessenek?”

Az Országos Választási Bizottság a 172/2007. (VII. 18.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melyek alapján az Alkotmánybíróság 84/2008. (VI. 13.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság döntését az alábbiak szerint indokolta:

Az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. §-ának (1) bekezdése értelmében a népszavazásra felített konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni. Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy a kezdeményezés sem a választópolgárok, sem a jogalkotó számára nem egyértelmű. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (a továbbiakban: Ötv.) az önálló döntés kifejezést használja, mely egy jogilag behatárolt szabadságot jelent. Ez tartalmilag nem azonos a hétköznapi nyelvben használt szabadon kifejezéssel. A választópolgárok számára nem lenne egyértelmű, hogy pontosan miről döntenek, és az sem ítéhető meg, hogy egy eredményes népszavazás esetén az Országgyűlésnek milyen jogalkotási kötelezettsége keletkezne.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az Nsztv. 2. §-án, 10. § *c*) pontjain, 13. § (1) bekezdésén, az Ötv 1. § (1) bekezdésén, a 81. §-án, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
370/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b*) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a P. T. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2007. augusztus 2-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a Magyar Köztársaság Országgyűlése törvénymódosítással törölje a parlamenti képviselők alapdíján (alapilletményén) felüli juttatásokat: a bizottsági pótdíjakat, a különböző költségtérítéseket (utazás, szállás, reprezentáció), az ingyenes laptopot, a telefonhasználat térítést, illetve az internet és postai szolgáltatásokra való jogosultságokat.”

Az Országos Választási Bizottság a 310/2007. (VIII. 23.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 89/2008. (VI. 19.) AB számú határozatával

megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy a kérdés ellentétes a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 20. § (4) bekezdésében foglaltakkal, mely szerint a képviselőket költségeik fedezésére költségtérítés illeti meg. Egy eredményes népszavazás esetén tehát az Országgyűlésnek vagy alkotmányellenes törvényt kellene elfogadnia, vagy módosítania kellene az Alkotmány 20. § (4) bekezdését.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az Alkotmány 20. §-ának (4) bekezdésén, az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *b*) pontján, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
371/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b*) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a Sz. P. F. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. február 15-én az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon ne vezessék be a mindenki által kötelezően választandó, üzleti alapon működő, több-pénztáros egészségbiztosítást?”

Az Országos Választási Bizottság a 152/2008. (III. 14.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 106/2008. (IX. 18.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította. Az Alkotmánybíróság döntését azzal indokolta, hogy a kérdés ellentétes az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 12. §-ban foglaltakkal, mivel az egy folyamatban lévő, azonos tárgyú népszavazás kitűzésére irányuló állampolgári kezdeményezés idején érkezett.

A megsemmisítés alapját képező, folyamatban lévő népszavazási kezdeményezésben az Országgyűlés 76/2008. (VI. 13.) OGY határozatában elrendelte a népszavazást. Az Alkotmánybíróság azonban a 130/2008. (XI. 3.) AB számú határozatában az elrendelő határozatot megsemmisítette. Döntését azzal indokolta, hogy az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt az Országgyűlés 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. Ez a megváltozott jogi helyzet azt eredményezte, hogy a népszavazási kezdeményezés okafogyottá vált.

A jelen eljárásban vizsgált kérdés a korábbi kezdeményezéssel tartalmilag azonos. Így a 2008. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével a kérdés megtévesztővé vált, mert az okafogyott népszavazási kezdeményezéssel hozható összefüggésbe.

II.

A határozat az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának *c*) pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
372/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997.

évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének b) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a Sz. Sz. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. március 26-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Magyarországon ne vezessék be a mindenki által kötelezően választandó üzleti alapon működő több pénztáros egészségbiztosítást?”

Az Országos Választási Bizottság a 179/2008. (IV. 8.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 107/2008. (IX. 18.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította. Az Alkotmánybíróság döntését azzal indokolta, hogy a kérdés ellentétes az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 12. §-ban foglaltakkal, mivel az egy folyamatban lévő, azonos tárgyú népszavazás kitűzésére irányuló állampolgári kezdeményezés idején érkezett.

A megsemmisítés alapját képező, folyamatban lévő népszavazási kezdeményezésben az Országgyűlés 76/2008. (VI. 13.) OGY határozatában elrendelte a népszavazást. Az Alkotmánybíróság azonban a 130/2008. (XI. 3.) AB számú határozatában az elrendelő határozatot megsemmisítette. Döntését azzal indokolta, hogy az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt az Országgyűlés 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. Ez a megváltozott jogi helyzet azt eredményezte, hogy a népszavazási kezdeményezés okafogyottá vált.

A jelen eljárásban vizsgált kérdés a korábbi kezdeményezéssel tartalmilag azonos. Így a 2008. évi I. törvény hatályon kívül helyezésével a kérdés megtévesztővé vált, mert az okafogyott népszavazási kezdeményezéssel hozható összefüggésbe.

II.

A határozat az Nsztv. 2. §-án, 10. §-ának c) pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 373/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének b) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a P. T. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2007. július 16-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a Magyar Köztársaság Országgyűlése, jogszabály (a Büntető Törvénykönyv) módosításával tegye szankcionálhatóvá a hálapénz adását és elfogadását az egészségügyben, a szociális szférában.”

Az Országos Választási Bizottság a 306/2007. (VII. 23.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, mely alapján az Alkotmánybíróság 114/2008. (IX. 26.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság döntésében megállapította, hogy a kérdés nem felel meg az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény (a továbbiakban: Nsztv.) 13. § (1) bekezdésében szabályozott egyértelműség követelményének. A választópolgárok ugyanis a kérdés alapján nem lehetnének tisztában döntésük tartal-

mával. A hálapénz fogalmának meghatározása ellenére nem egyértelmű, hogy milyen tevékenység milyen feltételek fennállta esetén válna szankcionálhatóvá. Behatárolhatatlan a kérdésben szereplő szociális szféra terjedelme is, tehát nem határozható meg pontosan az érintett személyek köre.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az Nsztv. 2. §-án, 10. § c) pontjain, 13. § (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
374/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének b) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a dr. H. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. február 28-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a 2008. évi I. törvény alapján megalakuló egészségbiztosítási pénztárak részvényeinek száz százaléka a Magyar Állam forgalomképtelen kincstári vagyonába tartozzon?”

Az Országos Választási Bizottság a 161/2008. (III. 18.) számú OVB határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melynek alapján az Alkotmánybíróság 122/2008. (X. 8.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy az Országos Választási Bizottság határozatának meghozatalát követően az Országgyűlés az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. E tény miatt a hatályon kívül helyezett törvényről kezdeményezett népszavazás az állampolgárokat félrevezeti.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának c) pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
375/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének b) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a dr. H. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. február 28-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a 2008. évi I. törvény alapján megalakuló egészségbiztosítási pénztárak kizárólag non-profit gazdasági társaságokként működhessenek?”

Az Országos Választási Bizottság a 162/2008. (III. 18.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melynek alapján az Alkotmánybíróság 123/2008. (X. 8.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy az Országos Választási Bizottság határozatának meghozatalát követően az Országgyűlés az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. E tény miatt a hatályon kívül helyezett törvényről kezdeményezett népszavazás az állampolgárokat félrevezeti.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának c) pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
376/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének b) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a dr. H. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. február 28-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a 2008. évi I. törvény alapján megalakuló egészségbiztosítási pénztárak kizárólag egészségbiztosítási szolgáltatást nyújthassanak?”

Az Országos Választási Bizottság a 163/2008. (III. 18.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melynek alapján az Alkotmánybíróság 121/2008. (X. 8.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy az Országos Választási Bizottság határozatának meghozatalát követően az Országgyűlés az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. E tény miatt a hatályon kívül helyezett törvényről kezdeményezett népszavazás az állampolgárokat félrevezeti.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának c) pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

**Az Országos Választási Bizottság
377/2008. (XII. 12.) OVB
határozata**

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997.

évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b*) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a dr. H. Z. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. február 28-án az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy az Országgyűlés helyezze hatályon kívül az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt.”

Az Országos Választási Bizottság a 164/2008. (III. 18.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melynek alapján az Alkotmánybíróság 135/2008. (XI. 20.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy az Országos Választási Bizottság határozatának meghozatalát követően az Országgyűlés az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvényt 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezte. E tény miatt a hatályon kívül helyezett törvényről kezdeményezett népszavazás az állampolgárokat félrevezeti.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *c*) pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

Az Országos Választási Bizottság 378/2008. (XII. 12.) OVB határozata

Az Országos Választási Bizottság – a 2008. december 9-én megtartott ülésén – a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 124/A. § (3) bekezdésének *b*) pontjában foglalt hatáskörében eljárva a M. I. magánszemély által benyújtott országos népszavazási kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

A határozat ellen – a Magyar Közlönyben való közzétételét követő 15 napon belül – az Alkotmánybírósághoz címzett kifogást lehet benyújtani az Országos Választási Bizottságnál (1051 Budapest, Nádor u. 2.; levélcím: 1903 Budapest, Pf. 314; fax: 06-1-441-1729).

Indokolás

I.

A beadványozó 2008. március 14-én az alábbi kérdésben kezdeményezett országos népszavazást:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a biztosítottak szabadon választathassanak egészségbiztosítási pénztárat?”

Az Országos Választási Bizottság a 173/2008. (IV. 8.) OVB számú határozatával hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. A határozat ellen kifogást nyújtottak be, melynek alapján az Alkotmánybíróság 136/2008. (XI. 20.) AB számú határozatával megsemmisítette az OVB határozatát, és a bizottságot új eljárásra utasította.

Indokolása szerint az Országos Választási Bizottság 173/2008. (IV. 8.) OVB számú határozatának meghozatalakor még hatályban volt az egészségbiztosítási pénztárakról szóló 2008. évi I. törvény, melyet az Országgyűlés 2008. június 6. napjával hatályon kívül helyezett. Ennek következtében megszűnt az a jogi háttér, amellyel összefüggésben az egészségbiztosítási pénztárak közötti szabad választás lehetősége értelmezhető volt, így a kérdés félrevezeti a választópolgárokat.

Az Alkotmánybíróság határozatában foglaltakra tekintettel az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadja.

II.

A határozat az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 2. §-án, 10. §-ának *c*) pontján, 13. §-ának (1) bekezdésén, a jogorvoslatról szóló tájékoztatás a Ve. 130. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Dr. Szigeti Péter s. k.,
az Országos Választási Bizottság elnöke

A Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó megjelentette

a

Módszertani útmutató a helyi önkormányzati rendeletek szerkesztéséhez

c. kiadványt.

Az útmutató célja, hogy a helyi önkormányzati rendeletek alkotása során történő helyes alkalmazásához gyakorlati segítséget nyújtson. Az útmutató sorra veszi a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény és a kapcsolódó végrehajtási rendeletek azon rendelkezéseit, amelyeket a helyi önkormányzati jogalkotásnál alkalmazni kell. Ezen rendelkezésekhez fűz gyakorlati útmutatást, kifejezetten önkormányzati rendeletekből merített helyes és helytelen példákat.

Jelenleg igen nagy az eltérés az egyes megyékben, illetve a megyéken belül az egyes településeken használt önkormányzati rendeletek alkotása során alkalmazott módszerekben, szokásokban. Erre tekintettel néhány közigazgatási hivatal mintarendeletekkel segíti az adott megyében működő települések jegyzőinek munkáját. Egységes, a helyi önkormányzatok részére készülő jogszabály-szerkesztési segédanyagot azonban még sem az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium, sem az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium nem adott ki. Ezt a hiányt próbálja részben pótolni ez a kiadvány. Egyre nagyobb ugyanis az igény arra, hogy a helyi önkormányzati rendeleteket is egységes szerkesztési módszerrel, egységes szerkezetben, elektronizálva minden állampolgár elérhesse, megismerhesse és következetesen alkalmazhassa.

A fentiekre tekintettel ajánljuk a kiadványt az ország valamennyi jegyzőjének, körjegyzőjének, főjegyzőjének, a polgármestereknek, megyei közgyűlési elnököknek, a képviselő-testületek tagjainak, valamint a helyi jogalkotás előkészítésében részt vevő hivatali munkatársaknak.

A 104 oldalas kiadvány ára: **1155 Ft** áfával.

Példányonként megvásárolható a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Jogi Könyvesboltjában (1085 Budapest, Somogyi B. u. 6. Tel./fax: 318-8411), valamint a Budapest VII., Rákóczi út 30. (bejárat a Dohány u. és Nyár u. sarkán) szám alatti Közlöny Centrumban (tel.: 321-5971, fax: 321-5275, e-mail: kozlonycentrum@mhk.hu), illetve megrendelhető a kiadó ügyfélszolgálatán (fax: 318-6668, 338-4746, e-mail: kozlonybolt@mhk.hu) vagy a www.mhk.hu/kozlonybolt internetcímen.

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük a **Módszertani útmutató a helyi önkormányzati rendeletek szerkesztéséhez** című kiadványt

(ára: **1155 Ft** + postaköltség), ... példányban, és kérem juttassák el az alábbi címre:

A megrendelő (cég) neve: .....

Címe (város, irányítószám): .....

Utca, házszám: .....

Ügyintéző neve, telefonszáma: .....

A megrendelő (cég) bankszámlaszáma: .....

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt, a szállítást követő számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadónak a számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutalom.

Keltezés: .....

.....
cégszerű aláírás

Tisztelt Előfizetők!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy 2009. január 1-jétől a hivatalos lapok megjelenítése az alábbiak szerint változik

A Magyar Közlöny és a mellékletét képező Hivatalos Értesítő tartalma újabb rovatokkal bővül

Magyar Közlöny

- I. Az Alkotmány és annak módosításai
- II. Törvények
- III. Kormányrendeletek
- IV. A Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletei
- V. A Kormány tagjainak rendeletei
- VI. Az Alkotmánybíróság határozatai és végzései
- VII. Jogegységi határozatok
- VIII. Az Országos Választási Bizottság állásfoglalásai
- IX. Határozatok Tára

Hivatalos Értesítő

- I. Egységes szerkezetű jogi aktusok
- II. Statisztikai közlemények
- III. Utasítások, jogi iránymutatások
- IV. Állásfoglalások
- V. Személyügyi hírek
- VI. Alapító okiratok
- VII. Pályázati felhívások
- VIII. Közlemények
- IX. Hirdetmények (a Cégközlöny, az Európai Unió Hivatalos Lapja, a Közbeszerzési Értesítő és a Bírósági Határozatok figyelése, illetve a tartalomjegyzékek közzététele)

Havonta a kiadó DVD-formátumban tematizált jogszabálygyűjteményeket biztosít az előfizetőknek.

A jogszabálygyűjtemények árát az előfizetési díj tartalmazza.

2009. január 1-jétől

- a **Belügyi Közlöny** tartalmazza a jövőben a *Sport Értesítőt*, a *Turisztikai Értesítőt* és az *Önkormányzati Közlönyt*,
- a *Szociális Közlöny* és a *Munkaügyi Közlöny* – összevonást követően – januártól **Szociális és Munkaügyi Közlöny** néven, egy lapként jelenik meg,
- az *Oktatási Közlöny* és a *Kulturális Közlöny* előfizetői a jövőben az **Oktatási és Kulturális Közlönyben** találhatják meg a számukra fontos információkat,
- az *Egészségbiztosítási Közlöny* az **Egészségügyi Közlönybe** integrálódik, az érdeklődők a jövőben az Egészségügyi Közlönyből tájékozódhatnak az ez idáig két lapban közölt információkról.

Budapest, 2008. október 15.

Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft.

Tisztelt Előfizetők!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy a kiadónk terjesztésében levő lapokra és elektronikus kiadványokra szóló előfizetésüket folyamatosnak tekintjük. Csak akkor kell változást bejelenteniük a 2009. évre vonatkozó előfizetésre, ha a példányszámot, esetleg a címlistát módosítják, vagy új lapra szeretnének előfizetni (pontos szállítási, név- és utcacím-megjelöléssel). Értesítjük továbbá Önöket, hogy 2009. január 1-jétől – az Eitv. összevonásra vonatkozó rendelkezéseit figyelembe véve – egyes lapoknál is változásokra kell számítani. Kérjük, hogy az esetleges módosítást (cím- és példányszámváltozás) szíveskedjenek levélben vagy faxon megküldeni. Felhívjuk szíves figyelmüket, hogy a lapszállításról kizárólag az előfizetési díj beérkezését követően intézkedünk. Fontos, hogy az előfizetési díjakat a megadott 10300002-20377199-70213285 sz. számlára utalják, illetve a kiadó által kiküldött készpénz-átutalási megbízáson fizessék be. Készpénzes befizetés kizárólag a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó ügyfélszolgálatán (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.) lehetséges. (Levél cím: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 1394 Budapest, 62. Pf. 357. Fax: 318-6668).

A 2009. évi előfizetési díjak

(Az árak az áfát tartalmazzák.)

Magyar Közlöny	151 452 Ft/év	Szociális és Munkaügyi Közlöny	39 564 Ft/év
Az Alkotmánybíróság Határozatai	27 972 Ft/év	Oktatási és Kulturális Közlöny	31 500 Ft/év
Belügyi Közlöny	39 564 Ft/év	Pénzügyi Közlöny	45 108 Ft/év
Egészségügyi Közlöny	39 564 Ft/év	Ügyészségi Közlöny	9 324 Ft/év
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő	27 468 Ft/év	L'udové noviny	7 308 Ft/év
		Neue Zeitung	7 056 Ft/év

A MAGYAR HIVATALOS JOGSZABÁLYTÁR (DVD)

hatályos jogszabályok hivatalos számítógépes gyűjteményének 2009. évi éves előfizetési díjai

(Áraink a 20%-os áfát tartalmazzák.)

Önálló változat	97 200 Ft	25 munkahelyes hálózati változat	351 000 Ft
5 munkahelyes hálózati változat	171 600 Ft	50 munkahelyes hálózati változat	459 000 Ft
10 munkahelyes hálózati változat	216 000 Ft	100 munkahelyes hálózati változat	780 000 Ft

AZ EU-JOGSZABÁLYTÁR (DVD)

Az Európai Unió Jogszabályai gyűjteményének 2009. évi éves előfizetési díjai

(Áraink a 20%-os áfát tartalmazzák.)

Önálló változat	86 400 Ft	25 munkahelyes hálózati változat	312 000 Ft
5 munkahelyes hálózati változat	156 000 Ft	50 munkahelyes hálózati változat	408 000 Ft
10 munkahelyes hálózati változat	192 000 Ft	100 munkahelyes hálózati változat	708 000 Ft

Facsimile Magyar Közlöny. A hivatalos lap 2008-as évfolyama jelenik meg CD-n az eredeti külalak megőrzésével, de könnyen kezelhetően.

Ára: 18 480 Ft + áfa.

A Magyar Közlönyt szerkeszti a Miniszterelnöki Hivatal, a Szerkesztőbizottság közreműködésével. A Szerkesztőbizottság elnöke: dr. Petrétei József. A szerkesztésért felelős: dr. Tordai Csaba. Budapest V., Kossuth tér 1–3. Kiadja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Felelős kiadó: dr. Kodala László elnök-vezérigazgató. Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., www.mhk.hu. Telefon: 266-9290. A papír alapon terjesztett Magyar Közlöny a kormányzati portálon közzétett hiteles elektronikus dokumentum oldalhú másolata.

Előfizetésben megrendelhető a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadónál

Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., 1394 Budapest 62. Pf. 357, vagy faxon 318-6668.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó a FAMA ZRt. közreműködésével.

Telefon: 235-4554, 266-9290/240, 241 mellék. Terjesztés: tel.: 317-9999, 266-9290/245 mellék.

Példányonként megvásárolható a Budapest VII., Rákóczi út 30. (bejárat a Dohány u. és Nyár u. sarkán) szám alatti Közlöny Centrumban (tel.: 321-5971, fax: 321-5275, e-mail: kozlonycentrum@mhk.hu), illetve megrendelhető a kiadó ügyfélszolgálatán (fax: 318-6668, 338-4746, e-mail: kozlonybolt@mhk.hu) vagy a www.mhk.hu/kozlonybolt internetcímen.

2008. évi éves előfizetési díj: 121 212 Ft. Egy példány ára: 250 Ft 16 oldal terjedelemtől, utána +8 oldalanként +215 Ft.

HU ISSN 0076—2407

08.3693 – Nyomja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Lajosmizsei Nyomdája. Felelős vezető: Burján Norbert igazgató.

Előfizetési bankszámlaszám: MKB Bank 10300002–20377199–70213285

